

AARDRIJKSKUNDE.

C. L. van Balen , Globe met Armatuur, ten gebruike bij de studie voor de hoofdakte	<i>2e druk</i> f 2,50
C. L. van Balen , Leerboek der wiskundige aardrijkskunde, voornamelijk ten dienste van hen, die studeeren voor de hoofdakte, met 76 figuren in den tekst, tal van vragen en opgaven en alph. register, geb.	2,10
P. R. Bos , NEDERLAND IN WOORD EN BEELD, 30 Schoolplaten voor het Aardrijkskundig onderwijs (grootte 65 bij 85 cM.). Volgens aquarellen naar de natuur geteekend door B. Bueninck , per plaat, geplakt op zwaar carton, met ronde hoeken	2,25
Bij no. 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 15, 25, 26, 27, 28, 29 en 30 is de geïll. toelicht. door R. Noordhoff of B. A. Kwast bij den prijs der plaat inbegrepen. Geïllustreerde toelichting afzonderlijk	0,25
P. R. Bos — J. F. Niermeyer , Beknopt leerboek der Aardrijkskunde, <i>16e geïll. druk</i> , herzien door A. Jochim , ingen. f 2,50, geb.	2,90
P. R. Bos — J. F. Niermeyer , Beknopt Leerboek der Land- en Volkenkunde, <i>9e geïllustreerde druk</i> , herzien door A. Jochim , gebonden	2,40
P. R. Bos , Leerboek der Land- en Volkenkunde, <i>9e geïllustreerde druk</i> , herzien door J. F. Niermeyer , gebonden	2,90
P. R. Bos , Schoolatlas der geheele Aarde, <i>24e, verbeterde en vermeerderde druk</i> , herzien door J. F. Niermeyer , gebonden	6,25
W. van Gelder , Schoolatlas van Ned. O.-Indië, <i>14e dr.</i> , ing. f 1,90, geb.	2,90
Herm. J. Jacobs , Suriname. Aardrijkskundig leesboek, geïllustreerd	0,45
M. Th. R. Jacobs en C. L. van Balen , Aardrijkskunde voor leerlingen van M.U.L.O. scholen. I en II, geïllustreerd	1,40
U. D. Keiser en G. J. A. Mulder , Leerboek der aardrijkskunde.	
I. (Algemeene aardrijkskunde met de werelddeelen), geb. <i>2e dr.</i>	1,75
II. (Nederland en de omliggende landen), gebonden	1,60
III. (Europa en Nederlandsch Oost- en West-Indië), gebonden	1,75
IV. (De Werelddeelen, voornamelijk ten dienste van hen, die voor de hoofdakte studeeren), gebonden	1,60
B. A. Kwast , Beknopt leerboek der Handelsaardrijkskunde I, geïllustreerd, ingenaaid f 1,70, in linnen	2,10
Bekn. leerb. der Handelsaardrijksk. II, geïll., ing. f 1,00, in linnen	1,25
B. A. Kwast , Beknopt leerboek der Aardrijkskunde voor hoogere burgerscholen, gymnasia en mulo-scholen.	
I. Algemeene aardrijkskunde. — Europa. (Algem. overzicht, Nederland. — Landen van Europa). Geïll., met 1 gekl. kaartje <i>2e druk</i>	1,90
II. Algemeene aardrijkskunde. — Azië. — Insulinde. — Afrika. — Amerika. — Australië. Geïll., met 7 gekl. kaartjes . <i>2e druk</i>	1,90
G. J. A. Mulder , Hoofdstukken uit de Algemeene Aardrijkskunde, ten dienste van candidaten voor de Hoofdakte, Kweek- en Normaalscholen, H. B. S. en Gymnasia, geïllustreerd, gebonden	2,10
J. F. Niermeyer , De Oost en de West. Een overzicht van de landen en volken der Nederl. koloniën, geïll.	1,90
Henri Zondervan , Nederland in Europa, geïllustreerd	1,40
Henri Zondervan , Nederland buiten Europa, geïllustreerd, <i>5e druk</i>	1,25
Henri Zondervan , Insulinde in Woord en Beeld. 12 Schoolplaten voor het aardrijkskundig onderwijs (grootte 75 bij 105 cM.). Naar oorspronkelijke aquarellen van W. C. C. Bleckmann , P. van Heerdt-Quarles en W. J. Ising , per plaat met geïllustreerde toelichting, geplakt op zwaar carton, met ronde hoeken	2,50
Geïllustreerde toelichting afzonderlijk	0,25

In deze prijzen is de crisistoeslag begrepen.

Uitgaven van J. B. WOLTERS — Groningen, Den Haag.

GESCHIEDENIS.

Dr. A. van Berkum, Atlas der Oude Gesch. in kaarten en platen, 79 cartons op 17 kaarten en 148 platen, ingen. <i>f</i> 2,75, geb. <i>f</i> 3,50	
M. ten Bouwhuys, Richtlijnen en richtpunten	1,40
M. ten Bouwhuys, Twee Eeuwen	2,75
J. E. van Buuren, Leerboek der geschiedenis van het Nederl. volk, geb.	2,60
J. E. van Buuren, Om te verwerken. Vragen en opgaven bij het Leerboek der Geschiedenis van het Nederlandsche volk	0,90
J. E. van Buuren, Kort overzicht van de Geschiedenis der Historiebeschrijving van ons volk, benevens jaartallen en feiten	0,75
J. L. Ph. Duijser, Hoofdzaken v. d. Algemeene Geschiedenis, geb.	1,00
J. L. Ph. Duijser, Overzicht der Algemeene Geschiedenis, <i>3e druk</i>	1,10
J. L. Ph. Duijser, Bekn. Leerb. der Algem. Gesch., bewerkt door G. Bolkestein, I. Oude Gesch. en Middeleeuw., <i>5e druk</i> , II. Nieuwe en Nieuwste gesch. <i>5e druk</i> à	1,00
J. L. Ph. Duijser, Hoofdz. van de Gesch. van ons Vaderl., geb.	0,90
J. L. Ph. Duijser, Overzicht van de Vaderl. Geschiedenis, <i>3e druk</i>	1,00
J. L. Ph. Duijser, Beknopt Leerboek der Vaderl. Gesch., bezorgd door G. Bolkestein, I, <i>5e dr.</i> , II, <i>4e dr.</i> à	1,00
Dr. H. van Gelder, Leerboek d. oude Geschiedenis, geb., <i>4e druk</i>	2,50
Dr. N. Japikse, Leerboek der Nederl. Geschiedenis, geb., <i>3e druk</i>	2,75
J. W. de Jongh en H. Wagenvoort, 24 Schoolplaten voor de Vaderl. Geschied. (gr. 84 bij 110 cM.). Naar oorspronkelijke aquarellen van J. Hoyneck van Papendrecht, Gerard van Hove, J. H. Isings Jr., C. Jetses, J. H. Jurres, W. C. Staring, G. Westerman en J. J. R. de Wetstein Pfister. Prijs per plaat met geïll. toelichting, geplakt op zwaar cart., met ronde hoeken <i>f</i> 3,25, Geïll. toel. afzonderl.	0,25
C. Lekkerkerker, Eenige cijfers en feiten uit de Oost-Indische Staatshuishouding, in linnen	0,40
Dr. A. J. van der Meulen—M. ten Bouwhuys, Platen-atlas voor de Vaderl. geschiedenis, <i>3e herz. dr.</i> , bez. door Dr. N. B. Tenhaeff, gec.	2,50
A. Nuiver en O. J. Reinders, Ons Vaderland. Met medewerking van J. R. Dijkstra en J. H. van der Veen, geïll. <i>7e druk</i>	0,90
F. van Rijsens—Dr. A. J. van der Meulen, Beknopte Geschiedenis des Vaderlands, bewerkt door C. S. Jolmers <i>16e druk</i>	0,90
F. van Rijsens—Dr. A. J. van der Meulen, Geschiedenis des Vaderlands, bewerkt door Dr. N. B. Tenhaeff, ingen. <i>f</i> 1,90, geb., <i>14e dr.</i>	2,40
F. van Rijsens, Geschiedenis van ons Vaderland, bewerkt door Dr. A. J. van der Meulen, ingenaaid <i>f</i> 3,75, gebonden, <i>5e druk</i>	4,25
F. van Rijsens, Algemeene Geschiedenis in beknopten vorm, bewerkt door M. ten Bouwhuys <i>11e druk</i>	0,35
F. van Rijsens, Overzicht der Algemeene Geschiedenis. Bewerkt door M. ten Bouwhuys <i>7e druk</i>	1,00
F. van Rijsens, Algemeene Geschiedenis, bewerkt door M. ten Bouwhuys, met 34 kaartjes, ingenaaid <i>f</i> 2,10, geb. <i>11e druk</i>	2,45
F. van Rijsens, Leerboek der Algemeene Geschiedenis, omgewerkt door M. ten Bouwhuys, in 4 deelen.	
I. Oude Geschiedenis, ingenaaid <i>f</i> 1,25, gebonden <i>2e druk</i>	1,60
II. Middeleeuwen, ingenaaid <i>f</i> 1,25, gebonden <i>2e druk</i>	1,60
III. Nieuwe Gesch. (tot 1789), ingen. <i>f</i> 1,25, gebonden <i>2e druk</i>	1,60
IV. Nieuwste Gesch. (van 1789 tot heden), ing. <i>f</i> 1,60, geb., <i>2e dr.</i>	1,95
G. van der Sman, Overzicht van ons Staatsbestuur <i>2e druk</i>	0,90
J. H. van der Veen, Leerboek der Vaderlandsche Geschiedenis, voor kweekscholen en normalessen, gebonden	1,90

In deze prijzen is de crisistoelag begrepen.

Prijs der 4
Woordenboeken
NIEUWE TALEN
per stel besteld
f 18,25.

Prijs der 4
Woordenboeken
NIEUWE TALEN
per stel besteld
f 18,25.

Woordenboeken **NIEUWE TALEN.**

K. TEN BRUGGENCATE, I. Eng.-Nederl.
II. Nederl.-Eng.

3e druk, in 1 deel of 2 deelen in
linnen f 5,60.

I. VAN GELDEREN, I. Duitsch-Nederl.
II. Nederl.-Duitsch.

4e druk, in 1 deel of 2 deelen in
linnen f 5,90.

G. R. C. HERCKENRATH, I. Fransch-Ned.
II. Ned.-Fransch.

3e druk, in 1 deel of 2 deelen in
linnen f 4,90.

Het eenige Fransche Woorden-
boek, dat bij ieder woord de
uitspraak phonetisch aangeeft.

M. J. KOENEN, Verklarend Handwoorden-
boek d. Nederlandsche taal.

12e druk, 1 deel in linnen f 2,90.

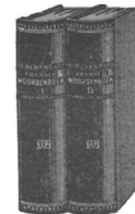
BEOORDEELINGEN:

Wie het beste op dit gebied wensch-
te bezitten, moet zich beslist het woorden-
boek van Ten Bruggencate aanschaffen, dat
zoowel door den vorm en de wijze van druk,
als door den inhoud **bijzonder trekt** en
gemakkelijk is. *Vragen v. d. Dag.*

Het woordenboek van Van Gelderen zal
men zelden te vergeefs opstaan. Ik geloof
dat wij verstandig zullen doen met steeds
meer er op aan te dringen dit duurdere werk
aan te schaffen, in plaats van de andere,
goedkopere, die trouwens wel waar voor hun
geld leveren — voor hun geld — de konklusie
moet men dan maar naar omstandigheden
trekken. *Weekbl. v. Gymn. en M. O.*

Als redactie van een Ned. blad verschi-
nende op de grens van het Fransche taal-
gebied, moeten wij nog al vaak uit en in
het Fransch vertalen, en in het Fransch
schrijven. Welnu, na jaren ervaring op dit
punt mogen we zeggen, dat van alle ons
bekende Fransche woordenboeken dat van
Herckenrath ons op den duur het beste be-
vallen is; het heeft ons zelden of nooit in
den steek gelaten. *Limburger Koerier.*

Voor al door de verklaring van wetenschap-
pelijke en technische uitdrukkingen en de
vermelding van een groot aantal woorden tot
den Roomschen godsdienst en eerediensten
behoorende, zal Koenen's doorwrochte arbeid
in dezen aanzienlijk uitgebreiden druk
wederom menig een van groot nut zijn. *De Gids.*

Prijs der 4 Woorden-
boeken **NIEUWE TALEN**
per stel besteld f 18,25.

Prijs der 4 Woorden-
boeken **NIEUWE TALEN**
per stel besteld f 18,25.

NEDERLANDSCHE TAAL. — SPRAAKKUNST.

Dr. J. Bergsma, Syntactische oefeningen	2e druk	f 1,30
T. van den Blink en Th. Lancée, Uit de levende taal. I. 1e studiej., 2e dr.		
II. 2e studiej., geïll. à f 1,00. III. 3e studiej. f 1,25. IV. 4e studiej.		1,50
M. R. Dijkman, Mondelinge Examens, Nederl. taal en lezen L. O.		
50 Stenogr. verslagen van in 1910 gehouden examens, opgem. en		
voorzien van een paed. inleiding v. Kweek- en Normalscholen		1,25
J. L. Ph. Duijser, Honderd gemengde stijl oefeningen voor lagere en		
middelbare scholen, bezorgd door G. Bolkestein.	14e druk	0,45
J. L. Ph. Duijser, Stijloefeningen, I, bezorgd door G. Bolkestein, 17e dr.		0,60
Stijloefeningen, II, bezorgd door G. Bolkestein	10e druk	0,80
J. L. Ph. Duijser, Theoretisch-practische handleiding ten gebruike bij		
het onderwijs in de Nederlandsche taal, 3 stukjes	9e druk à	0,60
J. L. Ph. Duijser, Practisch taalboek, herz. door G. Bolkestein, 7e dr.		0,75
J. L. Ph. Duijser, De hoofdzaken der Nederlandsche spraakkunst,		
herzien door G. Bolkestein, gebonden	3e druk	0,90
J. L. Ph. Duijser, Grammatica-cursus ten gebruike bij het onderwijs		
in de Nederlandsche Taal, gebonden	4e druk	1,00
J. L. Ph. Duijser, Oefeningen behoorende bij den grammatica-		
cursus, bezorgd door G. Bolkestein	5e druk	0,60
J. L. Ph. Duijser, Nederlandsche Spraakkunst, gebonden, 2e druk		1,50
I. van Gelderen, Ons Nederlandsch, 3 deeltjes	10e druk à	0,60
I. van Gelderen, Theorie en Practijk	7e druk	0,70
I. van Gelderen, De oefenklasse	13e druk	0,90
C. Groustra, Terwey's Korte Spraakkunst in Vragen en Opgaven		0,35
C. Groustra, Terwey's Beginselen der Spraakk. in Vragen en Opg.		0,40
C. Groustra, Terwey's Nederl. Spraakk. in Vragen en Opg., 4e druk		0,45
M. J. Koenen, Uit onzen Taalschat:		
I. Kennen en Kunnen, als voorlooper	3e druk	0,45
II. Het Adm.-Examen, een reeks taal- en steloefeningen, 7e druk		0,65
III. Het 1e Stelboek, 225 meth. gerangsch. stel- en spreekoef., 5e dr.		1,00
IV. Het 2e Stelboek, 320 meth. gerangsch. stel- en spreekoef., 3e dr.		1,00
M. J. Koenen, Het Paraphraseeren	2e druk	1,10
Dr. R. A. Kolléwijn, Opstellen over spelling en verbuiging, geb. 3e dr.		1,75
Jan Ligthart, Het Paraphraseeren	2e druk	0,60
W. K. D. Lustig, Leerboek der Nederlandsche taal, ten dienste		
van Handelskursussen, gecartonneerd	2e druk	0,85
J. Mooi, Eenige taalverschijnselen		1,25
E. Rijpma, Beknopte Nederlandsche Spraakkunst	6e druk	1,25
E. Rijpma, Vragen en oefeningen bij de Bekn. Ned. Spraakk., 6e druk		1,25
E. Rijpma, Kleine Nederlandsche Spraakkunst met oefeningen 3e dr.		1,25
E. Rijpma en F. G. Schuringa, Nederlandsche Spraakkunst, ten dienste		
van Kweeksch., Normaallessen en studeerenden v. d. hoofdkate		2,90
P. Roorda, De klankleer en hare praktische toepassing bij de be-		
oefening der nieuwe talen, gebonden.	4e druk	1,75
T. Terwey, Korte Nederl. Spraakkunst. Nagezien d. M. Mieras 23e dr.		0,70
T. Terwey, Oefeningen bij de Korte Nederlandsche Spraakkunst.		
Nagezien door M. Mieras	22e druk	0,70
T. Terwey, Beg. d. Ned. Spraakk. Nagez. d. M. Mieras, 12e dr.		1,15
T. Terwey, Nederl. Spraakkunst. Nagezien door M. Mieras 16e druk		1,40
K. Veldkamp, De techniek van het spreken, gebonden	2e druk	3,90
K. Veldkamp, 20 Spreeklessen	3e druk	1,00

In deze prijzen is de crisistoelag begrepen.

Uitgaven van J. B. WOLTERS — Groningen, Den Haag.

NEDERLANDSCHE TAAL. — LETTERKUNDE.

Bibliotheek van Nederlandsche Letterkunde. Voortgezet onder redactie van J. Koopmans en Dr. C. G. N. de Vooyo: 1. Jephtha. — 2. Gijsbrecht v. Aemstel. — 3. Nederlandsche historiën. — 4. De Zeestraet. — 5-6. Spaansche Brabander. — 7. Mariken van Nieumeghen. — 8. „Hollandsche Spectator”. — 9. Gelegenheids-gedichten. — 10. Baeto. — 11. Willem Leevend. — 12. Bloemlezing uit de „Vrijheids”-litteratuur (van ± 1810-1813). — Prijs per deeltje <i>f</i> 0,75	
M. F. van de Bilt , Letterkundig leesboek voor leerlingen van M.U.L.O.-scholen, met 30 portretten, ingen. <i>f</i> 2,00 , gebonden .	2,50
T. v. d. Blink , Op zonnige wegen, 4e deeltjes <i>5e druk</i> à	0,65
G. Bolkestein, M. A. P. C. Poelhekke en Dr. J. Prinsen J.L.zn. , Nederlandsch leesboek, 3 deelen, ing. à <i>f</i> 1,90 , geb.	2,40
J. H. van den Bosch en Dr. C. G. N. de Vooyo , Letterkundig Leesboek, voor Hoogere Burgerscholen en Gymnasia, I.	3,90
Letterkundig Leesboek, II <i>ter perse</i>	
D. de Groot, L. Leopold en R. R. Rijkens , Nederlandsche Letterkunde. Schrijvers en Schrijfsters der laatste eeuwen, door L. Leopold en W. Pik , 2 deelen, geb. <i>11e druk</i>	5,50
Dr. A. van der Hoeven, G. J. Uit den Bogaard en J. J. Deetman , Van Nabij en Ver. Leesboek v. Chr. M.U.L.O.-scholen, Gymn., H. B. S., Kweek- en Normaalsch., I en II à <i>f</i> 1,30 , geb. à <i>f</i> 1,75 , III met portretten <i>f</i> 1,50 , gebonden	2,10
C. Honigh en G. J. Vos Azn. , Van Eigen Bodem (Slotbundel), Dr. G. Kalff , Gesch. d. Ned. Letterk., dl. I-VII (compl. in 7 dln.), geb. à	1,50
M. J. Koenen , Uit onze Letteren. Nieuwe Bloemlezing, geb., <i>2e druk</i>	1,60
L. Leopold , Nederlandsche schrijvers en schrijfsters. <i>8e geheel herz. druk</i> door W. Pik , ingenaaid <i>f</i> 3,90 , gebonden	4,50
L. Leopold en W. Pik , Nederlandsche Letterkunde. Schrijvers en Schrijfsters vóór 1600, geïllustreerd, gebonden	2,25
Jan Ligthart , Letterkundige Studiën: De kleine Johannes, I, door Frederik van Eeden , gebonden <i>5e druk</i>	2,25
M. A. P. C. Poelhekke , Taalbloei. Letterkundig leesboek voor H. B. S., Gymn., Kweek- en Normaalsch., I, II; gebonden, <i>2e dr.</i> à	2,40
M. A. P. C. Poelhekke , Woordkunst, geïllustreerd, geb. . <i>7e druk</i>	2,40
M. A. P. C. Poelhekke en Prof. Dr. C. G. N. de Vooyo , Platen-Atlas bij de Nederl. Literatuurgeschiedenis, ingen. <i>f</i> 2,75 , geb. <i>2e dr.</i>	3,90
Dr. J. Prinsen J.L.zn. , Leesboek bij het onderwijs in de Nederlandsche letterkunde, I, II, ingenaaid à <i>f</i> 2,00 , gebonden	2,50
Dr. W. C. Rengers Hora Siccama en Herman Poort , De bloeiende bongerd. Bloemlezing. I en II. Met portretten. Gebonden, <i>2e dr.</i> à	2,60
E. Rijpma , Gids bij de studie der Nederl. Letterkunde, I (17e-18e eeuw), II (19e eeuw) <i>4e druk</i> à	1,00
Beide deelen gebonden in één band	2,40
E. Rijpma , Kort Overzicht der Nederlandsche Letteren . <i>3e druk</i>	1,10
E. Rijpma , Bekn. Gesch. der Ned. letteren, geïllustreerd, geb. .	2,25
Van alle Tijden , onder redactie van C. G. Kaakebeen en Jan Ligthart : 1. Esmoreit, <i>7e druk f</i> 0,30 . — 2. Beatrijs, <i>4e druk f</i> 0,40 . — 3. Reinaert de Vos, <i>2e druk f</i> 0,90 . — 4. Middelned. Lyriese ged. <i>f</i> 1,00 . — 5-6. Gedichten uit de 17e eeuw	0,60
7. Bloemlezing uit de Gedichten van Const. Huygens	1,50
Dr. C. G. N. de Vooyo , Historische schets van de Nederl. Letterk., voor Schoolgebr. en Hoofdakte-studie, ing. <i>f</i> 1,75 , geb., <i>9e dr.</i>	2,15
W. Woldendorp , Paraphrase en opstel. I, II <i>3e druk</i> à	0,75

In deze prijzen is de crisistoeslag begrepen.

Uitgaven van J. B. WOLTERS — Groningen, Den Haag.

NIEUWE TALEN. — FRANSCH.

A. Ahn en A. Moret , De hoofdzaken v. d. Fransche spraakk., 2e dr. f 0,95	
A. Ahn en A. Moret , Herhalingszinnen bij de hoofdzaken van de Fransche spraakkunst	0,70
Dr. A. van Berkum , Fransch leesboek v. handelsscholen, geb. 2e druk	1,40
C.-F. van Duyl , Grammaire française. Deuxième édition par J. Bitter et M. Hovingh , gebonden	6,50
PETITE BIBLIOTHÈQUE par W. Bartels , 9 deeltjes à	0,35
C. R. C. Herckenrath , Le français facilité. Nederlandsche tekst	1,50
I. M. J. Hoog , 150 Synonymes	1,25
D. de Lange , Leercursus voor de Fransche taal. Ten dienste van het uitgebr. lager onderwijs, kweek- en normaalsch., avondschr., herhalingsscholen, taalcursussen, enz., I, 4e dr. f 0,85, II 2e dr. III A, Leesboek 3e dr. f 1,40, III B, Spraakk. met Oefen. 2e dr.	1,10 1,10
D. de Lange en A. van Katwijk , Leerboek der Fransche taal ten dienste van Handelsdag- en -Avondscholen, I en II gecart. à NEOPHILOLOGUS . Driemaandeliks tijdschrift voor de wetenschappelijke beoefening van levende vreemde talen en van hare letterkunde en voor de studie van de klassieke talen in hun verband met de moderne. Onder redaktie van Prof. Dr. J. J. A. A. Frantzen , Prof. Dr. J. J. Salverda de Grave , Prof. Dr. D. C. Hesseling , Prof. J. H. Scholte , Dr. K. Sneyders de Vogel en Prof. Dr. A. E. H. Swaen . 4e jaargang. Prijs per jaargang f 4,25, fr. per post	1,60 4,55
C.-M. Robert , Kleine Fransche Spraakkunst 15e druk	0,60
C.-M. Robert , Exercices élémentaires de grammaire française 14e dr.	0,60
C.-M. Robert , Abrégé de la grammaire française. 25e druk	1,25
C.-M. Robert , Exercices sur l'Abrégé de la gramm. franç. 24e druk	1,25
C.-M. Robert , Grammaire française, ingen. f 2,90, geb. 4e druk	3,50
C.-M. Robert , Exerc. sur la gramm. franç., en deux parties 4e druk Première partie. f 1,00 Deuxième partie	0,90
C.-M. Robert , Lectures graduées illustrées I. Édition A 26e druk	1,00
C.-M. Robert , Lectures graduées et exercices d'élocution, I. Édition B, avec des illustrations 11e druk	1,00
C.-M. Robert , Lectures graduées II. <i>La France et les français</i> , 14e dr.	1,25
C.-M. Robert , Lectures graduées III. <i>Paris et les Parisiens</i> , 8e dr.	1,50
C.-M. Robert , La Lyre française, I, 7e druk, f 0,60, II, 4e druk	0,80
C.-M. Robert , Recueil de traductions 12e druk	0,90
C.-M. Robert , Phraséologie française, gebonden	3,90
C.-M. Robert , Matériaux préparatoires 2e druk	1,50
J. F. Rode , Nos fautes de français 10e druk	0,70
J. F. Rode , Pour s'entraîner au langage technique français 2e druk	1,75
W. Struik , Chapitres détachés de l'histoire de la littérature française	1,25
W. Struik , Mondelinge examens, Fransch L. O.	1,25
W. Struik en K. R. Gallas , Beknopte Fransche Spraakkunst ten dienste van Gymn., H. B. Scholen en scholen voor M.U.L.O. 3e druk	1,25
W. Struik en K. R. Gallas , Fransche Vertaal- en Spreekoefeningen, I, 3e druk f 1,00; II	1,10
W. Struik en K. R. Gallas , Vocabulaire behoorende bij de Fransche Vertaal- en Spreekoefeningen I, 3e druk f 0,90; II	1,00
W. Struik en K. R. Gallas , Fransch leesboek ten dienste van gymnasiën, H. B. S. en scholen voor M. U. L. O., geïllustreerd, met vocabulaire, gebonden I, f 1,80; II, f 1,90; III	2,25
W. Uittenbogaard , Les fautes principales. Losse zinnen ter vertaling in het Fransch, verzameld ten dienste van het M. O. en het M. U. L. O.	0,50

In deze prijzen is de crisstoeslag begrepen.

VERKLAREND HANDWOORDENBOEK
DER
NEDERLANDSCHE TAAL
(TEVENS VREEMDE-WOORDENTOLK).

VERKLAREND HANDWOORDENBOEK
DER
NEDERLANDSCHE TAAL,

(TEVENS VREEMDE-WOORDENTOLK)

VOORAL TEN DIENSTE VAN HET ONDERWIJS,

BEVATTENDE

RUIM **75 DUIZEND** WOORDEN EN UITDRUKKINGEN OP ALLERLEI GEBIED, EIGENE EN VREEMDE,
MET AANDUIDING VAN HET ACCENT EN DE UITSpraak; VERKLARING VAN
FIGUURLIJKE BETEKENISSEN, VAN ZEGSWIJZEN EN VAN
SPREEKWOORDEN, — MET TWEE BIJLAGEN

ALSMEDE EEN LIJST VAN ENGELSche WOORDEN MET HUN UITSpraak,
IN PHONETISCHE TEEKENS,

DOOR

M. J. KOENEN.

TWAALFDE, VERMEERDERDE DRUK.

BIJ J. B. WOLTERS' U. M. GRONINGEN, DEN HAAG.

VOORBERICHT VOOR DEN TWAALFDEN DRUK.

De 12e druk van dit woordenboek werd wederom met groote zorg bewerkt. Het aantal tekstwoorden is aanmerkelijk vermeerderd. Sommige verouderde of uit de taal verdwenen woorden vervielen.

Er werd bijzonder gelet op de juistheid en doelmatigheid der verklaringen en hierbij werd dankbaar-gebruik gemaakt van de technische voorlichting, waarmee verschillende vakmannen, op allerlei gebied, ons welwillend ter zijde stonden.

Voor het woordgeslacht werd vastgehouden aan de jongste uitgave der woordenlijst van De Vries en Te Winkel, terwijl de moeilijkheden der accentuatie zoo oordeelkundig mogelijk werden opgelost.

Van blz. 9 tot blz. 13 vindt men weer de uitspraak der in dit boek voorkomende Engelsche woorden fonetisch aangegeven.

Ook werd het aantal voorbeelden en aanhalingen uit dichters en schrijvers, dienend om de verschillende beteekenissen der tekstwoorden te verduidelijken, uitgebreid.

Evenzeer meenden wij de paedagogische waarde van dit Handwoordenboek te verhoogen, door, waar zulks mogelijk was, telkens te verwijzen naar synonieme of met den tekst verband houdende woorden.

Verder dankt dit boek veel aan DR. J. ENDEPOLS, leeraar aan het Gymnasium te Maastricht, wiens adviezen en medewerking dezen druk ten goede kwamen.

Moge de 12e druk van het Handwoordenboek der Nederlandsche taal het gunstige onthaal vinden, dat aan zijn voorgangers te beurt viel.

Maastricht.

M. J. KOENEN.

INHOUD EN BLADWIJZER.

Voorbericht bij den twaalfden druk.

Sleutel voor den gebruiker:

I. Afkortingen.

II. Teekens.

III. Alphabetische lijst van Engelsche woorden (Uitspraak).

Verklarende Woordenlijst, A—Z, met de *Afkortingen* voorop in twee kolommen,
blz. 7—1006

Bijlagen.

- I. Titels en predicaten, zoowel op adressen als bij 't aanspreken van verschillende vorstelijke personen, waardigheidsbekleeders, enz. 1007
- II. Aardrijkskundige namen en hun geslacht:
- 1°. Binnenlandsche wateren 1010
- 2°. Buitenlandsche wateren 1011

OPMERKINGEN. 1°. In de *Verklarende Woordenlijst* zijn tal van eigennamen en technische termen op 't gebied van aardrijkskunde, geschiedenis, letterkunde, dichtkunde, spraakkunst enz. opgenomen.

2°. Waar de ruimte het toeliet, werd op voldoende wijze de uitspraak van uitheemsche woorden aangegeven of aangeduid.

3°. In de telkens vooropstaande lijsten van afkortingen is het meest gangbare vermeld en verklaard.

4°. Namen uit de oude geschiedenis en uit de Grieksche en Germaansche of Noorsche mythologie zijn in de rij der titelwoorden geplaatst.

5°. Ter wille van hun spelling of hun taalgeslacht kregen meermalen woorden een plaatsje, wier beteekenis algemeen bekend mag ondersteld worden.

6°. Duizenden voorbeelden werden gegeven, zoo ook aanhalingen uit schrijvers, en wel als materieel voor het taalgebruik, en ter toepassing.

7°. De fig. beteekenissen, ook de overdrachtelijke, vindt men telkens vermeld, en niet karig is de opname van allerlei zegswijzen, spreekwoorden, ook uit de spreektaal, de volkstaal, de gewestelijke taal en het Bargoensch.

SLEUTEL VOOR DEN GEBRUIKER.

I. AFKORTINGEN.

- aardk. — aardkunde.
aardr. — aardrijkskunde.
afl. — afleiding.
ald. — aldaar.
alg. — algebra, algebra sch.
Barg. — Bargoensch.
bet. — beteekent, beteekenis.
Bijb. — Bijbel.
bij overdr. — bij overdracht.
bijz. — in 't bijzonder.
bij uitbr. — bij uitbreiding.
bilj. — biljart.
bn. — bijvoeglijk naamwoord.
boekdr. — boekdrukkunst.
boekh. — boekhandel.
bouwk. — bouwkunde.
b.v. — bijvoorbeeld.
bw. — bijwoord, bijw. uitdrukking.
cosmogr., cosm. — cosmographie.
delfstofk. — delfstofkunde.
den. — denominatief.
dicht. — dichterkunst.
dichtk. — dichtkunde.
dw. — onvoltooid deelwoord.
e. — een, eene.
eig. — eigenlijk, eigenlijke beteekenis.
ellipt. — elliptisch, d. i. met uitlating.
Eng. — Engeland, Engelsch, Engelschen.
enk. — enkelvoud.
enz. — en zoo voort.
fab. — fabelleer of mythologie.
fam. — familie.
fig. — figuurlijk, figuurlijke beteekenis.
fot. — fotografie.
Fr. — Fransch, uit het Fransch; Frankrijk.
freq. — frequentatief.
geb. — geboren.
geneesk. — geneeskunde, geneeskundig.
germ. — germanisme.
gesch. — geschiedenis, geschiedkundig.
gest. — gestorven.
gew. — gewestelijk of provinciaal.
gmv. — geen meervoud.
gmz. — gemeenzaam, tot den alledaagschen spreektrant behoorende.
godg. — godgeleerd, godgeleerdheid.
Gr. — Grieksch, Griekenland, Grieken.
H. — Heilig, Heilige.
hand. — handel.
Hebr. — Hebreuwsch.
heelk. — heekunde.
Herv. — Hervorming, Hervormdegodsdienst.
iem. — iemand; iems — iemands.
inz. — inzonderheid.
ir., iron. — ironisch, iron ek.
Isr. — Israëlieten, Israël etisch.
Ital. — Ita iaansch.
jagerst. — jagersterm.
Jav. — Java, Javaansch.
kerkgesch. — kerkgeschiedenis.
klankn. — klanknabootsing.
kleerm. — kleermakerij.
kleinacht. — kleinachtend.
krijgsw. — krijgswezen.
- landb. — landbouw.
Lat. — Latijn, Latijnsch.
l. — lees.
lett. — letterlijk.
letterk. — letterkunde.
Mal. — Maleisch.
m. — mannelijk.
m. — met.
mar. — marine.
meetk. — meetkunde, meetkundig.
mets. — metselen, metselaar.
mil. — militair (krijgswezen).
minacht. — minachtend.
muz. — muziek, muziekleer.
mv. — meervoud.
myth. — mythologie, mythologisch.
N. — noord, noorden, noordelijk, noorder.
nat. — natuurkunde.
Ned. — Nederland, —s, —sch.
nl. — namelijk.
neo. — neologisme.
o. — onzijdig.
o. e. — op een.
O. — oost, oosten, oostelijk.
O.I. — Oost-Indië, Oostindisch.
ontl. — ontleedkunde.
onr. — onregelmatig.
oorl. — oorlog, oorlogswezen.
oorspr. — oorspronkelijk.
oudt. — oudtijds.
overdr. — overdrachtelijk.
photogr. — fotograaf, —graphie, —graphisch.
plat — platte taal.
plantk. — plantkunde.
pleon. — pleonasme, pleonastisch.
Prot. — Protestant, Protestantsch.
ps. — persoon.
R.-K. — Roomsche-Katholiek; — Katholieke.
rechtst. — rechtsterm, tot het rechtswezen behoorende.
redupl. — reduplicatie, verdubbeling.
rekenk. of rek. — rekenkunde, rekenkundig.
Rom. — Rome, Romeinsch, Romeinen.
Russ. — Russisch, of uit Rusland.
sat. — satiriek, satirisch.
sarc. — sarcasme, sarcastisch.
scheepst. — sloopsterm, schippersterm.
scheepsb. — scheepsbouw.
scheik. — scheikunde.
scheldn. — scheldnaam.
scherts. — schertsend, scherts.
schilderk. — schilderkunst.
schimpn. — schimpnaam.
smed. — smederij.
Sp. — Spanje, Spaansch, Spanjaarden.
spoortr. — spoorrein.
spoorw. — spoorweg, —wegen.
spotn. — spotnaam.
spott. — spottend.
spraak. — spraakkunst.
spreek. — spreektaal.
spreekw. — spreekwijze, spreekwoord.
staath. — staathuishoudkunde.

steenh. — steenhouwer, steenhouwerij.	wisk. — wiskunde.
sterrenk. — sterrenkunde.	w.w. — werkwoord.
stoomw. — stoomwezen.	zeew. — zeewezen, tot de zee behoorend.
stud. — studententaal, studentenwereld.	zegsw. — zegswijze.
taalk. — taalkunde.	z. g. of z. g. n. — zoogenaamd, —genoemd.
teek. — teekenkunde.	zie of z. ald. — zie aldaar.
tegenst. — tegenstelling.	zn. — zelfstandig naamwoord.
telw. — telwoord.	z. — zie.
timm. — timmeren, timmerman.	Z. — zuid, zuiden, zuidelijk.
toon. — tooneel.	Z.-A. — Zuid-Afrika; — Afrikaansch.
t. w. — te weten.	† — gestorven of overleden.
tw. — tusschenwerpsel.	Bild. — Uit een gedicht van Bilderdijk.
typ. — typographie, typographisch (boekdr.)	Bogaers, Bog. — Uit een gedicht van Bogaers.
uitbr. — uitbreiding.	Busk. H. — Uit een werk van Busken Huet.
uitdr. — uitdrukking.	C. O. — Uit de Camera Obscura.
v. — van, voor.	Da Costa. — Uit een gedicht van Da Costa.
v. — vrouwelijk.	De Gén. — Uit een gedicht van De Génestet.
vd. — voltooid deelwoord.	v. Deysel. — Uit proza van Van Deysel.
v. e. — van een.	Geel. — Uit een opstel van Jacob Geel.
v. h. — van het.	Hofd. — Uit een gedicht of werk van Hofdijk.
verg. — vergelijk.	Jonath. — Uit: Waarheid en Droomen van Jonathan (J. P. Hasebroek).
verkl. — verkleinwoord.	Koetsv. — Uit een werk (Pastorij) van Koetsveld.
vero. — verouderd.	Ledeg. — Uit een gedicht v. Ledeganck.
Vl. — Vlaamsch of Vlaamsche.	Max H. — Uit Max Havelaar.
vlg. — volgende.	Mult. — Uit Multatuli's werken.
volksn. — volksnaam.	Potg. — Uit Proza van Potgieter.
volkst. — volkstaal.	Schaepm. — Uit H. J. Schaepman (Dichtwerken).
vnnw. — voornaamwoord.	Staring of St. — Uit de gedichten v. Staring.
vgw. — voegwoord.	V. Lenn. — Uit een werk van Van Lennep.
vr. — vrouw, vrouwelijk.	Veth — Uit Java van P. J. Veth.
vz. — voorzetsel.	Vond. — Uit een gedicht van Vondel.
wapenk. of wap. — wapenkunde.	enz. enz.
wat. — waterstaat, waterbouwkunde.	
werkt. — werktuigkunde.	
W. — west, westen, westelijk.	
wew. — wever, weverij.	
w. i. g. of w. g. — weinig in gebruik, weinig gebruikelijk.	

II. TEEKENS.

- vervangt in uitdrukkingen het titelwoord, b.v. **Dunk**: *een goeden —, een slechten — van iets hebben.*
- vervangt bij verbuiging het titelwoord, b.v. **Drukkend**: *—e belastingen.*
- vervangt in afgeleide en samengestelde zelfst. nw. en bijv. nw. den stam of het grondwoord, b.v. **Drinken**: *—er, —lied; Indompelen, —ing.*
- vervangt in een groep samenstellingen het eerste lid van het titelwoord, als: **Burgerdochter**: *—gasthuis, —huis; Burggraaf*: *—gravin, —voogd, —vrouw, —wal.*
- vervangt bij de w.w. het voorvoegsel of wel het eerste lid, b.v. **Herdenken**, ik *—dacht, heb —dacht; Inhalen*, ik heb *—gehaald.*
- ne, —s, —'s, —eren of —ers*, achter zelfst. nw., duidt de vorming van het meervoud aan.
- je, —pje, —tje of —etje* duidt de vorming van het verkleinwoord aan.
- er, —st* duidt de trapvormen aan.

OPMERKINGEN. 1°. Van de sterke w.w. zijn twee vormen van de vervoeging gegeven; idem, voor de onregelmatige zwakke en sterke w.w. Van de regelmatige zwakke w.w. is het voltooid deelwoord opgenomen, veelal ook de onvolt. verleden tijd.

2°. Samengestelde w.w. zijn dan alleen opgenomen, als het om de verklaring der beteekenis noodig was; dus zoek men in dit boek niet: *aanbedelen, aanloeren*, enz. enz. Werkwoorden, afgeleid met de voorvoegsels *be-, er-, ge-, her-, ont-* en *ver-* zijn opgenomen, als dit om de beteekenis of het gebruik wenschelijk bleek.

3°. Bij de werkwoorden op *—eren*, als: *studeeren, soupeeren*, wier vervoeging natuurlijk regelmatig zwak is: *ik studeerde, heb gestudeerd*, is korthedshalve niets van de vervoeging vermeld.

UITSPRAAK DER ENGELSCHEN WOORDEN.

Gaarne erkennende, dat het ondoenlijk is de uitspraak van Engelsche woorden in Nederlandsche klankteekens aan te geven, doch vasthoudende aan het beginsel dat een volledige *phonetische transcriptie* in een Nederlandsch woordenboek niet op haar plaats is, (daarvoor zij naar een goed Engelsch woordenboek verwezen), heb ik, ten gerieve van hen, die niet of niet voldoende met de Engelsche taal op de hoogte zijn, de Engelsche woorden, die in dit Handwoordenboek voorkomen, hier bjeengebracht ¹⁾ en is getracht de juiste uitspraak, beter dan in vroegere drukken, te benaderen door gedeeltelijk, d. i. waar strikt noodzakelijk, gebruik te maken van *phonetische teekens*. Een verklaring dezer teekens volgt hier: de vet-gedrukte klinker wijst den klemtoon aan.

VERKLARING DER TEEKENS.

KLINKERS.

- e** = klank tusschen de *u* uit Nederl. *hut* en de *a* uit Nederl. *bad*: ongeveer als *ò* uit Duitsch *Götter*. Niet de lippen vooruitbrengen!
ê = ongeveer als *eu* in Fransch *leur* of Ned. *freule*.
ai = ongeveer als *ei* in Duitsch *weib* of Nederl. *ai!*: uitroep bij pijngevoel.
au = tweeklank, bestaande uit ongeveer *e* uit Nederl. *wet* + *oe* uit Nederl. *boek*.
ô = ongeveer als *ê* in Fransch *prêtre* of *ae* uit Nederl. *waereld*.
ô = ongeveer als *o* in Fransch *encore*.
oe = korter dan *oe* in Nederl. *boek*.
oë = langer dan *oe* in Nederl. *boer*.
o' = stomme *e* als in Fransch *le*, doch „voller”, naderend naar *eu* uit Fransch *leur*. Een apostrophe (') stelt denzelfden klank „veronachtzaamd” voor. Niet de lippen vooruitbrengen!

N.B. 1. De korte *a* en de korte *e* zijn beide door het teeken *e* aangeduid. Hierbij zij echter opgemerkt, dat de Eng. korte *a* nadert tot de *a* van Fransch *grasse* en de Eng. korte *e* tot de *i* van Nederl. *pit*, d. i. vrijwel gelijk is aan de *e* van Fransch *les*.

2. De korte Eng. *i* is aangeduid door het teeken *i*. Hierbij zij opgemerkt, dat deze klank „hooger” ligt dan de Nederl. korte *i* en de *ie* nadert uit Nederl. *riet*.

3. Het teeken *aa* stelt een meer vollen, open klank voor dan de *aa* in Nederl. *Waal*.

4. Het teeken *o* stelt steeds den klank voor van *o* uit Nederl. *hok*, nooit dien van *o* uit Nederl. *wol*.

5. Een *j* achter een klinker (eej, iej, ôj) geeft aan, dat de klinker met *j* of *ie* verlengd wordt, d. i. gerekt wordt uitgesproken als, in gemeenzame uitspraak, *ee* in Nederl. *zee*, *twee*.

6. Het teeken *oo* voor de lange Eng. *o* geeft ongeveer de *oo* aan uit Ned. *boor* verlengd met een *w* of *oe*-klank; ze klinkt vrijwel als in sommige Nrd.-Holl. dialect *oo* in *boot*.

7. De *i* in den veel voorkomenden uitgang *ing* steeds duidelijk met de Eng. *i* (zie 2) uit te spreken.

MEDEKLINKERS.

- g** = als *g* in Fransch *garçon* en *fatigue*, ook als eindletter (nooit als Ned. *g!*).
th = scherpe medekl., te vormen als volgt: men plaatse de punt der tong tegen den onderrand der bovensnijtanden, zonder dat de tongpunt *tusschen* de tanden komt, en trachte met die tongpositie een *s* uit te spreken.
dh = zachte medekl., te vormen door, met de tongpositie als bij **th** beschreven, te trachten een *z* uit te spreken.

N.B. 1. De teekens *ng* en *nk* uit te spreken als in de Ned. woorden *bang* en *bank*.

2. Het teeken *w* uit te spreken met vooruitgebrachte lippen en de tong in de *oe*-positie, d. i. ongeveer als *ou* in het Franche *oui*.

3. De teekens *sj* en *zj* niet uit te spreken als *s + j* en *z + j*, doch als één enkelvoudigen klank, d. i. als *ch* in 't Franche *cheval* (Ned. *sjouwer*) en de *j* in 't Franche *jardin*.

4. De Engelsche *r* nooit laten „rollen”.

5. De Engelsche *l* klinkt „voller” dan de Nederlandsche, doordat de tongpunt minder vóór in den mond het verhemelte raakt.

¹⁾ Onmiddellijk achter deze woorden vindt de gebruiker in den tekst de aanduiding Eng. (Engelsch) geplaatst.

6. De Engelsche *v* klinkt „lichter”, d.i. zwakker, dan de Nederlandsche. Zij klinkt als in 't Fransche *v*ille en komt zeer nabij de Nederlandsche *w*.

7. De Engelsche *p*, *t* en *k*-klanken hebben, vooral aan het begin eener bekleemde lettergreep, een zwakke aspiratie, d.i. een *h*, na zich. Men overdrijve niet!

8. Zachte medeklinkers (b—d—g—z—(d)z), enz.) op het einde van woorden en lettergrepen zacht uit te spreken.

9. In verbindingen als *lf*, *lp*, *lk* niet, zooals in 't Nederlandsch, een vluchtige *o* inlasschen.

Accountancy, <i>akawntənsi</i> (i-kort!).	Comfort, <i>kəmfət</i> .
Accountant, <i>akawnt'nt</i> .	Compound, <i>kəmpaund</i> .
Acre, <i>eejks</i> .	Constable, <i>kənstəb'l</i> .
Affidavit, <i>əfideevit</i> (e en i-kort!).	Corned (—beef), <i>kɔnd</i> (—biejf).
Afterdinner, <i>aftədɪnə</i> (i-kort!).	Cosy (cozy), <i>koozi</i> (i-kort!).
Afternoon tea, <i>aftənənti:t</i> .	Cottage, <i>kɔtɪdʒ</i> (o-kort!).
Ale (Pale ale), <i>eejl</i> (peejl →).	Covenant, <i>kəvənənt</i> .
All right, <i>əl raɪt</i> .	Cowboy, <i>kəubɔɪ</i> .
Arrowroot, <i>eroroot</i> (e-kort!).	Cricketer, <i>kri:kɪt</i> (i-kort!).
Axminster, <i>əksmɪnstə</i> (of Ned. uitspr.).	Crown, <i>kraun</i> .
	Cup, <i>kʌp</i> .
Baby, <i>beejbi</i> (i-kort!).	Dandy, <i>dendɪ</i> (i-kort!).
Bar, <i>baʊ</i> .	Debater, <i>dibeɪtə</i> .
Baronet, <i>bəronɪt</i> (e-kort!).	Debating-club, <i>dibeɪtɪŋklʌb</i> .
Bath (—orde, —papier), <i>ba:θ</i> .	Derby-day, <i>də:bi-deeɪ</i> of <i>də:bi-deeɪ</i> .
Bedlam, <i>bedl'm</i> .	Detective, <i>dɪtektɪv</i> .
Beowulf, <i>beejəwʊlf</i> (<i>beejəwʊlf</i>).	Dissolving views, <i>dɪzɔlvɪŋ ʒo:z</i> (i-kort!).
Blizzard, <i>blɪzəd</i> (i-kort!).	Down, <i>dəʊn</i> .
Blue-stocking, <i>blu:stɔkɪŋ</i> (o-kort!).	Dreadnought, <i>drednɔt</i> .
Blunder, <i>blʌndə</i> (of Ned. uitspraak).	Dry, <i>draɪ</i> .
Board, <i>bɔ:d</i> .	Eagle, <i>teɪg'l</i> .
Boarding-house, <i>bɔ:dɪŋhaʊs</i> .	Esq. of Esqre = Esquire, <i>əskwaɪə</i> .
Board of Trade, <i>bɔ:d ov treejd</i> .	Essay (—isten), <i>eseɪ</i> , (e-kort!) (—isten: Ned. accent).
Bobby, <i>bɔ:bi</i> (o en i-kort!).	Estate, <i>esteɪt</i> .
Body, <i>bɔ:di</i> (o en i-kort!).	Everlasting, <i>evələastɪŋ</i> (e-kort!).
Bookmaker, <i>bəukmeɪkə</i> .	Exhibition, <i>eksɪbɪʃn</i> (i's-kort!).
Boomerang, <i>bəʊmərɛŋ</i> .	
Bottle, <i>bɔ:tl</i> (o-kort!).	Fair, <i>fɛə</i> .
Bowl (Ned. Bool), <i>boʊl</i> .	Fancy (—fair), <i>fensɪ</i> (—fɛs) (i-kort!).
Boy, <i>bɔɪ</i> .	Farewell, <i>fə:weɪl</i> .
Boycot (boycotten), <i>bɔɪkɔt</i> .	Farm, <i>fɑ:m</i> .
Brandy, <i>brendɪ</i> (i-kort!).	Farmer, <i>fɑ:mə</i> .
Britannia, <i>brɪtənʒə</i> (i-kort!).	Farthing, <i>fɑ:θɪŋ</i> .
Broker, <i>brɔ:kə</i> .	Far West, <i>fɑ:west</i> .
Browning, <i>braʊnɪŋ</i> .	Fashion, <i>fesj'n</i> .
Brownist(en), <i>braʊnɪst</i> (of Ned. accent).	Fashionable, <i>fesjənbəl</i> .
Bull (John →), <i>boel</i> (dɜ:ʒon <i>boel</i>).	Fellow, <i>feloʊ</i> (e-kort!).
Bungalow, <i>bʌŋgəloʊ</i> .	Fifth Avenue, <i>fɪfθ evənʒoʊ</i> (e-kort!).
Bushel, <i>boesj'l</i> .	Finish, <i>fɪnɪʃ</i> (i-kort!).
Business (—man), <i>bɪzɪnɪs</i> (—men) (i's-kort!) Tweede <i>i</i> zeer vluchtig).	Fittings, <i>fɪtɪŋz</i> (i-kort!).
Byron (iaansch), <i>baɪ:rən</i> .	Five o'clock (— tea), <i>fai:vɔkloktɪj</i> .
	Fob, eig. f.o.b. = free on board, <i>fri:ej-on-bɔ:d</i> .
Cab, <i>kəb</i> .	Forward, <i>fɔ:wəd</i> .
Cairn, <i>kɛən</i> .	Fox-terrier, <i>fɔks terjə</i> .
Cake, <i>keɪk</i> .	Frame, <i>frem</i> .
Cake-walk, <i>keɪkwɔk</i> .	Free-trader, <i>fri:ejtreejdə</i> .
Cannon, <i>kənən</i> (e-kort!).	Freewheel, <i>fri:ejwiel</i> .
Cant, <i>kent</i> .	Full dress, <i>foel dres</i> .
Canvas, <i>kənvis</i> .	Full speed, <i>foel spɛɪd</i> .
Cape, <i>keɪp</i> .	
Captain, <i>keptɪn</i> of <i>kept'n</i> .	Gallon (maat = 4,54 L.), <i>gələn</i> (e-kort!).
Check, <i>tʃek</i> .	Garter (—orde), <i>gɑ:tə</i> .
Cheque, <i>id</i> .	Gentleman, <i>dʒentl'm'n</i> .
Cheer, <i>tʃiə</i> .	Gentlemanlike, <i>dʒentl'm'n-laɪk</i> .
City, <i>sɪti</i> (i's-kort!).	Gentry, <i>dʒentri</i> (i-kort!).
Claim, <i>kleɪm</i> .	Getraind (Eng. trained), <i>getreent</i> (<i>reejnd</i>)
Clan, <i>klen</i> .	Gipsy of gypsy, <i>dʒɪpsɪ</i> (i-kort!).
Cloak, <i>klook</i> .	Globe-trotter, <i>gloʊbtroʊtə</i> (o-kort!).
Closet (Water-closet), <i>klozɪt</i> (<i>wɔ:tə</i> →) (o-kort!). Ook Nederl. uitspr.	
Cokes, <i>kooks</i> .	

- Goal (-keeper), *gool* (-kiejə).
 God save the king, *god seejv dhə kɪŋ*.
 God save the queen, *god seejv dhə kwiejn*.
 Great attraction, *greeti ətɹeksjən*.
 Guinje (Eng. guinea), *gienje (gɪni)* i's-kort).
- Greentack, *griejnbek*.
 Groom, *grōem*.
 Guildhall, *gildhól*.
 Gymkhana (-races), *dzjimkaana* (-reejstz).
- Halfcaste, *haafkaast*.
 Handicap(per), *hendikep(ə)* (i-kort!).
 Hands up, *hendz vp*.
 Handsom, *hens'm*.
 High-church, *haisjftsjs*.
 High-life, *hailaif*.
 Home, *hoom*.
 Home rule(r), *hoom rōel(ə)*.
 Humbug, *humbog* (of Ned. uitspr.).
 Hurdle-race, *hūd'reejs*.
- Inch, *insj*.
 Insider, *insaidə*.
 Interview(er), *intəvjoe(s)*.
- Jack Pudding, *dzejk pœding*.
 Jam, *dziem* (meestal gedeeltelijk verhol-landscht door weglating der *d*).
 James, *dziejmz*.
 Jenner, *dziejə* (e-kort!).
 Jersey, *dziejzi* (i-kort!).
 Jobber, *dziejə* (o-kort!).
 Jockey, *dziejki* (o. en i-kort.).
 John Bull, *dziejn boel*.
- Keeper, *kiejə*.
 Kennel, *kenəl* (e-kort!).
 K.G. = Knight of the Garter, *nait ov dhə gaatə*. *u. a. u. a.*
 Khaki, *kaaki* (i-kort!).
 Knickerbocker, *nɪkəbəkə* (i. en o-kort!).
 Knight, *nait*.
- Lady, *leejdi* (i-kort!).
 Ladykiller, *leejdikilə* (de i's-kort!).
 Last not least, *laast not liejst*.
 Lavatory, *levotari* (e en i-kort!).
 Lawn-tennis, *lɔn tenis* (e-kort!).
 Leader, *leejda*.
 Leading article, *leejdɪŋ aatɪk'l* (i-kort!).
 Liberty, *liboti* (i's-kort!).
 Lift, *lift*.
 Limited (Ltd), *lɪmitɪd* (i's-kort!).
 Lock-out, *lokaut* (o-kort!).
 Lodger, *lɔdzjə*.
 Lord, *lɔd*.
 Lord-mayor, *lɔd mə*.
 Lloyd(s), *lɔjd(z)*.
 Lynch(en), *lɪnsj* (+ holl. werkw. uitg.) ook met Ned. korte u.
 (Lucht)raid, *-reejd*.
 Lunch(en), *lʊnsj* (+ holl. werkw. uitg.) ook met Ned. korte u.
 Lunchroom, *-rōem*.
- Mackintosh, *mekintosj* (e-kort!).
 Made, *meejd*.
 Maiden-speech, *meejd'nspejtsj*.
 Mail, *meejl*.
 Manager, *menidziə* (e en i-kort!).
- Manchester (party), *mɛntsɪstə* (*paati*) (i-kort!).
 Maryland, *mɛrɪlɛnd* (i-kort!).
 Match, *metsj*.
 Mayor, *mə*.
 Mile, *mail*.
 Miss, *mis*.
 Mister (komt alleen voor als afkorting vóór een familienaam: Mr., *mɪstə*).
 Mistress, *mɪstrɪs* (wordt voor een eigenaam afgekort tot *Mrs.* en dan uitspr.: *mɪsɪz* (i-kort!).
 Mistletoe, *mɪs'tloo* (i-kort!).
 Mixed pickles, *mɪkst pɪk'lz* (i-kort!).
 Money (time is -), *mʊni* (*taim iz -*) (i-kort!).
 Music-hall, *mju'ezɪk hól*.
 Mylady, *maileejdi* (i-kort!).
 Mylord, *mailɔd*.
- Newfoundlander, *nju'faundləndə*.
 Newgate, *nju'geɪt*.
 Newton, *nju'et'n*.
 New-York, *nju'jɔk*.
 Nobility, *nɔbɪlɪti* (i's-kort!).
 Nurse, *nɜs*.
 Nursery, *nɜsəri* (i-kort!).
- Outcast, *autkaast*.
 Outsider, *autsaidə*.
- Pace(n), *peejz* (+ Ned. werkw. uitg.).
 Pacemaker, *peejsmeejə*.
 Pacific, *pəsɪfɪk* (i-kort!).
 Paddle (Ned. paddel), *ped'l*, (e-kort!).
 Paddock, *pedək* (e-kort!).
 Paddy, *pedi* (e en i-kort!).
 Pale ale, *peejl eejl*.
 Peer (Fr. pair), *pieə*.
 Penny, *peni* (e en i-kort!).
 Penny-a-liner, *peni-(f)ə-laɪnə*.
 Permit (zelfst. nw.), *pɛmɪt*.
 Pickles, *pɪk'lz* (i-kort!).
 Picknick, *pɪknɪk*.
 Pickpocket, *pɪkpokɪt* (o-kort!).
 Pincher, *pɪnsjə*.
 Pitch-pine, *pɪtsɪpɪn* (ook: *-pien*).
 Placer, *pleejzə*.
 Plaid, *pleejd* (ook: *pled*, d. i. met korte Eng. *a*).
 Plenty, *plenti*, (i-kort!).
 Pointer, *pɔɪntə*.
 Professional, *prɔfəsjən'l* (e-kort!).
 Propeller, *prɔpelə* (e-kort!).
 Pullman-car, *puel'm'kɑu*.
 Punch, *pʊnsj* (meestal met Ned. korte u).
 Purser, *pɜsə*.
 Puttee, *puttej*.
 Puzzle, *pʊz'l* (ook met Ned. korte u).
 Puzzlen; puzzlewerk = Ned. afl. en samenst. Zie boven.
- Race(n), *reejs* (+ Ned. werkw. uitg.).
 Racer, *reejsə* (in Ned. meestal met luidende eind-r).
 Racket, *rekit*.
 Raglan, *reglən*.
 Ragtime, *regtaim*.
 Raid, *reejd*.
 Rail, *reejl* (ook in Ned. zonder *j*).
 Record (zelfst nw.), *rekəd* (bijna uitsluitend Fransche uitspraak, d.i. *rəkɔr* of geheel vernederlandscht).

- Reform bill, *riřóm bil*.
 Reformer, *riřóma*.
 Reporter, *riřóta* (of Ned. uitspr.).
 Review, *riřóe*.
 Reuter, *rōēta* (of Ned. uitspr.).
 Rink, *riŋk* (juister: *riŋk*).
 Roastbeef (Holl. rosbief), *roostbieff*.
 Rule, *rōel*.
 Rugby, *rugi* (i-kort!).
 Run, *rn*.
 Rush, *rusi*.

 Safe, *seeff*.
 Safe-deposit, — *dipozit* (i en o-kort!).
 Sandwich(man), *sendwitsf(men)*.
 Score, *skó*.
 Scout(boy), *skaut(bó)*.
 Scratch, *skrats*.
 Scrip, *skrip*.
 Sculler, *skul(a)*.
 Selfhelp, *selfhelp* (geen *ə* tusschen l en f en l en p).
 Selfmade, *selfmeeid*. (Zie vorig woord).
 Settler, *setla*.
 Shampooen, *sjem(poolen)* Laatste gedeelte Ned. uitspraak.
 Share, *sjea*.
 Shelter, *sjel(a)*.
 Sheriff, *sjerif* (e-kort!).
 Shilling, *sjiling* (i-kort!).
 Shire, *sjia* (tegenwoordig bijna uitsluitend: *county* = *kawnti*. In samengestelde graafschapsnamen als York-shire luidt „shire”: — *sj(a)* (b.v. *jóksja*).
 Shirting, *sjúting*.
 Shocking, *sjoking* (o-kort!).
 Shrapnel, *sjrepn'l*.
 Shylock, *sjailok*.
 Sir, *sá*.
 Sixpence, *sksp'ns*.
 Skating (— rink), *skeejting* (— zie Rink).
 Skyscraper, *skaiskreejpa*.
 Slang, *sleng*.
 Sleeping-car, *sliejting kaa*.
 Sneer, *sniea*.
 Snob, *snob*.
 Sounder(en) *saunda* (werkw.: Ned. uitspr.).
 Sovereign, *soverin* (o-kort!).
 Speaker, *spejka*.
 Speech(en), *spejts* (+ Ned. werkw.uitg.).
 Speed (at full —), *spej(d et joel —)*.
 Spirit, *spiril* (i-kort!).
 Spleen, *splicjn*.
 Sprinter, *sprint(a)*.
 Square, *skw(a)*.
 Squatter, *skwata* (o-kort!).
 Squaw, *skwó*.
 Squire (esquire), *skwais* (*eskwais*).
 Start(en), *staat* (+ Ned. werkw. uitg.), ook Ned. uitspr.
 Starter, *staata* (ook Ned. uitspr.).
 Steamer, *stiejma* (ook met de Ned. eind-r).
 Steeple-chase, *stiejp'l tsjees*.
 Steward(ess), *stjōwəd(is)*.
 Stock, *stok*.
 Stock-exchange, *stok ekstsjeejnsj*.
 Stone, *stoon*.
 Strike, *strai*.
 Struggle for life, *strug'l jó laif*.
 Sulky, *sulki* (i-kort!).
 Sweater, *sweta* (e-kort!).
 Sweating-system, *sweting sist'm* (e-kort!).

 Tailor, *teejta*.
 Tandem, *tend'm*.
 Tank, *tenk* (juister: *tenk*).
 Teak(hout), *tiejk*.
 Team, *tiejm*.
 Teddy-bear, *tedi-b(a)* (o-kort!).
 Teetotaller, *tiejtota*.
 Terrier, zie: *Fox-terrier*.
 Test-act, *test akt*.
 Ticket, *tikit* (i-kort!).
 Time (— money), *tajn* (— *iz man*).
 Timekeeper, *tajmkiejpa*.
 Topsy, *tipsi* (i-kort!).
 Toast(en), *toost* (+ Ned. werkw. uitgang).
 Toddy, *todi* (o-kort!).
 Topic, *topik* (o-kort!).
 Topic of the day, — *ov d(a) deej*.
 Tory, *tóri* (i-kort!).
 Tower, *taw(a)*.
 Toynbee (—werk), *tójnbe*.
 Trade (— mark), *treejd* (— *maak*).
 Trawler, *tróla*.
 Trawl (—net), *tról*.
 Truism, *trōizm*.
 Trust, *trust*.
 Trustee, *trustiej*.
 Tumbler, *tumb(a)* (ook wel Ned. uitspr.).
 Turf, *tóf*.
 Turtle (— soep), *tótl*.
 Typewriter, *tajprait(a)*.
 Typewriting, *tajpraiting*.

 Uncle (— Sam; — Tom's cabin), *unk'l* juister: *vnk'l* (*sem; tomz kebin* (e-kort!).
 Unfair, *vnj(a)*.
 Union Jack, *jōenj'ndzjek*.
 U. S. = United States, *jōenaitid steejts*.
 U. S. A. = — of America. — *ov amerika* (e en i-kort!).
 Upper ten, *wpalen*.
 Ups and downs, *upsəndaunz*.
 Up to date, *optoedej*.

 Vauxhall, *vóksól*, ook: *vóksól*.
 Velvet, *velvit*.
 Velveteen, *velvittejn* (i-kort!).

 Waiter, *weejta*.
 Warrant, *worant* (o-kort!).
 Wales, *weejlz*.
 Wallstreet, *wólstriet*.
 Wedgwood, *wedzjoed*.
 Westinghouse (— rem), *westinghaus*.
 Whaler, *weejla*.
 Wherry, *weri* (e en i-kort!).
 Whig, *wig* (g als in Fr. *garçon*!).
 Whisky, *wiski* (i-kort), (meestal Ned. uitspraak).
 Whist(en); —kaarten, *wist* (+ Ned. werkw. uitg.).
 Would-be, *woed bie*.

 Yacht (—club), *jot* (meestal uitgesproken en geschreven: *jacht*).
 Yankee (— doodle), *jenki* (— *dōed'l*) (i-kort).
 Yak, *jek*.
 Yard, *jaad*.
 Yellow-Jack, *jeloo dzjek* (e-kort!).
 Yeoman(ry), *jōom'n(ri)*.

A.

- A** staat voor **Anno** — in het jaar, (ook A^o); voor **Are** (zie ald.); als teeken in de Lloyds-registers voor eerste klas schepen.
- A** staat voor **Argent**, als teeken op koers-noteringen, in tegenstelling met **P** (papier); **A** was verder een merk v. Zeeuwsche chocolade.
- a.** staat voor: **Acce'pi** op wissels (zie ald.); **ampère**, zie ald.; **aan**, Frankfort a. Main.
- A.** of **A^o** **ver. vulg.** — *An'no ae'rae vulga'ris*, in het jaar der gewone tijdrekening; **A. s. C.** — *An'no an'te Christum*, in het jaar vóór (de geboorte van) Christus; **a. a.** staat voor *ana*, d. i. dezelfde hoeveelheid als bovengenoemd; **a. b. s. s.** — aan boord van een stoomschip.
- A. C.** — *An'no Christi*, in het jaar van (of na de geboorte van) Christus; **A. C.** — *An'no curren'te*, in het loopende jaar; **Acad.** — *Acadē'mia*, *Academie*, zie ald.; **Acc.** — *Acce'pi*, zie ald.
- A. D.** — *An'no Do'mini*, i. h. jaar onzes Heeren; **a. d.** — *a da'to*, zie ald.; **a. d. z.** — *als daar zijn*.
- A. F.** — *An'no futu'ro*, in het volgend jaar.
- a. h. w.** — *als het ware*.
- A. I.** — *An'no incarnatio'nis*, het jaar der Menschwording; **a. i.** — *ad in'terim*, zie Interim.
- a. m.** — *Ami'ca ma'nu*, (op adressen), door vriendenhand (bezorgd, overgebracht); **A. M.** — *An'no mun'di*, in het jaar der wereld; **a. m.** — *an'te meri'diem*, voormiddag; **a. M.** of **M. a.** — *Ar'tium magi'ster*, meester der kunsten, d. i. doctor in de letteren of in de wijjsbegeerte.
- A. M. D. G.** — *Ad Mayo'rem De'i glo'riam*, tot grootere eer van God, zie ald.
- A. en O.** — *Al'pha en O'mega*, zie ald.
- A. P.** — *Amsterdamsch peil*; **A. P.** of **A^o**, **P^o** — *An'no passa'to* of *praet'rito*, in het afgelopen jaar; **A. pr.** — *An'no praesen'ti*, in het tegenwoordige jaar; **a. p.** — *a priori*, zie ald.
- a. r.** — *antirevolutionnair*, zie ald.; **A. R.** — *Altes'se Royale*, Koninklijke Hoogheid, ook *Acadē'miae Rec'tor*, de bestuurder (voor één jaar) eener Hoogeschool, de rector-magnificus; **arr.** — *arrondissement*, zie ald.; **Art.** — *Arti'culus*, d. i. Artikel.
- a. s.** — *aanstaande*; **A. S.** — *An'no Sanc'to*, 't Heilige jaar, het eerste jaar eener eeuw, het jubeljaar.
- atm.** — *atmosferen*, zie ald.
- a. u. b.** — *als 't u belieft*, zie s. v. **p.**;
- a. u. s.** — *actum ut su'pra*, zie Actum.
- A. X.** — *An'no Christi*; zie **A. C.**
- A**, v. a's. — Als klank eerste der klinkers; als teeken eerste v. h. A B C; zegsw. *geen a voor een b kennen*, eig. het abc niet kennen, fig. niets geleerd hebben, zie Alphabetus; *van a tot z kennen*, weten v. h. begin tot het einde; *wie — zegt moet ook b zeggen*, eens begonnen, moet men ook voortgaan; — (alg.) aanduiding van de eerste der bekende grootheden, terwijl α de onbekende aanduidt; — (muz.) zesde toon in de gamma van c, ook *la*; — in Latijnsche opschriften bet. A 500, met een streepje er boven (A), 5000.
- A, Aa** (*water, riviertje*), v. —'s: *de Westerooldsche —, de Ruiten —; de Dommel en de —*, enz.; in eenige samengestelde eigennamen: *Breda, Gouda*.
- A**, vz. dient om een hoeveelheid als laatste term eener reeks aan te duiden: *dit meubel zal 25 a 30 gulden kosten*, dus niet: *zeven a acht personen*; op rekeningen: *tegen, voor: 5 M à f 6 = f 30*.
- Angt** 1. (*verkorting van Agathe of Agatha*), v.; — **je** (ook Aagje), o.: *nieuwsgierig —*, scherts. een nieuwsgierige vrouw (naar een kluchtspel van dien naam, 1664); 2. (*Engelsche kroonappel, een lichtzure appel*), v. — en; — **appel**, m. — s of — en.
- Aal** (*streeling, liefkoozing*), m. — en; — **tje**, o. — s.
- Aalen** (*streelen, strooken*), ik aaide, ik heb geaaid; fig. vleien; ir. iemand in het geniep opzettelijk pijn doen.
- Aak** (*platboomd lastschip, ook kleiner vaartuig, groote roeiboort; samenstellingen: zand-aak, aakschip, aakshuit*), v. aken.
- Aak** (*kleine dhorn of eschdoorn*), m. aken ook, *Spaansche eik* geheeten.
- Aaks** (*zware bijl met langen steel, vroeger strydbijl*), v. aaksen; ook: aks, aks.
- Aak'ster** (*oudere vorm voor ekster*), v. — s.
- Aal** (*vrouwennaam, verkorting van Aleida of van Adelheid*), v.; — **tje**, o.: —, *de zuinige keukenmeid*.
- Aal** (*priem, els, stalen schoenmakers-, zadelmakers- enz. werktuig, bestemd om gaten te steken*), v. alen. vero.
- Aal, aalt** (*gier, mestvocht*), v. gmv.
- Aal** (*sterk gehopt Engelsch bier*), o. gmv.; zie Aaltje.
- Aal** (*dierk. slangvormige, weekvinnige visch*), m. alen: *een vette —, een gladde —*; zegsw. *hij is zoo glad als een —*, men heeft geen vat op hem, hij weet zich uit alle ongelegenheden te redden, hij is listig, sluw; als stofnaam, v.: *er is veel — in dien vijver*; — **peuren**.
- Aal'bes** (*vrucht dragende heester, ook de roode, witte of zwarte aalbes*), v. — bessen; in 't dagelijksch leven zegt men meestal voor aalbessen eenvoudig *bessen*, b. v. *bessensap, bessennat*; — **achtigen**, v. mv.: in de plantkunde familie-naam v. d. roode, witte of zwarte aalbes, alsmede v. d. kruisbes of den kruisdoorn.
- Aal'besseblad** (*blad van e. aalbessestruik*), o. — bladeren; — **boom**, m. — en; — **boom-pje**, o. — s; — **struik**, m. — en.
- Aal'bessengelei** (*gelei van roode bessen*), v. gmv.; — **jam** (*gelei of jam v. aalbessen*), v.

gm.v.; -**jenever** (*jenever, op zwarte aalbes-
sen getrokken*), v. gm.v., ook *roode jenever*
of *rood geheeten*; -**nat** (*bessensap*), o. gm.v.;
-**rist** (-*tros*), v. -en; -**sap**, o. gm.v.; -**saus**,
v. -en; -**tros**, m. -trossen; -**vla** (*vla van*
bessen), v. -vlaas; -**wijn**, m. gm.v.
Aal'bezie (*aalbes*), v. -beziën; -**blad**, o.
-bladeren; -**boompje**, o. -s; -**gelei**, v.
gm.v.; -**jam**, v. gm.v.
Aal'beziën *jenever*, v. gm.v.; -**nat**, o.
gm.v.; zie *Aalbessenjenever*, enz.
Aal'duiker (*de fuut*), m. -s, gew. -**fuik**
(*trechtersvormige korf met zak, om aal te*
vangen), v. -fuiken; -**geer**, m. -geeren,
vero. zie *Elger*; -**jaagnet** (*flymazige zegen,*
om aal te vangen), o. -ten; -**kaar** (*houten*
of metalen kist of kast, met ronde gaatjes,
om aal levend in het water te bewaren), v.
-karen, zie *Kaar*; -**kast** (*vischtuig om aal*
en paling te vangen), v. -en; -**korf** (*korf*
of mand, waarin aal gevangen of verzonden
wordt), m. -korven; zegsw. *hij is bang voor*
zijn -korf, d. i. voor zijn lijf; -**kwabbe**,
-**kwab** (*een visch, die veel op een aal ge-
lijkt, ook aalput, of puitaal geheeten*), v.
-kwabben.
Aal'moes (*liefdegift*), v. -moezen; zegsw.
hij moet van -moezen leven, is doodarm.
Aal'moezier (*R.K. armenverzorger; pries-
ter, uitsluitend belast met de zielzorg eener*
afzonderlijke klasse van personen), m. -s of
-en: de - van een hospitaal, v. e. *gevangenis,*
van den arbeid, vooral *veldprediker*.
Aal'moeziers'huis (*liefdadigheidsinrich-
ting voor behoeftige kinderen, ouden van*
dagen, enz.), o. -huizen.
Aal'oud, **aloud** (*zeer oud*), bn. vero. de -e
zeden (*met het bijdenkbeeld v. voortreffelijk*),
de -e *deugd*; -**heid** (*hooge oudheid*), v. gm.v.
Aal'put (*aalkwab, puitaal*), m. -en;
-**reep** (*reep met haken om aal te vangen*),
m. -reepen; -**reiger** (*naam v. d. blauwen*
reiger), m. -reigers; -**schaar** (*grote vork*
met drie of vier platte tanden, om aal te
steken), v. -scharen, zie *Aalgeer*, *Elger*;
-**scholver** (*dierk. zwemvogel, waterraaf,*
pelkaanachtige vogel), m. -s, zie *Schol-*
lebaar; -**speer**, v. -speren, zie *Aal-*
geer; -**speet** (*dun stokje, met mootjes*
gebakken aal er aan), v. -speten, vergelijk
Aanspeten; -**steek** (*het steken v. aal, ook*
het recht daartoe), m.: de -*steekpachter*;
-**steek** (*de plaats, waar men aal steekt*), v.
-steken; -**steker** (*die aal steekt, vork om*
aal te steken), m. -s, zie *Aalschaar*.
Aal'vel (*aalshuid*), o. -vellen: een - is
een bndmiddel bij *dorschvlegels*; minacht.:
hij is koopman in -vellen, hij doet geringe
zaken.
Aal'tje, o.; zegsw. van *mooi* - zingen, d. i.
lustig drinken, feestvieren. (vero.)
A-al'tolletje (*zeskant beenen draaitolletje,*
gemerkt met de letters A, B, D, N, S en T,
om zeker kansspel te spelen), o. -s; A bet.
alles, B (*bij*), D (*dubbel*), N (*niet*), S (*zet*), T
(*trekt*), naar de eerste dezer letters.
Aal'vork, v. -vorken; zie *Aalgeer*.
Aal'waardig (*onbezonnen, dartzel, overmoe-
dig; gemelijk, knorrig*), bn. vero.
Aal'wa'rig, bn.; zie *Aalwaardig*, vero.
Aam (*oude wijnmaat, 1,552 HL.*; ook *olie-
maat, 1,455 HL.*; *houten vat van den inhoud*
van een aam), o. amen.

Aam'beeld, o. -beelden, ook *Aanbeeld*.
Aam'bei (*besvormige zwelling van aders aan*
den endeldarm), v. -beien, ook *Aanbei*;
z. *Haemorrhoiden*; volkst. *takken*; samenst.
aambeienzalf.
Aambor'stig (*engborstig, asthmatisch*), bn.;
-er, -st; -**heid**, v. gm.v., zie *Asthma*.
Aan, vz. - 1. met de beteekenis van rust of
beweging binnen een ruimte: *aan de deur*
kloppen, *aan de tafel stooten*, 2. met de be-
teekenis van beweging naar iets heen: *zend*
dit aan hem; bijw. met de grondbeteekenis
van het voorzetsel, samengest. met werk-
(meestal scheidbaar) of zelfst. nw. van werk-
afgeleid of bijw.: *de boot is aan, aan'be-*
steden, aanschouwen, aan'raking, achteraan,
vooraan.
Aan'aarden (*rondom een plant de aarde, d. i.*
den grond ophoogen), ik aardde -, heb -ge-
aard: een boom -, de *aardappels - met den*
-aardploeg; ook *waterstaatsterm: met aarde*
een open ruimte vullen.
Aan'beeld *ijzeren smidsblok, waarop me-*
talen gesmeed en gehamerd worden), o.
-beelden; zegsw. *zoo zwaar als een - zeer*
zwaar; steeds op hetzelfde - slaan, altijd op
dezelfde zaak terugkomen of aandringen.
Aan'beeldsbeentje (ontl. *gehoorbeentje*),
o. -beentjes; -**blok** (*houten blok, waarop*
het aanbeeld rust), o. -blokken.
Aan'behoorend, - tegenw. deelw. van het
in onbruik geraakte *aanbehooren* (een deel
van iets uitmaken): -e *stukken land*.
Aan'bei, v. -en; zie *Aambei*.
Aan'belanden (*ergens aankomen, meestal*
toevallig, om daar te vertoeven of te blijven),
ik belandde -, ben (in dit dorpie) -beland:
na veel zwervens is hij hier aanbeland.
Aan'belang (*groot belang, rijkdom aan in-*
vloed en gevolgen), o. gm.v.: een zaak van -,
een gebeurtenis van groot -, gewicht.
Aan'belangen (*aangaan, betreffen*): alleen
in den 3en persoon enk. van den onvolt. te-
genw. tijd der aant. wijs: *wat, zooveel, voor-*
zooveel, zoover, voorzoover hem aanbelangt.
Aan'bellen (*aan de deurschel trekken*), ik
belde aan, heb -gebeld; ook *Aanschellen*.
Aan'bermen (*den voet van een dijk ver-*
sterken door er een berm tegen te leggen),
ik bermde -, heb -gebermd; -**ing**, v. -en:
de afgestlagen plaats van den oever is nu
hersteld door een aanberming.
Aan'besteden (*een mededinging openen bij*
inschrijving op een bouwwerk, dat volgens
gegeven plan en bestek moet opgeleverd wor-
den), ik besteedde -, heb -besteed: een
school en het leveren der bouwstoffen -;
-steding (*openbare inschrijving op een te*
leveren bouwwerk; het aanbestede werk zelf),
v. -en.
Aan'besterven (*iemands eigendom worden*
door het sterven van een ander), alleen in
den 3den pers., het bestierf aan, is -bestor-
ven: *dat riddergoed zal hem - bij den dood*
van zijn oom.
Aan'bevelen (*het opwekken eener gunstige*
stemming; iemand iets opdragen; het ver-
langen te kennen geven, dat iets met zorg
geschiedt), ik beval aan, heb -bevelen: *iem.*
bij den Minister -; *die jongeling beveelt zich*
zelf aan door zijn goede manieren; zijn ziel
aan God aanbevelen, d. i. *Gods ontferming*
inroepen in doodgevaar; de bewaking v. d.

- booswicht werd hem aanbevolen; de geneesheer beval hem rust aan.
- Aanbevelenswaardig** (aanbeveling verdienende), bn.; -er, -st, of meer en meest -; ook -waard.
- Aanbeveling** (de daad van aanbevelen; de mondelinge of schriftelijke verklaring zelf; lijst van hen, die een lichaam of persoon, voor een betrekking wenscht te zien benoemd; wat tot aanbeveling strekt), v. -en: hij stond op de -; zijn gelaat strekte hem tot -.
- Aanbevelingsbrief** (brief, waarbij men iem. aanbeveelt), m. - brieven; -waard (aanbeveling verdienende), bn., ook -waardig.
- Aanbid'lijk** (waardig, om aangebeden te worden; tot aanbidding uitlokkend of dringend), bn.: Gods -e wijsheid, - Opperwezen.
- Aanbid'den** (als goddelijk wezen vereeren), ik aanbad, ik bad aan, ik heb -beden, ik heb -gebeden: in eig. zin scheidbaar of onscheidbaar; fig. meestal onscheidbaar: God -, Hem de hoogste en opperste eer schenken als schepper en Heer van alles; het gouden kalif -, zie Gouden kalif; de rijzende zon -, zie Zon; fig. hartstochtelijk vereeren: zijn leerlingen aanbaden hem; uw door mij aanbeden dochter, doch ook: een veldheer, door zijn soldaten aangebeden.
- Aanbid'denswaardig** (het aanbidden waardig, aanbiddelijk) bn.; -er, -st; ook, meer en meest -.
- Aanbid'der** (iem., die goddelijke eer bewijst, die hartstochtelijk vereert), m. -s.
- Aanbid'ding** (de hoogste en opperste eer aan God), v. gm.v. in -verzonken, in -neerzinken; R. K. tijd, waarop het Sacrament des altaars is uitgesteld; ook in de beeldende kunst: voorstelling v. d. - van Jezus door de Drie Koningen, of v. e. andere voorstelling der godheid: de -v. h. Lam; fig. innige, eerbiedige bewondering.
- Aan'bieden** (iets vrijwillig ter beschikking van iemand stellen; het toonen van waren, met de bedoeling, ze af te staan tegen bep. prijs; opleveren; reflexief: zich ter beschikking stellen, zich voordoen), ik bood aan, wij boden aan, ik heb -geboden: iem. een betrekking, een ambt -, ik bood mij aan voor die betrekking, dien tocht; de stad biedt veel genoegens aan; er biedt zich weldra een gelegenheid aan; -ing (de daad van aanbieden, het aangeboden), v. -en; in het laatste geval alleen mv. (enkelv. aanbod); bij de -v. h. geschenk tegenwoordig zijn; hij ontving de mooiste -en, zie Offerte.
- Aan'bijten** (i. h. aas beginnen te bijten, inz. van visch; een eerste stuk van iets bijten), de visch beet -, heeft -gebeten; een -gebeten appel; fig. zich door mooie woorden of voorstellingen laten overhalen, meestal tot iets gevaarlijks: hoe mooi hij ook praatte, zijn vriend wilde niet -.
- Aan'binden** (met riem, touw, nestel enz. vastmaken), ik bond -, heb -gebonden: lei-boomen -, de schaatser -; fig. een onderhandeling, een strijd -, aanknoopen, beginnen; zegsw. de kat de bel -, zie Kat.
- Aan'blaffen** (blaffend bedreigen), de hond heeft hem -geblaft; ook Aan'baffen, Aan'bassen; fig. bedreigen door scheldwoorden.
- Aan'blazen** (door blazen een werking versterken, meestal van vuur, of wat bij vuur wordt vergeleken), ik blies aan, heb -geblazen: het vuur -, aanwakkeren; fig. een twist, de hartstochten -, aanzetten; den burgeroorlog -, opstoken; op een instrument blazen, om den toon te onderzoeken; -blazing (goddelijke ingeving, bezieling, inspiratie), v. gm.v. vero.; verg. Aangeblazen.
- Aan'blik** (blik, aangezicht; gezicht op iets), m. gm.v.: voor uw -, o Heer, siddert de booze; bij den eersten -; -blikken (aanzien, aanschouwen), ik heb -geblikt: hij blikte mij veelbeteekenend aan, de sterren blikken mij -.
- Aan'blijven** (in een betrekking blijven, niet aftred'n; aan het branden blijven; duren), ik bleef -, ben -gebleven: de lamp blijft -, de kerk blijft lang -.
- Aan'bod** (aanbieding) o. gm.v.; rechtst. - van gereede betaling; staath. de marktprijs regelt zich naar vraag en -; ook, het aangeboden: komt mijn -u verwerpelijk voor? een voordeelig -.
- Aan'boeten** (feller doen branden, opstoken), ik boette -, heb -geboet: het vuur -.
- Aan'bonzen** (met kracht tegen iets kloppen, stooten), ik bonsde -, heb of ben -gebonst.
- Aan'boren** (beginnen te boren, b.v. met een boormachine), ik boorde -, heb -geboord; een petroleumbron -, een mijn -, door boren komen tot; ook een vat -, een vat opsteken, zie ald.
- Aan'bouw** (het bouwen van iets nieuws bij het reeds bestaande; de toestand waarin iets verkeert, zoolang de bouw niet voltooid is; het aangebouwde), m. gm.v.: de -van schepen; dit huis is in -; mil. veranderingen in het natuurlijk terrein, door menschenhanden veroorzaakt: gebouwen, boomen enz.; -bouwen (iets nieuws bij het reeds bestaande bouwen): huizen, schepen -.
- Aan'branden** (door te sterke hitte met een korst vastzetten aan den bodem van pan of pot), het brandde -, is -gebrand: die rijst gaat -; ook, beter doorbranden: het vuur moet wat -.
- Aan'brassen** (scheepst. de brassen aanhalen, zeilen of raas meer langscheeps richten), ik heb -gebrast; zie Bras.
- Aan'breken** (van een geheel een deel afnemen, beginnen, van licht, dag, niet van nacht; bij uitbreiding: van tijdperken), ik brak (iets, b.v. een brood, een flesch) aan, heb (iets) aangebroken; de dag brak aan, is aangebroken.
- Aan'brengen** (het brengen van iets op een bepaalde plaats; meebrengen; ergens iets plaatsen; veroorzaken; bekendmaken van iets kwaads bij hem, die moet straffen; verklikken; vergezellen van vrijwilligers bij leger of vloot bij hun aangifte; tot toetreding overhalen), ik bracht -, heb -gebracht; steenen -; hij heeft kapitaal -gebracht; vensters, versieringen -; geluk, onheil -; iem. bij de politie -; iets -; vrijwilligers -; leden -; -breng (watman of vrouw bij een huwelijk meebrengt), m. gm.v.; -brenger (die aanbrengt, meestal verklikker), m. -s; -brengst (het aanbrengen, het aangebrachte), v. gm.v.
- Aan'bruisen** (bruisend naderen), de locomotief bruisde -, is en heeft -gebruist.
- Aan'dacht** (oplettendheid, opmerkzaamheid, belangstelling), v. gm.v.: iets met -volgen; in den zin van „godvruchtige overpeinzing“, godvruchtigheid, b.v. vrome -, is het een germ.
- Aandachtig** (aandacht schenkend, oplettend, opmerkzaam), bn. en bw.; -er, -st: -e toe-

hoorders, een - gehoor; - luisteren, een be-
toog - volgen.

Aan'dachtstreek (spraak. zintteeken, een
rust aanduidend), v. - strepen, b.v. ik zal - als
ik tijd heb - er eens over denken.

Aan'deel (toekomend deel of gedeelte; deel,
dat iem. bijdraagt tot het kapitaal eener
onderneming; bewijs van deelgenootschap),
o. - en: zijn - ontvangen; een volgestort -;
- en staan op naam; - nemen in iems.
vreugde, blijken geven van deelneming; -
hebben aan iems. geluk, er iets toe bijgedragen
hebben; - in, veronderstelt een langeren
duur, een herhaling, b.v. - hebben in jaar-
lijksche winst, uitkeeringen; - aan veronder-
stelt iets tijdelijks, voor eenmaal, b.v. - hebben
aan een misdaad, een erfenis; - bewijs (akte
v. aandeel), o. - bewijzen; - hebber (bezitter
v. één of meer aandelen), m. - s: de - s in
een rederij, fabriek, vennootschap, ook A an-
deelhouder; - houder (eigenaar v. een
of meer bewijzen v. aandeel) m. - s.

Aan'denken (het denken aan iem.; de ge-
dachtenis van iemand; voorwerp, dat ons
aan iets of iem. herinnert), o. gmv.: het -
aan een overledene, het - der overledenen;
in gezegend - voortleven, herinnering.

Aan'dichten (van dichten d. i. verzinnen:
iem. iets, dat verzonnen is, toeschrijven, meestal
iets kwaads), ik dichtte -, heb - gedicht:
iem. iets -; vergel. Toedichten; iem. allerlei
verkeerdheden -; iem. heillooze bedoelingen -.

Aan'dienen (berichten, aanmelden), ik heb
- gediend: de lakei ging ons bij zijn heer -;
zich bij iem. laten -; zich zelven -.

Aan'dijken (een stuk land door dijken aan
een ander verbinden, ook wel aan den vasten
wal of oever), ik dijkte -, heb aangedijkt:
eene waard of een polderland -.

Aan'dikken (dikker maken, aanwetten b.v.
van letters), ik heb - gedikt: een letter zonder
- niet goed te krijgen (C.O.); ook, dikker
worden: het mengsel zal door verhitting nog
wel -; fig. ik zal mijn meening nog wat -,
duidelijker zeggen, wat overdrijven.

Aan'doen (aan het lichaam doen; veroor-
zaken; droefheid of weemoed verwekken;
aantasten; bezoeken), onr. w.w.; ik deed -,
wij deden -, ik heb - gedaan: een jas -,
de handschoenen -, iem. de boeien -; ver-
driet, last, schande -; een volk den oorlog
-; zijn woorden deden mij aan; zijn longen
waren aangedaan; een herberg -; schiepst.
een haven -, een haven, die niet de eigen-
lijke bestemming is, binnenloopen.

Aan'doening (ziekelyk gevoel v. h. lichaam
of v. e. zijner deelen, gemoedsverandering, het
aangedaan zijn), v. - en: e. - der hersenen, e.
- van koorts, - en v. vreugde, smart (meestal
meerv.); zonder bepaling van het gemoed ge-
zegd, heeft - dikwijls de bijbeteekenis van
iets droevigs: ik heb dit met - gelezen.

Aandoen'lijk (treffend, roerend met de
bijgedachte van iets weemoedigs; voor in-
drukken vatbaar), bn.; - er, - st.: een -
verhaal, een - schouwspel, een - gemoed,
week, licht geroerd.

Aan'draaien (draaiend, langzaam met een
draai naderen, door draaien vaster maken),
ik draaide aan, ben, heb aangedraaid: daar
komt hij -; de schroef, de moeren niet geheel
-; de zegsw. iem. iets -, d. i. aansmeren is vero.

Aan'dragen (met eenige moeite naar een

persoon, een plaats brengen, dragen), ik droeg
aan, heb - gedragen: steenen, hout -; fig.
verklikken, vero.

Aan'drang (het aandringen; opeenhooping;
aansporing; nadruk bij het doen van een
verzoek), m. gmv.: een groote - van men-
schen; de - van het bloed naar de hersenen;
ik zal gaan op - van mijn vader; ik vraag
het u met -.

Aan'draven (in een draf, snel naderen,
voortmaken met draven), ik draafde aan,
ben en heb - gedraafd: daar kwamen eenige
ruiters -; laten wij wat -.

Aan'drentelen (langzaam en treuzelend
naderen), ik dreutelde -, ben - gedrenteld;
- dribbelen (met kleine, vlugge pasjes nade-
ren), hij dribbelde -, is - gedribbeld: daar
kwam de dreumes -, aantrippelen.

Aan'drift (inwendig gevoel dat tot han-
delen aanspoort, ingeschapen gevoel, instinct;
bezieling), v. gmv.: dierlijke -, heilige -.

Aan'drijven (vlottend naderen; sneller doen
gaan; vaster klemmen; aansporen), dreef -,
heb of ben - gedreven: het lijk dreef aan;
koeien -, spijkers -; eerezucht drijft hem
aan, iem. tot kwaad -; zegsw. op een stroo-
wischkomen -, z. Stroowisch; ook A an-
drijver, Aandrijving.

Aan'drinken, meestal reflex. met een woord
als roes (dronken drinken), ik dronk mij aan,
ik heb mij een roes aangedronken.

Aan'dringen (krachtig aansporen, met
nadruk vragen), drong aan, heb - gedrongen
op iets of om iets: - op betaling, - om
onderstand, om te vernemen.

Aan'druischen (met geweld stooten tegen
iets, in strijd zijn met), meestal in de 2de
bet. in gebruik: het druischte -, het heeft
- gedruischt: dit druischt tegen alle recht aan.

Aan'duiden (trachten kenbaar te maken
door wijzen, herkenningsteekenen; uitdruk-
ken, beteekenen), duidde aan, heb - geduid:
fouten -, een huis -; trots -, berucht en
beroemd duiden niet hetzelfde aan.

Aan'durven (niet bang zijn om te be-
strijden, te ondernemen), durfde of dorst
aan, heb - gedurfd: iem. -, een taak -; scherts.
vooral in ontkenningen zin gebruikt van
spijzen en drank: ik durfde dat groote stuk
niet aan.

Aaneen' (aaneengehecht, verbonden, zonder
tusschenruimte of pooten): letters - schrijven;
in rijen -, jaren, uren -; dit bijw. vormt
scheidb. w.w. b.v.:

Aaneen'binden, - boeien, - breien,
- brengen, enz. Deze werkwoorden drukken
meestal zulke verbindingen uit, dat de ver-
eeniging een bloot uiterlijke is en de opper-
vlakte raakt. Een meer innerlijke vereeniging
wordt uitgedrukt door samen (zie ald). Er is
b.v. een verschil tusschen aaneengegroeide
boomen en samengegroeide. Men spreekt dus
van: aaneensoldeeren, aaneenschakelen, nooit
van samen -.

Aaneen'flansen (stordig aan elkaar ver-
binden), meestal fig., hij flanst -, heeft - ge-
flanst: een opstel, een verhaal -.

Aaneen'geboren (aan elkaar verbonden ter
wereld gekomen), bn.: de - Siameesche
tweelingen.

Aaneen'geschakeld (met schakels verbon-
den; geregeld voortgaande), bn., meestal fig.
een - verhaal; spraakk. coördinatie: een -

zinsverband; rekenk. *bestaande uit meer dan twee redens: een - e evenredigheid.*

Aaneengesloten (nauw verbonden, zoodat het een geheel is), bn.: een - geheel.

Aaneenhaken (met haken verbinden, aaneenkoppelen), hij haakte -, heeft -gehaakt: wagons -.

Aaneenhangen (losjes aan elkaar verbonden zijn), het hing -, heeft -gehangen: de stukken hingen nauwelijks aaneen; meestal met ontkenning: onsamenvattend, niet behoorlijk verbonden zijn in fig. zin b.v.: *zijn verhaal hing niet aaneen*; zegsw. als *droog zand* -, zonder samenhang zijn; *het hangt van leugens aaneen*, bestaat uit leugens.

Aaneenhechten (aan elkaar verbinden), hij hechtte -, heeft -gehecht: twee stukken hout -; *gelijkheid van belangen hecht hen aaneen.*

Aaneenhouden (vereenigd doen blijven, vereenigd blijven), het hield -, heeft -gehouden: die pinnen zullen deze blokken niet -, deze stukken houden niet aaneen.

Aaneenklampen (met klampen verbinden), klampte -, heeft -geklampt: twee planken -.

Aaneenkleven (aan elkaar vastkleven), het kleefde -, heeft -gekleefd: de twee postzegels kleefden aaneen. Transitief is het veroud.

Aaneenklinken (met nagels of bouten verbinden, meestal ijzer), men klonk -, heeft -geklonken: twee ijzeren platen -.

Aaneenlассchen (aan elkaar verbinden op verschillende wijze, naar gelang van den aard der voorwerpen), men laschte -, heeft -ge-lascht: de banen van een vlag - (aaneenaaien), stukken ijzer - (wellen).

Aaneenschakelend (sprakk. een wijze v. zinsverbinding), bn.: - zinsverband, - e voegwoorden.

Aaneenschakeling (opvolging), v. gm.v.: een - van ongelukken, van volzinnen, enz.

Aaneensluiten (aan elkaar boeien, met e. hangslot verbinden, innig aan elkaar verbinden, goed in of aan elkaar passen), men sloot -, heeft of is -gesloten: gevangenen -, - door vriendschap, de ramen moeten goed -.

Aanfluiten (bespotten), men floot -, heeft -gefloten. Alleen in de beteekenis van bespotten komt het nog voor in Bijbelsche taal.

Aanfluiting (spot, het voorwerp van den spot), v. -en. Meestal komt het enkelv. voor en in Bijbelsche taal: *heeft ze overgegeven ter aanfluitinge, ik zal u maken tot een - der volken*, Jer. 19:8.

Aanfok (opkweeking van dieren, de dieren zelf), m. gm.v.: de - van paarden is moeilijk, ik heb voor mijn - koopers te kust en keur (Staring).

Aanfokken (dieren aankweeken, grootbrengen van vee), ik heb -gefokt: paarden, runderen, honden -; -king (aanfok), v. -en.

Aangaan (gaan in de richting van; in het voorbijgaan bezoeken; vertrouwen op; beginnen; er door kunnen; leven maken, tieren; ondernemen; sluiten; op iets betrekking hebben; raken), ik ging aan, heb en ben aangegaan: op een huis, persoon -; bij iemand -; op de oorlogsberichten -; de school, de kerk, de lamp gaat aan; dikwijls met ontkenning: dat gaat niet aan; wat gaan de kinderen weer aan, de dronkaard ging verschrikkelijk aan; een werk -, een overeenkomst, verbond, weddenschap, huwelijk -; wat mij aangaat; dat gaat mij niet aan;

zegswijze: - als een Turk -, opspelen, schelden, razen; tegenw. deelw. aangaande in: zaken, u aangaande, die u betreffen.

Aangaande (betreffende, rakende), vz.: de berichten - zijn toestand; een meening - dien persoon, d. i. nopens, omtrent.

Aangang, m. Komt alleen meer voor in het enkelvoud in enkele zegswijzen: op den (ten) aangang komen, juist van pas komen, op het oogenblik dat iets begint, onverwachts er bij komen; zeev. *aangang maken*, voortzeilen, vaartmaken.

Aangapen (met open mond aanstaren), ik gaapte -, heb -gegaapt: zit mij niet zoo aan te -; de afgrond gaapte ons aan.

Aangebedene (hooggeëerde, beminde), m. en v. -n; (meestal van vrouwen); z. A a n b i d d e n.

Aangeblazen (bezield, geïnspireerd), bn.: een oogopslag als van een - dichter, (C. O.)

Aangebonden, bn.: kort - zijn, d. i. spoedig boos, of uit zijn humeur zijn.

Aangeboren (van nature eigen), bn.: de dichtkunst was *Vondel* -.

Aangedaan (getroffen, geroerd, zie A a n d o e n), vd. en bn.: de familie was tot *schreien* -; sterker -, heviger -, het sterkst, het hevigst -: enkel praedicatief.

Aangeërfd (eigenaar of eigenares van bebouwde of onbebouwde stukken grond, gelegen aan een weg, dijk, wetering), m. en v. -n: de -n van dezen dijk zijn verplicht, hem te onderhouden.

Aangehuwd (aangetrowd), bn.: - e tantes.

Aangeklaagd (iem. die aangeklaagd is), m. en v. -n.

Aangekleed (verl. deelw. van aankleeden dikwijls als *bijv. nu. in bijzondere beteekenis gebruikt in zegswijzen*): een - e boterham, (C. O.), belegd met koek, kaas of vleesch; bij uitbreiding, een eenvoudig avondpartijtje, ook een - e pijp geheeten; een - e aap, een foieleelijk mensch.

Aangelande, m. en v. -n; zie A a n g e e r f d e.

Aangelegen (belendende), bn.: de - akkers, nl. grenzende aan de rivier, den weg, enz.

Aangelegenheid (gewicht, gewichtige zaak, zaak), v. -heden: een zaak van groote -. In de beteekenis van gewichtige zaak komt het tegenwoordig meestal in het mv. voor: de -heden van kerk en staat, handels -heden, zich met een anders -heden bemoeien.

Aangenaam (prettig, genoeglijk, behaaglijk, lieflijk), bn.; -namer, -st: een - gezelschap; zich bij iem. - maken, iem. gunst weten te verwerven; - bij elkander zijn.

Aangenomen, zie A a n n e m e n.

Aangenomen (ondersteld), vgw., met dat onderschikkend, zonder dat nevensch.: - dat jij slaagt, wat dan? -, hij is een drinkebroer, wat kun jij er aan doen?

Aangeschoten, zie A a n s c h i e t e n.

Aangeschreven, zie A a n s c h r i j v e n.

Aangespen (met een gesp vastmaken; aandoen, aanhalen), ik gespte -, heb -gegespt; fig. den degen, het harnas -, gaan vechten.

Aangesteld, **Aangestoken**, **Aangeteekend** enz., zie de Infinitieven.

Aangetogen (aangetrokken in den zin van kleeden, naderen), vd. deelw. van het verouderde aantieken, waarvan nog de onvolt. verl. tijd voorkomt; de vorm - is eenigszins deffig of licht ir.: zij had haar beste kleed - daar komen de strijders -!

Aangetrouwd (aangehuwd, maar gemeenzamer), bn.: -e familie

Aangeven (aanreiken; iets ter kennis brengen van een ander, in het bijzonder bekend maken aan de overheid), ik gaf -, heb -gegeven: een schotel -; een nieuw gezichtspunt -, in hoofdtrekken iets -, een diefstal -, een kind - (doen inschrijven op den burgerlijken stand), een paard, een fiets - (bij de belastingambtenaren), zich voor de looting -, zich - voor een betrekking, voor een examen; zegsw. den koers -, zeggen, welken koers men moet volgen (zeet.); den toon -, den grondtoon laten hooren, waarnaar de anderen zich richten: fig. de eerste, de leider zijn.

Aangezicht (gezicht, maar deftiger), o. - en, soms ook: aanzicht; - komt vooral in uitdr. voor: iem. in zijn - prijzen (tegenwoordigheid); iem. een klap in het - geven (grof beleedigen); iem. van - kennen (hem van aanzien kennen); de waarheid in het - slaan (brutaal liegen); uit moeders - gesneden zijn (sprekend op moeder gelijken); wie zijn neus schendt, schendt zijn -, zie Neus; God zien van - tot - (van oog tot oog, zoo duidelijk mogelijk).

Aangezien (dewijl, vermits, omdat), vgw. **Aan glieren** (zwenkend naderen v. schepen of ruiters), men gierde -, is - gegierd: het schip gierde -.

Aan gieren (huiltend naderen), het gierde -, is en heeft - gegierd: de storm kwam -.

Aan gieten (aan iets vastgieten), men goot -, heeft - gegoten: dat ornament is aangegoten; bij vergelijk. van kleeren gezegd en dan alleen voorkomend als verl. deelw.: die kleeren zitten haar als aangegoten, zijn goed passend.

Aan glietkleuren (kleurstoffen, waarmee men verglaast), v. mv.

Aan gifte (het aangeven bij de overheid; het aangegevene), v. - giften: - doen bij den burgerlijken stand v. d. geboorte v. e. kind; de deugdelijkheid der - werd in twijfel getrokken.

Aan glupen, ik heb - gegluip: iem. -, gepniep of ter sluik beloozen, steelswijs aanzien.

Aan gorden (om het middel vastbinden, in het bijzonder van wapenen, toerusten), ik gordde -, heb - gegord: het harnas -, aantrekken, fig. den strijd beginnen; zich -, wapenen, toerusten; iem. de wapenen -, hem er mede uitrusten; fig. zich -, z. gereedmaken.

Aan grauwen (ruw, bits toespreken), hij grauwde -, heeft - gegrauwd: iem. -, onvriendelijk toespreken.

Aan grenzend (belendend), bw.: een - land, naburig: - e provinciën, om- of bijgelegen.

Aan grijnzen (dreigend, valsch aankijken), hij grinsde -, heeft - gegrijsd: de beer grinsde hem aan; ook v. d. honger gezegd.

Aan grijpen (plotseling met kracht iets aanvatten; aanvallen), ik heb - gegrepen: een stroohalm -; den vijand -, aanvallen: fig. de gelegenheid -, te baat nemen: een werk -, den arbeid -, met kracht beginnen; dat woord, dat toneel greep haar -, ontroerde haar hevig.

Aan grijpend (roerend, treffend), bn.; -er, -st: een - toneel, een - schouwspel.

Aan grijpingspunt (nat. het punt, waar de krachten, die op een lichaam werken, dat lichaam aangrijpen), o. - punten.

Aan grimmen (grimmig aanzien en bedreigen), ik heb - gegrimd: het roofdier grimde hem aan; de honger kan iem. -.

Aan groei (het aangroeiën, het toenemen in

kracht en aantal, aanwas), m. gm.v.: de - der bevolking.

Aan groeien (door groeien grooter worden, toenemen), het is - gegroeid; -groeiing, (aanwas), v. - en.

Aan grommen (grommend aanbrommen), de hond gromde den bedelaar -, heeft hem - gegromd.

Aan haken (met een haak vasthechten), ik heb - gehaakt: een wagon -, aankoppelen.

Aan halen (naar zich toe trekken), ik haalde -, heb - gehaald: een schuit wat -, dichterbij trekken; een knoop -, de teugels -, stijver aantrekken; die verrekijker haalt goed -, trekt goed bij of dichtbij; een nummer op een lijst -, aanstrepen; zegsw. er is geen - aan, er is geen bijhouden aan; een versregel -, een volzin -, ontleenen, aanvoeren, vermelden, z. Citeeren en Aanhaling; scheepst. de brassen -, de schooten -, doortrekken, strakker maken; de wind haalt aan, wordt sterker; fig. iem. -, aanlokken; een hond -, streelen, strooken; goederen of vee -, in beslag nemen door den fiscus, omdat de verschuldigde belasting niet is voldaan; zie Confisqueeren.

Aan haling (vriendelijk, innemend, liefkozend), bn., -er, -st.: een - kind.

Aan haling (vermelding van woorden van een dichter of prozaïst; inbeslagname door den fiscus), v. - en: een - uit Vondel, een - uit een encycloëch, zie Citaat; ook de - v. e. pittig gezegd, van een spreekwoord; aan de grenskantoren doet men soms belangrijke - en, zie Confiscatie.

Aan halingsteeken (spraak. het zinteeiken, dat dient om, wat een ander zegt, van eigen woorden af te zonderen), o. -s, b.v. De generaal riep: „Soldaten, doet uw plicht!”

Aan hang (partij, volgelingen), m. gm.v.

Aan hangen, ik hing -, heb - gehangen: het roer -, aanhechten; fig. iem. -, liefde toedragen, zeer gehecht zijn aan iemand.

Aan hanger (partijgenoot, medestander, volgeling), m. -s: de -s van de Bonapartes.

Aan han'gig (nog niet bestlist of afgedaan), bn.: de zaak is -, een zaak - maken, (rechtst.); een wetsontwerp - maken, bij de 2e Kamer indienen; die zaak is reeds eenige jaren bij de Kamer -, op beslissing wachtende.

Aan hangsel (toevoegsel, bijvoegsel), o. -s, -en: deze spraakkunst geeft de leer der spelling in een -, zie Appendix.

Aan hangwagen (volgwagen of tweede wagen achter den motorwagen der electriche tram), m. - wagens; -tje, o. klein wagentje achter of naast een (motor)fiets.

Aan han'kelijk (verknocht, toegenegen), bn. en bw.; -er, -st: een - kind; hij dacht zeer - over zijn familie, (C. O.)

Aan harden (hard worden, gehard worden), het hardde -, is - gehard: die stopverf moet nog wat -; die knaap is aardig - gehard.

Aan hebben (aan het lijf hebben, dragen, gekleed zijn in), onr. w.w. ik had -, heb - gehad; zegsw. een laars -, een bus -, een roes -, dronken zijn, gmz.

Aan hechten (vastmaken, verbinden), ik hechte -, heb - gehecht; -ing (het aanhechten, plaats waar aangehecht is), v. - en.

Aan hechtingspunt (verbindings- of aanknooppingspunt), o. - punten, meestal fig.

Aan hef (begin, inz. van een gedicht, een

- zang- of muziekstuk), m. gmv.: een schoone -, een gepaste -, een wonderlijke -.
- Aan'heffen**, ik hief -, heb -geheven: een lied -, inzetten, beginnen te zingen.
- Aan'helpen** (helpen aantrekken), ik hielp -, heb -geholpen: zal ik u die overjas -?
- Aan'hijgen** (hijgend toedemen), ik hijgde -, heb -gehiugd: een laatst vaarwel -; toen kwam hij -, buiten adem aanlopen.
- Aan'hinken** (hinkend aankomen), hij hinkte -, is -gehinkt: daar kwam de kreupel -.
- Aan'hitsen** (aannuren), ik hitste -, heb -gehitst: een hond -, een paar vechtersbazen -; een hond op iem. -; in de beteekenis van opruien wordt tegenw. meestal ophitsen tegen iem. gebruikt.
- Aan'hoeven**, het heeft -gehoefd: de overjas hoeft niet aan, het is niet noodig, ze aan te trekken; de kachel hoeft niet aan, de lamp hoeft nog niet aan, het is nog niet noodig ze aan of op te steken.
- Aan'hollen** (hollende naderen), hij holde -, is -gehoid: de ruiters kwamen -.
- Aan'hoorder** (iem. die aandachtig luistert), m. -s: een kwaadspreker vindt -s.
- Aan'hooren** (luisteren naar), ik heb -gehoord; een enkele maal is aan onscheidbaar: men aanhoore mijn verdediging! d. i. hoore naar; vrienden, aanhoort mijn lied! men schrijve: ten aan'hooren van, niet ten aanhoore.
- Aan'hoorig** (behoorende bij), bn.: een hove met -e landerijen, d. i. aanbehoorende.
- Aan'hoorigheid** (wat tot eenig goed behoort, vooral landerijen), v.; het komt bijna altijd in mv. voor: een boerderij met alle -heden.
- Aan'houden** (volhouden; arresteren; in beslag nemen), ik hield -, heb -gehouden: - doet verkrijgen, volharder; op iets -, zeew. koers zetten; -er (volhouder), m. -s: zegsw. de - wint, wie volhardt, bereikt zijn doel; -ing (de daad v. aanhouden, het inhechtenis of in-beslag-nemen) v. -en: - v. personen, z. Arrestatie; ook, v. goederen.
- Aan'houden** (voortdurend), bn. en bw.: een -e regen, een -e arbeid; hij schreeuwte -.
- Aan'huwen** (door huwelijk tot zich in familiebetrekking brengen), ik heb -gehuwd: hij heeft met die vrouw een groot aantal neven en nichten -gehuwd; een -gehuwde oom; -ing (het aanhuwen), v.: door - tal van verwanten krijgen.
- Aan'ijlen** (ijlend naderen), men ijelde aan, is -geijld: daar komen de jongens -!
- Aan'jagen** (naar iets hernjagen), ik jaagde of joeg -, heb -gejaagd: iemand schrik -, d. i. veroorzaken, op het lijf jagen; daar komt de koerier -, snel aangereden.
- Aan'jager** (werkt. zuig- of perspomp eener brandspuit), m. -jagers.
- Aan'kalken** (aanteekenen, eigenl. met krijt of kalk aanschrijven), ik heb -gekalkt: iem. e. paar flesschen -, op iemands rekening doen schrijven, oorspr. met wit krijt op een zwart bord (vroeger in de herberg aanwezig), zie Krijt.
- Aan'kanten**, zich (zich verzetten tegen), ik kante mij -, heb mij -gekant; -ing (verzet), v. gmv., zie Oppositie.
- Aan'kap**, m. gmv.: vooral in O.-I. het kappen of vellen van hout.
- Aan'kappen** (beginnen te kappen, boomen vellen tot vermeerdering van den bestaanden voorraad hout), ik heb -gekapt: de voorraad hout raakt op, men zal weer moeten -.
- Aan'kijken** (kijken naar), ik keek -, heb -gekeken: iem. met schele oogen -, d. i. iem. benijden; iem. niet -, d. i. hem kleinachten, niet achten.
- Aan'klaacht** (beschuldiging bij den bevoegden ambtenaar) v. -en: een - indienen bij den officier van justitie.
- Aan'klagen** (beschuldigen), ik heb -geklaagd: iem. bij den rechter, de rechtbank, het gerechtshof -, een beschuldiging wegens misdrijf tegen hem inbrengen; -klager (beschuldiger), m. s.: een valsche -.
- Aan'klampen** (scheepst. vasthechten, aanhaken, enteren), ik heb -geklampt: een schip -; fig. iem. onderweg aanspreken of staande houden: een oude kennis klampte mij -.
- Aan'kleeden** (eig. kleeren aantrekken), ik heb -gekleed, zie A angekleed: een huis -, meubileren.
- Aan'kleef**, m.: met den aankleef van, d. i. met alles, wat er toe behoort: de schoonmaak met den aankleef van dien.
- Aan'klemmen** (vaster of sterker doen klemmen), ik heb -geklemd: een schroef -.
- Aan'kleve**, met dem, m., zie Aankleef.
- Aan'kleven** (door kleefstof vasthechten), ik heb -gekleefd; fig. eigen zijn, b.v. dat gebrek kleeft hem aan; iemand aankleven, trouw aanhangen, zie Verkleefd.
- Aan'kloppen**, ik heb -geklopt: gij moet -, vóór gij binnengaat, aantikken, eig. den deurklopper oplichten; fig. bij iem. -, iem. iets verzoeken of vragen.
- Aan'klossen** (klossende inz. op klompen naderen), hij komt -geklost: daar komt hij op zijn zware klompen -geklost.
- Aan'klotzen** (met kleine golfjes tegen iets slaan), het water klotste -, is -geklotst.
- Aan'knoopen** (door middel van een knoop aan iets vastmaken of verbinden), ik heb -geknoopt: gij moet er dit stuk touw nog -; fig. een gesprek, vriendschap, onderhandelingen -, beginnen, tot stand brengen; ik zal er nog een dagje -, aan toevoegen, blijven.
- Aan'knooppingspunt** (punt van aanhechting), o. -punten: de onderwijzer moet de -en weten te vinden bij zijn jonge leerlingen, een - voor een gesprek.
- Aan'komeling** (beginner, nieuweling), m. en v. -en; voor het v. ook -e.
- Aan'komen** (een plaats bereiken, aan land komen), ik kwam -, ben -gekomen: de stoomboot is reeds -gekomen; met iets -, voor den dag komen; kom nergens aan, handen thuis; er is geen aankomen aan, het is bijna niet te krijgen; -komend (aanstaande, toekomstig, toekomstende; groot wordend), bn.: -e week; -e jongens en meisjes, opgroeiend; de -e jongelingschap; -komst (het aankomen), v. gmv.: de - van den trein.
- Aan'kondigen** (bekendmaken), ik heb -gekondigd; -ing (kennisgeving), v. -en.
- Aan'kooien** (typ. vastslaan), ik heb -gekooïd: den vorm -, de kooien of wiggen vaster slaan.
- Aan'koop** (het aankopen, het aangekochte) m. -en; door -, d. i. door te koopen; verschillende -koopen doen; -koopen (door koopen in eigendom krijgen), onr. v.w. ik kocht -, heb -gekocht; -ing (het aankopen), v. -en; -som (koopprijs), v. -sommen

- Aan'koppelen** (twee dingen b.v. wagons door een koppel verbinden), ik koppelde -, heb -gekoppeld: nog drie wagons -.
- Aan'krijgen**, ik heb -gekregen: ik kan dien schoen niet -, hij is te eng; ook ik kan die kachel niet -, aan het branden krijgen.
- Aan'kruien** (met een kruiwagen aanvoeren; kruisende naderkomen of naderen), ik kruide -, heb -gekruid: zand, steenen -; ook de ijsschotsen kwamen -, zijn -gekruid.
- Aan'kunnen** (baas kunnen, bestand zijn tegen, opgewassen zijn tegen), onr. w.w. ik kan -, wij kunnen -, ik konde of kon -, heb -gekund: hij kan den knaap niet aan; zij kan die taak niet aan; ook op iem. -, kunnen rekenen, zich kunnen verlaten.
- Aan'kweek** (aanplanting), m. gm.v.: grond, geschikt voor den - van rozen; fig. ontwikkeling: - van vaderlandsliefde; - **kweeken** (kweekend doen wassen), ik heb -gekweekt: bloemen -, boomen -; fig. onderwijzers -, opleiden; goede zeden -, bevorderen; - **kweeking**, v. gm.v., zie Cultuur.
- Aan'lachen** (toelachen), het lachte aan, heeft -gelachen: het geluk lachte (loeg) mij aan; de fortuin lacht hem aan, d. i. is hem gunstig.
- Aan'landen** (aan land komen), ik landde -, ben hier -geland: op een eiland -; fig. waar zijt gij aangeland? d. i. terechtgekomen.
- Aan'landig**, bn.: de wind is -, d. i. waait landwaarts, naar het land; verg. Aflandig.
- Aan'langen** (aanreiken), ik heb -gelangd: iem. een boek -, aangeven. gew.
- Aan'lappen** (met een lap er aan vastmaken, vastmaken; fig. te duur verkopen), ik lapte -, heb -gelapt: een tweede zool -; hij wil mij dat -, aansmeren, volkst. aan zijn laars lappen, er niets om geven.
- Aan'leeren** (zich door leeren eigen maken), ik heb of het is -geleerd: een vreemde taal, een kunstje -, een ambacht -.
- Aan'leg** (natuurlijke geschiktheid), m. gm.v.: - hebben voor de wiskunde, ergens - voor hebben, talent, gave.
- Aan'leg** (het aanleggen, maken), m. gm.v.: de - v. e. dijk, van een spoorweg, v. e. park.
- Aan'leg** (plantsoen, wandelplaats), m. gm.v.: het is hier een nieuwe -.
- Aan'leg** (rechtst. instantie, meestal met eerste verbonden) m. gm.v.: in eersten -, in eerste instantie, rechtbank v. d. eersten -, vroegere rechtbanken ongeveer gelijk aan de Arrondissementrechtbanken.
- Aan'leggen** (eig. tegen iets aanbrengeen), ik legde of leide (lei) -, heb -gelegd of -geleid: de boot zal bij Dordt wel -, stoppen; willen wij in dit café eens -, rusten en wat gebruiken; zegsw. het zuinig -, spaarzaam zijn; een geweer op iem. -, d. i. op hem mikken; een postzegelverzameling -, inrichten; een park -, maken: een kanaal -, graven; vuur -, aanmaken; iem. de boeien -, aandoen; een spoorweg -, bouwen; zegsw. je moet het met hem niet -, je inlaten; iets verkeerd -, aanpakken, op touw zetten; hoe zal hij dat -, in zijn werk doen gaan; aan alle kapelletjes of heilige huisjes -, zie Kapel; - **legplaats** (pleisterplaats voor paard en wagen, landingsplaats voor schepen), v. - en; - **legsteiger** (rustpunt of landingsbrug van een stoomboot), m. -s.
- Aan'legger** (bewerker, veroorzaker), m. -s: hij is de - en zijn broeder de hoofdvoerder, van die gruweldaad; rechtst. eischer.
- Aan'leidend** (alleen nog voorkomend verbonden met oorzaak), bw. en bn.: wat was de -e oorzaak? eig. de oorzaak, die aanleiding geeft tot iets, d. i. de eerste, voornaamste oorzaak; - **leiding** (aanleidende oorzaak), v. -en: zijn woorden gaven - tot twist, waren de oorzaak van; naar - van uw schrijven, ter oorzaak van.
- Aan'lenen**, zie Aanleunen.
- Aan'lenzen** (verdunnen van vloeistoffen), ik lengde -, heb -gelengd: den wijn, de saus, de soep -, met water verdunnen.
- Aan'leunen** (schuin tegen iets rusten of steunen), het heeft -geleund (-geleend); zegsw. ik laat mij dit niet -, ik laat dit niet van mij zeggen, mij niet gevallen.
- Aan'lichten** (beginnen te lichten of te schijnen), de dag lichte -, is -gelicht.
- Aan'liggen** (aan den disch liggen, naar de wijze der ouden), ik lag aan, heb -gelegen.
- Aan'liggend** (aangrenzend), bn.: - **liggende hoeken** (meetk.); een hoeve met -e akkers en weiden, belendend.
- Aan'lijken** (scheepst.), ik heb -gelijkt: een lijk -, een touwen boordseel maken om het zeil; zie Lijk (boordseel).
- Aan'loelen** (loeiend naderen), het vee loeide aan, is en heeft -geloeid; fig. de donder loeide ons -, dreigde ons.
- Aan'loeven** (scheepst. scherper tegen den wind opzeilen), ik loefde -, heb -geloeft.
- Aan'lok'kelijk** (verleidelijk), bn.: een - voorstel; - **heid** (bekoorlijkheid), v. -heden.
- Aan'lokken** (tot zich lokken, verleiden), het heeft -gelokt: het aas zal den vos -; dat zal koopers -, trekken; - **king** (bekoring), v. -en; - **loksel** (verleidsel), o. -s of -en: de -s der zonde, de -en der wereld.
- Aan'lonken** (vriendelijk aanzien of toelachen), ik lonkte -, ik heb -gelonkt.
- Aan'looden** (scheepst. peilende of loodende naar een kust of bank varen), ik heb -gelood: de kust -.
- Aan'loop**, m. -en: een - nemen, d. i. een korten snellen loop; fig. een inleiding: met een - kwam hij tot de zaak; hij heeft veel -, d. i. bezoek.
- Aan'loopen** (lopend naderen; tegen iets stooten), hij liep -, is -geloopen: op iem. of iets -; daar komt de knecht al -; ons schip liep tegen een stoomboot -; tegen een paal -; fig. je zult er nog eens tegen -, van een koude kermis thuiskomen; het zal nog wel een uurtje -, duren.
- Aan'maak** (vervaardiging van iets als voorraad), m. gm.v.: de - van ammunitie.
- Aan'maken** (vasthechten; in voorraad vervaardigen, toebereiden of gereed maken; doen branden; voortmaken), ik maakte -, heb -gemaakt: we zullen er een nieuw slot laten -; nieuwe geweren -; salade -, verf -; een kachel -; wil je wat -, gmz. je wat haasten.
- Aan'manen** (aansporen, aanzetten, opwekken), ik heb -gemaand: iem. tot spoed, tot voorzichtigheid -, tot kalmte -.
- Aan'manen** (handel. aansporen tot het naderen v. e. verplichting), ik maande -, heb -gemaand: iem. - tot betaling.
- Aan'maning** (het aanmanen), v. -en; ook, gewaarwording, voorafgaande aan een ziekte; een - van een beroerte, beslag of attaque;

verder, waarschuwing, aanzegging: een - tot het betalen van achterstallige belasting.

Aan'matigen, zieh (inbreuk maken op iemands rechten, z. onrechtmatig toeëigenen), ik heb mij - gematigd: zich een recht -, zich gezag -, toekennen; hij matigt zich over alles en over iedereen een oordeel -; -**matigend** (laatdunkend, verwaand), bn. en bw.: -er, -st: op -en toon; - spreken; -**matiging** (eigendunkelijkheid), v. -en: zijn - gaat ver, tegenst. van bescheidenheid, nederigheid.

Aan'melden (aandienen), ik heb - gemeld: zich laten -, zijn komst laten weten; zich -, zich opgeven, verzoekende tot iets toegelaten te worden of iets te ontvangen, enz.: er hebben zich honderd sollicitanten aangemeld, d. i. opgegeven als mededingers.

Aan'mengen (door vermenging met iets anders toebereiden), ik mengde -, heb - gemengd: een beslag met melk - als het tedik is; verf met olie -.

Aan'meren (een schip voor en achter vastleggen), ik meerde -, heb - gemeerd.

Aanmerkelijk (belangrijk), bn. en bw.; -er, -st: -e voordeelen, een -e schade; het water was - gewassen.

Aan'merken (beschouwen; afkeuren), ik heb - gemerkt: ik zal dit altijd als mijn plicht -; hij heeft altijd wat aan te merken, de strengste vitter zou niets kunnen -; -**merking** (afkeurende opmerking), v. -en: er zijn allerlei -en op dat werk gemaakt; verder: in - komen, de aandacht trekken; voor eenig baantje in - komen, kans hebben op benoeming; in - nemen, rekening houden met, belangrijk achten; uit - van, wegens, ter oorzaak van, om.

Aanminlijk, -min'nelijk (aanminnig, bevallig, lief), bn. en bw.; -er, -st.

Aanmin'nis (bevallig, lief, innemend), bn. en bw.; -er, -st: een - kind; - spelend.

Aan'moedigen (aansporen, opwekken, moed inspreken), ik heb - gemoedigd, zie Encourageren; -**moediging** (het aanmoedigen; ook een prijs, belooning, enz.), v. -en.

Aan'moeten (aangetrokken moeten worden), onr. w.w., het moest -, heeft -gemoeten: die jas moet aan, nl. aan het lijf; het vuur moet aan, moet branden; -**mogen**, onr. w.w., het mocht -, 't vd. is niet in gebruik: mag ik dat kleedje aan? d. i. mag ik het aandoen of aanhebben; mag de kachel wel aan? d. i. branden; -**monding** (muz. de wijze, waarop men een muziekinstrument a. d. mond zet of houdt), v. -en; -**monsteren** (scheepst. in dienst nemen v. scheepsvolk door het op de monsterrol te plaatsen), ik heb - gemonsterd; ook, ik ben - gemonsterd: iem. - als stuurman; z. laten -: hij had zich laten - op een Vlaardinger haringschuit; zie: Monsteren en Afmonsteren; -**munten** (nieuwe munt slaan), ik muntte -, heb - gemunt; -**munting**, v. -en: - van guldens.

Aanne'melijk (niet te verwerpen), bn.; -er, -st: op -e voorwaarden, een - voorstel.

Aan'nemen (in ontvangst nemen, overnemen; inschrijven op de uitvoering v. e. bouwwerk), ik nam -, heb - genomen: neem dit bord eens aan, vat aan; Jan, -! toeroep tot en antwoord van den café-bediende, als men iets wenscht te bestellen; geld, giften, geschenken -, gaarne ontvangen; als kind -, zie Adopteeren; den bouw eener kazerne -, z. Aannemer.

Aan'nemer (iem., die bij inschrijving, voor een door hem opgegeven prijs, het aanneemt een bouwwerk te maken), m. -s; -**neming**, v. -en: een gebouw bij - maken, een groote - doen; -**nemingsbiljet** (biljet van inschrijving), o. -biljetten; -**nemingsom** (som of kapitaal van inschrijving), v. -sommen.

Aan'pakken (onbeschroomd aanvatten), ik heb - gepakt: pak de slang niet -; fig. eenig werk goed -, beginnen; iem. -, duchtig de waarheid zeggen, ook: in rechten vervolgen.

Aan'palend (aangrenzend), bn.: de -e gewesten, de -e straten, belendende.

Aan'passen (op proef doen aantrekken en zien of iets goed zit; aanluiten), ik heb - gepast: een kleeed -, laarzen -; de algebra doen - bij het rekenen; -**passing**, v. -en: de - van den mensch aan zijn omgeving; -**passingsvermogen**, o. gmv., zie Accommodatievermogen.

Aan'plakbiljet (papier, dat aangeplakt is of moet worden, om iets ter algemeene kennis te brengen), o. -biljetten; zie Affiche.

Aan'plakken, ik heb - geplakt: een kennisgeving -, een verordening -, d. i. vasthechten aan muren, enz. door middel van stijfjel.

Aan'plant (teelt), m. gmv.: de - van koffie, katoen; ook, het pasgeplante zelf, z. Cultuur.

Aan'planten, ik plantte -, heb - geplanted: jonge eiken en dennen -; kool -, d. i. bijplanten ter aanvulling; een bosch -, vergrooten; -**planting** (jong plantsoen), v. -en.

Aan'plempen (een sloot, een gracht, enz. dempen, gelijkmaken met de kanten), ik heb - geplempt; zie Plempen.

Aan'porren (eig. een por geven met zeker doel; fig. aansporen, aanzetten), ik heb - gepord: iem. tot de studie -; z. Animeeren.

Aan'praten (door mooi praten iem. iets aanneemelijk maken of doen koopen), ik praatte -, heb - gepraat: zich een duur kleedingstuk laten -, in volkst. Aansmeren.

Aan'preken (met moete woorden aanbevelen of opdringen), ik -te -, heb - gepreekt.

Aan'prijzen (sterk aanbevelen, den lof van iets of iem. verkondigen), ik prees -, heb - geprezen; zie Recommendeeren.

Aan'punten (een punt aan iets maken, de punt verscherpen), ik puntte -, heb - gepunt: een potlood -; -**puntring**, m. -ringen, of -**puntschijf** (ronddraaiende vijl, om spelden aan te punten), v. -schijven.

Aan'raden (den raad geven om iets te doen), ik raadde of ried -, heb - geraden; -**rader** (iem., die iets aanraadt), m. -raders.

Aan'raken (aanroeren), ik heb - geraakt: ik zal die geschenken niet -.

Aan'raking (aanroering), v. -en: die wonde doet bij de minste - pijn; fig. ik heb steeds alle - met hem vermeden, omgang.

Aan'rakingspunt (meetk. punt, waar twee cirkels of een lijn en een cirkel elkaar raken), o. -punten: hier is het - der twee cirkels; zie Raakpunt.

Aan'randen (aantasten, overvallen), ik randde -, heb - gerand: een reiziger -; fig. de orde der maatschappij -; -**rauder** (iem. die aanrandt), m. -s, fig. de - van iemand eer, lasteraar.

Aan'razeeren (bouwk. aannullen, volmetseten), ik heb - gerazeerd; zie Aanvlakken.

Aan'recht, o. -en; hetzelfde als -bank.

Aan'rechtbank (smalle, vaste tafel met

- kastjes, in een keuken langs een der wanden*), v. -banken: zet dit bord op de -.
- Aan'rechten** (het gerecht op tafel zetten, opdisschen), ik rechtte -, heb -gerecht; ook, een gastmaal -, geven.
- Aan'rechtkeuken**, v. -keukens: naast de kookkeuken ligt in dat hotel een groote -, d. i. keuken, waar de spijzen opgeschept worden en het keukengerief wordt bewaard.
- Aan'rechttafel** (keukentafel, breede aanrechtbank zonder kastjes), v. -tafels.
- Aan'reuken** (onder 't bereik brengen, terloops afgeven), ik heb -gereikt: iem. een boek, een schotel, een inktkoker -, overreiken.
- Aan'rekenen** (op rekening stellen), ik heb -gerekend: iem. iets duur -, fig. toeschrijven, toerekenen: zich iets als een eer -.
- Aan'rennen** (rennend naderen, snel naderen), ik rende -, ben en heb -gerend: de ruiterij kwam -, de brandweer zag men -.
- Aan'richten** (veroorzaken), ik heb -gericht: schade -, verwoestingen -, een bloedbad -.
- Aan'rijgen** (aan een draad of koord rijgen), ik reeg -, heb -geregen: korallen, paarlen -, zie Rijden.
- Aan'risten** (aan een touw of koord rijgen), ik ristte -, heb -gerist: uien, vinken -.
- Aan'roelen** (roeiend naderen), ik roeide -, ben of heb -gerooid: komen -, roei wat -, sneller, vlugger; tegen iets -, roeiend botsen.
- Aan'roep** (bede, smeeking), m. -roepen.
- Aan'roepen** (tot iemand roepen), ik riep -, heb -geroepen: de schuldwachter riep den vreemdeling aan, d. i. roepend staande houden; een rijtuig -, doen stilhouden om er in te stappen; ik kom u vanmiddag -, afhalen; God -, d. i. om hulp, bijstand smeeken; -ing (het aanroepen), v. -en, zie Invocatie.
- Aan'roeren** (opzettelijk aanraken), ik heb -geroerd: fig. gij moet die snaar niet -, d. i. van die teere zaak niet spreken; gij moet die kwestie maar niet -, ter sprake brengen.
- Aan'rollen** (rollend nader-komen of -brengen), het rolde -, is -gerold: de golven kwamen klaterend -, vaten -, het rijtuig rolde -, naderde.
- Aan'rukken** (mil. naderen van troepen), ze zijn -gerukt; scherts. laat nog een flesch -, ophalen, brengen.
- Aan'schaffen** (aankopen, meestal met zich), ik heb -geschaft: zich iets -, zich voorzien van; zich een schrijfmachine -, koopen.
- Aan'scharrelen** (komen aansukkelen, fig. gebrekkig voortgaan), ik scharrelde aan, ben -gescharreld: daar komt de kleine -, het bestje kwam -, fig. ons ontbreekt het noodige personeel, en nu moeten we maar -.
- Aan'schellen** (aan de huisbel trekken), ik heb -gescheld: bij iem. -, z. Aanbellen.
- Aan'scherpen** (weer scherp of scherper maken), ik heb -gescherpt: een bijl -, ook een potlood -, aanpunten.
- Aan'schieten** (licht kwetsen), ik schoot -, heb of ben -geschoten, (jagerst.) een haas, een patrijs -, licht wonden, raken, doch zóó, dat het wild nog loopt of vliegt: een -geschoten stuk wild, even getroffen; zegw. hij is aangeschoten, in lichten graad van dronkenschap; een kleedingstuk -, snel, schielijk aantrekken; het harnas -, den huisrok -, (dicht.) vleugels -, aandoen: zijn verbeelding schoot vleugels aan, nam hoogere vlucht.
- Aan'schijn** (uiterlijk voorkomen, uiterlijk, aangezicht), o. gmv.: het - der aarde na den zondvloed; in het zuwet uws -s, Bijbel; in het - van den dood liegt men niet (woorden van Oldenbarnevelt op het schavot), gezicht.
- Aan'schikken** (zich aan tafel zetten), men schikte -, heeft -geschikt: de bruiloftsgasten schikten -, kom, vriend, schik mee aan!
- Aan'schoffelen** (schuifelend gaan of naderen), ik schoffelde -, ben -geschoffeld: daar kwam grootvaar -, ook den tuin -, de paden met de schoffel bewerken.
- Aan'schouw**, alleen in uitdrukkingen: in -nemen, overwegen, bezichtigen.
- Aanschou'weljk** (duidelijk, helder, nl. voor 't verstand, levendig), bn. en bw.; ook, Aanschou'lijk, bn. en bw.; -er, -st: -onderwijs: iets - uitleggen; z. Schouwen.
- Aanschou'weljkheid** (het aanschouweljk zijn), v. gmv.: de - van een voordracht, van het onderwijs, van een betoog; de - verhoogden door lichtbeelden, photographieën; ook: Aanschou'lijkheid.
- Aanschou'weljk onderwijs** (onderwijs, waarbij de leerlingen aanschouwen, hetzij de dieren, planten, zaken, welke behandeld worden, hetzij de afbeeldingen er van), o. gmv.: het onderwijs in physica zij in de eerste plaats -.
- Aanschou'wen** (zien, waarnemen, gadeslaan), ik heb -schouwd: het levenslicht -, geboren worden; hij zal den dag van morgen niet meer -, zien, hij gaat sterven; aanschouw de leliën des velds, zie, neem waar; ten - van een groote menigte, in tegenwoordigheid van, en niet: ten aanschouwe; -schouwer (waarnemer), m. -s; -schouwing (het aanschouwen; voorstelling, zielebeeld), v. -en.
- Aanschou'wingsonderwijs** (onderwijs, dat heldere voorstellingen en begrippen doet ontstaan door te doen waarnemen), o.; -vermogen (vermogen of kracht der ziel, om een beeld te vormen van het aanschouwde of waargenomene), o. gmv.
- Aan'schrijven** (schriftelijk bevelen of oproepen), ik schreef -, heb -geschreven: op - van den minister; fig. bij iemand goed -geschreven staan, in de gunst, in een goed blaadje staan; -ing, v. -en, z. Circulaire.
- Aan'sjokken** (met zware, trage stappen aankomen), de boeren sjokten -, kwamen -gesjokt; ook: de beer kwam -.
- Aan'sjorren** (krachtig toehalen of aantrekken van touwen), ik sjorde -, heb -gesjord.
- Aan'slaan**, ik sloeg -, heb en het is -geslagen: voor iem. -, d. i. iem. groeten (mil.); een huis -, ten verkoop aanbieden of stellen; iets hoog -, waardeeren, ook, voor de belasting taxeeeren; de ruiten kunn'n -, bewasemen; een hond kan -, door geblaf waarschuwen, koopmansgoederen -, in beslag nemen: een plakkaat -, aan den muur hechten, publiceeren: in de muz. een toets -, een toets neerdrukken en een toon laten hooren: den juisten toon -, een anderen toon -, aangeven: een hoogen toon -, fig. zie Toon.
- Aan'slag** (het aanslaan, inz. van belastingen, het bedrag der belasting; misdadige toelag, strafbare poging; poging tot moord), m. -en: een hooge -, een - op iems. leven; in de muz. is - de wijze, waarop iem. de toetsen aanslaat: een goeden - hebben, zuivere tonen voortbrengen. In dit laatste geval geen mv.
- Aan'slagbiljet** (belastingbiljet), o. -ten,

- Aan'sleepen** (*ergens heen sleepen*), ik heb -gesleept: *balen -*, *koffers of kisten -*; fig. *met allerlei anekdotes komen -*, ze met de haren er bij sleepen.
- Aan'slepen** (*sleevoetend naderen*), het is -gesleept: *daar komen de vette ossen -*.
- Aan'slibben** (*slibbend vol worden of maken, aanslijken*), het is -geslibd: *een zeegat kan -*, *aan- of volslijken*; -**slibbing** (*aangroeiing van land door aanspoeling van slijk*), v. -en; -**sel** (*aangestibde grond*), o. -s.
- Aan'slijmen** (*vuil worden*), het geweer slijmde -, is -geslijmd, d.i. van binnen aangeslagen door kruitslijm.
- Aan'slijpen** (*scherven, wetten*), ik sleep -, heb -geslepen: *een bijl -*.
- Aan'sluipen** (*heimelijk naderen*), zij sloop -, is -geslopen: *daar kwam de kat -*.
- Aan'sluiten** (*iets vast doen sluiten aan; telefonisch verbinden*), ik sloot (mij) -, heb (mij) -gesloten: *de gelederen -*, *zich bij een partij -*; *wil je me even -?* - van treinen, het vertrek v. e. trein volgt op de aankomst van een anderen; -**ing** (*het aansluiten, inz. van treinen of telefoon*), v. -en.
- Aan'smeren** (*met smeer bestrijken, met kalk, enz.*), ik heb de dakpannen -gesmeerd; zegsw. *iem. iets -*, verkoopen, zoodat de koper bedrogen is, gmz.
- Aan'snede**, -**snee** (*houtzagersterm, insnijding met de zaag*), v. -snedem, -sneeën.
- Aan'snellen** (*snel, ijlings naderkomen*), men snelde -, is -gesneld: *de politie kwam ter hulp -*, snellen.
- Aan'snijden** (*de eerste snede in iets doen, het eerste stuk afsnijden*), ik heb -gesneden: *een koek -*, *een taart, een stuk vleesch -*.
- Aan'snoeren** (*door snoeren vast of vaster maken, aan een snoer rijgen*), ik heb -gesnoerd: *een harnas -*, *een korset -*.
- Aan'spannen** (*vastmaken van dieren aan een wagen, enz. om ze te laten trekken*), ik heb en het is -gespannen: *Jan, span de paarden -!* *een snaar wat -*, d.i. strakker spannen.
- Aan'speten** (*aan het spit steken om te braden*), ik speette -, heb -gespeet: *een haas -*; ook *mootjes gebakken paling -*, aan een houtje rijgen ten verkoop; zie Speten.
- Aan'spoeden** (*met spoed naderen*), ik spoedde -, ik ben -gespoed: *de knaap kwam -*; fig. *de tijd gaat -*, *de winter spoedt -*.
- Aan'spoelen** (*op het strand spoelen*), het heeft en is -gespoeld: *de zee heeft drie lijken -gespoeld*, aan land geworpen; *de rivier heeft al dien grond hier -gespoeld*, d.i. gevormd door aanslibbing; -**ing** (*aanslijking*), v. -en; -**sel** (*aanslibsel*), o. -s.
- Aan'sporen** (*de sporen geven, fig. opwekken, aanzetten, aanmoedigen*), ik spoorde -, heb -gespoord: *hij spoorde zijn paard -*, dreef het aan; *iemand tot een daad -*, aanzetten; -**spoorder** (*iemand, die aanspoort*), m. -s; -**sporing** (*opwekking*), v. -en.
- Aan'sporen** (*met den spoortrein aankomen*), ik spoorde -, ben -gespoord.
- Aan'spraak** (*toespraak*), v. -spraken: *een - houden, doen; een vergadering met een - openen; ik heb hier nog al -*, bezoek: - hebben op iets, het recht hebben, om het bezit of genot van iets te vorderen; - maken op iets, eischen iets te bezitten of te verkrijgen.
- Aanspraak'lijk** of **Aanspra'keltijk** (*verantwoordelijk*), bn.: *zich voor iets - stellen*, d.i. zich verbinden om mogelijke schade te vergoeden; -**heid** (*verantwoordelijkheid*), v.
- Aan'spreken**, ik sprak -, heb -gesproken: *iem op straat -*, *iem. vriendelijk -*, toespreken; fig. *hij heeft zijn beurs duchtig -gesproken*, evenzoo, *de flesch, de koekjes-trommel, enz. -*, er een ruim gebruik van maken; *iem. in rechten -*, hem dagvaarden.
- Aan'spreker** (*dood-bekendmaker, lijkbezorger, badder*), m. -sprekers
- Aan'staan** (*behagen*), het stond -, heeft -gestaan: *die jongen, die taal, dat antwoord staat mij niet -*, bevalt; ook *de deur staat -*, is half open, staat op een kier.
- Aan'staande** (*nabijzijnd, op handen zijnde, eerstvolgend*), bn.: *de - week, enz.*; zie a.s.
- Aan'staan'de** (*verloofde*), m. en v. -n.
- Aan'stalte** (*toebereidsel*), v. komt bijna altijd voor in het meervoud, -n: *hij maakt -(n) tot die groote reis*; zie Preparatieven.
- Aan'staren** (*strak aankijken, starende aanzien*), ik heb -gestaard; zie Fixeeren.
- Aan'ste'kelijk** (*op anderen overgaand*), bn.: *een - e ziekte, besmettelijk; fig. luiheid is -*.
- Aan'steken** (*vasthechten; opsteken van licht; besmetten*), ik stak -, heb en het is -gestoken: *een zool, een gesp even -*, aanhechten; *een vat bier -*, openslaan; *de kaars, een sigaar -*, aan het branden brengen; *die typhuslijder zal al de zieken -*, besmetten, zie Infecteeren; spreekw. *Eén schurftig schaap kan een heele kudde -*, fig. één slecht mensch kan velen bederven.
- Aan'ste'kend** (*aanstekelijk*), bn.: *een - e ziekte; roodvonk en pokken zijn -*. w. i. g.
- Aan'stellen** (*benoemen*), ik heb -gesteld: *iem. - om de orde te bewaren, iem. - tot onderwijzer; zich belachelijk -*, zich gedragen -**ling** (*de daad van aanstellen, ook de akte van benoeming*), v. -en.
- Aan'stellerig** (*druk, de aandacht willende trekken*), bn.: *een - student, een - e dame*; zie Geaffecteerd.
- Aanstellerij'** (*blufferij, gemaaktheid*), v. -en: *allerlei -*, vertoon; *wat een -!* verg: Dandysme en Snobisme.
- Aan'sterken** (*sterker worden, toenemen in kracht*), ik ben -gesterkt: *de zieke sterkt zachtjes -*, *zijn krachten sterken gaandeweg -*.
- Aan'stichten** (*doen ontstaan, veroorzaken; meestal iets kwaads*), ik stichtte -, heb -gesticht: *tegen iem. kwaad -*; -**er** (*bewerker*), m. -s; -**ster**, v. -s: *de - dezer consternatie; -ing*, v. gmv.: *op - van*.
- Aan'stippen** (*met een stip aantekenen, terloops aanduiden*), ik heb -gestipt; fig. *iets -*, even aanroeren; ook met een potlood aantrepen; -**stipping**, v. -en.
- Aan'stoken** (*beter doen branden*), ik heb -gestookt: *de kachel, den oven, den haard -*; fig. - *tot opstand, enz.*, opruien; *een twist -*, feller doen worden.
- Aan'stonds** (*terstond, dadelijk*), bw.: *ik kom -*, onverwijd; zie Oogenblikkelijk.
- Aan'stoomen** (*stoomend naderen*), zij hebben en zijn -gestoomd: *de trein komt -*, *daar komen de booten -*.
- Aan'stoot** (*stoot, fig. ergernis*), m. gmv.: *in 't gedrang lijdt men veel -*, vero.; - *geven*, ergernis geven: *steen des -s* (Bijbel, Jes. 8:14); fig. oorzaak of reden tot ergernis; -nemen, zich ergeren.

- Aanstoot'lijk** (ergerlijk, hinderlijk), bn. en bw.: een -e verwaandheid; zich -gedragen.
- Aanstooten** (stootend aanraken, vooral om iem. dandacht te wekken), ik stiet (stootte) -, heb -gestooten: iem. even -; wij stieten elkaar -; laten wij eens -, klinken.
- Aanstormen** (stormend d. i. met groote snelheid of in wilde vaart naderen), men is -gestormd: de cavalerie kwam -.
- Aanstouwen** (scheepst. dicht op elkaar pakken van goederen), ik heb -gestouwd: de lading -; hetzelfde als Aanstuwen.
- Aanstrepen** (met een streep teekenen of merken, ergens een streep bij plaatsen), ik heb -gestreept: een plaats in een boek -.
- Aanstrijken** (strijken langs iets), ik heb -gestreken: een lucifer -, doen ontbranden; ook een muur, de pannen -, met kalk bestrijken; daar komt de ooievaar -, aanzweven.
- Aanstrompelen** (strompelend, d. i. met hortenden gang naderen), hij strompelde -, is -gestrompeld: daar kwam de invalide -, toen kwam het bestje aangestrompeld.
- Aanstuiven** (naar een plaats toestuiven, van zand, en zich daar ophoopen), het zand stooft -, is -gestoven: aangestoven zand; het -der duinen; fig. een woeste ruiterbende kwam -, aanrennen, aanstormen; -ing (zandophooping), v. -en.
- Aanstuwen** (scheepst. aanduwen, een lading vast in elkaar werken), ik heb -gestuwd; ook, Aanstouwen, z. Stuwen.
- Aansukkelen** (sukkelend naderen), hij sukkelde -, is -gesukkeld: de kranke kwam aan den arm van de verpleegster -; fig. en nu sukkelten we maar wat aan, sukkelend zien te vorderen, zie Sukkelen.
- Aantal** (getal), o. gmv.: een - menschen, paarden, boeken, onbepaalde, doch meestal groote hoeveelheid; een groot -, menigte.
- Aantasten** (aanvallen, aangrijpen), ik tastte -, heb -getast: den vijand -; fig. iem. in zijn eer -; -tasting (schending), v. -en.
- Aanteekenen** (zakboekje, notitieboekje), o. -boeken; -boekje, o. -s.
- Aanteekenen** (eig. met een teeken merken, opschrijven; zich in ondertrouw laten opnemen; inschrijven voor de verzending), ik teekende -, heb -geteekend: iets -; de verloofden teekenen morgen arm (in samengest. tijden, meest passief: mijn zuster is aangeteekend); een brief, een pakket laten of doen -; -geld (10 cts. of meer, op de post te betalen voor het laten inschrijven van brief of pakket), o. -gelden.
- Aanteekeningpartij** (bruidspartij op den dag van den ondertrouw of van het aantekenen), v. -partijen; zie Bruidstranen.
- Aanteelen** (fokken van dieren), ik teelde -, heb -geteeld; -teelt (aanfok), v. gmv.
- Aantiegen** (aanrekken), ik toog -, heb -getogen: zij togen hun kleederen -; aantiegen is in de onbep. wijs geheel verouderd, zie nog Aangetogen.
- Aantijgen** (kwaadwillig ten laste leggen, aanwrijven), ik teeg -, heb -getegen, ook: ik tijdje -, heb -getijd: wat wilt gij me -? - komt meestal in de onbep. wijs voor.
- Aantocht** (nadering), m. gmv.: in - zijn, naderen, op komst zijn: de - van den vijand.
- Aantoonen** (aanwijzen, doen zien; bewijzen), ik heb -getoond: de gebreken van een werk -; de waarheid van een stelling -.
- Aantoonende wijs**, v., spraak. e. wijsvorm: werkelijkheidswijs, feitswijs, ook Indicatief.
- Aantreden** (mil. op de aangewezen plaats in 't gelid gaan staan), ik trad -, heb en ben -getreden: de manschappen gaan -.
- Aantreffen**, ik trof -, heb -getroffen: iem. ergens -, ontmoeten (bij toeval); een goed gezelschap ergens -, vinden.
- Aantrekkelijk** (beoorlijk, aanlokkelijk), v. bn.; -er, -st: het nieuwe is altijd -.
- Aantrekken** (tot zich trekken), ik trok -, heb en ben -getrokken; -trekking, v. gmv.: scheikundige -, verwantschap; elektrische -.
- Aantrekken, zich** (ter harte nemen, er zorg voor dragen, er zich mede bemoeien; er zich gekrenkt of bedroefd over gevoelen), ik trok mij -, heb mij dat zeer -getrokken.
- Aantrekkingskracht**, v., zie: Electriciteit, Barnsteenkracht en Gravitatie.
- Aantrippelen** (met kleine pasjes naderen), hij trippelde -, is -getrippeld: de musschen kwamen -, onze Benjamin zelfs kwam -; verg. Aandribbelen.
- Aanvaard'en** (aanvatten, aannemen), ik -vaardde, heb -vaard: een geschenk -, een erfenis -, aannemen; een reis -, beginnen; dit huis is te huur, Mei a.s. te -, betrekken; het bevel -, het bewind -, de regeering -, op zich nemen.
- Aanvaarpaal** (paal in een haven of bij een brug enz. om het aanvaren van schepen tegen oever of brug te voorkomen), m. -palen.
- Aanvaart** (varende aankomst), v. gmv.; alleen in: de aan- en afvaart van schepen.
- Aanval** (het aangrijpen), m. -vallen: (mil.) een - afwachten, afweren, afslaan, een looze -, geveinsde beweging; een - van beroerte, zie Attaque; een - van koorts, van razernij, woede, drift, plotselinge, kortstondige aandoening van die ziekten of hartstochten.
- Aanvallen** (gewelddadig aangrijpen), ik viel -, ben en heb -gevalen: den vijand -; fig. een partij -, een kerk -, den godsdienst -, heftig aantasten; zie Attaqueeren.
- Aanvallend** (aantastend, aangrijpend), bn., en bw.: een - en verdedigend verbond. zie Offensief; - te werk gaan, op -e wijze.
- Aanvallenderwijs** of -wijze, bw.: onze troepen gingen - te werk; zie Offensief.
- Aanval'lig** (lief, aanminnig), bn.; -er, -heid (gratie), v. -heden.
- Aanvalsfront** (mil. het front van de belegerde vesting of gedeelte der vijandelijke linie, tegen hetwelk de aanval is gericht), o. -en; -kolonne (de kolonne, die den vijand moet aanvallen), v. -n of -s; -kreef, m. -kreten; -mijn (door de belegeraars tegen de werken der vesting gegraven mijn), v. -en; -plan, o. -plannen; -punt (het punt, waartegen de aanval wordt gericht), o. -en; -sein of -teeken, o. -seinen, -teekens; -vertooning (looze aanval, schijnaanval), v. -en; -wapen (wapen, bestemd, om er mee aan te vallen), o. -s; -wijze (manier van aanval), v. -wijzen.
- Aanvang** (begin), m. gmv.: in den - dezer eeuw, de - der lente, van den - af.
- Aanvangen** (beginnen), ik ving -, heb en ben -gevangen; -er (beginner), m. -s.
- Aanvangspunt** (punt van begin), o. -en.
- Aanvankelijk** (waarmee begonnen wordt, in het begin), bn. en bw.: het - leesonder-

wijs, de -e snelheid; - eenige winst behalen.

Aan'varen (tegen iets varen), ik voer -, ben en heb -gevaren; -**varing** (het aanvaren tegen iets, inz. botsing van schepen), v. -varingen.

Aan'vatten (voorzichtig aanpakken; beginnen, aanvangen; ondernemen), ik vatte -, heb -gevat: iets verkeerd -, iets slink -; een werk -; spreekw. 't Is geen katje om zonder handschoenen aan te -, zie Katje.

Aan'vechten (vijandig aantasten, aanvallen, bestrijden), ik vocht -, heb -gevochten, meestal in dicht of in hooger proza: de waarheid kan miskend, ja, aangevochten worden; door de wanhoop aangevochten worden; evenzo, door zijn drift en hartstochten; ook in de spreektaal: ik werd door den slaap aangevochten; vooral of bijna uitsluitend is het volt. deelw. in gebruik, overigens vero.

Aan'vechting (moeilijk weerstaambare neiging, bekoring), v. -en: de -en der zonde.

Aan'vegen (door vegen van stof of vuil reinigen), ik veegde -, heb -geveegd: de kamer -, de gang -, den vloer -.

Aan'versterven (bij erfenis toevallen), meestal het volt. deelw.: -verstorven goederen; zie Aanbesterven.

Aan'vertrouwen (toevertrouwen), ik heb -vertrouwd: iets iemand -, vol vertrouwen ter bewaring geven; minder in gebruik is: Aanbetrouwen.

Aan'verwant (aangehuwde verwant), m. en v. -verwanten; vr. ook: -e.

Aan'verwant, bn.: hij is mij -; het Duitsch is een -e taal; de geneeskunde en -e vakken, muz. -e tonsoorten; -**schap** v. gmv.

Aan'vetten (met vet bestrijken), ik heb en het is -gevet: gij moet de assen, de tappen wat -; letters -, dikker maken, aandikken.

Aan'vijlen (met een vijl scherper maken), ik vijlde -, heb -gevijld: de punten eener zaag -.

Aan'vlakken (bouw. het metselwerk glad pleisteren, een booggewelf vullen), ik heb -gevlakt; ook Aanrazeeren.

Aan'vletten (aarde, zand met een vletschuit aanvoeren), ik heb -gevllet.

Aan'vliegen (vliegend naderen), ze zijn -gevlogen: de duifjes kwamen - of -gevlogen; een kogel kwam -; fig. hij vloog mij - van woede, ging mij woest te lijf; op iem. -.

Aan'voegen (samenvoegen, aanhechten), ik heb -gevoegd: er zal aan die plank een stuk -gevoegd moeten worden; een bijzin bij een hoofdzin -; -**sel** (toevoegsel), o. -s.

Aan'voegende wijs, v.: spraakk. wijsvorm van den twijfel, de mogelijkheid, de wenschelijkheid, enz.; z.: Subjunctief en Conjunctief.

Aan'voer (het aanvoeren), m. -en: de - van bouwmaterialen, de - van levensmiddelen, de - van katoen, het ter markt brengen; een ruime, aanzienlijke -, het aangevoerde, de invoer; -**buis**, v. -zen; -**pijp**, v. -en.

Aan'voerder (mil. hoofd, bevelhebber), m. -s: een bekwaam -.

Aan'voeren, ik heb -gevoerd: een rooverbende -, de troepen -, geleiden, bevel voeren over, ergens heenvoeren; de legermacht, welke Napoleon aanvoerde, d. i. commandeerde; hout, steen, kalk -, aanbrengen; iets als bewijs -, bijbrengen; allerlei redenen -, vermelden; een tekst -, ter staving te pas

brengen; argumenten -; -**ing**, v.: onder - van een generaal, geleide, commando, bevel.

Aan'voerpijp (toevoerbuis), v. -pijpen.

Aan'vraag of -**vraag** (officieel verzoek), v. -vragen: -doen; zijn -is verworpen, zijn verzoek is van de hand gewezen.

Aan'vragen (iets op officieele wijze vragen aan een bevoegde macht), ik vraagde of vroeg -, heb -gevraagd: eervol ontslag -.

Aan'vullen (het ontbrekende bijvoegen; voltallig maken, volmaken), ik vulde -, heb -gevuld: een vat -, den voorraad -, een regiment -; fig. een leemte -.

Aan'vullingsbegroting (aanvullende begroting), v. -en, zij dient om de toestemming der Kamer te krijgen voor een uitgave, die niet bij de algemeene begroting werd aangevraagd; -**examen** (academisch examen van aanvulling), o. -s; -**troepen** (manschappen tot het voltallig maken van een in oorlog gedund leger), m. mv.

Aan'vuysel, o. -s: kaf als -, zemelen als -.

Aan'vuren (aanwakkeren), ik heb -gevuurd: iem. ijver -, moed -; -**varing** (opwekking, v. -en, zie Excitatie).

Aan'waaien (door den wind nader gevoerd worden), het waaide (woel) -, heeft en is -gewaaid: er zal hier veel zand -; fig. waarvandaan kwam hij -? scherts. de kennis zal u niet -, onverwachts en toevallig in uw bezit raken, ze komt niet zonder moeite.

Aan'waggelen (waggelend naderen), hij waggelde -, is -gewaggeld: de dronkaard kwam -; zie Waggelen.

Aan'wakkeren (aansporen, opwekken), ik heb -gewakkerd: dat woord zal hem -, aanmoedigen; ook: de wind wakkert -, wordt sterker; -**wakkering** (toeneming), v. -en.

Aan'was (het grooter worden door op- en aanslibbing), m. -sen: - van grond, recht van -; fig. - van bevolking, toeneming.

Aan'wassen (aangroeten), het wies -, is -gewassen; -**wassing** (toeneming), v. -en.

Aan'wenden (ergens heen wenden), ik wendde -, heb -gewend; alleen fig., in de bet. van gebruiken, besteden, b.v. zijn gezag -, zijn invloed -, allerlei middelen -; -**wending** (gebruik, toepassing), v. gmv.

Aan'wennen, **zich** (z. tot e. gewoonte maken, meestal van iets slechts), ik wende mij aan, heb (mij) -gewend: zich het smuiven -; verg. Afwennen.

Aan'wensel (verkeerde gewoonte, hebbelijkheid), o. -s of -en: allerlei eigenaardige -s.

Aan'werven (mil. krijgsvolk in dienst nemen; fig. leden winnen), ik wierf -, heb -geworven; zie Werven.

Aan'wetten (door wetten scherp maken), ik heb -gewet: e. mes -, scherp; z. Wetten.

Aan'wezen (het tegenwoordig zijn), o. gmv.: in mijn -; uw - te dezer plaatse; zie Aan zijn.

Aanwezend (ergens tegenwoordig zijnde), bn.: eerstaanwezende ingenieur, hoofdingenieur, directeur-ingenieur; de -e leden; als znw.: de -en, alle -en: gewoonlijk bezigt men Aanwezigen.

Aanwezig (tegenwoordig, op een plaats zijnde), bn.: de -e leerlingen, de -e voorraden; -**wezigheid**, v. gmv., zie Presentie.

Aan'wijzen (aanduiden, doen zien), ik wees -, heb -gewezen: de klok wijst den tijd -.

iem. zijn plaats -, iets of iem. als met den vinger -, hem openlijk aanduiden, zie Si-

gnaleeren; *hij is de aangewezen man, de rechte, de vereischte, de gezochte.*
Aanwijzend, bn.: een - vnv. b.v. *die, deze.*
Aanwijzing (aanlooning, opheldering, voorlichting), v. - en: de noodige - en geven, inlichtingen verstrekken; *dat kan een - voor de politie zijn*, vingervijzing.
Aanwinnen (in zijn bezit brengen, in eenig opzicht toenemen), ik won -, heb - gewonnen: land -, verkrijgen door aanslibbing; - in kracht, macht, kennis, enz.
Aanwinst (aanwinning, toename), v. - en: een belangrijke -, het aangewonnene.
Aanwrijven (wrijven tegen), ik wreef -, heb - gewreven; fig. ten laste leggen, toedichten, aantijgen: *ik laat mij zoo iets niet -*.
Aanzanden (door aanspoelend zand zich uitbreiden), het terrein zandde -, is aangezand.
Aanzeggen (mondeling bekendmaken), ik zeide (zegde) -, heb - gezegd (-gezeid): *den dood of het overlijden langs de huizen -*; *den oorlog -*, verklaren; *men zou het hem niet -*, het van hem niet vermoeden of denken; - *gring* (b.v. van geboorte of overlijden), v. - en.
Aanzegger (lijkbidder, aanspreker), m. - s.
Aanzetrem (strijkriem of wetriem voor scheermessen), m. - riemen.
Aanzetsel (aanzetstuk; neerslag, bezinksel), o. gmv.: - in een stoomketel, ketelsteen.
Aanzetstaal (wetsaal, inz. van den slager), o. - stalen; - *vijl* (fijne, smalle vijl), v. - en.
Aanzetten (zetten naast), ik heb en het is - gezet: een dominosteen -; stoelen -, nl. bij een disch; fig. tot het kwade -, aansporen, aandrijven; *iem. de duimschroeven -*, hem, b.v. door lastige vragen, in 't nauw brengen; een schroef -, aandrijven; een scheermes -, scherp maken; een deur -, half openzetten; de paarden -, aandrijven;
Aanzelen (aansjouwen), ik heb en het is - gezuld: *dees zeulen leeftocht -*, (Tollens).
Aanzicht (gelaat), o. - en; z. Aangezicht.
Aanzien (aankijken), ik zag -, heb - gezien: *iem. met den nek, over den schouder -*, met kleinachting, hoonend; *iets nog een tijdje -*, dulden; *iets met schele oogen -*, z. Oog; als zn. o.: - *doet gedenken*, het zien van een persoon maakt, dat men aan hem denkt of zich iets omtrent hem herinnert; *zonder-des persoons*, zonder te letten op den stand, op de geboorte, den rijkdom, enz. van den persoon.
Aanzien (eer, achting), o. gmv.: in - zijn, staan, geacht worden; *een man van -*, stand positie: *ten - van*, met betrekking tot.
Aanzind (i.d. wapenkunde), bn.: twee - e leeuwen, d. i. met de beide oogen naar den beschouwer gekeerd, of ook elkaar aankijkend.
Aanzienlijk (voornaam), bn. en bw.; - er, - st: een - e familie, deftig, rijk; een - e lengte, belangrijk; een - e vermogen, groot.
Aanzienlijken (voornamen personen), m. mv.; gesch. de vergadering der -, 1788; zie: Notabele en Primaat.
Aanzijn (tegenwoordigheid; bestaan, het niet denkbeeldig maar werkelijk in wezen of leven zijn), o. gmv.: *durft gij zoo iets doen in mijn - ?* verg. Afzijn; *God riep de wereld in het -*; *het - geven aan iets*, het doen ontstaan.
Aanzitten (zitten aan of bij iets), ik zat -, heb - gezeten, d. i. aan den disch, aan het maal; *wij zijn - gezeten*, wij zitten aan tafel.
Aanzoek (verzoek, huwelijksaanzoek), o. - en.
Aanzoeken (aanzoek doen), ik heb en ben

- gezocht: *hij heeft mij - gezocht om steun*; *zij is al driemaal - gezocht*, t. huwelijk gevraagd.
Aanzuiveren (vereffenen, het nog schuldige betalen), ik zuiverde -, heb - gezuiverd: *belastig -*, e. tekort -; - *ing* (betaling), v. - en.
Aanzweepen (met de zweep aandrijven, meestal fig. krachtig aansporen, aanzetten), ik zweepte -, heb - gezweept: *iem., die lui is, -*; verg. Opzweepen.
Aanzwellen (voortdurend zwellen), het zwol -, is - gezwollen: *de tonen kunnen -*, zie Crescendo; *de vloed kan -*.
Aap (vierhandig dier), m. apen; men onderscheidt apen der oude en der nieuwe wereld; tot de eerste behooren o. m. *de orang- apen, de gorilla's* en *de chimpanse's*, alle met wangzakken; tot die der nieuwe wereld behooren o. a. *de brulapen, de nachtapen, de eekhoorn- apen, de slinger- apen*, met grijpstaarten, alle zonder wangzakken; zie verder Halfapen; fig. dom, leelijk, boosaardig schepsel: *je bent een rechte -*, *die - van een jongen!* zegsw. *iem. voor den - houden*, voor den gek; -, *wat heb je mooie jongen spelen*, *iem.*, dien men vreesd of ontziet, vleien door zijn kinderen of hoedanigheden te prijzen, (ontleend aan Reinaert den Vos); *de - kwam uit de mouw*, de heimelijke bedoeling bleek; *in den - gelogeed zijn*, een slecht logies hebben, fig. er slecht aan toe zijn; *den - binnen hebben*, het geld gebeurd of in zijn bezit hebben.
Aapachtig (als een aap), bn. en bw.: - e manieren; *zich - gedragen*, bespottelijk.
Aapje (huurvigilante in A'dam), o. - s.
Aapjessnuif (snuif met nieskruid), v. gmv.
Aar (arend), m. aren; *adel- aar* (edele- aar), vero.
Aar (korenaar), v. aren; *een rijpe, volle -*.
Aar (ader), v. aren; *aartje*, o. - s.
Aar (samentrekking van: ander), vnv.: *hij sprak v. h. een en het aar*; verg. Elkaar, Malkaar.
Aard (karakter, natuur, inborst, gesteldheid), m. gmv.: zegsw. *uit den - geslagen zijn*, van een geheel ander karakter zijn dan de overige familieleden; *hij zingt dat het een - heeft*, ter dege, op krachtige wijze: *uit den - der zaak*, natuurlijkerwijze; *hij heeft een - je naar zijn vaartje*, zie Vaartje.
Aard, v. gmv., verkorting van Aarde.
Aard'aker (aardnoot, vlinderbloemige plant met eetbare wortelknollen), m. - s: *de - groeit op de kleilanden van Overflakkee*; ook, Aardmuis, Aardnoot of Aardkastanje.
Aard'amandel (eetbare, melige wortelknol in Z.-Europa en in Afrika), v. - amandels.
Aard'appel (aardvrucht v.d. familie d. nachtschaden, eetbare wortelvrucht), m. - s, - en; de - s werden in de 16e eeuw uit Amerika naar Engeland overgebracht en op 'einde der 18e eeuw in Europa tot voedsel verbouwd; er zijn klei-, zand- en duinaardappels; er zijn wit- en geelvleezige aardappels; de - bevat $\pm \frac{1}{4}$ zetmeel; zegw. *je bent maar een -*, een zeer klein persoon; *een mensch is geen -*, ieder wil op zijn tijd zijn genoeg.
Aard'appelbrandewijn (soort van slechte jenever of foezel), m. gmv.; verg. Koren -.
Aard'appel- campagne (de arbeid [het maken v. aardappelmeel] van één oogst in de aardappelmeel- fabrieken), v. - s. (gn = nj).
Aard'appelkover, m. - s; z Colorado kover.
Aard'appelkriel (aardappels zoo groot als een stouter of een klein ei, ook, wegens hun groene kleur niet goed verkoopbare aard-

- appels), gmv. - wordt eenmaal in de week op de groentemarkt aangeboden.
- Aardappelmeel** (zetmeel uit de aard-appelen), o. gmv.; - **stijfsel**, v. gmv.; - **vezel** v. -s; - **siekte**, v. -n.
- Aardbaan** (elliptische baan, die de aarde in haar wenteling om de zon in een jaar aflegt), v. gmv.; zie Ecliptica.
- Aardbei** (-bes), v. -beien, ook -bezie; - **beiboom** (in Zuid-Europa voorkomende boom), m. -boomen; - **beistruik**, m. -en.
- Aardbeilenbed** (twinbed met aardbeiplanten), o. -bedden; - **gelel**, v. gmv.; - **jam**, v. gmv.; - **teelt** (aankweek van aardbeien), v. gmv.; - **tijd** (tijd, dat de aardbeien rijp zijn, nl. tegen St.-Jan, 24 Juni), m. gmv.
- Aardbeschrijving** (geographie), v. -en.
- Aardbeving** (golvende beweging van den aardbodem, schudding van de aardkorst), v. -bevingen; een vreeselijke -, Lissabon 1755; - **bevingsmeter** (seismograaf), m. -meters.
- Aardbezie**, v. -beziën; zie Aardbei, enz.
- Aardbodem** (aardoppervlakte), m. gmv.: het gras is verspreid over bijna den heelen -.
- Aardbol** (onze planeet; ook, aardglobe), m.: de as van onzen - is ruim 1715 geographische mijlen; een metalen -, in deze bet. meerv.
- Aardboog** (bouwk. gemetselde boog onder den grond tot besparing van metselwerk), m. -bogen.
- Aardboor** (boor tot het doen v. e. grond-boring), v. -boren.
- Aardduivel** (mierener op Formosa), m. -s.
- Aarde** (de door ons bewoonde planeet; de begane grond; aardstof), v.: zegsw. hemel en - bewegen, zie Hemel; het heeft veel voeten in de -, zie Voet; in goede - vallen, gunstig terecht komen, goed opgenomen worden.
- Aardebaan** (bouwk. baan van aarde, waarop de bovenbouw of verharding wordt aangebracht), v. -banen.
- Aardegoed** (aardewerk), o., zie Gleiswerk.
- Aarden** (den aard, het karakter hebben; tieren, gedijen; naar zijn zin wonen; zich gewennen), hij -de, heeft geaard; hij aardt naar zijn vader; die planten - hier niet; hij aardt er best.
- Aarden** (van klei of aarde, v. leem), bn.: een - vat, een - buis, - potten, een - schotel.
- Aardewerk** (pannen, schotels en verder keukengerief van aarde of klei), o. gmv.: Delftsch -, Keulsch -; zie Gleiergoed; - **werkswinkel** (winkel, waarin men aardewerk verkoopt), m. -winkels.
- Aardgeest** (geest, die in de aarde woont; kabouter, kobold, aardmannetje), m. -geesten.
- Aardglobe** (aardr. bol, waarop de geheele aardoppervlakte is afgebeeld), v. -globes; verg. Hemelglobe.
- Aardgoed** (mindere soort van tabaksblaren), o. gmv.: het - volgt in waarde op het zandgoed.
- Aardgordel** (aardr. een der vijf zonen of luchtstreken), m. -gordels: de keerkringsgordel, de twee gematigde, de twee koude -s.
- Aardhars** (donkerbruine zelfstandigheid in de aardlagen), v. en o.: - is bijv. asphalt, aardpek, bergteer, jodentijm, enz.
- Aardhommel** (dierk. onder den grond nestelende hommelbij), m. -hommels.
- Aardig** (lief, mooi), bn. en bw.; -er, -st: een - landschap, een - prater, aangenaam; zij zingt -; een -e som, tamelijk groote; - **heid** (aardig voorwerp, mop, ut), v. -heden; - **heidje** (grapje), o. -s: zoo'n - mag ik wel.
- Aardkastanje** (plantk. aardaker), v. -s: de - wordt rauw of gebraden gegeten; - **klomp** (grootte kluit aarde), m. -en; - **klont** (aardkluit), v. -en; - **kloot** (aardbol), m. -en; - **kluit** (brokje aarde), v. -en; - **korst** (de buitenste korst der aarde), v. gmv.: de - bestaat uit ± 60 stoffen; - **krekkel** (mol-krekkel), m. -krekels; - **kuil** (kuil in de aarde, graf), m. -en; - **kunde** (kennis v. de bestanddeelen der aardkorst), v. gmv., zie Geologie; - **kundige** (geoloog), m. en v. -n; - **laag** (geologische formatie), v. -lagen; - **mannetje** (Germ. myth. kabouter, dwerggeest, aardgeest), o. -mannetjes; - **mier** (mier, die in den grond nestelt), v. -mieren; - **mijt** (de gewone rood- of geelgekleurde mijt), v. -mijten; - **molm**, - **mulm** (droge, losse, poeierige aarde), o. en m.; - **muil** (veldmuil), v. -muizen; - **muil** (aardaker), v. -muizen, volkst.; - **noot** (aardaker), v. -noten, zie Aardkastanje; - **olie** (steenolie, petroleum), v. -oliën; - **parkiet** (een soort van Australische papegaai), m. -en; - **peer** (een peervormige, eetbare knol), v. -peren; - **pek** (taane asphalt, jodenpek of -lijm), o. gmv., zie Asphalt.
- Aardrijk** (de aarde in haar geheel, d. i. met alles, wat er op of in is), o. gmv.
- Aardrijkskunde** (wetenschap, die zich de kennis der aarde ten doel stelt), v. gmv.: de staatkundige -, de wiskundige -, de natuurkundige -; - **kundig**, bn.: een - woordenboek, -e kennis; - **kundige** (geograaf), m. en v. -n; zie Geographie, enz.
- Aardrook** (duivenkervel, koegras), m. gmv.
- Aardsch** (op de aarde betrekking hebbende), bn.: -e machten; het -e leven, hier op aarde; een -paradijs; het - geslacht, sterfelijk; verg. Wereldsch.
- Aardschgezind** (aan het aardsche gehecht), bn.: de -e mensch; verg. Hemelschgezind.
- Aardschok** (schok of beving in de aardkorst), m. -schokken; - **schors** (het bij geologen bekende deel der aardkorst), v. gmv.; - **schudding** (aardbeving), v. -en.
- Aardslak** (naakte, d. i. huisjestooze slak), v. -slakken: de roode -, de zwarte -.
- Aardtor** (loopkever), v. -torren; - **varken** (dasvormig tandeloos zoogdier), o. -s: het - wordt vooral aan de Kaap gevonden en leeft van mieren; - **veil** (algemeen voorkomend, kruipend onkruid, hondsdraf, kruip-door-den-tuin), o. gmv.: het - wordt als geneesmiddel en als soepgroente gebruikt; - **verschuiving** (afzakking van grotere deelen der aardkorst), v. -en; - **vloot** (springend bladkevertje of torretje), v. -vlooiën: ook, Aardluis; - **vrucht** (vrucht, in de aarde groeiende), v. -en: aardappels, knollen zijn -en; - **was** (steenkalk, fossiele paraffine), o. gmv.: - vindt men in Moldavië.
- Aardwerker** (grondelver), m. -werkers.
- Aardwinde** (plant, akkerwinde), v. -winden.
- Aardwolf** (dierk. kleine, gestreepte hyena in Zuid-Afrika, levend in holen), m. -wolven.
- Aardworm** (dierk. ringworm, pier), m. -en: de - wordt veel als vischaas gebruikt; bij overdracht, de mensch als machteloos schepsel: kunt gij -, 't oogmerk van uw Schepper bevroeden? ook: -wurm.
- Aäron**, Bijbel: de drie jaar oudere broeder

- van Mozes, de eerste hoogepriester; fig. Mozes en —, nl. Staat en Kerk.
- Aäronsbaard**, m.; —**kelk**, m.; z. Aronsbaard, —kelk.
- Aars** (afvoering van het darmkanaal), m. aarzen; zie Anus.
- Aarsvin** (zwemwiek v. d. visch, bij den aars geplaatst), v. —vinnen.
- Aartsbedrieger** (zeer geslepen bedrieger), m. —s; —**bedriegster**, v. —s.
- Aartsbisdom** (kerkelijk gebied van een aartsbisschop), o. —bisdommen: het — Utrecht, Keulen, Mechelen, enz.
- Aartsbisschop** (eerste of voornaamste bisschop eener kerkprovincie), m. —pen: de — v. Utrecht; ook, Metropolitiaan, Primaat.
- Aarsbroederschap** (R.-K. onder de verschillende broederschappen de voornaamste), v.: de — der H. Familie; —**deugniet** (groot schelm), m. —en; —**dom** (in de hoogste mate dom), bn.; —**domkop** (stommerik), m. —koppen; —**engel** (opperbode Gods), m. —en: de drie — en Michaël, Gabriël en Rafaël; —**geweldenaar** (aartstiran en verstokt dwingeland), m. —s: Napoleon de —; —**hertog** (hertog van hoogen rang), m. —en; de titel der prinsen uit het huis van Oostenrijk is —; —**hertogdom** (groothertogdom), o. —men; —**kanselier** (R.-K. Groot-Kanselier v. h. pauselijk hof), m. —s of —en; —**leugenaar** (doortrapte leugenaar), m. —s, —leugenaren; —**liefhebber** (groot minnaar), m. —s, meestal ongunstig: een — van een glas jenever; —**lui** (in de hoogste mate lui), bn.; —**luisaard** (onverbeterlijke luisaard), m. —s; —**schelm** (doortrapte schelm), m. —en; —**vader** (patriarch, stamvader, ook, eerwaardig grijsaard), m. —s en —en: de —s Abraham, Izäak en Jacob; hij zat daar als een — tusschen de zijnen; —**vaderlijk**, bn.: met —e deftigheid; —**vijand** (doodsvijand; de duivel, de satan), m., ook: de Vijand, zie ald.
- Aarzen** (eig. achteruitwijken, dralen, weifelen), ik heb gearzeld: — iets te doen, niet direct durven handelen uit vrees voor de gevolgen; —**ing** (talming, draling), v. —en: met — tot iets overgaan.
- Aas** (voedsel der dieren), o. gmv.: de vogels zoeken — voor hun jongen; ons lichaam wordt den wormen tot —, prooi; de visch beet in het —, lokspijs; een stinkend —, rottend dier.
- Aas** (de één in het kaart-, dobbel-, domino-en potspel), o. azen: dit is harten —, twee azen werpen, —blank; in het biljart-potspel: Wie heeft het —? (C.O), moet het eerst spelen; aas is ook de naam voor een eenheid van 't oude gewicht = 0.047 dG.; een ons had 20 engels, en een engel 32 azen; bij uitbr. greintje: hij heeft geen —je verstand, geen —geduld; hij zal geen —je bijdragen, d. i. kleinigheid, ziertje.
- Aasdieren** (dierk. dieren, die zich voeden met het vleesch van doode dieren), o. mv.; tot de — behooren: de aaskever, de aasvlieg, de aastor; verder, de kreeft, de krab, de aasgier, de hyena, enz.
- Aasdomsrecht** (aloude, geheel verouderde rechtsbedeeling in Friesland), o. het — werd uitgeoefend door de bureu onder leiding v. d. schout; verg. Schepenrecht.
- Aasgier** (dierk. kleine gier in Z.-Europa, Azië en Afrika), m. —en: de — voedt zich met vleesch van doode dieren; ook Krenggier.
- Aaskever**, m. —kevers, zie Aastor; —**raaf** (een soort van raaf in Afrika, die zich voedt met het vleesch van doode dieren), v. —raven; —**tor** (zekere tor), v. —torren, ook: Doodgraver, Krengtor, in 't Vl. Grafmaker.
- Aasvlieg** (blauwe of grijze vleeschvlieg, die haar eieren in het vleesch van geslacht of dood vee legt), v. —vliegen.
- Aau** (tweeklank), v., nog in: miauwen; ook tw., uitroep van pijn: —, wat brand ik mij!
- AB'** of **ABC'** (alphabet), o. AB's, ABC's; fig. het — der wetenschap, de eerste beginselen.
- Ab absurdo** (Lat. uit het ongerijmde).
- Abaca** (Sp. manilla-hennep, vezels van een soort van banaan), v. gmv.
- Ab actis** (Lat. secretaris), m. —sen.
- Abacus** (horizontale dekplaat van het kapiteel eener zuil; credenstafeltje), m. abaci.
- Abandon** (afstand, overgave), o.; zie Abandonnement.
- Abandonneeren** (laten varen, afstand doen van, de partij gewonnen geven in 't schaakspel).
- Abandonnement**, o. gmv., het recht van —; handel: recht dat een verzekerde heeft, zijn beschadigde verzekerde goederen tegen ontvangst van het geheele bedrag der verzekering aan den verzekeraar over te dragen; zee-recht: recht v. d. reeder, afstand te doen van zijn aandeel in schip en winsten, waardoor tegelijk zijn aansprakelijkheid ophoudt.
- Abat-jour** (Fr. lampkap), o. —s.
- Abattoir** (Fr. gemeentelijk slachthuis), o. —s.
- AB'-bank**, v. —banken: op de — zitten, op de onderste schoolbank zitten; —**boek** (eerste spelboekje), o. —boeken. vero.
- Abbé** (titel van een Franschen wereldlijken geestelijke), m. —s, meestal foutief vertaald door Abt; zie Seculieren.
- Abberdaan**, of liever **Labberdaan** (zoute visch, uit Le Labourd [Bayonne]), v. gmv.
- Abbreviatie** (af- of verkorting v. e. woord), v. —s, —tiën; ook, Abbreviaturen.
- ABC'** (het alphabet), o. gmv.: iets kennen als het —, door en door, ook goed van buiten.
- Abees'** (ettergezwet), o. —sen.
- Abderiet** (inwoner v. Abdera in Thracië, het Kamven der oudheid; fig. onnoozele hals), m. —en.
- Abdicatie** (vrijwillige afstand van troon, ambt of goederen), v. —s, —tiën. (t = s).
- Abdicceeren** (afstand doen van kroon, ambt, waardigheid of goederen).
- Abdij** (R.-K. klooster voor mannen of vrouwen, door een abt of abdis bestuurd), v. —en.
- Abdis** (R.-K. bestuurster van een abdij voor vrouwen), v. abdisen.
- Abeel** (plantk. witte populier), m. abeelen.
- Abel** (Fr. habile, eig. bekwaam, later goed, mooi), bn. Het is een Middelnederl. en 17de-euwsch woord en komt bijna alleen voor in de Middelnederl. uitdrukking **Abelespelen**, ernstige wereldlijke toneelstukken uit de Middeleeuwen.
- Aberratie** (schijnbeweging der vaste sterren; afwijking van het licht), v. —s, —tiën, ook aberratie v. h. denkvermogen, afdwaling. (t = s).
- Ab intestato** (Lat. zonder testament).
- Abject** (verachtelijk, verworpen), bn. (j = j).
- Abjectie** (laagheid, verwerping), v.
- Ablatief** (Lat. spraak. zesde naamval), m.; ook, Ablativus, m. —tieven, ook **Abi**.
- Ab'laut** (sprakk. aan het Duitsch ontleend: regelmatige klankwisseling, vooral in de stammen van sterke w.w., b.v. bind, bond).
- Ablutie** (reiniging, afwassching der handen),

v. -ties, -tiën; in de Kath. liturgie is de - het reinigen der handen van den priester in de Mis na de H. Communie; als rechtstern het doen ophouden eener reeds begonnen strafvervolging. (t = s).

Abnormaal (ongewoon, van den vorm of regel afwijkend), bn. en bw.: een -male toestand; de - lage temperatuur van dezen zomer; fig. ziekelijk of misvormd.

Abnormaliteit of **Abnormiteit** (afwijking van den gewonen vorm, onregelmatigheid), v. -en.

Abolitie (afschaffing, opheffing), v. (t = s).

Abominabel (verfoelelijk, schandelijk), bn.

Abondant (overvloedig, bij de vleet), bn.

Abonné, m. -'s; zie **Abonnement**.

Abonneeren, zich - op (zich voor e. vaste som het recht verzekeren, om gebruik te maken van een of ander), b.v. van spoor of tram; intekenen op een tijdschrift, krant, enz.

Abonnement (inschrijving, intekening, betaling ineens bij uitkoop), o. -en: een - nemen op een krant, voor een theater, enz.

Abonnementsconcert (concert, waartoe een abonnementskaart toegang verleent), o. -concerten; -kaart (bewijs van abonnement), v. -en.

Abonnement (iem., die zich geabonneerd heeft), m. en v. -en; ook **Abonné**.

A bout portant (Fr. eig. met het pistool op de borst, vlakbij, fig. op den man af), bw.

Ab o'vo (Lat. van het begin af tot het einde), b.v. een zaak - behandelen.

Abcaceda bra (oudtijds een geschreven tooverspreuk der gnostieken), o. gmv.; thans onverstane taal, onzin, wartaal, nonsens.

A'braham, A'bram, stamvader der Hebreërs; zegsw. in *z-s* schoot zitten, rustig, prettig, aangenaam zitten, rustig leven; hij weet, waar - den mosterd haalt, hij is op de hoogte, weet er alles van.

Abregé (Fr. uittreksel, kort begrip), o. -'s.

Abrikoos (plantk. abrikozeboom), m. -kozen.

Abrikoos' (vrucht van den abrikozeboom), v. -kozen.

Abrikozeboom, m. -en; -pit, v. -pitten;

-stam, m. -stammen; -tak, m. -takken.

Abrikozegelei (gelei van abrikozen), v.;

-taart (taart met geconfecte abrikozen er tusschen), v. -en; -vla, v. -vlaas.

Abrogatie (afschaffing, intrekking, b.v. van een wet, ook vervanging door een andere wet), v. -s, -tiën.

Abrupt (plotseling, opeens, onsamenvhangend), bn. en bw.

Absent (afwezig; ook met z'n gedachten: verstrooid), bn.; als zn. m. of v., meest in 't mv.: Absenten.

Absenteeren, zich (zich verwijderen).

Absenteis'me (het absent-zijn), o. gmv.: het - der Kamerleden; ook: het elders-wonen van wie uit een bepaalde streek hun geld trekken.

Absentie (afwezigheid, fig. verstrooidheid), v. -s, -tiën; -lijst (schoollijst tot aantekening der absentes), v. -en. (t = ts).

Abside (de koornis eener kathedraal, nl. achter het hoogkoor), v. -s; ook: **Ab'sis**.

Absint (elixer, op alssem getrokken), o. en v.

Absis, v. -sen; zie: Abside en Concha.

Absolutie (R.-K. vergiffenis der zonden in de biecht, kwijtschelding), v. -s en -tiën.

Absolutis'me (al wat onbeperkt is, regeeringsvorm met een onbepaalde macht, zonder

KOBENEN, Verkl. Handwoordenboek.

grondwet, onbeperkte heerschappij), o. gmv.

Absolutist (aanhanger of voorstander van onbeperkte alleenheerschappij), m. of v. -en.

Absoluut (volstrekt, volkomen, onvoorwaardelijk, onbepaald), bn. en bw.: -lute eenzaamheid, -lute stilte, -lute neutraliteit; deze oorlog was - onvermijdelijk; muz. -lute muziek, de tegenstell. van Programmamuziek, zie ald.

Absolveeren (vrijspreken, inz. R.-K. ontbinden v. zonden), hij - veerde, heeft geabsolveerd.

Absorbeeren (opsorpen, inzuigen, in zich opnemen), fig. geheel bezighouden.

Absorptie (opsorping, inzuiging), v. gmv.;

-vermogen, o. gmv. (t = s).

Absoute (R.-K. de gebeden, in de kerk gedaan bij en om de doodkist), v. gmv.; de - wordt in den regel gezongen. (ou = oe).

Abstinent (zich onthoudend, matig), bn.

Abstinentie (onthouding, meer in het bijzonder van vleesch, zuivel, eieren), v. gmv.

Abstract (afgetrokken, het tegengestelde van concreet; verstrooid), bn.; -er, -st: -e begrippen; -e wetenschappen; die leerling is erg -; zie In abstracto.

Abstractie (afgetrokkenheid, verstrooidheid; een afgetrokken of algemeen begrip), v. -s, -tiën; zie In abstracto.

Abstraheeren (aftrekken, afleiden, in gedachte afzonderen).

Absurd (ongerijmd, dom, dwaas, bespottelijk, belachelijk), bn. en bw.; -er, -st.

Absurditeit (ongerijmdheid, dwaasheid, bespottelijkheid), v. -en.

Abt (eig. vader: het hoofd eener abdij voor m'nmen; kloostervoogd, het recht hebbende mijter en staf te dragen), m. -en; spreekw. Zoo de -, zoo de monniken, zoo heer, zoo knecht! verg. **Abdis**.

Abuis (misvatting, vergissing), o. abuizen: per of bij -, bij vergissing; - hebben, het mis hebben; **abuïs**, tw., mis!

Abundantia, myth. Rom. godin van den overvloed, voorgesteld met den hoorn v. overvloed en met korenaren in de hand, vooral op munten. (t = ts).

Abuseeren (misbruik maken van). (s = z).

Abusief (verkeerd), bn. en bw. (s = z).

Abusiefelijk (bij vergissing), bw. (s = z).

Aca'cia (vlinderbloemige loofboom), m. -s;

lees: a-ka'-zia; -hout, o.; -koeke, o. -s;

-sap, o. gmv.

Academie (letterkundige vereeniging, ontstaan in 1617 te Amsterdam onder leiding van Dr. Samuel Coster, waarmee de beroemde Rederijkerskamer De Eglantier samensmolt), v.;

in 1638 opende zij den Amsterdamschen schouwburg; gewoonlijk wordt zij Druytsche Academie genoemd.

Academie (vereeniging of genootschap ter beoefening of bevordering van kunsten of wetenschappen; hoogeschool), v. -miën en

-mies: de Koninklijke Vlaamsche -, de Koninklijke -voor Wetenschappen te Amsterdam, de militaire - te Breda; een teeken - een schilder -, een - voor beeldende kunsten;

-burger (student), m. -s; -stad (stad, waar een academie is), v. -steden.

Academisch (van, aan, betreffende de academie), bn.: het - onderwijs, een -e opleiding, -e examens, een - proefschrift, een -e graad; bw.: hij is - gevormd.

Acanthus, m. -sen; zie **Akant**.

A-capella (muz. evenals gezongen wordt in de Staatijnsche kapel te Rome, d.i. zang zonder instrumentale begeleiding), een a-capella-koor.

Académie (kettingloos rywiel), v. -s.

Accelerando (lt. muz. met toenemende snelheid van maat), bw., (cc = tsj), zie de tegens. Ritardando.

Accent (klentoon, ook klentoon- of nadrukteeken; nadruk), o. -en; lees: ak-sent'.

Accentuatie (het leggen van den nadruk op een woord of lettergreep), v. -s, -tiën.

Accentueeren (toon of nadruk leggen op, klentoon geven aan, fig. iets sterk doen uitkomen), (cc = ks).

Accept (handel. ik heb ontvangen; op wissels: geaccepteerd); bij afkorting **Acc.**; l. aksee'pie.

Accept (verklaring, dat men een wissel betalen zal; de betaalde wissel, meer gebruikelijk voor orderbriefje), o. -en.

Acceptabel (aannemelijk), bn.; -er, -st.

Acceptant (onderteekenaar van een accept of van een acceptatie), m. -en.

Acceptatie (de daad van het accepteren, orderbriefje, zie ald., accept), v. -s, -tiën.

Accepteeren (aannemen om te betalen, b.v. een wissel, door zijn handtekening er onder te zetten).

Acceptie (aanneming; aangenomen betekenis van een woord of zin), v. -s, -tiën.

Access (toegang tot iets, verlos; aanval b.v. van koorts, van beroerte), o. -sen; lees: ak-ses'.

Accessit (loffelijke vermelding, tweede prijs), o. -s; het - bekomen bij een prijsvraag; ook: Accessiet, o. -en. (cc = ks).

Accident (toe- of voorval, ongeval, ongeluk, ook lichamelijke letsel), o. -en; in de wijsb.: bijkomende eigenschap van iets, in tegenstelling van essentieel.

Accidentale (muz. toevallige mol of kruis in een muziekstuk), v. -n.

Accidenteel (toevallig; in de wijsb. bijkomend), bn.; - meeningsverschil.

Accijns (belasting op levensmiddelen en andere artikelen van dagelijks gebruik, verbruiksbelasting), m. accynzen; -biljet, o. -ten; -kantoor, o. -toen.

Acclamatie (algemeene toejuiching als goedkeuring, algemeene goedkeuring zonder hoofdelijke stemming), v.; bij -aannemen.

Acclimatie (aanpassing aan een luchtstreek van dieren of planten), v. gm.v.

Acclimatie-tuin (tuin of park, waarin men vreemde dieren en planten tracht te doen gewennen aan het klimaat der streek), m. -tuinen; de - te Parijs.

Acclimateren (aan een andere luchtstreek of omgeving g-wennen).

Acclimatistie (gewenning, ook van dieren, aan een luchtstreek), v.; zie Acclimatatie.

Acclimatistieziekte (ziekte bij klimaatverandering), v. -n.

Acclimatiseeren, zie Acclimateren.

Accolade (Fr. omarming van den tot ridder geëugne door den grootmeester der orde; ridderslag; haakstuur tot verbinding van twee of meer notenbalken; haakje in de algebra, v. -s).

Accommodatie (Fr. aanpassing), v. (t = s)

Accommodatie-vermogen (verrichting v. het oog, waardoor het de voorwerpen op alle afstanden, binnen zijn bereik, duidelijk ziet), o. gm.v.; fig. het vermogen of de gemakkelij-

heid, om zich naar alles en allen te schikken.

Accommodeeren (schikken, een schikking treffen met, in orde brengen, aanpassen, vereenigen, verzoenen); zie Aanpassen.

Accompagnateur, m. -s, zie Accompanist.

Accompagneeren (Fr. begeleiden op een instrument).

Accompagnement (muziekbegeleiding), o.

Accompagnist (begeleider op een instrument), m. en v. -en; vr. ook: -e. (gn = nj).

Accompli (Fr. voltooid, volendigd), bn.; juut-zaak, die onherroepelijk haar beslag heeft.

Accoord, o. -en; zie Akkoord.

Accordeeren (overeenstemmen, bewilligen, toestaan, tot een schikking komen).

Accordeon (muz. een soort v. handharmonica, in 1829 te Weenen uitgevonden), o. -s.

Accountancy (Eng. leer of wetenschap van een accountant, boekhouding), v. gm.v.

Accountant (Eng. hij, die van accountancy zijn vak maakt, onderzoeker of nazier van handelsboeken en balansen), m. -s; het instituut van -s, genootschap.

Accrediteeren (volmachtigen; een gezant van geloofsbriefen voorzien; als gevolmachtigde erkennen): een geaccrediteerd gezant, d. i. een officieel toegelaten gezant.

Accres (Fr. aanwas, toename), o.

Accumulatie (opeenstapeling, opeenhooping), v. -s, -tiën.

Accumulator (nat. secundair electrisch element tot ophooping of opzameling van electriciteit; hulpbatterij), m. -s, -toeren.

Accumuleeren (opeenhoopen).

Accuraat (nauwkeurig), bn. en bw.: een -man, iets - afschrijven; z. Jantje Sekuur.

Accuratesse (justheid, stiptheid), v. gm.v.

Accusatief (vierde naamval), m. -tieven; ook: Accusativus, m. -tieven. (cc = kk).

Accuseeren (beschuldigen, aanklagen; handel: bericht van ontvangst geven), (c = z).

Actometer (azijnmeter, gehaltemeter van azijn of azijnzuur), m. -meters. (c = s).

Acetyleen (kleurlooze koolwaterstof), o. gm.v.; -gas (een sterk lichtgevend, onaangenaam riekend gas, 15-maal sterker dan kolengas), o. gm.v.; -licht (licht uit acetyleen), o., als lamp: mv. -en; lees: aseteeleen; zie Calciumcarbide.

Ach (uiting v. droefheid, medelijden, pijn), tw.

Ach (weeklacht, geklaag), o.: men hoorde niets dan - en wee!

Achaïa (gewest in 't N. v. d. Peloponnesus), o.

A charge (Fr. ten laste, in het nadeel), bw.; getuige -, die ten nadeele van den beschuldigde getuigt.

Achates, myth. trouw metgezel bij zijn vlucht uit Troje en boezemvriend van den Trojaanschen prins Aeneas; ook Achaaat.

Acheron (myth. stroom in de Grieksche onderwereld), m.; ook: de onderwereld zelf.

Achilles, de snelvoetige, de dapperste aller Grieksche helden voor Troje; - was alleen kwetsbaar aan zijn hiel; daar zijn moeder Thetis hem bij 't onderdompelen in de wateren van den Styx bij den hiel had vastgehouden; -hiel (lig. kwetsbare plek, zwak punt van eenig stelsel), m. -en; -pees (ontl. sterke en dikke hielpees), v. -pezen.

Achromatisch (kleurloos, ongekleurd), bn.: de -e verrekijker, men ziet het beeld zonder gekleurde randen, in 1757 uitgevonden.

Acht (rechtst. gerechtelijk vonnis, keizerlijke ban, rijksban), v. gmv. vero.

Acht (oplettende zorg, aandacht), v. gmv.: -geven, -staan, nauwkeurig waarnemen; geef - / let op! (commando); de vo. men, de wetten in - nemen, letten op; zich in - nemen, op zijn hoede zijn; alleen in den 4den nv.

Acht, telw.: nog - dagen; ze zijn met hun -en; gesch. de goede lieden van -en, voormalig college van rechters of raadsheeren, gekozen uit de gilden; iets in -en deelen.

Acht (cijfer, getalmerk), v. -en: een mooie -, schryf eens twee -en; ook, een kaart of dominsteen met acht oogen of eenheden; in het algemeen een figuur die den vorm van een acht heeft b.v. een krakeling.

Achtarm (een soort v. inktvisch), m. -en.

Achtbaar (eerwaardig, eerbiedwaardig), bn.; -der, -st: het - dorpsbestuur, een -bare gewoonte; -heid (deftigheid), v. gmv.

Achtdaagsch (acht dagen durende), bn.: een - verlof, een -e vacantie.

Achtdubbel (min juiste uitdrukking voor achtvoudig), bn. en bw.: de -e waarde, iets - vergelden; zie Achtvoud.

Achthalf, achthalf (zeven en de of het achtste half, dus $7\frac{1}{2}$), telw.: het kost - halven stuiver, ik kocht - pond koffie.

Achteloos (onachtzaam, onverschillig), bn. en bw., -loozet, -loost: een - mensch, een -ze houding; - werken, zich - kleeden, slordig; -loosheid (onachtzaamheid), v. -heden: verregaande -.

Achten (acht geven op, letten op; meenen, wanen), ik achtte, heb geacht: een vermaning niet -, mijns -s, naar mijn gevoelen; iets gering, klein, hoog, belangrijk -, rekenen, schatten; sem. -, achtting toedragen.

Achtdertiger, m. -s: hij is een -, man van 38 jaar, o.k., hij is in het jaar 38 van een eeuw geboren; ook wijn van het jaar 38.

Achterswaard (waard geacht te worden), bn.; -er, -st; ook, -waardig, bn.; -er, -st of m-er en meest -: een - man.

Achtentwintig (zilverstuk van 28 stuivers, in 1846 aan den omloop onttrokken), m. -s; ook: goudgulden, zilveren florijn, zilveren gulden geheeten. vero.

Achtdertigiger, m. -s; zie -dertiger.

Achter (het tegengeselde van vóór), vz.: -elkaar loopen, zetten, plaatsen; een tuin - het huis; bw.: de klok loopt -; vormt ook samenstell. met w.w., als: -blijven, -gaan, -houden, enz.

Achteraan (a. d. achterkant of het achtereinde), bw.: het boek ligt - in de kast, - in de lade; achteraan vormt ook scheidbare samenst. met w.w. als: -komen, -zeilen, enz.

Achteraanblijven (achterblijven bij anderen, niet vooruitkomen), hij bleef achteraan, is achteraan gebleven.

Achteraan komen (de laatste zijn bij het komen, te laat klaar komen), hij kwam achteraan, is achteraan gekomen.

Achtersaf (in een afgelegen deel van eenige ruimte), bw.: iets - leggen, terug; fig. hij woont daar wat -, in een afgelegen hoek; ook van tijd als tegenst. van vooraf: - heb ik er spijt van, dat ik niet gegaan ben; zoo iets laut zich - gemakkelijk zeggen.

Achtersaf (insamenstellingen), bw.; -buurt (mindere buurt), v. -en; -steeg, v. -stegen, en evenzoo bij w.w.: zich -houden.

Achterbaks' (eig. achter d. rug; verborgen, geheim), bw.: iets - houden, zich - houden, z. verschuilen, z. achterafhouden; -baksch' (buiten iem. weten, stil, geheim), bn.: een -e briefwisseling, een -e onderhandeling.

Achterband (band van een achterwiel, in het bijzonder van een rijwiel), m. -en.

Achterblijven (niet medekomen, toeven, uitblijven, achter anderen blijven), ik bleef -, ben -gebleven; fig. blijven leven: de weduwe bleef met drie kinderen -; -blijver (nablijver, talmer, dom schoolkind), m. -s.

Achterbuurt (geringe buurt, soms ook afgelegen), v. -en: manieren uit de -, minne manieren.

Achterdeur (deur aan den achterkant), v. -deuren: zegsw. een -(tje) openhouden, een uitweg gereed houden, een middel om zich terug te trekken, of zich ergens uit te redden.

Achterdocht (argwaan, mistrouwen, verdenking), v. gmv.: -hebben, voeden, koesteren, opvatten, krijgen op of omtrent iem. of iets.

Achterdochtig (wantrouwig, ergdenkend), bn.; -er, -st: de liefde maakt -; -heid, v.: -verruadt zwakheid: zie Achterdocht.

Achterduin (binnenduin), o. gmv.

Achtereen' (achtereenvolgens, na elkander, zonder tusschenpoozen), bw.: een boek - uitlezen; jaren, maanden, weken -.

Achtereenvolgend (zonder tusschenpoozen, op elkaar volgend), bn.: -e rampen, -e opstanden; -volgens (na elkander, in volgorde), bw.: vergeefs beproefdet gij - alle huismiddelen, (C.O.)

Achtereinde(e) (het achterste deel van iets), o. -n.; in de spreekt. Achterend.

Achterelkaar (na elkaar, achtereen), bw.

Achteren (in: ten, naar of van -), bw.

Achtererf (O.-I. erf achter h. huis), o. -erven.

Achtersaan (te langzaam gaan v. e. uurwerk), het horloge gaat -, heeft -gegaan.

Achtersgalerij (O.-I. galerij achter aan het huis, achterveranda), v. -en.

Achtersgrond, m. -en: de - van een landschap, een vertrek, een tooneel, het gedeelte, dat van den beschouwer het verst afligt, achtergedeelte; zegsw. op den - treden, wijken, verdwijnen, vergeten worden.

Achterhalen (inhalen), ik heb -haald: een vluchteling, een dief -, eig. van achteren bereiken; spreekw.: Al is de leugen nog zoo snel, de waarheid -haalt zewel, z. Leugen.

Achterhand (handwortel, die de hand aan den voorarm verbindt), v. -en; kaartspel: wie zit op de -, heeft de laatste speelbeurt?

Achterhand (de twee achterbenen van een paard), v. gmv.

Achterhande (acht soorten van), bn.: -wijn.

Achterheen, bw.: ergens - trekken, in het geheim, in stilte iets onderzoeken; fig. ergens - zitten, moeite doen, om een zaak te bevorderen, voortgang te doen hebben.

Achterhoede (achterste of laatste gedeelte van leger of vloot), v. -hoeden (w. g.).

Achterhoek (afgelegen hoek, stuk; aard. de graaschap Zutphen of ook Twente), m.: hij woont in den -, -er, m. -s: hij is een -; -sch: -e zeden; za.: zij is een -sche, een vrouw uit den Achterhoek.

Achterhoofd (achterdeel v. h. hoofd), o. -en.

Achterhouden (terughouden, verbergen), ik hield -, heb -gehouden: gelden -; -houding (verzuïjging), v. gmv.

Achterhou'dend (*geneigd om te verzwijgen*), bn.; -er, -st; -heid (*het tegengestelde van openhartigheid*), v. gmv.

Ach'terhuis (*achterste deel v. e. huis, ook kamer of kamers achter gelegen*), o. -huizen.

Ach'terin (*in of op het achterste deel van iets*), bw.: een plaats -, d.i. op de achterste bank v. e. rijtuig.

Ach'terkamer (*kamer in het achterhuis*), v. -s.

Ach'terkant (*kant tegenover den voorkant*), m. -en: de - van een tuin, bosch, enz.

Ach'terklap (*het lichtzinnig en onnadenkend kwaadspreken achter iems. rug*), m. gmv.; zie: Kwaadsprekendheid en Laster.

Ach'terkleindochter (*dochter van een kleinkind*), v. -s, -en; -kleinkind, o. -eren; -kleinzoon, m. -zonen, -zoons.

Ach'terlader (*schietwapen dat van achteren geladen wordt*), m. -s, ook achterlaadgeweer.

Ach'terland (*binnenland bij een kust, onbezet gebied achter een in bezit genomen kuststrook*), o. -en: Soerabaja heeft een rijk -.

Ach'terlap (*het onder-tieller v. e. schoen*), m. -lappen.

Ach'terlast (*lading achter in een schip*), m. -lasten.

Ach'terlaten (*laten op de plaats waar men of iets is, niet medenemen*), ik liet -, heb -gelaten: zij lieten hem op dat eiland -; fig. stervende iemand nalaten: een weduwe met zes kinderen -; -ing, v.: de vijfand vluchtte met - van vier dooden.

Ach'terleen (*gesch. leen uit de tweede hand*), o. -lenen: Zeeland bewester-Schelde was een - van het keizerrijk.

Ach'terleenman (*gesch. leenman, die zijn goed in leen had, niet van den koning of den keizer, maar v. e. anderen leenman*), m. -nen; ook: Valvassor en Onderleenman.

Ach'terlei (*acht soorten van, achterhande*), bn.: er was - gebak op tafel.

Ach'terlijf (*nat. het achterste der drie deelen van het lichaam van insecten*), o. -lijven: gekorven dieren of insecten wier lichaam in kop, borststuk en - verdeeld is.

Ach'terlijk (*ten achter zijnde*), bn.; -er, -st: die knaap is -, ik ben - met mijn werk; -heid (*het achterlijk-zijn*), v. -heden.

Ach'terlooper (*jagerst. achterpoot v. wild*), m. -s: de haas was gekwetst aan de beide -s.

Ach'terman (*mil. de man in het tweede gelid*), m. -mannen; zie Voorman.

Ach'termid'dag (*namiddags, sloopst. wacht van 12-4*), m. -middagen.

Ach'terna' (*na afloop van iets, naderhand, later, van achteren*), bw.: hij kwam - nog met dat voorstel aan; - vormt ook scheidbare samenstellingen met w.w. als: iem. -loopen, -reizen, -snellen, -vliegen, enz., d. i. hem volgen al loopende, reizende, enz.

Ach'terna'zetten (*met snelheid achtervolgen*), ik heb -gezet: de ruiterij zal den vijand -; -zitten (*eig. te paard zittend achtervolgen, op de hielen zitten, vervolgen met ijver en volharding*), ik zat -, heb -gezet.

Ach'terneef (*verre neef, ook nazaat*), m. -neven, zie Naneef; -nicht (*het vrouwelijke van naneef*), v. -nichten.

Ach'ternoef (*Vlaamsch. namiddag*), m. -en.

Ach'terom' (*straat, steeg, achterweg*), o. gmv.

Ach'terom' (*langs den achterkant, om de*

achterzijde), bw.: -varen, om Schotland en Ierland naar Indië varen.

Ach'terom'loopen (*scheepst. achter een schip langs zeilen*), ik liep -, ben -gelopen.

Ach'terom'der (*scheepst. achterste gedeelte van een schip onder het dek*), o. gmv.

Ach'terop' (*aan de achterzijde op iets*), bw.: de knecht zat -, (rijtuig); wat je nu gaat doen, is -, verkeerd, leidt verder v. h. doel; ook, in enkele scheidbare samenst.: -komen, loopen.

Achter en op worden niet aaneengescreven, 1. wanneer op een beheersching bij zich heeft: hij stond achter op het rijtuig; een lakel er achter op; 2. als op een deel is van een samengesteld werkw. als opklimmen; klim achter op, klim aan de achterzijde op.

Ach'terop'komen (*nakomen, inhalen*), ik kwam -, ben -gekomen; -loopen (*iem., die voorgaat, al loopende inhalen en zich bij hem voegen*), ik ben hem -gelopen.

Ach'teros (*Z.-Afrika: een der achterste trekossen van een span*), m. -ossen; spreekw.: Achteros komt ook in die kraal, de laatsten worden ook geholpen.

Ach'terover (*naar achteren hellende, in de richting naar achteren*) bw.; - vormt scheidbare samenstellingen: -liggen, -vallen, ik viel -, ben achterovergevallen.

Ach'terplaats (*pleintje achter het huis*), v. -en: de kinderen speelden op een -.

Ach'terplecht (*het vaste achterdek van een klein vaartuig*), v. -en; ook Stuurplecht.

Ach'terplein (*plein aan de achterzijde*), o. -en: het -van een kasteel, zie Voorplein.

Ach'terpoot (*poot achter aan het lichaam van een dier*), m. -en: de -en van een paard, enz.; zegsw. op zijn achterste pooten gaan staan, erg driftig worden, razen en tieren.

Ach'terrad (*rad achter aan voertuig of rijwiel*) o. -raderen.

Ach'terraad (*gesch. kleinere raad, van vrouwelingen*), m. -raden: de - van Margaretha van Parma, ook de Consulta geheeten.

Ach'terschip (*het achterste deel v. e. schip*), o. -schepen; zegsw. in het -raken, achteruitgaan in zaken; in het -zijn, in benarde omstandigheden verkeerden.

Ach'terst (*het verst naar achter*), bn.: de -e jongen, d. i. de laatste.

Ach'terstaand (*hierachter volgend*), bn: zie -e advertentie.

Ach'terstaan bij iemand (*meestal fig. minder zijn of geacht worden dan iemand*).

Ach'terstal (*achterstand, resteerende schuld, rente, soldij*), m. -len: de -len moeten aangezuiverd worden; het komt bijna alleen in het meerv. voor.

Ach'terstal lig (*niet op tijd betaald, nog niet afgeaam*), bn.: -e belasting, -e schuld.

Ach'terstand (*achterstallige schuld, tekort*), m. -en; ook onbetaalde renten: zijn -aanzuiveren, zijn -vereffenen.

Ach'terste (*achtereinde van iets, ook, zitvlak van personen en dieren*), o. gmv.; zegsw. het -voren, glad verkeerd.

Ach'terstel (*de achterwielen met as*), o. -len: het - van een rijtuig, van een kinderwagen.

Ach'terstellen (*geringer schatten, doen achterstaan*), ik heb -gesteld; -stelling (*geringschatting, terzijdestelling*), v. gmv.

Ach'tersteven (*scheepst. achtergedeelte van een schip*), m. -s; -straat (*geringe, afge-*

legen straat). v. -straten: een roman, uit de leesbibliotheek in zijn - gehoord (Potg.)
Achteruit (achterwaarts, rugwaarts, in de richting naar achteren, terug) bw.: ga wat -; het vormt samenst. met w.w., die scheidbaar zijn: -boeren, -deinzen, -gaan, -krabbelen, -loopen, enz.
Achteruit (afgesloten open plaats of tuintje achter een huis), o. -en: aan dit huis is geheel geen -; bij uitbreiding: achterdeur; fig. uitvlucht: hij had alweer een -.
Achteruitboeren (ten achteren raken in zijn bedrijf, in zijn zaken), ik boerde -, ik ben en heb -geboerd; -**deinzen** (achterwaarts- of terugdeinzen), ik deinsde -, ben -gedeinsd; -**gaan** (eig. achterwaarts gaan, fig. in ongunstiger toestand komen), ik ging -, ben -gegaan; -**gang** (het achterwaarts-gaan), m., fig. vermindering van welvaart: -**krabbelen**, -**krabben** (fig. bezwaar maken om een belofte na te komen, moeite doen om zich iets van den hals te schuiven, zich terugtrekken), hij krabbelde, krabde -, hij is -gekrabbeld, -gekrabd; -**loopen** (achterwaarts loopen), ik liep -, ben -ge-loopen; van een barometer: minder luchtdruk aanwijzen; -**raken** (niet kunnen meekomen), ik raakte -, ben -geraakt; -**rijden** (achterwaarts rijden), ik reed -, ben -gereden; -**schuiven** (naar achteren schuiven), ik schoof -, wij schoven -, ik heb -geschoven: een kast -; -**wijken** (naar achteren wijken), ik week -, wij weken -, wij zijn -geweken; -**zeilen** (zeew. terugzeilen), ik ben -gezeild, fig. in zaken teruggaan; -**zetten** (naar achteren zetten, doen achteruitgaan), ik heb -gezet: laat die tafel wat -, d. i. naar achteren plaatsen; een klok, horloge -, de wijzers achterwaarts draaien; fig. iemand -, hem terugzetten: die speculatie heeft hem -gezet, zijn zaken achteruit doen gaan.
Achtersvertrek (achterkamer), o. -trekken.
Achtersvoegen (er achter bijvoegen), ik heb -gevoegd: in het woord iemand is een d -gevoegd; de -gevoegde sch. in schuinsch maakt geen verschil van bet. met schuin; -**voeging**, v. -en, zie Parogoge.
Achtersvoegsel (spraak. suffix), o. -s; -dom en -heid zijn -s.
Achtersvolgen (achternalooopen, -rijden, -vliegen, -varen enz., met vijandige bedoelingen), men achtervolgde, heeft achtervolgd: de menigte -volgde hem al tierend en scheldend; de politie heeft den dief achtervolgd.
Achtersvolging (het achtervolgen), v. -en.
Achtersvolgens (na elkander, één voor één), bijw.: liever: Achtereenvolgens.
Achterwaarts (rugwaarts), bw.: -gaan, kruipen, enz.; gewest.: Achterwaart.
Achterwaartsch (naar achteren), bn.: e. -e beweging, in -e richting, e. -e concentratie.
Achterweg (een achteraf gelegen weg), m. -wegen: 't -je naar 't Kasteel (Staring).
Achterwege (eig. op den weg), bw. alleen in uitdrukkingen: -**laten**, weglaten; -**blijven**, wegblijven; -**houden**, achterhouden.
Achterwiel (achterraad), o. -wielen; fig. scherts. volksbenaming van een rijksdaalder.
Achterwijk (achterbuurt), v. -en: -**zijde** (de achterkant), v. -n; -**zolder** (zolder, gelegen achter een anderen), m. -zolders; zegsw. iem. op zijn achtersten zolder jagen, hem danig angst aanjagen.

Acht'hoek (meetk. plat vlak, ingesloten door acht zijden), m. -hoeken: een regelmatige -; een tegel, in den vorm van een -.
Acht'hoekig (met acht hoeken of vlakken), bn.: een -e piramide, een - prisma.
Acht'honderd (telw. achtmaal honderd), tw.; -ste, bn.
Acht'ing (waardeering, eerbied), v. gmv.: iemands - genieten, iem. - toedrogen, iem. zijn - schenken. - hebben voor iemand.
Acht'ingswaard, bn.; zie Achterswaard.
Acht'kant (eig. acht kanten of zijden hebbende) bn., fig. een -e boer een ineengedrongen breedgeschouderde boer, zie Vierkant; -**kantig** (met acht kanten), bn.: een - latje, zie Achthoekig; -**maal** (acht keeren), bn. en bw.; -**maandsch** (tellende acht maanden), bn.: een - kindje; -**ponder**, m. -s: een - is een kogel van acht pond; ook een kanon, waaruit men kogels van acht pond schoot; -**pootig** (met acht pooten, achtbeenig) bn.: de spinnen zijn -, verg. Kreeft; -**puntig** (hebbende acht punten), bn.: een -e ster; -**regelig**, bn.: een - couplet, nl. van acht regels.
Acht'kant (figuur die acht kanten of zijden heeft, timmermans- of schrijnwerkerswerk-tuig) o. -en; verg. Octogoon.
Acht'tien (tien + acht), telw.; -**de** (ranggetal), bn.; -**honderd** (18-maal honderd), telw.: -**honderdste**, bn.: de - bezoeker.
Acht'urendag (werkdag v. 8 uur), m.; de - is als normale arbeidsdag, wettelijk voorgeschreven b.v. in Australië, in de Vereenigde Staten voor d. staatsdienst, z. Tienurendag.
Acht'vlak (meetk. lichaam, door acht vlakken ingesloten), o. -vlakken: het regelmatige - wordt begrensd door acht gelijk, gelijkzijdige driehoeken; ook Octaëder; -**vlakig**, bn.: een - lichaam.
Acht'voetig (tellende acht voeten), bn.: een - vers, een gedicht in -e jamben.
Acht'voud, o. -en: 24 is een - van 3; de boete bedroeg het - der aangerichte schade; (in de spreektaal: Acht'dubbel).
Acht'voudig, bn. en bw.: een -e vergoeding van schade, iets - vergoeden.
Acht'werf (achtmaal), bw. w. i. g.
Acht'zaam (zorgvuldig, oplettend), bn. en bw.; -zamer, -st; -**held**, v. gmv. w. g.
Acht'zijdig (met acht zijvlakken), bn.: een -prisma, een -e piramide.
Acidime'ter (nat. zuurmeter), m. -s.
Ac'idum (scheik. het zuur), o. acida (zuren).
Ac'oliet (dienaar, volgeling), m. -en.
A con'to (It. geldsom, die men „op rekening" of in mindering ontvangt), o. gmv.
A cos'ti (in uw stad, te uwer plaatse), bw.
Acoustiek, v., zie Acustiek.
Acquisit'ie (aanwinst), v. -s. (qu = kw).
Acquit (kwijtbrief, quitantie, ontvangstbewijs; het punt, door een lakje op het biljartlaken aangegeven, waar de bal opgezet moet worden), o. gmv.; zegsw. par - of pour -, vol-daan: lees: akkiet.
Acquitteeren (voor voldaan teekenen), hij ac-quitteerde, heeft geacquitteerd. (qu = k).
A'cre (vlaktemaat), v. -s; in Frankrijk is de - 50 A., in Engeland is de acre 40.5 A.
Acroama'tisch (voor het aanhooren bestemd), bn.: de -e leerwijze, een leerwijze, waarbij de leerling slechts heeft te luisteren.

- Acrobaat'** (koorddanser, kunstenaar), m. of v. — hafen; — **ba'tisch** (als v. e. acrohaat). bn.: — e toeren; — **batiek'** (al wat tot het bedrijf v. d. acrohaat behoort), v. gmv.
- Acropolis** (rotsvesting, burcht), v. — polissen, acropolen: de — van oud-Athene.
- Acrostichon** (naamvers; gedicht, waarvan de eerste letters der opvolgende regels een naam of spreuk vormen), o. — s; zie b.v. het Wilhelmuslied.
- Acta** (handelingen, ook de schriftelijke verhandelingen er over), mv. van act n m. Komt meestal voor in bepaalde uitdrukkingen: — **apostolorum**, handelingen der Apostelen: — **Sanctorum**, levens der heiligen door de Bollandisten in de 17de eeuw begonnen; **ad — legem**, een zaak als afgedaan beschouwen.
- Acteeren** (tooneelspelen, iets met gebaren voordragen), hij acteerde, heeft geacteerd.
- Acteur'** (tooneelspeler), m. — s.
- Actie** (aandeelbewijs in een maatschappij of onderneming), v. — s, — tiën; — bet. ook: het handelen, het doen; gevecht of schermutseling; gerechtelijke vervolging op aanklacht of eisch; de — handel, windhandel van John Law (1720); er is veel actie in dat stuk, veel handeling.
- Actief** (werkzaam, werkend, bedrijvig, dienstdoend), bn.; — tiever, — st: een officier in — ven dienst, werkelijken; het — ve leger, het veldlezer; het — ve vermogen, de werkelijke bezittingen; spraak: een — w.w., bedrijvend of overgankelijk; R.-K. — tieve orden, vereenigingen van kloosterlingen, die zich wijden aan liefdeswerken, onderwijs, enz.
- Actief** (werkelijk bezit), o.: het gezamenlijk bedrag van een boedel; tegenst. het Passief, ook Activa, mv.
- Actionaris** (aandeelhouder, deelhebber, handelaar in acties), m. — sen; ook: Actionnair.
- Activiteit** (werkzaamheid, werktijver), v. gmv.
- Actrice** (tooneelspeelster), v. — s.
- Actualiteit** (werkelijkheid, wezenlijk bestaande toestand), v. gmv.
- Actuaris** (wiskundige, die lijfrenten en verzekeringpremies berekent), m. — sen; de — behandelt in het algemeen financiële gegevens.
- Actueel** (werkelijk, wezenlijk, zakelijk), bn.: zijn — gebuk prijzen, (C. O.); ook, van onderwerpen, die aan de orde van den dag zijn: — e oorlogsberichten, een voorstel van — belang.
- Actum** (afgedaan, geschied): — in senatu, gedaan in den raad; — ut supra, gedaan als boven, d. i. op den datum als boven, nl. op abten, staten, enz., zie **A. U. S.**
- Acustiek** (gehoor-, toon- of klankleer), v. gmv.; fig. de — van deze concertzaal is goed, de wijze van voortplanting en teruggolping van geluiden en tonen; een zaal met een slechte —; (u = oe), ook Acoustiek.
- Acuut** (scherp), bn.; geneeskunde: — cute ziekten, met snel verloop; zie Chronisch.
- Adagio** (It. muz. langzaam, bedaard), bw.: (muziekstuk van dien aard), o. — s en — gii; (g = g), ook: adadzio.
- Adagium** (spreekwoord) o. adagia, (g = g).
- Adam** (Bijbel), de eerste mensch, zie Gen. 2: 7: wij kinderen van —, wij menschen; een neef van — s wege, een zeer verre bloedverwant; de oude —, de zondige mensch, de zondige natuur van den mensch; den ouden Adam afleggen; de oude — kwam weer boven.
- Adamant** (dicht, diamant), o.; — en (van diamant), bn.: de — wanden des Hemels.
- Adamsappel** (ontl. vooruitspringend deel v. h. strottenhoofd), m. — appels, — appelen.
- Adamskostuum**, o.: in —, naakt.
- Adamsvork** (de hand), v.: met de — eten, met de vingers als in de middeleeuwen.
- Adapteeren** (aanpassen, sluitend maken).
- Adat** (O. I. gewoonte, tot ongeschreven wet geworden), v. gmv.: de — schenden, eerbiedigen: — recht (recht volgens de —), o. gmv.
- Adatto** (Lat. van heden af).
- Ad calendas Graecas**, Lat. d. i. nooit, wijl de Grieken den Rom. kalender niet kenden, zie Calendae, (ae = ee).
- Addenda** (Lat. aanhangsels van een boek, bijtraen, toevoegsels), mv. van Addendum, o.
- Adder** (inlandsche giftslang), v. — s of — en: de gewone —, de venijnige of giftige —; zegsw. er schuilt een — in het gras, er is gevaar onder fraaien schijn, er is een boosaardig opzet onder het voorkomen van onschuld, zie ook Gras: een — in den hoerem, aan zijn borst koesteren, aan iem. weldaden bewijzen, die hij met gruwelijken ondank zal vervelen; alsof hij op een adder getrapt had, van iem., die plotseling schrikt.
- Adderachtig** (fig. verraderlijk), bn. vero.; — beet (beet v. e. adder), m. — beten; — gebroed, — gebroedsel (eig. jonge adders: fig. boosaardige menschen), o. gmv.: — gif (gif van een adder), o., ook, — rift; — kruid (plantk. het gemeene pijlkruid onzer slooten, beemd-duizendknoop), o. gmv.: — tong (plantk. een soort van varen, spleenkruid), v. — tonven, fig. lasteraar of lasteraarster; — varen (plantk. zeker varenkruid der vennen), v. — s.
- Adieu** (It. vaarwel, adieu), o.
- Additie** (bijvoeging samentelling), v. — s, tiën.
- Additioneel** (aanvullend, aanhangend, bijkomend), bn.: — e artikelen, toegevoegd.
- Adé, adie', adif'** (vaarwel), tw.: als zn. o.
- Adé** (O.-I. jongere broer of zuster), m. of v. — s; soms als vóórnaam v. meisjes gebruikt.
- Adelaar** (dichtertijke naam voor ootenaar), m. adelharen.
- A décharge**, z. Décharge.
- Adel** (de stand der edelen, ook de gezamenlijke edelen; voortreffelijkheid), m. gmv.: oude, grietze, gekochte —; de Hooge Raad van —, college van toezicht op de rechten van den adelstand; van — zijn, iem. van —; de — van zijn ziel, van zijn hart.
- Adelaar** (eig. edele aar of arend), m. — laren of — laars: fig. veldteken of standaard met de beeltenis van een —: de keizerlijke — s; teeken in de heraldiek, orde: de orde van den zwarten en rooden — (Pruisen); de dubbele —, Onsterrijk of Rusland (naar hun wapen).
- Adelaarsblik**, — neus, z. Arends blik, enz.
- Adelaarsvaren** (plantk. randvaart), v. — varens: de — is een zeer fraaie soort van varen.
- Adelaarsvlucht** (afstand der uitgespreide, vleugeltoppen bij een arend; het hooge vliegen van een adelaar), v. gmv.
- Adelborst** (cadet bij de marine), m. — borsten; — brief (bewijs van adel), m. — brieven; — dom (het adellijk zijn), m. gmv.: brieven van —; fig. edele, hooge gevoelens: de — van zijn hart, thans meer Adel; — dom (al de edelen van een rijk of een landstreek samen), m.: eens gaf de vorst een kostbaar feest aan heel zijn —.
- Adelen** (in den adelstand verheffen), ik adelde,

- heb geadeld; fig. veredelen, zedelijk verheffen: *dewad adelt, arb id adelt.*
- A'delijk, a'dellijk** (onfrisch van wild), bn. en bw.: een - haas, - wild, - riekten.
- A'dellijk** (tot den adelstand behoorende), bn.: een - heer, een - e dame; - blond, afkomst
- A'dellijke titels**, m. mv., zie Bijlage I.
- A'delstand** (rang of stand v. d. adel), m. gm.v.: de vorst kan iem. in den - verheffen, hem een adellijken titel, b.v. van jonkheer, verleenen: tot den - behooren.
- A'deltrots** (hoochmoed op adeldom), m. gm.v. **A'dem**, (levenslucht), m. gm.v., in de volkst. A sem, dicht. A am: - halen, - scheppen, fig. uitrusten, weer op zijn verhaal komen; de - Gods, de bezielende kracht Gods, die leven wekt; een spreker van langen -, die het lang uithoudt, fig. die langwijlig is; een werk, een gedicht van langen -, groot van beloop; den laatsten - uitblazen, sterven; in eenen -, zonder tusschenpozen; met ingehouden - luisteren, ingespannen, met aandacht; - loos (naar adem hijgend), bn.; een - looze stille, doodsche.
- A'demen** (ademhalen), ik heb geademd, bij dichters amen; in de spreektaal asemen: hij leeft, hij ademt nog; fig. hier ademt men niets dan rust, geniet; haar ziel ademt enkel deugd, openbaart: zijn woorden - waarheid en oprechtheid, doen blijken.
- A'demhalen** (ademen), ik haalde -, heb - gehaald: haal eens diep -; - haling (het ademhalen, e. ademtocht, e. oogenblik), v. - en.
- A'demhalingswerktuig** (orgaan ter ademhaling), o. - en (longen, Kieuwen).
- A deml'** (Fr. ten halve, voor de helft), bw.
- A'demtocht** (e. enkele ademhaling), m. gm.v.: tot den laatsten -, fig. op den - der winden.
- Adenoïde vegetaties** (geneesk. woekeringen v. e. klier die ook wel derde amandel heet, in de neusholte), v. mv. (g = z).
- Adept'** (Lat. ingewijde, in een kunst of wetenschap of sekte, in het bijzonder in alchimie; ook volgeling), m. - en.
- Adequaat'** (geheel en al overeenstemmend, passend), bn. (qu = kw).
- Adequa'tie** (het adequeren), (t = s).
- Adequeren** (openen, gelijk-maken, gelijkstellen), (qu = kw).
- A'der** (ontl. aar, bloedbuis, vliezige buis in 't menschelijk en dierlijk lichaam), v. - en: bij overdracht: een - van goud, van zilver, van steenzout; een rijke -; marmere zonder - en, zonder kronkelende strepen.
- A'derbreek** (breuk van een ader, uitstorting van bloed) v. - en.
- A'derlaten** (geneesk. bloed aftappen door het openen van een ader), ik heb - gelaten: vooral in de onbep. wijs en in het volt. deelw.: dikwijls fig. gebruikt in den zin van: een flinke som geld doen betalen.
- A'derlating** (het aderlaten), v. - en.
- A'derlijk**, bn.: - bloed (ontl.), het donkerroode bloed, dat zijn voedende stoffen in het lichaam heeft afgezet en naar het hart terugstroomt, verg. Slagaderlijk; bij visschen vindt men alleen - bloed.
- A'derspat** (geneesk. uitzetting van een ader), v. - spatzen
- Ad fundum** (Lat. tot den bodem).
- Adhaesie** (nat. moleculaire aantrekkingskracht van twee verschillende stoffen), v. gm.v; fig. instemming, toetreding: adres v. -
- Adherent'** (nauw verwant, samenhangend, een geheel vormend met), bn.
- Adhipat'ti** (O.-I. ambtstitel: op één na hoogste titel van een inlandsch vorst op Java, bij wijze van onderscheiding aan regenten toegekend), m. - s; zie Pangéranen Raden.
- Ad hoc'** (Lat. desbetreffend, voor dit doel in 't bijzonder): een commissie -, een tot die zaak benoemde commissie.
- Adi'** of **Adie'** (adieu), tw.; als zn. o.
- Adi'** (It. op zicht), bw.: op wisselbrieven, d. i. op denzelfden dag (te betalen).
- Adieu'** (Fr. waarwel! Gode bevolen!), tw.; als zn. (het afscheid), o.
- Ad infinitum** (Lat. tot in het oneindige, of zonder ophouden).
- Ad in'terim** (i. d. tusschentijd), zie Interim.
- Adipa'ti**, zie Adhipat'ti.
- Ad'jectief** (bijvoeglijk nw.), o. - tieven.
- Adjourneeren** (uitstellen, verdagen, verschuiven), zie Ajourneeren.
- Adjutant'** (toegevoegd officier, ook toegevoegd onderofficier), m. - en.
- Adjutant'** (O.-I. groote oovevaarchtige vogel), m. - en; Britsch-Indië: Maraboe.
- Adjunct'** (ambtenaar van lageren rang, die aan een hooger en is toegevoegd als hulp in zijn ambtsbezigheden), m. - en; - commies, m. - commiezen.
- Ad h'bitum** (Lat. naar welgevallen, naar goedvinden).
- Ad H'mina** (R.-K. het om de 5 jaar gaan der bisschoppen naar Rome, om den paus verslag over hun diocees te geven).
- Ad majorem Dei gloriam** (Lat. tot grootere eer van God), zie A. M. D. G.
- Administrateur'** (beheerder, beheerverder, bestuurder, bewindhebber), m. - s, - en.
- Administratie** (beheer, beheervering, bestuur), v. - s, - tiën. (t = s).
- Administratief** (wat op de administratie betrekking heeft), bn.: - ve bezigheden; - recht: recht, dat de verhouding tusschen regeering en onderdanen regelt; - ve rechtspraak: rechtspraak over geschillen, uit het - ve recht voortkomende.
- Administratiekantoor** (bankiershuis, dat van den staat het recht heeft verkregen voor zijn inschrijvingen op het Grootboek der N. W. S. certificaten af te geven van 100-1000 gulden), o. gm.v.
- Administreeren** (beheeren, besturen), ook in de Kath. kerk de genademiddelen aan een zieke of stervende toedienen.
- Admiraal'** (opperbevelhebber v. e. oorlogsvloot), m. - s of -ralen.
- Admiraal-generaal'** (in onze oude republiek het hoofd van het zeevezen), m. admiraals-generaal; meestal bekleedde de stadhouder van Holland de waardigheid van -.
- Admiraalschip**, o. - schepen; zie Vlaggeschip.
- Admiraalsvlag** (grootte vlag, die v. d. top van den mast waait), v. - vlaggen: de admiraal voert de vlag v. d. grooten mast, de vice-admiraal v. d. fokkemast, de schout-bij-nacht v. d. bezaansmast.
- Admiraal'vlinder** (dierk. fraaie, bruinzwart gekleurde dagkapel), m. - vlinders.
- Admiraal'zeilen** (een speeltocht houden met een vloot van jachten, boeiers, enz. onder een gekozen vlagofficier); het woord komt alleen voor in de onbep. wijs: wij gaan -.

- Admiraliteit'** (raad v. zeezaken, zeegerecht, zee-krijgsraad, college v. toezicht), v. -en; hetzelfde als:
- Admiraliteits-college**, o. - colleges; gesch. de vijf -s waren: de Admiraliteit van de Maas, van Amsterdam, van Zeeland, van Friesland en van het Noorderkwartier; - **hof** (de admiraliteit als gerechtshof), o. gmv.
- Admirant'** (Sp. bevelhebber, admiraal), m. -en: de roemruchtige - Mendoza.
- Admiratie** (bewondering), v. gmv. (t = s).
- Admissie** (toelating als leerling, opneming, toegang, toestemming, vergunning), v. gmv.; gratis -, rechtst. kosteloze toelating tot procederen.
- Admissie-examen** (toelatings-examen), o. -s: het - der H. B. S.
- Admitteeren** (toelaten, aannemen).
- Ad multos annos** (Lat. nog vele jaren).
- Ad nauseam** (Lat. tot walgens toe).
- Ad notam nemen** (Lat. opmerken, ergens op gaan letten, in gedachte nemen of houden).
- Ad oculos** (Lat. zienderoogen).
- Adolescent'** (aankomend jongeling), m. - en.
- Adolescentie** (de leeftijd van 15 - 22 jaar), v.
- Adonai** (Bijb. andere naam voor Jehova), m.: de Israëlieten bezigden dezen naam uit eerbied voor den naam Jehova.
- Adonis** (myth. schoone jongeling, lieveling van Venus; fig. pronker, behaagziek jongeling), m., in het laatste geval: -sen.
- Adonis** (plant uit de familie der boterbloemen of ranonkels), v. -sen.
- Adoniseeren, zich** (zich mooi maken, opschikken, opdirken): met blauwe jassen geadoniseerde ambachtslieden, (C.O.).
- Adopteeren** (aannemen, inzonderheid als kind, ook gebruikt voor een meening of een voorstel).
- Adoptie** (aanneming, inzonderheid van een kind), v. -s, -tiën. (t = s).
- Adoptief** (aangenomen), bn. een - kind, -tieve goederen, nl. die van een - kind.
- Adorateur** (aanbidder, vereerder), m. -s.
- Adoratie** (aanbidding, vereering, hulddiging), v. -s, -tiën. (t = s).
- Adoxa** (muskusplant), v. -'s.
- Ad perpetuam memoriam** (Lat. tot eeuwig aandenken, tot voortdurende gedachtenis); het - is een formule op een gedenkteeken of op een gedenkpenning.
- Ad pios usus** (Lat. tot vroom of godsdienstig gebruik, tot liefdadige doeleinden).
- Ad patres** (Lat. tot de vadersen), meestal: hij is -, hij is gestorven; - gaan, sterven.
- Ad rem** (Lat. ter zake, gepast, raak).
- Adres'** (aanduiding v. naam en woonplaats van een persoon, opschrift eener enveloppe; verzoekschrift, verklaring van gevoelens tot een bevoegde macht gericht), o. -sen: een - van adhaesie, geschrift, waardoor instemming betuigd wordt met een voorstel of verzoek.
- Adresboek** (boek, waarin de naam, de juiste woonplaats en 't beroep van de inwoners eener stad te vinden zijn), o. -boeken.
- Adreskaart** (kaartje, bevattende opgave van naam en woonplaats van eenig persoon, een firma, enz.), v. -kaarten.
- Adreskantoor** (kantoor, waar men inlichtingen kan verkrijgen over het huren van huizen, dienstdoden enz.), o. -kantoren.
- Adressant'** (afzender v. e. verzoekschrift), m. -en; vr. -e.
- Adresseeren** (Fr. een adres schrijven op; iem. iets zenden): zich - tot iem., zich wenden tot iem.; zie Geadresseerde.
- Adsisient', assistent'** (R.-K. jonge priester, als tijdelijk helper naar een parochie gezonden; ook: toegevoegd helper, b.v. v. e. hoogleeraar; den geneesheer in een ziekenhuis; bij de post), m. -en.
- Adsisient-Resident'** (O.-I. Onder-Resident op Java), m. -en; in den regel **Assistent'**.
- Adspirant'**, m. -en; zie Aspirant.
- Adstringentia** (samentrekkende geneesmiddelen), v. mv.; lees: -gent'-sia.
- Adstruc'tie** (staving), v. -s, -tiën.
- Ad sum'mam** (Lat. in 't geheel, samen).
- Ad sum'mum** (Lat. op zijn hoogst, op zijn uiterste).
- Ad ultimum** (Lat. tot besluit).
- Ad u'num om'nes** (Lat. allen zonder uitzondering; zoo één, zoo allen).
- Ad u'sum** (Lat. ten gebruike, naar gewoonte).
- Ad valo'rem** (Lat. naar de werkelijke waarde).
- Advenant'** (eig. wat bijkomt, wat past: passend, voegend, geschikt), bn.: naar -, naar evenredigheid of verhouding, naar omstandigheden; volkst. navenant, zie ald.
- Advent'** (R.-K. de vier weken vóór Kerstmis als voorbereidingstijd tot het Kerstfeest), m.
- Adverbiaal'** (bijwoordelijk), bn. en bw.
- Adverbium** (bijwoord), o. -s, -bia, -biën.
- Adversaria, -riën** (aanteekeningen van allerlei aard, mengewerk), v. mv. (s = z).
- Adverteeren** (bekendmaken in de krant, in tijdschriften, op advertentiezulen, enz.).
- Advertentie** (bekendmaking, aankondiging in een dagblad of krant), v. -s, -tiën; -blad (krant met louter advertenties), o. -bladen; -bureau (kantoor voor plaatsing van advertenties), o. -s; -kosten, m. mv.
- Advies'** (mededeling, raadgeving; kennisgeving b.v. van het trekken van een wissel, bericht), o. adviezen.
- Adviesboot** (snelzeilend vaartuis, dat brieven enz. overbrengt), v. -en; -jacht, o. -en.
- Adviesbrief** (brief, over afgezonden koopwaren of wissels), m. -brieven.
- Adviseeren** (advies geven; als deskundige zijn gevoelen ten beste geven; aanteekenen van brieven).
- Adviseur'** (voorlichter, raadsman), m. -s; een geestelijk -, raadgever in gewetenszaken.
- Ad vi'tam** (Lat. voor het leven); -aeter'nam, voor het eeuwige leven.
- Advocaat'** (rechtsgelerde), m. -aten: de - pleit voor zijn cliënt; een - van kwade zaken, die verkeerde handelingen verdedigt; zijn eigen - zijn, zijn eigen zaak zelf verdedigen; zie Duivelsadvocaat.
- Advocaat-generaal'** (ambtenaar van het openbaar ministerie bij een gerechtshof, of bij den Hoogen Raad), m. advocaten-generaal.
- Advocaat'je** (advocatenborrel), o. -s.
- Advocaatenborrel** (mengsel v. brandewijn, geklopte eieren, suiker en geraspte notemuskaat, meer advocaat genoemd), m. -borrels.
- Advocaatenkamer** (vereeniging van advocaten, eens in de week zitting houdende tot raad en hulp van armen en onbemiddelden), v. -s: een - vindt men in de steden, waar een rechtbank of een hof is.
- Advocaatenstreek** (glimme, listige trek), m. -strecken.
- Advocaterij'** (scherts. minachtende bena-

- ming van het beroep eens advocaats, ook advocatenstreek), v. gmv.
- Ae'gir**, Germ. myth. god der zee, gehuwd met Ran; hun dochters zijn de zeenimfen.
- Ae'gis** (myth. schrikwekkend schild met Medusahoofd, in 't bezit van Jupiter), v.: de - is het symbool v. „goddelijke bescherming”.
- Aene'as**, Trojaansche held, zoon van Anchises; bekend is zijn tocht, na de verwoesting van Troje, naar Latium, waar hij (volgens de Rom. legende) de stamvader werd van het geslacht, dat Rome stichtte. (ae = ee).
- Aene'ide**, **Aene'is** (het heldendicht van Vergilius, waarin de lotgevallen van Aeneas worden bezongen), v. (ae = ee).
- Ae'olus**, myth. god van den wind. (ae = ee).
- Ae'olusharp** (muz. windharp, harp die door den luchtstroom geluiden geeft), v. -harpen.
- Aequa'tie** (vergelijking, evening), v.: -uurwerk (werktuig ter bepaling van den waren en den middelbaren zonnetijd), o. -en.
- Aequa'tor** (aard. evennachtslijn, evenaar, line), m. gmv.: de - is een groote cirkel op de aardglobe, op 90° afstand van de beide polen getrokken en de aarde in een noorderen zuiderhalfond verdeelend, ook Equator.
- Aequatoriaal** (den aequator betreffende, er mede in verband staande), bn.: de -stroom (aard. zekere golfstroom); de -ale gordel van Afrika is regenrijk. (qu = kw).
- Aequilibrist** (kunstenmaker, inz. in het bewaren van het evenwicht), m. -bristen, (ae = ee); meer: Equilibrist.
- Aequinoctium**, o. -s, -tia, -tiën; zie: Equinox, m. -en. (qu = kw).
- Aequivalent** (gelijke waarde, iets dat tegen iets anders opweegt), o.; meer: Equivalent.
- Ae'ra** (tijdrekening, jaartelling), v. -s, (ae = ee); zie Era.
- Aërodroom** (vliegerterrein voor luchtschippers of vliegers), o. -dromen; lees: aa-ee.
- Aëroliet** (luchtsteen, meteorsteen), m. -en; lees: aa-ee-roo-liet'; -meter (luchtmeter), m. -meters; -naut' (luchtschipper), m. -en; -nautiek' (kunst. om luchttoestellen of vliegmachines te vervaardigen, en te besturen), v.; -phoon' (Edisons werktuig tot vergrooting v. d. draagwijdte onzer stem), v. -phonen: de - is in 1878 uitgevonden; -plaan (vliegmachine), v. -anen; ook luchtzweefstoel: samenstel van luchtschommels, die in breeden kring door de lucht zweven.
- Aërostaat** (luchtschip, luchtbol), m. -staten.
- Aërostatiea** (wetenschap, die zich bezighoudt met het evenwicht en de veerkracht der lucht en der gassen), v. gmv.; ook, Aerostatiek'.
- Aërotherapie** (behandeling van ziekten met verdunde of samengeperste lucht), v. gmv.
- Aescula'pius**, m., zie Esculaap.
- Aesop'us**, m., zie Esopus. (ae = ee).
- Aesthe'tica**, -thiek' (leer van het schoone nl. om kunstvormen te begrijpen of te ontwerpen), v.: lees: estee'tieka.
- Aesthe'tisch** (smaakvol, overeenstemmend m. schoonheidszin en kunstzin), bn. (the = tee).
- Ae'ther** (lucht; ijle, sterk riekende en sterk smakende vloeistof als verdoovingsmiddel aangewend), m. -s. In de eerste betekenis geen meervoud. Bij de ouden beteekende -: de lucht, door de goden ingeademd; ook Ether.
- Aetherisch** (luchtig en licht; fig. hemelsch, verheven), bn.; ook snelverdampend en sterk riekende: -e olie; z. Etherisch. (ae = ee).
- Aetiologie** (leer van den oorsprong en de ontwikkeling der dingen), v. gmv. (g = g).
- Af** (naar beneden, weg, van), bw.: er varen hier veel booten -, richting; de kalk valt van het plafond -, verwijdering; zegsw. op den man - gaan, rechtstreeks handelen, zonder omwegen; - en toe, nu en dan; van dit oogenblik -, tijdpoint; hij heeft zijn werk -, gereed; - wordt met daar, hier, waar aangeeschreven, doch niet met er, ergens, nergens, overal; het bijw. - vormt ook scheidbare samenstell. met w.w., zie Afbakenen, Afbeelden, Afbellen, Afbetalen, enz.
- Af'bakenen** (met bakens de grenzen aanduiden), ik heb -gebakend, ook: een vaarwater -, d.i. met merken of tonnen afzetten; mil. een lijn -, door het stellen van voorwerpen of manschappen; fig. de grens aanwijzen: de leerstof voor elke klasse afbakenen.
- Af'beelden** (in beeld voorstellen, afteekenen, afschilderen, afmalen), ik heb -gebeeld; fig. schetsen, afteekenen; -beelding (het afbeelden: ook een beeld, portret, enz.), v. -en; -beeldinkje, o. -s; -beeldsel, o. -s, -en.
- Af'belllen** (met de bel het signaal geven, dat het gesprek per telefoon is afgelopen), ik belde -, heb -gebeld; verg. Opbelllen.
- Af'betalen** (betalen, wat men nog schuldig is, in mindering betalen, uitbetalen), ik betaalde -, heb en ben -betaald: een schuld -; elke week een gulden -; het scheepsvolk -, zie Afmonsteren.
- Af'betaling** (het afbetalen), v. -en: op -koopen, met termijnen de koopsom betalen.
- Af'betten** (voorzichtig met natte spons of natten doek losweken en reinigen, b.v. een wand), ik heb -gebet.
- Af'beulen** (uitputten, afnatten door zwaar werk), ik heb -gebeuld: een paard -.
- Af'bidden** (door bidden verkrijgen), ik bad -, heb -gebeden: een afgebeden kind (dicht.), ook, door bidden trachten af te wenden: den toorn van Jehova -; verder, ten einde bidden: de voorgeschreven gebeden -.
- Af'bijten**, ik beet af -, heb -gebeten: een sigaar -; zegsw. het spits -, zie Spits; zijn woorden -, kort, nijdig spreken; iem. -, afsnauwen, afgrauwen.
- Af'bikken** (metselw. met een bikhamer de oude kalk van metselsteen of ketelsteen verwijderen), ik bikte -, heb -gebikt.
- Af'biljoenen** (timm. de scherpe kanten wegnemen), ik heb -gebiljoend: een bruining -.
- Af'binden** (losmaken; ook, door binden afscheiden), ik bond -, heb -gebonden: de schaatsen -, een wrat -; verder, een ader -, toebinden.
- Af'bladderen** (afschilferen van kalk; tot blaren optrekken van verf en dan barsten en afvallen), het is -gebladderd: schildertijen bladderen ten laatste af, ook Afblaren.
- Af'bljven** (niet beroeren of betasten; verwijderd blijven), ik bleef -, wij bleven -, wij zijn -gebleven: jongen, je moet - van mijn brieven; gij moet van mijn kamer -.
- Af'blokken**, zich (inspannend studeeren), ik heb mij en ben -geblokt: hij was totaal -geblokt, door studie afgemat; verg. Blokken.
- Af'boeten** (door boetedoening geheel uitwischen of volkomen afdoen), ik heb -geboet.
- Af'bonken** (afsteken nl. de bovenste veenlaag), ik heb -gebonkt: het veen -.

Af'borgen (iets v. iem. borgen, afteenen), ik heb -geborgd: een gedachte -, overnemen. w.i.g.

Af'bottelen (bier of wijn uit het vat op flesschen aftappen), ik heb -gebotteld.

Af'braak (oud hout of steenen van een huis, dat afgebroken of verbrand is, puin), v. gmv.: een huis voor -verkoopen, om het af te breken, om gesloopt te worden: verkooping van -.

Af'branden (door branden wegnemen, door brand vernield worden), ik of het brandde -, ik heb of het is -gebrand: oude verf van houtwerk -; het huis brandde af.

Af'brassen (zeew. de brassen aanhalen, zoodat de zeilen volstaan), het is -gebrast.

Af'breken (door breken scheiden, slechten, omverhalen), ik brak -, heb en het is -gebroken: een huis -, een muur -; fig. een stelsel -, men tracht het te niet te doen door felle critiek; zijn rede -, een gesprek -, eindigen.

Af'brekingsteeken (teeken, dat een woord afgebroken is op het einde van een regel, aanduiding van een afkorting), o. -teekens: b.v. nl. a.h.w. (als het ware), enz.

Af'breuk (schade), v. gmv.: den vijand -doen, nadeel; -lijden, schade belooopen.

Af'brijnen (van brijn ontdoen), ik heb -gebrijnd: stoomw. een ketel -, het bovenste zoutachtige water laten wegloopen.

Af'brokkelen (in kleine brokken van iets afbreken, in brokken loslaten), ik of het brokkelde -, ik heb en het is -gebrokkeld: kruimels v. h. brood -, die muur gaat -; handel: gaandeweg lager worden van koersen of prijzen.

Af'dak (laag, afhellend dak tegen een muur of schutting), o. -daken: onder een -schuilen.

Af'dalen (langzaam en bedaard naar beneden gaan), ik ben -gedaald: een berg -, d.i. langs een helling, en min of meer langzaam en gelijkmatig; fig. tot den laagsten rang of stand -, afzakken; tot iem. -, zich, jerefs iem. van veel lagere rang gemeenzaam betoonen: een goed onderwijzer weet tot zijn leerlingen af te -, zóó te spreken, dat ook de minst ontwikkelde dier leerlingen hem begrijpt.

Af'dammen (water door e. dam afsluiten), ik heb -gedamd; -damming (het afdammen) v. -en: de -damming der O.-Schelde, 1867.

Af'danken (het afscheid geven, uit den dienst ontslaan), ik heb -gedankt: troepen -, een schip -, buiten dienst stellen: iem. b.v. een vrijer, een minnaar -, bedanken.

Af'deelen (in deelen scheiden, die onderling verband blijven houden), ik heb -gedeeld: een school in klassen -; -ing (gedeelte, onderdeel, hoofdstuk) v. -en.

Af'deelings-chef (hoofd van een afdeling van bestuur), m. -chefs.

Af'deuzen (terugwijken, uit vrees, enz.), ik deinsde -, ben -gedeinsd.

Af'dekken (ontdoen van het dek), ik heb -gedekt: een koe -, villen; de tafel -, afnemen: ook, een muur -, met een rollaag of met hardsteen afwerken.

Af'dekverf (verf om gedeelten van het negatief, dat men niet copieeren wil, te bedekken), v. -verven.

Af'dingen (minder bieden dan gevraagd wordt), ik dong -, heb -gedongen: op den koop prijs -, zie Pingelen; fig. op dat werk is veel af te dingen, d. i. af te keuren.

Af'doen (wegdoen, verwijderen), ik deed -, heb -gedaan: zijn mantel -, iets van den prijs -, een schuld -, betalen, kwijten;

zegsw. den kerfstok -, al zijn schulden ergens betalen; ook: zijn correspondentie -, afwerken; de trekschuiten hebben in ons land afgedaan, zijn weinig meer in gebruik: die jas heeft afgedaan, is versleten; heeft de meid de stoep afgedaan? gereinigd, evenzoo: de glazen -, de kleeren -; een zaak in der minne -, beëindigen; -ing, v.: tot - van schulden, voldoening, afbetaling.

Af'doend, bn.; meer en meest: een -bewijs, voldingend, beslissend: een -e maatregel.

Af'doener (dooddoener), m. -s: menige machtspreuk wordt als - gebruikt.

Af'dokken (betalen, afschrijven), ik heb -gedokt, -gmz.: hoe hij ook tegenspartelde, hij moest -; verg. Opdokken.

Af'dolen, zie Afdwalen.

Af'dragen (naar beneden dragen, door dragen afstijten; geven aan of storten bij), ik droeg -, heb -gedragen: een kind een trap -; een jas in huis -; geld aan den penningmeester -.

Af'dreggen (dreggende een kanaal, sloot, gracht ten einde toe afzorgen), ik dregde -, heb -gedregd; zie Dreggen.

Af'dreigen (geld afpersen, door te dreigen met smaad, openbaring van e. geheim, enz.), ik heb -gedreigd; in de rechtstaal bestaat er verschil tusschen afdreigen en afpersen; -ing, v. -en, zie Chantage.

Af'drift (zeew. het afdrijven v. d. koers), v. gmv.

Af'drijven (uit den koers drijven); ik dreef -, heb en ben -gedreven: een bootje kan -; fig. met den stroom -, met den tijdgeest medegaan; geneesk. wormen -, uit het lichaam verwijderen; -drijvend (geneesk. verwijderend, wegdrijvend), bn.: een lintworm door een - middel kwijt raken.

Af'drinken, ik dronk -, heb -gedronken; het bovenste van iets drinken: den room van de melk -; fig. een twist -, zich onder het drinken van een glas verzoenen.

Af'drogen (iets wisschend droogmaken, afwisschen), ik droogde -, heb -gedroogd: de handen -, het zweet -; fig. iemands tranen -, hem troosten; iemand -, iemand een pak ransel geven.

Af'druppen (in droppels afvallen), het droop -, is -gedropen: het zweet droop hem van 't aangezicht af, viel druppelend neer; fig. de hond droop -, sloop druiptstaartend weg; van personen bet. -: stil weggaan uit vrees, onverrichter zake.

Af'druk (het afdrukken; vorm, beeltenis door afdrukken verkregen), m. -drukken: een - van een plaat, ets, enz.: een - van een zegel; zend mij een paar afdrukjes, nl. overdrukjes van eenig gepubliceerd opstel, enz.; -drukken (iets overbrengen door middel van drukken, volgens de drukproef het bepaalde aantal afdrukken vervaardigen), ik heb -gedrukt: een zegel in was -, een vel -; -drukkel, o. -s, -en.

Af'dwalen (van het rechte pad afraken), ik ben -gedwaald; fig. van den tekst -, afwijken, den draad der rede verliezen.

Af'dwingen (door dwang verkrijgen), ik dwong -, heb -gedwongen: iem. geld -, een belofte -; fig. eerbied -, inboezemen.

Af'exerceeren (africhten), ik exerceerde -, heb -geexerceerd.

Af'f're (zaak, bestaansmiddel, rechtsgeding, aangelegenheid, bezigheid, voorval, nering, winkelzaak, handelszaak), v. -s.

- Affect'** (levendige ontroering; fig. vuur, warmte), o. -en.
- Affecta'tie** (gemaaktheid, gekunsteldheid), v. -s; zie Geaffecteerd.
- Affecteeren** (voorwenden, zich gemaakt gedraagen, den schijn aannemen).
- Affectie** (genegenheid, gunst, liefde), v. -s, -tiën; geneesk. een - van de maag, aandoening; een - van de hersenen, ziekelijkheid; lees: *affek'sie*.
- Affiche** (Fr. aanplakbiljet, programma v. e. toneelvoorstelling of concert), o. -s.
- Afficheeren** (aanplakken, publiek maken).
- Affidavit** (beëdigde verklaring, aan de Eng. rechtspraak ontleend), o.: met - beteekent bij de notering van coupons, dat geen inkomstenbelasting er op wordt geheven.
- Affilia'tie** (aanneming als kind; opneming als medelid in een orde; vereeniging, gemeenschap), v. gmv.
- Affineeren** (verfijnen, zuiveren, louteren): goud, zilver -, door zwavelzuur afscheiden.
- Affiniteit'** (verwantschap), v., ook scheik. keurverwantschap: zuurstof heeft een groote - tot ijzer (roest), zwavel tot kwik (vermijloen).
- Affirma'tie** (bevestiging, bekrachtiging), v. -s. (t = s).
- Affix'um** (toevoegsel, aanhechtset), o. affixa.
- Affluen'tie** (toenloering, toestrooming), v. gmv.
- Affodil'** of **Affodille** (plantk. lelieachtig gewas, uit het gebied der Middellandsche Zee: grasstie der Grieken, als heilige plant aan de doden gewijd), v. affodillen.
- Affolen** (tot het viterste toe plagen), ik heb -gefoeld: de boer werd door den vijand -gefoeld, door langdurige en grove kwellingen, rooverijen, enz. uitgeput.
- Affrens'** (afschuwelijk, zeer leelijk), bn. en bw.; -zer, -t: een - schilderij, een -ze buste.
- Affront'** (smaad, belediging), o. -en.
- Affronteeren** (voor het hoofd stooten; grof beleedigen, smaden, hoonen).
- Affult'** (houten of ijzeren onderstel van een kanon; rolpaard), v. -en: er zijn wal-, beleerings-, veld-, scheeps-, kazemataffuiten.
- Afgaan** (naar beneden gaan, weggaan, vertrekken, afgeschoten worden, ontbranden, losgaan, verminderen), ging -, is -gegaan: een trap -: van zijn vrouw -: een schip, een stoomboot kan -, afvaren; een geweer, een pistool kan -, een verband kan van de wonde -, de koorts kan -: fig. van den rechten weg -, slecht gaan handelen; recht op zijn doel -, geen omwegen gebruiken; op iem. woorden, tijdingen, enz. -, rekenen; ook ontlasting hebben, loozen, kwittraken; -gang (helling, hellend pad; ontlasting, stoelgang), m.: in de eerste bet. meerv. -en.
- Afgelijk'semd**, -blik'semsch (in hooge mate), bw. gmv.: het is - koud, erg, zeer.
- Afgebroken** (door breken gescheiden, niet samenhangend), bn. en bw.: een - tak, - woorden, hij sprak -.
- Afgedaan**, bn., vooral met hebben gebruikt: hij heeft -, men wil niets meer met hem te maken hebben.
- Afgedielt'**, bw.: een - aardig mutsje, een zeer aardig mutsje; een - moeilijk geval, erg.
- Afgelok'terd** (erg, in hooge mate), bw. gmv.: hij heeft hem - de les gelezen; zij is - getrieldokterd leelijk, zeer, ijselijk.
- Afgedriedul'vekaterd** (erg, zeer), bw.: het verzenlijmen gaat thans - snel. gmv.
- Afgedriedul'veld** (erg, zeer), bw. gmv.: een - lastige kerel.
- Afgedul'veld**, bw.: -vlug, buitengewoon. gmv.
- Afgeeren** (schuins afloopen), heeft -gegeerd: die sloot geert af, een dijk kan -.
- Afgeha'geld** (erg, zeer), bw.: zij hebben hem - toegetakeld, gmv.; tusschenw.: Wel -!
- Afgeknot**, bn., wisk. een -te kegel, piramide, met afgesneden top of spits.
- Afgelasten** (af bestellen, afcommandeeren), ik gelastte -, heb -gelast: de parade is -gelast.
- Afgeleefd** (oud en zwak), bn.: een -e grijsaard, een - paard; fig. de grijsaard, - in iederen lust, (De Gén.), ongevoelig, afgestompt.
- Afgelegen** (niet in de nabijheid gelegen, eenzaam, afgezonderd), bn. en bw.; -er, -st: een - oord; - wonen.
- Afgelopen** (verstreken, verleden), bn.: het - jaar, in de - eeuw.
- Afgemat** (zeer vermoed, uitgeput), bn.; - door studie, arbeid, zorg, pijnen.
- Afgemeten** (afgepast), bn. en bw.; -er, -st.: met - tred, een - houding, d. i. niet vrij of los, min of meer stijf; - spreken, op voorzichtige, langzame wijze; - heid (stroeve deftigheid), v.: koele -; - van toon.
- Afgepast** (volgens juiste maat), bn.: -e servetten, tafellakens, op maat geweven; - geld, juist de waarde, zoodat men niets behoeft terug te krijgen: **afgepast'heid** (berekende deftigheid, stijfheid), v. gmv.
- Afgeplat** (den zuiveren bolvorm missende) bn.: onze aarde is - aan de polen.
- Afgerazend** (versterkingswoord voor zeer) bw.: hij heeft het - druk. gmv.
- Afgericht** (vaardig, bedreven), bn.; -er, -st: een - paard, een - strijder, een - leerling; fig. slim, listig, geslepen; zie Dressuur.
- Afgescheiden van** (niet in aanmerking nemende, buiten beschrijving latende).
- Afgescheidene** (lid van de Christ.-Gereformeerde gemeente), m. of v. -n; in 1834 hebben dezen zich van de Ned. Hervormde kerk afgescheiden.
- Afgesloofd** (afgetobd door overmatigen arbeid, door lijden of zorg, afgewerkt), bn.
- Afgesloten** (gesloten, afgezonderd), bn.: een - kring; -geslotenheid (staat van afzondering), v. gmv.: de vroegere - van Drente.
- Afgestorven** (dood), bn.: - planten, - deelen; hij is der wereld -, hij is dood voor de wereld, deze heeft voor hem geen belang meer.
- Afgestorvene** (doode), m. of v. -n.
- Afgetobd** (uitgeput), bn.: een -e lijder, - door het voortdurend waken, het -e lichaam, de -e leden, afgemat, afgesloofd.
- Afgetrapt'** (versterkingswoord voor erg, zeer), bw.: hij was - kwaadaardig. gmv.
- Afgetrokken** (abstract; de buitenwereld vergeten hebben en verdiept in gedachten), bn. en bw.; -er, -st.: - denkbeelden, hij redeneerde erg -, een - professor.
- Afgevaardigde** (afgezondene met een bepaalde opdracht, volksvertegenwoordiger inz. in de Tweede Kamer), m. of v. -n.
- Afgevallene**, m. en v. -n, zie Afvallige.
- Afgeven** (uit de hand geven), ik gaf -, heb -gegeven: zijn beurs morten -, een brief ergens -: een wissel op iem. -, trekken; een leetijken reuk -, verspreiden; zich met iem.

- of iets —, inlaten, bemoeien, ophouden (altijd in minachtenden zin); op iem. —, d. i. iem. laken, hekelen, gispren.
- Afgezaagd** (tot vervelens toe gezongen, behandeld), bn.; —er, —st: een — liedje, een — onderwerp.
- Afgezaunt** (door een vorst of van staatswege afgezondene), m. —en; fig. de dood, Gods donkere —, (v. Beers).
- Afgezien** (niet lettende op, niet in aanmerking nemende), vd.: —nog van de kosten, zonder de kosten nog in aanmerking te nemen.
- Afgezonderd** (afgescheiden, verwijderd, afzonderlijk), bn. en bw.: een — stuk land, ver weg gelegen; de melaatsche woonde in een — huis, zonder bureu; zij leeft stil en —, eenzaam.
- Afgeren** (schoept. schuins afwijken), het is —gegierd: het schip zal door den storm een heel eind —, in schuine richting drijven.
- Afgeten** (het vocht ergens laten afstroomen), ik goot —, heb —gegoten: het water van de rijst, van de aardappelen —; de aardappelen —, de boonen —, d. i. ze ontdoen van het kookwater; munten, penningen in zwavel —, ze namaken, ze afbeelden door gieten; hout-sneders in metaal —, een buste —; —sel (afbeeldsel, door gieten verkregen), o. —s.
- Afgeteldiertje** (microscopisch diertje, dat zich vooral in vocht ontwikkelt), o. —diertjes; zie Infusie-diertjes.
- Afgifte** (het afg-ven), v. gmv., ook Afgift: de — van een getuigschrift, van een paspoort.
- Afglijden** (glijdende naar beneden komen, stil en vlug naar beneden gaan), ik gleeed —, ben —geleden: van een ladder —, zich van een kar laten —, de trap —.
- Afgluuren** (ter sluik afkijken, glurend afloeren), ik heb —gegluurd: de heer Bruis vond het goed, de laan eerst eens af te gluren, (C. O.)
- Afgod** (valsche god, niet-god), m. —en, bij dichters wel Afgoon: de Philistijnen vereerden den — Baäl of Beëlzebub; —godje, o. —s; ook —goodje, o. —s.
- Afgodeeren** (afgoderij plegen), ik heb afgodeerd: fig. dwepend, vereeren: een persoon of zaak —; een kunst —.
- Afgodendienaar** (vereerder v. een afgod), m. —s, —aren; —dienst (vereering van afgoden), m. gmv.; —tempel (tempel van twee of meer afgoden), m. —s, —en.
- Afgoderij** (godsdienst der heidenen, aanbidding van eenig schepsel, van eenig voorwerp of hemellichaam), v. —en.
- Afgodisch** (den afgod of de afgoden betreffende), bn. en bw.: —e plechtigheden, —e vereering; fig. hartstochtelijk: —e liefde; iets — vereren.
- Afgodist** (afgodendienaar), m. —en.
- Afgodsbeeld** (beeld v. e. afgod), o. —beelden: Joram, 889–883 v. C., richte —beelden op in de steden van Juda.
- Afgodslang** (slang, die als afgod wordt vereerd), v. —en; ook: Reuzenslang, Boa.
- Afgodstempel** (tempel, aan den dienst van één afgod gewijd), m. —tempels, —en.
- Afgolven** (golvend nederstromen), het heeft en is —gegolfd: los afhangende kleederen, tooisels, hoofdharen kunnen —, in golvende lijnen afdalen.
- Afgooien** (naar beneden werpen, zich haastig van kleeeren, wapens enz. ontdoen), gooide —, ik heb —gegoooid: iemand de trappen —; zijn mantel —.
- Afgrauw** (snauw, bits woord), m. gmv.
- Afgrauwen** (norsch en ruw bejegenen), ik heb —gegrauwd.
- Afgraven** (door graven verlagen of gelijk-maken), ik groef —, heb —gegraven: een bastion —, een duin —, d. i. gravend verwijderen; een heuvel wat —, hem lager maken.
- Afgrazen** (het gras afeten), de koe graasde —, heeft —gegraasd: een weide —.
- Afgreppelen** (met greppels of ondiepe slootjes afscheiden), ik heb —gegreppeld.
- Afgrijpen** (op handige en vlugge wijze ontnemen), ik greep —, heb —gegrepen: iem. een mes —, een jongen een stok —.
- Afgrijselijk, —grijslijk** (afgrijzen wekkend, vreeselijk, afschuwelijk), bn. en bw.: een —e moord, de tijger is — ureed.
- Afgrijzen** (hevige afkeer of afschrik), o. gmv.: met — aan iets denken.
- Afgrissen** (afkapen), ik heb —gegrist: iem. iets —, behendig afpakken. gmv.
- Afgrond** (eig. zonder grond: steile, gronde-looze diepte), m. —en: in een — vallen; fig. een — van ellende, diepe ellende.
- Afgunst** (eig. ongunst: een lichte graad van wangunst; jaloerschheid), v. gmv.
- Afgun'stig** (afgunst voedend), bn. en bw.: hij is — op zijn buurman; —e blikken, afgunst toonend; iets met —e oogen aanzien, met onverholen nijd en spijt.
- Afhaken** (losmaken uit den haak), ik heb —gehaakt: den achtersten wagon, den goederenwagon —.
- Afhakken** (afhouwen, in stukken hakken), ik heb —gehakt: een tak —, een geslachte koe —.
- Afhalen** (komen weghalen, in ontvangst nemen), ik heb —gehaald: een aangeteekende brief —; iem. van den trein —; een bed —, afdekken; boontjes —, een paling —, afstroopen; —er (afdinger, klaplooper), m. —s.
- Afhameren** (v. d. voorzitter eener vergadering: met den klop v. d. hamer doen eindigen, of e. zaak haar beslag geven), hij heeft —gehamerd.
- Afhandelen** (afdoen van zaken, beëindigen, regelen), ik heb —gehandeld: deze zaak is nu —gehandeld.
- Afhandig** (af of uit de hand), bn., alleen met maken gebruikt: iem. iets — maken, d. i. listig ontnemen, afkapen.
- Afhangeling** (iemand, die van een ander afhankelijk is en zich nederig aan zijn gezag onderwerpt), m. of v. —en: staafsche —en van Napoleon; vr. ook: —e, veroud.
- Afhangen** (naar beneden hangen), het hing —, heeft —gehangen: een —hangend gordijn; fig. van iem. —, de ondergeschikte zijn van; iets laten — van, de regeling afhankelijk stellen van.
- Afhan'kelijk, Afhank'lijk** (ondergeschikt), bn.; —er, —st: — zijn van iem.; iem. van zich — maken; —heid (toestand van wie aan den wil of invloed van een ander onderworpen is), v. gmv.
- Afhaspelen** (garen v. d. klos haspelen), ik heb —gehaspeld: katoen, sajet, wol —, d. i. op een haspel afwinden; zijde —, d. i. van de cocons der zijderupsen al haspelend afwinden: de cocons —, een klos —; fig. laat mij die zaak nu eens —, in orde brengen, regelen.
- Afhebben** (afgedaan of gereed hebben), ik had —, ik heb —gehad: zijn werk —, een brief —.

- Afhellen** (*schuins afloopen*), het heeft -geheld: *de oever gaat hier -*; *de weg, een heuvel kan -*, d. i. naar omlaag loopen; -**helling** (*glooiing, afhellend vlak*), v. -en.
- Afhoeven** (*voltooid moeten zijn; afgelegd, afgedaan, afgezet moeten wezen*), het hoefde al, heeft afgehoefd, meestal in vragende of ontkennende zinnen: *het werk hoeft niet af; hoeft de hoed af?*
- Afhouden** (*verwijderd houden*), ik hield -, heb -gehouden: *zeew. de boot van den wal -*, den wal mijden, ook de tegenst. v. *Loeven*; *hij wist den hond van zich af te houden*; ook, terughouden, verhinderen: *iem. van zijn werk -*, *iem. van het kwaad -*; afkorten, afrekken: *wat ge breekt, houd ik van je loon -*; niet aanraken, niet beroeren: *hou je handen daar -*; een richting inslaan: *bij dat huis moet ge rechts -*, evenzoo: *voor den wind -*, wegzellen.
- Afhouwen** (*met een houw afscheiden*), ik hieuw -, heb -gehouden: *een tak -*, van den boom afhakken; -**er** (*afkapper*), m. -s.
- Afhuren** (*in huur nemen*), ik heb -gehuurd: *een stoomboot -*; *het paviljoen was al -gehuurd*; *iem. een knecht -*, onderhuren.
- Afjachten** (*een afjacht geven; norsch afschepen, afsnauwen*), ik heb -gejacht. w. g.
- Afjagen** (*wegjagen; afmatten door rijden of vervolging; ergens al het wild wegvangen; iets jagend doorkruisen*), ik joeg (*jaagde*) -, heb afgejaagd: *de kinderen van den zolder -*; *zijn paard -*, *het afgejaagde hert*; *een bosch, een veld -*.
- Afjakkeren** (*door lang en hard rijden, zweepslagen enz. een dier uitputten*), ik heb -gejakkerd: *een paard -*, met zweepslagen al maar door aanjagen; fig. *iem. -*, scherp doorhalen, vinnig afsnauwen; zie *Afjachten*.
- Afjapen** (*afsnijden*), ik heb -gejaapt: *iem. een oor -*, d. i. met èene forsche snede of jaap afsnijden, gmz.; zie *Jaap*.
- Afkabbelen** (*ondermijnen*), ik heb en het is -gekabbeld: *den oever -*, d. i. ondergraven door den golfslag; *de oever is -gekabbeld*.
- Afkaden** (*afsluiten*), ik kaadde -, heb -gekaad: *een polder -*, met een kade afscheiden.
- Afkalken** (*van kalk ontdoen*), ik heb en het is -gekalkt: *een muur -*, afbikken.
- Afkalven** (*het losschuiven en instorten van aardewerk aan de waterlijn*), het is -gekalfd: *de beide kanten der nieuwe sloot zijn erg-gekalfd*; -**ing** (*afbrokkeling v. hellend graafwerk*), v. -en.
- Afkammen** (*fig. zich ongunstig uitlaten*), ik kamde -, heb -gekamd: *iem. -*, hem streng bedillen, kleineeren; zie *Opkammen*.
- Afkantelen** (*kantelend naar beneden brengen of vallen*), ik kantelde -, heb -gekanteld: *steenblokken langs een helling -*; *de kist is van den wagen -gekanteld*.
- Afkanten**, ik kante -, heb -gekant: *de beddesprei wordt -gekant*, een rand of kant wordt er omgezet: als zn. o. *de kous is op het -klaar*, het afsluiten van den uitersten kant.
- Afkanten** (*de scherpe hoeken wegnemen*), ik kante -, heb -gekant: *een steen wat -*.
- Afkappen** (*handig ontstelen*), ik heb -gekaapt: *iem. iets -*; zie *Afgrissen*.
- Afkapittelen** (*ernstig vermanen, ernstig de les lezen of terechtwijzen*), ik heb -gekapitteld.
- Afkappen** (*door kappen scheiden*), ik heb -gekap: *boomtakken, houtwerk, kabels -*, afhakken; ook *van een kap of adak voorzien, overkappen*.
- Afkapping**, v. -en; zie *Apocope*.
- Afkappingsteeken** (*spraak. weglatings-teeken in den vorm eener komma*), o. -teekens, b.v. 's (des), 't (het); zie *Apostrofe*.
- Afkeer** (*afschrik, weerzin, walg, afgrjzen, afschuw*), m. gm.v.: -toonen, aan den dag leggen; -opwekken, verwekken, inboezemen.
- Afkeeren** (*afwenden*), ik heb -gekeerd: *het hoofd -*, *de oogen -*, *de bliken -*; *een stoot -*, d. i. afweren: *zich van iets of iem. -*, die zaak of dien persoon den rug toedraaien.
- Afkeerig** (*een afkeer hebbende van, wars, ongezind*), bn.; -er, -st: -*van iets of iem. zjn*; -**heid** (*tegenzin*), v. gm.v.
- Afkerven** (*door een diepe insnijding afscheiden*), ik kerfde of korf -, heb -gekorven; -**kerving** (*afsnijding*), v. -en.
- Afketsen** (*behendig afwenden, verwerpen, verworpen worden*), ik heb en het is -gekets: *fig. een voorstel -*, *het voorstel ketste af*.
- Afkeuren** (*niet goedkeuren; laken, misprjzen, verwerpen*), ik heb -gekeurd: *ingeleverde goederen -*, *een uitdrukking -*.
- Afkeurenswaard'**, -**waardig** (*verdiene te worden afgekeurd*), bn.; -er, -st: -*e daden, -e handelingen, -e woorden*.
- Afkijken** (*naar iets anders zien, naar beneden kijken, rustig afwachten, ongemerkt afzien*), ik keek -, heb -gekeken: *de jongen keek geen oogeblik van zijn boek af; hij keek de trap af; de zaak -*; *de jongen kijkt af*, ook: *zijn thema -*.
- Afkladden** (*kladdend d. i. stordig en knoeierig afmaken*), ik kladdde -, heb -geklad: *men kan schrijfwerk, teekenswerk, schilderwerk -*.
- Afklaren** (*zuiveren*), ik heb en het is -geklaard: *suiker, stroop -*, het schuim er van verwijderen; fig. *een rekening -*, vereffen.
- Afklauteren** (*naar beneden klauteren*), ik klauterde -, ben -geklauterd: *een rotspartij -*; -**klemmen** (*door klemmen afscheiden*), ik klemd -, heb -geklemd: *zich een vingertop -*; -**klimmen** (*klimmend naar beneden komen*), ik klom -, ben -geklommen: *een ladder -*; -**klinken** (*met de glazen klinkend een twist afdrinken*), ik klonk -, heb -geklonken.
- Afkloppen** (*door kloppen zuiveren*), hij klopte -, heeft -geklopt: *het stof vamschoenen of pantalon -*, verwijderen; *zich wat -*; meestal in den infinit.; fig. *een door roemen of bluffen misschien te veroorzaken ongeluk, onheil, ramp, bezweren, door nl. een klop of tik op of onder tegen het tafelblad te geven, tegelijk met het uitspreken der woorden*.
- Afkluiven** (*door kluiven afeten, ontdoen van het vleesch*), ik kloof -, wij kloven -, ik heb -geklouven: *een soepbeentje -*, *een boutje -*; -**knabbelen** (*knabbelend weg-eten*), ik knabbelde -, heb -geknabbeld: *de muizen hebben een kaaskorst -geknabbeld*; -**knagen** (*bij kleine stukjes afbijten, afknabbelen*), ik knaagde -, heb -geknaagd; -**knappen** (*knappend afbreken*), ik knapte -, heb -geknapt: *een stuk glas kan men -*; -**knarpen** (*met krakend geluid afknagen*), hij knarpte -, heeft -geknarpt: *de hond kan een been -*; -**knauwen** (*afknagen*), ik knauwde -, heb -geknauwd; -**knellen** (*knellend afscheiden, afklimmen*), ik knelde -, heb -gekneld; -**knevelen** (*afpersen*), ik

heb -gekneveld: *iem. geld* -, door onbillijke vorderingen afdwingen.

Af knijpen (door knijpen afscheiden, afklemmen) ik kneep -, heb -geknepen: *den kop van een spyker* -; -**knippen** (met een schaar afsnijden), ik knipte -, heb -geknipt: *de ratels v. e. doek* -; -**knipsel** (afgeknipt stuk doek, papier, metaal, enz.), o. -s; -**kniptang** (nyptang met scherpen bek), v. -en; -**knoeien** (stordig, knoeierig afmaken), ik knoeide -, heb -geknoeid: *het huiswerk* -, een teekening -.

Af knotten (van de kruin ontdoen; afstompen), ik heb -geknot: *een wig* -, *een tuk* -; *een hout, een balk, rib, paal* -, van punt of spits ontdoen; *het vlas* -, zie Repelen.

Af koelen (koel maken of koel worden), ik of het koelde -, ik heb of het is afgekoeld.

Af koken (door koken ontdoen van stoffen die ergens aan of in zitten), ik heb -gekookt: *zijde* -, *groenten* -, *snijboonen* -.

Af komen (naar beneden komen), ik kwam -, ben -gekomen: *wilt u maar eens* -? *de koeien kunnen niet van het eilandje* -, het verlaten; *zij konden niet van dien bedelaar* -, hem niet kwijtraken; *op iem. of iets* -, hem of het naderen meestal met vijandige bedoelingen; *een weg* -, langs een weg aankomen, *een rivier* -, afvaren.

Af komst (kom-af, herkomst, afstamming, geboorte; kroost), v. gmv.: *hij is van goede* -, *familie*; -**komstig** (g-boortig), bn.

Af kondigen (openbaar maken, bekendmaken), ik heb -gekondigd: *e. verordening* -; -**ing**, v. -en: *de -der geboden* (huwelijk).

Af koop (vrijkoop, het los- of vrijkoopen), m. -en: -*van tienden, renten, enz.*; *de -van prijsverklaarde goederen, terug- of loskoop*; -**prijs**, m. -zen; -**som**, v. -sommen.

Af koopen (iemand of iets vrijkoopen; van iets vrij worden; door koop verkrijgen), onr. w.w., ik kocht af, heb -gekocht: *zich van den krigsdienst* -; *iem. een koe* -; *zich laten* -, zich met geld laten overhalen om af te zien van eenige aanspraak, eenig recht.

Af koppelen (losmaken en zoo buiten werking stellen), ik koppelde -, heb afgekoppeld: *een wagon* -, *een deel v. e. trein* -.

Af korten (korter maken, inkorten, besnoeien), ik kortte -, heb -gekort: *een stok* -, *een plank* -, *zijn nagels* -, *de stengels van een plant* -; spraak. *een woord* -, als: *bijvoorbeeld tot bijv., namelijk tot nl.*

Af korting, v. -en; zie de - en aan het hoofd van elke nieuwe letter; ook: *Abreviaties of Abreviaturen.*

Af kunnen (kunnen afdoen), onz. w.w., ik kan af, konde (kon) af, ik heb -gekund: *zijn taak onmogelyk* -; *gij zult dat werk met twee knechts best* -, d. i. kunnen voltooien.

Af laat (R.-K. kwijtschelding van kerkelijke straffen, later van tijdelijke straffen, na de vergeving der zonden nog te ondergaan), m. -laten, zie Indulgentie.

Af landig (zeew. van het land af, zeewaarts), bn.: *de wind is* -; verg. *Aan landig.*

Af laten (iets omlaag laten; vergezellen bij het naar beneden gaan; weglaten), ik liet -, heb -gelaten: *turf* -, nl. van den zolder; *laat my de trap af*; *zijn naam van de lijst* -; *laat af*, houd op.

Af leeren (verleeren), ik heb en ben -geleerd: *ik ben het piano-spelen -geleerd*, ben

het verleerd; *hij heeft het vloeken wel -geleerd*, zich allens afgewend.

Af leggen (neerleggen, afdoen), ik legde (leide, lei) -, heb -gelegd (-geleid): *een kleedingstuk* -, *de wapenen* -; *een lijk* -, met het doodsgevaad bekleeden; *fig. hij heeft het -gelegd*, nl. het leven, hij is gestorven; *een plant* -, loten of ranken, onder den grond door, ombuigen en zelfstandig doen groeien.

Af legger, m. -s: *iem. die een doode aflegt*; *een student, die het aflegt*, d. i. de hoogeschool verlaat zonder zijn studien voltooid te hebben; ook, een algedragen kleedingstuk.

Af leiden (wegleiden, naar een andere plaats leiden), ik leidde -, heb -geleid: *het water v. e. beek* -; *iem. van den rechten weg* -; *fig. iems. aandacht, opmerkzaamheid* -, af-trekken, hem verstrooien; in de spraak. is -: *woorden verklaren uit hun afstamming*; *het w.w. temmen is afgeleid van tam, enz.*; ook: *een woord* -, d. i. vormen door voor- of achtervoegsel of klankwijziging.

Af leider (middel, werktuig om af te leiden), m. -s: *een blaksem* -.

Af leiding (het doen wegvloeiën, het afvoeren van een vloeistof enz.), v. -en: *een buis tot -van het water* -, *v. d. electricischen stroom*; *verstrooing, ontspanning*, v. gmv.: *hij wilde mij eenige -bezorgen*; in de spraak. is -: *het afleiden, het afgeleide woord, het vormen van woorden door voor- of achtervoegsels*; v. -en: *de -van het woord gehucht uit hof d. i. hoeve*; *de leer der -*; zie Etymologie.

Af leidingsuitgang (achtervoegsel), m. -en.

Af leidkunde (spraak. deel der woordvorming of etymologie), v. gmv.: *de -leert, hoe door voor- en achtervoegsels, ook door klankwijziging en overname nieuwe woorden en woordsorten ontstaan.*

Af leidkundig (spraak. betrekking hebbend op de woordvorming), bn.: *een -woordenboek.*

Af leidkundige (taalkundige, die zich ontleidig houdt met de etymologie), m. of -v. -n.

Af leidsel (een afgeleid woord), o. -s: *het woord brok is een -van breken.*

Af leken (langzaam afvloeiën van tranen), de tranen leekten -, zijn -geleekt, zie Leken; -**lekken** (druipen), het lekte -, is -gelekt: *het water lekt van het plafond* -.

Af lenzen (scheepst. met weinig of geen zeil voor wind en stroom drijven), ik ben -gelensd.

Af leveren (afzenden, ter hand stellen, bezorgen), ik heb -geleverd; -**ing** (evenmatig deel van eenig uitgebreid boekwerk), v. -en.

Af lezen, ik las -, heb -gelezen: *een lijst van namen* -, ten einde toe voorlezen; *een verordening, een kennisgeving* -; *een proclamatie* -, in het openbaar bekend maken.

Af looden (een water afpeilen), ik loodde -, heb -gelood: *de baai werd -gelood en in kaart gebracht*; -**ing** (afpeiling), v. gmv.

Af loogen (het vet of schuim verwijderen), ik heb -gelood: *tinne schotels* -, ze door loogen reinigen; *het vet van een schotel* -.

Af loop (het af- of wegloopen), m. gmv.: *de -van een water, een rivier, een goot, uitmonding*; *fig. bij den -der 16e eeuw, laatste gedeelte*; *den -van iets afwachten*, het einde; *na -der plechtigheid, eindiging.*

Af loopen (weg- of naar beneden loopen), het liep -, heeft of is -geloopen: *van zijn plaats, post, werk* -, zich verwijderen; *de markten* -, dikwijls bezoeken; *vóór den wind* -, met

- behelp van den wind wegzeilen; *het wtel zal* -, nl. v. d. as; *de pomp is* -geloopen, weigert, zuigt geen water op; zegsw. *het loopt* -met den zieke, hij gaat sterven; *het feest is ordelijk* -geloopen, geëindigd; zegsw. *met een sisser* -, onbeduidend eindigen, zie Sisser; *schuven, laarzen* -, verslyten; *de soldaten liepen de dorpen* -, nl. in oorlogstijd er loopen om te rooven, te plunderen.
- Aflossen** (vervangen), ik heb -gelost: *de wacht* -, een kapitaal -, afbetalen; -**losing**, v. -en: *de* - van een schuldwach; ook: - van panden, hypotheken, goederen, schulden, afbetaling.
- Aflosbaar**, ook: losbaar (ingelost kunvende worden), bn.: *de pandbrieven zijn* -gesteld.
- Afluïden** (afzeggen door middel van klok-gekiep), ik heb -geluid: *de parade is* -geluid.
- Afluïsteren** (ongemerkt maar met opzet luisteren naar iets), ik heb -geluisterd: *een gesprek* -; -aar (iem. die afluïstert), m. -s.
- Afmaaien** (met de zeis afsnijden), ik heb -gemaaid: *een grasveld* -; -er, m. -s.
- Afmaken** (volutuen, dooden, afbreken), ik heb -gemaakt: *een brief* -; *zake runderen* -; *een boek* -, *een tooneelstuk* -, er een vernietigende critiek over schrijven.
- Afmalen** (den te malen voorraad geheel malen), ik heb (al het graan) -gemalen.
- Afmalen** (afschilderen), ik heb -gemaald: *personen, tafereelen, het tyden* -, schilderen.
- Afmarcheeren** (wegtrekken, oprukken, scherts. sterven), ze zijn -gemarcheerd: *de troepen marcheeren* -, trekken weg.
- Afmarsch** (aftocht), m. gm.v.
- Afmatten** (krachteloos maken), ik heb -gemaat: *een ziekte, een tocht, de koorts kan* iem. -.
- Afmeten** (de maat nemen), ik mat -, heb -gemeten: *een kamer* -, *een stuk tinnen* -; *iets met de oogen* -, nl. de maat er van bepalen; *versregels* -, d. i. scandeeren; *den tyd* -, den tijdduur bepalen; *zyn tyd* -, afpassen.
- Afmeting** (meetk. richting, waarin een lijn, een vlak of een lichaam zich uitstrekt), v. -en: *een lijn heeft* maar eene -, *een vlak heeft* twee -en, *een lichaam heeft* drie -en.
- Afmijnen** (by een verkoop, een aanbesteding, een verhuring: door eerder „mijn” te roepen dan een ander, eigenaar, kooper of huurder worden), ik mijnde -, heb -gemijnd: *iem. iets* -.
- Afmoeten** (klaar, gereed moeten worden), het moet -, het moest -, het heeft -gemooten: *dat werk moet* vóór vanavond nog af.
- Afmonsteren** (van scheepsvolk: afbetalen, van de monsterrol afvoeren en uit den dienst onttaan), ik heb -gemonsterd; -ing (het afmonsteren), v. -en; zie Aanmonsteren.
- Afnemen** (wegnemen, aftichten), ik nam -, heb -genomen: *een boek van een plank* -, *pakken*; *een stuk geschut van een affuit* -, *afheffen*; *een kind iets* -, ontnemen, uit de hand nemen; *iem. een examen* -, doen ondergaan; *iem. een eed, een belofte* -, doen afleggen; zegsw. *den hoed voor iets* -, toonen, dat men er eerbied voor heeft; *de wind gaat* -, minderen in kracht; -ing (de - van 't kruis: beroemde schilderij van Rubens in de kathedraal van Antwerpen), v. gm.v.; fig. - van krachten, mindering, verzwakking.
- Afnemer** (hij, die afneemt, kooper), m. -s.
- Afnemen** (nieuwsgierig afkijken), ik neusde -, heb -geneusd: *iem. een kunstje* -; *ergens den boel* -, afloeren.
- A fond'** (Fr. grondig, door en door), bw. *iets à fond kennen*.
- Afortiori** (Lat. met des te meer reden), (t = ts).
- Afpalen** (met palen omringen, en zóó afscheiden), ik paalde -, heb -gepaald: *een akker, een weide, een jachterrein* -.
- Afpassen** (afstanden meten, nauwkeurig afmeten), ik heb -gepast: *de lengte van een terrein* -; *geld* -, in verschillende geldstukken juist 't vereischte bedrag bij elkaar brengen.
- Afpeil** (het bepalen van den aanwezigigen voorraad voor accynsbelasting), m. gm.v.: *de* - van een voorraad jenever.
- Afpeilen** (met een peillood de diepte van water meten), ik heb -gepeild: *een kolk* -, de diepte meten; *ambtenaren, belast met het* - van de vaten jenever, om door peilen de hoeveelheid te bepalen.
- Afpelen** (een huid van het haar ontdoen op den haar- of stootboom), ik heb -gepeeld; ook: Pelen.
- Afpellen** (de pel of schil verwijderen), ik heb -gepeld: *noten, eieren, garnalen* -.
- Afperken** (in perken afveelen, de grenzen aangeven, afsluten), ik heb -geperkt: *een terrein, een weide* -; fig. *e. tydruimte* -; -ing (schutting, heining, rasterwerk, stoot), v. -en.
- Afpersen** (uitpersen), ik heb -geperst: *iem. tranen* -, *een zucht* -; fig. *iem. een verklaring, een belofte, een geheim* -, door overmacht of dwang van hem verkrijgen of weten.
- Afpijnen, zich** (zich ufobben of z. hevig kweten), ik heb mij -gepijnd: *den geest, het lichaam* -; *een afgepynde tyder, hevige gekweld en bijna gevoelloos*.
- Afpijnigen** (door pijnigen uit iem. krijgen), ik heb -gepijngd: *iem. iets* -.
- Afpingelen** (kleingeestig afdingen), ik heb -gepingeld: *eenige centen op d. prijs* - gm.z.
- Afplaten** (plat maken), ik heb -geplat; -ing (het plat-zijn), v. -en: *de* - der waarde aan de N. en Zuidpool.
- Afpluizen** (bij pluizjes afplukken), ik ploos -, heb -geplozen: *het vleesch van een been* -, *een pluizje, een hoentje* -.
- Afpluizen** (van pluizjes reinigen), ik pluise -, heb en het is -gepluisd: *een jas* -.
- Afplukken** (door plukken afrekken, afbreken), ik heb -geplukt: *bloemen, vruchten, bladen* -; *een tros druiven of bessen* -.
- Afpoelieren** (iem. met een mooi praattie weten weg te krijgen, afschepen), ik heb hem -gepoelied.
- Afpoetsen** (schoonpoetsen, reinigen), ik heb -gepoetst: *een geweer* -, *het zilverwerk* -.
- Afponden** (by ponden afwegen), ik ponde -, heb -gepond: *zorg er voor, goed wat rijst af te ponden*, in pondsbuilen af te wegen.
- Afprachen** (door vleeiende bede verkrijgen, afbedelen), ik heb -gepracht: *iem. een aalmoes, een gunst* -, d. i. smeekend afvragen.
- Afprakkezeeren** (te veel nadenken, z. afpeinzen), ik prakkezeerde -, heb -geprakkezeerd: *die man heeft al wat* -geprakkezeerd.
- Afpresen** (ongewoon voor afpersen), ik heb -geprest: *zich een belofte laten* -. w.l.g.
- Afpunten** (ontdoen van al te scherpe of spitse punt, die punt wegnemen), ik heb -gepunt: *een paal* -; *zich het haar laten* -, de uiterste tippen laten wegsnijden.
- Afraaien** (in getyke stukken verdeelen, b.v. een rivier), ik heb -geraaid; in de beteekenis van afgreppelen is het verouderd; zie Raai.

Af'rabbe-len (al rabbelend opzeggen of lezen enz.), ik heb -gerabbeld: *zijn les - , een gebed - , een gedicht -*; ook: Aframmelen.

Af'raden (iem. den raad geven, iets niet te doen), ik ried of raadde -, heb -geraden.

Af'rafelen (ontdoen van de rafels, d. i. van de losgeraakte draden), het is -gerafeld: *die doek begint af te rafelen*, de rafels of weefseldraden laten los; verg. Uitrafelen.

Af'raffelen (haastig en slordig doen of afmaken), ik heb -geraffeld: *het schoolwerk -*.

Af'ragen (het spinrag met den raagbol wegnemen, reinigen), ik heb -geraagd: *de spinnewebben - , raag het plafond eerst -*.

Af'raken (weg-, losraken), ik ben -geraakt: *van iets of iem. - , afkomen; in 't gedrang zijn we van elkaar -geraakt*, verwijderd geraakt; *van zijn onderwerp -*, onwillekeurig afwijken; *van zijn stuk, van de wijs -*, de kluts kwijt raken.

Af'rammelen (afrossen, afranselen; afbabelen, afrabbelen), ik heb -gerammeld: *een leerjongen - , fig. den mantel uitvegen; deze dame heeft dien avond wat -gerammeld; lessen, gebeden, formulieren -*; -ing (pak slaag), v. -en.

Af'ranselen (een duchtig pak slaag geven), ik heb -geranseld: *een hond - , afrossen*.

Af'raspen (met een rasp afschrappen), ik heb -geraspt: *oneffenheden - , door raspen wegnemen; een korst kaas - , een broodje -*.

Af'rasteren (met rasterwerk afsluiten), ik heb -gerasterd: *het feestterrein gaat men - ; -draad (prikkeldraad, als stofnaam), o. ; -ing (het rasterwerk), v. -enz. Omrasteren*.

Af'reeden (geheel gereedmaken voor zeker doel), ik reedde -, heb -gereed; wordt bijzonder gebruikt in de vlas- en hennepbereiding, de wolweverij en de papiermakerij.

Af'reehel (een fijne hekel bij de vlas- of hennepbereiding), m. -hekels.

Af'reis, -reize (vertrek, afvaart), v. gmv.

Af'reizen (vertrekken), ik heb en ben -gereisd: *ik reisde met hem naar Londen - ; hij zal heel Holland - , er alle plaatsen bezoeken*.

Af'rekenen (de rekening of schuld afdoen, vereffenen), ik heb -gerekend; -ing (vereffening in den handel), v.; zegsw. korte - maakt lange vriendschap, spoedige afbetaling doet lang vrienden blijven.

Af'repelen (vlas ontdoen van de knoppen, of zaaddozen), ik heb -grepeld.

Af'richten (dresseeren, door onderricht en oefening geschikt maken voor eenig doel), ik richtte -, heb -gericht: *een hond - , een knaap - , voor een examen - , soldaten -*.

Af'rijden (vertrekken), men reed -, heeft en is afgereden: *voór het hotel - , de wagen zal zoo - , vertrekken; de ruiters reden de dorpen - , nl. om te stroopen; een paard - , al rijdend eenigermate vermoeien*.

Af'rijten (losrijten), ik reet -, heb -gereten: *een bloem van een stengel -*.

Af'rijzelen (bij gedeelten loslaten en afvalten), het is en heeft -gerijzeld: *de kalk gaat van de muur -*.

Af'rijzen (afvallen), het rees -, het is -gezezen: *als men korenschooven te ruw opbindt, zal er veel zaad - , op den grond vallen*.

Af'rika (aardr. het derde werelddeel der oude wereld), o.: - heet ook het zwarte werelddeel (negers); - is 3-maal zoo groot als Europa en telt ± 140 miljoen bewoners.

Afrikaan' (persoon in of uit Afrika), m. -kanen; in Z.-Afrika ook: *Afrikaner*, m. -s.

Afrikaan'der (blanke inboorting in Zuid-Afrika), m. -s, ook wel Afrikaner: afstamming van ouders van Europ. oorsprong.

Afrikaansch' (uit of in Afrika, of eigen aan Afrik.), bn.: *een - schaap, -producten*.

Afrikaantje (tuinbloempje, donkerbruin met geel hartje), o. -s.

Afrika-reiziger (ontdekkingsreiziger, in de binnentanden van Afrika), m. -reizigers.

Af'risten (van de rist afstroopen, afdoen), ik ristte -, heb -gerist: *bessen, uien, vinken -*.

Af'rit (het wegrijden), m. gmv.: *de - zou om zes uur plaats hebben*, het vertrek; ook (helling om af te rijden), v. -ten.

Af'ritsen (afperken), ik heb -geritst: *een weg, een sloot, een pad -*, met de spade een greppel tot afbakening uitsteken.

Af'roepen (naar beneden of tot zich roepen), ik heb -geroepen: *iemand van een steiger - , een soldaat van zijn post - , hem roepen om elders te komen; fig. hij werd te jong v. zijn post, zijn arbeid, zijn levenstaak -geroepen*, hij stierf; ook *de namen -*, ze één voor één luide noemen.

Af'roffelen (ruw en slordig iets afwerken), ik heb -geroffeld: *planken, balken - , d. i. ze ontdoen van de ruigste oneffenheden met de roffelschaaf; fig. die jongen gaat zijn huiswerk weer - , d. i. afknoeien; zie Roffelwerk*.

Af'ronden (de hoeken wegnemen), ik heb -gerond: *een tafelblad - ; fig. een volzin -* zoo afwerken, dat al de leden in evenmatig verband met elkaar staan; *een geldsom - , een getal -*, d. i. naar boven of naar beneden rond maken, b.v. 37½ cent stellen op 40 of op 35 cent.

Af'rooven (ontrooven, met geweld ontnemen), ik roofde -, heb -geroofd: *iem. zijn geld -*.

Af'rossen (roskammen, reinigen, ook afranselen), ik heb -gerost; -rossing (pak slaag, aframmeling), v. -en.

Af'schadnwen (de schaduw van iets op een teekening brengen; onvolkomen afbeelden), ik heb -geschaduwd: *het tijden en strijden der Boeren kan men slechts - ; -schaduwing (flauwe afbeelding), v. -en*.

Af'schaffen (doen ophouden, buiten gebruik stellen), ik heb -geschafft: *een misbruik - ; -schaffing (inz. onthouding van sterken drank), v. gmv.*

Af'schaffer (eig. iemand, die iets afschaft of buiten gebruik stelt), m. -s; in 't bijz. Onthouder, Geheelonthouder.

Af'schaffingsgenootschap (bond tot bestrijding van 't alcoholisme; vereeniging van onthouders), o. -pen; zie: *Blauwe Knoop, Blauwe Kruis, Kruisverbond, Maria vereeniging, Drankbestrijding*.

Af'schampen (langs iets afglijpen, ter zijde afschieten), het is -geschampt: *een pijl, een kogel, een zwaard, een bijl, een lans kan -*.

Af'schaveelen (allengs afstijten van touw-werk door wrijven, schuren enz.), het is -geschaveeld: *het touw zal geheel - ; volkst. Afschavielen*.

Af'scheep (het verzenden per schip b.v. van koopwaren, kolen, ertsen), m. gmv.: *de gunstige ligging der mijn voor den - van het erts*.

Af'scheid (vaarw'el), o. gmv.: *een hartelijk - , een koel - , -nemen; tot - , ten -*.

Af'scheiden (afzonderen, scheiden van), het

scheidde —, heeft en is —gescheiden: *goudstof door wasschen —, de lever scheidt de gal —*, fig. *zich van een gezelschap, een kerkgenootschap —, zich van de wereld —*, verg: *Afgescheiden e.*

Af'scheiding (het afscheiden, afzondering, voorwerp dat de afscheiding maakt), v.: — *van vetten, kaasstof, enz.; een hek, een sloot, een muur, rasterwerk tot —*; mv. —en; **af'scheidinkje**, o. —s.

Af'scheidingslijn (lijn, die een afscheiding vormt, grenstlijn), v. —lijnen; —**muur**, m. —muren; —**sloot**, v. —slooten.

Af'scheidnemen (het vaarwel-zeggen), o. gmv.; — *is een moeilijk ding*, (C.O.)

Af'scheidsbezoek (—visite), o. —en; —**groet** (groet tot afscheid), m. —en; —**rede** (rede tot afscheid), v. —nen.

Af'schelferen (afschilferen), het is —geschelfd: *een oude gangmuur gaat —*.

Af'schepen (per schip verzenden), ik heb —gescheept; fig. *iemand —*, onder eenig voorwendsel hem van zich wegzenden, hem onverrichter zake doen heengaan.

Af'schetsen (in hoofdrekken afteekenen), ik schetste —, heb —geschetst: *een huisje —*; fig. in hoofdzaak beschrijven: *iemands angst —*.

Af'schieten (doen afgaan), ik schoot —, heb —geschoten: *een geweer, een kanon —*, afvuren; zegsw. *pijlen op iemand —*, b.v. van den laster; *den pagegaaï —*, nl. van de stang waarop hij geplaatst is; *de beek schiet van den berg —*, bruist neer.

Af'schijn (dicht, glans, afschijnsel), m. gmv.

Af'schijnen (afstralen, een schijnsel afgeven), het heeft —geschenen: *de gloed eener kachel kan bij avond — op den muur*.

Af'schilderen (in kleuren afbeelden, ook levendig beschrijven), ik heb —geschilderd; —**schildering** (geschilderde afbeelding), v. —en.

Af'schilferen (in schilfers of plaatjes afvallen), het is —geschilferd: *dit plafond is geheel —geschilferd*, de witkalk of het pleister is er afgevallen; zie *Af'schelferen*.

Af'schilfering (roos, huidziekte), v. —en: *de — der huid onder de hoofdharen*; *de — van de hoeven der paarden*.

Af'schillen (de schel of schil van iets afdoen), ik heb —geschild: *de schors van een boom —*; *een appel, een aardappel —*.

Af'schrabben (door schrabben wegnemen, van vuil reinigen), ik heb —geschrabd: *worteltjes —*; *men schraabt vuile schoenen —*; *zijn laarzen op den ijzeren krabber —*.

Af'schrappen (zorgvuldig afkrabben), ik heb —geschrapt: *men schraapt vuile pannen af*; *roest van iets —*; *een oude laag verf —*; *de darmen —*, reinigen van vetdeelen.

Af'schrappen (door schrappen het overtollige verwijderen), ik heb —geschrapt: *een stuk krijt —*; —**sel** (wat door afschrappen van een stof verwijderd wordt), o. gmv.

Af'schrift (kopie), o. —en: *van het contract werden drie —en gemaakt*; — *van een brief, testament, vers, opstel enz.*; — *van iets vragen, verzoeken, eischen*; in —; bij —.

Af'schrijven (naschrijven, overschrijven, uitschrijven), ik schreef —, heb —geschreven: *een opstel van een ander —*; *Wouter had de profetieën van Habakuk twaalf malen moeten — als straf*, (Mult.); verder: *een bezoek —*, melden, dat men niet kan ontvangen; *een*

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

brief —, ten einde schrijven; *geld op een rekening —*, de rekening er mede verminderen; *geld — bij een onderneming enz.*, waardevermindering van het vaste kapitaal (gebouwen enz.) in rekening brengen.

Af'schrik (sterke afkeer), m. gmv. **Af'schrikken** (schrik krijgen of aanjagen), ik schrikte —, ben, heb —geschrikt: *dat geluid schrikte ons —*; *een vuur aanleggen om de wilde dieren — te schrikken*.

Af'schrikwekkend (afschrik of vrees inboezemend), bn.: *een — verschijnsel, een — voorbeeld, een — schuwsp-l.*

Af'schroeien (door schroeien verwijderen), ik schrooide —, heb —geschrooid: *de stoppels van een geplukte kip —*.

Af'schuimen (schuimend nederstromen), het is en heeft —geschuimd: *de bergstroom, die van de rotsen afschuimt*; ook *het vet v. d. ketel, het vuil van gesmolten suiker —*, met een schuimschaaf of —lepel afscheppen.

Af'schuinen (schuin afsteken, af- of bijwerken), ik heb —geschuind; —**ing**, v. —en: *de — van een deurpaneel*.

Af'schutsel (heining, afsluiting), o. —s, —en. **Af'schutten** (afschieden door een heining), ik heb —geschut: *een wei —, een erf —*.

Af'schutting (het afschutten; afsluiting, hek, schut), v. —en: *de — v. e. kerkhof*, ook: *een vaartuig door een schutsluis van het eene pand in het andere brengen*.

Af'schuw (hevige afkeer, walging), m. gmv. **Af'schuwelijk**, —**schuw lijk** (afschuw verwekkend, zeer leelijk, verfoeilijk), bn. en bw.: *een — gedrocht, die jas staat u —*.

Af'schuuwwekkend (afschuw, afschrik inboezemend), bn.; zie *Af'schrikwekkend*.

Af'seinen (door te seinen afstellen), ik heb —geseind: *ga die pas ontboden locomotief —*, per telegram afzeggen; *zeew. den scheepsraad —*, door scheepseinen afgelasten; zie: *Afwimpelen*, *Afgelasten*.

Af'sijpelen (druppelsgewijze afvloeien), het is —gesijpeld: *het water sijpelt langs den muur af, het bloed zag men langs zijn harnas —*; zie *Sijpelen*.

Af'sjorren (het touwwerk losmaken of losrukken), ik heb —gesjord.

Af'sjouwen (naar beneden sjouwen), ik heb —gesjouwd: *de koffers van den zolder —*; fig. hard werken: *hij moet heel wat —voor z. brood*.

Af'slaan (verjagen, verdrijven, van de hand wijzen), ik sloeg —, heb en het is —geslagen: *den vijand —, een aanval —, een storm —*; fig. *een eisch —, een aanbod —, weigeren*; *de prijzen zullen wel —*, verminderen, dalen.

Af'slag (het afspoelen van grond door water; vermindering van straf, in prijs; openbare verkoop), m. —en.: *de — neemt aan onze kust toe*; *de — der koffie*; bij —verkoopen: *de roeper noemt de prijzen in afdalende orde, tot iem. „mijn” zegt*, zie *Opslag*; ook *de verkoopplaats: er is — van verse visch*; *gaat gij mee naar den —?* zie: *Mijn en Mijnen*.

Af'slager (openbare verkooper, roeper als knecht van den vendumeester), m. —s.

Af'slaven, zich (zich door zwaren en langdurigen arbeid uitputten), ik slaafde mij —, heb mij, geslaafd: *zich — voor zijn gezin*.

Af'slechten (metalen gladhameren), ik heb. het is —geslecht; ook: *verhoogingen v. d. grondslag gelijkmaken*; zie *Slechten*.

- **slechthamer**, m. — s; zie *Slechthamer*.
Af'sleepen (*weg —, naar omlaag sleepen*), ik heb — geslept: *de booten sleepen een vlot de rivier —, goederen v. d. kaai —*.
Af'slepen (*tot op den grond afhangen*), het heeft — geslept: *een japon met — slepende strook*.
Af'slonzen (*kleeren verslonzen door ze achteloos te dragen of te behandelen*), ik heb — geslonsd: *een afgeslonsde damesjapon; een nieuw pak kleeren —*.
Af'slooten (*door e. sloot omringen*), ik heb — gesloot: *ik zal dat stuk weiland laten —*.
Af'sloven, zich (*door overmaat van arbeid zich afmatten*), ik heb mij — gesloofd: *zich dag aan dag —, zwaar vermoeien; tot — s toe, aftobbens; — sloving (zwarevermoeienis door al te sterke inspanning)*, v. gmv.
Af'sluiten (*door sluiting ontoegankelijk maken*), ik sloot —, heb — gesloten: *een tuin, een buiten —; een kast, een latafel —; stoom —, de hoofkraan —, dichtdraaien, gas, waterleiding —; een verzekering —, een verz. sluiten (van den verzekeraar gezegd); handel. de geboekte posten op de debet- en credit-zijde optellen en het saldo op een nieuwe rekening of onder een nieuw hoofd overbrengen; — dijk m. — en; — dam (dam, tot het afsluiten v. e. stroomend water)*, m. — dammen; — **ing** (*dam, dijk, klep, grendel*), v. — en, verkl. — **sluitinkje**, o. — s.
Af'sluitingsdeelen (*scheepst. deelen van het schip, die het waterdicht maken*), o. mv.
Af'smeeken (*afbidden*), ik heb — gesmeekt: *een gunst —; zie S meeken*.
Af'snuuw (*norsch of vinnig woord*), m. gmv.: *iem. een — geven*.
Af'snuuwen (*bits of norsch antwoorden*), ik heb — gesnuuwd: *zijn bedienden —*.
Af'snijden (*door snijden afscheiden*), ik sneed —, heb — gesneden: *een tak, een tros, een bloem —; fig. de dood zal eens ons leven —; iemand den weg, het pad, den toegang, den aftocht, den terugtocht, de gemeenschap —, versperren, afsluiten; iemand den pas —, hem tegenhouden; den toevoer van levensmiddelen —, beletten, verhinderen; krijgsw. een legerkorps —, afscheiden, zoodat de verbinding met het hoofdleger verbroken is; een vraag —, ze plotseling voorkomen; iemand —, nl. waterleiding of gas afsnijden, toevoer er van verhinderen; scherpe bochten van beken, wegen —, begin en einde door weinig gebogen gedeelten vereenigen*.
Af'snuiten (*met een snuiter het verkoalde gedeelte van de pit afknippen*), ik snoot —, heb — gesnoten: *een kaars —; — sel (de verkoalde deelen, die v. e. kaarsepit zijn afgesnoten)*, o. — s.
Af'snuiten (*een stuk hout van de scherpe kanten ondoen*), ik snuutte —, heb — gesnuut.
Af'sollen (*afmatten, sterk vermoeien*), ik heb — gesold: *de storm kan de schepelingen —; zich —, zich door stoeien afmatten, z. Sollen*.
Af'spanen (*afsteken met een spaan*), ik spaande —, heb — gespaand: *een stuk boter van een kluit —*.
Af'spannen (*een trekdiër losbinden*), ik heb — gespannen: *de paarden —; — ning (Vlaamsch. herberg met stalling)*, v. — en.
Af'spieden (*heimelijk afdzien, afloeren*), ik spiedde —; heb — gespiet: *een struikroover, die den weg — spiedt; den vijand —; z. Spion*.
Af'spiegelen (*door spiegeling terugkaatsen*), het heeft — gespiegeld: *het meer, dat de maan — spiegelde; het water, dat de huizen — spiegelt; zich —: in de letterkunde spiegelt zich de geest des tijds —; — ing (spiegelbeeld)*, v. — en.
Af'splijten (*in schilfers losgaan, door splijten zich afzonderen*), het spleet —, is — gespleten.
Af'spoelen (*spoelende reinigen*), ik spoelde —, heb — gespoeld: *de bekens —; ook wegspoelen: bij den laatsten storm is van dat eiland een stuk afgespoeld*.
Af'spraak (*mondelijke overeenkomst*), v. — spraken: *een — met iem. maken, in — staan met iem., zich aan een — houden; volgens —, tegen de gemaakte —, dat was de —, bij —*.
Af'spreken (*bij mondelinge overeenkomst bepalen of beramen*), ik sprak —, heb — gesproken: *met iem. iets —, dit blijft dan zoo — gesproken, bepaald; — gesproken werk, spel, vooraf beraamd om een ander te verschalken; van zich —, voor zijn recht opkomen*.
Af'springen (*zich met een sprong verwijderen*), ik sprong —, heb en ben — gesprongen; *van een muur —; fig. de onderhandeling is — gesprongen, d. i. plotseling geëindigd*.
Af'staan (*afstand doen van*), ik stond —, heb — gestaan: *zijn rechten —, zijn goederen —*.
Af'stammeling (*nakomeling, bloedverwant in nederdalende lijn*), m. en v. — en; vr. ook — e; zie: *Nakomeling, Naneef, Nazaat*.
Af'stammen (*zijn oorsprong ontleenen*), ik ben — gestamd: *in de rechte lijn van iem. —; de Joden stammen van Abraham —; — stamming (bloedverwantschap, verwantschap)*, v.; — **stammingsleer** (*erfelijkheidsleer*), v. gmv.
Af'stand (*de daad van afstaan; het laten varen van voornemen, aanspraak; de kortste weg tusschen twee punten, plaatsen, ruimten*), m. — en: — *doen van de regeering; — doen van bezittingen, titels enz., ze laten varen; een grooten — afleggen of doorloopen; op eerbiedigen — blijven; de — van twee tonen, zie I n t e r v a l; fig. iemand op een — houden, hem verhinderen familiair te worden*.
Af'standwijzer (*tabel, waarop men den onderlingen afstand in K.M. tusschen onderscheiden plaatsen kan vinden*), m. — wijzers.
Af'stappen (*naar beneden stappen*), ik heb en ben — gestapt: *van een stoep —; ook, in eenig hotel —, er zijn intrek nemen; fig. van iets —, het opgeven, laten loopen of varen: laten wij van dit onderwerp —*.
Af'steken (*van wal gaan, vertrekken*), ik stak —, heb en het is — gestoken: *een schip doen —, afvaren; iem. de loef —, hem vóórkomen, fig. hem overtreffen; verder: de randen —, wegstecken; scherts. een visite —, maken*.
Af'stel (*het opgeven van een plan*), o. gmv.: *van uitstel komt —, door uit te stellen komt van een plan ten laatste niets*.
Af'stemmen, ik heb — gestemd: *een voorstel, een wet —, bij meerderheid van stemmen verwerpen: — stemming (verwerping bij meerderheid van stemmen)*, v. — en.
Af'stampelen, ik heb — gestempeld: *postzegels —, coupons —, d. i. door een stempel onbruikbaar maken; — ing (het afstampelen)*, v.
Af'sterven (*sterven, overlijden*), komt bijna alleen als onbep. wijs of volt. deelw. voor: *een groot aantal vrienden is mij — gestorven; al het vee is hem — gestorven; fig. de vriendschap kan —, te loor gaan, ophouden te bestaan*.

- Afstijgen** (van een hoogte naar beneden komen), ik steeg -, ben -gestegen: een trap, een ladder, een helling -.
- Afstoffen** (reinigen van stof), ik heb -gestoft: een kast, een lessenaar -, boeken -.
- Afstompen** (stomp maken), ik heb -gestompt: de horens van een stier -; vooral fig. de dronkenschap stompt den geest af.
- Afstootende kracht** (nat. tegenstelling van aantrekkingskracht), v. gmv.
- Afstootijzer** (leerlooterswerktuig, stompmes met twee handvatten), o. -s: met het - worden de huiden op een blok gereinigd.
- Afstraffen** (de noodige straf toedienen, fig. den mantel utvegen, doorhalen), ik heb -gestraft: een matroos -.
- Afstroopen** (de huid v. h. lichaam strijkelings afhalen), ik heb -gestroopt: een haas -, een paling -, van de huid ondoen; fig. het land -, stroopend afloopen.
- Afstuiten** (met een stoot botsen en dan zijwaarts- of terugspringen), het stuitte -, is -gestuit: de pijlen, slagen, schichten gingen - op schild, harnas enz.; fig. al die beschuldigingen zullen - op haar deugd, alle uitwerking missen.
- Afstullen** (nederwaarts glijden), ik ben -gesuld: zich langs een ladder, een dak laten -, afglijden; de jongens waren bezig van den heuvel af te -, neder te glijden.
- Aftakelen** (scheepst. ontdoen van het takelwerk: van want, zeilen, ankers enz.), ik heb en het is -getakeld: dat schip ziet er deertlijk -getakeld uit, heeft veel schade geleden aan het tuig; fig. hij is heel wat -getakeld, d. i. achteruitgegaan in gezondheid, verminderd van krachten; van vrouwen: in uiterlijke schoonheid.
- Aftandsch** (van het tandenkrijgen af), bn.: met het zevende jaar is een paard gewoonlijk -, d. i. heeft een volwassen en volledig gebit, hij wordt al -, men begint den ouderdom aan hem te merken, gmv.
- Aftappen**, ik heb -getapt: wijn, bier, azijn, -, door een tap uit een vat in flesschen, kruiken laten loopen; het water van een stoomketel -, laten wegloopen; het water door duikers, riolen, buizen, pijpen -, laten afvloeien; gesmolten metaal -, door het steek- of gietgat laten afvloeien; -tapper, m. -s: die kuiper is tevens -tapper van wijnen.
- Afteekenen** (in teekening nabootsen), ik heb -geteekend: een bloem naar het leven -; fig. het kwaad -, schetsen; ook: voor gezien teekenen.
- Aftelegraphieren** (per telegraaf afzeggen, afbestellen), ik telegraphieerde -, heb -getelegraphieerd; ook, -grafeeren.
- Afterdinner**, Eng., v. -s: een - is een slyne, zware sigaar na den eten.
- Afternoon tea**, Eng., v. gmv.: - is namiddagthee vóór het diner; zie Five o'clock tea.
- Aftobben** (uitputten door overmaat van arbeid), het heeft -getobd: zorgen, die de ziel -; ook: zich -, zich overmatig inspannen.
- Aftocht** (het wegtrekken, afmarcheeren, heengaan), m. -en: de - der troepen; zegsw. den - slaan of blazen, het sein geven tot den terugtocht.
- Aftonnen** (de vaarrichting in breed water, b.v. in de Waal, de Schelde, met tonnen of boeien aanduiden), men tonde -, heeft -getond.
- Aftreden** (met bedaarde schreden zich verwijderen), ik trad -, heb en ben -getreden; fig. van het staatstooneel -, verdwijnen als staatsman, aftreden zonder bep.: zijn werkring, ambt enz. neerleggen, bestuursleden, Kamerleden treden af; -ing (het neerleggen v. e. ambt), v. gmv.
- Aftrek** (mindering; vraag naar koopwaren), m. gmv.: na - van onkosten hield hij nog een aardige winst over; die waren hebben veel -, debiet.
- Aftrekken** (iets trekkend verwijderen), ik trok -, ik heb en het is -getrokken: het deksel van een doos -; een geweer -, afschieten; fig. de hand v. iemand -, hem aan zijn lot overlaten; de ooggen van iemand of iets -; het hart, den geest, de zinnen van iemand of iets -, afwenden; iemands aandacht van iets -, afleiden; het kind leert goed, is al aan het -, rekenk. bewerking; het leger gaat -, afrukken; die bui zal wel -, wegdrijven.
- Aftrekker**, m. -s: de - van een vuurwapen, werktuig om het te ontladen; rekenk. de - mag niet grooter zijn dan het aftrekta.
- Aftrekking** (het aftrekken, rekenk. bewerking, die het verschil leert vinden tusschen twee getallen), v. -en: - door prikkelende middelen, afdrijving; na - der huid, verwijdering, afstrooping; rek. een - maken.
- Aftreksel** (vloeistof, waarin men stoffen heeft laten trekken, zoodat de oplosbare deelen er van zijn opgelost), o. -s: een - van lindebloesem; zie Extract.
- Aftrektal** (rekenk. het getal, waarvan een ander moet worden afgetrokken), o. -tallen.
- Aftroeven** (in het kaartspel een slag met een troefkaart afnemen), ik heb -getroefd: fig. iemand -, (met woorden): hem op zijn plaats zetten, door een raak antwoord; ook, (met daden): hem afranselen.
- Aftroggelen** (door mooie praatjes iets zien te krijgen, door gevele afbedelen), ik heb -getroggeld; -troggelarij, v. -en.
- Aftroonen**, ik heb -getroond: iemand van zijn post -, met mooie praatjes hem daarvan aflokken; iemand iets -, het op behendige wijze van hem zien te krijgen.
- Afttruggelen**; zie Aftroggelen.
- Aftuigen** (scheepst. ontdoen van het tuig), ik heb -getuigd: een schip -, b.v. het ontdoen van raas, stengen, enz., zie Aftakelen; ook: een paard, een ezel, een bok -.
- Aftuinen** (afperken, afschutten), ik heb -getuind: een koolveld -, w.g.; zie Omtuinen.
- Afturen** (turend afkijken, afloeren), ik heb -getuurd: een weg -, een laan -.
- Aftweernen**, z. Tweernen en Aftwijnen.
- Aftwijnen**, ik heb -getwijnd: is de voorraad garen al -getwijnd? is hij geheel of ten einde toe getwijnd? zie Twijnen.
- Aftvaardigen** (als vertegenwoordiger zenden), ik heb -gevaardigd: iemand naar Engeland -, d. i. hem met een bepaalden last daarheen zenden.
- Aftvaart** (vertrek van een schip), v. -en: de tijden van de - der booten publiceren; de af- en aanvaart, vertrek en aankomst.
- Aftval** (het losgaan, afvallen), m. gmv.: de - der bladeren, w. i. g. men zegt: het vallen; de - der elf provinciën, de - van vele voorname steden, het verlaten der zijde des Konings; iemand tot - brengen, hem tot verzaking van vorst of godsdienst brengen.
- Aftval** (het afgevallene), o. gmv.: er was op

- de fruitmarkt niets dan —; het — op den dorschvloer: verstrooide graankorrels, stroo, kaf; het — van den timmerwinkel, d. i. kleine stukjes hout, krullen, spaanders enz.; het — bij goud- en zilverbewerking, katoen-, slacht-, rijst-, rubber-, natuursteen-.
- Af'vallen** (naar beneden vallen), ik ben — gevallen: van een bank, v. e. trap —; fig. die steen is hem van het hart —gevallen, wat hem drukte, kwelde, is weg; iemand of van iemand —, hem ontrouw worden.
- Af'val'lig** (ontrouw), bn.: de —e provinciën, de —e steden, de —e gewesten; — worden van zijn geloof, iem. van zijn geloof —maken.
- Af'val'lige** (verzaker van zijn geloof), m. en v. —n: Juliaan de —, Rom. keizer, 361 — 363 na C.; zie: Renegaat en Apostaat.
- Af'varen** (wegvaren), ik voer —, heb en ben —gevaren: van den wal, v. e. eiland —; de boot zal om één uur —, vertrekken; op en —, stroomop- en stroomafwaarts varen.
- Af'vegen** (ontdoen van stof, reinigen), ik heb —geveegd; —veegsel (stof, vuil, onreine deelen), o. gmv.
- Af'vergen** (afvragen, afvorderen), ik heb —gevergd: iem. een belofte —.
- Af'v'isschen** (een water leegvisschen; doorzoeken naar een drenkeling enz.), ik vischte —, heb —gevischt: een wetering —, een vijver —, een gracht, een kanaal —, adreggen.
- Af'voeren** (het ver- of wegvoeren), m.: kanalen voor den — van turf; de af- en aanvoer van levensmiddelen; ook: — van water, v. meststoffen, 't afwaarts-voeren; —buis, v.; —kanaal, o.; —pijp, v.; —buizen, —kanalen, —pijpen.
- Af'vorderen** (van iem. eischen), ik heb —gefordert: iem. zijn beurs —; fig. iem. rekenschap —; eerbied —.
- Af'vragen** (iemand vragen, iets te geven of te doen), ik vraagde of vroeg —, heb —gevraagd: men vroeg Egmond den degen —; zich iets —, zich zelf een vraag stellen.
- Af'vuren** (doen ontbranden, afschieten), ik heb —gevuurd: een geweer, een kanon —, een pistool op iemand —.
- Af'waarts** (in de richting van iets af, benedenwaarts), bw.: —varen; hij wendde de oogen —, naar elders.
- Af'waartsch**, bn.: een —e beweging, in —e richting, naar beneden gericht.
- Af'wasschen** (door wasschen reinigen), ik waschte —, heb —gewasschen: de kopjes —.
- Af'wateren** (het overtollige water afvoeren of loozen), het heeft —gewaterd: buurmans land watert — op onze sloot, loopt af.
- Af'wateringskanaal** (kanaal, waardoor het overtollige water van venen, polders, enz. wordt afgevoerd), o. —kanalen.
- Af'weer** (verweer, de daad van afweren), m. gmv.: elke poging tot — mistukte.
- Af'wenden** (een andere richting geven), ik heb —gewend: het oog van iets —, afkeeren.
- Af'wennen** (afleeren, afleggen), ik wende —, heb of ben —gewend: een slechte gewoonte —.
- Af'weren** (afkeeren, afslaan, op afstand houden), ik heb —gewerd: den vijand —.
- Af'wezen** (afwezigheid, het niet-tegenwoordig-zijn), o. gmv.: —wezend (afwezig), bn.; —wezendheid (het afwezend-zijn), v. gmv.
- Af'wezende** (persoon, die niet tegenwoordig is), m. en v. —n; ook, **Af'wezige**.
- Af'wezig** (er niet zijnde, b. v. te huis, op zijn kantoor enz.; niet ter plaatse), bn.: een —e vriend, vader is eenige weken — geweest, —e schoolkinderen; zie Absent.
- Af'wezige**, m. en v. —n; zie Afwezende.
- Af'wezigheid** (het afwezig-zijn, niet-tegenwoordigheid), v. gmv.; zegsw. schitteren door zijn —, de aandacht op zich doen vallen door niet te verschijnen, waar men met reden verwacht kon worden, scherts.
- Af'wijken** (allengs in andere richting gaan of loopen, van richting veranderen), ik week —, ben —geweken: v. d. goeden weg —.
- Af'w'ijking** (het afwijken van de bepaalde richting), v. —en: — van het licht, — van de magneetnaald, d. i. declinatie.
- Af'wijzen** (van de hand wijzen, niet toelaten, weigeren), ik wees —, heb —gewezen: een geschenk, een aanbod —; —wijzing (weigering), v. —en.
- Af'wikkelen** (handel. een zaak langzamerhand in orde brengen, doen afloopen), ik wikkelde —, heb —gewikkeld.
- Af'wimpelen** (iets afzeggen door het uithangen van een wimpel, afgelasten), men wimpelde —, heeft —gewimpeld: de inspectie is —gewimpeld; verg. Afluïden.
- Af'winden** (draaiend afhalen), ik wond —, heb —gewonden: een kluwen —, een klos garen —, het vliegertouw —.
- Af'winnen** (door te winnen krijgen, iets van iem. winnen), ik won —, heb —gewonnen: den vijand een stad —, d. i. door strijd van hem winnen; hij won hem al het geld —, d. i. al spelende van hem in bezit krijgen.
- Af'wisschen** (wisschend wegnemen), ik heb —gewischt: een traan, bloed, zweet —, met doek of hand vegende wegstrijken; fig. iemands tranen —, hem troosten.
- Af'wisselen** (op zijn beurt vervangen), ik ben en heb —gewisseld: de eene waker wisselde den ander —, zangers en violisten wisselden elkander af; —wisselend (veranderlijk), bn. en bw.: met —geluk; hij werd —bleek en rood; —wisseling (verscheidenheid), v. —en.
- Af'zagen** (eentonig strijken of krassen op een viool), ik heb —gezaagd: een muziekstuk —, een walsje —; fig. tot vervelens toe behandelen of bespreken; zie Afgezaagd.
- Af'zakken** (naar beneden zakken), ik ben en het is —gezakt; fig. een rivier —, afvaren: groote drommen krijgers kwamen uit het gebergte —; ook eenv. komen: velen kwamen naar ons land —; het onweer zal wel —, afdrijven; langzaam zakte de nieuwsgierige menigte af, uit elkaar gaan; hij is naar dit eenzaam dorpje komen —, er uit armoede gaan wonen.
- Af'zakkertje** (glaasje brandewijn of likeur na gebruikte dranken of spijzen), o. —s.
- Af'zanden** (het zand afgraven), ik heb —gezand: een heuvel —, een binnenduin —, ze door afgraving vlak maken om het terrein na bemesting te beplanten; —zanderij ('gedeelte duin, dat afgezand wordt), v. —en.
- Af'zeggen** (afbestellen, bedanken), ik zeide —, heb —gezegd of —gezeid.
- Af'zenden** (wegzenden), ik zond —, heb —gezonden: een jongen van den winkel —, verwijderen, doen gaan; een schip van de vloot —; een bediende —, uitzenden; koopwaren —, aan een bepaald adres verzenden.
- Af'zender** (de afzendende), m. —s: de — van

- koopwaren, verzender; *de* - van een brief moet dezen frankeren, verzender.
- Afzending** (*het* afzenden, ook *het* afgezondene), v.: *de* - v. goederen, *de* - v. hulpstroepen; *de* - is verloren geraakt, mv. - en.
- Afzengen** (afschroeven), ik heb -gezengd: *de* stoppels van een geplukten vogel -, *een* paard *de* manen -.
- Afzet** (verkoop van goederen), m. gmv.: *de* Hongaarsche wijn zal in het buitenland vinden; -**zetgebied** (plaatsen of markten, waar koopwaren in groote hoeveelheden kunnen verkocht worden; *débouché*), o. - en.
- Afzetten** (afschieden, afnemen; bedriegen, overvragen), ik heb -gezet: *iem.* een arm, *een* been -, *zie* Amputeeren; *den* hoed, *de* pet -, *zijn* bril -, *afnemen*, *afdoen*; *die* marskramer wou mij -; -**zetsel** (loot, stek), o. -s; -**zetter** (sluwe bedrieger), m. -s; -**zetterij** (arove overvraging, bedrog), v. - en.
- Afzich'telijk** (zoo leelijk, dat men er den blik van afwendt), bn. en bw.; -er, -st: *een* - beeld van Boedha, *foellelijk*: *een* - gedrocht, - ongedierte; *die* mode is - leelijk.
- Afzien** (ten einde of geheel bezien), ik zag -, heb -gezien: *van* iets of *iemand* -, *laten* varen; *iemand* doen - *van* een gezindheid, *meening*, enz., hem die laten opgeven, hem er van afbrengen; *van* een eisch, *een* afspraak -, *afstand* doen; *den* besten meesters de kunst - (Vondel), d. i. afspieden.
- Afzien'baar** (af te zien), bn.; meestal fig.: *in* of *binnen* - baren tijd, eerlang.
- Afzlijgen** (langzaam afzakken), ik zeeg -, heb en ben -gezege: *van* een stoel, *een* bank -, *omlaag* zinken; *de* waterdeelen v. geronnen melk -, *doen* afvloeien of wegloopen.
- Afzija** (afwezigheid), o. gmv.: *na* een - *van* acht dagen; *zij* zullen zich aan uw - gewennen; verg. A an zijn.
- Afzonderen** (afschieden, verwijderen), ik heb -gezonderd: *zich* -; -**ing** (afgescheidenheid, eenzaamheid), v. - en.
- Afzonderlijk** (op zich zelf zijnde of staande, ieder voor zich), bn. en bw.: *een* - e slaapkamer, *afgescheiden*, vrij; *de* kinderen zaten -, d. i. niet bij de volwassenen.
- Afzouten** (fig. *iem.* afschepen), ik zoutte -, heb -gezouten; ook, *iem.* heenzenden met een norsch bescheid.
- Afzweren** (plechtig, nl. onder eede verwerpen), men zwoer -, heeft -gezworen; -**zwering**, v. - en: *de* afzwering van Philips II van Spanje (1581).
- Afzweren** (door verzwering afvallen), de pink zwoor -, is -gezworen: *e.* nagel kan -.
- Aga** (Turksch. heer, bevelhebber), m. -'s: *de* - *van* een legerkorps, *de* - *der* vroegere Janitsaren, hoofd of aanvoerder. (g = g).
- Agaat** (half-doorschijnend edelsteente met allerlei kleurschakering en vlammen), m. agaten; als stofnaam o.: *band* -, *brokken* -, *mos* -, *koraal* -, *regenboog* -, enz.; *de* Oostersche - is blauw.
- Agalmatoliet** (eig beeldsteen: een zacht vettig gesteente, speksteen), o. gmv.: *Chineesch* -, *beeldjes*, *pagoden* van -; ook *Pagodiet*.
- Agama** of **Agame** (dik tongige hagedis der keerkingslanden), v. agamen.
- Azamen'non**, koning van Myce'ne, met Menela'us, zijn broeder, de aanvoerders van het Grieksche leger voor Troje, zie A triden.
- Aga'mi** (trompetvogel, Zuidamerikaansche trappans), m. -'s.
- Agamie'** (de ongehuwde staat), v.; zie: Bigamie, Monogamie, Polygamie. (g = g).
- Agapen** (gemeenschappelijke liefdemalen onder de eerste Christenen), v. mv.; *de* - werden door het concilie van Carthago in 397 afgeschaf.
- Agar-agar** (Mal. Ceilon-mos, eetbaar zeewier, geleachtige, vierkante stangen uit Indisch zeegras verkregen), v. (g = g).
- Agaten** (van agaatsteen), bn.: *een* - arm-band, *een* - halsnoer.
- Agatha** (meisjes-, vrouwennaam), v. -'s.
- Agave** (Amerikaansche pracht-aloe), v. - n: *de* - behoort tot de vetplanten, *zij* wordt bij ons in tobben aangekweekt.
- Ageeren** (handelend optreden, te werk gaan): *tegen* iemand -, *in* rechten tegen hem optreden. (g = g).
- Agenda** (aanteekboekje, dagboek; ook lijst van werkzaamheden, van punten ter bespreking in een vergadering, dagorde), v. -'s.
- Agens** (werkend beginsel, werkende oorzaak of werkend middel), o. agentia.
- Agent'** (zaakgelastigde, lasthebber, vertegenwoordiger in zaken van handel, nijverheid, bankwezen; ook: verkorting van politieagent), m. - en; -**esse** of -**es**, v. -essen. (g = g).
- Agentschap** (betrekking van agent; het kantoor van een agent), o. -schappen: *hier* ter stede is *een* - *der* Ned. Bank.
- Agentuur'** (het bedrijf, het kantoor van een agent; vertegenwoordiging van een handels-huis), v. -turen: *hij* leeft *van* *een* - *in* suiker, agentschap. (g = g).
- Agent van politie** (politie-man, diender), m. agenten van politie. (tie = sie).
- Agger** (korte verheffing, gevolgd door een daling bij laag water of eb), m. gmv.: *de* - *komt* op, *rijzing* van het zeewater bij eb op de Zeeuwsche kusten, vooral in springtij.
- Agglomerat'** (opeenhooping zonder samenhang), v. -raten: *een* - *van* delfstoffen, samenklontering.
- Agglomeratie** (ophooping, opeenhooping), v. -s, -tiën: *een* - *van* huisjes, ook Agglomerat'. (t = s).
- Aggravatie** (verergering, verzwaring, b.v. van straf), v. gmv. (t = s).
- Aggreëren** (goedkeuren, *iem.* aan- of opnemen); zie Geaggreëerd.
- Aggregaat** (vereniging tot één geheel, klomp bestaande uit stoffen), o. -gaten.
- Aggregatie** (aanneming, toelating), v. gmv.
- Aggregatie-toestanden** (de fysieke toestanden: vast, vloeibaar, gasvormig, waarin een stof kan voorkomen), m. mv. (t = s).
- Aglo** (It. het percent, dat een betere geldspecie meer waard is dan een mindere; oppgeld), m. gmv.: *de* - *van* Nederlandsch geld bij omwisseling in Duitsch is ± 1.5 %.
- Aglor'no** (It. als op klaarlichten dag), bw.: *illuminatie* -; *de* rivier was - verlicht.
- Agiotage** (actienhandel, windhandel, beurs-spel), v. gmv.; ook: kunstgrepen, om den koers van een of ander effect te doen rijzen of dalen.
- Agioteur'** (geldwisselaar, beurs-speculant), m. -s. (g = g).
- Agitatie** (gisting, woeling, onrust, opwinding, ontsteltenis, spanning), v. -s, -tiën. (g = z).
- Agitato** (It. muz. snel, onrustig, woelig), bw.: lees: *adzitato*,

- Agita'tor** (volksmenner, woelgeest), m. -s. **Agiteeren** (opruien, verontrusten, in spanning brengen). (g = zj).
- Agla'ia**, myth. naam van de jongste der drie Gratiën, eig. de Schitterende.
- Agnat'ien** (naaste bloedverwanten van vaderszijde, zwaarmagen), m. mv., (g = g), verg. Cognaten.
- Agnosceeren** (als echt erkennen, voor geldig verklaren): een handteekening -. (g = g).
- Agnosie** (onkunde, onwetendheid), v. gmv.
- Agnos'tiel** (eig. niet-weters, nl. zij, die beweren, dat het bestaan van God niet geweten kan worden), m. mv. (g = g).
- Agnosticis'me** (leer der noodzakelijke onwetendheid van den mensch in zaken God betreffende), o. gmv. (g = g).
- Ag'nus Dei** (Lam Gods, d.i. Jezus als zoenoffer), o. gmv.; R.-K. medaillon van was, door den paus gewijd, waarop een Lam met kruisvaan is afgebeeld, o. -'s. (g = g).
- Ag'o'gisch** (muz. betrekking hebbende op het tempo), bn.: accelerando, ritardando en a tempo zijn -e teekens.
- Agonie** (Fr. doodstrijd, het zietogen), v. gmv.
- A'gora** (marktplein in oud-Griekenland), v.
- Agoraphobie** (ruimtevrees, pleinvrees), v.
- Agraaf** (haak, kram, gesphaak), v. -grafen.
- Agrammatis'me** (spraakstoornis), o.; zie: Aphasie en Agraphie.
- Agraphie** (verlies van het vermogen, om woorden te schrijven), v. gmv. (ph = f).
- Agrariërs** (startkundige partij in Duitschland), m. mv.: de - vormen de landjonkerspartij, zij komen op voor de belangen der grondbezitters en der landbouwers en vragen bescherming van de landbouwproducten, door b.v. hooge invoerrechten.
- Agrarisch** (den akkerbouw of het landbezit betreffende), bn.: de -e wetten der Romeinen, vooral die van C. Licinius Stolo (376 v. C.), inhoudende, dat geen Romein meer dan 126 HA. land van 't staatsdomein bezitten mocht; een - weekblad, de -e partij in Duitschland.
- Agrarische bank**, v. -banken; zie Landbouwbank; -socialisme, o.; zie Akker-socialisme.
- Agreement** (borduursel, garneersel), o. -en.
- Agres'sie** (aanranding, aanval), v. -s.
- Aggressief** (aanvallend), bn. en bw.: een -ieve politiek; Griekenland ging - optreden.
- Agric'ultuur** (land-, akkerbouw), v. gmv.
- Agrippi'jnsch**: de -e zwaan, epitheton van Vondel; zie: Keulen en Zwaan.
- Agrippi'na**, gesch. dochter van Germanicus, kleindochter van Tiberius: zij is een der verfoeilijkste vrouwen in de gesch., 15-59 n. C.; haar geboorteplaats was de stad der Ubiërs, later, 50 n. C., naar haar Colonia Agrippina (Keulen, zie ald.) genoemd.
- Agronomie** (landbouwkunde), v. gmv.
- Agronom**, **agronomist** (landhuishoudkundige, wetenschappelijk gevormd landbouwer), m. -nomen, -nomisten.
- Agurk** (soort van kleine komkommer), v. -en; ook, Augurk'.
- Ah**, tw.: uitroep van droefheid, van toorn, van walging enz.
- Aha** (eig. ah + ha), tw.: uiting van aangename verrassing, blijde voldoening, van goedaardige scherts, van terechtwijzing, enz.: *Aha, u is bang voor koud water?*
- Ahas'verus**, naam v. d. Wandelenden Jood.
- Ahorn'** (eschdoorn), m. -en: in ons land vindt men den gemeenen -, (Schotsche lindeboom), en den kleinen -, (Spaansche aak of eik).
- Ahor'men** (van ahornenhout), bn.: een - boog.
- Al**, tw.: uiting van smart of verdriet, inzonderheid v. pijn: -, *wat stoot ik mijn knie daar!*
- Al**, aal (dierk. tandeloos zoogdier in Brazilië en op Ceilon, aldus geheeten naar het geluid, dat het voortbrengt), m. -'s; zie Lui'aard.
- Algre'tte** (Fr. zilverreiger), v. -n; ook, een kuif van een vogel, pluim of bosje reigerveeren; verder, rechtstandige pluim op dameshoeden.
- Alr** (Fr. schijn, uiterlijk, voorkomen), o. -s; zich een - geven, zich voornaam aanstellen, zich een voorkomen van deftigheid geven; een - uit een opera = melodie.
- Ajak'kes**, zie Ajasses.
- Ajas'ses**, **ajasz'es**, tw.: het woord is een uitroep van tegenzin, afkeer, walging (gewone volkstaal, b.v.: -, *wat vuile handen!*)
- A'jax**, naam van twee Grieksche helden voor Troje: de -en; fig. een onstuimig, opbruisend krijgsman; lees: a'-jaks.
- A'jer blan'da** (O.-I. mineraalwater), o. gmv.
- A'jer-ij's** (O.-I. ijswater), o. gmv.
- Ajour** (Fr. eig. het licht doorlatend, met kleine openingen, opengewerkt), bn. en bw.: diamanten, - gezet; ook, van borduurwerk, van kousen.
- Ajourneeren** (verdagen, tot een volgenden dag uitstellen); ook Adjourneeren.
- Ajuin'** (een ui of siepel), m. -en: de - bloeit in de maanden Juni of Juli; als stofnaam, v.
- A'kal** (O.-I. list, kunstgreep, soefje), v. -s.
- Akant'** (plantk. doornachtige plant uit Z.-Europa, met fraai omkrullende, geribde bladeren; ook berenklaauw, fig. bladvormig loofwerk ter versiering v. Corinthische zuilen), m. -en; zie Acanthus.
- Akeflet'je** (onaangename taak), o. -s: een leelijk -, een mooi, een lekker, een plezierig -, ir. een naar, vuil, ook lastig werk of geval, een onaangename boodschap, die men met weerzin doet. gmv.
- Akelel'** (ranonkelachtige plant), v. -en; ook klokbloem; ook Akolei.
- A'kelig** (naar, treurig), bn. en bw.; -er, -st: een - gezicht zetten; het - gehuil van wolven, het - kerkerhol; het brandgeklep galmt - over het stadje, het ziet er daar - uit.
- A'ken** (aardr. zeer oude Duitsche stad, door de Romeinen gegrondvest), o.; zie: Keulen en Rome; -sch: het -e woud.
- A'ker** (vrucht v. d. eik), m. -s, w.g.; fig. voorwerpen in den vorm v. e. aker of eikel: zilveren pijpedoppen in palmhouten -tjes, (C.O.)
- A'ker** (koperen of ijzeren emmertje, put-emmertje), m. -s: een - bij een regenbak.
- Akeviet'je**, **akkeflet'je**, o. -s; z. Akefietje.
- Ak'ker** (stuk bouwland), m. -s: een - onspitten, voorbereiden, ploegen, bebouwen, zuiveren, enz.; fig. de - der poëzie, de dichtkunde; de - der dooden, Gods -, de - des Heeren, het kerkhof; zegsw. Gods water over Gods - laten loopen, zie Water.
- Ak'kerkamille** (zeker onkruid op zandgrond), v. gmv.; -kils (vruchtje van het doornzaad), v. -sen; -kool (hazenlatuw, -sla), v. gmv.
- Ak'kerleeuwerik** (veldleeuwerik), m. -en.
- Ak'kermaal** (gesch. heg als grensteeken), o.

- Ak'kermalsbosch** (bosch v. jong eiken-hakhout als boord om akkers), o. -bosschen; -hout (eiken opslag of hakhout als zoom om akkers), o.: het - wordt om de zeven jaar gekapt en geschild; zie Eikschillen.
- Ak'kerman** (landman, boer), m. -lui. vero.
- Ak'kermannetje** (witte kwikstaart), o. -s; zie: Bouwmeesterije, Boomk wikstaart.
- Ak'kerpaardestaart** (plantk. schadelijk onkruid op bouwlanden), m. -staarten.
- Ak'ker-socialisme** (economisch stelsel, dat vooral streeft naar collectivisme van grondbezit en volgens hetwelk alle privaat-grondbezit wordt opgeheven), o. gmv.
- Ak'kerwetten**, v. mv., zie Agrarisch.
- Ak'kerwinde** (plantk. stingerplant, onkruid), v. -n: de - heeft roode of paarse bloemen.
- Akkoord'** (overeenkomst, vergelijk), o. -en: tot - komen, geraken; het op een - je gooien, schikking; tot - brengen; een - maken, sluiten, treffen, aangaan, ook, muz. samenklank van drie of meer tonen.
- Akkoord'** (naar behooren, juist in orde), bn.: die rekening is -, alles is - bevonden.
- Akolef'**, v.: zie Akelai; fig. de benaming van verschillende rederijderskamers: De Witte Acolen te Leiden (zinnebeeld van ootmoed en liefde).
- Akoniet'** (plantk. ranonkelachtige giftplant), v. -en: tot de -en behooren de monnikskap (met blauwe) en de wolfswortel (met gele bloemen); ook **Aconiet'** (als vergif), o. gmv.
- Aks** (grootte bijl), v. -en; in gebruik bij houthakkers; voormalig strijdwapen; ook: Aaks, Akst.
- Akte** (handeling of daad: hoofdeel van een tooneelstuk of -spel; bedrijf), v. -n, soms ook -s: een treurspel in vijf -n of -s.
- Akte** (wettig bewijsschrift, document), v. -n: een authentieke -, akte, in wettelijken vorm verleden; een onderhandsche -, z. ald.; een notarieele -, z. ald.; een - van den burgerlijken stand, d. i. betreffende geboorte (geboorteaakte), overlijden, huwelijk (huwelijksakte); een - voor de jacht of jachtaakte, te verkrijgen bij den ontvanger der registratie; de - van Navigatie, vad. gesch., in 1651 door Cromwell uitgevaardigd.
- Akte** (diploma, bewijs van bevoegdheid), v. -n, ook -s: - van bekwaamheid als onderwijzer; de - van hoofdonderwijzer; een - voor het Fransch, de wiskunde, enz., een - voor het M. O.; een - examen, zie ald.
- Akte** (rechtst. aantekening, notering), v. gmv.: - vragen, d. i. opteekening van een getuigenis of v. e. feit, tijdens de terechtzitting; - verleen, d. i. de inwilliging er van.
- Akte** (R.-K. in vasten vorm opgestelde en als gebed uitgesproken opwekking of belijdenis), v. -s of -n: een - van geloof, een - van hoop, van liefde, van berouw.
- Akte-examen** (onderwijzers-examen), o. -s.
- Al**, telw. bn. en zn.: met - zijn macht, geheel; - het volk, - zijn best; - le man, d. i. elke; in - le geval, in - len opzichte, - le gedierte; - ler oogen wachten op U; tot - ler verbazing, wij gaven - len hun loon.
- Al** (alles wat bestaat) o.: het -, heeal, alles; God schiep het -.
- Al**, bw.: - te goed (bw. van graad); hij was er -, reeds; zeg het - of niet, wèl; gij kunt - of niet gaan; hij praat - maar door, gedurig; zegsw. - doende leert men, steeds.
- Al**, vgw., ofschoon.
- Al**, Arab. lidwoord, in samenst. als: Alcazar, -cohol, -chimie, -hambra, -koran, -koof; zie ald.
- A la**, op de wijze van, op zijn: - française, op zijn Fransch.
- Al'aan** (voortdurend, steeds weer), bw.
- A la bais'se** speculeeren: Fr. op daling der koersen rekenen en daarop speculaties gronden; zie A la hausse.
- A la bonne heure** (Fr. zoo mag ik het! heel goed, ga uw gang!), bw.
- Al'adin** (bezitter van een tooverlamp), m.; in een der vertellingen van de 1001-nacht bezit - door die lamp macht over de geesten, om tot rijkdom en aanzien te komen.
- A la haus'se** speculeeren: Fr. op rijzing der koersen speculatiën gronden.
- Al'ang-a'lang** (O.-I. reuzengras of rietgras ter manshoogte), v. gmv.: de - velden bestaan uit een centonige, zilverwitte graszee; de - steppen of wildernissen; ook Al'ang-allang.
- Al'ant** (plantk. samengesteldbloemige plant, wier wortel als geneesmiddel gebruikt wordt tegen maagkwalen), m. gmv.; - swijn (wijn, op alantswortel getrokken), m. gmv.
- Alarm'** (wapenroep, noodgeschreeuw: naar de wapens, te wapen!), o. gmv.; - roepen; - slaan, nl. op de trom; - blazen, nl. op de trompet; - luiden, nl. met de torenklok; een loos -, d. i. ijdele, onnoodige oproep te wapen; een valsch -, verkeerd, misleidend; op het eerste -, fig. rumoer, dreigend gevaar.
- Alarmeeren** (door alarm maken bijeenbrengen, op de been brengen, oproepen), de brandweer -, fig. doen onstellen, schrik aanjagen, in opschudding brengen.
- Alarm'fluit** (stoomfluit, die gevaar te kennen geeft), v. -fluiten: de - klinkt, als de machinist van den trein gevaar ziet; de - laat zich hooren, als het water in den ketel te laag staat; zie Alarmvlotter.
- Alarm'geklop** (het voortdurend kleppen met de alarmklok), o. gmv.
- Alarmist'** (iemand, die alarm maakt; fig. ontsteltenis wekt: onrustschreeuwer), m. -en: een - is iem., die overal gevaar ziet dreigen.
- Alarm'klok** (vroeger klok in den toren, die alleen bij brand of gevaar werd geluid, om de brandweer of de soldaten op te roepen), v. -klokken; de - luiden, schrik verwekken; - kreet, m. - kresten.
- Alarm'peil** (noodpeil, hooge en gevaarlijke waterstand van een hoofdriever), o. gmv.
- Alarm'vlotter** (stoomwezen: toestel, drijvende in den ketel, en dat de stoomfluit afsluit), m. -s; ook, laagwaterverklikker.
- A la sul'te**, Fr. van officieren: aan het eind van de ranglijst; lees: su-i'ete.
- Albancees'** (bewoner v. Albanië, i. d. Balkan), m., -neezen; - baneesch' of - ba'nisch, bn.
- Albast'** (half doorschijnend, zeer fijn en helderwit marmer), o. gmv., wordt gebruikt voor beeldwerk, voor schoorsteenmantels, enz. zie Carrarisch.
- Albast'en** (van albast), bn.: een - vaas; ook albaster: een - knikker, (C.O.)
- Al'batros** (reusachtige meeuw, stormvogel), m. -sen: de - heeft wieken van 3 M. vlucht.
- Al'be** (R.-K. wit linnen, ten voeten afhangend kleed van den dienstdoenden priester), v. -n.
- Al'bedil** (die alles bedilt), m. en v. -len, gmv.; zie Bedilal,

- Al'behoeder** (dicht. de Godheid), m. gmv.
Albertijn' (gouden muntje, ± f2.50 à f3.00, uit de dagen van Albertus in de Z.-Nederlanden, 1598-1611), m. -en.
Al'beschik (bedilal, moelial), m. en v., -ken.
Al'bestuur (het opperbestuur Gods), o. gmv.; ook: -bestier, bij uitbr. de Godheid: Welaan, dus wil 't het Albestuur, (Bild.)
Albigen'zen (godsdienstige secte der 12e eeuw in Midden-Frankrijk), m. mv.
Albikoor' (zeemakreel), m. -koren; z. Boniet.
Albinis'me (ontbreken van pigment in haar en oog), o.; zie Albino.
Albi'no (Sp. eig. witteling: iem., zonder pigment kleurstof dus met witte huid, wit haar en bloedroode oogen), m. en v. -'s: onder de negers vooral vindt men -'s; ook onder de dieren: spierwitte muizen, konijnen, raven, olifanten; zie Kakkerlak.
Al'blon, o.; - is de oudste naam van Schotland en Eng.; de herkomst v. h. woord - is onzeker.
Alblasserwaard' (aardr. streek in Z.-H., gelegen tusschen Lek en Merwede), v.
Al'bum (eig. het witte boek; boek, bundel of koker witte bladen, waarop men vrienden iets kan laten schrijven of teekenen ter herinnering; ook boek om portretten, postzegels enz. te verzamelen), o. -s: postzegel-; -blad (blad in een album), o. -en.
Albumi'ne (eiwitstof), v. gmv.
Alea'de (Sp. dorpschout of vrederechter in Spanje), m. -n.
Alea'll (loog-basis), o. -liën: potasch is een -; -ca'lish (loogzouthoudend), bn. en bw.
Alea'zar (Arab. het kasteel: paleis der Moorsche koningen in Spanje, b.v. te Cordova, Sevilla, Segovia), m. -s; ook dans- of speelhuis, café-chantant in Moorsche stijl.
Alchimie', alchemie' (Arab. goudmakerij, het zoeken naar den steen der wijzen, zie ald., of naar het elixer des levens, dat onsterfelijk maakt), v. gmv.; het woord - bet. oorspr. de kunst, om sappen uit planten te trekken.
Alchimist' (middeleeuwsche goudmaker of zoeker naar den steen der wijzen), m. -en.
Aleib'ades, gesch. bekend Atheensch veldheer en staatsman, 450-404 v. C.
Al'eides, andere naam van Hercules.
Al'cohol (Arab. gezuiverde vluchtige wijngest; door gisting uit suiker of zetmeel ontstane kleurlooze, prikkelende vloeistof, spiritus), m. gmv.; -coho'lica (alcoholische dranken), v.
Alcoholisa'tie, -isee'ring (het onderhevig zijn of maken aan het alcoholmisbruik), v.: de - van de Negers.
Alcoho'lish (alcohol bevattend), bn.
Alcoholis'me (leer van de waarde of onwaarde van den alcohol; verlaaftheid aan alcohol; vergiftiging door alcohol), o.: wet tot bestrijding v. h. -; zie Drankbestrijding.
Alcoholist' (iem., die grof misbruik van alcohol maakt), m. -en.
Al'coholvrij (zonder alcohol), bn.: -e dranken; -e wijnen.
Al eor'so (handel. tot den koers van den dag), bw.; lees: kor'-zoo.
Al'eyon (fab. vogel, die zijn nest maakt op de golven der zee; ijsvogel, zeezuulhuw), m. -s; ook Alcyoon; zie Halcyon.
Al'door (steeds door, voortdurend), bw.
Ald'nen (Venetiaansche uitgaven der Grieksche en Lat. klassieken, uit de 16e eeuw), v. mv.: de - heeten naar den drukker Aldo,
Aldra' (zeer spoedig), bw.
Aldus' (alzo, op die manier), bw.: zij sprak -.
Ale (Engelsch bier uit tarwemout, met weinig hop), v.; verg. A al (bier).
Alec'to, v. myth., zie Eumeniden.
Aleer', vgw.: - ik dat stuk teeken, vraag ik eenig beraad, alvorens.
Ale'vel d. i. (al)evenwel, bw.: toen hij - opsprong, (Potg.), niettemin, echter, toch.
Alexan'der, bijgenaamd de Grootte, wereldveroveraar, 356-323 v. C.
Alexandrijn' (versregel, bestaande uit 6 jambische voeten, meestal met een caesuur of rust na den derden voet), m. -en; zie Bilderdijks Ondergang der eerste Wareld, Vondels Treurspelen, enz.; de - is genoemd naar den Franschen dichter Alexander van Parijs, die in de 12e eeuw deze statige versmaat in een dichtstuk over Alexander den Groeten gebruikte; -sch, bn.: de -e voetmaat.
Alexandrijn'sche bibliotheek (de grootste boekerij der oudheid, door Ptolemeus II in Alexandrië gesticht), v. gmv.: later vernield door Romeinen, Osmanen en Christenen.
Alf, m. alven; Germ. myth.: licht-; goede geest; donker-, booze geest; later opgenomen in den zin van zot, gek, dwaas; ook **Elf**.
Al'fadur, Germ. myth. Alvader, d. i. vader van alles, nl. Odin, Wodan.
Al'heim (Germ. myth. het glansrijk verblijf der lichtelfen), o.; zie: Oberon, Titania.
Alfoe'ren (oorspronkelijke, heidensche bevolking van Celebes, de Molukken, enz.), m. mv.; -foers'ch, bn.: -e krijgers.
Al'frank (bitterzoet, slingerplant), v. -en.
Al fres'co (It. muurschildering met lijnverf, op versche pleisterkalk), o., zie Fresko.
Al'gebra (Arab. stelkunde, letterrekening), v. gmv.: zegsw. dat is - voor mij, ik versta er niets van.
Algebra'isch (stelkunstig, tot de algebra behorende), bn.: een -e vorm, een -e formule, een -e oplossing.
Al'geheel (totaal, ten volle), bn. en bw.
Algemeen' 1. (het geheel, de gansche omvang), o. gmv.: de Maatschappij tot nut van 't -, d. i. van iedereen; in 't - of over 't -, in 't geheel genomen; 2. (eig. aan allen of de meesten gewoon, ieder betreffend), bn. en bw.; -er, -st: de -e geschiedenis, d. i. van alle volken der aarde; het -e stemrecht, nl. voor alle burgers; de -e dienstplicht, voor alle jongelieden van 19 jaar; een -e opstand, d. i. der gansche bevolking; een -e vergiffenis of amnestie, voor iederen delinquent zonder uitzondering; zij is - bemind, hij is - bekend, bij iedereen; dat wordt - geloofd, door iedereen.
Algemeene Staten (gesch. vergadering van gevolmachtigde afgevaardigden, vertegenwoordigende het geheele volk), m. mv.
Algemeen'heid (hoedanigheid van algemeen; vage beschouwingen, gezegden), v. -heden: zich met -heden van iets afmaken.
Algemeen wel'zijn (het welzijn van de gezamenlijke menschen), o. gmv.
Al'gen (plantk. germ. voor wieren), v. mv.
Algerijn' (bewoner van Algiers), m. -en; -gerijns'ch, bn.: -e zeeroovers; -giers' (staat en stad op de N.-kust van Afrika), o.
Algoede (God: de Goedheid, die nl. boven allen en alles goed is), m. gmv.: de - moge u geleiden! ook Algoedheid (God, de

- Algoede*), v. gmv.: Zoo hoore de -heid, wat een vader smeekt, (Staring).
- Alguazil'** (Sp. politiemann, gerechtsdienaar), m. -s. (zil = ziel).
- Alham'bra** (Arab. eig. het roode huis, voormalige residentie en burcht der koningen van het Westersch kalifaat, z. ald., bij Granada in Spanje), o.: aan het - werd gewerkt van 1213-1338.
- Alhier'** (op deze plaats, hier ter plaatse), bw.
- Alhoewel'** (ofschoon, hoewel), vgw.
- Al'las** (anders, anders gezegd), bw.: Kamacho met zijn muts of - zijn halm, (Langendijk).
- Al'las** (eig. aliasnaam: schertsende bijnaam, spotnaam), m. -sen: zijn - zal voortaan Mietje wezen; spreekt.: grappige knaap, guit.
- Al'libi** (het aanwezig-zijn elders), o. -'s: zijn - bewijzen, in rechten aantoonen, dat men elders vertoefde tijdens het plegen van zeker misdrijf en dus onschuldig is.
- Aliëna'tie** (vervreemding, verpanding; afstand v. rechten, verstandsverbijstering), v. -s.
- Alignement'** (Fr. richtingslijn), o. -en: dit huis staat uit het -, de rooilijn.
- Al'ikas** (wit-marmere knikker), m. -sen.
- Al'ikruk** (kleine eetbare zeestak, op de kusten van N.-W.-Europa), v. -en; een - van een ventje, een klein dik ventje.
- Alimenta'tie** (levensonderhoud, voeding), v.
- Al'inea** (eig. van de linie af: nieuwe regel; lid van een wetsartikel), v. -'s. (ne = nee).
- A Pinstar'** (Fr. op de wijze van), bw.
- Alizari'ne** (roode kleurstof uit den wortel der meekrap, thans vooral uit koolteer), v. gmv.; -inkt (groenachtig blauwe inktsoort, die zwart schrift geeft), m. -en.
- Alk** (dierk. arctische zwemvogel met rudimentaire vleugels), v. -en.
- Alka'li**, o. -liën; zie Alcali.
- Alkaloïden** (met alkaliën overeenkomende, scheikundig afgezonderde stoffen, meestal plantaardige vergiften), v. mv.; zie: Kinine, Morphine, Nicotine, Strychnine.
- Alkann'a** (gewas o. a. voorkomende in het Middellandsche zeegebied; bruinroode kleurstof, uit den alkannawortel), v. gmv.; -rood, o.
- Al'kohol**, m.; zie Alcohol.
- Alkoof'** (afgescheiden slaapvertrekje in een kamer), v. -koven; het woord - komt uit het Arabisch en het eig. gewelfd gebouw, vertrek.
- Alko'ran** (Arab. eig. de Koran, d. i. het gezegene: wet- en geloofsboek van den Islam), m.
- Al'lah**, Arab. de Allerhoogste naam van God in den Koran; - oe akbar, God is groot!
- Allebeide**, -bei (alle twee), telw.
- Alledaagsch'** (gewoon), bn.: de -e tinkleurige haringen in het aquarium van Artis, (v. Deyssel); een - mensch, dichter, kunstenaar, die niet uitmunt; de -e koorts, die elken dag weerkomt; -heid (het gewone of ordinaire, het onbelangrijke), v. -heden.
- Allee'** (wandellaan), v. -ën; -tje, o. -s.
- Alleen'** (niet vergezeld, buiten ander gezelschap), bn.: ik wil - zijn, een ongeluk komt zelden -, hij was - met zijn vader; iem. - spreken, zien, ontmoeten.
- Alleen'** (slechts, enkel, blootelijk), bw.: ik wil u - waarschuwen; op die wijze -; het was maar - om eens te kunnen lachen; wij wandelen - des Zondags.
- Alleen'handel** (recht tot verkoop van een artikel met uitsluiting van mededingers), m. gmv.; zie Monopolie.
- Alleen'heerschappij** (onbeperkte oppermacht), v. gmv.; zie Autocratie.
- Alleen'heerscher** (onbeperkt heerscher), m. -s, zie: Autocraat, Despoot, Tyran.
- Allee'nig** (alleen), bn. en bw.: zij waren - in de kamer; zij leefden - voor elkander, slechts; dicht. of gmv.
- Alleen'lijk** (slechts, enkel), bw.: ik heb - gevraagd naar bewijzen.
- Alleen'spraak** (toon. gedeelte v. e. tooneelstuk, dat door een acteur alleen gereciteerd wordt; ook woorden, die iem. in gedachten, hardop tot zich zelf spreekt), v. gmv.; ook Monoloog.
- Alleen'staand** (op zich zelf staand, d. i. los of verwijderd van andere gelijksoortige dingen), bn.: een - huis, een -e boom; fig. een - ijveraar, een - feit, een - geval.
- Alleen'verkoop** (monopolie, d. i. uitsluitend recht tot het verkoopen van eenig artikel), m. gmv.: den - van eenig artikel hebben.
- Al'lebaar** (allemaal, allegader), bw. gmv.
- Allebaar'tje** (mengelmoes), o. -s: het was er een echt -, zeer gemengd gezelschap.
- Allegeeren** (aanhalen van schriftuurplaatsen, enz., ze ten bewijze aanvoeren). (g = g).
- Allegorie'** (eig. beeldspraak), v. -ën: een - is een zinnebeeldige voorstelling, ook in de beeldende kunsten; een uitgewerkte vergelijking van een of ander feit, van een reeks van handelingen of van eenige abstractie; lees: Huygens' Scheepspraat; De beste Vriend van De Gén.; zie ook: Zinnepeel. (g = g).
- Allego'risch** (zinnebeeldig), bn. en bw.: e n -e optocht; iets - voorstellen.
- Allegret'to** (It. muz. een weinig levendig, vroolijk te spelen), bw.
- Alle'gro** (It. muz. vroolijk, levendig, snel), bw.
- Alle'luja** (prijsst God! een vreugderoep), o. -'s, ook: Alle'luj'a; zie Halleluja.
- Al'lemaal** (altemaal, al te zamen), telw.: meheer weet, dat we daar - arm zijn, (C.O.).
- Al'leman** (iedereen), vnv.: hij is de vriend van Jan en -, de heele wereld; -sgading, v.: voor ieders smaak of gebruik iets; -sgok, (risee van iedereen), m. -gekken; -svriend, m. -vrienden: die hond is een -.
- Allengs'**, ook, Allengskens (langzamerhand, gaandeweg, hoe langer hoe meer), bw.: de toren verdween - uit het oog, v. lieverlede.
- Al'lenhalve** (eig. van alle kanten: in elk opzicht, geheel en al), bw.
- Al'lerbest** (in de hoogste mate goed), bn.: -e vader, broeder, vriend; het -e werk; bw.: hij heeft - geantwoord: op zijn -, zoo goed mogelijk genomen; allerbest! uitdrukking van instemming.
- Al'lerchristelijkst** (oude titel der Fransche koningen), bn.: Zijne -e Majesteit.
- Al'lereerst** (aan al het andere voorafgaande), bn.: mijn -e zorg was een hotel te zoeken.
- Al'lergetrouwst** (in de hoogste mate getrouw), bn.: de koning van Portugal heette Zijne -e Majesteit.
- Al'lerhande** (van alle verschillende soort), soortgetal en bn.: - koek, op -e wijze; spreekt. alderhande.
- Al'lerhande** (kleingood, koekjes), o. gmv.
- Al'lerheiligen** (R.-K. een der hooge feestdagen), m. mv.; -dag (1 November), m. -dagen; -feest (feest ter gedachtenis van alle Heiligen, feestdag in de R.-K. kerk), o. -en.
- Al'lerheiligst** (in de hoogste mate heilig),

bn.: de -e Drieuldigheid of Drieëenheid.
Allerheiligste, o.; z. Heiliged. Heiligen.
Allerheiligste (R.-K. het H. Sacrament), o.: den zegen geven met het -.
Allerhoogst, bn.: het -e geluk.
Allerhoogste, m., nl. God.
Allerjongst (zeer jong; laatste), bn.: de -e snik. dicht.
Allerkinderen of -dag (R.-K. nl. 28 Dec.), m.: zie Onnoozele-kinderen.
Allerlaatst, bn.: de -e stonde; zn. o.: iets voor het -e bewaren.
Allerlei (van alle soort), soortgetal en bn.: - speelgoed, - menschen, - gevaren; spreekt. al'derlei; ook Allerhande.
Allerlei (al'lerlei dingen), o. gmv.: de krant heeft vandaag een mooi -.
Allerliefst (in de hoogste mate lief), bn.: mijn -e zusje, Koozje was -, (C.O.)
Allermeeft, bn. en bw.: op zijn -, zoo hoog mogelijk genomen: dat kost - f 50.
Allerminst, bn. en bw.: de -e bediende; op zijn -; er waren op zijn - vijftig leerlingen; als zn. o.: het -e b.v. als ik het -e nog van je hoor, ga je mijn deur uit.
Allernaast (het naast wonend), bn.: -e buren; het -e dorp, dichtstbij gelegen.
Allerwegen (overal), bw.: - was vreugde.
Allerzielen of -dag (2 Nov.), m. -dagen; -feest (gedachtenis van alle overledenen, in de R.-K. kerk), o. -en.
Allies (alle dingen, de gezamentijke hoeveelheden, alles samen), o. zelfst. onbep. voorw.: - was verbrand, schrijf mij -; bij uitbreiding, de geheele natuur: - juicht, - was in lentedos! ook verzamelnaam: er ontbreekt van -; - wel aan boord.
Alliesbehalve (op verre na niet), bw.: ik ben - tevreden over u, volstrekt niet.
Allieszins (in elk opzicht, op elke manier of wijze), bw.: - tevreden zijn; zie Zin.
Alliège (Fr. metaalmengsel, legering), v. -s.
Alliance (Fr. bond, bondgenootschap), v.: - française, genootschap ter verspreiding en bevordering der Fransche taal en letterkunde, buiten Frankrijk.
Alliantie (verbond, verbintenis, bondgenootschap), v. -tiën en -s, zie Triple.
Allicht (gemakkelijk, wellicht), bw.
Alligatie (menging, legering), v. -s, -tiën: - rekening, zie Alliage.
Alligator (Sp. Zuidamerikaansche, 2,5 M. lange krokodil, kaaiman), m. -s.
Alliteratie (letter- of stafrijm, oorspr. eigen aan de oud-Germaansche poëzie), v. -s, -tiën: de - bestaat in gelijkheid van de aanvangsletters of -lettergrepen, b.v. Leonoor, mijn lieve licht! (Hooft); een schelle schicht schoot schichtig uit den hoogen (Jacq. Perk). Verder uitdrukkingen als: hof en have, kind noch kraai, geld of goed, in rep en roer, met man en muis, enz. (tie = sie).
Allitereeren (een alliteratie vormen); er zijn nog vele -de uitdrukkingen in onze taal, b.v. bont en blauw, zie Alliteratie.
Allo (toe, komaan), tw.
Allocutie (toespraak, inz. Latijnsche toespraak van den paus tot de verzamelde kardinalen), v. -s, -tiën.
Allodiaal (eigen-geërfd, niet leenroerig), bn.
Allodium (eig. geheel vrije bezitting, vrije erve, zonneleën, vrij en onvervreembaar erfgoed, allodiaal goed), o. -diën, -dia.

Allonge (Fr. verlengstuk van een wissel), v. -s: - is een aanhangsel v. e. wissel om daarop de reeks der endossementen te vervolgen.
Allonge-pruik (Fr. staartpruik uit de dagen van Lodewijk XIV), v. -pruiken.
Allons (Fr. voorwaarts, laten wij gaan!), tw.
Allood (het gehalte v. edel metaal, gehalte v. munten; deelen-fijn van goud of zilver), o. gmv.; fig. menschen van slecht -, soort, slag; verzen, gedichten van minder -, gehalte.
Allopath (aanhanger der allopathie), m. -pathen.
Allopathie (geneeswijze, bij welke tegenwerkende geneesmiddelen in voldoende hoeveelheden worden aangewend), v.: bij - wordt pijn verdoofd door morphine, koorts verdreven door kinine, slapeloosheid door chloraal. Het tegengestelde is Homoeopathie.
Allopatisch (met de allopathie voeling of betrekking houdende), bn.: de -e geneeswijze.
Alloquium (aanspraak), o. -quia. (qu = kw).
All'otta'va (It. muz. 8va d. i. acht tonen hooger te spelen of te zingen), bw.
Allotria (bijzaken, vreemdigheden), o. mv.
All right! (Eng. in orde, klaar, goed zoo), tw.
Alludeeren (toespelen, stekelig zinspelen).
Allumeeren (aansteken, doen ontbranden).
All unisono (It. muz. eenstemmig, gelijk-luidend), bw.
Allure (gang, pas; fig. gedraging, manier van doen), v. -s: iem. van Duitsche -s, hij nam de -s aan van een militair.
Allusie (toespeling, zinspeling), v. -s, -siën.
Alluviaal (tot het alluvium behoorende, aangestibd), bn.: -viale gronden, b.v. zand, klei; -viale vormingen, b.v. gorzen, kwelders; het -viale tijdperk in de aardgeschiedenis, het jongste der bekende vormingen van de aardschors; z. Alluvium.
Alluvie (aanspoeling, aanslibbing van zand of klei), v. gmv.
Alluvium (aardk. jongste aardvorming, aangestibde of aangespoelde grond), o. gmv.; alle gronden, die na de diluviale tijd gevormd, behooren tot het -; zie Alluvie.
Alm (weide boven in het hooggebergte), v. -en.
Alma mater (Lat. de voedende moeder, nl. der wetenschappen, de voedster-moeder, een eerenam voor een hoogeschool), v. -s.
Almacht (almogendheid), v. gmv., de Godheid.
Almachtig (alvermogend), bn. en bw.: zoo waarlijk helpe mij God -. eedsformulier, zie ald.; dat is - aardig, weergaasch, erg. zeer.
Almachtige, bij dichters Almachte, nl. God.
Alma'gra (roode klei, bruinroode oker), v.; - heet in de schilderkunst Indisch- of Perzisch-rood.
Almanach de Gotha, m.: een sinds 1763 te Gotha verschijnende almanak, met bijzonderheden van alle landen en vorstenhuizen.
Almanak (een Arab. woord, het is sedert 1300 in Europa bekend: dagwijzer, tijdwijzer, kalender), m. -ken, volkst. almanak: zegsw. mijn hoofd is geen -, ik kan niet alles onthouden; - leugenzak: de voorspellingen, opgaven van weer en wind in een - blijken meest leugens; liegen als een -, gezegd van iem., die veel liegt; de dood kent geen -, d. i. stoort zich niet aan mensche-lijke berekeningen, enz.; zie Knkhuizer -; 2. (jaarboekje), m. -ken: de Muzen -, de - voor het schoone en goede, enz.; de bloeitijd

dier jaarboekjes valt tusschen 1830 en '50; zie nog Volksalmanak.

Al mar'co (It. naar h. gewicht, v. munten).

Almavi'va (lange mantel, aldus geheeten naar den graaf d'Almaviva, een der hoofdpersonen uit het blijspel: *le Mariage de Figaro*, het meesterwerk van Beaumarchais), m. -s.

Alme'de, almec' (ook, *eveneens*), bw.

Almo'gend (almachtig), bn., als zn. **Almo'gende** (God); -heid (alvermogen), v.

A'loë (lelieachtig gewas, inheemsch in de Kaaplanden, Oost-Indië, enz., uit welks bladeren men een geneeskrachtig sap trekt, ook aloë geheeten), v. -'s: -extract, -pillen.

A'loen-a'loen (O.-I. uitgestrekt grasplein in Javaansche dorpen), v. -s; een - is ook een vierkant grasplein vóór de woning van den Resident of voor die van hoofden of Java.

Alom' (overal), bw.; **alomtegenwoordig** (op alle plaatsen tegenwoordig), bn.; als zn. **Alomtegenwoordige** (God), m.

Al'omvattend (alles in zich sluitend), bn.: Gods - e macht, een - e geest, het - oog Gods.

Aloud' (zeer oud, oeroud), bn.; -heid, v.: de vorsten der -, van voor onheuglijken tijd.

Alp (berg), m. -en; de overtocht van een hoogten -, (Geel); meest in het meerv.; zie Alpen.

Alpa'ca (Peruviaansch schaap), v. -'s; de - heeft lange, zijdeachtige wol, zij wordt ook in Duitschland aangefokt; verder, de wol zelve, alsmede de dunne, lichtgekleurde stof voor dameskleedij er van geweven.

Al pa'ri, à pa'ri (gelijk aan de waarde), bw.: men spreekt van -, wanneer bij geldswaardig papier de koerswaarde gelijk is aan de daarop uitgedrukte nominale waarde; z. Pa'ri.

Alpen (naam van een hooggebergte inz. in Europa), m. mv.: de - van Zwitserland; aardr. de - onderscheidt men naar de hoogte in: Voor - (600-1800 M.). Middel - (1800-2700 M.), Hoog - (boven de 2700 M., b.v. de Mont-Blanc, 4800 M.); zie ook Tunnel; -bloem

(bloem der hooge Alpengebergten), v. -bloemen: het edelweis is een -; -club (vereeniging tot h. beklimmen en wetenschappelijk onderzoeken der Alpen), v. -clubs; -gebied (aardr. al de Alpen samen met hun uitloopers), o. gmv.; -gids (gids v. d. alpinist), m. -en; -gloeien, o.: het -, rooskleurigworden der Alpen en der sneeuw bij op- en ondergaande zon; -herder (herder in de Alpen), m. -s, zie Sennhut; -hoorn,

-horen (seinhoren der herders in de Alpen), m. -hoorns, -horens; -jager (jager der Alpen, gemzenjager), m. -jagers; -klokje (klokbloem, in 't voorjaar groeiend op de hellingen der Alpen), o. -s; -pas, m. -sen, zie Bergpas; -roos (donkerroode erica, in de hooge streken der Alpen, nog onder de sneeuw grens tierend), v. -rozen; -spoorweg (bergspoorweg door de Alpen), m. -spoorwegen; -stok (lange, van anderen met ijzeren munt beslagen bergstok), m. -stokken;

-vlooltje (bloempje der Voor-Alpen, ook sierplantje), o. -vlooltjes.

Alpha en O'mega (Gr.), zie Ego sum -.

Alpha en O'mega (een der oudste rederykerskamers in de Z. Nederlanden, te Yperen), v.: de - dagteekent uit de 14e eeuw.

Alphabet (het a b c, de letters in vaste opeenvolging als klank en ook als teeken), o. -ten: het Latijnsche -, het Grieksche -, het Russische -, het Duitsche -,

Alphabe'tisch (gerangschikt naar de volgorde der letters van het alphabet), bn. en bw.: een encyclopaedie heeft een - e indeeling.

Alpijnsch', alpi'nisch (met de Alpen in verband staande), bn.

Alpinis'me (bergbestijging, wat met de Alpen in verband staat), o. gmv.

Alpinist' (bergbeklimmer), m. -en.

Alree'de, alree' (alreeds, reeds), bw.

Alreeds', bw.: de zon was - onder, reeds.

Al rig'o're di tem'po of **Al tem'po** (It. muz. streng in de juiste of aangewezen tijdmaat).

Alruin' (zeker slaapwekkend kruid, tot de nachtschaden behoorende), v.; -wortel, m. -s, zie Solaneën.

Alruin'-mannetje (poppetje gegroeid uit een alruinwortel), o. -s; het bijgeloof zag er een toovergeest in, die het gezin beschermd tegen ziekten en de vruchtbaarheid bevorderde.

Als, vgw. van vergelijking: wit - sneeuw, zooals, evenals; hij regeert - koning, in de hoedanigheid van; er zijn zeven kleuren, - rood, groen, enz. (verklarend); kom, - het vacantie is (geval, voorwaarde).

Alsdan' (op dien tijd), bw. w. i. g.: met Paschen ..., ik zal het u - zeggen.

Al sec'co (It. muurschildering, zie ald., met lijmvorf op d. drogen wand), bw.; lees: alsek'koo.

Al seg'no (It. muz. van het teeken af), bw.; lees: alsenn'jo.

Al'sem (samen-gest.-bloemige plant met bittere blaren en bloemen), m.; ook aftreksel of extract van alsemknoppen: een druppel -; fig. bitterheid, grievend leed: de hoop kan den - des levens verzoeten, de pen in - of gal doopen, zie Pen; -achtig (als alsem smakende), bn.: een - e drank, een - e bijmaak;

-druppel, m. -s, -en; -wijn (wijn, met alsem doormengd), m. gmv.

Alsjeblieft', asjeblieft' (beleefdheidsvorm), tw.

Alsm'e'de (gelijk mede, zooals ook), vgw. drie koeien - een geit kwamen in de vlammen om; -nog' (nu nog, toen nog, dan nog), bw.: dat gebruik is - niet verouderd; voor - moet dit geheim blijven; -nu' (versterking van nu), bw.: hij besloot - dapper vol te houden; -of, vgw. van vergelijking: hij sprak, - hij er alles van wist, d. i. op de wijze of: het was mij, - ik droomde.

Alt (tweede zangstem, lage vrouwenstem, ook: altviool, strijkinstrument iets grooter dan een viool, de derde partij in een strijkkwartet vervullend), v. -en, zie Altsleutel.

Al'taar (offertafel, tombevormige verhevenheid, om er op te offeren), o. altaren; ook Au'taar, Ou'ter. In de spreekt. Al'taar, in dicht. en hoogerem stijl Al'taar: Zoo spreekt ze en werpt zich voor 't altaar', (Bild.); zegsw. iets offeren op het - des vaderlands, gewillig aan het vaderland ten offer brengen; een meisje naar het - geleiden, huwen; strijden voor hardstede en -, voor al wat dierbaar is; -stuk (R.-K. schildertje of beeldhouwwerk boven 't altaar), o. -stukken: beroemd zijn Rubens -stukken, b.v. de Afnemung van het kruis in de Lieve-Vrouwen-kerk te Antwerpen.

Al'tegader (allen of alles te zamen), bw.; -maal (allemaal, al te zamen), bw.: het is mij - goed; goud - goud! niets dan; -met (eig. al naar de mate; misschien, soms, somtijds, bijgeval), bw.: hij deed er - andere zaken bij,

- (v. Lenn.); *kunt gij mij ook - helpen? zou uw broer de afspraak - vergeten zijn?*
- Al tempo**, bw.; zie *Al rigore*, enz. muz.
- Al'tena**, het land van - (aandr. streek in N.-B. ten O. v. d. Biesbosch), o.
- Alteratie** (ontsteltens, ontzetting, ontroering, schrik), v. -s, -tiën (t = s).
- Altereren** (Lat. ontstellen, ontroeren).
- Alter ego** (Lat. tweede of ander ik; onafscheidelijk metgezel; persoon, die iem. altijd omgeeft of vervangt, b.v. echtgenoot), m. of v; ook, vertrouwde vriend; lees: *ee go*.
- Alternatief** (gedwongen keuze uit twee moeilijke of onaangename gevallen), o. -tieven: iem. voor een - stellen.
- Alternatief** (afwisselend, beurtelings), bn. en bw.: - vuur, wisselvuur.
- Al'tezamen** (allegader), bn.
- Al'terum tantum** (Lat. nog eens zooveel, het tweevoud of dubbel), o.
- Al'tesse** (Fr. Hoogheid, Doortuchtigheid), v. - s.
- Althans** (in elk geval, ten minste), bw.
- Althe'a** (plant, wier wortel geneeskrachtig is, kaasjeskruid), v. gmv.; - **stroom**, v. gmv.
- Al'tijd** (steeds, immer, altoos), bw.; - **du'rend** (onafgebroken), bn.: een - e onzekerheid.
- Al'timeter** (hoogtemeter, werktuig), m. -s.
- Al'timetrie** (hoogte-meetkunde, b.v. voor ongenaakbare hoogten of bergtoppen), v. gmv.
- Al'titu'do** (Lat. hoogte), v.: - meridiaan, middaghoogte.
- Al'toos** (te allen keer, altijd, immer), bw.; - **du'rend**, bn.: een - de almanak.
- Al'truis'me** (belangstelling in anderen, onbaatzuchtigheid), o.: het - zoekt de belangen van anderen te dienen; tegenstelling van Egoïsme.
- Al'truis'tisch** (menschlievend, humaan), bn.
- Al'tsleutel** (muzieksleutel, z. ald., C-sleutel), m. -s; - **stem** (zangstem liggende lager dan de sopraan), v. -stemmen; - **viool**, ook **alt** (tweede viool, die de altstem nabootst als derde partij), v. - violen, altén.
- Al'tuin** (dubbelzout, bestaande uit zwavelzure klei-aarde met een zwavelzuur alkali), v. gmv.; - **aarde** (verbinding van aluminium en zuurstof), v. gmv.: - **achtig**, bn. en bw. ik heb gealuid: papier -, leder -.
- Al'tuminium** (zeer licht tinkleurig metaal, verkregen uit klei-, leem- of aluinaarde), o. gmv.: het - komt niet in vrijen toestand in de natuur voor; S.G. ± 2, 6; het smelt bij witte gloei-hitte; eerst in 1807 afgezonderd; een lorgnetkettinkje van -.
- Al'tvast** (nu reeds, voorloopig), bw.
- Al'tver, al'venaar** (dierk. meestal alvertje, al'fe: vorentje, karpertje), m. -s.
- Al'tvermogen** (almacht), o. gmv.
- Al'tvermogen** (alvermogen hebbend), bn.
- Al'tvernielend** (alles vernielend), bn.: het - e vuur; - **verslindend**, bn.
- Al'tvleeschklier** (ontl. speekselklier, beneden de maag gelegen, vocht afscheidend v. d. spijsvertering), v. - en; ook, P a n c r e a s.
- Al'tvoedend** (dicht. allen voedend), bn.: de - e aarde, de - e herfst.
- Al'tvo'rens**, bw. en vgw.: kom - bij mij, te voren: denk, - gij spreekt, vóór dat.
- Al'tweder, -weer** (bij herhaling, nog eens opnieuw), bw.: zijt ge - op reis?
- Al'tw'end** (alles wetend), bn.; als zn.:
- Al'tw'ende**, m., d. i. God; - **w'endheid**, v. gmv.: de - Gods.
- Al'tw'ij's** (volmaakt wijs), bn.; als zn.: **Al'tw'ij'ze**, m. d. i. God.
- Al'twil'lensdwaas** (kermisgast, die zich opzettelijk als een zot aanstelt), m. - dwazen: de toeren v. d. - droegen de algemeene goedkeuring weg, (V. Lenn.). vero.
- Al'tzegenaar** (de Godheid, de Algoede), m.
- Al'tziend**, bn.: het - oog, Gods oog; als zn. **Al'tziende**, m., d. i. God.
- Al'tziend-oog** (R.-K. een oog in een driehoek en deze in een kring van gouden stralen), o. gmv.: het - is het symbool van Gods alwetendheid.
- Al'tzij'dig** (op allerlei gebied, en alle richtingen), bn. en bw.: een - e vorming, hij is - ontwikkeld.
- Al'tzoo** (aldus, op die wijze), bw.: doe ook gij niet -? wij hebben - gezien, dat lucht gewicht heeft, aldus.
- Ama'b'ile** (It. muz. bevallig, lieflijk, teeder).
- Ama'dis** de Gaulle, held uit den beroemden Spaanschen roman van dien naam, het beeld van een vroom en dapper ridder.
- Amalgaam**, o. - gamen; ook **Amal'gama** (verbinding van kwik met een ander metaal; fig. mengelmoes van zaken of personen), o. - gama's, - gamen: een - van meeningen.
- Amal'gama'tie** (het verbinden van metalen met kwik of met ammonia; afscheiden van sommige metalen uit hun erts door middel van kwik), v. - s, - tiën. (t = s).
- Amalgameeren** (met kwik innerlijk verbinden, samensmelten): **geamalgameerd tin**.
- Amal'the'a**, myth. nimf, welke Zeus (Jupiter) met getemelk en honig grootbracht; volgens anderen de geit zelf; zegsw. *de hoorn van -*, nl. van overvloed, geschenk van Zeus aan de nimfen van Creta; lees: *tee'-a*.
- Aman'del** (steenvrucht dragende boom), m. -s; amandel (steenvrucht), v. -s, -en: er zijn bittere en zoete -en. In het meervoud meestal voorkomende, beteekent - en: twee speekselklieren aan weerszijden van de keel, achter in den mond; ontsteking der -, ziekelijke aandoening; opzetting der -, opzwellend.
- Aman'delachtig** (iets hebbende van een amandel), bn.: hazelnoten hebben een -en smaak; de geur van den meidoorn is -.
- Aman'delolie** (olie, uit amandelen geperst), v. gmv.; - **pas** (-deeg), o. ook: - pars, - pers.
- Aman'uen'sis** (helper, handreiker in een scheik., natuurk. enz. laboratorium, inz. bij het onderwijs), m. -sen of amanuenses.
- Amarant** (purperkleurige herfstbloem), v. -en: de kattestaart is een -; de - is het symbool der onsterfelijkheid.
- Amarant** (purperkleur), o.; - **fluweel**, o. gmv.; - **hout** (violethout), o. gmv.
- Amaril** (smergel, bruin of blauw metaalachtig gesteente, meest als slijpsel gebruikt), v. gmv: Indische -.
- A'mat** (Java. gewicht van 2 pikols), v. -s.
- Amateur** (liefhebber, kunstvriend), m. -s.
- Amateur-fotograaf** (liefhebber in de fotografie), m. - grafen; ook - fotograaf.
- Ama'ti** (muz. kostbare viool, zoo genoemd naar zijn vervaardiger, ze heft der 16e eeuw), v. -s.
- Amazo'ne**, mythologisch vrouwenvolk in Scythië; verder: (strijdbare vrouw; dame te

- paard*), v. -n: de -n kwamen Troje te hulp in het tiende jaar v. h. beleg; - wordt ook gebezigd voor het lange rijkleed eener dame.
- Amazo'nenkleed** (*lang damesrijkleed*), o. -kleeden; ook, -kleederen.
- Amazo'neurivier** (aardr. grootste rivier van Z.-Amerika), v.: de - is een reusachtige stroom, loopende van W. naar O. met weinig verval, onder den evenaar; zij mondt uit in den Atl. Oceaan.
- Am'acht** (beroep, handwerk), o. -en: hij is verzenmaker van zijn -, (M. Hav.); het timmeren is een -; 't is met hem twaalf -en en dertien ongelukken, spott. hij zoekt telkens een nieuw middel van bestaan, maar slaagt in niets, alles wat hij onderneemt, mislukt.
- Am'acht** (vrije heerlijkheid, rechtsgebied, grondgebied), o. -en: Berg-, Hendrik-Ido-; later: **Ambt**, o. als in: hij woont in het **Ambt**, niet in de stad: **Ambt-Delden**, **Ambt-Vollenhoven**, enz.
- Am'achtsheer** (de bezitter v. e. ambachtsheerlijkheid), m. -en; -heerlijkheid (adelijk goed), v. -heden; -huis (rechthuis), o. -zen; -schout (schout v. e. ambacht of rechtsgebied), m. -en; -vrouw (titel van de vrouw of de opvolgende dochter v. d. ambachtsheer), v. -en, ook, -vrouwe; deze woorden zijn alle verouderd.
- Am'achtsman** (vakman, die met handenarbeid den kost verdient), m. -lieden, -lui; -onderwijs (het onderwijs, in een ambachtschool aan leerlingen gegeven), o. gmv.; -school (inrichting tot opleiding van ambachtslieden), v. -scholen.
- Ambassa'de** (Fr. gezantschap, ook de woning v. d. gezant met de bijgebouwen), v. -s.
- Ambassadeur'** (Fr. gezant, afgezant der eerste klasse), m. -s; -svrouw (gemalin van een ambassadeur), v. -vrouwen.
- Am'ber** (dierlijke, harsachtige stof, uit zee opgevischt), m. gmv.: de - is grijsachtig; verder, gele - of ambersteen, barnsteen.
- Am'berboom** (boom, uit wiens bast welriekende hars of balsem vloeit, in het Oosten), m. -boomen; zie *Styrax*.
- Ambidex'ter** (eig. met twee rechterhanden: iemand die zich ni. even makkelijk van beide handen bedient, fig. een zeer handig, zeer bekwaam man), m. -s. (x = ks).
- Ambieeren** (streven, dingen naar, staan naar een post of betrekking).
- Ambigu'** (dubbelzinnig), bn.: dat antwoord is -, onzeker, twijfelachtig. (g = g)
- Ambiguit'eit** (dubbelzinnigheid), v. -en.
- Ambi'orix** (gesch. aanvoerder der Ebuonen), m.; -bewerkte in 54 v. C. in Gallië een opstand tegen Caesar, doch werd verslagen; heeft een standbeeld te Tongeren op de markt.
- Ambi'tie** (eierzucht, eergierigheid; ijverig streven, groote ijver), v. gmv. (t = s.)
- Ambit'eus** (eierzuchtig; vol werkijver), bn.; -zer, -st. (t = s.)
- Ambitionneeren** (vurig wenschen, sterk nagen, eierzuchtig naar iets, b.v. een hoogen post streven); meer *Ambiëeren*.
- Amblyopie'** (verzwakking van het gezicht), v. gmv. (y = ie.)
- Ambol na-hout** (palmhout van Amboina of Ambon), o.: het - is hard, rood of goudgeel.
- Amboneesch'** (van of betreffende Amboina), bn.: een - soldaat.
- Ambroos'**, m. vero.; meest *Ambrozi'n*.
- Ambro'sia** (myth. godenspijs, *ambrozi'n*), v. gmv; zie ook *Nectar*. (s = z).
- Ambrozi'n'** (*ambrosia*), o.
- Ambt** (verkort uit *ambacht*: rechtsgebied v. e. schout of drost: in deze bet. is het veroud.; verder: maatschappelijke betrekking), o. -en: het - van schoolopziener, van rechter, van notaris, enz.; dingen naar een -; een - bekleeden, vervullen; zie *Rentambt*.
- Ambtelijk** (overeenkomstig het *ambt*), bn. en bw.: -e plichten, een -e aanschrijving; een -e mededeeling, een - telegram.
- Amb'teloos** (geen *ambt* bekleedend), bn.: *Da Costa* leidde een - leven, was een - burger.
- Amb'tenaar** (iem. die e. *ambt* of post bekleedt, waartoe hij door het openbaar gezag is benoemd; een beampte van hooger en rang), m. -s of -aren: een rechterlijk -; de - van het Openbaar Ministerie, officier v. justitie; - v. d. burgerlijken stand, meestal e. wethouder.
- Amb'tensarstand** (de stand der *ambtenaren*), m. gmv.
- Ambtenares'** (vrouw. *ambtenaar*), v. -sen: een inspectrice, een schoolopziester is een -.
- Ambt'genoot**, m. -genooten; zie *Collega*.
- Ambt'man** (gesch. *ambachtsman*, d. i. *ambtenaar* van hooger en of lageren rang, *drost*, *baljuw*), m. -lieden, -lui. vero.
- Ambts'bediening** (vervulling van een *ambt*), v. -en; -bejag (het rusteloos streven naar e. *ambt*, naar e. hogere positie), o.; -broeder (*ambtgenoot*), m. -s; -eed (eed, dien een *ambtenaar* aflegt bij het aanvaarden van zijn betrekking), m. -en; -gewaad (officieele kleedij), o. -gewaden; -halve (krachtens of nopens het *ambt*), bw.; -ijver, m. gmv.; -misbruik (misbruik van de macht door een *ambt* verleend), o. -en; -penning (teeken als blijk van aanstelling), m. -en; -titel, m. -s; -wege (-halve: wegens het *ambt*), bw.; -woning (vrije woning), v. -en.
- Ambulan'ce** (verplaatsbaar veldhospitaal, ziekenwagen, veldziekenhuis), v. -s; -dienst, m. gmv.; -dokter, m. -s; -trein, m. -en; -wagen, m. -s.
- Ambulant'** (rondgaand), bn.: een - hoofd der school, zonder eigen klas.
- Amech'tig** (eig. buiten adem: uitgeput), bn. en bw.; -er, -st; -heid, v. gmv.
- A'melaken**, o.; zie *Ammelaken*.
- A'melkoren** (een soort van weit of spelt), o. gmv.; -korenmeel, o. gmv.: van het - maakt men stijfsel.
- A'men** (Hebr. zoo zij het, waarlijk: slotwoord van liturgische en private gebeden), bw. en tw.; als zn. o. en beteekent -: het zij zoo; zegsw. ja en - op iets zeggen, er volmondig mee instemmen; v. eeuwigheid tot - altijd door.
- Amendeeren** (wijzigingen voorstellen in een wet): een wetsartikel -. (men = men).
- Amende honora'ble** (Fr. openlijke verklaring, dat men verkeerd gehandeld heeft; openlijke schuldbekentenis, tevens vraag om vergiffenis), v.: - doen.
- Amendement'** (voorstel tot wijziging of verbetering in de redactie of den inhoud van eenig wetsartikel), o. -en; de Tweede Kamer heeft volgens art. 112 der Grondwet het recht van -. (men = men).
- Amerij'** (korte pods, eig. zooveel tijd als noodig is om een *Avé Marije* te bidden), v.; -tje, o.:

- een - nog geduld! in een -tje, binnen een korte poos, in een handomdraaien.
- Americanis'me** (zegswijze, ontleend aan het Amerik. Engelsch), o. gmv.
- Amerika** (aardr. werelddeel op het W. halfrond), o.: - heet ook de Nieuwe Wereld, het is 4 maal zoo groot als Europa en telt bijna 150 miljoen bewoners.
- Amerikaan'** (bewoner van Amerika), m. -kanen; -sche, v. -n.
- Amerikaansch'** (afkomstig van, betrekking hebbende op Amerika), bn.: -e tarwe; -e toestanden; de -e sterrenvlag, de vlag der Vereenigde Staten van N.-Amerika, met strepen en sterren; zie Sterrenvlag.
- Amersfoorder of Amersfoorter** (inlandsche tabak, eerst in de omstreken v. Amersfoort verbouwd, goedkope tabaksoort), v. gmv.: hij rookt echte - in zijn neuswarmertje.
- Amethist'** (een violetkleurig of zachtpaars half-edelgesteente), m. -en, als stofnaam, o.: de - is het zinnebeeld der boetvaardigheid.
- Ametropie'** (oogziekte, waarbij de lichtstralen niet rechtstreeks het netvlies bereiken, bijziend- of verziendheid), v. gmv.
- Ameublement'** (compleet stel meubels, b.v. voor huiskamer, eet- of slaapzaal), o. -en.
- Amfloen** (O.-I. naam van het heulsap of opium), o. gmv.; -kit (opiumkit of -kot, zie ald.), v. -ten; -pijp (een bamboebuisje met kopje, waarin een kooltje vuur), v. -en; -schuiven (het rooken uit een amfloenpijp); -schuiver, m. -s; z. ook Opium.
- Ami'** (Fr. vriend; ook, naam v. e. schoothond), m. gmv.; vr. Amie.
- Amiant'** (wit steen- of bergglas, draad- of vezelsteen, welke zich laat spinnen en door vuur niet verteert), o. gmv.; ook, Asbest.
- Amicaal'** (vriendschappelijk), bn. en bw.
- Amicaliteit'** (vriendschappelijkheid), v. -en.
- Ami'ce** (vocatief van amicus, vriend), m. -s; als aanspreking: waarde vriend, ook opschrift boven een brief; lees: ami'ce.
- Amicitia** (Lat. vriendschap), v.: lid worden van -, sociëteit van dien naam; lees: -siet'sia.
- Amiraal'** (admiraal), m. -ralen, vero.
- Amiran'te** (Sp. admiraal), m. -s.
- Am'melaken, a'melaken** (tafellaken, laken, om er het vaatwerk op te zetten) o. -s; vero.
- Ammonia** (scheik. kleurlooze, vloeibare verbinding van drie deelen waterstof met één deel stikstof), v. gmv.
- Ammoniak'** (geest van salmomiak of salmiak, vlugzout), m. gmv.
- Ammoniet'**, m. -en; zie Ammonshoorn.
- Ammoniumsuffaat** (kunstmeststof), o. gmv.
- Ammonshoorn** (versteende inktvisch in den vorm van een ramshoorn), m. -en; ook: Ammoniet.
- Ammuni'tie** (krijgsbehoefte, vooral van ontplofbare stoffen gezegd), v.; ook Munitie; -wagen, m. -s, zie Caisson.
- Amnesie'** (zwakte van het geheugen), v. gmv.
- Amnestie'** (algemeene kwijtschelding van straf voor misdrijven), v. -ën: - verlenen, begenadigen; amnestieeren (kwijtschelding van straf verlenen, begenadigen).
- Amoe'be** (slijmduertje, eenoellig diertje), o. -n.
- Am'ok** (O.-I. toestand van woede of razernij van een inlander, zinsverbijstering, door opiumschuiven verergerd), o. gmv.: - maken, als een razende rondloopen en iedereen, dien men ontmoet, overhoop steken; - slaan, d. i.
- een sein geven, 'twelk de bewoners of de personen, die op weg zijn, waarschuwt; -ma-ker, m. -s; -roeper, m. -s; -signaal (waarschuwend teeken), o. -signalen.
- Amoom'** (O.-I. specerijachtige plant), v. amomen: een wasem (geur) van amomen, (Bild.).
- Am'or** (myth. zootje van Venus: god der liefde, gewapend m. boogen pijl); ook: Cupido.
- Amoro'so** (It. muz. teeder), bw. (s = z).
- Amorph'** (nat. vormloos, niet uit kristallen opgebouwd), bn. (ph = f).
- Amorphe** (laagstontwikkelde, minst be- deelde naar den geest), m. en v. -n.
- Amortisa'tie** (delging van de schulden van een staat, gemeente, maatschappij door jaar- lijksche afbetaling), v. -tiën en -ties.
- Amortiseeren** (schuld delgen), (s = z).
- Amo'tie** (afbraak, slooping), v. gmv.: tot - verkoopen, wegruiming. (t = s).
- Amourette** (Fr. minnarijtje), v. -s.
- Amoveeren** (ontzetten uit een ambt; sloopen).
- Amp'as** (Mal. uitgerest suikerriet), v. gmv.
- Amp'el** (omstandig, breedvoerig), bn. en bw.: na -e bespreking, iets - omschrijven.
- Amp'er** (ternauwernood), bw.: hij is - den kinderschoenen ontwassen; men kan in die sociëteit op dat uur - een plaatsje vinden.
- Amp'er** (zuur, wrang, scherp, vijtend van smaak), bn.: -e wijn, -bier, sommige vruchten zijn - van smaak; bw.: gij moet niet - zien, zuurkijken.
- Amp'ere** (eenheid van maat bij electriche stroomsterkte), v. -s: zoo geheeten naar den natuurkundige A. M. Ampère, 1776-1836.
- Amphi'bie**, v. amphibien; men noemde - biën tweeslachtige gewervelde dieren, die op het land en in het water leven.
- Amphi'brachys** (metriek. drietlettergrepige versuoet, met de betoende in 't midden), m. -bra'chen, b.v. Hera'demt | hera'demt | ge- teis'ter | de streken, (Bog.); Geen ne've | lig dui'ster | bedekt' meer | het veld, (Staring); zie Trippelmaat; -bra'chisch, bn.: -e verzen.
- Amphi'on**, myth. fabelachtige koning van Thebe, beroemd lierspeler, die met zijn spel wilde diereu wist te temmen; bij overdracht: beroemde zanger.
- Amphitheater** (bij de Ouden ronde of ovaalvormig theater met oplopende banken- rijen), o. -s; zie ook Coliseum of Colos- seum; in onze theaters de rij zitplaatsen boven tegenover het tooneel; zie: Stalles, Parket, Parterre, Baignoire, Balkon, Loge, Galerij.
- Amphitheatersgewijze** (in een halfrond schuin oplopend), bw.: Genua is - gebouwd.
- Amphitri'te**, myth. gemalin van Poseidon.
- Amphi'tryon** (fig. gulle, vroolijke gastheer), m. -s.
- Am'phora** (Romeinsche en Grieksche vaas of kruik met nauwen hals en twee ooren), v. -'s.
- Amplet'** (kegelvormig medicijnfleschje), v. -ten, vero.: Keesje moest een - wegbrengen.
- Amplia'tie** (aanwulling, uitbreiding), v. -tiën, -s.
- Amplifica'tie** (uitbreiding, verdere uiteen- zetting), v. -s, -tiën.
- Amplis'imus** (Hoogaanzienl., Hoogedel), bn.
- Amplitu'de** (slingerwijdte, grootte van den hoek, dien een slinger bij elke slingering be- schrijft; afstand tusschen op- en ondergangs- punt van een hemellichaam; morgen-, avond- wijdte), v. gmv.

- Am'pon** (Mal. *vergifenis*), v.: - vragen, genade vragen; in de spreektaal ook: A m'poe n.
- Amputa'tie** (heilk. *afzetting v. e. lichaamsdeel*, b.v. van een arm of been), v. -s, -tien.
- Amputeeren** (een lidmaat afzetten).
- Am'stel** (rivier, waaraan Amsterdam ligt), m.
- Am'steland** (aardr. oude benaming der streek met A'dam en het land ten Z. v. die stad), o.
- Am'steller** (bewoner v. Am'steland), m.-s.
- Amsterdamsch pelt** (de waterhoogte bij vloed, van het IJ), o. gmv.; zie A. P.
- Amulet** (Arab. talisman: tooverkrachtig voorwerp, dat op het lichaam gedragen wordt als voorbehoedmiddel tegen tooverij, ongeluk of ziekten), v. -ten.
- Amusant** (vermakelijk, onderhoudend), bn.: een - geval, een - verhaal.
- Amuseeren** (aangenaam bezighouden, vermaken, verlustigen); zich -. (s = z).
- Amusement** (ontspanning, vermaak), o. -en.
- Amusie'** (verlies v. h. muzikaal geheugen), v.
- Amy'lum** (zetmeel), o. gmv.
- Anaal'** (van den anus), bn.: de - ale opening.
- Anabaptis'me** (wederdooperij der 16e eeuw b.v. in Munster onder Jan v. Leiden), o. gmv.
- Anabaptist** (Wederdooper), m. en v. -en.
- Ana'basis**, d. i. tocht van de kust naar het binnenland: de - is een beroemd Gr. historisch werk van Xenophon, zie ald. en behandelt den tocht van Cyrus den Jongeren tegen Artaxerxes van Perzië, den slag bij Cunaxa (401 v. C.), waarin Cyrus sneuvelde en den terugtocht der Gr. hulptroepen (401-399 v. C.), welken tocht Xenophon zelf leidde.
- Anachoreet** (alleenwonend kluisenaar), m. -reten; zie Heremiet.
- Anachronis'me** (fout tegen of verschuiving in de tijdrekenkunde), o. -ismen.
- Ana'creon**, beroemde Gr. lierdichter, ± 540 v. C.; -creon'tisch, bn.: -e liedjes, deze zijn alle onecht.
- Anaesthesie** (het niet functioneeren van het gevoel), v. gmv.; lees: anesteezie.
- Anagram** (letterkeer, wisselwoord, een woord dat door achterwaarts lezen of letterverplaatsing een andere beteekenis heeft), b.v. neger en regen, Eva en Ave, Tesselschade en Sachte Sedeles, o. -men. (g = g).
- Analec'ta** (bloemlezing uit één of meer schrijvers: verder: nalezing, gemengde opstellen), o. mv.; ook Analecten.
- Analogie** (overeenkomst, aanpassing, betrekking van overeenstemming), v. -ën: de werking der - in de taal: bruidskleed, vrouwspersoon zijn bij wijze van - gevormd, verg. bruijgomsplijp, manspersoon. (g = g).
- Analoog** (overeenstemmend, gelijkvormig), bn.; ook Analogisch (overeenkomstig), bn.
- Analphabetus**, -beet' (iemand, die het alfabet niet kent, d. i. die niet kan lezen of schrijven), m. -beten. (be = be).
- Analy'se, analysis** (ontleding, ontbinding, oplossing), v. -lysen.
- Analyseeren** (ontleden, oplossen). (s = z).
- Analyst**(e), analist(e) (scheikundige der practijk, ambtenaar aan een proefstation, enz.), m. en v. analysten, -listen.
- Analytisch** (ontledend, ontbindend), bn.: -e meetkunde, deze geeft lijnen door algebraïsche formules weer.
- Ananas** (een Peruviaansche fijne en geurige dessertvrucht), v. -sen: de - wordt sedert vijftig jaar ook in Z.-Europa aangekweekt.
- Anapaest** (metriek. drielettergrijpige versvoet, met de betoonde achteraan), m. -en, b.v. *Er was rou | we op het huis' | , er was rou' | we in de kluis' |*, enz. (Potg.); *Kan het zijn' | dat de lier | die sinds lang' | niet meer ruusch' | te*, enz., (Da Costa); (ae = e), ook Anapest.
- Anapae'tisch**, -pe'tisch, bn.: -e verzen; zie Anapaest.
- Ana'phora**, -phoor' (stijlfiguur, die bestaat in herhaling van hetzelfde woord aan't begin van een volzin of vers), v. -'s, -phoren.
- Anarchie** (regeeringloosheid of wetteloosheid), v. gmv.
- Anarchis'me** (leer van de onbegrensde zelfstandigheid van het individu), o.: het wil geen eigendom, geen staat, het stelt zijn hoop op geweld, dynamiet, petroleum, bommen, moord en brand; als alles is omvergeworpen, ontkiemt uit den chaos van zelf de orde; dan zal de maatschappij zich zelf leiden en er zal volkomen gelijkheid heerschen, b.v. ook tusschen werkgever en werknemer; zie: Communisme en Socialisme.
- Anarchist** (man van het anarchisme, woelgeest, onruststoker), m. -en: afgunst en ijdelheid zijn de drijfveeren der -en.
- Anarchis'tisch** (van, door, betreffende anarchisten), bn.: een - blad; -e misdaden, bedreven door anarchisten; -e volksmenners.
- Ana'thema** (vervloekt, toegepast in den banvloek der kerk), bn.; ook zn. o.: het -, de vervloeking, meerv. -'s.
- Anato'lie** (aardr. Klein-Azië), o.
- Anatomie** (ontleedkunde), v. gmv.
- Anatomisch** (ontleedkundig), bn.: een - kabinet, een - preparaat, e. - laboratorium.
- Anatomiseeren** (anatomisch onderzoeken).
- Anatomist**, anatoom' (ontleedkundige), m. -tomisten, -tomen.
- Anch' lo sono pitto'rel** (Ook ik ben schilder): uitroep, toegedicht aan Correggio (1494-1534) bij het beschouwen van een schilderij van Rafaël te Bologna, de H. Cecilia voorstellende.
- Anchi'ses**, vader van Aeneas.
- Ancienniteit** (Fr. voorrang naar dienstouderdom of dienstjaren), v. gmv.: naar -, volgens ouderdom van dienst.
- Ancien reg'ime** (Fr. gesch. vóór de revolutie van 1789 in Frankrijk), o.
- Andalu'siër** (iem. uit Z.-Spanje), m. -s; ook Spaansch paard uit Andalusië. (s = z).
- Andalu'sisch**, bn.: -e paarden, -e stieren, nl. uit Andalusië, gewest in Z.-Sp.
- Andan'te** (It. muz. gematigd, langzaam), bw.
- Andanti'no** (It. muz. iets langzamer nog dan andante).
- An'der** (tweede), telw.: een - maal, om den - en dag, om den -, beurtelings; ten andere, tweede; zie ook: Anderdaagsch; bn.: hij heeft een - en knecht, niet meer denzelfden; de - e zijde van het Kanaal, overzijde; de - e zijde van het graf, het leven hiernamaals; een leven van de - e wereld, een hetsch spektakel; iem. naar de - e wereld zenden of helpen, hem dooden; hij werd een - man, verschillend van vroeger; dat is - e kost, betere; evenzoo: - e thee, tabak; ook onbep. voorw.: de een zegt dit en de - dat; de, het een en de, het -.
- Anderdaagsch** (om den anderen dag komend), bn.: de - e koorts, malaria; zie Derdendaagsch.
- Anderdeels** (wat betreft het andere of

- tweede deel*, bw.: *eensdeels hebt gij getijk, - zijt ge in 't ongelijk*, ten andere.
- An'derhalf** (*één en een half*), telw.: - uur, - halve gulden, d. i. de tweede half; - pond.
- An'dermaal** (*voor den tweeden keer*), bw.
- An'derman** (vooral in den genitief, *ander-mans*), vnv.: *het is goed riemen snijden uit -s leer*; zie Riem.
- An'ders** (*op een andere wijze*), bw.: *iets - aanpakken; ik kom in dat koffiehuis niet meer zooveel als -*, voorheen, vroeger; *hij is - zoo welwillend*, in andere omstandigheden, gewoonlijk.
- Andersden'kend** (*van andere denkwijze vooral op 't gebied der kerkleer*), bn.; -e (*iem. v. e. andere gezindte*), m. en v. -n: *alles te vermijden, wat aanstoot kan geven aan -n*.
- An'dersgeziud** (*anders van richting*), bn.; als zn. -e, m. en v. -n.
- An'dersom** (*in andre of tegengestelde richting*), bw.: *draai den sleutel eens -*, ga - staan, fig. *het is juist -*.
- An'derszins** (*op andere manier of wijze*), bw.: *hij zal je wel - zien te benadeelen*.
- Anderwerf**, bw.; zie *Andermaal*.
- Andij'vie** (*cichoreiachtige plant, moesgroente*), v. gmv.; spreekt. *andj'vie*; -sla, v. gmv.
- Andoren, andoorn** (*lipbloemplant*), m. s.; *de witte - heet ook malrove*.
- Andre'asorde** (*Schotsche orde, door Jacobus V in 1540 ingesteld*), v.: *de - heet ook de orde van de Distel of van St.-Andries*.
- Androï'de** (*mechaniek menschenbeeld, beweegbare ledpop*), v. -n. (i = ie).
- Andromache**, gemalin v. d. Trojaanschen held Hector; lees: -machee.
- Androphaag'** (*menscheneter*), m. -phagen; (ph = f); zie ook: *Anthropophaag*.
- Anekdote** (*kort, grappig verhaal, teekenend vooral, uit iem. particulier leven*), v. -n en -s: *een vermakelijke -*; zie *Mop*.
- Anemie'** (*geneesk.*, ook, *Anaemie: bloedarmoede*), v. gmv.; zie *Bleekzucht*.
- Anemisch** (*geneesk. lijdende aan anemie*), bn.: *een - gestel*; ook: *Anaemisch*.
- Anemographie'** (*beschrijving van de verschillende winden, den aard er van*), v. gmv.
- Anemologie'** (*leer v. h. ontstaan, de richting enz. van den wind; windkunde*), v. (g = g).
- Anemometer** (*meter van de kracht en de snelheid van den wind; windmeter*), m. -s.
- Anemooi'** (*ranonkelachtige bloem*), v. -momen: *de bosch-, de weide-, bloeien in April en Mei: ook wel windbloem* geheeten, omdat ze door den wind licht ontbladerd worden.
- Aneroï'de-barometer** (*barometer zonder kwik: toestel tot het meten van den luchtdruk, die op de wanden van een luchtledige trommel inwerkt*), m. --barometers.
- Angel** (*haak of hoek met weerhaakjes, om visch te vangen; steekwapen met weerhaak van bijen, wespen, schorpioenen enz.*), m. -s: fig. *de - van den tijd, v. h. berouw*; zegsw. *iem. aan zijn - krijgen*, iem. door een lokaas in zijn macht krijgen; *de bij laat haar - in de wond*; zie *Voetangel*.
- Angelica** (*schermbloemige boschplant*), v. -s; *de wortel van sommige soorten wordt als artselij gebruikt, de geconijfte stengel der - dient als garnering van taarten*. (g = g).
- Angelus** (R.-K. *het drieledig gebed, dat 's morgens, 's middags en 's avonds bij het kleppen v. h. Angelus-klokje wordt gebeden*), o. soms m.; -klokje, o. -s; -torentje, o. -s, zie *Juffertje en Dakruiter*.
- Angi'na** (*keelziekte, ontsteking van de amandelen en stijmvliezen*), v. gmv.
- Ang'kloeng**, v. -s; zie *Ankloeng*.
- Anglai'se** (*Engelsche vrouw, Engelsch meisje, ook Engelsche dans*), v. -s. (ai = è).
- Anglicaan'** (*lid der Anglicaansche kerk in Engeland*), m. en v. -canen; ook, -kaan.
- Anglicaan'sche kerk** (*de Eng. staatskerk, de Hooge of Bisschoppelijke kerk*), v.; zie *Anglicanisme*.
- Anglicanisme** (*officiële eeredienst in Engeland, dateerend van 1534, ingesteld door Hendrik VIII, 1509-'47*), o. gmv.
- Anglie'sme** (*woord of uitdrukking, naar het Engelsche taaleigen gevormd of uit het Engelsch overgenomen*), o. -n.
- Anglo-Amerikaan'** (*Amerikaan van Engelsche afkomst*), m. -Amerikanen.
- Anglomaan'** (*naaier, prijzer, aanbieder van al, wat Engelsch is of uit Engeland komt*), m. en v. -manen.
- Anglomanie'** (*naaiperij of blinde ingenomenheid van of met al, wat Engelsch is*), v. gmv.
- Anglophobie'** (*dwaze afkeer van alles, wat Engelsch is*), v. gmv.
- Angoer** (O.-I. *wijn*), m.; -poef (*champagne*), m.
- Ango'ra-geit** (*geit uit Angora, Klein-Azie*), v. -geiten: *de - heeft lang, zijdeachtig haar en schroefvormige horens; -kat* (*kat uit Klein-Azië*), v. -ten: *de - heeft lang, zijdeachtig haar*.
- Angst** (*verwant met eng: gevoel van benauwdheid, beklemdheid*), m. -en: *de - des doods; - doorstaan, uitstaan; de - bekruipt hem, d. i. maakt zich gaandeweg van hem meester*.
- Ang'stig** (*met angst vervuld, erg bevreemd*), bn. en bw.; -er, -st: *-e blikken, een - gezil, een - zwijgen; zij keek haren man - aan*.
- Angstvallig** (*angstig gestemd, vreesachtig*), bn. en bw.; -er, -st.
- Angulair'** (*met hoeken, hoekig*), bn.: *het - systeem bij vestingbouwkunde*. (g = g).
- Ani-a'ni** (*Mal. sikkelvormig mesje, rijstmesje, waarmede op Java de padie op den akker halm voor halm wordt afgesneden*), v. -s.
- Antijl'** (*indigo-plant*), m. gmv.
- Antijs'** (*schermbloemige plant met zaadjes van een specerijachtigen smaak*), m. gmv.; -**likeur**, v. gmv.; -**melk** (*zoete melk, waarin antijszaad is gekookt*), v. gmv.; -**olie**, v. -oliën; -**water** (*brandewijn, getrokken op antijszaad*), o. gmv.; -**zaad** (*de vrucht van de antijspant*), o. -zaden; in de volktaal: *Annijs'*: *een glaasje -*, likeur, z. *Anisette*.
- Anil'ine** (*een uit steenkoolteer verkregen grondstof voor de kleurstof-industrie*), v. gmv.: *de lineerder trekt ter drukkerij de roode lijnen in registers, enz. met -*.
- Anima'lish** (*dierlijk*), bn.: - *voedsel*, b. v. vleesch; z. *Plantaardig*. (i = ie).
- Anima'to** (It. muz. *bezield, levendig*), bw.
- Animeeren** (*aansporen, opwekken, aanmoedigen tot koopen of verkoopen in den handel*).
- Animis'me** (*het toekennen v. e. ziel aan alle dingen, bewerktuigd of niet*), o. gmv.
- A'nimo** (It. *opgewekte geest of stemming; handel: kooplust, vraag*), v. gmv.
- Animositeit'** (*verbittering, vijandigheid*), v. gmv. (s = z).
- Animoso** (It. muz. *bezield, levendig*), bw.

- Aniset'te** (anijstlikeur, brandewijn op anijst getrokken), v. gmv. (s = z).
- Anjelier'** (sierbloem onzer tuinen, uit Italië, N.-Afrika, enz. afkomstig), v. -en: de Chi-neesche -, de kleine -, enz.
- An'jer** (anjelier, giroffel), v. -s.
- An'ker** (eig. kleine ton: wijnmaat van ± 38 L., 45 flesschen), o. -s.
- An'ker** (vischhand, een ton v. 50 KG), o. -s.
- An'ker** (werktuig, om een schip aan vast te leggen, scheepsanker), o. -s: ergens zijn - gooien, werpen, er zijn intrek nemen, om er korteren of langeren tijd te verwijlen; hij ligt voor zijn laatste -, het is slecht met hem gesteld; zijn - lichten, heengaan, zich verwijderen; zijn - kappen, zich overhaast uit de voeten maken; verder is -: een onderdeel van bepaalde uurwerken (ankerhorloge); deel v. e. magneto-electrische machine en ijzeren houvast of klauw (een balk met -s bevestigen); -arm (een der beide dwarslopende uitsteeksels v. e. anker), m. -en; -boei (boei of tonnetje, blok hout, dat de plaats v. h. uitgeworpen anker aanwijst), v. -en, zie ook Joon; -grond (grond of bodem, waar men ankert of het anker laat vallen), m. -en; -ketting (ketting, waaraan het anker hangt, kabelengte groot, bestaande uit acht stukken, door harpen vereenigd, elk van 15 vadem lengte), m. -en; -kuil (groot, zakvormig vischnet), m. -en; -tros (anker-ketting), m. -en; zie: Boeganker, Nood-, Plecht-, Rust-, Tui-, Werpanker.
- An'keren** (het anker werpen), ik ankerde, heb geankerd: op stroom -.
- An'kloeng** (Java, muziekinstrument: roosterachtig toestel van bamboezen kokertjes in opklimmende lengte), v. -s; ook Angkloeng.
- Anna** (meisjes- en vrouwennaam), v. -s, Annäatje; St. Anna, de echtgenoot van Joachim en moeder van Maria: de grootmoeder van Jezus; de patrones der gehuwde vrouwen; zegsw. zij zit al in St. Anna's schapraai, zij is al een bedaagde juffer en zal niet meer trouwen; daar loopt wat van St. Anna onder, daar is een steekje aan los, de zaak is niet pluis, niet oorbaar voor kiesche ooren.
- Anna'len** (jaarboeken, een naar volgorde der jaren geschreven geschiedenis van het in een staat enz. gebeurde), v. mv.: - waren in Rome de aanteekeningen van de hoofdgebeurtenissen van het afgelopen jaar, die door den hoogepriester (pontifex maximus) werden gehouden; thans ook: jaarboeken van een vereeniging, van een missie of zending, enz.
- Anneli'den** (dierk. ringwormen), v. mv.
- Annex'** (aangehecht, bijbehorend bij iets, dat als hoofzaak wordt voorgesteld), bn.
- Annex'a** (Lat. bijlagen), o. mv.
- Annexa'tie** (inlijving, geweldadige toeëigening van landstreken, provinciën, enz.), v. -s, -tiën: de - van den Elzas (1871).
- Annexeren** (inlijven v. e. gebied).
- Annexionist'** (die wil annexeren), m. -en; -is'me, -is'tisch.
- Annihileren** (voor nietig verklaren, vernietigen, te niet doen); zie Nihil.
- Anniversarium** (herinneringsdag), o. -riën.
- An'no**, A.O. (in het jaar, ten jare); -currente, zie A. C.; -Domini, zie A. D.; -mundi, zie A. M.; -passato, zie A. P.
- Announce** (aankondiging, advertentie), v. -s.
- Announceeren** (aankondigen, berichten, aanzeggen, bekendmaken, adverteeren). (c = s).
- Annota'tie** (aanteekening), v. -s, -tiën.
- Annoteeren** (aanteekeningen maken).
- Annueel'** (wat één jaar duurt, wat jaarlijks terugkeert, jaarlijksch), bn.
- Annuitelt'** (jaarlijksche aflossingsom van een schuld, d. i. behalve den interest betaalt men een deel v. h. kapitaal terug), v. -en.
- Annuleeren** (opheffen, ongeldig verklaren).
- Annuncia'ta-orde** (de hoogste ridderorde in Italië, in 1162 gesticht), v. de - werd in 1724 tot de hoogste orde verheven. (c = ts).
- An'nus** (jaar), m. anni; -gratiae, het dienstjaar, dat door de ringbroeders wordt waargenomen ten bate eener predikantsweduwe, genadejaar, d. i. het jaar na het overlijden.
- An'ode** (positieve, elektrische pool), v. -n; zie Electrode.
- Anomaal'** (afwijkend, onregelmatig), bn.
- Anomalie'** (onregelmatigheid, afwijking van den regel), v. -lieën.
- Anoniem'** (ongeteekend, naamloos), bn.: een - artikel, een - schrijven.
- Anonimiteit'** (het anoniem-zijn), v. gmv.
- Ano'nymus** (een ongenoemde), m. -nymi.
- Ano'pheles** (malaria-mug, besmetting overbrengende steekmug), v. -sen.
- An'organisch** (onbewerktuigd, onbeziel), bn.
- Ansj'o'vis** (klein vischje van de familie der haringen en sardijnen), v. -sen: de - der Zuiderzee, Bergsche -; -vangst, v. gmv.
- Antagonis'me** (tegenwerking, bestrijding; strijd tusschen twee tegengestelde meeningen, leeringen, enz.), o. gmv.
- Antagonist'** (tegenstander, tegenwerker), m. of v. -en: in de ontleedk. een spier, wier werking die van een andere opheft: buig- en strekspieren zijn elkaars -en.
- Antarc'tisch** (nabij de Zuidpool gelegen of voorkomend), bn.: de -e zeeën, de Zuidpool-zeeën; zie Arctisch.
- Ante** (hoek- of wandpilaster), v. -n.
- Antecedeeren** (voorafgaan, den voorrang hebben), (c = s).
- Antecedent'** (voorafgegane zaak, vroeger gebeurd feit), o. -en: iemands -en, feiten uit iemands vroeger leven; spraakk. het woord, de zin, waarop het betr. voornw. terugwijst; in: de jongen, die daar gaat, is jongen het -; een - stellen, een geval doen ontstaan, waarop anderen zich later beroepen kunnen.
- Antedateeren**, meestal **Antidateeren** (een vroegere dagteekening dan de werkelijke geven aan een akte, wissel, geschrift, enz).
- Antediluviaal'**, -diluviaansch' (van vóór den zondvloed), bn.: -ate geramten, b.v. van den mammoet; fig. doodouderwetsch.
- Antediluvia'nen** (mensen of dieren van vóór den zondvloed), m. mv.
- Anthologie'** (bloemlezing), v. -ën. (g = g).
- Anthraciet'** (oudste steenkolensoort met 92% koolstofgehalte), o. gmv.: - verbrandt zonder stank of rook en met weinig asch; uit Saksen, Rusland, Westfalen; lees: antrasiet'.
- Anthropologie'** (kennis der natuurkundige eigenschappen van menschenrassen), v. gmv.
- Anthropoloog'** (beoefenaar der anthropologie, kenner der rassen enz), m. -logen.
- Anthropometrie'** (eig. meting van den mensch, t. w. voor rassenstudie en criminologie) v. gmv. het stelsel van - door Bertillon bestaat in schedelmetingen bij misdadigers; zie Bertillonage

- Anthropome'trisch** (wat met de anthropometrie in verband staat), bn.: de -e methode, ter onderscheiding van individuen.
- Anthropomorph** (menschvormig, in den vorm v. e. mensch), bn.: -e apen, boschpen, menschen; - **morphe** (menschvormige hoofdletter), v. -n.: de - uit de handschriften van de 8e-12e eeuw. (ph = f).
- Anthropomorphisme** (de voorstelling van een goddelijk wezen onder een menschengedaante), o. gm.v.; ook: de leer, die het menschelijke tot maat van alle dingen maakt.
- Anthropopaag** (menscheneter, Kannibaal), m. en v. -phagen. (ph = f).
- Anthropophagie** (het menschen-eten), v. gm.v.: de - uitroeien. (g = g).
- Anthropophobie** (menschenvrees), v. gm.v.
- Anti** (Gr. tegen, tegenover), bw.; veel in samenstellingen: Anti-duurte-comité, Anti-oorlog-Raad, Anti-trekhonden-bond.
- Anticham'bre** (Fr. voorvertrek, wachtkamer bij een minister enz.), v. -s: - houden; zie Antichambreeren.
- Antichambreeren** (wachten in een voor-kamer, tot men toegelaten of geroepen wordt): iemand laten -.
- Antichrist** (eig. tegenchristus: de tegenstander van Chr., de Christusvijand, de bestrijder van het Christendom), m. gm.v.; lees: antikrist.
- Anticipa'tie** (vooruitneming, vooruitloping), v. -s, -tiën: bij - betalen, vooruitbetalen, d. i. vóór den vervaltijd; bij -innen, bij voorschot; rechtst. het recht van den verweerder tot verkorting van den termijn van dagvaarding. (tie = sie).
- Anticipereen** (vooruitnemen of -beschikken, b.v. van zijn jaarwedde; vooruitloopen op een beslissing).
- Anticonstitutioneel** (strijdig met de grondwet; tegen de gevestigde staatsregeling), bn.
- Antierliek** (wederlegging van een boek- of kunstbeoordeeling), v. -critieken.
- Antidateeren**; zie Antedateeren.
- Antidotum** (tegengift, middel tegen gift), o. -dota.
- Antiek** (volgens den smaak of den trant van oude dagen of van de Gr. en Rom. oudheid), bn. en bw.; -er, -st: -e meubelen, een -e kast; een - gemeubileerde kamer; de -e kunst, -e schoonheid; als zn. o. -en: beeldhouwwerk, bas-reliëfs, standbeelden uit de dagen der klassieke oudheid; werken naar het -, naar Gr. of Rom. modellen; antieken, kunstwerken of kunstenaars der klassieke oudheid.
- Antigone**, myth. gids van haren blinden vader Oedipus, koning van Thebe, toen deze uit zijn rijk gebannen was; lees: -nee.
- Antillen** (aadr. de in Midden-Amerika in een boog rondom de Caraïbische Zee gelegen eilanden), v. mv.: de - heeten ook wel West-Indië; men verdeelt de - in Groote - (Cuba, Jamaica, Haïti en Portorico) en Kleine -; zie ook: Eilanden boven en onder den Wind, en: Ned. West-Indië.
- Antilope** (geitachtig hert, gazel), v. -n.: de -n leven troepsgewijze.
- Anti-lucht'vaargeschut** (mil. geschut, zóó geconstrueerd, dat men er luchtschepen en vliegtuigen mee kan neerschieten), o. gm.v.
- Antimacassar** (kleedje, dat over het leer of het trijp van canapé of lusterstoel wordt
- gehangen, om dit te vrijwaren voor vlekken van de haarolie), m. -s; zie Macassarolie; ook: Antimakassar.
- Antimonium** (een zilverwit halfmetaal of metalloïde), o. gm.v.: het S.G. van - is ± 7, smeltpunt is 433° C; het - komt meestal in zwavelverbinding voor; zie Spiesglans; -erts (erts, bestaande uit 72¹/₁₀ - en 28¹/₁₀ zwavel), o. -en: - wordt op vele plaatsen in Spanje, Duitschland en Frankrijk gevonden.
- Antinational** (strijdig met de belangen of met den geest der natie), bn. en bw.
- Antinomie** (strijdigheid tusschen twee artikelen eener wet of tusschen twee wetten), v. -mieën.
- Antipathie** (gevoel van afkeer, tegenzin), v. -ën; lees: -patie'.
- Antipathiek** (wie of wat afkeer inboezemt), bn.; -er, -st.
- Antiphoon** (R.-K. keervers v. e. psalm; ook, wisselzang, beurtzang), v. -phonen. (ph = f).
- Antipode** (tegenwoeter), m. -n: de aardmiddellijn, van ons voetpunt uitgaande, wijst de woonplaats onzer -n aan; fig. wederstrever.
- Antiquaar** (oudheidkenner, oudheidminnaar, handelaar in oudheden of oude boeken), m. -quaren; ook: Antiquarius. (qu = kw).
- Antiquariaat** (winkel of handel van een antiquaar), o. -aten. (qu = kw).
- Antiquarisch** (de oudheden betreffende), bn.: op - gebied. (qu = kw).
- Antiquiteit** (een oudheid, een voorwerp uit de oudheid), v. -en. (qu = kw).
- Antirevolutionair** (op staatkundig en kerkelijk gebied, tegen de beginselen en uitwerkselen der Fransche revolutie gezind), bn.
- Antirevolutionair** (voorstander der beginselen eener rechtzinnige Protestantsche wereldbeschouwing), m. -en.
- Antisemit** (vijand v. h. Jodendom), m. -en; -semie'tisch, bn.; -semite'sme, o.
- Antiseptisch** (bacteriënwerend, smetstof doodend), bn.: sublimaat is een - middel.
- Antithe'se** (stijlfiguur der tegenstelling, tegenstelling in denkbeelden, in leer), v. -n: een hoofd vol kreuken, een geweten zonder rimpel, (Vondel); tegenstelling van liberale en clericalen partijen; ook Antithesis, v. -theses.
- Antitoxine** (tegengift), v. gm.v.
- Antonius**, zie Triumviraat.
- Antoniusbrood**, o. -en; -kruis, o. -en; -vuur, o. gm.v.; zie onder Sint.
- Antonoma'sia** (stijl. troop der naamwysing), v. -s: de held van St. Quentin, d. i. Egmond; de koning der dieren, de leeuw; een Cicero, een welsprekend redenaar. (s = z).
- Antwoord** (eig. tegenwoord: bescheid, wederwoord), o. -en: een - op een verzoek, op een brief; taal en -, toespraak en mond-ling bescheid: - geven, - zenden, iets zonder - laten, het - op iets schuldig blijven.
- Antwoorden**, ik antwoordde, ik heb geantwoord: iemand op een vraag -, hem mondeling of schriftelijk bescheid er op geven.
- Anubis** (godheid der oude Egyptenaren met den kop van een hond of v. e. jukhals), m.: de - was de wachter der goden, men plaatste hem in beeltenis vóór de altaren, of in de voorportalen der tempels.
- Anus** (ontl. opening v. d. afvoerdarm), m.
- Aorta** (ontl. groote hartslagader), v. -s.
- Apachen** (een stam van Roodhuiden in

- Mexico, berucht en vechtlustig; in Parijs straatboeven en -moordenaars in de buitenwijken*), m. mv.: in 1901 gaf een journalist dien naam aan dergelijke bandieten.
- Apanage** (toelage uit de staatskas aan niet-regerende leden van 't vorst. huus), o. en v. -s.
- Apanage-houder** (O.-I. pachter-leenman van den sultan, b.v. van Djokja), m. -s: de - is des sultans plaatsvervanger bij de bevolking. (g = zj).
- Apert** (bijzonder; afzonderlijk; voor zich; ter zijde), bn. en bw.: een - e keus; iets - leggen, zetten; als zn.: -je (kleinigheidje; gesprek tusschen twee personen alleen), o. -s.
- Apathetisch** (lusteloos, zorgeloos), bn.
- Apathie** (on gevoetheid, ziekelyke onverschuldigheid, lusteloosheid, verslapping), v. gmv.
- Apatisch** (lusteloos, onverschuldig), bn.
- Apegapen** (sterven): hy lgt op -, hijgt naar den laatsten adem. gmv.
- Apelles**, beroemdste schilder van oud-Griekenland; - was een tijdgenoot van Alexander den Gr.; fig. nutteloos staat deze - op de wacht, (C.O.), ir. schilder.
- Ap-en dependenties** (al, water toe behoort, al het by behoorende), v. mv. (t = s).
- Apembakhuus** (apentronie), o. - bakhuizen, meestal - bakkes, o. - en; - broodboom (boom uit tropisch Afrika, soms 20 M. hoog), m. - boomen: de eetbare vruchten van den - hebben den vorm van een komkommer of kalebas; - dans (volksnaam van een straat in Den Haag, verbasterd uit les Appendances, de bijgebouwen der Fransche Ambassade, kort na 1713 aldaar ingericht), m. gmv.; - haar (volksnaam van zekere fijn gesneden en zware tabak), o. gmv.; - kool (in den dierenruim, het getraliede hok of het huis voor de apen), v. - en; - kool (beuzelpraat, beuzelary), v. gmv.: - verkoopen of opdisschen, zotteklap uitkramen of dwaze, nietswaardige praatjes (om iemand te misleiden); - kop (fig. kwajongen, vlegel), m. - pen; - kuur (mukktige griet, belachelijke kuur, dwaze nuk), v. - kuren; - land (scherts. Oost-Indië), o. gmv.; - liefde (onverstandige dwaze liefde), v. gmv.: blinde liefde van ouders tot hun kinderen heet -.
- Apennijnen** (aardr. gebergte, dat Italië in een boog doorsnijdt, van N. naar Z.), m. mv.: de - scheiden It. in een W. en een O. deel; het - nysche schiereiland, Italië.
- Apennootje**, o. -s; zie Katjang.
- Apentuin** (diergaarde), m. - en. volkst.
- Aperceptie**, v. -s; zie Apperceptie.
- Aperçu** (Fr. kort overzicht, schets), o. -s.
- Aperij** (belachelijke nabootsing), v. - en: de kunst, die in - ontardt, (Potg).
- Aperitief** (den eellust opwekkend middel, b.v. een bittertje), o. - tieven.
- Apert** (open, openbaar, klaarlijklijk), bn.
- Aphaeresis** (spraak. figuur: weglating v. één of meer letters aan 't begin van een woord), v.: 't voor het, 's voor des. (ae = ee).
- Aphasie** (verlies v. h. spraakvermogen), v.
- Aphellium** (verste afstand eener planeet of komeet van de zon), o. - ien; zie Perihellium.
- Aphonie** (onvermogen om geluid te geven), v. gmv. (ph = f).
- Aphoris me** (korte, pittige spreuk, kernspreuk, wetenschappelijke stelling), o. - n.
- Aphrodite**, myth. de Grieksche Venus, de godin der liefde en der schoonheid, Amor is haar zoon, de duif is haar gewijd.
- Apicultuur** (bijenteelt), v. gmv.
- Apin** (wij/jesaap), v. -nen.
- Apis** (heilige stier der oude Egyptenaren, in den tempel te Memphis als godheid geëerd), m. -sen: de - was het levende woonhuis van den god van den landbouw, Osiris, zie ald.
- Aplana'tisch**, bn.: vooral - e lenzen, lenzen, waardoor de voorwerpen zich zonder gekleurde randen vertoonen.
- Aplaneeren** (gelijkmaken, slechten, effenen),
- Aplob'** (stelligheid, besttheid, vastberadenheid van taal, v. handeling, v. houding), o.: met -, vastberaden, term; lees: aplob'.
- Apocalyp's(e)** (de Openbaring of Onthulling van Joannes, laatste en meest duistere boek van het N.-Testament, door den Evangelist geschreven op het eiland Pathmos), v. gmv.
- Apocalyp'tisch** (zeer geheimzinnig, te zinnebeeldig, duister, raadselachtig), bn. (y = i).
- Apocope** (spraak. figuur: afkapping eener lettergreep of letter aan het eind van een woord), v., b.v. in: ebbe (eb), hebt je (heb je).
- Apocrief** (eig. verborgen: ongetoofwaardig, onbetrouwbaar, geen gezag hebbend, ondergeschoven), bn.: apocriefe boeken, apocriefe bijbelschrijturen, door de christenkerk niet als gezaghebbend erkend; fig. dat verhaal komt mij - voor, niet zeer geloofwaardig of aannemelijk, niet waar of echt; z. Authentiek.
- Apodietisch** (onomstootelyk, afdoend, op stellige wyze), bn.: een - beuys, op - en toon iets zeggen; - e uitspraken.
- Apo'dosis** (nazin eener periode), v. -sen.
- Apollinisch** (wat Apollo betreft, hem gelijkt), bn.: een - e gestalte, als van Apollo.
- Apollo**, myth. zoon van Jupiter: god van zang, snarenspeel en schoone kunsten, herdersgod en vooral, als Phoebus -, de Zonnegod; - van Belvédère, een marmeren beeld van Apollo, dat in 1500 werd gevonden, door Nero vermoedelijk uit den tempel van Delphi naar Rome gebracht; het staat in de galerij Belvédère v. h. Vaticaan.
- Apologeet** (verdediger, vooral geloofsverdediger), m. - geten: de kerkvaders zijn - geten des christendoms.
- Apologie** (geschrift van verdediging, verweerschrift), v. - en: de - van Orange tegen het banvonnis van Philips II (1580); ook: verdediging van het christen-geloof, z. Apologeet; - logetiek' (de leer, de wetenschap der apologie), v. gmv.; - logetisch (verdedigend), bn.: - e geschriften. (g = g).
- Apoplec'tisch** (geneesk. verlamd, onderhevig aan beroerte, beroerte-achtig), bn.
- Apoplexie** (beroerte, beslag), v. gmv.
- Aposlope'sis** (stijlfiguur der afbreking of zuygmy), v. gmv.: de Duitschers ... maar wij vergeven het hun.
- Apostaat** (geloofsverzaker, afvallige), m. en v. - taten: Jubaan, de -; zie Aivallige.
- Apostasie** (afval, geloofsverloochening), v.
- Apostel** (gezondene, in 't bijzonder een der 12 hoofdeertingen van Christus), m. - en: de twaalf - en; de Handelingen der - en, een der boeken van het Nieuwe Testament; als eertitel: Wilibrordus (657-738), de - van Nederland; Bonifacius (680-755), de - der Duitschers en der Friezen.
- Apos'teleeuw** (eeuw, waarin de Apostelen

- leefden*, v. gmv.: *dagen als sinds de — geen latere eeuwen zagen*, (Da Costa).
- Apostelpaarden**, zegsw. *met de of per — reizen*, te voet gaan, evenals de Apostelen.
- Apostelzalf** (scherts. *zalf uit twaalf verschillende bestanddeelen bestaande*), v. gmv.
- A posterio'ri** (Lat. van achteren gezien, op de ervaring berustend), bw.; zie A priori.
- Apostille** (kantteekening op een akte, brief, enz., aanteekening op den kant of aan het eind van een geschrift), v. — n. (ille = il).
- Apostolaat** (eig. apostelschap, fig. roeping), o.: *hij volgde zijn — als opvoeder der jeugd*.
- Apostolisch** (komende van of betrekking hebbende op de Apostelen), bn.: *de — geloofsbelijdenis*; fig. — e *Moijesteit*, titel van de koningen v. Hongarije en keizers van Oostenrijk; *de — stoel*, de zetel, het hof van den paus.
- Apostrophe** (spraak. *afkappings- of weglatingsteeken*; aanspraak, toespreking), v. — n.
- Apostropheeren** (van een weglatingsteeken voorzien; een toespraak richten tot).
- Apotheek** (eig. bewaarplaats: artsensijwinkel), v. — theken.
- Apothe'ker** (bevoegd artsensijbereider), m. — s; — es (vr. apotheker), v. — sen.
- Apothe'kers-assistent** (hulpapotheker), m. — en; — fleschje (medicijnfleschje), o. — s; — rekening (fig. een hooge, duistere rekening), v. — en; zie ook Potjeslatijn.
- Apothe'ma** (meetk. loodlijn, uit het middelpunt van een regelmatig veelhoek op een der zijden neergelaten), o. — s.
- Apotheo'se** (vergoding: *het plaatsen in den rang der goden van keizers of helden enz.*), v. gmv; fig. schitterend slottooneel, enz.
- Apparaat** (toestel, werktuig), o. — raten: *een sein- en ontvang- der draadlooze telegraphie*.
- Apparent** (waarschijnlijk, schijnbaar, oogenschijnlijk), bn. (ent = ent).
- Appar'tie** (verschijning), v.: *de — van een komeet*. (t = s).
- Appartement** (vertrek, gedeelte van een woonhuis), o. — en; soms, Appartement.
- Appassiona'to** (It. muz. hartstochtelijk).
- Appel**, o. appels; rechtst. beroep op een hooger rechtbank: — aanteekenen; *het hof van —*; krijgsw. *verzamelsein*, d. i. sein tot verzamelen, met trom of trompet gegeven, — blazen, — slaan; op 't — ontbreken; fig. ergens niet aanwezig zijn, waar men moest zijn.
- Appel** (boomvrucht), m. — en of — s; zie Hand-, Stoof-, Tafel-, Winterappel, enz.; *er zijn zure en zoete appels*, zie verder: Aagtappel, Bellefleur, Calville, Goudpippeling, Renet, Strepeling, enz.; zegsw. *door een zuren — bijten*, iets onaangenaams moeten doen, of zich moeten laten welgevallen; *een schip met zure —*, een opkomende zware hagelbui; *voor een — en een ei*, zeer goedkoop, haast om niet; *gezien zijn als een rotte — bij de groenvrouw*, zeer in minachting zijn; spreekw. *de — valt niet ver van den boom*, het kind heeft een aardje naar zijn vaartje (meest met ongunstige bijbeteekenis); *goud-n — en op zilveren schalen*, een meesterstuk van welsprekendheid, een boek, voortreffelijk naar inhoud en vorm; *een — tje voor den dorst bewaren*, fig. iets op zij leggen voor den tijd van nood; *een — tje met iem. te schillen hebben*, iets onaangenaams met hem hebben af te doen; — beteekent verder fig.: oogappel; *ronde knop aan het gevest van een degen*; *gouden bal aan de torenspits*; zegsw. *iem. liefhebber als den — zijner oogen*, als het dierbaarste wat men bezit; zie Rijk s a p p e l.
- Appelaar** (dicht. appelboom), m. — s.
- Appelbeignet** (appelkoekje), m. — s: een — ontstaat, door een appelschijfje in zoet deeg te doopen en dan te bakken; zie Beignet.
- Appelbloesem** (bloem van den appelboom), m. — bloesems; ook: licht-rozeroode kleur.
- Appelboom** (vruchtboom), m. — en; — boomgaard, m. — en; — drank (cider), m. gmv.
- Appelflauwte** (lichte bezwijming), v. — n.
- Appelgrauw** (grauw met appelronde plekken bij 'er'n paard), bn.: een — e schimmel.
- Appelkoek** (pannekoek, met schijfjes van appels doorbakken), m. — koeken.
- Appellant** (iem. die in appell komt, in hooger beroep gekomene), m. — lanten, vr. — e, — n.
- Appelleeren** (zich op een ander of op een hooger rechtbank beroepen, beroep of appell aanteekenen).
- Appellijster** (dierk. de grootste soort van tijster, ook mispellijster geheeten), v. — s.
- Appelmoes** (moes v. appels), o. en v. gmv.
- Appelmotje** (dierk. vlindertje van den appelblad oller), o. — s; zie Bladroller.
- Appelpent** (appelbol of —broodje), v. — en.
- Appelprol** (prol v. aardappels en gestampte appels), v.; ook Heete bliksem.
- Appelsien** (volksnaam voor den sinaasappel nl. uit China of Sina afkomstig), v. — en.
- Appelstroop** (stroop uit appels), v. gmv.
- Appelvink** (dierk. in ons land veel voorkomende vinkensoort), m. — vinken.
- Appelwijn** (appel drank, cider), m. gmv.
- Appen'dix** (aanhangsel, toevoegsel b. v. van een boek of geschrift), o. — dices.
- Appendicitis** (geneesk. ontsteking van het wormvormig aanhangsel van den blinden darm), m. gmv.; zie Blinde-darm.
- Apperceptie** (waarneming, bewustzijn, bewuste voorstelling), v. — s, — tiën. (t = s).
- Apperceptieeren** (met bewustheid waarnemen, indrukken verwerken).
- Appetijt** (Fr. eeltlust, lust, honger, trek), m. gmv.: spreekw.: Appetiet.
- Applaudisseeren** (zijn goedkeuring door handgeklap te kennen geven). (au = ou).
- Applaudissement** (algemeene bijvalsbetuiging, b. v. door handgeklap), o. (au = ou).
- Applaus** (toejuicing), o. gmv.: een daverend —, applaudissement. (au = ou).
- Applicatie** (toepassing, aanwending, ook: inspanning, vlijt), v. — s. (t = s).
- Applicatieschool** (hoogere krijgsschool, vakschool voor staf officieren), v.
- Appor'te!** tot een hond: breng hier! haal op!
- Apporteeren** (aanbrengen, halen, b. v. door een gedresseerden hond).
- Appositie** (spraak. bijstelling, zie ald.; plantk. toevoeging), v. — s, — tiën: *de celwand groeit door —*. (t = s).
- Appreciatie** (schatting, waardeering), v. — s.
- Apprecieeren** (Fr. waardeeren, op prijs stellen; iem. of iets —).
- Appreteeren** (toebereiden: laken, enz. glanzen, katoen pappen); **appretuur**, v. gmv.
- Approbatie** (goedkeuring, vergunning, bewilliging), v. — s, — tiën. (t = s).
- Approbatuur** (Lat. het wordt goedgekeurd), o., zie: Imprimatur en Nihil obstat.

- Approviandeeeren** (mil. een vesting, fort of schip van levensmiddelen voorzien).
- Approximatief** (begrootenderwijze, bij raming of benadering), bn. en bw.
- Appuyeeeren** (Fr. een voorstel ondersteunen, op iets aandringen).
- April'** (de 4e maand, Grasmaand), m.: — doet wat hij wil, het weer is erg veranderlijk; op den eersten — verloor Alva zijn Bril (1572); den eersten — stuurt men de gekken, waar men wil, zie April'gek.
- April'gek** (iemand, dien men fopt op 1 April), m. — gekken; — **grap** (slauwe grap), v. — pen.
- April'ien** (scherts. iem. op den eersten April voor den gek houden), ik aprilde, heb geaprilid.
- April'visch** (foppertij op 1 April, April-grap), m. — visschen.
- April'weer** (eig. weer als April geeft, fig. veranderlijk, grillig weer), o. gmv.
- A prima vista** (It. muz. op het eerste gezicht d.i. van het blad te zingen of te spelen).
- A priori** (Lat. van te voren, vooruit, vooraf, alleen door redeneering, vóór of zonder de ervaring), bw.; de tegenst. is **A posteriori**.
- Aproristisch**, bn.: een — e opvatting, die nl. de vaststelling der feiten vooruitloopt.
- Appropos**, bw.: (ter rechter ure, te geleger tijd, juist van pas): **tw.**: (hoor eens, eer ik het vergeet); als zn. o.: hij deed zijn best om weer op zijn — te komen, punt van uitgang zijner redeneering; lees: **a-propoo**'.
- Aprouxle** (vergeetachtigheid, zwakte van geheugen), v. gmv; lees: — **sek'sie**
- Ap'sis**, v.; zie **Absis** en **Concha**.
- Aqua** (Lat. water), v. aquae: — **fontani**, bronwater; — **destillata**, gezuiverd water; — **vitae**, levenswater, d. i. brandewijn. (qu = kw.)
- Aquaduct** (open waterleiding op gemetselde bogen, kunstmatig leidingskanaal), o. — en.
- Aquamarijn'** (zeegroen), bn., en als zn. (een edelsteen v. e. zeegroene kleur), m. — en; (als stofnaam), o. (qu = kw.)
- Aquarel** (waterverf teekening of schilderstuk in waterverf), v. — len; — **list'** (aquarel-schilder), m. — en. (qu = kw.)
- Aquarium** (glazen bak met water tot het levend bewaren van dieren, planten, enz.), o. — s, — ria; ook het gebouw in Artis te Amsterdam.
- Aquarius** (Waterman, elfde teeken in den Dierenriem), m. gmv.; zie **Zodiac**. (qu = kw.)
- Ar** (wintersleds voor vermaak, door één of meer paarden getrokken, narveslee), v. — ren.
- Ar** (verbolgen, gram), bn., alleen nog in: in — ren moede, in gramschap.
- Aras** (Zuid-Amer. papegai met prachtige bonte veeren en langen staart), m. — s: de roode —, of Indiaansche raaf.
- Arabesk'** (aan het plantenrijk, d. i. aan planten, bloemen, struiken ontleend versieringsmotief), v. — en; — en zijn van Arabische afkomst, de godsdienst der Arabieren verbiedt hun menschen of dieren af te beelden
- Arabier'** (eig. steppenbewoner: bewoner van Arabië; paard van Arab. ras), m. — en.
- Arabisch** (komende uit of behoorende tot Arabië), bn.: een — e vrouw, de — e nachtvertellingen, met den naam: Duizend en één nacht, zie ald.; — e producten zijn: wierook, mirre, dadels, koffie, paarden, zijde en tapijten; — cijfers, de gewone cijfers in tegenstelling van de Romeinsche.
- Aracomet'er**, m. — s; zie **Areometer**.
- Arak'** (rijstbrandewijn), v. gmv.: — is kleurloos; men bereidt — uit het sap van dadels, uit suiker, uit kokosnoten.
- Arameesch'** (een Syrisch dialect: ten tijde van Chr. ook de taal der Joden in Palestina), o. gmv.
- Ar'ang** (O.-I. houtskool), v. gmv.
- Ar'beid** (werk; verrichting, moeite; inspanning), m. gmv.: hij leeft van den — zijner handen; zich aan den — zetten; een gezette —; iemand met eenigen — belasten; zegsw. — adelt, verheft; geld verzoet den —, verzacht.
- Ar'beiden** (zijn lichamelijke of geestelijke krachten inspannen), ik arbeide, heb gearbeid: zes dagen zult gij — (Bijbel), de — de stand, die van handenarbeid leeft.
- Ar'beidende stand**, of — **klasse** (de lieden die met handenarbeid hun brood verdienen).
- Ar'beider** (werkman, daglooner), m. — s: een boeren —; ook van geestelijken arbeid gezegd in: een — in den wijngaard des Heeren geestelijke; **ar'beidster**, v. — s.
- Ar'beidersbevolking**, v. — en; — **beweging** (het streven naar lotsverbetering), v. gmv.; — **blad** (krant voor de belangen van den werkenden stand), o. — en; — **partij**, v. — en; — **stand**, m. gmv. — **trein** (trein enkel met 3e klas wagons speciaal voor allerlei werklieden), m. — en; — **vereeniging** (vereeniging van arbeiders), v. — en; — **verzekering** (verzekering van arbeiders tegen gebrek bij ziekte, overlijden, invaliditeit, enz.), v. — en; — **woning** (woning, inz. gebouwd voor arbeiders), v. — en.
- Ar'beidsbeurs** (gebouw voor vraag en aanbod van arbeid), v. — beurzen; — **contract** (overeenkomst tusschen patroon en arbeider), o. — en: het collectief — is een wettelijke overeenkomst tusschen de patroons en de arbeiders, betreffende loon, arbeidsduur, enz.: — **duur** (duur van den arbeidsdag), m. gmv.; — **enquête** (officieel onderzoek naar den toestand en het leven der arbeiders), v. — s; — **inspectie**, v. — s: ons Rijk is verdeeld in 9 — inspecties, in iedere waarvan een inspecteur met één of meer adjuncten met het toezicht is belast op de uitvoering der arbeidswet; — **raad** (raadgevend lichaam bij geschillen tusschen werklieden en werkgevers), m. — raden; — **vermogen** (nat. de hoeverheid arbeid, die een lichaam verrichten kan), o.: — van plaats, — van beweging; — **verzekering** (het wettelijk verzekeren der arbeiders tegen ziekte, ongelukken, invaliditeit), v. gmv.; — **wet** (wet van 1911 tot het tegengaan van overmatigen en gevaarlijken arbeid, vooral van jeugdige personen en van gehuwde vrouwen), v. — wetten.
- Arbeidswil'lige** (persoon, die bij een werkstaking wil doorwerken), m. en v. — n.
- Arbeid'zaam** (werkzaam, lust hebbende in of tot arbeid), bn.; — zamer, — st; — **heid** (werkzaamheid), v.: met stalen —.
- Arb'iter** (als scheidsrechter door partijen benoemd persoon), m. — s.
- Arbitraal'** (beslecht of te beslissen door scheidsrechters), bn.: een — vonnis.
- Arbitrage** (rechtst. de berechting van een geschil door arbiters; scheidsrechterlijke beslissing of uitspraak bij geschil-n), v. gmv.; hof van —, zie Arbitragehof.
- Arbitrage** (handel. berekening, naar aanleiding van verschil in de wisselkoersen op

- verschillende plaatsen, hoe een schuld het voordeeligst wordt afgedaan, v. gmv.
- Arbitrage-commissie** (commissie v. door partijen gekozen arbiters), v. -s, -siën.
- Arbitrage-hof** (officieel college van door de mogendheden gekozen arbiters, tot beslisning van internationale geschillen), o.: het internationaal — heeft zijn zetel in het Vredespaleis te 's-Gravenhage.
- Arbitrair** (Fr. willekeurig, eigendunkelijk, eigenmachtig), bn. en bw.: een -e toeligening; - te werk gaan.
- Arbitreeren** (een zaak als arbiter beslissen; ook: door scheidsrechters laten beslissen).
- Arbitreeren** (hand, een wisselberekening of arbitrage-rekening maken).
- Arca'de** (reeks bogen, rustend op pilaren, boogaandertij), v. -n, -s.
- Arca'dia** (het klassieke land der herders en herderinnen in oud-Griekenland), o.: — was gelegen in het hart van den Peloponnesus en wordt door de dichters voorgesteld als een oord van onschuld, vrede en geluk.
- Arca'dia's** (letterk. prozawerken in den trant der Batawische Arcadia van Joh. van Heemskerk, 1597-1656), v. mv.: de Bat. Arcadia verscheen in 1637 en is een wetenschappelijk werk in een romantisch kleed (herders en herderinnen); in 1658 verscheen de Zaanlandsche Arcadia; in 1662 de Dordsche —, verder, een Walcherensche, een Kleefsche, enz.; zie: Pastorale en Herdersdicht.
- Arca'disch** (als in Arcadia: herderlijk, landelijk, onschuldig, naïef), bn. en bw.: Amelie zag, dat zij met deze -e kleinen niet vorderde, (C. O.); zie Arcadia.
- Arca'num** (geheim middel: pillen, smeersels, poeters van de kwakzalvers), o. -na.
- Arceeren** (teek. schaduwotinten aanbrengen door middel van eeuwigdige lijntjes), ook Harceeren; -ing, v. -en.
- Archaeographie** 'beschrijving van oudheden), v. gmv.
- Archaeologie** 'oudheidkunde, leer en kennis van toestanden, zaken, producten van nijverheid en kunst uit oude tijden), v. gmv.
- Archaeologisch** (oudheidkundig), bn.: een - museum, bevattende antiquiteiten.
- Archaeoloog** 'oudheidkundige), m. -logen.
- Archaïs'me** (verouderde zeggwijze of taalvorm, verouderd woord), o. -n, b.v. rijden en omzien, bij-de-hand zijn; rechtevoort, seffens, neffens, erentfest, wijdluft, enz.; ook: Archaïs'mus, m. (ch = scherpe g).
- Archangel** (aartsengel), m. -en.
- Archi** (voorvoegsel, dat aarts- bet.), b.v. Archimandriet. (ch = scherpe g).
- Archief** 'verzameling van geschriften, oorkonden en verdere documenten; ook: de bewaarplaats er van), o. -chieven: het - van Maastricht; de -chieven van het Huis van Oranje; -gebouw, o. -en; -recht (bewijskracht in rechten), o, gmv.; -stuk, o. -stukken; -wezen, o. gmv.
- Archimandriet** 'opperabt, aartsabt), m. -en; een - is het hoofd van een of meer kloosters in de Russische of Grieksche kerk.
- Archi'medes**, de grootste wis- en natuurkundige der oudheid, te Syracuse, 287-212 v. C.
- Archipel** (aadr. eilandenzee), m. -s: de Grieksche —, de O.-I. —, de W.-I. —.
- Architect** (bouwmeester, -kundige), m. -en.
- Architecto'nisch** (bouwkundig), bn.: de -e schoonheid van het koninklijk paleis.
- Architectuur** 'de bouwstijl, bouwkunst), v. gmv.: onze moderne -.
- Architraaf** (hoofdbalk van een kroonlijst, rustend op de kapitelen der zuilen), v. -traven.
- Archivalia** (stukken, die tot een archief behoren), v. mv.
- Archiva'ris** (bewaarder, beheerder van een archief), m. -sen. (ch = scherpe g).
- Archont** 'gesch. een der eerste overheidspersonen in oud-Athene), m. -en; ook Archon.
- Arctisch** (tot de Noordpoolstreken behoorend of er voorkomend), bn.: de -e zeeën.
- Ardennen** (aadr. boschrijke heuvelenreeks in België en Luxemburg), m. mv.
- Arduin**, o. gmv.; zie Arduinsteen.
- Arduinen** (van arduin, fig. zeer hecht), bn.: een - voetstuk van een standbeeld.
- Arduinsteen** (de Belgische naam voor steen uit de Ardennen, hardsteen), m.; (stofnaam), o. gmv.: een voetstuk van - of van arduin.
- Are** (vlaktemaat: 100 M², DM²), v. -n.
- Are'ca** (O.-I. palmboom), v. -s: de -noot lijkt wat op de muskaatnoot; zie Betel.
- Aren**, m. -s, zie Arenpalm; -hout, o.; -suiker, v.; -sago, v. gmv.
- Arena** (kampplaats in het amphitheater: strijdperk), v. -s.
- Arend** (dierk. groote valkachtige roofvogel), m. -en; spreekw. Een - vangt geen vliegen, een groot of edel mensch strijdt niet tegen onbeduidende personen; veldteeken, bij de Romeinen en bij de Franschen, z. Adelaar; ook: mannetjesvogel, inz. doffer.
- Arendbuizerd** (dierk. roofvogel van de familie der buizerds), m. -buizerds.
- Arends'lijk** (de scherpe blik van den arend; fig. doordringende blik), m. -blikken;
- klauw (klauw van den arend), m. -en;
- nest, o. -en; -neus (gebogen neus, lijkende op den bek van een arend), m. -neuzen; -oog (oog van een arend), o. -en, fig. scherpziend oog; -steen (tjzersteen, delfstof), o. gmv.; -varen, v. -s, zie Adelaarsvaren; -veder (de veder van een arend), v. -vederen: dicht. hij stijgt op -en omhoog, heeft groote stoutheid van vlucht; -vleugel (vleugel van een arend), m. -vleugels of -vleugelen: de tijd vliegt voorbij met -en, zeer snel; de dwaasheid heeft -en maar uilsoogen; -vlucht (de snelle, krachtige vlucht van een arend), v. gmv.: dicht. ook van 't genie: de - van Goethe, Vondel, Milton; -wiel (arendswerk, arendsvleugel), v. -wieken; dicht. deze dichter stijgt op -en omhoog heeft stoute, krachtige vlucht.
- Arenlezen** (het al zoekend verzamelen van korenaren op een stoppelveld), o. gmv.
- Arenpalm** (O.-I. boom, die suiker- en palmwijn levert), m. -en aren' = suikerhoudend; ook: Aren', Arèng, Arènga.
- Areomet'er** (nat. toestel ter bepaling van het soortelijk gewicht van vloeistoffen, door ze in een vloeistof te laten drijven), m. -meters; zie Hydrometer.
- Areometrie** 'dichtheidsmeting, bepaling v. het specifiek gewicht van vloeistoffen), v. gmv.
- Aro'pagus** (gesch. hoogste gerechtshof in het oude Athene; fig. college van geleerden, wijsgeeren, rechters, enz.), m. gmv.
- Ares**, m.; zie Mars.
- Arg** (boos, kwaad; ook listig), bn. vero.

- Argeloos** (onschuldig, te goeder trouw), bn. en bw.; -looz, -i: een -looze vraag, nl. zonder argwaan gedaan; -looze eenvoud; -loosheid (onschuld, eenvoud), v. gmv.
- Argentaan** (metaalmengsel of legering van nikkel, koper en zink; nieuwzilver), o. gmv.
- Argentinië**, o.: de Argentijnsche republiek, (Z.-Am).
- Argentum** (zilver), o.: -vivum, kwikzilver.
- Argiven** (gesch. bewoners van Argos; oude benaming der Grieken in 't algemeen), m. mv.
- Arglist** (booze list, kwaade trouw), v. gmv.
- Arglistig** (boosaardig, vals), bn.; -er, -st: een -bedrog; -heid (stuwheid), v. -heden.
- Argo** (myth. het schip der Argonauten), v. gmv.; zie: Jason en Argonauten.
- Argon** (nat. element, in 1894 door lord Rayleigh in dampkringslucht opgespoord), o.; 100 L. lucht bevat 0.934 L. argon.
- Argonaut** (nat. koppootig weekdier), m. -en: de schelp van den - is zeer groot, en het vleesch eetbaar.
- Argonauten**, myth. Gr. zeehelden, die volgens de sage het gulden Vlies uit Colchis gingen halen, onder aanvoering van Jason, m. mv.
- Argos, Argolis** (landschap in oud-Gr.), o.
- Argot** (dieventaal, bedelaarstaal, bargoensch, fig. bijzondere uitdrukking eener groeptaal); o.; lees: argoo'.
- Argument** (bewijsgrond), o. -en.
- Argumentatie** (bewijsvoering, aanvoering van bewijsgronden), v. -s, -tiën. (tie = sie).
- Argumenteeren** (bewijsgronden aanvoeren).
- Argus**, myth. de honderdoogige of alziende, m.; -oogen (scherpzinnige of alziende oogen), o. mv.: met - oogen spieden; zie Io.
- Argwaan** (achterdocht, kwaad vermoeden, wantrouwen), m. gmv.: - krijgen, hebben, voeden, kweken, koesteren, opvaten; - geven, wekken, verwekken, baren; - wanen (wantrouwen, achterdocht koesteren, verdenken), ik argwaande, heb geargwaand; **argwaanend** (achterdochtig), bn., -er, -st: een -bediller, een -e blik, een -oog
- Aria** (It. zangwijs, melodie, lied voor één stem), v. -s; Fr. Air, o. -s.
- Ariaan** (aanhanger van de leer van Arius te Alexandrië), m. -anen; -anisme (leer van Arius), o.: het - werd veroordeeld op het concilie van Nicea (325).
- Ariadne**, myth. dochter van Minos, koning van Creta, die haar minnaar Theseus door middel van een kluwen garen uit den doolhof laat ontsnappen, nadat hij den Minotaurus gedood heeft; zegsw. de draad van -, middel, om zich uit een groote moeilijkheid te redden.
- Ariërs** (Indo-Germanen, in beperkter zin: Indiërs en Iranen), m. mv.
- Ariën**, myth. Grieksche lierdichter en toonkunstenaar der 7e eeuw v. Chr. op Lesbos.
- Arisch** (het Indo-Germaansch), o.; ook, de -e talen, nl. de talen der Indiërs en der Iranen.
- Aristarch** (fig. streng kunstrechter), m. -en: Aristarchus zelf was een beroemd criticus der oudheid: hij besteedde tijd en vlijt aan de tekstverbetering van Homerus' Ilias en Odyssea, stierf ± 154 v. C. op Cyprus.
- Aristides**, gesch. bijgenaamd de Rechtvaardige, gest. 467 v. C.: - bestuurde de geldmiddelen van Athene met onkreukbare trouw.
- Aristocras** (iemand, die behoort tot de aristocratie, edelman; ook iem. met zeer beschaafde manieren), m -craten.
- Aristocratie** (de aanzienlijke en machtige familiën in stad of land; ook de regering van den adel of der patriciërs), v. gmv.: de - van een stadje, de burgermeesterlijke -, de - der geboorte, de geld-. (tie = sie).
- Aristocratisch** (eigen aan, behoorende tot de aristocratie), bn.: de -e macht, de -e partij, de -e regeringsvorm; ook: geneigd tot de denkwijze der aristocraten, b.v. Willem I was eer burgerlijk dan -; verder, overeenkomende met die der aristocratie: -e vormen, gewoonten, denkbeelden, sympathieën.
- Aristochia** (plantk. pijpbloem), v.: bloeiende exemplaren van de - clematitis, (C.O.)
- Aristoteles**, de beroemde wijsgeer der oudheid, 384-322 v. C.; - was een leerling van Plato en leermeester van Alexander den Gr.; zijn standaardwerken golden in de Middeleeuwen als het orakel der wijsbegeerte.
- Arithmetica** (reken- of cijferkunst), v. gmv.; ook, Arithmetiek'; lees: aritmeetika.
- Arithmetisch** (rekenkundig), bn.: -eteekens.
- Ark** (vaartuig van Noach; woonschip voor opzichters of werklui bij waterbouwk. werken, enz.; huis met een overgroot aantal gezinnen als bewoners), v. -en; ook, Arke.
- Arke, ark** (Bijb. eig. kist), v. gmv.: de - des Verbonds, deze was van accaciahout, van buiten met goud overtrokken, 2½ el lang en 1½ el breed en hoog; ze bevatte waarschijnlijk de steenen tafelen en de wetsrollen.
- Arkel** (uitstek, uitbouw, erker), m. -s: een - is een uitbouw der vensters aan den bovenvoergevel, ook een gesloten hoekbalkon.
- Arkeneel** (bouw. dakkamertje, zolderkamertje met een uitstekraam), o. -neelen.
- Arm** (lichaamsdeel, lidmaat), m. -en: zegsw. iem. in den - nemen, iems. hulp of raad inroepen of vragen; iemand de -en binden, hem machteloos maken; vorsten hebben een langgen -, bezitten een verreikende macht; een slag om den - houden, d.i. zich niet onherroepelijk verbinden, verklaren; met zijn ziel onder den - loopen, leegloopen, zich vervelen; iem. met open -en ontvangen, d. i. zeer hartelijk, zeer voorkomend; een sterken - hebben, veel macht bezitten; de wereldlijke -, de wereldlijke macht; bij overdr.: de -en v. e. weegschaal, v. e. gaskroon, v. e. hefboom.
- Arm** (behoefte), bn.; -er, -st: een -e vrouw; zegsw. hij is zoo - als de mieren, als Job, als de straat, als een kerkrat, enz., d. i. in de hoogste mate.
- Arma'da** (Sp. gewapende macht te land of ter zee in de 16de en 17de eeuw; inz. de onoverwinnelijke Spaansche vloot van 150 schepen met 42 duizend soldaten, 1588), v. -s; ook Arma'de, v. -s.
- Armadil**, m. -len; zie Gordeldier.
- Armatuur** (wapening, uitrusting en al wat daartoe behoort), v. -turen; ook, wapentooi aan zegeteekens en praalgraven, aan triomfbogen, enz.; nat. de - v. e. magneet, stuk week ijzer aan de polen van een hoefmagneet; werkt. anker v. e. dynamo-machine.
- Arm'band** (bandvormig sieraad om den pols inz. van edel metaal; ook, band om den arm van bestellers), m. -en; -bandhorloge (klein formaat horloge, gevat in een polsband), o. -s.
- Arm'bestuur** (kerkelijk lichaam of college,

- belast met de zorg en de uitdeeling der armengelden), o. -besturen.
- Arme** (behoefte persoon), m. en v. -n.
- Armee** (Fr. legerkorps), v. -ën; -**korps** (complete legerafdeeling, bestaande uit alle wapens), o. -en.
- Armelijk** (armoedig, op armoedige wijze), bn. en bw.: een -e kleeding; zij leefden -.
- Armelui** (arme menschen), m. mv.; zijn er dan niet altijd - geweest zooals ik? (C.O.)
- Armeluiskind** (kind van arme menschen), o. -kinderen, -kinders.
- Armenbuurt** (buurt, waarin veel armen wonen), v. -en; -**dokter** (genesheer, door een gemeenteraad aangesteld voor de armenpraktijk), m. -s; -**fonds** (kapitaal ten behoeve der bedeeling van armen), o. -fondsen.
- huis**, **armhuis** (godshuis), o. -huizen.
- Armeniër** (man uit Armenië), m. -s.
- Armenisch** (behoorende tot, betrekking hebbende op Armenië), bn.: de -e kerk, deel der Roomsche kerk; de -e patriarch.
- Armenkas** (geldkas van het armbestuur), v. -kassen: zij trekken uit de -; -**praktijk** (de praktijk v. d. armdokter), v. gm.v.; -**wet** (wet van den 27sten April 1912, tot regeling van het armbestuur), v. -ten; -**zaken** (zaken v. h. armbestuur), v. mv.; -**zakje** (kerkezakje, om voor de behoeftigen te collecteeren onder de godsdienstoefening), o. -zakjes.
- Armezondarsbankje** (bij het Leger des Heils de bank van hen, die boete en bekeering beloven), o. -bankjes; -**gezicht**, o. -en.
- Armhartig** (ellendig, deerniswaard, erbarmelijk min), bn.; -er, -st: - kruimelwerk, (Staring); -**heid** (bekrompenheid), v. gm.v.
- Armhuis**, o. -huizen; ook Armenhuis.
- Armda-tuin** (fig. toovertuin), m. gm.v.: Armida is een der voornaamste heldinnen, tevens toevenares en verleidster, uit Tasso's *Bevrijd Jeruzalem*, (16e zang).
- Arminiaan**, volgeling van de kerkleer van den Leidschen hoogleraar Arminius [1560 - 1609], Remonstrant, m. Arminianen; -**sch**, bn.: zie Remonstrantie.
- Armlas'tig** (ten laste eener gemeente en wel als arme), bn.: die bedelaar is - te Utrecht.
- Armmeester** (lid van een kerkelijk of parochiaal armbestuur), m. -meesters.
- Armoede** (toestand van den arme: behoefte, nooddriftigheid, gebrek), v. gm.v.: zegsw. - zoekt list, de arme zoekt allerlei middelen om brood te hebben; als de - binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit, waar in een gezin gebrek gaat heerschen, verdwijnt de onderlinge liefde; 't is daar - troef, vóór alles heerscht daar nooddrift; de zwartste -, treurigste, ellendigste; zie Pauperisme.
- Armoedig** (behoefte, schamel, niet veel waard), bn.; -er, -st: een - vertrek, zijn kunst is -, een -e taal; bw.: hij leeft -, er - uitzien.
- Armoedzaaier** (scheldn. een door en door arm man), m. -s: een - is iem., die altijd gebrek heeft.
- Armoriaal** (wapenboek: boek, dat de familiewapens bevat en beschrijft), o. -alen.
- Armoria** (aardr. oude naam van Bretagne, in Frankrijk), o.
- Armozijn** (dunne, weinig glanzende tafel 17e eeuw), o., (soorten), o. -en.
- Armpoltep** (dierk. zoetwaterpoliep), v. -en: de - leeft in vijvers en slooten; de groene -, de bleeke -, de bruine -.
- Armpootigen** (dierk. tweeschalige meestal uitgestorven schelpdieren), m. mv.
- Armstoel** (stoel met armleuningen), m. -en.
- Armvol**, m. armen vol: een - hooi, twee armen vol hooi, een - hout, een - boeken.
- Armwezen**, o.: het - omvat alle hulp aan behoeftigen, in 't bijzonder de bedeeling van allerlei aard; zie Godshuis.
- Armza lig** (eig. vol armoede: gering; slecht; ellendig), bn.; -er, -st: wat een - boeltje! -e meubeltjes; een -e buurt; een - menschenkind, nietig; -e uitvluchten, treurig.
- Arnhemmer**, m. -s: hij is een -. Ook als bn.: de - courant, uitgegeven te Arnhem.
- Arnhemisch** (uit of zooals in Arnhem), bn.; -e jongens en meisjes, koekjes; de -e taal.
- Aroma** (geurigheid, specerijachtige geur van etherische oliën), o. -s: het - van koffie.
- Aromalië** (een welriekende edelsteen, specerijsteen, mirresteen), m. -en.
- Aroma'tisch** (aroma hebbende), bn.: -e middelen, b.v. vanille, kaneel, saffraan.
- Aronsbaard** (soort v. aronskelk), m. -en.
- Aronskelk** (witte kelk met gele bloemkolf), m. -en: ook de plant zelf; volksetymologie van het Lat. *Arum* tot *Aron*, Mozes' broeder.
- Aronsstaf** (plantk. kalfsvoet, broodgras), m.
- Arpi'num**, aandr. stadje in Latium, geboorteplaats van Marius en van Cicero; zie ald.
- Arrangeeren** (Fr. regelen, rangschikken, inrichten, in orde brengen; muz. een compositie voor een ander instrument zetten).
- Arrangement** (Fr. schikking, regeling, vergelijk, akkoord, overeenkomst), o. -en.
- Ar're** (zie **Ar**), v. -n; -**slede** of -**slee**, v. -sleden of steën; vroeger: Narrestede, slee met klinkende belletjes.
- Ar'ren** of **Nar'ren** (in of met de arreslede rijden), ik arde, ik heb geard.
- Arrest** (hechtenis of gevangenschap van personen; ook rechtelijk gewijsde, vonnis), o. -en; zie: Huisarrest, Kamerarrest.
- Arrest** (handel. beslaglegging op goederen door een schuldeischer krachtens een vonnis of een authentieke akte), o. -en.
- Arrestant** (de in hechtenis genomene, de gearresteerde; iem. die krachtens bevelschrift of vonnis op iem. of iets. goederen beslag doet leggen), m.; vr ook -e: arrestanten.
- Arrestantenhok** (vertrekje, waarin gearresteerden worden opgesloten), o. -hokken.
- Arresta'tie** (inhechtenisneming), v. -s.
- Arresteeren** (in hechtenis nemen, gevangen nemen), ook: vaststellen, goedkeuren, bekrachtigen, b.v. van notulen, besluiten, plannen, enz.
- Arrie'ro** (Spaansche muilezilverhuurder of -drijver), m. -s. (e = ee).
- Arriveeren** (Fr. aankomen, landen).
- Arrivis'me** (Fr. het streven om ten koste van elken prijs vooruit te komen), o. gm.v.
- Arrivist** (Fr. iem., die alle middelen aanwendt, om er te komen, baantjesjager), m. -en.
- Arrogant** (Fr. aanmatigend, verwaand, laatzinnig), bn. en bw.; -er, -st. (g = g).
- Arrogantie** (Fr. aanmatiging, verwaandheid, trots), v. gm.v. (g = g).
- Arrondissement** (onderafdeeling eener provincie: rechtsgebied van een rechtbank; deel van een schooldistrict), o. -en.
- Arrondissementsbibliotheek** (rijksbi-

- bibliotheek voor de onderwijzers van een schoolarrondissement*), v. -theken.
- Arrondissements-rechtbank**, v. -en, zie Rechtbank.
- Arrondissements-schoolopziener** (*schoolopz. in e. schoolarrondissement*), m. -s.
- Arrowroot** (Eng. *pijlwortelmeel*), o. gmv.: - is een voedings- en een geneesmiddel.
- Arsenaal** (*bewaarplaats van oorlogsheuften*), o. -nalen.
- Arsenicum** (*rattenkruit*), o.
- Arsis** (*dichtk. verheffing van toon, betoonde lettergreep in een versvoet*), v. arsen; zie de tegenst. *Thesis* (*daling*).
- Ars longa, vita brevis** (Lat. *De kunst is lang, het leven kort*).
- Artemis**, Gr. de godin der jacht, Lat. Diana.
- Artemisla**, zie Mausoleum.
- Arterie** (*slagader*), v. arteriën.
- Artesische put** (*geboorde welput*), m. -putten; deze putten zijn geheeten naar het voormalige graafschap Artois in Fr., waar ze het eerst in het begin der 18e eeuw geboord werden. (si = zie).
- Arthur**, koning uit den fabeltijd van Englands geschiedenis (6e eeuw na C.): koning - werd de held der Keltische sagen en der Britsche romans naar hem genoemd, hij is het hoofd v. d. *Ridders der ronde tafel*.
- Arthurromans** (*mystieke ridderromans in versvorm, ook Britsche romans*, zie ald., *geheeten, welke zich groepeeren om koning Arthur*), m. mv.; de -, in 't Middeln. vertaald zijn: *Lancelot, Merlijn, Ferguut, Walewein*.
- Articulatie** (*term uit de fonetiek: klankvorming, duidelijkheid in het uitspreken van medeklinkers en lettergrepen*), v. -s, -tiën.
- Articulieren** (Fr. *alle lettergrepen, alle medeklinkers duidelijk uitspreken*).
- Artificieel** (*kunstig, kunstmatig*), bn.
- Artikel** (*één der leden van eenige wet, overeenkomst, enz.; opstel in een krant, tijdschrift; handelsvoorwerp en koopwaar*), o. -s of -en: - 160 van het *Burgerlijk Wetboek*; een *belangrijk* - in de *Gids*; *sport* -en; *spraakl. lidwoord*; de 12 -en des geloofs, de twaalf grondwaarheden van het christendom.
- Artillerie** (*mil. wapen van het leger, dat beschikt over kanonnen en mitrailleurs*), v. gmv.; er is *veld*-, *rijdende* - en *vesting*-, deze laatste dient tot verdediging van forten en vestingen; -*duel*, o. -s; -*officier* (*officier bij de artillerie*), m. -s, -en; -*park* (*verzamelplaats van materieel*), o. -en, zie *Park*; -*trein* (*een afdeling troepen, die gescht vervoeren*), m. -en.
- Artillerist** (*kanonnier*), m. -en. (ll = l).
- Artis** (*dierentuin te Amsterdam*), v. gmv.; deze naam is volksnaam, uit: *Natura artis magistra* (de Natuur is de leermeesteres van de Kunst), waarvan het middelste woord boven de middelste poort staat.
- Artisjok** (*düstelachtige plant uit Z.-Azië en N.-Afrika*), v. -ken: van de - eet men den vruchtbodem en de vlezige bloemschubben.
- Artis** (*uitoefenaar van eenig kunstvak, kunstenaar*), m. -en; ook: *Artiest*.
- Artiste** (*kunstenaar*), v. -n; ook: *Artieste*.
- Artistiek** (*het artistiek-zijn*), v. gmv.
- Artiestiek** (*kunstvol, de kunst betreffende*), bn.: -e *beschouwingen, met -e hand, kunstvaardig*; bw.: *iets - afwerken*.
- Arts** (*geneesheer, dokter*), m. -en.
- Artsenij** (*inwendig geneesmiddel*), v. -en; -*bereider* (*apotheker*), m. -s; -*kennis*, v. gmv.; -*menger* (*apotheker*), m. -s.
- As** (*spil van een wiel, enz.*), v. assen: de - van een molen, de - van een kar, per - vervoeren; fig. de - der aarde, de - der zon, middellijn; in de meetk.: rechte lijn, waarom een figuur draait, welke een lichaam beschrijft.
- Asaheim** (Germ. myth. *het verblijf der Asen, met Asgard als hoofdplaats*), o. (s = z).
- Asbest**, o. gmv.; zie *Amiant*.
- Asceet** (*iem., die zich aan vrome boete wijdt, inz. streng-vroom Christen*), m. asceten.
- Ascenden'ten** (*bloedverwanten, in de opgaande lijn: vader, grootvader, enz.*), m. mv.; verg. *Descendenten*.
- Ascese**, *ascesis* (*strenge en vrome levenswijze, boetedoening, inz. beoefening der christelijke volmaaktheid*), v.; zie *Asceet*.
- Asce'tisch** (*streng-vroom, ingetogen*), bn.: een -e *levenswijze, -e boeken, de -e literatuur*.
- Ascetisme** (*de leefwijze, de denkwijze der asceten*), o. gmv. (e = ee).
- Asch** (*overblijfsel bij verbranding*), v. gmv.: *turf* -, *steenkolen* -; zegsw. *een huis in de - leggen*, het verbranden; *voor iets geen vinger in de - steken*, letterlijk niets doen; *in zak en - zitten*, Bijb. zie *Zak*; *tusschen twee stoelen in de - zitten*, in verlegenheid zijn; verder stoffelijk overschot: *zijn - ruste in vrede!*
- Aschbak** (*onder in de kachel de ijzeren lade, waarin de asch valt*), m. -bakken; -**bakje** (*schoteltje voor sigarenasch*), o. -bakjes; -**belt** (*asch- of vuilmishoop, de plaats voor afval buiten stad of dorp*), v. -belten; -**blond** (*lichtblond*), bn.: een -e *knevel*; -**dag** (R.-K. *Aschwoensdag*), m. gmv.; -**kruik**, v. -kruiken, zie *Urne*; -**kruisje**, o. -s: een - *gaan halen*, zie *Kruisjesdag*; -**pot** (*ijzeren pot, een soort van doofpot tot vergaring der asch*), m. -potten; -**regen** (*regen van aschdeeltjes of fijne neervallende asch bij vulkanische uitbarstingen*), m. -regens; -**schop** (*lepelvormige ijzeren schop, om de asch op te scheppen*), v. -schoppen; -**staal** (*aschbelt*), m. -stalen, vero.; -**vaalt** (*aschbelt*), v. -en.
- Aschwoensdag** (R.-K. *Kruisjesdag*), m. -en; ook, *Asschwoensdag*.
- As'em** (*adem*), m. -s: *gebrek aan -*. gmv.
- As'en** (Germ. myth. *de goden*), m. mv.: *de stamvader der - is Odin of Wodan*; zie *Thor, Baldur, Braga, Hodur, Tyr, Heimdal, Vali, Widar, Njord, Freyr, enz.*
- Asceptisch** (*zuiver, zonder smetstof*), bn.; verg. *Antiseptisch*.
- Asgard** (Germ. myth. *verblijfplaats der Asen en Asinnen*), o. gmv.
- Asin'nen** (Germ. myth. *vrouwelijke Asen*), v. mv., b.v. *Frigga, Freya, Iduna, enz.*
- Asjeblijf(t)**, als het u bevalt of belieft.
- Asmode'us** (*de booze, de verderfengel, de verstoorder v. h. geluk*), m.; ook *As'modee*.
- Aspect** (*aanblik, voorkomen*), o. -en.
- Asper'ge** (Fr. *tuinbouwgewas*), v. -s: *men eet van de - de uitkomende spruiten van den wortelstok*.
- Asper'gebed** (*tuinbed voor asperges*), o. -bedden; -**tang** (*tang, om bereide asperges op te scheppen*), v. -en.
- Asper'ne** (*e. veelgebruikt huismiddel*), v. gmv.
- Asphalt** (*aardhars, bergpek, een zwartbruin mineraalhars*), o. gmv.: - is een delfstof uit

- onderscheiden verbindingen bestaande; - **be-strating** (gegoten werk op een onderlaag van beton, bestaande uit gekookt asphalt met zand en teer vermenqd, dat gestampt wordt), v. -en; - **laag**, v. -lagen: - **papier** (papier in pek en teeroliev gekookt of daardoor getrokken en dan gewalst, o.; - **tegels**, m. -s; - **vilt** (vilt op dezelfde wijze bereid als -papier), o. gmv.
- Asphalteeren** (bevloeren met asphalt): een straat, een trottoir -.
- Asphyxiatie** (het doden van dieren door verstikking, verstikkingsdood), v. gmv.; - **toestel** (toestel om honden, katten, enz. door verstikking te doden), o. -len. (phyx = fiks).
- Asphyxie** (stilstand v. d. ademhaling en den polslag; schijn dood), v.: lees: as-fik-sie'.
- Asphyxiëren** (doen stikken, b.v. honden door inademing van gassen). (phyx = fiks).
- Aspirant** (dinger naar, leerling voor een betrekking), m. -en; ook Adspirant; vr. ook -e; verg. Candidaat.
- Aspirant-controleur** (O.-I. ambtenaar, die controleur zal worden), m. -s; - **ingénieur**, m. -s; - **landmeter**, m. -s; - **onderwijzer**, m. -s; - **vaandrigh** (mil. gewoon soldaat, die voor reserve-officier wordt opgeleid), m. -s; ook Adspirant.
- Aspirator** (luchtzuiger, zeker toestel), m. -s.
- Aspiratie** (het streven naar iets), v. -s, -tiën.
- Aspireeren** (naar iets dingen, haken, streven).
- Aspunt** (pool der aardas), o. -punten.
- Assagaal**, **assegaal** (houten werpspies met ijzeren punt, der Kaffers), v. -gaaien.
- Assaloeering** (verbetering van den gezondheidstoestand), v. gmv.
- Assaut** (Fr. schermgevecht, stormloop), o. -s.
- Asschepoester** (de naam van het geplaaide meize uit het bekende sprookje van Moeder de Gans), v.: - wordt door haar twee zusters aan ruw en vuil keukenwerk gezet, als deze teer feest gaan; fig. verstoeling; eigenl. -tje, o.; spreekt. -poes, zie Poester.
- Assagaal**, v. -en; zie Assagaai.
- Assertie** (bewering, verklaring), v. -tiën, -s.
- Assertorisch** (verzekerd, bevestigend, als zeker aan te nemen), bn.; lees: -to'ries.
- Assessor** (eig. bijzitter, hij die den voorzitter de besluiten helpt regelen; wethouder bij een gemeenteraad, tusschen 1815 en 1851), m. -so'ren, -s. vero.
- Assignaat** (Fr. aanwijzing op vaste staatsgoederen, Fransch papierengeld der eerste republiek van April 1790-1796), o. -aten.
- Assignatie** (Fr. onderteekende en gedateerde schriftelijke aanwijzing, waarbij de uitgever v. h. geschrift een bepaald persoon aanwijst om een ander persoon in dezelfde gemeente een som te voldoen), v. -s, -tiën.
- Assimilatie** (spraakf. figuur: gelijkwording van medeklinkers), v.; - vindt men in: **bal-ling** (uit **banling**), **metterdaad** (uit **met-der-daad**), tevens zijn dit voorb. van regressieve (terugwerkende) en progressieve (voortuitwerkende) -. In de plantk. het opnemen en verwerken van koolzuur; ook, het opnemen en absorbeeren van voedingsstoffen.
- Assimileeren** (gelijkmaken).
- Assisteeren** (bijstaan, helpen, ondersteunen).
- Assistent** (helper, toegevoegde adjunct, inz. hulp priester, tijdelijk kapelaan), m. -en; ook Assistent; v. -e, -tanten.
- Assistent-apotheker** (hulp-apotheker), m. -s; vr. -tente-apothekeres', mv. -sen.
- Assistentie** (hulp, bijstand), v.
- Assistent-resident** (O.-I. onder-resident op Java), m. -en: Max Havelaar was - van Lebak, afdeling v. d. residentie Bantam.
- Associatie** (aaneenschakeling, verbinding; vennootschap), v. -s, -tiën: de geest van -.
- Associé** (Fr. vennoot, compagnon), m. -s.
- Associeeren, zich** (zich verbinden tot gemeenschappelijke uitoefening van een bedrijf, handelsgenoot of vennoot worden).
- Assonantie** (dichtk. gelijkheid van klinker in de woorden van een vers, halfrijm), v. -s, b.v. Nu ruischt en fluit het riet; zie ook **Bilderdijk's Uitvaart**; - in de spreektaal: goed en bloed, wijf en zijf, hoog en droog, met pak en zak, enz.
- Assoneerend rijm**, o.; zie Rijm.
- Assorteeren** (de soorten bijeen-, uitzoeken, sorteeren; van koopwaren ruim voorzien, b.v. een winkel).
- Assortiment** (voorraad van winkelgoederen, veel keus in dezelfde soort), o. -en.
- Assumeeren** (aan- of bijnemen), zie Assumtie.
- Assumtie** (aan- of bijneming), v.: het recht van -, dat van een commissie of college, om zich één of meer leden toe te voegen. (t = s).
- Assuradeur** (iem., die verzekeringen sluit, verzekeraar), m. -en, -s.
- Assurant**, vroegere vorm voor **Astrant** (brutaal, vrijpostig), bn. en bw.
- Assurantie** (verzekering, d. i. verbintenis, aangegaan door eenige maatschappij, om temtegen een vaste premie onder bepaalde omstandigheden schadeloos te stellen bij verlies van schip of lading, huis, inboedel, vee, oogst, bij ziekte, ongeval, enz.), v. -s -tiën; - **kantoor**, o. -kantoren; - **maatschappij** (vennootschap, die zich ten doel stelt het assureeren van vaste of roerende goederen, schepen, landbouwproducten, enz.), v. -en; - **polis** (bewijsstuk, akte van assurantie), v. -sen; - **premie** (verzekeringsprijs of vergoeding per jaar), v. -s, -premiën.
- Assureeren** (verzekeren, waarborgen).
- Assurelijn** (typ. balklijn op kwitanties en wissels), v. -en, b.v.
- Assyrië** (oud-koninkrijk in W.-Azië), o.; - **riër**, m. -s; - **risch**, bn.: het -e rijk.
- Astar'te** (Phenicische godin der maan, gemalin v. Baäl), v., ook Asta'oth' geheeten.
- Asta'tisch** (nat. aan geen vasten stand gebonden, onbestendig, wankelbaar), bn.: de -e naald, een soort van magneetnaald.
- Aster** (plantk. samengest. sterrebloem), v. -s.
- Asteria** (veelkleurig gesteente, opaal), v. -s.
- Asterisk** (Engelsche benaming v. e. sterretje als typographisch verwijzingssteeken; een met zulk een sterretje geteekend dagblad-artikel), m. -en.
- Asteroiden** (zeer kleine planeten, inz. tusschen Mars en Jupiter ± 600 in getal), v. mv.; ook Planetoïden.
- Asth'ma** (engademigheid, kortademigheid, benauwdheid op de borst, aamborstigheid), o. gmv.; - **sigaar** of - **cigarette** (sigaar, wier rook de asthma-benauwdheid v. e. poos doet verdwijnen), v. -sigaren; lees: ast'ma.
- Asthmaticus** (lijder aan asthma), m.
- Asthmatisch** (aamborstig, benauwd op de borst), bn.: een - bestje. (th = t).

- Astraallichaam** (theosofie: de ziel als stoffelijk lichaam gedacht), o. gmv.
- Astraallicht** (sterrenlicht), o. gmv.
- As'trakan** (soort van winterstof, op bont gelijkend), o. gmv.: een muts v. —, een mof v. —.
- Astrant'**, bn. en bw., zie Assurant.
- Astringent', adstringent'** (samentrekkend, bindend), bn.: een — geneesmiddel. (g = g).
- Astrolabium** (werktuig tot het meten van hoeken in de sterrenkunde; ook: hoekmeter bij de landmeetkunde), o. —s.
- Astrologie'** (sterrenwielarij), v. gmv.: de — wil uit den stand en den loop der sterren de toekomst voorspellen. (g = g).
- Astroloog'** (sterrenwielenaar), m. —logen.
- Astronomie'** (sterrenkunde), v. gmv.: de — is een wetenschap, de astrologie is bijgeloof.
- Astronomisch** (sterrenkundig), bn.: —e verrekijkers, het —e jaar.
- Astronoom'** (sterrenkundige), m. —nomen.
- Astrofotographie'** (photographie der sterren en sterrenbeelden ten dienste der astronomie), v. gmv.
- Astyanax**, zoonje v. Hector en Adromaché.
- Asyl'** (vrijplaats, toevluchtsoord; wijkplaats of vrijsplaats voor vervolgd en misdadigers; verpleghuis voor menschen of dieren), o. —en: een — voor honden; een — voor pestlijders in O.-I.; leps: aziel'.
- Asylrecht** (tegenw. het recht van een oorloeschip om een neutrale haven binnen te vallen, om zich van levensmiddelen of drinkwater te voorzien), o. gmv.; ook in geval van averij geldt het —.
- Asymmetrie'** (ongelijkheid, onevenredigheid, gebrek aan gelijkmatigheid), v. gmv.
- Asymmetrisch** (onevenredig, ongelijkmatig), bn. en bw.
- Asyndeton** (sprak. weglating der voegw.), o. asyndeta; lees: asin'deton.
- Atactisch** (onregelmatig), bn.: —e koortsen.
- Atap** (O.-I. de bladeren van den waterpalm), v.
- Atappalm** (O.-I. water- of moeraspalm), m. —palmen; zie Nipapalm.
- Atavis'me**, —mus (het terugkeeren v. eigenschappen van vroegere geslachten), o. gmv.
- Ataxie'** (onmacht over bewegingen door ziekten in het centrale zenuwstelsel), v. gmv.
- Atelier'** (werklokaal van een kunstenaar, v. e. fotograaf, modiste, enz.), o. —s; lees: atteljee'.
- A tempo** (It. muz. in de rechte of aangegeven tijdsmaat), bw. (e = e).
- Atorling** (ontaard wezen, onverlaat, snoodaard, onnensch), m. en v. —en; vr. ook —e.
- Atheïs'me** (leer, die het bestaan van God ontkent, godloochening), o.
- Atheïst'** (godloochenaar, ongodist), m. —en.
- Athenae'um** (in oud-Gr. tempel, aan Athene gewijd; vroeger bij ons: inrichting van hooger onderwijs), o. —s, —naea, —naeën. (ae=ee).
- Athe'ne**, of Pallas —, de godin der wijsheid, beschermster der Grieksche stad van dien naam: de uil was haar gewijd, zie Minerva.
- Athe'ne** (hoofdstad van het oude Attica, midelpunt der oud-Grieksche beschaving; thans hoofdplaats van Griekenland), o.: zegsw. uilen naar — dragen, zie Uil; **Athe'ner**, m. —s; **Atheensch'**, bn.; zie Attisch.
- Athleet'** (kampvechter in het oude Griekenland, beroepsworstelaar; fig. forsch gebouwde man), m. —leten; lees: atleet'.
- Athletiek'** (worstelkunst), v. gmv.
- Athle'tisch** (worstelkundig; sterk gespierd), bn.: een —e gestalte, zeer krachtige.
- Athopie'** (gezichtszwakte), v. gmv.
- At'jar** (O.-I. in zuur ingelegde plantaardige zelfstandigheden), o., z. Pickles; — **bamboe** (in azijn ingelegde spruiten v. h. bamboeriet), o.
- At'jeh** (aardr. rijk op de N. punt van Sumatra), o.; — **jehsch**, bn.: —e peper; — **jeh** (inboorling van Atjeh), m. —s.
- Atlantische Oceaan** (aardr. een der vijf wereldzeën), m.
- Atlas** (een boek met kaarten, met afbeeldingen), m. —sen: een kaarten-, een planten —; myth. een der titanen, die den aardbol moet torsen; fig. een dragende, mannelijke figuur, mv. atlanten: op het koninklijk paleis te Amsterdam staat een koperen beeld van —; ontl. de bovenste halswervel.
- At'las** (gladdige, satijnen stof met eigenaardigen glans), o. gmv.
- At'las-vlinder** (O.-I. grootste bekende nachtvlinder op Java), m. —vlinders.
- Atmome'ter** (verdampingsmeter), m. —s.
- Atmosfeer'** (dampkring, lucht, waarin we ademen), v. atmosferen; ook drukking van 1.033 KG. op den cm², fig. omgeving; — **fe'risch**, bn.: —e verschijnselen, —drukking, —e neerslag, d. i. al het water, dat als regen, sneeuw, hagel enz. op den aardbodem neervalt.
- Atoe'ran** (O.-I. regeling), v. gmv.
- Atol'** (koraaleiland, ringvormig koraalrif met binnen-zoutmeer), m. of v. atollen: de — len in de tropische zeeën.
- Atomis'me** (leer der stofdeeltjes, nl. dat alle stoffen uit atomen bestaan), o. gmv.
- Atonie'** (verslapping der spierspanning door verzwakking der zenuwen), v. gmv.
- Atoom'** (nat. stofdeeltje, dat fysiek en chemisch ondeelbaar is, zonnestofje), o. atomen.
- A tort et a travers** (Fr. in het wilde weg, door dik en dun, zonder overleg), bw.
- A tout prix** (Fr. tot elken prijs, het koste wat het wil), bw.
- Atrament'-steen** (inktsteen), m. en o. —en.
- Atri'den** (Agamemnon en Menelaüs, zonen van Atreus, koning van Mycene), m. mv.
- A'trium** (voorzaal of voorhof eener oud-Romeinsche woning, binnenplaats), o. atriën, atria; het — was ook de voorhal van een basiliek en was met zuilen omgeven.
- Atrophie'** (geneesk. het uitteren, wegwijnen door onvoldoende voeding), v. gmv.
- Atropi'ne** (geneesk. alkaloid uit doodkruid, verdoovingsmiddel bij zenuwziekten), v.
- Attache'** (Fr. iem., die aan een gezantschap is toegevoegd), m. —s: hij is — bij ons gezantschap.
- Atta'que** (Fr. aanval; geneesk. beroerte), v. —s.
- Attaqueeren** (Fr. aanvallen, aangrijpen).
- Attent'** (opmerkzaam), bn. en bw.; —er, —st.
- Attent'ie** (oplettendheid, aandacht, hoffelijkheid, zorgzaamheid), v. gmv.
- Attest'** (schriftelijk of gedrukt getuigenis, getuiaschrift), o. —en: een — van een dokter, schriftelijk bewijs.
- Attesta'tie** (getuigschrift), v. —tiën, —ties: — de vita, bewijsschrift van in-leven-zijn; — de morte, akte van overlijden. (tie = sie).
- Attesta'tie** (Prot. schriftelijk bewijs van lidmaatschap der Herv. of Gereformeerde kerk), v. —s; een — wordt door den kerkerad gegeven bij verhuizing, om het over te leggen in de nieuwe woonplaats. (tie = sie).

- Attesteeren** (verklaren, getuigen, mondeling bevestigen, bekrachtigen).
- At'tica** (aardr. landschap in 't O. van Hellas, met Athene als hoofdstad), o.
- At'tila**, koning der Hunnen, bijgenaamd de geesel Gods, verslagen door de W.-Goten en Romeinen in 451, gest. 453 n. C.; ook: kort, met tressen versierd huzarenbuis, m. -'s.
- At'tisch** (eigen aan Attica, inz. Athene: schoon, sierlijk, smaakvol; vernuftig, geestig, zinnrijk, fijn), bn; fig. - zout, fijne geestigheid, scherpzinnige scherts; een -e zet, geestige.
- Attractie** (aantrekking, aantrekkelijkheid, aantrekkingskracht), v. -s, -tiën.
- Attrapeeren** (betrappen, d. i. op heeter daad pakken of snappen).
- Attribueeren** (toeschrijven, toevoegen).
- Attributief** (spraak als attribut dienend), bn. en bw.: een - bn.; een bn. - gebruiken.
- Attribuut** (zinnebeeldig kenteeken), o. -bunten; de knots is een - van Hercules; de zeis en de zandlooper zijn attributen van den Dood; spraak. bijv. bepaling.
- Aubade** (Fr. ochtendbegroeting voor iems. huis met muziek of zang, ochtendhulde), v. -s: iem. een - brengen.
- Au courant** (Fr. op de hoogte), bw.: - zijn.
- Auctie** (veiling, openbare verkoop bij opbod, inz. van boeken, platen, enz.), v. -tiën en -ties; lees: auk'sie.
- Auctionaris** (ondernemer van publieke verkooping), m. -sen. (au = ou).
- Au'eba** (Jap. sierstruik in parken en tuinen), v. -'s; de - heeft geelgeklepte, groote bladeren en kleine bruine bloesems. (au = ou).
- Audientie** (plechtig of officieel gehoor), v. -s, -tiën: - geven, - verleenen, nl. door een koning, koningin of minister: op - gaan, een particuliere -. (au = ou).
- Auditeur-militair** (ambtenaar van het openbaar ministerie, d. i. aanklager bij een militair gerechtshof, bij een krijgsraad), m, auditeuren- en auditeurs-militair. (au = ou).
- Audition** (muziekuitvoering), v. -s, -tiën.
- Auditorium** (de gezamenlijke toehoorders, het gehoor), o. gmv.; bij overdracht: de gehoorzaal. (au = ou).
- Au'erhoen** (boschhoen), o. -ders: het - is de grootste hoendersoort en leeft in de bosschen van Midden-Europa. (au = ou).
- Au'eros**, m. -ossen; zie Oeros.
- Au fait** (Fr. ervaren, bedreven, deskundig): - zijn, op de hoogte, met iets grondig bekend.
- Au fond** (Fr. in den grond, d. i. in het wezen der zaak).
- Augias**, koning v. Elis in den Peloponnesus.
- Augias-stal** (myth. vervuilde runderstal van koning Augias), m., zie Hercules; fig. zegsw. den - reinigen, een verwaarloosden boel redderen, misbruiken uitroeien.
- Auguren** (wichelaars in oud-Rome, waarzeggers, die vooral uit de vlucht in het geschreeuw der vogels hun voorspellingen deden), m. mv.: de auguur' of au'gur voorzegde, of de een of andere regeeringsbepaling of -daad aangenaam zou zijn aan Jupiter.
- Auguren-lach** (Rom. fig. de beteekenisvolle lach van personen, die elkaar kennen als bedriegers), m. gmv.
- Auguriën** (voortekens, waarzeggingen uit de vlucht der vogels), v. mv.
- Augurk'** (een soort van kleine komkommer), v. -en; ook, **Agurk.** (au = ou); -je, o. -s.
- Augus'tus**, eig. de Verhevene: eerste keizer v. Rome, 30 v. C. - 14 n. C.; zie: Octavianus en Triumviraat.
- Augustus** (de 8e maand, Oogstmaand, geheeten naar den Rom. keizer Augustus), m.
- Au'la** (grootte gehoorzaal eener universiteit), v. -la's. (au = ou).
- Au'lis**, aardr. havenstad in Boeotië a. d. Euripus, tegnover Euboea: verzamelplaats der Gr. vloot tegen Troje, zie Iphigenia.
- Au porteur** (Fr. handel. aan toonder).
- Au'rea bul'la** (gouden bulle), v. gmv.: als afkorting: **A. B.**; zie onder Bul. (au = ou).
- Aureool** (R.-K. gouden lichtkrans of lichtcirkel om het hoofd van heiligen of martelaren, b. v. op schuldertjen), v. -olen; (au = ou); zie: Nimbus en Glorie.
- Au revoir** (Fr. tot weerziens), bw.
- Aurikel** (sierplant onzer tuinen, een soort van sleutelbloem), v. -s; ook Auricula.
- Auro'ra**, myth. godin v. d. dageraad; ook, het morgenrood: de rozenvingerige -. (au = ou).
- Auscultatie** (geneesk. het onderzoek v. hart of longen met den stethoscoop), v. -s.
- Ausculteeren**: iem. -, de auscultatie op hem toepassen.
- A u'so** (handel. naar wisselgebruik), bw.
- Auspiciën** (eig. voortekens, voorspellingen, opgemaakt uit de vlucht van vogels), v. mv. meestal voorkomende in: onder gunstige auspiciën, onder gunstige voortekens; ook Auspicia.
- Auster** (zuidenwind), m.; zie Sirocco.
- Austraal** (zuidelijk), bn.; -licht (zuidelijk), o. gmv.
- Australië** (aardr. het vijfde en kleinste werelddeel), o.; - is $\frac{2}{3}$ van Europa met \pm 6 miljoen bewoners; zie: Nieuw-Holland en Oceanië. (au = ou).
- Australiër** (bewoner v. Australië), m. -s; -lisch (van Australië), bn.: de -e eilanden, tot het vasteland Australië (Nieuw-Holland) behoorende; -e w'gers, de Papoea's.
- Austri** (Germ. myth. de vier dwergen, die h't hemelgewelf torsen), m. mv. (au = ou).
- Au'taar** (offertafel), o. -taren; ook Outaar; zie: Altaar, Outer.
- Auteur** (Fr. schrijver of schrijfster van een boek; dader; bewerker; stichter; hoofdpersoon), m. -s; -schap (het auteur-zijn), o. gmv.
- Auteursrecht** (het uitsluitend recht van den maker van enig werk van letterkunde, wetenschap of kunst, om dit openbaar te maken), o. -en; -wet (Ned. wet van 1912, regelende het auteursrecht), v.
- Authenticiteit** (geloofwaardigheid, echtheid, iets dat gezag heeft), v. (then = ten).
- Authentiek** (betrouwbaar, geloofwaardig, echt), bn.: een -e akte, d. i. een akte in den wettelijken vorm, ten overstaan v. e. bevoegd ambtenaar opgemaakt.
- Au'to** (eig. zelf): dit woord komt veel voor als eerste lid van samenstellingen, zie verder.
- Au'to** (automobiel), v. -'s: het stuur der -; een -bril, groote stofbril, m. -brillen; uitspr. o'to of ou'to. Samenstellingen: -bus (auto als omnibus) v. -sen; -deken, v. -s; -garage, v. -s; -jas, v. -en; keuken -, pantsers -, zirkens -.
- Autobiographie** (eigenhandige levensbeschrijving), v. -ën. (au = ou).
- Autobiogra'phisch** (door den betrokkene zelven geschreven), bn.: een - geschrift, bevat-

- tend de levensbeschrijving v. d. schrijver zelf.
- Auto-chromo-plaat** (lichtgevoelige glas-plaat, voor kleurenphotographie dienende), v. -platen. (au = ou).
- Autochthonen** (gesch. of fab. oorspronkelijke, d. i. uit den grond zelven geboren bewoners van Griekenland, ook van elk ander land), m. mv. (au = ou); z. Aborigines.
- Autochthoon'** (herkomstig van de oorspronkelijke bewoners van een land), bn.: -thone gebruiken, -e waardigheden. (au = ou).
- Autoclaus'** (een zich zelf sluitende pot), v. -claven; zie Papiniaansche pot.
- Autocopist** (werktuig of toestel, om brieven enz. af te drukken), m. -en. (au = ou).
- Autoeraat'** (onbepikt alleenheerscher, vorst, die de wetge-ende en uitvoerende macht in zijn persoon vereenigt; fig. iem. die eigen wil doorzet), m. -craten. (au = ou).
- Autoeratie'** (het autocraat-zijn, de onbepikte heerschappij), v. gmv.; z. Democratie.
- Autoera'tisch** (onbepikt), bn. (au = ou).
- Auto-da-fé'** (Sp. eig. daad van geloof), o. -fé's: plechtige afkondiging der uitspraken van de Sp. inquisitie; uitlevering der ketters aan de wereldlijke rechtbank; plechtige terechtstelling van ketters. (au = ou).
- Autodidact'** (iemand, die een wetenschap of kunst door zelfstudie of zelfoefening geleerd heeft), m. -en. (au = ou).
- Autograaf'** (eigen letterschrift, eigenhandige brief, eigen handschrift), v. -grafen: er is een belangrijke - van Mozart gevonden; verg. Manuscript. (au = ou).
- Autograaf'** (kopiër-machine, zelfschrijvend werktuig), v. -grafen. (au = ou).
- Autographie'** (een door een autograaf afgedrukt stuk), v. -ën. (au = ou).
- Autographisch** (eigenhandig geschrev.), bn.
- Automaat'** (een zich zelf bewegend toestel of menschenbeeld, dat door een ongezien mechanisme in beweging wordt gebracht), m. -maten; fig. willoos mensch, speelpop.
- Automa'tisch** (zelf of uit zich zelf werkend), bn.: -e bewegingen bij mensch en dier, b.v. bloedsomloop, spijsvertering, d. i. onwillekeurige bewegingen. (au = ou).
- Auto'medon**, m. wagenmenner v. Achilles; in 't alg. iem., die e. voertuig ment.
- Automobiel'** (motorwagen, door benzine of electriciteit voortbewogen), v. -en; zie Auto en ook: Tuf-tuf en Locomobiel.
- Automobilist'** (eigenaar of berijder van een automobiel), m. -en; vr. ook: -e; zie Chauffeur.
- Autonomie'** (zelfwetgeving, eigen staatsregeling, zelfregering), v. gmv. (au = ou).
- Autonom'**, -nomisch (zelfstandig, onafhankelijk, naar eigen wetten), bn.: een - bestuur.
- Autopsie'** (geneesk. lijkopening, lijkschouwing), v. gmv. (au = ou).
- Autorisa'tie** (volmacht; wettelijke goedkeuring, machtiging), v. gmv. (au = ou).
- Autoriseeren** (machtigen, volmacht geven): iem. tot iets -. (au = ou).
- Autoritair'** (van een autoriteit), bn.: het - gezag; ook, eigenmachtig. (au = ou).
- Autoriteit'** (erkend gezag; man van gezag; overheidspersoon), v., -en: burgerlijke en militaire -en. (au = ou).
- Auto-taxi** (huur-automobiel met taxameter), v. auto-taxi's.
- Autotype** (cliché), v. -s; ook: oorspronkelijke afdruk; lees: autotiep'.
- Autotypie'** (boekillustratie naar fotografie, een op zink geëts beeld), v. gmv.
- Aut'owiel** (los wiel met daaraan bevestigden motor, welke aan het achterwiel van een gewoon rijwiel kan gekoppeld worden), o. -en.
- Aval'** (wisselborgstelling, borgteekening op een wissel), o. gmv.
- Avaleeren** (voor een wissel borg blijven).
- Avalan'che** (Fr. sneeuwstorting in het gebergte), v. -s.
- Avan'ces**, v. mv., -doen, de eerste stappen doen, toenaderen; de groote dames schromen - te doen, (C. O).
- Avanceeren** (Fr. voorwaarts gaan, vorderen; vooruitkomen, voortgaan).
- Avancement'** (bevordering), o. gmv.: -maken, in rang opklimmen. (ment = ment).
- Avanta'ge** (voordeel, winst, overhand), o. -s.
- Avarij'**, v. -en; meestal **Averij'**.
- Ave'** (i.K. weesgroot-gebed), o. -s. (e = ee).
- A've**, imperator (of cae'sar), morituri te salutant: Lat. Heil u, Keizer, die gaan sterven, groeten u, groet der gladiatoren in het amphitheater, als ze defileerden voorbij de loge van den keizer. (te = tee).
- Aveel'zaad** (winterraapzaad, waaruit men een soort van olie slaat), o. gmv.
- A'vegaar** (grootte boor met dwarskruk), m. -s en -garen; ook: Navegaar.
- A'veling** (polderstrook langs den dijk), v. -en; ook: Avelinge. vero.
- Avenant'** (naar -), bw. d. i. naar verhouding, naar evenredigheid; ook Advenant.
- Avenu'e** (laan; oprijlaan naar een kasteel; breede straat met boomen op zij), v. -s.
- A'ver** (kind, nakomeling), m. -s; vero. iemand kennen van - te (tot) -, van ouder tot ouder. In de volkstaal: van haver tot haver, later: van haver tot gort.
- A'verechtich** (verkeerd), bn.: -e opvattingen, -e bedoelingen, de -e zijde van een stof, de keerzijde; als bw. a'verechtich: hij doet alles -: verkeerd, onhandig.
- Averij'** (zeeschade, schade aan het schip of aan het tuig, de masten, zeilen enz. of aan de lading, onder de vaart), v. -en; -grosse (alle schade, die geleden is bij zeegevaar), v.: als - geldt alle schade uit nood of die opzettelijk is veroorzaakt tot redding van schip en lading.
- Avers'** (beeld- of voorzijde van munten en medailles, de zijde met den beeldenaar), m. gmv.; lees: a-ve'r; verg. Revers.
- A'versie** (tegenzin, afkeer), v. mv. (s = z).
- A'veruit'** (plantk. een altijd groene plant, ook wel averoon genaamd, citroenkruid), v. gmv.
- Avesta**, v.; zie Zendavesta.
- Aviateur'** (bestuurder van een vlieg-machine), m. -s; vr. Aviatrice.
- Aviatiek'** (vliegkunst, luchtvaart), v. gmv.: zich aan de - wijden, vliegspoor.
- Avicultuur'** (kunst, om vogels te kweken), v.: de vereeniging Avicultura; **avifauna** (vogelenwereld), v. gmv.
- Avi'so'jacht** (jacht, om op zee berichten over te brengen), o. -jachten. (s = z).
- A vis'ta** (lt. op zicht, op vertoon), bw.
- A'vond**, a'vend (deel van den dag), m. -en: des -s, het liep tegen den -, de - valt; te - of morgen, te eeniger tijd; fig. de - des levens, de laatste tijd; -je (avond-visite),

- o. -s: er zou een - wezen bij de Pieterse's, (Mult.); een - geven.
- A'vondbede** (avondgebed), v. -beden; -**blad** (deel van een courant, dat 's avonds uitkomt), o. -bladen; -**dienst** (kerkdienst 's avonds), m. -en; -**duister** (het avonddonker), o. gmv.; -**editie** (het avondblad eener courant), v. -s; -**floers** (dicht. duisternis), o.; -**grauw** (blauwachtig groene turkoois), m., als stofn. o.; -**kerk** (Herv. godsdienstoefening in de kerk en wel des avonds), v. gmv.; -**klok** (angelus-klok), v. -ken; -**kout** (gezellig avondpraatje), m. gmv.; -**land** (het westen), o. gmv., zie Morgenland; -**maal** (eig. maal in den avondstond), o., Bijbel: het heilig - des Heeren, het laatste -; het - vieren, zie Nachtmaal; -**maaltijd**, m., beter: -**maal** (maal, dat 's avonds gebruikt wordt), o. -tijden, -malen; -**malen**, w. g., zie Soupeeren; -**rood** (purpertint bij zons- ondergang in het W.), o. gmv.; -**schemer** (dicht. -schemering), m.; -**schemering** (zwak zonnelicht na zonsondergang), v. -en; -**school** (schooltijd des avonds), v. -scholen; -**ster** (de planeet Venus, aan den west. hemel, ondergaande kort na de zon), v. gmv., verg. Morgenster; -**stond** (avonduur), m. -en; -**vlinder** (vlinder, die in de schemering vliegt; ook: *sfinx*), m. -s.
- Avontu'ren** (wagen, op 't spel zetten), ik heb geavontuurd; *zich* -, zijn leven wagen, in de waagschaal stellen.
- Avonturier'** ((gelukzoeker), m. -s; zie Chevalier d'industrie.
- Avontuur'** (lotgeval; zeldzaam geval; zonderlinge gebeurtenis), o. -turen: op - uitvaren, uitzellen zonder bestemming; -**tje**. o. -s.
- Avontuur'lijk** (vreemd, wonderlijk, zonderling), bn.: een - leven, d. i. vol lotgevallen.
- A v'ne** (Fr. op zicht, b.v. - betaalbaar), bw.: - zingen, - spelen d. i. van het blad muz.
- Axi'o'ma** (onbewijsbare grondstelling, klaar- blykelyke waarheid), o. -'s.
- Axminster** (Eng. e. soort v. tapijtgoed), o.
- Aya Sophi'a** (nog altijd grootste en prachtigste der 680 moskeën in Konstantinopel, met vier minaretten), v.; de - is gebouwd door keizer Justinianus (527-'65) en wel van 533-'38 ter eere van de H. Wysheid Gods; sedert den val der stad in 1453 werd zij een Turksche moskee. (y = j).
- Aza'lea** (sierplant, een soort v. *erica*), v. -'s.
- Azazel'** (Bybel. booze geest), m.: aan - werd de zondenbok toegezonden; zie Zondenbok.
- A'zen** (iets als prooi zoeken), de vogel aasde, heeft geaasd: de vos aast op kappen, de raven azen op tyken; op iets azen; hg. gretig zijn op: azen op vorstengunst.
- A'zen** (visscherij. het slaan v. aas aan de haken v.d. snoeren der beuglijn), ik aasde, heb geaasd.
- Aziaat'** (bewoner van Azië), m. -aten.
- Azia'tisch** (wonende in Azië, Azië betreffende), bn.: een - vorst, -e toestanden.
- A'zië** (aandr. het tweede en grootste wereld- deel der oude wereld), o. gmv.: - is 4½ maal zoo groot als Europa en bevat nagenoeg 850 miljoen bewoners van de ruim 1500 miljoen menschen, die de aarde bevolken.
- Aziju'** (zure vloeistof, azijnzuur, sterk ver- dund met water), m. gmv.; -**heffe** (bezink- sel), v. gmv.; zie: Lu i w j v e n g o e d b d i k, Bier-, Hout-, Wijnazijn.
- Aziju'** (een soort van eik, steeneik), m. -en; -**hout** (hout van den steeneik uit Zuid- Europa, zeer taar en hard), o.: het - hout dient, o. m. om er tanden voor kamraderen van te maken.
- Aziju'stel**, o. -len; zie Olie- en Azijnstel.
- A'zimuth** (toppuntshoek, die gemeten wordt door een boog van den horizon), o. (th = t).
- Azotome'ter** (stikstofmeter), m. -meters.
- Azo'tum** (stikstof, stikgas), o. gmv.
- Azu'ren** (azuurkleurig), bn.: een - veld, wapenvlak; de - hemel van Italië.
- Azu'rig** (azuurkleurig), bn. vero.
- Azuur'** (hemelsblauwe kleur, lazuur), o. gmv.

B.

Bar., **Bar'es** - Baron, Barones.

B. - *Bas* so (muziek).

B. - *Beatus* (m.) of *Bea'ta* (vr.), de zalige.

B. B. - *Binnenlandsch Bestuur*, (O.-I.).

b. i. - Bouwkundig Ingenieur.

B. b. - *Be'ne be'ne*, zeer goed.

Bibl. - *Bi'blia*, de Bybel, de Heilige Schrift.

B. L. - *Bene'vole Lec'tor*, welwillende lezer.

blz., **bladz.** - bladzijde.

B. M. - *Bea'tae Memo'riae*, zaliger gedach- tenis, (ae = ee); zie **Z. g.**

B. v. N. O. - *Bond van Nederl. Onderwijzers*.

Br. - *Bruto*.

Burg. - *Burgemeester*; *Burgerlijk*.

B. en W. - *Burgemeester en Wethouders*.

B. v. of Bijv. - *Bijvoorbeeld*.

B. W. - *Burgerlijk Wetboek*.

B. v. - 's. - Tweede letter van het|alphabet,

de eerste van de medeklinkers. In de muziek de naam van den zevenden toon, *si* genoemd.

Ba (foet), tw., uitroep van *afkeer*, *walging*: *hij zei boe noch* -, geen enkel woord.

Baad'je (Mal. kleedingstuk met mouwen, van wit of paars gestreept katoen, voor mannen, in O.-I. *Badjoe*), o. -s; ook, het blauwe hemd der matrozen en schippers; zegsw. *op zijn* - *krijgen*, slaag *krijgen*, er van langs *krijgen*; *iemand op zijn* - *komen*, hem slaag geven, fig. hem bekijken; ook *Baaitje*.

Baafmis, v., zie **Bamis**.

Baal (wollen weefsel), v. (soorten) -en: een *borstrok van blauwe* -, *ondergoed van roode* -.

Baai (inham van de zee in het land, kleine zeeboezem, zeearm), v. -en.

Baal (wijn), v. gmv.: *roode* -, *een glas* -.

Baal (zijn gesneden soort v. tabak), v. gmv.: *beste* |*jne heeren*- oorspr. uit Bahia in Brazilië.

Baal'en (van baai), bn.: een — borstrok.

Baal'erd (mengelklomp, warklomp, verwarde of doorengewarde massa), m. gmv.: God schiep den —; zie Chaos.

Baal'tabak, v.; zie Baai.

Baal'tje, o.; zie Baadje.

Baal'vaugen (vlug en zwierig schaatsenrijden): alleen gebruikelijk in de onbepaalde wjs; zie: Fleuren en Blokzeilen.

Baal'vanger (een vlug en zwierig schaatsenrijder, ook zwierbol, ophakker), m. — vangers.

Baak (scheepst. elk vast merk tot aanwijzing van het vaarwater, als: kustlichten, torens, palen, tonnen), v. baken; (wat. en krijgsw.) staak of paal met vlaggetje of mandje tot aanduiding van een richting bij opmetingen), v. baken; zie Vraagbaak.

Baak'geld, o. — en; zie Bakengeld, enz.

Baal (papiermaat: 10 riem, 200 boek van 24 of 25 vel), v. balen.

Baal (een met koopwaar gevulde, dichtge-naaide zak van grof linnen), v. balen: een — koffie, een — rijst.

Baal (eig. heer: afgod der Pheniciërs en Babyloniers, god der weldadige natuurkracht), m., ook **Bal**, **Bel**, **Belus**; — dienst (afgodendienst), m.; — dienaar, m. — s, — naren;

— priester (fig. ontrouwe leeraar), m. — s.

Baan (plat vlak, effen (gemaakte) uitgestrektheid), v. banen; zie: Ijsbaan, Kegel-, Kolf-, Ren-, Schiet-, Vinken-.

Baan (weg; loopbaan; aangelegde weg), v. banen: die voerman is dag en nacht op de —; zegsw. ruim — maken, alles uit den weg ruimen; hij is het katje van de baan, de leider, haantje-de-voorste; — breken, een weg, een doortocht maken, fig. nieuwe wegen openen, waarlangs het onderzoek of de studie kan gaan; van de — knikkeren, in het knikker-spel iem. afspelen, fig. een tegenstander uit den weg dringen; op de lange — schuiven, onbepaald of voor langen tijd uitstellen; de — der hemellichamen, loopbaan.

Baan (breedte van kleedingstof), v. banen: een nieuwe — in een vrouwenrok zetten.

Baan'breker (delver, die den weg ergens door heen baant), m. — s; fig. wegbereider: Pestalozzi (1746—1827), de — der aanschouwelijke leermethode.

Baan'derheer (titel van een zeer voornaam edelman, eig. banierheer, Fr. baron), m. — heeren; een — had het recht een banier, met het wapen van zijn geslacht, in het leger te voeren, hij bracht een aantal edelen met hun schildknapen, boogschutters en wapenknechten in het veld.

Baanderol', v. — rollen, zie Banderol.

Baan'rots (baanderheer, baron: in Vlaanderen 'en Brabant destijds aldus geheeten), m. — rotsen.

Baan'schuiver (houten raam onder een elektrische tram, om voorwerpen of menschen op zij te schuiven), m. — s.

Baan'tje (gemakkelijk postje, betrekkingje), o. — s; ir. 't is me een —, een lekker —, in toepassing op onaangename werkzaamheden.

Baan'tjesjager (iem., die moeite doet om één of meer baantjes te krijgen), m. — jagers.

Baan'vak (een deel v. e. spoor- of trambaan tusschen twee bepaalde punten gelegen), o. — vakken.

Baan'veger (veger op een ijsbaan), m. — s.

Baan'wachter (wachter op een deel der

spoorbaan, sluiser van hekken, enz.), m. — wachters; — wachtster, v. — s.

Baar (golf, watergolf, zee-golf), v. baren; dicht. de zilte of ziltige baren.

Baar (staaf goud of zilver), v. baren: zilver aan baren; in de wapenkunde: zilveren band die uit den linkerbovenhoek naar den rechterbenedenhoek van het schild loopt en een derde deel daarvan moet beslaan.

Baar (draagbaar, berrie), v. baren: de meubels op een — wegdragen; ook gebruikt voor Lijkbaar: Christus raakte de — aan, Lukas 7: 14; vóór de — uitgaan: in de Middeleeuwen, ten teeken, dat de weduwe afstand deed van de nalatenschap, zie Brancard, Raderbaar.

Baar (O.-I. groentje, nieuweling), m. baren: zie Orang-baroe; een zeeman die voor 't eerst de linie passeert, heet —; ook: ieder, die v. h. eerst in Indië komt en met de daar gevolgde levenswijs onbekend is; bij uitbreiding: iem. zonder kennis van gebruiken, enz., b. v. een pas aangekomen cadet of adelborst.

Baar (bloot, naakt, ongedekt), bn.: de bare duivel, d. i. zonder eenige vermomming; fig. — geld, klinkende munt; de bare zee, die open en bloot daar ligt.

Baarblij'kelijk (klaarblijkelijk), bn. en bw.; — er, — st: — e hulp, (Brandt), vero.

Baard (de haren op kin en wangen bij den man), m. — en: de kin —, een bakke — (op de wang), een ring —, zie ald.; zegsw. spelen om 's keizers —, om niets; den — in de keel hebben, de stem (van den knaap) is aan 't breken, gaat zwaar worden; bij overdracht: de — en van oesters, visschen, ook van korenaren, d. i. wat op een baardachtig aanhangsel lijkt; de — van een sleutel, deel, dat in 't slot ronddraait; ook: harige hoornplaten in den bek, aan het bovenverhemelte van den walvisch.

Baard'eloos (zonder baard), bn.; fig. jong, onmondig: — looze knapen.

Baard'gier (dierk. lammergier), m. — gieren: de — bewoont het hooggebergte der Alpen; de — is de grootste roofvogel van Europa.

Baard'gras (een soort van pluimgras), o. gmv.

Baard'dig (een zwaren of dichten baard hebbende), bn.; — er, — st: een — e veldwachter.

Baard'mannetje (dierk. baardmees, rietvogeltje), o. — mannetjes.

Baard'mos (een soort van korstmos), o. — sen.

Baard'scheerder (barbier), m. — scheerders

Baard'schrappert (scheldn. barbier), m. — s.

Baard'zwijn (een wild zwijn met afhangende haren aan de onderkaak, op Borneo), o. — en.

Baar'lijk (wezenlijk, zich vertoonend in zijn ware gestalte), bn.: de — e duivel, zie Baar.

Baars (dierk. stekelvinnige riviervisch, groenachtig met roode vinnen), m. baarzen; als stofnaam, v.: Houdt ge van — ?

Baarsch (O.-I. als v. e. baar), bn.: hooggele handschoenen volmaken zijn — voorkomen, (J. t. Br.); bw.: z. — gedragen, d. i. onbeholpen.

Baas (meester in eenig ambacht), m. bazen: waar is de — ? bij uitbreiding heer, hoofd van een gezin; zegsw. den — spelen, heerschen; de vrouw is er de —, deelt de lakens uit; hij is mij de — af, overtreft mij; het is een — van een snoek, een groot exemplaar.

Baat (nut, voordeel, winst), v. baten: dat zal baten geven; ten bate van; zegsw. alle baten (baatjes) helpen, vele kleintjes maken een groot.

Baat'zucht (hebzucht, inhulige eigenbaat), v. gmv.: de — voert tot slechte daden.

- Baatzuchtig** (*inhalig, hebzuchtig*), bn.; -er, -st; -heid (*baatzucht*), v. gmv.
- Ba'ba(h)** (op Java geboren Chinees, zoo genoemd op Java), m. -s, zie Singké.
- Bab'be** (*slabbetje, kwijldoekje*), v. -n.
- Bab'bel** (*iem. die graag snapt*), m. en v. -s.
- Bab'belaar** (*prater, snapper*), m. -s; ook: (*kokinje, stroopballetje*), m. -s; -achtig (*praatziek*), bn.: een -e meid, die gaarne en veel babbelt; -arij' (*voortdurend gebabbel, meestal kwaatsprekerij*), v. -en: kleinsteedsche -; -en (*praten*), ik babbelde, heb gebabbeld: wat zijn die buurvrouwen weer aan 't -snappen, keuvelen; -guig'je (*malle grimas, ijdele klap, fig. uitvlucht, voorwendsel*), o. -guigjes: dat zijn allemaal maar -s van dien knaap; -kous (*verwant met kouten: praatzieke vrouw, snapster*), v. -kousen; ook, m. voor snapper, enz.; -praat (*ijdele klap*), m. -praatjes; -ziek (*erg tot snappen geneigd*), bn.: een -e oude juffrouw; -zucht (*lust tot babbelen*), v. gmv.
- Ba'bel** (*hoofdstad van het oude Babylonie, later ook Babylon genoemd*), o.: zegsw. zoo hoog als de toren van -; Bijbel, Genesis 11.
- Ba'bi** (O.-I. zwijn, fig. dikzak), m. -'s: hou je van -, zwijnevleesch.
- Babijn'** (*garenklos*), v. -en; ook Bobijn.
- Babijnen** (*het garen op langwerpige doorboorde kloppen winden*), ik heb gebabijnd; ook Bobijnen; **babij'ner**, m. -s.
- Babiroe'sa** (O.-I. hertzwijn), m. -'s. (s = z).
- Ba'boe** (O.-I. Javaansche kindermid), v. -'s.
- Babok'** (*lomperd, domoor*), m. babokken; -kig (*dom, lomp, ruw*), bn. en bw. vero.
- Babou'ches** (*Turksche kamermuilen*), v. mv.; ook: Baboesjes, Baboesjes; z. Pampoesjes.
- Baby** (Eng. klein kindje), m. en v. -'s: een - is een zeer jong kind, Fr. bébé.
- Ba'hylon**, o.; zie Babel.
- Babylon'isch** (*in of te Babel*), bn.; de -e spraakverwarring, Gen. 11:7-9; de -e gevangenschap der Israëlieten, 586-536 v. C.
- Baccalaureaat** (*staatsexamen*), o.: examen v. toelating ongeveer gelijk aan ons eind-examen der H. B. S. of van het gymnasium.
- Baccarat'** (*kaartspel, waarbij een der spelers de bank houdt*), o. gmv., zie Bank en.
- Baccarat'** (*een soort van fijn kristal, met ruitjes geslepen*), o. gmv.; lees: ba-ka-ra'.
- Bacchanaal'** (*eig. feest ter eere van Bacchus; woest drinkgelag*), o. bacchanalen.
- Bacchant'** (*Bachuspriester, deelnemer aan den Bacchusdienst*), m. -en.
- Bacchant'e** (*priesteres van Bacchus; een der opgewonden, half krankzinnige deelnemers aan een bacchanaal*), v. -n.
- Bacchus**, myth. de jeugdige, dartele god v. d. wijn, zoon v. Zeus; lees: Ba-chus.
- Bacil'** (*staafvormige bacterie, microscopische spijlzwam*), m. -len, lees: ba-sil, eerst bij duizendvoudige vergrooting waar te nemen.
- Ba'cove** (*pisang of banaan in W.-I.*), v. -n.
- Bacteriën** (*bacillen, algemeene naam voor spijlzwammen*), v. mv.; -zijn microscopische, eencellige organismen van ± 0.0005 mM., ziektekiemen.
- Bacteriologie'** (*leer der bacteriën*), v. gmv. (g = g); -lo'gisch (*de bacteriologie of de bacteriën betreffende*), bn.: een - onderzoek; -loog' (*kennër van den aard en het wezen der bacillen of bacteriën en van hun bestrijding*), m. -logen.
- Bacterioscopie'** (*microscopisch onderzoek der bacteriën*), v. gmv.
- Bad**, o. baden: een douche-, een druij-, een stort-, een rivier-, een zee-, enz.; een - nemen, de -en gebruiken; fig. iem. een koud - geven, hem zijn illusies benemen, hem ontgoochelen; (schiek.) iets dompelen in een - van kwik; korthedshalve ook gebruikt voor badkuip, badhuis, badplaats.
- Bad'ak** (Mal. neushoorn), m. -s.
- Bad'ding** (*balk van Noorsch dennenhout*), m. -s.
- Bad'dokter** (*badplaatsdokter, dokter voor badgasten*), m. -s.
- Bad'en** (*een bad nemen*), ik baadde, heb gebaad; fig. zich in weelde -, weelderig leven.
- Bad'gast** (*iem., die op een badplaats een kuur doet*), m. en v. -gasten; -huis (*badinrichting*), o. -huizen.
- Badina'ge** (Fr. kortsuwijl, vroolijke scherts), v. gmv.: zegsw. - à part, scherts ter zijde!
- Bad'ine** (*dum, buigzaam wandelstokje*), v. -s.
- Badineeren** (*kortsuwijlen, schertsen*).
- Bad'inrichting** (*inrichting, waar gelegenheid is een bad te nemen*), v. -en.
- Bad'jakker** (*liederlijke vent*), m. -s.
- Bad'jing** (O.-I. klapperrat), m. -s.
- Bad'joe** (Mal. baadje, baaitje), v. -s.
- Bad'kachel** (*geiser*), v. -s; -kamer (*vertrekje met badkuip, geiser en waterkranen*), v. -s; -knecht (*knecht in een badinrichting*), m. -s; -koetsje (*planken koetsje, waarmee men den badgast in of naar zee rijdt*), o. -s; -kostuum (*kostuum van den badende*), o. -s; -kuip (*kuip van steen of metaal, waarin men een bad kan nemen*), v. -en; -kuur (*het gebruik van baden ter geneezing*), v. -kuren; -meester (*man, die belast is met het toezicht in een badinrichting*), m. -s; -plaats (*stad of dorp aan zee voor zeebaden, b.v. Ostende, Scheveningen, of plaats met geneeskrachtige wateren, b.v. Aken, Ems, Neuenahr, enz.*), v. -en; -selzoen (*het zomertij, waarin nl. gebaad wordt op een badplaats*), o. -en; -stoel (*rieten strandstoel*), m. -en; -vrouw (*vrouw, die in een badhuis haar diensten bewijst*), v. -en; -water (*water dat voor een bad dient*), o. gmv.; zegsw. met het - het kind weggoeten, in zijn ijver een zaak bederven; -zeep (*poreuze, lichte zeep*), v.
- Bag'a'ge** (*reisgoed, passagiersgoed*), v. gmv.; -bureau (*kantoor voor aangifte v. h. reisgoed*), o. -'s; -drager (*toestel aan rijwiel of auto waarop bagage kan bevestigd worden*), m. -s; -net (*net in een spoorwegcoupé om handbagage in te leggen*), o. -ten; -reçu (*-bewijs*), o. -'s; -trein (*mil. de voertuigen, door een troep te veld meegenomen*), m. -en; -wagen (*wagen voor het reisgoed*), m. -s.
- Bagatel'** (*kleinigheid, iets van weinig waarde, van geringe beteekenis*), v. en o. -len. (g = g).
- Bag'elaar** (*maker van baggerturf*), m. -s; (*de beste turf uit laagveen, baggerturf; platte, zware, inktzwarte turf*), m. -s; (als stofn.), v. gmv.; -komt uit de venen bij Blokzijl.
- Bag'ger** (*modder, derrie*), v. gmv.; -bak (*een der scheppers van een -machine*), m. -ken; -beugel (*veen: ijzeren beugel of ring, van v-eren van een verbreed schraapplaat en van onderen van een net voorzien*), m. -s, ook: -dregge, v. -n.
- Bag'geren** (*slijk, modder uithalen of met*

een baggerbeugel óf met den baggermolen), ik baggerde, heb gebaggerd: door de modder -, klotsen; - **machine** (een machine met emmers of bakken van plaatijzer, die door stoom wordt gedreven, stoombaggermolen), v. -s; - **man** (man, die baggert), m. -lieden en -lui; - **molen** (drijvend baggerwerktuig met langs een ladder loopende emmers), m. -s: de -molens zijn in 1600 uitgevonden; - **net** (werktuig van den baggerman, net aan een breeden beugel met langen steel), o. -netten; - **schuit** (-praam), v. -schuiten; - **turf** (de bekende kleine, harde, zwarte turf), v. -turven: de - wordt gemaakt van het veen, dat door baggeren is opgediept, daarna getreden en gedroogd.

Bagijn, v. -en; zie Bagijn, enz.

Bagno (gevangenis voor galeislaven in Turkije, Tunis, Algiers; vroeger ook in Z.-Frankrijk), o.: lees: *ban'-joo*.

Bahut' (Fr. antieke kast), m. -s; lees: *bahu'*.

Baignoire (Fr. eig. badkuip, parterre-loge in een theater), v. -s.

Baing (Z.-Afr. erg, zeer veel), bw.: het heeft - mooi geregend; ook *Banja*.

Bal'ramfeest (het feest der offers, eig. het groote feest, waarop lammeren geofferd worden; een Turksch feest van drie dagen, na het sluiten van den Ramadan), o. -en.

Bais'se (Fr. daling v. d. prijs eener koopwaar of van effecten), v.; zie: *à la - speculeren*.

Balssier' (Fr. iem., die bij hoogere koersen verkoopt, speculerende op koersverlaging om weer in te koopen), m. -s.

Bajadère (Indische danseres of zangeres), v. -s of -n; ook, tot het middel ahangend, uit gitten bestaand damessieraad. vero.

Bajes (Bargoensch. gevangenis), v.: hij is óf zit in de -; ook: *Bajis*.

Bajonet' (mil. stootwapen aan den loop v. e. geweer bevestigd, vermoedelijk in 1670 te Bayonne het eerst vervaardigd), v. -ten: een compagnie van 250 -ten, man; -ten af, commando, fig. eindigen met iets; - **aanval**, m. -len; - **scheede**, v. -n; - **schermen** (oefening in 't gebruik der bajonet op 't geweer), o. gmv.; - **sluiting**, v.: de - bij een vulpen; - **steek**, m. -steken.

Bak, m. -bakken: een asch-, een steenkolen-, - **je** (nap, kopje), o. -s, b.v. een -koffie, thee; verder bewaarplaats: regen-.

Bak (scheepst. een gedeelte der equipage, 16 à 20 man die samen uit éne balie eten), m.; de matrozen v. d. -, zie ook *Zeuntje*, *Bakzeuntje* en *Baktafel*; - **barometer** (nat. barometer, die uit een buis van Torricelli bestaat, welke in een kwikbak is geplaatst), m. -meters; - **beest** (lomp gevaarte), o. -en: een - van een wagen, kachel, tafel, schip, enz.; - **boord** (linkerboord, linkerzijde v. h. vaartuig, als men van het roer naar den voorsteven ziet), o. gmv.: aan -, ergens links aan het schip; over - gieren, afwijken naar links; iem. van - naar stuurboord zenden, d. i. van Pontius naar Pilatus, zie *Pilatus*; - **boordswacht** (scheepst. de helft der manschap, huizend nl. aan bakboordzijde of a. d. linkerkant van het schip), v. -wachten.

Bakken (merkteeken het vaarwater aangewend, ton, paal), o. -s, zie *Baak*; spreekw. Een schip (of een wrak) op strand, een - in zee! men leert zich in acht nemen, door

het ongeluk van anderen te zien, men spiegelt zich zacht aan eens anders ondergang of nadeel; vuur aan wal, altijd geen -, schijn bedriegt; de baken(s) zijn verzet, de toestand is veranderd; als het tij verloopt, verzet men de baken(s), zie *Tij*; - **geld** (belasting op schepen voor 't onderhoud der bakens), o. -en; - **kwartier** (afdeeling, waarin een vaarwater is verdeeld ten opzichte van de betonning), o. -en; - **meester** (opzichter der betonning), m. -s.

Bakkenen (bakens leggen of stellen), ik heb gebakend; zie: *Afbakenen* en *Uitbakenen*.

Bakker (eig. bakermoeder: verzorgster van een pasgeboren kind), v. -s, zie *Inspelden*;

- **en** (warm houden, koesteren van een pasgeboren kind), ik heb gebakerd: een zui-geling -; zegsw. heet, haastig gebakerd zijn, driftig, voortvarend zijn; fig. zich - in de zon;

- **mat** (biezen stoel met hoogen rug, zetel der baker), v. -matten; zegsw. van de - af, d. i. sinds de vroegste jeugd; bij uitbreiding: het land, waar men opgegroeid is; ook, plaats van wording of oorsprong; - **praat** (eig. gebabbel v. e. baker), m. gmv.; **praatje**, o. -s, fig. beuzelpraat, ook, achterklap; - **rijm**, o. -rijmen: Ned. Baker- en Kinderrijmen;

- **schelling** (fooi voor de baker, oud-zilverstukje v. f 0.30), m. -en; - **speld** (zeer groote speld), v. -en; - **sprookje** (kinderachtig vertelsel), o. -s.

Bakfiets (fiets met houten bak, in dienst van banketbakkers enz.), v. -en.

Bakhuis (bakkes), o. -huizen.

Bakkebaard (baard op of langs de bakken of wangen), m. -baarden; - **baardje**, o. -s.

Bakkeleien (vechten, plukharen), ik bakkeleide, heb gebakkeleid, gmv.; scherts. in toepassing op den strijd tusschen verschillende meeningen: wij hebben te zamen over het geloof eens heldertjes gebakkeleid, (Sara Burgerhart).

Bakken, ik heb gebakken: visch -, een taart -; zeg-w. iem. een poets -, iem. beethebben; zoete broodjes -, iets trachten weer goed te maken, een toontje lager zingen.

Bakken (op 't verkeerbord spelen), ik bakte, heb gebakt; zie *Triktrakken*.

Bakker (brood- en koekbaker), m. -s.

Bakker-an'-zijn, zegsw. hij is -: hij is gesnapt, hij heeft proces-verbaal; fig. hij of zij is in het ongeluk, is er bij.

Bakkerij (werkplaats v. d. bakker) v. -en.

Bakkerin' (bakkersvrouw), v. -rinnen.

Bakkersbedrijf, o. gmv.; - **beenen**, o. mv., zie *X-beenen*; - **bond**, m. -en;

- **gezel** (-knecht), m. -len; - **knecht**, m. -s; - **mering** (-bedrijf), v. -en; - **oven**, m. -s; - **tor** (tor, die in de bakkerij leeft), v. -torren; - **wagen** (wagentje tot het bestellen v. brood), m. -s; - **winkel**, m. -s.

Bakkes (aangzicht), o. -en: zegsw. iem. op zijn - geven, iem. slaan, afranselen. gmv.

Baklamp (ouderwetsche olielamp), v. -lampen: de voet van een - is door een bakje omgeven.

Bakpan (pan, om iets in te bakken), v. -nen; - **poeder** (surrogaat van gist), o. gmv.

Bakspel (verkeerspel, triktrak-spel), o. -len.

Baksteen (gebakken steen), m. -en: zwaar als een -, zeer zwaar; hij zonk als een -.

Baktafel (tafel, waaraan de matrozen schaften, waaraan de bak zit), v. -s; de -

is een ruw houten tafel, hangende aan haken aan het bovendek.

Bak'visch (kleine visch om te bakken; fig. aankomend meisje tusschen de 14 en 17 jaar), v. -visschen; -je, o. -s.

Bak'zeuntje (scheepst. jongste matroos v. den bak), o. -s; zie Zeuntje.

Bak'zeilhalen (scheepst. de zeilen tegenhalen, zoodat de wind er van voren inkomt, waardoor het schip achteruitgaat), ik haalde bakzeil, heb bakzeilgehaald; fig. achteruitkrabben: toen ik hem eens goed de waarheid zei, haalde hij bakzeil.

Bal (bol, kogel), m. ballen: een leeren -, een gomelastieken -, met den - spelen; bolvormig voorwerp: de - van de hand, van den voet; spreekw. Wie kaatst, moet den - verwachten, zie Kaatsen; elkander den - toewerpen, d. i. helpen, in elkaars kaart spelen; stud. hij weet er geen - van, niets, ook: hij antwoordde geen -, daar deugt geen - van; -letje, o. -s: zegsw. een - opgooien over iets, door een eerste woord een gesprek over iets aan den gang maken; een - aan 't rollen brengen, iets aan den gang helpen; keuken: soep met -s, n. v. gehakt of merg; zie: Biljart-, Kaats-, Kegel-, Tennis-, Voetbal.

Bal (Fr. dansparty), o. bals: een - geven, het - openen; -champêtre, bal in de open lucht; -boekje (boekje, waarin de dame noteert, met wien ze telkens heeft te dansen), o. -s; -masqué' (gemaskerd bal) o.; zie Deguiseren; -tollet' (-kleedij), o. -ten; -zaal (danszaal) v. -zalen.

Bal (boos, driftig), bn.; ook, schuw, onrustig van vogels. gew.

Balancieren ([zich] in evenwicht houden; fig. besluiteloos zijn): - op een koord, fig. tusschen twee meeningen -; -stok (stok v. e. koorddanser), m. -stokken.

Balans' (weegschaal; boom der weegschaal), v. -en: in - houden, evenwicht; in den koophandel: vergelijkende jaarstaat van bezittingen en schulden, b.v. de - opmaken, een verkorte -; een geflatteerde -, een balans, die door opzettelijk aangebrachte fouten de winst te groot doet voorkomen; de - sluit.

Bala'ta (een soort van guttapercha), v. gmv.: de - komt uit Suriname, door aftapping v. den bolletrie-(boom); zij wordt gebruikt voor drijfriemen en schoenzolen.

Baldadig (misdadig, moedwillig, broodronken), bn. en bw.; -er, -st: een -e knaap, een troep -e werklieden, -e straatjongens.

Baldakijn' (sierlijke hemel boven een troon; overkapping boven een beeld), m. -s of -en.

Bald'er, Germ. myth. de god van al, wat goed en schoon is, van het licht en de lente, van wijsheid en welsprekendheid; - was de lievelingszoon van Odin en Frigga, een glansrijk licht straalde v. hem uit; ook, Baldur.

Bal'deren (dicht. bulderen), de wind balderde.

Bal'eh-bal'eh (O.-I. inlandsche rustbank), v. -'s; ook, Balé-balé, v. -'s.

Balein' (veerkrachtige, hoornachtige zelfstandigheid, vervaardigd uit baard van den walvisch), o. gmv.

Balein' (voorwerp, lange reep van baleinstof), v. -en: een korset zonder -en.

Balei'nen (van balein), bn.: een - valhoedje.

Balg (huid, vel), m. -en; ook, lederen zak v. e. harmonica, v. e. blaasbalg, v. e. camera; plat: maag, buik.

Ba'lie 1. (hekwerk, leuning, balustrade), v. -s en baliën: de - v. e. brug, de - v. e. windmolen, v. e. galerij; 2. (afgesloten ruimte waarbinnen bij terechtzittingen de pleiters hun plaats hebben; fig. de stand der advocaten en procureurs; bij uitbr. de rechtbank), v. gmv.: hij was een sieraad der -; de oudste zoon was voor de - bestemd.

Ba'lie (kruip, tobbe), v. -s, -liën: het linnen-goed in de - wasschen; ook scheepst.: spijsbak: een groote - met snert.

Ba'liekluiver (leeglooper, los sjouwerman, die 's zomers over de baltie eener brug gaat hangen, in plaats van te werken), m. -s; -mand (groote, wijde, platte mand, met stevigen opstaanden rand, voor linnengoed en kleeren), v. -en; -welsprekendheid n. l. van advocaten, rechters enz.), v. gmv.

Bali'je (Fr. onderafdeeling der Duitse orde), v. gmv.: de Duitse orde, de - van Utrecht wordt hersteld, (Wet van 8 Aug. 1815).

Balinees' (bewoner van het Oostindische eiland Bali), m. -neezen.

Balja'ren (eig. stoeien, fig. rumoer maken), men baljaarde, heeft -baljaard: de jongens waren aan 't -; het woord is uit Suriname.

Bal'juw (rechterlijk ambtenaar uit vroeger tijd), m. -en, -s: elke stad had haar -, de - was, wat de officier van justitie en de commissaris van politie thans zijn; -schap (ambt van baljuw), o. gmv.; zie ook Schout en Drost, welke titels eveneens nagenoeg vergeten zijn.

Balk 1. (vierhoekig bezaagd stuk hout, vierzijdig prisma), m. -en: de - en heeten wel ribben; er zijn ook ijzeren -en; zegsw. -en naar Noorwegen zenden, eig. waar overvloed van hout is, nog hout zenden; zie: uilen naar Athena dragen; zegsw. er zijn nu wel -en onder het ijs, het is zeer sterk; Bijb. zegsw. gij ziet den splinter in 't oog uws broeders, maar den - in uw eigen oog merkt gij niet, Lucas 6: 41, zie Splinter; 2. (steunend deel eener zoldering), m. -en: de moeder-, de kinderbalkjes, vero.; zegsw. tot de -en springen, d. i. zeer hoog, en wel van blijdschap; iets aan den - schrijven, gebezigd van zeldzame of wonderlijke voorvallen, te schrijven op of aan een der zolderbalken, b.v. in een kerk, zoodat het eeuwen lang ieder in het oog valt; 3. (lat achter den voederbak of de ruif), m. -en: zegsw. het (geld) niet over den - gooien, het hooi niet over de ruif heen of achter de ruif gooien, er niet mee morsen, niet verkwist zijn; 4. (wat min of meer op een balk lijkt), m. -en, wapenkunde, zie Faas; zegsw. een balk in zijn wapen voeren, ter aanduiding, dat men niet van echte adellijke geboorte, maar een bastaard was, n. l. een linkerschuinsteep of dwarsbalk van zeer geringe breedte; fig. vloeken, die een - in hun wapenschild voeren, (C.O.) n. l. bastaardvloeken.

Bal'kanstaten (rijken, gelegen op het Balkanschiereiland), m. mv.; -staten zijn: Griekenland, Servië, Bulgarije, Montenegro, Roemenië, Albanië en Turkije; verkort: de Balkan, m.

Bal'ken (schreeuwen van een ezels), hij balkte heeft gebalkt; fig. leelijk zingen; -er, m. -s.

Bal'kenbrij (zekere bakspijs), v. gmv.: de - wordt in den slachtijd bereid uit meel, stukjes vet en vleeschmat.

- Balkerd** (hooibergplaats boven de deel), m. -s: het hooi rust op slieten, die dwars over de balken liggen.
- Balk'ijzer** (ijzer in balkvorm voor huizen-, scheeps- en brugbouw), o. gmv.
- Balkon'** (bouwkw. uitbouw a. e. bovenverdieping; platform voor en achter a. e. tramwagens als staanplaats voor passagiers), o. -s.
- Balla'de** (dichtk. oorspronkelijk: danslied; thans episch-lyrisch gedicht in strophen in den volkstoon), v. -n, -s: de - behandelt een onderwerp uit de legende, de folklore of de volkspoëzie, ook een avontuur uit den riddertijd; muz. zangstuk, waarvan de tekst een historische of romantische gebeurtenis behelst, soms ook een muziekstuk van episch-lyrisch karakter.
- Bal'last** (scheepst. waardeeloze lading; zakken zand van een luchtreiziger), m. -en; - bestaat in zand, steenen, enz. als noodwendige bevrachting v. een schip, om het voldoende diepgang en stuurlast te geven: - innemen, - inhebben; fig. waardeeloze of lastige voorwerpen: *geheugenkraam is maar -*.
- Bal'lasten** (met ballast bezwaren), ik ballastte, heb geballast, b.v. een schip.
- Balleboos'**, m. -boezen; zie Bolleboos.
- Bal'len** (met den bal spelen; tot een bal vormen), ik balde, ik heb gebald: *de vuist -*.
- Balleri'na** (lt. balletdancerses), v. -'s.
- Balleri'no** (lt. danser van beroep), m. -'s.
- Ballet'** (figuurdans, reidans met instrumentale begeleiding), o. balletten; - **clauseres** (tooneeldancerses), v. -sen; - **meester** (leider van een ballet), m. -s; - **muziek**, v. gmv.
- Bal'ling** (uitgebannene), m. en v. -en: als - rondzuerven, leven; vr. ook -e; - **schap** (toestand v. een balling), v. gmv.: vrijwillige -, in - gaan, in - zuerven.
- Ballis'ta** (oorlogswertuig der Romeinen), v. -'s: de - was een soort van blijde.
- Ballistiek'** (leer der loopbanen van een geworpen lichaam; wat tot de leer van het werpgeschut behoort), v. gmv.
- Ballon'** (luchtbal, windbal), m. -s, Fr. - *captif*, zie Kabelballon; - *d'essai*, eig. proefballon, opgelaten om de windrichting te kennen, fig. uiting, om anderen, b.v. het publiek, uit te lokken, hun meening te doen blijken; verder: *matte of gekleurde porseleinen of glazen bol op een gaslamp*, enz.
- Ballotage** (Fr. stemming over het al of niet toelaten van iem. als lid eener sociëteit, enz.), v. -s: deze stemming geschiedde oorspr. door middel van een wit balletje vóór, of een zwart balletje tegen, in een hokje te werpen, nu met gesloten briefjes.
- Balloteeren** (stemmen door ballotage).
- Bal-masqué** (gemaskerd bal), o. bal-masqué's.
- Bal'muziek** (opgewekte muziek, b.v. in de balzaal), v. gmv.
- Baloo'rig** (kutteloos, wars, in kwade luim, onwillig, gemelijk), bn. en bw.; -er, -st.
- Bal'roos** (kamperfoelieachtige heester), v. -rozen: de - heet naar den vorm van de bloem; ook: sneeuwbal, Geldersche roos.
- Bal'sem** (welriekende oliestof uit den balsenboom; algemeene naam voor olie, getrokken op geurige kruiden), m. -s; fig. troost, opbeuring: - in de wonde gieten.
- Bal'semboom** (een algemeene naam voor die boomen, wier bladeren, bast of vrucht een welriekende stof opleveren), m. -en: de -en zijn meestal klein, ze komen voor in alle zonen, zelfs in het N. van Canada.
- Bal'semen** (een lijk met bederfwerende midelen bewerken, zoodat het niet vergaet), men -de, heeft gebalsemd: *de kunst van -*, (oud-Egypte).
- Balsemiek'** (Fr. geurig), bn. en bw.: 't is hier -, zeer warm; 't ruikt hier -, leelijk, ir.
- Balsemi'ne** (plantk. tuinbloem, een kamerplant), v. -n; ook Balsamine.
- Bal'spel** (spel met den bal), o. -spelen: *biljarten, kegelen, kolven, het voetbalspel en het cricketspel zijn -spelen*.
- Balstu'rig** (eig. slecht of moeilijk te sturen: weerspanning), bn.; -er, -st: een - paar ezeltinnen (Potg.), d. i. koppig.
- Bal'tische Zee** (aardr. groote golf, besloten tusschen Zweden, Rusland, Duitschland en Denemarken), v. gmv.; ook Oostzee.
- Baluster** (stijl in een leuning, kleine pijler in een balustrade), m. -s. (u = uu).
- Balustra'de** (leuning met rechtopgaande stijlen), v. -n of -s. (u = uu).
- Bamboecheeren** (rinkelbrooien, pierewaaien); in de spreekt. Bamboecheeren. (ch = sj).
- Bamboeheur'** (doordraaier, pierewaaijer, losbol, lichtmis), m. -s; spreekt. Bamboeheur.
- Bam'boe** (O.-I. rietgewas, in tal van soorten), o. gmv.: een - *halm wordt soms 25 M. hoog*.
- Bam'boes** (rieten wandelstok), m. -boezen.
- Ba'mi(h)**, o., Chineesche macaroni: vermicelli met groenten, garnalen en varkensvleesch, ook bij Europeanen zeer in trek.
- Ba'mis, Baaf'mis** (St.-Bavo-mis), v. gmv.; met St. -, d. i. 1 Oct., betaaldag der pacht.
- Ban 1.** (eig. publieke bekenamaking, openbare afkondiging met bedreiging van straf; oproeping ten oorlog door den leenheer), m. -nen; soms ook, **Banne**, v. -n: den - slaan, den - blazen, d. i. het signaal geven op een trommel of met een trompet als oproeping; later, de tijd, dat deze militaire handeling duurt: den - openen, den - sluiten; 2. (uitsluiting uit de R.-K. kerkelijke gemeenschap met verbod de H. Sacramenten te ontvangen), m.: de - wordt verdeeld in den grooten en kleinen -, zie: Kerkban, Interdict, Excommunicatie; 3. (rijksban), m., zie Acht; 4. (geldboete, straf), m.: op eigen - en boete, op eigen verantwoordelijkheid; 5. (oudtijds, rechtsgebied), m. bannen: de - v. een stad, de - van het aloude dorp Alfen (Hofdijk); ook **Banne**, v., vero; 6. (bezwering-formule), m. bannen.
- Ban** (stadhouder in Croatië, Hong. hoogwaardigheidsbekleeder, landvoogd), m. bannen; ook: **Banus**, zie Banaat.
- Banaal'** (alledaagsch, plat), bn. en bw.; -st.
- Banaan'** 1. (Port. banana, in O.-I. altijd, pisang; soort van palmboom), v.; 2. (vrucht: de paradijs- of adamsvijg), v. bananen; zie Baco've.
- Banaat'** (gewest, dat onder een ban of banus staat), o. -naten.
- Banaliteit'** (gemeenplaats; onbeteekenend gezegde; alledaagsche en afgezaagde zeggwijze, opmerking; platheid), v. -en.
- Band 1.** (reep linnen of katoen, leer, enz.), m. -en: een *fiuweelen -je*; 2. (katoenen, linnen, wollen, zijden weefsel, zeer smal en lintvormig), o. gmv.: een *koopman in garen en -*; 3. (buiten-bekleding van een raad), m. -en: ik heb mijn -en stukgereden; 4. (veerkrachtige binnenrand van het biljart), m.

-en: de vier -en; de bal ligt vlak tegen den band, zie Collé; 5. (omslag van een boek, ook, voorwerp om bijeen te houden), m. -en: een ouderwetsche -, een linnen -; een - om het haar; 6. (boei, ketting, kluister), m. -en, lijfstraffelijke rechtspleging: buiten pijn en -en iets bekennen, d. i. vrij, ongepijnd; 7. (iets, dat fig. bindt), m. -en: de - des bloeds, de -en van ééne godsdienst, de - des huwelijks; zegsw. *iem. in den - houden*, hem zedelijk beteugelen; *uit den - springen*, zich niet houden aan tucht of regel; 8. *door den -*, d. i. door elkaar genomen, gemiddeld; zegsw. *hij wint door den band 20%*; zie het betere Bank.

Bandage (Fr. heilkundig verband), v. -s. **Bandagist** (Fr. vervaardiger van heilkundige verbandmiddelen, b.v. van breukbanden, ook handelaar in deze dingen), m. -en.

Bandelier (riem, dwars over schouder en borst gaande; degenhanger), m. -s of -en.

Bandeloos (niet in band of teugel gehouden, onbeteugeld), bn. en bw.: -looze uredeheid, - geweld, d. i. niet beperkt door eenig beter gevoel; *hij holt toomeloos en - voort*.

Bandeng (O.-I. zilverharing), m. -s.

Banderheer (baanderheer), m. -heeren.

Banderilla (de met een vaantje voorziene speer in de stierengevechten), v. -'s.

Banderille'ro (Sp. *hij, die in een stierengevecht den stier tergt door dezen met een banderilla te wonden*), m. -'s.

Banderol (vaantje), v. -rollen; ook, **Baanderol** (smalle vaan, uitlopende in twee, soms in drie punten, dikwijls gevoerd aan een lans), v. -rollen; ook, papierstrook, voorzien van den douanestempel), v. -rollen.

Bandlet (eig. iemand die gebannen is, die buiten de wet staat: vagebond, roover), m. -en; -entrop (bende), m. -en.

Band'hond, m. -en; zie Kettinghond.

Bandijk (rivierdijk, op eenigen afstand van het zomerbed gelegen), m. -dijken.

Band'ijzer (dun, buigzaam staafijzer), o. gmv.

Band'je (papieren strookje om sigaren), o. -s.

Band'jir (O.-I. stortvloed, geweldige water-vloed, plotselinge vernielende overstroming), m. -s; ook: Bandjer, Banjir.

Ba'nen (effenen, vlakmaken), ik baande, heb -baand: een weg -, een weg maken, ook, een doortocht maken; fig. een toegang tot iets verschaffen: *zich den weg tot aanzien -*.

Bang (bevreesd, angstig), bn.; -er, -st: een -e droom; *hij is zoo - als een wezel*; -erik (bloedaard), m. -en; -maker (persoon of zaak, die vrees aanjaagt), m. -s.

Baiaan'boom (O.-I. vlijgeboom v. reusachtigen omvang), m. -boomen; verg. Waringin.

Banier (veldteeken van een baanrots; vaandel; standaard), v. -en: de - was een vierkant vaandel met omlijsting en franje aan een standaard, het was beschilderd of bestikt met het wapen van den baanrots; zegsw. *een - ontplooien*, opsteken, planten.

Ban'ja, bw.; *het is - mooi*; ook: Banje; zie Baing.

Ban'jer (banjerheer), m. -s, gzm.: den - uithangen, den grooten heer spelen.

Ban'jerheer (eig. baanderheer, fig. *iem.*, die zich parmantig aanstelt; verder: pronker, pocher; man, die ophel maakt), m. -heeren.

Ban'jir, -jer, m. -s; zie Bandjir.

Ban'jo (negerinstrum. met vijf snaren), v. -'s.

Bank 1. (zitbank), v. -en: een - in den tuin, in de school, in de kerk, enz.; rechtst. de - der beschuldigten, bank in de rechtszaal, waarop dezen plaatsnemen; zegsw. *iets niet onder stoelen of -en schuiven of steken*, er niet geheim mee wezen; zie: Kerk-, School-, Tuin-, Venster-, Vosten-, Zitbank; 2. (gesch. zetel der regeering, der rechtsmacht), v. -en: de - van schepenen, de - spannen, de schepenen bijeenroepen, recht gaan spreken, vero., zie Rechtbank; 3. (houten toestel tot pijniging), v. -en: *iem. ter -e brengen*, hem gaan of laten pijnigen, vero., zie Pijnbank en Torture; 4. (lange tafel, tot uitstalling van koopwaren), v. -en, vergelijk: toonbank, vischbank, vleeschbank; zegsw. *achter de - gooien, smijten, schuiven*, ter zijde leggen, wegwerpen, afschaffen; *men wint door de(n) - 15%*, gemiddeld, de verschillende vleesch- of vischbanken door elkaar genomen; verg. Band; 5. (houten werkbank of uerktafel), v. -en: aan de - staan te werken; *hij is een -werker, hij staat aan de schaaft*-, aan de draai-; 6. (aardk. harde laag van mergel, steen, oer), v. -en: een oer-, steen-, lei-; 7. (veenderij, veenakker, in evenredige stukken door greppels verdeeld), v. -en; 8. (zeew. door de natuur gevormde ondiepte, vooral nabij de kust), v. -en: kustriffen en banken, zie: Zandbank en Plaat; 9. (dichte massa wolken aan den horizon), v. banken: er zijn zwarte -en aan de kim.

Bank (kapitaalinstelling, kredietinstelling), v. banken: de Nederlandsche -, de Amsterdamsche -, zegsw. *dat is zoo vast, zeker, sekuur als de -*, nl. van Amsterd. Bij overdracht, het gebouw, waarin een - is gvestigd, b.v.: *hij woont vlak bij de -*; zie verder: Circulatie-, Deposito-, Giro-, Handels-, Wisselbank, enz.; verder: (speelbank), v. -en: de - van Monte-Carlo; de - laten springen, den bankhouder alles afwinnen; zie Roulette.

Ban'katin (tin, afkomstig van het eiland Banka in O.-I.), o. gmv.

Ban'k'biljet (geldswaardig biljet, uitgegeven door de Ned. bank), o. -biljetten: een - van f 10, f 25, f 40, f 60, f 100, enz.

Ban'kbreuk, v. gmv.; zie Bankroet.

Ban'ken 1. (op de bank zitting, feestvieren), ik bankte, heb gebankt; bij uitbreiding, ergens vertoeven, verblijven, b.v. *ergens niet lang -*, het er niet lang maken of uithouden; 2. scheepst. (op een bank komen, om daart te visschen), ik bankte, heb daar gebankt; 3. (hazardspel, waarbij een der spelers de bank houdt), ik heb met hem gebankt.

Banket (mil. verhooging tegen of pad langs den binnenkant van een borstwering), o. -ten.

Banket (prachtig feestmaal), o. -ten: een - geven, houden; op (tot) een - gaan, komen; ook, gebakjes of lekkernijen bij het nagerecht, b.v. suikergebak; -bakker (maker van banketgebak), m. -bakkers.

Banketeeren (smullen, brassen, een feestmaal houden), ik heb gebanketeerd.

Banket'hammetje (fijn hammetje, bijzonder voor een gastmaal), o. -s; -letter (St.-Nicolaasgebak in lettervorm), v. -s.

Ban'kgeld (handel. geld, dat zich in de geldbank bevindt en waarover tegen een vasten prijs ten 100 door den groothandel kan beschikt worden), o. -gelden; zie Kasgeld;

- **houder** (vroeger: *bankier*; thans, *hij die bij het banken de bank houdt*), m. — s.
- Bankier'** (iemand, die een bank bestuurt, geldhandelaar), m. — s.
- Bankiershuis** (huis, waarin de geldbank gevestigd is; bankiersfirma), o. — huizen; — **kantoor** (bureel van den bankier), o. — kantoren.
- Banknoot** (bankbiljet, inzonderheid een Engelsche banknoot), v. — noten; — **oetroot** (het octroot, door een regeering aan een bank verleend), o. — en, het — houdt o. m. in het uitgeven van bankbiljetten; — **papier** (geldwaardig papier, dat door de Ned.-bank wordt uitgegeven; bankbiljetten), o. gmv.; — **plaats** (stad, enz. waar een centrale bank of een van haar bijkantoren of agentschappen gevestigd is), v. — en; — **roet** (bankbreuk), o. — en: een failliet koopman kan in bepaalde gevallen gestraft worden als schuldig aan eenvoudige bankbreuk, of aan bedrieglijke bankbreuk, voor beide gevallen zijn wettelijke bepalingen; — **roetier** (iemand, die een bankbreker, een bankbreukige is), m. — s, in de spreekt.; — **roetje** (sommetje, dat men aan iem. te kort komt in den handel), o. — s: ik zal mij dat — getroosten; fig. dat is een leelijk —, misrekening; — **schroef** (werktuig van smid en timmerman), v. — schroeven: de — is op de werkbank bevestigd, zij heeft twee wangen of bekken die door een hefboom aangeklemd kunnen worden, zie Schroefbank; — **van leening** (stedelijke inrichting ten behoeve van armen of van hen, die in geldnood verkeerden), v. banken van —: op de — kan men geld tegen matige rente leenen op een onderpand zelfs van geringe waarde; zie: Pandjeshuis en Lommerd; — **werker** (smidsknecht, die met beitelen vijf koud ijzer aan de schroefbank bewerkt), m. — werkers; — **wet** (wet, waarbij de inrichting en de wijze van werken eener bank, inzonderheid der Ned. bank zijn vastgesteld), v. — wetten.
- Banmolen**, m. — s, zie Dwangmolen.
- Ban'ning** (balling), m. en v. — en; vr. — e.
- Ban'nen**, ik bande, heb gebannen: gesch. de vierschaar —, op plechtige wijze bijeenroepen; de schouw —, de schonwing over wegen, rivieren en waterleidingen aankondigen; iemand in of uit iets —, bij vonnis iemand iets toewijzen of ontzeggen; dicht. het zwaard in de scheede —; verder: iemand uit zijn gezelschap —, verdrijven, verjagen; zijn vrees —, de herinnering aan iets —, verwijderd houden.
- Ban'nerheer**, m. — en; zie Baanderheer.
- Ban'teng** (Javaansch wild rund), m. — s.
- Banus** (titel van den stadhouder in een banaat), m. — sen; zie Ban.
- Ban'vloek** (de vervloeking, welke het uitspreken van een banvonniss vergezelt), m. — vloeken, zie Anathema; — **vonniss** (vonniss tot uitbanning; vonnis, dat een ban bevat), o. — sen: het — over iemand uitspreken.
- Ban'zai**, Japansche uitroep.
- Baptist'** (doopsgezinde), m. — en.
- Baptiste'rium**, o. — s, — ria: — is eene Latijnsche benaming voor doopkapel.
- Bar** (hetzelfde als baar, naakt, bloot), bn.; barden, barst: met — e voeten, naakte; — **gronden**, stranden, heiden, dor, kaal, naakt, onvruchtbaar; — **re rotsen**, kale; — **weer**, guur, akelig, koud; fig. het ziet er — uit, de toestand is bang; 't is een — heer, norsch, stuursch; bw.: iets klinkt —, naar; 't is — koud vandaag, d. i. erg, in hooge mate.
- Bar** (Eng. buffet; in ons land naam voor sommige café's), v. — s.
- Barak'** (mil. veldhut; verplaatsbaar houten gebouw; veldhospitaal), v. — ken; fig. groot, bouwvallig of uitgewoond huis: een oude —; ook, afgezonderd verblijf voor besmettelijke zieken bij een hospitaal.
- Bar'ang** (O.-I. bagage, goederen, enz.), v.
- Barat'handel** (ruilhandel), m. gmv.
- Baratterie** (bedrog van schipper of scheepsvolk ten nadeele van den reeder, bevrachter of assuradeur), v. — en; — is strafbaar bij de wet: zij kan bestaan in vertraging van de reis of in vervreemding der lading.
- Barbaar'** (bij de Gr. en Romeinen ieder, die geen Griek of Romein was), m. — baren; thans: onbeschaafd, ruw, ongevoelig mensch; ook wreedaard.
- Barbaarsch'** (ruw, hard, wreed, onmensche-lijk), bn. en bw.; — er, — t; — **heid** (mensch-onteerende daad), v. — heden.
- Bar'barakruid** (plantk. winterkers), o. gmv.
- Barbarij'e**, ook Berberij'e (aardr. het land der Berbers, het N.-W. deel van Afrika), o.
- Barbarijsch** (uit het land der Berbers of uit Barbarij'e), bn.: — e paarden, — zeeroovers.
- Barbaris'me** (woord of gezegde, verkeerdelijk naar een uitheemsch, b.v. Fransch, Duitsch, Engelsch voorbeeld gevormd of gebruikt), o. — n; zie b.v. Germanisme, Gallicisme.
- Barbaros'sa**, gesch. eig. met den rosachtigen baard: keizer Frederik I, 1152 — '90.
- Barbédien'ne** (Fr. fraai bronzen beeld), v. — s.
- Barbeel'** (karperachtige rivierwisch), m. — en.
- Barbet'te** (mil. geschutoren van een oorlogsschip), v. — n.
- Barbier** (baardscheerder, ook haarknipper), m. — s of — en.
- Barbieren** (den baard afnemen, scheren), ik barbierde, heb gebarbierd: zich laten —.
- Barbies'jes**, zegsw. naar de — wenschen, eig. naar Berbice (Britsch-Guyana, met zeer ongezond klimaat, d. i. den dood te gemoet).
- Barcarol'le** (It. gondellied), v. — s: een — is een volkslied in Napels en Venetië, het wordt door schippers en gondeliers gezongen.
- Bard** (zanger en dichter bij de Kelten en Germanen, enz.), m. — en; — **enzang** (heldentied), m. — zangen; verg. Druïde.
- Bar'te** (Fr. lichte, doorschijnende, ongekeperde stof van wol, katoen of zijde), o.
- Bar'en** (een kind ter wereld brengen), zij baarde, heeft gebaard; spreekw. De tijd baart rozen, de tijd brengt veel goeds; dit baart mij verdriet, veroorzaakt mij leed; dat zal opzien —, verwondering veroorzaken of verwekken, zie Sensatie.
- Bar'ensteel** (wapenk. uit palesteel, zie ald.), m. — stelen; ook Lambel.
- Baret'** (fluweelen hoofddeksel zonder klep, met vier hoeken, v. rechters, advocaten en hoogleraren; doctorale muts), v. — ten.
- Barge** (Fr. trekschuit, volkschuit), v. — s.
- Bargoensch'** (hoventaal, taal van landloopers, vagebonden en dieven), o. gmv.; zie: Bajes, Kapoeres, Kersepit, Maf, iemand mollen, Mokum, Moos, Snees, Tikkertje, enz.
- Bar'heid** (guurheid; ruwheid, norschheid), v. — heden.
- Barlet'** (zwaarspaat, mineraal, vaak voor de

- bereiding van verfstoffen gebruikt*), o. gmv.
- Barisan** (inlandsche troepen in O.-I.), v. gmv.
- Bariton** (stengeluid, het midden houdend tuschen tenor en bas, middelhooge mannenstem), v. gmv.; ook: -zanger en dan m. -s.
- Bark** (zeeschip, driemast-zeischip zonder raas aan den bezaansmast), v. -en.
- Barkan'**, barkaan' (zekere effen stof, geweven uit geitenhaar en wol; grof kamelot), o.
- Barkas** (Sp. groote boot: grootste sloep van een zeeschip), v. -sen; zie Stoombarkas.
- Barkoen'**, m. -en; zie Berkoen.
- Barm** (dierk. barbeel), m. -en.
- Barmhartig** (medelijdend, mededoogend), bn. en bw.; -er, -st: de -e Samaritaan (Bijb.); God is -, genadig; -e broeders en zusters, pleegbroeders en -zusters, congregatie in 1540 gesticht; verg. Cellebroer.
- Barnen** (branden, brandend zijn), het heeft er gebarnd, vero.: - 't rijst tot asschen (Vondel, Gijbr.); nog als zn. o.: dicht. in het - van den nood, der gevaren, als de nood ten top is gestegen; -ing (branding), v. gmv.
- Barnsteen** (eig. barnende of brandende steen, fossiele hars), o. gmv.: een mondstuk van -, een pijpje van -; -visscherij, nl. aan de kust der Oostzee; het delven van -; -steenen (van barnsteen), bn.: een - pijpje, een rotting met - knop; -steenkracht (vroegere benaming v. d. electriciteit), v. gmv.; -steenvernis (vernis van gesmolten barnsteen, in terpentijnolie opgelost), o. gmv.: -zuur (een zuur, dat door verhitting uit barnsteen wordt verkregen), o. gmv.
- Barok'** (afwijkend van de norm, fig. zonderling, wonderlijk, grillig), bn. en bw.; als zn.: het -ke in de kunst; -lijn (typ. grillig kronkelende lijn), v. -en; -stijl (bouwstijl met grillige afwijkingen v. d. Renaissance-stijl), m., zie Rococo-stijl.
- Barometer** (eig. zwaartemeter, nl. meter van den luchtdruk), m. -meters; de - is uitgevonden door E. Torricelli, in 1643; -schaal (maatschaal v. d. barometer), v. -schalen; -stand (de stand van den barometer op een bepaalden tijd), m. -standen; -visch (dierk. donderaai, weervis), m. -visschen, zie Weeraal.
- Baron'** (Fr. oorspr. een vrijheer, d. i. een edelman, die onmiddellijk onder den keizer stond en in het leger een eigen vaandel voerde, thans bloot e. adellijke titel), m. -s of -nen; zegsw. den -spelen, den grooten heer uithangen; -es', -nes'se (adellijke dame, meestal gemalin van een baron), v. -nessen; -et (Eng. edelman), m. -s: lagere trap van den erflijken adel in Engeland, een - staat in rang beneden een baron doch boven een ridder; -le' (vrije heerlijkheid), v. -ën; nog: hij woont in de - van Breda.
- Baroscoop'** (nat. luchtweger), m. -copen; een - is een weegschaaltje om aan te toonen, dat de lichamen in de lucht schijnbaar zooveel aan gewicht verliezen, als de lucht weegt: die zij verplaatsen.
- Barouchette** (Fr. licht luxe-rijtuig op twee wielen), v. -n; ook: -chet'.
- Barrevoeter** (ongeschoeide kloosterling), m.-s.
- Barrevoets** (blootvoets), bw.
- Barrihaal'** (eig. duivel; matrozenwoord voor bulderbaas, bullebak), m. -balen; ook: -baal'.
- Barrica'de** (eig. openstapel van met zand gevulde barricues of vaten, straatversperring bij oproer, b.v. in Parijs), v. -n; -cadeeren (een straat afsluiten door allerlei voorwerpen, b.v. door met zand gevulde barricues, door wagens, meubelen, enz.; den doorgang versperren).
- Barrière** (Fr. slagboom, tolhek), v. -s; in N.-Br. nog barrier'; -tractaat (vad. gesch. 1715), o. gmv.; -steden (Namen, Doornik enz. waarin de Republiek bezetting mocht leggen als barrière tegen Frankrijk (1715-'83), v. mv.
- Bar'ring** (scheepst. waarloos rondhout), v., ook, de bewaarplaats er van; fig. rommel.
- Barri'que** (Fr. wijnvat van 220 L.), v. -s.
- Barsch** (norsch, ruw), bn. en bw.; barscher, barscht; -heid (terugstootende onvriendelijkheid), v.: de - van iemands optreden.
- Barst** (breuk, spleet), m. -en; ook, Berst.
- Bar'sten** (scheuren, splijten), het barstte, is gebarsten, ook, het borst, is geborsten: een ijzeren pot, een klok kan -.
- Bartholome'usnacht** (de nacht van 23 op 24 Aug.), m.; in dien nacht werden in 1572 duizenden Hugenoten in Parijs en elders vermoord; zie Bloedbruiloft.
- Bartjens** (Willem -), rekenmeester en maker van twee rekenboeken van naam in 1637 verschenen; zegsw. dat is volgens -, zoo nauwkeurig berekend als door Bartjens, of volgens het beroemde rekenboek.
- Bas** (de lage mannenstem), v. -sen, ook: baszanger en dan m.; baspartij; snaarinstrument.
- Basalt'** (donkergekleurd, hard vulkanisch gesteente), o. gmv.; lees: bazalt; -blok (blok basaltsteen), o. -ken: -blokken dienen als rivierschoeiing, en worden ook gebruikt tot versterking van havenhoofden, enz.
- Basalt'en**, bn. een -beschoeiing van kanaal, wetering, enz., van basaltblokken. (s = z).
- Bas'aria** (aria, door een bas te zingen), v. -'s.
- Bascul'e** (brugbalans), v. -s of -n: van een - is de ééne arm meestal 10 maal zoo lang als de andere en heeft men het gewicht in de weegschaal 10-maal te nemen; ook, de wip eener brug, de zwengel van een waterput; lees: bas-kuul'.
- Ba'sedowsche ziekte** (geneesk. ziekte door Basedow in 1840 beschreven: schildklieruitzetting met versnelden hartklop), v. gmv.
- Baseeren** (gronden, grondvesten, bouwen op).
- Basement'** (voetstuk v. beeld of zuil), o. -en.
- Basil'ica** (kerk in den vorm van een langwerpigen vierhoek), v. -'s, zie Basiliek.
- Basilicium** (plantk. koningskruid), o. gmv.
- Basiliek'** (bouwk. in oud-Rome een rechtehoekig gebouw voor rechtspraak en handel, met zuilenrijen), v. -en; de oudste vorm van een kerkgebouw, zie Basilica; de - heeft 2-4 zuilenrijen en bestaat uit drie deelen: voorhof of Atrium, middenschip en priesterkoor; de - van Echnernach bevat het gebeente van Willibrordus.
- Basilisk'** (adder in N.-Afrika, naar het volksgeloof zelfs doodlijk door zijn blik), m. -en, ook Basiliscus; in de wapenk. een draak met hanekam en slangenstaart; in Z. Amerika: een boomhagedisje.
- Ba'sis** (grond, grondslag, fundament), v. -sen of bases: de - van een driehoek, grondlijn; vloot -, duikboot -, zie ald.
- Bas-relief'** (vlak beeldhouwwerk op platten achtergrond, halfverheven beeldwerk), o. -reliefs; zie Relief.

- Bas'sa** (*pasja, bestuurder eener provincie in Turkije of eere-titel van hooge Turksche ambtenaren*), m. -s, ook Pacha.
- Bassaangans** (dierk. *rotspelikaan, vooral voorkomend op het Schotsche eiland Bass*), v. -ganzen, ook Jan van Gent.
- Bas'sen** (*blaffen*), de hond baste, heeft gebast.
- Basset'hoorn** of **-horen** (*klarinet met lagen toon*), m. -s: de - is in 1770 uitgevonden.
- Bassin'** (Fr. *waterbekken, dok, zuemplaats; een door natuur of kunst gevormde haven*), o. -s: het groote - links in het aquarium van Artis is geheimzinnig mooi.
- Bassist'** (*basszanger of basspeler*), m. -en.
- Bas'slentel**, m. -s, zie Muziek'sleutel.
- Bas'stem** (*lage, zware mannenstem*), v. -men.
- Bast** (*plantk. deel van den boom tusschen schors en spint*), m. -en: - wordt in de volkst. voor schors gebruikt; - heeft ook de bet. van huid, vel: iem. op zijn - geven; verder die van touw, dat n. vervaardigd wordt uit hennepbast, zie Hangebast.
- Bas'ta** (*klaverenaas in het ombre- en quadrilspel, de derde matador*), v. -'s.
- Bas'ta** (*het is genoeg! ik wil er niet meer van hooren of over spreken; houd op!*), tw.
- Bas'taard, bas'terd** (*onecht kind, d. i. een kind, geboren uit niet volgens de wet in 't huwelijk verbonden ouders*), m. bastaarden en bastaards of basterds; vroeger *K e e f s k i n d*; 2. (in de dierenwereld: *een jong van niet gelijksoortige ouders*), m. -s, zie: Muilezel, Muildier, Basterd.
- Bastaardij'** (*onwettige geboorte*), v. gmv.
- Bas'taardspin** (*dierk. hooiwagen*), v. -spinnen.
- Bas'taardtaal** (*taal vol bastaardwoorden, zeer onzuivere taal, v.: wat een -taaltje!*); -**uitgang** (*spraak. achtervoegsel, aan een vreemde taal ontleend*), m. -uitgangen: b.v. -ier, -age, -es zijn -en; -**vloek** (*verzachte of onkenbaar gemaakte vloek, b.v. jandorie, jassus, enz.*), m. -en; -**woord** (*uitheemsch woord, dat in spelling en klemtoon min of meer aan een Nederlandsch woord gelijk is geworden*), o. -woorden: barbier, publiek, feliciteeren zijn -woorden.
- Bas'terd**, hetzelfde als Bastaard: een - van een mop en een poedel, (C.O.); -**aap**, m. -apen, zie: Halfaap en Spookdier; -**dier**, o. -en, zie: Muildier, Muilezel; -**nachttegaal** (*vogeltje, dat op een nachtegaal gelijk, en ook een aardigen slag heeft*), m. -s, -galen, de - heet ook winterzanger.
- Bas'terdsuiker** (*een soort van niet gezuiverde suiker*), v. gmv.
- Bastille** (Fr. *eig. vesting, die een stad bestrijkt; versterkte staatsgevangenis in Parijs, gebouwd onder Karel V en VI, nl. van 1370-1383*), v. gmv.: de - werd door de Parijzenaars bestormd en ingenomen den 14 Juli 1789; zie Lettre de cachet.
- Bastion'** (mil. *uitspringend gedeelte van een vestingwal, in den vorm van een onregelmatigen veelhoek*), o. -s.
- Bastouna'de** (Fr. *Turksche straf, staande in slagen op rug of voetzolen*), v. -s.
- Bas'viool** (*knieviool*), v. -violen; zie Cello.
- Bas'zanger** (*zanger met een basstem*), m. -s.
- Bataaf** (*Batavier*), m. Bataven; dicht. elke Nederlander: *Bataven, kent uw taal en heel haar overloed*, (Bild.)
- Bataafsch'**, bn.: de - e Republiek (1795-1806).
- Bataljon'** (mil. *deel van een regiment in fanterie*), o. -s; een - wordt gecommandeerd door een majoor; ook worden bij andere wapens onderdeelen tot een - samengevoegd.
- Bata'ven**, m. mv.: *de burgers der Bataafsche republiek heetten -*; zie ook Batavieren.
- Bata'via** (*hoofdstad van Ned. O-I.*), o.
- Bata'viaasch**, bn.: *het - genootschap van kunsten en wetenschappen; - asche Nieuwsbladen; de - asche bank, van of in Batavia.*
- Batavie'ren** (*gesch. aloude Germanen in de Betuwe*), m. mv.: *het eiland der -*, nl. de Betuwe; zie Bataaf.
- Bata'visch**, bn.: - e gebroeders, nl. *Julius Paulus en Nicolaas Burgerhart* in Vondels treurspel; de - e *Arcadia*, titel van een Ned. prozawerk van Joh. van Heemskerck, in 1637 verschenen, zie *Arcadia's*.
- Ba'te** (*voordeel*), v. -n; zie Baat.
- Ba'ten** (*voordeelig zijn*), het baatte, het heeft gebaat; alleen in den 3den persoon: *wat zal het -!* helpen.
- Bath** (Bijb. in *Palestina de gewone maat voor natte waren*), v. -s; een - was ± 40 L.; verg. *Epha*.
- Bathome'ter** (*werktuig, om de diepte der zee te bepalen*), m. -meters.
- Ba'tig slot** (*voordeelig saldo*), o., batige -en.
- Ba'tik** (*weefsel, op de onder batikken beschreven manier gekleurd*), v. gmv.
- Ba'tikken** (*Java. methode om katoen fraai te verven*), ik batikte, heb gebatikt; bij het - wordt het weefsel met was besmeerd, en wel daar, waar men de verf niet wenschit; daarna wordt de stof in het verfbad gedaan, en na droging wordt het was verwijderd.
- Batist'** (Fr. *batiste*, naar den beroemden wever der 13e eeuw: *Baptiste Chambray*; *sijn soort van Fransch lijnwaad*), o. gmv.: *best - komt uit Kamertijk, zie Kamerdoek*, er is ook katoenen -, zie ald.
- Batis'ten** (*van batist*), bn.: een - overhemd.
- Baton'** (Fr. *stok, staf, rotting*), m. -s: - de *maréchal*, teeken van de hoogste waardigheid in het leger; fig. hoogste post.
- Batonneeren** (*schermen met den stok*).
- Ba'to's erf** (*dicht. Nederland, naar Bato, den stamvader der Batavieren*), o. gmv.
- Batsch** (*trotsch, overmoedig*), bn. en bw.; -er, -t: een - e mijnheer; een - antwoord.
- Batterij'** (mil. *geschutstelling voor meerdere kanonnen*), v. -en; bij de bereden artillerie is een - het onderdeel gecommandeerd door een kapitein; fig. van - veranderen, den aanval op andere wijze doen; nat. een *electrische, een galvanische -*, verzameling van aan elkaar verbonden Leidsche flesschen, galvanische elementen of accumulatoren.
- Bau'wen** (*galmen, jouwen*), men bouwde, heeft gebauwd: *de echo bauwt de geluiden na.*
- Bava'ria** (*oude naam van Beieren*), o.; ook het 19 M. hooge vrouwenbeeld te München.
- Baviaan'** (*dierk. groote leelijke en kwaadaardige aap, b.v. in Afrika*), m. -anen; scheldn. zeer leelijk mensch, ook neger.
- Bavia'nengezicht** (*aangezicht, tronie van of als een baviaan, apenbakkes*), o. -gezichten.
- Bazaar'**, soms **Bazar'** (Fr. een Perzisch woord, dat *overdekte plaats bet. groote winkel voor allerlei koopwaren, afgedeeld in vakken, met vrijen toegang*), m. -s.
- Bazalt'**, o.; zie het betere Basalt.
- Bazelen** (*kindertaal, beuzeltaal, onzin praten*), hij bazelde, heeft gebazeld,

Be'zig, bn. en bw.; -er, -st: een -e jongen, den baas willende spelen; - spreken.

Bazin' (vrouw van den baas; meesteres; een bazige vrouw), v. bazinnen.

Bazuin' (grootte trompet met zwaren klank), v. -en: de - steken, op de - blazen; de - werd oudtijds gebruikt in den krijg om signalen te geven, om in vrede het volk, ook voor een feestgetij, bijeen te roepen; - **geschal** (het schetteren der bazuin), o. gmv.

Bdelium (welriekende gom, mirachtig van geur), o.

Beaard'ing (begravenis), v. gmv., w. g.; -a'demen (den adem laten gaan over), ik -ademde, heb -ademd: een spiegel -;

-**amb'te** (ambtenaar van lagere bediening), m. en v. -n: de - van een bibliotheek, de -n aan een spoorwegstation; -**amen** (eig. beamenen: amen zeggen op iets, instemmen met, goedkeuren), ik heb -aamd: iemands redeneeringen, stellingen, meeningen -;

-**ing** (bevestiging), v. gmv.; -**angst'** (bevreesd, benauwd), bn. en bw.; -**angst'igen** (angstig maken, vrees aanjagen), ik beangstigde, heb -angstigd; -**ant'woorden** (antwoord op iets geven), ik -antwoordde, heb -antwoord: een vraag -, een brief -; een belediging met stilzwijgen -; iemands liefde -

, d. i. met wederliefde vergelden; zegsw. aan zijn bestemming -, aan de verwachting -

, voldoen; -**ar'beiden** (bewerken), ik -arbeidde, heb -arbeid: een akker -;

-**asemen** (beademen), ik -asemde, heb -asemd: een glasruit, een spiegel -

, volkst.

Beatificatie (R.-K. zaligverklaring), v. -s, -tiën: de - gaat de heiligverklaring of canonisatie vooraf.

Beau-mou'de (Fr. de eerste standen), m.

Bébé' (Fr. kindje), m. en v. -s; zie Eng. B a b y.

Beboet'en (in de boete slaan, geldboete opleggen), ik -boette, heb -boet; -**bon'wen** (den grond bewerken), ik heb -bouwde; ook een terrein met gebouwen bezeten; -**eij'feren** (cijferend berekenen, in cijfers uitdrukken), ik heb -cijferd.

Bed (nachtleger voor menschen), o. bedden: het - houden, ziek zijn; rechtst. scheiding van tafel en -, voorloopige huwelijkscheiding; aandr. het - eener rivier, bedding, stroombed; tuinb. een - met rozen, met tulpen, enz. d. i. een afgeperkt stukje tuingrond; zie: Aardbeien-, Bloem-, Rozen-, Spinazie-, Tuinbed.

Bedaagd' (niet jong meer), bn.: een -e keukenmeid.

Bedoord' (rustig, bezadigd, kalm), bn. en bw.; -er, -st; -**heid** (kalmte), v. gmv.

Bedacht' (in zijn gedachte bezig zijnde met), bn.: op alles - zijn; fig. denkende: op voordeel - zijn; - zijn op tegenspoed, voorbereid.

Bedacht'zaam (omzichtig), bn.; -zamer, -st; -**heid** (voorzichtigheid), v. gmv.

Bedak (O.-I. fijn rijstmeelpoeder, dat vermengd met welriekende stoffen als blanketsel bezegeld wordt), v. gmv.; zich be'dakken, ook: bedakdonsje, -doos, -kwast, -pot. (be = bee).

Bedan'ken, ik heb bedankt: iemand voor iets -, zijn dank betuigen; hij heeft -dankt als lid dier sociëteit, ontslag genomen; daar -dank ik voor, dat wijs ik af; -**je** (dankend woord), o. -s: het is wel een -je waard, zie ook P l a s d a n k j e; -**da'ren** (tot kalmte komen, brengen), ik ben en heb bedoord; de

woelige zenuwlijder zal door die poeiers wel wat -; de storm, de regen, gaat al -; zie uw drift wat te -, kalmeeren; -**dau'wen** (met dauw besproeien), ik heb -dauwd: de bedauwde velden, fig. met tranen bedauwde wangen.

Bed'edeken (deken van wol, molton, katoen op een bed), v. -s, zie Kom b a a r s;

-**goed** (deelen van een bed: matras, peltuw, kussens, dekens, enz.) o. gmv.; -**kwast** (koord met e. kwast aan het ondereind, vooral in bedsteden, aan den bovenwand bevestigd en dienende om zich op te trekken, als men wil opstaan), m. -kwasten; -**laken** (wit laken op een bed), o. -s; -**pan** (bedverwarmer), v. -pannen; -**plank** (losse plank aan de voorzijde der bedstede, ook op klampen rustende plank in de bedstede en wel aan het voeten- en aan het hoofdeinde), v. -plan-

ken; -**sprei** (gehaakte spreij als sierdek), v. -spreien; -**tijk** (tijk voor een bed, bedde-
overtrek van tijk), v. gmv.; -**zak** (overtrek-
sel v. e. bed), m. -zakken.

Bed'ing (bed van rivier of beek; mil. vloer, waarop een vuurmond geplaatst wordt), v. -en.

Be'de (gebed tot God; smeekend woord, dringend verzoek), v. -n.

Be'de (gesch. plechtig verzoek v. d. landheer aan de steden, om geld, een soort van belasting), v. -n; -**zetter** (beambte, die het aandeel in de bede of belasting voor ieder vaststelde), m. -s. vero.

Bedee'de (arme, behoeftige, iem. die uit de armenkas trekt), m. en v. -n.

Bedee'len (eig. zijn deel geven), ik heb -deeld; zegsw. de fortuin heeft hem goed bedeed, hij is zeer rijk; hij is rijk bedeed, bezit veel gaven, talenten; -**ing** (het uitdeelen van giften aan de armen), v. -en.

Bedeesd' (verlegen, beschroomd), bn. en bw.; -er, meest -: een -lachje; zie Bed u s d.

Be'dehuis (kerk, kapel), o. -huizen.

Bedek'ken (overdekken, toedekken, fig. verbergen), ik heb -dekt, zie M a n t e l; -**king** (mil. beveiliging, geleide, bescherming), v. -en.

Be'deklokje (klokje, dat oproept tot het gebed), o. -klokjes; zie Angelus.

Bedekt' (geheim, stil), bn. en bw.; -er, -st.

Bedekt'bloeienden, v. mv.; zie Cryptogamen.

Bedek'telijk (niet openlijk, op bedekte wijze), bw.: iem. iets - verwijten.

Bedelaar (man, die een aalmoes vraagt), m. -s of -aren; -**ster** (vrouw. bedelaar), v. -s; ook -**lares'**, v. -sen.

Bedelaarsdeken (een beddedeken, bestaande uit verschillende lapjes), v. -s; -**gebed**, o. gmv.: zegsw. een - doen, zijn geld tellen; -**kolonie** (een soort van strafkolonie tot fruiking der openbare bedelarij), v. -s, -iën.

Bedelarij' (herhaald bedelen), v. gmv.

Bedelarmband (armband met allerlei charivari, die men bij vrienden en kennissen samen bedelt), m. -en.

Bedelbrief (geschreven bede om een aalmoes of om onderstand), m. -brieven.

Bedelbrok (een gebedeld stuk brood), o. -ken, ook, harde naam v. e. brutalen bedelaar, en dan m.; -**brood** (gebedeld brood, genadebrood), o. gmv.: het harde -.

Bedelen (om een aalmoes vragen), ik heb gebedeld: zij loopt langs de huizen te -; fig. om iets -, deemoedig om iets vragen,

Bedelmeisje (meisje, dat bedelt), o. — s.
Bedelmonnik (kloosterling, lid eener bedelorde), m. — monniken, ook **Bedelbroeder**, m. — broeders; — **orde** (kloosterorde, waarvan de leden voor hun persoon niets bezitten en hun onderhoud van de weldadigheid der geloovigen verwachten), v.; — **partij** (het bedelen, de daad van bedelen), v. — partijen; — **staf** (stok van een zwerfenden bedelaar), m. gm.v.: fig. de drank zal u tot den — brengen, d. i. tot diepe armoede; — **zak** (ruwe zak tot opberging der aalmoezen; fig. bittere armoede), m. — zakken: gesch. den Koning getrouw tot den —, (1566).
Bedel'ven (bedekken met zand, aarde, sneeuw, enz.), ik — dolf, heb bedolven: zij werden onder het puin bedolven.
Bedenk'dag (bedenktijd v. e. dag), m. — en.
Bedenk'lijk. bn. en bw.; — er, — st: een — e ziekte, erge, gevaarlijke; hij trok een — gezicht, zorgelijk; hij is — ziek, d. i. zwaar.
Bedenk'en (zijn gedachten laten gaan over, overwegen), onr. w. w. ik — dacht, heb — dacht: zich —, over iets nadenken, iets overwegen; — **ing** (beraad, overweging), v. gm.v.: in — houden; iets in — geven, in overweging; ook: (bezwaar, tegenwerping), v. — en: hij opperde allerlei — en; — **tijd** (tijd, om iets te overwegen, tijd van beraad), m. gm.v.
Be'deplaats (pelgrimsoord), v. — en.
Bederf' (ontbinding, rotting; fig. achteruitgang, verslechtering), o. gm.v.: het — der zeden; — **elijk** bn.: het is — weer, b.v. in de Hondsdagen; — **werend**, bn.: zout is —, bederf tegenhoudend.
Beder'ven (onbruikbaar maken), ik — dierf wij — derven, ik heb bedorven: een boek —; een kunstwerk —, schenden; ook, onbruikbaar worden: het bediert, het is bedorven: vleesch kan —.
Be'destond (biduur, bidstond), m. — stonden.
Be'devaart (R.-K. eig. bedegang, tocht naar een min of meer verwijderde plaats, al bidde en om er te bidden), v. — en; — **ganger** (pelgrim), m. — s.
Bedie'naar (iemand, die dienende is, die zorg draagt voor iets), m. — s, — aren; — des Evangelies of des Woords, predikant; — van begrafenissen, aanspreker, lijkbezorger.
Bediend', bn.: hij is —, R.-K. heeft het H. Oliesel ontvangen, ligt onder volle kerkerchten.
Bediende (eig. bedienende: iem. die tegen loon huiselijke diensten verricht) m. en v. — n; ook persoon, die in ondergeschikte betrekking in een zaak werkzaam is, b.v. een winkel —, een kappers —.
Bedie'nen (dienst bewijzen), ik heb — diend: het geschut —; het Evangelie —, verkondigen; een zieke, die in gevaar van sterven verkeert —, R.-K. de laatste H. Sacramenten of het Oliesel toedienen, zie Bediend.
Bedie'ning (het bedienen), v.: de — laat in dat hotel te wenschen over; R.-K. het toedienen der laatste H. Sacramenten, en dan meerv. — en, ook het bedienen v. e. ambt: uit een — ontzet worden, zijn ontslag krijgen.
Bedijk'en (met een dijk of kade omgeven), ik — dijkte, heb — dijkt: een strek lands —, een meer — en droogmaten; — **ing** (zeepolder), v. — en.
Bedill'al (albeschik, moesial), m. en v. — len.
Bedill'en (beschikken, beredderen; ook kleingeestig critiseeren, bevitten), ik heb — dild.
Bedill'ziek (zeer gaarne bedillende), bn.:

— er, — st; een — vrouwtje; — **zucht** (ziekelijk streven om te bedillen), v. gm.v.
Beding' (voorwaarde), o. — en: onder — van; ik zal het doen onder één —, conditie.
Bedin'gen (bij overeenkomst bepalen, door onderhandeling verkrijgen of aanspraak op iets verwerven), ik — dong, heb — dongen.
Bedis'selen (met den dissel bewerken), ik heb — disseld; fig. in orde brengen, regelen, beredderen; met zorg in gereedheid brengen.
Bed'lam (Eng. groot krankzinnigen-hospitaal in London: verbasterd uit Bethlehem), o.
Bedlamlet' (gek in het hospitaal Bedlam te Londen), m. en v. — mieten.
Bed'legerig (door ziekte aan het bed gebonden), bn.: hij is reeds een week —.
Bedoe'inen (eig. woestijnbewoners: zwerfende Arabieren in de woestijnen van Arabië, Syrië, enz., ze zijn zeer roofgierig), m. mv.
Be'doek (O.-I. missigt-tram), m. — s. (be=bee).
Bedoe'len (op het oog hebben ten doel hebben), ik heb — doeld; — **ing** (doel, oogmerk), v. — en.
Bedol'ven (begraven), bn.: het ligt in zee —.
Bedompt' (duf, benauwd, donker), bn.; — er, — st: een — e kamer, een — e lucht, niet frisch.
Bedor'ven (vuil, oneetbaar), bn.: een — ei, — spijs; fig. een — kind, verwend; ik ben een — man, ik ben diep ongelukkig.
Bedot'ten (bedriegen, verschalken, misleiden, ergerlijk foppen), ik heb — dot: iem. —.
Bedrag' (het beloop van een gedsom), o. — dragen: tot een —, ten bedrage van honderd gulden, d. i. een som van.
Bedragen (een som uitmaken), het — droeg, heeft — dragen: die schuld bedraagt f 20, de kosten — tien gulden, loopen op, komen op.
Bedreit'gen (dreigen met), ik heb — dreigd: met boete, met straf —, fig. dat — dreigt mij, hangt mij boven 't hoofd.
Bedrem'meld (beteuterd), bn., — er, — st.
Bedrem'melen (in het nauw brengen, verlegen maken), ik heb hem — dremmeld.
Bedre'ven (geofend, ervaren), bn.; — er, — st.
Bedrie'gen (misleiden, foppen, bedrog plegen), ik — droeg, heb — drogen; spreekw.; Schijn bedriegt, is anders dan de werkelijkheid; — er, m. — s; — **erij'** (bedrog), v. — en.
Bedrieg'lijk (bedriegend, leugenachtig, valsch), bn. en bw.; — er, — st: — e leugens.
Bedrijf' (beroep, handwerk; daad), o. — ven: het — v. schoorsteenveger uitoefenen; een zondig —, handeling; is dat uw —, zijt gij er de dader van?
Bedrijf' (toon. een der drie of vijf hoofd-afdelingen van een tooneelstuk), o. — ven.
Bedrijf'al (aldoener), m. en v. — allen; zie: Factotum en Manusje.
Bedrijfs'kapitaal (kapitale som d. i. geld tot het drijven van eenige zaak, een fabriek, enz.), o. — kapitalen.
Bedrijf'ven (doen, verrichten), ik — dreef, heb — dreven: rouw —; — **drijf'vend** (doende, verrichtende), bn. en bw.: spraak. een — werkwoord, d. i. een niet-lijdend w.w., b.v. schrijven, regenen; — **drijf'ver** (dader, verrichter), m. — s; — **drijf'vig** (werkzaam), bn.; — er, — st: een — e huismoeder, ijverig; het — e Amsterdam, druk; — **heid** (drukke, levendigheid), v. gm.v.
Bedrill'al (bedrijf'al, albedril), m. en v. — len.
Bedrill'en (beschikken, naar eigen zin regelen of inrichten), ik heb — drild.
Bedrin'ken, zich (z. dronken maken), hij — dronk zich, heeft zich — dronken,

- Bedroefd'** (treurig, droevig), bn.; -er, -st: een -e vrouw, zij ziet er - uit; bw. een - beetje, heel weinig; -heid (treurigheid, neerslachtigheid), v. gmv.
- Bedroeven** (droefheid veroorzaken), ik heb -droefd; -droevend (droefheid wekkend), bn.; -droefving (droefenis), v. gmv.
- Bedrog'** (bedriegerij, zonde tegen de rechtvaardigheid door leugen in woord of daad), o. gmv.: -plegen, bedrieglijk handelen, een optisch -, gezichtsbedrog, z. ald.
- Bedrogen** (misteid, gefopt), bn.: de -bedrieger; -uitkomen.
- Bedrup'pelen, bedrup'pelen** (druppelsgewijze natmaken, druppels laten vallen op), ik heb -druppeld of -druppeld.
- Bedrup'pen** (bevochtigen met druppels), ik -droop, heb -droepen: het vleesch -, als het aan het spit rondraait, nl. met gesmolten vet of boter bedruppen; fig. hij kan zich al -, kan in eigen onderhoud voorzien.
- Bedruk'ken** (iets voldrukken met letters, figuren, bloemen enz.), ik -drukte, heb -drukt: een vel papier -, katoenen stoffen -.
- Bedrukt'** (bedroefd, neerslachtig), bn.; -er, -st: er - uitzien, zie Down; -heid (treurigheid, neerslachtigheid), v. gmv.
- Bedrup'pelen**, zie Bedroppelen.
- Bed'ermoen** (eig. predikatie te bed, scherts. vermaning of terechtwijzing, door de vrouw te bed aan den man toegediend, b.v. over het te laat thuiskomen), o. -ermoenen; ook, Gordijnpreek.
- Bed'stede, -stee** (vast- of ingetimmerde slaappleats), v. -steden, -steeën.
- Bed'stroo** (stroo in den beddezak; stroo als onderlaag in een bedstede), o. gmv.; zegsw. verhuizen kost -, brengt onkosten mee.
- Bed'tijd** (tijd om naar bed te gaan), m. gmv.
- Beducht'** (bekommerd, bevreesd), bn.; -er, -st: - zijn voor iets; -heid (vrees), v. gmv.
- Bedu'den** (aanwijzen, aan het verstand brengen), ik -duidde, heb -duid: hij wilde mij -, waar die heer woonde, maar ik kon hem in zijn aanwijzingen niet volgen; ik wist hem te -, dat hij ongelijk had; die zaak heeft weinig te -, beteekenen; dat beduidt weinig goeds, voorspelt; -duimelen (door aanraking met de vingers beulekken), hij heeft -duimeld: wat hebt gij dien brief, beduimeld! een krant -; -duivelen (overbluffen, verbijsteren), ik heb -duiveld: iem. -; ben je -duiveld? ik laat mij door jou niet -, gmv., zie Overduivelen; -dun'ken, o.: mijns bedunkens, naar mijn oordeel; ons -s, naar onze meening.
- Bedu'sd'** (bedremmeld, beteuterd), bn.: wat was zij - bij 't binnenkomen; wat staat gij daar - te kijken! ik was er - van. gew.
- Bedwang'** (bedwinging, beheersching), o. gmv.: in - houden, in z'n macht hebben, onder - zijn, beheerscht worden; -dwelmd' (duizelig, van z'n zinnen), bn.: zij was - door de gaslucht, de ontploffing; -dwel'men (duizelig maken, benevelen), ik heb -dwelmd: zich - doorsterkendrank; -dwel'ming (flauwte), v. -en; -dwingen (in bedwang houden, in toom houden), ik -d Wong, heb -d wongen: zijn toorn -.
- Beë'digd** (onder eed staande), bn.: een -schatter, een -klerk, een -getuige.
- Beë'digen** (den eed doen afleggen, onder eed stellen), ik heb -ëdigd: de getuigen -, een ambtenaar -, -ing (onder-eed-stelling), v. -en: de -der getuigen; ook, bekrachtiging met een eed.
- Beef'aal** (dierk. sidderaal), m. -alen.
- Beek** (smalle rivier, stroompje), v. beken.
- Beek'bezinking** (aardk. aangeslibde kleilaag langs een beek), v. -bezinkingen: een - bevat veel leem, ook ijzeroer; -bunge (plantk. een soort van leeuwenbek), v. -n.; -forel (een kleine soort van forel, b.v. in de Geul), v. -forellen; -nimf (myth. fee of nimf, die aan een beek verblijft), v. -en.
- Beeld 1.** (zichtbare voorstelling), o. -en: de -en in een museum of galerij; -en in gips, in brons, in marmor; een gesneden -, een gegoten -; een stand -, een borst -; 2. (afgodsbeeld), o. -en: het - van Jupiter in den tempel te Dodona; het - van Minerva, enz.; een tempel vol -en; 3. (gelijkenis, wezen), o. gmv.: de mensch is geschapen naar Gods -; 4. (stijlfiguur, in overdrachtelijk gebruik), o. -en: de lente des levens, de bron van veel verdriet, de wortel van het kwaad, de tak van een rivier, enz., zie Troop; 5. (een uitwendige gedaante of vorm), o. -en: een sterren -, een schaduw -; 6. (voorstelling, begrip), o. -en: de -en onzer ziel, het - van een goed waargenomen zelfstandigheid, d. i. een zielebeeld; 7. (phantasiebeeld), o. -en: de jeugd scheidt zich allerlei -en; de -en van of in een droom, verg. Luchtkasteel; 8. (toonbeeld, voorbeeld), o. gmv.: dit meisje, een - van levenslust en frisheid; die man, dat - van kracht en werkzaamheid; 9. (iemand, die zeer mooi is), o. gmv.: een - v. e. kind, een - van een meisje, een - van een jongeling.
- Beel'den** (in beeld brengen), ik beeldde, heb gebeeld: de -de kunsten, zie ald.
- Beel'denaar** (beeld op de voorzijde van munt of penning), m. -s: de - op onze guldens is het borstbeeld der Koningin.
- Beel'dende kun'sten** (die kunsten, welke door middel van zichtbaar afbeeldsel op het schoonheidsgevoel werken), v. mv.; tot de - behooren de teeken-, graveer-, ets- en boetsseerkunst, de schilder- en beeldhouwkunst.
- Beel'dengalerij** (galerij, waarin beelden geplaatst zijn; een rij beelden), v. -galerijen.
- Beel'denstorm** (gech. vernielwoede tegen de heiligenbeelden, schilderijen, altaren in de R.-K. kerken en kloosters, vooral in Vlaanderen en Brabant, Aug. 1566), m. gmv.
- Beel'derig** (in-mooi, zeer lief, beeldschoon), bn. en bw.; -er, -st: een -hoedje, een -toilet; die figuren zijn -mooi; ook Beeldig.
- Beel'dg'leter** (gieter van beelden), m. -s.
- Beel'd'houwen** (beeldwerk in steen of hout maken), ik beeldhouwde, heb gebeeldhouwd; -er (kunstenaar), m. -s; -erij' (de handeling of de werkplaats), v. -en; -kunst (de kunst een beeld te houwen uit een harde zelfstandigheid: hout, steen, marmor), v. gmv.
- Beel'dig** (zeer schoon, allerliefst), bn. en bw.; -er, -st: een -e teekening, een - japonnetje; dat staat haar -; ook Beeld'erig.
- Beel'd'jeskoop** (venter van beelden), m. -kopen: een Italiaansche -.
- Beel'd'mooi** (eig. zoo mooi als een beeld, zeer mooi), bn.: Annet was -, zei haar spiegel, (Staring); -rijk (rijk aan beelden), bn.; -er, -st: de -e taal der Oosterlingen; -rijkheid, v. gmv.; -schilder (schilder v. kerkbeelden), m. -s: zie Polychromie;

- schoon** (aantrekkelijk schoon), bn.: een — kind, een — e vrouw; —**schrift** (beeldend schrift, zie Hiëroglÿphe), o.: het — op de Egyptische obelisk en de tempelwanden, bestaande in primitieve teekeningen of afbeeldingen; —**snijder** (beeldwerker in hout of ivoor, been of zacht gesteente), m. — snijders; —**snijkunst** (de kunst, om beelden te snijden, de kunst van den beeldsnijder), v.; —**spraak** (plastische wijze van zich uit te drukken), v.: de — moet tot het verbeelde in harmonische verhouding staan; —**storm**, m., zie Beeldenstorm; —**stormer** (vernieler van beelden, kerkplunderaar), m. — s; —**stormertijl**, v. gmv.; —**werk** (beeldhouw- en beeldsnijwerk), o. — werken: verheven — of haut-relief, ook: half-verheven — of bas-relief.
- Beel'tenis** (eig. beelde-nis: beeld, afbeelding, portret), v. — sen: in —, zie Effigie.
- Beel'zebub**, Hebr. de aanvoerder der duivelen of booze geesten, oorspr. Baäl.
- Beemd** (waterrijk weiland, dicht. bebloemd grasland, waterrijke weidestreek), m. — en: grasrijke of grazige — en.
- Beemd'gras** (plantk. gras der weide), o. gmv.: het ruwachtige —, het kleine —.
- Beem'ster** (aardr. polder in N.-Holland), v.
- Been** (bot, knook), o. beenderen: het opdelven van — deren; een — afkluiwen, afknagen; zegsw. ergens geen — in zien, fig. geen zwaarigheid hebben, om iets te doen; door merg en — dringen, van doordringende geluiden; hij was aristocraat in merg en —, door en door; hij klaagt steen en —, heftig, zie Steen.
- Been** (menschelijk lichaamsdeel), o. beenen: het linker —, het rechter —; zegsw. ik kan niet meer op mijn — en staan, ik ben erg vermoeid; hij raakt, is van de —, wordt, is bedlegerig; met het verkeerde — uit bed stappen, ook, met het linkerbeen, slecht gehumeurd zijn; met een — in het graf staan, geen lang leven meer vóór zich hebben; zijn beste — tje voorzetten, zijn uiterste best doen, om iets er goed af te brengen; spreekw. Het zijn sterke beenen, die weelde dragen, in voorspoed of bij rijkdom gaat men zich al licht te buiten, komt men meestal zedelijk ten val; bij overdr. de — en van een passer, van een tang; meek. de — en van een hoek, van een driehoek.
- Been.** voor beenen: zegsw. vlug of wèl ter — (eig. beenen) zijn, vlug kunnen loopen, veerkrachtig van gang zijn; er was veel volk op de —, een leger op de — brengen; weder op de — komen, opstaan uit een ziekte.
- Been'breuk** (het gebroken-zijn v. e. been; ook, de plaats der breuk), v. — breuken.
- Been'derach** (asch van beenderen), v. gmv.
- Been'deren** (ontl. meervoud van been), o.
- Been'derhuis** (knekelhuis op een kerkhof), o. — huizen; —**kool** (verkoold beenderen voor het filteren van water), v. gmv.; —**meel** (poeder van gemalen beenderen als krachtige meststof), o. gmv.
- Been'droog** (kurkdroog, zeer droog), bn.: — droge zaden, indroog.
- Been'en** (gemaakt van been), bn.: een — knoop, een — kam, uit been bestaande.
- Been'en** (loopen, marcheeren), ik heb gebeend: ik heb vandaag heel wat te —.
- Been'eter** (geneesk. bederf in eenig been, verzuering in een der beenderen), m. gmv.
- Been'hakker** (vleschhouwer, slager), m. hakkers. gew.
- Been'ig** (uit been bestaand, been in zich bevattend), bn.: een — e uitwas, een — stuk rundvleesch; fig. hard: een — voorhoofd.
- Been'kap** (lederen of wasdoeken onderbeenbedekking, die niet aan den schoen vastzit), v. — kappen; ook —**stuk**, o. — ken.
- Been'stuk** (het geheel van de beenbekleding bij een harnas, bestaande uit dijstuk, knie-stuk en scheenstuk), o. — ken.
- Been'windsel** (mil. strook v. stevig weefsel, dienend als wikkel om het onderbeen), o. — s; zie Puttee.
- Been'zwart** (beenderkool: poeder uit verkoold beenderen verkregen), o. gmv.
- Beer** (sterrenbeeld), m. gmv.: de groote en de kleine —; in het Duitsch Wagen genoemd.
- Beer 1.** (dierk. roofdier, zoolganger), m. beren; zegsw. de huid van den — verkoopen, eer hij gevangen is, beschikken over een winst, die nog behaald moet worden; fig. een ongelikte beer, plomp, onbeschoft, ongemaniërd mensch, zie Ongelikt; een — op sokken, een zwaarlijvig man; de — is los, er is lawaai, ruzie; 2. (stud. schuld), m. beren: dik in de beren zitten, schulden; er kwam een — uit het couvert, rekening, nota.
- Beer** (volwassen mannelijk zwijn), m. beeren: gevechten van beeren en honden; zie Beerenbijt.
- Beer** (gemetselde waterkeering), m. beeren; ook schuinafloopende stut aan den buitenkant van muren van kerken, enz., zie Contrefort.
- Beer** (faecaliën, excrementen, feces), m. gmv.
- Beer'renbijt** (gevecht van beeren met honden, als volksvermakelijkheid, in 1689 verboden), m. gmv.
- Beer'put** (vergaarbak van beer of van feces faecaliën; sekreetput), m. — putten.
- Beer'rups** (dierk. ruigharige rups van den beervlinder, een nachtvlinder), v. — en.
- Beer'ven** (door erfenis verkrijgen), ik — erfde, heb — erfd: geld —, een huis —; fig. het koninkrijk der Hemelen —, de eeuwige zaligheid —.
- Beest** (redeloos dier, vooral rund), o. — en; dat arme —, dier, zie ook Koebeest; zegsw. de — spelen, v., zich als een — aanstellen, opspelen, brutaal zijn, razen, tieren; in het biljartspel, een geluksstoot.
- Beest** (in 't kaartspel den heelen pot moettende inzetten), bn.; fig. jongen, blijf af, als de diender je ziet, ben je —, bakker-an. gmv.
- Beest'achtig** (als van een beest, dierlijk, gemeen), bn.; — er, — st: wat een — lawaai, zich — gedragen.
- Beest'achtigheid** (dierlijkheid, laagheid), v. — heden: de — van den modernen oorlog.
- Bees'tenboel** (baldadige, liederlijke herrie), m. gmv., gmv.: wat een — in die herberg! —**kooptman** (rund- of veehandelaar), m. — kooplui of — kooplieden; —**markt** (veemarkt, koeienmarkt), v. — markten; —**spel** (tent, waarin wilde dieren te kijk zijn), o. — spellen; —**stal** (stal voor rundvee), m. — stallen; —**wagen** (wagon tot het vervoer v. koeien, paarden, schapen, varkens), m. — wagens.
- Beestlaal** (vee, hoornvee), o. gmv.: weidt hier mijn —, weidt hier mijn tierig vee, (Vondel, Pascha); in Zeeland nóg: verkoopning van —, notarisstijl.
- Bees'tig** (zóc als aan beesten eigen is: dierlijk, laag), bn.; — er, — st: een — leven, ruw; bw.: ir. een — lange brief, zeer; wat was zij — mooi! hij is — lui, het is — koud, erg. gmv.

- Beet** (*hap*), m. beten: *een frisschen - uit een zelfden appel doen*, (C.O.); *iem. de beten uit den mond kijken*; *een - van een hond*; ook **Bete**, v. -n: *eene - broods, mondvol*.
- Beet** (*biet, bietekroot*), v. beten: *er zijn roode en witte beten*; zie Beetwortel.
- Beet'hebben** (*vasthebben, gegrepen hebben*), ik heb -, heb -gehad: *iem. -*, te pakken hebben; zegsw. *het -*, verkouden zijn; fig. *iem. foppen, bedotten*.
- Beetje** (*kleine hoeveelheid, klein stukje*), o. -s: *een - vleesch, tabak, enz.*; *dat is een hartig -*, brokjes; fig. *een - geduld, weinige*.
- Beet'krijgen** (*van beet = hap: bij't visschen*), ik kreeg -, heb -gekregen; fig. *iemand te pakken krijgen*, zie Beethebben; -**nemen** (*eig. grijpen, fig. gaan bedotten*), ik nam -, heb -genomen; fig. *iemand misleiden, bedriegen*; -**pakken** (*de hand slaan aan, vastpakken*), ik heb -gepakt.
- Beet'wortel** (*bietekroot*), m. -s of -en; -**wortelstroop**, v. gmv.; -**wortelspiritus**, m. gmv.; -**wortelsuiker** (*het eerst in 1799 bereid door Achard te Berlijn*), v., zie Suikerfabriek.
- Bef** (*gesteven, uitlinnen speekseldoekje van predikanten, rechters en hoogleraren*), v. beffen: *dominees -*; zegsw. *de - aandoen*, zich op zijn Zondagsch kleeden, gmv.
- Bef** (*adrespapier, boven aan den hals van een medicijnfleschje gebonden*), v. beffen.
- Befaamd** (*bekend, beroemd, vermaard*), bn; -er, -st; -**heid** (*vermaardheid*), v. gmv.
- Beflet'sen** (*fletsen op een weg of pad*), ik -fletste, heb -fletst.
- Bef'lijster** (*ook kraagmerel, een zwarte lijster met een witte vlek op de borst*), v. -s.
- Befloer'sen** (*met een floers bedekken, overtrekken*), ik heb -floerst: *een befloerste trom*.
- Beg** (*Bei*), d. i. heer, m. -s: *eeretitel van militaire overheden in Turkije*.
- Begaafd** (*met geestesgaven bedeeld, talentvol*), bn.; -er, -st: *een - dichter, spreker, zanger, redenaar, schrijver, enz.*; -**heid** (*talent*) v. -heden.
- Begaaid** (*bevuild, bezoedeld*), vd.: *jongen, wat heb je je -, je zit vol modder*; ook, slecht, of verkeerd gehandeld: *nu heb ik het -!*
- Begaan** (*bedrijven, doen*), ik -ging, heb -: *een diefstal -, een moord -*, d. i. plegen; ook *ik ben met hem -*, ik heb medelijden met hem; -**baar** (*van wegen, paden: te begaan, te belopen*), bn.: *een - pad*.
- Begriffelen** (*bedisselen, in orde maken*), ik heb -gaffeld: *laat mij die zaak eens -*.
- Begeerd** (*gewild, gevraagd, in trek*), bn.
- Begereen** (*verlangen*), ik heb -geerd: *wat -geert gij van mij?*; zn. o.: *wat is uw -?*
- Begeer'rig** (*verlangend*), bn. en bw.; -er, -st: *hij is - naar gezag en invloed*; - *zijn om iets te weten*; *met een - oog naar iets zien*.
- Begeer'lijk** (*te begeeren*), bn. en bw.; -er, -st: *ook een - ambt, mooi; deugd is - goed, gezocht*; *de - uitgestrekte vingers, gretig*.
- Begees'teren** (*bezielen, in geestdrift brengen*), ik heb -geesterd: *hij wist zijn toehoorders te -, germ.*; -**gek'ken** (*voor den gek of mal houden, bespotten*), ik heb -gekt: *iemand -*, w. i. g.; -**geleif'den** (*vergezelen*), ik -geleidde, heb -geleid: *iem. -*, zie ook Escorteeren; -**geleiding**, v. -en; zie Konvooi, ook Accompanement;
- gena'digen** (*kwijtschelding van straf schenken*), men -genadigde, heeft -genadigd; zie: Amnestie, Amnestieeren; -**ge'ven** (*schenken, toewijzen*), ik begaf, heb begeben: *wie heeft dat ambt, dien post, die plaats (b.v. in een gasthuis) te -? zich -*, gaan: *z. op weg -*, *z. aan boord, z. ter ruste -*; *z. in het huwelijk -*, gaan trouwen; -**ge'ven: zijn vrienden -**, d. i. verlaten; *zijn krachten - hem, verlaten hem*; -**ge'ving** (*het schenken van ambten, enz.*), v. gmv.: *de - van ambten, van beurzen*; -**gie'ten** (*al gietende bevochtigen*), ik -goot, wij -goten, hebben -goten: *de bloemen -*; -**gif'tigen** (*beschenken met*), ik -giftigde, heb -giftigd; -**gif'tigde** (*persoon, die met iets begiftigd of beschonken is*), m. en v. -n.
- Begijn'** (*vrone bewoonster van een begijnenhof*), v. -en; -tje, o. -s; zie Kloppje.
- Begijn'en-** of **begijn'hof** (*tuin of hof, omringd door de gelijkvormige woningen van begijnen, woonplaats of -stede van begijnen*), o. -hoven: *het - te Breda, te Amsterdam*; er zijn nog 13 -hoven in België, te Gent b.v. een met 1200 begijnen; **begijn'enkoek** (*zeker huisbak*), m. gmv.; **begijn'enrijst** (*rijst met suiker en saffraan*), v. gmv.
- Begin'** (*aanvang*), o. gmv.: *in den -ne, van den -ne aan*; zegsw. *alle - valt zwaar*.
- Begin'neling** (*nieuweling in eenig vak*), m. -en; vr. -e: *een - in de kunst*.
- Begin'nen** (*aanvangen met*), ik -gon, heb en ben -gonnen: *men -gint een werk, men -gint aan een werk*; *men -gint met iets, als er nog ander werk op volgt*.
- Begin'rijm** (*voorrjm*), o. -en; zie Rij m.
- Begin'sel** 1. (*aanvang, grondslag, element*), o. -s, -en: *alle -s zijn moeilijk*; *de eerste -en der planimetrie, de eenvoudigste eigenschappen*; 2. (*overtuiging, grondregel, principe*), o. -en: *een man van -en*.
- Beglu'ren** (*bespieden*), ik heb -gluurd; -**glu'ring**, v. -en; -**gluur'der**, m. -s.
- Begonia** (*stierplant*), v. -s: *er zijn knol- en bladbegonia's*.
- Begoo'chelen** (*bedriegen, de oogen verblinden, misleiden*), ik -goochelde, heb -goocheld: *iemand -*; -**ing** (*gezichtsbedrog*), v. -en.
- Begraaf'plaats** (*kerkhof*), v. -plaatsen.
- Begraasd** (*met gras bedekt*), bn.: -e duinen.
- Begra'fenis** (*ter-aarde-bestelling*), v. -sen: *bedienaar der -sen, aanspreker, z. Bidder*.
- Begra'fenisfonds** (*fonds, dat de kosten eener begrafenis deels of geheel dekt, als men er lid van is*), o. -en; -**kosten** (*uitgaven voor een begrafenis*), m. mv.; -**onderneming** (*maatschappij, die tegen vaste tarieven een begrafenis regelt en verzorgt*), v. -en.
- Begrau'wen** (*toegrauwen, bektiven, berispen*), ik heb -grauwd: *een ondeugend kind -*.
- Begra'ven** (*onder de aarde delven*), ik -groef, heb -: *iemand -*, *ter-aarde-bestellen*; *hij is dood en -*, onherroepelijk van de aarde verdwenen; fig. *zijn zoon ligt in zijn hart -*, opgesloten; *hij gaat zich op dat dorp -*, zich doen vergeten.
- Begra'zen** (*afweiden, grazend afeten*), zij hebben -grasde: *ik zal die weiden laten -*.
- Begrensd'** (*fig. beperkt, eng*), bn.: *een - verstand*.
- Begren'zen** (*met grenzen omgeven, langs de grenzen insluiten*), het -grensde, heeft -grensd: *de Noordzee begrenst ons land ten*

N. en ten W.; ook, als grens dienen: één of meer vlakken begrenzen een lichaam (bol, kubus), lijnen — vlakken; fig. beperken: iems. macht —, w. g.

Begrijpelijk (te begrijpen, verstaanbaar, duidelijk), bn.; —er, —st: iets — maken.

Begrijpen (met het verstand vatten, doorzien), ik —greep, heb —grepen: een meekundige stelling —, iemands bedoelingen —; ook, bevatten, vervatten: twaalf is zesmaal in 72 begrepen, de transportkosten zijn er onder begrepen; zegsw. daar heeft hij het niet op begrepen, d. i. daar is hij een vijand van; het op iemand begrepen hebben, gemunt.

Begrin'men (dicht. aangrimmen, zich dreigend aanstellen tegen iem.), ik heb —grind.

Begrin'den (met grind bedekken), ik heb —grind: een weg, een plein —; het —e voetpad; —ing, v. —en; spreekt. Begrin'ten.

Begrip 1. (de in één woord samen te vatten kenmerken van eenig bewustzijns-verschijnsel: denkbeeld, voorstelling, idee), o. —pen: er zijn bijzondere en algemeene —pen; 2. (verstandelijk vermogen, oordeel), o. gm.v.: hij had een sijn —, dat gaat mijn — te boven; naar mijn —, zij is vlug van —, oordeel, bevatting; 3. (korte of zakelijke inhoud, uittreksel), o. —pen: een kort — der christelijke leer; zie hier drie korte —pen (handboekjes) der algemeene geschiedenis.

Begrripsverwarring (het verwarren van algemeene en bijzondere voorstellingen en begrippen), v. —en: slecht onderwijs leidt tot —.

Begrripswoord (spraak. rededeel, dat geen betrekkingwoord is), o. —woorden: het werkwoord, het zelfstandig naamwoord, het bijvoeglijk naamwoord, het telwoord is een —.

Begroel'en (groeïende bedekken), het is —groeïd: een oude met klimop —groeïde toren.

Begroeten (welkom heeten, verwelkomen), ik —groette, heb —groet: iemand gaan —, zijn opwachting gaan maken; de held werd met duizend hoera's —groet, ontvangen.

Begrom'men (beknorren), ik heb —gromd: zij houdt er van, haar dienstboden te —.

Begroo'ten (bij schatting de waarde, de hoeveelheid, den afstand bepalen, ramen), ik —grootte, heb —groot: de kosten —, schatten; het getal der gesneuvelden — op 10 duizend; zegsw. dat begroot mij, dat komt mij te duur uit; bij uitbr.: dat doet mij leed, spijt mij, gew.

Begroo'ting (raming van kosten), v. —en: de — van oorlog, marine, enz. de gedetailleerde raming van uitgaven voor het e.k. jaar voor elk dezer departementen; de gemeente—, raming van inkomsten en uitgaven der gemeente, van stad of dorp.

Begroo'tingsdebat (openbare behandeling der begroo'ting in Raad of 2e Kamer), o. —ten.

Begul'ehelen (misleiden), ik heb —guicheld, vero.; zie Begoo'chelen.

Begun'stigen (bevoordeelen, iemand een gunst toestaan), ik heb —gunstigd: het lot, de fortuin, de kans, de omstandigheden kunnen iemand —; hij ontvluchtte, begunstigd door den nacht; —er (beschermer, klant), m. —s.

Begun'stiging (het begunstigen, fig. bescherming, bedekking), v. gm.v.: de schepen ontkwamen onder — van den mist; de dieven ontvluchtten onder — van de duis'ernis.

Behaag'lijk (aangenaam), bn. en bw.; —er, —st: zich — gevoelen, zich — uitstrekken.

Behaag'ziek (vervuld van een erge begeerte

om te behagen), bn.; —er, —st: een — meisje, ijdel; zie Coquet; —zucht (verlangen, om te behagen), v. gm.v.: liefvalligheid, die geen — wordt.

Behaard' (met haar begroeid), bn.: fig. —e vruchten, zaden, bloembladen, bladeren.

Beha'gen (aangenaam zijn, bevallen), ik heb behaagd; ook onpers. w. w.: het —haagt mij, het staat mij aan; het —hage u, het —hage den altoeden God! gevalle; als zn. (genoegen, welgevallen), o. gm.v.: daarin vind ik mijn —; —scheppen in iets, zie Schep'pen.

Beha'len (met inspanning verwerven), ik heb —haald: prijs, roem, lof —; een prijs, den prijs —; een voordeel, een succes —; buit —; een overwinning —, een triomf —.

Behal've (uitgenomen, buiten, zonder), vgw.: er waren tien personen — de kinderen.

Behan'delen (handelen over); ik heb —handeld: een onderwerp —, een vraagstuk —.

Behan'delen (handelen met of ten aanzien van), ik heb —handeld: zijn dienstboden goed —; iemand uit de hoogte —, bejegenen.

Behang' (doek of papier als behangsel), o. gm.v.: het — v. e. ledikant, v. e. kamer, gew.

Behangen (iets ophangen aan of tegen), ik behing, heb —: de hutten waren met festoenen —, de wanden zijn er met schildertjen —, de juffrouw was als met goud —; ook, de wanden eener kamer met papier beplakken; —er (iem., die de kamers behangt), m. —s, verg. Stoffeerder.

Behang'sel (bekleedsel van of voor wanden, thans van papier), o. —s: het goudleeren — der achterkamer, (C. O.); —fabriek (fabriek, waarin behangselpapier wordt vervaardigd), v. —en; —linnen (grof linnen tot het beschieten van kamermuren), o. gm.v.; —papier (papier, om een kamer te behangen), o.; (soorten), o. —papieren: ik kocht tien rollen van dat —, gesatineerd —.

Behartigen (ter harte nemen, met toewijding verzorgen), ik heb —hartigd: iemands belangen —; —swaardig, bn.; —er, —st, ook meer en meest —: een —e werk.

Beheer' (bestuur en toezicht), o. gm.v.: het — der zeezaken, het — over iets voeren, het — der penningen, administratie; een raad van —, d. i. directie; —der (iem., die iets beheert, bestuurt, administreert, bestuurder), m. —s; —en (besturen, administreeën), ik heb —heerd: de staat —heerde de kerkelijke goederen; de slecht —heerde financiën van dat gewest; —ing (het beheeren), v. —en.

Beheer'schen (regeeren over), ik heb —heerscht: de Staten —heerschten het land, voerden het bewind over; fig. iem. met zijn ooggen —, in zijn macht houden; zich —, zijn drijven in toom houden; —er (gebieder, vorst), m. —s: de sultan is de — der geloovigen; Alexander, de — der oude wereld; —eres, v. —sen; —ing (afhankelijkheid), v. —en; spraak. er is een rechtstreeksche en een middeellijke —; onder — brengen v. d. wil, bedwang.

Behek'sen (betoveren), ik heb —hekst: men heeft dat kind —hekst; zijt ge —hekst?

Behel'pen, zich, ik —hiep mij, heb mij —holpen: men moet zich weten te —, te gerieven met iets dat onvoldoende is; hij —hiep zich met die som, hij wist rond te komen; hij moet zich erg —, karig leven, zich erg bekrimpen, het uitzuinigen.

Behel'zen (inhouden, omvatten, bevatten),

- het -helsde, heeft -helsd; meestal gebruikelijk in den derden persoon: *dit bericht -helst, dat...; dit boek -helst veel moois*, houdt in.
- Behemoth** (Bijb. lees: Beheemoot: reusachtig viervoetig dier, in den Bijbel genoemd wateros, waarschijnlijk het nijlpaard), m. -s: *daar is de -, reus aller dieren* (Ten Kate), zie ook Job. 40:10-19.
- Behendig** (vlug, handig, op geschikte wijze), bn. en bw.; -er, -st; -heid (bedrevenheid), v. gmv.; -heid (behendige daad), v. -heden.
- Behennoot** (O.-I. de hazelnootachtige vrucht van den behennoteboom), v. -noten: *de - is rijk aan olie*.
- Behept** (eig. behebd, d.i. hebbende: *tijdende aan*), bn.: *met vooroordeelen - zijn, met allerlei kleine ondeugden - zijn*.
- Behoeden** (waken over, zorgen voor, ook: beschermen bewaken), ik heb -hoed; -er (verzorger, verdediger), m. -s, zie Albehoeder; -middel, o. -middelen, zie: Voorbehoedmiddel en Preservatief.
- Behoedzaam** (voorzichtig), bn. en bw.; -zamer, -st: *met -zamen tred; -heid* (omzichtigheid), v. gmv.: *met -te werk gaan*.
- Behoefte** (gebrek aan het noodige, nood), v. -n: *-woont daar bij de Vlijt* (Staring); *er was - aan turf, aan steenkolen*.
- Behoefstig** (arm), bn.; -er, -st: *een - gezin, armoedig; -heid* (armoede), v. gmv.
- Behoeve**, o., in, ten -: *ten - der armen, ik doe dat ten uwen -, er wordt een brug gelegd ten - van het verkeer, ten bate*.
- Behoeven** (noodig hebben), ik heb -hoofd: *ik -hoef uw hulp niet; geef hem, wat hij -hoeft; het -hoeft niet, het is niet noodig; in de spreekt. hoeven: het hoeft niet*.
- Behooren** (toebehooren), het heeft -hoord: *dat boek -hoort mij; -bij*, er bij voegen, passen, b.v. *boter -hoort bij de visch; -tot*, er een onderdeel van uitmaken: *het schaap -hoort tot de herkauwers; zegsw. dat -hoort zoo, voegt, past, betaamt*.
- Behooren** (eisch), o. gmv.: *naar -, zooals het voegt; alle ding zijn -geven, wat vereischt wordt*.
- Behoorlijk** (betamelijk), bn. en bw.; -er, -st: *een -loon; hij gedraagt zich -, fatsoenlijk; zich -kleeden, passend*.
- Behoud** (het in stand houden of doen blijven), o. gmv.: *tot -der volksrechten, het -van arbeidsvermogen, met -van salaris; de mannen van het -, conservatisme; bidden voor het -van een kind, leven, bewaring; die vending was zijn -, redding*.
- Behouden** (niet verliezen of kwijtraken), ik -hield, heb -: *Parma wist steden te winnen en te -; iemand iets laten -; sloopst. een zelfden wind blijven -, bij voortdurend hebben; mil. het veld -, meester blijven op*.
- Behoudend** (vasthoudend), bn.: *de -e partij*; zie Conservatief.
- Behoudenis** (redding, behoud, zatigheid), v. gmv.: *tot -der zielen*.
- Behoudens** (met behoud van), vz.: *alles is verloren -de eer, zonder te kort te doen aan; ik ben het met u eens -enkele kleinigheden, uitgenomen; -goedkeuring door de overheid, met voorbehoud van*.
- Behouder** (redder), m. -s.
- Behoudsman** (conservatief), m. -lieden.
- Behouwen** (door kappen of houwen den vereichten vorm geven), ik -hieuw, heb -
- Behuisd** (een huis hebbende, bewonende), bn.: *goed -zijn, goed wonende; klein -zijn, een kleine woning hebben*.
- Behulp** (bijstand, hulp), o. gmv.: *met -van; een meisje tot -der huisvrouw*.
- Behulpzaam** (hulpvaardig, helpende, dienstvaardig), bn.; -zamer, -st: *dit meisje is reeds -in het huishouden; de -zame hand bieden; iem. -zijn bij iets, in alles -zijn*.
- Behuwd** (aangetrouwd, door huwelijk aanverwant), bn.; -broeder, m. -s; -dochter, v. -s; -moeder, v. -s; -vader, m. -s; -zoon, m. -zonen, -s; -zuster, v. -s.
- Behuwelijken** (door huwelijk verkrijgen), ik -huwelijkte, heb -huwelijkt, zie het meer gebruikte Behuwen of Betrouwen.
- Behuwen** (door huwelijk verwerven), ik heb -huwd: *een aardig vermogen -; hij heeft veel geld met haar -huwd, betrouwd*.
- Bei** (prins, titel van Barbarijische vorsten), m. -s: *de -van Tunis*; zie Beg, ook Bey.
- Beiaard** (klokken spel, carillon), m. -s.
- Beiaarden** (den beiaard bespelen), ik -aardde, heb gebeiaard.
- Beiaardier** (carillon-bespeler), m. -s.
- Beide** (twee), bijv. telw.: *hij is blind aan -oogen; daar zijn -jongens*; zelfst.: *beide* voor zaken: *ik heb mijn paarden -verkocht en beiden* voor personen: *ze waren -hier, we zijn -geslaagd*.
- Beiden** (deftiger dan: wachten), ik beidde, ik heb gebeid: *ons beidt een treurig lot*.
- Beiderhande**, -lei (van beide soort), bn.
- Beiderzijds** (van weerskanten), bw.: *de schelmen wisselden -een blik; -zijdsch*, bn.
- Beier** (een man uit Beieren), m. Beieren.
- Beieren** (luiden; op de klokken met stokjes slaan), ik heb gebeierd; -aar (klokbespeler), m. -s; zie Beiaard.
- Beiersch** (afkomstig van, of van Beieren), bn.: *is dat -bier? de -e kleuren*.
- Beige** (Fr. grijsachtig bruin als ongeveer fide natuurwool), bn.: *een -japon*.
- Beignet** (Fr. appel-poffertje), m. -s; zie Appelbeignet; lees: bein-je.
- Beijveren, zich** (zich bevljtigen, zijn best doen), ik -ijverde mij, heb mij -ijverd: *z. -om iem. te voldoen, zijn best doen*.
- Beijzeld**, vd.: *de -e akkers, met ijzel bedekt; een -e vlakte, -e takken*, zie Rijm.
- Beiram**, o.; zie Bairamfeest.
- Beitel** (timm. werktuig, om te steken of te snijden), m. -s: *een steek-, een kap-, een kromme -; -vormig*, bn.
- Beitelen** (met den beitel maken of bewerken), ik heb gebeiteld: *namen in marmer -*.
- Beitelen** (metaal of hout behandelen met een kleurmiddel), ik heb gebeitst: *door -een kleurverandering op het hout aanbrengen*.
- Bejaard** (jaren tellende, niet jong meer), bn.
- Bejag** (het ijverig streven of jagen naar iets), o. gmv.: *een valsch -van natuurlijkheid*, (Beets); *vuil -, dom -; winst-, geld -*.
- Bejagen** (streven naar), ik -joeg of -jaagde, heb -jaagd: *roem of eer -*.
- Bejammeren** (jammeren over), ik heb -jammerd: *iets -, rouwklagen over; zijn dwaasheid -, jammerend betreuren*.
- Bejegenen** (behandelen, ontvangen), ik heb -jegend: *iem. hartelijk -; iemand op onwaardige wijze -; iemand met onderscheiding -; -ing* (behandeling, ontvangst), v. -en: *een vriendelijke -, een onaangename -*.

- Bek** (snavel van een vogel), m. bekken: de - van een kempiaan; bij uitbreiding, mond, muil van andere dieren: de - van een leeuw, een tijger, een hond, een paard, enz.; ook van een mensch: zijn - houden, zwijgen, plat; bij werktuigen: de - van een pen, van een kraan, van een bankschroef, van een gasbrander, enz.; zegsw. men moet een gegeven paard niet in den - zien, zie Paard.
- Bek** (Java. inlandsche wijkmeester), m. -ken.
- Bekaald** (verkeerd; beschaamd, teleurgesteld), bw.; -er, -st: ergens - afkomen, slecht.
- Bekaden** (bedijken), ik -kaadde, heb -kaad: een uiterwaard -, met een kade omringen.
- Bek-af** (door en door vermoed), bn.: het paard is - gereden, uitgeput door te hard te loopen; fig. - zijn, doodmoe, doodaf.
- Bekamp'en** (bestrijden, bevechten), ik heb -kamp: iemand of iets -; zie Kampen.
- Bekap'ping** (bintwerk van het dak), v. -en: de - van een huis, houten dakkap.
- Bekeer'de** (tot ander godsdienstig inzicht gekomene; tot een andere partij overgegane), m. en v. -n; ook Bekeerling.
- Bekeer'ren** (tot inkeer brengen, van het kwade tot het goede brengen, tot het rechte geloof brengen), ik heb -keerd: men wil de heidenen -, tot christenen maken; zich -; -ing (het bekeeren), v. gmv.: de - der zondaren.
- Bekeer'ling** (bekeerde), m. en v. -n; vr. ook -e; zie Proseliet.
- Be'kel** (Java. plaatsvervanger v. d. apanagehouder), m. -s.
- Bekend** (gekend wordende), bn.; -er, -st: zich - maken, zijn naam zeggen; hij staat - als de bonte hond, zie Hond; hij vraagt naar den -en weg, zie Weg.
- Bekend'e** (kennis), m. en v. -n: een mijner bekenden; ir. hij is een oude - van de politie.
- Bekend'heid** (het bekend-zijn), v. gmv.: - met een zaak, met een geheim; de - van een professor, naam, reputatie.
- Bekend'maken** (openbaar maken), ik maakte -, heb -gemaakt; -making, v. -en; zie: Publicatie, Publiceeren.
- Bekend'staan** (bekend zijn), hij stond -, hij heeft -gestaan: hij staat - als een eertlijk koopman, als een goed leeraar.
- Bek'en'nen** (erkennen, belijden), ik heb bekend: zijn schuld -; kleur -, bij het kaartspel; de beklagde heeft -kend, gezegd dat hij het misdrijf gepleegd heeft; -tenis (het bekennen; datgene, wat men bekennt), v. -sen.
- Be'ker** (drinktuig: kelk, kroes), m. -s: een drink-; iemand den - reiken; zegsw. van den - houden, van drank, nl. van wijn, bier, enz.; bij uitbr. een goochel -, een dobbel-.
- Be'kermos** (plantk. een soort v. korstmos), o., (soorten), o. -mossen: gewoon -, rendiermos.
- Be'kerzwam** (plantk. bekervormige paddenstoel), v., (soorten), v. -zwammen.
- Bekeur'de** (iem., die door de politie of eenig verbalisant bekeurd wordt, d.i. betrapt op eenig delict of eenige overtreding), m. en v. -n.
- Bekeur'en** (eig. snappen op de overtreding van een keur: tegen iem. proces-verbaal op-maken), ik heb -keurd.
- Bekijk'**, o. gmv.: zegsw. veel -s hebben, veler aandacht trekken.
- Bekij'ken** (nauwkeurig bezien), ik -keek, heb -keken: een kermiskraam -; zegsw. alles wel bekeken, overdacht.
- Bekij'ven** (beknorrren, uitvaren tegen iemand), ik -keef, heb -keven: iemand over iets -, die jongen lacht, als men hem bekijft.
- Bek'je** (eig. mondje, ook meisje), o. -s: zij heeft haar bekje tot haar dienst, zij kan goed van zich af spreken; zij is geen on aardig -.
- Bek'ken** (schaal, schotel, kom), o. -s: een koperen -, een zilveren -, het - van een fontein, het - van een omroeper; een barbiers-, scheer-, water-; muz. koperen slag-instrument, zie Cymbaal.
- Bek'ken** (komvormig beenderenstel, vormend de buikholte), o. -s: een scheef -.
- Bekkeneel'** (hersenpan), o. -en; een - is nu een doodshoofd; - is verwant met bekken.
- Bek'kenslag**, m.: bij - bekend maken, zie: Omroepen en Omroeper.
- Bek'kesnijden** (elkaar in het gezicht snijden, bij uitbr. elkaar met messen te lijf gaan), o.: geen kermis of men hoorde in Friesland van -; alleen in de onbep. wijs; -snij'der (vechtlustige boer), m. -snijders.
- Bek'kig** (fig. brutaal), bn.; -er, -st: de meid is wat -, een grooten mond opzettende.
- Beklaag'de** (beschuldigde, betichte), m. en v. -n; zie Aangeklaagde.
- Beklaag'lijk** (te beklagen, te bejammeren, beklagenswaard), bn.; -er, -st: een - schouwspel, een - uiteinde.
- Beklad'den** (bevekken, bemorsen), ik heb -klad: dat kind is bezig het papier te -; fig. iemands goeden naam of eer -, door laster of achterklap bevekken.
- Beklag'** (het klagen), o. gmv.: met groot - iets gaan verhalen; recht van -, reden van -; zijn - doen over iets, zich beklagen over; in - zijn, medelijden opwekken.
- Bekla'gen** (klagen over), ik heb -klaagd: iemand -, iem. troostwoorden toespreken; hij is waard beklaagd te worden; gij zijt te -, zich -; -ing (klacht), v. -en.
- Beklam'pen** (houtwerk voorzien van klampen), ik heb -klampt: een zwakke deur -, met klampen stevigen.
- Beklant'** (veel klanten hebbende), bn.; -er, -st: een zaak, een nering is -, reden van -, zie: welbeklante winkel, in 't bezit van veel klanten.
- Beklau'teren** (inspannend beklimmen), ik heb beklauterd: een begroei'den heuvel -.
- Beklee'den** (bedekken met een kleed, enz.), ik -kleedde, heb -kleed: een canapé -, overtrekken; fig. een ambt -, vervullen; -sel, o. -s: een leeren -, een linnen -.
- Beklemd'** (benauwd, gedrukt), vd. en bn.: met een - hart, ik ben zoo -; -heid (angst), v.
- Beklemd'** (rechtst. in alijdurende, onveranderlijke huur of erfpacht hebbende), bn.: een -e meier, een pachter van een hoeve, waarop een onaflosbare erfpacht ligt; een - land, met onaflosbare erfpacht bezwaard.
- Beklem'men** (drukken, persen, benauwen), ik heb -klemd; -klem'ming (benauwdheid, beklemdheid), v. -en.
- Beklem'ming** (rechtst. huur, die niet opzegbaar is), v. -en: het recht van - wordt geregeld door het plaatselijk gebruik; eeuwig - , alijdurende erfpacht.
- Beklem'recht** (erfelijk recht van huur tot vasten prijs op landerijen, huizen enz.), o. gmv.; zie Erfpacht.
- Beklij'ven** (vastworden, vasthechten), het -klijfde, heeft -klijfd: herhaling doet de leerstof -, blijven, van langen duur zijn.
- Beklim'men** (klimmende ergens op komen),

- ik -klom, ik heb -klommen: *een rots -; den troon -*, de regeering aanvaarden.
- Beklin'ken** (*vastklinken, door klinken bevestigen*), ik -klonk, heb -klonken; fig. vaststellen, in orde brengen: *een zaak -*.
- Beknel'len** (*beklemmen, vastknellen, fig. benauwen*), ik -knelde, heb -kneid: *de deur zit -kneld; fig. de vrees -knelt hem*.
- Beknib'elen** (*nauw bedingen*), ik heb -- knibbeld: *het loon der arbeiders -; zich niet laten -*; zie Pingelen.
- Beknopt'** (*kort samengevat*), bn. en bw.; -er, -st: *een - overzicht, klein, kort; iets - toelichten, zakelijk; -elijik (in het kort)*, bw.; -heid (*bondigheid*), v. gmv.
- Beknor'ren** (*op iem. knorren, hem knorrende berispen*), ik -knorde, ik heb -knord: *een schoolknaap -*, *een leerjongen -*.
- Bekocht'**, vd. en bn.: -zijn, te duur gekocht hebben, een slechten koop gedaan hebben, door den verkooper bedrogen zijn: *ik ben er aan -*; zie Bekoopen.
- Bekoe'len** (*afkoelen, ook, fig. verminderen*), ik -koelde, heb en ben -koeld: *heet water wat laten -; zijn ambitie, zijn ijver begint al wat te -; vriendschap kan op den duur -*.
- Beko'men** (*bijkomen, herleven*), ik -kwam, heb en ben -kamen: - van den schrik; ook, verkrijgen, te koop: *die boeken kan men hier niet -*; een goede uitwerking hebben: *moge het maal u wel -*; -ing (*verwerving*), v. gmv.: *tot - van iets*.
- Bekom'merd** (*vol zorg, ongerust*), bn.; -heid (*zorg, angst*), v. gmv.
- Bekom'meren, zich** (*z. ongerust maken*), ik heb mij -kommerd: -kommerd u daar niet over, maak u niet bezorgd; -ing (*angst*), v. -en; -nis (*bezorgheid*), v. -sen: *werp al uw - op God, zorg, druk*.
- Bekomst'** (*verzadiging*), v. gmv.: *ik heb er mijn - van*, ik heb er genoeg van.
- Bekon'kelen** (*door konkelarij tot stand brengen*), ik heb -konkeld: *iets met zijn vrienden -*; zie Konkelen.
- Bekoo'pen** (*te duur betalen*), ik -kocht, heb -kocht: *ik ben er mee -*, b.v. met den koop v. e. paard; fig. *met den dood -*, boeten.
- Bekoor'lijk** (*aanlokkend, schoon, liefelijk*), bn. en bw.; -er, -st: *een - gezicht*; zie Charmant; -heid (*dat wat bekoort, verrukt*), v. -heden: *de - der ontwakende natuur, de -heden van een berglandschap*.
- Beko'ren** (*verlokken, aanlokken tot zonde*), ik heb -koord; -ko'ring (*opwekking door in- of uitwendige oorzaken om kwaad of zonde te doen*), v. -en; zie Verzoeken.
- Bekort'en** (*korter, kort maken*), ik heb -kort: *een reis -*, *den afstand tusschen twee steden door een directe verbinding -*, *een brief -*; *zich -*, het kort maken met zijn toespraak.
- Bekost'igen** (*de kosten van iets dragen of betalen*), ik heb -kostigd: *wie zal dat -?*
- Bekrach'tigen** (*wettigen, bevestigen*), ik heb -krachtigd: *een belofte met een eed -*; *de Koningin heeft de benoeming -krachtigd*; zie: Ratificeeren en Legaliseeren.
- Bekram'men** (*een dijk tegen de afkabeling bekleden met krammatten*), ik heb -kramd.
- Bekran'sen** (*met één of meer kransen sieren*), ik -kranste, ik heb -kranst: *een paaschos -*.
- Bekren'nen, zich** (*zich bekommeren over*), ik heb mij -kreund: *zich niet - over iets*.
- Bekrib'ben** (*van kribwerk voorzien*), ik -kribde, heb -kribd: *een rivier -*, om land te winnen of om den stroom in het midden te versnellen.
- Bekrij'fen** (*luid beweenen, beschreien*), ik -kreet, wij -kreten, ik heb -kreten: *een onvoorzichtigheid -*; *met bekreten oogen*.
- Bekrim'pen, zich** (*zijn uitgaven kleiner maken*), ik -kromp mij, heb mij -krompen.
- Bekroom'pen** (*eng, beperkt, besloten, nauw*), bn. en bw.; -er, -st: *een - woning, een - verstand; - over iets denken, niet ruim; -heid (engheid, kleinheid)*, v. gmv.
- Bekro'nen** (*de kroon zetten op, met een kroon sieren; fig. den prijs toekennen*), ik heb -kroond; -ing, v. -en.
- Bekru'i'pen** (*kruijpende of sluipende bereiken*), ik -kroop, heb -kropen: *den vijand -*; *fig. de lust -kroop mij, kwam ongemerkt in mij op*.
- Bekru'i'sen** (*met een kruis merken*), ik -kruiste, heb -kruist: *balken -*, *schapen -*.
- Bektas'jis** (*Moh. bedelmonnik*), m. -sen.
- Bekui'pen** (*inkuipen*), ik heb -kuipt: *vleesch in een ton -*; *fig. een ambt -*, listig verkrijgen; zie Kuiperij.
- Bekwaam'** (*kundig, geschikt*), bn.; -kwamer, -st: *een - onderwijzer, met ervaring; te bewaamer tijd, op passenden, geschikten tijd; met bewaamen spoed, passend, er bij beboorende; -heid (kunde en geschiktheid)*, v. -heden, zie Capaciteit.
- Bekwa'men** (*door leeren bekwaam maken*), ik heb -kwaamd: *iem. voor een examen -*, zie Africhten; *zich tot iets -*.
- Bel** 1. (*schel, klokje*), v. -bellen, zie Electrische schel: *de - aan den hals der rammes, de - der koeien in bergstreken*; zegsw. *de kat de - aanbinden, zie Kat*; 2. (*oorbel, oorhanger*), v. bellen: *een juweelen -*, *een -letje van goud*; 3. (*waterblaasje*), v. bellen: *het regent bellen, de jongens gaan bellen blazen, zeepbellen*; 4. Bargoensch: (*groot glas*), v. bellen.
- Bel**, m., zie: Baäl en Beälzebub.
- Belab'berd** (*naar, ziek*), bn. en bw.: *ik ben - vandaag; het is een -e boel; de zaken zien er daar - uit; het is - weer*. gmv.
- Bela'chelijk** (*waard om er mee te lachen, bespottelijk*), bn. en bw.; -er, -st: *een - e kleedij; iem. - maken; hij kleedt zich -*.
- Bela'chen** (*spotten met, lachen om*), ik -lachte, heb -lachen: *iems. dreigementen -*.
- Bela'den** (*bevrachten*), ik -laadde, heb -laden: *een wagen, een kar -*.
- Bela'gen** (*lagen leggen aan, zoeken te verschalken, te verstrikken*), ik heb -laagd: *de krokodillen - hun prooi, uit een hinderlaag bespieden; fig. de onschuld -*.
- Belak'ken** (*belasteren, een lak of smet aanwrijven*), ik heb -lakt. gmv.
- Belan'da** (*Mal. Hollander*), m. -'s: *orang -*, ook: *Olanda, Wolanda*.
- Belan'den** (*aanlanden*), ik -landde, ik ben -land; *fig. waar zal ik -? terechtkomen*.
- Belang'**, o. -en: *een zaak van -*, gewicht; *hij heeft er - bij, baat, voordeel*.
- Belan'geloos** (*zonder baatzucht*), bn. en bw.; -loozter, -t: *-looze hulp; iets -doen*.
- Belan'gen** (*betreffen*), het -langt: *wat mijn boeken belangt, zie ik op geen kleinigheid*.
- Belan'gende** (*aan gaande*), vz.: - *Jezus van Nazareth, betreffende, Hand. 10:38, vero*.
- Belang'hebbende** (*persoon, die belang heeft bij iets*), m. en v. -n; zie Geïnteresseerd.

Belang'rijk (gewichtig), bn.; -er, -st: *een -e zaak, van gewicht, van belang; -heid* (gewichtigheid), v. gmv.

Belang'stellen (niet onverschillig zijn ten opzichte van iets, zijn aandacht schenken, deelneming toonen), ik stelde -, heb -gesteld: - *in iemands lot; -stellend* (belang toonend), bn.: *een - toehoorder, een - vader, een - publiek; -stellende*, m. en v. -n; -**stelling** (belangstellende gezindheid), v. gmv.: *een blijk van -, met - naar iets vragen.*

Belangwek'kend (belangstelling of aandacht opwekkend), bn.: *een - verhaal, een - e gebeurtenis; -er, -st; zie Interessant.*

Belast' (behept), bn.: *erfelijk - zijn, b.v. met eenige kwaal; zie Erfelijke ziekte.*

Belast'baar (belast kunnen worden), bn.: *een - inkomen, waarop belasting gaat vallen.*

Belast'en (een last opleggen), ik -lastte, heb -last: *-last en beladen zijn; fig. iem. - met iets, hem iets opdragen.*

Belast'eren (lastertaal spreken van), ik heb -lasterd: *zijn vijand -.*

Belast'ing (verplichte bijdrage in de lasten des lands of der gemeente), v. -en: *directe en indirecte -; inkomsten-, vermogens-, grond-; -biljet* (aanschrijvingsbiljet, het cijfer der belasting bevattende), o. -ten; -**kantoor** (nl tot betaling der belastingen), o. -kantoren; -**klezer** (hij, die over het laatste dienstjaar minstens f 1,00 in een der Rijksbelastingen heeft bijgedragen), m. -s; -**pachter** (gesch. persoon, die van land o gemeente voor een bepaalde som eenige belasting b.v. op wijn, bier, geslacht, enz. op risico kocht), m. -s; zie ook Omslag.

Belaz'erd (melaatsch, vol uitslag of lazertij), bn.: *ben je -? d. i. ben je zot? plat.*

Belaz'eren (eig. met melaatschheid besmetten, fig. bedriegen, bedotten), ik -lazerde, heb -lazerd: *ik laat mij niet -, zeer plat.*

Bel'boel (boei in zee of zeemonding, waarop een voortdurend luidende klok of bel als waarschuwingssignaal), v. -en; verg. Brulboel, Lichtboel.

Bel'derom (gildos, dien men met bel en fluit omleide door de stad), m. -s. vero.

Beleed'igen (eig. krenken, hoonen, smaden, iems. eer en goeden naam aanranden), ik heb -leedigd; -**leediger** (man, die beleedigt), m. -s; -**leediging** (eerkrenking enz. v. -en).

Beleefd' (voorkomend, vriendelijk), bn. en bw.; -er, -st; -**elijck**, bw. w.i.g.: *ik moet u - bedanken, liever beleefd.*

Beleefd'heid (voorkomendheid, vriendelijkheid), v. -heden: *dat vordert de -; iem. -heden bewijzen; dat laat ik aan uw -over, beleven; hij zei haar allerte -heden, hoffelijke woorden.*

Beleefd'heidshalve (ter wille der beleefdheid), bw.: *een brief - beantwoorden.*

Bele'e'nen (geld leenen op onderpand), ik heb -leend; -**bank** (lommerd), v. -banken; -**briefje** (bewijs van beleening), o. -briefjes.

Beleg' (staat van -), o. gmv., toestand in oorlogstijd of bij mobilisatie, oproer, waarbij het oppergezag in handen is van den militair commandant.

Beleg' (mil. belegering, insluiting eener vesting), o. gmv.: *het - slaan om, het - opbreken.*

Beleg'en (hebbende langen tijd gelegen), bn.: - *bier, - kaas, - wijn.*

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

Bele'goren (met een leger omringen of insluiten), ik heb -legerd: *een stad -, een vesting -; fig. hij werd door zijn schuldeischers als belegerd; -aar* (die belegerd), m. -s.

Bele'gering (mil. beleg), v. -en: *de - van Leiden* (Oct. 1573 tot Maart '74).

Bele'gerings-artillerie' (mil. zwaar geschut, b.v. van 42 cM. kaliber), v. gmv.; -**batterij'** (een rij van zware kanonnen), v. -en; -**geschut** (zwaar geschut), o. gmv.; -**spel** (gezelschapsspel voor kinderen), o. -spellen; -**werktuig**, o. -en, zie: Ballista, Blijde, Stormram, Springaal, Houwtser, Mortier, Kanon.

Beleg'gen (bedekken), ik heb belegd: *een vloer met matten -, een dijk met zoden -; -leg'ging* (het beleggen), v.: - *met zink, met tegels, enz.; -leg'sel* (oplegsel), o. -s; -**stuk** (oplegstuk of onderlaag tot versterking), o. -stukken.

Beleg'gen (op rente uitzetten), ik -legde, heb -legd: *geld -; -ging*, v. -en: *een voordeelige - van geld.*

Beleg'gen (samenroepen, doen houden), ik -legde, heb -legd: *een vergadering -.*

Beleid' (overleg, doorzicht, omzichtigheid), o. gmv.: *met - handelen; voor moed, - en trouw, devies der Mil. Willemsorde.*

Beleid'vol (met beleid, d. i. oordeel, overleg toonende), bn; verg. Tactvol.

Belem'meren (tegenhouden, bemoeilijken, in den weg staan, hinderen), ik heb -lemmerd: *den doorgang, het verkeer -, storen; -ing* (hindernis, versperring, beletsel), v. -en. **Belem'niet'**, **belemniet'** (versteening van zekere weekdieren in witte krijtmergel), m. -en: *de -en in de zandmergel van den St.-Pietersberg; zie Fossielen.*

Bel'en'den (grenzen aan), het belendde, heeft belend; -**end** (aangrenzend), bn.: *de -e huiten, een -e kamer.*

Bel-esprit' (Fr. mooischrijver, salonletterkundige), m., vroeger: *man van geest, v. smaak.*

Belet' (verhinderend), o. gmv.: - *hebben; -vragen*, d. i. vragen, of er ook verhindering is; *iem. - geven, iem. niet ontvangen.*

Bel-é'tage (Fr. eerste bovenverdieping van een huis, aan straat), v. -s.

Belet'sel (hindernis, hinderpaal, bezwaar), o. -en, -s: *een - uit den weg ruimen.*

Belet'sel'teeken (spraak. vier of vijf puntjes in volgorde), o. -teekens; het - is een leesteken, dat een lange rust aanduidt.

Belet'ten (verhinderen, onmogelijk maken), ik heb -let: *iets -, iemand iets -.*

Bele'ven (leven in, ondervinden, getuige zijn van), ik heb -leefd: *droeve tijden -, wat moet ik nu -? aan een zoon vreugde -.*

Bele'zen (bezeren, een tooverformulier over iem. lezen), ik -las, heb -lezen: *booze geesten -, uitbannen; fig. overhalen: hij liet zich -;*

-**lezer** (duivelbanner, bezweerder), m. -s.

Bele'zen (veel gelezen hebbende), bn., -er, -st: *een - man, iem., die veel kennis uit boeken bezit; -heid* (kennis, uit boeken gehaald), v. gmv.: *grootte - hebben, toonen.*

Belfort (wachttore met stormklok, nog als historisch overblijfsel in de groote Vlaamsche steden), o. -en: *het - van Brugge, ook, Halletoren: het - diende om het volk bijeen te roepen, tevens als bewaarplaats van handvesten, privileges, keuren, ook als gemeentevangenis.*

- Belfroot** (Vlaamsche naam voor belfort), m.: de - van Gent.
- Belg** (vroeger Nederlander), m. - en: thans bewoner van België: hij is - van geboorte; vr.: Belgische.
- Belgen** (vertoornen, boos maken), het belgde, heelt gebelgd: het belge u niet; z. - (zich kwaad, boos maken): zich over iets -.
- België'sme** (Vlaamsch getinte uitdrukking), o. - n: wij gaan naar den buiten; de klok tampt (= klept); de bureeten van den ijzeren weg; een eendelijk vrouwe, eenzaam; zij trad binnen zonder naar de stove (= kachel) te zien; ook geheeten: Vlamisme.
- België** (koninkrijk), o.; -gisch, bn.: het - e koningshuis, het - e wapen, de - e hoofdstad.
- Belhamel** (ram of hamel met een klingel of bel om den hals, die aan't hoofd der kudde gaat), m. - hamels; fig. haantje-de-voorste: aanvoerder, roervink, raddraaier, voorvechter; ook baldadige straatjongen, deugniet.
- Belial** (hellevorst), m.; -skind (duivels-kind), o. - kinderen, fig. boosaardig mensch.
- Bell'hamen** (met een vorm bekleeden, concreet voorstellen), ik heb -lichaamd: een denkbeeld -; -lichaming (het geven van een vorm), v. gmv.
- Belichten** (het licht laten inwerken op), ik -lichtte, heb -licht: bij nevel of des winters moet men de foto-plaat wat langer -; -ing (het belichten), v. gmv.: de mooie - v. e. schilderij, het daglicht valt er mooi op.
- Bellegen** (leugens wijsmaken), ik -loog, heb -logen: iemand -, hem iets voorliegen.
- Belleven** (genoegen doen), hij heeft -liefd: als het u -lieft, behaagt; verg. asjebliet; ik -lief dat niet te doen, wil; hij zoekt mij in alles te -, aangenaam te zijn, te gevallen.
- Belleven** (welgevallen, goedvinden), o. gmv.: dat zal van uw - afhangen.
- Belijden** (bekennen), ik -leed, heb -leden: zijn zonden -, rouwmoedig en vrijwillig bekennen; schuld -; een godsdienst -, openlijk als den zijnen erkennen; God -, Christus -.
- Belijdenis** (de daad van belijden), v. -sen; Prot. hij doet dit jaar zijn -, laat zich aannemen als lidmaat der Hervormde Kerk.
- Belijder** (R.-K. mannelijke heilige, die geen martelaar is): Eduard de -, Eng. koning, 1041-'66; zijn deugdenrijk leven was een belijdenis van het Evangelie; zie Confessor.
- Belijnen** (lineeren), ik heb -lijnd: een vel papier -; fig. schetsen, in beeld brengen: een scherp belijnd betoog, juist en zaakrijk.
- Belladonna** (plantk. wolfskers of doodkruid, een zeer vergiftige plant met kersachtige bessen), v. gmv.; zie Atropine.
- Bellefleur** (fijne tafelappel), v. -en: zegsw. een kleur als een -, hoogroode.
- Bellen** (aan de schel trekken: ook door belten roepen), ik heb -beld: wilt gij eens -? zult gij vader eens -.
- Bellenbaan** (mar. weg van een afgeschoten torpedo, zich in het water teekend door luchtbellen), v. -banen.
- Belletrist** (fraaie letteren), v. gmv.
- Belletrist** (een beoefenaar of kenner der belletrist), m. -en; ook Belletrist.
- Belletristich** (tot de belletristie behoorend), bn.: het - leesboek; ook Belletristich.
- Bellevue** (Fr. een torentje of paviljoen met schoon uitzicht), v. -s.
- Belligeren'ten** (oorlogvoerenden), m. mv.: de ons omringende -, oorlogvoerende volken.
- Bello'na**, myth. de Romeinsche godin van den oorlog, de zuster van Mars.
- Belof'te** (toezegging), v. -n: het land van -, Kanaän; zegsw. - maakt schuld, wat men belooft, is men verplicht te houden; met -n paaien, een - houden, breken.
- Belou'ken** (voltooid deelw. van het oude beluiken, sluiten), bn.: R.-K. - Paschen, de eerste Zondag na Paschen, ter aanduiding, dat de Paaschtijd dan gesloten is.
- Belom'meren** (beschaduwten), ik heb -lommerd: hooge iepen - den weg.
- Belon'ken** (lonkende begluren, met vriendelijkheid toelonen), ik heb -lonkt.
- Beloo'de land** (het land van belofte), o.; zie Kanaän, alsmede Palestina.
- Beloo'nen** (loon geven, naar eisch vergelden, vergoeding geven), ik heb -loond; -ing (hetgeen belooft; eenig bewijs van tevredenheid), v. -en; -inkje, o. -s.
- Beloo'p** (gang), o. gmv.: iets op zijn - laten, iets zijn gang laten gaan; naar - van zaken handelen; dat is 's werelds -; het - van een rekening, bedrag.
- Beloo'p** (helling, glooïng van een dijk of van een opril), o. gmv.: deze dijk heeft een - van 1 op 3½.
- Beloo'pen** (loopen of gaan op), ik -liep, heb -: een pad -, begaan; fig. de schade beliep duizend gulden, bedroeg, maakte het bedrag uit van.
- Belou'ven** (toezeggen), ik -loofde, heb -loofd: iem. iets -; iem. gouden bergen -, zie Berg; zich weinig goeds van iets -, voorspiegelen; fig. de velden - een rijken oogst.
- Bel'roos** (koorts met roosachtigen uitslag in het aangezicht), v. gmv.
- Belt** (hoop, aschhoop), v. belten: een vuilnis -.
- Belt** (aandr. doorvaart, zeeëngte), v.: de Grootte -, de Kleine -, (Denemarken).
- Beluid'en** (de klokken luiden over), ik -luidde, heb -luid: een doode -, ook Beluïen.
- Beluï'ken** (sluiten, eindigen); slechts het vd. Beloken (zie ald.) is in gebruik.
- Beluï'steren** (afstuïseren, wat iem. zegt), ik -luisterde, heb -luisterd: iemand -.
- Belust'** (begeerig, gretig), bn.; -er, meest -: - op of naar iets zijn; iemand - maken.
- Belvedè're** (schoon uitzicht, uitzichtoren, uitzichtkoepel), o. -s; verg. Bellevue.
- Bel'zebub**, m.; zie Beëlzebub.
- Bemachtigen** (in zijn macht krijgen), ik -machtigde, heb -machtigd: een stad -; -ing (vermeestering, overweldiging), v. gmv.
- Bema'len** (met een molen het water in een polder enz. op peil houden door het overvullige water weg te malen), ik -maalde, heb -.
- Bema'len** (beschilderen), ik -maalde, heb -maald: zij (Blanka) zag hun wapens blinken, met kleuren grootsch bemaald (Bild.)
- Bema'ling** (het malen met een watermolen), v. -en: een polder onder - brengen.
- Beman'nen** (van manschap voorzien), ik -mande, heb -mand: een schip -; -manning (de matrozen, het scheepsvolk), v. -en.
- Beman'telen** (eig. bedekken met een mantel, bewimpelen), ik -mantelde, heb -manteld; fig. vergoelijken: een fout -, een gebrek -, aan het oog onttrekken; zie Dekmantel.
- Bemerk'baar** (waarneembaar, bemerk't kundende worden, merkbaar), bn.; -der, -st.

- Bemer'ken** (*bespeuren, gewaarworden, zien*), ik -merkte, heb -merkt: iets of iem. -; wij -, dat wij in het bosch verwaald zijn.
- Bemer'king** (*het bemerken*), v.: men bezige liever niet - voor aanmerking, als in: Heeft iemand ook - en op de gelezen notulen?
- Bemes'ten** (*mest geven aan, voorzien van mest*), ik -mestte, heb -mest: een stuk land -, een akker -; zie: Stalmest en Guano.
- Bemid'delaar** (*vredestichter, scheidsmán*), m. -s; -laarster, v. -s.
- Bemid'deld** (*welgesteld, vermogend*), bn.; -er, -st; -held (*gegoedheid*), v. gmv.
- Bemid'delen** (*bevre'digen*), ik -middelde, heb -middeld: een geschil -, bijleggen.
- Bemid'delend** (*vergoelykend*), bn. en bw.
- Bemid'deling** (*tusschenkomst, hulp*), v. gmv.: door - van een vriend.
- Bemind'** (*geliefd*), bn.; -er, -st: -e ouders.
- Bemin'de** (*geliefde*), m. en v. -n.
- Bemin'lijk**, bemin'nelijk (*waard, bemind te worden*), bn. en bw.: een - karakter.
- Bemin'naar** (*liefhebber, voorstander*), m. -naren en -naars: een - van de kunst, van de wetenschap, van de studie; -nares', v. -sen.
- Bemin'nen** (*liefhebben, liefde toedragen*), ik heb -mind: God - bovenal.
- Beminnenswaard'ig** (*waard, bemind te worden*), bn.; -er, -st, of meer en meest -waardig; ook -waard'.
- Bemin'ner**, m. -s, ook Beminnaar, b.v. van schoone kunsten, lectuur, enz.
- Bemoed'igen** (*aanmoedigen, moed inspreken*), ik heb -moedigd: uw woord heeft mij bemoedigd, met moed beziel.
- Bemoed'igend** (*moed gevend, moed opwekkend*), bn.: een - woord, een -e blik, een - verschijnsel; zie Aanmoedigen.
- Bemoet'al**, m. en v. -allen: deze dame is een echte -, iem. die zich met alles bemoeit.
- Bemoet'en, zich** (*z. inlaten met*), ik -moeide mij, heb mij -moeid: hij -moeit z. gaarne met alles, steekt overal zijn neus in, -moet u met uw eigen zaken, let op eigen zaken en niet op die van anderen.
- Bemoet'lijken** (*tegenwerken, bezwaren in den weg leggen*), ik heb -moelijkt: iem. -, in iets -, hinderpalen in den weg leggen.
- Bemoet'ziek** (*overdreven zich met allerlei dingen bemoeiende*), bn.: hij is een bemoei-ziek ventje; -moet'zucht (-ziekte), v. gmv.
- Bemon'sterd** (*handel. van een staaf of monster vergezeld of voorzien*), bn.: alleen op -e offerten zal acht geslagen worden.
- Bemors'en** (*bekladden, vuil maken*), ik --morste, heb --morst: zich -, zijn kleeren -.
- Bemost'** (*met mos begroeid*), bn.: een - dak.
- Bemu'ren** (*met een muur omgeven*), ik --muurde, heb --muurd: een tuin -, een stad -.
- Ben** (*teenen mandje*), v. bennen: een visch-; verkl. bennetje, o. -s.
- Ben** (*muz. goed*), bw.
- Benaar'stigen, zich** (*zich met ijver toeleggen op*), ik heb mij -naarstigd: zich - om t iemand naar den zin te maken, bevljtigen; zich - om een examen te kunnen afleggen, bijveren, inspannen. w. i. g.
- Benaas'ten** (*rechtst. benaderen van goederen*), ik -naastte, heb -naast; zie: Benaderen, Confisqueeren en Naasten.
- Bena'deelen** (*schade berokkenen, nadeel toebrengen*), ik heb -nadeeld; -ing, v. -en.
- Bena'deren** (*beslag leggen op goederen, waqr-*
- van iem. bij invoer geen of te weinig belasting wil betalen*), ik heb -naderd; -ing, v. -en: bij -, bij wijze van raming, ongeveer.
- Bena'ming** (*naam*), v. -en: onder - van, d. i. onder den titel of naam van.
- Benard'** (*benauwd*), bn. en bw.; -er, -st: hij verkeert in -e omstandigheden, moeilijke; het ziet er - uit, slecht, naar.
- Benar'ren** (*benauwen, angstig maken*), men -narde, heeft -nard: allerlei droombeelden - mijn geest; de nacht zal u - (Poot).
- Benauwd'** (*eng, nauw, drukkend*), bn. en bw.; -er, -st: een -e kamer; het is hier erg -; - zijn over iets, bang, beklemd; een - gezicht zetten, angstig; hij zit er - voor, heet geldzorgen; een - klein stukje, bitter, erg; -held (*beklemdheid*), v. -heden.
- Benau'wen** (*in het nauw brengen, fig. beangst maken, beklemmen*), ik heb -nauwd: een stad -; allerlei bange droomen - den zieke.
- Ben'de** (*troep*), v. -n: een - roovers, een - dieven; de zwarte -, zie Hand; -hoofd (*aanvoerder of kapitein eener bende soldaten of wel roovers*), o. -en: Maarten van Rossem 1518-55 was een berucht -.
- Ben'delen** (*scheepst. omwinden b.v. een kabel of touw om het uitrafelen tegen te gaan*), heb gebendeld; -garen (*dun binatouw*), o. gmv.
- Ben'die, ben'dy** (O.-I. tweewielig rijtuigje voor één paard, mandenwagentje), v. -s, -'s.
- Bene'den** (*omlaag, onder*), bw. en vz.: -wonen, gelijkvloers, - komen; - den grond; fig. - iemand staan, ondergeschikt aan iemand zijn; dat is - mij, d. i. mijner onwaardig.
- Bene'dendijks** (*aan den voet v. d. dijk*), bw.: die huysjes lggen -; zie Boven'dijks.
- Bene'deneinde** (*onderende*), o. gmv.
- Bene'denhujs** (*gelijkvloers liggend deel van een huis*), o. -huizen; -kamer, v. -s.
- Bene'denloop** (*van een rivier: dat deel hetwelk door de lagere vlakte tot aan zee stroomt*), m. gmv.: de -loop van den Rijn, zie Beneden-Rijn, de - van de Maas, zie Beneden-Maas.
- Bene'den-Maas** (*aandr. in Ned.: de Maas van Mook tot Woudrichem*), v.
- Bene'den-Rijn** (*aandr. in Ned. de Rijn van Pannderden tot de Merwede*), m.
- Bene'denrivier** (*stroomaf gelegen deel v. e. rivier, in hetwelk de getijden nog merkbaar zijn*), v. -en.
- Bene'denstad** (*laag gelegen deel eener stad*), v. -steden; zie Bovenstad.
- Bene'denste** (*laagst gelegene*), bn.: de - trap, de - verdieping; bw., het benedenst: uw boek lag in den stapel het -.
- Bene'denswinds** (*scheepst. aan de t'zijde*), bw.
- Bene'denwaarts** (*rivier: stroomafwaarts*), ou.
- Benedic'tie** (R.-K. zegening van personen of zaken), v. -s, -tiën; -hoogmis (*mis met uitstelling van het H. Sacrament*), v. -sen.
- Benedictijn'** (*monnik van de orde van St. Benedictus, in 528 gesticht*), m. -en.
- Benedicti'ne** (*likeur, door Benedictijner monniken gestookt*), v. gmv.
- Benedictines'** (*religieuzen van de orde der Benedictijneren*), v. -sen.
- Benedij'en** (*zegenen*): wees gebenedijd! vero.
- Benef'ice**, v.: ter -, ten voordeele; -voorstelling, v. -en; zie Benefiet.
- Benificieeren** (*bevoordeelen weldaden bewijzen*).

- Beneficiant'** (tooneelspeler, ten wiens voordeele een benefiet wordt gegeven), m. -en; -**clan'te** (dergelijke tooneelspeelster), v. -n.
- Beneficial'rius** (geestelijke, die een prebende heeft; ook iem. die op een beurs studeert), m. -sen, -rii.
- Benefic'ie** (gunst, voordeel, begunstiging), o. -ciën, -cia; het - van knecht aan het ...sche veer (C.O.), postje uit gunst; rechtst. onder - of benefice van boedelbeschrijving of van inventaris, men is niet verder aansprakelijk tot betaling der schulden en lasten bij de aanvaarding eener erfenis, dan tot beloop van de waarde der voorhanden bezittingen. (c = ts).
- Benefic'ie** (geestelijke waardigheid, waaraan verplichtingen en inkomsten zijn verbonden), o. -ciën; kerkelijke -ciën; zie Prebende.
- Benefic'ium** (goed, onder recht van vruchtgebruik aan een kerk afgestaan), o. -s, -ia.
- Benefiet** (tooneelvoorstelling ter benefice van een populair acteur of actrice), o. -en.
- Bene'men** (ontnemen, wegnemen, doen verliezen), ik -nam, heb -nomen: zich het leven -, zelfmoord plegen; dat beneemt mij alle hoop.
- Bene'pen** (beklemd, benauwd), bn.; -er, -st: met een -hart, benard; menschen, - van ziel, kleinzielig; een - gezicht zetten; -heid, v. gmv.: stoffelijke en geestelijke -, armoede naar lichaam en geest.
- Bene'velen** (met een nevel omringen, in nevel hullen, verduisteren), het heeft -neveld: mist -neveld het vrije uitzicht; een landschap, een rivier kan beneveld zijn; fig. hij is beneveld, dronken.
- Bene'vens** (alsook, met), vz.: oom gaf hem zedenlessen - allerlei vermaningen.
- Bengaalsch-vuur'** (helder vlammend kunstvuur in allerlei kleur, tot feestelijke verlichting van straten en pleinen), o. gmv.
- Beng'el** (klepel, klokje op schepen), m. -s.
- Beng'el**, m. -s: een - van een jongen, ondeugd, deugniet, rakker.
- Beng'elen** (slingeren, luiden, loshangen), ik heb -bengeld: de klokken -, heen en weer slingeren; het bengelt al, luidt, klept.
- Beng'elkruid**, o.; zie Bingelkruid.
- Benieuwd'** (nieuwsgierig, verlangend om te hooren, te zien, te weten), bn.: ik ben -, wat hij zeggen zal; ik ben -, hoe hij er uitziet.
- Benieuwen**, het heeft -nieuwd: het -t mij, d.i. ik ben nieuwsgierig te vernemen.
- Benijd'baar**, bn.; zie Benijden'swaard.
- Benij'den** (iemand een afgunstig hart toedragen, iem. iets misgunnen), ik -nijdde, heb -nijd: zegsw. beter benijd dan beschreid, ook, dan beklagt, het is beter, dat de menschen u benijden om uw geluk, dan dat zij u beklagen om uw tegenspoeden.
- Benij'denswaard'** (wat benijd kan worden, begeerlijk, wenschelijk), bn.; -waar'dig, bn.; -er, -st, ook meer of meest: e. -voorrecht.
- Benij'pen** (beknellen), ik -neep, heb -nepen.
- Ben'jamin**, Bijbel. zoon der rechterhand of der vreugde: jongste zoon van den aartsvader Jacob en van zijn meest geliefde vrouw Rachel, die bij zijn geboorte overleed; fig. jongste lieveling, troetelkind; -af zijn: door de geboorte van een jongeren spruit niet langer de Benjamin zijn.
- Benoem'baar** (benoemd kunnende worden), bn.: deze heer is - als lid van dat college.
- Benoemd'** (dragende een naam), bn.: rek. -e getallen, waarbij nl. de naam der eenheden is uitgedrukt, b.v. 12 eieren, 10 appels.
- Benoem'de** (die benoemd is), m. en v. -n.
- Benoe'men** (een naam geven), ik heb -noemd: een plant -; tot een ambt -, d.i. aanstellen; -ing (aanstelling), v. -en; -noemings-brief (bewijs van aanstelling), m. -brieven.
- Benoo'digd** (noodig), bn.: iets - hebben; -heid, v. -heden: allerlei -heden, artikelen.
- Benoor'den** (naar het noorden om; ten noorden van), bw. en vz.: -omgaan, d.i. om de N.kust van Engeland en Schotland; de landen - den N.poolcirkel; zie Noord.
- Ben't** (club van schilders, letterkundigen), v.
- Ben'ting** (O.-I. fortificatie met versperringen inz. op Atjeh), v. -s; ook: Benteng.
- Benul'** (besef, begrip), o. gmv.; geen - hebben van iets, er niets van begrijpen; er niet over kunnen oordeelen. gmv.
- Benz'ine** (uit petroleum verkregen koolwaterstof), v. gmv.: -luitenant (bijnaam van lid met officiersrang v. h. vrijwillig automobiel-korps), m. -s; -motor (motor die door benzine gedreven wordt), m. -s, -moto'ren.
- Ben'zoë** (O.-I. webrickende gom, reukhars), v. gmv.; -boom (matig hooge boom, vooral op Sumatra, uit wiens sap men benzoë verkrijgt), m. -boomen; lees: b e n ' z o o e e.
- Ben'zol'** (benzine uit steenkolenteer), o. gmv.
- Be'o** (Jav. huisvogel), m. -s: praten als een -, gedachteloos iemand napraten; ook Be'jo.
- Beo'fenaar** (hij, die iets beoefent), m. -s.
- Beo'fenen** (zich op iets toeleggen, zich oefenen in of op, bestudeeren), ik heb -oefend: een wetenschap -, de schilderkunst -; een deugd -, zie Deugd en spel.
- Beo'fening** (het beoefenen), v. gmv.: tot - van allerlei deugden; - der kunst, studie.
- Beo'liën** (met olie bestrijken), ik heb -olied: papier -, een vloer -, met olie besmeren.
- Beo'o'gen** (iets op het oog hebben), ik -oogde, heb -oogd: een doel -; wat -oogt hij daarmee? hij -oogt daarmee zijn eigen voordeel.
- Beoor'deelen** (een oordeel vellen over), ik heb -oordeeld: een boek -, iemands doen en laten -; -aar, m. -s; -ing, v. -en.
- Beoor'logen** (oorlog voeren tegen), ik -oorloogde, heb -oorloogd: een staat, een volk -.
- Beoos'ten** (naar het oosten toe, ten oosten van), bw. en vz.: de schipper hield -aan, in oostelijke richting; Aken ligt - Maastricht.
- Beotiër** (bewoner van Beotie in oud-Griekenland), m. -s; de -s gingen voor ruw en onbeschaafd door, vandaar fig. domoor, lomperd, onnoozele bloed. (t = ts).
- Beotis me** (stompzinnigheid), o. gmv.
- Beo wulf** (Angelsaks. heldendicht, ± 700), m.
- Bepaald'** (vastgesteld, nauwkeurig, juist), bn. en bw.: een -e tyd, prijs, afspraak, belofte, enz.; hij komt -, zeker.
- Bepaal'delijk** (in 't bijzonder), bw.: ik heb het u - verboden, uitdrukkelijk, stellig.
- Bepak'ken** (pakken laden op), ik -pakte, heb -pakt: een kameel -, een ezel -; -pak'king (datgene, waarmede iem. beladen wordt), v. -en: de - van een soldaat te veide; -pakt' (beladen met één of meer pakkert), bn.: - en gezakt toog hij op reis.
- Bepa'len** (begrenzen, afpalen, omschrijven; vaststellen), ik heb bepaald: de betekenis v. e. woord -, het uur eener bijeenkomst -; -pa'lend (nader omschrijvend), bn.: een

- bijv. zin is een -e zin, een bijv. nw. is een - woord; -**pa'ling** (omschrijving, defnitië), v. -en: een goede bepaling van een w.w. geven, de bepaling van een lijn, van een cirkel; verkl. bepalingkjes, o. -s.
- Bepantseren** (met een pantser van staalplaten bekleeden), ik heb -pantserd: een oorlogsschip -, met pantserplaten bekleeden.
- Beparelen** (met parels bezetten of sieren), ik heb -pareld: een -parelde kroon; fig. bloemblaaden, met dauwdruppels bepareld.
- Bepeinzen** (overdenken, peinzen over), ik -peinsde, heb bepeinsd; -**pein'zing**, v. -en.
- Bepekken, -pik'ken** (met pek of pik bestrijken, besmeren of dichtmaken), ik -te, heb -pekt of -pikt: de naden van een schip -.
- Beperken** (binnen perken of grenzen houden, afpaalen, afsluiten), ik heb -perkt; -**per'king** (bepaling, intooming), v. -en.
- Beperkt'** (eng, bekrompen), bn.: -er, -st; van een -inkomen leven, klein, gering; een -verstand; -**heid** (kleinheid, engte), v. gmv.
- Bepik'ken**; zie **Bepekken**.
- Bepiakken** (plakkend bedekken), ik -plakte, heb -plakt: iets met papier, met linnen -.
- Beplan'ten** (met boomen of planten bezetten), ik -plantte, heb -plant: een plein met boomjes -; fig. de wallen met geschut -.
- Bepleist'ren** (bedekken en vast aanwrijven van muurvlakken met cement-mortel), ik heb -pleisterd: een muur -, zie **Berapen**.
- Bepleit'en** (iets met woorden verdedigen), ik -pleitte, heb -pleit: een zaak -, er ten gunste van spreken; z. **Pleit**, **Pleiten**, **Pleidooi**.
- Beploeg'en** (met den ploeg bewerken), ik heb -ploegd: een akker -; fig. de zee -, bevaren; zie **Ploeg**, **Ploegen**.
- Bepoeder'en** (met poeder bestrooien), ik heb -poederd: iemands pruik -, vero.; ook **Bepoeteren**, fig. met sneeuw -, (Jonath.)
- Bepo'ten** (met aardappels, enz. bezetten), ik -pootte, heb -poot; zie **Poten**.
- Bepra'ten** (met praatjes overhalen), ik heb -praat: ik laat mij niet door jou -, zie **Ompraten**: ook, praten over: het heele dorp zal je -, met de bijgedachte aan kwaadspreken; laat ons eens rustig die zaak -, spreken over.
- Beproefd'** (op de proef gesteld, deugdelijk), bn.: een -e methode, die de proef heeft doorstaan; -e trouw, echte, degelijke.
- Beproe'ven** 1. (op de proef stellen, de proef nemen van; de waarde onderzoeken, probeeren), ik -proefde, heb -proefd: zijn krachten eig. en fig. -; zijn geluk - b.v. in de loterij; de jongen -proefde de Maas over te zwemmen; -**ing** (de daad van onderzoek), v. -en: de - van een nieuwe spoorbrug, enz. 2. (ongelukken, rampen doen komen over), God -proefde Job, heeft hem beproefd: deze familie is zwaar beproefd, veel rampen troffen haar, zie **Beproefd**; - **proe'ving** (tegenspoed, wederwaardigheid), v. -en.
- Beraad'** (overleg), o. gmv.: na rijp -, langdurige overdenking en bespreking iets in - nemen, overweging; tijd van -, overdenken, overleg; in - staan, er over denken, of men iets doen zal.
- Beraad'slagen** (ernstig overleggen met anderen), ik heb -raadslaagd; -**slaging** (overleg, raadpleging), v. -en.
- Bera'den** (bedachtzaam, bezonnen), bn.: een man, rustig, verstandig; -**held**, v. gmv.
- Bera'den, zich** -, ik -ried of -raadde mij, heb mij -raden: hij heeft nog tijd, zich over die zaak te -, met zich zelf overleg te plegen.
- Bera'men** (ontwerpen), ik heb -raamd: een plan -, uitdenken; een onderneming -.
- Bera'pen** (ruw bepleisteren), ik heb -raapt: een muur -, met cement of tras beplakken.
- Ber'beris** (zeker struikgewas, ook de vrucht: een roode, zure bes), v. -sen: de gemeene - of zuurdoorn; -**sestruik**, m. -en.
- Bercean'** (stof van wol en geitenhaar), o.
- Bercean'** (Fr. priëel, booggang; een wieg), o. berceau's; lees: berseou'.
- Bercean'se** (Fr. wiegelië; schommelstoel), v. -s; lees: berseou'se.
- Berd**, o., andere vorm voor **bord**; alleen in Z.-Nederl. in gebruik en in de uitdrukking: te -e brengen (komen), iets aanvoeren als voorbeeld, als bewijsgrond.
- Be'rebijt**, m.; zie **Beerenbijt**.
- Berecht'**, bn.: zij is vanmorgen ten volle -, zie: **Bediend** en **Berechten**.
- Berech'ten** (eig. het laatste gerecht toedienen: R.-K. de laatste kerkerechten of sacramenten toedienen), ik -rechtte, heb -recht.
- Berech'ten** (vonnis vellen), ik berech'te, heb -recht: de zaak is reeds -, afgedaan, heeft haar vonnis.
- Bered'deren** (in orde brengen met eenigen omslag), ik -redde, heb -redderd; -**ing** (drukte, omslag), v. -en.
- Bere'den** (te paard), vd. en bn.: een - officier, die dienst te paard doet: een - ruitser, de - wapens, de ruitserij, veldartillerie; de - politie, te paard, zie **Knolsmeris**.
- Beredeneerd'**, bn.: -er, -st: een - man, iemand die logisch kan redeneeren; een -e oplossing in de rekenkunde, d. i. verklarende; een -verslag, d. i. met opgave van gronden.
- Beredeneeren** (grondig bespreken), ik heb -eerd: een zaak lang en breed -.
- Bereid'** (geneigd, gezind, klaar), bn.: een koning - ten strijde, vero.; ik hen - u te helpen, ik ben gaarne tot wederdienst -.
- Bereid'en** (gereedmaken), ik -reidde, heb -reid: het middagmaal -, klaarmaken; een geneesmiddel -.
- Bereids'** (deftiger dan reeds), bw.
- Bereidvaardig** (gaarne iets willende doen, gewillig, dienstvaardig), bn. en bw.; -er, -st; -**willig** (dienstvaardig), bn. en bw.; -er, -st.
- Bereik'**, o. gmv.: onder het - van, kunnende bereikt worden door of met, b.v. van de hand, van 't geschut; fig. dat is boven mijn -, krachten, gaat mijn verstand te boven.
- Bereik'en** (eig. reiken tot iets, fig. krijgen, verwerven), ik -reikte, heb -reikt: de bovenste plank kan ik niet -; met die ladders kan men het dak niet -; fig. zijn doel -; wij deden ons best voor het donker de stad nog te -; -**ing** (alleen fig.), v. gmv.: tot - van ons doel.
- Bereisd'**, bn.: een - man, die veel gereisd en routine opgedaan heeft; -er, meest -: -e Roel zag op zijn tochten geweldig veel (St.)
- Bereis'zen** (reizende bezoeken), ik -reisde, heb -reisd: als handelman een provincie -; de kermissen -, met tent of kraam.
- Bere'kend** (bekwaam), bn.: voor een taak - zijn, de noodige bekwaamheden bezitten.
- Bere'kenen** (door rekenen bepalen of vaststellen; beramen, begrooten, schatten), ik heb -rekend: de kosten van iets -, z. **Becijfe-**

- ren; de waarde -, alle kansen -, iets te hoog -.
- Berekening** (het berekenen, becijfering, fig. inzicht, doorzicht), v. -en: hier is mijn - van onkosten; uw - zal falen, is foutief; fig. een man zonder -; volgens menselijke -, naar mijn - zal die zaak misloopen.
- Be'rendaalder** (Zwits. zilvermunt ter waarde van ± f 1.60), m. -s.
- Be'rengbrom** (gebrom v. e. beer of van beren), o. gmv.; - **hoeder** (-leider), m. -s; - **hol** (hol v. e. beer), o. -holen; - **huid** (huid v. e. beer), v. -en; - **jacht** (jacht op een beer), v. -en; - **jong** (jong v. e. beer), o. -en; - **klaauw** (klaauw v. e. beer), m. -en.
- Be'renklauw** (plantk. schermbl. plant, geheelen naar den vorm der ruwbehaarde bladeren), m., zie Akant; - **kuil** (kuil of verblijf voor beren), m. -kuilen, verg. Leeuwenkuil; - **leider** (oppasser v. e. beer), m. -s; - **muts** (eig. muts uit de huid van een beer, ruige muts, meestal grenadiersmuts, koibak), v. -mutsen; - **oor** (oor v. e. beer), o. -ooren; - **oor** (de naam van velerlei planten, b.v. smeerwortel), o. -en; - **vangst** (vangst v. één of meer beren), v. gmv.; - **vet** (het vet v. e. beer), o. gmv.
- Beren'men** (mil. omsingelen of insluiten, b.v. een fort of vesting), ik heb -rend.
- Berg** (verhevenheid; aanzienlijke hoogte v. meer dan 600 M.), m. -en: een vuurspuwende -; zegsw. iemand gouden - en beloven, d. i. stapels of hoopjes gouds, fig. hem wonderschoone beloften doen.
- Berg** (zwartachtige schilfering op het hoofd van zeer jonge kinderen), o. gmv.
- Berg'achtig** (bezet met bergen), bn.: Zwitserland is een - land; de - e kust van Spanje.
- Berg'af'** (eig. den berg af, naar omlaag), bw.: verg. Berg'op; - **afwaarts**, bw.
- Berg'amot'** (Turksche ronde peer, middelmatig van grootte en zeer fijn van smaak), v. -ten; - **citroen'** (Ital. vrucht), m. -en.
- Berg'amot'-olie** (etherische olie uit de schil van den Ital. bergamot-citroen), v. gmv.
- Berg'blauw** (hemelsblauwe schilderverf), o.; zie Kobaltblauw.
- Berg'cultuur** (O.-I. landbouw langs de berg'helling), v. gmv.
- Berge, te** (naar de hoogte), bw.: de haren rezen hem te -, stonden rechtop; zie Haar.
- Berge, bar'ge** (spreekt. rommel, wanorde), v. gmv.: het is daar een -boel. (g = zij).
- Berg'eend** (mooie, forsche eend, wit, zwart en bruin), v. -en; de - broedt in onze duinen en maakt in oude konijnenholen haar nest.
- Bergen** (het bergen der lading uit gestrande of gezonken schepen), ik borg, heb geborgen: zie Berg'geld.
- Berg'engte** (aardr. bergpas, z. ald.), v. -n.
- Berg'erae'** (Fr. Fransche witte wijn uit de omstreken v. d. stad Bergerac (Dordogne), m.
- Berg'ere** (Fr. herderin; ruime ruststoel met kussens en een voetenbankje), v. -s. (g = zij).
- Berg'ere'te** (Fransch herdersliedje), v. -s.
- Berg'geest** (aardmannetje), m. -geesten.
- Berg'geld** (vergoeding voor het bergen van goederen, b.v. van gestrande schepen), o. -en.
- Berg'groen** (Hongaarsch groen, Tyroler groen of kopergroen), o. gmv.
- Berg'ingsmaatschappij** (maatschappij, die zich belast met het bergen van goederen uit gestrande schepen), v. -en.
- Berg'kalk** (donkergrijs, kalkachtig, fossiel gesteente), v. gmv.; z. Encrinieten.
- Berg'kam**, m. -men; zie Kam.
- Berg'keten** (aardr. samenhangende bergen, reeks van bergen), v. -ketens; - **klimaat** (luchtgesteldheid v. e. bergstreek), o. gmv.; - **kloof** (scheur, intzinsel in een berg): v. -kloven; - **kop** (-kruin), m. -koppen; - **kristal** (waterhelder kwarts), o. -len: het - is ook fraai geel, Boheemsch topaas; ook bruin, rook-topaas, of zwart, morion.
- Berg'loon**, o. -loonen; zie Berg'geld.
- Berg'nachtegaal** (Java. zanger der bergwouden), m. -galen: de slag v. d. - heeft veel van dien van onzen nachtegaal.
- Berg'nimf**, v. -en; zie Oreade.
- Berg'op'** (tegen den berg op, naar omhoog), bw.: het gaat hier bergop-bergaf, de weg heeft hoogten en laagten; - **opwaarts**, bw.
- Berg'partij** (gesch. de radicalen of ultra's der Fransche nationale vergadering), v. gmv.; zie Jacobijn.
- Berg'pas** (aardr. inzinking, laagte, pad tusschen berghoogten), m. -passen: een - is meestal de eenige weg over een bergketen: eenige belangrijke -sen zijn: die v. d. Grooten St. Bernhard (pashoogte 2470 M.), de Furkapas (2163 M.), die v. d. Simplon (2000 M.), de Gotthardpas (2100 M.), de Semmeringpas (1000 M.), de Brennerpas (met spoorbaan, 1360 M.)
- Berg'pek** (asphalt, aardhars), o. gmv.
- Berg'plaats** (plaats, om iets te bergen), v. -plaatsen; zie: Loods, Pakhuis.
- Berg'rede** (Bijbel. rede, door Jezus op een der bergen in de nabijheid van het meer van Genesareth gehouden, bevattende o.m. de zalig-sprekingen), v. gmv.
- Berg'rivier** (aardr. rivier die op het hooggebergte ontspringt en gevoed wordt door gletscherbeken en andere bergstroomen), v. -en: de Rijn is een -; verg. Regenrivier.
- Berg'rug** (bovenrand v. e. berg), m. -ruggen.
- Berg'sche ansjovis** (ansjovis uit Bergen-op-Zoom), v. -sen: de - is om haar goede kwaliteit zeer gewild, zie Ansjovis.
- Berg'spoorweg** (spoorweg over een berg of in de bergen), m. -wegen, ook: **Berg'spoor**, o. -sporen; zie: Tandradbaan, Cremaillière, Funiculaire.
- Berg'sport** (het beklimmen van hooge bergen b.v. in de Alpen), v. gmv.; zie verder Sport en Alpinist.
- Berg'streek** (aardr. streek of oord, waarin bergen of bergketens gelegen zijn), v. -streken; - **stroom** (stroom in of uite. gebergte), m. -en.
- Berg'tak** (-uitlooper), m. -takken.
- Berg'talk** (bergwas, natuurlijke paraffine: vetaarde), v. gmv.; - **teer** (pikachtige massa van aard- of steenolie), o. en v.
- Berg'top** (hoogste punt v. e. berg), m. -pen.
- Berg'zout** (mineraalzout, zout uit de zoutmijnen), o. gmv.; zie Zoutmijn.
- Beribe'ri** (Mal. in de tropen veel voorkomende besmettelijke ziekte), v.; de - toont zich door zuchtachtige zwelling der beenen, vandaar dat de gang der lijders doet denken aan dien van een schaap, (Mal. berie); ook Berri-berri.
- Bericht'** (tijding, mededeeling), o. -en: - krijgen van iem.; - ontvangen van iems. overlijden, nader - wachten, een - in de krant, een telegrafisch -.
- Bericht'en** (doen weten, melden, mededeelen), ik -richtte, heb -richt: iem. iets -.

- Bericht'gever** (iém. die berichten verstrekt, correspondent), m. -s; -geefster, v. -s.
- Berij'den** (rijden op), ik -reed, heb -reden: een paard -; -er (ruiter), m. -s; -ing (het berijden), v. gmv.; -ster, v. -s.
- Berij'men** (op rijm zetten), ik heb -rijmd: de psalmen -; -er, m. -s; -ing, v. -en.
- Beril', beryl'** (doorschijnende, zeegroene edelsteen), m. -len; (stofnaam), o.: de beste -len komen uit Voor-Indië.
- Berlin'** (wijfjesbeer), v. berinnen.
- Beris'pelijk** (laakbaar, af te keuren), bn. en bw.; -er, -st: een -gedrag.
- Beris'pen** (beknorren), ik heb -rispt: iemand streng -, bekijven; iets in iemand -, afkeuren, laken; -ris'ping, v. -en; z. Gispen.
- Berk** (katjesdragende loofboom), m. berken; -eboom, m. -boomen; -enhout, o. gmv.
- Berkemeler** (drinkbeker van berkenhout, oudtijds uit een tak of mei v. d. berk), m. -s; bij 't schuimen van den -.
- Ber'kenbosch** (bosch van berken), o. -boschen; -loof (loof van berken), o. gmv.; -rijs (teentje van berkenhout), o. -rijzen.
- Ber'kenwijn** (drank, uit sap v. d. berk door gisting bereid, ook Deutsche champagne), m.
- Berkoen'** (scheepst. dwarsbalk, rondhout), m. -en; ook Barkoen'.
- Berlijn'** (hoofdstad van Pruisen), o.; -er (bewoner van Berlijn), m. -s; -lijnsch': de -e bevolking, als zn. (de taal van Berlijn), o.
- Berlijnsch-blaauw'** (staalblauwe kleurstof b.v. voor katoen, tapijten, enz.), o.; het - werd in 1704 te Berlijn toevallig ontdekt door Diesbach.
- Berli'ne** (lichte reiskoets met kap, voor vier paarden, met vier plaatsen, hebbende 2-6 raampjes; het eerst, einde der 17e eeuw, te Berlijn gemaakt, vandaar de naam), v. -n. vero.
- Ber'litz-school** (talenschool, waar men een vreemde taal, door te spreken en te hooren spreken, leert gebruiken), v. -scholen.
- Berm** (gedeelte v. e. weg aan weerszijden buiten de verharding), m. -en; -sloot (sloot onder langs den berm), v. -slooten.
- Ber'nardshond** of **St.** - (grootte hond, gefokt in het klooster op den St.-Bernhard tot het opsporen van verdoolde of bedolven reizigers), m. -honden; ook Bernhardshond.
- Berner Conventie** (overeenkomst, den 9 Sept. 1886 te Bern gesloten tot bescherming v. d. letterkundigen eigendom en herzien op 13 Nov. 1908), v. (t = ts).
- Beroemd'** (vermaard, roemrijk bekend), bn.; -er, -st: een -keizer, een -dichter, schilder; -zijn door, ten gevolge van, zich -maken; fig. een -e naam, zie: Befaamd, Vermaard; -heid (vermaardheid), v. gmv.; -heid (vermaard persoon), v. -heden.
- Beroemen, zich** (roem dragen op), ik heb mij -roemd; zich -op, trotsch zijn op.
- Beroep'** (bedrijf, ambacht, nering, ambt), o. -en: hij is verver van -, een -uitoefenen.
- Beroep'** (Prot. benoeming tot predikant), o. -en: op -preken, als proponent in een gemeente een proefpreek doen; ds. A. heeft een - naar A'dam ontvangen.
- Beroep'** (inroep, verzoek), o. gmv.: een -doen op iemands welwillendheid, vriendschap, zich gronden op, deze inroepen.
- Beroep'**, rechtst., o.: in hooger -komen, niet berusten bij het vonnis van een lagere rechtbank; zie: Appèl en Raad v. Beroep.
- Beroe'pen** (door roepen iemands aandacht trekken), ik -riep, heb -: hij is van hier niet meer te -; fig. een predikant -, een hoogleeraar -, tot zich roepen, aanstellen, benoemen; zich -op iem., hem als getuige inroepen, ook, als hulp, beschermer; zich op de wet -, gronden tot staving van zijn recht.
- Beroe'pene** (iém. die beroepen is), m. en v. -n.
- Beroeps'bezigheid** (werk, aan een beroep verbonden), v. -heden: drukke -heden; zie Besogne.
- Beroeps'brief** (Herv. brief, waarin iém. wordt medegedeeld, dat hij door een gemeente tot predikant is beroepen), m. -brieven.
- Beroeps'misdadiger** (naam van den verstoppen boosdoener, die het plegen van misdaden als een beroep of bedrijf beschouwt), m. -misdadigers; -zanger (iém., die van het zingen zijn beroep of bedrijf maakt), m. -zangers; -zangeres', v. -sen, zie de tegenst. Dilettant; -ziekte (ziekte, voortvloeiend uit het beroep of bedrijf), v. -n: zoo is bloedarmoede een -bij de mijnwerkers, een slechte maag bij hen, die een zittend leven hebben, enz.
- Beroerd'** (naar, belabberd), bn. en bw.; -er, -st: een -e vent, -weer, ik voel mij -; hij leest -, slecht; -slecht, zeer, erg. gmv.
- Beroe'ren** (aanraken, verontrusten), ik heb -roerd; -ing (onlusten, burgerwist), v. -en.
- Beroer'ling** (ellendeling), m. -en. plav.
- Beroer'te** (zenuwbeslag, apoplexie), v. -n: een aanval van -, zie Attaque.
- Beroer'te** (gesch. opstand, onlusten), v. -n: de Raad van -, 1567; -n in de Nederlanden, onlusten, troebelen.
- Berok'kenen** (iets kwaads teweegbrengen, fig. veroorzaken), ik heb -rokkend: iém. veel moeite -, veel leed -, kommer -.
- Berooid'** (haveloos, zonder geld of goed), bn.: arme -e ballingen; een -e beurs, leege; een -e schatkist, uitgeputte.
- Beroo'ven** (door roof ontnemen), ik heb -roofd: iém. -van zijn geld, het hem met geweld ontnemen; iém. van het leven -.
- Berouw'** (spijt of leedwezen over het bedreven kwaad met het voornemen het niet meer te bedrijven), o. gmv.: zegsw. -komt na de zonde, te laat.
- Berouw'hebbend** (berouw gevoelend), bn.: een -zondaar.
- Berouw'wen** (berouw veroorzaken), het heeft -rouwd: zijn zonden -hem, die moeite zal u niet -, zich -: ge zult het u -, gij zult er berouw over hebben.
- Berouw'vol** (een oprecht berouw hebbende), bn.
- Ber'rie** (draagbaar), v. -s; ook Bur'rie.
- Bersaglie'ri** (Ital. korps scherpschutters of jagers in het It. leger), v. gmv.; lees: bersaljee'rie; verg. Carabinié'rie.
- Berser'ker** (Noorsche strijder van bovenmenselijke kracht, die zonder pantser als een bezetene woede), m. -s; -woede (blinde oorlogswoede, razernij), v. gmv.
- Berst** (scheur), m. -en; zie Barst.
- Ber'sten** (vaneensplijten) het borst of berstte, is geborsten; zie Barsten.
- Bertillon'age** (Fr. stelsel v. d. Franschen anthropoloog Alph. Bertillon, 1852-1914, om door het meten van lichaamsdeelen het signalement van een misdadiger vast te stellen), v.
- Ber'tram** (plantk. vuurwortel, omdat die wortel op de tong brandt, kwijtwortel), m. -s.

- Berucht'** (ten kwade bekend), bn.; -er, -st: een - inbreker; zich - maken; een - e dief.
- Beruf'ken** (ook: Berieken), ik - rook, heb - roken: iets -, er aan alle kanten aan ruiken, het besnuffelen, als b.v. een hond doet.
- Berust'en** (ergens in bewaring zijn), het - rustte, heeft - rust: die akten en bescheiden - bij onzen notaris; fig. in iets -, vrede hebben met; de heele zaak berust op hem, komt op hem neer; -ing, v.: onder - van, onder bewaring, in bezit; -ing (gelatenheid, lijdzaamheid, resigtiatie), v. gmv.
- Best** (oude vrouw), v. besten; eig. Best.
- Bes** (bezie), v. bessen: aal-, bosch-, kruis-.
- Beschaafd'** (welopgevoed, welgemanierd, goed onderwezen, ontwikkeld), bn. en bw.; -er, -st: een - volk, - lezen; -heid (de toestand van beschaving), v. gmv.
- Beschaamd'** (zeer verlegen), bn. en bw.; -er, -st: met - e kaken staan, - wegdruppen, bedeesd, beschroomd, iem. - maken.
- Bescha'digd** (geschonden, gekreukt, niet gaaf), bn.: - ooft, - e zijden stoffen, - e manufacturen, - porselein.
- Bescha'digen** (benadeelen, in waarde doen verliezen, schenden, schade toebrengen aan), ik heb - schadigd: het zee-water zal de lading -, de insecten kunnen het ooft -, de storm heeft het schip - schadigd, zie Averij.
- Bescha'duwen** (belommenen, schaduw werpen op), het heeft - schaduw: de boomen - den weg; een - schaduw plekje.
- Bescha'men** (schaamte doen krijgen), ik heb - schaamd: een leugenachtigen knaap -; fig. teleurstellen: iemands hoop -; -ing (schaamte), v. -en: tot - van.
- Bescha'mend** (vernederend, teleurstellend), bn.: een - voorbeeld, dat iem. als tegenstelling over eigen gedrag doet blozen.
- Bescha'sen** (met schansen omgeven), ik - schanste, heb - schanst: een legerplaats -; verg. Verschansen.
- Bescha'ren** (vee in de wei brengen), ik - schaarde, heb - schaad.
- Bescha'ven** (eig. glad schaven met de schaaft), ik heb - schaaft: een plank -; fig. een volk -, opvoeden, ontwikkelen, zedelijker maken; een gedicht, den stijl -, verg. Betittelen; -ing (veredeling), v. -en.
- Bescha'vingsgeschiedenis**, v. gmv.; zie Cultuur-geschiedenis.
- Bescheid'** (inlichting, voorlichting), o. gmv.: En eischt men meer - s, men vraeg het Huygens' zoon, in 't kostelijke mal, (Vondel).
- Bescheid'** (bericht, mededeeling), o. gmv.: iem. - zenden, iem. - brengen.
- Bescheid'** (antwoord), o. gmv.: aldus was het -; een kort en goed -; zegsw. iem. - doen, zijn dronk beantwoorden.
- Bescheid'** (akte, bewijsstuk, authentiek stuk), o. -en: de - en zijn in handen van den rechter; een bundel - en door den notaris ter tafel gebracht, meestal meerv.
- Beschei'den** (ontbieden, opontbieden), ik bescheidde, heb -: wie heeft u hier -?
- Beschei'den** (heusch, beleefd, zich niet tuidruchtig aandienend), bn. en bw.; -er, -st: een - jongmensch, naar mijn - meening, een - vraag, een - belletje, (C.O.); hij vroeg het 1 - zonder aanmatiging.
- Beschen'ken** (een geschenk geven, begiften), ik - schonk, heb - schonken; fig. door de natuur met rijke gaven beschonken zijn.
- Besche'ren** (rondom scheren), ik - schoor, heb - schoren: de Chinees liet zijn hoofd -.
- Besche'ren** (toebedeelen), ik - schoor, heb - schoren: wat lot is hem - schoren? valt hem te beurt, is zijn deel.
- Bescher'men** (tot scherm of schut strekken tegen het gevaar, fig. behoeden, beschutten), ik heb - scherm: de onschuld -; de kunst -, bevorderen; -schermende rechten, zie Bescher'mend stelsel; -eling (iem. die bijzonder begunstigd wordt), m. en v. -en, z. Protégé; -er, m. -s, z. Maecenas.
- Bescher'mend stelsel** (het stelsel, om inlandsche producten en fabrieken, door hooge inkomende rechten op gelijksoortige zaken uit het buitenland, te beschermen), o.
- Bescher'mengel** (R.-K. engel-bewaarder, behoedende engel), m. - engelen; **bescher'm-geest** (beschermengel), m. -en; -heer, m. -en, zie Protector; -heilige (schutspatroon of -patrones, zie ald), m. en v. -n.
- Bescher'ming** (het beschermen of behoeden tegen kwaad), v. gmv.; er zijn vereenigingen tot - van vogels en huisdieren.
- Bescher'm'vrouw** (eertitel: dame onder wier hoede de belangen eener vereeniging enz. gesteld worden), v. -en: H.M. zal als - dier tentoonstelling optreden.
- Beschie'ten** (met plankwerk bekleeden), ik - schoot, heb - schoten: wij zullen het dak laten -; een beschoten dak; zie Beschot.
- Beschie'ten** (helpen, baten), het - schoot, heeft - schoten: een gulden zal er niet aan -.
- Beschie'ten** (met geweer of kanon bestoken), de vijand - schoot, heeft - schoten: een vesting -, d. i. er kogels, bommen in werpen.
- Beschik'** (bestel, ordening, regeling), o. gmv.: wiens - is dit?; -al (bemoedial), m. en v. -allen; -baar (waarover beschikt kan worden), bn.: de O.-I. ambtenaar met verlof houdt zich -; alle -bare troepen, voorhanden.
- Beschik'ken** (ordenen, regelen), ik - schikte, heb - schikt: God had het anders beschikt; de mensch wikt en God - schikt, de beslissing is in Gods hand; afwijzend op iets -, iets v. d. hand wijzen; vrij - over zijn geld en goed, er naar welgevalven gebruik van maken; -king (regeling, bestel), v. -en: de vrije - hebben over zijn goederen, ter - zijn of staan van den gouverneur-generaal; dat is te mijner -; een ministerieele -, besluit; een uiterste wils-, testament.
- Beschil'deren** (met schilderwerk bedekken), ik heb - schilderd: een wand -; -ing (het beschilderen), v. -en: de - v. e. kerk, zie: Polychromeeren en Polychromie.
- Beschim'meld** (met schimmel bedekt), vd. en bn.: -e schoenen, - brood, -e kaas; fig. de jongen, het meisje was wat -, verlegen, bedeesd; wat staat gij daar - te kijken!
- Beschim'melen**, het is -schimmeld: het goed zal in die vochtige kast -; de schoenen gaan er -, met schimmel overdekt worden.
- Beschim'pen** (hoonen, uitschelden), ik heb - schimpt; -er (hooner), m. -s; -ing (spot), v. -en: - van een ongelukkige.
- Beschoel'en** (een waterkant met hout of steen bekleeden), ik heb - schoeid: een beek, een kanaal -; -schoel'ing (bekleding v.e. kanaalkant, enz.), v. -en: een - van basaltblokken; zie Beslag.
- Beschon'ken** (dronken), bn.; -heid, v. gmv.

- Bescho'ren** (toebedeeld), bn.: dat lot is mij —, opgelegd, voorbehouden, is mijn deel.
- Beschot'** (houten afscheiding), o. — ten: een — tusschen twee loges in het theater, ook, houten bekleedsel: een mahoniehouten —, lambrizeering.
- Beschot'** (opbrengst), o. gmv.: een goed — opkrueren, van zaad of graan (in den oogst).
- Beschou'wen** (aandachtig bezien), ik heb — schouwd: iets op de keper —, zie Keper; het is, al naar men het beschouwt, opvat; —er (bekijker), m. —s; —ing (het bezien, fig. bespiegeling), v. —en.
- Beschou'wend** (bespiegeland), bn.; zie: Con-templatief, ook Speculatief.
- Beschre'fen** (beweenen, schreien over), ik heb — schreid: iemands dood —, een misstap —; met heete tranen —, bitter.
- Beschre'ven** (bijeengeroepen), bn.: de — Vaderen; zie Beschrijven.
- Beschrij'den** (schrijdelings op een paard gaan zitten), ik — schreed, heb — schreden.
- Beschrij'ven** (schrijven op, voorschrijven), ik — schreef, heb — schreven: een blad papier —; een reis —, in woorden schetsen; meetk. een cirkel, een boog —, trekken; —ing (verhaal, omschrijving, verklaring), v. —en.
- Beschrij'ven** (de leden schriftelijk bijeenroepen, convoceeren), ik — schreef, heb — schreven: een vergadering —; de — schreven Vaderen, eeretitel voor de leden van den Romeinschen senaat, ook wel scherts. voor leden v. d. gemeenteraad, als vroede vaderen.
- Beschrij'vend** (uitleggend, verklarend, leerend), bn.: —e poëzie, zie Didactisch; — proza, b.v. reis- en natuurbeschrijvingen, persoonsbeschrijvingen, schetsen, enz.
- Beschrij'vingsbiljet** (belastingformulier met vragen, om te beantwoorden), o. —biljetten: een — voor de inkomstenbelasting, voor de personeele belasting; —brief (oproepingsbrief voor een vergadering, bevattende tevens de dagorde), m. —brieven.
- Beschroom'd'** (bang), bn. en bw.; —er, —st: een — spreker; — te werk gaan, verlegen, bevreesd; —heid (bedeesdheid), v. gmv.
- Beschuit'** (Fr. biscuit: tweebak), v. —en; —je, o. —s; zegsw. fig. een fijne —, schijnvrome; iem. een —je geven, in de kin knippen; —bakker, m. —s; —bus (blikken bus, om er beschuit in te bewaren), v. —bussen; —ton, v. —nen.
- Beschuld'igde** (aangeklaagde), m. en v. —n: iem. op de bank der —n brengen.
- Beschuld'igen** (ten-lastelaggen, aanklaggen), ik heb —schuldigd; —er (hij, die iem. beschuldigt), m. —s; —ing (aanklacht), v. —en.
- Beschut'sel** (al, wat eig. beschut, dekt of behoedt: borstwuering, leuning, enz), o. —s.
- Beschut'ten** (beschermen), ik —schutte, heb —schut; de planten, leiboomen tegen de kou —, met een beschutsel, zie Rietmat, dekken; —ting (bescherming), v. —en.
- Besef'** (begrip, denkbeeld), o. gmv.: geen — van iets hebben, gedachte, idee: zijn — kwijt zijn, verstand, begrip, gevoel, bewustzijn.
- Besef'fen** (grondig begrijpen, een levendig begrip hebben van, goed vatten), ik —sefte, heb —seft: een kind —seft zijn eigen best niet.
- Bes'je**, o. —s; zie Bestje.
- Bes'jeshuis**, o. —huizen; zie Bestjeshuis.
- Beslaan'** (bekleeden, bedekken), ik —sloeg, heb en het is —slagen: een aanrecht met zink —; een paard —, een rad —; bestlagen
- (d. i. goed in orde of toegerust) ten ijs komen, zie IJ s; fig. bevatten: dit werk —slaat acht-honderd bladzijden; bedekken: die landkaart —slaat den geheelen wand.
- Beslaau'** (bedekt worden met wasem of waterdamp), de spiegel besloeg, is —slagen: de ruiten —, als het nl. binnen warmer is dan buiten.
- Beslaan'** (meel, eieren door water of melk roeren, een beslag maken), ik besloeg, heb beslagen: meel — voor pannekoeken.
- Beslag'** 1. (neerslag v. damp), o. gmv.; 2. (bekteedsel), o. gmv.: het hoof —; 3. (overbeksleding), o. gmv.: een steen —, een rijs —, een basalt —; 4. (mengsel van meel, enz), o. gmv.; 5. (aanhouding, arrest), o.: —leggen op goederen; een executoriaal —; 6. (omvang), o. gmv.: een werkje van geen groot —, (C.O.); 7. (zenuwberoerte, attaque), o. gmv. gew.; zegsw. zijn — krijgen, in gereedheid komen, zijn voltooiing naderen, afgewerkt, geordend raken; in — nemen, b.v. dat neemt heel wat tijd in —, eischt, vergt.
- Besla'pen** (op iets slapen), ik —slipe, heb —slapen: een bed —; zegsw. zich op iets —, over een besluit een nacht slapens laten heengaan, omdat de morgen wijs beraad brengt.
- Beslech'ten** (een geschil vereffenen, doen ophouden te bestaan), ik —slechte, heb —slecht: een twist —, bijleggen, een geschil —.
- Beslijkt', beslikt'** (bespat met slijk), bn.
- Beslis'sen** (uitspraak doen over, besluiten, voorgoed uitmaken), ik heb —slist: de vergadering heeft bij stemming —slist; draal niet langer, gij moet vandaag —; de aanval der spaarbende —sliste bij Nieuwpoort den strijd, beslechte; die zaak is nu —slist, afgedaan; —send (afdoende, een einde makende aan), bn.: een —e slag, hij sprak op —en toon, nu is het —e oogenblik daar; —sing (het beslissen, uitspraak), v. —en: morgen valt de —, het eindoordeel; die zaak is haar — nabij, eind-regeling.
- Beslist'** (zeker, stellig), bn. en bw.; —er, meest —: een — voorstander; ik ben er —tegen, gedeceideerd; —heid (vastheid van overtuiging), v. gmv.: met — iets tegenspreken.
- Beslomm'ering** (zware zorg), v. —en: zich in allerlei —en steken, wereldsche —en.
- Beslo'ten** (gesloten, ingesloten), bn.: —jacht; een — vergadering, alleen toegankelijk voor leden of genoodigden; een — terrein, afgesloten; — water, de vaart is toevroren.
- Beslo'ten tijd**, m.: in de R.-K. kerk de tijd van den Advent en van de Vasten, waarin geen huwelijken mogen gesloten worden.
- Beslui'pen** (sluipende naderen en overvalen), hij —sloop, hij heeft —slopen: de kat —sluipt e. vogeltje, de tigger —sluipt zijn prooi.
- Besluit'** (beslissing, conclusie), o. —en: een —nemen; tot een — komen; een — trekken, sluitrede, gevolgtrekking; tot slot en —, definitief einde.
- Besluit'eloos** (niet tot een besluit kunvende komen), bn.; —looser, —t: een — mensch, een — karakter; bw.: hij stond — te kijken; —loos'heid (weifeling), v. gmv.
- Besluit'ten** (een besluit nemen, een gevolgtrekking maken), ik —sloot, heb —sloten.
- Besme'ren** (met vet, boter, jam, enz. bestrijken of overdekken), ik —smeerde, heb —smeerd: een snee brood met stroop —; ook, iets bevullen, bemorsen.
- Besmet'telijk** (aanstekelijk, smetstof mee-

- deelend*), bn.; -er, -st: een -e ziekte; -heid, v. gmv.: de - van het roodvonk.
- Besmet'ten** (bemorsen, bezoedelen), ik heb -smet; -smet'ting (het overbrengen of overgaan van ziekten door bacteriën), v. -en.
- Besmet'tingshaard** (brandpunt van besmetting), m. -en.
- Besmet'tren** (bezoedelen, verontreinigen), ik heb -smeurd: een *fijn japonnetje* -, bevléken.
- Besnaard'** (fig. zeer gevoelig), bn.: de *fijn -e dichterziel, de taal is een fijn - instrument*.
- Besna'ren** (muz. met snaren bespannen), ik heb -snaard: een *viool* -; dicht. de *lier* -, gaan dichten; zie ook Pegasus.
- Besne'den**, bn.: een *fijn - beeld*, bewerkt, een *keurig - deurpaneel*; een *fijn of fraai - gelaat*, welgevormd, met schoone trekken.
- Besneeuw'd'** (met sneeuw bedekt), bn.: de -e *straten*, de -e *bergkruin*; fig. grijs of wit van haar: een -e *kruin*.
- Besnijd'enis** (Israël. kerkgebruik), v.: iem. de - *geven*; R.-K. het *feest der* -, nl. op 1 Jan., ter gedachtenis van 's Heeren besnijdenis: aanvang v. h. burgerlijk jaar sedert 1575.
- Besnoe'ten** (rondom snoeien, snoetende afnemen), ik heb -snoeid: een *boompje* -, een *heg* -; fig. *iemands macht* -, verminderen; *iemands inkomen* -, beperken; een *tooneelstuk* -, inkorten; een *gedicht* -.
- Besnuff'elen** (al snuffelend aan alle kanten beruiken), de hond -snuffelde, heeft -snuffeld; de *kleeren* -, een *kleedingstuk* -.
- Beso'gne** (Fr. aangelegenheid, bezigheid in eenig ambt), v. -s; hij heeft *velerlei* -s; zeg (aan Van der Hoogen), dat ik in -ben, (C.O.); lees: bezon'je.
- Besom'men** (door het bijeenbrengen van tal van kleine sommen gelds een groote som maken), men -somde, heeft -somed: de *bijdragen in geld* - al *duizenden*, beloopten.
- Besom'men** (opbrengen), zij heeft -somed: een *schuit met schelwisch*, die *f 80 besomde*; 24% van de opbrengst van de haring wordt onder de visschers verdeeld, dit heet **Besomming** (opbrengst), v. -en.
- Bespan'nen** (spannen over of voor), ik -spande, heb -spannen: een *viool met snaren* -; een *wagen met vier paarden* -.
- Bespan'ning** (het span paarden met het tuig; mil. paarden en tuig, om een kanon voort te trekken), v. -en: de - v. e. kanon bestaat uit zes paarden.
- Bespa'ren** (sparende o'verleggen), ik heb bespaard, zie *Sparen*; ook: op zij leggen, b.v. *eenig geld voor den ouden dag* -; fig. uitwinnen: dat *bespaart mij veel moeite*.
- Bespat'ten** (spatten werpen op, spattende bevléken), ik heb -spat: *iemand met slijk* -; het *gelaat, met bloed* -spat.
- Bespe'len** (spelen op), ik heb -speeld: het *tooneel* -, een *biljart* -, een *viool* -, het *orgel* -; -ing (het bespelen), v. -en.
- Bespeu'ren** (bemerken, ontdekken), ik heb -speurd: *onraad* -, *diefstal* -.
- Bespie'den** (beloeren, bespionneeren), ik -spiedde, heb -spied: *iemands daden* -, *iemands gangen* -; -ing, v. -en: een *stelsel van* -.
- Bespie'gelen** (fig. nadenkend beschouwen, overwegen, overpeinzen), ik heb -spiegeld: de -de *wijsbegeerte*, in tegenstelling van de profondervindelijke; -spiegeling, v. -en: *allerlei -en over de wereld en den mensch*.
- Bespik'kelen** (met spikkels of vervulekjes overdekken), ik heb -spikkeld: een *tafelblad* -.
- Bespionneeren** (beloeren, heimelijk bespieden), iem. -; zie *Spion* en *Spionneeren*.
- Bespoe'digen** (minder sterk dan: verhaasten), ik heb -spoedigd: *zijn vertrek* -, *zijn reis* -; -ing, v. gmv.: *ter - van het werk*.
- Bespoe'len** (spoelen tegen), de zee -spoelde, heeft *eeuwenlang onze kusten* -spoeld.
- Bespot'telijk** (belachelijk), bn. en bw.; -er, -st: een -e *kleederdracht*, een - *argument*, *armzalig*; een - *verhaal*, *dwaas*; *zich - aanstellen*, *kleeden*, *voordoen*, enz.
- Bespot'ten** (den spot drijven met), ik -spotte, heb -spot; -ter (hekelaar), m. -s; -ting (smaad, hoon), v. -en.
- Bespraakt'** (vlug of goed ter taal), bn.: *zij is goed* -; -er, -st; zie *Welbespraakt*.
- Besprek'** (mondelinge onderhandeling), o. gmv.: in - *zijn over iets met iemand*.
- Bespre'ken** (spreken over iets), ik -sprak, heb -sproken: *iets met iem.* -; een *plaats - in de komedie*, *in den postwagen*, bestellen, nemen, afhuren.
- Bespre'ngen** (sprekelend bevochtigen), ik heb -sprengd: het *linnen* -, met *azijn* -; -ing, v. -en: R.-K. de - met *wijwater*.
- Bespre'n'kelen** (met waterdruppels bevochtigen), ik heb -sprenkeld: het *linnengoed* -.
- Bespru'ngen** (springen op, met een sprong bereiken), het *dier -sprong*, heeft -sprongen: *roofdieren bespringen hun prooi*; fig. door *roovers -sprongen*, aangerand, overvallen.
- Besproe'len** (bouw- of weiland kunstmatig van water voorzien, sproeiende begieten), ik heb -sproeid: een *tuin* -, de *bloemen* -; -sproei'ing (irrigatie), v. -en.
- Bespro'ken**, bn.: e. - *plaats*, voorafgenomen.
- Bespu'gen** (bespuwen), men -spooq, heeft -spogen; -spu'wen (spuwen op), men -spuwde, heeft -spuwde.
- Bes'seboom** (aalbezieboom), m. -boomen.
- Bes'semerstaal** (staal, bereid naar de wijze van den Zweedschen ingenieur Henry Bessemer (1813-'98), o. gmv.
- Bes'sengel'el**, v. -geleien; -jenever, v. gmv.; -jam, v. -s; -sap (het sap van bessen), o., (als toebereide drank), v. gmv.; -tros, m. -sen; -vla (vla, met gekookte bessen overdekt), v. -vlaas; -wijn, m. gmv.; zie Aalbes.
- Bes'sestruik**, m. -en; zie Aalbes, enz.
- Best** (nut, voordeel, welvaart), o. gmv.: *tot uw eigen* -; het *gemeene* -, algemeen belang; *ten -e raden*; zegsw. *iets ten -e geven*, iets lezen, voordragen, reciteeren; *moge God alles ten -e keeren!* tot ons geluk.
- Best** (eig. bestemoeder of grootmoeder, oud vrouwtje), v. -en; -je, o. -s; ook, **Bes**, v. bessen, besje, o. -s; zie *Spinnewiel*.
- Bestaan'** (ondernemen), ik -stond, heb -staan: *wie zou dat -?* d. i. *wagen, durven doen*; ook: *hij moet van een klein pensioen* -, d. i. *leven*; *in den bloede* -, verwant zijn; *zoo besta ik niet*, zoo is mijn aard niet; -uit, samengesteld zijn uit: *de lucht bestaat uit zuurstof, waterstof en stikstof*; -in: *gelegen zijn in, zijn grond hebben in: rijkdom bestaat in tevredenheid*.
- Bestaan'** (aanwezen), o. gmv.: *het - van God*, het - van *iets erkennen*, zijn.
- Bestaan'** (broodwinning, nering), o. gmv.: een *goed - hebben*.

- Bestaan'** (onderneming, durf), o. gmv.: een grootsch —; het was een stout —.
- Bestaan'baar** (kunnende bestaan; fig. verenigbaar met, mogelijk), bn.; —heid, v. gmv.: de — van een toestand.
- Bestaans'middel** (middel van bestaan), o. —en: de —en v. ons volk worden vooral gevonden op 't gebied van landbouw, handel, scheepvaart, visscherij en nijverheid.
- Bestand'** (gesch. wapenschorsing, wapenstijlstand), o. gmv.; vaderl. gesch. het twaalfjarig —, (1609—1621).
- Bestand'** (kunnende weerstaan), bn.: — zijn tegen vleiërij; — zijn tegen de verleiding, er niet onder bezwijken; is porselein — tegen het vuur?
- Bestand'deel** (onmisbaar onderdeel, samenstellende stof), o. —en: er zijn fysieke —en, alsook chemische —en; wezenlijke —en, toevallige —en; zie Ingrediënt.
- Beste'deling** (weeskind, in den kost besteed kind), m. en v. —en; vr. ook —e; beste'delingenhuis (godshuis), o. —huizen.
- Beste'den**, ik —steedde, heb —steed: een kind ergens in den kost —, een plaats geven; ook: zijn geld goed —, gebruiken; veel geld aan iets —, uitgeven; fig. veel moeite aan iets —, ten koste leggen.
- Besteod'ster** (verhuurster van dienstboden), v. —s; ook: ouderwetsche groene paraplu.
- Besteek'** (naamfeest), m. —steken: bij den — van mamsel, de — bij den kuiper; —sel (geschenk op het naamfeest), o. —s. VI.
- Bestek'** (omvang, ruimte), o. —ken: een werkje van een klein —; dat huis is ons te klein van —; veel dingen in een klein — bijeendringen.
- Bestek'** (omschrijving van een uit te voeren bouwwerk of te verrichten levering onder bepaalde voorwaarden), o. —ken: de architect zal een — maken; het — en de teekening van ons huis; fig. dat ligt buiten het —, plan.
- Bestek'** (scheepst. dagelijksche aantekening van plaats en koers), o. gmv.: het — maken of opmaken geschiedt elken dag om 12 uur 's middags; met behulp van den sextant wordt de geographische plaats bepaald, nl. lengte en breedte; met dat van het kompas de koers, en alles in het scheepsjournaal opgeteekend.
- Bestek'amer** (plee, thans W. C.), v. —kamers, ook, Besta; vroeger, Sekreet.
- Beste'ken** (steken op), ik —stak, heb —stoken: een hoed met bloemen —, een kussen met spelden —; iem. —, hem beschenken, d. i. een geschenk geven (VI.), zie Besteek.
- Bestek'hout** (hout, dat op bestelde maat bezaagd is), o. gmv.
- Bestel'** (bestuur, leiding), o. gmv.: vertrouwen op Gods —; door Gods —, beschikking.
- Bestel'** (beschuitbol met anijs), v. bestellen.
- Bestel'briefje** (briefje, waarbij men iets aan een koopman bestelt), o. —briefjes.
- Beste'len** (stelen van iemand), ik —stal, heb —stolen: iem. —, van iets berooven.
- Bestel'goed** (goed, dat in een bagage-wagen van een personentrein wordt vervoerd en aan zijn adres direct moet bezorgd worden), o. —goederen; verg. Vrachtgoed.
- Bestel'huis** (depot, verzamelhuis), o. —huizen: het — van den Ned. boekhandel te A'dam, centrale inrichting ter expeditie van boeken.
- Bestel'kantoor** (expeditiekantoor), o. —kantoren: het — van Van Gend en Loos.
- Bestel'len** (bezorgen), ik heb —steld: brieven —, pakjes —; een rijtuig —, ontbieden; bij iem. winkelwaren —, opgeven om af te leveren; ter aarde —, d. i. begraven; —steller (looper v. boot, post of telegraaf), m. —s, zie ook Brievenbesteller, Facteur.
- Bestel'ling** (het bestellen, het thuis bezorgen, ook, het bestelde), v. —en: er zijn hier vier —en op een dag, nl. van brieven; de koopman kreeg een mooie —, al de —en zijn per spoor verzonden; verkl. —stellinkje, o. —s.
- Bestel'loon** (geld of loon voor het bestellen d. i. voor het thuisbezorgen van goederen), o. —loonen.
- Bestel'pen** (overla'den, overstelpen), ik heb —stelt: iem. met werk —; werklieden, onder het puin bestelt, vero; zie Bestulpen.
- Bestemaat** (makker), m. —s: ze zijn —jes.
- Bestem'men**, ik bestemde, heb bestemd: deze zoon is voor den krijgsveld —stemd, die voor den geestelijken stand aangewezen; deze geldsom is voor het volksfeest bestemd, zal dienen tot bestrijding der kosten; —stem'ming (plaats, waarheen iem. gezonden wordt), v. —en: ter plaatse zijner —; fig. dat was zijn —, d. i. lot.
- Bestemoer** (grootmoeder), v. —s; bij uitbr. besje, oud vrouwtje.
- Bestemp'elen** (een stempel op iets drukken), ik heb —stempeld: een brief —, met een stempel merken; fig. met een naam —, dien naam geven aan.
- Besten'dig 1.** (duurzaam), bn.; —er, —st een —e kleur, — geluk; op aarde is niets —; een — jongmensch, bedaard; bw., voortdurend, gastadig: hij blijft — aan zijn werk; 2. (vast, blijvend, niet telkens veranderend), bn.: het is nog al — weer.
- Besten'digen** (duurzaam maken, doen voortduren), ik heb —stendig: een toestand —.
- Besterven** (sterven bij of door), ik —stierf, het is —storven: ik zal dat —, er van sterven: de kalk, de verf laten —, indrogen; het woord —stierf op zijn lippen, hij dorst of kon het niet uitbrengen; hij —stierf van schrik, verbleekte; het woord waratje lag Pieter in den mond bestorven, (C. O.), hij gebruikte het bij herhaling; — storven vleesch, visch, d. i. geheel gestorven, voor het gebruik geschikt.
- Bestevaar** (grootvader), m. —s; ook naam, dien de matrozen aan M. de Ruyter gaven.
- Best'goed** (de bovenste lancetvormige tabaksblaren), o. gmv.; z. Zandgoed en Aardgoed.
- Bestiaal'** (dierlijk, beestachtig), bn. en bw.
- Bestialiteit'** (beestachtigheid), v. —en.
- Bestiar'ii** (Lat. gesch. kampvechters tegen wilde dieren in de Rom. amphitheatres), m. mv.; — waren huurlingen of misdadigers, de eersten gewapend, de laatsten ongewapend en somtijds gebonden.
- Bestiar'ium** (dierenboek: een natuurlijke historie der dieren, uit de Middeleeuwen), o.
- Bestier'** (het bestieren), o. gmv.; zie Bestuur.
- Bestie'ren** (in hoogerem stijl: regeeren over), ik heb —stierd; —stie'ring, v. —en; verg. Besturen.
- Bestig**, bn.: in de volkst. voor Best.
- Bestijgen** (beklimmen, op iets stijgen), ik —steeg, heb —stegen: een paard —, een berg —; —ing (het bestijgen), v.: de — v. d. troon.
- Bestik'ken** (met stikwerk versieren), ik —stikte, heb —stikt; zie Stikken.
- Best'je, bes'je** (oud vrouwtje), o. —s: een — met een krukje; zie Bes, Best.

- Bestjeshuis** (*oud-vrouwjeshuis, hofje*), o. -huizen: ook Besjeshuis.
- Besto'ken** (*gestadig aanvallen of beschieten*), ik heb -stookt: *den vijand - , een vesting -*; fig. benauwen, verontrusten.
- Bestor'men** (mil. *stormloopen op*), ik heb -stormd: *een stad - , een benting -*; fig. *het loket werd bestormd, men verdrong er elkaar*;
- ing** (*h. bestormen*), v. -en: *de -en v. Leiden*.
- Bestor'ven**, vd. en bn.: *een - kind, ouderloos; - vleesch*, zie Besterven; *er - uitzien*, doodsbleek van kleur zijn; verg. Onbestorven.
- Besto'ven** (*met stof bedekt*), vd. en bn.: *een - rijtuig, een - auto*; fig. *een - studentje, halfdronken, gnz.*
- Bestraf'fen** (*straf opleggen*), ik heb -strafft; -fing, v. -en: *een strenge -*.
- Bestra'len** (*stralend beschijnen, stralen werpen op*), ik heb -straald: *de zon - straalt de aarde*; fig. *Gods gunst moge u -!*
- Bestra'ten** (*plaveien*), ik -straatte, heb -straat: *een weg -*; *een bestrate weg, een -straat pad, d. i. geplaveid*; -strating (*het bestraten, ook het plaveisel*), v. -en.
- Bestrij'den** (*bevechten, strijden tegen*), ik -streed, heb -streden: *den vijand -*; *een leer of meening - , een spreker -*, trachten te weerleggen; *de kosten van iets -*, betalen.
- Bestrij'ken** (*strijken, smeren*), ik -streek, heb -stroken: *met zalf - , met traan - , met olie -*.
- Bestrij'ken** (mil. *onder het bereik hebben*), het -streek, heeft -stroken: *de kanonnen van het fort bestreken de stad, konden beschieten; deze vestingwerken -elkaar, dekken, beschermen*.
- Bestroo'fen** (*strooien over*), ik heb -strooid: *een vloer met zand - , overstrooien; den weg met bloemen -*, strooiende overdekken.
- Bestudeeren** (*studie maken van*), ik heb -studeerd: *eenige wetenschap -*, beoefenen; *eenig vraagstuk - , een rol - , zijn les -*.
- Bestu'ven** (*met stof overdekken*), ik -stooft, heb en het is -stoven: *met asch - , met meel -*; *bestoven boeken, d. i. met stof bedekt*; zegsw. *hij is -stoven*, zie Bestoven.
- Bestu'ven** (*plantk. het bedekken der bloemstampers met stuifmeel*), de wind -stuift, -stooft, heeft bestoven: *de insecten hebben de bloesems bestoven*.
- Bestu'pen** (*overdekken*), ik heb -stulpt. vero.
- Bestu'ren** (*een richting geven aan, regelen, leiden*), ik heb -stuurd: *een vliegtuig -*; fig. *een land - , regeeren; een fabriek - , beheeren*.
- Bestuur'** (*beheer, bewind, leiding*), o. gmv.: *het - van zaken, het - over iets hebben*.
- Bestuur'** (*college of raad van bestuurders*), o. besturen: *een - kan afsteden; een nieuw - kiezen; de verschillende besturen der waterschappen; in een - zitten, uit het - zijn*.
- Bestuur'baar** (*kunnende gestuurd of bestuurd worden*), bn.: *een - luchtschip*.
- Bestuur'der** (*leider, beheerder*), m. -s, -en.
- Bestuurs'kamer** (*vertrek, waarin het bestuur vergadert*), v. -s; -lid (*lid van het bestuur*), o. -leden; -tafel (*grootte tafel met groen kleed in de bestuurskamer*), v. -s.
- Bestuurs'vergadering** (*samenkomst van de leden van eenig bestuur*), v. -en.
- Best'wil**, m.: *hij deed dat alles om haar - , geluk, heil; een leugentje om - , om erger te verhoeden, te voorkomen*.
- Best'vrucht** (*plantk. een min of meer sappige vrucht, b.v. van den bessestruik*), v. -en.
- Bet** (*adverbiale comparatief van den stam bat, d. i. goed*), bw., vero.; in samenst. als: *Betweter, Bet-(oud)overgrootvader, enz.*
- Betaal'baar-stellen** (*handel. dag en plaats bepalen, waarop en waar een quitantie, wissel, enz. moet betaald worden*).
- Betaald'**, bn.: zegsw. *iem. iets - zetten*, eig. *iem. zoo zetten, dat hij betaald is, iem. iets vergelden, hem met gelijke munt betalen, zich wreken, het hem inpeperen*.
- Betaal'dag** (*dag, waarop betalingen plaats hebben of geschieden*), m. -dagen; -kas (*kas, waaruit bepaalde betalingen geschieden*), v. -kassen; -meester (*ambtenaar, die de Rijks gelden, nl. pensioenen en traktementen uitbetaalt, in de hoofdsteden der arrondissementen*), m. -s.
- Betaals'rol** (*betaalstaat, ten kantore van den betaalmeester*), v. -rollen.
- Beta'len** (*in geld enz. voldoen*), ik heb -taald: *het werkvolk - , per postwissel - , een rekening - , schulden -*; zegsw. *het gelag - , voor anderen boeten; den tol - aan de natuur, d. i. sterven; met gelijke munt - , op gelijke wijze vergelden, zie Munt*.
- Beta'ler** (*iem. die betaalt*), m. -s: *een goed - , die contant of op tijd betaalt; een slecht -*.
- Beta'ling** (*het betalen, geldelijke afdoening*), v. -en: *tegen contante - verkoopen, de - van een rekening, in - geven, om er mee te betalen; bij gebrek van - ; dit bankiershuis zal zijn - en staken, gaat failliet; wilt gij betaald worden in specie of papier? zie Specie*.
- Beta'lingsbalans** (*stand van vorderingen van twee landen, enz. op elkaar*), v. -en.
- Beta'mel'lijk** (*behoorlijk, passend*), bn. en bw.; -er, -st: *een - gedrag, een -e houding; zich - gedragen, voegzaam, net, oorbaar*.
- Beta'men** (*voegen, passen*), het heeft -taamd: *bescheidenheid - taamt de(r) jeugd*.
- Betas'ten** (*bevoelen van verschillende zijden uitwendig onderzoeken*), ik -tastte, heb -tast.
- Be'te** (*hap*), v. -n: *een - broods; zie Beet*.
- Betee'kenen** (*beduiden*), het heeft -teekend: *wat -teekent die drukte? de handel van Maastricht heeft niet veel te - , is niet van belang; wat -die vreemde woorden? een vonnis - , het bij deurwaardersexploot ter kennis brengen van de tegenpartij*.
- Betee'kenis** (*zin, beduidenis*), v. -sen: *de - van een woord; een man van - , gewicht; een zaak van - , belang*.
- Be'tel**, O.-I. - is de verouderde naam voor siri(h), zie ald.; -palm (O.-I. *pinang*), m. -palmen, zie Areca.
- Betem'men** (*tam maken, beteugelen, bedwingen*), ik -temde, heb -temd: *tems. drift - , zich - , z. bedwingen. w. i. g.*
- Be'teren** (*beter worden*), ik heb en ben gebeterd: *zich - , ik heb mij gebeterd, zich beter gedragen; -ing (herstelling, verbetering)*, v. -en; -nis (*beterschap*), v. gmv.
- Be'teren** (*beter maken*), het is gebeterd: *hij kon het niet - , zie Gebeteren; hij wil, God betere 't, nog voor opvoeder spelen, verhelpe, voorkome het*.
- Bete'ren** (*met teer besmeren*), ik heb -teerd.
- Beterhand**, v. gmv.: *de zieke is aan de - , d. i. langzaam herstellende; -koop (vergrootende trap van goedkoop)*, bn. en bw.: *in dezen winkel is alles - dan in dien, goedkooper; gij kunt nergens - terecht; zie Goedkoop; -schap (het beterworden,*

- herstel*), v. gmv.: zij hoopte nog steeds op —.
- Beteugelen** (betoomen, bedwingen), ik heb —teugeld: een paard —; fig. zijn drijven —, aan banden leggen.
- Beteuniebloeem** (lipbloemige plant met vleeschkleurige bloempjes, v. — en: de Beteun'nie, ook Beto'nie is een sierplantje onzer tuinen).
- Betoutord** (verlegen, verbluft, sip, beduusd), bn. en bw.: hij stond — te kijken.
- Bethel** (Bijb. huis Gods), o. (th = t).
- Bethesda** (koudwater-geneesinrichting te Laag-Soeren i. d. gemeente Rheden), o. gmv. (th = t); zie Joh. 5:2.
- Bethlehem** (eig. broodhuis: stad 2 uur gaans ten Z. van Jeruzalem), o.: — is de geboorteplaats v. Chr. en een heilige plaats, pelgrimsoord. (th = t).
- Beticht'en** (beschuldigen van, ten-lastelagen), ik —tichtte, heb —ticht: iem. — van iets.
- Betij'en** (alleen gebruikelijk in de onbepaalde wijs), nl. iem. laten —, d. i. laten begaan.
- Betim'meren** (door het maken van timmerwerk afsluten), ik —timmerde, heb —timmerd: iems. licht —, eig. hem het uitzicht benemen; fig. hem in de schaduw stellen.
- Beting** (scheepst. sterke staander vóór den fokkemast), v. — s: de — s dienen om er anker-touwen of -kettingen aan vast te leggen.
- Betingelen** (met smalle latten bespykeren), ik heb —tingeld: een zolderkamer —, om er b.v. behangseldoek op te spijkeren; z. Tingel.
- Beti'se** (Fr. domheid, stommiteit), v. — s.
- Betif'telen** (een naam, een titel geven aan), ik —titelde, heb —titeld: ik hoorde hem als monseigneur —.
- Betit'telen** (v. e. kopij: daarin de tittels d. i. de puntjes op de i's zetten, kleinigheden verbeteren), ik —tittelde, heb —titteld; het woord — of betuttelen wordt, ook tegenwoordig nog wel, schertsend gebruikt.
- Betjoegd'** (sluw, leep, geslepen, listig), bn. gew.; ook: Betjoekt, uit het Bargoensch.
- Betjoend'** (behekt, betooverd), bn. gew.
- Betoel'** (O.-I. waarlijk, inderdaad), bw.: het is — waar, waarachtig.
- Beto'gen** (van het vero. betiegen: overdekt), vd. en bn.: de luister der oogen, met nevels —, (Bild.)
- Beton'** (mengsel van kiezel met cement, ook van steenstukken met mortel: vooral gebezigd voor bouwwerken), o. gmv.: gewapend —, met ijzerwerk als kern en steun; —blok (een kubusvorm van beton voor waterwerken), o. — blokken; —ijzer, o., zie Gewapend —; —pijler, m. — s; —werk, o. — en; —werker, m. — s.
- Beto'nen** (den toon of klemtoon geven), ik heb —toond: een lettergreep —; —ing, v. — en.
- Beton'nie**, v. — s; zie Beteuniebloeem.
- Beton'nen** (met tonnen het vaarwater afbakenen), ik heb —tond; —ton'ning (afbakening of aanduiding v. h. vaarwater, door middel van tonnen), v. — en.
- Beton'ningsvaartuig** (vaartuig, dat dienst doet bij het betonnen van rivier of kust), o. — en.
- Betoog'** (bewijs, bewijsvoering), o. — toogen: een wiskundig —, een krachtdaag —; het behoeft geen —, het is uiteraard duidelijk.
- Betoo'gen** (grondig en klaar bewijzen), ik heb —toogd; —grond (grond, waarop een betoog steunt), m. — en, zie Premissen.
- Betoo'ging** (optocht van personen tot steun van of als propagandamiddel voor eenige zaak), v. — en, zie: Demonstratie en Straatbetooging.
- Betoog'kracht** (logische bewijskracht), v. gmv.; —traut (—wyze, —manier), m. gmv.
- Betoo'men** (den toom aandoen, in toom houden), ik heb —toomd: een paard —; fig. zijn hartstochten —, betoegelen.
- Betoon'** (betooning, blijk), o. gmv.: vreugde —.
- Betoo'nen** (doen blijken), ik heb —toond: hulde —, vreugde —, iem. achtting —, bewijzen; —tooning (betoon), v. — en: — v. vriendschap.
- Betoo'veren** (beheksen, fig. verrukken), ik heb betooverd: kinderen —, vee —; fig. haar schoone stem zal de menigte —, zeer bekoren.
- Betoudovergrootmoeder**, v. — s: de — is de grootmoeder van de overgrootmoeder of van den overgrootvader; —vader, m. — s.
- Betovergrootmoeder**, v. — s: de — is de moeder der overgrootmoeder of van den overgrootvader; —vader, m. — s.
- Betraand'** (vol tranen), bn.: met — e oogen, met — e wangen, met tranen er op.
- Betrach'ten** (in acht nemen, behartigen, nakomen), ik —trachtte, heb —tracht: zijn plicht —, rechtvaardigheid —, het goede —; — voor beschouwen, bekijken, b.v. een schilderij aandachtig —, is een germanisme; —ing (vervulling, nakoming), v. — en.
- Betra'liën** (van tralies of traliwerk voorzien), ik heb —traliëd: een kooitje —, w. i. g.
- Betrap'pen** (den. van trappe, val, strik: verrassen), ik heb —trapt; fig. iemand op heeter daad —, snappen, zie Heet; iemand op een leugen —; de dief werd betrap.
- Betre'den** (den voet zetten op of in), ik —trad, heb —treden: den vaderlandschen grond weer —, den kansel —, hij betreedt weer zijn kasteel; fig. het pad der deugd —.
- Betref'fen** (aangaan, raken), het —trof, heeft —troffen; slechts in den 3en persoon: dat gezegde —treft mij, wat mij betreft.
- Betref'fende** (aangaande), vz.: opmerkingen — de vermogensbelasting; ook bn.: berichten, den oorlog —, rakende.
- Betrek'kelijk** (betrekking hebbende op), bn. spraak. een — voornaamwoord, nl. dat betrekking heeft op eenig antecedent.
- Betrek'kelijk** 1. (niet-volstrekt), bn.: de — e hoogte van den St.-Pietersberg is 60 à 70 Meter: hoogte, niet boven den zeespiegel, maar boven het omliggend terrein; rekenk. de — e waarde der cijfers in een getal, nl. de rangwaarde, zie Relatief; 2. (naar evenredigheid), bw.: dit boek is — goedkoop; hij gaf — weinig; hij heeft het — ver gebracht.
- Betrek'ken** (trekken in), ik —trok, heb —trokken: een nieuwe woning —; de wacht —; fig. iemand in een proces —, wikkelen, balen; een land in een oorlog —, mengen.
- Betrek'ken** (overdekt worden met wolken), de lucht betrok, de hemel is betrokken; fig. zijn gelaat betrok, kreeg een somber uitzicht.
- Betrek'king**, v. — en: — hebben op, d. i. in verband staan met, samenhangen met; met — tot, ten opzichte van; de — tusschen kapitaal en rente, verhouding, reden; met iemand in — staan, gemeenschap; een — bekleeden, ambt, post; verkl. —trekkinkje, o. — s.
- Betrek'kingen** (bloedervantten), v. mv.
- Betrek'kingwijzer** (rekenk. rij van quotiënten, die ontstaat bij het zoeken van den grootsten gemeenen deeler), m. — wijzers.
- Betrek'kingwoord** (spraak. woord, dat

de verhouding uitdrukt tusschen woorden of zinnen), o. - en: het voorzetsel en het voegwoord zijn -en.

Betrouwen (treuren over), ik heb -treurd: iemands vroegen dood -, het is te -.

Betreurenswaard(ig) (waard om over te treuren), bn.; -er, -st, of meer en meest -.

Betrokken (bewolkt), bn.; -er, -st: een - hemel of lucht, somber, niet helder, fig. de jongen ziet er - uit, minder gezond of frisch.

Betrokken, bn.: de - ambtenaar, d.i. die met de zaak belast is; de - partij, die er mee te maken heeft.

Betrokkene (persoon, die met een zaak gemoeid is), m. en v. -n.

Betrouwbaar (vertrouwd kunvende worden), bn.: een - man, een - bericht, van -bare zijde, geloofwaardig.

Betrouwbaarheidsrit (langdurige en zware rit, waardoor de sterkte of duurzaamheid van rijwielen, auto's of motorrijwielen vastgesteld en vergeleken wordt), m. -ritten.

Betrouwen (staat maken op), ik heb -trouwd: op God -, zijn hoop op God stellen; *Betrouw 't geheim goe vrienden niet*, (Huygens), toevertrouwen, aanvertrouwen.

Betrouwen (door huwelijk verkrijgen), ik -trouwde, heb -trouwd: hij heeft met zijn vrouw veel geld -trouwd; zie *Behuwen*.

Betten (herhaaldelijk en voorzichtig met koud water, enz. bevochtigen), ik bette, heb gebet: een brandende wonde -, ontstoken oogen -.

Bettet (pratende Indische huisvogel), m. -s.

Betto (Jap. man, wiens taak het is vóór een rytuig uit te loopen, om den weg vrij te houden), m. -s.

Betuelgen (uitdrukkelijk verklaren, verzekeren), ik heb -tuigd: iets onder eede -; zijn onschuld -; iemand zijn dank -, doen blijken, betoonen; -ing, v. -en: op zijn -en kan men geen staat maken, verzekeringen; -en van vriendschap, van sympathie.

Betuelnen (omringen met een tuin d.i. met een van rýzen gevlochten heining), ik heb -tuind, zie *Tuin*; -ing (omheining), v. -en.

Betullie (scheik. berkenkamfer), v. gmv.: de - wordt gewonnen uit de schors van berken.

Betutelen, zie *Betittelen*.

Betuwe (aardr. landstreek in Gelderland), v. gmv.: de - ligt tusschen Rijn, Waal en Lek; de Over-- (ten O.) en de Neder-- (ten W.).

Betwisch (h. dialect der Betuwe), o.: Over--.

Betweter (eig. iem. die alles beter wil weten, wijsneus), m. -weters; -weetster, v. -s; -weterij (pedanterie), v. -en; zie *Bet*.

Betwijfelen (in twijfel trekken), ik -twijfelde, heb -twijfeld: de waarheid van iets -.

Betwisten (opstrýden, bestrijden), ik -twistte, heb -twist: de juistheid eener bewering -, tegenspreken; verg. *Ontstrýden*.

Beu (afkeerig), bn.: iets - zijn, er genoeg of er een walg van hebben, het doodmoe zijn. gmv.

Beug (zeer lange vischlijn, met tal vansneuen), v. -en: aan deze sneuen is het aas geslagen voor de kabeljauwvisscherij; de - wordt neergelaten of geschoten en dan geankerd, b.v. bij Doggersbank, bij de groote Visschersbank in de Noordzee.

Beugel 1. (ijzeren ring op de beugel- of klosbaan), m. -s: zegsw. dat kan niet door den -, dat is niet naar behooren, kan er niet mee door; 2. (stýjgbeugel), m. -s: den voet in den - hebben, zie *Stýjgbeugel*; 3. (gebogen metalen

voorwerp), m. -s: de - van een hangslot, de - van een beugeltasch, de - v. e. baggernet.

Beugelbaan (klosbaan), v. -banen.

Beugelen (in de beugelbaan spelen), ik heb gebeugeld: in N.-Br. doet men veel aan -.

Beugeltasch (ouderwetsche dametasch met gebogen metalen knip, meest van zilver), v. -tasschen.

Beuglijn, v. -lijnen, zie *Beug*; -schuit (visschersschuit met een beug aan boord), v. -schuiten; -visch (visch, die aan de beuglijn gevangen wordt, vooral kabeljauw en schelvisch), m. -visschen; -visscher (visscher op de Noordzee, die beugvisch zoekt te vangen), m. -s; -visscherij (het visschen op beugvisch, vooral in de wintermaanden), v. gmv.

Beuk (plantk. napjesdragende loofboom onzer bosschen), m. beuken: de gewone -, met groene bladeren; de bruine -, met brune, en de roode -, met bloedroode bladeren: sierboomen onzer tuinen, parken en plantsoenen.

Beuk (ruimte tusschen twee rýjen pilaren in een kerk), m. -en; zie *Hoofdbeuk*, *Zýjbeuk*.

Beuk (slag of stoot), m. -en: een - hebben, een slag v. d. molen hebben, mal zijn.

Beukblad (blad van den beuk), o. -bladen;

-boom, m. -en; verkl. -boompje, o. -s.

Beukelaar (Vlaamsch beukeboom), m. -s.

Beukelaar (rond of ovaalvormig schild met een knop of boke in 't midden), m. -s;

zie *Rondas*.

Beuken (hard slaan of kloppen), ik heb gebeukt: stokvisch -, vlas -, hennep -; de wallen -, rammeien, beschieten.

Beuken (van beukenhout), bn.: een - kast.

Beukenbast (bast van beuken), m. -en;

-bosch, o. -bosschen; -hout (hout v. d. beuk), o. gmv.; -laan (-allee), v. -lanen.

Beukenolie (olie uit beukenoten), v. gmv.

Beukenoot (vruchtje van den beuk), v. -noten; -pit (kern der beukenoot), v. -ten.

Beul (eig. bode, gerechtsdienaar, later: scherprechter), m. -en; fig. wreedaard.

Beulen (hard werken, zwoegen, slaven, zich aftobben), ik heb gebeuld; ook pijnigen.

Beuling (worst), m. -en; -linkje, o. -s.

Beulshanden, v. mv.: hij stierf door -;

-knecht (-helper), m. -s of -en; -werk (fig. daad van een wreedaard), o. gmv.

Beun (vischkaar), v. -en: visch levend houden in de -; - is een bijvorm van *Bun*.

Beun (planken vloertje, zoldertje), v. -en.

Beunhaas (eig. zolderhaas, arbeider nietlid van een gilde die stil op een zolder werkte; nu: knoeter, onbevoegde), m. -hazen: huisdominee was eigenlijk maar - in 't vak (Mult.); -hazen (op allerlei werk azen, als beunhaas werken), ik heb gebeunhaasd; -hazerij (knoeiery), v. gmv.

Beuren (geld ontvangen), ik beurde, heb gebeurd; -ing (het beuren), v. -en.

Beuren (tillen, opbeuren), ik beurde, heb gebeurd: een last -, iets niet kunnen -.

Beurs (geldbuidel, leeren geldtasch), v. -zen: de - snijden, de beurs, die aan een riem of koord gedragen werd, afsnijden of rollen; zie *Zakkenroller* en het Eng. *Pickpocket*; zegsw. elkaar met gesloten -zen betalen, d.i. zonder geld te geven, zie *Gesl. beurs*.

Beurs (in groote handelssteden het gebouw tot samenkomst van kooplieden, makelaars, enz.), v. beurzen: de A'damsche -, de R'dam-

- sche —, de koren —, de effecten —, de diamant —.
Beurs (studiebeurs), v. beurzen: aan elke Rijkswekeschool zijn 96 beurzen van f 360.
Beurs'affaire (op de beurs gesloten overeenkomst), v. —affaires; —**belasting** (belasting, welke de bezoekers der gemeenta-beurs moeten betalen), v., b.v. te A'dam f50 per jaar; —**beugel** (klok, die geluid wordt, als de beurs begint), m. —bengels; —**bericht** (—tijding), o. —en; —**bezoeker** (handelaar, makelaar), m. —s.
Beursch (buikzoet, aangestoken, buikziek), bn.; —er, —t: die peer is —, een —e appel.
Beurs'comité (het bestuur v. d. beurs), o. —'s; —**conditiën** (bepalingen, welke door de vereeniging van assuradeuren zijn vastgesteld), v. mv.; —**klus**, v. —zen, zie Safe; —**noteering** (opgave van de prijzen tegen welke de handelswaren en effecten op de beurs zijn verhandeld), v. —en, zie P r i j s - c o u r a n t; —**polis** (polis v. e. verzekering, welke aan de beurs gesloten is), v. —polissen; —**prijs** (prijs v. e. handelswaar volgens beursnoteering), m. —prijzen; —**reglement** (reglement, vastgesteld door verschillende vereenigingen en waarnaar de leden, enz. zich hebben te gedragen), o. —en; —**spel** (windhandel, agiotage), o. gmv.; —**tijd**, m., —**uur** (de tijd, het uur dat beurs wordt gehouden), o. —tijden, —uren; —**usantie** (de op de beurs tot regel aangenomen gewoonten en gebruiken), v. —s, —tiën; —**vacantie** (dag of dagen, dat geen beurs wordt gehouden), v. —s, —tiën; —**verordening** (voorschrift, waaraan de bezoekers der beurs zich hebben te houden), v. —en.
Beurt (geregelde, volg- of rangorde), v. —en: om —, ieder op zijn beurt; bij —en, bij afwisseling.
Beurtelings (bij beurten, bij afwisseling); bw.: zij zullen — zingen; —**lingsch** (bij beurten), bn.: een —e opvolging, —e afwisseling, geregeld, om beurt.
Beurtgezang (gezang, door meer dan ééne partij afwisselend gezongen), o. —gezangen.
Beurtman (schipper, die op bepaalde dagen tusschen twee plaatsen heen en weer vaart), m. —mannen, ook zijn schip; —**schip** (schip van een beurtman), o. —schepen; —**schipper** (beurtman), m. —s; —**veer** (baart van een beurtman tusschen twee bepaalde plaatsen), o. —veren: het — van Breda op R'dam. vero.
Beurtzang, m. —en; zie Beurtgezang.
Beurzensnijder (zakkenroller), m. —snijders.
Beurzig (buikziek, van vruchten), bn.; —er, —st; hetzelfde als Beursch.
Beuzelaar (iemand, die beuzelt), m. —s.
Beuzelachtig (onbeduidend, kinderachtig), bn.; —er, —st: —e praatjes; — doen.
Beuzelarij (nietigheid), v. —en.
Beuzelen (bezig zijn met nietige, onbeduidende dingen), ik beuzelde, heb gebeuzeld.
Beuzelen (Zeeland: leugens opdisschen, liegen): hij was weer aan 't —. gew.
Beuzeling (nietig iets, wisselwasje), v. —en: om een — boos worden.
Beuzelpraat (kinderpraat), m. gmv.; — taal, v. gmv.; — werk (onbeduidend werk), o. gmv.
Bevaarbaar (geschikt om te bevaren), bn.; —der, —st: een —bare rivier.
Bevalen (behagen), het —viel, heeft —vallen: die japon bevalt mij, staat aan; die menschen — mij niet, vallen niet in mijn smaak.
Bevalen (een kind ter wereld brengen), zij beviel, zij is bevallen: zij is van een meisje —; —ling, v. —en: een voorspoedige —.
Bevallig (lief, aardig), bn. en bw.; —er, —st: een —e buiging, gracieus; —heid (elegantie), v. —heden; zie ook Gratiën.
Bevangen (overmeesteren, overvallen), het —ving, heeft —vangen: de slaap heeft mij —.
Bevaren (varen op of over), ik —voer, heb —varen: de zee —, een rivier —.
Bevaren, bn.: een —matroos, met onder-vinding, kundig, bekwaam, ervaren.
Bevat'teljk (gemakkelijk begrijpende of te begrijpen), bn.; —er, —st: een —kind, een —e voordracht, duidelijk, helder; bw.: hij spreekt zeer —, begrijpelijk.
Bevatten (begrijpen), ik heb —vat; —vat'ting (begrip), v. gmv.; —vat'tingsvermogen (natuurlijke aanleg om te begrijpen), o. gmv.
Bevatten (inhouden, behelzen), het —vatte, heeft —vat: die bak kan 50 L. olie —; dat boek bevat allerlei zedenlessen.
Bevechten (vechten tegen, bestrijden, beoor-logen), ik —vocht, heb —vochten: den vijand —; ook de zege —, door vechten verkrijgen.
Bevederd (voorzien van vederen), bn.: een —e pijl; sommige insecten hebben —e achter-pootjes, met veertjes bezet.
Beveligen (in veiligheid stellen), ik heb —veiligd; zich —voor of tegen de koude, tegen den regen, fig. tegen laster kan men zich niet —; —ing, v. —en: tot —van.
Bevel (gebod, opdracht), o. bevelen: het —geven tot iets, den last; het —hebben over; onder —staan van, gezag; zie Commando.
Bevelen (gebieden), ik —val, heb —volen: iets —, gelasten; de generaal beveelt en de soldaten gehoorzamen, commandeert.
Bevelhebber (veldheer, bevelvoerder), m. —s; —hebberschap (waardigheid van generaal of admiraal), o. gmv.
Bevel'schrift (lastbrief; mandement; officiële bevelbrief tot betaling), o. —schriften.
Bevelvoerder (bevelhebber), m. —s; —voering (het commando), v. gmv.
Beven (trillen, sidderen), ik heb gebeefd: —van schrik; —ing (het beven), v. —en.
Bever (dierk. zwempootig knaagdier met bonthuid, vooral in Canada), m. —s; (pels-werk vervaardigd van de beverhuid), o. gmv.
Beverbont, o. gmv.; zie Bever.
Beverig (eenigszins bevende, beeftchtig), bn.; —er, —st: hij is wat —in zijn handen.
Bevernel (zeker schermbloem.gewas), v. gmv.
Beversch (van baai), bn.: een —e borstrok.
Bevestigen (den. van vast: vastmaken; bekrachtigen), ik —vestigde heb —vestigd: de planken met schroeven —, fig. met een eed —.
Bevestigen (Prot. hen, die hun betijdenis gedaan hebben, zegenen, hen aannemen in tegenwoordigheid der gemeente), ik heb —vestigd: het —v. nieuwe lidmaten; evenzo: een nieuwen predikant —, inzegenen als herder der gemeente.
Bevestigend (toestemmend), bn. en bw.: een —gezegde; hij antwoordde —.
Bevind (bevinding), o.: naar —van zaken.
Bevinden (vinden), ik —vond, heb —vonden: iets deugdelijk —; zich niet wel —, gevoelen; zich in gevaar —, zijn, verkeeren; zich ergens —, op de aangeduide plaats zijn; —ing (uitkomst van een onderzoek), v. —en.
Bevit'ten (vitten op), ik —vitte, heb —vit: een schrijver —, een gedicht —.
Bevleken (bezoedelen, verontreinigen, vuil

- maken), ik -vlekte, heb -vlekt: een papier, een plaat -; fig. iem. goeden naam -, hem belasteren; zie Beduimelen.
- Bevlie'ging** (plotseling opkomende lust, opwelling), v. -en: een - van teederheid, van vroolijkheid, een - krijgen.
- Bevlij'tigen, zich** (al zijn vlijt aanwenden, zich bejveren, zich naarstig toelaggen), ik -vlijtigde mij, heb mij -vlijtigd: ik zal mij - om op tijd met het werk gereed te zijn.
- Bevloef'en** (akkers, weiden op kunstmatige wijze met water bedekken en dit na gemaakt gebruik weer afvoeren), ik -vloefde, heb -vloeid: een grasland -; -ing (het bevoelien), v. -en; -ingswerken (irrigatie-werken), o. mv.; -ingswet (wet op de bevoeiing van 30 Dec. 1904), v.; zie Irrigeeren.
- Bevloer'en** (een vloer leggen in), ik -vloerde, heb -vloerd: een gang met tegels -; een kamer met eikenplankjes -, zie Parketvloer; -ing (het plaveisel, de vloer), v. -en.
- Bevocht'igen** (nat maken), ik heb -vochtigd: de dauw -vochtigd de plantjes, ook: Bevochten, der regen -vochts, heeft -vocht.
- Bevoegd'** (gerechtigd, gemachtigd), bn. en bw.; -er, -st; -heid (recht), v. -heden.
- Bevoel'en** (voelende betasten), ik -voelde, heb -voeld: de blinde -voelde de bladeren der bloem; zie ook Fouilleeren.
- Bevol'ken** (voorzien van volk of bewoners), ik heb -volkt: een kolonie -; -ing (gezamenlijke in- of bewoners van dorp, stad, land of werelddeel), v. -en.
- Bevol'kingscijfer** (het cijfer, dat het aantal bewoners van een land, een provincie, een stad, een dorp aangeeft), o. -cijfers; -register (lijst of legger, waarin de namen en de geboortedatum der ingezetenen voorkomen), o. -s; -statistisch (statistisch over het verloop der bevolking van stad of land), v. -en.
- Bevolkt'** (bewoond), bn.; -er, -st, of meest of dichtst -: een dicht -e stad; België is het dichtst -e land van Europa; zie Volkrijk.
- Bevoor'deelen** (voordeel aanbrengeu), ik heb -voordeeld: iem. -; zich zelf -, maken dat men zelf in het voordeel is.
- Bevooroor'deeld** (vooringenomen, met vooroordeelen behept), bn.: een - mensch, partijdig, niet onbevangen.
- Bevoor'rechten** (een voorrecht geven boven anderen), ik -voorrechtte, heb -voorrecht.
- Bevor'deraar** (begunstiger, beschermer), m. -s: Koning Lodewijk was een - van kunsten en wetenschappen.
- Bevor'deren** (begunsten, bespoedigen), ik heb -vorderd: den voortgang van een werk -; de wetvaart -, vooruitbrengen; eenige leerlingen tot een hogere klas -, verhoogen; zijn vader is tot majoor -vorderd; zie ook: Promoveeren.
- Bevor'dering** (het bevorderen, het begunstigen), v. -en: ter - van goede zeden; de - van den handel; de - tot een hooger rang; zie Promotie.
- Bevor'derlijk**, bn.: - aan, voor, gunstig voor: zuivere lucht is - voor de gezondheid.
- Bevo'rens** (te voren, vooraf), bw., zie Alvorens; w. i. g.
- Bevracht'fen** (van vracht voorzien, geheel of gedeeltelijk met goedereu, enz. beladen), ik -vrachtte, heb -vracht: een schip -.
- Bevracht'er** (iem., die goedereu per schip laat vervoeren), m. -s; verg. Vervrachter.
- Bevra'gen**, ik -vroeg, heb -vraagd: inlichtingen te - bij, kunnende verkregen worden.
- Bevre'digen** (tevreden stellen), ik heb -vre digd: zijn lusten -, zijn nieuwsgierigheid -; iemand door geschenken -, stillen, paaien, verzoenen; -ing, v. -en, zie Pacificatie.
- Bevre'digend**, bn.: de toestand is -, tot tevredenheid stemmend; een - antwoord.
- Bevreem'den** (zonderling schijnen: meest in den 3den pers.), het -vreemde, het heft -vreemd, d. i. het is vreemd, zonderling voorgelkomen; -ing (verwondering), v. gm.v.: iets met -hooren, zijn - te kennen geven.
- Bevreem'dend**, bn.: een - bericht, zonderling; het is hoogst -, raadselachtig.
- Bevreesd'** (bang, angstig), bn.; -er, -st: - zijn voor, iem. - maken; -heid (angst), v.
- Bevriend'** (door vriendschap verbonden), bn.; zij zijn -, d. i. vrienden; de -e mogendheden; van -e zijde, vriendschappelijke.
- Bevrie'zen** (door vriezen verstijven, toevriezen), het water -vroor, is -vroren (bevrozen): die rozen zullen -, de plassen zijn bevroren.
- Bevrij'den** (vrijmaken, in vrijheid stellen), ik heb -vrijd: een slaaf -, zie Loskoopen; gevangen vogeltjes -, uit de kooi laten vliegen, hun de vrijheid weergeven; het land van den vijand - verlossen; -ing, v. gm.v.
- Bevroed'en** (beseffen, inzien, begrijpen), ik -vroedde, heb -vroed; -ing (begrip, verstand), v. gm.v.; w. i. g.
- Bevue'** (flater, bok, abuis, misslag), v. -s.
- Bewaard'er** (iem. die bewaart), m. -s: deze heer is - der hypothekeu en van het kadaster.
- Bewaard'geving** (het bij een bank in bewaring geven van geldswaardige papieren, effecten, enz.), v. gm.v.; zie Deposito.
- Bewaard'heiden, -heden** (waarmaken, bevestigen, staven), het -heid (zich), het heft (zich) -heid: het gerucht zal zich -; mijn voorspelling wordt -waarheid.
- Bewaard'kluis** (safe-deposit), v. -kluisen; -loon (bewaargeld), o. -en; -plaats, v. -en: een veilige -.
- Bewaard'school** (inrichting tot opvoeding van 2-6-jarige kinderen), v. -scholen.
- Bewaarschoolhouderes'** (juffrouw, die een bewaarschool houdt), v. -sen.
- Bewaasd'** (wazig), bn.: -e ruiten.
- Bewa'ken** (waken over, ergens de wacht bij houden), ik heb -waakt: goedereu -, een stad -; -waking (het bewaken), v. gm.v.
- Bewand'elen** (wandelen op of over), ik heb -wandeld; fig. het pad der deugd -.
- Bewa'penen** (van wapens voorzien), ik -wapende, heb -wapend: de manschappen -; zn. o.: het - der troepen; -ing, v. gm.v.
- Bewa'ren** (in zijn hoede nemen; verzorgen; weghsluiten), ik heb -waard; -waard'er, m. -s, zie alid.
- Bewa'semen** (vol wasem doen worden), ik -wasemde, heb -wasemd: een spiegelkje -, de koude buitenlucht gaat de ruiten -.
- Bewas'sching** (het wasschen van tijstinnen en ondergoed), v. gm.v.: een kamer met kost en -.
- Bewas'sen** (met iets dat groeit bedekt worden, begroeten), het -wast, het -wies, het is -wassen: het hoofd is met haar -, begroeid; een muur met klimop doen -.
- Bewat'eren** (bevoelien, besproeien), ik -waterde, heb -waterd: een rijk -waterd dat, zeer vruchtbaar; -ing, v. -en, z. Irrigatie.
- Beweeg'baar** (met of zonder werktuigen

van stand te veranderen), bn.: een molen met een -bare kap.

Beweeg'grond (beweegreden; dat, wat iem. er toe leidt of brengt, om iets te doen of te laten), m. -gronden; zie Motief.

Beweeg'kracht (kracht, die een beweging veroorzaakt), v. -krachten: de stoom, de electriciteit aanwenden als -.

Beweeg'lijk (eig. beweging toelutende, ook druk), bn. en bw.: die jongen is nog al -; fig. een - gemoed, licht bewogen.

Beweeg'reden (reden, welke iemand noopt tot het doen van iets), v. -redenen: welke waren zijn -en tot die daad? drijfveeren.

Bewe'e'nen (weenen over of om, beschreien), ik heb -weend: die vrouwen - haar sneeuwde echtgenooten.

Bewe'er'schrift (geschrift, waarin men een bewering tracht te verdedigen), o. -schriften.

Bewe'gen (van plaats of stand doen veranderen; in beweging zijn), ik -woog, heb -wogen: de veer -weegt het raderwerk, de vogels - de vleugels; fig. roeren: alle toeschouwers waren -wogen; de tafel bewoog even; zich -: de aarde -weegt zich om de zon, draait.

Bewe'ging 1. (het tegengest. van rust), v. -en: in -brengen, de trein zet zich in -, in -komen; allerlei -en der troepen; 2. (drukte, vertier; gisting, beroering), v. gmv.: veel - hebben, onnoodige drukte; handels-, volks-, zie ald.; 3. (aandrif, aandrang), v. gmv.: iets uit eigen -doen, zie Spontaan.

Bewe'gingloos (zonder iets te roeren), bn.

Bewe'gingmaker (druktemaker, bluffer, zuetsen), m. -s, gmv.; zie: Streber, Geur- of Windmaker.

Bewe'gingsleer (leer der bewegingen), v. gmv.; -verschijnsel, o. -en.

Bewe'gingsoorlog (oorlog in het vrije veld, tegenstelling van positie-oorlog), m. -en: de oorlogen van Napoleon waren -en.

Bewe'gingszenuw (zenuw, waardoor een prikkel tot beweging wordt overgebracht), v. -en; zie Gevoelszenuw.

Bewe'iden (het vee laten weiden op), ik -weidde, heb -weid: hij -weidt met zijn kudden uitgestrekte velden; verg. Verweiden.

Beweldad'igen (weldaden bewijzen), ik -weldadigde, heb -weldadigt: God -weldadigt u boven velen.

Bewe'ren (voorgeven, staande houden, als zeker aanvoeren), ik heb -weerd: iets -; -dat iets waar is; als zn. o.: zijn -staven met bewijzen; -we'ring, v. -en: een -staande houden.

Bewer'kelijk (werk, arbeid kostend), bn.; -er, -st: een -huis, een -vraagstuk.

Bewer'ken (bearbeiden), ik heb -werkt: den grond -, het tjeer -, iets ruw -; fig. den vrede -, tot stand brengen; iems. geluk -, bevorderen; iem. -, trachten over te halen; -wer'ker (maker, fig. veroorzaker), m. -s: de - van iemands geluk of ongeluk.

Bewer'king (het bewerken), v. -en: tjeer-er's moet allerlei -en ondergaan, de - van een rikenkundig vraagstuk, becijfering; een heelkundige - operatie.

Bewer'kstelligen (uitvoeren, tot stand brengen), ik heb -werkstelligd.

Bewer'ktuigd (van organen voorzien of organen hebbend), bn.: ons lichaam is

schoon -, de -e wereld, dieren- en plantenrijk.

Bewer'ktuiging (het bewerktuigd zijn, organisatie), v. gmv.: de - der lagere diersoorten.

Bewes'ten, vz.: - Gibraltar, d. i. ten westen van; bw.: - omgaan, westwaarts.

Bewie'rooken (wierook toezwaaien, hulde bewijzen), ik heb -wierookt; fig. uitbundig prijzen: middelmatige lieden - (Potg.).

Bewijs' 1. (de gronden, waarop een bewering rust, het betoog, de logische uiteenzetting), o. -wijzen: het - van een stelling; een - leveren; 2. (blijk, teeken), o. -wijzen: een - van eerbied, een - van moed, een - van ontvangst; 3. (zeer kleine hoeveelheden), o. gmv.: doe er nog een -je zout bij.

Bewijs'grond (grond of waarheid, waarop een bewijs steunt, argument), m. -gronden; -kracht (waarde van een bewijsmiddel), v. gmv.; -last (rechtst. last of verplichting in een civiel geding, om zeker feit te bewijzen), m. gmv.; -middel (rechtst. datgene, waardoor men het bestaan van eenig feit kan bewijzen), o. -en; -plaats (woorden of zinnen, uit een boek aangehaald ten bewijze), v. -en; -stuk (oorkonde), o. -stukken.

Bewijzen (de waarheid of juistheid aantoonen), ik -wees, heb -wezen: een stelling -; fig. iem. eer, vriendschap -, betoonen.

Bewill'igen (toestaan, vergunnen), ik heb -willigt; -ing, v. -en: zijn - tot iets geven, toestemming.

Bewimp'elen (met een wimpel d. i. stuier of doek bedekken), ik heb -wimpeld; fig. vergoelijken, verbloemen: de waarheid -, een misslag -; zie ook Bemantelen.

Bewind' (beheer), o. gmv.: het - voeren, onder het - zijn van, bestuur; -hebber (leider, directeur), m. -s: de -s der O.-I. Compagnie; -sman (lid van een ministerie), m. -slieden; -voerder, m. -s.

Bewo'gen (geroerd, ontroerd, aangedaan), bn.: iedereen was -, getroffen.

Bewon'deren (met eerbied, met bewondering beschouwen), ik heb -wonderd; -aar (iem., die bewondert), m. -s; -aarster, v. -s.

Bewonderenswaar'dig (waard om bewonderd te worden), bn.; -er, -st, ook, meer en meest -: Gods werken zijn -.

Bewon'dering (het bewonderen), v. gmv.: dat schilderij zal de algemeene - gaande maken.

Bewo'nen (wonen in), ik heb -woond: een huis, een dorp, een stad, een land -.

Bewo'ner (iem. die een huis, een dorp, enz. bewoont), m. -s: de -s der groote steden; Maastricht telt ruim 39 duizend -s; zie Ziel; bij overdr.: de -s der zee, de zeedieren.

Bewoon'baar (bewoond kunnende worden, b.v. een huis, een eiland), bn.; zie Onbewoonbaar.

Bewoor'ding (term, uitdrukking), v. -en: het contract is vervat in de volgende -en.

Bewust', bn.: de -e zaak, besproken, bekend; ik ben het mij niet -, weet het niet; -heid (toestand, waarin men denkt en gevoelt), v. gmv.: met - behandelen.

Bewust'eloos (buiten kennis), bn., -looser, -t: - zijn, - blijven liggen; -heid (toestand van iem., die zich van zijn bestaan niet bewust is), v. gmv.

Bewust'zijn (innerlijk gevoel van leven, kracht; vermogen om te denken, te voelen), o. gmv.: zijn - verliezen.

- Bey** (prins, heer, opperhoofd: titel van een Turkschen landvoogd), m. -s; zie: Beg en Bei.
- Bey'aart**, m.; zie Heemskinderen.
- Bezaagd hout** (hout, dat door zagen den vorm van palen, planken, latten, enz. heeft gekregen), o. gmv.
- Bezaai'en** (met zaad beestrooien), ik heb -zaaid: een stuk land met rogge -, een heide, met keisteenen -zaaid.
- Bezaan** (zeil aan den achtermast), v. -zanen.
- Bezaans mast** (achterste of kleinste mast, kruismast op een driemaster), m. -masten.
- Bezaans schoot** aan: marine. scheepsroep of commando, dat de matrozen een oorlam kunnen halen bij den bootsman.
- Beza'digd** (ingetogen, bedaard), bn. en bw.; -er, -st: een - man, kalm; een - gedrag; - handelen; -heid (kalmte), v. gmv.
- Bezant', bizant'** (gesch. gouden muntstuk te Byzantium geslagen ter waarde van 2 dukaten uit de dagen der kruistochten), m. -en. vero.
- Bezee'ren** (zeer of pijn doen), ik heb (mij) -zeerd; -zee'ring (verwonding), v. -en.
- Beze'gelen** (een zegel drukken op), ik heb -zegeld; fig. bevestigen: met een eed -; -ing (bekrachtiging), v. -en.
- Bezeild'** (in staat om te zeilen), bn. en bw.: een goed of slecht - vaartuig.
- Bezeilen** (zeilen op, zeilende bereiken), ik heb -zeild: zegsw. er is geen haven met hem te -, hij is altijd aan 't dwarsdrijven.
- Bezem** (voorwerp van gebonden rijs of heistruik), m. -s: een rizen -, een heide -, een stal -; zegsw. Bijbel. met -en keren, goed reinigen; den - in den mast voeren, gesch. ten teeken, dat men de zee van vijanden heeft schoongeveegd; den - uitsteken, ten teeken van vrije vroolijkheid; spreekw. Nieuwe bezems vegen schoon, nieuwe dienstboden doen in het begin goed hun best; -blinder (iemand, die de heiplantenstengels tot bezems samenbindt), m. -binders; -kruid (vlinderachtige plant der heidevelden), o. gmv.; -schoon (enkel met den groven bezem geveegd), bn.: een huis - verlaten; -steel (stok v. e. bezem), m. -stelen.
- Bezen'ding** (hoeveelheid goederen, die verzonden worden), v. -en: een - kaas.
- Bezét**, bn.: mijn tijd is -, ik heb veel bezigheden; is die stoel -? is hij van een ander; de zaal was nog al -, goed gevuld met menschen; het was na -ten tijd, d. i. na het sluitsuur der herbergen.
- Beze'ten** (dol, dwaas), bn.: meester Penne-wip was - door de verdeelwoede (Mult.); zegsw. van den duivel - zijn, in diens bezit of macht zijn, zie Matth. 9:32-33; -e (persoon), m. en v. -n: hij tiert als een -e, waanzinnige, doldriftige, krankzinnige.
- Bezét sel** (belegsel op een kleedingstuk), o. -s.
- Bezét ten** (vullen, voorzien), ik heb -zet: is die stoel -zet? een weg - met boomen, beplanten; een stad -, er krijgsvolk in leggen; een rok met galon -zet, belegd langs de naden ter versiering; een muur -, bepleisteren; -zetting (garnizoen), v. -en; ook: geneesk. benauwdheid op de borst door stijmophoping), v. -en.
- Bezéttingsleger** (mil. afdeling van ons leger, die de vestingen, de forten bewaakt en ze in oorlogstijd verdedigt), o. -s.
- Bezichtigten** (nauwkeurig bezien), ik heb -zichtigd: een huis -, een park -; -ing (nauwkeurige beschouwing), v. gmv.
- Be'zie** (minder gebruikt dan bes), v. beziën, spreekt. bezies.
- Beziel'd'** (vol vuur), bn.: een - spreker, een - dichter, geestdriftig; zie Aangeblazen.
- Bezie'leu** (ziel of leven geven, kracht of moed instorten), ik heb -ziel'd: hij weet zijn hoorders te -, op te wekken, in geestdrift te brengen; ik weet niet wat dien man bezielt, aandrijft; -ing (innerlijke aandrift), v. gmv.: hij sprak vol -, zie Inspiratie.
- Beziën** (van alle kanten bekijken), ik bezag, heb -: iets van nabij -: zie: Bekijken, Beschouwen, Bezichtigen; zegsw. dat zal nog te - staan, is nog lang niet zeker.
- Bezienswaar'dig** (het bezien waard), bn.: die tentoonstelling is -; -er, -st, ook: meer en meest -; -heid (voorwerp, dat waard is bezien te worden), v. -heden: het Rijksmuseum bevat tal van -heden.
- Be'zig** (doende, werkende aan), bn. en bw.; -er, -st; -heid (werk, arbeid), v. -heden.
- Be'zigen** (gebruiken, aanwenden tot), ik heb gebezigd: allerlei middelen -, al zijn invoed -.
- Be'zighouden**, ik hield bezig, heb beziggehouden: iemand -, aan den gang houden.
- Bezij'den** (naast), vz.: - het kasteel, d. i. ter zijde van; fig. dat is - de waarheid, onwaar; bw.: hij keek mij van - aan, van ter zijde.
- Bezi'ngen** (zingen over of van), ik bezong, ik heb bezongen: een held -, de lente -.
- Bezin'ken** (naar den bodem zakken van het vuil), het -zonk, is -zonken: bier, wijn, azijn kan -, helder of klaar worden door stilstaan; fig. zijn kennis laten -, -zink' sel (droesem), o.; zie Zink put.
- Bezin'nen** (denken over), ik -zon, heb -zonnen, ook, zich -, d. i. z. bedenken: ik -zon mij, heb mij -zonnen; -zin'ning (nadenken), v. gmv.: tot - komen, kalmte, rustig besef.
- Bezin'ning** (gebruik der zinnen, nl. van het verstand), v. gmv.: zijn - verloren hebben.
- Bezit'** (het bezitten, d. i. het houden of genieten eener zaak, welke men in zijn macht heeft), o. gmv.; -drukt een feitlijken toestand uit: iets in - hebben; iets in - nemen; verg. Eigendom; -neming (toeëigening), v. gmv.; -recht (recht van bezit), o. gmv.
- Bezit'telijk** (bezit aanduidend), bn.: een - vnu., spraakk., b.v. mijn in mijn boek, het boek is van den spreker, enz.
- Bezit'ten** (eig. zitten op, fig. in bezit hebben), ik -zat, heb -zeten; -ster, v. -s; -ter (eigenaar), m. -s; -ting (eigendom), v. -en: onze O.- en W.-I. -en, koloniën; -tinkje (kleine bezitting), o. -s.
- Bezoar-steen** (maagsteen of galsteen, te vinden in de maag der antilope en der wilde geit), m. -en; lees: bee'zoar.
- Bezocht'**, bn.; meer en meest -: een druk -e plaats, die veel bezoek heeft.
- Bezo'den** (met zoden beleggen), ik heb -zood: een tuin, een perk -, een plaatsje, een dijk -.
- Bezo'e'delen** (besmetten, vuil maken), ik heb -zoedeld; -ing (verontreiniging), v. -en.
- Bezoek'** (visite), o. -en: een - brengen, een - afleggen; een koninklijk - aan een stad.
- Bezo'e'ken** (gaan zien), onr. w.w. ik -zocht, heb bezocht: de kermis -en, de herbergen, de cafe's druk -; een school, een gymnasium -, er de lessen volgen; vreemde landen -, zijn familie -, een zieke -.

- Bezoeking** (beproeving, ramp, ongeluk), v. -en: 't is een - van den Heer.
- Bezoldigen** (den. van solde, soldij; loon geven), ik heb -zoldigd: een -zoldigd veldwachter; een boekhouder -, een -zoldigd ambt, waaraan een jaarwedde is verbonden.
- Bezoldiging** (soldij, loon, wedde), v. -en.
- Bezondigen, zich** (zonde doen), ik heb mij -zondigd: zich -aan laster, gierigheid, enz.; zich -aan, tegen, jegens God of de menschen -.
- Bezonnen** (beraden, bedachtzaam), bn.: een - jongmensch, voorzichtig.
- Bezoepen** (dronken, beschonken), bn., volkst.: de vent is -; wat een - taal! onzinnig.
- Bezorgd** (vol zorg, onrust), bn.; -er, -st: zegsw. zij is een -e Martha, Bijbel, Luc. 10: 40; wees niet - voor den dag van morgen; iets afwachten met een -hart, bezwaard; -heid (ongerustheid), v. -heden.
- Bezorgen** (bestellen, afgeven), ik heb -zorgd: een brief -; -er, m. -s; -ing, v. -en: de - van brieven en pakjes der pakketpost.
- Bezuïden, vz.:** - het Kanaal, d.i. ten zuiden van; bw.: - om gaan, zuidwaarts.
- Bezuïnissen** (door zuinig te zijn uitsparen), ik heb -zuïnid; -ing (besparing), v. -en.
- Bezuïningsmaatregel** (een maatregel, dien men neemt om te bezuinigen), m. -maatregelen; -woede (overdreven zucht, om te bezuinigen), v. gm.v.
- Bezuïpen, zich** (z. dronken drinken), hij - zoop zich, zij -zopen zich, hebben zich -zopen, volkst.; zie Verzuïpen.
- Bezuïren** (den. van zuur: boeten), ik heb -zuurd: hij zal dit wel -, de treurige gevolgen er van ondervinden; hij zal dien stap -.
- Bezwaar** (moelijkheid), o. -zwaren: tegen dat voorstel had men -, bedenkingen; buiten - van de schatkist, op eigen kosten, zonder vergoeding; bezwaren indienen, klachten.
- Bezwaard** (bezorgd, bekommerd), bn. en bw.; -er, -st: met een - hart, z. - gevoelen.
- Bezwaarlijk** (lastig, moeilijk), bn. en bw.: ik kan het - gelooven, nauwelijks; - aan den kost komen, met moeite.
- Bezwaar'nis** (last), v. -sen: de -sen des levens, moeilijkheden. w. i. g.
- Bezwaarschrift** (schriftelijke uiteenzetting van grieven tegen een beslissing of een besluit, klaagschrift), o. -schriften: een - indienen.
- Bezwaachtelen** (met zwachtels omwinden), ik heb -zwachteld: een wonde -.
- Bezwaard'eren** (bezoedelen), ik heb -zwad'erd; fig. belasteren: iem. goeden naam -.
- Bezwalken** (bezoedelen, bevuilen), ik heb -zwalk: fabrieks-schoorsteenen - de frissche kleur der woningen; fig. iem. goeden naam -.
- Bezwaren** (belasten, beladen), ik heb bezwaard: een zolder te veel -; zijn goederen met een hypotheek -; bij overdr. hunne oogen waren bezwaard, Matth. 26: 43; fig. zijn geweten -; een bezwaard hart, gedrukt.
- Bezwa'rend** (lastig, moeilijk), bn.: dat zijn -e voorwaarden, -e omstandigheden.
- Bezweet** (vol zweet, met zweet bedekt), bn.: -e gezichten; wat zijn die paarden -!
- Bezwe'ren** (met eede bevestigen), ik -zwoer, heb -zwoeren; fig. verbidden: iemand -, den storm -; ook een boozen geest -, bannen.
- Bezwe'ring** (oproeping of banning van geesten), v. -en; Bijbel, I Sam. 28: 7-25: de - van geesten; ook - van den duivel; uitdrijving of uitbanning, exorcisme.
- Bezwe ringsboek** (boek met bezweeringsformulieren), o. -en; -formulier (formule, om booze geesten te verbannen), o. -en.
- Bezwij'ken** (in kracht te kort schieten, onderdoen voor, sterven), ik -zweek, ben -zweken: voor de verleiding -, onder een ziekte -.
- Bezwij'men** (in zwijm of onmacht vallen), ik -zwijmde, ben -zwijmd, soms: ik -zweem, ben -zweemen; -ing (flauwte, onmacht), v. -en: in - liggen, vallen, bewusteloosheid.
- Bib'beren** (freq. van beven: rillen, b.v. van kou), ik heb gebibberd: een arm -d kind.
- Bibelot** (Fr. snuisterij, klein kunstvoorwerp), o. -s; lees: -loo.
- Bi'bit** (O.-I. zaailing of kweekplantje van rijst voor de sawah; ook van suikerriet of van tabak), v. -s.
- Bi'blia** (boeken, de H. Schrift), o. mv.
- Bibliognosie** (boekkennis), v.; -ognost' (boekkenner), m. -en; -ognostiek' (boekkunde), v. gm.v.; -graaf' (boekkenner, boekkundige), m. -grafen; -graphie' (boekbeschrijving; lijst van boeken over een bepaald onderwerp), v. -ën; -graphisch (boekbeschrijvend, boekkundig), bn.: een - woordenboek; -maan' (overdreven minnaar van boeken, boekengek), m. -manen; -manie' (boekverzamelzucht, hartstochtelijke liefhebberij voor boeken), v. gm.v.; -phi'le, -phiel' (wetenschappelijk liefhebber van boeken), m. -philen, -phielen; -theca'ris (bewaarder of bestuurder eener boekery), m. -sen; -theek' (boekverzameling, boekery), v. -theken: een groote - is de nationale te Parijs met meer dan 1400 duizend boeken, 600 duizend brochures, 175 duizend handschriften, 300 duizend atlasen en kaarten en 450 duizend munten; ook: het gebouw, het lokaal, de boeken-kamer zelve; verder, boekenkast.
- Biblist'** (godgeleerd bijbelkenner), m. -en.
- Biblistiek'** (bijbelkennis, -kunde), v. gm.v.
- Bicarbonaat** (scheik. dubbelkoolzuur), o.
- Bi'ceps** (ontl. tweehoofdige opperarmspier), m. -en; lees: bie'-seps.
- Biconcaaf'** (aan beide zijden hol geslepen), bn.: -cave lenzen; zie Concaaf.
- Biconvex'** (aan beide zijden bol geslepen), bn.: -vexe lenzen; zie Convex.
- Bid'bank** (knielbankje met armsteun, om op te bidden), v. -banken; -eel (kamertje, om in te bidden), v. -cellen.
- Bid'dag** (Prot. dag, om God iets te vragen, te vieren als den Zondag), m. -dagen: het is heden - voor't gewas, bededag; z. Dankdag.
- Bid'den** (een gebed doen, smeeken tot God, in een gebed vragen), ik bad, heb gebeden; -der (eig. uitnoodiger, aanspreker), m. -s, gew.: wanneer gij een - ziet loopen, (Piet Paaltjes); -plaats (R.-K. kapelletje, ook langs den weg in Z.-Limburg), v. -en; -prentje (R.-K. rouwprentje, gedachtenisprentje), o. -s; -snoer (R.-K. rozenkrans, paternoster), o. -en; -stoel (kerkstoel, zitstoel met bidbank), m. -en; -stond (biduur), m. -en; -vertrek (kamer, waar men zijn gebeden verricht), o. -ken; -weg (weg, waartlangs men albidde in processie voortschrijdt), m. -wegen, ook de processie zelf.
- Biecht** (R.-K. een der zeven sacramenten, n.l. ter vergiffenis van bedreven zonden), v. -en.
- Biechteling** (iem. die biecht), m. en v. -en.
- Biecht'en** (R.-K. zijn zonden aan den biechtvader belijden), ik biechtte, heb gebiecht.

Biechtstoel (R.-K. open kamertje tegen een der kerkwanden geplaatst), m. — stoelen; — **vader** (priester bij wien men biecht), m. — s.

Bieden 1. (toesteken, aanbieden), ik bood, heb geboden: *iem. de hand —; dengene, die u aan de wang slaat, biedt ook de andere*, Luc. 6:29, toedraaien, toekeren; *iem. het hoofd —, het spits —, weerstand —, d. i. hem weerstaan*; 2. (een bod doen), ik bood, heb geboden: *wie biedt er geld? met loven en —, na langdurige onderhandeling, zie L o v e n*.

Biefstuk (tap gebraden ossevelesch), m. — stukken; — **stukje** (biefje), o. — s.

Biel (spoorw. eiken dwarstijger, waarop de rails zijn vastgeklonken), v. — s.

Bier (bekende volksdrank), o., (soorten), o. — en: *oud-, jong-, lager-, gerste-, Beiersch-bier, Eng. bieren b.v. Stout, Ale, enz.*; zegsw. *boven zijn — zijn*, in een roes zijn, zie *T h e e* water; — **azijn** (azijn, uit bier verkregen), m. gmv.; — **bank** (bank vóór of in een bierhuis voor de stamgasten), v. — en; — **bottelarij** (kelder, waarin men bier op flesschen aftapt), v. — bottelarijen; — **brouwer** (maker van bier), m. — s; — **brouwerij** (werkplaats v. d. brouwer), v. — en; — **buik** (iem., die veel bier drinkt en er zwaartijvig uitziet), m. — buiken; — **drager** (knecht in een brouwerij), m. — s; — **flesch** (flesch voor bier), v. — flesschen; — **glas** (glas, om bier uit te drinken), o. — glazen; — **huis** (herberg, waar bier enz. wordt getapt), o. — huizen; — **kaal**, v.: oudt. een buurt in A'dam bij de Oude Kerk, wier bewoners ruw en vechtlustig waren; zegsw. *vechten tegen de —*, een hopeloozen strijd aanbinden, fig. vergeefs strijden tegen domheid, vooroordeel, bijgeloof, enz.; — **kan** (tinnen of aarden kan voor bier), v. — kannen; — **kelder** (kelder ter bewaring van bier), m. — s; — **ketel** (brouwketel), m. — s; — **kinnetje** (klein biervaatje, 39 L.), o. — s; — **kraan** (tap), v. — kranen; — **kruik**, v. — en; — **lucht** (reuk van bier), v. gmv.; — **pap** (gekookt bier met brood), v.; — **pomp** (toestel op het buffet, om bier uit het vat op te pompen), v. — en; — **soep** (soep van bier en brood), v. gmv.; — **steker** (bierhandelaar), m. — stekers; — **stekerij** (bierkelder of bierhandel in 't groot), v. — stekerijen; — **stelling** (onderstel voor e. bierton), v. — stellingen, ook: — **stel**, o. — len; — **tapper** (stijter van bier), m. — s; — **tapperij** (bierhuis), v. — en; — **ton** (biervat), v. — tonnen; — **wagen** (wagen tot vervoer van bier), m. — s; — **weger** (werktuig, om het gehalte van bier te bepalen), m. — s.

Bies (dun, lang opgroeiend oevergewas), v. ook *Bieze*, biezen: *de veen—, de water— of rusch, de matten—, de veld —*; zegsw. *zijn biezen pakken*, zich uit de voeten maken; ook, mil. een roode — op een broeknaad, rontronde dunne reep.

Biesbosch (aandr. waterachtig griendland tusschen Geertruidenberg en Dordt, met tal van grootere en kleinere eilanden), m. gmv.; de — ontstond door den St.-Elisabeth's vloed (18 Nov. 1424).

Biesjesdeeg (St. Nicolaasgebak of speculaas, te Amsterdam), o. gmv.: een vrijer van —.

Biest (eerste melk eener kalfkoe), v. gmv.

Biet (beet, beetwortel), v. bieten: *er zijn roode en witte — en*; zie *B e e t*.

Bie'tebatw (koppeling van de stammen van *bieten*, d. i. bijten en van *bauwen* d. i. galmen, jowuen: *bullebak*), m. — en; fig. *spook*.

Bie'tekroot (*biet, suikerbiet*, z. ald.), v. — krotten: zie *Suikerfabriek*.

Bie'zen (*sissen, blazen, sijfelen*), zij biesde, heeft gebied: *de slangen —, de draken —; de koeien —*, als ze door vliegen erg geplaagd worden, loopen ze loeiend rond in de wei.

Bie'zen (van bies), bn.: *een — korfje, — matten*.

Bifurentie (werkvormige splitsing in twee takken b.v. van aderen, rivieren, wegen, paden, spoorlijnen), v. — s, — tiën; zie *V o r k*.

Big, big'ge (jong v. e. varken), v. biggen; — **getje**, o. — s; verg. *Spalling*.

Bigamie' (dubbele echt, het gelijktijdig met twee vrouwen gehuwd zijn), v. gmv.

Big'gelen (afrollen), een traan biggelde langs zijn wangen, heeft biggeld; alleen gebruikelijk in den 3en persoon.

Big'gen (biggen werpen), de zeug bigde, heeft — bigd: *onze zeug het 'ebigd*, (C. O.)

Bigonia (trompetbloem, met levendig gekleurde bloemen), v. — s; lees: *bien-jo'-nia*.

Bigot' (domvroom), bn.; — ter, — st; lees: — got'.

Bigotterie' (overdreven vroomheid, bijgevoegde kwezelachtigheid), v. gmv.

Bij (dierk. viervleugelig insect), v. bijen; er zijn 5 oorspronkelijke rassen: de zwartbruine Noordsche of Duitsche —, de Italiaansche —, de Egyptische —, de Afrikaansche —, de kleine zwarte — van het eiland Madagascar.

Bij, vz.: *hij woont — de school*, in de nabijheid van; *het is — twaalf*; — *zijn leven*, d. i. tijdens; — *monde*; bw.: *die leerling is niet —*; een w. w., met *bij* samengesteld, wordt er mee aaneengeschreven en is scheidbaar, b.v. *Bij betalen*, — boeken, — brengen, — doen.

Bijaldien' (deftig: ingeval, indien), vgw.

Bijbaantje (extra-baantje, bijpostje of bijambtje), o. — s: op — s azen; — **bedoeling** (bijgedachte, meestal tot eigen voordeel), v. — en; — **begrip** (toegevoegd begrip), o. — begrippen; — **behoorend** (wat er bij behoort), bn.: *een smederij met — e gereedschappen*.

Bijbel (de H. Schrift), m. — s; de — bestaat deels uit het **O. T.**, z. Pentateuch, deels uit het **N. T.**; het O. T. bevat 39 boeken met 929 kapitels en 23213 verzen; het N. T. telt 27 boeken met 260 kapitels en 7979 verzen.

Bijbelboek (een bijbel), o. gmv.; ook elk enkel boek v. d. Bijbel; de 39 boeken v. h. O. T.; Karel de Gr. liet in 800 den Bijbel in de landstaal overzetten; de eerste bijbel in de Ned. taal werd te Delft gedrukt in 1477; zie ook *S t a t e n b i j b e l*, in 1637 verschenen; — **commissie** (R.-K. vereeniging van bijbelgeleerden, in 1902 opgericht tot oplossing van bijbelvraagstukken), v.; — **critiek** (tekstcritiek op den bijbel), v. gmv.; — **genootschap** (vereeniging, ontstaan op het einde der 18e eeuw, tot gratis-verspreiding van de boeken der H. Schrift), o. — genootschappen; — **kennis** (het van-buiten-kennen en het kunnen toepassen v. vele plaatsen uit den Bijbel), v. gmv.: de — v. vele Herv. christenen; — **lezing** (godsdienst-oefening, waarin één of meer hoofdstukken van den Bijbel worden gelezen en verklaard), v. — lezingen; — **plaats** (plaats of tekst uit den Bijbel), v. — plaatsen; — **sch** (met den Bijbel in betrekking staande), bn.: *een — woordenboek, — e aardrijkskunde, — e geschie-*

- denis, -e oudheidkunde; het - treurspel, b.v. Jephtha van Vondel, zie volgend woord.
- Bijbelsch treurspel** (letterk. treurspel of tragedie, waarvan de stof aan den Bijbel is ontleend), o. Bijbelsche -spelen: Jozef in Dathan (Vondel) is een -, evenzo Adam in Ballingschap en Noach; z. Historisch treurspel.
- Bijbeltekst** (een tekst of plaats uit den Bijbel), m. -en: -en aaneenrijgen; -vast (bedreven en zeker in bijbelteksten), bn.; -vaster, meest -; -vertaling, v. -en: er zijn vele -en; z. b.v. Septuaginta, Vulgata, Statenbijbel; -woord (eig. een woord uit den Bijbel), o. -en: ook een bijbelplaats of -tekst.
- Bijblad** (bijvoegsel), o. -en; -blaadje, o. -s.
- Bijboeken** (handel. alle boeken buiten het grootboek en het journaal), o. mv.; - zijn b.v. het brieven-kopieboek, het wissel-kopieboek, de klapper, enz.
- Bijboeken** (handel. een boek bijwerken), ik boekte -, heb -geboekt: al de posten -.
- Bijbrassen** (scheepst. brassende naderen, fig. bijdraaien), men braste -, heeft -gebrast.
- Bijbrengen** (aanvoeren, doen krijgen), onr. w.w. ik bracht -, heb -gebracht: de noodige kennis -, wat kunt gij ter uwer verontschuldiging -? in 't midden brengen.
- Bijdehand', bijderhand'** (vlug, schrande), bn.: die jongen is -, een bijdehante jongen, gevat, ook: handig, glad.
- Bijdehandsch'** (links in een tweespan), ook: **bijderhandsch'**, bn.: het -e paard.
- Bijdraalen** (zeew. tegen den wind wenden, byleggen), ik heb en ben -gedraaid: fig. hij zal wel weer-, wat toegeven, water in den wijn doen.
- Bijdrage** (gave, gift), v. -n: een geldelijke -, som; letterkundige -, verhandeling, opstel, enz.; - tot de kennis der geschiedenis, enz. toevoegsel, verhandeling.
- Bijdragen** (helpen, steunen), ik droeg bij, heb bijgedragen: een kleinigheid -, geven.
- Bijeen'** (te zamen, vereenigd), bw.; de w.w. worden met - aaneengeschreven en zijn scheidbaar, b.v. Bijeenbrengen, -komen, -roepen, -zamelen, -zoeken, enz.
- Bijeenbrengen** (samen-, te-gader-brengen), onr. w.w. ik bracht -, heb -gebracht: een aantal getuigen -, de bouwstoffen voor een werk -, verzamelen; -komen (bij elkaar komen, meestal met eenig doel), wij kwamen -, wij zijn -gekomen: de gemeenteraad zal -, vergaderen; -komst (het bijeenkomen, ook de gezamenlijke personen), v. -komsten; -rapen (bij elkander rapen), ik raapte -, heb -geraapt: een bos dorre takken -, al de afgewaaide appels -; fig. zijn krachten -, al zijn krachten inspannen: -geraapte benden, strijdkrachten, nl. van allerlei allooi bijeengebracht; -rotten (samenkomen, in massa opkomen), het volk rotte -, is -gerot, vero.; -zamelen, ik zamelde -, heb -gezameld: giften, sprokkels -; -zijn (samen-zijn), wij waren -, zijn -geweest; als zn. o.: het - der vrienden; -zoeken (bij elkaar zoeken), onr. w.w. ik zocht -, heb -gezocht: zijn gereedschap, zijn boeken -.
- Bijenangel** (angel der bij), m. -s; -arend (zie Wespendif), m. -en; -cel, v. -len; -eter (vogeltje, inheemsch in Afrika en Z.-Europa), m. -s: de - heet ook bijenwolf en vangt met zijn scherp, spits snaveltje de bijen in haar vlucht; -hal (getimmerte ter beschutting der korven), v. -len; -honder (bijker), m. -s; -koningin, v. -nen; -korf, m. -korven; -stal (huisje met open voorwand, waarin de korven op planken staan), m. -len; -teelt, v. gm.v.: in de heidestrecken doet men veel aan -; -zwerm, m. -en, zie Zwerm.
- Bijgaand** (bijgevoegd), bn.: zie -briefje.
- Bijgebouw** (hulpgebouw), o. -gebouwen.
- Bijgelegd** (in der minne geschikt), bn.: de twist, het geschil is -; zie Bijleggen.
- Bijgelegen** (aangrenzend), bn.: een -akker.
- Bijgeloof** (dwaas, kinderachtig, valsch geloof), o. gm.v.: het - beuzelt van spoken en heksen; zie verder Superstitie.
- Bijgeloo'vig** (met bijgeloof behept), bn.: -er, -st: -e lieden; -heid, v. -heden.
- Bijgenaamd** (een toenaam hebbend), bn.: Willem, - de Veroveraar (1066).
- Bijgeval'** (indien), vgw.; (toevallig, soms), bw.
- Bijgevolg'** (dus, daarom, derhalve), bw.
- Bijhoor'ig** (behoorend tot), bn.: -e weiden.
- Bijhouden** (bijblijven), ik hield bij, heb -gehouden: iemand in 't loopen -, ter zijde blijven; iemands boeken -, bijschrijven.
- Bijkaart** (kleine kaart in een hoek van een groote), v. -en; (kaartspeel), kaarten buiten de troeven: een goede - hebben.
- Bijkans** (bijna), bw.: hij is -klaar.
- Bijkantoor** (hulpkantoor), o. -kantoren: die bank heeft tal van -toren: verg. Filiaal.
- Bijker** (bijenhouder, imker), m. -s.
- Bijkeuken** (tweede, kleinere keuken), v. -keukens; de - dient tot reiniging van borden schotels en ander vaatwerk.
- Bijkok** (hulpkok, tweede kok), m. -koks.
- Bijkomen** (ergens bij passen; tot zich zelf komen), het kwam bij, is -gekomen, die kleur komt er niet goed -; zij gaat al -, b.v. uit een flauwte; -komend, bn.: -e omstandigheden.
- Bijkomstig** (er bij komende), bn.: -e omstandigheden; -heden (toevallige omstandigheden), v. mv.
- Bijl** (slag- of hakwerktuig), v. bijlen; de snede, de steel, het huis, de rug v. e. -, zie Aks; zegsw. er met de grove of breede - in hakken, grof verteren, ruw of driest aanpakken of te werk gaan; de - aanleggen, vellen, gaan afbreken; zien, hoe de - in den steel zit, hoe de zaak in elkaar zit; de - ligt aan den stam, den boom gaat men vellen, fig. de gerechte straf zal u of hem treffen, zie Math. 3:10; de - er bij neerleggen, voorgoed ophouden met werken, gaan rentenieren.
- Bijlage** (bijgevoegd stuk), v. -lagen.
- Bijlander** (platboomd binnenvaartuig), m. -s.
- Bijlandig** (naburig, aangrenzend), bn.
- Bijlang'** of **bijlan'ge**, vergezeld van een ontkenning: - niet, op verre na niet.
- Bijl'brief** (verzekeringsbrief), m. -brieven: een - is een zekerheidsbrief van betaling aan een scheepsbouwmeester.
- Bijlbundel** (gesch. bundel roeden, geschikt rondom een bijl), m. -s: de lictoren gingen in oud-Rome vóór de hoogste staatsambtenaren uit, dragende -s.
- Bijleggen** (er bij doen), ik heb -gelegd of -gelaid: gelden -, d. i. bijdragen tot een gezamenlijken inleg; een twist -, vereffenen; -ger (vredesrichter), m. -s; -ging, v. -en.
- Bijleggen** (scheepst. onder klein zeil, zooveel

- mogelijk bij den wind houden; ook *bijdraaien*), het schip legde (lei) —, heeft — gelegd (— geleid).
- Bijleman** (*bijdrager*; gesch. een lid der schutterijen, o.a. in Amsterdam), m. — nen; —s; zie *Bijl.*
- Bijlichten** (een licht houden bij of voor iemand, zoodat hij beter kan zien), ik lichtte —, ik heb — gelicht.
- Bijligger** (scheepst. schip, dat met een ander denzelfden koers volgt; *bijship*), m. —s.
- Bijlooper** (helper, handreiker, leerjongen, loopjongen), m. —s.
- Bijltje** (gesch. een prinsgezind werkman aan een der A'damsche scheepswerven), o. —s.
- Bijmaan** (luchtverschijnsel, afspiegeling der maan zelve), v. —manen.
- Bijna** (ten-naaste-bij), bw.: het is — avond.
- Bijnaam** (toenaam, ook spotnaam), m. —namen, b.v. *Lodewijk de Vrome*; *Baas Ganzen-donk had den — van baron*; zie *Alias*; —omstandigheid (bijkomende omstandigheid), v. —heden; —oogmerk (een tweede oogmerk, bijbedoeling), o. —oogmerken: —en hebben; —oorzaak (tweede of geringere oorzaak), v. —oorzaken.
- Bijou** (Fr. kleinood, juweeltje, sieraad), o. —'s; lees: *bie-zjoe*.
- Bijouerieën** (Fr. allerlei kleine sieraden van goud, zilver, d. i. kleinooden), v. mv.
- Bijpad** (kantpad, paadje langs een grooten weg), o. —paden.
- Bijpassen** (het ontbrekende geld bij een som voegen), ik paste —, heb —gepast: de feestvierders moesten elk een rijksdaalder —.
- Bijplaneet** (maan, satelliet), v. —planeten; —product (bijkomend product), o. —en: *koolter is e. gewichtig — der gasfabricatie*; —rivier (kleine rivier, die in een grootere uitloopt), v. —rivieren: de Rijn en zijn —en; —schaduw (het tegengestelde van slag- of kernschaduw), v. —schaduwen; —schrift (opschrift onder een plaat of portret), o. —schriften; —slag (bijkomend voordeeltje), m. gmv.: een aardig —je, winstje; —smaak (vreemde smaak), m. —smaken: *die wijn heeft een —, ongewonen smaak*; —spijkere (eig. door spijkere herstellen), ik heb —gespijkerd: de planken van een schutting of een schutting —; fig. bijwerken, herstellen: *hij heeft door zijn mondeling examen heel wat bij te —.*
- Bijstaan** (ondersteunen, helpen), ik stond bij, heb —gestaan: *iem. in iets —, behulpzaam zijn; de Hemel sta mij —!* —stand (hulp, ondersteuning), m. gmv.: met gewapenden —, een onderwijzer van —; —stander (helper), m. —standers; —stelling (hulpstelling van metselaar of timmerman), v. —en; —stelling (spraak. andere of verklarende naam, verklarende bijvoeging), v. —en, b.v.: *Willem de Zwijger; Cuba, de parel der Antillen*; zie *Appositie*.
- Bijster** 1. (*niet meer wetend*), bn.: *men was het spoor, d. i. den rechten weg —, kwijt*; fig. — *zijn van zinnen, verward*. 2. (*erg, zeer*), bw.: — *schuw*; *niet — groot*; *eer we — druk aan 't leenen waren*, —! (Potg.); *ik sta — verlegen*.
- Bijt** (gehakte opening in het ijs), v. —en.
- Bijten** (met de tanden wonden), ik beet, heb gebeten: *zegsw. zich op de tanden —, zijn spijt verbijten*; *iem. iets in het oor —, snel en boos toefluisteren*; *in het stof —, vallen, sneuvelen*; *sprekw. Blaffende honden — niet,*
- harde schreeuwers hebben geen moed, zie ook *Hond*.
- Bijten** (een bijt hakken, het ijsopenhakken), ik bijtte, heb gebijt.
- Bijtend** (invretend), bn.; —er, —st: *vitriool is een — middel, —e kalk, ongebluschte*; fig. *grievend, —e spot, —e scherts, een — antwoord*.
- Bijtijds** (*niet te laat, ten behoortijken tijde*), bw.: *de koetsier was er —.*
- Bijtoon** (de halve nadruk), m. —tonen; in: *vaderland heeft land den —; —val (onverwacht voordeel, winstje, buitenkansje), m. bijvallen, ook —valletje, o. —s, zie: Bijslag en Meevaller tje; —val (instemming, goedkeuring, waardeering; teekenen van goedkeuring), m. gmv.: dit voorstel vond in de vergadering een algemeenen —; de —menigte; die tooneelspeler heeft den — der toeschouwers; met donderenden — een voorstel begroeten; z. Applausissement, Applaus; —verdienste (bijkomende verdienenste), v. —n; —voegen (bijdoen, toevoegen), ik voegde —, heb —gevoegd: *ergens een brief, een nota —; —voeging, v. —en: onder —; —voegend*, bn.: *spraak. de —e wijs, d. i. aanvoegende wijs (subjunctief)*.*
- Bijvoeglijk**, bn. en bw.: *spraak. een —naamw. (adjectief), een —e bepaling; een woord — bezigen*.
- Bijvoegsel** (iets, dat ergens bijgevoegd wordt), o. —s, —en: *het — van een krant, bijblad*.
- Bijvoet** (plantk. *St.-Janskruid, gemeene alssem, ook Citroenkruid, averuit*), m. gmv.
- Bijvoorbeeld** (als voorbeeld), bw.: *laten wij — eens het volgende aannemen*; zie *B.v.* of *Bijv.*
- Bijvorm** (mindere of ondergeschikte vorm), m. —vormen; —wagen (hulpwagen bij een electr. tram), m. —wagens: fig. in den —zitten: *achteraf*; —weg (zijweg, zijpad), m. —wegen; fig. *slinksche weg*; —werk (al wat dient tot volledige afwerking v. e. gebouw, een beeldhouwwerk (versiering), een schilderstuk (figuren), o. —en; —werken (door werken aanvullen of herstellen), ik werkte —, heb —gewerkt: *een geschiedenisboek voor een nieuwen druk —, een lambrizeering —, een schildertje —, nl. door het beschadigde te herstellen*; —wezen (bijzijn), o. gmv.: *in het — van haar moeder, d. i. tegenwoordigheid*; zie *Afwezen*.
- Bijwijken** (soms, *somwijlen, nu en dan*), bw.
- Bijwijzen**, ik wees —, heb —gewezen: *met den vinger —, met een stokje —.*
- Bijwonen** (getuige zijn van), ik woonde —, heb —gewoond; —woner (persoon, die bij iem. woont), m. —s; —woning, v. gmv.
- Bijwoord** (spraak. woord ter bepaling bij een w. w., een bijv. nw. of eenig ander bijwoord), o. —en; zie *Adverbium*.
- Bijwoordelijk** (als bijwoord), bn. en bw.
- Bijzaak** (ondergeschikte zaak, zaak van minder gewicht), v. —zaken.
- Bijzetten** (plaatsen bij), ik heb —gezet: *zegsw. alle zeilen —, alle krachten inspannen, zie Zeil; een lijk —, in den grafkelder zetten*.
- Bijzied** (kortzichtig, myoop), bn.; —er, —st; —heid (myopie), v. gmv.
- Bijzijn** (tegenwoordigheid, bijwezen), o. gmv.
- Bijzin** (spraak. zin, die een deel is van een anderen), m. —zinnen: *onderwerps—, gezegde—, voorwerpszinnen zijn —zinnen*; ook *bijv. en bijv. zinnen zijn —zinnen*; verg. *Hoo fd zin*

Bijzitter (tweede of bijzittende examiner), m. - zitters; verg. ook Assessor.

Bijzon (tweede zon, door spiegeling oogenschijnlijk ontstaan), v. - zonnen; z. Bij maan.

Bijzon'der (niet algemeen), bn.: de - e kas des konings; iemands - e belangen, particulier; mijn - e vriend, intiem; een - geval, ongewoon; een - e school, niet-openbaar; een - e kostbaarheid, zeldzaam; bijw.: dat treft - , uiterst, in hooge mate goed; iemand - aanbevelen, nadrukkelijk; de - hooge stem der nonna, ongewoon; dat is - belangwekkend; als zn.: dat is iets - s, ongewoons; het algemeene en het - e; bijw. uitdruk.: in het -; lees: *biezon'der*.

Bijzon'derheid 1. (e. bijzondere of ongewone omstandigheid), v. - heden: hij vroeg niets dan - heden uit de vaderlandsche geschiedenis, bijkomende feiten, kleinigheden; 2. (bezienswaardigheid, zeldzaamheid), v. - heden: een museum van geschiedk. - heden; de - heden van een stad.

Bik (wat men afbikt: afval van steen, brokjes steen, steengruis), o. gmv.

Bik'hamer (puntige hamer om te bikken), m. - hamers.

Bik'kel (kootbeentje, meisjes-spielgoed), m. - s: zoo hard als een - , d. i. zeer hard.

Bik'kelen (het bikkelspel spelen), ik heb gebikkeld; - spel, o. gmv.: deze meisjes spelen het - , nl. met 4 bikkels en een stuiter.

Bik'ken (afhakken van aanklevende specie), ik heb gebikt; fig. er is hier niet veel te - , d. i. eten, gzm.; - steen (steengruis), o. gmv.

Bil (deel van het zitvlak, achterdeel van een mensch, ook van een rund), v. billen.

Bilateraal (tweezijdig), bn.: een - contract, wederzijds bindende overeenkomst.

Bilboquet (Fr. balvanger, vangbekertje op een stokje), m. - s.

Bil'hamer (molenaarshamer, om de molenstienen te billen), m. - hamers; zie Billen.

Biljart (zespootige tafel met groen laken en opstaande banden, dienend voor het ballenspel, batspeltafel), o. biljarten; - bal (ivoren speelbal), m. - len; - band, m. - en, zie Collé; - jongen (knaap, die den biljartspelers zoo noodig van dienst is; vero.), m. - s; - keu (biljartstok), v. - s, - en; - laken (het groene laken, waarmede de vlakte van het biljart is bekleed), o. gmv.; - spel (het ballenspel op het biljart), o. - spelen; - zaal, v. - zalen.

Biljarten (biljartspelen), ik biljartte, heb gebiljart: willen wij een partij - ?

Biljet (een klein, geschreven of gedrukt stuk; briefje, kaartje), o. biljetten; - je, o. - s. zie Strooibiljet.

Biljoen (afgekeurde munt; geld, dat naar de munt moet om vernieuwd te worden; zilver tot versmelting bestemd), o. gmv.

Bil'len (de groeven op de maalvlakte v. d. molensteen scherpen of kanten), ik bilde, heb gebild.

Bil'lijk (rechtmatig, eerlijk, redelijk), bn.: - er, - st; - heid, v. gmv.: de - betrachten.

Bil'lijken (voor billijk houden, goedkeuren), ik heb gebillikt: ik kan uw gedrag niet - .

Bil'lijkerwijs, - wijze, bn.: - op iets aanspraak maken, rechtmatig.

Billioen (miljoen v. d. tweeden rang of miljoen \times miljoen; in Frankrijk en Amerika: 1000 miljoen of milliard), o. - en. (11 = ij).

Blit, het (aandr. klein N. W. deel van Friesland, aan de Wadden, met St. Anna-Parochie), o.

Blit'ong (Z.-Afrika. in de zon gedroogde lapjes vleesch, uit de bil v. h. rund), v. gmv.

Blit'zenkruid (plantk. familie der nachtschaden; giftplant: dolkruid, zie ald.), o. gmv.

Bimester (een tijdruimte v. twee maanden), o. - s; zie: Trimester, Semester.

Bimetallisme (het stelsel van den dubbelen standaard als muntgrondslag, nl. goud en zilver, in vastgestelde, duurzame verhouding), o. gmv.; verg. Monometallisme.

Binair (Fr. tweevoudig, tweedeelig), bn.: scheik. - e verbindingen, bestaande uit twee grondstoffen.

Bind'en (vastmaken of vasthechten), ik bond, heb gebonden: zegsw. iemand iets op het hart - , op zijn geweten drukken; de handen - , belemmeren; gebonden zijn aan, niet vrij meer, zie verder Gebonden; - end, bn.: een contract heeft - e kracht; - er (boekbinder), m. - s: breng deze boeken naar den - .

Bind'garen (sterk garen, tot binden gebruikt), o. - s; - rijs (dunne teentjes of rijstjes, om planten, bloemen op te binden), o. gmv.; - ster (vrouw, die, bij het maaien, de halmen tot schooven samenbindt), v. - s: zie de - garen, (Staring); - touw, o. - en, zie Bindgaren; - weefsel (ontl. vezelachtige stof als verbinding der organen in het menschelijk en dierlijk lichaam), o. - wefels.

Bin'gelkruid (wolfsmelkachtige plant), o. gmv.: in ons land groeit het eenjarige - .

Bin'goeng (O.-I. verbijsterd, in de war, de kluts kwijt), bn.

Bink (lomperd, botterik, knoeier), m. - en.

Bink, m.: zegsw. den - steken, moedwillig de school verzuimen; zie ook Haag, Halster, Spijbelen.

Bin'ken (volkst. dagdieven, luieren), hij - te, heeft - binkt.

Bin'nen, bw.: ergens - gaan, hij werd - geroepen; dat is - , verdiend; het schip is - , in de haven; zich iets te - brengen, herinneren; zegsw. - zijn, zijn schaapjes op het droge hebben, geldelijk geboren zijn.

Binnen, bw.: - vormt scheidbaar samengest. w. w., als Binnenbrengen, - dringen, - gaan, - komen, enz. b.v. ik bracht - , heb binnengebracht.

Bin'nen, vz. bet. een betrekking van plaats of van tijd: - de muren, - de perken blijven; - een jaar, - dien tijd; - band (fiets of auto: binnenste gummiband, waarin de lucht wordt samengeperst), m. - en; - braak (het bij een diefstal in een huis breken van sloten, kasten, enz.), v. gmv.; - dijk (vroegere zeedijk, slaper), m. - en; - duin (duin landwaarts nl. van zee af gelegen, achterduin), v. - en; - gaats (eig. binnen de zeegaten, d. i. in het land), bw.: - blijven; - haven (een niet vlak aan zee maar naar binnen gelegen haven; ook haven, in een stad gelegen), v. - havens; - hof (binnenplaats of -plein), o. - hoven; het - te 's-Gravenhage; - jongen (O.-I. huisknecht, bediende), m. - s; - meid, v. - en; - kamer (een niet aan de straat gelegen kamer; kamer, door andere kamers van het huis omsloten), v. - kamers; - kant (de naar binnen gekeerde kant), m. - kanten, zie Binnen zijde; - komeet (sterrenk. komert, wier baan binnen de grenzen van ons zonnestelsel ligt), v.

- sten; -**koorts** (stevende lichte koorts), v. -en; zie Sluipkoorts.
- Binnenkort** (eerlang, binnen eenigen tijd, spoedig), bw.: ik zal je - schrijven.
- Bin'nenland** (het inwendige deel van een land of werelddeel, v. e. eiland, enz.), o. -en: de -en van Afrika, de -en van Borneo.
- Bin'nenlandsch** (zijnde binnen de grenzen), bn.: een -e oorlog, -e twisten; O.-I. een -verlof, om nl. elders dan op zijn standplaats tijdelijk te vertoeven; verg. Inlandsch.
- Bin'nenlandsche Zaken** (afdeeling der landregering, belast met zaken, Nederland zelf betreffende), v. mv.: het ministerie van -, de Minister van -.
- Bin'nenloodsen** (scheepst. schepen uit volle zee op de reede of in de haven brengen), ik loodste -, heb -geloost: een schip -, binnenbrengen, fig. iem. op behendige manier ergens binnen doen komen; -**loopen** (scheepst. uit zee op een reede of in een haven komen, meest voor een kort oponthoud), het schipliep -, is -geloopen; -**moeder** (moeder, in een gesticht, weeshuis, liefdehuis inwonende), v. -s; -**plaats** (bevoerde ruimte, ingesloten door de muren van een gebouw), v. -plaatsen; -**planeet** (planeet, die haar loopbaan binnen den loopkring der aarde heeft), v. -planeten: Mercurius en Venus zijn -planeten; -**prauw** (O.-I. rivierschuit), v. -en; -**schip** (vaartuig van een binnenschipper), o. -schepen; -**schipper** (schipper, die binnenwateren: rivieren, kanalen of meren, van een land bevaart), m. -schippers.
- Bin'nenstads** (binnen de muren van het huis), bw.: de klucht speelt -, (De Gén.); -**kamers** (binnen de wanden der kamer), bw.: iets - afhandelen; -**lands** (binnen de grenzen van een land), bw.
- Binnensmonds** (bij of met gesloten mond, onduidelijk, mompelend), bw.: - praten.
- Bin'nenste** (het inwendige), o. gmv.: het - der aarde; in ons -, hart; het - buiten keeren, onderstboven keeren, fig. totaal wijzigen.
- Bin'nentijds** (binnen den gestelden tijd), bw.: de knecht is - ontslagen.
- Bin'nevader** (vader, inwonende in eenig gesticht), m. -s; verg. -moeder.
- Bin'nevallen** (in de haven vallen, fig. onverwacht binnenkomen), het schip viel -, is - gevallen, fig. hij kwam bij ons -.
- Bin'nevetje** (een persoon, die knapper is dan hij doet verwachten, die meevalt ook een stiekemer), o. -s, verder: voordeeltje, buitenkansje; -**vetter** (oogenschenlijk zwak, maar innerlijk sterk man), m. -s; -**waard** (binnenpolder), v. -en; -**waarts** (naar binnen), bw.: iets - buigen, de voeten - zetten; -**waartsch**, bn.: een -e beweging; -**water**, o. -wateren: de kanalen en rivieren van een land; -**weg** (een weg door de landerijen heen, meestal een kortere weg), m. -wegen; -**werk** (datgene wat in een gebouw van binnen moet worden aangebracht), o. gmv.: het - van een gebouw, b.v. deuren, vloeren, schoorsteenen, enz.; ook: het - van een machine, de inwendige deelen; -**werks** (van binnen, langs de binnenzijde), bw.: de kamer is - vijf meter breed; -**zak** (zak aan den binnenkant van een kledingstuk), m. -zakken; -**zee** (zee of zeeboezem, binnen in een land gelegen), v. -ën: de Zuiderzee is een -; zie: Baai, Golf, en ook Inham; -**zijde** (binnenkant), v. -zijden: de - van een jas; verg. Keerzijde.
- Bino'cle** (tooneelkijker, eig. met twee buizen of glazen, ten gebruike voor beide oogen tegelijk), v. -s, zie Jumelles.
- Binominaal** (eig. met twee namen; alg. uit twee termen bestaande), bn.; z. Binomium.
- Binomium** (alg. tweetermige vorm), o. -s: het - van Newton (1643-1727).
- Bint** (balk van hout of ijzer), o. -en; -**laag** (rij van binten), v. -lagen.
- Biograaf** (levensbeschrijver), m. -grafen.
- Biographie** (levensbeschrijving van eenig beroemd persoon), v. -ën.
- Biogra'phisch** (levensbeschrijvend), bn.: een - woordenboek.
- Biologeeren** (door biologie bewerken, van alle wilskracht berooven, suggereeren); ook Biologiseeren; zie Hypnotiseeren.
- Biologie** 1. (dierk. leer der levende wezens; die afdeeling der dierkunde, welke zich met de levensverrichtingen bezighoudt), v.: de - der gelede dieren; 2. (beneveling, overmacht naar den geest, kunstbewerking, waardoor de wilskracht van den mensch ter zijde wordt gesteld of geneutraliseerd), v. gmv.
- Biolo'gisch** 1. (op de biologie betrekking hebbende), bn.; 2. (wat de leer van het leven betreft), bn.: een - onderzoek.
- Bioloog** (levensleerkundige, kenner van de leer des levens; zenuwbeheerscher), m. -logen; ook **Biologist**; verder, Hypnotiseur.
- Biomantie** (waarzeggerij ten aanzien v. d. levensduur v. e. persoon), v. gmv. (t = s).
- Biometrie** (berekening op de basis van statistieken van den gemiddelden levensduur van den mensch, b.v. voor levensverzekeringen), v. gmv. (e = ee).
- Bioscoop** (toestel, waarmede men beelden als levend te aanschouwen geeft of projecteert op een wit vlak doek; uitvinding van Edison), m. doch meestal v. gebruikt, -copen: de - is een verbeterde kinematograaf.
- Bi'plane** (vliegsport, tweedekker), v. -s.
- Bi'quadraat** (de vierde macht eener grootheid), o. -aten. (qu = kw).
- Birk'wortel** (plantk. priemkruid), m. -s.
- Bis** (Lat. tweemaal, nog eens), bw.: -roepen.
- Bi'sam** (balsemgeur, muskus), o. gmv. (s = z).
- Bi'samspitsmuis** (klein Amerikaansch knaagdier, dat zeer fraai bont levert), v. -muizen; ook **Bi'samrat**. (s = z).
- Bishil'le** (Fr. geschil, gekrakeel, gehaspel om niets), v.: meestal meerv. -s.
- Biscuit** (Fr. beschuit), o. en v. -s.
- Biscuit** (Fr. dofwit porselein), o. gmv.
- Bisdom** (eig. bisschopdom: gebied van een bisschop), o. -men; zie Diocees.
- Biset te** (geringe kantsort van garen gemaakt, boerenkant), v. gmv. (s = z).
- Biskwie** (Ned. spelling van biscuit), v. -s.
- Bis'muth** (spiegeltin, roodachtig zilverwit metaal, enkelvoudig lichaam [element]), o.: het komt veel in gedegen toestand voor: zijn S. G. is 9.9., zijn smeltpunt 260° C.; het wordt in Duitschland en vooral in Engeland gevonden, ook in Z.-Australië.
- Bis'schop** (eig. epi'skopos, opziener: kerkvoogd, prelaat, hoofd der geestelijkheid in een bisdom der Roomsche en Anglicaansche of episcopale kerk), m. -pen.
- Bis'schop** (roode kruidenwijn), v. gmv.; (de

naam berust op verwantschap in kleur: het bisschoppelijk gewaad is purperkleurig.

Bisschoppelijk (eigen aan, behoorende aan of tot een bisschop), bn.: het — ambt, de — waardigheid; het — wapen, zie Hoed.

Bisschopsambt (het ambt, de waardigheid van bisschop), o. gmv.; — **keuze** (de verkiezing van een bisschop door het kathedraal-kapittel), v. gmv.; — **kruis** (groot gouden kruis, door een bisschop op de borst gedragen), o. — en; — **mijter** (—hoofddeksel, wit met twee afhangende stippen), m. — s; — **ring** (de met een edelsteen versierde vingerring v. e. bisschop), m. — en; — **staf** (kromstaf, krootse), m. — staven; — **wijding** (de plechtige wijding van een bisschop door een gevolmachtigden bisschop, onder assistentie van twee andere of van twee prelaten), v. — en; — **zetel** (bisschoppelijke troon), m. — zetels.

Bisse (slang, geknoopte slang als heraldiek teeken), v. — n.

Bissectrice (meetk. lijn, die een hoek middendoordeelt), v. — s; lees: bissectries.

Bisseeren (bis-roepen): een zanger —.

Bistouri (geneesk. een krom operatie- of insnijdingsmes), v. — 's. (ou = oe).

Bit (gebit; paardebekstang), o. — ten.

Bits (smibbig, onvriendelijk), bn. en bw.; bitser, bitst: een — woord, op — en toon, fel, scherp; — antwoorden.

Bitsig (eig. bijtachtig, fig. scherp, onvriendelijk, spijtig), bn. en bw.; — er, — st.

Bitter (verwant met bijten: wat op de tong bijt of prikkelt), bn. en bw.; — der, — st: een — e amandel; fig. een — beetje, zeer klein.

Bitter (aftrekkel of extract van bittere kruiden of schillen), o. gmv.: zie: Elixer, Maag —, Pomerans —, Oranje —, enz.

Bitteraarde (magnesia), v. gmv.

Bitterachtig (eenigszins bitter), bn. en bw.

Bitterappel (kolokwint), m. — appels.

Bitteren (borrelen, bittertjes drinken), ik bitterde, heb gebitterd: *zij* iem. — bij iem. een of meer bittertjes drinken; *hij* heeft te veel gebitterd, is wat aangeschoten.

Bitterflesch (flesch met jenever, waaronder bitter), v. — flesschen: daar stond altijd de — op tafel, men was er aan den drank; — **kers** (tuinkers, kruisbloem), v. gmv.; — **koekje** (bolschijvig koekje met bittere amandelen), o. — s; — **kruid** (plantk. wilde plant, aan den rand van korenvelden groeiende), o. gmv.; — **smaat** (dubbelzout), o. gmv.; — **tafel** (kleurloos mineraalwater vol magnesium), o. — wateren; — **zoet** (plantk. klimmende nachtschade, heesterachtige plant met winddenden stengel in het kreupelhout), o.; zie: Alfrank, Elfrank; — **zout** (Engelsch zout, zwavelzure magnesia), o. gmv.

Bitumen (aardhars, aardpek, asphalt), o.

Bitumineeren (met aardhars bestrijken).

Bitumineus (harsachtig), bn.

Bivak (mil. nachtleger in de open lucht, nachtverblijf van soldaten onder den blooten hemel; ook die soldaten zelf), o. — ken: zegsw. zijn — ergens opstaan, zich voor korten tijd metterwoon vestigen; soms: Bivouak'; — **keeren** (zijn bivak houden), ergens vertooven.

Bivalve (tweekleppige schelp, schelpdier met twee kleppen, b.v. oester, mossel), m. — s.

Bivonakeeren, meer: Bivakkeeren.

Bizar (zonderling, vreemd, grillig), bn.

Bizarrerie (wonderlijkheid, grilligheid, vreemdigheid), v. — en.

Bizarro (muz. grillig, vreemd), bn. en bw.

Bizon (buffel der prairiën en savannen in N.-Amerika), m. — s; zie Bultos.

Bizzinge (oude naam voor jaarmarkt), v. — n: de naam — is nog in zwang in den achterhoek van O., in Twente.

Blaadje (klein blad, hetzij van een boom of van een boek), o. — s; zegsw. bij iem. in een goed of kwaad — staan, goed of slecht te boek staan; het — is omgekeerd, omgeslagen, de zaak is geheel veranderd, is geheel omgekeerd, de tegenkant of keerzijde ligt nu boven; *hij* neemt geen — voor den mond, *hij* spreekt rondborstig, zegt waar het op staat.

Blaag (lastig, stout kind), m. en v. blagen. gew.

Blaak (vettige rook, walm), v. gmv.

Blaam (smet), v. gmv.: er kleeft een — op hem, op die familie; iem. een — aanwrijven.

Blaar (witte plek), v. blaren: een koe met een —; — **tje** (naam v. e. koe met een bles), o. — s.

Blaar (blein, blaasachtige opzetting der huid), v. blaren: een — aan den voet.

Blaar'trekkend (geneesk. de huid optrekkend tot een blaar), bn.: een — smeersel.

Blaas (ontl. vliezige zak, ingewand van het dierlijk lichaam), v. blazen: de gal —; de zwem — der visschen.

Blaas (luchtbel op vloeistoffen), v. blazen.

Blaas'balg (werktuig, b.v. in de smidse), m. — balgen, volkst. — balk; — **horen**, — **hoorn** (blaasinstrument), m. — horens of — hoorns;

— **instrument** (muziekinstrument b.v. fluit en horen, waaruit, blazende, tonen voortgebracht worden), o. — en; — **kaak** (pocher, opsnijder, bluffer), m. — kaken; — **kakerij** (snoeverij), v. gmv.; — **pijp** (pijp om het vuur aan te blazen, om lucht in brandend vuur te blazen), v. — pijpen, ook werktuig der gasblazers en der goud-en zilversmeden; — **roer** (buis, waardoor wilde volken o.a. de Dajaks pijltjes blazen, die treffen op een afstand van 150 passen en meer), o. — en.

Blad 1. (plantk. uitspruitel van eenig plantendeel, zich ontwikkelend uit een knop), o. — eren, — ers, — en, blaren; blaadje, o. — s of bladertjes: enkelvoudige en samengestelde bladeren; een wortel —, een stengel —, een loof —, een schut — (dekblad, b.v. van een rozeknop), een roze —, een tulpe —; zegsw. *hij* is omgekeerd als een —, veranderd, als een blad op een boom;

2. (bij overdracht: de naam v. verschillende voorwerpen, die dun zijn en zich in de lengte en breedte uitstrekken), o. bladen: een — papier, het — van een tafel, van een zaag; een presenteerblad; een — tin, koper, plaat; een dag —, avond —; week —, krant; het — van een lans, bijl, roeispaan, plat gedeelte.

Blad'aarde (teelaarde, humus, uit bladeren ontstaan), v. gmv.: — voor potbloemen.

Blad'ader (blaadnerf), v. — s, — en.

Blad'erdos (dicht. bladerkleed), m. gmv.: de lente kleedt het woud in —.

Blad'eren (blad voor blad om slaan), ik bladerde, heb — bladerd: in een boek —.

Blad'erkrans (krans van bladeren), m. — kransen; — **loos** (zonder eenig blad), bn., — looze; — **rijk** (vol bladeren zijnde), bn.

Blad'goud (uitgeslagen goud, goud in blaadjes), o.; **bleekgeel** -, goud met zilver of reel koper; **valsch of onecht** -, tombak.

Blad'groen (groene kleurstof in planten en bladeren), o. gmv.; ook **Bladmoes**; -**groente** (groente, waarvan de blaren gegeten worden), v. -n.: **salade is** -; -**kever** (e. klein soort van kever met metaalglanzend schild), m. -kevers: **de -kever leeft op en van de bladeren der planten**; -**koper** (dunne bladen koper), o. gmv.; -**lood** (dunne bladen lood), o. gmv.; -**luis** (een halfvleugelig insect, zeer klein), v. -luizen, zie Mierenhoning; -**moes** (het bladgroen), o. gmv.; -**mossen** (een overal voorkomende mossoort met bebladerde stengeltjes), o. mv.: **de - groeien op boomen, rotsen, enz.**

Blad'neus (dierk. vleermuis in Z.-Amerika met eigenaardig gevormden neus), m. -neuzen; ook **Hoefijzerneus**.

Blad'rol (het ineenvrollen der bladeren, een ziekte), v.; zie **Krulziekte**.

Blad'roller (dierk. rups eener mot, die boomblaren oprolt, om er in te wonen), m. -s: **de druiven-, de appel-**; zie: **Eikenbladroller** en **Appelmotje**; -**selderij** (gekweekte selderij, met langgesteelde bladeren en dunne wortels), v. gmv.; verg. **Knolselderij**; ook, **Selderie**, z. ald.; -**sprietigen** (kevers als b.v. de meikevers met 2 gelede sprieten vóór aan den kop), m.; zie: **Vliegend hert, Johanneskever, Onze-lieve-heersbeestje**; -**stil** (zoo stil, dat geen blaadje zich beweegt), bn.: **het was - in het woud**; -**tin** (tin in dunne bladen), o. gmv.; -**versiering** (bladvormig ornament), v. -en; als - dienen o.m. **het acanthusblad, het eike-, het druive- en het klimopblad**; -**vulling** (een klein vers of prozastukje om een blz. vol te maken), v. -en; -**wesp** (dierk. vliesvleugelig insect), v. -wespen; **de - maakt een gaatje in een blad, waarin ze dan een eitje legt**; -**wijzer** (verwijslijst voor de hoofdstukken van een boek), m. -wijzers; -**zijde** (een der beide zijden van een blad papier), v. -n.

Blaf'fen (klankn. w.w.: **blaffen, bassen van honden**), hij heeft geblaft; zegsw. **tegen de maan** -, het onmogelijke willen; **v. d. honger** -, uitgehongerd zijn; spreekw. **Blaffende honden bijten niet**, zie: **Hond en Bijten**; ook: **Aanblaffen** en **Nablaffen**.

Blaf'fer, -**ferd** (lijst b.v. van renten, register met alphabetische inddeling), m. -s.

Blagueur' (Fr. opsnijder, snoever), m. -s.

Blaken (branden, verbranden), ik heb blaakt: **branden en - is het sieraad v. d. oorlog**, zie **Magnificat**; - **van toorn**; **in -den welstand, -de van gezondheid**.

Blaker (lage kandelaar met breeden platronden voet), m. -s; -**tje**, o. -s.

Blakeren (de oppervlakte zengen, schroeien), de Augustuszon heeft de velden geblakerd.

Blak'stil (zeew. doodstil, muisstil, bladstil), bn.

Blameeren (Fr. een blaam werpen op iems. goeden naam, hem belasteren; laken, berispen, gispjen).

Blanche (Fr. wit, onbeschreven), bn.: **carte - hebben, carte - geven, volmacht**.

Blanc-manger' (Fr. nagerecht: soort van witten gelei-pudding bestaande uit gestampte amandelen, room, suiker en gelatine), o. gmv.

Blanco (oningeruld, onbeschreven, wit,

opengelaten), bw.: **in - teekenen**; **een - wissel**, nl. zonder ingevulde som; **een - volmacht**, om nl. volgens eigen goeddunken te handelen; -**aandeelen** (aandeelen, niet op naam), o. mv.; -**krediet** (bevoegdheid, om over een onbepaalde som tot zekere grens te kunnen beschikken), o. gmv.

Blan'da (O.-I. witte man, inlandsche naam voor Hollander), m. -'s; ook: **Belanda**.

Blank (blinkend, glanzend, schoon, helder, rein), bn. en bw.; -er, -st: **de -e wapens, het koper - schuren**; **het -e ijs**; **de -e maan**; **het -e ras**; fig. **de -e deugd, rein**; **een - geweten, zuiver**; - **van ziel, zonder zonden**; -**held** (smettelooze whitheid), v. gmv.

Blan'ke (mensch met blanke huid), m. en v. -n: **de -n of bleekgezichten**, z. ald.

Blan'ken (mensenras: **Kaukasiërs, Europeanen**), m. en v. mv.; zie: **Blauwen, Bruinen, Gelén, Zwartén**.

Blanket'sel (kleursel voor het aangezicht van zangeressen, danseressen, enz.), o. -s.

Blanket'ten (met blanketsel bestrijken), ik heb (mijn aangezicht) geblanket; ook, **vernissen, opschikken, opsieren**; zie **Schminken**.

Blan'ke verzen (dichtk. rijmlooze verzen), v. mv.; zie b.v. **Bellamy's Onweder**.

Blank-officier (slavenoprichter eener W.-I. plantage), m. -en. vero.

Blank'staan (onder water staan), het plein stond -, heeft bij die wolkbreuk -gestaan.

Bla'ren (blaten, bulken, schreeuwen), zij hebben geblaard; ook, **blèren** of **blerren**: **schapen, kalveren, geiten** -.

Blas (vaal, geelbleek), bn.: **die wijn is nogal - van kleur**. germ.

Blasé' (ongevoelig, afgestompt van gevoel, onvatbaar voor verder genot), bn.; zie **Geblaseerd**; lees: **blaze**.

Blasphemie' (godslastering), v. -mieën.

Bla'ten (klankn. w.w.: **blaren van schapen**), het schaap blaatte, heeft geblaat.

Blauw, bn. en bw.: **de -e hemel**; **een - oog oploopen**, b.v. in een vuistgevecht; **iem. bont en - slaan**; **een -e Maandag**, korte tijd, zie ald.; **een -e boon**, een looden kogel: - **bloed**, adellijk (Eng.), nl. het bloed v. d. adel van Normandië; in Amerika: **negerbloed**; zegsw. **een -e scheen krijgen**, afgewezen worden bij een huwelijksaanzoek, eig. **zijn scheen kneuzen** door ergens tegenaan te loopen; zie: **Donkerblauw, Grijsblauw; Hemelsblauw, Lichtblauw; (een der grondkleuren), o.: het rood, wit en blauw onzer vlag**; het - is ook de kleur der hoop en der trouw; **Bertijsch** -, zie ald. **Bremer** -, zie: **Bergblauw, Saksisch** -.

Blauw'achtig (zweemende naar blauw), bn.; -er, -st: **een -e rook, -e melk**; -**baard** (eig. iem., wiens baard een blauwachtige tint had, de beul uit het kindersprookje **v. dien naam**; fig. **wreedtaard, monster**), m.; -**belken** (koude lijden), ik heb geblauwbekt: **ik sta hier te - in de kou**; -**bes** (boschbes, klokkebei), v. -bessen; -**blauw'**, bn.: zegsw. **iets - laten**, laten, zooals het is, fig. een zaak laten rusten, er niet over spreken of handelen; -**bloed** (adellijk bloed), o.; zie **Bloed**; -**bloem** (korenbloem), v. -en; -**boek** (regeeringsbescheiden over eeuwig zaak, ook rapporten, tot een boek in een blauw omslag vereenigd), o. -boeken; -**boekje** (vlugschrift, brochure), o. -s, soms

- ook wel Schotschrift: het - ontleende zijn naam aan het blauwe omslag; - **borstje** dierk. (nachtgeaalachtig vogeltje met azuurblauwen kop, hals en borst), o. -s.
- Blauwegröt** (grot op het eiland Capri), v.; - **knoop** (insigne v. e. afschaffers-vereening), m. volkst. van den - zijn, onthouder zijn; - **kruis** (internationale vereening tot bestrijding van het alcohol-misbruik), o.: het - is in 1877 te Genève opgericht en was tot 1886 een Zwitsersche vereeninging; - **Maandag** (ledige Maandag bij de ambachtshut, d. i. een Maandag dat men niet werkt, maar Zondag houdt), m. -en: hij is daar een blauwen - in de leer geweest, d. i. een enkelen dag, bijzonder kort.
- Blau'wen** (blauw worden), het heeft gebloed: de duinen - reeds, wij naderen de kust.
- Blau'wen** (kleurlingen in Oost- en W.-Indië, Z.-Amerika, enz.), m. en v. mv.
- Blauwere'gen** (klimplant met paarsblauwe bloemtrossen, glycine), m. -s.
- Blauwgroen** (blauwachtig groen), bn.: de -e tarweakkers; - **hout** (campêche-, provinciehout), o.; - **keeltje** (nachtgeaalachtig vogeltje, blauwborstje), o. - keeltjes; - **kiel** (een Belg, een Belgisch koopman in blauwen kiel, 1830), m. -kielen, vero.; - **kous** (spotnaam voor een dame, die voor geleerd wil doorgaan), v. -kousen: het woord - is uit het Engelsch (blue-stocking); zie Savante.
- Blauw'poot** (een soort van houtsnip), m. -en; - **sel** (blauw makend poeder), o. gmv.; - **spaat** (delfst. azuursteen), o. gmv.; ook Blauwsteen; - **specht** (volksnaam van den boomklever), m. -en; - **steen** (delfst. azuursteen, poetssteen): (voorwerp), m. - steenen; (stofnaam), o. gmv.; - **tje**, o. -s: zegsw. een - loopen, een vergeefsch aanzek doen, door een meisje afgewezen worden; zie Blauw; - **verver** (verver van garens en geworven stoffen), m. -s; - **ververij** (werkplaats van den blauwverver), v. -en; - **voet** (steenvalk), m. -en; - **zijden** (van blauwe zijde), bn.: een - das, een - japon, een - strik; - **zuicht** (ziekte in den bloedsomloop of in het bloed), v. gmv.; ook Blauwziekte; - **zuur** (Pruisisch zuur, vergift), o. gmv.
- Blaz'en**, ik blies, heb geblazen: hijgen en - van vermoedheid; de wind blaast in het zeil; op een hoorn -, spreekw. Het is beter hard geblazen dan den mond verbrand, voorzichtigheid is de moeder der wijsheid, zie ook Geblazen; iem. iets in het oor -, fluisteren, zie ook Oorblazen; een damschiif -, wegnemen, omdat de tegenspeler verzuimde er mede te slaan; mil. den taptoe -, zie Taptoe; glas -, al blazende maken; den aftocht -, per trompet het sein tot den aftocht geven, aftrekken.
- Blaz'er** (klein visschersvaartuig), m. -s.
- Blazo'en'** (Fr. een wapen met wapenspreuk en al zijn toebehooren), o. -en: elke redrijkerskamer had een eigen -.
- Blazoeneeren** (het geven eener wapenbeschrijving in de terminologie der heraldiek).
- Bleek** (mat van kleur), bn. en bw.; -er, -st: een -e kleur, flauw, wat ziet ge -! de -e maan: die inkt is wat -: -heid (witatichheid, matheid, kleurloosheid), v. gmv.
- Bleek** (plaats, waar gebleekt wordt, graskveld), v. -en: het linnen op de - leggen.
- Bleek'en** (op de bleek helde; doen worden), ik heb gebleekt: het linnen -; -er, m. -s.
- Bleek'erd** (bleekroode Rijnwijn), m. gmv.
- Bleekerij'** (inrichting tot het bleeken van waschgoed), v. -en.
- Bleek'gezichten** (blanken, in de taal der Indianen van N.-Amerika), o. mv.
- Bleek'nens** (bleeke persoon), m. en v. -zen.
- Bleekneu'zig** (zwak, pipsch, teer), bn.: uw - eenig zontje, mevrouw, (C.O.)
- Bleek'veld**, o. -en; zie Bleek.
- Bleek'vos** (geelachtig vospaard), m. -vossen, verg. Zweetvos; - **water** (chloroalkwater), o. gmv.; - **ziekte** (bloedarmoede), v. gmv.; - **zuicht** (ziekte in het bloed), v. gmv.; zie: Chlorose en Anemie.
- Blees** (koren-kaffe, haaltje a. boonen), v. blezen.
- Blei, blijk** (diere. karperachtig zoetwatermischje uit de familie der brasems), v. -en.
- Blein** (blaar, klemblaar), v. -en.
- Blen'de** (zuavelzink), v. gmv.; - bevat 33% zwavel en 67% zink.
- Blé'ren**, volkst.; zie: Blaren, Blaten.
- Bles** (witte plek op het voorhoofd van donkerharige paarden), v. blessen.
- Bles** (haarlok, kleine lok), v. blessen.
- Bles** (paard met witte plek aan het voorhoofd), m. blessen; verg. Blaar.
- Blesseeren** (wonden, verwonden, kwetsen).
- Blessuur'** (wonde, verwonding), v. -suren.
- Bleu** (bloo, schroomvallig), bn.; -heid, v.
- Bleu** (Fr. blauw), o. gmv.: - de Paris, Parijschblauw; - **marin**, matrozenblauw.
- Blijk** (witvisch), v. -en; zie Blei.
- Blie'ven** (uit: believen), het blijft, bliefde mij niet; zie Asjeblijft.
- Blij', blijde** (verheugd, vroolijk, opgeruimd), bn.; blijder, blijdst: de -de Boodschap, het Evangelie; een -gelaat, de -de Incomste (la joyeuse entrée): eenig belangrijk privilege door een nieuwen hertog van Brabant bij zijn intrede geschonken; bw.: hij kwam - thuis.
- Blij'de** (steenwerptuig in de Middeleeuwen), v. -n; de - werd gebruikt bij het beleg van steden en kasteelen en slingerde geweldige steenbrokken tegen torens en muren.
- Blij'de** (verheugd, vroolijk), bn.; zie Blij.
- Blijd'schap** (vroolijkheid, opgewektheid), v.
- Blijgees'tig** (levenslustig, vroolijk van geest), bn.; -er, -st: -heid, v. gmv.
- Blijgees'tige** (iem., die levenslustig is), m. en v. -n: almanak voor Holl. -n, jaarboekje uit de dagen der almanakken; zie ald.
- Blij'heid** (vroolijkheid, opgewektheid, levenslust), v. gmv.; zegsw.: Vrijheid, -!
- Blijk** (bewijs, teeken), o. -en: een - van eerbied, een treffend - van trouw, een - van belangstelling, een stoffelijk - van vereering, een geschenk of een enveloppe met bankjes.
- Blijk'baar** (duidelijk), bn.: een - bare vergis-sina, dat is voor ieder -; bw.: hij is - schuldig.
- Blijk'en** (duidelijk zijn), het bleek, is gebleken: uw ongelijk blijkt nu; uw onschuld zal daaruit -, duidelijk worden.
- Blijk'ens** (eig. blijkende, zooals blijkt uit), v.: - den uitslag, volgens.
- Blij'mare** (blijde tijding), v. -maren.
- Blijmoed'ig** (opgeruimd, opgewekt, verheugd), bn. en bw.; -er, -st: een - vertrouwen.
- Blij'spel** (dichtk. toneelstuk in verzen of proza, dat een vroolijke, lachwekkende voorstelling geeft van de botsing van den dwazen mensch met zijn omgeving), o. -spelen: het - geeft meestal typen, ontleend aan het

- maatschappelijk leven, en wel wat overdreven voorgesteld, het toont ons den vroolijken kant van personen en zaken; zie Comedie.
- Blij'speldichter** (dichter van blijspelen), m. -s: Hooft (Warenar), Bredero (Moortje, Spaansche Brabander), Langendijk (Spiegel der Vaderlandsche kooplieden) zijn -dichters.
- Blij'ven** (standhouden), ik bleef, ben gebleven: de waarheid blijft, Gods beloften -; ook: blijf nog wat hier, toef; bij zijn werk -; bij het onderwerp -, voet bij stuk houden, z. aid.; op het slagveld -, sneuvelen; het schip is op de klippen gebleven, vergaan; achterwege -, wegblijven.
- Blij'vend** (duurzaam, standhoudend), bn.: - geluk, een -e herinnering, een -e indruk.
- Blik** (oogopslag), m. blikken: er is - in de kaarten, door het wasschen of meeleeren zijn er één of meer open komen liggen.
- Blik** (een stuk keukengeredschap), o. blikken: veger en -; -je, o. -s: een koperen -.
- Blik** (vertind plaatijzer), o. gmv.: er is ijzer-, wit -, koper-, messing -, zink-.
- Blik'je** (blikken, dichtgesoldeerde doos, cilinderrond of plat, met ingemaakte groente, met vleesch, visch of andere verduurzaamde levensmiddelen), o. -s; **blik'jesvleesch** (vleesch uit een blikje, b.v. in O.-Indië), o. gmv.
- Blik'ken** (van blik), bn.: een - doos, een -keretje; de - bruilof, 6 $\frac{1}{4}$ -jarig huwelijksfeest.
- Blik'ken** (den blik op of naar iets slaan), ik blikte, heb geblikt: opwaarts -; zegsw. hij weet van - noch blozen, is hoogst onbeschaamd; zonder te - of te blozen, zonder van kleur te veranderen.
- Blik'ken** (de schors aftrekken), ik heb geblikt: de boomen -.
- Blik'ken do'minee**, oorspr. straatfiguur te A'dam, 1850-60, die met een blikken trommel ventende op straat preekte; spott. onbevoegd predikant.
- Blikkendoos'** (doos van blik; mil. de vroegere naam van kartets), v. -doozen.
- Blikkentrom'mel** (trommel van blik), v. -s: drop uit de -, een middel tegen hoest.
- Blik'keren** (freq. van blikken, schitteren: flikkeren, glinsteren), zijn oog heeft geblikkerd: het - der Jultizon, het - der oogen.
- Blik'kers** (grootte oogen), m. mv.: een paar - opstaan, verwonderd opkijken.
- Blik'oogen** (de oogen wijd opendoen, het wit der oogen laten zien), ik heb geblikoogd: men stampvoet, blikoogt, vloekt en zweet. (Staring).
- Blik'sem** (electrisch verschijnsel in den dampkring, het overspringen van een electrische vonk uit een wolk, geladen met electriciteit, op een andere of op eenig voorwerp; hemelvuur), m. -s: zoo snel als de -; hij stond als door den - getroffen, als verplet; fig. loop naar den -, drommel; hij is een gemeene -, vent; die luie, kale -, (Consc.); -**afleider** (bekend toestel tot opvang en afleiding van het hemelvuur), m. -afleiders: de - is in 1752 uitgedacht door Benjamin Franklin. (1706-90): -**en** (onweeren, weerlichten), het heeft gebliksemend; -**flits** (bliksemstraal), m. -flitsen.
- Blik'sems** (erg, zéér), bw. en tw.: wel -! uitdr. van verwondering; het gaat hem -slacht, erg. gzm.
- Blik'semsch**, bn.: -e jongen, d. i. ondeugende verduivelde jongen. gzm.
- Blik'semsnel** (eig. snel als de bliksem, ver-
- bazend snel), bn.: in -snelle vaart; bw.: die trein loopt -; -**snelheid**, v.: Juffrouw Pieterse begreep het met -, (Mult.); spreek. bliksemssnel.
- Blik'semstraal** (bliksemflits), m. -stralen.
- Blik'slager** (werker in wit blik), m. -slagers.
- Blik'slagers** (uitroep van schrik, verwondering), tw.
- Blik'tanden** (het wit der tanden laten zien), de hond heeft gebliktand: fig. dreigend kijken; -**vuren** (schespst. seinen geven met blikvuur), ik heb geblikvuurd; -**vuur** (seinvuur, los kruut, dat op het dek ontbrand wordt als noodsein), o. -vuren.
- Blik'werk** (allerlei waren van blik), o. gmv.
- Blim'bing** (een O.-I. zure vrucht), v. -s.
- Blind** (niet ziende), bw. en bw.; -er, -st: hij is - geboren; hij is - aan één oog; zegsw. hij is zoo - als een mol, totaal blind, zooals men zich den mol oudtijds dacht; hij is ziende -, hij wil niets zien; fig. een -e klip, d. i. onder water; een -e muur, d. i. zonder vensters; een -e kaart, d. i. zonder namen; een -e steeg, d. i. zonder uitgang, zie Slop.
- Blind** (een vensterluik), o. blinden: sluit de -en; binnen-en, buiten-en.
- Blind'daas** (eig. blind-daas of blinde daas, een steekvlieg), v. blindazen: er zaten drie blindazen op het paard; zie Runderdaas.
- Blind'age** (Fr. mil. beschermend materiaal tegen springprojectielen, blindeering), v. -s.
- Blind'doek** (doek tot blinding der oogen), m. -doeken: iem. een - voorbinden.
- Blind'doeken** (een blinddoek voor de oogen binden), ik blinddoekte, heb geblinddoekt fig. misleiden; -**doeking** (misleiding), v. gmv.
- Blind'druk** (boekdr. ingeperste afdruk van stempels of letters op den band van een boek, maar nog zonder verguldsel of kleur), m. gmv.
- Blind'de** (iem., die niet kan zien), m. en v. -n: het instituut voor -n te A'dam; zegsw. in het land der - is éénoog koning, onder onwetende lieden munt de halfwater uit.
- Blind'dedarm** (ontl. zakvormig darmaanhangsels, deel van den dikken darm), m.; -**ontsteking**, v. -en; z. Appendicitis.
- Blindeeren** (Fr. met een ondoordringbare huid bekleeden, kogelvrij maken): een schip, een wagon -, een auto -; -**oering** (mil. dekking met balken of takkenbossen, bomvrije beschutting), v. -en; zie Blindage.
- Blind'dekoe** (kinderspel, blindemansspel), v.
- Blind'delings** (zonder te zien) bw.: fig. -te werk gaan, onbezonnen; hij moest - gehoorzamen, zonder tegenspraak.
- Blind'deman** (blinde), m. -nen en -s.
- Blind'demannetjesspel** (bekend kinderspel, waarbij één der kinderen geblinddoekt wordt, om de anderen te pakken en hun naam te zeggen), o. -spelen.
- Blind'den** (blind maken), ik blindde, heb geblind: vinken -, de oogen blindbranden.
- Blind'den-hospitaal** (gasthuis voor blinden), o. -hospitalen; -**instituut** (inrichting, waar blinde kinderen worden opgevoed en onderwezen), o. -tuten; -**schrift** (Brailleschrift), o. gmv.
- Blind'geborene** (iem., die blind ter wereld kwam), m. en v. -n.
- Blind'heid** (het blind-zijn), v.: fig. hij is met - geslagen, kan de zaak niet inzien.
- Blink** (glans, gloed), o.: er wil maar geen - op de meubels komen; het - is er af, nieuwheld,

Blink (schoonsmeer), m. gmv. gew.

Blin'ken (glanzen), het blonk, heeft geblonken: *Sikkels klinken, sikkels -*, (Staring), glanzen in 't zonlicht: *haar oogen blonken van vreugd, schitterden; spreekw. Het is niet alles goud, wat blinkt, schijn bedriegt.*

Blin'kerd (hooge, kale duintop), m. -s.

Blin'kert (de hooge duintop bij Bloemendaal, ± 60 M.), m. gmv.

Blizzard (Eng. plotseling opkomende, koude sneeuwstorm in N.-W. Amerika), m. -s.

Bloc (Fr. hoop, stapel), o.; **en bloc** (alles of allen samen): *en - verkoopen.*

Bloc'notes (Fr. blokje opeengeperste witte scheurblaadjes), v. mv.

Bloed (roode, min of meer dikke en stolbare vloeistof i. h. menscheijk en diertijk lichaam), o.: *er is slagaderlijk bloed, dat nl. in de longen zuurstof heeft opgenomen en lichtrood is van kleur, en adertijk bloed, dat donker is van kleur, rijk aan koolzuur; zegsw. het - kruipt, waar het niet gaan kan, de stem des bloeds laat zich altijd gelden; dat zal kwaad - zetten, dat zal aanleiding geven tot ongevoegen en wrok; menschen met rood -*, de niet-adellijken, *menschen met blauw -*, de adel; *van koninklijken -e, prins van den -e*, behoorende tot het vorstelijk huis.

Bloed (sukkel, hals), m. -en: *arme -*.

Bloed'armoede (ziekelijke toestand van het bloed), v. gmv., z. **Anemie**; -**bad** (moordtooneel, waarbij het bloed van vele menschen vergoten wordt), o. gmv.: *en - aanrichten*; -**beuling** (worst, bestaande uit meel en gekookt bloed), m. -beulingen; -**bolletjes** (piatrunde, roode en witte schijfjes of lichaampjes in het bloed), o. mv., ook: -**lichaampjes**; -**bruiloft** (gesch. de bruiloft van Hendrik van Navarre met Margareta van Valois te Parijs in den Bartholomeus nacht van 1572), v.; -**doop** (marteldood van een ongedoopte om het geloof ondergaan), m. gmv.; -**dorst** (eig. dorst naar bloed, b.v. van roofdieren, fig. onmenscheijk wredeheid), m. gmv.; -**dorstig** (eig. dorstende naar bloed, fig. in hooge mate wrede), bn.; -er, -st: *de tijger is een -dier, een - dwingeland.*

Bloed'eigen (uit iems. eigen bloed), bn.: *een moeder zegt: dit is mijn - kind; verg. Bloedvreemd.*

Bloed'eloos (zonder bloed, geen of weinig bloed hebbende), bn.: *- looze dieren, insecten; - looze lippen*; -**loosheid**, v. gmv.

Bloed'en (bloed verliezen), ik bloeide, heb gebloed: *fig. mijn hart bloedt, erg treur ik; zegsw. hij zal hier moeten -*, d. i. veel betalen; *hij zal er voor moeten -*, fig. de erge financieele nadeelen moeten dragen; -**derig** (vol bloed), bn.: *een - stuk vleesch.*

Bloed geld (beloening voor moord, voor een misdaad; fig. woekergeld, karg loon voor zwaren arbeid), o. gmv.; -**getuige** (martelaar om den geloove), m. en v. -getuigen: *Stephanus is de eerste - voor den naam van Christus, 37 na C. te Jeruzalem gesteengd*; -**hond** (grootte Engelsche dog, vroeger gedresseerd als slavenjager), m. -honden; fig. wreedaard: *Alva, die -*; -**ig** (vol bloed, met bloed bevlekt), bn. en bw.; -er, -st: *een -e wonde, een diepe wonde; een - gevecht, een hevige gevecht, door bloedvergieten gekenmerkt; -koraal (helderrood koraal),*

o.: *oorbellen van -*; -**koralen** (van bloedkoraal), bn.: *een - armband*; -**loop** (bloedgang, bloedontlasting), m., zie: **Roodeloop** en **Dysenterie**; -**luis** (*luis op de schors van vruchtboomen*), v. -zen: *de - laat een roode plek na, als men ze dooddrukt; zeer schadelijk diertje*; -**plakkaten** (gesch. volkscheldnaam voor de dreigbesteden van Philips II van Spanje in zake de religie), o. meerv.; -**raad** (gesch. volksnaam voor Alva's Raad van Beroerte, in 1567), m. gmv.; -**rood** (eig. rood als bloed, hoogrood), bn.: *een paar -e handen, hij werd - bij dat verwijft*; -**schuld** (moord, doodslag), v.: *een - op zich laden.*

Bloeds'omloop (circulatie van het bloed in het lichaam van mensch of dier), m. gmv.: **W. Harvey** (1578-1658), een Eng. geneesheer, ontdekte den omloop v. h. bloed en maakte in 1628 zijn ontdekking bekend; *den - doen versnellen, b.v. door flink te loopen; den - vertragen, b.v. door bedlegerigheid.*

Bloed'spawing (ontlasting v. bloed uit de longen of de maag, bloedbraking), v. -en; -**steen** (bloedrood ijzersteen), o. gmv.; -**stelpend** (het bloeden doende ophouden), bn.: *-e middelen, -e watten*; -**storting** (vergieting van bloed door te wonden), v. -en; -**stroom** (eig. stroom van bloed; het stroomen v. h. bloed door het menscheijk of diertijk lichaam), m. gmv.; -**vergiftiging** (bloedbederf door het inbrengen van eenige giftstof), v. -en; -**verwant** (familiehd), m. en v. -en, vr. ook -e, zie **Aanverwant**; -**verwantschap** (familiebetrekking in verschillende graden), v. gmv.; -**vin** (bloedzweetje), v. -vinnen; -**vlek** (vlek, door bloed ontstaan), v. -vlekken; -**vreemd** (niet in den bloede bestaande, fig. totaal vreemd), bn.: *hij of zij is mij -*; -**worst** (bloedbeuling), v. -worsten; -**wraak** (wraak, die bloed eischt, d. i. vervolyng van den moordenaar op leven en dood, of v. e. zijner familieleden door den naasten bloedverwant van den verslagene), v. gmv.: *de - bestond bij de Germaansche stammen, verg. Vendetta*; -**wreker**, m. -s, zie **Goël**; -**zulger** (ringworm, 4 tot 5 cM. lang, zuigworm), m. -s: *fig. hardvochtige woekeraar, uitzuiger, uitbuiters*; -**zweer** (bloedvin met bedorven bloed), v. -zweren.

Bloei (het bloeien), m.: *in den - des levens.*

Bloei'en (in-bloei-staan, bloei dragen), het heeft gebloed: *de boomen -*; *fig. de handel bloeit*; -**maand** (de maand Mei), v. -maanden; -**sel** (bloesem), o. gmv.: *de boomen staan vol -*, bloemen; -**tijd** (eig. voorjaar), m. gmv., *fig. de - der gulden, de - der rederijkerskamers, tijd van hoogste ontwikkeling*; -**wijze** (schikking der bloemen om een as), v. -wijzen: *een tros, een katje, een scherm, een tuil, een aar, enz. heet -*.

Bloem 1. (voortplantingsorgaan van allerlei planten, die niet gekweekt worden om de vrucht of het zaad), v. -en, verg. **Bloesem**; verkl. -**pje**, o. of -**etje**, o. -s; 2. (tuinbloem, sierbloem), v. -en; -**pje**, o. -s; zie ook: **Boschbloem**, **Potbloem**, **Snijbloem**, **Voorjaars- of lentebloem**, **Herfstbloem**, **Kunstbloem**, **Alpenbloem**; *fig. wat zich onderscheidt door fijnheid, schoonheid, waarde: de - van den Franschen adel is in den slag der Gulden Sporen (1304) gesneeweld, de nan-*

- zijnlijkste edelen; de — der jongelingschap, de keur; de — en der dichtkunde, de schoonste gedichten; de — des legers, het puik; verder: — van tarwe, (ook Tarwebloem); bij overdracht: — van zwavel, fijn gezeit zwavelpoeder.
- Bloem'bed** (perkje in den tuin, waarop bloemen groeien), o. — bedden: een —, omzoomd met roode madeliefjes, met palm; — **bekleedsel** (plantk. het groene en ook het gekleurde omkleedsel, b.v. kelk, bloemkroon), o. — s; — **blad** (het gekleurde blad v. d. bloemkelk), o. — biaden; — **bodem** (de top van den bloemsteel, als drager van de onderdeelen der bloem), m. — bodems, ook Bloemas; — **bol** (stengelgedeelte in bolvorm), m. — bollen, ook Bol; — **bollenteelt** of **bollencultuur** (het kweeken van bolgewassen, z. ald.), v. gmv.: de — in de omstreken van Haarlem; — **dek** (plantk. alles samen, wat den bloemknop dekt of de bloem beschut), o. — dekken.
- Bloem'lijn** (dichtk. bloempje), o. gmv.
- Bloemencorso** (statie-tocht in met bloemen versierde wagens, wedstrijd of concours in het met bloemen opsieren van voertuigen, paarden, enz.), m. — 's, (s = z); — **fabriek** (werkplaats tot vervaardiging van kunstbloemen), v. — fabrieken; — **geur** (geur of reuk van bloemen), m., fig. aangename toestand: — en maneschijn; — **handel** (gesch. de zogenaamde windhandel in bloembollen, 1630-'37), m. gmv.; — **maken** (het vervaardigen v. kunstbloemen), o. gmv.; — **maakster** (— werkster), v. — s, z. Fleuriste; — **mand** (siermand voor kamerplanten in bloempotten), v. — en; — **meisje** (meisje, dat bloemen te koop biedt), o. — s; — **rijk** (het rijk van Flora: al de bloemen der wereld samen), o. gmv.; — **spel** (gesch. wedstrijd in 't dichten, in 't zuiden van Frankrijk, nl. in Toulouse 't eerst in 1323: de prijs was een gouden viooltje, later nog twee zilveren bloempjes), o. — spelen: nog bestaan er de Jeux floraux; — **spraak** (— taal), v. gmv.; — **symboliek** (— taal), v. gmv.; — **taal** (zinnbeeldige taal door middel van bloem of tak), v., als: roos, liefde; lelie, onschuld; palmtak, overwinning; laurier-tak, roem; eiketak, kracht; viooltje, bescheidenheid; ridderspoor, eer; cypres, rouw; brandnetel, wreedheid, enz.; — **vriend** (minnaar van bloemen), m. — vrienden; — **vriendin**, v. — nen; — **zee** (een zee v. bloemen), v.: de uiterwaarden zijn in 't begin v. Mei één —.
- Bloem'godin**, v. myth. zie Flora.
- Bloem'hof** (bloementuin), m. — hoven.
- Bloem'ig** (bebloemd), bn.; — er, — st: een — e weide; fig. — e aardappelen, d.i. droog en melig.
- Bloemist'** (bloemkweeker), m. — en.
- Bloemisterij'** (kweekkerij v. bloemen), v. — en.
- Bloem'katje** (plantk. bijzondere bloeiwijze), o. — katjes: de wilg, de els draagt — katjes.
- Bloem'kelk** (beschuttende, meestal groene blaadjes, die den knop omvatten), m. — kelken; — **knop** (knop, waaruit zich een bloem ontwikkelt), m. — pen; — **kool** (plantk. sluitkool met vleezige bleekgele bloemstelen), v. — koolen; — **korf** (bloemenmand), m. — korven; — **krans** (vechtwerk van bloemen), m. — en.
- Bloem'kroon** (gekleurde, kransvormig geplaatste bloemblaadjes), v. — kronen; — **lezing** (verzameling van uitgelezen proza- en dichtstukken), v. — lezingen; — **markt** (markt v. bloemen), v. — en; — **perk** (tuinperk met bloemen), o. — en; — **pot** (voodde, onverglauwde aarden pot tot het kweeken v. tuinbloemen), m. — ten; — **schilderen** (afdeeling der schilder-kunst: het schilderen v. bloemen), o. gmv.; — **spelen**, o. mv., zie Bloemenspel; — **stamper**, m. — s, zie Stamper; — **stengel** (bloemsteel, — spil), m. — stengels; — **stof** (stuifmeel), o. gmv.; — **stuk** (schilderstuk, bloemen voorstellende), o. — ken; — **tafel** (tafel voor bloemen), v. — s; — **tegel** (tegel met geschilderde bloemen), m. — s; — **tros**, m. — trossen; — **tuil** (bosje bloemen), m. — en; — **zaad** (zaad v. bloemen), o. — zaden; — **zoet** (eig. honigzoet, fig. zoetsappig, lief, vriendelijk), bn.: een — gezicht.
- Bloesem** (bloem of bloeisel v. e. vruchtboom, van vlas of koolzaad), m. bloesems.
- Bloesemen** (bloesems dragen), heeft gebloesemd: de boomen —, de erwten —; fig. de vriendschap kan — en bloeien.
- Blok** (zwaar stuk hout, steen of metaal), o. blokken: een — marmer, een — hout; fig. een — aan het been hebben (als koe of paard aan een voorpoot in de wei), d. i. niet vrij zijn in zijn doen en laten, in zijn bewegingen.
- Blok** (een aantal aaneengebouwde huizen), o. — ken; zie Huizenblok.
- Blok** (scheepst. katrol), o. — s.
- Blok'druk** (druk, voorafgaande aan den letterdruk van Koster), m. gmv.
- Blok'huis** (wachthuis, mil. houten wachttorens; W.-Amerika: huis v. bedisselde, opeengestaste boomstammen), o. — huizen.
- Blokka'de** (het af- of insluiten eener haven of kust met oorlogsschepen), v. — s; **blok-keeren** (Fr. insluiten, afsluiten met oorlogsschepen); een haven —, een kust —.
- Blok'ken** (stud. hard studeeren), ik heb geblokt; **blokker** (gezet of volhardend werker), m. — s.
- Blok'kendoos** (doos met kuben als kinderspeelgoed), v. — doozen.
- Blok'kenmaker** (maker van blokken of katrolschijven), m. — s.
- Bloks'berg** (aandr. hoogste top in den Hartz, 1300 M.), m. gmv.: in den Walpurgisnacht d. i. op 30 April viert de duivel met alle heksen feest op den —; iem. naar den — wenschen.
- Blok'schaaf** (timm. kleine schaaft met één beitel tot verwijdering van de eerste ruwheden), v. — schaven; — **schip** (afgetakeld linesschip, wachtschip), o. — schepen; — **stelsel** (het verdeelen, volgens Eng. manier, van de spoorbaan in vakken van eenige K.M.), o. gmv.; — **wachter** (spoorbeambte, belast met het toezicht op of over een blok of baanvak), m. — s; — **werk** (het machinaal maken van sigaren, ook dergelijke sigaren), o. gmv.; — **zellen** (schaatsenrijden met lange slagen, terwijl men bij elke streek flink overhelt), ik blokzeilde, heb geblokzeild.
- Blom** (bloem), v. bloemmen; verkl. — **metje**, o. — s.
- Blond** (lichtgeel), bn.; — er, — st: een — e vlecht.
- Blon'de** (fijne zijden kant, zoo genoemd om de geelachtige kleur), v. gmv.
- Blondi'ne** (blond meisje, blonde vrouw), v. — s.
- Blond'je** (blond meisje, blond kindje), o. — s.
- Blood'aard** (lafaard, laf man), m. — s.
- Bloode, bloo** (vreesachtig, bedeesd), bn. en bw.; bloeder, bloedst; zie Bleu.
- Bloohar'tig** (angstig, bang, schuchter), bn. en bw.; — er, — st: een — kind; — **heid**, v. gmv.
- Blooheld** (beschroomdheid), v. gmv.
- Bloot** (onbedekt, naakt), bn. en bw.; — er,

- st; met het -e hoofd, met -e voeten, met den -en degen; op het -e paard, zonder zadel; met het -e oog, zonder bril, vergrootglas, verrekijker, enz., fig. een -gerucht, niets anders dan, een -e formaliteit, een - vermoeden; hij deed het - om te plagen, enkel; de moord geschiedde open en -, voor ieder zichtbaar; het land lag toen open en - voor den vijand, onbeschat, ongedekt.
- Bloot'en** (de huiden in de looierij ontblooten of ontharen), ik blootte, heb gebloot; z. Plote n.
- Bloot'geven**, **zich** (zich onvoorichtig blootstellen), ik gaf mij -, heb mij -gegeven; fig. zijn zwakheid laten blijken; -**leggen** (openbaren, laten zien), ik legde -, heb -gelegd of -geleid: den wortel van een boom -, fig. zijn zaken -; -**liggen** (openliggen), het lag -, heeft -gelegen: het land lag - voor den vijand, ongedekt.
- Bloots'hoofds** (met ongedekten hoofde), bw.
- Bloot'staan** (blootgesteid zijn aan), ik stond -, heb -gestaan: aan allerlei gevaren -.
- Bloot'stellen** (in gevaar stellen), ik stelde -, heb -gesteld: zich aan iets -, niet op zijn hoede zijn, zich blootgeven.
- Bloots'voets** (barrevoets, met bl. voeten), bw.
- Bloot'wol** (wol v. gestachte schapen), v. gmv.
- Blos** (roode kleur op de wangen), m. gmv.: de - der deugd, de - der schaamte, de - der gezondheid; fig. van vruchten.
- Blouse** (ruim hangende, blauwe werkkleed, ook, ruim damesjacket of -jak, jongensbuisje), v. -s; lees: bloe-ze, ook, **Bloes**; -**man** (proletarier), m. -lui, ook -mannen.
- Blouw'el** (heinepbraak), m. -s.
- Blozen** (een blos krijgen, rood worden), ik bloosde, heb gebloosd: gij doet mij -, als de kreeft zei tegen de braadpan (v. Lennep).
- Blo'zend** (een blos hebbend of krijgend), bn.: -e wangen, een - gelaat; hij antwoordde -.
- Bluf** (grootspraak), m. gmv.: - slaan.
- Bluf'en** (pochen, snoeven), ik heb gebluft: op iets -; -**fer** (praalhan), m. -s; -**ferij'** (snoeverij, opsnijderij, pochertij), v. -en.
- Bluf'der** (Eng. lompe fout, flater), m. -s.
- Blusch'gereedschap** (gereedschap, hetwelk bij het blusschen van een brand noodig is), o. -gereedschappen; -**middel** (al wat dient tot brandblussching), o. -middelen.
- Blus'schen** (uitdooven door water), ik heb gebluscht: een brand -; kalk -, z. Lesschen.
- Blut**, **bluts** of **blutsch** (verdoffing uit bloot: alles in het spel verloren hebbende), bn.: ik ben nu -, fig. arm, berooid, kaal.
- Bluts** (slag, kneuzing, buil, blaar), v. -en; een helm vol schaarde en -en.
- Blut'sen** (kneuzen, b.v. van vruchten, deuken), ik blutste, heb geblutst; -**ing**, v. -en.
- Bo'a** (slangvormige halskraag v. bont), v. -'s.
- Boa-constrict'or** (dierk. niet-vergiftige reuzenslang, v. 10-13 M., in de keerkingslanden der oude en nieuwe wereld), v. -tors; ook Bo'a geheeten; zie Koningslang.
- Boa'ja** (Mal. kaaiman), m. -'s.
- Boaner'ges**, m.: hij is een -, een man, vooral prediker, vol heftigheid en vuur, hij is een vurig ijveraar; verg. Markus 3:17.
- Board** (Eng. directie, bestuur), m.
- Boarding-house** (Eng. kosthuis), o. -s.
- Board of trade** (Eng. kamer v. koophandel), m.
- Bo'az**, m.; Bijbel. hij is zoo rijk als -, zeer rijk, Ruth 2:1. (z=s).
- Bob**, eig. **Bob'slee** (Eng. lange, lage slee met stuurrichting, voor één of meer personen, om er steile hellingen mee af te glijden), v. bobs, -sleeën; -**sleewedstrijd** (wedstrijd van bobsleeën), m. -en.
- Bob'bekop** (waterhoofd; scheldn. domkop, dwarskop), m. -koppen.
- Bob'bel** (waterbel, luchtbel in water; blaar, buil), m. -s.
- Bob'helen** (klankn. met bobbels koken, hevig koken), het heeft gebobbeld; -**ing** (opborreling, fig. opbruising), v. -en.
- Bob'belig** (met bobbels), bn.; -er, -st: het ijs is hier erg -.
- Bob'berd**, **bob'ber** (dikzak, goedge dikzak, fig. lomperd), m. -s.
- Bobby** (Eng. Engelsche politieagent), m. bobbies.
- Bobijn'** (garenklos, spoel), v. -en; zie Babijn n.
- Bobijn'en** (garen opwinden), ik heb gebobijnd.
- Bo'che** (scheldnaam voor een Duitscher in den mond der Franschen en Belgen), m. -s.
- Bo'chel** (buit), m. -s; zegsw. zich een - lachen, eig. zoo lachen, dat men den rug kromt tot een bochel, geweldig lachen; ook: persoon met een bult, zie Bocheljoen, Bultenaar.
- Bo'chelaar** (bultenaar), m. -s.
- Bo'chelen** (naarstig en zwaar als met gekromden rug arbeiden), ik heb gebocheld; fig. wat kan het mij -, schelen, bommen. gzm.
- Bocheljoen'** (spott. gebochelde), m. -en.
- Bocht** (slingerend als jongensspel), v., zie Bochten; zegsw. in de - sprongen voor iemand, d.i. iem. helpen, zijn partij opnemen.
- Bocht 1.** (kronning, inham, baai), v. -en: een weg met -en; de rivier maakt hier een -, een - in een uitgespannen touw, in de - springen, bij het touwtje-springen; fig. zich in alle -en wringen, zich karakterloos naar alles schikken en plooiën; aardr. de - van Guinea, W.-Afrika; 2. (afgesloten gedeelte v. e. weiland, dicht bij den ingang), v. -en: in de - worden de melkkoeien verzameld vóór het melken gew.
- Bocht** (slechte waar), o. gmv.: - van wijn, van sigaren, van tabak, uitschot.
- Boch'ten** (slingerend, omsingelen), de jongens bochtten, hebben gebocht; zie Bocht.
- Boch'tig** (met bochten, kronkelend), bn.; -er, -st: een - pad, het - eikeblad, een -e rivier.
- Bock'bier** (geelachtig, zoet Beiersch bier uit Aimbock in Beieren), o. (soorten), o. -en.
- Bod** (aanbod), o. gmv.: een - doen, een prijs bieden; het hoogste - doen, zijn - verhoogen; twee aan -, twee bieden hetzelfde.
- Bod'den** (aardr. inham aan de Pommersche kust), m. -s.
- Bode** (boodschapper, gezondene), m. en v. -n.
- Bode'ga** (Sp. wijnkelder, wijnhuis), v. -'s.
- Bod'em** (grond, aardkorst; schip; onderste vlak), m. -s: de - van Nederland; op den - der zee; oorlogs-, oorlogsschip; de - van een vat, van een kuip; fig. aan iets den - inslaan, het met opzet vernietigen: aan rechtmatige verwachtingen kan de - ingeslagen worden.
- Bod'em'en** (van een bodem voorzien), ik bodemde, heb gebodemd: een vat -.
- Bodemerij'** (het opnemen van geld, tegen hooge premie, en wel op een schip of de lading als pand), v. -en; -**brief** (akte, waarbij de bodemerij wordt aangegaan), m. -brieven; -**gever** (schietter van geld op bodemerij), m. -s; -**nemer** (geldnemer op bodemerij),

- m. -s; -**rekening** (rekening in koopmansboeken over de gesloten bodemertij), v. -en.
- Bodemloos** (geen bodem hebbende), bn.: een - vat, zie Danaïden: een - looze afgrond.
- Bodenbrood** (fooi aan den bode als bringer van een goede tijding), o. vero.; -**loon** (loon van den bode of van een dienstbode), o. -en.
- Bodenmeer**, -**zee**, of het Meer van Constanz: aardr. het is het grootste Duitse meer, aan den voet der noordelijke Alpen.
- Bodes** (dicht. vrouwelijke bode), v.; ook: *Bodesse*, v. bodessen.
- Bodin'** (vrouwelijke bode), v. bodinnen.
- Body** (Eng. lichaam, lijf), o.: iem. op zijn - geven, hem slaan.
- Boe**, tw.: - noch ba zeggen, geen enkel woord zeggen, geen kik laten hooren; zonder - of ba te zeggen sprong hij over boord, totaal onverwacht, zonder eenige waarschuwing.
- Boeja**, boewa'ja, m. -'s, fig. apache, blank en bruin gespuis in de groote steden van O.-I.
- Boe'boek** (O.-I. houtworm), m. -s.
- Boe boer** (O.-I. brj, pap), v. gmv.
- Boed'ha**, eig. de verlichte, de wijze: stichter van het Boeddhaïsme of Boeddhisme in Z.-Azië, hervormer van het Brahmaïsme: - is de Ind. prins Gautama, ± 620-543 v. C. (dh = d).
- Boeddha'is me** (godsdiens van Boeddha in Z.-Azië, welke zich heeft ontwikkeld uit het Brahmaïsme), o.: het hoofdbegrip van het - is lijden, totdat de ziel wordt verlost door oplossing in de oneindigheid, zie Nirvāna; het - wordt beleden door 120 miljoen Aziaten en de voornaamste geboden zijn: onthouding van moord, diefstal, leugen, dronkenschap, onkuisheid. (dh = d).
- Boeddhist'** (belijder of aanhanger van de leer van Boed'ha), m. -en. (dh = d).
- Boeddhist'isch** (volgens de leer van Boed'ha), bn.: -e beschouwingen.
- Boedel** (nalatenschap), m. -s: een - aanvaarden, een - verwerpen, een - scheiden; een - redderen, d. i. regelen; ook, **Boel**: -**beschrijving** (inventarisopmaking door een notaris), v. -en, zie Beneficie; -**huus** (erfhuus), o. -huizen, zie Boelhuus; -**lijst**, v. -en, zie Inventaris; -**redder** (eig. boedel-beredder, d. i. -regelaar), m. -s, thans Exeuteur-testamentair, zie Beredderen; -**scheiding** (verdeling van den nagelaten boedel onder de erfgenamen), v. -en.
- Boef** (deugniet, schurk, schavuit), m. boeven; -**je** (knaap-deugniet), o. -s.
- Boeg** (voerste gedeelte van den voorsteven van een schip), m. -en; zegsw. nog heel wat werk voor den - hebben, vóór zich hebben, voor de borst hebben, evenals een lange reis; het over een anderen - wenden, d. i. het schip over (op) een andere zijde leggen, en dus van streek, van koers veranderen, fig. iets op andere wijze beproeven, aan het gesprek een andere richting geven; -**anker** (zwaar anker op groote schepen), o. -ankers.
- Boeginees'** (O.-I. bewoner van Z.-W. Celebes en de daarbij liggende eilanden), m. -eezen.
- Boeg'kruisen** (laveeren), ik boegkruiste, heb geboegkruist. v. i. g.
- Boegseeren** (een schip met lijnen aan één of meer sloepen bevestigd al roeiende voorttrekken of voortsleepen), ik heb geboegseerd; -**seer'lijn** (touw, waarmee het schip aan een boegseersloep is bevestigd), v. -lijnen.
- Boeg'spriet** (scheepst. een over den voorsteven uitstekend rondhout), m. -sprieten: de - vormt den hoofdstevan van het tuig; -**loopen** (volksspel: het loopen over een gladgemaakte horizontaal liggende mast, waaronder een zeil met roet, zaagsel, enz.).
- Boeg'stag** (kabeltouw, staaldraadtouw, als steun van den boegspriet), o. -stagen.
- Boe'ha** (klankn. veel drukte, leven, rumoer, geschreeuw), m. en o.; zie: Boha, Poeha.
- Boei** (kluister, keten), v. -en: in - en klinken of sluiten; ds - en slaken, verbreken, zie: Handboei, Voetboei; fig. de vorst slaat de wateren in - en, zie Winterboei; beken en vieten verbreken hun - en, de ijskorst.
- Boei 1.** (drijvende tonneboei of ijzeren ton, vroeger helrood van kleur, aan een geankerden ketting of een touw op het water drijvende om ondiepten of de vaargeul aan te wijzen, baken, b.v. op de Schelde), v. -en: een kleur als een -, d. i. hoogrood, door warmte, haast, enz.; 2. (reddingswerktuig, leeren of linnen gordel, met kurk gevuld), v. -en.
- Boei** (O.-I. gevangenis, b.v. te Batavia), v. -en.
- Boeien** (de zijden van een schip ophoogen met plankwerk), ik heb geboeid.
- Boeien** (vastbinden, in de boeien sluiten), ik heb geboeid; fig. de aandacht -, kluisteren; de toehoorders -, hun aandacht bezighouden.
- Boei'end** (de aandacht spannend), bn. en bw.; -er, -st: een - spreker, een -e roman, een -e schrijver; - vertellen.
- Boei'er** (klein pleziervaartuig voor de binnenwateren, voor en achter hoog opgeboeid; speeljacht met een mast en wat zeil), m. -s.
- Boei'lijn**, v. -lijnen; zie Boelijn.
- Boek 1.** (een samengebonden aantal bedrukte, beschreven of blanco-vellen), o. boeken; -**je** (ook -ske en -sken), o. -s; zegsw. van iem. een -je opendoen, zijn euvelदान aan den dag brengen; spreken als een -, duidelijk, niet weifelend; dat is voor hem een gesloten -, hij weet van die zaak niets af, deze is hem vreemd; buiten zijn -je gaan, bevoegdheid; zie Blauwboek, Dag-, Groot-, Hand-, Kas-, Kerk-, Leer-, Lees-, Notitie-, Oranje-, Reken-, School-, Schrijf-, Teekenboek, enz.; verder: het - der boeken, d. i. de Bijbel of het - Gods; een - in prachtband, zie ald.; fig. het - der natuur, de Schepping; zie nog: Blauwboek, Libretto en Boekhouden 2. (min of meer zelfstandig deel van een boekwerk, v. e. dichtwerk, enz.), o. -en: de -en des Bijbels, zie ald.; de vijf -en van Mozes, zie Pentateuch; de 24 -en van de Ilias. 3. (papiermaat, 24 vel schrijf- of 25 vel drukpapier), o. boeken; 4. (250 blaadjes bladgoud om te vergulden, in een boekje vereenigd), o.; -**je**, o. -s.
- Boek** (wellicht uit boekel, Fr. boucle: ter zijde uitstekend sieraad aan het oortijzer of aan de slagen, in N.-H. gedragen), m. -en.
- Boek'aankondiging** (mededeeling in krant of tijdschrift, dat een boek is verschenen of eerlang zal verschijnen), v. -en.
- Boek'achtig** (schoolsch, gemaakt), bn. en bw.: een of ander - gezegde, (C.O.); - spreken.
- Boek'anier'** (busseljager, wildaef, roofjager), m. -s; de -s waren in de 2e helft der 17e eeuw de schrik der Sp. koloniën.
- Boek'band** (band van een boek), m. -en: meestal eenvoudig Band: de - bestond in de Middeleeuwen uit leer, hont, zijde, goud

of zilver, soms uit ivoor, en was het rijkst bewerkt aan de voorzijde; — **beoordeeling** (het beoordeelen van een boek in een krant of tijdschrift), v. — en, zie Recensie; — **beschouwing** (boekbeoordeeling), v. — en; — **binden**, o. gmv.; — **binden**, m. — s; — **bindery** (bedrijf of werkplaats), v. — en; — **deel** (een der deelen van een boekwerk), o. — en: dat spreekt — en, dat zegt zeer veel; — **drukken** (het drukken van boeken, typographieren), o. gmv.; — **drukker**, m. — s; — **drukkerij** (bedrijf of werkplaats van den drukker), v. — en: de — vereischt de samenwerking van den stempelsnijder, lettergieter, zetter en drukker, zie ald.; — **druk-kunst** (de kunst van boeken te drukken met afzonderlijke letter-typen), v. gmv.: de uitvinding der —, ± 1423; zie Typographie. **Boe'kel** (haarkrul van valsch haar), m. — s. **Boe'ken** (in het boek opschrijven), ik heb geboekt: uitgaven en inkomsten —, noteeren. **Boe'kendegort** (boekweitgort), v. gmv. **Boe'kenhanger** (boekenrek), m. — s; — **ka-mer**, v. — s; — **kast**, v. — en; — **kennis** (kennis van boeken; onpractische kennis), v. gmv.; — **kist**, v. — en; — **kraampje** (—stalletje), o. — s; — **lijst** (catalogooy), v. — en; — **map** (omslag, tasch, portefeuille voor boeken of papieren), v. — pen; — **plank** (plankje tegen den wand om boeken op te zetten), v. — en; — **rek** (rekje voor boeken), o. — rekken; — **stalletje** (boekenkraampje: plank op schragen voor de markt-etalage van oude boeken), o. — s; — **taal** (taal, in boeken gebezigd), v. gmv.; — **tasch** (schooltasch), v. — tasschen; — **wijsheid** (wijsheid, uit boeken geput), v. gmv. **Boekerij** (bibliotheek), v. — en. **Boek'formaat** (uiterlijke vorm v. e. boek), o. — formaten; zie: Plano, Folio, Quarto, Octavo, Duodecimo. **Boek'handel** (handel in boeken), m. gmv.: de *Nederlandsche* —, de gezamenlijke boekhandelaars; *oude* —, handel in oude boeken; *tweedehands* —, handel v. iem. die boeken op een fondsveiling (z. ald.) of van een uitgever opgekocht voor mindere prijzen, soms voor spotprijzen van de hand tracht te doen; — **handelaar** (boekverkooper), m. — s, — aren. **Boek'houden** (ontvangsten en uitgaven in de boeken bijschrijven of aantekenen), ik heb — gehouden; — **houder** (iem., wien het bijhouden der boeken is opgedragen), m. — s; — **houding** (het bijhouden van boeken), v. — en; — **houdster** (vrouw. boekhouder), v. — s. **Boe'kit** (O.-I. heuvel), m. — s: de lichtgroene, van wouden beruofde —. **Boek'jaar** (tijdsruimte van een jaar, b. v. van 1 Jan. — 31 Dec., op het eind waarvan de koopmansboeken worden afgesloten en de balans wordt opgemaakt), o. — jaren. **Boek'staven** (te-boek-stellen, in schrift vermelden), ik — staafde, heb geboekstaafd. **Boek'vink** (dierk. een der namen van den gewonen vink), m. — vinken. **Boek'weit** (graansoort, in 't begin der 15e eeuw uit Azië naar Europa overgebracht), v. gmv.: *zand* — en *veen* —; — **bloem**, v. — bloemen; — **dop** (—bolster), m. — pen; — **gewas**, o. gmv.; — **oogst**, m. — en; — **schoonder** (werktuig, om de boekweit te reinigen), m. — s; — **veld**, o. — en; — **zaad** (vrucht der boekweitplant), o.; — **zeil** (zeil,

waarop de boekweit gedorscht wordt), o. — en. **Boek'weitflensje** (dun pannekoekje), o. — s. **Boek'weitgort**, v. gmv.; — **koek**, m. — en; — **meel**, o. gmv.; ook, in de spreekt: *Boekendegort*, *Boekendekoek*, *Boekendemeel*. **Boek'werk** (boek van eenigen omvang), o. — en: *fraaie* — en *staan in zijn boekenkast*; — **winkel** (winkel van een boekhandelaar; winkel, waarin men boeken verkoopt), m. — winkels; — **worm** (larve van zekere mot; spottend en dan — *wurm*: boekenman, kamergeleerde), — wormen. **Boel** (menigte), m. gmv.: *een* — *boeken*, *massa*; fig. *een treurige* —, *zaak*, *toestand*. **Boel**, m. boelen; zie Boedel. **Boel'dag** (dag, waarop boelhuis wordt gehouden), m. — dagen; — **goed** (meubelen, vee, d. i. roerend goed, dat op den boeldag onder den hamer komt), o. — goederen; — **huis** (openbare verkoop van een inboedel of nalatenschap, ook een venduhuis), o. — huizen, vero. thans: Erfhuis. **Boe'lijn** (scheepst. lijn, om de zeilen meer aan den wind te halen), v. — lijns; ook, Boelij n. **Boel'kenskruid** (plantk. leverkruid), o. gmv.: *het* — *groeit in veenstreken langs den waterkant*, ook: Boeltjeskruid. **Boe'loe-boe loe** (O.-I. afstoffer, plumeau, vederstoffer), v. — s. **Boe'man** (eig. man, die de kinderen bang maakt door zijn boe, boe: bieteblauw, baas kinderschrik), m.: *pas op, ik zal den — roepen!* **Boem'boe-boem'boe** (O.-I. specerijen voor de rijsttafel), v. mv. **Boe'melen** (slechteren, in herbergen loopen), ik heb geboemeld; — **trein** (sukkeltrein), m. — treinen: het tegenst. van Sneltrain. **Boe'merang** (houten werptuig der Australiërs, 7 dm. lang dat achter den werper weer neerkomt), m. — s; uit: Boomerang. **Boe'nder** (bezempje), m. — s: *een platte* —. **Boe'nen** (reinigen, schoonruyven), ik heb geboend: *de meubels* —; fig. *ik zal hem* —, *weg-jagen*; — **er** (man, die boent), m. — s; — **sel** (wasachtige stof), o.; — **was** (boensel), o. gmv. **Boer** (landman, eig. woongenoot, buurgenoot, *gevuur*), m. — en: *een boer heet naar de streek*, waar hij woont: *duin* —, *klei* —, *veen* —, *zand* —, *hei* —; naar de namen van 't vee: *geiten* —, *schaap* —, *bie* —, *vogelstruis* — (Z.-Afrika); naar den naam van zijn hoofdproduct: *kaas* —, *zuivel* —, *aardappel* —, en bij uitbreiding: *boter* —, *melk* —, of nog ruimer: *turf* —, *visch* —; zegsw. *op den* — *reizen*, of *den* — *opgaan*, het platte land als koopman-ruilebuiters afloopen. **Boer** (figuur in 't kaartspel), m. boeren: *har-ten* —, *schuppen* —, enz. **Boer** (wellicht in verband met *bor* in *borrelen*: *oprisping*), m. — en: *een* — *laten*. **Boe'ran**, m. — s; zie *Buran*. **Boer'de** (letterk. 14-eeuwsche sproke, waarvan de stof ontleend is aan het volksleven), v. — n: de — is kluchtig, vol comischen spot en vol uitgelatenheid. **Boerderij** (boerenhoeve met omgelegen akkers, weiden, enz.), v. — en; verkl. — *tje*, o. — s. **Boe'ren** (het bedrijf van landbouwer uitoefenen), ik boerde, heb geboerd. **Boe'renarbeider** (daglooner, bij één of meer boeren in 't werk), m. — arbeiders; — **bedrijf** (al de werkzaamheden op en om de boerderij), o. gmv.; — **bedrog** (lomp aangelegd bedrog), o.; — **bond** (vereniging van landbouwers),

m. -bonden; de - heeft onderlinge of collectieve hulp, b.v. het gezamenlijk aanschaffen van landbouwwerktuigen enz. ten doel; -**boon** (de groote boon of tuinboon), v. -boonen.
Boerenbrui'loft (brui'loft in den boerenstand, ludruchtige bru'loft), v. -en; -**dochter** (een dochter van een boer), v. -s; een rijke -, ook: Boerendeern, v. -en; -**dorp** (kleinacht. een dorp, waarin veel boeren wonen), o. -dorpen; -**dozijn**, o.: dertien is een -, d. i. heeft één extra; -**dracht** (kleedij van menschen uit den boerenstand), v. gmv.; -**erf** (bouwhoeve met nabij- of omgelegen grond), o. -erven; -**feest** (feest onter boeren), o. -feesten: een - vieren; -**gerecht** (boerenkost), o. -gerechten; -**her'berg** (dorpsherberg, met vooral boeren als klanten), v. -herbergen; -**hoe've** (huis en erf der boerdery, boerenhuizinge), v. -n; -**hof'stede** (boerenhoeve), v. -n; -**huis** (landbouw-waoning), o. -huizen.
Boerenjon'gens (rozijnen op brandewijn), m. mv.: een glas -; -**ker'mis** (kermis op het platte land, op het boerenworp), v. -kermissen; op een - gaat het soms ruw en rumoerig toe; fig. dik, ruw feest; -**kers** (de gemeene veldkers), v.; o. k boerenw'sterd. wilde mosterd, tashjeskruid; -**kin'kel** (scheldn. lompe, ruwe boer), m.; -**knecht** (inwonende dienstknecht op een boerdery), m. -knechts; -**kof'fie** (nl. met kaneel en suiker), v.; -**kool** (bladkool met krul'aderen), v. -koolen; ook het mues er van bereid: wij eten vanmiddag - of boerenmoes; zie ook Spruitjes; -**krijg'** (gesch. opstand der boeren in 't begin der 16e eeuw (1524) in Mittel- en Zuid-Duitschland), m.
Boerenkrijt' (de gezamenlijke teekens, waarmee de wijkwiler den boer het bedrag voorrekent), o.: met - r. kenen, d. i. met streepje op de toonbank, b.v. 1 = cent, V = stuiver, enz.; -**leen'bank** (geldbank, waar de landbouwer tegen matige rente contant'n kan bekomen. onder verband v. grond of v. te velde staande vruchten), v. -leenbanken, z. Raiffeisenbank; -**meid'** (inwonende dienstbode op een boerdery), v. -meiden; -**meis'jes** (abrikozen op brandewijn), o. mv., z. -jongens; -**meusch'** (iem. uit den boerenstand), m. -menschen; kleinacht. o.; -**nach'tegaal** (de musch, doch vooral de kivoorsch), m. -nachtgaa's, -galen; -**oor'log** (gesch. opstand der boeren in Duitschland in 1524), m. gmv., zie Boerenkrijg; -**oor'log** (strijd tusschen Boeren en Engelschen in Z.-Afrika in 1900), m.; -**op'roer** (gesch. opstand der boeren in Frankryk tegen den adel, 1357), o., zie Jacquerie; -**paard'** (zwaargebouwd paard, dienstig voor den veldarbeid), o. -paarden; -**plaats'** (boerenhoeve, boerenhuizinge), v. -plaatzen; -**schro'men** (het spel, boerenschroom, spelen), ik -schroomde, heb geboerenschroomd; -**schroom'** (gezelschapsspel met prentjes en dubbelsteenen), m.: het spel draagt zijn naam naar een der spelenden, den ontvanger der belastingen; -**sjees** (ouderwetsch, hoog, tweewielig rijtuig op riemen), v. -sjeezen.
Boerenstand (de stand der landbouwers in de maatschappij), m. gmv.; -**vrouw** (vrouw uit den boerenstand), v. -vrouwen; -**wagen** (wagen tot het vervoer van landbouwproducten), m. -s; -**werf** (boerenerf), v. -werven,

gew.; -**woning** (huis van den landman, boerenhoeve), v. -woningen; -**Zaterdag** (de 2e en 3e Zaterdag in October, in N.-Holland en Utrecht, op welke de boerenknechts zich tegen 1 Nov. verhuren), m. -Zaterdag; -**zoon** (zoon van een boer), m. -zoons, -zonen; z. ook Boerendochter; -**zwaluw** (zwaluw met gelachtigen buik en fraai roodachtige borst), v. -zwaluwen.
Boeriaat (inboring van Siberië), m. -aten.
Boerin' (vrouw uit den boerenstand), v. -nen; bij overdr. vrouw met lompe manieren.
Boerin'nenjak (kort bovenkleedingstukeener boerin), o. -jaken; -**kap**, v. -kappen, zie Kap; -**kleeding**, v. gmv.; -**muts**, v. -mutsen; -**stem**, v. -stemmen.
Boer'ka (ronde, viltwollen muntel der Kazakken en Kaukasiers), v. -'s.
Boer'noes (lange, ruime overmantel van witte wollen stof met kap, der Arabieren), m. -en; ook **Bur'noe**, **Boer'noe**: de - der zeeofficieren, wjde overjas.
Boersch (lompe, als een boer), bn. en bw.; -er, -t: -e manieren, hij praat nog al -; -**heid** (ongemanierdheid), v. -heden.
Boert (uit boerd: scherts, tuim), v. gmv.: iets voor - opnemen, als grap, kortswijl, zie: Badinage, Raillerie.
Boert'en (schertsen, gekscheren, mallen), ik boertte, heb geboert.
Boert'end (op schertsenden toon), bn. en bw.: een - ge-prek, hij sprak half -, half ernstig.
Boertenderwijs', -**wijze** al schertsend), bw.
Boert'erijs (kortsweyl, kwinkslag), v. -en.
Boer'tig (grappig), bn.; -er, -st: een -e stijl, -e taal, het - liedboek van Bredero; bw.: - spreken, - vertellen.
Boes (achterdzel v. d. koestal), v. boezen.
Boes'kool (witte kool), v. -koolen; gew. voor Buis'kool.
Boet (schuur, loodsje), v. -en: ze (de biggen) binnen in de -, (C. O.) gew.
Boete (vergoeding, geldstraf), v. -n; -**doening** (versterking: kastijding, strenge vasten, ruw vewaad, gebed, enz.), v. -doeningen.
Boet'kleed, o. -eren; zie Boet'kleed.
Boet'eling (persoon, die boete doet), m. en v. -en, vr. ook: -linge, -n.
Boet'en (herstellen, verbeteren; boete doen, voldoen), ik boette, ik heb geboet: een net -, een ketel -, d. i. oplappen; hij zal voor dat verraad -, d. i. lijden; zijn lusten -, zijn goud-dorst -, bevredigen: zijn leestlust -, (Bild.); -ing, v. -en: tot - der zonden.
Boet'en (vuur aansteken, eig. vuur slaan), hij boete, heeft geboet: vuur -, aanleggen, aansteken, opstoken.
Boet'eport (extra-port voor niet of onvoldornde gefrank'erde brieven), o. -porten.
Boet'gebed (gebed, waarin men boete doet), o. -en; -**gewaad** (boet'kleed), o. -waden; -**gezant** (boetprediker), m. -en: Johannes de Dooper, de -; -**kleed** (kleed van grove stof, hetwelk men tot boete op het bloote lijf draagt), o. -kleedren; ook Boet'kleed; -**ploging** (boetedoening), v. -en; -**prediker**, m. -s; -**preek** (strafpredikatie, vaak schertsend), v. -en; -**profeet** (-gezant), m. -profeten; -**psalm** (psalm, smeekend om verzoening met God), m. -psalmen: de zeven -en.
Boetsseeren (verwant met bootsen: in was of klei in behoortijken vorm nabootsen b.v. van vruchten, dieren, menschen, enz.), ik heb ge-

boetseerd; bij uitbreiding: *formeeren, schep-
pen*: God boetseerde al den aardkloot, (Vondel); — **der**, m. —s; — **kunst**, v. gmv.

Boetvaardig (eig. vaarutig om boete te doen, gezind tot voete), bn.; —er, —st; — **heid**, v. gmv.: R.-K. het sacrament van —, de biecht.

Boevenbende (dieventroep), v. —benden; — **jacht** (gemeen volk, grauw, gespuis), v.; — **nest** (vrijplaats voor bunkroetiers), o. vero.; — **pak** (een aantal boeven), o. gmv.; — **streek** (schurkenstreek), m. —streken; — **stuk** (fig. boevenstreek), o. —ken; — **taal** (lage taal, ook Bargoensch), v. gmv.; — **tronie** (gemeen gezicht), v. —s.

Boewaja, m. —s; zie Boeaja.

Boezel 1. (boezelaar), m. —s; 2. (boezelgoed, boezelstof), o. gmv.

Boezelaar (voorschoot), m. —s.

Boezem (eig. borstholte, borst; fig. inborst, hart, gemoed), m. —s: een eerlijk hart in den — dragen, een wensch in zijn — koesteren.

Boezem (voorloopige bergplaats voor het overtollige water van één of meer polders, v. bestaande vaarten, kanalen enz.), m. —s: de — van Rijnland, een vrije —; — **kade** (dijk langs een boezem of vaart), v. —kaden; — **land** (hooger gelegen land van den polder), o. —landen; — **peil** (het peil of de hoogte, waartoe het water in een boezem mag worden opgevoerd), o. gmv.; — **water** (het water buiten den polder n.l. in den boezem), o.

Boezem (kring van bijeenbehorende personen), m. gmv.: het voorstel kwam uit den — van het bestuur, uit den — der vergadering.

Boezenvriend (intieme vriend), m. —en; — **vriendin** (hartsvriendin), v. —vriendinnen.

Boezeroen' (Fr. bourgeron, scheperskiel: een kleedingstuk van werklieden, dat als onderbloes of overtrek dient), o. en m. —en.

Bof (klankn.: slag, stoot), m. —fen: hij doet dat op den —, werkt op goed geluk.

Bof (buitenkansje, zoet winstje), m. gmv.

Bof, m.: iets op den — koopen, zie Pof.

Bof (zwellings van hals en wang tengevolge van ontsteking der oorspeekseltier), m.

Bof fen (stud. geluk hebben in examens, promotie of zaken), ik heb geboft: kerel, jij boft ook altijd!; — **fer** (geluksvogel), m. —s.

Bo'gen (roemen, trotsch zijn op), ik boogde, heb geboogd: — op zijn geboorte, — op zijn talenten, — op ervaring, zich verheffen op.

Boha' (klauk. getier), tw., en als zn. m.: een grooten — maken; — **maker**, m. —s; — **makerij**, v. —en; ook: Boeha', —haai', —hei'.

Boheemsche broeders, m. mv.; zie Moravisch.

Boheemsche steenen (bergkristallen en edelstenen uit Bohemen), m. mv.

Bohemen (aadr. Oostenrijksch kroonland), o.; — **he mer** (man uit Bohemen, ook zigeuner, zwerver), m. —s.

Bohemien' (Fr. iemand zonder vast verblijf, zwerver, avonturier), m. —s, ook, Zigeuner.

Bojaar' (Russ. eig. krijger; hoogwaardigheidsbekleeder of groot-grondbezitter inz. in Rusland), m. bojaren.

Bok (mannetje der geit, der gems, der antilope enz.), m. —ken; fig. een norsch, onvriendelijk man: een — van een vent; zegsw. hij is er bij als de — op de haverkist, hij is zeer happig; ook: hijschtoestel op schepen; toestel om er boomen op te zagen; gymnastiekwerktuig voor springoefeningen; platboomd vaar-

tuig; zitplaats v. d. koetsier vóór op een rijtuig; fig. erge vergissing, misslag: *een — schirten*, een flater begaan, zie ook *Stootbok*; — **achtig** (bokkig, norsch), bn.; —er, —st.

Bokaal (Fr. bocal: groote drinkbeker, welke rondging), v. bokalen.

Bok keleder, — **leer** (boksleer, nl. van één bok), o. gmv.; — **leeren** (van bokkeleer), bn.

Bokkenees' (eig. Buegnees, in het Z. W. van Celesbes; fig., ruw, lomp mensch), m. —nezen.

Bok kenwagen, m. —s; een wagentje met één bok heet *Bokke wagen*.

Bok kepruik, v.: zegsw. hij heeft de — op, hij is niet goed gemust of gehumeurd; het woord dateert uit den pruikentijd.

Bok kerijder (gesch. lid eener rooverbende, in ± 1770 in Z.-Lomburg, d.i. in het land van Valkenburg), m. —rijders; het volksgeloof deed hen op een bok door de lucht rijden.

Bok kesprong (eig. grillige sprong), m. —sprongen: —sprongen maken, losbandig leven, krof verteren; zie Capriole.

Bok kevel (vel van een bok), o. —vellen.

Bok kig (lomp, stuursch, batsch), bn. en bw.; —er, —st; — **heid** (norschheid), v. —heden.

Bok king (gerookte haring), m. —en: *Engelsche —*, spekbokking, z. ald., fig. iemand een — geven, gmv. hem berispen; als stofnaam, v.: hou je van —? — **hang** (loods, waarin de opp-hangen haring gerookt wordt), m. —en; **bokkingje** (kleine bokking), o. —s; — **roo-kerij** (—hang), v. —en.

Boks baard (plantk. samengesteldbloemige plant: jozesbloem of morgenster), m. gmv.

Boks beugel (een met prikkels voorzien beugel, waarin vier gaten voor de vingerv., door apachen als vuustwapen gebruikt), m. —beugels.

Bokse, boks (broek), v. boksen, gew.

Boksen (met de vuist schermers), ik bokste, heb gebokst; —er (vuistvechter), m. —s.

Boks voet (sater, boschgod), m. —voeten.

Bok tor (kevertor met zeer lange sprieten en krachtigekaken, levend op boomen), v. —torren: in ons land zijn soorten van —torren, b.v. de groete- of populier —, de dennenboktor, enz.

Bol (bal, omwentelingslichaam; ook broodje), m. bollen: warme —len, broodjes; fig. pijn in den —, het hoofd; hij is een —, een zeer knap mensch, een knappe kop; — **letje**, o. —s; zie Aardbol, Hemel—, Lucht—, Wereldbol.

Bol (woorddeel van bolgewassen), m. bollen: een tulpen—, een hyacinten—; het bollenhuis, zie Bollenbaas, enz.

Bol (opgezet, poffertig, dik), bn. en bw.; —ler, —st: een knaap met —le wangen; een —le wind, ongeregelde, lauwe wind; de zeilen stonden —, opgeblazen.

Bol'a (drietiemige lasso, bezwaard met kogels in gebruik bij de Patagoniërs), v. —'s.

Bol'derik (plantk. onkruid in het graan met roodachtig blauwe bloem), v. —en: de groene —, ook bol, boller, dolik, korenroos.

Bol'derwagen (eig. bolderende, rammelende en stootende wagen: boerenwagen met huif, niet op remen of veeren), m. —wagens.

Bol'driehoek (meetk. driehoek op den bol), m. —driehoeken.

Bole'ro (Sp. volksdans in $\frac{3}{4}$ maat), v. —'s: de — wordt begeleid met zang en castagnetten.

Bole'ro (ronde Spaansche hoed), v. —'s.

Bole'ro (Sp. nauwsluitend, meestal fluweelen of zijden damesjacket met mouwen), v. —'s.

- Bolgewas** (plantk. *plant, die zich door bollen vermenigvuldigt*), o. — gewassen: *de lelie, de tulp, de hyacint behooren tot de — gewassen.*
- Bolivar** (zuiverstuk als munteenheid in Venezuela = 100 centimo's = een franc), m. — s.
- Bolk**, v. — en; zie: Wijting en Dorsch.
- Bolleboos'** (Hebr. eig. *heer des huizes*; fig. *tenn., die uitmunt in eenig vak; knap en schrander mensch*), m. — boezen.
- Bollebuis'** (*potte, tje*), v. — buizen; — je, o. — s.
- Bollebuis'** (*dikke, wedyedane knaap*), m. — buizen: *are stevige, goede — buizen*, (C. O.)
- Bollejagen** (*het werk staken in de veendergen*): *ze gingen —*, d. i. andere veenarbeiders tot staking overhalen; in de onbep. wijs.
- Bollen** (*voor den kop of bol slaan*), ik heb gevold: *een os —*; zie Dollen.
- Bollen** (*het vlas reinigen*), ik heb gebold: *ze zijn daar druk aan 't —*, het vlas ontdoen van de zaadbollen; zie: Repel, Repelen.
- Bollen** (*staken v. d. arbeid in de velen*); *ze zijn aan 't —*, gew.; zie Bollejagen.
- Bollenbaas** (*bloembollenkweker*), m. — bazen; — **handelaar**, m. — s; — **huus** (*loods, waarin men's winters de bloembollen bewaart*), o. — huizen; — **kweker**, m. — s; — **land** (*— akker*), o. — landen; — **rek**, o. — rekken.
- Bollenbakker** (*wittebroodjesbakker*), m. — bakkers; — **blazer** (*bakker, die op den hoorn blaast, als het brood gaar is*), m. — s, vero.
- Bologneezer** (*uit of van Bologna, een stad in Italië*), bn.: — *neezet of — neesche hondjes, kleine, rugharige —*; — **flesschen**, v. mv.: *peervormige, glazen flesschen*. (gn = nj).
- Bolplant** (*bolgewas*), v. — en.
- Bolrond** (*rond als een bal*), bn.: *onze aarde is —*; — **rondheid**, v. gmv.: *de — der maan*.
- Bolroos**, v. — rozen; zie Balroos.
- Bolster** (*notebast; kaf, pel, schil*), m. — s.
- Bolsteren** (*van den bolster ontdoen*), ik heb bolsterd: *noten —*, verg. Doppen.
- Bolus** (*zegelaarde, roodachtige klei*), v. gmv.; ook (*g-buk van meel, melk en suiker*), m. — sen.
- Bolvorm** (*vorm van of als een bol*), m. gmv.; *de — der aarde, de — der planeten*.
- Bolvormig** (*den vorm hebbende van een bol*), bn.; — **heid**, v. gmv.: *de — der aarde*.
- Bolvormige-drie-hoeksmeting** (*de meting van een boldriehoek*), v. gmv.; zie Platte-driehoeksmeting.
- Bolwerk** (*hoog bastion, hoofdwerk*), o. — werken; fig. *de grondwet is een — der vrijheid, een — tegen dwingelandij*.
- Bolwerken** (*verschanzen, versterken*), ik bolwerkte, heb gebolwerkt; *hij zal het wel —*, d. i. klaarspelen, in orde of tot stand brengen.
- Bolworm** (*dierk. hersenblaasworm, oorzaak der draaziekte bij schapen*), m. — wormen; fig. *de — steekt hem*, hij is in slecht humeur.
- Bom 1.** (*holle kogel met springlading*), v. — men; ook: *koker of doos met ontploffingsstof gevuld, met een misdadig doel geworpen of gelegd*; 2. *stop of spon op het bomgat v. e. vat*; 3. *plathoemde, breedgebouwde vischschuit: een Scheveningsche bom*, ze telt voor de vischvangst 7 man; 4. *stud.: een groote borrel*; fig. *groote massa of hoeveelheid: dat kost een — duiten*; tw. *klankn. —, zoo slaat de trom*.
- Bombam** (*klanknaboetsing*), tw.; als zn. (*de groote torenklok*), v. gmv.: *de groote — luidt*; ook Beddekwest.
- Bombammen** (*de klok luiden, dof galmen*) ik heb en het heeft gebombamd.
- Bombarde** (*donderbus, steenmortier, oud kanon voor steenen kogels*; ook *het zwaarste bromwerk in orgels*), v. — s.
- Bombardeeren** (*mil. met bommen beschieten*), ik heb gebombardeerd; — **bardement'** (*beschieting met bommen of granaten van furt, stad of vesting*), o. — en.
- Bombardon'** (*koperen blaasinstrument met krachtig basgeluid*), m. — s: *de — is tegenwoordig vervangen door de tuba*.
- Bombardie** (*geraas, getier*), v. gmv. gmv.: *maak toch zoo'n — niet! drukte, lawaai*.
- Bombast** (*eig. losse stof tot aanvulling van kleeven*; fig. *gezwollen of hoogdravende taal, holle klanken*), m. gmv.
- Bombastisch** (*vol bombast, hoogdravend*), bn. en bw.: *een — e schrijver, een — e stijl, wonderig; zulk een taal klinkt —*.
- Bombax** (*wolboom*), m. — en: *de — hoort in O.-I. thuis; de witte, veerkrachtige wol, die de zaden omgeeft, dient tot vulling van matrassen*.
- Bombazijn'** (*Fr. bruine, goedkope maar sterke katwonen stof voor arbeiderskleeding*), o., (soorten), o. — en: *allerlei bombazijnen, bruin en geel*; ook Pilo.
- Bombazijnen** (*v. bombazijn*), bn.: *een — broek*.
- Bombeen** (*gezwollen been*), o. — en. vero.
- Bombeeren** (*bol maken, opvullen*): *de ruggrn dier stoelen zijn gebombeerd*.
- Bomgat** (*spongat, ronde opening in den buik van het vat voor de bom*), o. — gaten.
- Bomgat** (*galmgat in den toren*), o. — gaten.
- Bomijns** (*hol ijs, luchtbel-ijs*), o. gmv.
- Bommel** (*bom van een vat*), m. — s; zegsw. *de — brak los, alles lekte uit van den briedglijken toeg*.
- Bommelerwaard** (*aadr. eiland in Gelderland, gevormd door Maas en Waal*), v.
- Bommen** (*galmen*), het heeft gebomd; spreekw. *Leege vaten — het hardst, leeghoofden hebben het hoogste woord*.
- Bommen** (*schelen*), het bomde, heeft gebomd: *wat kan het mij —!* wat gaat het mij aan, 't is mij totaal onverschillig.
- Bommerd** (*dikke vrucht*), m. — s: *wat — s van appels, peren, enz.*
- Bommschuit** (*vischpink*), v. — en; zie Bom.
- Bomvrij** (*bestand tegen een bombardement*), bn.: *een — e kelder*.
- Bon** (*schriftelijk en onderteekend bewijs, dat goed en geldig is voor de daarin uitgedrukte som of waarde, ook briefje, waarop een leverancier goederen kan afgeven*), m. — s.
- Bon** (*kaartje voor vlijt op school*), m. — s.
- Bon** (*betalingsbon, uitgegeven door het rijk, een gemeente of een werkgever*), m. — s; *bonnetje*, o. — s; — **boekje** (*boekje met zeker tal van bons*), o. — s; — **stelsel**, o. gmv.; zie ook Zilverbon.
- Bona-fide** (*Lat. te goeder trouw, op goed geloof*): *iets — doen*.
- Bona-fide-handel** (*handel, rustend op goede trouw*), m. gmv.: *bij een — heeft men de vaste overtuiging werkelijk te bezitten of te verkrijgen*.
- Bomang** (*O.-I. slaginstrument v. e. gamelan-orkest*), v. — s.
- Bonapartist'** (*in Frankrijk aanhanger van het geslacht der Bonapartes*), m. — en.
- Bonbon'** (*Fr. fijn suikergoed, allerlei suiker-*

werk), o. -s: een -doosje: het woord is door herhaling ontstaan, verg. Fr. Jou-jou.

Bonbonnière (Fr. bonbondoosje, fraai doosje voor bonbons), v. -s.

Bond (verwant met binden: verbond), m. -en: een staten-, een arbeiders-, een onderwijzers-; zie: Vereeniging en Gild.

Bondel, m. -s; zie Bundel.

Bondgenoot (iem., die medehelpt, medestander), m. -genooten; vr. -genooten.

Bondgenootschap (verdrag tusschen staten), o. -schappen; -schap

peilijk, bn.: -schappelijke verplichtingen.

Bondig (goed verbonden), bn.; -er, -st: -e kost; d. i. stevig, fig. een -oordeel, deugdelijk, degelijk; een -vrede, bestendig; een -belofte, onverbrekkelijk verbindend: een -antwoord, een -stijl, pittig; -heid (vastheid, degelijkheid), v. gmv.

Bonds'kist (Bijb. Arke des Verbonds), v. gmv.; ook: kist met allerlei gereedschap en materiaal b.v. in een Bondshotel, ten dienste van wielrijders, die lid zijn van den Bond.

Bonds'hotel (hotel, waar Bondsliden reductie hebben), o. -s; -rijwielhersteller (een hersteller van rijwielen door een der wielrijdersbonden aangesteld), m. -herstellers.

Bonds'staat (vereeniging van verschillende staten tot een rijkseenheid), m. -staten: Zwitserland is een -; ook: Bondstaat.

Bon'gerd (boomgaard), m. -s. gew.

Bonheur du jour (Fr. fraaie pronkkast, de honneur met spiegelglas), m.

Bonhomie (Fr. aangeboren of natuurlijke goedhartigheid), v. gmv.

Bonhomme (Fr. sul, goedgezak), m. -s.

Boniet (een soort van makreel, springvisch), m. -en; zie Albikoor.

Bonifatius, gesch. Evangelieprediker onder de Friezen, in 755 bij Dokkum vermoord.

Bonificatie (handel, vergoeding, schade-loostelling), v. -s. (t = s).

Bon'is: in -zijn (Lat. gegoed zijn, in ruime omstandigheden verkeren): zegsw. hij is een man in -, welgesteld.

Bonjour (Fr. groot: goedendag), o. -s.

Bonjouren (afschepen, wegzenden), ik heb hem gebonjourd; ook, met drinken enz. den tijd doorbrengen.

Bonk (stuk, schonk), v. -en; fig. oud paard, ook. zeeman: een ruwe zee-, m. -en, ook m. (voor den persoon of het dier).

Bonk'arde (de bovenste laag van 't veen), v. gmv., ook Bonksel.

Bon'ken (hard tegen iets aanstooten, rollen enz.), ik heb gebonkt; fig. stompen.

Bon'kig (groeve beenderen hebbend, grof gebouwd), bn.; -er, -st: een -paard.

Bonks'el (hovenkorst van het veen, dat bij het verturven op zij wordt gelegd), o. gmv.

Bon-marché (Fr. goedkoop), bn.; eigen-naam van winkels: au -.

Bon-mot (Fr. geestige zet, mop, kwinkslag), o. bon-mots of bonmots; less: -moo.

Bon'ne (Fr. kinderjuffrouw, meisje, belast met de zorg voor kleine kinderen), v. -s.

Bonnefool (Fr. verbastering van bonne foi: te goeder trouw), v.: op de -zwerfen, op goede kans, op goed geluk.

Bonnet (Fr. muts of hoedje van zachte stof en zonder rand), v. -ten; ook, in drie of vier punten uitlopend hoofddeksel, door R.-K. geestelijken gedragen: priesters (zwart), bis-

schoppen (paars), kardinalen (rood), pavis (wit).

Bonneterie (Fr. winkel van wollen mutsen en andere gebreide wollen goederen), v. -ën.

Bons (klanknabootsing), tw.: -, daar lag hij!

Bons (slaa, plof), v. bonzen: met een zware -viel het lichaam op den grond; zegsw. de -krijgen, afgedankt worden; iem. de -geven, zijn ontslag geven, voorgoed afwijzen.

Bonsoir (Fr. groot, goedenavond), o. -s.

Bont (gekleurde en geruite katoenen stof), o.: Friesch -, Schotsch -; -jes, o. mv., of -goed (bontgekleurd werfsel), o. -goederen.

Bont (zachtharig, bewerkt dierenvel: pelswerk, pelterij), o. -en: het -der bevers, marters, enz.; een jas met -gevoerd; in 't -gekleed; -jas (ruimhangende winterjas, met bont gevoerd), v. -jassen; -je (halskraagje van bont), o. -s; -kist (kist tot bewaring van bont), v. -en; -werk (pelswerk), o. -en.

Bont (gespikkeld, gevlekt, veelkleurig), bn.; -er, -st: een -e vogel, de -e ekster, de -e ka, kerkkauw, torenka; een -e koe, rood of zwart met wit; zegsw. hij is bekend als de -e hond, algemeen ongunstig; spreekw. Men noemt geen koe -, of er is een vlekje aan, zie Koe; hij maakt het te -, is in woord of daad al te wild, maakt het te erg; iemand -en blauw slaan, hem zoo slaan, dat hij gele en blauwe plekken krijgt, eig. blond, d. i. geel en blauw; -heid (veelkleurigheid), v.: de -van dien opschik, van die versiering.

Bont'en (van bont), bn.: een -kraag.

Bont'mantel (mantel van of met bont), m. -s; -muts (muts van bont of met bont omzet), v. -en; zie: Karpoets, Kapoets.

Bon-ton (Fr. conversatietaal van welopgevoede lieden, fijne of heschafde taal), m. gmv.

Bont'werker (fabrikant van bontwerk van pelzen), m. -werkers: -werkersknecht, m. -en of -s; -werkerswinkel, m. -s; zegsw. hij zal er welkom zijn als de kat in den -, men zal hem gauw zien te loozen.

Bouvivant (Fr. een doorbrenger, losbol, lichtmis, een doordraaier), m. -s. (ant = an).

Bon'ze (priester of monnik van Boeddha, in China en Japan), m. -s of -n.

Bon'zen (stooten, hard kloppen), ik heb gebonsd: een deur open-, mijn hart aina -.

Bon'zing (roofdier), m. -s; zie Bunzing.

Bood'schap (bericht, mededeeling, tijding, last), v. -schappen: -pen doen, koopen of inkooenen doen; ook, mondeling of schriftelijk bericht: een gemaakte -, voorgewende; de blijde -, het Evangelie; zegsw. een kind om een -sturen, een te lage kaart inleggen of onspelen: -schaplooper, m. -s.

Bood'schappen (berichten overbrengen, melden), ik heb geboodschapt: -schapper (boodschap-brenger), m. -s; -schapster, v. -s.

Boog 1. (wapen, schiettuig), m. bogen: den -spannen, de pees achteruithalen; den -ontspannen, de pees weer in rust brengen; met pijl en -gewapend; zegsw. hij vloog als een pijl uit den -, liep zeer snel; meer dan één pijl op zijn -hebben, zie Pijl; spreekw. De -kan niet altijd gespannen zijn, men kan niet altijd ingespannen bezig zijn, men dient ook een keer ontspanning of rust te nemen; zie: Handboog, Kruisboog, Voetboog; 2. (bouwk. gewelfde overkapping, ook gewelf), m. bogen: een -boven deur of venster; een -, rustende op twee zuilen; een brug met drie bogen; een triomf-, een eere-; zie:

Rondboog, Spitsboog; 3. (*kromming, bocht*), m. bogen: *een weggeschoten projectiel beschrijft een -*; verder, uitspannel: *de zon aan 's hemels -*; zie Regenboog, Dagboog; 4. (meetk. *deel van den omtrek eens cirkels*), m. bogen: *de hoek aan 't middelpunt is gelijk aan den -, waarop hij staat*; zie Cirkelboog.

Boo'gerd, boogaard (*boomgaard*), m. -s.
Booglamp (*electriche bollamp*), v. -en:
 -**raam** (*boogvenster*), o. -ramen; -**scheut** (*boogshot; de weg, door een afgeschoten pijl doorloopen*), m. -scheuten: *die winkel is een - van hier; het bosch lag een - van het dorp*; -**schutter** (*krijger, met pijl en boog gewapend*), m. -schutters. vero.

Boogs wijze, -wijze (*gebogen als een boog*), of -**wijs**, bw.: *hij leidde de klimroos -*.
Boogvenster (*venster, waarvan het bovengedeelte den vorm v. e. boog heeft*), o. -s.

Boekmaker (*Eng. beroepsbedder in de snortuwereld*), m. -s: de - *legt van zijn talrijke weddenschappen een boek aan en heet hiernaar*.

Boom (*plantk. gewas met stevig oprijzenden stam, die zich eerst op zekere hoogte boven den grond vertakt*), m. boomen; men onderscheidt de boomen in *oof-, loof- en naaldboomen*; Bijb. *de - der kennis des goeds en des kwaads; de - des levens*, twee wonderboomen in het Paradijs, Gen. 2:9; spreekw. *De appel valt niet ver van den -*, zie Appel; *Hooge - en vangen veel wind*, personen in hooge ambten staan aan allerlei tegenheden bloot, nl. aan critiek, haat, nijd, laster of vervolging; *Men moet geen oude - en verplanten of verzetten*, oude lieden moeten blijven huizen, waar ze zijn; *Een - valt niet met den eersten slag*, een zware taak kan niet opeens volvoerd; zegsw. *door (om) de - en het bosch niet zien*, geen kijk hebben op 't geheel, omdat men zijn aandacht te veel wijdt aan bijzonderheden; *aan de vruchten kent men den boom*, 's menschen karakter toont zich in zijn doen en laten of in zijn werken; *van den hoozen - af teren*, op zorgeloze wijze zijn geld verteren, zijn kapitaal openen; *een kerel als een -*, een reus; -**pje** (*kleine boom*), o. -s.

Boom 1. (*slagboom, draaiboom*), m. boomen; 2. (*noorwerp, dat op den stam van een boom gelijkt, rond voorwerp*), m. -en: *de - en van het weefgetouw; de haven-*, drijvende rondbalk, waarmee de toegang van een haven wordt of werd afgesloten; 3. (*schippersvaarboom*), m. -en; 4. (*ijzeren lat, waarmee deuren, luiken of blinden worden toegesloten*), m. -en; 5. (*een partijtje kaart*), m. -en: *laat ons een -pje jassen*; 6. *een - opzetten, een - over iets opzetten*, O.-I. lang over een onderwerp praten, babbelen, kletsen; zie Kletspraatje; 7. (*plotselinge vraag naar eenig artikel aan de beurs, groote rijzing van prijzen of koersen*), m. -en, zie Slump; 8. (O.-I. *douanekantoor, tolhuis*), m.: -**klerk**, m. -en; -**zaken**, v. mv.

Boom (*bodem*), m. bodems: zegsw. *'t is botertje tot den -*, er heerscht geluk en welvaart; ook, een goede verstandhouding.

Boomen (*een schip met een vaarboom voortbewegen*), lk heb geboomd.

Boomen (O.-I. *gezellig praten, een boom opzetten*): zie Boom.

Boomerang, m. -s; zie Boemerang.

Boomgaard, boo'gaard, boo'gerd (*hof met vruchtboomen; weide, beplant met vruchtboomen*), m. -en: *een kersen-*; *appelboomgaarden in Z.-Limburg*; zie Bongerd.

Boomkikvorsch (*kikvorsch, levend op boomen*), m. -kikvorschen; ook Boomvorsch; -**klever** (*blauwspecht*), m. -klevers; -**krulper** (*inheemsche kleine vogel*), m. -s; -**kweker** (*iem., die loof- en ook vruchtboomen kweekt, ten verkoop*), m. -s; -**kwikstaart**, m. -kwikstaarten: *de witte -*, zie Akkermannetje; -**leuwerik** (*leuwerik, die in boomen nestelt*), m. -leuweriken; -**loof** (*gebladerte der boomen*), o. gm.v.; -**loopertje** (*grijsvogeltje met spitsen bek*), o. -loopertjes; ook -**kruiptje** (*een insecteneter*), o. -s; -**marter** (*een marter, bruin met geelachtigen rug, in de bosschen van Europa levende*), m. -marters; -**olie** (*olie, geperst uit olijven*), v. gm.v.; -**pieper** (*dierk. inlandsche zangvogel, veel lijkende op den graspieper*), m. -s; -**rooien** (*het uitdoen van bosschen met wortel en al*), o. gm.v., ook: *boomen -*; -**schors**, v. -en; zie Schors; -**stam** (*het opgaande deel v. e. boom*), m. -stammen; -**valk** (*een soort van valk, die veel in Europa gevonden wordt, wat kleiner dan de edelvalk*), m. -en; -**va-ren** (*keerkringsvaren in den vorm van een boom*), v. -s; -**vell** (*gewone klimop*), o. gm.v.; -**vorsch** (-kikvorsch), m. -en; -**vrucht** (*eetbare vrucht van een boom*), v. -en; zie: Fruit, Ooft; -**wol** (*Duitsche naam voor katoen*), v.

Boon (*plantk. peulgewas, zaad der peulvrucht*), v. -en: er zijn witte, bruine, groote boonen, enz.; zegswijze: *hij is in de -en*, hij is in de war, hij is de kluts kwijt, hij doet de dingen verkeerd: dit wijst op het oude volksgeloof, dat een bloeiend boonenbed een bedwelmende uitwerking heeft; spreekw. *Honger maakt rauwe - en zoet*, honger geeft den waren eetlust; *voor spek en -en er (ergens) bijloopen, meeloopen, bijzitten*, d. i. bij eenig werk overtollig zijn, toekijken en geen werkzaam aandeel hebben; zie: Boerenboon, Duiven-, Mol-, Prinsessen-, Sla-, Snij-, Sperzie-, Tuinboon, enz.

Boonenbed (*tuinbed, waarop boonen groeien*), o. -bedden; -**bloem** (-bloesem), v. -en; -**kever** (*erwtkever*), m. -s; -**kruid** (*keule, toekruid*), o. gm.v.; -**land** (*akker met boonen*), o. -en; -**schil** (-dop), v. -schillen; -**staak** (*lange stok, waarlangs men de boonen laat opgroeien*), m. -staken, fig. *wat een -staak!* lang, schraal en houderig mensch; -**stroo** (*uitgedorschte boomplant*), o. -en; -**veld** (*akker, met boonen beplant*), o. -en.

Boon'tje, o.; in het rijmpje: - *komt om zijn loontje*, zegsw. ontleend aan een oud sprookje, de bet. is: iem. krijgt zijn verdiende loon, als hij iets misdreven heeft.

Boon'tje, o.; in de uitdr. *een heilig -*, meestal ironisch gezegd. b.v. *Nu, je bent ook zoo'n heilig - niet!* er mankeert nog al wat aan jou, je bent ook zoo braaf, zoo deugdzaam niet.

Boor (*gereedschap, om gaten in hout of ijzer te maken*), v. boren: *de knop of druif van de -*, de houten omslag of zwengel van de -; *in het lepelblad van de - zit het -ijzer*.

Booras (-stang), v. -assen; -**bank** (*werkbank, om te boren*), v. -en; -**beltel** (*werktuig van den horlogemaker*), m. -s; -**bul**

(buis van een aard of diepboor), v. — buizen.
Boord 1. (bovenste rand of kant), m. boorden: de — van een hemd, tot den — vol of boordevol; fig. de — en van een rivier, van een woud, zoomen; 2. (scheepst. zoom of rand van een schip, scheepsboord, het schip zelf), o.: kom aan — l over — werpen, uit het schip verwijderen; over — raken of vallen, te water raken; een loods aan — nemen; zegsw. fig. iemand aan — klampen, hem aanhouden, over iets aanspreken; iemand met iets aan — komen, hem een voorstel doen, hem over iets onderhouden.
Boor'den (een boord of rand maken aan, omzoomen), ik boordde, heb geboord: een vest —.
Boor devol (ten boorde toe vol), bn. en bw.: de tubbe is —; een glas — schenken, d. i. tot a. d. rand; een — volle emmer; — volletje (scherts. een glas, tot aan den rand vol), o. — s.
Boord'sel (omboording), o. — s: het — van een jas, het — van een tapijt, v. e. gordijn, enz.
Boor'kever (dierk. klein, bruin kevertje, welks larven het hout doorboren), m. — kevers; spreekt. Houttor; — machine (werktuig van smeden en timmertuig, werkende met rad en zwengel, om gaten in ijzer en hout te boren), v. — s; — machine (werktuig tot het diep boren in den grond, b.v. bij het zoeken naar steenkolenlagen), v. — s; — toren (hoog getimmerde met toestel voor grond-diepboring), m. — s; — water (geneesk. een soort van witwater uit boorzuur, tot genezing van vleeschwonden), o. gmv.; — zalf (zalf, waarin boorzuur is gemengd), v.: — werkt desinfecteerd of ontsmettend; — zuur (scheik. verbinding van boor of borax met zuurstof en waterstof), o. gmv.
Boos (kwaad, nijdig), bn. en bw.; booser. — t: de man was erg —, werd zeer —; bij overdr. een — optet; booze geesten, duivels, het was — weer, slecht; als zn. booze (de duivel), ook. slecht mensch en dan mv. boozen: God doet zijn z'n opgaan over boozen en goeden.
Boosaard'ig (kwaadaardig; slecht, zedelijk laag), bn. en bw.; — er, — st: een — e ziekte; bij overdr. een — e beschuldiging, een — e lach, — allerlei laster verspreiden.
Boosdoener (snootaard, booswicht), m. — doeners: — ster, v. — s.
Boos'wicht (boosdoener, misdadiger), m. — en.
Boot (vaartuig), v. booten: een roei —, een zeil —, een stoom —, een kanonneer —.
Boot'halssierand, v. — en: een juweelen —.
Boot'afhouder (iem., die liefst een ander het werk wat doen), m. — s: hij is een ware —.
Boot'motor (motor, gebouwd om een boot vooruit te stuwen), m. — s; zie Motorboot.
Boot'sen (eig. bootsen, bootseeren, modeleeren), ik heb gebootst.
Boots'gezel (varensgezel), m. — gezellen; — haak (lange stok met ijzeren punt en weerhaak, om een schip voort te duwen), m. — haken; — man (onderofficier ter zee: deze heeft het toezicht over het tuig), m. — lieden, — lui: de — is de vader der matrozen; — mans'fluit (waarmede nl. de hootsman zijn bevelen geeft), v. — fluiten; — mans'maat (onderbootsman), m. — maats; — volk (bemanning van een boot), o. gmv.
Boot'tocht (reis per boot), m. — tochten.
Boot'werker (los werkman bij het lossen en laden van schepen), m. — s.
Booze (de duivel), m. gmv.

Bo'ra, bor'ra (snerpende N.-O. wind, heft en droog in de Julische Alpen), v. gmv.
Boraciet' (boorzure magnesia, zekere kalkaarde in Holstein), o. gmv.
Bor'rat (zekere sajette stof, brat), o. gmv.
Bor'rax (boorzuur, sodazout), v. gmv.
Bord (plank, schoolbord, withangteeken), o. — en: een glazen bord; zegsw. de — jes zijn verhangen, er is een andere richting aan de orde; zie Bord, ook: Dambord, Schaakbord, Ganzenbord, Verkeerbord.
Bord (eetbord, tafelbord), o. borden.
Bordeaux' (Fransche wijn uit het departement Gironde), m. — wijnen; lees: bor-doo'.
Bordereau' (Fr. schriftelijke, gespecificeerde opgave, borderel), o. — s.
Borderel' (lijst van op de post te incasseeren gelden, van inschrijving of deelneming, speciebrieffje), o. — len.
Bordes' (hooge stoep voor een huis, gedekt met afdak; glazen uitbouwsel als steoportaal), o. — sen.
Bor'ding (klein, plat vaartuig in de Oostzee, bij ons: lichter genoemd), v. — s, — en.
Bord'papier (dat nl. de plankjes of borden van boekbanden ging vervangen: kartonpapier), o. gmv.; — en, hn.: een — dnos.
Bord'u'ren (met de naald figuren en bloemen werken op zijde, canevas, linnen, stramien), ik — duurde, heb — borduurd; als zn. o.: het — behoort tot de fraaie handwerken.
Borduur'sel (het geborduurde, borduurwerk), o., (soorten), o. — s; kostelijke — s, een — van goud- en zil'erdraad; zie Filigraan.
Borduur'gaas (canevas, stramien), o. gmv.; — garen (wollen of zijden draden voor borduurwerk), o., (soorten), o. — s; — naald, v. — en; — raam (rechthoekig raam op een poot, waarop de stramien of het canevas wordt gespannen), o. — ramen; — ster (vrouw, voor wie het borduren een handwerk of beroep is), v. — s; — werk (borduurset), o.
Boreaal' (noordelyk), bn., ook Borea'tisch.
Bo'reas (myth. N. wind als godheid), m.
Boreh (O.-I. welriekende gele zalf), v. gmv.
Bo'ren (een boorgat maken), ik heb geboord: een gat in een plank —; fig. een schip in den grond —, door een torpedo doen zinken; een kanon —, uithollen; een tunnel —, graven; zegsw. iemand iets door den neus —, hem door list iets doen verliezen, afzetten, gمز; zich in den grond —, z. Ruinseeren.
Borg (hij, die zich verbindt, om aan de verbintenis van een schuldenaar te voldoen, zoo dze er niet aan voldoet), m. — en: welke zijn uwe — en? ik blijf er borg voor.
Borg (Bijbel. beschermmer), m. — en: o Heer, wees op mijn —!
Borg'en (goederen op krediet geven, soms lemen), ik heb geborgd: de bakker borgt hem brood; — baart zorgen; die dichtvorm, bijv. het sonnet, is bij de Italianen geborgd.
Borg'ketting (ketting der koppeling van twee wagons), m. — en; ook, — koppeling: de — is een veiligheidsverbinding, voor 't geval dat de gewone koppeling breekt of loslaat.
Borg'stelling (het geven van borgtocht of onderpand), v. — en: een akte van —.
Borg'tocht (zekerheidsstelling, onderpand, akte van borgstelling), m. — tochten.
Born (bron, bronwater), v. — en, ver.
Borneeren (begrenzen, beperken): zich bij iets —, bepalen; zie Geborneerd.

Borneo (aard. een der groote Soenda-eilanden, ruim 22-maal zoo groot als ons land, met naar schatting 2 miljoen bewoners), o.: - levert koffie, kaneel, kamfer, maïs en vooral suikerriet; zie Dajakker.

Borneo-kamfer (kamferachtige stof van Borneo: naar China uitgevoerd), v. gmv.

Bo-ro-boedoer (aard. Boeddhistisch bouwwerk op Java, regentschap Magelang), v.: de - is door het O. I. gouvernement gerestaureerd als monument van bouwkunst.

Borrel (glas jenever, slokje), m. -s: Van Brammen dronk een redelijken -, (C. O.)

Borrelen (opwellen van luchtblaasjes, van bronwater), het heeft geborrel.

Borrelen (borrels drinken), hij heeft stevig geborrel; - flesch (jeneverflesch), v. - fleschen; - praat (dronkemansgekal), m. gmv.

Borst (lichaamsdeel), v. borsten: zich op de - slaan, iem. het pistool op de - zetten, de - van het paard; een zwakke -, longen; een beklemde -, zie Asthma; met onbeklemde - zingen (Volkslied), met volle kracht; zegsw. een hooge - zetten of de - hoog dragen, zich hoogmoedig aanstellen: beeld, ontleend aan zwaan of pauw; zich met de - op iets toeleggen, met alle kracht en vlijt zich inspannen om het te leeren; dat stuit mij tegen de -, mishaaft mij, staat mij tegen, strookt niet met mijn aard, neigingen of wenschen; bij overdr. de - van een overhemd.

Borst (vergelijk het Duitsche Bursche: jongeling stink jonkman), m. -en; z Adelborst.

Borstbeeld (beeld van de bovenhelft van 't menscheijk lichaam, vooral als beeldhouwwerk), o. -en; zie Buste.

Borstbeen (ontl. langwerpig platbeen vóór, in 't midden der borstkas, waaraan de ribben gehecht zijn), o. -beenderen.

Borstel (schuier, ook kuast verder, één stevig varkenshaar), m. -s; -achtig (als een borstel), bn.: - haar; -ig (met borstels bezet of met borstels overeenkomende), bn.: -e zwijnen, een -e knevel.

Borstelen (schuieren, met den borstel reinigen), ik heb geborsteld: de kleeren -.

Borstharnas (deel v. h. harnas ter bescherming van de borst), o. -harnassen; -holte (ontl. die ruimte of holte, welke omsloten wordt door de ribben en het borstbeen), v.;

- honig (honig, die als geneesmiddel wordt aangewend bij een borstkwaal), m. gmv.;

-kas (ontl. ruimte tusschen ruggegraat en borstbeen), v. -kassen; -klontjes (zwarte kandijkontjes), o. mv.; -kruid (Iersch mos met zoethout, tot verzachting bij hoest), o.

-kruiden; -kruis (aan een ketting op de borst hangend gouden of zilveren kruis), o. -kruisen; -kuras, o. -kurasen, zie Kuras;

-kwaal, v. -kwalen; -lap (wollen of flanellen lapje tot meerdere dekking v. d. borst), v. -pen; -lijder, m. -s; -plaat (suikertablet), v.: ern hart van roode -, ronde plakjes van witte -; -rok (onderkleedingstuk, dat den vorm heeft van een buis), m. -rokken, gmz. het op zijn - hebben, verkouden zijn; -vlies (vliezig bekleedsel om de longen), o. gmv.: ontsteking van het -, ook, Pleura; -wering (een van aarde opgeworpen beschutting op een stadswal), v.

-en; verder, elke beschutting tegen val: de -eener brug, leuning; de -eener zeeboot, verschansing.

Borus'sia (zinnebeeldige vrouw, figuur, die Pruisen voorstelt), v. gmv.; lees: boroes'sia.

Bos (bundel), m. bossen: een -je sigaren, een - takken, een - wortelen, een - stroo.

Bos (bus), v. bossen: met de - rondgaan.

Bosch (groeter of kleiner aantal bij elkander staande boomen), o. bosschen: een groot -, een somber -, een heilig -, het Haagsche -; zegsw. het bosch niet zien om of door de boomen, d. i. wél boomen zien, maar niet het geheel als bosch, zie: Boom, Braambosch; -achtig, bn: een -e streek, met veel bosch.

Boschanemoon (plantk. boschhanevoet), v.

-monen; -bes (blauwbes, woudbes, groeiend aan palmstruikjes onder het geboomte, omstreeks St.-Jan op 24 Juni rijp, in N.-Brab.

klokkebei geheeten), v. -bessen, ook: -bezie, v. -beziën; -bleem (bloem, die vooral in bosschen groeit), v. -en; -bouw (het aanleggen en onderhouden van bosschen), m. gmv.;

-brand, m. -en; -cultuur (O.-I. -aankweeking), v.; -duif (houtduif), v. -duiven;

-duivel (e. soort v. slingeraap), m. -s.

Boschgeuzen (gesch. wilde benden, die in de dagen van Alba in bosschen huisten en het platte land afstroopten), m. mv.: -god (myth. faun, sater), m. -goden; -hanevoet (woudanemoon), m. -en; -hoen (korhoen), o. -hoenders; -ijsvogel (woudvogel in Australië), m. -ijsvogels.

Boschjesman (een in holen of bosch wonend inboorling van Z.-Afrika, neger uit den stam der Hottentotten), m. -mannen.

Boschkat (dierk. de wilde kat), v. -ten.

Boschkoffie (O.-I. koffie, geteeld op een omtuining in een bosch, waar men eerst de boomen gerooid heeft), v. gmv.

Boschkoraal (al de zangvogels in het bosch), o. -koralen; 't lied der -koralen (De Gén.); -mensch (orang-oetan) m. -menschon: de Afrikaansche -, de gorilla of pongo;

-muur (wildgroeiend kruid), v. gmv.;

-neger (afstammeling v. e. weggelooopen slaaf, thans vrije neger in Suriname), m.

-negers, zie Marron; -partij (deel van een bosch), v. -en; -uil, m. -en, zie Ransuil;

-varen (bladachtige varen, mannetjesvaren), v. -varens; -wachter (beambte, belast met het toezicht op e. bosch), m. -wachters.

Boskoopsche artikelen: azalea's, rhododendrons en andere siergewassen, vooral uit Boskoop (bij Gouda) en omstreken.

Bosporus (aard. straat van Konstantinopel), m.: de - verbindt de Zee van Marmora met de Zwarte Zee; zie Gouden Hoorn.

Bosschage (dicht. klein bosch), o. -s. (g = zj).

Bosseleeren (gedreven werk maken, nl. figuren op goud en zilver).

Bot (zekere platvisch o. a. in de Zuiderzee), v.

-ten; zegsw. de - vergallen, de visch (fig. de zaak), bederven; hij is een -je zonder gal, een onschuldige bloed; hij heeft -gegeten, is dom, (toespelling op bot, niet scherp).

Bot (knop, scheut, uitspruitse), v. -ten.

Bot (been, knook), o. botten: pijn in de -ten hebben, onlekker, rheumatisch zijn, gmz.; een - in 't been hebben, schertsende verontschuldiging om niet te gaan.

Bot (eind touw, stuk vliegertouw), o. gmv. een touw - geven, -vieren, ruimte geven fig. inwilligen, toegeven: zijn drijven, zijn blijdschap -vieren, zie ald.

Bot (stoot, slag, klap), m. gmv.: -vangen, slaag oploopen; fig. iemand niet thuis aantreffen of vinden, ook wel: een -je vangen, niet ontvangen worden.

Bot (afgestomp, afgesleten, stomp), bn. en bw.; -ter, -st: een -mes, niet scherp; schaatsen kunnen - zijn, mijn tanden zijn -, slee, sleeuw; fig. - van verstand, van geest, dom, onbevattelijk; een - antwoord, lomp; bw.: hij zureg - stil, plotseling, onverwacht. -

Botanica, v. gmv.; zie Botanica.

Botanicus (plant- en kruidkundige), m. botanici; ook **Botanist**, m. -en.

Botanie (kruidkunde, plantkunde), v. gmv. **Botanisch** (de kruidkunde betreffende), bn.: een -e tuin, plantentuin, b.v. te Buitenzorg, Brussel, enz.; een - congres.

Botaniseeren (planten zoeken, verzamelen). **Botanist**, m. -en; zie Botanicus.

Boter (vetdeelen uit de melk), v. gmv.: zoo glad als -; zijn hart werd zoo week als -; zegsw. - bij de visch, contante betaling; 't is - aan de galg gesmeerd, het is vergeefsche moeite, zie Galg; -tje tot den boom, welvaart, overvloed; er de - uit braden, het er eens van nemen, vetpot hebben; zie: Natuurboter, Kunst-, Cacaoboter.

Boterblesje (platronde boterkoekje), o. -s; -bloem (plantk. ranonkel, gele weibloem), v. -en: de gewone -, de vroege - of het speenkruid, de akker-, de water-; -boer (boer, die zijn boter aan bepaalde klanten levert, zie -vrouw), m. -boeren; -boom (boom in O.-I.), m. -boomen: uit de zaden van den - perst men een soort van boterolie; -briefje, o. -s: O.-I. een - krijgen, een wenk, om ontslag te nemen.

Boteren (met boter besmeren), ik heb geboterd: het brood goed -; ook, boter maken of boter geven: de boerin zal gaan -, karnen; heur schrale melk, (nl. de melk dier koe) en botert niet (Staring); fig. lukken, slagen: Het wil niet -; het wil tusschen hen niet -, zij kunnen het samen niet eens worden.

Boterfabriek (inrichting tot machinale bereiding van margarine of kunstboter), v. -en; -ham (een sneetje brood met boter), v. -hammen: een Menisten-, zie ald.: een aangekleede -, zie A angekleed; -kleursel (stof, gebruikt om boter een gele kleur te geven), o. gmv., verg. Kaaskleursel.

Boterkoek (platte ronde koek, in boter gebakken), m. -koeken; -koop(er) (koopman, die in boter handelt), m. -koopers; -letter (banketletter), v. -letters; -markt (plein, waar op marktdag boter te koop is), v. -en; -melk (karnemelk), v. gmv.; -merk (rijksmerk als waarborg van de echtheid der boter), o. -merken; -mijn (afslagplaats van boter), v. -mijnen; -olie (olie uit rundvet, ook uit planten of zaden, zie Boterboom), v. gmv.; -opkoop(er) (boterkooper, die al de boter op de markt tracht te koop(en)), m. -s; -pot (Keulse pot tot inmaak van boter), m. -potten; -saus (saus van gesmolten boter), v. -sauzen (soorten); -spaan (spanen lepel, waarmee men boter uit een vat of pot steekt), v. -spanen; -sprits (zeker gebak, in boter toebereid), v. gmv.; -vat (vat of ton, waarin boter wordt verzonden), o. -vaten, verkl. -vaatje, o. -s; -vlootje (bakje voor boter), o. -vlootjes; -vrouw (boterboerin: vrouw, die de boter

b.v. aan een familie levert), v. -en; -wet (wet v. 1900, tot voorkoming van bedrog i. d. boterhandel), v. gmv.; -zwam (niet-vergiftige paddenstoel), v.

Bot'je (oud zilverstukje in Friesland d. i. 1/2 blank of 3 duiten), o. -s: zegsw. botje bij -leggen, elk zijn evenredig aandeeltje bijdragen.

Bot'muil (lomperd, domkop), m. en v. -en.

Bots (slag, schok, stoot, weerstuit), v. -en.

Bot'sen (met kracht tegen iets aanstooten), het botste, heeft gehotst: hij botste met het hoofd tegen den muur; -ing (het botsen), v. -en: de - van twee treinen.

Bots'kop (butskop, noordkaper), m. -koppen.

Bot'tel (Eng. bottle: Z. Afrik. flesch), v. -s.

Bot'tel (vruchtknopje van de roos), v. -s.

Bottelarij (plaats, waar men bier, wijn, enz. op flesschen aftapt), v. -en.

Bot'telen (op flesschen aftappen), ik heb gebotteld; -aar (aftapper), m. -s.

Bottelier (keldermeester, proviandmeester), m. -s of -en; scheepst. de onderofficier, die belast is met het toezicht op de uitdeeling der levensmiddelen aan boord.

Bot'ten (uitloopen, uitspruiten van boomen en planten), hij botte, is en heeft gebot.

Bot'ter (visscherpink op de Zuidoerzee), m. -s: de - is een eenmaster voor de vangst van haring, bot, ansjovis, aal of garnalen.

Bot'terik (lomperd, stommerik), m. -en.

Botti'ne (Fr. fin half-laarsje met elastieken sluiting, rijglaars, knooplaars), v. -s.

Bot'nit (zonder omwegen), bw.: hij zei het -, vierkant weg; zie Botweg.

Bot'vieren (scheut geven, fig. inwilligen), ik heb botgevierd: de hartstochten -, de speelsucht -; aan een gedachte -, d. i. er den vrien teugel aan geven; z. Bot (eind touw).

Bot'weg (kortaf, lomppweg), bw.: iets - vragen, iets - weigeren; Botuit.

Boud (vol vertrouwen op eigen kracht, kloek, zonder vrees), bn. en bw.; -er, -st: wees nu niet zoo -; stout en - iets verrichten.

Boudoir (Fr. eig. pruilhoek: damessalonetje, sierlijk damesvertrekje), o. -s.

Boud'weg (stoutweg, ronduit), bw.: hij zei -, dat hij het niet deed, flinkweg.

Bouffan'te (gebreide wollen overdas), v. -s.

Bouff'fe (grappig), bn.: opera -, kluchtspel.

Bouffon (Fr. grappenmaker, komiek), m. -s; -nerie (grappenmakertj), v. -ën.

Bougie (kaars; kaarsworm), v. -s.

Bouillie (Fr. uitgekoekt rundvleesch, soepvleesch), v. gmv.: lees: boel-jie'.

Bouillie bordelais'e (Fr. besproeiingsmiddel tegen sommige plantenziekten, en tegen ongedierte op planten), v. gmv.

Bouilloire (Fr. schenkketel, theeketel), v. -s.

Bouillon (Fr. vleeschnat, -aftreksel, m. gmv.: een kopje -; -kop, m. -pen; lees: boeljon).

Boulevard (Fr. wandelweg op de geslechte walgangen), m. -s: de -s van Maastricht; ook in de groote steden, breede, moderne straat met twee rijen boomen en rijweg.

Bouquet (bundel boschbloemen, bloemruiker; ook: wijngeur), o. en m. -ten; lees: boeket.

Bourdon (Fr. muz. diepe bas in een orgel, sterk brommend pijpwerk), m. -s.

Bourgeois (Fr. burger), m.; -geoisie (de gezeten burgerstand, de goeode burgerij), v. gmv.

Bourgogne (Fransche roode wijn van de Haute-Loire), m. -wijnen.

Bourgon'disch (uit of betreffende Bourgondie), bn.: de -e vorsten; het -e kruis, St.-Andriaskruis. (ou = oe).

Bouss'ole (Fr. instrument met magneetnaald, dienend tot het meten van hoeken), v. -s.

Bout (ijzeren staaf of stang aan deuren, ramen, luiken; lange nagel, met schroefgang aan het ondereind), m. bouten.

Bout (wilde eendvogel), m. bouten.

Bout (bovenpoot van kippen, eendvogels), m. -en; -je, o. -s: een lekker -, ook van schapen, kalven, enz.: schape -, een voor- of achtervierendeel, boven de knie afgesneden.

Bout (los ijzer in een strijkijzer), m. -en.

Bout (lieve bout), lieve schat; -je, o. -s.

Bout (Bargoensch. agent van politie), m. -en: een koppen -.

Bout'de (Fr. wonderlijke inval, plotselinge gril aegstige uitval), v. -n, -s.

Bout'ig (stevig), bn.: -er, -st: een -e knaap.

Bout'ique (Fr. winkel, kermiskraam), v. -s.

Bout'je (schrijfpen uit d. vleugel v. e. aans), o. -s: boutjes, die tot aan het tandvleesch waren afgeschreven (Mult.), de heele schacht was weggesneden bij 't pen-vermaken.

Bouw (het bouwen, akkerbouw), m. gm.v.: de - van een school, de - van een sluis, enz.; ook het gebouwde: een mooie -.

Bouw (gestalte), m. gm.v.: drie ruiters knop van -; paarden, rank van -; fig. de - van verzen, v. e. periode, v. e. muziekstuk, samenstelling.

Bouw (Java, een stuk grond, dat door één gezin kan bewerkt worden, 7096.50 M²), v. -s.

Bouwbedrijf (al, wat met het bouwvak in verband staat), o. gm.v.

Bouw'doos (doos met blokjes, waarmee de kinderen spelend een huis enz. bouwen), v. -doozen; ook, Blokkendoos.

Bouwen 1 (telen, kweken, verbouwen, oogsten), ik heb gebouwd: graan (rogge, garst, haver), vlas, honig -, tarwe, boekweit -; tabak, hooi -, d. i. het b'nnenhalen van dien oogst; het land -, bewerken; zie: Graanbouw, Hooibouw, Landbouw; 2. (doen ontstaan, stichten, samenstellen, maken), ik heb gebouwd: een huis -, een kerk -; het gebouwde, huizen, stallen, schuren; spreekw. Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd, zie Keulen; van dieren: de bijen - cellen; de wespen - kamers; koraaldieren - riffen; bevers - huizen; vogels - nesten; zegsw. kasteelen in de lucht -, vervuld zijn van ijdele droombeelden, van hersenschimmen, zie Kasteel; - op iem., vast rekenen.

Bouwgrond (ook: -terrein, d. i. vlakke, geschikt of aangeboden tot het bouwen van huizen, villa's, enz.), m. -gronden; ook: grond, geschikt om bebouwd, d. i. bewerkt te worden: -kunde (de theoretische kennis van het bouwen), v. gm.v.; -kundig (behoorende tot de bouwkunde, bn.: een - werk, het - teekenen, -e bijdragen, -ingenieur (architect); -kundige (bouwmeester, architect, bouwkundig-ingenieur), m. -kundigen; kunst (practische bekwaamheid in het bouwen), v.: de - der dieren, zie Architectuur: de Grieksche -, de Romeinsche -, de burgerlijke -, de geschiedenis der -, de Onstersche -, de Christelijke -; -kunstenaar (iemand, die de schoone bouwkunst uitvoert), m. -s; -land (akkerland, zaailand), o. -landen: een stuk -, een bouwveld, een akker; -maat-

schappij (vereniging tot het bouwen van woningen), v. -en; -man (landbouwer, landman), m. -lui; -mannetje (volksnaam voor akkermannetje of bouwmeestertje), o. -s; -manswoning (boerderij, hofstede), v. -en; -meester (bouwkundige, architect), m. -meesters.

Bouwmeestertje (witte kwikstaart, die achter den ploeg aanloopt, om de wormpjes te snappen), o. -s; ook Akkermannetje.

Bouw'orde (bouwstijl), v. -orden; -politie (de personen, door het bestuur eener gemeente belast met het toezicht op het bouwen van huizen, enz), v. gm.v.; -stijl (wijze van bouwen), m. -en: de romaansche - of rondbogenstijl der 11e-13e eeuw, de gothische - of spitsbogenstijl der 13e-16e eeuw; ook -trant (-manier of -stijl), m. gm.v.; -vak (beroep of bedrijf van den aannemer, van den architect), o. -vakken: -val (puinloop, ruïne), m. -vallen; -vallig (als een ruïne, ond. vervallen), bn.: een -kasteel; -verordening (officieel bouwreglement), v. -en; -werk (een of ander gebouw), o. -en.

Bo'ven (hooger dan iets anders), vz.: een onweder hangt - de stad; ten N. van: Holland -het IJ; -aan (aan den bovenkant van), bw; -al (vooral), bw.; -arm (opperarm, bovendeel van den arm), m. -armen; een schot in den -; -armis (met naar boven geheven arm), bw.: -gooien; fig. -slaan, met alle macht; zegsw fig. het gaat daar -, zonder regel of orde, er is verregaande verkwisting; -bedoeld (waarvan zoo even sprake was, bovengemeld), bn.: men vindt die zinspreuk op -en gedenkpenning; -been (bovendeel van het been), o. -beenen: een wonde in het -; -beschreven (zoo even beschreven), bn.: de - stulpjes (C.O.); -blad (muz. die zijde van een strijk- of tokketinstrument, waarin zich de klankopeningen bevinden), o. -en; -dek (bovenbekleedsel eener brug, de rijvoering), o. -dekken; scheepst. het dek boven het onderdek.

Bovendien (behalve dat of daarenboven), bw. gel. en arondheid, wat verlangt ge -?

Bo'vendijks (boven op den dijk), bw.: die huizen liggen -; zie Benedendijks.

Bo'vendrijven (aan de oppervlakte drijven), het dreef -, het heeft -gedreven: olie drijft altijd -; de waarheid zal eruiwig -; de overhand behouden; -drijvend, bn.: fig. de -drijvende partij, richting, d. i. heerschend.

Bo'veneinde (hoogste einde), o. -einden: het - van een paal; fig. de meeste eervolle plaats, b.v. de gast zat aan het - der tafel.

Bo'vengemeld (eenige regels hooger genoemd), bn.: -genoemd, bn; -gezegd, bn.

Bo'venhand (het bovenste deel der hand), v. gm.v.: fig. de - hebben, krijgen, het winnen, den meesten invloed krijgen, ook: de Overhand hebben; -hands, bw.: hij werpt, gooit -, d. i. met boven den schouder geheven hand; -handsch, bn.: een -e worp; -houden (boven water houden), ik hield -, heb -gehouden: het hoofd -, fig. in den strijd des levens niet ondergaan; -huis (ingevrichte woning op een verdieping), o. -huizen: wij bewonen een -; -kaak (de bovenste, de onbeweegbare opperkaak), v. -kaken: de - van den mensch, van het paard, enz.; -kamer (kamer op een bovenverdieping), v. -kamers: hij woont op een -; fig. scherts.

het scheelt hem in de -, in zijn hoofd, hersenen; -**kant** (de bovenste kant), m. -kanten: de boven- en de onderkant van een boek; **bovenkant** eener rivier, de bovenrivier; -**kleed** (opperkleed), o. -kleed(de)ren: zich van zijn bovenkleeren ontdoen, overkleeren.

Bovenkomen (boven water komen), bij kwam -, is -gekomen: een drenkeling komt driemaal -, fig. in iemands gemoed opwellen; de droefheid kwam telkens weer boven.

Bovenlaag (opperste laag), v. -lagen: de -dezer het bestaat uit kiezel; -**land** (hooger, of verder landwaarts in gelegen streek), o. -landen: Westfalen, Oost-Friesland, Oldenburg, enz. heet het -; O.-I. de Padangsche -en; het - van Z.-Afrika, de westelijke provincie van de Kaapkolonie; -**lander** (bewoner der hooger gelegen berglanden, ook van een bovenland), m. -landers, inz. Westfaling of Oostfries (met den scheldnaam mof of poep); -**landsch** (uit Westfalen, Oost-Friesland, Oldenburg, Holstein), bn.: een -e aak, een lied in - dialect, goede -e paarden; -**last** (scheepst. lading op het dek), m. -lasten: een turfship met veel -; -**leder**, -**leer** (het schoenleder boven de zool), o. gm.v.; -**licht** (licht, dat van boven invalt, hoog licht), o. -lichten: een museum met fraai -; een binnendeur met een -, boven de deur.

Bovenliggen, ik lag -, heb -gelegen: in 't worstelen lag de kleinste jongen -, was de baas, was zijn partij te sterk af; fig. van een persoon, een partij, een leger, een volk of land: de overhand hebben.

Bovenloop (loop eener rivier door het bergland), m. gm.v.: men onderscheidt bij hoofd-rivieren een boven-, middel- en benedenloop; de - van den Rijn eindigt bij Bazel.

Boven-Maas (aardr. bovenloop v. d. Maas), v.: de - is het deel der Maas v. d. oorsprong af tot de monding der Jeker (bij Maastricht).

Boven-Maas (aardr. van Ned. de Maas van Eysden tot de bocht tusschen Mook en Heumen), v.

Bovenmanuaal (het bovenste handklavier v. e. orgel), o. -manualen; ook, Bovenwerk.

Bovenma'te (in buitengewone, bijzonder grote mate), bw.: hij was - gelukkig.

Bovenmeester (titel van het hoofd eener school, ook, meester: wet van 1806), m. -s; zie: Ondermeester en Meesterschool.

Bovenmensschelijk (meer dan menschelijk: buitengewoon, ongemeen), bn. en bw.: hij deed -e pogingen; zich - inspannen.

Bovennatuurkunde (wat ligt boven de wetten der natuur), v. gm.v., zie Metaphysica; -**natuurlijk** (wat de kracht en de eischen der gunste geschapen natuur, van geest en stof beide, te boven gaat), bn. en bw.

Bovenom' (rondom het bovendeel) bw.: een stok met een tuilje bloemen -; -**op'** (op de bovenzijde), bw.: een eerepoort met veel vlaggen -; -**o'ver** (aan de bovenzijde over iets heen), bw.: laten we - gaan.

Boven-Rijn (aardr. bovenloop v. d. Rijn), m.; de - loopt van de bronnen tot Bazel.

Boven-Rijn (aardr. van Ned. de Rijn v. d. Pruisische grens tot bij Panmerden), m.

Bovenrivier (gedeelte eener rivier, waar de gelijzen niet meer merkbaar zijn), v. -en.

Bovenst (hoogst), bn.: de -e lade, de -e knoop, de -e trap; bijw.: hij is een - best mensch; uw opstel lag het bovenst.

Bovenstad (hoog gelegen deel eener stad),

v. -steden: de - van Brussel; -**tand** (tand in de bovenkaak), m. -en; -**toon** (toon, die door hoogte of sterkte boven de andere uitklinkt), m. -tonen: zegsw. den -voeren, hebben, in 't gesprek het hoogste woord voeren, het hoogst en luidst spreken; -**uit** (buiten het hoogste punt zich verheffend), bw.: de molen was fraai versierd, en - wapperde de vlag; zijn stem klonk overal -, boven alles uit; -**venster** (venster v. e. bovenverdieping), o. -s; -**verdieping** (bovengedeelte van een huis), v. -en: hij woont daar op de -, fig. scherts. 't scheelt hem in zijn -, hoofd of hersenen; -**vermeld** (hetzelfde als: bovengemeld), bn.: in -en brief, - feit; -**vlak** (het boven-op gelegen vlak), o. -vlakken: het - van een blok marmer; -**waarts** (naar omhoog, bij een rivier: stroomopwaarts), bw.; -**waartsch** (naar boven), bn.: een -e druk, in -e richting; -**water** (water aan de oppervlakte), o. gm.v.: het koude - der Poolzee; ook, water van den boven- en middenloop e. rivier, b.v. in de Waal had men veel last van het -. -**wind** (hooge windvlaag), m. -winden; -**swinds** (scheepst. aan de loefzijde), bw.; -**woning** (bovenhuis, d.i. woning, boven een ander gelegen), v. -woningen.

Bovenzin nelijk (niet waarneembaar, onstoffelijk), bn.: bespiegelingen over -e zaken.

Bo'wie-mes (lang N.-Amerikaansch jachtmes, lang dolkmes, naar den overste James Bowie zoo geheeten), o. -messen.

Bowl (Eng. kom, schaal), m. -s: een - is een drinkschaal, waarin een of andere drank wordt opgediend, die er met een lepel wordt uitgeschept; meestal zomerdrank met schijfjes vruchten; ook de drank zelf: Rijnwijn met stukjes perzik, water en suiker.

Boy (Eng. huysbediende, jongen), m. -s.

Boycot, eig. de naam van een Eng. rentmeester in Ierland, door den Ierschen bond (Land-League) in 1880 om zijn strengheid uitgesloten, d. i. in den ban gedaan; thans: (uitsluiting uit de gemeenschap) o. en v. -ten; -**cotten** (uitsluiten, niet meer willen werken voor, leveren aan, of koopen bij, doodverklaren), men boycotte, heeft geboycot.

Br! (uitroep van afkeuring), tw.: -, wat is het koud! foel.

Braad'aal (aal, nl. geschikt om gebraden te worden), m. -alen, (als stofnaam), v.: verg. Speetaal; -**pan** (metalen of aardpan, tot het braden van vleesch dienende), v. -pannen; -**spit** (puntine ijzeren staaf, horizontaal op twee steunsels rustende, die boven een vuur kan worden rondgedraaid), o. -spitten, -speten, vero.: -**worst** (worst, die gebraden geneten wordt), v. -en; zie: Metworst, Rookworst, Pekelworst.

Braaf (deugdzaam, rechtschapen, van reinen levenswandel), bn. en bw.; braver, -st: een brave moeder, brave ouders, een - meisje; ir. een brave Hendrik, een overbrave jongen; ook: een - krijgsman, dapper; - oppassen, zich goed gedragen; dat is - gesproken, flink.

Braak (werktuig tot breking der vlas- of hennepstengels), v. braken; zie Braken.

Braak (ijzeren hefboom, om het taaije koek-deeg te kneden), v. braken.

Braak (inbraak, breking), v.: diefstal met -. **Braak** (ontstaan uit: in de - liggen, d. i. in onopgeogden of gebroken toestand), bn.: die

- akker ligt** —, d. i. in losgewerkten toestand, doch onbezaaid of onbepoot; door deze rust meende men het bouwland nieuwe vruchtbaarheid te geven; fig. onbewerkt: *de akker der poëzie, der kunst kan — liggen*, er zijn geen handen, die hem bebouwen, er zijn geen dichters van naam, geen kunstenaars; — **akker** (*braakliggende akker*), m. —s; — **jaar** (*jaar, waarin een akker braak blijft liggen*), o. —jaren; — **land** (*braakakker*), o. —landen; volgens de Joodsche wet, Lev. 25—1:8 moest het bouwland elk zevende jaar braakliggen: dit jaar heet'te sabbatsjaar, zie ald.
- Braakloop** (*geweldige diarrhee met braking, roodebloed*), m. gmv.: *de Aziatische —, cholera*; — **middel** (*geneesk. middel, om te doen braken*), o. —en; — **noot** (*kraanoog, vergiftig zaad van zekeren O.-I. boom*), v. —noten; — **plant**, v. —en, zie *Ipecacuan'ha*; — **poeder** (*braakmiddel*), of — **poeler**, o. —s, —tje, o. —s; — **wijnsteen** (*wijnsteenzuur*), m. gmv.: *de — is het zachtste der braakmiddelen*; — **wortel** (*wortel eener Braziliaansche plant met braakwekkende alkaloïden*), m. —s.
- Braam** (*doornstruik, waaraan brummels of beien groeien*), v. bramen: *ik raakte verward in de bramen*, d. i. braamranken; ook, de vrucht of de zwarte samengestelde bes zelve: *de kinderen gingen bramen plukken*; — **bes**, — **bezie**, v. —bessen, —beziën; — **bosch** (*dooreengegroeid doornig struikgewas*), o. —bosschen: *het brandende —*, Bijb.; — **rank** (*—twijg, —tak*), v. —en; — **sluiper** (*soort van grasmusch*), m. —s; — **struik** (*stekelige kruipplant, meest in zandstreken*), m. —struiken.
- Braucaon'ne** (*Fr. het Belaische volkslied of nationaal-hed, gedicht in 1830 door Jenneval, op muziek gezet door Campenhout*), v.
- Brabander** (*iemand geboortig uit N.-of Z.-Brabant*), m. —s: *de Spaansche —*, hoofdpersoon uit Brederode's blijspel van dien naam: *snoever, blagueur*.
- Brabant**, m. —s; voor *Brabander*.
- Brabantsch** (*uit of van N.-of Z.-Brabant*), bn.: *een —e muts, —e kant*; als zn. *eene —e, vrouw*, geboortig uit Brabant.
- Brab'bel**, v. gmv.: *in de — zijn, raken, brengen, maken*, war, verwarring.
- Brab'belen** (*klankn. verward spreken*), ik heb gebrabbeld; — **aar**, m. —s; — **ing** (*wartaal*), v. —en; — **taal** (*wartaal*), v. gmv.
- Brab'belingen**, v. mv.: *de — zijn een bundel punt-en sneldichten, elegieën, klinkdichten, enz.*, bevattende zeven zestigtallen of schokken met een toegift: van den vader v. Tesselscha, nl. van Roemer Visscher, 1547—1620.
- Brab'belmaleisch** (*O.-I. slecht Maleisch, keukenmaleisch*), o.; ook *Passer —*.
- Bracelet**' (*Fr. armband*), m. —ten: *een gouden —*; scher's. *handboei*.
- Brachycephaal**' (*kortschedelig, rondhoofd*), bn.; lees: *brà-chie-see-faal*.
- Brachylogie**' (*inengedrongen korthed in 't spreken of schrijven*), v. gmv., b.v. *Veni, vidi, vici*, ik kwam, zag en overwon, zie ald.
- Braden** (*rauw vleesch bereiden op een heet vuur*), ik braadde, heb gebraden, fig. *een gebraden duif*, onverwacht geluk; zegsw. *den gebraden haan uithangen*, zie *Haan*.
- Bra'ga**, Germ. myth. zoon van Odin en Frigga, de god der dichtkunst, de Noordsche Apollo; hij wordt voorgesteld als een bejaard man, zijn gemalin Iduna is de godin der eeuwige jeugd;
- ook: satirisch en critisch tijdschrift op rijm (1842 en '43), bevattende de *Bragiaantjes*.
- Brageeren** (*zich blufferig aanstellen, geur maken*): *met of op iets —*, bluffen of pochen.
- Bragiaantjes**, o. mv.; zie *Braga*.
- Brah ma**, eig. het allerhoogste wezen: oergodheid der Hindoes: hij wordt voorgesteld als rustende op een zwaan, met een viervoudig gelaat, dat naar alle kanten uitziet; zie *Vischnoë (Krischna)* en *Siwa of Siva*.
- Brahmaïs'me** (*de godsdienst der Voor-Indiërs of Hindoes met Brahma als hoofdgod*), o. gmv.: het — is oorspronkelijk een natuurgodsdienst, ook: *Bramaïs'me, Bramanïs'me*.
- Brahma'nen** (*Indische priesters of leerlingen van Brahma*), m. mv.; ook **Brahmi'nen**.
- Braille-druk** (*blindendruk*), m. gmv.: de blinde betast de achterzij der doorgedrukte letters en daarom moet de zetter iedere regel van achteraf beginnen; *de — heet naar den uitvinder Louis Braille, 1809—'52, zelf blind van zijn derde jaar af*.
- Brak** (*jachthond met fijnen reuk, speurhond*), m. brakken: *een snuffelende —*.
- Brak** (*straatjongen, bengel, deugniet*), m. brakken: *die jongen is een echte —*.
- Brak** (*kermisrent; houten ziekenloods*), v. brakken; ook *Barak*.
- Brak** (*zoutachtig, zilt*), bn.; —ker, —st: *een —ke poel, —water, een —ke grond, —ke turf is minderwaardig*, d. i. zulke, die in brak water (met een zeker zoutgehalte) is gebagerd; bij uitbr. — *ke melk, goor, zuur*.
- Bra'ken** (*spuwen, overgeven*), ik heb gebrakt: *gal —, bloed —*; bij overdr. *de vulkaan braakt gloeiende lava en vlammen*.
- Bra'ken** (*het deeg door middel van een braak bewerken, vooral in koekbakkerijen*), ik —te, heb gebrakt; ook het vlas, na het roten, met de braak bewerken om de stengels te breken of te kneuzen, zie *Braak*.
- Bra'lien** (*dicht, praten, snoeven, bluffen*), ik bralde, heb gebrald: — *op de overwinning*.
- Bram** (*bovenzeil*), m. —men: zegsw. — *boven —voeren*, groot vertoon maken, pronken.
- Bram** (*flinke persoon, man of vrouw*), m. en v.: *een — van een vent, van een vrouw*; wellicht verwant met het volgende woord.
- Bra'marbas** (*snoever, grootspreker*), m.; de naam is ontleend aan een blijspel van den Deenschen dichter Holberg (1684—1754), in 1766 in onze taal overgezet onder den titel: — *of de snoevende officier*; vandaar: *hij is een Bram*, een praler, snoever.
- Bram'zeil** (*scheepst. vierkant zeil aan de bramra*), o. —en; zegsw. *de —en bijzetten*, alle krachten inspannen.
- Brancard**' (*Fr. draagbaar voor zieken, ziekenmat*), m. —s: *de gewonde werd per — naar het hospitaal gebracht*; zie *Raderbaar*.
- Brancardier**' (*Fr. drager of rijder van een brancard*), m. —s.
- Bran'che** (*Fr. tak v. wetenschap, tak v. handel of nijverheid, tak v. e. stamboom*), v. —s.
- Brand** (*brandstof*), m. gmv.: *vrij — hebben*.
- Brand** (*het branden*), m. —en: *het huis stond in —, een boerenhofstede in — steken; de — van Troje*; fig. — in het koren, een ziekte (parasiet) in de korrels; zegsw. *moord en —schreeuwen*, vreeselijk schreeuwen; *in den — zitten*, erg in geldelijke verlegenheid zijn; *iem. uit den — helpen*, moeilijkhed. †
- Brand** (*zwaard, slagzwaard, kling*), m. —en;

het schittert als een —; vero; nbg: zoo helder, zoo schoon als een —, eig. zoo helder blinkend als de kling van een zwaard; zie: Brandhelder en Brandschoon.

Brand'aar (aar, door korenbrand of roest aangetast), v. —aren; zie Moederkoorn.

Brand'al (O.-I. muiteling), m. —s; ook van de Atj-hers gebezigd; zie Slobber.

Brand'alarm (alarm bij brand), o. gmv.

Brand'aris (vuurtoren; groote scheepsplantaarn), m. —sen: de — van Terschelling, de — van het admiraalschip.

Brand'aris (brandstichter), m. —sen. w.g.

Brand'assurantie (maatschappij van verzekering tegen brandschade), v. —s of —tiën: in een — zijn, een onderlinge —.

Brand'boom (mil. bom, gevuld met ontplofingsstof en omgeven met een bus, gevuld met benzine), v. —bommen: de — is verpakt in zeildoek, en wordt door een vlieger geworpen om brand te stichten.

Brand'brief (brief, die met brand dreigt), m. —brieven, fig. bedelbrief, dringende maanbrief, ook brief waarin men iem. schielijk opontbiedt; —deur (nooddeur, om er door te ontsnappen bij brand), v. —deuren; —emmer (leeren emmer tot blussching), m. —s.

Brandemo'ris (brandewijn), m. vero.

Brand'en (in vlam staan), het brand'le, heeft gebrand: wij zagen een moien —; fig. mijn oogen —, mijn handen —, mijn hoofd brandt, gloeien; verder, in vlam of rook doen opgaan: hout —, steenkolen —, turf —, wierook —; fig. zich — aan iets, zich vergripen; zegsw. hij is bang, dat hij zich aan koud water zal —, kinderachtig bevreesd; glas —, een der wijzen van glasschilderen; koffie —, roosteren; jenever —, distilleeren; een wonde —, schroeiend reinigen; een merk op een vat —, inbranden; fig. — van nieuwsgierigheid, hoogst nieuwsgierig zijn.

Brandend (wat brandt, in hooge mate warm), bn. en bw.: een — vuur, in de — zon loopen; fig. een — voorhoofd, gloeiend, koortsig; een — dorst, een — verlangen, een — liefde, hevig, zeer sterk; een — vraag, een — vraagstuk, een quaestie, die noodzakelijk opgelost moet worden en wel spoedig, verg. Urgent.

Brandendheet (zeer heet), bn.: een — e zomermiddag, — e soep, koffie, enz.

Brand'er (vlambek eener gaslamp), m. —s; een platte —, een — voor gloeilicht.

Brand'er (jeneverstoker, distillateur), m. —s.

Brand'er (in de dagen van De Ruyter en later nog: vaartuig, geladen met brand-en ontplofbare stoffen, om er vijandelijke schepen mee in brand te steken), m. —s. vero.

Brand'erig (aan brand doende denken), bn.: —er, —st: een — e lucht; fig. dit paard is wat —, koortsig.

Branderij (jeneverstokerij), v. —en.

Brandewijn (drinkbare alcoholische vloeistof, sterke drank), m. gmv.: Fransche —.

Brand'gang (doorgang, alleen voor de brandweer), v. —en; —gevel (steenen zijgevel, die tegen brandgevaar tot de nok is opgetrokken), m. —s; —gier (een soort van roetkleurige valk), m. —en; —gierig (aartsgierig), bn.: een — advocaat, (Busken Huet); —glas (lens, die de er op vallende zonnestralen in een brand-punt vereenigt of concentreert), o.

—glazen; —haak (lange haak, om bij brand

muren omver te halen), m. —haken; —helder (buitengewoon helder), bn.: het vrouwtje ziet er — uit, ook —schoon: een — e schort; zie Brand (zwaard); —hout (hout, om op te stoken), o. gmv.: een vaam —; zegsw. zoo mager als een —, in de hoogste mate mager.

Brand'ig, bn.: —er, —st; zie Branderig.

Brand'ijzer (werktuig, om merken in water te branden), o. —ijzers; een — was ook een beulswerktuig, om iem. een brandmerk op schouder of rug in te drukken.

Brand'ing (het ziedend bruisen en breken van de golven tegen de kusten en rotsen of ontstaande door de botsing van aanrollende en teruggeslagen golven), v. —en: een schip in de —; de — staat op de kust; een zware —, erge; fig. in de — geraken, in groote ongelegenheid.

Brand'kast (brandvrije ijzeren kast), v. —en: hij is zoo gesloten als een —, erg achterhoudend;

—klok (groote klok, die bij brand gebruikt wordt), v. —klokken: de — wordt ook als alarmklok bij ander dreigend gevaar geluid;

—kogel (holle kogel met brandstof gevuld, om brand te stichten), m. —s; —koraal (koraal v. barnsteen), o., (als voorwerpsaam), v. —koralen; —koren (koren, door brandziekte aangetast), o. gmv., zie Brandaar;

—kraan (groote kraan der waterleiding; meestal op straat geplaatst, om ze in geval van brand te openen), v. —kranen; —kruid (blaartrekk. plant), o. gmv.; —ladder (hooge ladder als brandbluschgereedschap), v. —s;

—lucht (stank van iets, dat brandt), v. gmv.;

—luiken (luiken of schermen, waarmee het tooneel wordt afgesloten, om bij brand aldaar de schouwburgzaal te vrijwaren), o. mv.;

—meester (opzichter der brandweer), m. —s;

—merk (lijfstraf: een merk, dat den misdadiger op het schavot, na de geeseling, op rug of schouder met een gloeiend ijzer werd ingebrand), o. —en: het — bestond in een letter, ook in het wapen der stad; fig. schandvlek: de jongen werd een — zijner familie;

—merken (een schandmerk inbranden op rug of schouder v. e. misdager), ik brandmerkte, heb gebrandmerkt: inz. een misdadiger —, het — werd 29 Juni 1854 in ons land afgeschafte; fig. iem. een onuitwisbare blaam aanwrijven of hem als geschandvlekt aanwijzen.

Brand'muur (blinde, hooge muur als schuts bij brand tusschen twee huizen of erven), m. —muren, zie Brandgevel; —netel (in 't wild groeiend plantengeslacht, van de familie der netelachtigen), v. —s; de — heet naar het brandend gevoel, dat zij bij het aanraken in de huid doet ontstaan; —offer (offer van dieren of vruchten, bestemd om verbrand te worden), o. —s: het was volgens de Joodsche wet het voornaamste offer, het was een lof- en huldeoffer, een daad van aanbidding, waarbij niet een deel van het offerdier, maar dit in zijn geheel aan de vlammen werd prijsgegeven; —piket (afdeeling soldaten, om bij brand de orde te handhaven), o. —piketten; ook bij de zeemacht in dergelijke toepassing; —polis (akte van assurantie tegen brand), v. —polissen; —punt (punt, waar zich de zonnestralen, door de lens gebroken, concentreeren), o. —punten; fig. bron, uitgangspunt: Parijs is een — v. beschaving; elke universiteit is een — van wetenschap;

—schatten (tegen brand schatting opleggen, in oorlogstijd schatting eischen van stad of

dorp, om vernieling door brand af te koopen), ik brandschatte, heb gebrandschat; — **schel** (electrische bel, die bij brand klingelt), v. — schellen; — **scherm** (ijzeren scherm in schouwburgzalen, dienend om het tooneel van de zaal af te scheiden in geval van brand), o. — schermen; — **schilderen** (in 't vuur kleuren, vergulden), ik heb gebrandschilderd, zie Emailleren.

Brand'schoon, bn.; zie Brandhelder.

Brand spiegel (holle of concave spiegel, die als brandglaz werkt), m. — spiegels.

Brand spuit (persspuit, met slangen, om brand te blusschen), v. — spuiten: een stoom-, een slang-, een hand-; — **spuitgast** (een der personen, die de brandspuit bedienen), m. — gasten; — **spuithuisje** (gebouwtje tot berging der brandspuit), o. — huisjes; — **stapel** (houtmijt, waarop in de oudheid lijken werden verbrand; later ter dood veroordeelde menschen), m. — stapels: Jeanne d'Arc stierf op den — (1431); — **steen** (helsche steen), m. — en; (als stofnaam), v.; zie Lapis infernalis; — **stichten** (in-brand-steken), o.; — **stichter** (iem., die moedwillig brand veroorzaakt), m. — s; — **stichting**, v. — en; — **stof** (turfs, steenkool, hout, olie, enz.), v. — stoffen: er zijn vaste en vloeibare — stoffen.

Brandstoffen-commissie (in stad of dorp college, dat de distributie der brandstoffen regelt), v. — s, — siën.

Brand'verf (email), v.: het schilderen met —.

Brand'vos (dierk. een soort van vos met een zwarte punt aan den staart), m. — vossen.

Brand'vrij (met door brand te schaden of aan te tasten), bn.: een — gebouw, b.v. van beton en ijzer, een — e trap, van steen, een — e kelder, zie safe-deposit.

Brand'waarborg (brandverzekering), m.; — **maatschappij** (vereeniging tot verzekering tegen brand), v. — en; zie Assurance.

Brand'wacht (brandpiket), v. — wachten: (één wachter), m. — wachten; — **weer** (gemeentelijk korps van brandblusschers), v. gmv.: de Amsterdamsche —, de gebouwen der —, stallen, bergplaatsen, wachtlokalen; — **weerman** (dienaar bij de brandweer), m. — mannen.

Brand'wonde (wond, door branden ontstaan), v. — wonden: met — n overdekt.

Brandy (Eng. brandewijn; O.-I. cognac), v. gmv.; — **soda** (brandy met sodawater), m. gmv.

Brand'zalf (zalf voor een brandwonde), v. gmv.; de — bestaat uit 16 deelen fijne olie en kalkwater en 1 deel opiumtinctuur; — **zeil** (nat zeildoek, om bij brand de naaste daken enz. te beschutten), o. — zeilen; — **zwam** (brandbare, geprepareerde zwam), o. gmv.

Brani (moedig, durvend), bn.: ook, als zn. brani, m. — s: wat een — v. e. vent! druktemaker; den — uithangen; een — schopper, geurmaker; wat een — l bluf, drukte; zich — voelen, gewichtig; — maken, geuren; — **achtig** (met een air van gewicht), bn. en bw.; — **kraag** (breede, platte hemsdraag als b.v. die onzer marine-matrozen), m. — kragen.

Bras (scheepst. één der twee touwen, waarmede men de raas omhaalt of draait), m. — sen.

Bras, beras' (Mal. gepelde en gereinigde rijst), v.: — is ontbolsterde rijst, tot koken geschikt.

Bras'sen (dierk. riviervisch, soort van karper met lange aarsvin), m. — s; — pje, o. — s.

Brasil'ne (roode kleurstof), v. gmv. (s = z).

Bras'maal (slempmaal), o. — malen; — **partij** (smulparty), v. — partijen.

Bras'penning (oud-Hollandsch muntstukje van 10 duiten of 6¼ cents, ± 1300), m. — penningen: een — daags verdienen, 14e eeuw.

Bras'sen (overmatig lekker eten en drinken), ik heb gebrast; — **ser**, m. — s; — **erij'**, v. — en.

Bras'sen (scheepst. de raas, de zeilen richten naar den wind), ik braste, heb gebrast: **scherp bij den wind** —, aan den wind —, de zeilen zoo stellen, dat de wind er volop in valt.

Brat (zekere wolsajet), o. gmv.; ook Borat.

Bravade (snoeverij, uitdaging), v. — s.

Braveeren (Fr. trotseeren, spotten met).

Bravisimo (It. uitmunten, voortreffelijk, opperbest: versterking van Bravo), tw.

Bravo (een gehuurde sluipmoordenaar in Italië), m. bravi, — s.

Bravo' (goed, mooi, uitstekend), tw.; — **ge-roep**, o. gmv.

Bravour-aria (muz. groote aria: aria, die slechts door een meesterlijk talent met succes kan worden gezongen), v. — aria's. (ou = oe).

Brazilie-hout (donkerrood of bruinegel verfhout uit Zuid- of Midden-Amerika), o. gmv.; z. Provinciehout, Campêchehout.

Breed (ruim), bn. en bw.; — er, — st: een — e straat, een — e rivier; zegsw. wie het — heeft, laat het — hangen, wie veel geld heeft, toont het: spottend van iem., die grove verteringen maakt met schrale beurs; — opgeven van iets; in het — e verhalen, uitvoerig; het is zoo — als het lang is, 't is om 't even, 't is lood om oud ijzer; het niet — hebben, niet welgesteld zijn, het karig hebben; iets — uitmeten, er hoog van opgeven, het overdevoren voorstellen; ik was toen al lang en — thuis, goed en wel.

Breed'gebouwd, bn.: een — e kerel, met breede schouders; ook: het — e München, ruim gebouwd, met breede straten en pleinen; — **geschoft** (met breede schoften of schou- ders), bn.: de — e buffel, (C. O.); — **getakt** (met breede d. i. wijd uitgespreide takken), bn.: een — e eik; een hert met — gewei.

Breedspraakig (langdradig), bn.; — er, — st: hij is nog al —, een — e stijl, wijdloopig.

Breed'te (een der drie afmetingen), v. — n: de — v. e. weg, een kamer, een gang, enz.; de — van een weefsel, baan; zegsw. gaat het niet uit de lengte, dan maar uit de —, de noodige gelden moeten er zijn.

Breed'te (aandr. afstand van een plaats ten N. of ten Z. van den evenaar), v. — n: op hooge — n, d. i. zeer noordelijk; — **cirkel** (parallel), m. — cirkels; — **graad** (20 uren gaans of 1/300 deel van een meridiaan), m. — graden.

Breed'voer'ig (omstandig, in 't breede), bn.; — er, — st; — **heid** (wijdloopigheid), v. gmv.

Bree'fok (smal hoog razeil), v. — fokken.

Breekbaar (kunnende licht breken, bros), bn.; — der, — st: glas, porselein is —.

Breek'ijzer (werktuig om te breken), o. — ijzers.

Breel, v. breelen, zie Joon.

Breel'wen (het waterdicht-maken van schepen en sluisdeuren), ik breeuwde, heb — breeuwd: bij het — worden de naden met werk gedicht en dan met pek overgoten.

Breel'wer (eig. iem., die breeuwt), m. — s: zegsw. mijn vader is geen —, d. i. ik laat mij het werk (woordspeling: uitgeplozen touw) niet uit de hand nemen; volkst. Bremer.

- Breeuw'hamer** (scheepsb. hamer, waarmee men op het - yzer slaat), m. — hamers; — **ijzer** (drevel, waarmee men het werk in de nuden door hamerslagen indrijft), o. — s.
- Breeveertien** (naam v. e. zandbank in de Noordzee vóór de kust van Holland), v.: zegsw. de — opstaan, ruim, breed, los gaan leven; de — uithangen, den grooten heer spelen.
- Breid'el** (gebit, paardetoom, teugel, m. — s.
- Breidelen** (beteugelen, intoomen, betoomen), ik heb gebreideld: fig. zijn hartstochten —.
- Breidelloos** (fig. toomeloos, ontembaar), bn; — loozer, — t: — geweld, het — gemeen.
- Breien** (breiwerk maken), ik heb gebreid: een kous —, een borstrok —; — ster, v. — s.
- Breigaren**, o.; (soorten), o. — garens; — **hout** (houtje tot insteking v. e. der priem'n), o. — en, — je, o. — s; — **katoen** (katoenen breigaren), o. gmv.; — **klos** (— koker), m. — sen; — **kous** (kous, waaraan men bezig is te breien), v. — en; — **lap** (broddellap), m. — lappen; — **machine** (machine, waarmee men breiwerk maakt), v. — s.
- Brein** (de hersenen), o. gmv.; fig. het verstand.
- Breinaald** (stalen stift, waarmee men breiwerk kan maken), v. — en; ook: — pen.
- Breinen** (stoomw. het zoute, vuile water uit den ketel laten wopen of het afstoppen), ik heb gebreind; — kraan, v. — kranen.
- Breinscheede**, v., of — **scheel** (breihoutje), v. — scheeden, — scheien; — **school** (oude breiavond-school), v. — scholen.
- Breiw'erk** (werk of taak, waaraan men bezig is te breien), o. gmv.; ook, vlechtwerk ter bescherming van kanaalwanden; — **zak** (zakje tot berging v. h. breiwerk), m. — ken.
- Breikebeen** (eig. iemand met gebrekkige of zwakke beenen, fig. sukkelaar, knoer, beunhaas in eenig vak), m. — beenen.
- Bre'ken** (stukmaken, stukgaan), ik brak, heb en het is gebroken: een glas —; fig. zijn woord —, niet houden; de stem van dien jongen gaat —, hij kijgt de mannenstem; zegsw. het ijs —, de moeilijkheden uit den weg ruimen; zich het hoofd —, zijn hersens kwellen; nood breekt wet, heft op; spreekw. Men kan geen yzer met hand'n —, zie Hand; met iem. —, iem. de vriendschap opzeggen; zegsw. een lans voor iets —, voor iets in 't strijperk treden, het ridderlijk verdedigen.
- Breker** (scheepst. onstuimige rolgolf), m. — s: de deining brak met luide —s op de kust; eem — aan boord krijgen.
- Bre'kessel** (spelstoorder), m. en v. — spellen.
- Bre'king** (het breken), v.: de — van het licht.
- Brem** (ziltig nat, pek, zoutwater), v. gmv.: zoo zout als —.
- Brem** (plantk. vlinderbloemige plant), v. gmv.: — hret ook bezemkruid om den dienst; — struik, m. — en.
- Brem'erblauw**, o. gmv., zie Bergblauw.
- Brem'raap** (plantk. woekerplant), v. — rapen: de groote —, de welriekende —, de blauwe —.
- Brems, bremze** (paardenvlieg), v. — zen.
- Bren gen** (aandragen, bezorgen, aan huis afgeven), onr. w.w. ik bracht, heb gebracht: iem. een pakje —; de kinderen naar bed —, geleiden; fig. aan het verstand —, doen begrijpen; tot stand —, doen ontstaan; aan den man —, een koper vinden; onder het oog —, vermanen; aan het licht —, openbaren; tot den bedelstaf —, doodarm maken; zich iets te binnen —, herinneren; zegsw. morgen —, dat kun je denken! — **ger** (iem., die iets brengt), m. — s: geef antwoord mee aan — dezes.
- Bres** (opening, geschoten in den vestingmuur), v. bressen: een — van 100 M. in den stadswal; zegsw. fig. voor iemand in de — springen, voor iem. in de bocht springen, hem in nood bijspringen, helpen; zich op de — stellen, gaan staan op de bres om den vijand af te slaan; fig. dat zal een — schieten in onze geldmiddelen, in ons reisgeld, een gat maken in onze geldvoorraad.
- Bretel** (Fr. kruisband met elastiek, om de pantalon op te houden), v. — s en — len.
- Bret'on** (bewoner van Bretagne), m. — s.
- Bret'on'sch** (de taal van Bretagne), o. gmv.; het — is een vermenging van Kimbrisch (Cimbrisch) en Keltisch (Celtisch) en wordt nog gesproken op het platteland van Bretagne.
- Breuk** 1. (geneesk. lichaamsgebrek, scheur in het buikvlies), v. — en; ook: arm —, been —, schedel —; 2. (oppervlakte van een doorgebroken stuk delfstof), v. gmv.: een schelpachtige —, een glasachtige —, een korrelige —; 3. (rekenk. deel v. een geheel, gebroken getal), v. breuken: de teller en de noemer der — $\frac{2}{16}$, een gnomme —; een tiensteelige —, b.v. 0.75.
- Breukband** (band of gordel, gedragen door den breuklyder), m. — banden.
- Breve** (R.-K. pauselijke brief, op velijn geschreven, met den visschersring gestempeld en die gunsten of benoemingen inhoudt), v. — n: een — is meestal kort, altijd korter dan een Bul.
- Brevet** (akte, diploma; machtiging, vergoeding tot het uitoefenen of maken van iets, ook octrooi, patent), o. brevetten.
- Breveteeren** (een brevet of octrooi geven).
- Breviarium** (statistisch uittreksel uit een grooter werk, beknopt overzicht), o. — s.
- Breviatuur** (afkorting, kort begrip), v. — turen; zie Afkorting.
- Brevier** (Latijnsche door de R. K. geestelykheid dagelijks te bidden gebeden, in zeven deelen gesplitst, welke getijden heeten), o.; zie Getijden; ook het getijdenboek.
- Brevi manu** (Lat. kortweg, zonder meer).
- Brib'bel** (landvleesch zonder tanden, vooral van zuigelingen), v. gmv.
- Bric-a-brac** (Fr. uitdragers-rommel), o. gmv.
- Bricoleeren** (bijartspel: op den band spelen en by den terugstoot een bal raken): fig. langs een omweg er komen.
- Brief** (eig. beknopt geschrift), m. brieven: ambts —, handels —, felicitatie —, enz.: de — behoort tot die geschriften, waarbij het geschreven woord de uitgesproken rede vangt; letterk. e. roman in brieven, z. Roman.
- Brief** (akte, bewijsstuk), m. brieven: een koop —; zegsw. de oudste brieven hebben, de meeste aanspraak op iets hebben.
- Brief** (strook papier), m. brieven: e. — spelden.
- Brief**, m.; O.-I. een Engelschen — schrijven, een uiltje knappen, een middagslaapie doen.
- Brief'geheim** (wettelijke garantie, dat brieven aan de post vertrouwd, ongeopend zullen worden overgebracht), o. gmv.; — **kaart** (kaart van bepaalde afmeting, die als brief kan dienen), v. — kaarten; — **liis** (koord, om brieven aan te rijgen), v. — liassen; — **port** (prijs van verzending v. den brief), o. — en, ook: — porto, o. — s, — ti, zie Booteport; — **stijl**, m. gmv.: uw — zij eenvoudig, bondig en helder; — **wisseling** (correspondentie), v. — en.

- Bries** (goede zeilwind), v. gmv.: een frissche —.
- Bries** (volkst. afvalgruis van cokes), o. gmv.
- Brieschen** (klankn. snuiven, proesten v. e. paard, d. i. het tusschen de lippen uitstooten v. d. adem), het paard brieschte, heeft gebriescht; ook: brullen of loeien van den leeuw.
- Brievenbesteller** (postbeambte, die de brieven rondbrengt, facteur), m. —s; —**boek** (kopieboek), o. —en; —**boek** (boek met briefmodellen), o. —en; —**bus**, v. —sen; —**gaarder** (brieven-verzorger op een klein dorpje), m. —s; —**maal** (zak met brieven), v. —malen; —**post** (posterij), v. —en; —**post** (—besteller), m. —en; —**tasch** (tasch voor brieven), v. —tasschen; —**weger** (weegtoestelletje voor brieven), m. —s; —**zak** (—maal), m. —ken.
- Brijzelen** (volkst. het meenemen van suiker-god, enz. van een feestmaal), ik —de, heb gebrijzeld: kinderen, ik zal goed voor je —.
- Brigade** (afdeling van het veldleger, bestaande uit twee regimenten onder een kolonel), v. —s, —n.
- Brigadier** (rana bij de marechaussee, bij de rijksveldwacht, rijkspolitie), m. —s (g = g).
- Brigantijn** (eig. koperschip, van het lt. brigantino: snelzeilende tweemaster met laag boord; ook, onoverdekte galei met 10 à 12 roebanken), v. —en.
- Brigittanes** (kloosterlinge der Brigitten-orde), v. —sen.
- Brigit'tenorde** (R.-K. kloosterorde, gesticht door de H. Brigitta, prinses van Zweden, 1304-'13, in 1348), v. gmv.
- Brij** (een soort van dikke pap), v. —en: spreekw. Veel koks bederven de —, te veel bemoeiallen of raadgevers doen een zaak schade of doen haar mislukken; —**achtig** (als brij), bn.; —er, —st: hersenen zijn een —achtige massa.
- Brijn** (zoutwater, pek), o. gmv.
- Brijzel** (krumel, scherfje), v. —s: te —valen, te pletter, in kleine stukjes.
- Brijzelen** (kleinmaken, vermorzelen), ik heb gebrijzeld; meest: Verbrijzelen.
- Brik** (verkorting van Fr. briquantine: klein zeeschip met lang boord, twee masten en raas), v. brikken: een oorlogs —, een handels —.
- Brik** (Fr. brique: baksteen, tichelsteen), m. brikken, gew.; ook **Brik'steen**.
- Brik** (soort van vierwielig rijtuig met zitbanken langs de zijwanden), v. brikken.
- Briket** (plat stuk brandstof, lijkende op een platten steen of brik, kunstmatig geperst uit steenkolengruis met pek, of uit bruinkool en turf met petroleum), v. briketten.
- Brik'steen** (gebakken metselsteen), m. —en.
- Bril** (oogglazen in omtijting), m. brillen: zegsw. iem. een — opzetten, hem bedriegen; twee Joden weten, wat een — kost, zijn aan elkaar gewaagd in sluwheid.
- Briljant** (een met facetten geslepen diamant), m. —en: een horloge met —en omzet. (i = ie).
- Brilliant** (schitterend, met glans), bn. en bw.; —er, —st: fig. een — examen, een —e overwinning; iets — winnen. (l = lj); ook **Briljant**.
- Brilliantine** (haarolie, ook polijstmiddel), v. gmv.
- Bril'ledeos** (doosje voor een bril), v. —doezen: —**glas**, o. —glazen; —**koker**, m. —s.
- Brilleeren** (Fr. fonkelen, schitteren), fig. uitmunten boven. (l = lj); ook **Briljeeren**.
- Brillen** (een bril dragen, ophebben), ik heb gebild: knapen die al —!
- Bril'lenhuisje** (doosje voor een bril), o. —s.
- Bril'slang** (dierk. zeer giftige slang, op den nek geteekend met een figuur, die de gedaante van een knijpbril heeft), v. —slangen: de — leeft in O.-Azië, de zwarte — in M.-Afrika; zie Naja of Cobra.
- Brink** (grasveld, meest met boomen omzet, madden in het dorp, als marktplein en gemeentekom dienende, vooral in Drente), m. —en.
- Br'io** (muz. vuur), m.: con —, zeer levendig.
- Br'io'che** (Fr. een soort van tulbandje van meel, boter en eieren), v. —s.
- Bristol-papier** (Engelsch photographie-papier), o. gmv.; ook: dun karton, geschikt voor visite- en correspondentie-kaarten.
- Brit** (Engelschman), m. Britten.
- Brits** (broek, achterste), v. —en: voor de — krygen, slaag. gmv.
- Brits** (lage houten bank als slaappleats in de wacht, in het cachot, enz.), v. —en.
- Britsch** (van Britannie), bn.: de —e vlag, de —e zeeën, het — museum.
- Britsche romans**, m. mv.; letterk. de — zijn de Arthurromans, zie ald.; voor de hoofdpersonen zie Ridders van de ronde tafel, terwijl de voornaamste vrouwenfiguren zijn Genevra, de koningin, Isolde en deleeën Viviana en Morgana.
- Britsch-Indië** (aandr. het Engelsch gebied in het Z.O. van Azië), o. gmv.
- Britsen** (zeew. staan met handdaggen), ik britste, heb gebritst; zie: Handdag, Pan-aarzen, Laarzen.
- Brittan'nia-metaal** (een metaalmengsel van zuiverachtige witte kleur, bestaande uit 9 deelen tin en 1 deel antimonium en eenig koper), o. gmv.; ook, —**zilver**, o. gmv.
- Brittan'nië** (Engeland), o., ook, Brittanje; Groot —, Engeland en Schotland.
- Brit'tisch-**, of **Britsch-Museum** (beroemd museum v. kunst en wetenschap in Londen), o.
- Brocaat** (zware zijden stof met een schering van zilver- of gouddraad; ook, met opgewerkte gouden en zilveren bloemen, dieren of andere figuren), o. gmv.; soms, Brokaat.
- Brocanteur** (Fr. handelaar in rareiteiten, oude schuldertijen of antiquiteiten), m. —s.
- Bro'che** (Fr. dames-borstspeld, borstsieraad, doekspeld), v. —s: een diamanten —.
- Brocheeren** (innaaien en van een gewoon omstap voorzien van boeken of geschriften, in tegenstelling met inbinden; bloemen in zijden of wollen stoffen met goud- of zilverdraad opwerken).
- Brochu're** (klein gelegenheids geschrift, ingenaaid vlugschrift), v. —s; zie Blauwboekje.
- Brod'delen** (knoeien, bederven), ik heb broddeld; —**aar** (knoeiër), m. —s; —**arij** (knoeiwerk), v. —en; —**werk** (knoei —), o. gmv.
- Brod'den** (stordig werken, knoeien, broddelen), ik brodde, heb gebrod. w. g.
- Broderie** (Fr. borduurwerk, borduursel op randen en boorden), v. —s.
- Broed** (broedsel, broeisel, jongen), o. gmv.
- Broed** (jonge oesters of mosselen), o. gmv.
- Broeden** (het warm houden der eieren door de vogels), de kip broedde, heeft gebroed; fig. kwaad —, uitdenken, beramen; op iets zitten te —, te peinzen; er broedt daar iets, er is iets verkeerd; ook Broeien.
- Broeder** (broer), m. broeders.
- Broe'der** 1. (geloofsgeenoot), m. —s of —en: de eerste Christenen heetten elkander —en; 2. (kloosterling, die de priesterwijding niet

ontvangt), m. -s: de -s wijden zich aan het huiselijk werk in het klooster, anderen aan onderwijs, weer anderen aan ziekenverpleging; -**overste** (het onderling gekozen hoofd der broeders), m. -n; 3. (huisbak), m. -s: de - wordt in een ijzeren pot, uit tarwe- of roggebloom, melk en suiker, gaargestoofd: dikwijls ook een worst er in, zie: Zuster, Broedertje; 4. O.-I. de bruine -, de inlander, onze bruine -s; zie Bruinen; 5. (naam, dien predikanten of dominees elkaar geven), m. -s.

Broe'derdienst 1. (mil. reden van vrijstelling bij loting, omdat een oudere broeder aan den dienstplicht heeft voldaan), m. gmv.; 2. -**dienst** (Prot. gratis-preekbeurt door den eenen predikant voor den anderen), m. gmv.; 3. -**gemeente**, v.: de Engelsche -, zie Moravische broeders.

Broeder Jonathau (schertsende naam als typeering van de bewoners der Vereenigde Staten van N.-Amerika), m. gmv.

Broe'derlijk (als broeders), bn. en bw.; -er, -st: een -e omgang; - samenwonen.

Broe'derschap (R.-K. kerkelijk goedgekeurde vereeniging van geloovigen tot het verrichten van werken van godsvrucht), v. -pen; zie: Aartsbroederschap en Congregatie; ook, afdeling in de Hervormde kerk, de Remonstrantsche -, de Moravische - of de Hermhutters, zie ald.

Broe'derschap des gemeenen levens: Ned. stichting van Geert Grootte in Deventer (1876): de broeders hielden zich daar en te Zwolle bezig met boeken overschrijven, bidden en onderwijs geven.

Broe'derschap (bond, wereldlijke vereeniging), v. -schappen: de - der notarissen.

Broe'derschap (de verhouding, betrekking als broeders), o. gmv.: - drinken, onder een dronk beloven, dat men elkaar als broeders zal beschouwen: deze krijgers dronken -.

Broe'derschool, v. -scholen; zie Fraterschool.

Broe'dertje (poffertje, bollebuiscje), o. -s.

Broe'dertwist (twist of ruzie tusschen twee of meer broeders), m. gmv.

Broed'machine (machine tot het kunstmatig uitbroeden van eieren), v. -s; z. Couveuse.

Broedsch (broeiziek), bn.: die hen is -.

Broed'sel (het gebroed), o. -s; ook Broed.

Broed'bak (kweekbak voor planten, onder een glazen raam), m. -bakken.

Broei'en (warm-houden der eieren): de kip zit te broeien; -**erij'** (het broeien, ook: couveuse en broeikas), v. -en; -**gans** (die nl. wil broeden), v. -ganzen; -**hen**, v. -hennen; -**ing** (het broeien), v. gmv.: de brand ontstond door -ing van het hoot; z. Broeden.

Broei'erig (zwoel, drukkend heet), bn.: 't is - weer.

Broei'kas, -**kast** (broeibak), v. -kassen, -kasten: meloenen kweeken in de -; -**nest** (nest, waarin iets wordt uitgebreed), o. -nesten; fig. een - van allerlei kwaad; een - van onzedelijkheid, plaats van oorsprong: Parijs was het - der revolutie; -**oven** (toestel tot het kunstmatig uitbroeden van eieren, broedmachine, couveuse), m. -ovens; -**sel** (broedsel, broed), o. broeisels.

Broek (kleedingstuk), v. broeken: e. korte -, zie Culotte, een lange -, pantalon; zegsw. voor zijn - krijgen, een pak slaag (kinderen);

een proces aan zijn - krijgen, een proces moeten voeren; e. vrouw, die de - aanheeft, die nl. in huis de baas is; een jong -je (pas beginnende klerk, beambte, ambtenaar), o. -s.

Broek (gedeelte van een paardetuig), v. -en: de - gaat om de achterbeenen heen en is zeer noodig bij het afrijden van hellingen.

Broek (laag en drassig land), o. gmv.

Broek (ingedijkt of bedijkt land), v. gmv.

Broek'land (moerassig land, drasland, nat weiland), o. -en; ook Broek.

Broer (broeder), m. -s: zegsw. een -tje aan iets dood hebben, een hekel aan iets hebben b.v. als aan een ziekte, waaraan onze broer gestorven is, het niet graag doen.

Broer (leekebroer, frater), m. -s.

Broes (schuim), o. gew., zie Bruis.

Brok (stuk, afgefallen of afgebroken deel), m. en o. brokken: er stond nog een - v. e. muur, op het bergpad lagen vele -ken van rotsen; hij wierp den hond een - van zijn brood toe; zegsw. de -ken voor iem. uit den mond sparen, zich zelf het noodige onthouden; iem. de -ken in den mond tellen, hem het eten niet gunnen.

Brok (persoon), m. -ken: wat een - van een meid! groote, stevige persoon; 't is me een lief -je, persooitje; zie Galgebrok.

Brokaat', o.; zie Brocaat.

Broker (Eng. makelaar, agent), m. -s.

Brok'kelen (in stukjes breken of vallen, kruimelen), ik brokkelde, heb gebrokkeld: brood in de soep -; wat brokkelt dat brood! -**ig** (kruimelig, broos), bn.; -**ing** (stukje, b.v. van brood), v. -en.

Brok'ken (in stukjes breken), ik heb gebrokt.

Brom (groot glas brandewijn of jenever), m.: zegsw. een - in hebben, dronken zijn gmv.

Brom'beer (dierk. een soort van landbeer; fig. knorrig, oud man), m. -beren, gmv.

Brom'mium (scheik. en geneesk. een enkelv. stof tot de niet-metalen behoorende, donker-bruinroode vloeistof), o. gmv., ook Broom.

Brom'kever (dierk. mestkever), m. -s.

Brom'men (het ruischend zware geluid eener draaiende beweging), het bromde, heeft - bromd: een groote tol kan -; ook de basstemmen -, een beer kan -; fig. knorren, pruttelen, grommen: moeder zal wel op je -, zal knorrig zijn; -**mer** (iem., die bromt, ook groote bromvlieg), m. -s.

Brom'pot (brommig mensch), m. -potten; -**tol** (tol, die een luid gonzend geluid maakt), m. -tollen; -**vlieg** (brommer, groote vleeschvlieg), v. -vliegen; -**werk** (de brompypen van een orgel), o. gmv.

Bron (natuurlijk opwellend water, wel), v. bronnen: een warme bron, de bronnen v. d. Nijl; een zwavel-; fig. dit is de - van al mijn lijden, oorzaak; bronnen der geschiedenis, oorkonden, archieven, enz., zie Bronnenstudie.

Bron'ader (waterader, springader die een bron voedt), v. -aders; dicht, de oorsprong.

Bron'beek (aandr. invalidenhuis voor O.-I. militairen van lageren rang), o.; - werd in 1859 door Willem III a. Nederland geschenken.

Bronchi'tis (ontsteking van het slijmvlies der luchtpijptakken), v. gmv.

Bron'gas (brandbaar gas, dat uit den grond uit spleten of geboorde openingen o.m. in laagveenstreken opstijgt), o. gmv.

Bronk (*plechtige Lamb. dorpsprocessie*), v. -en; -feest, o. -en. gew.

Bronnenstudie (*de studie der oorspronkelijke geschriften, oorkonden, archieven, enz., eenige wetenschap of kunst betreffende*), v.

Bronnimf (*myth. najade*), v. -en.

Bronolie (*aardolie, petroleum*), v. gmv.

Brons (*Fr. legering van twee deelen koper en één deel tin, waarbij ook een weinig zink*), o.; bronzen (*soorten*); - dient tot het gieten van standbeelden, torenklokken, kanonnen en huiselijke sieraden; zijn S. G. is verschillend, zijn smeltpunt $\pm 900^{\circ}\text{C}$.; zie: Klokkenspijs en Geschutgieterij.

Bronst (*paardrift bij de dieren*), v. gmv.

Bronsttijd (*tijd der paring bij vogels, herten, enz., meest in het voorjaar*), m. gmv.

Bronwater (*welwater, uit een bron opborrelend water*), o. gmv.

Bronzen (*een bronskleur geven*), ik bronsde, heb gebronsd: *een borstbeeld* -; z. Gebronsd.

Bronzen, bn.: *een - beeldje, e. - kandelaar.*

Bronzino (*soort van marmer, dat als men er tegen slaat, een klank geeft*), o. gmv.

Brood (*voedingsmiddel, uit meel, enz. bereid en gebakken*), o. -en; zegsw. zijn - verdienen, *het dagelijksch -*, hij heeft daar rijk zijn -, d. i. onderhoud; zegsw. ik kreeg dat op mijn -, men verweet mij dat, ik kreeg er de schuld van; *iem. iets op zijn - geven*, hem iets, dat niet lekker is, te slikken geven; *bij gebrek aan - eet men korstjes van pasteien*, bij gemis van 't minder dure, is men soms genoodzaakt iets van meer waarde te gebruiken; spreekw. *Wiens - men eet, diens woord men spreekt*, we getuigen ten voordeele van hem, van wien ons bestaan afhangt; *zoete -jes bakken*, meegaand worden, iets weer trachten goed te maken; *bij overdracht: een suiker-*, kegelvormig stuk witte suiker.

Broodbakker (*iem, die brood bakt*), m. -s; -bakkerij' (*werkplaats van den broodbakker*), v. -en; -bereiding (*het maken van brooddeeg en brood*), v. gmv.

Broodbon (*af te scheuren deel v. e. broodkaart*), m. -s; de - geeft recht tot het koopen van een daarop bepaald gewicht aan brood.

Broodboom (*boom, op de Zuidzee-eilanden en in W.-I., die genoemd is naar zijn vrucht*), m. -boomen: de kastanje-achtige vrucht van den - weegt soms twaalf kilo; uit de zaden van deze vrucht bereidt men meel.

Brooddronken (*dartel, baldadig door weelde, of door overdaad van spijs en drank*), bn. en bw.; -er, -st: *een - hende*, uitgelaten; zie Broodkruimel.

Broodfabriek (*plaats, waar op groote schaal brood gemaakt wordt, ook machinaal*), v. -fabrieken; -graan (*graan, dat niet als veevoeder gebruikt mag worden*), o. -granen; -kaart (*kaart voor bruinbrood of voor wittebrood en meel, door het Rijk verstrekt, bevattend broodbons voor eenig tijdvak*), v. -en; -kneeder (*werktuig tot het kneden van het deeg*), m. -s; -korst, v. -en; -kruimel, v. -s; zegsw. de -s steken hem, hij kan de weelde niet dragen, hij wordt te dartel, brooddronken; -letter (*boekdr. letter, welke gewoonlijk tot het zetten van boekwerken wordt gebruikt*), v. gmv.; -mager (*erg mager*), bn.; -nijd (*jaloerie, verwekt, doordat het een vakgenoot beter gaat*), m.

gmv.; -noodig (*onmisbaar als brood*), bn.; -rantsoen' (*bepaalde hoeveelheid brood, die men op broodbons kan bekomen*), o. -en; -schrijver (*minacht. iem., die schrijft om den broode, slecht auteur*), m. -s; -slijter (*brooduitverkooper in 't klein*), m. -s; -suiker (*witte suiker*), v.; -vrucht (*vrucht van den broodboom*), v. -en; -winner (*kostwinner*), m. -s; -winning (*nering, bedrijf*), v. -en.

Broodwortel (*plantk. de wortel van een W.-I. struik, die goed zetmeel oplevert*), m. -s; -wortelmeel, o. gmv.; -wortelplant, v. -en, zie Maniok.

Broodzetting (*wettelijke vaststelling van den broodprijs*), v. gmv.: in ons land bestond - van 1816-'54 en thans weer (1918), te Parijs bestond ze nog in 1885.

Broom, o.; zie Bromium.

Broomkaliüm (*scheik. verbinding van broom en kaliüm, zenuwstillend middel*), o. gmv.; ook Broomka'li.

Broomzilver (*een groenachtige, zilverachtige delfstof*), o.: het is zeer gevoelig voor licht en wordt bij de fotografie gebruikt.

Broos (*tooneelaars, rijglaars*), v. brozen.

Broos (*zwak, breekbaar*), bn. en bw.; brozer, broost: *glas en porselein zijn -*; fig. *het brooze leven*; -heid (*teerheid*), v. gmv.

Bros (*brokkelig*), bn. brosser, brost: *een -se beschuit, sneeuwvis is in den regel -*.

Bros (*ronde priem v. d. leerwerker*), v. -sen.

Brouille (*Fr. oneenigheid, twist*), v. gmv.

Brouilleeren (*Fr. twist maken, oneenig worden*): *zich met iemand -*; *met iemand gebrouilleerd zijn*, overhoop liggen.

Brouillon' (*Fr. klad v. e. opstel*), o. -s.

Brouwen (*bier bereiden*), ik brouwde, heb gebrouwen; -er (*bierbrouwer*), m. -s; -erij' (*het brouwen, brouwfabriek*), v. -erijen; -sel (*bier*), o. -s.

Brouwen (*kwaad berokkenen*), hij heeft dat gebrouwd of gebrouwen: *wat kan de blinde staatzucht -!* (Vondel).

Brouwen (*de r in de keel, d. i. niet met den tip maar met den wortel van de tong, vormen en uitspreken*), ik heb gebrouwd.

Browning (*Eng. soort van revolver*), m. -s.

Brug (*verbinding van twee oevers*), v. bruggen: *een vaste -*, *een draai-*, *een ophaal-*, *een voet-*, *een wip-*, *een schip-*, *een gier-*, *een spoor-*, zie ook: Ponton, Passerelle, Viaduct, Rijvoering; zegsw. *hij moest over de - komen*, hij moest betalen, eig. den tol; 2. (*naam van dingen, die op een brug lijken*), v. bruggen: *de - van een zeeboot*, de commando-brug v. d. kapitein; *de - als gymnastiek-toestel*, voorwerp tot arm- en beenoefening: twee esschenhouten leggers, 2½ M. lang, die in beukenhouten kokers, met een pin hooger en lager gezet kunnen worden.

Brugbalaus, v. -en; zie Bascule.

Bruggeman (*bruggewachter; iemand, met de bediening eener draai-, wip- of ophaalbrug belast*), m.-mannen, -lieden; ook: *brugwachter.*

Bruggenhoofd (*in het water uitgebouwd metselwerk, waarop het vaste deel der brug rust*), o. -en; ook: *Landhoofd*; mil. verchansing opgeworpen tot verdediging of dekking eener brug.

Bruggewachter (*-man*), m. -wachters.

Brugman, beroemd kanselredenaar van de orde der Minderbroeders, in 1473 te Nijmegen

overleden; zegsw. *praten of kallen als* —, welbespraakt of wel ter taal zijn.

Brug'schip (*schip, waarop een deel v. e. schipbrug rust*), o. -schepen.

Bruil (*slag, stoot*), m.: *een — van den molen weg hebben*, zie Molen; *iem. een — geven*; verder: *ergens den — van geven*, er niet meer mee te doen willen hebben.

Bruide (*verloofde in ondertrouw*), v. bruiden.

Bruide der zee (*Venetie*), v. gmv.; zie Bucentaurus.

Bruidegom, bruidegom (eig. *de a.s. man der bruid*), m. -s; R.-K. *de hemelsche* —, Christus.

Bruidebouquet (dat nl. *de bruid op den trouwdag draagt*), m. en o. -ten.

Bruidebogen (*de dagen, dat de verloofde de bruid is, d. i. tusschen ondertrouw en trouwdag*), m. mv.; -**japon**, v. -japonnen; -**jonker**, m. -s, zie Paranimf; -**juffer** (-*meisje*), v. -s; -**koets** (*trouwoets*), v. -en; -**krans** (*krans voor het hoofd v. e. bruid*), m. -en; -**meisje** (*juffer, die de bruid ter zijde staat*), o. -s; -**paar** (*bruidegom en bruid*), o. -paren; -**schat** (-*gift*), m. -ten; -**stoet** (*al de feestgenooten achter het bruidspaar*), m. gmv.; -**suiker** (*bruidlofts-suiker-lekkernij*), v. -s; -**toel** (*sierlijke kleeding eener bruid*), m. gmv.

Bruidestranen 1. (*kaneelwijn, die werd geschonken in de bruidebogen*), m. mv.; in Friesland: feestpartij op den dag v. d. ondertrouwen huize der bruid: *op de — genoodigd zijn, op de — gaan*; zie Hypocras of Hipocras; 2. (O.-I. klimplant, waarvan twee soorten, één met rode en één met witte bloemen), v. mv.

Bruilen (*goeien, smijten, stooten*), ik heb en ben gebruid: *ik zal hem van de trappen —; wat bruit het mij! wat geef ik er om; gij moet mij niet zoo —, plagen, malen, zaniken*.

Bruigom, m. -s, zie Bruidegom.

Bruikleen (*leening van iets tot tijdelijk gebruik*), o. -en: *een boek in — afstaan*.

Bruiloft (*trouweest*), v. -loften: -*houden*; *de groene —*, op den trouwdag; *de blikken —*, na 6 $\frac{1}{4}$ jaar; *de koperen —*, na 12 $\frac{1}{2}$ jaar; *de zilveren —*, na 25 jaar; *de gouden —*, na 50 jaar; *de diamanten —*, na 60 jaar.

Bruilofsdag (*dag der bruiloft*), m. -en.

Bruilofsdicht (-*gedicht*), o. -dichten; -**disch** (*tafel*), m. gmv.; -**gast**, m. en v. -en; -**kleed**, o. -eren, -kleeren; -**lied** (*lied, aan de bruilofstafel te zingen; bruilofsdicht*), o. -eren; -**maal** (*maal oopen bruiloft*), o. -malen; -**vers**, o. -verzen; -**zaal**, v. -zalen; -**zang**, m. -zangen.

Bruin 1. (*bruinkleurig*), bn.; -er, -st: *chocolade is —, een — paard*, z. Bruintje; -*e haren*, zie Brunette; *licht—, donker—, kastanje—*, z. ald.; *zwart—*, z. Sepia; 2. (*bruin paard met zwarte manen, zwarten staart en zwarte onderbenen*), m. -en, spreekt Bruintje: zegws. *dat kan — tje niet trekken, dat gaat financieel boven mijn kracht*; 3. (*naam van den landbeer*), m.; reeds in ons dierenboek: *ic ben Brune, des coninx bode; Here Bruun, wel soete vriend!* 4. (*bruine kleur, menging van rood en zwart*), o.: *zij was in effen —*, (Staring); 5. (*het donker op een schilferij, de schaduw*), o. gmv.: *het licht en —, donker*.

Bruinereen (*een blinkend bruine kleur geven, koper met een laagje bruinsel insmeren*), ic heb gebruineerd; -**der**, m. -s.

Bruinen, mv.: *de —*, de inlanders of inboelingen der O.-I. eilanden en van Z.-Afrika, in den regel genoemd: *onze bruine broeders*.

Bruinen (*bruin worden of maken*), ik heb en het is gebruid: *het vleesch begint te —*.

Bruingeel (*donkergeel*), bn.; -*gele blaren*.

Bruinkool (*fossiele brandstof, van jongere vorming dan de steenkool*), v. -kolen: de -kolen zijn zwartbruin van kleur en branden met een onaangename reuk, zij bevatten 69% koolstof en vormen een overgang van turf tot steenkool.

Bruinkoolbriket (*briket, in hoofzaak bestaande uit bruinkool*), v. -briketten.

Bruin'oog (*iem. met bruine oogen*), m. en v. -en; -**oogig**, bn.: *een — Zeeuwschmeisje*.

Bruinsteen (*mangaan, glasblazerszeep*), o.

Bruintje (*meisje m. donkerbruine haren*), o. -s, verg. Brunet.

Bruinvisch (*dierk. een walvisachtig zeedier, de kleinste der dolfijnen, in N.- en O.-zee*), m. -visschen: de — *maakt jacht op haring*, heet ook Zee varken.

Bruis (*schuim*), v. en o.; gew. *Broes*.

Bruisen (*schuimen, zieden, borrelen*), het bruisde, heeft gebruisd: *de golven — tegen de rots wanden; het bruisend nat, de zee; fig. razen, tieren van toorn*; -**ing**, v. -en: *een — van geluiden*.

Bruispoeder, -**poet** (*stof, bestaande uit dubbelkoolzure soda en wijnsteenzuur met 40 deelen water*), o. gmv.

Bruilaap (*dierk. plat- of breedneuzige aap in Z.-Amerika, met grijpstaart, kan een verwaarloosbaar gebruik doen hooren*), m. -apen.

Bruilboei (*zee- of rivierboei*), v. -en: de — *bestaat uit een grooten ketel, aan den waterspiegel; dringt nu het water bij ruw weder van boven in den ketel, dan ontsnapt de lucht door een fluit, die een brullend geluid doet hooren*; zie: Belboei, Lichtboei.

Bruilen (*doorringend op lagen toon schreuwen*), hij heeft gebruid: *een leeuw kan —; de man brulde van woede, van pijn*.

Bruilvogel (*een soort van roerdomp in Z.-Afrika*), m. -vogels; zie Roerdomp.

Brumaire (Fr. 2e d. i. *Mist- of Nevelmaand, van 22 Oct. — 21 Nov.*), v. gmv.; de staatsgreep van Napoleon I viel op den 18en — van het jaar VIII, d. i. 9 Nov. 1799.

Brummel (*braambes*), v. -s. gew.

Brunet' (*vrouw of meisje met donker of bruin haar*), v. -ten; ook, Brunette.

Brunilde, Germ. myth. een der Walkyrien.

Brusk (Fr. *kortaangebonden, driftig, ruw, opvliegend, barsch, grof, scherp, norsch; eensklaps, onverhoeds*), bn. en bw. (u = uu).

Brusqueeren (Fr. *onheusch bejegenen, afsnauwen*): *een zaak —, doordrijven, forceeren*.

Bruselaar (*inwoner van Brussel, man uit Brussel*), m. -s, -aren.

Bruselsche aarde (*een soort van schuurzand, van vettige aarde*), v. gmv.

Bruselsch lof (*een soort van stronk-andijvie*), o. gmv.; -**e spruitjes**, o. mv.: zie: Spruitjes en Spruitkool.

Brutaal' (*onbeschoft, onwellewend*), bn. en bw.; -*taler, -st: een — antwoord, een brutale leugen*; - *optreden, lomp, ruw*.

Brutaaltje (*brutale jongen*), o. -s: 't is me een —! ook *brutaal meisje*.

Brutaalweg (*op brutale wijze*), bn.

Brutaliseeren (*lomp of grof bejegenen*,

brutaal antwoorden; tegen iem. uitvaren).
Brutaliteit (grofheid, onbeschoftheid), v. — en.
Brute, bruut (ruw, ongelikt, onbeschaafd, lomp), bn.: een brute vent; fig. bruut geweld; ook zn. (lomperd, ruwbast), m. bruten.
Bruto (hand. het gewicht der koopwaren met inbegrip der verpakking of emballage, onzuiver), bn. en bw.: het — gewicht, — bedrag, het beloop zonder aftrek der onkosten; — goud, — zilver, goud of zilver met vreemd metaal vermengd; — opbrengst, alle vruchten, door een onderneming opgeleverd, samen genomen; zie: **Bto** en **Netto**.
Bruut, zie **Brute**; — **heid** (ruwheid), v. gmv.
Bucentaur, **Bucentaurus** 1. (myth. stier-mensch: een monster, halfstier, halfmensch), 2. (prachtgalei voor den Doge van Venetië, waarin deze op Hemelwaartsdag naar de Adriatische Zee stevende om met deze te huwen, door een ring in zee te werpen, ± 1300—1750), m. — en, — sen. (au = ou).
Bucephaal, **bucephalus** (eig. ossekop, lievelingspaard v. Alex. den Grooten), m.
Buckskin, o. gmv.; zie **Bukskin**.
Bucolisch (wat betrekking heeft op het herders- of landleven), bn.: — e zangen; — e poëzie, herdersdicht.
Buddhis'me, o.; zie **Boeddhisme**.
Budget (begrooting der jaarlijksche uitgaven v. e. land), o. budgetten, — s. (g = zj).
Buifel (dierk. een soort van rund), m. — s: de gewone of Aziatische —; de reuzen- in O.-I.; de Kaapsche —; zie ook **Karbouw**; fig. een — v. e. vent, een lomp, brutaal man.
Buffelschitig (lomp, ruw), bn.; — er, — st.
Buffelon (onmatig eten), ik heb gebuffeld.
Buffer (stootkussen aan spoorwagens; vooruitstekende ronde plaat of knop, rustend op een stramme veer), m. — s.
Buf'ferstaat (een klein land, gelegen tusschen twee groote staten en dat van weerszijden als stootkussen kan dienen), m. — staten.
Buffet (tapkast, schenktafel), o. — ten; — **juffrouw** (juffrouw in het buffet), v. — en.
Buffa, Ital. eig. scherts, grap, bn. (u = oe): opera-buffa, verg. Opera-bouffe.
Bu'gel (muz. koperen blaasinstrument met drie pistons, in de fanfare de melodie voedend), m. bugels.
Buggy (O.-I. licht, open, tweewielig rijtuig met één zitbank, met kap en gummi-banden), v. — s.
Bui (regenvlaag), v. — en; fig. een goede, een kwade — hebben, kuur, luim; bij — en zingt hij aardig, nu en dan, soms.
Buidel, **buil** (geldzak, beurs, zak), m. buidels, builen; hebt ge wat in den —?
Buideldier (dierk. zoogdier vooral in Australië met een huidplooi of buidel tot berging der jongen), o. — dieren; er zijn ongeveer 140 soorten: het vliegende —, de buidelwolf, de buidelrat, enz., zie **Kangeroe**; — **rat** (dierk. opossum: een kleiner buideldier in Z.-Amerika met langwerpige lichaam, korte pooten en spitsen kop), v. — ratten; — **wolf** (dierk. een soort van buideldier ter grootte van een slagershond, op VanDiemensland), m. — wolven.
Builen (regenen, waaien), het heeft gebuid.
Buig'baar (kunnende gebogen worden), bn.; — der, — st: een takje is —.
Buigen (krommen, gebogen doen zijn), ik boog, heb en het is gebogen; fig. zich —, eerbied bewijzen, ook: berusten.

Bui'ging (kromming, bocht), v. — en: de — van den arm; fig. de — der stem; verder: zwijgende groet; spraakk. vormverandering der woorden, zie **Flexie**.
Buig'tang (werktuig der draadwerkers, om koper- of ijzerdraad te buigen; draadtang), v. — tangen; — tangetje, o. — s.; zie: **Kraaietiek** en **Ravebek**.
Buig'zaam (wat licht buigt of te buigen is), bn.: — zamer, — st: Sp. riet is —; fig. gedwee: een — zame wil, een — karakter.
Bui'gig (onvast, ongestadig, regenachtig), bn.; — er, — st: het was — weer.
Buik 1. (onderlijf), m. buiken: zijn — vullen, zijn maag vullen, zich verzadigen; zegsw. van zijn — een afgod maken, alleen denken aan lekker eten en drinken; het in den — hebben, pijn in 't lijf hebben, zie **Buikpijn**; O.-I. het in den — hebben, diarrhee hebben; 2. (overdr. gebogen, onderste deel van eenig voorwerp), m. — en: de — van een oliekruid, de — van een distilleerkolf.
Buik'band (wollen of gebreide band ter verwarming van den buik), m. — banden.
Buik'loop (geneesk. al te overvloedige waterachtige darmontlasting), m. gmv.; zie: **Diarrhee** en **Roodeloop**.
Buik'pijn (geneesk. pijn in den buik), v. — en: — hebben, aan — lijden; zie **Koliek**.
Buik'pootige wekdieren, o. mv.: — heeten in den regel slakken; ze leven in tal van soorten op 't land, alsmede in zout- en in zoet water.
Buik'riem (riem van het paardetuig, die onder den buik doorgaat), m. — en.
Buik'spreken (spreken zonder de lippen te bewegen of het gelaat te veranderen, zoodat de klanken van elders schijnen te komen); alleen in de onbepaalde wijs en als zn.: het —, o. gmv.; — er, m. — s.
Buik'vin (dierk. benedenste vin bij visschen), v. — vinnen.
Buik'vinnigen (dierk. beenige, weekvinnige visschen), m. mv.: de karpers en zalmen zijn —.
Buik'vlies (dun en taai vlies, dat de geheele buikholt bekleeft), o.; — **ontsteking**, v. — en.
Buik'ziek, bn.; zie **Beursch**.
Buik'zwammen (plantk. zwammen, van welke de sporen zich ontwikkelen in kiembuisjes), v. mv.: de truffels behooren tot de —.
Buul (papieren zak), m. builen.
Buul (gezwel), v. — en: zich een — vallen, huidopzetting, zwelling, bult.
Buul (builmolen, bakkerswerktuig, om meel te ziften), m. builen; zie **Buidel**.
Buul'en (ziften, d. i. ontdoen van de zemelen met den builmolen), ik builde, heb gebuild.
Buul'molen (werktuig, om meel te zuiveren en te ziften, buil), m. — molens.
Buis (wijde pijp), v. buizen: een glazen —, een koperen —.
Buis (verkort uit wambuis: jasje zonder panden), o. buizen: een blauw —.
Buis (dronken), bn.: hij is —, ook, zn. o. een — aanhebben.
Buis (platboomd visschersvaartuig), v. buizen; de namen —, smak, botter, pink zijn locale namen: het zijn meestal platboomde vaartuigen, 25 M. lang, breed en log, en van voren hooger gebouwd dan van achteren.
Buis'jesdag (destijds de dag van het uitzeilen der haringbuizen, nl. 15 Juli), m. gmv.
Buis'kool (witte kool), v. — koolen.

Buis'zwam (plantk. parasiet op beukestammen), v. gmv.: *de — geeft na bereiding de bekende brandzwam.*

Buit (veroverd goed, meestal iets, waarvan men zich in de uitoefening van zijn bedrijf met een zeker recht meester maakt), m. gmv.; met een rijken — kwam de jager thuis; zegsw. iets — maken, op den vijand veroveren; op — varen, als kaper varen.

Buitelen (tuimelen, over den kop gaan, keukelen), ik heb en ben gebuiteld; —ing (tuimeling), v. —en.

Buiten (villa, landgoed), o. —s: een fraai —.

Buiten, bw.: ik woon —, niet in de stad; vz.: — de deur, — het huis; — verwachting, boven; gesch. — pijn en banden, vrijwillig, niet afgedwongen op de pijnbank, nl. van een bekentenis; — weten, d. i. medeweten; zegsw. — den waard rekenen, zie Waard; bijw. zich te — gaan, onmatig zijn, buiten de grens der matigheid gaan.

Buitenband (flets of auto: de gummiband, die dient tot bescherming van den binnenband), m. —banden.

Buitenbeentje (onecht kind), o. —s.

Buitenbezittingen (O.-I. al onze bezittingen buiten Java en Madoera), v. mv.

Buitenbraak (het bij diefstal verbreken van sloten op buitendeuren, van afsluitingen, enz.), v. gmv.; verg. Binnenbraak.

Buitendeur (deur naar buiten), v. —en.

Buitendien' (daarenboven, daar nog bij), bw.

Buitendijks', bw., **buitendijksch'**, bn. (gelegen, van het dorp uit gezien, achter of over den dijk, d. i. tusschen de rivier en den dijk, meestal des zomers grasveld of wei): die velden liggen —; het zijn —sche weiden; —gaats (in zee, buiten de haven), bw.: de schepen zijn —.

Buitengemeen (zeldzaam), bn. en bw.; —gemeener, —gemeenst: een —e bijval; hij is —verstandig, bijzonder, ongewoon.

Buitengewoon (minder deftig dan buitengemeen), bn. en bw.; —gewoner, —gewoonst: een — talent, ongewoon, zeldzaam; —tevreden, in de hoogste mate; dat is —duur, zeer erg; als zn.: iets —s.

Buitengoed (landgoed, buitenplaats), o. —goederen; —haven (haven, vlak bij zee, waaruit de schepen in zee gaan; ook, haven in open verbinding met een rivier), v. —havens; —hof (eig. buitenplein), o.: het — te 's-Gravenhage, fraai gedeelte dier stad;

—is'ig (afwijkend, vreemd), bn.; —is'sig'heid (vreemd geval), v. —heden; —kansje (voordeeltje, winstje), o. —s; —land (elk ander land dan het vaderland), o. gmv., ook, rubriek eener krant voor buitenlandsch nieuws;

—lander (iem. uit het buitenland, vreemde-ling), m. —s; —landsch, bn.: een —e reis, in het buitenland; O.-I. een — verlof, om nl. naar Europa te gaan; verg. Uitlandsch.

Buitenlandsche Zaken (departement der landsregering, belast met zaken, het buitenland betreffende), v. mv.: het ministerie van —, de minister van —.

Buitenman (veldbewoner, dorpling), m. —lui.

Buitenmate (uitermate), bw.: die goochelaar is — handig; —matig (bovenmatig), bw.

Buitenmoeder (niet-inwonende moeder van een gesticht), v. —s; —om, bw.: — gaan; —plaats (landgoed, buiten), v. —en; —plaats (O.-I. buitenpost), v.: op een — zijn, ergens

in het binnenland; —planeet (planeet, die haar loopbaan buiten den loopkring der aarde heeft), v. —planeten: Mars, Jupiter, Saturnus, Uranus en Neptunus zijn —planeten; zie Binnenplaneet; —polder (polder verkregen door omkading van buitendijks gelegen gronden), m. —s: een — wordt door hooge vloedten overstromd.

Buitenshuis (niet in huis), bw.: hij heeft zijn bezigheden —; —lands, bw.: die minister toeft —, is in het buitenland.

Buitensluiten (buitenhouden, gemeenschap weigeren), ik sloot —, heb —gesloten.

Buitenspo'rig (het spoor te buiten gaande: dwaas, onzinnig, overdaadig), bn. en bw.: een — gedrag, losbandig; — veel geld verkwisten;

—spo'righeid (losbandigheid), v. —heden.

Buitenslaander, m. —s; zie Outsider.

Buitenste (het verst naar buiten gelegen), bn.: de — wallen, de — gracht; zie Binnenste.

Buitentijds, buitensijds (op een ongewonen tijd), bw.: geen examens L. O. worden — afgenomen; —vader (niet inwonende vader van een gesticht), m. —s; —verblijf (buitenplaats, landhuis), o. —verblijven;

—waarts (naar buiten), bw.: de voeten — zetten; —waartsch, bn.: een —e beweging, een —e sprong; —wacht (buitenpost, voorpost), v. —en, fig. personen, die buiten een zaak staan; ik hoorde het nieuws van de —;

—water (alle water in open gemeenschap met zee, rivier of boezem), o. gmv.; —wereld (eig. de menschen buiten onzen kring, het publiek), v. gmv.: wat zal de — er van zeggen? —werk (de voorwal eener vesting), o. —en; —werks (langs de buitenzijden), bw.: iets — meten.

Buiten westen (scheepst. uit den koers), bw.: fig. — zijn, ontsteld zijn, in bezwijming zijn, dronken zijn, soms: krankzinnig zijn.

Buitenzijde (buitenkant), v. —zijden: de — van een huis, de — van een stof.

Buitmaken (veroveren, kapen), ik maakte —, heb —gemaakt; zie: Prijs en Prijzenhof.

Buizerd (dierk. valkachtige roofvogel), m. —s; ook Muizenvalk.

Buk'ken (intens. van buigen: den rug buigen), ik buk'te, heb gebukt; fig. onderdoen, b.v. — voor geweld; onder het leed gebukt gaan.

Buks (kort geweer met getrokken loop), v. —en.

Buks (de naam van een plantengeslacht), meestal palm geheeten), m. —en: de gewone — heeft bij ons den kruid- of heestervorm en wordt gebruikt tot het afzetten van tuinbedden en ook voor heggen; zijn: blaren zijn altijd groen, ook glanzig; zie Palmtak.

Buk'skin (eig. bokkevel, boksteer: aan de bovenzij sterk gekeperde wollen broekstof), o.; (soorten), o. —s.

Bul (ding zonder waarde, lor'), v. —len. gew.

Bul (stier), m. bullen; fig. stuursch mensch.

Bul (groot zegel, meestal in metaal afgedrukt, aan een oorkonde; ook de oorkonde zelf), v. bullen: ook, diploma als dokter: de dokters — haken; de gouden —, elke oorkonde met een gouden zegel, inz. het edict van keizer Karel IV, o. m. over de Keizerskeuze, op den Rijksdagen te Neurenberg en te Metz afgekondigd (1356); het was een oorkonde met een gouden majesteitszegel; ook, Bulle; zie Aurea bulla of A. B.

Bul, bulle (R.-K. pauselijke brief, oorkonde,

meestal met een looden zegel, over eenig belangrijk onderwerp), v. bullen.

Bul'deraar (iem., die raast, tiert), m. -s.

Bul'derbast (bulderaar), m. -basten.

Bul'deren (verwant met balderen: razen, tieren), de wind bulderde, heeft gebulderd.

Bul'dog (eig. stierdog, nl. afgericht om met een stier te vechten), m. -doggen.

Bul'hond (kettinghond, bulldog), m. -en.

Bul'ken (verwant met balken, loeien van rundvee), de koe heeft gebulkt: zegsw. hij bulkt van het geld, is overmatig rijk, gmz.

Bull, John, Eng. eig. Hans Stier; spotn. v. h. Engelsche volk of v. d. Engelschman.

Bul'lebak (eig. leelijke stieretronie: een afzietelijk spook, schrikbeeld), m. -ken, zie Bietebauw; fig. kwelgeest, bulderbast, brombeer, stuursch, norsch mensch.

Bul'tenbijter (grootte bulhond of buldog), m. -bijters: de - was afgericht om tegen één of meer bullen te vechten.

Bul'tepees (harde gedroogde pees van bul of stier), v. -pezen: de - werd gebruikt als strafwerktuig, om te slaan; ook, een pektouw, als gessel dienend.

Bulletin (Fr. eig. briefje: dagbericht, legerbericht, kort verslag, korte medeeling, b v. door een dagblad-redactie; rapport over leerlingen), o. -s.

Bulletineeren (per bulletin bekend maken).

Bul'ster (beddezak, met bolsters gevuld), v. -s.

Bult (bochel; buil, bobbel), m. bulten: een man met e. -; het kind viel een - a. h. voorhoofd; zich een - lachen, onbedaarlijk lachen.

Bultenaar (gebochelde, bocheljoeni), m. -s.

Bult'ig (een bult hebbende), bn.; -er, -st: de tijger deed een sprong naar zijn - en vijand, den buffel; de tweebultige kameel.

Bult'os (N.-Amerikaansche os), m. -ossen; zie Bizon.

Bult'zak, m. -zakken; zie Bulster.

Bun (kist, bak of schuifje met gaatjes in de wanden), v. -nen; zie: Beun, Vischkaar.

Bun'del (bos, pak), m. -s: een - kleeren, een - vlas, een - takken.

Bun'delen (tot een bundel vereenen), hij bundelde, heeft gebundeld: verspreide gedichten -, zijn opstellen gaan -.

Bun'der (landmaat, thans HA.), o. -s: vroeger: het Zevenbergsche - d. i. 1,3437 HA., het Bredasche -, d. i. 1,2917 HA., enz.

Bun'dergeld (belasting per bunder door ingelanden als dijklasten op te brengen), o. -en.

Bun'dgras (kuwastgras), o. gmz.: het - groeit op schralen heide- of zandgrond; ook Bun'delgras, Buntgras.

Bungalow (Eng. Indisch landhuis van ééne verdieping), v. -s.

Bun'gelen (verwant met bengelen: schommelen, slingeren), het heeft gebungeld: zijn pruik -de op zijn rug; aan de galg -.

Bun'keren (bunkerkolen aan boord nemen), men -de, heeft gebunkerd; z. Kolen bunker.

Bun'kerkolen (kolen, geschikt om er de scheepsmachine mede te stoken), v. mv.

Bun'zing, bou'zing (inlandsch, marterachtig roofdier), m. -s of -en; de - is ± 4 dm lang, met donkerbruine haren en witachtigen kop, zwarten staart en pooten, hij is een echte kippendief; gmz. Ulk.

Bu'ran (verwoestende sneeuwstorm in de Russische steppen of Siberische vlakten), m. -s, (u = oe); ook Boeran,

Burcht (versterkt kasteel), m. -en; -**heer** (eigenaar van den burcht), m. -en; -**plein** (plein vóór of bij den burcht), o. -en; -**tin** (bovenmuur van den burcht, meest met kantteelen), v. -tinnen; -**vrouw** (adellijke meesteres van den burcht), v. -vrouwen; -**wal** (in A'dam, burchtgracht), m. gmz.

Bureau (Fr. bekleede schrijftafel; kantoor voor ambtswerkzaamheden), o. -'s; -**ambtenaar** (O.-I. beambte op een der kantoren of bureelen), m. -s; ook, -**man**; -**crant** (ambtenaar, die alles zelf wil regelen; eigenmachtig te werk gaand ambtenaar), m. -cranten; -**cratie** (invloed of willekeur der ambtenaren, kleingeestige nauwgezetheid der ambtenaars), v. gmz.; -**list**, **bureel** (persoon, die de entree-gelden van een schouwburg enz. int), m. -en; vr. -**e**; -**minist're** (grootte, platte schrijftafel, zonder cilinderkast en zonder laatjes), o. bureaux-ministres.

Bureau voor den industrieele eigendom (gevestigd te 's-Gravenhage onder beheer van een directeur: het dient als bewaarplaats van de teekeningen of modellen van fabrieks- of handelsmerken), o. gmz.

Bureau voor handelsinlichtingen (gevestigd te Amsterdam, bevordert de belangen v. d. Ned. handel met betrekking tot het buitenland, door het verstrekken van inlichtingen van practischen aard aan belanghebbenden), o.

Bureel (publiek kantoor b. v. van eenig ambtenaar of hoofdofficier), o. bureelen.

Bureel'ist (klerk, beambte ten bureele), m. -en; ook **Bureau'ist**.

Bu'ren (een buurpraatje gaan maken), ik buurde, heb gebuurd; zie Buurten.

Buret (dierk. purpervisch, schelpvisch), m. -s.

Buret (scheik. maatglas), v. -s.

Burg (kasteel, slot), m. -en; zie Burcht.

Burgemees'ter (door de Koningin benoemd burgerlijk hoofd eener gemeente), m. -s; -**meesterlijk** (aan een burgemeester eigen), bn.; -**lijke** achtbaarheid; -**meesterschap** (de waardigheid v. burgerm.), o. gmz.

Burgemees'ter (dierk. zeemeeuw ter grootte v. e. kalkoen, doch lager op de pooten), m. -s.

Burgemees'terskamer (kamer voor of van den burgemeester op het stad- of raadhuis), v. -kamers.

Bur'ger (ieder lid van eenigen staat, ook, stedeling), m. burgers: een gezeten-, gegeed, welgesteld; -**es**, v. -essen.

Bur'gerachtig (burgerlijk) bn.; -er, -st: een - heertje met blinkende jas.

Bur'geravondschool (avondschool voor middelbaar onderwijs), v. -scholen; -**dag-school** (dagschool voor middelbaar onderwijs), v. -scholen.

Bur'gerdochter (meisje uit den burgerstand), v. -dochters; -**gasthuis** (hospitaal voor den middelstand), o. -huizen; -**huis** (klein, gesloten huis), o. -huizen.

Bur'gerlij' (de gezamenlijke burgers), v. -en.

Bur'gerjongen (jongen uit den burgerstand), m. -jongens; -**klasse** (burgerstand), v. -n; -**kring** (groep menschen uit den burgerstand), m. -en; -**kroon** (oud-Rome: een hoog eerbewijs, gegeven door den Senaat aan iem., die zich jegens het vaderland of het volk hoogst verdienstelijk had gemaakt), v. -kronen; -**lijk** (eenvoudig, tot den burgerstand behoorend), bn. en bw.; -er, -st: een -'man; de -e beleeftheid in acht nemen,

- welke nl. ieder past als medeburger; zij leven zeer —, eenvoudig.
- Burgerlijke stand** (bureau van boekhouding betreffende huisvesting, geboorten, sterfgevallen, huwelijken in elke gemeente ten stadhuize), m. gmv.: deze wethouder is tevens ambtenaar van den burgerlijken —.
- Burgerlijk huwelijk** (huwelijk voor den ambtenaar v. d. burgerlijken stand gesloten, wettelijke formaliteit), o. —lijke huwelijken.
- Burgerlui** (mensen van den burgerstand), m. mv.; —luitjes, o. mv.
- Burgherman** (man uit den burgerstand), m. —lieden, —lui: als een — gekleed.
- Burghermanskind** (kind van burgerlui), o.: 't is een —, zelden in 't meerv.
- Burghermensch** (eenvoudig burger), m. —en; —oorlog (binnenlandsche oorlog), m. —logen: de —, genaamd de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten, (1349—1492); —plicht (plicht v. e. welgeaard burger), m. —en; —praktijk (praktijk van een dokter onder burgermensen), v. gmv.; —recht (de volheid van rechten, den burger toekomende), o. —rechten: de apostel Paulus bezat het Romeinsche —, fig. het woord clown voor grappenmaker, potsenmaker heeft bij ons het — gekregen; —schap (het burger-zijn), o. gmv.: het —eener stad kon men vroeger koopen; (al de burgers, de burgerij), v. gmv.; —schapsrecht (burgerrecht), o. —en; —school (lagere school voor burgerkinderen), v. —scholen; —stand (middelstand), m. gmv.: een meisje uit den —; —vader (vereerende titel voor burgemeester), m. —s; —wacht (schutterij, de gewapende burgers, b.v. in België), v. —en; —zijn (vaderlandlievende gezindheid), m. gmv.
- Burggraaf** (bevelhebber v. e. burg of burcht, ook slotbewaarder; thans adellijke titel, lager dan graaf), m. —graven; —gravin, v. —nen; —voogd (slotvoogd), m. —en; —vrouw (burchvrouw), v. —en; —wal (eig. dijk of gracht om een burg, ook vestinggracht), m. —wallen: bij brand schepte men het water uit den —; —zaat (bewoner van den burg), m. —zaten, zie Landzaat.
- Burin'** (Fr. graveernaald, —stift), m. —s.
- Burlesk'** (Fr. koddig, kluchtig, grappig), bn.; als zn. —e, o.: het laag-komieke.
- Bur'noe**, m. —'s, zie Boernoës.
- Bur'rie** (uit berric: draagbaar), v. —s.
- Bus** (cilindervormige blikken trommel, blikken doos), v. bussen: een — voor thee, voor peper, enz.; zegsw. dat stuit als een —, ter dege, zeer degelijk, fig. is zeer logisch; in de bus moeten blazen, veel geld moeten besteden, op kosten gejaagd worden; vero.: een donder—, een haak—, schiettuig.
- Bus**, m. —sen; zie Omnibus.
- Busdokter** (wijkdokter, die nl. uit een ziekenbus betaald wordt), m. —dokters.
- Busgroente** (verduurzaamde groente in bussen), v. —n.
- Bushel** (Engelsche korenmaat, ± 35,35 L.), m. —s; in Amerika is de — 35,24 L.
- Business** (Eng. beroep, bedrijf, bezigheid, zaken), v.: een —man, zakenman, handelsman.
- Buskool** (fijn en zacht soort van houtskool in pijpen, om er mee te teekenen, teekenhoutskool), v. gmv.
- Buskruit** (zie Kruit), o. gmv.: het — is samengesteld uit salpeter, zwavel en houtskool; zegsw. hij vliegt op als —, is licht boos.
- Buskruitverraad** (gesch. in 1605 te Londen, toen Guy of Guido Fawkes de parlamentsgebouwen door middel van buskruit in de lucht wilde doen springen), o.; zie Effigie.
- Buslichting** (lichting der brievenbus), v. —en.
- Busrecht** (recht of geld geheven van hem, die een postbox heeft gehuurd), o. —en.
- Bussel** (verkl. van bos: bundeltje), m. —s: een — stroo, een — klaver, een — hout.
- Buste** (Fr. borststuk of borstbeeld), v. —n, —s: een — van Napoleon, de —n onzer letterkundigen in het Rijksmuseum.
- But** (Fr. mikpunt, doel, oogmerk), o. gmv.: dat is zijn —; lees: buut.
- Bute'a** (O.-I. en Chineesche boom), v. —'s.
- Butoor** (dierk. stellooper: roerdomp, moerasvogel), m. butoren; ook, Pitoor.
- Buts** (deuk), v. butsen: een — in een koffiekam.
- Butskop**, **botskop** (dierk. een soort van dolfin), m. —koppen: de — heet ook stormvisch, hij bereikt een lengte van ruim acht Meter; ook Noordkaper.
- Butyrine** (stof, welke in boter wordt gevonden), v., volkst.: Butterine.
- Buur** (naastwonende buurman), m. buren: zegsw. beter een goede —, dan een verre vriend, de buur, die nabij is, kan nl. in nood dadelijk helpen; —tje, o. —s.
- Buurdochter** (buurmeisje), v. —s; —jongen, m. —s; —man, m. —lui, —lieden: zegsw. al te goed is —s gek, iem. die al te goed is, wordt door zijn buren zelfs beetgenomen; —meisje (meisje uit de buurt), o. —s; —praatje, o. —s: een — houden, met een buurman of —vrouw aan de deur praten.
- Buur'schap** (betrekking als buur), o.: geen — houden, zich niet met de buren bemoeien.
- Buur'schap** (deel v. e. dorp, buurt), v. —pen.
- Buurt** (een deel v. e. wijk; eenige bijelkaar gelegen woningen), v. —en: het is hier een nette —; iets in de buurt laten aanzeggen; hij woont hier in de —, nabijheid; het dorp ligt in de — van Deventer.
- Buurt'spoorweg** (lijn tot verbinding v. d. kleinere plaatsen eener streek), m. —wegen: zie Lokaaltrein; —verkeer (verkeer met tram, locaaltrein of auto tusschen nabijgelegen plaatsen), o. gmv.
- Buur'vrouw** (vrouw uit de buurt), v. —vrouwen: achterklap van —en.
- Byroniaansch'** (in den trant van Byron, een Engelschen dichter, 1788—1824), bn.: —e zangen, —e schilderijen, vol kleur en gloed.
- Bys'sus** (Bijbel. allerfijnst Egyptisch lijnwaad), o.: een —kleed was glanzend wit en werd alleen door de aanzienlijksten in waardigheid gedragen, b.v. door Jozef, Gen. 41:42.
- Byzantij'nen** (Byzantijnsche geschiedschrijvers; ook Byzantijnsche munten), m. mv.
- Byzantijnsch'** (de stad Byzantium [Konstantinopel] of het O. R. rijk betreffende), bn.: —e kunst, zie Aya Sophia; —e munten, het —e rijk; fig. slaafsch, kruipend, vooral tegenover vorsten en andere hooge personages.
- Byzantijnsche romans'**, ook Oostersche — (letterk. meestal uit het Fransch vertaalde romans, waarin onderwerpen op Byzantium of het Oosten betrekking hebbende worden verhaald), m. mv.: Floris en Blancefloer is een der —.
- Byzantinisme** (bespottelijke overdreven vereering van hooggeplaatste personen), o. gmv.

C. 1)

- c. a.** — *cum annexis*, met den aankleve van dien, met het bijbehorende of bijgevoegde.
Ca. — *Cir'ca*, ongeveer, omtrent, nagenoeg.
c.-a.-d. — *c'est-à-dire*, Fr. dat is te zeggen, dat is, dat beteekent.
Cand. of C. — *Candidatus*, candidaat, iem., die naar een ambt dingt; academische graad.
Cand. Min. — ook **C.M.**, zie aldaar.
Cap. of C. — *Ca'put*, hoofd, hoofdstuk.
C. of Cels. — *Cel'sius*, zie aldaar.
Cent of C. — *honderd*.
cert. — *certificaat*, zie aldaar.
cf. — zie **Con f.**
c. i. — *civiel-ingenieur*.
C.L. — *Cita'to lo'co*, op de aangehaalde plaats.
C.M. of Cand. Min. — *Candidatus ministerii*, candidaat tot den heiligen dienst, proponent, zie aldaar.
c. m. — *currentis mensis*, der loopende maand; *currente mensis*, in de loopende maand.
Co. — *Con'to*, rekening; meerv. *Conti*.
Cº. — *Compagnon*, zie aldaar.
Cod. — *Co'dex*, wetboek, ook: handschrift, oorkonde, meerv. **Codd.** = *codices*.
Coll. — *Colla'to of Colla'tis*, vergeleken zijnde, na vergelijking, nagelezen.
Comment. — *Commentarius* of *Commentatio*, verhandeling of uitlegging.
Comp. of Cie. — *Compagnie*, zie aldaar.
conf. of cf. — *Conferatur*, men vergelijke, of *Confer*, vergelijk.
Coup. — *Coupon*, rentebewijs; ook: staal of monster v. e. stof, restant, z. ald.
c. q. — *ca'su quo*, in welk geval, in geval van.
Cred. — *Cre'dit*, zie **Credunt**.
Cresc. — *Crescen'do*, met toenemende of klimmende sterkte, (muz.)
c. s. — *cum suis*, met de zijnen, d. i. medestanders; ook, *cum sociis*, met zijn deel- of lotgenooten.
ctr. — *centenaar*.
- C**, v. -'s. Als klank een medeklinker, als teeken derde letter van het alphabet, wordt in het Nederlandsch alleen gebruikt in ch en in aan vreemde talen ontleende woorden; wisk. (teeken voor een constante waarde; muz. (de benaming van den grondtoon, do genaamd). — In het Romeinsche cijferschrift heeft C de waarde van 100.
Cab (Eng. vierwielig huurrijtuig, meest zit de koetsier achterop; aapje, *vigilante*), v. -s.
Cabaal (geheim verbond, gekonkel, *kuiperij*; *shuwe tegenwerking of samenspanning*), o. -balen; — (of *kabaal*) maken, rumoer maken; zie ook **Kabaal**.
Caballe'ro (Sp. ridder, *cavalier*), m. -'s.
Caban (regenjas, *schoudermantel m. kap*), m.-s.
- Caba'ne** (Fr. *hut, armoedige woning*), v. -s.
Cabaret (Fr. *herberg, kroeg*), v. -s; lees: *kabarè*: — *artistique*, een soort van variété waar vooral voordrachten worden gehouden.
Cabinet d'affaires (Fr. *zakenkabinet*), o.; zie **Kabinet**.
Cabota'ge (Fr. *kustvaart, kusthandel*), v. gmv.
Cabotin (Fr. *rondtrekkend toneelspeler; scheldnaam voor een acteur*), m. -s.
Cabotina'ge (het reizend komedianten-leven), v. gmv.
Cabret'leder, -leer (soort *geitenleer*, inz. voor *handschoenen*), o. gmv.
Cabriolet (licht *tweewielig rijtuig voor één paard, een soort van tilbury*), v. -ten.
Cabriool, capriool (*luchtsprong, kluchtige sprong, bokkesprong*), v. -olen.
Cacao (lees: *ka-kou'*), v.: de — is een poeder, door branding en sijnmaling uit de pitten van de komkommerachtige vrucht van den — boom verkregen; deze boom werd in 1520 ontdekt door de Spanj.; — **boon** (zaad van den *cacaoboorn*), v. -en; — **boter** (*vetdeelen, die geperst worden uit de — boonen*), v.: — *boter dient voor zalven en toiletzeep*.
Cacheeren (Fr. *verbergen, verhehlen*).
Cachelot (dierk. *potwisch, een kleine soort van walvisch, 12—15 M. lang*), m. -ten.
Cachemier, — **mi're** (*zachte gekeperde wollen stof*), o. gmv.; — **en**, bn.: *een — vest, een — sjaal*; zie: **Kasjmir** en **Casimir**.
Cache-nez (Fr. *grootte warmdas*), m. -nez's.
Cachepot (Fr. *omhulsel van een bloempot, meest van papier*), m. -s.
Cachet (zegel, *stempel voor lak of ouwels*), o. -ten; — **je**, o. -s.
Cacheteeren (*verzegelen met een cachet*).
Cacholong (edelsteen, *melkwitte opaal*), o. gmv.; (*bewerkte steen*), m. -en.
Cachot (*hok, gevangenis*), o. -ten; lees: *ka-sjot'*.
Ca'chou (een soort van gom; *antijsdrop*), v. gmv.; lees: *ka'sjoe*.
Cacographie (*geschrift met vele grove taal- en spelfouten: taalopgave, wemelend van fouten ter verbetering door scholieren*), v. -ën.
Cacophonie (*wanklank, onwelluidendheid*), v. -ën.
Ca'e'tus (plantk. *plant met dikken, wratachtigen stengel, uit Z.-Amerika; toortsdistel*), v. -sen; de — sen of *cactaceën* tellen meer dan duizend soorten, meerendeels in Amerika.
Cadanceeren (*maat brengen in, deze laten uitkomen*).
Cadans (*maat in muz., dans, verkunst; welluidendheid*), v. -en; zie **Rhythmus**.
Cada'ver (*lijk, krenng*), o. -s.
Cadaverens (*lijkkleurig, ingevallen en bleek, ook vermagerd als een lijk*), bn.

1) De woorden, die men onder C niet vindt, zoeken men onder de **K**; de c wordt uitgesproken als k vóór a, o, en u, b.v. *cacao, commies, cultuur*, tenzij voorzien van een *édille*, b.v. *Brabançonne of vóór ae*, bv. *Caesar*; ook als k vóór *au, ou, ai, oi* enz. en verder vóór i b.v. *club, r* b.v. *creatuur* en t b.v. *defect*; waar twijfel bestaat, ook voor de uitspraak der *ch*, is deze zoo goed mogelijk aangeduid; vóór e, i, y, y leze men c = s, b.v. *ceder, citer, cijfer, Cyprus*.

Cadeau (Fr. klein vriendschaps- of gelegenheidsgeschenk), o. -'s: iets - geven, ten geschenke; iets - krijgen; zegsw. ik geef je hem -, ik kan hem missen; ik zou 't niet - willen hebben, het nog niet om-niet willen hebben.

Cadens' (muz. brillante en moeilijk te spelen invoering in een concertstuk), v. -en.

Cadet (militaire kweekeling), m. -ten, -s: eig. jongste zoon van een adellijk geslacht, zij werden op rijkskosten, op last van Lodewijk XIV, tot officier opgeleid.

Cadet'ten-partij, v.; zie Kadetten.

Cadet'tenschool (militaire opleidings-school), v. -scholen: de - te Alkmaar.

Caduc' (bouwwalig, broos, versleten: fig. gebrekkig, afgeleefd), bn.; (c=k), soms, Kaduuk.

Caduciteit' (bouwwaligheid, broosheid, vergankelijkheid), v. gmv.

Caecilia, de H., zie Cecilia.

Caesar, Julius, de grootste man van zijn eeuw, in oud-Rome, ± 100-44 v. C.: veldheer, staatsman, redenaar en schrijver.

Caesaris'me (regeringsstelsel, waarbij de hoogste macht in den staat niet berust bij de volksvertegenwoordiging maar bij den vorst), o.: het - van Napoleon I.

Caesuur' (verssnede, rust in een versregel), v. -suren, b v. Ik zing | den on | dergang van d' eer | sten Wa | relgrond |, (Bild.)

Café' (koffiehuis), o. -'s, cafeetje, o. -s; --chautant (café met zanguitvoering), o. -s.

Café'me (werkzaam bestanddeel in koffie), v. gmv.; zie Theïne.

Café-restaurant' (Fr. koffiehuis met gaarkeuken), o. -s. (rant = raan).

Caf'tan, m. -s; zie Kaftan.

Calier' (schrijfboek, schrift), o. -s.

Cal'id (Arab. rechter in crimineele zaken in Marokko en Barbarije), m. -s; zie Kadi.

Ca-ira' (Fr. de fameuze deun der revolutie van 1789), o.

Cairn (Eng. kegelvormige steenhoop, grafmonument, grenssteen), m. -s.

Cais'se (kas in een winkel of bazaar, waar de koopers betalen), v.: aan de - betalen.

Caïsson' (mil. munitie-wagen voor grof geschut), m. -s; lees: kesson'.

Cajapoet-olie, v., meest Kajapoetolie.

Cajoleeren (Fr. stikflooiën, fleemen).

Cake (Eng. koek, gebak), v. -s.

Cake-walk (Eng. oorspr. negerdansen met cake tot prijs), v. gmv.

Calad'ium (Ö.-I. zeker knolgewas), o. -s.

Calamiteit' (grootte ramp, algemeene nood, ellende, landplaaig), v. -en.

Calamiteus' (ellendig, gevaarlijk, rampspoedig, in nood verkeerend), bn.: -ze polders, in Zeeland, de polders, die de kosten van zeewering niet kunnen betalen en daarom subsidie ontvingen van het Rijk of de Provincie.

Calan'do (It. muz. afnemend, wegsmeltend).

Calandro'ne (houten, tweekleppige schalmei der Italiaansche landlieden), v. -s.

Calan'ge (Fr. bekeuring, aanhaling van smokkelwaren), v. -s.

Calangeeren (Fr. bekeuren, aanhalen, in beslag nemen van smokkelwaar).

Cal'chas, myth. beroemde waarzegger in het leger vóór Troje; in Vondel's Palamedes: Kalchas.

Calcina'tie (verkalking), v. gmv.

Calcineeren (door oxydeeren tot kalk of stof maken: metalen in sterkwater oplossen).

Cal'cium (de metalische basis van kalkaarde; kalkmetaal), o. gmv.; -carbide: scheikundige stof, die, met water gedrenkt, het acetyleen-gas ontwikkelt.

Calcula'tie (berekening), v. -tijen, -s.

Calche (een licht, open rijtuig, zomerkoets, met vier wielen, met beweegbare kap en op veeren), v. calches; ook, Kales'.

Calcedonia, o.: oude naam voor N.-Schotland.

Calcidosecoop (kleurenkijker of schoonheidskijker), m. -copen: de - is in 1817 te Edinburg uitgevonden door Dr. Brewster.

Calembourg' (Fr. woordspeling, geestig woordenspel, naamspeling), m. -s.

Calen'dae (eerste dag der Romeinsche maand), v.: zegsw. betalen ad calendas Graecas, nooit.

Calenda'rium (kalender, jaartijst der kerkelijke officies of diensten), o. -s, -ria.

Calépin' (aanteekeningboekje), m. en o. -s.

Calico(t) (gel of witte katoenen stof, ook cassa geheeten, zoo genoemd naar Calicoet of Calcutta in Engelsch-Indië), o. -s.

Californië, o., aardr. een der grootste staten v. N.-Amerika, gelegen in het W., aan de kust v. d. Gr. Oceaan, - is het goudland, sedert 1848 stroomden gouddelvers en fortuinzoekers toe.

Callinerie' (Fr. aanhaligheid, lieve mantertjes),

Calligraaf' (schoonschrijver), m. -grafen. [v. Calligraphieeren (schoonschrijven), ik -de, heb gecalligraphieerd.

Calligraphie' (schoonschrijfkunst, schoonschrift), v. gmv.; -gra'phisch, bn. en bw.

Callilogie' (leer van fraai te spreken, leer der welsprekendheid), v. gmv.

Calliope, myth. muze v. h. heldendicht, zij wordt voorgesteld met wastafelen stift. (pe = pé).

Calmant' (bedarend middel, zenuwstillend middel), m. -s, -en; zie Morphine.

Calmeeren (bedaren, stillen, geruststellen).

Calomel' (verbinding van kwik met chloor), o. gmv.: - is minder vergiftig dan sublimaat.

Calorie' (warmte-eenheid, d. i. de hoeveelheid warmte, die noodig is om de temperatuur van 1 KG. water 1° te verhoogen), v. -rieën.

Calorife're (verwarmingstoestel, dat door buiten een groot gebouw verwarmt), m. -s.

Calorime'ter (toestel, om de soortelijke warmte der dingen te meten), m. -meters.

Calot'te (Fr. plaitte muts zonder klep, priester-mutsje), v. -n; meer, Kalot'; zie Solidee.

Cal'que (overgenomen teekening op calqueerinnen of -papier), v. -s.

Calqueeren (Fr. doortrekken van een tekening, natrekken); -linnen (teekenlinnen voor het maken van calques), o.; -papier (geolied papier), o. gmv.

Calumet' (pijp der Indianen, vredespijp), v. -ten: het van mond tot mond gaan der - bekrachtigt een overeenkomst.

Calumnie' (laster, lastertaal), v. gmv.

Calumniceeren (lasteren, kwaadspreken).

Calva'rieberg (Lat. kruisigingsberg, schedelplaats; in het Hebreeuwsch Golgotha (schedel, naar den vorm), heuvel, vlak buiten het toenmalige Jeruzalem, aan de oostzijde, waar Jezus gekruisigd werd), m.

Calville (appel, kantig of geribd), m. -s: de roode -, de witte - zijn fijne tafelappels; lees: kalviel', ook, Kalvijn.

Calvinis'me (de leer van Calvijn), o. gmv.: het - in Nederland, Zwitserland en Schotland.

Calvinist' (aanhanger van Calvijn's leer), m. -en; zie Hugenoot.

Calvinist'isch (volgens de leer, den geest van Calvijn), bn. en bw.

Calyp'tra (hoofddeksel der Grieksche geestelijken, die geen monniken zijn), v. -'s. (y = i).

Camaril'la (regeering door geheime kuisperrijen; hofklikek in Spanje), v. -'s. (ll = lj).

Cambiaal-recht (wisselrecht), o. gmv.

Cam'bio (wisselbrief, wissel), o. -'s.

Canee' (kostbare steen met halfverheven snijwerk, d. i. bas-reliëf), v. -ën.

Camelia (Chineesche of Japansche roos), v. -'s: de - werd door den pater-Jezuïet J. G. Camelli in 1632 van de Philippijnen naar Europa overgebracht; eigenlijk Camel'ia.

Camelot' (Fr. venter v. speelgoed, kranten, enz. op de boulevards v. Parijs), m. -s. (ot = oo).

Camelot'te, o. gmv.; zie Kamelot'.

Ca'mera (kamer, fototoestel), v. -'s.

Ca'mera-obscura (duistere kamer van een photographietoestel), v. camera-obscura's.

Camerton'go (kamerheer v. d. paus; ook kamerheer-schatmeester), m. -'s.

Camorra (geheim genootschap in het voormalige koninkrijk Napels), v. gmv.; thans meer een rooverbende.

Campagna di Roma (aandr. landstreek bij Rome, het oude Latium, met ongezonde kusten), v. (gn = nj).

Campagne (landgoed, buitenplaats), v. -s.

Campagne (Fr. veldtocht; in steenovens, suikerfabrieken enz. de tijd voor het verwerken v. d. grondstoffen), v. -s: plan de -, fig. vastgesteld plan van handelen; zegsw. hij heeft al heel wat -s meegemaakt, heeft veel levenservaring; fig. politieke strijd: een verkiezings-; verder: de - van de beetwortels gaat beginnen, (gn = nj); ook: Kampanje.

Campania (landschap aan de W.-zijde van Midden-Italië met Capua als hoofdstad), v.; de - was het geliefde zomerverblijf der Romeinsche patriciërs; ook Campanië.

Campan'la de San Marco, te Venetië (klokkentoren naast de kerk opgebouwd en wel a. d. westkant), m.: de - was in 1902 ingestort en is op 26 April 1912 herbouwd ingewijd.

Campé'ehout (rood verfhout, genaamd naar de stad Campêche in Jucatan a. d. golf van Mexico), o. gmv.; ook Provinciehout.

Campo san'to (It. eig. heilig veld: begraafplaats), o.: het - van Genua, van Pisa.

Campus Martius (gesch. het veld van Mars, waar wapenoefeningen en sommige volksbijeenkomsten plaats hadden), o.: het - lag ten N.-W. van oud-Rome; hier verrezen allengs openbare gebouwen en eerst tegen het einde der Republiek particuliere huizen in grooter aantal. (t = ts).

Ca'nadas (plantk. witte populier), m. -sen; ook: Esp, Ratelaar, Abeel.

Canadees' (bewoner van de Britsche kolonie Canada), m. Canadeezen.

Canadeesch' (behoorende tot, betreffende Canada), bn.: het -e rotsgebergte, de -meren: deze liggen in het N.-O. van N.-Amerika en heeten: het Bovenmeer (2.5 maal ons land), Michigan--, Erie-- en Ontario-meer; de -e flora en fauna (beren, kariboes, marmotten, enz.); -e troepen aan het Eng. front.

Canaille (Fr. gespuis, het grauw, min volk, Janhagel), o. gmv.; (gemeen vrouwspersoon), v. -s, ook, Kanalje.

Canapé' (bekleede rustbank met veeren, kussenbank), v. -'s; -kussen, o. -s.

Canard' (Fr. verzonnen krantenbericht, fop-perij), m. -s.

Canar'ische eilanden (aandr. bezitting van Spanje), o. mv.: er zijn zeven groote en zes kleinere -; de - zijn het vaderland der kanarievogels.

Cancan' (Fr. woeste dans), m. -s.

Candela'ber (kaarsdrager, pronkarm-luchter, kroonkandelaar), v. -s.

Candidaat' (Lat. eig. de in het wit gekleede: iemand, die naar een ambt, betrekking of waardigheid dingt, die zich aanmeldt voor een examen; een academische graad), m. -daten: hij is - voor de Tweede-Kamer; de - werd afgewezen; - in de letteren.

Candidaat-notaris (iemand, die zijn examen heeft afgelegd als notaris, maar nog dingende is naar het notarisschap), m. candidaat-notarissen.

Candidaats-examen (het examen voor een der lagere graden bij een der faculteiten eener hoogeschool), o. -examens, -examina.

Candidatuur' (candidaat-stelling; het dingen naar een ambt), v. -turen: een - aanvaarden of aannemen.

Candideeren (candidaat stellen voor den gemeenteraad, de Kamer, enz.): iem. -.

Candioot' (bewoner of inboorling van Candia of Creta), m. -oten.

Canep'hoor', v. -phoren; zie: Kanep'hoor en Caryatide.

Ca'nevas (grof weefsel v. hennepdraden voor tapisserie-werk), o.; ook: Canefas, Kanefas.

Ca'na (sierplant uit Z.-Amerika), v. -'s.

Canneleeren (uitgroeven, van groeven of gleuven voorzien, b.v. een zuil).

Cannelu'ren (gleufoormige uithollingen in de schacht van Grieksche zuilen), v. mv.

Cannon (Eng. steile bergkloof, diep erosiedal), m. -s: de wanden der -s rijzen eenige honderden M. bijkans loodrecht op; de -s v. den Missouri en den Arkansas.

Ca'no (meestal uit een boomstam vervaardigd prauwtje), v. -'s; meest: Kano.

Ca'non (wet, regel, richtsnoer; lijst van canonieke boeken), m.; in de muz. is -: compositie, waarin nl. de melodie door alle partijen herhaald wordt, maar waarbij elk harer op een ander oogenblik inzet), m. canons; de - der H. Schrift, verzameling geschriften, die tot den Bijbel gerekend worden; eindelijk is - jaarlijksche pacht: grond hebben tegen een vasten -; den - en het dijkgeschot betalen.

Canonicus (kanunnik), m. canonic.

Canoniek' (van gezaghebbende zijde, overeenkomstig de kerkelijke wetten), bn.: -e boeken, Bijbelboeken met volle geldende bewijskracht; - recht, R.-K. kerkrecht.

Canonisa'tie, v. -s; z. Heiligverklaring.

Canoniseeren (heiligverklaren, iemand i. d. canon [lijst] der heiligen opnemen).

Canos'sa (oud slot, thans ruïne bij Reggio in It., waar keizer Hendrik IV zich onderwierp aan paus Gregorius VII, in 1077), o.; zegsw. naar - gaan, zich onderwerpen.

Cant (Eng. dieventaal, jargon, gefemel), o.; als bn. huichelachtig, schijnheilig.

Canta'bel, cantabile (muz. vloeiend te zingen, zangerig).

Canta'bile (aangenaam en zangerig deel van een muziekstuk, welk deel vooral vloeiend moet gezongen worden), v. -n, -s.

Cantaloep', v. —loepen; zie Kantaloep.
Canta'te (dichtstuk, met recitatieven en aria's), v. —n, —s: Van Alphen's —, de Starrenhemel.

Canta'te (muz. meerdeelige compositie voor zang, met begeleiding van instrumenten uit te voeren), v. —n, —s.

Cantatri'ce (zangeres), v. —s.

Canthari'den (Spaansche vliegen, z. ald.: een soort van schildvleugelige insecten, als blaartrekkend poeder aangewend), v. mv.

Can'ticum (gewijde zang), o. cantica; zie b.v. Magnificat.

Cantiek', o. —en; zie Canticum.

Cantileen' (muz. zangerige melodie), v. —lenen.

Cantille (spiraalvormig goud- of zilverdraad voor passmentwerk), v. —s; ook: Cantielje.

Canti'ne (marktentsterskraam, ook uitspanningslokaal in kazernes, winkel voor versnaperingen in werk-, verbeterhuizen en gevangnissen), v. —s: soldaten—, onderofficiers—.

Cantini'ere (vroeger: marketenster, zoetlaarster), v. —s.

Can'to (muz. gezang, melodie), o. —'s.

Can'tor (zanger, voorzanger, leeraar aan een kerkelijke muziekschool), m. canto'res.

Canu'le (buisje, pijpje in een wonde tot afvoer van stoffen of aanvoer van lucht), v. —s.

Can'vas (Eng. grof linnen tot reparatie van wielbanden, zwarte, sterk glimmende voering; ook grof stramien, om op te borduren), o. gmv.; verg.: Ca'nevas of Kanefas.

Canzo'na (dicht, dertienregeligerijmstrophe), v. —'s; ook Canto'ne. (z = z).

Caout'chouc (verharde, plantaardige gom, verkregen door het maken van insnijdingen in tropische boomen), o. gmv.; lees: kaeoet'sjoek; zie: Rubber, Gummi, Elastiek.

Capa'bel (geschikt, bekwaam, vatbaar), bn.

Capaciteit' (inhoudsgrootte, laadvermogen; ook bekwaamheid, geschiktheid, vatbaarheid), v. gmv.; —en (bekwaamheden), v. mv.

Capé (Eng. schoudermantel met kraag of kap, pelerine), v. —s.

Capeadore (Sp. in het stierengevecht de man, die met zijn rooden mantel den stier tergt en aanhitst), m. —do'res.

Capella, v. zie A-capella.

Capillair', bn.: alleen in enkele verbindingen o. a. —e buizen, haarbuizen, fijne adertjes; —e vaten, haarvaten; —e verschijnselen, het opzuigen van vloeistoffen in haarbuizen. (ll = l).

Capillariteit' (nat. de verschijnselen, die zich openbaren bij het op elkaar inwerken der oppervlakten v. vloeistoffen en v. vaste lichamen), v. gmv.; ook —sverschijnselen. (ll = l).

Capitolijnsch' (behoorende tot het capitol), bn.: de —e heuvel in Rome, de —e Jupiter, op het capitol vereerd, de —e tempel, op het capitol.

Capitonneeren (Fr. opvullen van zittingen en leuning van stoelen, enz.)

Capitool' (sterkte of hoofdburcht in oud-Rome), o.; het — lag op den Capitolijnschen heuvel; ook Kapitol.

Capittel, o. —s: meer Kapittel.

Capitulanten-stelsel (Duitsch militair stelsel ten bate van onderofficieren, die er na 12-jarigen dienst als vrijwilligers een civiele betrekking door krijgen), o. gmv.

Capitularia (gesch. geschriften, waarin

verordeningen van vorsten en bisschoppen vervat zijn, inzonderheid de algemeene wetten van Karel den Grooten, de besluiten op een Rijksdag genomen, enz.), v. mv., ook, —lariën.

Capitula'tie (onderhandeling of overeenkomst betreffende de hoofdpunten van overgave eener vesting), v. —tiën, —ties. (t = s).

Capituleeren (een verdrag betreffende de overgave aangaan; een stad, een leger op de dongen hoofvoorwaarden overgeven).

Ca'po (It. begin), m.: da—, muz., zie ald.

Capric'cio (It. muz. een niet aan bijzondere vormen gebonden grillig instrumentaal muziekstuk), o. —'s. (iccio = itsjio).

Capri'ce (luim, gril; een schielijke en bijzondere inval of nuk eens kunstenaars), v. —s.

Caprieliens' (Fr. eigzinnig, grillig, wispelturig, nuklig), bn.; —zer, —t.

Caprio'le, —ool' (bokkesprong, gekke streek), v. —olen; zegsw. —olen maken, ook Cabrioool.

Capsu'le (fleschhoedje, dopje van stanniool over een kurk, of in plaats van een kurk op een flesch enz.; ook omhulsel om een onaangenaam smakend geneesmiddel), v. —n, —s.

Captain (Eng. sport. leider, aanvoerder), m. —s.

Cap'tie (tegenstribbeling, aanmerking), v. —tiën, —s; zegsw. —maken, bezwaar, chicanes maken, geschil zoeken. (t = s).

Cap'tif' (gevangen), bn.: een ballon—, een kabelballon.

Captiveeren (gevangennemen, inrekenen; fig. boeien).

Capuce (kap, monnikskap, puntige kap), m. —n.

Capuchon' (Fr. kap, met een kap voorziene damesmantel), m. —s.

Capucij'ner (kloosterling der Franciscaner orde, zoo genoemd naar den capuce of kap), m. —s; meestal: Kapucijn, Kapucijner.

Ca'put (Lat. hoofd, hoofdstuk), o., capita: capita selecta, uitgelezen hoofdstukken.

Caput Medu'sa (Lat. Medusa-hoofd, z. ald.), ook, soortnaam van zekere cactusplant.

Ca'rabas: de markies van —, persoon uit het sprookje der Gelaarsde Kat, die door de slimheid van dit dier schatrijk werd; fig. blaaskakerig parvenu.

Carabinie'ri (Italiaansche gendarmes), m. mv.; lees: —e'rie.

Ca'racal (wilde kat in de steppen van Azië, ook in Afrika, een soort van lynx), m. —s.

Caraca'ra (valk in Z.-Amerika), m. —s.

Caraco'le (buitengewoon groote, eetbare huisjeslak), v. —s; zie Wijngaardslak.

Carambo'le, v. —s; zie Caramboleeren.

Caramboleeren (met den spelenden bal de twee andere biljartballen raken, een carambole maken).

Caramel' (gebrande suiker; een soort van ulevellen), v. —s.

Caravansera' (Perzisch. groot gebouw als huisvesting van doortrekkende karavanen), v. —s; zie Karavansera.

Carbid', o., zie Calcium.

Carbol' (ontsmettende vloeistof, uit teerolie gestookt), o. en m.: — is een bekend ont-smettingsmiddel; —gaas (gaas, gedrenkt in carbol), o. gmv.; —water (ontsmettingsstof, oplossing van 3% carbolzuur in water), o. gmv.;

—zuur (hetzelfde als carbol), o.: dit zuur heet ook Phenol.

Carbolineum (dunne, bederfwerende olie, uit koolteer bereid), o. gmv.; ook Carboline.

Carbona'ro (eig. kolenbrander: in Napels, 1810 tot 1820, lid van een geheim staatkundig genootschap), m. carbonari.

Carbon'eum of carbon'icum (koolstof), o.: — komt zuiver voor in diamant.

Carboniseeren (verkolen van het in den grond te plaatsen gedeelte van palen).

Cardinaal (voornaamste; wat tot de hoofdzaak behoort), bn.: het cardinale punt, het punt, waarop de zaak eigenlijk draait; cardinale deugden, hoofddeugden; een — nate fout.

Cardinaal (prelaat), m., meest: Kardinaal.

Car'do (scharnier of har, z. ald.), v., — questionis, de kern der zaak.

Caresseeren (troetelen, liefkoozen, streelen).

Caret-schildpad, v. — den; zie Karet—.

Car'ga (lading, scheepslading), v.; ook Car'go; m., verder: opzichter over de lading.

Cargadoor (scheepsmakelaar, scheepsbevrachter), m. — s.

Car'galijst (lijst van de met een schip meegewonnen goederen, met vermelding van de firma's, voor wie zij bestemd zijn), v. — en.

Caricatureeren (caricaturen teekenen), zie Karikatureeren.

Caricaturiseeren (belachelijk maken; in een bespottelijk daglicht stellen; bij wijze van spot afbeelden), zie Caricatureeren.

Caricaturist (teekenaar van caricaturen, van spotprenten), m. — en.

Caricatuur (spotbeeld, koddige afbeelding; bespottelijke overdrijving van eenig kenmerk of gebrek in een persoon of zaak), v. — turen.

Carious (Fr. aangestoken), bn.: — ze tanden, met den wolf er in.

Carillon (Fr. klokkenspel, beiaard), o. — s.

Carlisten (destijds aanhangers v. d. pretendent Don Carlos, in Spanje), m. mv.

Carmano'le (Fr. zang en dans der Fransche omwenteling, 1793), v.

Carmelle'ten (ordesgeestelijken, geheeten naar hun klooster op den berg Karmel, zie ald., in Palestina, aan de Middell. zee: stichting 1156), m. mv.; meestal, Karmelieten.

Carmelle'tenklooster, o. — s, zie Karmelietenklooster.

Carnaval (vastenavond, ook vastenavondpret), o. — s: — wordt gevierd Zondagavond en Maandag en Dinsdag vóór Aschdag.

Carnivo'ren (vleeschetende dieren), m. mv.

Carnet (aanteeken — of zakboekje), o. — s.

Car'ogne (Fr. karonje, z. ald.), v. — s.

Carolus-gulden (guinée, Eng. goudstuk van ± 12 gld.), m. — guldens. vero.

Caroussel (Fr. ridderspel der Middeleeuwen ter vervanging v. h. tornooi; ook: ringsteken te paard; thans, mallemlolen), o. — s.

Carrarisch (afkomstig van Carrara, de marmarstad, in Toskane), bn.: — marmar, fijn It. marmar, meestal spierwit, zonderaderen.

Carré (Fr. vierkant; mil. gevechtsstelling in den vorm van een vierhoek), o. — s: formeert —.

Carri'ère (Fr. loopbaan, fig. levensloop, levenswandel, levensweg), v. — s: — maken, promotie maken in zijn ambt, goed vooruitkomen; een schitterende —.

Carroussel, o.; zie Caroussel.

Car'te (spijskaart in hotel of restaurant), v. — s: dineeren à la —.

Carte blan'che (Fr. onbepaalde volmacht), v.: men gaf mij —; zie Vrije hand.

Carteeren (een terrein in kaart brengen).

Cartel (gesch. briefje ter uitdaging tot

een duel; verder, overeenkomst over de uitlevering van krijgsgevangenen; idem van ondernemers om onderlinge concurrentie tegen te gaan, van fabrikanten tot het doen stijgen der prijzen), o. — s; zie Kartel'.

Cartesiaansch duikertje (nat. poppetje, gevuld met lucht, dat men in een glas water kan laten dalen of rijzen), o. — s.

Cartha'go, aardr. beroemde stad in N.-Afrika, door de Romeinen onder Scipio in 146 v. C. verwoest; dicht. Carthaag'.

Cartha'go delenda (est), Lat. Carthago moet verwoest worden: machtspreuk van Cato den Ouden (234–149 v. C.), telkens, naar men zegt, het slot zijner redevoeringen in den Senaat.

Cartograaf (kaartteekenaar, teekenaar van landkaarten), m. — grafen; — graphie' (het teekenen v. kaarten, het carteeren), v. gmv.

Carton (modelblad op ware grootte voor schilders, tapijtwerkers, glasbranders, enz.), o. — s; zie Schabloon; fig. cartons voor de geschiedenis, schetsen.

Cartonnage (het innaaien van een boek in karton), v. gmv.; — is ook het maken van kartonnen doozen.

Caryati'de (vrouwenbeeld, dienende als schoorzuil), v. — n; soms: Karyatide; een dergelijke lastdrager in mann. vorm heet Atlas; zie Schraagbeeld.

Casca'de (waterval, die uit verscheiden kleine vallen bestaat), v. — n, — s.

Cas'eïne (kaasstof, in melk aanwezig), v.

Casimir (halfflaken, gekeperde wollen stof), o., zie Cachemir.

Casim'o (It. eig. huisje: naam v. e. sociëteits- of clubgebouw; besloten gezelschap), o. — s.

Cassa (plaats, waar betaald wordt; de aanwezige geldvoorraad; kas, telmachine), v. — s.

Cassan'dra, myth. dochter van Priamus en Hecuba, door Apollo met de gave der voorspelling bedeed, doch zóó, dat zij niets dan ongeluk zou voorspellen en bij niemand geloof zou vinden, fig. een ongeluksprofetes; een — voorspelling, sombere voorspelling, waarop echter niemand acht slaat.

Cassa'tie (vernietiging, tenietdoening; ontzetting uit een post), v.: Hof van —, hooger gerechtshof, dat de vonnissen, door lagere rechtbanken geveld, kan vernietigen of wijzigen.

Cassa'vebrood (brood van — meel gebakken), o. — en; het — is een voedsel van de Indianen in Suriname; — meel (meel uit den wortel der bittere cassave), o. gmv.; zie: Maniok en Tapioca.

Casseeren (opheffen, nietig verklaren, vernietigen, te niet doen): een vonnis —; een soldaat —, weggagen; iets —, van de hand wijzen.

Cassette (koffertje geldkistje; privaatkas eens konings), v. — n, — s.

Castagnet'ten (danskleppers, duimkleppers of klakkers), v. mv.: de — hebben elk den vorm van een halven notedop, de Sp. danser of danseres weet ze zoo te hanteeren, dat het klepperend geluid de maat van den dans aangeeft. (gn = nj).

Castigeeren (tuchtigen, ook uit een boek de aanstoot gevende plaatsen weglaten): een gecastigeerde uitgave. (g = g).

Cas'tor-olie (ricinusolie, wonderolie), v. gmv.

Ca'su, zie In casu.

Casualist (iemand, die de leer, dat alles van een bloot toeval afhangt, is toegedaan), m. — en.

Casualistiek' (leer, dat het toeval oorzaak is van alles), v. gmv.

Casualiteit' (toevaligheid), v. -en.

Casuarinen (O.-I. soort van naaldboomen op Java en andere O.-I. eilanden), v. mv.

Casuaris, m. -sen, zie Kasuaris.

Casueel' (toevallig, bij toeval), bn. en bw.

Casuïst' (hij, die zich met de studie der casuïstiek bezighoudt; raadweter bij gewetensvragen), m. -en.

Casuïstiek' (toepassing van de moraaltheologie op bepaalde gewetensvragen [casus] en de oplossing er van), v. gmv.

Casus quo (Lat. zoo 't geval zich voordoet, indien), bw.

Casus (toeval, geval; in de taalkunde, naamval), m.: een - criticus, een kritiek geval; een - belli, een onmiddellijke aanleiding tot oorlog.

Cataclysme (grote ramp, geweldige omkeering, b.v. door een aardbeving), o. gmv.

Catacombe (onderaardsche begraafplaats der Christenen te Rome, in de eerste eeuwen), v. -n, -s; de -n waren ook schuilplaatsen bij vervolgingen; bij overdr. b.v. in Parijs, bewaarplaats van doodsbeenderen; de -n te Valkenburg (Limb.), getrouwe nabootsingen van de echte catacomben bij Rome.

Catagorisch, bn., zie Categorisch.

Catalaunische velden (gesch. groote vlakke in Champagne (Fr.), waar Attila in 451 door Aëtius, veldheer der Romeinen, werd verslagen), o. mv.

Catalepsie' (verlamming), v. gmv.; ook toestand van verstijving en gevoelloosheid.

Catalogiseeren (in een catalogus plaatsen en omschrijven), (s=z), ook Catalogeeren.

Catalogus (eig. opsomming; register, naamlijst van boeken, munten, schildertjen, enz.), m. -sen, -logi; spreekt. Catalogo', m. -logen.

Catapult' (bij de Romeinen: werktuig, om zware steenen in een belegerde stad te slingeren), v. -en; tegenwoordig: schiettuig van de lieve jeugd, en dan Katapult.

Cataract' (waterval in een groote rivier), v. -en: de -en van den Nijl; ook oogziekte; soms: Katarakt.

Catarrh', -**tar'rhé** (geneesk. zinking, aandoening van het slijmvlies der ademhalingswerktuigen, der maag), v.; lees: katar'.

Catarrhaal' (zinkingachtig), bn.: -ale koorts, zinkingkoorts.

Catastro'phe (ieder treurig einde eener zaak, ook, groot onheil, volksramp; drama: de wending in de handeling, noodlottige ontkenning), v. -s, -n.

Catecheet' (iem., die mondeling onderwijst door vragen en antwoorden, godsdienstonderwijzer), m. -cheten.

Cateche'se (mondeling onderricht in de geloofs- en zedenleer), v. gmv.

Cateche'tisch (vragenderwijze, in den vorm van een gesprek), bn.: - onderwijs.

Catechisant' (iem., die de catechisatie bijwoont), m. en v. -en.

Catechisa'tie (onderwijs in de Hervormde godsdienstleer), v. -tiën, -ties; -kamer (vertrek, waarin catechisatie gegeven wordt), v. -kamers. (s=z).

Catechiseeren (onderwijs in den godsdienst geven door vragen en antwoorden, bij Protestanten), (s=z).

Catechiseer'meester (onderwijzer in den Hervormden godsdienst), m. -meesters.

Catechis'mus (vragenboek, inz. bij het R.-K. godsdienstonderwijs; het onderwijs in de christelijke leer, vooral aan R.-K. kinderen, in vraag en antwoord), m. -sen; ook: Leering.

Catechumeen' (doopleerling der eerste eeuwen), m. en v. -menen; aan de -menen werd het christelijk geloof onderwezen, en zij bereidden zich voor tot het H. Doopsel.

Categorie' (orde, afdeling, soort, rang, klasse), v. -ën, (e=ee); ook, het algemeen begrip, waaronder men zich een zaak denkt.

Catego'risch (stellig, afdoend, bepaald, zonder omwegen), bn.: een - antwoord.

Cate'nen (verzameling v. bijbelverklaringen, vooral uit kerkvaders), v. mv.

Cathari'na-venster, o.; z. Roosvenster.

Cathe'der (leerstoel, spreekgestoelte), m. -s; meer, Katheder.

Cathedra (zetel, bisschopp. stoel, pauselijke stoel): ea -, eig. uitspraak van den paus als opperste leeraar in een of ander geloofspunt; fig. uit de hoogte, zonder tegenspraak toe te laten.

Cathedraal', v. -dralen; zie het betere Kathedraal.

Catholicis'me (eig. de algemeene geloofsleer: godsdienst der R.-K. kerk, ook haar godsdienstleer en zedenwetten), o.

Catholiek', m. -en, ook, bn.; zie Katholiek.

Catsiaansch' (in den trant van Cats, 1577-1660), bn.: een -e dreun, -e rijmen, verzen.

Cauchemar' (Fr. nachtmerrie), m. -en.

Caudijnsch', het -e juk; zie Juk. (au=ou).

Cau'sa (Lat. oorzaak, aanleiding, gerechtelijke handeling), v. cau'sae; - efficiens, werkende oorzaak; - fina'lis, eindoorzaak; - forma'lis, vorm-oorzaak; - materia'lis, stoffelijke oorzaak; - pri'ma, grondoorzaak. (au=ou).

Causaal' (oorzakelijk), bn.: een - verband, nl. van oorzaak en gevolg; lees: kouzaal'.

Causaliteit' (oorzakelijkheid, verband tusschen oorzaak en gevolg), v. gmv.

Cau'satief (w.u., dat een doen geschieden der handeling uitdrukt), o. -tieven: drenken, zetten, leggen zijn -ven.

Cause cé'le'bre (Fr. opzienbarend rechtsgeving, geruchtmakende zaak), v. causes célebres.

Causerie' (gekeuwel, gekout; voordracht, ook geschreven, in lossen aangenamen vorm), v. -ën; verg. Conferentie.

Causeur' (gezellige prater; iem. die een cause'rie houdt), m. -s.

Causeur'se (sofa voor twee personen), v. -s.

Cautie (Lat. borgtocht, onderpand, waarborg), v. gmv.: - stellen. (t=ts).

Cavalea'de (Fr. ruiteroptocht, schitterende ruitersstoet), v. -s: een bonte - van inlandsche hoofden.

Cavalerie' (mil. ruitertij, paardenvolk), v. gmv.: in elke divisie v. ons veldleger is één regiment -, onder commando van een kolonel; eene -kazerne, een -officier.

Cavalerist' (soldaat te paard), m. -en.

Cavali'er (Fr. begeleider eener dame, haar danser), m. -s; lees: kaval'jee'.

Cavali'er (ruiter, ridder), m. -en; lees: -ier.

Cavati'ne (muz. liedevormig zangstuk), v. -s.

Ca'veant cons'ules, de consuls mogen op hun hoede zijn; i. h. algemeen: men zij op zijn hoede.

Caveeren (borg of aansprakelijk blijven; afweten, zich in de bres stellen voor).

Caver'ne (onderaardsch hol, spelonk), v. -n.

Caviaar', v. gmv.; meest, Kaviaar.

- Cayen'ne peper** (Spaansche peper, geheeten naar Cayenne, hoofdstad van Fransch-Guyana op de N.-O. kust van Z.-Amerika), v. gmv.
- Cecilia**, R.-K. patrones der kerkmuziek, martelares der 3e eeuw, haar gedenkdag valt op 22 Nov.: feestdag voor de R.-K. zangkoren.
- Cedeeren** (afstaan, overdragen).
- Cedel, ceel** (lijstje, briefje; huurcontract, geleibiljet), v. cedelen, cedels, ceelen.
- Ceder** (grootte naaldboom o.a. op den Libanon zie ald., in Syrië), m. -en, -s; -**en** (van cederhout), bn.; -**hout** (het mooie, geurige, roodachtige hout, zeer hard en duurzaam, v. d. ceder), o.; -**olie** (olie, voor parfumerie en balseming gebruikt), v. gmv.
- Cédille** (Fr. eig. kleine c: omgekeerde c onder de letter c (ç), ingeval die letter als s moet uitgesproken worden vóór a, o, u), v. -s.
- Ceel**, v. -en; zie Cedel.
- Celintuur'** (gordel, lendeband), v. -turen.
- Celintuur'baan** (ringvormige spoor- of trambaan om een groote stad, ringbaan), v. -banen.
- Cel** (woonplaats v.e. kluisenaar; kleine hoekige kamer in een klooster; gevangenisok, klein vertrek in een krankzinnigengesticht; zeszijdig vakje van honigraten), v. -len: in de biologie is - het grondbestanddeel van een organisme, verz. Protoplasma.
- Cel**, v. -len; zie Violoncel.
- Celebes** (aandr. een der groote Soenda-eilanden, bijna 8 maal zoo groot als ons land), o.; - telt ± 15 millioen bewoners: Alfoeren, Makassaren, Chineezzen, Arabieren, Boegineezzen, en enkele Europeanen, lees: *se-lee'-bes*.
- Celebrant'** (priester, die de Mis doet), m. -en.
- Celebreeren** (vieren; de Mis lezen, zingen).
- Celebret** (bewijs voor reizende R.-K. geestelijken, dat zij kerkelijke handelingen mogen doen), o. -ten: het - wordt door de kerkelijke overheid afgegeven; lees: *see'-lebret*.
- Celebriteit** (vermaardheid, beroemd persoon; uitstekend talent), v. -en. (e = ee).
- Celeriteit'** (gezwindheid, snelheid), v. gmv.
- Celibaat'** (R.-K. de ongehuwde staat, verplichtend voor hem, die een der drie hoogere wijdingen heeft ontvangen), o. gmv. (e = ee).
- Celibatair** (Fr. ongehuwde man, oude-vrijer), m. -s: een eenzaam -, (e = ee).
- Cellarius** (in 't oude klooster: de keldermeester, de bottelier), m. -ii, -sen.
- Cel'lebroer** (kloosterling), m. -s; de congregatie der -s ontstond in Antwerpen in de 16e eeuw, zij verpleegden zieken en verzorgden begrafenissen.
- Cellist'** (violoncellist, bespeler van een violoncel), m. -en.
- Cello** (violoncel), v. -'s.
- Cellulair'** (celvormig, met cellen; eenzaam), bn.: -e gevangenisstraf, afzonderlijke opsluiting.
- Celluloid'** (een soort van kunstivoor), o.: - is een verbinding van papier, kamfer en alcohol: een vouwbeen van -.
- Cellulo'se** (plantk. plantencelwandstof, bestanddeel van zetmeelkorrels), v. gmv.
- Celsius**, Zweedsch sterrenkundige, professor te Upsala, 1701-1744, ontwerper van den 100-deeligen thermometer; zie C. of Cels.
- Cel'straf** (cellulaire opsluiting), v. -straffen.
- Cel'ten**, m. mv.; zie Keltien.
- Cel'tisch**, bn.; zie Keltisch.
- Cel'vocht** (het protoplasma in een cel), o. gmv.; -**weefsel**, o. -weefsels.
- Cel'vormig** (in den vorm van een cel), bn. en bw.: de -e hokjes der honingraten.
- Cement'** (metselspecie), o. gmv.; zie Portland-cement; -**mortel**, verbinding van cement met kalk en zand.
- Cement'** (visschersterm voor snert), o. gmv.
- Cementeeeren** (met cement bepleisteren).
- Cement'eu** (van cement), bn.: een - omlýsing, een - rand, een - vloer.
- Cement'tegel** (vloertegel v. cement), m. -s.
- Cena'culum** (spijszaal), o. -s.
- Cenobiet'** (monnik, kloosterbroeder), m. -en, verg. Heremiet.
- Cenota'phium** (eig. ledig graf: eeregedenkteeken), o. -s, -phia: een - werd opgericht ter eere v. een held, wiens lijk men niet in handen had kunnen krijgen, b.v. voor iem., die op zee of in een oorlog was omgekomen.
- Censeeren** (beoordeelen; schatten, achten, houden voor).
- Cen'sor** (keurder, beoordeelaar), m. -s, cen'soren: 1. theater, de man, die de beslissing heeft over de opvoering v. e. tooneelstuk; R.-K. keurder van geschriften over geloofsen zedenleer; in 't algemeen: criticus. 2. In oud-Rome de magistraatspersoon, belast met het toezicht op de zeden, de belastingen, de openbare werken. 3. Iemand, die van regeringswege in oorlogstijd de censuur op brieven, telegrammen, berichten uitvoert.
- Censoraal'** (den censor betreffende), bn.
- Censor'libro'rum** (R.-K. boekenkeurder), m.: de - geeft het nihil obstat d.i. er is geen beletsel, waarna door of namens den bisschop het Imprimatur wordt verleend.
- Censureeren** (onder kerkelijke censuur brengen, fig. afkeuren, gispjen, uraken).
- Cen'sus** (belasting, geldelijke maastaf, die iem. tot kiezer maakt), m. gmv.: afschaffing van den - bij het algemeen kiesrecht.
- Censuur'** (in oud-Rome: het toezicht, door de censoren uitgeoefend; R.-K. kerkelijke straf, wegens weerspannigheid opgelegd; keuring van geschriften, van opstellen in dagbladen, enz.), v. gmv.
- Cent** (bronzen pasmunt, f 0,01), m. meerv.: afzonderlijke muntstukjes, centen; de waarde, cents of cent, b.v. een kwartje is 25 cents of cent.
- Centaur'** (myth. paardmensch of menschaard d. i. wezen, half-paard met het bovenlijf van een mensch), m. -en, ook Centaur'us.
- Centenaar** (uit het Lat. centum, honderd: gewicht van honderd halve ponden of 50 KG.), m. -s: een metrieke - is 100 KG.
- Centenaar'slast** (zware, drukkende last), m. gmv.: er ligt mij een - op het hart, op de borst, ik ben erg gedrukt, angstig.
- Centena'rius** (honderdjarige), m. -rii.
- Cent'erboor** (timm. boor voor groote cirkelvormige gaten), v. -boren.
- Cent'i** (in samenst. honderdste deel e. maat), bw.; -**are** (M² of honderdste deel der vierkante roede), v. -aren, -ares; -**gram** (honderdste deel van een wichtje of 0,0001 KG.), o. -grammen; -**liter** (vingerhoed, honderdste deel der kan, of 0,01 L.), m. -liters.
- Cent'ime** (Fr. honderdste deel van een frank, d. i. van f 0,48, 1/2 cent nagenoeg), v. -n, -s.
- Centimeter** (duim, honderdste deel van een M., 0,01 M.), m. -meters.
- Centraal'** (in het midden of centrum gelegen), bn.: --Afrika, --Amerika; het centrale hoog-

- lund van Spanje; een - bestuur, d.i. van één hoofd uitgaande; een - punt, een middelpunt; centrale verwarming, zie Calorifère; een - gesternte, een zon als middelpunt, waaromheen de planeten wentelen; het - ale zenuwstelsel, ruggemerg en hersenen; een - ale commissie, hoofdcommissie; het - gezag; - ale keuken, plaats, waar ten dienste van tal van gezinnen samen middagspijzen bereid worden; zn. de centralen, Duitschland en zijn bondgenooten in den wereldoorlog van 1914.
- Centraal'spoorweg** of de **Centraal** (aardrijn van Utrecht naar Zwolle), m. gmv; -station (station, vanwaar in alle richtingen de treinen vertrekken of bijeenkomen), o. -stations: het - te A'dam, Aken, enz.; -zon (vaste ster, rondom welke alle vaste sterren van alle sterrenstelsels zich zouden bewegen), v. -zonnen.
- Centra'le**, v. -n; een elektrische -: electrisch centraal-station, fabriek, dienend tot levering van den electrischen stroom; zie ook: Export-centrale.
- Centralisatie** (samentrekking of vereeniging in één middelpunt), v. gmv. (s = z).
- Centraliseeren** (bijeentrekken, vereenigen in één middelpunt): een - d staatsbestuur.
- Centrifugaal** (middelpuntvliedend), bn.
- Centrifugaal'pomp**, v., zie Centripomp p.
- Centrifuge** (werktuig in boterfabrieken tot zuivering der melk), v. -s. (g = zj).
- Centripetaal** (middelpuntzoekend), bn.: -petale kracht; verg. Centrifugaal.
- Centripomp** (pomp, die door centrifugaalkracht in werking wordt gebracht), v. -en.
- Centrum** (middelpunt, punt van vereeniging), o. -s, -tra.
- Centrum** (de Katholieke staatspartij in Duitschland, in 1870 te Berlijn gesticht naar het program van Peter Reichenperger), o.
- Centum'vir** (een der 100-mannen), m. -s.
- Centumviraat** (gesch. het bestuur der honderdmannen in oud-Rome), o. gmv.
- Centurie** (Lat. in het Rom. leger, een schare of getal van honderd), v. -riën, -s.
- Centurio**, m. -s; zie Honderdman.
- Cephalide** (gehaakte of gebreide hoofd- en oorwarmer voor dames), v. -s: het hoofdedeksel van een roode en blauwe -, (C O.). vero.
- Cephalopoden** (koppootige weekdieren), m. mv.: de sepia's of inktvisschen zijn -.
- Ceramiek** (kunst om vazen, enz. d. i. fayence te maken, pottenbakkerskunst), v. gmv.
- Ceramisch**, bn.: de -e kunst bloeide reeds 2500 v. C. in China; zie Ceramiek.
- Cerberus**, m. myth. driehoofdige helhond, bewaker van den Tartarus, fig. onvriendelijk bewaker, portier.
- Cercle** (Fr. besloten gezelschap, vriendenkring), m. en o. -s.
- Cereniën** (gewassen met melig zaad, granen: in oud-Rome de akkerbouwfeesten van 9-18 April ter eere van Ceres), v. mv.
- Cerebraal-stelsel** (in het dierlijk lichaam de hersenen als centrum van het zenuwstelsel, hersenzenuwstelsel), o.
- Ceremonarius** (leider van kerkelijke plechtigheden, vooral bij plechtige Missen, bij wijdingen, enz.), m. ceremonarii.
- Ceremonie** (eig. plechtige offerande, thans kerkplechtigheid; ook, staatsie, plichtpleging, hofgebruik), v. -s, -niën.
- Ceremonieel** (het geheel der gebruiken bij feesten of openbare plechtigheden; fig. drukte, omslag), o. gmv.; als bn.: plechtstatig.
- Ceremoniemeester** (bestuurder of leider van feestelijkheden, partijjes, enz.), m. -s.
- Ceremonieus** (vol plichtplegingen, overdueren beleefd), bn.; -zer, -t.
- Ceres**, myth. bij de Romeinen, de godin der oogsten en van den landbouw, de milde geefster van bloemen en kruiden, van koren en brood, de beschermster van landbouw en kweekerij; Gr. Demeter.
- Cerneeren** (mil. insluiten, omsingelen).
- Certificaat** (bewijsschrift, schriftelijke verklaring, bewijs), o. -caten: een - van goed gedrag; een - van onvermogen, zie Pro Deo; certificaat van Ned. werkelijke schuld, Nederlandsch staatspapier.
- Certificeeren** (verklaren, verzekeren, betuigen, door onderteekening bevestigen), ook, Certificceeren.
- Cervelaat'worst** (uit het It. gekookte en gekruide hersen- en vleeschworst), v. -worsten.
- Cesarewitsch** (gesch. Russ. troonopvolger), m. -en.
- Ces'sie** (afstanddoening, boedelafstand, overdracht), v. -siën, -s: een akte van -.
- Cetaceën** (walvischachtige zoogdieren), v. mv.
- Cetera** (het overige, hetgeen er meer volgt): et cetera; zie: etc. en eet.
- Chagrijn** (Fr. kommer, hartzeer, knagend verdriet), o. gmv.
- Chagrijn'leder**, o., zie Segrijn.
- Chagrineeren** (bedroeven, kwellen, krenken).
- Chai'ne** (Fr. keten, ketting; de kettingdans; de schering op het weefgetouw), v. -s.
- Chaise-longue** (Fr. eig. lange-stoel: ziekestoel, slaapstoel met uittrekklep voor beenen en voeten), v. chaises-longues.
- Chalcedon** (halfedelgesteente verwant aan agaath, halfdoorschijnend, meest hemelsblauw, maar met andere kleuren geschakeerd), m. -s, (als stofnaam), o. gmv. (e = ee).
- Chaldeeuw'sch** (tak der Noord-Semietische talen, gesproken door de Chaldeen of Babyloniers, later ook door de Joden aldaar), o.; - wordt ook wel gebezigd voor Arameesch.
- Châ'le** (Perz. lange omstagdoek voor dames), v. -s; ook Sjaal.
- Chalet** (Fr. Zwitsersch houten huis, ook kleine villa in denzelfden stijl, met overstekend dak), v. -s.
- Chama'de** (Fr. teeken op de trom, als de belegerden wenschen te capituleeren), v. -s; zggsw. de - slaan, fig. achteruitkrabben.
- Chamberloer**, m. -s; (ch = sj); zie het betere Sjamberloek.
- Chambertin** (Fr. fijne Bourgogne-wijn), m.
- Chambree** (kamer i. e. kazerne), v. -s.
- Chamois** (Fr. gemskleurig, bleekgeel), o.
- Champagne**, m.; zie Champagne-wijn.
- Champagne-glas** (drinkglas voor -wijn), o. -glazen; -wijn (mousseerende wijn uit het Fransche departement van dien naam, bruiswijn), m. - wijnen; ook enkel: champ'gne, m. scherts.: cham'pie of sjam'pie.
- Champêtre** (Fr. landelijk, wat tot het land behoort), bn.: bal-, danspartij in een tuin, in de open lucht; garde-, veldwachter.
- Champignon** (Fr. eetbare paddenstoel, werkerplant, zie Kampernoelie; fig. snel rijk geworden man, parvenu), m. -s.
- Champion** (Fr. kampioen), m. -s.
- Cham'pie** (schertsn. voor champagne-wijn), m.

- Cham'sin** (gloeiende Z.-W. woestijnwind in Egypte, van April tot in Juni), m. (ch = sj).
- Change** (Fr. ruil, verwisseling), v. -s; ook: Wisselbank.
- Changeant** (Fr. weerschijnend; weefsel van zijde, wol of katoen, dat afwisseling van kleur toont, alnaar het licht er op valt), o.
- Changeeren** (Fr. veranderen, verruilen).
- Changeement** (verandering), o.; lees: -ment.
- Chanson** (Fr. lied, zang, zangstukje), v. -s.
- Chansonnet'te** (Fr. kleine chanson), v. -n.
- Chansonnier** (Fr. coupletzanger), m. -s.
- Chanta'ge** (Fr. geldafpersing, geldafdreiging), v. gmv., zie Afdreigen.
- Chan'teur** (Fr. zanger), m. -s.
- Chanteu'se** (Fr. zangeres), v. -s.
- Chaos** (baaierd, d. i. nevelklomp, waarin alle hoofdstoffen, vóór de schepping der wereld, onder elkander gemengd waren), m. gmv.: ook, de oneindige wereldruimte vóór de schepping; fig. verwarde toestand, ordelooze massa, grove wanorde of verwarring, warboel.
- Chao'tisch** (wanordelijk, uiterst verward), bn. en bw.: het ziet er hier wat - uit, rommelig; ook, als een chaos: een -e verwarring.
- Chapeau-bas** (Fr. eig. hoed-af): - spelen, zich onderdanig aanstellen.
- Chapel'le arden'te** (Fr. verlichterouwkapel, verlichte rouwkamer in een sterfhuys), v. chapelles ardentes.
- Chapellerie** (Fr. hoedenwinkel), v. -s.
- Chaperon** (Fr. hoofddeksel, kapje), m. -s: fig. beschermend geleider v. e. jonge dame.
- Chaperonneeren** (Fr. een jonge dame tot beschermend geleide verstrekken).
- Chap'iter** (hoofdstuk; onderwerp van een gesprek), o. -s; zie Kapittel.
- Char-à-bancs**, **charban'** (lange en open bankwagen met verscheiden zitplaatsen), m. chars-à-bancs; ook, Janplezier.
- Chara'de** (lettergrepenraadsel), v. -s, b.v. a-vond-rood: de eerste lettergreep is de naam van een riviertje, de tweede is wat men zelf uitdenkt, de derde is de kleur der roos, het geheel een fraai natuurverschijnsel.
- Char'ge** (Fr. aanval der ruitertij of der politie; overdrijving), v. -s. In de laatste beteekenis komt meestal geen meerv. voor; een - met de blanke sabel; dit blijspel is een -; getuige à charge: z. Getuige en Décharge.
- Chargeeren** (Fr. belasten, bezwaren, overdrijven); bij de cavalerie of de politie: een aanval doen op; ook, mil. de kanonnen laden.
- Charib'dis**, m.; zie Charybdis.
- Char'itas** (deugd der christelijke liefde, of de voorstelling er van), v. (ch = scherpe g).
- Char'ites**, v. mv.; zie Gratiën.
- Charivari** (Fr. verward geraas, geklank met ketels, enz.; ketelmuziek; een stel rammellende keinoediën aan een horlogeketting, enz.; fig. hevige twist), o. -'s.
- Charlatan** (Fr. kwakzalver, marktschreeuwer, windbuil, druktemaker), m. -s.
- Charlatanerie** (kwakzalverij, grootspraak, snoeverij, bluff), v. gmv.
- Charlema'gne**, naam van Karel den Groeten, of Carolus Magnus, 768-814.
- Charman't** (Fr. bekoortijk, betooverend, liefelijk, allertiefst), bn. en bw.; -er, -st.
- Char'me** (aantrekkelijkheid, bekoortijkheid), v. -s.
- Charmeur** (Fr. iem., die charmant is, een zeer innemend persoon), m. -s.
- Cha'ron**, myth. oude veerman aan den Styx; zegsw. in Charons boot stijgen, naar de onderwereld gaan, sterven.
- Char'ta** (papier, oorkonde, brief), v. -'s.
- Char'te-partij**, v.; zie Chertepartij.
- Char'ter** (Eng. oorkonde, waarbij zekerevoor-rechten worden toegestaan; handvest), o. -s; in de -s vindt men het oudste Ned. proza; er is een Vlaamsch - van 1249 en een Zeeuwsch van 1254; -meester (ambtenaar bij het Rijksarchief), m. -s. (ch = scherpe g).
- Char'teren** (huren, bevrachten van een schip, volgens een cherte-partij). (ch = scherpe g).
- Char'treu'se**, grande, v.: de - is een beroemd klooster, in 1082 bij Grenoble in het dal der Isère gesticht, in 1904 verwereldlijkt.
- Char'treu'se** (Fr. likeur, bereid door de monniken van het Kartuizer klooster bij Grenoble), v. gmv.: een glaasje -.
- Charyb'dis** (draaikolk of maalstroom op de N.-O. kust van Sicilië bij den vuurtoren, op Faro-punt, aan den ingang der straat), m.: de - was in de Oudheid zeer gevreesd; zie Scylla, (ch = scherpe g); ook, Charibdis.
- Chassin'e't** (vensterhor v. ijzergaas, soms met een of ander toepasselijk opschrift tot opstering v. eenige feestelijkheid), o. -ten; lees -net'.
- Chassis** (Fr. legraam, drukraam, fotografisch aftrekraam), o.; - is ook het koetswerk bij een automobiel, het onderstel van rijwiel, motor, enz.
- Chateaubriand** (Fr. biefstuk met gebakken aardappelen), m. -s.
- Chatelain** (Fr. heer van een kasteel, slotvoogd), m. -s; vr. -e.
- Cha'tib** (Mohamm. priester, die op Vrijdag in de moskee den dienst verricht), m. -s.
- Chauf'feeren** (een automobiel besturen).
- Chauf'feur** (Fr. bestuurder van een automobiel), m. -s: een geoeffend -.
- Chaus'see** (Fr. straatweg), v. -ën.
- Chauvinis'me** (Fr. kleingeestige vaderlandsliefde), o. gmv.; - is ook geestdriftige en grenzenloze bewondering van al, wat tot eigen kring of eigen land behoort, met kleinachting van al, wat daar buiten ligt; -ist' (iem., die met chauvinisme behept is), m. -en; v. -e, -n; -ist'isch (overdreven vaderlandslievend), bn.
- Check** (Eng. kassiersbriefje; order van betaling), v. -s; zie Fr. Chèque.
- Cheer** (Eng. gejuich, hoera-geroep), v. -s.
- Chef** (Fr. hoofd, leider, voorman, aanvoerder, bevelhebber), m. -s.
- Chef de bureau** (Fr. eig. kantoorchef: verantwoordelijk hoofd van eenige afdeling van administratie), m. chefs de bureau.
- Chef'd'œu'vere** (Fr. meesterstuk, eig. proefstuk voor de gildemeesters), o. chefs d'œuvre.
- Chemica'liën** (scheikundig verkregen stoffen, artsentjen), v. mv. (ch = scherpe g).
- Chem'icus** (scheikundige, beoefenaar der chemie), m. -mici; zie Chemiker.
- Chemie** (scheikunde), v. gmv.: de - houdt zich bezig met de samenstelling, vorming en scheiding der stoffen; verg. Alchimie.
- Chem'iker** (chemist b.v. eener suikerfabriek), m. -s. (ch = scherpe g). germ.
- Chem'iot** (Fr. spoorwegbeampte), m. -s.
- Chem'isch** (scheikundig), bn.: een - preparaat, een -e waascherij en ververij.
- Chemiset'te** (Fr. overhemdje), v. -n.

Chemist' (*chemicus*), m. -en.
Chemifile (Fr. zijden knoopwerk, dat op een ruge rups gelijkt, dienend als belegset, boordset, enz.), v. -s.
Chèque (*bankbriefje*), v. -s, zie **Check**; een - van duizend gulden, te betalen op de aangewezen bank in het binnen- of buitenland. (ch = sj).
Cher'te-partij (zeew. akte van overeenkomst tusschen bevrachter en vervrachter, vrachtcontract), v. -partijen.
Cherub, m. -s, hetzelfde als
Cherubijn' (eig. vlammenbode, d. i. schitterende engel), m. -en: - is de benaming van een engel van den 2den rang, d. i. zij komen of staan na of achter de Serafijnen, die Gods troon omringen; -tje (*engeltje*), o. -s: de -s op de doeken van Rubens, de -s aan menigen kansel.
Chevalier' (Fr. ridder), m. -s.
Chevalier d'industrie' (Fr. gelukzoeker, oplichter, fortunazoeker, flesschentrekker), m. mv. chevaliers d'industrie.
Cheviot' (gekeperde fijne lakenstof), o. -s: lees: sjeviot'.
Chevreau' (Fr. geitje), o.: laarsjes van - leer of van -, van geitenleer.
Chevron' (Fr. schuine streep op de mouw, onderofficiersstreep), m. -s; - komt meestal in het meerv. voor.
Chevroteeren (Fr. bij het zingen beven met de stem).
Chiasma (stijl. kruisstelling, rhetorische constructie), o.; de term - is afgeleid van de Gr. letter χ (lees *chi*, met *ch* als scherpe *g*); voorbeeld uit Da Costa's Hagar: den herder en den held, den woudstier en het lam.
Chic (Fr. zuiver, losheid, elegantie), m. gmv.
Chic (Fr. smaakvol, elegant, naar de fijnste mode), bn.; ook, **Chiek**; lees: ziek.
Chicane (Fr. rechtsverdraaiing, vitterij, haarklooverij, kleingeestige aanmerking), v. -s; - **caneeeren** (plagen met formaliteiten en haarklooverijen, beuilen, kleingeestig doen); - **canneur'** (dwarsdrijver, kleingeestig vitter, ruziezoeker), m. -s; - **canneur'ig** (bedullerig, vitterig, kleingeestig, lastig), bn. en bw., in de volkst. ziekeneurij.
Chicard' (Fr. fijne, chieke meneer, ir.), m. -s.
Chiffon' (Fr. vodge, nesterij), o. -s.
Chiffonneeren (verfrommelen, kreuken).
Chignon' (Fr. wrong valsche haar), m. -s.
Chijl (ontl. spijsbrj, maagsap), v. gmv.
Chilia'de (Fr. duizendtal), v. -n.
Chillas'ne, -mus (een verondersteld duizendjarig Godsrijk van Christus op aarde), o. gmv.: Da Costa geloofde aan het -; zie Millennium. (ch = scherpe *g*).
Chillast' (aanhanger van de leer van het duizendjarig rijk), m. en v. -en.
Chilialpeter (salpeterzure natron, gezuiverd; een zeer belangrijke stikstof-meststof), o. gmv.; deze meststof wordt gevonden inz. in de Atacamawoestijn, Z.-Am. (ch = sj).
Chimae'ra, v., myth. vuurspuwend monster, van voren een leeuw, in 't midden een geit, van achteren een draak; ook: ongerijmd ver-dichtsel, droombeeld, hersenschim; in deze bet. met een meerv. -'s, (ae = ee); ook: Chimère, v. -s.
Chimeriek' (hersenschimmig, ingebeeld), bn.
Chimpansé (dierk. groote staartlooze aap, de W.-Afrikaansche boschaap), m. -'s. (ch = sj).

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

Chi'naasappel (*sinaasappel*), m. -appels of -appelen; zie Appelsien. (ch = sj).
Chinchilla (*knaagdierje in Chili, Z.-Amerika*), v. -'s; (*pelswerk van dien naam*), o. gmv.
Chinees' (*inwoorling van China, fig. een zondertang*), m. -neezen.
Chineesch' (*de taal in China*), o.; ook bn.: -e zijde, het -e schrift, de -e kleederdracht, de -e letterkunde; het - kamp, wijk te Batavia, Soerabaja en Semarang, waar de Chineezen moeten wonen.
Chineesche muur (*een muur, die een deel van China omgeeft*): de - is het grootste bouwwerk der wereld, uit de 3e eeuw v. C., is 2450 KM. lang en \pm 11 M. hoog.
Chineesche schimmen (*kinderspel*), v. mv.: het bestaat in het verloonen van uitgenompe figuren achter een doorschijnend doek.
Chinoiserie' (Fr. kunstvoorwerp uit China), v. -s; fig. onpractische daad op de wijze der Chineezen, kleingeestig iets.
Chirologie' (*handen- of vingerspraak*), v.
Chiromantie' (*waarzeggerij, afgaande op de lijnen der hand*), v. gmv. (t = s).
Chirurg' (*geneeskundige, die vooral operaties doet, heelmeeester*), m. -en; ook **Chirurgijn**.
Chirurgicaal' (*heelkundig*), bn.: -cale hulp.
Chirurgie' (*wondheelkunde*), v. gmv. (g = zj).
Chirurgijn' (*heelmeeester*), m. -s; (g = zj); ook: **Chirurg**, **Chirurgus**. (g = g).
Chirurgisch (v. e. chirurg), bn.: -e hulp.
Chlo'e, myth. bijnaam van Ceres. (ë = ee).
Chloor (*een metalloïde, zoutzuur*), v. en o.; - **goud** (scheik. verbinding van zuiver goud met koningswater), o. gmv.; - **kalk** (verbinding van chloor met kalk), v.: - *lost in water op, is een bleekpoeder*.
Chloraal' (*geneesk. slaapmiddel*), o. gmv.
Chloris, myth. de Romeinsche Flora.
Chloroform' (*verbinding van chloor en alcohol, in 1831 ontdekt*), v.; de - verdampst reeds bij gewone temperatuur en de inademing van dien damp maakt bewusteloos.
Chloroformiseeren (*in een toestand van gevoelsverdooving brengen door middel van chloroform*), onk: - **formeeeren**.
Chlorophyl' (*plantk. bladgroen*), o. gmv.
Chloro'sis, chloro'se (*geneesk. bleekzucht*), v. gmv.; zie **Anemie**.
Chocolaad'je (*slikje, rond plaatje van chocolade*), o. -s. (ch = sj).
Chocola'de (*cacao, waaraan de vetdeelen onttrokken zijn*), v.: deze - komt meestal voor als -poeder; de Zeeuwsche - was in ons land eens algemeen in gebruik, zie **A**.
Chocola'de, -la' (*lekkernij, bereid uit suiker, vanille, kaneel en chocolade-poeder*), v.: een hart van -, letters van -, eieren van -.
Cholera (eig. galziekte: besmettelijke braakloop), v. gmv.: de Aziatische of groote -; - **bacil**, m. -len; - **barak**, v. -ken, zie Barak; - **epidemie**, v. -ën; - **lijder**, m. -s; - **lijderes**, v. -sen. (ch = scherpe *g*).
Cholera mor'bus (*Aziatische braakloop*), v.
Cholera nos'tras (*inlandsche cholera, hevige diar'hee met braking*), v. gmv.
Chole'ricus (*iem., die cholersisch van aard is*), m. -ci.
Choleriek' (*galachtig, driftig, opvliegend*), bn.
Choleri'ne (*een lichte graad van cholera*), v.
Chole'risch (*warmbloedig, galachtig, opvliegend*), bn.: het - temperament, oplopend.
Choquant' (Fr. stuitend, ergerlijk), bn. (t = t).

- Choraal** (eenstemmig R.-K. kerkgezag, Gregoriaansch), o.; zie Koraal.
- Chor'dometer** (muz. werktuigje om de dikte van snaren te meten), m. -s.
- Chorographie** (beschrijving v. e. land), v.
- Chrestomathie** (bloemlezing, verzameling van de beste stukken van dichters en prozaschrijvers, keur), v. -ën; lees: krestomatie.
- Chris'ma** (uit olijfolie en balsem bereide zalfolie), o. (ch = k).
- Christelijk** (tot het christendom behoorende of er uit voortvloeiende), bn. en bw.: -e deugden, de -e kunst; - handelen.
- Christen** (belijder der leer van Christus), m. Christenen.
- Christendom** (de christel. leer, het geheel der christelijke waarheden, voorschriften en gebruiken), o. gmv.
- Christenheid** (de gezamenlijke christenen), v. gmv.: in den eersten kruistocht stond de heele - onder de wapenen.
- Christenhoog'dag** (hooge christel. feestdag, h.v. Paschen), m. -dagen; -land' (land, waar de bewoners Christenen zijn), o. -en; -mensch' (iem., die Christen is), o. -en.
- Christin'** (belijder der chr. leer), v. -nen.
- Christologie** (de leer v. Christus), v. gmv., ook al, wat betrekking heeft op zijn Persoon, zijn arbeid, zijn streven. (g = g).
- Christus** (eig. de Gezalfde, de Messias), m.: - is de naam van Jezus, inzover Hij is koning, profet en priester.
- Christusbeeld** (een beeld van Christus, ook het kruisbeeld), o. -beelden; zie Crucifix.
- Christusorde**, v., Portugeesche geestelijke ridderorde, in 1317 gesticht, v. d. adel tegen de Mooren; sedert 1789 een wereldsche orde.
- Chro'ma** (kleur; interval v. e. halven toon), v.
- Chromatiek'** (kleurenleer), v. gmv.
- Chroma'tisch** (muz. in halve tonen opgaand of afdalend), bn.: -e toonopvolging. (ch = k).
- Chromo** (gekleurd plaatje, inzonderheid reclame-plaatje), v. -s.
- Chromolithographie** (steendruk in kleuren), v.; - **photographie** (photographie in kleuren), v. gmv., bij verkorting: Chromo.
- Chronicum** (dicht. tijd- of jaartalvers, meestal gelegenheidspoëzie, waarin eenige letters als Romeinsche cijfers een jaartal aanwijzen), o. -s: in het -, dat als gelegenheidsdicht voorkomt, worden die Romeinsche cijfers wel met bijzondere kleur aangeduid. (ch = k).
- Chroniek'**, v. -en; meer: Kroniek.
- Chroniqueur'** (Fr. kroniekschrijver), m. -s; ook, verslaggever in een krant.
- Chro'nisch** (langdurig, slepend: v. ziekten), bn.
- Chro'nische ziekten**, die nl. langzaam verlopen of lang aanhouden; tegenstell. A. c. u. t.
- Chronogram'**, o. -men; zie Chronicum.
- Chronologie** (tijdrekenkunde, tijdleer), v. -ën. (ch - scherpe g).
- Chronolo'gisch** (tijdrekenkundig), bn. en bw.: een - overzicht der geschiedenis; een tijdvak - behandelen. (ch = scherpe g).
- Chronomet'er** (tijdmet; zeer nauwkeurig loopend uurwerk; timekeeper bij de Engelsen), m. -meters. (ch = scherpe g).
- Chroom** (een in 1789 ontdekt metalliek element), o. gmv.; -geel, o. gmv.
- Chroom'leder** (leder, met chroomzuur geloid), o. gmv.; het - is tegenwoordig nog al in gebruik voor schoenwerk. (ch = scherpe g).
- Chrysan't** (chrysanthemum, winteraster, Japansche ganzenbloem), v. -en. (ch = k).
- Chrysan'themumorde**, v.: orde van de goudsbloem in Japan, ridderorde der eerste klas, in 1886 gesticht. (ch = k).
- Chry'so**, in samenst.: goud, van goud, goudkleurig; -beril' (glanzend groen of goudachtig edelgesteente), o. gmv., (als voorwerpsnaam), m. -len; -graphie' (kunst, om met goud te schrijven of om letters te vergulden), v. gmv.; -liet' (eig. goudsteen: edelgesteente, een soort goudgroen topaas), m. en o. -en; -praas' (bleekgroen edelgesteente), m. en o. -prazen.
- Cibo'rie** (R.-K. groote zilveren of gouden kelk, met deksel gesloten), o. -riën, -s.
- Ci'cade** (krekelt), v. -s.
- Ci'cero**, 106-43 v. C., Romes grootste redeenaar, tevens staatsman.
- Cicero'ne** (It. geleider, wegwijzer; gids in een wereldstad, opmerkzaam makend op de merkwaaardigheden), m. -s.
- Ciceroniaansch'** (in den trant van Cicero), bn.: -e stijl.
- Cichorei'** (Fr. plant, wier wortel de suikerij oplevert, surrogaat voor koffie), v. gmv.; ook wel suikerij.
- Cicisbe'o** (It. begeleider eener dame), m. -'s.
- Cleu'ta** (waterscheerling, schermbloem), v. -'s.
- Cid** (Moorsch heer, vorst), m.: de -, eertitel van zekeren Sp. krijgsheld uit de 11e eeuw; de - van Pierre Corneille, 1606-'84, beroemd Fr. treurspel van 1637.
- Ci'der** (Fr. appelwijn), m. gmv.
- Ci'devant'** (Fr. voormalig edelman, nl. van vóór de groote revolutie), m. -s.
- Cigaret'te** (rolsigaretje met papieren omslag), v. -n; -nikoker, m. -kokers.
- Cijfer** (Arab. getaltekken), o. -s: hij is daar een nul in 't -, heeft daar niets te zeggen.
- Cijferen** (met cijfers rekenen), ik heb geferd: leer de knapen nauwkeurig -.
- Cijferkunst** (eig. de kunst van met cijfers te werken), v. gmv.: de - omvat de leer der getallen en de bewerkingen, die met deze kunnen plaats hebben, als: optellen, aftrekken, vermenigvuldigen, deelen, worteltrekken.
- Cijferschrift** (geheim schrift in cijfers), o.; - **telegram** (telegram in cijfers), o.-grammen.
- Cijns** (schatting: belasting, tol), m. -zen.
- Cijns'baar** (schatplichtig), bn.
- Cilinder** (zuil, rol, rolronde meetk. lichaam; hooge hoed), m. -s; ook Cylinder.
- Cilinderbureau** (soort van schrijf-bureau met schuifklep), v. -'s.
- Cilinderhorloge** (horloge, met een sleutel op te winden), v. -s.
- Cimbaal'**, cim'bel (muz. klankbekken, meest van koper), v. -balen, cimbels; ook Cymbaal.
- Cim'bren**, Germ. volksstam, die Italië bedreigde; door Marius vernietigd in 101 v. C.; ook, Kimbren, zie nog Teutonen.
- Cinema**, v. -'s; zie Bioscoop.
- Cin'gel** (R.-K. gordel, waarmede de albe wordt opgehouden; ook, priester-singel), m. -s.
- Cinna'ber** (mengsel van kwik en zwavel: zwavelkwik, een rood mineraal, berggrood, vermiljoen), o. gmv.
- Cipier'** (gevangenbewaarder), m. -s; verg. Stokbewaarder, beide vero.
- Cipres'** (slanke naaldboom uit Z.-Europa, bij ons vooral op begraafplaatsen), m. cipressen; ook, Cyprus.
- Cir'ca** (omstreeks, ongeveer, om en bij), bw.

- Cir'ee**, v., myth. toovernimf van 't fabeleiland Aeaëa, ook *Kir'ke*; zij veranderde b.v. de tochtgenooten van Ulysses in zwijnen; fig. verleidelijke vrouw.
- Circulai're** (Fr. rondgaande brief, gedrukte kennisgeving, die aan verschillende personen verzonden wordt), v. -s.
- Circula'tie** (omloop, kringloop), v.: de - van het bloed, de - van het geld. (t = s).
- Circula'tiebank** (handel. instelling, die geldswaardig papier, b.v. bankbiljetten in omloop mag brengen), v. -banken; zie Nederlandsche bank.
- Circuleeren** (omloopen, in omloop zijn, in een kring bewegen, rondgaan).
- Circulus vitio'sus** (vicieuze cirkelgang), m. (t = ts); zie *Vicieus*.
- Circumferen'tie** (omvang, omtrek), v.: de - van het lichaam. (t = s).
- Circumflex'** (Lat. spraak. verlengingsteecken, kappe; samentrekkingsteecken), m. -en; ook, Fr. *Circonflexe*.
- Circumpolair'** (sterrenk. zich bewegend in de nabijheid van de hemelpool; voor ons niet-on'dergaand), bn.: -sterren.
- Circ'us** (in oud-Rome: ronde renbaan voor wagenrennen, renperk; later worstelperk; thans paardenspel), m. -sen.
- Circ'uspaard** (gedresseerd paard van een kunstryder in den circus), o. -paarden.
- Cireeren** (met was bestrijken, glanzen): meubelen -.
- Cir'kel** (regelmatigste kromme lijn, ook het ingesloten vlak), m. -s; -**boog** (deel der cirkellijn), m. -bogen; -**en** (in een kring vliegen, om een middelpunt zich bewegen of draaien), zij cirkelden, hebben -cirkeld: de zwaluwen -den om mijn hoofd; de aëroplaan-schuitjes -en door de lucht; -**gang** (het gaan of zich bewegen in een cirkel), m. -en: de -gang der beschaving, de loop der geschiedenis herhaalt zich en van vooruitgang zou geen sprake zijn; -**lijn** (regelmatig gebogen, gesloten kromme lijn), v. -en; -**omtrek** (de lengte der cirkellijn), m. -ken; -**sector** (deel van het cirkelvlak, begrensd door twee stralen en een boog), m. -s, -to'ren; -**segment** (deel van het cirkelvlak, begrensd door een koorde en een boog), o. -en; -**vlak** (het vlak, door de cirkellijn ingesloten), o. -ken.
- Cisalpijn'sch'** (aan deze zijde der Alpen), bn.
- Ciseleeren** (edele metalen met steekbeitel, burijn en hamer sierlijk bewerken).
- Ciseleur'** (iem., die ciseleert), m. -s.
- Citaat'** (aanhaling uit een werk of boek van een schrijver, aangehaalde plaats), o. citaten.
- Citadel'** (sterkte, kasteel), v. -len: een - is eig. een versterkt kasteel met omringende gebouwen, dat een stad beheerscht.
- Cita'to lo'co** (Lat. op de aangehaalde plaats), zie **C. L.**
- Citeeren** (aanhalen van een schrijver of zijn werk, vermelden, gewag maken van).
- Cit'er** (muz. snaarinstrument: eerst met vier, later met zes en meer snaren), v. -s.
- Cit'o** (Lat. getwind, snel, met spoed), bw.
- Citroen'** (vrucht van den citroenboom), m. -en: zegsw. iemand knollen voor -en verkoopen, hem bedriegen, om den tuin leiden; -**boom** (plantk. boom, die vooral in Italië, Spanje en Portugal groeit), m. -en; -**hout** (geelhout), o. gm.v.; -**kruid** (averuit), o.; -**limonade** (kwast), v. gm.v.; -**pers** (werk-tuigje, om een citroen uit te persen), v. -persen; -**zuur**, o. gm.v.; verg. **Limonen**.
- Citroen'** (jenever op citroenschillen), m.: een glaasje -; één -tje, twee -tjes drinken; -**schil**, v. -len: geconijfte -schillen.
- City** (Eng. eig. stad inz. het oude gedeelte van Londen), v.; --**bag** (Eng. hand-reistasch), m. -s.
- Civet'kat**, slank, viervoetig roofdier in Z.-Azië en N.-Afrika, zooganger), v. -katten.
- Civiel'** (burgerlijk als tegenst. van militair; bulijk, goedkoop; beleefd, hoffelijk), bn. en bw.; -er, -st: een -ambtenaar; een -e prijs; iem. -behandelen.
- Civiele lijst'** (jaargeld of toelage, aan den regeerenden vorst toegekend voor de hofhuis-houding en op den staat van begroting als vaste post uitgetrokken), v. -lijsten.
- Civiele partij'** (rechtst. in een strafgeding de beledigde partij, die aanspraak maakt op schadevergoeding), v. -partijen.
- Civiel-ingenieur'** (burgerlijk, d. i. niet militair ingenieur), m. civiel-ingenieurs: de technische Hoogeschool te Delft leidt op tot -.
- Civiel'recht** (burgerlijk recht), o. gm.v.: het - regelt de verhouding tusschen de burgers onderling.
- Civilisatie** (Fr. beschaving, verzachting der zeden), v. gm.v. (s = z).
- Civiliseeren** (Fr. beschaven, ontbolsteren, de zeden verzachten, verlichten); lees: -zeeren.
- Civilist'** (kenner of beoefenaar van het burgerlijk recht, burgerlijk ambtenaar), m. -en.
- Civiliteit'** (wellevendheid), v. -en.
- Civis'me** (burgerzin, -deugd), o. gm.v.
- Civiteit'** (burgerschap, burgerrecht), v. gm.v.
- Cladonia** (korstmos, bekermos), v. -doniën.
- Claim** (Eng. eisch, aanspraak, recht op iets; in Afrika, Amerika en Australië verkregen stuk land ter exploitatie inz. van goud-, en diamantzoekers enz.; hand. bewijs van voorkeurrecht, b.v. bij inschrijving op nieuwe leeningen), m. -s; -**recht** (recht van voorkeur bij nieuwe leeningen, of bij kapitaal-uitbreiding van maatschappijen), o. gm.v.
- Clairer'** (Fr. lichtroode wijn), m. gm.v.
- Clair-obscur'** (Fr. eig. licht-donker), o. gm.v.: het - is een trant van schilderen, waarbij een gedeelte van het doek sterk belicht en de rest in het donker of bruin gehouden wordt; Rembrandt was een meester in het -.
- Clair-voyante** (Fr. vrouw, door den magnetischen slaap in helderzienden toestand gebracht of te brengen), v.; ook als bn.; verg. **Somnambule**.
- Clan** (vóór 1745 in Schotland naam voor familiestam), m. -s.
- Clandestien'** (ter sluik, heimelijk, bij de wet verboden), bn.: -e verkoop van sterken drank; O.-I. - opium, smokkel-opium.
- Claque** (Fr. de gehuurde troep claqueurs in een Parijschen schouwburg), v. -s; lees: **klak**.
- Claqueur'** (Fr. gehuurde toejuicher), m. -s.
- Clarinet'** (houten blaasinstrument), v. -ten, meestal Klarinet, zie ald.
- Clarissen** (geestelijke orde, gesticht door de H. Clara van Assisië, 1212), v. mv.
- Classicaal'** (op de classis betrekking hebbende), bn.; in de Hervormde kerk: het - bestuur, d. i. het bestuur eener classis.
- Classicis'me** (richting in letterkunde en kunst met de classieken als modellen), o. gm.v.: het verstrande - der 18de eeuw.

- Classiek'** (datgene, wat uit een vroeger tijdperk stamt en toch niet verouderd is: uitstekend, meesterlijk, als richtsnoer of tot middel dienend), bn.; de Grieksche en Romeinsche literaire kunst der oudheid is —, ook de beeldhouwkunst; vele werken van onze dichters en prozaschrijvers der 17de eeuw zijn — te noemen; zie Classieken.
- Classieken** (altervoornaamste dichters of prozaschrijvers, auteurs van den allereersten rang in de wereldliteratuur), m. mv.
- Classieken** (dicht- of prozawerken van den eersten rang), v. mv.: werken van Vondel, Hooft en Huygens behooren tot de Ned. —.
- Classificatie** (rangschikking, indeeling in klassen), v. —s, —tien. (t = s).
- Classificeeren** (indeelen of ordenen in klassen, rangschikken).
- Classis** (Prot. onderdeel v. e. kerkprovincie, weer in ringen verdeeld), v. classes.
- Classisch** (klassiek: classisch is eig. een germanisme), bn.
- Clausule** (Fr. afzonderlijke bepaling van een overeenkomst, beperkende bepaling), v. —s.
- Clausuur** (Fr. slot; deel v. e. klooster, dat door leeken niet mag betreden worden), v. —suren.
- Claviatuur** (muz. toetsenbord van orgel of piano), v. —turen.
- Claviger** (conciërge, pedel), m. —s.
- Clavis** (muz. notensleutel, toets), v. claves.
- Clayton-apparaat** (toestel tot ontsmetting, genoemd naar den uitvinder), o. —raten.
- Clematis** (plantk. ranonkelachtige klimplant met paarsblauwe bloemen), v. —sen.
- Clementie** (Fr. genade, goedertierenheid, wettenuheid), v. gm. (t = s).
- Cleopatra**, laatste koningin v. Egypte: brengt zich door vergif of door een addebeet om het leven, 30 v. C.
- Clerg'** (Fr. geestelijkheid), v. gm.
- Cleresie, Cleresij**, v.: de oud-bisschoppelijke —, het kerkgenootschap der Jansenisten, in 1723 ontstaan, en dat nog drie bisdommen in Ned. teit, nl. Utrecht, Haarlem en Deventer.
- Clericaal** (aanhanger of voorstander van de partij der geestelijkheid), m. clericalen. (c = k).
- Clericaal** (geestelijk), bn.: de —ale kleeding, —ale partij, kerkelijk.
- Clericalisme** (richting der clericale partij, nl. volgens den geest van den clericus), o. gm.
- Clericus** (geestelijke), m. —ci; later ook schryver of hofbeambte, vandaar Klerk.
- Cle rus** (de R.-K. geestelijkheid), m. gm.
- Cliché** (druktipe, metalen plaat, waarop in zijn reliëf een negatieve teekening is aangebracht, om ze af te drukken; negatief van een photogram), o. —'s; zie ook: Galvano-plastiek.
- Clieñt** (iemand, die zich door een advocaat, in rechtszaken, laat bedienen; handel: iem. met wien men zaken doet), m.; v. —e; cliënten.
- Clieñteele** (al de cliënten samen), v. gm.
- Clie max** (eig. trap: redefiguur, bestaande in openvolging van telkens meer zeggende uitdrukkingen of woorden; ook klimming van stem of toon in de rede; m. gm.
- Cliniek**, v.; zie Kliniek.
- Clinisch**, bn.; zie Klinisch.
- Clie**, myth. muze der geschiedenis en van het heldendicht, voorgesteld met papierrol.
- Cloak** (Eng. ruime manteljas), m. —s, —en.
- Closet** (Eng. bestekamer, W. C.), o. —s; —papier (scheurpapier op de W. C.), o. gm.
- Clou** (Fr. groote attractie; het essenteele), m.
- Clown** (hansworst, grappenmaker in een circus), m. —s. (own = oun).
- Clown'achtig** (als van een clown), bn. en bw.: —e strcken; jongen, doe met zoo —, als een clown. (own = oun).
- Club** (bestoten gezelschap of kring van gelijkgezinde personen), v. —s; —geest (richting, stemming, die in een club heerscht), m. gm.
- Coadju'tor** (eig. medehelper, ambisheper), m. —s of —to'ren: —eens bisschop, R.-K. een door den paus benoemde bisschop, die den diocesaan-bisschop helpt of diens plaats vervangt, dikwijls met recht van opvolging.
- Coalitie** (verbond, vereeniging van twee of meer partijen, volken, mogendheden, enz.), v. —s, —tien: een —ministerie, nl. gekozen uit de verbonden staatspartijen. (t = s).
- Coalitie-oorlogen** (gesch. de verschillende oorlogen, welke de Europeesche mogendheden gezamenlijk tegen Frankrijk en Napoleon hebben gevoerd), m. mv.
- Coati** (zoolganger, neusbeer in Californië), m. —'s: de —'s zijn woeste, kleine dieren met harige staarten en groote, spitse koppen. (t = t).
- Co'bra** (O.-I. britslang), v. —'s.
- Co ca**, v.: de — is een struikgewas in Peru en Bolivia, uit welks bladeren de cocaïne wordt getrokken.
- Cocag'ne**, v.: het land van —, Luilekkerland; zie Kokanje.
- Cocag'nemast** (klimmast met priezen), m. —masten; zie Kokanjemast.
- Cocaine** (pijnstillend middel, uit de bladeren van de coca), v. gm.
- Cocarde**, v. —s; meestal Kokarde.
- Cocceja'nen** (volgelingen van den vrijzinnigen Joh. Coccejus, 1603—1669, in de Herv. kerk), m. mv., lees: Kokseja'nen.
- Cochonille** (scharlakenluis, schildluis, (Mexico), v. —s: ook (de bekende scharlakenverf), v. gm., in de volkstaal Konzeniel'je.
- Coco** (papegaai), m. —'s.
- Cocoon** (weefseltonnetje, waarin de larven der vlinders zich inspinnen en verpoppen), m. —s; bijz.: de — van de zijderups, pop; de draad van een — kan wel 3000 M. zijn.
- Coey'tus** (myth. arm van den Styx), m.
- Co da** (muz. aanhangsel van een groot muziekstuk, om het slot breeder te maken), v. —'s.
- Co'de** (wetboek), m. —s; —Napo'león (het door Nap. ingevoerde Burgertijk Wetboek, in 1838 vervangen door het Ned. B. W.), m.
- Co'de** (verzameling van overeengekomen woorden en teekens, die in gebruik zijn bij het telegrafisch verkeer met overzeesche landen), m. —s; een boek met —woorden, afgesproken woorden, telegramwoorden.
- Co'dex** (handschrift, manuscript), m. codices; —argenteus, d. i. het zilveren handschrift: deel van het handschrift van de Gotische bijbelvertaling door bisschop Ulfilas, 311—381; thans te Upsala in Zweden. (teus = tee-us).
- Codleil** (aanhangsel of bijvoegsel tot een testament), o. —len.
- Codificatie** (vereeniging van wetten tot een wetboek), v. —s. (t = s).
- Codille** (verhes i. h. quadrillespel), v.; bn.: hij is —, hij heeft minder slagen of trekken dan zijn tegenspelers samen, b.v. 4 van de 10, en moet een fiche extra betalen; fig. hij is totaal verloren, geruineerd; lees: koo-die'l-je.
- Co'educa'tie** (eig. samen-educatie: opvoeding

- van meisjes en jongens samen), v. gmv.; de - vindt men in opvoedingsgestichten o. m. in N.-Amerika, Engeland, Zwitserland en Noorwegen. (t = s).
- Coëfficiënt** (alg. vermenigvuldiger), m. -en.
- Coelibaat**, o. gmv.; zie Celibaat. (oe = eu).
- Coena'culum**, o.; zie Cēna culum. (oe = eu).
- Coemete'rium** (rustplaats der afgestorvenen, begraafplaats), o. -s. (oe = eu).
- Cognac** (uit wijn gedistilleerde brandewijn, zoo geheeten naar de Fr. stad Cognac), m. gmv.: een glas -; een cognacje; lees: konjak'.
- Cogna'ten** (bloedverwanten van moeders zij, spillemaagen), m. mv.; zie Agnaten. (g = g).
- Cognossement** (zeevrachtbrief, ladings- of vrachtbrief, geteekend door den gezagvoerder of schipper), o. -en; (g = g), ook, Connossement.
- Cohae'sie** (nat. aantrekking der moleculen van een lichaam), v. gmv. (as = ee); ook, Cohē'sie.
- Cohier**, o. -en; meest: Kohier, zie ald.
- Cohorte** (gesch. krijgsbende van ± 500 man, bij de Romeinen $\frac{1}{10}$ legioen), v. -n; keur-, dubbele cohorte; meestal, Kohort, zie ald.
- Colfeeren** (kappen): zegsw. met iets gecoeffeerd zijn, vereerd, in zijn schik.
- Colffeur** (Fr. kapper), m. -s.
- Colffure** (kapsel), v. -s.
- Cokes** (Eng. van gas, zwavel en teer ontane steenkolen), v. mv.; er zijn verschillende soorten o. a.: brech-, giet-.
- Colbert** (Fr. rondshuitende heerenjas), m. -s.
- Colchis** (aard. landschap a. d. Zwarte Zee), o.; zie Argonauten.
- Coliseum** (grootste amphitheater in oud-Rome, door de keizers Vespasiaan en Titus gebouwd, ± 80 n. C. ingewijd), o. -s, colisea: het - is geheeltelijk nog in wezen; zie Colosseum. (s = s).
- Collaborateur** (Fr. medewerker), m. -s.
- Collatie** (vergelijking van geschriften; recht om een predikants- of onderwijzersplaats te begeven, te doen bezetten; sober avondmaaltje, b. v. in den R.-K. vastentijd), v. -tiën en -ties.
- Collatie-recht** (recht v. e. collator), o. -en.
- Collation**, v. -s; zie Collatie(maal). (t = s).
- Collationneeren** (schriften of boeken vergelijken met het oorspronkelijke).
- Collator** (heer, die een predikantsplaats of schoolambt heeft te begeven), m. collatoren.
- Collé** (vast onder den band), bn.: een -bal, op het biljart; vero.
- Collectant** (inzamelaar v. liefdegiften), m. -en.
- Collecte** (inzameling van liefdegaven; het ingezamelde geld; een deel der Misgebeden), v. -n of -s.
- Collecteeren** (inzamelen van liefdegiften).
- Collecteur** (verkooper v. loten), m. -s: gequalificeerde -, iemand, die van regeeringswege gerechtigd is tot het verkoopen en splitsen van loten der staatsloterij.
- Collectie** (verzameling, aantal van gelijksoortige uitgekozen voorwerpen), v. -s of -tiën: een - schilderijen, een - schelpen. (tie = sie).
- Collectief** (gezamenlijk, gemeenschappelijk), bn. en bw.; zie Arbeidscontract.
- Collectief** (spraakverzamelnaam), o. -tieven: leger, zwerm, troep zijn -tieven.
- Collectief-lens** (verzamellens bij optische werktuigen), v. -lenzen.
- Collectivisme** (een schakeering van het communisme), o. gmv.: het - is een economisch
- stelsel, dat o. a. alle productiemiddelen, nl. kapitalen, gronden, fabrieken, werkplaatsen enz. tot gemeen eigendom wil maken.
- Collectör** (nat. toestel tot ophooping van electriciteit), m. -s.
- Collectrice** (vr. collecteur), v. -s.
- Collega** (ambtgenoot, vakgenoot), m. -'s.
- College** (vereniging van verscheiden personen tot zeker doeleinde; les of voorlesing van een hoogleeraar), o. -s: het - van curatoren; het - van burgemeester en wethouders; - loopen; - geld (f 200 per jaar), o. -en; - hengst (stud. een student, die zeer trouw college loopt), m. -en.
- Collegiaal** (ambtsbroederlijk), bn. en bw.: een -ale groet, iem. - behandelen. (g = g).
- Collegialiteit** (ambtsbroederlijkheid, kameradschap onder collega's), v. gmv. (g = g).
- Collegium**, collegie (bestuur, inz. van een studentengezelschap), o. (g = g).
- Colli** (It. pak, kist, baal stukgoed), o. -'s: onze -s, tien in getal, werden in de zeeboot geladen; eig. is het enkelv. collo, meerv. colli, doch men neemt algemeen colli als enkelvoud en colli's als meervoud.
- Collier** (Fr. halsketen, halssnoer), m. -s: een - van parelen, een - van smaragden.
- Collo'dium** (oplossing van schietkatoen in aether), o.; het - is een plakmiddel in de fotografie, ook een chirurgisch kleefmiddel.
- Collu'sie** (heimelijke verstandhouding), v. -s.
- Colombijn'tje**, o. -s; zie Kolombijn'tje.
- Colombine** (duifje; minnares of liefje van harlekijn; vrouwelijke hansworst), v.
- Colonia** (volkplanting), v.: - Agrippina, Keulen; zie Kolonie.
- Colonna'de** (zuilenrij; galerij langs een gebouw op zuilen rustende), v. -s.
- Colon'ne** (kolom, zuil, pilaar; dansfiguur; legerafdeeling, legeropstelling), v. -n of -s.
- Colora'do-kever** (bladkever uit het W. der Vereenigde Staten; azend op aardappelloof en vernielcr v. d. aardappelooft), m. -kevers.
- Coloratu'ren** (muz. kunstgetrillers, roulades bij den solozang), v. mv.
- Coloriet**, o.; zie Koloriet.
- Colorist** (schilder, die mooie kleuren vindt), m. -en; zie Kolorist.
- Colosseum** (amphitheater in oud-Rome), o. -s, -a; het - is aldus genoemd naar Nero's kolossaal standbeeld in de nabijheid; zie Coliseum.
- Colos'sus** (een zeer groot beeld, een reuzengestalte inz. het koperen reuzenbeeld van 34 M., in de oudheid, aan den ingang der haven van Rhodus), m.: de - behoorde tot de zeven wereldwonderen, zie ald.; zie Kolos.
- Colporta'ge** (het colporteeren), v. gmv. (g = zj).
- Colporteeren** (venten v. boeken, geschriften, met een boek of tijdschrift rondgaan om in teekenen te krijgen).
- Colporteur** (Fr. die colporteert; iemand die literijbriefjes v. d. collecteur verkooft), m. -s.
- Columbarium** (Lat. oud-Rome. grafgewelf, waar de lijken met de asch der overledenen in nissen werden bijgezet), o. -riën, -ria; een - is ook een bewaarplaats van urnen in een crematorium.
- Combattant** (Fr. strijder), m. -en.
- Combina'tie** (het in-verband-brengen v. twee dingen), v. -tiën, -ties: het -vermogen. (t = s).
- Comblueeren** (samenvoegen, vereenigen; koppelen, in verband brengen)

- Combusti'bels** (brandstoffen), o. mv.
Com'e'die (blijspel), v. —diën, —dies; fig. —spelen, ijdel vertoon maken.
Comestl'bels (fijne eetwaren), o. mv.
Com'fort (Eng.), o., zie Confort. (Fr.)
Com'forta'bel (gemakkelijk, behaaglijk, huiselijk ingericht), bn. en bw.
Comi'que (Fr. lustig, grappig, aardig), bn. en bw.: meestal Komiek.
Co'misch (boertig, lachwekkend, komiek), bn.: een voordracht vol —e kracht.
Comité (Fr. vereeniging van personen, die opdracht hebben een bepaalden last te volbrengen, bestuur van een genootschap, raad v. beheer), o. —'s: in — of in — generaal, met gesloten deuren. (Vlaamsch, Comitéit).
Commandant' (bevelhebber, bijzonder van een stad of vesting), m. —en.
Commandeeren (bevelvoeren, bevelen, gelasten, gebiedē, aanvoeren).
Commandement' (bevel, gebod, oppergezag), o. —en; ook legerdistrict: militaire —en.
Commandeur' (bevelhebber), m. —en, —s; ook, bezitter van een der hoogste rangen eener riddersorde: — van den Nederlandschen Leeuw.
Commanditair' (gezgd van vennooten, die bloot als geldschijters deel in de zaak hebben), bn.: het —e kapitaal, de —e vennooten; —vennoot' (handel. stille, niet meewerkende vennoot, alleen aansprakelijk voor het bedrag zijner deelname), m. —e vennooten; —e vennoot'schap (vennootschap tusschen één of meer personen, die hoofdelijk voor het geheel aansprakelijk zijn met één of meer andere personen als geldschijters), v. gmv.
Commandite (vennootschap, die voor rekening van anderen handeldrijft), v. —s.
Comman'do (gebod, bevel, aanvoering; recht om te bevelen; compagnie soldaten), o. —'s.
Comman'do-brug (scheepst. verhooging boven het dek, plaats van den commandeerenden of fier), v. —bruggen.
Com'me il faut (Fr. zooals 't behoort).
Commensaal' (kostganger), m. —salen; —salen-huts (kosthuis), o. —huizen.
Commentaar' (uitlegging, toelichting, nadere verklaring, verklarende aantekening), m. —taren; zegsw. — overbodig, de zaak is duidelijk uit zich zelf.
Commenteeren (uitleggen, ophelderen, verklaren); —ta'tor (uitlegger), m. —s.
Commerage (Fr. buurpraatje, achterklap; geklets, geklap), v. —s (stadspraatjes).
Commer'ce (Fr. handel), m. gmv.
Commercieel' (den handel betreffende), bn.: een wet uit een — oogpunt beschouwen; —e belangen: de —e leiding van een dagblad.
Commer'sen (het commersspel spelen), ik commers, heb gecommerst.
Commers'spel (kaartspel: gezelschapsspel), o. —spellen.
Commissies (ambtenaar aan een ministerie, aan een provinciale griffie, bij de post, enz.), m. —zen.
Committito'nen (eig. medestrijders: wapenbroeders, fig. medestudenten, enz.), m. mv.
Commissariaat' (bureel of kantoor van een commissaris van politie), o. —riaten.
Commissaris (gevolmachtigde; hij, wien de uitvoering van zekeren last opgedragen is), m. —sen: — der Koningin, titel van het burgerlijk^o hoofd van elk onzer provinciën; vroeger Gouverneu r.
Commissaris-generaal' (algemeen commissaris), m. commissarissen—.
Commissaris van politie (eerste ambtenaar v. politie i. e. stad), m. —sen v. politie.
Commis'sie (volmacht, last, opdracht, order, bestelling, ook: eenige personen, met een taak belast), v. —siën, —sies: —boek, bestelboek; —handel (handel tegen een bepaald commissie-loon, voor rekening van een ander), zie Eigen-handel; oederen in — zenden, ten verkoop; ook: —loon (vergoeding, die een commissionnair ontvangt voor het uitvoeren van de hem opgedragen orders), o. gmv., zie Provisie.
Commissionnair' (commissie-handelaar, iem. die tegen provisie voor een patroon of klant daden van koophandel verricht), m. —s: — in effecten.
Commissoriaal' (van of voor een commissie), bn.: iets — maken, aan een commissie opdragen; een — onderzoek.
Commis-voyageur' (Fr. handelsreiziger, reizend handelsbediende), m. —voyageurs.
Commité, o. —'s: meestal Comité, Comitéit.
Committent'(e) (lastgever), m. en v. —en.
Commo'de (laag kastje met bovenla), v. —s.
Commo'de (It. muz. gemakkelijke, rustig), bw.
Commodo're (gezagvoerder over een eskader of smaldeel in Engeland en N.-Amerika, boven kapitein en beneden schout-bij-nacht), m. —s.
Commo'tie (ontsteltēnis, beweging, drukte), v. gmv.: wat een —! (tie = sie).
Communard' (aanhanger v. d. Parijsche commune in 1871), m. —s; zie Communist.
Commune (gemeente, gemeenschap), v. —s: ook, in 1871 in Parijs het bewind der oproerige communisten; —mannen, m. mv. zie Communist.
Communicaut' (iemand, die de communie ontvangt; ook elk lid eener R.-K. parochie, dat te communie gaat), m. en v. —en.
Communicatie (kennisgeving, gemeenschap, verbinding), v. —tiën, —ties. (t = s).
Communicatie-middelen (verkeersmiddelen, zoomel wegen als wagens, enz.), o. mv.
Communiqueeren (mededeelen; in verbinding staan; ook, R.-K. te communie gaan); lees: —seeren.
Communiqueerende vaten (nat. vaten, buizen, kanalen, die met elkaar in verbinding staan), o. mv.
Communie (het ontvangen v. h. H. Sacrament des altaars; deel der Mis, waarin de priester de H. Hostie nuttigt; de H. Hostie zelf), v. —s, —iën: te —gaan; —bank, v. —en; —kleed, o. —en.
Communiq'ue' (Fr. mededeeling b.v. aan dagbladen, bericht), o. —'s.
Communisme (stelsel van gemeenschappelijk bezit van goederen), o. gmv.: het —wil, dat allen een gemeenschappelijk leven leiden zonder iets, wat ook, voor zich zelf te bezitten, het streeft naar afschaffing van den persoonlijken eigendom.
Communis opinio (Lat. algem. opvatting).
Communist' (aanhanger of voorstander van het communisme), m. en v. —en.
Communistisch (volgens de leer der communisten), bn. en bw.
Communitéit' (de gezamenlijke kloosterlinen in een convent), v. gmv.
Compact' (Fr. dicht, vast, ineengedrongen), bn.: een —e bevolking, een —e massa.

- Compagnie'** (Fr. vennootschap, handelsmaatschappij, vereeniging van onderscheiden personen tot koophandel), v. -ën: de Oostindische -, 1602-1799; zie **Cie**; ook is - (mil. deel v. e. bataljon, ± 250 man, onder bevel v. e. kapitein), v. -s, -ën.
- Compagnieschap** (vennootschap), v. -pen.
- Compagniescommandant** (kapitein), m. -commandanten.
- Compagnon** (medelid v. e. firma, deelgenoot, handelsgenoot, vennoot), m. -s; zie **Co**.
- Comparant** (hij, die verschijnt voor e. rechter, e. ambtenaar of notaris), m. -en; vr. -e.
- Comparatief**, -tívus (spraak. de vergrootende trap), m. -tieven: wijzer is de - van wijs, beter is de - van goed.
- Compareeren** (vergelijken; voor een notaris verschijnen, voor het gerecht verschijnen).
- Comparitie** (verschijning voor het gerecht, ook bijeenkomst, vergadering), v. -tíën, -s.
- Compartment** (afdeeling, vak of coupé in een spoorwagen), o. -en.
- Compas'sie** (medelijden, medegevoel, mededoogen), v. gmv.
- Compatriot** (landsman, landgenoot, medevorderlander), m. en v. -ten.
- Compendium** (beknopt uittreksel of kort begrip van een wetenschap of leer; handleiding, leidraad), o. -s, -dia.
- Compensatie** (vergoeding, schadeloosstelling, schuldvergelijking), v. -tíën, -ties; -slinger (slinger wiens zwaartepunt niet door temperatuurverschil daalt of rijst), m. -s; -uurwerk (nl. met een compensatieslinger), o. -en.
- Compenseeren** (vereffenen, tegen elkaar opwegen).
- Compère** (Fr. gevader, peet), m. -s, fig. snaak.
- Competeeren** (rechtens toekomen, volgens recht te vorderen hebben): mij competeert nog tien gulden.
- Competent** (bevoegd, rechtmatig toekomend, geldig), bn.: een - rechter.
- Competentie** (bevoegdheid), v. -tíën, -s.
- Competitie** (Fr. mededinging, wedstrijd), v. -s. (tie = sie).
- Compilatie** (plundering: een boek uit verschillende schrijvers bijeengetrokken, samenvoeging van fragmenten), v. -tíën, -ties.
- Compilator** (verzamelaar, maker van een compilatie), m. -s.
- Compliceeren** (een compilatie maken).
- Complicité** (Fr. dienstwillig, bereidwillig, gedienstig, hoffelijk), bn.; -er, -st.
- Compleet** (volledig, voltallig; bijna), bn. en bw.; completer, compleetst: een - servies, een -plete editie van Bilderdijs; het is - lente.
- Complement** (meek. aanvulsel tot één rechten hoek), o. -en.
- Complementair** (Fr. aanvullend), bn.: -e kleuren, kleuren die bij vereeniging wit worden, ook harmonische kleuren geheeten.
- Completeeren** (voltallig, volledig of volkomen maken, aanvullen).
- Completo'rium** (kerkelijk avondgebed in kloosters), o.; ook, Completen.
- Complex**, o. gmv.: een - van huizen, een menigte, een massa, een groep; l.: kompleks'.
- Complexie** (lichaams- of gemoedsgesteldheid, temperament, geaardheid), v. gmv.
- Complexie** (ingewikkeldheid, verwikkeling; verwarring), v. -tíën, -ties. (t = s).
- Complice** (medeplichtige), m. en v. -s.
- Compliceeren** (ingewikkeld maken).
- Compliciteit** (medeplichtigheid), v. gmv.
- Compliment** (groet, plichtpleging, beleefdheidsvorm), o. -en; -je (woordje v. lof), o. -s.
- Complimenteeren** (begroeten, den feest-groet brengen, verwelkomen).
- Complimenteus** (plichtplegend, vol complimenten), bn. en bw.
- Compliceeren** (vele zaken bij elkander voegen, ingewikkeld maken), meestal: Compliceeren. (qu = k).
- Complotteeren**, meest: Komplotteeren.
- Componeeren** (muziekstukken vervaardigen, toondichten, melodien scheppen).
- Component** (samenstellend deel, samenstellende kracht, b.v. van een resultante), v. -en.
- Componist** (vervaardiger van een muziekwerk, toondichter), m. -en: Donizetti, Rossini, Bellini en Wagner zijn beroemde -en; vr. -e.
- Composita** (familie der samengesteldbloemigen), mv. van compositum), o.; ook, Compositien, v. mv. (s = z).
- Compositie** (samenstelling; metaalmengsel; ordening eener schildertij; toonzetting, muziekstuk; opstel), v. -tíën, -ties.
- Compositum** (spraak. samengesteld woord), o. -posita.
- Compost** (faecaliën met allerlei afval als mest, mengmest), o. -en.
- Composteur** (boekdruckers-zethaak), m. -s.
- Compo'te** (ooftmoes, met suiker gestoofde vruchten), v. -s; -lepel (scheplepel voor ooftmoes), m. -lepels.
- Compotier** (Fr. kristallen vaas, schaal, waarin de in suiker gekookte vruchten, de compote, op den disch komen), m. -s.
- Compound-dynamo** (Eng. werkt. dynamo, waarbij én hoofdstroom én afgeleide stroom gebruikt worden tot magnetisering van den electromagneet), v. -s; -machine (werkt. stoommachine, met twee of meer cilinders, van verschillende middeltij, die met elkaar in verbinding staan), v. -machines.
- Compres** (geneesk. nat. belegel op ontstoken lichaamsdeelen), v. -sen; meestal: Kompres'.
- Compres** (vast, samengedrukt, dicht ineen), bn. en bw.: een -se druk, zonder interlinies tuschen de regels; een - gedrukt boek.
- Compres'sie** (samendruk, persing, dichtheid), v. gmv.
- Comprimeeren** (samendrukken, samenpersen; fig. bedwingen, beteugelen).
- Compromis** (minnelijke schikking, overeenkomst, vergelijk), o. -sen; zie Transactie.
- Compromittant** (aan onaangenaamheden of gevaar blootstellend, in een ongunstig licht stellend, in opspraak brengend), bn. en bw.
- Compromitteeren** (iemand's eer of goeden naam in opspraak brengen), dikwijls reflex: zich -, zich in opspraak brengen.
- Compta'bel** (reknplichtig, verantwoordelijk), bn.: een - ambtenaar.
- Comptabiliteit** (verplichting tot rekening, rekenplichtigheid, beheer van gelden, boekhouding; de rekenkamer), v. gmv.
- Comptant**, contant (in gereed geld), bn.: in - geld betalen, in klinkende munt.
- Compte-courant** (Fr. loopende rekening, rekening-courant, m.; -rendu (Fr. verslag, recensie), m.; -rendu bet. ook: rekenschap van geldbeheer, eig. afgelegde rekening).
- Con amore** (It. muz. met liefde, met innigheid, met wijding), bw.

Concaaf' (uitgehold, holronde), bn.: een concave lens, a. d. rand dikker dan in 't midden.
Concaaf'-glazen (lenzen, die holronde zijn), o. mv.; -spiegel, m. -s.
Concedo (Lat. ik stem toe, het zij zoo!).
Concentratie (samentrekking op één punt), v. -s, -tiën; - van troepen.
Concentreeren (samentrekken, op één punt vereenigen): een vloot -, een leger -, zijn krachten -; zijn aandacht -, op een bepaald punt vestigen.
Concentrisch (gelijkmiddelpuntig), bn.: twee -e cirkels, hetzelfde middelpunt hebbende en in hetzelfde vlak gelegen; de -e methode bij het onderwijs; mil. een -e aanval, d. i. van alle zijden op één punt.
Concept' (ontwerp, schets, inz. met reglementen of statuten), o. -en: een -wet, een -reglement.
Conceptie (opvatting, het vermogen om iets te begrijpen, te bevatten; het begrip, de gedachte), v. gmv.; ook korte samenvatting van een geschrift, schets, ontwerp; verder scheping, vinding; mv. -s.
Concert' (samenwerking van verscheiden toonkunstenaars op verschillende instrumenten, muziekuitvoering), o. -en; -avond (meestal vaste avond in de week, waarop een concert gegeven wordt), m. -en; -meester (eerste viool in een orkest), m. -s; -vleugel (staartpiano), m. -s; -zaal, v. -zalen.
Concertante (muz. een compositie voor twee solo-instrumenten met begeleiding van andere instrumenten), v. -n.
Concerteeren (een concert geven, fig. samen bespreken, afspreken, overleggen).
Concessie (vergunning tot het aanleggen van spoor- of trambaan, enz.; bewilliging), v. -siën, -sies: geen steenkolenmijn kan in ons land geëxploiteerd worden dan met - van den staat: -aanvraag, v. -aanvragen.
Concessief (toegevend, inwilligend), bn. spraak. -ieve zinnen, -ieve voegwoorden, b.v. ofschoon, hoewel, hoezeer.
Concessiona'ris (iem., die een concessie heeft verkregen), m. -sen: de - van een spoorweg.
Conch'ia (schelp), v. -'s, ook: Abs'is. (ch = scherp a g).
Conchyliën (schaaldieren, tweeleppige weekdieren; schelpen van weekdieren), o. mv.
Concierge (Fr. huisbewaarder, portier of wachter van een hotel, paleis, school, openbaar gebouw, enz.), m. -s.
Conciergerie (Fr. woning van den huisbewaarder, cipier, enz.; gesch. een sombere staatsgevangenis in de dagen der groote revolutie te Parijs), v.; in Sept. 1792 werden er bijna driehonderd gevangenen vermoord.
Conciliant' (verzoeningsgezind, bemiddelend), bn. en bw.: een - woord; - spreken; de -e partij, die den vrede wel wil.
Concilie (R.-K. kerkvergadering), o. -liën, -lies: het - van Trente, 1545-1563; het Vaticaan'sch -, te Rome, 1869-'70; een oecumenisch -, vergadering van alle bisschoppen der wereld onder presidium van den paus, zie Oecumenisch; een nationaal -, door de bisschoppen van een land gehouden onder presidium van hun Primate.
Concipleeren (ontwerpen, opstellen; een concert maken of nederschrijven).
Conclave (afgesloten ruimte; zaal, waarin de kardinalen voor de pauskeuze vergade-

ren; ook hun vergadering zelf), o. conclaves.
Concluideeren (tot een slotsom komen, besluiten, een gevolgtrekking maken; rechtst. een eisch stellen).
Conclusie (besluit, gevolgtrekking, slotsom; eindoordeel), v. -siën, -sies: tot een - komen.
Concordaat' (overeenkomst of verdrag tusschen een regeering en den paus over kerkelijke aangelegenheden), o. -daten: het - tusschen Pius VII en Napoleon I, gesloten 15 Juli 1801, tot herstel van den R.-K. eeredienst in Frankrijk.
Concordantie (overeenstemming; alphabetische lijst van alle in den Bijbel voorkomende woorden en spreuken, met opgave van de plaats, waar zij staan), v. -tiën, -s: de Nederlandsche - des Bijbels van Trommius, 1658, te A'dam. (t = s).
Concordia (Lat. eensgezindheid), v. gmv.: - res parvae crescunt, door eendracht worden kleine dingen groot.
Concours' (Fr. wedloop, wedstrijd, prijsskamp, kampstrijd), o. -en; lees: kon-koers'.
Concours-hippique (Fr. sport. wedren te paard, rijwedstrijd), o.; lees: konkoer'.
Concrete (bestaande uit stof, werkelijk bestaand), bn.: een - zelfst. nw., d. i. de naam van een stoffelijk ding; een - getal, benoemd; concrete gevallen, wezenlijk bestaande; de tegenstell. is Abstract.
Concurrereen (wedijveren, mededingen).
Concurrent', bn.: -rente schuld, rechtst. niet-bevoorrechte schuld.
Concurrent' (iem. met een ander naar één-zelfde doel strevende; mededinger), m. -en ieder, die een - op weg helpt, is een gek, (Max H.); vr. -e, -n. (ent = ent).
Concurrentie (mededinging, wedstrijd, wedijver), v. gmv. (t = s).
Condensatie (verdichting, vooral van dampen en gassen), v. gmv. (t = s).
Condensator (inrichting tot het condensereen; een aan een stoommachine verbonden toestel, dat den afgewerkten stoom opvangt en tot water verdicht; ook: een toestel om daarop de electriciteit te verzamelen), m. -s.
Condenseeren (verdichten, samentrekken, het vervormen van stoom tot water door afkoeling).
Conditie (voorwaarde, beding; toestand), in - komen, d. i. sport. op streek komen; in goede - verkeerren of zijn. (t = s).
Conditio (Lat. voorwaarde), v. (t = ts).
Conditiona'lis (spraak. voorwaardelijke wijs non een w.w.), m. gmv. (t = ts).
Conditioneel (voorwaardelijk), bn. en bw.
Conditionneeren (voorwaarden stellen, bedingen): dit huis is goed geconditionneerd, d. i. in goeden staat.
Conditio sine qua non (Lat. onvermijdelijk vereischte), v.: de - is de voorwaarde, waarvan niet afgeweken kan of mag worden, de eisch, waaraan voldaan moet worden; lees: -diel'sio. (qu = kw).
Condoleantie (rouwbeklag), v. -tiën, -s; -brief (brief v. rouwbeklag), m. -brieven; -visite (-bezoek), v. -visites. (t = s).
Condoleeren (rouwbeklag betuigen, iemand zijn deelneming betuigen).
Condor (grijpgier, een der grootste roofvogels, levende op de toppen der Andes), m. -s.
Condottiere (It. hoofd eener door hem zelf bezoldigde krijgsvende, 14e, 15e eeuw), m.

- condottie'ri; de — leende zijn diensten aan de partij, welke hem betaalde; later aanvoerder van soldaten in 't algemeen.
- Conducteur'** (geleider, begeleidend beambte op spoorreinen, trams enz., die voor het opnemen en uitlezen der reizigers zorgt, het reisgeld of de bewijzen er voor ontvangt of controleert, enz.), m. — en, — s.
- Conductor** (electr. geleider der electriciteit van een electriseermachine, een bliksem-afleider, enz.), m. — s.
- Conduite** (Fr. gedrag, handelwijze), v. gmv.
- Conduitte-staat**, m. — staten, of — lijst (gedragslijst), v. — en: de — geeft mededeelingen over de bekwaamheden, de handelingen, het karakter en het gedrag van officieren.
- Confec'tie** (in voorraad gemaakte, niet volgens voorafgenomen maat gemaakte kledingstukken), v. gmv., (tie = sie); — magazijn (nl. van gemaakte bovenkleding), o. — en.
- Confederatie** (statenbond als b.v. Zwitserland, bondgenootschap van kleine staten), v. — ties, — tiën; ook, Federatie.
- Confereeren** (beraadslagen, gemeenschappelijk overleegen): met iem. over iets —.
- Confereencier'** (Fr. redenaar-causeur, die een conferentie houdt), m. — s.
- Confereentie** (beraadslaging; samenkomst van personen tot gemeenschappelijk overleg), v. — tiën, — ties: een — houden. Ook is — een gemeenzame godsdienstige toespraak over punten van godsdienst, Ascense, zie ald., of wel over andere stoffen, zie Causerie'.
- Confer'ven** (plantk. zoutwaterplanten), v. mv.: op de kwelders der Wadden groeien eerst wieren en —, watermossen.
- Confes'sie** (belijdenis, geloofsbelijdenis), v. — siën, — s: de Augsburgsche — (1530).
- Confessioneel'** (een bepaalde geloofsbelijdenis aanhangend), bn.: de — e school.
- Confes'so**, zie In —.
- Confes'sor** (belijder des geloofs), m. — s: Eduard de — (1041—1066); zie Belijder.
- Confetti** (It. zeer kleine, ronde, gekleurde papierschijfjes, waarmede men elkaar op carnaval werpt), vr. meerv., ook: confetti's.
- Confidentie** (vertrouwelijkheid, vertrouwelijke mededeeling), v. — tiën, — ties.
- Confidentieel'** (vertrouwelijk), bn. (t = s).
- Confirman'dus'** (eig. die bevestigd moet worden), m. — di; zie Confirmatie.
- Confirmatie** (bevestiging v. e. leeraar, opneming als lid in de Prot. kerk; bij de R.-K. het Vormsel), v.
- Confirmeeren** (bevestigen, opnemen als lid in de Prot. Kerk, bij de R.-K.: vormen).
- Confisca'tie** (verbeurdverklaring, gerechtelijke inbeslagneming), v. — tiën, — s.
- Confiserie'** (suiker- of banketbakkerij), v. — s.
- Confiseur'** (vervaardiger van ingelegd fruit; suikerbakker), m. — s; zie Confiturier.
- Confisqueeren** (gerechtelijk inbeslag-nemen, verbeurdverklaren ten voordeele van de schatkist); (qu = k); zie Confiscatie.
- Confiteor** (eig. ik belijd, ik beken); als zn. (R.-K. belijdenis van zonden), o.
- Confitu'ren** (in suiker ingemaakte vruchten), v. mv.
- Confiturier'** (Fr. banketbakker; iemand die confituren verkoopt), m. — s.
- Conflict'** (botsing, strijd van belangen), o. — en: met iemand in — komen.
- Conform'** (overeenstemmend, eensluidend), bn.: de zaak is —, in orde.
- Conforma'tie** (het gelijkvormig-maken), v.
- Conformeeren** (gelijkvormig-maken, schikken, regelen naar): zich —, zich schikken naar, zich voegen naar.
- Conformist'** (lidmaat der bisschoppelijke kerk in Engeland), m. — en; verg. Dissenter.
- Conformiteit'** (gelijkvormigheid, eenstemmigheid, overeenstemming) v. — en.
- Confort'** (Fr. geriefelijkheid), o.: een woning, die veel — aanbiedt.
- Con for'za** (It. muz. met kracht), bw.
- Confra'ter** (ambtsbroeder; ambtgenoot; mede-ordegezel), m. — fraters; — fraterniteit' (verbroedering, kameraadschappelijkheid), v. gmv.
- Confrérie'** (gesch. broederschap, gilde, genootschap), v. — s.
- Confronta'tie** (het confronteeren, het tegen-elkaar-hooren van getuigen en beschuldigten), v. — tiën, — ties.
- Confronteeren** (tegenover elkander stellen, als getuigen tegen-ver elkander hooren).
- Confu'cius**, d. i. Eerwaardig leeraar, 561—478 v. C.: Chineesche geloofshervormer en wijsgeer; als heilige beschouwd, en vereerd in de voor hem gestichte tempels. (ci = zi).
- Confu'sie** (verwarring, ontsteltentis; verlegenheid), v. — siën, — sies.
- Confuta'tie** (Fr. wederlegging), v. — s.
- Confuus'** (verlegen, beduusd), bn. en bw.; — user, — t: iem. — maken, hij stond — te kijken.
- Congé'** (Fr. afscheid, verlof), o. gmv.: zegsw. iemand zijn — geven, ontslag.
- Conges'tie** (aandrang v. bloed naar e. orgaan, inz. naar het hoofd), v. — tiën, — ties. (g = g).
- Conglomeraat'** (samenklontering, -pakking, openhooping), o. gmv. (z = g).
- Cong'o-staat** (aandr. Belgische kolonie in Midden-Afrika, met den Congo als hoofd-rivier), m. gmv.
- Con gra'vita** (It. muz. met destigheid), bw.
- Con gra'zia** (It. muz. met bevalligheid), bw.
- Congreganist'** (lid eener congregatie of broederschap), m. en v. — en.
- Congrega'tie** (vereeniging v. kloosterlingen met eenvoudige geloften), v. — s, — tiën; een — is ook een broederschap van leeken; verder is —: een vereeniging van kardinalen of andere prelaten: deze — s staan den paus bij in 't bestuur der Kerk. (t = s).
- Congres'** (bijeenkomst van diplomaten, geleerden, letterkundigen), o. — sen: het Weener —, van 1 Nov 1814 tot 9 Juni 1815: het taal-en letterkundig — te Antwerpen, 1912.
- Congressist'** (deelnemer aan een congres) m. en v. — en.
- Congruereen** (overeenkomen, passen bij; meek. gelijk en gelijkvormig zijn).
- Congruent'** (meek. gelijk en gelijkvormig), bn.: — e figuren; fig. overeenkomstig.
- Congruen'tie** (meek. het congruent-zijn, gelijk- en gelijkvormigheid van figuren), v. gmv.: de — van twee driehoeken. (t = s).
- Conlfe'ren** (kegeldragende gewassen), v. mv.: dennen, sparren, enz. zijn —. (fe = fee).
- Co'nisch** (kegelvormig), bn.: heuvels van — en norm in het Eiffelgebied.
- Conjectuur'** (vermoeden, gissing, onderstel-ling), v. — turen. (j = j).
- Conjugaal'** (echtelijk), bn.: het — ale leven.
- Conjuga'tie** (spraak. vervoegen van een werkwoord), v. — tiën — ties. (g = g).

- Conjugeeren** (vervoegen): een werkwoord —.
- Conjunctie** (samenvoeging; in de taalk.: voegwoord; in de sterrenk.: samenstand in denzelfden meridiaan), v. -tiën, -s. (j = j).
- Conjunctief, conjunctivus** (aanvoegende wijs), m. -tieven. (j = j).
- Conjunctuur** (samenloop van omstandigheden of gebeurtenissen), v. dikwijls in het meerv. voorkomende: -turen. (j = j).
- Conjura'tie** (samenzwering, komplot), v. -tiën, -ties (j = j).
- Connéta'ble**: van 1218—1627, de opperveldheer der Fransche kroon, oppermaarschalk.
- Connexie** (vriendschaps- of handelsbetrekking), v. -s, -iën: -s aanknoopen; met iemand in - staan, zie Relatie. (x = ks).
- Cognossement**, o. -en; z. Cognossement.
- Con passio'ne** (It. muz. met hartstocht), bw.
- Conrector** (eig. mede-rector, onder-directeur v. e. gymnasium), m. -to'ren, -s; -school (Latijnsche school), v. -scholen, vero.
- Conscreeeren**; zie Consecreeeren.
- Consciënt'ie** (geweten, innerlijke overtuiging, zedelijk bewustzijn), v. -tiën, -s; -dwang (eig. gewetensdwang), m.: -dwang betreft de overtuiging op godsdienstig gebied. (t = s).
- Consciëntieus** (gemoedelijk, nauwgezet, stipt van geweten), bn.; -zer, -t. (t = s).
- Conscrip'tie** (inschrijving en loting van dienstplichtigen voor den krijgsveld, door Napoleon I ingevoerd), v. gmv.
- Consecrea'tie** (wijding, heiliging, inzegening), v. -s, -tiën: de - is ook het middelpunt der Mis (t = s).
- Consecrea'tor** (de bisschop, die de priester- of bisschopswijding verricht), m. -s.
- Consecreeren** (wijden, inwijden, inzegenen, heiligen).
- Consentief** (Fr. opeenvolgend), bn. en bw.
- Consent** (toestemming; recht van uitvoer van een zekere hoeveelheid van een bepaald artikel), o. -en: met - van.
- Consent'biljet** (geleibriefje voor uitvoer bij belaste goederen), o. -biljetten; verg. Per mit.
- Consequent** (zich zelven gelijkblijvend in beginselen), bn. en bw.: een - man; -handelen, naar vaste beginselen, in overeenstemming met vorige handelingen. (qu = kw).
- Consequen'tie** (het consequent-zijn, het trouw blijven aan beginselen), v. -tiën, -ties; lees: -kwent'-sie.
- Conserva'tie** (behoud, instandhouding), v. gmv.: - van levensmiddelen, verduurzaming.
- Conservatief** (behoudend, aan het oude hechtend), bn.; in de staatk.: uit beginsel vasthoudend aan bestaande burgerlijke staatsvormen of maatschappelijke toestanden.
- Conservatief** (behoudsman), m. -tieven.
- Conservatief'bril** (bril, om 't licht b.v. bij avond te temperen voor de oogen), m. -brillen.
- Conservatisme** (zucht tot behoud van het oude), o. gmv.
- Conservatoire** (Fr. hogere muziekschool), o. -s: het - van Parijs, Brussel, Keulen, Amsterdam, enz.
- Conservator** (bewaarder b.v. van een museum), m. -s.
- Conservatorium** (conservatoire), o. -s, -toria.
- Conserveeren** (behouden, instandhouden); ook: verduurzamen van levensmiddelen; zich -, zich in acht nemen (gezondheid).
- Conser'ven** (verduurzamen; levensmiddelen: groenten, vleesch; vleesch in bussen), o. mv.; -fabriek, v. -en; ook Konserven.
- Considerans** (beweegreden, overweging, inleidende gronden, die een besluit of wet voorafgaan; opgaaf der gronden, waarop een vonnis berust), v. gmv.
- Considera'tie** (overweging; toegeslykheid; eer, hoogachting), v. -tiën, -ties: -gebruiken, toegeslyk, inschikkelyk zijn. (t = s).
- Considerereen** (in aanmerking nemen, overwegen).
- Consigna'tie** (Fr. handel.goederen-toezending of in-depot-geding), v. -s, -tiën: de afzender heeft bij de - de risico, de ontvanger heeft de goederen in commissie. (t = s).
- Consig'ne** (Fr. mil. bevel, om in de kazerne te blijven, instructie voor den schildwacht, wachtwoord), o. -s; lees: konzen'je.
- Consigneeren** (Fr. vermelden, opteekenen; aan iem. opdragen, gelasten; goederen in depot geven): een schildwacht -, hem op zijn post stellen met de noodigs voorschriften; soldaten in de kazerne -, hun verbieden de kazerne te verlaten en gebieden zich gereed te houden.
- Consistent** (dicht, vast, duurzaam), bn.
- Consistent'ie** (dichtheid, vastheid van vloeistoffen: duurzaamheid), v. gmv. (tie = sie).
- Consistoriaal** (het consistorie betreffende), bn.
- Consisto'rie** (Prot. kerkeraad, kerkelyk toezicht), o. -riën, -ries; -kamer (vergaderzaal van den kerkeraad), v. -kamers.
- Consisto'rie** (R.-K. vergadering van kardinalen, te Rome aanwezig, onder voorzitterschap van den pous), o. -s, -riën; ook: -torium, o. -ria. (s = s).
- Consolant** (troostend, troostrijk, geruststellend), bn. en bw. (s = s).
- Consola'tie-prijs** (eig. troostprijs: prijs voor den intender, die eigenlijk buiten de bekroning valt, doch wel iets verdient), m. -prijzen.
- Conso'le** (bouwk. ornament als ondersteuning van een balkon, vooruitspringend steunsel, b.v. v. e. schoorsteenmantel), v. -s. (s = s).
- Consolideeren** (hecht en duurzaam maken; als werkelijke staatsschuld erkennen; in het grootboek der nationale schuld inschrijven).
- Consols** (Eng. effecten voor geconsolideerde of gedekte staatsschuld), m. mv.
- Consonant** (spraak. medeklinker), v. -en.
- Consorten** (medebelanghebbers, aanhangers, medestanders, deelgenooten), m. en v. mv.
- Consortium** (vereniging van personen, o. a. bankiers, b.v. tot het aannemen van een lening, of die samen een financieele onderneming op touw zetten), o. -s. (t = t).
- Conspira'tie** (samenzwering, samenspanning), v. -ties, -tiën. (t = s).
- Constabel** (Eng. politie-agent), m. -s; ook, Fr. Constable.
- Constant** (alg. vast, onveranderlijk: een bepaalde waarde vertegenwoordigend, voorgesteld door een letter; standvastig, bestendig), bn. en bw.: π heeft e. -e waarde, is nl. 3,14 enz.
- Constan'tia-wijn** (Kaapsche wijn), m. -en: de - heet naar het landgoed Constantia.
- Constan'tie** (standvastigheid), v. gmv. (t = s).
- Constateeren** (als bewezen vaststellen): een feit -, staven, d. i. met bewijzen waar maken.
- Constella'tie** (stand van hemellichamen; stand van zaken), v. -ën, -ties. (t = s).
- Consterna'tie** (ontsteltens), v. -s, -tiën.
- Constipa'tie** (verstopping, hardtijghheid), v.
- Constituan'te** (gesch. Fransche nationale

- grondwet-makende vergadering, 23 Juni 1789 – 30 Sept. '91), v. gmv.; in navolging ook van andere landen gezegd: *de Russische – van 1917*.
- Constitueeren** (vaststellen, wettig regelen): *de – de vergadering in Frankrijk, de grondwetgevende, v. 1789–1791, de Constituanten; een commissie, bestuur –, wettig verklaren.*
- Constitu'tie** (grondwet; geneesk. lichaams-gestel, gestel, lichaamsbouw), v. –tiën, –s.
- Constitutioneel** (grondwettig, grondwettelijk), bn. en bw.: *een – recht, door de grondwet gewaarborgd; de –e beweging in Perzië, tot het verkrijgen van een grondwet.*
- Constructeur** (bouwmeester, inzonderheid van schepen), m. –s.
- Constructie** (meek. samenvoeging van lijnen of vlakken tot vorming van een figuur, die aan bepaalde gegevens voldoet), v. –s, –tiën, zie Werks t u k; ook: woordschikking, schikking der deelen, bouw of samenstelling.
- Constructie-winkel** (mil. naam der te Delft gevestigde artilleriewerkplaatsen), m.; verder is –: werkplaats tot het maken van werktuigen, machines, enz., m. –s.
- Construeeren** (bouwen, vervaardigen; meetkundige figuren samenstellen).
- Consul** (gesch. in 't oude Rome: titel van de hoogste staatsambtenaren, na den val der koningen, in 510 v. C.), m. –s; ook is –: tegenwoordiger v. e. land in den vreemde, vooral voor de belangen van handel, scheepvaart en nijverheid; agent van handelszaken in een grens- of havenstad, opperste bewindman in sommige republieken, z. Consulaat en Vice-consul. (s = s).
- Consulaat** (consuls-ambt, consuls-waardigheid, consuls-kantoor), o. –laten; geschiedk. is – de regering der drie consuls, onder wie Napoleon de eerste was, 1799–1804, o. gmv. (s = s).
- Consulair** (Fr. den consul of het consuls-ambt betreffende), bn.: *de –e waardigheid, waardigheid van consul; –e berichten.*
- Consulair-agent** (een van rijkswege in een ander land aangesteld handelsbeschermmer met mindere bevoegdheden dan een consul), m. consulaire agenten.
- Consulent** (deskundige raadgever), m. –en: *hij is zuivel – in de provincie Utrecht; verder is – de predikant, die in een naburige gemeente tijdens een vacature de leiding en behartiging heeft der kerkelijke belangen.*
- Consul-generaal** (algemeen of eerste consul), m. consuls-generaal.
- Consult** (het verleenen van raad door een rechtsgeleerde, een geneesheer, inz. beraadslaging van twee of meer doctoren over een zieke), o. –en: *een – houden.*
- Consulta** (eig. senaat, staatsraad; gesch. de Achterraad van Margareta van Parma, 1559–'68), v. gmv.
- Consultant** (raadgever), m. –en.
- Consulta'tie** (raadpleging, beraads'aging), v. –tiën, –ties. (tie = sie).
- Consulta'tie-bureau**, o. –bureau's; zie Advocatenkamer.
- Consulteeren** (raadplegen, te rade gaan met).
- Consummeeren** (nuttigen, verbruiken).
- Consumment** (verbruiker, afnemer), m. en v. –en; de tegenst. is Producent.
- Consump'tie** (verbruik van levensmiddelen, v. eetwaren; de vertering in café, restaurant, enz.), v. –s, –tiën: aardappelen geschikt voor
- de –, de – in een groot gezin; de – betalen.*
- Contact** (aanraking, verbinding, inz. van elektrische geleidingen), o. gmv.: *in – komen, in – staan met; –schroef, schroef, waardoor het contact aangebracht wordt.*
- Contagiens** (besmettelijk), bn. (g = g).
- Contagium** (besmetting, smetstof), o. –gia.
- Contamina'tie** (sprakke, bederf door ineen-smelting, door het inwerken v. twee woorden of uitdrukkingen op elkaar), v. –s: *iem. een sigaar aanpresenteeren, de plank mislaan.*
- Contant** (in gereed geld), bn. en bw.: *de –e waarde, de dadelijke waarde, nl. in gereed geld; à contant, in klinkende munt.*
- Contan'ten** (klinkende munt), o. mv.
- Contempla'tie** (beschouwing, bespiegeling), v. –s, –tiën. (t = s).
- Contemplatief** (beschouwend, bespiegelend), bn.: *–tieve orden, R-K. vereenigen van kloosterlingen, die zich vooral wijden aan gebed en meditatie; zie Actieve orden.*
- Contenan'ce** (manier van z. voor te doen), v.
- Content** (tevreden, voldaan), bn.: *Jantje –.*
- Contenteeren** (bevredigen, tevredenstellen, betalen): *zich –.*
- Conterfeiten** (afbeelden, uitschilderen), vero.
- Conterfeit'sel** (afbeeldsel, portret), o. –s.
- Con'terfort** (steenen beer, muur, stut, steunmuur; hielstuk), o. –s, –en; zie Contrefort.
- Contesteeren** (bestrijden, betwisten).
- Context** (verband, samenhang der gedachten, redeverband), o. gmv.; lees: *kontekst*.
- Contextuur** (samenweefsel, verband, verbinding der deelen), v., zie Context.
- Contiguitet** (aanpaling van grenscheiden, gemeenschappelijke grens van twee ruimten, helending), v. –en; lees: *–gu-te-teit*.
- Continent** (Fr. het vasteland), o. –en: *Z-Amerika is een uitgebreid –, het – v. Europa.*
- Continentaal** (wat tot het vasteland behoort, wat het vasteland betreft), bn.: *het –taal-stelsel, afsluiting van Englands handel van het overige Europa, door Napoleon I te B-rlijn uitgevaardigd, 21 Nov. 1806*
- Contingent** (bijdrage, plichtmatig aandeel in de belastingen; mil. het aantal miliciens, volgens de conscriptie te leveren), o. –en.
- Continua'tie** (voortzetting, voortdoring, aanhouding, vervolg, voortgang), v. (tie = sie).
- Continueel** (voortdurend, gestadig, aanhoudend, onophoudelijk), bn. en bw.
- Continueeren** (vervolgen, voortzetten, voortgaan met, voortduren).
- Continuïteit** (samenhang der deelen; onafgebroken duur), v.; lees: *–nu-te-teit*.
- Cont'nuo** (It. muz. aanhoudend, voortdurend), bw.
- Con'to** (It. rekening), v. conti: *à –, op rekening, – corren'to, loopende rekening, – fin'to, gefingeerde rekening; – a me'ta, voor halve rekening, d. i. ieder voor de helft.*
- Con'to** (Port. en Braz. rekenmunt), v. –'s: *een – is 1000 milreis, zie ald.*
- Contour** (ontrek eener teekening, de buitenste lijnen, de uiterlijke vorm), m. –en.
- Con'tra** (tegen), bw. en vz.: *pro en – schrijft hij voor geld, (C.O.); het proces – de rebellen; als zn. o.; zie Pro.*
- Con'trabaude** (in oorlogstijd: verboden goederen b.v. kriegsbehoeften), v. gmv. ook, Contrabande.
- Con'trabas** (basviool, groot strijkinstrument, laag van toon), v. –bassen.

- Contrabezoek** (tegen-*visite*), o. — bezoeken.
- Contraboek** (*contrôleboek* of *tegenboek*, in alle opzichten gelijk aan het grootboek; ook boek, waarin de uitgelote nummers der staatsloterij en van premieleeningen worden aangeteekend), o. — boeken.
- Contract** (verdrag, verbintenis, overeenkomst), o. — en.
- Contractant** (iemand, die zich bij contract verbindt of verbonden heeft, iem., die een overeenkomst sluit), m. — en.
- Contracteeren** (zich bij contract verbinden, een contract sluiten; samentrekken), (c = k).
- Contractie** (spraak. samentrekking, ineenkrimping), v., b.v. onweeren, uit onweederen.
- Contractueel** (volgens contract), bn. en bw.: — *verhopen zijn*, (c = k).
- Contradictie** (tegenspraak, tegenstrijdigheid), v. — tiën, — ties; lees: — *diksie*.
- Contradictio in terminis** (Lat. tegenstrijdigheid in de beteekenis der gekoppelde woorden of uitdrukkingen), v., b.v. een gouden norijzer, een koperen blikje.
- Contramerk** (kaartje, dat men aan den uitgang ontvangt, zoo men den schouwburg enz. voor een oogenblik verlaat), o. — merken; ook *Contramarque*, v. — s.
- Contramine**, v.: in de — zijn, tegenwerken, dwarsboomen; op de beurs: speculatie op daling, ook de personen, die op daling speculeeren.
- Contramineur** (speculant op daling, *baisier*), m. — s.
- Contrapunt** (muz. het combineeren van twee of meer zelfstandige melodien), o. gmv.
- Contra-remonstrant**, m. — en; z. *Gomarist*.
- Contrarie** (tegenovergesteld, tegenstrijdig), bn. en bw.: zegsw. hij is een *Jantje* —, dwarsdrijver; — werken, tegengesteld.
- Contrarieeren** (wederstreven, tegenwerken, dwarsboomen): iem. — in zijn plannen.
- Contrasigneeren** (Fr. *mede-ondertekenen*), b.v. een koninklijk besluit door een verantwoordelijk minister).
- Contrast** (tegenstelling, verschil), o. — en: een *scherp* —, een *zonderling* —.
- Contrasteeren** (verschillen, tegen elkaar sterk afsteken).
- Contra-*visite*** (tegenbezoek), v. — *visites*.
- Contra-admiraal** (schout-bij-nacht of onder-admiraal, onder-vlootvoogd), m. — s.
- Contradebande** (sluikgoed, smokkelwaar; ook *smokkelarij*), v.; zie *Contrabande*.
- Contradebas**, v. — bassen, zie *Contrabas*.
- Contradebasin** (muz. een diep basregister in het orgel), v. — basuinen.
- Contrecoeur**, Fr.: à —, met tegenzin, ongaarne, bw.
- Contrefort** (Fr. uitspringend gedeelte muurwerk ter hoogte van den muur opgetrokken, beer, steunmuur; hielstuk in een schoen), o. — s of — en; ook, *Conterfort*.
- Contribuant** (iem. die zijn aandeel betaalt in de lasten), m. — en; — *ante*, v. — n.
- Contribueeren** (zijn aandeel bijdragen of opbrengen).
- Contributie** (geldelijke bijdrage van een lid eener vereeniging enz.), v. — tiën, — ties.
- Contrôle** (toezicht opzicht, onderzoek, narekening; dubbel register), v. — s.
- Contrôle-station** (inrichting tot het controleren van iets), o. — stations: het *boter* — in Friesland, in Groningen, in Drente.
- Controleeren** (nagaan, toezicht houden op).
- Controleur** (eig. iem. die controleert of toezicht houdt op de werkzaamheden van een ander; inz. een ambtenaar in O.-I.), m. — s: een — bij het kadaster; de — der belastingen; een — bij de tram, den trein, die toezicht houdt op plaatskaarten.
- Controversie** (twistrede op godgeleerd of wijsgeerig gebied), v. — s.
- Contubernaal** (kamergenoot; kostganger), m. — nalen.
- Convalescent** (genezend, herstellend), bn.; zn. (zieke, die aan de beterhand is, herstellende), m. en v. — en: lees: — *lessent*'.
- Convans'hel** (gepast, voegzaam, geschikt), bn.
- Convans'ce** (gepastheid, voegzaamheid), v.
- Convenieeren** (overeenkomen, gelegen komen, aanstaan, passen, schikken).
- Convent** (samenkomst, vergadering; de gezamenlijke kloosterlingen, ook plaats van samenzijn: klooster), o. — en; lees: *konvent*'.
- Conventie** (overeenkomst, verdrag; vergadering), v. — tiën, — ties; gesch. de *nationale* — in Frankrijk, de buitengewone nationale staatsvergadering in Frankrijk, van 20 Sept. 1792 — 26 October 1795.
- Conventioneel** (gebruikelijk, volgens zede en gebruik, naar vaste gewoonte, eenmaal aangenomen), bn. en bw. (t = s).
- Convergeeren** (nat. in een punt samenkomen): — de lijnen, — de lichtstralen; in de rekenk. bet. *Convergeerend* kleiner wordend, b.v.: een — *de reeks*, wier termen steeds kleiner worden, (k = g), verg. *Divergeerend*.
- Conversatie** (onderlinge gedachtenwisseling, gesprek, het geheel der gesprekken), v.
- Conversations-lexicon**, o. — ca; Duitse naam voor *Encyclopedie*.
- Conversbroeders** (in een klooster, leekbroeders, die handwerk verrichten), m. mv.
- Converseeren** (een gesprek voeren, verkeeren of omgaan met), (s = z).
- Conversie** (verwisseling eener openbare schuld tegen eene met lagere rente), v. — siën, — sies: — van staatschuld. (s = z).
- Converteeren** (een staatschuld vervangen door een nieuwe, die minder rente kost).
- Convertiet** (bekeerling), m. en v. — en.
- Convex** (bol, afgeslepen), bn.: een — *e lens*, dun aflopend naar den rand: — glazen.
- Convictie** (overtuiging), v. — s, — tiën.
- Convocatie** (samenroeping, oproep ter vergadering), v. — tiën, — ties; — *biljet*, o. — biljetten; — *briefje*, o. — briefjes. (t = c).
- Convocceeren** (bijeeroepen): de regenten tot een *extra-vergadering* —, (C.O.).
- Convool**, o. — en; zie *Konvool*.
- Convolutulus** (plantk. windel), m. — sen.'
- Convulsie** (stuiptrekking), v. — siën, — sies.
- Convulsief** (stuiptrekkend, krampachtig), bn.
- Coöperant** (medewerkend), bn.; lees: *koo-oo*.
- Coöperateur** (samenwerker, medehelper), m. — s, ook: — *ra'tor*, m. — a; lees: *koo-oo*.
- Coöperatie** (samenwerking in den handel; het samengaan van velen ter verkrijging b.v. van goedkoopere levensmiddelen), v. gmv.
- Coöperatief** (op samenwerking berustend), bn.: het — *tieve stelsel*, een — *tieve winkelvereeniging*, een — *tieve zuivelfabriek*.
- Coöpereeren** (samenwerken tot, elkaar helpen, *meewerken* tot).
- Coördinaten** (wisk. lijnen of hoeken ter bepaling van punten in het platte vlak of in de ruimte), v. mv.

- Coördina'tie** (nevenschikking v. volzinnen, gelijkstelling), v. -s; lees: koo-or-.
- Copal'** (harde, geelachtige, barnsteenachtige hars uit O- en W.-Indië, China en Afrika, o. gmv.; zie Kopal).
- Copal'vernīs** (uittuntend vernis, uit copal-hars bereid), o. -sen; ook: -lak, o. gmv.
- Coper'nicus**, beroemd sterrenkundige, grondlegger der naar hem genoemde nieuwere sterrenkunde met de zon als centrum, 1473-1543.
- Copie'** (afschrift, namaak), v. copieën; meer Kopie.
- Copie'boek** (boek, waarin een koopman zijn zakenbrieven copieert), o. -boeken; meer: Kopieboek.
- Copieeren** (afschrijven, nateekenen, naschilderen); -inkt (inkt, waarmee men brieven schrijft, die gecopieerd moeten worden), m. (soorten), m. -en; -machine (toestel, waarmee brieven en stukken worden gecopieerd), v. -s; meer: Kopieeraan.
- Copieer'papier** (een soort van doorschijnend papier voor copieerwerk), o. gmv.; -pers, v. -persen; meer: Kopieer-papier, enz.
- Copieus'** (overvloedig, rijkelyk), bn. en bw.; een -diner; -eten.
- Copist', copist'** (naschrijver, nateekenaar), m. -en; meer: Kopist, kopist.
- Co'pra** (O.-I. gedroogd klappervrucht-vleesch, voor oliewinning), v. gmv., ook: Coprah; zie Kopra.
- Co'pula** (spraak, koppelwerkwoord), v. -'s.
- Copula'tie** (het copuleeren), v. gmv.
- Copuleeren** (samenvoegen; vruchtboomen door enting veredelen; koppelen, verbinden).
- Coquet'** (behaagziek), bn.: een -te juffer; fig. een -te villa, lief, keurig; lees: -ket'.
- Coquette** (behaagzieke vrouw), v. -s.
- Coquetteeren** (van dames: behaagziek zijn, trachten te behagen).
- Coquette'rie** (behaagzucht, nuffertij), v. -ën.
- Coquille** (Fr. schelp, waarin vleeschresten bereid en opgediend worden), v. -s.
- Coquille** (Fr. schelm, schurk, flet), m. -s.
- Corall'ne** (scharlakenroode kleurstof uit koraalmoos, koraalrood), v. gmv.
- Coram'opulo** (Lat. in 't openbaar, ten aanschouwen v. h. volk).
- Corbeil'le** (Fr. korfje, mandje zonder hengel, werkmandje), v. -s: een - met bloemen; lees: korbeijje.
- Cordaat'** (kleek, onversaagd, wakker), bn.: meestal, Kordaat, zie ald.
- Cordiaal'** (hartelyk, vertrouwelijc), bn. en bw.
- Cordialiteit'** (hartelijcheid, gemoedelijcheid, vertrouwelijcheid, gulheid), v. gmv.
- Cordon'** (koord, riem; grensketen of grensbezetting, verweerlinie), o. -s; meer: Kordon.
- Corduanaan'** (sijn Spaansch bokken- of geitenleer uit Cordova), o. gmv.: de flere rossen, met - getoomd, (Bild.); zie Marokijn.
- Corin'tisch** (van Corinthe, in oud-Griekenland), bn.: een -e zuil, d. i. met gegroefde schacht en gebladerd kapiteel; zie Zuil.
- Cormoran'** (aalscholver, schollevaar, zee-raaf) m. -en; ook: Cormoraan'.
- Cornac'** (oppasser van een olifant), m. -s; meest, Kornak.
- Cornalijn'** (geel-rood edelgesteente, een soort chalcédoon), o.; (als voorwerp), m. -en.
- Cornedbeef** (Eng. bussen-vleesch), v. gmv.
- Cornet'** (vroeger, de officier-vaandeldrager), m. -s; ook: Kornet, zie ald.
- Cornet'** (muz. blaasinstrument), v. -ten: een -à-piston, trompet met twee of drie kleppen, klephoorn; ook Kornet.
- Cornet'** (mutsje o.a. van dienstmeisjes), v. -ten; meer, Kornet.
- Coro'na** (kroon, lichtkrans), v. -'s.
- Corpora'tie** (gilde, genootschap, erkende vereeniging), v. -tiën, -ties. (t = s).
- Corporeel'** (lichamelijc), bn.: -e straffen.
- Corps** (lichaam, vereeniging, eenig geheel), o. -en: studenten-, muziek-, - de garde, hoofdwacht, wachthuis; - de reserve, spaarbende, noodkorps; - diplomatique, de gezamenl. gezanten en leden van legaties der vreemde mogendheden, die bij hetzelfde hof geaccrediteerd zijn; verg. Korps.
- Corpulent'** (vetlyvig, gezet, dik), bn.; -er, -st.
- Corpulentie** (gezetheid), v. (t = s).
- Corpus** (lichaam; dikte eener lettersoort), o.: - delicti, voorwerp, dat als bewijs dient van schuld, of blijk is van een strafbaar feit.
- Corpus juris**, het wetboek der Romeinen, op last van den Oost-Rom. keizer Justinianus I, 527-165, bijeengebracht: - juris civilis, burgerlijk wetboek; - juris canonici, wetboek van het kerkelijc recht. (j = j).
- Correct'** (nauwkeurig, stipt, zonder fouten; wat voldoet aan de eischen der kunst of der wetenschap), bn. en bw.; -er, -st: een -e houding, zich - gedragen, - schrijven.
- Correctheid** (taalk. juistheid, nauwkeurigheid), v. gmv.
- Correctie** (verbetering van drukwerk; terechtwijzing; straf), v. -tiën, -ties; -teekens. (de door den corrector gebezigde teekens), o.m.v.
- Correctief'** (middel tot verbetering van een misstap of fout), o. -ven.
- Correctioneel'** (verbeterend), bn. en bw.; -e methodes; - ingrijpen.
- Corrector** (verbeteraar v. drukproeven), m. -s.
- Correlatief'** (wederzijdsch, wisselwerkend, voeling houdend), bn. en bw.
- Correspondeeren** (Fr. briefwisseling houden; in betrekking staan met; overeenkomen), deze kamers -, staan met elkaar in verbinding; de treinen -, sluiten aan.
- Correspondent'** (handelsbediende, belast met het voeren der correspondentie; berichtgever, verslaggever), m. -en; -ente, v. -n.
- Correspondentie** (briefwisseling, de brieven zelf), v. -tiën, -ties. (t = s).
- Corrida'** (Sp. arena in het stieren-amphitheater, ook stierengevecht), v. -s.
- Corridor'** (Fr. overdekte gang, gang in een bovenhuis, breede overloop), m. -s.
- Corrigedor'** (Sp. burgemeester, tevens rechter), m. -dores.
- Corrigeeren** (verbeteren, van fouten zuiveren; tuchtigen, kastijden).
- Corrigendum** (Lat. verbetering), o.-da. (g = g).
- Corrupt'** (bedorven, slecht), bn.; -er, -st.
- Corruptie** (bederf, verleiding, omkoopning), v.
- Corsage** (Fr. lijf v. een japon), o. -s.
- Corsikaan'**, m. -kanen: de -, Napoleon I, omdat hij op Corsica geboren is in 1769, terwijl dat eiland eerst een jaar te voren aan Frankrijk kwam, destijds een soort v. schimpnaam.
- Corso** (wandel- en rijplaats), m. -'s: de -te Rome, plaats van den wandelrit der prachtige equipages; bloemen-, wedstrijd van versierde ruituigen. (s = z).
- Corso' (al)**, d. i. tot den koers van, naar den loopenden prijs (van geld of wissels). (s = z).

- Cortège** (Fr. stoet, gevolg), m. en v. —s.
Cortes (de Staten-generaal of Statenvergadering in Portugal en Spanje), m. mv.
Corvee (eig. heeredienst, kazernewerk der soldaten, fig. onaangenaam werk, vervelende taak), v. —veën: 't is me 'n —; z. Karwei.
Corvet (oorlogsvaartuig, driemaster, klein fregat), v. corvetten; zie Korvet.
Coryphee (koorleider in de oude Grieksche tragedies, thans: leider in 't algemeen; fig. ien. die boven anderen uitblinkt in wetenschap, kunst, enz.), m. en v. —ën; lees: Koo-rie-fee'.
Cosinus (meetk. complement-sinus, de sinus van het complement van den hoek), m. —sen.
Cosmisch (den cosmos betreffende), bn.
Cosmetiek (middel tot het glanzend maken van het haar, schoonheidsmiddel), v. —en.
Cosmogonie (leer v. h. ontstaan der wereld), v. gm.v.
Cosmograaf (hij, die zich met de studie der cosmographie bezighoudt), m. —graf.
Cosmographie (beschrijving van het heelal, wereldbeschrijving, wiskundige aardrijkskunde), v. —ën.
Cosmopoliet (wereldburger), m. —en.
Cosmopolitisch (als een of van een wereldburger, wereldburgerlijk), bn. en bw.
Cosmopolitisme (wereldburgerschap), o. gm.v.: het — ziet in de heele menscheid één geheel en kent geen: Patriotisme, Chauvinisme, Jingoïsme.
Cosmorama (draaibaar panorama, afbeeldingen gevend van merkwaardige steden en natuurtafereelen, landschappen, enz.), o. —'s.
Cosmos (de wereld, het heelal), m. gm.v.: de — van Alexander von Humboldt, 1769 — 1859, beschrijving van het heelal.
Costi (a) (in uw stad), bw.: gebeurtenissen a —, d. i. bij u, in uw woonplaats, te uwent.
Costumeeren (kleden volgens de mode van eenig tijdvak): een gecostumeerde optocht.
Costuum, —tu me (rechtsgebruik, handelsgebruik, enz., dat door den langen duur kracht van wet heeft gekregen), v. —tumen; meestal mv.
Costuum (gewaad, voor dame of heer), o. —tumen, —tumes; zegsw. in — zijn, in officiële kleding; meestal, Kostuum, zie ald.
Cozy, v.; zie Cozy.
Cotelet (ribbetje), v. —ten; zie Kotelet.
Coterie (kransje, club, bent, besloten gezelschap, dikwijls met ongunstige bijbetekenis), v. —s, —ën.
Cothurne (tooneelaars met hooge hakken, bij de ouden i. d. tragedie), v. —n; z. Kothurn.
Cotillon (Fransche figuurdans; eig. onderrok, omdat de danseressen het bovenkleed wat ophielden), m. —s.
Cottage (Eng. klein buitentje, landhuisje), v. —s; zie ook Hermitage.
Cottage-stelsel (in Engeland het stelsel, om 't grondbezit ook in handen van kleine boeren te brengen), o. gm.v.
Couche (Fr. koest, ligt tot een hond), tw.
Coucheeren (liggen, doen liggen, ook: neerschrijven, te-boek-stellen).
Coulant (Fr. eig. vloeitend; tegemoetkomend, gemakkelijc; niet krenterig), bn. en bw.
Couleur de rose, Fr. eig. rooskleurig, zie ald., fig. meestal met ontkenning: het is niet alles —, het is niet alles even goed en mooi.
Coullise (Fr. beweegbaar tooneelscherm, zijscherm), v. —n: achter de —n, in 't geheim, niet publiek; achter de —n kijken, den waren toestand of stand van zaken leeren kennen, verg. Scherm.
Coullise-tafel (uittrektafel met losse inlegbladen), v. —tafels.
Couloir (Fr. wandelgang, verbindingsgang), m. —s: de —s der Fransche kamer; ook: het gedeelte van het gebouw buiten de vergaderzaal: het wordt op dezelfde wijze gebruikt bij het gebouw van de volksvertegenwoordiging in andere landen; de —s in een theater achter de loges en baignoires.
Couloir-stelsel (Fr. wijze van stemuitbrengen, waarbij ieder kiezer in een afzonderlijk hokje zijn stem invult), o. gm.v.
Coup (Fr. slag, stoot, trap, steek, enz.), m. —s; lees: koe; — d'Etat, staatsgreep, d. i. greep naar het hoogste staatsgezag, zie Brumaire; — de main, handgreep; — de théâtre, verrassende omkeer van zaken.
Coupe (snit, snede v. e. kledingstuk), v. —s.
Coupe (Fr. afgescheiden gedeelte, vak van een wagon, ook: rijtuig voor twee personen inz. halfkoetsje van een dokter), m. —'s; verkl.: coupeetje.
Coupeeren (Fr. afzonderen; afkorten, afsnijden, bekorten), fig. voorko'men, verhinderen; ook: de kaarten schiften.
Coupeur (Fr. knipper in dienst bij een kleermaker of in een confectiezaak), m. —s; vr. coupeuse, —s.
Couplet (evenmatig deel van een gedicht of van een lied, soms met een refrain), o. coupletten; —zanger (b. v. in een café-chantant), m. —s; —zangeres, v. —sen.
Coupon (Fr. interestbewijs, rentebriefje v. e. effect; restant, lap, een stuk stof), v. —s; —belasting (nl. 5 % van het bedrag van zekere coupons), v. gm.v.; —blad (gezamenlijke coupons, met talon, zie ald.), o. —en; —schaar (schaar, om de coupons van de effecten te knippen), v. —scharen.
Coupre (weglating van een gedeelte, b. v. uit een tooneelstuk of een opera), v. —s.
Cour (Fr. hof, hofhouding, opwachting ten hove), v. gm.v.
Courage (Fr. moed), m.; ook, tw.
Courageus (Fr. moedig, dapper, kloek), bn. en bw., courageuzer, courageust.
Courant (lopend, gangbaar), bn.: —geld; —e artikelen, die vlot verkocht worden en zeer gezocht zijn; —e schulden, loepend.
Courant (Fr. wettig betaalmiddel, zilvermunt), o. gm.v.: Nederl. —.
Courant (verkorting van: courante novellen: loopende nieuwtjes, loopmaren, waaruit: krant), v. —en: de eerste Néd. — werd gedrukt in 1652 te A'dam.
Couran'ten-artikel (stuk in een krant), o. —s; —bericht, o. —en, ook Kranten-artikel, —bericht, enz.; —jongen (jongen, die kranten verkoopt), m. —s.
Courantier (uitgever v. e. krant), m. —s. (ier = ier).
Courts'ge (Fr. makelaarsloon, provisie), v.
Courtoisie (Fr. hoffelijkheid, heuschheid, ridderlijkheid), v. gm.v.
Cousin (Fr. neef; titel, welken keizers en koningen aan mindere vorsten geven), m. —s.
Coûte que coûte, bw.: Fr. tot elken prijs, het moge kosten, wat het wil.
Couvert (Fr. briefomslag; benoogheden

- voor den maaltijd van één persoon), o. - en, -s: een diner van 20 -s.
- Couveuse** (toestel, waarin te vroeg geboren kinderen de eerste weken doorbrennen onder een bepaalde temperatuur, broeistoof), v. -s.
- Covenant** (Eng. bond, verbond, verdrag), o. -s; vooral, het verbond der Schotsche protestanten in 1580, in 1638 vernieuwd.
- Cowboy** (eig. kojongen, Amerikaansche herder inz. van buffelkudden), m. -s.
- Cozy** (Eng. theemuis, zie ald.), v. -'s; ook *Cosy*.
- Crapaud** (Fr. lage, rondom bekleede leuningstoel), m. -s.
- Crapule** (Fr. gemeen, gespuis, janhagel, liederlijk volk), o. gmv.
- Cras'sus**, 113-53 v. C., zie Triumviraat; sneuvelt tegen de Parthen.
- Cravate** (Fr. heerendas), v. -n.
- Crayon** (Fr. teekenstift, potlood, zwartkrijt), o. -s; lees: kreion'.
- Creatie** (schepping, toon. eerste vertolking van een rol), v. -tiën, -ties. (t = s).
- Creatuur** (schespel, wezen, gunsteling, werktuig; ellendig, misselijk mensch), o. -turen; meer, Kreatuur.
- Creche** (Fr. gesticht tot het bewaren en verzorgen van zuigelingen; ook, krib), v. -s.
- Credens'tafel** (een geheel met wit linnen bedekte dienstafel), v. -s; R.-K. idem, staande in het priesterkoor tegen den linkerzijwand en waarop het kerkgewaad, b.v. v. e. bisschop wordt gereedgehouden; ook Kredens-.
- Krediet** (handel. vertrouwen, uitstel van betaling), o.: - geven, een - van drie, van zes maanden; - hebben; meestal Krediet.
- Kredietbank**, v. -en; -brief, m. -ven; -instelling, v. -en; -kas, v. -sen; -vereniging, v. -en; -wet, v. -ten; meestal Kredietbank, enz., zie ald.
- Kredit** (het tegoed; boekhouden: de rechterbladzijde, waarop men aanteekeent, wat er te ontvangen is; het tegendeel van debet), o. mv. credunt; -zijde, v. gmv., zie ald.
- Krediteeren** (op vertrouwen leveren, op de creditzijde, d. i. rechterzijde, als tegoed boeken).
- Krediteur** (schuldeischer), m. -en; -tr'ee, v. -s.
- Kreditzijde** (handel. de rechterzijde van het grootboek), v.; - staat tegenover Debetzijde.
- Kredo** (ik geloof: het eerste woord der Apostolische geloofsbelydenis, nl. Ik geloof in God den Vader), o. -'s. Verder is -, een deel der *Mis* nl. geloofsbelydenis, wordt ook gezongen.
- Kreduliteit** (lichtgeloovigheid), v. gmv.
- Kredunt** (zij hebben te goed), mv.; zie Credit.
- Creëren** (scheppen, stichten, maken, voortbrengen; benoemen, aanstellen; op het tooneel voor het eerst een rol uitbeelden), zie Creatie.
- Crème** (Fr. tandradbaan, z. ald.), v. -s; zie Funiculaire; ook: cirkelvormig gebogen staaf met tanden voor de beweging van een sluisdeur.
- Crémation** (lijkverbranding), v. gmv.
- Crématorium** (inrichting tot het verbranden van lijken, lijkhoven), o. -s, -ria.
- Crème** (room, fig. het puikje eener zaak), v. gmv.: - d' vanille, zekere likeur; - fouettée, geslagen room; als bn.: roomkleurig, b.v. een --japon, -gordijnen; -rie' (melkinrichting), v. -s.
- Cremona** (beste Italiaansche viool, uit Cremona in It.), v. -'s; ook: Cremoneesche viool.
- Cre-mortart** (poeder, van room en wijnsteen, een bloedzuiverend middel), o.: volkstaal, Kremetart.
- Creoli'ne** (ontsmettingsstof, uit steenkoolenteer bereid), v. gmv.
- Creool** (Sp. in Z.-Amerika en Indië, kind van Europeesche ouders), m. en v. Creolen.
- Creool'sche**, **Creole**, v. -n; zie Creool.
- Creosoot-olie** (uit beukenhoutteer bereide, bederfwerende vloeistof), v. gmv.
- Creosoteeren** (door creosoot tegen bederf bewaren, drenken in creosoot, b.v. hout).
- Crepeeren** (ellendig omkomen, ook sterven v. dieren), plat.
- Cre-scen'do** (It. toenemend; muz. geleidelijk sterker-wordend v. tonen), bw., als zn. o.
- Cre'sus**, ook Croe'sus ± 545 v. C., rijke koning van Lydië: zoo rijk als -, schatrijk.
- Cre'ta**, o. nu Candia: groot en vruchtbaar eiland in de Midd. Zee ten Z. van Griekenland.
- Cre'ten'zen** (inboorlingen of burgers van 't eiland Creta), m. mv.; ook Cre'ten'zers.
- Cré'tin** (Fr. krommensch, achterlijk mensch: in sommige dalen der Alpen, en ook elders voorkomende), m. en v. -s, of Crétinen; fig. ezel, stommerik. (tin = tain).
- Cre'ton** (katoenen stof met groote patronen bedrukt), o.: - wordt vooral gebruikt voor gordijnen en het bekleden van meubelen; bn. cretonnen (van creton, met creton), bn. - gordijnen, een cretonnen canapé.
- Cré'tant** (Fr. schreeuwend), bn. en bw.: 't was er - vervelend, (C. O.), erg, vreeselijk. (t = t).
- Cré'ket**, o.: een Engelsch balspel, dat door twee partijen (ieder van elf personen) gespeeld wordt: stok- en balspel.
- Cré'keten** (het cricket-spel spelen), ik crickets, heb gecricket: de meisjes waren aan 't-.
- Cré'me** (Fr. misdaad), m.: 't is een -, het is ongehoord, zeer erg.
- Cré'men lae'sae majesta'tis** (Lat. majesteitschennis), o.: het is een -, hoogverraad.
- Criminalist** (kenner v. h. strafrecht), m. - en.
- Criminaliteit** (strafbaarheid voor den rechter, misdadigheid), v. gmv.
- Criminalogie** (leer der criminaliteit), v.
- Crimineel** (misdadig, schandelijk), bn.: zegsw. het is -, verschrikkelijk, een -e statistiek; bw.: hij was - dronken, schandelijk.
- Crinol'ne** (hoepelrok), v. -s, -n. vero.
- Crisis** (keerpunt, beslissende wending eener zaak; bedenkelijke toestand in den handel; de kwaal zelf), v. crises: de - eener ziekte; staatk.: een ministerieele -, de toestand, dat het ministerie afgetreden is en er nog geen nieuw benoemd is.
- Crite'rium** (kenteeken, beslissend kenmerk, maatstaf v. oordeel), o. criteria, -riën.
- Criticaster** (vittend criticus, muggenzifter, kleingeestig beoordeelaar, andere Zoilus), m. -s.
- Crit'icus** (beoordeelaar, iem. die een critiek uitbrengt, kunstrechter), m. critici; verg. Recensent.
- Critiek** (beoordeeling, toetsing van letterkundige voortbrengselen en kunstwerken in bladen en tijdschriften), v. -en; beneden -, alle beoordeeling onwaardig; den toets der - kunnen doorstaan; opbouwende -, scherpe -.
- Crit'isch** (beoordeelend, onderzoekend), bn.: -e bespiegelingen; -e opstellen, b.v. over letterk. onderwerpen, o. a. door Will. Kloos.
- Critiseeren** (naar den eisch der kunst beoordeelen; toetsen, ook, bevitten, bedillen, hekelen).

Croëus (bolplant, voorjaarsbloem), m. -sen; meestal: Krokus.
Croësus, m., zie Ceresus.
Croquet, m. meestal **Croquetje** (kleine hoeveelheid slyngenakt en bruangebakken vleesch of visch, opgediend als voorgerecht), o. croquetten, croquetjes: vleesch-, garnalen-.
Croquet, o.: het - is bal- en hamerspel; men dríjft met houten hamers de ballen door ijzeren boogjes; lees: kruk'k't.
Croupier (Fr. beambte bij een openbare speelbank: hij haalt 't gewonnen geld binnen en betaalt de winsten uit), m. -s.
Crown (Eng. zilvermunt van 5 shilling = f 3.00), v. -s.
Cru (Fr. eig. ongaar, fig. ruw, scherp), bn.
Cruife'ren (plantk. kruisbloemigen), v. mv.
Cruifix' (kruisbeeld, kruis met het beeld van Christus er aan gehecht), o. -en; lees: -flks.
Crusado (d. i. met een kruis geteekend: oude Portug. munt in zilver v. ± f 1.20 en in goud ± f 3.60; in Spanje = f 2.10 tot f 2.70), m. -'s.
Crustace'ën (schaaldieren), o. mv.
Crypta (onderaardsche gewelfde kapel, nl. onder het hoogkoor in oude kerken, onderkerk; ook grafkelder), v. -'s; ook: Crypte, v. -n; lees: krip'ta, kript; zie Krocht.
Cryptogamen (plantk. b'dektzadigen), v. mv.: -zjn vooral mossen, zwammen en varens, zij brengen geen vruchten voort en planten zich voort door kiemkorrels. (y = i).
Csar'das (muz. hartstochtelijke Hongaarsche dans in $\frac{3}{4}$ of $\frac{4}{4}$ maat), m.
Cu'bahout, o. gmv; zie Geelhout.
Cui bo'num? (Lat. tot wiens nut? wien baat het?), lees: ku-ie.
Cuivre poli' (Fr. geslepen of gepolijst mes-sing), o.: een lamp van -, een inktstel v. -.
Cul de lam'pe (vignet aan het einde van een hoofdstuk in een boek), m. culs de lampe.
Culina'risch (culinair, d. i. de kookkunst of de keuken betreffende), bn.: uit een - oogpunt.
Culminatie (sterrenk. doorgang eener ster door den meridiaan van de plaats, grootste hoogte), v. -s. (t = s).
Culminatiepunt (sterrenk. het punt, waar een ster culmineert), o. -punten. (t = s).
Culmineeren (het toppunt bereiken; van sterren: in het culminatiepunt staan, door den meridiaan van de plaats gaan).
Culotte (korte broek, kniebroek), v. -s; verg. Sansculotte.
Cul'pa (schuld), v.: mea -, door mijn schuld.
Cultiveeren (be- of aanbouwen, aankweeken, aanplanten; ook, vormen, verbeteren; veredelen en verfijnen van geest en manieren).
Cultus (uit- en inwendige vereering van God b.v. door aanbidding), m. culten, ook eeredienst, betuygingen van eerbied, enz.
Cultuur, Culture 1. (teelt van gewassen, inz. tropische voor de Europeesche markt), v. cultures: koffie-, rijst-, suiker- (Java); pep'r- (Sumatra); tabaks- (Borneo); kruidnagel- (Amboin); - van muskaatnoten (Banda); het in - brengen van gronden, geschikt maken voor den bouw van eenig product; - is ook bouwland en dan meerv.: Europeesche en inlandsche cultures; 2. (beschaving, ontwikkeling, veredeling), v. gmv.: de beste - is die van hoofd en hart in goede harmonie; zie: -geschiedenis, -staat, -volken, -woorden; -geschiedenis (geschiedenis der beschaving, van den ont-

wikkelingsgang, in tegenstelling van historiebataille), v. -sen; - **historisch** (de geschiedenis der beschaving betreffende), bn.: -e beschouwingen; - **plant**, v. -en; - **staat** (rijk, waarin beschaving heerscht), m. -staten: de -staten van Europa; - **stelsel** (O.-I. stelsel in Ned. O.-I., door den gouverneur-generaal Van den Bosch onder koning Willem I ingevoerd en geregeld), o. gmv.: het - wilde allerlei producten, als: koffie, thee, indigo, tabak door de inlandsche bevolking doen telen; elke desa, die de helft van haar cultures deed bestaan in de teelt van een dier producten voor de Europeesche markt, was vrij van landrente: thans afgeschaff; - **volken** (volken, die een hoogen trap van beschaving bereikt hebben), o. mv.: - vindt men in N.-W. en Midden-Europa, zie de tegenst. Natuurvolken; - **woord** (een woord, dat karakteristiek is voor of eigen aan een bepaalde cultuur), o. -en; woorden voor hoogere, geestelijke begrippen zijn hoogere -en, voor stoffelijke begrippen lagere -en.
Cum annex'is (Lat. met het bijgevoegde of er bij behoorende), zie C. A.
Cum grano salis (Lat. met een korrel zout); fig. met een beetje gezond verstand en niet al te letterlijk.
Cum lau de, Lat. met lof, nl. gepromoveerd.
Cum su'is, Lat. met de zijnen, zie C. S.
Cumula'tie (samenvoeging, inz. van ambten: het gelyktijdig waarnemen er van door één persoon), v. -s, -tiën.
Cumulatief (samenvoegend, oplopend), bn.
Cumuleeren (samenvoegen, vereenigen).
Cup (Eng. beker als prijs bij wedstryden), v. -s.
Cupi'do, myth. minnegod; zie Amor.
Cu'pidootje (beeldje van Cupido), o. -s.
Cura'bel (te heelen, te genezen), bn.
Curacao' (drank of likeur, getrokken op de schillen van oranjeappelen: oorspronkelijk gestookt op 't eiland Curacao), m. (cao = sou).
Curatee'le (toeziende voogdschap, bevoogding, voogdij van een curator), v.: iemand onder - stellen, het brengen van een meerderjarige min of meer in den toestand van een minderjarige, d. i. hem het beheer van eigen zaken ontnemen, hem onder toezicht stellen wegens zwakte van vermogens, krankzinnigheid of verkwisting.
Curator (door de rechtbank aangestelde bewindvoerder, toezichthouder, beheerder in een faillieten boedel, boedelredder; lid v. e. commissie van toezicht op een gymnasium, universiteit), m. -s, -to'ren.
Curato'rium (de gezamenlijke curatoren), o.
Curereen (verzorgen, betermaken, genezen).
Curia len (ambtenaren der curie), m. mv.
Curie (oud-Rome: paleis v. d. Senaat), v.: de Roomsche -, het pauselijk hof, de pauselijke omgeving, d. i. kardinalen, prelaten, curialen.
Curieus' (Fr. zeldzaam, vreemd, aardig, merkwaardig), bn.; -zer, -t: dat is -!
Curiositeit (merkwaardigheid, aardigheid, zeldzaamheid), v. -en of Curiosa. (s = z).
Curio'sum (iets zeldzaams, vreemds), o. -sa.
Cursief' (schuin loepend), bn.; zie Letter.
Cursief letter (schuine drukletter), v. -s.
Cursiveeren (met schuine letter drukken).
Curso'risch (achtereen voortjaande), bn. en bw.; -lezen: een schrijver - lezen, d. i. zonderdat de leeraar de lectuur onderbreekt en ophelderingen geeft. (s = z).

- Cur'sus** (*leergang, reeks van lessen*), m. — sen: *een of anderen — volg.-n.* (s = z).
- Cur've** (meek. *kromme lijn*), v. — n; ook **Kur've**.
- Cus'tos** (*bewaarder, kosten eener kerk, toezien en schoonhouder van een museum, enz.*), m. custodes: *de — van het anatomisch kabinet te Leiden*; ook, bladwachter, steekwoordje: in oude boeken de aan den voet der bladzijde afzonderlijk geplaatste eerste lettergreep der volgende bladzijde.
- Curvet**, cuvet'te (Fr. *kom, waschkom, spoelbakje*), v. — ten.
- Cyaan'** (scheik. *blauwzuur*), o. gmv.
- Cyaanka'lie**, cyanka'lium (*de verbinding van kalium met het zoo vergiftige blauwzuur*), o. gmv.
- Cycladen** (zandr. *eilanden in de Aegeïsche zee*), v. mv.: *de — zijn in een kring om het oudtijds heilige Delos gelegen*.
- Cyclame** (*alpenviooltje*), v. — s: *de — is ook een winterbloester (in Januari) als kamerplant, zij bloeit nog vóór de primula*.
- Cyclisch** (*tot een cyclus behoorende*), bn.: — e dichters, b.v. die van de Karelromans.
- Cyclist'** (*wielrijder*), m. — en; lees: *steklist'*.
- Cycloï'de** (meek. *raatlijn, elliptische gebogen lijn*), v. — n.
- Cyclometer** (*afstandsmeter aan een rijtuig, auto*), m. — s.
- Cycloon'** (*wervelstorm, op de W.-I. eilanden orkaan geheeten*), m. — onen; zie **Typhoon**.
- Cycloop'**, m. cyclopien: myth. de drie zonen van Uranus en Gaea; later: reuzensmeden van Hephaestus of Vulcanus, die o.a. voor Jupiter den bliksem smeeden of wapenen voor helden vervaardigden in hun werkplaats den Etna; ook volgens Homerus een woest, wild volk van menscheneters zonder wetten of recht. De cyclopien worden voorgesteld als geweldige reuzen met één oog midden in het voorhoofd.
- Cyclopi'sch** (*reusachtig, als door cyclopien gemaakt*), bn.: — e muren, uit ruwe, opeengestapeld steenklompen gevormd.
- Cyclosty'le** (*radpen tot vermenigvuldiging van schrift, ook multiplicator*), m. — s.
- Cy'elus** (*periode, tijdkring; reeks van sagen, volksoverleveringen, historische verdichtelen*), m. — sen; in onze *Middelned. letterkunde heeft men twee — sen van romans, de Karel- en de Arthurromans*, zie ald.
- Cylin'der**, m. — s, zie **Cilinder**.
- Cymbaal'**, v. — balen; zie **Cimbaal**.
- Cym'bel**, v. — s; zie **Cimbaal**; lees: *sim'bel*.
- Cynicus** (*cynisch man, volgeling der leer v. d. Gr. wijsgeer Antisthenes, 4e eeuw v. C.*), m. — el.
- Cynisch** (Gr. *hondsch: tot de school van Antisthenes behoorende*), bn. en bw.: *schaamteloos, ruw, bijtend; zie Diogenes*.
- Cynis'me** (*de leer der Cynici, hondscheid, enz.*), o. gmv., zie **Cynisch**.
- Cynthia** (myth. *bijnaam van Diana als maangodin*), v.; lees: *sun'ia*.
- Cy'pergras**, o. — sen: *het geelachtig —, het bruin —; het — van den Nijl (papierplant)*.
- Cy'persch, cy'prisch**, bn.: *de — e kat van tante Stastok, (C.O.), een soort van groote, grijze, zwartgestreepte kat, herkomstig van 't eiland Cyprus; slangendoeder*.
- Cy'pres'** (*altijd groene naaldboom in Z.-Europa en in Azië; beeld van den rouw*), v. — sen; — *senhout*, o. gmv.; — *senlaan*, v. — lanen; ook, **Cipres'**.
- Cy'prioot'** (*bewoner van het eiland Cyprus*), m. — oten.
- Cy'prus**, een der voornaamste eilanden in den O.-hoek der Midd. Zee; lees: *sie'prus*.
- Cy'rus**, de wereldberoemde stichter van het oude Perzische rijk, † 529 v. C.
- Czaar** (gesch. *keizer van Rusland*), m. czaren; meer: **Tsaar**.
- Cza'rewitsj** (gesch. *oudste zoon v. d. Russischen Czaar, troonopvolger; vergelijk Petrovitsj, zoon v. Peter*), m. — en; ook **Tsarewitsj**.
- Czari'na** (gesch. *keizerin van Rusland*), v. — s; ook **Tsari'na**, v. — s.
- Czech** (*bewoner van Bohemen*), m. — en, lees: **tsech**; ook **Tsjech**.

D.

- D**, als Romeinsch getal = 500; DC = 600, enz.
- D**, met een streepje er boven, is 5000. In de scheikunde bet. **D**. vitriool.
- dat** — *datum*, gegeven, uitgevaardigd, dagteekening. — In de spraak. *datief*, 3e nvl.
- d.a.v.** — *daar-aan-volgend d.i. daar-op-volgend*.
- D.C.** — *Da capo*, van het begin af, van voren af aan, nog eens (in de muziek).
- d.d.** — *de dato*, van den zooveelsten der maand.
- deb.** — *de bet, de bent*, zie aldaar.
- Decl.** — *Declina'tie*, verbuiging. Ook, afwijking (kompasnaald), zie aldaar.
- Del.** — *Delectur*, men schrappe weg, men late weg (op drukproeven), zie aldaar.
- Del. of Delin.** — *Delinea'vit*, hij of zij heeft het geschetst of geteekend (op kunstplaten).
- Dep., Dept.** — *Departement'*, afdeling (van bestuur).
- d. e. t.** — *daarentegen*.
- D.F.** — *De'o fa'vente*, onder begunstiging van God, of: zoo God het begunstigt.
- D.G.** — *De'i gra'tia*, door Gods genade;
- D.G.** — *De'o gra'tias*, Gode zij dank!
- d.i.** — dat is.
- dien., dr.** — *dienaar*.
- Disc.** — *Discon'to*, zie aldaar.
- Distr.** — *District'*, zie aldaar.
- Div.** — *Dividend'*, zie aldaar.
- D.O.M.** — *De'o Op'timo Max'imo*, aan den besten en hoogsten God gewijd, zie aldaar.
- Dr.** — *Doc'tor*; **Dr. med.** — *Doc'tor medici'nae*, doctor in de geneeskunde; **Dr. phil.** — *Doc'tor philoso'phiae*, doctor in de wijsbegeerte; **Dr. th.** — *Doc'tor theolo'giae*, doctor in de godgeleerdheid.
- Ds.** — *Do'minus*, dominee, predikant, leeraar.

D.S. — *Dat sey'no*, zie ald.

D. V. — *De'o volente*, met Gods wil.

dv. — *dienstvaardig*.

dw. — *dienstwillig*.

d. w. z. — *dat wil zeggen*.

D. v. —'s. Vierde letter van het alfabet, in de muz. de tweede toon in de klankladder, ook *re* genaamd.

Daad (*wat gedaan wordt, handeling*), v. daden: een goede —, de — *bij het woord voegen, de groote daden van ons voorgestart*; zie ook: *Heldendaad, Misdaad, Weldaad*, zegsw. *iem. met raad en — bijstaan*, met alle beschikbare middelen; *op heeter daad betrappen*, bij het bedrijven der misdaad.

Daadwerkelijk (*werkelijk, feitelijk, metterdaad*), bn. en bw.: *iems. — en steun genieten; hij heeft ons — bedrogen*.

Daags (*uit dages: per dag, iederen dag*), bw.: *hij verdient drie gulden —, — schijnt de zon; hij kwam — te voren, een dag*.

Daagsch (*voor iederen dag*), bn.: *dit is mijn — e japon, mijn — e jas*, vooral van kleeren; verg. *Alledaagsch*.

Daagster (*rechtst. eischeres in een geding*), v. —s; zie: *Dagen en Dager*.

Daalder (*uit het Duitsche woord thaler: oud-Holl. zilverstuk van f 1.50*), m. —s; verg. *Rijksdaalder*.

Daaldersplaats (*de eerste rang in den ouden Amst. schouwburg*), v. —en; bij uitbr. een beste plaats: *wij hebben hier een —*.

Daar (*op die plaats*), bw.: *uw hoed ligt —; ook voegw., b. v. daar het erg glad is, ga ik niet uit, omdat, dewijl; hij hoort den eersten donderslag, daar hij de deur uitreedt, terwijl*.

Daar als bijw. vormt (evenals *hier*) tal van samenstellingen, waarin de klem of op het eerste of op het tweede lid valt, als: *daaraan, daarachter, daarbeneden, daarbenevens, daarbij, daarboven, daardoor, daarheen, daarin, daarijlangs, daarom, daaromtrent, daaronder, daarop, daarover, daartegen, daartoe, daaruit, daarvan, daarvoor*, enz., verder: *daaraanvolgend, daarenboven, daarentegen*, bij mogelijke splitsing valt de klem op daar: *daár zal ik aan denken, daár reken ik op, daár steekt iets achter*, enz., *doch wat heb ik daaraan? ik weet niet, wat daarach'ter schuilt, hij koos daarop het hazenpad*. Van enkele dezer samenst. volgt hierna nog de bet.

Daar-door (*door dat; door die ruimte, door dat middel, door die oorzaak*), bw.: *ziet ge dat straatje, ga nu —; hij volgde een dieet en — is hij weer gezond geworden, hij was erg verkwistend en — is hij arm geworden*.

Daarenboven (*waarin en toonloos is: bovendien, behalve dat*), bw.: *Petrus Stastok was vlug en — zeer ijverig; — tegen* (*daar tegenover*), bw.: *hij heeft vele gebreken, maar — ook tal van goede eigenschappen; — gin'der*, bw., zie *Ginder*.

Daarlaten (*laten rusten, er niet verder over spreken*), hij liet —, heeft daargelaten: *dít zullen wij maar —, onbesproken laten; dat daargelaten*, buiten beschouwing gelaten, niet in aanmerking genomen.

Daarmede (*met dit of dat, met die zaak*), bw.; — *na* (*nadien, na dien tijd*), bw.; — *naar* (*naar of volgens dit of dat*), bw.; — *naast* (*naast dit of dat*), bw.; — *ne'vens* (*er nevens, er bij, bovendien*), bw.

Daar'om (*om die reden, wegens*), bw.: — *kon ik niet komen; — omheen*, bw.: *een pleintje en — een hek; — omtrent* (*omtrent dat, in de nabijheid van dat*), bw.; — *onder*, bw.; — *op* (*op dat*), bw.; — *o'ver*, bw.; — *te'gen*, bw.; — *toe* (*tot dit of dat, tot dat doel*), bw.; — *uit* (*uit dat, volgens dat*), bw.; **daar'van**, bw.: *koop — iets; daar'voor* (*voor dat*), bw. —, nl. vóór dat vertrek, was een tochtdeur; ook: — *zal ik je straffen*.

Daar'stellen (*tot stand brengen, in het leven roepen, maken*), ik heb — *gesteld*, germ.

Daar'zijn, o.: *het — van*, het bestaan van; *gedurende mijn —, aanwezigheid*.

Baas (*paardenvlieg*), v. dazen; z. *Blindaas*.

Da capo (It. muz. *van het begin af, nog eens, van voren af aan*), bw.; zie **D.C.**

Dactylitheek (*museum van kostbare sternen: cameeën, gemmen, enz.*), v. — *theken*.

Dactylisch, bn.: — *e verzen*; zie *Dactylus*.

Dactylogie (*vingerspraak, eig. vingerrekenkunst*), v. gmv.: de — *van blinden*.

Dactyloscopie, v.; zie *Vingerafdruk*.

Dactylus (*metrek, eig. vinger: driedeelge versmaat met de betoonde lettergreep vooraan b.v. in het woord: vaderen*), m. dactylen: de — *is een trippelmaat, zie ald., voorbeeld: Toon ons uw | luister o | zilveren | maan!*

Dadél (*dadelpalm, tropische boom, 10—20 M. hoog*), m. —s, (*vrucht*), v. —s; — **bosch** (*O.-k. bosch van dadelpalmen*), o. — *boschen*.

Dadelijk (*werkelijk*), bn.: *in die steden is nog geen — e nood; — e liefde*, die zich door daden toont; — *e zonde*, die men nl. zelf begaat, in tegenst. van *Erfzonde*; — *e hulp*, onmiddellijk; bw.: *gij moet — komen, terstond*.

Dadelijkheden (*handtastelijkheden, slagen*), v. mv.: *van woorden kwam het tot —*.

Dadellolie (*olie, uit dadels oeperst*), v. gmv.;

— **palm**, m. — *palmen*, zie *Dadél*; — **pruin** (*boom in Z.-Europa en N.-Afrika*), m. —en; (*vrucht*), v. —en; — **wijn** (*palmwijn, bereid uit het sap van den dadelpalm-stam*), m. gmv.

Dad'er (*bedrijver*), m. —s: de — *is onbekend*; ook: *ligt, eig. is, op 't kerkhof, is veilig, (asyl)*.

Dad'ing (*vergelijk, schriftelijke overeenkomst*), v. —en; zie *Transactie*.

Dad'alus, myth. oudste der Gr. bouwmeesters, bouwer v. h. labyrint op Creta, m.: — *zelf*, door Minos in het labyrint opgesloten, ontvluchtte met zijn zoon *Icarus* op met was bevestigde vleugels; hij kwam behouden op Sicilië aan; zie echter *Icarus*. (ae = ee).

Daemon (*eig. een gepersonifieerde natuurkracht, geest*), m. daemo'nen: *er waren goede en booze —en*; later, booze geest: *duivel*; zie *Demon*. (ae = ee).

Daemonisch, bn.; z. *Demonisch*. (ae = ee).

Daffodil (*affodil*), v. daffodillen.

Dag 1. (*daglicht, lichtglans*), m. dagen: de — *breckt aan, helder of klaar als de —, het wordt —, vóór — en dauw, aan den — komen*;

2. (*tijdsverloop tusschen zonsop- en ondergang*), m. dagen: *de langste — op 21 Juni, de kortste — op 22 Dec.*; den — *doorbrenge*

met lezen, met wandelen, enz.; 3. (*toestand van het weer onder den invloed van het zonnlicht*): een heerlijke —; 4. (*tijdruimte van 24 uur, etmaal*), m. dagen: *over een — of wat, een jaar is 365 dagen, de volgende —*;

5. in fig. toepassing: *een gat in den — slapen*, zeer laat te bed blijven; *aan den — komen, ontdekt worden; aan den*

- **bren**gen, aan het licht brengen, uitbrengen, bekend maken; op zijn — en komen, oud woord; n; de jongste —, de laatste —, de — des oordeels, Bijbel, de allerlaatste dag van het bestaan onzer aarde; jaar en —, of eeuw en —, zeer lange tijd; zijn — en verkorten, levensdagen; spreekw. Rome is niet op ééneen — gebouwd, belangrijke zaken eischen veel tijd, zie Rome, Zondag, Maandag, enz. Kerstdag, Paasch—, Hemelvaarts—, Pinkster—, alsmede: Betaal—, Feest—, Onthoudings—, Ontvang—, Rijks—, Rust—, Vacantie—, Werk—, Ziddag, enz. 6. een muur 5 M. in den —, boven den grond; een mijn in den —, niet in maar aan den grond, ook Groef; dat raam is 2 M. in den —, er is een ruimte van 2 M. tusschen de kozijnen.
- Dagblad** (krant, die alle dagen verschijnt), o. — bladen, z. Maandschriften Weekblad;
- **boek** (boek v. dagel. ervaringen), o. — en;
- **boek** (koopmansboek, wettelijk voorgeschreven, voor dagel. notitiën), o. — boeken;
- **boog** (cosm. deel v. d. parallelcirkel v. e. hemellichaam, dat boven den horizon eener plaats ligt), m. — bogen, zie Nachtboog;
- **broer** (hansworst van speculaas), m. — s;
- **dief** (luerende werkmán), m. — dieven;
- **dienst**, m. gmv., verg. Nachtdienst.
- Dagdieven** (den dagdief spelen), hij dagdiefde, heeft gedagdiefd; — **dieverij**, v. — en.
- Dagelijks** (elken dag), bw.: wij werken —.
- Dagelijksch** (v. elken dag), bn.: het — brood, een — beursoverzicht, de — e omwenteling der aarde, — e bezigheden.
- Dagelijksche zonde** (R.-K. overtreding van Gods wet of geboden in kleinere zaken), v. — n; zie: Zonde en Doodzonde.
- Dagelijksch bestuur** (het college van burgemeester en wethouders in een gemeente), o., het — heeft de uitvoerende macht.
- Dagen** (een dag vaststellen; voor het gerecht roepen, dagvaardén), ik heb gedaagd; **da'ger** (eischer in een proces), m. — s.
- Dag-en-nacht-evening** (gelijkheid van dag en nacht), v. — en, zie Aequinoctium: de — valt op 21 Maart en 2^d Sept.
- Dageraad** (begin v. d. ochtend), m.; fig. de — des levens, de prille kindsheid; de — van het jongelingsleven (Potg.); de — der vrijheid.
- Dagge, dag** (korte degen, ponjaard), v. da:gen; — is verouderd, (nog in den Lœuw van Vlaanderen).
- Dagjesmensch** (kleinachtend voor iem., wiens middelen hem niet veroorloven langer dan een dag in een of ander uitspanningsoord te vertoeven), m. — en: op dien Zondag was het aan het strand vol — en.
- Dagkaart** (spoorkaart) v. voor één dag geldig), v. — en; — **licht** (zonnelicht), o. gmv.; fig. het kan 't — niet zien, het is slecht, moet geheim blijven; — **loon** (het loon per dag), o. — loonen; — **looner** (losse arbeider, die per dag betaald wordt), m. — s; — **mat** (een stuk land ter grootte van ± 1 $\frac{1}{2}$ HA; zooveel land als door één man op één dag kan gemaaid worden), v.; ook: Dagmaat, Deimt, gew.; — **meisje** (dienstmeisje voor overdag), o. — s.
- Da'gon**, afgod der Philistijnen: — werd voorgesteld als half visch, half mensch.
- Dagorde** (lijst der in een vergadering te behandelende onderwerpen, agenda), v. gmv.; — **order** (mil. bekendmaking, mededeeling), v. — orders;
- **register** (dagboek, journal op het schip of in den winkel), o. — registers.
- Dagroofvogel** (roofvogel, die overdag zijn prooi zoekt), m. — vogels: haviken, valken zijn — roofvogels, verg. Nachtroofvogel;
- **school** (school die 's morgens en 's middags gehouden wordt), v. — scholen; verg. Avondschool; — **slaper** (volksnaam voor geitenmelker, schapenmelker, nachtzwaluw), m. — slapers; — **taak** (het werk voor één, voor iederen dag), v. gmv.: zijn — volbrengen; — **teekenen** (dateeren; dag en jaar plaatsen), ik heb gedagteekend: een brief —, een akte —; dat gebouw — teekent uit de 16e eeuw; — **teekening** (datum), v. — en;
- **toorts** (dicht. de zon), v. gmv.
- Daguerreotypie** (lichtbeeld of duurzame lichtdruk op een verzilverde plaat, naar de uitvinding v. Daguerre, in 1838), v. — n. vero.
- Dag'tuil** (dierk. uit, die overdag voedsel zoekt), m. — en: de sneeuwuil, de steenuil zijn — en; verg. Nachtuil.
- Dagvaardén** (rechtst. indagen, op een bepaalden dag voor het gerecht dagen), ik dagvaardde, ik heb gedagvaard; — **ing** (gerechtelijke indaging), v. — en.
- Dagvaart** (eig. reis van een dag, ook bijeenkomst op een bepaalden dag; vergadering der Staten), v. — en: ter — komen, — houden. vero.
- Dagvlieg** (eendagsvlieg, haft), v. — vliegen.
- Dagvlinder** (kapel, die bij dag rondfladdert), m. — vlinders; verg. Nachtvliender.
- Dagvorstin** (dicht. de zon), v. gmv.
- Dagwerk** (dagelijksch werk), o.: dat is mijn —, dagtaak; ook werk van den helen dag.
- Dahlia** (plantk. samengesteldbloemige plant met vleezigen knofoortel en bloemen van allerlei kleur), v. — s, de plant heet naar den Zweedschen plantkundige A. Dahl, die ze in 1789 uit Mexico naar Spanje bracht.
- Dai'mlo's** (Japansche edelen), m. mv.
- Dajakker** (inboorting van Bor'neo, kopensneller), m. — s, ook, Dajak, m. — s; — **jaksch** (de taal der Dajakkers), o. gmv.
- Dak** (bedekking van een gebouw), o. daken: een huis onder — brengen; onder één dak wonen, in hetzelfde huis; zegsw. iemand iets op zijn — schuiven, hem een of anderen lastpost bezorgen en er zich zelf voor vrijwaren; onder — zijn, in huis zijn, veilig tegen regen, wind of onweer geborgen zijn; iets van de — en verkondigen of prediken, met luid gerucht alom bekendmaken, Matth. 10:27; iets gaat van een leien — je, gemakkelijk, vlug als iets, dat van een leidak afrolt; een huis met een zilveren —, er ligt een hypotheek op.
- Dakbalk** (hanebalk), m. — en; — **haas** (scherts. kat), m. — hazen; — **licht** (lichtopening in een dak), o. — en; — **look** (plantk. op de daken groeiend look, huistlook), o. gmv.
- Dakloos** (geen dak of onderkomen hebbende), bn.; als zn.: dak'looze (persoon zonder een onderdak), m. en v. — n.
- Dak'pan** (pan tot dekking van het dak), v. — pannen: roode, blauwe — pannen.
- Dak'pansgewijze**, — **gewijs**, — **wijs** (liggende op de manier der dakpannen), bw.: de schubben van visschen, slangen en vinders liggen —.
- Dak'ruijer** (klokkeurentje van hout, dat bij R.-K. kerken boven de dakvorst oprijst), m. — ruiters, zie Juffertje; — **venster** (dakraam, meestal uitgebouwd), o. — s.

Dal (laagte tusschen bergen, laagvlakte), o. dalen: een komvormig -; over berg en -, naar of van alle kanten; zegsw. bergen en dalen ontmoeten elkander niet, maar menschen wel, uitroep van verwondering bij het terugzien van oude kennissen; zie Vallei.

Dal-lai-La-ma (eig. de Grootte Lama: Hoogepriester van Boedha en tevens wereldlijke vorst van Thibet), m. -'s, zie Lama.

Dal-lam (O.-I.), m. -s, zie Dalem.

Dal-lang (Java, recitator bij de vertooning van de wajang), m. -s; zie Wajang.

Dal-lem (O.-I. woning v. e. regent), m. -s.

Dal-len (geleidelijk omlaaggaan), de ballon daalde, is gedaald; -ing (het dalen), v., fig. daling van prijzen.

Dalgronden (gronden, na het afgraven van hoogveen overgebleven), m. mv.

Dal'kruid (letieachtige plant), o. gmv.: het salomonszegeltje en het letietje van dalen behooren tot het -.

Dal-les (Barg. geldeloosheid, armoede): in - zitten, geen geld meer hebben; het was er je reinste -.

Dalmatiek' (R.-K. het liturgisch opperkleed van diaken en subdiaken bij het assistereen in de Mis), v. -en.

Dal seg'no (muz. van het teeken af te herhalen), o.; zie D. S.; lees: sen'jo.

Daltonis'me (ooggebrek: kleurenblindheid), o.

Daltonist' (persoon, die aan daltonisme lijdt), m. -en.

Dam (dijkje, hoogte van aarde; waterkeering), m. dammen: een - leggen; fig. een - tegen iets opwerpen, den voortgang er van stuiten; zie: Streck-, Stuwdam.

Dam (smalle toegang tot een stuk wei- of bouwland), m. dammen: een - is meest afgesloten met een hek; zegsw. het hek is v. d. -, niets belet het uit- en ingaan, fig. het toezicht ontbrekt; spreekw. Als één schaap over den - is, volgen er spoedig meer, wanneer eerst maar één voorgaat, dan volgen er meer.

Dam (Fr. dame; dubbele damschiif), v. dammen: een - halen, een - slaan.

Dam-mar, v. en o.; zie het betere Dammar.

Damasceeren (metalen, inz. degens en sabels met gevlamde figuren versieren, met goud of zilver inleggen): deze kunst heet naar de stad Damascus in Syrië en werd door de kruisvaarders naar 't W. overgebracht.

Damasce'ner (gevlamd, geaderd; van uitmuntend staal), bn.: een - kling; ook, een - pruim, een soort van vroege pruim.

Damasijnsch' schrift (catacomben-schrift in kapitale letters), o. gmv.: het - is uit den tijd van paus Damasus, 364-384.

Damast' (zijden weefsel met kleuren en figuren, thans ook van linnen, oorspronkelijk uit Damascus), o. (soorten), -en.

Damas ten (van damast), bn.: een - tafelkleed, - gordijnen, een - kamizool.

Dam bord (geruit bord, waarop het damspel gespeeld wordt), o. -borden.

Dame (Fr. voorheen titel van adellijke vrouwen, thans vrouw van eenigen rang), v. -s: -d'honneur, hofdame, -de compagnie, gezelschapsjuffer; Parijs: -de la halle, vischvrouw, negotievrouw der hal; -tje, o. -s.

Dame Jean'ne (Fr. groote flesch in matwerk), v. dames-jeannes.

Damescoupe (coupe i. e. spoorwagen, voor dames), m. -coupe's; -fiets (rijwiel inge-

richt voor dames), v. -en; -zadel (paarde- of fietszadel voor dames), o. en m. -s.

Dam'hert (roodbruin hert, met sierlijk gewei), o. -herten: het - is in Europa inheemsch.

Damiatjes (klokjes in Haarlem, geschonken aan de groote kerk, ter herinnering aan den tocht naar Damiate, 1217), o. mv.

Dam'mar, dam'mara (een harssoort uit den dammaraboom, in O.-I. en Australië), v. en o.: de - is hard en doorschijnend geel of wit.

Dam'mara (O.-I. kegeldragende woudboom, soms 50 M., vooral op de Motukken), v. -s; -hars, v. en o. gmv.; -verniss, o. gmv.: het -verniss, uit de -hars bereid, dient tot dekking van olieverf-schilderijen.

Dam'men (damspelen), ik heb gedamd, een partij -, een wedstrijd in het -.

Damua'tie (verdoeming), v. -s, -tiën. (t = s).

Damocles, gunsteling van den tiran van Syracuse nl. van Dionysius I, ± 360 v. C.: deze liet hem een dag koning zijn, doch deed een zwaard aan een paardenhaar boven zijn hoofd hangen; zegsw. het zwaard van -, een altoos dreigend gevaar te midden van geluk.

Damp (wasem, rook, nevel), m. -en: de - van kokend water, de - van kruit.

Dam'pen (uitwasemen; tabak of sigaren rooken), hij of het heeft gedampt: het paard dampte; wat zitten ze daar te -!

Dam'plig (nevelig, beneveld), bn.: -er, -st: in het - verschieft; het is - weer.

Dampkring (luchtomhulsel der aarde, luchtruim), m. gmv.: het onweer zuivert den -, zie Atmosfeer; -kringslucht (de lucht, waaruit de dampkring bestaat), v. gmv.

Dam'schiif (steen v. h. dambord), v. -ven.

Dan (op dien tijd), bw.: zult gij er - zijn?

Dan, vgw.: Jan is kleiner - Piet; er was niemand - uw broeder, behalve; de dokter werd geroepen, - het was te laat, maar.

Dan'aërs (eig. bewoners der stad Argos nl. Argiven, ook: naam van al de Grieken vóór Troje), m. mv.; zie Danaïden.

Danaï'den, myth. de 50 dochters van Danaüs, koning van Argos: 49 van dezen doorstaken in den bruiloftsnacht, op bevel van haar vader, hun echtgenooten en werden door Minos veroordeeld om in den Tartarus ten eeuwigen dage een bodemloos vat met water te vullen; fig. het vat der - vullen, d. i. een nutteloozen nooit eindigenden arbeid verrichten; fig. zijn geheugen is slecht, zijn hoofd lijkt wel een vat der -.

Dan'dang (Mal. pot, om rijst in te koken), v. -s.

Dandin' (Fr. ongezete bloed, zotskap), m. -s.

Dandineeren (den dandy uithangen).

Dan'dy (Eng. satejonker, fat, modegek), m. -'s: de - in zijn frak (Klikspaan).

Dan'ebrog (eig. Denenvaan: de Deensche vlag), v.; -sorde (Deensche ridderorde, in 1219 ingesteld door koning Waldemar II en in 1671 vernieuwd), v. gmv.

Dan'ig (zeer groot, erg, flink), bn. en bw.: ik heb een - en honger; hij heeft zich - bezeerd; ik heb hem - de waarheid gezegd.

Dank (betuiging van erkentelijkheid), m. gmv.: iemand - weten (en niet wijten), d. i. in dank iemand als zijn weldoener erkennen; tegen wil en -, (eig. dank): tegen zin en meening; -baar (gevoelig voor genoten weldaden), bn.; -der, -st: de hond is -; met een - hart; zegsw. we zijn -, maar niet voldaan, wij stellen het ontvangene op

prijs, maar wenschen meer; **-betoon** (het toonen van dank), o. gmv.; **-betuiging** (de woorden, waarmee men zijn dank betuigt), v. -en; **-dag** (Prot. dag, om God te danken, te vieren als den Zondag), m. -dagen: het was heden - voor 't gewas; verg. Biddag.

Danken (dank betuigen), ik heb gedankt: voor iets -, iemand -; iemand iets -, het hem verschuldigd zijn; ir. dat heb ik hem te -, wijten; ik dank u wel; laat ons God -; neen, daar dank ik voor, ik wil dat niet doen.

Dankpsalmen (onder de psalmen Davids die, waarin hij dank betuigt aan God), m. mv. zie ook Boetpsalmen; **-zeggen** (dank betuigen), ik zeide of zei dank, ik heb dankgezegd: iem. -, God - voor zijn zegeningen; **-zegging**, v. -en: een gebed van -.

Dans (het dansen), m. (soorten), m. -en, ook de muziek; zie: Galop, Gavotte, Mazurka, Menuet, Polka, Quadrille, Wals, enz., zie ook: Rondedans, Doodendans, Macabredans en Sint-Vitusdans.

Dansant (Fr. eig. dansend; waarbij gedanst wordt), bn. en bw.

Dansen, ik heb gedanst: een wals, een polka -, al dansende uitvoeren; fig. het - der muggen; zegsw. naar iemands pijpen -, aan diens grillen moeten voldoen; zie Pijpen.

Danser (iedere man, die danst), m. -s; vr. danseres', -sen.

Dansuse (danseres b.v. op het tooneel), v. -s.

Danshuis (huis met dansvloer voor het mindere publiek), o. -huizen.

Dant (Vlaamsch. jonge, loszinnige en minnetje vrouw), v. -en: -en en kwanten.

Dante Alighieri, dichter der Divina Commedia, 1265-1321: - werd geboren te Florence en stierf in ballingschap te Ravenna.

Daphne, myth. dochter van den riviergod Peneus, die, door Apollo vervolgd, door de goden in een laurier veranderd werd. (ph = f).

Dapper (moedig, kloekmoedig, stoutmoedig), bn. en bw.; -der, -st: een - soldaat, klein maar -; zich - weren, - meevechten.

Dar (mannetjesbij), m. darren.

Dardanelen (aandr. d. i. Kasteelen), v. mv.: de straat der - of de Hellespont.

Darm (buisvormig ingewand), m. darmen: de dunne -, de twaalfvingerige -, de blinde -, de kartel-, de endel -; -pje, o. -s.

Dartel (geneigd tot spelen, levendig, vroolijk), bn. en bw.; -er, -st: een - lam, de -e jeugd, een - spel; **-heid** (het dartel-zijn, dartele daad), v. gmv.

Dartelen (huppelen, stoeien), zij hebben gedarteld: de kinderen - op de speelplaats, het vee dartelt in de wei; de vlinders - in den tuin, rondfladderen; fig. door het leven -, het leven is dan een lentefeest.

Darwinisme, -nis'mus (leer van Darwin beroemd Eng. natuurvorsch. 1809-'82, over het ontstaan der plant- en diersoorten), o. gmv., zie Evolutieleer; **-winist** (aanhanger v. h. Darwinisme), m. -en.

Das (dierk. roofdier, tot de marterachtigen behoorende), m. dassen: de - bewoont Midden- en Zuid-Europa en leeft in holen.

Das (halsdoek), v. dassen: een - omdoen.

Das'hond (dierk. kortpootige hond voor de dassenjacht), m. -honden; ook Taks.

Das'sealhaar (haar v. e. das), o.: een kwast v. -haar, om te houtkleuren; **-hol**, o. -en;

-huld (vel van een das), v. -en; **-jacht**, v. -en; **-net** (net tot het vangen van dassen), o. -netten; **-val** (vangknip v. e. das), v. -vallen.

Das'sevel (vel of huid v. e. das), o. -vellen.

Das'speld (speld met fraaien kop, in den dasknoop te dragen), v. -spelden.

Dasymeter (werktuig tot het meten van de dichtheid der lucht, in 1650 uitgevonden en in 1780 verbeterd), m. -meters. (sy = zie).

Dat, vnv.: dat huis; het boek, dat daar ligt; ook vgw.: ik hoop, dat gij komt; zie Datje, Ditje.

Dateeren (dagteekenen): een brief, een akte, een geschrift -; dat gebruik dateert van jaren her, is jaren geleden ingesteld, begonnen.

Datgene, vnv.: -, wat waar is, is eenvoudig, d. i. dat wat.

Datief, da'tivus (eig. gever: spraak. derde naamval), m. -tieven; zie Dat.

Datje (iets, eenige zaak), o. -s: hij sprak over ditjes en -s, nl. over koetjes en kalfjes.

Da'to (heden, den gezegden dag), bw.: de -, van den zooveelsten dag der maand; zes dagen nae -; a -, op den angegebenen dag.

Da'tum (dagteekening), m. -s en data: - verspringing, bij ons te middernacht, bij de Israëlieten bij zonsondergang.

Daumont ('à la): Fr. met 4 paarden, 2 aan 2, 2 postiljons en een voorrijder; lees: doo-mon'.

Dauphin, dauphijn' (Fr. v. 1349 tot 1830, titel v. d. kroonprins van Frankrijk), m. -s.

Dauphine (gemalin van den dauphin), v. -s.

Dauw (vochtigheid in de lucht, die zich bij avond en nacht in druppels afzet op allerlei voorwerpen), m. gmv.; zegsw. hij is op vóór dag en -, d. i. zeer vroeg.

Dauwel (trage, zorgeloze vrouw), v. -s.

Dauwelen (talmen, vadsig of droomerig zijn), ik heb gedauwd; **-aar**, m. -s.

Dauwen (het zich vormen van dauw), het heeft gedauwd.

Dauw'treden, -trappen (op den 2en Pinksterdag in den vroegen morgen buiten de stad vrijheid en blijheid vieren).

Dauw'worm (hoofd- en vooral aangezichtswitslag bij zeer jonge kinderen), m. gmv.

Da'veren (trillen, beven, ook dreunen, schudden), het heeft gedaverd; **-ing** (schudding), v.

Davian (veiligheidslamp v. mijnwerkers), v. -anen: de - is uitgevonden door Davy (1815).

Da'vid, Bijb., eig. de geliefde: klein van gestalte naast reus Goliath, dien hij doodde; herdersknaap, later koning van het Joodsche volk: ± 1000 v. C.; de psalmen Davids.

Da'vits (van boven gebogen, draaibare ijzeren stangen, waaraan op zeeschepen de reddingsboorten of sloepen worden opgehangen), m. mv.

Débâ'ele (Fr. het losgaan en kruien van een bevroren rivier), v.; ook: ondergang, instorting v. e. rijk; val van een huis, verg. K r a c h.

Deballoteeren (door stemming oorspronkelijk met zwarte of witte balletjes iem. den toegang als lid eener sociëteit ontzeggen); zie Balloteeren.

Debarcadè're (Fr. plaats van uitscheping, landingsplaats, steiger), m. -s; soms voor: los- en laadplaats bij stations.

Debarqueeren (ontschepen, aan land zetten).

Debat (beraadslaging; bespreking van het voor en tegen eener stelling; redetwist, woordenwisseling, het verdedigen of bestrijden van een stelling), o. -ten; zie Discussie.

Debater (Eng. persoon, die een debat voert), m. -s: een - is een persoon, die slag heeft van

- debatteeren**; hij is een handig —, een meester in de kunst een debat te voeren; ook: **Debatter**.
- Debatingclub** (Eng. club van debatters, personen, die zich oefenen in het debatteeren, disputeergeselschap), v. —clubs.
- Debatteeren** (redetwisten over, het voor en tegen bespreken), ook **Disputeeren**.
- Debater**, m. —s; hetzelfde als **Debater**.
- Debet** (hij is schuldig), en **Debent** (zij zijn schuldig), lees: **dee'** —; —**zijde** (handel, de linkerzij van een koopmansboek of van een rekening-courant), v. —zijden; verg. **Creditzijde**.
- Debiet** (afzet, verkoop, omzet van waren), o.
- Debitant** (verkooper, meestal in 't klein; iem., die voor den collecteur loterijbriefjes verkoopt), m. —en. (e = ee).
- Debiteeren** (slijten, verkoopen, aan den man brengen; op de debetzijde boeken): fig. leugens —, d. i. opdisschen; nieuwtjes —, uitkramen.
- Debiteur** (schuldenaar), m. —s, —en; zie **Crediteur**; —**triee**, v. —s.
- Débonché** (Fr. uitweg, uitgang; fig. afzet, markt, afzetgebied), o. —'s. (ou = oe).
- Debut** (begin, eerste optreden van een tooneelspeler of zanger), o.; meestal **Debuut**.
- Debutant** (voor het eerst optredend zanger, musicus of acteur), m. —en; vr. —e.
- Debutteeren** (voor het eerst optreden als zanger, musicus of tooneelspeler).
- Debuut**, o.; zie **Debut**.
- De'ca** (in samenst. tien, tienmaal), bw.; zie: **Decagram**, **Decaliter**, **Decameter**.
- Decade** 1. (tiental, ook tiende dag), v. —n, —s; 2. (week van tien dagen in den Republikeinschen kalender, zie ald.), v. —s; 3. (bij de oude Grieken $\frac{1}{3}$ maand of een tijdperk van tien dagen), v. —n: de oude Grieken verdeelden de maanden in 3 decaden.
- Decadent** (in verval), bn.: een — volk.
- Decadent** (iem., inz. een kunstenaar, die de kenmerken van een verval tijd sterk vertoont; iem., die zeer versjnd, overbeschaafd is, maar innerlijke kracht mist), m. —en.
- Decaden tie** (achteruitgang, geleidelijk verval b.v. van de letterkunde), v. gmv. (t = s).
- Decagram** (10 Ned. wichtjes = 1 Ned. lood), o. —grammen; —**liter** (10 Ned. kop = 1 schepel; ook 10 Ned. kan), m. —liters.
- Decalogus** (Bijb. de tien geboden Gods, door Jehova op den berg Sinai aan Mozes gegeven), m. gmv.; ook **Decaloog**.
- Decamerone** (eig. tijd van tien dagen: honderd keurige, maar ver van kiesche verhalen en novellen van Boccaccio, geschreven ± 1350).
- Decameter** (10 Ned. meter = 1 Ned. roede), m. —meters.
- Decanaat** (R.-K. gebied v. e. deken), o. —naten.
- Decanus** (tienman, zie deken), m. —sen.
- Decapolis** (Bijb. het land der tien steden), o.: — was een landstreek ten O. v. h. meer van Galilea.
- Decastere** (10 Ned. kub. meter) v. —n of —s.
- Decem'ber** (eig. de 10e maand, daar bij de Rom. het jaar op 1 Maart begon, Wintermaand, thans de 12e maand), m.
- Decembris'ten** (gesch. naam voor de helpers bij den staatsreep van Nap. III, 2 Dec. 1851).
- Decem'vir** (tienman), m. —s, decem'viri.
- Decemviraat** (tienmanschap, regeering der tienmannen in Rome, ± 450 v. C.), o. gmv.
- Decennium** (tijdperk v. tien jaren), o. decennien, decennia.
- Decent** (eerbaar, welvoeglijk, zedig, betamelijk, fatsoenlijk), bn.
- Decentralisatie**, v. gmv.; het tegengest. van Centralisatie; —**liseen**, tegenst. van Centraliseeren.
- Deceptie** (teleurstelling, ontgoocheling, misleiding), v. —ties, —tiën. (t = s).
- Decharge** (Fr. ontlasting, ontheffing, kwijting), v.; rechtst.: getuige à —, in het voordeel v. d. beschuldigde; zie **Charge**.
- Dechargeeren** (Fr. ontheffen, ontlasten; óf v. een schuld óf v. een plicht ontslaan).
- De'el** (in samenst. tiende, tiendedeel), bw.; zie: —gram, —liter, enz.
- Deeideeren** (beslissen, een beslissing nemen, besluiten, uitspraak doen, beslechten).
- De'elgram** ($\frac{1}{10}$ Ned. wichtje = 1 Ned. korrel), o. —grammen; —**liter** ($\frac{1}{10}$ Ned. kan of kop = 0,1 L. = 1 Ned. maatje), m. —liters.
- Decimaal** (tiendeelig), bn.: de decimale breuken, die, waarvan de noemer 10 of een macht van 10 is; het decimale stelsel van maten en gewichten, het 10-deelig stelsel, in zijn veelvouden en onderdeelen; —**teeken** (punt of komma, teeken dat in een 10-deelige breuk de geheele v. d. tiende deelen, enz. afscheidt), o. —s.
- Decimeeren** (bij mouterij, elken tienden man met den dood straffen: krijgsstraf na loting bij de Romeinen en andere oude volken; fig. in grooten getale v. oden, ontvolken).
- Decimeter** (0,1 M. = 1 palm), m. —meters.
- De'cimo** (ten tiende), bw.
- Dee'sle** (besluit, beslissing, rechterlijke uitspraak), v. —siën, —sies: een — nemen.
- Decisief** (beslissend), bn. en bw.; —ieve.
- De'cistere** ($\frac{1}{10}$ kub. M. = 100 kub. dM.), v. —n of —s.
- Declaman'do** (It. muz. sprekenderwijze en vol uitdrukking voor te dragen), bw.
- Declamatie** (voordracht, pronkende voordracht), v. —s, —tiën. (t = s).
- Declama'tor** (eig. uitgalmer: kunstmatig spreker, voordrager), m. —s, —to'ren.
- Declamatri'ce** (vrouw. declamator), v. —s.
- Declameeren** (voordragen, vooral van verzen, naar de regelen der goede uitspraak en met gebaren; ir. opsnijden).
- Declarant** (hij, die declareert), m. —en.
- Declaratie** (ongave of nota van onkosten aangifte van goederen aan tolkantoren, enz., rekening voor staat of gemeente), v. —tiën, —s.
- Declareeren** (verklaren, openbaren, aangeven van goederen; doen weten, bekendmaken).
- Declassé** (verloopen sujet), m. —'s; vr. —**ée**.
- Declinatie** (afwijking v. d. magneetnaald, bij ons 14° naar het Westen), v. —s, —tiën.
- Declinatie** (spraak. verbuiging der naamwoorden), v. —s, —tiën. (t = s).
- Declinatorium**, o. —s, —ria; zie **Inclinatorium**.
- Declineeren** (afwijken v. d. magneetnaald; spraakk. verbuigen).
- Decor** (Fr. kamer-, tooneelversiering), o. —s.
- Decorateur** (eig. sierkunstenaar: decoratieschilder), m. —s.
- Decoratie** (versiering, tooneelschilderwerk, ook, eere teeken), v. —tiën, —ties; —**schilder** (tooneel- en sierschilder), m. —schilders.
- Decoratief** (versierend), bn.: —tieve kunst: schildering in vlakken stijl, zonder perspectief; als zn. (versiersel; wat dient tot sierraad, b.v. in de bouwkunst, bij schilderwerk), o. —tieven.
- Decoratief** (toop. versiering), o. gmv'

Decoreeren (opsieren, optooin; met een ridderkruis of ander eereteeken begiftigen).
Decorum (het welvoegtijke, betamelijke, passende, alwat wèl staat), o.: het - bewaren, het fatsoen ophouden; het - in acht nemen.
Decreet' (besluit, verordening van overheidswege), o. -creten; zie Edict.
Decrescendo (It. muz. in kracht afnemend), bw.; als zn. o. -s; verg. Crescendo.
Decretalen (verzameling van oudere pauselijke beslissingen en besluiten), v. mv.
Decreteeren (verordenen, vaststellen, in den vorm van een decreet uitvaardigen, hoog en beslist zich uitdrukken).
De dato, Lat. van den dag der uitvaardiging d. i. van dien van het schrijven af; zie Dato.
Dedica'tie (Rom. geschied. plechtige toewijding van een openbaar gebouw aan eenige godheid; thans aan God), v. -s. (t = s).
Deduceeren (een deductie maken).
Deductie (afleiding van het bijzondere uit het algemeene; afgeleide waarheid, gevolgtrekking), v. -tiën, -s. (t = s).
Deductief (afleidend), bn. en bw.: de - tieve methode, van het algemeene tot het bijzondere besluitend, de wiskunde is een deductieve wetenschap; verg. Inductief.
Deeg (gekneet mengsel van een vloeistof met een vaste zelfstandigheid, inz. meel met een vloeistof), o. doegen: - kneden, - braken, zie ald., - opmaken, - afwegen; zegsw. ze zijn allen van één -, d. i. van één maaksel, van dezelfde soort.
Deeg (nut, voordeel, goede gevolgen, v. gmv.: ergens - van hebben, dit drankje zal u - doen).
Deel (gedeelte van iets), o. deelen: ieder zal zijn - van de winst hebben, de som der - en vormt het geheel; ten deele, voor een deel; zie ook: Eendeels, Anderdeels.
Deel (boekdeel, band), o. deelen: een werk in 15 -en, een roman in drie -en.
Deel (plank in allerlei breedte), v. delen.
Deel (dorschvloer), v. delen.
Deelacht'ig (deel hebbende aan of in), bn.: om Gods genade - te worden.
Deelbaar (rekenk. bevattende factoren), bn. 24 is een - getal; eenige getallen kunnen onderling - zijn, als ze nl. alle eenzelfde deeler hebben, b.v. 3, 6, 9, 12, enz.
Deelbaarheid 1. (nat. eigenschap 'der lichamen), v.: kleurstof, reukwerk bewijst de -; 2. (rekenk. ontbindbaarheid in factoren), b.v. 60 = 5 X 3 X 4.
Deelen (splitsen in stukken of deelen), ik heb gedeeld; - er (persoon), m. -s; - ing, v. -en.
Deeler (rekenk. getal, waardoor men deelt), m. deelaars; ook, iem. die iets verdeelt.
Deelgenoot (deelhebber), m. -en; vr. ook - e.
Deelhebben (ergens bij betrokken zijn), ik heb deel, ik heb deelgehad, w. i. g.; - hebbert (ieder, die deel heeft in een zaak, aandeelhouder, deelgenoot), m. -hebbers.
Deeling (het deelen; rekenk. bewerking van het deelen van een getal door een ander), v. -en; er is een verdeelings- en een verhoudings-, zie ald.; deeltinkje, o. -s; -som, v. -sommen.
Deelnemen (medewerken aan iets, fig. deelen in), ik nam deel, heb deelgenomen: - nemend (medelijdend), bn.; -er, -st: een - woord, een - e blik.
Deels, bw.: deze legering bestaat - uit goud, - uit zilver, ten deele.

Deel'tal (rekenk. te deelen getal), o. -tallen.
Deel'teeken (spraak. teeken, dienend om een letter van een vorige te scheiden), o. -s, b.v. Kanaän, Kain, Azië, Daniël, coöperatie.
Deel'woord (spraak. naamw. vorm van het werkw.), o. -woorden: er zijn onvolt. en volt. deelwoorden, b.v. vliegend, gevlogen, de eerste heeten ook tegenw., de tweede verleden deelw.; zie Participium.
Dee'moed (onderworpenheid, gevoel van afhankelijkheid, ootmoed), m. gmv.
Deemoed'ig (vol deemoed, onderdanig), bn.; -er, -st: e. - e houding, ootmoedig, onderdanig.
Deem'ster (Vl. donker, duister), bn.; - ing (schemering), v. gmv.
Deen (bewoner van Denemarken), m. Denen.
Deensch (van of als in Denemarken), bn.: - e bo'er, de - e kleederdracht.
Deer'lijk (jammerlijk, bedroevend), bn. en bw.; -er, -st: een - ongeluk, het ziet er - uit.
Deern, **deer'ne** (dienstmeisje), v. deernen.
Deer'nis (van deren: medelijden), v. gmv.: - met iem. hebben, mededooen, die ramp zal algemeen - verwekken, leedgevoel.
Deerniswaard'ig (het medelijden opwekkend), bn.; -er, -st, ook meer en meest: een - schouwspel, een - verhaal, ook - waard.
Deesem (verwant met dijen: deeg), m. gmv. brood zonder -; zie Ongeheveld.
Deesemen, ik deesemde, heb gedeesemd: het brood -, zuurdeeg in het deeg doen.
De fact'o (Lat. metterdaad, werkelijk), bw.
Defect (beschadigd, stuk), bn.: de pomp is -.
Defect' (gebrek, mankement), o. -en.
Defectief (gebrekkelig, onvolledig), bn. (c = k).
Defectivum (spraak. werkwoord, waaraan iets ontbreekt, inz. persoonsvormen, wijzen, tijden), o. -va, ook Defectief, o. -ven, b.v. zullen en de onpers. w.w. (c = k).
Defendeeren (afswenden, verdedigen): zich -.
Defensie (verdediging), v. -siën, -sies.
Defensief (verdedigend, verwerend), bn. en bw.: - sieve alliantie, verbond van wederzijdse verdediging; een - sieve oorlog; - optredend, niet aanvallend; zie Offensief.
Defensief (mil. verdediging nl. tegen het offensief des vijands), o. gmv.
Deferent'ie (eerbied; gehoorzaamheid uit consideratie, ontzag), v. -tiën, -ties. (t = s).
Deficit (tekort, nadeelig saldo), o. gmv.: er is een - in de kas, er is een kastekort. (e = ee).
Defilé' (holle weg, bergengte; mil. het defileren), o. -s. (de = dee).
Defileeren (voorbijtrekken, in gesloten gederen voorbijrukken). (de = dee).
Definieeren (nauwkeurig bepalen, duidelijk omschrijven of begrenzen).
Defini'tie (juiste bepaling, duidelijke omschrijving v. d. begripsinhoud), v. -tiën, -ties.
Definitief (voorgoed, afdoend), bn. en bw.: een - ve regeling, een - ve beslissing; iets - vaststellen; de tegenst. is tijdelijk.
Deflagra'tor (electro-galvanisch toestel voor het smelten van metalen), m. -s. (e = ee).
Deflex'ie (spraak. het te-loor-gaan v. buiging, omschrijving met voorzetsels), v. gmv.
Def'tig (voornaam, statig, waardig), bn. en bw.; -er, -st: een - e houding, - e manieren; - gekleed zijn; - heid (statigheid), v. gmv.
De'gel (boekdr. ijzeren of koperen plaat van een handpers), m. -s; - pers (typ. trap-of klappers), v.: de - bezigt men doorgaans voor klein werk.

- De'gelijk** (goed, geschikt), bn. en bw.; -er, -st; -heid (slinkheid, bekwaamheid), v.
- De'gen** (stoot- of schermwapen), m. -s: den - hanteeren, den - trekken, den - opsteken; zie: Houwdegen en Schermdegen.
- Degene** (de persoon; die), bep. aand. vrnw.
- Degeneratie** (verbastering, ontarding), v.
- Degenereren** (ontaarden, verbasteren).
- Degenstok** (stok met een degen er in), m. -stokken; -stoot (stoot m. e. degen), m. -en.
- Degout'** (Fr. afkeer, walging, tegenzin), m.
- Degoutant'** (Fr. walgetijk, misselijk), bn.
- Degradatie** (mil. verlaging of terugzetting in rang a's straf), v. -tiën, -s. (e = ee).
- Degradeeren** (verlagen in rang, iem. in rang terugzetten), (e = ee).
- Degres'sie** (vermindering, afneming), v. -s.
- Deguisseeren** (Fr. vermommen, maskeeren): een gedeguseerd bal. (gu = g).
- De gustibus non est disputandum** (Lat. Over den smaak (de smaken) valt niet te redetwisten).
- De'i gratia**, Lat. bij de gratie Gods; zie **D. G.**
- Deianira**, v. myth. gemalin van Hercules.
- Deimt**, v., gew., zie Dagmat.
- Deinen** (langzaam op en neer gaan, zwellen en dalen van water, inz. v. de zee), het heeft godeind; fig. het - der hoop; -ing, v. -en: er is hooge - na den storm.
- Deinzen** (achteruitwijken, zacht achterwaarts gaan, wijken), ik deinsde, heb gedeinsd, hij is gedeinsd: de vijand ging -; de -de gelederen; de golven - op de klippen; fig. - voor 't gevaar; het deinzend avondrood.
- Deïsme** (geloof of leer v. e. deïst, godsdiensstig-wijsgeerige levensbeschouwing ontstaan in Engeland in de 18de eeuw), o. gmv.
- Deïst'** (iem., die een God aanneemt wel als Schpper, maar niet als Behouder en Bestuurder der wereld), m. -en; zie Theïst.
- Dejeunen** (Fr. ontbijten).
- Dejeuner'** (Fr. ontbijt), o. -s; ook, servies tot een ontbijt; men schrijft ook: **Dejeuné**, o. -s; **dejeuneetje**, o. -s. (j = zj).
- De ju're** (Lat. van rechtswege), (j = j).
- Dek** (bedekking), o. dekken: een - voor koeien of paarden, deken; fig. zonder - of kleed, geheel beroofd; -bed (overbed, veeren of donzen bed als dek dienende), o. -bedden.
- Dek** (scheepst. verdek, schepsvloer), o. dekken: een schip met drie -ken, z. Driedekker; het tusschen-; het - schrobben.
- Dekblad** (bij een sigaar het omstluitende blad, meestal geurig), o. -blaren, -bladen.
- Dek'boog** (bouwk. de afsluiting van een boogdeur of een boogvenster), m. -bogen.
- De'ken** 1. (eig. tienman), m. -s; bij uitbreid. hoofd: de - van een gild, de - der advocaten; de - van een kapittel; z. Decaan, Decanus; 2. (R.-K. tusschenpersoon tusschen den bisschop en de lagere geestelijkheid), m. -s, zie Decanus: de - is belast met het toezicht over een onderdeel v. h. bisdom, zie Decanaat; ook, het hoofd der kardinalen.
- De'ken** (verwant met dekken: beddedek, dek-kleed), v. -s: een wollen -, een katoenen -, een gestikte -, een bedelaars-, bestaande uit veelkleurige lapjes; een reis -, een paarde -; zegsw. met iemand onder één - liggen, met hem booze plannen beramen en uitvoeren.
- Dekenaar'** (R.-K. kring van toezicht van een deken), o. -naten; meestal, Decanaat.
- Dek'ken** (den, van dek: bedekken, overdek-

ken), ik heb gedekt: een dak met stroo -, de tafel -; zich -, d. i. den hoed opzetten; handel: zekerheid geven voor betaling: een tekort -, in het ontbrekende geld voorzien; verzekering kan de schade bij brand -, goedmaken; de troepen -, beschermen, verborgen b.v. achter een heuvel, een heg, enz.

Dek'kleed (deken, b.v. v. e. paard), o. -en.

Dek'kleur (verf, welke elke onderliggende kleur geheel overdekt), v. -en; verg. Lazuurkleur.

Dek'knecht (knecht op een rivierschip), m. -s; -lading, v. of -last (goederen op het dek van rivierboot of -schip), m. -en.

Dek'mantel (fig. schijn, voorwendsel), m. -mantels: onder den - van godsvrucht; -riet (riet tot delking v. e. boerenhuis), o. gmv., zie ook Rietmat; -schaal (schotel met deksel), v. -schalen; -schild (vleugelschild, harde dekschaal), o. -schilden: de meikever heeft twee -schilden; -sel, o. deksels: een pot zonder -, zie ook Dek.

Dek'sel, te (uitroep van verbazing), tw.: te -, wat is dat? sapperloot; ook Dek'sels.

Dek'selsch, bn.: die -e vent, een - ding, hinderlijk, lastig, verdrietig, drommelsch.

Dek'steen (bouwk. steen tot afdekking van muren, borstweringen enz.), m. -en; -stroo (stroo op een boerenhuis), o. gmv.; -stuk (bouwk. waterbord, schoeiing), o. -stukken; -verf (grondverf), v. -verven; -wit (witgrijze dekverf), o. gmv.

Del (afleid. van dal: delting, vallei), v. dellen, gew.: over dal en -, (Vondel, Gijsbr.) vero.

Del (slons, slet), v. dellen: een - v. e. vrouw.

Delea'tur (Lat. op drukproeven voorgesteld door een β , d. i. delg uit, neem weg), o. -s.

Delegaat' (geant, volmachtigde), m. -gaten.

Delegatie (afgevaardigde commissie), v. -s.

Delegeeren (afvaardigen met een bijzondereren last), lees: delegeeren.

Delen'da Cartha'go, zie Carthago delenda.

Delf (sloot), v. delven; zie Delft.

Delfsch, bn.; zie Delftsch.

Delf'stof (niet levende of onbewerkte stof, anorganische materie), v. -stoffen: het rijk der -stoffen; zie Mineraal.

Delf'stoffen in Nederland: aardr. hoogveen en laagveen, z. ald.; Z.-Limburg, steenkolen; de St.-Pietersberg, bouwsteen; in het O. grint en keien, in beekbezinkingen het ijzer-oer; zee- en rivierklei voor steenbakkerijen.

Delf'stoffenrijk (de gezamenlijke delfstoffen, de onbewerkte natuur), o. gmv.

Delf'stofkunde (wetenschap: stelselmatige beschrijving der mineralen), v. gmv., zie Mineralogie.

Delft (sloot of gracht), v. -en: een - om een burg, om een abdij, b.v. te Middelburg.

Delftsch (uit of van Delft), bn.: -aardewerk; gesch. het - orakel, nl. Hugo de Groot.

Del'gen (vernietigen, vernielen), ik heb gedeld: schulden -, afbetalen, afdoen; zie Amortiseeren; -ing, v.: - van schuld.

De'li, afkorting van Delicieux', bn. en bw.

De'li (aardr. landschap op de O.-kust van Sumatra: tabaksteelt), o.

Deliberatie (beraadslaging, overlegging, overweging), v. -tiën, -s. (de = der).

Delibereeren (beraadslagen, overleggen).

Delicaat' (welsmakend, lekker; fig. kiesch, heusch, bescheiden; leer), bn. en bw.; -cater, -st.

Delicates'se (uitgezochte lekkernij; fig. heuschheid, fijnheid, kieschheid), v. gmv.

Deli'ce (lekkernij, iets heerlijk, genot), v. -s.

Delicieux (kostelijk, zeer aangenaam, lekker, heerlijk, deli), bn. en bw.; -cieuzer, -t.

Delict (strafbaar feit, vergrijp, privaatrechterlijk ongeoorloofde handeling, die met geldboete gestraft wordt), o. -en; ook *Delictum*. (de = dee).

Deli'la, v., Bijbel. vrouw van Simson: - was een Philistijnsche, zij wist, omgekocht door een groote som, Simson het geheim te ontlokken van zijn kracht, liet hem in zijn slaap de zeven haarvlechten afscheren, waarin zijn kracht school en leverde hem verraderlijk over aan de koningen van haar volk; fig. trouweloze, verraderlijke vrouw.

Delinea'vit (hij of zij heeft het geteekend), zie **Del.** (de = dee).

Delinquent (schuldige, overtreder, dader), m. -en: Wouter, de arme -, trad de kamer in. (Mult). (qu = kw.)

Del'ire, del'irium (waanzin, razernij, ijshoofdigheid), o.; *delirium tremens*, o., dronkemanswaanzin, razende krankzinnigheid.

Delireeren (in delirium spreken). (de = dee).

Del'ing (laagte, dal), v. -en; zie **Del.**

Del'os, o., aandr. kleinste eiland en middelpunt der Cycladen: - was een heilige en onschendbare grond. (de = dee).

Delo'yaal (Fr. oneerlijk, trouweloos), bn. en bw.: - ale concurrentie; - handelen (e = ee).

Del'phi, o., aandr. hoofdstad van het Grieksche landschap Phocis in Hellas, in de oudheid beroemd door 't orakel van Apollo. (ph = f).

Delphi'nen (handvatfels of ooren aan kanonnen), v. mv.

Del'phisch orakel (gesch. de godspraak te Delphi), o. gmv.; zie **Pythia**.

Del'ta (aandr. alluvium bij een riviermond, meestal in driehoekigen vorm), v. -s: de *Nijl* -, de *Rijn* -, de *Po* -.

De'luw (loodkleurig, vaal, bleek), bn., w. i. g.

Del'ven (graven, om- of uitspitten), ik dolf, heb gedolven: een graf -; fig. zijn eigen graf -, zich zelf in 't ongeluk storten; -er (spitter, graver), m. -s; -ing (het delven), v. gmv.

Demagogie (de kunst, om de volksmassa te leiden, ten einde het bewind in handen te krijgen), v. gmv. (g = g).

Demagogie (politieke toestand, waarbij de macht in handen v. h. volk is), v. (de = dee).

Demago'gisch (volksmennend, oproerstoekend, het volk verteidend), bn. (g = g).

Demagoog (volksman, aanvoerder of leider van de volkspartij), m. -gogen. (g = g).

Demak, o., aandr. Java's voornaamste bedevaartplaats.

De'mang, m. -s: zie **Dhemang**.

Demarca'tie (afbakening, grensscheiding), v. -s, -tiën; -lij, v. d.i. grenslijn, scheidslinie in tijd van oorlog. (t = s).

Demar'che (Fr. gang, tred, stap, poging), v. -s: -s maken, d. i. stappen doen, pogingen aanwenden.

Demaskeeren, -queeren (ontmaskeren, de mom of het masker afzetten). (de = dee).

Demasque' (ontmaskering, einde van het gemaskerd-zijn, b. v. opeen bal), o. gmv. (qu = k).

Dement (krankzinnig), bn. en bw.

Dementi' (Fr. lojenstraffing), o. gmv.: iemand een - geven, een bewijs, dat hij liegt, bewijzen, dat hij onwaarheid spreekt. (en = an).

Demen'tie (krankzinnigheid), v. -s. (t = ts).

Deme'ter, v., myth. Grieksche naam v. Ceres.

Demi' (Fr. half): à -, ten halve; -fortune, vierwielig rijtuig voor één paard; -relief, half-verheven beeldwerk; zie -saison.

Demi-monda'ine (elegante vrouw van losse zeden), v. -s.

Demi-mon'de (Fr. mensen van verdacht allood, waarvan men niet weet, of ze fatsoenlijk of onfatsoenlijk zijn), v. gmv.

Demisaison (lichte overjas in 't voor- en najaar), v. -s; ook, Demi v. demi's.

Demis'sie (ontslag, wegzending), v. -siën, -sie: zijn - nemen, zijn - krijgen.

Demobilisa'tie (opheffing der mobilisatie), v. gmv. (de = dee).

Democraat (aanhanger of voorstander der volksregering, volksgezinde), m. -craten; de tegenst. is Aristocraat.

Democratie (volksheerschappij, volksregering), v. gmv.; - is ook de drang der volksmassa, om haar sociale en economische positie te verbeteren en haar stand te verheffen; - is collectief het arbeidersvolk. (de = dee).

Democra'tisch (volksgezind, voor of van de volksregering), bn.; lees: -ties.

Demo'critus, beroemd wijsgeer van Abde'ra, ± 460-362 v. C., die steeds lachte om de dwaasheden der menschen; ook **Democriet**.

Demographie (statistische volksbeschrijving), v.: de - bevat gegevens over geboorten, huwelijken, enz. (de = dee).

De'mon (geest, booze geest, duivel, satan), m. -s, demo'nen; zie **Daemon**.

Demonetisa'tie (buitenkoersstelling van munten, ontminting), v. gmv. (tie = sie).

Demo'nisch (duivelsch), bn.: iets met een -e wellust genieten. (C. O.); een -e lach, dolle, razende, opbruisende, ook **Daemo'nisch**.

Demonstra'tie (bewijsvoering, duidelijk bewijs of betoog; betooging of volksbeweging), v. -tiën, -ties. (de = dee).

Demonstratief (spraak. aanwijzend), bn.

Demonstreeren (bewijzen, betoogen).

Demonteeren (mil. het geschut, een mijn, een machine, een luchtschip -), onbruikbaar, onschadelijk maken, er deelen uitnemen.

Demoralisa'tie (vernietiging v. alle plichtsbef, zedenbederf; mordeloosheid), v. gmv.

Demoraliseeren (alle plichtsbef vernietigen bij iemand; mil. moedeloos maken); -d: alcohol heeft een -den invloed; speelzucht werkt -d, doet alle gevoel van eigenwaarde verloren gaan; gedemoraliseerd: -e troepen, die alle innerlijk vertrouwen verloren hebben.

De mortuis nil nisi bene! Lat. Van de dooden niets dan goed, d. i. van hen mag geen kwaad gezegd worden; lees: *mor-tu-is*.

Demos'thenes, Griekenlands grootste rede-naar in Athene, 385-322 v. C. (th = t).

Dem'pen (aanplempen, vullen met zand, enz.), ik heb gedempt: een gracht -, een put -; spreekw. Als het kalf verdronken is, dempt men den put, het herstel komt doorgaans te laat; fig. een oproer -, onderdrukken.

Dem'per, m. -s; zie **Sourdine**.

Dem'pig (aamborstig, vooral van paarden: benaauwd op de borst, asthmatisch), bn.; -er, -st: een - paard.

Den (plank, naaldboom, m. hoogen, geschilferden stam en met het groen vooral in den topp), m. dennen: de naalden van den - staan bij tweeën in een busje; de fijne -, de grove -;

- z.: Pijnboom, Lorkeboom, Lariks, Spar.
Dena rius (Rom. zilverstukje), m. denarii; de waarde van een - bedroeg in den laatsten tijd der republiek ± 40 cent.
Denatureeren (den aard van iets doen verliezen), b.v. spiritus tot brandspiritus -, die daardoor accijnsvrij wordt. (de = dee).
Den'deren (dreunen, trillen, ratelen), het rijtuig denderde, het heeft gedenderd.
Dendriet (mergel of kalksteen met blad-afdruksel), m. -en.
Dendrographie (beschrijving v. boomen), v. gmv.; -**oliet** (versteende boomstam), m. -en; -**ologie** (boom- of houtkunde), v. gmv.; -**oloog** (kenner van boomen en houtgewas), m. -logen; -**ome'ter** (werktuig tot het meten van boomen), m. -s.
Deng'-deng, v.; zie Ding-ding.
Denigreeren (zwart of gehaat maken, belasteren); -**gratie** (lastering, bekladding), v. -s. (t = s).
Denk'baar (te denken, kunnende gedacht worden), bn.: dit genal is niet -.
Denk'beeld (gedachtebeeld, begrip), o. -en: zich een - vormen, zijn - en mededeelen.
Denkbeel'dig (niet-werkelijk), bn.; -er, -st: een - wezen, een - geluk, niet wezenlijk.
Den'kelijk (waarschijnlijk, mogelijk), bn. en bw.: ik kom - Woensdag a.s. thuis.
Den'ken (in gedachten zijn, peinzen), onr. w.w. ik dacht, heb gedacht; zie O verden'ken.
Denk'kracht (vermogen van den geest, om te denken), v. gmv.; -**vermogen**, o. gmv.; -**wijs** of -**wijze** (eig. wijze van denken: meening, gevoelen), v. -wijzen.
Den'neboom (plantk. spar, den), m. -on.
Den'nen (nan dennenhout), bn.: een - paal.
Den'naald (naaldvormig blad van den denneboom), v. -naalden.
Den'nenappel (plantk. zaadhuis v. d. den, met korte, harde, opengesproongen schubjes, ook dennerkegel geheeten), m. -appels; -**bosch** (bosch van dennen), o. -bosschen; -**hout** (hout v. d. witten den of zilverden), o. gmv.; -**houten** (v. dennenhout), bn.: een - vloer; -**lucht** (met dennengeur doortrokken lucht), v. gmv.: een gezonde -, b.v. voor teringlijders; -**rups**, v. -en, zie Nonvlinder; -**scheerder** (schorskever op dennen), m. -s; -**woud** (woud van dennen), o. -en.
Den'nestobbe (restant van een den, dien men afgezaagd heeft), v. -n; zie Stobbe; -**tak** (tak van een den), m. -ken.
Denominatief (spraakk. w.w. v. e. naamw. afgeleid), o. -tieven: ploegen, rijpen, steenigen, reinigen, trotseeren zijn -ven. (de = dee).
Densimeter (dichtheidsmeter van vloeistoffen), m. -s. (en = en).
Densiteit (nat.dichtheid,vastheid),v.(en=en).
Dentalen (spraakk. tandletters), v. mv.: d en t zijn -. (en = en).
Dentist (tandmeester, tandarts), m. -en; vr. -tis'te.
Denuncia'tie (plichtmatige aanklacht bij de overheid; handel: aangift, aanwijzing), v. -s. (de = dee).
De'o gratias, zie D. G.
De'o Op'timo Ma'ximo, zie D. O. M.
De'o volente, Lat. met Gods wil; z. D. V.
Departement (afdeeling, werkkring, ministerie), o. -en: het - van oorlog, van justitie, het - van landbouw, nijverheid en handel, enz.: afdeelingen van bestuur; ook afdeeling van een Maatschappij, b.v. van het Nut van 't Algemeen. (ent = ent).
Departementaal (behoorende tot e. departement, de afdeeling betreffende, gewestelijk), bn.
Departementale school, v. -scholen; een - is een nutschool, school van eenig departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de - te Breda, te 's-Hertogenbosch, enz.
Departements'chef (O.-I. hoofd eener afdeeling van bestuur te Batavia), m. -s.
Depêche (telegram, amtsbericht), v. -s.
Dependen'tie (afhankelijkheid), v. -s, -tiën: een landhuis met ap- en dependencies, met al, wat er bijbehoort. (de = dee).
Deponeeren (nederleggen of toevertrouwen, in bewaring geven): ter griffie -, ter zijde leggen, niet behandelen. (de = dee).
Deponent (hand. degene, die iemand iets in bewaring geeft), m. -en. (ent = ent).
Deporta'tie (Fr. verbanning, overbrenging naar een strafkolonie), v. -tiën, -ties.
Deportceeren (verbannen, uit het land bannen, naar een strafkolonie overbrengen).
Deposita'ris, deposital're (vertrouwd persoon, wien men gelden of goederen in bewaring geeft, bewaarder), m. -sen, -tairen.
Depo'sito (bewaring), o. -s: geld a - geven.
Depo'sito-bank (bewaar- of leenbank, welke gelden a deposito, tegen uitkeering van een geringen interest, aanneemt), v. -en. (s = z).
Depo'sito-gelden (g'lden a deposito), o. mv.
Depot (maaazijn v. munitie; reeservetroepen of hun verblijf; ook: magazijn, winkel van een zetbaas), o. -s. (ot = oo).
Depot' geven (in) (in bewaring geven; ook aan een zetbaas zekeren voorraad toevertrouwen ten verkoop); z. En depôt; lees: depoo'.
Depot'houd'er (verkooper van hem toevertrouwde waren), m. -houders. (ot = oo).
Depotoir (algemeene bergplaats van faecaliën), m. of o. -s; zie A sch belt, A sch taal.
Deprava'tie (verdorvenheid), v. gmv. (t = s).
Deprecia'tie (waardevermindering, ook geringerschatting), v. gmv.: - van zilver. (t = s).
Depres'sie (lage druk, lage barometerstand), v. -sies, -siën: - van lucht, geringer luchtdruk; er hangt een - boven Ierland.
Deprimeeren (neerdrukken, ontmoedigen).
De profun'dis (Lat. begrafeniszang: Uit (de) diepten roep ik tot U, o Heere! nl. een treur- of boetezang, psalm 129 of 130), v.
Deputaat (afgevaardigde, afgevaardigd woordvoerder), m. -taten.
Deputa'tie (afvaardiging, afgevaardigd personenal), v. -tiën, -ties. (tie = sie).
Deputeeren (afvaardigen), zie G e d e p u t e e r d e. (de = dee).
Deralleeren (uit de rails of spoorrichels geraken, ontsporen): de trein zal nog -, ontsporen; fig. dat planmetje gaat zeker - mislukken, verongelukken. (ll = lj).
Deraillement (ontsporing), o. -en. (ll = lj).
Derangeeren (in de war brengen, storen): laat ik u niet -, hinderen, storen. (g = zj).
Derangement (stoornis, wanorde), o. -en.
Derby-day (Eng. Woensdag na denersten Zondag na Pinksteren: groote paardenwedrennen te Epsom nabij Londen, zoo genoemd naar graaf Karel Derby, die ze in 1780 instelde), m.; ook: --wedrennen, m. mv.
Der'de, telw.: de - dag, ten - n male, Willem de -; spreekw. De derde streng maakt den kabel, zie Streng; als zn. (een derde

gedeelte), o.: *het — eener som gelds*; kaartspel, *een —*, o. — n. b.v. *een — van schoppenaas*.
Der'dedeel ($\frac{1}{2}$ deel of part), o. — en.
Der'dehalf (twee en een half), telw.: *het kost — halven gulden*, d. i. f250.
Der'demachtswortel (rekenk. kubiekwortel), m. — wortels: *de — van 27 is 3*, omdat 3, tot de derde macht verheven, 27 oplevert.
Der'dendaagsch, bn.: *de — e koorts*, terugkeerend op den derden dag; z. Verbeelding.
Der'depart (derdedeel), o. — en.
Der'en (hinderen, schaden), ik heb gedeerd; fig. *wat deert u?* wat scheelt u; ook: *dat deert mij*, boezemt mij medelijden in.
Der'gelijk(e), bijv. bepalingaank. vnv.: *ga niet om met — e tieden*; ook *Diergelijke*.
Derhal ve (om die reden, daarom), bw.
Deriva'tie 1. (mil. zijdelingsche afwijking van een projectiel), v. — s, — tiën, (t = s); 2. (zeew. afwijking van een schip door stroom of wind v. d. koers); 3. (spraak. afleiding van w-orden, afstamming), (de = dee).
Deriva'tum (afgeleid woord), o. — vata. (t = t).
Der'mate (in die mate, in dier voege), bw.
Dermatologie (leer der huid en der huidziekten), v. gm.v.; — **toloog** (arts, die specialist is in de kennis der huid en der huidziekten), m. — logen. (g = g).
Deroga'tie (Fr. afbreuk, krenking, verandering), v. — s, — tiën. (de = dee).
Der'rie (zoutachtig veen, een minder goede veensoort vermengd met jonge zeeklei; modderachtig vuil), v. gm.v.; — **achtig**, bn.: *een — e bodem*.
Der'tien (tien en drie), telw.: *we zijn met — en*; zegsw. *zoo zijn of gaan er — in een dozijn*, nl. van zulke onbetekenende zaken of personen kan men er wel één toekrijgen op de 12, zóó gering is hun waarde; — *is een ongeluksgetal of ongeluksnummer: met — aan tafel*, een getal gasten, dat ongeluk aanbrengt; zie ook **Ambacht**; — **avond** (Vlaamsch. *de 13e dag van Kerstmis af, Driekoningsavond*), m. — avonden; — **dag** (Vlaamsch. *Driekoningsdag*, d. i. *de 13e dag na Kerstmis*), m. gm.v.; — **de**, telw.: *de — dag, Lodewijk de —*; — **dehalf** (twaalf en een half), telw.
Der'tiendhalf (oude munt van $12\frac{1}{2}$ stuiver of $\frac{1}{4}$ rijksdaalder), m. — halven.
Der'tienjarig (13-jaar tellende), bn.: *op — en leeftijd, een — e knaap*; — **maal** (13-keer), bn. en bw.; — **vond**, o.: *26 is een — van 2*.
Der'tig (driemaal tien), telw.: *ze zijn met hun — en*; — **er** (een man van dertig jaar), m. — s: *hij is een dikke —*, hij is een heel eind over de dertig; — **jarig** (dertig jaar tellende of geduurd hebbende), bn.: *een — meisje, de — e oorlog* (gesch. 1618-'48); — **vond**, o. — vonden; — **vondig**, bn. en bw.
Der'ven (missen, ontber'n), ik derfde, heb gederfd; *het noodige —*; — **ing** (genis), v. gm.v.
Der'visch, m. — en; mee-stal: Derwisch.
Der'waarts (daarheen), bw.: *zij liepen her-en —*, hierheen en daarheen, heen en weer.
Der'wijze (zoodanig, in die mate), bw.
Der'wisch (Perzisch: bedelaar; Mohammedaansche bedelmonnik), m. derwischen, verg. Fakier; lees: der'wiesj.
Des (dus, daarom), bw. vero.
De'sa, v. — 'a, zie Dessa.
Desalnettemin' (desniettegenstaande), bw.
Desavoueren (wraken, loochenen, niet erkennen, ontkennen): *iem. —*, niet willen

kennen, toonen, dat men niets met hem te maken had of wil hebben; verg. Negeeren.
Des belust (daarin lust of zin hebbende), bn.; — **betreffend** (dat, die zaak betreffende, rakende), bn.; — **bevoegd** (daartoe bevoegd), bn.: *een — beoordeelaar*; — **bevoegde** (zaakkundige), m. en v. — n; — **bewust** (daaraan wetende), bn.: *het — uitgeven van vals geld*.
Descenden'ten (afstammelingen in de neergaande lijn: kinderen, kindskinderen, enz.), m. mv.; zie Ascendenten. (cen = sen).
Descenden'tie-theorie of **-leer**, v.; zie Darwinisme en Evolutieleer.
Descrip'tie (beschrijving), v. — ties, — tiën.
Deserteeren (mil. zich wegpakken, wegloopen uit den dienst, het vaandel verlaten; fig. de plaats poetsen), (s = z); — **teur'** (weglooper, overlooper), m. — s; — **tie** (mil. het wegloopen), v. — tiën, — ties; — *in tijd van vrede*. (t = ts).
Desespereeren (wanhopen, allen moed verliezen): *ende — eert niet*, leuze van Jan Pietersz. Coen, (1587—1629). (des = dees).
Des'gelijks (op dezelfde wijze, evenzoo), bw.: *uw broeder handelde nobel, doe gij —*; — **gevorderd** (zoo noodig), bw.
Deshabillé' (Fr. huistoilet, ochtendgewaad), o gm.v.: *en —*, ongekleed, in négligé.
Desidera'tum (begeerde zaak), o. — ta.
Designa'tie (omschrijving, aanwijzing, bestemming), v. — s, (t = s); zie Specificatie.
Desinfec'tie (ontsmetten, reinigen).
Desinfec'tie (ontsmetting, reiniging), v. gm.v.
Desintegra'tie (verbroekeling), v. — s: *de — van den Balkan*; de tegenst. is Integriteit.
Desintegra'tor (verbroekelingsmolen), m. — s.
Deskun'dig (bekwaam, op de hoogte), bn.
Deskun'dige (zaakkundige), m. en v. — n.
Desniettegenstaande (ondanks dat), bw.; — **niettemin'** (eig. niet daardoor minder; ondanks dat, echter, evenwel), bn.; ook: *Desalnettemin'*, beter: *Niettemin'*; — **noods'** (eig. des nood zijnde: daaraan behoefte zijnde), bw.
Desolaat' (troosteloos, treurig, mismoedig, ellendig, wanhopig, beroid, verwoest), bn.; — later, — st: *een — late boedel*, boedel, die niet aanvaard wordt om de vele schulden. (s = z).
Desolate-boe'delkamer (het voormalig kantoor van beheer van failliete boedels b.v. te A'dam), v. — s; zegsw. *den boel aan de kamer maken*, zich failliet laten verklaren. vero. s = z).
Des'ondanks (eig. ondanks dat: echter, evenwel), bw.
Desor'der (wanorde), v. gm.v.: *in —*. (e = ee).
Desorganisa'tie (omkeering, ontbinding; verwarring), v. gm.v.: *een absolute —*. (t = s).
Desorganiseeren (wanorde veroorzaken in, ontbinden, in de war brengen). (s = z).
Desperaat' (wanhopig, hopeloos, radeloos), bn.
Despera do (It. waaghals: roover), m. — 's.
Despera'tie (wanhoop, radeloosheid), v. gm.v.
Despoot' (onbeperkt gebied, eigendunkelijk heerschr. dwingeland), m. — poten: zie Tiran.
Despo'tisch, despotiek' (willekeurig, verdukkend, eigenmachtig, eigendunkelyk), bn.: *een — heerscher, een — e macht*; bw.: — *regree*.
Despotis'me, despotis'mus (eigendunkelijke of onbeperkte heerschappij, verdrukking, dwingelandij), o. gm.v.: *een grenzenloos —*.
Des'sa (O.-I. op Java zowel de benaming van een dorp als van de gemeente, d. i. het dorp met bijbehorende gronden), v. — 's: de eigenlijke dessa is een verzameling van erven,

- omgeven door een heg; de woningen liggen soms verspreid over een groote oppervlakte; groote dessa's of negoro's omvatten gescheiden buurten of kampings; - **bestuur**, o. - besturen; - **gebied**, o. gmv.; - **hoofd**, o. - en; - **man**, m. - lui; - **priester**, m. - priesters; - **volk**, o. gmv.; meestal *De'sa*.
- Dessein'** (Fr. oogmerk, plan, opzet), o. gmv.
- Dessert'** (nagerecht), o. - en; - **bordje**, o. - s.
- Dessin'** (Fr. teekening, schets, ontwerp; monster; staal, patroon voor kledingstukken), o. - s; modestoffen in verschillende - s.
- Destijds** (te dien tijde, in een tijd vooraf genóemd), bw.; verg. Indertijd.
- Destillaat'** (het gedistillerde), o. (soorten), o. - laten; - **tilla'tie** (overhaling van spiritusliën), v., zie Distillatie; - **tillateur'** (destilleerder), m. - s; - **tilleeren** (overhalen: damp doen worden, die dan in een ander vat als vloeistof neerslaat); meer *Dis-*. (ll = l).
- Destina'tie** (bestemming, doel, lot, plaats van bestemming), v. - tiën, - s. (tie = sie).
- Destineeren** (bestemmen, beschikken).
- Destitu'tie** (afzetting, ontslag), v. - tiën, - s.
- Destructie'** (verwoesting), v. - tiën, - s.
- Destructief'** (vernietigend, verwoestend), bn.
- Destruc'tor** (inrichting tot vernietiging van dierenlijken), m. - s. (c = k).
- Des'verkiezende** (als men dat verkiest), bw.; - **verlangende** (als men dat verlangt), bw.
- Des'wege** (daarom, om die reden), bw.
- Detacheeren** (losmaken, afzonderen; afscheiden, afzenden), b.v.: troepen -, uitzenden.
- Detachment'** (Fr. afdeeling soldaten, afgezonden troep soldaten), o. - en.
- Detail'** (onderdeel, bijzonderheid), o. - s: en -, handel, in het klein, verg.: *En-gros*.
- Detailleeren** (tot in kleinigheden uiteenzetten, omstandig beschrijven of ontleden).
- Detective** (Eng. geheim politiedienaar, naspurder van misdrijven), m. - s; in ons land: *Rechercheur*.
- Deten'tie** (opsluiting, hechtenis), v. gmv.
- Determinant'** (bepalend), bn.; als z.n. (bepalende macht), m. - en; - **na'tie** (bepaling, beschikking, besluit, vaststelling), v. - s, - tiën; - **natief'** (bepalingaankondigend), bn.; - **neeren** (bestemmen, bepalen, vaststellen): een begrip -, den omvang er van bepalen; een plant -, uit de kenmerken vaststellen, tot welke familie zij behoort; - **nisme** (noodwendigheidsleer: leer, volgens welke de handelingen van den mensch afhangen van uitwendige oorzaken, waarop hij zelf geen invloed heeft, een lichte graad van fatalisme), o. gmv. (de = dee).
- Detesta'bel** (Fr. verfoelelijk), bn. en bw.
- Detesteeren** (verfoeien). (de = dee).
- Detineeren** (gevangen of opgesloten houden).
- Detona'tie** (ontploffing, losbranding; muz. afwijking v. d. toon), v. - tiën, - s. (de = dee).
- Detoneeren** (muz. uit den toon raken, valsch gaan zinaen). (de = dee).
- Detriment'** (schade, nadeel), o. (ent = ent).
- Deuca'lion**, myth. koning in Thessalië, onder wiens regeering de zondvloed allen verdelgde, behalve hem en Pyrrha, zijn vrouw: de Grieksche Noach. (eu = ui).
- Deugd** (braafheid; innerlijke waarde; voortreffelijkheid, welke den mensch het goede doet beoefenen), v. deugden: zegsw. van den nood een - maken, tegen zijn zin tot iets overgaan of besluiten, omdat het noodzakelijk is.
- Deug'delijk** (echt), bn. en bw.; - er, - st: een - e stof, iets - bevinden, een - argument; - **heid** (betrouwbaarheid, echtheid), v. gmv.
- Deug'denspel** (Middleeuw. een soort van ganzenbord met namen van te beoefenen deugden), o. - len: de worp bepaalt, welke deugd men voor dien dag te beoefenen heeft.
- Deugd'zaam** (braaf), bn. en bw.; - zamer, - st: een - man, een - meisje; hij leeft -.
- Deug'en** (braaf zijn, goed oppassen; dienstig zijn), het deugde, heeft gedeugd (meestal met ontkenning: die jongen deugt niet; die inkt, die pen deugt niet, uw opstel deugt niet, is slecht; dit meisje deugt niet voor t-lefoniste).
- Deug'niet** (slecht mensch, ondeugende jongen), m. - en: uw - van een zoon; soms ook v. en dan wel -niete.
- Deuk** (buts, induw in eenige effene oppervlakte, holligheid), v. - en: een hoed met een -; een ketel met - en.
- Deuk'en** (een deuk in iets maken), ik heb gedeukt: je moet je vilthoed niet zoo -.
- Deun** (straatwijsje, -liedje), m. deunen.
- Deun** (zuinig, karig), bn.; - er, - st: het ziet er - of deuntjes bij hem uit, armoedig.
- Deun'en** (zingen, neurien), ik heb gedeund.
- Deun'tjes** (gierig, inhalig), bn.; zie ook *Deun*.
- Deur** (ingang of sluiting v. e. woning, een schuur, enz.), v. - en: de - van een huis, van een kerk, zie *Portiek*; de - van een brandkast, van een sluis, enz.; zegsw. met de - in huis vallen, zonder inleiding met iets voor den dag komen; de winter staat voor de -, is op handen; dat doet de - toe, geeft den doorslag of de beslissing; dat zet de - open, geeft aanleiding tot misbruik of verkeerde gewoonten; hand. het stelsel van de open -, elk volk mag in bedoelde haven of in bedoeld land zijn waren vrij aan de markt brengen; een - inloopen, door er met een vaart tegen aan te loopen ze doen openspringen: open - en inloopen, zich noodeloos inspannen, dwaas werk doen.
- Deur'bel** (bel aan de deur), v. - bellen; - **beslag** (noodzakelijk ijzerwerk aan een deur), o. gmv.; - **hengsel**, o. - s; - **ketting** (koperen of ijzeren ketting tot afsluiting der deur), m. - en; - **klink**, v. - en, zie *Klink*; - **klopper** (metalen klopper op een deur), m. - s, vero.; - **post** (voorste stijl van het deurkozijn), m. - en; - **schel** (deurbel), v. - schellen; - **stijl** (opstaand deel van het deurkozijn), m. - stijlen.
- Deur'waarder** (beambte bij het kantongerecht, bij de rechtbank), m. - s: een - kan gerechtelijke of vrijwillige verkooping houden van roerend goed, doet gerechtelijke aanzeggingen; zie *Exploot*.
- De'us ex ma'china**, letterlijk: God uit de (tooneel-)machine, d. i. eenig bovenaardsch wezen (godheid of engel), dat op het einde van een tooneelstuk verschijnt, om den knoop te ontwarren, m. a. w. fig. iem., die zich onverwachts opdoet en daardoor aan den neteligen stand van zaken een gunstige wending of ontkenning geeft, b. v. in het oudere tooneelstuk: een rijke oom uit de Oost, enz.
- Deut'el** (wigge), m. - s; - **ijzer**, o. zie *Plug*.
- Deuteronomium** (Bijb. tweede wergeving, vijfde boek van Mozes), o. gmv.; afkorting **Deut.**; zie *Pentateuch*.

Deu'vekater 1. (een fijn broodje met veel krenten), m. -s; 2. tw.: te -; zie Duivekater.
Deu'vekatersch, bn.: zie Duivekatersch.
Deu'vik (pin, stop in h. spongat), m. -viken.
Deu'viken (door den deu'vik aftappen, niet door den tap), ik deu'vikte, heb gedeu'vikt.
Devalva'tie (waardevermindering van in omloop zijnde munt), v. gmv. (t = s).
Deveine (Fr. tegenval in 't spel, slechte kans, tegenspoed), v., zie Veine. (de = dee).
Devellopeeren (ontwikkelen, ontvouwen).
De'venterkoek (een lange smalle kruidkoek, uit Deventer), m. -koeken: ik kocht een -; als stofnaam, v.: ik hou van -.
Devestituur (R.-K. ontzetting uit het priestertlijk ambt), v. gmv. (e = ee).
Devia'tie (afwijking), v. -s, -iën; bouwkw. - v. d. rechte lijn; zeew. - v. d. bepaalden koers, - der lichtstralen in water; - v. d. magnetnaald nl. v. d. N.-Z. richting. (de = dee).
Devies' (zinspreuk, leus), o. -zen; het - van ons wapen is: Je maintiendrai, d. i. Ik zal handhaven.
Devolutie (rechtst. overgang van een goed, van een recht), v. -s, -tiën. (de = dee).
Devolveeren (rechtst. d'or versterf overgaan. (de = dee).
Devoot (vroom, godvruchtig), bn.; devoter, -st; zn.: de devoten, m. en v. de fijnen.
Devo'tie (vroomheid, toewijding, vereering, godsvrucht, godvruchtige uiting), v. gmv.
Dewijl (omdat), vgw.: - past meer in deftigen stijl.
Dexteriteit (behendigheid, vlugheid), v. -en.
Dextrine (surrogaat van gom, uit aard-appelen gewonnen), v. gmv.
Dextro'se (druivenuiker), v. gmv. (x = ks).
Dey (titel v. d. toenmaligen (1600-1830) vorst van Algiers), m. -s.
Dezelfde, m. en v., hetzelfde, o., bep. aank. v. w. : het zijn - menschen van straks.
Dezul'ke (van zaken), bepalingaank. v. w. : er zijn st-chte boeken, lees - niet.
Dezul'ken (van personen), bep. aank. v. w. : er zijn slechte menschen, ga met - niet om.
Dhe'mang (O.-I. districtshoofd), m. -s, ook Demang; in midden- en oostelijk-Java steeds Wedhono of Wedono, Wedana geheeten.
Dhoer'ra (negergierst), v. gmv.; zie Doerra.
Diabetes (geneesk. suikerziekte), m. gmv., d. i. afscheiding van suikerstoffen in de urine.
Diaboliek', diabolisch (duivelsch, helachtig, op helsche wijze), bn. en bw.
Diaconaat', o. gmv.; zie Diakonaat.
Diacones' (regentes v. e. armenhuis), v. -sen.
Diacones'senhuis (armenhuis voor vrouwen, oude-vrouwenhuis), o. -huizen.
Diaconie' (college van diakenen, armbestuur eener hervormde gemeente), v. -ën; arme lui, die aan de - kwamen, (C.O.); - school (armenschool v. d. diaconie), v. -scholen, vero.
Diaconus (Prot. ziekenverpleger), m. -co'nen; meestal Diakoon'.
Diactetisch (matig, met de gezondheidsleer overeenkomende), bn.; de - therapie. (te = tee).
Diadema' (koninklijk hoofdtooiel: een gouden met edelsteenen of parelen bezette haarband, vooral vrouwelijke haartooi of voorhoofdsband), m. diademen: een diamanten -.
Diadochen (gesch. opvolgers: veldheeren van Alexander den Gr., die na zijn dood (323 v. C.) deelen van het Macedonische rijk bestuurden), m. mv.; - waren: Antigonus,

Lysimachus, Ptolomaeus, Seleucus; er ontstonden op die wijze zelfstandige rijken.
Diacresis (Gr. scheiding; spraakk. gescheiden uitspraak van twee vocalen), v. -sen, b. v. dorrep, mellek.
Diaetiek' (leer der voedingsmiddelen in verband met de hygiëne), v. gmv. (ae = ee).
Diagno'se, diagno'sis (geneesk. vaststelling eener ziekte naar kenteekenen, ziekte-onderschepping), v. diagnosen. (g = g).
Diagnostiek' (geneesk. leer der diagnose), v. gmv. (g = g).
Diagonaal 1. (meetk. hoekpuntlijn), v. -nalen: een - verbindt in een veelhoek twee niet opeenvolgende hoekpunten; 2. (wollen gekperd weefsel met fijne schuinlopende schering), o. gmv.
Diagonaal' (overhoeks, overdwars), bn. en bw.
Diagram' (meetk. teekening, schema, schets), m. o. -men; ook, muz. notenbalk.
Dia'ken (R.-K. geestelijke, die de tweede der drie hoogere wijdingen heeft ontvangen), m. -s, -en; zie: Subdiaken en Priester.
Dia'ken (eig. dienaar: armenzorggr. lid v. h. armbestuur in een hervormde gemeente), m. -en, -s; -huis (verplegingsgesticht, beheerd en onderhouden door de diaconie), o. -huizen; -huismannetje (verpleeide in een diaconehuis), o. -mannetjes.
Diakonaat' (R.-K. de wijding tot, de waar- digheid van diaken), o. gmv.
Diakones' (armenverzorgster; ook, ziekenverpleegster), v. -sen; -kones'senhuis (gesticht voor pleegzusters), o. -huizen.
Diakoon', m. -konen; zie Diaconus.
Dialect (tongval, gouspraak, streekspraak, gewestelijke taal), o. -en. (e = k).
Dialectica (twist- of dispuiteerkunst, de kunst, om een redetwist te voeren), v. gmv.; ook, Dialectiek.
Dialecticus (iem. die de dialectiek beoefent), m. -ci.
Dialectiek' (begripsontleding, denkkunst, redeneerkunde), v. gmv.; ook Dialectica.
Dialectisch (betrekking hebbende op, behoorende tot een dialect), bn.
Dialo'gisch (in den vorm van een samenspraak, bij wijze van tweespraak), bn.
Dialoog' (samenspraak, tweespraak), m. dialogen.
Diamagne'tisch, bn.: stoffen, die door een magneet worden afgestooten, zijn -. (g = g).
Diamant' (stofnaam), o.; het - is meestal helder-waterkleurig; ook wel geel, soms rood, blauw of zwart; (bewerkte edelsteen), m. -en: kostbare -en; zie Brilliant; - (zwarte) (inz. de steenkool), o.; aldus geheeten naar de hooge waarde voor fabriek en hoogoven, enz.
Diamant'beurs (gebouw o. a. in A'dam voor den diamanthandel), v. gmv.; -bewerker (man, die het diamantvak uitoefent), m. -s: de bond van -s; -brood (poeder v. diamant als slijppoeder), o. gmv.; -editie (boekdr. bijzonder kleine uitgaaf van een boekwerk, in diamantletter, d. i. uiterst kleine letter, gedrukt), v. -s, -tiën.
Diaman'ten (van of met diamant), bn.: een - ring, met een diamant; een - bootje, slotje met een diamant; - steenen; de - bruiloft, ter viering van het 75-jarig (thans ook 60-jarig) huwelijk; zie Brulloft.
Diamant'gruis (diamantbrood), o. gmv.
Diamanti'ne (sneeuw wit polijstpoeder), v.

- Diamant'kloover** (*splijter v. diamanten*), m. -s; - **klooverij** (*het splijten v.e. diamant*), v. -en; - **letter** (*zeer klein lettertype*), v. -s; - **slipper**, m. -s; zegsw. *hij is grove* -, een straatlooper; - **slipperij**, v. -en; - **snijder** (*werkman, die den gekloofden diamant vóór het slijpen den gewenschten vorm geeft*), m. -s; - **spaat** (*steen uit Chama, appelgroen van kleur, na het diamant de hardste en kostbaarste*), o.; (als voorwerp), m. -spaten; - **werker**, m. -s, zie -bewerker.
- Diamete'r** (*middellijn, doorsnede*), m. -s.
- Diametraal** (*den diameter betreffende*), bn.: een -ate doorsnede; fig. dat staat er - tegenover, lijnrecht; (me = mee); zie Polair.
- Diana**, myth. bij de Romeinen, godin der jacht, der maan en van den nacht; beschermgodin van het volk of plebs, vooral van slaven en slavinnen; zij wordt afgebeeld met boog en pijlen; zie: Cynthia, Artemis, Selene.
- Diapason**' (*muz. oorspronkelijk octaaf, thans ook normale stemming, kamertoon*), m. (s = z).
- Diaphaan**' (*doorschijnend, transparant b.v. van verren en gebrand glas in kerkvensters*), bn.; (ph = f); de tegenst. is Opaak.
- Diaphonie**' (*muz. wanluïdendheid*), v. gmv.
- Dia phora** (*rhetorische figuur, nl. herhaling van eenzelfde woord in verschillende beteekenissen*), v. -'s; waar de witte zeilen varen, varen, maar met groot gevaar (Poot).
- Diaphrag ma** (*ontl. midde rif; ook, photog. lichtafsluitend plaatje met kleine ronde opening, dienende om de randstralen tegen te houden*), o. -'s.
- Diarium** (*dagboek, kladboek*), o. -ria.
- Diarrhee**' (*buikloop*), v. gmv.; lees: *diar-ree*'.
- Diaspora** (*verstrooiing*), v.; ook, Diasper: van Joden, die buiten Judea verstrooid leefden; ook, van tusschen andersdenkenden verstrooid wonende leden v. e. kerkgenootschap.
- Diatome'ën** (*kristalwieren op slooten*), v. mv.
- Diatoni'sch** (*muz. voortschrijdend van trap tot trap in heele en halve tonen*), bn.: de -e ladder, in tegenst. v. d. Chromatische.
- Diatri'be** (*critisch strijdschrift, scherpe of hitere critiek*), v. -s.
- Dib'belmachine** (*een zaaimachine*), v. -s.
- Dichromasie**' (*gedeeltelijke kleurenblindheid, zóó, dat men slechts twee kleuren onderscheidt nl. rood en violet*), v. gmv. (s = z).
- Dicht** (*gedicht, poëzie*), o. -en; zie Gedicht, en verder: Heldendicht of Kpos, Lierdicht, Tragedie of Treurspel, Comedie of Blijspel, Drama; ook: Idylle, Ballade, Romance, Vertelling, Sage, Legende, Novelle, Lied, Ode, Hymne, Dithyrambe, Elegie, Heroïde, Cantate, Sonnet, Rondeau, Ghazele, Madrigal, Triolet, Epigram, Acrostichon, Chronicum, Keerdicht, Parabel, Allegorie, Hekeldicht, enz.
- Dicht** (*vast aaneengesloten*), bn.; -er, st: een - weefsel, een - bosch, in -e drommen, een -e bevolking, een -e mist; de deur is -, gesloten; zegsw. *hij is erg* -, geheimhoudend; bw.: ze waren - bij huis, de kool te - planten; het sneeuwt -.
- Dicht'ader** (*beeld voor dichtertlijken aanleg*), v. -aderen; zijn - vloeit, hij is dichtende.
- Dicht'bij** (*op korten afstand, in de nabijheid*), bn.: hij woont hier -; ook voorzetsel: ik woon - de school.
- Dicht'ten** (*dichtmaken, stoppen*), ik dichte, heb gedicht: een lek -.
- Dicht'ten** (*in dichtmaat opstellen, verzen maken*), hij dichte, heeft gedicht: een romance -, liedjes -; verg.: Verdichten, Toedichten, Aandichten.
- Dicht'ter** (*beoefenaar der dichtkunst*), m. -s: de groote -s der oudheid, de buitenlandsche -s, onze - der 17e eeuw, moderne -; *Vondel was een geboren - of een - geboren*, bracht de dichtgave mee ter wereld; zie ook: Puikdichter, Prul-, Blijspel-, Treurspel-, Tooneeldichter, Dramaturg, enz.; ook: Bard en Volksdichter.
- Dicht'eres**' (*vrouw. dichtster*), v. -sen; zie Sappho, bij de Grieken; in onze oudere letterkunde zijn als - bekend: *Anna Bijns* (± 1495 - 1575), *Tesselschade* (1594 - 1649), *Anna Roemer Visscher* (1584 - 1651), *Lucretia Wilhelmina van Merken* (1722 - '89), *Mevrouw Bilderdijk* (1777 - 1830), enz.
- Dicht'terlijk** (*overeenkomstig den aard, het wezen eens dichters*), bn.: -e taal, een -e voorstelling, -e vrijheid, een vrijheid in de wijze van zeggen, wel den dichter maar niet den prozaschrijver geoorloofd; zie Poëtisch.
- Dichterlijke vertelling** (*letterk. eenvoudig verhaal in versmaat van de een of andere min of meer belangwekkende gebeurtenis*), v. -en; de - is of het verhaal van eenige werkelijk plaats gehad hebbende gebeurtenis of wel zij geeft verdichting, zie Starings: De Vorstin in het dorp, de Verjaardag, enz.
- Dicht'genootschap** (*vereeniging van dichters*), o. -genootschappen: in de 18e eeuw vormden zich tal van -pen in ons land, van welke genoemd mogen worden dat te 's-Gravenhage (Kunstliefde spaart geen Vlijt), dat te Rotterdam (Natura et Arti) en dat te Leiden (Kunst wordt door Arbeid verkreget).
- Dicht'heid** (*nat. verhouding bij gelijk volume van de hoeveelheid stof*), v. gmv.: - van goud, water, enz.; zie Soortelijk gewicht.
- Dicht'kunde** (*kunde of kennis van de regelen der poëzie*), v. gmv.
- Dicht'kunst** (*de kunst van dichten*), v. gmv.: de - beoefenen; men onderscheidt *lyrische, epische, dramatische en didactische* -; zie: Poëzie en Dichtsoorten.
- Dichtlie'vend** (*de dichtkunst minnende*), bn.: de -e genootschappen der 18e eeuw.
- Dicht'maat** (*de rhythmus van verzen*), v. -maten; zie: Jambe, Trochee en Tripelmaat; Metrum, Metriek, Metrisch.
- Dicht'regel** (*versregel*), m. -s, -en.
- Dicht'soorten**, v. mv.; naar den inhoud onderscheidt men vier -, nl. epische, lyrische, dramatische en didactische gedichten; zie ald.
- Dicht'stuk** (*gedicht, vers*), o. -stukken.
- Dicht'trant** (*wijze of manier van dichten*), m. gmv.: de - van Vondel, van Bilderdijk.
- Dicht'vuur** (*inspiratie v.e. dichter*), o. gmv.
- Dicht'werk** (*gedicht van eenigen omvang*), o. -en; de Mei van Gorter is een schoon -; koop de -en van Vondel.
- Dictaat**' (*wetenschappelijk of professoraal dicter*), o. -taten, -tata: stud.: een - pennen.
- Dicta'tor** (*in het oude Rome, onbeperkt gezaghebber voor 6 maanden hoogstens, en wel in tijden van gevaar*), m. -s.
- Dictatoriaal**' (*met onbeperkt gezag bekleed, gebiedend*), bn. en bw.; ook Dictatorisch.

Dictato'risch (gebiedend als onbeperkt gezaghebber, eigenmachtig), bn. en bw.

Dicta'torschap (de waardigheid van dictator), o.; zie Dictatuur.

Dictatuur' (het ambt of de regeering van een dictator), v. gmv.: een militaire —.

Dictee' (eig. wat voorgesegd wordt: taal oefening in het zuiver schrijven), o. —s.

Dicteeren (iem. iets vóórzeggen, om op te schrijven; ook, ingeven: in de pen geven).

Die'tie (wijze van zeggen, vooral uit een artistiek oogpunt), v. gmv.; lees: dik'sie.

Dictionnai're (Fr. woordenboek), m. —s.

Die tum (ac) factum, Zoo gezegd, zoo gedaan.

Didac'ticus (onderwijstkundige; leerende wijsgeer), m. —tici. (c = k).

Didactiek' (leer Kunst, leerdichten), v.

Didactisch (dichtk. leerend, onderwijzend), bn.: een — gedicht, een leerdicht; — e poëzie, b.v. de Ziekte der Geleerden, (Bild.); de — e poëzie is minder het product der phantasie.

Didac'tisch proza, o.; zie: Verhandeling en Redevoering. (c = k).

Didrach'me (Isr. dubbele drachme of halve sikkel, d. i. ± f.0.80), v. —n: men gaf een — als tempelbelasting.

Dieet' (geneeskundige leefregel, matige eetregel), o. gmv.: een streng — volgen.

Dief (iemand, die steelt), m. dieven: zegsw. hij gaat om met — en diefjesmaat, met allerlei geboefte; zegsw. de dood komt als een — in den nacht, hoogst onverwacht; elk is een — in zijn nering, ieder zoekt in zijn bedrijf te winnen, zooveel hij kan, zelfs op slinksche wijze; de gelegenheid maakt den —, als de omstandigheden het stelen in de hand werken, wordt iem. allicht een dief; die eens steelt, is altijd een —, diefstal onteert, schandvlekt; overdr.: een — aan de kaars, een vezel, die het vet doet afloopen.

Dief'achtig (neiging hebbende tot stelen), bn. en bw.; —er, —st: een — e raaf; hij kijkt — uit zijn oogen; verg. Kleptomanie.

Dief'stal (wederrechtelijke en meestal heimelijke toeëigening van eens anders goed), m. —stallen: — met geweld, roof; iem. van — beschuldigen; in Vl. diefte, ook bij Cats.

Die'mit (wit-katoenen stof zonder bepaald patroon, met keperstrepen), o. gmv.; (soorten); diemiten; lees: die'mit.

Die'miten (van diemit), bn.: een — borstrok.

Dien'aangaande (die zaak betreffende), bw.

Dien'naar (ondergeschikte, dienende), m. —s en dienaren: de —naren der kroon, ministers; geloof mij uw dienstw. —; e. — maken, buiging.

Dienares' (dienende vrouw), v. —sen; ook —res'se; zie verder Dienaar.

Dien'der (agent van politie), m. —s.

Dien'en (van of in dienst zijn, voor iem. werken), ik heb gediend: bij iem. —, in dienst zijn; als officier te land of ter zee —, fungeren; dat dient tot voorbeeld, strekt; God —, Zijn geboden onderhouden; den Mammon —, den geldgod vereeren, zie Kalif.

Dien'overeenkomstig (overeenkomend met of volgens iets, dat vooraf genoemd is), bw.

Dienst (het dienen, bijstand, hulp), m. diensten: zegsw. aangeboden — is zelden aangenaam, wees niet te gediensig; ook Krijgsdienst.

Dienst'baar (ergens in dienst zijnde), bn.: dit meisje is —, de — bare stand; fig. een volk — maken, onderwerpen, onder het juk brengen; — betoon (dienstbewijs, dienst), o. gmv.;

—bode (gehuurde helper of helpster, die onder het gezag van het hoofd van het gezin als lid van dat gezin moet beschouwd worden), m. en v. —boden; — brief (ambtelijke brief), m. —brieven; —doend (dienstverrichtend), bn.: een — kamerheer, verg. i. b. d.;

—doener (ambtenaar, die streng en veel-eischend is voor zich zelf en voor zijn ondergeschikten), m. —doeners.

Dien'stig (kunnende dienen tot, geschikt tot), bn. en bw.; —er, —st: waartoe is dat —?

Dienst'jaar (elk jaar v. dienst), o. —jaren: deze ambtenaar heeft al veertig —jaren;

—klopper (schimpnaam voor een ambtenaar, die overduwen werkt in zijn dienst), m. —kloppers; —knecht (mann. dienstbode, bij de Israëlieten destyds zooveel als slaaf), m. —en; —maagd (vrouw. dienstbode), v. —en; —order (voorschrift, in acht te nemen bij den dienst), v. —orders; —personeel (de gezamenlijke personen, die men in dienst heeft), o. gmv.; —plicht (verplichting om krygsdienst te verrichten), m. gmv.: algemeene — stelsel, waarbij ieder burger een tijdlang krygsdienst moet verrichten; persoonlijke —, stelsel, waarbij ieder burger zelf krygsdienst moet verrichten en zich niet kan laten vervangen door een ander; —plichttig, bn.: een — nummer, volgens hetwelk men dienen moet; —regeling (regeering van spoor- of tramdienst), v. —en, ook: lijst van het vertrek en de aankomst van treinen, enz.

Dienst'vaardig (bereid om iem. een dienst te bewijzen), bn.; —er, —st: ik ben uw — dienaar; bw.: hij heeft mij — bijgestaan; z. dv.

Dienst'weigeraar (iem., die weigert aan zijn militaire verplichtingen te voldoen), m. —s; —weigering (het weigeren van verschuldigde dienst, hetzij in het militaire hetzij in het burgerlijke leven), v. —en.

Dienstwill'ig (dienstvaardig), bn.; —er, —st: uw — dienaar, zie dw.

Dien'tafeltje (kleine tafel, waarop men bij een diner allerlei gerief gereedzet), o. —s.

Dien'tengevolge (als gevolg daarvan, daarom, dus), bw.; — volgens (daarom, dus, bijgevolg), bw.: de oudere Stastok was een man van de klok en stond — om zes uren op, (C.O.)

Diep (ver beneden de oppervlakte of den rand van iets zich uitstreckende of afdalende), bn.; —er, —st: deze kelder is —, een — e afgrond; bijw.: een — gewortelde boom; bij uitbr. een — e kast, een — portaal, een — woud, d. i. naar achter zich ver uitstreckend; eveneens: een — e wonde, ver ingedrongen; fig. een — e zucht, uit het hart opkomend; een — geheim; iem. — vernederen; verder: een — e duisternis, algeheele; — e armoede, bittere, ellendige; zegsw. te — in 't glaasje kijken, onmatig drinken; iets — in zijn geheugen prenten, voor altijd; het zit bij hem niet —, hij is e.g. oppervlakkig, hij weet niet veel.

Diep (een diep water, een kolk), o. diepen: aandr. het Hollandsche —, het Zwolsche —, het Boter —, water, vaarwater, kanaal.

Diep'boring (het boren diep in den bodem, tot 1500 M.), v. —en: — en naar steenkool in de Peel; zie Boortoren.

Diep'denkend (grondig denkend), bn.: een — wijsgeer.

Diep'druk (drukmethod, waarbij zich de inkt in de holten van plaat of cylinder bevindt), m. gmv.

- Diep'gaand** (*diep in het water liggend*), bn.: een - *schip*; fig. een - *e redeneering*, grondige, soms duistere; - **gang** (*inzinking van een vaartuig beneden de waterlijn*), m. gmv.: een vaartuig van 20 voet -, met 20 voet afstands tusschen bodem en waterlijn; - **lig-gend** (*diepgelegd*), bn.: een - *vrachtschip*, diepgaand; - *e oogen*, ver in de oogkassen gezonken; - **lood** (*zeew. touw met looden geuncht, gebruikt om de diepte van vaargeulen enz. te peilen, peillood*), o. - en. Voor het diepzeonderzoek worden bijzonder geconstrueerde dieplooden gebruikt, zooals het dieplood van Braille.
- Diep'te** (*het diep-zijn*), v. - n: de - *van een put, van een mijnschacht, van den oceaan*; ook: de - *van een huis, van een gang, lengte*; fig. de - *van Gods goedheid, grootte*; het dorp lag in de -, ver beneden ons standpunt; de - *van een toon, laagte*.
- Diep'telij** (*lijn, die gelijke diepten op verschillende punten van een rivier, zeeboezem of zee denkbeeldig vereenigt*), v. - lijnen.
- Diep'zeonderzoek** (*het wetenschappelijk onderzoek van de gesteldheid van den zeebodem, van het zich daar bevindende water, van organismen, enz.*), o. - zoekingen.
- Diepzinnig** (*wijsgeerig*), bn. en bw.; - er, - st: wij schreven - *e vertoogen over de Deugd*, (C. O.), van diepe beteekenis.
- Dier** (*beuwerktuigd zelfbewust wezen, hebbende gevoel en vrijwillige beweging*), o. dieren.
- Dier** (*dierbaar, innig*), bn. en bw.; - der, - st: de - *ste belangen*; zie ook Dierbaar.
- Dier'baar** (*waard, geliefd*), bn.; - der, - st: - *bare ouders, een - bare gedachtenis*.
- Dier'bescherming** (*het streven om het mishandelen van dieren of het uitroeien er van te voorkomen*), v. gmv.; de vereeniging tot bescherming van dieren in Nederland, ook in Limburg.
- Die'renepos** (*dichtk. episch gedicht met eenig dier als hoofdpersoon*), o.: in het - zijn de dieren toegerust met menschelijk verstand, zij dragen eigennamen, maar behouden elk hun eigenaardig karakter; het - *Vanden vos Reinaerde* is een der schoonste producten onzer Middelned. literatuur; - **fabel** (*klein dieren-epos*), v. - s, - en, zie Fabel.
- Die'renriem** (*sterrenk. een aan den hemel gedachte gordel met 12 sterrenbeelden, die bijna alle den naam van dieren hebben en waarin de ecliptica ligt*), m. gmv.; zie Zodiac.
- Die'renrijk** (*al de soorten, geslachten, families, klassen van dieren samen*), o. gmv.
- Die'ren-symboliek** (*zinnebeeldige bet. der dierenbeelden*), v.: het lam is het zinnebeeld van onschuld; de duif dat van eenvoud, zuiverheid, vrede; de haan dat van waakzaamheid; de leeuw dat van kracht en koninklijke waardigheid; de slang dat van voorzichtigheid, sluwhid, enz.
- Die'rentemmer** (*temmer van verscheurend gederte*), m. - s: - **tuin** (*diergaarde*), m. - tuinen, zie Artis.
- Dier'gaarde** (*een inrichting, gewoonlijk aangelegd als gaarde of tuin, waarin in hokken of afrasteringen allerlei dieren, vooral vreemde, worden gehouden*), v. - n; zie: Acclimatatie-tuin en Zoölogische tuin.
- Dier'koop** (*duur*), bn.: - *weefsel* (Staring).
- Dier'kunde** (*wetenschap, die streeft naar de kennis van de dieren in al hun verhoudingen, bouw, leefwijze, enz.*), v. gmv.; zie Zoölogie.
- Dier'lijk** (*aan het dier eigen, met het dier in betrekking staande*), bn.; - er, - st: - *e driften*; - *e warmte*, nat. lichaamswarmte, die vooral door stofwisseling ontstaat; het - *magnetsme*, b.v. in den Sidderaal en den Sidderrog; - *e olie*, van dieren afkomstig.
- Dier'soort** (*soort, klas, ras v. dier*), v. - en; zie Klassen van Dieren.
- Dies** (*daarom, derhalve, des, thans dus*), bw.; vroeger ook: *daarvan*, b.v. *wat - meer zij*.
- Dies** (*Lat. dag*), m. Met - komen verschillende verbindingen voor: - *ater*, ongeluksdag; - *suprema*, oordeelsdag, laatste dag; zegsw. - *diem docet*, de eene dag leert den anderen; *carpe diem*, gebruik den tijd.
- Dies irae** (*H.-K. treurlied over den doomsdag*), m.: aldus geheeten naar de aanvangswoorden; deze hymne is uit de 13e eeuw; het - wordt wel gezongen in Requiem-missen; lees: *die'es iree*.
- Dies natalis**, bij verkorting **Dies** (*dag der stichting van een Hoogeschool*), m.: de - der universiteit van Leiden is 8 Febr.; die van Utrecht 13 Maart; die van A'dam 15 Oct.; die van Groningen 4 Febr.; lees: *die'es*.
- Diets** (*hetzelfde als dietsch*), alleen gebruikelijk in: - *maken*, d. i. wijs maken, ik heb - *gemaakt, wijs gemaakt, op de mouw gespeld*.
- Dietsch** (*bijvorm van Duitsch*), bn.: de - *e taal*, de volkstaal, inz. het *Middel-nederlandsch*; het - *e volk*, van den - *en stam zijn*, d. i. van Nederlandschen stam; als zn. o: het -.
- Die'vegge** (*meisje, vrouw, die steelt*), v. - n.
- Die'ven** (*stelen, ontfutselen*), ik diefde, heb gedieft, zie ook Dagdieven.
- Die'venbende** (*aaneengesloten troep dieven*), v. - benden; - **lantaarn**, - **taren** (*lantaarn, waarvan het licht door schuiven kan worden afgesloten*), v. - s; - **taal** (*taal, waarin de dieven zich met elkaar onderhouden*), v. gmv., zie: Bargoensch, Argot; - **tronie** (*het gemeene gezicht van een boef*), v. - tronies; - **wagen** (*grootte, aan alle zijden gesloten wagen, met zitplaatsen aan den achterkant voor de politie, tot 't overbrengen van arrestanten*), m. - wagens.
- Die'verij** (*diefstal*), v. - en: kleine - en.
- Diffamatie** (*eerroof, smaadrede*), v. gmv.
- Different'** (*oneenigheid, geschil*), o. - en.
- Different'** (*onderscheiden, ongelijk, verschillend, strijdig*), bn.; lees: *die-fe-rent'*.
- Differentiaal** (*oneindig kleine aangroeiing eener veranderlijke grootte*), v. - alen. (t = ts).
- Differentiaal-lamp** (*elctrisch booglicht met zich bewegende koolspitsen*), v. - lampen.
- Differentiaal-rekening** (*een afdeeling der hoogere wiskunde*), v. gmv. (t = ts).
- Differentiaal-thermometer** (*thermometer, dienend om het kleinste verschil in temperatuur aan te geven*), m. - s. (t = ts).
- Differentie** (*verschil, onderscheid, afwijking, surplus*), v. - tiën, - ties. (tie = sie).
- Differentie'le rechten** (*voorkeurrechten, invoerrechten, verschillend naar gelang van het land van herkomst of bestemming*), o. mv.
- Diffieel'** (*Fr. moeilijk; knorrig*), bn.: een - *mensch*, een lastig man.
- Difficulteit'** (*moeijelijkheid, zwarigheid, bezwaar*), v. - en. (i = ie).
- Diffractie** (*breking van lichtstralen*), v. gmv.
- Diffusie** (*nat. vermenging tot een homogeen*),

mengsel van ongelijksortige gasvormige, vloeibare of opgeloste vaste stoffen), v. gmv. (s = z).

Diffuus' (nat. verspreid), bn.: -licht; van den stijl: duister, langdradig, wijdoopig.

Digereeren (verteren, bij matige warmte koken of weken).

Diges'tie (oplossing; spijsvertering), v.; -visite, v., scherts. bezoek, dat men aan een familie brengt bij wie men gedineerd heeft. (g = g).

Dig'gel (scherf aardewerk), v. -s, -en.

Digitall'ne (extract uit het zaad en de bladen van vingerhoedskruid, een sterk plant-aardig vergif), v. gmv. (g = z).

Digita'lis (plantk. vingerhoedskruid, genees-middel voor hartlijders), v. gmv. (g = z).

Dignita'ris (waardigheidsbekleeder), m. -sen, zie Hofdignitaris. (g = g).

Digres'sie (omhaal van woorden), v. -s.

Di majores, de hoogere goden, ze zijn 12 in getal: Jupiter, Juno, Neptunus, Minerva, Vulcanus, Vesta, Mars, Venus, Mercurius, Ceres, Apollo en Diana, zie telkens ald.

Dij (ontl. lichaamsdeel), v. dijen; -been (ontl. deel van het menschelijk geraamte, van het bekken tot de knie), o. -beenderen.

Dijen (uitzetten, zwellen), het dijde, het is gedijd: erwten en boonen - bij het koken.

Dijk (opgeworpen aarden waterkeering langs een kanaal, rivier, zeeboezem of zee), m.

-en: de voet, de glooiing, de kruin v. e. -; er zijn zee-, rivier- en polderdijken, zie ald.; zegsw. iem. aan den - zetten, op straat zetten, hem zijn bestaan ontnemen; dat brengt geen zoden aan den -, dat baat of helpt niet om de glooiing van den dijk te bekleeden, fig. dat is van geen profijt, nut.

Dijka'ge (het aanleggen v. dijkwerken), v. -s.

Dijkbestuur (college, dat belast is met het toezicht op een dijk), o. -besturen; z. Dijkgraaf.

Dijkbreuk (doorbraak van een dijk), v. -en.

Dijken (een dijk leggen), men heeft gedijkt.

Dijker (dijkwerker), m. -s: eten als een -.

Dijk'etting (beveiding van een dijk of het recht tot beweiding), v. -en; -graaf (voorzitter van het bestuur v. e. polder, v. e. waterschap), m. -graven; -heemraad (lid v. e. dijk- of polderbestuur), m. -raden; -heemraadschap (de waardigheid van heemraad, de vergadering van de dijkheemraden), o. gmv.; -leger (de gezamenlijke personen, die in tijd van nood gehouden zijn een rivierdijk te versterken), o. -s; ook: college, dat bij hoogwater of ijsgang belast is met het toezicht en de oeverbewoners heeft te waarschuwen door kanonschoten, enz. (Kon. besluit van 23 Jan. 1821); -raad (dijkmeester, lid van een dijkbestuur), m. -raden; -rechten (rechtsregelen betreffende het beheer en het onderhoud v. een dijk, ook -belastingen), o. mv.; -schot (belasting, door ingelanden te betalen voor het onderhoud der dijken v. e. polder), o. gmv.; -schouw (inspectie van een dijk), v. gmv.; -slag, m. -slagen, zie Hoefslag; -s'lasten (belastingen voor het onderhoud van de polderdijken), m. mv.; -staal (grond, waarop de dijk rust), o. gmv.; -stoel (dijksbestuur, college van heemraden), m. -stoelen; -val (Zeeland: inzinking v. e. dijk over eenige lengte), m. -len.

Dijn, bezitt. voorn.; als zn. o. het mijn en -.

Dij'stuk (deel v. e. harnas, reikende v. de knie tot de heup), o. -stukken.

Dijk'ing (misting, dampig), bn.; -er, -st: de duinen teekenden zich tegen de -e lucht af.

Dik (niet dun), bn.; -ker, -st: een -ke plank; een - man, zwaarlijvig; een -ke nevel, een -ke rook, lastbaar; zegsw. hij zit er - in, fig. is een welgesteld man; zich - maken, boos worden, zoodat het gelaat opzwelt; als zn. o. het - v. d. arm, het - van de soep, enz.

Dik'buik (spotn. dikkerd), m, soms v. -en.

Dik'huidden (dierk. dieren met dikke, ruwe huid: veethoevige dieren), m. mv.: nijlpaard, neushoorn, olifant en zwijn zijn -, ook Pachydermen.

Dik'kerd (spotn. zwaarlijvige), m. -s: een goedige -, ook van kinderen en dieren; -kop (dik mensch), m. en v. -koppen, gmv.; ook: (kikkervisshje), m. -koppen; soms, borrel.

Dik'maals (vaak, dikwyls), bw.

Dik'te (dikheid, zwaarte, fig. zwelling), v. -n.

Dik'werf (tal van keeren), bw.; zie Dikwyls.

Dik'wyls (op tal van tijdstippen, vaak), bw.; lees: dik'wyls.

Dik'zak (dik en zwaar persooitje), m. en v., -zakken, gmv.: wat een - van een jongen!

Dilata'tie (uitzetting, verwijding), v. -s.

Dilatome'ter (toestel ter bepaling van de uitzetting der vloeist. bij verwarming), m. -s.

Dilem'ma (wissel- of veronderstellende sluiterede; fig. lastige keus tusschen twee zaken, netelig vraagstuk), o. -s.

Dilettant' (kunstvriend, kunstliefhebber), m. -en; vr.; -tan'te, -n; zie Amateur.

Dilettantis'me (beoefening eener kunst als liefhebber, amateurswerk, geliefhebber), o. gmv.: - in de dichtkunst, (18e eeuw).

Dilgen'ce (ouderwetsche reiswagen), v. -s.

Diligent' (ijverig, naarstig, werkzaam, bezig), bn. en bw.: een commissie - verklaren, haar een taak opleggen, om er mee bezig te zijn en tot een goed einde te brengen; lees: -gent'.

Dille (eenjarige schermbl. plant), v. gmv.

Diluviaal' (tot het diluvium behoorend), bn.: het -viale tijdperk, in de aardgeschiedenis n. dat, hetwelk het alluviale of hedendaagsche onmiddellijk voorafgaat; -ale gronden, b.v. de heidevelden in Drente; -ale klei, z. Löss.

Diluvium (gronden, gevormd vóór het alluvium), o.; zie Diluviaal.

Dimen'sie (afmeting, uitgebreidheid: lengte, breedte, hoogte), v. -siën, -s: de vierde -.

Diminueeren (vermindere, verkleinen).

Diminuen'do (it. muz. langzaam afnemend in sterkte of kracht), bw., als zn. o.

Diminut'ie (stijlfiguur: verkleining), v., b.v. het is geen euweldaad, het is slechts een ver-griep, een lichte overtreding. (t = s).

Diminutief' (verkleinwoord, b.v. vischje, stoeltje), o. -tieve, -tiva; -suffix (verkleiningsuitgang, b.v. -je, -pje), o. -en.

Dimorph' (in twee kristalvormen voorkomend), bn.; verg. Amorph. (ph = f).

Dinar (zilveren munteenheid in Servië, ± f 0.48 of één frank = 100 para's), m. -s.

Diné, o. -s, dineetje, o. -s; ook **Diner**.

Dineeren (het middagmaal gebruiken).

Diner' (Fr. middagmaal), o. -s; **dinertje** of **dineetje**, o. -s.

Ding (zaak, lichaam, voorwerp), o. dingen.

Ding'bank (gerecht, rechtbank), v. -en. vero.

Ding-ding (O.-I. in de zon gedroogde lapjes vleesch), v.: hij kreeg twee malen rijst met -, (v. R.)

Din'gen (staan naar, streven naar), ik dong,

- heb gedongen: naar iets -, naar (eene post) staan; naar den prijs -; ook, afdingen: nauw -, verg. Pingelen, zie ook: Bedingen, Mededingen.
- Dinges** (iemand), m. gmv. gzm.: Roberts wil hy nog spreken over -, (Gorter), persoon, wiens naam men zoo gauw niet weet.
- Dinghuis**, rechthuis, rechtsgebouw, gerechts-huis, o. -huizen, vero.
- Ding'o** (dierk. verwilderde, niet blaffende voshond in Australië), m. -s.
- Ding sig** (onlekker, down), bn.: ik ben wat -.
- Dingsigheidje** (klein, aardig voorwerpje, smuisterij), o. -s.
- Dingspel** (rechtsgebied), o. -spelen, vero.; zie: Karspel of Kerspel.
- Ding taal** (pleittaal, van dingen, d. i. pleiten), v.: ik heb hem - laten hooren, d. i. hem krachtig tegengesproken.
- Dinosaurus** (voorwereldlijke reuzenhagedis in Amerika), m. -sen of Dinosauriers.
- Dinothierium** (voorwereldlijk dakhuidig dier, reuz-entapir), o. -s. (th = t).
- Dins dag** (derde dag der week), m. -dagen; ook: Dingsdag.
- Dinsdags** (op Dinsdag), bw.: - bezoekt hij de markt; - dagsch, bn.: de -e markt.
- Diocesaan** (met het diocees in betrekking staande), bn.: een -sane onderwijzers-vereening; ook: Diocesaan-vereening.
- Diocese**, v., ook: **Dioceses** (K.-K. bisschoppelyk gebied, een *bisdom*), o. diocesen.
- Diogenes**, cynisch wijsgeer te Coriathe, 414-324 v. C.; -lantaarn, v. gmv.: fig. met een - rondloopen, in ontevreden ijver zoeken naar het betere, zooals Diogenes bij klaarluchten dag met een brandendelantaarn naar menschen zocht op de markt.
- Diomedes**, myth. een der dapperste helden vóór Truje, beschermeling van Athene of Minerva, hij rooft met Ulysses het Pallasbeeld of Palladium, zie ald.
- Dionysus**, m.; zie Bacchus; lees: -zus.
- Dioptraas** (kopersmaragd, kiezelachtige groene delfstof), o. gmv.
- Diop ter** (meek. het vizier, de kijkspiegel van een *astrolabium*), o. -s.
- Dioptrica** (gezichtisleer, leer van de breking der lichtstralen), v. gmv.; ook: Dioptriek.
- Dioptriek** (leer der straalbreking), v. gmv.
- Diorama** (schilderstuk, dat door beweegbare belichting steeds andere indrukken op den beschouwer maakt), o. -s.
- Dioriet** (groensteen), o., (soorten), o. -ieten.
- Dioscuren**, myth. tweelingszonen v. Jupiter: *Custor*, de paardentemmer en *Pollux*, de vuistvechter.
- Dipterie**, v.; zie Diphtheritis. (ph = f).
- Diphtheritis** (vesmet. keelziekte, d. i. *stijmvesontsteking*), v. gmv.; lees: *diftee* -.
- Diphthong** (spraak. tweeklank, zie ald.), v. -en; lees: *diftong*.
- Diplo ma** (akte van aanstelling, bewijs van lidmaatschap, schriftelijk bewijs van eenig afgelegd examen, akte), o. -s.
- Diplomaat** (lid d. r. diplomatie, staatsman, die als onderhandelaar optreedt; fig. berekend, zeer voorzichtig of sluw mensch), m. -maten.
- Diplomatie** (de gezamenlijke diplomaten; kunst om de eene mogendheid bij de andere te vertegenwoordigen, staatsmanskunst; fig. behendige sluwheid), v. gmv. (t = s).
- Diplomatiek** (de staatkunde betreffende; zeer voorzichtig), bn.: de -e vertegenwoordigers, -e examens; een - antwoord; zie **Diplomatisch**.
- Diplomati que**, het corps- (Fr. de gezamenlijke vertegenwoordigers v. e. staat in het buitenland, of de gezamenlijke vertegenwoordigers van vreemde mogendheden bij een hof), o. gmv. (qu = k).
- Diploma tisch** (als een diplomaat, op de diplomatie betrekking hebbende), bn.: -e omzichtigheid; fig. een - stiltwijgen, voorzichtig, berekend; bw.: - te werk gaan.
- Diplopie** (het dubbelzien), v. gmv.
- Dipsomanie** (zuiperswaanzin), v. gmv.; zie *Delirium-tremens*.
- Dip tera** (dierk. tweevleugelige insecten), m. mv.: vliegen en muggen zijn -.
- Diptiek** (K.-K. schuldery in twee luiken gedeeld, welke tot dichtslaan geschikt zijn, tweeluik), v. -en; zie **Triptiek**.
- Direct** (regelrecht, onmiddellijk; terstond, zonder omweg of tussenpersoon), bn. en bw.: een -e verbinding, ik kom - bij u.
- Directe belasting** (belasting die krachtens locheren geheven wordt en door den belastingplichtige niet op derden kan worden afgewenteld), v. -en.
- Directe handel** (handel, geheel zonder tussenpersoon en wel tusschen producent en consument), m. gmv.
- Directeur** (bestuurder, zaakleider, hoofd eener H. B. S. of R. K. S., enz.), m. -en, -s.
- Directeuren** (O.-l. hoofden van de takken van algemeen bestuur), m. mv.; er is een directeur v. financiën, een v. openbare werken, een v. onderwijs, een v. eeredienst, een v. nijverheid, een v. binnenlandsch bestuur en een van justitie te Batavia; verg. **Minister**.
- Directeur-generaal** (algemeen directeur), m. directeurs-generaal: de - der staatsspoorwegen; de - van den arbeid.
- Directie** (bestuur, beheer, opperleiding, uitvoerende macht), v. -tiën, -ties. (t = s).
- Directoire** (Fr. gesch. de regeering van vijf directeuren, het opperste staatsbewind in Frankr. v. 26 Oct. 1795 tot 9 Nov. 1799), o.
- Directoraat** (directeurschap), o. gmv.
- Directrice** (vrouwelijke directeur), v. -s: de - een R. K. S. voor meisjes.
- Dirigeeren** (leiden, besturen): een zangvereeniging, een orkest -, zie **Dirigent**. (g = g).
- Dirigeerstok** (maatstok, waarmee de orkest-directeur dirigeert), m. -stukken. (g = g).
- Dirigent** (leider, bestuurder), m. -en: de - van een muziekkorps. (g = g).
- Dirk** (scheepst. toppenant, piekval), v. -en.
- Dirkjespeer** (een vroegrijpe peer), v. -peren.
- Discant** (muz. sopraan), m. -en; ook de hooge tonen van het toonregister, b.v. die piano heeft een helderen -.
- Disch** (spijstafel, aangerechte tafel), m. dischen: ten - noodigen, ten eten, aan tafel; -genoot, m., -genooten (tafel- of spijsgenoot), v. -genooten.
- Discipel** (leertling, volgeling; Bijb. geliefde leertling van Christus, Apostel), m. -en, -s.
- Disciplinair** (orde en tucht betreffend), bn.: -e straf, mil. straf, die door een chef aan een hem ondergeschikte wordt opgelegd.
- Discipline** (tucht, regel), v. gmv.: de - handhaven, onder - staan, krijgstuicht.
- Disciplineeren** (onder tucht brengen, aan tucht en orde gewinnen). (di = die).

- Disconteeren** (handel. een wissel of promesse koopen tegen de contante waarde).
- Discon'to** (handel. korting en wel procentsgewijze op een wissel voor contante betaling, d. i. vóór den vervaldag), o. gmv.: in - nemen, disconteeren; - bank (bankinstelling, welke haar hoofdbedrijf maakt van het disconteeren van wissels), v. - banken.
- Discor'dia**, myth. godin der tweedracht; zie Eris.
- Discours'** (gesprek), o. - en; lees: diskoers'.
- Dis'crediet** (wantrouwen, miskrediet), o.: iem. in - brengen, in opspraak brengen.
- Discreet'** (bedachtzaam, bescheiden, voorzichtig, stilzwijgend), bn. en bw.; - creter, - st.
- Discrete tie** (bescheidenheid, kiesheid, stilzwijgendheid), v. gmv.: zegsw. kan ik op uw - rekenen? (t = s).
- Dis'cus** (werpschijf, in gebruik bij de oude kampspelen, inz. bij de Olympische spelen), m. - sen: de - was lensvormig, eerst van steen, later van metaal.
- Discus'sie** (bespreking, beraadslaging, gedachtenwisseling), v. - siën, - s.
- Disceuteeren, discussieeren** (bespreken, van gedachten wisselen, beraadslagen).
- Dis'harmonie** (gebrek aan harmonie, fig. aan overeenstemming), v. gmv.
- Disloca'tie** (mil. verdeling der garnizoenen over een land), v. gmv. (t = s).
- Dispa'che** (berekening van averij; akte van schutting, door een deskundige opgemaakt, wegens geleden zeeschade), v. - s.
- Dispacheur'** (beedigd deskundige belast met de dispa'che), m. - s.
- Dispensa'rium** (plaats, waar kosteloos geneesmiddelen verstrekt worden aan onvermogenen), o. - s, - ria.
- Dispensa'tie** (onthefving, vrijstelling van een gebod of voorschrift), v. - s, - tiën. (s = z.)
- Dispensato'rium** (apothekershandboek, receptenboek), o. - s, - ria. (s = z.)
- Dispenseeren** (vrijstellen, onthefven). (s = z.)
- Disper'sie** (verspreiding; ontleding van het licht, kleurschifting, b.v. door een glasprisma), v. gmv.
- Dis'plezier** (verdriet, last), o. gmv.
- Disponeeren** (reg-len, beschikken over).
- Disponi'bel** (beschikbaar, ter beschikking), bn.
- Dispositie** (inrichting, gesteldheid, vatbaarheid, aanleg; beschikking), v. - tiën, - s, ook: gevoelsstemming, neiging. (t = s).
- Dispropor'tie** (onevenredigheid, wanverhouding), v. - tiën, - s. (tie = sie).
- Disputa'tie** (redestrijd, redetwist), v. - tiën, - s; zie Dispuut.
- Disputeeren** (wetenschappelijk redetwisten).
- Dispuut'** (redestrijd, redetwist), o. disputeu; ook: disputeer-gezelschap: een -, waarvan niemand lid zou willen wezen, (C. O.)
- Disqualifica'tie** (uitsluiting bij wedstrijden), v. - s: hij had vrees voor -. (qu = kw).
- Disqualificeeren** (onbevoegd verklaren, niet toelaten bij wedstrijden). (qu = kw).
- Dissec'tie** (opening, ontleding v. e. lijk), v. - s.
- Dis'sel** (een soort van dwars-bijl, in gebruik bij goten- en wagenmakers en kuipers), m. - s.
- Dis'sel** (wag-mboom), m. - s; ook: - boom, m.
- Dis'selboom** (boom aan een wagen tusschen een tweespan), m. - en.
- Dissen'ter** (hij, die niet behoort tot de staatskerk in Engeland, niet-conformist), m. en v. - s: de Presbyterianen, de Indepen-
- denten, de Methodisten, de Baptisten, de Kwakers, de Puriteinen, enz. zijn - s; in ons land: een Hervormde, staande buiten de Ned. Herv. kerk, z. Afgescheidenen en Doleerenden.
- Disserta'tie** (wetenschappelijke verhandeling, academisch proefschr.), v. - tiën, - s. (tie = sie).
- Dissiden'ten** (andersdenkenden, afwijkende christenen), m. mv.: in 't oude koninkrijk Polen allen, die niet tot de R.-K. behooren.
- Dissimila'tie** (spraak. vermindering der op-eenvolging van twee gelijke medeklinkers in twee lettergrepen van hetzelfde woord door het vervangen van een der medeklinkers door een verwante), v. - s, b.v. kamerer voor kamerier, tovenaar voor tooveraar, (t = s); verg. Assimilatie.
- Dissonant'** (wanklank, valsche toon, muz. niet-harmonieerend akkoord), m. - en; fig. die hekelende taal was een - in de algemeene fe-storeugde.
- Dissonceeren** (muz. valsch klinken).
- Distan'tie** (verte, afstand), v. - tiën, - s.
- Distan'tie-meter** (werktuig, om den afstand van twee punten te bepalen), m. - meters.
- Dist'el** (samengesteldbloemige plant met stekeligen stengel en bladeren), v. - s; fig. - s op het levenspad, tegenspoeden, rampen.
- Dist'elen** (krakeelen, dwarsdrijven), ik heb gedisteld: met iemand -, harrowarren.
- Dist'elig** (fig. netelig), bn; - er, - st: e. - ezaak.
- Distelorde** (Schotsche ridderorde), v.; zie Andreas-orde.
- Distelvink** (dierk. vink, die zich met het zaad v. distels voedt: putter), m. - en; - vliinder (een fraaigeteekende dagvlinder), m. - s.
- Distichon** (dichtk. tweeregelige strophe, oorspr. bestaande uit een pentameter en een hexameter, later elk tweeregelig vers), o. - s, dist.cha.
- Distillaat'** (product v. e. distillatie), o. - laten
- Distillateur'** (iem., wiens beroep het distilleeren, d. i. het maken van sterke dranken is), m. - s, ook, Distilleerder, Destillateur; verg. Brander, Likeurstoker.
- Distilla'tie** (overhaling), v. - tiën, - s. (t = s).
- Distilleeren** (aftrekken, overhalen; ook: maken van sterke dranken); - leerketel, m. - ketels; - leerderij' (brandery), v. - en.
- Distinctie** (voornaamheid, stand, rang), v.: een man van -, een voornaam persoon.
- Distinctief'** (mil. kenteeken, rangteeken), o. - tieven: het - van den majoorstrang, nl. een gouden kraag met ééne ster.
- Distingeeren** (onderscheiden, met achtting bejegenen), (g = g); zie Gedistingeerd.
- Distorsie** (eig. verdraaiing, verwringing), v. - s.
- Distract** (afgetrokken, verstrooid), bn. (c = k).
- Distractie** (afgetrokkenheid, verstrooidheid; rechtst. vervreemding, verkoop), v. - tiën, - s.
- Distribueeren** (verdeelen, uitdeelen, rond-deelen; boekdr. de letters der afgedrukte vormen weer in de kast sorteeren).
- Distribuent'** (hij, die uitdeelt), m. - en.
- Distribu'tie** (uitdeeling, b.v. van brieven, prijzen; ook v. levensmiddelen, van meel, brood, steenkolen, aardappelen, enz.), v. - s, - tiën.
- Distribu'tie-haven** (aardr. haven, van waaruit de waren naar het achterland worden verzonden), v. - s; - kantoor, o. - toren.
- Distributiewet** (wet van 1916, houdende bepalingen in 't belang der volksvoeding en van doelmatige distributie van levensmiddelen, brandstoffen, enz.).

- District** (rechtsgebied, ambtsgebied, ook: *afdeeling van een provincie*), o. -en; (*ambtsgebied v. e. districtsschoolopziener, kiesdistrict*).
- Districts schoolopziener** (schoolopziener, aan het hoofd van een schooldistrict), m. -s.
- Disturbatie** (Fr. *stoornis, verwarring, bemerking*), v. gmv. (tie = sie).
- Dithyrambe** (dichtk. oorspronkelijk: *verheven lofzang of ode ter eere van Bacchus*; verder: *vuurig lofzang vol hartstochtelijke verwoering in ongeregelde versmaat*), v. -n.
- Ditje**, o. -s: *allerlei -s en datjes*, kleinigheden, kleine aanmerkingen, beuzelarijen.
- Dit maal** (voor dezen keer), bw.
- Dit'o** (dergelijke, als het vorige, als het *pasgenoemde*), bn. en bw.
- Div'a** (*godin, goddelijke*), v. -'s; vooral, fig. *gevierde zangeres*.
- Divagatie** (*afdwaling, uitweiding, onzin*), v.
- Divageeren** (*afwijken, afdwalen, bazelen*).
- Divan** 1. (*rijksraad, raad van state in Turkije*), m. -s; 2. (*lage rustbank of sofa met tapijten en losse kussens*), m. -s.
- Divergeeren** (*uiteenloopen, zich meer en meer van elkaar verwijderen, b.v. van twee lijnen*), (g = g).
- Divergeerend** (*uiteenlopend*), bn.: *een -e reeks*, wier termen nl. telkens grooter worden; *-e lichtstralen*, uiteenwikkende, (g = g); verg. *Convergeeren*.
- Divers** (*verschillend*), bn.: *-e zaken*.
- Diversen** (*verschillende dingen*), v. mv.
- Diverteeren** (*vermaken, verlustigen*): *zich -*, zich vermaken.
- Divertissement** (*vermakelijkheid, ontspanning, uitspanning*), o. -en. (ent = ent).
- Divideeren** (*deelen, verdeelen*): *divi'de et im'pera*, Lat. verdeel en heersch.
- Dividend** (*evenredig aandeel in de nettowinst*), o. -en: *een extra -*; *-bewijs* (*coupon, aan een aandeel bevestigd tot inning van het dividend*), o. -bewijzen. (end = ent).
- Divi-divi** (W.-I. *heesterplant, wier roode peulen en zaden 50% toozuur bevatten*), v. gmv.: *de -* levert looi en zwarte verfstof.
- Divina Comme'dia** (eig. *goddelijke Comedie*, *de -* is het wereldberoemde lyrisch-epische gedicht van Dante, waarin de dichter door Vergilius en Beatrice door hel, vagevuur en hemel wordt rondgeleid, v.; de drie deelen zijn: *Infer'no*, de Hel; *Purgato'rio*, de Louteringsplaats; *Paradi'so*, het Paradijs).
- Divina tie** (*waarzeggerij, voorgevoel van de toekomst*), v. -s, -tien. (t = s).
- Divisie** 1. (*een der hoofdbewerkingen van de rekenkunde*), v. -s, -sien: zie *Verdeelingsdeeling* en *Verhoudingsdeeling*; 2. (*mil. een der vier groote afdeelingen van ons veldleger*), v. -s: elke - bestaat uit vier wapens: Infanterie, Artillerie, Cavalerie, Genie, bovendien de Intendance, ook, vlootafdeeling: *een landingsdivisie*.
- Divisie-generaal** (*luitenant-generaal, hoofd eener divisie*), m. -generaals, --generalen.
- Dixi** (vroeger, *slotwoord eener Lat. toespraak: ik heb gezegd*); als zn. o.; lees: *dik'sie*.
- Dja'ga** (O.-I. *wachter*), m. -'s.
- Dja'goeng** (O.-I. *Turksche tarwe of maïs*), v. gmv.: *de -* is 't geliefde voedsel der Inlanders op Celebes en op Madoera.
- Dja'hat** (O.-I. *rebel, oproerling*), m. -s.
- Dja'hit** (O.-I. *naaister*), v. -s: *toekang -*, d. i. kleermaker; ook *Djait*,
- Djak'sa** (O.-I. *Inlandsche officier van politie en justitie op Java en Madoera*), m. -'s: *de -* is het hoofd der inlandsche rechterlijke ambtenaren.
- Dja'lak** (O.-I. *een soort v. Ind. sporeew*), v. -s.
- Djam'boe** (O.-I. *geurige, frissche vrucht in vele soorten*), v. -s.
- Dja'mi** (*grootte moskee*), v. -s.
- Dja'moe** (O.-I. *gedroogde kruiden*), v. mv.
- Dja'tiboom** (O.-I. *teakboom, Ind. eik*), m. -en; *-hout*, o., zie *Teakhout*.
- Dja'tiwoud** (O.-I. *woud van djatiboomen*), o. -wouden; men vindt veel -wouden in de residentie Rembang op Java.
- Dje'roek** (O.-I. *Indische orangeappel of citroensoort*), m. -s: *een - nipis*, kleine citroen; *een - besaar*, pomelmoes, ter grootte van een kinderhoofd. (e = ee).
- Dji'mat** (O.-I. *amulet, talisman*), m. -s: *de voorste munitingen dragen -s en roepen: „Schiët maar!”* (v. R.)
- Djinn, dschinn** (Arab. *goede of booze geest staande tusschen engelen en menschen*), m. -s: *de -s spelen een voorname rol in de 1001-nacht*.
- Dji'u-dji'su** (*de worstelmethode der Japanners*), o. (u = oe).
- Djoekoeng** (O.-I. *kano voor de vischvangst*), v. -s; ook: *Djoen'koeng*.
- Djoeroe** (O.-I. *iem., die voor iets aangesteld is*), m. -s: *- toelis*, schrijver; *- bahasa*, tolk.
- Djon'gos** (Java. *huisbediende*), m.
- Dob'bel** (*dobbelspel, kansspel*), m.: zegsw. *hij zal een harden - (dobber) hebben om door zijn examen te komen*, een zwaren strijd.
- Dob'belaar** (*iem., die dobbelt*), m. -s.
- Dob'belen** (*den. van dobbel of dubbel: met twee dobbelsteenen spelen*), ik heb gedobbel; zegsw. *ongelukkig -*, tegenspoed hebben.
- Dob'belhuis** (*speelhuys*), o. -huizen; *-spel* (*het spel met twee of drie dobbelsteenen*), o. -spellen; *-steen* (*kubus met oogen van één tot zes*), m. -steenen, ook, *Teerling*.
- Dob'ber** (*drijvertje van kurk met pennenschacht aan een hengelsnoer*), m. -s; zie *Sim*.
- Dob'beren** (*zachtjes op en neer gaan op 't water*), ik heb gedobberd: *op zee -*, rondzwalken; handel. niet vast zijn, herhaaldelijk afwisselen van koersen en prijzen; zegsw. *tusschen hoop en vrees -*, *tusschen leven en dood -*, hangende zijn.
- Docceeren** (*onderwijzen, leeren*): *het Latijn -*.
- Docent** (*leeraar inz. a. e. gymnasium*), m. -en; *docentenkamer* (*leeraarskamer*), v. -s.
- Doch** (*maar*), tegenstellend vgw.
- Docht** (*roebank*), v. -en; ook **Doft**.
- Dochter** (*meisje, met betrekking tot de ouders*), v. -s: *jonge -*, jonge, ongehuwde vrouw; *de -s van Eva*, de vrouwen.
- Dociel** (Fr. *leerzaam, gedwee*), bn.
- Dociliteit** (Fr. *leerzaamheid, gewilligheid, gedweeheid, meegaandheid*), v. gmv.
- Doct'or** (*hoogste academische graad, ook: geneesheer*), m. -to'ren, zie *Dokter*: *- ju'ris*, in de rechten; *- medici'nae*, in de medicijnen; *- philoso'phiae*, in de wijsbegeerte; *- theolo'giae*, in de godgeleerdheid; *- hono'ris causa*, zie *ald.*; zie **Dr.** en **Dokter**.
- Doctoraal** (fig. *deftig, gezaghebbend*), bn.: *- spreken*; zn. o.: *zijn - doen* nl. examen als doctorandus.
- Doctoraat** (*de waardigheid van doctor*), o.
- Doctoran'dus** (*iemand, die zijn doctoraal*

- gedaan heeft, doch nog niet gepromoveerd is), m. -sen: - in de rechtswetenschap, - in de wis- en natuurkunde.
- Doctor dja'wa**, m., zie Dokter djawa.
- Doctoreeren** (promoveeren als doctor).
- Doctores'** (vrouwel. dokter), v. -sen; in de geneesk. ook Dokteres'.
- Doctoresbul** (diploma, nl. van den academischen graad), v. -bullen.
- Doctrina** (leer, geleerdheid, wetenschap), v.
- Doctrinair** (zich streng houdend aan een eenmaal vastgestelde leer op oconomisch, staatkundig of wetenschappelijk gebied), bn.
- Document'** (geschreven bewijsstuk), o. -en.
- Documentair'** (als bewijsstuk, van bewijsstukken vergezeld), bn.
- Documenteeren** (met bewijsstukken staven).
- Dod, dod'de** (plant van het geslacht der rietgewassen; ook waterkolf), v. dodden; verg. Lischdodde.
- Dod'aars** (een zwaarlijvige, groote vogel), m. -aaren; ook, Dodo.
- Dod'degras** (beemdgras), o.: het - vindt men in onze weiden.
- Dod'der** (plantk. huttentut, vladodder, een soort van onkruid), v. gm.v.
- Dod'derig** (slaperig, sufferig), bn. en bw.; -er, -st; -heid, v. gm.v.
- Dod'dig** (hief, aardig, mollig), bn.: een - kind.
- Dodecaë'der**, o. -s, zie Twaalfvlak.
- Dodearchie'** (gesch. de regeering der 12 vorsten in oud-Egypte), v.
- Dodij'nen** (Fr. een kind in den arm of in de wieg in slaap maken), ik heb gedodijnd; ook. Doldijnen, zie ald.
- Dodona**, aardr. stad in het Grieksche landschap Epirus, bevattende destijds het oudste orakel, nl. dat van Zeus of Jupiter.
- Doear** (Arabisch tentendorp, tien tenten minstens), m. -s; ook, Douar.
- Doedel** (doedelzak, speeltuig der Schotten en Tyrolers), m. -s.
- Doedelen** (op den doedelzak spelen; fig. neurien. zingen), ik heb gedoedeld.
- Doedelzak** (pijpszak), m. -ken; ook, Doedel.
- Doe'jong, -goeng** (O.-I. zeeke, walvischachtig dier in den Ind. Oceaen), m. -s.
- Doek** 1. (weefsel), m. gm.v.: er is zijden, linnen, katoenen, wollen -; zie: Batist, Kamerdoek, Netel-, Zeil-, Vlaggen-doek; 2. (een stuk doek), m. -en: zegsw. een -je voor het bloeden, een uitvlucht, een verzinsel; er geen doekjes om winden, rondweg voor iets uitkomen, iets niet zoeken te verbloemen of te bewimpelen; zie verder: Bad-doek, Hals-, Hand-, Omslag-, Schortel-, Schotel-, Vaat-, Wrijf-, Zakdoek; 3. (toon. gordijn of scherm), o. gm.v.; 4. (geplamuurd doek, waarop men schildert), o. gm.v.; zie Paneel; ook: schilderij: er hingen wel duizend -en; een prachtig -; 5. (dicht. zeil), o. -en: de -en hangen slap, (Vondel), verg. Opdoeken.
- Doekoe** (O.-I. zekere fruitsoort op Java ter grootte v. e. noot met leerachtige schil), v. gm.v.
- Doekoen** (O.-I. man of vrouw op Java, die de geneeskunst op empirische en zeer primitieve wijze en met allerlei bijgeloovige praktijken uitoefent), m. en v. -s.
- Doel** (doelpunt, wit, waarop men mikt), o.; fig. oogmerk, voornemen, plan: een - beoogen; zijn - bereiken, treffen; naar een - jagen.
- Doel'einde** (oogmerk, bestemming), o. -n.
- Doe'len** (vroeger een huis met oefenplaats voor de schutters), m. -s: de St.-Joris-; de Kloveniers-, te Amsterdam.
- Doe'len** (mikken), ik heb gedoeld; fig. op iets -, iets op het oog hebben of zinspelen op iets.
- Doe'lenstuk** (schilderstuk van aroote afmeting, voorstellende de gezamenlijke schutters van een doelen, uit den bloeitijd onzer schilderkunst), o. -stukken: de Nachtwacht van Rembrandt, de Schuttersmaaltijd van Van der Helst in het Rijksmuseum zijn -stukken.
- Doel'ist'** (gesch. naam van een lid eener destijds democratische partij in A'dam), m. -en; de -en vergaderden in den Kloveniersdoelen.
- Doel'lijn** (sport. breedtelijn v. e. voetbalveld), v. -en.
- Doel'loos** (zonder doel), bn. en bw.; -loozter -t: een -werk; - rondzien.
- Doel'man** (sport. verdiger v. h. doel bij het voetbalspel), m. -mannen.
- Doelma'tig** (geschikt voor het doel, passend), bn.; -er, -st: -e middelen, -e straffen.
- Doe'loe** (O.-I. vroeger, vorig, voorheen), bw.
- Doel'punt** (hetzelfde als doelwit, inz. punt bij het balspel gemaakt, door den bal door het doel te brengen), o. -en.
- Doel'punten** (een doelpunt maken).
- Doeltref'fend** (eig. brengend tot het doel, geschikt), bn.; -er, -st: -e maatregelen.
- Doel'wit** (doel), o. gm.v.
- Doe'ma** (gesch. Russische rijksdag, in 1905 ingesteld), v.: een lid der -.
- Doe'men** (veroordeelen), ik heb gedoemd: al doemde 't lot mij tot slavin (B. ter Haar); zie Verdoemen.
- Doemenswaar'dig**, bn.: z. Doemwaardig.
- Doems'dag** (oordeelsdag), m. z. D'ies Irae.
- Doem'vonnis** (doodvonnis, veroordeeling), o. -vonnissen: het - over iem. uitspreken.
- Doemwaar'dig** (waard gestraft te worden), bn.: -er, -st, ook: meer en meest -waardig.
- Doen** (handelen, uitvoeren, verrichten), onr. w. w. ik deed, ik heb gedaan; zegsw. iets van - hebben, noodig hebben; in goeden - zijn, welgesteld, gefortuneerd zijn.
- Doen**, o.: uw - en laten, handel en wandel.
- Doen'de** (onvult.-deeltw. van doen), bn. en bw.: hetwelk -, enz., aan het slot van een rekest; al - leert men, oefening maakt den meester.
- Doe'niet** (leeglooper, luiard), m. en v. -en.
- Doe'ning** (Vlaamsch: hoeve, herberg), v. -en.
- Doen'lijk** (te doen, uitvoerbaar), bn.
- Doer'ak** (gemeene vent, laaghartig mensch, drugniet), m. -ken.
- Doer'i** (O.-I. stekel, doorn), v. -'s.
- Doer'ian** (O.-I. zekere vruchtboom), m.; (ook: de sappige zaadrijke vrucht), v. -s.
- Doer'ias, doe'riejas** (Z.-Afr. gebloemd netel-doek), v.
- Doer'ra** (Arab. een soort van gierst in O.-I. en Afrika), v.; ook: Kaffer- of Negerkoren.
- Does** (poedelhond), m. gm.v.
- Does'oen** (Mal. kampong, desa, op Sumatra), m. -s. (s = z).
- Doetje** (bijvorm van dotje: goede sul, onnootzele vrouw, gansje), o. -s.
- Doe'zel** (dommel), m.: in een zaligen -.
- Doe'zelaar** (teekenk. opgerold zacht lederen voorwerp, om mee te schaduwen), m. -s.
- Doe'zelen** (met den doezelaar schaduwen, met tinten opwerken), ik heb gedoezeld.
- Doe'zelig** (fig. dommelig), bn.; -er, -st.

- Doezelkrijft** (teek zwaartkrijft-poeder, dienend om mee te doezelen), o. gmv.
- Dof** (*druw, stoot, riemslag*), m. doffen.
- Dof** (*niet-glanzend, mat*), bn. en bw.; doffer, -st: een -fe lijst; iets - maken; ook van geluiden: een - aemompel, een - gekerm, gesmoord; -blauw (*matblauw*), bn.
- Dof'fen** (*slaan, stooten, duwen*), ik heb gedoff.
- Dof'fer** (*mannetjesduif*), m. -s, z. Arend.
- Dof'fig** (*mat, niet alanzig*), bn.: -e kant.
- Dof'geel, -groen** (*niet helder geel, groen*), bn.
- Dof'je** (*geldbeurs, som gelds*), o. -s; zegsw. een - hebben, buitenkansje.
- Dof't** (*roethank, bootbank*), v. -en; zie Docht.
- Dof'wit** (*matwit*), bn.: een - te porseleinverf.
- Dog** (dierk. een soort van sterke, kortharige hond), m. doggen: een Deensche -.
- Dogares'sa** (*gemalin van den Doge*), v. -'s.
- Dog'ear** (*tweewielig, licht, open rijtuig, voor één paard, waarin men rug tegen rug zit*), v. -s; O.-I. huurrigtuije of Dos-à-dos, gewoonlijk verkort tot Doos of Sado; ook: **Dog'cart, Dog'kar.**
- Dog'ge** (tal. van lat. *dux, aanvoerder, leider, d. i. hoofdbestuurder der republiek Venetië* (697-1797), of *Genua* (1339-1805), m. -s.
- Dog'ger** (*vischschuit, die met een sleepnet werkt, ter kabeljauwvangst*), m. -s.
- Dog'gerboot** (*boot voor de kabeljauwvangst*), v. -booten; ook **Dogger.**
- Dog'gersbank** (*aardr. reuzenzandbank in de Noordzee*), v.
- Dog'ma** (*leerstuk; door eenige kerk vastgesteld geloofsartikel*), o. -'s, -ta, dog'men.
- Dogma'tieus** (*leeraar in de geloofsleer, iem., die zich streng vasthoudt aan het leerstellige in den godsdienst; die zich alleen aan de theorie houdt*), m. -tiel. (g = g).
- Dogmatiek'** (*het leerstellige van de geloofsleer; ook: de gezamenlijke dogma's*), v. gmv.; de - van Calvijn's leer. (g = z).
- Dogma'tisch** (*leerstellig, leermatig*), bn. en bw.: iets - onderwijzen, d. i. in een reeks van stellingen, vooral in zake van godsdienstleer.
- Dok** (*besloten ligplaats voor schepen, door sluisen van het buitennwater afgesloten; bassin tot het meren, stillaggen en lossen van schepen*), o. dokken: een droog-, zie ald.
- Dok** (*stroomom, dakmanstrooivisch*), v. -ken.
- Dok'keblaren** (*plantk. hoesbladen*), o. mv.
- Dok'ken** (*zeew. een schip in het dok halen of brengen*), ik dokte, heb gedokt.
- Dok'ken** (*betalen*), ik heb gedokt, gmez; verg. Afdokken, Opdokken.
- Dok'ter** (*arts, geneesheer*), m. -s; spreekt. ook: -sche (*vrouw van een dokter*), v. -n.
- Dok'terskoetsje** (*rijtuig v. e. geneesheer tot bezoek van z'n patiënten*), o. -s; -rekening (*fig. hooge rekening*), v. -en.
- Dokter-dj'wa** (O.-I. inlandsch d. i. *Javaansch geneeskundige of arts*), m. dokters-djawa; -djawaschool. v. -scholen: de dokter-djawa-school te Weltevreden.
- Dok'teren** (*ziek-zijn, den dokter raadplegen; de geneeskunst uitoefenen*), ik heb gedokterd.
- Dok'teres'** (*vrouwel. dokter*), v. -sen.
- Dok'werker** (*arbeider of werkmán in of aan een dok, havenwerker*), m. -werkers.
- Dok'zaal'** (R.-K. *tribune of galerij voor koorzangers*), o. -zalen; zie: Oksaal, Doxaal of Hoogzaal.
- Dol** (*roepjen*), m. dollen.
- Dol** (*uitstekend gedeelte van een trottoirband*, m. -len: de - sluit in de holte v. é. volgenden band.
- Dol** (*razend, woedend, waanzinnig*), bn. en bw.; -ler, -st: een dolle hond; fig. *dolle uitgelatenheid, een dulle streek; 't is om - te worden; - zijn op iets of iemand.*
- Dol'appel** (*plantk. zekere nachtschade, doornappel*), m. -appels.
- Dol'blij** (*uitgelaten blij*), bn.: *het kind was -.*
- Dol'ce** (It. muz. *liefelijk*), bw.; -far nien'te, het zoete niets-doen, het leezitten.
- Doldij'nen** (*een kind in den arm wienen*), ik heb gedoldijnd: *de moeder -de met den knaap.* (Potg.); ook. Dodijnen.
- Dol'driest** (*brooddronken, onbezonnen driest, in hooge mate vermetel*), bn. en bw.
- Dol'e** (*forenkraai, kauw*), v. -n. gew.
- Dolean'tie** (*eig. bezwaar, klacht*), v. (t = s).
- Dolee'ren** (*van het Lat. dolere - smart hebben; Prot. het gevoelen van bezwaren tegen de onbepaalde vrijheid in de christelijke leer, door de modernen voorgestaan*).
- Dolee'renden** (*waarmalige leden der Nederl. Herv. kerk, die zich in 1886 afscheidden van die kerk*), m. en v. mv.: de - vereenigden zich in 1892 met de Afgescheidenen en vormen thans de Ned. Gereformeerde Kerken.
- Dol'en** (*dwalen, rondzwerfen*), ik heb gedoold: *in de woestentij -; -de ridders, avontuur zoekende, rondzwerfende ridders; fig. zich onopzettelijk aan dwaling overgeven.*
- Dolen'do** (It. muz. *klagend, weemoedig*), bw.; ook *Dolente.*
- Doleriet'** (*arofkorrelig basalt*), o. gmv.
- Dol'fijn'** (dierk. *walvisachtig zoogdier*), m. -en; zie: Bruinvisch en Zwaardvisch.
- Dol'graag** (*zeer graag*), bw.: iets - doen.
- Dol'hamer** (*houten hamer, om een rund dollen*), m. -hamers, zie Dollan.
- Dol'huis** (*aekkenhuis*), o. -huizen. vero.
- Dol'lk.** v. gmv.; zie Zwartkoorn.
- Dol'ne** (Slavisch woord: *dal*; aardr. *trechtervormige of komvormige bodeminzinking in de Karstgebergten, meestal door regenwater uitgehold of ontstaan door instorting*), v. -n.
- Dolk** (*moordpriem, ponjaard*), m. dolken.
- Dolk'mes** (*mes in den vorm v. e. dolk*), o. -sen; -steek. m. -steken; -stoot. m. -en.
- Dol'kop** (*driftkop*), m. -koppen.
- Dol'kruid** (*eig. dolmakende giftplant, zwarte nachtschade*), o. gmv; ook. Bilzenkruid.
- Dol'lar** (*rijksdaalder in N.-Amerika, geldende ± f 250, munteenheid*), m. -s; lees: *dol'r; de Mexicaansche dollar is ± f 125.*
- Dol'larmagnaat.** m. -naten: andere naam voor Amerik. Millionair en Multimillionair; zie Magnaat; -prinses (*dochter van een N.-Amerikaansche millionair*), v. -prinsessen.
- Dolle-honds'beet** (*beet van een dollen hond*), m. -beten; -ker'vel (*schermbloemige giftplant, gevleete waterscheerling, hondspeterselle*), v. gmv.
- Dol'leman** (*onbesuisd, wild mensch, dolkop*), m. -mannen, -mans.
- Dol'lemanspraat** (*onzin, gekkenpraat*), m. gmv.; -werk (*onberaden werk, gekkenwerk*), o. gmv.
- Dol'len**, ik heb gedold: *een os -*, d. i. hem de hersenen inslaan met een dolhamer.
- Dol'len** (*gekscheren*), ik heb gedold: *met iem. -*, hem v. d. gek houden; zie Raillereen.
- Dol'man** (*nauwsluitend met tressen versierd*

- huzarenbuis; ook: met bont afgezet damesbuisje), m. -s.
- Dolmen** (sternaltaar, steenen tafel als grafteeken, vooral in Bretagne en Engeland, maar ook in Duitsland, Jutland, Zweden, Portugal, Algiers, Japan), v. -s; zie Hunebed.
- Dolomiet** (zeker kalkgesteente, vooral voorkomend in de Ital.-Oostenrijksche Alpen), o.; de -en. aandr. de aldus gevormde bergen.
- Dolprettig** (in de hoogste mate prettig), bn.: de dames vonden het - op het water.
- Dolus** (rechtst. bedrog), m.: - dolus, misleiding ter bereiking van een goed doel; - dolus, arglist, boos opzet.
- Dolzin'ig** (onbesuisd, onbezonnen), bn.; -er, -st: -e pogingen; een - bijgeloof, allerdwaast.
- Dom** (heer, eeretitel van edellieden en priesters in Portugal en Brazilië), m. -s; verg. Don.
- Dom** (domkerk, bisschoppelijke kerk, ook: kerk met koepel, kathedraal), m. domkerken.
- Dom** (traag van begrip, beperkt van verstand), bn. en bw.; -mer, -st: een - kind. een - uiterlijk; een - me zet, onnoozel; - te werk gaan; -heid (domme streck), v. -heden: allerlei -hed'n begaan.
- Domaniaal** (tot het domein inz. van den staat of de kerk behorende), bn.: de -ale mijn in Zuid-Limburg werd zoo genoemd, omdat zij aan den staat toebehoorde, die in 1914 zijn rechten afstand aan een maatschappij; -ale goederen, gesecculariseerde kerkelijke bezittingen.
- Domein** (rijksgrond, onroerende goederen), o. -en: er is kroon- en staats-, fig. het - der kunst, gebied; dat hoort niet tot mijn -, bevoegdheid, werkkring; -beheer, o. of -bestuur, o. gmv.; -goed, o. -goederen.
- Domestiek** (dienstbode), m. en v. -en; vr. ook -e: ik kan geen enkele -e missen, (C. O.)
- Domheer** (stijtsheer, kanittelheer eener domkerk), m. -heeren; zie Kanunnik.
- Domiel'ie** (wettig woonverblijf), o. -liën, -s; - krozen ten huize v. den notaris; - v. onderstand, plaats, waar een bedelaar armlastig is.
- Domicilieeren** (woonachtig of gezeten zijn): een wissel -, betaalbaar stellen a. d. woning v. e. derde.
- Dominant** (overheerschend, de overhand hebbend), bn.; lees: -nant'.
- Dominante** (muz. de quint v. d. toonladder), v. -n; ook: de daarop gebouwde groote drieklank.
- Dominee** (eig. heer: leeraar, predikant), m. -s; bij verkorting **Ds** in de spreekt.: -sche (domineesvrouw), v. -n.
- Domineeren** (overheerschen, den baas spelen, gebieden), ook: Domino-spelen.
- Domineesbriefje** (kerkbriefje, lijst v. predikbeurten, predikbeurtenblad), o. -s; -stuk (stuk uit de lenden van het rund, beste stuk, b.v. als geschenk), o. -stukken; verg. Pa'erstuk.
- Dominicaan**, m. -cana; z. Predikheer.
- Dominicaaner**, bn.: de -orde, een -monnik.
- Dominicaanes** (kloosterlinge van de orde van St. Dominicus), v. -sen.
- Dominion** (Eng. gebied, beheerscht gebied), o. -s; het Eng. - Canada.
- Domino** (Sp. momgewaad, vermommingsmantel op vastenavond), m.; (heer of dame in een domino), m. en v. -'s.
- Dominoën** (domino-spelen), wij dominoden, hebben gedominod.
- Domino-spel** (gezelschapsspel met 28 steenen, elk in twee helften verdeeld), o. -spellen.
- Domkapittel** (R.-K. college v. domheeren of kanunniken als raad van den bisschop), o. -kapittels.
- Domkerk** (dom), v. -kerken: de eenige - in ons land is te Utrecht.
- Domkop** (scheldn. lomperd), m. en v. -pen.
- Domme** (dom persoon), m. en v. -n: zegsw. zich van den - houden, zich onnoozel houden.
- Dommekracht** (werkt. werktuig om zware voorwerpen tot geringe hoogte op te heffen of ze te verschuiven), v. -en; ook: Kelderwinde.
- Dommel** (dutje, slaapje), m. gmv.
- Dommeleu** (sluimeren, dutten, halfen half slapen, in den dommel zijn), ik heb gedommeld: zit je daar weer te -?
- Dommelig** (slaperig), bn.; -er, -st: -weer; een -e rust.
- Dommerik** (lomperd, domoor), m. en v. -en.
- Domnigheid** (dom gezegd, domme streck), v. -heden: -heden debiteren, uithalen.
- Domoor** (dom mensch, onnoozele), m. -en.
- Dompelaar** (dierk. watervogel, duiker), m. -s.
- Dompeleu** (onder water plonsen), ik heb gedompeld, zie: Indompelen en Onderdompelen; fig. in ellende, in rouw -, d. i. storten; in diepen slaap gedompeld zijn.
- Dompen** (verwant met dempen: smoren, uitbusschen), ik heb gedompt: een kaars -.
- Domper** (kaarsendomper), m. -s; fig. duisterling, bevorderaar van domheid.
- Domphoorn** (volksn. v. d. roerdomp), m. -s.
- Dompig** (onfrisch, somber, vochtig), bn.; -er, -st: en -e kelder, een -e kazemat; het is - weer, nat en nevelig.
- Domproost** (proost van een domkapittel), m. -proosten; zie Proost.
- Domschool** (in de Middeleeuwen school v. het domkapittel), v. -scholen.
- Domtoren** (toren op of bij een dom), m. -s.
- Domus domini** (Lat. het huis des Heeren).
- Don** (eeretitel vóór den voornaam van edellieden en pretaten in Spanje en Italië), m. dons.
- Doña** (Spaansche titel van adellijke dames, alleen vóór voornamen), v. -'s: - Clara; lees: don'ja; zie Tilda.
- Donar**, m.; zie Thor.
- Donataris** (begiftigde), m. en v. -sen.
- Donaten** (zij, die bij hun leven al hun bezittingen aan een klooster schonken), m. en v. mv.: in dat klooster werden - opgenomen.
- Donateur** (Fr. iem., die een vereeniging geldelijk steunt), m. -s.
- Donatie** (gift, schenking), v. -s, -tiën. (t=s).
- Donatrice** (Fr. vrouwel. donateur), v. -s.
- Donder** (dreunend gehuid, knal, gerommel, den bliksem vergezellend, volgend), m. -s.
- Donderaal** (weeraal, meerpoet), m. -alen; zie ook: Modderkruiper en Barometervisch.
- Donderaar**, myth. Dondergod nl. Jupiter, zie ald., en bij de Germanen Thor, zie ald.
- Donderbeitel** (Germ. myth. de naam, door het bijgeloof gegeven aan een vuursteen wapen uit den oertijd), m. -beitels; ook, -hamer, -bijl: men dacht hierbij aan den hamer van Thor, d. d. aan den Mjölnir, zie ald.
- Donderbui** (onweersvlaag), v. -buien.
- Donderdag** (vijfde dag der week, naar Donar geheeten), m. -en; -dags (op Donderdag), bw.: de raad vergadert -; -dagsch (elken

- Donderdag terugkeerend*, bn.: de -e markt.
- Don'deren** (*rommelen van den donder*), het heeft gedonderd; zegsw. *hij hoort het te Keulen* -, staat erg verbaasd, zie Keulen; fig. *iemand* -, fig. *kwellen* (vooral groenen) plagen; plat.
- Don'dergod**, Germ. myth. Thor, zie ald.
- Don'derjool** (*rumoerige studenten-feestavond, om de groenen te donderen*), m. -jolen; zie: Jool en Jolig.
- Don'derkop** (*bovenste, meestal witgetint deel eener donderwolk*), m. -koppen.
- Don'derpad** (*klein rivier- en zeevischje*), v. -paden; -**padde** (*kikkervisshje*), v. -n.
- Don'derpoeder** (*kenalpoeder*), o. gmv.
- Don'ders**, bw.: *het is - ver*, erg ver; plat.
- Don'dersch** (*beroerd*), bn.: *die -e jongen*; plat.
- Don'dersteen** (*donderbeitel*), m. -en; - wordt ook als scheldwoord gebezigd: *Jou -!*
- Don'derslag** (*het knallen van den donder*), m. -slagen: *felle -slagen, een knetterende -; -wolk* (*onweerswolk*), v. -en.
- Dong** (*stalmeest, drek*), m. gmv. gew.
- Don Juan'** (fig. *ladykiller, vrouwenverleider, alonis*), m. -s.
- Don'ker** (*duister, zwart*), bn. en bw. -der, -st: *de -e dagen vóór Kerstmis, een -e achterkamer*; fig. *een - vooruitzicht, niet-bemoedigend; een -e toekomst, treurig; het waren -e tijden, onheilsPELLend; het ziet er - uit, naar, treurig*.
- Don'ker** (*duister*), o. gmv.: zegsw. *tusschen licht en -*, in de schemering; *in het - of in den - zitten, in het - rondtasten*; zegsw. *de kat in 't - knijpen*, in 't geheim kwaad doen.
- Don'kerblauw** (*erg of diep blauw*), bn.: *een - e japon, een - e overjas*. Evenzoo: - **bruin**, - **geel**, - **grauw**, - **grijs**, - **groen**, - **rood**.
- Don'key-lier** (*stoomlier op schepen*), v. -en, (ey = ie): *de --man*, de man, aan de stoomlier staande bij 't lossen of laden; zie Lier.
- Don'na**, v. -'s, zie Doña.
- Don Quichot' de la Manche**: de held in den roman van Cervantes, verschenen in 1598, het is een satire op het Spaansche ridderwezen en op de ridderromans, maar eveneens de voorstelling van het door de wereld niet begrepen idealisme; fig. *onpractische dwaze idealist*; **don-quichotterie'** (*onpractisch idealistische handelwijze, avontuurlijke plannen, enz.*), v. -ën; (Qui = kie); zie Sancho Panza.
- Dons** (*de fijnste vederen inz. van de eidergans*), o. gmv.: *een bed van -*; fig. 't - van *een perzik*, de zachte, fluweelige huid; zie Eiderdons.
- Dons vlinder** (*dierk. kleine vlinder, waarvan kop en borststuk dik bedekt zijn met donzige haren*), m. -s: *de rups van den - brengt aan de vrucht- en loofboomen groote schade toe*.
- Don'zen** (*van dons*), bn.: *een - dekbed*.
- Don'zig** (*donsachtig*), bn.: -er, -st: *een - bed, donzen*; *een - nest, zacht*; fig. *een - waas*.
- Dood**, m. als persoon: *levend skelet met een zeis in de rechterhand*; zie Vriend Hein.
- Dood**, m.: *de - komt als een dief in den nacht; hij ziet er uit als de -*, nl. even skeletachtig mager; *de - van Yperen*, pestziekte, zegsw. *er uitzien als de - van Yperen*, zeer vervallen en zwak; *de zwarte dood*, pestziekte in de 14e eeuw; *het is er de - in*
- den pot*, Bijb. het is er een doodsche boel, men verveelt er zich gruwelijk; *ten doode opgeschreven zijn*, zullen ophouden te bestaan.
- Dood** (*overleden, gestorven*), bn.: *de man is -*; *een - e boom, een - e visch*; *een - kapitaal*, renteloos; *de Doode Zee*, (in Palestina); *hij is - van slaap*; *hij is op sterven na -*, ir. voor: *hij leeft nog*; *een wet blijft een - e letter*, als zij niet uitgevoerd wordt, is nul en van geener waarde; - *e talen*, die door geen volk meer gesproken worden, b.v. het Latijn; - *e strijdkrachten*, b.v. wapens, forten, vestingen, schepen, enz.; *de locomotief stond op een - spoor*, op rails, die niet doorloopen; *die straat loopt -*, heeft geen uitgang, z. Doodloopen.
- Dood'af** (*uitgeput van vermoeidheid*), bn.; - **akte** (*akte van overlijden*), v. -akten, zie Attestatie de morte; - **arm** (*zeer arm, zonder eenig bezit, straatarm*), bn., verg. Doodeerlijk; - **attest** (*akte van overlijden, attestatie de morte*), o. -attesten; - **bed** (*bed, waarop een doode*), o. -bedden; - **bedaard** (*kalm als een doode*, in de hoogste mate bedaard), bn. en bw.; - **bidder** (*aanspreker*), m. -s, gew.: *een gezicht hebben als een -*, er bleek uitzien; - **bijten** (*bijtend dooden*), de hond beet de rat -, heeft haar doodgebeten; - **blijven** (*opeens sterven, sneuvelen, doodvallen*), hij bleef -, is - gebleven; fig. *hij blijft - op een halven cent*, is aartsgierig; - **bloeden** (*sterven door verbloeding*), is doodgebloed: *hij zal nog -*; fig. *dat praatje zal wel -*, op niets uitloopen, vergeten worden; - **bus** (*urne, ook: fondsenbus, waarin men stort, om bij overlijden de zijnen eenige uitkeering te verzekeren*), v. -bussen; - **doener** (*machtspreuk*), m. -doeners: *sprekewoorden als -s*.
- Doo'de** (*gestorvene*), m. en v. -n.
- Dood'eenvoudig** (*zeer of hoogst eenvoudig*), bn. en bw.; verg. Doodarm.
- Dood'eerlijk** (*in de hoogste mate eerlijk*), bn.
- Doo'de hand**: goederen in de - zijn bezittingen van geestelijke instellingen, die door vererving niet in leekenhanden kunnen overgaan.
- Doo'dekop** (*goedkoope roode verfstof, grootendeels bestaande uit ijzeroxide*), o. gmv.
- Doo'delijk** (*den dood veroorzakend*), bn. en bw.; -er, -st: *een - schot, een - vergift*, fig. *een -e angst, erg; zich - vervelen*, in hooge mate.
- Doo'den** (*doodmaken*), ik doodde, heb gedood: *iem. -*; fig. *den tijd -*, d. i. verdrijven; *zijn lusten -*, d. i. onderdrukken.
- Doo'denakker** (*dicht kerkhof*), m. -akkers; - **boek** (*gesch. boek of rol, met hiërogliefen beschreven*), o. -en; het - bevatte het oordeel van het doodengericht en werd naast het lijk van den overledene in het graf neergelegd, (Egypte); - **claus** (*voorstelling van den dood als geraamte, meestal spelende op een viool en menschen van allerlei leeftijd, stand enz. naar het graf meevoerend*) m. en de dooden-dansen van Holbein in Bazel, van Albrecht Dürer); - **gericht** (*gesch. Egypte: oordeel over een doode door 42 rechters*), o. -gerichten, zie -boek; - **marsch** (*treurmarsch*), m. -en; - **masker** (*afdruk in gips van het aangezicht van een overledene*), o. -s; - **rijk** (*verblijfplaats van de zielen der afgestorvenen*), o. gmv. ook, Onderwereld; - **stad** (*gesch. eindeloze reeksen*

van graven in de nabijheid der oude Egypt. steden), v. — steden: een — was boven- of ondergronds, ook in de rotsen uitgehouwen; — **verklikker** (scherts. aanspreker, bidder), m. — verklikkers.

Doo'de punt (werkt. punt, waarbij krukstang en drijfstatang van een stoommachine in elkaars verlengde liggen), o.: het vlieg-wiel helpt de machine over dat punt heen; fig. de Kamer was op het —, de twee hoofdpartijen waren even sterk (nl. elk 50 leden), en de stemmen staakten telkens.

Dood'ergeren, zich (z. vreeselijk ergeren, z. in de hoogste mate kwaad bloed zetten), ik ergerde mij —, heb mij —geërgerd.

Dood'eter (leeglooper, doeniet; iem., die behalve te eten niets uitvoert, ook paard, dat het genadebrood eet), m. — s; vr. — **ee'tster**, — s.

Doo'de Zee (aardr. het groote zoutmeer van Palestina, waar de Jordaan zich in ontlast), v.

Dood'familiaar (zeer gemeenzaam), bn.;

— **gaan** (sterven), hij ging —, is —gegaan: ons hondje is —gegaan; — **gewoon** (zeer gewoon), bn. en bw.; — **goed** (in hooge mate goed), bn.;

— **graver** (grafmaker), m. — s; ook (zwarte tor, aastor), m. — s; — **jagen** (een paard doodelijk afsjakkeren), hij jaagde of joeg —, heeft —gejaagd; — **kist** (lijkkist), v.

— kisten: gesch. den sleutel op de — leggen, van de nalatenschap afzien; zegsw. een nagel aan iemands — zijn, hem groot zielsverdriet aandoen; — **kleed** (lijkwade, doodkistkleed), o. — en; — **kloppertje** (kevertje, dat in 't hout klopt of tikt), o. — s: het bijgeloof ziet in dit tikken een voorsteek van een sterfgeval; — **kruid** (belladonna), o. gmv.: het —, van de menigt' der glimmervrucht gekromd, (Staring, zie: Wolfskers en Belladonna); — **lachen** (door erg te lachen dooden), ik lachte —, heb —gelachen: het voorstel werd in het Parlement eenvoudig —gelachen, door algemeene hilariteit als gedood; **zich** —, eig. het van of door geweldig lachen als besterven; — **loopen** (fig. geen uitgang hebben), het liep —, is —gelopen: deze straat loopt dood; dat beekje loopt dood in dat moeras.

Dood'moede, dood'moe (eig. doodelijk moe, fig. buitengewoon moe), bn.;

— **nuchter** (totaal nuchter), bn. en bw.; — **onschuldig** (in elk opzicht onschuldig), bn.;

— **op** (zeer afgemat, ook, afgeleefd), bn.;

— **ouderwetsch** (van den ouden stempel), bn.

Doods'angst (fig. erge angst), m. — angsten.

Doods'beenderen (beenderen v. e. menschengeraamte), o. mv.;

— **benauwd** (doodelijk angstig), bn.;

— **bleek** (doodelijk bleek), bn.: een jongmensch met een — uiterlijk.

Doodsch (akelig, naar, eenzaam), bn.;

— er, meest —: een —e stille, wat een — stadje! wat is het hier —; vergel. Doodelijk.

Dood'schieten (met een schot dooden), ik schoot —, heb —geschoten: een haas —.

Dood'schouw (het schouwen van zelfmoordenaars of verongelukten, en het schriftelijk constateeren v. den dood en de oorzaak er van), v. gmv.: de armendokter heeft daar ook de —.

Doods'gevaar (levensgevaar), o. — gevaren.

— **hoofd** (een ontulzede menschenhoofd), o. — hoofden, z. Bekeneel; — **hoofdvlinder** (een groote schemeringvlinder met een figuur als een doodskop op de rugzijde van het borststuk), m. — vlinders; — **kleur** (lijkkleur), v. gmv.;

— **kop** (doodshoofd), m. — koppen.

Dood'slaan (slaande dooden), hij sloeg de adder —, heeft haar —geslagen: Gij zult niet —.

Dood'slag (eig. slag, die den dood ten gevolge heeft, manslag), m. — slagen: er komt nog moorden — van, verg. Manslag, Moord.

Dood'slager (pleger v. manslag), m. — s.

Doods'nood (het zieltogen, stervensnood), m. gmv.: zegsw. hij kijkt als een uil in —, erg angstig; — **schrik**, m. gmv.: zegsw. iem. den — op het lijf jagen, hem in erge mate doen schrikken; — **slaap** (de eeuwige rust), m. gmv.: de grijsaard juicht en lacht om den — te verdrijven (De Gén.); fig. de — der steden aan de Zuiderzee; — **snik** (laatste snik of zucht), m. gmv.;

— **strijd** (worsteling tegen den dood), m. gmv.;

— **stuip** (stuip, waarmee de dood intreedt), v. — stuipen.

Dood'steek (steek, die den dood ten gevolge heeft), m. gmv., fig. hartgrievend leed; — **steken** (met mes, dolk, enz. doodelijk treffen), men stak —, heeft doodgestoken; — **straf** (lijfstraf, die den dood tengevolge heeft), v. — straffen: geen — bestaat er in: Roemenië (1864), Portugal (1867), Nederland (1870), Italië (1889), enz.;

— **stroom** (scheept. dood-tij), m. of o.; fig. 't is hier —, er is niets te doen.

Doods'nur (stervensuur), o. gmv.;

— **verachting** (kleinachting v. d. dood), v.: de soldaten streden met ongelooflijke —; — **verf** (doodelijke bleekheid, lijkkleur), v.:

— **zweet** (het laatste zweet in den stervensnood), o. gmv.

Dood'tij (lage vloed nl. bij het eerste en laatste kwartier), o. — tijen; ook: stilstand in het water tegen den tijd, dat vloed of eb invalt; de tegenst. is Springtij; — **verf** (grondverf; vooral, eerste aanleg eener schilderdij), v. — verven: hier zijn twee —verven van uw portret, ook: platte namaak; — **verklaren** (eig. verklaren, dat iem. dood is); fig. iem. —, alle betrekking met hem afsnijden en doen, of hij voor ons dood is: men verklaarde —, heeft —verklaard; — **verven** (een schilderij aanleggen), ik heb gedood-verfd; fig. iem. met een post of ambt —, d. i. hem als zoodanig noemen, aanwijzen; iem. — als den dader van iets, op de gis aanduiden; — **vijand** (eig. vijand, die mijn dood zoekt: ergste vijand), m. — vijanden; — **vlag** (rouwvlag, zwarte vlag, vlag halfstok geschen), v. — vlaggen; — **vonnis** (vonnis, waarbij iemand ter dood wordt veroordeeld), o. — vonnissen: het — uitspreken, het — aan iemand voltrekken; — **wade** (doodkleed, lijkkleed, lijkwade), v. — waden, ook, — **wa**;

— **water** (stilstand v. h. zeewater, een verschijnsel aan de kusten v. Noorwegen), o. gmv.;

— **water** (scheepst. zog, kielwater), o. gmv.

Dood'wonde (doodelijke wonde), v. — wonden: zegsw. nu, het is geen —, het is zoo erg niet.

Dood'ziek (doodelijk ziek), bn.: een — kindje.

Dood'zonde (R.-K. vrijwillige overtreding van de geboden Gods of der H. Kerk in een groote zaak, fig. een erge zonde), v. — n.

Dood'zwijgen (door te zwijgen, de belangstelling in iem. of iets dooden), ik zweeg —, heb —gezwegen: het beste is die dwaze critiek dood te —, er niet op te antwoorden.

Doof (van het gehoor beroofd, ook hardhoorig), bn. en bw.; doover, —st: zegsw. zoo — als een kwartel, erg doof; fig. — voor de stem van 't medelijden, geen medelijden kennend; Oost-indisch —, zie aldaar; aan een doovemans deur kloppen, bij iem. geen gehoor krijgen,

- geen inwilliging v. e. verzoek; verg. Stokdoof en Hardhoorig.
- Doof'pot** (tjzeren pot met deksel tot uitdrijving van brandstof), m. - potten; zegsw. iets in den - stoppen, de zaak smoren, voorgoed uit de wereld helven.
- Doof'stom** (doof en stom), bn.; -stom'me (persoon, die doofstom is), m. en v. - n.
- Doofstom'men-instituut** (inricht, waarin doofstomme kinderen opvoeding en onderwijs ontvangen), o. -instituten; het - te R'dam, het - te St.-Michiels-Gestel.
- Doof** (het dooien), m. gmv.: de - valt in.
- Doof'en** (het smelten van sneeuw en ijs na vorst), het heeft gedooit: het begint te -.
- Doof'er** (het geel van een ei), m. -s; zie Door.
- Doof'weder,-weer** (dooiend weer), o. gmv.
- Dook** (kram tot verbinding van stukken natuursteen), v. doken.
- Doof'hof** (labyrinth; tuin met kronkelpaden, vormend e. ingewikkelde meetkundige figuur), m. en o. -hoven; fig. een - van straten, b.v. in een stad als Parijs; een - van gangen, b.v. in den St.-Pietersberg; fig. het recht is een waar -, de wetten.
- Doof'weg** (eig. verkeerde weg; fig. weg der zonde), m. -wegen; ook: -pad, o. -en.
- Doof'nig** (vochtig, klam), bn.; -er, -st; Vernooij zei... met een - voorhoofd, (C.O.)
- Doop** (het doopen), m.: de - van een kind, iemand den H. - toedienen; fig. de - van een klok, inzegening; de - van een schip, feestelijke naamgeving; verg. Doopsel.
- Doop'akte** (doopbewijs), v. -akten; -boek (register, waarin de namen der doopelingen worden ingeschreven), o. -boeken; -brief (doopakte), m. -brieven; -ceel, -cedel (uittreksel uit het doopboek, geboorte-extract, doopakte), v. -en, -s; zegsw. iemands -lichten d. i. iemands verleden en vooral het kwaad van hem of van zijn familie naspeuren en bekend maken; -deken (sprei, waaronder de jonggeborene ter kerk wordt gedragen), v. -s; -eling (hij of zij, die gedoopt wordt), m. en v. -en.
- Doop'en** (d. H. doop toedienen), ik heb gedoopt, z. Kerstenen; ik heb het kind Leo laten -, dien naam bij het doopen doen geven; fig. indompelen: brood in melk, in wijn -; scherts. die boer weet zijn melk te -, verwateren.
- Doop'er** (hij, die doopt), m. -s; Bijb. Joannes de -, de voorlooper v. Christus, Matth. 3:1.
- Doop'feest** (feest ter gelegenheid van den doop van een kind), o. -en; -formulier (woorden, die bij het doopen worden uitgesproken), o. -en; -geloften (R.-K. geloften door peter en meter bij den doop v. h. kind afgelegd), v. mv.: vernieuwing der -; -ge'tuigen (peter en meter), m. en v. mv.; -goed (-kleertjes), o. gmv.; -heffer (iemand, die het kind ten doop heft, pectoorn), m. -s; -hefster (peettante), v. -s; -hek (in Herv. kerken het hek om den preekstoel), o. -hekken; -hemd (wit linnen kleed, waarin de volwassen heidemen het doopsel ontvangen), o. -en; -jurk (wit japonnetje, door de(n) doopeling gedragen), v. -jurken; -kapel (R.-K. kapel, waarin de doopnoot staat), v. -len, zie Baptisterium; -maal (-feestmaal), o. -malen; -naam (voor-naam), m. -namen; -register (doopboek), o. -s.
- Doop'sel** (een der sacramenten in de christelijke kerk), gmv.
- Doops'gezind**, bn.: hij, zij is -, zie Menist.
- Doops'gezinde** (iem. die alleen den doop der bejaarden erkent), m. en v. -n; z. Menist.
- Doop'vont** (R.-K. doopbekken), v. -vonten.
- Door**, bw., vormt samenst. met w.w. nu eens scheidbaar (met de klem op door) b.v. Door'snijden, dan weer onscheidbaar met de klem op het w.w. b.v. doorsnijd'n: bij dergelijke samenst. zijn de bet. zeer uiteenlopend, verg. door'snijden en doorsnij'den, doorloopen en doorloopen, door'zien en doorzien'.
- Door** (dozier), m. en o. -en.
- Doora'derd** (met anders doorloopen), bn.: -marmor; -bak'ken (goed gaar gebakken), bn.: goed - brood.
- Doorb'la'deren** (de bladen v. e. boek aldoor omstaan en hier en daar wat lezen), ik - bla'derde, heb - bla'derd: een tijdschrift -.
- Doorb'o'ren** (dwars door iets heen boren), ik -boor'de, heb -boord': de wanden werden met kogels -boord', fig. iets met zijn blikken -, iem. met de oogen -; -ing, v.: de - van een herq tot aanleg v. e. tunnel.
- Door'braak**, v. -braken; de - van een dijk.
- Door'brenger** (werkwister, bon-vivant), m.-s.
- Door'buigen** (al huigende doen breken), ik boog -, heb -gebogen: een stok -; ook, krommen onder een last; de balken van dien graan'older zijn -gebogen, de zolder is -geboonen.
- Doordacht'** (degetijk overlegd), bn.: een goed - e zaak; e n goed - plan, met zorg overwogen.
- Doordat'** (doordien), vgw.: de weg is stijkerig, - het al drie dagen heeft geregend.
- Doordien'** (ter oorzaak dat, doordat), vgw.
- Door'draalen** (zuiëren, nachtblaken, den loshol spelen), onbep. wijs: hij was aan't -.
- Door'draaier** (lichtmis, bambocheur), m. -s.
- Door'draven** (onbesuisd voortrollen), het paard draafde -, heeft en is -gedraafd; fig. in het wild redeneeren: als hij op zijn stokpaardje zit, dan draaft hij maar door.
- Door'drijven** (met taatheid d'orzetten), hij dreef -, heeft -gedreven; -drijver, m. -s; -drijfster, v. -s; -drijfverij, v. -en.
- Doordring'baar** (poreus), bn.: -bare stoffen.
- Doordring'baarheid** (nat. eigenschap der lichamen), v. gmv.: de - is een gevolg der poreusheid.
- Door'dringen** (eig. ergens doorheen dringen), ik drong -, ben en heb -gedrongen: hij wist er door te dringen, b.v. door een menigte menschen, door kreupelhout, enz. verder: doordrin'gen: het -drong', hij is doordron'gen: hij is -dron'gen van de waarheid zijner leer, d. i. in zijn hart er van overtuigd.
- Doordrin'gend** (scherp, door alles heen dringend), bn. en bw.; -er, -st: een - e koude, een - geluid, een - e stem, schel; fig. een - verstand, tot den grond de zaken doordziende: scherpzinnig; de wind woei - koud, snerpnd.
- Dooreen'** (door elkaar), bw.: alles lag -; hij verdient per jaar - f 1500. Dit bw. hecht zich scheidbaar aan w.w., b.v. dooreen'haspelen, dooreen'mengen; volt. deelw. dooreen'gehaspeld, -gemengd, enz.
- Door'eerlijk** (in alle opzichten eerlijk), bn.: de man is -, doodeerlijk; het is een - e zaak.
- Door'gaan** (aanhoudend, voortdurend), bn.: een - e loftwijing, een - e koorts; een - e rezel, algemeen; een - etrein, een snelrein - gaans (uit doorgaan + s: gewoonlijk, in den regel,

- meestal), bw.; -**gang** (het doorgaan), m. -gangen: *het feest heeft geen -*, zal niet doorgaan; *de - is hier eng*, plaats van doorgaan; mil. *de -en afzetten*, afsluiten, ook bezetten; *de - van Mercurius en Venus*, d. i. deschildbare loop over de zonnescijf; -**gangs-huis**, o. -huizen, zie Passantenhuis, ook huis, waarin tijdelijk onderkomen wordt verleend aan zwervelingen, vluchtelingen, enz.
- Doorgeleerd** (in *hooge mate geleerd*), bn. **Doorgestoken**, bn.: een - kaart, eig. een kaart met naald of speld doorgeprikt; fig. *een afgesproken, vooraf bekonkeltie zaak, een geheim overleg, bedekte afspraak*.
- Door'goed** (zeer goed), bn.: *de man is -*.
- Doorgron'den** (door en door begrijpen; doorzien), ik -grondde, heb -grond: *iems. geheime plannen -*, *God -grondt het menschenhart*.
- Door'hakken** (in tweeën, in twee stukken hakken), ik hakte door, heb -gehakt: *een kabel -*, zie Kappen; *een talhout -*, met een slagbijl doorkappen; fig. *den knoop -*, een moeilijkheid met geweld uit den weg ruimen; zie Gordiaansche knoop.
- Door'halen** (door iets heen trekken), ik haalde -, heb -gehaald: *de wasch -*, *het linnen -*, door stijfsel- en blauwselwater halen; fig. *iemand duchtig, terdege -*, streng berispen; *een woord -*, doorschrappen, *een post op een rekening -*, doorstrepn.
- Door'heen'** (in verbinding met er: door een voorwerp heen), bw.: *de kogel vloog er doorheen*, b.v. door een plank.
- Door'heet** (zeer heet), bn.: -*heete soep*.
- Door'jager** (iem., die zeer veel eet en toch omvallend mager blijft), m. -s.
- Doorkneed'** (volkomen op de hoogte, zeer bedreven), bn.: zegsw. - *in iets zijn*, erg goed in thuis zijn, b.v. *deze leeraar is - in de kennis van het Fransch*; *doorknede kennis*.
- Door'koud** (door en door koud, inkoud), bn.
- Doorkruisen** (in alle richtingen reizen, wandelen, trekken door), ik -kruiste, heb -kruist: *een bosch -*; *een wereldstad -*.
- Door'laat** (sluisje in den dijk, om het opstuwend water door te laten), m. -laten; verg.: Overlaat, Duiker, Sluis; -**laatbrug** (brug in spoor- of kanaaldijk, om overtollig water b.n. bij werking der overlaten of bij doorbraken door te laten), v. -gen.
- Door'lappen** (fig. verkwisten), hij lapte -, heeft -gelapt: *veel geld er -*, gmz.
- Door'loop** (gangetje, steegje), m. -en: *onze huiskamer is maar een -*, men moet er altijd door om in de kenken te komen.
- Door'loopen** (eig. voortgaan met loopen), ik liep door, heb -gelopen: *loop nog een eindje -*; verder: doorloopen: ik -liep', heb loopen: *wij doorliepen de velden*, doorkruisten: *een klas doorloopen*, afmaken. van het begin tot het einde volgen: *wij hebben die twee tijdvakken der geschiedenis nog eens doorloopen*, herpeteerd, herhaald.
- Doorloop'end** (onafgebroken, voortdurend), bn.: *een - verhaal*, *een - gesukkel*; hij heeft in dien winkel - krediet, *een -e rekening*; als bw.: *hij is - op reis*.
- Door'lucht'ig** (aanzienlijk, voornaam, achtbaar), bn.; -er, -st; -**held** (eerretitel van prins en bisschoppen), v. -heden; vroeger ook: *doortlucht'*: de -e school (atheneum) te A'dam.
- Door'mager** (erg mager), bn.: *een - paard*.
- Door'marcheeren** (verder of voortdurend marcheeren), ik marcheerde -, heb en ben -gemarcheerd; -**marsch** (doortocht), m. -en: *de soldaten, on hun -*, *vernachten in ons dorp*.
- Doormid'den** (in tweeën), bw.: *een stok -breken*, middendoor; *een koek, een taart -snijden*.
- Doorn, do'ren** (plantk. *scherppuntig houtig deel eener plant*), m. doornen en dorrens: *de rozen hebben -*; zegsw. fig. *dat is hem een - in het oog*, iets zeer hinderlijks, het veroorzaakt hem bij voortdurend ergernis; *dat is hem een - in 't vleesch*, Bijb. valt hem lastig en smartelijk; fig. de doorn is het zinnebeeld der smart.
- Doorn'appel** (giftplant met witte bloemen), m. -appels; ook, Do'l'appel.
- Doorn'nat** (druipnat), bn.: *de jongen was -*.
- Doorn'en** (met dorrens), bn.: *een -tak*, ook: *een -stok*, van doornhout; *een -haag*, van doornstruiken.
- Doorn'enkroon** (vlechtsel van doorn-takken), v. -kronen: *Jesus met de -*.
- Doorn'haag** (een heg van doornstruiken), v. -hagen; -**heg**, v. -gen.
- Doorn'haai** (speerhaai, kleine haai), m. -en.
- Doorn'ig** (met doornen bezet), bn.; -er, -st: *een -e rozetak*; fig. verg. Netelig.
- Doorn'kruiper**, m. -s, zie Bastaard-nachtegaal; **struik** (vlinderbloemige plant, gaspeldoorn), m. -en: *de - groeit in ons land op hooge zandgronden*; -**tak** (tak met dorrens), m. -takken.
- Door'regen** (doorgreid, doorwassen), bn.: -snek, nl. met vleesch doorgreid.
- Door'reis**, -**reize** (doortocht), v. -reizen.
- Door'rijp** (ter dege rijp), bn.: *een -e peer*.
- Door'rooker** (meerschuijmen pijp), m. -s.
- Door'schemeren** (ergens doorheen schemeren of schijnen), het schemerde -, heeft -geschemerd; fig. *achterdocht laten -*, blijken.
- Doorschieten** (eig. voortgaan met schieten, aanhoudend schieten), zij schoten -, hebben al maar -geschoten; *doorschieten*: ik -schoot', heb -scho'ten: *dit boek is met wit papier -scho'ten*, zie Interfolieeren.
- Doorschij'neend** (het licht doorlatend), bn.: *matglas is - maar niet doorzichtig*; *gordijnen zijn meestal -*, *sommige zeepen zijn -*.
- Doorslaan** (eig. voortdurend slaan), de klok sloeg -, heeft -geslagen: *mijn kanarie wil maar niet -*, zijn wij-je geheel af zingen; *deze muur slaat -*, laat vocht of nat door; *het paard sloeg -*, ging uit den draf over in den galop; fig. onberedeneerd praten: *maar, man, nu ben je aan het -*, niet uw verstand, maar drift, hartstocht doet u zoo spreken; *zich -*, mil. zich door den vijand heen slaan.
- Doorslaand** (afdoend), bn. en bw.; -er, -st: *een - bewijs*, overtuigend.
- Doorslag** (overwicht, dat in den detailhandel gegeven wordt bij het afwegen van kleine hoeveelheden), m. -slagen: *een - geven*.
- Doorslag** (bestissing), m. gmz.: *dat gaf eindelijk den -*, deed de deur toe.
- Doorslag** (vergiestet), m. -slagen; een - is ook een drevel.
- Doorslecht** (zeer s'echt), bn.: *e. -e jongen*.
- Doorsleepen** (iets al sleepende ergens doorheen voeren), ik sleepte -, heb -gesleept.
- Doorslepen** (fig. doortrapt, sluw), bn.; -er, -st: *een - schurk*; -**held** (sluwheid), v. gmz.
- Doorsnede** (middellijn), v. -sneden.

Doorsneeprijs (gemiddelde prijs), m. -zen.
Doorsnijden (in tweeën snijden), ik sneed door, heb door gesneden: een boterham -.
Doorsnijden (in alle richtingen doorstromen), het doorsneed', heeft doorsneden: de rivieren - ons land; fig. dat doorsnijdt' mij het hart, wondt of grieft mijn hart.
Doorsnuffelen (nauwkeurig doorzoeken), ik -snuffelde, heb -snuffeld: allerlei boeken, allerlei bibliotheken -.
Doorspekken (eig. lardeeren, fig. doormengen), hij -spekte, heeft -spekt: fig. een redevoering - met Lat. woorden, aanhalingen.
Doorspelen (muz. een muziekstuk vluchtig afspeelen), ik heb -gespeeld.
Doorstaan (verdragen, lijden, ondergaan, verduren), ik stond -, heb -gestaan: je moet zien de pijn door te -, doorgestaan leed; ook: doorstaan', ik doorstond', heb doorstaan': een examen -, de proef -, een beleg -.
Doorsteker (strootje, baleintje, waarmee een verstopte pijp wordt doorgestoken), m. -s.
Doortastend (snel handelend), bn. en bw.: een -man, ook -e maatregelen; -optreden.
Doortimmerd (naar behooren, met zorg gebouwd), bn.: een goed -huis.
Doortocht (doormarsch, doorgang), m. -en: den -versperren, zich een -banen.
Doortrapt (listig, loos, sluw), bn.; -er, -st: een -betrieger, goed in 't bedriegen thuis; verg. Doorkneed', dat meest in goeden zin gebezigd wordt; -heid, v. gmv.
Doortrokken, bn.: een papier met olie -; fig. een aanspraak, van de lucht der academie - (Koetsveld).
Doorvaart (doorgang te water), v. -vaarten.
Doorvoeld (welgevoed), bn.; meer -, meest -.
Doorvoeld (innig gevoeld, opgeweld uit het hart), bn.: die poëzie is -.
Doorvoer (vervoer door een land), m. -en: rechten van -, zie Transitio; -voerbrieff (geleibrief voor goederen), m. -brieven.
Doorvoeren (handelsartikelen dóór een land voeren), ik heb -gevoerd; men vindt ook: een karakter -, tot het einde naar waarheid schetsen; een methode streng -, volgen, hoewel beide minder goed zijn; -voerhandel (transito-handel), m. gmv.; -voerrecht (belasting op den doorvoer), m. -rechten.
Doorwarm (inwarm, geheel warm), bn.: nu ben ik -van het schaatsenrijden.
Doorwas (schermbt. plant), v. -wassen.
Doorwas'sen (-groeid), bn.; z. Doorregen.
Doorwrocht (goed doorwerkt; naar alle eischen bewerkt, degelijk), bn.; -er, -st: een -e handleiding, een -e methode, een -e rede.
Doorzetten (doorstappen, doorloopen, doordraven), ik zette -, heb -gezet; fig. met kracht bevorderen: een zaak -, een plan -.
Doorzettingsvermogen (-kracht, volhardingsvermogen; taaië wilskracht), o. gmv.
Doorzicht (gezicht door iets heen; fig. vlug begrip, schranderheid), o. gmv.: iem. het -bellemeren; een man van -, scherpzinnigheid.
Doorzicht'ig (de lichtstralen doordatend, zoodat men de voorwerpen er doorheen kan zien), bn.; -er, -st: helder water is -, de lucht is zeer -, kristal is -; fig. die booze plannen zijn al te -, men kan ze goed doorzien.
Doorzichtkunde (leer der perspectief), v.
Doorzien, ik zag -, heb -gezien: ik zal die rekeuring eens -, terloops nazien; ook: door-

zien: ik -zag', heb -zien': wij hebben die snoode plannen doorzien', doorgrond.
Doorzult' (doormengd, doorspekt), bn.: fig. een toespraak, met grappen of moppen -.
Doos (O.-I. dos-à-dos), v.; zie Dogcar.
Doos (een soort van kistje met deksel), v. doozen: een blikken -, een spanen -; zegsw. hij zit in de -, gevangenis; hij komt als uit een -je, ziet er zeer net uit; dat is iets uit de oude -, van vroeger tijd, b.v. een liedje.
Doosvrucht (veeltadige vrucht in den vorm van een doos), v. -vruchten: een -springt vanzelf open; de papaver heeft een -.
Doove (iem., die niet hoort), m. en v. -n: zegsw. dat is aan geen -gezegd, ik zal er mijn voordeel mee doen; voor -n preeken, d. i. voor menschen, die toch niet willen hooren.
Doovekool (gedoofde koolvuur), v. -kolen.
Dooveinan (een doove), m.: zegsw. aan een -s deur kloppen, geen gehoor krijgen, z. Doof.
Dooven (uitdooven, smoren), ik heb gedoofd: de kaarsen -, den glans -, den luister -.
Doovenetel (plantk. lipbloemige plant, groeit in 't wild, bloeit van April tot Juli), v. -netels: de blaren der -lijken op die van de brandnetel, doch branden niet.
Dooverik (iem. die doof is; scherts. iemand, die niet wil hooren), m. en v. dooveriken.
Doovigheid (het min of meer doof zijn), v. gmv.
Dop 1. (deksel, schaal), m. doppen: de -van een ei, een leege -, zie Half en Ei; zegsw. hij komt pas uit den -, hij komt pas kijken; hier wordt het nieuws uit den -gebroken, (Koetsveld), aan het licht gebracht; 2. (pijpedop), m. doppen; (lage, stijf-vilten heerenhoed), m. -pen.
Dop'erwt (erwt, die in een peul zit), v. -en.
Dop'heide (erica, heideplant met paarse bloembolletjes aan den top van den stengel), v. gmv.; verg. Ruighei of Struikhei.
Doppen (Bargoensch: ooggen), m. mv.: goed uit zijn -kijken.
Doppen 1. (van den dop of de peul ontdoen), ik heb gedopt: boonen -, erwten -; 2. (den dop of hoed afnemen om te groeten), wij dopten, hebben diep gedopt. gmv.
Dopper (doperwt), m. doppers.
Dopping, v.: -is het onderhuidsche toedienen van sterk opwekkende middelen of alcaloïden, het heeft ten doel, renpaarden groote snelheid te doen verkrijgen en wordt gestraft met levenslange disqualificatie.
Doppio (muz. dubbel), bw.
Dopvrucht (niet-openspringende, eenzadige vrucht), v. -vruchten.
Dor (droog, schraal, bij gebrek aan sappen of water), bn. en bw.; -der, -st: een -blad, een -re tak, de weiden stonden -, een -re vlakke; fig. een -verhaal, een -onderwerp, niet opwekkend.
Dora'de (dierk. geslacht der smalle visschen, der goudkarpers, der goudmakreelen), v. -s.
Dora'do (goudland, fig. het land van belofte, een land, overvloeiend van rijkdom en pracht), o. gmv.; zie Eldorado: 't is hier een dorado.
Dord'recht, aardr.: het eiland van -of Dordt, het eiland, waarop de stad van dien naam is gelegen, het ontstond 18 Nov. 1421, zie Elizabeth's vloed.
Dordtsche dichtkring (letterk. Cats, 1577-1660, en zijn volgelingen), m.; men noemt dit ook de -school; hiertoe behooren

o.m. Anna Roemer Visscher, pater Poirters, enz.
Doré (Fr. verguld), bn.: *jeunesse dorée*, jonge edellieden in Frankrijk tijdens het Directoire (Oct. 1795—Nov. 1799), de rijke jongelui.
Doren, m. dorens; ook Doorn.
Doris (dierk. naaktkieuwige slak), v. —sen.
Dorisch (eigen aan van Doris of de Doriers), bn.: de —e zuil, oudste Grieksche zuil, zonder voetstuk en met een eenvoudig kapiteel; de —e toonschaal, de meest gebruikte oud-Gr. toonschaal, later een z.g. kerktoonschaal.
Dorkas, Dorcas (Gr. liefdadige vrouw liefdadige-vrouwenvereniging), v. gmv.; zie Hand. 9:36; zie Tabitha (Arameesch).
Dormeu'se (Fr. slaapstoel, sofa), v. —s.
Dormitief (Fr. slaapmiddel), o. —ven.
Dorm'ter (eig. dormitorium, slaapzaal), m. —s.
Dorp (landgemeente), o. dorpen: hij woont op een —; —achtig, bn. en bw.: —achtige manieren, zij is —gekleed; ook Dorpsch.
Dorp'pel (drempel), m. dorp'pels.
Dorp'peling (bewoner van een dorp), m. —en.
Dor'per (gesch. lijfeigene; onbeschaafde), m. —s. vero.
Dor'perheid (lompheid, ongemantierdheid, laagheid), v. gmv.: wat — is dit, onedele gemeente (Vondel). vero.
Dor'perlijk (onedel, laag, gemeen), bn. vero.
Dorps'bestuur (gemeenteraad v. e. dorp met burgemeester), o. —besturen; —**burgemeester** (hoofd der burgerlijke dorpsgemeente), m. —s; —**herberg** (—logement, —café), v. —en; —**huis** (raadshuis, gemeentehuis), o. —huizen; —**kerk** (bedehuis v. h. dorp), v. —en; —**leeraar** (—predikant), m. —s, —raren; —**plein** (marktplaats van een dorp), o. —pleinen; —**school** (school, van een dorp), v. —scholen; —**straat** (straat van het dorp), v. —straten; —**toren** (toren der dorpskerk), m. —torens.
Dorpsch (dorppachtig), bn. en bw.: een —jongmensch, zich —kleeden.
Dor'ren (verdorren, verdragen), het is gedord, die boom gaat —, het loof begint te —.
Dors'al'ia (rugtapijten der koorstoelen), v. mv.
Dorsch' (een soort van kabeljauw), m. —en.
Dors'chen (de graankorrels met een vlegel of machinaal uit de aren slaan), ik heb gedorscht; zegsw. hooi —, nutteloos arbeiden; —er, m. —s.
Dorsch'machine (door stoom gedreven machine, om het koren te dorschen), v. —s.
Dorsch'vlegel (dorschwerktuig), m. —vlegels: een — bestaat uit een stok of steel, waaraan boven een losse knepel of klopper is verbonden; spreekt. Vlegel.
Dor'so (in), op den rug (van een wissel), op de keerzijde, (s = z); zie Endosseeren.
Dorst (gevoel van behoefte aan drinken, begeerte naar drank), m. gmv.: een hevige —, een brandenden —lijden, van —versmachten in de woestijn; den —lesschen, stillen; limonade verstaat den —; een appeltje voor den —, zie Appel; fig. —naar eer, —naar roem, verg.: Gouddorst en ook Bloeddorst.
Dorst, —en, verleden tijd van het oude dorren: hij —niet komen, durfde; zij —en niet.
Dorst'en (dorst gevoelen naar), ik dorste, heb gedorst, onp.: mij dorst, mij dorste; fig. —naar bloed, —naar wraak, d. i. smachten.
Dorst'ig (veel dorst hebbende), bn. en bw.; —er, —st: de wandelaars waren —, een —hert, het —e aardrijk, verlangend naar regen.

Dortoir (Fr. slaapzaal in klooster of instituut), m. —s.
Doru're (verguldsel, vergulding), v. gmv.
Dos (fraaie kleeding, opschik), m. gmv.; ook in de natuur: de — van veld en hof; lente—, zomer—; zie: Feestdos, Uitdossen.
Dos-a-dos 1. (Fr. rug tegen rug), bw. (o = oo), als zn. (stoel of sofa met leuning i. h. midden), m.; 2. (O.-I. tweewielig rijtuigje), v.; zie: Dogcar, Doos en Sado. (o = oo).
Dosis (kleine hoeveelheid van iets inz. van een geneesmiddel), v. dosissen: een kleine — gezond verstand, hoeveelheid; lees: dozis.
Dossen (kleeden, opschikken, versieren), ik heb gedost: in feestgewaad gedost.
Dossier (Fr. bundel stukken, die op een zelfde rechtszaak of zaak betrekking hebben), o. —s.
Dot 1. (bundeltje, hoopje), m. —ten: een —katoen, werk, garen, vlas, een —haar; het haar in een —doen, zie Knot; 2. (suikerpopje voor zuigelingen), m. —ten: het kind was zeer klein en had een zeer grooten — in den mond, (C. O.); —je (fig. lief kindje), o. —s.
Dot (Fr. huwelijksgift), v. —s. lees: d'ot.
Dotatie (schenking van goederen of jaargelden, b.v. a. e. kerk; begiftiging), v. —t'ien, —s.
Doteeren (begiftigen, beschenken) b.v. met een brudsschat, met een legaat.
Do'than (Bijb. stad of dorp in Palestina), o.; —was de plaats, waar Jozef door zijn broeders verkocht werd; zie Vondels treurspel: Jozef in —.
Dotterbloem (soort van groote boterbloem, bloeit van Mei tot Juli langs slooten), v. —en.
Douairië (adelijke weduwe, die een douaire of weduwgoed bezit), v. —s; lees: doe-ar-j're.
Dou'ne (tolkantor, kantoor van inkomende rechten), v. gmv.; ook: de ambtenaren van de douane en dan meestal meerv., of wel **Douanier** (tolbeamte), m. —s, lees: —ier.
Dou'ar, m. —s; zie Doe'ar.
Douarie (weduwgeld, weduwgoed), v. —ën.
Double' (Fr. geel koper, langs galvanischen weg met een laagje zilver of goud overtrokken), o. gmv.: een servetring van —.
Doubleeren (verdubbelen; in het biljartspel: den bal eerst tegen den band spelen en dan raken; sloopst. omzeilen; op school: een klas of cursus nog eens doorloopen); een jas —, voeren. (ou = oe).
Doublet 1. (een dubbel exemplaar van iets), o. —ten: een — van een postzegel; 2. (worp met twee dobbelsteenen, waarbij twee azen, twee tweeën, enz. worden gegooid), o. —ten; 3. (spraak. tweelingwoord, d. i. twee of meer vormen van eenzelfde woord), o. —ten, b.v. maagd-meid, kiesch-kuisch, frisch-versch, prooi-prij, enz. (ou = oe).
Doublon (dubbele pistool), m. —s: de — of Dubloen, zie ald., was tot 1863 als goudmunt gangbaar met een waarde van ± f 12.50, thans nog in Z.-Amerika met verschil van waarde. (ou = oe).
Doublure (Fr. voering en opslagen aan een uniform; ook: toon. tweede sujet voor een rol), v. —s.
Donceur (Fr. zoetheid, zachtheid; drinkgeld, foetje), v. —s: den koetsier een —tje geven, fool; iemand —tjes zeggen, lieve woordjes, ir. scheldwoorden.
Dou'che (Fr. druij- of stortbad), v. —s: een —nemen, uit een spruit koude waterstralen

op zich laten loopen: koude -s; lees: doesj.
Douillet te (Fr. gewatteerde vrouwenmantel, ook pelsmantel), v. -n; lees: doet-jet'.

Dou'ro, du'ro (Sp. munt v. 5 franken), m. -'s.
Douw (stoot, duw), m. -en; -en (stooten, duwen); verg. nu en nou. gew.

Down (Eng. moe, mat; terneergeslagen), bn.

Doxaal' (ook oksaal), o. doxalen; z. Oksaal.

Doxologie' (R.-k. lofprijzing v. God), v. -en: de groote -, de gloria der Mis. (g - g).

Dozijn' (twaalfst), o. dozijnen; zie: Dertien en Soerendozijn.

Dra (spoedig), bw.: ik zal - komen, weldra.

Draad (ineengedruide vezels), m. draden: een wollen, katoenen, linnen, zijden -; dit linnen is slyn van -, is rijn van weesels, daar schering en inslag uit sijn draden bestaan; een tot op den - versleten kledingstuk, de draden van schering en inslag zijn totaal versleten; die jongen had geen drogen - aan het lijf, was klets- of doornat; spreekw. Alle dagen een draadje is een hemsdouw in het jaar, stage vlijt geeft profijt; zegsw. zijn leven hiny aan een zijden -, hij verkeerde in groot gevaar; by utbr. een - van metaal: koper -, ijzer -, goud -, d. i. een lang, dun uitgerekt of getrokken stuk van genoemd metaal; als stofnaam, o: het koper -, enz., als voorwerpsnaam, m.: e-n gelei- van koper; det- legraaf -, de telefoon -; fig. beeld van samenhang, van verband, van ordelijke voortgang: de - van een verhaal, den - eener rede kwijt zijn, verliezen, nader oppvatten; bij uitbreuwing: vormige verdikking: de - van een schroef, zie Schroefdraad; er zit - aan dat mes, het is tot; het vleesch tegen den - snyden, tegen den loop der vezels; hout volgens of tegen den - bewerken, met of tegen den keer in

Draad baan, v. -banen, zie Kabelspoorweg; - bericht (telegram), o. -en; - versperring, v. -en, zie Prikkel draad; - loos (zonder draad), bn.: de - looze telegrafite, zie Marconi; - nagel (getrokken spyker), m. -s; - schaar (gereedschap om metaaldraad door te knappen), v. -scharen; - worm (dierk. een rond- of spoelworm, niet-geringde zeer dunne worm), m. -en: de meeste - en zijn ingewandswormen en leven als parasieten; - zwam (plantk. draad- of wirworlige zwamplant), v. -zwammen.

Draagbaar (geschikt om in eigenlijken zin gedragen te worden), bn.: een -bare last; verg. Draaglijk.

Draagbaar (berrie), v. -baren, verg. Baar, Lykbaar, Raderbaar; - band (band, waarin iets gedragen wordt, b.v. een gekwetste hand), m. -en, zie ook Bretel en Galg; - hemel (statiehemel met vier stand-aards, waarmee hij wordt voortgedragen), m. -s: de - komt nog voor in R.-K. processies, verg. Troonhemel; - korf (mars, rugmand), m. -korven; - kracht (vermogen om te dragen), v. gmv. de - van een spoorbrug, fig. belasting heffen naar -.

Draaglijk (kunnende verdragen worden, te verdragen, te verduren, te lijden), bn.; -er, -st: een -e pijn, een -e koude.

Draagstoel (overdekte en rondom gesloten vervoermiddel der 17e en 18e eeuw, voor dames), m. -en: een - werd aan twee draagboomen of -stokken, ter zijde door beugels gestoken, voortgedragen, verg. Tandoe; - vermogen (grens, waartoe een last

of druk door een brug, enz. kan gedragen worden, draagkracht), o. gmv.; - wijdte (afstand, dien een projectiel uit een werpgeschut, geweer enz. kan afleggen), fig. de - van zijn woorden, de eigentyke beteekenis, de portee; - zeel (hulpzeel, kuszeel), o. -zeelen.

Draai (keer, wending), m. -en: de weg, het pad maakt hier een -, de koetsier nam den - te kort en het rijtuig kantelde; fig. hij weet aan alles een - te geven, de zaken in zijn voordeel voor te stellen; fig. hij had op die kermis zijn -, zijn schik, plezier; in de staatskunde een - nemen, van richting veranderen, tot een andere partij overgaan; verder in Drente: een smalle draaibrug over een vaart.

Draai bank (werkbank, om hout of metaal te draaien), v. -en; - bas (scheepst. licht scheepsgeschut, dat op een spl kan draaien), v. -bassen; - beitel (beitel, welke door den draaijer wordt gebruikt), m. -s; - boom (kruisrad), m. -en, zie: Draaikruis, Tournoquet; - bord (bord voor het dobbelspel, b.v. op kermissen), o. -en.

Draai brug (brug, die horizontaal om een vaststaande verticale spil kan bewogen worden), v. -gen; zie Brug.

Draaien (wentelen, wenden), ik -de, ik heb en het is gedraaid: de aarde draait in 24 uren om haar as; de aarde draait in ruim 365 dagen om de zon; de wind draait, fig. met alle winden -, de huik naar den wind hangen, zie: Wind en Huik; een rad -, doen draaien, zie Raddraaijer; fig. iem. een rad voor de oogen -, zie Rad; het draait my voor de oogen, het duizelt mij; pülen -, draaien doen ontstaan; hg. iem. een loer -, zie Loer; die man is niet te vertrouwen, dat eeuwige - maakt mij achterdochtig, onoprecht zijn.

Draaijer (werkman, die op een draaibank voorwerpen vervaardigt), m. -s; fig. die met bedrog omgaat, niet eerlijk is.

Draaierig (duizelig, misselijk), bn.; -er, -st.

Draaierij (stinksone streek), v. -en: met -en omgaan, niet betrouwbaar zijn.

Draaigewricht (ontl. gewricht, waarbij 't eene been om het andere wentelt), o. -en: de verbinding tusschen spaakbeen en ellspijp is een -.

Draaifing (het draaien), v. -en: de - der aarde; de - van het water in den maalstroom; de - en van den wind in Maart.

Draaikap (draaibare kap van een windmolen), v. -kappen; - kolk (wieling, maalstroom), v. -kolken; - kool (kool, draaiend om een spil), v. -koolen: vroeger een straf-tuig of tuchtmiddel voor kijvende vrouwen; - kruis (draaiboom, kruisrad, tourniquet), o. -en: een - is een paal met beweegbaar gelijkarmig kruiser bovenop bevestigd, dienend om een voetpad voor alles behalve voor den voetganger, af te sluiten; - kruk (krukarm van een wiel), v. -krukken; - molen (mallemolen), m. -molens; zie Caroussel;

- orgel (mechanisch muziekinstrument inz. der kermis), o. -orgels; - schijf (cirkelvormige van rails voorziene schijf, draaiend om een verticale as), v. -schijven: de - dient tot het van richting doen veranderen van locomotieven; - stroom (maalstroom), m. -en; - trap (wenteltrap), v. -pen; - ziekte (dotheid bij schapen), v. gmv., zie Bolworm.

Draak 1. (vliegende hagedis), m. draken:

- op Java zijn de draken onschuldige diertjes; 2. (fabelachtig monster in den vorm van een slang, met horens en vleugels en zeer vurige oogen), m. draken: de — was gewoonlijk de bewaker van schatten, welke in holen verborgen waren; zegsw. den — steken met iemand, fig. iemand voor den zot houden; den — sterven met iets, fig. met iets spotten; 3. (wapenk. een denkweldig, vaak vuurspuwend wezen met den kop van een wild zwijn, met groote oogen en scherpe slagstanden, hebbende aan den rug twee vlerken als die van een vleermuis), m. draken; 4. (een vlieger, jongensspeeltuig), m. draken, gew.; 5. (toon. stuk zonder eenig kunstgehalte, met onnatuurlijke karakters en lachwekkende gebew. teniss'n), m. draken.
- Drab, drab'be** (grondsop van eenig kooksel, muer, droesem), m. gmv.
- Drab'helkoek** (zeker bros botergebak), m. — en; (als ston.), v. gmv.
- Drab'big** (vol drabbe: troebel, modderig), bn.; —er, —st: — water, —e inkt, een —e sloot.
- Drachenfels** (eig. Drakenrots: aardr. een der hoogste en fraaiste toppen van het Zevruebergte), m. (ch = scherpe g).
- Drach'me** *i.* (standaardmunt in Griekenland), v. —n; een — is ± een frank of f 0.47⁵, een — heeft 100 lepta; ook: een zilveren munt in het oude Griekenland, het 6000ste deel van een talent ± f 0.40, zie Didrachme; 2. (apothekersgewicht, gelijk aan 60 gran, d. i. ± 3,906 gram), v. en o. —n; ook: Drach'ma; zie Medicinaal gewicht.
- Dra'cht** (e-n hoeveelheden; ook, kleederdra'ht), v. —en: een — hout, een — water; een leetjke —.
- Dra'cht'ig** (dragend), bn.: de koe is —.
- Draco'nisch** (buitengewoon streng), bn.: —e weten, eigenlijk van Draco, archont in oud-Athene, ± 620 v. C., zóó streng, dat men zei, dat ze met bloed geschreven waren.
- Dra'derig, dra'd'ig** (met draden: vezelig, st. kkerig), bn.: — vleesch, —e radlijzen.
- Dra'f** ('t druven), m. gmv.: het op een — zetten.
- Dra'f** (grondsop, droesem; vloeibaar varkensvoeder, spoeling), m. gmv.; zegsw. hij zit in den —, verlegenheid. g.mz.
- Draga'nt** (plantk. duandoorn, boksdooorn), v.
- Dragée'** (fr. bruidssuiker), v. gmv. (g = zj).
- Dra'gen** (orsen, meevoeren), ik droeg, heb gedragen: een last —, de wapens —, soldaat zijn; fig. de schuld — van; ook: eenig kleedingstuk —; die boom zal goed —, vrucht geven; dat geweer draagt ver, reikt; die wonde draagt, ettert; fig. zorg —, hebben.
- Dra'ger** (iem., die een lust draagt), m. —s.
- Dragoman'** Arab. tolk bij oostersche volken), m. —s; zie Drogman.
- Dragon** (plantk. samengesteldbloemige plant: keizersalade, slangenkruid), v. gmv.
- Dragon'** (degenkwast bij officieren), v. —s.
- Dragon'der** (soldaat-ruiter, licha'ruiter), m. —s: zoo genoemd, omdat een dragon of draak op het vaandel v. h. regiment stond; scherts. (grootte forsche vrouw), v. —s.
- Dragoniet'** (bergkristal), o. gmv.
- Dragonna'de** (ge. ch. dwangbekeering, dwang onzer Lodewyk XIV uitgewefend op de Hugenoten, na 1685, en wel door het inkwartieren van dragonders), v. —s.
- Draineeren** (droogleggen van te vochtige of natte weiden en landertjen, pleinen door middel van poreuze afvoerbuizen, afvoerkanaalen), ik heb gedraineerd. (ai = è).
- Drak'enbloed** 1. (donkerroode kleurstof, gemaakt uit bros hars van den drakenbloedboom), o. gmv.; 2. e. soort v. rooden Rijnwijn, dien men op den Drachenfels drinkt), o.; —bloedboom (O.-I. geduornde rottingpalm, die het hars oplevert voor drakenbloed), m. —boomen; —kop (kop v. e. draak), m. —koppen; —muil (bek of muil van een draak), m. —muilen; —slang (Afrik. hoorrslang), v. —en; —steen (slangensteen, drakoniet), o. gmv.; als voorw., m. —steenen.
- Drakoniet** (versteening met stervorm-figuren v. poliepen), o. —en; ook Drakensteen.
- Dra'len** (aarzelen, niet durven te beginnen met eenig werk), ik heb gedraald: met iets —, b.v. met het nemen van een bestuit; zonder —, dadelijk, terstond, onmiddellijk; verg. 't al men.
- Dra'ma** (dichtk. Grieksch. handeling; een door dialoog, gebaren en mimisch weergegeven handeling; tooneelstuk, zoowel treurspel als blyspel, treffende droevige gebeurtenis), o. —s: een — opvoeren b.v. Multatuli's Vorstenschool; zie: Geestelijk —, ook Abele spelen en Sotternie; fig. een veldslag is een bloedig —, schouwspel, treurspel.
- Dramatiek'** (leer der dramatische poëzie of der dramatische kunst, tooneelspeelkunst of dram. kunst), v. gmv.
- Dramat'isch** (tooneelmatig als het of als een drama; indrukwekkend), bn. en bw.: de —e poëzie, een — verhaal; een stof — behandelen, op de wijze van e. drama; de —e poëzie is deels subjectief, deels objectief.
- Dramatiseeren** (tooneelmatig inkleeden of voor het tooneel bewerken); —turg' (tooneelspeldichter, -schryver, -kenner, -beoordeelaar), m. —en; —turgie' (theorie der dramatische kunst, zoowel wat de opvoering als het drama zelf aangaat), v. gmv.; —turg'isch (wat de dramaturgie aangaat, er mee samenhangt), bn. en bw. (g = g).
- Dra'ng** (het dringen, zacht geweld), m.: de —aer omstandigheden, de — v. h. medelijden.
- Dra'ng'reden** (dringende reden, sterke bever-greden), v. —redenen.
- Dra'ng'water** (door de muren v. e. gebouw van hooger af dringend water), o. gmv.
- Drank** 1. (alles, wat men drinkt), m. —en; 2. alcoholische dranken, m. gmv.: hij is aan den —, is een drinkebroer; tot de sterke dranken behooren: jenever, brandewijn, cognac, bitter, punch, curaçao, whisky, absint, arak, persico, kirschwasser, maraskijn, enz.
- Drank'bestrijder** (i-m. die met woord en daad het gebruik of misbruik van sterken drank bestrijdt), m. —s; —bestrijding (het verweer, vooral door vereenigingen, tegen den nootlottigen sterken drank), v. gmv.; zie: Geheelonthouder en Afschaffingsgenootschap; —duivel (beeld voor het kwaad, door drankmisbruik gesticht), m.: zou het zijn, dat de — in ons land heerscht?; —je (vloeibaar geneesmiddel), o. —s: een — voorschrijven; —misbruik (overmatig gebruik van alcoholische dranken), o. gmv.; —wet (wet van 1881, volgens welke de verkoop van sterken drank in 't klein is geregeld), v. —wetten; —winkel (waarin men nl. alcoholische dranken verkoopt), m. —winkels; —zucht (onbedwingbare trek naar alcohol-

- lische dranken), v. gmv.; -**zuchtige** (iëm., die aan drankzucht lijdt), m. en v. -n.
- Drapeau'** (vaandel, vlag), m. -s. (cau = oo).
- Drapeeren** (in wijde plooiën omhangen; de kunst der kleedijplooing; van geplooid gordijnwerk voorzien).
- Draperie'** (geplooid behangsel, voorhangsel, doekversiering), v. -rieën: in de schilder- en beeldhouwkunst beteekent - de bekleeding eener figuur met een afhangend gewaad.
- Dras** (natte, weeke aarde), v. gmv.; ook, bezinzel: koffie-, zie Koffiedik.
- Dras** (week, v. gronden), bn.; drasser, drast.
- Drasland** (moerassige grond), o. -en.
- Drassiden** (zakspinnen), v. mv.: het web der - heeft geen rad- maar e. trechtvorm.
- Drasig** (moerassig, slijkerig), bn.; -er, -st.
- Dras'fisch** (krachtig, sterk, aangrijpend), bn.: -e middelen, (geneesk.) snelwerkende; bw.: zich - uitdrukken, treffend, aangrijpend.
- Dra'ven** (in draf zich voortbewegen; snel loopen), ik draafde, heb gedraafd: een paard kan -, een bode moet kunnen -; -er (paard, dat snel loopt), m. -s, ook, Harddraver.
- Dra'vik** (zeker zuenkgras, als veevoeder), v. gmv.; ook: Dra'verik.
- Dreadnought** (Eng. eig. de onverschrokene: modern, reusachtig gepantserd oorlogsschip), v. -s.
- Dreëht** (overvaart of -gang v. e. rivier), v. b. v. nog als uitgang in plaatsnamen, als Dordrecht, Mijdrecht, ook: trecht, tricht: Utrecht, Maastricht.
- Dreëhterland** (aandr. deel van N.-H., dat als een schiereiland O.-waarts in de Zuider-zee uitsteekt), o.: - de Brevat de steden Enkhuizen en Hoorn.
- Dreëf** (verwant met drijven; laan), v. drevēn; dicht.: mooie streek met boompartijen: in velden en drevēn.
- Dreëf** (gang), v.: iëm. op - helpen, niet op zijn - kunnen komen, op slag, aan 't werk, het werk wil niet van de hand; fig. niet op - zijn, uit zijn humeur zijn, stil zijn; op - zijn, b.v. als verteller, als geestig grappenmaker in een gezelschap.
- Dreg, dreg'ge** (licht anker, werpanker), v. dreggen; een - heeft drie of vier ankerhaken en dient om iets op te vissen, b.v. een drenkeling; ook legt men kleine schepen en netten vast met een -.
- Dreggen** (met een dregge vissen naar iets), ik heb gedregd: - naar een drenkeling; ook: zeew. een touw vastleggen met een anker; - haak (schippershaak), m. -haken; - net (steepnet, kor'net), o. -netten; - touw (het aan de dreg bevestigde touw), o. -en.
- Dreig'brief** (brief, waarin men iëm. dreigt met moord, brandstichting, enz. wanneer hij niet voldoet aan bepaalde voorwaarden), m. -brieven.
- Dreigement'** (bedreiging), o. -en.
- Dreigen** (het vten van bedreigingen), ik heb gedreigd: met iets -, nl. dat men straf of kwaad over iemand wil brengen; fig. de orkaan dreigt dood en verderf; de toren dreigt te vallen, staat op het punt van in te storten; een dreigend gevaar, een dreigende blik; verg. de wetgeving onderscheidt verschillende strafbare gevallen van -; Bedreigen, chantage.
- Dreimen** (plagen, treiteren), ik heb gedreind: iemand -; het kind dreint om iets; gew. D r a m m e n.
- Drek** (vuilnis, slijk, modder), m. gmv.; -**bak** (vuilnisbak), m. -bakken; -**kever** (mestkever), m. -kevers; -**kip** (vuil, vol vuilnis), bn.; -er, -st.
- Drem'pel** (onder-dwarsstuk v. e. deurkozijn), m. -s; ook Dorpel, d. i. deurpaal: een - is van hout, steen of metaal; zegsw. ergens den - platloopen of verstijten, er zeer dikwijls komen. In de aandr. bet. - een onderzeesche rug, een ondiepte: voor den ingang der fjorden ligt meestal een -.
- Dren'keling** (te water geraakte persoon, in gevaar van te verdrinken of reeds verdrinken), m. en v. -en; v. ook -e, -n.
- Dren'ken** (causatief v. drinken: te drinken geven, bevochtigen), ik heb gedrenkt: het vee -, de regen drenkt de planten, drenkt de velden.
- Drenk'plaats** (waar men nl. het vee laat drinken), v. -plaatsen; -**trog** (-bak), m. -troggen; -**wed** (-plaats), o. -wedden.
- Dren'te** (een onzer 11 provinciën), o. gmv.
- Dren'telen** (zonder doel heen en weer loopen), ik heb gedrenteld: Geertje bleef in de kamer -, (Potg); verg. het dicht. Trantelen.
- Dren'tenaar** (bewoner v. Drente), m. -s, -aren.
- Drentsch** (van uit Drente), bn.: een - landschap, de -e heidevelden, een -e vrouw, ook: de -e hunebedden, in Drente; als zn. -e (vrouw uit Drente), v. -n; het -, het dialect van O.-Drente.
- Dren'zen** (op huilenden toon aanhouden met iets te vragen, als kleine kinderen doen), het heeft gedrensd: om iets -; verg. Dreinen.
- Dren'zerig** (lastig, dwingerig), bn.: e. - kind.
- Dresseeren** (africhten, vaardig maken): een hond - voor de jacht; zie Dressuur.
- Dressoir'** (Fr. aanrechttafel, dischbuffet), m. en o. -s; vroeger Dressoor'.
- Dressuur'** (africhting), v. gmv.: er is - voor honden en paarden; fig. - voor examens, d. i. klaarmakerij, africhterij, klaarstoomerij.
- Dreum** (bij wevers en kleermakers, zekere draadeinden), m.; ook: Dreu'met; zie Drom.
- Dreumes** (kereltje, ventje), m. dreumesen; jou kleine -, mannetje van 3-4 jaar.
- Dreun** (schudding, schok), m. -en; fig. deun, eentonige versmaat, manier van voordragen, Catsiaansche -.
- Dreun'en** (trillen met dof geluid), het dreunde, heeft gedreund: door donderslag, kanonschoten enz. - de ramen.
- Dren'tel** (fig. klein ventje, dreumes), m. -s.
- Dren'telen** (talmen, luiëren), ik heb gedreuteld; -aar, m. -s; -aarster, v. -s.
- Dre'vel** (puntig ijzer, waarmee men spijkers indrijft, drijfijzer, waarmee men gaten in plaatijzer slaat), m. -s.
- Dre'velen** (met een drevel aandrijven of een gat slaan in), ik heb gedrevel.
- Drib'bel** (iemand, die dribbelt), m. en v. -s.
- Drib'belen** (draaiend loopen met kleine pasjes), ik heb gedribbeld: achter haar dribbelt een vierjarig kind; -gat (dribbel), o. gmv.
- Drie**, telw.: onze vlag heeft - kleuren; ook als zn. v.: een leelijke - schrijven, cijfer; twee drieën, cijfers, als in 33, ook bij kaarten, dobbelsteenen; hij kan geen - tellen, is erg dom; de Schotsche -, zekere wals, zie Ecossaïse; met ons -ën; zegsw. alle goeie dingen bestaan in -ën, men mag iets goeds ten derde male beproeven; het iëm. in -ën zetten of te doen geven, hem drie kansen geven, om iets goed te doen; -armig, bn.: een -e

handwijzer; -**blad** (schermbloem. waterklaver), o. gmv.; -**daagsch** (durende drie dagen), bn.: de -e zeeslag, 1653; -**deelig** (uit drie deelen bestaande), bn.; -**dekker** (schip met drie verdekken), m. -s; scherts. grootzware vrouw, brutale vrouw, die men liefst niet in haar vaarwater moet komen: -**dik** (uit drie lagen bestaande), bn.; -**distel** (de gewone distelplant), v. -s; -**draad** (zeker weefsel, trielje), o. gmv.; -**draadsch** (uit samendrieling van drie draden bestaande), bn.: -garen, -katoen (katoen van driedraadsch garen), -touw; -**dubbel** (spreekt. voor drievoudig), bn. en bw.: een -e taak; iets -vergoeden; -**duizendste** (rang- en breukgetal), bn.

Drieëenheid, v. gmv.: de H. -, de H. Drie-
vuldigheid, nl. God, in zoover hij is één in
wezen en natuur, doch tevens drievuldig in
personen; **drieëenig**, bn.: - God.

Drieërhande (in drie soorten), onverbuig-
baar bn.; -**lei** (drieërhande), bn.: -kleuren.

Driegedraad (rijgedraad), m. -draden. gew.
Driegeen (rijgeen, vasthechten met wijde ste-
ken), ik heb gedriegd. gew.

Drie H's: teeken op aanbevelingsbrieven voor
het O.-I. der oude Compagnie, d. i. H. H. H. =
Houd hem hier, of Help hem haastig; ik zou
Jan Salie niet mee willen nemen, zegt Jan
Compagnie, al schreeft ge hem - op den
rug, (Potgieter).

Drie'hoek (meetk. vlak, ingesloten door drie
lijnen), m. -hoeken: er zijn vlakke en bol-
vormige -en; er zijn bij de vlakke -en recht-
hoekige, stomphoekige en scherphoekige -en;
-**hoekig** (in den vorm v. e. driehoek), bn.: een
- stuk land; -**hoeksmeting** (terreinoop-
meting volgens de trigonometrie), v. -en;
-**honderd**, telw. (aaneen te schrijven);
-**honderdste** (bepaald ranggetal), bn.;
-**hoofdig** (met drie koppen), bn.: de -e
helfond of Cer'berus; -**kant** (drie kanten
hebbende, driehoekig), bn.: een -e vijf;
-**kantig**, hetzelfde als Driekant.

Drie'klank (muz. akkoord, bestaande uit
drie tonen), m. -en: een harmonische -,
bestaande uit grondtoon, tert en quint.

Drie'klank, m. -en, of Triphthong, v.
-en: een - ontstaat, doordat de spraakweg
gedurende het uitstooten van een enkelen,
door trilling der stembanden in golving ge-
brachten luchtstroom, tweemaal verandert;
het algemeen beschaafd Nederlandsch bevat
wel tweeklanken, zie ald., maar bijna geen
-en: **iaauw** in **miaauw** wordt nog wel als
- beschouwd.

Drie'kleur (Nederl. vlag), v. gmv.

Drie'kleurendruk (een bewerking, waarbij
men allerlei kleurschakeeringen krijgt door
de drie primaire kleuren: geel, rood en blauw,
op elkaar te drukken), m. gmv.; zie Vier-.

Drie'koningen (feestdag op 6 Januari), m.:
het is vandaag - of - dag, naar drie Wijzen
uit het Oosten, die volgens Matth. 2:1-3, bij
Herodes gingen vragen, waar de geboren
Koning der Joden was; in de overlevering
worden zij genoemd Caspar, Melchior en
Balthasar; -**avond** (de dag en de avond
vóór Driekoningen), m. -en; -**dag** (6 Januari),
m. -dagen; -**feest**, o. -feesten; -**kaars**
(kaars, die in drie punten uitloopt, nl. in den
vorm v. e. driepuntige vork), v. -kaarsen.

Drie'kwartvool (muz. viool van klein for-
maat, kinderviool), v. -violen.

KORNEEN, Verkl. Handwoordenboek.

Drie'ledig (met of hebbende drie leden), bn.:
een - doel; een - onderwerp in e. eenvoudigen
volzin, b.v. Jan, Piet en Klaas gaan wandelen,
een - gezegde; -**ling** (drie even oude broers,
zusters), m. en v. -en, voor het vr. ook -e;
-**maal** (3-keer), bn. en bw.; -**maande-
lijks**, bw.: die uitbetaling geschiedt -;
-**maandelijksch** (zich alle drie maanden
herhalende, om de drie maanden), bn.: een -
verslag, een -e collecte, -e uitbetaling der
traktamenten; -**maandsch** (drie maanden
durende of oud), bn.: een -e reis, een -
kind; -**malig** (driemaal plaats hebbende,
driewerf), bn.: een - gebabel, een - hoerze;
-**man** (triumvir), m. -mannen; -**man-
schap** (1e en 2e - of triumviraat, in de
Rom. geschiedenis), o. -schappen; -**mast**,
-**master** (zeeschip met drie masten), m.
-masten, -masters; -**ploegen-stelsel** (een
verdeling van het getal arbeiders, bakkers
b.v. in drieën, zóó, dat $\frac{1}{3}$ deel slechts om de
drie weken een week nachtarbeid heeft te
verrichten), o. gmv.; -**ponder** (kogel, ook
brood van drie pond), m. -ponders; -**poot**,
-**stal**, -**voet** (werkstoeltje van den schoen-
maker), m. -pooten, -stallen, -voeten; zie
ald. en ook: Schraag, Treeft, Statief.

Drieversnelingsnaaf (naaf a. h. achter-
wiel v. e. rijwiel of motorrijwiel), v. -naven:
door de - is het mogelijk drie verschillende
versnellingen te gebruiken.

Driesch (Vlaamsch. pleintje met hooge boomen
beplant, waar eenige straatwegen samen-
loopen), m. -en; ook Dries.

Driesch (onbebouwde okker), m. -en.

Drie'schijfsblok (scheepst. blok met drie
schijven), o. -blokken, -bloks; -**schijfs-
takel** (takel, waarvan het bovenblok twee
schijven en het onderblok ééne schijf heeft),
m. -takels.

Drie'slagstelsel (landb. driejarige wisse-
ling van bezaaiing bij graanbouw), o. gmv.

Drie'span (een span van drie paarden), o.
-spannen; ook de wagen en die bespanning;
verg. Tweespan, Vierspan.

Drie'sprong (punt, waar drie wegen uiteen-
loopen), m. -sprongen: fig. op den gevaar-
lijken - des levens (Koetsveld), nl. voor de
jeugd, die haar weg niet weet te kiezen.

Driest (onbeschaamd, stout, koen, vermetel),
bn. en bw.; -er, meest -: met - geweld,
brutaal; - spreken, - optreden.

Drie'stal (werkstoeltje van den schoenmaker),
m. -stallen, zie Driepoot; -**star** (kort op-
stel van de redactie in een krant, waarboven,
in plaats van een titel, drie sterretjes gedrukt
zijn), v. -starren; -**stemmig** (voor of met
drie stemmen), bn. en bw.: een - lied, -
zingen; -**tal** (drie dingen of namen samen),
o. -tallen: een - jaren, een - guldens; op
het - staan; -**tand** (myth. staf met drie
tanden, nl. van Neptunus), m. -tanden, fig.
symbool der suprematie ter zee: wie zal En-
geland den - ontrukken? -**vingerig**, bn.:
een - blad; -**vlakig** (met drie vlakken),
bn.: een -e hoek, ruimte, door drie vlakken
begrensd, meer: Drievlakshoek; -**vlaks-
hoek** (meetk. lichaamshoek, gevormd door
drie vlakken), m. -hoeken; -**voet** (driesttal,
driepoot, ook treeft, schraag), m. -en, zie
Statief; -**voet** (schraag, enz. op drie pooten),
m. gmv.: myth. de - van Delphi, zitplaats
der Pythia of priesteres in het orakel

—**voetsmaat** (metriek. maat van drie voeten), v. —maten, zie: Trippelmaat en Tweevoetsmaat; —**voud**, o. —en: *twaalf is een — van vier*; —**voudig**, bn.: *het — verbond*, zie Triple.

Drievaldigheid (de H. Drieënhed), v. gmv.; —**heidsdag** (R.-K. de eerste Zondag na Pinksteren), m. gmv., zie Triniteit.

Drieveerf (driemaal), bn. en bw.: *een — hoezee*; *hij is — gelukkig te noemen*.

Driezijdig (hebbende drie zijden), bn.: *een — e piramide*, *een — e zuil*.

Drift 1. (menigte, troep), v. —en: *een — ossen*, *een — ganzen*, *zwanen*; 2. (gang, beweging), v. gmv.: *er is — in de wolken*, *er is — in het water*, *er is — in het kruierend ijs*; 3. (voortvarendheid, overhaasting), v. gmv.: *met — te werk gaan*; 4. (opgewektheid, ijver, aandrang), v. gmv.: *met vuur en — spreken*, verg. Geestdrift; 5. (hartstocht), v. driften: *zijn driften in toom houden*; *booze driften*, zie Passie; 6. (toorn, boosheid), v. gmv.: *hij zei het in —*; *in — geraken*.

Driftig 1. (eig. drijvend), bn.: van schepen en goederen: — worden of zijn, d. i. op zee ronddrijven, van het anker loslaten; 2. (licht boos, gauw in toorn, oplopend), bn. en bw.; —er, —st: *een — temperament*.

Driftkop (oplopend mensch), m. en v. —pen.

Driftstroom (zeew. strooming aan de oppervlakte, door den wind veroorzaakt), m. —stromen.

Drijfbeitel (werktuig der metaalbewerkers), m. —beitels; —**hamer**, m. —s; —**hout** (uit zee aan het strand drijvend of gedreven hout), o. gmv.; —**ijs** (drijvend ijs in rivier of stroom, zee enz.), o. gmv.: *tusschen het — beklemd raken*; —**jacht** (kloppjacht, jacht, waarbij het wild door drijvers in een bepaalde richting opgejaagd wordt), v. —jachten; —**kracht** (de drijvende, voortstuwende, aandrijvende kracht); —**riem** (lederen riem zonder end loopend over schijven, tot het overbrengen v. e. beweging), m. —riemen; —**steen** (geperste steen, bestaande uit puimsteengruis en kalkmelk); —**tijl**, v. —tillen, zie Rietzodde; —**tol** (kinderspeeltuig), m. —tollen; —**ton** (ton ter aanwijzing van het vaarwater op rivieren), v. —tonnen; —**veer** (metalen springveer, fig. beweegreden), v. —veeren; —**werk** (gedreven goud- of zilverwerk, bewerkt met reliëf; ook de raden van een werktuig, dat de beweging veroorzaakt), o. —werken; —**wiel** (vliegwiél), o. —en; —**zand** (welzand, vloeibaar zand aan sommige kusten, b.v. langs de kust van Bretagne), o. gmv.: *hij vond den dood in het —*.

Drijnen, zie Dreinen.

Drijven 1. (voortdrijven, indrijven), ik dreef, heb gedreven: *de ossen naar de markt —*, *een spijker in den muur —*; fig. *iem. in de engte —*, *het hem benauwd maken*; *den vijand op de vlucht —*, *jagen*; 2. (als bedrijf uitoefenen, doen, verrichten), ik dreef, heb gedreven: *handel —*, *den landbouw op groote schaal —*; verder, ciseleeren, z. ald.: *een koe in gedreven zilver*; *fraaie figuren waren in het goud van den kelk gedreven*; ook, niet-zinken: *hout en olie — op water*, omdat zij specifiek lichter zijn; nog, zich voortbewegen: *de ijsschotsen — met den stroom af*; evenzoo: *de wolken — door de lucht*, *de ootveers — op hun wieken*, fig. *op eigen wieken*

—, zie Wiek; *den spot — met iem.*, *iem. in 't ootje nemen*; *den spot te ver —*, doen gaan.

Drijvend (op het water, in de lucht met den stroom meegaand), bn.: *een — lijk*; *een — e wolk*, in de lucht zwevend; *een — dok*, verplaatsbaar.

Drijfver (zijn wil doordrijvend persoon), m. drijvers: *hij is een —*; ook: Dweper.

Drijverij (fig. het sterk ijveren, in ongunstigen zin), v. —en.

Drijfvertje (drager v. e. nachtpitje), o. —s.

Dril (drilboor), m. drillen.

Dril (draai), m. gmv.: *op den — zijn*, ronddoelen, zegsw. *op den — gaan*, verg. Tril.

Dril, o., —**ling** (driedraadsch weefsel), v. gmv.

Dril (gestold vleeschnat), v. gmv.

Dril (klap, slag), m. drillen: *e. dril om de ooren*.

Drilboor (dril, boor om kleine gaten in hout, steen, metaal te maken), v. —boren.

Drillen (zwaaien; ook, africhten, dresseeren), ik heb gedrild: *de lans —*, *zwaaien*; fig. *iem. voor een examen —*, *klaarmaken*.

Drilmeester (mil. instructeur), m. —s.

Dringen (al drukkende plaats zien te krijgen), ik drong, heb gedrongen: *hij drong door de menigte heen*; ook, oopen- of samen-duwen: *de politie wist de brooddronken jongelieden in een hoek te —*; verder, drukkende wegduwen: *iem. van zijn plaats —*; fig. *zich in iems. gunst —*, *iem. uit een ambt —*; *de nood, de tijd kan —*, *nijpen*.

Dringend (geen uitstel lijdend), bn. en bw.: —e bezigheden; *dat is — noodzakelijk*, *uiterst*.

Drinkbaar (kunnende gedronken worden), bn.: — water; —**bak** (bak, waar het vee uit drinkt), m. —bakken; —**beker** (beker, om uit te drinken), m. —bekers; —**ebroer** (proever, drinker), m. —s.

Drinken (vloeistof door den mond tot zich nemen), ik dronk, heb gedronken; zegsw. *op iemands gezondheid —*, een toost of dronk instellen; — *als een Tempelier*, zie aldaar;

—**er** (drinkebroer), m. —s.

Drink- en dansliederen (letterk. volksliedjes, los van toon, vaak overstaand tot platheid), o. mv.; — kan men nogal vinden bij onze oudere dichters.

Drinkgelag (herberg-vertering, dronkemannenspartij), o. —gelagen; —**geld** (fooi), o. —en; —**glas** (water-, bier-, wijnglas), o. —glazen; —**hoorn**, —**horen** (drinkbeker), m. —s; —**kuur** (geneeswijze, bestaande in het op bepaalde uren drinken van een glas geneeskrachtig mineraalwater), v. gmv.; —**lied** (liedje, geschikt om te worden gezongen bij een feest, een gezellige bijeenkomst, waar de beker rondgaat), o. —liederen; —**nap** (houten drinkbakje), m. —nappen; —**schaal** (bokaal, wijf drinkglas), v. —schalen; —**vat** (vat voor drinkwater), o. —vaten; —**water** (water om te drinken), o. gmv., zie Leidingwater.

Droef (neerslachtig, treurig), bn. en bw.; droever, —st: *ik ben — te moede*; *wat stemt u zoo —?* —**heid** (treurigheid), v. gmv.

Droefenis (droefheid), v. gmv.: *tot —*.

Droefgeestig (zwaarmoedig, neerslachtig), bn.; —er, —st; zie Melancholiek.

Droes (paardenziekte: ontsteking v. h. neusstijmvlies), m. gmv.: *de kwade —*, *hale je!*

Droes (de duivel), m. gmv.: *de —*, *hale je!*

Droes (bezinksel), m.; ook Droesem.

Droesem (grondsop, bezinksel), m. —s.

Droesemig (vol droesem), bn.: —e azijn.

Droe'vig (*treurig, bedroefd*), bn. en bw.; -er, -st: *zij is zeer -*; *een - gelaat*; ook *een - einde*, beklagenswaardig.

Drog'beeld (*bedrieglijk beeld*), o. -en.

Dro'ge (*oever, kant, wal*), o. gmv.: *het schip zit op het -* b.v. op een bank; *en God noemde het - aarde*, Gen. 1: 10; zie Droog.

Dro'ge (*persoon, die zich weinig uitlaat*), m.: *hij is een -* of *een - Klaas*, zie Droog.

Dro'gen (*droogmaken of doen worden, droog worden*), ik heb gedroogd: *tabak -*, *linnen -*, *appels en peren -*, *boontjes -*; *bij den haard iets -*; *het linnen droogde langzaam*; fig. *iem. tranen -*, hem troosten.

Drog'erij 1. (*gedroogde kruiden, chemicaliën, verstoffen, enz.*), v. -en; 2. (*droogkamer, b.v. in een sigarenfabriek*), v. -en.

Dro'ge waren, v. mv.: term in gebruik bij 't metrieke stelsel: *de Liter of kop en zijn veelvouden zijn voor droge waren; droge waren zijn b.v. granen, erwten, boonen, aardappelen, enz.*; verg. *Natte waren*.

Drogist (*verkooper van drogertijen*), m. -en.

Drogman (*tolk bij Oostersche volken, inz. officieele tolk van een gezantschap in het Oosten*), m. -s; zie Dragoman'.

Drog'reden (*bedrieglijke redeneering*), v. -redenen, zie Sophisme; -**redenaar** (*redenaar, die zich schuldig maakt aan het bezigen van drogredenen*), m. -redenaren, -redenaars, zie Sophist.

Drok (*druk*), bn. en bw.; -ker, -st.

Drom, drum (*wev. het niet meer te verwerken uiteinde van het kettinggaren*), m.; zie Dreum; ook: eind der draden v. e. weefsel.

Drom (*samengedrongen menigte*), m. -men.

Dromeda'ris (*éénbultige kameel*), m. -sen.

Dromeda'ris (*massale zeeoren te Enkhuiszen*), m.; ook, Drommedraris: hij dateert v. 1540.

Drom'mel 1. (*menigte, massa*), m.: *daar is de heele -*, boel. gmv.; 2. (*duivel*), m.: *loop naar den -*; fig. *een arme -*, sukkel; *te -*, tw.

Drom'mels, bw.: *het is - koud, erg, een - aardig bedje*; *tw. -*, tante, *dat is in de hanebalken*, (C. O.), verbazend, verduiveld.

Drom'melsch, bn.: *die -e jongen, lastig*.

Dronk (*teug, slok*), m. dronken: *iem. een - water weigeren*; zegsw. *een kwaden - over zich hebben*, gevaarlijk zijn in dronkenschap.

Dronk'aard (*persoon, die aan den drank verslaafd is*), m. -s, -en; verg. *Drinkebroer*, dat zwakker is van bet.

Dron'kelap (*dronkaard*), m. -lappen. plat.

Dron'ken (*verbijsterd door den drank*), bn.: *een - matroos, beschonken*; fig. *opgetogen - van vreugde*.

Dron'ke(n)man (*man, die dronken of beschonken is*), m. -mannen.

Dron'ke(n)mansgebed (*spott. het natellen van zijn geld door den dronke(n)man*), o. gmv.

Dron'kenschap (*beschonkenheid*), v. gmv.: *de - is een acute alcohol-vergiftiging*.

Droog (*niet nat*), bn. en bw.; droger, droogst: zegsw. *een droge Klaas*, zonder leven, saai, vervelend; *een - onderwerp*, saai, taai, dor; zegsw. *hij is nog niet - achter de ooren*, hij is nog piepjong, als een pasgeborene; als zn., o.: *op 't droge zitten*, verlegen zijn, vastzitten; *op een -je zitten*, zie Droogje; *zijn schaapjes op 't droge hebben*, een welgesteld man zijn, van zijn rente kunnen leven.

Droog'doek (*doek, om kopjes, schotels, enz. af te drogen*), m. -doeken; -**dok** (*dok, dat*

kan worden leeggepompt, om schepen te kunnen nazien en herstellen), o. -dokken, men onderscheidt vaste en drijvende -dokken.

Droog'je, o.: *op een - zitten*, bij een bezoek, in een café enz. geen verversching (drank) krijgen, z'n glas leeg hebben; -**jes** (*koel, onvriendelijk*), bw.: *iem. - ontvangen*.

Droog'kamer (*vertrek bij of in een fabriek, waarin b.v. sigaren, weefsels, enz. gedroogd worden*), v. -s.

Droog'komiek (*iem., die quasi ernstig, grappig-leuke dingen zegt of doet*), m. -en: *Dorbeen was een -*, (C. O.); ook bn.: *de -e heer Dorbeen*; -**lat** (*lat, om waschoed op te drogen*), v. -latten; -**leggen** (*droogmalen, draineeren*), ik legde of lei(de) heb -gelegd: *een broekland -*; -**legging**, v. -en; -**lijn** (*lijn of touw, om waschoed op te drogen*), v. -en; -**loopen** (*het afloopen v. 't water*), het liep -, is -geloopen: *het strand gaat -*; -**machine** (*centrifugaal-machine, om weefsels te drogen*), v. -machines; -**maken** (*het water wegmalen, zoodat de bodem droog komt te liggen*), ik maakte -, heb -gemaakt: *een plas, een meer -*; -**makerij** (*het leegmalen of droogleggen van plassen, meren, poeten*), v. -en; aardr. zóó ontstaat een meerpolder, b.v. de -en ten Noorden van het IJ: Beemster, Schermer, Purmer, Wormer (meest voor veeteelt) en ten Z. van het IJ: de Haarlemmermeer, de Zuidplaspolder en de Prins-Alexander-polder (meest bouwland); -**malen**, ik maalde -, heb -gemalen; -**maling**, v.: *de - van een meer*; -**oven** (*oven, waarin iets gedroogd kan worden*), m. -ovens; -**plaats**, v. -en; -**poetsen** (*schoon of blinkend maken*), ik poetste -, heb -gepoetst; -**pruimer** (*iem., die veel eet, zonder iets te drinken*), m. -pruimers, fig. een droge, saai vent; -**rek** (*rek, om er linnen op te drogen*), o. -rekken; -**scheerder** (*werkmán der lakenfabriek, die het droogscheren verstaat*), m. -s; -**scheren** (*met een lakenschaar de te lange wollen draden v. h. weefsel wegnippen*), o. gmv.; -**schuren** (*zonder nat of vocht schuren*), ik heb -geschuurd: *koper moet men -*; -**schuur** (*schuur tot droging van veldvruchten*), v. -schuren.

Droog'stoppel (*aaai mensch; type van den geldman, dor proza-mensch, enkel zinnend op duitenplaterij*), m. -stoppels: persoon uit Max Havelaar v. Mult.; fig. *een - v. e. vent*.

Droog'te (*erg droog weer*), v.: - *in den zomer*; zeev. zandplaat: *op een - verzeilen*.

Droog'voets, droogs'voets (*met droge voeten*), bw.: *e. beek's zomers - doortrekken*.

Droog'water (*gekristalliseerde soda*), o. gmv.

Droog'zolder (*zolder tot droging*), m. -s.

Droom (*gedachten, beelden, die in den slaap voor den geest komen*), m. droomen: zegsw. *iemand uit den - helpen*, *iem. uit zijn dwaling helpen*, hem ontuuchteren.

Droom'beeld (*beeld, voorstelling in den droom; fig. hersenschim, begoocheling, phantasiebeeld*), o. -beelden.

Droom'en (*werkzaamheid der ziel gedurende den slaap; fig. verstrooid zijn, ijdel mijmeren*), ik heb gedroomd; -**er** (*hij, die droomt*), m. -s: *Jozef de -*; fig. *suffer: jongen, wat ben je een -*; -**erij** (*het droomen, het verzonken-zijn in phantasieën*), v., ook: *droombeeld*, en dan meerv. -en.

Droom'erig (*slaperig, suf, afgetrokken*),

- bn. en bw.; -er, -st: een -e knaap, - het onderwijs volgen.
- Droomgezicht** (een verschijning, een gezicht in den droom), o. -en: een afgrijslijk -.
- Droomtig** (hetzelfde als droomerig), bn.
- Droomuitlegger** (iem., die droomen uitlegt, d. i. de bet. er van verklaart), m. -s: Jozef in Egypte was een beroemd -.
- Drop** (*druip*), m. -pen; zegsw. van den regen in den - komen, van kwaad tot erger vervallen; ook, *Drup*.
- Drop** (gestold aftreksel van zoethout), v. gm.v.
- Dropje**, **dropje** (borreltje jenever), o. -s; zie *Spatje*.
- Dropfel** (kleine drop), m. -s; ook, *Druppel*.
- Dropfelen**, het heeft gedroppeld: het begint te -, regendroppels vallen; ook: *Druppelen*, *Druppen*, *Droppen*.
- Droppen** (*druipen*), het heeft en is gedropt.
- Drops** (Eng. suikerballetjes, zuurtjes), v. mv.
- Droschki** (in Rusland een licht open rijtuig), v. -s; in Duitschland *Droschke*, v., huurrijtuig, vigilante.
- Drosers** (plantk. dauwbloempje), v. -s, droseraatje, o. -s: de - is een insectenvangster, zij groeit in onze rietvelden en venen.
- Drosometer** (dauwmeter), m. -s. (s = z).
- Drossaard** (uit het oudere *drossate*: hofbeambte, met de zorg der tafel belast, hofmeester, later, met verschillende functies belast), m. -s. In de dagen der republiek was de - met de rechtspraak op het platteland belast. Naast den vorm *drossaard* vindt men reeds vroeg *drost*, m. -en: de - van Muiden, P. C. Hooft, (1581-1647); -*in'* (vrouw van den *drost*), v. -nen.
- Drossel** (dierk. zekere lijster), m. -s.
- Drossen** (op den loop gaan, er van door gaan), ik ben gedrost: hij ging -; de soldaat ging -, deserteeren; een gedroste dwangarbeider, weggelopen.
- Drost**, zie *Drossaard*.
- Drostambt** (waardigheid, ook gebied v. e. *drost*), o.: het - Vollenhove omvatte de kerspelen *IJseham* en *Paastoo*.
- Drostenij** (het ambtsgebied v. e. *drost*), v. -en.
- Dru'den** (Germ. myth. eerst goede, later booze geesten, d. i. heksen, nachtgeesten), v. mv.
- Dru'de** (priester der oude Kelten in Gallië en Brittannië; ook was hij rechter en beoefende hij heilkunde, sterrenkunde, schrijfkunst), m. -n; lees: *dru-ie-de*.
- Druif** (vrucht van den wijnstok), v. druiven: er zijn witte en blauwe druiven; een tros tafeldruiven; druiven lezen, inzamelen; fig. knop, b.v. de - van een boor, van een kanon, enz.; zegsw. de druiven zijn zuur, tot iem. gezegd, die met kleinachting gewaagt van datgene, wat hij niet krijgen kan (gezegde v. d. Vos, wien de druiven te hoog hingen).
- Druifluis** (insect, dat de bladeren v. d. *druif* doet verdorren), v. -luizen; z. *Phylloxera*.
- Druil** (driehoekig bootszeil), m. druilen.
- Druil** (druiloor, talmer), m. en v. -en.
- Druil** (sluimering), m.: in den - zijn.
- Druilen** (talmen, suffen), ik heb gedruild: Hoe zit je daar zoo te -, Lorre? (C. O.)
- Druiferig**, **druiflig** (slaperig, regenachtig), bn.: een -e jongen, - weer.
- Druiloor** (slaper, suffer, talmer), m. -en; -ooren (druilen, pruilen), ik druiloorde, heb gedruiloord; -oor'ig (droomerig, sufferig), bn. en bw.
- Druip'bad** (*dropbad*, *stortbad*), o. -baden; zie *Douche*.
- Druip'pen** (in druppels neervallen), het droop, heeft en is gedropen: mijn paraplu druipt; pas op, die goot druipt, laat druppels vallen; fig. hij is gedropen, bij eenig examen afgevozen, ook: gezakt; zegsw. door de mand -, zijn schuld, zijn ongelijk bekenen.
- Druip'nat** (kletsnat), bn.: de hond was -; -neus (druipende neus), m. -zen; ook (persoon, waarvan de neus gestadig druipt), m. en v. -zen; -oog (leespoog), o. -en; ook (leespoogige), m. en v. -en; -staarten (eig. den staart laten zinken als een hond doet, die van angst den staart tusschen de achterpooten trekt, hij druipstaarte, heeft gedruipstaart, fig. van menschen: -d wegloupen, d. i. beschaamd of bang wegsluipen; -steen (een kalksteenvorming, door afdruipling ontstaan in bergholen), o. gm.v.: de prachtige -vormingen in de grotten van Han (België, a. d. Lesse), als voorwerpsnaam, m. -en, zie: *Stalactiet* en *Stalagmiet*.
- Druis'chen** (met gesuis ergens tegen aankomen), het heeft gedruischt: de branding druischt; verg. *Aandruischen*.
- Druiv'blad** (blad van den wijnstok), o. -eren, -blaren; -boom (wijnstok), m. -en.
- Druiv'bloed** (druivensap, fig. wijn), o. gm.v.; -kuur (een kuur of geneeswijze, welke hierin bestaat, dat de patiënt zich hoofdzakelijk met druiven voedt), v. gm.v.; -lezen (het inzamelen van druiven), o. gm.v.; -lezer, m. -s; -rank (wingerdtak), v. -ranken; -sap (wijn), o. gm.v.; -suiker (vruchtensuiker), v. gm.v.; ook, *Dextrose*; -teelt (het telen of kweeken van druiven), v. gm.v.; -tros (een tros van druiven), m. -trossen; -ziekte (beschimmeling), v. gm.v.: droog zwavelpoeder is een middel tegen de -, zie *Oidium*.
- Druiv'vepit** (pitje eener druif), v. -pitten; -schil, v. -schillen; -steel, m. -stelen.
- Druk** 1. (de drukking), m. drukken: de lucht -; 2. (het drukkende), m.: de - der slavernij; 3. (benauwdheid, bedruktheid, verdrukking, ellende), m. gm.v.: hij zit in rouw en -; iem. uit den - helpen; 4. (het drukken b.v. van e. boek, van figuren, kaarten, enz.), m. gm.v.: een boek in - geven; 5. (afdruk b.v. van letters), m. gm.v.: een kleine -, een groote -, een fraaie -; 6. (uitgave), m. drukken: de eerste - van een boek, een herziene -.
- Druk** (veel bezigheden hebbende), bn. en bw.; drukker, -st: ik heb het -, veel te -; ook: drukke werkzaamheden; een - gesprek, geanimeerd; een drukke winkel, welbekant; een - kind, woelig, levendig; het is mij hier te -, rumoerig; een drukke straat, levendig, vol beweging; een drukke kermis; ook wel *Drok*.
- Druk'fel**, **druk'fout** (fout in het zet- of drukwerk), v. -en: een lijst van -en; zie *Erratum* en *Corrigendum*.
- Druk'inkt** (boekdr. inkt, waarmede de drukrollen bestreken worden), m., (soorten), m. -en; - bestaat uit vernis van lijnolie en uit zwartsel, met toevoeging van indigo.
- Druk'ken** (met zekere kracht dringen; knellen), ik drukte, heb gedrukt: iem. de hand -, iem. aan zijn hart -; een lakzegel op een brief -, persen; iem. in een hoek, tegen een muur -, duwen; iets in elkaar -, iets plat -, iem. een stuk geld in de hand -,

knippen ter sluk; *de belastingen kunnen —, de last der jaren kan —, iems. voetstappen —, zijn spoor volgen; ook fig.: een verlies kan iem. —, terneerdrukken; er gedrukt uitzien, vol zorg; 2. (door middel van een pers letters, figuren, gravures op papier of weefsels overbrengen): een boek —, platen —, figuren op leer, op behangspapier, op katoen —; zegsw. hij liegt, of het gedrukt is, met groote brutaliteit, alsof hij zijn eigen leugens geloof.*
Druk'kend (*knellend, benauwend*), bn. en bw.; —er, —st: —e zorgen, schulden, belastingen; een —e hitte, de lucht is 's zomers soms —, het was — heet.
Druk'ker (inz. boekdrukker), m. —s: hij is — en uitgever; **drukkerij** (inz. boek- of plaatdrukkerij), v. —en: een stoom—, een elektrische —, een steen—, enz.
Druk'king (*werking der zwaartekracht van 't ééne lichaam op het andere*), v. —en: de — der lucht, de — op vloeistoffen.
Druk'knoopje (*metalen, twee-deelig knoopje*), o. —s: het — wordt door een veer samengedrukt en kan haak en oog vervangen; —**knopje** (*knopje, waarop gedrukt moet worden, inz. van een elektrische bel*), o. —s.
Druk'kunst (*de kunst, om boeken, platen, enz. te drukken*), v. gmv.: de — met losse lettertypen werd in 't begin der 15e eeuw uitgevonden, zie Boekdrukkunst; —**letter** (*letter, waarmee men drukt*), v. —letters, ook: —letters schrijven, b. v. bij het eerste leesonderwijs op 't bord; —**papier** (*ongelymd papier voor gewone drukwerken*), o. gmv.; —**pers** (*werktuig om boeken te drukken*), v. —persen; —**proef** (*gedrukte proef v. e. handschrift, die nog nagezien moet worden*), v. —proeven; —**raam** (*photogr. raamtoestelletje, om afdrucken te maken van het negatief*), o. —ramen; —**rol** (*boekdr. inktrol*), v. —rollen.
Druk'te (*het druk-zijn, het bezig-zijn; leven, beweging, oploop*), v. —n: dat veroorzaakt hem veel —, bezigheid; mevrouw was wat overspannen door al die —, omhaal; veel — van iets maken, ophef, overdrijving; een koude —, scherts. onnodige; ge moet om ons geen — maken, omslag; wat was dat daar voor een — in de straat! oploop, beweging, herrie.
Druk'temaker (*geurmaker; iem., die altijd de aandacht op zich wil vestigen*), m. —s.
Druk'werk (*bedrukte bladen papier, boekdrukkerswerk*), o. —werken: fraai —; iets als — verzenden, als een gedrukt stuk.
Drup (*het druppen*), m. druppen; ook, Drop.
Drup'pel (*kleine drup*), m. —s; ook, Drop'pel.
Drup'pel (*glaasje jenever*), m. —s.
Druppelen; zie Droppelen.
Druppelflesch (*flesch met glazen stop, waarin een gleufje*), v. —flesschen: langs de gleuf kan de vloeistof er druppelsgewijze uitvloeien.
Druppelings, ook Droppelings, bw.; zie Droppelsgewijze.
Druppelsgewijze (*al druppende, in druppels*), bw.: een wonde — betten, fig. iets — mededeelen, telkens m. kleine beetjes, ook: —gewijs, —wijze; droppelsgewijze, —gewijs.
Druppen; zie Droppen: het begint te —, droppelen, er vallen droppels.
Dry (Eng. droog, zuiver), bn.: Madera—: als zn. m.: zuivere —, gestookt uit droge druiven, zie Sec.

Drya'de (*myth. bosch- of boomninf*), v. —n.
Dsja'mie (*Turksch bedehuis*), v., zie Djami.
Dsjinn, m. —s; ook: Djinn, zie aldaar.
D'-trein (*eig. doorlopende trein, d. i. trein met doorlopende zijgang, zoodat de wagons gemeenschap hebben*), m. —treinen; ook: Harmonica-trein, zie ald.
Dua'lis (*spraak. tweevoud*), o.
Dualis'me (*eig. tweeleer*), o. gmv.; — komt in verschillende bet. voor, b.v. de leer van 2 wereldoorzaken, d. i. van een persoonlijke God en de eeuwige stof; de leer dat God en de wereld in wezen verschillen; de leer van 2 in wezen verschillende beginselen in den mensch: ziel en lichaam; zie Monisme.
Dub'bel (ook, Dubbel: *tweevoudig, tweemaal*), bn.: schoenen met —e zolen; de Pruisische —e adelaar; een —e deur, zie Portebrië; geweer met —en loop; een weg met — spoor; bw.: zijn tong slaat —, hij kan niet vlot spreken, omdat hij te veel gedronken heeft; als zn. o.: het —e van de waarde vragen; het —e van een boekwerk, het —e van een postzegel, zie Doublet.
Dub'bel-boekhouden (*het boekhouden naar Italiaansche wijze*), o. gmv.
Dub'beldagen (*Vlaamsch. de twee Paasch-, Pinkster- en Kerstdagen*), m. mv.
Dub'bele standaard, m.; z. Bimetallisme.
Dub'belganger (*iem., die op een ander naar het uiterlijk lijkt als spiegelbeeld, is van dezen de —*), m. —s.
Dub'belgebeide (*tweemaal gebeide jenever*), v., zie Gebeide.
Dubbelhartig (*huichelachtig, geveinsd, valsch*), bn.; —er, —st: een — mensch.
Dub'belkruis (*patriarchale kruisvorm met twee dwarsbalken*), o. —en: van de twee dwarsbalken is de onderste tweemaal zo lang als de bovenste; muz., hierdoor wordt een toon twee halve tonen verhoogd, zie Kruis; —**mol**, muz. $\frac{1}{2}$, hierdoor wordt een toon twee halve tonen verlaagd, zie Mol.
Dubbelpunt (*leesteecken*), v. —punten; ook, dubbele punt, b.v. er zijn vele metalen: goud, zilver, enz.; de generaal riep: valt aan!
Dub'belrijm, o.; zie Rijm.
Dub'belspoor (*op spoor- of tramweg een dubbel stel rails*), o.: het eene stel dient voor de heen-, het andere voor de terugreis; verg. Enkelspoor.
Dub'beltje (*eig. dubbele stuiver*), o. —s: een — is een zilveren pasmuntje van 10 cents.
Dub'belzien (*het tweevoudig zien van eenig voorwerp*), o. gmv.; ook, Diplopie.
Dubbelzin'nig (*vatbaar voor twee uitlegingen*), bn. en bw.; —er, —st: een —e uitdrukking; de orakels waren meestal —; ook, onzedelijke toespeling: —e taal, onkiesch.
Dub'ben (*twijfelen, weifelen, aarzelen*), ik heb gedubd: de jongens staan te —, of ze de waarheid zullen zeggen of niet.
Dubieus (*twijfelachtig, aan twijfel onhevig, onzeker*), bn.; —zer, —st: een —ze post in een boek, die denkelijk niet zal worden voldaan; het is nog —, of de Koningin zal komen.
Du'bio: in — zijn, staan, twijfel.
Dubloen (*eig. dubbelstuk: oud-Spaansche goudmunt*), m. —en; in Chili is een — 10 zilveren peso's, in Mexico = 16 peso's, in Peru = 5 peso's.
Duedalf, m., zie Dukdalf.
Duch'ten (*vreezen, bang zijn voor iets of*

voor de komst van iets), ik duchte, heb geducht: het gevaar —, een lawine —.

Duch'tig (degelijk, slink, erg, geducht), bn.; —er, —st: een —e vermaning, een — pak slaag; bw.: hij werd — afgeranseld.

Ductiel (rekbaar, taai, buigzaam), bn.; —er, —st.

Ductiliteit (rekbaarheid, smeedbaarheid), v.

Duel (tweegevecht), o. duellen: het — is een gereglementeerde strijd tusschen twee personen om een of meer private geschillen.

Duelleeren (een tweegevecht hebben).

Duellist (iem., die duelleert), m. —en.

Duen'na (juffergeleidster, d. i. gouvernante van een jonge dame), v. —'s; lees: doe-en'ja.

Duet (muz. dubbel- of tweestemmig gezang; ook spel van twee speeltuigen; aria van twee stemmen), o. duetten: een — zingen; zie Duo.

Duf (vuns, muf), bn. en bw.; —fer, —st: een —fe kelder; die theepot riekt —; fig. het ziet er hier — uit, de zaken staan slecht, wrak.

Duffel (lakenachtige wollen stof, een soort van fries, v. h. dorp Duff-l, tusschen Mechelen en Lier), o. gmv.; (winterjas), m. —s.

Duffelsch (van duffel), bn.: een —e jas.

Duf'steen (een grauwe zandsteen), m. —steenen, zie Tufsteen; (als stofnaam), o. gmv.

Duidelijk (klaar, helder, goed te onderscheiden, goed verstaanbaar), bn. en bw.; —er, —st: een — bewijs, — schrift, dat is voor ieder klaar en —; iets — uitleggen, — spreken.

Duidelijkheid (het duidelijk-zijn, helder-zijn), v. gmv.: de — van een betoog.

Duidelijkheidshalve (ter wille v. d. duidelijkheid, om duidelijk te zijn), bw.: — zal ik alles nog eens met andere woorden zeggen.

Duïden (aanwijzen, wijzen met den vinger), ik duïde, heb geduid: dat duïdt op hem; fig. iem. iets ten kwade —, kwalijk nemen; zie: Beduiden en Aanduiden.

Duif (dierk. hoenderachtige vogel), v. duiven: er zijn tamme en wilde duiven en meer dan 120 soorten; de — is het beeld van onschuld, van trouw; zegsw. een gebraden —, fig. een onverwacht geluk; zegsw. iemand onder zijn duiven schieten, hem klanten afhandig maken, hem onderkruipen, iom. oneerlijke concurrentie aandoen; een —je zonder gal, vrouw zonder arglist of boosheid; spreekw. De gebraden duiven vliegen u daar niet in den mond, gij kunt daar met leegloopen den kost niet hebben, of voordeel, winst behalen; zie: Huisduif, Kropperd, Pauwstaart, Postduif, Kappertje, Tuimelaar (tamme); Hout- of Woudduif, Ringelduif, Boschduif, Tortel, Trekduif (wilde).

Duig (zijplankje v. e. vat of ton), v. —en: zegsw. in duigen vallen, mislukken b.v. een feest door slecht weer, een plan door tegenwerking, enz.

Duik'-almanak (Vlaamsch. scheurkalender), m. —almanakken.

Duik'boot (onderzeeboot, onderzeëër), v. —en.

Duik'bootbasis (plaats van waaruit duikbooten operaties ondernemen en waarheen ze na afloop terugkeeren), v. —sen; zie ook: Vlootbasis.

Duik'bootoorlog (door een oorlogvoerende mogendheid systematisch doorgezette vernieling van schepen ter zee door middel van duikbooten), m. —en; —val (verankerd schip of ander voorwerp in volle zee), v. —vallen: de — dient om duikbooten te lokken en ze op in de nabijheid geplaatste mijnen te doen loopen; —net (ijzeren net, bestemd om er

duikbooten in te doen verwarren en machteloos te maken), o. —netten.

Duik'ceend, v. —en; zie Duikereend.

Duik'elaar (iem., die duikelt; zeker kinderspeelgoed, zie Duikertje), m. —s; ook de volksnaam voor de lischdodde, een waterplant met langen steel, aan 't boveneind waarvan een doezelaar; zie Dullen.

Duik'elen (freq. van duiken: over het hoofd buitelen), ik heb geduikeld; —ing (buiteling), v. —en: de clown maakte potsierlijke —en.

Duik'en (bukken, benedenwaarts of naar omhoog gaan), ik dook, heb gedoken: hij moest — bij 't binnengaan der hut; in zijn kraag gedoken; hij zat achter de krant gedoken; ook: hij duikt als een eend, zwemt onder water; hij duikt wat, loopt wat voorover.

Duik'er (iem., die onder water duikt, die er zijn beroep van maakt, te duiken), m. —s: de beroeps — zoekt o. a. naar parels, naar voorwerpen, b.v. in schepen, die gezonken zijn; dierk. familie van zwemvogels, die kunnen duiken, zie Duikvogels; bouw- gemetselde watergang, koker onder wegen, dijken enz. tot het afvoeren of inlaten van water, ook Duikerluis.

Duik'er, te, tw., uitroep: euphemistisch voor duivel.

Duik'erhelm (hoofddeksel v. d. duiker), m. —en; —klok (stolpvormig toestel, waarin men onder water kan verblijven en werken), v. —klokken; —pak (kleedij v. d. duiker), o. —pakken: een — bestaat uit dubbel linnen met een dunne vulling van rubber.

Duik'ertje (kinderspeelgoed), o. —s; zie Cartesiaansch —.

Duik'vogels (dierk. een familie van zwemvogels, die onder water door kunnen zwemen), m. mv.; er behooren toe: de groote of zwarte duikereend, de ijs-, de bril-, de tafeld-, de ridereend.

Duim (de korte en dikke vinger der hand, met slechts twee geleedingen), m. —en: zegsw. onder den — hebben, houden, bedwingen, in zijn macht hebben of houden: de duim is de sterkste vinger van de hand en teeken van macht; op zijn — sluiten, noodeloos zich inspannen of moeite doen, toch niets krijgen of winnen; iets op zijn —pje kennen of weten, goed, terdege, in den grond; iets uit zijn — zuigen, iets verzinnen, verzinsels vertellen; verder: lengtmaat, in verschillende landen niet gelijk, meestal 1 cM.

Duim'breed (de breedte van een duim of cM.), o.: het is een — te dik; zegsw. geen — wijken, pal staan; verg. Hardbreed.

Duim'melen (naar zich toe halen, zich op oneerlijke wijze verrijken), ik heb geduimd.

Duim'meling (duim van een handschoen, duimbekleedsel), m. —en.

Duim'kruid (scherts. geld, omdat men met den duim het geld telt), o. gmv.

Duim'pje, klein —, een vertelsel van Moeder de Gans; fig. d.wergje, Lilliputter; Bargoensch: daalder, f 1.50.

Duim'schroef (eig. ijzeren beugel met schroefspil tot platschroefing der duimtoppen, om iemand door die pijn te dwingen tot bekentenis), v. —schroeven, vero.; zegsw. iem. de —schroeven aanzetten, hem deerlijk in 't nauw brengen met lastige en dringende vragen.

Duim'stok (timmermans-vouwmaatstok, verdeeld in duimen of cM.), m. —stokken.

Duimzuiigerij' (*het uitkramen van verzinsels*), v. gmv.; zie Duim.

Duin 1. (*zandheuvel, vooral aan onze W.-kust, zie Blinkerd*), v. -en; 2. (*de langs de kust liggende zandheuvels*), o. gmv.: wandelen in het -; -**aardappel** (*zandaardappel langs den duinrand geteeld*), m. -s, -en; -**beplanting** (*beplanting van duinen met helm, doornstruiken, enz. om verstuiving tegen te gaan*), v. -en; -**doorn** (*doorngewas op de duinen van Holland en Zeeland*), m. -en: de gemeene - of kattendoorn.

Duinen (*heuvelketen van los zand*), v. mv.

Duinenreeks (*aard. rij van duinen op den westrand van ons land*), v. -en: die - is alleen onderbroken door de Hondsbossche zee-wering in N.-H. tusschen Petten en Camp, ter lengte van een uur, en den Westkappelschen dijk op Walcheren; ook: -rij.

Duingrond (*losse zandgrond*), m. -gronden;

-**kant** (*eig. kant of rand der duinen*), m. gmv.; -**konijn** (*konijn der duinen*), o. -en;

-**pan** (*laagte in het duin, aan alle zijden door duintoppen ingesloten*), v. -nen; -**roos** (*duergroosje, dat op duingrond tiert*), v. -rozen; -**vallei** (*dal tusschen twee duin-rijen*), v. -en; -**voet** (*grens tusschen duin-beloop en strand*), m. -en; -**water** (*welwater in het duin*), o. gmv.; -**waterleiding** (*waterleiding, die haar water uit de duinen ontvangt*), v. -en; -**zand** (*het losse, geel-achtige zand der duinen*), o. gmv.

Duist (*een lastig onkruid op de graan-velden*), v. gmv.

Duist (*stuifmeel; ook kafbolsters*), o. gmv.

Duister (*niet licht, donker*), bn. en bw.;

-der, -st: een - vertrek, een -e nacht;

-**heid** (*fig. het duister of onbegrijpelijk-zijn*), v. gmv.: de - van den winternacht; fig. de - v. e. betoog; die profetieën zijn vol -heden.

Duisterling (*lomperd; domper, fig. oningewijde*), m. en v. -en; vr. ook -e, -n.

Duisternis (*donkerheid*), v. -sen: de - van den nacht; Egyptische -, tastbare donkerheid: één der tien plagen, Exodus X: 21-23.

Duit (*koperen Ned. munt van 1700-1847*), m. -en: een - was het achtste deel van een stuiver; dat kost mij geen rooien -; dat is geen - waard, niets; 't is om de -en; het kost vier -en (= 2½ ct.); zegsw. een - in 't zakje doen, zijn aandeel in iets betalen en dus een woordje mee mogen praten; fig. zijn meening laten hooren.

Duit, d. i. op ende uit, geheel en al, in elk opzicht: die broeders lijken elkaar op een duit, zij lijken sprekend op elkaar.

Duitblad (*waterkaarde, kikkerkruid*), o. gmv.

Duitdief (*aartsgierigaard*), m. -dieven.

Duitenplaterij (*geldmakertij*), v. (Mult.)

Duitsch (*behoorende tot, of afkomstig van, als in Duitschland*), bn.: de -e taal, het -e geld, de -e adel, het -e Rijk, de -e orde, zie Duitse huis en -e ridders; als zn. o.: het - is een mooie taal; zie: Hoogduitsch en Nederduitsch.

Duitsehe (*Duitsehe vrouw*), v. -n.

Duitsehe huis (*te Utrecht omstreeks 1239 gesticht als zetel der Duitsehe ridders*), o. gmv.: na 1845 een nieuw huis op den Springweg, dat nog bestaat; - **ridders** (*gesch. geestelijke ridderorde uit de Middeleeuwen; in 1805 seculariseerd in Duitschland*), m. mv.: de orde der - ridders werd in 1190 gesticht

en alleen Duitschers van erkenden adel werden er in opgenomen.

Duitscher (*man uit Duitschland*), m. -s.

Duiv'ekater, tw.: wat -! wat duivel; ook: Deuvekater; - **katersch** (*drommelsch*), bn.: die -e jongen.

Duiv'el (*eig. lasteraar, booze of onreine geest*), m. -s of -en: van den - bezeten, zie ald. zijn; de - van den hoogmoed, van den nijd: hij heeft den - in, is zeer boosaardig, speelt erg op zijn poot; hij is te dom om voor den - te dansen, zeer dom; zie het Hebr. Satan en ook Beëlzebub en Vijand; -**achtig** (*satansisch, boosaardig*), bn., zie Duivelsch.

Duiv'elbanner (*-bezweerder, -verjager*), m. -banners; zie Exorcist.

Duivelin' (*boosaardig wijf*), v. -nen.

Duiv'eljager (*duivelbanner, toovenaar*), m. -s.

Duiv'elkamer (*in de katoenspinnetij het lokaal, waarin de katoen de eerste bewerking ondergaat, de eerste zuivering*), v. -kamers.

Duiv'els, vreemde, m. mv.: naam, dien de Chineezen aan alle vreemdelingen geven.

Duiv'els (*als een duivel*), bw.: die kerk kan - vloeken; ook tw.: wel -!

Duiv'elsadvocaat (*R.-K. de prelaat, die bij een heiligverklaring of canonisatie is aangewezen om 't zondige of onvolmaakte aan 't licht te brengen*), m. -advocaten; de - bestrijdt de heiligverklaring tegenover den verdediger of Godsadvocaat; bij overdr.: iem. die bij een beraadslaging bij voorkeur den slechten kant der zaak in 't licht stelt.

Duiv'elsbeet (*plantk. schurftkruid*), v. gmv.; -**brood** (*wilde paddenstoel*), o. gmv.; -**brug** (*brug over de Reusz in den Alpenpas, voerend over den St.-Gothard*), v. gmv.

Duiv'elsch (*van, als een duivel*), bn.: fig. dat is een - ding, een - plan; die -e vent; 't is om - te worden, woedend; met - drukt men uit: verontwaardiging, boosheid, teleurstelling, soms bewondering.

Duiv'elshuis (*thans stadhuis te Arnhem, eigenl. woonhuis, gebouwd door M. v. Rossem, † 1555, die op den voorgevel allerlei faunen en saters liet aanbrengen*), o. gmv.; -**kaas** (*vergiftige paddenstoel*), v. gmv.; -**kers** (*plantk. hondskers*), v. gmv.; -**kind** (*eig. een boos kind, fig. een diep bedorven mensch*), o. -eren, -ers: jou -! -**klaauw** (*gemeene valeriaan*), v. gmv.; -**kunsten** (*toovenaarij, hekserij*), m. mv.; -**kunstenaar** (*machtig toovenaar*), m. -s; -**melk** (*plantk. kroontjeskruid*), v. gmv.; -**naagaren** (*woeker-slingerplant, warkruid, volksn. voor de ruige wikke*), o. gmv.; -**oog** (*volksn. van de adonis-bloem of het vuurroosje*), o. gmv.

Duivelstoejager (*bijlooper, iem. die bij gratie 't minst en vuilste werk moet doen*), m. -s: hij is op die kostschool - (spreekt. Duvels-), tegelijkertijd schoenpoetser, messenslijper, houtkloover, kolenaandragter, enz.

Duiv'elvischen (*dierk. een soort v. vischen met grooten, platten kop*), m. mv.: de zee-duivel (z. ald.) onzer kusten behoort tot de -.

Duiv'enboon (*kleine soort van boon voor duiven*), v. -boonen; -**drek** (*-mest*), m. gmv.;

-**ei** (*ei v. e. duif*), o. -eieren; -**hok**, o. -hokken.

Duiv'enkervel (*geneeskrachtige plant*), v. gmv.; ook Aardrook.

Duiv'enkot (*duivenhok*), o. -kotten; -**melker** (*fokker van duiven, handelaar in duiven tevens*), m. -melkers, zie Melken d. i. fokken,

- kweeken; **-post** (verkeer of posterij door middel van postduiven), v. gmv.; **-slag** (duivenhok), o. -slagen; **-till** (duivenhok soms buiten op een staak), v. -tillen; **-vlucht** (een aantal samenvliegende duiven), v. -vluchten; **-valk** (O.-I. valk ter grootte van een duif), m. -valken.
- Duizelen** (draaiërig worden, zijn bezinning verliezen), ik duizelde, heb geduizeld; ook: het duizelt mij, mij duizelt; een duizelende hoogte, duizelingwekkende; **-ing** (draaiërigheid), v. -en: hij is onderhevig aan -en.
- Duizelig** (draaiërig in 't hoofd), bn.; -er, -st: hij buitelt driemaal over zijn hoofd zonder -te worden, (C.O.); **-heid**, v. -heden.
- Duizelingwekkend** (duizelingen veroorzakende), bn.: in -e vaart, met -e snelheid.
- Duizend** (eig. het groote honderd: 10×100), telw.; als zn. o. -en.
- Duizendbeen** (dierk. duizendpoot; ook zeespin, een soort van krab), o. -en.
- Duizendblad** (plantk. korfbloemige plant, langs wegen, dijken en slooten), o. gmv.; ook: Hazengras, Hazenkervel, Hondeklaar.
- Duizend-en-één-nacht** (verzameling van sproken en wonderverhalen uit het Oosten: Indië, Perzië, Arabië), v. gmv.: de sultane Sheherazade vertelt 1001-nacht aan den sultan haar wonderverhalen om van den dood vrij te komen.
- Duizenderhande**, **-lei** (in duizend soorten), onverbuigbaar bn.: -insecten.
- Duizendguldenkruid** (zeker geneeskrachtig kruid), o. gmv., een soort van Gentiaan; **-jarig**, bn.: het -rijk, een verondersteld te komen 1000-jarig rijk v. Christus op aarde; zie: Chiliaisme, Millennium; **-knoop** (veelknoopige plant), v. gmv.: er bestaan de alpen-, beemd-, vogel-, water-, wind-; **-kunstenaar** (scherts. of ir. iem. die zeer handig of bedreven is), m. -s; **-maal**, bw.: wees -bedankt; **-poot** (ongevleugeld, blinkend, donkerbruin geleed dier met meer dan 24 paar pootjes), m. -pooten; **-schoon** (anjelierbloemige), v. -en; **-ste** (rang- en breukgetal), bn.: een -deel, een mM. is een -Meter; **-tak** (samengesteld-bloemige), m. gmv., zie Duizendblad; **-tal** (een tal of aantal van 1000), o. -tallen: in een getal heeft men eenheden, tientallen, honderdtallen, duizendtallen, enz.; we zien 's avonds -tallen van sterren; **-voud**, o. -en; **-voudig**, bn.: een -voudige oogst; bw.: iets -beloonen, fig. rijk.
- Dukaat** (oud-Holl. goudmunt ter waarde van $\pm f 5.25$), m. dukaten; de gerande - was f 5.80, is nu negotiepenning: f 5.70 - 5.90; de zilveren - was f 2.50; de dubbele Ned. dukaat was f 9.50.
- Duka'tengoud** (het beste goud, dat verwerkt kan worden, gehalte 0.983), o. gmv.
- Dukatón** (voormalig zilveren geldstuk = f 3.15, zilveren rijder), m. dukatonnen, -s.
- Dukdalf** (zwaar aaneengeklonken paalwerk in voorhavens boven water reikend en dienend tot bescherming van sluizen, bruggen, enz., ook om er schepen aan te meren), m. -dälven.
- Dulcinea** (liefje van Don Quichot, fig. be-minde), v. -'s. (e = ee).
- Duldbaar** (te dulden, te verdragen), bn.
- Duldeloos** (ondraaglijk, onuitstaanbaar), bn.; -loozër, -t: -looze pijn.
- Dul'den** (met gelatenheid verdragen, verdu-ren), ik heb geduld: die pijnen zijn niet te -; zulke plagerijen zijn niet langer te -.
- Dull'a** (R.-K. vereering der Heiligen), v.; de - staat tegenover de aanbidding van God.
- Dul'len** (volksnaam van de lischdodde), v. mv.: de - groeien in veenachtigen bodem; het onder-eind v. d. wortel is wit en heeft een lekkere pit, die met een weinig stroop wordt toebereid; zie ook Duikelaar.
- Dum-dum-kogel** (kogel met mantel, die zich in de schietlijn ontplooft), m. -kogels.
- Dun** (van geringe dikte), bn. en bw.; -ner, -st: -laken, -papier, -ne soep, schraal, een -ne hals, mager; - gekleed zijn.
- Dun**, o. gmv.: het -v.e. ei; zegsw. door dik en -gaan, onverschillig te werk gaan, niets ontzien.
- Dun'doek** (vlag), o. gmv.: het -wappert.
- Dunk** (meening), m. gmv.: een goeden -, een slechten - van iets hebben, meening; ik heb daar geen grooten - van, ik heb er geen hooge gedachte van.
- Dun'ken** (verwant met denken: een meening hebben over iets), mij dunkt, mij docht (dacht), mij heeft gedocht: wat dunkt u er van?
- Dun'nen** (dunner maken), ik heb gedund: het haar -, uitknippen; de salade en andere planten -, het overvullige uitwieden.
- Dun'netjes** (gering, onbeduidend), bw.: zijn kennis is maar -, zijn examen was maar -.
- Dun'sel** (jong uitgetrokken kropsalade), o.
- Dun'te** (dunheid), v.: de - van bloedgoud.
- Du'o** (lied of muziekstuk, uit te voeren door twee personen), o. -'s; zie Duet.
- Duodecimaal** (twaalfdeelig), bn.: de Rijnlandsche maat is -. (de = dee).
- Duodecimo** (boekformaat, waarbij het vel in twaalfven is gevouwen en er dus 24 bladzijden zijn, 120), o. -'s: een -cimoetje, boekje in miniatuur.
- Duodecimovorstje** (regeerend vorst van een der kleine staatjes in het Duitsche rijk), o. -vorstjes.
- Du'pe** (bedrogene, gefopte), m. en v. -s: de - worden van een sluwen bedrieger, slachtoffer; zegsw. de - van de historie zijn, d. i. het kind van de rekening; de - van iets worden, er scha of nadeel door lijden.
- Dupeeren** (beetnemen, misleiden, foppen, er in laten loopen).
- Du'plex** (tweevoudig, dubbel), bn.: een -brander in een gaslantaarn.
- Duplicaat** (het dubbele van een geschrift, eensluitend afschrift), o. -caten.
- Duplicceeren** (een tweede antwoord geven op, een repliek beantwoorden).
- Duplick** 1. (beantwoording van een repliek, ook tweede verweerschrift), v. -en; 2. (rechtst. tweede antwoord, dat de advocaat na een pleitrede geeft), v. -en.
- Du'plo, in** -: dubbel, in tweevoudig afschrift, bw.: iets in - afschrijven, d. i. twee eensluitende afschriften er van maken.
- Dura'bel** (duurzaam, blijvend), bn.; -er, -st: fig. scherts.: een -e zaak, duur.
- Du'rendal** (letterk. zwaard van Roland, paladijn van Karel den Gr.), m.: in den slag bij Ronceval in 778, waarin de held sneuvelde, deed hij wonderen van dapperheid met dat zwaard, verg. Olifant; zie Roelantslied.
- Duratief** (spraak. intensief w. w.), o. -ven.
- Dur'bar** (Eng.-Indië: groote officiele receptie, gala-receptie), m. -s: een morgen- bij Britsch-Ind. vorsten; de groote - bij 't bezoek

van Engelslands Koning en Koningin (1911).
Du'ren 1. (een langen tijd aanhouden), het duurde, heeft geduurd: *het gesprek onzer meid duurde en bleef* -; ook: *het duurt nog 8 weken, en dan is het vacantie*, er verloopt nog; 2. (duurzaam zijn, van duur zijn), het heeft geduurd: *eikenhout kan lang* -; *geluk kan zelden lang* -; spreekw. *Duren is een schoone stad*, eig. Duitsche stad tusschen Aken en Keulen, fig. volharden is een schoone zaak; het goede duurt niet lang.
Durf (moed), m.: *er zit - in dien jongen*; *een aanval met een onderzeeër is een staaltje van grooten -*; zie *Lef*.
Durf'al (waaghals), m. en v. -allen.
Durf'niet (lafwaard), m. en v. -nieten.
Durk (scheepst. de plaats, waar het vuil v. e. schip samenloopt, hoogsat), m. durken.
Dur'ven (zich verstouten, den moed hebben), ik durfde, dorst, heb gedurfd: *wie zou het -?*
Dus (aldus, derhalve), bw. van wijze en voegw. bijw.: *dus moet je het aanleggen; ik ben ongesteld en dus ga ik niet op reis*.
Dus'danig, bijv. bep. aank. vnv.: -e pennen deugen niet, dergelijke, van deze soort.
Dus'verre, dus'ver (zoover), bw.: *tot - ging alles goed, tot op dit oogenblik*.
Dut (licht slaapje, fig. dwaling), m.: *allen waren in den -*, *een - doen*, een licht mid-dagslaapje; fig. *iemand uit den - helpen*, *iemand in den - laten*, droom; -je, o. -s.
Dut (teeken, 'twelk ergens ingeslagen is), m. -ten: *ergens een - in slaan*.
Dut'selen (het automatisch handelen van stokoude lieden), hij of zij dutselde, heeft gedutseld; ook, Dutsen (sufferig doen).
Dut'ten (een licht slaapje doen), ik heb gedut.
Duim'vir (tweeman), m. -viri. (i = ie).
Duim'viraat (tweemenschap), o. gmv.
Duur (tijdruimte), m. gmv.: *op den -*, in lengte van tijd; *het leven is kort van -*, *dat is niet van langen -*; zegsw. *rust noch - hebben*, geen duurzame rust kennen, omdat b.v. het geweten knaagt, men in spanning is, enz.
Duur (hoog in prijs, kostbaar), bn. en bw.; -der, -st: *die schoenen zijn te -*, *het zijn dure tijden, het leven wordt steeds duurder*; fig. *goede raad was -*; *zijn leven - verkoopen*; *iets - moeten betalen*, fig. zwaar gestraft worden; -te, v. gmv.: *duurte van levensmiddelen*.
Duur'koop (hoog in prijs, dierkoop), bn.
Duur'toetslag (eig. toetslag op het traktement wegens duurte), m. -en; de - wordt tijdelijk toegewezen, wegens het duur-zijn der eerste levensbehoeften, vooral in oorlogstijd; - wordt ineens of periodiek geschonken.
Duur'zaam (deugdelijk, echt), bn.; -zamer, -st: *eikenhout is -*, hard; *een -zame vrede, een - geluk*, bestendig.
Duw (stoot), m. -en: *iemand een - geven*.
Du'wen (stooten, drukken), ik heb geduwd, spreekt. Douwen: *iem. in de sloot -*, *iem tegen den muur -*, *een doosje in elkaar -*, *de schuit van den wal -*.
Dwaal(wit)kinnen altaarkleed), v. dwalen.
Dwaal'begrip (vals, verkeerd begrip), o. -begrippen; -geest (iem., die dwaalbegrippen heeft of koestert), m. -geesten; -leer (valsche, onrechtzinnige leer), v. -leeren; zie Heterodoxie; -licht (blauwachtig vlammetje boven poel, moeras of kerkhof),

o. -lichten, zie *Elmusvuur*; fig. *verkeerde leidzman*; -pad, o. -paden, zie *Dwaalweg*; -spoor (verkeerd spoor), o. -sporen; fig. *iem. op een - brengen*, hem misleiden; -ster, -star (planeet), v. -sterren; -weg (verkeerde weg), m. -wegen: *op een - geraken*, verdwalen; fig. *iem. op een - brengen*, hem misleiden; *op een - zijn*, zich bedriegen.
Dwaas (zot, gek), bn. en bw.; dwazer, -st: *een dwaze mode, een dwaze liefde, een - voorstel*; -handelen, *de eene deed al dwazer dan de andere, hij deed allerdwaast*.
Dwaas (zot, gek, dwaze mensch; iem., die dwaze dingen doet), m. en v. dwazen.
Dwaas'heid (dwaze daad), v. -heden: *allerlei - heden uithalen*.
Dwa'len (ronddolen, op den verkeerden weg zijn), ik heb gedwaald, zie ook *Verdwalen*; -ing (misverstand, verkeerd begrip), v. -en.
Dwang (machtsuitoefening, overmacht), m. gmv.: *bukken voor -*, *op iemand - uitoefenen*.
Dwang'arbeid (gedwongen arbeid), m. gmv.: *iemand tot - veroordeelen*; -arbeider (iem., die uit dwang arbeid moet verrichten), m. -s: de -s in de Kara'-goudmijnen van Siberië; -bevel (rechterlijk vonnis tot betaling van achterstallige belasting), o. -bevelen; -buis (ijzeren buis, om gekken, ook misdadigers in bedwang te houden), o. -buizen; -maatregel (maatregel, om iem. tot iets te dwingen), m. -maatregelen; -middel (middel, om iem. te dwingen), o. -middelen: -en gebruiken; -molen (leenstelsel. molen der heerlijkheid, waar de onderhoorigen verplicht waren het koren te laten malen, ook banmolens), m. -molens; -voorstelling (kwellend ideeëze), v. -voorstellingen.
Dwar'rel (warreling), m. gmv.
Dwar'relen (kringswijs en dan wild zweven), het heeft gedwarrelt; sneeuwvlokken - bij fellen wind door de lucht; -stroom (maalstroom, draaikolk), m. -stromen; -wind (wervelwind), m. -winden.
Dwars (schuin, scheef), bn.; -er, -t: in -e richting, een -e streep, een diagonaal is een -e lijn; bw.: *de straat - oversteken*; fig. *die jongen is altijd even -*, tegenstrevend; -arm (dwars uitstekend deel van sommige voorwerpen), m. -armen: *de -en van een weg- of handwijzer*; -boomen (tegen den keer in werken), ik heb gedwarsboomd: *iemands plannen -*, tegenwerken; *iem. - in iets*; -draadsch (dwars over den draad), bn.: - of tegendraadsch hout is doorgesneden of doorgezaagd volgens een vlak, dat met het vlak der overlangsche vezels een rechten hoek maakt, als bw.: *Dwars'draads: - doorzagen*; -drijven (tegenspreken, tegenwerken), meest in den onbep. wijs: *is hij weer aan 't -?* ook als zn.: *zulk -*, *dat hatelijke -*; -drijfver (iem. die dwarsdrijft; die het tegenovergestelde van de meerderheid wil; die tegenwerkt), m. -drijvers; -drijfverij (de daad van dwarsdrijven), v. -en; -fluit (muz. fluit, die dwars tegen den mond gespeeld wordt), v. -fluiten.
Dwars'hoofd (dwarsdrijver), m. en v. -en; -hout (bintbalk van eenig paalwerk), o. -houten; -kijker (persoon, die iemand op de vingers kijkt; bijzitter-examinator), m. -kijkers; -kijkerij, v. gmv.; -klamp (schuin over iets heen gestagen lat, dwarslat), m. -klampen; -kop (dwarsdrijver),

m. en v. —koppen; —**higger** (*dwarssliggende onderbalk op een spoorbaan, biel*), m. —s; —**scheepsch** (*dwaars of rechthoekig staand op de lengte-as van een schip*), bn.; als bw.: *Dwaarscheeps*, d. i. in dwarse richting; de stoomboot lag — van ons; —**schip** (ook, —**pan**, —**beuk**: *dat deel eener kruiskerk, 'tweel den dwarsbalk voorstelt*), o. —schepen; —**straat** (*straat, die dwars op een hoofdstraat uitloopt*), v. —straten; —**strip** (*dwarse verbindingsplaat over ijzeren platen heengeklonken*), v. —s; —**strooms** (*scheepst. met de lange zijde van het schip in of tegen den stroom*), bw.: —ankerens.

Dwarste, v. gmv.: *iets in de — doorsnijden*, overdwars, in de breedte.

Dwa'selijk (*op dwaze wijze*), bw. w. i. g.

Dweepster (*vrouw, die dweept*), v. —s; —**ziek** (*sterk geneigd tot dwepen, fanatiek*), bn.; —er, —st: *een — vervolger, —e denkbelden overdreven*; —**zucht** (*overdreven ingenomenheid met iets, inz. op godsdienstig gebied, fanatisme, geestdrijverij*), v. gmv.; —**zuchtig** (*dweepziek*), bn.; —er, —st: *een — volgeling*.

Dweil (*wollen of groffinnen schrobdoek*), v. dweilen, fig. *dronke(n)man*.

Dweilen (*reinigen met een dweil*), ik heb gedweild: *de stoep —, de gang —*.

Dwepen (*overdreven begrippen koesteren op 't gebied van godsdienst, staatkunde, kunst; overdreven met iets of iem. ingenomen zijn, enz.*), ik heb gedweept; —er, m. —s; —**erijf** (*overprikkelde vereering, geestdrijverij*), v. —en.

Dwerg (*onnatuurlijk klein mensch, de tegenstelling van reus*), m. —en; zie: Pygmeë en Lilliputter, Aardmannetje, Kobold.

Dwergachtig (*iets hebbende van een dwerg, zeer klein in zijn soort*), bn.; —er, —st: *hoog op de berghelling groeiden slechts eenige —e denneboomen*.

Dwergberk (*kleine berksoort*), m. —en; —**elk**, m. —en; —**hert**, o. —en; —**paard** (*hnt*), o. —en; —**palm**, m. —palmen, enz.

Dwingeland (d. i. *land-bedwinger, onderdrukker*), m. —en; zie: Tiran, Despoot.

Dwingelandijf (*tiranerie*), v.: *de — der mode*.

Dwingen (*noodzaken, met kracht aandringen*), ik dwong, heb gedwongen: *dat kind*

doet niets dan — lastig zijn om zijn zin te hebben.

Dwingerig (*lastig, schreiend om zijn zin te krijgen*), bn.; —er, —st: *een — kind*.

Dwingerijf (*het herhaald dwingen*), v. —en.

Dwor'nik (Russ. *portier*), m. —s.

Dyna'mica (*leer der krachten of der bewegingsverschijnselen*), v. gmv.

Dynamiek, **dyna'misch** (*de krachtenleer betreffend*), bn.: *dynamisch accent, krachtaccent in tegenstelling van muzikaal accent*.

Dynamiet (*snel ontplofende stof, achtmaal sterker dan kruid, hoofbestanddeel is nitroglycerine: in 1867 te Hamburg door Alfred Nobel, een Zweedsch scheikundige, uitgevonden*), o. gmv.; —**aanslag** (*poging, om iem. te dooden door dynamiet-ontploffing*), m. —aanslagen; —**bom** (*bom, gevuld met dynamiet*), v. —bommen; —**patroon** (*patroon, geladen niet met kruid, maar met dynamiet*), v. —patronen, verg. Lyddilet.

Dyna'misch, zie *Dynamiek*.

Dyna'mische teekens; in de muz. teekens als *p, f, pp, ff*, enz., die de mate van kracht aanduiden.

Dynamitisten (*anarchisten van de daad; misdadigers, die met dynamiet-ontploffingen schrik willen verspreiden*), m. mv.

Dyna'mo (*werktuig voor de levering van electricische drijfkracht of van licht*), v. —'s.

Dynamometer (*toestel, om de grootte eener kracht te meten door spanning of drukking, die zij voortbrengt*), m. —s: *de gewone brievenweger, de familiebascule is een —*.

Dynamometrie (*krachtmetina*), v. gmv.

Dynamus (*kracht, noodig om 1000 KG. één M. op te heffen*), m. gmv.

Dynast (*machthebber, heerscher*), m. —en; in de Middeleeuwen was een — de bezitter v. e. heerlijkheid of v. e. riddersgoed.

Dynastie (*vrij van regeerende vorsten uit een en dezelfde familie; vorstenhuis of vorstengeslacht, regeerend stamhuis*), v. —tiën.

Dynastiek, bn.: —*e belangen, de dynastie betreffende*; ook, *Dynastisch*.

Dysenterie (*roode loop, bloedloop*), v. gmv.

Dysente'risch (*lijdend aan dysenterie*), bn.

Dyspepsie (*zwakte in de maag, slechte spijsvertering*), v. gmv.; —**pep'tisch** (*moeielijk of s'cht verterend*), bn.

E.

E. staat voor *Electriciteit*: (+ **E** = positieve, — **E** = negatieve).

e. a. — en *andere(n)*.

e. d. — en *dergelijke(n)*.

Eerw. — *Eerwaarde*.

e. i. — *electro-technisch ingenieur*.

e. g. — *eerstgenoemde*.

eig. — *eigenlijk*.

e. k. — *eerstkomend*.

E. K. — *Eerste kwartier (maan)*.

Em. — *Eminentie*.

Em., emer. — *Eme'ritus*.

e. m. a. — en *meer andere(n)*.

enz. — en *zoo voort*.

e. o. — zie *Ex off.*

Esq. — zie *Esquire* (Engelsch).

etc. — *et c'etera*, en *zoo voort*.

e. t. q. — *e tutti quanti*, en allen samen, zie **t. q.**

e. v. — *eerstvolgende*.

E. V. — *Evenredige Vertegenwoordiging*.

Exc. — *Excellen'tie*.

Exod. — *Ex'odus*.

Ex off. — *Ex off'cio*, ambtshalve.

Extr. — *Extractum*, uittreksel of afreksel.

E. v. —'s De vijfde letter van het alfabet; in de muziek, de benaming van den derden toon, *mi*; dunste snaar op een viool.

- Eagle** (Eng. eig. *arend, adelaar*), m. -s: goudmunt van 10 dollar in N.-Amerika.
- Eau de cologne** (Fr. *Keusch reukwater, in 1792 uitgevonden*), v. gmv.; - bestaat uit een oplossing van velerlei etherische oliën; - **fabriek**, v. -en; - **zeep**, v. gmv. (eau=oo).
- Eau de la reine** (Fr. *zeker reukwater*), v.; zie *Lodereindoosje*.
- Eb, eb'be** (*laag of afnemend getij*), v. gmv.
- Ebancheeren** (Fr. *e. schilderij, teekening ontwerpen, schetsen; in was of klei modeleren*).
- Eb'beboom** (*boom, in de tropische landen van Afrika en Amerika, ook in onze O.-I.*), m. -boomen; zie *Ebbenhout*.
- Eb'ben** (*het astloopen van den vloed*), het heeft geëbd: *het tij is aan 't -*, vallen.
- Eb'ben** (v. *ebbenhout*), bn.: *een - stok*.
- Eb'benhout** (O.-I. *fraai zwart hout, hard fijn meubelhout*), o.: *het beste Ind. - komt van Boero (Molukken)*.
- Eb'benhouten** (v. *ebbenhout*), bn.: - *meubelen, - stelen*.
- Eben-Ha's'er**, Hebr. *steen der hulpe*: steen, die aan de verleende hulp herinnert; *dit is mijn -*, uitreddingsteeken, I Sam. 7:12, tot hiertoe heeft de Heere ons geholpen.
- Ebenist** (*werker in ebbenhout, meubelwerker in stiel*), m. -en.
- Eboniet** (nat. *zwart mengsel, stof gebruikt in electrische werktuigen, ook ter vervaardiging van kammen enz., bestaande uit caoutchouc, vermengd met zwavel en zwartsel*), o.
- Eburine** (*surrogaat van ivoor*), o. gmv.
- Ecaillé'** (wapenk. Fr. *geschubd*), bn.
- Ecarté'** (Fr. *zeker kaartspel met 32 kaarten voor twee personen*), o.: - *spelen*.
- Ecarteeren** (*écarté spelen; verwijderen, ter zijde stellen; de kaarten in het spelen verwisselen*).
- Ecartelé'** (wap. *gekwartierd*), bn.
- Ec'ce Ho'mo**, Lat. *Zie den mensch! (Beeld of schildering v. d. lijdenden, door Pilatus te schouw gestelden Jezus)*, o. -'s; lees: *ek'se*; Joh. 19:5.
- Ecclesia** (*de Kerk*), v.; **ecclesiastisch** (*kerkelijk*), bn. (si = zi).
- Echange** (Fr. *ruil, wisseling*), v. -s.
- Echauffeeren, zich** (*zich verwarmen, zich verhitten, fig. toornig worden*), (ch = sj).
- Echéan'ce** (Fr. *vervaldag v. e. wissel*), v. -s.
- Echee'** (*schaak aan den koning in het schaakspel; fig. tegenslag, verlies, nederlaag*), o. -s: *in - houden, in bedwang; - lijden, geen succes hebben, een tegenslag hebben; lees: ee-sjek'*.
- Echelle** (Fr. *hand. stapelplaats of groote haven in den Levant*), v. -s.
- E'cho** (*terugklank, tegenkaatsing van golfgeluiden, weergalm*), v. -'s; lees: *e kort*.
- E'choën** (*als echo nazeggen*), het echode, heeft geëchood: *dat zei m'heer X, en m'heer Y echode het na; lees: e kort*.
- E'cho-lied** (*dichtk. gedicht, waarin de laatste lettergreep van elk vers herhaald wordt, met weglating van den vóór-medeklinker, meest in dialoogvorm*), o. -liederen: *Vondel's „Gesprek tusschen eenen wandelaar en den galm in de Hofkerke” is een -*.
- Echt** (*huwelijk*), m. gmv.: *in den - treden*.
- Echt** (*wettig, deugdelijk, zuiver, onvervalscht, geloofwaardig, getrouw*), bn. en bw.; -er, -st.
- Echt'breker** (*iem. die schuldig is aan echtbreuk*), m. -s; - **breuk** (*het scheiden van de huwelijksvrouw*), v. gmv., verg. *Overspel*.
- Echt'elieden** (*echtgenooten*), m. mv.
- Echt'elijk** (*betrekking hebbende op den echt*), bn.: -e *plichten, - geluk, d. i. huwelijks-geluk*.
- Echt'elingen** (*man en vrouw*), m. mv.
- Echt'en** (*wettig laten verklaren*), ik *echtte, heb geëcht: een kind -*, als het zijne erkennen.
- Echt'er** (*evenwel, niettemin*), voegw. b.w.
- Echt'genoot** (*gehuwd man*), m. -nooten; - **genoot** (*gehuude vrouw*), v. -n.
- Echt'heid** (*deugdelijkheid, betrouwbaarheid*), v. gmv.: *de - van een edelsteen, de - van een oorkonde; de tegenst. is valscheid*.
- Echt'scheiding** (*gerechtelijke en wettelijke ontbinding van een huwelijk*), v. -en, verg. *Scheiding van tafel en bed; - verbintenis* (*huwelijk*), v. -sen: *een - aangaan; - vereeniging* (*huwelijk*), v. -en.
- Eclairereen** (*duidelijk maken, ophelderen*).
- Eclaireurs'** (*voortgezonden troepen of militairen, veldverkenners*), m. mv.
- Eclat'** (Fr. *glans, schittering, luister, vertoon*), o.: - *maken, opzien baren*.
- Eclatant'** (*opzienbarend, schitterend, verbazend*), bn. en bw.; -er, -st; lees: - *tan!*
- Eclecticus** (*uitlezer, wijsgeer die uit verschillende stelsels het beste neemt*), m. -tici. (c = k).
- Eclectisch** (*het beste uitkiezend*), bn. en bw.: -e *wijsgeeren; - te werk gaan*, (C. O.)
- Eclips'** (*verduistering, vooral van zon of maan*), v. -en; zie: *Maan-, Zoneclips*.
- Eclipseeren** (*verduisteren, verdwijnen; in de schaduw stellen*); -, *fig. zich uit de voeten maken, de plaat poetsen*.
- Ecliptica** (*cosm. zonsweg; eig. de baan, die de aarde bij haar jaarlijksche omreis om de zon doorloopt, zie Aardbaan*), v. gmv. de zon staat in een der beide brandpunten der ellips.
- Economie'** (*zuinigheid, huishoudkunde, landhuishoudkunde, staathuishoudkunde*), v. gmv.; zie *Staathuishoudkunde*; ook, *Oeconomie*.
- Econo'misch** (*volgens de economie*), bn.: -e *goederen*, die voor den mensch van nut zijn en in zijn stoffelijke behoeften voorzien, zij heeten *natuurgoederen en arbeidsgoederen*.
- Economiseeren** (*uitsparen, bezuinigen*).
- Economist'** (*staathuishoudkundige; ook naam van een aan de economie gewijd tijdschrift*), m. -en; ook, *Oeconomist*.
- Econoom'** (*staathuishoudkundige, iemand die met spaarzaamheid te werk gaat*), m. -nomen; ook, *Oeconoom*.
- Eco'ssa'se** (Fr. *Schotsche rondedans in 3/8 of 3/4 maat*), v. -s; *de oude - is onze Schotsche polka of Schotsche drie*; ook, *Schotsche vrouw*.
- Eerin'** (Fr. *juweelenkistje*), m. -s.
- Eeu'** (*kroon, daalder van 1.42*), m. -'s. vero.
- Eeze'ma, ekzeem'** (*geneesk. zekere hardnekkige huidziekte*), o. gmv.
- Ed'da** (*naam van twee verschillende werken van oud-IJslandsche literatuur*), v. -'s: *de oudere - is poëzie (in 1643 ontdekt); de jongere - is proza (in 1682 ontdekt); de -'s zijn de bronnen voor de kennis der Noordsche dicht-, fabel- en oudheidkunde*.
- Ed'el** (*voortreffelijk, uitmuntend, wars van laagheid*), bn.; -er, -st: *een - mensch, een -e daad, -e gevoelens, een - karakter*; ook *adellijk: uit een - geslacht geboren of van -e geboorte*; ook van dieren, metalen, steenen; *het paard is ren - dier, goud is een - metaal, - steenen* (*edelgesteente*); ook

als titel: *weledele heer*, enz.; bw.: - denken, - handelen; (edel is verwant met adel).

Edelaar'dig (van edelen aard, op edele wijze), bn.; -er, -st: een - karakter; bw.: - denken.

Edelacht'baar, bn., zie voor dezen titel Bijlage I.

E'dele meta'len (benaming van metalen, die niet roesten, inz. goud, zilver en platina), o. mv.

E'delen (gesch. mannen v. adel), m. mv.

E'delgesteente (delfstof, welke zich onderscheidt door hardheid en glans, door meestal fraaie kleur, vooral door zeldzaamheid), o. (soorten), o. -n: men verdeelt de -n in edele of echte (juweelen) en half-edele of onechte, zie voor de eerste o.a. beril, chrysoberil, chrysoliet, chrysopraas, diamant (briljant), granaat, robijn (karbonkel), saffier, smaragd, toermalijn, turkoois, zirkoon; zie voor de tweede o.m.: agaat, amethist, bergkristal, cacholong, chalcedon, hyacint, jaspis, lazuursteen, malachiet, onyx, opaal, sardonyx, topaas.

Edelgrootacht'baar, bn.; -hoogacht'baar, bn.; zie voor deze titels Bijlage I.

E'delheid, v. gmv.: de - van zijn karakter; ook titel: *Zijne Edelheid*.

E'delhert (dierk. het gewone hert, met fraai getakt gewei), o. -herten.

E'deling (edelman), m. edelingen, vero.; bij Vondel nog: *Rei van -en*, (Gijsbrecht).

E'delknaap (page, hofjonker), m. -knepen.

Edelman (man van adel), m. -lieden.

E'delmarter (dierk. boommarter), m. -s.

Edelmoe'dig (edelaardig), bn.; -er, -st: een - mensch, v. edele gezindheid; een -e daad.

Edelmo'gend (titel v. d. leden der 2e Kamer, vóór 1848), bn.: -e heeren, zie Bijlage I; aanspreektitel: *Uwe Edelmo'genheid*.

E'delsmid (bewerker van kostbare en edele metalen), m. -smeden, germ.; -steen (kostbare, meestal bewerkte steen), m. -en, zie Edelgesteente; -valk (grootte soort van valk), m. -en, zie Valk: de - behoort de steenrotsen van Scandinavië; -vrouw (adelijke dame, vrouw van een edelman, vooral in den feudalen tijd), v. -en; -wacht, v.; zie Pauselijke garde; -weis (alpenplantje met witte bloemen), o. gmv.

Eden (liefelijk verblijf, lusthof, paradijs), o. gmv.: een hof van -, lustoord; Gen. 2:8.

Edict' (vorstelijk openbaar bevel, d. i. verordening, landsverordening, plakkaat), o. -en; het eeuwig - (1577); het - v. Nantes (1598-1685), door Lodewijk XIV opgeheven. (c = k).

Edik (zure vloeistof, azijn), m. gmv.

Editie (uitgave, druk b.v. van een krant), v. -tjen, -ties: morgen-, avond-. (t = s).

Edoch', vgw., wat deftiger dan Doch (maar).

E'dom (Bijbel. bijnaam van Ezau, meest-geliefde zoon van Izaäk en Jacobs ouderen broeder), m.: de nakomelingen van - heeten Edomieten, later Idumeërs, wonende in Idumea, ten Z. van het Joodsche land.

Educatie (Fr. opvoeding), v. -ties: een goede - genoten hebben. (t = s).

Ee (aard. water), v.: - is de naam van kleinere stroomen in de provincies Fr. en Gr.; ook elders in plaatsnamen: E-dam.

Eed (het aanroepen van God als getuige, dat men de volle waarheid zal zeggen, trouw zal blijven aan zijn gegeven woord, het absolute

zwijgen zal bewaren, enz.; de verklaring, belofte zelf), m. eeden: een - afleggen, zijn - breken; onder -e verklaren; verg. Meinee'd.

Eed'aflegging (het doen van een eed en wel op plechtige wijze, in handen der bevoegde overheid), v. -en.

Eed'breuk (het niet-houden van een eed, eedschennis), v. gmv.: zich aan - schuldig maken of -breukig zijn, zie ook Felonie; -genoot (bondgenoot bij eede), m. -en; -gespan (vereeniging van samenzweervers, die zich bij eede verbonden hebben), o. gmv.

Eed'formulier (vorm van den eed b.v. in rechtszaken), o. -en: zoo waarlijk helpe mij God almachtig is het -.

Ee'ga, ee'gade (echtgenoot), m. en v. eegaas.

Eek (eikenschors), v. gew.

Eek'hoorn, -horen (dierk. bekend knaagdier in onze bosschen, schijnbaar gehoornde eikbewoner met pluimstaart, roodbruin van boven en wit van onder), m. -s: de gewone -, de kleine -.

Eek'hoornaap (dierk. een halfaap of spookdier, in vorm wel iets hebbende van den eekhoorn), m. -apen; -aapje, o. -s; de - leeft in de dichte wouden van Z.-Amerika (Guyana).

Eel (bier), o.; (soorten), o. -en; zie Aal.

Eel, bn.: samentrekking van edel.

Eelt (verdikking der opperhuid), o. gmv.; -erig (met eelt bedekt), bn., of -ig (eeltachtig), bn.; -er, -st: -e handen; z. Zwil.

Eem'land (aardr. streek in de prov. Utrecht, door welke de rivier de Eem loopt), o.: de stad Amersfoort ligt in -.

Een, telw.: de helft van één is een half.

Eén, zelfst. nw.: hij wierp twee éenen.

Een, onbep. voorw.: - mijner vrienden.

Een, onbep. lidw.: een man, eene vrouw.

Een, bn.: - zijn, nauw verbonden zijn.

Een'akter (tooneelstuk in één bedrijf), m. -s.

Een'armig (één arm hebbend), bn.: een - man, een -e hefboom, een - anker.

Eend (dierk. bekende zwemvogel), v. eenden; zie: Berg-, Kuif-, Smeent, Pijlstaart; zegsw. een vreemde - in de bijt, iem., die een vreemdeling is in een gezelschap of in een bepaalden kring van menschen; -achtig (fig. dom, onnoozel, simpel), bn.; -er, -st.

Een'dagsvlieg (netvleugelig insect), v. -vliegen; ook: Haft en Oeveraas; zie Ephemeren.

Een'debout (deel van een eendepoot, boven de knie, het dijbeen), m. -bouten; zie Bout.

Een'dekker (vliegsp. vliegmaschine met één stel draagvlakken, monoplaan), m. -s.

Een'denei (ei van een eend), o. -eieren; -jacht (jacht of het jagen op wilde eenden), v. gmv.: de - wordt op bepaalden tijd in het najaar geopend en gesloten; -kom (stilstaand water, waarin tamme eenden gehouden worden), v. -kommen; -kool (inrichting tot het vangen van wilde eenden), v. -kooien; -kroos (plantk. eenjarige plantjes groeiend aan de oppervlakte van stilstaande wateren), o. gmv.; -nest (het nest v. eenden), o. -en; -roer (geweer met langen loop, om wilde eenden te schieten), o. -roeren, -roers, zie Spuit.

Een'der (hetzelfde, gelijk), bn. en bw.: die vaasjes zijn -; hij zet het net -; zij zijn - gekleed; het is mij totaal -, gelijk, onverschillig. gmv.

Een'dracht (eenstemmigheid, eensgezind-

- heid), v.: - maakt macht, oud-vaderlandsche spreuk.
- Eendrachtelijk**, bw.: - streven; meer: - **drachtig** (hebbende of strevende naar eendracht), bn. en bw.: - samenwerken, eensgezind.
- Eend'vogel** (eend), m. - vogels.
- Een'ennale**, ten -, bw.: geheel en al.
- Eén en ondeelbaar** (gesch. de Bataafsche republiek werd aldus verklaard bij de staatsregeling van 23 April 1798), bn.
- Een'erhande** (dezelfde, hetzelfde), bn.; ook -**iel**, bn.: het is mij -, onverschillig.
- Eengezinswoning** (woning, waarin maar één gezin kan en mag wonen), v. -en: de bouwvereening bouwde 30 -en.
- Een'heid** (elk voorwerp op zich zelf; aangename maat; ook, eensgezindheid), v. -heden; verder, gelijkheid: - van tijd, - van geloof; de drie eenheden: term bij de dramatische kunst nl. - van plaats (de handeling geschiedt altijd op dezelfde plaats), - van tijd (de handeling is binnen 24 uren afgelopen), - van handeling (er is slechts een hoofdhandeling in het stuk), ook - van idee. De drie eenheden waren voornamelijk een eisch van het klassieke drama.
- Een'heidsprijs** (bepaalde door de regeering vastgestelde prijs van een of ander artikel), m. - prijzen.
- Eenhel'mig** (plantk. met één meeldraad), bn.
- Eenhoef'vig** (met één hoef aan elken poot), bn.; -**hoevigen** (orde van zoogdieren met enkelvoudigen hoef), m. mv.: het paard, de ezels en de zebra zijn -.
- Eenhoof'dig**, bn.: een -e regeering, d. i. de monarchale regeering, de monarchie.
- Een'hoorn**, -**horen** (fabelachtig groot, krachtig en ontbaar dier, in de gedaante v. e. hert of woudos met een grooten hoorn vóór op den kop; ook sterrenbeeld), m. -s.
- Een'hoornvisch** (narwal), m. -visschen.
- Eenhu'zig** (plantk. hebbende gescheiden mann. en vr. bloemen op denzelfden stam), bn.: -e planten.
- Een'ig** (een of ander, een onbepaalde hoeveelheid, meestal klein): haal mij - boek (onbep. voornw.); eenige vrienden (onbep. telw.); bn. en bw.: een - kind, kind alleen; men woont hier -, zeer mooi; dat is -, dat is buitengewoon goed.
- Eenigerhande** (op een of andere wijze), bn.; ook -**lei'**; -**mate** (eenigszins, min of meer), bw.: -**wij'ze**, ook -**wijs'** (op de een of andere manier), bw.
- Een'igheid** (overeenstemming van gevoelens; eenzaamheid), v.: in de beste - leven, harmonie; ik wandel hier in mijn -.
- Een'iglijk** (eenig en alleen), bw.: hij leeft - voor de studie, slechts, enkel.
- Een'igszins** (een weinig, eenigermate), bw.
- Een'jarig** (één jaar oud of durende), bn.: een - kalf, -e zwijnen; -e planten.
- Eenken'nig** (verlegen, menschenschuw: vooral van een kind, dat bang is voor vreemden en bij voorkeur bij moeder wil zijn), bn.; verg. Moederziek.
- Een'lettergre'plig** (bestaande uit slechts ééne lettergreep), bn.: dak is een - woord.
- Een'ling** (enkeling, individu), m. en v. -en.
- Een'lobbig**, bn.: een letie is -, ontkiemend met ééne zaadlob; als zn., -lobbigen, v. mv.
- Een'lopend** (ongehuwd), bn.: een - heer.
- Een'maal** (één keer), bw.: ik heb hem slechts - gesproken; het zal u - berouwen, eens; zegsw. dat is nu - zoo, daar is niets aan te veranderen.
- Een'oog** (persoon met één oog), m. en v. -en: zegsw. in het land der blinden is - koning.
- Een'oogig** (één oog hebbende), bn.; z. Cycloop.
- Eenpa'rig** (eenstemmig), bn. en bw.; -er, -st: met -e stemmen, algemeene; zij besloten het -; ook gelijkmatig: een -e warmte, een -e beweging, een -versnelde beweging; -**heid**, v. gmv.: benoemd worden met - van stemmen.
- Een'persoons**, in samenst.: een - ledikant.
- Een'ponder** (brood, kogel van 1 pond; het geschut zelf), m. -s.
- Een're**, in: ter -, bijw. uitdr.: de huurder ter -, aan de ééne zijde; contractant ter -.
- Eens** (éénmaal), bw.: een mensch leeft maar -; op -, in -, zie ald.; het - zijn, gelijkgezind; daar was - een koning, in zekeren tijd; hij kan niet - lezen, zelfs niet; - voor al, éénmaal voor alle gevallen, voor altijd.
- Eens'deels** (van den éénen kant), bw.: - heb je gelijk en anderdeels ongelijk.
- Eens'denkend** (één van denkwijze), bn.
- Eens'gezind** (één van zin, eendrachtig), bn.; -**heid** (eendracht), v. gmv.
- Eens'klaps** (onverwachts, plotseling), bw.: hij werd - bleek, het elektrisch licht ging - uit; -**klapsch**, bn.: een -e verandering van decoratie. (C. O.)
- Een'slaapsledikant** (ledikant voor één persoon), o. -ledikanten; z. Eenpersoons.
- Eens'luidend** (eender luidend, gelijkkuidend, fig. gelijk van inhoud), bn.: een - afschrift.
- Een'span** (voertuig m. één paard), o. -nen.
- Een'steens** (bouwk. ter dikte van de lengte v. e. metselsteen), bn.: een - muur; ook: anderhalf- en tweesteens.
- Eenstem'mig** (eig. in denzelfden toon klinkende), bn.: een - lied; fig. eenparig, eendrachtig: een - besluit; bw.: - besloot men tot afwijzing van het verzoek, met eenparigheid, met algemeene stemmen.
- Een'tje** (één enkel), o. -s; een - en nog een - zijn twee -s, eenheden; fig. hij is er ook -! een grappenmaker; hij wandelt op zijn -, alleen; wij zullen er - pakken, borreltje.
- Eento'nig** (eig. in denzelfden toon klinkende), bn. en bw.; -er, -st: een - getik; hij leest -; bij overdr. vervelend: een - verhaal, een - landschap, eenvormig; een - leven, zonder afwisseling.
- Eenvor'mig** (denzelfden vorm hebbende), bn. en bw.; -er, -st; -e figuren; fig. eentonig: een - leven, vervelend, een - landschap, zonder afwisseling; de dagen gaan hier - voorbij.
- Een'voud** (ongekunsteldheid, natuurlijkheid), m. gmv.; zegsw. - is het kenmerk van het ware, d. i. al, wat waar is, is niet ingewikkeld, zie Simplex sigillum veri; hij werd in allen - begraven, zonder vertoon, luister, praal.
- Eenvou'dig** (niet ingewikkeld, fig. oprecht, bescheiden), bn. en bw.; -er, -st: een -e herleiding (rekenk); een - man; -**voud'igheid** (natuurlijkheid), v. gmv.: - des verstands, kinderlijkheid; - van zeden; aesthetische -, zonder overlading in de kunst.
- Een'werf** (één maal), bw. w. i. g.; -winter, m. en v. -s, zie Enter; -**zaam** (zonder gezelschap; onbezocht, stil), bn. en bw.; -zamer, -st: de -zame wandelaar, een -zame straat

- of weg; -zame opsluiting, cellulaire; - **leven**, - **wonen**; - **zaamheid** (afzondering, stilte), v. gmv.; - **zelvig** (in zich zelf gekeerd), bn.; -er, -st: een -e man, fig. niet opgewekt, afgetrokken; ook, vervelend.
- Eenzijdig** (eig. aan ééne zijde), bn. en bw.; -er, -st: het lichaam - belasten, b.v. van schoolkinderen door een boekenvracht, zie Verkromming; fig. partijdig, bekrompen: een - oordeel, - te werk gaan.
- Eer**, bw.: hij was er - dan ik, vroeger; voegw.: het duurt lang, - de trein er is, voordat.
- Eer, eere** (achting, hulde; onschuld), v. gmv.
- Eerbaar** (kuisch, rein, zedig), bn.; -der, -st; - **heid** (kuischheid, reinheid v. zeden), v. gmv.
- Eerbetoon** (blijk van vereering), o. gmv.: iemand met - ontvangen, ook: - **betooning** (hulde), v. -en; - **bewijs** (teeken, dat men iemand eert), o. -bewijzen: iemand met - bewijzen overladen; ook, eereblijk, eereteeken: hij droeg een medaille, die zeker van eenig schitterend - getuigde; - **bied** (hoogachting, ontzag), m. gmv.
- Eerbie dig** (vol eerbied), bn. en bw.; -er, -st: een - zwijgen; iemand - naderen, - spreken; - **lijk** (op eerbiedige wijze), bw.
- Eerbiedigen** (eerbied hebben voor, eerbied bewijzen aan; berusten in), ik heb geëerbiedigd: iemands meening, iems. besluit -, iems. zienswijze -; een tractaat -.
- Eerbiedwaardig** (eerbied verdienende), bn.; -er, -st: een - grijsaard, een -e ouderdom; - **werkend** (eerbied inboezemend), bn.: een -e stilte; de dood is -; -e ceremoniën.
- Eerdaags**, bw., zie Eerstdaags.
- Eerder** (comparat. van eer: vroeger), bw.: ik was er - (ook eer) dan gij; hoe -, hoe liever.
- Eerambt** (ambt van eer), o. -ambten: het burgemeesterschap is een -, ook, Eerambt; - **blijk** (eereteeken), o. -blijken, zie Eerbewijs; - **boete** (R.-K. daad van eerherstel door schuldbetijdenis en smeeking om vergiffenis), v. gmv.: een akte van -; - **hoog** (zegehoog), m. -bogen; - **degen** (kostbare degen, die een dapper officier vereerd wordt), m. -degens; - **dicht** (lofdicht), o. -dichten; - **dienst** (kerkdienst, uitwendige godsdienstvorm), m. -diensten, ook Eerdienst; - **doctoraat** (het door den Senaat eener universiteit of technische hoogeschool verleende doctoraat: eershalve of honoris causa), o. gmv., zie H. C.; - **krans** (krans der of ter eere, iem. aangeboden), m. -en; - **kruis** (kruis van eer, ridderkruis), o. -kruisen; - **legioen**, o., zie Legioen; - **lid** (lid van verdienste), o. -leden: hij is - van dat gezelschap; - **lidmaatschap** (het zijn van eere lid), o.: men bood hem het - der vereeniging aan; - **lint** (ridderlintje), o. -linten.
- Eeren** (iem. eer bewijzen, vereeren), ik heb geëerd: zijn ouders -, den koning -; de dooden -, in eere houden; zegsw. waar men mee verkeert, wordt men mee geëerd, men beoordeelt den man naar zijn gezelschap.
- Eerrepalm** (zegepalm, palm der overwinning), m. -palmen; - **plaats** (voornaamste plaats, b.v. aan tafel of bij een diné), v. -en; - **poort** (eerehoog), v. -en; - **post** (eereambt), m. -posten; - **prijs** (veronica, leeuwenekachtig plantje met blauwe bloempjes, russen het gras groeiend), v. gmv.; - **prijs** (eereblijk, hoogste onderscheiding bij een wedstrijd, tentoonstelling, enz.), m. -prijzen; - **sabel**, v. -sabels, z. Eerdedegen; - **schot** (schot, dat ter eere van een vorst, enz. wordt gelost), o. -schoten; - **schuld** (schuld, die men als man van eer zonder aanmaning voldoet), v. -schulden: een schuld, bij het verlies van een weddenschap of bij het spel belooopen, is een -; - **teeken** (teeken of blijk van eer), o. -teekenen, -teekens; - **titel** (vereerende titel of benaming), m. -s, b.v. de Vader, de Redder des vaderlands; - **wacht** (afdeeling soldaten, die de wacht houden vóór het verblijf van een vorst, b.v. bij 't bezoek aan een stad; ook: een aantal personen, gewoonlijk te paard, die een of andere autoriteit of een jubilaris afhalen), v. -wachten; - **wijn** (een glas wijn, dat men op plechtige wijze genoodigden bij hun komst op openbare feestelijkheden aanbiedt), m. gmv.; - **woord** (verzekering of belofte, waarbij men zijn eer in pand geeft), o. gmv.: op mijn -woord.
- Eergevoel** (besef van eigen eer en zedelijke waarde), o. gmv.: veel - hebben.
- Eergierig** (hechtend aan, prijsstellend op, begeerig naar eer) bn.; -er, -st: die werkmán was te - om gebedeld brood te eten.
- Eergisteren** (den dag vóór gisteren), bw.
- Eerlang** (eig. eer het lang duurt: spoedig, binnenkort), bw.: ik hoop u - te zien, weldra.
- Eerlijk** (rechtschapen, ieder het zijne gevende), bn. en bw.; -er, -st: een - man; iets - verdienen; zegsw. - duurt het langst; een -e begrafenis, e. - graf, net, fatsoenlijk; - **heid** (rechtschapenheid), v. gmv.: - in handel en wandel.
- Eerloos** (zonder eer; fig. laag), bn. en bw.; -loozere, -t: hij werd - verklaard, een -ze daad; - handelen; - **heid** (laagheid), v. gmv.
- Eermetaal** (dicht. eerepenning, decoratie, ridderkruis), o. gmv., ook, Eeremetaal; - **naam** (eeretitel), m. -namen: de Zwijger draagt den - van Vader des vaderlands; - **roof** (het rooven v. iems. eer), m. gmv.: - is een daad, waardoor de naaste in zijn eer of goeden naam geschaad wordt, hetgeen b.v. geschiedt door kwaadspreken, achterklap, laster; - **roover** (lasteraar), m. -roovers.
- Eershalve** (om de eer, ook, als bewijs van eer), bw.: iemand - uitgeleide doen; zie ook: Honoris Causa of H. C.
- Eerst**, telw.: de -e Kievitseren, op de -e bank, de -e Kamer; bw.: ik kwam het -; die - komt, - maalt, zie: Komen en Malen; ten -e, zie Primo; zn. m. en v. -en: vele -en zullen de laatsten zijn, zie Laatste.
- Eerstaanwend** (de eerste in rang onder gelijken), bn.: - ingenieur, - officier, voor-naamste; - **beginnende** (die pas begint op 't gebied van leeren, wetenschap of kunst), m. en v. -n; - **daags** (eerdaags, binnenkort), bw.: ik kom -, spoedig.
- Eerste-Kamer** (onze Senaat: afdeeling onzer Staten-Generaal, bestaande uit 50 leden, door de Provinciale Staten gekozen), v. gmv.
- Eersteling** (eerste vrucht, Bijb. eerste lam, eerste schoof v. d. oogst, die men Jehova offerde), m. en v. -en; voor het v. ook -e.
- Eerstgeboorte**, v.: recht van -, d. i. oordijds het recht v. h. vaderlijk goed te erven; - **geboorterecht** (erfrecht ten gunste van den oudsten zoon), o. gmv.: Ezau verkocht zijn - aan zijn broeder Jacob en wel voor een schotel linzen, Gen. 25:34; - **geborene**

(de oudste van de kinderen), m. en v. — n.
Eerst'komend (aanstaand), bn.: de — e week;
 op **Woensdag e. k.**, op den eerstvolgenden
 Woensdag.

Eer'tijds (voorheen), bw.: ons land was —
 bedekt met wouden, vroeger, voormaals.

Eer'vergeten (eerloos, schaamteloos), bn.;
 —er, —st: een — schurk; —vol (met eer),
 bn. en bw.; —voller, —st of meest —: hij vroeg
 — ontslag; een —volle onderscheiding, een
 —volle vermelding; die onderofficier in Indië
 werd — vermeld; —waard' (titel van een
 geestelijke van lagere rang), bn., zie Bijlage
 I; —waar'dig, bn.; —zaam (braaf, deugd-
 zaam, fatsoenlijk), bn.: een — burger, een
 —zame keukenmeid, zedig; —zucht (dorst
 naar eer of roem), v. gmv.

Eerzucht'ig (vol eerezucht), bn.; —er, —st:
 een — vorst, bakende naar eer; zie Eergerig.

Eer'zuil (zuil als gedenkteken, gedenkzuil),
 v. — en, verg. Monument en Schandzuil;
 fig. daarmee heeft Van Speijk (1802—'30) zich
 een — opgericht in aller harten, in die dagen.

Eest (droogoven of drooghaard voor mout,
 tabak, vlas, thee, kruiden, enz.), m. — en.

Eesten (drogen in of op een eest), men eestte,
 heeft geëest; verg. Eest.

Eet'lust (smaak in eten), m. gmv.: een wand-
 deling zal den — opwekken, zie Appetijt;
 —servies (servies voor een diné), o. —zen;
 —stokje (stokje, waarmee de Javaan, Chi-
 nees, enz. rijst eet), o. —s; —waar (mond-
 behoefte), v. —waren; —zaal (grootte eet-
 kamer), v. —zalen.

Eeuw (tijdvak van honderd jaar), v. —en: de
 —en vóór en na Chr.; de drukkunst met
 loese typen dateert van de 15e — na C.;
 de —en wentelen (Da Costa); de — van
 keizer Augustus, van Frederik Hendrik, van
 Lodewijk XIV, tijdperk, waarin zij leefden;
 de gouden —, zie Gouden; de ijzeren —,
 zie Ijzeren; fig. ik heb je in geen — gezien,
 hyperbool voor: in zeer langen tijd niet; —
 en dag, zeer lange tijd; verg. Jaar en Dag.

Eeuw'neugend (zeer oud), bn.: —e eiken,
 eig. wier heugenis eeuwen omvat: die eeuwen
 bestaan; —oud (overoud), bn.: een —e ge-
 woonte, een —gebruik, van hoogen ouderdom.

Eeuw'feest (feest ter viering van het hon-
 derdjarig bestaan van een inrichting), o. —en;
 —getijde (eeuwfeest), o. —getijden.

Eeuw'wig (niet gebonden aan het begrip van
 tijd, ook altijddurend), bn.: God is —, zonder
 begin of einde; het —e leven, de —e straffen;
 de —e gelukzaligheid; bw. hij rookt — en altijd
 cigareten, voortdurend, onverpoosd; dat is —
 jammer, erg; —heid, v. —heden: God is van
 alle —, heeft geen begin en zal geen einde
 hebben; de — ingaan, het eeuwige leven
 ingaan, sterven; in der — niet, nooit; van —
 tot amen, altijd door, verg. Uitentreuren.

Eeuw'ige stad, v. de —: eereanaam der stad
 Rome, wegens haar ouderdom (753 v. C.)

Efa, v. —s; zie Epha.

Efen'di (Turkije. heer: eeretitel), m. —s,
 — wordt geplaatst achter den naam van het
 ambt van burgerlijke ambtenaren; verg.
 Aga; ook Effen'di.

Effect' (het gevolg van een werking, uitwer-
 king, uitwerksel; openbare schuldbrief, pand-
 brief), o. effecten: het licht — op een schil-
 derij; werken op het —, b.v. op het tooneel:
 door kleeding, schermen (couliissen), gebaren,

taal, enz.; de deelen v. e. — zijn: Mantel,
 Couponblad en Talon, zie ald.

Effectenbank (bankinstelling, welke zich
 in hoofdzaak belast met den handel in effecten
 en het plaatsen van aandelen en obligatiën),
 v. —banken; —beurs (beurs of dat gedeelte
 eener beurs, uitsluitend bestemd v. d. effecten-
 handel), v. —beurzen; —hoek (hoek v. e.
 beurs, waar effecten verhandeld worden),
 m. gmv.; —handel (handel aan de beurs
 in staatspapieren, pandbrieven en obligatiën,
 enz.), m. gmv.; —koers (de prijs per 100 der
 effecten), m. —en; —makelaar (makelaar
 in effecten), m. —s; —sociëteit (particuliere
 effectenbeurs), v. —en; —zegel (rijkszegel
 op effecten als belasting), o. —s.

Effectief' (werkelijk, wezenlijk), bn. en bw.:
 de —ve waarde; het is —waar.

Effectief', o. gmv.; mil. het — van een leger,
 werkelijk aanwezige manschappen; handel:
 de wezenlijke, werkelijke of reële waarde als
 tegenstelling van de nominale waarde.

Effectueeren (bewerkstelligen, volbren-
 gen, uitvoeren van een opdracht, tot stand
 brengen).

Effen (gelijk, glad, vlak), bn. en bw.; —er,
 —st: een —kleur, egaal; een —vlak, niet
 hobbelig, gelijk; fig. een —gezicht zetten,
 strak, uitgestreken; een —rekening, afbe-
 taald, afgedaan.

Effen'di, m. —s; zie Efen'di.

Effenen (effenmaken), ik effende, heb ge-
 effend: een terrein —, een spoorbaan —, fig.
 iem. het pad —, hem vooruit helpen.

Effi'gie (beeltenis), v.: in —verbranden, in
 beeltenis, een gekleede strooien pop, nl. in
 plaats van den persoon, b.v. Guy Faukes, den
 man van het buskruitverraad, zie ald., in
 Londen (1605); lees: effe'gie.

Eg (landbouwwerktuig), v. eggen; zie Egge.

Egaal' (gelijk, effen, gelijkmatig), bn. en bw.;
 egaler, —st: een egale kleur, een —weefsel;
 de lucht was —donker; zegsw. 't is mij —,
 onverschillig, eender.

Egalisa'tie (gelijkmaking, vereffening), v. —s.

Egaliseeren (gelijkmaken, vereffenen), (s=z).

Egalité' (leus der gelijkheid nl. voor de wet:
 in de groote Fransche republiek), v. gmv.

Egard' (Fr. voorkomendheid, achtung, beleefd-
 heid), m. en o. meestal mv. egards; lees: egaar'.

E'gel (dierk. insectenetend zoogdiertje, met
 spitsen snuit, den rug overdekt met stekels),
 m. —s: de — of het stekelvarken is een ver-
 delger van muizen, kakkerlakken, enz.

Egelantier' (wilde rozelaar, bottelroos), m.
 —s, —en: de —groeit langs wegen, in duinen
 enz. en is een roosachtige heester; — of
 eglantier was de naam der 17e-eeuwsche
 Amsterdamsche redrijkerskamer „In liefde
 bloeyend", het blazoen was een gekruisigde
 Christus in een wilden rozelaar.

E'gelvisch (dierk. beenige visch in de zeeën
 der tropen), m. —visschen: de — is een ge-
 drocht onder de visschen, hij is als een egel
 met stekels bezet en kan zich opblazen.

Eg'ge (getand landbouwwerktuig, roosterwerk
 met pinnen), v. —n; verg. Stormegge.

Eg'gen (landb. met de eg bewerken), ik egde,
 heb geëgd: zegaw. er is met hem te —noch
 te ploegen, niets aan te vangen.

Eg'gerig (uitsluitend van den smaak van
 vruchten: scherp, zuur), bn. en bw.; —er, —st.

Eg'gig (eig. afgebrokkeld: stomp van tanden)

- door het eten van *wrange vruchten of van scherp zuur*, bn.; zie *Slee*.
- Ego** (Lat. ik), pers. vnv.: *alter* -, tweede ik, plaatsvervanger, ook, echtgenoot, vriend. (g=g).
- Egoïsme** (zelfzucht, baatzucht), o. gmv.; zie de tegenst. *Altruïsme*. (g=g).
- Egoïst** (zelfzuchtig mensch), m. en v. -en.
- Egoïstisch** (zelfzuchtig), bn. en bw.
- Ego sum Alpha et Omega**, Lat. Ik ben de Alpha en de Omega, d.i. het begin en het eind, de eerste en de laatste (de Alpha is de eerste, de Omega de laatste letter v. h. Gr. alfabet), dus, de Eeuwige; zie *Openb. van Johannes 1:8, 21:6 en 22:13*.
- Egotis'me** (zelfvergoding, overdreven gevoel van eigenwaarde, zelfoverschatting), o. gmv.
- Egypte** (land aan den Nijl), o.; -naar (man uit Egypte, ook zigeuner), m. -s, -naren.
- Egyptisch** (betrekking hebbende op Egypte), een -e *duisternis*, totale, dikke, *Exod. 10:22*; als zn. (de taal van Egypte), o. gmv.
- Egyptoloog** (kenner van Oud-Egypte, nl. van het land, de taal, monumenten, zeden, enz. in oude dagen), m. -logen.
- Ei** (uitroep van verrassing, vreugde enz.), tw.
- Ei** (eel, waaruit het embryo ontstaat), o. eieren; **eitje**, o. eitjes en eiertjes: de *schaal of dop, de pel, het wit en de dooier van een* -; spreekw. *Beter een half ei dan een leege dop*, beter iets, al is het niet veel, dan niets; zegw. *het - wil wijzer zijn dan de hen*, het kind wil wijzer zijn dan vader of moeder; *eieren voor zijn geld kiezen*, zich met veel minder tevreden stellen, om maar iets te krijgen of te hebben; *het is tusschen hen koek en ei*, ze zijn het bijzonder goed eens; *het - van Columbus*, fig. zaak, die men wonderlijk acht, zoolang men er niet achter is, doch waarvan de oplossing eenvoudig is; zegsw. *een - met iem. te pellen hebben*, zie *Appeltje*.
- Ei'ber** (uit eidebaar, dicht, ooienaar), m. -s.
- Ei'debaar** (bijvorm van ooienaar), m. -baren.
- Ei'derdons** (zachte borstveeren van de eider-eend of eidergans), o. gmv.; -eend (vogel uit het hooge N.), v. -en; -gans (poolgans, eider-eend), v. -ganzen.
- Ei'erbriket** (briket in eievorm), v. -ten.
- Ei'erdans** (dans der 16de en 17de eeuw, waarbij men tusschen eenige op den grond liggende eieren moest dansen zonder ze te breken), m. -dansen.
- Ei'erdop** (eierschaal), m. -doppen; -**dopje** (dopvormig kopje, waarin men een gekookt ei plaatst, om het te eten), o. -s; -**koek** (omelet), m. -en; -**korf** (korf, om er eieren in ter markt te brengen), m. -korven; fig. *bang zijn voor zijn -*, lichaam, gew.; -**netje** (netje, waarin men eieren kookt), o. -s; -**pruin** (een groote blauw-roode pruim, zoo genoemd naar den vorm), v. -en; -**rek** (toestel, bestaande uit eenige rijen planken met gaten, waarin eieren geplaatst worden), o. -rekken; -**sous** (saus van boter en eieren), v. -en; -**schaal** (kalkachtige schil van een ei), v. -schalen.
- Ei'erspel** (zeer oud spel, waarbij een ei, aan een boontak gehangen, door een gebinddoekten speler moest worden stukgeslagen), o. -spelen: *hij slaat er naar, als een blinde naar 't ei*, hij raadt of gist geheel mis.
- Ei'erstruif** (omelet), v. -struiven; zie *Struif*; -**vrouw** (koopvrouw in eieren), v. -vrouwen.
- Ei'feltoren** (toren in Parijs, door den ingenieur *Eiffel* geheel van ijzer opgebouwd voor de wereldtentoonstelling van 1889), m.. de - is ruim 300 M. hoog.
- Eigen** (aan den persoon zelf toebehoorend), bn.: *een - huis*; *met - hand geschreven*, zie *Autographisch*; *dat zijn z'n - woorden, iets met - oogen gezien hebben*, op -naam, op -risico, *met - middelen*, op -houtje *iets doen*, zie *Houtje*; spreekw. -*haard is goud waard*, niets gaat boven een eigen dak, een eigen gezin; - *beteekent verder*: natuurlijke eigenschap, b.v. *dit is hem eigen*; ook: gemeenzaam, vertrouwelijk, b.v. *ik kan niet eigen met hem worden*; op de hoogte zijn van, b.v. *zich een taal - maken*.
- Eigenaar** (hij die het recht van eigendom uitoefent), m. -naars of -naren.
- Eigenaar'dig** (van of met een eigen aard, bijzonder, opmerkelijk), bn.; -er, -st: *dat is een - geval*, *een - gezicht*, *hij heeft een - manier van spreken, van stellen*; ook, passend, geschikt: *dat is nu eerst een - geschenk*; -**held** (iets bijzonders), v. -heden.
- Eigenares** (vrouw. eigenaar), v. -sen.
- Eigenbaat** (eigenbelang, baatzucht), v. gmv.; -**belang** (zelfzucht, egoïsme, iets minder ongunstig dan eigenbaat), o. gmv.; -**dom** (have, goed, bezitting), o. -dommen: *belasting moet men betalen van gebouwde en ongebouwde -men*; *er is particulier of privaat -*, verder *collectief* - nl. van een maatschappij, ook, *staats-*; - is ook: (eigendomsrecht, het recht van bezit), m. gmv.: *tante hield het vruchtgebruik, neef moest zich tot haar dood met den - tevreden stellen*; -**domsrecht** (het recht op een eigendom), o. -rechten: *zijn - bewijzen*; -**dunk** (eigenwaan), m. gmv.; -**dunkelijk** (op eigen gezag, eigenmachtig), bn.; -er, -st: *een -e handeling*.
- Eigenen** (toeigenen, in zijn bezit nemen), ik heb geëigend, w. i. g.; *zich - in den zin van passen, voegen*: dat eigent zich niet tot zoo iets, is een germ.
- Ei'gegebakken**, bn.: - *brood*, door iem. zelf thuis gebakken; vergel. *Huisbakken*; evenzoo: -**gebrouwen**: -*gebrouwen bier*.
- Ei'gegerfde** (iem., die op eigen goed woont, ook grondeigenaar in een polder), m. en v. -n; ook *Eigenerfde*.
- Ei'gengemaakt**, bn.: *een -e japon*, door de draagster zelf gemaakt; **eigengerechtig** (naar eigen maatstaf beoordeelend, eigendunkelijk), bn. en bw.; -er, -st: *ons zoo vaak aanmatigend en -voik*; -**gerechtigheid** (drijfveer tot eigenmachtige daden), v. gmv.
- Ei'gengereid** (eig. in 't gezin van den gebruiker zelf gefabriceerd), b.v.: -e rokken, gemaakt van eigen gesponnen en geweven wol; fig. evenals huisbakken, enz. *kleingeestig, bekrompen*, b.v. *hij is een goed man, maar wat eigengereid*: -**gesponnen**, bn.: -*garens*; -**handel**, m., de tegenst. van *Commissiehandel*; - wordt door den koopman voor eigen rekening en risico gedreven; -**han'dig** (met eigen hand), bn. en bw.: *een - testament*, zie *Holographisch*; *een - geschreven brief*, ook: *aan iemand zelf over te geven*; -**hoor'ige** (gesch. lijsfeigene), m. en v. -n; -**liefde** (*liefsde tot zich zelf, ingenomenheid met eigen persoon*), v. gmv.: *dat zal zijn - streelen*, zelfzucht.
- Ei'genlijk** (werkelijk, wezenlijk), bn.: de - e

betekenis van een woord, de -e dader; bw.: - hebt gij den prijs niet verdiend, naar waarheid; ik ben - niet erg tevreden, juist.

Eigenlof (lof, dien men zich zelf toezwaait), m. gmv.: zegsw. - stinkt; **eigenmachtig** (op eigen gezag), bn., -er, -st; - **naam** (bijzondere naam van een zelfstandigheid of van een verzameling), m. -namen, b.v. Jan, Maastricht, Karpathen, Cycladen, enz.; - **schap** (bijzonder kenmerk), v. -schappen.

Eigenste (dezelfde, hetzelfde), bn.: het was de - vrouw, op het - oogenblik.

Eigenwaan (verwaandheid), m. gmv.: de - speelt menigeen parten, de - is een slechte raadgever.

Eigenwaarde (de waarde, die men zelf overtuigd is te hebben), v.: een overdreven gevoel van - bij een persoon of een heel volk.

Eigenwijs (waanwijs, verwaand, pedant), bn.; -er, -t; - **heid** (pedanterie), v. gmv.

Eigenwillig (eigentinnig, willekeurig, eigenmachtig), bn. en bw.; - **zin'nig** (zijn eigen zin volgende, niet hechtende aan de meening van anderen; stijf gehecht aan zijn eigen meening, koppig), bn. en bw., -er, -st; - **zin'nigheid** (koppigheid), v. gmv.

Eigir, Germ. myth. god der zee; z. Aegir.

Eik (wood- en loofboom), m. eiken: de - is de koning der wouden; de gesteelde -, de ongesteelde -, de witharige -, de roode -, de witte -, de verf-, de kurk-, enz. in de wapenk. is de eikeboom met eenige goed kenbare bladeren het zinnebeeld van kracht en standvastigheid; - **eblad** (blad van den eikeboom), o. -en, -bladeren.

Eike(n)bast (bast van één of meer eiken), m. -en; **eikebladroller** (schubvleugelig insect, waarvan de larven zich in ren opgerold eikeblad verpoppen), m. -s, zie Bladroller; **eikeboom** (plantk. eik), m. -en; **eike(n)galwesp** (vliesvleugelig insect, dat door een steek met zijn legboor de galnoot op een eikeblad doet ontstaan), v. -en; zie: Galnoot en Galwesp; **eike(n)krans** (krans van eikebladen), m. -en; de - is het symbool van burgerdeugd; **eike(n)kroon** (Luxemburgsche orde, ingesteld door koning Willem II in December 1841), v.

Eikel (vrucht van den eik), m. eikels.

Eikeloof (gebladerte van een eik), o. gmv.

Eiken (van eikenhout), bn.: een - stok, een - plank, een - kast, een - vloer.

Eikenappel (galappel), m. -s; - **boktor** (boktor, op eiken levende), v. -s; - **bosch** (bosch van eiken), o. -bosschen; - **dreef** (smalle laan van eiken), v. -dreven; - **hout** (hout van den eik: vast, sterken duurzaam), o. gmv.: een trap van -, een lambrizeering van -, een parketvloer van -; - **houten** (van eikenhout), bn.: een - lambrizeering, zie Eiken; - **laan** (laan van eikeboomen), v. -lanen; - **loof** (loof van meer dan één eik), o. gmv.; - **mos** (mos op den stam van eiken), o.; - **schors** (schors van eiken), v. gmv.; - **slaghout** (-hakhout), o., zie Akkermaalshout; - **varen** (boomvaren, steenvaren), v. -s; - **woud** (oorspronkelijk bosch van eiken), o. -wouden: het - was het heilig woud der Germanen.

Eiker (vrachtschip, binnenschip), m. -s.

Eikestam (stam v. e. eik), m. -stammen; - **stobbe** (onderste stomp v. e. eikestam), v. -stobben; - **tak** (tak van een eik), m.

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

-takken; - **telg** (jonge eik), m. -telgen; - **wortel** (wortel v. e. eik), m. -wortels.

Eik'schillen (het jonge eikenhout ontdoen van den bast, voor de runbereiding); o. gmv.; - **schiller** (werkman, die al kloppend den eikebast losmaakt), m. -s.

Eilaas' (uitroep van smart of leed), tw.

Eiland (door water omringd land), o. -en: een groep -en heet archipel; een kust-, een oceaant-, nl. dat ver van de kust ligt, b. v. St.-Helena; een koraal-, zie Atol; een schier-.

Eilanden boven den wind (aardr. die van uit de Caraïbische Zee gezien, boven den N.-O. passaat liggen), o. mv.; - **on'der den wind** (aardr. eilanden, evenwijdig aan de N.-kust van Z.-Amerika, die blootliggen voor den N.-O. passaat), o. mv.; van de eerste behooren aan Ned.: St. Eustatius, Saba en het Z. van St. Martin, van de tweede: Aruba, Bonaire en Curaçao.

Eilandengroep (eenige bij elkaar gelegen eilanden), v. -groepen; - **rijk** (toenaam van Engeland, Japan), o.; - **stad** (het schoone Venetië), v. gmv.; - **zee** (archipel), v. -ën.

Eilander (bewoner v. e. eiland), m. -s. w.i.g.

Eilandstation (spoorw. station, tusschen de spoorlijnen in gelegen), o. -s; verg. Kopstation.

Ei'lieve (och! kom!), tw: -, zeg het mij.

Ei'loof (klimoploof), o. gmv.; het - was aan Bacchus gewijd, de Bacchanten bekranden zich er mee; zie: Veil, Ifte, Klimmer.

Eind, ook **einde**, **end** (het uiterste deel van iets, als tegenstelling van begin; uiteinde; een deel van iets, stukje; doel, oogmerk), o. -(e)n: het - van alle dingen, het - van den weg; het - van een stok; een - touw; in den zin van doel komt - bijna altijd voor met voorzetsel: ten einde, te dien einde: ik zeg het u, ten einde gij op uw hoede zoudt zijn; te dien einde werk ik hard; zegsw. aan het kortste eind(je) trekken, zie Trekken; iets aan het rechte eind aanpakken, op de goede manier beginnen; eind goed, alles goed, als alles goed afloopt, vergeet men de doorstane moeilijkheden; het einde zal den last dragen, de moeilijkheden komen achteraan; het einde kroont het werk, zie Kroona.

Eind'beslissing (afdoende beslissing), v. -en; - **besluit** (besluit, waartoe men eindelijk d. i. na lang wikken en wegen is gekomen), o. -besluiten; - **cijfer** (vastgesteld cijfer, resultaatcijfer), o. -cijfers; - **diploma** (getuigschrift, uitgereikt bij voldoende eind-examen aan leerlingen van H. B. S., gymnasia en handelsscholen, enz.), o. -s; - **doel** (het doel, dat men zich als einde van zijn streven voorstelt of stelt), o. gmv.

Eind'elrijk (ten laatste, ten slotte), bw.: daar kwam hij eind'elrijk aan; de beschuldigde bekende -; ook soms een bn.: de -e afloop eener zaak, de -e beslissing, aan het eind plaats hebbend, w. i. g.

Eind'eloos (waar het einde van verloren raakt; zonder einde), bn. en bw.: de -looze ruimte, een -looze twist, een -looze stoet; zij zijn - gelukkig, in de hoogste mate.

Eind'en (eindigen), het einde, is geëind; meestal Eindigen.

Eind'examen (eig. het laatste examen aan H. B. S., gymnasium, handelsschool, enz.), o. -examens; zie Einddiploma.

Eind'ig (een einde hebbende of nemende), bn.: al het aardse is -; verg. Oneindig.

- Eindigen** (een einde maken aan of nemen; afloopen), het is geëindigd: mijn lessen zullen spoedig —, ophouden; spraak. woorden, die op -el —, uitgaan, b.v. kruimel, hevel, enz.
- Eindje** (stukje, restantje), o. -s; een — touw, een — kaars, een — sigaar.
- Eindoordeel** (laatst of beslissend oordeel), o. —oordeelen: ons — was, dat de man ons had misleid; —oorzaak (de laatste of voor-naamste oorzaak), v. —oorzaken; —paal (grens, grenspaal), m. —palen: de — van het bosch, fig. de — des levens; —punt, o. —en; —rijm (rijm aan het eind van een versregel), o. —rijmen, zie Rijm; —snelheid (nat. snelheid van een lichaam na het doorloopen van een bepaalde baan), v. —snelheden; —station (station, waar de loop van een spoorweg eindigt, terminus), o. —stations; —verslag (definitief verslag, als tegenstelling van voorloopig verslag), o. —verslagen; —vonnis (vonnis, waarbij de rechter beslist over de dagvaarding), o. —sen.
- Einhertiers** (Germ. myth. de in Walhalla verblijvende helden), m. mv.; ook: In-.
- Eirond** (langrond, ovaal), bn.: een — e pruum.
- Eisch** (verlangen, vraag, vordering, ook in rechten), m. -en: een — doen; billijke —en stellen; de — was een jaar hechtenis.
- Eischen** (met grond vragen, vorderen, begeren, aanspraak maken op), ik eischte, heb geëischt: wat eischt ge van mij? rekening en verantwoording —.
- Eischer** (man, die in recht'n iets eischt), m. -s; —es' (vrouw. eischer), v. —sen.
- Ei vol** (tjokvol, propvol), bn.: een — le zaal.
- Eiwit** (wit v. e. ei), o. gmv., als soortnaam: o. —witten (scheik. eiwitachtige stoffen, deze zijn voor onze voeding onontbeerlijk).
- Eiwitstof** (stof als het wit van een ei: komt voor in kaas, melk, vleesch, boonen enz.), v. -stoffen; z. Albumine, Proteïnestoffen.
- Eikster** (dierk. boschvoegel, gestacht der raven), v. -eksters; vroeger ook Aakster.
- Eiksterroog** (zoo genoemd naar het uiterlijk: likdoorn), o. —oogen.
- Eikzema**, o.; zie Eczema.
- Ei** (oude lengtemaat), v. ellen: de Amsterdamsche — is 0.638 M.; de Engelsche — of yard = 0.914 M.; de Berlijnsche — = 0.667 M.; de Leipziger — = 0.565 M.
- Elaboratie** (afwerking, zoroovuldige bearbeiding en voltooiing van een werk), v. gmv.
- Elan** (aanloop, sprong, vuur, fig. opwelling, gemoedsbeueging), o.: met het noodige —, iets met — doen, geestdrift; soms ook: m.
- Eland** (dierk. herkauwend dier v. h. gestacht der hertacht-gen, de mannetjes met een getakt gewei), m. elanden: de — is de grootste hertensoort van Europa; ook, Eland-hert.
- Elasticiteit** (veerkracht, spankracht), v. gmv.: de — der lucht.
- Elastiek** (gummi, een stuk van deze stof, of voorwerp er van vervaardigd), o.: een bal van —, overschoenen van —; het hoedje met een — vastzetten; —en, bn.: een — popje, — overschoenen, van elastiek; zie Gummi.
- Elastisch** (veerkrachtig), bn.; —er, meest elastisch: onze spieren zijn —, ook Elastiek.
- Elders** (op een andere plaats, niet hier), bw.
- Eldorado** (sig. el dorado), o.; zie Dorado.
- Electie** (keus, verkiezing), v. -tiën, -s. (t = s).
- Electo, electo** (de gekozene), m. -'s: de Spaansche soldaten kozen, als ze aan 't muiten sloegen. een —, aanvoerder, leider.
- Electo, electeur** (kiezer, keurvorst), m. -to'ren, -teurs'. w. g.
- Electoraal** (in verband staande met de keurvorsten, met de verkiezingen), bn.: eene — ale quaestie, — ale moeietijkheden.
- Electoraat** (het zijn, de hoedanigheid van kiezer; de waardigheid van keurvorst, ook, keurvorstendom), o. —raten.
- Electricien** (Fr. degene, die zich als vakman met de practische toepassing der electriciteit bezighoudt), m. -s; lees: —si-ën.
- Electriciteit** (nat. natuurkracht, die o. a. door wrijving, aanraking of langs chemischen weg kan opgewekt worden), v.; de — openbaart zich door het aantrekken of afstooten van sommige stoffen; zij is het eerst op ge-wreven barnsteen of electron waargenomen door Thales van Milete, 600 v. C.
- Electriciteitsaanwijzer** (toestel, om de electriciteit in den dampkring aan te toonen), m. -s; —meter (instrument, om de verbruikte hoeveelheid E. te meten), m. —meters.
- Electriciek**, bn., zie Electricisch.
- Electricisch** (nat. electriciteit bezittende, door electriciteit bewogen of gedreven wordende, betrekking hebbende op, in verband staande met electriciteit), bn.: —e werktuigen, —e klokken, schellen, uurwerken, —espoortreinen, —e trams; — licht, een —e vonk; ook: E. voortbrengende: een —e batterij: een samen-voeging van Leidsche flesschen.
- Electricische centrale** (e. centraal-gebouw, waar electricische kracht wordt ontwikkeld of electriciteit wordt voortgebracht voor e. grootte fabriek, een stad, een heele landstreek), v. -n; —eenheid (eenheid bij het meten van electricische stroomsterkte (Ampère), van electricisch spanningsverschil (Volt), v. — eenheden; — geleiding (het geleiden der electriciteit b.v. langs koperdraad; ook, eig. de draden zelve), v.; in het laatste geval meerv. —en: het aanleggen van —en; — klok' (klok, die door een galvanischen stroom in klank wordt gebracht, b.v. langs spoorwegen en bij wachthuizen), v.; evenzoo, — schel': beide dienen tot het geven van seinen, zie Schel; — uurwerken: de wijzers worden door electriciteit voortbewogen, men vindt ze in steden van eenigen rang als straatuurwerken; — lamp', v. —en; zie: — licht.
- Electricisch licht**, o.: het — ontstaat door een electricischen stroom, die een dunnen draad aan het gloeien brengt; zie Gloeilamp.
- Electriciseeren** (nat. de electriciteit opwekken in iets, electriciteit mededeelen aan iets); fig. onverwachts schokken: bezielen, ontvlammen, in geestdrift brengen; —ing (de daad van electriciseeren), v. gmv. (s = z).
- Electriciseermachine** (nat. toestel, om wrijvingselectriciteit of chemische electriciteit op te wekken), v. —s.
- Electrocutie** (het voltrekken van een dood-vonnis door electriciteit), v. —s, —tiën.
- Electrode** (nat. metalen plaatje of draad in electrolyten geplaatst, tusschen welke een electricische stroom verloopt), v. —s: de positieve — heet anode, de negatieve — heet kathode.
- Electrolyse** (het proces van ontleding van vloeistoffen door een electricischen stroom), v. —s.

- Electrolyt'** (vloeistof, die door den electrischen stroom ontleed kan worden), m. -en.
- Electro-magneet'** (week-tijzeren staaf, door een spiraal omwonden koperdraad omgeven, die magnetisch wordt als door den draad een electrische stroom gaat), m. -magneten; --**magne'tisch**, bn.: -e telegraaf, telegraaf, die door electro-magneten werkt; --**magne'tis'me** (nat. de leer van het verband, dat bestaat tusschen electriciteit en magnetisme), o. gmv.; --**metallurgie** (scheik. de toepassing der electrolitische werking der electriciteit bij het winnen van metalen, d. i. om metalen uit hun ertsen af te scheiden), v.; --**mobiel'** (motorwagen, die door electriciteit gedreven wordt), v. -en; --**mo'tor** (machine, waarin een electrische stroom wordt omgezet in mechanische kracht), m. -moto'ren, -mo'tors.
- Electron** 1. (Grieksche naam voor barnsteen, grondwoord van het woord electrisch, enz.), o.; 2. (nat. electrisch geladen onderdeel v. e. atoom), o. -tronen.
- Electrophoor'** (electriciteitsdrager, -bevat-ter of -bewaarder, b.v. een harskoek, eenig instrument), m. -phoren.
- Electro-plastiek'**, v.; zie Galvano--.
- Electroscop'** (toestelletje, waarmee men onderzoekt, of een lichaam geelectriseerd is en welke de aard is dier electriciteit), m. -copen.
- Electro-technicus** (persoon, d. i. ingenieur, die studie gemaakt heeft van de toepassing der electriciteit op de nijverheid), m. -technici; --**techniek'** (toepassing der electriciteit op de nijverheid), v.; --**technisch** (de techniek der electriciteit kennende), bn.: een --ingenieur; --**therapie'** (toepassing der electriciteit in de geneeskunde), v. gmv.
- Elefant** (minder algemeen gebruikte, soms dichtertijke naam voor olifant), m. elefanten.
- Elefantia'sis** (knobbel-melaatschheid), v. gmv.
- Elegant'** (sierlijk, smaakvol, bevallig), bn. en bw.; -er, -st: een -gemeubeld vertrek; een -avondtoilet; zich -kleeden; zie Chic.
- Elegantie** (bevalligheid, sierlijkheid), v. gmv.
- Elegie'** (dichtk. treur- of klaaglied), v. -gieën: van een -vormen droefheid en weemoed den grondtoon; een -is een rouw- of treurzang, d. i. een lyrisch gedicht, waarbij de aangename herinnering aan hetgeen men vroeger bezat, afwisselt met de treurigheid om het verlies; b.v. Poot: *Op den dood van mijn dochttertje*; Vondel: *Constantijntje*; Da Costa: *Bij de rivieren van Babel*; ook een muziekst. dat een dergelijke stemming tracht te verklanken, heet --.
- Ele'gisch** (treurig, klagend, weemoedig), bn.: een -gedicht; lees: ee-lee-gies.
- Element'** (grondstof, materie; scheik. stof, die door chemische werking niet splitsbaar is; nat. toestel, waarin men electriciteit kan ontwikkelen), o. -en: de Ouden kenden 4 elementen: lucht, aarde, water, vuur, er zijn ± 80 elementen; een galvanisch -, zie ald.; fig. dat is een slecht - in de klas, een leerling, die een slechten invloed uitoefent; het vreemde -, de vreemdelingen; het water is ons -, daar voelen wij ons thuis; in zijn - zijn, in zijn schik zijn; ook, bestanddeel: wind en regen zijn de samenstellende -en van het klimaat van eenig gewest (Veth); de klanken zijn de -en der spreektaal; in elk leger zijn goede en kwade -en.
- Elementair'** (Fr. de eerste beginselen eener wetenschap betreffende), bn.: -e scholen, lagere scholen; - onderwjs.
- Ele'to**, m. -'s; zie Electo.
- Eleva'tie** (opheffing; verhooging; hoogte, verhevenheid), v. -s, -tiën. (t = s).
- Eleva'tor** (losinrichting, werktuig tot het opzuigen van zand, enz., graanzuiger, zandzuiger), m. -s.
- Ele'vo** (Fr. kweekeling, leerling), m. en v. -s.
- Elf** (tien en één), telw.: les -, nl. de elfde les; zegsw. - is het gekkennummer, zinspeling op den bijvorm *alf*, die nl. zot, dwaas bet.: 't is - oogen, 't loopt mis; op zijn --en-der-tigst, treuzelend, op zijn doolie gemak, zie ald.
- Elf**, m.; **El'fe** (Germ. myth. geesten, die de heele natuur bevolken), v. elfen: er zijn lucht-, water-, vuur-, akker-, bron-, boomelfen, enz. zie ook: Alf, Alfheim, Svartalfeim.
- Elf'de** (rangtelw. op de elfde plaats in der rij), bn.: Karel de Elfde van Zweden (1660-1697), de - koning van dien naam; ter -r ure, d. i. op het laatste uur van den dag, nl. in het O. om 5 uur, zeer laat; zie Matth. 20:6; --**half** (tien en een half), bn.
- Elf'derhande** (soortgetal. in elf soorten), bn.; ook, -lei, bn.
- Elf-en-der-tigst** (uiterst langzaam en se-kuur): - komt slechts voor in: op zijn --.
- Elf'honderd** (elfkeer honderd), bn.; --**maal** (herhalingsgetal: elf keer), bn. en bw.
- Elf'proef** (rekenk. proef op een der hoofdbewerkingen), v.; verg. Negenproef.
- Elft** (dierk. visch der Noordzee van het geslacht der haringen), m. elften; (stofnaam), v. gmv.: de - zwemt in 't voorjaar onze rivieren op om kuit te schieten, hij wordt veel gevangen op de Merwede; volksn. Meivisch.
- Elf'tal** (een verzameling van elf personen, voorwerpen enz.; inz. sport: een groep van elf samenspelende personen), o. -tallen.
- Elfuurtje** (koffie met versnapering op dat uur), o. -uurtjes.
- Elf'voud** (een veelvoud van elf), o. -en: 66 is een - van 6; --**voudig**, bn.
- El'ger** (ander woord voor Aalgeer: groote drietandige vork om aal of paling te steken), m. elgers.
- Elideeren** (uitlaten, weglaten): een letter uit een woord -: uitstooten, b.v. uit aard-bezie).
- El'im** (rustoord, verpleeginrichting), o.
- Elimina'tie** (het elimineeren, verwijdering, wegwerking), v. -ties, -tiën. (t = s).
- Elimineeren** (verwijderen, alg. een in vergelijkingen voorkomende grootheid daaruit doen verdwijnen of wegwerken).
- El'is** (Landschap aan de W.-kust v. d. Peloponnesis of Z.-Griekenland), o.; z. Augias.
- El'isie** (spraak. weglating van een klinker), v. als: binnen (be-innen), tevens (te-evens).
- El'i'te** (Fr. keur, kern, bloem), v. gmv.: de - der burgerij, de - der intellectuele wereld.
- Elix'ir** (afkooksel of afstrelsel van kruiden, vooral een soort van bitter), o. -s; ook: **Elixer**; in de volkst. *elixter*, *elikster*.
- Eliz'abeth**, v. de Elizabeths-vereeniging, liefdadigheidsvereeniging van R.-K. gehuwde en ongehuwde vrouwen; de St.-sloed, groote overstroming op 18 November 1421, waardoor de Biesbosch ontstond.
- Elizee'sche velden**, o. mv.; z. Elyzeesche.
- Elk** (een ieder, een iegelijk), telw.: -e dag, - jaar; ook zelfst. onbep. voornw.: - moet zijn plicht doen; - het zijne geven.

- Elkaar'** (elk-ander), wederk. v.nw.: zij bederven — s werk, geef — de hand, help —; af te breken: elk-aar; spreekt, mekaar.
- Elkan'der** (d. i. elk-ander, de een den ander: af te breken: elk-ander), wederk. v.nw.
- Elkeen'** (iedereen), onbep. v.nw.: — moet helpen.
- Elleboog** (armboog, gewricht van den arm, achtereind v. d. ellepijp), m. — bogen; zegsw. hij heeft het achter den —, is geveinsd, doet in stilte kwaad; ook is — deel v. e. kachelpijp in den vorm van een rechten of stompen hoek, deel van een mouw.
- Ellegoed** (manufacturen), o. — goederen.
- Ellemaat** (lengte van een el, het meten bij de el), v. — maten: bij de — verkoop. vero.
- Ellen'de** (nood, jammer, onheil, ramp, armoede), v. ellenden.
- Ellen'deling** (verachtelijk mensch, beroering), m. en v. — en; voor het vr. ook — e.
- Ellen'dig** (rampzalig, ongelukkig, armoedig), bn. en bw.; — er, — st: die — e oorlog, wat een — e toestand; de man kwam — aan zijn eind; deze heibewoners leiden een — leven; dat gaat —, naar; verg. Miserabel.
- Ellen'dige** (ongelukkige, rampzalige), m. en v. — n: wat al — n uit die verwoeste dorpen!
- Ellepijp** (ontl. dikste onderarmbeenen aan de zijde van den pink), v. — pijpen; verg. Spaakbeenen.
- Ellewaar** (waar, die per el verkocht wordt: linnen, katoen, enz.), v. — waren.
- Ellewinkel** (winkel, waarin bij de el allerlei weefsel verkocht wordt), m. — winkels.
- Ellips'** (meek. langwerpige gesloten kromme lijn, behoorende tot de zoogenaamde kegelsneden), v. — en; in de spraak. beteekent —: uitlating, verzuiging van woorden of zinnen, die gemakkelijk door den hoorder of lezer kunnen aangevuld worden, b.v. daar dient hard gewerkt! 's Lands wijs, 's lands eer; zie Elliptisch.
- Ellipsograaf'** (werktuig, waarmee men een ellips-lijn kan beschrijven), v. — grafen.
- Ellipsoïde** (meestk. lichaam, dat ontstaat door het wentelen van een ellips om haar as), v. — n.
- Elliptisch** (ellipsvormig), bn.: de planeten beschrijven — e banen. In de spraak. beteekent —: onvolkomen door uitlating: b.v. een — e zin, zin, waaruit een deel n. l. het w.w. is weggelaten, als: Vrijheid (is) blijheid; Rust (geeft) roest.
- Elmas'** of **Elmusvuur** (electrische uitstrooming met zwak lichtende vlam uit de spitsen van voorwerpen b.v. uit masttoppen), o.; ook St.-Elmusvuur geheeten; vroeger op schepen als een heilspellend teeken beschouwd: St. Elmo, patroon der Spaansche zeelieden.
- Elocutie** (Fr. welbespraaktheid), v. gmv.
- Eloge** (Fr. lofspraak, lofreden), m. — s.
- Eloquent'** (welsprekend, welbespraakt), bn.; — ie (welsprekendheid), v. (qu = kw).
- Elp** (ivoor, elpenbeen), o. gmv.
- Elpen** (v. elpenbeen of ivoor, of er op lijkende), bn.: een — kokertje; — schouders (Staring).
- Elpenbeen** (ivoor), o. gmv.: een koker v. —.
- Els** (berkachtige loofboom, groeiend aan den waterkant, levert hakhout), m. elzen.
- Els** (prien v. d. schoenmaker en letterzetter), v. elzen: zoo scherp als een —.
- Elsevier** of **Elzevier**: boekdrukkersfamilie uit Leuven; later te Antwerpen, in 1637 te Amsterdam; een — d. i. een uitgave van Elzevier; ook: (drukletter van bepaalde vorm), v. gmv.
- Elseviersch'** of **Elzeviersch'** (van Elsevier), bn.: de — e uitgaven.
- Elucidatie** (toelichting, verklaring, b.v. van een tekst, enz.), v. — s, — tiën. (t = s).
- El'ven**, v. mv., ook: **Elfen**, **Alven**.
- Elysee'** (Fr. paleis v. d. president v. Frankrijk), o. gmv.
- Ely'sisch**; zie Elyzeesche; lees: oelie'zies.
- Ely'sium**, o., hetzelfde als Elyzeesche velden; het — van tante Stastok, d. i. scherts. haar kleinsteedsch tuintje; lees: ee-lie'zi-um.
- Elyzeesche** of **Ely'sische velden** (myth. de hemel der Gr. mythologie: bekoorlijke valleien met een eeuwige lente en groenende boschjes, enz., waar de zaligen een eeuwige jeugd genieten; fig. een bekoorlijk en gelukkig oord), o. mv.
- Elzebast** (bast v. e. els), m. — en.
- Elzeblad** (blad v. e. els), o. — en, — eren; — boom, m. — en; — stam, m. — stammen; — struik, m. — en; — tak, m. — takken.
- Elzenbosch** (bosch v. elzen), o. — bosschen; — heg, v. — hegen; — hout, o. gmv., — houten of elzen: een — rekstok; — laan, v. — lanen.
- Email'** (Fr. glazuurverf, brandschilderwerk op metaal; glazuur der tanden), o. gmv.; ook: geëmailleerd werk.
- Emalleeren** (brandschilderen, met email overdekken of sieren). (ll = lj).
- Emanatie** (uitvloeiing, uitstrooming, uitdamping, fig. openbaring), v. — tiën, — s. (t = s).
- Emancipatie** (vroeger: vrijmaking uit slaavernij of lijfeigenschap; thans: het toestaan van gelijke rechten voor de wet, b.v. aan de vrouw, haar gelijkstelling voor de wet met den man; bevrijding van voogdt, handlichting), v. — s, — tiën. (t = s).
- Emancipeeren** (vrijmaken, mondig verklaren; ontheffen van voogdt, gelijkstellen voor de wet, gelijke rechten geven).
- Emmanuel**, zie het betere Emmanuel.
- Emballage** (Fr. verpakking, omhulsel van koopwaren als: zakken, baten, doeken, kisten, vaten, enz.), v. gmv.
- Emballeeren** (inpakken, verpakken). (em = am).
- Embarcadere** (Fr. landingsplaats, steiger voor een boot; station van vertrek), v. — s.
- Embargo** (in oorlogstijd beslag op vijandelijke schepen door den staat, in wiens havens ze zich bevinden), o. gmv. (g = g).
- Embarqueeren** (inschepen, aan boord gaan, in schepen laden; troepen —, (qu = k).
- Embarras'** (zwaarigheid, verlegenheid), m. gmv.: in den — zitten; lees: ambarras.
- Embêtant'** (dotvervelend), bn.
- Embleem'** (Fr. zinnebeeld, — teeken), o. emblemen: de lolie is het — der reinheid, ook: emblema, o. — s, emblemata; letterk. — zijn plaatjes met bijschriften van zedelijke of stichtelijke toepassing, b.v. Roemer Visscher's Sinnepoppen. (em = em).
- Emblematiek'**, **emblematisch** (zinnebeeldig), bn. en bw. (em = am).
- Embonpoint'** (Fr. weigedaanheid, gezetheid), o. gmv. (em = am).
- Embouchure** (Fr. aanmondijng), v. — s.
- Embras'se** (gordijnband of — ophouder), v. — n.
- Embryo** (wordingskiem), o. — s; fig. onrijpe pennevrucht; **embryonaal'** (als een embryo, in wording), bn. (em = em).
- E'melt** (dierk. made der langpootmug), v. — en;

de - doet groote schade aan de graslanden.
Emendeeren (Fr. verbeteringen aambrenge
of voorstellen, een verkeerde lezing terecht-
brengen).
Emer'go, zie Luctor et -.
Emeritaat' (ambtsrust met pensioen b.v. van
een predikant, hoogleeraar), o. gmv.
Eme'ritus (rustend, geen functie meer uit-
oefenend), bn.: een - predikant.
E'mier, e'mir (Arabisch hoofd, bevelhebber,
titel van Turksche landvoogden), m. -s.
Emigrant' (uitgewekene), m. en v. -en;
-en nemen de wijk uit hun land om gods-
dienstige of staatkundige redenen, in afwach-
ting van betere dagen; zie: Refugié, Bal-
ling, Landverhuizer, Emigré.
Emigratie (uitwijking, landverlating), v.
-s, -tiën, (t = s): de - van den Fr. adel na
1789; zie Emigrant en Emigré.
Emigré' (uitgewekene; iem., die uit Frank-
rijk vluchtte na 1685 of 1789), m. -'s.
Emigreeren (uit het land wijken, vluchten).
Eminent' (uitmuntend, voortreffelijk, uit-
stekend), bn.; -er, -st.
Eminentie (eig. verhevenheid: titel, door
paus Urbanus VIII (1630) aan de kardinalen
geschonken), v. -tiën: Zijne -, Bijlage, I.
E'mir, m. -s; zie Emier.
Emissa'rio (Sp. een heimelijk uitgezondene;
kondschapper), m. -'s: Herman de Ruiter
deed dienst als - van den prins van Oranje;
Fr. emissaire, berichtgever.
Emis'sie (uitgifte van aandeelen eener nieuwe
leening, obligatiën, enz.), v. -sies.
Emis'siebank (bankinstelling, welke zich
bezighoudt met de plaatsing van aandeelen,
van obligatiën, pandbrieven), v. -en.
Emitteeren (in omloop brengen van aan-
deelen, obligatiën en bankpapier).
Emittent' (hand. bankier, die aandeelen,
obligatiën, loten, een leening, enz. aan de
markt brengt), m. -en.
Emma'nuel (God met ons), zie Immanuel.
Emmer (eig. vat met één hengsel of hand-
vat), m. -s: een - water, een - melk.
Emolument'en (ambtsvoordeelen, buiten-
kansjes, toevallige baten, voordeeltjes), o. mv.
Emotie (aandoening of ontroering, ook
volksgisting), v. -tiën, -ties. (t = s).
Empaleeren (spietsen, aan een paal rijgen):
het - is een wreede, Turksche strafbepaling.
Empa'se (figuur v. d. nadruk), v. gmv., b.v.
laten wij ons ongeluk als mannen dragen,
met - spreken, klem.
Empha'tisch (nadrukkelijk, krachtig in het
spreken; met klem, met ophef), bn. en bw.
Emp're-stijl (Fr. stijl van meubelen en
kleding uit de dagen v. h. eerste keizerrijk,
1804-'13), m. gmv.; -toilet, o. -ten.
Emp'ricus (iemand, die op de ondervinding
afgaat; ervaringsman), m. empirici. (em = em).
Empirie (ondervinding, ervaringsleer), v. gmv.
Emp'risch (vooral steunende op de onder-
vinding of de waarneming), bn.: -e weten-
schappen, b.v. natuurkunde, scheikunde, enz.
Empiris'me (leer, dat ervaring de enige
bron van kennis is), o. gmv.
Empirist', m. -en; zie Empiricus.
Emplacement' (Fr. terrain, ruimte of plein
bij of vóór een station), o. -en. (em = am).
Emploof' (bediening, betrekking, ambt, aan-
stelling), o. -en. (em = am).
Employé' (eig. de aangestelde: beambte, be-

diende, inz. in den handel), m. -'s. (em = am).
Employeeren (gebruiken, gebruik maken
van, aanwenden). (em = am).
Em'pongs (O.-I. booze geesten, vooral in de
Mokukken), m. mv. (em = em).
Empyre'um (plaats des lichts: hoogste hemel,
verblijf der gelukzaligen), o. gmv. (em = em).
Em'serzout (geneesk. werkend bestanddeel
van het Emser bronwater), o. gmv. (s = z).
Emula'tie (Fr. natijver, wedijver), v. gmv.
Emul'sie (uiterst-fijn verdeelde stof, verbinding
van olieachtige stoffen met water, melk-
achtig vocht uit planten en zaden), v.
(soorten), v. -s. (s = s).
En (alsook), vgw.: Jan - Piet, vroeger: ende
(Hgd. und, Eng. and; vergelijk: op en top,
op een duit).
En (niet), bw.: in Morgenland - zijn we niet,
(Ledeg), vero.; vergelijk: tenzij, tenware.
En, Fr. vz.: zie: en bloc, in massa; en depôt, in
voorraad; - détail, in 't klein, enz.
En'akskind (Bijb. mensch van reusachtige
gestalte), o. -eren, Deut. 9: 2; Numeri 13: 28;
ook Enakielen.
En avant' (Fr. voorwaarts), bw. (en = an).
En bloe' (Fr. bij den hoop, als massa), bw.:
een koop -.
Encadreeren (Fr. in een lijst zetten), b.v.
spiegels, platen -, (omlijsten).
Encanailleeren, zich (Fr. met canaille om-
gaan, zich met gemeen volk of met lieden van
den laagsten stand op één lijn stellen): de
Holl. jongen -leert zich lichtelijk, (C. O.)
Encein'te (Fr. ringmuur, omwalde ruimte,
omheining, kring), v. -s.
Encla've (Fr. land, dat geheel ingesloten is
door vreemd grondgebied), v. -s.
Enclisis (spraak. innige aansluiting v. e.
eenlettergrepig woordje aan het onmiddellijk
voorafgaande woord), v. b.v. daar gaat-ie;
-ell'isch, bn. en bw. (en = en).
En corps' (Fr. gezamenlijk), bw.
Encourageeren (Fr. aanmoedigen, aan-
wakkeren, aanzetten, courage geven).
Encraniet' (leliesteen, versteening), m. -en.
Enclinie'ten (zeeleliën of zeesterren, meestal
in bergkalk versteend), m. mv. (en = en).
Encyc'lica (encycliek), v. -'s. (cy = sie).
Encycliek' (pauzelelijke zendbrief van alge-
meene strekking), v. -en: de -en van paus
Leo XIII; zij worden naar haar aanvangs-
woorden genoemd. (en = an).
Encyclopedie' (woordenboek over den geheelen
kring van wetenschappen, kort begrip van
alle kunsten en wetenschappen, algemeen
wetenschappelijk woordenboek), v. -dieën;
(en = an); zie Lexicon.
Encyclope'disch (algemeen wetenschappe-
lijk), bn. en bw.: -e kennis, veelzijdige.
Encyclopedist' (bewerker van of medewerker
aan een encyclopedie), m. -en. (en = an).
Encyclopedisten (de Fransche schrijvers,
die van 1751-1772 de eerste groote Encyclo-
pedie in 28 folianten deden verschijnen), m.
mv. Onder de - behooren Voltaire, Diderot,
d'Alembert, Montesquieu, Rousseau, e. a.
End, en'de (einde, eind), o. enden; zie E i n d e.
En'deldarm (ontl. eig. uiterste darm, einde
van het darmkanaal, afvoerdarm), m. -en.
Endemie' (volks- of landziekte, plaatselijke
ziekte), v. -mies, -mieën. (en = en).
Ende'misch (inheemsch, plaatselijk heer-
schend, b.v. van een ziekte), bn. (en = en).

- En depôt'** (Fr. in bewaring, in voorraad, toevertouwd ten verkoop), bw.
- En détail'** (Fr. in het klein), bw.: - verkoopen, zie Detail.
- Endogamie'** (O.-I. huwelijksleven, waarbij het gewoonte is een vrouw te kiezen uit eigen stam), v.: de - heerscht onder de Dajaks op Borneo; (en = en); verg. Exogamie.
- End'or,** de waarszeggende vrouw of heks van - (ten Z. van Nazareth), laat voor koning Saul den geest van Samuel opkomen, 1 Sam. 28: 7-19; zie Necromantie.
- En dor'so** (hand. op den rug), bw.: een wissel - geteekend, of **In dor'so.** (en = an).
- Endosmo'se** (nat. osmose eener minder dichte vloeistof door een dichtere), v. gmv.; lees: endosmo'se.
- Endossant', indossant'** (onderteekenaar van een endossement), m. - en. (en = an).
- Endosseeren, indosseeren** (een wissel aan de rugzijde op een ander overdragen; fig. iets aan een ander overdragen); -ing, v. - en. (en = an).
- Endossement', indossement', indos'so** (overdracht v. e. wissel, 'twelk geschiedt op de rugzijde: vandaar de naam), o. - en, indos'so's.
- Endymion,** myth. slapende herder op den berg Iatmos, lieveling van Selene. (en = en).
- Energie'** (Fr. werkkraft, fig. geestkracht, veerkraft; in de moderne natuurwetenschap elke hoofdvorm v. arbeidsverrichting), v. gmv.
- Energiek'** (vol geestkracht, krachtvol, flink), bn. en bw.; -er, -st (g = zj).
- Erverveeren** (ontzenuwen, zenuwzwak maken, krachteloos maken, uitputten).
- En face** (Fr. van voren, vlak v. voren), bw.: een portret, een photographie -; verg. En profil.
- En familie** (Fr. i. d. huiselijken kring), bw.
- Enfant cheri(e)** (Fr. lieveling), m. en v.
- Enfant terrible** (Fr. kind, dat er alles uitfloopt, dat onwetend zijn ouders in verlegenheid praat), o. fig. iemand, die onwetend uit de school klapt.
- Enfin'** (Fr. kortom, in één woord), bw.
- Eng** (nauw, klein), bn. en bw.; -er, -st: een - vertrek; fig. het - e pad, de - e poort, Bijbel, het pad der deugd, Matth. 7: 13; volkst.: onaangenaam, naar: wat een - beest; dat kind doet zoo eng; muz. - e ligging, gezegd van akkoorden, wier samenstellende noten zoo dicht mogelijk bij elkaar zijn geplaatst.
- Engageeren** (Fr. aanverven, als lid v. e. gezelschap aannemen, b.v. een operatanger, enz.); zich -, zich verloven.
- Engagement'** (verbintenis; verplichting, belofte, aanstelling, inz. verloving), o. - en.
- En gala** (Fr. in staatsiekleeding, in feest-gewaad), bw.
- Engbor'stig** (kortademig, asthmatisch), bn.; -er, -st; zie Aamborstig.
- Engel** (hemelgeest, hemelbode, zuiver onstoffelijk wezen), m. - en; fig. de - en op het slagveld, liefdezusters; bekende namen van - en: Ga'briël, Ra'faël, Mi'chaël, U'riël.
- Engelbewaarder** (R.-K. persoonlijke bescherm- of bewaarengel), m. - bewaarders.
- Engelenbak** (goedkoopste plaats in den schouwburg, achter onder het plafond), m. - bakken; **dom** (alte engelen samen), o. gmv.; -geduld (fig. onuitputtelijk geduld), o. gmv.; -kooor, o. - koren; -koppje, o. - s; -reil (zangkoor van engelen), m. - reien;
- schaar (schaar of drom van engelen), v. -scharen; -zang (lied der Engelen, o. a. bij Christus' geboorte), m. Bijbel, Luc. 2: 14.
- Engelsch** (uit of van Engeland), bn.; -rood (een ijzer-oxide), o. gmv.; -zout bitterzout, zwavelzure magnesia, in 1695 in Engeland gevonden), o. gmv.; -zweet (pestziekte), o. gmv.; als zn. (de Eng. taal), o.
- Engelsche** (vrouw uit Engeland), v. - n.
- Engelsche ziekte** (eig. enkelziekte: gewrichtsziekte bij kinderen), v. - ziekten; ook: Rachitis.
- Engelschman** (bewoner van Engeland), m. Engel-chen: die uitgedroogde - (Van Zegg.)
- Engelzoet** (zekere plant uit de familie der varens, eikenvaren), o. gmv.
- Engen** (dameskleeren nauwer maken), ik engde, ik heb geëngd: een manteltje - v. g.
- Engerd** (volkst. iem., die niet gewoon doet, akelige vent), m.: o, hij is zoo'n -; zie Eng.
- Engerling** (dierk. larve van den meikever, met drie paar pootjes, in den grond van wortelhaartjes levend), m. engelingen.
- Enghartig** (kleinmoedig), bn.; -er, -st.
- Eng-gros'** (Fr. in het groot), bw.: -handel (grossierderij), m. gmv.
- Eng'te** (nauwe doorgang), v. engten: een berg -, een zee -, een land -, zie telkens ald.; zegsw. iem. in de - drijven, in de klem, in verlegenheid.
- Eng'ma** (raadsel), o. -'s, -ta, l.: ee-nig'-ma.
- Engigma'tisch** (raadselachtig, zonderling, dubbelzinnig), bn. en bw. (g = g)
- En hal'e** (Fr. mil. als een heg), bw.: de soldaten waren - opgesteld, d. i. in twee gelederen met de gezichten naar elkaar gewend.
- Enharmo'nisch** (muz. aldus heeten tonen, die hoewel verschillend geschreven, toch gelijk klinken, b.v. cis en des), bn. (en = an).
- Enjambement'** (dichtk. het doórloupen van een deel v. e. volzin in een volgende versregel, ook dat van de eene strofpe in de andere), o. - en; lees: enjambement'.
- Enk** (groot bouwvld, b.v. in Drente, hooger gelegen dan het omringende land), m. - en; verg. het Overijselsche Esch.
- En'kel** (ontl. knokkel ter weerszijden van het onderbeen boven den voet), m. enkels.
- En'kel** (eenig, afzonderlijk), telw.: nog - e uren, een - e handschoen; bijw.: 't is - onwil, louter; gew. ook: **Enkeld.**
- En'kelspoor** (op spoor- of tramweg één stel rails), o.: het - dient zoowel voor de heen- als voor de terugreis; verg. Dubbelspoor.
- En'kele standaard** (muntstelsel, waarbij óf alleen gouden óf alleen zilveren standpenningen voorkomen), m.; zie Monometallisme.
- En'keling** (individu), m. - en; ook: Eenling.
- En'kelvoud**, o. - en; spraakk.: het zn. bank is -, omdat het de naam is van één enkel ding; het - bij de voornw. en bij de w.w.
- Enkelvoudig** (spraak. staande i. h. enkelvoud), bn.; verder: een - woord, niet samen-gesteld: een - e zin, ook: een - e grootheid.
- Enkhuizer** (de almanak van Enkhuizen, die reeds eeuwen bestaat), m. - s: dat is een anekdote uit den - alm-nak van 't jaar één, een zeer oude, afgesleten anekdote.
- Enleveeren** (Fr. wegnemen, opheffen).
- Enlumineeren** (Fr. kleuren, met kleuren af-zetten, met kleuren dekken).
- En mas'se** (Fr. in menigte), bw.

En miniature (Fr. in het klein), bw.
Enorm (Fr. ontzaglijk, verbazend, ontzettend), bn. en bw.: die zanger had een — succes, buitengewoon groot; — e inkoop; die rotsblokken zijn — groot, bovenmatig.
Enormiteit (overmatige grootte, fig. grootte stommitieit, een ongehoord iets), v. — en.
En passaat (Fr. in 't voorbijgaan, terloops), bw.
En petit comité (Fr. in een onderonsje, in vertrouwelijk bijeenzijn), bw.
En profil (Fr. van ter zijde), bw.
Enquête (een v. staatswege ingesteld nauwgezet onderzoek naar de wenschelijkheid of noodzakelijkheid v. wijziging of verbetering), v. — s: het recht van —, d. i. een constitutioneel recht tot onderzoek met het oog op wettelijke regeling van een of ander onderwerp; een parlementaire —. op last van het parlement d. i. v. de Tweede-Kamer; lees: anke'te.
Enquête-commissie (commissie, die tot een enquête benoemd is), v. — s'ien, — s; — verslag (rapport v. e. — commissie), o. — en.
Enroleeren (Fr. voor den krijgsdienst inschrijven); — ing (werving), v. — en.
Ensceneeren (in scène zetten, voor het tooneel gereedmaken of inrichten: decors, requisieten, costumes); — ing, v. gmv.: de — van een spectacel-stuk. (en = an).
Ensemble (Fr. te zamen), bw.
Ensemble (het geheel, allen bijeen), o.; in de muziek of tooneelkunst beteekent — inz.: het samenwerken van de verschillende personen tot een geheel; verder: een muziekstuk voor verschillende instrumenten.
Ent (loot, die op den wilden vruchtboom wordt geënt), v. — en.
Entameeren (Fr. aanvangen, beginnen): hij schaamde zich een correctioneel proces over een haan te — (Koetsveld); een gesprek —, aanknoopen. (en = an).
Enten (veredelen van vruchtboomen door het overbrennen van een tamme loot op een wilden stam), ik entte, ik heb geënt; fig. de kennis der algebra —, op die der rekenkunde, doen beklijken, d. i. wortelen, gronden, zie ook: Inenten en Griffelen.
Entente (Fr. de rijken, welke in den wereldoorlog v. 1914 tegenover de Centralen stonden), v.; — cordiale, de nauwe verstandhouding tusschen twee volken, inz. van Engeland en Frankrijk vóór 1914.
Ent'er (eenjarig kalf, eenjarig veulen, nl. één winter oud), m. — s; verg. Twenter.
En'terbijl (bijl met scherpe punt aan de rugzij, om ze in een scheepsromp te kunnen drillen en er op naar boven te klimmen), v. — bijlen.
En'terdreg (dreg met drie of vier punt-haken, om ze in 't vijandelijk want te slingeren en het schip aan te klampen), v. — dreggen.
En'teren (een schip aan boord klampen en beklimmen), ik enterde, heb geënterd.
En'terhaak (haak aan ijzeren roede of boom, om een schip aan te klampen), m. — haken.
Enthusias'me, — mus (geestdrift, geestverrukking, vervoering), o. gmv. (u = oe).
Enthusiasmeeren (in verrukking, in geestdrift brengen); lees: — toe-zie —.
Enthusiast (dweper, iem. vol geestdrift voor het een of ander), m. — en, v. — e; lees: antonistaat.
Enthusias'tisch (hartstochtelijk dwepend, vol geestdrift), bn. en bw. (u = oe).

Entomograaf (beschrijver van insecten), m. — srafen. (en = en).
Entomographie (beschrijving v. insecten), v. — en; lees: entomografie.
Entomoliet (versteend insect), m. — en.
Entomologie (insectenkunde, kennis der gekorven dieren), v. gmv. (g = g).
Entomolog'isch (tot de insectenleer behoorende), bn.
Entomoloog (insectenkennër, beoefenaar der insectenkunde), m. — logen. (en = en).
Entourage (Fr. omringende menigte, al wat in den omtrek is, omgeving), v. gmv.
En-tout-cas (Fr. groote parasol, die desnoods ook als paraplu gebruikt kan worden), m.
Entr'acte (Fr. toon. pauze tusschen 2 bedrijven, ook: muziek daartusschen), v. — s; ook kleine sigaar, die men tusschen de bedrijven in rookt.
Entre-deux (Fr. tusschenzetsel, van kant of broderie), o.
Entrée (Fr. ingang, toegang, toegangsprijs; muz. stuk ter opening of inleiding), v. — s; ook beteekent —: vooraf-spijs, het eerste gerecht na de soep.
Entrée-biljet (toegangskaartje), o. — biljetten; ook: — kaart, v. — kaarten.
Entrefilet (Fr. ingeschoven krantenbericht, eigenl. tusschen twee strepen of flets, inz. klein artikel van de redactie), o. — s.
Entre nous (Fr. onder ons, in vertrouwen), bw.: dat blijft —.
Entrepot (Fr. pakhuis, opslagplaats v. koopmansgoederen, stapelplaats), o. — s. (pot = poo).
Entresol (Fr. tusschenverdieping van een huis, insteekkamertje), m. — s.
Entreteneeren (onderhouden, verzorgen, onderhoud verschaffen).
Entrevue (Fr. samenkomst, gesprek), v. — s.
Ent'rijs (twijgje, dat op een stam geënt moet worden), o. — rijzen; — spleet (spleetje voor den insteek van het entrijs), v. — spleten; — was (was ter bedekking van boomwonden, bij het enten ontstaan), o. gmv.
Enveloppe (Fr. omslag voor brieven, briefomslag; omhulsel), v. — n.
Environs (Fr. omstreken), m. mv.: de — van Arnhem.
Eo ip'so (Lat. vanzelf, juist daardoor).
Eoli'den (slakvormige kruipende weekdieren met 2 of 3 voelhorens), v. mv.; de — komen op wier voor in alle wateren; lees: ee-o-tie'den.
Eoli'then (steenen voorwerpen, door natuuronderzoekers voor greekschappen uit een vóór-historisch tijdperk gehouden), m. mv.
Eolus, m; zie Aeolus.
Eolusharp (windharp), v. — en; zie Aeolusharp.
E'os, v.: myth., zie Aurora.
Eosi'ne (fraaie roode verfstof), v. gmv.: — wordt inz. gebruikt tot het verven van zijde.
Epa'cta (eig. bijgevoegd, nl. het aantal dagen, dat op 1 Jan. verloopen is sedert de vorige nieuwe maan), v. epacten.
Epaminon'das, gesch. grootste krijgsg. staatsman van Thebe, — sneuvelt in 362 v. C.
Epaulet (Fr. schouderbelegsel met afhangelende goudbundels; vroeger in ons land het onderscheidingsteeken van een officier, thans nog bij de marine), v. — ten.
Epen'thesis (spraak. inlassching), v. b. v. in: entje, beenderen, eikenhout, scheidsman, enz.
E'pha (Bijbel. in Palestina destijds de ge-

- wone groote maat voor droge waren), v. -'s: een - was ± 40 L. of ± 10 gomer.
- Ephemeer'**, **epheme'risch** (kortstondig, slechts één dag durend), bn. (phe = fee).
- Ephemeri'den** (vliegjes, die één dag of een deel er van leven; fig. nieuwstijdingen, dingen v. één dag, b.v. dagbladen), m. mv. (phe = fee).
- Ephe'ten** (gesch. rechters in strafzaken in oud-Athene, 51 in getal, allen over de 50 jaar oud), m. mv. (phe = fee).
- Ephe'ren** (gesch. opzieners in het oude Sparta, door het volk gekozen), m. mv.; de - vormden een tegenwicht tegen de macht der koningen.
- Ephe'risch** (weelderig, aan zingenot verstaafd, kieskeurig), bn. en bw.: met - e graagte.
- Epicuris'me** (neiging tot zinnelijk genot), o. gmv.
- Epicurist'** (iem., die leefde naar de leer van den Atheenschen wijsgeer Epicurus, 342-270 v. C., die de deugd als het hoogste goed beschouwde), m. -en; later: zinnelijk mensch, inz. gastronom.
- Epicuris'tisch**, bn. en bw.: de wijn werd - geheel voor de drijvende zaligheid bewaard, (C.O.); zie: Epicurus en Epicurisch.
- Ephe'rus**, stichter der epicuristische school, zie Epicurist.
- E'picus** (episch dichter, heldendichter), m. epici.
- Epidemie'** (volksziekte, besmettelijke ziekte, heerschende ziekte), v. -ën: locale -ën; een typhus-, een pokken-.
- Epide'misch** (besmettelijk heerschend), bn.
- Epiek'** (leer van het heldendicht, der epische verhalende dichtkunst; de epische gedichten), v. gmv.
- Epigonen** (gesch. nakomelingen: de zeven zonen der zeven helden, die tegen Thebe optrokken), m. mv.; ook de - ondernamen een tocht tegen deze stad; fig. nageslacht: volgelingen van een bestaand stelsel, schrijvers, dichters, die een of ander genie volgen, in Duitsland b.v. volgelingen van Schiller (1759-1805) of van Goethe (1749-1832).
- Epigram'** (eig. bij- of opschrift; dichtk. punt-dicht, kort hekeldicht), o. -men; tot het - behoren: bij-, op- en graf-schriften, korte omschrijvingen, woordspelingen, berijmde spreuken, anekdoten, raadsels, snel- en leekedichten. Men heeft -men van onze beste dichters, van Huygens (Sneldichten), Staring (Punt-dichten), Cats (Spreuken), Roemer Vischer (Kwikken), Bilderdijk (Bij-schriften), Da Costa (Bij-schriften), De Genestet (Leekedichten), enz.
- Epigramma'tisch** (kort en zinrijk als in een epigram), bn.
- Epigraphie'** (leer der op- en inschriften), v. gmv.
- Epilepsie'** (vallende ziekte), v. gmv. (s = s).
- Epilepticus** (iem., die lijdt aan vallende ziekte), m. -ci; zie St.-Vitusdans.
- Epiloog'** (slotwoord, slotrede, narede van een dichtstuk), m. epilogen; zie Proloog.
- Epineus'** (Fr. eig. doormachtig, fig. netelig, lastig), bn.; -zer, -t: een epineuze quaestie.
- Epiroot'** (bewoner van Epirus), m. -roten.
- Epi'rus** (aardr. landschap in 't W. van N.-Griekenland), o.
- Episch** (dichtk. tot het heldendicht behoorend), bn.: een - gedicht, heldendicht; -e poëzie, verhalende of objectieve dichtsoort; Da Costa is vooral - dichter: het - element in zijn Slag bij Nieuwpoort, zie Epos; - proza, b.v.
- d mythe, de sage, de legende, het sprookje.
- Episcopaal'** (bisschoppelijk), bn.: de - ale kerk (1534) in Engel., zie Anglicaansche kerk.
- Episcopaat'** (bisschoppelijke waardigheid; de bisschoppen samen), o. gmv.: het Ned. R.-K. - bestaat uit een aartsbisschop (te Utrecht) en vier suffragaan-bisschoppen (te Haarlem, Breda, Den Bosch en Roermond).
- Episo'de** (ingevochten verhaal b.v. van een of ander feit in eenige geschiedenis of in een heldendicht), v. -n; ook: een feit zelf, dat een deel uitmaakt van een reeks van gebeurtenissen, die één geheel vormen: *gevechts-episode uit den slag aan de Marne* (1914).
- Episo'disch** (ingelascht, ingevlochten), bn.
- Epis'tel** (brief, zendbrief, inz. door een der Apostelen geschreven brief; hekeldicht in den vorm van een brief), m. -s.
- Epithalamium** (Gr. bruilofsdicht, -lied), o. -mia; ook: Epitalaam'.
- Epita'phium** (graf-schrift, graf-teeken), o. -phia; ook: Epita'phe, o. -n.
- Epitheet'**, o. -theten; zie Epit'heton.
- Epit'heton** (toevoegsel; toenaam, bijnaam; woord, dat dient om een eigenschap goed aan te dikken), o. epit'heton; -or'nans, versierend toevoegsel, b.v. de *snelwoetige Achilles*, de *blauwoogige Athene*, *Napoleon de Grootte*; mv. -theta ornan'tia; lees: eepie'teta.
- Epizoötie'** (heerschende veeziekte), v. gmv.
- E pluribus unum** (Lat. Uit vele(n) één).
- Epo'de** (slotdeel van een lierdicht, nazang), v. -s, -n; eig. Epodos.
- Epopée'** (heldendicht), v. -ën; zie E'pos.
- Epo'que** (Fr. tijdstip, begin eener tijdrekening of jaartelling), v. -s; fig. - maken, opgang maken, elks aandacht trekken.
- E'pos** (dichtk. verhalend gedicht, inz. heldendicht, de schoonste en verhevenste vorm der epische poëzie), o. epen; het - is de dichtelijke voorstelling van ééne grootsche gebeurtenis in haar wording, voortgang, samenhang en afloop, en omdat in zulk een verhaal een of andere held de hoofdpersoon is, draagt deze dichtsoort dan ook den naam van heldendicht; zie Homerus, Vergilius.
- Ep'pe** (schermbloemige plant, een soort van seldertij), v. gmv.; ook, Juffrouwmerk.
- Equa'tie**, v. -tiën, -ties, (s=z); z. Aequatie.
- Equa'tor**, m.; zie Aequator. (qu = kw).
- Equer're** (Fr. eenvoudig hoekmeetinstrument), v. -s.
- Equili'ber** (evenwicht), o., z. Aequilibrium.
- Equilibris't** (kunstenmaker, die op de koord werkt of verschillende voorwerpen in evenwicht weet te houden onder moeilijke omstandigheden), m. -en; ook, Jongleur. (qu = k).
- Equinox'** (gelijkheid van dag en nacht, nachtevening), m. -en; (qu=k), z. Aequinoctium.
- Equipa'ge** (Fr. eigen rijtuig met al, wat daarbij behoort), v. -s: - houden; - beteekent verder: scheepsbemanning, oorlogsuitrusting van een officier.
- Equips'gemeester** (leider der werkzaamheden op een van 's lands werven, kwartiermeester), m. -s.
- Equipeeren** (uitrusten, toerusten, bemannen).
- Equipement'** (uitrusting van een krijgsman, v. e. schip of van militaire korpsen: kleeding en wapenen), o. -en; -stukken, o. mv.
- Equivalent'** (gelijkwaardig), bn.; (qu = k), zie Aequivalent.
- Equivalent'** (gelijkheid van waarde), o. -en:

vooral van een belasting ter vervanging van een andere. (ent = ent).

Equivoque (Fr. dubbelzinnig, twijfelachtig), bn. en bw.; als zn. (dubbelzinnig gezegde, onzedelijke woordspeling), o. (qui = kie).

Er (daar), bw. van plaats: ik ben - al; - wordt geklopt, - was eens een koning, - zijn goeden en slechten, het ziet - goed uit; - is voornaamw. (van hen) in: mooie appelen, ik heb er 10 van gekocht; - bet. haar (pers. voorn.) in de sprekt.: ik heb er gez'en.

Era, v. -s, ook **Aera**; de Joodsche - begint 3762 v. C.; de Mohamm. 622 n. C.

Erachten (bedunken), o.; alleen nog over in het archaïsme; mijns, zijns, onzes -s, d. i. volgens mijn inzien, enz.

Erasmiaansch, bn.: de -e stad, nl. Rotterdam als de geboorteplaats van Desiderius Erasmus (1467-1536).

E'rato, v., myth. de lieflijke muze van het minnedicht, - draagt de lier.

Erbarlijk (jammerlijk), bn. en bw.; -er, -st: een -e toestand, medelijden opwekkend; hij schreeuwde -.

Erbarren, **zich** (zich ontfermen), ik heb mij erbarnd: - u onzer, o Heer!

Erbarming (ontferming, mededoogen), v.

Erectie (oprichting, opbouw), v. -s, -tiën.

Ereïs (eenmaal, eens), bw.: daar was - een koning; spreekt, eris.

Eremiet, m. -en; zie Heremiet.

Eremitage, v. -s; zie Heremitage en Ermitage.

E'rentfest, **eh'rentfest** (oudtijds, eertitel: grootachtbaar), bn. vero.

Erf, v., volksnaam van de Murik, Muur.

Erf (eig. vast goed of land, dat iemand als erfgoed is nagelaten; ook: de grond, die bij een hoeve behoort, of achter een huizinge ligt), o. erven: hij woont op zijn eigen -; huis en -; de kippen loopen op het -, de hekdeur van het - stond open; zie ook Werf; fig. het - der vaders, het vaderland.

Erf (erfgenaam: meestal in 't meervoud), m. erven: de rechtmatige erven, ook in titels van firma's: de erven Scholten, d. i. kinderen.

Erf'eijns (erfelijke rente), m. -cijzen: een goed op - geven; zie Erfpacht.

Erf'deel (het deel, dat iemand toekomt uit een nalatenschap), o. -deelen; zie Legaat.

Erf'dienstbaarheid, v.; zie Servituut.

Erf'dochter (dochter, en wel eenige erfgename), v. -dochters; zie Goudvischje.

Erf'felijk (kunnende geërfd worden, door erfrecht overgaande), bn.: een - bezit, -e adel; bijw.: zegsw. hij is eeuwig en - aan 't schelden, d. i. zonder ophouden, voortdurend; een -e ziekte, een overgeërfde ziekte, ook van ouders op kinderen overgaande, b.v. tuberculose.

Erf'felijkheid (het erfelijk-zijn of worden), v.: gesch. de - der groote leenen, ± 1000 n. C.; de - der kroon in de mannelijke en vrouwelijke lijn; zie ook: Atavisme.

Erf'fenis (het geheel der nalatenschap, de gezamenlijke bezittingen van den erfslater), v. -sen: zijn deel krijgen van een -, een - aanvaarden, zie Beneficie.

Erf'gemaal (eig. erfneer, d. i. de persoon of de corporatie, die optreedt als een dergenen, die recht hebben op een erfenis), m. en v. -genamen: de natuurlijke -genamen, b.v. de kinderen, die het nl. zijn zonder testament; zijdelingsche -genamen, uit eenige zijlinie.

Erf'goed (datgene, wat men geërfd heeft), o. -goederen: op het ouderlijke - teren (Koetsv.)

Erf'gooier (een Gooilander, die erfelijk het recht bezit, om in de meent vee te weiden en op de hei plaggen te steken), m. -s.

Erf'huus (het huis van een afgestorvene, met de bijgedachte, dat de nalatenschap of de inboedel er onder den hamer komt), o. -huizen; ook, de verkoop zelf: -houden, z. Boelhuus.

Erf'laatster (vrouw, die een erfenis nalaat), v. -laatsters; zie Testatrice.

Erf'land (land, dat een volk als erfenis der vaders toekomt; land, waarover een vorst erfelijk regeert), o. -landen: Israël.... trok veertig jaar naar 't - op en neer (Da Costa); de -en van 't Oostenrijksche Huus.

Erf'later (man, die een erfenis nalaat), m. -laters, z. Testateur; -lating (legaat), v. -en, ook: Erfmaking, v. -en; -oom (oom, van wien men kan of zal erven), m. -ooms, verg. Suikeroom; -opvolging (opvolging van den overledene krachtens erfrecht), v. -en: wettelijke -; -pacht (erfpachtrecht d. i. het recht, om van een ander mans grond, zeer dikwijls v. d. gemeente of den staat, tegen een zekere pacht of canon, gebruik te maken om er huizen op te bouwen, vruchten op te planten enz.; jaarlijksche pacht in geld, voortbrengselen of vruchten als erkenning van het eigendomsrecht des eigenaars), v. -pachten, zie Beklemrecht; -portie (aandeel in een erfenis), v. -ties, -tiën, (t=s), zie Erfdeel; -prins (de oudste zoon van den kroonprins), m. -prinsen; -prinses (de oudste dochter van den kroonprins, als troonopvolgster), v. -prinsessen; -recht (rechtsgeldige regelen, samenstel van wetten, bij erfenis of erfopvolging), o. -rechten; ook: recht, om als erfgenaam op te treden, of om den overledene rechtens op te volgen; -rente (erf'eijns), v. -renten; -schuld (schuld, die ten laste komt van den aanvaarder eener nalatenschap), v. -schulden.

Erf'stadhoud (gesch. wettige opvolger van den stadhouder; stadhouder, wiens kinderen de waardigheid van hem erven), m. -s: Willem IV werd - in 1747.

Erf'stelling (testamentaire beschikking v. den erfslater over zijn goederen), v. -en.

Erf'stuk (familiestuk: voorwerp, meubel van vader op zoon door erfenis overgegaan), o. -stukken; -tante (tante, van wie men vermoedelijk erven zal), v. -s, scherts. rijke oude juffer: - Annet (in de Verjongings-cuur van Staring); -vijand (gezworen vijand, vijand der opeenvolgende geslachten), m. -en: de strijd der Boeren tegen den -, de Engelschen; -vorst (iemand, die volgens de wet de vorstelijke waardigheid erf), m. -vorsten; -vorstendom (vorstendom, waarover een erfvorst regeert), o. -dommen.

Erf'zonde (zondeschuld door Adams val, die op alle menschen is overgegaan), v. gmv.

Erg (kwaad, kwaadaardig; in hooge mate), bn. en bw.; erger, ergst: een -e vijand; hij is -ziek, hij hoest -, gij zijt -nieuwsgerig; dat is een -e straf, streng; dat middel is erger dan de kwaal; des te erger; hij is nog de ergste spotter, de nood was op zijn ergst.

Erg (kwaad, boos opzet, boosheid), o. gmv.: ik zei dat zonder -, booze bedoeling; het ontviel mij zonder -, d. i. onwillekeurig; ergens geen - in hebben, geen kwaad er in zien.

- Ergden'kend** (*achterdochtig, wantrouwend*), bn.; -er, -st; -heid (*argwaan*), v. gmv.
- Ergens** (*op eenige plaats*), bw.: ik zag hem -.
- Ergeren** (*aanstoot geven, krenken*; in den zin van: *aanstoot nemen* is het reflexief, ik heb geërgerd: *die woorden - mij; hij was geërgerd over zulk een taal; zich over iets -; mensch, erger je niet; zich dood -*).
- Ergertlijk** (*aanstootelijk, in strijd met de goede zeden*), bn. en bw.; -er, -st: dat is -e taal, ren - gedrag; - vloeken.
- Ergernis** (*een daad of een woord, dat aanstootelijk of ergertlijk op iem. werkt*), v. -sen: - geven, de -sen mijden, (Vondel).
- Ergje**, o. gmv.: dat doet hij op een -, d. i. met zeker oogmerk.
- Ergo** (Lat. *bijgevolg, dus, derhalve*), bw.
- Erica** (*heideplantje*), v.; zie Dopheide.
- Ericae'ën** (*heidegewassen*), v. mv. (ce = see).
- Erin**, o. het groene -: andere naam van Ierland; lees: *Ee'-rin*.
- Eri(n)nyen** (myth. *wraakgodinnen*), v. mv.; ook: *Eumeniden, Fu'ria*. (in = ien).
- Eris**, v.: myth. godin der tweedracht, zie: *Twistappel* en *Discordia*.
- Erken'nen** (*tot inzicht komen, dat iets zoo is; ergens voor uitkomen*), ik heb -kend: *de juistheid van iets -, zijn ongelijk -; iemand als zijn weldoener -, openlijk willen kennen; iems. groote verdiensten -, dankbaar melding maken van; -ning (verklaring, betuiging, bevestiging, dat men iets erkent of wettigt)*, v. gmv.; -telijk (*door woorden of daden, geschenken enz. zijn dankbaarheid toonend*), bn.; -er, -st.
- Erken'telijkheid** (*openlijke dankbaarheid*), v. gmv.: *ontvang dit schulderij als bewijs mijner -*.
- Erken'tenis** (*het erkennen*), v. gmv.: *hij kwam tot - der waarheid; iets met - zich herinneren, met erkentelijkheid, dankbaarheid*.
- Erker** (*uitbouw met vensters, aan den bovenvoorgevel van huizen of kasteelen: gesloten hoekvalken*), m. erkers: *een -*, op een zware kolom rustende; verg. *Loggia*.
- Erlan'gen** (*verkrijgen, verwerven, bekomen*), ik heb -langd: *kennis -, opheldering -*.
- Erl'kónig**, m.: *Elfenkoning, de fabelachtige geestenvorst, die dikwijls kinderen rooft, vóór ze nog gedoopt zijn*.
- Ermit'age** (*kluisenaarswoning*), v. -s; een - was in vorige eeuwen vaak een opsieling van groote parken; naam van een bekend museum in Petrograd; z. *Eremitage*. (g = zij).
- Ernst** (*bezonnenheid, bedaardheid, geen scherts, degelijkheid*), m.: *het is -, d. i. geen grap; de - moet het leven zijn onzer ziel*.
- Ernsthaf'tig** (*ernst hebbende of toonende*), bn.; ook, *Ernst'haft*: *-e mannen*. w. g.
- Ernstig** (*vol ernst, door ernst gekenmerkt*), bn. en bw.; -er, -st: *een - voornemen, een -e waarschuwing, een -e toestand; een zaak - opnemen; een -e ziekte, gevaarlijke*.
- Eros**, m.: myth. de Grieksche naam van Amor of Cupido.
- Eros'ie** (*uitholling van gesteenten door stroomend water; ook, door vulkanische oorzaken*), v. gmv. (s = z).
- Ero'ticus** (*schrijver, die over liefde handelt, minnedichter*), m. -tici; lees: *ero'tikus*.
- Ero'tisch** (*verliefd, minziek; op liefde betrekking hebbende*), bn. -e *poëzie, minnedicht*; lees: -ties; verg. *Eros*.
- Erra're huma'num est** (Lat. *Dwalen is menschelijk*), uit *Seneca*, z. ald.
- Erra'tisch** (*zwerwend*), bn.: *-e rotsblokken, stukken rots of steen, door verschillende oorzaken o. a. door gletschers ver weggevoerd van het gesteente, waarvan zij oorspr. deel uitmaakten*.
- Erra'tum** (*drukfout, zetfout*), o. errata.
- Err'or cal'culi** (Lat. *rekenfout*), m.; ook: *Error in calculo*; zie *S. E. C.*; -**ju'ris** (Lat. *rechtsdwaling*), m. (j = j).
- Erts** (*metaal, verbonden met andere stoffen*), o. -en: *er is ijzer -, koper -, enz.*; -**ader** (*ader in een bodem, waarin erts wordt gevonden*), v. -s, -en; -**bedding** (*erts slaag in gesteenten*), v. -en; -**formatie**, v. -s, -tien; -**groeve** (-mijn), v. -n; -**molen** (*stampmolen, waarin men erts vergruist*), m. -s; -**rijk** (*rijk aan erts*), bn.; -er, -st.
- Eru'ditie** (*geleerdheid*), v. gmv. (t = s).
- Eruptie** (*uitwerping, uitbarsting, b. v. van een vulkaan; ook, van alles, wat met kracht voor den dag komt*), v. -tlen, -ties.
- Erva'ren** (*door ondervinding leeren, ondervinden*), ik -voer, -heb -varen: *hij -voer dat tot zijn verdriet; dat heb ik -*.
- Erva'ren** (*bedreven, rijk aan ondervinding*), bn. en bw.; -er, -st: *hij is - in het boekhouden; Napoleon was - in den krijg; een -arts, een - onderwijzer*.
- Erva'renheid** (*bedrevenheid, ondervinding*), v. gmv.: *- doet men op in 't leven*.
- Erva'renis** (*practische kennis*), v. gmv.: *zijn - op dit vaarwater kan te kort schieten*.
- Erva'ring** (*kennis, door nauwkeurige waarneming of ondervinding verkregen*), v. -en.
- Er've**, v. erven; zie *Erf*.
- Er'ven** (*door erfenis verkrijgen*), ik erfde, heb geërfd (spreekt nog: *georven; het geld en goed zijner ouders -; hij erfde van zijn vader een roemrijken naam, hij zal van zijn suikeroom een aardig duitje -*); zie: *Be'er-ven* en *Overerven*, alsook *Onterven*.
- Erwt** (*vlinderbloemige plant*), v. -en; ook één enkel bolrond vruchtje; spreekt. *Ert*.
- Erw'tenbed** (*tuinbed met erwteplanten*), o. -bedden; -**blazer** (*roer of pijp, waardoor de knapen erwten kunnen blazen*), m. -blazers; -**soep** (*soep van erwten met vleesch of spek*), v. gmv.; zie: *Snert* en *Cement*; -**teller** (*gierigaard*), m. -s, z. *Gortenteller*.
- Erythri'na** (O.-I. *vlinderbloemige plant met vuurroode bloemen*), v. -s; lees: *eerietrie'na*.
- Erythri'ne** (*roodzuur, fraaie violetkleur*), o.
- Esbatement'** (*letterk. kluchtspel der redersrijkers*), o. -en.
- Escadrille** (Fr. *klein eskader*), v. -s: *een - van luchtschepen*.
- Escala'de** (*mil. bestorming met ladders*), v. -s.
- Escalade'ren** (*m. stormladders beklimmen*).
- Escamota'ge** (*goochelwerk, ontfutseting*), v.
- Escamote'ren** (*wegmoffelen, ontfuitselen*).
- Escamoteur'** (*goochelaar, ontfuitselaar*), m. -s.
- Escapa'de** (*gekke kuur, moedwillige streek, malle jongensstreek*), v. -s.
- Eseausij'sch**, bn.; zie *Escosij'sch*.
- Esch** (*plant, zekere loofboom*), m. *esschen*: *de - levert taai timmerhout*.
- Esch** (*in Overijssel, hooggelegen best bouwland om of bij een dorp*), m. *esschen*: *op den - werken*, verg. *Enk*.
- Eschatologie'** (*de leer der uitersten, der laatste dingen, als: dood, oordeel, enz.*), v.

—**tolo'gisch**, bn.: de —e periode, laatste. (g = g).

Esch'doorn, —**doren**, m. —s, zie Ahorn.

Esch'look (een soort van knoflook), o. gmv.

Escomp'to (It. *disconto*), o. —'s. (c = k).

Escor'te (mil. *gewapend geleide*), o. —s; verg. Bedekking.

Escorteeren (beschermend geleiden, beschermen, dekken).

Escos'jusch, —e steen: blauwe hardsteen uit de groeven van Escaussines (Henegouwen); zie Arduinsteen.

Escoua'de (Fr. mil. *deel v. e. peloton, onder commando van een korporaal*), v. —s.

Escu'do (goudmunt in Mexico, ± 5 gld), m. —'s; — is verder de benaming van verschillende oude Spaansche en Portugeesche zilvermunten, meestal ± f 1.20 waard.

Esculaap, m.: myth. god der geneeskunde; ook iron. geneesheer; zie Aesculapius.

Escuriaal (Sp. beroemd klooster met koninklijk paleis, ± 11 uur N. W. van Madrid), o. gmv.: het — is gebouwd door Filips II van 1563—86 en dankt zijn oorsprong aan een gelofte v. dien koning, gedaan vóór den slag bij St.-Quentin in 1557.

Eska'der (Fr. *smaldeel eener vloot, onder bevel van een sch'ut-bij-nacht*), o. —s.

Eskadron (*compagnie ruitery van ± 150 man onder bevel van een ritmeester*), o. —s.

Es'kimo (eig. *mensch, die rauwe visch eet*), m. —'s: de —'s zijn de bewoners van het Amerikaansche Noordpoolland, van Groenland, Labrador, Alaska, enz.

Esmeraud (*smaragd*), o. (au = ou).

Esmeraud'en (eig. van smaragd: smaragd-groen), bn.: heur schitterend — oog (Bild.), nl. van Selima, de kat van Klimeen.

Es'opet (*bundel Esopische fabels der 12e eeuw, 67 in getal*), o. gmv.

Esop'us: beroemde Grieksche fabeldichter; — leefde ± 600 v. C., (s = z): de esopische fabelen.

Esote'risch (*geheim, enkel voor ingewijden bestemd*), bn.: een — standpunt. (s = z).

Esp (*loofboom*), m. espen: de — heet ook abeel, ratelpopulier, Canadeesche populier.

Espa'da (eig. *degen: de eerste onder de stierenbevechters*, nl. hij, die den strijd moet beslissen door alleen en te voet met den degen den stier te dooden), m. —'s; zie Matador.

Espagno'le (Spaansche dans; ook: Sp. vrouw of Sp. meisje), v. —s. (gn = nj).

Espagnole't, v. —letten; meer Spanjolet.

Esparto-gras (*bladeren eener plant, veel voorkomend in Spanje; in Algiers, Tunis en Tripoli halfa-gras genoemd*), o. gmv.; — wordt voor vlechtwerk gebruikt en papierbereiding.

Es'peblad, o. —blaren, —en, —eren; —**eboom**, m. —en; —**en** (van espenhout), bn.; —**enhout**, o.; —**enhouten** (van espenhout), bn.; —**eloof** (van één esp), o. gmv., van meer espen: Espenloof.

Esperantist (beoefenaar v. h. *esperanto*), m. —en.

Esperan'to (veelbeoefende kunsttaal, internationale hulptaal), o.; het — bestaat sedert 1886 en is een kunstproduct van Dr. L. Zamenhoff, gest. 1917 te Warschau; de beoefenaars heeten Esperantisten.

Esplana'de (*voorplein, exercitie-plein; open plaats tusschen groote gebouwen, of tusschen de walen en de huizen der vesting*), v. —n, —s.

Espresso'ne, con (It. muz. met uitdrukking), bw.

Esprit, m., zie Bel-esprit.

Esprit (Fr. *geest, vernuft, scherpzinnigheid*), o. gmv.; — is een tegenst. van domheid.

Esprit de clocher (Fr. *kleinsteedsche bekrompenheid, dorpskleingeestigheid*), o. gmv.

Esprit de corps (Fr. *korpsgeest*), o. gmv.

Esprit de l'escalier (snedig gezegde, achterna bedacht), o. gmv.

Esquire (Eng. *titel van deftige burgers: ons wetedelgeboren; Esq. staat achter den familienaam*), m.; zie afkort. Esq., eig. *schuldnaap*.

Essaal (*proeve, keuring, toets, keur van rijkswege van gouden of zilveren werken, d. i. de proef, waarbij onderzocht wordt, hoeveel deelen fijn er in e. legering aanwezig zijn*), o. gmv.; —**kantoor**, o. —toren.

Essai (Fr.), m. —'s; zie Essay.

Essaieeren (*keuren, toetsen v. goud en zilver, het gehalte v. goud- en zilverwerken bepalen*).

Essaieur (*ambtenaar, van rijkswege belast met het essaai van gouden en zilveren werken, keurmeester, toetsen*), m. —s.

Essay (Eng. *korte verhandeling over een of ander persoon, feit; inz. over eenig wetenschappelijk of letterkundig onderwerp*), o. —s.

Essayist (*schrjver van een essay*), m. —en; onder —en verstaat men inz. Fng. schrijvers, die essays leverden over onderwerpen van algemeen belang: Addison (1672—1719) en Steele (1671—1729) zijn —en van naam.

Es'schebast (*bast v. e. esch*), m. —en; —**blad**, o. —en, —eren, —blaren; —**boom**, m. —en.

Es'schen of *esschenhouten* (van *esschenhout*), bn.: een — polsstok, een — rekstok.

Es'schenbosch (*bosch van esscheboomen*), o. —hosschen; —**hout**, o. gmv.

Es'schestobbe, v. —n, zie Stobbe; —**tak**, m. —takken; —**wortel**, m. —s.

Essen'ee (*geest, aftreksel van plantenkruiden, vluchtige weerkende olie*), v. —s. (en = an).

Essentieel (*wezenlijk, echt*), bn. en bw.; als zn. o.: het —e, het wezenlijke, de kern, de hoofdzaak. (en = en).

Estafet'te (*koerier, renbode*), m. —n.

Estaminet (Zuid-Ned. *kroegje, bierhuis, café van minderen rang*), o. —s; lees: —*miné*.

Estan'cia (*hoeve in Argentinië*), v. —'s. (c = tz).

Estate (Eng. *bezitting, landgoed, plantage o. a. in Deli*), v. —s.

Est mo'dus in re'bus (Lat. *Alles met maat, er zijn ook zekere grenzen*), uit Horatius.

Estra'de (*verhooging van een vloer, verhoogde plaats vóór een praalbed of troon*), v. —n; verg. Podium.

Es'trik (*vierkante vloertegel*), m. estriken: *roode en blauwe —en in keukens*; z. Plavuis.

Etabelleeren (*vestigen, ook: oprichten, stichten*); zich —, z. vestigen.

Etablishement (*inrichting, vestiging van een handelshuis; instelling, nederzetting in den vreemde*), o. —en; ook: het gebouw of huis zelf.

Etag'e (Fr. *verdieping van een huis*), v. —s; de *bel-*, de eerste verdieping.

Etagè're (Fr. *open pronkkastje*), v. —s: een — bestaat uit boven elkander als in verdiepingen of etages geplaatste plankjes, op welke men snuisterijen kan uitstellen.

Etala'ge (Fr. *uitstalling, het etaleeren*), v. —s.

Etaleeren (Fr. *uitstellen, fig. pronken met*).

Etalon (Fr. *standaard-maat bij den tijk, normaalmaat, ook voor munten*), m. —s.

- Etang'** (Fr. naam van een strandmeer aan de W.- en Z.-kust van Zuid-Frankrijk), m. -s.
- Eta'pe** (mil. halte of rustplaats, pleisterplaats, lengte van een dagmarsch), v. -n; ook: stapelplaats, proviand-magazijn, nachtkwartier, dagmarsch; in 't Duitsch: Etappe; --**commandant** (bevelvoerder op een etape-plaats), m. -on; --**plaats** (eind- of rustpunt eener etape), v. -en; --**weg** (heirweg, in verbinding met de basis van operatie), m. -wegen.
- Eta't-major'** (Fr. generale staf v. e. leger), m.; ook: al de officieren v. e. oorlogsbodem.
- Et ce'tera** (Lat. en zoo voort), zie Etc.
- E'ten**, ik at, heb gegeten: wij - en drinken; hoe laat - wij?; zegsw. het genadebrood -, uit medelijden den kost krijgen; (spijs, maal), o. gmv.: iem. ten - vragen, op het middagmaal, ook: ná, vóór den eten.
- E'tensbak** (houten bak, waarin de spijzen worden opgedragen), m. -bakken; --**kast** (kast, om eten in te bewaren), v. -en; --**tijd** (tijd v. h. middagmaal), m. gmv.; --**uur** (uur, dat e. gezin 't middagmaal gebruikt), o. -uren.
- Et'gras** (nagras), o. gmv.; --**groen** (tweede gras der weide), o. gmv.
- E'ther**, m.; zie Aether.
- E'therisch**, bn., zie Aetherisch; --**e oliën** (essences van wietriekende bladen of bloemen, veel gebruikt voor parfumerieën), v. mv.
- E'thica** (moraal-philosophie, practische wijsbegeerte), v. gmv.: de - verklaart de zedelijke orde en de hoogere wetten, welke den mensch gesteld zijn; ook, **Ethiek'**.
- E'thio'pië** (land in Afrika, ten Z. van Egypte), o.; --**o'piër**, m. -s; --**o'pisch**, bn.
- E'thisch** (tot de ethica behoorende), bn.: een vraagstuk van hooge -e beteekenis; de -e zijde van het alcohol-vraagstuk.
- E'thnograaf'** (volkenbeschrijver), m. -grafen; lees: etnoograaf'; --**graphie'** (beschrijving der volken, volkenkunde), v. gmv.; --**gra'pisch** (tot de ethnographie behoorende), bn.; --**logie'** (volkenkunde), v. gmv.; --**lo'gisch** (op de volkenkunde betrekking hebbende), bn.: het -museum in Artis te Amsterdam.
- E'thologie'** (kennis van zeden en gewoonten, zedenkundige verhandeling), v. gmv. (g = g).
- E'tiket'**, v. -ten; zie Etiquette.
- E'tiquet'te** (kort opschrift, ook: aanhechtingsbriefje met vermelding van hetgeen een voorwerp bevat, b.v. op flesschen, potten, enz.; opschrift, los opklakbriefje, naambriefje), v. etiketten, (qu = k); meestal: Etiket.
- E'tiquet'te** (ceremonieel aan het hof, gebruiken in voorname gezelschappen; beleefheidsvormen), v. gmv. (qu = k).
- Et'maal** (tijdsverloop van 2 x 12 of 24 uren), o. etmalen.
- E'ts** (in koper of staal geëtste plaat, afdruk er van), v. -en: de -en van Rembrandt, 1606-'69, zijn beroemd.
- E'tsen** (eig. doen invreten: met sterk water laten inbijten in de etsplaat, die eerst met een laag was is bedekt en daarna met de etsnaald is bewerkt), ik etste, ik heb geëtst; --**er**, m. -s; zie ook Graveeren.
- E'tsgrond** (de laag was, waarmee de etsplaat is bedekt), m. gmv.
- E'ts'ijzer** (etsnaald), o. -ijzers; --**kunst** (de kunst van etsen), v. gmv.; --**naald** (stalen naald, waarmee de etsgrond wordt bewerkt om de figuren te maken op de etsplaat), v. -naalden; --**plaat** (metalen of kalksteen plaat, waarop geëtst wordt), v. -platen.
- Et'stoel** (gesch. hoogste gerechtshof in het landschap Drente, opgeheven in Sept. 1791), m.
- Et'telijke** (eenige), telw.: nog - dagen.
- Et'ter** (stof, die zich uit wonden afscheidt), m. gmv.; --**achtig** (lykende op etter), bn.: een -achtig vocht; --**ig** (met of vol etter), bn.
- Et'terdracht** (zwachteltje om etter af te leiden), v. -drachten; --**gezwel** (abces, etterbuil), o. -gezwellen; --**zak**, m. -zakken.
- Et'teren** (etter vormen, afgeven, dragen), de wonde heeft geëtterd.
- Et'u'de** (Fr. studie; muziekoeefening; teeken- of schilderoefening; verhandeling), v. -s.
- Et'uif'** (Fr. koker, scheede, zakdoosje), o. -s. (e = ee).
- Etymolo'gicon** (woordenboek der woordafleiding), o. -s, -ca, (g = g); --**logie'** (spraak. woordafleiding, woordvoorschijn), v. -ën; --**lo'gisch** (spraak. woordverklarend, woordafleidend), bn. en bw.; --**logiseeren** (woorden afleiden); --**loog'** (woordvoerscher), m. -logen; --**logist'** (etymoloog), m. -en.
- Eubiotiek'** (de kunst, om gezond te leven en ziekten te voorkomen), v. gmv. (eu = ui).
- Eucalyptus** (plantengeslacht in Nieuw-Holland met leerachtige bladeren en witte bloemen, ook op Timor), m. -lypten. (eu = ui).
- Eucharistie'** (R.-K. eig. goede gave: de benaming v. h. H. Sacrament des Altaars), v. gmv. (eu = ui).
- Eucharis'tisch** (de eucharistie betreffende), bn.: het -congres te Keulen (1909), te Montreal (Canada) in (1910), te Weenen (1912), op Malta (1913). (eu = ui).
- Eucli'des**, Alexandrijnsch wiskunstenaar van grooten naam, ± 300 v. C.
- Eudome'ter** (werktuig, om het zuurstofgehalte der lucht te bepalen), m. -s. (eu = ui).
- Eugubi'nisch**, bn.: de -e tafelen, (eu = ui); zie Iguvinische tafelen.
- Eumeni'den** (myth. wraakgodinnen, nl. Tis'tphone, Alec'to en Megae'ra of Megeer), v. mv.; (eu = ui); zie Erinnyen of Furiën.
- Eun'jer** (spook; watergeest), m. -s. vero.
- Eunuch** (vrouwenbewaker in een harem of in het serail), m. eunuchen; ook Eunu(u)k, m. -uken. (eu = eu).
- Euphemis'me** (verzachtende uitdrukking, b.v. naar betere gewesten verhuizen, voor sterven), o. -mismen: het - is de troep der verkleining bij iets slechts, der wellillendheid, kieschheid, eigenliefde, bij iets goeds, uit naijver; ook -mus. (eu = ui).
- Euphemis'tisch** (verschoonend, verbloemend), bn. en bw.: een -e uitdrukking, b.v. kinderziekte voor pokken. (eu = ui).
- Euphonie'** (welluidendheid), v. gmv. (eu = ui).
- Eupho'niou** (muz. glastoestel, waaraan men door str'jking klanken ontlokt), o. -s. (eu = ui).
- Eupho'nisch** (welluidend), bn. en bw. (eu = ui).
- Eura'ziër** (uit: Europa-Aziër, afstammeling in Britsch-Indië van een Europeeschen vader en een Indische moeder), m. -s. (eu = eu).
- Eure'ka** (ik heb gevonden), uitroep van Archimedes (gest. 212 v. Chr.) bij 't ontdekken of vinden van de nat. wet, naar hem genoemd; zie Heureka; lees: uiree'ka.
- Euro'pa** (aardr. het eerste en belangrijkste werelddeel der oude wereld), o.; - is op één na het kleinste doch het dichtstbevolkte werelddeel, het telt ± 448 miljoen bewoners.

Europeaan' (bewoner van het werelddeel Europa), m. — peanen. (e = ee).
Europeaansch' (aan Europa of zijn bewoners bijzonder eigen), bn., z. Europeesch.
Europeesch' (als in of van Europa), bn.: in Indië zit men ver van de wereld.
Eurydice, v.: myth. gemalin van Orpheus, lees: *ui-rie'-die-see*.
Euusta/chiusbuis (ontl. verbindingsbuis tusschen het inwendige oor en het achterste deel der mondholte, d. i. tusschen oor en keel), v. — buizen; de — is naar den ontdekker, Eustachio, Ital. arts + 1574, aldus genoemd; meer: *Eustachiaansche* buis.
Euter'pe, v.: myth. muze der lierpoëzie, met dwarsfluit. (eu = ui).
Eu'vel (kwaad, gebrek, ziekte, kwaal), o. euvelen: aan een — mank gaan, er mede behept zijn; zie: Voeteuvel en Mank.
Eu'vel, bn. en bw.; —er, —st: duid het mij niet —, d. i. ten kwade; iets — opnemen.
Eu'vel'daad (smoode daad), v. — daden; —moed (vermetelheid, baldadigheid), m. gm. v.
E'va (Bijbel. eig. leven: naam der eerste vrouw, de vrouw van Adam; ook: wit morschortje, klein overvoerschootje), v. —'s; verkl. evaatje, o. —s: zegsw. de dochteren —'s, d. i. de vrouwen.
Evacuatie (ontruiming, uitdrijving, lediging), v. —ties, —tiën. (tie = sie).
Evacuereen (ontruimen, naar elders zenden; mil. in geval van ziekte naar elders overplaatsen tot herstel).
E'valua'tie (schatting, taxatie, waarde- of prijsbepaling), v. —s. (t = s).
Evange'lie (eig. blijde boodschap), o.: het — bevat de leer van Chr. en de geschiedenis van Zijn leven, beschreven door de vier Evangelisten, z. ald.: de vier Evangelien; fig. onbetwijfelbare en volkomen waarheid: wat die professor leeraart, is nog geen —; het zilveren —, zie Codex. Verder is —: een deel der Mis; bij een Hoogmis des Zondags worden een fragment voorgelezen; —boek (boek, bevattende Evangelische fragmenten), o. —en.
Evange'liedienaar (verkondiger v. h. Evangelie), m. —s of —aren; —prediker (zending, —dienaar), m. —s: de eerste —predikers in ons land waren Servatius, Willibrord of Willebrodus en Bonifacius, zie telkens ald.
Evangelisa'tie (de verbreiding der Chr. leer door prediking), v. gm. v. (s = z).
Evange'liesch (in overeenstemming met het Evangelie, ook Luthersch), bn.: de —erichting.
Evangelist' (schrijver van één der vier Evangelien), m. —en: de vier —en zijn: Matthe'us, Mar'cus, Lu'cas en Joan'nes; verder bet. — Prot. voorganger van minderen rang, b. v. in een gemeente, die geen eigen predikant heeft; verg. Oefenaar.
Evapora'tie (verdamping), v. —s. (t = s).
Evaporeeren (verdampen, uitdampen).
E'vas'ie (Fr. ontsnapping, voorwendsel), v. —s.
E'vel (oudere vorm van ewel), o. —en. vero.
E'vel (evenwel), bw. gew.; zie Alevel.
E'ven, bn.: een — getal, d. i. door twee deelbaar, b. v. 12.
E'ven (een weinig), bw.: wacht —, d. i. een poosje; kijk eens —; hij was zoo — hier, pas.
E'ven, bw. van mate; hij is — groot als gij.
E'venaar (balans eener weegschaal, tongetje of naald der balans), m. —s, —aren. In de aardr. evenmachtslijn, linie, equator.

E'venals (gelijk, zooals), vgw.
E'vena'ren (gelijken, overeenkomen met), ik evenaarde, heb geëvenaard: iem. in aanleg —; iem. in een kunst —, iem. in kracht —.
E'venbeeld (gelijke naar het uiterlijk of naar aard), o. —beelden: dit meisje is het — harer moeder, gelijk haar moeder sprekend.
E'venboortig (van even hooge geboorte), bn.; zie Evenknie.
E'veneens (op dezelfde wijze, evenzoo), bw.
E'venement' (gewichtig feit, merkwaardige gebeurtenis), o. —en; lees: —ment'.
E'venen (effenen, gelijkmaken), ik evende, heb geëvend; —ing, v. —en; zie: Aequinoctium, Equinox.
E'vengoed (net zoo goed, evenzeer), bw.: zóó kan het —, je bent — schuldig als hij.
E'venhoog (krijgsw. vervoerbare toren, ook, aarden hoogte, van welke men over de muren eener stad kon schieten), v. —en, vero. z. K. t.
E'venknie (eig. gelijke in geboorte, gelijke in graad van verwantschap; gesch. evenboortige), m. —knieën; fig. gelijke op 't gebied van kennis, kunst, kennen of kunnen.
E'venmat'ig (gelijkmatig), bn. en bw.: een — deel van een geheel.
E'venmensch (medemensch), m. —mensen.
E'venmin, bw.: hij is — gestlaagd, ook niet.
E'vennaaste (medemensch), m. en v. —n.
E'venachtslijn (aardr. evenaar, linie), v. gm. v.; ook, Equator, Evenaar.
E'venre'dig (gelijke of passende verhouding hebbende, evenmatig), bn. en bw.; —er, —st.
E'venre'dige (getal, lijn, tot andere in zekere verhouding staande), v. —n: de vierde — tot 2, 6 en 12 is 36; een vierde — tot drie gegeven lijnen teekenen; zie ook Middel evenredige.
E'venre'digen (evenredig maken), ik evenredigde, heb geëvenredigd: zijn uitgaven — aan zijn inkomsten.
E'venre'dige vertegenwoordiging (vertegenwoordiging van de partijen in een staat volgens haar sterkte), v., zie E. V.
E'venre'digheid (gelijke verhouding, tot elkaar, goede proportie), v. gm. v.: de handen van dat portret zijn niet in — met de overige lichaamsdeelen. In de rekenk. gelijkstelling van twee redens, v. —heden: een meetkundige —, b. v. 2 : 7 = 6 : 21; een rekenkundige —, b. v. 8 — 2 = 12 — 6; de termen eener —, getallen.
E'ventjes (voor e. poos), bw.: wacht —, even.
Eventualiteit' (wat kan gebeuren, mogelijk geval, mogelijkheid), v. —en. (en = en).
Eventua'liter (hand. mogelijkerwijze, in mogelijk geval), bw.
Eventueel' (mogelijk, in voorkomend geval), bn. en bw.: —tueele schade, —tueele ongelukken. (en = en).
E'venveel (net zoo veel), bw.: dit kost — als dat; ieder krijgt —, een gelijke hoeveelheid.
E'venveeltje (koekje, gebakje), o. —s: de —s zijn verschillend van vorm, maar evenredig van inhoud, (C.O.), d. i. ze bestaan uit evenveel meel als melk en suiker.
E'venwel (echter, nochtans), bw.
E'venwicht (gelijkheid van gewicht), o. gm. v.: nat. er is standvastig of stabiel —, onstandvastig of labiel —, en onverschillig of indifferent —; de leer van het — der vloeistoffen heet hydrostatica; iets in — houden; fig. het Europeesche —; in de staatkunde is volstrekt — onbestaanbaar, (Mult.)

Evenwijdig (even wijd van elkaar, parallel), bn. en bw.: -e lijnen; vlakken, die -loopen; zie Parallel; -heid, v. gmv.
E'venzeer (in getijde mate), bw.: ik ben -verschrokken als gij.
E'venzoo (net zoo), bw.: doe dit nu -.
E'ver (dierk. wild zwijn, everzwijn), m. evers.
Everlast, everlasting (Eng. wollen stof, die licht, maar zeer sterk is, voor \pm 50 jaar veel in gebruik voor laarsjes), o.: de kindermeid op - schoenen, (C. O.).
E'verzwin (wild zwijn, ever), o. -zwijnen.
Evident (klaar, duidelijk, blijkbare, vanzelf sprekend), bn. en bw.; -er, -st. (ent = ent).
Evidentie (klaarblijkelijkheid), v. (t = s).
Eviteeren (vermijden, ontwijken, ontgaan).
Evoël (jubelkreet bij de Bacchusfeesten), o.
Evolutie (geleidelijke groei, langzame ontwikkeling; ook, zwenking b.v. bij het rijden; wending eener vloot of van een leger; muz. buiging van de stem), v. -tiën, -ties. (t = s).
Evolutie-leer (nat. theorie der langzame wording en verworping van plant- en diersoorten, der geleidelijke ontwikkeling van de eene soort uit de andere), v. gmv.; zie: Darwinisme en Mutatie-leer.
Evri'val (It. hij of zij leve), tw.
Ex (oud, voormalig, gewezen; handel: zonder), bw. ex-minister, ex-burgemeester; --dividend, --coupon; lees: eks; zie ook: - abrupto, - absurdo, - animo, - cathedra.
Ex abrupto (Lat. plotseling, zonder inleiding, onverwachts), bw.
Ex absurdo (Lat. uit het ongerijmde), bw. iets - bewijzen; zie Ongerijmde.
Exact (Fr. nauwkeurig, nauwgezet, juist, stipt), bn. en bw.; -er, -st: de -e wetenschappen, b.v. de wiskunde en verder de sterrenkunde, de natuurkunde en de mechanica; lees: eks-akt'.
Exactitude (Fr. stiptheid, nauwkeurigheid), v. gmv.; verg. Accuratesse.
Exagereren (Fr. overdrijven, vergrooten).
Exaltatie (zielsverrukking, geestvervoering, overspanning), v. -s, -tiën; lees: eks-.
Exalteren (overspannen): zich -, zie opwinden; zie Geëxalteerd.
Exa'men (onderzoek, ondervraging, hoofdzakelijk tot het bepalen van de mate van iems. kennen en kunnen), o. -s of exa'mina; -commissie (commissie, benoemd om eenig examen af te nemen), v. -missies, -missiën; -geld (geld, te betalen om tot eenig examen toegelaten te worden), o. -gelden; -kiezer (kiezer rechtens eenig examen, of door het bezit van eenig diploma), m. -s; -vrees (vrees voor of bij een examen), v. gmv.
Examinandus (hij, die examen aflegt), m. -nandi.
Examina'tor (ondervrager, examen-afnemer), m. en v. -to'ren, -tors.
Examineeren (ondervragen, onderzoeken).
Exarch (afgevaardigde van een patriarch in de Grieksche kerk; stadhouder in Italië en N.-Afrika v. d. O.-Romeinschen keizer), m. -en.
Exarchaat (gesch. gebied van een exarch, zijn waardigheid, 567-728), o. gmv.
Ex cathedra (Lat. v. d. spreek- of leerstoel af; fig. op beslissenden toon), bw.: halfgeleerden drukken zich liefst - uit.
Excavator (machine voor het graven van grond, om zand te verplaatsen; volkst. de ijzeren man), m. -s.

Excedent (overschot, batig slot), o. -en.
Excelleren (uitmunten, zich onderscheiden).
Excellent (uitstekend, uitnemend, voortreffelijk), bn. en bw.; lees: eksellent'.
Excellentie (eig. voortreffelijkheid: titel), v. -tiën, -ties; zie voor dezen titel Bijlage I.
Excel'sior (steeds hooger!), bw.; als zn. o.
Excentriciteit (afwijking van het middelpunt), v.; fig. (meerv. -en) afwijking van de gewone manier van doen, zonderlingheid: de -en v. dien man grenzen aan krankzinnigheid.
Excentriek (uitmiddelpuntig; fig. ongewoon, zonderting, overspannen, zot, grillig), bn. en bw.; -er, -st: een - kunstenaar, een -e oude milliardair, een -e Engelschman.
Excentriek (schijf in machines, die zich om een as beweegt, buiten haar middelpunt gelegen en waardoor een rondgaande beweging omgezet wordt in een heen en weer schuivende), o. -en.
Excentrisch (uitmiddelpuntig; niet fig. in den zin van excentriek, zonderting), bn. en bw.
Except (uitgezonderd, behalve).
Exceptie (uitzondering, tegenwerping, afweziging), v. -tiën, -ties.
Exceptioneel (buitengewoon, bij wijze van uitzondering), bn. en bw.: een - geval, -e toestand'n.
Excerpteren (een uittreksel of excerpt maken, in 't kort samenvatten).
Excerpt (uittreksel uit een boek of geschrift), o. -en; lees: ekserpt'.
Exces (uitspatting, buitensporigheid), o. -sen.
Excessief (buitensporig, overmatig), bn. en bw.; -siever, -st.
Excitants (opwekkend middel), o. -tan'tia.
Excitatie (aansporing; ook, opruiming, op-hitsing), v. -tiën, -ties; lees: eksietatie.
Exciteeren (aanzetten, gaande maken, op-hitsen, opruien); lees: eksieteeeren.
Exclama'tie (uitroep; verheffing van toon bij 't spreken of voordragen), v. -tiën, -ties: b.v. O tijden, o zeden! (t = s).
Exclamereen (uitroepen, luid roepen).
Exclavé (deel van een land, afgescheiden gelegen, nl. binnen een geheel vreemdgroengebied), v. -s; zie Enclave.
Exclusie (uitsluiting, uitzondering), v. -siën. -sies. (s = z).
Exclusief (uit'sluitend), bn.; -iever, -st.
Exclusivisme (stelsel v. uitsluiting, v. af-zondering), o. gmv. (si = zi).
Excommunicatie (het bannen uit de gemeenschap der R.-K. kerk, groote kerkban), v. -tiën of -ties; verg. Interdict.
Excommuniceren (in de kerkban doen).
Excrement (dierlijk uitwerpsel), o. -en.
Excur'sie (plezierreisje, kortereis, uitstapje), v. -siën, -sies; lees: ekskur'zie.
Excuseeren (verontschuldigen, verschoonen); dikwijls: zich -.
Excusus (verschooning, uitvlucht, verontschuldiging), o. -cuses; lees: ekskus'.
Executant (uitvoerder; inz. die bij een muziekuitvoering als speler of zanger medewerkt), m. -en: een orkest v. honderd -en. (e = es).
Executeeren (een vonnis of last ten uitvoer leggen of voltrekken).
Executeur (uitvoerder van een vonnis, volbrenger van een laatste wil), m. -s, -en.
Executeur-testamentair (Fr. uitvoerder van een testament, boedelberedderaar), m. executeurs-testamentairs. (men = men).

Executie (uitvoering, ten-uitvoer-legging; voltrekking van een doodvonnis, terechtstelling), v. -tiën, -ties; lees: ekseku'sie.

Executoir (Fr. volgens vonnis kunnende ten uitvoer gelegd worden), bn.

Executoriaal, bn. een; -ale verkoop, verkoop als gevolg van een executie of een vonnis.

Exegeet (Schriftverklaarder), m. -geten.

Exege'se (wetenschappelijke verklaring der H. Schrift, Bijbeluitlegging), v. -n. (g = g).

Exege'tisch (uitleggend, verklaarend), bn.

Exempl (voorbeeld, voorschrift, model), o. exempls.

Exemplaar (afdruk, een stuk), o. -plaren: van die uitgave heb ik slechts één, twee -en; zegsw. dat is ook een -, dat is een raar iemand (in ongunstigen zin).

Exempla do'cent (Lat. Voorbeelden leeren).

Exemplair (voorbeeldig, afschrikwekkend), bn. en bw.: een -e straf; iem. - straffen.

Exequatur (verlof, door regeeringen of vorsten gegeven om pauselijke stukken te publiceren; erkenning, aanstelling; bekrachtiging door de regering van de benoeming van een consul), o. (qu = kw).

Exerceeren (oefenen, vooral in het marcheren en in 't gebruik der wapenen).

Exercitie (mil. oefening, wapenoefening), v. -tiën, -ties; -plein (loopplaats), o. -en; -veld (-terrein), o. -en.

Exeunt (toon. zij treden af); zie Exit.

Exhalatie (uitdamping, uitwaseming), v. -tiën, -ties. (t = s).

Exhaustor (opzuiger, oppomper), m. -s.

Exhibeeren (Fr. tentoonstellen, uitstallen).

Exhibition (Eng. tentoonstelling), v. -s.

Exigant (Fr. veeleischend, niet gemakkelijk te beurdigen), bn.; verg. Exigent.

Exigent (veeleischend), bn.; -er, -st. (g = g).

Exigentie (dringend geval, eisch), v. -tiën, -ties; naar - van zaken. (gen = gen).

Exil, **exilium** (ballingschap, verbanning, verbanningsoord), o. gm7.; lees: ek-ziel.

Exileeren (verbannen, ver wegzen).

Existeeren (zijn, bestaan, leven).

Existentie (het bestaan of zijn), v. gmV.

Exit (toon. hij of zij treedt af, gaat heen).

Ex jure (Lat. rechtens, van rechtswege), bw. (i = j).

Ex-li'bris (eig. uit de boeken van: volgt de naam des eigenaars; schuldje, etiket, teekenin-getje als eigendomsteeken in boeken), o. -sen.

Ex'odus (uitgang, uittocht uit Egypte; 2e boek van Mozes), m. gmV.; lees: eks'-e; zie: Exod. en Pentateuch.

Ex officio (Lat. ambtshalve), bw. (ci = tsi).

Exogamie (de gewoonte, een vrouw te kiezen uit een vreemde stam, o. a. in Australië, Polynesië, d. O.-I. Archipel), v.; z. Endogamie.

Exorbitant (eig. uit het spoor: buitensporig, over-treuen, onredelijk), bn.: een -e prijs.

Exorciseeren (uitbannen v. booze geesten).

Exorcisme, **exorcismus** (duivelbezwe-rung, duivelbanning), o. gmV.

Exorcist (duivelbanner), m. -en.

Exordium (inleiding, aanhef eener rede), o.

Exosmo'se (nat. osmose van een vloeistof naar een minder dichte), v. gmV.

Exote'risch (buitenlandsch, vreemdsoortig), bn.; ook: bestemd voor oningewijden en tegen-stelling van Esoterisch.

Exotisch (vreemd, uitheemsch, buiten-landsch), bn.: -e planten, -e vogels.

Expan'sie (uitdijng, uitzetting, verwyding), v.: - van gassen door warmte.

Expansief (vol spankracht, uitzettingsver-mogen, b.v. van stoom, gassen), bn.; meestal verbonden met kracht: -ve kracht; een -ve natuur of een - karakter, mededeelzaam, het tegenovergestelde van gesloten.

Expatrieeren (het vaderland verlaten), verg. Repatrieeren.

Expectant (verbeidende; naar een ambt, den afloop van een zaak uitziende), m. -en.

Expedieeren (verzenden, afzenden; fig. van kant maken): iets -, iem. -. (pe = pee).

Expediënt (redmiddel, uitweg), o. -en.

Expeditief, **expeditief** (voortvarend, schie-lijk, vlug in zaken), bn. (pe = pee).

Expediteur (eig. verzender, vrachtonder-nemer, vervoerder; iemand, die zich met het vervoer, de Expeditie van koopmanswaren en -goederen te land en te water als bedrijf bezighoudt), m. -en, -s. (pe = pee).

Expeditie (verzending, vervoer, transport-onderneming; de plaats, waar handelswaren bezorgd worden; afschrift van een uetig stuk; reisondereming, onderzoekingsocht; krijgstoct), v. -tiën, -ties; -kantoor (kantoor eener vrachtonderneming), o. -toren; -kruis (metalen-eekerkruis ten bewijze, dat men aan eenige expeditie heeft deelgenomen), o.; -zaak (-kantoor), v. -zaken. (pe = pee).

Experientia do'cet (Lat. De ondervinding leert). (t = ts).

Experientie (ondervinding, ervaring), v. -s, -tiën. (t = s).

Experiment (proefneming, proef), o. -en.

Experimentaal, -teel' (proefondervinde-lyk), bn. en bw. (men = men).

Experimenteeren (proefnemingen doen op 't gebied van natuur- of scheikunde; beproe-ven, onderzoeken). (men = men).

Expert (zaakkundige, deskundige; beoorde-laar, vooral in assuranzezaken, en wel van geleden schade), m. -s; lees: eks-për.

Expert (ervaren, bedreven, deskundig), bn.

Expertise (onderzoek door deskundigen of experts, ook hun verstag), v. -s of -n.

Expiratie (eindiging, afloop van een termijn; hand. het vervallen van een wissel, ook vervaltijd), v. -s, -tiën. (t = s).

Expireeren (sterven; afloopen, eindigen): de termijn expireert.

Explicatie (verklaring, uitlegging), v. -ties, -tiën; iemand - geven. (tie = sie).

Explicieeren (verklaren, uitleggen, uiteen-zetten, ontvouwen), ook: Explicueeren.

Expliciet (uitdrukkelijk, duidelijk, met dui-delijke woorden), bn. en bw.; zie impliciet.

Explodeeren (uiteenbarsten, ontploffen, stukspringen): explodeerende stoffen, ont-plofbare stoffen.

Exploitant (iem., die iets in exploitatie brengt en houdt), m. -en; de - v. e. cinema, de - en van Haagsche bioscopen.

Exploita'tie (het winstgevend-maken, het in-werking-brengen of -houden; leiding, beheer van een zaak in 't groot), v. -tiën, -ties: - van mijnen.

Exploita'tie-Maatschappij, v. -en: de - der Staatsspoor-wegen; zie Exploitatie.

Exploiteeren (winstgevend maken, benutten, rentegevend-beheeren, partij-trekken van, tot zijn voordeel aanwenden, in gang brengen en houden; uitbuiten).

Exploot' (aanzegging door een deurwaarder, dagvaarding), o. -ploten.
Explora'tie (onderzoek, navorsching), v. -s; - is ook een tocht of reis tot het onderzoeken of vinden van kolen, mineralen, enz. (t = s).
Explora'tie-Maatschappij (vereniging tot het vinden van steenkolenmijnen, b.v. in Ned. en Belgisch Limburg), v. -en.
Exploreeën (navorschen, onderzoeken).
Explo'sie (geweldige uiteenbarsting, losbarsting, knal, schok), v. -sies, -siën. (s = z).
Exponeeren (blootstellen, blootleggen, uitleggen, uiteenzetten, ophelderen, verklaren).
Exponent' (alg. machtsaanwijzer; het cijfer, dat de macht van een zeker getal of van een zekere grootheid aanwijst, b.v. a^b), m. -en.
Exponentiaal', bn.: eene -ale grootheid, b.v. ax; een -ale vergelijking. (t = s).
Export' (uitvoer, uitvoerhandel), m. -en: - van vleesch, van bier; -brouwerij, zie ald.
Exporta'tie (uitvoer van goederen naar het buitenland), v. -tiën, -s.
Export-brouwerij (brouwerij, waarvan het bier ook naar het buitenland en de koloniën verzonden wordt), v. -brouwerijen.
Export-centrale (Ned. uitvoermaatschappij, kantoor houdende te 's-Gravenhage), v. gmv.
Export-certificaat (bewijs, dat men recht heeft een of ander artikel in bepaalde hoeveelheid uit te voeren), o. -caten; z. Consent.
Exporteeren (uitvoeren, verzenden).
Exporteur' (handelaar, die goederen uitvoert naar het buitenland of de koloniën), m. -s.
Export/handel (uitvoerhandel), m. gmv.
Export/huis (handelshuis, dat inlandsche producten naar het buitenland uitvoert), o. -huizen.
Exposant' (Fr. inzender van voorwerpen op een tentoonstelling), m. -en.
Exposé' (Fr. uiteenzetting van zaken, kort overzicht, verslag), o. -'s: een - geven.
Exposeeren (Fr. uitleggen, ontvouwen; een zaak omstandig verhalen; schilderen of andere kunstvoorwerpen tentoonstellen).
Exposit'ie (Fr. ontvouwing, uiteenzetting, verklaring; tentoonstelling, uitstalling), v. -ties, -tiën: de - v. e. drama, dat gedeelte waarin de toehoorder op de hoogte wordt gebracht van den toestand; zie: Peripetie en Catastrophe.
Expres' (uitdrukkelijk; met opzet, voorbedachtelijk), bw.: hij deed het -. (x = ks).
Expres' (bijzondere trein), m. -sen; ook, sneltrein (Fr.), ook -trein: de koning van Engeland verrok per - naar Vlissingen.
Expres'se (bijzondere bode; boodschapper, die een dringend bericht overbrengt), m. -n: per -; als bn.: een - bestelling.
Expres'selijk (uitdrukkelijk, opzettelijk), bw.
Expres'sie (uitdrukking; gevoel), v. -siën, -sies: een mooie -; z. ngen met -.
Expressief' (veelzeggend, vol uitdrukking), bn.
Ex profes'so (Lat. beroepshalve, van ambtswege; uitdrukkelijk, opzettelijk), bw.
Expropria'tie (onteigening), v. -s, -tiën.
Expul'sie (uitdrijving b.v. uit een land, uitzetting, verdrijving, verjaging), v. -s, -siën.
Exquis' (uitgelezen, uitgezocht, voortreffelijk), bn. en bw.; lees: ekskies.
Exta'se (verrukking, geestvervoering, opgetogenheid, buitengewone vreugde), v. gmv.
Extempore (een voor de vuist uitgesproken

rede of gedicht), o. -'s, (re = ree), extemporeetje, een voor de vuist gemaakt gedichtje.
Extens'ie (uitgestrektheid, omvang, uitgebreidheid), v. gmv. (s = s).
Extensief' (uitstrekkend, uitbreidend), bn.
Extens'io, in (Lat. breedvoerig): iets in - behandelen, onverkort, volledig.
Exterieur' (uiterlijk, uitwendig), bn.
Exterieur' (uiterlijk voorkomen, buitenste), o.
Extern' (buitenshuis wonend, uitwonend), bn.; zie Intern.
Externaat' (dagschool, afdeling eener kostschool), o. -naten; verg. Internaat.
Externe (scholier eener kostschool buiten kost en huisvesting), m. en v. -n; zie Interne.
Exterritoriaal' (wat niet tot het grondgebied van een staat behoort en waar de wetten van dien staat dus niet gelden), bn.: -ale wateren; zie Territoriaal.
Ex'tersteen (loodrechte rotsen met uitgehouwen trappen in het Teutoburgerwoud), m. mv.
Extincteur' (toestel, om een begin van brand te blussen), m. -s.
Extirpateur' (landbouwwerktuig om het land van onkruid, plantenovertuifsel en z. te reinigen), m. -s.
Extirpa'tie (heelkundige bewerking tot wegneming v. eenig ziekelijk uitwas), v. -s, -tiën.
Ex'tra (buitengewoon, bijzonder, uitermate), bn. en bw.: hij zoekt een - gulden te verdienen: een - trein, een - loon, d. i. boven of meer dan het gewone; - duur, zeer duur; - fijn, buitengewoon fijn; - blad, bijblad; - post, buitengewone post of eigen brievenpost.
Ex'traatje (buitenkansje, iets bijzonders, meevallertje), o. -s.
Extract' (uittreksel uit eenig geschrift b.v. uit een koopmansboek; afkooksel, aftreksel), o. -en; lees: ekstrakt'.
Extractief' (de herkomst betreffende), bn.: - tieve nijverheid, al die werkzaamheden, welke de vruchtbaarheid van grond of water verhoogen of zijn gaven in bezit doen nemen, als: landbouw, veenderij, veeteelt, visscherij.
Extra-dividend' (bedrag, dat wordt uitgekeerd boven het gewone dividend), o. -en.
Extraheeren (verkort teruggeven, in het kort samenvatten; een aftreksel maken).
Extra'neus (eig. buitenlander, vreemdeling), m.; ook: iem. die het eindexamen aan een gymnasium of H. B. S. aflegt, zonder de inrichting bezocht te hebben als gewoon leerling; vr. extra'nea, m. mv. extranei, extraneae.
Extraordina'ir (buitengewoon), bn. en bw.
Extravagant' (Fr. buitensporig, overdreven, ongerijmd), bn.: een - e prijs. (g = g).
Extré'me (Fr. het uiterste, het ergste), o. gmv.
Extré'mis (in), d. i. op zijn uiterste liggende: een huwelijk in -, op het sterfbed.
Extremiteit' (het uiterste; de laatste hulp, uiterste verlegenheid), v. -en: de extremiteiten, de ledematen.
Extrinsiek' (uitwendig, hetgeen niet tot het wezen der zaak behoort, uiterlijk; hand. nominaal), bn. en bw.; zie Intrinsiek.
Exuberant' (Fr. overvloedig, overdreven, gezwollen, onnoodig), bn.; lees: -rant.
Exuberan'tie (Fr. overvloedigheid, b.v. van woorden, onnoodigheid), v. gmv. (t = s).
Ex un'gue le'o'nem (Lat. Aan den klaww kent men den leeuw). (-gue = -gwe).
Ex u'su (Lat. volgens gebruik), lees: eks 'u'zu.

Ex vo'to (volgens gelofte, uit kracht van een belofte), bw.; als zn.: *exvo'to*, v. -'s, d. i. een geloftegeschenk, een beloftegift b.v. een marmeren plaat met een woord van dank of vereering, om aan den wand van een kerk of kapel te doen bevestigen.

Eyraudis'me (ziekelijke zucht der dagbladpers, om voor misdadigers de belangstelling van het publiek op te wekken en levendig te houden), o. gmv. (au = ou).

E'zan, m., zie E d o m.

E'zel (dierk. eenhoevig zoogdier), m. -s: de tamme -, de wilde -, de Kaapsche - of zebra; de muil-; zegsw. v. d. os op den ezel springen, van het eene onderwerp op het andere, zie Os; spreekw. Een - stoot zich geen tweemaal aan denzelfden steen, iem., die eens iets nadeeligs heeft ondervonden of een fout heeft begaan, wacht zich een tweede maal er voor, tenzij hij dommer is dan een ezel; fig. lomperd, domoor; als schilders-werktuig is - een standaard, waar het doek op staat; ook toestel, waar een bord op rust. **E'zelachtig** (als een ezel, fig. erg dom), bn.

en bw., -er, -st; -heid (domme streek), v. gmv.

E'zelen (hard arbeiden), ik ezelde, heb ge-ezeld: den heelen dag moet hij -. gmv.

Ezelin' (wijfjesezel), v. -nen; -netje, o. -s.

Ezelin'nenmelk (melk v. ezeltinnen), v. gmv.

E'zelsbord (in de oude school e. plankje met een ezel er op geschilderd, dat een domoor op de borst gehangen werd), o. -borden, vero.; -brug (fig. hulp, waardoor het leerend werk te gemakkelijk wordt gemaakt), v. -bruggen;

Lat.: pons asinorum; -dom (in hooge mate dom), bn.; -hoofd (scheepst. zware ijzeren beugel op een mast, waarin een steng wordt vastgezet), o. -en; -kop (kop v. een ezel, ook, scheldn. domoor), m. -koppen; -kruis (twee donkere strepen, die kruislings over den rug en de schoften van den mannetjes-ezel loopen), o. -kruisen; -oor (fig. omgevouwen of omgekrulde hoek v. e. blad in cahier of boek, ook de naam van verschillende planten), o. -ooren; -rug (metselw. schuine afdekking van tuinmuren, beeren, enz.), m. -ruggen.

F. 1)

f. - florins, florijnen, gulden (voor cijfers); **F.** - forto, sterk (muziek); **F.** - f'at, het geschiedt, toegestaan; **F.** - viermaal geplaatst, aldus: $\frac{dE}{dF}$ een zinteken der Duitsche turners, bet.: Frisch, Frei, Froh, Fromm.

fa. - firma, z. aldaar.

Fahr. of **F.** - Fahrenheit, zie aldaar.

F. C. O. - zie F'inis coro'nat o'pus.

Fec. - zie Fecit.

ff. of **fff.** - fortis'simo, zeer sterk (muziek).

fig. - figuur, figuurlijk.

fol. - zie Folio.

fo. ro. - fo'lio rec'to, zie Folio.

fo. vo. - fo'lio ver'so, zie Folio.

fr. - franco; frank (geldstuk ± f0.48).

Fr. - frater, broeder, inz. ordebroeder.

F, v. -'s. De zesde letter van het alfabet; in de muziek de benaming van den vierden hoofdtoon, *fa* genoemd.

Faam, 1. myth. de godin van het gerucht, godin, die de daden der helden rondbazuint, bodes van Jupiter of Zeus; ook F'a'ma; 2. (roem, vermaardheid), v. gmv.: te goeder naam en - bekend staan; ook: mare, gerucht.

Faas (wapenk. eig. band; dwarsbalk op een schild), v. fazen: een zilveren -; zie Balk.

Fa'bel (dichtk. verhaal uit het natuurleven, vooral uit dat der dieren, to'passelijk op den mensch), v. -en, -s: de -, meest in dichtvorm, heeft een episch-didactisch karakter, zij wil leeren; aan het eind der - wordt de leering of moraal veelal ten beste gegeven, soms komt zij voorop; ook, verdichtsel, ver-

zinsel; de korte inhoud, de handeling van een episch of dramatisch gedicht.

Fa'belachtig (wat iets heeft van een fabel), bn. en bw.; -er, -st: een - verhaal, dat klinkt -, wonderlijk.

Fabelacht'ig (zeer groot), bn.: voor een doek van Rembrandt besteedt men thans -eprijzen.

Fa'belachtige dieren (dieren, door de menschelijke phantasie geschapen), o. mv.; zie Chimae'ra (leeuw-draak), Draak, Griffioen, Hy'dra, Centaur', Eenhoorn, enz.

Fa'beldichter (dichter van fabels), m. -s.

Fa'belen (eig. fabels vertellen, fig. kletsen), hij fabelde, heeft gefabeld.

Fa'belleer (fabelkunde, godenleer, mythologie), v. gmv.: de - der Grieken, der Romeinen; de Germaansche -.

Fabliau' (Fr. vermakelijk verhaal in de oude Fr. literatuur), o. -s.

Fabrica'ge (het fabricceeren), v. gmv.; - is deftiger dan Fabricatie.

Fabrica'tie, v. gmv.; zie Fabricage.

Fabricceeren (vervaardigen, maken).

Fabriek' (inrichting, in 't groot, meestal met stoomvermogen of met electrische kracht werkend), v. -en: op de - werken; een katoen-, een laken-, een glas-; bij overdr. de arbeiders zelf: de geheele - was in repen roer.

Fabriek'en (maken, knutselen, in elkaar zetten, fabricceeren), ik heb gefabriekt. gmv.

Fabriek'er (arbeider in een katoen- of wolfabriek), m. -s. gew.

Fabriek'sarbeider (iemand, die op een fabriek werkt), m. -s; -baas (ploegbaas in een fabriek), m. -bazen; -gebouw, o. -en; -goed (minder deugdelijke waar b.v.

1) Woorden, die niet met F voorkomen, zoek men onder Ph. b.v. Philanthropie, Philosophie, enz.

- bij schoenwerk), o. -eren; -merk (merk of teeken ter onderscheiding van iem. fabriks-waren van die van een ander), o. -merken; -nijverheid (nijverheid, waarvoor een fabriek noodig is, b.v. voor weven, spinnen, enz.), v. gmv.; -prijs (prijs, welken de fabriekant voor zijn waren ontvangt), m. -pijzen: opruiming v. winkelwaren tegen -; -plaats (stad of dorp met een aantal fabrieken), v. -en: Maastricht, Tilburg, Almelo, Nyverdal, Enschedé, Borne, enz. zijn -plaatsen.
- Fabrieksreglement** (geheel van bepalingen, die voeting houdende met het arbeidscontract, op de fabriek als wetten gelden), o. -reglementen: een - houdt bepalingen in ten opzichte van orde, zedelijkheid, veiligheid en gezondheid; -raad (arbeidsraad), m. -raden; -school (lagere school, behoorende bij een fabriek), v. -scholen; -schoorsteen (meestal ronde naar boven toeloope, zeer hooge schoorsteen, los staande bij een fabriek), m. -en; -stad (fabrieksplaats, zie ald.), v. -steden; -volk (arbeiders der fabrieken), o. gmv.; -waar (voorwerpen, in een fabriek gemaakt), v. -waren; -werk (fabrieksgoed), o. gmv, zie -waar; -wet (wet van 2 Juni 1875, regelend het toezicht bij het oprichten van fabrieken, die gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken, zie ook: Hinderwet), v. gmv.
- Fabriekant** (product eener fabriek), o. -aten: een nieuw -, handschoenen van slecht -, maaksel.
- Fabrikant** (eigenaar eener fabriek), m. -en.
- Fabulant** (sprookjesverteller), m. -en.
- Fabuleus** (fabelachtig, verdicht, onwaarschijnlijk), bn.; -zer, -t.
- Faça'de** (Fr. woorgevel, b. v. van een kerk, ook v. e. orgel, voorzijde), v. -n.
- Fa'ce** (Fr. gezicht, voorzijde), v.: een -, vlak van voren, van portretten; zie Profiel.
- Faça-a-main** (Fr. lorgnet met handsteel), v.
- Facet**, -te (gesteepen vlak op een edelsteen), v. facetten; zie Brillant.
- Facet tenoogen** (veelvlakkige oogen, zooals vliegen en andere insecten hebben), o. mv.
- Facie** (gelaat, aangezicht, tronie), o. -s: iem. op zijn - komen, geven, slaan.
- Faciel** (gemakkelijk, inschikkelijk), bn.
- Faciliteit** (gemakkelijkheid, inschikkelijkheid, gedienstigheid), v. -en.
- Façon** (Fr. manier, vorm, fatsoen), o. -s.
- Faesi'mile** (Lat. nauwkeurige afsruk of nabootsing van het schrift of de handteekening v. e. schrijver, dichter, schilder, enz.), o. -s; loes: faksie'milee.
- Facta** (feiten, gebeurtenissen), o. mv.
- Facta non ver'ba** (Lat. Daden, geen woorden).
- Facteur** (brievenbesteller), m. -s.
- Factie** (politieke partij), v. -tien, -s: de Loevesteinsche -, de staatspartij in onze oude Republiek. (tie = sie).
- Factisch** (feitelijk, werkelijk), bn. en bw.
- Factitie'ven** (spraak. causatieven), o. mv.: - zijn werkwoorden, die een doen uitdrukken, b.v. drenken, zetten, leggen; ook: -titiva.
- Facto' (de)**, Lat. (feitelijk), bw.: de jure et de -, rechtens en feitelijk.
- Factoor** (agent, zaakgelastigde, makelaar, bewaarnemer), m. -toren; z. Graanfactor.
- Factor** (rek. bestanddeel van een product; fig. omstandigheid, welke invloed op den uit-
slag van iets uitoeft), m. -toren: een getal b.v. 64 in -en ontbinden; dat was er een voorname - in, een omstandigheid, waarmee rekening moet gehouden worden.
- Factorij** (eig. verblijf van een factor; stapelplaats, nederzetting, handelskantoor eener compagnie of maatschappij), v. -en.
- Factorij-handel** (de hand'l, door factorijen in overzeesche landen gedreven), m. gmv.
- Facto'tum** (een man, die voor alles te gebruiken is, een doel, een manusje- of mannetje van-alles), o. en m. -s.
- Factum** (daad, handeling), o. facta, zie ald.
- Factureeren** (een factuur opmaken).
- Factuur** (handel. rekening, die door den groothandelaar bij de toegezonden goederen wordt gevoegd, inkooprekening), v. -turen.
- Facultatief** (wat niet vast voorgeschreven is, aan eigen verkiezing overgelaten; naar goeddunken, naar believen, bn. en bw.; -tieve.
- Faculteit** (kracht, vermogen, geschiktheid om iets te doen; een der vijf hoofdafdeelingen der gezamenlijke wetenschappen, die aan een universiteit worden onderwezen; de gezamenlijke hoogleeraren van één zoo'n hoofdafdeeling), v. -en: de - der wijsb'geerte.
- Faculteitskleur** (stud. strikken, enz. in bepaalde kleur, aanduidend de faculteit, waartoe een student behoort), v. -kleuren.
- Faculteitsvergadering** (vergadering van de hoogleeraren eener faculteit), v. -en.
- Faecaliën** (drekstoffen), v. mv.; zie Feces.
- Faf'ner** en **Re'gin**, Germ. myth. reuzen, die den schat der Nibelungen in hun bezit krijgen.
- Fagot** (houten blaasinstrument, baspyp in 1539 uitgevonden), v. -ten.
- Fagottist** (fagotblazer), m. -en.
- Fah'renheit**, Duitsch natuurkundige (1686-1736), ontwerper v. d. 180-deeligen thermometer: met 32° bij het vriespunt en 212° bij het kookpunt.
- Faïen'ce** (Fr. een soort v. aardewerk met ondoorschijnend glazuur en daarna beschilderd, onecht- of half-porselein), v. gmv.: de - heet naar de plaats der uitvinding, nl. Faenza in Midde-Italië; ook, Faye'nce; z. Gleiswerk.
- Faïlleeren** (Fr. hand. ophouden te betalen, failliet gaan, geldelijk onvermogen of insolvent worden, op de flesch gaan).
- Failliet** (toestand, waarin e. schuldenaar, die heeft opgehouden te betalen gerechtelijk verklaard kan worden te verkeer), o.; 2. (persoon, die failliet is), m. -en.
- Failliet** (gesprongen, fout), bn.: een - e firma; de zaak is -, zie Insolvent.
- Faillietverklaring** (het vonnis, waarbij iem. failliet verklaard wordt), v. -en.
- Faillissement** (gerechtelijk beslag op de goederen van iem., die failliet gaat, ook: gerechtelijke liquidatie van zaken), o. -en; zie: Actief en Passief alsmede Homologatie.
- Fair** (Eng. fraai, mooi, eerlijk, oprecht), bn. en bw.: - play, eerlijk spel; dat is niet - gehandeld, behoorlijk; verg. Correct.
- Fait accompli** (Fr. voldongen feit), o.; de term - is een diplomatische uitdrukking, ook in 't gewone leven gebezigd: iem. voor een - zetten, voor een zaak, een feit, een besluit, die of dat niet meer te veranderen valt.
- Fak'ier, fak'ir** (Arab. eig. arme: Hindoesche kluitzenaar en boeteling, Turksche derwisch of bedelmonnik), m. -s; de -s treden ook op als slangenbezweersers, als razende

dansers, als zich zelf pijnigend door branden, snijden, steken, als goochelaars, enz.

Fak'kel (*flambouw, toorts*), v. -s: *er zijn was- en pekfakkels*; fig. *de - van den dag, de zon; de - van den nacht, de maan; de - der tweedracht, de - der wetenschap; - dans* (*dans, reeds in de 4e eeuw als keizerlijk ceremonieel in zwang*), m. -en; -**distel** (*plantk. cactus*), v. -s; -**drager** (*persoon, die bij een taptoe, optocht, enz. een fakkel draagt*), m. -s; -**licht**, o. -lichten: *sere-nade bij -*; -**tocht** (*tocht, begeleid door fakkeldragers*), m. -tochten: *een - in de gangen v. d. St.-Pietersberg.*

Fal'bala (*ruim geplooid boordset*), v. -'s.

Falconet' (*eig. valkje: het kleinste soort van veldstukken in de 16e eeuw*), o. -ten. vero.

Falen (*feilen, missen, te kort schieten*), ik heb gefaald: *dat kan niet -*, *het faalt hem aan moed, ontbreekt; de wijsheid der men-schen kan -*, verkeerd of bedrogen uitkomen; *de nimmer falende pijl v. d. Indiaan*, altijd rakende.

Faler'ner, - wijn, m.: *lichtgele, vurige wijnsoort, aldus genoemd naar een landstreek in het N. van Campanië.*

Falle (vroeger: *huik, kapmantel; later zwarte stuierdoek*), v. fallën, -s: *zegsw. op zijn - krigen*, een pak slaag; *iem. op zijn - geven*, hem ranselen, slaan; *hij heeft de - om*, doet zich braaf of vroom voor.

Fal'liekant (*verkeerd, mis*), bn. en bw.: *dat zal - uitkomen.*

Falkonet', o. -ten; zie Falconet.

Falsaris (*oplichter, bedrieger, bepaaldelijk hij, die door valsche geschriften of handteekeningen bedriegt*), m. falsarissen.

Falset' (*muz. kopstem, b.v. van tenoren, als de toonhoogte buiten hun bereik ligt*), v. gmv., zie Fausset: - *of falsetto zingen.*

Falsificat'ie (*vervalsching*), v. -tiën, -s.

Fama, v. myth. godin der ruchtbaarheid, zie Faam.

Fameus' (*beroemd, vermaard; uitermate, duchtig, bijzonder, kras*), bn. en bw.; -zer, -t.

Famiel'je, v. -s; zie Familie.

Familiaar' (*gemeenzaam, vertrouwelijk, eigen*), bn. en bw.; -der, -st: *ge zult wel - worden*, riep Kegge, (C. O.)

Familiariteit' (*gemeenzame omgang, gemeenzaamheid, vertrouwelijkheid*), v. -en.

Familiariseeren, zich (*zich vertrouwd, gemeenzaam of eigen maken*). (s = z).

Fam'lie (*geslacht, maagschap, gezin*), v. -liën, -s, spreekt. famielje: *de leeuw is van de - der katten, geslacht; hij is van mijn -*; *bij verschillende -liën aan huis komen; in den kring der -*, huisgenooten; *van goede - zijn*, afkomst; *de koninklijke -*, huis.

Fam'liebescheiden (*akten, documenten eener familie*), o. mv., zie Bescheid; -**betrekking** (*bloedverwantschap*), v. -en;

-**feest**, o. -en; -**gebrek** (*erfelijk gebrek in een familie*), o. -gebreken; -**goed** (*on-roerend goed, dat in de familie moet blijven*, fig. *onvervreembaar goed*), o. -eren; -**graf** (*graf, waarin de gestorven leden v. e. familie bijgezet worden*), o. -graven; -**kring** (*huisgezin*), m. -en; -**kwaal** (*-ziekte*), v. -kwalen; -**lid**, o. -leden; -**loon** (*het arbeidsloon, zóó geregeld, dat de arbeider met zijn gezin er een bestaan in kan vinden*), o. -loonen.

Fam'lienaam (*naam eener familie*), m.

-namen, zie Van; -**raad** (*vergadering of samenkomst van bloedverwanten*), m. -raden: *een - beleggen*, b.v. tot het benoemen van een toezienend voogd; -**regeering** (*gesch.*), v. gmv., zie Regentencontract; -**relatie** (*-betrekking*), v. -s, -tiën; -**stuk** (*schulderstuk, waarop de leden eener familie zijn afgebeeld*), o. -stukken, zie Regentenstuk;

-**stuk** (*meubel, dat door een familie in eere gehouden wordt*), o. -stukken; (*schers meid of knecht; die lang in een familie heeft gediend*); -**veete** (*erfelijke veete tusschen twee familiën, of tusschen de leden eener familie*), v. -veeten; -**verdrag** (*overeenkomst omtrent het beheer van goederen, enz. vooral bij vorsten*), o. -verdragen; -**wapen** (*wapenschild of blazoën eener adellijke fam.*), o. -wapens; -**ziek** (*erg hangend aan z'n familie*), bn.; -**zwak** (*gelegenheid voor al de leden zijner familie*), o. gmv.

Fana'ticus (*dweeper, geestdrijver*), m. -tici.

Fanatiek' (*dweepzuchtig, geestdrijvend*), bn.

Fanatis'me, -tis'mus (*dweepzucht, inz. op godsdienstig gebied*), o. gmv.: *een blind -*;

er bestaat ook een staatkundig -

Fancy (*Eng. verbeelding, phantasie*), v. gmv.

Fancy-artikelen (*weelde-artikelen*), o. mv.

Fancy-fair (*Eng. ufedadigheds-azar*), v. -s.

Fandango (*Spaansche volksdans in 3/8 maat met begeleiding van gitaar of tamboerijn*), m. -'s; bij den - *geven de dansenden door castagnetten en de in een kring gezeten toeschouwers door handgeklap de maat aan.*

Fanf'are (*krigsmuziek met trompetten en pauken, vroolijk trompetgeschal*), v. -s.

Fanf'are-korps (*muziek- en zelschap met slag- en koperen blaas-instrumenten*), o. -en.

Fanfaron' (*Fr. grootspreker, windbuil*), m. -s.

Fanfaronna de (*snoeverij, zwetsertij*), v. -s.

Fanion' (*Fr. richtolag bij de infanterie*), v. -s.

Fantaseeren, zie Phantaseeren. (s = z).

Fantasie' (*verbeelding*), v.; zie Phantasie.

Fantasie-artikelen (*galanterieën*), o. mv.

Fantasie'hoed (*lage, ronee heerenhoed*), m. -hoeden; -**kostuum** (*pak v. fantasiestof*), o. -tumen; -**stoffen** (*allerlei gekleurde mode-stoffen voor heeren- en dameskleeding*), v. mv.

Fantasmagorie', v. -ën; zie Phantas-magorie. (g = g).

Fantast' (*persoon met een sterke fantasie*), m. en v. -en.

Fantas'tisch, bn.; zie Phantastisch.

Fanto'me, fantoom' (*spook, schijn*), o. fan-tonen; ook, Phantoom.

Fa'rao, m. -'s; zie Pharao.

Far ce (*Fr. grap, vroolijk nastukje, koddig voorval, snakertij*), v. -n.

Farceur' (*Fr. grappenmaker, spotvogel, hansworst*), m. -s: *ellendig -*

Farbo'len (*Fr. praatjes voor den vaak of zonder zin*), v. mv.

Farize'ër, Pharize'ër, m. -s, -zeën: *de -s vormden destijds een Joodsche sekte, die zich vooral op stipte onderhouding der wet beroemde, maar daarbij in allerlei uiterlijkheden verviel; latere bet.: schijnheilige.*

Farizeesch' (*huchelachtig*), bn.: *een -e lach.*

Fariefan'sen (*volkst. beuzelingen*), v. mv.

Farm (*Eng. pachthoeve, boerderij*), m. -s.

Farmer (*Eng. pachter v. e. farm*), m. -s.

Far niente (*It. het niets-doen*), o.: *dolce -*, het zoete niets-doen; lees: *ni-en'-te*.

Fa'ro (zwaar Brusselsch bier), o. gmv.
Farthing (Eng. $\frac{1}{4}$ penny), m. -s.
Far-west (Eng. in N.-Amerika de staten, die in het uiterste westen zijn gelegen), v. en o.
Fas'ces (Rom. gesch. roedenbundel met bijl. als symbool van heerschappij over leven en dood), m. mv.; zie Lictor.
Fasci'ne (bundel rijnshout, takkenbos), v. -s. -n.
Fascineeren (betoveren, b.v. door zijn blik).
Fas' et ne'fas, per -; Lat. met recht en onrecht, langs allerlei wegen. (ne = nee).
Fashion (Eng. mode, dracht, snit; goede toon), v. gmv.
Fashionable (Eng. naar de mode, deftig, fatsoenlijk), bn. en bw.
Fas'ti (kalender, ook: jaarboeken), o. mv.
Fat (modejonker, dandy), m. fatten; -je, o. -s.
Fa'ta (lotgevallen), o. mv.
Fataal (ongelukkig, verderfelijk, noodlottig), bn.; tataler, -st.: e. -ale historie; -ale termijn: niet verlengbare termijn.
Fatalis'me (noodlotsleer, leer van of geloof aan het noodlot), o. gmv.
Fatalist' (aanhanger v. h. fatalisme), m. -en.
Fatalis'tisch (behoorende tot, geloovende aan het noodlot), bn.: een -e moekedam of Mohammedaansche priester; -e onverschilligheid.
Fataliteit' (rampspoed, onheil), v. -en.
Fata-morga'na (luchtspiegelgeling, gezichtsbedrog in de woestijn en op de kusten der Middellandsche Zee), v. gmv. (g = g).
Fatidiek' (Fr. noodlot-openbarende, voorspellend), bn.: het getal 13 is een - getal.
Fatigant' (Fr. vermoeiend, afmattend), bn.; -er, -st.: een -e reis. (g = g).
Fatigeeren (Fr. vermoeien, lastig vallen).
Fatigue (Fr. vermoeienis), v. -s.
Fats (klein zeil, bijzeil), v. -en; zegsw. op de - zijn, op den loop; -en (spijbelen).
Fatsoen' 1. (wijze, snit; manier waarop of vorm waarnaar iets is gemaakt), o. -en: een jusje v. e. oud of vergeten -; het - van die boorden is fraai; bij uitbr. uw hoed is door dien val geheel uit zijn -, vorm; 2. (goede manieren, welgemanierdheid), o. gmv.: dit boerenmeisje weet nog weinig van -; een meisje van -, eerbaar, net; 3. (eer, stand, goede naam, aanzien), o. gmv.: gij moet in dat gezelschap uw - ophouden, op zijn - gesteld zijn.
Fatsoeneeren (een goeden vorm geven).
Fatsoen'lijk (net, welgemanierd), bn. en bw.
Fatsoens'halve (om het fatsoen), bw.
Fat'terig, fat'tig (kwaaterig, modeziek), bn. en bw.; -er, -st.: een - gekleed jongmensch.
Fatuiteit' (Fr. verwaandheid, inbeelding, ingr-beeidheid), v. gmv.
Fa'tum (het noodlot, zie ald.), o.: vooral de Muzelmannen gelooven in het -.
Faubourg' (Fr. voorstad), m. -s.
Faun (myth. Romeinsche boschgod), m. -en; zie: Faunus en Sater. (au = ou).
Fauna (de gezamenlijke dierenwereld v. e. streek, land of werelddeel), v. gmv.: de - v. Nederland, de - v. Europa, v. Java. (au = ou).
Faun'asp (Braziliaansche aap), m. -apen.
Faun'us, myth. Romeinsche godheid der velden en bosschen, zoon van Picus, een oud-Italisch veld- en boschgod. Hij wordt vaak vereenzelvigd met Pan. Zijn kinderen heeten Fauni en staan ongeveer gelijk met de Grieksche satyrs; zie Faun.

Fausset' (muz. zie Falset), v.: in hooge tonen zingt deze tenor -.
Fauteuil' (Fr. leuningstoel, armstoel), m. -s.
Faveur' (Fr. gunst, begunstiging, welwillendheid), v. -s.: een -je, buitenkansje; ten -e van, ten gunste van.
Favo'nus, myth. de warme westenwind bij de Romeinen, zooveel als Zefir bij de Grieken; ook Favoon.
Favora'bel (Fr. gunstig, voordelig), bn.
Favoriet' 1. (geliefd, lievelings-), bn.; 2. (gunsteling, lieveling), m. -en; -e (gunsteling, geliefde), v. -s.; -en (bakkebaarden), m. mv.
Favoriseeren (Fr. begunstigen). (s = z).
Fax' et tu'ba, Lat. Fakkel en trompet, d. i. de raddraaier, de belhamel.
Fayen'ce, Fr., v.; zie Faience.
Fazant' (dierk. hoenderachtige vogel genoemd naar Phasis, rivier in Colchis), m. -en: de zilver-, de goud-; ook wel: de goudlakensche, de zilverlakensche -.
Fazan'tenel (ei van een fazant), o. -eieren; -haan (mannetjesfazant), m. -hanen; -hen (wijfjesfazant), v. -hennen; -hok, o. -hokken; -houder (-fokker), m. -houders; -jacht (jacht op fazanten), v. -jachten; -nest, o. -nesten.
Fazan'te'veer (veer v. e. fazant), v. -veeren.
Februa'ri (2e maand, Sprokkelmaand), m.
Fe'ces, fae'ces (dierlijke uitwerpselen), v. mv.; ook: Faecaliën en Excrementen.
Fe'cit, hij of zij heeft het gemaakt; zie Feec.
Fecunditeit' (vruchtbaarheid), v. gmv.
Federaal' (het verbond betreffende), bn.
Federa'le Unie (statenbond b.v. van republieken), v.: de - der Australische koloniën.
Federalis'me, -mus (stelsel van een statenunie), o. gmv.
Federalist' (iemand, die het federalisme voorstaat, aanhanger er van), m. -en.
Federalis'tisch (bondgenootschappelijk), bn.
Federa'tie (bond, vereeniging), v. -s, -tiën; verg. Confederatie.
Federatief' (bondgenootschappelijk), bn.: -ve samenwerking; ook, -ralis'tisch.
Fee (mythologisch wezen, van Keltisch-Romaanschen oorsprong, later ook bij de Germanen; noodlotsgodin, later: vrouwelijke, meest goede geest, in wouden, grotten, rivieren; toovergodin, schenkerster van goed of kwaad), v. feeën: een goede -, een booze - of heks; zie Nornen, ook Nimf; een - kan ook waarzegster zijn; - hangt etymologisch samen met het Lat. fatum.
Fee'ks (boos wijf, helleveeg), v. -en; fig. een kleine -, ondeugend meisje.
Fee'ksig (snibbig als een fee'ks), bn. en bw.
Feë'rie (Fr. eig. feëenwereld op het tooneel: tooverballet), v. -ën; -riek (tooverachtig mooi), bn. en bw.
Feest (plechtige viering van een of andere gebeurtenis, het vieren van een heuglijk feit), o. -en; bij Huygens (1596-1687), vr.: van de - zijn, thans nog soms ter - gaan; -avond, m. -en; -banket (feestdich), o. -banketten; -commissie (college van personen tot roeping van een feest), v. -commissies.
Feest'dag (dag van plechtige viering), m. -dagen: Paschen is een christelijke -.
Feest der lantaarns' (het plechtigste aller feesten in China, lenteviering), o.
Feest'disch (feestelijke tafel), m. gmv.; -dos (plechtgewaad), m. gmv.; -dronk (feeste-

- lijk woord, heildronk, speech*, m. — dronken.
- Fees'telijk** (*plechtig, deftig*, bn. en bw.; —er, —st: *een — gewaad; iem. — ontvangen*; zegsw. *ergens — voor bedanken, ronduit, gladweg; — held*, v. — heden (*vermakelijkheden*)).
- Fees'teling** (*iemand, die mede feest viert*), m. en v. —en; voor het vr. ook —e, —n.
- Fees'ten** (*feestvieren*), men feestte, men heeft gefeest: *den heelen nacht door —*.
- Feest'gedruisch** (*—drukte*), o. gmv.; —**ge-noot**, m. en v. (vr. ook —*genoot*), —nooten; —**geschenk**, o. —en; —**gewaad** (*—kleedij*), o. —gewaden; —**gezag**, o. —en; —**lied**, o. —liederen: *laat het — schallen! —maal*, o. —malen; —**marsch** (*marsch, gecomponeerd voor een feest*), m. —en; —**nummer** (*feestelijk nummer v. e. krant, v. e. tijdschrift, enz.*), o. —s; —**programma**, o. —s; —**redenaar** (*persoon, die de feestrede houdt*), m. —s; —**terrein**, o. —en.
- Feest'vieren** (*aan een feest deelnemen*), ik heb —geviert; —**viering** (*het feestvieren*), v. —en; —**vreugde**, v.: de —*verhoogen*.
- Feil** (*misslag, fout, misvatting, zedelijke onvolmaaktheid*), v. —en: *niemand is zonder —en*.
- Feil'baar** (*kunnende feilen*), bn.; —**held**, v.
- Feilen** (*mistasten, zich vergissen*), ik heb gefeild.
- Feit** (*daad, gebeurtenis*), o. feiten: *een historisch —, noem eenige —en; voor het — staan, geen keus hebben, zich moeten schikken*.
- Feitel** (*slabbetje, morsdoekje*), v. —s
- Feitel'lijk** (*werkelijk, inderdaad*), bn. en bw.: *een —e aanrading; de —e toestand; iem. — beleedigen; —held*, v. heden (*daden*)).
- Feik'orde** (Japan. *blindenvereniging, gesticht in 1150*), v. gmv.
- Fel** (*hevig, sterk*), bn. en bw.; —ler, —st: *een —le koorts, een —le koude, —le pijn, een —le strijd, een —le honger; het winter —*.
- Fell'citas**, myth. de Romeinsche geluksgodin.
- Felicitatie** (*gelukwensch, heilwensch*), v. —tlen, —ties; —**brief**, m. —brieven.
- Feliciteeren** (*gelukwenschen*): *iemand —*.
- Fell'lah** (Arabisch. *landbouwer, ploeger*), m. —s: de —s zijn afstammelingen van de oude Hamitische Egyptenaren en vormen $\frac{3}{4}$ der bevolking van het dal van den beneden-Nijl; meestal Mohammedaan; taal Arabisch sedert de 18de eeuw; —**dorp** (*vereniging van 20—100 hutten*), o. —dorpen.
- Fellow** (Eng. *makker; gekozen medelid eener vereniging; student*), m. —s.
- Feloek'** (zeew. *roeischip met zeilen, kustvaartuig in de Middellandsche Zee*), v. —en.
- Felonie'** (gesch. *leerbreuk, trouwbreuk of ontwaan van den leenman*), v. —en. vero.
- Femelaar** (*kwezelaar, schijnvrome*), m. —s; —**achtig**, bn.: —e *manieren*, als van een femelaar; —**arij'** (*de draad van femelen*), v. gmv.; —**en** (*den vrome uithangen, kwezelen, temen, huichelen*), ik femelde, heb gefemeld; —**kous** (*femelend persoon*), m. en v. —en; verg. Fleemkous. Teutkous, Zeurkous.
- Feminis'me** (*richting, welke de emancipatie der vrouw voorstaat*), o. gmv.: het — is een vrouwenbeweging en wel het streven om aan de vrouwen dezelfde rechtspositie te verschaffen als aan de mannen.
- Feminist'** (*voorzitter van de emancipatie der vrouw*), m. en v. —en; vr. ook e, —n.
- Feminist'isch** (*het feminisme betreffende*), bn.: *om —e redenen, —e geschriften*.
- Fenegriek'** (*plantk.bokshoorn: Grieksch hooi, sterk riekend kruid; huismiddel*), o. gmv.
- Fe'nian** (*Iersche omwentelingsman*), m. —s: de —s vormden oorspr. een geheim genootschap, in Amerika ontstaan en van daaruit werkende; het streefde met alle middelen, ook misdadige, moord, dynamietaanlagen enz. naar de stichting eener vrije Iersche republiek. De beweging verliep door de Iersche reformwetten, het uitleveringsverdrag met Amerika en de gewijzigde Engelsche politiek ten opzichte van Ierland; zie Home rule.
- Fe'niks, phoe'nix** (myth. *Egyptische wonder-schoone vogel met purper- en goudkleurige veeren*), m. de — laat zich volgens de Gr. save, na 500 jaar geleefd te hebben, verbranden op een brandstapel van geurig hout, door de zon aangestoken, doch vliegt uit de asch geheel verjongd te voorschijn; fig. iem. eenig in zijn vak, wiens gaven zeldzaam zijn: *Vondel, de — onzer dichters*; ook, symbool of naam van brandwaarborgmaatschappijen, enz.
- Fe'nikspennen** (fig. *dichterleugelen*), v. mv.
- Fe'nris** of —wolf, Germ. myth. de strijdwolf, vijand der Asen, en door hen geboeid; — is de zoon van den boezen Loki en broeder van Jormungandur; zie Widar.
- Fepp** (*dronkenschap*), v. gmv.: *aan de — zijn*, d. i. feppen, drinken, zuipen.
- Feppen** (*jenever drinken*), ik heb gefept; —**per** (*drinkebroer*), m. —s; —**perij'** (*slampampertij*), v. —en. gmv.
- Ferlet'** (boekdr. *ophangaak of -kruk ter drukkerij*), o. ferletten.
- Ferm** (*kloek, flink, degelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *'t is een —e kerel; houd u —, goed*.
- Fer'man** (eig. het hooge bevel: *schriftelijk bevel van den sultan; handelspas in O.-Indië*), m. —s. (Minder goed is **Firman**).
- Ferment'** (*gistmiddel, kiemstof*), o. —en.
- Fermentatie** (*het gisten, gisting, fig. beroering, gisting, woeling*), v. gmv. (tie = sie).
- Fermenteeren** (*gisten, in gisting geraken, fig. woeten, in beroering zijn*).
- Fermeteit'** (*standvastigheid, vastheid, kloekmoedigheid*), v. gmv.; meer: **Fermiteit**.
- Fermoor'** (*grootte scheepsbittel*), o. —moren.
- Fernambuk'hout**, o., zie het betere **Pernambuk**—.
- Ferrounie're** (Fr. *gouden hoofdsnoertje m. e. diamant, zooals werd gedragen door Madame Ferron, tijdgenoot van Frans I (1515—'47)*, nl. *midden op het voorhoofd*), v. —s.
- Fertiel** (*vruchtbaar*), bn.; **fertiliteit'**, v. gmv.
- Ferula** (*pauselijke kruis staf*), v. —s.
- Festijn'** (*feestmaal*), o. —en: *een luisterrijk —*.
- Festij'na len'te** (Lat. *Haast u langzaam*): spreuk van keizer Augustus, z. ald.; ook gebruikt met dit verlengstuk: *recte, sed festina*, goed, maar haast u.
- Festival'** (*groot volksfeest in een wei of boomgaard, waaraan verschillende fanfares deelnemen*), o. —s: de —s in Z.-Limburg.
- Festiviteit'** (*feestplechtigheid, feestvreugde, feestelijkheid*), v. —en.
- Festoen'** (*guirlande, ook: slinger van blaren of vruchten als versiering gebezigd*), v. en o. —en.
- Festonneeren** (*een der fraaie handwerken: uit-schutpend en met bloemwerk borduren*).
- Feteeren** (*goed onthalen, met eerbetoen overladen, vleien, vieren*): *iemand —, huldigen*.
- Fetisch, fe'tisj** (*bij de: Negers v. Suriname*

- klein voorwerp van afgodische vereering, tooverding, talisman, amulet*), m. -en.
- Fetischisme, fetisjisme** (*fetisch-dienst*), o. gmv.: het - bloeit nog onder de negerstammen, ook onder de Bochnegers in Suriname en andere heidensche stammen.
- Fendaal** (gesch. leenroerig), bn.: *het - estelsel*.
- Fendaal-systeem of feodalisme** (*het leenstelsel*), o. gmv. (eu = ui).
- Feudum** (*leengoed*), o. -s, feuda. (eu = ui).
- Feuilleton** (Fr. *mengelwerk in een krant, veelal aan den voet der eerste blz. en wel van nouwlustischen aard, ook gewijd aan critiek, kunst, historie enz.*), o. -s.
- Feuilletonist** (Fr. *persoon, belast met 't leveren van feuilletons*), m. -en.
- Fez** (*donkerroode, wollen muts met afhangend kwaatje, der Turken en andere Oosterlingen*), v. fezen; de - genoemd naar de stad Fez in Marokko, heeft sedert 1826 den tulband als militaire dracht vervangen in het Turksche leger; thans ook wel een heeren-huismutsje.
- Feziken** (*fluisterend praten, smoezelen, pruyelen*), ik heb gefezikt.
- Fia'ere** (Fr. *huurkoets*), v. -s.
- Fia'le, haal**, v. -alen; zie Pinakel.
- Fias'eo** (*éché*), o.: It. - *maken*, niet slagen, geen succes hebben, uitgelachen worden, b. v. v. een tooneelspeler; handel: op de flesch gaan.
- Fiat**, Lat. *het geschiede! toegestaan!*
- Fiat** (*gunstige beschikking*), o. gmv.: *ergens - op geven of op krijgen*.
- Fiat volu'tas** (tu'a), Lat. *Uw wil geschiede*.
- Fibrine** (*eiwitachtige bloedvezelstof*), v. gmv.
- Fiche** (*speelpenning, speelmerk*), o. -s; lees: *flex'ie*; -sdoos, v. -doozen.
- Fiehu** (Fr. *driekantig halsdoekje of schouderdoek voor dames*), v. -s.
- Fictie** (*verdi'hting, vooruwendel; zinrijke vinding*), v. -tisen, -ties; lees: *flex'ie*.
- Fictief** (*verdicht, verzonnen*), bn.; -tiever, -st: een -ve winst, een ingebeelde winst.
- Ficus** (O.-I. *geslacht der vijgeboomen, uit de familie der broodvruchtenboomen*), v. -sen.
- Fideel** (*getrouw, vertrouwelijk; vroolijk, lustig*), bn. en bw.; -er, -st: een -e kerel, een -e gesprek; - bij elkaar zitten, - praten.
- Fidel-commis** (*erflating of schenking van goederen onder voorwaarde van afstand*), o. -commissen.
- Fidel** (*viool, vedel*), v. -s. gmv.; ook, Fiedel.
- Fidelen**, zie Fiedelen.
- Fideliteit** (*trouwhartigheid*), v. gmv. (e = ee).
- Fides**, myth. Rom. godin der goede trouw, in oud Rome op munten afgebeeld.
- Fides** (*trouw, vertrouwen*), v.; *bo'na fide*, te geder trouw; *ma'la fide*, te kwader trouw.
- Fidibus** (*samengevouwen strook papier, om de pijp aan te steken*), m. -sen. vero.
- Fidu'ele** (*vertrouwen*), v.: *ik heb daar geen - in: geen - in iemand hebben*. (c = s).
- Fiedel** (*viool*), v. -s: voor de - staan, dansen.
- Fiedelen** (*op de viool spelen, krassen, zagen*), ik heb gefiedeld gmv.
- Fieft** (*schelm, boef, schurk*), m. -en; -achtig (*schurkachtig*), bn.: een - gezicht.
- Fieftestreek** (*gemeene daad*), m. -stroken.
- Fielterig** (*feltachtig*), bn. en bw.; -er, -st.
- Fielterij** (*schurkenstreek, schurkerij*), v. -en.
- Fier** (*stut, hooghartig*), bn. en bw.; -der, -st: een -e houding; een jong paard is een - dier, moedig, levenslustig.
- Fierheid** (*stoutheid, ingeschapen trots*), v. gmv.: - op hooge geboorte, - op talent.
- Fie'teldans** (St.-Vitusdansen, *danswoede, zenuwdans*), m. volkst.; zie St.-Vitus.
- Fiets** (*naam voor het rijwiel, misschien naar den Ennelschen fabrikant Fitt*), v. -en.
- Fietsband** (*wielband van rubber eener fiets*), m. -en, zie Band; -bel, v. -bellen.
- Fietsen** (*op de fiets rijden*), ik fietste, heb genetst; -er (*wielrijder*), m. -s; -ster, v. -s.
- Fietsbroek** (*kniebroek*), v. -en; -kousen, v. mv.; -kostuum, o. -tunen: -lantaarn, v. -s; -pak, o. -pakken; -pet (*jackeypet*), v. -pet'en; -pomp, v. -pompen.
- Fietsrijden** (*wielrijden, fietsen*), ik reed fiets, heb -gereden; -rijder, m. -s; -rijdster, v. -s; -zadel, o. -s.
- Fifth Avenue** (Eng. *de straat der millionnaires en milliardairs in New-York*), v.
- Figaro** 1. (*sluwe barbiër of kamerdienaar, geslepen tusschenpersoon; naam eener groote Fransche courant*), m. -'s; - is de naam van den barbiër uit de twee bekende tooneelstukken van Beaumarchais; 2. (*dames-overjakkje zonder mouwen*), v. -'s; figarootje, o. -s.
- Figurant** (*bijpersoon, onbeduidend iemand; stonnie in een tooneelspel*), m. -en; -e, v. -n.
- Figuratie** (*versiering door middel van figuren*), v. gmv.: *de - van een muziekstuk*; ook: al de figuranten in een tooneelspel. (t = s).
- Figuratief** (*figuurlijk, door middel van beeld-n*), bn.: *de - tieve schilderkunst*.
- Figureeren** (*als figurant dienen; ook: vertoon mak-n, zich laten zien*).
- Figurist** (*beginnend student aan een R.-K. seminarie; ook: beeld'smaker*), m. -en.
- Figuur** 1. (*afbeelding, model, uitwendige gedaante*), v. figuren: een meetkundige -; *dit meisje is een nette -; grammatische figuren*, d. i. zekere vormfiguren (taalvormen); *redelkundige figuren* (gedachtenfiguren), d. i. tropen, b. v. *de metafoor*, enz. 2. (*houding*), o. gmv.: een goed - maken; een mal - staan, een gek of zot -; 3. (*persoon*), v.: *hij was een bekende - aan de beurs*.
- Figuurlijk** (*zinnebeeldig, oneigenlijk*), bn. en bw.: *de -e betekenis van een woord of uitdrukking; zich - uitdrukken*.
- Figuurraadsel**, o. -s, zie Rebus; -rijden (*in de manege het gezamenlijk vormen van figuren, als: de slang, het kruis, enz.*), o. gmv.; ook de kunst, om op schaatsen figuren in het ijs te snijden; -snijder (*houtgraveur*), m. -snijders; zie: Plaatsnijder en Xylograaf; zaag (*flieerzaag*), v. -zagen.
- Fij** (*foet*), tw.: zegsw. *van de het in de - gan*, van het eene uiterste tot het andere.
- Fijmelen** (*femelen, kwezellen*), ik heb gefijmeld; -aar, m. -s; -aarster, v. -s; -achtig, bn.; -arij, v. -en; zie Femelen.
- Fijn** (*voortreffelijk, niet grof*), bn.; -er, -st: een -e naald, niet grof, - zand, - poeder; - goud, - zilver, onvermengd, zuver; evenzoo: -e suiker, -e wijn, zie Prima; - porselein, best; fig. -e manieren, zeer beschaafd; een - gehoor, een -e smaak, een -e opmerker, een - onderscheid; een - zuszje, hij is zeer -, vroom; verder: dweperig: hij hoort bij of tot de -e gemeente; -e beschuiten, vrome kwezelaars; bw.: iets - overtegen, dat heeft hij -tjes bedacht, sluw, listig; het is - koud,

Fijnen (vromen, zeer godsdienstigen), m. en v. mv.: tot de — behooren; zie **Fijn**.

Fijnen (kaartspel: kaarten v. d. troef), v. mv., bij het quadrilleeren in de — spelen.

Fijngevoelig (teer van gevoel of van hart, fijngevoelend), bn.; — er, — st.

Fijnhakken (hakkend fijnmaken), ik hakte —, heb — gehakt: stroo —, vleesch —.

Fijnheid (het fijn-zijn; ook: datgene, wat *fijn* is), v.: de — der lucht, de — onzer reukzenuwen, de — v. h. gehoor bij dieren; meerv. — heden: de — heden onzer taal, finesses.

Fijnigheid (datgene, wat *fijn* of *slim* bedacht is; kneep, list), v. — heden.

Fijnkauwen (kauwend fijnmaken), ik kauwde —, heb — gekauwd; — maken (zoo maken, dat het *fijn* is), ik maakte —, heb — gemaakt; zie: **Fijnstampen**, — stooten.

Fijnkolen (mijn kolen van ± 5 m.M.), v. mv.

Fijnproever (iem. met een uiterst fijne tong, lekkerbek), m. — s; — schilder (kunst-schilder), m. — schilders; — stampen (al stampende vergruizen of tot poeder maken), ik stampte —, heb — gestampt b.v. wortels, kruiden enz. in een mortier; — stooten (door te stooten fijnmaken), ik stiet of stootte —, heb — gestooten: schetjen —; — te (*fijnheid*), v. gm.v.: de — v. een weefsel; — tjes (op *fijne wijze*), bw.: iemand — beethebben, listig, sluw; 't is — koud, erg, zie **Fijn**; — wrijven (wrijvende fijnmaken, tot poeder maken), ik wreef —, heb — gewreven: verfstof — op een marmersten en wel door middel v. e. puimsteen, zie **Tempermes**.

Fijf (eig. zueer in den vorm eener vijf: ontsteking van het beenvlies aan het eerste lid van duim of vinger), v. gm.v.

Fikfakken (talmen, beuzelen), ik heb gefikfakt; — fakkerij, v. — en. gew.

Fikken (vingers), v. mv.: Blijf er met je — af.

Fikks (ferm, vaardig), bw.; — er, — t: — werken.

Fiksch, bn.: — er, — t; een — e jongen, — e knippen. stoer; ik ben niet erg —, lekker, wèl.

Fikshond (keeshond), m. — honden.

File (Fr. rij), v. — s: een — van rijtuigen.

Filet (Fr. lendestuk, nierstuk), v. en o. — s: — de boesf, runderbaas; — de veau, kalfsniers'uk.

Fillaal, bn.: een — kerk, bijkerk, zie **Rektor**.

Fillaal (bij-winkel, bij-kantoor), o. — alen; deze firma heeft een — te Rotterdam.

Fillgraan (fijn goud- en zilverdraadwerk), o. gm.v.; — werker (zilver- of goudsmid in zijn draadwerk), m. — werkers.

Philippine, v. — s; zie **Philippine**.

Fillister (stud. ploert, niet-student), m. — s.

Fillistijn (heidensche Kananiet), m. — en.

Film (eig. vlies: een soort vliesachtig praeparaat, nl. van cellulose of gelatine in lintvorm, voor bioscoopnamen; ook die opname zelf), v. en o. — s.

Filomeel (eig. de zangminnende, dicht. de nachtegaal), v. filomeelen.

Filosofie, v.; zie **Philosophie**.

Filozel (groeve zijde, floretzijde), v. gm.v.; — len (van filozel), bn.: — kousen.

Filiter (toestel tot zuivering van vloeistoffen inz. van dr. kwater), o. en m. — s: de — van Pasteur, e. n — met kool; — doek (doorzigt-doek), m. en o. — en; ook, **Filtreerdoek**.

Filtreer (toestel tot reiniging van vloeistoffen inz. van drinkwater), m. — s.

Filtreeren (laten doorzigen, kleinzen): water —, door een poreuze zelfstandigheid

laten sijpelen, om het te zuiveren van onreine stoffen; — machine, v. — s; — papier, o. gm.v.; — toestel (ook **Filtreer**), m. en o. — toestellen.

Finaal (het einde betreffende, afgeheel), bn. en bw.: een — besluit, — nale uitverkoop; hij was — radeloos, geheel en al.

Finale (einde, slotgedeelte v. e. opera, symphonie of eenig ander groot muziekstuk), v. — s.

Finanee (geid, vermogen, de geldmannen of kapitalisten), v.: de haute —, de groote, invloedrijke bankiers, de geldaristocratie.

Financieel (de geldzaken betreffende, geld-delyk), bn.: een — eele crisis, — eele zorgen.

Financieën (openbare geldmiddelen, staatsinkomsten; geldwezen), v. mv.: ook departement: minister van —.

Financier (iemand, die gelden bezit, beheert, uitgeven regelt, enz.), m. — s of — en.

Financie'ren (oelden beheeren, verschaffen; in geld handelen), ik — cierge, heb gefinancierd: een onderneming —.

Financiewezen (alles, wat met de financieën in verband staat, het geldwezen), o. gm.v.

Fine: ter (ten) — van rapport, d. i. ten einde daarop verslag uit te brengen; ter (ten) — van onderzoek; ter (ten) — v. consideratie en advies.

Fineerbladen (meubelmaker: oplegbladen van fijn hout als bekleedse), o. mv.

Fineeren (het zuiveren van goud en zilver).

Fineerzaag (zeer fijne draadzaag voor kunstzagerij, figuurzaagje), v. — zagen.

Finesse (fijnheid; sluwheid, list), v. — s.

Fines'ses (kleinigheden; ook, kunstgrepen), v. mv.: de — van een zaak kennen, 't fijne.

Fingalsgrot (aard. beroemde grot op het eiland Staffa, een der Hebriden, met wanden van basaltzulen), v. gm.v.; de — grot is genoemd naar e. Ierschen koning der 3^e eeuw n. C.

Fingeeren (verdichten, verzinnen): een naam —, nl. een valschen. (g = g).

Finis coromatopus (lat. Het einde kroont het werk, Eind goed, al goed), zie **F. C. O.**

Finish (sport. Eng. eind, slot v. e. wedstrijd), o.

Fint (streek, voorwendse, schijnstoot), v. — en.

Fiool (flesch met langen hals en kleiven, ronden buik), v. flolen; zegsw. de flolen van zijn toorn over iem. uitstorten, hevige tegen iem. uitvaren; flolen (violen) laten zorgen, de zorgen van zich afzetten, alles zoo licht mogelijk opnemen.

Florituren (muz. versieringen bij of in den zang, als: trillers, roulades, enz.), v. mv.

Firma 1. (maatschappij, vereeniging, vooral van handelaars of industrieelen, handels-huis), v. — s; zie: **Vennoot** en **Vennootschap**. 2. (handelsnaam eener zaak), v. — s.

Firmament (sterrenhemel, hemelgewelf, uitspanse), o. gm.v. (ment = ment).

Firman, m. — s; zie **Ferman**.

Firmant (lid eener firma), m. — en.

Firn (oude „eeuwige“ sneeuw in de hooggebergten en de poollanden, die door voortdurend vriezen enz. grofkorrelig wordt en soms groote ruimten inneemt: de firnvelden; oorsprong der gletschers), v. gm.v.

Fiscaal (wat den fiscus betreft), bn.: — cale rechten, — cale wetten; ook, **Fiskaal**.

Fiscus (eigenlijk een geldkorf, geldmandje: de staatskas, de schatkist; het corps der bestingamblienen), m. gm.v.

Fiskaal (eischer in rechtszaken, openbaar aanklager b.v. in een krijgsraad), m. — kalen.

- Fiskaal'** (wat den fiscus aangaat), bn.: -ale wetten.
- Fis'tel** (geneesk. diepe etterwonde, etterafleider, kunstmatige etterwonde), v. -s.
- Fittis** (zomervogeltje, boschzanger), v. -sen: de - heet ook hofzanger, tuinzanger.
- Fit'ter** (werkman aan een gasfabriek, bij de waterleiding, wiens taak het is het maken of repareren van geleidingen, enz.), m. -s.
- Fittings** (Eng. noodzakelijke artikelen voor monteering, kleine onderdelen van machines), m. mv.; fittingtang, v. -en.
- Fitz** (voorvoegsel bij Engelsche voornamen, bet.: zoon, b.v. Fitz-James, Fitz-Gerald).
- Fiv'ellingoo** (aardr. landstreek in de provincie Groningen, i. h. N. O. begrensd door de Eems), o.
- Five o'clock** (tea), (Eng. middagthee om 5 uur, vóór het diner), v.
- Fixe** (Fr. bepaald, vast, onveranderlijk), bn.: prix -, vaste prijs.
- Fixeerbad** (chemisch mengsel, dienende om photo's en teekeningen te fixeren), o. -baden; **fixeren** (een teekening of photo door een fixeerbad onuitwischaar maken).
- Fixeren** (bepalen, vaststellen), ook iemand -, iem. sterk aankijken, de oogen onafgewend op hem gevestigd houden.
- Fjeld** (aardr. hooge woeste berggulakte op het schiereiland Scandinavië), o. -s.
- Fjord** (aardr. diepe insnijding der zee in het rotsachtige strand van Noorwegen), v. en o. -s: kasteelen, gelegen aan de -.
- Flab** (plantk. waterplant: waterpest), o. gmv.
- Flab'beren** (zacht ruischen of suizen van den wind in de zeilen), het heeft geflabberd.
- Flacon'** (reukfleschje, fleschje met een langen hals; derde gedeelte van een flesch), m. -s.
- Flad'deren** (niet zueven, veelal onregelmatig vliegen), hij heeft gefladderd: vleermuisen, vilen, vianders -, fig. de zeilen -, killen.
- Flagellant'** (Lat. geeselaar; naam van broederschappen in de Middeleeuwen, die ten geale soms van duizenden rondtrokken biëdend en zingend en zich openlijk geeselend; de flagellanten-beweging ontstond ± 1260 in Italië), m. -en.
- Flageolet'** (fijne ivoren beekfluit met hoogen toon), v. -ten; -toon, m. -tonen.
- Flageolettist'** (flageolet-bespeler), m. -en.
- Flagrant'** (Fr. klaarblijkelijk, tastbaar), bn. en bw.: een -e schending van het volkenrecht, blijkbaar, een -e leugen.
- Flair** (Fr. scherpe reukzin, fig. fijne neus, bijzondere aanleg om iets te vinden, op te sporen), m.: den - van iets hebben.
- Flak'keren** (dicht. opvlammen, opflikkeren van vlammen), het heeft geflakkerd.
- Flambard'** (Fr. slappe vilthoed met breeden rand), m. -s.
- Flambeeren** (zengen, roosteren); -bc, bn.: hij is -, geruïneerd, verloren, op de flesch.
- Flambouw'** (fakkel, pekstok, toorts), v. -en.
- Flamingant'** (Vlaming, voorstander der Vlaamsche taal in Vlaanderen), m. -en; verg. Franskiljon.
- Flamin'go** (dierk. groote waadvogel), m. -'s: de gewone -; de roze -'s in Artis.
- Flaneren** (straatslijpen, rondslenteren).
- Flanel'** (lichte wollen stof voor ondergord), o. gmv.; ook, gemaakt ondergoed en heeft dan meerv.: uw flanelen zijn gekrompen.
- Flanel'leu** (van flanel), bn.: een - lijfje.
- Flaneur'** (straatslijper, lanterfanter), m. -s.
- Flank** (mil. linie ter zijde, fig. vleugel), v. -en; mil. rechts in de -, rechtsom; links in de -, linksom; in de - aanvallen, zijde.
- Flankeeren** (van ter zijde dekken of met het geschut bestrijken; als flankeur dienst doen).
- Flank'vuur** (mil. vuur van ter zijde), o. gmv.
- Flan'sen** 1. (iets slordig verrichten, iets slordig in elkaar gooien), ik flanste, heb geflanst: een opstel, een versje bij of in elkaar -, zonder zorg in elkaar zetten; 2. (smijten, gooien): iets in het water -.
- Flap** (harde slag, stoot, klap), m. flappen; tw.: -, daar lag hij op het ijs.
- Flap'hoed** (dameshoed van stroo met breeden, slappen rand), m. -hoeden.
- Flap'kan** (kan met scharnierdeksel), v. -nen.
- Flap'pen** (klappen, babbelen), ik heb geflapt: er alles maar uit -; fig. de zeilen - tegen de masten; de banieren - in den wind.
- Flap'per** (flapkan), m. -s: het potje bier eischte tinnen -s (Potg.).
- Flapuit'** (iem., wiens hart op de tong ligt), m. en v. -uiten: zij is een echte -, praatster.
- Flar'den** (afgescheurde lappen, loshangende lompen), m. mv.: iets aan - scheuren.
- Fla'ter** (misslag), m. -s: een - begaan, domme fout; zie: Bevue en Blunder.
- Flatteeren** (Fr. vleien, liefkoozen, mooipraten, sukflooiën; streelend-zijn voor), ook: het goed-staan van hoed of kleed, van de kleur van een kostuum, enz.: deze kleur flatteert haar; iets mooier voorstellen of maken dan het is: een portret -.
- Flauw** (zwak, zouteloos, laf), bn. en bw.; -er, -st: een -e tegenstand, een -e grap; geen -e voorstelling van iets hebben; -e thee, slap; zich - aanstellen, kinderachtig.
- Flauw'erd** (kinderachtig mensch), m. -s.
- Flauw'hartig** (bloede, moedeloos), bn.; -er, -st; -heid (zouteloosheid, lafheid), v. gmv.
- Flauw'igheid** (kinderachtig woord; laffe onmanlijke daad), v. -heden.
- Flauwiteit'** (laffe aardigheid, laf gezegde, flauwe praat), v. -en.
- Flauw'te** (bezwijming), v. -n: in - liggen.
- Flauw'tjes** (zwak, mat), bw.: - ademhalen.
- Flé'bile** (muz. klagend, weemoedig), bw.
- Flecteeren** (spraak. buigen); zie Flexie.
- Fleem'en** (vleien, iets vragen of zeggen, mooipraten), ik heb gefleemd; -er, m. -s; -erij' (vleierij), v. -en; -ster, v. -s.
- Fleem'kous** (vleier, mooiprater, fleemtong), m. en v. -kousen; -taal (vleitaal), v. gmv. gmv.; -tong (pluimstrijker), m. en v. -en.
- Fleer** (klap, slag), m. fleeren: iem. een - om de ooren geven, fig. den - v. iets hebben, slag.
- Fleer** (lui vrouwspersoon, straatmeid), v. -en.
- Fleers** (slag), m. fleerzen; zie Fleer.
- Fleg'ma** (kalmbloedigheid, lautheid), o. gmv.
- Flegma'ticus** (iem., die flegmatisch is), m. -ci.
- Flegmatiek'**, **flegma'tisch** (koel van bloed), bn. en bw.: het -e temperament, de lauwe, onverschillige gemoedsaard; -er, -tiekst.
- Flens** (opstaande rand aan 't einde van buizen, rand van profielijzer enz.), v. flenzen; de - heeft gaten voor de schroeven, die zullen dienen tot verbinding; 2. (uitstekende rand der spoorraden, om deze op de rails te houden, ook Radkrans).
- Flens'je** (dun pannekoekje), o. -s.
- Flen'ter**, m. flenters: het viel in -s, scherven.
- Flen'zen** (een plaat met een rand of kraag maken), ik flensde, heb geflensd,

Flep (*ondermutsje*), v. fleppen.
Flep, v.: *aan de - zijn*, drank; *aan de - raken*, een drinkebroer worden, zie ook Fep.
Flep (*flepkan, bierkan met deksel*), v. fleppen.
Fleppen (bijvorm van *seppen*: *met kleine teugges drinken*), ik flepte, heb geflept.
Fleereijn' (*zicht, reumatiek in de gewrichten*), o. gmv.; verg. Podagra.
Fleeren (*slieren, slepen*), ik heb gefloerd: *langs de straat -*. gmv.
Flesch (*van glas vervaardigd hol voorwerp met hals*), v. flesschen: *de hals, de buik, de ziel van een -*; *een - drinken*, nl. een flesch wijn; *een - laten aanrukken*; zegsw. *op de - gaan*, failliet gaan; *op de - zijn*, failliet zijn, *die zaak is op de -*, verlopen, te niet; zie Druppel-, Stopflesch en Leidsche -.
Fleschjes-waterpas (*werktuig, om te waterpassen*), o. -waterpassen; het - bestaat uit een metalen buis gevuld met een gekleurde vloeistof, aan de einden voorzien van loodrecht op die buis geplaatste glazen buisjes.
Fleschebakje (*glazen, houten of metalen bakje, onder een wijnflesch*), o. -s.
Fleschentrekker (*zwendelaar, optichter, bedrieger: iem. die b.v. koopt met het plan, om niet te betalen*), m. -s; -ij' (*optichterij*), v.
Flets (*verschoten of dof van kleur, bleek*), bn. en bw.; -er, -t: -e oogen, -e kleuren, -e bloemen, -e wangen; er - uit zien; -heid (*verleptheid*), v. gmv.
Fleur (Fr. *bloei, bloeitijd*), v. gmv.: *de - der gezondheid, de - der jaren, in de - zijn*; *de - is er af*, glans, schoonheid.
Fleur (*opperrolde lijn, waarmee men snoek vangt, zeltijn*), v. -en.
Fleuren (*visschen m. e. fleur; schoonrijden, beentje-over-rijden*), ik heb gefleurd, stud.: iemand lijnen voor lid van eene of andere studentenvereniging.
Fleuret, v. -ten; zie Floret.
Fleurig (*bloeiend; fig. blozend van kracht, opgewekt, vroolijk*), bn. en bw.; -er, -st: er - uitzien, vroolijk, gezond.
Fleurist' (*bloemkweeker, kunstbloemenmaker*), m. -en; vr. -e, -n.
Fleuron' (*bloemvormig ornament, b.v. op den band of ring eener kroon, ook: als topsiering van een pinakel of een monument*), o. -s.
Flevo (*aandr. voormalig meer, later uitgedijd tot Zuiderzee*), o.; - was ook de naam van het eiland, door de twee armen van den stroom Flevus (Flie) omspoeld.
Flexibel (Fr. *buigzaam, lenig, fig. gedwee*), bn.
Flexie (*spraak. buiging*), v. gmv.: *de - is declinatie of conjugatie*; lees: *flek'sie*.
Flibustier' (*zeeroover in de W.-I. wateren, vrijbuiters op die zeeën, 2e helft der 17e eeuw*), m. -s: de -s waren evenals de boekaniërs de schrik der Sp. koloniën; lees: -tier'.
Flik'flooiën (*laf en kruipend vleien*), ik heb geflikflooid: *iemand -*, aanhalen; -er (*vleier, kruiper*), m. -s; -erij', v. -en.
Flik'je (*chocolade-koekje in bolschijfvoorn, naar Caspar Flick te A'dam genoemd*), o. -s.
Flik'ken (*maken, verstellen*), ik heb geflikt: *schoenen -*, lappen; *dat zal ik hem eens netjes -*, knaphandig in orde brengen. gmv.
Flik'ker (*een vlugge kruissprong*), m. -s: *een - slaan, zóó springen*, dat de kuiten tegen elkaar klappen.
Flik'keren (*schitteren, glinsteren, fonkelen*), het heeft geflikkerd: *de sterren -*.

Flik'kerglans (*stikkerende glans*), m. -en: *de -en van den Grooten Beer* (V. Lenn.); -**licht** (*stikkerend licht, bliksemlicht*), o. -en.
Flink (*flitsch, vlug, ferm, kloek*), bn. en bw.: -er, -st: *een -e vent*, kranig; *een - karakter*, degelijk; *een -e houding*, flitsche; *hij is nog - voor zijn jaren*, kras; *een -e som gelds*, ruime; *een - huis*, solide; *een -e wandeling*, ferme; -**heid** (*degelijkheid*), v. gmv.
Flint'glas (*zeer hard en zeer glanzig Engelsch glas voor lenzen*), o. gmv.
Flirt 1. (*hofmakerij van voorbijgaanden avrd*), v. gmv.; 2. (*persoon, die flirt*), m. -en.
Flirt'en (*eig. heen en weer fladderen: coquetteeren, zich het hof laten maken of het hof maken zonder ernstige bedoelingen*), ik flirtte, heb geflirt; als z.n. (*hofmakerij, het flirten*), o. gmv.
Flits (*pijl, schicht*), m. -en, fig. *de -en van den spot*; -**boog** (*handboog*), m. -bogen.
Flobert', m. -s, eig.; -**geweer** (*zeer licht achterlaadgeweer geheeten naar den uitvinder, ± 1894 te Parijs*), o. -geweren. (bert = bér).
Flod'der (*klet, slijk, modder*), v. gmv.
Flod'der (*achtelooze, slordige vrouw*), v. -s.
Flod'derbroek (*wijde, gepofte broek der 17e eeuw, nog door visschers gedragen*), v. -broeken; fig. (*slordig persoon*), m. -broeken.
Flod'deren (*ploeteren, plassen, door de modder waden*), ik heb geflodderd; zie Flod'der.
Flod'derkleed (*al te ruim of te wijd kleed*), o. -kleederen, -kleeren; -**kous** (*afzakkende kous, fig. slordige vrouw*), v. -kousen; -**madame** (*slordige vrouw*), v. -s; -**muts** (*muts, met achter afhangende kanten strooken*), v. -mutsen; -**mijn** (*bepaald soort van mijn*), v. -en.
Floers (*rouwkrijp, rouwstof, zwart gaas*), o. floersen: *een rouwband van -*; fig. *het - van den nacht*, duisternis; *het wolken -*.
Floer'sen (*van floers*), bn.: *een - stuer*.
Flon'kerbag (*gezette edelsteen, glanzende parel*), v. -baggen.
Flon'keren (*rustig schitteren*), het heeft geflonkerd; -**licht**, o. -en: *het - der sterren*.
Flon'kerster, -**star** (*eig. flonkerende ster, fig. kunstenaar, geleerde of dichter van groote verdienste of naam*), v. -sterren, -starren.
Flora, v. myth. de godin der lente, d. i. der bloemen en bloesems.
Flora (*de planten en kruiden van een land, een eiland, enz.; de opsomming er van*), v.: *de duin -*, *de woud -*, *de - van Nederland*, *de Javaansche -*.
Floralis (*feesten ter eere v. d. godin Flora in oud-Rome; ook: vereen. tot het doen aankweken v. bloemen, vooral door het volk*), v.
Floral' (*8e maand of Bloemaand, van 20 April tot 19 Mei in den Rep. kalender*), m. gmv.
Floreen', **florijn'** (*Friesche goudgulden, f 1.40, belastingpenning, in de 16e eeuw door elke behuisde boerderij op te brengen*), m. floreenen, florijnen; -**stelsel** (*het stelsel van heffing van floreenen als dijkbelasting*), o. gmv.
Floreen'plichtig (*verplicht bij te dragen in de dijklasten*), bn.; als zn. -e, -n.
Floreenen (*bloeien, gedijen, in welstand zijn*); *zijn zaken -*, *de kermissen - er van*, (C.O.)
Florentijn' (*man uit Florence*), m. -en.
Florentijnsch' (*komende uit, betrekking hebbende op Florence*), bn.: - *glaswerk*; *de -e flesch*: *scheik. flesch met wijden hals en mond en inwendige s-vormige buis tot het*

- distilleeren van vluchtige oliën; -e lak, karmijnlak, roode schilderverf; **de -e school** (schilderschool van Florence, sedert 1240), v. gmv.; - **marmar** (kunstmarmar, uit een pap van gemalen marmersoorten), o.: van - maakt men vazen, schotels, enz. in Italiënschen stijl.
- Florenti'ne** (Florentijnsche zijde), v. gmv.
- Floret'** (buitenst spinzel der zijderups, halfzjde, grove zijde, floszijde), o. z. Filozel.
- Floret'** (fleuret, schermdegen, degen met een knop aan de punt), v. -ten.
- Floret'ten** (van vloszijde, bn.: een paar - handschoenen).
- Floret'zijde** (vlok- of vloszijde), v.: handschoenen van -, kousen van -, filozel.
- Floride'ën** (plantk. purperwierden), v. mv.: het Irsche mos behoort tot de -.
- Florijn'** (Fr. florin: gulden), m. -en: de eerste -en werden ± 1250 te Florence geslagen en wel van goud, met een lelie of bloem er op, vandaar de naam; de Nederl. - = 100 cts., de Oostenr. - = ± f.1.00 of 2 kronen.
- Florissant'** (bloeiend), bn.: een -e stad.
- Flos'zijde** (ongetweerde zijde), v. gmv.; ook Vloszijde.
- Flotil'le** (Fr. kleine vloot, eskader van lichte oorlogsvaartuigen), v. -s.
- Floos** (uitvlucht, onwaarheid), v. flouzen: w-it ge vertelt, zijn maar -jes.
- Flouw** (zeker snippenet), v. -en.
- Fluctua'tie** (het rijzen en dalen v. d. koers der effecten; dobbering, schommeling), v. -s.
- Fluctueeren** (dobberen, op- en neergaan, schommelen van heursprjzen).
- Fluiditeit'** (vloeibaarheid), v. gmv.
- Fluidum** (spiritisme: vloeistof), o. gmv.
- Fluim 1.** (slijmerig sprekseel, uitgespuwde slijm, rochel), v. -en; 2. (verachtelijk persoon), m. -en: het is een - van een vent, spreekt.
- Fluim'en** (slijm opgeven), ik heb gefluimd.
- Fluist'eren** (nuw hoorbaar spreken), ik heb gefluisterd; -aar (iem., die fluistert), m. -s.
- Fluit** (zeker blaasinstrument: hoog en smal wynglas), v. fluiten: de rijnwijn tintelde i. e. lange en flne - (Potg.)
- Fluit'ceud.** v. -en; zie: Smient of Smink.
- Fluit'kruid** (schermbloemige plant met witte bloemen), o.: het - schieft tusschen het kreupelhout weleens op; zie Toeterloof.
- Fluit'ten** (het bekende scherpe gehud met den mond maken), hij floot, heeft gefloen: een deuntje -, hij floot zijn hond; ook: de vogels -, zingen; er werd in den schouwburg gefloeten, teken van afkeuring, misnoegen; bij uitbr. de kogels sloten hem om de ooren, gieden, suisden; zegsw. iem. laten -, eig. de hond liet zijn meester -, hij kwam niet op diens gefluit, fig. vergeefs laten roepen, hem laten staan; op zijn duim -, vergeefs moeite doen, niets krijgen of winnen.
- Fluit'glas.** o. -glazen; zie Fluit.
- Fluitist'** (fluitspeler van beroep), m. -en.
- Fluit'schip** (zeker lang vrachtschip), o. -schepen.
- Fluit'speler** (iem., die de fluit bespeelt), m. -s.
- Fluis** (snel, met spoed, gewind), bw.: -er, het -t: zich -wend-n; komen, dadelijk.
- Fluksch** (vaardig, bijd-hand), bn.; -er, fluksht: een -e wending.
- Fluoresceeren** (lichten, licht uitstralen): het der zee op warme zomeraavonden.
- Fluorescen'tie** (lichtuitstraling, aan sommige stoffen eigen), v. gmv. (t = s).
- Flus** (pas, kort geleden, zoeven), bw.; -jes, bw.: nu, tot -, d. i. tot zoo aanstonds.
- Fluviome'ter** (werktuig tot het meten van de stroomsnelheid van rivieren), m. -meters.
- Fluweel'** (slijngeschoren, zachtharige katoenen of zijden stof), o.: er is effen -, ook gekerped -, (soorten), o. -en; vroeger: Fulp; -achtig (zacht als fluweel), bn.: de huid der kat is -, -e bloemblaadjes; -bloem (hanekam), v. -bloemen; -boom (tuinboom met fluweelachtige twijgen en bloemen), m. -boomen; -en (van of als fluweel), bn.: een -lint, fig. een - tong, vielerig; -woortjes, zachte; -gras (plantk. hazestaart), o. gmv.; -ig (als fluweel), bn.: -e bloemhladen; fig. -e oogen, zie -achtig; -weverij (-fabriek), v. -en; -zwart (donker als fluweel), bn.: -e pensees.
- Fluwijn'** (huis- of steenmarter), o. -en.
- Fnie'zen** (niezen, prorsen), ik heb gefniesd.
- Fnuil'ken** (een vogel de slagpennen uittrekken), ik heb gefnuikt; fig. iemands macht -, zeer verminderen, kortwieken; ems. trots -.
- Fob**, eig. f. o. b.: handel, Eng. free on board, d. i. vrij aan boord.
- Fo'eus** (brandpunt), m. -sen: Leipzig is de - van den Duitschen boekhandel.
- Foedraal'** (los overtrek van gewast linnen of zijde, ook om vaandels, fanions, enz. te beschermen; koker, schrede, hoer), o. -dralen.
- Foef** (voorwendsel, streek, truc), v.; ook, -je, o.: hij weet daar wel een - op, e. handig -.
- Foel** (uitroep van verachting), tw.
- Foel'kepot** (rommelpot), m. -potten. gew.
- Foel'lelijk** (erg belijik), bn.
- Foel'le** (vuurrood vlezig omhulsel der muskaatnot; dun uitgeslagen bladlin; verfoeliesel van een spiegel, ook, een laagje papier of metaal onder edelsteenen of doorachijende stoffen om den gloed te verhoogen), v. gmv.: - wordt op een zacht vuur geroosterd; er is bruine, blanke en korte -.
- Foel'liën** (laagsgewijze dunnetjes met bladlin bedekken), ik heb gefoelied: ern spiegelglas -.
- Foel'teren** (mopperen, pruttelen, morren, zijn ongenoegen te kennen geven), ik heb gefoeterd.
- Foel'zel** (Duitsch: slechte jenever), v. gmv.
- Fo'hi**, fabelachtige halfgod der Chineezen; Het bezoek van -: een gedicht van Staring.
- Föhn** (valwind, die onder bepaalde omstandigheden van de kammen der gebergten in de dalen waait, o. a. in de Alpen, en ook elders), m. (ö = eu).
- Fok** (scheepst. een driehoekig onderzeil aan den voormast; scherts. bril), v. fokken.
- Fok'kemast** (voorst mast), m. -masten.
- Fok'ken** (kweeiken, aankweeiken, grootbrengen van vee), ik heb gefokt; -ker (veeboer), m. -s; -kerij' (het fokken), v. -en.
- Fok'kera** (ra aan den fokkemast), v. -raas.
- Fok'kewant** (het want v. d. fokkemast), o.
- Fok'sia** (tuinbloem), v. -'s; ook Fuchsia.
- Fo'len** (sollen, plagen), ik heb gefoold.
- Foliant'** (boek in folio-formaat), m. -en een rij deftige -en.
- Folleeren** (de bladen van een koopmansboek, een handschrift enz. in opvolging nummeren), zie verschil met Pageeeren en vergelijk Folio.
- Folio** (boekformaat, waarbij een vel drukpapier in tweeën gevouwen is en dus vier

- bit. heeft*), o.; een --**bijbel**, nl. in het grootste boekformaat; fig. *hij is een gek, een zot in -*, een zeer groote gek of dwaas.
- Fo'lio** (*blazen van een koopmansboek, waarvan er twee een paar vormen en gelijik genummerd zijn*), o. -'s; - **recto** (voor- of rechterzijde), o.; - **verso** (linkerzijde).
- Folk'eting** (2de Kamer in Denemarken), o.
- Folk'lore** (kennis van oude zeden en tradities; verzameling van overleveringen, sprookjes, volksagen, oude volksliedjes, zegswijzen, enz.), v. gmv.; zie ook Volkskunde.
- Folklorist'** (*iem., die studie maakt van folkloren*), m. -en; vr. ook: -iste.
- Fol'teren** (*martelen, pijnigen*), ik heb gefolterd; - **aar** (*iem. die foltert*), m. -s; - **bank** (*pijnbank*), v. -en; - **ing** (*pijniging*), v. -en; - **paal** (*destijds een foltertweig bij de Indianen van N.-Amerika*), m. -palen: aan den - gebonden, werd de gevangen vijand ten doode toe gemarteld.
- Fomentee'en** (Fr. *stoven*; *pappen b.v. een wonde*, fig. *aanwakkeren, aanstoken, opruien*).
- Fom'melen** (*frommelen*), ik heb gefommeld.
- Fonés'** (Fr. *donker van kleur*), bn.
- Fond** (Fr. *grond, bodem*), o.: **à -**, grondig; **au -**, in den grond der zaak.
- Fondament**, o. -en; zie Fondement.
- Fondants'** (Fr. *suikergoed, dat in den mond wegsmelt*), m. mv.
- Fonda'tie, funda'tie** (*liefdadige stichting*), v. -s, -tiën: **de - van een weeshuis**. (t = s).
- Fondee'ring, fundee'ring** (*metselwerk in den grond, waarop een muur moet rusten, ingeheld paalwerk*), v. -en: een - **maken**.
- Fondement, fundament**, ook, **fundament'** (*grondslag, fundeering*), o. -en.
- Fonds** 1. (*kapitaal, effect, staatspapier*), o. -en; 2. (*al de door een uitgever uitgegeven boekwerken*), o. -en; zie Fondsljst.
- Fonds'artikel** (*boekh. eenig boekwerk uit het fonds van een uitgever*), o. -en; - **catalogus** (*fondslijst in alphab. volgorde*), m. -logussen, -logen, -logi.
- Fond'senbeurs** (*effectenbeurs*), v. -beurzen; - **houder** (*iem., die effecten bezit*), m. -s; - **markt** (*effectenbeurs*), v. -en.
- Fonds'lijst** 1. (*lijst v. al de uitgaven van één uitgever*), v. -en: **de - der firma J. B. Wolters**; 2. (*dagelijksche prijslijst der effecten, beurslijst*), v. -en; - **veiling** 1. (*verkoopning van staatspapieren*), v. -en: in Amste. *dam heeft men meermalen -en*; 2. (*boekh. veiling van boekwerken met het recht van uitgave*), v. -en.
- Fon'kelen** (*uit vonkelen: schitteren, blinken in overdrachtelijken zin*), het heet gefonkeld: *het - der sterren, der diamanten, der oogen. hare oogen begonnen gevaarlijk te -*, (C. O.); zn. o.: *bij het - van den wijn*.
- Fon'kelnieuw** (*gloed-nieuw*), bn.: een - **kleed**, nl. zóó, dat de glans of gloed er nog op hgt, dat het blinkt.
- Fonograaf'**, v., -grafen; zie Phonograaf.
- Fontein'** 1. (*Z.-Afr. bron, springbron*), v. -en: in plaatsnamen *Bloemfontein*; 2. (*kunstmatige springbron*), v. -en; - **bak** (*bak onder een springfontein*), m. -ken; - **tje** (*kleine fontein, ook drinkglas a. e. vogelkoud*), o. -s; - **water** (*water uit een fontein, levend water*), o. gmv.
- Foof** (*drinkgeld, gift aan dienstdoden*), v. -en.
- Foof**, v.: *op de bonne -*, zie Bonnefoof.
- Foof** (Vlaamsch. *jaarmarkt, kermis*), v. -en.
- Fop** (*het foppen, foppertij*), m. gmv.; - **pa'ge** (*foppertij*), v.; - **pen** (*misleiden, verschatken, bij den neus nemen*), ik heb gefopt; - **per'ij**, v. -en; - **speen** (*zuigspieentje aan een beenen ring om zuigelingen zoet te houden, ook foppert*), v. -spenen.
- For'ce** (Fr. *kracht, geweld*), v.: **par -**, met geweld; - **majeure**, overmacht, nooddwang.
- Forceeren** (Fr. *dwingen, noodzaken, doordrijven; openbreken, verkrachten*).
- Foreest'** (*dicht. woud*), o. -en.
- Forel'** (*dierk. buikvinnigerivierfisch*), v. -len; men onderscheidt: **de zalm-**, **de meer-**, **de beek-**, **de goud-**, **de zilver-**.
- Forel'ienvangst** (*vangst v. forellen*), v. gmv.
- Forel'schimmel** (*een wit paard met licht-roode plekjes geteekend als een forel*), m. -s.
- Forens'** (*uitwonende: de buiten een stad wonende koopman of handelsman, welke in die stad zijn zaak uitoefent*), m. -en.
- Form'a** (*vorm*), v.: **in -**, d. i. in goeden vorm; **in optima -**, in den besten vorm, naar den eisch; **pro -**, voor den vorm.
- Formaat'** (*grootte, vorm: afmeting van papier, boeken, foto's, enz.*), o. -maten: **groot -**, **zak-**, **kabinet-**, **visite-**, zie aldaar; - **zegel** (*gezegeld papier van voorgeschreven afmeting*), o. -zegels.
- Formali'ne** (*een desinfectiemiddel*), v. gmv.
- Formaliseeren**, zich -; iets kwalijk nemen, beleedigd zijn over, zich iets aantrekken; zie Geformaliseerd. (s = z).
- Formalis'me** (*vormelijkheid, ook vormen-dienst, d. i. het hechten meer aan den vorm dan aan den inhoud, den zin, de bet.*), o. gmv.
- Formalist'** (*iem., die zich stipt aan de vormen of voorgeschreven regels houdt*), m. -en.
- Formaliteit'** (*voorgeschreven regel en gebruik; uiterlijke vorm*), v. -en: **de - en in acht nemen bij 't passeeren der grenzen; een onderzoek als een - beschouwen**.
- Formaliter** (*volgens den vorm, vormelijk*), bw.
- Formateur'** (*hij, die b.v. een ministerie tot stand brengt of vormt*), m. -s: **kabinet-**.
- Forma'tie** (*vorming, schepping*), v. -s, -tiën; mil. inrichting, indeeling van een leger, getalsterkte, van een legerafdeeling.
- Formeel'** (*bouwk. houten boograam tot ondersteuning bij het maken van muurbogen, boogmat*), o. formeelen: **het - wordt na het aanbrengen v. d. sluitsteen weggenomen**.
- Formeel'** (*volgens den vorm, vormelijk*), bn. en bw.: **een - aanziek**; fig. bepaald, uitdrukkelijk: **een - e weigering**.
- Formeer'der** (*maker, vormer, schepper*), m. -s.
- Formeeren** (*vormen, voortbrengen, schep-pen*): **een zestal -**.
- Formida'bel** (Fr. *geducht, ontzagwekkend, geweldig, vreeslijk*), bn.; -er, -st.
- Formu'le** (*meetk., natuurk., chemische of algebraïsche uitdrukking in letters of teekens, voorstellende een algemeene uitkomst en dienende als grondslag voor berekeningen*), v. -s.
- Formuleeren** (*onder woorden 'rengen, duidelijc en kort opstellen of uitdrukken*).
- Formuller'** (*officieel vastgestelde vorm, model, voorschrift*), o. -en: **een eeds-**, **een trouw-**, **een geloofs-**.
- Formuis'** (*koorkachel, keukenuit*), o. -nuizen.
- Forsch** (*krachtig, kloekgebouwd*), bn. en bw.; -er, -t: **een - e kerel**, robuust; ook: **een - e slag**, hevig; - **heid** (*kracht, geweld*), v. gmv.

Forsch'gebouwd, bn.; zie **Robuust**.

Forse'te, Germ. myth. god van den vrede en de eendracht, zoon v. Balder en Hanna; hij spreekt recht in zijn schitterend paleis, Giltmir.

Fort (sterke schans, gesloten verdedigingswerk), o. forten.

Fortengordel (kring van forten b.v. om een vesting), m. -s; -linie (lijn of rij van forten), v. -s.

Fortepia'no, muz. sterk-zacht; als zn. v. -'s.

Forteres' (verkl. van fort: klein fort, schansje, blokhuis), v. -sen.

Fortificatie (versterking, vestingwerk; ook: de krijgswetenschap of versterkingskunst), v. -tiën, -s; -opzichter, m. -s.

Fortiori (a), (Lat. in nog meerdere mate, in hogeren graad, te meer nog), bw. (t = ts).

Fortissimo (It. muz. zeer sterk, zeer krachtig).

Fortiter in re, sua viter in modo (Lat. Krachtig (optreden) in de zaak (zelf), maar zacht in de wijze waarop): Straf is mijn hand, maar lieflijk mijn gemoed.

Forto (It. muz. met kracht), bw.

Fortuin 1. (geldelijk vermogen), o. -en; 2. (geluk), o. gmv.: -zoeken, maken, op -varen, een soldaat van -, op goed -; 3. (myth. geluksgodin, Fortuna), v.; het rad der -, zie Fortuna; -lijk (geluk hebbend, door de fortuin begunstigd), bn.: hij is Hans-, alles loopt hem mee, ook: fortuinig; -tje (gelukje, buitenkansje), o. -s; -zoeker (gelukzoeker), m. -zoekers; zie Chevalier d'industrie.

Fortuna, v. myth. de lotbeschikster bij de Romeinen: zij was onbestendig en grillig, zij wordt blinddoekt voorgesteld met een rad, dat wentelt, als teeken van onbestendigheid.

Fortunatus-beurs: de beurs v. Fortunatus, welke, volgens een oud volksverhaal, hoeveel de eigenaar ook uitgaf, nooit uitgeput raakte.

Forum (Lat. markt, plein in oud-Rome, verzamelplaats), o. -s en fora.

Forward (Eng. sport. vooraangeplaatst speler, voorwaartspeler; vooraarts bij het voetballen), m. -s.

Fossiel (eig. uit den grond gedolven; versteend, vooral v. voorwereldlijke overblijfselen), bn.: -escheldieren, -eplanten, -e beenderen.

Fossiel (versteend lijk, gebeente of plant-aardig overblijfsel), o. fossielen of fossiliën.

Fo'to (een fotografie), v. -'s; -graaf' (photograaf), m. -grafen; -grafisch, bn. en bw.: een -atelier; -grafeeren (photographeeren); -grafie', v. -ën; -gram' (photo), o. -grammen.

Fouilleeren (Fr. iems. kleeren en zakken doorzoeken): de inbrekers werden op het politiebureau gefouilleerd. (ll = lj).

Foulard 1. (Fr. lichtaekleurde O.-I. zijden stof), o. gmv.: 2. (een zakdoek van die zijde), m. -s.

Fou'le (Fr. menigte, volkshoop, gedrang), v. gmv.

Fourage (Fr. voedsel voor het leger, voor paarden, enz.), v. gmv.; mil. op -uitgaan.

Fourageeren (Fr. levensmiddelen of fourage opsporen en halen). (ou = oe).

Fourage' res (Fr. schoudersnoeren met kwas-ten bij groot militair tenue), v. mv.

Fou'rgon' (wagen met een aaffeldissel, overdekte pakkwagen, bagagewagen), m. -s.

Fou'rier' (onderofficier, die voor kleding, fourage, inkuartiering, enz. zorgt, bij het leger deel of wapen, waartoe hij behoort), m. -s, (ier = ier).

Fourneeren (verschaffen, voorzien, leveren; handel: storten van gelden op aandeelen).

Fournissement' (inleg, storting, bijbetaling), o. -en. (ou = oe).

Fournisseur' (Fr. leverancier), m. -s; -de la cour, hofleverancier.

Fournituur' (benodigheden bij het afwerken van kleeren, schoenen enz., zooals knopen, lint, zijde, voering, enz.), o. -turen; ook: Fourniture, v. -s.

Fout (misslag, blunder), v. -en: een opstel met drie -en, feilen, bokken; een -tegen de wellevendheid, een -begaan, een -herstellen; zegsw. ik kom zonder -, bepaald, ik zal het zonder - doen, zeker.

Fout, bn.: de oplossing is -, foutief.

Foutief' (met fouten, gebrekkig), bn. en bw.; een foutieve oplossing, iets - berekenen.

Fox-terrier (Eng. gladharig wit of zwartwit hondje, inz. voor de vossenjacht), m. -s; ook: Fox, m. foxen.

Foyer' (Fr. haard, in schouwburgen de koffiekamer), m. -s. (er = ee).

Fra Ange'lico: Dominicaner monnik (1387-1455), die het frescoschilderen destijds in Italië deed bloeien.

Fraai (schoon, sierlijk, mooi), bn. en bw.; -er, -st: -schrift; -versteren; -heid (schoonheid, sierlijkheid, netheid), v. gmv.

Fraaligheid (versiersel), v. -heden; zegsw. een gedwongen -, een onaangenaam werkje.

Fraal'tjes (zeer lief), bw.: iets - doen, net.

Fractie (rekenk. breuk, deel van een geheel; afdeling van een partij), v. -tiën, -ties.

Fractuur' (geneesk. beenbreuk), v. -turen.

Fragiel' (Fr. breekbaar, broos, zwak), bn.

Fragiliteit' (breekbaarheid, broosheid, fig. vergankelijkheid), v. gmv. (g = zj).

Fragment' (afgebroken stuk, brok; fig. gedeelte, uittreksel), o. -en: een - van een gedicht; een - van een vlakversiering.

Fragments'risch (bij fragmenten), bn. en bw.: de geschiedenis - behandelen.

Frais machine, v. -s, zie Frees.

Frak (heerenrok), v. frakken.

Framboos' (fijne, gecultiveerde braambes: struik of vruchtje), v. -bozen.

Frambo'zeboom (plantk. struik, die frambozen draagt), m. -boomen.

Frambo'zenazijn (azijn, van frambozen gemaakt), m.; -gelel (gelet, van frambozen gekookt), v. gmv.; -koekje, o. -s; -llomade, v. -s; -sap, o. gmv.; -stroop, v. -stropen (soorten); -taart, v. -taarten.

Frame (Eng. buizenstel, draagram, raamwerk, omraming eener fiets), o. -s.

Framee' (gesch. korte werspispes der oude Germanen), v. -ën; ook, frame'a.

Franc, m. -s; zie Frank (munt).

Françai'se (Fransche vrouw of jongedochter, ook een dans), v. -s: à la -, op zijn Fransch.

Franchement' (Fr. ronduit, ruiterlijk), bw.

Franchi'se (handel. vrijdom, vrijstelling), v.

Francijn' (een fijn soort v. perkament), o. gmv.; dit perkament is geheeten naar Francia (Frankrijk), van waar de Vl. het betrokken.

Franciscaan' (kloosterling van de orde van den H. Franciscus, in bruine pij), m. -canen; -canenklooster, o. -kloosters; -canenorde (nl. de instelling), v. gmv.; zie: Minoriet en Minderbroeder.

Francisca'ner, bn.: een - monnik.

Franciscanes' (kloosterlinge van de orde

- van den *H. Franciscus*), v. -sen: de -sen wijden zich vooral aan het onderwijs.
- Franc-maçon** (Fr. vrijmetselaar), m. francs-maçons; - **maçonnerie** (vrijmetselarij), v.
- Franc'eo** (portvrij, vrachtvrij), bn. en bw.
- Francophiel** (dweper met al wat Fransch is, Franschgezinde), m. -en; zie Gallomaaan.
- Franc-tireur** (mil. vrijsschutter, in ongeregelde benden levend, niet bij het leger ingedeeld, zie Guerilla), m. francs-tireurs. (c = k).
- Fran'je** (afhangend geweven of geknoopt boordsel), v. -s: een gordijn zonder -s; fig. bezelpraat, verzinsel.
- Frank** (vrij, onbedwongen), bn.: - en vrij, ook, *vrank en vrij*, onbeschoemd, vrijmoedig; ook, *rondborstig*, zie *V r a n k*.
- Frank** (sedert 1360 aldus geheeten: *munt-eenheid en zilvermunt in Frankrijk, België, Zwitserland en Luxemburg* = 100 centimes; m. -en; ook, *Franc*, m. -s; de *lira* in Italië, de *drachma* in Griekenland, de *peseta* in Spanje, de *lei* in Roemenië, de *lev* of *leva* in Bulgarije, de *dinar* in Servië, de *bolivar* in Venezuela, hebben ± de waarde v. e. -, z. ald.
- Frankceeren** (vracht- of portvrij maken).
- Frankceer'kosten**, m. mv.; -zegel (postzegel), o. -zegels.
- Frank'en** (bewoners v. h. destijds machtige Frankische rijk, zie *Merovingers* en *Karolingers*), m. mv.; ook: al de bewoners van het overig Europa, in de taal der Turken, inz. in den Levant.
- Frank'isch**, bn.: het - rijk onder *Charlemagne* (768-814); de -e koningen.
- Frans** (jongensnaam), m.: een vroolijke -, een lustige broeder, zie *F r a n s j e*.
- Fransch**, bn.: de -e republiek, de -e revolutie; zegsw. *zich met een -en slag v. iets afmaken*, het vluchtig afwerken; als zn. voor -e taal, o.: iets in het - vertalen.
- Fransche** (een - dame), v.: zij is een -.
- Fransche titel** (vervormd uit: *voordehandsche titel*; de verkorte, vóór het titelblad gedrukte titel van een boek), m. - titels.
- Fransch'je** (Fransch broodje), o. -s.
- Fransch'man**, m. Franschen.
- Fransijn**, o. gmv.; zie *F r a n c i j n*.
- Fransje**, o.: een vroolijk -, een pretmaker, een onbezorgde jongen, de held van een roman uit de 17e eeuw (1643); *een leven van vroolijk* -, een onbezorgd leventje.
- Franskiljon** (verfranschte Vlaming), m. -s.
- Frappant** (treffend, roerend), bn.; -er, -st: een portret met een -e gelykenis.
- Frappé** (Fr. in ijs afgekoeld), bn.
- Frappeeren** (treffen, indruk maken; afkueien).
- Frascati**, o.; - is een bekoorlijk gelegen stadje niet ver van de bouwvallen van Tusculum, later: zomerverblijf.
- Frater** (kloosterbroeder, ordebroeder), m. -s; -**huis** (gesticht, klooster voor fraters, inz. klooster van de „broederschap des gemenen levens”, in 1380 gesticht door Geert Grootte), o. -huizen; -**niseeren, zich** (z. verbroederen); -**niteit** (broederschap), v.: Fr. fraternité: *Liberté, égalité et* -, leus der groote Fransche revolutie; -**school** (school onder leiding van geestelijke broeders of fraters), v. -scholen.
- Frats'en** (grillen, kuren, grappen, aardigheden), v. mv.: jongen, hou toch op met je -; -**maker** (grappenmaker), m. -s.
- Frau'de** (Fr. bedrog, smokkelarij; 't spieken), v. -s: *hij werd wegens - veroordeeld*, d. i. wegens smokkelarij; - **plegen**, bedrog.
- Fraudeeren** (bedriegen, oplichten, misleiden; smokkelen; spieken). (au = oo).
- Frauduleus** (Fr. bedrieglijk, met ontduiking der wet), bn. en bw.; -leuzer, -t: een -ze handeling, een - bankroet, -ze invoer van suiker; - **goederen willen invoeren**.
- Frè'deriksoord** (de kolonie van 52 woningen van de Mij. van Weldadigheid, naar Prins Frederik aldus genoemd), o.: - is deels in Drente, deels in Friesland gelegen.
- Free's** (een soort v. uitboorzaam der metaalbewerker), v. freezen.
- Free-trader** (Eng. voorstander v. free-trade, d. i. vrijhandel), m. -s.
- Free'wheel** (Eng. zie vrijwiel), o. -s.
- Free'zen** (gaten boren in metaal), hij freezde, heeft gefreesd.
- Fregat** (vierkant getuigd oorlogsschip, met drie masten, 20-60 stukken), o. -ten; de masten heeten: fokkemast (voorste), groote mast (middelste), en kruismast (achterste).
- Fregat'vogel** (zwemvogel der tropen), m. -s.
- Frenesie** (Fr. dolle waanzin), v. gmv.
- Frenetiek** (dol, waanzinnig), bn. en bw.
- Frequent** (herhaaldelijk, menigvuldig; dikwijls), bn. en bw.; -er, -st. (quent = kwent).
- Frequentatief** (spraak. werkw. van herhaling, iteratief), o. -tieven: *stotteren, klappen, schuifelen zijn -tieven, afgeleid van stooten, klappen, schuiven*. (fre = free).
- Frequenteeeren** (druk bezoeken, veel omgaan met, dikwijls bijwonen). (qu = kw).
- Fres'co**, o. -'s; zie *A l f r e s c o*.
- Fres'co-schilderen** (het schilderen al-fresco, d. i. met lijmverf op een met kalk bepleisterden en nog natten muur; zie *F r a A n g e l i c o*).
- Fret** (dierk. kleine bunzing, om konijnen te jagen; ook: een kleine schroef'boor), o. -ten.
- Fret'ten** (met het fret jagen), ik heb gefret.
- Fret'te** (uit *Fraulein*, verkleinw. van *Frau*: adellijke, ongehuwde dame, jonkvrouw), v. -s. (de eu heeft een klank tusschen eu en ui).
- Frey'a, Fre'ja**, Germ. myth. dochter v. Njord: godin der reine liefde, de valk was haar beheiligd: - bemint de lente en de lichtelven.
- Freyr**, Germ. myth. god der zon, der vruchtbaarheid en der jaargetijden; was de weldadige godheid van zonschijn, regen en vrede, het zwijn was hem gewijd, en te zijner eer vierde men het Joelfeest, zie ald.
- Fri'a**, v., zie *F r i g g a*.
- Fricandean** (Fr. gelardeerd stuk vleesch, voorat kalfsvleesch), m. -s.
- Fricassee** (zeker vleeschgerecht: *fijn gesneden stukje vleesch, met een pikante saus opgestoofd*), v. -ën: - van kalfsvleesch.
- Friet'te** (wrijving, inwrijving), v. -s, -tiën.
- Frie'melen** (zijn vingers onrustig bewegen, peuteren, prutsen), hij -de, heeft gefriemeld: *jongen, wat zit je te - met dat touwtje!*
- Fries** (bewoner van Friesland), m. Friezen.
- Fries** 1. (bovenstuk eener tooneeldecoratie; bovenlijst eener zuil), v. friezen; 2. (weefsel, een soort duffel), o. gmv.
- Friesch**, bn.: een leerrede in de -e taal; de -e zeden; -e klok, staande klok of hangklok, zooals die in Friesland worden vervaardigd fig. een -e ruiter, zie *Snaansche ruiter* -e steen, baksteen, meestal taal van kleur uit Fr.; als zn. o. voor: -e taal.

- Friesland** (aandr. een onzer provinciën), o.
Friezin' (Friesche vrouw), v. -nen.
Frigga, v. Germ. myth. gemalin van Odin, stammoeder der Asen; - is de geefster van vrede en huwelijksgeluk, ook: **Fria**.
Frijnen (steenh. hardsteen of andere natuursteen van regelmatige betijningen voorzien door eeuwigdijg aangebrachte beitelagen), ik heb gefrijnd.
Frikkadef (gebraden bal gelardeerd vleeschghakt, inz. van kalveren), v. -len.
Frimaire (derde maand van den Republik. kalender, Rijk- of Vorstmaand, van 22 November tot 21 December), m. (ai = è).
Frisch (versch, koel, versterkend), bn. en bw.; frisscher, frischt: - water, - w'er, frissche lucht, frissche kleuren; zegsw. ik ben gezond en -; zoo - als een hoentje, door en door lekker; zich niet erg - gevoelen, onlekker; met fris-schen moed weer beginnen, nieuw.
Friseeren (het haar in de krul zetten met een heet tangetje); -ijzer, o. -s, of -tang, v. -en. (s = z).
Frisuur' (kapper, haarkruller), m. -s.
Frisuur' (kapsel, haartoot), v. -suren. (s = z).
Frit-hof, een Noorman wiens krijgsdaden en liejde voor Ingeborg, het onderwerp werden der vermaarde -sage.
Fritvlieg (schadelijke korenvlieg), v. -en.
Friivol' (ijdel, lichtzinnig, wispelturig), bn. en bw. frivol, frivoolest: -ole nieuwsgierigheid; **frivoliteit'** (lichtzinnigheid, beuzelarij), v. -en.
Fröbelen: de kinderen - in die bewaarschool; -arbeid, m. gmv.; -doos, v. -dozen; -juffrouw, v. -en; -school (klein-kinderschool, waar men met de speelgaven van Fröbel (1782-1852) de kleuters bezighoudt en oer, oog en hand leert gebruiken), v. -scholen.
Frommel (kreuk), m. -s: dit schoolboek zit vol -s; verg. Ezelsoor.
Frommelen (met de hand kreuken, ineendrukken), ik heb gefrommeld.
Fronde (gesch. staatkundige partij in Frankrijk tegen Mazarin (1602-'61)), v. gmv.
Frons (kreuk, rimpel, plooi), v. fronzen.
Fronsel (kreuk, plooi, rimpel), v. -s.
Fron-selen (fronsen), ik heb gefronself.
Fronsen (het voorhoofd in rimpels trekken), ik frons, heb gefronst.
Front (voorhoofd; voorzijde van een gebouw, van duikers, sluizen, enz.; eerste gelid, eerste gevechtlinie van een strijdend leger), o. fronten: al dese troepen garn naar 't -; zegsw. - maken, eig. zich tegeover den vijand in 't geid scharen, pal gaan staan, tot verweer gereed; - slaan, vertoon maken; voor 't - komen, vóór de troepen, fig. te voorschijn.
Front (Fr. los linnen voorhemdje, halfhemdje voor heeren), o. -s: een wit -.
Frontaal-torens (bouwk. front-torens bij den hooftingang eener kerk), m. mv.
Frontaanval (aanval op het vijandelijk front), m. -aanvallen.
Frontieren (Vl. grenzen v. e. land), v. mv.
Frontispl'ee, o. -n, Frontispies', o. -en (bo. wk. driehoekige gevelbekroning, bovenstuk v. e. voorgevel); titelblad v. e. boekwerk.
Frontlijn (mil. denkbeeldige lijn als grens v. h. front der belligerenten), v. -en; ook: -linie.
Fronton (boogvormig versiersel boven deuren, ramen en kasten), o. -s.
Frotteeren, frotten (Vlaamsch. wrijven, potysten, boenen).
Fructidor' (Fr. 12e maand van d. Republik. kalender: Vruchtmaand, Ooftmaand, van 18 Augustus tot 16 September), m. gmv.
Fructose (vruchten-suiker, suiker uit vruchten getrokken), v. gmv.
Fructus'rius (rechtst. vruchtgebruiker), m. -sen, -arii.
Frugaal (Fr. matig, sober), bn. en bw.
Frugaliteit' (matigheid, soberheid), v. gmv.
Fruit (vruchten, ooft), v. en o. -en (soorten).
Fruit'en (braden), ik fruitte, heb gefruit: het vleesch -, in de pan bakken, bruin braden; -pan (braadpan), v. -nen.
Fruit'stuk (schilderstuk, fruit voorstellend), o. -stukken.
Fruit'vrouw (vrouw, die ooft verkoopt), v. -vrouwen; -winkel, m. -winkels.
Fuchs'ia (stierplant met afhangende donkerroode klokbloemen), v. -'s: de - heet naar Leonard von Fuchs, een kruidkundige te Tübingen, † 1556; thans: **Fok'sia**.
Fuchs'ine (roode kleurstof), v. gmv. (ch = k).
Fuga (muz. een muziekstuk van z. g. imiteerenden vorm, gebouwd naar de strengere regels v. d. polyphonen stijl), v. -'s; ook: **Fugo**; verg. **Canon**.
Fuif (stud. jolige partij), v. fuiven: een - geven.
Fuik (korfvormig, over hoepels gespannen net, tot het vangen van visch in stroomend water), v. -en; zegsw. in de - (geloopen) zijn, in de val: scherts. getrouwd zijn (Cats).
Fuiven (stud. feestvieren, plezier maken), ik fuifde, heb gefuifd; soms: foof, gefooven.
Fulla, Germ. myth. de vertrouwde dienaar van de godin Frigga. (u = oe).
Full-dress (Eng. gala-kleedij).
Full-speed (Eng. met volle snelheid).
Fulminant' (heftig uitvarend, tierend), bn.
Fulmineeren (razen, uitvaren, tieren, vloeken tegen, schelden).
Fulp (pluisfluweel), o. gmv.: zijden -, half-zijden -, wollen -; ook: **Felp**; -en, bn. w.g.
Fumaro'le (damp- of gasbron, uitstrooming van gassen en dampen uit spleten in een kraterwand), v. -n.
Func'tie (ambtsverrichting, -bediening; post, ambt), v. -tiën, -ties: in - zijn, in dienst; ook, wisk. begrip ter aanduiding v. e. algem. afhankelijkheidsbetrekking; lees: **funks'ie**.
Functionaris (dienstdoend ambtenaar, iem. die een post bekleeft), m. -sen. (ct = ks).
Functionneeren (als functionaris, als dienstdoende optreden; in functie zijn). (t = s).
Fundament', fundament' (grondslag, grondvesting), o. -en; zie **Fondament**.
Fundamenteel', fundamentaal' (ten grondslag liggend, voornaamst, grond-), bn.
Funda'tie', fonda'tie' (stichting, grondslag, fundeering), v. -tiën, -ties. (t = s).
Fundeeren (stichten); ook: **Fondeeren**.
Fundeering (grondslag, fundament), v. -en.
Funera'liën (begrafenisplechtigheden), v. mv.
Fungeeren (dienstdoen): - als voorzitter, - als ceremoniemeester, optreden. (g = g).
Fungus (Lat. zwam, paddenstoel, myc-tes), v. fungi: **fun'gioloog** (beoefenaar der mycologie), m. -logen; -**giophaag**, m. -phagen, zie **Mycophaag**.
Funicula're (kabelspoorweg, zie ald.), m. -s.
Fureur' (woede, razernij, verwoedheid), v. gmv.
Fureur' maken (luiden of groeten bijval

hebben, grooten opgang maken), z. Furore.
Furie (razernij, soldaten-muiterij), v. -s, -riën: de Spaansche -, 1576; zie Electo.
Furie (feeks. helleveeg), v. -s, -riën.
Furiën (myth. de drie uraakgodinnen), v. gmv.; zie Eumeniden.
Furiens' (razend, dol, uitzinnig, woedend), bn. en bw.; -euzer, -t.
Furio'so (muz. woest, krachtig, machtig), bw.
Furo're, v.: -mak'n, grooten opgang maken, luiden bijval inoogsten.
Fuselier' (infanterist, met geweer gewapend inz. in O.-I.), m. -s. (ier = ier).
Fusie (ineensmelting; smelting, gieting, bijzonder metaalgieting; fig. ineensmelting van instellingen of partijen), v. -siën, -sies.
Fusilla'de (geweevuur), v. -s. (ll = l).
Fusilleeren (doodschieten): iemand -, als krijgsstraf. (ll = l).

Fust (groot wijnvat), o. -en: wijn op -.
Fustage (vaatwerk, kisten, waarin koopwaren worden verzonden), v. gmv. (g = zj).
Fustein' (weefsel van linnen schering met katoenen inslag), o. gmv.
Fus'ti (afval; het beschadigde, onbruikbare van waren, tarra of rabat er voor), o. mv.
Fut (kracht, sterkte van personen), v.: iemand zonder -, er zit geen - in hem, energie; alle - is er uit, levenskracht.
Futiel' (nietig, nietswaardig, armzalig), bn.
Futilliteit' (nietigheid, beuzeling), v. -en.
Fut'selen (treuzelen beuzelen, talmen), ik heb gefutseld; -aar (beuzelaar), m. -s; -werk (beuzelwerk, beuzelary), o. gmv.
Futuris'me (ultra-moderne Italiaansche schilderkunst der toekomst), o.; zie Impressionisme.
Fuuf (dierk. zwemvogel, duikereend), m. futen.

G.

G. - Gram, eenheid der gewichten, zie **KG.**
g.a.w.v. - Gunstig antwoord wordt verwacht.
geb. - geboren.
Gebr. - Gebroeders.
Ged. St. - Gedeputeerde Staten.
Gen. - zie G'nesis.
Gen. - Ge'nitief, 2e naamval.
geol. - geologisch.
gef. - geteekend.
Gez. - Gezang. - Gezusters.
Gl., guld. - Gulden.
G.M. of Glor. Mem. - Glorio'sae Memo'riae, roemrijker gedachtenis. (ae = ee).
gr. 8°. - groot octavo (papierformaat).
gr. m. - gros'so mo'do, zie ald.
gym. o. - gymnasium; lees: gim.
gym. v. - gymnastiek; lees: gim.

G., v. -'s. De zevende letter van het alfabet, benaming van den vijften toon in de muziek, sol; laagste snaar eener viool.
Ga (samentrekking van gade), m. en v. gaden.
Gaaf, v. gaven; zie Gave.
Gaaf (ongeschonden, onbeschadigd), bn. en bw.: - porselein, een rij gave tanden, - hout; fig. iets - toestemmen, iets - aannemen, zonder bezwaar, ten volle, geheel en al; -heid (ongeschondenheid), v. gmv.
Gaal (boschvogel, meerkol), v. gaaien.
Gaal, m. en v. -en; komt vooral in den verkleiningsvorm voor; zie Gaalke.
Gaal (melkvoegel; houten vogel, waarop men schiet of werpt), m. gaaien: naar den - schieten, ook: -schieten.
Gaai'ke, gaai'ken (dicht. wijfje of mannetje van vogels), o. -s, -ns; ook, Gaai'tje, o. -s.
Gaal (kale streep in weefsel, dunne stee in laken of zijde of gebreide voorwerpen), v. galen.
Gaal (plantk. stalkruid of kattendoorn), v.
Gaan (zich te voet voortbewegen), ik ging, ik heb en ben gegaan: in den pas -, uit den pas -; zegsw. met looden schoenen -, d. i.

langzaam, met vrees of tegenzin gaan; op rozen -, in voorspoed leven; hand aan hand -, gepaard gaan; bij uitbreid. met de diligence -, met den trem -; fig. door de wereld -, zijn weg maken; recht door zee -, recht op zijn doel af, zonder slinksche wegen; den weg van alle vleesch -, sterven; op de flesch -, failliet gaan, zie Flesch; onder dienst -, dienst nemen; om zee -, sterven, zie Zee;p; het gaat hem voor den wind of voor stroom en wind, hij heeft voorspoed.
Gaan'de (in gang zijnde, gebeurende), bn.: een zaak - houden; wat is er -? toorn, drift - maken, prikkelen, opwekken.
Gaan'de-en-komende man' (in herberg of winkel: de niet-vaste klandizie), m. gmv.
Gaanderij' (galery), v. -en.
Gaan'deweg (van lieverlede, allengskens), bw.: - is hij beter geworden.
Gaans (2e nv. van gaan): een uur -, of $5\frac{2}{3}$ KM. d. i. $\pm \frac{3}{4}$ geographische mijl.
Gaan'stok (Vl. waaierstok), m. -stokken.
Gaap (greuw), m. gapen.
Gaar (voldoende gekookt, gebraden, gebakken), bn. en bw.; -der, -st: zegsw. hij is niet goed -, wijs, een halve gare, hij is half wijs; -heid (het gaar-zijn), v. gmv.
Gaar'bak (vergaderbak), m. -bakken.
Gaard (hof, tuin), m. -en, ook, Gaarde, v. -n: zie: Boom -, Rozen -, Wijngaard.
Gaard (roede, hengelstok), v. -en; z. Gard.
Gaardenier' (dicht. hovenier), m. -s, -en.
Gaar'der (in samenstellingen), m. -s: brieven -, tol -, zie aldaar.
Gaar'kenken (spijshuis, ordinaris), v. -s.
Gaar'ne (met genoegen, met lust), bw.: ik doe dat -, heel -; ook, Gaarn; Vl. Geerne.
Gaas (Fr. gaze: dun en doorschijnend weefsel van garen, van zijde, gouddraad, zilver- of koperdraad, enz.), o.; (soorten): gazen; de stof heet naar den stad Gaza in Syrië; ook, vlechtwerk van ijzerdraad.
Gaasterland (aardr. streek in Fr. ten Z.W. van Sloten, met Balk als hoofdplaats), o.

- Gaat'els** (schoenm. *els, om gaten in het leer te prikken*), v. — elzen.
- Gaat'ring** (smed. *ring, waar de smid het ijzer op legt, om er gaten in te slaan*), m. — ringen; — **schijf** (*ijzeren plaat vol gaten*), v. — schijven; — **stempel** (*werktuig, om gaten in dik leer te slaan*), m. — stempels.
- Ga'ba(h)** (O.-I. *rijst, ontdaan van het stroo, maar nog in den bolster*), v. gmv.
- Gabaar'** of **gaba're** (Fr. *lichter, plat transportschip, praam; stagnet*), v. gabaren.
- Gab'ber** (Bargoensch. eig. *kameraad, vriend, ook boef, dief*), m. — s.
- Gab'beren** (*snateren van kalkoenen*; ook: *sputtend, schimpend lachen*), ik heb gegabberd.
- Gabel'** (Fr. *belasting op het zout*), v.; ook: *pakhuis van den zoutpakhuismeester*; de — werd ingevoerd in 1340 en afgeschaft in 1790; het woord — bet. nog wel tolhuis, tolhek, w. i. g.
- Ga'de, ga** (*gelijke, echtgenoot*), m. en v. gaden: — en *kroost, vrouw en kinderen*.
- Ga'deloos** (fig. *zonder gade, weergaloos, eenig in zijn soort*), bn.: *Gods — looze goedheid*.
- Ga'der:** te — (*gezamenlijk, te zamen verenigd*), bw.; ook: *te gaar, te gader*.
- Ga'deren** (*verzamelen, bij elkaar voegen*), ik heb gegaderd: *eikels —, beukenootjes —*; meest: *Garen*.
- Ga'deslaan** (*oplettend beschouwen, goed waarnemen*), ik sloeg gade, heb gadegeslagen: *iem. of iets —*, ook: *Ga'slaan*.
- Ga'ding** (*lust, genoegen*), v.: *dit is van mijn —*, zie het VI. Goesting; *ieder vindt hier zijn —*, wat hem past, lust.
- Ga'dood** (*enelle of plotselinge dood*), m. gmv.
- Ga'doop** (*het doopen in geval van stervensnood door een niet-geestelijke*), m. — en.
- Gae'a**, myth. *godin der aarde, moeder der Titanen of Reuzen, vrouw v. Uranus (ae = ee)*.
- Ga'fel** (*tweeandige vork, o. a. bij het optekken van hooi, schooven inz. in gebruik; scheidst. rondhout, dat met een gevorkt achtereind tegen den mast steunt en waaraan een zeil hangt*), v. — s.
- Ga'felanker** (*scheepst. tuinker*), o. — s.
- Ga'feldissel** (*inspan voor één paard*), m. — s.
- Ga'feler** (*jagerst. driejarig hert*), m. — s.
- Ga'felschoener** (*scheepst. schoener met twee masten*), m. — s; — **val** (*scheepst. touw, waarmee de gaffel wordt opgehouden*), o. — vallen; zie **Val**; — **zeil** (*scheepst. het groote zeil, aan de gaffel hangende, op een binnenschip*), o. — zeilen.
- Ga'ga** (O.-I. *hoog gelegen rijstveld, niet bevoeid*), v. —'s; ook, *Gagah*.
- Ga'ge** (Fr. *loon, bezoldiging*) v. — s; — is inz. het loon van scheepsvolk, ook, van tooneelisten en operazangers.
- Ga'gel** (*plantk. wietriekende, katjesdragende heester, Brabantsche mirt*), m. — s; als stofn. v.
- Ga'gel** (*tandvleesch zonder de tanden*), o. — s.
- Ga'gelen**, zie **Gaggelen**.
- Gagement'** (*soldij van soldaten*), o. — en.
- Gag'gelen** (*snateren van ganzen*), de gans heeft gegaggeld; — **taal** (*ganzen taal*), v. gmv.
- Ga'honger**, m., zie **Geeuw honger**.
- Ga'joeng** (O.-I. *schepmmerkje*), m. — s.
- Gal** (*blausachtig gezuwel boven het kootgewicht van paarden en runderen*), v. galien.
- Gal** (*verwant met geel: bitter vocht, door de lever afgescheiden*), v. gmv.: de — is, naar men wil, de oorzaak van toorn, drift, wrok, vooral v. het cholericke temperament: zegsw.
- de — bruist hem, de — loopt hem over*, hij ontsteekt in toorn; *overloop van —*, gramschap; zegsw. *een duifje zonder —*, een onschuldige meisje zonder arglist.
- Ga'la** (*hooft; staatsiekleeding, feestgewaad*), o.: *groot —*, zeer luisterrijk feest; *in — zijn*, in feestdos zijn; — **bal** (*hofbal, luisterrijke danspartij*), o. — bals.
- Galactiet'** (*melksteen, melkjaspis*), m. — en; (als stofnaam), o. gmv.
- Galactome'ter** (*melk-gehaltemeter*), m. — s.
- Galactose**, v.; zie **Melksuiker**. (s = z).
- Galadegen** (*staatsiedegen*), m. — s; — **koets** (*rijtuig voor feestelijke en hooge gelegenheden*), v. — en; — **kostuum** (*staatsiekleeding*), o. — tumen; — **voorstelling** (*nl. in een theater, circus, enz.*), v. — on.
- Gala'go** (*kleine Afrik. halfaap*), m. —'s.
- Ga'langan** (O.-I. *smal dijkje in een sawahveld*), v. — s.
- Galant'** (*hoffelijk, wellevend, voorkomend jegens dames*), bn.; — er, — st: — *e jonglieden*.
- Galant'** (*vrijer, beminde, aanstaande*), m. galanten, galants: *Hélène, 't is een — voor je, zei haar zuster*, (Potg.).
- Galanterie'** (*hoffelijkheid, vooral ten opzichte van dames*), v. gmv.; — tje, o. — s.
- Galanterie'ën** (*artikelen van weelde, snuisterijen*), v. mv.: *een winkel van —*.
- Galanterie'kraam** (*kermiskraam met galanterieën*), v. — kramen; — **waren** (*allerlei artikelen van weelde en opschik*), v. mv.; — **winkel**, m. — winkels.
- Galant'ne** (*vleesch, vermengd met reepjes spek en truffels, koud vleesch met driel*), v. gmv.
- Gal'appel**, m. — appels; zie **Galnoot**.
- Galat'e'a**, v.: myth. *neraide, door den cycloop Polyphemus bemind; fig. beeldschone meisje*.
- Gal'beker** (*fig. tijdensbeker*), m. — bekera.
- Gal'blaas** (*ontl. zakje in de lever ter verzameling van de gal*), v. — blazen; fig. *de — stort zich uit, ontlast zich*, d. i. de gramschap geeft zich lucht; — **bult** (*jeukbultje, huidbultje, naar men wil door werking der gal ontstaan*), m. — en.
- Galeas', galjas'** (*Venetiaansch oorlogsschip of galei der 15e eeuw*), v. — sen.
- Galei'** (*lang oorlogsvaartuig met laag boord*), v. — en; de galei werd in beweging gehouden door roeiriemen, de roeiers waren destijds veroordeelde misdadigers, nog vroeger, b. v. in de dagen van den 80-jarigen oorlog, krijgsvangenen, die met ketenen aan de roeibanen werden gehecht: *iem. tot de — en veroordeelen, naar de — en zenden*, hem veroordeelen tot dwangarbeid nl. tot roeier op de galeien; — is ook: *zeilschip met twee masten*; — **boef** (*misdadiger op de galeien*), m. — boeven; — **keten** (*keten, waaraan de galeiboef was vastgekluisterd*), v. — s; — **slaaf** (*roeier op een galei*), m. — slaven; — **straf** (*vroeger, in sommige landen bij vonnis opgelegd*), v. gmv., zie **Bagno**.
- Galei'** (*boekdr. langwerpig plankje v. eikenhout ter dikte v. 0.01 M., waarop het zetwerk uit den zethaak wordt overgebracht*), v. — en.
- Gal'engan**, v. — s; zie **Galangan**.
- Gal'erij'** (*zuilenloopgang; lange, overdekte, door zuilen ondersteunde gang rondom een gebouw, ook mijn gang*), v. — en; zie **Gaanderij**; verder is — *schilderij- of kunstzaal en in den schouwburg de bovenste en goedkoopste plaatsen*.
- Gal'g** (*strafwerktuig tot het ophangen van*

misdadigers), v. galgen: *Wouter groeide op voor de -* (Mult.), zou het aas der galg worden, zie Galgenaas; *iemand tot de -* veroordeelen, *verwijzen, doemen*; zegsw. *de -* ziet hem uit de oogen, de schurkerij; *hij is van de -* gedropen (gevallen), d. i. hij ziet er mager, akelig, ellendig uit; *het is boter aan de -*, ook: *boter aan de -* gesmeerd, 't is vergeefsche moeite, zie Rad en Wipgalg; verder is *-* staak of wip boven een put; ook de oude naam voor: bretel.

Galgant' (O.-I. plant, wier wortel geneeskrachtig is), m. -en; zie Galgiaan.

Galgebrok (galgenaas, persoon, die waard is te hangen), m. -brokken; -maal (het laatste maal, dat de tot de galg veroordeelde nuttigde en dat uit de spijsen zijner keus bestond), o. -malen; scherts. afscheidemaal.

Galgen (aan de galg brengen), het galgt, het galgde; de volt. tijden bestaan niet. w. g.

Galgenaas (het lijk van den gehangene, fig. persoon, waard aan de galg den vogels tot aas te strekken), o. -azen, zie Hangebast; -humor (bittere scherts, die de veroordeelde tot de galg zich in zijn stervensuur soms laat ontvallen, bij overdracht: scherts om of ondanks de moeilijkheden, waarin men zich bevindt), m. gmv.

Galgestrop (scheldn. kwajongen, galgenaas), m. -stropen; -tronie (tronie van een schurk), v. -s; -veld (veld, waarop de galg stond), o. -velden.

Galigaan' (op Sumatra in 't wild groeiend cypergras), v. -ganen; -gras, o. -sen.

Galilea (bijb. het N. deel van Palestina ten W. v. h. meer Genesareth), o.; -leesch (uit Galilea), bn.: wat staat gij daar, -e mannen!

Galimatias (brabbeltaal, wartaal, onzin), o.

Galjas', v. -sen; zie Galeas.

Galjoen' (groot inz. Spaansch koopvaardij- of oorlogsschip uit de 17e eeuw met drie of vier masten en hoog boord), o. -s en -en.

Galjoot' (kleine galei, platboomd schip met twee of drie masten), v. -joten, -s.

Gal'koorts (geneesk. maagkoorts, waarbij de lijder galstoffen braakt), v. -en.

Gal'ien (ontdoen van de gal, b.v. een visch), ik heb gegald; zegsw. *hij weet de bot te -*, d. i. fig. de zaak te beredderen.

Gallic'aansch', bn.: de -e kerk, de R.-K. kerk in Frankrijk, voorzoover deze van de 14e tot de 18e eeuw stond onder den invloed van het oppergezag van den staat.

Gallicisme (eigenaardig Fransche uitdrukking, soms in het Ned. overgebracht), o. -n: de leeraar in het Fr. liet zijn leerlingen rijen -n van buiten leeren; oom zond de krant halen.

Gal'lië (aardr. het tegenwoordige Frankrijk, Romeinsche naam v. h. land der Gallen, door Julius Caesar veroverd, (58-50 v. C.), o. gmv.

Gal'liër (gesch. bewoner van Gallië), m. -s.

Gal'lig (lijdende aan overmaat van gal), bn.; -er, -st: *hij is wat -*; de schapen worden soms - en sterven; fig. driftig, gemelijk.

Gal'lisch (van of uit Gallië), bn.: de -e taal; -e haan (gesch. een kraaiende haan als heraldiek symbool), m.: de - stond op de assignaten der eerste Fr. republiek (1792-1804), evenzoo was hij het symbool onder Louis-Philippe en onder Karel X, tot 1848, nog dient hij als zinnebeeld onder de huidige republiek, van 1870 tot heden; zie: Adelaar en Leliën.

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

Gallomaan' (iemand, dwepend met al, wat Fransch is), m. -manen; **gallomanie'** (overdreven ingenomenheid met al, wat Fransch is).

Gallon' (eenheid der Eng. inhoudsmaten voor natte en droge waren, ruim 4.54 L.), m. -s.

Gallophiël' (vriend van Frankrijk en van al wat Fransch is), m. -en. (ph = f).

Galm (zwaar, op grooten afstand zich voortplantend geluid; de klank der stem), m. -en.

Galm'bord (houten bord in de galmgaten v. e. toren; klankbord boven een preekstoel), o. -en.

Galmel' (zinkerts), o. gmv.

Gal'men (den. van galm: een galm voortbrengen), ik heb, het heeft -galmd, fig. weerklinken: Napoleons naam galmd door Europa; verg. Weergalmen.

Galm'gat (klankgat in een toren), o. -gaten.

Gal'noot (nootvormige uitwas aan de eikelaren of takken, ontstaan door den steek der galwesp), v. -noten; ook: Galappel.

Gal'notenzuur (het zuur der galnoot), o. gmv.

Galon' (lint- of koordvormig weefsel, veelal van goud of zilverdraad, ter versiering o. a. van uniformen), o. -nen, -s; bij uitbr. pasement van wol, zijde of andere stof: een grijze zomerbroek met zwart -; -wever (-maker), m. -s.

Galonneeren (met gouddraad bestikken of borduren, met galon beleggen).

Galop' (Fr. springloop, snelrit v. e. paard), m. galops: in vliegende -; fig. *hij kwam in -* terug, haastig; - is ook een dans van Hongaarschen oorsprong.

Galoppa'de (oude naam v. d. galop), v. -s.

Galoppeeren (den galop dansen: met snelheid loopen of rijden), zie: zich vergaloppeeren.

Gal'pen (huilen, janken), zij hebben galpt: de vossen -, de honden kunnen -. gev.

Gal'spat (zuchtig gezwel aan het pootgewricht van paarden), v. -spatten.

Gal'steen (ontl. steenachtige zelfstandigheid in de galblaas), m. -steenen.

Galvanisa'tie (het galvaniseeren), v. gmv.

Galvanisch (nat. betrekking hebbende op, voortgebracht of in werking gebracht door galvanisme), bn.: een -e batterij, een -e stroom, een -e ontleding, een -e keten; -e vergulding, -e verzilvering, zie Galvano'dure; -e electriciteit, die, welke ontstaat, als twee heterogene lichamen elkaar raken.

Galva'nisch element', o. -en; ook **Vol'tasch element'**: element, waarop galvanische electriciteit wordt opgewekt; zoo genoemd naar Galvani, geneesheer te Bologna (1749) en Volta, professor te Pavia (1799), door wie de eerste ontdekkingen, hierop betrekking hebbende, zijn gedaan.

Galvaniseeren (nat. den galvanischen stroom aanwenden tot een bepaald doel, b.v. als geneeswijze of genezend middel; als middel om een laagje metaal b.v. goud op iets af te zetten): ijzerdraad -, d. i. verzinken.

Galvanis'me (electriciteit, welke ontstaat door inwerking op elkaar van twee ongelijksoortige stoffen, b.v. metalen, en zuren), o. gmv.

Galva'no (langs electricischen weg verkregen kopie of cliché), m. -s.

Galvanochromie' (het kleuren van metalen door galvanische stroomingen), v. gmv.

Galvanodure (het vergulden langs galvanischen weg), v. gmv.

Galvanoglyphie' (de kunst, om reliëf beel-

den langs galvanischen weg op metalen platen te doen ontstaan), v. gmv.

Galvanomet'er (werktuig tot meting van de kracht v. d. electricischen stroom), m. — meters; zie ook: Galvanoscoop.

Galvanoplastiek' ('t afdrukken, gewoonlijk in koper, door de electrolytische werking van den galvanischen stroom, van munten, medailles, houtsneden en andere voorwerpen), v. gmv.: — plastische kopieën van houtsneden, meest gebruikt als gravures in werken over natuurkunde, heeten ook wel cliché's.

Galvanoplas'tisch (de galvanoplastiek betreffende), bn.: langs — en weg.

Galvanoscoop' (werktuig, om de aanwezigheid en de sterkte van galvanische stroomen te onderzoeken), m. — copen: een — heet soms ook wel galvanometer.

Galvanotherapie' (geneeswijze langs galvanischen weg), v. gmv.

Galvanotypie' (kunst, om gravures door een galvanischen stroom te verkrijgen), v. gmv.

Gal'vlieg (dierk. tweevleugelig insect, welks larven op plantenblaren een soort van gal-appels doen ontstaan), v. — vliegen.

Gal'wesp (vliesvleugelig insect, waarvan de steek den galappel doet ontstaan), v. — wespen.

Gaman'der (lipbloemige wilde salie), v. gmv.

Gaman'derlijn (leeuwenbekachtige plant, een soort van eereprijs), o. gmv.

Gamba de (lichtsprong, fig. uitvlucht), v. — s.

Gam'be (muz. een zessnarige knieviool, een soort van cello), v. — n. vero.

Gam'bir, gam'bir (O.-I. struik, wiens sap het gambir bevat), v. — s; zie Sirih.

Gambiet, gambit' (een misleidende zet in het schaakspel door middel v. e. pion), v. — en.

Gam'bir (een der hoofbestanddeelen van de betepruim in den vorm van koekjes, plaatjes, dubbelsteentjes, bevattende het gecondenseerde sap uit de bladeren en de jonge takjes van den gambir-struik), o. gmv.; zie Betel.

Gambri'nus, m.: legendarisch koning, uitvinder van het bier.

Ga'melan, ga'melang (Javaansch orkest), v. — s: de verschillende instrumenten zijn: rebab, tjelempoeng, soeling, kendang, bonang, enz., zie aldaar.

Gamin' (Fr. straatjongen, kwajongen), m. — s.

Gam'ma (toonladder, toonschaal), v. — 's: de —'s spelen, zingen; ook: Gamme.

Gan'der (mannetjesgans), m. — s; zie Gent.

Ganf of gau'nef (Bargoensch: dief, bedrieger, schurk, fig. guit, snaak), m. — en.

Gang (de wijze van gaan: loop, tocht), m. gangen: met dragen —, zijn — versnellen, op mijn — naar huis; iets — en nagaan, handelingen; aan den — zijn, bezig zijn; zegsw. ga je —, handel naar goeddunken; sport: — hebben, — krijgen, b.v. bij het fietsen, zie Gangmaker.

Gang (deel van een huis; onderaardsche weg), v. — en: een smalle —, een lange —, in een huis; een — in een mijn, in een berg; — etje, o. — s.

Gang'baar, bn.: koers hebbend, of geldig b.v. van munten; fig. een — bare uitdrukking, gebruikelijke; een — denkbeeld, heerschend.

Gang'boord (scheepst. waring, smal pad in de volle lengte langs het boord), o. — boorden; ook: scheepstrap, d. i. plaats, waarlangs passagiers het schip verlaten; zie Valreep.

Gang'deur (deur, die in de gang uitkomt), v. — deuren; — klok (klok, meestal een

staande Friesche klok in de gang van een huis), v. — klokken; — looper (smal gangtapijt), m. — loopers.

Gang'lion (zenuwknoop, bestaande uit een opeenhooping van zenuwcellen, waarvan de gevoelszenuwen de uitloopers zijn), v. — liën.

Gang'maker (sport. voorrijder van een renner bij een wielervedstrijd, om den luchtdruk voor dezen te verminderen en hem dus het rijden gemakkelijker te maken), m. — makers: de fietser kan dan in volle vaart volgen.

Gang'mat (mat in de gang), v. — matten.

Gang'pad (voetpad; smalle doorgang door de zitplaatsen in kerk of zaal), o. — paden.

Gang'spil (een kaapstander op schepen, een soort v. loodrecht staand windas), o. — spillen.

Gang'werk (raderwerk, dat het uurwerk doet gaan), o. gmv.; — is de tegenst. van Slagwerk, zie ald., dat nl. het slaan bewerkt.

Gang'wiel (vliegwiel, zie ald.), o. — en.

Gan'nef, m. — nefen en — neven; zie Gan f.

Gan nefen, gan'neven (Bargoensch: behendig stelen, kapen), ik gannefde, heb gegannefd.

Gans (dierk. inheemsche zwemvogel), v. gansen: een vette —, een logge —, de wilde —, de tamme —, de Canadeesche —; zegsw. hij loopt als een vette —, waggelend; sprookjes van Moeder de —, zie ald.; zegsw. maakt dat de — zen wijs, aan onnoozelen; loopen als de — zen, één voor één achter elkaar; spreekw. De gebraden — zen komen iemand niet in den mond vliegen, d. i. zonder moeite of inspanning krijgt men den kost niet; fig. onnoozel meisje, domme vrouw, ook, — je, o. — s.

Gansch (eig. ongedeerd, gezond: geheel, volkomen, in elk opzicht), bn. en bw.; verg. Ongansch; — en gaar, volkst. in elk opzicht.

Gan'schelijk (geheel en al, in allen deele), bw.; verg. Godganschelijk.

Gans'knuppelen, o. gmv.; — rijden, o. gmv.; — sabelen, o. gmv.; — slaan, o. gmv.; — trekken, o. gmv.: dit zijn of waren volksvermaken, waarbij de deelnemers den kop eener aan de pooten opgehangen gans, hetzij te paard, hetzij te voet moesten afknuppelen, enz.

Gan'tang (Mal. $\frac{1}{10}$ pikol of 6,25 KG.), o. — s.

Ganteeren (handschoenen aandoen of aantrekken): zich —; zie Geganteerd.

Ganyme'des, Ganymeed', m.: Gr. myth. schoone jongeling, door den arend van Jupiter geroofd en naar den hemel gevoerd, waar hij als schenker dienst doet; fig. een zeer schoon jongeling, ook: de schenker in een gezelschap.

Gan'zebek (bek van een gans), m. — bekken; — bout (bout of dijbeen v. e. gans), m. — en.

Gan'zegat (dom persoon), o. — gatten.

Ganzelever (lever van een gans), v. — s: pastei van — s.

Gan'zenbloem (plantk. St.-Jansbloem, groote margariet), v. — en; — bord (bekend gansenspel voor kinderen), o. — en; — distel (plantk. de ruwe malkdistel), v. — s; — el (ei der gans), o. — eieren; — hagel (grove hagel, om wilde ganzen te schieten), m. gmv.;

— hoeder, m. — s; — jacht, v. gmv.; — kroos (eendenkroos), o. gmv.; — markt, v. — en;

— muur (plantk. veldereprijs, blauwe murik), v. gmv.; — oog (het oog eener gans), o. — en;

— oogjes (ronde, in servetgoed geweven figuurtjes), o. mv.; — roer (jachtgeweer met langen loop), o. — roeren.

Gan'zepen (pen uit den staart v. e. gans, gesneden als schrijffpen), v. — pennen, z. Boutje.

Gan'zerik (*gander, gent*), m. — en. gew.
Gan'zerik (*roosachtig zilwerkruid*), v. gmv.
Gan'zetong (*tong van een gans*), v. — tongen; ook volksnaam voor het Taschjeskruid.
Gan'zevoet (*widgroeiende plant van de familie der melden*), m. — voeten: de — groeit op de kwelders onzer Wadden.
Gapen (*geeuwen; wijd openstaan*), ik heb gegaapt: *t is zoo warm, dat de musschen op het dak zitten te —, den bek wijd openzetten*; fig. *een gapende afgrond, het gapende graf, een gapende wonde, wijd open; wat sta je daar weer te —, nieuwsgierig alles af te spieden*; zegsw. — *als een oester*; — **er**, m. — s: *In den gaper, uithangteeken van een apotheek: houten kop met open mond en uitgestoken tong.*
Gap'rig (*geeuwerig*), bn.; — **er**, — st.
Gap'ing (*opening, leemte, bres*), v. — en: *een — aanvullen, een opening sluiten.*
Gap'koers (*bandel. valsche koers*), m. — en.
Gap'pen (*gannefen, ganneven*), ik gapte, heb gegapt, gmz.; — **per** (*dief*), m. — s; z. Grissen.
Gaps (*handvol*), v. — en: *e. — kersen, boonen, gew.*
Gara'ge (Fr. *bewaarplaats van automobielen, motor-fietsen, fietsen*), v. — s.
Gara'cine (*roode verfstof, uit meekrap getrokken*), v. gmv.: *thans bereidt men de — uit koolteer*; — **fabriek**, v. — en.
Garandeeren (*ergens voor instaan, borg-blijven, waarborgen*): *iem. iets —.*
Garant' (*borg, waarborg*), m. — en.
Garant'ie (*waarborg, borgstelling, vrijwaring*), v.: *een rijwiel koopen met een jaar —; — bewijs, o. — bewijzen. (t = s).*
Garcon' (Fr. *vrijgezel; koffiehuisknecht, kellner, tafelbediende*), m. — s.
Gard, gar'de (*roede, strafwerktuig*), v. garden: *hy moet de — nog hebben, onder tucht staan*; de — *van St. Nicolaas, zie Gaard.*
Gar'de (Fr. *wacht v. krijgslieden bij e. vorst of aanzienlijk persoon of lichaam; keurbende, inz. in het leger van Napoleon I*), v.; bij voorkeur komt — fig. voor verbonden met oude: de beteekenis is: *een aantal personen, die de ideeën en tradities van een vroeger geslacht op allerlei gebied vasthouden; de nationale —, burgersoldaat in Frankrijk; ook persoon: — champêtre, veldwachter, in 't Vl. champieter; — d'honneur, eerewacht: de — van Napoleon, opgericht 1 April 1813, zij bevatte de aanzienlijke jongelui van ons land.*
Gardero'be (Fr. *kleerkast: al de kleeren van iem samen, kleeervoorraad*), v. — s.
Gardiaan' (*overste in een Franciscanen-klooster, hij wordt voor drie jaar gekozen*), m. — anen: *de pater —.*
Gar'doe-huisje (Java. *wachthuisje*), o. — s.
Gareel' (*leeren halsgordel van een trekdiër*), o. — en: *een trekdiër in 't — slaan, voor dea arbeid gereedmaken*; zegsw. *in 't — loopen, arbeiden, zwoegen; iemand in 't — spannen, slaan, hem duchtig aan den arbeid zetten; dag aan dag in 't — van zijn plicht geslagen zijn*; bij uitbr. de trekstengen, die aan den halsgordel vastzitten: *in 't zelfde — loopen, een zelfde taak of werk hebben, samen arbeiden, in de volkst.: Greeel.*
Garen (*gesponnen draad*), o. — s: *er is katoenen, wollen, zijden, linnen —; — afhaspelen, afwinden; — tweernen of twijnen, dubbelen.*
Garen, bn.: *een paar — handschoenen, d. i. van garen vervaardigd.*
Garen (*uit gaderen: te zamen brengen, ver-*

zamelen), ik gaarde, heb gegaard: *zie de bindster — (Staring); zie Gaderen.*
Garen-en-band'winkel (*winkel, waarin men garen en tint i. h. klem verkoopt*), m. — s.
Garens'poel (*scheepst. een eenvoudig werktuig, bestaande uit een rad en een spil tot het maken van schiemansgaren*), v. — en.
Garens'poelster (*vrouw, die het garen op een spoel windt*), v. — s.
Garf, gar've (*schoof, bos halmen*), v. garven.
Garf'boer (*die nl. graan als pacht heeft te betalen*), m. — boeren; — **pacht** (*huur, die deels met geogste garven wordt betaald*), v. — en; — **plichtig** (*verplicht tot het opbrengen van garfpacht*), bn.; — **zaad** (*koren, dat in plaats van geld aan den verhuurder wordt opgebracht*), o. — zaden. vero.
Gargouille (Fr. *drakenkop, duivelskop, monsterkop als waterspuwer, spuijer aan dakgoten van Gotische kerken*), v. — s.
Garibaldi (*generaal, en ijveraar voor de eenheid van Italië, 1807—82*); ook, (*puwtige vilthoed, zooals door Garibaldi werd gedragen*), m. — s; — **bal'disten** (*medestanders van Garibaldi*), m. mv.
Garm (*dierk. jonge ooi, die nog niet gelam-merd heeft*), v. garmen. gew.
Garmr, m.: Germ. myth. de Noorsche helhond, die bij den wereldbrand tegen de Asen optrekt, doch omkomt in zijn strijd tegen Tyr.
Garnaal' (*kleine zee kreeft, schaaldiertje, fig. het beeld van nietigheid*), v. — nalen; zegsw. *een geheugen of memorie hebben als een —, een heel klein of zwak geheugen; een verstand hebben als een —, niet veel brein bezitten.*
Garna'lenbroodje (*broodje met gepelde, gekookte garnalen*), o. — s; — **geheugen** (*zeer zwak geheugen*), o. — s: *een garnaal heeft een uiterst klein kopje*; — **kroketje** of **— pasteltje**, o. — s; — **verstand** (*zeer klein verstand*), o.; — **vrouw** (*met garnalen*), v. — en.
Garneeren (*opsieren b.v. een kamer; een kleedingstuk bezetten met kant, fluweel enz.*); — **sel** (*oplegsel, bezetsel, boordsel*), o. — s.
Garnisair' (*soldaat, die ergens bij wanbetaling v. belasting ingekwartierd wordt*), m. — s.
Garnituur' (*garneersel, versiering; een volledig stel van verschillende bij elkaar behoorende voorwerpen, b.v. een pendule met kandelaars, een stel diamanten*), o. — turen: *een schoorsteen —; een prachtig diamanten —.*
Garnizoen' (*een legerafdeeling, die in een stad, fort of vesting haar vaste standplaats heeft*), o. — en: *in — liggen*; zegsw. *grootte parade en klein —, veel ophef en niet veel zaaks.*
Garnizoens'commandant (*hoofdofficier-bevelhebber over eenig garnizoen*), m. — en; — **dienst** (*dienst van soldaten en officieren van het garnizoen*), m. — en; — **dokter** (*militair-dokter, officier van gezondheid voor het garnizoen*), m. — s; — **hospitaal** (*gasthuis, ziekenhuis voor militairen van het garnizoen*), o. — talen; — **infirmierie** (*— hospitaal*), v. — en; — **plaats** (*stad, waarin een garnizoen ligt*), v. — en.
Ga'roe (*plantk. fijngestampte garoebast, zeker blaartrekkend middel*), v. gmv.; — **boom** (*zekere heester, peperboompje*), m. — boomen; — **zalf** (*zalf van garoebast*), v. gmv.
Garst, gerst (*graangewas*), v.; zie Gort.
Gar'stig (*vettig, tranig, ransig, bedorven*), bn. en bw.; — **er**, — **st**: — **e boter**, — **vet**; fig. *een — e waarheid (Potg.)*, onaangenaam.

Garstigheid (gortigheid van spek), v. gmv.
Garterorde (Eng. ridderorde, nl. van den Kusevand), v.; zie Honi.
Garven (de halmen tot garven binden), ik garfde, heb gegarfd; ook, de garven binnenhalen.
Gas (kunstmatig woord, door Van Helmona + 1664 gevormd uit chaos, d. i. nevel, damp: ijle, ontastbare, veerkrachtige, ontbrandbare stof, bijzonder uit steenkolen), o. -sen; ook afkorting v.: gaslicht, gaslamp, b.v. het felle - zal mijn oogen bederven; het - opdraaien.
Gasaanleg (aanleg van gasbuizen, enz. in straat of huis), m. gmv.; -aanval (mil. aanval met giftige gassen), m. -len; -achtig (riekende naar gas), bn. en bw.; -er, -st; -automaat (muntgasmeter), v. -maten; -bek (mond van de gasbuis, waar het gas ontstoken wordt), m. -ken; -boel (boei met gas verlicht), v. -en.
Gasco (een soort van spel bij het quadrilleeren, met de twee zwarte azen als hoofdtroeven), m.: hij won dien avond twee -s.
Gasconer (iem. uit Gascogne in Frankrijk; fig. bluffen, zwetsen, grootspreker), m. -s.
Gascookes, v. mv., zie Cokes.
Gasconna'de (opsnijderij, snoeverij, als van Gasconners), v. -s.
Gasfabriek (inrichting, waar lichtgas uit steenkolen gestookt wordt), v. -en; -en zijn in ons land het eerst gebouwd in 1836; -fitter (werkman, die belast is met het onderhoud der gasleiding), m. -s; -gloeilicht (licht van een gasgloeilamp, die nl. voorzien is van een gloeikousje), o. -en; -haard (haard, die m. gas verwarmd wordt), m. -en; -houder (grootte gasketel bij de gasfabriek), m. -s; -kachel (kachel, die met gas verwarmd wordt), v. -s; -kroon (gaskroonlamp), v. -kronen; -lantaarn, v. -s; -leiding (buizen voor toevoer van gas), v. -en; -licht (licht van brandend gas, gasvlam), o. -en; -masker (mil. masker ter bescherming tegen gasaanvallen), o. -s; -meter (kastje met raderwerk en met wijzers, die de hoeveelheid verbruikt gas aangeven), m. -s, zie Gazometer; -motor (beweegmachine, door gasontploffing in den cilinder voortgedreven), m. -s, -to'ren: de - werd in 1860 door Lenoir geconstrueerd en in 1880 door Lange en Otto verbeterd; -ontploffing, v. -en; -ornament, o. -en; -pit (gasbek, -vlam), v. -pitten.
Gaspeidoorn, -doren (doornig heestergewas, gemeene doornstruik), m. -en, -s.
Gast (eig. vreemdeling: iem., dien men aan zijn disch opneemt en onthaalt; iem. die in een hotel zijn intrek heeft genomen), m. en v. -en: een welkome -, een hooge -, een vreemde -; spreekw. Zoals de waard is, vertrouwt hij zijn -en, d. i. men vertrouwt anderen naar zich zelve, zie Waard; fig. een kloke -, man; men had Mevr. Ristori als -, toon. d. i. zij behoorde niet tot het vaste personeel, zie Gastrol; een onguere -, een woesteling; - bet. verder vooral in samenstellingen: knecht, gezet, b.v. spuit -, polder -.
Gastereeren (toon.: gastrollen vervullen).
Gastereeren, gastreeren (te gast gaan, deelnemen aan een gastmaal).
Gastheer (de heer des huizes, die een gast ontvangt en onthaalt), m. -heeren; zie Amphitryon.
Gasthuis (huis ter verpleging, ook zieken-

huis, hospitaal), o. -huizen: in 't - liggen, er ziek liggen; zegsw. het is daar geheel een -, zij liggen er allemaal ziek; zie Hospitaal.
Gastmaal (feestmaal, banket), o. -malen.
Gasttoestel (kooktoestel, dat met gas verhit wordt), o. -toestellen.
Gasttram (tram door gas voortbewogen), v. -s.
Gastrilooq' (buikspreker), m. -logen. w. g.
Gastrisch (wat de maag, de spijsvertering betreft), bn.: de -e koorts, die haar oorsprong heeft in ongesteldheid v. maag of ingewanden.
Gastrol (toon. rol, waarin een vreemd toneelspeler als gast optreedt), v. -rollen: een - vervullen, in een gastrol optreden; z. Gast.
Gastronomie' (fijne kookkunst), v. gmv.
Gastronomisch (de fijne kookkunst betreffende), bn.: -e bekwaaamheden.
Gastronoom' (lekkerbek, smulbroer), m. -nomen: ik ben - noch epicurist (Potg.).
Gastvriend (persoon, dien men als gast onthaald heeft), m. -vrienden.
Gastvrij (eig. vrij, d. i. mild voor zijn gast: gul in 't onthalen, herbergzaam), bn. en bw.: hij is voor al zijn verwanten even -; bij overdr. een - huis, een -e disch; - is 't onthaal (Staring); een - oord, een - strand.
Gastvrijheid, v. gmv.: de - der oude Germanen, de - was hun een plicht.
Gastvrouw (huisvrouw, door wie iem. als gast onthaald wordt), v. -vrouwen.
Gat (open plaats in een voorwerp, in een stof; opening, doorgang), o. gaten, verkl.
gaatje, o. -s: een - in het dak, een - in een kleed, een - in een heg; ook, zitvlak en dan in den regel enkely.; zegsw. ergens geen gat in zien, d. i. geen uitweg, fig. geen uitkomst; een gat in den dag (in den morgen) slapen, zeer laat opstaan; een - in de lucht staan, scherts. een gebaar van verbazing maken; praatjes vullen geen gaatjes, men richt er niets mee uit; aardr. het Briel-sche, het Goereesche gat, open plaats of vaarwater tusschen kusten of banken; zegsw. iemand in de gaten hebben, hem in 't vizier, in 't oog hebben, gmz. zie Vizier; een -, een zeer kleine stad, een nest.
Gat'enplateel (groot aarden bord met gaatjes er in, om b.v. de gewassen sla te laten uitdruppelen), o. -plateelen; ook, -tell, v. -teilen, zie Doorslag.
Gaucherie' (Fr. linkschheid, onhandigheid), v. gmv.; bij uitbr. gebrek aan goede manieren.
Gaudemus (Lat. Laten wij ons verheugen); beginwoord van een bekend Latijnsch studentlied.
Gau'dium, Lat. vreugde, verlustiging. (au=ou).
Gaufreeren (Fr. met figuren bedrukken, ook: fijn plooiën).
Gauw (snel, vlug, rap), bn. en bw.; -er, -st.
Gauw'dief (eig. gauwe, behendige dief: schurk, deugniet), m. -dieven; -dieventaal (bargoensch), v. gmv.; -dieventronie (bakkes van, of als van een gauwdief), v. -s; -dieverij', v. -en.
Gau'werd (vluggerd, slimmerd), m. -s.
Gauw'igheid (rapheid, behendigheid), v. -heden: in de -, inderhaast; dat kunstje is maar een -, zie Prestidigitateur.
Gauw'te (vlugheid, rapheid), v. gmv.
Ga've (gift, aalmoes; talent of aanleg van nature), v. -n: milde gaven; de - der weisprekendheid, zie Gaaf.
Ga'vel (hooivork), v. -s, gew.; zie Gaffel.

- Gaviaal** (snavelkrokodil v. d. Ganges, ± 5 M.), m. gaviaalen.
- Gavotte** (muz. dansstukje in tweekwartsmaat; die oude dans zelf), v. -s.
- Gazel** (dierk. kleine en mooie antilope; zeker hert in N.-Afrika en Z.-W.-Azië), v. gazellen.
- Gazelleoog** (oog eener gazel, fig. schoon meisiesoog), o. -oogen.
- Gazzen** (van gaas), bn.: een - sluijer, gewaad, doek, zef; - gordijnen, - vleugels, - vierkjes.
- Gazous** (koolzuurhoudend), bn.: -zeuze dranken, -zeuze wateren.
- Gazometer** (gasmeter), m. -meters.
- Gazon** (grasperk), o. -s.
- Gazonneeren** (met graszoden beleggen, tot een grasperk of gazon maken).
- Geaard** (den aard hebbende), bn.; -heid (natuur, aard, inborst), v. -heden: iederspreekten handelt naar zijn -; zie Rechtgeaard.
- Geaccidenteerd** (niet-horizontaal, m. hoogten en laagten), bn.: een - terrein. (cc = ks).
- Geaccrediteerd**, bn.: een - handelshuis, het vertrouwen hebbende; ook: officieel erkend als gezant, zijn geloofsbriefven afgegeven hebbend; zie Accrediteeren.
- Geacharneerd** (verbitterd; hardnekkig; sterk gesteld op), bn.
- Geacheveerd** (voltooid, voleindigd; uitstekend), vd. en bn.: een -e opvoeding.
- Geacht** (geëerd, gezien), bn.: de -e voorzitter, de -e spreker; verg. Hooggeacht.
- Geaderd** (hebbende aderen), bn.: - marmere, blauw -e slapen.
- Geadresseerde** (persoon, aan wien een brief, een pakket enz. gericht is), m. en v. -n.
- Geaffaireerd** (druk, bedrijvig, veel omhanden hebbende), bn. (al = è).
- Geaffecteerd** (gemaakt, gekunsteld, niet-natuurlijk), bn.
- Geaggregeerd** (toegevoegd, plaatsvervangend), bn.: een - klerk, iem. die den patroon of chef kan vervangen en wiens handteekening als zoodanig van kracht is, ook: Geaggregeerd; als zn. -e, m. -n.
- Geagiteerd** (onrustig, zenuwachtig), bn.: iem. kan - zijn; ook de markt kan - zijn, nl. als de prijzen sterk op en neer gaan.
- Geallieerden** (bondgenooten), m. mv. Meer in het bijzonder heeten - de leden der Entente tijdens den oorlog van 1914. In de dagen van Napoleon waren het de tegen Frankrijk verbonden mogendheden.
- Geangliseerd** (op Engelsche wijze gekortstaart), bn.: een - paard. (s = z).
- Geanimeerd** (opgewekt, vroolijk, druk), bn.: een - gesprek, een -e partij, een - concours.
- Geappeld** (appelgrauw), bn.: een - paard.
- Geard** (arm in arm), bn.: zij gingen -.
- Gearticuleerd**, bn. en bw.: - spreken, nauwkeurig; zie Articuleeren.
- Geaspireerd** (met aanademing uitgesproken), bn.: de -e keelklank g.
- Geassocieerden**, m. mv., z. Geallieerden.
- Geassortteerd**, bn.: die winkel is goed -, bezit een ruim assortiment van koopwaren.
- Geassureerde** (persoon, ten wiens behoeve een verzekering is aangegaan), m. en v. -n.
- Gebaar** (beweging met armen, handen, enz. b.v. bij 't preeken, declameeren), o. gebaren: rustige gebaren; eenvoud van gebaren; te veel gebaren maken; ook: met een deftig - wees hij hem de deur, teeken met de hand; een afwijzend -; zie: Geste, Mine.]
- Gebaard** (een baard hebbende), bn.
- Gebak** (lekkernijen als taarten, enz.), o. -bakken, -je, o. -s.
- Gebang** (O.-I. waaierpalm), m. -s: het nut, dat de Javanen van den - trekken, is zeer groot (Veth). (e = ee).
- Geba'renkunst** (de kunst, om passende gebaren te maken bij 't voordragen, reciteeren, preeken, enz.), v. gmv.; -spel (gebaren als geheel b.v. van een tooneelspeler; pantomime) o. gmv.; -taal (het uiten van gedachten door gebaren), v. gmv., zie Mimiek.
- Geb'be** (schepnet aan een gaffelstok), v. -n.
- Gebed** (de daad van bidden), o. gebeden: in het - verheft zich de ziel tot God, om hem te loven, te danken, te smeeken, te verzoenen; Mijn huis is een huis des gebeds, Luc. 19:46; het - des Heeren, Matth. 6:9; in den gebede zijn, bidden; zijn gebeden uitstorten, opzenden; een gebed is ook een gebedsformulier, b.v. een - in nood, in zware ziekte, enz., zie Schietgebedje.
- Gebedenboek** (boek met gebeden), o. -en.
- Gebeeld'werkt** (als beeldwerk uitgevoerd), bn.: een sleutel van fijn - goud.
- Gebeente** (het beenderengestel van mensch of dier, geraamte, stoffelijk overschot; scherts. lichaam), o. gebeenten: het - van een hert; wee je -!
- Gebeft** (van een halsklipje of bef voorzien), bn.: dominee was gemanteld en -.
- Gebeid** (op jeneverbessen of -beien overgehaald), bn.: een glaasje -e jenever; als zn. v.; zie Dubbelgebeide.
- Gebekt** (hebbende een bek of snavel), bn.: spreekw. Elk vogeltje zingt, zooals het - is; zie Vogel.
- Geberg'te** (aardr. een groep van bergen, een bergstreek), o. -n: een hoog -, een steil -; het Karpathische -, bergketen, zie Alpen.
- Gebeten** (vergramd, nijdig, vertoord), bn.: hij is zeer op u -, verbitterd; van 't Hondje -, zie Hondje.
- Gebeten** (beter maken, verhelpen), alleen gebruikelijk in: iets niet kunnen -, het niet kunnen helpen.
- Gebeuren** (voorvallen, geschieden, plaats hebben), het -beurde, is -beurd: water ook gebeure, blijf bedaard; er is een ongeluk gebeurd; ook, het is mij meermalen gebeurd, d.i. overkomen, dat ik in een bosch verwaald raakte; nog: mocht mij dat geluk ook nog eens -, te beurt vallen, ten deel vallen.
- Gebeurlijk** (mogelijk), bn.: -e dingen, die nl. gebeuren kunnen; -heid (mogelijkheid), v. -heden; w. g.
- Gebeurtenis** (voorval, feit), v. -sen: een belangrijke -, een blijde -, de loop der -sen.
- Gebied** (heerschappij, macht, gezag; rijk, staat), o.: onder iems. - staan, het - voeren, het - der Romeinen, het - eener stad, het - der Nederlanden; bij uitbr. het - eener rivier, d.i. het oeverland, het stroom-, fig. het - der geschiedenis, der kunst, der taal, d. i. al, wat betrekking heeft op geschiedenis, enz.
- Gebieden** (bevelen, gelasten), ik gebood heb geboden: wie heeft hier te -? waar liefde woont, gebiedt de Heer zijn zegen; doe wat uw plicht u gebiedt, voorschrijft; ik gebied u onmiddellijk te gaan, ik beveel u; -er (heerscher, meester), m. -s; -ster (meesteres, heerscheres, fig. beminde), v. -s.
- Gebiedende wijs**, v., spraakk.: wijs, die een

- gebod, een verbod, een verzoek uitdrukt; zie Imperatief.
- Geblesd'** (met een bies versierd), bn.: een rijwiel, rood -.
- Gebint', gebin'te** (balkwerk, samenstel van balken), o. gebinten: de gebinten van een dak; ook Bin t.
- Gebit'** (boven- of onderrij tanden en kiezen), o. -ten: een mooi -, een valsch -; het - v. e. toom, d. i. ijzeren stang of mondstuk; zegsw. het - of bit op de tanden nemen, op hol gaan.
- Geblaard'** (met blaren of bleuen bedekt), bn.: zijn geheele gelaat was -.
- Geblaard'** (met een vlek voor den kop, bij runderen), bn.: een -e koe; zie Blaar.
- Geblaat'** (het blaten), o. gmv.: het - der schapen; zie: Mekken en Blaten.
- Gebla'derte** (de gezamenlijke bladeren inz. van boomen, 't loover; bij dichters: gebladert, geblaarte), o. gmv.: de wind ruischt in het -.
- Geblaaserd'** (in opspraak gebracht), vd.
- Geblaaserd'** (over-verzadigd, ontzenuwd door 't genipen), bn.: zie Blasé. (s = z).
- Gebla'zen**, vd.: spreekw. Beter hard - dan den mond verbrand, fig. het is beter, voorzichtig te zijn, dan schade te lijden; zegsw. hij is -, hij is er van door, weg, heeft zich uit de voeten gemaakt: volkstaal.
- Geblindeerd'** (aan alle zijden beschut of gedekt), bn.: een -e trein of auto in oorlogstijd, -e schietgaten; zie Blindeeren.
- Gebloemd'** (met bloemen), bn.: een -e kamerrok: - damast, met bloemen doorweven.
- Gebloem'te** (allerlei bloemen te zamen), o. gmv.: het - der lente; de aarde is met gebloemt gesierd (Kamph.); fig. zware gordijnen met - doorstikt.
- Geblokt'** (van weefsels: met vierkante blokjes), bn.: -e servetten.
- Gebloschte kalk** (met water geleschte kalk, dienende tot bereiding van mortel), v.
- Gebod'eheld**, bn.: een - manneke, gebult.
- Gebod'** 1. (openbare bekendmaking of afkondiging), o. geboden: het eerste, tweede, derde -, openbare afkondiging van een voorgenomen huwelijk: onder de -en staan, in ondertrouw zijn; de -en stuiten, maken, dat het huwelijk geen voortgang heeft; 2. (bevel, last, voorschrift, wet), o. geboden: een streng -, een - nakomen, een - ter harte nemen; de 10 -en Gods, Deut. 5:6-21; van God noch zijn - iets weten, God noch zijn geboden kennen; scherts. met zijn 10 geboden eten, vingers.
- Gebroef'te** (een troep schelmen of slecht volk, gespuis), o. gmv.: laag -; zie Boef.
- Gebro'gen** (met een bocht, krom), bn.: -er, -st: met - rug, een - lijn, een - vlak.
- Gebroha'**, o. gmv.: al dat geschreeuw en -, d. i. geraas, getier, w. g.; ook, **Gebroha'**.
- Gebou'den** (niet vrij, bezet), bn.: hij is door die betrekking erg -; -stijl, dichtstijl; - electriciteit, op den condensator aanwezig; - warmte, zie Latent; als keukenterm is -: gemengd met sago, bloem, enz.: een - saus, die soep is niet genoeg -.
- Gebroogd'** (hoogvormig), bn.: zuiver -e wenkbrauwen, -e vensters.
- Geboum'te**, o. gmv.: een park met hoog -.
- Geboord'** (van een boord of rand voorzien), bn.: een - vest, een -e vlag.
- Geboor'te** (het geboren-worden, het terwereld-komen), v. -n: de - van een kind, van zijn - af; vóór of na Christus' of 's Heeren -; fig. een opstand, oproer in zijn - smoren, d. i. onmiddellijk na de uitbarsting; hij is een Engelschman van -, afkomst; menschen van hooge -, afkomst.
- Geboor'teakte** (wettelijk geboortebewijs), v. -akten: een - wordt afgegeven door den ambtenaar v. d. burgerlijken stand; -bewijs (wettelijke akte, vermeldende plaats en dag van geboorte, ook de ouders), o. -bewijzen; -cijfer (percentcijfer der geboorten), o. -s: het -cijfer in ons land was in 1910 3.36%; -dag (verjaardag), m. -dagen; -grond (vaderland), m. gmv.; -jaar (jaar der geboorte), o. -jaren; -land (vaderland), o. -landen; -plaats (stad of dorp, waar men geboren is), v. -plaatsen.
- Geboor'terecht** (recht, aan iem. toekomende uit kracht van zijn geboorte), o. -rechten; verg. Eerstgeboorterecht.
- Geboor'tenregister** (legger op den burgerlijken stand, waarin de geboorten worden opgeteekend), o. -registers.
- Geboor'tig** (afkomstig), bn.: uit fatsoenlijke ouders - zijn; hij is - van Utrecht.
- Geboren**, bn.: ik ben te A'dam -, heb er het levenslicht aanschouwd; zegsw. ergens - en getogen zijn, d. i. het levenslicht hebben aanschouwd en opgevoed zijn; fig. een zachte smart, uit weemord -, d. i. ontstaan; de scheikunde is uit de alchimie -, voortgekomen; hij is een - dichter, de dichtkunst is hem van nature eigen, is hem een gave of talent.
- Geborneerd'** (kortzichtig, bekrompen), bn.: een - verstand; hij is nog al -, klein van geest, van begrip; zie Borneeren.
- Geborsteld** (borstels hebbende), bn.: de -e rug des evers, w. i. g.; zie Borstel.
- Gebossleerd'** (gedreven; met figuren en reliëf nl. op goud of zilverwerk), bn.
- Gebouw'** (een bouwwerk), o. -en: een groot -, een militair -; fig. het - uwer plannen, verwachtingen; het - van den roodsdiens; spreekw. Zoals de grondslagen zijn, is het gansche -.
- Gebouwd'** (gevormd, geschapen: alleen in samenstellingen), bn.: een forsche - man, een goed -e knaap, een kloek -e kerel, een slank - meisje, een zwaar - man, d. i. forsche, gespierd.
- Gebrad'** (gebraden vleesch, inz. wildbraad, gebraden vogels), o. gmv.: heerlijk -.
- Gebrand'** zijn op iets, meest in ontkenningen zin: niet op iets gesteld zijn, niet branden van verlangen om iets te hebben.
- Gebrek'** (mangel, gemis, nooddruft, ontbering), o. gebreken: - hebben, lijden, d. i. armoede; het nijpendste -, van - omkomen; fig. een lastig -, kwaal; bij uitbr. een - in het karakter, onvolkomenheid; elke gek heeft zijn -, fout; een - in een schilderij, fout; een - in een betoog, zwakke plaats; de -en zijner deugden hebben, door overdrijving van goed in kwaad vervallen: zoo kan een spaarzame een gierig mensch worden, enz.; bij -aan, b. v. - aan tijd, aan geld, aan woorden, d. i. gemis.
- Gebrek'kelijk** (gebrekkig, zwakjes), bn.: een - persoon, grootje wordt -; fig. onvolkomen, slecht: - schrift; bw.: - spreken.
- Gebrek'kig** (een gebrek hebbend, onvolkomen), bn.: een - mensch; van zaken: een - toestel, gereedschap, d. i. fouten hebbend; fig. een - betoog, een -e teekening, een - beeld; taal en stijl waren -, d. i. onvol-

- maakt, leemten, fouten hebbend; een - *werkwoord*, b.v. zullen, dat b.v. het vd. mist; bw.: - spreken, - denken, zich - uitdrukken, d. i. op onvoldoende, gebrekkige wijze.
- Gebild'** (een bril dragende), bn.: - *e dames*.
- Gebrijanteerd'** (met diamanten omzet), bn.
- Gebroed'** (geknoei), o. gmv.; zie Brodden.
- Gebroed'** (het broedsel van vogels), o. gmv.: bij uitbr. van andere dieren: het - van slangen, adders, bijen, enz.; fig. van menschen: dat vuige -, schimpwoord: gespuis, geboefte; vreemd -, d. i. gehate, snoode vreemdelingen.
- Gebroeders, -broederen** (personen, die broeders zijn of onderling als broeders verbonden zijn), m. mv.: de - De Witt; zij zijn als -.
- Gebroed'sel** (een nest met jonge vogels, fig. jong gedierte; een menigte slecht volk), o. -s.
- Gebroeken**, bn.: hij is -, heeft een breuk; hij is dubbel -, heeft twee breuken; een - *getal*, een breuk; - *land*, moerassig; een - *weide*, omgeploegd, gescheurd, tot bouwland gemaakt; met - *stem*, haperende, stervende; Zijtje zag hem met - *oogen aan*, (C.O.), stervende; met een - *hart*, moedeloos, verlangend naar den dood; hij sprak - *Italiaansch*, gebrekkig.
- Gebroeken rijm**, o.; zie Rijm.
- Gebroensd'** (bronskleurig), bn.: een - *gelaat*.
- Gebroouleerd'** (Fr. in onmin zijnde), bn.: die families zijn -, leven in onmin, de vriendschap is verbroken. (ll=lj).
- Gebruil'** (geplaag, gezanik), o.; zie Bruien.
- Gebruik'** (het zich bij herhaling bedienen van), o.: het - v. e. potlood, v. e. woordenboek; ten - *e geven*, afstaan, toevertrouwen; inwendig en uitwendig -; het - van den tijd, d. i. het besteden; het herhaald - van een woord, bezigen. Verder is -: wijze van doen, o. -en: een oud -, een eerbiedwaardig -; een - *invoeren*, in zwang brengen, afschaffen; een plaatselijk, stedelijk -, gewoonte; zeden en -en.
- Gebruikelijk** (in gebruik, in zwang zijnde), bn.; -er, -st: de - *e plichtplegingen*, den - *en eed afleggen*, op de - *e wijze*, - *zijn*, plegen te geschieden; rekenk. een - *e breuk*, breuk, wier teller kleiner is dan haar noemer.
- Gebruiken** (zich van iets bedienen), ik heb - *bruikt*: een werktuig -; zijn armen, zijn beenen -; zijn oogen, zijn handen, zijn tong weten te -, nl. of flink gebruik van weten te maken; een *diné*, een ontbijt -, het nuttigen; de *baden* -, een badkuur ondergaan; een *geneesmiddel* -, aanwenden; zijn *geld goed* -, besteden; *krachten, vermogens* -, aanwenden; zijn *verstand* -, behoorlijk nadenken; zijn *tijd goed* -, besteden; een *woord goed* -, bezigen; zich tot alles laten -, zich leenen tot allerlei minne diensten.
- Gebruiker** (hij, die iets gebruikt; rechtst.: hij, die het zakelijk recht van gebruik heeft), m. -s.
- Gebruiks-aanwijzing** (aanduiding over het gebruik, b.v. van medicijnen, enz.), v. -en.
- Gebruiks-waarde** (de waarde, die een zaak, eenig stoffelijk goed voor dezen of genen persoon bezit), v. gmv.
- Gebruis** (het aanhoudend bruisen), o. gmv.: het - *der golven*, *der wateren*, *der vloeden*; fig. geraas, getier; zie Bruisen.
- Gebult'** (een bult of bochel hebbende), bn.: de *tijger deed een sprong naar zijn - envijand*, nl. naar den buffel.
- Geburin'** (Bijbel. buurvrouw), v. -rinnen.
- Gebuur'** (eig. buurman of buurvrouw), m. en v. geburen: iemands - *zijn*.
- Gebuur'schap** (buurt), v. gmv.
- Gebuur'te** (Vlaamsch. de omliggende huizen of omwonende menschen), v. -n: zij riep, dat heel de - *het hoorde* (Ernest Staas); de *werklieden uit de -* (V. Lov.)
- Gecacheteerd'** (verzegeld), vd. en bn.
- Gecanneleerd'** (bouwk. gegroefd), bn.: een *zuil is -*, als ze van canneluren voorzien is.
- Gecharmeerd'** (ingenomen met, bekoord door), bn.: op iets, op iem. - *zijn*.
- Geciviliseerd'** (beschaafd), bn.
- Gee'ko** (hagedis in de tropen), m. -'s; zie Tokkeh.
- Geeoiffieerd'** (Fr. fig. erg mede in zijn schik of vereerd zijnde), bn.
- Gecommitteerd'** (gemachtigde, lasthebber, toezien), m. -n; zie Committent.
- Gecomplieerd'** (ingewikkeld), bn.: een - *vraagstuk*; zie Compliqueeren.
- Gecondenseerd'** (verdicht, samengeperst), bn.: - *e melk*; zie Condenseeren.
- Geconditionneerd'** (in goeden toestand bewaard), bn.: een *incunabel, goed* -.
- Geconfedereerd'** (verbondenen), m. mv.
- Gecoconsolideerd'**, bn.: - *e schuld*, staatschuld, als blijvend erkend; veelal een vereeniging van oudere vlottende schulden tot éene.
- Geconsterneerd'** (onthutst, ontsteld, uit het veld gestagen), bn. en bw.
- Gecostumeerd'** (in zekere kleederdracht gedost), bn.: een - *e optocht*, nl. v. gecostumeerden.
- Gedaag'de** (gedagvaarde, voor de rechtbank geroepene), m. en v. -n; zie Dagen.
- Gedaan'** (verricht, afgedaan), bn.: zegsw. *gedane zaken hebben geen keer*, er valt niets meer aan te veranderen; *de werkman heeft - gekregen*, is heengezonden; - *komt verder* voor in de samenstelling: *welgedaan*, zie ald.
- Gedaan'te** (uiterlijk voorkomen; figuur, gestalte, vorm), v. -n: *schoon van -*, iets in zijn vorige - *herstellen*, *de hutten* *dier negers hebben de - van bijenkorven*.
- Gedaan'teverandering, - verwisseling** (wisseling van uiterlijk), v. -en: de - *der kikvorschen*: ei, (zie Kikkerit), *kikker-vischje* of *dikkop*, *jonge kikvorsch*; de - *der insecten*: ei, larf, pop, *volkomen insect*; *idem der kevers*, enz.; zie Metamorphose.
- Gedachte** (de daad of h. resultaat v. denken, denkbeeld; gevoel'n, meening), v. -n; - *loos* (niet nadenkende), bn.; - *loosheid*, v. gmv.
- Gedachtenbeeld** (denkbeeld), o. -beelden; - *gang* (gedachtenloop), m. gmv.; - *kring* (kring van voorstellingen), m. gmv.; - *lezer* (iemand, die voorgestelt te kunnen weten, wat een mensch gedacht heeft), m. -s; - *loop* (weg, dien de gedachten als vanzelf nemen of afleggen), m. gmv.: den - *niet belemmeren*, den - *vrijlaten*; - *reeks* (geregelde opeenvolging van gedachten), v. -reeksen; - *sprong* (nl. niet geleidelijke overgang), m. -en; - *streep* (spraak. liggend streepje, een rust aanduidend), v. -strepen; - *stroom* (nl. snelle opeenvolging), m. gmv.; - *wending* (-keering), v. -en; - *wereld* (eig. wereld, d. i. kring van gedachten), v. gmv.; - *wisseling* (wederkeerige mededeeling van gedachten), v. -en.

- Gedacht'enis** (herinnering, aandenken), v. —sen: een lieve —, souvenir; in eeuwige — blijven, in eeuwig aandenken; zich iets in — brengen, in het geheugen; —rede (redevoering tot herdenking van iem.), v. —redenen.
- Gedacht'ig** (gedenkende), bn.: wees mijner —; aan iets — zijn of worden, iemand in zijn gebeden — zijn; zie Gedenken.
- Gedag'zeggen**, zie Goedendagzeggen.
- Gedamascceerd'**, bn.: een —e kling; zie Damascceeren.
- Gedast'** (een das dragende), bn.: witgedaste heeren volgen de lijkaar.
- Gedebauchceerd'** (Fr. verliederlijkt), bn.
- Gedeeldeerd'** (beslist, vastberaden), vd. en bn.: een — antwoord, een —e houding.
- Gedecolleteerd'** (een laag uitgesneden japon dragende), bn.: —e danseressen.
- Gedeoreerd'** (versierd, ook geridderd), bn. en vd.: de feestzaal was fraai —, e. — heer.
- Gedeeld'** (in deelen gescheiden), vd. en bn.; wapenk: een — schild, d. i. door een loodlijn of dwarslijn in twee gelijke vakken gedeeld.
- Gedeelte** (deel), o. —n: hij verloor een groot — van zijn vermogen; het tiende — van het leger sneuvelde.
- Gedeeltelijk** (voor een gedeelte), bn. en bw.: een —e afbetaling; een —e bekentenis; een schuld — aftossen, een huis — bewonen.
- Gedegen** (zuiver, niet vermengd), bn.: —goud, —zilver, —tjzer, —kwik, d. i. niet scheikundig verbonden met andere stoffen of metalen.
- Gedegeneerd'** (iem., die ontaard of erfelijk belast is), m. en v. —n: alcoholisten, geboren misdadigers, idioten zijn —n.
- Gedelegeerd'** (afgevaardigde, gemachtigde), m. —n, (g = g); zie Delegeeren.
- Gedempt'** (fig. dof, zacht, fluisterend), bn.: op —en toon spreken.
- Geden'der**, o. gmv.: het denderen, b.v. van e. rijtuig; zie aid.
- Gedenk'blad** (fig. historieblad), o. —bladen; —boek (boek, dat een of ander belangrijk feit in herinnering houdt), o. —boeken; —dag (herinneringsdag, jaardag), m. —dagen.
- Geden'ken** (iets of iem. voor den geest brengen, herinneren), ik gedacht, heb gedacht: gedenk mijner; aan iets of iem. —: gedenk aan mijn woorden; iets of iem. —, zich weder voor den geest brengen, herinneren: op den 3en Oct. gedenkt men Leidens ontzet; iem. in zijn testament —, d. i. hem er in bedenken, hem iets vermaken, zie Legaat.
- Gedenk'jaar** (jaar van gedachtenisviering), o. —jaren: het — v. d. inneming van Den Briel.
- Gedenk'naald** (monument in den vorm van een obelisk, gedenkzuil), v. —en; —penning (medaille, gestagen ter gedachtenis van een heuglijke gebeurtenis), m. —en; —rede (redevoering, aan de gedachtenis van iem. of iets gewijd), v. —redenen; —rol (gedenkschrift), v. —len; —schrift (geschrift, dat de gedachtenis aan personen, gebeurtenissen, enz. levendig houdt), o. —en, b.v. het Geschieden Redekundig — van Nederlands herstel in 1813, door J. H. v. d. Palm, 1763—1840; —spreuk (spreuk, die de gedachtenis aan iets levendig houdt, e. algemeene waarheid in spreukvorm, zinnrijk gezegde), v. —en, b.v. Van Alkmaar begint de victorie; —steen (monumentale steen ter herinnering aan eenigfeit), m. —en; —stuk (gewrocht van bouw- of beeldhouwkunst, ook plaatwerk ter gedachtenis aan eenig heuglijk feit), o. —ken; —tafel (oud-Romeinsch beschilderd bord, dat in een tempel werd opgehangen en aan de goden werd gewijd als blijk van dankbaarheid bij uitredding uit een gevaar), v. —s; —teeken (alles, wat ter herinnering of gedachtenis aan iets of iem. wordt opgericht), o. —s: een gedenksteen, een zuil, een naald is een —teeken.
- Gedenkwaard'ig** (der gedachtenis waardig), bn.; —er, —st, of meer en meest —waardig, een feit op dien —en morgen, (C. O.)
- Gedenk'zuil** (zuil, tot aandenken opgericht; fig. gedenkteeken), v. —en: de — v. Trojanus in Rome (± 100 n. C.); zie Gedenknaald.
- Gedeporteer'de** (banneling eener strafkolonie), m. en v. —n; zie Deporteeren.
- Gedeputeerd'** (afgevaardigde, volksvertegenwoordiger), m. —n; zie Deputatie.
- Gedeputeerd'en te velde** (vad. gesch. afgevaardigden, die als raadslieden mee ten oorlog togen: ter zee en te velde), m. mv. vero.
- Gedeputeerde Staten** (gekozenen uit de Provinciale Staten, onder presidium van den Commissaris der Koningin, belast met de uitvoerende macht en 't dagelijksch toezicht op de provinciale zaken en toestanden), m. mv.
- Gedetacheerd'** (tijdelijk ergens ingedeeld; afgescheiden van den hoofdtroep; gezegd van soldaten, marechaussee's, veldwachters, ook van burgerlijke ambtenaren), bn.
- Gedetineerd'** (in hechtenis, gevangen), bn.; als zn. —e (gevangene), m. en v. —n.
- Gedicht'** (dichtstuk), o. —en: de —en van Vondel; een — maken, voordragen; een — aan iemand opdragen; —jes voor kinderen; bruilofts—, gelegenheids—, graf—, lijk—, verjarings—; zie Dicht.
- Gedicht'sel** (Bijb. overleg, gepeins), o. —en, —s.
- Gedien'de** (geoeffend soldaat), m. —n: een oud—, gewezen militair, oud-soldaat.
- Gedien'stig** (dienstvaardig, dienstwillig), bn. en bw.; —er, —st: een —e geest, een goede hulp; iets met een — ja beantwoorden; —heid (dienstvaardigheid), v. —heden.
- Gedien'stige** (dienaar, inz. dienstmeisje), m. en v. —n.
- Gedier'te** (de gezamenlijke dieren), o. —n: het — des wouds, der woestijn; ook één dier: wat een vreemd, wonderlijk — kruipt daar!
- Gedijen** (voorspoedig groeien), het gedijde, het heeft en is gedijd: kinderen, planten kunnen —; fig. de handel, de nering kan —; zegsw. gestolen goed gedijt niet, d. i. levert geen vrucht, geen voordeel op.
- Geding'** (rechtsgeding, rechtszaak, proces), o. —en; zie Ding, Dingen.
- Gedisciplineerd'** (mil. aan orde en tucht gewend): —e troepen, een goed — leger.
- Gedispenseerd'** (vrijgesteld, ontheven, versochoond), bn.; zie Dispenseeren.
- Gedisponceerd'** (goed in stemming), vd.
- Gedistilleerd'** (overgehaald: van geestrijke vochten), bn.; als zn. (sterke drank), o. gmv. (ll = l): zie Distilleeren.
- Gedistingeerd'** (sfin in vormen, beschaafd van toon, kleeding, uiterlijk, enz.), bn.: een —e kleeding, een — gezelschap, een —e toon van gesprek. (g = g; zie Distinctie).
- Gedocumenteerd'** (met bewijzen gestaafd), bn.: een — rapport; zie Document.
- Gedoe'** (hofstede, hoeve), o.: een aardig —.
- Gedoe'** (het doen, drukte, bedrijvigheid), o. gmv.: wat een —!

- Gedomicilieerd'** (verwant met *domus*, huis: *gehuisvest*, gevestigd, woonachtig), bn.
- Gedooogen** (kunnen verdragen; verduren, lijden, dulden; toelaten, vergunnen, veroorloven), ik heb gedooogd: ik zal zoo iets niet —, ik kan zoo'n taal niet —; mijn middelen gedooogen niet, dat ik zulke reizen doe.
- Gedrag'** (de wijze, hoe iemand zich gedraagt), o. gmv.: rekenschap geven van zijn —, handel en wandel; van zedelijk — zijn, levenswandel.
- Gedragboekje** (schoolboekje, waarin o. m. ook aantekening gehouden wordt van het gedrag van den leerling), o. —s; —cijfer (cijfer, dat het gedrag v. d. leerling bepaalt), o. —s.
- Gedragen**, **zieh**, ik gedroeg mij, heb mij gedragen: zich goed, zich wel —; zich voorbeeldig, onberispelijk —, van levenswandel zijn.
- Gedraging** (gewoonte), v. —en: die dame schijnt zonderlinge —en te hebben; z. Gedrag.
- Gedragslijn** (wijze van handelen of doen), v.
- Gedrang'** (het aanhoudend open- of samendringen), o. gmv.: een geweldige —, in 't — zijn.
- Gedresseerd'** (afgericht: van handen, paarden), bn.; fig. van dienstboden, soldaten, goed geoefend, gedrild, zie Dressuur.
- Gedrie'en** (drie te zamen), telw. mv.: we zijn met —; ze zaten —.
- Gedrocht'** (monster, afgrijselijk en schrikwekkend dier, wanstaltig mensch), o. —en: ook fig. een zedelijk —, een door en door slecht mensch; zie Wangedrocht.
- Gedrochtelijk** (leelijk, monsterlijk), bn.; —er, —st: een — kalf b.v. met twee koppen en zes pooten; —heid (persoon of dier, aartsleelijk of wanschapen), v. —heden.
- Gedrongen** (fig. kort en breedgebouwd), bn.: een — gestalte; ook van den stijl: zijn stijl is —, al te beknopt, ietwat duister.
- Gedruisch'** (geraas, rumoer), o. gmv.: een dof —, een oorverdovend —, een groot — maken, leven, lawaal.
- Gedrukt'** 1. (ineengedrongen, samengedrongen, niet ruim, niet hoog), bn.: bouwk. een — gewelf, d. i. zonder veel hoogte; handel: de markt was —, niet opgewekt of willig; waarde: de prijzen der koffie waren erg — door den grooten aanvoer; van personen: ik vond oom nogal —, neerslachtig, down; —heid (zwaarmoedigheid, neerslachtigheid), v. gmv.; 2. (van paarden: gewond, gekneusd), bn.: dit rijpaard is — onder het zadel.
- Geducht'** (gevreesd, vreeselijk, ontzagwekkend), bn. en bw.; —er, —st: hij was — in den strijd; iem. — toetakelen, erg.
- Geduld'** (lijdzzaamheid, kalme berusting), o. gmv.: draag uw lijden met —; een Jobs—, zie aldaar; een taai —, kalme en bedaarde volharding; gij moet wat — hebben, d. i. geduldig zijn; met iemand — hebben, hem in schikkelijkheid betoonen: zie Patience.
- Geduld'ig** (lijdzzaam, kalm, onderworpen), bn. en bw.; —er, —st: in ziekte is de vrouw —er dan de man; hij verdroeg alles —; zegsw. het papier is —, al wat men wil, kan men aan 't papier toevertrouwen.
- Geduppeerd'** (bedrogen, gefopt, beetgenomen, bij den neus genomen), bn.; z. Duppeeren.
- Gedurende** (tijdens), vz.: — de wandeling.
- Gedurfd'** (gewaagd, vermetel, koen), bn.
- Gedur'ig** (aanhoudend, bij herhaling, telkens), bn. en bw.: die —e pijn, een — geroep; bij uitbr. een —e bron van twist; rekenk. een — product, van meer dan twee factoren; een —e evenredigheid, d. i. een aaneengeschakelde; bw.: dat groeit — aan, voortdurend.
- Gedwars'balkt** (voorzien van een dwarsbalk), bn., in de wapenk.: dat schild is — met vier stukken: keel, azuur, zilver, goud.
- Gedwee'** (onderworpen, meegaande), bn. en bw.: —er, —st: een — leerling, gewillig; iemand — volgen, onderdanig.
- Gedwongen** (stijf, gemaakt, gekunsteld), bn. en bw.; —er, —st: een — houding, een — lach, spreken op — toon; zich stijf en — bewegen in deftig gezelschap; —heid, v. gmv.
- Geëerd'** (geacht), bn.: een — man; als zn. m.: uw —e van 8 Nov., brief.
- Geef** (het geven), m.: hij houdt meer van den heb dan van den —.
- Geef' (te)**, (om niet), bw.: dat is te —, spotgoedkoop; iets te — hebben, gratis.
- Geel** (geelkleurig), bn.; geler, —st: een gele kanarie, het gele stroo, gele klinkers, Friesche steenen van beste kwaliteit; het werd mij groen en geel voor de oogen, ontzetting beving mij; het gele ras, het Mongoolsche; de gele koorts, tropische galkoorts, zie Koorts; zie ook: Goudgeel, Lichtgeel.
- Geel** (een der drie hoofdkleuren of primaire kleuren), o. gmv.; zie Blauw, Rood; het adellijk — (Bilderd.); het — der boterbloemen; het — van een ei, de dooier.
- Geel** (werpnet voor beken en binnenwateren), v. geelen, gew. b.v. in Limburg.
- Geel'achtig** (lijkende op, iets hebbende van geel), bn. en bw.; —er, —st: —e handschoenen, een — vogeltje, — blond haar.
- Geel'bek** (dierk. jonge vogel met nog gelen snavel), m. —bekken; —bes (gele kleurstof bevattende bes uit Z.-Frankrijk), v. —bessen; —bloem (winterkoolzaad, ook reukgras), v. —bloemen; —blond (geelachtig blond), bn.: een jongen of meisje met — haar; —borstje, —bultje (volksnaam van den spotvogel met zijn Citroengeel borstje), o. —s.
- Geel'gieten** (het gieten van geel koper), o.; —gietter (werkman ter kopergieterij), m. —s; —gietterij' (kopersmelterij), v. —en; zie Geelkoper.
- Geel'gors** (vogel), v. —gorzen; zie Gors.
- Geel'hart** (zeker hout uit W.-I.), o. gmv.
- Geel'hout** (W.-I. hout van een moerbeiboom op de Antillen en in Brazilië), o. gmv.; ook: Cubahout en Citroenhout.
- Geel'ijzersteen** (een soort van ijzererts, waaruit geeloker afgezonderd wordt), o. gmv.
- Geel'keeltje** (dierk. vogeltje m. gele keelveertjes, vijgeneter), o. —keeltjes; —kop (een soort van zeearend met gelen snavel), m. —koppen.
- Geel'koper** (legeering van ± 80 % koper en ± 20 % zink), o. gmv., verg. Messing en Tombak; —koperen (van geelkoper gemaakt of er mee beslagen), bn.: een — ketel, een — traproede; een — leuning.
- Geel'kruid** (plantk. een soort van reseda, waaruit men de gele kleurstof bereidt), o. gmv.
- Geel'oker** (eig. gele oker), v. gmv. pleon.
- Geel'peld** (geelgevekt: van hoenders met gele pellen of viekken), bn.: —e kippen.
- Geel'rood** (geelachtig rood), bn.: —roode worteltjes, —roode leliën.
- Geel'sel** (gele kleurstof, verfstof om te gelen), o. gmv.; zie Oker.
- Geel'slang** (brilslang) v. —en; zie Cobra.
- Geel'ster** (bolgewas, lelieplant), v. —sterren.
- Geel'tje** (geldstuk, gouden munt), o. —s: met

de -s rammelen; Bargoensch: bankbiljet van 25 gulden.

Geelvink (een vink met gele en groene hoofdkleuren; O.-I. politieagent), m. -vinken; -wortel (Aziatische plant, waaruit een gele kleurstof wordt bereid), v. gmv., z. K u r k u m a; -zucht (ziekte, welke zich openbaart door een gele tint van de huid, veroorzaakt door galstoffen; galziekte), v. gmv.: de - hebben, aan - tijden; in de volkstaal: gele verf.

Geëmancipeerd (vrijgelaten, uit lijfeigenschap ontslagen, fig. in gelijke rechten gesteld, ontvoogd, meerderjarig verklaard), bn.

Geëmployeerde (bediende, beampte), m. en v. -n: de -n van een spoorweg. (em=am).

Geen (niet eenig, niet één), vnvw., telw., lidw.: - onzer, niemand; hier is - man, er was - land te zien; dit alles is van nul en - er waarde, eig. dit alles is nul en v. geener waarde.

Geënerhande (van geen soort), bn.: op - wijze; hier baat - tegenspraak, w. g.; -lei (volstrekt of hoegenaamd geen), bn.: ik sta tot hem in - betrekking; er is - gevaar, het minst geen; op - wijze; hij heeft mij - verwijt gedaan, in 't geheel geen.

Geëngageerd (Fr. verbonden of in bepaalde betrekking aangenomen b.v. bij een tooneeltroep), bn., ook verloofd: ze zijn -.

Geëngageerden (verloofden), m. mv.

Geënzins (op geen wijze of manier, in geen deele, volstrekt niet), bw.: ik ben - teuren; z. Zin, Alleszins, Anderszins.

Geep (dierk. palingvormige zeevisch m. langen, snoekachtigen bek), v. geepen: de geepen leven in alle zeeën, behalve in de IJzseen, zij worden veel gebruikt als aas aan de beuglijn.

Geepsch (bleekgeel, kwipsch), bn.: wat ziet die man er - uit! flets van kleur, gew.

Geer (spits toeloopende lap of strook, wigvormig of schuinlopende strook), v. -en: een rok met -en; scheepst. stuk doek, dat men aan een zeil zet, om dit van anderen te verbreden; de scheeve zijde v. e. gebouw, v. e. kamer of v. e. stuk land: die kamer heeft een -; die akker ligt met een - aan de oostzijde.

Geerard (zevenblad, geerardskruid), v. gmv. **Geerren** (een schuinsche richting hebben, schuin loopen, gieren), het heeft geeraard: dit huis geert: zie: Geer en Gier.

Geërfde (bezitter van een erf of van een stuk grond in een polder, ingeland), m. en v. -n.

Geerne, bw., Vlaamsch, zie Gaarne.

Geervalk (dierk. gervalk), m. -valken.

Geesel (tuchtroede of -zweep), m. -en of -s: zegsw. den - der satire zwaaien, hekeltaal, bijtenden spot bezigen; Attila, bügenaamd de - Gods; Napoleon, de - van Europa.

Geeselaar (flagellant), m. -s, -laren.

Geeselsbrok (scheldn. galgenaas, deugniet), m. -brokken; zie: Brok en Galgebok.

Geeselen 1. (landb. pas geogste schooven v. rogge of tarwe op een blok staan, om er vlug het graan uit te halen), men geeselde, heeft geeseld: speculerende boeren, en boeren, die om geld verlegen zijn, doen het, om zoo spoedig mogelijk met den nieuwen oogst van graan aan de markt te komen; 2. (met een geesel of tuchtzweep kastijden), hij heeft geeseld; rechtst. iem. geeselen en brandmerken, iemand tot den bloede -, vero.; Bijb. iem. met schorpioenen -, hem met de gestrengste tuchtmiddelen kastijden, zie Schorpioen; fig. de critiek zal hem onbarmhartig geese-

len, tuchtigen, kastijden; -ing (de daad van geeselen, fig. tuchtiging, kastijding), v. -en; -kolom (kolom of zuil, waaraan de te geeselen persoon vastgebonden werd), v. -kolommen; -koord (koord of touw om mee te geeselen), o. en v. -en; -monnik (flagellant), m. -en; -paal (paal, waaraan men den veroordeelde vastbond om hem te geeselen), m. -palen; -processie (plechtige omme-gang van flagellanten), v. -s, -sien, vero.; -roede (stok of roede, om er mee te geeselen), v. -roeden, fig. ramp, plaag: de oorlog is een - der volken; -slag (slag, toegebracht met een geesel), m. -slagen; -straf (straf, welke bestaat in een geeseling), v. gmv.: volgens de Joodsche wet beperkte zij zich tot 39 of 40 slagen; bij de Romeinen bestond dergelijke bepaling niet en was deze straf veelal uiterst wreed; -zweep (zweep, om mede te geeselen), v. -en.

Geesja, v. -s; zie Geisha.

Geest (hoog gelegen, droge zandgrond), v. gmv.; in Noord-Holland bet. geest bouwgrond; gewest.: Gaast (b.v. Gaasterland), verder: Oegst-, Poel-, Uitgeest.

Geest (onstoffelijk, hooger wezen; ziel; schim, spook; vernuft; man van talent, meestal van groot talent, met bijzonderen aard, karakter; gezindheid; aandrijvende of voortstuwende kracht; vluchtige stoffen), m. -en: God is een -; de menselijke -, de - van een afgestorvene, een booze - (duivel); zijn toespraak was vol -; groote -en der 17de eeuw; de - eener wet; een - van oproer; een - van uraak; - van brandewijn; zegsw.: den - geven, sterven: de - is gewillig, maar het vleesch is zwak, Matth. 26: 41, de mensch blijft een zinnelijk wezen; tegenwoordigheid van - hebben, altijd onmiddellijk weten, hoe te handelen; hoe grooter -, hoe grooter geest, hoe grooter genie, hoe liederlijker; dat is zijn booze -, slechte vriend en raadgever.

Geestbeschaving (bechaving, ontwikkeling van den geest, beschaafdheid van geest), v. gmv.; -doodend (den geest of het oordeel verstompend), bn.: een -e arbeid, een -geheugenwerk; -drift (aandrift van den geest, bezieling, vervoering), v. gmv.: de - van het oogenblik; iemand in - brengen, de - doen ontlammen, doen ontvonken; -driftig (vol geestdrift), bn.; -er, -st: een - bewonderaar, een -e toejuicing, verg. Spontaan; -drijver (dweper, godsdienstelijk verblinde), m. -s; -drijverij (dweepzucht, inz. blinde geloofsijver), v. gmv.

Geestelijk (tegenstelling van stoffelijk of zinnelijk), bn.: -e spijs, voedsel voor geest en hart; een - lied, zie ald. en ook Stichtelijk lied; -e poëzie, zie ald.; het -e leven, -e lectuur, stichtelijk, godsdienstig; een - persoon, dienaar der Kerk; de -e staat, stand, het -e kleed, priesterlijk.

Geestelijk drama, o., -e drama's, zie: Drama, Mysteriespel, Mirakelspel.

Geestelijke (een dienaar der Kerk, bijz. der R.-K. kerk), m. -n: een lange stoet van -n; Luthersche -n in Zweden; Anglicaansche -n.

Geestelijke poëzie (letterk. kunstrichting, waarbij het geestelijk leven, naar het voorbeeld van Christus en zijn leer- en volgingen, wordt verheerlijkt), v. gmv.; de - vormt een tegenstelling van de ridderromans met keizer

- Karel of koning Arthur en hun paladijnen als hoofdpersonen; zie ook **Legende**.
- Geest'lijkheid** (de gezamenlijke geestelijken, b.v. van een land, v. e. diocesis), v. gmv.: de Belgische -, de - van het bisdom Roermond; zie: **Clergé** of **Clerus**.
- Geest'lijk lied** (letterk. lied, dat het hart tot godsvrucht stemt, d. i. het godsdienstig gevoel opwekt en versterkt), o. -e liederen.
- Geest'loos** (zonder geest of verstand, dom), bn. en bw.; -loozet, -t: een - man; -ze arbeid, arbeid zoo eenvoudig, dat er geen verstand bij vereischt wordt, minder sterk dan geestdoodend.
- Geest'nenbanner** (iem., die de macht heeft booze geesten te bannen, te verdrijven; duivelbanner), m. -s; zie: **Exorcisten** **Bezeten**.
- Geest'nenbezweder** (iem., die geesten kan oproepen), m. -s, verg. **Endor**.
- Geest'ndom** (de engelen, hoogere wezens), o. gmv.; -heir (heirleger van geesten), o. -heiren, -heren; -leer (de leer van het spiritisme), v. gmv.; -rijk (t gebied der geesten, ook geestenwereld), o. gmv.; -uur (spookuur, van 12-1 's nachts), o. gmv.
- Geest'nenwereld** (het geestenrijk), v. gmv.
- Geest'nenziener** (iem., die volgens het bijgeloof de gave heeft van geesten te kunnen zien of zich met geesten in verbinding te kunnen stellen), m. -zieners; zie **Medium**.
- Geest'nesarbeid** (hersensarbeid), m. gmv.; -beschaving, v. gmv., zie **Geestbeschaving**; -gaven (aangeboren gaven of talenten), v. mv.: iemand met de zeldzaamste -; -richting (denkwijze, manier van denken), v. -richtingen; -ziekte (zwak- of krankzinnigheid), v. -n; verg. **Idiotisme**.
- Geest'gesteldheid** (staat van den geest), v. -heden: een zwakke -, een sombere, een gedrukte -, stemming; een blijmoedige -.
- Geest'grond** (vlakke zandgrond of geest, inz. aan de binnenzijde onzer duinen), m. -gronden; zie **Geest**, v.
- Geestig** (geest hebbend, vol geest, vernuftig), bn.; -er, -st: een - schrijver, een - schilder, een - oog, gelaat, schrander; een - gesprek, zinrijk; -heid (het geestig-zijn; een gezegde, dat een oorspronkelijke fijne gedachte bevat, eenige aardigheid), v. -heden.
- Geest'kracht** (kracht van den geest), v. gmv.: een man van -, vastberadenheid; -aan den dag leggen, vastheid van wil.
- Geest'land** (geestgrond), o. -landen.
- Geest'rijk** (begaafd met vernuft, met scherpzinnigheid), bn.: een - man, -e oogen. w. g.
- Geest'rijk** (veel alcohol bevattende), bn.: een -vocht, -e dranken, b.v. cognac, brandewijn.
- Geest'verheffend** (dicht. den geest omhoog voerend), bn.: een -e gedachte, een -e aanblik; -verheffing (dicht. opwekking veredeling van den geest), v. gmv.; -vermogen (verstandelijk vermogen), o. -vermogens: tot ontwikkeling der -s, zwakke -s, met goede -s begaafd zijn; -verrukkig (geestvervoering, extase), v. -en.
- Geest'verschijning** (spookverschijning), v. -en: hij gelooft aan -en; -vervoering (verrukkig v. geest, hooge geestdrift), v. -en.
- Geest'verwant** (gelijkgezinde, eensdenkende partijgenoot, medestander), m. en v. -verwanten; -verwantschap, v. gmv.
- Geest'vol** (vol geest of vernuft), bn.: een -volle vrouw, -volle scherts, -volle trekken.
- Geeuw** (het geeuwen, gapen), m. -en: een - onderdrukken, een - bedwingen.
- Geeu'wen** (gapen), ik geeuwde, heb gegeeuwd.
- Geeu'werig** (gaperig), bn.: op den laten avond - worden; ik word -, ik heb slaap.
- Geeuw'honger** (plotseling of gauw opkomende felle honger, krampachtigzenuwtoeval, waarbij de lippen herhaaldelijk den mond open en sluit), m. gmv.; zie **Gahonger**.
- Geëven'redigd** (evenredig, naar juiste verhouding, passend), bn.: dat werk is juist - voor zijn krachten; zie **Evenredigen**.
- Geëxalteerd** (overspannen, overprikkeld), bn.
- Geëxpireerd** (afgelopen, vervallen), vd.
- Gefaastr** (wapenk. voorzien van fazen of horizontale strooken), bn.: e. -wapenschild.
- Gefailleerde** (de failliet; iem., die failliet is verklaard), m. en v. -n; zie **Faillieeren**.
- Gefarceerd** (opgevuld met gehakt, toebereid met kruidenrijen), vd.
- Gefingeerd** (verzonnen), bn., zie **Fingereeren**.
- Geflatteerd** (mooi en dus onwaar voorgesteld), bn.: een - portret, een -e balans.
- Geforceerd** (gedwongen), vd. en bn.: ik heb hem tot betaling -, een - bezoek; een -e marsch, met ongewone inspanning verrichte marsch; zie **Forceeren**.
- Geformaliseerd**, bn.: - zijn, d. i. zich beleedigd achten, zijn misnoegen laten blijken.
- Gefortuneerd** (rijk, vermogend), bn.: een - heer, fortuin bezittend.
- Gefundeerde schuld** (schuld met aangegeven staatsinkomsten b.v. de tabaksbelasting als waarborg voor de rente), v. - schulden.
- Gega'digde** (belanghebbende, -stellende), m. en v. -n: de -n oproepen; ter inzage voor -n.
- Gegaf'feld** (van takken en ranken: den vorm van een gaffel hebbende), bn.: een -e stengel.
- Gegageerd** (mil. eervol ontslagen met pensioen, gepaspoorterd), bn.: -e militairen.
- Gegalonneerd** (dragende galon), bn.: een - portier, b.v. van een hotel.
- Geganteerd** (met handschoenen aan), bn.
- Gegeerd** (wapenk. met driehoekige vlakken langs den rand), bn.: een - wapenschild: - van lazuur en goud; - van zilver en sabel.
- Gegeeneerd** (belemmerd, verlegen), vd. en bn.: de man is bij ons wat -; ook, onvrij.
- Gege'ven** (meetk. bekende grootheid), o. -s.
- Gege'ven** (bepaald), bn.: op een - oogenblik.
- Geglands** (glanzig gemaakt), bn.: -e zijde.
- Gegood** (bemiddeld, welgesteld), bn.: -e lui of lieden; -heid (welgesteldheid), v. gmv.
- Gegoe'den** (welgestelde lieden), m. en v. mv.
- Gegolfd** (met golfjes), bn.: fig. - haar, een -e haarspeld, -e bladeren.
- Gego'ten**, bn.: -ijzer, door gieten verkregen, niet geslagen of gesmeed; fig. die mantel zit je aan 't lijf -, past keurig.
- Gegradueerde** (iemand, die een academischen of militairen graad bezit), m. en v. -n.
- Gegroefd** (gegleufd, van één of meer groeven voorzien), bn.: een -e pilaar; een kanon met -e ziel, getrokken; een -e kolom; z. **Zuil**.
- Gegronde** (op goeden grond rustend), bn.: -e aanmerkingen; -heid (juistheid, geldigheid), v. gmv.: de - v. e. opmerking.
- Gehaast** (door haast gedreven), bn.: zeer -.
- Gehaat** (haat opwekkend of opgewekt hebbende, het tegengestelde van bemind), bn.: een gelate belasting, een - minister.
- Gehakt** (rijngehakt of -gemalen vleesch,

- meestal in den vorm v. e. bal toebereid), o. gm.v.: kalfs-.
- Gehalte** (deelen fijn van een legering, graad van zuiverheid van edele metalen), o. -n: een hoog -, z. Dukatengoud; v. mengsels gebezigd bet. -: de hoeveelheid van een bepaald bestanddeel, b.v. het - aan alcohol; fig. waarde, b.v. het - der arbeiders deugt niet.
- Gehand'schoend** (met handschoenen aan), bn., meestal, geganteerd: -e tafelbedienden.
- Gehan'dicapt** (benadeeld, belemmerd), bn.; zie Handicappen.
- Gehard'** (door oefening gesterkt), bn.; -er, -st: een - gestel; zie Getraind.
- Gehar'nast** (dragende een harnas), bn.: een - ridder, -e krijgers, -e ruiters.
- Gehar'rewar** (gekibbel), o.; z. Harrewarren.
- Gehas'pel** (onhandig gesukkel, gemorrel), o. gm.v.: wat een -, eer dat huiswerk af is! een langdurig - in de Kamer over dat ontwerp, redetwist; wat zal dat testament een - geven! gekibbel, getwist, gekraakeel.
- Gehas'sebas** (gekijf), o. gm.v.: dat ellendige - van die twee compagnons.
- Geha'vend** (toegetakeld), bn.: die schepen kwamen na den strijd erg - binnen; wat zien die boeken, kleeren, gordijnen er - uit, vol scheuren en gaten.
- Gehazar'deerd'** (gewaagd, gevaarlijk), bn.
- Gehecht'** (verkleefd, verknocht), bn: de hond is - aan zijn meester; -heid (verknochtheid, verkleefdheid, vriendschap), v. gm.v.
- Gehheel**, bn.: - de schuld afdoen, gansch, volledig, niets ontbrekende; rekenk. een - getal, geen breuk; bw.: hij is - dichter, in elk opzicht; gij zijt hier - vrij; ik ben - oor, d. i. met de grootste opmerksaamheid toelustend; ik ben - genezen, totaal; - anders, in elk opzicht; in 't - geen, volstrekt geen.
- Gehheel'** (eenheid; alles samen), o. -en: een - in deelen splitsen, een ondeelbaar -, dat alles vormt één -; iets in zijn - laten; over 't - genomen is het een mooi boek.
- Gehheel'onthouder** (iem., die hoegenaamd geen sterken drank gebruikt, ook geen wijn of bier), m. -onthouders: de bond der -onthouders of de -onthoudersvereniging.
- Gehel'bel** (overmatige drukte, omslag, gekraakeel), o. gm.v.; zie Heibeien.
- Gehel'ligd** (aan den dienst eener godheid toegewijd; als heilig erkend), bn. de -e boomen in het Germaansche woud; -zij Uw naam!
- Geheim** (het tegengestelde van publiek, nl. verborgen, onbekend), bn.; -er, -st: een -e zaak, een - verbond; -e raad, staatslichaam, bestaande uit vertrouwde raadslieden; een -e macht, verborgen; bw.: iets - behandelen, dat is - in zijn werk gegaan; -e wetenschappen, zie Occultisme.
- Geheim** 1. (zaak, die niet publiek mag worden, geheime zaak), o. -en: een groot -, in den brief staan geen -en, een diep -, de -en der justitie; een publiek -, iedereen weet het al; op godsd. gebied bet. -: 2. (verborgenheid van den godsdienst; hooge, alleen door het geloof te kennen geloofswaarheid), o. -en; zie Mysterie.
- Gehel'menis** (verborgenheid, duisterheid, nl. voor niet-ingewijden), v. -sen: de -sen van kook- en braadkunst (v. Lenn.); -vol (geheimzinnig), bn.: een -volle stilte.
- Geheim'houden** (verborgen houden, stilhouden), ik hield -, heb -gehouden: zaken -, d. i. voor anderen verborgen houden; -houding (stilzwijgendheid), v. gm.v., b.v. iemand de stiptste - opleggen.
- Geheim'middel** (meestal kwakzalvermiddel), o. -middelen, zie Arcanum.
- Geheim'pjes**, o. mv.: - met iem. hebben, kleine apartjes, onder-onsjes.
- Geheim'schrift** (schrift, alleen te ontcijferen door ingewijden), o. gm.v.: een briefwisseling in -, zie Cijferschrift; -schrijver (secretaris), m. -s; -vol, bn.: een -oord; -zegel (privaatzegel), o. -zegels.
- Geheimzinn'ig** (een geheime bet. hebbende, raadselachtig, onverklaarbaar), bn.: een -e lach, een - gestuister, een -e stilte, een - donker, een -e moord, een - woord, een - gegons; bw.: - spreken, - kijken.
- Gehelmd'** (een helm dragende), bn.: een -e krijgsman, een -e brandweerman.
- Gehelmd'** (beplant met helm of duingras), bn.
- Gehe'melte** (gewelfde bovenzijde der mondholte), o. -n; ook Verhemelte.
- Geheugen** (gedoogen), ik heb gehengd: iets moeten -, d. i. dulden, lijden, toelaten; God zal het niet -; wat de Hemel moog' -; -enis (alleen in hooger en b.v. Bijbelschen stijl: toelating, vergunning, bewilliging), v. -sen.
- Gehe'na** (het Hinnomsdal, ten Z.-O. v. Jeruzalem, destijds begraafplaats van veroordeelden), v. en o.; fig. de helpoel: het eeuwig -.
- Geheugen** (in de herinnering leven), het heeft geheugd: mij geheugt, of het geheugt mij; zoover ons geheugt, w.g.; zie Heugen.
- Geheugen** (herinnering, herinneringsvermogen), o. gm.v.: - van iets hebben; een goed, sterk, trouw -; de veerkracht van het -, zie Reproductie vermogen; iets in het - prenten, vast in den geest prenten; in het - roepen, in het bewustzijn; -kraam (allerlei geheugenkennis), v. gm.v.; -kunst of -leer, v. gm.v., zie Mnemonieutiek, Mnemotechniek.
- Geheugen'nis** (dicht. heugenis), v. -sen.
- Geheugenwerk** (werk, waarbij het vooral op het geheugen aankomt), o. gm.v.
- Geheof'slaagd**, bn.: - zijn, verplicht bij te dragen in het onderhoud van een dijk.
- Geheof'slaagde** (ingelände van een polder), m. en v. -n; zie Hoefslag.
- Geheekt'** (met hoeken, met uitstekende kantten), bn.: een -e steen, een - voorhoofd.
- Geheof'd'** (eigen hof bezittend), bn.: gehuisd en - zijn, huis en hof bezittende.
- Geheor'** (een der vijf zinnen), o.: een fijn -; muzikaal - hebben, aanleg voor muziek hebben; - weigeren, niet willen aanhooren; - krijgen, d. i. gehoord worden; een tatrijk -, de gezamenlijke toehoorders, z. Auditorium.
- Geheor'been** (ontl. hamer, aanbeeld of stijgbeugel in de trommelholte), o. -deren; -buis (ontl. kanaal tusschen oor en keel), v. -buizen; -gang (gehoorbuis), v. -en; zie Eustachiusbuis; -hoorn (hoornvormig voorwerp, waarmee hardhoorenden hun zwak gehoor trachten te versterken), m. -s, ook -horen, m. -s: de -s van Van Beethoven (1770-1827) in zijn museum te Bonn.
- Geheorig**, bn.: hotelkamers zijn soms zeer -, wat men er spreekt, wordt in de omringende kamers of gangen verstaan; 't is hier zeer -.
- Geheornd'**, -ho'rend (van horens voorzien), bn.: e. -e slak, de -e kikvorsch in Indië.

Geoor'opening (ontl. opening der uitwendige gehoorgang), v. -en; -schelp (oorschelp), v. -en; -trechter (binnenste deel van de gehoorgang), m. -s; -vlies (trommelvlies), o. -vliezen; -weg (-gang), m. -wegen.

Geoor'zaal (openbare zaal, bestemd voor het houden v. academische recepties, promoties, redevoeringen, enz.), v. -zalen; zie Aula.

Geoor'zaam (wilig, bereidwilig, volzaam), bn.; -zamer, -st: een kind moet - zijn; die de winden en het water gebiedt, en zij zijn hem -, onderworpen, Luc. 8:25.

Geoor'zamen (den wil, het gebod, het voorschrift enz. van een meerdere volgen), ik heb gehoorzaamd: iemand of aan iemand -, iemand in iets -, zich doen -; ergens aan -, b.v. het paard aan den teugel; het schip wilde niet meer a. h. roer -, luisteren naar.

Geoor'zenuw (zenuw, welke het geluid overbrengt naar de hersenen, waar het dan bewust wordt), v. -zenuwen.

Gehou' en getrouw', zie Hou en trouw.

Gehou'den (verplicht), bn.: ik ben - u voort te helpen; zich tot iets - rekenen, verbonden; -heid (verplichting), v. gmv.: onder -.

Gehou'denis (gehoudenheid), v. gmv.; alleen in: onder - van, onder verplichting.

Gehu'cht (eig. zeker aantal hofsteden, buurschap, dorpswijk), o. -en: buurten en -en.

Gehu'cheld (geveinsd, onoprecht), bn.: een - berouw, niet gemeend; -e tranen.

Gehu'fd (van een huid voorzien), bn.: de vrouwen waren vroeger -, d. i. droegen een huid; een valk met een -e kap; een -e boerenwagen, een wagen met een huid.

Gehu'kt (een kapmantel of huik dragende), bn.: de vrouwen gingen toen nog - ter kerk.

Gehuisd' (een huis bewonend), bn.: ze zijn ruim -, net -, ook, behuisd; zie Huizen.

Gehuis'vest (woonachtig), bn.: ergens - zijn.

Gehumeurd' (gestemd), bn.: hij is altijd goet, vroolijk, wel, slecht -.

Gehuw'den (getrouwde menschen), m. en v. mv.: - zonder kinderen komen in aanmerking.

Gei (lopend touw), v. -en; zie Geitouw.

Gei'blok (scheepst. katrol, waardoor de gei loopt), o. -blokken, -s.

Gei'en (scheepst. de zeilen inkorten door de geitouwen op te halen, reven), ik heb gegeid.

Geijkt' (wettelijk gemerkt als deugdelijk), bn.: een -e meter; fig. een -e uitdrukking, het burgerrecht hebbende; gangbaar, algemeen als juist erkend: een -e term, een -e phrase.

Geil (vol levenssap: weelderig, vol lust, dartel, wulpsch), bn. en bw.; -er, -st; van planten: te vet gemest, bn.: deze aardappels staan te -, welig van blad; (van den grond: vet, te vet); zie ook Bevergeil.

Geil'heid (overmatige vettigheid, door bemesting), v. gmv.: door de - van den grond schert daar alles te welig op; fig. wulpschheid.

Geillustreerd' (met illustraties), bn.: een - woordenboek, een -e bijbel, een - tijdschrift.

Geim'porteerd' (van elders, van andere landen, ingevoerd), bn.: -e manilla-sigaren, -e havanna-tabak.

Geimerimineerd' (wat aanleiding geeft tot rechterlijke vervolging, gewraakt), bn.: het -e artikel in die krant; ook: aanstoot gevend b. v. de -e uitdrukking, de -e zinsnede.

Geindigneerd' (Fr. verontwaardigd), bn.

Gein'ster (vonk), v. -s; ook, Genster. vero.

Gein, v.; zie Gijn.

Geïnteresseerd' (er bij betrokken, belanghebbend zynde), bn.: bij een zaak - zijn.

Geïnterneerde (vreemd krijgsmans, gewapend in ons land gekomen en in een kamp onder toezicht gesteld), m. -n.

Gei'ser (warme zwavelachtige springbron o. a. op IJsland), m. -s, ook: verwarmings-toestel voor een bad, gasbadkachel. (s = z).

Geis'ha (Jap. theemeisje, ook: beroepszangeres of -danseress, dansmeisje), v. -'s; zie Geesja.

Geïsoleerd' (afgezonderd, op zich zelfstaande, alléén ergens levende), bn.; op electriciteitsgebied beteekent -: de electriciteit niet kunvende verliezen; zie Isoleeren.

Geïss'lersche buis, v. -buizen: een - is een glazen buis, waarbinnen de electricische vonk overspringt in verdunde lucht of in eenig ander verdund gas en als e. lichtbundel gezien wordt.

Geit (wijfje van den bok), v. geiten: een wilde -, een tamme -; fig. melkmuil.

Geit'baard (baard van een geit), m. -baarden; -bok (mannetje v. d. geit), m. -bokken.

Geit'leer (leder van het vel eener geit), o. gmv.: handschoenen van -, ook: Geit'leer, nl. leer van geiten.

Geit'leeren (gemaakt van geit'leer), bn., ook, Geitenleeren: een paar - schoenen.

Geit'enblad (plantk. kamperfoelie), o. gmv.

Geit'enhaar (een haar van een geit), o. -haren; als collectief het haar van geiten, gmv.; zegsw. twisten om of over een -, d. i. om een nietige beuzeling; -hoeder (geitenherder), m. -s; -hoedster, v. -hoedsters; -klaver (zekere plant), v. gmv.; -melk (melk van ééne of meer geiten), v. gmv.: een kind voeden met -; -melker (nachtzwaluw), m. -melkers: de - maakt den overgang uit van de zwaluwen tot de nachtroofvogels, van Mei tot September vindt men hem in ons land; -oog (oog v. e. geit), o. -en; -stal (stal voor ééne of meer geiten), m. -stallen; -vleesch (vleesch van meer geiten), o. gmv.

Geit'epoot (poot van een geit), m. -en; -vel (huid eener geit), v. -len; -vellen (vervaardigd van geit'evell), bn.: een - buis, een - pij, een - tasch; -vleesch (vleesch van ééne geit), o. gmv.

Geit'touw (scheepst. loepend touw, waarmee een zeil wordt ingehaald, ingekort of gegord), o. -touwen; -touw'blok (katrol), o. -s, -blokken; zie Geien.

Gejaag' (voortdurend jagen), o. gmv.: het - door veld en bosch (jachtbedrijf); dat - met die paarden, hard rijden.

Gejaagd' (onrustig, haastig, zenuwachtig), bn.; -er, -st; -heid (zenuwachtige onrust), v. gmv.

Gejak'ker (afbeulend gertj), o. gmv.: dat - met die arme paarden.

Gejoel' (vroolijk getier, verwoed geraas), o.

Gejok' (gescherts, dartele boert), o. gmv.; ook: het aanhoudend onwaarheid spreken, b.v.: leer het kind dat - toch af; fof, dat -!

Gek (zot, dwaas, verkeerd), bn.; -ker, -st; -heid (dwaasheid, grap), v. -heden: zegsw. alle - op een stokje, laat ons ernstig zijn; ik zei het maar uit -, scherts, jok.

Gek (van verstand verstokene, krankzinnige, dwaas; verwaard mensch), m. gekken; vr. G e k k i n, zie ald.; zegsw. tem voor den - houden, den spot met hem drijven; den - met iets houden, er mee spotten; den - steken met

- iem. of iets, den draak met iem. of iets steken; met iem. den — scheren, spotten met; zegsw. *al te goed is buurmans —*, zie Buurman; spreekw. *De gekken krijgen de kaart*, zie Kaart.
- Gek** (draaiende kap boven op een schoorsteen, middel tegen valwinden), m. gekken.
- Gekal'** (Vlaamsch. gebabbel, gesnap), o. gmv.: *wat al — over de politiek!*
- Gekamd'** (van een kam voorzien), bn.: een — e haan, een — e hagedis, een — e helm.
- Gekant'**, bn.: — zijn tegen iets, d.i. zich verzetten tegen, vijandelijk gezind zijn.
- Gekanteeld'** (voorzien van tandsgewijze uitsteeksels of tinnen), bn.: een — e toren.
- Gekar'teld** (ribachtig, rondachtig getand, ingekeept), bn.: gel'stukken met — e randen; een — blad, het — loof der wortelen.
- Gekast'** (gezet, van diamanten), bn.
- Gekeperd** (met een schuine keper geweven, niet-essen), bn.: — e stoffen, — e diemiten; in de wapenk.: door keperlynen verdeeld, bn.: *het wapen van Egmond was — in twaalf stukken, goud en geel.*
- Gekheid** (dwaasheid, onverstand), v. gmv.; in den zin: aardigheid, mv. gekheden.
- Gekheid'** (een kiel dragende), bn.: *mijn blauw — e, mijn Hollands frisch ontloken jeugd* (De Gén.); *de blauw — e spes patriae*, (C. O.)
- Gek'kelijk** (bespottelijk), bn.: een — e voorliefde; *zij is — opgeschikt*; — er, — st; ook: *zij is wat —*, dwaas, kinderachtig, mal.
- Gek'ken** (den. van gek, eig. den gek met iets of iem. houden, d. i. spotten, boerten, jokken, schertsen), hij heeft gegeki: *hij gekt maar; met iets —*, *daar is geen — mee*; *niet met zich laten —*, spotten.
- Gek'kendag** (de eerste April), m. — dagen; — feest (in Frankrijk, op Kerstmis en Driekoningen), o. — feesten; — getal (nl. het getal elf), o. gmv.; — huis (krankzinnigengezicht), o. — huizen; — nommer (nl. het getal elf), o. gmv.; — praaf m. of — taal (onzin), v. gmv.; — werk (werk v. gekken, dwaasheid), o. gmv.
- Gekkerij'** (zotte scherts, jokkerij), v. — en.
- Gekkin'** (mal vrouwspersoon, zottin), v. — kinnen; — netje (half liefkoozende aanspreking van een nuffig jong meisje), o. — s.
- Gek'ko** (huishagedis), m. — s: *de — laat 's nachts zijn geluid hooren*; ook Gecko.
- Geklank'** (het klinken), o. gmv.: — v. snaren.
- Geklauwd'** (klauwen hebbende), bn.: *katten en roofvogels zijn — e dieren*; wapenk. in lazuur, een gouden sperwer, gebekt en —.
- Gekleed'** (van een kleed voorzien), bn. en vd.: *een — e pop*; *hij heeft de armen —*; *fraai —*, *goed —*, *warm —*; *een — e jas*, deftig en lang, dienende voor feestelijkheid of begrafen.
- Gekleurd'** (niet kleurloos of wit, niet zwart of grijs), bn.: *een — e prent*; — e stoffen, — e handschoenen; fig. *een sterk — verhaal*, met details opgesierd.
- Geklik'klak** (aanhoudend gekletter), o.: *het — der wapens*; *het — der paardenhoeven, der teerlingen*; fig. *het — van het romantisme* (Klikspaan); zie Klikklakken.
- Geklok'** (het telkens en aanhoudend klokken), o. gmv.: *het — van een flesch, kruik, karaf*, d. i. klokkend geluid bij het schenken.
- Geklouken** (afgedaan, in orde, beredderd), bn.: *de zaak is —*, *het is tusschen hen —*, *de zaak is tusschen hen geregeld*; zie Beklinken.
- Geknakt'** (gebroken, fig. krachteloos), bn.: — riet; — van uitputting, — door lijden.
- Geknecht'** (in knechtschap, dienstbaarheid of afhankelijkheid gebracht of gehouden), bn.; zie Knechten.
- Gekoos'** (zoet gepraat), o. gmv.: *het — der moeder met haar kind*; ook: *gelief koos*, gevlei.
- Gekor'ven** (ingesneden, sijn gesneden), bn.: — dieren of insecten, nl. met inkervingen tusschen de drie hoofddeelen v. h. lichaam; — tabak.
- Gekrab'bel** (stordig schrift), o. gmv.
- Gekroesd'** (dicht ineengekruld), bn.: *het — e haar van een neger*, — e wol.
- Gekroezeld** (gekruld, krullig), bn.: *die smid, met zijn zwart — haar!*
- Gekrookt'** (geknaakt), bn.: *het — e riet.*
- Gekroond'** (een kroon dragend), bn.: *een — hoofd*, *een vorst*; *een — e leeuw* (wapenk.).
- Gekruist'** (elkaar kruisende), bn.: *twee — e klingen*, *twee — e stultels* (wapen v. Leiden).
- Gekruis'te** (de —: de Heiland), m. gmv.
- Gekruist'rijm**, o.; zie Rijm.
- Gekruld'** (met een krul of met krullen, krullig), bn.: *een — e staart*, b.v. van een varken, v. e. hond; *een kind met — haar*; zegsw. — e haren, — e zinnen, zie Haaren ook Gekroezeld, Gekroesd.
- Gek'scheren** (den spot drijven met), ik gekscheerde, ik heb gegekscheerd: *niet met iets —*; *niet met zich laten —*, den draak niet met zich laten steken; *het is maar —*, kortswijl; *het of dat is geen —*, het is ernst; als zn. o.; *zonder eenig —*, in ernst; *geen — verstaan.*
- Geks'kap** (narrenkap, zotskap), v. — kappen; ook, (zot, zottin), m. en v. — kappen.
- Geks'kolf** (gesch. staf v. d. hofnar, marot), v. — ven.
- Gekniifd'** (met een kuif), bn.: *een — e leeuwerik.*
- Gekniip'** (fig. het langs slinksche wegen streven naar eenig doel, b.v. in de staatkunde), o. gmv.
- Gekuischt'** (gezuiverd, kiesch, sijn, net), bn.; — er, meest —: — e taal, een — e stijl, zie Kuischen.
- Gekun'steld** (gedwongen, gemaakt, onnatuurlijk), bn.: *een — e vroolijcheid*, een — e voordracht, een — e stijl, een — e gedicht; bw.: *deze acteur spreekt wat —*, gemaniëreed.
- Gekwartierd'** of **gekwartileerd'**, bn.; wapenkunde: *een — schild*, door twee elkaar rechthoekig snijdende loodlijnen in vieren verdeeld.
- Gekwast'** (knoestig, vol kwasten), bn.: — hout is morilijk te bewerken; zie: Kwast en Knoest.
- Gekwet'ste** (gewonde in den krijg), m. — n.
- Gelaarsd'** (met laarzen aan), bn.: *de — e kat* (vertelling van Moeder de Gans); — en gespoord, eig. met laarzen en sporen aan, geheel gekleed of reisvaardig.
- Gelaat'** (aangezicht, wezen, aanschijn), o.: *een edel —*, *een schoon —*; *op iemands — iets lezen*, *met ernst op het —*, *met angst op het —*, *het — is de spiegel der ziel*; — kenner, m. — s; — kunde (physionomie), v. gmv.; — kundige, m. en v. — kundigen.
- Gelaats'hoek** (hoek, gevormd door gelaat en schedel), m. — en; — spier (ontl. spier van het aangezicht), v. — en; — trek, m. — ken: trekken of lijnen in of van het gelaat, die aan dat gelaat zijn eigenaardige uitdrukking geven: *broers en zusters kunnen op elkaar lijken door eenige overeenkomst van — trekken.*
- Gelach'** (voortdurend lachen), o. gmv.
- Geladen** (gemunt hebbend op), bn.; z. Laden.

Gelag' (gezamenlijk verteer), o. -en; zegsw. *het - b-talen*, eig. de vertering betalen, zijn eigene en daarbij ook die van anderen, fig. de straf van anderen dragen; *vrij -*, vrije vertering; *-en zetten*, drinkpartijen aanrichten.

Gelag' (lot), o. gmv.: *een hard -*.

Gelag'kamer (herbergkamer), v. -s.

Gelakt' (met lak gevernist), bn.: *een - tafeltje, fijn- - e fleschdoosjes*.

Gelambrizeerd' (van een lambrizeering voorzien), bn.: *de wanden waren bruin -*, met gouden lijsten; zie Lambrizeering.

Gelamenteer' (het voortdurend lamenteeren), *gejammer, geweeklaag*, o. gmv.

Gelan de (eigenaar van een stuk land binnen in een bepaalde ruimte, b.v. in een polder), m. en v. -n: *wij zijn naaste -n*.

Gelang', in de uitdr. naar - van, vz.: naar eisch van, b.v. *ik zal handelen naar - van omstandigheden*; vgw.: naar mate, naar evenredigheid, b.v. *naar - wij klommen, werd het uitzicht schooner*.

Gelardeerd', bn. *een - e haas*, z. Lardeeren.

Gelas'ten (bevelen, gebieden), ik gelaste, heb gelast: *iem. iets -*, opleggen; *gelast worden iets te doen*; zie Afgelasten.

Gelastigde (persoon, wien men een last opdraagt of opgedragen heeft), m. en v. -n; zie Zaakgelastigde.

Gelaten (kalm, berustend), bn. en bw.; -er, -st; *-heid* (lijdzzaamheid, berusting), v. gmv.

Gelaten, zich (zich voordoen, zich aanstellen, zich houden, een houding aannemen), ik geliet mij, heb mij gelaten: *hij geliet zich, als merkte hij geen onraad*; ook: *het geliet zich, alsof onze boot zou omslaan, het scheen*.

Gelatine (een geelachtige vaste stof in den vorm van bladen, o. a. getrokken uit vischblazen, celweefsels, enz.; een *rijne, zuivere lijn*), v. gmv. (g = zij).

Gelan'werd (met lauweren gesierd), bn.: *de - e overwinnaar, een - e dichter*; zie Lauwer.

Geld (algemeen ruilmiddel, zoowel v. metaal als papier, tevens waardemeter; geldmiddelen, vermogen), o. gelden: - slaan, - munten, - in omloop brengen; *baar -*; zegsw. *goed - naar kwaad - gooien*, nuttelooze kosten maken voor eenig doel, dat toch niet te bereiken is; - in iets steken, met geld deelnemen in een of andere onderneming, het beleggen in effecten enz.; - *uit iets slaan*, er - aan weten te verdienen; *eieren voor zijn - kiezen*, zie: Ei en Krom.

Geld'adel (de millionnaires), m. gmv.; - **aristocraat** (iemand, die door zijn geld invloed of macht kan uitoefenen), m. -craten; - **aristocratie** (de groote, invloedrijke bankiers), v. gmv.; - **belegging** (plaatsing v. kapitaal), v. -en; - **boete** (een boete in geld te betalen), v. -n; - **concentratie** (het brengen van het kapitaal in één hand, in één bedrijf), v. gmv.; - **dorst** (geldzucht), m. gmv.; - **drager** (looper van een kassierskantoor), m. -s; - **duivel** (booze geest, die de geldzucht opwekt en aanvuurt), m. -s.

Geld'elijk (geld of geldzaken betreffende), bn.: *urees voor - e schade, - e opofferingen*; zie Financieel; *een - e schadeloosstelling, - e onderstand, hulp in geld bestaande*.

Geld'eloos (zonder geld), bn.; rijmpje: - *riendeloos!*

Geld'en (van waarde, van kracht zijn), het gold, heeft gegolden: *handenarbeid heeft altijd*

meer gegolden dan arbeid des hoofds (Potg.); *artikel ... kan hier niet -*, van kracht zijn; *zijn aanspraken laten -*, ze laten wegen; *ik wil die redenen laten -*, als gegrond aannemen; *zich doen of laten -*, zijn invloed, gezag feitelijk doen gevoelen; *die opmerking geldt mij, betreft mij*.

Geld'end (gezaghebbend, als wettig erkend), bn.: *algemeen - e redenen, een - excuus*.

Geld'erland (aardr. een onzer elf provinciën), o.

Geld'ersch (uit of van Gelderland), bn.: *een - stadje*; als zn. (*de taat*), o.; - **man** (iem. uit Gelderland), m. Gelderschen.

Geld'ersche vallet' (aardr. streek van Geld. en Utrecht ten Z.-O. van Eemland), v.: de - ligt tusschen heuvels in het W. en O.

Geld'ebrek (geldnood), o. gmv.: - hebben; - **gierig** (geldzuchtig), bn.; -er, -st; - **handel** (handel in gemunt en ongemunt goud en zilver, vooral in muntspeciën), m. gmv.; - **handelaar**, m. -s, zie Kassier.

Geld'ig (geldende, waarde hebbende, wettig), bn.; -er, -st: *dit spoorwegkaartje is niet meer -*, dat zijn - e redenen; - **heid** (deugdelijkheid), v. gmv.: *de - van iems. aanspraken*.

Geld'kas, v. -kassen, zie Kas.

Geld'kast (kast tot berging v. geld), v. -en.

Geld'kist (kist voor geld), v. -kisten.

Geld'koers (rentekoers van den dag ten opzichte van vreemde munten), m. -koersen;

-lade (lade in een toonbank, in een kast, enz. tot berging van geld), v. -laden; ook: *geldla*, verkl. *geldlaatzje*: *aan 't -*, meestal *aan 't laatje zitten*, zie Laatje.

Geld'leening (leening van geld tegen interest, meestal van groote kapitalen door het rijk, de provincie, een stad, een particuliere onderneming), v. -en; meestal verkort tot Leening, zie ald.: *een - van 275 miljoen ad 5 %*; zie: Interest, Fonds, Effect, Staatspapier, Schuldbrief, Pandbrief.

Geld'markt (handel in geldwaardig papier, in goud- of zilvermunt; of, het beleggen en omzetten van kapitalen aan de beurs; ook, de plaats op de beurs, waar deze handel gedreven wordt), v. -markten; - **middelen** (financiën), o. mv.: *de - van den staat*.

Geld'quaestie (een quaestie of vraag, het geld dat voor iets benodigd is, rakende of betreffende), v. gmv.: *de - is bij elke groote onderneming een eerste zaak*; - **schaarschte** (algemeen gebrek aan contanten), v. gmv.: *in oorlogstijden is er i. d. regel -*; - **schieter** (geldleener), m. -schieters; - **som** (hoeveelheid geld, meestal niet kleine), v. -sommen; - **stuk** (muntstuk), o. -stukken.

Geld'swaarde (de waarde van iets in geld of contanten), v. gmv.; - **waard'ig**, bn.: - *papier*, b.v. bankbiljetten, postbewijzen, promessen, pandbrieven, effecten.

Geld'trommel (trommel voor geld), v. -trommels; - **verlegenheid**, v. gmv.: *in - zitten*; - **verlies** (geldelijke schade), o. -verliezen; - **winning** (rijke broodwinning), v. gmv.

Geld'wisselaar (omwisselaar van muntspeciën), m. -s, -laren; - **wolf** (rijkaard, gierigaard), m. -wolven; - **zaak** (zaak van geldelijken aard, ook: *zaak, die met geld afgedaan kan worden*), v. -zaken; - **zak** (geldbus), m. -zakken; - **zorg** (zorg omtrent geldzaken, bekommerning over 't gebrek aan geld), v. -en; *die ambtenaar is gekweld door -en*.

Geld'zucht (streven naar geldbezit), v. gmv.;

- zuchtig** (ziekelyk verlangen naar het bezit van geld, geldgierig), bn.; —er, —st.
- Gelede dieren**, o.: — zijn dieren zonder geraamte, d. i. ongewervelde, symmetrisch van vorm of met een geringd lichaam; de meeste bezitten een kop en ledematen met gewrichten, b.v. schaaldieren (als: krabben, kreeften), spinachtigen, ringwormen, straaldieren, enz.
- Geleden, geleën** (voorbijgegaan), vd.: het is een maand —, het was gisteren een jaar —, 't is al lang —, eenige dagen —, niet lang —, kort —.
- Gelederen**, o., mv. van Gelid.
- Geleding** (verwant met lid: gewricht, verbinding, aaneensluiting), v. —en: de —en der gewervelde dieren, de —en der gelede dieren.
- Geleed** (verwant met lid), bn., gelede: er zijn gelede dieren, zie ald.; een gelede stengel.
- Geleend** (niet eigen, van elders), bn.: de —e glans der maan; het was —e pracht.
- Geleerd** (met kennis toegerust, kundig), bn.; —er, —st: een —e schrijver, een zeldzaam —e man, bij uitbr.: de —e stand, de —e wereld, een — boek, gesprek, d. i. wetenschappelijk.
- Geleerde** (iem. van uitgebreide studie en kennis), m. en v. —n: een degeelyk, grondig —, een klassiek —; de —n, de mannen van studie.
- Geleerdheid** (uitgebreide kennis op wetenschappelijk gebied), v. gmv.: zegsw. de — waant iemand maar niet zoo aan, is niet zonder moeite of inspanning te erlangen.
- Gelegen** (liggende, een plaats innemende), bn.: Arnhem is — aan den Rijn; fig. er is in die woorden veel troost —, besloten; te —er plaats en ure, gunstig of geschikt; iem. — komen, van pas; wat is er mij aan —! d. i. wat heeft het voor mij te beteekenen; er is mij veel aan —, het is voor mij van groot belang.
- Gelegenheid** (ligging, plaatselijke gesteldheid), v.: de — van een land, v. e. slagveld; verder: een schoone — om roem te behalen, kans en dan mv. —heden; bij —, als er aanleiding toe bestaat; zegsw. de — maakt den dief; iem. in de — stellen, in staat stellen; de — bij de haren grijpen of pakken, handig van een geschikte gelegenheid gebruik maken.
- Gelegenheidsdichter** (iem. die over of bij een bepaalde gelegenheid een gedicht maakt), m. —s; —gedicht (gedicht, gemaakt over of voor een bepaalde gelegenheid), o. —en: er zijn vele soorten van —en, b.v. bruiloftsliederen, drinken dansliederen, krijgs- en zegezangen, morgen- en avondzangen, oogstliederen, gezelschapsliederen, wiegeliëdjes, liederen op jaargetijden, enz.; —gezicht (scherts. gezicht, geplooid naar de omstandigheden), o. —en: met een — trad hij de rouwkamer binnen; —liedje (liedje, dat dienen moet bij de een of andere gelegenheid), o. —s; —preek (predikatie bij de een of andere omstandigheid), v. —en; —stuk (muziekstuk of tooneelstuk, vervaardigd voor de een of andere feestviering), o. —ken; —vers (gedicht), o. —zen; zie Extemporeetje.
- Geleij** (verdikt of gestold sap van dierlijke of plantaardige stoffen), v. —en. (g = zj).
- Geleij**, o., zie Geleide; —biljet (biljet, houdende verlof tot vervoer van accijnsgoederen), o. —biljetten; —brief (vrijbrief, paspoort), m. —brieven; zie Consent.
- Geleide** (het vergezellen, het geleiden, gelei), o.: iem. — doen; iem. zijn of het — aanbieden; zich aan iems. — toevertrouwen; personen, die geleiden: elk der mannen van het — was goed gewapend; zie Konvooien Geleiding.
- Geleidelijk** (naar of in orde, geregeld, regelmatig, in behoorlijke openvolging), bn.; —er, —st: een —e overgang, een —e achteruitgang; bw.: het gesprek kwam — op een ander onderwerp; —heid (geregelde opvolging), v.
- Geleiden** (vergezellen als eerbewijzing of ter bescherming, leiden), ik geleide, heb geleid: een dame —, iem. naar huis —; zegsw. een meisje naar het altaar —, haar huwen; fig. een smal pad, dat naar het kasteel geleide; warmte en electriciteit —, laten overgaan; het geluid —; —er (man, die geleid), m. —s; —ster (vrouw, die geleid), v. —s, fig. de deugd zij u een — op uw levenspad.
- Geleider**, electricische —, m. —s, nl. voorwerpen, die de electriciteit voortplanten: goede —s zijn metalen, water, het menschelek lichaam, de aarde; slechte —s zijn glas, lak, zijde, hars, vette oliën, lucht; halve —s staan tusschen beide in, als: droog hout, leder, papier, stroo, alcohol, aether; zie Conductor; — wordt eveneens gezegd van stoffen, die warmte gemakkelijk overbrengen.
- Geleider lage**, bw.; zie Lage.
- Geleiding** 1. (de daad van geleiden), v. gmv.: onder — van, meer: onder het geleide van: een detachement O.-I. soldaten onder het — van een luitenant; een klasse schoolkinderen op de wandeling onder het — v. d. onderwijzer; 2. (wat in eig. zin geleidt), v. —en: de electricische —, het koperdraad; de geleiding der centrale verwarming, nl. de buizen; er is een defect in de — der telefoon, draadwerk; zie ook: Warmte —, alsmede Waterleiding.
- Geleideraad** (electr. vertind ijzer- of staal-draad, rustend op porseleinen isolatoren of hangend in klok-isolatoren tot voortgeleiding v. d. electricchen stroom; ook: de metalen draad, die het geluid overbrengt), m. —draden.
- Geleiderster**, —star (dicht. leidsvrouw), v. —sterren, —starren; zie Leidster.
- Geleiergoed**, —werk (aardewerk, fayence), o. gmv.; zie: Gleiergoed, Gleiswerk.
- Geleiergeest** (engelbewaarder, beschermengel, goede genius), m. —geesten.
- Geleierstang** (werkt. staaf, die aan een schuivend deel eener machine een vaste richting geeft), v. —en.
- Geleierstaart** (taart met gelei er op of er in gebakken), v. —en; —korst, v. —en. (g = zj).
- Geleierlied** (wapenk. versierd met heraldieke leliën), bn.: een — kruis of leliëkruis.
- Geleien** (geel worden, geel maken), ik heb en het is gegeeld: de halmen gaan reeds —, de bladeren — t. d. herfst; gij moet dien muur —.
- Geleierterd** (in de letteren bedreven, letterkundig), bn.: een — man, een —e schare van toehoorders, fig. een —e opvoeding.
- Geleierterde** (letterkundige), m. en v. —n.
- Geleierter** (het telkens leuteren), o. gmv.; zie Leuteren.
- Geleizen** (algemeen gelezen wordende), bn.: een — auteur; ook: een — Mis, nl. een stille mis of leesmis.
- Gelid** 1. (geleding, gewricht), o. gmv.: een arm uit het — vallen; 2. (rij soldaten), o. gelederen: een bataljon in twee gelederen opstellen, in het — staan.
- Geliefd** (bemind, dierbaar), bn.: —e ouders, een —e vriend, vriendin; —e broeders en zusters, als aanspraak in leerredenen.
- Geliefde** (beminde), m. en v. —n.
- Geliefkoosd** (geliefd, bemind, dierbaar),

- bn.: dicht. een - oord, een - plekje; bij uitbr. onze - e neigingen, wenschen; een - e uitspanning, een - denkbeeld.
- Gelie'ven** (minnenden, beminden), m. mv. **Gelie'ven** (behagen, believe), het geliefde, het heeft gelieft: het gelieve u, enz.
- Gelig** (geelachtig), bn.: een zakdoek wordt - door het liggen, dit papier is - geworden.
- Gelijk** (hetzelfde uiterlijk hebbende, hetzelfde zijnde, zonder verschil), bn.: met - e wapenen; van - en rang; in - e mate; te - er tijd; zij wilden Gode - worden, d. i. evenals God; met den grond - maken, effen, vlak maken, d. i. slechten, sloopen; zegsw. iem. met - e munt betalen, zie Munt; meetk. driehoeken met - e basis en - e hoogte zijn - van inhoud, d. i. bevatten evenveel malen de gemeene maat; is uw horloge -? juist van tijd; zegsw. - e monniken, gelijke kappen, zie Kap; bw.: de twee treinen kwamen - aan, op hetzelfde oogenblik.
- Gelijk** (het zijn in zijn recht, het goed voorhebben), o. gmv.: gij hebt daaraan of daarin -, iem. in het - stellen.
- Gelijk** (evenals, zooals), vgw.: hij deed, - hij sprak; hij stamelde - een kind, als.
- Gelijkbee'nig** (meetk. hebbende gelijke opstaande zijden), bn.: een - e driehoek, een - trapezium; - held, v. gmv.
- Gelijkbeteekeneud** (van nagenoeg gelijke beteekenis), bn.: twee - e woorden, b.v. die op - lei en -hande, als: drieërlei, -hande.
- Gelijkdraadsch** (uit gelijke draden gemaakt), bn.: - touw- of kabelwerk; - e garens, - e wolven of linnen weefsels.
- Gelijkdrachtig** (overal dezelfde draagkracht of sterkte hebbend), bn.: - e kabels.
- Gelijkdra'dig** (bestaande uit een gelijk aantal draden), bn.: - touw of kabelwerk.
- Gelijkke** (persoon van denzelfden rang, stand enz.), m. en v. -n: ga om met uws -, d. i. noch met uw meerdere, noch met uw mindere.
- Gelijkkelijk** (gelijkmatig), bw.: - verdeelen.
- Gelijkken** (evenaren, overeenkomen), ik geleeke, heb geleken: hij gaat zijnen vader -, slachten; op een haar op iem. -, juist dezelfde gelaatstrekken en id. postuur hebben.
- Gelijkkend** (wat goed lijkt), bn.: een - portret; een photographie is in den regel -.
- Gelijkkenis** 1. (overeenkomst in uiterlijken vorm), v. gmv.: de sprekende - van een portret, de - faalt bij dien portretschilder nooit; bij uitbr. naar Gods beeld en - is de mensch geschapen. 2. (parabel, zinnebeeldig verhaal), v. -sen: Christus sprak in -sen: de - van den zaaijer, van den verloren zoon, enz.; zie Parabel.
- Gelijkkerwijze**, -wijjs (op dezelfde wijze), bw.: handelt nu -, evenzoo, eveneens.
- Gelijkgaan** (denzelfden tijd aanwijzen), het ging -, heeft -gegaan: mijn horloge gaat juist - met de spoor klok; deze pendule gaat -, wijst den juiststen tijd aan.
- Gelijkgestelde** (O.-I. niet-Europeaan met dezelfde rechten als iem. van het blanke ras), m. en v. -n.
- Gelijkheid** (volkomen overeenkomst is eenig opzicht), v. gmv.: - van opvoeding, - v. onderwijjs, - van rechten, van plichten, - van loon, - van beginselen; vrijheid en - onder de menschen, op voet van -; meetk. de - van twee hoeken, nl. in grootte; de - van twee drie- of veelhoeken, nl. in oppervlakte; gesch.
- 't gelijk-zijn van de drie standen voor de wet, zie Vrijheid, enz.
- Gelijkhoe'kig** (meetk. gelijke hoeken hebbende), bn.: regelmatige drie- en regelmatige veelhoeken zijn -; twee - e driehoeken zijn gelijkvormig.
- Gelijk'kloppen** (door kloppen effen maken), ik klopte -, heb -geklopt: straatkeien -; - knippen (door knippen even lang maken), ik knipte -, heb -geknipt: de haren -.
- Gelijkklas'tig** (scheepst. voor en achter even zwaar belast), bn.: het schip is nog niet -, verdeel de lading beter.
- Gelijk'loopen** (even hard of in dezelfde richting loopen), liep -, heeft -gelopen: die twee treinen loopen altijd -, loopen naast elkaar in even snellen gang; deze weg loopt met de rivier -, in dezelfde richting, meetk. deze twee lijnen zijn - d. d. i. parallel.
- Gelijklu'dend** (denzelfden klank hebbend), bn.: zelden zijn twee piano's, violen, enz. -; - e woorden, homoniem; een - afschrift, d. i. een kopie.
- Gelijk'maken** (effen maken, effenen), ik maakte -, heb -maakt: een weg -, een veld -.
- Gelijkma'tig** (voortdurend of overal gelijk), bn.; -er, -st: een - e drukking, in - en draf; een - e stijl, d. i. die geregeld in denzelfden toon voortgaat; fig. een - karakter, dat steeds in dezelfde stemming is; bw.: iets - verdeelen, een rad - doen bewegen; - held (gelijkheid), v. gmv.: - van beweging, - van drukking.
- Gelijkmiddelpun'tig**, bn.; zie: Concentrisch, en de tegenst. Excentriek.
- Gelijkmoe'dig** (voortdurend kalm gestemd), bn.; -er, -st: alleen de wijsgeer blijft onder alle tegenspoeden -, een - e rust; bw.: de rampen - verdragen; - held (kalmte stemming), v. gmv.
- Gelijkna'mig** (van denzelfden naam), bn.: twee - e personen; rekenk. twee - e benoemde getallen, twee - e breuken; alg. - e machten; - e wortelgrootheden, b.v. $\sqrt[3]{a}$ en $\sqrt[3]{b}$; nat. - e polen, - e electriciteit.
- Gelijk'schaven** (effen-, vlakschaven), ik heb -geschaafd; -scheren (effenscheren), ik schoor -, heb -geschoren, b.v. het -scheren van katoenen stoffen, van laken, fluweel.
- Gelijkslach'tig** (van dezelfde soort, gelijk-aardig), bn.: alg. een - e veelterm, d. i. alle termen zijn van denzelfden graad.
- Gelijksoort'ig** (gelijkaardig, van dezelfde soort), bn.: er zijn veel - e spreuken of spreekwoorden, - e grootheden, - e stoffen.
- Gelijk'staan** (in rang, in waarde overeenkomen), het stond -, heeft -gestaan.
- Gelijkstan'dig**, bn.: meetk. de - e zijden van twee gelijkvormige driehoeken, d. i. de evenredige zijden.
- Gelijk'stellen** (op éne lijn stellen), ik stelde -, heb -gesteld; - stelling, v. -en.
- Gelijkstraats'** (eig. op gelijke hoogte als de straat, gelijkvloers, beneden), bw.: de - gevestigde bureau's.
- Gelijk'strijken** (strijkende gelijk of glad maken), ik streek -, heb -gestreken.
- Gelijk'stroom** (electriche stroom, waarvan de intensiteit en richting niet periodiek veranderen), m. -en.
- Gelijk'teeken** (gelijkheidsteeken, het teeken =), o. -teekens: een getal vóór en achter het -, b.v. $a^2 = a \times a$; $2 \times 4 = 8$.
- Gelijktij'dig** (op denzelfden tijd gebeurende),

bn. en bw.: twee -e gebeurtenissen; die treinen kwamen - aan.

Gelijkvloerend (spraak. een regelmatig of gelijk beloop hebbend), bn.: een - werkwoord, d. i. zwak, b.v. leeren. w. i. g.

Gelijkvloers (beneden), bw.: zij wonen daar -, zie -straats; -vloersch', bn.: een - vertrek, fig. alledaagsch, ordinair, b.v. -e gesprekken.

Gelijkvormig (overeenkomstig in gedaante, evenredig in de deelen), bn.: twee -e tafeltjes; aard. -e ligging van aardlagen; meek. twee -e driehoeken, veelhoeken; gelijk en -, d. i. gelijk van inhoud en van vorm, b. v. twee driehoeken met gelijke zijden; -heid, v. gmv.: de - van drie- of veelhoeken

Gelijkwaardig (van gelijke waarde), bn.: twee -e zinsleden, b.v. de oude en trouwe huisknecht; zie ook Aequivalent, bn.

Gelijkzeten (op den juiststen tijd zetten, van uurwerken), ik zette -, heb -gezet: zijn horloge -, een pendule -.

Gelijkzijdig (meestk. met gelijke zijden), bn.: twee -e driehoeken, een -e veelhoek; -heid, v. gmv.: de - van twee veelhoeken.

Gelijnd (van lijnen voorzien), bn.: -e cahiers.

Gelikt (gladgemaakt, glanzig gepolijst), bn.: het overleer dier schoenen is fraai -; fig. -e verzen, verzen, waaraan voortdurend geschaafd is; -heid (gladheid, glans), v. gmv.

Geliktig (galactig), bn.: een - schaap, een -e koe; ook: mat, bleek; fig. gemelijk, knorrig.

Gelting (manlijke plant van den hennep), v. gmv.; zie Zaailling.

Gelobd (van lobben of insnjdingen voorzien), bn.: een plant met -e blaadjes.

Gelooft (het voortdurend loeien), o. gmv.; zie Loeien.

Gelofte (plechtige belofte, vrijwilligeverbintenis), v. -n: hij deed de - naar het H. Land te trekken; een - afleggen, een - houden, vervullen, gestand doen; een - breken, schenden; in het bijz. R.-K.: vrijwillige, aan God afgelegde belofte: de monniken deden o. m. de - van armoede.

Geloftefeest (gesch. prachtfest te Rijssel, 1454, waar Philips van Bourgondië de gelofte aflegde, de Turken te gaan bestrijden), o.

Geloftenis (gelofte), v. -sen. vero.

Gelofken (gestloten), bn.: met - ooggen; zie: Luiken en Oogluikend.

Gelokt (lokkig, met lokken), bn.: meestal in samenst.: blondgelokt, b.v. die -e knapen; zwartgelokt, b.v. eenige -e meisjes.

Geloof 1. (het vertrouwen, het gelooven), o. gmv.: - hechten aan iemands woorden, aan iets - slaan; - vinden, b.v. verzinsels kunnen - vinden; - weigeren, b.v. aan iemands woorden; het - kan bergen verzetten, het - in God. 2. (leer v. e. kerk), o. mv. gelooven: het christelijk -, de 12 artikelen des geloofs, zie Symbolum; een akte van -, R.-K. formulier-gebed van geloofsbelijdenis; nog: een der drie goddelijke deugden, zie Hoop.

Geloofbaar (geloofverdienende), bn.; -der, -st: een - man, een - bericht.

Gelooftelijk (aannemelijk), bn.; -er, -st: niemand acht dit -.

Geloofsartikel (een of andere waarheid v. het godsdienstig geloof), o. -en, -s; -belijdenis (beknopte samenvatting der voornaamste geloofswaarheden, zie Symbolum); v. -sen, fig. een staatkundige -, een sociale

-; -brief (bewijs van verkiezing, benoeming; akte van identiteit), m. -brieven: de gezant overhandigde zijn -brieven; de -brieven van de leden der Eerste- of Tweede-Kamer; -daad, v., zie Auto-da-fé; -geenoot (iemand van denzelfden eeredienst), m. en v. -en, vr. ook -e; -getuige (martelaar om des geloofs wille), m. en v. -n, ook Bloedgetuige; -haat (godsdiensthaat), m. gmv.

Geloofshalve (ter wille van of om zijn geloof), bw.: hij werd - vervolgd.

Geloofsleer (leerstukken des geloofs), v. gmv.; -punt (leerstuk, vraagpunt), o. -en.

Geloofsrechter (gesch. inquisiteur), m. -s; -regel (-voorschrift), m. -en; -stuk (-artikel), o. -stukken, zie Dogma.

Geloofsvertrouwen (het vertrouwen, dat iem. ontleent aan zijn godsdienstig geloof), o. gmv.; -vervolgving (vervolgving ter zake v. h. geloof), v. -en; -verzaker (afvallige van zijn godsdienstig geloof), m. -s, zie: Verzaken en Apostaat; -verzaking (het verzaken of loochenen v. zijn geloof), v. -en; -vrijheid (vrijheid van godsdienst, gewetensvrijheid), v. gmv.

Geloofwaardig (vertrouwen verdienende), bn.; -er, -st: een - geschiedschrijver, -e getuigen, een -e getuigenis, een - gerucht; -heid (vertrouwbaarheid), v. gmv.

Gelooften (vertrouwen stellen in, voor waar houden op gezag van een ander), ik heb geloofd: iemand op zijn woord -; -aan God, d. i. vast en innig gelooven, dat God bestaat; -in Christus, zijn vertrouwen stellen in Christus en gezind zijn Zijn leer te volgen; -aan Gods liefde, almacht, enz.; geen woord van iets -, voor waar houden; gij zult toch niet -, dat ge slaagt, d. i. meenen, aannemen, denken.

Gelooftig (vast, innig geloovende), bn.: -er, -st: een - christen; met een - hart; fig. -e godsvrucht, -e liefde, een - gebed, -e vroomheid; bw.: - vertrouwen op iets, - aanbidden.

Gelooftige (belyder van eenig geloof), m. en v. -n: de dorpsklok riep de -n; de schaar der -n, de ware -n; --zielen (R.-K. zielen van afgestorvenen, die zich in het Vagenuur bevinden), v. mv.

Gelp (van boomen en planten en jonge varkens: welig, tierig, frisch groeiend), bn. en bw.: die tarwe staat -, deze groente ziet er - uit; die biggen zijn -. gew.

Gelubd (met lubben versierd), bn.: een - hemd, een -e halskraag. vero.

Geluid (het luiden), o. gmv.: het - der klokken.

Geluid (trillende beweging der lucht, klank, toon), o. -en: een zacht -, het - voortplanten; de -en der dieren; spreekw. Ledige vaten maken het meeste -, oppervlakkige lui hebben bijzonder veel praat, zie Vat.

Geluidgevend (wat geluid geeft), bn.

Geluidsgolf (nat. golving in de lucht bij de voortplanting van eenig geluid), v. -golven.

Geluidleer (wetenschappelijke behandeling van de verschijnselen, welke zich bij het geluid voordoen), v. gmv.

Geluidnd (in bepaalde stemming verkeerd, meestal verbonden met goed of kwaad, slecht), bn.: vader is vandaag goed -, in goede stemming.

Geluidpaard, bn.: wapenk. een -e leeuw, d. i. gaande leeuw. w. g.

Geluk (voorepoed, fortuin, gelukkig toeval), o. gmv.: het - dient hem, het - begunstigt

- mij, hij mag van - spreken, het blinde -*; zie: Fortuin en Fortuna.
- Geluk'ken** (goed uitvallen, slagen), het is - lukt: *alles gelukt hem; die opstand zal wel -*, slagen; *die podding is goed gelukt.*
- Geluk'kig** (voorspoedig, door het lot begunstigd, gunstig, welgeslaagd, tevreden), bn.: *een - leven, hij acht u -*, *een - toeval, een - voortteeken, een - e keuze, zij voelde zich -*; zegsw.: *onder een - gesternte geboren zijn, zie Gesternte*; bw.: *iets geluk'kig ten einde brengen.*
- Geluk'kigerwijs**, -wijze (door een geluk'kig toeval, geluk'kig), bw.
- Geluks'bode** (iemand, die een geluks'tijding brengt), m. en v. -boden, z. Jobsbode; -dag (dag, die, naar men meent, geluk aambrengt), m. -dagen: *Woensdag is voor hem een -*; -godin, myth. de godin van 't geluk, de Fortuin, Fortuna; -kind (iem., die in alles voorspoed heeft, wien alles meeloop), o. -kinderen; -nummer (nummer in een loterij, waarmee men geluk meent te zullen hebben of gehad heeft), o. -nummers; -staat (de toestand van geluk, waarin men leeft; fig. de hemelsche zaligheid), m. gmv.; -ster, -star (de ster, van wier stand aan den hemel iemands geluk heette af te hangen, fig. geluk), v. -ren: *zijn - rijst, zijn -ging tanen*; -teeken (voortteeken, dat geluk doet verwachten), o. -teekens; -vogel (eig. vogel, die geluk beteekent, fig. gelukskind), m. -vogels; -zon (het geluk, als een zon voorgesteld), v.: *zijn - begint te verbleeken.*
- Geluk'wensch** (feliciteatie), m. -wenschen.
- Geluk'wenschen** (heil of zegen wenschen), ik heb gelukgewenscht: *mag ik u - met uw bevordering? zich zelven met iets -*; zie Feliciteeren.
- Gelukza'lig** (uiterst gelukkig, voorspoedig), bn. en bw.; -er, -st: *een - samenzijn.*
- Gelukza'lige** (zalige geest in den hemel, inz. R.-K. iem. die door de Kerk zalig verklaard is), m. en v. -n; zie Beatificatie.
- Gelukza'ligheid** (allerhoogste trap van geluk), v. gmv.: *de aardsche -*; *de hemelsche -*.
- Geluk'zoeker** (iem., die overal zijn geluk zoekt, zijn fortuin beproeft), m. -zoekers; z. Avonturier; Chevalier d'industrie.
- Gelust'en** (behagen), het geluste, heeft gelust: *het geluste mij niet, daarvan te spreken, verouderend.*
- Ge'luw** (Vlaamsch en dicht. geel, geelachtig), bn.; -er, -st: als zn. o.: de geelzucht, gele kleur.
- Gemaakt'** (kunstmatig vervaardigd), bn.: -e bloemen, kunstbloemen; fig. -e nederigheid, d. i. valsche, voorgewende; bij uitbr. gekunsteld, gedwongen; -er, -st: *met een - e stem, - e taal; hij is wat - in zijn manieren*, d. i. stijf, den eenvoud missende; -e kleeren, connectie; bw.: - spreken, - lachen, - glimlachen, geaffecteerd; -heid (gekunsteldheid, stijfheid), v. gmv.: - in houding of manieren, - van taal.
- Gemaal'** (echtgenoot, in hogere kringen), m. -s en gemalen: *de Koningin en haar -*.
- Gemaal'** (afleid. van malen, zeuren: gezanik), o. gmv.: *dat is een - zonder einde.*
- Gemaal'** 1. (molen of verschillende molens samen, dienende om den stand van het water in en om een polder of waterschap te regelen), o. gemalen; zie Stoomgemaal. 2. (afleiding van malen, sijn maken: het graan, dat gemalen wordt), o. gmv.: *de belasting op het -*; verg. Geslacht.
- Gemaat'** (eig. medeëter; makker, vooral in 't kaartspel), m. en v. -maten; z. Partner.
- Gemacht'igde** (zaakgelastigde, lasthebber), m. en v. -n, zie Mandataris.
- Gemak'** (rust, kalmte), o. gmv.: *doe het op uw -*, *iemand op zijn - brengen, zetten, kalmte inboezemen door vriendelijke bejegening; het -*, *het geheim -*, zie W. C., Plee; *een huis met vele -ken, geriefelikheden.*
- Gemak'kelijk** (zijn gemak zoekende, geriefelijk, niet moeielijk), bn.; -er, -st: *de man begint wat - te worden; een - zieke stoel, gemak gevende; een - leven, vol gemak en rust*; bw.: *dat is - te doen, zonder inspanning; dat huis is - ingericht; -heid* (fig. losheid, natuurlijkheid), v.: *hij spreekt met veel -*.
- Gemaks'halve** (ter wille van het gemak), bw.: - *zich niet kleeden, - niet uitgaan.*
- Gemak'zucht** (begeerte naar gemak), v. gmv.
- Gemal'ied** (uit maliën bestaande), bn.: -e pantsers; ook, van maliën voorzien: -e veters.
- Gemalin'** (gade, echtgenote van hooggeplaatste personen), v. gemalinnen.
- Gemanierd'** (beschaafd, wellevend, welopgevoed), bn.; -er, -st; zie Welgemanierd.
- Gemanier'eerd'** (gekunsteld, gedwongen, stijf, onnatuurlijk), bn. en bw.: *een - e stijl, gemaakt; - spreken, gemaakt-deftig.*
- Geman'teld** (een mantel aan-hebbende), bn.
- Gemar'** (getalm, getreuzel), o. gmv.; zie Marren.
- Gemarineerd'** (met azijn en wien ingemaakt), bn.: *een - e haring*; z. Marineeren.
- Gemar'merd** (als marmere gekleurd), bn.: - papier, hij zat aan een der - e houten tafeltjes v. h. koffiehuis, een - e gang.
- Gemaskeerd'** (gemaskerd; fig. verscholen, bewimpeld, bedekt), bn., zie Maskeeren.
- Gemas'kerd** (dragende een masker), bn.: *een - e danser, - e dieven, met een masker voor, vermomd; bij uitbr.: een - bal, waarop ieder een masker draagten tevens een vreemd kostuum heeft aangetr.*, zie Deguisseeren.
- Gemas'kerde** (iem. met een masker voor), m. en v. -n; zie Masker.
- Gema'tigd** (maathoudend), bn.; -er, -st: *een - man, een - e warmte, de - e luchtstreek; -heid* (kalmte, bezadigdheid), v. gmv.
- Gem'ber** (Arab. geconfijte wortelstok van een O.-I. plant, ook uit Z.-China en Z.-Amerika), v. gmv.; -bier (drank, bereid uit gembersap, suiker, honing, citroensap en water), o. gmv.; -stroop (-nat), v. gmv.; -thee, v. gmv.
- Gemeen'** (toebehoorende of eigen aan meer dan één, gemeenschappelijk), bn.: *dat is hun allen -*, *vrijheid is een - goed, een - e naam*, d. i. eigen aan alle zelfstandigheden van dezelfde soort; *voor - e rekening, gezamenlijk*; zegsw. - *e zaak maken met iemand, zich bij iemand aansluiten*; rek. *een - e dealer*, d. i. de dealer van twee of meer grootheden; *Broeders des - en levens*, congregatie, door Geert Groote in 1380 gesticht. Verder beteekent -: *openbaar, publiek*, bn.: *een - e weide, het - e kerkhof, een - goed; iets door den druk - maken; de - e zaak, de zaak des lands*; ook: *gewoon, alledaagsche*, bn.: *het - e volk, in 't - e leven, Fransche termen zijn in 't zuiden van Limburg zeer -*, *een - soldaat, en eindelijk: gering, slecht,*

laag, bn.; -er, -st: -e woorden; - weer, een -e streek; ook bw.: hij schrijft -, leelijk; dat staat je -, slecht; hij heeft mij - behandeld, op een lage, slechte, nare manier.

Gemeen' (het) (de lagere volksklasse, het Janhagel), o. gmv.

Gemeen'd' (bedoeld), bn.: 't is goed -; wat ik zeg is -, is mij ernst.

Gemeen'best' (eig. het gemeene welzijn: republiek), o. -en: 't Bataafsche -, 1795-1806; -best'gezinde (republikein), m. en v. -gezinden.

Gemeen'goed' (goed, dat aan alle menschen ieder in 't bijzonder, toebehoort), o. -goederen; licht en zonneschijn zijn -goederen; dat is - geworden, dat is algemeen verspreid, inz. van ideeën.

Gemeen'heid' (laagheid, slechtheid), v. -heden.

Gemeen'nigheid' (vuige, truuile daad; ook, vuile taal), v. -heden.

Gemeen'iteit' (gemeenigheid), v. -teiten.

Gemeen'landshuis' (vergaderhuis van een waterschap, of v. het bestuur van een polder), o. -huizen: het - van Rijnland.

Gemeen'lijk' (in den regel, doorgaans, gewoonlijk), bw.: - staat een dwaas beschaamd, die hooger klimt als hem betaamt (Cats).

Gemeen'plaats' (alledaagsch gezegde, overbekende waarheid), v. -plaatsen: zijn rede was vol afgezaagde -en; het roemen op ontdekkingsvinding is een - geworden.

Gemeen'schap' (het gemeen-hebben aan of van iets), v. gmv.: leven in de - van Christus; wetelijke - van goederen; zegsw. de - met iemand afsnijden, niets meer met hem te doen willen hebben; de - der steden onderling, het verkeer; de - onderhouden, b.v. door trams of booten; - der geloovigen, de geloovigen samen, de onderlinge band tusschen hen.

Gemeenschap'pelijk' (aan meer dan één in gemeenschap toebehoorende), bn.: de korf is een -e bijwoning; die verdiepingen hebben een -e trap; handelen met - overleg, onderling beraad; bw.: een paard - bezitten, met velen samen, gezamenlijk; een krant - lezen, met meer dan één.

Gemeenslacht'ig' (spraak. mann. of vr. naar de bet.), bn.: de zelfst. nw. wees, erfgenaam, gevangene, gast zijn -.

Gemeens'man' (Rom. gesch. volkstribunaal), m. -lieden; zie Tribunaal.

Gemeen'te' (eig. gemeenschap, genootschap: stad, dorp, kerk, parochie), v. -n; ook: de burgerij of de gezamenlijke leden van een kerk of een parochie.

Gemeen'tebegroting' (balans van inkomsten en uitgaven voor één kalenderjaar, in September in te dienen aan den Raad), v. -en; -belasting (hoofdelijke omslag in dorp of stad, door de gemeente als belasting geheven), v. -belastingen; -bestuur (Raad met Burgemeester en Wethouders), o. -besturen; -bouwmeester (stads-architect), m. -s; -grond, m. -en; -huis (stadhuis, raadshuis), o. -huizen; -kas (-geldmiddelen), v. -sen; -lijk (de gemeente betreffende), bn.: stedelijke of -e werken; -naar (lid eener burgerlijke of kerkelijke gemeente), m. en v. -naren; -ontvanger (gemeente-ambtenaar, die de gelden der gemeente int en uitbetaalt), m. -ontvangers; -politie (politie, in dienst van stad of dorp), v.: het

hoofd der - is de burgemeester; tot de - behorende de commissaris van politie in de steden, met de inspecteurs en de agenten.

Gemeen'teraad' (door de burgerij gekozen bestuur eener gemeente), m. -raden; het aantal leden v. d. - regelt zich naar het getal der inwoners, en is niet kleiner dan 7 en niet grooter dan 45, met den burgemeester als voorzitter; de leden worden door de kiezers voor zes jaar gekozen; zie Dagelijksch bestuur; -recht (het geheel van bepalingen, regelen de inrichting en 't bestuur eener gemeente), o. gmv.; ook, gesch.: recht door den landheer geschonken aan een stad, waarbij ze onder eigen bestuur kwam; -school (school, door de gemeente opgericht en onderhouden, openbare school), v. -scholen; -secretaris (hoofd der secretarie e. gemeente), m. -sen; -tram (tram door een gemeente aangelegd en onderhouden), v. -trams; -veldwachter (politie-man in dienst eener dorpsgemeente), m. -s; -werf (-werkplaats), v. -ven; -wet (gemeentelijke verordening; staatswet, regelen de bevoegdheid en den werkkring der gemeentebesturen), v. gmv.; -ziekenhuis (gasthuis of hospitaal der gemeente), o. -huizen.

Gemeen'zaam' (vertrouwelijk, eigen), bn.; -zamer, -st: met dorpelingen is men gauw -, een - gesprek; de -zame stijl, d. i. ongedwongen, los; een -zame uitdrukking; bw.: - met iem. omgaan; dat klinkt -; -heid (familiariteit), v.: met -, vertrouwelijkheid.

Gemeld' (gezegd, bovengenoemd), bn.: -e -zaak, -e persoon, zie Meergemeld.

Gemêleerd' (gemengd; doorengeschud), bn. en vd.: een - gezelschap; de kaarten zijn al -.

Gemelijk' (misnoegd, ontevreden in kuade luim, knorrig), bn.; -er, -st: de -e ouderdom (Vondel); bw.: vrij - antwoorde hij d. l. knorrig, grommig; -heid, v. gmv.

Gemengd' (ongelijksoortig), bn.: -e oliën, uit samenmengsels bestaande; een - gezelschap, bestaande uit personen van verschillende rang, stand, leeftijd, enz., zie Gemêleerd; -nieuus, kleinere nieuwstijdingen; de -e school, d. i. school voor jongens en meisjes; een - huwelijk, tusschen Christenen van verschillende gezindten.

Gemen'gel' (mengeling, dooreenwemeling), o. gmv.: een - van golvende pluimen, een bont - van schepen, een - van stemmen.

Gemerkt' (van een merk voorzien), bn.: - linnen, een zakdoek met een S -.

Gemerkt' (naardien, aangezien), vgw. vero.

Gemet' (oude vlaktemaat van 300 vierkante roeden: op de Z.-H. eilanden, in Zeeland en Vlaanderen nog in zwang), o. gemeten; in Voorne is het - 0.4592 HA., in Putten 0.4949 HA., op Schouwen 0.4169 HA., in Vlaanderen 0.4423 HA.; aandr. het eiland Tiengemeten.

Gemeubileerd' (met meubels), bn.: een -e kamer te huur, zie Gestoffeerd; een -e boterham, een boterham met vleesch of iets dergelijks.

Gemiddeld' (het midden houdende, dooreengenomen), bn. en bw.: de -e vischprijzen, de -e waarde, d. i. in doorsnede; deze koopman wint - 20%; ook: een heer van -e lengte, d. i. niet kort en niet lang.

Gemiddelde' (wat het midden houdt), o. -n.

Gemier' (volkst. gedoe, gezank, gezeur, gewriemel), o. gmv.; zie Mieren.

- Gemij'terd** (een mijter dragende), bn.: een -e bisschop, -e abten.
- Gemina'tie** (verdubbeling), v. gmv. (t = s).
- Gemis'** (het niet hebben van wat men gaarne had, of gehad heeft; gebrek), o.: bij - van, iemand het - van iets vergoeden, schade-loosstellen voor; zie Missen.
- Gem'ma, gem'me** (edelsteen met ingesneden of verheven figuur), v. gemmen.
- Gemodereerd'** (gematigd, gemoedelijk), bn.: een - man; ook, bw.: de redenaar sprak nog al -.
- Gemoed'** (inborst, hart, stemming), o. -eren: in -e overtuigd, innerlijk; ik vraag u dat in -e, op uw geweten af; zijn - schoot vol, hij werd geroerd, aangedaan; op iems - werken, hart, gevoel; iem. iets op zijn - drukken, hart; hij spreekt tegen zijn -, overtuiging.
- Gemoed'lijk** (goedhartig, gevoelig, welmenend), bn. en bw.: een - man; hij sprak zeer - , ernstig, rustig, kalm; -heid (rustige kalmte, welwillende ernst), v. gmv.
- Gemoe'der** (doopmoeder, meter, peettante), v. -s: de meter en de moeder van den of de doopeling zijn -s.
- Gemoeds'aandoening** (gewaarwording), v. -en; -aard (inborst, karakter), m. gmv.; -beweging (aandoening, meestal sterke), v. -en; -bezwaar (zwariaheid des gewetens), o. -bezwaren; -gesteldheid (toestand der ziel), v. gmv.; -leven (het hoogere leven der ziel), o.; -rust (-kalmte), v. gmv.
- Gemoeid'** (betrokken), bn.: uw toekomst is er mee -, staat er bij op het spel; daar is veel geld mee -, dat eischt groote uitgaven.
- Gemoet'** (het ontmoeten, het samenkomen, samenkomst), o.; alleen gebruikelijk in: te - b.v. iem. te - komen, loopen, rijden, enz., iets te - zien, b.v. eenig antwoord; Vlaamsch: in 't -.
- Gemor'** (het voortdurend morren), o. gmv.
- Gemotiveerd'** (met bewijsgronden gestaafd), bn.: een -e beschuldiging.
- Gems** (berggeit), v. gemzen: de gewone - der Alpen, de - van westelijk N.-Amerika, d. i. de antilope; -bok (mannetjesgems), m. -ken.
- Gems'hoorn** (hoorn v. e. gems, fig. sluitwerk in een orgel), m. -s, ook, -horen, m. -s; -leder, -leer, o. gmv.; z. Gemze(n)leer.
- Gemuil'band** (van een muilband voorzien), bn.: een -e hond; wapenk: een zwarte beer, - van blauw, d. i. met een muilband van een blauwe kleur.
- Gemuut'**, vd.: hij heeft het op mij -, begrepen, d. i. heeft mij als mikpunt gekozen van zijn hatelijkheden; zie Munten (doelen).
- Gemur'mel** (het voortdurend murmelen), o. gmv.: het - van een fontein, van een beek; fig. het - van stemmen.
- Gemutst'** (fig. gehuimd), bn.: hij was goed of slecht -, in goede of kwade stemming; z. Muts.
- Gem'ze(n)leer**, o. gmv.: handschoenen van -; -leeren, bn.: -handschoenen.
- Gem'zebok**, m. -bokken; zie Gemsbok.
- Gem'zenhaar**, o. -baren; -jacht, v. -en.
- Gem'zaak'baar** (toegankelijk, te naderen), bn.; -der, -st: die stad is maar van ééne zijde -, deze haven is moeilijk -; fig. die edelman is - voor ieder, minzaam, te spreken.
- Gem'aand'** (heetende), bn.: een vondelinge, - Hanna; een der eilanden, - Makjan.
- Genacht'zeggen** (goeden nacht zeggen), ik zegde (zeide) -, heb -gezegd (gezeid).
- Gena'de** (barmhartigheid, onverdiende goedertierenheid, vergiffenis), v.: zeev. op Gods - drijven, van een schip: verstoken van menschelijke hulp; om - vragen, om barmhartigheid; - schenken; Uwe -, titel van een Duitschen graaf (gravin).
- Gena'debrood** (brood of onderhoud uit barmhartigheid), o. gmv.: het - eten, van - leven, dikwijls met de bijgedachte, dat, die het genadebrood eet, er door vernederd wordt; bij uitbr. Wellington gaf zijn paard het -.
- Gena'demiddelen** (R.-K. de H. Sacramenten), o. mv., zie Kerkerechten, ook, Oliesel.
- Gena'deslag** (eig. bij de vroegere rechtspleging de slag, waarmede de beul een einde maakte aan het leven van een gefolterde), m. gmv.; bij overdr. het aangeschoten wild den - toebrengen, den slag of steek, waarmee het wordt afgemaakt; fig. de laatste ramp, die nl. iem. ten gronde richt; -stoot, m. gmv.
- Gena'dig** (vol genade, goedertieren), bn.; -er, -st: de Heere is -; adellijke titel: -e vrouwe, onze -e graaf, uw -e heer; spott. de inspecteur was zeer -, d. i. minder uit de hoogte dan gewoonlijk; bw.: iemand - behandelen, verschoonend; de vorst knikte -.
- Gena'digheid**, v.: goeie -, tw. lieve Hemel.
- Gena'geld** (van nagels voorzien), bn.: de leeuw is een - dier; wapenkunde: een uitkomende en -e roode leeuw.
- Gena'ken** (naderen, nabijkomen), ik ben genaakt: hij gaat de poort der stad -, iets of tot iets -, het bereiken; dicht, de lente gaat -, de zangtijd genaakt.
- Genaa't, genant'** (eig. naamgenoot: persoon, die denzelfden van en doopnaam voert; makker), m. en v. -nannen, -nanten. (g = g).
- Genant'** (Fr. lastig, hinderlijk), bn. en bw.
- Genar'me** (in België, Fr. enz. politiesoldaat, gewapend man of ruiter ter handhaving van de openbare orde), m. -s. (gen = zjan).
- Gendarmerie'** (het korps gendarmen, ook, hun kazerne), v. gmv. (g = zj).
- Gene** (gindsche), aanw. vvw.: roep - n man! deze boter is beter dan -; de roos en de lelie zijn beide fraai, deze (de laatstgenoemde) is het minder dan -, eerstgenoemde.
- Gene** (Fr. belemmering, verlegenheid), v. gmv.: sans -, zonder complimenten, ongegeneerd.
- Genealogie'** (geslachtrekenkunde; stamboom), v. -gieën, zie Geslachtskunde; -lo'gisch (geslachtrekenkundig, in den vorm v. e. geslachtsboom), bn. en bw.: -loog' (beoefenaar der genealogie, iem. die stamboomen vervaardigt), m. -logen. (g = g).
- Geneanomle'** (leer der overerving v. eigenschappen naar lichaam en geest), v.; zie Atavisme. (g = g).
- Genebd'** (hebbende een neb of bekvormig uitsteeksel), bn.: -e schepen.
- Geneeren** (Fr. hinderen, storen): iemand -; zich -, verlegen zijn; lees: zje-neeren.
- Genees'heer** (dokter, arts), m. -heeren.
- Genees'kracht** (geneeskraft), v. gmv.
- Genees'krach'tig** (geneeskraft bezittende), bn.: -e planten, -e kruiden, -e wateren.
- Genees'kunde** (wetenschap, die de oorzaak en den aard van ziekten opspoort en nagaat en er de geneesmiddelen voor aanwijst), v. gmv.
- Geneeskun'dig** (op de geneeskunde betrekking hebbende), bn. en bw.: een - congres, een - tijdschrift; iem. - onderzoeken.

Geneeskundige (iem., die bevoegd is de geneeskunde uit te oefenen), m. en v. — n.
Geneeskunst (de practische zijde der geneeskunde, het kunnen genezen), v. gmv.
Geneeslijk, — **ne'selijk** (vatbaar voor geneezing), bn.; — er, — st: nog is haar kwaal —.
Geneesmiddel (middel om geneezing te bewerken), o. — middelen; zie Allopathie.
Geneesvleesch (heetvleesch), o. gmv.
Geneeswijze (methode van geneezing), v.; ook, — **wijs**, v. — wijzen; zie Therapie.
Gene'gen (gunstig gezind; lust, neiging hebbende tot), bn.: iem. — zijn; hij voelt er zich toe —; — **heid** (liefde, lust, trek, zin), v. — heden.
Geneigd' (overhellende tot), bn.; — er, — st; — **heid** (trek, lust), v.: — ten kwade.
Generaal' (opperofficier, veldheer, krijgsoverste, heirvoerder), m. — s; inz. is —: het algemeen hoofd eener geestelijke orde: de — der Jezüeten.
Generaal' (algemeen), bn.: de — ale zin van een uitdrukking, een — ale waarheid, een — ale repetitie; de — ale staf, mil. de hoofdofficieren van een regiment; in het —, in 't algemeen; advocaat-, commissaris-, directeur-, gouverneur-, kapitein-, procureur-, secretaris-; Staten-, zie aldaar. (g = g).
Generaal-majoor' (hoofdofficier, één rang hooger dan kolonel), m. — majoors.
Generaalschap (de waardigheid of den rang van generaal), o. gmv.
Generaalsrang (de rang van generaal), m.; — **uniform**, v. — en; — **vrouw**, v. — en.
Generalisatie (algemeenmaking), v. gmv.
Generaliseeren (iets als algemeenen regel doen gelden op grond van één bijzonder geval, algemeen maken), (g = g).
Generalissimus (opperveldheer), m. gmv.
Generaliteit' (gesch. staatsmacht van onze Republiek), v. gmv.: de kas der —; ter —: in de algemeene regeering des lands, b.v. Holland had ter — veel te zeggen; — **slanden** (gesch. de landen, die tot 1796 als wingewesten onder het gezag stonden der Staten-Generaal), o. mv.: tot de — behoorden o.m.: Staats-Brabant, — Vlaanderen, — Limburg, Opper-Gelder en Westerwolde.
Generatie (voorbrenning; menschengeslacht), v. — tiën, — ties: de tegenwoordige —.
Generereeren (voortbrengen, telen, verwekken).
Gene'ren, **zich** (den kost winnen), ik heb mij geneerd: **zich met vischvangst** —. (g = g).
Gene'reus' (mild, grootmoedig, edelmoedig), bn.; — reuzer, — t: een — aanbod. (g = g).
Gene'rd' (plantk. duidelijk zichtbare nerven hebbende), bn.: — e bladen.
Gene'risch (tot het geslacht behoorend, het geslacht betreffende), bn.
Generositeit' (edelmoedigheid, mildheid), v.
Gene'sareth (aardr. bergmeer in het noorden van Palestina; ook, meer van Tiberias), o.
Gene'se (ontstaan, wording), v. gmv. (g = g).
Gene'sis (wording, het eerste boek van Mozes), v. gmv.: het boek —; (g = g); z. Pentateuch.
Gene't (Spaansch rijpaard), o. — ten. (g = g).
Gene'tisch (het ontstaan betreffende, doende zien), bn.: de — e methode, die nl. vooral het oog heeft op wording en ontwikkeling: de — e schrijfmethode, de — leerwijze. (g = g).
Gene'tkat (een soort van civetkat), v. — kat-ten. (g = g).
Geneng'te (dichtk. genoegen, vermaak, vreugde, plezier), v. — n: afwisseling v. — n.

Gene'zen (herstellen, beter worden, beter maken), ik genas, ben en heb genezen: van een ziekte —, de wonde geneest; Hij genas er velen, Marcus 1: 34; — **ing** (herstel), v. — en.
Geniaal' (scheppend, begaafd met genie, wat getuigt van genie), bn. en bw.; — aler, — st: een — kunstenaar; ook, als van een genie: het — ale voorhoofd. (g = g).
Genialiteit' (scheppende kracht, vindingrijkheid, oorspronkelijk vernuft), v. gmv. (g = g).
Genie' (oorspronkelijk vernuft, buitengewoon scheppingsvermogen, iemand die deze eigenschappen heeft, iemand van buitengewone gaven), o. genieën: het — is een zeldzame gave, het — van Rembrandt, het — van Vondel; Shakespeare was een groot —; lees: zjenie'.
Genie' (mil. afdeling of wapen van ons veldleger), v. gmv.: het is de taak der — o. m. stellingen in staat van verdediging te brengen, loopgraven aan te leggen, bruggen, spoorwegen te bouwen of op te blazen, telegraaf- en telefoongeleidingen te maken; — **officier**, m. — en; — **troepen**, v. mv. (g = zj).
Geniep' (verwant met nypen), o. gmv.: zegsw. in 't —, heimelijk, in het verborgen, ter sluik, met bijgedachte aan iets gluipeigs.
Genie'pig (in 't geniep kwaad bedrijvende, uit plagerij of boosaardigheid), bn.; — er, — st: een — ventje.
Genie'pigerd (jongen, die in 't geheim kwaad doet, huichelaar, gluipe), m. — s, gmz.: uw zoontje is een —, (C. O.), ook, genieperd.
Genie'ten (smaken, ontvangen, krijgen), ik genoot, heb genoten: de vrucht, het loon van zijn arbeid —; een goede gezondheid —, bij voortdoring in het genot er van zijn; bij uitbr. een weldadigen slaap —; wij genoten op die reis, hadden genot; — **ing** (het smaken van genot), v. — en.
Genist' (militair der genie, inz. genie-officier), m. — en. gmz. (g = zj).
Genitief (spraak. tweede naamval), m. — tieven. (g = g).
Genius (myth. bezielende hemelgeest: beschermgeest, geleigeest), m. geniën, genii: de deugd zij u een goede —! (g = g).
Genoeg' (voldoende), onbep. telw. en bw.: ik heb — appelen, dat is —, ik heb er —, hij heeft geld —; ik heb er — van, ik ben het zat.
Genoeg'doening (voldoening, herstel van eer, schadeloosstelling voor aangedaan onrecht of leed), v. gmv.: iemand — geven, w. i. g., meer: Satisfactie.
Genoegen (bevrediging, voldoening, tevredenheid), o. gmv.: — geven, — nemen met iets, zijn — eten en drinken; een blos, een glans van —, welgevallen; iemand een — doen; zich een — van iets maken; — s: genietingen, vermaken, b.v. de — s der jeugd.
Genoegen, zich, ik heb mij genoegd: ik zal mij daarmee —, tevreden stellen, vergevoegen; ook: dat genoegd mij, past, behaagt mij.
Genoeg'lijk (aangenaam), bn. en bw.; — er, — st; — **heid** (ont- of uitspanning), v. — heden.
Genoeg'zaam (toereikend, voldoende), bn. en bw.: bij — zame aetneming, ik ben nu — uitgerust; — **zaamheid** (tevredenheid), v. gmv.
Genoemd' (zoo even genoemd, pas gemeld), bn.: de — e persoon trad binnen; boven —, dus —, eerst —, laatst —, meer —, zoo —.
Genof'fel (anjelier), v. — s. (g = zj).
Genoodigde (iem., die genoodigd is, gast), m. en v. — n; verg. Uitnoodigen.

- Genoopt'** (gedwongen), bn.: ik zie mij daar-toe -, genoodzaak; zie Nopen.
- Genoot'** (eig. hij, die met een ander geniet, d. i. deelt: deelgenoot), m. - en, bijna uitsluitend in samenst.: ambt -, echt -, land -, enz.; vr. ook -e.
- Genootschap** (vereeniging van personen met een bepaald doel), o. -schappen: het Ned. Onderwijzers -, zie N. O. G.; het historisch - te Utrecht, enz.; -schappelijk, bn.: het - jaar of -schapsjaar.
- Genot'** (het genieten, het gebruik, dat, wat iem. doet genieten, genoegen), o. gmv.: het -, dat de muziek hem gaf; hij is in 't - van een goede gezondheid; de weldadige smaakt het - van rijk te zijn; een zinnelijk -.
- Genotmiddelen** (dingen, die zinnelijk doen genieten), o. mv.: sigaren zijn - voor heeren.
- Genotrijk** (hoogst aangenaam), bn.: een -rijke reis; -vol, bn.: een -volle avond; -ziek (jagende naar zinnelijk genot), bn.: een -e wereld; -zucht (-ziekte), v. gmv.
- Genre** (Fr. geslacht, soort), o. -s.
- Genre schilder** (schilder, die typen en tafereelen uit het dagelijksch leven geeft), m. -s: Jan Steen is een humoristisch -.
- Genst** (zekere heester, brem), v. gmv.
- Genster**, v. -s; zie Geinster.
- Gent** (manneljesgans), m. -en; z. Gander.
- Gentiaan'** (plantk. heideklokje met blauwe bloemen), v. -anen. (t = ts).
- Gentilhomme** (Fr. edelman, adellijke; fig. een man van geboorte), m. -s: le bourgeois -, toneelspel van Molière (1670).
- Gentleman** (Eng. wel-opgevoed man, iem. van beschaving, man van eer), m. gentlemen.
- Gentlemanlike** (Eng. een man van opvoeding, van eer; waardig), bn. en bw.
- Gentry** (Eng. lagere adel, deftige stand), v.: tot de - behooren de beschaafden bezittende klassen, b.v. landadel, geleerden, geestelijken, enz.
- Genuees'** (man uit Genua), m. -eezen.
- Genueesche** (van of als in Genua), bn.; als zn. (vrouw in of uit Genua), v. -n.
- Genugte** (dicht. geneugte, genot), v. -n.
- Genus** (geslacht, soort), o. genera.
- Geocupeerd'** (druk, met werk bezet), bn.
- Geocen'trisch** (waarbij de aarde als middelpunt voorkomt), bn. (ge = gee).
- Geodeet'** (beoefenaar der geodesie), m. -deten.
- Geodesie'** (wetenschap, die de grootte leert bepalen van het aardoppervlak of van een gedeelte er van, landmeetkunde), v. gmv.
- Geode'tisch** (landmeetkundig), bn.: het - instituut, -e opnemingen.
- Geofend** (geschoold, getraind), bn.: een -schutter, een - zwemmer, een - debatter.
- Geogenie'** (leer van de wording der aarde en van den bouw der vaste aardkorst), v. gmv.
- Geognosie'** (leer der aardlagen), v. gmv.
- Geognost'** (aardkundige, aardlagenkenner), m. -en; -isch, bn.: -e moeilijkheden.
- Geograaf'** (aardrijkskundige, beoefenaar der geographie), m. -grafen. (g = g).
- Geographie'** (aardrijkskunde), v. gmv.
- Geographisch** (aardrijkskundig), bn.: de -e lengte en breedte, een - woordenboek, het - genootschap, een -e mijl. (g = g).
- Geologie'** (aardkunde: wetenschap, die tracht na te gaan, hoe de aardkorst is en hoe zij ontstaan is), v. gmv.: tot de - behooren de geognosie en de geogenie. (g = g).
- Geologisch** (de aardkunde, aardvorming be-treffende), bn.: -e tijdperken; een - onderzoek, nl. naar het samenstel der verschillende aardlagen: de -e bouw van een eiland. (g = g).
- Geoloog'** (aardleerkundige, beoefenaar der geologie), m. -logen. (g = g).
- Geometrie'** (meetkunde, eig. aardmeting), v.
- Geome'trisch** (op de geometrie betrekking hebbende), bn.: e. welgeslaagd - schema. (g = g).
- Geonomie'** (leer der aardsoorten en van 't gebruik, dat men er van maakt), v. gmv.
- Geogod'** (oogen hebbende), bn.: blauw -, zwart -, zijn; fig. de fraai -e pauwstaart, met vlekken, die op oogen gelijken.
- Geoord'** (één of twee ooren hebbend), bn.: een -e pot, een -e bom.
- Geoor'loofd** (niet verboden, toegelaten), bn.: een - vermaak, een - middel.
- Geophaag'** (aardeter), m. -phagen: het eten van aarde of klei is een gebruik bij verschillende wilde volkstammen.
- Geophysica** (natuurkundige aardrijkskunde), v. gmv. (s = z).
- Geoplastiek'** (leer van de hoogten en laagten der aardoppervlakte, d. i. van het reliëf er van), v. gmv.
- Georganiseerd'** (goed ingericht of geregeld), bn.: een goed -e partij.
- Geostatica** (leer van het evenwicht der vaste lichamen), v. gmv.
- Geothermisch** (betrekking hebbende op de aardwarmte), bn.: bij meerdere diepte van 28 M. stijgt de aardwarmte telkens ± 1° C.
- Geothermometer** (thermometer ter bepaling der warmte in de mijnen, groeven, enz., in diepten, putten), m. -s.
- Gepaard'** (een paar vormend), bn.: ze zijn -, gehuwd; twee -e schelpen, bijeenbehoog.
- Gepaard' rijn**, o.; zie Rijn.
- Gepalmd'** (met palmen), bn.: dienstmeiden, met -e omslagdoeken, (C. O.)
- Gepant'serd** (gedekt met een pantser, met een harnas), bn.: -e ruitertij; fig. van dieren: een -e hagedis, krokodil; -e oorlogsschepen, een - vliegtuig, een -e automobiel (met pantserplaten bekleed), m. -en, zie Tank.
- Gepareld** (hebbende of lijkende op parels), bn.: een spiegel met -e lijst; gerst of -e gort (ook, paretgerst, -gort), d. i. paretvormig; fig. -e tonen, onderscheidenlijk te hooren.
- Geparenteerd'** (vermaagschapt), bn. (en = an).
- Geparfumeerd'** (welriekend gemaakt), bn.
- Gepartuurd'** (hebbende een gelijke naast zich), bn.; zie Partuur.
- Gepasporteerd'** (met een paspoort eervol uit den dienst ontslagen), bn.: een - militair.
- Gepassioneerd'** (zeer verzet op, volpassie), bn.
- Gepast'** (geschikt, behoortlijk, goed gekozen), bn.; -er, meest -: een zeer - woord, een - gebruik, een - middel; bij uitbr. voegzaam, betamelijk, oorbaar: een -e bescheidenheid, met - ontzag; bw.: hij sprak, antwoordde zeer -, de jongen gedroeg zich heel -; -geld, afgepast geld, zie Afpassen.
- Gepasteuriseerd'**, bn.: -e melk; zie Pasteuriseeren.
- Gepatenteerd'** (v. patent voorzien), bn.; fig. een - bedrieger, een - leugenaar, erge, groote.
- Gepavoiseerd'** (met vlaggen en vlagjes genierd), bn.: de schepen in de haven waren alle - ter eere van den feestdag. (s = z).
- Gepeins'** (het peinzen, het voortdurend en ernstig denken over iets), o.: in -, in gedachten; in stil, diep, zwaar - vertonken

zijn; ook: *innige gedachte*, en dan meerv. — *peinzen: stof tot -zen*; zie *Peinzen*.

Gepen' (*geschrijf*), o. gmv.: *dat vervelende -*.

Gepensionneerd' (*uit dienst of ambt eervol ontslagen met pensioen*), bn.: *een - ambtenaar*, op pensioen; — *e* (*persoon, die op pensioen gesteld is*), m. of v. — n.

Gep'erpd' (*met peper doormengd*), bn.: — *e saus*, — *e soep*; fig. met scherpe uitdrukkingen doorspekt, bijtend; *die stijl is -*; *een - e rekening*, zeer hoog berekend; ook: *zeer pikant*, b.v. *een - tooneelstuk*.

Geperforeerd' (*van papier: met een rij gaatjes voorzien om het gemakkelijk te kunnen afscheuren*), bn.

Gepersonificeerd' (*als persoon voorgesteld of gedacht, in eigen persoon*), bn.: *de - e onschuld, deze koopman is de - e soliditeit*.

Gepetificeerd' (*versteend*), bn.; zie *Fossiel*.

Gepu'pel (*het gemeene volk, het janhagel*), o.

Gepu'ter (*het voortdurend peuteren, inz. kleingeestig geknutsel; gemorrel, geknoei*), o. gmv.; zie *Peuteren*.

Gepu'ker (*gepeins*), o.; zie *Piekeren*.

Gepigmenteerd' (*gekleurd*), bn.; zie *Pigment*.

Gepikeerd' (*ontstend, boos, gekrenkt, gebelgd*), bn. en bw.: *die dame is nog al gauw -*; — *antwoorden*.

Gepim'pel (*het aanhoudend drinken van sterken drank*), o. gmv.: *dat ellendige -*.

Gepiekt' (*met vlekken*), bn.: *dit fluweel is -*.

Geploet'er (*het telkens ploeteren, ook: onhandig en stelselloos werken*), o. gmv.; zie *Ploeteren*.

Gepuim'd' (*met pluimen*), bn.: *een - e helm*.

Gepoft' (*met poffen*), bn.: — *e mouwen*.

Gepolitoerd' (*geglansd met politoer, gepolijst, nl. gebezigd van fijne meubelhoutsoorten*), bn.: *een fijn - e mahoniehouten tafel*.

Gepoort'erd (*gesch. het burgerrecht eener stad hebbende*), bn.; zie *Poorter*.

Gepo'pel (*krachtig en onrustig geklop*), o. gmv.: *het - van al die kinderharten!*

Gepo'teerd', bn.: — *voor iemand zijn*, iets belang ter harte nemen.

Geposeerd' (*bezaaid, bedaard*), bn.: — *er*, — *st*: *een - man*, op gevorderden leeftijd, ook een goede maatschappelijke positie hebbende.

Gepousseerd' (*voortgebracht, voortgeholpen*), bn.; zie *Pousseeren*.

Gepraat' (*het telkens of voortdurend praten, het babbelen, de praatjes*), o. gmv.; z. *Praten*.

Gepromediteerd' (*voorbedachtelijk, opzettelijk*), bn.; zie *Premediteeren*.

Gepröccupeerd' (*vooringenomen*), bn.

Gepresseerd', bn.: — *zijn*, d. i. haast hebben.

Geprofest' (*een ordegeefte afgelegd hebbende*), bn.: — *e begijntjes*; zie *Professen*.

Geprolong'eerd' (*verlengd, de betaling tot een lateren dag uitgesteld*), bn. (*g = g*).

Gepromoveerd' (*den hoogsten academischen graad verworven hebbende, tot den doctorsgraad bevorderd*), bn.; zie *Promoveeren*.

Gepromoveer'de (*iemand, die gepromoveerd is*), m. en v. — n.

Geprononceerd' (*sterk sprekend of uitkomend, b.v. van gelaatsstreken; beslist*), bn.

Geproportioneerd' (*goed gevevredigd, in of naar juiste proportie*), bn. en vd. (*t = s*).

Geprötegeerd' (*eig. beschermd, begunstigd, voortgeholpen*), bn.; zie *Protectie*.

Geprötesteerd' (*handel, met protest terug-*

gezonden, van een wissel; ook: opgekomen tegen eenig onrecht), bn. en vd.

Gepruts', gepruts'el (*geknoei, gebeuzel*), o.

Gepunt' (*puntig, spits toeloozend*), bn.: *een - e lans, een - potlood, fijn -*, *scherp -*.

Gepur'perd (*in purper gedost, purperen*), bn.

Gequalificeerd' (*bevoegd, door de bevoegde macht in- of aangesteld*), bn. (*q = kw*).

Geraakt' (*beledigd, geërgd, boos*), bn. en bw.: *zij was blijkbaar -*; *mijnheer! antwoordde het weeuwte -* (*Potg.*), *verstoord*.

Geraak'te (*een door een beroerte getroffen*), m. en v. — n: *hij beefde als een -* (*Potg.*)

Geraam'te (*de samengestelde vaste bestanddeelen van een voorwerp, een dier, inz. van een mensch, welke den vorm bepalen*), o. — n: *het - van een huis, van een schip; het - van een paard, mensch (skelet)*; fig. *het - van een tooneelstuk, ontwerp; die man is een wandelend, levend -*, is een *scharminkel*.

Geraas' (*aanhoudend rumoer, leven, lawaai*), o. gmv.: *het - der golven, het - in de drukke straten eener wereldstad, - maken*.

Geraas'kal (*onzinnig gepraat of gezwets*), o. gmv.; zie *Galimatias*.

Gera'den (*dienstig, raadzaam*), bn.: *ik acht het -*, d. i. *gepast, noodig; iets - vinden*.

Gera'fel (*het stordig en haastig spreken of lezen*), o. gmv.: *lees toch langzaam, dat - is niet aan te hooren*; zie *Raffelen*.

Geraffineerd' (*gezuiverd*), bn.: — *e suiker*; fig. *doorkneed, sluw: een - e kerel*.

Gerak' (*gerief, bijstand*), o. gmv. w. g.: *iem. - en gemak doen*.

Gera'ken (*ongemerkt of zonder opzet ergens of in zekeren toestand komen; met moeite ergens in slagen*), hij *geraakte*, is *geraakt: in het water -*, *in moeielijkheden -*; *na veel gepraat geraakten wij binnen*; *eindelijk is hij dan tot eer en aanzien geraakt: tot fortuin -*.

Geram'mel (*eig. het aanhoudend rammelen*), o. gmv.: *het - met wapens, sleutels, ketenen*; *het - van wapens, van koetsen*; fig. *dat - van onze buurvrouw, eentonig gebabel*.

Gerand' (*voorzien van een rand*), bn.: *een - geldstuk, een - e dukaat, - e ridders*.

Gera'nium (*plantk. potbloem: eig. kraanvogel- of ooievaarsbek naar den vorm der zaadhulzen*), v. — s; vroeger *Pelargonium*.

Gerank' (*planten die in ranken opschieten*), o. gmv.: *wild - en stekelruig (Staring)*.

Gerant' (*Fr. verantwoordelijk beheerder in een groote affaire*), m. — s; lees: *zjéran*.

Geraspt' (*met een rasp fijn gemaakt*), bn.: — *e groene kaas*; — *e broodjes*, nl. van beschuitdeeg en waarvan de bovenkorst met een rasp is verwijderd; zie *Raspen*.

Ger'da, Germ. myth. *godin der schoonheid*, gemalin van *Freyr*.

Ger'doe, o. — s, zie *Gardoe*.

Gerecht' (*collect. van recht, nl. de rechters, de rechtbank, enz.*), o. — en: *iemand voor het - dagen*; de verschillende klassen van gerechten in ons land zijn: 107 kantongerechten, 23 rechtbanken, 5 gerechtshoven en één Hooge Raad; verg. *Gericht*.

Gerecht' (*stam van 't oude gerechten, aanchten, gereed maken: spijs, maal*), o. — en.

Gerecht' (*verwant met recht: billijk, rechtvaardig, eerlijk*), bn.; — *er*, — *st*: — *e Hemel! hij onderging zijn - e straf, - e toorn*.

Gerech'telijk (*in rechten geschiedende*), bn.: *een - akkoord, een - e boedelafstand; de dood*

- van Marie Antoinette was een -e moord; bw.: iem. - vervolgen.
- Gerechtig** (rechtvaardig, billijk), bn. en bw.: -er, -st. - God; vero.
- Gerechtigd** (het recht hebbende, gewettigd, bevoegd, gemachtigd), bn.: tot iets - zijn.
- Gerechtigheid** (rechtvaardigheid), v. gmv.: iemand - laten wedervaren.
- Gerechtsdag** (dag, waarop het gerecht zitting houdt), m. -en; - **dienaar** (agent van politie, diender), m. -s, -naren; - **hof** (rechtbank van hooger rang), o. -hoven; ook, het gebouw; er zijn 5 Hoven: nl. te 's-Hertogenbosch, Arnhem, 's-Gravenhage, Amsterdam en Leeuwarden; - **kosten** (kosten van een geding, proces enz.), m. alleen mv.; - **zaak** (rechtzaak), v. -zaken.
- Gereed** (bereid tot iets, klaar tot iets), bn.; gereeder, gereedst: ik ben altijd - om u te helpen; met Paschen is hun werk -; - **geld**, geld waarover men onmiddellijk kan beschikken.
- Gereedelijk** (licht, bereidwillig; dadelijk, terstond), bw.: dat laat zich - doen, zeggen, verklaren; iets - toegeven.
- Gereedheid** (de toestand van klaar-zijn), v.: alles ligt in -, iets in - brengen.
- Gereedhouden, zich, ik hield** (mij) -, heb (mij) - gehouden: houdt u voor de reis -; de soldaten hielden hun geweren -, d. i. in gereedheid; - **komen** (klaarkomen), ik kwam -, ik ben -gekomen: morgen kom ik - met dat werk, zal het af zijn; - **leggen**, ik heb gereedgelegd: zijn kleeren, boeken, gereedschappen -; - **liggen** (klaartliggen), het lag gereed, heeft gereedgelegd: de kopij van dat werk ligt gereed voor de pers; - **maken** (klaarmaken), ik heb gereedgemaakt: maak u gereed tot den aftocht; het middagmaal -, bereiden.
- Gereedschap** (de gezamenlijke werktuigen van een ambachtsman), o. -schappen. Verder in samenstellingen: wat men bij een handeling noodig heeft: schrijf-, teeken-.
- Gereedstaan** (klaarstaan), ik stond gereed, heb gereedgestaan: ik sta gereed om ter kerk te gaan, sta op het punt, sta klaar.
- Gereedzetten** (klaarzetten), ik heb gereedgemaakt: zet het ontbijt maar -.
- Gereformeed** (eig. Hervormd), bn.: de christelijk -e kerk (1834), de Ned. -e kerk (1886); door fusie van deze beide ontstonden in 1892: de -e kerken in Nederland.
- Gereformeerde** (Hervormde), m. en v. -n; in de volkst.: Griffemeerd.
- Geregeld** (geordend, ordelijk), bn.; -er, -st: -e troepen, de paarden in -en draf; een - leven; ook: een - bezoeker van een café, vast; bw.: - denken, - leven; alles liep bij dat feest - af; - **heid** (orde, ordelijkheid), v. gmv.
- Gerekl** (allerlei gereedschap), o. gmv.: keuken -.
- Gerekt** (lang aangehouden, langdradig), bn.; -er, -st: op -en toon, er is iets -s in zijn preek; muz. een - akkoord, een -e rust; bw.: die dominee preekt zoo -; - **heid** (fig. langdradigheid), v. gmv.: - van stijl.
- Gerel** (druk gepraat, zotteklap), o. gmv.
- Gerennommeerd** (vermaard), bn.: een - schrijver, befaamd; z. Renommée.
- Gereserveerd** (voorbehouden), bn.: een -e plaats, waar men uitsluitend recht op heeft; een -e houding aannemen, d. i. afwachtend of terughoudend zijn. (s = z).
- Geresigneerd** (gelaten, berustend), bn. en bw. lees: - zienjeerd.
- Geresolveerd** (vastberaden, doortastend), vd. en bn. (s = z); z. Resoluut.
- Geretireerd** (afgezonderd, teruggetrokken, op zich zelf), bn. en bw.
- Gerentel** (rochelend keelgeluid), o. gmv.: het - v. e. stervende; fig. gebabbel, b. v. wat een - over een nietigheid, zie Rautelen.
- Gerewel** (geleuter, gezeur), o. gmv.
- Gerf** (bijvorm van garf), v. gerven.
- Gerf'kamer** (kleedkamer van den geestelijke, meest: sacristie; in Gelderland en Overijsel wel in gebruik voor consistoriekamer), v. -kamers.
- Gerf'schaaf** (blokschaaf), v. -schaven.
- Ger'gel** (keep in een duig, inkeping, inkeping), m. -s; ook **Girgel**.
- Geribd** (voorzien van ribbels), bn.: een - blad, -e stoffen, -e zijde; - glas, gegoten glas voorzien van evenwijdige ondiepe groeven.
- Gericht** (rechtbank), o. -en, in hooger stijl; in den Bijbel = gerecht, o. gmv.: het jongste of laatste -, het laatste of algemeene oordeel; zie: Doemsdag en Gerecht.
- Gerief** (voordeel, genot, gemak), o. gmv.: - v. iets hebben, ten gerieve van, tot gemak van; ook: verzamelwoord van de dingen, waarmee men zich gerieft; zie Keuken gerief.
- Geriefelijk** (wat gemak geeft), bn. en bw.; -er, -st: een - huis; als zn.: het -e van een vulkachel; - **heid** (gemak), v. -heden.
- Geriefen** (dienen, helpen), ik geriefde, heb geriefd: iemand met iets -, van dienst zijn; zich met iets -, helpen.
- Gerij** (het aanhoudend rijden), o.: op dezen weg is zoo veel -, het is er vol van wagens en koetsen; ook, paard en ruitwig: hij heeft een eigen -, een mooi -, gew.
- Gerij'mel** (minacht, onbeduidend dichtwerk), o. gmv.: het - der 18e eeuw; zie Rijmelen.
- Gerin'peld** (rimpels, groeven hebbende), bn.: -e bladen, een - voorhoofd, een -e huid.
- Gering** (klein, nietig, onbeduidend, onaanzienlijk, onbeteekenend), bn. en bw.; -er, -st: iem. van -e afkomst, van nederige geboorte; een -e som, klein; de schade was -, 't is geen -e zaak; zegsw. in het -ste niet, volstrekt niet; - **heid** (onbeduidendheid), v. gmv.
- Gering'achten** (kleinachten, nl. van weinig waarde), ik achtte -, heb geringgeacht; - **achting** (geringschatting), v. gmv.
- Geringschatten** (van weinig beteekenis achten), ik schatte -, heb geringgeschat: iems werk -, geringachten; - **schatting**, v. gmv.: met - over iem. of over zijn werk spreken.
- Gerin'kink** (het rinkinken), o. gmv.
- Gerist**, bn.: -e uien, d. i. in rijen aan een touw of stroowisch gebonden.
- Gerit'sel** (het ritselen), o. gmv.; zie Ritselen.
- Germaan'** (naam van een volksstam in Mid-den-Europa, gegeven door de Romeinen; de volken van dezen stam afkomstig: Engelschen, Noren, enz. in het bijzonder Duitschers), m. -manen. (g = g).
- Germaansch** (afkomstig van, betreffende de, als van Germanen), bn.; als zn. (hun taal), o. gmv.
- Germain'**, Fr.: een -neef, een volle neef.
- Germanië** (aandr. het land der Germanen in den tijd der Romeinen, nu ook: Duitschland), o.
- Germanis'me** (eigenaardig Duitsche uitdrukking; meestal: Duitsch getint woord of uit-

- drinking, navolging van het Duitsche taal-eigen), o. -n, b.v. daarstellen, vroegjaar, eigendommeljk, enz., zie ook: aandacht en betrachtten; hun gebruik valt af te keuren.
- Germanist'** (wetenschappelijk beoefenaar van de Germaansche philologie), m. -en.
- Germanomanie'** (voorliefde voor al, wat Duitsch is), v.; vergelijk Gallomanie.
- Germinaal'** (Fr. 7e maand van den Republik. kalender, Kiemmaand, van 21 Maart tot 19 April), m. gmv.
- Germineeren** (Fr. ontkiemen, ontspruiten).
- Geroe'pen** (bestemd voor den hemel), vd.; Bijbel: Velen zijn -, maar weinigen uitverkoren, Matth. 22:14.
- Gerokt'** (een rok dragende), bn.: -e heeren.
- Geron'nen** (dik geworden, gestold, gestremd), bn.: - bloed, - melk, spreekw. Zoo gewonnen, zoo - / zie Rinnen.
- Gerookt vleesch'** (rookvleesch), o.; zie Nagelhout; gerookte paling, bokking, worst.
- Geros'** (het hard-rijden), o. gmv.
- Geroutineerd'** (geoefend, bedreven, doorkneed, ervaren), bn.: een - reiziger, een - beursman, een - boekhouder. (ou = oe).
- Gerst** (graan), v.: iem. van haver tot - kennen, d. i. van ouder tot ouder; zie A ver.
- Gerstebier** (bier, uit gerst gebrouwen), o. gmv.; -brij, v. gmv.; -brood, o. -brooden; -korrel of **gerstkorrel** (een korrel van gerst, ook: een soort van weefsel voor handdoeken, genoemd n. h. patroon), v. -s; -meel, o. gmv.; -melk (pap), v. gmv.; -nat (-bier), o. gmv.; -water (z. Gortewater), o. gmv.
- Gerucht'** (wat er zoal van iem. of iets gezegd of gesproken wordt, onzekere tijding, mare, praatje; geluid, geraas), o. -en: er loopen slechte -en over dien kassier, over die bank; een los - over een overwinning, looze -en, ijdele; de -en loopen uiteen; bij -e iets weten, valsche -en verspreiden; zegsw. Wee den wolf, die in een kwaad - staat, wee hem die in opspraak is, men stelt geen vertrouwen meer in hem; hij is voor geen klein -je vervaard, is niet spoedig bevreesd; dat failliet maakt veel -, veroorzaakt veel praatjes; een - van stemmen.
- Gerucht'makend** (eig. geraasmakend, fig. opzienbarend), bn.: een -e tijding.
- Gerug'steund** (eig. in den rug gesteund, fig. gestut, geschraagd, ondersteund), bn.
- Geruim'** (vrij lang), bn.: een -e tijd, een -e poos, tamelijk lang.
- Geruisch'** (voortdurend ruischen), o. gmv.: een zacht -, het - van den regen, het - van een fontein, het - van vliegende vogels.
- Geruit'** (met ruiten of blokken), bn.: een dame, in een blauwen, geruiten mantel.
- Gerust'** (rustig, kalm), bn. en bw.; -er, meest -: een -e ziel, persoon; het kind slaapt -; ge kunt het - doen, onbevreesd; het is - waar, zeker waar; -heid (ongestoorde kalmte, zekerheid), v. gmv.
- Gerust'lijk** (rustig, kalm, onbevreesd), bw.
- Gerust'stellen** (tot kalmte brengen, de onrust wegnemen), ik stelde -, heb -gesteld; iem. op dit of dat punt -; een -d bericht; stel u -, wees niet bezorgd; -stelling (geruststellende betuiging), v. -en.
- Gerw** (plantk. een soort van duizendblad, gebruikt als veevoeder en als geneesmiddel), v.
- Geryon**, een fabelachtige koning, volgens de Grieksche sage, met drie lichamen, drie hoof-
- den en zes handen, bezitter van groote kudden, door Heracles geroofd; zegsw. denk ge, dat ik - ben, ik heb geen zes handen!
- Gesatineerd'**, bn.: - behangselpapier, satijnachtig, glanzig, fijn geglansd.
- Geschaard'** (ordelijk in een rij geschikt), bn. en vd.: de kinderen stonden op een rij -.
- Geschaard'**, bn.: een - mes, d. i. met scharden of kepen in het scherp; zie Schaarden.
- Gescha'cher**, o. gmv.; zie Schacheren.
- Gescha'keerd'** (wapenk. in vierkante vakken verdeeld), bn.: een schild, - van goud en rood in vijf rijen; - van roode en zilveren blokjes.
- Geschal'** (geschetter), o.: het - der horens.
- Gescha'pen** (gesteld), bn.: zoo staat het met die zaak -; -heid (gesteldheid), v. gmv.
- Gescha'pene** (al, wat geschapen is), o. gmv.
- Gescha'ter** (huid gelach, geschetter), o. gmv.
- Gescheept'** (ingeladen), bn.: het goed is -.
- Geschenk'** (gift, gave), o. -en: een - is datgene, wat men iem. aanbiedt of geeft en wel als bewijs van dankbaarheid, vriendschap, enz.; zegsw. kleine -en onderhouden de vriendschap; een boek-, een Sinterklaas -.
- Geschet'ter** (het voortdurend schetteren), o. gmv.
- Geschied't**, -schiel'te (dicht. geschiedenis), v. geschichten: moord- en doodgeschichten (Bild.); in 's lands -en (V. Lenn), vero.
- Geschied'boek** (geschiedenisboek; boek, bevattend de geschiedenis van land of volk, jaarboek, kroniek), o. -boeken.
- Geschied'brou** (aloude oorkonde, handvest, keur, archiefstuk, enz.), v. -bronnen.
- Geschie'den** (gebeuren, voorvallen), het geschiedde, is geschied: dat alles is geschied; het geschiedde in die dagen; u zal barmhartigheid -, ten deel vallen.
- Geschie'denis** (voorval, gebeurtenis; geloofwaardig en geregeld verhaal van het gebeurde), v. -sen: een vreemde -, feit; de tijd, waarin deze - voorviel (v. Lenn.); de vaderlandsche -; de algemeene -, nl. van alle volken; de letterkundige -, der letteren.
- Geschie'denisboek** (handboek der geschiedenis), o. -boeken; -leeraar (leeraar in de geschiedenis), m. -s, -raren; -les (onderwijs in de geschiedenis), v. -lessen.
- Geschied'kunde** (kennis der geschiedenis), v. gmv.; -kundig (historisch, betrekking hebbend op de geschiedenis), bn.: een - verhaal, een - overzicht; -kundige (kenner der historie), m. en v. -n; -rol (dicht. geschiedboek), v. -rollen; -schrijver (iem., die enige geschiedenis of die van eenig tijdperk te boek stelt), m. -schrijvers: Hooft is een beroemd -, zijn Ned. historien zijn klasiek; -verhaal (de vermelding van een belangrijke gebeurtenis of van een reeks van die gebeurtenissen), o. -verhalen; -vervalsching (het vervalschen der geschiedenis, door onwaarheden of leugens te boek te stellen), v. -en; -vorscher (iemand, die de oorspronkelijke oorkonden: charters, handvesten, keuren, enz. als bronnen van de geschiedkundige waarheid objectief bestudeert), m. -s; -vorsching (het werk van den geschiedvorschier), v. -en; -zang (lied, over eenig geschiedkundig feit), m. -en.
- Geschied't** (aangenaam in den omgang; bruikbaar, dienstig), bn; -er, -st: een - man; die knecht is voor alles -; een -e tijd.
- Geschild'** (twist, oneenigheid over een of an-

- der punt), o. -len: een - rijst, rijst op, doet zich op; een hangend -; met iemand in - raken; een - beslechten, vereffen, bijleggen; -punt (punt in quaestie), o. -en.
- Geschoch'ten** (er slecht aan toe, gefopt, gedupeerd), bn. (sch = sj): nu ben ik -!
- Geschoff** (met sterke schoften of schouwers, geschouderd), bn.: de breedgeschofte buffel.
- Geschokt**, vd.: een - vertrouwen, eig. dat een schok heeft gekregen, mistrouwen, zelfs wantrouwen is geworden; een - zenuwgestel.
- Geschool'** (gebedel), o. gmv.: dat vervelend -.
- Geschoold'** (eig. een school doorloopen hebbende, goed geoefend), bn.: een goed -e zangeres, een goed - orkest, - personeel.
- Gescho'ren** (fig. verlegen), bn.: zegsw. ergens leelijk mee - zitten, geplaagd zijn met iets, er mee opgescheept zitten.
- Geschreeuw'** (het aanhoudend schreeuwen), o. gmv.: het - v. e. varken; het - en geroep der marktventers; spreekw. Veel - en weinig wol, veel ophef of drukte om niets.
- Geschrei'** (geschreeuw), o. gmv.: wraak -; ook voortdurend geweent.
- Geschrift' en gewrijf'** (het voortdurend polemiseren), o.: dat - in de dagbladen over die zaak begint vervelend te worden.
- Geschrift'** (het geschrevene, handschrift, gedrukt stuk, document), o. -en: bij -r, door schriftelijke mededeeling; in -e, niet-monddeling; valsheid in -e; in -e brengen, stellen; de -en van Cicero; losse -en.
- Geschubd'**, bn.: -e hagedissen, met schubben bedekt; -e slangen, een - pantser.
- Geschut'** (schiettuig, oorlogstuig, kanon), o. gmv.: een stuk -, een vuurmond, een kanon; het - ontbrandt, buldert, dondert, knalt; het - speelt; zegsw. hij begon met grof -, op krachtige, ruwe manier aan te vallen met woord of daad, b.v. met dreigen, slaan, enz.
- Geschut'bedding** (vaste onderlaag v. beton, om er het zware geschut op te plaatsen), v. -en; -gieterij (inrichting tot het vervaardigen van geschut), v. -en; -park (-werf), o. -en; -poort (vierkante opening in den wand van het schip), v. -en; -talle (takel, dienende, om het geschut in of uit de geschutpoort te halen), v. -talies; -tap (korte cilindervormige as aan weerszijden, waarop het kanon hangt), m. -tappen; -toren (toren op pantserschepen, waarin zich geschut bevindt), m. -s; -vuur (kanonvuur), o.; -werf (artilleriepark), v. -werven.
- Gesignaleerd'** (uitgeduid, kenbaar gemaakt), bn.: een - misdadiger, wiens signalement overal is rondgezonden.
- Geslacht'** (familie, stam of stamhuis, sekse), o. -en: een aanzienlijk -, het adellijk - der Van Arkels; het vrouwelijk-, het mannelijk -; spraakk. het taalgeslacht, nl. het mann., vr. of onzijdig - van een zelfst. nw.
- Geslacht'** (slacht, het geslachte vee), o. gmv.: oudtijds was er een belasting op het gemaal en het -.
- Geslacht'lijk** (het geslacht, de kunne betreffende), bn.; zie Sexueel.
- Geslacht'kunde** (genealogie, juiste kennis der verwantschapsbetrekkingen tusschen vorsten of adellijke geslachten), v. gmv.
- Geslachts'boom** (stamboom eener familie, die nl. de ontwikkeling van dat geslacht in den vorm van een boom voorstelt), m. -boomen; -lijst (spraakw. alfab. lijst van woorden met opgave van het geslacht der zelfst. nw.), v. -lijsten; -naam (familie-naam), m. -namen; ook, Geslacht' -.
- Geslachts'regel** (regel voor h. mann., vrouw. of onzijdig taalgeslacht der z.n.), m. -s.
- Geslachts'wapen** (familiewapen), o. -wapens; ook: Geslacht' -.
- Gesla'gen** (plat gehamerd), bn.: dat is - zilver, - koper; - goud, d. i. bladgoud; zegsw. hij is mijn - vijand, onverzoenlijk.
- Gesle'pen** (eig. vd. van slijpen, glad of scherp gemaakt; fig. listig, doortrapt, ook, scherpzinnig), bn.; -er, -st: pas - messen; hij is een - bedrieger, een - vent; wat is die man -.
- Geslo'ten** (niet geopend; fig. niet openhartig, niet rond), bn.; -er, -st: met - vizier strijden, deze winkel blijft -, houd die deur -; fig. hij is - als het graf, deelt niets mede; zich - houden.
- Geslo'ten beurs** (toebeurs), v. -beurzen; elkaar met gesloten beurzen betalen, d. i. zonder geld, door het verschuldigde wederzijds met elkaar te verrekenen.
- Geslui'erd** (een sluier dragende), bn.: -e dames; fig. een - landschap, beneveld, vol nevel; de horizon is -, bedekt met mist.
- Gesmaal'** (geschimp), o. gmv.: dat gespot en - op den godsdienst van anderen.
- Gesmak'** (het aanhoudend smakken), o. gmv.: het - van dien drinkbroer.
- Gesmak'** (gegoot, gesmijt), o. gmv.: het - met de goederen op een boot.
- Gesmij'de** (allerlei sierraad, uit edel metaal gesmeed), o. vero; zie Armgesmij'de.
- Gesmij'dig** (eig. smeedbaar; fig. lenig, buigzaam), bn.; -er, -st, vero., men bezigt nog wél Smij'dig.
- Gesnaard'** (eig. v. snaren voorzien; gereed), bn. fig. nu ben ik weer -, van t' noodige voorzien.
- Gesoe'bat** (gevele, gebedel), o. gmv.: dat - om een dag verlof, voortdurend soebatten.
- Gesorteerd'**, bn.: deze goederen zijn netjes -, d. i. in soorten bijeengevoegd; deze winkel is goed -, d. i. in soorten ruim voorzien.
- Gesp** (ringbeugel met tongetje), m. -en: de - van een vest, een pantalon, enz.; een zilveren, gouden, juweelen -; -tong (pennetje van een gesp), v. -tongen.
- Gespan'** (paar, koppel, span), o.: een - sterke reispaarden, een - blanke zwanen, een - ossen.
- Gespan'nen** (lastig, moeilijk, vijandig), bn.: een - toestand, een - verhouding, op - voet met iem. staan, op - voet met iem. leven.
- Gespeel'** (speelgenoot, speelmakker), m. en v. gespelen; vr. ook: Gespele, -n.
- Gespeel'** (het voortdurend spelen), o. gmv.
- Gespeen'de oesters** (oesters uit den oesterput), v. mv.; zie Spenen.
- Gespekt'** (fig. welvoorzien, goed gevuld), bn.: met -e beurs; zie Spekken.
- Ges'pen** (vastmaken met één of meer gespen), ik heb gesespt: de schoenen -; het harnas -, d. i. het harnas zich ten strijde aangorden.
- Gespierd'** (met sterke spieren, krachtig, sterk), bn.; -er, -st: een - man, een -e arm; fig. een -e stijl; -held (spierkracht), v. gmv.
- Gespik'keld** (vol spikkeltjes), bn.: -e kousen, een hond met een - vel.
- Gesple'ten** (een spleet hebbende), bn.: dieren met - hoeven, zie Herkauwer.
- Gespoord'** (van sporen voorzien) bn.; zie Gelaarsd.
- Gesprek'** (mondeling onderhoud), o. -ken:

- een geregeld, een levendig, een onderhoudend -; een - aanknoopen, afbreken, storen, vervolgen, voortzetten, samenspreking.
- Gesprenkeld**, bn. en vd.: is het strijkgood al -? d. i. droppelsgewijze vochtig gemaakt.
- Gespuls**' (janhagel, geboefte, gepeupel), o. gmv.
- Gest**, v. gmv.; ook **Gist**.
- Gestaag**', bn. en bw.; zie Gestadig.
- Gestaaid**', bn.: door het lijden -, d. i. gehard.
- Gestadig**, -staag' (versterking van stadig: duurzaam, zonder onderbreking, voortdurend, vast), bn. en bw.; -er, -st; -lijk, bw.
- Gestalte** (gedaante, postuur), v. -n: een rijzige -, groot van -; zie Stal (vorm).
- Gestaltenis** (gestalte), v. gmv. vero.
- Gestand**' (alleen gebruikelijk in: - doen), bn. of bijv. zijn woord (3e nvl.) - doen, een gelofte - doen; zijn eed, zijn belofte - doen, d. i. nakomen, houden.
- Gestard**', bn.: de -e hemel; zie Gesternd.
- Gestarn'te** (dicht. al de sterren samen), o.: 't - spiegelt zich in 't meer (Van Alphen), de sterren; ook: het - van den Grooten Beer, d. i. sterrenbeeld; onder een gelukkig - geboren zijn, een gelukskind zijn; zie Gesternte.
- Gestationneerd**' (een vaste standplaats hebbende), bn.: ergens - zijn. (ti = si).
- Geste** (Fr. gebaar, arm- en handbeweging), v. -s: de zanger maakte allerlei -s; lees: zjeste; verg. Gesticulatie.
- Geste** (Fr. daad, verhaal er van), v. -n; Vl. meestal: Geeste, ook, Jeeste.
- Gesteeld**' (met een steel), bn.: -e bladeren.
- Gesteent**' (zacht gekerm), o. gmv.: een klaaglijk - deed zich hooren; ook **Gesteun**.
- Gesteente** (verzamelnaam voor edele kostbare steenen, een bepaald soort van steen), o. -n: dat is een edel-; een agaas is een zeer hard -; verg. Graf-, Lijk-.
- Gestel**' (samenstel van de deelen van het menschelek lichaam, ook van enkele deelen; geaardheid des lichaams), o. gestalten: zenuw-; hij is gezond van -; een bloedrijk -; een zwak -; de koortsen ondermijnen zijn -, lichaam; zie Complexie.
- Gesteld**' (in een bepaalden toestand verkeerende), bn.: het is er treurig mede gesteld; zegsw. op iets gesteld zijn, er erg mede ingenomen zijn, ook, iets uitdrukkelijk willen hebben; op den -en tijd, op den bepaalden tijd.
- Gesteld**' (aangenomen, ondersteld), vgw.
- Gestelde** (meek. dat wat bewezen moet worden), o. gmv.; zie Stelling en Q. e. d.
- Gesteldheid** (toestand), v. -heden: de - der Nederlanden in de dagen van Alva.
- Gestel'tenis** (uit: gesteldenis: toestand, staat), v. gmv.: ons oordeel is naar de - der herenen soms helder, soms betrokken (Vondel); de - der zaken.
- Gestemd**' (geluimd), bn.: goed - zijn.
- Gesteriliseerd**', bn.: -e melk, vrijgemaakt van bacteriën, (s = z); zie Steriliseeren.
- Gesternnd**', bn.: het -e uitspansel, vol sterren.
- Gestern'te** (al de sterren, een sterrenbeeld), o. -n: zegsw. onder een gelukkig - geboren zijn, bestemd zijn voor geluk en voorspoed; zie Gestarnte.
- Gesticht**' (gebouw, instelling, stichting), o. -en: een liefdadig -, een - voor ooglijders.
- Gesticulatie** (gebaar, gebarentaal, het gesticuleeren), v. -tiën, -s. (t = s).
- Gesticuleeren** (gebaren maken, inzonderheid met armen en handen).
- Gestilleerd**' 1. (in den stijl uitgevoerd), bn.: een -e bloem; een behangsel met -e figuren; 2. (gesteld), bn.: een goed -e brief, de stijl er van is goed; een slecht - verslag.
- Gestipuleerd**' (vastgesteld, bepaald), bn.
- Gestoelte** (samenstel van stoelen of banken als eereplaats), o. -n: het - der eere.
- Gestof**' (gesnoef, grootspraak), o. gmv. gew.
- Gestoffeerd**' (met kleeden en gordijnen en de noodige meubels), bn.: een -e kamer.
- Gestreept**' (met strepen), bn.: de fraai -e Bengaalsche tijger; muz. ééns - octaaf, d. i. het derde octaaf op de piano; -e stoffen, zie ook Streepjesgoed.
- Gestrekt**' (lang uitgerekt), bn.: in -en draif; meek. een -e hoek, nl. van 180° = 2 Rechte.
- Gestreng**' (streng, niet meegaand, zich stipt houdend aan wet of voorschrift), bn.; -er, -st: een -e rechter, een - onderzoek, op -en toon, een - oordeel, in -e afzondering, volstrekte; een -e winter, een -e vorst, duchtig, knollend, smerpend, bw.: iem. - straffen, op strenge wijze, onverbiddelijk; meestal: streng; -elijk, bw.: iets - straffen, iets - wreken; -heid, v. -heden: met - te werk gaan, zonder mededoogen; de wet in al haar - toepassen, zonder te denken aan verzachtende omstandigheden; de - van een vonnis.
- Gestrikt**', bn.: zij is gelint en -, met lintjes en strikjes gesierd.
- Gestrook**' (gestreel), o. gmv.; zie Strooken.
- Gestrop't**' (een stropdas omhebbende), bn.
- Gestudeerd**', bn.: een - persoon, d. i. iem. van hoogere of academische studie.
- Gesubordineerd**' (ondergeschikt), bn.
- Getaand**' (taankleurig, met taan bruin gemaakt), bn.: -leder, -ezellen; z. Taankleurig.
- Getab'berd**, **getab'baard** (dragende een tabbaard), bn.: -e rechters, professoren, enz.
- Getah'pert'ja(h)**, v.; zie Guttapercha.
- Getakt**' (takken hebbende), bn.: een - gewei van een hert, d. i. een gewei met takken.
- Getal**' (hoeveelheid), o. -len: een groot -, aantal; ten getale van 15, in grooten getale; rekenk. een benoemd - b.v. 10 appels; getijksnamige -len; een even -, een geheel -, een gebroken -, breuk, een gemengd -, b.v. 2½; 25 is een - van twee cijfers.
- Getal'lenleer** (cijferkunst, telling), v. gmv.; -reeks (geordenderij van getallen), v. -reeksen; -waarde (waarde der cijfers in een getal), v.: de volstrekte en de betrekkelijke -.
- Getal'merk** (cijfer), o. -merken.
- Getal' π** (pi): het - drukt de verhouding uit van de middellijn tot den omtrek des cirkels; Archimedes vond 22/7, onze landgenoot Metius (1570-1635) stelde het op 333/106, Ludolf van Keulen (1539-1610) bepaalde het als 3.1416, zie Ludolphiaansch.
- Getal'sterkte** (aantal'mansschappen), v. gmv.: de - van een leger.
- Getand**' (tanden hebbende), bn.: een - rad; een - lint, met uitsteekseltjes.
- Getapt**' (in aanzien, in trek), bn.; -er, -st: hij is nog al - onder zijn kennissen; hij had aanleg om de -ste jongen van de school te worden.
- Getee'kend** (een bijzonder teeken aan het lichaam hebbende), bn.: een bultenaar is een - mensch; een mooi -e hond, gevlekt.

Getee'kende (een teeken dragende, mismaakte), m. en v. — n: wacht u voor de — n, bijgeloof: wees op uw hoede voor mismakten.

Gethse'mané (Bijbel: een landgoed of tuin aan de W.-helling van den Olijfberg, zie ald.), o.

Getemp'erd (gematigd, verzacht), bn.

Getij' of **getij'de** (bepaalde tijdruimte; regelmatig wederkerende tijd van het vallen en wassen van het zeeewater), o. getijen, getijden. In het eerste geval meestal met jaar verbonden: de — en van het jaar of de jaargetijden; het is hoog —, laag —; de getijen, eb en vloed; dood —, de zwakste vloed; het — waarnemen, op het — letten, d. i. gunstige waterstand; spreekw. Elk vischt op zijn —, elk let op de gelegenheid en neemt deze waar om voordeel te behalen; spreekw. Als het — verloopt, verzet men de bakens, zie Tij; — is verder R.-K. jaardienst voor een overledene en de naam van liturgische gebeden. In dit laatste geval alleen in het mv.; zie Getijden.

Getij'boek, — **tijdenboek** (gebedenboek voor een priester, brevier), o. — boeken.

Getijden (de liturgische gebeden, in het brevier aangegeven, zij bestaan voor iederen dag uit acht tijden), o. mv.; de — heeten: metten, lauden, priem, enz.

Getij'gerd (gevekt als een tijger), bn.: een — e hond, gestreept als een tijger.

Getij'haven (zeehaven, die slechts bij vloed toegankelijk is), v. — s; — **rivier** (benedenrivier, welke onder den invloed der getijden staat, b.v. de Zeeuwsche en Z.-H. stroomen), v. — en, ook Tijrivier; — **stroom** (strooming v. h. zeeewater langs de kust, afwisselend van richting met het getij, m. — en; — **tafel** (lijst van de uren van hoog en laag water in de zeegaten), v. — s: de — is ten gerieve van de schippers, die op 't getij moeten varen.

Getin'merte (al wat getimmerd is), o. — n.

Getin'kel (getingel, zacht geklank), o. gmv.: het harmonisch — van de bellen der kudden.

Getin'tel 1. (gefonkel), o. gmv.: het — der sterren; 2. (geprikkeld), o. gmv.: het — der vingers, als men sneeuwballen maakt.

Getit'teld (een titel hebbende of dragende), bn.

Getjan'gel (muziek van slecht allooi), o. gmv.: het — van dat kind op de piano.

Geto'gen, vd. van 't verouderde tieën of tiegen (d. i. trekken): zegsw. ik ben hier geboren en —, d. i. grootgebracht; zie Geboren.

Getok'kel (het zachtjes rukken aan de snaren), o. gmv.: het — eener harp.

Getouw' (weefgetouw), o. getouwen: zegsw. op het — zetten; zie Touw.

Getra'nd (Eng. geoesend, geschoold), bn.: een — fletsrijder; zie Trainen.

Getra'neerd' (Fr. getalmd, op de lange baan geschoven), bn.; zie Traineeeren.

Getra'lied (van traliën voorzien), bn.: een — venster.

Getrapt', bn.: een — e verkiezing, b.v. die van de leden der Eerste-Kamer.

Getravesteerd' (in 't belachelijke voorgesteld of nagevolgd), bn.: een — Rijntje van Borger; zie Travestie.

Getrok'ken (van vuurwapenen: van binnen niet glad, maar voorzien van groeven of trekken), bn., zie Loop; ook gebruikt van ijzerdraad: — ijzerdraad.

Getroost' (gesterkt, met moed, niet angstig), bn.: een — e weduwe, moeder; — den dood

te gemoet gaan, met gelatenheid; in God —; hij is zijn lot —, d. i. berustend.

Getroost'en, zich, ik getroostte (mij), heb (mij) getroost: bij de studie moet men zich inspanning —, met gelatenheid zijn best doen; zich opofferingen, offers —, d. i. gewillig en gelaten die offers brengen.

Getroubleerd' (niet wel bij 't hoofd), bn.

Getrouw' (iem. trouw zijnde, blijvende), bn.: een — e dienstbode, een hond is —; een — geheugen, een — e vertaling, stipt, nauwgezet; bw. ik zal — mijn woord houden, in de spreektaal: trouw; zn.: een oude — e, een oude getrouwe dienaar of aanhanger.

Getrouwd' (gehuwd), bn.: — e lieden.

Getrouw'weljk (stipt, nauwgezet), bw.

Getrouw'heid (onveranderlijke gehechtheid), v. gmv.: de — der doggen van Floris V; de Staten zwoeren — aan den vorst; den eed van — afleggen; bij uitbr. de — eener vertaling, betrouwbaarheid, nauwkeurigheid.

Getrouw'igheid (getrouwheid), v. gmv.: Bijb. de Heere dan vergelde een ieder zijn —.

Getto (jodenwijk), o. —'s; zie Ghetto.

Getuigd' (van tuig, van toom, van tuigage voorzien), bn.: een — paard; scheepst. een hooggetuigd schip.

Getuig'e 1. (een persoon, die tegenwoordig is of was bij een handeling of gebeurtenis om later te kunnen bevestigen, dat ze heeft plaats gehad), m. en v. — n: iem. als — vragen bij zijn huweljk; de (notariële) akten worden verleden voor een notaris in tegenwoordigheid van twee — n; 2. (iem., die tegenwoordig was bij een handeling of gebeurtenis, zonder er in betrokken te zijn geweest), m. en v. — n: ik was er — van, dat hij u dreigde met een stok; met iem. zonder — n spreken, d. i. onder vier ooggen; een oog —, zie ald.; 3. (iem. of iets, waarop men zich kan beroepen (voor den rechter); iets, dat als bewijs kan dienen), m. en v. — n: iem. tot — nemen; er is hier hevig gevochten, — al het bloed daar op den grond; 4. (persoon, die voor den rechter een verklaring aflegt voor of tegen den beklagde), m. en v. — n: er werden vele — n opgeroepen; de rechter kan een — wraken, afwijzen, zie Wraken; één — is geen —, de weteischer twee; zie verder: — à charge en — à décharge.

Getuig'e (getuigschrift, getuigenis), v. — n: een vertrekkende dienstbode goede — n geven; een chauffeur, van goede — n voorzien; zonder goede — n behoeft men zich niet aan te melden.

Getuige à char'ge (Fr. rechtst. eig. getuige, die den beschuldigde bezwaart: getuige, die tegen den beklagde optreedt), m. en v., getuigen à charge; zie Charge.

Getuige à déchar'ge (Fr. rechtst. eig. getuige, die den beschuldigde ontlast, getuige, die in 't voordeel v. of vóór den beklagde spreekt), m. en v., getuigen à décharge; z. Décharge.

Getuig'en (als getuige iets verklaren, in deze bet. veroud.; spreken van, blijken geven): velen getuigden tegen hem; dat getuigt van moed.

Getuig'engeld (geld, dat de getuigen in een rechtszaak ontvangen als schadeloosstelling voor reis- en verblijfkosten, verzuim van arbeid, enz.), o. — gelden.

Getuig'enis (verklaring, waarin men meedeelt, wat er van een persoon of zaak is; getuigschrift), o. — sen. w. g.

Getuig'enis (het getuigen, het afleggen van een verklaring), v. — sen: — der waarheid

- geven, gij zult geen valsche -sen geven (afleggen); ik eischte van hem de -, dat ik onschuldig ben aan die misdaad.
- Getuigenverhoor** (het verhoor van getuigen voor den rechter), o. -verhooren.
- Getuig'schrift** (schriftelijk bewijs van tevredenheid; attest, testimonium), o. -en.
- Getul'band** (een tulband op het hoofd dragende), bn.: een -e Moor.
- Getwee'ën** (met z'n tweeën), telw. mv.: wij - maken het goed; wij zijn - slechts!
- Geul** (kronkelende beek; vaargeul, goot, kronkelende gleuf), v. -en; in Z.-Limburg: forel'rijk rivierteje van dien naam bij Valkenburg.
- Geünleerd'** (vereënid), bn., - wordt o. m. gebezigd van christenen van Oosterschen ritus, die zich met de kerk van Rome vereënid hebben, b.v. -e Grieken; gesch. de -e gewesten, de roemrijke zeven; zie: Unie van Utrecht, 1579.
- Geur** (welriekende lucht, parfum), m. -en: de - van het gebräad, de - van wierook, van rozen, seringen; de - van den wijn; zegsw. iets in -en en kleuren vertellen, d. i. met vermelding van alle bijzonderheden, iron. zegsw. er is een -tje aan, die zaak is niet zuiver.
- Geuren** (geur verspreiden, fig. ijdel pronken), ik heb gegeurd: rozen -, fig. met iets -.
- Geurig** (welriekend), bn. en bw.; -er, -st: -e ruikers, -e bloemen, -oof; dat riekt -.
- Geur'maker** (windmaker, opschepper, potcher), m. -makers.
- Geurstof** (welriekende stof, parfumerie), v. -stoffen.
- Geuz** 1. (Fr. gueux, schooier: gesch. scheld-en partijnaam, 1566), m. geuzen: de Geuzen, gesch. 80-jarigen oorlog; zie: Watergeus, Boschgeus; 2. (kleine vlag, die nl. van de boegsteng waait), v. geuzen: er woei een - van oranje, wit en blauw van de boegsteng: wellicht geheeten naar de Watergeuzen, die de Prinsenkleuren voerden.
- Geusch**, bn.: gesch. hij is - geworden, d. i. tot de geuzenpartij (die der Hervormden) overgegaan: Amsterdam is in 1578 - geworden.
- Geut** (goot), v. -en. gew.
- Geuzenpenning** (gesch. penning, geslagen in 1566, en door de Edelen van het Verbond gedragen), m. -penningen; -vlag (de Prinsenvlag: oranje, wit en blauw), v. -vlaggen.
- Gevaar'** (verwant met vaar, vrees: waarschijnlijkheid van naderend onheil, hachelijke kans), o. gevaren: een aanslag vol -s; -loopen, b.v. van te verdrinken; het gele -: het gevaar voor Europa's handel, enz. van den kant van het gele ras, inz. van Japan en China; zie Geel.
- Gevaar'lijk** (gevaar opleverend), bn. en bw.; -er, -st: een -e sprong, zie Salto; een -e bergbestijging; ook, in gevaar verkeerende: dat beeld staat daar -.
- Gevaar'te** (reusachtig voorwerp, b.v. e. zeer groot schip, een reusachtig gebouw, rotsblok, ijsberg, enz.), o. -n; zie Kolos.
- Gevaar'vol** (vol gevaar), bn.: een -le tocht.
- Gevacineerd'** (ingeënt met koepokstof), bn.
- Geva'der** (doopvader, peter, peetaom), m. -s: de peter en de vader v. d. doopeling zijn -s.
- Geval'** (gebeurtenis, toeval, voorval), o. -len: het volgende - is mij bekend; -len van Friso, lotgevallen, avonturen; een gek, een treurig, een vreemd, een zonderling, een curieus -, een ernstig -, een ziektegeval;
- een - van pest, de pestziekte bij een persoon; in -, wanneer, als; in allen -le, wat er ook gebeuren moege; bij -, toeval.
- Geval'** (genoegen, behagen, lust), o. gmv.: - in iets hebben, naar 's harten -, vero.; ten gevalle van iem.
- Geval'len** (gebeuren), het geviel, is gevallen: het geviel, dat ik mijn vriend ontmoette.
- Geval'lig** (aangenaam, welgevallig), bn.; -er, -st: om Gode - te zijn, w. g., meer Wel-.
- Gevang'** (Vlaamsch. gevangenis), o. gmv.
- Gevan'gen** (in gevangenschap of hechtenis zijnde), bn.: een - man; ook van dieren: een - vogel; zich - geven, allen tegenstand opgeven.
- Gevan'genbewaarder** (cipier), m. -s.
- Gevan'gene** (persoon, die gevangen is genomen, van zijn vrijheid beroofde), m. en v. -n: gij zijt mijn -, het gekerm der -n, de cellen der -n.
- Gevan'genhuis** (huis van hechtenis of van bewaring), o. -huizen; zie Verbeterhuis.
- Gevan'genis** (gevangenschap; het gebouw, waar de gevangenen worden gevangen gehouden, gevangenhuis), v. -sen: veroordeeld tot een straf van 3 jaren -; hij zit al twee jaar in de -; -kleeren (kleeding der gevangenen), o. mv.; -onderwijs (onderwijs aan gevangenen), o. gmv.; -pak (-kleeren), o. -pakken; -straf (het gevangen-zijn), v. gmv.; -wezen, o. gmv.
- Gevan'gennemen** (van zijn vrijheid berooven, arresteeren), ik nam gevangen, heb gevangengenomen; -ing, v. -en.
- Gevan'genpoort** (gesch. oude gevangenis, thans museum, in Den Haag), v.
- Gevan'genschap** (toestand, waarin iem. verkeert, die gevangen genomen is), v. gmv.: hij zucht in -, de Babylonische -, de 70-jarige - van de bewoners v. h. rijk van Israël, zie ald., in het rijk van Babylon.
- Gevan'genwagen** (van alle zijden gesloten wagen tot het vervoer van gevangenen naar rechtbank of gerechtshof), m. -wagens.
- Gevan'genzetten** (in de gevangenis zetten), ik heb gevangengezet; -zetting, v. -en.
- Gevan'genzitten** (in de gevangenis zitten), ik zat gevangen, heb gevangengezeten.
- Gevan'kelijk**, bw.: hij werd - weggevoerd, d. i. als gevangene.
- Gevat'** (gestepen, scherpzinnig, vlug en schrander in het antwoorden), bn. en bw.; -ter, -st: zegsw. op iets - zijn, raad weten, in moeilijkheden zijn antwoord geseed hebben; een - antwoord, snedig; -heid (snelheid van begrip en van woord), v. gmv.
- Gevecht'** (een treffen, een vijandelijke ontmoeting), o. -en: een hevig -, een bloedig -, een aanvallend -, een verdedigend -; buiten - stellen, dooden of gevaarlijk kwetsen.
- Gevechts'waarde** (mil. de waarde, de kracht, de volharding in het gevecht of in den strijd), v. gmv.: goede voeding en rust op tijd verhoogen de - van een regiment.
- Geve'del** (het spelen op een vedel), o. gmv.
- Geve'derd** (vederen hebbende), bn.: een - zanger, vogel; een -e hoed, met pluimen.
- Geve'derte** (al de vederen van een vogel, pluimage, gepluimte), o. gmv.
- Geveins'** (het voortdurend veinzen), o. gmv.
- Geveinsd'** (niet oprecht, gehuicheld), bn.: -e nederigheid, een -e bewondering.
- Geveins'de** (veinzaard), m. en v. -n.
- Ge'vel** (lees: gee'vel, buitenmuur van een

gebouw, inz. *voorgevel*), m. -s: *een huis heeft vier -s*, de voor-, de achter- en de beide zijgevels; zegsw. *een goede - versiert het huis*, vergoelijkend en scherts. van iem. met een grooten neus; zie *Trapgevel*; -**steen** (*steen van hardsteen of marmer, meest in den voorgevel m. d. naam v. h. huis*), m. -en.

Ge'ven (*aangeven, toe- of overreiken, ter hand stellen*), ik gaf, wij gaven, ik heb gegeven: *geef mij die krant, dat boek eens, den arbeider zijn loon -*; verder: *verstrekken, verschaffen: iem. geld of kapitaal op interest -*, *iem. den kost -*, *ik zal hem de eer -*, *die hem toekomt*; zegsw. *geef den keizer, wat des keizers is*, zie *Keizer*; verder: *schenken uit goedheid of als bewijs van genegenheid: Geef ons heden ons dagelijksch brood; iem. iets ten geschenke -*; nog: *overgeven, b. v. den geest -*, *zich bloot -*, *het spel gewonnen -*; ook: *van zich geven: een schreeuw -*, *die lamp geeft weinig licht, verder in tegsw. als: gehoor - aan*, een raad volgen; *acht -*, letten op; *iem. raad -*, raden; *vuur -*, schieten; *in het licht -*, doen verschijnen, b. v. een boek; *in bedenking -*, laten overwegen; *wat - en nemen of weten te - en te nemen*, meegaand zijn, zich naar de omstandigheden weten te schikken, weten te schipperen; *dat geeft niets, levert niets op, helpt niet.*

Ge'ver (*iem., die iets geeft*), m. -s: *de - van alle goeds*, nl. God.

Ge'vest' (verwant met vast: *handvat van een degen, sabel of dolk*), o. -en.

Ge'ves'tigd, bn.: *fig. hij heeft een -e zaak*, degelijke, solide; *een -e meening*, vaste, onveranderlijke; zie ook *Vestigen*.

Ge'ven'gel (*gepeuter*), o.; zie *Veugelen*.

Ge'verd' (*geroemd, geprezen*), bn.: *een - redenaar, een - dichter*; zie *Vieren*.

Ge'vel'rendeeld (*wapenk. in vier rechthoekige vakken verdeeld, gekwartileerd*), bn.: *een schild, - rood, zilver, goud en zwart.*

Ge'vel'nd' (*voorzien van vinnen*), bn.: *visschen zijn -e dieren*; *fig. het -e blad van den citroen; acacia's met hun fijn - loof.*

Ge'vel'agd' (*van een vlag voorzien*), bn.: *al de huizen waren -.*

Ge'vel'akt', **ge'vel'ekt'** (*met vlekken*), bn.: *de -e luipaard, de -e hyena.*

Ge'vel'and' (*met vlammen*), bn.: *- hout, - palissanderhout; een - zwart lint*; zie *Moiré*.

Ge'vel'eesd' (*goed in 't vleesch zittende*), bn.: *een -e kip, een goed -e duif; de -e duivel, satan in vleeschelijke gedaante.*

Ge'vel'ekt' (*met vlekken*), bn.: *een -e hond.*

Ge'vel'erkt' (*geveugeld*), bn.: *dicht. een -e toonkunstenaar, d. i. zangvogel w. g.*

Ge'ven'geld (*eig. van vleugels voorzien*), bn.: *een - insect, -e miëren*; *fig. -e woorden, uitdrukkingen, zegswijzen, die gereeden ingang vinden en door iedereen worden overgenomen, ontleend aan eenig gedicht, treurspel, enz.*

Ge'vel'ij', o. gmv.: *alleen met in 't voorkomende: fig. iem. in 't - komen, te-gemoet-komen, in de hand werken: twee staalkundige partijen kunnen elkaar in 't - komen.*

Ge'veog' (*dat, wat voegt of past*), o. gmv.: *met -*, betamelijk; *spreek. laat dat kind zijn - doen, behoeft.*

Ge'veog'lijk (*naar behooren, gepast*), bw.; -er, -st: *het was zoo donker, dat het gas - had kunnen branden; men zou zoo iets -*

kunnen vragen; -heid (*gepastheid, geschiktheid*), v. gmv.

Ge'veol' (*het voelen; gunstige gezindheid; aangel; aandoening*), o. gmv.: *die lamme heeft in dat been geen - meer; hij heeft geen - voor den godsdienst, geen - voor muziek; de zangeres zong met -*, d. i. gevoelig.

Ge'veo'len (*meening, oordeel, overtuiging, gezindheid; gewaarwording*), o. -s: *naar mijn -*, *verschil van -*, *zijn - uitspreken, met iets - instemmen, met -s van hoogachting, -s van vreugd.*

Ge'veo'len (*in zich gewaar worden*), ik heb gevoeld: *berouw -*, *medelijden -*, *ontwaren; een trek, een neiging, lust, belangstelling -*; *zich zelve -*, d. i. fier zijn op zijn kracht, met zelfvertrouwen vervuld zijn; *hij kon er niets voor -*, meestal *voelen*, hij kon er geen sympathie voor krijgen.

Ge'veo'elig (*gevoel hebbend, fig. aantrekkelijk, vatbaar*), bn.; -er, -st: *elk dier is - voor pijn, deze hoenders zijn zeer - voor kou, een hond is - voor een goed woord; een -e balans, zeer scherp of fijn het gewicht aangevend; bij iem. een -e snaar aanroeren, iem. doen ontroeren, zie Snaar; een - hart; bw.: hij hij heeft z. - bezeerd; uw lijden treft mij -erg.*

Ge'veoel'loos (*geen gevoel hebbende*), bn.; -loozet, -t of meest -: *hij stond daar als een - beeld, de kranke lag - neer; bw.: het was, als spotten zij - met ons leed, d. i. hardvochtig.*

Ge'veoels'mensch (*iem., die zich bij zijn doen en laten laat leiden door zijn gevoel*), m. -mensen; verg. *Verstandsmensch*.

Ge'veoels'zenuw (*zenuw, waardoor de indruk wordt overgebracht naar de hersenen*), v. -en.

Ge'veoels'zin (*zintuig v. het gevoel*), m. gmv.

Ge'veoel'vermogen (*tastzin*), o. gmv.

Ge'veoel'vol (*vol gevoel, teer, aandoentlijk*), bn.: *-le woorden.*

Ge'veoerd' (*van een voering voorzien*), bn.: *een -e jas, een met watten - vest; wapenkunde: een rood-gevoerde helm.*

Ge'veo'gelte (*verzamelnaam voor alle vogels*), o. gmv.: *wild -*; - in tegenstelling met *visch* enz. als gerecht.

Ge'veolg' (*de personen, die een hoog geplaatst persoon plegen te begeleiden; het volgen van, gehoor geven aan; wat uit iets voortvloeit*), o. -en, alleen in de laatste bet. mv.: *een groot, een talrijk -*; *zij was in het - der prinses; fig. de ledigheid met allerlei ondeugden in haar -*; *ik zal gaarne - geven aan uw uitnoodiging; rechtst. - geven aan een zaak, ze voor den rechter brengen; - geven aan een plan, een besluit, d. i. ze volvoeren; in -e van, naar aanleiding van; bij -*, zóó, dat het genoemde volgt uit het voorafgaande; *onze mislagen zijn -en van ons verkeerd denken; met goed -*, d. i. met goeden uitslag; zegsw. *gelijke oorzaken hebben gelijke -en; kleine oorzaken hebben soms groote -en; ten -e hebben, ten -e van, dientengevolge.*

Ge'veolg'lijk (*bijgevolg, derhalve*), bw.: *deze lijnen loopen parallel, en - snijden zij elkander niet.*

Ge'veolg'trekking (*het opmaken van een besluit uit het gegevene, bekende*), v. -en: *een stoute -*; *tot een - komen, zie Conclusie; een - afleiden, zie Deductie.*

Ge'veol'machtigd (*bevoegd als plaatsvervanger op te treden*), bn.: *een - persoon, een*

- zaakgelastigde, een gemachtigde; een - *Minister*, d. i. van een volmacht voorzien, zie *Plenipotentiaris*.
- Gevolmachtigde** (*lasthebber, gemachtigde, procuratiehouder*), m. - n.
- Gevon'kel** (*het aanhoudend vonkelen*), o. gmv.: *het - van het vuur in de asch*.
- Gevor'derd** (*een vrij hoogen trap bereikt hebbende*), bn.: *in de wetenschap, in de kunst aardig - zijn*; ook: *op - en leeftijd, tamelijk hoogen; wegens het - e uur werd de vergadering verdaagd, late*.
- Gevor'kt** (*den vorm van een vork hebbende, vorkgewijs gespleten*), bn.: *de - e staart van een zwaluw*; zie *Vork*.
- Gevormd** (*den vorm hebbende als de bepaling zegt; ontwikkeld*), bn.: *goed gevormde handen, een volkomen - karakter*.
- Gevou'wen** (*ineengeslagen*), bn.: - *handen*, b.v. *bidden met - handen*.
- Gevraagd** (*handel: begeerd, tegenst. van aangeboden*), bn.: *geld -!*
- Gewaad** (*deftig kleed; de kleedij als geheel*), o. *gewaden: hij droeg een purperen -*, een - *van zijde, een plechtig -*, *ambtskleeding; kerkelijke gewaden*, zie *Liturgisch*.
- Gewaagd** (*gevaarlijk, onzeker*), bn.; - *er, - st: een - e sprong, een - e onderneming; een - e aardigheid, dubbelzinnig*.
- Gewaand** (*vermeend*), bn.: *Mohammed, - profete* (Da Costa); een - *edelman*, zie *Woud-be*.
- Gewaardigen, zich** (*goedvinden, gelieven*), hij heeft zich - *waardigd: o, Heer, gewaardig U ons gebed te verhooren, heb de goedheid; zich niet -*, d. i. *beneden zich achten, zich niet verwaardigen, zie ald*.
- Gewaard worden** (*bespeuren, bemerken*), ik werd *gewaard*, ben *gewaargeworden: iets -*, *iem. -*; - *wording* (*het bewust-worden van indrukken; ook, lichamenlijk gevoel*), v. - *en: een - van spijt, vrees; een - van koude, warmte*.
- Gewag** (*melding*), o.: *zegsw. - maken van, d. i. melding maken van, spreken van; de hond maakte -*, sloeg aan, blaft.
- Gewagen** (*melding maken van*), ik *gewaagde*, heb *gewaagd: de geschiedenis gewaagt er van; ergens met lof van -*, spreken.
- Gewa'pend** (*van wapens voorzien*), vd. en bn.: *van top tot teen -*; een - *oog*, d. i. *ziende door een vergrootglas of bril; fig. - beton*; ook, *Mounier-ijzer of Cement-ijzer*, d. i. *beton, met ijzerband als ondergrond: gebouwen, bruggen, pilaren onder overkappingen op perrons van - beton*; de *slangen der waterleiding of der brandweer zijn van - caoutchouc*, d. i. *omwonden met fijn ijzerdraad; een - e vrede*, nl. *met de legers op voet van oorlog*.
- Gewa'penderhand** (*met de wapens in de hand of door geweld van wapenen*), bw.: *een benting - nemen*.
- Gewas** (*plant, kruid; oogst*), o. - *sen: het - te velde*, nl. *op den akker; een uitheemsch -*; een *goed, een slecht -*, *veldoogst; dat is eigen -*, *teelt, verbouw*.
- Gewast** (*met was bestreken*), bn.: - *linnen, - e taf, beddetijk*.
- Gewat'erd** (*gevlamd, gegolfd*), bn.: - *lint, met golvende kleurschakeering, z. Moiré; een schoen - e diamant*, van zeer helderen glans.
- Gewatteerd** (*gevoerd of opgevuld met water*), bn.: *een - e deken, een - e kamerjapon*.
- Geweer** (*afleid. van weren, dus: alle wapen-* *tuig ter verdediging, thans vuurwapen*), o. *geweren*; zie b.v. *Zijdgeweer*, ook: *Schietgeweer; in het -*; onder de *wapens*; zie *Repeteer-, Maxim-*.
- Geweerfabriek** (*fabriek, waar men geweren maakt*), v. - *fabrieken*; - *fabrikant* (*eigenaar eener geweerfabriek*), m. - *fabrikanten*; - *kolf* (*de voet van het geweer*), v. - *kolven*; - *lade* (*houten schacht, waarin de loop is bevestigd*), v. - *n*; - *loop* (*bovendeele van het geweer*), m. - *en*; - *maker* (*iem., die geweren, pistolen, enz. maakt*), m. - *s*; - *rek* (*houten stelling, waarop de geweren worden gezet*), o. - *rekken*; - *winkel* (*winkel, waar men geweren verkoopt*), m. - *winkels*.
- Geweerhaakt** (*van een weerhaak voorzien*), bn.: *een - e angel, een - e harpoen*.
- Gewel** (*de getakte horens v. e. hert*), o. - *en*.
- Gewel'de, -wel** (*het ingewand van wilde dieren of van jachtbuit*), o. gmv.; ook, *spoor van wild, bestaande in zijn uitwerpselen: wel bespeurde hij het - van hoenders, (C. O.)*
- Geweld** (*onrechtmatig gebruik van kracht of macht, geweldadigheid*), o. gmv.: *ruw -*, *met zacht -*, - *van wapenen, alles onder zijn - doen bukken, overmacht; het - der baren, der zee, der stormen, kracht, hevigheid; wat een -!* *wat een lawaai*.
- Geweld'daad** (*daad v. geweld*), v. - *daden*.
- Geweld'dadig** (*met of door geweld*), bn. en bw.; - *er, - st: een - e dood; iem. - wegvuoren*.
- Gewel'denaar** (*iem. die geweld pleegt: dwingeland, tiran*), m. - *aars en - aren*.
- Geweldenaarj** (*het plegen van geweld, een daad van geweld, dwingelandij*), v. - *en*.
- Gewel'dig** (*krachtig*), bn.; - *er, - st: een - e schok; een - e stroom, - gedrang, hevig, heftig, sterk; een - koning; Nimrod was een - jager, Gen. 10:9, machtig, krachtig, vero; bw.: z. - inspannen, - tegen iets optien, erg*.
- Gewel'diger**, m. - *s*: dit woord komt slechts voor in samenstellingen, b.v. *kapitein-geweldiger, proost-geweldiger*. *vero*. Het oude Nederlandsche woord is *geweldige; geweldiger* is overgenomen uit het Duitsch, (*gewaltiger*).
- Geweld'pleging** (*het plegen of aanwenden van geweld*), v. - *plegingen*.
- Gewelf** (*metselwerk op bogen gebouwd, holgebogen zolderwerk, overwelfde ruimte*), o. *gewelven: het - van een kelder, van een kerk; bij vergelijking: een - van bladeren en takken; het - des hemels*.
- Gewelfd** (*boogswijze, als een gewelf gebouwd*), bn.: *een - e zoldering, een eenigszins - e duiker, fig. een - e voorhoofd, niet plat of vlak*.
- Gewelf'sel** (*dicht, overwelfde ruimte*), o. - *s*.
- Gewel'mel** (*gekrioel, dooreengewoel, enz.*), o. gmv.: *het - der mieren, een - van menschen, van schepen, van vlaggen*; zie *Wemelen*.
- Gewen** (*vleeschuitwas*), o. - *nen*; zie *Wen*.
- Gewend** (*gewoon*), bn.: *het zus of zoo - zijn; hij is het thuis goed -*, *hij is niet veel -*, *zoo iets zijn we niet van hem -*.
- Gewen'nen** (*gewoon maken; gewoon worden*), ik heb *gewend: de kinderen aan gehoorzaamheid -*, *men gewent aan alles, zich aan iets -*; *zegsw. Jong gewend, oud gedaan, wat men in zijn jeugd tot gewoonte maakt, blijft tot in den ouden dag bij; zich ergens -*, *zich ergens schikken, thuis gaan volgen*.
- Gewenscht** (*verlangd, begeerd*), bn.; - *er meest -*: *'t - verlot is dra verkregen (Bog.)*

de -e uitslag; een -e tijdig, welkom; het meest -e oogenblik.

Gewer'veld (eig. *wervels* hebbende), bn.: -e dieren, dieren met een inwendig beenig geraamte, het zijn zoogdieren, vogels, kruipende dieren, visschen, zie ald.

Gewest (landstreek, provincie, oord), o. -en: de 17 Nederlandsche -en; zegsw. in zalige -en, in hoogere -en, oorden, nl. in den hemel.

Gewest'lijk (van een gewest, een gewest betreffende, provinciaal), bn.: -e belangen.

Gewest'spraak (dialect), v. -spraken.

Geweten (het innerlijk besef van goed en kwaad, consciëntie), o. -s: het - is de uitspraak v. h. gezond verstand, beseffend dat iets gedaan of niet gedaan mag of moet worden: een goed, zuiver, rein -; een kwaad, bezoodeld -; iets op zijn - hebben, schuldig aan iets zijn; vrijheid van -, geloofsovertuiging; tegen zijn - spreken, handelen, overtuiging; nauwgezet van - zijn, stipt, eerlijk; zegsw. het - is een goede raadgever; een goed - is een zacht kussen, doet rustig slapen.

Gewet'loos (geen zedelijke verantwoordelijkheid kennende), bn.; -looser, -t: een -looze schurk; -loosheid, v. gmv.

Gewet'ensangst (folterende onrust v. h. geweten), m. -en: soms wordt een moordenaar gekweld door -; -bezwaar (gemoedsbezwaaar), o. -bezwaren; -dwang (geloofsdwang), m. gmv.; -wroeging (wroeging van een kwaad geweten), v. -en; -zaak (zaak, waarover men zijn geweten moet raadplegen), v. -zaken.

Gewettigd (gerechtvaardigd), bn.: door het gebruik -, een - vermoeden; zie Wettigen.

Gewe'ven, vd. en bn.: -stoffen, -kousen, -borstrokken, enz., op den weefstoel of wel machinaal vervaardigd.

Gewe'ven (oud vd. van wezen: voormalig, vroeger, oud), bn.: een - leerling, een - minister, een - inspecteur, zie Ex en Oud.

Gewicht 1. (zwaarte v. e. voorwerp), o. gmv.: dat schilderij is zijn - aan goud waard; die koekjes zijn licht, deze zijn zwaar op't -, er gaan er veel of weinig b.v. in een pond; zie Specifiek -; 2. (voorwerp van bepaalde zwaarte, waarvan men zich bedient om te wegen), o. -en: de -en zijn van ijzer of koper; de Nederlandsche maten en -en zijn die van het metrieke stelsel met het gram als eenheid: het Kilogram of KG. (= 1000 gram), het HG. (= 100 gr.), het DG. (= 10 gr.), het Gram; het dG. (= 0.1 G.), het cG. (= 0.01 G.) en het mG. (= 0.001 G.); zie Maten en Gew.; 3. (zwaarte, fig. belangrijkheid, invloed, waardij), o. gmv.: een gebeurtenis van -, het - eener getuigenis; een man van -, aanzien; veel - aan iemands woorden hechten, waarde; - in de schaal leggen, is van betekenis; zie Schaal.

Gewicht'ig (gewicht hebbend, vooral fig.: belangrijke, van belang, van betekenis), bn. en bw.; -er, -st: een -e bezigheid, een -e dag, -e gebeurtenissen; wat spreekt hij -!

Gewichts'eenheid, v. -heden: het gram is de - in ons metrieke stelsel.

Gewichts'verlies (handel. afneming in gewicht of zwaarte door indroging, enz.), o. gmv.

Gewiekt', bn., zie Gewiekt. gmv.

Gewiekt' (voorzien van wieken), bn.: een -e zanger, zangvogel; een - geluid, nl. dat van den nachtegaal; de -e Mercurius, met wieken

aan de voeten; de -e faam, hebbende vleugels; -e pijlen, d. i. gevederd aan den top.

Gewijd' (een wijding ontvangen hebbende, gezegend), bn.: de -e priesterschaar; die, kerk, dat altaar is nog niet -; een - redenaar, -e poëzie, nl. over God of godsdienstige onderwerpen, evenzoo: -e liederen, - water, wijwater; -e muziek, kerkmuziek; een leven - aan de kunst, toegewijd; verg. P r o f a a n.

Gewijs'de (vonnis, waartegen geen verzet, hooger beroep of cassatie meer mogelijk is), o. -n: een in kracht van - gegaan vonnis.

Gewij'zigt (eenigszins veranderd), bn.: een - wetsartikel, zie Wijzigen.

Gewikst' (slim, glad, bij de hand), bn.; -er, meest -: een -e vent. gmv.

Gewild' (in trek, gezocht, verlangd, begeerd), bn.; -er, -st: -e waar, - vleesch; Deensche boter is -, er is veel vraag naar.

Gewill'ig (willig, van goeden wil), bn. en bw.; -er, -st: een - paardje; iets - geven, doen, lijdén, gaarne, zonder verzet of gemor; zegsw. de geest is wel -, maar het vleesch is zwak, Matth. 26:41: het verstand wil het goede wel; -heid (het gewillig-zijn), v. gmv.

Gewin' (voordeel, opbrengst, vooral geldelijk), o. gmv.: spreekw. Het eerste - is kattengespin, d. i. wat in 't begin van 't spelen gewonnen wordt, gaat men later weer verliezen, zulk een winst is valsch, bedrieglijk, onbetrouwbaar.

Gewin'nen (verwerven, erlangen), ik gewon, heb gewonnen; meestal winnen, Bijbel: een kind -, daar de vermeerdering van het gezin als een aanwinst beschouwd werd: Abraham gewon Isaäk, Isaäk gewon Jacob.

Gewin'zucht (in hooge mate op winst bedacht), bn.; -er, -st; -zucht (winzucht), v. gmv.

Gewis' (versterking van wis: betrouwbaar; vast, zeer stellig, krachtig, zeer zeker), bn. en bw.; -ser, meest -: -heid (zekerheid), v. gmv.

Gewis'se (geweten), o. vero.; soms nog dichtelijk: het goed, onbevelekt, rein, vroom -.

Gewoel' (het woelen, drukte), o. gmv.: het - der groote steden, het - der markten.

Gewogen, vd.; Bijb.: -, maar te licht bevonden; zie Wegen.

Gewold' (wol dragende, wollig), bn.: het -e vee, schapen; het wit -e lam; dik -, dun -.

Gewolkt' (bewolkt, met wolken bedekt), bn.: de dik -e lucht; fig. niet scherp omlinnde, op wolken gelijkende plekken: -e zijde.

Gewon'de (iemand, die gewond is, geblesseerde), m. en v. -n, zie: Licht -, Zwaar -.

Gewon'nen, vd.: zegsw. zich - geven, zijn ongelijk erkennen, toegeven; - spel hebben, gemakkelijk de overwinning kunnen behalen, zijn doel kunnen bereiken; tijd -, is veel -, als men tijd heeft, kan de kans nog gunstig worden; spreekw. Zoo -, zoo geronnen, zie Win n e n.

Gewoone (alledaagsch, gewend, gebruikelijk, ordinair), bn. en bw.; -woner, meest -: het gewone brood, zijn - ontbijt, zijn - verblijf, zijn - middagslaapje; in gewone stemming; het gewone gevolg des konings; hij praat -, doet -; -heid (gewoonte), v. gmv.; -lijk (volgens gewoonte), bw.; -weg (ronduit), bw.: de knaap zei -, dat hij het vertikte.

Gewoon'te (gebruik, manier van doen), v. -n: de kracht der -, een slaaf der -, de macht der -; zegsw. de - is een tweede natuur, men kan zòd aan iets gewoon raken, dat het is, of het aangeboren is; uit -: ouder -, loffelijker -; zeden en -n.

- Gewoon'terecht** (ongeschreven recht, dat op gewoonte of gebruik berust), o. - en; zie A d a t.
- Gewor'den** (ter hand komen), het gewerd, het is -, het zal -: *uw brief is mij -*; in den infinit. beteekent - klaar komen, overweg kunnen, soms, worden: *ik kan er niet mee -*; *niet met iemand kunnen -*, overweg kunnen; *laat hem maar -*, begaan, zijn gang gaan; *wat zal nog van hem -?* terecht-komen.
- Geworm'** (getob), o. gmv.; zie Gewurm.
- Geworm'te** (allerlei schadelijk gedier), o.
- Gewort'eld** (met wortels vaststaande in den grond), bn.; fig. van neigingen, gewoonten, meeningen, ziekten, maar dan meestal met in verbonden: *ingeworteld*.
- Gewricht'** (een beweegbare verbinding van beenderen met elkaar), o. - en; zie Draai-, Kogel-, Scharniergewricht.
- Gewrichts'-rheumatiek** (jicht), v. gmv.
- Gewrijf'**, o. gmv.; zie Geschrijf.
- Gewrocht'** (kunstwerk, grootsch werk), o. - en: *de - en der beeldende kunst*; *een groote spoorbrug is een - van bouwkunst*.
- Gewrocht'** (oud vd. van werken: met moeite, met kunst tot stand gebracht), bn.: - door Gods hand, gemaakt, geformeerd.
- Gewron'gen** (met opzet verdraaid), bn.: - schrift, een - hand; - gemoedsuitingen, niet vrijmoedig; een - stijl, onnatuurlijk; een - redeneering, pasklaar gemaakt voor een bepaalde slotsom; zie Verwringen; -heid' onnatuurlijkheid, gezochtheid), v. gmv.
- Gewulf'**, o. gewulven; zie Gewelf.
- Gezaag'** (fig. gekras), o. gmv.; zie Zagen.
- Gezaagd'** (met kleine, spitse insnijdingen en uitsteeksels), bn.: *dit zijn - e bladeren*.
- Gezag'** (macht, bewind over anderen), o. gmv.: *het wettig -*, vaderlijk -, *misbruik van -*; - oefenen, voeren, uitoefenen; het bet. verder: *de overheid, regeering*; *een man van -*, van autoriteit, aan wiens oordeel men waarde moet hechten; *iets op - v. e. ander aannemen*, het gelooven zonder verder onderzoek.
- Gezag'hebbend** (bekleed met gezag), bn.: een - ambtenaar; fig. een - schrijver, beslissend, gewicht in de schaal leggend; - **hebber** (iemand, bekleed met gezag, bestuursambtenaar), m. - hebbers, zie Autoriteit; - **voerder** (de kapitein eener zeeboot, van een koopvaardij-schip), m. - voerders.
- Gezakt'** (bij e. examen afgewezen), bn. gmv.
- Gezalf'de** (hoogepriester bij de Isr.), m. - n.: *raak den - niet aan*; *de - des Heeren*, eeretitel van een koning der Israëlieten.
- Gezalf'igde** (zalig afgestorvene), m. en v. - n.
- Gezamen'derhand** (met gezamenlijke hand, met ineengestagen handen), bw., fig. gezamenlijk, gemeenschappelijk, in vereeniging, vero.
- Gezamen'lijk** (vereenigd, bijeengevoegd, allen of alles samen), bn.: *met - e krachten*, *de - e scheepsmacht*, *de - e werken van een schrijver*, volledig; bijw.: *iets - deelen*, samen.
- Gezang'** (eig. het samen-zingen), o. gmv.: *het zuivere - dier schoolkinderen*; verder: (zangstuk, lied), o. - en: *een tweestemmig -*, *noovie - en*; *de Evangelische - en*, godsdienstige liederen voor Hervormden.
- Gezang'boek** (boek met liederen, inz. Evangelische gezangen), o. - en; ook, - **bundel**, m. - s; - **bord**, o. - en; ook: Kerkbord en Psalm bord.
- Gezant'nik** (gezeur, geleuter), o. gmv.
- Gezant'** (afgevaardigde, afgezant, vertegenwoordiger van een regeering), m. - en.
- Gezants'chap** (het ambt van gezant; het sturen van een of meer personen met een bepaald staatkundig doel; de gezant(en) met de hem (hun) toegevoegde personen), o. - pen; zie: Ambassade en Legatie.
- Gezants'chapshotel** (residentie of woonhuis van den gezant met omliggende bureaus), o. - hotels; - **raad** (raad van legatie), m. - raden; - **secretaris**, m. - secretarissen.
- Geza'pig** (Vlaamsch., fig. zacht en stil, bezadigd, kalm, goedig), bn. en bw.; - er, - st.
- Gezeg'd'** (genaamd), bn.: *Simon, - Petrus*.
- Gezeg'de** (praedicaat; ook, zegswijze, spreuk), o. - n: *het - van een volzin*; *wat bet. dit -?*
- Gezeg'geld** (van een zegel voorzien), vd. en bn.: een - pakje, een - papier, een - e brief.
- Gezeg'gend** (zegenrijk, gelukkig, rijk), bn.: een - gevolg, wees -! een - e oogst.
- Gezeg'gen**, in de onb. wijs: *zich laten -*, d. i. gehoorzamen, als een meerdere, oudere, enz. iets zegt of raadt; *dat is voor Hein, die niet meer dwingt en zich - laat* (Staring), naar goede woorden luistert; *hij is niet te -*, teraden.
- Gezeg'lijk** (volgzaam), bn.; - er, - st: *Eefje was altijd een - kind geweest* (Potg.), gewillig, gehoorzaam; zie Ongezeglijk.
- Gezel'** (makker, kameraad, reisgenoot), m. - len: *spelende gezellen*, vero., zie Ghesellen van den spele; *een handwerks- - de meester en zijn - len*, de baas en zijn knechts; fig. *een levens- -*, echtgenoot.
- Gezell'ig** (aangenaam, onderhoudend, prettig), bn.; - er, - st: *hij is - van aard*, een - e reismaakker, een - avondje, een - e woning, comfortabel; *in den - en omgang*, in het vriendschappelijk verkeer; bw.: - praten, - bij elkaar zijn.
- Gezelli'n** (vrouw die iemand vergezelt, echtgenoot), v. - nen: een levens - , zie ald.
- Gezels'chap** (het samenzijn met anderen; ook, al de samenzienden), o. - pen: *iemand - houden*; spreekw. *Men kent den man aan zijn -*, nl. het karakter v. d. man; in samenstellingen als: lees -, vereeniging, kring.
- Gezels'chapsdame** (juffrouw van gezelschap), v. - dames: *de gravin met haar -*; - **juffrouw** (gezelschapsjuffer, b.v. van een oude dame), v. - en; - **kaart** (ook, - biljet: spoorkaartje van verminderden prijs, als een heel gezelschap samenreist), v. - en; - **lied** (lied, om door of in een gezelschap te worden gezongen, een der soorten van het gelegheds-gedicht), o. - liederen; - **regel** (handel, een wijze, om een getal in deelen naar een gegeven verhouding te verdeelen), m. - s; - **spel** (spel, dat door een aantal personen gespeeld kan worden), o. - spelen, (voorwerpen), o. - spellen.
- Gezet'** (zwaarlijvig, dik, welgedaan, corpulent), bn.: *een gezette hotelhouder*; verder: *geregeld*, bepaald, vastgesteld: - te studie, - te arbeid, te - ter tijd; fig. een - onderzoek, ernstig, grondig.
- Geze'ten** (een vaste woonplaats hebbend; fig. welgesteld), bn.: een - burger, de - burgerij; ook: een - werkmán, nl. die vast werk heeft.
- Geze'ten** (verkorting van: in de evangenis gezeten), vd.: *die vent heeft -!* zie Zitten.
- Gezet'heid** (zwaarlijvigheid), v. gmv.; zie: Embonpoint, Corpulentie, Presentie.
- Gezicht'** (het zien; uitzicht; het zintuig,

waarmede men ziet; aangezicht), o., in de laatste bet. mv. -en: hij ontstelde op het - van den agent; dat boschje beneemt ons het -; uw - is slecht; een bleek -; zegsw. iem. uit het - verhezen, d. i. hem langzamerhand niet meer kunnen zien, onbekend geraken met zijn lot; uit het - verdwijnen, oog; de waarheid in 't - slaan, grofliegen; Bijbel: visioen.

Gezicht(s)einder (eig. plaats, waar het zien (gezicht) eindigt: horizon, gezichtskring, verschiet), m. gmv.: de zon verschijnt boven den -; fig. grens voor het geestesoog; dat ligt buiten mijn -, kring van mijn kennen of weten.

Gezichtkunde (de wetenschap van de wetten van het zien), v. gmv.; zie Optica.

Gezichtkundige (iem., die bewaam is in de gezichtkunde), m. en v. -n; zie Opticus.

Gezichtsas (denkbeeldige lijn, getrokken van 't middelpunt der ooglen naar het middelpunt van het netvlies), v. -assen; -bedrog (bedrog bij het zien, oogverblindings), o.: de fata-morgana is slechts -; -hoek (de hoek, gevormd door de lijnen of lichtstralen, uitgaande van de uiterste punten v. e. voorwerp en vallende in het oog van den waarnemer), m. -hoeken; -kring (gezichteinder, cirkelvormige ruimte binnen onzen horizon gelegen), m. -en, fig. het gebied van kennis, waarbinnen onze geest zich beweegt; -lijn (denkbeeldige rechte lijn v. het oog naar het punt v. waarneming), v. -lijnen; -orgaan (het zintuig v. h. oog), o. -organen; -punt (het standpunt van den aanschouwer, het punt van waaruit hij waarneemt), o. -punten: de zaak uit een ander - beschouwen; nieuwe - en openen; -veld (de ruimte, welke men met de oogen of met een kijker overziet), o. -velden; -vermogen (het vermogen van te zien), o. gmv.; zijn - is aan 't verzwakken; -zenuw (zenuw, die zich in 't innertyke van 't oog als netvlies uitbreidt), v. -en; -zintuig (het eigenlijke oog), o. -zintuigen, zie Gezichtsorgaan; -zwakte (zwakte van het gezichtsorgaan), v. gmv.

Gezien' (geacht, in aanzien), bn.: hij is daar zeer -, eig. men ziet hem gaarne, is daar zeer in achtung, is daar geëerd, populair.

Gezien', - en goedgekeurd: term onder stukken, bescheiden, enz., welke op die wijze door een superieur met eigen handtekening worden bekrachtigd.

Gezin' (de leden eener huishouding), o. -nen: de boer zat met zijn geheele - (vrouw, kinderen, meiden, knechts) aan tafel; de leden van het - (in engeren zin: vrouw en kinderen).

Gezind' (geneigd, genegen), bn.: anders -; eens-, eendrachtig; goed-, kwaad-, wel-; Engelsch-, Fransch-, Remonstrantsch-, revolutionnair-, vaderlandsch-; hij is niet - toe te geven, van plan, van meening; -heid (stemming, denkwijze), v. -heden.

Gezind'te (kerkgenootschap), v. -n.

Gezinsverpleging (verpleging of verzorging van weezen, krankzinnigen enz., in een gezin, vooral ten platten lande), v. gmv.

Gezocht' (in trek, gewild; opzettelijk uitgedacht, verzonnen), bn.; -er, -st: dit artikel, die waar is zeer -; een -e boodschap, een -e aanleiding; fig. een -e woordspeling, gemaakt, onnatuurlijk, gekunsteld.

Gezocht'heid (gekunsteldheid), v. gmv.

Gezod'en (gekookt), bn.: -koek, -en gestoofd.

Gezod'en (gekookte spijs), o. gmv.: proef nu

van al het - en al het gebraân, d. i. van al het lekkere eten.

Gezond' (niet-ziek, welwend), bn. en bw.; -er, -st: - van lichaam, - van geest, van hart; een -e vrucht, rijp; -hout; het - verstand, natuurlijk, onbedorven; -wonen, -redeneeren, -oordeelen, verstandig; -e beweging, die de gezondheid bevordert; zegsw. zoo - als een visch, zie Visch.

Gezond'heid (het gezond-zijn, de toestand van iem., die gezond is), v. gmv.: een goede - genieten, de openbare -; zegsw. - is de grootste schat; verder al, wat de gezondheid bevordert; de - van een klimaat, de - van een land; officier van -.

Gezond'heidscommissie (college, belast met de zorg voor de openbare gezondheid), v. -sies, -siën; -etablisement (sanatorium), o. -en; -halve (ter wille of om de gezondheid), bw.; -kolonie (vestiging op het platteland tot heeling van aan toring, enz. lijdenden, ook, tot heil van jonge kinderen), v. -kolonies; -leer (wetenschap, die zich bezighoudt met de middelen tot gezondheid), v. gmv., zie Hygiëne; -maatregel (al wat door het openbaar gezag wordt verordend ter bevordering der volksgezondheid), m. -regelen; -wet (wet van 21 Juni 1901, regelende het staatstoezicht op de volksgezondheid), v. gmv.

Gezout'en (gepekeld), bn.: -vleesch, -boter, -haring; fig. kras, grof: -taal.

Gezult' (ingelegd, gepekeld), bn.

Gezusters, soms: -zusters (twee of meer zusters, ook, handelsfirma), v. mv.

Gezwa'gers (schoonbroeders), m. mv.

Gezwa'fel (geruisch, gegons), o. gmv.: het - van den wind in de kale takken.

Gezwel' (ziekelijke opzetting), o. gezwollen: het opensnijden van een -, een etter-.

Gezwen'del (herhaald bedrog, oplichtertij), o. gmv.: dat - op de paardenmarkten.

Gezwind' (rap, vlug), bn. en bw.; -er, -st: een -e pas, een -e wending, dat gaat -.

Gezwollen (opgezwollen), bn.; -er, -st: een - hand, een - gewricht, -beenen, d. i. dik, waterzuchtig; fig. een - stijl, hoogdravend, opgeblazen, hol; hij sprak op - toon.

Gezwo'ren (beëdigd), bn.: een - landmeter, een - klerk, vero., fig. hij is mijn - vijand, d. i. geslagen, onverzoenlijke; wij zyn - kameraden, zeer trouwe vrienden.

Gezwo'rene (beëdigde), m. -n: een recht-bank van -n, een jury.

Ghazele (dichtk. gedicht van Perzisch-Arabischen oorsprong), v. ghazelen: de - heeft tweeregelige strophen, de eerste met gepaard rijm; de tweede rijmklank komt als een soort van refrain aan 't eind van elken tweeden versregel terug. (ze = zee).

Gha'zi (Arab. bestrijder v. ongeloovigen), m. -'s.

Gheis'ha, v. -'s; zie Geisja, Geesja.

Ghesellen van den spe'le (letterk. in de Middeleeuwen: de spelers of vertooners van een tooneelspel), m. mv.; ook heeten zij Ghesellen vander conste.

Ghet'to (jodenwijk in It. en Oostersche steden jodenstraat of -buurt), o. -'s; ook: Getto.

Ghibellij'nen (gesch. partijnaam, in de middeleeuwen, van de aanhangers der Hohenstaufen), m. mv.; zie Welfen.

Gial'larhoorn (Germ. myth. de trompet van Heindal, waarop hij zóó blaast, dat het door

- het heelal weerklinkt, nl. als den Asen eenig gevaar dreigt), m. gmv.
- Giaur'** (ongeloofige, niet-Mohammedaan), m. -s; ook, **Ghiaur'**, scheldnaam bij de Turken, vooral tegen de Christenen.
- Gib'bon** (O.-I. staartlooze aap op Sumatra, Java en Malakka, in Siam, enz.), m. -s.
- Gibus** (Fr. klapcilinderhoed), m. -sen. (g=zj).
- Gichelen** (lachen op hoogen toon, maar ingehouden en onderdrukt, gesmoord lachen), ik heb gegicheld: meisjes - gaarne; ook: Giegelen.
- Gid'oon** (Bijbel. dapper strijder, geloofsheld), m.; zie Richt. 5-8.
- Gids** (leidsman, leidsvrouw, wegwijzer, geleider), m., soms ook v., gidsen: iem. tot - verstrekken; fig. een goed vader strekt zijn zoon tot -, voorganger, leidsman in het leven; verder titel van tijdschriften: De -; de Nieuwe -; de Indische -, de Militaire -.
- Gie'bel** (kroeskarper), m. -s: de - is een zoetwatervisch, hij is mooi bronskleurig.
- Gie'gagen** (klankn. van 't schreeuwen van een ezelt), hij giegaagde, heeft gegiegaagd.
- Gie'gelen**, zij heeft gegiegeld; zie Gichelen.
- Giek** (lange, smalle, snelvarende roeiboot), v. gieken, er zijn b.v. vier-riems-gieken.
- Giek**, zie Gijk.
- Gien'je**, v. -s; zie het betere Guinje.
- Gier** (dierk. roofvogel), m. gieren: de gewone of wikoppige - (soms in ons land), de grauwe - of monniks- (Z.-Europa en Afrika); fig. de Franschen kwamen als gulzige - en op ons land af; -achtig, bn.: de buizerd is een -e vogel.
- Gier** (gil), m. -en: het kind gaf een - v. schrik.
- Gier** (zwaai, draai, zwenking), m. gieren: het schip deed een -; de stroom deed het schip een - maken; zie Gierpont.
- Gier** (vocht, dat uit mest sijpelt, aal, mestvocht), v. gmv., (gew. ier en fier): een domme boer is hij, die de - laat wegvloeien.
- Gierbrug** (drijvende rivierbrug: twee schepen onder één dek aan een geankerden ketting, door middel van den stroom eener rivier van oever tot oever gevoerd), v. -bruggen: de - te Nijmegen (over de Waal) is al van 1557.
- Gierbuizerd** (dierk. roofvogel, Midden-Amerika), m. -buizerds; zie Buizerd.
- Gieren** (schuinloopen), het heeft gegierd; ook Geeren.
- Gieren** (gillen, scherp schreeuwen), hij heeft gegierd: een roofdier kan van honger -, de angstkreten - door de lucht, dat kind giert het heele huis bijeen; dat is om te -! fig. zn. o.: het - van den wervelwind, (Bild.)
- Gieren** (zwaaien, slingeren, heen en weer wenden), het heeft gegierd: het schip giert op het anker; wat giert het schip, het kan door stroom of wind geen rechte streek houden; een schip doen -, zwenken, draaien.
- Gieren** (met gier bemesten), ik heb gegierd: een weiland kan men -.
- Gierig** (geldzuchtig, schraperig), bn.: Mie Goebloed was uitermate -; zegsw. zoo - als het graf, dat nl. nooit iets geeft of teruggeeft; ook: zoo - als de pest; eer-, nieuws-, zie ald.; dicht. met -e oogen, begeerige.
- Giergaard** (geldwolf, schraper, vrek), m. -s: een - kent geen levensgeluk.
- Gierigheid** (overdreven geldzucht), v. gmv.: de - is een verfoeilijk kwaad; zegsw. de - bedriegt de wijsheid, dwingt veelal later tot groote uitgaven; fig. hij is de - in persoon, een aartsvrek; zie Hebzucht.
- Gier'kabel** (kabel of ketting, waaraan de gierbrug drijft, dwarskabel), m. -kabels.
- Gier'ketting**, m. -en; zie Gierkabel.
- Gier'pont** (pont, die door den stroom langs een ketting van een oever naar den overkant giert), v. -ponten; ook Gierbrug.
- Gierst** (graansoort), v. gmv.: op Ceram groeit veel -; neger -.
- Gier'tij** (springtij), v. -en.
- Gier'valk** (dierk. slanke roofvogel op hooge pooten van de familie der valken), m. -en; de - telt vele soorten in Z.-Amerika.
- Gier'zeearend** (vogel in O.- en W.-Afrika), m. -en.
- Gier'zwaluw** (zwaluw met grauwwarte veeren), v. -en: de - heet ook torenzwaluw, steenzwaluw, haker: de - nestelt gaarne in torens, op graanzolders, enz.
- Giet'eling** (zwarte lijst, meerle of merel), m. -en; soms: Gietling.
- Giet'eling** (een stuk gegoten ruw ijzer, in den vorm van een lang brood, zooals het uit den hoogoven komt, gietijzer), m. -en.
- Gieten** (vocht uitstorten, overstorten, schenken, plengen), ik goot, wij goten, ik heb gegoten: wijn, water, olie in een vat -; ijzer, brons, lood, tin laat zich -; een standbeeld -; een klok, een rooster -, d. i. door gieting doen ontstaan; fig. een zin in een anderen vorm -, anders inkleeden.
- Giet'er** (bleekers- en tuingereedschap), m. -s: een kamer -; een salon- van porselein.
- Giet'er** (werkman, die metaal giet), m. -s: ijzer-, tinne-, geel-, rood- (gieter van roodkoper).
- Giet'erij'** (de handeling van gieten; werkplaats), v.: een brons-, een geel- (nl. van messing of geelkoper); een rood- (nl. van roodkoper).
- Giet'gat** (opening, waardoor het gesmolten metaal naar den gietvorm loopt), o. -gaten; -gleuf (gleuf in het vormzand), v. -gleuven; -ijzer (ruw ijzer, dat nl. gegoten moet worden, niet smeedbaar, doch gemakkelijk smeltbaar, gieteling), o. gmv.; -kanaal (geul naar den gietvorm), o. -kanalen; -lood (gesmolten lood), o. gmv.; -vorm (vorm, waarin vloeibaar metaal gegoten wordt om het de aewenschte gedaante te geven), m. -en; -staal (bijzonder soort van staal), o. gmv.: - wordt na smelting in blokken gegoten en daarna gewalst.
- Gift** (gave, ook, schenking), v. -en: een kleine -, een - ontvangen, iem. -en of gaven beloven; beloften en -en; een huwelijks-; een milde - voor de armen, d. i. aalmoes; iedere - zal welkom zijn, kleinigheid.
- Gift, gif** (vergift, venijn), o. giften: het dooddelijk - der naja; fig. de tijd blaast zijn -; gal en - braken; het - der tweedracht.
- Gif(t)'beker** (beker met een giftigen drank), m. -bekers: Socrates moest den - drinken, ledigen; -blaas (giftklier bij sommige insecten, b.v. bij bijen en wespen), v. -blazen; -klier (blaasje met gif, b.v. bij een schorpioen), v. -en; -menger (giftbereider, moordenaar), m. -s; -mengster (vrouw, die gift toedient), v. -s: de Leidsche -; -plant, v. -en, b.v. akoniet, belladonna, enz.; -slang (slang met vergiftklieren, b.v. de cobra of naja), v. -en; -tand (holle

hoekstand der giftslang), m. -en; -**visch** (zekere vergiftige visch in de Middell. Zee), m. -visschen; -**vrij** (zonder vergiftige stoffen), bn.: -e inkt.

Gifftbrief (gesch. akte van schenking, meest van onroerend goed), m. -brieven, vero.

Gifftig (vergiftig; Bargoensch: boos, nijdig), bn.; -er, -st: een -e slang, een -e engel, een -e bloem; een -e walm; de man, de vrouw werd -.

Gig (cabriolet, ook giek), v. -gen.

Giganten (myth. monsterachtige reuzen, die met de Titanen den Olympus bestormden), m. mv. (g = g).

Gigantesk of **Gigan'tisch** (reusachtig), bn. en bw.

Gig'gelen; zie: Giegelen, Gichelen.

Gij'belen (giegelen, spottend lachen), ik heb gegijbeld. gew.

Gijk, giek (uitstekend hout), v. -en: de - op kleine vaartuigen, spriet, waarmee een zeil wordt uitgezet.

Gijl 1. (brouw. biergist, schuim), o.: in 't - staan, aan 't gijlen of gisten zijn; 2. (gistend), bn.: dit is - bier, al te versch; dat bier is niet - genoeg om getond te worden.

Gijlen (koken, schuimen, gisten van bier), het heeft gegijld: het biertje gijlt, fig. hunkeren, sterk verlangen; - **bier** (bier in de gist-kuipen), o. gmv.; - **kuip** (gistkuip), v. -kuipen.

Gijn (scheepst. zeer zware en sterke takel), o. -en; - **blok** (twee- of drieschijfsblok), o. -s of -blokken; - **looper** (touw, dat door twee gijnblokken loopt), m. -loopers.

Gijn (volkst. grappigheid, grap), v.: humor in een tooneelspel is minder noodig, als er maar - in is! - **ig** (grappig, leuk, aardig, lachwekkend), bn. en bw.; - **tjes** (grappen, lolletjes), o. mv.; ook Ghijn, soms Gein.

Gijpen (scheepst. omslaan van de bezaan), het zeil heeft gegijpt: bij het omloopen van den wind kan de bezaan -; fig. van koers veranderen: de levenshulk kan -; als zn. o.: het - der gezindheden (Hoofft).

Gijzelaar (iemand, die met zijn lijf borg blijft voor de vervulling van bepaalde voorwaarden, een persoon als onderpand), m. -s, -laren: de -s worden door den vijand meegevoerd als waarborg voor de rust, voor de kalme gezindheid v. de bewoners v. stad of dorp.

Gijzelen (gevangen zetten, voornamelijk ter zake van schulden), ik heb gegijzeld; - **ing** (gevangenschap, inz. wegens schulden), v. -en: in de - zitten, in de - zellen; mil. in - worden genomen of verkreeren.

Gil (schelle kreet), m. -len; - **letje**, o. -s.

Gild (gesch. vereeniging v. lieden v. 't zelfde vak, beroep, d. i. van vakgenooten), o. -en; een - of **gilde** was een broederschap van industrieele aard, ten doel hebbende de bevordering der stoffelijke belangen harer leden: het **bakkers-**, het **slagers-**, het **schutters-**; het - van **rhetorica**; de -en werden in ons land opgeheven in 1798, in Frankrijk reeds in 1791. in Engeland in 1799, d. i. de arbeid werd in die landen vrij verklaard; zie nog **Gildeproef**.

Gildebeker (gesch. beker, waaruit op de gildematen werd omgedronken), m. -s; - **bode** (gildeknaap, gildeknecht), m. -n; - **boek** (gesch. boek, bevattende de statuten, het reglement, de naamlijst der leden van het gild), o. -boeken; - **bos** (ziekenbus van

het gild), v. -bossen, ook: **Gildebus**; - **brief** (document, bevattende de beschreven rechten van het Gild; ook: het bewijs v. broederschap of lidmaatschap), m. -brieven; - **broeder** (lidmaat of broeder v. h. gild), m. -broeders: -s waren of leerlingen, of gezellen, of meesters, de gemeene -broeders waren die, welke geen lid waren van 't bestuur; - **broederschap** (al de gildebroeders samen), v. gmv.; - **deken** (deken van het gild), m. -dekens, zie Overman; - **geld** (contributie of inbrenggeld der leden), o. -gelden; - **huis** (gebouw of zaal, waar het gild vergaderde), o. -huizen; - **keuren** (de vrijheden, rechten van het gild), v. mv.; - **knaap**, - **knecht** (bode van het gild), m. -knappen, -knechts; - **maal** (feestmaal van het gild, b.v. op den naamdag van den gildepatroon), o. -malen; - **meester** (deken, overman van een gild), m. -meesters; - **patroon** (beschermheilige van het gild), m. -patroons: Adam was de - der tuiners, Jozef was de - der timmerlui, Lucas die der schilders, Serverius die v. d. wevers, enz., z. Patroon; - **penning** (koperen of zilveren penning als bewijs van lidmaatschap van het gild), m. -penningen; - **proef** (het vervaardigen of doen v. e. proefstuk om lid v. een gild te worden; ook: het proefstuk zelf), v. -proeven; - **recht** (het recht, dat iemand had als broeder van het gild), o. -rechten; - **wezen** (al, wat betrekking heeft op de gilden en hun bestaan), o. gmv.

Gild'os (vette os, welke versierd rondgeleid en dan geslacht werd voor het feestmaal v. h. gild), m. -ossen: de - wordt geleid, versierd met groene kransen (Cats); zie Belderom.

Gild'overman (deken v. e. gild), m. -overlieden: gew. -eoverman; zie Overman.

Gillen (hard of scherp schreeuwen, een gil geven), ik heb gegild: een varken kan -.

Gilling (scheepst. schuin afgesneden stuk van een zeil, v. e. balk, v. e. plank), v. -en.

Gin'der (op die plaats), bw.: mijn huis ligt -, spreekt. ginter; **daar-**: die man, dat schip -, ginds in de verte; wie komt - aan?

Ginds (daar, op een aangeduide plaats), bw.: zie je - dat witte huis? ik zal - op je wachten; fig. hier, d. i. op aarde, kent men geen vrede, - zal men de eeuwige rust genieten, nl. in den hemel.

Gindsch (aan gene zijde), bn.: ga wat zitten op -e bank; aan -en kant, d. i. aan den overkant; het -e huis, verweg gelegen.

Gin'gang (Oostersch woord voor: gekleurde, heerkatoenen stof), o. gmv.: het gestreept, zeer dicht geweven -, ook wel Engelsch, Schotsch of Weener lijnwaad geheeten.

Gin'negabben, gin'negappen (spottend en onderdrukt lachen), ik heb geginnegabd of geginnegapt: Poot hoorde de boekverkoopers-jongens achter zijn rug - (Potg.).

Ginst (plantk. gaspeldoorn, stekende brem), v.

Gin'ter, bw., zie Ginder.

Gior'no: a - (It. daghelder), bw.: verlichting a -, illuminatie met guirlandes van lampjes of potjes, ballons, enz. (g = dz).

Gips (zwavelzure kalk, gebrand en daarna fijn gemalen), o., (soorten), o. -en: het - wordt uit de bergen gegraven (men vindt het in lagen onder de kalksteen); verder: mengsel van gipsmeel en water; - **afgietsel** (afbeeldsel in gips), o. -s; - **beeld** (beeld van gips), o. -beelden.

- Gipsen** (van gips), bn.: een - kop, beeld.
- Gipsen** (m. gips bepleisteren), ik heb gegipt.
- Gipsverband** (heelk. verband van gips om een gebroken lid), o. -en, zie Verband; scherts. zeer hooge, staande linnen halsboord.
- Gipsy** (Eng. zigeuner, heidin; fig. heks, bedriegster), m. en v. gipsies.
- Giraffe** (dierk. eig. langhals: hertachtig, herkauwend dier met zeer langen hals en gevleete huid uit Z.- en M.-Afrika), v. -n, -s; ook: Kameelpardel, -paard. (g=zj).
- Giraffenhals** (lange hals der giraffe; bij uitbr. die van eenig mensch), m. - halzen.
- Girande** (Fr. springfontein, die een kring van stralen uitwerpt, ook, bundelvuurpijlen), v. -s.
- Girando'le** (Fr. kroon- of armkandelaar, diamanten sieraad, ook, kunstvuurwerk, vuurzon), v. -s: op den Engelenburg werd op den avond v. St.-Pieter (29 Juni) een - afgestoken.
- Gireeren** (handel. overschrijven, nl. een wisel of vordering schriftelijk overdragen of endosseeren op een ander), (g = g).
- Girgel**, m. -s; zie Gergel.
- Giro**, m. gmv., zie Postchèque; -biljet (overschrijvingsformulier tusschen rekeninghouders), o. -biljetten; -verkeer (het verrekenen of overschrijven van schulden zonder c'nanten), o. gmv. (g = g).
- Girofel** (plantk. nagebloem), v. -s. (g=zj).
- Girondij'nen** (gesch. gematigde republikeinische partij in de dagen der Fr. revolutie), m. mv.: de - heetten naar het departement der Gironde, waaruit hun hoofden afkomstig waren; ze werden door de Jacobijnen uit de nationale conventie gedreven en stierven meest allen onder de guillotine (31 Oct. 1793).
- Girsen** (klankn. knarsen bij 't snijden van harde voorwerpen), het heeft gegirst.
- Gis** (gissing), v. gmv.: bij de -, op de - af; uit de - vallen, d. i. tegenvallen.
- Gisp** (geesetriem, zweep), v. -en. vero.
- Gispen** (eig. met een gisp slaan: laken, afkeuren, iem. of iets doorhalen), ik heb gegipt: de gebreken in onzen maatschappelijke toestand - (Potg.), hekelen; -ing (vinnige hekeling, fig. geeseling), v. -en.
- Gissen** (vermoeden, onderstellen, ramen, raden), ik heb gegist: we kunnen naar iets -, maar - doet missen; een dame van, zoo ik gis, vijftig jaar; dat kunt gij niet -, d. i. raden; kunt gij -, wat ik u ga vertrouwen?
- Gis'sing** (onderstelling), v. -en: een bloote, een losse, een loutere -; zich in -en verdiepen; een geleerde -, hypothese; een - maken; dat gaat boven mijn -, raming.
- Gist** (geelachtige, zachte massa, bestaande uit levende gistcellen), v. gmv.: bakkers-, bier-, wijngist zijn verschillende gistsorten; zegsw. de - v. h. volk, de heffe, het schuim; met - en kaneelwater loopen, z. Kaneelwater.
- Gisten** (schuimen, opbruisen, fig. woelen), het giste, het heeft gegist: een stinkende en -de poel; de gemoederen zijn aan het -.
- Gister**, bw.; zie Gisteren.
- Gisteravond** (de avond van den vorigen dag), bw.; evenzoo -mid'dag, -morgen, -nacht, -ochtend, bw.
- Gisteren**, **gis'ter** (één dag vóór heden), bw.: het was - mooi weer; zegsw. niet van - zijn, goed op de hoogte, bij de pinken.
- Gisting** (het gisten), v. -en: fig. er was - onder het volk, woeling, beroering.
- Gis'tingsproces** (chemische werking, die gisting doet ontstaan), o. -processen.
- Git** (zwart agaatsteen), o. gmv.: men vindt veel - in Duitschland; fig. oogen, zoo zwart als -, glinsterend zwart; 't blinkend - der lokken (Bild.)
- Git** (koraal van git of van namaak), v. -ten: een mantel met -ten gegarneerd.
- Gitaar'** (zessnarig tokkelinstrument), v. gitaren: de - dient hoofdzakelijk tot accompagnement.
- Gita'no** (Spaansche naam voor zigeuner in Z.-Spanje; gipsij), m. -'s; vr. Gita'na, -'s.
- Git'tegom**, v. gmv.; zie Guttegom.
- Git'ten** (van git, zoo zwart als git), bn.: een - halssnoer, - lokken.
- Git'zwart** (erg zwart, zoo zwart als git), bn.: knapen met -e haren en -e oogen.
- Glaas'je** (romertje), o. -s: zegsw. onder een - zitten, gezamenlijk drinken; een - op den valreep, een afscheidsglas drinken, terwijl men de hand aan den valreep houdt, om de trap af te dalen en het schip te verlaten; te diep in 't - gekelen hebben, dronken zijn.
- Glae'** (geglansd leer), o.: -handschoenen, ook: Glae's of Glae'e'tjes.
- Glacieren** (blinkend maken, met een glanzende laag overdekken, met een laag suiker bedekken), (c = s).
- Glae'papier** (sterk geglansd papier), o.
- Glacis'** (Fr. veldborsterving met zachte helling of glooiing, buitenste verdedigingslinie, tabud), o. glacieën; -weg (weg, onder langs het glacis), m. -wegen. (cis = sie).
- Glad** (effen, vlak, niet ruw, glibberig), bn. en bw.; -der, -st: een - voorhoofd, - haar; de -de ijsbaan; fig. een -de kerel, bijdehand; zegsw. zich op - ijs wagen, zie Ijs; iets - vergeten zijn, geheel en al; dat is - verkeerd, volstrekt; een -de geweerloop, zie Loop.
- Glad'af** (rondweg), bw.: iets - weigeren.
- Glad'dakker** (O.-l. kampong hond, die zonder meester rondloopt, gemeene straat hond), m. -s; fig. schurkachtige vent; ook: Gladekker, listige, bijdehante kerel.
- Glad'bek** (melkmul, vlasbaard), m. -bekken.
- Glad'boenen** (boenen tot het glad en glimmend is), ik boende -, heb gladgeboend; evenzoo: -borstelen, -hameren, -kammen.
- Glad'den** (polijsten, glanzen), ik gladde, ik heb geglad: papier -, pletten; bij uitbr. effenen, gladstrijken; -machine (machine om gedrukte katoenen stoffen te glanzen), v. -s; -vrij (kleine vrij, roetvrij), v. -vrijlen.
- Glad'digheid** (glibberigheid), v.: gmv.: de - der straten bij invallende dooi; val maar niet op de -, gladdes straat.
- Glad'harig** (met gladdes, glanzige haren), bn.; tegenst. van ruw harig, zie ald.: een -e fox.
- Glad'heid** (het glad-zijn), v.: de - van een geboenden vloer, van een dansvloer; fig. - van taal, van versificatie, vloeiendheid.
- Gladia'tor** (gesch. zwaardvechter in een amphitheater), m. -to'ren: het bloedig spel der -toren werd omstreeks 264 v. C. voor het eerst in Rome als volksvermaak vertoond.
- Gladio'lus** (plantk. zwaardlelie, een bol'gewas), v. -sen: de - heeft zwaardvormige bladen en levendig-getinte bloemen.
- Glad'maken** (effen maken, schuren, polijsten), ik heb gladgemaakt: evenzoo: -schaven -schuren, -slijpen, -strijken, -vrij-

- len, enz.; de volt. deelw. als één woord te schrijven, b.v. gladgeschaafd.
- Glad'schaaf**, v. — schaven, zie Zoetschaaf.
- Glad'uit** (onomwonden, rechtuit), bw.: iemand — de waarheid zeggen; verg. Gladweg.
- Glad'weg** (ronduit, gul), bw.: iets — be-kennen; iets — vergeten zijn, geheel, volstrekt.
- Gla'gah** (O.-I. een soort van rietgras, ook: rietbosch), v. —'s. (gah = ga).
- Glan'dig** (gloeiend, brandend), bn. en bw.: een paar — e oogen; — heet; fig. zeer begeerig.
- Glanduleus'** (klierachtig, klierig), bn. — zer.
- Glans** (mooie schijn, schittering, fig. luister, pracht), m. glanzen; een zilveren —, een matte —, een schitterende —; ook: glans-middel, poetsmiddel; fig. de — v. d. troon, dat is ijdele —, praal.
- Glans'machine** (een pletmachine, om papier te glanzen), v. —s; —punt (fig. het schitte-rendste gedeelte), o. —punten: het obligaat op den hoorn was het — van den avond; —rijk (blinkend, flikkerend, vol glans, roem-rijk, bn. en bw.; —er, —st: een — hemel-licht; de zon ging — onder; fig. een — e over-winning, — uitblinken; —steen (steen, die tot gladmaken of polijsten gebezigd wordt), m. —steenen.
- Glan'zen** 1. (stralen, flikkeren, fonkeren), het glansde, heeft geglansd: de sterren —; een — de zijden hoed, glimmend; metalen doen —, blinken; zijn oogen — van vreugde, schitteren; 2. (doen blinken), ik glansde, heb geglansd: garens —, het papier —, het strijk-goed —; —zer (werktuig, waarmee men glanst), m. —s; —zerij' (kalanderij), v. —en.
- Glan'zig** (glimmend, blinkend), bn.; —er, —st: — e lokken, de — e spiegel, — e venster-ruit, — zilver, — e zijde; bw.: — zwart haar.
- Glas** 1. (doorzichtige, harde doch zeer broze stof), o. gmv.: — blazen, — gieten, broos als —; Venetiaansch —, gekleurd —; geribbeid —, zie Kathedraalglas, ook, Matglas en Spiegelglas; fig. een betoog, zoo helder als —, zeer helder; een stem, zoo zuiver als —, hoogst zuiver; optisch —, glas voor brillen, kijkers, enz.; 2. (glazen plaat, ruit), o. glazen: het — voor een schildertij; de glazen wasschen, lappen, zeemen, afsputten enz., vensterruiten; zegsw. bij iem. de glazen ingooien, buurtschandaal maken; zijn eigen glazen ingooien, eigen zaak bederven; de beschilderde glazen in de St.-Jan te Gouda, kerkramen; 3. (drink-glas, roemer), o. glazen: een wijn —, een bier —, een water —, een stevig — drinken, verg. Glaasje.
- Glas** 1. (scheepst. zandlooper, die in een half uur uitloopt; halfuur), o. glazen: het — keeren, het — is uitgelopen; ons schip zeilde drie mijlen in acht glazen, d. i. in 4 uur; de glazen tellen, letten op het keeren van den zand-looper en den tijd noteeren; 2. (scheepst. elk etmaal is aan boord verdeeld in 6 wachten van 4 uur, elke wacht is verdeeld in acht glazen, d. i. 2 uur na middernacht.
- Glas'achtig** (op glas lijkende), bn.: een — e diamant, een — e stof; — e oogen, fiets.
- Glas'blazen** (het blazend vervaardigen van glazen voorwerpen, b.v. v. flesschen), o.: — bla-zer, m. —s; — blazerij', v. —en; — blazers-pijp (werktuig v. d. glasblazer), v. —pijpen.
- Glas'diamant** (valsche diamant), m. —en, als stofnaam, o.; — electriciteit (positieve electriciteit, door wrijving op glas verzameld), v. gmv.; zie Hars-, Wrijvings-electrici-teit; —fabriek, v. —en; —harmonica, v. —s: de — is in 1763 door Benjamin Franklin (1706-'90) uitgevonden; —helder (eig. zoo helder als glas, fig. zeer duidelijk), bn. en bw.; —hut (glasblazerij), v. —hutton; —oven (smeltoven van glas), m. —s; —parel (onechte parel), v. —s; —raam (houten of ijzeren raamwerk met ruiten), o. —ramen: de be-schilderde —ramen b.v. te Gouda; —ruit (vensterruit), v. —ruit; —schijf (glasplaat, vensterruit), v. —schijven; —schilder (kun-stenaar, die kleuren in glas brandt), m. —s; —slijper (slijper van glas op een draai- of slijpbank), m. —s; —werk (voorwerpen van glas, romers, kelken, enz.), o. gmv.; —win-ikel (winkel, waar men glaswerk kan koop-pen), m. —winkels.
- Gla'tik** (O.-I. rijstvogeltje op Java), m. —s.
- Glaub'berzout** (kleurloze, doorzichtige zwa-velzure soda), o. gmv.
- Glauc'us**, myth. fabelachtige visscher-zeegod met de gave der voorspelling; lees: Glou'kus.
- Gla'vie** (gesch. speer), v. —s, —viën. vero.
- Glazeeren** (verglazen, glad of glanzig ma-ken); zie: Glazuur en Glazuren.
- Gla'zen** (van glas), bn.: een — oog; zegsw. in een — huis wonen, aan 't oordeel van een ieder blootstaan; hij is op 't — bruggetje ge-weest, heeft in stervensgevaar verkeerd.
- Gla'zendak** (dak van glas, d. i. van ruiten, in ijzeren spijlen gevat), o. —daken; —dek-sel (deksel van glas), o. —deksels; —deur (deur, waarvan het paneel van glas is), v. —deuren; —kast (kast met glazen deuren, pronkkast, ook, keukenkast), v. —kasten.
- Gla'zenlooden** (glazen inzetten); —looder (—maker), m. —s: Jan Vos, 1620-'67, was —looder, hij zette kleine ruiten in het lood. vero.
- Gla'zenmaker** (man, die ruiten inzet; ook, netvleugelig insect: waterjuffer), m. —makers.
- Gla'zenspuit** (waterspuit, om vensters af te spui'en), v. —spuiten.
- Gla'zenwasscher** (man, die de ramen rei-nigt, ook: een werktuig, waarmee die rein-i-ging plaats heeft), m. —wasschers.
- Gla'zig** (op glas gelijkend, glasachtig, wezen-loos), bn.; —er, —st: — e aardappels, — e oogen.
- Glazu'ren** (met glazuur bestrijken), w.w.
- Glazuur'**, glazuur'sel (glazige stof, waar-mede aardewerk bestreken wordt, om de poriën te dichten; tandemail), o. gmv.
- Glee** (slechte stee in weefsels, gaal), v. —ën.
- Gle'fergoed** (verglaasd aardewerk), o. gmv.; hier verkoopt men —, pottenbakkersgoed; zie: Geleiergoed en Gleiswerk.
- Gle'ferwerk**, hetzelfde als Gleiergoed.
- Gleis** (pottenbakkersaarde), o. gmv.
- Gleis'werk** (verglaasd of geglazuurd aarde-werk), o.: oude schotels van —; zie: Fayence.
- Gle'zen** (verglazen, doen glimmen of blin-ken), ik gleisde, heb gegleisd.
- Glet'scher** (ijsveld in het hooggebergte, dat als ijsstroom langzaam van het gebergte af-daalt), m. —s; —ijs (bergijs), o. gmv.: lees: glet'sjer; zie: Firn en Ijsberg; —poort (opening als een poort aan den voet van den gletscher, waaruit het gesmolten water weg-stroomt), v. —en; —rivier (rivier ontstaan uit gletschers), v. —en; een — b.v. de Rijn heeft een regelmatig waterstand dan een regenrivier, b.v. de Maas; —rijk (aardr. rijk

- aan gletschers), bn.; de -e Berneralpen met de bekende toppen: Jungfrau, Eiger, Mönch, Finsteraarhorn, (alle ± 4000 M.); -**tong** (het eind van den gletscher, dat zich als een tong in het dal uitstrekt), v. -en.
- Gleuf** (lange insnijding, groeve, spleet, b.v. in boomstammen), v. gleuven.
- Glibberen** (herhaaldelijk uitglijden), ik ben geglibberd, verg. Glippen en Glijden.
- Glibberig** (glad, vetachtig, slijmerig), bn.; -er, -st: een -e paling, stak; -e straten, waarop men licht uitglijdt.
- Glijbaan** (ijs- of sullebaan), v. -banen.
- Glijboot** (hydroplaan), v. -en.
- Glijden** (schuivend voortbewegen), ik gleed, wij gleden, ik heb en ben gegleden: op het ijs -, van een heuvel -.
- Glijdend rijm**, o.: zie Rijm.
- Glimhout** (halfvergaan hout, dat in het donker licht uitstraalt), o. gmv.; -**kever** (lichttor, mannetjes-glimworm), m. -kevers.
- Glimlach** (lachende gelaatstrek), m. gmv.: een minzame -, een gulle -; -**lachen** (het gelaat tot een glimlach plooiën), ik glimlachte, heb geglimlacht: zij zag mij -d aan; spottend, smadelijk, minachtend, schamper -.
- Glimmen** (flauw, stadig blinken), het glom, heeft geklommen: het vuur ligt in de asch te -, gloeien; de laarzen -, een hoed kan -, -de knoopen, de haren van geroskamde paarden -, glanzen, blinken.
- Glimmend** (blinkend), bn.; -er, -st: een - koutje vuur, een rok met -e knoopen; bw.: - zwart haar.
- Glimmer** (zekere glinsterige delstof), o. gmv.; zie Mica; -**aarde** (aarde, waar zich glimmer in bevindt), v. gmv.
- Glimmeren** (fonkelen), het heeft -glimmerd: het vuur -t, de helmen -, schitteren. vero.
- Glimp** (zwakke schijn, flauw schijnsel; bedrieglijke schijn), m. gmv.: een - van ironie, een - van spot; onder den - van vriendschap; ergens een - aan geven; een - van hoop, schemer, zweem; -**en** (blinken, glimmen), het glimpte, heeft geglimpt. vero.
- Glimworm** (Johanneskever, schildvleugelig insectje, dat in het donker een blauwachtig licht geeft), m. -wormen; het mannetje heet glimkever, zie ald.; verkl. -wormpje, o. -s.
- Glinsteren** (blinken, glanzen), het heeft geglinsterd: sterren -, wapens -, glas kan -; de oogen der roofdieren - in 't duister.
- Glinsterend** (glimmend, blinkend), bn.: -e bajonetten, -e goudstukken.
- Glinstering** (het glinsteren, glans, fonkeling), v. -en: de - van het goud, de - der oogen.
- Glint** (houten schutting, heining), o. -en.
- Glinting** (hekwerk, b.v. om een stoep, latwerk, omheining), v. -en; verkl. glintinkje, o. -s.
- Glip** (spleet, gapende snede), m. glippen, gew.: een - maken in het oor van een schaap.
- Glippen** (een glip maken), ik heb geglipt.
- Glippen** (uitglijden, door gladdigheid ont-snappen), het is geglipt: ik glipte op het ijs, mijn fiets glipte; de alen - uit mijn handen; fig. een traan laten -; het geld glipt hem door de vingers, hij geeft te veel uit, den trouw laten -, de leiding uit de handen geven.
- Glipper** (gesch. in de dagen der Ned. beroerten de naam voor de koningsgezinden, die uit de opgestane steden weken), m. glippers.
- Glippertje**, o. -s: een - maken, heimelijk een niet toegestaan uitstapje doen; ook Slippertje.
- Glissan'do** (It. muz. glijdend), bw.: een pas-sage - spelen, d. i. met een vinger over de toetsen glijdend.
- Glis'sen** (intens. van glijden), ik heb en ben geglist: hij heeft op de glijbaan geglist; hij is tegen een koekkraampje geglist; het stuk ijs, de paling glipte uit mijn handen.
- Gluit**, o. gmv.: het - is een loodoxyde, lood-.
- Gloabaal'** (over het geheel genomen, bij raming, begrootenderwijze), bn. en bw.: een globale som, een - overzicht; de verkooping heeft - duizend gulden opgebracht, ongeveer, nagenoeg, over 't geheel, in ronde som.
- Globe** (bol, hemel- of aardbol, dienende bij het onderwijs), v. globes; zie Aardglobe.
- Globe-trotter** (Eng. wereldreiziger, iem. die reislustig is), m. -trotters.
- Gloed** (hitte, uitstralende warmte, fig. bezie-ling, kracht), m. gmv.: de - der zon; de - der gezondheid; de - ligt er nog op, glans; de - der jeugd, levenskracht; iets met - verdedigen, vuur; in - raken, vuur, bezie-ling; wat een - van kleuren! d. i. koloriet.
- Gloednieuw** (splinternieuw, fonkelnieuw), bn.: een -e, witte broek (J. t. Br.)
- Gloeddraad** (metaal- of bamboesvezeldraad in een electrisch lampje), m. -draden.
- Gloel'en** 1. (in rooden gloed zijn), het gloeide, het heeft gegloed: de kachel staat te -; de oogen van een koortslijder -, fonkelen; de handen kunnen -, b.v. door wrijving; fig. hij gloeit van verontwaardiging; mijn geheim gloeide mij op de tong, ik kon het haast niet inhouden; de rozen -, de Alpen -, een rooden glans afstralen; wiens hart voor land en Koning gloeit, (Volkslied); 2. (warm, heet maken), ik heb gegloed: het ijzer -.
- Gloel'end** (zeer heet, brandend heet), bn.; -er, -st: eene -e hitte, een -e platinadraad, fig. een -e liefde, vurig; bw.: fig. - het land hebben, erg.
- Gloel'endheet** (kokendeheet), bn.: -heete koffie, fig. een -heete dag in Augustus.
- Gloel'erig** (zich min of meer onaangenaam warm gevoelend), bn. en bw.: fig. - zijn von koorts.
- Gloel'hitte** (hooge graad van hitte), v. gmv.
- Gloeling** (het gloeien, gloed), v. -en.
- Gloel'kousje** (kousje, dat in brandend gas wit gaat gloeien), o. -s; -**lamp** (luchtledig glazen ballonnetje met platina-draad, ook met aan platinadraden bevestigde kooldraden, die gaan gloeien, als er een voldoende electrische stroom doorheen gaat), v. -lampen; -**licht** (licht van gloeilampen, kousjes-gaslicht), o. -lichten.
- Glooi** (afhelling), m.: de - der duinen.
- Glooi'en** (schuin afloopen, zacht afhellen), het heeft gegloed: een bergpad kan -; -**d** (zacht hellend), bn.: e. -de duinvoet, het -de strand.
- Gloofing** (helling, talud), v. -en: langs de - van een heuvel: -**shoek** (hoek v. helling), m. -hoeken; -**svlak** (hellend vlak), o. -ken.
- Gloor** (glans, fig. roem, eer, luister), m. gmv.
- Glop** (smal straatje), o. gloppen; ook Slop.
- Gloren** (glanzen, stralen, flukkeren, glimmen), het heeft gegloed: er gtoorden nog eenige vonken in den haard; de dageraad begint te gloren.
- Gloria** (Lat. lof, eer: eerste woord van den R.-K. lofzang: Gloria in Excelsis Deo, d. i.

- Eere zij God in den hoogen! ook: *deel der Mus*), v. gmv.
- Gloria** (zeker sterk glanzig weefsel, dat niet verkleurt), v. gmv.: een -paraplu, regenscherm van gloriacijde.
- Glorie** (eer, roem; luister, pracht, praal, heerlijkheid), v. gmv.: de baan der -; ook (aureool, nimbus), v. gmv.: de - van een Heilig siert het hoofd diens vaders (Staring), stralenkrans.
- Gloriëren** (pralen), vroeger *Gloriën*.
- Gloriekroon** (eerekroon), v. -kronen.
- Glorierijk** (roemrijk), bn.: ons - verleden, een -e naam; bw.: zij sterven -; fig. heerlijk, verheerlijkt, zalig; zie *Glorieus*.
- Gloriëtte** (tuinhuisje, priëltje), v. -s.
- Glorieus** (roemrijk, schitterend; fig. trotsch, grootsprekend), bn. en bw.; -euzer, -t.
- Glorificatie** (verheerlijking), v. gmv. (t = s).
- Gloriole** (stralenkrans), v. -s; zie *Glorie*.
- Gloriosa** (zekere prachtvolle), v. -'s. (s = z).
- Glos, glosse** (geschreven toelichting, verklarende kunsteekening), v. glossen: op een oud handschrift glossen maken, er verklarende of ophelderende aantekeningen bijvoegen; bij uitbr. hij maakt overal glossen op, hij heeft op alles zijn op- en aanmerkingen of spotterslijnen.
- Glossarium** (verklarende woordenlijst of verklaringslijst van woorden en uitdrukkingen, dienende als voorlichting bij het lezen van een oud geschrift, gedicht, prozastuk), o. glossaria.
- Glosseeren** (aantekeningen maken, aanmerkingen maken, van opmerkingen voorzien).
- Gluco'se** (druivensuiker), v. gmv. (s = z).
- Glui** (gezuiverd lang tarwe- of roggestroo van 1-1.20 M. als dakbedekking), o. gmv.: men dekt de boerenhuizen met riet of met -.
- Gluijp** (hier, spleet, opening), v. -en. gew.
- Gluijpen loeren**; valsch, huichelachtig kijken), ik heb gegluip: een - de blik, spiedende, valsche.
- Gluijper, gluijperd** (valschaard, iem. met slinksche streken, huichelaar), m. -s: mevrouw, gij maakt van uw zoonje een -, (C. O.)
- Gluijperig** (valsch, huichelachtig), bn.; -er, -st: -e Willem werd boos, (C. O.)
- Gluijs** (verraderlijk, gluijperig), bw.: hij keek mij - aan, van ter zijde, valsch, gluijperig.
- Gluijsch**, bn.: de kat is -, heimelijk kwaadoedende, verraderlijk, valsch.
- Glunder** (helder, kraakzindelijk, frisch), bn. en bw.; -der, -st: de -e boerin, (C. O.); zij lachte -, vroolijk, opgewekt.
- Glunderen** (glunder, d. i. vroolijk kijken), hij glunderde, heeft geglunderd: hij glunderde bij dit voorstel, bij die gedachte.
- Gluren** (loeren, nieuwsgierig, onderzoekend kijken, spieden), ik heb gegluurd: om een hoekje -, fig. de nojaarszon gluurde door de kerkvensters; **gluurder** (afspieder), m. -s.
- Gluten** (plantenlijm; kleefstof, uit de eiwitdeelen van graankorrels verkregen), o. gmv.
- Glutenbrood** (zemelachtig brood voor lijders aan suikerziekte), o. gmv.; zie *Diabetes*.
- Glutenlijm** (lijm, bereid uit gluten), v. gmv.
- Glutineus** (lijmerig, kleverig), bn.; -zer, -t.
- Gluur'oogen** (gluren), ik -oogde, heb gegluuroogd: de knap -oogde door de heg.
- Glyceri'ne** (oliezoet, ontdekt in 1790: in de meeste vetten tot 10 % aanwezig), v. gmv. lees: *glyseri'ne*.
- Glyptiek, glyptiek'** (kunst, om in steen beeldende lijnen te snijden, te beeldhouwen), v. gmv.: lees: *glie-flek', glip-tiek'*.
- Glyphographie'** (de kunst, om koperplaten tot de beteekening en den galvanischen afdruk gereed te maken), v. gmv.
- Glyp'ten** (gesneden steenen), m. mv.
- Glyptothek'** (verzameling van gesneden steenen, ook: in 't algemeen van beeldhouwwerken; verder: een museum er voor), v. -theke: de - te München.
- Gnap** (wisselvorm van *knap*: keurig, proper), bn.: een - meisje; *Hil is erg -*, (C. O.), gew.
- Gneis** (delfstofk. zeker laagsgewijze gebouwd gesteente, bestaande uit veldspaatkwarts en *glimmer*), o. gmv.
- Gnif'felen** (heimelijk of in zijn vuistje lachen), hij gniffelde, heeft gegniffeld.
- Gnoe** (een soort van antilope, ter grootte v. e. ezels, in Z.-Afrika; hertepaard), o. -s.
- Gno'me** (korte, zinrijke spreuk), v. -n.
- Gno'misch** (in spreuken), bn.: -e dichters.
- Gno'mon** (de haak des zonnewijzers), m. -s.
- Gnoom** (Germ. myth. aard- of berggeest, oude dwerg, bewaker van de schatten in de bergen, *kabouter*), m. gnomen.
- Gno'sis** (diepere kennis der godsdienstige waarheden inz. van het christendom in de eerste eeuwen), v. gmv.
- Gnostie'sme** (leer der gnostieken), o. gmv.
- Gnostie'ken** (geheimkundigen, godswijzen of verlichte wijsgeeren uit den eersten christentijd), m. mv; ook: *Gnostici*.
- Gnui'ven** (heimelijk lachen, in zijn vuistje lachen), ik gnuijde, heb gegnuifd.
- Goal** (Eng. sport. begin of eindpunt; doel of doelpunt), m. -s; -keeper (Eng. doelverdediger), m. -s; -line (Eng. doellijn), v. -s; -paal (doelpaal), m. -palen.
- Go'bang** (O.-I. een halve-stuiverstuk), m. -s.
- Gobelin'** (Fr. kostbaar wandtapijt met opgewerkte figuren: uitvinder, Jean Gobelin, een wolvenver, die in 1450 de eerste weverij te Parijs aan de brek Bièvre stichtte; in 1667 koninklijke inrichting), o. -s.
- Go'chem** (Bargoensch: loos, slim), bn.
- God** (eig. de Aangeroepene: Opperheer, Schep- per, Almachtige, de oneindig volmaakte Geest), m. gmv.: geef Gode de eer, de - der heirscharen; - loven, prijzen, zegenen; met -s hulp, in -s naam; - noch diuvel vreezen, totaal niemand; - zij met ons, randschrift van onze guldens en rijksdaalders: om Gods wil, zie ald.: van God noch zijn gebod iets weten, zie Gebod; hij vrees - noch zijn gebod, is een doorslecht mensch; de mensch wikt, maar - beschikt, zie Beschikken; leven als - in Frankrijk, onbezorgd, lui en lekker; van - geen kwaad weten, zonder erg zijn; op Gods genade, zie Genade; bij de gratie Gods, toevoegsel aan een vorstelijken enz. titel; Gods water over Gods akker laten loopen, zie Water; zoo waarlijk helpe mij - almachtig, eedsformulier; hij bezit Gods ter wereld niets, in 't geheel niets; - beter het, God alleen is bij machte dat te herstellen.
- God** (afgod), m. goden: *Mercurius is de - van den handel, Neptunus is de - der oceanen, Mars, de - des oorlogs; de - v. d. wijn, ni. Bacchus; bij de goden zueren*, bij de hoogste machten, verg. *Styx*; fig. de goden, d. i. de machtigen, *dezer eeuw, aard'sche goden*.
- Goddank'** (Gode zij dank), tw.

God'deljk (God betreffende, God tot voorwerp hebbende, van God afkomstig), bn.: de -e voorzienigheid, de -e openbaring, het - recht der overheid; R.-K. de drie -e deugden, nl. geloof, hoop en liefde; fig. verheven, zeer schoon, heerlijk, voortreffelijk, bn. en bw.: de -e schoonheid der lente; zij zingt -, verrukkelijk.

Goddeleofs' (zonder God, aan geen God geloovende), bn.; -loozet, -t: het -looze volk, een - werk, zondig, zedeloos, slecht; fig. een - leven leiden; een - spektakel maken, erg, vreeselijk; bw.: hij heeft mij - behandeld, d. i. op snoode, misdadige wijze; tw.: -, wat een leven! -heid (zondige daad), v. -heden.

Godendom (al de heidensche goden samen), o. gmv.: 't Germaansche -, het Grieksche -; -drank (nectar, ook: drank der helden in *Walhalla*), m. gmv.; -leer (mythologie, fabelleer), v. gmv.; -schemering (Germ. myth. verduistering der tijden, ondergang der Asen bij den wereldbrand), v.; -spijs (ambrozijn, dat de eeuwige jeugd schonk aan de goden), v. gmv.

Godes', godes'se, soms **godes'se** (dicht. vrouwelijke godheid), v. godessen: de - *Themis*, fig. de Eendracht is een beminnetjke -.

Godgansch' (versterking van gansch: geheel), bn.: den -en dag luieren, den lieven langen dag; -elijk (algeheel), bn.: den -en dag zit hij te hengelen; ik zit al drie -e uren te studeeren, met de bijgedachte aan verveling.

Godgeklaagd, bn.: 't is -, dat ge zoo handelt, d. i. voor God geklaagd, schandelijk.

Godgeleerd (geleerd in zake van God en godsdienst), bn.: een - schrijver, die veel kennis bezit aangaande God, Zijn wil, Zijn geboden; bij uitbr.: -e bijdragen, die op de godgeleerdheid (theologie) betrekking hebben.

Godgeleerde (theoloog), m. -n.

Godgeleerdheid (de wetenschap Gods en der geopenbaarde waarheden, theologie), v. gmv.

Godgevallig (behaaglijk aan God), bn.: het - feestlied (Tollens); -gewijd (geheiligd aan God), bn.: de -e altaren, -e maagden.

Godheid (goddelijke natuur, goddelijk wezen, God), v.: de - van Christus; de - op haar hemeltrou.

Godin' (vrouwelijke godheid), v. -nen; fabelleer: de groote - *Diana*; de - van den vrede; de negen -nen, muzen; bij verg.: hij zeide, dat *Henriette* een - der muziek was, (C. O.)

Godlof' (Gode zij lof en dank), tw.

Godloochenaar (iem., die het bestaan van God loochent of ontkent), m. -s, zie *Atheïst*; -loochening (atheïsme, ontkenning van het bestaan van den levenden God), v. gmv.

God'mensch (Messias, de Christus), m. gmv.: het woord - bet. God en mensch.

Gods'advocaat (een prelaat, die bij een heiligverklaring vóór pleit, die deze verdedigt), m. -caten; bij uitbr.: iemand, die het goede eener zaak bepleit; verg. *Duivelsadvocaat*.

Gods'akker (dicht. kerkhof), m. -akkers.

God save the king, Eng. God behoeve den koning; aanvangswoorden van het Engelsche volkslied.

Gods'dienst (godsvereering, aanbidding van God), m. -en; bij uitbr. geloof, belydenis; eeredienst: de Christelijke -, de Joodsche -.

Gods'dienstbegrip (zienswijze in zake het geloof), o. -begrippen: het christelijk -, het Israëlietische -; -gebruik (ceremonie

bij eenigen eeredienst), o. -en; -geschil (geschil over den godsdienst), o. -geschillen: de - geschillen in de 16e en 17e eeuw; -haat (geloofshaat, felle onverdraagzaamheid), m. gmv.

Godsdienstig (vroom, godvruchtig), bn. en bw.; -er, -st: een - mensch, een -e gezindheid; ook, over of betreffende den godsdienst: -e lectuur, - onderwijs, -e meeningen; -ijver (geloofstijver, vurigheid in den geloove), m. gmv.; -krijg (oorlog om den geloove), m., ook, -oorlog, m. -en, zie aldaar; -leer (geloofsleer), v. gmv.; -leeraar (leeraar in den godsdienst, dominee, predikant), m. -leeraren, -s; -loos (eig. zonder godsdienst te hebben: zonder bepaald geloof, zonder leerstellig dogma), bn.; -oefening (stichtelijk samen-zijn om God te dienen of te loven), v. -oefeningen; ook, kerkelijke eeredienst: een -storen, een openbare -; -onderwijs (onder-richt in de geloofs- en zedenleer eener kerk), o. gmv.; -onderwijzer (iemand, die bevoegd is tot het geven van onderwijs in den Hervormden godsdienst), m. -onderwijzers; z. *Catechiseermeester*; -oorlog (oorlog om den geloove), m. -oorlogen: de -oorlogen in Duitschland, de 30-jarige oorlog (1618-'48) was een -; -plechtigheid (plechtige handeling in zake godsdienst), v. -plechtigheden; z. *Ceremoniën*; -plicht (plicht, door den godsdienst voorgeschreven), m. -en: zijn -en trouw vervullen, zijn -en veronachtzamen; -stichter, m. -stichters: *Mohammed*, de - bij de Arabieren; -twist (twist of geschil over het geloof), m. -twisten: de -twisten in Holland, in 't begin der 17e eeuw; -vorm (voorgeschreven godsdienstig gebruik bij den eeredienst), m. -vormen; -vraag (vraagstuk of quaestie ten aanzien van de geloofsleer), v. -vragen; -vrede (vrede, door partijen gesloten in zake het geloof), m.: de - van Augsburg in 1555.

Gods'dienstvrijheid (vrijheid in de uit-oefening van den eeredienst; ook: gewetens-vrijheid, nl. de vrijheid, om dien godsdienst aan te hangen en openbaar te belijden, welken men de voorkeur geeft), v. gmv.; -waan-zin (krankzinnigheid door dweperij in zake den godsdienst), m. gmv.; -wetenschap (leer of wetenschap betreffende de verschillende geloofsleeringen), v. gmv.; -zaak (geloofs-zaak), v. -zaken; -zin (genegenheid tot godsvrucht, godsdienstige gezindheid, vroomheid), m. gmv.

Gods'gericht (het oordeel Gods b.v. ten jngsten dage, ook, straffe Gods), o. gmv.

Gods'gezant (profeet), m. -gezanten.

Gods'huis (kerk, tempel instelling van weldadigheid, liefdegesticht), o. -huizen: met eerbied een - binnentreden; in een - worden behoefligen, gebrekkigen, bejaarden, kinderen opgenomen en liefderijk verpleegd.

Gods'jammerlijk (droevig, ellendig), bn. en bw.: een -e toestand, - schreeuwen.

Gods'lamp (de met olijfolie gevoede lamp, welke dag en nacht in R.-K kerken vóór het tabernakel van het hoogaltaar brandt), v. -en.

Godslasteraar (iemand, die God hooft, b.v. door vloeken of spotternij), m. -s of -aren; -lastering (beschimping of vervloeking van God, vloek), v. -en, zie *Blasphemie*.

Godslasterlijk (wat God lastert), bn.: hij sprak -e taal.

Gods'man (*profeet, godsgezant*), m. -nen.

Gods'naam; *in -!* uitroep van berusting.

Gods'oordeel (*gesch. een proef, waarbij Gods wonderbare inwerking verwacht werd, om de waarheid te doen kennen: het was in de Middeleeuwen een gerechtelijke proef*), o. -en; zie *Ordaliu*m.

Gods'penning, goods'penning (*handgeld, huurpenning*), m. -en: *in Drente ontvangen de dienstboden f3 als -; den - geven, den - terugbrengen*; ook *Goospenning*.

Gods'regering (*de onmiddellijke heerschappij van God, priesterbestuur*), v.: *de -*, waaronder *Israël leefde*; zie *Theocratie*.

Gods'spraak (*uitspraak der godheid*), v. -spraken; bij uitbr. *raadselspreuk, wonder-spreuk*; ook, *plaats van het orakel*: orakel in ruimeren zin; in christelijken zin: *profetie, goddelijke openbaring: de heilige -spraken van het Oude Testament*.

Gods'vrede (*middeleeuwen: schorsing van veeten of vijandelijkheden*), m. gmv.: *op Zonen feestdagen heerschte er -*, wapenstilstand; zie: *Treuga of Pax Dei*.

Gods'vrucht (*eig. vreeze en liefde voor God, vroomheid*), v. gmv.; verg. *Vruchten*.

Gods'wege, v. a. n.: uit naam van God.

Gods'wil, om - : ter wille van God, ook: om God aangenaam te zijn; verder: om niet, gratis; zie *Pro Deo*.

God'vergeten (*eig. aan God niet meer denkend: boos, snood, goddeloos*), bn.: *een - booswicht*; van zaken: *gruwelijk, schandelijk: - moedwil, - huichelarij*; bw.: *- slecht, in zeer hooge mate*.

God'vree'zend (*vroom, braaf, godvruchtig*), bn.; -er, -st; -**held** (*godsvrucht*), v. gmv.

God'vree'zenden (*Bijbel. heidenen, die onder Joodschen invloed den waren God aanbaden en enkele voorschriften, b.v. de sabbatsrust onderhielden*), m. en v. mv.

God'vrucht'ig (*godvreezend, vroom*), bn.; -er, -st: *een - mensch, een - werk, een - e denkwijze*; bw.: *hij bad -*, op vrome wijze.

God wil het! *leus der eerste kruisvaarders; het dries - werd aangenomen op het concilie van Clermont (1095)*.

Godza'lig (*vroom*), bn.; -er, -st: *e. - mensch, godvruchtig: een - werk, een - e ijver*.

Goe'boek (*O.-I. wachthuisje van bamboe in de padie-velden, om de vogels te verjagen*), m. -s.

Goed (*gepast, bruikbaar, geschikt*), bn. en bw.; *beter, best: - gereedschap maakt een - werkman; -e lieden, braaf, eerlijk; wachten op beter weer, de zieke wordt weer -*, is herstellende; *dit is mijn beste jas, dit opstel is het beste, meest goede*; *gesch. de -elieden van achten*, zie *Acht*; *gij zijt al te -*, welwillend, vriendelijk; *spreekw. Al te - is buurmans gek*, die al te goed is, wordt door iedereen beetgenomen; als zn. (*zie Goede*), o. gmv.: *het -*, dat gij een ander doet, laat rusten in uw stil gemoed (*Cats*); *ik zeg dit tot uw best, het beste zal zijn, nog wat te wachten*; zegsw. *iem. iets ten goede houden, het hem niet ten kwade duiden*; bw.: *het gaat mij -; hij kwam - en wel thuis*; zegsw. - *rond, - Zeeuwsch*, wie openhartig is, is een ware Zeeuw.

Goed 1. (*bezitting*), o. -eren: *- en bloed offeren voor het vaderland, alles, wat men bezit; roerend en onroerend -*, z. ald.; ge-

huwd zijn in gemeenschap van -eren, zie *Gemeenschap*; *deze baron heeft zijn -eren in Gelderland liggen, landerijen, bosschen, enz.*; 2. (*handelswaar, koopwaar*), o. -eren: *koopmansgoederen, de te vervoeren -eren, de bestelde -eren*, zie *Goederentrein*; 3. (*weeffel, kledingstof*), o. gmv.: *dat is mooi - voor een japon, zie Stof*; 4. (*bagage, reisgoed*), o. -eren: *mijn - is in den bagagewagen; witkiel, zorg voor mijn -*; 5. (*allerlei dingen*), o. -eren: *waarloos -*, schiepst. zie *Waarloos*; *deze bakker maakt vooral klein-goed, z. ald.*; *dat is geen porselein maar steengoed, z. ald.*; *we zullen ons - per goederenboot verzenden, meubilair*; 6. (*kinderen, menschen*), o. gmv., verkl. -**je**: *het jonge - moet naar bed; het jonge - gaat dansen*; ook, van dieren: *muizen is een lastig goedje*.

Goedaar'dig (*welwillend; goed, zacht van aard*), bn. en bw.; -er, -st: *een - kind, het schaap is een - dier, die mazelen zijn nogal van een - soort, niet kwaadaardig, zie ald.*; *zij lachte - om het dwaze gezegde*.

Goed'achten (*voor goed houden*), ik achtte -, heb - geacht: *spreek er hem over, als gij het -acht*, nuttig oordeelt, zie *Goedvinden*.

Goed'dang (*O.-I. provisiekamer*), m. -s.

Goed'bloed (*sukkel, goedzak, hals*), m. gmv.: *die man is een Joris -*.

Goed'deels (*voor een groot deel*), bw.: *Pruisen ontrok zich - aan den krijgstoet*.

Goed'doen (*weldoen*), ik deed goed, heb - gedaan: *een wees -*; *die reis zal hem -*, baten, oprissschen, opknappen.

Goed'dunken (*welgevalven, welbehagen, toestemming*), o. gmv.: *handel naar -*, dat hangt van zijn - af.

Goed'dunken, het dunkt -, *dacht of docht -*, heeft -gedacht of -gedocht: *het heeft den koning -gedacht, u te beloonen*.

Goe'de (*al, wat goed is*), o. gmv.: *het - der aarde genieten, het leven genieten, inz. tafel-geneugten*.

Goeden- of **goeien-a'vond** (*avondgroet*), m.; evenzoo: -**dag**-, -**mid'dag**-, -**morgen**-, -**nacht** -: *zeggen, z. ald.*

Goedendag' (*middeleeuwsch wapen, een lange speer, van een ijzeren punt voorzien*), m. -s; ze werden uit scherts zoo genoemd, men wilde beduiden, dat de voetknechten den vijand terdege er mede konden begroeten (*Consc.*); zie ook *Morgenster*.

Goedendag'zeggen (*iem. een aangename dag toewenschen, ook, vaarwelzeggen*), ik zegde of zei -, ik heb goedendaggezegd, --gezeid; evenzoo: *goedenmorgen*-, *goedenmid-dag*-, *goedennacht*'zeggen.

Goe'deren (*koopwaren, handelswaren*), o. mv.; -**boot** (*stoomboot, die uitsluitend koopmansgoederen, waren, materialen, enz. vervoert*), v. -booten; -**bureau** (*-kantoor*), o. -'s; -**handel** (*koop en verkoop van waren, handel in koopmanswaren*), m. gmv.: - **in de doode hand**, zie *Doodde hand*; -**kantoor** (*kantoor, waar de goederen in ontvangst worden genomen, bestelkantoor voor vrachtgoed bij den spoorweg*), o. -kantoren; -**loods** (*overdekt, meestal houten gebouw, waarin waren worden opgeslagen of geborgen*), v. -en; -**trein** (*spoortrein tot het vervoer van goederen, koopwaren, materialen, enz.*), m. -en; -**vervoer**, o. gmv.: *het massaal -*; -**wagen** (*wagen tot*

- het vervoer van goederen, int. bagagewagen), m. -wagens.
- Goederhand**, van - (van betrouwbare zijde), bw.: van - iets weten, uit goede bron.
- Goedertieren** (eig. van goeden aard: barmhartig, lankmoedig, zachtmoedig, genadig), bn.
- Goede trouw'** (schuldlooze, maar valsche meening over de geoorlooftheid eener daad), v.: te goeder trouw, zonder kwade bijbedoelingen, zie: Fides, Bona-fide.
- Goede week** (de laatste week der groote R.K. vasten, de week vóór Paschen), v. gmv.
- Goede werken** (daden, die geschieden uit liefde tot God of tot den evennaaste), o. mv.
- Goede Vrijdag** (Vrijdag vóór Paschen; gedachtenis van den sterfdag des Heeren), m. - Vrijdagen: de - is een rouwdag in de R.-K. kerken; zie Stille Vrijdag.
- Goedgebouwd** (wel- en krachtig gevormd), bn.: een - man.
- Goedgefisch** (mild, niet karig), bn.: tante was altijd -; -heid (mildheid), v. gmv.
- Goedgeloo'vig** (lichtgeloo'vig), bn.; -er, -st: de -e groote menigte; -heid, v. gmv.
- Goedgewicht** (korting, door den groothandel aan den kleinhandel toegestaan, meest in procenten), o. gmv.
- Goedgezind** (het welmeenend met iemand of iets), bn.: de -e burgerij, die nl. de bestaande orde van zaken steunt.
- Goedgun'stig** (gunstig gezind, welgezind, vriendelijk), bn. en bw.; -er, -st: de -e lezer, toegenegen; zij hoorde mij - aan.
- Goedhartig** (welwillend, goedaardig), bn.; -er, -st: mijn -e oom; bij uitbr. -e zorg, -e scherts; hij sprak op -en toon; zijn ge-laat heeft iets -s; -heid (goedaardigheid), v.
- Goedheid** (braafheid, zachtheid, welwillendheid), v. -heden: dat is te veel -, voorkomendheid; - des harten; een bui van -.
- Goedheilig** (goed en heilig), bn.: Sinterklaas, - man!
- Goedhouden, zich** (niet gaan kwijnen, zich flink houden), hij hield zich -, heeft zich - gehouden: uw vader houdt zich goed ondanks zijn hooge jaren; bij uitbr. zich niet laten overmeesteren door zijn zenuwen: uw broer hield zich goed bij die begrafenis.
- Goedig** (goedhartig, welwillend, vriendelijk), bn.; -er, -st: een - gelaat.
- Goedkeuren** (na onderzoek verklaren of erkennen, dat iets goed is, billijken), ik heb -gekeurd: men zal hem voor de militie wel -, de opzichter wil die materialen niet -.
- Goedkeurend** (instemmend, toestemmend), bn.: een - woord, een - gemompel.
- Goedkeuring** (het goedkeuren), v. -en: een woord van -, tevredenheid; na - door Gedeputeerde Staten.
- Goedkoop'** (niet duur, laag in prijs), bn.; -er of beterkoop, -st: in dien winkel is alles -; -e dingen zijn in den regel spoedig stuk of versleten: -, duurkoop; in Den Haag is alles -er of beterkoop dan hier; in Parijs is niet alles het -st; een -e liefhebberij; ir. een -e aarigheid zeggen, iets van weinig gehalte, iets zonder geest, iets flauws.
- Goedlachs'** (spoedig, gaarne lachend), bn.
- Goedleersch'** (niet-hardleersch), bn.: die knaap is -, vlug in het leeren.
- Goedleven**, alleen gebruikelijk in: Pater -, iem., die nl. een gemakkelijik leventje leidt en er welgedaan uitziet.
- Goed'maken** (schadeloosstellen), ik heb -gemaakt; ook: ongedaan maken, doen vergeten, vergoeden, dekken, bestrijden; -ing (vergoeding), v. gmv.: na -making der kosten.
- Goedmoedig** (goedhartig, onergdenkend), bn. en bw.; -er, -st: een - man, -e scherts; hij lachte -; -heid (goedigheid), v. gmv.
- Goed'praten** (verontschuldigen, vergoelijken), hij praatte -, heeft -gepraat: hij doet zijn best om zijn fout goed te -.
- Goedron'd** (rondborstig, openhartig), bn. en bw.: de Zeeuwen waren altijd - bij den beker; - voor iets uitkomen.
- Goed'schiks** (betamelijk, behoortlijk), bw.: - of kwaadschiks, met of zonder goeden wil.
- Goeds'moeds** (in kalme stemming, welge-moed, opgeruimd), bw.: hij is altijd -.
- Goed'spreken** (borg zijn, instaan voor), ik sprak goed, heb -gesproken: zijn vader zal - voor die som.
- Goed'vinden** (verkiestlijk achten, noodig achten), ik vond goed, heb -gevonden: handel, zooals gij het goedvindt, nuttig acht; de schipper vond het goed, die haven binnen te vallen; als zn.: (goed'tunken, welbehagen), o.: ik zal met uw - van middag vertrekken; handel naar uw -, verkiezing, inzicht.
- Goedwillig** (dienstvaardig, gewillig), bn. en bw.; -er, -st: onze meid is een -e sloof; - voor iem. zijn; hij fluisterde mij dat - in het oor, op welwillende wijze.
- Goed'zak** (goedhartig persoon, goedhals, lobbes), m. -ken: wat een - van een kerel, een - van een hond!
- Goët'** (Gr. toovenaar, bezweerder), m. -ëten.
- Goet'erd** (goedzak), m. -s.
- Go'el** (volgens de Israëliet. wet: lossen, bloedwreker, als naaste bloedverwant van den vermoord), m.; fig. de Verlosser, de Messias.
- Go'e'lijk** (vriendelijk, lief), bn. en bw.; -er, -st: die -e oude man, een - humeur; de hond keek Huib - in de oogen (Ter Haar).
- Go'e'man** (eig. achtenswaardig man), m. -mannen; bij uitbr. scheidsman, scheids-rechter, b.v. bij een harddraverij; ook, be-middelaar.
- Go'e'na** (veldvrucht in Z.-Afrika), v. gmv.
- Go'e'nie** (jute), v. -s: een zak van - of
- Gonje**.
- Go'e'noeng** (O.-I. berg), m. -s.
- Go'e'noeng api** (O.-I. vuurberg), m. -'s.
- Go'e'noenger** (O.-I. Javaan of pony uit de bergen), m. -s.
- Go'e'roe** (O.-I. inlandsche godsdienstonder-wijzer), m. -s.
- Go'e'stie** (Java en Sumatra: prins, hooge adellijke; ook, vorstelijke titel), m. -s.
- Go'e'sting** (Vlaamsch. trek, lust, zin), v. gmv.: dat is niet naar mijn -; ergens - in krijgen.
- Go'e'tie** (Gr. tooverij door oproeping v. booze gesteren), v., (t=s), zie Go'ëet; -e'tisch (Gr. tooverkrachtig; fig. betoverend, bedrieg-lijk), bn.
- Gof'fer, gof'ferd** (dikzak; groot, zwaar per-soon), m. -s: wat een - van een man!
- Go'im** (Hebr. Christen), m. -s.
- Gok'ken** (hazardspelen om geld, dol speculee-ren), ik gokte, heb gegokt: hij houdt van -; **gok'ker** (speler), m. -s.
- Golf** (baar), v. golven: een hooge -, een lange, een korte -; witgekuijde golven; bij uitbr. in het meerv.: de zee: een plek gronds aan de golven betwisten; in den schoot der

- golven*, in de diepte der zee; fig. *geluidgolven*, *lichtgolven*; verder: dikke straal van een vloeistof, gulf, b.v. *een - bloed*.
- Golf** (aardr. *wijde baai, ruime zeeboezem*), v. golven: de - van Venetië, de - van Mexico.
- Golf** (uit Schotland afkomstig spel, balspel), o. -spelen; zie -spel.
- Golf'berg** (hoogte v. e. golf in zee), m. -en; -**breker** (steenen dam om den golfslag te breken ter bescherming van haven of havenhoofd), m. -s; -**dal** (laagte tusschen twee golven), o. -dalen; -**lijn** (golvende lijn, kromme lijn), v. -en; -**slag** (het slaan der golven), m. gmv.: een sterke -, d. i. hooge zee; een matige -, d. i. rolling.
- Golf'spel** (golf-balspel, ook: de benooidgheden voor het spel, nl. ballen en stokken), o. gmv.; -**club** (vereniging van golfspelers), v. -s; -**pak** (ruimzittend pak, dat men bij 't golfspel draagt), o.; -**speler** (speler van het golfspel), m. -spelers.
- Golf'stroom** (aardr. warme zeestroom, vloeiende uit de Golf van Mexico), m. gmv.
- Gol'gotha** (Hebr. schedelberg), m. en o.; zie Calvarieberg. (g = g).
- Gol'lith** (Bijb. reus bij de Philistijnen, fig. ruwe gast), m. gmv.: die vent is een echte -, ongelikte beer; zie David. (th = t).
- Gol'ok** (O.-I. hakmes, kapmes, ook: een bijna rechte sabel van $\pm \frac{1}{2}$ M. lengte), m. -s.
- Gol'ven** (rijzen en dalen, kabbelend vloeien, aanrollen), het heeft gelfd: de rivier golfde aan onzen voet; bij vergelijking: een -de menigte; fig. *golvend haar*, niet-sluik; -de *heuvelen*, zacht glooiende; het -de *graan*, zich golvend bewegend door den zomerwind.
- Gol'ving** (het golven, golvende kromming), v. -en: de - der halmten, de - dier lijnen.
- Gom** (lijmachtig vocht, dat door insnijding uit zekere boomen en planten vloeit en dan stolt, gomstof; ook: een stukje gomelastiek om vlekken uit te vegen, vlakgom), v. gmv., (soorten), v. -men: Arabische -, in de bet. van vlakgom alleen met lidw. van bep. of zonder lidw. gmv.: *geef me eens even de -*, *ik heb geen - meer*; -**achtig**, bn.: de -e sappen b.v. van den perzikboom.
- Gomarist'** (volgeling van professor Franciscus Gomarus, 1563-1643), m. -en; ook, *Contra-Remonstrant*: de -en stonden het leerstuk der predestinatie, zie ald., of der uitverkiezing voor en hadden (1609-'21) hooge geschillen met de Arminianen.
- Gom'boom** (boom, die gom of gomelastiek levert), m. -en.
- Gom'dragant'** (een soort van gom), o. gmv.
- Gomelastiek'** (gestold sap van den gomboom; vlakgom, een stukje er van), o. gmv.; ook, Gomlastiek; zie Gummi, Rubber, Caoutchouc.
- Gom'hars** (mengsel van gom en hars), o. en v.; (soorten), o. en v. -harsen.
- Gom'lak** (rooikleurige gom, schellak), o. gmv.
- Gomlastiek'** (gom-elastiek), o. gmv.: een bal van -; -**tie'ken**, bn.: een - bal, een - poppetje, - overschoenen; bij overdr. de -en man, kermisgast met lenige leden; z. Gummi.
- Gom'men** (met gom bestrijken), ik heb ggomd: postzegels zijn aan de achterzijde ggomd, ggomde enveloppen; -**ming**, v. gmv.
- Gon'del** (plat roei- en pleziervaartuij met hemel, gebezigd in de grachten van Venetië), v. -s; -**stad** (Venetië), v. gmv.
- Gondeller'** (gondelroetier), m. -en, -s.
- Gon'dellied** (varenslied van den gondelier), o. -liederen; zie ook: Barcarolle.
- Gonfanon'** (kerkvaan, lansvaantje), m. -s, ook: Gonfalon.
- Gong** (metalen bekken, soms van 1 M. middellijn, hangende in een schraag of gajor; men slaat er op met een met doek of leder enz. omwond-en klepel), v. -s: de - was oorspr. bij de Chinezen en in Oost-Indië in gebruik als muziekinstrument, thans ook in ons land in gebruik om een waarschuwingssignaal te geven; een -slag, m. -slagen; z. Tam tam.
- Goniometer** (hoekmeter), m. -meters. (g=g).
- Goniometrie'** (meetk. het meten van hoeken door verhouding van lijnen), v. gmv.
- Goniometrisch** (de goniometrie betreffende), bn.: -e lijnen, -e verhoudingen.
- Gon'je** (Bengaalsche plantenvezels, jute) v.; -**tapijt** (tapijt van gonje), o. -en; -**zak** (jutezak), m. -zakken.
- Gons** (dof geluid, gebrom), m. gmv.
- Gonst** (de overgebleven kracht van den mest in een akker, na den oogst), v.: de - is er uit.
- Gon'zen** (snorren, dof brommen), het gonste, heeft gegonsd: de *bijen -*, de *kachel*, een *rad kan -*; -**ing**, v. -en.
- Goo** (aardr. gooi, gouw), o., b.v. Oostergoo, Westergoo; zie Gool.
- Goo'chelaar** (iem., die kan goochelen), m. -s, -aren.
- Goo'chelbeker** (bekervormig voorwerp, dat de goochelaar bij zijn toeren gebruikt), m. -s.
- Goo'chelen** (tooverkunstjes verrichten), ik goochelde, heb gegoocheld; fig. - met cijfers.
- Goo'chekunst** (vaardigheid in 't goochelen), v. gmv.; -**spel** (goochelarij, fig. droomgezicht, bedrog), o. gmv.; -**stuk** (-kunstje), o. -stukken; -**tasch** (zak, waarin al de benooidgheden zijn, en waarin of waaruit men goochelt), v. -tasschen; -**toer** (goochelkunstje), m. -toeren; -**werk**, o. gmv.
- Goo'chem**, go'o'gem, go'gem; zie Gochem.
- Goods'penning**, m. -en; z. Godspenning.
- Gool** (bijvorm van gouw; landstreek), o. gmv.; -**land**, o.; oudtijds: Naardingerlant, streek aan de Zuiderzee ten O. van Naarden, omvat Naarden, Blaricum, Bussum, Hilversum, Huiszen, Laren, Muiden en Muiderberg; -**lander**, m. -s, zie Gooier.
- Gool** (worp, inz. bij 't kegelen), v. -en: de eerste - hebben; zegsw. *ergens een - naar doen*, een kansje wagen, ook: bij benadering trachten te bepalen; *zijn - gaan*, gang, weg, gmv.
- Gool'en** (werpen, smijten, smakken), ik heb gegooid: *sneeuwballen -*, *iets tegen den grond -*; fig. *zijn geld in 't water -*, *werpen*, dwaze dingen ondernemen; *iem. iets naar het hoofd -*, d. i. bitter verwijten.
- Gool'er** (man uit het Gooiland), m. -s: ik ben een -s kint, *vervallen in Gods toren*, (Vondel, Gijsbr.)
- Goor** (stijkerig, modderig, bedorven, ook, morsig, vuil), bn.; -der, -st: *gore melk*, - *spek*, een - *varken*, *gore kleeren*, - *linnen*, *gore handen*; fig. *gore taal*, *gore gesprekken*, *vuil*; onzedelijk; een - *kostje*, onlekker.
- Goo'recht** (aardr. landstreek in de prov. Groningen), o.: - heet ook Drenterwolde, het ligt ten Z. der stad Gr. met Dr. in het W.
- Goos'penning**, m. -en; z. Goodspenning.
- Goot** (afvoerkanal voor vloeistoffen inz. voor regenwater ook voor vuil water, open riool),

- v. goten: een dak-, een straat-; gew. Geut.
- Gootdissel** (dissel, om gaten te maken), m. -dissels; -gat (water-loosgat), o. -gaten; -pijp (afvoerbuiss), v. -pijpen; -steen (steenen bak onder de keukenkraan), m. -steenen; -water (water uit de goot, uit den gootsteen), o. gmv.
- Gordel** (riem, band om het middel), m. -s: een jachtmes hing aan zijn leeren -; fig. een - van fort, vestingwerken, krans, kring; de tropische aard-; zie Zone.
- Gordelband**, m. -banden; zie Ceintuur.
- Gordeldier** (dierk. schuldvarken, tandeloos zoogdier, leeft van dierlijk voedsel, vooral van mieren), o. -dieren; in Guyana en Brazilië leeft het groote -, ook, Armadil.
- Gordelhagedis** (geschubde hagedis), v. -sen.
- Gordelkruid** (plantk. aardmos), o. gmv.
- Gordelriem**, m. -en; zie Koppel.
- Gordelroos** (geneesk. branderige huidontsteking of -uitslag in den vorm v. e. gordel), v. gmv.; ook, Sint-Antoniusvuur.
- Gorden** (een gordel omdoen), ik gordde, heb gegord; zich -; bij uitbreid. een kleed om 't lijf-, met een gordel vastmaken; een zadel -.
- Gordiaansche knoop**, m.: zekere kunstig gelegde knoop, aan welks ontwarring door het orakel in den tempel van Zeus (Jupiter) te Gordium (in de Rom. provincie Galatië) de heerschappij der wereld was toegezegd; in 333 v. Chr. werd die knoop door Alexander den Gr. met het zwaard doorgehakt; fig. een ingewikkelde en netelige zaak; zegsw. den knoop doorhakken, zie Doorhakken.
- Gordijn** (voorhang, voorhangsel), o. en ook v. -en: een bed-, een venster-, een rol-; zegsw. achter de -en gaan, gaan slapen.
- Gordijnfranje** (-boordsel), v. -s; -koord (-touw), o. -en; -metten (beddepreek), v. mv., zie Metten; -preek (bedsermoen), v. -en; -ring, m. -en; -roede, v. -n; -vuur (mil. versperringsvuur), m. gmv.: - is zwaar artillerievuur, waarmede bij een aanval een bepaald gedeelte v. h. vijandelijk front achter de aanvalstroepen bestreken wordt om het laten aanrukken van reserves te verhinderen en de aanvallers den terugtocht af te snijden.
- Gording**, v. -en, -s: de -en van een dak, hierop liggen de spanribben; verder: dwarsbalk of -hout tot koppeling van een rij palen; scheepst.: een loopend touw tot opkorting van een zeil.
- Gorgel** (strottenhoofd, strot, keel), m. -s.
- Gorgeldrank** (geneesmiddel, dat gorgelend aangewend wordt), m. -dranken.
- Gorgelen** (de keel klokkend spelen), ik heb gegorgeld; met aluin -, een -drankje.
- Gorgonen** (myth. schrikgodinnen, wier aanblik iem. in steen veranderde: drie zusters, gevleugelde monsters met slangenhaar en ijzeren klauwen, van welke Medusa het meest bekend is), v. mv.; het enkelv. is Gorgone of Gorgo; zie Medusa hoofd.
- Gorgonisch** (ijzingwekkend, versteenend), bn.
- Gorgig** (smerig, vuil), bn.; -er, -st: het varken is een -dier; -heid (zuurheid, ook vuilheid), v. -heden; zie Goor.
- Gorilla** (dierk. grootste aap in Afrika, hoog ± 1.75 M., voedt zich met vruchten, eieren en jonge vogels, is moeilijk te temmen), m. -s; zie Boschmensch; fig. leelijke man.
- Gors** (Holl. en N.-Br. benaming van aange-
- wassen grond, zie Kwelder), v. en o. gorzen; ook, Schor(re); -dijk, m. -dijken; -land, o. -landen, zie ald.
- Gors** (dierk. vogelsoort tusschen vink en musch), v. gorzen: er komen elf soorten van gorzen in ons land voor; zie: Rietgors, Geelgors, Sneeuwgorz, Ortolaan.
- Gorsdijk** (kleine, lage dijk op een gors om de aanslibbing te bevorderen), m. -dijken.
- Gorsland** (aanwas, aanslibbing), o. -landen: aangewonnen landen.
- Gort** (gruiten, gebroken graan), v. -en: men maakt gort van gerst, haver en boekweit; in 't bijzonder gepelde garst; collectief: graan-akkers, waar de - geoogst wordt, (C. O.), Alkmaarsche -; spijs: zij eten - met rozijnen; fig. een gortje, een kleinigheid; zegsw. iem. kennen van haver tot -, eig. van aver tot aver, zie Aver, d. i. van ouder tot ouder; iets van haver tot - vertellen, van stukje tot beetje; iets van haver tot - weten, tot in de kleinste bijzonderheden.
- Gort** (varkensziekte), o. gmv.
- Gortebrij** (gruttenbrij, brij v. gort), v. gmv.
- Gortenteller** (gierigaard: iem. die de korrels gort telt, een krenterige vent; ook, een Janhen), m. -tellers; zie Erwtenteller.
- Gortepap** (dunne gortebrij), v. gmv.
- Gorter** (gortmolenaar, grutter), m. -s; -ij' (pelmolen), v. -en, w. i. g.; meer: Grutterij.
- Gortewater** (aftreksel van gepelde garst), o.: men drinkt - met citroen tegen den hoest.
- Gortig** (het gort hebbende, puistig), bn.; -er, -st: dat varken is -; bij uitbr. vuil, smerig; ook: hij maakt het -, of te -, of al te -, bont, grof; -heid, v. gmv., zie Gorig.
- Gorzing** (aanslibbing, schorre, gors), v. -en; ook: schutting of heining v. gevlochten rijs.
- Gosen** (Bijb. landschap in beneden-Egypte, ten O. v. d. Nijl), o. gmv.: Gen. 47:4.
- Goteling** (staaf van gietijzer), m.; ook: een voorwerp van gegoten ijzer, b.v. een gegoten kanon: op dat schip waren twee -en.
- Got(h)iek** (bouwtrant van de 12e-16e eeuw: spitsbogenstijl), v. gmv.; ook bn.: een -e kerk, b.v. de kathedraal van St.-Jan te 's-Hertogenbosch: een -e muur, een - raam, een - gewelf; de -e stijl, zie: Ogivale stijl.
- Got(h)isch**, bn., z. Got(h)iek, bn.; -letterschrift (oud-Duitsch letterschrift), o.; verg. Majuskel, Minuskel en Damasijnsch schrift; -e letter (typ. Deutsche letter), v. -s: het tegenwoordige Deutsche letterschrift is een soort van nieuw - letterschrift.
- Got(h)isch** (de Got(h)ische taal), o.: de studie van het -, de klankleer van het -.
- Goud** (kostbaar, edel metaal van roodgele kleur, S.G. ± 19.5, smeltpunt 1250° C.), o.: een stuk -, een klomp -, een baar -, een staaf -; gedegen -, zuiver, niet vermengd; - van 8, 14, 18 karaat of karaten, d. i. van de 24 deelen zijn er 8, 14, 18 zuiver goud; de waarde van 1 KG. goud 0.983 fijn is wetelijk bepaald op f 1720; zegsw. om geen -, voor geen -, voor geen schatten der wereld; een raad als -, kostelijke raad, een hart als -, edel; eerlijk als -, doodeerlijk; zegsw. tegen - opwegen, van buitengewone waarde zijn; spreken is -, zwijgen is -, zie Spreken; een ton -s, zie Ton; spreekw. Eigen haard is - waard, is van hooge waarde, zie Haard; De morgenstond heeft goud in den mond, vroeg opstaan is profijtelijk; Er

is geen — zonder schuim, zelfs het edelste is niet geheel rein, niets is volmaakt; *Het is niet alles —, wat er blinkt*, niet al wat glanst; is ook innerlijk degelijk, schijn-bedriegt; — **achtig** (naar goud zweemend), bn.: een — e glans, — haar, een — licht; — **ader** (met goud gevulde adervormige holte in de aardkorst), v. — aderen, — aders; — **agio** (de waarde per 100 v. goudmunt boven papier), m.: de — is soms $2\frac{1}{2}\%$; men krijgt dan voor f 100 in goud f 102.50 in papier; — **amalgama** (een legering van goud met kwik), o. — s; ook: — amalgam.

Goudarend (steenarend), m. — en; — **baars** (goudvisch), m. — baarzen; — **berg** (berg, waarin men goud vindt), m. — en; — **beurs** (buidel met goudgeld), v. — beurzen; — **blad** (uitgeslagen blaadje goud, loovertje), o. — bladen; — **blond** (goudkleurig), bn. en bw.: de Germaansche vrouwen met haar — haar; — **boekje** (nl. v. goudblaadjes), o. — s; — **brasem** (dierk. goudkleurige brasem), m. — s; — **brons** (mengsel van poedergoud en tin), o. gm.v.; — **bruin** (glanzig bruin), bn.: — e lokken; — **delver** (— graver), m. — s; — **distel** (plant in Afrika), v. — s; — **dorst** (heftig verlangen naar goud), m. gm.v.; — **draad** (tot draad getrokken goud), m. en o.; — **druk** (typ. methode, waardoor goudbrons op de letters wordt aangebracht), m. gm.v.; — **duivel** (geldzucht), m.: de — is in hem gevaren.

Gouden (van goud), bn.: een — horloge (in de spreektaal ook: een goud horloge); de — bul, staatsstuk, van een gouden zegel voorzien, zie Bul; zegsw. — bergen beloven, d. i. iem. onbestaanbare rijkdommen voorspiegelen, zie Berg, fig. hem het onmogelijke zelfs toezeggen, ook: koeien met — horens beloven; een eertlijk handuerk heeft een — bodem, is winstgevend; de — middelmaat, voortreffelijke; — spreuken, onschatbare; een — feest, 50-jarig; de — bruiloft, 50-jarig huwelijksfeest; een — kraag, zie Kraag; de — roos, zie aldaar; de — koets, zie Koets; de — zon, zie Zon; het — kalf aanbidden, zie aldaar.

Goudenaar (lange steenen pijp), m. — s; ook, Gouwenaar.

Gou'den eeuw, v.: myth. de regeering van Saturnus op aarde, zie ald., een eeuw, een tijdperk van rust en vrede en bloei op elk gebied; fig. de — van Augustus (31 v. C. — 14 n. C.); onze —, 1587—1713; de — van onze letteren, tijdens het stadhouderschap van Frederik Hendrik (1625—'47).

Gou'den Hoorn (aandr. Z. arm van den Bosporus, die tevens een veilige haven vormt van de stad Konstantinopel), m.

Gou'den kalf (eig. kalf van goud, beeld van den Mammon, zie Exodus 32:4), o.: het — aanbidden, den geldduivel huldigen als een godheid, het goud, den rijkdom, de rijke lieden eeren, zijn hart hechten aan het slijk der aarde; een rondedans om het —.

Goudenregen (plantk. loofboom met goudgele trosbloemen, in tuinen), m. — regens.

Gou'den roos, v.; zie Roos.

Gou'den standaard (gouden standpenning als grondslag van een muntstelsel, muntstelsel met gouden standaard), m.: in landen met den — is al het zilvergeld pasmunt, 't welk men slechts tot een zeker bedrag heeft te ontvangen.

Gouden tien'tje (Ned. goudmunt van tien

gulden, gehalte = 0,900), o. — s; — **vijf'tje** (idem, 5 gld.), o. — s.

Gou'd- en zil'verwerken (voorwerpen van goud of zilver), o. mv.

Gou'd'erts (goudhoudend erts), o.; — **essaai** (onderzoek naar 't goudgehalte), o. — en; — **fazant** (goudlakensche fazant), m. — en; — **forel** (bergmeer- of roodforel), v. — len.

Gou'd'geel (geel, dat op goud lijkt, goudachtig geel), bn.: het — gele graan.

Gou'd'graver (gouddelver), m. — s; zie Goudland, Californië, Placer.

Gou'd'geld (gouden munt), o. gm.v.

Gou'd'groef (— mijn), v. — groeven; — **groen** (goudachtig groen), bn., de — groene vleugels van een insect, de — groene hals van de mannetjeseezel; — **gulden** (gouden muntstuk, ook, 28-stuiverspenning, zilveren florijn of 28 geheeten, was = f 1.40), m. — s; — **haan** (insect, bladkever), m. — hanen; — **haantje** (dierk. fijne, kleine mees), o. — s: hij ziet er uit (blinkt) als een — haantje, d. i. hij ziet er keurig uit, zie Sint-Maartensvogel; — **handel** (koop en verkoop van gouden munt en specie hier te lande bijna uitsluitend in handen der Ned. Bank), m. gm.v.; — **houdend** (— bevattend), bn.: — erts, — zand, zie Stofgoud.

Gou'd'kalk (goudpurper), v. gm.v.; — **kast** (goud- en zilverkast), v. — en; — **kievit** (moerasvogel), m. — en; — **kleur** (goudgele kleur), v. gm.v.; — **klomp** (stuk goud), m. — en.

Gou'd'koord (met goud doorweven koord), o. — en; — **koorts** (koortsige gejaagdheid bij goudzoekers of beurspeculanten om goud te winnen), v. gm.v.; — **kust** (aandr. kust a. d. golf v. Guinea, W.-Afrika, voor het grootste gedeelte Eng. kolonie), v. gm.v.

Gou'd'laken (laken met gouddraad doorweven), o. gm.v.: een mantel van —.

Gou'd'lakensch (van goudlaken), bn.: een — e rijksmantel; bij uitb. een — e fazant, d. i. met veeren, die aan goudlaken doen denken.

Gou'd'land (land, waar goud gegraven wordt), o. gm.v., zie Dorado; — **leder** (verguld leer of leer met vergulde figuren, als behangsel o. a. gebruikt), o. gm.v.; — **leening** (leening, waarvan de interest in goud wordt voldaan), v. — en; — **leeren** (van goudleer), bn.: — schoentjes; het — behangsel in de kamer van tante Stastok, (C.O.); — **maker** (alchimist), m. — s; — **makerij** (alchimisterij), v. gm.v.; — **meerle** (wielewaal), v. — meeren; — **mijn** (goudgroeve, fig. iets, dat groot voordeel oplevert), v. — mijnen; de haringvisserij werd een — voor Holland; ook: fig. schatkamer.

Gou'd'papier (papier, dat aan ééne kant verguld is), o.: als stofnaam, gm.v.; als voorwerpen: — papieren; zie Zilverpapier.

Gou'd'pelde (met goudachtige vlekken), bn., b.v. een toom — kippen; zie Geelpelde.

Gou'd'pippeling (goudgele appel), m. — en; — **pluvier** (wilster), v. — en; — **poeder** (poederachtig goud, goudzand), o. gm.v.; — **purper** (kleurstof, verkregen door tinzout te vermengen met een goudoplossing), o. gm.v.: glas- en porseleinschilders gebruiken —; — **ranonkel** (boterbloem), v. — s; — **renet** (zoetzure, geelgraauwe renet of reinet), v. — renetten.

Gou'd'rente (interest van effecten, die in goud wordt uitbetaald), v.: in tegenstelling van zilver- of papierrente; zie — leening.

- Goudron'** (Fr. teer; gezuiverd en gekookt asphalt in vloeibaren toestand), o. gmv.
- Gouds'bloem** (plantk. goud-, gouw-, goudjesbloem, samengesteldbloemige éénjarige tuinbloem, met goudgele bloembladeren), v. -en.
- Goudsch** (uit of van Gouda), bn.: -e kaas; de -e pijpen zijn in 1637 uitgevonden.
- Goud'schaal** (gevoelige weegschaal om goud te wegen, goudbalans), v. -schalen: zegsw. op een -tje wegen of leggen, iets hoogst voorzichtig wikkelen of wegen, b.v. zijn woorden wegen of leggen op een -, zeer voorzichtig zijn bij 't spreken; -schuim (goudglut, slakken, afval bij 't bewerken van goud, schuim van goud, valsch bladgoud), o. gmv.; -smid (iemand, die gouden voorwerpen maakt en er handel in drijft, ook bij uitbr.: iemand die edele metalen bewerkt en er handel in drijft), m. -smeden; -stuk (gouden geldstuk), o. -stukken; -tinetuur (goudoplossing), v. gmv.; -veld (veld, waar goud gegraven wordt), o. de -velden van Klondyke, zie Placer; -verniss (goudkleurige vernis), o.; -vink (dierk. fraai gevederde vink met goudgele borst), m. -vinken, scherts. officier bij het leger; -visch (goudkleurige karperachtige visch, uit China en Japan afkomstig, in 1728 naar Engeland overgebracht), m. -visschen: de - siert onze vijvers en vischkommen; -vischje (kleine goudvisch, fig. rijke erfdochter), o. -s; -vischkom (glazen vaas, om goudvischjes in te houden), v. -kommen; -vlieg (glanzende, goudgroene bromvliet), v. -vliegen; -vlies (vlies, bereid uit de opperhuid v. d. blinden darm v. e. rund, en dat bij de goudbewerking van dienst is), o.; -vlies (afdekkend vliesje), o. -zen: een - dient om bij kleine wondjes de lucht af te sluiten; -vogel (Vl. wielewaal), m. -vogels, zie Goudmeerle; -vos (geelkleurige vosgaard), m. -vossen; -wasscher (werkman, die het goud als stof door wasschen uit het geklopte gouderts afzondert), m. -wasschers; -werker (goudsmid), m. -werkers; -wesp (dierk. goudkleurige wesp), v. -en; -wolf (dierk. jakhals), m. -wolven, fig. vrek, schraper; -zand (rivierzand, waarin stofgoud voorkomt), o. gmv.; -zoeker (goudgraver op de goudvelden), m. -zoekers; -zucht (goudorst, geldzucht), v. gmv.
- Goulard'water** (Fr. een verkoelend en opdrogend middel in de heekunde), o. gmv.
- Gourmand'** (Fr. gulzigaar, lekkerbek), m. -s.
- Gourmet'** (Fr. smuller, lekkerbek), m. -s.
- Gout'** (Fr. smaak, ook, kunstzin), m.
- Goutteeren** (Fr. smaak in iets hebben, proeven; ook, een maal gebruiken tusschen het diner en het souper in; fig. goedkeuren).
- Gouvernan'te** (Fr. landvoogdes; ook, opvoedster, inwonende huisonderwijzeres in dienst van een familie), v. -s.
- Gouverneeren** (Fr. besturen, beheeren).
- Gouvernement'** (regeering, bestuur, inz. over onze koloniën, over een provincie; gebouw waar dit gevestigd is; ook: grondgebied, afdeling van bestuur in onze koloniën), o. -en; -slanden (overzeesche gewesten, die onder rechtstreeksch bestuur van Nederland staan), o. mv.
- Gouvernementeel'** (in betrekking staande met het gouvernement), bn.: een - candidaat.
- Gouvernements'ambtenaar** (regeeringsambtenaar in Ned. O.-Indië), m. -naren; -be-
- sluit**, o. -en; -blad (officieele krant in W.-I. enz.), o. -bladen; -cultuur, v. -tures, verg. Cultuurstelsel; -gebied, o. gmv.; -gebotw., o. -en; -huis, o. -huizen.
- Gouvernements'koffiecultuur** (Java: de inlander moet de koffie leveren tegen 15 gulden per pikol), v. gmv.: deze gedwongen - wordt langzamerhand opgeheven.
- Gouverneur'** (landvoogd, bestuurder, vroeger de naam van den Commissaris der Koningin, in het zuiden van ons land nog; verkorting van Gouverneur-Generaal; ook: huisonderwijzer, opvoeder van kinderen eener familie), m. -s, -en.
- Gouverneur-generaal'** (hoogste ambtenaar, onderkoning in Ned. O.-I.), m. gouverneuren- of gouverneurs-generaal; zie Toeaan-besaar (de groote heer).
- Gouverneur'sche** (O.-I. gemalin van den gouverneur-generaal), v. -n. gmv.
- Gouw** (gesch. deel eener Frank. provincie), v. -en; thans: landstreek; zie Gooi, Goo.
- Gouw, gou'we** (aardr. een riviertje, een wetering), v.: Gouda ligt aan de -.
- Gou'we** (plantk. papaverachtige bloem), v. -n: bij ons vindt men b.v. de stinkende -.
- Gou'wenaar, gou'denaar** (lange Goudsche pijp), m. -s: de deftige - v. d. m'neer.
- Gouw'graaf** (gesch. bewindvoerder over een gouw), m. -graven; -spraak (dialect, streek-spraak), v. -spraken.
- Gover'no** (handel. bericht aanwijzing, naricht), o.: a -, tot naricht.
- Go'vie** (rivierisch, grondel), v. -s: de kleine -.
- Graad** (meetk. $\frac{1}{360}$ deel van den cirkelomtrek, $\frac{1}{90}$ deel van den rechten hoek), m. graden: een hoek van 45° (een graad wordt aangeduid door het teeken °); een boog v. 60° is het $\frac{1}{6}$ deel v. d. cirkelomtrek; 52° N.B.; 178° O.L.
- Graad** (evenmatig deel van eenige schaalverdeling), m. graden: de warmte van het water was 20° C. of 16° R.; het is vandaag 2° C. warmer dan gisteren; de zieke heeft 40° koorts, zie Koortsthermometer; fig. rang, mil. deze generaal heeft alle graden in het leger doorloopen; die heer heeft den - van kapitein; een academische -, titel van doctor, meester; een hooge - van krankzinnigheid, hij heeft de tering in hoogen -, mate
- Graad'boek** (boek met kaarten en tabellen voor de bepaling van de plaats, d. i. van lengte en breedte op zee), o. -boeken; -boog (werktuig, waarmee de stuurman de hoogte van zon en sterren meet), m. -bogen. vero.; -boog (vormleer. transporteur, halve cirkel in graden verdeeld), m. -bogen; -meter (persoon, die een graadmeting doet, ook, werktuig om het aantal graden te bepalen), m. -s; -meting (het bepalen van de lengte van een breedtegraad), v. -en; -verdeling (verdeling in graden op een instrument), v. -en.
- Graaf** (gesch. ambtenaar, rechter; later: bestuurder; thans adellijke titel), m. graven: een gouw-, grens- of mark-, vrij-, pluim-; de graven van Holland; zie ook Dijkgraaf
- Graaf'schap** (gebied van een graaf), o. -pen; het - Holland, het - Vlaanderen.
- Graaf'schap** (aardr. N.-O. deel v. Geld. tusschen den IJssel en den Ouden-IJssel), v.: de - Zutphen werd in 1138 door aanhuwelyking met Geld. vereenigd.
- Graaf'werk** (grondwerk), o. -en.
- Graaf'wesp** (wesp, die haar nest in den

grond maakt en er gangen in graaft voor de larven), v. -en.

Graag (hongerig; begeerig), bn.; grager, graagst: een grage maag, 'een grage visch, grage lijsters; iemand - naar iets maken, hij is koop-, weet-, leer-; -heid (eetlust; sterke begeerte), v. gmv.; -te (graagheid), v. gmv.; (bij voorkeur), bijw.: liever, het liefst: zij studeert -, wandelt liever, reist het liefst.

Graafien (met de handen in iets tasten, grabbelen), ik heb gegraaid: met de handen in het zand -; in een mand met kersen of ander fruit -; zij kan wel voor honderd gulden - in één slag; zie: Grissen, Weggraaïen.

Graal (kostbare, diepe schaal of schotel, waarvan Jezus zich bij het laatste Avondmaal zou bediend hebben), m., vroeger ook o.; -ridder (ridder der Ronde Tafel, die den graal zocht), m. -s; -roman (berijmd verhaal van de avonturen eens graalridders), m. -romans; zie: Arthur en Arthurromans.

Graau (koren; planten tot de familie der grassen behoorende), o. granen: rogge, tarwe is -; het gouden -, kostbaar en goudgeel; een graantje pikken, zie aldaar.

Graan akker (stuk bouwland, waarop graan groeit), m. -akkers; -beurs (korenbeurs), v. -beurzen; -bouw (het telen van graan), m. gmv.; -factor (bewaarnemer van graan, iem. die graan voor een ander opslaat), m. -factoren; -gewas (halmgewas), o. -sen; -harp (staande zeef voor het reinigen van gedorscht graan), v. -en; -koop (graanhandel), m. -s; -oogst (korenoogst), m. -en; -pakhuis (pakhuis met verschillende zolders, waarop het graan wordt uitgestort), o. -huizen; -prijs, m. -prijzen; -productie (teelt van graan), v. gmv.; -schuur (bergplaats v. graan), v. -schuren; -soort (soort v. graan, als rogge, tarwe), v. -en; -zolder (nl. tot berging v. graan), m. -s; -zuiger (-elevator) m. -s, zie Silo.

Graantje (eig. korreltje, fig. borreltje), o. -s: Klaas heet een - gepikt, (C. O.)

Graas de, bn.: -bater, grasbater.

Graat (kantig gebeente inz. van visch), v. graten: een snoek zit vol graten; mager zijn als een -, broodmager; zegsw. rood of niet zuiver op de - zijn, als een visch, die niet frisch meer is, fig. niet eerlijk, niet betrouwbaar; van de - vallen, sterk vermageren, ook: in zwijm vallen; geen graten in iets vinden, d. i. ergens geen zwaarigheid in zien; met een - in de keel commandeeren, d. i. met schorre stem; -achtig (veel graten hebbende), bn.: de snoek is een -e visch.

Grab bel, v. gmv.: pepernoten in de - gooien; zijn geld te - gooien, eig. weggooien, wegslijten, als om het te laten opgrabbelen, fig. zeer verkwistend leven.

Grab helen (in 't wild grijpen naar uitgestroode voorwerpen, om er één of meer te bemachtigen), ik heb gegrabbeld: - naar pepernoten, naar suikererwtten, enz.; -aar, m. -s: de kleine -s, grabbelende kinderen.

Gra celijk (bevallig, gracieus), bn., bw.; -er, -st. **Gracht** (gegraven kanaal voor verschillende doeleinden: verbinding, verdediging), v. -en; ook: de straat lange een -; -water (water uit een gracht), o. gmv.

Gra cie, v.; zie het betere Gratie. **Gracieus** (minzaam, liefelijk, bevallig), bn. en bw.; -ser, -t.

KONNEN, Verkl. Handwoordenboek.

Grada tie (stijlfiguur: klimming, het trapsgewijs opklimmen), v. (t = s); zie Climax. **Grade** ren (den vereischten graad van sterkte geven, b.v. zouthoudend water door verdamping doen stijgen in zoutgehalte; verbeteren van het gehalte van een metaal; veredelen van goud in kleur, gewicht, duurzaamheid); -werk (al de toestellen bij de zoutbereiding dienende), o. -werken.

Gradi nen (oplopende rijen van zitplaatsen b.v. in een paardenspel, een amphitheater, een schouwburg), v. mv.

Grada le (R.-K. boek, bevattende de gezangen, welke onder de Mis door het koor worden gezongen), v. -n; ook: deel der Mis, o.

Grada tie (verdeling in graden; het brengen in de trapvormen; het verleenen v. e. acad. graad), v. gmv. (t = s).

Gradu eel (den graad betreffende, in graad), bn. en bw.: het verschil is -, niet essentieel.

Gradu eren (in graden afdeelen, een acad. graad verleenen); zie Gegradeerde.

Gracis me (Grieksch taaleigen; Grieksch getinte uitdr.), o. -n.

Grac eomaan (dweepend vereerder van de Griekse beschaving), m. -manen; -manie, v. gmv.; verg. Gallomanie. (ae = ee).

Grac eus (kenner, beoefenaar van 't Grieksch), m. en v. -sen. (ae = ee).

Graf (groeve, grafkuil, grafstede), o. graven; het stille -; zegsw. ten grave dalen, sterven; met den éenen voet in 't - staan, stokoud zijn; aan den rand van 't -, bijna dood; de orde van het Heilige -; zie ook: Zandgraf. **Graf** bloem (bloem op of bij een graf), v. -bloemen; zie Affodil.

Graf elijk, **graaf** lijk, bn.: oud en - bloed, het - gezag d. i. aan een graaf toekomend; de -emacht, Aernouts -eburcht, de -ekroon, de -e zetel; het - tijdperk onzer historie nl. dat der graven (922-1581); -heid (grafelijke macht, graafschap, een graaf), v. gmv.

Graf gesteente (-zerk, -teeken), o. -n.

Graf heuvel (hoogte van aarde of zand op een graf), m. -heuvels; -kelder (kelder als begraafplaats nl. tot bijzetting van lijken), m. -kelders; -kuil (groeve), m. -kuilen.

Graf maker, m. -s; zie Aastor.

Graf monument (gedenkteeken op een graf), o. -en; -rede (rede, bij 't begraven uitgesproken), v. -redenen; -schenner (iem., die graven vernielt), m. -s; -schrift (opschrift op een grafsteen), o. -en; -steen (zerk als dek op een graf, -gesteente), m. -steenen; -stem (dofholle stem), v. gmv.

Graf (gracht), v. vero., nog gew.

Graf teeken (gedenksteen, tombe), o. -s; -terp (kleine aardheuvel), v. -en; -tombe (steenen grafmonument), v. -s of -n; -urne, -urn (aarden potje in vaasvorm, met lijkasch), v. -urnen; -vaas (-urne), v. -vazen; -zang (lijkzang), m. -en; -zerk (liggende steen op een graf), v. -en; -zuil (grafteeken in den vorm v. e. zuil), v. -zuilen.

Gra hambrood (brood v. grofgemalen tarwe of rogge zonder zuurdeeg, o. a. gebruikt volgens recept van den Amerik. arts Graham, voor paard of hond; kropbrood), o.

Gram (boos, toornig, verbolgen), bn.; -mer, -st: de koning werd -, e. -me leeuw, hij was - te moede, met wrevelen zin; in -men moede, in toorn; met -me bliken, -me woorden; -heid (verbittering, boosheid), v. gmv.

Gram (een duizendste v. e. KG., wichtje), o. —men; gewichtseenheid in ons metriek stelsel.
Gramcalorie, v. —ën: een — is een duizendste calorie warmte, noodig n.l. om één gram water 1° Celsius in warmte te doen stijgen.
Gramine'ën (grasachtige planten), v. mv.
Gramma're (Fr. spraakkunst), v. —s.
Gramma'tica (spraakkunst), v. —'s.
Grammaticaal (spraakkunstig), bn. en bw.
Grammaticus (spraakkunstkenner), m. —ci.
Gramma'tisch, bn.: een — onderwerp, een — gezegde d. l. naar den vorm; een — e verbinding b.v. met de vgw. dat, of; bw.: hij schrijft — juist, spraakkunstig.
Grammoedig (toornig, vertoorn, boos), bn. en bw.; —er, —st: een — e blik; zij sloeg hem het geldstukje — uit de hand (V. Lov.)
Grammophon (instrument tot het opnemen en weergeven van het menscheijk stemgeluid en andere geluiden, spreekmachine), v. —s: de — is in 1887 door E. Berliner uitgevonden; —trompet (n.l. dienend om het geluid te versterken), v. —ten.
Gramschap (toorn, wrevel), v. gmv.
Gramstor'ig (driftig, korzelig), bn.; —er, —st.
Granaat 1. (sier- of kasplant met scharlaken-roode, foksia-vormige bloemen), m., (granaatvrucht), v. granaten; —appel, m. —s; —boom (in 't Z. van Europa en in Palestina, met fraaie hoogroode bloemen en een appelvormige vrucht vol roode pitten), m. —boomen; 2. (fijnrood edelgesteente), m. granaten; (stofnaam), o.: de oostersche — is donkerrood, de Boheemsche is wijnrood: een armband van —; zie Edelgesteente; 3. (projectiel: met kruut gevulde holle kanonskogel), v. granaten, zie Handgranaat; —vuur (het schieten met granaten), o. gmv.
Grande (Sp. rijksgroote, afstammeling v. d. voormaligen leenadel; titel van den hoogsten adel), m. —s; evenals de Pairs in Fr. genoten de —s in Spanje al de voorrechten van den hoogsten adel; zie Pair.
Grande, uit garan'de, v., zie Granje.
Grandezza (de waardigheid of deftigheid van een Spaanschen grande; fig. hooghartigheid, adeltrots), v. gmv.: lees: gran-detz'-sa.
Grandloos (Fr. grootsch, prachtig, heerlijk, schitterend, majestueus), bn. en bw.: het schouwspel was —; een — meesterstuk.
Grand-seigneur (Fr. hoogadellijk heer), m.: zegsw. hij leeft als een —, den — uithangen.
Grānen (vrucht zetten, korrels krijgen), het heeft gegraand; de tarwe begint te —; fig. uithouten, ontkiemen, ontspruiten.
Graniet (natuursteen in hoofdzaak bestaande uit veldspaat, kwarts en glimmer), o.: een rots van —; fig. iets, dat zeer hard is; een hart van —; —blok, o. —blokken; —en (van graniet), bn.: een — schoorsteenmantel, zie ald.; —rots (n.l. in het hooggebergte), v. —en; —steen (voorwerp), m. en v. —en; (stofnaam), o. gmv.
Granit'o, granit'to (kunststeen, vervaardigd uit marmerblokjes en cement), o.: een gangvloer van —; verg. Mozaiek.
Gran'je (wettig toekomstend deel, portie), v. gmv.: zijn — of grande halen, zoeken; bij uitbr. de — krijgen, aan iemand de — geven, al wat zijn hart begeert, zijn volle bekomst.
Granula'tie (geneesk. het zich vertoonen van korreltjes in jong weefsel van wonden, in zieke ooggen, enz.), v. gmv., (t = s); **granuleus**

(korrelig, met korrels), bn.: —ze oogontsteking.
Grap (aardigheid, geestigheid, kwinkslag, gein), v. grappen: iets uit of voor de — zeggen, een — met iem. hebben, uithalen; dat is geen —, het is een ernstige zaak.
Graphica, **graphiek** (schrijf- en teekenkunst), v. gmv.; ook: voorstelling door lijnen, teekens, vlakken van een treinenloop, waterstanden, statistische gegevens.
Graphiet, **grafiet** (koolstof nog intenser dan anthraciet, potlooderts), o., de —lagen in een steenkolengebied zijn ontstaan door druk en hitte van dunner steenkolenlagen, men vindt — in Cumberland, N.-W. Engeland; van — vervaardigt men potloodstiften voor de echte Eng. potlooden.
Graphisch (van een Grieksch w.w. schrijven), bn.: —e vakken, die met de schrijfkunst in verband staan: de —e methode, de manier, om de gegevens of getallen in lijnen voor te stellen op een geruit en genummerd grondvlak: een —e voorstelling, —e kunsten, kopergraveerkunst, lithographie enz.
Grapholoog (iem., die de graphologie beoefent, schriftkundige), m. en v. —logen; —logie (de kunst, om uit iemands schrift zijn karakter te bepalen), v. gmv.
Graphometer (hoogte-, hoekmeter), m. —s.
Grapp'enmaker (snaak, guit, schalk), m. —s.
Grapp'ig (kluchtig, lachwekkend, vroolijk), bn.; —er, —st: een — e geschiedenis; een — e brief, een — vers; hij is nog al —, volgrappen.
Gras (plantk. gehalmd gewas onzer weiden), o., (soorten): grassen; er zijn vele soorten van gras, als: pluim-, zijde-, struis-, riet-, haver-, voeder-, Spaansch —; zegsw. in het — bijten, sneuvelen; er schuilt een adder in 't —, er is gevaar onder schoonen schijn, zie Adder; ook, er schuilt een angel onder 't gras, z. Vostangel en Klem; iemand het — voor de voeten wegmaaien, juist zeggen, wat een ander ook wilde zeggen; er geen — over laten groeien, de behandeling eener zaak niet uitstellen; te hooi en te —, zoo nu en dan, ongeregeld, zie Hooi; —anjelier (gepluimde anjelier, de kleinste soort van anjelier), v. —en; —band (rand van zoden), m. —banden; —boter (grasde boter, lente- of weideboter, geen stalboter), v. gmv.; —buik (haas der weidevelden, geen duin- of heithaas), m. —en.
Gras'duinen (grasrijke duinen, duinen met gras begroeid: gezochte weideplaatsen), v. mv.: fig. in — gaan, zich gaan vernemen, het hart in genietingen ophalen, volop genieten.
Gras'duinen (gaan weiden, fig. zich vermeten), ik heb gegrasduind; fig. in de werken der ouden, daar hebben onze dichters al rijkelijk in gegrasduind, naar hartelust toegetast.
Gras'etting (recht van beweiding van 't gras langs openbare wegen, dijken, enz.), v.: verpachting der —.
Gras'groen (groen als gras), bn.: een — e japon, fig. een — e luitenant, nieuwbakken.
Gras'grond (grond, met gras begroeid), m. —gronden; —halm (stengeld. grasplant), m. —halmen; —haring (een, die dicht bij de kust vóór den tijd is gevangen), m. —haringen; (stofnaam), v. gmv.; —hopper (kleine sprinkhaan onzer weiden), m. —hoppers; —kaas (kaas bereid uit melk, afkomstig van vee, dat in de wei is), v. —kazen; —kalf (kalf, dat oud genoeg is om in de wei te loopen), o. —kalven, —kalvers; —land (weide-

- of hooiland), o. -en: $\frac{1}{3}$ deel van onze cultuurgronden is -; -**linnen** (weefsel uit de vezels van het zoogenaamde Chineesche gras), o. gmv.; -**look** (bieslook, snijlook), o. gmv.; -**look** (bieslook, snijlook), o. gmv.: het - is een zwaar werk; ook, onbep. wijs: wij gaan uit -; -**maaler** (persoon, die het gras maait), m. -s; inz. Bovenlander of Westfaling, die in den hooitijd in Holland kwam maaien; zie: Mof, Hannekemaaiër.
- Grasmaand** (maand, waarin het gras ontspruit, April), v. gmv.; -**musch** (koewachter, zwartkop, tuinfluit), v. -mussen; -**perk** (met gras begroeid perk), o. -en; -**pieper** (veldleeuwerik), m. -piepers; -**plein** (groot grasveld), o. -pleinen; -**preek** (gesch. hagepreek (1566): prediking in het open veld), v. -preeken; -**rol** (rol, om het gras effen en glad te maken), v. -rollen; -**sehent** (jonge grasspriet), m. -en; -**spriet** (grasstengel), m. -en; -**tapeet** (dicht, graskleed der velden), o. -tapeten; -**veld** (-land, -grond), o. -velden.
- Grasvellig**, bn.: dit is -, dit moet voor schulden verkocht worden. gew.
- Grasverkoop** (publieke veiling van te veld staand gras), v. -en; -**vilt** (groen grasdek, de graskorst op dijken), o. gmv.; -**vlakte** (uitgestrekt vlak land met gras begroeid), v. -vlakten; -**weduwe** (onbestorven weduwe: gehuwde vrouw, wier man voor een langen tijd afwezig is), v. -weduwen.
- Graszaad** (ook, hooizaad), o. gmv.; -**zode** (vierkante lap afgestoken grasgrond), v. -n.
- Gratias** (Lat. dankzegging, inz. gebed na het eten; vroeger op sommige scholen: dankbetuiging van leerlingen wegens een ontvangen prijs), v. -sen: gratias (tibi ago), ik zeg u dank. (t = s).
- Gratie** (bevalligheid), v. gmv.: zij draagt haar kleed met -. Verder: goedgezindheid, gunst, genade: in of uit de - komen of zijn, in of uit de gunst komen of zijn; bij de - Gods; de Koningin heeft het recht van -, kwijtschelding, of mindering, of verandering van straf; het jaar van -, eerste jaar na het overlijden van een predikant. (t = s).
- Gratiën**, v. myth. de drie Bevalligheden, gezellinnen van Venus: Euphrosyne, Thalia en Aglaia. (t = s).
- Gratiens'** of **graciens'** (innemend, bevallig), bn. en bw.; -zer, -t: een -ze houding; -buigen. (t = s).
- Gratificatie** (vereering of toelagen in geld, boven het vastgestelde loon of boven de wedde), v. -tiën, -ties. (tie = sie).
- Gratig** (vol graten), bn.: elft is een -e visch.
- Gratig** (om niet, kosteloos), bw.: een -advertentieblad, een -voorstelling, -onderwijs.
- Grauw** (srauw, hard woord), m. -en: iem. een - geven, ik kreeg een - voor antwoord.
- Grauw** (de grijze kleur; het gepeupel, en w'l het in 't grauw gekleede volk), o.: het - kwam op de been.
- Grauw** (grijs, aschkleurig), bn.; -er, -st: -e haren, z. Grauw tje; in - gewaad, een -e kat, een -e wolk, het -e zwerf, de -e staar, z. ald., fig. in het - verleden.
- Grauwachtig** (naar grauw zweemende, grijsachtig), bn.; -er, -st: -e veeren.
- Grauwak** (aardk. schilferachtige, grauwe, zeer vaste zandsteen), v. gmv.
- Grauwbruin** (vaalbruin), bn.: een - paard.
- Grauw'en** (grommen, snauwen), ik heb -grauwd: zij doen niets dan schimpen en -.
- Grauwgeel** (grijsgeel), bn.: -gele steenen; -gors (zekere grijze gors), v. -zen; -**schildering** (schildering in verschillende tinten van dezelfde bruin-grijze kleur), v. -en.
- Grauw'tje** (ezel), o. -s: de ezel draagt dien naam om de kleur van zijn haar; verg. Bruintje, Schimmel, Vos.
- Grauwvuur** (mijnas-ontplofing), o. gmv.
- Grav'men** (Lat. rechtsterm: bezwaar, zwaarigheid), o. gravamina.
- Graveel** (geneesk. niersteen), o. gmv.; -**zand** (geneesk. nier- of blaasgruis), o. gmv.
- Graveeren** (met de graveernaald letters, figuren in hout, steen of metaal griffen): een muntstempel -, op hout -, in koper -, insnijden met een graveernaald; -**der** (kunstenaar-graveur), m. -s; -**sel** (graveerde figuur), o. -s of -en.
- Graveer'ijzer** (-naald, insnijmes), o. -s; -**kunst** (de kunst van het graveeren), v. gmv.; -**mes** (mes van den houtgraveur), o. -messen; -**naald** (sijn graveerstaal), v. -en; -**staal** (graveerijzer), o. gmv.; -**stift** (graveernaald, graveerijzer), v. -stiften.
- Gra'ven** (delven, spitten, den grond omzetten, uitgraven), ik groef, heb gegraven: een kuil -, een graf -, naar goud - of goud -.
- 's-Gravenhage** (eig. hage, tuin des graven: hoofdplaats van Z.-H. en residentie), o.: het vorstelijk -; ook: **Den Haag**.
- Gra'venhoed** (zinnebeeld der grafelijke waardigheid), m.; -**huis** (stamhuis, gestacht), o. -huizen; -**kroon** (hoofdtooiel, ook: adellijk insigne van een graaf), v. -kronen.
- Graverij'** (het afgraven van veen; ook: de plaats, waar het geschiedt), v. -en.
- Graveur'** (plaatsnijder, stempelsnijder), m. -s.
- Gravimeter** (zwaartemeter van vloeistoffen), m. -s; verg. Areometer.
- Gravin'** (regeerende vorstin met den rang van graaf), v. -nen: de jonge - Ada, - Jacoba; ook, echtgenoot of weduwe v. e. graaf; thans bloot een titel: door haar huwelijk is zij -.
- Gravin'entooi** (feestgewaad v. e. gravin), m.
- Gravita'tie** (nat. zwaartekracht, algemeene aantrekkingskracht), v. gmv. (tie = sie).
- Graviteeren** (door zijn zwaarte naar een ander lichaam neigen); ook, zich door zijn zwaarte voortbewegen. w. g.
- Graviteit'** (fig. ernst, deftigheid), v. gmv.
- Gravure** (afdruk van een gegraveerde koperen, stalen of houten plaat), v. -s.
- Gra'zen** (gras afeten, weiden), de koe graasde, heeft gegraasd: het vee laten -; Bargoensch: iem. te - nemen, beetnemen, bedotten.
- Gra'zig** (grasrijk), bn.: het - vlak, beperkt van 't IJselbed (Staring), een - land, een -e weide; bij uitbr. -e boter, zie Graasde boter of Grasboter, lente- of weideboter.
- Grazio'so** (muz. bevallig, innemend, zacht, liefelijk, met gracie), bw. (z = ts).
- Gravamineeren** (bezwaren maken).
- Great attraction** (Eng. hetgeen de menigte sterk aantrekt), v.
- Greb, greb'be** (greppel, diepe vore tusschen twee akkers), v. grebben; aardr.: riviertje op de grens van Utrecht en Gelderland nabij Rhenen.
- Greb'belinie** (mil. fortelinie tusschen Spakenburg en de Grebbe), v. gmv.
- Greel** (gareel of trekkoord), o. greelen.

- Green** (naaldboom, ook: zilverspar of witte den, mastspar, grove den), m. grenen.
- Green'hout**, o.; zie Grenenhout.
- Greep** 1. (het grijpen, een grijpende beweging naar iets, manier van grijpen), m. grepen: een - doen in een mandvol, een - uit de geschiedenis, de handgrepen van 't geweer; 2. (handvol), v. grepen: ergens een goede - uit nemen, een - kersen, noten; 3. (handvat, gevest), v. grepen: de - van een schaafl, een zwaard met een fraaie -, de - van een geweer, van een pistool. Eindelijk komt - voor als de naam van allerlei gereedschap, waarmede men grijpt of steekt, v. grepen, b.v. mestvork, zie Riek.
- Gregoriaansch**, bn.: in de R.-K. kerken zingt men volgens pauselijk voorchrift - e zangen; als z.n. o.: het koraalgezang, dat reeds onder paus Gregorius I, of den Grooten, 590-604, werd ingevoerd.
- Gregoriaansche** kalen'der, m.: de - e tijdrekening, in 1582 door paus Gregorius XIII ingevoerd; het - e jaar: 365 dagen, 5 uur, 48 min., 45 sec.: daar het jaar in 1582 al 10 dagen ten achter was, bepaalde hij, dat de 5e Oct. 1582 als de 15e zou geteld worden; deze tijdrekening, Nieuwe Stijl, is bij alle christen-volken in gebruik; zie Juliaansch en Stijl.
- Gregoriusorde** (pauselijke riddersorde, ingesteld door Gregorius XVI in 1831), v.: de - bevat twee categorieën, de civiele en de militaire, ieder in vier rangen.
- Gregoriusvereniging** (vereniging tot bevordering v. R.-K. kerkelijke muziek), v. gmv.
- Greid** (grasland), v. -en: een - omploegen, -weiland; -boer (veeboer), m. -boeren; -grond (grasland), m. -gronden; -land (weiland, in Friesland), o. -en. gew.
- Grein** (graankorrel, zaadje, pit), o. -en: -tje bij -tje maakt allens een grooten hoop; bij uitbr. een -tje zout, korreltje. Verder: medic. gewicht, $\frac{1}{27}$ scrupel of 0.065 gram, o. -en; -tje (zeer kleine hoeveelheid), o.: fig. geen - verstand, ziertje.
- Grein** (weefsel van kemels- of geitenhaar en wol), o. gmv.; verg. Kamelot.
- Greineeren**, gref'nen (een oppervlakte oneffen maken), ik heb gegreineerd: een lithographischen steen -, nerven, kartelen.
- Gref'nen** (van grein of angorawol), bn.: een - vrouwenmantel, van kamelot.
- Gref'ning** (korrelig, ruw), bn.: - teekpapier.
- Gref'ling** (scheepst. een touw, wat dunner dan een kabel), m. -en.
- Gremel** (vlekje der huid, spatje), m. -s.
- Grenadier** (gesch. werper van handgranaat of bom; later, soldaat bij het regiment grenadiers), m. -s: de -s en jagers.
- Grenadine** (gaasachtig, halftijden weefsel), o. gmv.; ook, (limonade, oorspr. bereid uit de pitten van den granaatappel), v. gmv.
- Grendel** (ijzeren schuifbout tot afsluiting v. deuren en poorten), m. -s of -en: den - op de deur doen; zegsw. hij zit achter slot en -, in de gevangenis.
- Grendelen** (met een grendel sluiten), ik grendelde, heb gegrendeld: de deur -.
- Gre'neboom** (den, grove den), m. -boomen.
- Gre'nen** (van grenenhout), bn.: een - kist.
- Gre'nenhout** (hout van den gewonnen of groven den), o. gmv.: een ruwe kist van -.
- Grens** (scheidingslijn, afpaling, akkerscheiding; einde, eindpaal), v. grenzen: een bergketen, een rivier, een zee is een natuurlijke -; een staatkundige -; de Belgische, de Pruisische -; zegsw. hij werd over de -zen gezet, uit het land verwijderd; fig. de -zen overschrijden, te ver gaan; geen -zen kennen, d. i. alle maat te buiten gaan; de -zen zijner macht overschrijden, zijn bevoegdheid te buiten gaan.
- Grens'bewaker** (grenswachter, grenskommies), m. -bewakers; -bewoner (persoon, die aan of op de grens van een land woont), m. -bewoners; -dorp (dorp aan de grenzen), o. -dorpen; -gemeente (gemeente d. i. stad of dorp aan de grens), v. -gemeenten; -kantoor (douanenkantoor aan de grens), o. -kantoren; -lijn (denkbeeldige lijn, loopende langs de grenspalen), v. -lijnen; -linie (grenslijn), v. -liniën.
- Grens'loos** (zonder grens, onbegrensd, onbepaald), bn. en bw.: de -looze oceaan; God mint ons - teeder; meer: Grenzenloos.
- Grens'paal** (paal, dienend om de grenscheidingsaan te wijzen), m. -palen.
- Grens'regeling** (het bepalen v. d. grenslijn), v. -en; -scheiding (de lijn, die een gebied van een ander scheidt, ook dat, wat de - vormt: rivier, gebergte, sloot, enz.), v. -en; -steen (scheidingssteeken tusschen twee akkers, enz.), m. -steenen; -vesting (vesting aan de grens), v. -en: Maastricht was tot 1795 een sterke -; -wacht (mil. soldaten in oorlogstijd en bij mobilisatie als wachters op de grens, ook douane), v.: door de - aangehouden worden, zie Interneering; -wachter (bewaker van de grens, douanebeambte), m. -s.
- Gren'zen** (palen aan, sluiten aan), het grensde, het heeft gegrensd: ons land grenst ten O. aan Duitschland, ten Z. aan België; fig. nabijkomen: dat grenst aan krankzinnigheid.
- Gren'zenloos** (onmetelijk groot), bn. en bw.: de -looze hei, woestijn; fig. Gods -looze goedheid, een -vertrouwen, -looze wilkeur, -looze verwarring, een -looze brutaliteit.
- Grep** (greppe, grup), v. greppen: tusschen de akkers loopt een - tot loozing van het regenwater, ook schei-geheeten, zie Greb.
- Grep'pel** (verkleinw. van grep: smalle, ook droge sloot, vore), v. -s.
- Grès'buis** (ijzeraarden buis), v. -zen; -kei (een harde Luiksche ket), v. -en.
- Gre'tig** (begeerig, belust, graag), bn. en bw.; -er, -st: - zijn naar buit; -toetasten; -heid (graagte), v. gmv.; -lijk, bw.: de gieren kwamen - op het aas af.
- Grè've** (Fr. werkstaking), v. gmv.; grévist' (staker), m. en v. -en, w. g.; zie Strike.
- Grif'bus** (ellendige woning, vuile achterbuurt; Bargoensch: cachot, gevangenis), v. -sen; ook, Gribes: de - te Breda; hij zit in de -.
- Grief**, grie've (kommer, leed), v. grieven: dat is hem een dagelijksche -; ook, krenking, belediging: een -, zijn geslacht aangedaan; verder, bezwaar: wezenlijke en vermeende grieven; ook, bekommering, ergernis: een -, die als kanker aan haar gemoed knaagde; eindelijk: vore: de -ven der smart.
- Griek** (bewoner van, persoon uit Griekenland), m. -en; fig. een oude - d. i. een afgeleefd man, een oude suffer; ook, zonderling.
- Grieksch** (van de Grieken), bn.: de -e taal, de -e bouwstijl, de -e treurspelen; als zn. (Grieksche taal), o. gmv.

- Griek'sche kerk** (de Russische kerk, enz., die in haar liturgie de Griekse taal bezigt), v. gmv.; zie Latijnsche kerk.
- Grieksch' kruis** (kruis, waarvan de vier armen even lang zijn), o. -e kruisen.
- Grieksch' vuur** (een uit vele bestanddeelen vervaardigde stof, in Griekenland in 668 na Christus uitgevonden, welke op en onder water brandt), o. gmv.: het vervaardigen van het - bleef lang een geheim voor de Saracenen.
- Griël** (dierk. trekvogel, stellouper), v. -en: de - komt minder in onze streken voor.
- Griël**, m. en v. gmv.: in de(n) - gooien, uitstrooien om te laten opgrabbelen.
- Griëlen** (grabbelen), ik heb gegriëld: iets -, opgrabbelen; om iets -, grabbelen.
- Griend** (waard, plaats waar rijkshout gekweekt wordt), v. -en: om de vier jaar wordt het griëdhout gehakt; men vindt veel -en tusschen Dordt en Gorkum; - **baas** (eigenaar of huurder van een griëndland), m. -bazen; - **hout** (rijkshout, hoephout), o. gmv.; - **kade** (zomerdijk rondom een griënd), v. -kaden; - **land** (moerassig land met wilgenrijt), o. -en; - **waard** (rijswaard), v. -waarden.
- Griënen**; zie **Grijnen**.
- Griep** (verkoudheid met keelontsteking), v. gmv.; verg. Influenza.
- Gries** (kieselzand, gruis; gebroken graan, inzonderheid van spelt en mais), o. gmv.
- Griesmeel** (gebrizeld graan, gruismeel), o. gmv.: een podding van -, d. i. uit grof meel van tarwe, mais of spelt.
- Griet** (verkorting van Margriet), v.: zij is een bonze -, kwade, lastige vrouw.
- Griet** (appel), v. -en: de Zeeuwsche -.
- Griet** (stellouper, grutto), m. -en: de koekoek en de -, die leggen vóór half Juni niet.
- Griet** (bīna ruitvormige platvisch, op een tarbot lijkende, bruin en geel van kleur), v. -en: de - heeft haar verblijf in den Atlantischen Oceaan, de Noordzee, enz.
- Grietenij** (gesch. vereeniging van dorpen in Fr.), v. -en: tot 1795 was Friesland verdeeld in elf steden en dertig -en; - **bestuur**, o. -besturen; - **huis** (raadhuys, rechthuis), o. -huizen; - **raad** (besturend lichaam), m. -raden; zie Elf-en-dertigst.
- Grietman** (bestuurder, tot 1795, eener grietenij in Friesland), m. -mannen.
- Griëve**, v. -n; zie Grief.
- Griëven** (verdriet aandoen, beleedigen, diep of pijnlijk treffen, krenken), ik heb gegriëfd: iemand diep -, het griëft mij in de ziel, innig leed-doen; zie Grief.
- Griëvend** (kwetsend, krenkend), bn. en bw.; -er, -st.: een -e teleurstelling, een - leed, -e taal, iemand - beleedigen.
- Griëzel** (rilling van afkeer), m. gmv.: er ging mij op het zien van die monsterachtige spin een - door de leden.
- Griëzel** (weinigje, ziertje), v. -s: geen -, ziertje, zie ald.
- Griëzelen** (bijvorm van grijzelen: huiveren, rillen), ik heb gegriëzeld: van iets -.
- Griëzellig** (huiiveringwekkend, ijzig), bn.; -er, -st.: de acrobaat deed -e toeren, akeelige: een -e wonde, afkeerwekkende; een -e nondst. bw.: 't is - koud, zóó dat men huivert.
- Griëzeltje** (een ziertje, een weinigje), o. -s.
- Grif** (vaardig, vlug, vlot, spoedig gered), bn. en bw.: hij is - met de pen, zij is - in alle dingen, handig; hij antwoordde -, vlot; alles ging - van de hand, willig; iets - toegeven.
- Grif'fel** (leien schrijfstift), v. -s: zijn - aanstijpen, aanspitsen; een met goudpapier beplakte -; - **doos**, v. -doozen; - **koker**, m. -s.
- Grif'fel** (entlot, entrijs, scheutje), v. -s.
- Grif'felen** (met een stift inkrassen, ingra-veeren), ik heb gegrieffeld: in marmar -, in metaal -; fig. in het geheugen -, prenten; ook, enten: de lente is de tijd om te -, een wild appelboompje -.
- Grif'fen** (teekens, letters met een stift ergens in krassen), ik heb gegrieff: in koper -, enz., zie Griffelen; ook, enten.
- Grif'fie** (secretarie eener rechtbank, der Provinciale Staten, der beide Kamers), v. -fiën, -fies; zegsw. ter - deponeren, eig. ter inzage leggen, fig. op de lange baan schuiven, uitsellen, aldoor verschuiven.
- Griffier'** (secretaris van de Kamer, van een rechtbank, van een kantongerecht), m. -s; - **schap** (het ambt van griffier), o. gmv.
- Griffoen, griffoen'** (fabelachtig dier: grijp-vogel, de vogel grijp; in de wapenkunde: de leeuw-arend, een leeuw met arends- vleugelen), m. -en; fig. iem., die zeer hebzuchtig is.
- Grift** (griffel), v. -en; ook: grifje, griftje (kleine griffel), o. -s.
- Grift** (beekje, ook, gegraven wetering), v. -en: aardr. de - tusschen Apeldoorn en Haltem, de Reemsche -, de Zeister -.
- Grif'weg** (prompt, met gemak, vlot), bw.
- Grijn** (knorrepot, pruttelaar), m. -en.
- Grijnen** (krijten, klagend schrijven van kinderen), het grijnde of green, heeft gegrijnd, heeft gegrepen; ook Grienen.
- Grijnig** (knorrig, verdrietig), bn.; -er, -st.: een - mensch, een - gezicht zetten. gew.
- Grijns** (onaangename vertrekking van 't gelaat), v. grijnsen: er kwam een - op zijn gelaat bij dat woord; bang zijn voor de - van den dood; de - van een aap, leelijke tronie; ook: mom, tooneelmasker; hij behoeft geen -, is leelijk genoeg; een - voor zijn gezicht hebben. vero.
- Grijnslach** (smadelijke of hatelijke lach), m. gmv.: er kwam geen grimlach, maar een - op zijn gelaat; - **lachen** (lachen met vertrokken mond, spottend of hatelijk lachen), ik - lachte, heb gegrijnslacht.
- Grijn'zaard** (iem., die grijnst, knorrepot, orommer), m. -s.
- Grijn'zen** (met een vertrokken mond lachen, de gelaatsspieren boosaardig vertrekken), hij grijnsde, heeft gegrijnsd: een - de lach; de aap kan niet lachen, maar grijnst; de hond arinst, als men hem zijn klui'wil afnemen.
- Grijp** (grijpvogel, fabelachtig dier), m. -en, zie Griffioen; de vogel -, in 't algemeen gier, roofvogel; fig. vrek.
- Grijp'en** (een beweging maken, inz. met de hand, om iets te pakken, te vatten, te vangen), ik greep, heb gegrepen: naar iets -; dat ligt voor het -, is in overvloed voor de hand; fig. uit de lucht -, verzinzen, b.v. van krantennieuws; zegsw. naar de wapens -, naar het zwaard -, zich gaan verweren of verdedigen; naar de pen -, zich tot schriftelijk verweer zetten; het vuur grijpt om zich heen, breidt zich uit.
- Grijp'staart** (rolstaart, apestaart), m. -staarten: de apen der Nieuwe Wereld hebben een -, om er een tak mee te omvatten als steun.

- Grijp** *vogel* (fabelachtig dier, griffioen; ook: vogel grijp; lammergier), m. -vogels.
- Grijs** (lichtgrauw, donkerwit), bn.; grijzer, grijst: wat zijt ge - geworden! een -ze jas, de -ze nevel, bij uitbr. de -ze Rijn (Bild.), d. i. aloud; het -ze verleden, in den -zen ouderdom, d. i. hoogen; -heid (het grijs-zijn), v. gmv., fig. hooge jaren, ouderdom.
- Grijs** (grijze kleur), o. gmv.: hij kleedt zich liefst in het -.
- Grijsaard** (eig. grijsjarige: oude man), m. -s: de - en de jongeling; een jeugdige -, iem., die grijs is vóór zijn tijd.
- Grijsachtig** (zweemende naar het grijs, een weinig grijs), bn.: een man met -e haren.
- Grijsbaard** (oud-krijger, veteraan), m. -en.
- Grijsblauw** (van een naar het grijs trekkende blauwe kleur, vaalblauw), bn.: de -e meren, onze -e hemel; -geel (dofgeel), bn.
- Grijsbok** (Z.-Afrik. antilope), m. -ken.
- Grijsbruin** (grijsachtig bruin of vaalbruin), bn.: een -e japon, een -e steen; -grauw (vaalgrauw), bn.: -e onweerswolken; -groen (dofgroen), bn.: een - blad, een - oog; -harig (grijze haren hebbende), bn.: een paar -e mannen; -kop (scheldnaam voor e. grijsaard), m. -koppen; -wit (vaalwit), bn.
- Grijzekom** (aardrook, duivenkervel), v. gmv.
- Grijzelen** (een huiivering gevoelen, rillen van kou of vrees), ik heb gegrijzeld; z. Griezelen.
- Grijzen** (grijs worden), ik grijzde, ben gegriëd: reeds grijs ik hier en daar.
- Grijzig** (grijsachtig), bn.: een -e lucht, -e oogen; -heid (grijze tint), v. gmv.
- Griks** (negerstam, menschen, die een blanken vader en een Hottentotsche moeder hebben), m. en v. mv.; ook wel Griqua's of Grikswa's.
- Gril** (inval, kuur, nuk, sterk wisselende stemming, wonderlijk idee), v. grillen: stel u die -len uit het hoofd; naar iemands -len moeten handelen, luimen, zie Pijpen; zegsw. malle lui hebben malle -len, kuren.
- Gril** (rilling, huiivering), m. gmv.: bij die gedachte gaat mij een - over het lijf (Jonathan).
- Grille** (Fr. tralie, hek), v. -s. (il = ielj).
- Grilla** (Fr. traliewerk, hekwerk), v. -s.
- Grillen** (rillen, huiiveren), ik heb gegrild: de kou doet mij -; van iets -, rillen door afkeer, schrik; voor iets -.
- Grillig** (wispelturig, veranderlijk, vol kuren, speelsch, zonderling), bn.; -er, -st: April is een -e maand, de -e fortuin; bij uitbr. een -e inval; bw.: het beekje, dat zich - slingert, op phantastische wijze; -heid (malligheid, nukkigheid), v. -heden.
- Grilling** (rilling, huiivering, siddering), v. -en: een - van koude, van koorts, van schrik; het hoofd met een - afwenden.
- Grim** (toorn, woede), v. gmv.: de vriendschap was in - verkeerd (Staring), gramschap.
- Grim** (vervolgen, onvriendelijk), bn.: de -me Noordzeebaren, -me vlaegen.
- Grimas** (Fr. grijs, leelijk gezicht), v. -sen: -sen maken, zonderlinge gebaren; wat voor -sen zijn dat nu? kuren, kunsten, fratsen; -senmaker (grappenmaker), m. -makers.
- Grimbek** (grompot, zuurmuil), m. -bekken.
- Grimbekken** (de tanden laten zien, schamper grijnzen), ik -bekte, heb gegrimbeekt.
- Grimme** (toon. de gelaatsschildering en verdere middelen tot het uitbeelden van eenig persoon of eenig type op het toneel), v. -s of -n.
- Grimeeren** (het gelaat beschilderen en die bewerking doen ondergaan, welke noodig is om iem. in overeenstemming te doen zijn met zijn rol), ook: zich -.
- Grimlach** (bittere of boosaardige lach), m. gmv.: met een spottenden -.
- Grimlachen** (valsch of kwaadaardig lachen), ik grimlachte, heb gegrimlacht: in de vuist -.
- Grimmelen** (krielen, wemelen), het heeft gegrimmeld: de mieren -, ook: Griemelen.
- Grimmen** (grimmig zijn, boos kijken, toornig zijn), het heeft gegrimd: in 't Noorden grimt de beer; fig. de honger grimt hun tegen, dreigt grimmig of boos.
- Grimmig** (boos, tot toorn geneigd, wrevelig, vreeswekkend), bn.; -er, -st: de man is - van spijt, hij is - van karakter, Pieter wierp een -en blik ter zijde, (C. O.); een -e lach; bij uitbr.: de -e winter; bw.: - roepen; iem. - aanzien; - wechten; -heid, v. gmv.: de oude - van zijn karakter kwam weer boven, wreveligheid.
- Grind**, ook **Grint** (kiezel, steengruis, geklopte keisteen, ook: tweede meel, waaruit de bloem gezift is, b.v. zemelen), o. en v. gmv.: een weg, een pad met - bedekken, zie Begrinden; -bank (grintophooping in een rivier, in een heuvel), v. -en; -depot (bergplaats van grind), o. -s; -gronden (gronden, waarin veel grint aanwezig is), m. mv.; -horde (zeef, om grind te ziften), v. -n; -weg (met grint hardgemaakte weg), m. -wegen.
- Grimniken** (van genoegen met zeker keelgeheid lachen, ook, spottend lachen), ik heb gegrimnikt; -erd (iem. die grinnikt), m. -s.
- Grisaille** (Fr. grijs schilderwerk, imitatie van bas-reliëf), v. en o. gmv.
- Grisou** (Fr. mijngas), o., zie Grauwvuur.
- Grisen** (kopen, gappen, behendig iets weggripen), ik griste, heb gegrist; -ser, m. -s.
- Gritselen** (rillen van kou, sidderen van schrik, van vrees), ik heb gegritseld.
- Grobak** (O.-I. Javaansche lastkar), m. -s.
- Grober Unfug** (Duitsch. verstorring der openbare orde), m.
- Groef, groeve** (greppel, slootje; ook grafkuil, graf), v. groeven: de predikant sprak bij de nog open groeve; ook, kuil, b.v. in steengroeven, verder: inkerving, gleuf; verg. Canneluren.
- Groefrail** (rail m. gleuf), v. -s: de -s dienen als transporen in bestrate of begrinte wegen.
- Groei** (het groeien of wassen, groeikracht), m. gmv.: in den - zijn, nog groeien; dat jasje is op den - gemaakt, zit den knaap wat ruim; zijn vollen - bereikt hebben, wasdom.
- Groei** (wassen, grooter worden, opschieten), hij is gegroeid: er zal een dichter uit hem -, worden, ontstaan; zegsw. in iets -, zich verheugen over iets en dus naar 't lichaam groeien, b.v. door een anders leed, z. Leed vermaak; iem. over het hoofd -; tegen het verdriet, de verdrukking in -, ondanks geestelijk of lichamelijk leed toch lijviger of gezetter worden; moge het Gezelschap - en bloeien! wensch.
- Groei** (kracht (ingeschapen kracht om tot wasdom te komen), v. gmv.: de - is een natuurkracht in menschen, dieren en planten.
- Groei** (stuijp (kleinkinderstuijp), v. -en.
- Groefzaam** (groeikracht hebbende, vruchtbaar; den groei bevorderend), bn.; -zamer, -st: -zame weiden; een -zame regen.

Groen (iemand, die nog niet van toestanden, enz. op de hoogte is, inz. nieuweling onder de studenten), m. -en; -tje, o. -s: als -loopen, hij is nog altijd een -.

Groen (een kleur hebbende tusschen geel en blauw), bn.: de -e hagedis, de -e boomkikkvorsch, de -e specht; de appels zijn nog -, onrijp; die salade is nog -; de -e meren van Zwitserland; zegsw. het werd hem - en geel voor de oogen, een plotselinge duizeling, bedwelming overviel hem; - en geel worden van tijd, kwijnaen; Bargoensch: dom, onnoozel: een -e goezer, kerel, vrijer; zijn koren'tje - eten, d. i. van de hand in den tand leven; in iets nog geheel - zijn, d. i. zonder ervaring; aan iemands -e zijde zitten, aan zijn linkerzijde, bij het hart; de -e brui-
loft, d. i. die bij het huwelijk; -e Donderdag, ook Witte Donderdag; een -e Paschen, zie Paschen; verg.: Blauwgroen, Donkergroen, Grasgroen, Lichtgroen, Olijfgroen, Grijsgroen, Mosgroen, Smaragdgroen, Zeegroen.

Groen (de groene kleur), o. gmv.: in het - gekleed zijn; in de wapenk. het sinopel; juffertje in 't -, ranonkelachtige sierplant; het vee huppelt in het -, gras, weide; het - komt aan de boomen, blad; in 't - zitten, onder het gebladerte der boomen; Spaansch -, koperoxyde, ook groenspaan geheeten.

Groenachtig (zweemende naar de groene kleur, min of meer groen), bn.: een - behangsel.

Groenboer (boer, die groenten kweekt en langs de deuren verkooft), m. -boeren; ook: Groen'tboer; zie Warmoezenier.

Groene kruis, o.: Ned. Vereeniging voor ziekenverpleging en volksgezondheid; in Oostenrijk: vereeniging tot hulp van hen, die bij bergtochten een ongeluk krijgen.

Groenen (groen worden), het heeft en is gegroend: de weiden - in de lente.

Groen'grond (slibbezinksel langs beken en kleine rivieren), m. -gronden.

Groen'harig (versche haring, panharing): als voorwerpsnaam, m. -en; als stofnaam, v. gmv.

Groen'hout (levend hout), o. gmv.

Groenia'nen (volgelingen van den staatsman Groen van Prinsterer, 1801-1876, destijds naam van de anti-revolutionnaires), m. mv.

Groen'ig (groenachtig), bn.; -heid, v. gmv.

Groen'land (grasland, weiland), o. -landen.

Groen'landsvaarder (schip voor de walvischvangst in de N. IJzee), m. -s.

Groen'ling (vink, ook loofkikkvorsch), m. -en.

Groen'loopen (als „groen” loopen, gezegd van het noviciaat bij een studentencorps), ik liep -, heb groengeloopt; als zn. o.

Groen'maken (met groene takken en loovers sieren), ik maakte -, heb -gemaakt.

Groen'markt (groentemarkt), v. -markten.

Groen'sel (moeskruid), o. gmv.; zie Groente.

Groen'sel (groenvink), m. -s; zie Grunsel.

Groen'sel (groene verf, verfaarde), o. gmv.

Groen'specht (klimvogel onzer bosschen met groene veeren, roode op den kop), m. -en.

Groen'te (collectief: plantaardig voedsel uit den moestuin), v. -n; -bed (tuinbed met groente), o. -bedden; -boer, m. -en, zie Groenboer; -soep (soep met groente er in), v. -soepen; -vrouw (groenteverkoopster, groenvrouw), v. -vrouwen.

Groen'tijl (tijd van het noviciaat van een jong-student), m.; zie Groenloopen.

Groen'tje (jeugdig nieuweling bij leger of vloot, enz., inz. aan de mil. Academie), o. -s.

Groen'vink (groenling), m. -vinken: een eenzame - zingt nog zijn lied; z. Groensel.

Groen'vlieg (Spaansche vlieg), v. -vliegen: de - is een insect, goudgroen of blauwgroen van kleur: als zelf bereid is zij blaatrekkend.

Groen'vrouw (koopvrouw in groente), v. -en; -zand (zand, met groenkwaarts vermengd), o. gmv.

Groep (een zeker aantal menschen of zaken bijeen), v. -en: e. photographische familie-, een - eilanden; de - der Romaansche talen.

Groep'eeren (bijeenschikken, tot een groep verzamelen): schoolkinderen - voor een fotografie; de schilder van een stilleven dient zijn voorwerpen smaakvol te -; statistiek: de cijfers weten te -, zóó te schikken, dat ze een bepaalden of gewenschten indruk maken.

Groep'en (in groepen plaatsen), ik heb -groept.

Groep'je (kleine groep), o. -s: een - maken, photogram van een familie-groepje.

Groep's'gewijze (bij of in een groep), bw.

Groet (begroeting, beleefdheidsbetuiging, eerbewijs), m. -en; deftiger is: Groete, v. -n.

Groeten (met een groet de burgerlijke beleefdheid bewijzen), ik groette, heb gegroet; ook: Goedendagzeggen.

Groet'enis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

Groet'nis (groete), v. -sen: doe de - aan je vader! gew.

zwane deining), v. - zeeën; - **zinnelijk** (laag zinnelijk), bn.: de - e drinkebroer, - e taal, platte, onkiesche; - **zouten** (met grof zout ingezouten), bn.: - rundvleesch.

Grog (mengsel van rum, arak, cognac of jenever met warm water, soms met suiker en een Citroenschijfje), m. - s: een -, een glas grog; - **je** (een glas grog), o. - s; - **stem** (schorre of klankloze stem), v. - men; l.: **grog**. **Grol** (vitkous, kniesoor, brompot), m. - len. **Grol** (gebeuzel, ijdele klap, dwaze kunstenaar, grap), v., meestal in het mv. - len. **Grollen** (schreeuwen, lollen, grommen, knorren), het dier heeft gegrold: de wilde dieren -, varkens kunnen -; bij overdracht: uitvaren, opspelen, b.v. de man deed niets dan -; op iem. -, over iets -, pruttelen, mopperen. **Grollenmaker** (grappenmaker), m. - s. **Grolig** (grappig, snaaksch), bn. en bw.; -er, -st: een - boek; - schrijven, leuk. **Grom** (ingewand van slacht- en offerdieren, van visch, enz.; vuiligheid), o. gmv. **Gromatiek** (mil. veldlegerkuis: kunst om een kamp op te slaan en te bevestigen), v. gmv. **Grombaard** (eig. iem. die in zijn baard gromt, inz. oudgediende, veteraan), m. - en. **Grommelen**, het heeft gegrommeld: den donder hoort men -; de zee - t in de verte; fig. brommend sprekend, knorren, mopperen, b.v. hij begon eenigszins - d (Geel). **Grommelig** (vuil, morsig, goor), bn.; -er, -st: het waschgoed ziet er nog - uit. **Grommen** (van ingewand ontdoen, het grom er uit doen), ik heb gegromd: visch -. **Grommen** (een dof geluid maken, brommen), ik gromde, heb gegromd: donders - in de verte, een beer kan -, de hond begon te -; van menschen: pruttelen, knorren; - **mer** (pruttelaar, grompot), m. - s. **Grommig** (knorrig), bn. en bw.; -er, -st: een - gezicht zetten, zuur kijken. **Grompartij** (grombui, klijverij), v. - en. **Grompot** (grommer, knorrepot), m. - ten. **Gron** 1. (oppervlakte der aarde; aardlaag), m. gmv., (soorten), m. - en: zand-, klei-, veen-; een vruchtbare -; in den - graven, uit den - trekken; 2. (bodem), m. - en: zegsw. aan den - zitten, stooten, zeilen (schip); - raken, peilen, krijgen, hebben (met dieplood of anker); te - e gaan, zinken, fig. doodarm worden; in den - boren, nl. een zeeschip, fig. ten ondergang brengen; zegsw. een filosoof van den kouden -, van weinig beteekenis, met wien het poover staat; spreekw. Stille waters hebben diepe - en, zie Water; 3. (grondslag, steun, beginsel, aanleiding), m. - en: rusten op goede - en, de - en eener wetenschap, d. i. de beginselen; op welken - hebt gij dat beweerd? **Gronachtig** (smakende naar den grond), bn. en bw.: die paling smaakt -, gronderig. **Gronakkoord** (muz. akkoord op den grondtoon van de schaal, waarin men speelt), o. - akkoorden; - **artikel** (hoofdartikel, hoofdpunt), o. - artikelen; - **bedrijf** (het koopen en verkoopen van bouwgrond), o. - ven; - **beeld** (oorspronkelijk beeld, oerbeeld, model), o. - en, verg. Prototype: - **begin** (kiem, eerste begin), o. gmv.; - **beginsel** (richtsnoer, hoofbestanddeel, stebregel), o. - en; de - en onzer spelling; - **begrip** (primitieve voorstelling, fundamenteel of eerste begrip), o. - begrippen,

Gron **belasting** (directe belasting op gebouwde en ongebouwde eigendommen), v. - en. **Gron** **bestanddeel** (voornaamste bestanddeel, hoofbestanddeel), o. - bestanddeelen. **Gron** **beteekenis** (primitieve, eerste, oudste beteekenis), o. - beteekenissen. **Gron** **bezit** (het in eigendom hebben van land), o. gmv.: er bestaat privaat of bijzonder -, communaal of gemeentelijk -, ook, gemeenschappelijk -; - **bezitter** (eigenaar van gronden), m. - bezitters. **Gron** **boring** (onderzoek door boring naar de samenstelling van grondlagen), v. - en; - **duiker** (duiker onder een rivier, kanaal, landweg, enz.), m. - s. **Gron** **eigenaar** (grondbezitter), m. - naars, - naren; - **eigendom** (recht van bezit van grond), m. gmv., ook: een stuk grond, dat men bezit, o. - eigendommen. **Gron** **eigenschap** (eigenschap, waarop andere berusten), v. - pen: de - der meekundige evenredigheden. **Gron** **del** (een karperachtig riviervischje), m. - s: de kleine -, de - leeft ook in onze rivieren en wateren; ook, Grondeling. **Gron** **deling**, m. - en; zie Grondel. **Gron** **deloos** (zonder grond), bn.: een - ze poel, zeer diep; de - ze zee, onpeilbaar; fig. de - e barmhartigheid Gods, onmetelijk. **Gron** **den** (grondvesten, stichten, den grond leggen, doen steunen), ik grondde, heb gegrondd. **Gron** **derig**, bn.; -er, -st; zie: Grondachtig en Grondig. **Gron** **gebied** (rijk, staat, rechtsgebied), o. gmv.: het - der Romeinsche keizers; bij vergelijking: terrein, ruimte, waar iemand heer en meester is, b.v. Hildebrand bevond zich op het - van den Charmante, (C. O.) **Gron** **gedachte** (g'dachte, die als grondslag dient, hoofgedachte), v. - gedachten; ook: Gronddenkbeeld. **Gron** **gesteldheid** (toestand v. d. bodem van een land), v. gmv.: de - van Nederland. **Gron** **dig** (op vasten grond steunende, stevig, degelijk, zakelijk, weldoordacht), bn.; -er, -st: - onderwijs, - e kennis, een - onderzoek, een - bewijs, een - e verbetering, diepgaande, degelijke; bw.: iets - leeren, iets - overwegen; - **heid** (degelijkheid), v. gmv.: de - van een betoog, de tegenst. is oppervlakkigheid. **Gron** **dig** (naar den grondsmakende, v. visch), bn.: die aal is -, heeft een - en smaak. **Gron** **dij's** (ijs, dat op den bodem der rivier gevormd wordt), o. gmv. **Gron** **ding** (grondlegging, stichting), v. gmv. **Gron** **kleur** (de eerste laag verf, grondverf, ook een der drie primaire kleuren: blauw, geel, rood), v. - kleuren. **Gron** **krediet** (het krediet, door grondeigenaars genoten, leening of krediet tegen onderpand van landerijen), o. gmv. **Gron** **laag** (onderste laag), v. - lagen: de - van een stapel kogels; de - van verfwerk, onderste verflaag. **Gron** **lasten** (grondbelasting), m. mv. **Gron** **legger** (stichter), m. - s, fig. de - onzer vrijheid, de - der Duitsche eenheid. **Gron** **legging** (het tot-stand-brengen of gebracht worden), v. - en: de - onzer Indische heerschappij. **Gron** **lijn** (meek. basis), v. - lijnen: de - van een driehoek; ook: hoofdtij (ornament),

Grond'oorzaak (eerste aanleiding, voor-naamste of eerste oorzaak), v. -oorzaken.
Grond'pacht (erfpacht van gronden), v. gmv.
Grond'papier (eerste laag behangselpapier), o. gmv.: die kamers blijven in het - staan.
Grond'rechten (grondbelasting), o. mv.
Grond'regel (grondstelling, fundamenteele regel), m. -regels: de -s van den christelijken godsdienst; de regel der beschaafde uitspraak is de - onzer spelling.
Grond'rente (de zuivere opbrengst v. d. vruchtdragenden bodem; ook: de last op den eigendom v. een onroerend goed drukkend, tengevolge waarvan de eigenaar verplicht is, aan een derde een uitkeering te doen), v. gmv.
Grond'roeder (landbouwwerktuig, dat den grond dieper omwerkt dan een ploeg), m. -s.
Grond'sap, -sop (droesem, bezinksel), o.
Grond'scheiding (verdeling van den grond onder erfgenamen), v. -scheidingen.
Grond'slag (fundeering, fundament), m. -slagen: de - van een gebouw, een breede -; bij uithr. op christelijken -; oprechtheid is de - van alle deugden (Beets); de Meter is de - van het metrieke stelsel.
Grond'soort (soort van grond of aarde), v. en o. -en, b.v.: kleigrond, zandgrond, goest-grond, zie ald.
Grond'sop (droesem, bezinksel, moer), o. gmv.: zegsw. het - is voor de goddeloosen, scherts, gebezigd, als het laatste restje wijn van de flesch aan een der gasten wordt ingeschonken; ook, Grondsap.
Grond'steen (hoeksteen, fundamenteelesteen, eerste steen), m. -steenen; fig. zuinigheid is de - van het huiselijk geluk.
Grond'stelling (hoofdstelling, hoofdwaarheid, axioma), v. -stellingen.
Grond'stof (onbewerkt, ruw materiaal), v. -stoffen: vlas is de - voor linnen; ijzer en steenkool zijn de -stoffen der nijverheid; fig. hoofdbestanddeel: melk, boter en eieren zijn de -stoffen van bijna alle gebakken.
Grond'taal (oorspronkelijke taal), v. -talen: het Latijn is de - der Romaansche talen.
Grond'tal (rekenk. getal, dat den grondslag van een talstelsel vormt), o. -tallen: het getal tien is het - van ons talstelsel.
Grond'tekst (oorspronkelijke tekst), m.: de - van het Oude, van het Nieuwe Testament: de - van het oude is het Hebreeuwsch, die van het nieuwe het Grieksch.
Grond'toon (muz. laagste toon van een akkoord: eerste, voornaamste toon), m. -tonen: fig. de - van een redevoering, hoofdmotief, leidende gedachte.
Grond'trek (hoofdtrek, hoofdlijn), m. -trekken, fig. kenmerkende eigenschap: eigentijfde is de - van menig karakter.
Grond'verf (eerste verflaag), v. -verven.
Grond'verschuiving (schuivende verzakking van den grond), v. -verschuivingen.
Grond'verven (in de grondverf zetten, aronden), ik -verfde, heb gekrondverfd.
Grond'vest (grondslag, fundament), v. -en, komt meestal mv. voor: het huis schudde bij die ontploffing op zijn -en; fig. de -en der koloniale macht aan 't wankelen brengen.
Grond'vesten (de grondslagen v. iets leggen, stichten, oprichten), ik -vestte, heb gekrondvest; -vester (stichter), m. -s; -vesting (stichting), v. -en.

Grond'vlak (ondervlak, bodemvlak; meest. basis, steunvlak), o. -vlakken.
Grond'vorm (oudste vorm, type, typische vorm), m. -vormen.
Grond'waarheid (fundamentele waarheid), v. -waarheden: de -heden van den godsdienst, van de zedenleer, enz., die nl. ten grondslag liggen aan andere hoofdwaarheden.
Grond'water (zak-, wel- of kweelwater), o. gmv.: bij het bouwen van die brug had men veel last van het -.
Grond'werk (graaf- of delfwerk), o. -en.
Grond'werker (arbeider, die van grondwerk zijn beroep maakt), m. -s.
Grond'wet (hoofdwet, algemeene staatswet, fundamentele wet), v. -wetten: de - van 1917; de - van den staat, d. i. de wet, waarop alle andere rusten, zie Constitutie; fig. arbeiden is de - van ons bestaan.
Grond'wetgever (ontwerper van de constitutie of grondwet), m. -wetgevers; -wets-artikel (een der artikelen uit de grondwet), o. -artikelen; -wetsherziening (wijziging der grondwet), v. -herzieningen.
Grondwet'teljk, bn.: een -e bepaling, een -e waarborg, zie Constitutioneel.
Grondwet'tig (volgens de grondwet, voortvloeiende uit de grondwet), bn.: vrijheid van onderwijs is een - recht, door de grondwet gewaarborgd; -heid, v. gmv.
Grond'woord (spraak. stamwoord of kern van eenig afgeleid woord), o. -woorden.
Grond'zee (golf, die op een ondiepte breekt, en opstuift), v. -zeeën.
Grond'zuil (fig. steunpilaar), v. -zuilen: de vrede is de - van het volksgeluk; die revolutie deed Kerken Staat op hun -en schudden.
Grond'ningen (aardr. een onzer elf provinciën), o., ook de hoofdplaats; -er (man uit Gr.), m. -s; -sche (vrouw uit Gr.), v. -n, ook, bn.: -e koek; als zn. (de Gr. taal), o. gmv.
Groninger-om'melanden, o. mv.; zie Om-meland.
Groom (Eng. rijknecht, koetsbediende), m. -s.
Groot (meer dan middelmatig, niet klein, niet kort: ruim, lang, uitgebreid, uitgestrekt), bn.; -er, -st: een - huis, een -e jongen; hij is - voor zijn jaren, d. i. lang; kinderen worden -, Koois! (C. O.), volwassen; een - profet, voortreffelijk: de -e Heer, de Sultan; de -e God, almachtige; een -e hant; -e lui, de -e wereld, de aanzienlijken; zegsw. -e oogen opzetten, nl. van verbazing: op -en voet leven, op ruime wijze; de -e Oost, d. i. de residentie Amboina; de -e plas, de zee; - Mokum, d. i. Amsterdam; bw.: wat schrijft ge -; er - van leven, rijk, ruim; het niet - op iemand hebben, erg.
Groot (oud muntstuk ter waarde van een halven stuiver), m. grooten. vero.
Groot, o.: handeldrijven in het -, klein en -.
Groot'ambtenaarsexamen (het examen voor hoofdamtenaar in Ned. Indië), o. -examens.
Groot'bedrijf (bedrijf in het groot, inz. door middel van fabrieken), o. gmv.
Groot'bek (iem., die een grooten mond opzet), m. en v. -bekken.
Groot'boek (hoofdboek van den koopman, waarin iedere klant zijn debet en credit heeft), o. -boeken: het - der nationale schuld, landschuldregister, waarin al de nationale schulden staan opgeschreven.

- Groot'brengen** (opkweeken, opvoeden), ik bracht groot, heb — gebracht: een kind —.
- Groot-Brittan'nië** (aardr. Engeland en Schotland), o., ook, — Brittanje.
- Groot'broek** (pocher, bluffer), m. — broeken; — broekerij' (zwetsertij), v. — en.
- Grootda'dig** (grootsch, heerlijk), bn. en bw.; — er, — st: Napoleons — leven, heldhaftig.
- Groot'doen** (op grooten voet leven, zich groote uitgaven veroorloven), ik deed —, heb — gedaan; — doener, m. — s.
- Groo'te** (persoon, die groot of volwassen is), m. en v. — n: de — n mogen vanavond opblijven, de oudere kinderen; fig. de rijken, aanzienlijken: met de — n is het kwaad kersen eten; de — n der aarde, machtigen.
- Groot'telijks** (in erge mate), bw.: hij dwaalt —, zich — bezondigen, zeer.
- Grootelul'** (de rijken), m. mv.
- Grooteluis'kind** (kind van aanzienlijken, inz. v. rijke menschen), o. — kinderen.
- Groot'tendeels** (in grooten getale, voornamelijk, hoofdzakelijk), bw.: die vruchten zijn — onrijp; gij hebt die ramp — aan u zelf te wijten.
- Groo'te Oceaan** (aardr. de grootste der vijf wereldzeeën), m.
- Groo'te-postweg**, m., zie Postweg.
- Groo'te tert's**, v. — en, muz. zie Tert's.
- Groote vijf'ver**, — har'ingvij'ver (bijnaam van den Atlantischen Oceaan), m.
- Groot-Griekenland** (gesch. het Z.v. Italië), o.
- Groot'handel** (koop en verkoop in 't groot), m. gmv.: die man drijft — in manufacturen.
- Groot'handelaar** (grossier), m. — laars; zie: Eng-gros-handel en Kleinhandel.
- Groot'haas** (schimpn. man van aanzien), m. — hanzen; bij uitbr. pronker, bluffer, groot-spreker, grootbroek.
- Groot'har'tig** (edelmoedig, nobel, grootmoedig), bn. en bw.; — er, — st: een — e daad, een — e liefde; zijn vijand — genade schenken; — heid (zielegrootheid), v. gmv.
- Groot'heid** (de eigenschap van iets, dat groot is, fig. voortreffelijkheid, aanzienlijkheid, hoogheid), v. gmv.: de — v. Napoleons ontwerpen, de — van ons geluk, — van geest, zedelijke —, de — Gods; meetk, rekenk. of nat. uitgebreidheid: alles wat afmeting, zwaarte, kracht enz. heeft, is een —, mv. grootheden.
- Groot'heidswaan** (ingebeelde grootheid, ziekelijke zelfoverschatting), m. gmv.: — is meestal een soort van krankzinnigheid; — waanzin (zielsziekte, die zich toont door groothedswaan), m. gmv.
- Groot'herzog** (meer dan hertog: een vorstelijke titel), m. — hertogen: de — van Luxemburg; de — is een koninklijke hoogheid.
- Groot'hertogdom** (gebied van een groot-hertog), o. — dommen: het — Luxemburg.
- Grootherto'gelijk** (den groothertog betreffende, behoorende, enz.), bn.: de — e kroon.
- Groot'hertogin** (gemalin van den groot-hertog; ook, vorstin-gebiedster), v. — nen.
- Groot'houden**, zich, ik hield mij groot, heb mij — gehouden: de knaap bezeerde zich, maar hield zich —, flink, kloek, kordaat.
- Groot'industrie** (het fabriekswezen op groote schaal), v. gmv.; zie Groot'bedrijf.
- Groot'inquisiteur** (titel van den voorzitter der Spaansche inquisitie), m. — s. (qu = kw).
- Groot'je** (grootmoeder, oudje), v. en o. — s: — kan haar bril niet vinden, ons — heeft 't (ei) al verteden jaar gekookt (Staring); zegsw. iemand naar zijn — sturen, van kant maken; loop naar je —, scherts. loop heen.
- Groot'kanselier** (opperzegelbewaarder bij sommige ridderorden), m. — s of — en: hij is — van het Legioen van Eer.
- Groot'kruls** (ridderteeken), o. — kruisen: het — is het eerekruis, verbonden aan de hoogste klas van vele nieuwere ridderorden (onder den Grootmeester); ook: persoon, die het grootkruis bezit.
- Grootmach'tig** (bijzonder machtig), bn.; — er, — st: wie is als God —? — opperwezen! een — vorst; bij uitbr. het — hof des keizers.
- Groot'majoor** (hoofdofficier), m. — majoors: titel bij minderen in gebruik als tegenstelling van sergeant-majoor.
- Groot'maken** (machtig maken, verheerlijken), ik heb — gemaakt: de handel heeft dit volk — gemaakt; ik zal Gods naam —; — er (snoever, pocher, woordenheld), m. — s, w. g.
- Groot'mama** (grootmoeder), v. — mama's; in kindertaal: O'ma, zie ald.
- Groot'mediana** (typ. papierformaat 46 bij 59 c.M.), o. gmv.
- Groot'meester** (de opperbestuurder van een ridderorde, enz.: in den regel de vorst van 't land), m. — s: de — der vrijmetselarij, hoofd eener moederloge; fig. Rembrandt, in ons land de — der schilderkunst.
- Groot'moeder** (vaders of moeders moeder), v. — s: naar zijn — gaan, gmv. voor sterven.
- Groot'moederlijk** (eigen aan een gr.), bn.: met — en trots beschouwde zij haar eerste kleinkind.
- Groot'moederschap** (waardigheid of staat van grootmoeder), o. gmv.
- Groot'moe'dig** (edelmoedig, edelaardig), bn. en bw.; — er, — st: een — e ziel, een — besluit, een — e zelfverloochening; — handelen, onzelf-zuchtig: iemand — iets vergeven.
- Groot'mogend** (in hoogen graad machtig, titel), bn.: de Edele — e Heeren Staten van Holland ende West-Friesland; verg. Hoogmogend.
- Groot'mogol** (keizer van het vroegere Mongoolsche rijk in Britsch-Indië), m. — mogols.
- Groot'mond** (brutaal persoon, grootbek), m. en v. — monden.
- Groot'mufti** (plaatsvervanger van den Padsjah als geestelijk opperhoofd), m. — s; de — heet ook: Scheik-oel Islam d. i. Oudste des Geloofs; zie Mufti. (u = oe).
- Groot-Nederland** (het gebied der Nederlandsch sprekenden en schrijvenden, waar ter wereld die lieden ook wonen), o. gmv.
- Groot-octavo** (groot papierformaat), o. gmv.
- Groot'officier** (waardigheidsbekleeder aan het hof), m. — en: de Opper-Kamerheer is een —; bij uitbr. een — van de orde der Vrijmetselaren; — van het Legioen van Eer, hoogen rang, één lager dan Grootkruis.
- Groot'oor** (e. soort v. vleermuis), v. — ooren.
- Groot'ouders** (iemand's grootvaders en grootmoeders), m. mv.
- Groot'papa** (grootvader), m. — papa's; in kindertaal: O'pa, zie ald.
- Groot-Privile'ge** (gesch. belangrijke privileges door Maria de Rijke in 1477 geschonken aan Holland en Zeeland), o.
- Grootsch** (prachtig, heerlijk), bn. en bw.; — er, meest —: een — schouwspel, een — be-tooging, een — paleis, indrukwekkend; een — e aandoening, verheven; — e gedachten, edel;

- een -e titel, statig klinkend; ons - verleden, luisterrijk; op -en trant, plechtig; een -gebouwde tempel, ook: fier, trotsch, hooghartig, bn.: hij is - op zijn rang, hij is te - om geld te leenen, hij heeft een - hart, de jongen was te - om excuus te vragen, deze edelman is - op zijn wapen.
- Groot-scheeps**, bw.: zich of zijn huis - inrichten, op prachtig wijze, met praal, met zwier, het gaat daar alles - toe, royaal; iets - aanpakken, op groote schaal; -scheepsch, bn.: -e plechtigheden; een -e naam, b.v. bierhal voor Knijp, hotel voor Logementje.
- Groot-schheid** (het grootsch-zijn: fierheid, trots, verwaandheid), v. gmv.; fig. indrukwekkend: de - van het Alpenlandschap.
- Groot-schrift** (het tegengestelde van kleinschrift), o.: een - leveren, een proeve van schrift met groote letters, b.v. bij een examen.
- Groot-spraak** (snoeverij, pocherij, openijderij, bluffertij), v. gmv.: dat is belachelijke -; zonder -, overdrijving.
- Groot-spraakig** (snoevend, zuetsend), bn.; -er, -st: -e foosten, -e beloften.
- Groot-spreken** (pochen, snoeven, overdrijven), o.: hij houdt van -, wat was hij daar weer aan 't -; -spreker (opsnijder, pocher), m. -sprekers; -sprekerij (opsnijderij, bluffertij), v. gmv.
- Groot-steedsch** (als in een groote stad), bn.: -e manieren; bw.: de winkels zijn hier op zijn -; de menschen leven hier -, zie de tegenstelling Kleinsteedsch.
- Grootte** (omvang, breedte, lengte enz., uitgestrektheid), v. -n, (spreekt ook -s): die winkel onderscheidt zich door zijn -; de - van de aarde, v. e. land, van een provincie, van een stad; een ster van de eerste, van de tweede -, helderheid, fig. een ster van de eerste -, b.v. een groot kuostenaar, zanger, speler, enz.; een afbeelding van een vogel, natuurlijke -, zoo groot als hij in werkelijkheid is.
- Groot-vader** (vaders of moeders vader), m. -vaders: zegsw. uit -s tijd, uit den ouden tijd.
- Groot-vaderlijk**, bn.: -lijke manieren.
- Groot-vaderschap** (het zijn van grootvader), o.: trotsch zijn op zijn -.
- Groot-visscherij** (haringvisscherij, ook: zeevisscherij), v. gmv.
- Groot-vizier** (eerste minister of minister-president en zegelbewaarder in Turkije en andere Mohammedaansche staten; vertegenwoordiger van den Padisjah als wereldlijk vorst), m. -viziers, -vizieren.
- Groot-vorst** (oppervorst; titel van de prinsen der keizerlijke familie in Rusland), m. -en: Cyrus was - van Azië; de -troonopvolger v. Rusland; de Tsaar voerde den titel van - van Moskou; fig. de Rijn, de - van Europa's stroomen (Borger); -vorstin' (gemaal v. e. grootvorst, ook, opperste gebiedster), v. -vorstinnen.
- Groot-vorstendom** (gebied van e. vroegeren grootvorst), o. -men: het - Litauen.
- Grootwaardig** (met hooge waardigheid, ook: deftig, soms, laatdunkend), bn. vero.
- Grootwaardigheidsbekleeder** (bekleeder van een hooge waardigheid in staat of kerk), m. -s; z. Dignitaris, ook: kardinaal, aartsbisschop, bisschop; zie verder P. laa t.
- Groot-waterschap** (vereniging v. polders, of waterschappen), o. -pen: het - Woerden.
- Groot-werker** (kleermaker, die alleen heerenrokken en -jassen maakt), m. -werkers.
- Groot-zegel** (voornaamste zegel inz. v. e. Rijk, staatszegel), o. -s: het - eener universiteit.
- Groot-zegelbewaarder** (een der hoogste dignitarissen i. e. staat), m. -s: de keurvorst van Mainz was - des H. Roomschen Rijks: Jacob Cats was - der Edele Groot-Mogende Heeren Staten van Holland ende West-Friesland.
- Grop, grup** (greppel), v. -pen; zie Grep.
- Gros** (twaalf dozijn), o. -sen: een - pennen.
- Gros** (de meerderheid, de groote hoop, het meerendeel, het grootste deel), o. gmv.: het - der menschen, het - van het leger, het - der werklieden, het - der studenten.
- Gros-de-Naples, -de-Tours** (Fr. zware zijden stof, naar die steden genoemd), o. gmv.
- Groslijst** (voorloopige lijst van kandidaten voor een betrekking; ook van hen, waaruit een kiesvereniging haar candidaat kiest), v. -lijsten.
- Gros'se** (afschrift in groote, duidelijke letters van een officieel stuk), v. -n: de - van een rechterlijk vonnis; de - van een notarieele akte, zie Minuut.
- Grosseeren** (een officieel stuk met duidelijke letters afschrijven of in den vereischten vorm opstellen): een vonnis -, in den juiste vorm met kloeke letter in 't net schrijven.
- Grossier** (groothandelaar), m. -s.
- Grossierderij** (groothandel, en-gros-handel), v. -en: een - in wijnen en gedistilleerd.
- Grossierskantoor** (kantoor van een grossier of groothandelaar), o. -kantoren.
- Gros-so-mo-do** (op grove manier, ruw geschaf, ongeveer), bw.: dit werk is - gemaakt, zeer ruw.
- Grot** (onderaardsche ruimte, hol door de natuur gevormd), v. grotten: de - van Han is rijk aan druipsteenen, de blauwe -, zie ald.; ook de nabootsing van een grot, b.v. in een tuin; zie Grotwerk.
- Grotesk** (grillig, vreemd, wonderlijk, phantastisch; koddig, lachwekkend), bn. en bw.; -er, -st: allerlei -e gedaanten in de rotsen, een -e figuur; hij schildert -.
- Grotes'ke** (grillige figuur aan gewelf of zoldering), v. -n: menige paleismuur bevatte grotesken, koddige figuren van menschen- en dierenkoppen, maskers, enz.
- Grot'werk** (nagebootste grot, namaak van rotswerk), o. -werken: een mooie lusthof met beeld- en -, zie Rocaille.
- Group's-gedienst** (samenladingsdienst ter uitsparing van expeditie-vracht), m. (g = zij).
- Gro'velijk** (op grove wijze), bw.: zich - bezondigen, erg, zwaar, grof.
- Gro'vigheid** (lompheid, ruwheid), v. gmv.
- Gruis** (brokjes, stukjes van iets, dat gebruyzeld is, inz. van steenkolen), o. gmv.: - van steenkolen; aan - vallen, in - vallen, tot - smijten; - van kruidnagelen; diamant-, foelie-, kandij-, kolen-, nagel-, steen-.
- Gruis** (werktuig der glazenmakers, waarmee ze nl. de kanten van het glas afbrūzelen of afgruizen), v. -zen; ook, Gruisijzer.
- Gruis'bak** (bak bij de kachel voor het gruis), m. -bakken.
- Gruis'ijzer** (werktuig), o. -s; zie Gruis.
- Gruit** (plantaardige stof voor het brouwen, later vervangen door hop), v. gmv. vero.
- Gruizel** (brūzeltje, griezeltje), v. -s of -en; aan -s vallen, stooten, enz.

- Gruizelemen'ten** (gruizels), o. mv.: *Van der Hoogen stiet de ledige eierdoppen op zijn bord aan duizend* -, (C. O.), zeer fijne brokjes.
- Gruizemen'ten**, o. mv., zie Gruizelementen: *aan - slaan, gooien*.
- Gruiz'en** (tot gruis maken, verbrokkelen), ik gruisde, heb gegruisd: *iets tot stof* -, vermorselen, vermalen; *den onregelmatigen rand van een vensterruit recht* -, nl. met het gruisijzer afbruisen; verg. Vergruisen.
- Gruis'el** (bijvorm van groensel: groenswink), m. -s, in N.-Brabant aldus geheeten.
- Grup** (greppel), v. gruppen; ook Grop.
- Grut** (gebroken graan), v. grutten; - van boekweit (boekweitegort), - van garst (gort), - van haver (haverdegort); ook al wat klein is, kleine dingen, kinderen, enz.: - van appels, peren; dan vraag ik zoo wat klein - op vergulden, (C. O.)
- Grut** (bastaardvloek voor God), tw.: och, -!
- Grutmolen** (gortmolen, gruttersmolen, molen van den grutmolenaar), m. -molens.
- Grutten** (grutten maken: boekweit, gerst of haver breken), ik heb gegrut: *die molenaar is oan 't* -.
- Gruttenbrij'** (melkspijs van grutten, d. i. van gebroken garst, haver of boekweit), v. gmv.
- Grut'tenmeel** (meel van boekweit), o. gmv.
- Grut'ter** (grutmolenaar, maker van grut uit boekweit, haver, gerst), m. -s; bij uitbreiding: winkelier in grutterswaren, meel, boonen, erwten, enz.
- Grutterij'** (het bedrijf van den grutter, ook de gruttersmolen met huis en winkel), v. -en.
- Gruttersbaas** (de grutmolenaar), m. -bazen; - **kar** (kar tot vervoer van grut), v. -karren; - **knecht**, m. -s, -en; - **molen** (grutmolen), m. -molens; - **paard**, o. -paarden; - **vak** (het bedrijf), o. gmv.; - **waren** (de waren, welke men in een grutterswinkel verkoopt, grutten, alsook erwten, boonen, vogeltjeszaad, enz.), v. mv.; - **winkel**, m. -s.
- Grut'to** (dierk. stellooper, griet, grieto), m. -s: *de -'s lijken wel wat op snippen*, zij bewonen onze lage weiden en onze stranden.
- Gruw** (jonge visch als aas, ook als pootvisch om vijvers te bevolken), o. gmv.
- Gruwel** (afschuw, afgrijzen), m. -en: *een - voor of van iemand of iets hebben*, grooten afkeer; *dat, waarvan men gruwet, ontzettende feiten, verschrikkingen*: *de -en van den godsdienstkrjg*; fig. *de - des lasters*; o -! uitroep van ontzetting; *een - van onrecht, een - bedrijven, schandaad*.
- Gruweldaad** (afgrijselijke misdaad, wandaad, schandaad), v. -daden.
- Gruweldader** (misdadiger, pleger van een gruweldaad), m. -daders.
- Gruwelen** (huiveren, rillen, gruwen), ik gruwelde, heb gegruweld: *men gruwelt van afkeer, walging, bij het zien van een slagveld*; *die zaak doet hem -*, walgen, wekt zijn afkeer; ook: mij gruwelt, enz.
- Gruwelijk** (afgrijselijk), bn. en bw.; -er, -st: *een -e misdaad, een -e oorlog, een -e afgoderij, een -e laster*; *hij kreeg een - standje, verbazend groot*; *hij werd - mishandeld, geweldig*; *hij heeft het - mis*; *zich - vervelen, erg, in hooge mate*.
- Gruwelkamer** (afdeeling van een panopticum, waarin beelden van groote misdadigers en verder ijselijke dingen van moord, enz. te zien zijn), v. -kamers.
- Gruwelstuk** (afschuwelijke misdaad, gruweldaad), o. -stukken.
- Gru'wen**, ik heb gegruwd, zie Gruwelen: *het doet mij -*, het wekt mijn afschuw, walging; *gij gruwet v. h. kannibalenmaal!* (Potg.)
- Gruw'zaam** (afschuwwekkend, verschrikkelijk), bn.; -zamer, -st: *een - dier, een - geluid, een -e zonde, een - woord*; bw.: *iemand - hoonen*, in ergerlijke mate; *zich - vervelen, erg*; *een dier - pijnigen, ijselijk*.
- Gruy'drekaas** (zeer gezochte Zuitersche kaas, zoo geheeten naar het dorp Gruyère aan de Saone, in het kanton Freiburg), v. -kazen.
- Gruzelemen'ten, gruzemen'ten**, o. mv., spreekt.; zie Gruizelementen.
- Gua'no** (verdroogde zeevogelmest, in den loop der tijden in lagen opgehoopt op eilanden en kuststreken, zooals op de Zuidzee-eilanden, de Peruviaansche kust), v. gmv.: *op N.-Borneo vindt men ook -lagen*.
- Guelfen**, m. mv.; zie Welfen.
- Guerridon'** (Fr. siertafeltje op één poot), m. -s: in Zeeland een theestof.
- Guerrilla** (eig. kleine oorlog, met ongeregelde troepen, b.v. met lichtgewapende herders of landbouwers enz. in Spanje, later ook van andere landen gezegd), v. -s; lees: *geriel'ja: tal van --benden*; zie Franc-tireur.
- Guerrillero** (guerilla-soldaat), m. -'s. (ll=lj).
- Guich** (hoonende beweging, vooral met de tong, grimas, kuur, bespotting), v. gmv.; -je, o. -s; ook: Guig. w. g.
- Guichel** (gekheid, goochelarij, tooverwerk, oogbedrog), m. en v. gmv.: -tjes maken, grimassen maken, iemand bespotten.
- Guichelen** (den spot drijven, mallen), ik heb geguicheld: *met iemand -*, hem smaden, uitlachen, iemand beetnemen, met iemand mallen; - **ing** (spot), v. -en; - **spel** (spot, spotternij), o. gmv.; - **streek** (bedrieglijke streek), m. -streken.
- Guichet'** (Fr. klein deurtje of venstertje in een groote deur of in een raam, b.v. op postkantoren), o. -s; zie Loket.
- Guil'de** (Fr. wegwijzer, geleider, gids), m. -s; ook, vleugelman d. i. richtman op den vleugel van een peloton of eener mil. divisie: *de rechter-*, *de linker-*; mil. commando: - *rechts*, de guide is aan de rechterhand, - *links*, de guide is ter linkerhand; in België en in andere staten: een soort van ruitertij en dan in 't meervoud: guides.
- Guig**, v. gmv., zie Guich.
- Gull** (paard, inz. oud paard, knol, rossinant), m. -en: soms fig. voor ruw onbeschaafd man.
- Gulldhall** (Eng. eig. gildehuis), o.: *the -*, het stadhuis van Londen.
- Gullocheeren** (Fr. een metalen plaat b.v. de buiten-achterplaat van een horloge versieren, naar de uitvinding van Guillot, met allerlei fijne kringen, cirkels, enz.).
- Guillot'ne** (volbijn, onthoofdingswerktuig in de dagen van het Schrikbewind, op voorstel van den geneesheer J. I. Guillotin ingevoerd; werkte in Parijs het eerst 27 Mei 1792) v. -s.
- Guillotineeren** (onthoofden met de volbijn).
- Guinees'vaarder** (schip, dat op de kust van Guinea, W.-kust van Afrika voer), m. -vaarders; lees: *gu-ie-nees'*.
- Guin'je** (Eng. oude Engelsche goudmunt, in 1663 het eerst geslagen en wel uit goud van de kust van Guinea: de waarde was 12 shilling of f 12.60, thans rekenmunt), v. -s.

Guipure (Fr. *relief-kantwerk*, d. i. met opgelegde versiersels), v. -s; lees: *gipuur*.
Guirlande (bloemslinger, festoen), v. -s; scherts. horlogeketting: *de andere had een koperen - op zijn buik*, (C. O.); lees: *gier*.
Guit (landlooper, schavuit), m. -en; thans vooral scherts: oolijke klant, grappenmaker, vooral, schalk van een jongen.
Guitachtig (oolijk, schaalksch), bn. en bw.
Guitstreek (onschuldige kindergrap), m. -streken; -**stuk** (Jongensstreek, grap), o. -ken.
Guitarij (snaaksheid, guitigheid), v. -en.
Guitig (grappig), bn.; -er, -st: *een - gezicht*, schaalksch; -**heid** (grap), v. -heden.
Gul (kleine kabelgaww), v. gullen.
Gul (zacht, mul; zachtaardig, goedig; vrijgevig; hartelijk), bn. en bw.; -ler, -st: *in het -le zand*; een -; -**gemoed**, - van aard zijn; een - **onthaal**, dat is - gezegd.
Guldeling (zekere appel van goudachtige kleur, gouden pippeling), m. -en.
Gulden (oudere vorm van gouden: eig. gouden munt, later een zilveren van gelijke waarde: thans, *Ned. zilveren standpenning = 100 cents*), m. -s; de - heeft een gehalte van 0.945; de Rijsche - was f 1.20 of f 1.30; de Philippus - f 1.25; de Keizers - was f 1.00; zie Florijn.
Gulden (gouden), bn.: *een - les*, voortreffelijke; dat - **boekken**, de Minnedichten van P. C. Hooft (Potg.), voortreffelijk; *zulk een spreuk is een - woord*, kostelijk; het - **Vlies**, ridderorde door Philips van Bourgondië in 1430 te Brugge ingesteld; de - **eeuw**, de eeuw van geluk in de oude dagen van Saturnus, zie Gouden eeuw.
Guldenboek (het -, dat nl. in Venetië oudtijds de namen der patricische geslachten bevatte; thans, in musea, enz. het boek, waarin vorstelijke bezoekers hun naam schrijven), o.
Guldengetal (het getal, dat aanwijst het jaar v. d. loependen maancirkel, die 19 jaar omvat), o. -getallen.
Guldenjaar (jubeljaar, eeuwjaar), o. -jaren.
Guldenlegende (verzameling van middeleeuwse legenden door Jacobus a Voragine oorspr. in het Latijn: *Legenda Aurea*, later vertaald in allerlei talen), v.: uit de - putte de beeldende kunst haar voorstellingen.
Guldenmaand (Vlaamsch. oude naam van de maand Maart), v.
Guldenmond (een redenaar van naam), m.: - of *Chrysostomus* is de toenaam van Joannes (347-407 n. C.), patriarch van Konstantinopel, kerkvader en beroemd redenaar.
Guldenroede (wormkruid met gele bloemtrussen, heiplant), v. gm.v.; ook: *Goudroede*.
Guldensbaazar (bazaar, waar alles één gulden kost), m. -bazaars; ook: -bazar, m. -s.
Guldenseditie (serie boeken, elk van één gulden), v. -edities. (t = s).
Gulden snee (de verdeling in uiterste en middelste reden, volgens de meetkunde), v. -ën.
Gulden sporen, v. mv. gouden sporen, distinctief v. d. edelman en den ridder; *de slag der - of de Gulden-Sporenslag* (11 Juli 1302) bij Kortrijk, waar het Fr. leger door de Vlamingen werd vernietigd en zij o. m. 700 gulden sporen buitmaakten.
Guldenwater (fijne brandewijn, waarin stukjes goudblad gedaan worden), o. gm.v.
Guldenweilt (reuzentarwe van St.-Helena en uit Australië), v. gm.v.

Gul'gaww, bn. en bw.: *een -e lach*, onbedwongen en spoedig opgewekt; *hij erkende - zijn misslag*, gulweg, op rondborstige wijze.
Gulhartig (oprecht, openhartig, hartelijk), bn. en bw.; -er, -st: *een -e bekenenis*, *een -e tante*, *een -e disch*, -e vroolijkheid; *iemand iets - mededeelen*, toestaan.
Gul'heid (mildheid, vrijgevigheid), v. gm.v.
Gul'len (jagerst. zich in 't gulle, mulle zand baden), zij hebben geguld: *de hoenders d. i. patrijzen lagen te - in de zon*,
Gulp (golf, breede straal vloeistof, die ergens uitbarst of uitspat), v. gulpen: *de wijn spatte met -en uit het vat*.
Gulp (opening, split), v. gulpen: *de - van een verticalen broekzak*, ook, *zakopening vóór in officiersoverjassen*; -**broek** (*pantalon met een gulp*, geen klepbroek), v. -broeken.
Gul'pen (gutsen, golven), het heeft gegulpt: *het bloed -te uit de wonde*; *het water gulpt de woning binnen*; ook *gulzig drinken*; -**er** (*stampamper, zwelger*), m. -gulpers.
Gul'uit (ronduit, onbewimpeld), bw.: *iets - bekenen*, rondborstig; *zeg mij dat eens -*.
Gul'weg (openhartig, zonder omwegen, ronduit), bw.: *hij antwoordde - ja*.
Gul'zand (muitzand, fijn zand), o. gm.v.: *onze voeten zonken weg in het -*, of *gulle zand*.
Gul'zig (gretig naar spijs, schrokkenig, vraatzuchtig), bn. en bw.; -er, -st: *een -e hond*; - *eten*, op onmatige wijze; *fig. met -e blikken*, zeer begeerig; -**heid** (onmatigheid, vraatzucht), v. gm.v.; -**aard** (*schrokker, vraat*), m. -s.
Gum'mi (gom, caoutchouc, rubber), v. en o.; -**band** (*wielband voor fietsen, auto's, rijtuigen, buggy's*), m. -en; -**handschoenen** (*handschoenen in gebruik bij electriciens*, *omdat gummi den stroom niet doorlaat of leidt*), m. mv.; -**overschoenen**, m. mv.; -**pop** (*elastieken speelpoppe voor kleine meisjes*), v. -poppen; -**regenjas**, v. -sen, zie Impermeabel; -**ring** (*dienende voor luchtdichte afsluitingen van flesschen*), m. -en; ook, luchtring als ligvlak voor bedlegerige zieken; -**slang** (*slangvormige buis bij waterleidingen, bureaulampen, gas-komforen enz.*), v. -en; -**stok** (*gummi-wapenstok der agenten van politie b.v. in Amsterdam*), m. -stokken.
Gung'nir, Germ. myth. de speer van Odin, waarmede hij den Fenris-wolf bestrijdt.
Gun'nen (gaarne hebben, dat iem. iets krijgt of heeft; toestaan, verlenen, toewyzen), ik heb gegund: *ik gun hem dit voordeel van harte*; *de uren, die ons nog gegund zijn*; *God gunne u nog een lang leven*; *iem. de eer -*, het *genoegen* -; *zich geen rust -*, veroorloven; *iem. geen tijd -*, laten; *iem. de klandizie -*, *de aanbesteding is hem gegund*; zegsw. *ik gun je de pret*, *ir. ik benijd u dit genoegen niet*; -**ning** (*het gunnen, toewijzing*), v. -en: *gunning van een werk*.
Gunst (onverplichte goedheid, bescherming, voorkeur), v. gunsten; *in blakende - staan*; *uit -*, genegenheid; *iem. - betoonen*, *ik heb u een - te verzoeken*, blijk van genegenheid.
Gunst'bejag (*het jagen naar de gunst van iem., meestal met oneerlijke middelen*), o. gm.v.; -**betoon** (*betooning van welwillendheid, gunstbewijs*), o. gm.v.; -**betooning** (*blijk van gunst*), v. -en; -**bewijs** (*blijk van gunst, van welwillendheid*), o. -bewijzen;

- **brief** (gesch. brief van octroot), m. — brieven, vero.
- Gun'stelling** (persoon, die in hooge mate de gunst geniet, dikwijls met ongunstige bijbetekenis), m. en v. — en: een — der Fortuin, een — der Muzen, lieveling; ook, — **linge**, v. — n; zie: Protégé, Favoriet(e).
- Gun'stig** (goed gezind, tot een goeden uitslag brengend, geschikt, voordeelig, voorspoedig, welwillend, gewenscht), bn.; — er, — st: het geluk was hem —; een — e wending, een — e gelegenheid, een — e uitslag, een — e wind, een — oog op iem. werpen; een — resultaat; een — uiterlijk, aangenaam, innemend; bw.: o God, zie — op ons neer, genadig; — op iets beschikken, toestemmend; dat huis is — gelegen, geschikt; **gunst'rijk** (rijk in gunst), bn., b.v. God, o — e Opperheer!
- Gur'je** (augurkje), o. gurkjes.
- Gust** (van vee: niet drachtig, geen melk meer gevend), bn.: — e koeien zijn voor de vetweide bestemd; ook, schraal mager: — e kost.
- Gustaaf-A'dolf'stichting** (vereeniging tot ondersteuning en propaganda van het Protestantisme), v.: de — werd in Duitschland opgericht in 1832, in ons land in 1853.
- Gut** (bastaardvloek voor God), tw.
- Guts** (steekbeitel met hollen bek), v. gutsen.
- Gut'sen** (tappelings neerstroomen), het gutste, het heeft gegutst: het bloed gutst uit de wonde; het zweet gutst hem langs het hoofd; de regen gutst.
- Gut'sen** (uithollen met een guts of steekbeitel), ik gutste, ik heb gegutst.
- Gut'saper'cha** (O.-I. eig. getah-pertja), v. gmv.: de — is het verharde sap van verschillende tropische boomsoorten, gebruikt voor wielbanden, buizen, slangen, kussens, enz.; ook, India-rubber; zie Gummi met zijn samenstellingen; de Eng. bezigen altijd Rubber.
- Gut'tegom** (een soort van roodachtig gele hars, hard en blinkend, ook als verfstof gebruikt), v. gmv.; ook, Gittegom.
- Gut'turaal'** (tot de keel behorende), bn.: — rale letters of de — ralen (enkelv. v.: gut'turaal), keelletters, nl. die in de keel gevormd worden, b.v. g, ch, k.
- Guur** (winderig, koud, schraal), bn.; — der, — st: het weer is —, erg koud; er huilden
- gure vlagen, bar; het blijft maar —; het gure Noorden, onherbergzaam; het gure strand, bar; bw.: het waait —, snijgend.
- Guy Faw'kesdag** (herinneringsdag op 5 Nov. in Londen), m.; zie: Buskruitverraad en Effigie.
- Gy'gesring** (tooverkrachtige ring van den fabelachtigen koning Gyges van Lydië), m. gmv.; de — had de kracht zijn bezitter onzichtbaar te maken, terwijl deze zelf alles zag, ook de kracht, om verborgen schatten aan te wijzen: den — bezitten, kunnen krijgen, wat men maar wenscht. (y = ie).
- Gym.**, zie Verkortingen.
- Gymkhana-races** (Eng. wedrennen volgens bepaalde regels met hindernissen), v. mv.
- Gymnasiaal'** (tot het gymnasium behorende), bn.: — onderwijs.
- Gymnast'ast'** (leerling van een gymnasium), m. — en.
- Gymna'sium** (zesklassige voorbereidings-school voor de universiteit), o. — s, — sion, — sia.
- Gymnast'** (beoefenaar der gymnastiek), m. — en; zie Turner.
- Gymnastiek'** (stelselmatige lichaams oefeningen, ook, de leer er van), v. gmv.: onderwijs in de —; de leermiddelen der — zijn: gereedschappen en spelbenoedigdheden, zie ald.; militaire —, geneeskundige —; ook, de oefeningen b.v. — doen.
- Gymnastiek'juffrouw** (onderwijzeres in de gymnastiek), v. — juffrouwen; — les (onderwijs in de gymnastiek), v. — lessen; — lokaal (vertrek, zaal, tot het doen van gymnastiek), o. — lokalen; — meester (onderwijzer in de gymnastiek), m. — s; — onderwijs, o. gmv.; — onderwijzer, m. — s; — school (gebouw voor 't doen van gymnastiek), v. — scholen; — toestel (voorwerp, om aan te werken bij de gymnastiek), o. — toestellen; — werktuig (hetzelfde als — toestel), o. — werktuigen; zie: Heilgymnastiek en Kamergymnastiek.
- Gymnastisch** (volgens, van of betreffende de gymnastiek), bn.: — e oefeningen.
- Gymnastiseeren**, ook, Turnen.
- Gynaecologie'** (geneesk. wetenschap, die zich vooral bezighoudt met vrouwenziekten), v. gmv.; — eoloog (iem. die de gynaecologie beoefent), m. — cologen. (ae = ee).

H.

- H.** — Heilige; Hellig, zie **Z. H.**
- h. a.** — hoc an'no, in dit jaar.
- Hand.** — Handelingen.
- HA.** — Hectare, 100 A., bunder.
- H. B. S.** — Hoogere Burgerschool.
- H. C.** — Hono'ris cau'sa, zie ald.
- H. D.** — 1. Hoogstdezelve, Hoogstdezelfs, Hoogstderzelver: van een vorstelijke(n) persoon; 2. Hare Doorluchtigheid: titel van een prinses of hertogin.
- h. e.** — hoc est, dat is, dat beduidt.
- Hebr.** — Hebreër, Habreeuwsch.
- H. Ed.** — Haar Edede; **H. E. Geb.** — Hoog-
- edelgeboren; **H. E. Gestr.** — Hoogedelgestreng; **H. Geb.** — Hooggeboren; **HH.** — Heeren; **H. H.** — Hare Hoogheid.
- HH. EE. GG. AA.** — Hunne Edelgrootachtbaren; **HH. EE. MM.** — Hunne Edelmogenden; **HH. KK. HH.** — Hunne of Hare Keizerlijke of Koninklijke Hoogheden; **HH. KK. MM.** — Hunne of Hare Keizerlijke of Koninklijke Majesteiten; **HH. MM.** — Hunne of Hare Majesteiten; **H. K. K. M.** — Hare Keizerlijke en Koninklijke Hoogheit; **H. K. H.** — Hare Koninklijke Hoogheit; **H. K. M.** — Hare Koninklijke Majesteit.

HL. — Hectoliter, mud of vat.
h. l. — hoc loco, op deze plaats.
H. L. Q. C. — Ho'ra loco'que consu'eto, te gewoner tijd en plaats.
H. L. S. E. — Hoc loco sepul'tus est, op deze plaats ligt begraven.
H. M. — Hare Majesteit.
H. IJ. S. M. — Hollandsche IJzeren-Spoorweg-Maatschappij.
H. O. — Hooger onderwijs; **Hooggel.** — Hooggeleerde; **Hoogl.** — Hoogleeraar.
H. S. — 1. Heilige Schrift; 2. Handschrift, voor deze bet. ook: **hs.**
h. s. — hoc sen'su, in dezen zin.
h. t. — hoc tempore, tegenwoordig.
h. t. l. — hier te lande.
H. W. Geb. — Hoogwelgeboren.
H, v. -s: de achtste letter van het alfabet.
Ha (klank), tw.: -, daar heb ik beet! 't is om te lachen, ha, ha! uiting van verrassing, vreugde, voldoening, enz.
Haaf (zakvormig vischnet), v. haven.
Haag', Den ('s-Gravenhage, zie ald.), o.
Haag (heining van struikgewas, heg), v. hagen; zegsw. achter de - loopen, heimelijk de school verzuimen, gew.; zijn kap over de - of den tuin hangen, smijten, zie Kap;
-appel (vrucht van den haagdoorn), m. -s;
-beuk (beuk, die voor heggen gebruikt wordt), m. -en: de - bloeit in April of Mei;
-bosch (eig. doornstruik, die tot haag dient: struikgewas), o. -bosschen; -**doorn**, -**doren** (meidoorn), m. -doornen, -dorens; ook, **hagedoorn**; -**eik** (lage, knoestige eik), m. -eiken: de - heet ook Spaansche akker of steeneik; -**koffie** (de vrucht van den koffiheester, door den inlander gekweekt binnen de omheining van den kampong, onder de pisangs), v. gmv.; -**looper** (jongen, die heimelijk de school verzuimt), m. -s; -**roos**, v. -rozen, zie Hageroos.
Haagsch (van of betreffende 's-Gravenhage), bn.: dat zijn -e beschuiten, het -e bosch; als zn. o.: dat is echt -; ook, de taal.
Haag'schaar (grootte schaar, om de heg te scheren of te snoeien), v. -scharen.
Haag'spel (letterk. feestelijke wedstrijd van rederijderskamers, vooral voor kleine kamers bv. uit de dorpen), o. -spelen; verg. Landjuweel.
Haag'te (onderaardsche gang), v. -n, gew.: de -n waren de verblijven der kabouters of aardmannetjes (euvermannetjes) in Limb.
Haag'winde (plantk. groote winde, klokwinde), v. -winden.
Haal (dierk. groote, kraakbeenige, dwarsbekige zeeroofvisch), m. -en: de - is de hyena der zee; de -en komen in tal van soorten voor, zie: Doorn-, Haring-, Menschenhaai; zegsw. dat gaat naar de -en, te gronde, onherroepelijk verloren; er zijn -en op de kust, er dreigt groot gevaar; -**achtig** (tot de familie der haaien behoorende), bn.: er zijn tal van -e visschen.
Haal'en (rumoer maken), ik heb gebaaid.
Haal'ewel (bereid vel van een haai), o. -velen: - is een soort van segrijnleer.
Haal'meete (langs de duinen gelegen geest-of grasgrond), v. -n, ook Hameete, gew.
Haal'rog (dierk. een soort van rog, ook spitsmuis geheeten), m. -gen.
Haak 1. (metalen voorwerp met omgebogen

puntig uiteinde), m. haken: een boots-, een enter-, een put-, een dreg-; zegsw. iets aan den - krijgen, vangen, ophalen; met den - visschen d. i. hengelen; een slagershaak in den vorm van een s; de deur op den - zetten, windhaak; zegsw. uit zijn - schieten, driftig worden; dat geeft maar haken en oogen, getwist, gekrakeel; 2. (winkelhaak, werktuig van den timmerman, bestaande uit twee platte latten, die een rechten hoek vormen), m. -haken; zegsw. dat is niet in den -, niet zoals het behoort; 3. (zethaak, letterhaak: gereedschap van den letterzetter), m. haken; 4. (allerlei klein gereedschap onder van een ombuiging voorzien), m. haken: een schippers-, een smids- om sloten te openen.
Haak (aardr. zandplaat in zee), m. -s.
Haak'bus (krijgsw. ouderwetsch zwaar handvuurwapen, genoemd naar den haak onder aan de schacht), v. -bussen, vero.
Haak'garen (garen, om mee te haken), o.
Haak'jes (spraak. insluitingsteeken, zinteeken, om woorden of zinnen te omsluiten en af te zonderen), o. mv.: er zijn gewone -, op de zetterij Parenthesen geheeten, b.v. (appel), en teksthaken, b.v. [in den nacht]; zegsw. tussehen -, b.v. iets tussehen twee - zeggen, opmerken, d. i. in 't voorbijgaan.
Haak'naald (haakpen), v. -naalden; -**patroon** (haakmodel), o. -patronen; -**pen** (stift met een haakje, haaknaald), v. -pennen.
Haak'ploeg (ploeg zonder wielen), m. -en.
Haaks (rechthoekig), bw.: een ijzer - ombuigen, een marmersplaat - bewerken.
Haaksch (rechthoekig) bn.: dit kozijn is niet -; maak die schilderijlijst goed -.
Haak'schop (stok van den scheper), v. -pen.
Haak'tand (spitse tand in het gebit van paarden), m. -en: een paard heeft vier -en.
Haak'werk (zeker vrouwelijk handwerk; werk, dat gehaakt is of wordt), o. -en.
Haal 1. (het halen), m. gmv.: mannen van den -, visschers die de beug moeten inhalen; 2. (trek met een pen), m. halen: met dikke -en schrijven; 3. (loop), m.: zegsw. aan den - gaan, er van door gaan, het op een loopen zetten; 4. (stuk bandijzer met tanden, dat aan een ketting in den boerenschoorsteen boven het vuur hangt), v. en o.: met een hefboomje kan men de haal hooger of lager stellen; zegsw. zoo zwart als een -; -**boom** (dwarsbalk in den schoorsteen, waaraan de haalketting hangt), m. -boomen; -**ketting**, m. -en.
Haal'mes (trekmes van koper of uagenmaker met twee handvatten), o. -messen.
Haal'over (kijfachtige vrouw, ook, kwaadsprekerster), v. gmv.: zij is een echte -.
Haam 1. (zakvormig, driehoekig schepvischnet), m. hamen; ook, een vogelnet; 2. (houten halsjuk van paard of os, raamvormig halsjuk), o. hamen; 3. (knieboog van het paard), v. hamen.
Haan (dierk. mannetje bij de hoenderachtige vogels), m. hanen: een - is het mannetje der kippen; evenzoo: bij fazanten, kalkoenen, korhoenders, zelfs bij kwartels en patrijzen; zegsw. zijn - koning laten kraaien, zijn zin of wil doorzetten, den baas spelen; daar kraaft geen - naar, die zaak zal nooit uitkomen; den rooden - laten kraaien of op het dak zetten, een huis in brand steken; den gebraden - uithangen, zich voordoen als een groot heer, grof verteren; -tje de voorste zijn, de

belhamel, de leider zijn; de - in de wapenkunde, beeld van waakzaamheid, zie Gallische haan; de - op of van den kerktoren, bij overdr. de - v. e. geweer, revolver, karabijn: den - overhalen, den - spannen.

Haander (vruchtenkorf), m. -s.

Haanderik (plantk. pinksterbloem, koekoeksbloem), v. -en; ook, Haanderikkebloem.

Haantje (kleine haan), o. -s: die jongen is een -, vechtersbaas; 't is zoo'n -, bijdehandje; Jan is altijd - de voorste, zie Haan.

Haar (fijne, buigzame holle vezel, groeiend op hoofd en huid van menschen en dieren), o. haren: een mensch heeft zwart, bruin, rood, enz. -, het - van peladieren; zegsw. een - in de boter zoeken, redenen zoeken om te vitten, te twisten; alles op haren en snaren zetten, zie Snaar; de gelegenheid bij het - grijpen, het rechte oogenblik waarnemen; met de handen in 't - zitten; zich het - uitrukken, radeloos, wanhopig zijn; het - rijst hem, mij, u, hun te berge, aanduiding van ontzetting, schrik of afgrijzen; zegsw. gekrulde haren, gekrulde zinnen, iem., die gekrud haar heeft, zou wispelturig zijn; - op de tanden hebben, zie Tand; iemand op een - kennen, zeer fijn; zij lijken elkaar op een -, tot in de kleinste bijzonderheden.

Haar (voermanswoord: links), bw.: het paard moest - gaan en het ging hot, naar de linkerzijde; zegsw. het ging er hot en -, zonder orde, onregel; hij weet van hot noch -, hij is zeer dom.

Haar (hoogte in een veen; hooge begroeiide heide), v. gew., verg. Haarrook.

Haarband (lint, om in de haren te vlechten; wrong, bandvormig versiersel), m. -banden;

-boom (balk der lederbereiders), m. -en;

-borstel (-schuier), m. -s; -bos (een

haarbundel of al het hoofdhaar), m. -bossen;

-breed, o.: die twee lengten verschillen

geen - niets; het scheelde een -, bagatel.

Haarbuisje (buisje van de wijde van een

haar), o. -buisjes; -buisjeskracht (nat.

capillaire kracht, capillariteit), v. gmv.

Haard 1. (stookplaats), m. -en: in het hoekje

van den -, aan den huiselijken -; zegsw.

eigen - is goud waard, men is nergens beter

dan in zijn eigen huis, eigen woning is schatten

waard, zie Haardstede; 2. (broeiplaats van

bacteriën), m.: een pest-; 3. (onderaardsche

verzamelplaats v. gassen, die bij aardbevingen

uitbarsten en de lucht verpesten), m. -en.

Haardplaat (tegen den achterwand staande

vuurplaat a. d. boerenhaard), v. -platen: een

- met fraai lofwerk, zie Plaat; -scheren

(vuurscheren, schut), o. -en; -stede (stook-

plaats, schoorsteen), v. -steden: de belasting

op de -n; fig. eigen woning: de troepen kun-

nen naar hun -steden terugkeeren, de oorlog

is geëindigd; -stel (standaard met kachel-

gereedschap), o. -stellen; -stoffer, m. -s;

-vuur (vuur, dat in den haard gestookt

wordt), o. gmv.

Haarfijn (eig. zoo fijn als een menschen-

haar: uiterst fijn), bn. en bw.: een - onder-

scheid; iets - ontleden, iets - uitleggen.

Haarhamer (kleine hamer tot het scherp-

klappen van zeisen), m. -s; zie Haarspit.

Haarlijzer (haarspit), o. -s.

Haarlijzer (oorfjer der Friese vrouwen),

o. -lijzers; -kam (kam, om in het haar te

dragen), m. -kammen.

Haar'klein, bn.; zie Haarfijn.

Haar'kleursel (preparaat om het haar een

gewenschte kleur te geven), o. -s.

Haar'klooven (kleingeestig uitpluizen, vit-

terig te werk gaan, overdreven fijne onder-

scheidingen maken), ik -kloofde, heb gehaar-

kloofd; -klover (eig. iem., die een haar

nog wil splijten of klooven, fig. muggenzifter,

vitter, kleingeestig bediller), m. -kloovers;

-kloverrij' (onzinnige vitterij), v. -en.

Haar'lemmer (iem. geboortig uit Haarlem

of daar wonend), m. -s; ook: hij leest de -,

nl. de krant van dien naam; als bijv. nw.

b.v.: de - hout, nl. van of te Haarlem; -dijk'

(naam eener straat te Amsterdam), m.:

-dijkjes maken, grapjes, koude drukte, ruzie;

-dijk'sch', bn.: met -dijk'sche welsprekend-

heid, ruw, plomp of plat Amsterdamsch, als

zn. o.: hij spreekt hoog -, gemaakt; --hal-

letjes, o. mv., zie Halletjes; --meer'

(aardr. drooggemalen plas bij Haarlem, Juni

1852 droog, er waren 16882 HA. bouwgrond

verkregen), v. gmv.; --o'lie (olie als genees-

middel voor allerlei kwalen), v. gmv.

Haar'tijn (typ. fijne tijn tot het afscheiden

van tabellen, enz.), v. -lijnen.

Haar'lok (een lok haar), v. -ken; -naald

(naaldvormig versiersel in het haar van

vrouwen), v. -en; -mos (plantk. vedermos),

o. -sen; -olie (olie voor het haar, olie-

achtige vloeistof voor haarsmeersel), v. gmv.;

-oorlog (een strijd, omstreeks 1640, onder

de predikanten over het al of niet geoorloofd

zijn van het dragen van lange, afgolvende

haren), m. gmv.; -pijn (scherts. hoofdpijn,

hoofdwae, katterigheid), v. gmv.

Haar'rook (rook v. brandenden veengrond),

m. gmv.: de noordoostenwind brengt ons -

gew.; zie Veendamp.

Haar'schuier (haarborstel), m. -schuiers;

-snoer (band, om het haar op te binden),

o. -en; -speld (tweebeenige speld voor het

haar van vrouwen en meisjes), v. -en; -spit

(een soort van aanbeeldje, dat met een pin

in den grond wordt vastgezet, om er de zeis

of de zicht met den haarhamer op te bewer-

ken en te scherpen), o. -spitten; -streng

(haarvlecht), v. -strengen; -toel (haar als

hoofdsieraad), m. gmv.; -tuit (haarvlecht),

v. -tuiten, vero.; -vat (fijn bloedvatje,

dat een slagader met een ader verbindt), o.

-vaten: de slagaderen vertakken zich ten

slotte tot -vaten; -vlecht (bundel gevlochten

haar), v. -en; -vlok (busseltje haar),

v. -vlokken; -water (reinigend wasch-

middel voor het haar), o. gmv., (soorten), o.

-waters; -worm (haarvormige worm), m.

-en; ook, zekere haarziekte.

Haar'zak (twistgierig, kijfachtig persoon), m.

-ken, gew.; -zakken (ruzie zoeken, on-

heusich doen), onbep. wijs, b.v. je ligt altijd

te haarzakken; -zakker (ruziezoeker, twist-

zoeker, valsche speler), m. -s. gew.

Haas 1. (dierk. bekend knaagdier), m. hazen:

een mannetjeshaas heet rammelaraar, het wijfje

heet moeder of voedster; de - behoort tot het

klein wild; een - schieten, vangen, strikken;

zegsw. met onwillige honden is het slecht

hazen vangen, z. Onwillig; loopen als een -,

zeer snel; hij is zoo bang als een -, zie ook

Wesel; spreekw. Veel honden zijn der hazen

dood, de menigte maakt de overmacht; Men kan

niet weten, hoe een koe een - vangt, men

moet het hoogst onwaarschijnlijke niet volstrekt onmogelijk achten; zie: Hei haas, Klei haas, Koolhaas, Sneeuw haas; 2. in jagerstaal, o.: *Teun, mag ik het — dragen?* (C. O.); verder heet de kop de *bol*, de ooren de *lepels*, de pooten de *loopers*, de oogen de *spiegels*, de staart de *pluim*, het bloed het *zweet*, de haren de *wol*; 3. (*uitgesneden lap vleesch, lap uit het nierbed van een geslacht rund, lende-stuk van rund of varken*), m. gmv.: *het — je is sijn braadvleesch*; zie: Filet en Harst.

Haas'eten (*bang worden*), zie Haasvreten.

Haas'jeo' ver (*springspel der jongens*), o. gmv.

Haast (*spoed, snelheid, gezwindheid, vaart, overijting*), v. gmv.: *hij kende geen —, — maken, — hebben, in aller —, er is — bij, het kan geen uitstel lijden; zegsw. hoe meer —, hoe minder spoed.*

Haast (*spoedig, weldra*), bw.: — *zult gij ureed gekortwiek zijn*, (C. O.); *zien we je — weer, gauw; kom je —? eindelijk; dat is — niet te gelooven, byna.*

Haas'ten (*tot haast aansporen of aanzetten*), ik haastte, heb gehaast: *haast mij toch zoo niet; zich — (zich spoeden)*, ik haastte mij, heb mij gehaast: *gij moet u —; zegsw. haast u langzaam, zie Festina lente.*

Haastig (*onrustig, gejaagd, overijld*), bn.; —er, —st: *hij is altijd —, spreken op —en toon; zegsw. —e spoed is zelden goed, bw.: hij is wat — gebakerd, driftig van aard.*

Haas'vreten (*bevreemd worden, bang worden*), hij vrat —, heeft —gevreten: *de quasi-held van gisteren vrat — en liep weg, trok zich terug: het volksgeloof meent, dat men door het eten van het vleesch van dieren eigenschappen van die dieren in zich opneemt, b.v. heb je paardevleesch gegeten? tot een knaap, die erg dertel is; —vreter (bloodaard)*, m. —s.

Haat (*sterke afgekeerheid, vijandschap, diepe afkeer*), m. gmv.: *iemand — toedragen; een bittere, doodelijke —; blinde —, haat, die voor niets terugdeinst; —dragend (haat voedend, onverzoenlijk)*, bn.: *een — karakter.*

Ha'beas-eor'pus-acte (*gesch. Engelsche wetsverordening van 1679, die de burgers vrijwaart tegen onwettige gevangenhouding*), v.: de — bepaalt, dat een gearresteerde binnen 24 uur ge- of verhoord moet worden.

Haberdoe'das (*Bargoensch. eig. Habe du das; stomp, klap, slag*), m. gmv.: *iemand een — geven, een — krijgen, oorvoeg, watjekou, opstopper, enz.; ook Labberdoedas.*

Habijt' (*Fr. habit, kleeding: kleed, gewaad, opperkleed*), o. —en; inz. lang opperkleed van kloosterlingen; zegsw. *het — aannemen*, in een klooster gaan; zie Pij.

Habitue' (*vast bezoeker van een café of enig uitspanningsoord*), m. —'s.

Hach (*gevaar, waagstuk*), v. gmv.: *een spiegelgevecht op den Amstel, zonder gevaar voor —jes, ongelukken. vero.*

Hachée' (*Fr. slijgehakt vleesch met wien en kruidertjen*), o. gmv.; ook, Hachis. (ch = sj).

Ha'chelijk (*gevaarlijk, netelig*), bn.; —er, —st: *een —e onderneming; de toestand op het schip werd —, een —e tijd, kritiek.*

Hachis, o. en v.; zie Hachée. (chis = sje).

Hach'je, o. —s: *zijn — wagen, zijn leven; bang zijn voor zijn —, er zijn — bij inschieten: ook, waagnals, durfal: hij is een recht Hollandsch —; verder: marinier, Jantje.*

Hacht (*snede: stuk vleesch of spek*), m. —en.

Hacht'je (*meest hachje*): *een — spek; de beste —s van 't vleesch zullen voor u zijn.*

Haciën'da (*Sp. hoeve en herberg*), v. —'s.

Ha'des, Gr. myth. de Rom. Pluto, ook zijn rijk: de afgrond, de hel: *in den — geslingerd worden*; ook, Orcus, Tartarus.

Hadj, **hadsj** (*Arab. pelgrimstocht of bedevaart v. e. Muzelman naar Mekka, de heilige stad, bezoek aan de Kaäba bij de moskee*), m. lees: *hadzj*; ook gespeld: **Hadsch**, en gebruikt voor *karavaanweg*: de Syrische —, van Konstantinopel over Damascus naar Medina.

Had'ji, **had'zji** (*Arab. titel van den pelgrim, die den hadsch volbrengt of volbracht heeft en als een soort van heilige geerd wordt*), m. —'s.

Haematologie' (*leer van het bloed*), v. gmv.

Haematozo'ën (*parasieten, die in 't bloed van gewervelde dieren leven*), v. mv.

Haemophilie' (*eigenaardige, erfelijke bloed-ziekte*), v.: de — komt nog al voor in vorstelijke familiën. (ae = ee).

Haemorrhoi'den (*geneesk. aambeien*), v. mv.

Haeresie' (*duaalleer, ketterij*), v. —s, —ën; ook: Heresie. (s = z).

Haef (*strandmeer, inham achter een landtong gelegen*), o. haffen: *het Friesche —, het Koerische —, het Stettiner —, (Oostzeekust).*

Haft (*dierk. netvleugelig insect, eendagsvlieg, oeveraas, schooraas*), o. haften.

Hagedis' (*dierk. langstaartig kruipend dier met vier pootjes, den kop gedekt met schilden, rug en staart met kleinschubben*), v. —sen: *in ons land leven de kleine — en de muur —, ook de duin- of zand —.*

Ha'gedoorn, m.; zie Haagdoorn.

Hagel (*ijsbolletjes, ook, gegoten toedkogeltjes om te schieten*), m. gmv.: *zilveren — (jagerst. geld, waarvoor de zondagsjager wild koopt om niet plattak thuis te komen), m.: met zilveren — schieten; —blank (wit als hagel)*, bn.: *twee —e manden, een —e vederbos, zie Hagelwit; —bul (uitstorting van hagel, hagelvlaag)*, v. —buien: *fig. een — van pijlen, een overstelpende menigte; een — van stokslagen; —en (het vallen van hagel)*, het heeft gehageld: *het hagelt, er valt hagel; het hagelt, dat het klettert; fig. het hagelde om zijn hoofd van kogels; de kogels hagelden op de straten; het hagelde pijlen, steenen, slagen, enz.; —gieterij (fabriek van schiethagel)*, v. —en; —*jacht (jagende hagelvlaag)*, v. gmv.; —*korrel (kleine hagelsteen, ook: korrel schiethagel)*, v. —s; —*nieuw (splinternieuw)*, bn. w. i. g.; —*schade (schade door hagelslag aan veldvruchten of gebouwen)*, v. gmv.; —*slag (het slaan der hagelkorrels)*, m. gmv.: *er was — in 't koren; die boekweit had door — geleden; —steen (stuk of korrel hagel)*, m. —steenen; —*verzekering (assurantie tegen hagel schade)*, v. —en; —*vlaag (hagelslag met fellen wind)*, v. —vlagen; —*wit (blank als hagel)*, bn.: *een — servet.*

Ha'gen (*iets in of aan een haag stellen of zetten*), ik heb gehaagd; steenbakkerij: *steen —; vlasbouw: het vlas op den akker —, d. i. in de rij stellen, met de toppen tegen elkaar.*

Ha'genaar (*bewoner v. Den Haag*), m. —s.

Ha'goprediker (*gesch. openlijk verkondiger van de leer der Hervormden*), m. —predikers;

—*preek* (*gesch. openlijke verkondiging v. d. Hervormde leer en wel buiten in velden en hagen of hoven*), v. —preeken; z. Graspreek.

Ha'geroos (*wilde roos*), v. — rozen; bij uitbr. de wilde rozestruik zelf; zie Hondsroos.

Ha'gia Sophi'a, v.; zie Aya Sophia.

Hagiograaf' (*levensbeschrijver van één of meer heiligen*), m. — grafen; — **graphie'** (*levensbeschrijving van heiligen*), v. gmv.; — **gra'phisch**, bn.: de — e boeken, levensbeschrijvingen van heiligen bevattend.

Ha'duk, m. — ken; zie Heiduk.

Ha'ik (*witte, lange, wollen of katoenen sluier der Arabische vrouwen*), m. — s: de — laat alleen oogen en voorhoofd ongedekt.

Hak 1. (*het hakken, houw of slag, afgehakt stuk*), m. hakken: *hij is aan den —*; een — *met de bijl*; een — *uit het tafelblad*; fig. snauw, bitse uitval: *iemand een — zetten*, hem een hatelijkheid te slikken geven, hem voor een moeilijkheid zetten, hem onaangenaam zijn; 2. (bijvorm van *haak*, krom takje; *kromme boomtak*), m. hakken: zegsw. *van den — op den tak springen*, eig. van een vogel, die uit het hooge hakhout op den laagsten tak springt, niet wetende, waar zijn nest te bouwen, fig. van het eene onderwerp op het andere springen (in 't gesprek); 3. (*houweel, landbouwwerktuig*), v. hakken: *met een — den grond omwerken*, d. i. met een soort van omgebogen schop, lijkende op den kalkkloet van de kalklesschers; 4. (*hiel*), v. hakken: *den winter in de — ken hebben*; *iem. op de — ken treden*, fig. iem. achternazetten; *iemand op zijn — ken zitten*, hem op de hielen zitten, hem zonder ophouden plagen, b.v. om betaling lastig vallen; *iemand de — ken laten zien*, hem den rug wenden, in den steek laten; inz. aan schoeisel: *schoenen met hooge — ken, de — ken scheef loopen*.

Hak'bank (*langwerpig hakblok*), v. — banken; — **beitel** (timm. *zware kapbeitel*), m. — s; — **bijl** (*kleine bijl*), v. — bijlen; — **blok** (*blok hout, om er iets op te klooven*), o. — blokken; — **bord** (*plankje, om er iets op fijn te hakken*), o. — borden; ook, **Hakkebord**.

Hak'ken (*vasthechten met een haak, vastmaken; vastgehecht zijn met een haak; blijven hangen*), hij of het haakte, heeft gehaakt: *het eene voorwerp aan het andere —*; *de lamp is met een kram aan den zolder gehaakt*; *in elkaars schaatsen —*; *met een jas in een spijker —*, verg. **Winkelhaak**.

Hak'ken 1. (*haakwerk maken*), ik heb gehaakt: *aan een beddesprei —*, *dit meisje haakt netjes, het — behoort tot de fraaie handwerken*; **haakgaren**, o. (soorten), o. — s; — **katoen**, o. gmv.; 2. (*uurig of heftig verlangen*), ik haakte, heb gehaakt: *zij — naar de vacantie; naar het uur der vrijheid —*; *naar eer en roem —*; 3. (*den grond met den hak bewerken*), ik heb gehaakt: *het veen om —*, d. i. omwerken.

Hak'ker (*gierzaluw*), m. of v. hakkers. gew.

Hak'geld (*kosten van het omhakken*), o. — gelden; — **guts** (timm. *hakbeitel*), v. — en; — **hamer** (*bankhamer met ronden bol*), m. — s; — **hout** (*slaghout, houtgewas*), o. gmv.: *eiken — noemt men akkermaalshout*.

Hak'kebord (*ouderuetsch muziekinstrument*), o. — en: de 5 of 6 snaren v. h. — werden met hamertjes bespeeld; thans, slechte piano.

Hak'kelaar (*stamelaar, stotteraar*), m. — s.

Hak'kelen (*niet vlot spreken, stotteren, stamelen*), ik heb gehakeld: *hij hakfelt een weinig*; — **ig** (*stamelend*), bn. en bw.; — **kees** (*schertnaam voor stotteraar*), m. — keezen.

Hak'ken (*met de hak bewerken, loswerken*), ik heb gehakt: *een veenland, een heideveld —*.

Hak'ken (*kappen*), ik heb gehakt: zegsw. *den vijand in de pan —*; zie: **Pan**, **Spaander**.

Hakkenei' (Fr. *een minder groot paard, telganger, damespaardje*), v. — en. w. g.

Hakketeeren (*van hakken, nl. steeds op iem. hakken: kabbelen en schimpen, krakeelen*).

Hak'mes (*kapmes, gereedschap bij allerlei bedrijven*), o. — messen; — **moes** (*allegaartje, poespas, mengelmoes*), o. gmv.; — **sel** (*rijn-gehakte zelfstandigheid*), o. gmv.; inz. van stroo enz. als veevoeder: *de dieren kregen — met haver*; — **selbank** (*houten toestel, om er haksel op te snijden*), v. — en; — **kist** (*houten kist tot berging van haksel*), v. — en; — **snijder** (*werktuig*), m. — s.

Hal 1. (*overdekte marktplaats*), v. hallen: *een boter —*, *een vleesch —*, *een groente —*; 2. (*hooge zaal in een paleis*), v. hallen: *in de groote — v. d. burcht*, ook **Halle**; 3. (*hooge en ruime vestibule*), v. hallen: *de — van een modern heerenhuis, de — van ons nieuwe station, de — len van groote hotels*.

Hal (*hardbevroren plek in den grond*), o. gmv.: *het is moeilijk het — te bewerken*; ook: *hardigheid van den grond*.

Hala'll (*jagerst. geroep op de hertenjacht*), tw.; — **han'fara** (*hoorngeschal, sein, dat het hert gedood is*), v. — s; meestal **Hallali**.

Hal'eyon, — **cyoon** (*dierk. zeezaluw*), m. halcyonen.

Ha'len, ik heb gehaald: *den dokter —*, gaan roepen; *ik kom u —*, afhalen; zegsw. *daar is wat te —*, verdienen, krijgen; *les —*, nemen; *een academischen graad —*, verwerven; *de zieke zal den morgen niet —*, beleven; *dat varken zal 100 kilo —*, wegen; *den trein nog —*; zegsw. *oude koeien uit de sloot —*, halvergeten, minder aangename zaken weder te berde brengen; *het haalt er niet bij*, kan er niet bij vergeleken worden; *hij haalt niet bij zijn broeder in kennis*, is ver-uit de mindere.

Half (*de helft van een geheel*), bn. en bw.: *een halve appel, een — brood, een — dozijn*; fig. *een halve maatregel, weinig afdoende*; *een — bewijs, gedeeltelijk, onvoldoend*; *een halve wees*, die een zijner ouders verloren heeft; — **April**, midden; *met halve kracht stoomen, snelheid*; spreekw. *Beter een — et dan een leege dop*, zie **Ei**; bw.: *Japik is — boer, — heer, ten deele; iets maar — weten, een glas — volschenken, gedeeltelijk*.

Half, o. halven: *twee halven maken een heel*; bw. *ten halve, b.v. iets — doen, niet goed; beter ten halve gekeerd dan ten heele gedwaald*.

Half'aap (*dierk. bastaardaap*), m. — apen; *men onderscheidt eigenlijke upen en halfapen of spookdieren*, zie **Maki**, **Lori**.

Halfaacht', telw.: *het is —*, nl. 7.30 uur; evenzoo bij alle telwoorden van één tot twaalf; b.v. **Halfeen**, **Halftwee**, **Halfdrie**, enz.

Half'a-gras, o.; zie **Esparto-gras**.

Half'bakken (*halfgaar*), bn.: *een — brood*; fig. *een — advocaat, een — geleerde, gebrekkig in zijn kennis*; — **blanksgezel** (fig. *prul-knecht*), m. — gezellen: *knecht, die maar een halven blank of 3 duiten verdient*; — **blanksheer** (*would-be-meneer*), m. — heeren: *een logement voor — heeren*; — **blanksjuffrouw**, v. — en; — **bloed** (*afstammeling van een Europeaan en een inlandsche vrouw*), m. en v. — en: — **bloed**, bn.: *een — paard, ontstaan*

door kruising met het Engelsche raspaard; **-boer**, zie Keuter; **-broer** (broer die denzelfden vader heeft, doch niet dezelfde moeder, of omgekeerd), m. -s; **-caste** (Eng. in O.-I. halfbloed), m. en v. -s.

Half'donker (schemerdonker), o. gmv.; **-dood** (nog niet geheel dood), bn.: een -e vogel; zegw. ik ben - van inspanning, van afmatting, erg moe, uitgeput; **-door** (in twee helften), bw.: -snijden; **-dronken** (eenigszins aangeschoten), bn.: een - matroos; zie Bestoven; **-fuister** (schemerachtig), bn.; als zn. o.: in het - zitten te praten, in de schemering.

Halfelf'je (koffie met brood 's morgens om halfelf, ook, borreltje), o. -s, zie Twaalfuurtje; **half-en-half**, o. gmv., zie Half-om-half; **-ezel** (paardachtig dier), m. -ezels; zie Muilpaard; **-god** (myth. mensch van goddelijke afkomst, die na zijn dood onder de goden werd opgenomen, heros), m. -goden, Heracles was een -, zie Heros; **-heid** (onbeslistheid, weifeling), v. gmv.: met die - komt gij niet verder.

Half'hemdje (overhemd, chemisetje), o. -s; **-jaar** (tijdperk van zes maanden), o. -jaren: de huur per - betalen, of -jaarijks, bw.; **-jaarijksch**, bn.: -e termijnen; **-je** (half glaasje), o. -s: Jan nog een -! d. i. half glaasje bitter of jenever; **-je** (halve cent), o. -s; **-klinker** (spraak. medeklinker, die in een klinker kan overgaan), m. -klinkers: de j en w zijn -s, nl. verwant met i en oe; **-kristal** (glassoort, samenstelling v. kristalglas en gewoon glas), o. gmv.; **-laken** (laken, voor de helft uit wollen draden geweven), o. gmv.; **-linnen** (weefsel, bestaande half uit linnen, half uit katoen), o. gmv.; **-luid** (eenigszins luid), bn.: hij zei dat -; **-maandelijks**, bw.: men vergadert -; w. g.; **-maandelijksch**, bn.: -e vergaderingen, om de halve maand; een - tijdschrift.

Half-om-half (gemengde drank, b.v. likeur, half rum en half brandewijn, enz.), o. gmv.

Half'ron (halve aardbol, in afbeelding), o. -ronden: het oostelijk -, het westelijk -; een kaart met de beide -ronden; zie Hemisfeer.

Half'ron (den vorm van een halven cirkel hebbende), bn.: een -e kring, een -e toren; **-schaduw** (lichte schaduw om of achter de kernschaduw; schilderk. overgangstint van licht tot donker), v. -schaduw; **-slachtig** (slechts voor de helft behorende tot een ras of soort), bn.: een -e neger, een -e windhond, een -e Fries; fig. een - mensch, die niet weet, wat hij wil; **-heid** (fig. onzekerheid, weifeling), v. gmv.; **-slag**, m. gmv.: sloeg het daar op den toren - of heel? d. i. het heele of het halve uur; **-slag**, o. gmv.: een - van een paard, een -trekhond, geen volgroeid, geen volwassen dier, verg. halfwas en Halfwassen; **-sleet** (halfversleten, halfafgedragen), bn.: die lakensche jas is -; **-sleetsch**, bn.: een -e pantalon; **-sleten** (gedeeltelijk versleten), bn.: een hoop - zeildoek; **-steens** (ter dikte van de breedte van een metselsteen), bw.; **-stok** (halverwegen den vlaggestok), bw.: de vlag - hijschen, ten teeken van rouw.

Half'tij (het midden tusschen eb en vloed of omgekeerd), o. gmv.: de vloed heeft pas half zijn tijd geloopt, het is - of halfvloed.

Half'uur (dertig minuten), o. halve uren: een - gaan wandelen; elk - slaat de torenklok.

Half'vasten (de dag op de helft der 40-daag-sche R.-K. vasten, d. i. op den 4en Zondag in die vasten), v. gmv.; - werd vroeger gevierd met optochten, vooral in Vlaanderen; de graaf van -, figuur uit den carnavals-optocht van dien dag, te Antwerpen.

Half'verheven (bas-reliëf), bn.: ziedaar mooi - beeldwerk, d. i. waarvan de figuren voor de helft naar voren treden.

Half'was (aankomend of onvolwassen werkmans), m.; **-je**, o. -s.

Half'wassen (slechts ten halve volwassen), bn.: een - naan, een - juffertje.

Half'wattlamp (electrische gloeilamp, zuinig brandend), v. -en.

Half'weg, bw.: Valkenburg ligt - tusschen Maastricht en Aken; fig. we zijn met dat werk nog niet -, half gereed.

Half'wijs (niet goed wijs, niet goed snik), bn.

Half'wind (scheepst. wind, half invalide of voor de helft blazende in het zee, duarswind), m. gmv.: met - zeilen; **-wollen** (v. weefsel: deels wol en deels katoen), bn.: -doeken; **-zacht** (tusschen hard en zacht), bn.: -e eieren.

Half'zijde (weefsel, uit het afval van stoffen zijde bestaande), v. gmv.; **-zijden**, bn.: dit zijn - stoffen, dat is - damast.

Half'zoolganger (dierk. dier, dat bij het loopen de zool maar ten deele op den grond zet en deels op de teenen loopt), m. -s: de marterachtigen zijn -s.

Half'zuil (zuil, die slechts voor een deel harer dikte naar buiten treedt, daar zij met het muurwerk verbonden is), v. -zuilen.

Half'zuster, v. -zusters, zie Halfbroer.

Halla'li, tw., zie Halali.

Halle'lel (d. i. loof), o. -s: het groote -, het kleine -, Israël. lozangen, Psalm 113 t/m 117, loflied, juichkreet: godgewijde -s klinken!

Hallelu'ja (Hebr. Gode lof, loof den Heer!), o. -s: R.-K. het - zingen, in den Paaschtijd; **-hoed** (hoofddeksel, zooals de vrouwelijke leden van het heilsleger dragen), m. -en; ook, Halle'luja, zie Alle'luja.

Hal'lenkerk (bouwk. gotische kerk met een middelschip en 2-4 zijdschepen, alle met even hooge gewelven, veelal van gelijke breedten), v. -kerken: de St.-Michielskerk te Zwolle, de Walburgiskerk te Zutten zijn -kerken.

Hal'letje, Haarlemmer - (Haarlemsch kaneelkoekje, rond en plat), o. -s.

Hal'letoren, m. -s: de - te Brugge, zie Belfort, Belfroot.

Hallo' (uitroep, om iets opmerkzaamheid te wekken, oproep bij het telefoneeren), tw.

Hallucina'tie (zinsbegoocheling, zinsverbijs-tering, visioen), v. -s, -tiën. (t = s).

Halm (stevige gelede stengel van grassen en granen), m. -en: de - schiet op, uit; het graan op den - verkoopen, te velde; **-knoop** (dikte tusschen de geleedingen), m. -knoopen; **-stroo** (uitgedorschte halmen), o. gmv.

Hal'maspeel (zeker bordspel met pions, die alle in het perk der tegenpartij moeten gebracht worden), o. -spellen.

Ha'lo (kring om zon of maan), v. -s: de roode avondzon straalde in een - v. fel oranje.

Hal'ometer (meter v. h. zoutgehalte), m. -s; **-scoop'** (werktuig, om het zoutgehalte van zee-water te bepalen), m. -scopen; **-techniek'** (kunst v. zoutbereiding), v. gmv.

Halriet (een goed soort van dekriet), o. gmv.
Hals (lichaamsdeel, dat het hoofd verbindt met den romp), m. halzen: de giraffe met haar langen —; bij overdr.: de — van een hemd, de — van een flesch, de — van een viool, de — van een anker; zegsw. om — brengen, dooden; zich iets op den — halen, zich zelven een last berokkenen; iem. den — breken, dooden, zie Halsbrekend; fig. een onnoozele —, bloed.
Hals (scheepst. touw, om het zeil onder vast te zetten), m. halzen: zegsw. tusschen twee halzen varen, vlak vóór den wind.
Halsband (halsketting), m. — banden; — **bel** (van rund of schaaap), v. — bellen; — **berg** (halskraag van ijzer), m. — en, vero., zie Wapenrusting; — **boord** (kraag v. hemd of overhemd), m. — en, zie ook Jukkraagje; — **brekend** (m. levensgevaar gepaard gaande), bn.: allerlei — e toeren van artiesten in een paardenspel; — **das** (halsdoek), v. — sen; — **doek** (halsbedeksel), m. — doeken; — **gareel** (gordel of juk voor trekdieren), o. — en.
Hals-over-kop (al buitlend, fig. overhaast), bw.: hij viel — v. d. trap; — poetste hij de plaat.
Halsrecht (gesch. het recht over leven en dood van hoorigen), o. gmv. vero.
Halsriem (riem loopend om den hals van het paard), m. — en.
Hals snoer (halsieraad, collier), o. — snoeren.
Halsstarvig (eig. met starren of stijven hals: hardnekkig, hooftig, koppig), bn.; — er, — st: — e onwil, een — verzet; bw.: iets — volhouden, iets — weigeren, — naar iets streven; — **heid** (koppigheid, weerspannigheid), v. gmv.
Halsstraf (doodstraf), v. gmv. vero.
Halsster (halsriem van paarden), m. — s: fig. den — strijken, eig. den halsriem afstrijken, fig. er van door gaan; in Twente: heimelijk schoolverzuim plegen.
Halswervel (ontl. een der wervelen van den hals), m. — en of — s: er zijn zeven — s.
Halt (militair commando), tw.: peloton, — / d. i. blijf staan, sta stil; als zn. o.: het — klonk langs de gelederen; v.: — houden, — maken.
Halt, halte (stationnetje, wachtpost op spoor- of tramweg), v. halten.
Hal'ter (gymnastiek: springkolf, korte handstaaf, aan weerszijden met een kogel bezwaard), m. — s: oefeningen met de — s, met lichte en zware — s, gymnastische oefeningen.
Halt'paaltje (wit paaltje, dat een halte der staastram aanwijst), o. — paaltjes; — **sein** (optisch sein om te stoppen), o. — en.
halve, alleen in sameust. als: ambts-, eers-, uwent-, zijnent-, duidelijkheids-, gemaks-; de bet. is: uit kracht, uit hoofde van; wat betreft; wegens, ter wille van.
Halvecent' (het kleinste Ned. bronzen pasmuntje, ½ cent), m. — en; zie Halfje.
Halveeren (in twee gelijke stukken deelen, middendoor-snijden): een appel —, een perzik —, een lijn —; den buit —, de winst —, d. i. in helften deelen.
Halvegulden, m. -s; z. Tienstuiverstuk.
Halvemaan (de maan in het eerste of laatste kwartier), v. — manen; bij uitbr. de Turkeke macht: een wassende halvemaan, als veld- en wapenteeken van den Sultan.
Halverhoogte (op de helft van de hoogte), bw.; zegsw. ter halver hoogte.
Halverwegen (op de helft van den weg, op

het midden), bw.: hij kwam —; soms: — wege, — weg, — wegs: Pandolf keerde — wegs (Staring); zij waren — wege den dijk (C. O.)
Hal'vewind, bw.: het schip ligt —, de wind valt dwars in; zegsw. fig. — zeilen, niet te fel op iets afgaan; ook Halfwind.
Halvezolen (schoenen van nieuwe halvezolen voorzien), ik halvezoolde, heb gehalvezoold.
Halvezool' (schoenzool aan den voorkant), v. — zolen: — zolen en achterlappen.
Hal'zen (doorstikken), ik halsde, heb gehalsd: hij at zooveel, als hij kon —; fig. hij kon al dat werk niet —, afkrijgen.
Hal'zerig (stumperig), bw.: hij ziet er — uit.
Ham (bout of schink van een varken), v. hammen: een vette —, buitenlandsche — men, Westfaalsche — men; als stofnaam: een broodje met —; zegsw. dat smaakt als —, zeer lekker.
Hamansfeest (Israëliet. feestdag), o. — feesten; zie Purim.
Hamei' (uit het oud-Fr. hamée: slagboom, afsluitboom, ijzeren sluithek), v. hameien.
Hamel (gesneden ram), m. hamels.
Hamelbout (schapebout), m. — bouten; — vleesch (vleesch van een hamel), o. gmv.
Hammer 1. (myth. in verband met den donderhamer van Thor, bij onze heidensche voorvaders een heilig voorwerp, later ook teeken van eerbied, gezag, ontzag), m. — s: een donder — behoedde tegen het onweer; den doode werd een — mee in 't graf gegeven; het wijden van gebouwen en grenssteen geschiedde met den —; nog, de — van een voorzitter, de — bij een verkoop in handen van den notaris: zegsw. onder den — brengen, publiek verkoopen; duizenden balen koffie passeerden den —; ook bastaardvloek: Wat — / 2. (gereedschap van den timmerman, kuiper, smid, enz.), m. — s: een houten —, een smids —; zegsw. tusachen — en aanbeeld zijn, in groote ongelegenheid; fig. de — van een slaguurwerk, hamervormig staafje, dat op het belletje of klokje slaat; zie ook: Klok- en Hamerspel; — **en** (staan, kloppen met den hamer), ik heb gehamerd: metual —, iets glad —.
Hamerslag 1. (slag met een hamer), m. — en; 2. (afspringende deeltjes van gesmeed wordend gloeiend ijzer), o. gmv.
Hammebeen (schenkel), o. — beenen; — **vet** (vet der ham), o. gmv.
Hamster (dierk. groote veldrat met wangzakken en korten staart), v. — s: de — bergt in zijn uitgestrekt hol allerlei wintervoorraad: graan, erwten, boonen, enz., en is zeer schadelijk; fig. hamateren, in stilte voorraad opleggen, in strijd met de distributie-bep. germ.
Ham (Turksche herberg voor karavanen; goederenmagazijn), m. — s.
Hand (lichaamsdeel, zich uitstrekkend van den pols tot het uiteinde der vingers), v. handen: de palm van de —, vlakke binnenzijde; de rug v. d. —, bovenkant; iem. de — geven, hem de — drukken, teeken van vriendschap; de rechterhand, de linkerhand; fig. een fraaie — schrijven, mooie letters maken, keurig schrijven; zegsw. in 's vijands — en vallen, macht; iem. de — boven 't hoofd houden, hem beschermen, eig. door de hand over hem af te weren; hand in — gaan, samengaan; de — en in den schoot leggen of doen liggen, werkeloos, zonder verweer gaan worden; met de — en in 't haar zitten, in groote verlegenheid

zitten, radeloos zijn; *met - en tand iets vasthouden, zich weren*, met alle mogelijke midde- len van verweer te werk gaan, hardnekkig vasthouden; *van de - in den tand leven*, zie *Tand*; *zijn - en in onschuld wasschen*, alle verantwoordelijkheid van zich afwerpen; *de - met iets lichten*, iets zonder zorg afmaken, er zich met den Franschen slag van afmaken; *iem. of iets onder - en nemen*, hem geducht de les lezen, iets ter dege opknappen; *aan de hooge of hoogere - zitten*, de eereplaats hebben; *de - en opleggen*, zegenen, wijden; *iem. op de - en dragen*, eig. hem dragen als een kind, fig. iem. buitengewone liefde of genegen- heid toonen; *grederen in de doode -*, zie *Doodde hand*; *het zijn twee - en op één buik*, zij trekken ééne lijn, spelen in elkaars kaaft, helpen elkaar (meestal ongunstig); *de - en staan hem verkeerd, staan hem niet naar dat werk*, hij kan niet best dit of dat werk verrichten, is het niet gewoon; *de - houden aan*, voortdurend er zorg voor dragen, ook: handhaven b.v. wet- ten, reglementen, verordeningen; *een - je van iets hebben*, de hebbelijkheid hebben; *wat is er aan de -*, gaande, te doen; *iem. naar zijn - zetten*, naar zijn wil doen handelen; *iets op zijn eigen - je doen*, eigenmachtig, op eigen gezag, naar eigen welbehagen; *- over -*, geleidelijk, gelijkmatig, b.v. *- over - zich oppalmen*; *de - aan den ploeg slaan*, *de - aan 't werk slaan*, het werk aanvangen, op- vatten; *de - tegen iem. ophoffen*, hem dreigen, zich tegen hem verzetten; *op iems - zijn*, hem niet ongenegen zijn, bereid zijn hem te steunen; *aan de beter - zijn*, herstellende zijn; *met vaste, krachtige - regeeren*, op krachtige wijze; *geen - voor iets uitstekend*, niet de minste hulp bieden; spreekw. *Als de ééne - de andere wascht, dan worden ze beide schoon*, wanneer men elkaar helpt, heb- ben beide partijen er nut of voordeel van; *Vele - en maken licht werk*, als velen mee- werken, wordt de taak gemakkelijk; *Men kan geen ijzer met - en breken*, zie *IJzer*; *Beter één vogel in de -*, *dan tien in de lucht*, zie *Vogel*; z. ook: *Achterhand*, *Bovenhand*, *Overhand*, *Voorhand*, *Warme hand*.

Hand (scheepst. deel v. h. anker, nl. het drie- hoekige, spitse uiteinde van een arm), v. - en.

Handappel (appel, om uit de hand te eten), m. -s, zie *Tafel*; - **atlas** (atlas van handig formaat), m. -atlassen; - **bad** (koud bad der handen en polsen tot zenuwstillig), o. -baden; - **bagage** (lichte bagage, die men in de hand meeneemt), v. gmv., z. *City-bag*.

Handboei (kluister voor één hand of de beide handen), v. -boeien: iem. de - en aandoen, aanleggen, zie *Paternoster*; - **boek** (boek van gemiddeld formaat), o. -en: -boek der wellevendheid; - **boog**, m. -bogen: schieten met den edelen handboog; - **boogschutter**, m. -s; - **boom** (ronde ijzeren staaf aan een eind breed uitgesmeed, als hefboom ge- bezigd), m. -en; - **boor** (kleine boor), v. -boren; - **brandspuit** (kleine soort van brandspuit), v. -spuiten.

Handbreed (de breedte van een hand), o. gmv.: uw mantel is een - te lang.

Handcamera (klein photographie-toestel), v. -camera's; zie *Kodak*.

Handda'dig (medeplichtig), bn.: aan iets - zijn; zich - verzetten, met de hand slaande.

Hand'dag (scheepst. eind touw, waarmee een schuldige getuchtigd werd), v. -dagen: deze straf (Britsen) werd opgelegd door den krijgsraad, Laarzen (zie ald.) door den commandant.

Hand'doek (waschdoek, een toiletdoek), m. -doeken: een linnen -.

Hand'druk (het drukken van de rechterhand als teeken van genegenheid), m. -drukken: hij wisselde met ieder der gasten een -.

- **hande** (soort): alleen in samenstell. eener-, tweeër-, drieër-, vierder-, vijfder-, achter-, tiender-, zie: *Allerhande* en *Velerhande*; verg. -lei.

Hand'el (handeling, manier van doen), m. gmv.: eertlijk in - en wandel, doen en laten.

Hand'el (ruil van de eene koopwaar tegen de andere of van goederen tegen geld, in 't algemeen van de eene waarde tegen de an- dere), m. gmv.: binnenlandsche -, uitvoer-, de graan-, de - op Engeland, - in tabak; zegsw. in den - zijn of gaan; verder: ruil-, effecten-, geld-, wind-, zie ald.

Hand'el (Eng. handle: handvat aan machines, kruk, zwengel, hefboom), m. -s.

Hand'elbaar (inschikkelijk), bn.: -der, -st.

Hand'elen (doen; goederen koopen en ver- koopen), ik heb gehandeld; hij handelde tegen de andere of van goederen tegen geld, in 't algemeen van de eene waarde tegen de an- dere), m. gmv.: binnenlandsche -, uitvoer-, de graan-, de - op Engeland, - in tabak; zegsw. in den - zijn of gaan; verder: ruil-, effecten-, geld-, wind-, zie ald.

Hand'elmaatschappij (vennootschap van koophandel), v. -maatschappijen: de Neder- landsche - opgericht bij Koninklijk besluit van 29 Maart 1824; zij brengt de producten, die de regeering in Indië worden geleverd, ten deele naar Nederland en verkoopt ze op de veilingen te Amsterdam, Rotterdam, ook te Middelburg, Dordrecht of Schiedam, tegen vergoeding door onze regeering.

Hand'elsaangelegenheid (zaak, den koop- handel betreffende), v. -heden; - **aardrijks- kunde** (aardrijksk., beschouwd uit het oog- punt van handelsbelangen en -behoeften), v. gmv.; - **agent** (agent tot bevordering van den handel), m. -agenten; - **artikel** (koop- waar, artikel van handel), o. -artikelen; - **bank** (bank, wier werkkring bestaat in het of voor eigen rekening, of met anderen voor gezamenlijke rekening, drijven van han- dels zaken), v. -banken; - **bediende** (bena- ming voor elken persoon, in dienst van een koopman), m. -n: -n zijn b.v. winkelbe- dienden, handelsreizigers, agenten of vertegen- woordigers, colporteurs, enz.; - **bedrijf** (het bedrijf v. e. koopman), o. -bedrijven; - **blad** (dag- of weekblad voor den handel), o. -bladen: het - v. A'dam; - **crisis** (plotselinge en heftige prijsverlaging van vele artikelen in den handel), v. -crisisen; - **drukke** (levendigheid door den handel), v. -drukten; - **factorij** (nederzetting in overzeesche ge- wesen van wege een handelshuis), v. -en: tot een - behooren de kantoren, huizen, pak- huizen, die zulk een nederzetting vormen; - **firma** (handels huis), v. -s; - **geest** (aanleg, lust tot den handel), m.: vroegtijdige

Hollandsche — bij knapen, (C. O.); — **geschiedenis** (werk over de geschiedenis van den handel), v. — geschiedenissen; — **hoogeschool** (universiteit tot hoogere opleiding voor den handel), v. — scholen: de — te Rotterdam (1915); — **huis** (koopmansnering, firma), o. — huizen; — **kantoor** (koopmansbureau), o. — toren; — **man** (handelaar), m. — lul; — **merk** (merk, waaronder een koopman zijn handelswaren aan de markt brengt ter onderscheiding van gelijksoortige andere), o. — en; — **monopolie** (het recht om bij uitsluiting de een of andere waar in den handel te brengen, recht van alleenverkoop), o. — s, — liën; — **onderneming** (handels-affaire), v. — en; — **oorlog** (staat van vijandschap tusschen twee volken, zich toonend door het opdrijven der tariefrechten), o. — en; zie Tarievenoorlog; — **papier** (geldswaardig kredietpapier: wissels, accepten, cheques, enz., dat dienst doet als betaling), o. — en; — **plaats** (koopstad), v. — plaatsen: Rotterdam is een aanzienlijke —; — **politiek** (staatkundige richting ten opzichte van den handel), v. gmv., b.v. het vrijhandel- of wel het beschermend stelsel; — **recht** (het recht van den handel), o. — rechten: het publiek —, het wissel-; — **reiziger** (handelsbediende, die voor zijn patroon reist en buitenaf verkoopt), m. — reizigers, z. Commis-voyageur.

Handelsrekenen (rekenen, in den handel gebruikelijk en dat ten doel heeft de vraagstukken, die in het handelsverkeer voorkomen, langs den kortsten en zekersten weg op te lossen), o. gmv.; — **school** (vakschool voor den handel, inrichting voor middelbaar onderwijs o.a. te A'dam), v. — scholen, ook: Handelschool; — **stad** (stad, waar veel koophandel wordt gedreven, koopstad), v. — steden; — **stand** (koopmansstand, de gezamenlijke handelaars), m. gmv.; — **statistiek** (statistiek, die alles wat betrekking heeft op den in-, uit- en doorvoer in cijfers vaststelt), v. — en; — **stelsel** (—systeem), o. — s; — **tak** (eenig onderdeel van handel), m. — takken; — **term** (uitdrukking met bepaalde beteekenis in den handel), m. — en; — **tractaat** (overeenkomst tusschen twee staten in zake handel), o. — tractaten; — **vennootschap** (vennootschap, aangegaan of opgericht tot het drijven van handelszaken), v. — schappen; — **verdrag** (handelstractaat), o. — verdragen; — **verkeer** (handelsdrukte, veroorzaakt door het verkeer tusschen landen, volken, werelddeelen), o. gmv.; — **vertier** (levendigheid, door den handel veroorzaakt, hetzij op de markten, 't zij in de havens), o. gmv.; — **vlag** (koopvaardijvlag), v. — gen; — **vloot** (vloot, bestaande uit koopvaardij-schepen), v. — vloeten; — **volk** (handeldrijvende natie), v. — en; — **vriend** (iem., die den koophandel genegen is, ook, zakenvriend van eenig koopman), m. — en; — **vrijheid** (handel zonder belemmerende bepalingen), v. gmv.; — **waar** (koopwaar, handelsartikel), v. — waren; — **waarde** (de waarde of prijs der dingen voor den koopman, niet voor het publiek), v. gmv.; — **weg** (weg van het handelsverkeer), m. — wegen; — **wereld** (de gezamenlijke handelaars), v. gmv.; — **wetenschap** (geheel van kennis, vereischt voor een handelman), v. — pen; — **wetgeving** (regeling van de aangelegenheden van den handel of van het handelsbedrijf bij de wet), v.: de —

is vervat in het Wetboek van Koophandel; — **zaak** (handelshuis, —firma; zaak, den koophandel betreffende), v. — zaken.

Handelwijs, — **wijze** (manier van handelen, van doen), v. — wijzen.

Handen, het handde, heeft gehand: *die pen handt mij niet*, sluit of past niet in mijn band.

Handenarbeid (eig. *werk der handen*, ook, *stijld*) m. gmv.: *een cursus volgen in —*.

Hand- en lijn'teekenen, zie telkensalbaar.

Handenloos (eig. *zonder handen*, fig. *erg onhandig*), bn.: *alsof men geheel — in de wereld was gekomen*, (C. O.)

Hand- en span'diensten (heerendiensten, die verricht werden of door handenarbeid of door middel van paard en wagen), m. mv.

Handenwerk (werk der handen), o. gmv.

Handgaww (rap met de hand om te grijpen, te stelen, enz.) bn., zie Handjegaww; — **gebaar** (gebaar met de hand), o. — baren; — **geld** (mil. premie in geld, b.v. aan kolonials uit te betalen), o. — gelden; ook het eerste geld, dat een straatventer beurt, zie — gift; — **gemeen**, bn.: — zijn, vechten: *vader en zoon werden —*, begonnen te vechten; als zn. o.: *het handgemeen der infanterie*; — **gereedschap** (in de gymnastiek), o. — pen: de — pen zijn: oefenstokken, oefenstaven, halters, knotsen; — **gift** (de eerste ontvangst in geld door den marktventer), v. gmv.; — **granaat** (granaat, die met de hand geworpen wordt, moderne uitvinding van een Noorsch ingenieur), v. — granaten; — **greep** (greep met de hand), m. — grepen: de — grepen van 't geweer, van den degen kennen; — **habilitieit** (vlugheid van hand of van handbeweging), v. — en; zie Prestidigitateur, ook, Jongleur; — **haven** (afleid. van *handhave*: in stand houden), ik handhaafde, heb gehandhaafd: *zich — op het toneel der academische samenleving* (Koetsveld); *den vrede —*, een besluit —; — **haver** (onderhouder, verdediger), m. — s; — **having** (instand-houding), v. gmv.

Handicap (Eng. sport), o. — s, d. i. een wedstrijd met vóórgift (in tijd, afstand, gewicht) aan de zwakkeren: *een — race*, een wedren met vóórgift, fig. belemmering, nadeel.

Handicappen (benadeelen, in de wielen rijden, belemmeren); verg. Gehandicapt; — **capper** (Eng. sport voorgiftregelaar), m. — s.

Handig (vlug, bedreven), bn.; — er, — st: *een — e dienstbode*; ook, *een — boek*, gemakkelijk te banteeren, *een — diplomaat*.

Hand'je, o. — s: *iem. een — helpen*, iem. eenige hulp verleenen, zie ook Hand; — **bakken** (elkaar in de hand slaan, zooals markt-kooplieden doen), alleen gebruikelijk in de onbepaalde wijs, zie Handslag; — **gaww** (iem., die gaww de hand uitsteekt, b.v. om te slaan, om aan te pakken), m. en v. — s; — **klap** (zeker kinderspel), o. gmv.; ook: — plak, o. gmv.; — **vol** (een beetje, een klein aantal), o. gmv.: *een — kersen*.

Handkar (stootkarretje, karretje op twee wielen met twee boomen voor de handen, om het voort te duwen, handwagen) v. — karren; — **koffer** (licht en handig koffer), m. — s; — **klavier** (toetsenrij van het orgel), o. — klavieren, zie: Manuaal en Pedaal; — **kus** (zoen op de hand, als teeken van eerbied), m. — kussen: *tot den — worden*

toegelaten bij een Koningin; verg. Voetkus; -**langer** (ontstaan uit: de hand langten d. i. reiken: medeplichtige, ook, ondergeschikt helper), m. -langers: een - der politie; -**leiding** (boek, dat als leidraad bij de studie of bij het onderwijs wordt gebruikt), v. -en; -**lichting** (rechtst. ontheffing van minderjarigen aan de ouderlijke macht of aan de voogdt; 't mondig-verklaren van minderjarigen b.v. tot het drijven eener zaak), v. gmv.: iemand - verleenen; -**mof** (dames-mof), v. -moffen; -**mofje**, o. -s: een nieuwmodisch -; -**molen** (molen, die met de hand in beweging wordt gebracht), m. -s: een koffiemolen is een -.

Hand'omdraal, m.: in een -, oogenblikke; -**oplegging** (wijding of zegening: zinnebeeld van het verleenen van eenig gezag of eenige macht), v. -en; -**palm** (de binnen-vlakte der hand), v. -en, zie Palm; -**penning** (godspenning), m. -en; -**pers** (boekdr. zeer eenvoudige pers, die door draaiing van een zwengel werkt), v. -en; -**plak** (luide handslag), v. -plakken, zie: Handje bakken en Handslag; -**reiken** (eig. de hand toereiken: bijstaan, helpen), ik heb gehand-reikt; -**reiker** (helper), m. -s; -**relking** (hulp), v. -en; -**scherm** (een licht, met één hand te verplaatsen vuurschermje), o. -en; -**schoen** (bekleding van de hand), m. -en: garen -en, zijden -en, glacé -en; -en met bont; zegsw. iemand den - toewerpen, riddertijden: iem. uitdagen tot den kamp op leven en dood; den - opnemen, den strijd aanvaarden, ook fig. den - opnemen voor iemand, de verdediging zijner zaak op zich nemen; met den - trouwen, het sluiten v. e. huwelijk, waarbij de bruidegom afwezig is, doch vertegenwoordigd wordt; zij is geen katje, om zonder -en aan te pakken, men moet met haar voorzichtig zijn, zie Kat; -**schoenendoos** (langwerpige doos tot het bewaren van handschoenen), v. -doozen.

Hand'schrift 1. (m. de hand aeschreven werk; kopij), o. -schriften, zie H. S.; 2. (iems. wijze van schrijven), o. gmv.: dat is mijn - niet: een verdraaid -; -**slag** (slag in de hand van den kooper tot bekrachtiging van den aangegane koop), m. -slagen, ook Palmslag of Koopslag; -**spaak** (vierkante, stevige stok, naar binnen rond afgewerkt, waarmee de spil van kaapstander of windas wordt ronddraaid), v. -spaken, zie Hieuwen; -**spuut** (spuit, om vensters te wassen), v. -en.

Hands up (Eng. geef je over of gevangen!)
Handast'elijk (voelbaar, met de hand te tasten), bn.; -er, -st: een -e leugen, een -bewijs, een - onderzoek; -**heden** (vecht-partij), v. mv.: het kwam tot -, het werd een kloppartij, een vechten.

Hand'tasting (belofte bij handslag), v. vero.
Hand'teekenen (het teekenen uit de vrije hand en wel met houtskool, krijt of potlood), o.: examen doen in het -, zie Lijntekenen; -**tekening** (eigenhandige onderteekening), v. -en; -**vaardigheid** (vlugheid v. hand-beweging, -habilitet), v. -heden; -**toestel** (in de gymnastiek), o. -len: de -toestellen zijn springtouw en polsstok; -**vat** (handvat), o. -vatten; -**vatsel** (greep, oor, steel), o. -s; -**veger** (veger met korten steel, handstoffer), m. -s; -**vest** (eig. wat

door handteekening bevestigd of vast is geworden: oorkonde, keur, privilege), v. en o. -vesten; -**vleugeligen** (dierk. orde der vleermuizen, vampiers, enz.), m. mv.; -**vlijt** (het op scholen gegeven onderwijs in handen-arbeid), v. gmv.; -**vol**, v. handen vol: een - noten, een - koren, fig. een - menschen, eenige menschen; het geld met handen vol weggooien, uitermate verkwistend zijn; -**wagen**, m. -s, zie Handkar.

Hand'water (zuiver water, om de handen te wasschen), o. gmv.: zegsw. dat heeft er geen - bij, dat kan er niet bij vergeleken worden, is veel minder, haalt er niet bij; hij heeft geen - bij zijn broeder, blijft ver bij dezen achter; ook, hand water: de oude dominee, ... hij zou me; maar dat was ook een man, hoor, daar heeft onze nieuwe geen hand water bij (Potg.); dat is mij geen hand water waard.

Hand'werk (ambacht, bedrijf), o. -werken: ieder - had destijds in de groote steden zijn eigen gild, zie Gild; het - heeft een gouden bodem, zie Gouden; ook, als tegenst. v. machinaal, -werk b.v. van sigaren, zie Blokwerk; -**werken** (vrouwelijke bezigheden, als breien, stoppen, enz.), o. mv.: men onderscheidt de - in nuttige en fraaie (borduren, haken, festonneeren, enz.); zij deed examen in de nuttige -: (naaien, stoppen, mazen, enz.); -**werken** (handwerk maken), zij handwerkte, heeft gehandwerkt: rustig zat zij te -, ze keek eens op een handwerkte verder; -**werksgezel** (ambachtsknecht), m. -gezellen; -**werksman** (ambachtsman), m. -lieden, -lui; -**wijzer** (paal met armen als wegwijzer), m. -s; -**woordenboek** (beknopt woordenboek in handig formaat), o. -en; -**wortel** (ontl. een der beentjes van de middelhand), m. -s; -**zaag** (zaag, die met éne hand wordt bewogen), v. -zagen; -**zaam** (gedwee, handelbaar), bn.; -zamer, -st: een - man, ook: een -zame wind, gunstig; - weer.

Ha'nebalk (dwarsbalk, hoogste horizontale balk in een schuur), m. -balken; bij uitbr. hij woont in de -en, onder de dakpannen; -**boek** (eerste leesboek voor de jeugd, met een haan op het omslag, in de 17e eeuw algemeen in gebruik), o. -boeken, vero.; -**kam** 1. (kam v. e. haan), m. -kammen; 2. (mooie, roode O.-I. bloem, als sierplant aangekweekt; ook, zekere veenplant), m. -kammen.

Ha'nenei (klein kippenei zonder dooier), o. -eieren; -**gekraai**, o. gmv.; -**gevecht** (kamp van twee hanen, geliefd vermaak der inlanders, b.v. op Celebes), o. -gevechten; -**mat** (kampplaats voor hanen), v. -matten.

Ha'nepoot 1. (eig. poot van een haan, scherts. slecht geschreven letter), m. -pooten, bij uitbr. onleesbaar schrift; 2. (schermbloemige plant), m. -en: de - heet wel gemeene of roode waterbezie, ook: kraalkruid, zeesla; -**schree** (-stap, -pas), v. gmv.: hij woont een - van hier, een eindje weegs; -**spoor** (doorn of spits achter aan elken poot van een haan), v. -sporen; -**tred** (stap of tred van een haan), m. -treden, ook, Ha'netree, v. -ën; -**veer** (veer uit den staart van een haan), v. -veeren, ook, Haneveer; -**veer** (iemand met een haneveer op den hoed, 't zij soldaat of vrijbuiters; bij uitbr. een baas in 't vechten), m. -veeren; -**voet** (wilde plant), m. -en: bosch-, anemoon, windbloem, melkwortel.

Hang 1. (bout, ijzer, hengel, waar men iets aan hangt, ook rek), m. -en; 2. (plaats, waar haring opgehangen en gerookt wordt, visch-rookertij), m. -en; 3. (volkst. trek, neiging), m.: die jongen heeft een - tot het verbodene.

Hangar (Fr. *afdek, loods, overdekte berg-plaats voor een vliegmaschine*), v. -s.

Hangbrug (vaste brug, waarvan het vlak steunt op kabels of kettingen, die met de uiteinden aan vaste punten zijn bevestigd), v. -bruggen.

Hangbast (eig. de strop, bij uitbreid. galgebok, opgehangene), m. -basten. vero.

Hangbast (hangop, gezuurde doorgezijde melk, karnemelkspijs), v. gmv.

Hangen, ik hing, heb gehangen: de ketel hangt over het vuur; in den wind te drogen -; de boomen - vol vruchten, zijn; zegsw. aan iems lippen -, met hart en ziel naar hem luisteren; bij iem. blijven -, toeven, logeren; aan 't uiterlijk -, hechten; dat hangt mij boven 't hoofd, dreigt mij; zoo'n reis hangt er in, kost veel geld, loopt in de papieren; 't hangt aan elkaar als droog zand, er is geen samenhang; dat hangt van leugens aan elkaar, bestaat enkel uit leugens; hij hangt van grappen aan elkaar, hij is een eeuwige grappenmaker; het hoofd laten -, den moed verloren geven; bij een verkoop aan iets blijven -, tegen zijn bedoeling het krijgen; iemand niet alles aan den neus -, niet het fijne van iets doen kennen; de huik naar den wind -, naar de omstandigheden van partij veranderen, z. Huik; de lier aan de wilgen -, zie Lier; de kap op den tuin -, zie Kap; - naar iets, er sterk naar verlangen; - en verlangen, zeer sterk verlangen.

Hangende, bn.: de - tuinen van Semiramis in Babylon, tuinen nl. op platformen, door kolommen geschraagd of gestut, zie Wereldwonder; zegsw. de zaak is nog -, is nog niet afgedaan; de onderhandelingen zijn nog -, gaande; met - pootjes aankomen, naderen, zie Pootje; ook vz. in de bet. van gedurende, tijdens: - het proces, - de onderhandelingen.

Hanger (voorwerp, dat hangt of waarin iets hangt), m. -s: een brieven-, een boeken-.
Hangerig (lusteloos, mat, onwel), bn.; -er, -st: het kind is wat -; verg. Down.

Hangijzer (ijzer, uit den schoorsteen afhangend boven het haardvuur), o. -ijzers: zegsw. een heet -, eig. om aan te pakken, fig. een netelige zaak; verg. Haal.

Hangkamer (e. soort v. opkamer met bovenlicht in een kamer), v. -s; -kap (rouwkap van dames), v. -pen; -kast (kast, waarin men kleedingstukken hangt), v. -en; -ketting (ketting van een ophaalbrug), m. -en; -klok (aan den wand hangende klok), v. -ken; -kompas (scheepst. kompas, dat van den zolder afhangt), o. -sen; -korf (ezelsdraagmand), m. -ven; -kousje (hangend gloeikousje), o. -s; -lamp (hangende lamp), v. -lampen; -lip (eig. iem. met een hangende onderlip, ook, pruiler), m. en v. -lippen; -man (beul), m. -mannen, vero.

Hangmat (door volksetymologie uit het Fr. *hamac*: als een schommel hangende legerstede, b. v. in het ruim v. e. schip), v. -ten.

Hangoor (fig. sukkel, lummel), m. -en.
Hangortafel (tafel met twee afhangende bladen), v. -s: in het vertrek stond een vrij groote -, (C. O.), klaptafel.

Hangop (het dik van zure melk), v. gmv.

Hangplant (sierplant met afhangende randen), v. -en; -slot (beugelslot), o. -sloten; -slotje, -slootje, o. -s; -wang (dikke, neerhangende wang), v. -en; -wieg (schommelwieg), v. -wiegen.

Hanig (fel, vinnig), bn.; -er, -st: wees niet zoo -, jongen!

Hannekemaaijer (eig. Hanneke of Hans de maaijer: Westfaalsche grasmaaijer), m. -maaiers; fig. lomperd. vero.

Hannes (mansnaam uit Johannes), m. -en: met den tijd komt - in 't wammes, kleine kinderen worden groot; fig. langzaam gaat zeker.

Hannesen (treuzelen, kletsen, zeuren, zanken), hij -te, heeft gehannest. gmv.

Hannibal, gesch. beroemde Carthaagsche veldheer, 257-183 v. C., in 202 v. C. te Zama op de N.-kust van Afrika door Scipio verslagen.

Hannoveraan (man uit de stad of het land Hannover), m. -ranen.

Hans (verkorting van Johannes), m. -zen: een groote -, een rijke man; hij is -fortuinig, een gelukskind; spreekw. -komt door zijn domheid voort, de dommerik heeft geluk of fortuin.

Hansa (stedenverbond van de 13e tot de 17e eeuw), v., (s=z). ook, Hanze; z. Hanzestad.

Hans mof, m.; zie Mof.

Hansom (Engelsche sjees d. i. tweewielig rijtuig, met den koetsier achterop: de leidsels gaan over de kap heen), v. -s; verg. Cab.

Hansopper (Eng. iem. die zich vrijwillig overgeeft), m. -s; zie Hands up.

Hansop (eig. *hans-sop of -soep*, verg. Hansworst: Hans potsenmaker, ook, zijn pak; verder het hierop gelijkend nachtpakje voor kinderen), m. -soppen.

Hansworst (de welgedane of liggige tooneelzot, tegenstelling van den Pekelharing), m. -worsten; verg.: Jean Potage, Jack Pudding.

Hanteeren (Fr. *hanter*, omgaan met, bezoeken: gebruiken, behandelen): een zwaard -, de naald -; -ing (bedrijf, kostwinning), v. -en.

Hanze, v.; zie Hansa.

Hanze (bond van R.-K. vereenigingen tot steun van den middenstand), v.: de - werd opgericht in 1902.

Hanze'ten (leden der Hansa), m. mv.

Hanzebeker (oroote beker, te ledigen door een nieuw lid der Hansa), m. -bekers; -stad, v. -steden: Hamburg, Lubeck en Bremen waren de oudste -steden, daarbij sloten zich sedert 1241 vele andere aan, ook in ons land sedert 1286, b.v. Leeuwarden, Groningen, Stavoren, Kampen, Zwolle, Deventer, Zutphen.

Hap (mondvol), m. happen: een - brood; -je (beetje, mondjevol), o. -s: een lekker -; fig. dat is geen -, kleinigheid; je bent een lekker -, een fijn lid; dat is me een -, een onaangenaam werkje.

Haperen (blijven steken), ik heb gehaperd het rad onzer naaimachine hapert nu en dan hij bleef - in zijn toespraak; het hapert hem aan geduld, ontbreekt; wat hapert er aan, scheelt je? waar hapert het aan?

Hapje, o. -s: nog een -! zie Spatje.

Happen (den mond openen, om iets tusschen de tanden te krijgen), ik heb gehapt: naar iets -, in iets -; fig. naar lucht -, snakken.

Happig (gretig, verlangend), bn.; -er, -st: ik ben er niet - op, doe of wil het niet;

-heid (sterk verlangen, belustheid), v. gmv.
Hap'schaar (diender, dievenleider, thans vooral schraper, inhagige vent), m. -scharen.
Hap'tisch (den tastzin betreffende), bn.
Har, har're (duim of scharnier van een hengsel), v. harren; ook: *Her, Herre*, mv. herren.
Harakiri, v.: Jap. bij - steekt de veroordeelde of de zelfmoordenaar zich een breed dolk in den buik; ook, *Harikiri*.
Harangeeren (Fr. een redevoering houden, een toespraak houden), (g = g).
Harasseeren (vermoeien, afmatten, kwellen).
Harceeren (teek. schaduwen leggen); -ing (schaduwint), v. -en; ook, *Arceeren*.
Harceleeren (mil. afmatten, door herhaalde aanvallen bestoken, verontrusten).
Hard (niet week of zacht, stijf, sterk), bn.; -er, -st: een - ei; fig. een - e winter, streng, guur; een - e bejegening, ruw; een - gelag, een bitter geval; een - e stem, forsch; bw.: - lachen, luidkeels; - loopen, snel; zegsw. - tegen hard, fel tegen fel, barsch tegen barsch; -heid, v.: de - van diamant; fig. de - van een behandeling, wreedheid.
Harddraven (te paard rennen om een prijs), ik harddraafde, heb geharddraafd; -draver (paard), m. -s; -draverij (harddraafwedstrijd), v. -en.
Hardebol (stijfkop), m. -bollen. gew.
Hardebollen (tegen elkaar stooten met het hoofd), ik hardebolde, heb gehardebold. fig. tegen zijn lot -, wrokkend er onder lijden.
Harden (hard maken, bestand doen zijn), ik hardde, heb gehard: ijzer -, door het na verhitting plotseling in water af te koelen; zich - tegen de kou.
Harden (volhouden, uithouden) ik hardde, heb gehard: hij zal het daar niet -.
Harder (dierk. karperachtige visch), m. -s.
Hardgeel (hooggeel), bn.: -gele sjaaltjes.
Hardglas (zeer hard of sterk gemaakt glas), o. gmv.; -glasfabriek, v. -en.
Hardhandig, hardhandsch (hard van hand, ruw, onbesuisd), bn. en bw.; -er, -st; -hoofd (koppig), bn.; -er, -st; -hoorrig (een weinig doof), bn.; -er, -st; -heid (lichte doofheid), v. gmv.; -huidig (dik van huid), bn.; -er, -st.
Hardiesse (Fr. koenheid, stoutheid, driestheid, vrijpostigheid, durf), v. gmv.
Hardigheid (hardheid, hardnekkigheid), v. gmv.: (iets hard), v. -heden.
Hardleersch' (moeilijk leerend, bot, dom), bn., z. Stupide; -heid (domheid), v. gmv.
Hardlijvig (lijdend aan verstopping), bn.; -er, -st; -heid (verstopping), v. gmv.; zie: Constipatie en Obstructie.
Hardlooper (kermisgast, vlug en onvermoeid in 't loopen; fig. vluogerd), m. -s: een - van luien Kees, een aartsluierik; -looperij (wedstrijd in 't hardloopen), v. -en.
Hardnekkig (koppig), bn.; -er, -st: een - e jongen; fig. een - verzet, een - stilzwijgen; een - e koorts (Koetsveld), die niet wilken wil; zie *Halsstarrig*.
Hardop (overhuid), bw.: iets - zeggen.
Hardrijder (snelrijder op schaatsen), m. -s; spott. hij is een - van luien Kees, een slecht rijder; -rijderij (wedstrijd van hardrijders), v. -en.
Hardsoldeer, o., verg. Weeksoldeer;
-steen (Escostijnsche steen, arduin), o., als voorw. m. -steenen; als stofn. geen meerv.;

-steenen (van hardsteen), bn.: een - dorpel, een - pompbak, een - tombe; -vallen (moeilijk of zwaar vallen), de arbeid viel hem -, is hem - gevallen; iem. over iets -, hem iets verwijten.
Hardvochtig (ongevoelig, zonder medelijden, wreed), bn. en bw.; -er, -st.
Hard'zeller (snelzeilend schip), m. -s: een - dingt bij een hardzeilpartij mee n. d. prijs.
Hardzellerij' (wedstrijd v. hardzeilers), v. -en.
Ha'rem (Arab. verblijf der vrouwen, of verblijf, waarvan de toegang heilig is: vrouwenverblijf in de aanzienlijke Turksche huizen; die vrouwen samen), m. -s; verg. *Serail*.
Ha'ren (de zeis scherp en op het haarspit), ik haarde, heb gehaard.
Ha'ren (van haar gemaakt), bn.; een - kleed, een boetkleed; zie *Kemelsharen*.
Ha'rent, te -, in haar huis, dorp of stad; -halve (om harentwil), bw.; -wege (van haar kant, in haar naam), bw. gebruikelijk in: van -; -wil, bw., gebruikelijk in: om -, ter wille van haar.
Ha'ring (ruig), bn.: -er, -st: een - e huid.
Harikiri, v.; zie *Harakiri*.
Ha'ring (een algemeen bekende zeevisch), m. -en, verkl. *Harinkje*, o. -s: een versche -, gezouten -; als stofnaam, v. b.v. houdt ge van -? zegsw. ergens - of kuit van willen hebben, het rechte of juiste van de zaak willen weten; zie: *Maatjes* -, *Steur* -, *Volle* -.
Ha'ringbuis (schuit voor de haringvangst), v. -buizen; -haai (dierk. groote soort van haai, even gevaarlijk als de menschenhaai), m. -en; -jager (snelzeilende, kleine schuit, die de eerst gevangen haring naar het vaderland brengt), m. -jagers; -kaken (haring reinigen, d. i. ontdoen van de kaken of kieuwen en de ingewanden en dan inzouten), o. gmv.: het - is een uitvinding van *Willem Beukelzoon* van *Biervliet*, 1386; -koning (moete, zilverachtige haring, die bij een school haringen voorkomt), m. -en; -kooper, m. -koopers; -net (veelt), o. -netten; -pakker (man, die de haringen in tonnetjes verpakt), m. -s; -pakkerij (werkplaats voor het -pakken), v. -en; -sla (slijngesneden haring, gemengd met olie, azijn en blokjes appelen, krotten of uien), v.; -slaatje (schoteltje van aardappelen en salade met slijngesneden haring en uien), o.; -speetje (dun rijgstokje, waaraan men haringen speet, om ze te rooken), o. -s; -speetster, v. -s; -speten (haring door de kieuwen heen aan een speetje rijgen), o.; -ton (haringvat, zie *Ton*); -vangst (het vangen van haring, vooral op de Noordzee, ook op de Zuyderzee), v.; de - bereikte voor ons land haar bloeitijd omstreeks het jaar 1600, niet minder dan 2000 haringbuizen voeren toen ter vangst uit; zie *Grootvisscherij*; -vijver (schertsende naam voor de Noordzee), m. gmv.; -vloot (de gezamenlijke schepen, welke ter haringvangst gaan), v. -vloten.
Hark (tuin- en landbouwgereedschap), v. -en; zegsw. hij of zij is een rechte -, stijf persoon; een - van een vent, een houterige, een stijve *Klaas*.
Har'ken (met een hark bewerken), ik harkte, heb geharkt: een tuinpad -.
Har'kerig (stijf als een hark, houterig), bn.; -er, -st; zie *Hark*.
Har'lekijn (Ital. koddig personage in de

- kluchtspelen: *grappenmaker*, *hansworst in een veelkleurig pakje*, m. -s: *de bonte* -.
- Harlekijnspek** (*bont pak van gekleurde lappen*), o. -pakken.
- Harlekijns de** (*een soort van ballet, waarin harlekijn de hoofdrol speelt*), v. -s.
- Harmat'tan** (*heete, droge landwind vooral op de kust van Guinea*), m.
- Harmo'nica** (*muziekinstrument*), v. -'s.
- Harmo'nica-trein** (*trein, waarvan de wagons onderling gemeenschap hebben door een harmonica-verbinding*), m. -en: die verbinding lijkt in vorm op den blaasbalg van een harmonica; meer *D-trein*, zie *ald.*
- Harmo'nica-speler** (*kermis- of straattipe, spelend op een hand-harmonica*), m. -spelers.
- Harmonie** 1. (*overeenstemming, samenstemming, samenklank*), v. gmv.: - van tonen, van kleuren; zegsw. *te zamen in - leven*, eensgezindheid, vrede, goede verstandhouding; 2. (*muziekgezelschap*), v. -ën: een - heeft koperen en houten blaasinstrumenten, alsmede trommen, bekkens en triangel; verg. *F a n f a r e*.
- Harmonieeren** (*eig. goed samenklanken van tonen*); fig. overeenstemmen, het eens zijn, het met elkaar kunnen vinden.
- Harmonie-leer** (*leer der harmonische toonreeksen*), v. gmv.; - **muziek** (*composities voor harmonieën*), v. gmv.; - **wedstrijd** (*concours van harmonieën*), m. -en.
- Harmonieus** (*welluidend*), bn.; -zer, -t.
- Harmo'nisch** (*welluidend, overeenstemmend*), bn. en bw.: -e tonen, de -e eenheid v. e. orkest; de school bedoelt de -e ontwikkeling van hoofd, hart en hand, evenredig.
- Harmo'nium** (*klein kamerorgel met tongwerk*; ook: *Amerikaansch orgel*), o. -s.
- Harnachement** (*Fr. het gezamenlijke tuig van een rijaard*), o. -en.
- Harnas** (*ridderwezen: ijzeren wapenrusting; zie ald.*), o. -sen: zegsw. *het - aangespen*, zich gereed maken ten strijde; *iem. in het - jagen*, hem boos maken; *voor iem. het - aangespen*, hem verdedigen, voor hem ten strijde trekken; fig. volkst. *ik zal er mij geen - over aantrekken*, ik blijf er kalm onder.
- Harnassuur** (*Vl. paardetuig*), v. -suren.
- Harp** 1. (*staand snaarinstrument, dat men met de vingers betokkelt*), v. -en: op de - spelen; de - is het klassieke muziekinstrument in het O. T.; 2. (*grootte zeef, waardoor men graan, buskruit, enz. zift*), v. -en; zie *Harpen*; 3. (*scheepst. schalm v. e. ketting, welke geopend en gesloten kan worden*), v. -en.
- Har'pagon** (*eigenaam van den vrek uit Molière's blijspel l'Avare (1668): de gierigaard*); fig. *een aartsvrek*), m. -s.
- Har'pen** (*ziftend zuiveren op een harp*), ik harpte, heb geharpt: *graan -*, buskruit -.
- Har'penaar** (*harpspeler*), m. -naren, -s: *de koninklijke -*, David.
- Harpenist** (*harpspeler van beroep*), m. -en.
- Harp'pluis** (*loods bij een buskruitfabriek, waarin het kruit gezift of geharpt wordt*), o. -huizen.
- Harp'ij** (*myth. eig. stormgodin, later afgebeeld als een afzichtelijk monster: gier met vrouwengelaat en menschenarmen, waaraan groote kromme klauwen; fig. booze vrouw*), v. -en.
- Harpist** (*harpspeler van beroep*), m. -en; vr. -e, -n; zie *Harpenist*.
- Harpluis** (*pluis of werk van oude touwen, om de naden van schepen te dichten*), o. gmv.
- Harpoen** (*werpspies met weerhaken voor de walvischwangst*), m. -en; - is ook de naam van een der groote hekeldichten van Vondel, het is een satire op de heerszucht der Prot. geestelijken v. zijn tijd (1630) verg. *R o s k a m*.
- Harpoeneeren, harpoenen** (*treffen, dooden met een harpoen*): *een walvisch, een walrus -*; - **poen'er, -poenier** (*de matroos die den harpoen werpt of schiet*), m. -s; - **reiger** (*dierk. een soort van reiger met zeer spitse nebben, waarmee hij uit de lucht vallende, op de visschen neerschiet*), m. -s; - **schiet'er** (*harpoener*), m. -s; - **stok** (*steel of schacht v. d. harpoen*), m. -ken.
- Harp'spel** (*het bespelen der harp*), o. gmv.; - **speler** (*- bespeler*), m. -s; - **toon** (*toon der harpsnaren*), m. -tonen.
- Harpuis** (*dooreengekookt mengsel van zwavel, lijnolie en hars tot wering v. d. houtworm in schepen*), o. gmv.
- Harp'uzen** (*met harp'uis bestrijken*), ik harp'uisde, heb geharp'uisd; *een sluisdeur -*.
- Har'rewarren** (*krakeelen, kleingeestig kibbelen*), zij hebben geharreward; - **der** (*ruzie-maker*), m. -s; - **rerij** (*kibbelarij*), v. -en.
- Hars** (*kleverig sap, dat in de lucht hardwordt, vooral uit naaldhout*), v. en o. (soorten) -en: *er is harde en weeke -*, *er is gom- of lijn-*, die vermengd is met gom of lijn -, die fossiele -, waartoe het barnsteen behoort; *er is gewone of gele -*, uit ons dennenhout; *er is viool-*, door verhitting uitgedampte en verharde hars voor strijktokken.
- Hars'electriciteit** (*negatieve electriciteit, die zich ontwikkelt door urijving aan de oppervlakte van hars*), v. gmv.; zie: *Glas- of Wrijvings-electriciteit*.
- Harst** (*lendestuk van een rund*), m. -en.
- Hart** (*ontl. voornaamste orgaan van den bloedsomloop*), o. -en: *het - van mensch of dier*; zegsw. *een - van steen, van diamant* (Hooft) hebben, hardvochtig zijn; *het - op de rechte plaats hebben*, rechtschapen zijn; *gij moet van uw - geen steen maken*, niet ongevoelig zijn voor het leed van een ander; *zijn - vasthouden*, angstig zijn voor den afloop van iets; *iets op het - hebben*, iets, dat leed veroorzaakt, gaarne willen openbaren; *dat is een steen van mijn -*, dat is een groote verlichting van zorg of kommer; *het - op de tong of op de lippen hebben*, ronduit zeggen, wat men meent of voelt; *het - hoog dragen*, trotsch zijn; *God kent de harten* (het hart als zetel van overtuiging, zienswijze, gemoedsstemming), d. i. de gemoederen; *hij heeft - voor de zaak*, liefde, toewijding; *iem. een - onder den riem steken* (hart als zetel v. d. moed), moed inspreken of geven, zie ook *Riem*; *iem. een - in 't lijf spreken*, moed instorten; *daar hebt gij het - niet toe*, moed, durf; *het - zonk hem in de schoenen*, hij verloor al den moed; *verheft uw - en*, onhecht u aan het aardse, zie *Sursum corda*; *het - aan iets ophalen of zijn - ophalen*, zich verlustigen, volop genieten; *iem. een goed, een kwaad - toe-dragen*, gezindheid; *waar het - vol van is loopt de mond van over*, iem. kan niet zwijgen over zaken, die hem ter harte gaan; *uit den grond van mijn -*, uit het diepste van mijn gemoed; *met - en ziel*, met al de krachten, met heel de liefde; zie ook *Harte*;

- fig. het midden, het binnenste van iets: *het - van Afrika, het hartje van ons land, in het hartje van den zomer; het - van een pomp; het - v. e. boom, d. i. binnenste kern van een boomstam; het - v. e. vrucht; het - eener quaestie, de kern, het essentieele; bij overdracht: een - van suiker, van chocolade, van marsepein, gelijkheid naar den vorm; een medaillon in den vorm v. e. -*, hartvormig.
- Hart'ader** (slagader van het hart), v. gmv.: fig. de - van een land, punt, waar de eigenlijke kracht of weerkracht zit; *hij is de - van de heele beweging, drijver, hoofdpersoon; iets in zijn - treffen, d. i. doodelijk.*
- Hart'beklemming** (druk, samenpersing v. h. hart, fig. ontsteltnis), v. -en; - **boezem** (ontl. een der twee bovenste holtten van het hart), m. -s: de linker-, de rechter-.
- Hart'brekend** (deerniswekkend, dieptreffend, roerend), bn.: een - schouwspel.
- Harte**, v.: iets ter - nemen, er belang in stellen; *dat gaat mij ter -*, treft mij, ontroert mij; *van ganscher -*, met geheel mijn hart; *het is u van - gegund*, met alle liefde; *hij moest excuus vragen, doch het ging niet van -*, met zijn volen zin.
- Hart'bloed** (bloed uit het hart, fig. het edelste, beste), o. gmv.; fig. dat kost -, dat grieft diep, verg. Sassen bloed; - **diefje** (lief kindje), o. -s; - **leed** (innig verdriet), o. gmv.; - **liefje** (lief meisje), o. -s; - **lijk** (eig. uit het hart, innig), bn. en bw.; -er, -st; - **heid** (welgemeendheid), v. gmv.: *iem. met - ontvangen*; - **loos** (gevoelloos, koel), bn. gmv.: een - looze bejegening; - **loosheid** (houdheid, onverschilligheid), v. gmv.: *met - den arme afwijzen, onmedoogendheid; -lust (hoogst genoegen, innerlijk genot), m. gmv.: *de wilde kan met - zijn vijand folteren; eten, spelen, wandelen naar -*, zooveel men maar begeert of wil.*
- Harten** (figuur of kleur in het kaartspel), o. mv.; - **aas**, o. -azen; - **boer**, m. -boeren; - **heer**, m. -heeren; - **vrouw**, v. -vrouwen.
- Hartewensch** (innige wensch), m. -en.
- Hartgrondig** (oprecht), bn.: een - gebed, uit den grond van het hart; een - e wensch, uit het diepst van het hart; een - e afkeer.
- Hartig** (zout, pittig), bn. en bw.; -er, -st: een - e soep; fig. een - gebed, uit het hart; *het rond en - lied voor Vorst en Vaderland*, (Volkslied), krachtig.
- Hartjesdag** (feestdag voor de kleine burgerij in Amsterdam en Haarlem, den 3den Maandag in Augustus), m. -dagen.
- Hartkamer** (ontl. een der beide onderste holtten van het hart), v. -s; - **klep** 1. (ontl. klep, die het bloed toegang geeft van de hartkamer naar den hartboezem), v. -pen; 2. (klep, die de zuigbuis eener pomp bij het neergaan van den zuiger afsluit; - **klop** (de geregelde klopp van het hart), m.: *iederem - waarnemen*; - **klopping** (ziekelijke aandoening van het hart), v. -en: *hij lijdt aan -en*; - **kramp** (samenkrimping v. h. hart), v. -en: - **kwaal** (ziekte v. h. hart), v. -kwalen.
- Hartlap**, hartelap (lieveling), m. en v. -lappen: *zij is moeders -*, liefste kind. gmv.
- Hartroerend** (aandoenlijk, treffend), bn. en bw.; -er, -st: een - afscheid; - **smeeken**.
- Hartsgeheim** (een geheim, dat de liefde betreft: een diep geheim), o. -en.
- Harts'hoorn**, m. en o.; zie Hertshoorn.
- Hart'slag** (ontl. slag of klopp van het hart), m. -slagen: per min. telt men ± 70 -slagen.
- Hart'steken**, - **stikken** (geheel en al), bw.: - dood, als door het hart gestoken; bij overdr. *zij is - doof*, (C. O.), erg, in hooge mate.
- Hart'sterking** (eig. versterkende medicijn voor het hart; ook: een goed maal, een glas wijn, fig. een bemoedigend woord), v. -en.
- Hart'stikkendood**, bn.; zie Hart'steken.
- Harts'tocht** (hevige gemoedsbeweging, sterk verlangen, ontombare drift, aandrift, bezieling), m. -tochten: *zijn - en beheerschen, bedwingen, beteugelen; aan zijn - en den vrijen teugel laten*; verg. Passie.
- Hart'stocht'lijk** (vurig, hevig), bn. en bw.; -er, -st: een - e ontboezeming, - e taal; *Van Lennep had Amsterdam - lief*; - **heid** (daad, handeling uit hart'stocht), v. -heden.
- Harts'vanger** (eig. dooder van het hart of hert: lang jachtmes met greep, gedragen op zijde in een scheede), m. -vangers.
- Harts'vriend** (boezemvriend), m. -vrienden; - **vriendin**, v. -nen; zie Intimus.
- Hart'verheffend** (edel, schoon), bn.; -er, -st.
- Hart'verscheurend** (ontzettend, aangrijpend), bn.: - e tooneelen, - e verhalen.
- Hart'vormig**, bn.: een - blad, den vorm van een hart hebbende; een - speldenkussentje.
- Hart'water** (geneesk. ziltig water, dat uit de maag oppriest), o. gmv.
- Hart'zeer** (harteleed, zielesmart, grievend leed), o. gmv.: *hij is van - gestorven*.
- Has'pel** (werktuig tot het op- of afwinden v. e. streng garen, garenwinder), m. -s, -en: *zegsw. dat is een - in een flesch*, een vreemd iets; *dat sluit als een - in een zak*, dat raakt kant noch wal; een - van een mensch, een sukkel, verg. Stoethaspel; -tje, o. -s.
- Haspelarij** (fig. gekrakeel, kibbelarij), v. -en.
- Haspelen** (garen winden; fig. slordig en onhandig te werk gaan, verwarren), ik heb gehaspeld: *garen tot strengen -*; *wat zit dat kind te - met zijn breiwerk*; *die knaap haspelt alles dooreen*, verwacht het geleerde; fig. *twisten: wat zit jullie weer te -*, kibbelen; - **aar** (afwinder, fig. tobber, knoeier), m.; - **raam** (een soort van garenwinder), o. -ramen; - **werk** (getob), o. gmv.
- Has'sebassen** (harrewaren, kibbelen, vinnig kijken), ik heb gehassebast.
- Ha'telijk** (haat opwekkend, waard gehaat te worden), bn. en bw.; -er, -st: *dit is een - gezegde; in mijn oog waren er geen - er boeken dan rekenboeken*, (C. O.); - **heid** (krenkend of hoonend woord), v. -heden.
- Ha'ten** (een hevigen afkeer of wrok hebben tegen, haat toedragen), ik haatte, heb gehaat: *iem. -*, de leugen -, vleiery -.
- Haus'se** (Fr. rijzing v. den koers der effecten, der muntspciën), v; zie: A la hausse.
- Haus'sier'** (Fr. iem., die speculeert op rijzing der beursnoteeringen), m. -s.
- Hautain'** (Fr. hooghartig, uit de hoogte), bn. en bw.: een - gebaar; - optreden.
- Hautbois'** (Fr. hobo, hoogfluit), v.
- Haut'finan'ce** (Fr. de groote financiers, de eerste bankiershuizen, de geldmannen, de kapitalisten), v. gmv.
- Haut'neuveauté'** (Fr. de allerlaatste smaak of mode), v. gmv.
- Haut'saison'** (Fr. het midden v. den zomer of de drukste tijd in hotels en op badplaatsen), o. gmv.

- Hau'te-volée'** (Fr. de voorname kringen), v. gmv.
- Haut-reliëf'** (Fr. hooggebeiteld beeldhouwwerk), o. -s; zie Reliëf.
- Hauw** (plantk. peul met vliezig tusschen-schat, waaraan ter weerszijden de zaden zijn vastgegroeid), v. -en: de kruisbloemigen, b.v. kool, mosterd dragen -en of -tjes.
- Havan'na, hava'na** (bruine kleur als van -sigaren), o., ook bn.: een - japon.
- Havan'na-sigaren** (fijne, geurige sigaren, uit Havana, de hoofdstad van Cuba, W-Indië geïmporleerd), v. mv.; ook, Hava'na.
- Ha'vas** (telegraphisch nieuwsbureau in Parijs), v.; verg. Reuter en Wolff.
- Ha've** (bezitting, eigendom), v. gmv.: zij nemen al de tilbare - mede, roerend goed; levende -, vee; - en goed, d. i. al wat iem. bezit, roerende en vaste goederen; -**loos** (zonder have: slordig, arm, armoedig), bn.; -loozet, -t: een -looze bedelaar.
- Haveloos'heid** (slordigheid, armoedigheid), v. gmv.: de - dezer bedelaars.
- Ha'ven** (veilige ligplaats voor schepen, ook tijdelijke schuilplaats bij stormweer, enz.), v. -s: een natuurlijke -, een gegraven -; een - binnenloopen of binnenvallen; zegsw. in behouden - zijn, veilig zijn, buiten alle gevaar; met hem is geen - te bezeilen, geen huis te houden.
- Ha'venen** (beschadigen, toetakelen), ik heb gehavend; zie Gehavend.
- Ha'vengeld** (prijs of tol, die per dag betaald wordt als liggend in sommige havens), o. -en; -**hoofd** (in zee uitlopende dam of pier van een haven), o. -hoofden; -**meester** (ambtenaar, die het beheer heeft over een haven), m. -s; -**politie** (toezicht op de orde in een haven), v. gmv.; -**ton** (baak in een haven), v. -tonnen; -**werken** (alles, wat in verband staat met den aanleg van havens en met het havenbedrijf), o. mv.
- Ha'ver** (plantk. graansoort), v. gmv.: een zak -, zegsw. de paarden, die de haver verdienen, krijgen ze niet, ware verdienste blijft veelal onbeloond; zegsw. een paard lange - geven, ransel met de zweep; iets van - tot gort vertellen, weten; iem. kennen van - tot gort; zie Gort en Aver.
- Haverdegort'** (gemalen haver), v. gmv.
- Haverij'** (zeeschade), v. -en; meest Averij.
- Ha'vergras** (plantk. zeker pluimgras), o.
- Ha'verkist** (kist als bergplaats v. d. haver), v. -kisten; zegsw. hij sprong er op toe, als een bok op de -, lachwekkend begeerig.
- Ha'verklap**, m. gmv.: om een -, om iedere kleinigheid of beuzeling; overschrijven heet het om een - (Potg.), ieder oogenblik; deze modiste gaat om een - naar Parijs.
- Ha'vermeel** (meel van haver), o. gmv.; -**mout** (tot mout gemaakte en gebroken haverkorrels, aanbevolen als bestanddeel van melkspijs), o. gmv.; -**stroo** (uitgedorschte haverhalmen), o. gmv.; zegsw. om een -, nietigheid, beuzeling, kleinigheid; -**bonbons** (hoesttabletten), o. mv.; -**pastilles** (kleinere hoestbonbons), v. mv.; -**zak**, m. -ken.
- Ha'vezaat**, -**zate** (landgoed met aanzienlijk landeigenendom, riddersgoed, kasteel), v. -zaten; ook wel Ridderzate; de havezaten in Gelderland, Overijssel, Drente; thans: boerenhoeve met schuren en stallen.
- Ha'vik** (dierk. een onzer grootste en krach-
- tigste inheemsche roofvogels), m. haviken: de - is kleiner dan de valk, maar heeft een zeer scherp gekromden snavel.
- Ha'viksbek** (snavel van een havik), m. -ken.
- Ha'viksneus** (sterk gebogen neus), m. -neuzen; zie Arendsneus.
- Hazard'** (Fr. toeval, noodlot; blind geluk, buitencans), o.: l. hazaar'; par hasard, toevallig.
- Hazardeeren** (wagen, op 't spel zetten).
- Hazard'spel** (dobbelspel, kansspel), o. -spelen: de oneindige schakeringen van het verderfelijk -; lees: hazaar'.
- Ha'zelaar** (hazelnestruik), m. -s, -laren.
- Ha'zelaarsbosch** (boschje van hazelaars), m. -bosschen; -**hout**, o. gmv.
- Ha'zelhoen** (het kleinste der Europeesche veldhoenders), o. -hoenders: het - bewoont de bergwouden v. Noord- en Midden-Europa.
- Ha'zelmuis** (een soort van bergmuis), v. -zen.
- Ha'zelnoot** (kleine noot met harden bruinachtigen bast, bekende wilde boomvrucht), v.; (boom), m. -noten; -**noteboom** (herkachtige struik, waaraan hazelnoten groeien), m. -en.
- Ha'zelworm** (hagedisachtig, slangvormig dier met oogleden en schubben, echter zonder pooten, leeft in onze bosschen; in Gelderland Blindslang geheeten), m. -wormen.
- Ha'zendistel** (plantk. melkdistel), v. -s: de - is in trek bij hazen en konijnen.
- Ha'zenjacht** (jacht op hazen), v. gmv.
- Ha'zenlip** (gespleten bovenlip), v. -lippen.
- Ha'zenpad** (fig. pad der vlucht), o.: zegsw. het - kiezen, eig. den weg van den haas opgaan, fig. op de vlucht slaan.
- Ha'zenpastei** (pastei v. hazenvleesch), v. -en.
- Ha'zenslaap'** (zeer lichte slaap), m. gmv.
- Hazenwind'** (eig. wind of hond voor de hazenjacht: zeer slanke jachthond), m. -en.
- Ha'zepeper** (gekruid gerecht van het gezuurde vleesch van een haas), v. gmv.
- Ha'zepluim** (staartje van den haas), v. -en, zie Haas, o. (jagerstermen); -**prent** (indrukkel van een hazepoot), v. -en, ook, Hazespoor; -**sprong** (de sprong van een haas, beentje uit den achterpoot, wordt tot sigarenpijpe verwerkt), m. -sprongen; -**staart**, m. -en; -**vel** (vel van een haas), o. -vellen; -**vleesch**, o. gmv.
- He**, klankn. tw.: hé, ben jij daar? uiting van verwondering; hé, uiting van pijn, enz.
- Heb** (bezit, het hebben), m. gmv.: hij houdt van den -, hij is voor den -, hebzuchtig.
- Heb'beding** (nietig doch aardig voorwerp), o. -en: wat een mooi -!
- Heb'belijk** (hebzuchtig), bn.; -er, -st: hij is zeer -; -**held** (gewoonte, aanwensel), v. -heden; die jongen heeft nare -heden.
- Heb'ben** (bezitten, bevatten, inhouden, houden), ik had, heb gehad: hij heeft geld; verstand van een zaak -; een stok in de hand -, houden; hij heeft kiespijn, lijdt, ondervindt; een gulden heeft honderd cents, is waard; die stad - veel inwoners, bevat; plezier -, smaken; spijt -, ondervinden; tijd, geduld, haast, honger, dorst -; zegsw. - is hebben, maar krijgen is de kunst, als men het maar heeft, moet niem. vragen, hoe men er aan komt; ik zal hem -, een poets spelen; hij zal er goed voor -, straf krijgen; hij heeft het in den buik, pijn in 't lijf; hij heeft het in het hoofd, is niet wel bij zijn verstand; als zn. o.: f25 was haar geheele - en houden, al haar bezit, of: al wat zij bij

zich had; ook hulpw.w., van tijd: *ik heb geschreven*; van wijze: *ik heb nog veel te doen*.
Hebberig (*hebzuchtig, inhalig*), bn.
Hebdomadair (*Fr. wekelijks verschijnend, van een nieuwsblad of tijdschrift*), bn.
Hebe, myth. godin der eeuwige jeugd, dochter van Zeus en Hera, ook, schenkster der goden, fig. bevallige schenkster; lees: *hee'be*.
Hebraïens (*kenner v. d. Hebr. taal*), m. -ci.
Hebraïsme (*eigenaardig Hebreuwsche uitdrukking; in een andere taal overgenomen Hebreuwsche uitdrukking*), o. -n, b.v. *de Heer der Heeren; het boek der boeken*, het beste boek, nl. de Bijbel.
Hebre'er (*Bijb. naam, dien de Kanaänieten aan Abraham en de zijnen gaven*), m. -s, Hebreën; het woord bet. man van den overkant, nl. van den Euphraat; later *Israëliet*.
Hebreuwsch (*eigen aan de Hebreërs*), bn.: *de -e taal*; als zn. o.: *het -*, de taal der Hebreërs, waarin nl. de meeste Schriften van het Oude Testament zijn geschreven.
Hebzucht (*inhaligheid, schraapzucht*), v. gmv.
Hebzuchtig (*inhalig*), bn.; -er, -st.
Hecate, myth. bij de Grieken de schrikwekkende godin van tooverij en geestenbezwering; bij de Romeinen vereenzelvigd met Diana en Proserpina; bij de Grieken strekte zich de macht van - uit over hemel, aarde en onderwereld, en daarom werd ze afgebeeld met drie hoofden; zij voerde heerschappij over vruchtbaarheid, levenswandel en levenslot; zij verleende wijsheid in de volksvergaderingen en op den rechterstoel, voorspoed en zegepraal in den oorlog. (te = tee).
Hecatombe (*offer van honderd stieren, later: een groot en plechtig offer, fig. slachting, bloedbad*), v. -tomben, -tombes.
Hecht, heft (*handvat*), o. -en: *het - van een mes*; zegsw. *het - in handen hebben, houden*, het gezag, de macht hebben.
Hecht (*degeelijk, vast, stevig*), bn. en bw.; -er, -st: *dat rust op -e grondslagen, een - vaartuig*; iets - *meenslaan*; fig. *-e vriendschap, duurzame*.
Hecht draad (*draad, waarmee men iets hecht*; ook: *zilverdraad, waarmee de geneesheer een wonde hecht*), m. -draden.
Hechten (*vastmaken, vastbinden, samensteken*), ik hechtte, heb gehecht: *een oranje-wimpel aan den vlaggestok -*; *die pleister wil niet -*, kleven; fig. *waarde of geen waarde - aan, toekennen*; zegsw. *zijn zegel aan iets -*, fig. iets openlijk goedkeuren.
Hecht enis (*een lichtere soort vrijheidsstraf voor volwassenen, hoofdzakelijk wegens overtredingen*), v. gmv.: *in - zijn, iemand in - nemen; drie maanden -*.
Hecht held (*vastheid, stevigheid*), v. gmv.: *de - van een bouw, b.v. van de piramiden*.
Hecht middel (*middel of pleister, om de opening eener wonde te hechten*), o. -middelen; -pleister (*kleef-pleister*), v. -pleisters: *dit is beste Engelse -*, wondpleister; -wortels (*plantk. vezelhormige, kleine worteltjes, waarmee klimplanten, b.v. de klimop, zich aan boom of muur vasthechten*), m. mv.
Hectare (*landmaat: een vierkant van 100 M. zijde, ook vander: 100 Are of 10 duizend M²*), v. -s, -n.
Heetisch (*teringachtig*), bn.: -e koortsen.
Hectograaf (*een toestel, om geschreven*

stukken tal van keeren af te drukken), v. -grafen; -grafeeren (*met de hectograaf afdrukken*).
Hectogram (*Ned. ons of 100 G.*), o. -men; -liter (*100 Nederl. kan.*), m. -liters.
Hectometer (*100 M.*), m. -s; -meterpaal nl. (*voor wegmeting*), m. -palen; z. *Mijlpaal*.
Hector, oudste zoon van Priamus en Hecuba, de dapperste der Trojanen, door Achilles verslagen; thans ook hondennaam.
Hecuba, gemalin van Priamus, moeder van Hector, Paris, Cassandra en Creuse.
Heden (*op dezen dag, nu, vandaag*), bw.: *tot - toe, van - af; voor - hebben wij genoeg gedaan*; zegsw. - *rijk, morgen arm!* - *groot, morgen dood*; als zn. o.: *het -*, als tegenstelling van het verleden.
Hedenvond (*dezen avond*), bw.: *er is - geen concert*; -daags (*op den dag van heden, tegenwoordig*), bw.: *zoo is - de opvatting der jongelui; -daagsch (tegenwoordig)*, bn.: *de -e mode*, zie *Modern*; *de -e tijdschriften*; -mid'dag (*dezen middag*), bw.: - *zal er afslag van visch zijn; -morgen (dezen morgen)*, bw.; -nacht, bw.; -och'tend (*dezen morgen*), bw.
Hederik (*plantk. zeker onkruid*), v., ook: *herik, herderik, krodde*, zie ald.
Hedonisme (*genotsleer*), o.: *het - kent geen hooger genot dan de genietingen van het tegenwoordige*.
Hedsjra (*vlucht van Mohammed, 15 Juli 622: begin der Mohammedaansche tijdrekening*), v.; ook: *Hidsjra en Hegira*; zie *Era*.
Heede (*afval van 't vlas bij 't hekelen en zwingelen*), v. gmv., ook: *Hee*.
Heel (*geheel, gansch; gaaf, in goeden toestand*), bn. en bw.: *een heele dag; die schoenen zijn nog -*, een - *vaasje, gaaf*; fig. *'t is een heele geschiedenis, lang van beloop; dat was - dom, erg; een - groot huis, zeer; - veel*.
Heelal (*de heele schepping*), o. gmv.
Heelbaar (*kunnende genezen worden*), bn.
Heelenaar (*heelemaal*), bw. volkst.
Heelemaal (*geheel en al*), bw.
Heelen (*genezen, heel worden of maken*), ik heb geheeld: *de dokter heelt de wonde, de tijd zal de wonde wel -*; ook: *de wonde heelt goed, wordt heel*; -ing (*geneezing*), v. gmv.: *tot - van een wonde*.
Heelendal (*eig. heel ende al*), bw. gew.
Heelhuids, heelsheids (*zonder letsel, ongedeerd*), bw.: - *uit den slag terugkeeren*; fig. *ergens - afkomen, zonder schade*.
Heelkracht (*kracht van geneezing*), v. gmv.; -kruid (*geneeskrachtig kruid*), o. gmv.: *die wond, waarop zij - heeft gelegd (Staring)*; -kunde (*wondheilkunde*), v. gmv.; -kundig (*betrekking hebbende op de heilkunde*), bn.: -e instrumenten, onder -e behandeling zijn; -kundige (*chirurg, chirurgijn*), m. en v. -n; -kunst (*chirurgie*), v. gmv.
Heelmeester (*wondheeler, chirurgijn*), m. -meesters; spreekw. *Zachte -s maken stinkende wonden, halve maatregelen verergeren de kwaal, fig. het kwaad*.
Heelster (*zij, die gestolen goederen bergt*), v. -s.
Heelvleesch (*gemakkelijk heelend vleesch bij wonden*), o. gmv.: *goed - hebben*.
Heem, helm (*huts, hoeve, erf*), o. -en.
Heemhond (*waakhond v. h. heem*), m. -en.
Heemraad (*lid van het dagelijks bestuur*

- van een *heemraadschap*), m. -raden; -**raad-**
schap (waardigheid, ambt van heemraad,
ook het gebied zelf), o. -pen.
- Heem'schut** (vereniging tot behoud van
natuurschoon, in 1905 opgericht), o. gm.v.
- Heems'kinderen**, de vier -: de vier zonen
van Heimijn of Aymon van Ardennen, nl.
Ritsaart, Writsaart, Adelaart en Reinout, in
hun strijd tegen Karel den Grooten, geholpen
door hun reuzenpaard Beyaart. De Karelroman
door vier -, of Reinout van Montalbaan, was
in ons land eens zeer populair.
- Heem'stede** (boeren-hofstede), v. -n.
- Heen**, **he'nen** (ergens naar toe), bw.: vormt
ook met w.w. scheidbare samenst. als: -bren-
gen, -draven, -gaan.
- Heenkomen**, o. gm.v.: zegsw. een goed -
zoeken, zien te ontsnappen, de plaat poetsen.
- Heen'reis** (de reis naar een plaats), v. -reizen;
de tegenst. is *Terugreis*, zie ald.
- Heep** (snoeiwes, kapmes), v. hepen.
- Heer 1.** (de Godheid), m.: *God de -ook, Heere:*
de - God: *Onze-Lieve Heer, de - der Heeren;*
het huis des Heeren, de kerk, de tempel; *de -*
zij met u, God zij uw hulp en steun; 2. (*Christus,*
de Heiland), m.: *de komst des Heeren*
(geboorte); *het gebed des Heeren*, het Onze-
Vader, Lucas 11:1-4; *de kruisiging des*
Heeren, de hemelvaart des Heeren, het jaar
des Heeren 1918; 3. (titel), m. -en: *Heer*
Arend van Aemstel (Gijlsbr.), *welkedele -*,
geachte -; 4. (aanzienlijk persoon), m. -en:
zegsw. *met groote -en is het kwaad kersen*
eten, met groote lui gaat men niet gemak-
kelijk om, *zij gooien met de pitten*, zegt het
volk; *den grooten - uithangen*, doen, of
men een aanzienlijk man is, den grooten
Hans spelen; *het is een deftig -, een - en*
een dame; 5. (landheer, vorst, gebieds-
meester), m. -en: *de Groote - te Buitenzorg*,
zie *Toean-besaar;* *Karel V, - der Neder-*
landen (1543); *nieuwe -en, nieuwe wetten*
bij wisseling van overheidspersonen komen
er dikwijls allerlei veranderingen; *streng-*
en regeeren niet lang, wie als heer te
streng is, verliest al spoedig zijn gezag; fig.
een zeer strenge vorst duurt niet lang, houdt
niet aan; *langs 's heeren straten loopen*,
rondsleuteren, ledigloopen; *de - in het kaart-*
spel de koning; zegsw. *zoo -, zoo knecht*,
aan den bediende kent men den meester;
niemand kan twee -en dienen, men kan God
en den mammon of duivel niet tegelijk
dienen, Matth. 6:24.
- Heer** (met kleinachting gebruikt), o. gm.v.:
zie me dat -! heertje: t is me een -tje!
- Heer** (leger, krijgsmacht), o. heren; ook, **Heir**.
- Heer'achtig** (zoowat als een heer), bn. en
bw.; -er, -st: *iem. met een - voorkomen;*
er - uitzien, hij sprak wel wat -.
- Heer'baan**, **heir'baan** (legerweg, konink-
lijke weg, groote weg), v. -banen.
- Heer'ban**, **heir'ban** (de gezamenlijke krij-
gers of hun oproep), m.: *den - oproepen*, de
vazallen en hun dienstmannen, vero., zie *B a n*.
- Heer'boer**, **heer'boer** (heer en landbou-
wer tegelijk), m. -boeren.
- Heer'broer** (broer, die R.-K. geestelijke is),
m. -broers.
- Heeremijntijd**, tw., uitroep van verbazing;
-! wat had mijn tante 't nog druk, (C. O.)
- 's-Heerenberg** (stadje in de Lijmers), o.
- Heer'boon** (staboon), v. -boonen;
- dienst** (hand- of spandienst, door den
leenheer aan zijn dorpers opgelegd, arbeid
in veld, bosch of weide, gratis te verrichten;
nog in O.-I.), m. -en.
- Heer'en- en cultuur'diensten** (O.-I. be-
lasting in arbeid), mv.: de - zijn in sommige
streken nog in gebruik, maar op vele plaatsen
afgeschafte; de *heerendiensten* bestaan meestal
uit 4 dagdiensten per jaar vooral ten behoeve
van het verzamelen van verhardingsmateriaal
voor wegen; de *culturdiensten* zijn ten be-
hoeve van gedwongen koffiecultuur enz. Men
streeft er naar de - geleidelijk af te schaffen.
- Heer'enfiets** (rijwiel voor heeren), v. -en;
- huus** (eig. ridderhofstede, deftig woonhuis),
o. -huizen; ook: de Eerste Kamer in Pruisen
en Oostenrijk; -**huizing** (heerenwoning),
v. -en; -**knecht** (lijf knecht, lakei), m. -s;
- landen**, de vijf - (aardr. landstreek in
Z.-H., omvattende vijf heerlijkheden), o. mv.;
ze zijn: Arkel, Vianen, Hagestein, Everdingen
en het graafschap Leerdam; -**molen**, m.
-s, zie *Dwangmolen*; -**woning** (-hui-
zing, -huus), v. -en.
- Heer'gewaden** (gesch. uitrusting, door den
leenheer aan den leenman geschonken; later:
geschenk van den vazal aan den heer), o. mv.
- Heer'gewed** (gesch. 't geschenk bij 't erven
van een leen aan den leenheer), o. -gewedden.
- Heer-Hugowaard** (aardr. meerpolder, van
1621 tot 1631 door droogmaking ontstaan,
ten N. O. van Alkmaar), v. gm.v.
- Heer'rig** (heerachtig), bn. en bw.; -er, -st.
- Heer'kracht**, **heir'kracht** (aanzienlijke
legermacht), v. -krachten.
- Heer'leger**, **heir'leger** (groot leger, groote
menigte), o. -legers: *een - van engelen*,
een - van sprinkhanen, een - van duivelen.
- Heer'lijk** (prachtig, voortreffelijk, schoon),
bn. en bw.; -er, -st: *een - feest, een -e*
wijn, kostelijk; - *weder; dat smaakt -.*
- Heer'lijk** (van den heer), bn.: -e rechten,
een - jachtrecht; -heid, v. -heden: *een*
-, adellijk goed, adellijke bezitting.
- Heer'neef** (neef, die R.-K. geestelijke is), m.
-neven; -**oom** (oom, die R.-K. geestelijke
is), m. -s, ook gmz. voor den pastoor der
parochie; -**zoon** (zoon, die R.-K. geestelijke
is), m. -zonen; zie *Heerbroer*.
- Heer'schaar**, **heir'schaar** (samenst. uit
heer d. i. leger en schaar, menigte: *legerbende*,
legerschaar), v. -scharen: *de Heer der Heer-*
scharen, Jehovah.
- Heer'schap** (heer, meester), o. -pen; ook
minachtend of spottend: *wat een -!*
- Heer'schappij** (gezag, macht, bewind), v. -en.
- Heer'schen** (heerschappij voeren), hij heerschte,
hij heeft geheerscht: *Karel V heerschte*
over tal van landen; zie ook: *Divide et*
Impera; verder: voorkomen, er zijn: *het rood-*
vonk heerscht in dat dorp; in Jan. heerschte
er groote kou, er heerschte een diepe stilte.
- Heer'schend** (de overhand hebbende, alge-
meen), bn.: *een -e ziekte, de -e mode*.
- Heer'sch'zucht** (zucht naar macht), v. gm.v.
- Heer'sch'zuchtig** (strevend naar heerschap-
pij), bn.; -er, -st: *Napoleon was -.*
- Heer'vaart**, **heir'vaart** (krijgstocht, heir-
ban), v. -vaarten.
- Heer'weg**, **heir'weg** (weg voor het heer of
heir, d. i. leger: *groote legerweg*), m. -wegen;
zie *Heerbaan*.
- Heesch** (schor), bn.; heescher, meest heesch:

- een -e stem, hij is -, hij schreeuwt zich -.
- Hees'ter** (plantk. gewas, waarvan de houtige stam reeds dicht boven den grond vertakt is, boomachtige struik), m. -s.
- Heet** (zeer warm), bn.; heeter, heetst: - water, een -e dag; zegsw. op -e kolen staan, hoogst ongeduldig zijn; een -gevecht, scherp, hevige gevecht; -e tranen, bittere tranen; zegsw. op -er daad betrappen of verrassen, juist op het oogenblik, dat de daad bedreven wordt; spreekw. Men moet het ijzer smeden, terwijl het - is, zie IJzer.
- Hee'ten** (heet maken, heet stoken), ik heette, heb geheet: het water -, den oven -.
- Hee'ten** (noemen en genoemd worden), ik heette, heb en ben geheeten: ik heet hem mijn vriend; hij heet op het dorp de baron.
- Hee'ten** (gebieden, bevelen), ik heette, heb geheeten: ik heet u te komen; en Egmond kan mij hier niet - of verbieden (Vondel, Gijzbr.)
- Heetgebakerd** (driftig, onbezonnen voortvarend), bn.: de oosterling is meestal -.
- Heet'hoofd** (driftkop), m. en v. -hoofden.
- Heethoofd'ig** (driftig, heetgebakerd, overdreven haastig, al te vurig), bn.; -er, -st.
- Heetwater'proef** (een der ordaliën), v. -proeven: bij de - moest de beschuldigde een ring of een steen, dien men in een ketel kokend water had laten vallen, er met ontblooten arm uithalen, zonderdat die arm eenig letsel ondervond.
- Hef, hef'fe** (grondsop, droesem, bezinksel), v. gmv.; fig. uitvaagsel: de - des volks.
- Hef'boom** (werkt. onbuigbare staaf, die om een bepaald punt, het steunpunt, kan draaien), m. -en: bij een - onderscheidt men het steun-, last- en machtpunt; er zijn gelijkarmige (de balans) en ongelijkarmige (de unster) hefboomen; zie Statisch moment; fig. werkende kracht: boeken en tijd, die machtige - boomen der geleerdheid (Koetsveld).
- Hef'boomsarm** (deel v. d. hefboom, gelegen tusschen steunpunt en aangrijpingspunt), m. -en.
- Hef'fen** (in de hoogte lichten, opbeuren), ik hief, heb geheven: den arm, het been -, oplichten, optillen; fig. belastingen -, opleggen; -fer (tolgaarder), m. -s; -fing (inning), v. -en: een gedwongen heffing, schoolgeldheffing.
- Hef'offer** (Bijbel. offer der eerstelingen bij de Hebreërs, dat nl. God met opgeheven handen werd aangeboden), o. -offers.
- Hef't**, o. heften: het - van een mes, ook, **Hecht**.
- Hef'tig** (driftig, onstuimig, hartstochtelijk, opvliegend), bn. en bw.; -er, -st: een -e beweging met den arm, een -e aanval, een - man; - tegen iem. uitvaren.
- Heg, heg'ge** (haag, tuinhaag), v. heggen: ovr - en steg springen, zeer vlug zijn; - noch steg weten, in 't geheel den weg niet weten; ook: weg noch steg weten; zie Steg.
- Hegemonie** (staatkundig overwicht in 't oude Griekenland, van een staat over andere bondstaten, thans overwicht), v. gmv.: de - van Athene, de - van Sparta; de - van Pruisen in Duitschland, van Duitschland in Europa.
- Heg'ra**, v.; zie Hedsjra.
- Hei** (heiblok, blok, om palen in te heien), v. heien: haal op de - / zie: -baas, -machine.
- Hei** (klankn.), tw. om de aandacht te trekken: - daar, wacht even! van de - in de fei, in verwarring, van 't eene uiterste in 't andere, ik geef er de - en de fei van, de weerga van.
- Hei** (heiveld), v. heiden; ook **Heide**.
- Hei'baas** (voorman, aan wien bij het heien de leiding is opgedragen), m. -bazen: de - geeft door zang de maat aan.
- Hei'bel** (drukke, ook kiffzieke vrouw), v. -beien.
- Hei'beien** (drukte maken, den baas spelen, krakeelen, harrewarren), ik heb gehebeid.
- Hei'belig** (kiffziek, snibbig), bn. en bw.
- Hei'bezem** (bezem van heikruid), m. -s.
- Hei'blok** (blok van het heitoestel), o. -ken.
- Hei'boender** (boendertje, van heiplant gemaakt), m. -s; -boer (boer in een heidestreek), m. -en; -brand (brand der heide), m. -en; -damp (rook van in brand gestoken heide), m. -en.
- Hei'de** (uitgestrektheid zandgrond, met heidegewas begroeid), v., ook **Hei**, mv. heiden, heidevelden; ook de naam v. h. heidekruid; zie Erica of Dopheide, Ruighei of Struikhei; -achtig (lijkende op hei), bn.; -bes (jeneverbes), v. -bessen; -bloem (bloem, groeiende op de heide), v. -en; -grond (dorre, schrale zandgrond), m. -en.
- Hei'dehupper** (vogel), m. -s; ook Tapuit.
- Hei'dehysop** (sierplant: ronnekruid), v. -s.
- Hei'dekruid** (heidplantje, erica), o. gmv.
- Hei'demaatschappij**: de Nederlandsche -, (naam van een vereeniging tot ontginning onzer heidevelden), v. gmv.
- Hei'den** (afgodendienaar), m. -en: zegsw. aan de -en overgeleverd zijn, Bijbel. Matth. 20:19, in handen zijn gevallen van onbarmhartige menschen.
- Hei'den** (landlooper, zigeuner), m. heidens.
- Hei'denapostel** (inz. de H. Paulus), m.; zie Handelingen der Apostelen.
- Hei'dendom** (al de heidenen), o. gmv., ook: de afgodendienst der heidenen.
- Hei'densch** (als van of bij de heidenen), bn.: een - feest, een - lawaai, geweldig.
- Hei'deontginning** (het tot bouwland maken van heidegrond), v. -en: Maatschappij tot -.
- Hei'develd** (eig. een veld van heidegrond, de heide), o. -en: de uitgestrekte -en van Drente, (schapen) en van N.-Br., (bijen).
- Heidin'** (heidensche vrouw, waarzegster), v. heidinnen; zie: Gipsy.
- Heiduk'** (licht gewapend infanterist in Hongarije, in de 17e en 18e eeuw; knecht in Hongaarsche kleederdracht), m. -ken.
- Hei'en** (palen inslaan met het heiblok), ik heide, heb geheid; zie Stoomhei.
- Hei'en** (weerlichten na een warmen drogen zomerdag), het heide, heeft geheid.
- Hei'haas** (haas, op de hei levende), m. -hazen; zie: Kleihaas, Koolhaas, Sneeuwhaas.
- Hei'ig** (mistig, dampig), bn.: - weer; zeew. naar de kust toe was het -; verg. Dijzig.
- Hei'keuter** (heiboertje), m. -s.
- Hei'krekkel** (dierk. krekkel, op de heide levend), m. -krekels: een sjirpende -.
- Heil** (geluk, zegen, zaligheid), o. gmv.
- Heil'a**, tw. om de aandacht te trekken.
- Heil'and** (eig. Heilaanbrenger, Zaligmaker, Behouder), m. gmv.; zie Messias.
- Heil'bede** (bede om heil), v. -beden.
- Heil'bot** (dierk. groote platvisch, soms meer dan een M. lang, in de Noordzee, ook, bij Noorwegen, IJsland, enz.), v. -botten.
- Heil'gymnastiek** (kunstmatige lichaams-oefeningen ter heeling van breuken, verkrommingen, of ter genezing van kwalen), v. gmv.
- Heil'ig** 1. (rein, volmaakt, zonder zonde), bn.;

- God is** —; de — *e Geest*, de derde persoon der H. Drieuldigheid; de — *e Drieëenheid*; 2. (eerbiedwaardig, verheven), bn.; —er, —st: de — *e Schrift*, het — *e Land*, de — *e stad*, Jeruzalem; het *Heilige der Heiligen*, z. ald.; een — *Sacrament*; fig. een — *e stille*, eerbiedwekkend; een — *e eerbied*, diepgevoelde; in een — *huisje*, een herberg langs den weg; 3. (*heilig verklaard*), bn.: de — *e Petrus en Paulus*, zie bij Sint en Heilige; 4. (*onkreukbaar, onverbreekbaar*), bn.: een — *e eed*, een — *recht*, de — *e band des huwelijks*; bw.: het is — *waar*, zekerlijk.
- Heiligavond** (avond vóór een R.-K. feestdag), m.; fig. — *houden of krijgen*, vacantie.
- Heiligbeen** (ontl. onderste gedeelte der wervelkolom van een mensch), o. gmv.
- Heilig Colleege** (het college van de gezamenlijke kardinalen), o. gmv.
- Heiligdom** (tempel, heilige plaats; ook: heilig voorwerp, relik, reliquie), o. —dommen.
- Heiligdomskamer** (R.-K. vertrek, waarin de relikenschat eener kerk bewaard wordt), v. —s; —*vaart* (bedevaart naar de reliquieën van Heiligen, plechtige tooning er van, processiegewijze ronddraging), v. —vaarten: in Maastricht en Aken is het om de zevenjaar —; in Mei 1916 was het er —.
- Heilige** (iem., die door de R.-K. kerk is heiligverklaard d. i. die na zijn (haar) dood openlijk b.v. in kerken vereerd, (niet aanbieden) mag worden. Voor heiligverklaring is eerst noodig de zaligverklaring of beatificatie; daarna volgt pas de heiligverklaring of canonisatie), m. en v. —n; zie Sint.
- Heiligedag** (R.-K. feestdag, die als Zondag moet gevierd worden), m. —dagen: *Hemelvaart* is een der —*dagen*; *Allerheiligen*, op 1 Nov., is een groote R.-K. —.
- Heilige der Heiligen** (het achterste gedeelte v. d. tempel te Jeruzalem, waar de Arke stond), o.: het — was door een voorhang afgescheiden en mocht alleen door den Hoogepriester betreden worden en wel ééns per jaar, op den Grooten Verzoendag.
- Heilige Familie** (de voorstelling, meest in beeldwerk, van het gezin te Nazareth: Maria, Jozef en het kindje Jezus), v. —s; ook: Aartsbroederschap van dien naam.
- Heilige Geest** (de derde persoon der Heilige Drieuldigheid), m.; zie Pinksterfeest.
- Heilige Land** (Palestina, omdat Christus er geleefd heeft en gestorven is), o.; —*landstichting* (nabootsing der H. plaatsen in en om Jeruzalem), v. gmv.
- Heiligen** (heilig doen zijn), ik heiligde, heb geheiligd: het doet heiligt de middelen; *Uw naam worde geheiligd*, als heilig erkend; *den Sabbat —*, den Zondag —, in eere houden; *zijn dienst den staat —*, toewijden, wijden.
- Heiligenbeeld** (afbeelding of beeld van een heilige), o. —beelden.
- Heiligengraven** (grafplaatsen in O.-I. van als heilig beschouwde personen), o. mv.
- Heilige olie** (door een bisschop gewijde ziekenolie), v., zie Christma; — **Schrift** (de Bijbelboeken), v. gmv., ook: de **Schrift**, v. —en: de —en onderzoeken; — **Stoel** (de curie, fig. de paus), m. gmv.; — **Vader** (de paus), m.; — **vaten** (R.-K. gewijd vaatwerk als kelken, cibories, enz.), o. mv.
- Heiligheid** (het heilig-zijn), v. gmv.: *Zijne —*, titel van den paus, Bijlage, I; de — van een eed, van een gegeven woord, v. e. belofte, hooge waardij.
- Heiligmaker**, m. —s; zie Hijlikmaker.
- Heiligschen'dend** (het heilige schendende), bn.: een — *daad*, onteerend; — **schen'der** (tempel- of kerkschender), m. —s; — **schen'nend**, bn.: met — *e handen*, eig. Heiligschendend; — **schen'nis** (ontteering, schending van godgewijde personen, plaatsen of zaken), v. —sen.
- Heiligverklaring** (plechtige pauselijke mededeeling, dat een der zaligen wordt opgenomen in den Canon (lijst) der Heiligen), v. —en, zie Canonisatie.
- Heil'loos** (verderfelijk, rampzalig), bn. en bw.; —loozet, —t of meest —: een — *looze raad*, die — *looze oorlog*; ook: een — *leven leiden*, zeer slecht; een — *looze daad*.
- Heil'rijk** (zegenrijk, vol heil), bn. en bw.; —ryker, —st: — *e gevolgen*, — *e waarheden*.
- Heilsleger** (militante vereeniging tot het aanbrengen v. redding en geestelijk heil), o.; ook, *Leger des Heils*; het — is een godsdienstig-maatschappelijke stichting v. den Methodistischen predikant W. Booth en als een militaire corporatie georganiseerd (1878).
- Heil'soldaat** (laagste rang in de gelederen van het heilsleger), m. —soldaten.
- Heil'wensch** (gelukwensch), m. —wensen.
- Heil'zaam** (heil of genezing fig. geluk aanbrengend), bn.; —zamer, —st: een — *geneesmiddel*, fig. een — *zame raad*, — *zame lessen*.
- Heilmachine** (heitoestel), v. —s; z. *Stoomheil*.
- Heim'dal**, Germ. myth. zoon van Odin en Frigga: de slapeloze wachter of bewaker bij de hemelbrug (regenboog) die naar Asgard voert, met tooverhoorn; zie Giallarhoorn.
- Heim'lijk** (stil, ongemerkt, in 't geheim), bn. en bw.; —er, —st: een — *genoegen*, een — *verdriet*, een — *e wensch*; hij sloop — *de kamer uit*, hij lachte —; — **heid** (verborgenheid), v. —heden.
- Heim'pje** (huiskrekel, zie ald.), o. —s.
- Heim'wee** (een soort v. melancholie, ziekelijk verlangen n. h. heem, d. i. naar huis), o. gmv.
- Hein** (vóórnaam), m. —en: *vriend* — of *magere* —, de dood; — *tje Pik*, eig. Hein met den pikstok, waarmee hij in de vlammen der hel roert, de zwarte, de duivel.
- Hein'de** (dichtbij, in de nabijheid), bw.: — *en ver*, eig. dichtbij en veraf, naar alle zijden; *Napoleons roem klonk — en ver*.
- Hein'en** (afsluiten, afperken), zie Omhein'en; — **ing** (uit hagening van haag: omtuining, haag, schutting), v. —en.
- Heil'paal** (paal, bestemd om ingeheid te worden, fundeeringspaal), m. —palen.
- Heir, heer** (leger), o. heiren of heren; — **baan** (eig. legerweg, groote weg), v. —banen; — **baan** (oproeping ten oorlog, verplichting van alle dienstplichtigen om in den krijg te volgen, ook: de dienstplichtigen zelf), m. gmv.; — **kracht** (legermacht, strijdkrachten), v. —en; — **leger** (eig. een pleon. een groot leger), o. —s; — **schaar** (legerbende), v. —scharen, fig. de God der —scharen, der Engelen; — **vaart** (krijgstocht), v. —en; — **weg** (legerweg), m. —en; zie Heer en samenst.
- Heil'rook**, m.; zie Heidamp.
- Heil'sa** (flink, lustig), tw.: uiting van ijver vreugde, blijdschap. (s = s).
- Heil'stelling** (het toestel, waarin het heilblok hangt), v. —stellingen.

Heis'teren (overhoop halen, schoonmaken), ik heb geheisterd, gew.; verg. Ontheisteren.

Hel'toestel (werktuig, om palen in d. grond te heien, trekhei), o. -len: het - is in 1690 door J. v. d. Werken uitgevonden.

Hek (getralied afschutsel), o. hekken: een ijzeren -, een stevig -; zegsw. *het - is van den dam*, er is niets dat tegenhoudt, er is geen op- of toezicht; *de hekken zijn verhangen*, de omstandigheden zijn veranderd, de zaken staan anders, verg. Bord; zie Tolhek.

He'kel (werktuig, om het vlas en den hennep van de scheven te reinigen; blok met opstaande draadspitsen, vlaskam), m. -s; fig. iem. over den - halen, scherp beoordeelen, gispn, ook: kwaadspreken van iemand.

He'kel (eig. ekel, tegenzin, afkeer), m. gmv.: een - aan iemand hebben, een - aan de studie hebben, er het land aan hebben.

He'keldicht (dichtk. gedicht, waarin de gebreken, verkeerdheden, ondeugden der menschen d. i. van standen of personen gispit worden, niet uit zucht tot wraak of uit haat, maar om te verbeteren of te waarschuwen), o. -dichten: de -en van Vondel, waaronder *Roskam* en *Harpoen*; van Huygens: *Costelick Mal*; ook, *Satire*; -dichter (schrijver van hekeldichten), m. -dichters: Vondel is ook -, zie Satirendichter en Satiricus.

He'kelen (laatste vlasbewerking: de gewingelde vlasbundels in reepen over den hekel halen, d. i. tusschen een rij opstaande pinnen doortrekken), hij heeft gehekeld: men hekelt het vlas om de draden of vezels van elkaar los te maken; fig. berispen, gispn, bestraffen, over den hekel halen; -ig (scherp, bits, vitterig), bn.; -ing (fig. gisping), v. -en.

He'kelschrift (spotschrift, smaadschrift), o. -schriften; -taal (scherpe, afkeurende taal), v. gmv.; -vers (-dichtje), o. -verzen; -zucht (vitzucht), v. gmv.

Hek'kenspringer (wilde, woeste knaap), m. -springers; zie Spring-in-'t-veld.

Heks (tooverkol: vrouwelijk wezen, dat in de gedaante van kat, uil, enz. de menschen kwelde; scheldw. leelijk, oud wijf), v. -en; fig. sluw, schaaksch meisje: die kleine -.

Hek'sen (tooveren, inzonderheid door een vr. wezen of heks), ik hekste, heb gehekst; zegsw. *ik kan niet -*, een moeilijk werk snel en goed uitvoeren; -bezem (kraaiennestachtige takkenbundel in berken en ook in andere boomen, vroeger aan booze geesten toegeschreven), m. -bezems; -dans (dans van heksen), m. -dansen, zie Bloksberg; -ketel (ketel, waarin de heksen op den Bloksberg (z. ald.) allerlei kruiden koken en de duivel dan m. d. pekstok roert), m. -s; fig. in N.-Frankrijk is nu de Europeesche - (1918); -kring (een groote kring, waarin sommige paddenstoelen groeien b.v. in weiden), m. -en: de - werd toegeschreven aan het dansen aldaar van heksen; -meester (duivelbezweerder, toovenaar, fig. bolleboos), m. -meesters: in de scheikunde is hij geen -; -proces (rechtsgeving in de 13e-17e eeuw, tegen een vrouw, van tooverij aangeklaagd), o. -processen; -sabbat (heksenfeest onder leiding van den duivel), m. -ten, zie Bloksberg; -toer (e. moeilijk werk), m. -toeren; -weegschaal (b.v. te Oudewater: er werden van tooverij verdachten op gewogen, hadden zij hun natuurlijk gewicht, dan kregen ze

van 't stadsbestuur een vrijbrief), v.; -werk (tooverij), o. gmv.: zegsw. *dat is geen -*, moeilijk te verrichten werk.

Hekserij (het heksen, tooverij), v. -en.

Hek'sluiter (laatste van een begrafenisstoet, bij uitbr. van een stoet), m. -s; fig. het jongste en het laatste kind in een talrijk gezin.

Hel (onderwereld, doodenrijk, later: plaats der eeuwige straf), v. gmv.: fig. nu is zij (de aarde) vaak een - (Kamph.), plaats van ellende, van leed, tegenst. van Paradijs of Lusthof; *die vrouw heeft bij haar man een - op aarde*, een bitter treurig lot; *loop naar de -*, verwensching d. i. naar de verdoemenis; *het is hier zoo donker als de -*; *hij vloekt alle duivels uit de -*, hemeltergend, zóó dat de duivelen er naar komen luisteren.

Hel (schel, fonkelend), bn. en bw.; -ler, -st: een -le glans, een -licht, een -le gloed; Bargoensch: *wijs, slim*, ook *Helle*; Vl. een -ventje, levendig, wakker.

He'la, v. Germ. myth. godin der Onderwereld, dochter van den snooden Loke of Loki; een zuster van Fenris en van Jormungandur.

He'la, tw., om iem. te roepen of tot kalme aan te sporen.

Helaas' (zie Eilaas), tw.: uitroep van smart, droefheid.

Held (dapper strijder), m. -en: *Tromp was een -*; fig. de - van een roman, tooneelstuk, enz., hoofdpersoon; -im' (vr. held), v. -nen.

Held'enboek (verzameling van oude heldenzangen), o. -boeken; -daad (roemvolle daad in oorlog of krijg), v. -daden; -deugd (dapperheid, manmoedigheid in den strijd), v. -deugden; -dicht, o. -dichten, zie Epos; -dichter (schrijver v. e. heldendicht, epicus), m. -dichters: *Bilderdijk was ook -*, al is zijn Ondergang der Eerste Wereld (1810) onvoltooid gebleven; -dood (de dood van of als een held), m. gmv.: *hij is den - gestorven*, nl. als held op het slagveld; -moed (moed van of als een held), m. gmv.

Held'enode (dichtk. ode ter eere van een held, een beroemd persoon, een edele figuur of een grootsche gebeurtenis), v. -oden, zie Pindarische ode en Ode; -sage (oude helden-overlevering in dichtertijken vorm), v. -sagen, zie Nibelungenlied: de - heeft een kern van geschiedenis, ze hangt innig samen met de oerhistorie v. e. volk; -tenor (tenor, die de heldenrol in een opera vervult), m. -s; -tijd (van een volk: de tijd van roemrijke daden te veld en ter zee), m. gmv.; -zang (zang van of over helden), m. -zangen; -zanger (dichter van een heldenzang of van een heldendicht), m. -zangers.

Held'er (van hel: luid, klinkend; klaar, licht, zuiver), bn. en bw.; helderder, helderst: een -e dag, een -e diamant; zij zong -; -blauw (lichtblauw), bn., evenzoo: -bruin, -geel, -rood; -denkend (scherpzinnig), bn.: een -man; -heid (klaarheid), v. gmv.: de - van een kleur, v. e. zomermorgen, v. linnen- of strijkgoed, fig. de - van een zangstem, de - v. e. betoog; -ziend (duidelijk ziende met het oog des verstands, scherpzinnig), bn.: een -man; zie ook: Clair-voyant.

Heldhaf'tig (de eigenschappen van een held hebbende, manmoedig, dapper, onversaagd), bn. en bw.; -er, -st: een -e verdediging; -verdedigen; -heid (heldenmoed), v. gmv.

He'len (bergen, opbergen), ik heelde, heb

- geheeld: *gestolen goed* -; -er, m. -s, zie *ald.*; -ing (*het helen*), v. -en.
- He'lena**, v. myth. de schoone vrouw van den Spartaanschen koning Menelaüs, dochter van Zeus, door Paris geschaakt; deze roof gaf aanleiding tot den Trojaanschen oorlog, die eindigde met den ondergang der stad Troje in het tiende jaar der belegering, ± 1200 v. C.; zie: Ilias en Houten paard.
- He'ler** (*iemand, die gestolen goed koopt of beleent*), m. helers: *de - is zoo goed (strafbaar) als de steler; zonder -s geen stelers.*
- Hel'ft** (*één der twee gelijke deelen, waarin iets verdeeld is*), v. -en: *de - v. e. appel, de - v. e. erfens; zie ook Wederhel'ft.*
- Hel'hond**, m. gmv.; zie Cerberus.
- Hel'leon**, de (myth. berg in Griekenland, bij de golf van Corinthe, met de bron Hippocrene, aan Apollo en de Muzen gewijd; in de nabijheid van den Parnassus), m.
- Hellograaf'** (toestel bij de veldtelegraphie: het werkt met zonnelichtstralen en spiegels), v. -grafen; -gram' (heliographisch bericht), o. -grammen; -grafeeren' (met de heliograaf berichten zenden); -gravu're' (reproductie van een schilderij door lichtdruk, zie Photo-), v. -s.
- Hel'ios**, myth. m. Zonnegod, later met Apollo vereenzelvigd; zie: Apollo en Titan.
- Heliocooop'** (soort van beweegbaren reflector, om de zonnestralen op te vangen, zonnemeter), m. -scopen; -therapie' (geneeswijze door zonnewarmte), v. gmv., zie Zonnebad; -troop' (werktuig tot het geven van licht-zenden), m. en v. -tropen; -troop' (zekere paarsachtige tuinbloem), v. -tropen; -type', v., zie Photozincographie.
- Hel'ium** (een der z.g.n. permanente gassen), o.
- Hell'as** (aardr. Midden-Griekenland), o.; meer in 't bijzonder het gedeelte, dat ligt boven de Corinthische golf, dit laatste bevatte 8 landschappen.
- Hel'lebaard** (eig. steelbijl. d. i. bijl. met langen steel: lans of piek met dwarsbijl.), v. -en.
- Hellebaardier'** (krijger, gewapend met een hellebaard), m. -en, -s. vero.
- Hel'lebrok** (eig. iem. voor de hel: booswicht), m. -ken; -klud, o. -eren.
- Helleensch'** (oud-Grieksch), bn.: *de - e beschaving, die der Hellenen.*
- Hel'len** (afhellen, gloeien, overhangen), het helle, heeft geheld: *op zijde -*, overhangen.
- Hel'lend** (schuin naar beneden loopend, gloeiend), bn.: *een -e rots, fig. zich op een - vlak bevinden, in gevaar steeds tot lager te vervallen.*
- Helle'nen** (algemeene naam der oude Grieken), m. mv.
- Hellenis'me** (de na Alexander den Grooten heerschende cultuur), o.: *het - heeft zich over Europa, W.-Azië en N.-Afrika verbreid.*
- Hellenist'** (kenner der oud-Grieksche taal en letteren), m. -en.
- Hel'lespont** (aardr. straat v. d. Aegëische Zee naar de Zee van Marmora), m.; zie Dardanellen.
- Hel'lestraf** (straf der hel, hellestijn), v. -fen; *de - straffen worden vooral door de kunst tot het volgende achtal gebracht: wroeging, duisternis, geeseling, koude, hitte, afzichtelijkheid, schaamte, smart; -vaart (gang ter helle d. i. ter onderwereld), v. gmv., vero. Ton'dalus' -; -veeg (boosaardige vrouw,*
- kwadaardig wijf*), v. -vegen, zie Veeg;
- wicht** (eig. kind der hel of van den duivel, hellekind, fig. booswicht, monster), o. -wichten.
- Hel'lig** (boos, bn.; -er, -st: - worden, iem. - maken, toornig, wild, woest. gmv.
- Hel'ling** (*het hellen, afhelling, glooiing*), v. -en: *de - v. e. terrein, de - v. e. heuvel.*
- Helm** (metalen hoofddeksel, stormhoed), m. helmen; -pje (kleine helm, helmet), o. -s.
- Helm** (vlies over het aangezicht van een pasgeborene), m. -en: *zegsw. met den - geboren zijn, d. i. met de gave der voorspelling, vooral waar het 't overlijden van bloedverwanten en stadgenooten betreft, (volksbijgeloof).*
- Helm** (plantk. duingras, daar aangekweekt om de zandverstuiving tegen te gaan), v. gmv.; -beplanting' (het beplanten van duinen met helm), v. -en.
- Helm'draad** (plantk. inwendig deel eener bloem), m. -draden; zie Meeldraad.
- Helm'duiker** (duiker, die in een duikerpak met duikerhelm zijn werk verricht), m. -s.
- Helmet'** (verkl. van helm), o. helmotten.
- Helm'hoed** (hoed in den vorm van een helm, als b.v. van onze koloniaten), m. -en.
- Helm'plant** (plantk. grasplant in de duinen), v. -planten, zie Helm; -kruid (plantk. een soort van speenkruid), o. gmv.; -stijligen' (plantk. planten, waarbij de meelraden op den stamper vastzitten), v. mv.
- Helm'stok** (scheepst. roerpen of roerstock, vooral op binnenschepen), m. -stokken.
- Helm'teeken** (wapenk. dekstuk boven een wapen), o. -teekens.
- Heloot'** (Spartaansche hoorige of lijfeigene), m. heloten: *zegsw. een volk van heloten, een volk in slavernij, van slaven.*
- Hel'pen** (hulp verleen, bijstaan), ik hielp, heb geholpen: *iem. bij zijn werk -; dat geneesmiddel zal wel -*, baten; *zegsw. van den wal in de sloot -*, nog ongelukkiger, nog armer maken; *naar de andere wereld -*, van kant maken, vermoorden; -er (iemand, die helpt), m. -s; -ster, v. -s: *de - op een bewaarschool, kweekelinge.*
- Help'zeel, hulp'zeel** (een uit touw of band kruislings verbonden hulpmiddel v. kruisers), o. -zeelen; ook Hennepzeel.
- Helsch** (uit of van de hel, er thuis behoorend), bn.: *de -e vijand, de duivel; de -e geesten, duivelsch; fig. afschuwelijk: een - lawaai, een - plan; 't is om - te worden, erg nijdig, woest; -e steen, lapis infernalis, z. ald.; bw., boosaardig: hij keek mij - aan; hij kan - liegen, vreeselijk.*
- Helve'tië** (Rom. naam van Zwitserland), o.; -tiër (Zwitser), m. -s; -tisch (Zwitsers), bn.
- Hem** (klank), tw., ook: H'm, Hum, 'Hum! geluid, om iems aandacht te trekken.
- Hemd** (onderkleedingsstuk van linnen, katoen), o. hemden: *zegsw. iemand het - van 't lichaam vragen, het allerlaatste van hem willen weten; het - is nader dan de rok, ieder is zich zelf het naast, bloedverwanten gaan voor vreemden; geen - aan 't lijf hebben, doodarm zijn; iem. tot op het - uitkleeden, ook, uitschudden, hem van alles berooven.*
- Hem'denkatoen**, o.; -linnen (stof voor hemden), o. gmv.; -maai'ster, v. -s.
- Hemd'rok** (mannenborstrok), m. -rokken.
- Hemds'boord** (hals- of handboord v. e. hemd), m. -en; -knoop, m. -en; -kraag,

m. -kragen; -**slip**, v. -pen; -**mouw**, v. -en, zie ook Draad.

Hemel 1. (het uitspanset, dat zich als een azuren gewelf boven de aardvlakte uitbreidt), m. -en: de - betreft; bij uitbr. de ruimte tusschen het hemelgewelf en de aarde: de vogelen des -s; fig. iemand tot den - toe prijzen; onder den blooten -, in de open lucht, zonder dak of onderdak; ook, luchtstreek: onder den zuidelijken - geboren zijn; 2. (wat op het uitspanset gelijk), m. -s: de - van een ledikant, v. e. draagstoel, van een troon, de - van een grot; 3. (de geschilderde hemel op schildertjen), m. -s: de - van dit schilderij is te blauw; 4. (het hemelrijk, plaats van volmaakt geluk, door het bezitten van God), m.: in den - komen; God in den -; ten - varen; zegsw. - en aarde bewegen, alles in rep en roer brengen om zijn doel te bereiken; in den zevenden - zijn, in de wolken zijn van vreugde, in de hoogste vreugde zijn; dat schreit ten -, dat eischt wraak van God, nl. een misdaad of zeer onrechtvaardige handeling; bij overdr. God zelf: de - zegene u; 5. (bij overdracht: heerlijk oord, schoone landstreek), m.: de menisten -, de Vechstreek, waar de rijke Doopsgezinden destijds hun buitens hadden; 6. (uitroep van medelijden), tw.: -, help! goede -!

Hemelas (denkbeeldige spil, waarom de hemel met al zijn sterren wentelt), v. gm.

Hemelbestormer (myth. Uranus met zijn zonen, nl. met de Titanen en de Cyclopen, zij willen Jupiter ontronen, maar worden door dezen in den Tartarus geslingerd), m. -s; -**bol** (hemellichaam, ster), m. -bollen, ook, Hemelglobe, zie ald.; -**boog** (hemelgewelf), m. -bogen.

Hemelen (sterven), het kindje is gehemeld. **Hemelen** (schoonmaken, opknappen, in orde brengen): het huis -. gew.

Hemelgewelf (hemelkoepel, luchtgewelf, uitspanset), o. gm.v.; -**globe** (houten, metalen of papieren bol, die het uitspanset met al de sterren en sterrenbeelden voorstelt), v. -globes, verg. Aardglobe; -**heer** (de Godheid), m. gm.v.; -**hoog** (buitengewoon hoog), bn. en bw.: -e bergen; zegsw. iem. - verheffen; -**lichaam** (hemelbol, ster, planeet), o. -lichamen, zie Sfeer; -**licht** (ster, lichtende hemelbol), o. -en; -**ing** (engel of gelukzalige), m. en v. -en, vr. ook -inge; -**pool** (uiteinde van de hemelas), v. -polen; -**poort** (myth. poort des hemels, door Aurora elken morgen geopend, om Apollo den Zonnegod doortocht te geven), v.; -**rijk** (het rijk des hemels), o.: het - beërven.

Hemelsblauw (azuur, lazuur, kobaltblauw), bn.: een - tint, blauw als de hemel.

Hemelsbreed (fig. zeer breed of groot), bn.: een - onderscheid, verschil; -**breedte** (afstand volgens de rechte lijn of langs een meridiaan, kortste weg), v.

Hemelsch (zich in den hemel bevindende), bn.: onze -e Vader; de -e geesten, de Engelen; fig. verheven, zeer schoon: een -e muziek; het -e rijk, China.

Hemelschgezind (vroom, godvruchtig), bn.; zie de tegenst. Aardschgezind.

Hemelstreek (hemelgordel; verder, luchtstreek, klimaat; ook, windstreek), v. -streken.

Hemeltergend (eig. God tergend: godslasterlijk, schandelijk), bn.: -e taal, een -e daad.

Hemeltroon (de troon Gods in den hemel), m.: de Godheid op haar - (Tollens); -**vaart** (vaart of gang ten Hemel), v.; -**vaartsdag** (Christelijke feestdag, 40 dagen na Paschen, ter herdenking van het feit, dat Christus, van den Olijfberg af, de aarde verliet en ten hemel opsteeg), m., Hand. 1:9-12; -**vader** (een der benamingen van God), m. gm.v.: de goede -; -**val** (eig. wat uit den hemel valt: datgene wat verheven en grootsch is, waarachtige poëzie), m. gm.v.: een dichter behoort - en de taal der Goden te spreken (Vondel, Aenleidinghe); -**vuur** (blaksem), o. gm.v.; -**waarts** (ten hemel), bw.: zij sloeg de oogen -.

Hemerotheek (bibliotheek, enkel bestaande uit tydschriften en dagbladen), v. -theken: te Parijs is onlangs een - opgericht en geopend.

Hemicyclus (halve cirkel, halfcirkelvormig gewelf), o. -cyclussen.

Hemisfeer (halfrond, de helft van een hemel- of aardbol), v. -sferen.

Hemisti'che (dichtk. halve alexandrijn), v. -n of -s; ook **Hemisti'chium**, o. -s.

Hemmen (een kuchend geluid maken, nl. „hem"), ik heb gehemd: velen - vóór te spreken of te zingen; zie Hem, H'm, enz.

Hen (verwant met haan: kip), v. hennen.

Hen'diadys (stijlfiguur: één door twee, d. i. één begrip door twee begrippen uitgedrukt), v. b.v. kruid en kleur, kleurig kruid; menschenvonden en verfoeisels (Da Costa), verfoeilijke menschenvonden; rots en zoom, rotsige zoom. (dys = dis).

Hen'drik (mansnaam), m. -ken: een brave -, een zoete, gehoorzame jongen, een vat vol deugden; hoofdpersoon in een leesboekje, geschreven door Nicolaas Anslijn (1777-1838).

He'nen, bw.: deftiger dan: Heen.

Heng (deurhengsel), v. -en.

Heng'el (hengelroede, vischroede met lijn en haak), m. hengels.

Heng'elaar (iem., die met een hengel vischt), m. -s; -**laarster**, v. -s.

Heng'elen (met den hengel visschen), ik heb gehengeld: hij zit te -; - naar baars, naar forellen; fig. herhaaldelijk moeite doen om iets te weten te komen of te krijgen: naar iets -; (toon.) den souffleur woord voor woord napraten, omdat men zijn rol niet kent.

Heng'elmand (mand met deksel en met een hengsel om ze daarmee aan den arm te dragen), v. -manden; ook, Hengselmand.

Heng'elroede (vischgaard), v. -n; -**snoer** (-koord), o. -snoeren; -**stok**, m. -stokken.

Heng'sel (gebogen handvat), o. -s: het - van een emmer; -**mand** (hengelmand), v. -en.

Hengst (mannetjespaard), m. -en.

Hengst (sterk binnenvaarttuig, Schelde), v. -en.

Heng'stebron (myth. bron van Apollo aan den voet van den Helicon), v.: uit de - gedronken hebben, dichters zijn; zie Hippocreen.

Heng'sten (stud. trouw college-loopen, hard blokken), ik - te, heb gehengst; meer, Vossen.

Hengst'veulen (mannetjesveulen), o. -s.

Hen'ker (beul), m. -s. vero.

Hen'nep (plant van wier vezels men touw en grof linnen voor zeilwerk maakt), m.: de - is een eenjarige plant, de mann. planten heeten *Gemma*. de vr. heeten *Zaailing*; -**afval**, o. gm.v., zie iieede; -**braak** (werktuig, om de hennepstengels te breken of te braken), v. -braken; -**en** (van hennep), bn.:

zegsw. door het hennepen venster kijken, opgehangen worden; — **garen** (garen van hennepvezels), o. —s; — **olie** (olie uit hennepzaad), v.; de — is groen, zij wordt bij 't zieden van groene zeep gebruikt; — **teelt** (het aankweken van hennep), v. gm.v.; — **zaad**, o. —zaden; — **zeel** (hulpzeel, helpzeel, kruiszeel, schouderzeel van een kruier), o. —zeelen.

Henri-quatre (Fr. puntbaardje, sik), m. gm.v.

Hens (Eng. scheepst. handen), v. mv.: er werd geroepen: all — aan dek! all — rijzen! alle matrozen op 't dek, uit de kool, om te helpen, fig. er is gevaar, nood.

Hensbeker, **henzebeker** (gildebeker), m. —bekers, vero; zie Hanzebeker.

Heortologie (leer der feestdagen, leerboek der R.-K. feesten als onderdeel der liturgie), v.; — **logium** (feestkalender), o. —s.

Hephaestus, zie Vulcanus; lees: —fes'tus.

Heptameter (Gr. zevenvoetig vers), m. —s; lees: me in meter toonloos.

Her, bw.: van ouds —.

Her, her're, v. herren, zie Har.

Hera, v. de koningin der goden; ook Juno.

Heraclès, m.; zie Hercules, Alcides.

Heraclitus, oud wijsgeer van Ephese, van grooten naam, somber en zwaartillend van aard, ± 500 v. C.; men noemt — wel den weenenden wijsgeer tegenover Democritus, zie ald., den lachenden; vandaar: waar Heracliet' om schreit en Democriet' om lacht.

Herademem (fig. bijkomen, op zijn adem komen), ik —ademde, heb —ademd.

Heraldica, **heraldiek** (wapenkunde, kennis van familiewapens, wapenleer), v. gm.v.

Heraldicus (wapenkundige), m. heraldici.

Heraldiek (wapenkunde, —leer), v. gm.v.: de — is de kennis van alles, wat met de wapenschilden in verband staat.

Heraldiek (de wapenkunde betreffende), bn.: —e kleuren: lazuur (blauw), keel (rood), goud (geel), zilver (wit), sabel (zwart), sinopel (groen) en purper (violet); —e figuren.

Heraut (eig. uitroeper, krijgsgesant, wapenkoning), m. —en; de — was eig. de man, die bij een toernooi de adellijke wapens moest onderzoeken; later de persoon, die de geboorte, het huwelijk, de begrafenis van vorsten den volke langs straten en wegen bekend maakte; fig. aanzegger, aankondiger: vedervolken zijn de —en van minder gunstig weer.

Herbarist, m. —en; zie Herborist.

Herbarium (kruidkundig handboek, kruidenboek, verzameling van gedroogde planten), o. —s, herbaria.

Herbenoemen (opnieuw benoemen), men —benoemde, heeft —benoemd: iem. — als burgemeester, als schoolopziener.

Herberg (klein logement, ook tapperij), v. —en; zegsw. de waarheid vindt zelden —, huisvesting.

Herbergen (huisvesting, nachtverblijf geven), ik —bergde, heb geherbergd: verdoodden —.

Herbergier (iem., die een herberg houdt, waard), m. —s; —**gierster** (waardin), v. —s.

Herbergzaam (gastvrij, bewoonbaar), bn. en bw.; —zamer, —st: een —dak, een —oord; —heid (gastvrijheid), v. gm.v.

Herbesteden (opnieuw aanbesteden); —ing, v. —en: —houden of doen van een werk.

Herblivoor (plantenetend dier), m. en v. —voren; de olifant, de rhinoceros, het paard, de koe is een —; scherts. Vegetariër.

Herbo'ren (wedergeboren, fig.), bn.: wij volden ons als —, van een anderen geest bezield.

Herboriseeren (kruiden zoeken, kruiden drogen en verzamelen), verg. Botaniseeren.

Herborist (kruidenzoeker, plantenverzameelaar), m. —en; ook Herbarist.

Herbou'wen (opnieuw bouwen), ik —bouwde, heb —bouwde; —**bouw** (wederopbouw), m.: de — van een afgebrand huis.

Her'cules, myth. de nationale held der Grieken, inzonderheid der Doriërs, beroemd door zijn 12 reuzen- of wonderwerken, waarvan één was het reinigen van den stal van Augias; —**arbeid** (reuzenwerk), m. gm.v.; —**kever** (nat. de grootste kever in Z.-Amerika, 13 cM. lang), m. —s; —**knots** (grote, loodzware knots, als attriboot van Hercules), v. —en.

Hercu'lish (forsch gespierd, van buitengewone lichaamskracht), bn.: een —e gestalte; ook: een —werk, veel kracht eischende.

Hercy'nisch, het —woud, bn.: het —woud is in de Romeinsche tijden het boschrijk gebergte van Midden-Duitschland, nl. van den Rijn tot de Karpathen. (cy = sie).

Herden'ken (zich nader in de gedachte brengen), ik —dacht, heb —dacht; ook, de herinnering vieren: hij herdenkt heden zijn 25-jarige ambtsbediening; —ing (gedachtenisvering), v. —en.

Herden'ken (herdenking), o.: het zalig —.

Her'der (scheper, d. i. hoeder van schapen of van ander vee), m. —s, fig. pastoor eener parochie, predikant eener gemeente; Bijbel, de goede —, d. i. Christus; gesticht van den goeten —, gesticht tot opnemng van R.-K. afgedwaalde vrouwen en meisjes.

Herderin' (veehoedster), v. —nen; verki. herderinnetje, o. —s; —**nenhoed** (stroohoed met breeden rand), m. —en.

Her'derlijk (als van of behoorende tot een herder), bn.: een —leven leiden, eenvoudig, landelijk; fig. een —e raad, een —e vermaning, een —schrijven, de —e zegen, nl. van de geestelijke overheid; —e plichten, geestelijke.

Her'ders en her'derinnen, personen uit een herdersdicht, een herdersspel, zie Pastorale.

Her'dersambt (het ambt van een geestelijke), o. gm.v.; —**dicht** (gedicht over het landleven), o. —en: een lyrisch —, een dramatisch —; —**fluit**, v. —en; —**hond** (schaaphond), m. —en; —**knaap** (jonge herder), m. —knappen; —**kout** (herdersdicht in dialoogvorm), m. gm.v.; —**leven** (het leven v. e. herder, vooral idyllisch geteekend), o.; —**lied** (lied voor herders, —dicht), o. —liederen; —**pijp** (fluit, schalmei), v. —en; —**spel** (dichtk. tooneelstuk, waarin gebeurtenissen uit het landleven worden behandeld, thans zelden meer opgevoerd, of het moest zijn: De Bruiloft van Kloris en Roosje), o. —spelen: Hoofts Granada is een —, evenzoo: Vondels Leeuwendalers; —**staf** (stok met schopje van een herder; fig. bisschopsstaf), m. —staven; —**tasch** (broodtasch v. d. herder, een soort van weitasch), v. —tasschen; —**taschje** (plantk. wildgroeiende, kruisbloemige plant, onkruid), o. —s; —**volk** (volk, dat uit herders bestaat, nomadenvolk), o. —volken: de oude Hebreërs waren een —; —**zang** (herderslied, —dicht), m. —en.

Her'doop (wederdoop), m. gm.v.

Her'doopen (wederdoopen, opnieuw doopen), ik heb —doopt: R.-K. men —doopt, als er twijfel is aan de geldigheid van den eersten doop.

Her'druk (nieuwe druk van een boek), m. -ken; ook, nieuwe oplaag.

Herdruk'ken (opnieuw ter perse leggen), hij -drukte, heeft -drukt; een boek -.

Hereditair' (erfelijk), bn.: een -e kwaal.

Hereditéit' (erfelijkheid), v. gmv.

Heree'nen (weder vereenigen), ik -eende, heb -eend; fig. verzoenen, vrede stichten.

Heree'nigen (hereenen), ik heb -eenigd; -ing (mil. herzameling van troepen), v. -en.

Heremiet' (kluizenaar), m. -en; zie Eremit; spreekt. *Hermit'*.

Heremita'ge (Fr. kluis, kluizenaarswoning), v. -s; zie ook Eremitage, Ermitage.

Heresie' (ketterij, dwaalleer), v. -ën. (s = z).

Her'examen (een tweede examen), o. -s.

Herfst (najaar), m. gmv.: de - is het derde jaargetijde, van 22 Sept.-21 Dec.; fig. de - des levens, de gevorderde leeftijd.

Herfst'achtig (lijkende op, als in den herfst), bn.; -er, -st: een -e dag, een - landschap.

Herfst'bloem (biggenkruid), v. -bloemen; -dag (dag in den herfst), m. -en; -draad (zuwend of hangend spinrag), m. -draden; -evening (22 of 21 Sept.), v. -en; -kleur, v. -en, zie -tint; -landschap (najaars-landschap vol tint en kleur), o. -pen, ook, schilderij er van; -leenwentand (helgele bloem der uiterwaarden), m. -en; -lucht (gure, natte lucht), v. gmv.; -maand (September, omdat op den 22den de herfst aanvangt), v. -en; -manoeuvres (legeroefeningen op groote schaal in het najaar), v. mv.; -sering (tuinbloem), v. -en; -teekens (teekens van den dierenriem in den herfst nl. Weegschaal, Schorpioen en Schutter), o. mv., zie Zodiak; -tijd, m. gmv.; -tijloos (lelieachtige, paarse weideplant, bloeiend in het najaar), v. -loozen; -tint (kleurschakeering in den herfst op bloemen en bladen), v. -en; -weder of -weer (mistig, guur, wonderig weder in den herfst), o. gmv.; -zanger (vogel, die in den herfst nog zingt, b.v. een vink), m. -zangers; -zon (door nevels schijnende zon), v. gmv.

Herf'stig (herfstachtig), bn.; -er, -st: -weer.

Herhaald' (wat meer dan eens geschiedt), bn.: -e bezoeken aan het museum, ik heb u -e malen dat gezegd; -elijk (bij herhaling, telkens weer), bw.: ik heb u - gewaarschuwd, iemand - ontmoeten.

Herha'len (nog eens doen, opnieuw bestudeeren), ik heb -haald; -ing (repetitie), v. -en: - is de moeder van 't geleerde.

Herhalingsgetal (spraak. woorden op -maat, -werf, -keer), o. -getallen: drie-maal is een -; -cursus (cursus, waarin het vroeger geleerde gerepeteerd wordt), m. -cursussen; -onderwijs (dat nl. wordt gegeven op een herhalingschool), o. gmv.; -school (school voor niet meer leerplichtige kinderen, om het geleerde te onderhouden en uit te breiden), v. -scholen.

Herhalingssteeken (muz. teeken, 't welk aanduidt, dat een deel van een muziekstuk moet herhaald worden, nl. ||), o. -s.

Her'lijk (vernieuwde ijk), m. gmv.; de - van maten en gewichten; -en (opnieuw ijenen), men herijkte, heeft herijkt.

Her'rik (eenjarig onkruid met goudgele bloemen op onze bouwlanden), v. gmv.; z. K r o d d e.

Herlu'neren (vroeger: erinneren, weder te binnen brengen, in 't geheugen terugroepen),

ik -innerde, heb -innerd: iem. iets -, iem. aan iets -, zich -, ik herinner mij niet, hem ooit gezien te hebben; oudt. *herinner u mijner*, vergeet mij niet.

Herlu'nering (het herinneren, ook: dat, wat men zich herinnert), v.: dat leeft voort in mijne -; *Keesje had een flauwe - van zijn vader*, (C. O.)

Herlu'neringsvermogen (het vermogen om ontvangen indrukken weer levendig te doen worden), o. gmv.; ook: veerkracht van het geheugen, d. i. Reproductie-vermogen.

Herita'ge (Fr. erfgoed, erfenis), v. -s.

Herkau'wen (andermaal kauwen), het dier -kauwde, heeft -kauwd: runderen, geiten, schapen, herten -, zijn -de dieren; fig. hoe-veel malen hebt gij dat nu al niet -kauwd, tot vervelens toe herhaald; -kauwer (dier, dat herkauwt), m. -s: de -s brengt men tot 4 groepen, a. zonder horens: kameel, dromedaris, lama; b. met holle horens: rund, schaaap, antilope; c. met massieve horens: geit, hert, rendier; d. met hoornwortels: giraffe.

Herken'nen (weer- of terugkennen), ik -kende, heb -kend: iem. -; die vasten-avondgek is niet te -, niemand kan weten, wie hij is; *aan zijn taal heb ik hem herkend.*

Herken'ning (het herkennen), v. -en.

Herken'ningsteeken (afgesproken teeken, waaraan men iem. zal herkennen), o. -s: een kokarde, een kleur kan als - dienen; -woord (wachtwoord, parool, leus), o. -en.

Herkeu'ren (opnieuw keuren): ik laat me -.

Herkeu'ring (tweede keuring), v. -en: voor de militie - aanvragen.

Herkes'baar (opnieuw kiesbaar), bn.: de aftredende leden zijn - voor den Raad.

Herkie'zen (andermaal kiezen), ik -koos, heb -kozen; -ing (tweede kiezing), v. -en.

Her'komen (het afkomstig-zijn), o. gmv.; -komst (afkomst, oorsprong), v. gmv.; -kom'stig (afkomstig), bn.

Her'koop (wederinkoop), m. gmv.: verkoop met recht van -.

Herkrij'gen (weder in bezit krijgen), ik -kreeg, heb -kregen: ik heb na mijn ziekte mijn krachten nog niet -kregen; -ing: - van gezondheid, - van rechten.

Herle'i'den (rek. in anderen vorm uitdrukken), ik -leidde, heb -leid: breuken -; maten, munten, gewichten -; een algebra-vorm -.

Herle'ven (opnieuw, andermaal leven), hij -leefde, is -leefd: in de lente begint de natuur te -; fig. na den oorlog zal handel en nijverheid -, opleven, tot den vorigen bloei terugkeeren; men kan den moed doen -, gaan opwekken.

Herle'ving (het herleven, het weder opleven, opbloeien), v.: de - in onze letterkunde, zie Renaissance, ook Reveil.

Herle'zen (opnieuw lezen), ik -las, heb -lezen; -le'zing, v. -en.

Her'mandad (destijds broederschap der gemeenten in Spanje tegen den adel, later tegen rooverij), v. gmv.: de heilige -, thans de politie.

Hermaphrodiet' (tweeslachtig wezen, b. v. een bloem, die zowel meeldraden als stampers bezit), m. en v. -en. (ph = f).

Hermelij'n' 1. (een soort van wezel met witte vacht), m. -en: de - leeft in het N. van Europa, vooral in Rusland -tje, o. -s; 2. (zuiver wit bont met zwarte punten, van den staart), o. gmv.: een mantel van -, konings-

- mantel; zegsw. — *dragen*, koning(in) zijn; zie Rijksinsignes; — *en* (van *hermelijn*), bn.: *een — mantel*, d. i. een koningsmantel; — *vliinder* (dierk. *fraai geteekende grijswitte vliinder met zwarte vleugelranden*), m. — s.
- Her'men** (Lat. *Hermae*), v. mv.: vierhoekige zuilen met een kop of buste van Hermes; te Athene stonden zij op verschillende plaatsen in de stad, voor de huizen of op pleinen; ook binnenshuis komen ze als versiering voor; in Italië werden ze als grenspalen gebruikt. Dragen de zuilen een kop van Athene, Heracles e. a., dan spreekt men van *Hermathe'na*, *Herm'acles*, enz.
- Her'men-, Her'meszuil** (zuil, gekroond met een *Hermesbuste*), v. — en; verg. *Irminzuil*.
- Her'mes**, god v. d. handel; zie *Mercurius*.
- Her'messtaf** (myth. staf van Hermes; met twee vleugels bovenaan en omslingerd door twee ineen gestrengelde slangen), m. gmv.
- Hermet'isch** (luchtdicht), bn. en bw.: *een — e sluiting*; — *sluiten*; — *gesloten bussen*.
- Hermita'ge** (Fr. *de cel of kluis van een kluisenaar*), v. — s; ook **Heremita'ge**. (g = zj).
- Hermita'ge** (Fr. *zeer fijne Fransche wijnsoort*), v. gmv.: *men heeft roode en witte —*.
- Herne'men** (opnieuw innemen of heroveren; *hervatten of voor de tweede maal zeggen*), ik — nam, heb — nomen: *een fort —*; *de spreker hernam aldus*, antwoordde of sprak weer.
- Hern'hutter** (lid der *Morav. broedergemeente*, z. ald), m. — s.
- Hernieu'wen** (weer nieuw maken), ik heb — nieuwd: *een belofte —*, opnieuw afleggen.
- Herodes**, de Groot: koning van Judea, op zijn bevel werden te Bethlehem en in geheel den omtrek van die stad alle manlijke kinderen van twee jaar en daaronder vermoord. Matth. 2:16; fig. kindermoorder.
- Herodia'nen** (Bijbel. *aanhangers v. h. huis v. Herodes*), m. mv.: de — vormden destijds een staatkundige partij onder de Joden.
- Herodotus**, Grieksche geschiedschrijver, 484 — ± 429 v. C.
- Hero'ën**, m. mv.; zie *Heros*.
- Herod'e** (dichtk. *gedicht van episch-lyrischen aard, waarin een of andere held sprekend optreedt*), v. — s: *Staring's Ada van Holland*, 't *Wilhelmuslied* zijn — s. (i = ie).
- Heroiek'** (heldhaftig, dapper), bn. en bw.; — er, — st: *een — man, een — e daad, een — e dood sterven, een — besluit; zich — gedragen*.
- Herois'me** (heldhaftigheid, die zich uit in edele, verheven daden, heldenmoed), o. gmv.
- Heronsfontein** (nat. fontein, *werkende door de drukking van samengeperste lucht*), v. — en; Heron leefde in de 2e eeuw te Alexandrië.
- Her'os** (vergode held der oudheid), m. hero'ën: Hercules en Theseus zijn hero'ën, of halfgoden, z. ald.
- Hero'veren** (opnieuw veroveren), ik — overde, heb — overd: *een stad —, een land —*, fig. *zijn rechten —*, terugwinnen.
- Her'rie** (luidruchtige drukte, hurrie), v. gmv.
- Herroe'pen** (opnieuw roepen; ook, *intrekking*), ik — riep, heb — roepen; — *ing* (intrekking), v. — en: *de — v. h. Edict v. Nantes* (1685).
- Herscha'pen** (vd. van *herschepen*), bn.: *en 't schip staat in een hut — op het strand*.
- Herschat'ten** (opnieuw schatten), ik — schatte, heb — schat: *belastbare goederen laten —*; — *ting*, v. — en: — *aanvragen*.
- Herschep'pen** (van gedaante doen veranderen), ik — schiep, heb — schapen: *deze heis is in goed bouwland herschapen, veranderd*.
- Hersenaarheid** (inspanning van het brein), m. gmv.; — **atrofie** (*hersentering*), v.; — **en**, — **s** (*zenuwmasse, de hersenpan vullende*), v. mv.; — **gymnastiek** (*stelselmatige oefening der hersenen door logisch denken*), v. gmv.; — **loos** (eig. *zonder hersenen, fig. zonder oordeel of verstand*), bn.: — **loozet**, — **t**; — **outsteking** (geneesk. *zekere hersenziekte*), v. — en; — **pan** (*beenig bekken, dat de hersenen omvat*), v. — pannen, ook bovendeele van de schedeldors, zie: *Bekkeneel en Doodshoofd*; — **schim** (*droombeeld, lucht-kasteel*), v. — schimmen; — **schim'mig** (*in-gebeeld*), bn.: *een — gevaar, niet wezenlijk*; verder: *ongerijmd, onzinnig*; — **schudding** (geneesk. *hersenaandoening, door een slaag of schok ontstaan*), v. — en; — **verweeking** (geneesk. *hersenziekte, die tot wezenloosheid leidt*), v. — en; — **vlies** (een der drie vliezen, waardoor de hersenen zijn omgeven), o. — vliezen; — **winding** (een der kronken van de hersenstof), v. — en; — **ziekte** (ongesteldheid der hersenen), v. — ziekten.
- Herstel'** (genezing, *beterschap; verbetering; rehabilitatie*), o. gmv.: *hij zoekt overal — van zijn kwaal, ik wensch u geluk met uw —*; — *van grieven, — van eer*; — *van Neerlands onafhankelijkheid in 1813*.
- Herstel'len** (in den vorigen of vroegeren toestand brengen, *vernieuwen*), ik — stelde, heb — steld: *een kleedingstuk —, repareeren, zie Verstellen; een dak —; iem. in zijn eer —; een foutieve plaats in den Reimaert —; ik hoop, dat ge spoedig zult —, weer beter zult zijn; verg. Restaureeren*.
- Herstel'ling** (de daad van herstellen, het herstellen, *herstel*), v. gmv.: *de — van een bedorven tekst, de — van rust en orde; de — van een ziekte, na zijn — gaat hij naar Italië; in den zin van restauratie heeft — een meerv. — en: de — en aan een kerk*.
- Herstel'lingsoord** (plaats ter genezing voor zieken), o. — oorden; zie *Sanatorium*.
- Herstel'lingsteeken** (muz. teeken, *'twelk aanduidt, dat de kracht van een mol of kruis opgeheven is*), o. — teekens, nl. ♯.
- Herstem'ming** (tweede stemming), v. — en.
- Hert** (dierk. *tweehoefig of herkauwend zoogdier*), o. herten: *de familie der — en bevat den eland, het rendier, het damhert, het edelhert, enz.; de — en dragen een massief gewei; de kleur der — en is ros of kastanjebruin*.
- Hert**, het vliegend —, de grootste Europeesche kever: het mannetje is wel 8 cm.
- Hert'beest** (Z.-Afrik. *soort van groote antilope*), o. — en; ook, *Hartebeest*; — **bout** (*bout of stuk vleesch van de dij van een hert*), m. — en; — **kop** (*kop van een hert*), m. — pen: een — met gewei wordt als versiering gebruikt.
- Hert'engewei** (de getakte horens van een hert), o. — geweien; — **jacht** (*jacht op herten*), v. — jachten; — **kamp** (*kamp, d. i. omheind of afgesloten grasland, waarin herten gehouden worden*), m. — kampen.
- Hert'epaard**, o. — en; zie *Gnoe*.
- Hert'evleesch**, **hert'envleesch**, o. gmv.
- Hert'ha**, Germ. myth. onze moeder aarde.
- Hert'og** (eig. *legeraanvoerder; titel van een regeerend vorst; hoogadelijke titel*), m. hertogen; zie *Groothertog*.
- Hertogdom** (land of gebied van een her-

- tog**), o. -dommen: *het vroegere - Limburg.*
Herto'gelijk (van een hertog, dezen betref-
fende), bn.: *het - gezag, de - e waardsigheid.*
's-Hertogenbosch' (hoofdplaats v. N.-Br.),
o.; ook, Den Bosch, en nooit 's-Bosch.
Hertogin' (gemalin van een hertog, ook: *adel-
lijke dame met dezen titel*), v. hertoginnen.
Hertrou'wen (opnieuw in het huwelijk
treden, andermaal huwen), bij is -trouwd.
Herts'hoof (St.-Janskruid, -bloem), o. gmv.
Herts'hoorn, herts'horen (als voorwerp),
m. -en of -s: *een fraaie -; (als stofnaam),
o.: gelei van geraspt -; geest van -.*
Herts'leder, -leer (leer, uit hertevel bereid),
o.; -lederen, -leeren (van hertsleer ge-
maakt), bn.: *een -en broek van een jager.*
Hert'zwin (O.-I. zoogdier op Celebes, aldaar
babi-roesa geheeten), o. -zwinen: *het - heeft
hooge hertepooten en omgebogen, op horens
gelijkende, boventanden.*
Hervat'ten (opnieuw beginnen of doen; ook:
opnieuw en beter zeggen), ik -vatte, heb
-vat; -ting (het weder-opvatten), v. gmv.:
- van den arbeid.
Hervormd' (van vorm vernieuwd), bn.: *ons
- onderwijs; vooral van den eeredienst: de
- e leer, de Ned. - e kerk.*
Hervorm'de (iem., die lidmaat is van de
Gereformeerde kerk), m. -n.
Hervorm'de kerk (Protestantsche kerk), v.
- kerken: *de Hervormde kerk in Nederland.*
Hervorm'en (anders vormen, in vorm
wijzigen, met het bijdenkbeeld van verbeteren),
ik -vormde, heb -vormd: *den staat, de
maatschappij - , het Christendom heeft de
zeden -vormd; den godsdienst - , de chris-
telijke kerk -; -er* (iem., die hervormt,
speciaal op godsdienstig gebied), m. -s.
Hervorm'ing (het hervormen, het verbeterend
wijzigen), v. -en: *allerlei -en invoeren in
een vereeniging, in het bestuur van een
land, b.v. in den Fr. tijd; zie ook Reformatie.*
Hervorm'ingsdag (herinneringsdag der
Hervorming), m.: *de - valt op 31 Oct.; hij
is de gedenkdag van het aanplakken door
Luther (1517) van de 95 stellingen aan de
deur der slotkapel te Wittenberg.*
Her'waarts (naar hier, naar deze zijde),
bw.: *hij komt -; zie Derwaarts.*
Herzeg'gen (nog eens zeggen, herhalen), ik
-zeide, heb -zegd of -zeid.
Herzien' (nauwkeurig doorzien om te ver-
beteren, te wijzigen), ik -zag, heb -zien:
*een wet - , een nieuwe, herziene druk v. e.
boek; -ing* (het herzien), v. -en: *- der
drankwet, - der zegelwet.*
Hes (volksnaam, bewoner v. Hessen), m. -sen.
Hes (blauwe boerenkiel, naar den volksnaam
Hes), v. hessen.
Hesp (hieltje van een ham), v. hespen; in
Vlaanderen de ham zelf.
Hesperia (het Avondland: bij de Grieken
Italië, bij de Romeinen Spanje), o. (pe = pee).
Hesperid'en, myth. een zevental nimfen in
Hesperia: in haar tuinen groeien gouden
appelen, door een draak bewaakt. (pe = pee).
Hes'perus (de avondster, de planeet Venus), m.
Hestia, v.; ook **Vesta**.
Hesyhas'ten (Grieksche monniken der 14e
eeuw: de rustenden), m. mv.; ook: *Hesychis-
ten.* (sy = zie).
Hetae're (in 't oude Griekenland, beschaafde
vrouw, los v. zeden), v. -n, (ae = ee).
- Heterarchie'** (overheersching door vreem-
delingen), v. gmv.
Heterodox' (onrechtzinnig, van de oude
kerkelijke leer afwijkende), bn.: *een -doxe
leer, kettersch; zie Orthodox.*
Heterodoxie' (onrechtzinnigheid), v. gmv.
Heterogeen' (ongelijkslachtig, ongelijksoor-
tig), bn.: *heterogene bestanddeelen, niet bij
elkaar passende, verschillende, uiteenlopende;
zie de tegenstelling Homogeen. (g = g).*
Heterogeniteit' (ongelijksortigheid), v. gmv.
Heteromorph' (van verschillende gedaante),
bn.: *- e kristallen. (ph = f).*
Heteronomie' (eig. vreemde wetgeving), v.
gmv.: *de - is de wetgeving door vreemde
en van buiten werkende machten; de tegenst.
is Autonomie, zie ald.*
Hetgeen', 'tgeen, hetge'ne (datgene, wat),
onbep. en betr. vnv.: *- waar is, is eenvoudig;
gij hebt mij bedrogen, - u eens zal berouwen.*
Het'man (hoofdman eener bende Kozakken),
m. -mannen, -s; zie *Ataman*.
Hette, v.; zie het meer gebruikte *Hitte*.
Hetwelk', 'twelk (dat, wat), betr. vnv.
Hetzelf'de, bep. aank. vnv.: *het was -kind;
het is mij -; -zel've*, aanw. vnv.: *gij moet - ,
b.v. dit of dat boek, niet lezen.*
Hetzij', vgw. van toegeving: *- gij eet, - gij
drinkt, doe alles met mate.*
Heug (lust, zin), v., alleen gebruikelijk in:
*tegen - en meug, d. i. met tegenzin, tegen
den zin; zie Meug.*
Heugel (een van tanden voorzien ijzeren
staaf, b.v. in een dommekracht), m. -s;
ook: *ketting boven een vuurhaard, verg. Haal.*
Heug'en (herinneren, in de herinnering voort-
leven), het heeft gebeugd: *mij heugt, het heugt
mij; het zal u - , het zal u berouwen.*
Heug'enis (herinnering), v. gmv.: *lang -
van iets hebben, dat is bij menschen - nog
niet voorgevallen, ook: gedachtenis, aandenken.*
Heug'lijk (verblijvend), bn.; -er, -st: *een
- feest, een - e tijding, een - e gebeurtenis.*
Heul (slaapbol, papaver), m. gmv.
Heul (hulp, bijstand, toevlucht, troost), o.
gmv.: *hij vond nergens - .*
Heul (duiker onder een weg, sloot tot afvoer
van water, houten bruggetje over zulk een
sloot), v. -en.
Heul'bol (maankop), m. -bollen.
Heul'en (samenspannen), ik heb geheuld:
met den vijand - , zij - met elkaar.
Heul'sap (opium, slaapmiddel), o. gmv.
Heup (ontl. uitstekend deel v. h. heupge-
wricht), v. -en: *de rechter - , de linker - ,
een -ontwrichting; zegsw. het op de -en
hebben of krijgen, in slecht humeur zijn, of
ongewoon ijverig te werk gaan of werken.*
Heup'been (ontl. deel v. h. bekken), o. -deren.
Heur, vnv.: *dichterlijke wisselvorm van
haar, pers. en bezitt. vnv.*
Heure'ka, ik heb gevonden: de uitroep van
Archimedes, toen hij onder het baden de
naar hem genoemde wet ontdekte, nl. dat
een lichaam, in een vloeistof gedompeld, zoo-
veel aan gewicht verliest, als het gewicht
van de verplaatste vloeistof bedraagt; thans
nog vreugdekreet, als men iets vindt, waar-
naar men lang gezocht heeft, ook *Eureka*;
lees: hui-ree'-ka.
Henristiek' (leer of wetenschap, om langs
logischen weg iets nieuws te vinden), v. gmv.
Heuris'tisch, bn.: *de - e methode, de zelf-*

- vindende, d. i. waarbij de leerling er toe gebracht wordt, zelf de regels te vinden.
- Heusch** (beleefd, vriendelijk), bn. en bw.; heuscher, heuscht: een -e terechtwijzing, -e oplettendheid, welgemeend; iem. - behandelen; -**elijk**, bw.: hij zal je - ontvangen, vriendelijk, beleefd; -**heid** (beleefdheid, vriendelijkheid), v. - heden.
- Heusch** (echt, wezenlijk), bn. en bw.: zijn dat -e leuwen en tijgers? mijnheer doet het - (C. O.); het is - waar; zult gij het - doen? stellig, zeker.
- Heuvel** (kleine hoogte boven de oppervlakte der aarde, bergje), m. -s of -en: de stad der zeven -en: de Palatijnsche - is 52 M. en vormde het middelpunt van oud-Rome; zie ook: Capitoel, Quirinaal, Vaticaan; -**achtig** (vol heuvels), bn.: een - landschap, Z.-Limburg is zeer -; -**ig** (heuvelachtig), bn.: -er, -st; -**kling** (heuvel, -rij), v. -klingen; -**land** (eig. land, bezet met heuvels), o. -en: Z.-Limburg is een mooi -, ook Z.-O. België (Ardennen).
- Hevel** (nat. omgebogen glazen of metalen buis om vochten over te brengen van het eene vat in het andere), m. -s; -**barometer** (barometer, welke bestaat uit een omgebogen glazen buis met twee ongelijke armen), m. -s.
- Hevelen** (opvoeren; naar boven komen; oprijzen), het hevelde, heeft geheveld: vloeistoffen -, door middel van een hevel opvoeren, overtappen; **ginds**, waar Hunnebeden -, (B. ter Haar).
- Hevig** (geweldig, fel, zich in erge mate doende voelen), bn.; -er, -st: een -e storm, -e pijn, een -e strijd; bw.: - vertoornd zijn, erg; in 't hevigt van de koorts, de strijd was toen op het hevigt; -**heid** (felheid), v.: de wind stak met - op.
- Hexaëder** (meetk. regelmatig zesvlak), o. -s.
- Hexameter** (dichtk. zesvoetig dactylisch vers, soms wordt een der voeten door een spondeus vervangen), m. -s; b.v. Vurig be | min ik de | plek, waar de | zonne mij | vriendelijk | toeloe; lees: me toonloos.
- Hiaat** (stooting van klinkers op elkaar in een vers), m. hiaten; ook **Hia'tus**.
- Hiaat** (gaping, leemte), o. hiaten: het mutsje, dat hij uit aanmerking van het - in zijn lokken droeg, (C. O.)
- Hibernia** (Ierland), o., zie Erin.
- Hic' et nunc'**, Lat. hier en op dit ogenblik; -**et ubi'que**, Lat. hier en overal; - **jacet**, Lat. hier ligt begraven; - **ja'cet le'pus**, Lat. hier zit de moeilijkheid.
- Hidalgo** (Spaansch edelman van lagere rang, ridder van geboorte), m. -s.
- Hiel** (ontl. achtereinde van den voet, bij overdracht v. e. kous, laars, enz.), m. -en: zegsw. iem. de -en laten zien, zich van iem. afwenden; iem. op de -en zitten, dicht achtervolgen, nazitten; de -en lichten, heengaan, vertrekken, ook, vluchten; verg. Hak; -**band** (achterriem v. e. schaats), m. -en; -**been** (ontl. een der voetwortels); -**tje**, o. -s: **hieltjes maken**, de kousen omtrekken.
- Hiep**, hiep, hiep, tw., uitroep van vreugde.
- Hier** (op deze plek, alhier), bw., verg. Daar.
- Hieraan** (aan dit), bw.: - moet gij niet twijfelen; -**achter** (achter dit), bw.: - zult gij niet komen; -**af** (van dit af), bw.: - is hij gesprongen; - weet hij niets.
- Hierarch'** (aartspriester in de Grieksche kerk), m. -en.
- Hierarchie** (rangvolging in het priesterambt, ook: het geheel der priesterschap; evenzoo bij ambtenaren en militairen), v. -ën.
- Hierarchie'**, -**archisch** (volgens rangorde), bn.
- Hiera'tisch** (priesterlijk), bn.: het - schrift, een soort van hiëroglifisch letterschrift der oude Egyptische priesters.
- Hierbene'den**, bw.: hij woont -: bij uitbr. - is geen waar geluk, op aarde; -**bene'vens** (benevens dit, hierbij), bw.: - zend ik u e. huas.
- Hier'bij** (bij dit), bw.: het boek is - ingesloten; evenzoo: -**binnen**, -**boven**, -**buiten**, -**door**, -**heen** (hier naar toe), -**in**, -**langs**, -**mede**, -**na** (na dit of na dezen), alle bw.: hierna beter, d. i. moge het in het vervolg beter gaan; -**naar** (naar dit), bw.: - moet hij zich regelen; -**naartoe** (hierheen), bw.: kom gauw hiernaartoe; -**naast** (naast dit huis), bw.: - te bellen, de fabriek is -: -**naamaals** (na dit leven), bw.: - zien we elkander weder; -**nevens** (hierbij ingesloten).
- Hiërogly'phe**, **hiëroglief'** (beeldschrift bij de oude Egyptenaren, te vinden op obeliskken en tempelwanden), v. - glyphen, - gliëfen.
- Hiërogly'phisch** (zinnebeeldig, geheimzinnig, raadselachtig), bn. en bw.: het - schrift was eig. het heilige schrift of het schrift der goddelijke woorden, het was vooral bestemd voor gedenkteekens; naast het - schrift stonden a. het **hiëratisch** schrift of priesterschrift en b. het **demotisch** schrift of volkschrift; deze beide zijn ontstaan uit het eerste en bevatte dezelfde bestanddeelen.
- Hier'om** (om deze reden), bw.: - kan ik niet komen; -**omheen** (om dit huis, dit plein heen), bw.; -**omtrent** (ten opzichte van dit, van deze zaak), bw.: - kan ik u geruststellen; -**onder** (onder dit), bw.; -**op** (op dit, ook hierna, vervolgens), bw.; -**over** (over dit), bw.; -**tegen** (tegen dit), bw.: - moest een klimop groeien, - heb ik niets in te brengen; -**tegenover** (tegenover dit of deze plaats), bw.; -**toe** (tot dit of tot dit doel), bw.; -**tus'schen** (tusschen dit), bw.; -**niet** (uit dit), bw.; -**van** (van dit), bw.; -**voor** (voor dit, tot dit einde), bw.
- Hiërophant'** (leeraar voor de godsdienstgebruiken bij de Grieken, de Egyptenaren, enz., de opperpriester v. Ceres), m. -en.
- Hieu'wen** (met een windas opwinden), hij hieuwde, heeft gehieuwd: het anker -; kabels en kettingen worden **gehieuwd** door middel van een windas of kaapstander, die met een spil*tok of handspak wordt rondgedraaid.
- High-church** (Eng. de Engelsche staatskerk, de Anglicaansche kerk), v.; -**life** (Eng. de groote wereld), v., verg. Haute-volée.
- Hijgen** (moeilijk ademhalen, hoorbaar ademen, buiten adem zijn), ik hijgde, heb gehijgd: naar lucht -, naar adem -.
- Hij'lik** (huwelijk), o. -en. gew.
- Hij'liken** (trouwen), ik heb en ben gehijlikt.
- Hij'likmaker** (soort van koek in lange platte reepen, die op bruiloften werd rondgediend), m. -s; in de volkstaal: heiligmaker.
- Hij'sch**, m. gmv.: 't is een heele -, fig. werk.
- Hij'schen** (ophalen b.v. door middel van een takel), ik heesch, wij heschen, ik heb geheschen; -**blok** (hij'schtakel), o. -ken; -**touw** (touw van een takel), o. -touwen.

Hik (kramp v. h. middelrif), m.: den - hebben.
Hik'ken (een hikkend geluid maken, den hik hebben), ik hikte, heb gehikt: met een hikkende stem, stamelende.

Hil (vluchtberg, vluchtheuvel), m. hillen; deze zijn door de eerste bewoners van Zeeland opgeworpen, om als vluchtoord bij overstrooming door hooge vloedten te dienen; verg. Terp.

Hilariteit (vroolijkheid, gelach), v. gm. v.

Hil'debrandslied (letterk. fragment eener oude Germaansche heldensage), o. gm. v.: het - is vermoedelijk uit de 8e of 9e eeuw en verplaatst den lezer in de dagen van Attila; de verzen hebben stafrijmen.

Hillegon'da (grootte visch in de Noordzee), m. -'s; groote -'s zwommen om ons schip.

Hil'te (laag zoldertje in Drenthe), v. -n. gew.

Hil'de (wijfje van het edelhert), v. -n.

Hin'der (letsel, overlast, schade), m. gm. v.

Hin'deren (overlast aandoen, belemmeren), het -de, heeft gehinderd: dat zingen hindert mij bij mijn studie.

Hin'derlaag (verborgen plaats, waar men ligt, gereed om iem. of zijn prooi aan te vallen), v. -lagen: de roover schoot van uit een -; de tijger bespiedt zijn prooi uit een -; zegsw. zich in - leggen; mil. verdedkte opstelling; -lijk (hinder veroorzakend, lastig), bn. en bw.: enge schoenen zijn - bij 't marcheeren, belemmerend; dat hoesten onder de les is -, onaangenaam; het trillen der zeeboot werkt - op de zenuwen; -nis (iets dat storend werkt, belemmering), v. -sen: een wedren te paard met -sen, zie Steeple-chase; -paal (eig. paal, die in den weg staat, fig. hindernis, beletsel), m. -palen: wat al -palen op den weg der eer, der studie, v. d. roem, enz., moeilijkheden; -palen voor iem. uit den weg ruimen; een onoverkomelijke -; -wet (wet van 2 Juni 1875, regelende het toezicht bij het oprichten van al, wat gevaar, schade of hinder kan veroorzaken), v.

Hin'doe (inboorting van Hindostan), m. -s.

Hindoëis'me, o., zie Brahmaïsme.

Hin'dostan (aandr. Voor-Indië), o.

Hin'kelen, ik -de, heb gehinkeld; z. Hinken.

Hin'ken (mank gaan: springen op één been), ik heb gehinkt: zegsw. op twee gedachten -; besluiteloos zijn, Bijbel, 1 Kon. 18:21; zegsw. het -de paard komt achteraan, z. Paard.

Hin'kepink (scherts. iemand, die mank gaat), m. en v. -pinken; ook: -poot (mankpoot), m. en v. -en; gmz.

Hin'niken (klankn. natuurlijk geluid dat paarden maken), het hinnikte, heeft gehinnikt.

Hin'nomsdal (Bijb. het Moorddal, zie Gehenna), o.

Hip'ocras (kruidenwijn, bereid naar de wijze v. Hippocrates, vroeger bruiloftsdrank), m. gm. v.; ook: Hippocras, Hypocras.

Hip'pelen (bijvorm van huppen: huppelen), ik hippelde, heb gehippeld: - als een merel.

Hip'pen (bijvorm van huppen: springen, huppelen), ik hipte, heb gehipt.

Hip'psch (met de rijkunst in betrekking staand), bn.: -e spelen, -e sport.

Hippo'crates, ± 460-377 v. C.: de vader der geneeskunde, de beroemdste geneesheer der oudheid, geboren op het eiland Cos (Sporaden).

Hippocreen', hippocreen'e (myth. paar-

debron, de aan de Muzen gewijde bron aan de benedenhelling van den Helicon in Boeotië), v. gm. v.; zie Hengstebron; -**droom'** (circus, renbaan voor paarden), o. -dromen; ook: Hippodrome, o. -n; -**logie'** (kennis van het paard), v. gm. v.; -**potamus** (rivierpaard, ook, nijlpaard, leeft vooral in Centraal-Afrika), m. -sen.

Hispa'nië, o. Lat. naam v. Spanje en Portugal.

Histo'ire (Fr. geschiedverhaal van oorlogen, veldslagen, verbonden, enz.), v.; verg. Cultuurgeschiedenis.

Histologie' (leer der weefsels in het mensche-lijk en diertijk lichaam, weefselleer), v. gm. v.

Histo'riens (geschiedkenner), m. -rici.

Histo'rie (geschiedenis), v. -s of -riën:

de Ned. historiën (1555-1587), van Hooft;

-**blad** (eig. bladzijde uit de geschiedenis, fig. de historie of eenig historisch feit), o.

-**blaân**, -**bladen**; -**penning** (gedenkpenning voor eenig geschiedkundig feit), m. -en;

-**prent** (-plaat), v. -en; -**schilder** (die nl. de stof voor zijn tafereelen ontleent aan de geschiedenis), m. -s; -**schrijver** (geschiedschrijver), m. -s; -**stuk** (schilderstuk, waarvan de stof ontleend is aan de historie), o. -stukken.

Historieel' (zijn grond hebbend in de geschiedenis), bn.: -e portretten, de stof is ontleend aan de gesch.

Historiograaf' (geschiedschrijver), m. -grafen.

Histo'risch (betrekking hebbend op de geschiedenis, geschiedkundig), bn.: een -e atlas, een - woordenboek, een - genootschap, een -e optocht, een - feit; een - volk, dat een geschiedenis heeft.

Histo'rische roman' (roman, die bij veel verbeelding een geschiedkundigen ondergrond heeft), m. -s: J. van Lennep en Mevr. Bosboom-Toussaint schreven -e romans, ook Conscience: Leeuw van Vlaanderen.

Histo'risch pro'za, o.; zie: Kroniek, Jaarboek en Annalen.

Histo'risch treur'spel (tragedie, waarvan de stof aan de geschiedenis is ontleend), o. -e treurspelen: Gijsbrecht van Aemstel is een -, (Vondel), evenzoo, Gerard van Velzen, (Hooft), Willem van Holland, (Bild.), enz.

Hit (verkorting van Hitlander d. i. klein soort van paard, afkomstig van Hitland, een der Shetlandsche eilanden), m. hitten.

Hit'sen (aanvuren, ophitsen), ik heb gehitst.

Hit'sig (zeer vurig, driftig), bn.; -er, -st: een - paard; - van aard zijn.

Hit'te, het'te (grootte warmte), v. gm. v.

Hit'tegolf (toestrooming v. hitte), v. -golven.

Hit'tenwagen (licht pony-wagentje), m. -wagens; -**wagentje**, o. -s.

Ho (klankn.), tw.: -, wat een leven! uitroep om stilstand of rust.

Hob'bel (bobbel, oneffenheid), m. hobbels.

Hob'belaar (jongen, die een vischschiuit op en neer schommelt), m. -s: dit hobbelen geschiedt om zoo de visch in leven te houden; ook: Hobbeljongen.

Hob'belbek (stamelaar), m. en v. -bekken.

Hob'belen (wiegeten), ik heb gehobbeld: op de knie -, in een bootje -, op de golven -.

Hob'belig (oneffen), bn.; -er, -st: een -e weg.

Hob'belpaard (schommelpaard), o. -paarden.

Hob'belstoel (schommelstoel, vooral voor kinderen), m. -stoelen.

- Hob'bezak** (iemand, die kleeven aan heeft, welke hem niet passen, maar hem om het lijf hangen; ook, zulk een kleedingstuk zelf), m. —zakken.
- Ho'bo** (Fr. *hautbois*: houten blaasinstrument met hoogen toon), v. —'s.
- Hoboïst'** (*hoboblazer, -speler*), m. —en.
- Ho'e**, in uitdr. als: ad —, daartoe, tot de zaak; post —, daarna, na dat; prop'ter —, wegens dat, wegens de zaak.
- Hoe an'no**, zie h. a.; — lo'eo, zie h. l.; — *Inco sepul'tus est*, zie H. L. S. E.; — sen'su, zie h. s.; — tem'pore, zie h. t.
- Hoek'key-spel** (sport. balspel, een soort van vereenvoudigd kolfspel), o. —spelen: het — wordt in de open lucht, meest op een grasveld, gespeeld; een —bal is een harde rubberbal van ± 170 gram; —stok (een aan 't ondereind licht omgebogen stok om tegen den hockey-bal te slaan), m. —ken.
- Hocus-po'cus** (*goochelaarij, tooverformule*), v.
- Ho'die mi'hi, cras ti'bi**, Lat. Heden is de beurt aan mij, morgen aan u, opschrift van een kerkhof, grafzerk, enz.
- Hodome'ter**, m. —meters; z. Pedometer.
- Ho'dur**, Germ. myth. de blinde en geweldige zoon van Odin en Frigga; hij schoot Baldur dood op raad van Loki.
- Hoe**, bw.: — gaat het? — warm het was!
Hoe, als zn. o.: het wat en het —.
- Hoed** 1. (*hoofddeksel*), m. hoeden: zegsw. zijn — staat op drie haartjes, van iem., wiens hoed parmantig scheef op het hoofd staat; hij is onder een —je te vangen, zoo mak als een tam vogeltje; zie: Vilt'hoed, Vrijheids'hoed, Winterhoed, Zomerhoed; 2. (*zinnebeeld der vrijheid*), m. —en; zie Vrijheids'hoed; 3. (*teeken ter onderscheiding van waardigheid of rang*), m. —en: een kardinaals — (alles rood, met 15 afh. kwasten); een aartsbisschops — (alles groen, met 10 kwasten); een bisschops — (alles groen, met 6 kwasten); 4. (*oude inhoudsmaat b.v. voor steenkolen*), o. —en: in Zeel. is een — 16 HL., nog de gewone term; in A'dam was een — steenkolen ruim 11.5 HL.; een — kalk was 9.80 HL., een — graan te R'dam was ruim 10.5 HL.
- Hoeda'nig** (wat voor, wat voor een, wat voor soort; welk een), vnv.
- Hoeda'nigheid** (eigenschap), v. —heden.
- Hoede** (bescherming), v.: onder de — v. God.
- Hoededoos** (*kartonnen of leeren doos van een hoed*), v. —doozen; —gesp (gesp aan het lint van een hoed), m. —gespen; —pen (*lange steekpriem, die den dameshoed op het kapsel of hons'haar hecht*), v. —pennen.
- Hoeden** (het toezicht houden over, bewaken), ik hoedde, heb gehoed: de koeien —, de ganzen —; —er (vee'hoeder, ook, bewaker), m. —s; —ster (b.v. ganzenhoedster, vee'hoedster), v. —s.
- Hoedenfabriek** (*fabriek voor hoeden*), v. —en; —fabriekant (leverancier van hoeden), m. —en; —garneersel (lint, bloemen, waarmee dameshoeden worden opgemaakt), o. —s; —maakster (modiste), v. —s; —winkel (*winkel, waar hoeden worden verkocht*), m. —winkels.
- Hoef** (inz. paardenhoef), m. hoeven.
- Hoef, hoe've** (*hofstede*), v. hoeven.
- Hoef'beslag** (*de hoefijzers*), o. gmv.
- Hoef'blad** (plantk. zekere plant met bladen op een paardenhoef lijkend), o. —bladen: het kleine —, het groote —, ook Dokkeblaren.
- Hoef'ijzer** (voetijzer bij paard of ezels), o. —s: een gevonden — brengt geluk aan, volksgeloof.
- Hoef'ijzerneus** (dierk. soort van vleermuis), —neuzen; ook: Blad- of Kamneus.
- Hoef'magneet** (nat. kunstmagneet in den vorm van een hoefijzer; omgebogen staafmagneet), m. —magneten.
- Hoef'slag** (bepaald vak van een dijk, dat door de eigenaars of bewoners eener aangrenzende hoeve moet onderhouden worden), m. —slagen.
- Hoef'slag** (slag met den hoef), m. —slagen; ook, spoor van een paardenhoef.
- Hoef'smederij** (*werkplaats v. d. hoef'smid*), v. —smederijen; —smid (*smid, die paarden en ezels beslaat*), m. —smeden; —stal (*smederij: noodstal tot het beslaan van niet makke paarden*), m. —stallen.
- Ho'e'genaamd** (in welk opzicht het ook zij), bw.: met ontkenning: daar is — geen orde.
- Hoegroot'heid** (*maat, omvang*), v. gmv.
- Hoek** (meetk. deel van het platte vlak ten deele bestoten door twee niet-evenwijdige lijnen), m. —en: een rechte —, een scherpe —.
- Hoek** 1. (*ruimte tusschen twee vlakken of wanden*), m. —en: de knaap moest in den — staan, zet de kast daar in dien hoek; 2. (*stille, rustige plaats*), m. —en: in het —je van den haard; beursterm: de effecten —, de — der cultuurwaarden; in een hoekske met een boekske, (spreuk van Thomas à Kempis, zie Navolging); 3. (*scherpe kant naar buiten uit, gevormd door twee vlakken*), m. —en: op den — van een straat, van een huis, van een tuinmuur; zegsw. den — om zijn of omgaan, dood zijn, gaan sterven; 4. (*windstreek, oord*), m. —en: uit welken — waait de wind? 5. (*haak, vischhaak*), m. —en: een worm aan den — slaan; 6. (*deel v. e. Drentsch dorp*), m. —en: in welken — woont hij?
- Hoek'er** (*transportvaartuig, lastschip*), m. —s.
- Hoek'graad** (meetk. $\frac{1}{90}$ deel v. e. rechten hoek), m. —graden.
- Hoek'huis** (*huis op den hoek v. e. straat*), o. —huizen: een — is een best winkelhuis.
- Hoek'ig** (met hoeken), bn.; —er, —st: een —e figuur; fig. een — paard, mager; zegsw. hij is erg —, lomp, onbeschaafd, vierkant, achtkant.
- Hoek'meetinstrument** (*werktuig tot het meten van op het terrein uitgezette hoeken*), o. —en; zie Astrolabium; —punt (meetk. punt van ontmoeting van twee lijnen of van vlakken), o. —punten: een 8-hoek heeft acht —punten, een kubus heeft acht —en, een vijfzijdige piramide heeft zes —en; een regelmatig twaalfvlak heeft 20 —en; —puntslijn (*diagonaal in een veelhoek*), v. —lijnen.
- Hoeksch** (tot de partij der Hoekschen behoorende), bn.: de —e en Kabeljauwsche wisten, burgertwisten in de 14e en 15e eeuw in Holland.
- Hoek'schen** (*aanhangers of partij der E'delen*), m. mv.; —en Kabeljauwschen, 1349—1492.
- Hoek'steen** (*stuk natuursteen op de hoeken van muren, pijlers, enz.*), m. —en: fig. een —des geloofs, grondwaarheid; het gezin is de — der maatschappij; fig. steun, steunpilaar.
- Hoek'tand**, m. —tanden; zie Oogtand.
- Hoek-van-Hol'land** (aard. landpunt, waarin het vasteland van Z.-H. eindigt, met een plaatsje van dien naam), m., z. Nieuwe-Waterweg.
- Hoel'ang**, tot —, bw., d. i. tot welken tijd?

Hoema (O.-I. droog rijstveld), v. -'s.

Hoem'pa (straatmuzikant), m. -'s.

Hoën (hoenderachtige vogel), o. -deren, -ders; verkl. -tje, o. -tjes of -dertjes: de patrijs heet veld-; de gewone -ders zijn in tal van soorten over de geheele aarde verspreid; spreekt. zoo frisch als een -zijn, zeer gezond en levenslustig; zie Lekk'er.

Hoën'derachtig (tot het ras der hoenders behoorende), bn.: -e vogels, als: duiven, kippen, patrijzen, korhoenders, fazanten.

Hoën'derdief (iem., die hoenders steelt), m. -dieven; -drek (-mest), m. gmv.; -el (ei van een kip), o. -eieren; -hof (bestloten ruimte voor de kippen, hanen, eenden, ganzen, nl. op de boerderij), m. gmv.; de vos zoekt den -stil binnen te snappen; -hok (kippenhok), o. -hokken; -korf (platte mand tot het vervoeren v. hoenders), m. -korven; -maag (kippenmaag, fig. altijd gretige maag), v. -magen; -markt, v. -en; -melker (man, wiens bedrijf het is, kippen en hanen te fokken), m. -s; -mest (kippenmest), m. gmv.; -park (hoënderkwekerij), o. -en; -pastei (pastei van kippenvleesch), v. -en; -stok (slaapstok voor hoenders), m. -ken, zie Roest; -teelt (het kweeken van hoenders), v. gmv.; -vleesch (kippenvleesch), o. gmv.

Hoep (hoepel, houten ring), m. hoepen.

Hoepel (houten of ijzeren band om vaatwerk), m.; -en (den hoepel voortdrijven), ik heb gehoepeld: de jongens waren aan 't -; -rok (verouderde dames- en meisjesdracht nl. een zeer wijde onderrok met een hoepeltje of cirkeltje van Spaansch riet in den onderzoom), m. -rokken; ook, Crinoline; -stok (stok, om een hoepel vooruit te drijven), m. -stokken.

Hoep'hout (wilgenhout, rijshout voor hoepels), o. gmv.: veel- of griendhout groeit in den Biesbosch; -land (griendland), o. -en.

Hoera (hoëze), tw.: - is waarschijnlijk overgenomen van de Kozakken uit de jaren 1815 e. v.

Hoeri (eeuwig jonge maagd uit Mohammeds paradijs), v. -'s; zie Hour'i.

Hoës (overtrek van stoel of canapé), v. hoezen.

Hoest, m. gmv.: een droge -, een kuch-.

Hoës'ten, ik hoëste, heb gehoëst: dat zieke kind ligt maar te -; -bui, v. -buien.

Hoë'telen (knoeien, broddelen), ik heb gehoë't; -werk (broddelwerk), o. vero.

Hoë've (boerderij, hofstede, boerenwoning), v. hoeven; ook: Hoef.

Hoë'veel (welk aantal?), vragend telw.

Hoë'veelheid (massa, menigte), v. -heden.

Hoë'veelste, telw.: de - is het vandaag?

de - maat vraag je me dit al?

Hoë'ven (behoeven), ik hoëfde, heb gehoëfd: aij hoeft niet te komen, dat hoeft niet.

Hoë'veenaar (pachter, bouwman, oudt. vrije, edeling), m. -s, -naren.

Hoë'ver, bw.: - is die stad v. hier? tot - reist gij met ons? tot welke plaats; in - zal dat in uw voordeel zijn? in welke mate, in welk opzicht; ook: Hoeverre.

Hoewel (ofschoon, hoëzeer), vgw.

Hoëzeer (Ned. uitroep v. vreugde, toejuicing, aanmoediging), tw., ook als subst. o.: een luid -.

Hoëzeer (hoevel, ofschoon), vgw.

Hof 1. (omheinde of omtuinde ruimte), m.

hoven: bloemen in veld en -, tuin; een

bloem-; 2. (ruimte, waar-omheen eenvoudige woningen liggen), o. hoven: een begijn-, zie ald. en ook Hofje; 3. (woning van een aanzienlijke, landhuis, vorstelijk verblijf), o. hoven; ook, de personen der hofhouding, de vorst en zijn omgeving: het - was op de jacht; 4. (gerechtshof), o. hoven; ook: de gezamenlijke raadsheeren van het hof; de zaak komt voor het -, hij zal pleiten voor het -; het - van appèl, het - van cassatie, zie ald.; 5. (eerbiedige opwachting, ceremonieel), o. gmv.: de gezanten gingen den koning het - maken; fig. aan dames het - maken, haar allerlei oplettenheden of hulde bewijzen.

Hof'adel (de adellijken, die een functie bekleeden aan het hof), m. gmv.; -dame (adellijke dame, tot de hofhouding behoorende), v. -dames; verg. Hoveling; -dichten (letterk. gedichten, die ontstonden in navolging van Huygens' Hofwijck), o. mv.; -dignitaris (edelman, die een waardigheid aan 't hof bekleedt), m. -sen.

Hof'felijk (beleefd, hoöflich), bn. en bw.; -er, -st: een - man, verg. Heusch.

Hof'mansdruppels (zenuwstillend middel), m. mv.: genoemd naar den Duitschen dokter F. Hoffmann, 1660-1742.

Hof'hond (heemhond), m. -honden.

Hof'hoer'ig (gesch. behoorende tot de hoeve v. d. hoevenaar), bn.; -heid (lijf'eigenschap), v. gmv.; -hoer'ige (gesch. lijf'eigene, behoorende tot het allodium), m. en v. -n. vero.

Hof'houding (het gezin van den koning met al de hovelingen en hofdames), v. -en: fig. 't is daar een heele -, groot vertoon.

Hof'je (kleine tuin, ook, binnenplaats door huisjes omringd: een rij gratis-woningen voor oude of behoeftige vrouwtjes), o. hofjes.

Hof'jesjuffrouw (bewoonster van een huisje in of op het hofje), v. -juffrouwen.

Hof'kapel (de kapel bij of in het paleis voor het hof), v. -kapellen; -kapelaan (geestelijke, verbonden aan een hofkapel), m. -s, -laenen; -kring (kring van hovelingen en hofdames), m. -kringen; -leverancier (eig. winkelier, die aan het hof levert, meestal bloot een eeretitel), m. -s; -maarschalk (bestuurder der vorstelijke hofhouding), m. -en.

Hof'meester (scheepst. persoon, die op boot of schip belast is met de tafelbediening en de bottelarij, bediende van den kapitein), m. -s.

Hof'meier (gesch. opzichter over een hofhouding, aanzienlijk ambtenaar aan het hof der oude Frankische koningen), m. -meiers: de Pepijnen waren -s; -nar (persoon, die aan vorstenhoven voor nar speelde en diende tot vermaak, maar door zijn scherpe zinnen ook de schrik was der hovelingen), m. -naren; -prediker (predikant aan het hof), m. -s; -rijtuig (hofkoets), o. -en; -rouw (rouw door het hof voor korteren of langeren tijd aangenomen), m. gmv.; -stad (residentie), v. -steden.

Hof'stede, -stee (boerenhuis), v. -steden.

Hof'stoet (al, wie of wat tot de hofhouding behoort), m. gmv.

Hof van arbitrage, o.; zie Arbitragehof.

Hof van Jan Vlegel, o. spotterm.: hij is opgevoed aan het -, bij is een lompe, brute man, een man zonder vormen.

Hog (zeew. scheepsschrobber), m. hoggen.

Hog'gen (scheepst. de buitenhuid van een schip afschrobben), ik hogde, heb gehogd.

- Hok** (bergplaats, ook, verblijf van huisdieren), o. hokken; zie: Turf-, Kolen-, Duiven-, Kippen-, Konijnen-, Schapenhok.
- Hok** (een samenbindsel of bundel van 4 tot 12 bossen of schooven), o. hokken.
- Hok'keling** (éénjarig kalf) m. en v. — en.
- Hok'ken** (verblijven), ik hokte, heb gehokt: dat hokt maar bij de kachel drie gezinnen — er op ééne kamer, wonen samen; fig. de machine hokt ergens, hapert, loopt vast.
- Hok'kerig** (met hokken), bn.; —er, —st: een — huis, met kleine kamers.
- Hok'vast**, bn.: die oude man is erg —, gaat zelden uit, nooit van huis.
- Hol** (inwendig ledig of niet gevuld), bn. en bw.; holler, —st: een holle kogel, een — vat; een holle maag, ledig; holle oogen, diep ingezonken; de zee stond —, onstuimig, vol golven; een holle weg, tusschen hoogten, zie Ravijn; een holle stem, dof, klankloos; —te (gat, open ruimte, kuil), v. holten; —heid (ledigheid), v. gmv., z. Holligheid.
- Hol** (het hollen), m.: op hol raken, slaan, b.v. van paarden, d. i. onstuimig loopen; iem. het hoofd op — brengen, van streek maken.
- Hol'grot**, spelonk, uitgeholde ruimte, o. hollen.
- Hol** (volkst. oplopend gedeelte van een weg), v. —len; ik kan met mijn zwaren wagen die — niet opkomen, oprij, gew.
- Hol'a** (houd opt!) tw.; zie Holla.
- Holbein'werk** (sijn borduurwerk, behoorende tot de fraaie handwerken), o. gmv.
- Hol'da**, Germ. myth. godin v. h. huwelijk, v. de huiselijkheid, de vruchtbaarheid; volkst.: vrouw Holle of Holle, zie ald.
- Hol'derdeholder** (het onderstboven, hals-over-kop, in allertijl), bw.
- Hol'enbeer** (dierk. voorwereldlijke beer), m. —beren; —mensch (mensch uit de voorwereld, levend in een hol), m. —mensen.
- Hol'hoornigen** (dierk. familie der herkauwers), m. mv.: tot deze fam. behooren het rundvee, de schapen en de antilopen.
- Holla** (Fr. holla, d. i. ho daar!) tw.; ook, Holla: uitroep, om iem. te doen stilstaan.
- Holland** (aadr. misschien holt- of houtland, naar het vriendland rondom Dorst, of holt- of laagland dus Nederland), o.: de naam — bestond al vóór 1200; naam van het Ned. gewest met A'dam tot hoofdstad, het tegenw. N.- en Z.-Holland samen; bij uitbr. de heele Republiek; in het buitenland nóg ons heele land; zegsw. — was in last, er was groote nood, ook satirisch voor: groote drukte om een beuzeling; — bolland, ik hou het met den heikant, rijmpje, om uit te drukken, dat het rijke Holland een waterland is.
- Hol'lander** 1. (iem. uit Holland, Nederlander), m. —s; de vliegende —, spookschip op de W.-kust van Afrika en in de Kaapsche zeeën; bekende opera van Wagner, ontleend aan de sage van den vliegenden —, ook jongenskarretje, dat ze zelf moeten voortbewegen; 2. (O.-i. Hollandsche sigaar), v. —s; 3. (maal- of roerbak bij de papierbereiding), m. —s.
- Holland-op-zijn-smalst'** (aadr. landengte tusschen het IJ en de Noordzee), o.: door — is het Noordzee-kanaal, met IJmuiden aan de monding, heengegraven en in 1876 geopend.
- Hollands** (van Holland), zn. in den 7en nvl., b.v. — arond, — rijkdom, het — welvaren: —landsch, bn.: een —e stad, een —e vrouw, —e kaas, uit of van Holland; —landsch (de Ned. taal), o. gmv.: zegsw. iem. in goed — iets zeggen, in ronde taal; —landsche haring (haring, die nog levend, geakaat werd en spoedig daarna ingezouten), v.: de — haring is blanker dan de Schotsche.
- Holle**, Germ. myth. de goede, heilaanbrengende godin, die, door het opschudden van haar bed, het sneeuwen veroorzaakt.
- Hol'len** (wild voortrennen van paarden), het paard heeft en het is gehold; fig. ik holde naar het station, liep zeer snel, rende.
- Hol'ligheid** (holte, gat, opening), v. —heden.
- Hologra'phisch** (door den testateur eigenhandig geschreven), bn.: een — testament.
- Hol'oogig** (met holle, d. i. diepliggende oogen), bn.: een —e bedelaar, de —e Dood.
- Holothu'riën** (een soort van stekelhuidigen, zeeekomkommers), v. mv.: de eetbare — heeten ook Tripangs.
- Hol'rond** (ronde ingebogen), bn.; z. Concaaf.
- Hols'blok** (eig. houtschoen: klomp), o. —ken.
- Hol'ster** (koker aan 't zadel tot berging van 't pistool), m. —s.
- Hol'te** (holligheid, indeuk), v. —n: de borst —, een — in den grond, diepte; zie Hol.
- Hom** (inwendig deel van een visch), v. hommen; zegsw. inslikken met — en kuit, d. i. met huid en haar.
- Hom'baars** (mannetjesbaars), m. —baarzen.
- Hom'bokking** (mannetjesbokking), m. —en.
- Home** (Eng. het tehuis, het huis, verblijf), o.
- Home'risch** (zoals bij Homerus), bn.: zegsw. een — gelach, onbedaarlijk, schaterend; de —e versmaat; fig. een —e strijd, een reuzenstrijd, als veldslagen die weken duren, in den oorlog van 1914.
- Homerule** (Eng. eigen inrichting van bestuur), o.: Ierland vraagt reeds lang vergeefs —, zelfregeering; —ruler (Eng. voorstander van eigen parlement, enz. in Ierland), m. —s.
- Home'rus**, ± 950 v. C., de vader der Heldendichters: Ilias en Odyssee; zeven steden, o. a. Athene, Smyrna, Rhodus, betwisten elkaar de eer zijner geboorte.
- Homileet'** (kanselredenaar), m. —leten.
- Homile'tica, homiletiek'** (leer der kanselwelsprekendheid of der predikkunst), v. gmv.
- Homile'tisch** (de homiletiek betreffende), bn.: —e oefeningen, —e voorschriften of regelen, ern —e les.
- Homilie'** (kanselrede, kerkelijke tekstverklaring, leerrede, predikatie), v. homiliën.
- Hom'mel** (dierk. dar, vliesvleugelig insect, wilde bij, die in den grond haar nest heeft), v. —s: de aard —, de steen —, de mos —.
- Hom'melen** (gonzen, brommen als de bijen, fig. mompelen), ik heb gehommeld.
- Hom'meles**: 't is er —, er is twist, ruzie.
- Hom'mer** (homvisch, mannetjes'isch), m. —s.
- Homoeopaath'** (beoefenaar der homoeopathie), m. —pathen, zie Allopaath; vr. —pathe.
- Homoeopathie'** (geneeswijze, door Dr. Samuel Hahnemann, 1795—1843, ontdekt), v.: bij de — wordt een ziekte bestreden met datgene, waardoor bij een gezonde de ziekte zou veroorzaakt worden, maar in geringe mate toegediend, om zodoende de natuurlijke geneeskracht te ondersteunen; verg. Allopaathie; men zegt meestal: Homee-opatie'.
- Homoeopa'thisch** (van, voor, over de homoeopathie), bn. en bw.
- Homogeen'** (van hetzelfde geslacht, van dezelfde soort, verwant, gelijksoortig), bn.

—gene: een — ministerie, d. i. uit ééne partij voortgesproten en dus één van programma en denkwijze; zie **Heterogeen**.

Homogeniteit (gelijksortigheid), v. gmv. **Ho mo ho mi ni lu'pus** (Lat. *De eene mensch is een wolf voor den anderen*).

Homologatie (goedkeuring, gerechtelijke bekrachtiging van een akkoord, b.v. in een faillissement), v. —ties, —tiën. (t = s).

Homologeeren (bekrachtigen, gerechtelijk goedkeuren, inz. van de regeling van een faillissement; rechtskracht verlenen).

Homoloog (overeenstemmend, overeenkomstig, gelijkkluidend), bn.

Homoniem (gelijkkluidend, gelijknamig, gelijkklinkend, doch verschillend in beteekenis), bn.: **bal** (m.) en **bal** (o.), **els** (m.) en **els** (v.), **blik** (m.) en **blik** (v.), of wel als: **wand** en **want**, **dog** en **doch**, verder: **beren** en **beeren**, **sloten** en **slooten**, enz.: deze woorden zijn —.

Homoniemen (woorden, die homoniem of gelijkkluidend zijn, doch in spelling kunnen verschillen), o. mv.

Ho mo no'vus (Lat. eig. een nieuwe mensch, een onbekende), m. homines novi; fig. iem., die pas geadeld of pas tot een staatsambt bevorderd is.

Homophoon, b.v.: die muziek is —, welke bestaat uit slechts ééne zelfstandige partij; zie **Polyphoon**. (ph = f).

Homp (brot, ongeschikt dik stuk), v. hompen: een — brood, een — vleesch.

Hompelen (stompelen, hinken, kreupel loopen), ik heb en ben gehompeld; —aar (kreupel), m. —s; —ig (hinkend, kreupel), bn. en bw.; —voet (kreupelvoet), m. en v. —en.

Homun'culus (eig. klein mensch, menschje), m.; in de alchemie is — een langscheikundigen weg ontstaan mensch, b.v. in Göthe's Faust; zie: **Dwerg**, **Kleinduimpje**, **Lilliputter**.

Hom'visch (mannetjesvisch), m. —visschen; zie: **Hommer**, **Hombaaars** en —bokking.

Hond 1. (dierk. vleeschetend zoogdier), m. —en: tot de fam. der —en behooren o. m. de vos, de wolf, de jakhals; er zijn tal van hondensrassen: bulhonden, dashonden, doggen, jachthonden, herdershonden, enz., zie ald.; een staande —, patrijshond; een lange —, windhond; zegsw. zoo ziek als een —, erg ziek; zoo moe als een —, doodmoe; bekend als de bonte —, bij een ieder bekend, vooral ongunstig; zij leven samen als kat en —, zij twisten of kibbelen altijd; behandeld worden als een —, minachtend, slecht; men moet geen slapende —en wakker maken, geen argwaan wekken; blaffende —en bijten niet, van dreigers of schreeuwers heeft men niets te duchten; wie een — wil slaan, vindt licht een stok, wie iem. wil treffen, benadeelen, kwaaddoen, vindt licht een gelegenheid; veel —en zijn der hazen dood, zie **Haas**; twee —en vechten om een been, een derde loopt er ras mee heen, bij twist gaat een derde met den buit strijken; groote —en bijten elkaar niet, groote heeren sparen elkaar; zie ook: **Onwillig**;

bij overdracht: de vliegende —, een soort van groote vleermuis in de tropen; zegsw. komt men over den — (misschien: **Hont** of **Westerschelde**), dan komt men ook over den staart, als de grootste moeilijkheid maar overwonnen is, dan volgt de rest vanzelf, men moet in 't financiële niet al te krenterig

zijn; den — in den pot vinden, bij te late thuiskomst alle middagen op vinden, terwijl de huishond den pot schoonlikt; 2. **Hondje** (kleine, lieve hond), o. —s: fig. een — van een kind, zeer lief; van 't — gebeten zijn, erg trotsch zijn; mijn —, lieveling; 3. als veracht dier: fig. een — van een scheepskapitein; christenhonden, in de taal der Muzelmannen; z. ook: **Hondenbaantje**, —leven, —wacht, —weer, —werk.

Hond: de roode — (zekere huidziekte, veel lijkende op roodvonk), m. en v. gmv.

Hond'ekar (karretje, door één hond getrokken), v. —karren; ook: **Hond'ekar**, kar voor twee of meer honden.

Hond'nasyll (verblijf voor verloopen, ook voor zieke honden), o. —asylen, lees: a-ziel;

—baantje (gemeen, slecht postje), o. —baantjes: onze tweede stuurman had een —;

—belasting (belasting op het houden van honden), v. gmv.; —bloem, v. —en; zie **Hondsbloem**; —brood (brood, speciaal voor honden gemaakt), o., als voorw. meerv. —en: — wordt bereid uit maïsmeel en slahtafval: —haar (haar v. e. hond), o. —haren;

—hok (hok voor een hond), o. —ken; ook: lokaal in het beursgebouw te Amsterdam, voor executoriale verkoopen; —kenner, m. —s, zie **Kynoloog**; —leven (ellendig leven), o. gmv.; —slager (eig. de man, die de honden uit de kerk moet slaan, kerkeknacht, ordehouder), m. —slagers, zie **Suisse**; —ten-

toonstelling (expositie van honden), v. —en; —wacht (scheepst. scheepswacht van middernacht tot 4 uur 's morgens), v. —wachten: het was zes glazen in de —, 's nachts om drie uur; —weer (gemeen, slecht weer), o. gmv.;

—werk (onaangenaam werk), o. gmv., zie **Hondenbaantje**; —penning (belastingpenning), m. —en: de — wordt door den hond aan den halsband gedragen.

Hond'erd (10 keer 10), telw.; een eeuw heeft — jaren; als zn. o. —en: dit kost een gulden het —; bij —en; zegsw. dat loopt in 't —, in 't wild: hij praat maar wat in het —, klapt onzin; hij praat — uit, zijn mond staat niet stil.

Hond'erd dagen (gesch. van Napoleons vlucht van Elba, 26 Febr. 1815, tot den slag bij Waterloo, 18 Juni 1815), m. mv.

Hond'erddeelig, bn.: de —e thermometer, nl. die van Celsius; een —e breuk, b.v. 0.05;

—duizend (honderd keer duizend), bn.: —gulden; de — trekken in de Ned. Staatsloterij, den hoofdprijs, zie **Ton**; —erlei, bn.: —dingen, zeer vele; —jarig (100 jaar tellende of durende), bn.: een — man, de —e oorlog;

—maal (100-keer), bw.; —man (Bijb. Romeinsche hoofdman over 100 minderen), m. —nen, zie **Centurio**; —ste, bn.: het — deel, de — dag; als zelfst. nw. o.: een — van een mud, van een M.; —tal (een hoeveelheid van honderd), o. —tallen: een — appelen, een — gedichten; —vond, o. —en: een gulden is het — van een cent; —voudig, bn. en bw.: een —e oogst; iets — vergelden; —werf (honderdmaal), bw.: iets — herhalen, w. i. g.

Honds'nap (O.-I. bavian op Celebes), m. —apen: de zwarte —; —bloem (paardenbloem, gele weibloem), v. —bloemen.

Honds'ch (ruw, onvriendelijk, onbeschoft), bn. en bw.; —er, meest —: —weer; iem. — behandelen; —e wijsgeeren, zie **Cynisch**.

Honds'dagen (eig. de dagen, dat de Hondster tegelijk met de zon opgaat: 19 Juli - 18 Aug.: zeer warme dagen), m. mv.; -**dolheid** (watervees), v. gmv.: de - komt voor bij honden, ook bij wolven, vossen en katten; zie Hydrophobie.

Honds'draf (plantk. kruip-door-den-tuin, groeit onder 't geboomte in bosschen, in tuinen en langs wegen), v. gmv.: de - is een lipbloemige plant, zie Aardveil; -**grot** (grot met giftige dampen, bij Napels), v. gmv.; -**haai** (haai onzer kusten), m. -en; -**kers** (vlieerachtige plant, zwarte vogelkers), v. gmv.; -**netel** (een soort van doovenetel), v. -netels: in ons land groeit de gele -; -**peterselie** (vergiftige schermbloem), v. gmv.; zie Dollekervel; -**ribbe** (plantk. volksnaam voor de smalle weegbree), v. gmv.; -**roos** (wilde roos), v. -rozen; -**rozelaar** (wilderdoezstruik), m. -s, -laren; -**rug** (aardr. heuvelrug: van Emmen in Drenthe tot Groningen), m. gmv.; -**ster**, **honds'star** (Sirius), v. gmv.; -**vleermuis** (grote vleermuis in Centraal-Amerika), v. -vleermuizen; -**vot** (eig. achterste van een hond; fig. nietswaardig persoon, schavuit, mispunt), m. -votten.

Hongaar' (iem. uit Hongarije), m. -garen; -**gaarsch'**, bn.: de - e kleederdracht, de - e taal, als zn. o.

Honger (natuurlijke behoefte aan voedsel), m.: - hebben als een paard, een beer, ergen honger; van - sterven, van uitputting; spreekw. - is een scherp zwaard, d. i. hevige kwelling; - maakt rauwe boonen zoet, d. i. doet den eenvoudigsten of onsmakelijksten kost lekker vinden; - is de beste saus, geeft smaak aan de spijzen; -**betooing** (betooing door uitgehongerde lieden), v. -en; -**dood** (de dood door gemis van voedsel), m. gmv.: den - sterven.

Hongeren (honger lijden), ik heb gehongerd: en als de veerschuit (geen brood brengt), - de reuzen (op Marken, C. O.); fig. sterk verlangen naar: - en dorsten naar de gerechtigheid d. i. sterk begeeren, reikhalzen naar, Bijbel, Matth. 5:6.

Hongerig (honger hebbende, begeerig naar spijis), bn.; -er, -st: een - e maag, - e wolven.

Hongerkunstenaar (iem., die langdurige onthouding van voedsel als een kunst beoefent), m. -s, of: -**virtuoos**, m. -ozen; -**kuur** (geneeswijze, onthouding van voedsel), v. -kuren; -**lijder** (iem., die honger lijdt, fig. arme stakker), m. -lijders; -**lijdster**, v. -lijdsters; -**loon** (zeer laag loon, nauwelijks voldoende om den honger te stillen), o. -en.

Hongersnood (nijpend gebrek aan voedsel), m. gmv.: er heerschte destijds - in het land van Egypte, thans i. d. oorlogvoerende landen.

Hongerstaking (vrijwillige weigering van voedsel in gevangenissen), v. -en.

Hong'kong (O.-I. rijtuig voor één persoon, door een Chinees getrokken), m. -s.

Honi' (hoon, schande), m.: *Honi (honn) soit qui mal y pense*, schande over ieder, die er kwaad van denkt, d. i. wie erg denkt, vaart erg in 't hart, zinspreuk van het Engelsche wapen en kenspreuk van de door koning Eduard III in 1350 gestichte orde van den Kouseband, of de Garter-orde.

Honig (zoete zelfstandigheid, door de bijen uit de bloemen gegaard), m.: - uit de bloemen

zuigen, of puren, zie Puren; ongeprijnde -, lekhonig, maagdenhonig, niet uitgeperste -; wilde -, nl. der wilde bijen; zegsw. iem. - om den mond smeren d. i. iem. vleien, iem. lieve woordjes zeggen; z. Hybla, Hymettus; in de spreekt, ook, Honing.

Honigbakje (honigafscheidend deel of honighuisje in de bloemen), o. -bakjes; -**beer** (kleine woudebeer, een gele soort van landbeer), m. -beren; -**bij** (vliesvleugelug insect), v. -bijen; -**das** (honigvreter, das, die de bijennesten plundert), m. -dassen; de - leeft in M.-Afrika, ten Z. van de Sahara; -**dauw** (zeer kleverig en zoet sap in den zomer op bladen en takken, zeer in trek bij de bladluizen), m.; -**drank** (mee), m. gmv.; -**gras** (grasachtige, welriekende plant), o. gmv.: in ons land groeit het geurig -; -**heide** (dopheide of fijne heide), v.; -**klaver** (vlinderbloemige plant), v. gmv.: de geneeskrachtige -, de witte -, de gemeene -, de welriekende -; -**koekoek** (kleine koekoek in Afrika en O.-I.), m. -en; -**raat** (honigschijf of bijenkoek, bestaande uit honigcellen), v. -raten; -**sap** (plantk. zoet sap, in sommige bloemen ruim voorhanden en door de bijen uitgezogen), o., (soorten), o. -sappen; -**vogel** (suiker-vogeltje in Z.-Afrika), m. -vogels; -**wesp** (een soort van honiggarende wesp), v. -wespen; -**zeem** (ongeprijnde honig, lekhonig, maagdenhonig), o., zie Zeem; -**zoet** (zoo zoet als honig, fig. vleiend, lief), bn.: dat waren - e woordjes, - e taal, spreekt, ook: Honing -.

Honing, m.; zie Honig.

Honk (paal, eindpaal van een renbaan, punt, waar men den loop begint of eindigt, vrijplaats bij kinderspelen), o.; zegsw. van - gaan, bij - blijven, d. i. van huis gaan, bij huis blijven.

Honnet' (beleefd, fatsoentlijk), bn. en bw.: e. - mensch; hij heeft u - behandeld. (t = t).

Honneurs' (Fr. eerbewijzen, plichten bij de ontvangst), v. mv.: de militaire -; de - waarnemen, als gastvrouw of gastheer optreden.

Hon'ig (allerliefst, aardig), bn.; -er, -st.

Honora'bel (Fr. eervol), bn. en bw.; -er, -st: een - gedrag, een - e betrekking, deftig.

Honora'ir', bn.: - lid, eerelid; een - ambt, een eereambt, zonder bezoldiging.

Honora'rium (eereloon, geldelijke vereering, vergoeding in geld aan een schrijver, geneesheer, advocaat), o. -ria.

Honoreeren (eeren door te betalen): een wissel - d. i. als geldig erkennen, en op den vervaldag betalen, verg. Accepteeren.

Honoreeren (een honorarium geven): de romans van dien schrijver worden goed gehonoreerd, het honorarium er voor is ruim.

Honoris cau'sa (Lat. eershalve, als eereblijk), bw.: iem. - tot doctor promoveeren; zie H. C.

Honteus' (schandelijk, beschamend; onbetamelijk), bn. en bw.; -zer, -t.

Hon'ved (Hongarije. infanterist: landweersoldaat, volkscapitein in 1848-'49), m. -s.

Hoofd (het bovenste en edelste deel van 's menschen lichaam), o. -en: een rond -, een dik -, verg. Kop en Waterhoofd;

zegsw. het - laten hangen, moedeloos, neerslachtig zijn; het - opbeuren, moed vatten;

iem. iets naar het - werpen, bitter verwijten;

iem. boven het - groeien, eig. grooter worden, fig. rijker, machtiger; een zwaar - in iets

hebben, een zaak donker inzien; *zijn - of - je toonen*, koppig zijn: *niet wel bij 't - zijn*, min of meer krankzinnig; *het - loopt mij om*, de vele zorg vermeestert mij; *het - in den schoot leggen*, in iets berusten, zie Schoot; *zijn - met iets breken*, ernstig peinen om de oplossing van iets te vinden; *het - staat hem verkeerd*, hij is slecht geluimd, gemutst; *er hangt ons iets boven het -*, er dreigt gevaar; *zijn - stooten*, niet slagen in zijn pogen; *het - bieden*, zich met alle kracht tegen iets verzetten; *het - boven water houden*, koop. niet financieel ten onder gaan; *hij heeft een goed, een helder -*, verstand, oordeel; *zijn eigen - volgen*, eigenzinnig zijn; *uurige kolen of kolen vuurs op iems - hoopen*, Rom. 12:20: in een vijand een broeder winnen door hem met liefde te behandelen, zóó dat hij er van zal blozen; *fig. het - van den staat*, de vorst, president v. e. republiek; *het - van het leger*, van een school, de leider, bestuurder, zie: Leger-, Partij-, Schoolhoofd; *zooveel - en, zooveel zinnen*, zooveel menschen, zooveel opinies of zienswijzen; *de - en tellen*, het aantal aanwezig; *bij overdracht: het - van een brief, van een rekening*, het bovenste deel; verder: *Hoofdagent*, -akte, enz., zie ald.; *het - eener brug*, zie Bruggenhoofd; in een haven: *het hoofd*, de steiger, aanleg- en losplaats van booten.

Hoofdagent (agent, die het opzicht heeft over andere agenten), m. -en: - v. politie, v. e. levensverzekering; -akte (hoogste diploma bij het lager onderwijs), v. -n; -altaar (het voornaamste altaar in een R.-K. kerk), o. -altaren: *het - i. h. priesterkoor of het presbyterium*; -ambtenaar (ambtenaar, die aan 't hoofd eener afdeling staat), m. -s, -naren; -artikel (artikel aan het hoofd in een krant), o. -en; -bestanddeel (voornaamste zelfstandigheid, waaruit iets, b.v. een mengsel bestaat), o. -en; -bestuur (centraal-), o. -sturen: *het - van het N. O. G.*; -beuk (middenschip v. e. kerk), m. -en; -breken (nadenken), o.: *een brief schrijven kost een boer heel wat -*; -brekend (hersenkwellend, zorg-barend, afmattend), bn.; -bureau (voornaamste der bureau's), o. -bureau's; -deken (eerste of voornaamste deken van het gild), m. -s: *Breydel was - der beenhouders van Brugge (1302)*; -deksel (hoed, pet, enz.), o. -s; -doek (O.-I. soort van tulband), m. -doeken: *een bediende met donkerrooden - (J. t. B.)*.

Hoofd' doel (eerste, voornaamste doel), o. gmv.

Hoofd' delijk (bij of per hoofd), bn. en bw.: -onderwijs, zie Klassikaal; *de - e omslag*, zie Omslag; -stemmen.

Hoofd' deneinde, o. gmv.: *het - v. e. ledikant*, zijde waar het hoofd ligt.

Hoofd' denschool (O.-I. school voor het onderwijs aan inlandsche hoofden), v. -scholen.

Hoofd' gebouw (voornaamste gebouw), o. -gebouwen; verg. Bijgebouw.

Hoofd' geld (gesch. door de Israëlieten te betalen: a. voor den tempel één zilverling, b. aan den Rom. keizer, een Rom. tiensting = ± 50 cents), o. gmv.

Hoofd' haar (haar v. h. hoofd), o. -haren: *fig. - van Berenice*, een groep kleine sterren.

Hoofd' dig (koppig), bn.; -er. -st: *de - e boer* (Staring), eigenzinnig, stijfhoofdig.

Hoofd' ingeland (een der voornaamste ingelanden, lid van het bestuur van een groot waterschap, enz.), m. -en; -ingenieur (ingenieur der 1e klasse van den Rykswaterstaat; hoofd van den provincialen waterstaatsdienst), m. -s.

Hoofd' inhoud (het voornaamste van den inhoud, b.v. van een boek, van een prospectus, brief, circulaire, enz.), m. gmv.

Hoofd' inspecteur (eerste, voornaamste inspecteur, staande boven andere inspecteurs), m. -s.

Hoofd' kaas (zult, sijngehakt vleesch van den kop van een varken en geperst in een vorm), v. gmv.

Hoofd' kantoor (eerste of voornaamste kantoor), o. -kantoren: *het - van de postertijen te A'dam*, *het - der Nederlandsche Bank*, enz., zie: Hulp- of Bij-, en Agentschap; -kleur (een der zeven kleuren van den regenboog; ook, overheerschende kleur), v. -en; -kraan (de groote kraan bij gas- en waterleiding), v. -kranen: *de - sluit den toevoer van gas of water van buiten voorgoed af*; -kwartier (in oorlog of bij manoeuvres, het kwartier of het verblijf van den legeraanvoerder), o. -kwartieren; -letter (kapitale beginletter), v. -letters: *alle eigenamen schrijft men met een -*; -man (een der hoofden of aanvoerders), m. -mannen; -officier (mil. officier met den rang van majoor tot en met dien van kolonel), m. -officieren; -onderwijzer (onder de wet van 1857 hoofd der school, thans eerste onderwijzer van bijstand met verplichte hoofdakte), m. -onderwijzers; -opzichter (eerste onder de opzichters, titel), m. -s.

Hoofd' pijn (pijn in het hoofd), v. -en: *schele -*, verg. Migraine.

Hoofd' plaats (hoofdstad), v. -en; -planeet (planeet, die zich onmiddellijk om de zon beweegt), v. -planeten, zie Bijplaneet; -redacteur (voornaamste der redacteurs), m. -s; -rivier (belangrijkste rivier v. e. rivierstelsel, die het water der bijrivieren opneemt en afvoert), v. -en, zie Bijrivier.

Hoofd' schotel (voornaamste gerecht), m. -s; *fig. het belangrijkste van een voordracht, voorstelling, enz.*; -som (kapitaal), v. -men: -en rente; op het belastingbiljet: de eigenlijke belastingssom zonder de opcenten; ook, totaal: *de - opmaken van een bundel rekeningen*; -stad (hoofdplaats van land of provincie), v. -steden; -stuk (afdeeling van een boekwerk), o. -stukken: *gesch. de drie -ken*, twistvragen in de 6e eeuw tusschen de O. en W. kerk; -toon (krachtige klemtoon of nadruk), m. -tonen, muz. grondtoon; -vak (voornaamste vak van bedrijf, studie of examen), o. -vakken: *veeteelt, handel is daar het - van bestaan; de natuurkunde is zijn -*; *taal en rekenen zijn bij het onderwijzers-examen de - vakken*; -wacht (voornaamste wacht, ook, het gebouw), v. -en; -wapen, o.: *van ons veldleger is de infanterie het -*; -werk (voornaamste werk, beste werk), o.: *dat is 's dichters -*; *daar maakt hij zijn - van*, dit doet of behandelt hij vóór alles; ook, voornaamste vestingwerk: bolwerk; -zaak (voornaamste zaak of punt), v. -zaken: *dit is de -*, *al het andere is bijzaak*; -zee (oceaan, wereldzee), v. -zeen: *er zijn vijf oceanen of -zeen*; -zetel (voor-

naamste punt of plaats), m. -s: Tilburg is de - onzer wolindustrie; -**zin** (spraakz. zin, die geen deel is van een anderen), m. -zinnen; -**zonde** (zware zonde, oorzaak van vele andere zonden), v. -zonden: men onderscheidt zeven -zonden.

Hoofsch (als aan het hof, wellevend), bn. en bw.: -e manieren, -e welwillendheid; iem. - groeten; zie: Hoffelijk en Heusch. **Hoofstaansch'** (in den trant van Hooft, 1581-1647: bondig, pittig, zaakrijk), bn. -e stijl, gedrongen, pittig: „om de taal te kneden tot mannenvoeder”.

Hoog (zich naar boven uitstrekkend), bn. en bw.; -er, -st: een -e boom, -e prijzen; een -e eer, groote; een - bod, aanzienlijk; van -e geboorte; een -e koers van effecten; een -e betrekking; -e eischen; -e feestdagen, b.v. Paschen, Pinksteren; een -e koorts, erg; in de -e oudheid, ver; een -e rente, een -e stand, een -e toon, een -e winst; een -e zee, fel bewogen; zgs. -e woorden met iemand hebben, ergen twist; het is - tijd, meer dan tijd; niet - vliegen, niet erg intelligent zijn; niet - timmeren, d. i. niet veel verstand hebben; iets - opnemen, iets zeer ernstig opvatten; - met iemand loopen, d. i. zeer ingenomen met hem zijn; bij - en laag zweren, zweren bij God en den duivel, of bij hoogere en lagere machten; eere zij God in den -en, eig. in den hoogen hemel; -**heid** (fig. voornaamheid, waardigheid), v. gmv.

Hoog aanzienlijk (van zeer hoogen rang), bn.: een -e vergadering, b.v. de 2e Kamer.

Hoogaars (klein visschersvaartuig met hoogen boeg), v. -aarsen; -**achtbaar** (titel van de leden van den Hoogen Raad), bn., zie Edel-; -**achten** (zeer achten), ik achtte -, heb -geacht: iem. -; -**geachte** Heer, titel; -**achting** (eig. hooge of groote achting), v. gmv.: - hebben, koesteren voor iemand; -**altaar** (het voornaamste altaar eener kerk), o. -altaren, zie Hoofdaltaar; -**bejaard** (zeer oud of zeer bedaagd), bn.: een - heer, een -e keukenmeid; -**blauw** (helblauw), bn.: een -e japon, enz.; -**blond** (roodachtig van kleur), bn.; -**bruin** (helderbruin), bn.: een -e vlecht haar, zie Kastanjekleurig; -**dag** (één der vier hooge R.-K. feestdagen), m. -dagen: Paschen, Pinksteren, Allerheiligen en Kerstmis zijn -dagen; -**dienst** (hoogmis), m. -diensten.

Hoogdra'vend (gezwollen), bn.: spreken op -en toon. schrijven in -en stijl.

Hoogduitsch, bn.: een -e spraakkunst; als zn. voor Hoogduitsche taal, o.: het -, eig. de taal der hooge landen of bergstreken, d. i. de bergtaal; verg. Nederduitsch.

Hoogedelachtbaar, bn.; -**edelgestreng**, bn.; -**eerwaard**, bn.: zie voor deze titels Bijlage I.

Hoogelied (zeer verheven lied), o. gmv.: het - van Salomo, het lied der liederen, ook, Hooglied.

Hoogelijk (zeer, in hooge mate), bw.: - met iets ingenomen zijn; ook Hooglijk.

Hoogen 1. (hooger maken, ophoogen), ik heb gehoogd: een dijk een $\frac{1}{4}$ Meter -; -**ing** (ophooging), v. -en, zie ald.; 2. (bij een verkoopting van vaste goederen of bij verpachtingen hooger bieden), ik heb gehoogd: een bod -; -**ing** (opbod), v. -en; 3. (schilderk. het licht

sterker doen uitkomen), ik heb gehoogd: de schaduwen aanzetten om het licht te -; hoogsels en diepsels, lichteffecten en schaduwpartijen.

Hoogepriester (opperpriester), m. -s: de - der Joden, het hoofd der Joodsche priesterschap en voorzitter van den Hoogen Raad; Aäron de eerste -, zie ook: Sanhedrin.

Hoogepriesterlijk gebed (gebed, dat Jezus uitsprak bij het laatste Avondmaal), o. gmv.; zie Joh. 17.

Hooge Raad' 1. (Bijbel. zie Sanhedrin), m.; 2. (ons hoogste rechtscollege, door de grondwet het opperste gerechtshof voor het geheele rijk genoemd), m. gmv.; 3. de - van adel, college ingesteld bij Koninklijk besluit van 24 Juni 1814; het stelde vast de lijsten der adellijke geslachten in ons land, en sedert 1852 heeft het een adviseerende stem in zaken, die den adel betreffen.

Hoogereind, -**ein'de** (eereplaats), o. gmv. de graaf zat aan het - der tafel.

Hoogerechtsvergelijking (algebra. vergelijking v. d. derden enz. graad), v. -en.

Hoogerhand (eereplaats, rechterzij), v.: hij liep aan de -; het is van - bevolen, door de hoogere regeering, van overheidswege.

Hoogerhuis (huis der Edelen of Lords in Engeland), o.; verg. Lagerhuis.

Hoogerop (hooger; fig. dicht bij het hoofd der tafel, der partij, enz.), bw.: je moet nog wat - zijn, nl. op den berg; ga -, mijnheer!

Hoogerval (de wal, waar de wind vandaan komt), m.; - vormt de tegenstelling van Lagerwal, d. i. wal, waar de wind de golven heen stuwt, zie ald., en ook Lij.

Hoogeschool (inrichting voor academisch of universitair onderwijs), v. -scholen; zie Universiteit; ook bestaan: de technische - te Delft (1905), de landbouw - te Wageningen (1916), de - voor veeartsnijkunde te Utrecht (1919), enz.

Hooggaand (hooglopend, verregaand, heftig, hevig), bn.: een -e twist, erg; verg. hooge woorden met iem. hebben, zie Hoog.

Hooggeacht (in hooge mate geacht, titel), bn.; -**geboren** (titel van graven en gravinnen), bn.; -**geëerd** (zeer geëerd), bn.

Hooggebergte (aandr. gebergte met toppen, hooger dan 2000 M.), o. -gebergten.

Hooggeboren, bn.; zie Bijlage I.

Hooggeel (helgeel), bn.: -gele citroenen; -**groen** (helgroen), bn.: het -e herfstloover, als zn. o. gmv.

Hooggeleerd (praedicaat v. e. hoogleeraar), bn.; zie Bijlage I; -**geplaatst** (een aanzienlijk ambt bekleedende, een hooge positie innemend), bn.; -**geschat** (in hooge mate gewaardeerd), bn.: -te raadgevingen.

Hooghaarlemmerdijksch (ruw, plat A'damsch), o.; zie Haarlemmerdijksch.

Hooghartig (het hart hoogdragende, een hoog gevoel van eigenwaarde hebbende, fier, trotsch), bn. en bw.; -er, -st: Alva was -; een voorstel - van de hand wijzen.

Hoogheemraad (lid van een hoogheemraadschap), m. -heemraden; -**heemraadschap** (complex van polders onder bestuur van hoogheemraden), o. -schappen: -het -schap van Rijnland.

Hoogheid (titel van vorsten, prinsen), v. -heden; zie Bijlage I.

Hoogheid (voornaamheid, deftigheid, waar-

- digheid*, v. gmv.: koningen en allen, die in — gezeten zijn, (Bijbel.); *de — des Heeren* (Jes. 26:10); *de — van het recht*.
- Hooging** (ophooging), v. — en: *de — van een dijk*; ook, opbod: *door herhaalde — en werd de koopprijs mij te duur*.
- Hoogklinkend** (voornaam klinkend), bn.: *de Spanjaard houdt van allerlei — e titels*.
- Hoogkoor** (priesterkoor in een R.-K. kerk, ruimte, waarbinnen het hoogaltaar staat), o. — koren; ook Presbyterium.
- Hoogland** (aardr. land, hoog boven den zeespiegel gelegen), o. — en: *Spanje is een —*; *de Schotsche hooglanden*; — **lander** (bergbewoner, bewoner van een hoogland, inz. Bergschot), m. — landers.
- Hooglee'raar** (leeraar aan een hoogeschool van wetenschap, kunst, enz.), m. — s, — raren.
- Hooglied** (het lied der liederen), o.; zie Hoogelied.
- Hooglijk**, bw.; zie Hoogelijk.
- Hooglopend** (hevig, hooggaand), bn.: *een — e twist*, erg; — *e ruzie*, — *e woorden*, heftig.
- Hoogmis** (plechtige Mis aan het hoogaltaar, met zang en orgelmuziek), v. — missen.
- Hoogmoed** (trotschheid), m. gmv.: spreekw. — *komt voor den val*, na het trotsch-woorden komt de val, hoovaardij gaat aan verderf of ondergang onmiddellijk vooraf; zie Val.
- Hoogmoed'ig** (trotsch, verwaand, opgeblazen), bn. en bw.; — er, — st: *een ijdel mensch wordt in voorspoed licht —, een — parvenu; hij sprak — over zijn voorvaderen*.
- Hoogmoed'ige** (trotschaard), m. en v. — n.
- Hoogmo'gend**, bn.: — *e heeren*; *Hunne — en*, titel van de leden der Generale Staten na 1653.
- Hoog'nodig** (dringend noodig), bn. en bw.: *alleen de — e reparaties doen aan een huis*.
- Hoog'oven** (hooge, loodrecht opgetrokken smeltoven voor ijzererts), m. —ovens.
- Hoog'rood** (helrood), bn.: *een — e blos kwam op haar gelaat*, — *e vlammen*.
- Hoog'schatten** (op hoogen prijs stellen, hoogachten), ik schatte —, heb — geschat.
- Hoogst** (in hooge mate), bw.: *dat is — ongepast*, zeer, uitermate; *ten — e*, op zijn —: ik ben ten — e dankbaar; *dat kost op zijn — tien gulden*.
- Hoogstam'mig** (met een hoogen stam), bn.: — *e pijnen*, — *e klapperboomen*.
- Hoogst'dezelve** (in plaats van hij, zij, haar: dient om vorstelijke personen aan te duiden), vnv.: *de Koningin ging uit rijden, en na een uur keerde — terug; de Koningin en — derzelver Moeder; de Koning en — deszelfs huis*.
- Hoogst'eigen**, bn.: *de baron in — persoon, de baron zelf*.
- Hoog'te** (afstand van den voet tot den top), v. — n: *de — van een berg, v. e. toren, v. e. huis; een — van 1200 M.*; *de — van een driehoek*, afstand van den top tot de basis; zegsw. *hij is nog niet op de —*, is niet voldoende ingelicht; *uit de — tot iem. spreken*, d. i. met trotschheid of overmoed; *de — hebben of krijgen*, dronken zijn of worden; *cosm. de — der zon nemen, pools — nemen*, zie Pools-hoogte.
- Hoog'te** (heuvel), v. — n: *boschrijke hoogten*.
- Hoog'teirkel** (zeew. breedtecirkel), m. — s; — **lijn** (meetk. in een driehoek, de loodlijn uit het toppunt op de basis), v. — lijnen; — **meter** (werktuig tot het bepalen der geogr. breedte), m. — meters; — **punt** (zeer hoog punt, toppunt), o.: *de ziekte heeft haar — bereikt*.
- Hoog'terecord** (vliegsport, record van het hoogst te hebben gevlogen), o. gmv.
- Hoog'tijd** (hooge feestdag), m. — tijden: *de — van Paschen, van Pinksteren, enz.*; R.-K. *ten — gaan, zijn — houden*, te communie gaan; ook als wensch: *een zalig —!*
- Hoog'veen** (aardk. hooggelegen veenstreek), o. — venen: het — wordt afgegraven, niet uitgebaggerd; — werd door plantenoverblijfselen gevormd op het diluvium; z. Laagveen.
- Hoog'veerraad** (verraad, gepleegd tegen vorst, staat of vaderland, landverraad), o. gmv.
- Hoog'vlakte** (plateau, tafelland), v. — n: *de Zwitsersche —, de — van Oud- en Nieuw-Kastilje*; de tegenst. is Laagvlakte.
- Hoog'vlieger** (een soort van duif), m. — s: *fig. hij is geen —, zijn verstand reikt niet ver*.
- Hoog'waar'dig** (zeer verheven), bn.: *het — laatste Avondmaal, het — Sacrament*.
- Hoog'waar'digste**, bn.; — **waard'igheid**, v. — heden; **hoogwelgeboren**, bn.; zie voor deze titels Bylage I.
- Hoog'water** (einde van den vloed, hooge stand v. h. water, volzee), o. gmv.
- Hoogzaal'** (zanggalerij b.v. in een kerk), o. — zalen; zie: Oksaal, Doxaal.
- Hoog'zuinig** (ten zeerste zuinig), bn. en bw.
- Hooi** (gemaaid en op het veld gedroogd gras), o.: *een voer —*; zegsw. *te veel — op zijn vork nemen*, een te veelzijdige taak op zich nemen, te veel af willen doen; *een naald of speld in een voer — zoeken*, het onmogelijke willen; *te — en te gras*, nu en dan, zelden, op onregelde tijden; — **akker** (hooiland), m. — s; — **berg** (berg of hoop hooi, door een dak van riet op vier palen, beschut), m. — bergen; — **berg** (zeer groote stapel hooi), m. — en; — **boter** (boter van koeien op stal, die hooi krijgen, winterboter), v. gmv.: *de — is erg wit van kleur*; — **bouw** (de hooioogst, inzameling van het hooi), m.: *in den — zijn*; — **broei** (het broeien van hooi), m.: *brand ten gevolge van —*; — **dokter** (in N.-Holland naam voor den van gemeentewege aangestelden hooipeiler: om brand te voorkomen door hooibroei), m. — dokters.
- Hooi'en** (het hooi bewerken en inhalen), ik heb gehooid: *de boeren zijn aan 't —*; spreekw. *men moet —, als de zon schijnt*, van de gunstige gelegenheid gebruik maken; — **er** (arbeider, die hooit), m. — s: *de — s vervellen door de felle zon*; — **gaffel** (houten hooivork), v. — gaffels, zie Riek; — **hark** (houten hark met door-geslagen houten pennen), v. — harken; — **kaas** (een winterkaas, nl. v. d. melk van 't met hooi gevoerde vee), v. — kazen; — **kist** (kist, met hooi bekleed, om de spijzen gaar te maken en warm te houden), v. — en, ook Kookkist; — **klamp** (hoop of bundel hooi), m. — klampen; — **kolder** (paardenziekte), m. gmv.; — **koorts** (ziekte, die menschen van middelbaren leeftijd weleens aantast in den hooitijd of bij het hooien: niezen, ontsteking der neusen keelslijmvliezen, enz.), v. gmv.; — **land** (wei, waarop hooi gewonnen wordt), o. — en.
- Hooi'maand** (de maand Juli: de hooibouw is dan in vollen gang), v. gmv.
- Hooi'mijt** (stapel hooi, hooiberg), v. — en; — **opper** (rook, hoop bijeengeharkt hooi), m. — oppers: *een pyramidale —, hooistapel*; — **rijf** (hooivork), v. — rijven; — **rook** (hooiopper), v. — rooken; — **schelf** (een hoop hooi), v.

—schelven; —**schuur** (*schuur tot berging van hooi*), v. —schuren; —**stapel** (*hooiberg*), m. —stapels; —**tas** (*stapel hooi, hooiberg*), m. —tassen; —**vlinder** (*vlinder, die in den hooitijd rondvliegt*), m. —vlinders; —**vork** (*vork met twee tanden*), v. —en; —**wagen** (*wagen tot vervoer van hooi*), m. —wagens; —**wagen** (*dierk. spinachtig dier op hooge, spichtige pooten, bastaardspin*), m. —wagens; —**zaad** (*graszaad*), o., (soorten), o. —zaden; —**zolder** (*zolder tot berging van hooi*), m. —s.

Hoon (*smaad, belediging, krenking*), m. gmv. **Hoonen** (*smaaden, smaad aandoen, laag beschimpjen*), ik heb gehoord: *iem. —, den levenden God —*, (Bijbel).

Hoonend (*krenkend, beledigend*), bn. en bw.: —e woorden; — lachen, smadelijk, spottend.

Hoongelach (*smadelijk, spottend gelach*), o. gmv.: *er ging een — op uit het publiek bij die woorden van den redenaar.*

Hoop (*ongeordende stapel, groote menigte*), m. *hoopen: een — hout, een — zand, het hooi aan — en leggen*; zegsw. *te — loopen, samenloopen; bij —en, bij stapels, in troepen.*

Hoop, ho'pe (*verwachting*; ook, *vast vertrouwen*), v. gmv.: *op — leven, alle — opgeven, zich met ijdele — vleien*; zegsw. *op — van zegen, verwachting v. e. blijde uitkomst; — doet leven, geeft levensmoed; hij dobbert tusschen — en vrees, hoopt en twijfelt afwisselend; stel uw — op God, vast vertrouwen.*

Hoop (*een der goddelijke deugden, volgens de R.-K. leer*), v. gmv. z.: *Geloof en Liefde.*

Hoopen (*ophoopen*), ik hoopte, heb gehoopt.

Hoopvol (*vol verwachting*), bn.: *een — volle blik; een — volle toekomst, veelbelovend.*

Hoorbaar (*te hooren*), bn. en bw.: *een — bare klank, lees toch —; dat is niet —, d. i. kan niet gehoord of verstaan worden.*

Hoorbuis (*hulpmiddel voor half-dooven of hardhoorigen, gehoorbuis*), v. —buisen.

Hoorder (*hij, die toelustert*), m. —s: *mijn —s, waarde —s; — deres, v. —sen; —ster, v. —s.*

Hooren (*niet doof zijn, met het oor waarnemen*), hij hoorde, heeft gehoord: *een doove kan niet —; een vogel hoort en ziet scherp; goed —, slecht —; hoor, hoe het stormt, regent, hagelt, dondert; gerucht —; ik hoor iets in den kelder; de klok — slaan, iem. — zingen*; zegsw. *niet naar iems raad willen —, luisteren; wie niet — wil, moet voelen, naar vermaningen luisteren; — en zien vergaan mij in deze fabriek, er is een geweldig leven; zoo mag ik het —, d. i. gij spreekt naar mijn hart; dat laat zich —, is aannemelijk; zich op de piano, op de viool laten —, spelen op de piano, op de viool; bij uitbreiding van bet.: ik hoor, dat uw oom ziek is, verneem; de rechter moet beide partijen —, aanhooren; Bijbel. *Vader, ik dank U, dat Ge mij gehoord hebt, Joh. 11: 41, verhoord; nog is eigenaardig het gebruik van de onbep. wijs voor het vd.: ik heb de klok — luiden, ze hadden de kat niet — binnenkomen; als zn. o.: na het — der getuigen hief de president v. d. rechtbank de zitting op.**

Hooren (*toebehooren*), het heeft gehoord: *dit boek hoort aan mijn broeder; al het land, dat gij hier ziet, hoort (behoort) aan den graaf.*

Hooren (*betamen, passen, voegen*), het heeft gehoord: *dat hoort zoo niet; dit kastje hoort hier niet; zie Behooren.*

Hoorig (*afhankelijk, onvrij*), bn., als zn. m.

en v.: *een —e, een onvrije, een Hofhoorige.*

Hoorn, horen 1. (*spits uitsteeksel*), m. —en, —s: *de — van een neushoornadier; de holle —en der runderen, geiten en antilopen; de massieve —en der herten, gewei; 2. (stofnaam), o.: een kam van —, het — van den paardenhoef; fig. de horens der maan, d. i. de uitstekende punten der halve maan; zegsw. de —s of de horens opsteken, zich verzetten, oproerig worden; hij neemt te veel op zijn horens, neemt te veel arbeid, zorg op zich; 3. (muz. koperen blaasinstrument), m. —s, —en: *op den — blazen, den — doen schallen; 4. de — van overvloed, gedraaide hoorn, waaruit bloemen, vruchten, enz. te voorschijn rollen, zie A. malthea; 5. horn (punt, uitspringende hoek), m. vero., b.v. Auenhorn, Zuidhorn, zie Horn; Hoorn, Uithoorn; 6. (spreekhoorn v. d. telefoon), m. —s; 7. (signaalhoorn van een auto of motorfiets), m. —s, —en.**

Hoorbaar (*dierk. grootste wespsort in ons land, horzel*), m. —s; ook, *Hoorntje.*

Hoorachtig (*op hoorn lijkende*), bn.; —er, —st.

Hoorbeest (*een rund, inz. een koe*), o. —en.

Hoorblazer (*militair, die op den hoorn signalen geeft, of den marsch blaast*), m. —s: —blazers en trommelstagers.

Hoorren (*van hoorn of horen*), bn.: *een — snuifdoos, een — pijlspits.*

Hoorngeschal (*het schallen der horens*), o. gmv.

Hoornist' (*muz. hoornblazer*), m. —en: *de — blies zijn wangen op, zijn oogen uit en zijn horen vol. (C. O.)*

Hoornklaver (*plantk. vlinderbloemige plant in Z.-Europa en in Afrika, rolklaver*), v. gmv.

Hoornsignaal (*sein met een hoorn*), o. —signalen; lees: —sienjaal.

Hoornslang (*giftige slang in Algiers*), v. —en: *de — heeft een horentje, boven de oogen.*

Hoor snavel (*dierk. neushoornvogel*), m. —s.

Hooruil (*grootte katuil met twee opstaande vederbossen op den kop, boschuil*), m. —uilen.

Hoorvee, ho'renvee (*rundvee*), o. gmv.

Hoorvlies, ho'renvlies (*doorschijnend vlies aan de voorzijde v. h. oog*), o. —vliezen.

Hoorweefsel, o. gmv.: *de nagels der menschen zijn een —, evenzoo de hoeven en hoorns der runderen, de schubben der slangen, enz.*

Hoos (*spiraalvormige draaiende beweging der lucht, wervelwind*), v. hoozen; z. Windhoos.

Hoos (*thans hooge visscherlaars*), v. hoozen; eig. *lange kous, broek.*

Hoosgat (*scheepst. diepsel in een sloep of boot, waarin het water samenloopt en vanwaar men het door te hoozen verwijdert*), o. —gaten; —vat (*schippersterm: langwerpige, smalle schepper met steel, om het water uit boot of sloep te hoozen*), o. —vaten.

Hoovaardig (*hoogmoedig, trotsch, verwaand, ijdel, overmoedig*), bn. en bw.; —er, —st.

Hoovaardij' (*hoogmoed, trots*), v. gmv.

Hoozen (*met een hoosvat scheppend water uit een boot werpen*), ik hoosde, heb gehoosd.

Hop (*plantk. netelachtige plant*), v. gmv.: *de bellen v. d. — dienen bij de bereiding van bier.*

Hop (*dierk. fraaie zangvogel met kuif, ter grootte van een lijster*), m. hopen: *de — is van April tot September in ons land.*

Hopachtig (*naar hop smakende*), bn.: *dat bier smaakt wat —; —akker (veld, met hop aan staken beplant), m. —s; —bel (hopbloem, bloesem der hop), v. —bellen: de — dient*

vooral bij de bierbereiding; - **bitter** (bitterachtige stof uit de hopbel getrokken), o. gmv.; - **bouw** (-teelt), m. gmv.; - **korrel** (zaadkorrel der hop), v. -s; - **rauk** (slingerrank der hopplant), v. -en; ook, **Hoppe** -.

Hope (dichtk.), v.; zie Hoop (verwachting).

Hopeloos (zonder hoop, wanhopig), bn.: de toestand v. d. gekwetste was -, een -looze verdediging.

Hoepen (hoop hebben, vertrouwen hebben op de toekomst), ik heb gehoopt: op iets -; op betere dagen of tijden -.

Hopje (een Haagsch -; een in een papiertje gewikkelde koffie-rulevel), o. -s: de -s zijn genoemd naar Jacob Hop, van 1773-'94 gezant v. d. Oostenrijksche Nederlanden aan ons hof.

Hopman (Duitsch: *Hauptman*; hoofdman, kapitein), m. -mans, -lieden. vero.

Hoppen (hopbellen in 't brouwsel doen en laten koken), ik heb gehopt: dit bier is te zwaar gehopt.

Hopper (baggervaartuig met bodemkleppen), m. -s.

Hop'sa, hop'sasa, tw., uitroep v. vroolijkheid.

Hor (raamscherm), v. horren; - **retje**, o. -s; ook: ijzeren vlechtwerk, in een raam voor het zuiveren of sorteeren van grint.

Hor'a (Lat. *uur*), v.: - *est*, het is de tijd, of de tijd is om; - *ru'it*, het uur snelt voorbij, de tijd snelt heen.

Hor'ae (bid- of zangstonden b.v. in een klooster), v. mv.; ook, **Horen**. (ae = ee).

Hor'ae, myth., zie Horen. (ae = ee).

Horatiaansch (in den trant van Horatius), bn.: -e gedichten, d. i. half luchtig, half stemmig, vol natuurlijkheid en kiesheid. (t = ts).

Horatius: Quintus - Flaccus, beroemd Romeinsch lierdichter, 65-8 v. C.: Oden, Brieven en Satiren. (t = ts).

Hor'de (bede, troep of schare ongeoordeelde krijgers), v. -n: de -n van *Attila*.

Horen (voorgeschreven biduren, horae), v. mv.

Horen (myth. de godinnen der tijdwisseling, van weer en jaargetijden), v. mv.

Horen (voorwerp), m. -s; zie Hoorn.

Hor'izon, ho'rizont (gezichtseinder), m. -zonten: cosm. de zichtbare of schijnbare -, kleine cirkel, de denkbeeldige of ware -, groote cirkel; fig. dat gaat boven mijn -, begrip.

Horizontaal (waterpas), bn.: een -tale lijn, een - vlak; verg. Verticaal.

Hor'lep'ijp (blaaspijp, doedelzak; oude Schotsche volksdans), v. -pijpen.

Horloge (Fr. *horloge*, uurwerk: zakuurwerk), o. -s; - **bandje** (-koordje), o. -s; - **glas** (dekglas van een horloge), o. -glazen; - **ketting** (zilveren of gouden keten, waaraan een horloge vastzit), m. -en; - **plaat** (wijzerplaat v. e. horloge), v. -platen; - **maker** (iem., die horloges repareert), m. -s; - **sleutel** (sleuteltje, om een cilinderhorloge op te winden), m. -s; - **stander** (standaardje, om een horloge op te hangen), m. -s; - **trommel** (trommeltje, waarin de horlogeveer zit), v. -s; - **veer** (spiraalveer in een horloge), v. -veeren.

Hor'mat (O.-I. eerbetoon, passende eerbied van den mindere, betoond aan zijn meerdere, b.v. door te hurken), v.

Horn (spitse hoek, in het water vooruitspringende hoek lands), m. -s; verg. Hoorn.

Horoscoop (voorspelling van iems toekomstig lot en wel uit den stand der sterren

tijdens zijn geboorteuur), m. -copen: den - trekken, zijn lot willen lezen op een horoscoop of planeetbriefje, dat men trekt; - **trekker** (persoon, die beweert, uit den stand der sterren iemands toekomst te kunnen voorspellen, sterrenwichelaar), m. -trekkers.

Horrelvoet 1. (misvormde voet), m. -voeten, ook Paardevoet; 2. (persoon met een horrelvoet), m. en v. -voeten.

Horreur (Fr. *afschuw, afschrik*), v. -s.

Horri'bel (Fr. *verschrikkelijk, gruwelijk, afgrijselijk*), bn. en bw.; - **billiteit**, v. gmv.

Horri'ble die'tu (Lat. *het is verschrikkelijk, om het te zeggen*).

Horror va'cui (Lat. nat. eig. *afkeer van het ledige*), m.: eertijds schreef men een - toe aan de natuur, om aldus b.v. het opstijgen van water in de pompbuizen te verklaren; verg. Vacuum.

Hors d'oeu'vre (Fr. *iets overtoollig, wat niet tot de zaak behoort; bijwerk; toegift*), o.; ook: voorgerecht bij een maaltijd.

Horst (aardk. opheffing van den bodem, veroorzaakt door plooiing i. d. aardkorst), m. -en.

Hort (korte stoot, duw), m. -en: met -en en stooten, op onregelmatige manier, op ongeregelde tijden, bij poozen; zegsw. op den - zijn, er van door gegaan, gmv.

Hor'ten (botsen, stooten), het hortte, het heeft gehort: een vrachtwagen hort over de keien; fig. hortend spreken, haperend, aarzelend.

Horten'sia (plantk. *Japansche roos, sierheester met schoone groene bladeren en witte, rose of blauwe bloemtrossen*), v. -'s. (s = z).

Horticultuur' (tuinbouw, tuinierskunst, 't aanleggen van tuinen), v. gmv.

Hortologie' (tuinbouwkunde), v. (g = g).

Hortoloog' (tuinbouwkundige), m. -logen.

Hortula'nus (iem., die toezicht houdt op den hortus of tuin), m. -sen of -lani.

Hor'tus (tuin), m. -sen: - *botanicus*, academische plantentuin.

Hor'zel (dierk. grootste soort van wesp), v. -s, -en; zie Hoornaar.

Hosan'na, eig. *Hosian'na* (eerst, een bede tot God nl. *Geef toch heil of zegen*; later: in den volksmond als blijde uitroep of zegereet gebruikt: *hij leve! heil, voorspoed!*), tw., zegsw. *vandaag -*, *morgen kruist hem*, het volk van Jeruzalem was wuft: de volksmenigte is wispelturig; zie ook Matth. 21:9.

Hos'pes (waard, gastheer, huisbaas), m. -en.

Hospies', o. gmv.; zie Hospitium.

Hos'pita (gastvrouw, huisbazin), v. -'s.

Hos'pitaal (gasthuis, ziekenhuis), o. -talen.

Hos'pitaalridders (gesch. geestelijke vereniging, gesticht in Jeruzalem tot hulp van zieken, herberging van pelgrims, enz., ontstaan in de dagen der kruistochten), m. mv.; zie Johanniter-orde; - **schip** (drijvend hospitaal bij de marine; vaartuig tot geneeskundige hulp en godsdiensstoefening voor onze visschersvloot op de Noordzee), o. -schepen; - **soldaat** (soldaat-oppasser in een hospitaal), m. -soldaten; ook: soldaat der verpleging (Intendance), die te velde de eerste eenvoudige geneesk. hulp kan verlenen.

Hospitaliteit' (gastvrijheid), v. gmv.

Hospitant' (leerling, die zonder admissie-examen enkele lessen v. e. klas eener H. B. S. of v. e. gymnasium mag bijwonen), m. -en; - **tan'te**, v. -n; - **pita'rius** (in een klooster de monnik, die de vreemdelingen gastvrij

- ontvangt of ze te woord staat), m. -sen;
-píteeren (gast zijn, fig. schoollessen zonder voor-examen bijwonen); **-pítium** (klooster op de hoogste Alpenpassen tot herberging), o. -s: het oudste - of hospice is dat van den Grooten St.-Bernard; ook: een gesticht, waarin ouden van dagen of zieke kinderen verpleegd worden; **-pítium** (thuis voor studenten a. d. Vrije Unversiteit te A'dam), o. -s. (t = ts).
- Hospodar'** (heer, vorst, weleer vorst van Molavië, Wallachije, Montenegro), m. -s.
- Hossebossen** (uit: hotsen en botsen, een reduplicatie: schokkende rijden), ik heb gehossebost: het - van een boerenwagen.
- Hossen** (tegen elkander loopen of springen), ik heb gehost: tijdens de kermis wil men te Rotterdam -; hossende knapen.
- Hos'tie** (R.-K. het voor de Mis bestemde offerbrood), v. -tiën, -ties: een gewijde -.
- Hostiel'** (vijandig, gekant tegen, op oorlog-zuchtige wijze), bn. en bw.; -er, -st.
- Hostiliteit'** (vijandelijkheid, vijandelijk gedrag, tegenkanting), v. -en.
- Hot** (rechts, in tegenstelling van haar; naar de rechterzijde: bij paarden), bw.: de voerman wilde - en de paarden gingen haar; zegsw. van - noch haar weten, niets weten, het gemakkelijkste niet, een erge domoor zijn.
- Hot** (dik van zure melk), v. gm.v.
- Hotel'** (groot, voornaam huis; deftige naam voor een groot, modern logement), o. -s.
- Hotelhouder** (eigenaar of exploitant van een hotel), m. -houders, ook, Fr. Hôtelier.
- Hotelrat** (nachtelijke hotel thief), v. -ten.
- Hot'sen** (botsen, schokken, hossen), hij hotste, heeft gehotst: een bolderwagen hotst over de dorpsstraat, de huifkar hotste over de keien.
- Hot'ten** (schiften van melk), het heeft gehot.
- Hottentot** (inboorting van Z.-Afrika), m. -ten; **-totsch**, bn.; als zn. (taal), o.
- Hou** (toegenegen), bn.; - en trouw zijn, getrouw zijn onder alle omstandigheden.
- Hou** (sta stil! hou op!), tw.
- Houden** (behouden, vasthouden, inhouden), ik hield, heb gehouden: ge moogt het boek -, den hoed in de hand -; dit vat houdt 120 L.; in ontzag -, vrees inboezemen; iem. in het oog -, zijn doen en laten bespieden; paard en rijtuig -, bedienden -, d. i. hebben; hij houdt zich maar zoo, hij neemt den schijn aan; zich goed -, zich dapper, royaal, enz. gedragen; het zal er om -, het zal moeite inhebben; die spijker zal niet -, vasthouden; - van iem., iem. toegenegen zijn, hem liefhebben; het - met iem., zijn partij aanhangen, hem toegenegen zijn of hem steunen.
- Houder** (persoon, die iets houdt d. i. eenige zaak drijft; bandel: persoon, aan wien het wisselbedrag moet uitbetaald worden), m. -s; in samenstell. als: hotel-, kas-, boek-, enz.; de - van aandeelen, de - van een wissel, bezitter; **houderes'**, v. -sen: bewaarschool -.
- Hou'ding** (gestalte, voorkomen, stand), v. -en: een nette -, een stemmige -, voorkomen; ook, manier van optreden in eenige zaak: de - van den Eng. minister tegenover de Centralen; ook, zede, wijze: zoo iets geeft geen -, dat is tegen alle usantie.
- Hou'kind** (zuigeling, bij uitbr. een kind, dat men altijd tot zijn last zal hebben), o. -kinderen: een idioot kind blijft een -.
- Hou'paardje** (veulentje), o. -s; fig. b. v. een oude dienstbode, die men niet meer kan ontslaan; ook: iets, dat kostbaar blijkt in onderhoud: een duur -.
- Hou'ri**, v. -s; zie Hoeri.
- Hout** 1. (het hardere deel van boomen, heesters, enz.), o. gm.v.: droog -, sijn -, dood -, kwastig -; turf en - opdoen, brandhout; spreekw. Alle - is geen timmerhout, men kan voor dat werk niet iedereen gebruiken; van dik - zaagt men planken, wanneer men de noodige grondstoffen heeft, marcheert het werk best, ook gezegd, wanneer men iem. een flink pak slaag geeft; fig. die opmerking, die redeneering snijdt geen -, doet weinig af, helpt niet, is geen argument; ook: bosch, b. v. het hert heeft zich in het - verscholen: 't is frisch in 't -; 2. (muz. de gezamenlijke uit hout vervaardigde blaasinstrumenten in een orkest, benevens de fluit), o. gm.v.; 3. (bosch bij Haarlem en Alkmaar), m.
- Hout'aankap** (O.-I. het vellen van boschhout), m. gm.v.; zie Aankap; **-achtig** (als hout, lijkende op hout), bn.; -er, -st: de -e stengel van vlas, hennep; de -e takjes van den besseboom; **-asbest** (een soort van asbest, ook berghout genoemd, in Tyrol), o. gm.v.; **-asch** (asch van verbrand hout), v. gm.v.; **-azijn** (azijn, gestookt uit teerwater, welk water bij droge distillatie uit hout ontstaat), m. gm.v.; **-bederver** (volksnaam v. zekeren houtkever, die het hout vernielt), m. -bedervers; **-bestrating** (plaveiing b. v. van bruggen met bezaagde blokjes hout), v. -en; **-bok** (naam van de boktor, die in het hout der populieren leeft), m. -bokken; **-cel** (een der samenstellende, primitieve bestanddeelen van hout), v. -cellen; **-cellulose** (scheikundig toebeide vezelige houtstof, voor papierbereiding), v. gm.v.; **-deeg** (deeg, uit hout bereid als onderlaag voor spiegelornamenten), o. gm.v.; **-draaijer** (ambachtsman, die gewoon gedraaid houtwerk maakt), m. -draaiers; **-druk** (druk met houten lettervormen), m. -drukken, zie Xylographie; **-duif** (volksnaam voor de bosch- of woud-duif), v. -duiven; **-ekster** (volksnaam voor de Vlaamsche gaai), v. -eksters.
- Hout'em** (eig. houd'm): spreekt hij is van -, gierig, heb- of baatzuchtig; ook een roep.
- Hout'en** (van hout), bn.: een - schoolbord, een - kruis, een - blaasinstrument; het - paard van Traje, zie: Laocoön, Paard.
- Houten Klaas'**, m. - Klazen, zie Klaas.
- Hout'erig** (houtachtig), bn.; -er, -st: een -e knol of raap, fig. een - mensch, linksch, onhandig; een -e stijl, onbeholpen.
- Hout'gravure** (houtsnee, houtsneeplaat), v. -s.
- Hout'hak** (het hakken van hout), m. gm.v.; **-hakker** (man, wiens arbeid het is, hout te hakken in het woud), m. -s, verg. Kolenbrandjer; **-handel** (groothandel in hout), m. gm.v.; **-handelaar** (handelaar in timmerhout), m. -s.
- Hout'ig** (houtachtig), bn.; -er, -st: een -e stengel: fig. een - vers, een -e toespraak, dof, zonder geest.
- Hout'industrie** (vervaardiging van houtwaren en houten snijwerk, b. v. in het Zwarte-woud), v. gm.v.; z. Houtwaren en Huisvlijt.
- Hout'ing** (zekere zalmachtige visch), m. -en.
- Hout'je** (stokje, latje), o.: zegsw. iets op zijn eigen - doen, d. i. op eigen gezag, op eigen handje; op eigen - een onderzoek instellen.

Houtkever (dierk. kleine kever, die op het hout leeft), m. -s; zie nog: Houtworm en Doodkloppertje.

Houtkleuren (de kleur van een of andere houtsoort geven): je moet die deur laten -; -**klooven** (houtblokjes splijten), o. gmv.; -**koop** (houthandelaar), m. -s; -**koop** (houthandel), v. -en; -**luis** (insect, levend onder den lossen bast der boomen), v. -luizen; -**maat** (raam, om hout te meten), v. -maten; -**made** (houtwormpje), v. -n; -**markt** (markt, waar hout wordt verhandeld), v. -en; -**mijt** (houtstapel, brandstapel), v. -en; -**rijk** (boschrijk), bn.: een -e streek; -**ringen** (jaarringen in boomen), m. mv.; -**schilderen**, o. gmv., zie Houtkleuren; -**schip** (schip tot vervoer van timmerhout), o. -schepen; -**schroef** (schroef, om in hout te draaien), v. -schroeven.

Houtskool (verkoold hout), v. -kolen: de kachel met - aanmaken; briketten van gestampte -; met - teekenen; -**koolbriket** (briket van houtskool), v. -briketten.

Hout'slijp, -**pulp** (houtstof), v. gmv., - is een brij v. houtspecie tot bereiding v. papier; -**sne**, -**snee** (gravure in hout), v. -sneeden, -sneeden: dit boek is versierd met hout-sneeden; -sneetje, o. -s; -**snijder** (vervaardiger v. afbeeldingen of beelden in hout), m. -snijders; -**snij** (xyloglyptiek: de kunst, die het vervaardigen van beeld- en ornamentwerk in hout ten doel heeft), v. gmv.; -**snijwerk**, o. gmv., zie Houtindustrie.

Hout'snip (dierk. stellooper, die in 't najaar over ons land trekt en er soms overwintert), v. -snippen.

Houtsoort, v. -soorten: er zijn inlandsche en uitlandsche -en, zie: Djatiboom, Mahoniehout, Pitch-pinehout, Palmhout, IJzerhout, enz.; -**spaander**, m. -s; -**stapel** (stapel van hout), m. -stapels; -**teel** (houtbouw), v. gmv.; -**teer** (bruine teer, uit pijnhout verkregen), v.; -**tor**, v. -torren, zie Boorkever; -**tuin** (werf of erf, waar timmerhout opgestapeld en gesorteerd is), m. -tuinen; -**veiling** (verkoop van hout van boomen), v. -en: de groote - is een publieke feestelijkheid, (C. O.); -**vester** (eig. -vorster, verwant met het Deutsche Förster, van Forst, woud, bosch), m. -s: een - is een opzichter van bosschen; ook in O.-I.: de -s op Java en Madoera; -**vesterij** (het bosch-opzicht, ook, woning v. d. houtvester), v. -en; -**vijl** (fijne houtrasp om meubelhout te polijsten), v. -en; -**vim** (houtmaat), v. -men; -**vink** (vliegenvangertje), m. -en; -**vlieg** (kever), v. -en; -**vlot** (verbonden rij palen en balken, waarmede men de rivieren afzakt), o. -ten; -**vloten** (het vervoeren v. hout in vloten), o. gmv.; -**vlotter** (iem., die op een houtvlot als werkman dient), m. -s; -**wagen** (wagen tot het vervoer v. hout), m. -s; -**waren** (voorwerpen v. hout, houten kerkengerief enz.), v. mv.; -**werker** (witwerker), m. -s; -**wesp** (wesp, die in het hout van dennen, sparren, beuken leeft), v. -en; -**wol** (fijn houtschaaftel, als pakmiddel in gebruik), v. gmv.; -**worm** (houtmade, larve v. d. houtkever), m. -en; -**zaag** (grootte, lange tweemanszaag om boomen tot planken te zagen), v. -zagen; -**zaagmolen**, m. -s: de eerste - werd in 1592 te Utgeest gebouwd; -**zager** (werkman, die hout zaagt), m. -s;

-**zolder** (bergzolder voor hout), m. -zolders.

Houvast (klamp, kram), o. -vasten: fig. een - aan iets hebben of zoeken, een steun.

Houw (slag met een scherp voorwerp, degen of sabel; ook, de wonde zelf), m. -en.

Houw (werktuig, kalkkloet), m. houwen.

Houw'bijl (zware bijl, slagbijl), v. -bijlen;

-**blok** (slagers-hakblok), o. -blokken;

-**degen** (grootte degen, slagdegen, fig. vechtersbaas, ijzerroeter), m. -degens.

Houweel (puntig ijzer met steel, om den harden grond los te maken), o. houweelen.

Houwen (slaan, kappen), ik hieuw, heb gehouwen: met een sabel, zwaard, degen -, slaan; steen-, vleesch-, beeld-, d. i. kappen.

Houwer, m. -s, meestal in samenst. als: beeld-, vleesch-, steen-, een - in een kolenmijn, de mijnwerker, die de kolen loshouwt of hakt.

Houwit'ser (kort kanon, om granaten en kartetsen te werpen), m. -s. vero.

Hoveling (heer van de hofhouding), m. -en, fig. vleier; zie ook Hofdame.

Hoven, ik hoofde, heb gehooft: zegsw. iem. huizen en -, kost en inwoning geven. vero.

Hovenier (tuinman, gaardenier), m. -s.

Hovenier'en (in den tuin werken, den tuin verzorgen), ik hovenierde, heb gehovenierd.

Hoventers'almanak (tuinalmanak), m. -ken; -**gereedschap** (tuinmanswerktuigen als hark, schoffel, enz.), o. -schappen;

-**kunst** (tuinmanskunst), v. gmv.

Ho'zbek, -mond (dierk. zekere visch, ook zeeduivel), m. -bekken.

Hu, tw. uitroep van afschuw.

Hubertusdag (feestdag v. Sint-Hubertus, d. patroon der jagers, op 3 Nov.), m. -dagen.

Huer'ta (sp. eigenlijk tuin: bevoeide vlakte), v. -'s: de -'s zijn de kweekplaatsen van zuidvruchten; de - van Murcia.

Hugenoot (gesch. sedert 1562 de benaming der Hervormden in Frankrijk), m. -noten.

Hui (waterachtige stof van melk), v. gmv.

Hui'chelaar (iem., die huichelt, veinzaard, schijnvrome, schijnheilige), m. -s, -laren;

-**achtig** (geveinsd, schijnheilig), bn. en bw.;

-er, -st: -e woorden, -e gebaren; -**arij** (gehuichel, schijnheiligheid, schijnvroomheid), v. -en; -**en** (zich anders voordoen dan men is, schijnheilig doen, veinzen), ik huichelde, heb gehuicheld; vroomheid -; liefde -, vriendschap -, voorwenden.

Huid (ontl. natuurlijk bekleedsel van het menschelijk of dierlijk lichaam, vel), v. -en: de huid bestaat uit de lederhuid en de opperhuid; zegsw.: hij steekt in een slechte -, is ziekelijk; de - afstroopen, villen, fig. iem. afzetten; met - en haar opeten, een dier opslokken of opeten, zoals het is; iets met de - betalen, met het leven; er zijn - aan waagen, d. i. zijn leven; zie ook Beer.

Huid'arts (gneesheer v. huidziekten), m. -en.

Huid'ig (hedendaagsch), bn.: de -e mode, tot op den -en dag, ten -en dage.

Huid'kleur (kleur der huid), v. gmv.; zie: Menschenras, Kleurling, Neger, Maleier, Indiaan; -**vetten** (leerlooiën, bereiden van huiden), ik -vette, heb gehuidvet; -**vettier** (looier), m. -s; -**vettierij** (leerlooiertij), v. -en, w. g.; -**worm** (draadworm onder de menschenhuid, vooral in de keerkingslanden), m. -en; -**zenuw** (zenuw in de huid), v. -en; -**ziekte** (zie: mazelen,

roodvonk, pokken, lepra, elephantiasis, enz.), v. -ziekten.

Huif (overtrek, hoofddeksel, kap), v. huiven.
Huifkar (N.-Brab. kar met een linnen huif en breede vellingen), v. -karren: de - werd vroeger algemeen gebruikt als vrachtwagen.

Huifwagen (bolderwagen op vier wielen, dragende hoepels, waarover een huif of linnen overtrek; ook, vrachtwagen), m. -s.

Huig (ontl. deel v. h. week gehemelte, letletje aan den ingang van de keel), v. huigen: zegsw. iem. de - lichten, iem. de huig doen inkrimpen, fig. hem op bedrieglijke wijze zijn geld afhandig te maken.

Huik (hurk, doorzakking in de knieën), v. huiken: op de -en zitten.

Huik (lange kapmantel, fahie), v. huiken: zegsw. de - naar den wind hangen, van partij veranderen, al naar de omstandigheden dit eischen, raadzaam of voordeelig maken.

Huiken (op de hurken gaan zitten), ik huikte, heb gehuikt; zie: Hurken en Hukken.

Huifbalk (gehuurde schreier bij een begravenis), m. ook v. -balken, vero.; fig. kind, dat aanhoudend en klaaglijk schreit: wat e. -!

Huiflobalk (ronde vilthoed met neergeslagen rand, vroeger gedragen in een lijkstoet), v. -balken, vero.

Huiflobalken (aanhoudend huilen of schreien, vooral van jonge kinderen), het kind huiflobakte, heeft gehuiflobakt.

Huilen (janken van honden en wolven), zij hebben gehuild: ook, met een luide en klagende stem schreien: de knaap huild van pijn; fig. de wind huilt in den schoorsteen; spreekw. Hij huilt met de wolven, waarmee hij in 't bosch is, hij doet mee met de partij, waarin hij zich bevindt, hij richt zich naar de personen, in wier gezelschap hij verkeert; -erig (schreierig, naar huilen staande), bn.: een - gezicht zetten; bw. - iets zeggen.

Huis (mensenwoning), o. huizen: een oud -, een mooi -, een gerieflijk -; zegsw. huizen zijn kruisen, een rijmpje, om het leed uit te drukken, dat huurhuizen den eigenaar berokkenen; het heele - was op de been, gezin; het Hollandsche -, het Henegouwsche -, het - van Oranje, vorstengeslacht; ook, schouwburg: een uitverkocht -; zegsw. te - zijn in eenig vak, op de hoogte zijn, er veel van weten; met de deur in - vallen, zonder inleiding of geheel onverwachts over iets spreken; het - des Heeren, kerk, tempel; hij is iemand van goeden huize, van goede familie; het hooger- en lager- in Engeland, de Kamer der lords en der gemeenten; spreekw. Oost, West, thuis best! zie: Hut, Paleis, Stulp, alsook: Burgerhuis, Heeren-, Huur-, Koets-, Pak-, Recht-, Tuig-, Tuin-, Winkel-, en verder: Brandspuithuisje, Brillen-, Peper-, Schilderhuis.

Huisakte (akte van bekwaamheid tot het geven van huisonderwijs), v. -n; -anker (hechtanker tot bevestiging van balken), o. -s; -apothek (medicijnkistje voor huiselijk gebruik), v. -apotheken; -armen (huizittende armen), m. en v. mv., z. Huizittend; -arrest (arrest, z. ald., in eigen woning), o. gmv.: zegsw. - hebben, niet kunnen of mogen uitgaan: de zieke had -; -baas (eigenaar van het gehuurde huis in betrekking tot den huurder), m. -bazen, zie Huishoer; -bak (een thuis gebakken, wit tar-

webrood), o.: is dit wel -? -bakken (in huis gebakken), bn.: een -brood, fig. kleinzielig, onbeduidend: -meeningen, -wijsheid; -beddende (O.-I. jongen), m. -n; -bewaarder (iemand, die bij afwezigheid der bewoners het huis bewaakt), m. -bewaarders; -bewaarster, v. -s; -bezoek (jaarlijksch bezoek van dominee of geestelijke aan een gezin), o. -bezoeken; -bijbel (bijbel, welke door de leden van een gezin wordt gebruikt), m. -bijbels; -braak (inbraak, het inbreken in een huis om er te stelen), v. gmv., z. Braak; -brand (brandstoffen voor den huiselijken haard), m. gmv., zie: Brand en Industriebrand; -dier (tam dier, dat door den mensch gehouden en verzorgd wordt), o. -dieren; -dokter (arts, die den zieke thuis bezoekt, iemands gewone dokter), m. -dokters; -dominee (catechiseermeester en krantenbezoeker), m. -s; -doop (doop, welke in huis wordt toegediend), m. gmv.; -duif (tamme duif), v. -duiven, fig. huisvrouw, die al haar genoegen in huis vindt; -duivel (iem., die in huis bij elke gelegenheid raast en opspeelt), m. -duivels; -eend (tamme eend), v. -en; -eigenaar (bezitter van een huis), m. -eigenaars, -naren.

Huiselijk, huislijk (op het huis of het huishouden betrekking hebbende), bn. en bw.; -er, -st: -e genoegens, -e zorgen, -e verkeer, zie Verkeer; een - man, die zijn genoegen in zijn gezin zoekt; het - leven, zooals dat thuis is; wij zaten recht - bijeen, gezellig.

Huisgenoot(e) (lid v. h. gezin, ook, persoon, die met ons eenzelfde huis bewoont), m. en v. -genooten, fig. de -en des geloofs, d. i. geloofsgenooten, personen, die met ons van denzelfden godsdienst zijn, Galaten 6:10; -gezin (familie: ouders en kinderen), o. -gezinnen: een noodlijdend -; -goden (oud-Rome: de beeltenissen der huisbeschermende goden), m. mv., zie: Laren en Penaten; -heer (heer des huizes, ook, huiseigenaar), m. -heeren; -hen (gewone hen of kip), v. -hennen; fig. man of vrouw, die zelden uitgaat: hij of zij is een echte -, verg. Huisduif; -hond (kamerhond, ook, waakhond), m. -honden, zie Heemhond; -houdboek (notitieboek van huiselijke uitgaven), o. -boeken.

Huishoudelijk (het huishouden betreffende), bn. en bw.: de -e zaken, een -e vergadering; fig. spaarzaam, ordelijk; -heid (spaarzaamheid, zuinigheid), v. gmv.

Huishouden (het huis besturen), ik hield -, heb -gehouden: zij weet netjes huis te houden; zegsw. er is geen huis met hem te houden, hij is erg lastig van humeur; de vijand heeft daar vreeselijk -gehouden, is daar ruw te werk gegaan, b.v. heeft vermoord, geplunderd, brand gesticht, enz.; -houden (gezin), o. -s: hij heeft een groot -; dat huis wordt bewoond door drie -s; ook, huisraad: heel zijn - is voor schuld verkocht; een - van Jan Steen, een slordig, haveloos huishouden, z. Jan Steen; -houding (huisbestier), v. -houdingen: fig. de - der natuur, de - van den staat: ook: huisgezin: moeder heeft een talrijke -; -houdinkje (klein gezin), o. -s; -houdschool (school, om te leeren huishouden), v. -scholen, verg. Kookschool; -houdster (bestuurster van een huishouden, vooral na den dood der huisvrouw), v. -houdster: zij is een goede -; -huur (de prijs, waarvoor

men een woonhuis geluurd heeft), v. — huren: — **indemniteit**, vergoeding in geld, ingeval vrije woning ontbreekt; — **industrie** (het uitoefenen van eenig vak van nijverheid op zeer kleine schaal in eigen woning), v.: het spinnen, het weven als —, het mandenvlechten als —, zie Huisvljijt; — **japon** (min kostbare japon voor huiselijk gebruik), v. — japonnen; — **jas** (heerenjas voor huiselijk gebruik), v. — jassen, zie Sjamberloek.

Huis'je (klein gebouwtje), o. — s: een — voor den schildwacht; een heilig —, een bidplaats met heiligenbeeldje aan den landweg, b.v. in Z.-Limburg; ir. een herberg of café: hij kan geen heilig — voorbijgaan, hij is een drinkebroer; — bet. ook bestekamer; spreekw. Elk — heeft zijn kruisje, ieder gezin kent zijn leed; bij overdr.: het — eener slak, spiraalvormige schelp op den rug der huisjesslak, het — van een kompas, de deels glazen omsluiting er van; het — van een weegschaal, ruimte, waarin de tong zich beweegt; het — van een bril, doosje met klepje bovenaan of met dekseltje; het — van sommige zaden of zaadhuisje, d. i. zaadhulsel.

Huis'jesmelker (iem., die geringe woningen bouwt of koopt en dan per week verhuurt), m. — s: een hebzuchtige —; ook: de ophaler der weekhuur; zie Melken, kweeken.

Huis'jesslak (slak met een huisje), v. — ken; zie: Slak, Karakol en Huisslak.

Huis'jongen (O.-I. huisbediende), m. — s; — **kamer** (huishoudkamer, waarin nl. het gezin gewoonlijk verblijft), v. — kamers; — **kapel** (bidkapel in huis), v. — kapellen; — **kapelaan** (R.-K. geestelijke bij een adellijke familie op een kasteel, ook: biechtvader v. e. vorst), m. — kapelannen of — kapelaans; — **kat** (de gewone kat onzer woningen), v. — katten; — **klok** (staande klok, hangklok), v. — klokken; — **knecht** (knecht voor huiselijke bezigheden), m. — s; — **kondiging** (gesch. oproeping der floreenplichtigen tot het kiezen van een predikant), v. vero.; — **krekel** (rechtvleugelig insect der bakkerijen en van boerenwoningen), m. — krekels, ook, Heimpje; — **kruis** (kruis, aanhoudend verdriet in huis), o. — kruisen: de oude Jan verlangt zich van zijn — te ontslaan, nl. van Jan Salie (Potg.); — **look** (vetplant, op daken en muren groeiende), o. gmv.; — **man** (landman, boer), m. — lieden, vero.: — leeft nog in het Vlaamsch: Nu, de — groot zijn magen (Ledeganck).

Huis'mansdochter (boerendochter), v. — s: een huwelijks, zij het met eene overjarige — (Potg.); — **wijf** (boerin), o. — wijven; — **woning** (boerenhuizinge, hoeve), v. — en.

Huis'marter (steenmarter), m. — s, ook Fluwijn; — **meid** (O.-I. binnenmeid), v. — en; — **middel** (huiselijk geneesmiddel), o. — middelen; — **moeder** (vrouw des huizes), v. — s; — **mujs** (de gewone mujs onzer woningen), v. — muizen, verg. Veldmujs; — **musch** (de gewone musch), v. — musschen, fig. zie Huisduif; — **onderwijs** (lager onderwijs, dat gegeven wordt in de woning van ouders of voogden aan de kinderen van ten hoogste drie gezinnen gezamenlijk), o. gmv.; — **onderwijzer** (onderwijzer, die huisonderwijs geeft), m. — s, z. Gouverneur; — **onderwijzeres** (juffrouw, die huisonderwijs geeft), v. — sen; zie Gouvernante.

Huis'orde van Oranje (Ned. ridderorde, in

1905 gesticht, in 5 klassen), v.; de — wordt verleend aan hen, die uitblinken in kunst en wetenschap, of zich verdienstelijk voor het land hebben gemaakt.

Huis'plaag (vervelend kind, lastige vrouw), v. — plagen, zie Kwelgeest; — **ploert** (stud. huisbaas), m. — en; — **postille** (boek met stichtelijke Zondagslectuur voor het huisgezin), v. — s, (ille = ielje); — **prelaat** (geestelijke van hoogen rang, verbonden aan het pauselijk hof), m. — prelaten, ook: een door den paus te verlenen eeretitel v. R.-K. geestelijken; — **raad** (meubels, inboedel), o. gmv.; — **schilder** (verver van huizen), m. — s; — **slak** (naakte, kleine slak), v. — slakken; — **slutel** (slutel v. de huisdeur), m. — s; — **sloof** (in huis zich afslovende vrouw; zij, die al het werk in huis en keuken zelf doet en zelden of nooit voor haar genoegen eens uitgaat), v. — sloven; — **spin** (kamer- of zolderspin), v. — spinnen; — **tiran** (lastige huisvader), m. — tirannen; — **toe** (Z.-A.: huiswaarts, naar huis), bw.: —, kinders! — **toilet** (eenvoudige kleedij in huis), o. — ten; — **vader** (hoofd van een gezin), m. — s.

Huis van afgevaardigden (2e Kamer in Beieren, Denemarken, Württemberg, Saksen, Pruisen), o.

Huis'vesten (herbergen, doen wonen), ik huisveste, heb gehuisvest: vluchtelingen —, een onderdak bezorgen; — **vesting**, v. gmv.: iem. — geven, ergens — vinden, woning.

Huis'vlieg (dierk. gewone niet-stekende vlieg), v. — vliegen; — **vogel** (kamervogel), m. — vogels.

Huis'vljijt (industrie in huis: snijden, zagen, spinnen, weven, vlechten), v. gmv.: de binnenveverij was langen tijd in Twente —.

Huis'vljijtentoonstelling (het exposeeren van allerlei voorwerpen enz., door huisvljijt ontstaan), v. — en: een nationale —.

Huis'vrede (rust in eigen woning), m. gmv.: den — storen, den — breken, wederrechtelijk iemands huis binnendringen, om er de rust te storen; — **vredebreuk** (het verstoren van den huisvrede), v. gmv.: drie dagen hechtenis wegens —.

Huis'vriend (vriend der familie, een trouw bezoeker), m. — en: ik ben — bij die familie; — **vrouw** (de vrouw des huizes, echtgenoot), v. — vrouwen: een bezige —; — **waard** (de heer des huizes, ook, huisbaas), m. — en; — **waardin'**, v. — nen, vero.; — **werk** (werk, dat in het huis, d. i. niet in de keuken, moet gedaan worden; ook: huis-schoolwerk van leerlingen), o. gmv.; — **wet** (huiselijke regel of orde, voor bedienden in groote huizen), v. — wetten; — **zittend** (zelden of nooit uitgaande), bn.: een — leven; — e armen, tegenstelling van straatbedelaars, z. Huisarmen; — **zittenhuis** (huis voor armenverpleging en -bedeeling te Amsterdam), o. — huizen; — **zoeking** (gerechtelijke visitatie van een huis), v. — en; — **zorg** (fig. huishoudster), v. — en; — **zwaluw** (de gewone zwaluw: staalblauw met witte borst en witten buik), v. — en; — **zwam** (plantk. paddenstoel, tierend in vochtige huizen, b.v. onder vloeren); v. — zwammen.

Hui've, v. huiven; zie **Huif**.

Hui'ven (den kop dekken met een huif), ik huifde, ik heb gehuifd: een valk —.

Hui'veren (beven, rillen), ik heb gehuiverd

— van kou; — van angst, sidderen; — **ing** (rilling), v. — en: een — greep mij aan.

Huiveringwekkend (grooten angst veroorzakend), bn.: — e verhalen voor kinderen, b.v. Blauwbaard.

Huiverig (eenigszins bevende), bn.: ik ben wat —, kouwelijk, koortsachtig, fig. aarzelend, vol schroom, bang, vreesachtig: ik ben — om hem dat mee te deelen, om dat te vragen, te doen.

Huizen (wonen), ik huisde, heb gehuisd: met of bij elkaar —; z. Gehuisd en Verhuizen.

Huizenblok (een aantal, meest in een vierkant, aaneengebouwde huizen), o. — blokken; — **hoog** (zoo hoog als huizen, zeer hoog), bn. en bw.: — e golven; de redevoering van den leider stak — boven die zijner partijgenooten uit, verg. Torenhoog.

Huizing (woning, heerenhuis), v. — en.

Hukken (bijvorm van huiken: doorzakken in de knieën, hurken), ik heb gehukt.

Hul (vrouwenmuts, hoofdoek), v. hullen.

Hulde (eerebetoon), v. gmv.: — doen, wegens een leengoed, openbare eer aan den leenheer; fig. — doen aan de waarheid, haar openlijk erkennen, haar recht laten wedervaren.

Huldebetoon (eerebewijs), o. gmv.: — **blijk** (bewijs van hooge vereering), o. — bliken.

Hulden (huldigen), ik huldde, heb gehuld.

Huldigen (eer aandoen, hulde bewijzen), ik heb gehuldigd: de waarheid —, de kunst —, de Godheid —, de Koningin —; — **ing** (het huldigen, inhuldiging, blijde inkomst), v. — en.

Huldigingseede (eet van getrouwheid aan een vorst of vorstin bij de inhuldiging), m. gmv.

Hulk (lastschip, log koopvaardijship der 15e-17e eeuw), v. — en; fig. de — van staat; dichtl. — **je**, o.: Levenshulke, steek in zee!

Hullen (bedekken, omwikkelen met een hul), ik heb gehuld: de vrouwen waren in zwarte mantels gehuld (V. Lov.), gewikkeld, gekleed, verg. Om hullen; fig. alles was in rook gehuld.

Hul'lie (hun-lieden), pers. vnv.

Hulp (verwant met helpen: bijstand, redding, steun, ondersteuning), v. gmv.

Hulpbank (instelling, waar men onder persoonlijke borgstelling kleine sommen als voorschot kan bekomen), v. — banken; — **behoevend** (hulp noodig hebbende), bn.: een — kind, een — e grijsaard; — **brug** (tijdelijke brug), v. — gen; — **eloos** (zich zelf niet kunnende helpen), bn.; — loozer, — t: een arm — kind, verlaten; de arme weduwe was geheel —, zonder steun, verlaten; de verlamde was totaal —; — **kantoor** (bijkantoor), o. — toren: een — der posterijen; — **lijn** (meetk., teekenk. lijn, duidelijkheidshalve getrokken), v. — lijnen; muz. lijn gebruikt bij het schrijven van noten, welke niet op of tusschen de lijnen v. e. notenbalk liggen; — **loon** (zeew. het loon voor hulp en bijstand aan schip of lading), o. — en: — wordt verdiend door lossing of lichteing, zoodat het schip weer op een veilige plaats in zee of in een behouden haven kan komen; — **middel**, o. — en: allerlei — en bij het onderwijs; een globe is maar een gebrekkig — bij het onderwijs in de cosmographie; — **officier** (rechtst. ambtenaar, die den officier van justitie in bepaalde gevallen vervangt, doch niet op de terechtzittingen), m. — en: als — worden benoemd burgemeesters, commissarissen van politie, enz.; — **onderwijzer** (onder de wet van 1857: een door eenig gezag benoemde onder-

wijzer eener school, ondergeschikt aan den hoofdonderwijzer), m. — s, vero.; — **onderwijzeres**, v. — sen, vero.; — **prediker** (O.-I. bijpredikant), m. — s.

Hulpvaardig (bereid om te helpen), bn.; — er, — st: — e bureu, een — vriend.

Hulpwerkwoord (spraakw. werkwoord, dat bij de vervoeging van een ander helpt), o. — en: hebben, zijn, zullen zijn — en van tijd; mogen, moeten, kunnen, zullen, willen, laten zijn — en van wijze: worden en zijn zijn — en van den lijdenden vorm; — **wetenschap** (wetenschap, waarvan de uitkomsten in hoofdzak ten dienste van een andere gebruikt worden), v. — pen: de algebra is een —; — **zeel** (kruiszeel), o. — en, zie Helpzeel.

Huls, hulze 1. (omhulsel van stroo om flesschen, hoes van papier voor kruit), v. hulzen; 2. (plantk. tweekleppige vrucht zonder middelschot), v. hulzen: hulzen van erwtten, boonen, peuschillen; verg. Hauw.

Hulsel (kap, hoofdoek), o. — s, ook: bloem —, zaad —, bedekking; dicht. iemands stoffelijk —, ook, sterfelijk —, d. i. lichaam.

Hulst (heester of boom met glimmend harde, stekelige bladeren en roode bessen), m. — en.

Hulze (omhulsel), v. — n; zie Huls.

Hulzenbosch (hulstboschje), o. — bosschen.

Hum (scherts. voor humeur), o.: zegsw. in z'n — zijn, goed geluimd zijn, in zijn schik zijn.

Huma, tw.; zie Hem.

Humaan (echt menschelijk, menschlievend, welwillend), bn. en bw.; — maner, — st.

Humaniora (de classieke talen nl. Latijn en Grieksch en haar literatuur; ook: de letterkundige wetenschappen, nl. spraakkunst, redekunst en verder de dichtkunst), o. mv.

Humaniseeren (zedelijk tot mensch vormen; beschaven, veredelen); — **nis'me** (herleving van kunst en letteren in de 14e-16e eeuw), o.; het — trachtte iedere soort van ontwikkeling op de onmiddellijke studie der oud-classieke literatuur en beschaving te grondvesten; het — was een der hoofdementen van de Renaissance; — **nis'me** (stelsel van opvoeding en onderwijs, waarbij de oude talen tot grondslag van hoogere vorming dienen; herleving van de Griekse en Latijnsche letterkunde, wijsbegeerte en kunst in de 14de-16de eeuw), o. gmv.; — **nist'** (persoon, die de humaniora beoefent of onderwijst; aanhanger van het humanisme), m. — en: de — en der 15de eeuw; — **nistair'** (Fr. menschlievend), bn.: een — doel, — e begrippen, — e beginselen; — **nistelt'** (het humaan- zijn: menschlievendheid), v. gmv.:

— houdt rekening met de menschelijkheid, zij maakt welwillend en goed en kweekt verbroedering: de krijgsgevangenen met — behandelen.

Humbag (Eng. pochertij, opsnijdertij, boerenbedrog, schijnvertoon), m. gmv.

Humecteeeren (bevochtigen). (c = k).

Humeur (gemoedsstemming, stemming; luim), o. — en; — **ig** (ongelijk van humeur, grillig, veranderlijk), bn.; — er, — st: zij is erg —.

Humiditeit (vochtigheid), v. gmv.

Humiliant' (vernederend), bn.; — er, — st.

Humilia'tie (vernedering), v. — ties, — tiën.

Humilieeren (vernederen, verlagen).

Hummel (dreumes, klein kind), m. — s, gew.; — **tje**, o. — s. gew.

Hum'men (*kuchend roepen*), ik heb gehumd; ook **Hem'men**, zie: Hum of Hem.

Hum'mer (dierk. *grootte zeekeeft*), m. -s.

Hu'mor (*scherts, vroolijke luim; ernst met luim, vroolijheid met weemoed vermengd*), m. gmv: - *is de edelste vorm van het comische*.

Humores'ke (*letterkundig opstel in humoristischen stijl, luimig geschreven vertelling, luimig muziekstuk*), v. -n.

Humorist' (*humoristisch schrijver*), m. -en.

Humorist'isch (*geestig, luimig*), bn. en bw.: *Hildebrand is een -schrijver; een -e roman*.

Hu'mus (*teelaarde*), m. gmv.; -**laag**, v. -lagen; -**vorming** (*aarvorming uit rottende plantdeelen*), v. gmv.; -**zuur**, o. -zuren.

Hu'nebed, hu'nebed (*gesch. reuzengraf of -heuvel uit geweldige steenklompensamen-gesteld; voorhistorische offer- en begraaf-plaats in Drente, in Utrecht (Lage Vuursche), in Jutland en elders*), o. -bedden.

Hu'neborg (*aardr. oude Romeinsche verschaning onder de buurtschap Volthe (Weerselo) in O.*), v.

Hu'neshans (*aardr. verschaning uit den Rom. tijd*), v.: de - ligt in de gemeente Apeldoorn, aan het Uddelermeer; ook eene op Duno a. d. Rijn, in de gemeente Doorwerth.

Hu'nkeren (*rusteloos en sterk verlangen*), ik heb gehunkerd: - *naar vrijheid*.

Hu'nnebed, o. -bedden; zie Hunebed.

Hu'n'nen (*gesch. Midden-Aziatische nomaden-volken*), m. mv.; de - trokken in 375 n. C. over den Don, vernietigden de Gotische rijken en veroorzaakten de groote volksverhuizing; zie: Attila en Catalaunische velden.

Hu'n'nenschans, v.; zie Huneschans.

Hu'n'nent, te - (*in hun huis, dorp, land*), bw.; -**halve** (*uit hun naam, ter wille van hen*), bw.; -**wege** (*van hun kant of zijde, in hun naam*), bw.; -**wil** (*ter wille v. hen*), bw.: om -.

Hu'n'singoo (*aardr. het N.-W. deel der prov. Gr. aan de Lauwerzee en de Wadden*), o.

Hup'pelen (*freg. van huppen: vooruitgaan met kleine sprongen*), ik heb en ben gehup-peld: de kinderen -, de lammeren -; fig. de golfjes -; -**aar** (*kleine springer*), m. -s; -**ing** (*luchtige, kleine sprong*), v. -en.

Hup'pen (*hippen, opspringen*), ik heb gehupt: *Hup, mijn Jannetje!*

Hup'sch (*beleefd, voorkomend, wellevend, aardig*), bn. en bw.; -er, meest -: een -e jongen, een -e meisje, een -e Franschman.

Hurdle-race (*Eng. wedren over horden, schanskorven, heggen, en verdere hindernissen*), v. --races.

Hu'ren (*in huur nemen*), ik heb gehuurd: een huis -, een dienstbode -, een schip -.

Hurk, v. -en; zie Hurken.

Hur'ken (*op de hurken zitten*), ik heb gehurkt; zie: Huiken, Hukken.

Hur'rie (*herrie, lawaai, drukte*), v. gmv.

Hussiet' (*gesch. aanhanger v. Joannes Huss, kerkhervormer in Bohemen, 1369-1415*), m. -en.

Hussie'tenoerlog (*gesch. oorlog der Hussieten in Bohemen tegen den Duitschen keizer Sigismund, 1419-1436*), m.

Hut (*lage, armoedige woning*), v. hutten: een - op de heide, een leemen -; scheepst. een - van of op een schip, verblijf- en slaap-plaats van passagiers der eerste klasse b.v. op een mailboot; ook, idem van officieren en stuurlieden aan boord: *kamertje, loge*.

Hut'je, o.: *met - en mutje*, met heel den rommel, met heel het hebben en houden.

Hut'selbeker (*dobbeltrechter*), m. -bekers.

Hut'selen, hut'sen (*dooreenschudden*), ik heb gehutseld, gehutst.

Huts'pot (*gemengde spijs, bestaande uit aard-appelen, uien, vleesch en wortelen*), v. gmv.

Hut'tentut (*onkruid in 't vlas; ook geteeld in het oosten van ons land om de olie, die uit de zaden is te persen; vladotter*), v. gmv.

Huur (*bedrag, waarvoor men iem. of iets huurt of waarvoor iem. zich verhuurd heeft*), v. huren: de - van dit huis bedraagt f 500, huursom; aan dienstboden op tijd de - betalen; de - loopt ten einde, huurtijd; -**biblio-theek**, v. -theken, zie Volksbibliotheek; -**brief**, m. -brieven: een - op een huis hangen, het te huur hangen; den - er af nemen, nl. als het verhuurd is; -**ceel** (*huur-contract*), v. -ceelen; -**commissiewet** (*wet van 1917 tot beperking v. h. onredelijk opdrijven van huurprijzen*), v.; -**contract** (*akte, de overeenkomst bevattende, aangegaan tusschen verhuurder en huurder*), o. -en; -**der**, m. -s; -**huis** (*gehuurd huis*), o. -huizen; -**kiezer** (*kiezer, op grond van huishuur van minstens f 1.25 per week*), m. -s; -**koetsier** (*die nl. rijtuigen verhuurt*), m. -s; -**leger** (*leger, bestaande uit huur-lingen*), o. -legers; -**ling** (*gehuurde per-soon, ook krijgsman*), m. -en: een leger van -en; -**penning** (*handgeld, onderpand, godspenning*), m. -en; -**penningen** (*gelden voor de huur*), m. mv.; -**prijs** (*de som, door den huurder aan den verhuurder te betalen*), m. -prijzen; -**rijtuig**, o. -en; -**ster**, v. -s; -**waarde** (*aanslag van den huurprijs in de belasting*), v. -waarden.

Huw'baar (*volwassen*), bn. en bw.: een - meisje, den leeftijd hebbende, waarop ze kan huwen; tot -bare jaren gekomen zijn.

Hu'welijk (*echtvereeniging*), o. -en.

Hu'welijk, bn.: de -e staat, het huwelijk.

Hu'welijksaanzoek (*aanzoek ten huwe-lijk*), o. -en; -**advertentie**, v. -s of -tiën; -**afkondiging**, v. -en, zie Gebod;

-**band** (*zinnebeeldige vereeniging van man en vrouw*), m. -en: door den - verbonden;

-**beletsel** (*verhindering*), o. -en; -**be-loften** (*trouwbeloften*), v. mv.; -**bootje** (*beeld v. d. huwelijken staat*), o. -s; het - instappen; -**dispensatie** (*onthefing v. e. beletsel*), v. -ties, -tiën; -**heil** (*geluk*), o. gmv.; -**leven** (*het leven als echtgenooten*), o. gmv.; -**liefde** (*de liefde der echtgenooten tot elkaar*), v. gmv.; -**makelaar** (*iem. die voor geld huwelijken tot stand brengt*), m. -s; -**miu** (*liefde*), v. gmv.; -**panden** (*de kinderen*), o. mv.; -**plicht** (*echtelijke plicht*), m. -en: te zorgen voor de opvoeding der kinderen is -; -**reis** (*speelreize na de groene bruiloft*), v. -zen; -**trouw** (*echtelijke trouw*), v. gmv.; -**voltrekking** (*sluiting van het huwelijk*), v. -en; -**voorwaarden** (*de voorwaarden, die bij het huwelijk gemaakt worden ten aanzien van de wederzijdsche bezittingen*), v. mv.: trouwen met of zonder -; -**zegen** (*zegen op het huwelijk*), m. gmv.: elk jaar bracht hun nieuwen -, nl. een kind.

Hu'welijksch (*het huwelijk betreffende*), bn.: komt nog voor in: -e zaken, de -e staat, -e voorwaarden, z. Huwelijksvoorwaarden.

Hu'wen (*in het huwelijk of in den echt*

- treden, fig. vereenigen), ik heb en ben gehuwd: fig. hij huwt ijver aan kennis, d. i. paart.
- Huzaar'** (lichtgewapend ruiter), m. huzaren.
- Huzaarenmantel** (losse mantel v. huzaren tot dekking van het bovenlijf), m. — mantels.
- Huzaarenofficier** (officier der cavalerie), m. — s, — en; — **sla** (sla, toebereid met koud vleesch, mosterd, slaolie, peper en zout), v.; — slaatje, o.; — **uniform**, v. — en, verg. Dolman.
- Hyaclint'** 1. (halfedelgesteente, doorschijnend en hard, doorgaans donkerrood, doch ook neigende naar het gele of bruine), m. en o.; 2. (lelieachtige bolbloem uit het oosten), v. — en.
- Hyaclen**, v. myth. beek- of vijvernimfen.
- Hyaliet'** (glassteen, lavaglas), o.: het — is een wit, doorschijnend mineraal; — glas, o.
- Hybla**, aandr. stad a. d. Z. helling van den Etna, beroemd door den geurigen honig.
- Hybride** (hybridsch wezen), m. en v. — n.
- Hybridisch** (van twee soorten komende, bastaardachtig), bn.: een — woord b.v. bestaat uit bestanddeelen van twee verschillende talen, als: onlogisch, kleineeren, dreigement; een muilezel, een muilnier is een — wezen.
- Hydra**, v.: de — van Lerna, myth. groote gifspuwende waterslang, monster met 9—100 koppen, dat onsterfelijk was; het werd door Hercules met medehulp van zijn vriend Iola'us gedood, zij hieuen alle koppen af en begroeven den onsterfelijken kop onder een rotsblok; nat. hist. zoot-waterpoliep, mv. — s; fig. een schrikgedrocht, b.v. de — der revolutie.
- Hydraat** (scheik. verbinding van een zuur met water), o. hydraten.
- Hydraulica** (de wetenschap van het evenwicht en de beweging der vloeistoffen, leer van de waterkracht), v. gmv.: de — omvat de hydrostatica en de hydrodynamica.
- Hydraulisch** (tot de wetenschap, het vak der hydraulica behoorend), bn.: een — e pers, soort van waterpers, waarmee men een ontzaglijken druk kan uitoefenen; een — e brug, beweegbare brug door waterdruk in werking gebracht.
- Hydratiek'** (watergeneeskunde), v. gmv.
- Hydrodynamica** (leer van de beweging van vloeistoffen), v. gmv.: — **geen'**, **hydrogenium** (waterstofgas), o. gmv.: — **graphie'** (aandr. beschrijving, leer der wateren op aarde, nl. van zeeën, rivieren, meren, enz.), v.; — **graphie** (wat met de hydrographie in verband staat), bn.: — e onderzoekingen, een — e commissie, een — bureau; — **graphische kaarten** (rivier- en zeekaarten), v. mv.; — **meter** (waterweger, areometer; hydrostatiche balans, waarmede men de zwaarte van vloeistoffen bepaalt), m. — s: een — kan zijn een bier-, een wijn-, een brandewijn-zwaartemeter, enz.; — **metrie'** (wetenschap, die den waterafvoer b.v. van rivieren leert berekenen), v. gmv.: — **phobie'** (geneesk. watervees, hondsolheid bij menschen, die door een dol dier gebeten zijn), v. gmv.
- Hydrophoon'** (scheepsmelder; onder d waterspiegel aangebrachte telefoon), v. — phonen.
- Hydropsie**, liever: **hydropsie'** (geneesk. waterrucht), v. gmv.
- Hydroplaan'**, — pla'ne (water-vliegtuig of watervliegmaschine), v. — planen.
- Hydrostatica** (nat. leer v. h. evenwicht en de zwaarte der vloeistoffen), v. gmv.; — **sta'tisch** (op de hydrostatica berustend), bn.: een — e balans, de — e wet, z. Heureka; — **techniek'** (waterbouwkunde), v. gmv.; — **therapie'** (watergeneeskunde), v. gmv.
- Hydroxy'de** (oxyde, met water verbonden), o.
- Hyena** (dierk. verscheurend roofdier), v. — s: de gestreepte —, de gevleete —; fig. de — s der slagvelden, zij, die de lijken der gesneuvelden schenden en berooven.
- Hyenahond** (wilde gevleete hond in een groot deel van Afrika, steppen hond), m. — honden.
- Hyetometer** (regenmeter), m. — s. (e = ee).
- Hyetoscoop'** (hyetometer), m. — scopen.
- Hygie'na**, myth. godin der gezondheid. (ë = ee).
- Hygie'ne** (gezondheidsleer), v. gmv.: tijdschrift voor —; lees: — **gie-ee'ne**.
- Hygienisch** (de gezondheid betreffende), bn.: een — tijdschrift, — e therapie, een — congres.
- Hygienist'** (beoefenaar der hygie'ne), m. — en.
- Hygrometer** (nat. werktuig ter bepaling van de vochtigheid der lucht), m. — meters; — **metrie'** (bepaling van den waterdamp in de lucht), v.; — **metrisch** (de hygrometrie betreffende), bn.: — e onderzoekingen; — **scop'** (toestel, dat aangeeft of de hoeveelheid waterdamp in de lucht meer of minder wordt), m. — scopen; — **scop'isch** (de vochtigheid uit de lucht opnemend), bn.: zout is een — stof.
- Hymen** of **Hymenae'us**, m. myth. de god des huwelijks; ook, het huwelijk, de echtstaat.
- Hymeneë'n** (bruiloftszangen), v. mv.
- Hymetus** (aandr. berg in Attica, ten Z.-O. v. Athene, om zijn honing beroemd), m.
- Hym'ne** (plechtige lofzang), v. — n: de — ademt eerbied, bewondering, geestdrift; bij de Gr.: loflied ter eere van de goden of heroën, dat bij feestelijke offeranden werd aangeheven; thans, elk lied, waarin God of eenig verheven onderwerp wordt bezongen: Da Costa's —: Aan de Voorzienigheid, Nieuwland; Orion; Vondel: Rei van Engelen (Lucifer); verder, kerkelijke hymnen: het *Te-Deum* (zie ald.)
- Hyper**, bn.: — bet. in alle samenstellingen overdreven, overmatig, over.
- Hyperbolisch** (buitensporig vergrootend, overdreven), bn. en bw.; — **boliseeren** (overdrijven); — **bool'** (stijl. troop der overdrijving), v. — bolen, b.v. van de daken verkondigen, een vloed van tranen, zich in weelde baden, enz.; — **bool'** (meestk. een der kegelsneden), v. — bolen; zie: Ellips en Parabool; — **critiek'** (te ver gaande critiek), v. gmv.; — **cultuur'** (overbeschaving), v. gmv.
- Hyperion**, m. myth. Titan en vader van Helios; ook, Zonnegod. (pe = pes).
- Hypermetropie** (verziendheid), v. gmv.; — **metro'pisch** (verziend), bn.; — **modern'** (overdreven modern), bn.; — **trophie'** (overvoeding van eenig orgaan), v. gmv.
- Hypnos**, m., myth. god van den slaap. (y = i).
- Hypnose** (magnetisch, kunstmatig, door den wil van een ander, opgewekte slaap, zenuwslaap), v. gmv.; — **not'ica** (geneesk. slaapwekkende middelen), o. mv.; — **not'isch** (een magnetischen slaap verwekkend), bn.; — **notiseeren** (iem. in een toestand v. hypnose brengen); — **notiseur'** (iemand, die hypnose weet op te wekken), m. — s: een — weet iem. tijdelijk het bewustzijn te ontnemen en den wil van den gehypnotiseerde geheel aan den zijnen te onderwerpen; — **notisme** (leer of kennis van de hypnose, het hypnotiseeren enz.; de waaksleep of toestand van een gehypnotiseerde), o. gmv.
- Hypocaustum** (oud-Rom. inrichting voor

centrale verwarming), o.; er is een zeer mooi - gevonden te Tanger (Afrika).

Hypochon'der (aan hypochondrie lijdend, zwaarmoedig, neerslachtig), bn.; ook Hypochon'drisch; -**chondrie'** (miltzucht, onderbuiksziekte; fig. zwaarmoedig- of zwartgalligheid, ziekelijke droefgeestigheid), v.; -**chon'drisch** (zwaarmoedig), bn.; -**chon'drist'** (iem., die aan hypochondrie lijdt), m. en v. -en.

Hyp'ocras, m. gmv.; zie **Hi'pocras**.

Hypocriet' (huchelaar, schijnheilige), m. en v. -en; -**crisie'** (huchelarij), v. gmv.; -**cri'tisch** (geveinsd), bn. en bw.

Hypotenu'sa (meek. schuine zijde v. e. rechtehoekigen driehoek), v. -'s; verg. Katheten.

Hypothecair' (gewaarborgd door een vast pand), bn.: een -e schuld, een -e inschrijving.

Hypothek' (onderzetting, zakelijk recht op onroerende goederen als onderpand, de geldsom op zoodanig onderpand verstrekt, pandbrief), v. -theken: hij heeft een - van tien duizend gulden op zijn huis, z. Kusting; -**akte** (notarieel of wettig bewijs van hypothekstelling), v. -n, -s; -**bank** (bank, die gelden op hypotheek verstrekt en pandbrieven uitgeeft, door hypotheeken gedekt), v.

-en; -**bewaarder** (rijksambtenaar, hoofd van een hypotheekkantoor), m. -s; -**houder** (hij, die geld voorschiet op hypotheek), m. -s; -**kantoor** (kantoor, waar de -akten geboekt worden), o. -toren; -**recht** (het recht van den hypotheekhouder), o. -rechten. **Hypothekeren** (als onderpand doen inschrijven): hij heeft zijn weiland gehypothekerd, er kapitaal op opgenomen.

Hypothese (onderstelling; iets, dat men als waarheid of feit aanneemt), v. -n.

Hypothetisch (onderstellend, veronderstellenderwijze), bn. en bw.; lees: -**tee'ties**.

Hypsometer (nat. werktuig: hoogtemeter), m. -meters; -**metrie'** (hoogtemeting), v.; -**me'trisch**, bn.: de -e thermometer, gebruikt om de hoogte van bergen te bepalen; -e tabellen, tafels voor hoogtemeting.

Hy'sop (plantk. gewas met stevigen, houtachtigen stengel in Palestina veel voorkomend), v.: een bundel hypostengels diende als kwast tot besprenging; allengs werd aan de - zelf een reinigende kracht toegeschreven.

Hyste'rie (zenuwziekte, ziekelijke zenuwachtigheid, vooral bij vrouwen), v. gmv. (e = ee).

Hyste'risch (overspannen, zenuwziek, aan hysterie lijdende), bn.: een - gestel.

I.

ib. of **ibid.** - *Ibi'dem*, op dezelfde plaats, op dezelfde bladzijde.

i. b. d. - *in buitengewonen dienst*, b.v. Kamerheer der Koningin i. b. d.

i. e. - *in casu*, in dit geval.

Ietus - *jurisconsultus*, rechtsgeleerde.

id. - *id'ém*, dezelfde, hetzelfde.

i. e. - *id est*, dat is.

i. e. w. - *in één woord*.

i. f. - *ipse fecit*, hij heeft het zelf gemaakt.

i. g. z. - *in geheime zitting*.

I. H. S. - *In hoc signo (vinces)*, in dit teeken (des kruises nl.) zult gij overwinnen; ook: *Jesus ho'minum salva'tor*, Jezus, de Heiland, de Redder der menschen; of: *In hoc sa'hus*, hierin ligt het heil, de zaligheid; of *Jezus hortator sancto'rum*, de vermaner der Heiligen; eigenlijk zijn het de drie eerste letters van het met Gr. hoofdletters geschreven woord Jezus.

i. l. - *in loco*, ter plaatse.

i. m. - *In Memo'riam*, ter gedachtenis.

Imp. - *Impera'tor*, zie ald.

Impr. - *Imprima'tur*, zie ald.

incl. - *inclusief'*, zie ald.

I. N. D. - *In no'mine De'i of Do'mini*, z. ald.

Inf. - *in'finitief*, zie ald., ook, *infanterie*.

infr. - *in'fra*, zie ald.

I. N. R. I. - *Jesus Nazarae'us of Nazare'nus Rex Judaeo'rum*, Jezus van Nazareth of de Nazarener, koning der Joden; het op last van Pilatus boven aan het Kruis gehechte opschrift; zie Kruistitel.

intr. - *interest*.

inv. - *Inve'nit*, zie ald.

inz. - *inzon'derheid*.

I. P. I. - *In par'tibus infide'lium*, zie ald.

i. pl. v. - *in plaats van*.

Ir. - *Ingenieur* (met diploma T. H. S.)

Isr. - *Israëlietisch*, zie ald.

It. - *It'em*, zie ald.

I. V. - *O.-l. inlandsche vijand*, tegenstelling van **B. V.** - *buitenlandsche vijand*.

i. v. - *in vo'ce*, op dat woord.

I, v. -'s. De derde klinker en de negende letter van het alfabet; als Romeinsch cijfer één; zegsw. *de puntjes op de i's zetten*, iets zeer stipt afwerken of nagaan, geen stipje laten ontbreken, fig. fijn logisch redeneeren.

Ibe'rië (het Sp. schiereiland), o. gmv.

Ibe'risch schiereiland (aadr. Spanje en Portugal), o.

I'bis (dierk. reigerachtige vogel, in oud-Egypte vereerd), m. -sen: de groene -, aan de kusten der Zwarte Zee; de heilige -, nl. de nijlreiger in Oud-Egypte afgodisch vereerd.

I'carus, m. myth., - vliegt tegen den raad van Dae'dalus te dicht bij de zon, en zijn met was aangehechte vleugels laten los, zoodat hij niet ver van het eiland Samos in de, naar hem genoemde, Icarische Zee valt en verdrinkt: beeld van jeugdige onbezonnenheid; -**vleugels** (fig. onbetrouwbaar middel, om zich uit een neteligen toestand te redden), m. mv.

Iehner'mon (dierk. Egyptische uwezel), m. -s: de Egyptische -, ook Pharao-rat, zie Krokodillen-sieren. (eu = ui).

Ichthyographie (beschrijving der visschen), v. gmv., lees: *ich-tie-*; -**ol'** (vischolie, zeker geneesmiddel), o. gmv.; -**oliet'** (versteende

visch), m. -en; - **ologie** (kennis der visschen), v. gmv.; - **olo'gisch**, bn.: een -logische atlas; - **o'loog** (vischkundige), m. -logen; - **opha'gen** (eig. vischeters), m. mv.; - zijn rassen, stammen, die zich in hoofdzaak met visch voeden, b.v. de Samojeeden; - **osau'rus** (grootte vischhagedis, krokodilachtig dier der voorwereld tot 8 M. lang), m. -sen, -riërs. **Ico'nen** (beelden in de Grieksche kerk, vooral die van Christus en van Zijne moeder), v. mv. **Iconoclas'ten** (gesch. beeldbrekers of beeldstormers in de Grieksche kerk), m. en v. mv. **Iconodul'en** (gesch. anti-iconoclasten, beeldenvereerders), m. en v. mv. **Icosae'der**, o. -s; zie Twintigvlak. **Ida**(aandr. gebergte bij Troje), m.; ook op Creta. **Ideaal'** (gedachtevoorstelling van iets, die de volkomenheid nabijkomt, modelbeeld), o. idealen: de leeuw, dat - van kracht. **Ideaal'**, **idea'lisch** (wat aan het ideaal beantwoordt), bn.: een -ale voorstelling. **Ideale**, het -, o., d. i. het hoog-denkebeeldige; het als volmaakt gedachte. **Idealiseeren** (verheven, schoon voorstellen, vooral in de kunst, zóó dat het beantwoordt aan het ideaal). (s = z). **Idealis'me** (het streven naar het ideale, ook: leer van het onzinnelijke), o. gmv.: het oudste - is dat van Plato, deze leerde, dat de zinnelijke dingen slechts in schijn bestaan; ook in z. het streven naar het ideële in de kunst; z. degenest.: Naturalisme en Realisme. **Idealist'** (iem., die het leven van een idealen kant ziet; ook, die het idealisme nastreeft, in z. in de kunst), m. -listen. **Idealis'tisch** (als van een idealist), bn.: een -e levensbeschouwing; bw.: iets - opvatten, een - aangelegde ziel, een - opgevatte taak. **Ide'e'** (denkbeld, gedachte, voorstelling, innerlijke aanschouwing, begrip, plan), o. -ën: hij heeft geen -, een flauw - van de beeldende kunsten, geen begrip, niet de minste notie; dat is juist mijn -, meening; ik zal u eens een - van dat werk geven, voorstelling, verklaring; een hoog - van iets, van zich zelf hebben, gedachte; in hoogerem stijl, v. **Ide'e'el'** (wat alleen in gedachte bestaat), bn.: de -ëele goederen dezer wereld, b.v. deugd, vrijheid; een -e toestand, dat is slechts een - nadeel, denkbeeldig. **Idée-fi'xe** (Fr. blijvend dwaalbegrip van zwakke of zieke hersenen), o. idées-fixes; ook: idee, waarvan men zich niet kan ontdoen, waanvoorstelling, die iemand blijft kwellen. **Idem** (dezelfde, hetzelfde); zie **Id**. **Identiek'** (volkomen hetzelfde, één van wezen, eenerlei, gelijkwaardig, gelijkgeldend, gelijk), bn.; ook, Identisch. **Identificeeren** (twee zaken als gelijken beschouwen, twee dingen vereenzelvigen; de identiteit vaststellen); zich -, zijn identiteit bewijzen. **Identisch**, bn.; zie Identiek. **Identiteit'** (gelijkheid, eenheid van wezen, eenheid van betekenis, het zelf-zijn), v. gmv.: een ambtenaar heeft een identiteitsbewijs noodig, een bewijsstuk: aanstelling, penning, enz., waaruit blijkt, dat hij die persoon is, voor wien hij zich uitgeeft: zijn - bewijzen, het valt moeilijk bij misdadigers de - vast te stellen, zie Bertillonage. **Ideographie'** (schrift van begripteekens,

zoals aanvankelijk ook de hiërogliefen waren, niet van klankteekens), v. gmv. **Idio'ma**, o. -'s; zie Idioom. **Idioma'tisch** (het taaleigen betreffende), bn.: -e uitdrukkingen; iedere taal is -, d. i. heeft haar eigenaardigheden. **Idioom'** (taal-eigenaardigheid, taaleigen, eigenaardige uitdrukking, ook: goudspraak, tongval, streektaal, dialect), o. idiomen. **Idioot'** 1. (half wijs, stompzinig, dwaas), bn.: wat een idiote vent! dat is - van je; kan het nu nog idioter? 2. (iemand zonder bevattingsvermogen, stompzinige, fig. onnoozele), m. en v. idioten: de idioten-school (zie ald.) te Rotterdam. **Idiopathie'** (plaatselijke ziekte van een lichaamsdeel), v. gmv. **Idiosyncrasie'** (persoonlijke neiging of afkeer), v. gmv. **Idio'ten-school** (school voor stompzinige of zwakzinnige kinderen), v. -scholen. **Idio'terig** (als een idioot), bn. en bw. **Idio'ticon** (taalk. woordenboek van een idioma, dialectisch woordenboek), o. -s. **Idiotis'me** (geneesk. stompzinigheid, enghed der verstandelijke vermogens, onvatbaarheid voor verstandsontwikkeling), o. gmv. **Idiotis'me** (taalk. gewestelijke uitdrukking, eenig provinciewoord, eigenaardige zegswijze in eenig dialect), o. -tismen; ook, -tis'mus. **Idolaat'** (afgodisch), bn. en bw.: iemand of iets - vereeren of beminnen. **Idolatrie'** (afgodery, afgodendienst), v. gmv. **Idool'** (afgod, afgodsbeeld), o. idolen. **Idume'a** (Bijb. het land der Edomieten), o., zie Edom. **Idu'na**, v. Germ. myth. godin der eeuwige jeugd, de noorsche Hebe, gemalin van Braga. **Idus** (bij de Rom. de 15de dag in Maart, Mei, Juli en October, in de overige maanden de 13de dag), m. iden. **Idyl'le** (dichtk. land-, veld- of herdersdicht, bekoortlijk tafereeltje uit het huiselijk leven, uit het land- of herderstevan), v. -n: De Visschers van Bild., de Vorstin in het Dorp en De Verjaardag van Staring zijn -; fig. het kinderleven is een -. **Idyl'lich** (landelijk, herderlijk, bekoortlijk door eenvoud en onschuld), bn.: de -e poëzie, een - landschap, een -e stemming. **Ie** (hij), m. pers. vnv. spreekt. **Ie'der** (elk, elkeen), onbep. vnv.: - mensch, - zij op zijn hoede; - een (een ieder), vnv.: - kent hem. **Ie'gelijk**, een -, onbep. vnv., ieder, wie ook. **Ie'mand** (de een of andere persoon), onbep. vnv.: daar is - voor u, iemands goeden naam bekladden. **Ie'me**, v. -n, gew.; zie Imme. **Iem'ker**, m. -s, gew.; zie Imker. **Iep**, **ie'peboom** (e. loofboom: olm), m. -en. **Ie'pen** (van iepenhout), bn.: een - plank. **Ie'penhout** (olmenhout), o. gmv. **Ie'penlaan** (laan van iepenboomen), v. -lanen; zie IJ p. **Ier** (inboorling van Ierland), m. -en: een wilde -, een woestaard, in z., een wilde - van een meid, een wild meisje; vr. Iersche. **Iersch** (uit of betreffende Ierland), bn. als z. (de Iersche taal), o. gmv.; - **mos** (wier, zee-gewas van de kusten van Ierland), o. gmv.: het -e mos dient als voedsel en als geneesmiddel. **Ier'sche** (Iersche vrouw), v. meerv.: - vrouwen.

Iet (*iets*), onbep. vnw.: alleen in de zegsw. als niet komt tot -, kent - zich zelven niet, een parvenu is onaangenaam door opgeblazenheid en aanmatiging.

Iets (*wat onbepaalds, ongenoemds*), onbep. vnw. **Ietwat** (*eenigermate*), bw.: een vertrek, welks voorkomen - feestelijk is (Potg.), een weinig; soms in de bet. van: iets: is er -?

Iezegrim (*knorrepot, grompot, een knorrig of nurksch mensch*), m. - men: in het dieren-epos Vanden vos Reinaerde: de Wolf.

Iezegrimmig (*als een Iezegrim*), bn. en bw. **Iftar** (*maaltijd van den Mostim des avonds, op een vastendag*), m. -s.

Ift'e (*klimop, eiloof*), v. gmv. gew.

Igno'bel (Fr. *onedel, laag, slecht, laaghartig*), bn. en bw.; -er, -st.

Ignorant (Fr. *onwetend*), bn., -er, -st.

Ignoran'ten (*broeders voor onwetenden, nl. die dezen onderwijs gaven*), m. mv.; ook: Ignorantij'nen, congregatie in 1724 gesticht.

Ignoran'tie (*domheid, onwetendheid*), v. gmv. **Ignoreeren** (Fr. *iets niet willen weten of zien, iemand niet willen kennen*): iets -, iemand -.

IJ (*aardr. water bij Amsterdam*), o.

IJ'bokking (*bokking der Zuiderzee*), m. - bokkingen; -**bot**, v. -botten.

IJ'del (*eig. niet-gevuld, fig. vruchteloos, onbetekenend; gevoelig voor vleierij, trotsch op nietigheden, gaarne indruk makende*), bn. en bw.; -er, -st: een -e ruimte, fig. -e pogingen, een -e vrees, een -e meisje, -vertoon; **Gods naam - gebruiken**, buiten noodzaak; -**heid** (*vergankelijkheid, gevoeligheid voor vleierij, trotschheid op nietigheden; heuzelarij*), v. -heden: alles is maar -, haar - werd hierdoor gestreeld, zijn - kende geen grenzen; *de ijdelheden dezer wereld verachten*.

IJ'dellijk (*buiten noodzakelijkheid*), bw.: den naam des Heeren - gebruiken.

IJ'deltuit (*eig. een ijdele vrouw, ook van een man gezegd*), v. en m. -en.

IJf (*taxis, naaldboom*), m. ijven.

IJfel (*boog van ijf- of taxishout*), m. -s. **IJK** (*merkteeken op maten en gewichten*), m. gmv.; zie ijken.

IJK'brief (*zie Meetbrief*), m. -brieven; -**commissaris** (*ambtenaar, belast met het meten en ijken van schepen*), m. -sen.

IJK'en (*van overheidswege maten en gewichten waarmerken, d. i. van een ijk of merk voorzien, na onderzoek te hebben, of ze aan de door de wet gestelde eischen voldoen*), ik heb geijkt; -**er** (*hij, die ijkt*), m. -s.

IJK'kantoor (*rijkskantoor voor het ijken*), o. -kantoren; -**letter** (*merkletter als blijk van jaarlijksche keuring*), v. -letters; -**loon** (*door het rijk vastgestelde vergoeding voor het ijken van maten, gewichten en schepen*), o. -loonen, ook IJK'geld; -**meester** (*ambtenaar-ijker*), m. -meesters; -**wezen**, o.: *hij is inspecteur van het -; -wet*, v. -ten.

IJI (*haast, spoed*), v. gmv.: in aller -, in der -. **IJI** (*ledig*), bn.; -er, -st: - haar, dun; in -e lucht, verdund; *de -e ruimte*; z. IJdel.

IJI'bode (*renbode*), m. -boden; z. Estafette.

IJI'bot (*volksn. v. d. heilbot*), v. -ten.

IJI'en (*spoeden, snellen*), ik heb en ben geijld: naar huis -, snel loopen.

IJI'en (*in de koorts verward, onsamenhangend spreken*), zij ijde, heeft geijld.

IJI'goed (*goed, per sneltrein te vervoeren*), o. -goederen.

IJI'haring (*aan de Eng. kust in het najaar gevangen haring*), m. -haringen, als stofnaam, v.: de - wordt meestal gemarineerd.

IJI'hoofd (*onbesuisd persoon*), m. en v. -en.

IJI'hoofd'ig (*ijl of licht van hoofd, verward denkend, b.v. in koorts*), bn.; -er, -st.

IJI'lings (*met veel spoed*), bw.: ga toch -!

IJI'koorts (*geneesk. koorts, waarin men ijlt*), v. -koortsen: *hij lag daar met de -*.

IJM, im'me (*honingbij*), v. -en, immen. gew.

IJM'ker, m. -s; zie Imker.

IJP (*plank. olm*), m. -en; **ij'peboom**, m.

-boomen; zie Iep.

IJ'pelaar, ie'pelaar (*dicht. iepenboom*), m. -s.

IJ'peloof, ij'penloof (*loof v. e. ijpen, van meer ijpen*), o. gmv.

IJ'penbosch (*bosch v. ijpen of iepen*), o. -bosschen; ook Iepenbosch.

IJS (*bevroren water*), o. gmv.; - ontstaat door afkoeling van water beneden 0° C. of 32° F.: *die haven is vrij van -; het - draagt, houdt al, is dik genoeg om er op te loopen; een bijt, een gat, een wak in het -; zegsw. het - breken, de hinderpalen wegruimen, de toenadering bewerken; zich op glad - wagen, zich wagen op gevaarlijk terrein, een onderwerp behandelen, waarvan men niet op de hoogte is; beslagen ten' - komen, goed voorbereid, degelijk toegerust; men moet niet gaan over - van een nacht, niet te veel wagen, al te veel durven in zijn haast; op oud - vriest het licht, een oud gebrek, een oude zonde openbaart zich bij de minste verleiding; alle - kost menschenlevens, oud rijmpje, om uit te drukken, dat het ijsvermaak elk jaar menschenlevens kost. Verder: lekkernij uit den banketwinkel: een portie -, een schoteltje -, als nagerecht.*

IJS'baan (*geveegde rijweg op het ijs*), v.

-banen; -**bank** (*opeenhooping van schotsen, die een dam in de rivier vormen*), v. -banken;

-**beer** (*dierk. witte poolbeer, bewoner der noordelijke poolstreken als Groenland, Spitsbergen, Siberie, der poolzeeën, enz.*), m. -beren:

de sneeuwwitte - beren met hun breede, zachte pooten, in Artis (v. Deyssel); ook, nurksche vent; -beer (ijsbok), m. -beeren;

-**beren** (*met zwaren pas nijdig en brommerig in een vertrek op en neer loopen*), hij

-beerde, heeft geijsbeerd; -**berg** (*aardr. drijvend ijsgevaarte, afgebroken stuk van een poolgletscher*), m. -en: de -en worden

door de koude zeestroomen naar het Z. gevoerd; -**blink** (*weerschijn der ijsvelden*),

m. gmv.; -**bloemen** (*bloemvormige ijskristallen op bevrozen vensterruiten*), v. mv.;

-**boei** (*ijzeren boei ter vervanging van tonnen bij ijsgang*), v. -en; -**bok** (*stevig paalwerk, om pijlers van bruggen tegen ijsgang te beschutten*), m. -bokken, zie IJS-

breker en IJSbeer; -**breker** (*ijsbok, breektoestel der ijschotsen*), m. -brekers:

de -s dienen om brugpijlers voor het drijfijs te beschutten; ook: vaartuig met scherp boeg, dienende om in het ijs een vaargeul te maken in kanalen, rivieren, havens, enz.;

-**club** (*club of vereeniging tot bevordering van ijsport*), v. -clubs, ook, - vereeniging;

-**dam** (*breede ijsbank in een groote rivier*),

m. -dammen, zie IJSbank; -**depot** (*berg-*

plaats van kunstijs), o. -s, z. Depot, (pot=poo).

IJ'sel (aandr. twee voorname rivieren in ons land), m.: de *Hollandsche* -, de *Geldersche* -.

IJ'selijk (verschrikkelijk, afgrijselijk), bn. en bw.; -er, -st: een -e wraak, het is er -koud; -heid, v. -heden: de -heden van den oorlog.

IJ'selsteen (steen van IJselklei gebakken), m. -en; (als stofnaam), v., ook, -mop, v. -pen.

IJ'sfabriek (inrichting tot het maken van kunstijs), v. -en; -gang (drift van ijs-schollen), m. gmv.; -glas (dik vloer-glas, ook, sierglas voor vazen, enz.), o. gmv.;

-heiligen, de 4 strenge Heeren, wier feest-dagen (R.-K.) vallen van 11-14 Mei, wanneer het vooral 's nachts zeer koud kan zijn, (nacht-vorst); -kast (kast met kunstijs tot het koelhouden van vleesch, visch, enz.), v. -en: het vleesch is in de -, mededeeling in de warme zomerdagen, in den winkel opgehangen; -kegel (ijspegel, afhangende ijspin), m. -s; -kelder (diepe en koude kelder tot bewaring van ijs), m. -kelders; -koud (zoo koud als ijs), bn.: -water, fig. een -e blik, op een -en toon spreken, zonder eenig medelijden, gevoelloos; -kristallen (kristallen van ijs), o. mv.; -landsch (van of betreffende IJsland), bn.: de -e hond, zekere wolfs-hond; zn.: het -, de taal, op IJsland gesproken: het - is een twijf der Germaansche taal.

IJ'slandsch mos (een soort van korstmus van het eiland IJsland, enz.), o. gmv.: tot gelei gekookt is het een verzachtend genees-middel voor keel en luchtpijpen.

IJ'smachine (werktuig tot het fabriceren v. kunstijs), v. -s; -meeuw (dierk. ijsstorm-vogel, ook mallemluk geheeten), v. -en; -pegel (ijspin, ijskegel), m. -s; -periode (toestand der aarde, toen het ijs het land in de gematigde streken voor een groot gedeelte bedekte), v. -s; -ploeg (ijsbreker, door stoom bewogen), m. -en; -ranonkel (ranonkel der ijsvelden, b.v. in Zwitserland en Lapland), v. -s; -regen (ijzel), m. -s;

-schots of -schol (stuk ijs in het water drijvend), v. -schotsen, -schollen; -schuif (schuif, waarmee men over het ijs vaart), v. -en; -slede (grootte slede, inz. waarmee goederen over het ijs worden vervoerd), v. -n; -spoor (ijzeren beugel, welken men met een riempje onder den voet bevestigt, om op het ijs niet uit te glijden), v. -sporen;

-sport (sport op de ijsbaan), v. gmv.; -tap (ijskegel), m. -pen; -tijd (ijsperiode), m. gmv.; -veld (grootte vlakke van ijs, ook: in en tegen elkaar geschoven ijschotsen b.v. in de Poolzeeën, zie *Toros*), o. -en; -ver-
eeniging, v. -en, zie *IJ'sclub*; -vlakke (ijsveld), v. -n; -vogel (kleine vogel met grooten kop, die zich met insecten en vis-schen voedt), m. -s; de mooie - is thans zeldzaam in ons land; -vos (dierk. witte vos der poollanden), m. -vossen, zie *Poolvos*;

-water (water van gesmolten ijs, ook, drink-water met ijs), o. gmv.; -zaag (werktuig, om een blok ijs in stukken te zagen), v. -zagen; -zee (aandr. ocean, poolzee), v. -ën: de beide -zeeën, de N. en de Z. -

IJ'ver (vurig streven, naarstigheid, stage vlijt), m. gmv.: met - werken, bezig zijn; blinde -, nl. zonder verstand of overleg.

IJ'veraar (iem., die met ijver, met geestdrift werkzaam is voor een zaak, vurig bevoor-
deraar), m. -s, zie *Zeloot*; -aarster, v. -s.

IJ'veren (krachtig naar iets streven), ik heb geijverd: voor een zaak -, zijn best doen.

IJ'verig (vol ijver, vol toewijding, vlijtig, naarstig, in de weer), bn. en bw.; -er, -st: een -e leerling, zich - op iets toeleegen.

IJ'verzucht (jaloerie), v. gmv.

IJ'verzucht'ig (jaloersch), bn. en bw.; -er, -st.

IJ'vegrim, m. -men; zie *Ie'zegrin*.

IJ'vel (dunne ijslaag; bevroren, fijne regen), m. gmv.: wij hadden sneeuw, hagel en - op het dek te verduren; -en (bevrozen op den grond van fijnen regen), onpers. w.w.: het ijzede, heeft geijzeld.

IJ'ven (beven of rillen van, vervuld worden door vrees, afschuw, afgrijzen), ik ijsde, heb geijsd; -ing (koude rilling), v. gmv.

IJ'ver (het meest bekende en nuttigste der metalen), o. gmv.: het S. G. van - is ± 7.85, zijn smeltpunt 1500° C., in gedegen toestand komt het zelden voor; er is giet-, smeed- en staal-; -erts (verbinding van ijzer en andere stoffen), o., zie *Hoogoven*; zegsw. - met handen willen breken, het onmogelijke beproeven; 't is lood om oud -, het een is even goed of slecht als 't ander; spreekw. Men moet het - smeden, als het heet is, de gunstige gelegenheid waarnemen; men kan geen - met handen breken, het onmogelijke kan men niet doen.

IJ'ver (ijzeren voorwerp), o. -s: iemand in de -s sluiten, in boeien; het paard verloor een -, d. i. hoefijzer; een goud -, d. i. een gouden hoofdbedekking o. a. van Friesche vrouwen; zie ook: *Hangijzer*, *Strijkijzer*.

IJ'veraarde (delfst. aarde met ijzerdeelen vermengd, b.v. ijzeroer), v. gmv.: roode -.

IJ'verboor (machine, om gaten in ijzeren platen te boren), v. -boren; -draad (getrokken draad van allerlei dikte), o. gmv.

IJ'veren (van ijzer), bn.: een - liniaal; fig. een - gestel, zeer sterk, een - maag, een - wil, de - Kanselier, zie *Kanselier*; de - eeuw, zie *aldaar*; het - Kruis, zie *Kruis*; de - kroon, zie *Kroon*; de - weg, zie *Weg*.

IJ'veren eeuw, v.: myth. toen Saturnus door zijn zoon Jupiter ontroofd was, hield de gouden eeuw op en begon de - onder den ijzeren Zeus, de eeuw van brute kracht, bloed en oorlog; gesch. de tijd, waarin de strijd der volken door bloed en ijzer wordt beslecht b.v. de eeuw na Karel den Gr. en de onze.

IJ'veren man (volksn. voor excavator), m.

IJ'vererts (zie *IJzer*), o. gmv.: een hoogoven tot het smelten van -, - wordt veel gevonden in de Baskische provinciën van Sp.; -gieterij (fabriek, waar ijzer gegoten wordt), v.

-gieterijen; -glans (een der ijzerertsen), o. gmv.; -hard (erg hard), bn.; -hout (het zeer harde hout van zekere boomen in O.-Indië en Afrika), o. gmv.; -kruid (plant), o. gmv.; -maal (roestplek in linnengoed), o. -malen, zie *Maal*, vlek; -oer (een soort van ijzererts, o.a. voorkomende in den achterhoek van O. en G.), o. gmv.;

-oxyde (ijzer-roest: verbinding van ijzer met zuurstof), o. gmv., lees: *ok-sie'de*; -proef, v., zie *Vuurproef*; -roest (roest op ijzer, ijzer-oxyde), o. gmv.;

-slakken (glasachtige zelfstandigheden, die op uitvloeiend gesmolten ijzer drijven), v. mv.: - worden gebruikt voor verharding van wegen; zie ook: *Slakkenmeel*; -smelterij (hoogoven tot het smelten van ijzererts), v. -smelterijen;

- smet, v. —smetten, zie —maal; —sterk (sterk als ijzer), bn.: een —gestel, een —geheugen; —vijfisel (vijfisel, z. aldaar, van ijzer), o. gmv.; —vitriool (koperrood), o. en v. gmv.
- IJzervreter** (een onverschrokken krijger, een vervaarlijk soldaat), m. —vreter.
- IJzerwaren** (allerlei artikelen, van ijzer vervaardigd), v. mv.; —winkel (winkel, waarin men ijzerwaren verkoopt), m. —s.
- IJ'zig** (verstijvend, snerpand), bn.; —er, —st: een —e wind, het —Noord; fig. ijselijk, schrikwekkend: —e geluiden, —e dreigementen; bw. de O. wind kan in Palestina —koud zijn.
- IJzingwekkend** (wat doet ijzen), bn. en bw.; —er, —st: een —verhaal, —e geluiden.
- Ik**, pers. vnv. v. d. 1sten ps., b. v. —studeer; zn., o.: het —staat bij hem bovenaan; zijn tweede —, echtgenoot; hij is mijn beter —, leidsman.
- Ik'heid** (bewustzijn van eigen bestaan, eigen persoonlijkheid), v. gmv.
- Ik'ker** (nikker, zwarte, duivel), m. —s.
- Ik'zucht** (zelfzucht, egoïsme), v. gmv.
- Ilias**, **Iliade** (heldendicht van Homerus), v.: de — bevat de beschrijving v. d. belegering, in het tiende jaar, van Troje of Ilium door de Grieken, fig. een —van rampen, d. i. een reeks.
- I'liche tafel** (basreliëf van gips, bij Rome gevonden), v. gmv.: de — — bevat de hoofdafereelen van de Ilias.
- Ilium** (andere naam voor het Troje der oudheid), o. gmv.: het hooge —, het trotsche —.
- Illegaal** (onwettig, onrechtmatig, wederrechtelijk), bn.; —galer, —st.
- Illegaliiteit** (onrechtmatigheid, onwettigheid), v. —en.
- Illegitiem** (Fr. onwettig, onecht), bn.
- Illegitiemiteit** (onwettigheid), v. gmv.
- Il liberaal** (niet-vrijzinnig), bn. en bw.
- Il liberaaliteit** (het il liberaal-zijn), v. gmv.
- Illicite** (ongeoorloofd, verboden), bn.
- I'lico** (Lat. dadelijk, terstond), bw. (il = il); ook bezigt men wel —presto.
- Il liquide** (onzuiver, fig. nog niet veressend, b. v. een rekening), bn.: (qu = k), z. Liquide.
- Il lumina'tie** (feestelijke verlichting van gebouwen en straten, sierverlichting in de open lucht), v. —tiën, —ties. (tie = sie).
- Il lumineeren** (feestelijk een gebouw, een straat, een plein, enz. verlichten); —potje of —glasje (glazen potje met vet en pit, om bij illuminatie te ontsteken), o. —s.
- Il lumineeren** (een boek versieren, vooral met beginletters of initialen); zie Verlichten.
- Il lu'sie** (droombeeld, hersenschim, begoocheling), v. —siën, —sis: zich —s maken, zich iets voorspiegelen; iets, dat niet verwezenlijkt kan worden, verwachten; aan een —den bodem instaan, ze totaal vernietigen; iem. de —benemen, hem ontgoochelen; lees: iel-lu'-zie.
- Il lusoir** (Fr. denkbeeldig, hersenschimmig), bn.; ook, Illusorisch.
- Il lustra'tie** (versiering met plaatwerk, de gravure zelf), v. —tiën, —ties; ook, geïllustreerd tijdschrift: de Katholieke —, de Fransche —; verder: toelichting, verduidelijking, b. v. ter —van zijn woorden. (tie = sie).
- Il lustreren** (beroemd, doortuchtig, heerlijk, schitterend), bn. (u = uu).
- Il lustreeren** (met plaatwerk of teekeningen sieren, verlichten, toelichten). (u = uu).
- Il magina'rie** (Fr. denkbeeldig, hersenschimmig), bn.: —e winst, ondersteld, vermoedelijk; —e getallen, onbestaanbaar, b. v. $\sqrt{-2}$.
- Il magina'tie** (Fr. verbeelding, verbeeldingskracht), v. gmv. (t = s).
- Il magineeren**, **zich** (Fr. zich inbeelden, voorstellen; uildenken, verzinnen).
- I'mam** (Turksch opperpriester en wetgeleerde, hoofd eener moskee en leider der gebeden), m. —s; ook de Sultan voert den titel van —.
- Il m'beziel'** (dom, stompzinnig, onnoozel), bn.; zn.: een —, stompzinnige, wezenlooze.
- Il m'beeliteit'** (onnoozelheid, domheid, wezenloosheid), v. gmv.
- Il mbrog'lio** (It. verwikkeling, verwarring), m. —'s: een al te ingewikkeld tooneelstuk heet ook wel een —; lees: iembrol'jo.
- Il m'ita'tie** (navolging, nabootsing, vervalsching, kopie), v. —tiën, —ties; muz. de herhaling van een motief in een andere stem.
- Il m'ita'tio**, v., zie Navolging; lees: —taat'sio.
- Il m'iteeren** (navolgen, nabootsen, naäpen).
- Il m'ker** (bijenhouder), m. —s; soms: **Iemker**, zie: Bijker, Imme en Ieme.
- Il m'nauent'** (bijblijvend, aanklevend), bn.: er bestaan —e oorzaken, blijvend, bestendig; het —gebruik der rede, innerlijk. (nent = nent).
- Il m'nauel** (God met ons! naam voor Christus), m.; ook: Emmanuel.
- Il m'materieel'** (onstoffelijk, geestelijk), bn.
- Il m'matriculeeren** (opnemen als lidmaat, inschrijven als student, intlijven); zich laten —.
- Il m'maturiteit'** (Fr. onrijpheid), v. gmv.
- Il m'me** (horigbij), v. —n, gew.; zie Imker.
- Il m'mediaat'** (onmiddellijk, onverwijd), bn. en bw.
- Il m'mens** (onmetelijk, ontzaglijk, zeer erg), bn. en bw.; lees: im-mens'.
- Il m'mensiteit'** (onmetelijkheid, oneindigheid), v. gmv. (s = s).
- Il m'mensura'bel** (onmeetbaar, onmetelijk), bn.
- Il m'mensurabiliteit'** (onmeetbaarheid), v.
- Il m'mer** (altoos, steeds), bw.: iem. voor —verlaten.
- Il m'mergroen** (volksn. duitenschoon), o. gmv.
- Il m'mers** (trouwens, voorzeker), bw.: je bent —wijs genoeg, verder: toch, ook, want.
- Il m'mers'ie** (onderdompeling, indompeling), v.: in de eerste tijden v. h. christendom werd het Doopsel toegediend door —.
- Il m'migrant'** (inkomend landverhuizer), m. en v. —en; vr. ook —e; verg. Emigrant.
- Il m'migra'tie** (het zich metterwoon vestigen in een vreemd land), v. —s, —tiën.
- Il m'migreeren** (zich in een land metterwoon vestigen).
- Il m'minent'** (dreigend, nakend), bn.: een —gevaar, boven 't hoofd hangend, lees: —nent.
- Il m'mobiel'** (onbeweeglijk, vast; ook, niet tot den oorlog toegerust), bn.; —**mobi'liën** (onroerende goederen), v. mv.; ook, **Il m'mobi'lia**; —**mobiliteit'** (onbeweeglijkheid), v.; —**m'oderaat'** (onmatig, overdreven), bn., —rater, —st; —**m'odest'** (onzedig, oneerbaar, onwelvoeglijk), bn. en bw., —er, meest —.
- Il m'mola'tie** (Fr. offering, slachting, opoffering), v. —s, —tiën; —**m'oleeren** (opofferen).
- Il m'moraal'** (onzedelijk), bn., —raler, —st; liever: **Il m'moreel'**; —**m'oraliteit'** (zedeloosheid), v.; —**m'oreel'** (onzedelijk, tegen de zedenuet), bn.; —**m'ortaliteit'** (onsterfelijkheid), v. gmv.; —**m'ortelle** (stroobloem, eig. onsterfelijke, omdat de bloembladen niet verwelken), v. —n.
- Il m'munitet'** (onthefing, vrijdom van belasting, van dienstplichten, van inkwartie-

ring, enz.), v. gmv.; ook, *onschendbaarheid v. d. leden van den Raad, de Kamers, enz.*; verder: *het immuun-zijn*, zie **IMMUUN**.

IMMUUN' (geneesk. *niet vatbaar om door een een of andere infectie-ziekte te worden aangetast, niet voor die besmetting vatbaar*), bn.

IMPARTIAAL' (onpartijdig, onzijdig, niet eenzijdig), bn. en bw. (t = s).

IMPARTIALITEIT' (onpartijdigheid), v. gmv.

IMPASSE (Fr. *straat of steeg zonder uitgang of die doodloopt, stop of zak*), v. -s; fig. *moelijke positie, netelige toestand: dat zal die commissie uit een - helpen*.

IMPASSIBEL (onbewogen, ongevoelig), bn.

IMPASSIBILITEIT' (ongevoeligheid voor lijden, onbewogenheid), v. gmv.

IMPEDEEREN (verhinderen, belemmeren).

IMPEDEMENT' (hinderpaal, belemmering, beletsel), o. -en; tot het voltrekken van een huwelijk.

IMPEG'NO (It. *borgstelling, verantwoordelijkheid*), m. gmv.; lees: *iempen'joo*.

IMPENETRABEL (ondoordringbaar voor, fig. *ondoordringbaar*), bn., -er, -st; ook, *watervast*; van personen: *potdicht, gesloten*.

IMPENETRABILITEIT' (het impenetrabel-zijn), v. gmv.

IMPERATIEF' (bevelend, gebiedend), bn.: *een - gebaar*; - *mandaat, gebiedende opdracht aan een afgevaardigde, om zus of zoot te stemmen*. (pe = pee).

IMPERATIEF', IMPERATIVUS (spraak. *gebiedende wijs*), m. -tieven. (pe = pee).

IMPERATOR (gesch. *titel van overwinnende veldheeren bij de Romeinen, opperbevelhebber, later: keizer*), m. -to'ren of -s; zie **IMP.**

IMPERATORISCH (gebiedend, keizerlijk), bn.

IMPERCEPTIBEL (onmerkbaar, niet-waarneembaar), bn.; -er, -st.

IMPERFECT' (onvolkomen, gebrekkig), bn. en bw.; als zn.: (*onvoltooid, verleden tijd, imperfectum*), o. -en.

IMPERFECTIE (onvolmaaktheid, gebrekkigheid), v. gmv.; lees: *-fek'sie*.

IMPERFECTUM (spraak. *onvoltooid verleden tijd*), o. -tums, -ta; ook, **IMPERFECT**.

IMPERIAAL' (keizerlijk, statelijk, heerlijk), bn.

IMPERIAAL 1. (*het met zitbanken voorziene bovendeel van een tram, omnibus, enz.*; ook: *de bergplaats voor koffers bovenop een rijtuig*), v. -alen; 2. (*Russische gouden munt van 15 roebel*), m. -alen; alle Russische gouden munten worden in den handel kortweg imperialen genoemd; 3. (*typ. groot papierformaat, 55 bij 74 cm.*), o. gmv.

IMPERIALISME (politiek van heerschzucht en streven naar wereldmacht of een wereldrijk), o. gmv.: *het Engelsche -*.

IMPERIALIST' (voorstander van het imperialisme), m. en v. -en.

IMPERIALISTISCH, bn.: *de -e staatkunde der Romeinen, der Engelschen*.

IMPERIEUS' (gebiedend, trotsch, bevelend, heerschzuchtig), bn., -zer, -t.

IMPERIUM (heerschappij, oppermacht), o. gmv., b.v. *het - der overheidspersonen*; - *Romanum*, Rom. heerschappij, Rom. rijk.

IMPERMEABEL (ondoordringbaar), bn.: als zn.: (*regenjas of -mantel van waterdichte gummistof of van waterproef*), m. -s.

IMPETINENT' (onbeschoft, onbeschaamd, onhebbelijk, brutaal), bn. en bw.: *iemand met -e blikken aanzien; iem. - bejegenen*.

IMPETINENTIE (onbeschaamdheid, lompheid, brutaliteit), v. -tiën, -ties. (tie = sie).

IMPETURBABEL (onverstoortbaar, altijd gelijkmoedig), bn. en bw.

IMPETUEUS' (hevig, onstuimig), bn. en bw.

IMPETUOSITEIT' (onstuimigheid), v. gmv.

IMPETUOSO (muz. onstuimig), bw.

IMPIËTEIT' (goddeloosheid, snoodheid), v. gmv.

IMPITOYSABEL (onbarmhartig), bn.; -er, -st.

IMPLACABEL (onverzoenlijk), bn.; -er, -st.

IMPLICATIE (Fr. *verwikkeling v. iem. in een zaak*), v. -s, -tiën; ook: *tegenstrijdigheid of verarring in het wezen der zaak*. (t = s).

IMPLICEEEREN (verwikkelen, betrekken in een zaak); ook, *omvatten, insluiten*.

IMPLICIET', IMPLICITE (*mede er in begrepen of betrokken*), bn. en bw.: ook, *dat is - door hem erkend, stilzwijgend*.

IMPLORANT' (vrager om hulp, klager), m. -en.

IMPLOREEREN (afsmeecken, smeeken om hulp).

IMPONEEREN (indruk maken; eerbied, ontzag inboezemen): -*neerende deftigheid*.

IMPOPULAIR' (*niet in trek bij het volk*), bn.: ook, *te hoog, te verheven voor het volk: Vondel en Bilderdijk waren in hun tijd -*.

IMPOPULARITEIT' (volksongunst, derving van de volksgunst), v. gmv.; verg. **POPULARITEIT**.

IMPORT (*invoer van koopwaren uit het buitenland*), m. -en, d. i. invoergoederen; -**artikelen**, o. mv.: *Japansch en Chineesch lakwerk, Brusselsche kant b. v. zijn -*; -**huis** (*firma, die buitenlandsche artikelen invoert*), o. -huizen; verg.: **EXPORT** en **EXPORTHUIS**.

IMPORTANT' (gewichtig, belangrijk), bn.: *een -e geschiedenis, een -e mededeeling*.

IMPORTANTIE (gewicht, belang), v. gmv.

IMPORTATIE, v. -s, -tiën; zie **IMPORT**.

IMPORTEEREN (*vreemde waren invoeren, b.v. sigaren*); fig. *iets beteekenen, van belang zijn*.

IMPORTEUR' (invoerder van producten of goederen uit het buitenland), m. -s: deze firma is - van echte Havanna-sigaren; fig. *de Indiërs beschouwt men als de -s van het bijgeloof in Mekka*.

IMPORTUNEEREN (*lastig vallen, overlast aandoen, ongelegen komen*).

IMPORTUNITEIT' (*lastigheid, opdringerigheid, overlast, ongelegenheid*), v. gmv.

IMPORTUUM' (ongelegen, niet op het geschikte oogenblik), bn.

IMPOSANT' (ontzag- of indrukwekkend), bn. en bw.; -er, meest -: *een -e rede*.

IMP'OST (verbruiksbelasting, accijns), m. -en.

IMPOTENT' (onvermogen, onmachtig; ziek, zwakkelijk), bn., -er, -st.

IMPOTENTIE (zwakte, onvermogen), v. gmv.

IMPRECATIE (vloek, verwensching), v. -tiën, -ties. (tie = sie).

IMPREGNATIE (bevochtiging, door'trekking), v.; - is ook verzadiging b.v. van water met zout, enz. (t = s).

IMPRESARIO (It. *ondernemer op eigen risico van theatrale en muzikale uitvoeringen, van kunstreizen met bekende kunstenaars, beroemde zangeressen, enz.*), m. -'s.

IMPRESSIE (Fr. *indruk, invloed*), v. -siën, -sies.

IMPRESSIEF' (indrukwekkend, krachtig), bn.

IMPRESSIONNISME (*richting in de schilderkunst, die er naar streeft, geheel vrij van lijn of kleur, een algemeen indruk op doek weer te geven*), o. gmv.; ook wordt bij uit-

- breiding — gezegd van de woordkunst: *het sterk persoonlijk weergeven van den algemeenen indruk.*
- Impressionist'** (*schilder, die het impressionisme volgt of aanhangt*), m. — en; vr. — e.
- Imprima'tur** (*het worde afgedrukt*), o., zie Nihil obstat.
- Imprimé'** (Fr. gedrukt stuk), o. —'s.
- Improbabel** (*onwaarschijnlijk*), bn., -er, -st.
- Improbable** (*afkeuring*), v. —s, —tiën.
- Improbiteit'** (*oneerlijkheid, slechtheid*), v.
- Improductief'** (*geen winst opleverend, schraal, onvruchtbaar*), bn.; —ver, —st.
- Improductiviteit'** (*onvruchtbaarheid*), v.
- Impromptu'** (*snedige inval; een vers of muziekstuk voor de vuist gezegd of gespeeld, verg. Ex temporeetje; een in haast bereid maal of feestmaal*), o. —'s.
- Improvisatie** (*voor de vuist uitgesproken dicht; redevoering, toespraak, voor de vuist gehouden*), v. —ties, —tiën. (t = s).
- Improvisator** (*voor de vuist sprekend dichter of redenaar*), m. —s, —to'ren; —tri'ce, v. —s.
- Improviseeren** (*verzen voor de vuist of onvoorbereid zeggen, dichten; onvoorbereid een redevoering houden*), ook, iets plotseling geredmaken in elkaar zetten met behulp van iets, dat er niet voor bestemd is: *een tafel — van eenige planken en stoelen.* (s = z).
- Improvisite**, à l'— (Fr. onvoorbereid, voor de vuist; *onverwachts*), bw.
- Imprudent'** (*onvoorzichtig*), bn. en bw.
- Imprudentie** (*onvoorzichtigheid*), v. gmv.
- Impudentie** (*onbeschaamdheid, schaamtelooosheid, brutaliteit*), v. —s, —tiën. (en = en).
- Impulsie** (*aandrif; prikkel, eerste stoot*), v. —siën, —sies; ook: **Impuls'**, m. —en.
- Impulsief'** (*aan een impulsie gehoor gevend, aan de opwellingen van het oogenblik uiting gevende, prikkelbaar, opgewekt, levendig, vol aandrif*), bn.
- Impulsiviteit'** (*het impulsief-zijn*), v. gmv.
- Impunitieit'** (*straffeloosheid*), v. gmv.
- Imputabel** (*toerekenbaar, te wijten aan*), bn.
- Imputatie** (*aantijging*), v. —s, —tiën.
- Imputeeren** (*toerekenen, toeschrijven, aantijgen, ten laste leggen*).
- Impuur'** (*onzuiver, onrein*), bn. en bw.
- In**, bijw. van graad (*in hooge mate*) vooral in samenstellingen met bn. en bw., zie: **Inbedroefd**, **Inbitter**, **Indroog**, **Inmooi**, **Innet**, e. a.; — vormt verder scheidbare samenstellingen met w. w., bv. **inbinden**, **inboezemen**, **inbreken**, enz. zie de titelwoorden; ook, vz.: *hij is — de kamer*, — *huis*, — *de stad*, *binnen de grenzen van*; — *den zomer*, — *de lente*, *gedurende*.
- In abstracto** (Lat. *in 't afgetrokkene, op zich zelf beschouwd*), bw.
- Inaccessibel** (Fr. *ongenaakbaar, ontoegankelijk*), bn. (cc = ks).
- Inaccuraat'** (*onoplettend, slordig, niet nauwkeurig*), bn. en bw. (cc = kk).
- Inacht'neming** (*nakoming, zorg voor*), v.: *met — van*, *lettende op*, *zorgende voor*.
- Inactief'** (Fr. *werkeloos, buiten dienst*), bn.
- Inactiviteit'** (*werkeloosheid, het in rust zijn*), v. gmv.
- Inademen** (*met den adem i. d. longen halen*), ik heb *ingeademd: stof —, een verpeste lucht —*; spreekt. **In'asemen**.
- In aeternum** (Lat. *eeuwig, voor altijd*), bw.
- Inalterabel** (*onveranderlijk, onverstoortbaar, niet aan bederf onderhevig*), bn.
- Inauguraal'**, bn., zie **Inaugureel**.
- Inauguratie** (*inwijding, plechtige bevestiging in eenige waardigheid of eenig ambt*), v. —ties, —tiën; zie ook **Installatie**. (g = g).
- Inaugureel'** (*behoorende bij een inauguratie*), bn.: *de — e rede*, *redevoering bij de aanvaarding van zijn ambt*, door een hoogleeraar uitgesproken. (au = ou).
- Inaugureeren** (*iem. plechtig bevestigen*), hij *inaugureerde*, heeft *geinaugureerd*.
- Inbaar** (*invorderbaar*), bn.; zie **Innen**.
- Inbakeren** (*warm instoppen*), ik heb *gebakerd: een kind —, zich er lekker —*.
- Inbedroefd** (*diep bedroefd*), bn.: *een — e moeder*, *een — e weduwe*.
- Inbeelden, zich** (*zich iets onwaars voorstellen, te veel van zich zelf denken*), ik beelde mij —, heb mij *—gebeeld*; — **ing** (*hersenschim, ook, trotschheid*), v. —en: *dat is bloote —, hij is vol zotte —, waan*.
- Inbegrepen** (*er onder vervat*), bn.; zie **Inclusief: de vracht —**.
- Inbegrip**, o., alleen in: *met — van*, *dát er onder begrepen*, *ingesloten*.
- Inbeslag'neming** (*bestaglegging*), v. —en: — *van smokkelwaar*; — *van meubels, enz. bij rechterlijk vonnis*; zie **Beslag**.
- Inbewarenggeving** (*het in-bewaringe-geven*), v. gmv.; zie **Depositio**.
- Inbezit'neming** (*het in-bezit-nemen*), v. —en; — **stelling** (*daad van in-bezit-stellen*), v. gmv.; — **treding** (*daad van in-bezit-treden*), v. gmv.
- Inbikken** (*al bikkende ergens groeven inhakken*), ik heb *—gebikt: een molensteen —*.
- Inbinden** (*door een band verenigen*), ik bond —, heb *—gebonden: een boek —, de vellen er van in een hand binden; de zeilen —, minderen; zegsw. hij bond wat in*, werd minder veeleischend, sprak op minder hoogen toon.
- Inbitter** (*erg bitter*), bn.: *kina is —*.
- Inblanco** (*wit, onbeschreven, oningevuld*), bw.: — *ondertekenen of teekenen*. (c = k).
- Inblauw** (*donker- of diepblauw*), bn.: — *e oogen*; *de — e Italiaansche hemel*.
- Inblazen** (*instuisteren, in het oor blazen, ingeven*), ik blies —, heb *—geblazen*; — **zer** (*voorzegger, opstoker*), m. —s; — **zing** (*in-fluistering, ingeving*), v. —en, zie **Suggestie**.
- Inblij, — blijde** (*innig blij of verheugd*), bn.
- Inboedel, in'boel** (*gezamenlijke meubels huisraad v. e. gezin*), m. *inboedels, inboelen*.
- Inboeken** (*hand. in het grootboek inschrijven*), ik heb *—geboekt: allerlei posten —*.
- Inboeten** (*iets in plaats van iets anders zetten*), ik boette —, heb *—geboet: koolplantjes —, verdorde plantjes door andere vervangen; een stuk — in een net*. Verder: *verliezen b.v. de stakers hebben er veel geld bij —ingeboet; zijn gezondheid bij iets —*.
- Inboezemen** (*ingeven, vervullen met, inprenten*), ik heb *ingeboezemd: eerbied —, vertrouwen —, iem. edele gevoelens —*.
- Inboënis** (Lat. *er warmpjes inzittend, welgesteld*), bw.: *een man —*.
- Inbooring** (*die geboren is in het land, in de stad of op het dorp, waar hij woont; vooral inlander*), m. en v. —en; het vr. ook — e.
- Inboos** (*oor boos, door en door boos*), bn.
- Inborst** (*karakter, aard*), v. gmv.: *een zachte —, een lage —, een —edele —*.

In'braak (het inbreken), v. gmv.: diefstal met -; zie: Braak en Inbreken.

In'braakvrij, bn.: een -e kluis, bestand tegen inbraak; zie Safe-deposit.

In'branden (met een gloeiend ijzer een merk of letters indrukken; ongelijkmatig branden van een sigaar of pijp), ik brandde in, heb of het is -gebrand: een -gebrande pijp.

In'breken (inbraak doen), hij brak -, heeft of is -gebroken: de dieven hebben daar ingebroken; -breker (dief, die inbraak pleegt), m. -s; -breking, v. -brekingen.

In'breng (inleg; wat in een spaarkas ter bewaring, in een maatsch. om er mee te handelen, wordt gebracht; wat in een bank van leening verpand wordt; wat man of vrouw in het huwelijk meebrengen), m. gmv.

In'brengen (ergens brengen, inleggen, bij een huwelijk meebrengen), hij bracht -, heeft -gebracht: geld -, b.v. in een zaak in een spaarbank; wat hebt gij tot uw verontschuldiging in te -? aan te voeren; die kinderen brengen al tien gulden per week -, verdienen en brengen thuis; goederen -, b.v. in een handel; -brengst (inbreng), v. -en.

In'breuk (fig. schending van recht), v. gmv.; - op iems rechten maken, ze schenden.

In'brokkelen (broksgewijs in een drank of spijs doen), hij brokkelde -, heeft -gebrokkeld; fig. gaandeweg verliezen: hij heeft er een aardig kapitaaltje bij -gebrokkeld; ook, Inbrokken, verg. Afbrokkelen.

In'bruin (donker- of diep-bruin), bn.: -e haren, een -e Maleier.

In'buigen (naar binnen buigen), ik boog -, heb of het is -gebogen; -ing, v. -en: de - v. e. kust, v. d. ruggegraat.

In'burgeren (tot burger maken of worden), ik heb of ben -geburgerd: zich -, iem. -, hij is daar geheel -geburgerd, als burger opgenomen; fig. het woord clown is bij ons -geburgerd, heeft het burgerrecht gekregen.

In'ca, m. -s; zie Inka.

In cal'culo (Lat. in de berekening), bw.

Incapa'bel (onbekwaam, ongeschikt), bn.

Incapaciteit (ongeschiktheid, onbekwaamheid), v. gmv. (ci = sie).

Incarnaat, -naten, z. In karnaat, -naten.

Incarna'tie (vleeschwording), v. gmv.: de - van Christus, menschwording; fig. de - van eenige ondeugd; zie Incarneeren. (t = s).

Incarneeren (belichamen, met vleesch omkleeden), ik -de, heb geïncarneerd; fig. de geïncarneerde gierigheid, hebzucht, d. i. deze ondeugden in persoon; zie Zinnespel.

In'cassatie (Fr. het innen of incasseeren van gelden), v. -tiën, -ties. (t = s).

In'casseeren (geld innen of ontvangen), ik incasseerde, heb geïncasseerd; -seering, v. -en: - van wissels.

Incas'so-bank (instelling, die zich speciaal belast met het innen van wissels of kwitanties), v. --banken.

In cas'u (Lat. in dit geval), bw.; zie i. e.

Inch (Eng. Engelsche duim = $\frac{1}{12}$ Engelsche voet, $\frac{1}{36}$ yard, ± 2.54 cM.), o. -es.

Inchoatief (spraakw. werkw., dat een aanvangende handeling of het overgaan in een anderen toestand uitdrukt), o. -tieven, b.v. bevriezen, ontvlammen, sterven, enz.

Incident (onvoorziene gebeurtenis, storend voorval, stoornis), o. -en. (ent = ent).

Incidenteel (rechtst. op een incident be-

trekking hebbende, bijkomstig, terloops), bn. en bw. (en = en).

Incl'pient (beginner, aanvanger), m. -en.

Incl'sie (insnijding, snede), v. -s, -siën.

Inclina'tie (genegenheid, neiging, overhelling, liefde), v. -tiën, -ties; nat. helling van de magneetnaald op een horizontaal vlak en wel met haar noordpool naar de aarde. (t = s).

Inclina'tiekaart (kaart, waarop de gelijke inclinatie der magneetnaald v. verschillende plaatsen wordt aangegeven), v. -kaarten.

Inclinato'rium (toestel tot meting van de inclinatie der magneetnaald voor verschillende plaatsen), o. -toriums, -toria; ook: **Inclina'tie-kompas**.

Inclineeren (een neiging tot iets hebben, overhellen), ik -clineerde, heb geïnclineerd.

Inclus' (met insluiting van, met inbegrip van, ingesloten), bw.

Includeeren (insluiten, in zich sluiten).

Inclu'sen (kluizenaars, mannen of vrouwen, die zich in een kluis of cel voor hun leven deden insluiten en door een kleine opening voedsel ontvingen), m. en v. mv. vero.

Inclu'sie (insluiting, het saamgevatte), v. -s.

Inclusief (inclus, daaronder begrepen, met inbegrip van), bn. en bw.; zie incl.

Incog'nito (It. onbekend), bw.: die vorst reist -, onder een aangenomen naam; als zn. (het verbergen van naam of stand o.a. door het aannemen van een vreemden naam), o.: zijn - bewaren op reis, aan tafel, enz.; lees: inkog'nito.

Incohaerent of **incoherent** (onsamenhangend) bn. (ent = ent).

Incohaeren'tie of **incoherentie** (gebrek aan samenhang), v. gmv.

Incommodeeren (lastig vallen, hinderen, ongetelegen komen), ik heb geïncommodeerd.

Incompati'bel (onvereenigbaar, onbestaanbaar met, niet overeen te brengen met), bn.

Incompatibiliteit (onvereenigbaarheid), v.

Incompetent (onbevoegd), bn.: zich - verklaren; -ie (onbevoegdheid), v. gmv. (tie = sie).

Incomplete (onvolledig, onvoltallig), bn.; incompleter, incompletest: een - servies.

In concer'to (Lat. in overeenstemming), bw.

In concre'to (Lat. in werkelijkheid, in een bepaald geval), bw.

In confes'so (rechtst. erkend, toegegeven), bw.

Incongruent (niet overeenstemmend, ongelijk), bn.; verg. Congruent.

Inconsequent (aan zijn beginselen ontrouw), bn. en bw.; -er, -st. (quent = kwent).

Inconsequen'tie (afwijking van eigen beginselen, het zich niet gelijk blijven), v. -tiën, -ties. (t = s).

Inconstitut'ioneel (ongrondwettig, in strijd met de grondwet), bn. en bw. (tio = sio).

Incontesta'bel (onbetwistbaar), bn.

Inconvenient (ongetelegenheid, ongerief, ongemak, zwaarigheid), o. -en.

Incorpora'tie (inlijving [bij], opnemering [in], vereeniging met), v. -s, -tiën. (t = s).

In cor'pore (gezamenlijk), bw. (deestoonloos).

Incorporeeren (inlijven, vereenigen, opnemen in iets); zie Immatriculeeren.

Incorrect (onnauwkeurig, gebrekkig, niet netjes), bn., -er, -st; -held, v. -heden.

Incourant (niet gewild, niet gangbaar), bn.: -e fondsen, die niet in de officiële beursnotering voorkomen; -e artikelen, koopwaren zonder aftrek.

Increduliteit (ongeloovigheid), v. gmv.
Incrimineeren (ten laste leggen, als fout aanrekenen), ik -de, heb geïncrimineerd.
Incroya'bel (ongelooflijk), bn.
Incroya'ble (Fr. modegeek onder 't Directoire in Frankrijk, 1795-1799), m. -s.
Incrustatie (omkorsting), v. -s: er heeft -plaats in kalkhoudende wateren; ook, het in goud enz. vatten van edelsteenen. (tie = sie).
Incubatie (geneesk. ontwikkelingsperiode eener ziekte, b.v. bij besmetting; tijd, welke verloopt tusschen de besmetting en het uitbreken van de ziekte), v. gmv. (t = s).
Inculpatie (beschuldiging), v. -s, -tiën.
Inculpeeren (beschuldigen, betichten).
Incuua'bel (wiegedruk, eerste voortbrengsel der boekdrukkunst vóór 1500), m. -en.
Incura'bel (ongeneeslijk, onheilbaar), bn.
In curia (Lat. op h. raadhuys, voor h. gerecht).
Indachtig (aan iets denkende), bn.: wees mijner -; hij werd mijne(r) voorspelling -.
Indagen (dagvaarden, op een bepaalden dag voor het gerecht roepen), ik heb -gedaagd.
Indammen (omringen met een dam of dyk, door een dam insluiten), ik damde -, heb -gedamd; verg. Afdammen.
Indecent (onwettig, zedenkwetsend, onkiesch, aanstootelijk), bn.; -er, -st.
Indecent'ie (onbetamelijkheid, aanstootelijkheid), v. -s, -tiën. (t = s).
Indecis'ie (onbestistheid, besluiteloosheid), v.
Indecis'ie'bel (spraak. onverbuigbaar), bn.
Indeelen (in deelen splitsen), ik heb ingedeeld: in graden -, in wijken -, afdeelen, de lotelingen -, inlijven, zie ald.
Inde irae (Lat. vandaar die toorn), bw.
Indelicat (onkiesch, niet sfinjevoelig), bn.; -cater, -st: een -cate vraag.
Indemnitas'ie (schadeloosstelling, vergoeding), v. -tiën, -ties. (t = s).
Indemnitelt (schadeloosstelling, vergoeding), v. -en. (em = em).
Indenken (zich met de gedachten in een toestand verplaatsen), ik dacht in, heb -gedacht: een zaak -, ze door en door trachten te begrijpen; meestal reflex.: zich -, gij moet u daar eens -.
Independent (onafhankelijk, zelfstandig, vrij), bn.; -er, -st; lees: -dent.
Independent'ie (Fr. onafhankelijkheid), v.
Independisten, Independent'ien (kerkelijke partij der 17de eeuw in Engeland en Amerika, die volstrekt onafhankelijk wilde zijn van den staat), m. en v. mv. (en = en).
In deposito (in bewaring), bw.: gelden bij een bankier - geven, nl. tegen rente. (s = z).
Indertaad (werkelijk), bw.: hij heeft het -gezegd, wezenlijk, waarlijk.
Indertaast (in aller tijd, met haast), bw.
Indertijd (in dien tijd, in die dagen), bw.
Indeterminisme (leer van de onbeperkte wilsvrijheid v. d. mensch), o. gmv. (de = dee).
Indeuken (een deuk maken in, indrukken), ik deukte -, heb -gedeukt: een elastieken bal -, een vilthoed -, een ornament -.
Index 1. (Lat. wijsvinger; ook, bladwijzer, register, inhoudsopgave), m. -en, indices; 2. (lijst van boeken, waarvan het lezen, bewaren, koopen of verspreiden den R.-K. niet geoorloofd is), m. gmv.: de werken van dien schrijver zijn op den - geplaatst.
Indiaan (oorspronk. bewoner van Amerika, Roodhuid), m. -anen: de -anen in Ned.

Guyana of Suriname, zie ook Roodhuid;
-sch, bn.: een -sch dorp, een -e vrouw.
India-rubber, v. en o. zie: Caoutchouc, Gummi, Rubber, Guttapercha.
Indicatie (aanwijzing; verdenkingsgrond), v. -tiën, -ties. (t = s).
Indicatief, Indicativus (spraak. aantoonende wijs, werkelijkheidswijs), m. -tieven.
Indicium (rechtst. aanwijzing, bewijsmiddel, grond van vermoeden, kenteeken, vingerwijzing), o. indicia, indicien.
Indictie 1. (kerkelijke oproeping, b.v. tot een concilie), v. -s, -tiën, lees: *indik'sie*; 2. (tijdrekenk. tijdkring van 15 jaren), v. -s of -tiën: de Romeinsche -, deze begon het eerst 313 n. C. (t = s).
Indië, o.: onze beide Indiën, nl. Oost- en West-Indië; Engelsch-, Voor-, Achter- -.
Indien (in geval, zoo), vgw.; - al, verondersteld, dat; aangenomen, dat.
Indienen (aanbieden, inleveren), ik heb -gediend: een adres -, een verzoekschrift -; zijn ontslag -, een motie -, een minister kan een wetsontwerp bij de 2e Kamer -.
Indiër (inboorting van Hindostan of Voor-Indië), m. -s; soms verwisseld met *Indiaan*, b.v. de Ooster-Indiaan. (Tollens); vr. *Indische*.
Indifferent (onverschillig, ongevoelig, lauwgevoelig), bn.; zie Evenwicht.
Indifferentie (onverschilligheid, lauwheid, koelzinnigheid), v. gmv. (t = s).
Indifferentisme (stelselmatige onverschilligheid, lauwheid), o.: het - op het gebied van godsdiens.
Indigenaat (burgerrecht, recht of voorrecht der inboorlingen), o. gmv.
Indigestie (storing van de spijsvertering, als gevolg van overlading der maag), v.: zich een - aan iets eten; lees: -gestie.
Indignatie (Fr. verontwaardiging), v. gmv.
Indigo (sraak. blauwe plantaardige verf of kleurstof), v. gmv.; als (donkerblauwe kleur), o. gmv.; -blauw, o. gmv.; -boer (-planter), m. -en; -cultuur (-kweeking), v.; bn.: een *indigo japon*, *indigo kleurig*.
Indigoplant (O.-I. vlinderbloemige heester van 1 M. hoogte in Oost- en West-Indië, uit welks bladen indigo bereid wordt), v. -planten; -rood, o. gmv.
Indijken (binnen dijken leggen en dan droogmalen), ik heb ingedijkt: een plas -.
Indirect (middellijk, zijdelingsch, niet-rechtstreeksch; langs een omweg), bn.: -e belastingen, b.v. accijnzen; ook bw.: iets - bewijzen.
Indirecte belasting (belasting op allerlei verbruiksartikelen; accijns), v. -en.
Indisch (behoorende tot, overeenkomende met, betreffende Indië), bn.: de -e kunst, b.v. van tempelbouw; de -e zeden; een - ambtenaar, de -e begroting; Engelsch-, Oost-, West- -.
Indische Oceaan (aardr. een der 5 wereld-zeeën), m. gmv.; de - of Indische Zee ligt voor 2/5 in de tropen.
Indischman (oudgast), m. -mannen.
Indiscreet (onbescheiden, uit de school klappend), bn. en bw.; -creter, -st: -crete vragen doe je niet.
Indiscretie (onbescheidenheid, praatzucht, achterklap), v. -s. (tie = sie).
Indispensabel (onontbeerlijk, onmisbaar), bn.
Indisponibel (niet-beschikbaar), bn. [bn.
Indissolubel (onoplosbaar), bn.

Individu' (ieder mensch of persoon op zich zelf; elke begrensde eenheid; eenling, enkeling; ook, minne vent, kerel), o. -en, ook -'s.

Individualis'me (het stellen van de rechten v. h. individu boven die der gemeenschap), o.

Individueel' (afzonderlijk, op zich zelf, persoonlijk), bn. en bw.

Indo' (verkorting van Indo-Europeaan), m. -'s; een - is de zoon van een volboed Europeaan en een Indische vrouw; zie Sinjo.

Indociel' (niet-leerzaam, onhandelbaar, ongedwee), bn. en bw., -er, -st; zie Doziel.

Indo-Chineesch', bn.: de -e talen, nl. die van Achter-Indië.

Indo'en (insteken, in een besloten ruimte doen), ik deed -, heb - gedaan; boter -, nl. in een pot; steenkolen -, nl. in een kelder.

Indo-Europeaan' of **Indo-Germaan'** (oorspronkelijke bewoner v. d. landen tusschen Voor-Indië en den Atlantischen Oceaan), m. -anen; soms gebruikt in de beteekenis van Indo, zie ald.; zie ook: Euraziër.

Indo-Europeesch', of **-Germaansch'**, bn.: de -e talen, d. i. de taalgroepen, die reiken van Voor-Indië tot den Atl. Oceaan, alle behoorend tot één zelfde familie; er zijn 9 hoofdgroepen, het Ned. behoort tot de Germaansche groep en wel tot het West-Germaansch.

Indo-Germa'nen (volkstammen, die het Indo-Germaansch spraken, gemeenschappelijke naam van een aantal Europeesche en W.-Aziatische volkeren), m. mv., ook, de volkeren, wier taal een der Indo-Germaansche is; zie Indo-Europeesch.

Indolent' (lusteloos, traag, vadsig, onverschillig), bn.; -er, -st.

Indolentie (lusteloosheid, slapheid, onverschilligheid, traagheid), v. gmv. (t = s).

Indologie' (studie van Indië), v. -gieën.

Indoloog' (die Indië tot een voorwerp van studie maakt, ook: student in Indische vakken, inz. studeerend voor Oost-indisch ambtenaar), m. -logen.

Indom (erg of in hooge mate dom), bn.

Indo-meisje, o. -s; zie Indo.

Indommelen (insluimeren), ik dommelded -, ben -gedommeld: poes was aan 't -.

Indompelen (in het water dompelen), ik heb -gedompeld: het wasgoed -; zich -.

Indone'sië (de eilanden v. d. O.-I. archipel), o.; -ne'siër, m. -s, (s = z); zie Insulinde.

In dor'so (Lat. op de keerzijde, op den rug o.v. van een wissel), bw.

Indossant', -seeren, -sement'; zie Endossant, Endosseeren, enz.

Indrijven (met kracht inslaan), ik dreef -, heb en het is -gedreven: een haak -, een paal -; ook, het vee de wei -, injagen; verder: langzaam drijvend binnenkomen van een schip: de haven -.

Indringen (dringend brengen of komen), ik drong -, heb of ben -gedrongen: menschen werden het water -gedrongen, de vijand drong de stad -; de kogel was diep -gedrongen; zich -: zich bij een familie -, zich in een gezelschap willen -, zich in iets gunst willen -.

Indringend (zich op vrijpostige wijze toegang verschaffende), bn.; -er, -st: een -man, op -e manier; ook: Indringrig.

Indringer, m. -s; zie: Indringen, Intrigant, Streber; vr. in'dringster.

Indrogen (opdrogen, door drogen in omvang of gewicht afnemen), het is -gedroogd: die kaas gaat erg -, dat leer zal hier -, inkrimpen.

Indroog (tot in het binnenste droog), bn.: die turf is -, -droge sigaren, kurkdroog.

Indruischen (in verzet komen, in strijd zijn met), het druischt -, het heeft en is ingedruischt: tegen de waarheid -, dat druischt tegen mijn rechtsgevoel -, zóó iets druischt - tegen de christelijke naastenliefde.

Indruk (merk, teeken), m. -drukken: een levendigen, een diepen -maken, inwerking op het hart, den geest, enz.; zie Imponeren.

Indrukken (induwen), ik heb -gedrukt: een ruit -; zegsw. 't verzet den kop -, doen ophouden te bestaan; -sel (deuk), o. -s.

Indrukwek'kend (treffend, roerend), bn.: een -e stilte, een -e tooneel, -e taal; een -e toespraak; zie Imposant.

In dubio (Lat. in twijfel), bw.: -staan; in dubiis abstine, neem geen beslissing in een twijfelachtig geval.

Induceeren (door inductie werken).

Inductie (aanleiding, gevolgtrekking, besluit van het bijzondere tot het algemeene), v. -ties, -tiën: iets door -bewijzen, d. i. uit voorbeelden of feiten, zie Deductie; (in de nat. het magnetisch worden van een geleider of van week ijzer door invloed van een electrischen stroom), v. gmv.

Inductief', inducto'risch (uit bijzondere gevallen tot het algemeene besluitend), bn.: een -tieve methode volgen, b.v. in de natuurkunde, uit de feiten of het bijzondere opklimmen tot de algemeene wet.

Inductieklos (draadklos, waarin men door inductie een electr. stroom kan doen ontstaan), m. -klos:en. (t = s).

Inductierol, v. -rollen; zie -klos.

Inductiestroom (electrische stroom, die in een geleider door inductie ontstaat, in 1831 door Faraday ontdekt), m. -stromen. (t = s).

Inductiewerktuig (toestel, om electr. stroomen teweeg te brengen), o. -werktuigen.

Inductor (electr. toestel van Rhuimkorf, 1851, tot het opwekken en meten van inductiestroomen met zeer groote electro-motorische kracht, waardoor het mogelijk is, zeer lange vonken te verkrijgen en batterijen te laden), m. -ductors.

Inducto'risch (berustende op inductie), bn.

Indulgent' (Lat. toegevend, verschoonend), bn., -er -st. (gent = gent).

Indulgentie (toegeestijkheid, verschooning; R.-K. kerkelijke aflat), v. -tiën, -s. (t = s).

Indult' (handel. uitstel van betaling; pauselijke vergunning of dispensatie), o. -en.

In duode'cimo, bw.; zie Duodecimo.

In duplo (in twee eensluitenden, dubbel), bw.: een afschrift -; verg. In triplo.

Indus (aardr. een der hooftdivieren v. Voor-Indië), m.

Industrie' (nijverheid, fabriekswezen, bedrijf), v. -ën; - is de naam van die werkzaamheden, waardoor arbeidsgoederen voortgebracht worden; zij produceert in fabriek, door ambacht of handwerk: takken van -, een bloeiende -; zie Textiele kunst, ook: Chevalier d'industrie.

Industrie'brand (brandstoffen, dienende

voor het stoken van ovens in fabrieken, glasblazerijen, enz.), m. gmv.; verg. Huisbrand.

Industrieel' 1. (de nijverheid betreffende), bn.: -e centra, -e ondernemingen, -e kennis; 2. (fabrikant, uitvoerenaar van een tak van nijverheid), m. -en.

Industrie'planten (die, welke de grondstoffen leveren voor een of andere nijverheid), v. mv.: de katoenplant is een der -; -school (nijverheidsschool, b.v. een weefschool als te Tilburg), v. -scholen; -stad (stad met veel of velerlei fabrieken, werkplaatsen, werklokalen), v. -steden: Maastricht is een belangrijke -, evenzoo: Tilburg, Enschedé, Manchester, enz.

Industrieus' (nijver, vindingrijk), bn. en bw.

In'dutten (indommelen, in slaap geraken, meestal voor een korten tijd), hij dutte -, is -gedut: na den eten even -.

In'duwen (door duwen stukmaken), ik duwde -, heb -geduwd: een ruit -, een deur -; spreekt. Indouwen.

Ineen' (in elkaar, samen), bw., vormt scheidsaamsamengestelde w.w., als: inendraaien, -frommelen, -vloeien, enz.

Ineens', bw.; zie Opeens.

In eff'gie (Lat. in beeltenis), bw.: iem. in - verbranden, - terechtstellen, z. Kffigie.

Inegaal' (ongelijk, oneffen), bn.; -galer, -st.

Inegaliteit' (ongelijkheid, oneffenheid), v.

In'enten (immuun maken door op kunstmatige wijze een ziekte op te wekken en wel door smetstof in het bloed te brengen, inz. van pokken gezegd, vaccineeren), ik entte -, heb -geënt: b.v. op een arm twee of meer pokken -; - tegen hondsdoelheid; -ing (vaccinatie), v. -en: herhaalde -.

Inept' (ongertijmd, dwaas), bn. en bw.

Ineptie' (ongertijmdheid, zotheid), (t = s).

Inertie' (natuurk. volhardingsvermogen van een lichaam, dat in beweging is; volharding in den toestand van rust, als het daarin is; fiv. traagheid), v. gmv. (t = ts).

Inexora'bel (onverbiddeijk), bn. en bw.

In exten'so (Lat. in zijn geheel, volledig, uitvoerig), bw. (tenso = tenzo).

In extre'mis (momen'tis), Lat. in de laatste oogenblikken, op sterven, in den hoogsten nood.

Infaam' (snoed, schandelijk), bn. en bw.; -famer, -st: een infame leugen, de -ste bedrieger.

In fact'o (Lat. inderdaad, werkelijk), bw.

Infamie' (eerloosheid, laagheid), v. gmv.

Infant' (erfprins in Spanje en vroeger ook in Portugal), m. -en.

Infan'te (erfprinses, zie Infant), v. -n.

Infanterie (mil. voetvolk), v. gmv.: de - is het hoofdwapen v. h. veldleger; de eenheid v. de - is de compagnie (onder een kapitein).

Infanterist (mil. soldaat te voet), m. -en.

In favo'rem (Lat. ten gunste, ten voordeele), bw.

Infect' (besmet, aangestoken), bn.

Infecteeren (besmetten, aansteken, verpesten).

Infectie (besmetting), v. gmv.; --ziekten (besmettelijke ziekten), v. mv. (t = s).

Inferieur' (ondergeschikt, minderwaardig, van mindere kwaliteit, minder of lager in rang), bn.

Inferieur' (ondergeschikte), m. en v. -en; vr. ook -e, verg. Superieur.

Inferioriteit' (ondergeschiktheid, minderheid

in rang of ontwikkeling), v. gmv. (in = in).

Infernaal' (helsch, duivelsch), bn.

Infideel' (ontrouw, trouweloos), bn. en bw.; -fideler, -st: een -fidele handelwijze.

Infide'les (ongelooovigen, heidenen), m. mv.

Infideliteit' (ontrouw, trouweloosheid), v.

In fid'em (Lat. ter bevestiging, ten waarborg, ter waarmeding), bw.

Infiltrat'ie (doorsijpeling, langzame door-dringing), v. -s, -tiën. (tie = sie).

Infinitief' (oneindigheid), v. gmv.

In'finitief, infinitivus (spraak. onbep. wijs der werkwoorden), m. -tieven; zie Inf.

Infirm' (gebrekkelijk, krachteloos, zwak), bn.

Infirma'rius (geestelijk ziekenoppasser, voor-al in kloosters), m. -maril, -sen.

Infirmerie' (hospitaal, inz. militair; ziekenafdeeling in kloosters; ziekenzaal), v. -ën.

Infirmer' (Fr. ziekenoppasser), m. -s; -mière (verpleester), v. -s.

In flagran'ti (delle'to) (Lat. op heeter daad), bw. (g = g).

Inflamma'tie (ontsteking van een wonde), v. -tiën, -ties, (t = s), verg. Koudvuur.

Inflex'bel (onbuigzaam, stijfhoofdig), bn.

Inflex'ie (buiging, afwijking; ook der lichtstralen; overgang van stem of toon), v. -s.

Inflorescent'ie (bloeiwijze, schikking der bloemen bij het bloeien, de bloemstand), v. -tiën, -ties. (t = s).

Influeneeren (invloed uitoefenen op, onder invloed brengen), (en = en).

Influen'tie (invloed, inwerking), v. gmv.

Influen'za (It. epidemische aandoening der ademhalingswerktuigen, vergezeld van koorts, hoofdpijn, enz.; griep), v. (en = en).

In'fluisteren (inblazen, zachtjes in het oor zeggen), ik heb -gefluisterd: iem. iets -, wie heeft je dat -gefluisterd?

In fo'lio (in groot formaat), bw.; zie Folio; zegsw. hij is een gek -, een groote zot, aartszot.

Inform' (wanstaltig, mismaakt), bn.

In for'ma (Lat. in den behoortijken vorm).

Informa'tie (inlichting, onderzoek, bericht, mededeeling), v. -tiën, -ties: -s ontvangen, -s inwinnen, (t = s); -bureau (kantoor, waar men allerlei inlichtingen kan krijgen, o. a. omtrent de soliditeit van instellingen, firma's, personen, enz.), o. -s. (t = s).

Informeeren (berichten, kennis geven, melden; inlichtingen inwinnen, vragen naar).

Informiteit' (wanstaltigheid, mismaaktheid, wanordelijkheid), v. -en.

In fo'ro (Lat. in of voor het gerecht), bw.

Infra (Lat. beneden, verder in het boek), bw.

Infraal (bijzonder fraai), bn. en bw.

Infrac'tie (v. overtreding, inbreuk), v. -s.

Infructueus' (nuttelos, zonder vrucht), bn.

Infusie-diertjes of **Infusoriën** (dierk. microscopische diertjes, levend in vloeistoffen), o. mv.: ook, Afgietseldiertjes. (s = z).

In futu'rum (Lat. voortaan, in het vervolg).

In'gaan (intreden, binnengaan; beginnen), ik ging -, heb en ben -gegaan: een bosch -, de matrozen gingen het eiland -; de huur zal 1 Mei -; de eeuwige rust -; op een voorstel niet -, er zich niet mee inlaten; op een vraag niet -, er niet op antwoorden.

In'gaande rechten (rijksbelasting op den invoer uit het buitenland), o. mv.

In'gang (het binnenkomen; de opening, plaats waardoor men binnenkomt; begin), m. -en; in de laatste bet. geen mv.: ik belitte hem

- den - (meestal toegang); aan den - van het huis; met - van October; zegsw. zijn taal vond -, vond weerklank, maakte indruk.
- Ingebeeld** (denkbeeldig, niet wezenlijk, hersenschimmig), bn.: een - geluk, een - e ziekte, - e zorgen, zie Imaginair; ook, verwaand: een - e gek.
- Ingeboren** (aangeboren, ingeschapen), bn.: - heftaligheid, natuurlijke.
- Ingeel** (helgel), bn.: deze eierdooier is -.
- Ingekankerd** (diep ingeworteld), bn.: een - e haat; een - en hekel aan iets hebben.
- Ingeland** (grondbezitter in een polder of waterschap), m. - en; zie Hoofdingeland.
- Inglascht** (ingevoegd), bn.: de - e letter in kippenei, een - e dag, zie Schrikkeldag.
- Ingelegd**, bn.: een - e vloer, parketvloer; een - e haring, - e vruchten, in zuur of zoet ingemaakt.
- Ingemeen** (erg gemeen of laag), bn. en bw.
- Ingenieur** (bezitter van den academischen graad van een technische hoogeschool, als zoodanig in dienst bij rijk, provincie of particuliere onderneming), m. - s; - van den waterstaat, rijksambtenaar met het toezicht belast op wateren, dijken, bruggen, enz.; verder: militair -, vestingbouwkundige, officier der genie; civiel of burgerlijk -.
- Ingenieus** (scherpzinnig, vindingrijk, vernuftig, schrander), bn.: een - ze methode.
- Ingenium** (natuurlijke aanleg), o. gmv.
- Ingenomen** (bijzonder gesteld op), bn.: hij is met dien persoon, met die zaak zeer -, heeft er sympathie voor; ook: tegen iets of tem. - zijn, een afkeer, antipathie hebben.
- Ingenomenheid** (het ingenomen-zijn), v. gmv.: zijn - met uw voorstel bleek duidelijk, sympathie; de - van onzen president tegen uw voorstel, antipathie.
- Ingenou** (Fr. naïef, ongekunsteld, onbevangen), bn.
- Ingenoue** (argeloos of naïef meisje; de rol er van op het tooneel), v. - s.
- Ingenuiteit** (ongekunsteldheid, naïeve eenvoud, onbevangenheid), v. gmv. (g = g).
- Ingeschapen** (aangeboren), bn.: de dichtkunst was Vondel -; zie Ingeboren.
- Ingesloten** (ergens in- of bijgevoegd), bn.: een - brief; alle onkosten -, inclus.
- Ingetogen** (zedig, stemmig), bn. en bw.; - er, - st: een - leven leiden, zij leeft zeer -.
- Ingetogenheid** (het ingetogen-zijn), v. gmv.: - van kleeding, - in handel en wandel, verg. Modestie.
- Ingeval** (indien, zoo, gesteld dat), vgw.
- In geval van**, vz.: - brand, nl. als er brand mocht zijn.
- Ingeven** (in den mond geven, fig. inblazen, inspireeren), ik gaf -, heb - gegeven: iem. een poeder -, verg. Innemen; zegsw. dat is hem met den paplepel - gegeven, van de jeugd af ingescherpt; wie heeft je dat antwoord ingegeven?
- Ingeving** (het ingeven, inspiratie), v. - en: ik kreeg als een -, een gedachte werd in mij eensklaps levendig.
- Ingevolge** (naar aanleiding van, tengevolge van, overeenkomstig), vz.
- Ingewand** (inwendig orgaan bij mensch of dier, vooral in den buik, inz. darmen), o. - en.
- Ingewandskwaal** (geneesk. kwaal in de ingewanden), v. - kwalen; - pijn, v. - en; - wormen (wormen, levend in de darmen van menschen of dieren), m. mv.; - ziekten (allerlei ziekten in de buikorganen), v. mv.
- Ingeweide** (ingewand van een dier), o. v. g.
- Ingewijde** (persoon, het geheim of het sijn eener zaak kennend), m. en v. - wijden.
- Ingewikkeld** (moeilijk, duister, niet duidelijk, verward), bn.; - er, - st: een - vraagstuk, een - e rechtzaak, een - proces.
- Ingeworteld** (diepe wortels hebbende), bn.: een - e kwaal, een diep zittende kwaal; fig. een diep - e gewoonte, een - misbruik.
- Ingezetene** (inwoner van dorp, stad of land), m. en v. - n.
- Ingezonken** (diep liggend), bn.: - oogen, hol; een - batterij, ingegraven.
- Ingierig** (erg gierig, door en door gierig), bn.
- In glo'bo** (Lat. in massa, te zamen), bw.: ik heb al die boeken - gekocht.
- Ingoed** (door en door goed), bn.: een - mensch.
- Ingraven**, zich, ik groef mij -, heb mij -gegraven: in den modernen oorlog graven de soldaten zich in in loopgraven, om gedekt te zijn voor het vijandelijke vuur.
- Ingredient** (bestanddeel, de grondstoffen, die noodig zijn bij 't samenstellen van geneesmiddelen, dranken, enz.), o. - en. (ent = ent).
- Ingriffelen**, -griffen (met een stift insnijden), ik griffelde -, heb -gegriffeld: een grafscript in een steen -, een letter ergens -.
- Ingrijpen** (in iets grijpen; zich ergens onrechtmatig doen gelden; grooten invloed uitoefenen), het greep -, heeft -gegrepen: met kracht greep de overheid in; meeningen, die in het zedelijk leven van een volk -; - de veranderingen.
- Ingroen** (zeer of intens groen), bn. en bw.
- Ingressatie** (Fr. inschrijving ten hypotheek-kantore), v. - s, - tiën. (t = s).
- Inhabita'bel** (Fr. onbewoonbaar), bn.
- Inhaerent** (innig samengaand, eigen aan, onafscheidelijk verbonden met, behoorend bij), bn.; - haerentie ('t innig-verbonden zijn, inlijving), v. gmv. (ae = ee).
- Inhakken** (inkappen, stukslaan; er op in slaan), ik hakte -, heb -gehakt: ergens een teeken -, een poort -, op den vijand -.
- Inhalatie** (inademing, inzuiging, b.v. van geneesmiddelen in den vorm van dampen, gassen, poeder), v. - tiën, - s (t = s); - apparaat (toestel, om borst- en keellijders genezende gassen en dampen te doen inademen), o. - apparaten; - toestel (apparaat voor borst- en keellijders), o. - toestellen, ook: Inhala'tor, m. - s. (tie = sie).
- Inhalatorium** (geneesk. inrichting voor inhalatie), o. - s, - ria.
- Inhaleeren** (inademen, nl. door een inhalator), ik -haleerde, heb geïnhaled.
- Inhalen**, ik heb -gehaald: iemand -, door vlugger loopen, enz. bereiken; het verlorene -, herkrijgen; een vorst, kerkvoogd -, plechtig de stad inleiden; de vlag -, de zeilen -, een touw -, naar binnen of omlaag trekken.
- Inhaltig** (schraapzuchtig), bn.; - er, - st.
- Inham** (kleine baai), m. -hammen: de Zuidzee is slechts een -, inbuiging der Noordzeekust; de - van een rivier.
- Inhebben** (moete, zorg kosten), het had -, heeft -gehad: dat werk zal wat -.
- Inhechtentisneming** (gevangenneming, beroving van vrijheid, arrestatie), v. - en.
- Inheemsch** (inlandsch), bn.: een - e plant; de - e kleederdracht, in het land behorende,

In'heet (zeer heet), bn : -heete soep.
In'heien (in den grond heien), men heide in, heeft ingeheid: palen -; fig. diep in 't geheugen prenten: de leerstof door voortdurende herhaling er -.
Inherent', inherent'tie, zie: Inhaerent, Inhaerentie. (en = en).
Inhibeeren (verhinderen, stuiten, verbieden).
Inhibit'tie (rechtst. verbod om met een zaak voort te gaan), v. -s, -tiën. (t = ts).
In hoc ca'su (Lat. in dit geval), bw., meer: In casu, zie ald.
In hono'rem (Lat. ter eere), bw.
In'houd (alles, wat in iets begrepen is of kan begrepen worden; grootte, ruimte; inhoudsopgave), m. -houden: men sloeg het vat den bodem in en de - gutste er uit; de - van een regenput, de - v. e. brief, een tijdschrift; bladwijzer en -.
In'houden (behezen, bevatten, in zich houden), het hield -, heeft -gehouden: wat houdt die brief in? d. i. bevat; hij hield het paard met den toom -, bedwong; iets van het loon -, niet uitbetalen; z. -, z. bedwingen.
In'houdsmaat (maat ter bepaling van den inhoud), v. -maten; er zijn -maten voor natte en droge waren: voor natte waren is de Liter de eenheid, vandaar de Hectoliter d. i. HL. of vat, de DL., de L. of kan, de DL. of maatje, de CL. of vingerhoed; voor droge waren: de HL. of mud, de DL. of hetschepel, de L. of kop.
In'houdstafel (inhoudsopgave), v. -s.
In'houwen, ik hieuw -, heb -gehouden: e. deur -, op den vijand -; zie Inhakken.
In'huldigen (een vorst, bisschop, enz. bij de aanvaarding van regeering of ambt hulde bewijzen), men heeft -gehuldigd, -ing (intromissie), v. gmv.; -ingsfeest (feest ter gelegenheid van een inhuldiging), o. -en.
In'humaa'n (onmenschlievend, gevoelloos, ureed, hard, onmenschetijk), bn. en bw.
In'humaniteit' (al, wat in strijd is met de humaniteit, onmenschetijkheid), v. gmv.
In'huma'tie (begruving), v. -tiën, -s. (t = s).
In'huren (opnieuw huren), ik heb -gehuurd.
In hypothe'sis (Lat. in of bij onderstelling, in het onderhavige geval), bw. (the = tee).
In ipso ter'mine (Lat. op den vastgestelden dag), bw.
Initiaal, v -alen; zie Initiale.
Ini'tia (eerste beginselen), o. mv. (t = ts).
Ini'tiale 1. (grote, versierde aanwangsletter in drukwerk en oude handschriften), v. -n. (ti = tsie); 2. (de aanwangsletter v. e. naam), v. -n, b.v. J. v. d. V., Joost van den Vondel.
Ini'tiatie (inwijding), v. -s, -tiën. (tie = sie).
Ini'tiatief' (het recht om iets te doen, voor te stellen, op touw te zetten; de eerste stap of stoot), o. -tieven: het recht van -, het recht (v. e. lid der 2e Kamer), om wetsvoorstellen te doen; op - van, op voorstel van; het - nemen, het eerst eenig voorstel doen; een man van -, van voortvarendheid, ondernemingszin; particulier -, de oprichting en leiding eener zaak, van den kant van particulieren of van vereenigingen. (ti = tsie).
In'jectie (inspuiting), v. -s, -tiën: er wordt geneeskundig veel werk gemaakt van onderhuidsche -s; -spuitje (doktersspuitje voor injecties), o. -s. (j = zj).
In'jector (werktuig tot automatische voeding van den stoomketel), m. -s; ook Injecteur'.

Injun'ctie (uitdrukkelijk bevel; rechterlijk bevel, b.v. tot verkoop), v. -s; lees: -junk'sie.
Inju'rie (krenking van eer, belediging; eerroof; mishandeling; schade), v. -juriën, -s.
Ink (opening of mond eener fuik), m. -en.
In'ka (vóór 1524, koningstitel in Peru), m. -'s: het --rijk, het oude rijk van Peru vóór de verovering door de Spanjaarden; ook, Inca.
In'kalven (wegzakken van zand bij graafwerk), het kalvde -, is -gekalvd.
In'kankeren (door den kanker vernield of ingevreten worden, voortwoekeren), het is -gekankerd: het vuur in grenenhout kankert gaandeweg -, zie Ingekankerd.
Inkarnaat' (vleeschkleur, hoog-rozerood), o.; fig. het - van het zomer-morgenrood.
Inkarna'ten (vleeschkleurig), bn.: e. - tricot.
In'keep (inkerving, insnijding), v. -kepen.
In'keer (intrek; berouw), m. gmv.: hij nam zijn - bij zijn ouden vriend, ook, in een groot hotel; tot - komen, bezinning, bekeering.
In'keeren (ergens zijn intrek nemen, zie Inkeer; gaan nadenken over 'geen men misdaan heeft, berouw gevoelen en zich willen beteren), ik ben -gekeerd: tot zich zelven -.
In'kelderen (in een kelder bergen), ik heb en het is -gekel'derd: dit is -gekelderd bier.
Inken'ig (eenkenmig), bn. gew.
In'kepen (een keep maken in hout of metaal), ik keepte -, heb -gekeept; -keping (inkerving, groef), v. -en.
In'kerven (een kerf in iets snijden, intanden), ik heb en het is -gekorven (-gekerd): -gekorven bladeren; deze zijde kerft -, slijt of breekt op den draad.
In'kijk (het inkijken, gelegenheid om in te kijken), m. gmv.: horretjes tegen den -.
In'kijken (naar binnen zien, zich vluchtig op de hoogte stellen van den inhoud van iets), ik keek -, heb -gekeken: bij iem. -; mag ik bij jou -? nl. in jouw boek; een rekening, een krant, een circulaire, een brief even -.
In'klaren (aangifte doen van inkomende goederen, om de inkomende rechten er van te betalen, zoodat het recht van lossing verkregen wordt), ik heb -geklaard: een schip -; -klaring, v. -en: een bewijs van -, dat men de rechten betaald heeft.
In'kleeden (plechtige bekleeding van een postulant met het kleed der kloosterorde), ik kleedde -, heb -gekleed: hij of zij is heden -gekleed; fig. een bepaalden vorm geven: een voorstel aardig -, laat mij dat eens -, op mijn wijze voorstellen.
In'klimming (het inklimmen; verzwarende omstandigheid bij diefstal), v. -en.
In'klinking (bij aardwerken, de inkrimping of verlagings der verwerkte aarde), v. gmv.
In'komeling (vreemdeling, die van buiten inkomt), m. en v. -en, voor het vr. ook -e; zie Immigrant.
In'komen (binnenkomen), ik kwam -, ben -gekomen: een stad -, een huis -; fig. de belastingen komen goed -; er is veel geld -gekomen, gebeurd, betaald; veel klachten kwamen -; ingekomen stukken, brieven, bescheiden enz., die zijn gestuurd aan een bestuur, lichaam, enz. en op de vergadering ter tafel komen of behandeld worden.
In'komen (jaarlijksche verdienste; som, die iem. jaarl. kan verteren), o.; soms meerv. -s.
In'komend, bn.: -e rechten, belasting op den invoer van goederen; zie Ingaande.

In'komst, zie de blijde -, v. -en; ook Joyeuse entrée.

In'komsten (verdiensten), v. mv.; -**belasting** (belasting op de inkomsten), v. gm. v.

In'koop (het inkoopen, het ingekochte, de aankoop), m. -koopen.

In'koopboek (hulpboek der boekhouding), o. -en: het - dient den koopman tot inschrijving van nota's, rekeningen en facturen, die hij van den verkooper ontvangt.

In'kopen (instaan, opdoen), ik kocht -, heb -gekocht: goederen, levensmiddelen -.

In'koopsprijs (de prijs der goederen bij inkoop), m. -prijzen.

In'korten (kleiner maken), ik kortte -, heb en het is -gekort: een riem -, de stijg-beugels -; fig. iems gezag, iems rechten -, kort-wieken; de voorraad kort -, slinkt, mindert.

In'koud (erg koud, door en door koud), bn.

Inkt (vloeistof, waarmee men schrijft, teekent, drukt), m.: er is schrijf-, druk- en teeken- van allerlei kleur. (soorten), m. -en; -**koker** (-potje), m. -s; -**lap** (lapje, om de pen aan af te drogen), m. -pen; -**pot** (glazen of aarden potje voor den inkt), m. -potten; -**potlood** (potlood, waarmee inkschrift wordt geschreven), o. -en;

-**rol** (typ. deel der drukpers n. cilindervormige losse rol, dienend om den te drukken lettervorm van inkt te voorzien), v. -rollen;

-**stel** (inktpot met toebehooren), o. -stellen.

Inkt'visch (dierk. koppootig weekdier met 10 pooten of vangarmen, welke eindigen in zuignapjes), m. -visschen: de - scheidt in geval van nood een vocht af, bruinzwart van kleur, n. de Sepia, waardoor het water troebel en verpest wordt; ook, Zeekat; zie Sepia.

In'kuilen (in een kuil doen en met aarde, stroo, enz. bedekken), ik heb -gekuild: veldvruchten -, veevoeder -.

In'kwartieren (militairen bij burgers inleggen), ik heb -gekwartierd; -**kwartiering** (huisvesting van militairen bij burgers), v. -en.

In'laag (ingelegde geldsom, inleg), v. -lagen.

In'laatuiker (wat. duiker, om water in droge tijden in te laten tot voeding van kanalen, grachten, enz.), m. -s; ook: -**sluis**.

In'laden (in een schip laden), men laadde -, heeft ingeladen; zie de tegenst. Utladen.

In'lander (inboorting van overzeesche landen, van Nederlandsch (Oost-Indië), m. -s: de -s van Java, van Sumatra.

In'landsch (tot onze O.-I. behoorend), bn.: een -e vrouw, d. i. een Indische; onze -e onderdanen; een -e luitenant, -e soldaten, behoorende tot het bruine ras; de -e nijverheid, b. v. Soerabajasche artikelen uit schildpad, hoorn of parelmoer; -e vergiften; -e munten, -e planten, -e visschen; ook, in ons vaderland gemaakt: - fabrikaat; verder, de -e nijverheid, in ons land bestaande; ook: -e tabak, -e paarden, -e spek, enz.

In'lasschen (tusschenvoegen), ik laschte -, heb -gelascht; -**lassching**, v. -en, spraakk. de - van een letter, zie Epenthesis.

In'laten (binnenlaten, in iets laten, iets niet er uit nemen), ik liet -, heb -gelaten: laat den hond niet in; zult ge de vruchten er -? ik zou de gelden er maar -; zich -: z. met sem. -, met hem in gesprek treden, betrekkingen aanknoopen; z. met zaken -, bemoeien.

In'laveeren (laveerend een haven binnen-

loopen), het schip laveerde in, is -gelaveerd.

In'leelijk (zeer leelijk), bn.: een - beeld.

In'leg (geld, dat ingelegd wordt), m. gm. v.; ook: het naar binnen omgeslagen reepje stof van een naad: opnaaisel, zoom, plooi, ingelegd gedeelte.

In'legblad (tafelblad, om tusschen andere in te leggen), o. -bladen: de -bladen v. e. cou-lisse-tafel; z. ook Inseeraat en Inseereren.

In'legeren (een garnizoen in een stad leggen, ook, inkwartieren), ik legerde -, heb -geleerd; -**ing**, v. -en: de burgerij met aanhoudende - bezwaren, inkwartiering.

In'leggeld (kapitaal als inleg in eenigen handel of geld bij eenig spel), o. -gelden.

In'leggen (inmaken; insluiten; geld storten), ik legde, leide of lei -, ik heb -gelegd of -geleid: augurkjes -; een circulaire - in een krant; tien gulden -; fig. behalen: ergens eer bij -; iets tegen iets anders -, overstellen. Verder: spoorw. nog een trein meer laten loopen: een persontrein -.

In'legwerk (houtmozaïek), o. -werken.

In'leiden (naar binnen leiden, fig. handelen over), ik leidde -, heb -geleid: iem. in een gezelschap, in een kring -, zie Intro-duceeren; een onderwerp -, in een vergadering: in hoofdtrekken een onderwerp behandelen om de besprekingen er over voor te bereiden; -**er** (spreker, die een onderwerp inleidt), m. -s; -**leiding** (voorbericht, introductie), v. -en.

In'leveren (inzenden, indienen, bezorgen, soms verplicht, bij den daartoe aangewezen persoon of op de daartoe bestemde plaats), ik heb -geleerd: de geweren -, afgeven; zijn papieren -, bij de bevoegde macht inzenden; een verslag -, een aanklacht -; een verzoekschrift -, een bezwaarschrift -.

In'lichten (ophelderen, duidelijk maken), ik lichtte -, heb -gelicht; -**lichting** (mededeeling, waardoor iem. op de hoogte van iets komt), v. -en: -en geven.

In'lijf (zeer lief), bn.: een - hoedje.

In'lijsten (in een lijst zetten), ik lijstte -, heb -gelijst: een portret -, een landschap -.

In'lijven (in een grooter geheel opnemen, een land vereenigen met een machtiger), men lijfde -, heeft -gelijfd: Holland werd -gelijfd bij Frankrijk (1810); ook: soldaten bij een bataljon -, opnemen.

In'lo'eo (Lat. op de plaats zelve), bw.: een onderzoek -, ter plaatse; zie i. l.

In'loodsen (in de haven brengen), ik loodste -, heb -geloodst: een schip -.

In'loopen (binnenloopen; even bezoeken), ik liep -, heb en ben -gelopen: een huis -; bij iemand -; zegsw. ik ben er ingekoopt, ik ben het slachtoffer van een of andere grap geworden; sport. een voorgift -, d. i. bijhalen.

In'lossen (voor losgeld vrijmaken, terugkrijgen), ik heb -gelost: een pand -, het geld teruggeven, dat door den houder van het pand daarop is geleend; fig. zijn woord -.

In'luiden, in'luiten (door klokgelui aankondigen), ik luidde of luidde -, heb -geluid: de kernis -, verg. Uitluiden.

In'maak v. en m. gm. v.: de - van augurken.

In'maken (inleggen, zouten, pekelen), ik maakte -, heb -gemaakt: kool, augurken -.

In'manda'tis (Lat. op last), bw.

In'margine (op den rand, b. v. v. e. brief, van een boek, als kantteekening), bw. (g = g).

- In me'dio** (Lat. in het midden), bw. (e = ee).
- In memo'riam** (Lat. ter gedachtenis), bw.
- In'meten** (door te ruim te meten bij den verkoop in 't klein, uit een voorraad minder uitmeten dan er eigenlijk is), ik mat -, heb - gemeten: op de 100 H.L. aardappels 5 L. -.
- In'metselen** (door metselen bevestigen, ook, afsluiten), ik metselde - heb - gemetseld: een gedenksteen -; oudt. dieren of menschen -, verg. Includen.
- Inmid'dels** (middelerwilt, in dien tusschen-tijd, in afwachting van), bw.
- In'mool** (bijzonder mooi), bn.: een - portret.
- In mo'ra** (Lat. achterstallig, in gebreke), bw.
- In'naalen** (de vellen van een cahier of boek met een draad of draden stevig verbinden), ik naaide -, heb - genaaid: een brochure -.
- In'name** (inneming), v. gmv.: de - der vesting, de - van Warschau (1915): veelgebruikte term voor Inneming.
- In natu'ra** (Lat. in voortbrengselen der natuur, niet in geld), bw.
- In'nemen** (naar binnen nemen), ik nam -, heb - genomen: een drankje -, gebruiken; het schip moet kolen -, inladen, opnemen; veel plaats -, beslaan; een stad -, veroveren, bemachtigen; iem. voor zich -, winnen, gunstig stemmen; iem. tegen zich -, ongunstig stemmen; zie In'genomen.
- Inne'mend** (genegenheid opwekkend, voorkomend, bevallig, lief), bn.: - e vriendelijkheid, - e manieren.
- In'nen** (invorderen en ontvangen van gelden), ik heb geïnd: het - der belastingen.
- In'nerlijk** (zich v. binnen bevindende), bn.: de - e deelen der aarde, de - e deelen van het hart; ook: wat in het wezen der zaak ligt; waar, wezenlijk, echt, bn. en bw.: de - e waarde, wezenlijke, echte; ik ben er - van overtuigd; dat is - goed; - verheugd zijn.
- In'net** (keurig net), bn.: een - dienstmeisje.
- In'ning** (vurig, oprecht, wezenlijk), bn.; - er, - st: een - gebed, - e vriendschap, het is mijn - e overtuiging; bw.: ik ben - blij.
- Innocent'** (onschuldig), bn. (ent = ent).
- In no'mine Dei' of Do'mini** (Lat. in den naam van God of des Heeren); zie I. N. D.
- Innova'tie** (Fr. nieuwigheid, invoering van nieuwigheden), v. - tiën, - ties. (t = s).
- Inno'veeren** (nieuwigheden invoeren).
- In obscuro** (Lat. in het duister, in het verborgene, onbemerkt), bw. (sc = sk).
- Inocula'tie** (inenting), v. - s, - tiën. (t = s).
- Inoculeeren** (inenten met menschelijke pokstof); verg. Vaccineeren.
- In'ogsten** (de veldvruchten inzamelen), ik oogste -, heb - geoogst: de vruchten -; fig. lof -, eer inleggen bij iets.
- In optima forma** (Lat. in den besten vorm, volkomen, in den besten toestand), bw.
- In origina'li** (Lat. in het oorspronkelijke, in handschrift), bw. (g = g).
- In pa'ce** (Lat. in vrede, in goede rust), bw.
- In'pakken** (tot een pak maken door inwik-kelen, in papier, kist of koffer pakken), ik pakte -, heb - gepakt: zijn boeken -.
- In'palmen** (een touw of lijn allengs naar zich toehalen), ik palmde -, heb - gepalmd: een touw - en opschieten, zie Palmen, fig. bij kleine gedeelten, meestal wederrechtelijk, gaandeweg zich toeëigenen: de Engelschen palmen in Z.-Afrika alles in; iem. -, zich door iem. laten -, voor zich innemen.
- Inpand'geving** (het geven als onderpand, als waarborg), v. - en.
- In parenthe'si** (Lat. tusschen twee haakjes, nl. (), fig. het zij terloops gezegd), (en = en).
- In par'tibus infide'lium** (Lat. van een R.-K. bisdom: in het land der ongelooovigen), afgekort: I. P. I.
- In pa'tria** (Lat. in het vaderland), bw.
- In'peperen** (eig. met peper bestrooien of in-wrijven, fig. iem. iets op hoogst onaangename wijze doen gevoelen; fig. betaald zetten), ik peperde -, heb - gepeperd: iem. iets -.
- In perpe'tuum** (Lat. voor altijd, altijd, durend).
- In'pikken** (regelen, klaarspelen), hij heeft dat netjes - gepikt; verg. Atoeran.
- In pla'no** (Lat. in heele ongevouwen vellen).
- In ple'no** (Lat. in volle vergadering, voltal-lig, al de leden zijn aanwezig), bw.
- In'polderen** (indijken, tot polder maken), ik polderde -, heb - gepolderd.
- In'poldering** (aandr. aanwinst van land door indijking, het ingepolderde), v. - en.
- In'pompen** (door pompen ergens inbrengen), ik pompte -, heb - gepompt; water -, fig. met moeite en door voortdurende herhaling iets leeren of iem. iets leeren.
- In pra'xi** (Lat. in de practijk), bw.
- In'prenten** (door herhaalde leering diep in het gemoed indrukken), ik prentte -, heb - geprent: een kind goede beginselen -, in de ziel griffen.
- Inquisiteur'** (geloofsrechter der inquisitie), m. - s; lees: inkwizieteur'.
- Inquisi'tie** (geloofsgericht, kerkelijke recht-bank der R.-K. kerk in de latere middel-eeuwen en daarna; rechterlijk onderzoek naar de zuiverheid van iems geloof), v. gmv.: de - werd in 1233 door paus Gregorius IX (1227-'41) opgedragen aan de orde der Dominicanen; verg. Ketter, enz. (t = ts).
- Inquisitoriaal'** (in verband staande met de inquisitie, van de inquisitie, in den trant der inquisitie; tot het ambt of de rechts-macht van een inquisiteur behoorende), bn.
- Inra'kelen** (onder de asch rakelen, b. v. een gloeiende turfkoel met asch bedekken; inrekenen), men rakelde -, heeft ingerakeld; zie Rakel.
- Inre'kenen** (inrakelen; ook: in verzekerde bewaring brengen of stellen, b. v. een dronken man), men rekende -, heeft ingerekend.
- In'richten** (in orde brengen, regelen), men richtte -, heeft ingericht: een kamer tot studeervertrek -, een woning netjes -.
- In'richting** (schikking, regeling), v. gmv.: de - van een huis, kantoor, kostschool, enz.; de - v. een huishouding; de rechterlijke -, organisatie; de - van het staatsbestuur; ook: instelling, gebouw, gesticht en dan meerv. - en: een nuttige -, - en voor onder-wijs, een - voor weezen, blinden, enz.
- In'rit** (het inrijden, ook, de plaats, waar men inrijdt), m. gmv.: - en stalling.
- In'roepen** (tot zich roepen, in zijn huis roepen), men riep -, heeft ingeroepen: ik zal mijn vriend -, als hij voorbijkomt; fig. iems hulp -, zijn hulp vragen.
- In'ruilen** (door ruiling verkrijgen), ik ruilde -, heb ingeruild: een broche tegen een ring -, inwisselen.
- In'ruimen** (plaats maken), ik heb - geruimd: iem. zijn plaats -, afstaan; een plaatsje -.
- In'rukken** (heengaan), ik heb en ben - go

rukt: *Ingerukt, marsch!* mil. commando; scheidst. *de wacht kan -*; ook: *de stad -*, binnenrukken; *ruk -*, pak je weg, gmz.

In sal'do blijven (Lat. *nog schuldig blijven*).

In'schaarden (*hoeksgewijs verbinden*), ik scharde - , heb - g'schaard: *twee balken of stukken hout -*, verg. *Lip pen*; - **schakelen** (*voegen tusschen*), ik schakelde - , heb - geschakeld: *een tusschenzin -*, *een nieuw wetsartikel -*, verg. *Uitschakelen*; - **schonken** (*ingieten*), ik schonk - , heb - geschonken: *koffie -*, *thee -*; - **schepen** (*aan boord laden*), ik heb - gescheept: *zich -*, aan boord gaan om de reis mede te maken; - **scheren** (*scheepst. een reep in de blokken v. e. takel scheren of brengen*), ik schoor - , heb - geschoren: *een takel -*; *een touw -*, door een katrol halen; - **scherpen** (*in het gemoed prenten, nadrukkelijk voorhouden*), ik scherpte - , heb - gescherpt: *iem. zijn plicht -*, inprenten; - **schieten**, het schoot - , heeft en is ingeschoten: *ineens schoot hij een café -*, snel ging hij er binnen; *hij heeft er het leven bij - geschoten*, verloren: *daar schiet mij juist iets -*, valt mij in, komt in mijn gedachten; *dat uitstapje schiet er bij -*, wordt er door gemist; mil. *een kanon -*, de goede richting en den afstand al schietend vinden, zoodat de schoten op het gewenschte punt vallen; verg. *Treffer*.

Inschik'kelijk (*toegevend, welwillend*), bn. en bw.; -er, -st: - *jegens of voor iemand zijn*; - **heid** (*meegaandheid*), v. gmv.

In'schikken (*eig. ruimte of plaats maken, opschuiven*), ik ben en heb - geschikt: *kunt ge niet wat -?* fig. toegeven.

Inschik'kend (*toegevend, meegaand*), bn.

In'schoon (*in alle opzichten schoon*), bn.

In'schrift (*woorden, meestal spreuk, aphorisme, in iets geschreven, b.v. in een boek, in een album, ook in een steen gegrift*), o. -en: *het -*: *God zij met ons als randschrift onzer guldens en rijksdaalders*; zie *Ingriffen*.

In'schrijven (*in een register schrijven, aantekenen*), ik schreef - , heb - geschreven, ook, opgeven voor welken prijs men iets aanneemt, pacht of huurt; -er, m. -s; -ing (*het inschrijven, inz. intekening*), v. -en: - *in het Grootboek der nationale schuld; een publiek werk bij - aanbesteden*.

In'schrijvingsbiljet (*formulier van inschrijving op een leening, op een boekwerk, op een bouwwerk, enz.*), o. -biljetten.

In'schuiven (*naar binnen schuiven, naar elkaar toe schuiven*), men schoof - , heeft - geschoven: *een laatje -*; *wil jullie een weinig -?*

In'schuld (*invorderbare geldschuld, te innen vordering; het actief*), v. -schulden.

Inscript'ie (*inschrift, opschrift*), v. -tiën, -ties; lees: *inskrif'sie*.

Insect' (*dierk. gekorven diertje, kerfdiertje*), o. -en; de -en hebben drie paar pooten, ze hebben een gedaanteverwisseling; er zijn meer dan 15 duizend soorten van -en bekend; zij vormen de talrijkste klasse der gelede dieren.

Insecta'rium (*bewaarplaats van insecten*), o. -s, -ria: *het - te Amsterdam in Artis*.

Insectometers (*allerlei kleine dieren en vogels, die op insecten azen*), m. mv.: *de vleermuizen, mollen, egels, zwaluwen zijn -*.

Insectenkennner (*wetenschapp. kennner van insecten*), m. -kenners, zie *Entomoloog*; - **kunde** (*entomologie*), v. gmv.

Insect'empoeder (*poeder tot verdelging van lastige insecten, enz.*), o. gmv.

Insectivoor' (Lat. *insectenetend dier*), o. -voren, -vora: *de mierenegel is een -*.

Insectologie' (*entomologie*), v. (g = g).

Insectoloog' (*insectenkennner*), m. en v. -logen; liever: *Entomoloog*.

In sede'cimo (Lat. *in het boekformaat van 16 bladen of 32 bladtijden per vel*). (de = dee).

Insens'ibel (Fr. *ongevoelig, gevoelloos*), bn.

Insepara'bel (*onafscheidelijk*), bn. en bw.

Insepara'biles (*Braziliaansche dwergpapgaaiën*), m. mv.: *de - onderscheiden zich door hun zucht tot samenleven*.

Inseraat' (*inlegsel, invoeging, kleine mededeeling in een krant*), o. -raten.

Insereren (*een blaadje inleggen in een nieuwsblad, opnemen of zetten in een krant*).

Inser'tie (*invoeging, inlassing*), v. -s.

Insg'elijks (*op gelijke wijze*), bw.: *handel nu -*, evenzoo.

Insider (Eng. *ingewijde; iemand, die op de hoogte is*), m. -s; verg. *Outsider*.

Insidieus' (Fr. *argustig, verraderlijk*), bn.

Insigne (Fr. *officieel eere- of rangteeken, kenteeke, onderscheidingsteeken*), o. -s; zie *Rijksinsignes*; lees: *insien'je*.

Ins'gnien (Fr. *vast aangenomen waardigheidsteekens, welke den rang van een dignitaris of prelaat uitdrukken*), o. mv.; zie *Distinctief*, bij mil.

In'sijpelen (*inwateren en wel druppelsgewijze*), het is - gesijpeld; zie *Sijpelen*.

Insinuant' (Fr. *intringerig, vleiend indringend*), bn. en bw.; -er, -st.

Insinua'tie (Fr. *waarschuwing of beteekening in rechten; bedekte aantijging, beleedigende zijdelingsche toespeling*), v. -tiën, -s. (t = s).

Insinueeren (Fr. *bedekte zinspelingen maken, bedektelijk beschuldigen, verdacht maken*); *zich -*, zich bij iemand indringen; *hand. gerechtelijk beteekenen, aanmanen bij deurwaardersexploot*.

Insipi'de (Fr. *laf, smakeloos, geesteloos*), bn.

Insisteeren (*op iets blijven staan, aandringen, aanhouden*): - *op iets*.

In'situ (Lat. *in den oorspronkel. toestand*).

In'slaan (*door slaan indrijven*), ik sloeg - , heb en het is - geslagen: *ergens een spijker -*, *een vat den bodem -*, zie *Bodem*; *ergens de glazen -*, *iemand de hersenen -*, d. i. door inslaan, breken, vernietigen, verder: *bier, voorraad -*, opdoen; *een weg -*, nemen, opgaan; *de bliksem is daar - geslagen*, is daar gevallen; *goederen -*, in 't groot koopen; zegsw. *zijn eigen glazen -*, zijn eigen zaak totaal bederven; *die taal sloeg -*, maakte indruk.

In'slag (*het inslaggaren van een weefsel*), m.: *schering en -*, fig. de hoofdbestanddeelen, het voornaamste, b.v. *studeeren is daar -*; ook, het ingeslagene, de gekochte voorraad: *een groote - van meel, van wijnen*.

In'slapen (*in slaap vallen*), hij sliep - , is ingeslapen; *het kind, de zieke is eindelijk - geslapen*; fig. *sterven*, zie *Ontslapen*.

In'slecht (*door en door slecht*), bn. en bw.: - *fruit; deze candidaat heeft - gewerkt*.

In'sleepen (*binnensteepen*), ik sleepte - , heb - gesleept: *goederen -*; fig. *er iem. bij -*, hem in een onaangename zaak betrekken.

In'slikken (*naar binnen slikken*), ik slikte - , heb - geslikt: *het kind had een knoopje - geslikt*; fig. *die man slikt de helft der*

woorden —, spreekt onverstaanbaar; hij heeft zijn woorden moeten —, intrekken.

In'sluimeren (in een lichten slaap vallen), ik sluimerde —, ben —gestuimerd; fig. de gewetens doen —; ook: zacht sterven.

In'sluipen (stil ergens binnenkomen), hij sloop in, is —geslopen: een wezel kwam het kippenhok —; —ing (het insluipen), v. —en: zich door —toegang verschaffen.

In'sluithaard (open haard, juist passend binnen den schoorsteenmantel), m. —en.

In'sluiting (mil. een vesting of fort met soldaten omringen, berenning), v. —en.

In'sneeuwen (naar binnen sneeuwen; door sneeuw omringd worden), het sneeuwde —, is —gesneeuwd: doe het raam dicht, het sneeuwt in; de hut op Nova-Zembla was totaal —gesneeuwd; een spoortrein kan —, in de sneeuw blijven steken.

Insociaal (ongezellig), bn.; —er, —st; zie de tegenst. Sociabel.

Insola'tie (bestraling door de zon), v. gmv.

Insolent (lomp, onbeschoft, onbeschaamd), bn.; —er, —st: een —antwoord.

Insolentie (aanmatiging, onbeschaamdheid), v. —s, —tiën. (t = s).

Insolide (weinig krediet verdienend, onbetrouwbaar; niet duurzaam), bn. en bw.; —r, —liedst; verg. Solide.

In solidum, Lat; zie Solidair.

Insolvent (onvermogen om aan zijn geldelijke verplichtingen te voldoen), bn.: de rechtbank kan iemand —verklaren; een —e boedel, failliete boedel, waarin geen accoord tot stand kwam en de schulden door den curator vereffend worden; zie Failliet.

Insolventie (het insolvent-zijn), v. gmv.

In'spannen (voor den wagen, den ploeg, enz. spannen), ik heb —gespannen, fig. at zijn krachten —, aanwenden; z. —, zijn best doen, alle pogingen aanwenden of krachten gebruiken; —ning, v. —en: ongewone —, vermoënis.

In spe' (Lat. in het verschiet, in hope), bw.

In spe'cie (in klinkende munt), bw.

Inspecteeren (als inspecteur optreden, toezicht houden op, nauwkeurig in oogenschouw nemen, keuren, schouwen).

Inspecteur (optiener, toezichthouder), m. —s, en: een —van het onderwijs, van de belastingen, van den geneeskundigen dienst, enz.

Inspectie 1. (in-oogenschouw-neming, controle, toezicht; wapenschouwing, monstoring), v. —tiën, —s; lees: inspek'sie, ook 2. (ambtsgebied v. e. inspecteur), v. —s, —tiën.

Inspectoraat (het ambt v. inspect.), o. —raten.

Inspectrice (vrouw. inspecteur), v. —s.

In'spelden (met bakerspelden in het pak steken, b.v. een jonggeborene), ik speldde —, heb —gespeld: ik heb er wat —gespeld in mijn leven (zei vrouw Stotter), Mult.

Inspléent (toon. onderregisseur, die de tooneelzaken verzorgt en de artiesten waar-schuwt, als ze moeten optreden), m. —en. (ent = ent).

Inspira'tie (ingeving, inblazing, bezieling), v. —ties, —tiën: een —krijgen, een —hebben; hij zei dat op —van zijn chef. (t = s).

Inspireeren (bezielen, inboezemen, inblazen).

In'spit (scheepst. roerpen, helmstok), o. gmv.

In'spraak (ingeving), v.: de —van het ge-weten, de stem; de —van het bloed, de —van zijn hart volgen, inwendige stem.

In'spreken (door spreken opwekken tot), ik sprak —, heb —gesproken: iem. moed —.

In'springen (springen in iets), ik sprong —, heb en ben —gesprongen: de kinderen kwamen den tuin —; fig. van een huis: dit huis springt nog al veel in, staat achter de rooilijn; voor iem. —, zijn beurt vervullen, hem vervangen; meetk. een —de hoek, groter dan 180°.

In'staan (borg zijn, waarborg geven), ik stond —, heb —gestaan: voor iem. —; ergens voor —, zich aansprakelijk voor iets stellen.

Instabiel (Fr. niet-stabiel, onstandvastig), bn.

Installateur (Fr. plaatser van een elect. installatie of geleiding, inrichting, enz.), m. —s

Installa'tie (plechtige bevestiging in een ambt), v. —s, —tiën: de —van een rechter, de —v. een nieuwen regent op Java; stud. de —van nieuwe corpsleden, plechtige opneming, ook: het zich inrichten in een huis; het zich vestigen, verder: het oprichten van de vereischte toestellen, enz. voor een of ander bedrijf inz. van electricische inrichting.

Installeeren (openlijk en plechtig in een ambt bevestigen; in een corps opnemen): een burgemeester —; de groenen —.

Installeeren, zich (z. vestigen, z. inrichten in een huis, in een kantoor), ik —de mij, heb mij geïnstalleerd: z. netjes —, z. —in een nieuwe woning, z. luxueus —.

Instal'lig (in een kwaden naam), bn.: een huis —maken, er zoo ongunstig over spreken, dat niemand het meer wil bewonen; iemand —maken, d. i. van hem veel kwaads zeggen, hem ongunstig bekend doen worden.

Instandhouding (het in-stand-houden, doen blijven bestaan), v. gmv.: de —van oude gewoonten of volksfeesten, handhaving.

Instantané' (fot. momentopname, z. ald.), o. —'s; verkl. —tje, —neetje, o. —s.

Instantelijk (dringend, met aandrang), bw.: iemand —iets verzoeken; iemand —iets gelasten, verbieden, nadrukkelijk.

Instan'tie (rechtst. aanleg), v. —s, —tiën: ter eerste —, voor de laagste rechtbank; in hoogere —, in hooger beroep; in laatste of hoogste —, bij den hoogsten rechter, d. i. bij of door den Hoogen Raad; fig. de degen, de oorlog beslúst in laatste —, ook, dringend verzoek. (tie = sie).

Instar, à l'—de (Fr. naar de wijze van).

In statu quo (Lat. in denzelfden staat of toestand als de zaak tot dusverre is), lees: kwoo; zie Status quo.

In statu quo ante (Lat. in den toestand van vroeger), b.v. van vóór den oorlog.

Instaura'tie (Fr. hernieuwing, herstelling), v. —s, —tiën. (tie = sie).

In'steken (iets ergens in steken of doen), men stak —, heeft —gestoken: boter —, nl. in een pot; een draad —, door het oog v. e. naald steken; een boek —, innaaien; het kettinggaren —, nl. door de kammen halen; fig. zijn neus overal —, zich met alles bemoeien.

In'stellen (vaststellen, invoeren), ik heb ingesteld: een ridderorde —, in 't leven roepen; een onderzoek —, doen plaats hebben, verg. Enquête; een toost —, op iems gezondheid drinken; een vervolging —tegen iem., doen aanvangen; een camera —, zoo stellen dat ze gereed is voor het gebruik; —ling (het instellen, stichting), v. —en: een —van liefdadigheid, zie Godshuis: het 12-Apostelen-huis te Maastricht is een oude — (1421).

In'stemmen (eig. met iem., die een zang, een lied aanheft, meezingen), hij stemde —, zij hebben —gestemd: hij stemm' met ons het godgevallig feestlied in (Volkslied); fig. van hetzelfde gevoelen zijn en daarvan blijk geven: al de aanwezigen stemden met hem —, toen hij die woorden sprak.

In'stemming (eenstemmigheid van gedachten of gevoelens, goedkeuring), v. meestal enkelv.: met — begroeten; — betoenen.

Instigatie (Fr. aansporing, aandrijving, ook, ophitsing, opstoking), v. —s, —tiën: handelen, schrijven, enz. op — van iem.

Instigereen (aandrijven, aanhitsen). (g = g).

Instinct (Lat. natuurdrift, ingeschapen neiging bij dieren), o. gmv.: het — is elke diersoort aangeboren, b.v. de begeerte om te zwemmen aan de watervogels.

Instinctief (instinctmatig), bn. en bw. e. —ve beweging; iets — beseffen, iets — doen.

Instinctmatig (volgens de natuurdrift, fig. onwillekeurig), bn. en bw.: de dieren handelen —; een —e handeling, b.v. de armen vooruitsteken bij 't vallen; fig. een —e ingeving, als door de natuur; verg. Instinctief.

Instituereen (instellen, oprichten, stichten, doen plaats hebben), b.v. de heer Kegge — de een langdurige poking, (C. O.); ook: onderwijzen, leeren.

Instituten (deel v. h. Corpus juris, op last van keizer Justinianus (O.-Rom.) van 529—533 verzameld), o. mv.; zie Corpus juris.

Instituteur (directeur van een kostschool, kostschoolhouder), m. —s.

Instituție (openbare instelling), v. —s, —tiën.

Institutrice (directrice van een kostschool, kostschoolhouderes), v. —s; lees: —tries'.

Instituut (instelling, stichting, inrichting, kostschool, opvoedingsgesticht), o. —tuten.

In'stoemen (stoomend binnenkomen), de boot stoomde —, is —gestoomd: de haven —.

In'storten, het gebouw stortte —, is —gestort: die toren gaat —, invallen; de ziekte is weer ingestort, opnieuw ziek geworden; een gave, een talent, ons ingestort, door de natuur geschonken; iem. moed —, geven.

In'stouwen (de lading vastwerken), ik heb —gestouwd; —stouwing (het instouwen), v. —en; zie stuwage.

Instructeur (iem. die onderricht geeft, exercitiemeester), m. —s.

Instructie (onderricht aan soldaten en zeeleden; verder verordening, dienstorder; geheel v. voorschriften aan ambtenaren, tot regeling hunner werkzaamheden of handelingen), v. —tiën, —ties; ook: rechter van —, de rechter, die belast is met een voorloopig onderzoek in eens strafzaak. (tie = sie).

Instructie-bataljon (militaire school te Kampen, tot opleiding van sergeants bij de infanterie), o. —bataljons.

Instructief (leerrijk, leerzaam), bn.

Instrueereen (onderwijzen; rechtsw. de bewijzen van schuld bijeenzamelen, de processtukken in orde of in gereedheid brengen).

Instrument (werktuig, muziekspeeltuig; toestel, gereedschap; rechtst. document), o. —en.

Instrumentaal (door middel van muziekinstrumenten voortgebracht), bn.: —tale muziek; tegenst. van Vocaal.

Instrumentatie (muz. het arrangeeren, het zetten van een muziekstuk voor de instrumenten v. e. orkest), v. gmv. (tie = sie).

Instrumenteereen (muz. arrangeeren voor de verschillende muziekinstrumenten).

In'studeereen (bestudeeren), hij studeerde —, heeft ingestudeerd: een rol —, een toneelstuk —, leeren.

In'stuiven (stuwend naar binnen komen), het stooft —, zij stoven —, zijn —gestoven: de sneeuw komt de ramen —; fig. al de kinderen der visite kwamen juichend de kamer —.

In'stuwen, zie Instouwen.

Insubordinatie (weerspannigheid, verzet tegen de krijgstuicht of zijn meedere), v. gmv.: zich schuldig maken aan —. (t = s).

In'sula (Lat. eiland), o. —lae; **insulair** (Fr. een of de eilanden betreffende), bn. (s = s).

In'sula-De'i (godshuis, b.v. te Arnhem), o.

Insulin'de, o.: dichterlijke naam v. onze O.-I.

Insult (belediging), o. —en, of **Insultatie**, v. —s, —tiën.

Insulteereen (beledigen, hoonen, beschimpen).

In sum'ma (Lat. in het geheel, alles saamen genomen), bw.

Insupportabel (Fr. onuitstaanbaar), bn.

Insurgent (oproerling, opstandeling, meestal met de bijgedachte, dat de opstand rechtvaardig is), m. —en; lees: —gent.

Insurrectie (opstand, oproer), v. —ties, —tiën.

In suspensio (Lat. in twijfel, onbeslist), bw.

Intact (onaangetoerd, ongerept, onbelekt, rein, ongeschonden), bn. en bw.

Intaglio (It. verdiept snij- of beeldhouwwerk, inwaarts gesneden steen), m. —'s of intagliën; lees: iental'joo.

In tantum (Lat. zoover het reikt), bw.

In'teekenaar (hij, die inteekeent), m. —s;

—teekenbiljet (bewijs van inteekening, biljet om in te teekenen), o. —ten; —teekenen (inschrijven, zich verbinden door te teekenen van zijn naam), hij —de in, heeft

—geteekend; —teekening (het inteekenen, het inschrijven), v. —en: deze encyclopedie kost bij — f 60, buiten — f 75; —teekenlijst (lijst v. inteekening, v. inschrijving), v. —en.

Inte'gendeel (omgekeerd), bw.: hij luiert niet, —, hij werkt hard, daarentegen, veeleer.

Inte'ger (rechtschapen, onomkoopbaar), bn.

Integraal (op zich zelf bestaande, voltallig, een geheel uitmakend), bn.; —rekening, v. hogere algebraïsche analysis.

Integraal (Nederlandsch effect, genaamd: 2½ 0/10 N. W. S.), v. —gralen.

Integree'rend (onafscheidelijk), bn.: Finland moest een — deel van Rusland worden.

Integriteit (onschendbaarheid, onkreukbaarheid), v. gmv.: de — der neutrale staten, de — van een staat handhaven, de — van China; ook: rechtschapenheid, onomkoopbaarheid.

Intellect (verstandelijk vermogen), o. gmv.: de professoren aan onze hoogeschole vertegenwoordigen het hongste — in Nederland.

Intellectua'liter (geestelikerwijze, volgens of naar den geest, naar het intellect), bw.

Intellectueel (verstandelijk, geestelijk), bn.: de —e vorming, —e overlading, —e ontwikkeling; in een —e atmosfeer leven; ook: schrander, verstandig, geestig.

Intelligent (verstandig, vol doorzicht, schrander), bn., —er, —st; lees: —gent.

Intelligentie (kennis, doorzicht, verstand), v.

Intelligibel (Fr. verstaanbaar, begrijpelijk, klaar, duidelijk, bevattelijk), bn.; —er, —st.

Intempestief (te onpas, op ongelegen tijd, ontijdig), bn.; —tiever, —st.

- Intendan'ee** (opzienschap; beheer; ook, de ambtenaren hiermede belast), v. gmv.: de militaire — heeft te zorgen voor voeding en verpleging van den soldaat te velde, zij staat onder commando van een generaal.
- Intendant'** (opziener, rentmeester, administratief ambtenaar), m. — en: mil. officier of militair ambtenaar der intendance, die nl. de zorg heeft voor kleeding en voeding.
- Intens'** (krachtig, sterk, hevig, erg), bn. en bw.: een — verlangen, een — genoeg; — mooi, innerlijk, iets — gevoelen, innig, levendig, sterk; e. — mooie gedachte, in hoogen graad, het diner was — vervelend; verg. **Intensief**.
- Intens'ie** (sterkte, inwendige kracht), v. gmv.
- Intensief'** (met innerlijke kracht, sterk in zich zelf; levendig, opgewekt), bn.: een — vergift; op — ven toon spreken; spraakk. (werkvv. met versterkte of meer innerlijke beteekenis), o. — sieven: nikken (nijgen), spellen (spelen), bibberen (beven) zijn — sieven.
- Intensiteit'** (innerlijke kracht, werkzame kracht, sterkte), v. gmv.: het licht der zon heeft grootere — dan dat der maan.
- Inten'tie** (bedoeling, oogmerk, voornemen), v. — ties, — tiën: bidden tot zekere —. (tie = sie).
- Intentioneel'** (opzettelijk, expres), bn. en bw.
- In'ter** (Lat. onder, tusschen), vz.
- In'ter ami'cos** (Lat. onder vrienden), bw.
- Intercala'tie** (Fr. inlassing), v. — s, — tiën.
- Intercalereen** (tusschenvoegen, inlassen).
- In'ter ca'nem et lu'pum** (Lat. eig. tusschen hond en wolf, tusschen licht en donker).
- Intereedereen** (Fr. tusschenbeide komen, iems voorspraak zijn, 'n goed woord doen).
- Intereep'tie** (onderschepping), v. — s, — tiën.
- Intercees'sie** (bemiddeling, tusschenkomst, voorspraak), v. gmv.
- Intercommunaal'** (tusschen gemeenten onderling), bn.: een — e telefoondienst.
- Interconfessioneel'** (met verschil van geloofsbelijdenis), bn.: een — e vereeniging van werklieden.
- Intercontinentaal'** (tusschen de vastelanden of continenten), bn.: een — tale spoorweg.
- Interdict'** (kerkelijke straf over een R. K. gemeente of landstreek uitgesproken), o. — en: het — verbiedt het verrichten van kerkelijke bedieningen of officies, ontzegt de nadering tot de sacramenten en de kerkelijke begrafenis; verg. **Ban** en **Excommunicatie**.
- Interdict'ie** (verbod, ontzegging), v. — s, — tiën.
- In'teren** (door te groot verbruik doen achteruitgaan, achteruitgaan, in verval geraken), ik heb en ben — geteerd: zijn vermogen —.
- Interessant'** (belangwekkend, belangrijk, boeiend, aantrekkelijk), bn. en bw.: een — gesprek, onderhoudend; een — geval, een — e beschrijving, belangwekkend; — kijken, — doen; z. — willen maken.
- In'teresse** (belang, voordeel), v. gmv.: dit is voor mij van bijzondere —. vero.
- Interesseeren** (belangstelling inboezemen, belang wekken): zich — voor, belangstelling aan den dag leggen voor.
- In'terest, in'trest** (vrucht of gewin vooral van kapitalen, welke tegen een bepaalde rente uitgeleend zijn, jaarrente van zulk een kapitaal), m. — en: geld op — zetten; het kapitaal met de wettelijke — en, d. i. volgens de wet van 22 Dec. 1857 voor burgerlijke zaken 5 %, en in handelszaken 6 %; — op —, d. i. de rente komt telkens bij het kapitaal.
- Interferen'tie** (inmenging, tusschenkomst; buiging der lichtstralen), v. — s, — tiën. (t = s).
- Interfolieeren** (een boek met wit papier doorschieten).
- Interieur'** (innerlijk, inwendig), bn.; als zn. (het inwendige van een huis), o. gmv.
- Interieur'** (het binnenste van een gebouw, huis, enz., huiselijke haard; schilderk. een afbeelding van een gebouw enz. van binnen), o. — s: een gezellig —, gezellig familieleven, huiselijke kring.
- In'terim** (Lat. tusschentijd), o.; **ad —**, tot nader order, voor een tijd, b.v. secretaris ad —, plaatsvervangend; minister ad —, tijdelijk.
- In'terim-aandeel** (voorloopig aandeel, re-cepis), o. — en; —-dividend (voorloopig dividend), o. — en.
- Interimair'** (Fr. voorloopig, waarnemend), bn.: het — beheer van het departement van marine, een — e toestand, tijdelijk.
- Interjec'tie** (spraak. tusschenwerpsel), v. — ties, — tiën: de — s zijn gevoelsklanken of klanknabootsingen. (j = zij).
- Interlineair'** (Fr. tusschen de regels geschreven of gedrukt), bn.: een — e vertaling.
- Interlinie** 1. (typ. ruimte tusschen twee regels), v. — s; 2. (typ. langwerpige metalen plaatje, dat tusschen de regels gezet wordt om ze van elkander te scheiden), v. — s.
- Interlocaal'** (twee of meer gemeenten, d. i. steden of dorpen betreffende, niet-plaatselijk), bn. en bw.
- Interlud'ium** (muz. tusschenspel), o. — s.
- Intermediair'** (tusschenkomst, bemiddeling), o. gmv.: door het — van.
- Intermezzo** (It. tusschenspel; tusschenbedrijf), o. — mezzo's: in een paardenspel geeft men meest komieke —'s; lees: — met'so.
- In'ter'minis** (Lat. in duidelijke uitdrukkingen, binnen de perken; in laatste instantie).
- In'ter'mino** (Lat. op den bepaalden dag).
- Intermis'sie** (het nalaten; tusschentijd) v. — s, — siën.
- Intermitteerend** (met tusschenpoozen zich vertoonend), bn.: — licht, een — e koorts; een — e bron, die slechts bij tusschenpoozen vloeit.
- Intern'** (inwendig, innerlijk, van binnen; inwonend), bn. en bw.; verg. **Extern**.
- Internaat'** (school met kost en inwoning), o. — naten; verg. **Externaat**.
- Internationaal'** (tusschen natiën of volken bestaande of gebruikelijk, van verschillende natiën), bn.: het — nale verkeer, een — nale dievenbende; een — nale tentoonstelling, de — nale beau-monde in een Alpenhotel; de handel heeft een — karakter; bw.: het Roode-kruis moet — werken.
- Internationa'le** (algemeen socialistisch werkliedenverbond), v. gmv.: de Duitscher Karl Marx is de stichter der —, in 1866; ook: socialistisch bondslied. (ti = sie).
- Inter'ne** (kostleerling, inwonend leerling), m. en v. internen; verg. **Externe**.
- Interneeren** (opnemen in een kamp, een gedwongen woonplaats aanwijzen, b.v. vluchtelingen, vreemde krijgslieden); — nee'ring, v. gmv.; — nee'ringkamp, o. — en: het — te Groningen.
- In'ter nos** (Lat. onder ons), bw.
- Internun'tius** (gevolmachtigde van den Paus bij het Hof van een kleinen staat), m. — ti, — sen; ook, **Nuntius**. (ti = tsie).
- Interocce'anisch** (betreffende of tusschen

meer wereldzeen), bn.: het kanaal van Suez is —, verbindend twee Oceanen; het — kanaal van Panama, eveneens tusschen twee Oceanen.

Interpellant' (hij, die interpeleert), m. — en.

Interpella'tie (onderbreking eener rede, vraag in een lichaam door een der leden aan het bestuur om inlichtingen, b. v. aan den minister door een Kamerlid), v. — tiën, — ties; het recht van —, d. i. om de regering inlichtingen te vragen over eenig punt van algemeen belang. (tie = sie).

Interpelleeren (een interpellatie doen: opheldering, inlichting vragen).

In'ter po'cula (Lat. onder een glaasje), bw.

Interpola'tie (inlating van woorden, zinnen, cijfers; tusschenvoeging), v. — s: de — van drie termen tusschen twee termen eener reeks; — formule, v. — s, (alg.)

Interpoleeren (inschutven, tusschenvoegen, inlatingen): termen in een reeks —.

Interpreta'tie (vertolking, verklaring, uitlegging), v. — ties: — van een artikel der wet.

Interpreteeren (Fr. uitleggen, verklaren).

Interpunctie (plaatsing der schet- en zintekens, ook de leer er van), v. gm. v. (ct = ks).

Interpungeeren (leesteekens plaatsen, zetten); (g = g); ook: Interpuncteeren.

Interreg'num (Lat. tusschenbestuur, tusschenregering), o. gm. v. (g = g).

Interroga'tie (ondervraging), v. — s. (tie = sie).

Interrogatief' (vragend, vragenderwijze), bn. en bw., als zn. (vragend vnw.), o. — ven.

Interrogeeren (ondervragen, in 't verhoor nemen). (g = g).

In terro'rem (Lat. tot afschrik), bw.

Interrumpeeren (in de rede vallen, onderbreken): een spreker telkens —; ook: — rom —.

Interrup'tie (stoornis, onderbreking, storing, opschorting), v. — s; lees: — rup'sie.

Interruptor (nat. instrumentje, dat zorgt voor automatische verbreking en stuiting van den electrischen stroom), m. — s.

Intersec'tie (doorsnijding, snijding, kruising van lijnen), v. — tiën, — s. (sec = sek).

Int'erval (tusschenruimte, tusschenpoos, tusschenoorval; muz. toonafstand), o. — vallen.

Intervenleeren (tusschenbeide-komen, bemiddelend optreden).

Interven'tie (tusschenkomst), v. — ties, (en = en): de — der groote mogendheden. (t = s).

Interview (Eng. vraaggesprek), o. — s: een —, gesprek van een dagbladcorrespondent met iemand, om dezen uit te vragen, b. v. wanneer hij als gezant, minister, resident uit den vreemde terugkeert; zie Per s u s k i e t.

Intervieuen (Eng. vragen, hooren over, uithooren), ik — viewde, ik heb geinterviewd.

Interviewer (iemand, die interviewt), m. — s: deze sportman ontvangt herhaaldelijk — s.

Intestaat' (zonder testament gestorvene) — s. — taten; ab intestato, zonder testament.

Intiem' (vertrouwelijk, innig; huiselijk), bn.; — er, — st: — e vrienden, in — en kring.

Intie'me (innige vriend of vriendin), m. en v. — n; zie Intimus.

Intijds' (tijdig, bijtijds), bw.: ik zal — waar schuwen; — ergens komen.

Intimida'tie (Fr. het aanjagen van vrees, het inboezemen van schrik), v. — s. (tie = sie).

Intimideeren (Fr. bevreesd, beschroomd of bang maken, vrees aanjagen).

Intimiteit' (Fr. vertrouwelijkheid, innige vriendschap; intieme mededeelingen), v. — en.

In'timus (boezenvriend, halsvriend), m. — mi.

In'tocht (het binnentrekken, plechtige inkomst), m. — en: zijn — houden, de — der Koningin te A'dam.

Intolera'bel (Fr. onverdraaglijk, onuitstaanbaar, onduelbaar), bn.; — er, — st.

Intolerant' (onverdraagzaam ten opzichte van andersdenkenden), bn. en bw.; — er, — st.

Intoleran'tie (Fr. onverdraagzaamheid), v.

Intona'tie (muz. aanheffing v. e. lied, het inzetten van een toon met de stem of een instrument, toonaangeving; stembuiging), v. — ties.

Intoneeren (aangeven van den toon, beginnen te zingen of te spelen).

In'toemen (den toom inkorten, fig. bedwingen), ik heb — getoomd: zich —, zich matigen, breidelen, bedwingen; zijn begeerten —.

In to'tum (Lat. in het geheel), bw.

Intoxica'tie (vergiftiging, beduveling, fig. betoovering), v. gm. v. (x = ks).

In'tra (Lat. binnen), v.: — mu'ros, binnen de muren, in eigen omgeving; — muros peccatur et extra (Horat.), er wordt gezondigd binnen en buiten de muren, aan beide kanten is er schuld; — annum, binnen het jaar.

Intransigent' (onverzoentlijk partijganger), m. — en; lees — gent.

Intransitief' (spraak. onovergankelijk, onzijdig), bn.: de — tieve werkwoorden, nl. zulke, die geen lijdend voorwerp bij zich kunnen hebben; verg. Transitief.

Intransitief' (spraak. onovergankelijk werkwoord), o. — tieven: rusten, slapen, liggen, zitten, groelen, zijn — tieven.

In'trede, in'tree (plechtige inkomst, binnenkoms), v. gm. v.: de winter had zijn — gedaan.

In'treden (ingaan, binnengaan), ik trad in, ben — getreden: een huis, een kerk —; fig. zij zal haar dertigste jaar —, een nieuw jaar —.

In'trek (verblijf), m. gm. v.: ik nam mijn — in een klein hotel, tijdelijk verblijf.

In'trekken (naar binnen halen, naar zich toe trekken), ik trok —, heb — getrokken: de kat kan de nagels —; gij moet die blouse achter wat —, inhalen; fig. zijn woorden —, terugnemen; een motie —, een wissel —; — king (terugname, opheffing), v. gm. v.

Intrepiditeit' (onverschrokkenheid), v. gm. v.

In'trest, m. — en; zie het betere Interest.

Intricaat' (ingewikkeld, netelig), bn.; — cater, — st.

Intrigant' (arglistig, indringerig), bn. en bw.; — er, — st: een — man; als zn. m. (vr. Intrigante), pers. vol. listen en streken. (g = g).

Intrige of **Intri'gue** (kuijperij, kunstgreep, slinksche streek, gekonkel; verwickeling in een roman, tooneelstuk, enz.), v. — s; — stuk (tooneelstuk met intriges), o. — stukken.

Intrigeeren (zich met kuijperjen afgeven): hij intrigeert altijd, gaat op slinksche wijze te werk; dat intrigeert mij, dat prikkelt mijn nieuwsgierigheid. (g = g).

Intrinsiek' (innerlijk, inwendig), bn. en bw.: de — e waarde, b. v. van munten, wezenlijk, naar het gehalte; verg. Extrinsiek.

In tri'plo (Lat. drievoudig, in drievoudig afschrift), bw.; lees: trie-ploo; verg. In duplo.

Introduce' (iem. die ergens geïntroduceerd is of wordt), m. — s; vr. — duceé, — s.

Introduceeren (invoeren of binnenleiden, ingang verschaffen in eenige sociëteit of in eenig gezelschap). (c = s).

Introduc'tie (inleiding); ook, toegang, het verschaffen van toegang), v. — tiën, — s.

- Introïtus** (R.-K. inleiding der Mis), m. gmv.
Intronisatie (inkuldiging), v. -s: de - van een nieuwen vorst, bisschop, enz. (t = s).
Introupectie (het onderzoek v. binnen), v. -s.
Intul'tie (begrip v. e. zaak uit eigen vinding, vindingrijkheid, het zien als bij ingeving), v. -tiën, -ties: iets bij - weten of kunnen maken, uit zich zelf, uit eigen vinding; lees: intuïe.
Intultief (als door ingeving), bn. en bw.
Intus'schen (middelerwilt), bw.: ik moet dezen brief afschrijven, lees gij - de krant, in dien tijd, onderwijl, zoolang.
Inunda'tie (mil. het inundeeren), v. -tiën, -ties: er zijn daar tal van - sluizen.
Inundeeren (onder-water-zetten, doen overstroomen), ook, de weiden zijn geïnundeerd.
In u'su (Lat. gewoonlijk, in gebruik), bw.
In u'sum (Lat. ten gebruike, ten nutte), bw.
In'vaart (het invaren; moeding, ingang), v. gmv.: de - van een baai, de - van die haven is nauw.
In'val (het invallen, plotseling binnendringen), m. -vallen: dat huis is de zoete -, ieder is er welkom, ieder wordt er altijd gastvrij ontvangen: de zoete -, uithangbord van kermis-koekkransen, men ziet iem. in een vat met honing vallen; de - der Franschen in ons land (1794); de - len der Noormannen (800-1000), vijandelijke aanvallen op het land der Franken; fig. dat is een goede -, opkomende gedachte.
Invalida'tie (ongeldig-verklaring), v. -s.
Invalide (krachteloos, zwak, onvermogen, ongeschikt), bn.: die soldaat is -; die werkmán werd door dat ongeluk -, onbekwaam tot den arbeid; die man is te -, om zelf in zijn onderhoud te voorzien, hulpeloos, gebrekkig.
Invalide (verminkt of gebrekkig soldaat; soldaat, die ten deele of geheel voor den dienst onbruikbaar is), m. -n.
Invalideeren (ongeldig of nietig verklaren).
Invalidenhuis (huis of gesticht, waarin de invaliden samenwonen b.v. te Bronbeek voor die van het Oostindische leger), o. -huizen.
Invaliditeit (gebrekigheid, ongeschiktheid voor den dienst of voor den arbeid), v. gmv.: - is de toestand van ongeschiktheid voor den militairen dienst of voor den arbeid in fabrieken, enz.; -swet (wet van 1913 tot verzekering van arbeiders tegen de geldelijke gevolgen van invaliditeit en ouderdom), v. gmv.
In'vallen (instorten), het viel -, is -gevallen: een oud huis kan -, het schip zal die haven -, binnenloopen; de vorst is -gevallen, begonnen; een vroeg -vallende winter, een vroegtijdige; dit woord wil mij maar niet -, in de gedachten komen; haar wangen zijn -gevallen, vermagerd, geslonken.
Invaria'bel (onveranderlijk), bn.; -er, -st.
Invas'ie (vijandelijke inval, strooptocht), v. -sies, -siën, (s = z); zie het Eng. Raid.
Invectief (scheldwoord, schimpwoord, smaadwoord), o. -tieven.
Inv'e'nit (Lat. hij heeft het gevonden, gemaakt).
Inventa'ris (lijst van voorwerpen, waren, enz., inz. notarieel opgemaakte lijst van in een sterf huis aanwezige goederen en waarden, boedelbeschrijving), m. -sen.
Inventarisa'tie (boedelbeschrijving, het opmaken van een inventaris), v. gmv.: een - is vrijwillig of verplicht. (tie = sie).
Inventariseeren (een inventaris opmaken, boedelbeschrijven). (s = z).
Inven'tie (uitvinding, verduitsel, verzinsel, bedenksel), v. -ties, -tiën; bij het stellen: vinding, opzameling van stof.
Inventief (vindingrijk), bn.; -tiever, -st.
Inver'sie (spraak. omkeering, woord- of zinsomkeer), v. -s, -siën, b.v. een held ben je! Frankrijks zonen, in plaats van: je bent een held, de zonen van Frankrijk, enz.
Investiga'tie (ondervraging, navorsching, nasporing), v. -tiën, -ties. (g = g).
Investituur (het recht een kerkelijk ambt of kerkelijke waardigheid te vergeven), v. gmv.: eertijds plechtige installatie van een bisschop door den vorst of door den paus, bestaande in het overreiken van ring en kromstaf.
In v'ia jur'is (Lat. langs den weg v. h. recht).
In v'ino ver'itas (Lat. in den wijn (is) de waarheid), d. i. menschen onder den invloed van wijn toonen hun werkelijken aard.
Inviola'bel (onschendbaar, onverbrekelijk), bn., -er, -st.
Invisi'bel (Fr. onzichtbaar, ongenaakbaar), bn.
Invita'tie (uitnoodiging), v. -tiën, -ties.
Invité' (uitgenoodigde), m. en v. -s.
Inviteeren (uitnoodigen, te gast vragen).
In'vlechten (door vlechten inbrengen; fig. tusschenvoegen), men vlocht - heeft -gevlochten: gekleurde twijgjes bij mandewerk -; allerlei anekdoten - in een geschiedverhaal.
In'vloed (gezag, vermogen), m. -vloeden: - hebben, oefenen, uitoefenen, verg. Prestige; zijn - doen gelden, zijn - aanwenden.
In'vloedrijk (veel invloed hebbende), bn.: een -e familie, een - staatsman.
In'vloedsfeer (kring, waarbinnen iem., of een staat invloed heeft), v. -sferen.
Invoca'tie (dichtk. aanroeping der Muze of van eerigen hooger en bijstand aan 't begin van een heldendicht of van een leerdicht), v. -ties, -tiën; lees: -ka'-sie.
In vo'ce (Lat. op of bij dat woord), bw.
In'vochten (sprenkelend vochtig maken), zij vochte -, heeft -gevocht: strijkgood -, tabaksbladen -.
In'voege dat (op een wijze dat), vgw.
In'voegen (inlasschen, tusschenvoegen), ik heb -gevoegd: een steen -; een letter -, b.v. een n in kippenei, verg. Inlasschen.
In'voeging (het invoegen, het invoegsel), v. -en.
In'voer (van het buitenland goederen invoeren, de goederen zelf), m. -en; verg. Import en Export; -artikelen (handelswaren van elders), o. mv.
In'voeren (per schip, trein of wagen buitenlandsche goederen binnen de grenzen brengen; fig. in zwang brengen, in gebruik doen komen, instellen), ik voerde -, heb -gevoerd: Havanna-sigaren -, zie Importeeren; een mode -, een gebruik -, een nieuw woord -; belastingen -, een wet -; -ing, v. -en.
In'voerhandel (handel in goederen, welke uit het buitenland worden ingevoerd), m.; de tegenst. is Exporthandel; -recht (belasting op ingevoerde goederen), o. -rechten.
In'vorderen (betaling eischen, innen), ik heb -gevoerd; -vordering (inning), v. -en.
In'vreten (inbijten), het vrat -, heeft en is ingevreten: roest vreet het ijzer -, fig. de kanker is invretend, een invretende kwaal, invretende droefheid, langzaam dieper gaande.
Invrij'heidstelling, v. gmv.: de - van sla-

- ven, van een gevangene, het vrij doen zijn, het teruggeven der vrijheid.
- In'vullen** (een open ruimte vullen), ik heb -gevuld; -**vulling** (het invullen), v. -en; -**vulsel** (het ingevulde), o. -s.
- In'waarts** (binnenwaarts, naar binnen), bw.
- In'waartsch** (binnenwaartsch), bn.
- In'wachten** (wachten op), ik wachtte -, heb -gewacht: iets antwoord -, bestellingen worden -gewacht.
- In'wateren** (met water doortrokken worden), het waterde -, heeft -gewaterd: de muur is hier erg ingewaterd, doordien de goot lek is.
- In'wegen** (door overwicht in den kleinhandel in quantum verliezen of doen verliezen), ik woog -, heb -gewogen: deze kruidenier rekent 6% voor -; verg. Inmeten.
- In'wendig** (van binnen), bn. en bw.: -e kneuzingen, den -en mensch versterken, eig. de maag, door voedsel te nemen; de -e pracht van menigen Boeddha-tempel; zich -bezeeren; bij uitbr. de -e zending, binnen de grenzen van ons land; een kerk -restaurereen.
- In'werken** (werking of invloed uitoefenen op), het werkte -, het heeft -gewerkt: twee krachten, die op elkaar -; op iem. of iets -, zich in eenig vak van studie of onderwijs -, or door en door van op de hoogte komen.
- In'vriezen** (scheepst. door bevrozing v. h. vaarwater in of op een plaats of haven moeten blijven liggen), men vroom -, is ingevroren.
- In'wijden** (plechtig inzegenen, plechtig openen), ik wijdde -, heb -gewijd: een kerk, een kapel -; -**wijding** (het inwijden), v. -en; -**wijdingsfeest**, o. -en; -**wijdingsrede** (redevoering bij e. inwijding), v. -redenen.
- In'wijk** (inham, kreek, kleine baai), v. -en.
- In'wikkelen** (in een omslag doen), ik heb -gewikkeld: iets - in een doek, een krant, enz.
- In'willigen** (toestaan), ik heb -gewilligd; -**williging**, v. -en: - van etischen; spraak. betrekking van - of concessie, b.v. of schoon ik hard gewerkt heb, ben ik niet klaargekomen; zie Concessief.
- In'winnen** (herwinnen, inhalen; bekomen, zien te verkrijgen), ik won -, heb -gewonnen: verzuimden tijd -; berichten -, den raad van iem. -, vragen; inlichtingen -.
- In'wisselen** (ruilen, inruilen), ik wisselde -, heb -gewisseld: Duitsch geld tegen Nederlandsche munt -.
- In'wonen** (bij iem. in huis wonen), ik heb -gewoond: ergens -; -**woner** (bewoner v. e. huis, v. e. stad, dorp, enz.), m. -s; -**woning** (verblijf), v. gmv.; -**woonster**, v. -s.
- In'wortelen** (diep wortel schieten), het is -geworteld, fig. het kwaad is -geworteld, heeft diep wortel geschoten; een misbruik laten -.
- In'wrijven** (door wrijven in of op iets brengen), ik wreef -, heb -gewreven: de huid met olie, met zalf -; vleesch of visch met zout -; fig. ik zal je dat wel -, inpeperen.
- In'zage** (daad van inzien), v.: ter -, ter visie, op beziens; -**verleenen**, geven, laten zien, b.v. van processtukken; bij -.
- In'zamelen** (al verzamelende bijeenbrengen), ik heb -gezameld: gelden - voor een liefdadig doel, de vruchten van den oogst -.
- In'zeepen** (met zeep of met zeepschuim insmeren), ik zeepte -, heb -gezeept: het wasgoed -, de barbier zeepte hem in; fig. foppen.
- In'zegenen** (door zegenen inwijden), ik heb -gezegend: een huwelijk -.
- In'zenden** (toezenden, doen toekomen), ik zond -, heb -gezonden: berichten - aan een krant; een bezwaarschrift, een petitie -, de sollicitatiestukken -.
- In'zet** (eerste bod bij een veiling), m. -zetten: de - van een huis, voorloopig bod; de heele - (bij een spel), de heele ingezette som, de pot.
- In'zetsel** (ingezette lap), o. -zetsels.
- In'zetten** (plaatsen in), ik zette -, heb -gezet: een ruit -, een tand -; een huis -, het eerste bod doen; geld -, op het spel zetten; diamanten -, in goud of zilver vatten; een gezang, psalm -, beginnen te zingen, aanheffen; -**zetter** (hij, die inzet, die nl. het eerste bod doet bij een verkoop), m. -s.
- In'zicht** (bedoeling, oogmerk), o. -en; ook: (kijk op een zaak), o. gmv.: naar of volgens mijn -, begrip, meening; geen - hebben.
- In'zien** (vluchtig doorzien), ik zag -, heb -gezien: een rekening -, doorzien; iets niet -, begrijpen, doorzien, snappen.
- In'zien** (meening, oordeel), o.: mijns inziens, naar mijn meening, verg. mijns erachtens; bij nader -, overdenken, overwegen.
- In'zinken** (in iets naar beneden zinken), het zonk -, is -gezonken: de oever zal hier -; fig. den moed verliezen, verslappen; handel: in koers dalen.
- In'zinking** (diepsel, laagte, inzakking), v. -en: een - van den bodem, verzakking; fig. instorting van een zieke, verlies van krachten; de - van ons oeconomisch leven door den oorlog, inzakking, invalling, instorting.
- In'zitten** (in iets gezeten zijn), ik zat -, heb -gezet; fig. er warm -, welgesteld zijn; ergens mee -, verlegen zijn, geen raad weten.
- In'zoet** (in hooge mate zoet), bn.: honig is -.
- Inzon'derheid** (vooral, in 't bijzonder, voornamelijk), bw.: let - op uw taal.
- In'zout** (bijzonder zout), bn.: die soep is -.
- In'zouten** (tegen bederf met zout inwrijven, bestrooien, met zout innakken), ik zoutte -, heb ingezouten: vleesch -, haring -; fig. voorgoed opbergen.
- In'zuigen** (zuigende in zich opnemen), ik zoog -, heb -gezogen: de spons zuigt water -; fig. in den geest opnemen: hij heeft die vooroordeelen met de moedermelk -gezogen.
- In'zulten** (in zout of zuur inleggen), ik zultte -, heb -gezult; verg. Inzouten.
- In'zwart** (door en door zwart), bn. en bw.
- In'zwellen** (inslokken, gultzig opeten, verslinden), ik zwol -, heb -gezwolven: de snoek tracht allerlei kleine visch in te -; verg. Verzwelgen.
- I'o**, myth. dochter van I'nachus, eersten koning van Argos, door Jupiter bemind doch door Juno in een vaars veranderd, en daarna onder bewaking gesteld van Argus, zie aldaar.
- I'o** (uitroep van vreugde), tw.; als zn. o.
- Ion'** (een electrisch geladen deeltje van een door electrolyse gesplitste molecule), o. io'nen.
- Io'nisch** (afkomstig van, betreffende de Ioniers), bn.: het - dialect, de -e bouworde.
- Io' vivat**: de eerste woorden van het bekende studentenlied; als zn. o. nl. de naam van het heele lied. De eerste regel luidt: *Io' vivat nostrorum san'itas*, Hoezee, leve de gezondheid der onzen.
- Ipecacuan'ha** (Braziliaansche braak- of purgeerwortel, zekere violierwortel), v. gmv.; -**koekjes**, o. mv.; -**wijn** (braakwijn), m.
- Iphigeni'a**, myth. dochter van Agamemnon;

- op raad van Kalchas, door haar vader als slachtoffer bestemd, om den toorn van Dia'na of Artemis te verzoenen, die door tegenwind het uitzeylen der Gr. vloot naar Troje, uit de haven van Aulis, belette.
- Ip'se di'xit** (Lat. *hij zelf, de meester, nl. Pythagoras, heeft het gezegd*), zie: Jurare in verba magistri.
- Ip'se fe'cit** (Lat. *hij heeft het zelf gemaakt*).
- Ip'so fact'o** (Lat. *door het feit zelf, feitelijk*).
- Ip'so ju're** (Lat. *rechtens, van rechtswege, door het recht zelf*). (j = i).
- Ira'de** (Turksch keizerlijk decreet), v. -s.
- I'ran** (aandr. *het grootte tafelland van Azië*), o.: - bevat o. m. Afghanistan en Perzië.
- Ira'nisch** (van de hoogvlakte van Iran), bn.: -e talen, ook: Oud-Perzisch.
- Irasel'bel** (prikkelbaar), bn.; -cibiliteit' (oploopenheid, opvolgendheid), v. gmv.
- Ire'ne**, v., myth. Gr. godin des vredes.
- Ire'nisch** (vredestichtend, bemiddelend), bn.: -e christenen, die verzoening willen in den strijd op godsdienstig gebied.
- Iride'ën** (plantk. *hachachtigen*), v. mv.: in ons land behooren de krokus en de iris tot de -.
- I'ris**, v., myth. de bodes der goden: de regenboog is haar brug; ook, de regenboog zelf, door Vondel *Iris' bruijloftakleed* genoemd.
- I'ris** (regenboogvlies van 't oog), v. -sen.
- I'ris** (zwaardlelie, lischbloem), v. -sen.
- I'risdruk** (druk met in elkaar loopende kleuren), m. gmv., b.v. op stoffen en op papier.
- Ir'min**, m. Germ. myth. god v. hemel en aarde en der veldslagen, een der Saksische hoofdgoden.
- Ir'minzuil**, v. -zuilen: ter eere van Irmin opgericht b.v. te Krasburg, deze verbinding van die plaatsen, welke gelijke temperatuur hebben), v. mv.
- I'riso'nen** (nat. kromme lijnen, op de wereldkaart gedacht of geteekend ter verbinding v. plaatsen, welke dezelfde afwijking [miswijzing] der magneetnaald hebben), v. mv.
- I'riso'nisch**, bn.: -e lijnen; zie Isogonen.
- I'riso'oon'** (meetk. veelhoek met gelijke hoeken), m. -gonen; -go'nisch (gelijkhoekig), bn.; -e lijnen, zie Isogonen.
- I'sographie'** (reproductie langs fotografischen weg), v. -ën: - van teekeningen, etsen, houtsneden, enz.
- I'sohal'tien** (nat. lijnen van gelijk zoutgehalte in zeën), v. mv.
- I'sohye'ten** (nat. lijnen, die op de kaart plaatsen verbinden, waar het gelijktijdig begon te regenen), v. mv.
- I'sohyp'sen** (aandr. lijnen, ter verbinding van de punten op dezelfde hoogte boven de zee gelegen), v. mv. (y = i).
- I'sola'tie** (afzondering, afsluiting, inz. van een electriciteitsgeleider met een niet geleidende stof), v. gmv. (t = s).
- I'sola'tor** (voorwerp, dat isoleert; lichaam, dat de electriciteit niet of slecht geleidt, kop van glas of porselein, waarop de geleidraad rust), m. -s, -to'ren: de -en aan telegraafpalen, enz. beletten de wegvloeiing van electriciteit langs den paal naar de aarde.
- I'soleeren** (afzonderen, alleen stellen, afsluiten, inz. verhinderen, dat een lichaam de electriciteit lading verliest): *lijders aan een besmettelijke ziekte -; fig. iemand kan zich al te veel -*, aan de samenleving onttrekken; op Oost-Java zijn de vulkanen minder talrijk, meer geïsoleerd (Veth), op zich zelf staande;
- paard, verder: -geel; meestal Izabel.
- I'schias** (geneesk. *heupjicht*), v. gmv.
- I'sis**, v. Egypt. godin der natuurkracht, vrouw van Osiris, later ook Maangodin; lees: *Ie'zis*.
- I's'lam** (de leer en de godsdienst van Mohammed), m. gmv.: het woord - bet. volkomen overgave aan God of berusting in den wil Gods; verg. Fatum; eig. Islam'.
- I'slamiet** (belijder van den Islam), m. -en.
- I'slamie'tisch** (Mohammedaansch), bn.: de -e volken willen het Eng. juk afschudden.
- I'slamis'me, Islamis'mus** (de Mohammedaansche godsdienst, de Islam), o. gmv.
- I's'maël** (Bijb. zoon van Abraham en Hagar), m. gmv.; **I'smaëlie'ten** (nakomelingen van Ismaël, b. v. de Arabieren), m. mv.
- I'soba'ren** (nat. lijnen, welke de plaatsen van gelijken barometerstand of luchtdruk verbinden), v. mv.
- I'soba'ren-kaart** (nat. luchtdruk-kaart), v. -en.
- I'sobron'ten** (nat. lijnen, die op de kaart de plaatsen vereenigen, waar gelijktijdig onweer wordt waargenomen), v. mv.
- I'sochime'nen** (nat. lijnen van gelijke jaarlijksche winterkoude), v. mv.
- I'socli'nen** (nat. kromme lijnen als verbinding op de wereldkaart van die plaatsen, waar de helling of inclinatie der magneetnaald, in het zwaartepunt opgehangen, even groot is), v. mv.
- I'socli'nisch**, bn.: -e lijnen, zie Isoclinen.
- I'sodyna'mische lijnen** (nat. lijnen, loopende over plaatsen van gelijk aardmagnetisme), v. mv.
- I'sogeothe'r'men** (nat. kromme lijnen, op de wereldkaart aangebracht, ter verbinding van die plaatsen, welke gelijke temperatuur hebben), v. mv.
- I'sogo'nen** (nat. kromme lijnen, op de wereldkaart gedacht of geteekend ter verbinding v. plaatsen, welke dezelfde afwijking [miswijzing] der magneetnaald hebben), v. mv.
- I'sogo'nisch**, bn.: -e lijnen; zie Isogonen.
- I'sogo'oon'** (meetk. veelhoek met gelijke hoeken), m. -gonen; -go'nisch (gelijkhoekig), bn.; -e lijnen, zie Isogonen.
- I'sographie'** (reproductie langs fotografischen weg), v. -ën: - van teekeningen, etsen, houtsneden, enz.
- I'sohal'tien** (nat. lijnen van gelijk zoutgehalte in zeën), v. mv.
- I'sohye'ten** (nat. lijnen, die op de kaart plaatsen verbinden, waar het gelijktijdig begon te regenen), v. mv.
- I'sohyp'sen** (aandr. lijnen, ter verbinding van de punten op dezelfde hoogte boven de zee gelegen), v. mv. (y = i).
- I'sola'tie** (afzondering, afsluiting, inz. van een electriciteitsgeleider met een niet geleidende stof), v. gmv. (t = s).
- I'sola'tor** (voorwerp, dat isoleert; lichaam, dat de electriciteit niet of slecht geleidt, kop van glas of porselein, waarop de geleidraad rust), m. -s, -to'ren: de -en aan telegraafpalen, enz. beletten de wegvloeiing van electriciteit langs den paal naar de aarde.
- I'soleeren** (afzonderen, alleen stellen, afsluiten, inz. verhinderen, dat een lichaam de electriciteit lading verliest): *lijders aan een besmettelijke ziekte -; fig. iemand kan zich al te veel -*, aan de samenleving onttrekken; op Oost-Java zijn de vulkanen minder talrijk, meer geïsoleerd (Veth), op zich zelf staande;

evenzoo: de *Bloksberg* is een geïsoleerde berg; ook, nat. de electriciteit afsluiten, nl. zóó, dat ze niet door geleiding kan wegvloeden; verg. Isolator; — **bankje** (*bankje op glazen pootjes om er op te staan bij het nemen van elektrische proeven*), o. — s.

Isoleering (taalk. *het gewijzigd worden of zijn van de bet. van een woord in een samenstelling*), v. — en, b.v. *stokdoof* (naast *stokstijf*), *doodgoed* (naast *doodstil*), *potdoof* (naast *potdicht*); ook in den zin van: *electriciteit niet laten verloren gaan*.

Isolément (*afzondering*), o.: *in ons — ligt onze kracht*, het zijn zonder bondgenooten.

Isometrie (*meting naar gelijke deelen*), v.

Isotheren (aardr. *lijnen, getrokken over plaatsen, welke eenzelfde gemiddelde zomertemperatuur hebben*), v. mv.

Isothermen (aardr. *lijnen over die plaatsen, welke eenzelfde gemiddelden maandelijkschen, enz. warmtegraad hebben*), v. mv.

Israël (*bijnaam v. d. aartsvader Jacob, den stamvader der Israëlieten*), m.: *de kinderen Israëls, de Joden*; lees: *is'-ra-el*.

Israëli, o. het rijk van — ofder *Tien stammen* had 19 koningen, van Jeroboam 975 v. C. tot Osée in 721 v. C., toen Samaria, de hoofdstad, werd ingenomen; verg. *Juda*.

Israëliet (*afstammeling van Israël of Jacob*), m. — en; zie *Jood*.

Israëlietisch (*behoorende tot, betrekking hebbende op de Israëlieten*), bn.: *de — e geschiedenis, een — e vrouw, het — e volk*.

Israëlitisme (*de zedenleer, de godsdienstleer en gebruiken der Israëlieten*), o. gmv.

Isra (*de naam van Jezus in den Koran*), m.: — *ben Mirjam, Jezus, de zoon van Maria*.

Isthmisch, bn.: *de — e spelen, om de 2 jaar gevierd op de landengte of den isthmus van Corinthe, zij hadden veel overeenkomst met de Olympische*; lees: *ist'-mus*.

Isthmus (*landengte*), m. — sen: *de — van Corinthe*; lees: *ist'-mus*.

Ita est (Lat. *zoo is het, zoo staat er*).

Itala (*oudste Lat. bijbelvertaling*), v.

Italiaan' (*man, uit Italië geboortig*), m. — anen; — **sche** (*It. vrouw*), v. — n.

Italiaansch' (*van of uit Italië*), bn.: *de — e schalderschool*; zn. (*de taal*), o. gmv.

Italiaansch' boek houden (*dubbel-boekhouden*), o.: *het dubbelboekhouden heet wel —, omdat de oudste aanduidingen er van uit Italië tot ons zijn gekomen*.

Italië (aardr. *Apennijnsch schiereiland*), o.

Italie'ken (*typ. cursieve letters*), v. mv.

Item (*desgetyks, insgelijks, evenzoo*), bw.: als zn. o. — s; — pje (*kleinigheid*), o. — s.

Iteratie (*stijl. figuur der herhaling*), v. gmv.: *Scipio verwoestte Carthago, Scipio vernielde Numantia, Scipio bevocht den vrede, Scipio redde den staat. (tie = sie)*.

Iteratief' (*spraak. werkwoord van herhaling*), o. — tieven; zie *Frequentatief*.

It'haea (aardr. *een der Ionische eilanden*), o.: — was het rijk van *Ulysses en Penelope*, het geboorteland van *Telemachus*.

Itinera'rium (*beschrijving, reisboek, reisverhaal*), o. — ria.

Ivoor' (*olifantstand, elpenbeen*), o. gmv.: — *van Sumatra, — van Afrika*; — **achtig** (*op ivoor gelijkende*), bn.: *celluloid is —*.

Ivoor'kust (aardr. *deel der kust van Opper-Guinea in N.-W.-Afrika*), v. gmv.

Ivoor'zwart (*beenzwart*), bn.; als zn. o.

Ivo'ren (*van ivoor*), bn.: *een — waaijer, — biljartballen, een — kokertje, een — schrijn*.

Ix'ia (*Z.-Afrik. sierplant, de Engelsche zuardlelie, een iridee*), v. — 's; lees: *ik'-si-a*.

Ixi'on, m. myth. booswicht, door Jupiter in den Tartarus geworpen en met slangen aan een rad gebonden, dat altijd door den stormwind ronddraait: *het rad van —, beeld van eeuwigdurende marteling*; lees: *iks'i'on*.

Izaak, m., zie *Isaäc*.

Izabel'keur (*geelwit*), v. gmv.; — **kleurig**, bn.: *een — kleurig paard, zie Isabel*.

Izar' (*O.-I. witte sluier*), m. — s.

Izegrim, m. — men; zie *Izegrim*.

J.

J. C. — *Jezus Christus*.

J. C. ius — *Jurisconsultus*, zie aldaar.

Jer. — *Jeremi'a*.

Jes. — *Jesa'ja*.

Jhr. — *jonkheer*.

Jkvw. — *jonkvrouw*.

jl. — *jongst'leden*.

Joh. of **Joannes** — *Johannes*, Evangelist.

Jr. — *Ju'nior*, de jongere.

J. U. D. — *ju'ris utrius'que doctor*, doctor of meester in beide rechten.

Jz. — *Janszoon, Jacobszoon, enz.*

J, v. — 's: de tiende letter van het alfabet.

Ja (*dit woord drukt bevestiging, inwilliging, toestemming uit*), bw.: *ik geloof —; ik meen van —; hij dreigde, —, hij sloeg hem, wat meer is*; zn. o.: *uw — zij —, d. i. wees*

trouw aan uw woord; zegsw. — *en amen op iets zeggen, zonder tegenspraak toestemmen*.

Jaag'hout (*scheepst. spriet tot verlenging van den boegspriet*), o. gmv.; — **lijn** (*een tamelijk dik, 6 tot 10 M. lang touw, waaraan de trekschuit werd en nog wordt voortgetrokken*), v. — lijnen; ook *Lijn* of *Lijntje* genoemd: *Ho! Jagertje! de lijn kan wel stuk, met die horten!* (C. O.), zie *Lijn*; — **pad** (*trekpad langs een kanaal*), o. — en; — **schuit** (*andere naam v. trekschuit*), v. — en.

Jaap (*gapende snijwonde*), m. jepen. gmv.

Jaap (*verkorting v. Jacob*), m. Japen; — je, o. — s.

Jaar 1. (*tijdsperk van ongeveer 12 maanden*), o. jaren: *het zonnejaar of astronomisch —, tijd van den omloop der aarde om de zon, nl. 365 dagen, 5 uren, 48 minuten en 45 seconden; het siderische — of sterrejaar, tijdsruimte, die de zon noodig heeft, om een vaste ster weder*

te bereiken; *het maan-*, tijdperk van 854 dagen, 8 uren, 48 minuten en 36 seconden; *het schrikkel-*, 366 dagen, zie aldaar; *het burgerlijk* -, 365 dagen; *het - in den handel*, tijdperk van 12 maal 30 dagen; *het kerkelijk* -, tijdperk of ring der R.-K. feestdagen: het vangt aan den ten Zondag van den Advent; *het kalender-*, tijdperk van 1 Januari tot en met 31 December; *dienst-*, zie aldaar: *ik heb nu al 20 dienstjaren*; *in Indië tellen de dienstjaren dubbel*; *het Juliaansche* -, zie ald.; *het Gregoriaansche* -, zie ald.; *een jubeljaar*, zie ald.; *het - onzes Heeren*, nl. sedert de geboorte van Christus; *het - der wereld*, het jaar sedert de schepping der wereld; *het nieuwe* -, volgend kalenderjaar; *een heel* -, *een vol* -, *een rond* -, tijdperk van 12 maanden; zegsw. - *in*, - *uit*, verscheiden jaren achter elkander, onafgebroken, aanhoudend; 2. (*seizoen*), o. jaren: *een droog* -, *een nat* -, *e. warm* -, *een goed druiven-*, met betrekking tot de temperatuur; *een vruchtbaar* -, *magere en vette jaren*, met betrekking tot den oogst, verg. Gen. 41: 18 en 19; 3. (*leeftijd*), o. jaren: *e. jongen v. 16* -, *mijn vriend is v. mijn jaren*, *de man komt al op jaren*, wordt oud, *hij draagt zijn jaren met eere*; *grootvader voelt den last der jaren*, *op zijn hooge jaren*; zegsw. *het verstand komt met de jaren*, *dat kind is tot de jaren van verstand gekomen*, is ± 7 jaar; ook, *tot de jaren des onderscheids*, nl. van goed en kwaad; *de eerste jaren der jeugd*, *kindsche jaren*; *ik was toen in mijn jonge jaren*, jeugd; *mijn vriendin overleed in den bloei harer jaren*, 18-25 jaar oud.

Jaarbeurs (tentoonstelling van producten der Ned. nijverheid, om de kennis daarvan te verbreden en het aankoopten van handelsrelatiën te vergemakkelijken), v. -zen: de eerste Nederlandsche - werd in 1917 te Utrecht gehouden; - **boek** (geschiedboek, kroniek), o. -en, zie ook: **Annalen**; - **boekje** (jaarlijks verschijnend boekje met almanak), o. -s: *een* - wordt door een vereeniging uitgegeven; het - van het N. O. G. had op Jan. 1917 den 13en jaargang; - **dag** (verjaardag), m. -dagen; - **dicht** (jaartalvers), o. -en, zie **Chronicum**; - **dienst** (*Mis*, die telken jare, omtrent den sterfdag van den overledene wordt gelezen of gezongen), m. -en.

Jaar en dag: gesch. de verjaringstermijn in de middeleeuwen, nl. één jaar, zes weken en drie dagen: *na - zijn recht doen gelden*, *iets opetschen*; de bw. uitdrukking kreeg in lengte van tijd de bet. van gedurende vele jaren, bijzonder lang: *de heer van Naslaan studeerde - in Wagenaar*, (C. O.); *na jaar en dag*, na langen tijd; ook wel, *na jaar en eeuw*, of *na eeuw en dag*.

Jaarfeest (jaarlijksch feest), o. -en: *het - der koorzangers is op den feestdag van de H. Cecilia*, 22 November; - **gang** (al de afleveringen van een tijdschrift voor één jaar), m. -en; - **geld** (traktament, wedde), o. -en; - **getij**, - **getijde** (lente, zomer, herfst of winter), o. -getijen, - getijden: *het jaar wordt in vier sterrenkundige getijden verdeeld*, regelmatig terugkerende perioden; - **getij** (R.-K. jaardienst), o. -en; - **kring** (twaalf maanden), m. -en; - **lijks** (ieder jaar), bw.: *hij gaat - op reis*; - *wordt er een vergadering gehouden*; - **lijksch** (van ieder jaar), bn.: *de -e afrekening*, *de -e schoonmaak*, - be-

zoek; - **ling** (koe of paard van een jaar oud), m. en v. -en; - **markt** (markt, die eens per jaar gehouden wordt, kermis), v. -en, zie **Foor**; - **ring** (kring van nieuw hout, in een boomstam om het merg of hart), m. -en; - **tal** (jaargetal der geschiedenis), o. -len; - **telling** (het tellen der jaren, waarbij men uitgaat van een bepaald tijdpunt), v. -en: *de Joodsche* -, begin: schepping der wereld; *de Christelijke* -, begin: de geboorte van Chr.; *de Mohammedaansche* -, begin: zie **Hedsjra** of **Hegira**; ook, **Era**; - **verslag** (mededeeling omtrent den toestand van zaken, instellingen, enz. over het afgeloopen jaar), o. -en; - **wedde** (salaris, jaarloon), v. -n.

Ja'biroo (strandlooper, reigerachtige moerasvogel in Brazilië), m. -s. (j = zj).

Jabot (Fr. krop bij vogels: geplooide borststrook aan een mans-overhemd, bef), m. -s; lees: **zjaboo**.

Ja'broer (iemand, die met alles instemt, een ja-knikker), m. -s.

Ja'caboom (plantk. O.-I. een soort van broodboom), m. -boomen; ook, **Ja'caboom**.

Jaca'na (dierk. W.-indisch waterhoen, Braziliaansche moerasvogel), m. -s.

Jaca'pa (dierk. de zilversnavel in Z.-Am.: de roodborst-meerte in onze W.-I.), m. -s.

Jacht 1. (het jagen op wild, het jachtbedrijf), v. -en: *op - zijn*, *aan 't jagen*; zie: **Eendenjacht**, **Hazen** -, **Herten** -, **Patrijzen** -, **Snippen** -, **Wolven** -, **Zwijnenjacht**; 2. (het voortjagen, fig. haast, overijling), v. gm.v., zie **Jachten**; 3. (streven naar iets), v.: - *op ambten*, - *op eretitels*, zie **Baan-tjesjager**.

Jacht (overdekt, snelzeilend klein vaartuig met één mast), o. -en; zie **Adviesjacht**.

Jachtakte (wettelijke jachtbewijs, dat men de verschuldigde belasting als jager heeft voldaan), v. -n; - **artikelen** (benooidigheden voor de jacht), o. mv.; - **bedrijf** (het jagen met al, wat er bij behoort), o. gm.v.; - **delliet** (-overtreding), o. -en: *de jagermeester was erg streng op -en*.

Jachten (erg aanzetten tot spoed; zich haasten), ik jachtte, ik heb gejacht: *wil mij niet -*; *je hoeft niet zoo te jachten*, *je komt er toch*.

Jachtgeweer (jagersgeweer, met langen loop), o. -geweren, zie **Spuut**; - **godin**, - **godes**, v. zie **Diana**; - **hond** (jagershond; hond, gedresseerd voor de jacht), m. -en; - **honden** (sterrenbeeld aan den N. hemel), m. mv.; - **hoorn** (jagershoorn, walddhoorn), m. -s: *de - klinkt door 't woud* (Bild.); - **huis** (een ten dienste der jacht gebouwde huis, b.v. in een bosch), o. -huizen.

Jachtig (haastig, driftig, gejaagd), bn. en bw.; -er, -st: *wees toch minder -*.

Jachtkostuum (jagerstenuw: groen, kort en nauwsluitend), o. -s; - **opziener** (persoon, belast voor zekeren kring met het toezicht op overtreding der jachtwet), m. -s; - **recht** (het recht, om op eenig terrein te jagen), o. gm.v.; - **revier** (jachtgebied), o. -en, zie **Privatief**; - **roer** (jachtgeweer), o. -en; - **slot** (vorstelijk jachthuis), o. -en.

Jacht'sneeuw (sijne sneeuw, door den wind voortgejaagd), v. gm.v.: *een sijne* -.

Jacht'spin (dierk. springspin, zie ald., die nl. haar prooi al springende inhaalt), v. -spinnen.

Jachtspriet (een soort van korte lans o.a. gebruikt bij de jacht op wilde zwijnen), m. -en; -**stoet** (jachtgezelschap v. e. vorst, enz., jachtpartij), m. gmv.; -**tenne**, o. en v. -n, zie Jachtkostuum; -**tijger** (luipaard, die op de jacht is afgericht), m. -tjegers; -**veld** (het veld, waar de jager op jacht is), o. -velden; -**vermaak** (vermaak of genoegen, aat de jacht den jager geeft), o. -vermaken; -**wet** (wet van 1837 tot regeling der jacht), v. -ten.

Jack Pudding (Eng. hansworst), m. -s. **Ja cob**, m.: - is de 3e der patriarchen, kleinzoon van Abraham, zoon van Isaïc en Rebecca; ook, Israël: zijn zonen zijn de stamvaders der 12 geslachten van Israël; ook **Ja'kob**. **Ja'cob**, Jaco'bus, bij verkorting Jaap of Koo's, zie ald.; zie Sint-Jacobus.

Jaco'ba (meisjes- en vrouwennaam), v., bij verkorting Koo's, Koo'sje.

Jaco'ba-kannetje (kastanjebruin, verglaasd aarden kannetje, zóó genoemd naar gravin Jacoba van Beieren, † 1433), o. -s.

Jacoblet (aanhanger van den in 1688 verdreven koning Jacob II v. Engeland), m. -en.

Jacobijn' (destijds allerheftigste voorstander van de Fr. omwenteling, man der democratie), m. -en: de -en, zoo geheeten naar hun vergaderplaats, een zaal in het oude Jacobijner klooster te Parijs, vormden een club (1789) van alles vermogenden invloed, eerst onder Mirabeau, later onder Kobespierre; hun club werd 11 Nov. 1794 voorgoed gesloten; -**enklooster** (dat der Dominicanen in Parijs, waar de Jacobijnen vergaderden), o. -s; -**emnuts** (beruchte, roode vrijheidsmuts), v. -mutsen.

Jacobijnsch' (overdreven republikeinsch in de dagen der Gr. Revolutie in Fr.), bn.

Ja'cobsmantel (schelp, te vinden aan de kust van Spanje, Midaell. Zee, geribd en in waaiervorm), m. -s; ook, St.-Jacobsschelp.

Ja'cobszalm (een zalm van kleiner soort), m. -en; de - wordt omstreeks Sint-Jacob gevangen (25 Juli); (als stofnaam), v. gmv.

Jaco'bus, m. zie: Jacob en Sint-Jacobus.

Jaco'bus (oud Eng. goudstuk, ± f12), m. -sen.

Jaconnet' (Fr. fijne katoenen stof, een soort van mousseline), o. gmv.; lees: zja-ko-né.

Jacquard'-machte (Fr. kunstige weefstoel, geheeten naar den uitvinder Jozef Marie Jacquard van Lyon, 1752-1834), v. -s.

Jaquerie' (gesch. boerenoproer in 't midden der 14e eeuw in Frankrijk), v. (j = zj).

Jacques Bonhom'me (Fr. zooveel als: Joris Goedbloed; scheldnaam voor den Franschen boer in de middeleeuwen), m.

Jacquet' (damesmanteltje; pandjesjas), o. -s, -ten.

Jagen (vooruitdrijven), ik joeg of jaagde, heb gejaagd: iem. op kosten -, hem die veroorzaken; op de vlucht -, drijven; een paard dood -, zóó afjakken, dat het bezwijkt; zich een kogel door het hoofd -, zelfmoord plegen; wat jaagt uw pols! hevig slaan; zie Jacht en.

Ja'ger (op jacht zijn), ik jaagde, heb gejaagd. **Ja'ger** (persoon, die jaagt; ook, soldaat der lichte infanterie), m. -s; -**es**, v. -sen.

Ja'ger, m. of -**tje** (persoon, die het jaagpaard vóór de trekschuit ment), o. -s.

Ja'germeester (persoon, met het toezicht op de jacht belast, ook, hofatlet), m. -meesters.

Ja'gersbuis (jachtbuis), o. -buizen; -**kreet**

(jachtgeschreeuw), m. -kreten; -**latijn** (grootspraak, snoeverij van jagers, ongelooflijke verhalen van jachtavonturen, doorspekt met eigenaardige woorden en zegswijzen), o. gmv.; -**taal**, v., zie -latijn; -**tasch** (weitasch), v. -tasschen; -**term** (eigenaardige jagers-zegswijze), m. -en, z. b.v. onder Haas, o. **Ja'guar** (dierk. Z.-Amerikaansche tijger), m. -s: de - is rossig of geel gevlekt en leeft in de oerwouden, wordt 1½ el lang. (gu = goe).

Ja'h'veh, **Ja've** (Hebreeuwsche naam van God), m.: Joram, koning van Israël, 896-884 v. C., herstelde den dienst van -, of het Jahvisme; zie Jého'vah; lees: ja'vee.

Jak (kort vrouwenkleed), o. jakken; ook, sol-aatenrok; zegsw. iemand wat op het - geven, hem afranselen; iemand op zyn - komen.

Jak'hals (wolfachtig nachtroofder met vuile, grofgele haren), m. -halzen; fig. een haveloos of armzalig mensch, b.v. een kale -.

Jak'halzen (een oud, mager paard berijden), ik jakbalsde, heb gejakbalsd.

Jak'ken (gestadig voortjagen), ik heb gejakkt.

Jak'keren (afjagen), ik heb gejakkerd: die huurkoetsiers - al maar door met hun paarden; zie Afjakkeren.

Jak'kes, tw. uitroep v. tegenzin; z. Ajasses.

Ja'kobsladder (Bijbel. ladder, door Jacob of Israël in zijn droom gezien), v., Gen. 28:12; ook: werkt. hellende rij-ladder, als b.v. aan een baggermachine, een elevator, een excavator, enz.

Jalap (pe), v. of -**wortel**, m. (een, op een ramenas gelijkende, wortel uit Mexico, vol purgeerend sap); -**hars** (geneesk. plantaardig purgeermiddel), v. en o. (j = zj).

Jaloersch (Fr. ijverzuchtig, afgunstig), bn. en bw.; -er, meest -; -**heid** (ijverzucht), v.

Jaloezie' (jaloerschheid, afgunst, ijverzucht, minnenijd), v. gmv.

Jaloezie' (binnen- of buitenzonneblind), v. -ën: een - bestaat uit evenwijdige, dunne latten van hout, die in lintwerk of op ket-tinkjes rusten, en de heele breedte van een raam beslaan; -**lat**, v. -latten.

Jalon' (Fr. bakenstok met ijzeren punt, richtvaantje), m. -s: een - is een baak, gebruikt bij het doen van opmetingen, het uitzetten van richtingen; een - is om de 50 cm. wit en rood geschilderd. (j = zj).

Jam (Eng. vruchtengelte), v. gmv.; soorten -s: kersen-, abrikozen-.

Ja'ma, m., Ind. myth. god, en rechter over de dooden.

Jam'be of **Jam'bus** (dichtk. tweedeelige versvoet, bestaande uit een onbetoonde lettergreep, gevolgd door e. betoonde, b.v. ge-voel), v. -n.

Jam'bisch (in jamben geschreven), bn.: -e verzen, b.v. die van Vondels Gijsbrecht.

James, Eng., d. i. Jacob: het hof van St. -, het Engelsche hof, aldus genoemd naar het paleis van dien naam in Londen.

Jam'mer (ellende, nood), o. -en; -**dal**, o. gmv., verg. Tranendal; -**en** (weeklagen), ik heb gejammerd: we hoorden de gekwetsten - en gillen; -**klacht** (weeklacht, smartklacht), v. -klachten: er klinkt - op -;

-**lijk** (droevig), bn. en bw.; -er, -st: een -e toestand, een - uiteinde, deerlijk, be-droevend.

Jan (eig. Joannes, eigenaam van een man of jongen), m. Jannen: - en alle man, d. i. iedereen, alle menschen.

- Jan** (*bediende in hotel of koffiehuis*), m. jannen; zie: Garçon, Kellner.
- Jan'boel** (*een slordig huishouden als van Jan Steen, een verwarde rommel*), m. gmv.
- Jan Compagnie'** (*personificatie van de O.-I. Compagnie en van verdere compagnieën door Potgieter*), m.; — **Crediet'** (*personificatie van het krediet in den Hollandschen handel in de dagen der oude Republiek*), m.; evenzoo: Jan Contant (*een solied koopman*), Janmaat (*matroos*), Jan Cordaat (*krijgsmant*), Jan de Poëet, Jan de Rijmer; Jan Kallebas (*zie ald.*), Jan Hagel of Jan Rap (*het uitvaagsel*), en Jan Salie, de jongste en lamdeligste van alle zonen uit het huwelijk van Jan en Jannetje; zie Salie, (Potg.)
- Jan de Was'scher** (*type v. e. huissukkel*), m.; zie Wasscher.
- Jandorie, -dopple** (*een bastaardvloek*), tw.
- Jangat'** (*sukkel, keukenpiet*), m. — gats.
- Janha'gel** (*koektafel, overstrooid met bolletjes suiker, die op hagelkorrels lijken*), v. gmv.
- Janha'gel** (*het gewone volk*), o. gmv.: *het kwam op de been*, dat is: een groote massa gemeen volk, het gepeupel, de heffe des volks.
- Janhen'** (*keukenpiet, jangat*), m. — hennen.
- Janitsa'ren** (*bevoorrechte klasse van Turkische soldaten, ingesteld in 1329. vormende de lijfwacht des sultans*), m. mv.: den 17 Juni 1826 werd het korps der — door sultan Mahmood opgeheven.
- Jan Kalebas'**, m.: de naam van een pocher, opsnijder, blagueur, enz.; ook: *een rekening v. —*, lange, uitgedijde; *een redeneering van —*, onlogische, onzinnige; zie Kalebas.
- Jan'ken** (*jammerend huilen, vooral van dieren*), jankte, geïankt: *de honden begonnen te —*: bij uitbr. *Wat — die kinderen!* schreien.
- Jan Klaas'sen** (*grappenmaker, hansworst*), m.; — is eig. de held uit de poppenkast.
- Janklaas'senkast** (*poppenkast met Jan Klaas als hoofdfiguur*), v. — kasten.
- Jan-maak-al'** (*iem., die vaardig is in het maken van allerlei dingen*), m. — allen; verg. Manusje-van-alles en Omnis homo.
- Jan'maat** (*algemeene naam v. d. matroos*), m.
- Jan'neman** (*eig. Jantje, schertsend voor Jan*), m. — mans: in de oude kluchtspelen een vermakelijk personage, knecht en nar tevens.
- Jan'oom** (*Lombardhouder*), m.: *iets naar — brengen; mijn harloge is hij —*; ook: **Oom(e)**
- Jan**: verg.: Oom en Suikeroom.
- Janplezier'** (*tentwagen voor een groot gezelschap*), m. — en; ook, Char-a-bancs.
- Jan Potage** (*eig. Jan Soep, de Fransche hansworst*), m. (g = zj).
- Janrap'** (*straatvlegel*), m. — s; ook: *Jan Rap en zijn maat*, het plebs, de straatvlegels.
- Jansa'lie** (*een droge, vervelende vent, een slaapmuts van een vent, iem. zonder energie*), m. — salies: — is het type v. e. flauwerik.
- Jansa'liechtig'** (*zonder energie, vadsig, lamzalig, lamdelig, sufferig*), bn.; — er, — st.
- Jansenist'** (*volgeling v. d. leer van bisschop Jansenius, † 1638*), m. en v. — en; z. Cleresie.
- Jans'lot** (*nieuwe scheut aan planten, zich na St.-Jan of na 24 Juni ontwikkelend*), o. — loten; ook: — schot.
- Jan Steen'**, m., populaire schilder der Hollandsche school, 1626—'79; zegsw. *een huishouden van —*, een ordeloos, treurig verward huishouden (*overlevering*).
- Jansul'** (*onnoozele bloed*) m.: *een echte —*.
- Jan'tje** (*kleine Jan*), o.: *wat — niet leert, zat Jan niet kennen; hij is e. — sekuur*, een klein-geestig nauwgezet man.
- Jan'tje** (*marinier, matroos*), o. — s.
- Jantje-kaas'** (*scheldnaam voor onze soldaten in 1830, enz. bij Belgen en Franschen*), o.
- Jantje-van-Lel'den** (*mooi praatje, smoesje*), o. gmv.: *zich met een — van iets afmaken*, evenals Jan van Leiden als profeet of als hoofd der Wederdoopers deed in Munster, 1533—'35.
- Janua'ri** (*1e maand, Louwmaand*), m.; zie Janus.
- Janua'rius**, m. de beschermheilige van Napels en van de beide Siciliën, meestal: Sint.—.
- Janus**, m., myth. bij de Romeinen de god van 't menschelijk lot en van de zaken van oorlog; hij opende den dag, de jaargetijden en het jaar, Nieuwjaarsdag was hem gewijd; de eerste maand draagt nog zijn naam; Janus werd voorgesteld met een aangezicht vóór en achter, d. i. hij zag in 't verleden en in de toekomst; — **kop** (*hoofd met dubbele tronie*), m. — koppen; — **tempel** (*in 't oude Rome*), m. — s; — **tronie** (*—gelaat*), v. gmv.
- Jan-van-Gent'** (*bassaangans, z. ald.*), m. — s; *de — komt bij stormweer op onze kusten*.
- Japanees'** (*inboorling van Japan*), m. — neezen.
- Japaneesch', Japansch'**, bn.: *de — e kleederdracht*; als zn. (*de taal*), o. gmv.
- Ja'pen** (*een jarp, vooral in het gezicht geven. diep snijden*), ik jaapte, heb gejaapt.
- Ja'pik**, Sint.—, volksnaam v. St. Jacobus, z. ald.
- Japon'** (*lang vrouwenkleed*), v. japonnen; zie: Huis—, Nacht— of Pon. Trouw japon.
- Japon'stof** (*handel. allerlei weefsels van wol, zijde, katoen voor japonnen*), v. — stoffen: deze stoffen behooren tot de manufacturen.
- Jaquet'te**, v. — n; ook, Jaquet', z. Jaquet.
- Jardinlère** (*Fr. fraaie bloemenbak*), v. — s.
- Jargon'** (*Fr. verdraaide taal, koeterwaalsch*), o. gmv.: *de dieventaal is een —*. (j = zj).
- Ja'rig** (*een jaar oud zijnde*), bn.: — e rogge, twee — e lammeren; verg. Overjarig.
- Ja'rig** (*'n verjaardag vierend*), bn.: e. — kind.
- Ja'rige** (*iem., die verjaart*), m. en v. — n.
- Jas 1.** (*bovenkleedingstuk voor mannen*), v. — sen; 2. (*dames-morgenjapon*), v. jassen.
- Jas** (*kaartspel: troefboer*), m. gmv.
- Jas'kaarten** (*een spel van 32 kaarten voor het smousjassen*), v. mv.
- Jasmijn'** (*plantk. in O.-I. thuisbehoorende heester met sterk riekende witte bloemen, siergewas onzer parken*), v. — en; — **geur**, m. — en.
- Ja'son**, m., myth. aanvoerder der Argonauten.
- Jas'pis** (*halfedelgesteente*), m. — sen, (als stofnaam: *een ondoorzichtig soort van kwarts, gevekt of gestreept, meest bruin*), o. gmv.
- Jas'sen** (*het jasspel spelen*), ik heb gejast; zie: Boom, Jas en Smousjassen.
- Jas'sen** (*aardappelen schillen*), ik heb gejast.
- Jas'spel** (*kaartspel met den jas of boer als hoofdtroef*), o.; zie Jassen.
- Ja'tagan** (*kromme Turksche dolksabel*), m. — s; ook, Yatagan.
- Ja'tihout**, o.; zie Djatiboom.
- Ja'tten** (*Bargoensch: gappen, ganneven, dieven, wegnemen*); verder: *een jatter, een dief, een jattertje, een diefje, een langvinger*.
- Ja'va** (*aardr. het belangrijkste der groote Soenda-eilanden*), o.; — is viermaal zoo groot als ons land, met 25 miljoen bewoners, waaronder 50 duizend Europeanen, 1/4 miljoen

Chineezen, en 16 duizend Arabieren en anderen; - levert koffie, rijst, suiker, indigo, thee, kaneel, tabak, kina, peper.

Javaan' (inboorting op Java, in engeren zin die van O-Java), m. Javanen.

Javaansch' (van de Javanen), bn.: de -e taal, de -e kleederdracht; -e muziek, zie Gamelan; als zn. (de taal), o. gmv.

Ja'vassch (op of van Java), bn.: de Javasche bank, de Javasche visschen.

Java-koffie (koffie van Java), v. gmv.: de residentie Pasoeroean levert de helft der -; de opbrengst der - vermindert zeer.

Javanis'me (uitdrukking, aan den Javaan eigen of ontleend), o. -n.

Javelijn' (werpschicht), v. -en. (j = j).

Jawel' (ja, toch), bw.: -, het was te laat; -, hij was het, inderdaad, wezenlijk.

Ja'woord (toestemming van het meisje tot verlovung of huwelijk), o. gmv.: het - geven.

Jeanne d'Arc', v.; z. Maagd v. Orleans.

Jean potage (Fransche hansworst), m. -s.

Jee (verbasterd uit Jezus), tw.: o -, o -tje, uitroep van teleurstelling, ook klacht.

Jef (afkorting van Jozef), m.; lees: sjef.

Je'gens (ten aanzien van), vz.: onze plichten - ons zelf; lief, aardig zijn - iemand.

Jeh'va (eig. Ik ben die ben, de Onveranderlijke, de Eeuwige), m.: bij de Israëlieten de hoorste en schoonste naam v. God; z. Adonai.

Jek'ker (korte grofwolven overjas van bootslieden en matrozen), m. -s; verg. Schanslooper.

Jelul' (je-lieden), vnvw., zie Jullie.

Je maintiendrai'. Fr. Ik zal handhaven, devies v. d. Oranje-Nassau's en v. ons wapen.

Je'menie (uit Lat. Jesu Domine, bastaarduloek), ook: Je'mie, Je'minie, meest voorafgegaan van o; - joojsje, tw.: uitroep van verwondring; zie: Jee en Joojsje.

Jene'ver (sterke drank; moutwijn, op jeneverbessen overgehaald), v. gmv.

Jene'verbes (blauwzwarte, bewaasde bes van den jeneverstruik, z. ald.), v. -bessen; -neus (roode neus), m. -neuzen, ook (persoon met zoo'n neus), m. en v. -neuzen; -stoker (maker van jenever), m. -s, zie Brander;

-struik (heester der heide, een conifeer), m. -en: de - levert de jeneverbessen, die op moutwijn worden afgetrokken en zoo de jenever doen ontstaan.

Jen'gelen (drenzen, schreiend om iets dwingen), b.v. van een jong kind, het heeft gejen-geld; ook Jangelen.

Jenner, m. Eng. geneeskundige, invoerder der vaccinatie, 1749-1823.

Jenoffel (plantk. anjelirr, anjer, nagelbloem), v. -s; meestal, Genoffel. (j = zj).

Jent (vlug, aardig, net), bn. vero.: en de nachtegaal - zong zoo vroolijk en frisch.

Jen'tig (keurig, net, aardig), bn. gew.

Jeremia'de (klaaglied, jammerklacht), v. -n en -s: men denke aan de Klaagliederen van den profeet Jeremia (627-570 v. C.), ook tijdens de Babyl. gevangenschap; fig. herhaalde, droevige, vervelende klacht.

Je'richo-roos (roos, genoemd naar de vroeger bloeiende stad v. dien naam in Palestina) v. -rozen: de gedroogde - ontplooit zich in water.

Jersey (Eng. nauwsluitend tricotbuis, voor roeters, voetbalspelers enz.), v. -s.

Jeruzalem (eig. woning des vredes:

hoofdstad van het Joodsche land vóór de splitsing van het rijk onder Roboam in 795 v. C., later hoofdstad van Juda), o.: - is een der oudste en beroemdste steden der wereld, het is de heilige stad sinds honderden van jaren een bedevaartplaats van Joden, Christenen en Mohammedanen; - werd in ± 586 v. C. door Nebucadnezar verwoest, later opgebouwd en in 70 n. C. nogmaals verwoest door de Romeinen onder Titus; thans een stad met 70 duizend bewoners; zegsw. het is hier net de verwoesting van -, een vreeselijke warboel; hij is een vreemdeling in -, hij voelt zich in dat gezelschap niet thuis, zie Luc. 24:18; bij overdracht: het nieuwe -, het hemelsch -, de hemel.

Jeruzalemmmer (een soort van appel), m. -s.

Jettato're (It. persoon, die ongeluk brengt; mensch met een boozen blik, die met zijn blik onheil veroorzaakt), m. en v. -s. (j = dsj).

Jeu (Fr. jus, vleeschsap: saus), v.; fig. met veel -, opschik, drukte; lees: zjeu.

Jeu (Fr. spel), o.: - de hazard, hazardspel, zie ald.; - de mots, woordspeling, zie ald.; - des grâces, luchthoepelspel voor meisjes.

Jeugd (de eerste leeftijd van den mensch), v. gmv.: in de prille -; ook verzamelaam: onderwijzer der -, kinderen.

Jeugd'ig (jong, de jeugd eigen), bn.; -er, -st: een -e leeftijd, met - vuur, er - uit-zien; -heid (jeugdige leeftijd), v. gmv.

Jeuk (het jeuken, jeukte), m. gmv.

Jeuk'en (kriewelen), het heeft gejeukt: 't jeukt me op den rug, of mijn rug jeukt; mijn vingers -, fig. om te schrijven, om te slaan; ook, Joken.

Jeuk'erig (gejeuk veroorzakende, jeuk gevoelende), bn.; -er, -st: een -e puistje, een -e muggebeet; -e vingers; ook, Jokerig.

Jeuk'te (jeuking, gejeuk), v. gmv.

Jennesse doree' (Fr. eig. vergulde jeugd, d. i. de voorname jongetui), v. gmv. (j = jz).

Jeux floraux' (Fr. bloemenspelen, -wedstrijden), o. mv.: de - werden sedert 1823 te Toulouse gehouden; de winnaar-dichter kreeg een gouden of zilveren bloempje. (j = zj).

Jeuzelen (zeuren, zaniken), ik heb gejeuzeld: vrind, wat jeuzel je toch!

Jezulet' (lid der sociëteit van Jezus, R.-K. pater), m. -en; lees: Jee-zu-iet'.

Jezuit'enkerk, v. -kerken; -klooster, o. -s; -kruis (wapenk. kruis van keel met breeduiteenlopende armen), o. -en; -orde, v. gmv.: de - is in 1534 gesticht door den H. Ignatius de Loyola en in 1540 goedgekeurd door den Paus; -stijl (zekere bouwvoorde van klooster, kerk of school, een soort van Itali-aanschen bouwtrant), m. gmv. (zui = zu-ie).

Jezuit'fisch (van, volgens de Jezuiteten), bn.: de -e beginselen.

Jezuitis'me (de leer, de beginselen, de geest der Jezuiteten-orde), o. gmv.

Je'zus, m.: de goddelijke Stichter van het Christendom; zie: Christus, Zaligmaker, Messias.

Jicht (geneesk. pijn in de gewrichten), v. gmv.

Jicht'ig (met jicht gekweld), bn.; -er, -st.

Jicht'igheid (het jichtig-zijn), v. gmv.

Jicht'knobbel (jichtige zwelling aan de gewrichten), m. -s; -koorts (koorts, die met jicht gepaard gaat), v. -en.

Jid (Bargoensch. Jood), m. -den.

Jid'disch, jid'disj (Joodsch-Duitsch), o. gmv.

Jij'en (*iem. met jij toespreken*), ik jijde, heb geijid; zie: Jouen en Tutoyeeren.
Jin'go (*dweeepziek Eng. patriot, Engelsche chauvinist*), m. -'s; -**is'me**, o. gmv.
Jin'goblad (*krant of dagblad, jingoistisch gekleurd*), o. -bladen: *de Times is een* -.
Joan'nes, m., zie Johannes.
J'oe-jit'soe, o.; zie Djiu-djitsu.
Job, m.: Bijb. de vrome en zwaarbeproefde man Gods; zegsw. *zoo arm als* - , straatarm; *zoo geduldig als* - , in de hoogste mate.
Jobber (*Eng. daglooner, knoeter*), m. -s, ook: beurspeculantje, detailverkooper.
Jobs'bode (*ongeluksbode, zie Job*), m. en v. -boden; -**geduld** (*onuitputtelijk geduld*), o. gmv.; -**klacht** (*bittere klacht als gevolg van zwaar lijden*), v. -en; -**tijding** (*ongelukstijding, zooals Job er vele ter beproeving ontving*), v. -en: *de ijselfelijkheid van een* -.
Joche'bed, v.: Bijb. de moeder van Mozes.
Jo'chie (*jongetje*), o. -s, zie Jog.
Joeky (*Eng. rijknecht, pikeur*), m. -s: *de - berijdt bij de wedrennen het renpaard*; -**club** (*sociëteit van paardenliefhebbers en voorstanders van rensport*), v. -s; -**pet** (*rondbollige pet van den jockey met breede, stevige klep*), v. -petten.
Joeris'se (*type van een uiligen knecht; onnoozele hals, sul, uilskuiken*), m. -n.
Jo'delen (*eigenaardige wijze van falsset-zingen, zooals de alpenbewoners dat doen*), ik heb gejoeld; ook Joedelen.
Jo'den (*eig. Judaëers*), m. mv., zie **Joed**; de geschiedenis der - is die van het O. T.; zie: Juda en Israël.
Jo'denbuurt (*buurt, welke uitsluitend door Joden wordt bewoond*), v. -en, verg. Ghetto; -**dom** (*de gezamenlijke Joden*), o.: men schat het getal Joden op 12 miljoen; -**kriek** (*bonte Spaansche kers*), v. -en; -**lijm**, v. gmv., zie: Aardpek en Aardhars.
Jo'din' (*Joodsche vrouw*), v. -nen; ook: *Joodsch meisje, verkl. jodinetje*, o. -s.
Jo'dium (*metalloïde, bruinwette of violette stof*), o. gmv.; -**tinetaur**, v. gmv.
Jodoform' (*geneesk. reinigend en zuiverhoudend d. i. antiseptisch middel, bij wonden en operaties*), o. en v. gmv.; -**gaas** (*gaas, gedrenkt in jodoform*), o. gmv.; -**watten**, v. mv.
Joeh'jachen (*redupl. verwant met juichen: verward schreeuwen, dooreenroepen*), wij hebben gejoehjacht: *de kinderen - van pret op St.-Nicolaas*, samen juichen.
Joedelen (*zingen met falssetstem*), ik joedelde, heb gejoeld; zie Jo'delen.
Joelen (*bijvorm van jolen: vrolijk tieren, leven maken*), ik joelde, heb gejoeld.
Joel'feest (*groot Germaansch-heidensch winterfeest, 22-25 Dec.*), o. -feesten: in Zweden heet het Kerstfeest nog altijd -; -**klap** (*het werpen van een Kerstgeschenk in de woonkamer, in Zweden*), o. gmv.
Joepen (*springen*), hij -te, heeft gejoept: *de hond joepte den matroos na in de boot*.
Jog (*jongetje*), o.; ook: Jog'gie, Jo'chie.
Johan'nes, Joan'nes, schrijver van het vierde Evangelie, een der apostelen; zie Pathmos en Sint-Jan.
Johan'nesbloed (*Duitsche cochennille, een soort van purperroode schildluis*), o. gmv.
Johan'nesbloem (*grote madelief*), v. -en.
Johannes de De'o: broeders van -, zie-kenoppassers en -verplegers.

Johan'neskever (*rozenkevertje*), m. -s.
Johan'nesridder, Johann'iter-ridder (*later Maltezeridder of Hospitaalridder (zie ald.) van St.-Jan*), m. -ridders; zie: -orde.
Johan'nes-wormpje (*glimwormpje, lichtend kevertje*), o. -wormpjes.
Johann'iter-orde (*gesch. orde van St.-Jan of der Joannesridders*), v. gmv.: deze orde werd gesticht in Jeruzalem in 1013, met het doel zieken te verplegen, haar patroon was Joannes de Dooper; de ridders heetten ook Hospitaalridder (zie ald.); later kreeg de orde een militair karakter om haar strijd tegen de ongelooovigen; van 1309-1530 is haar zetel op Rhodus en daarna op Malta geweest, vandaar Maltezer ridder, zie Malta, zij ging in 1798 te niet; thans bestaat die orde weer, althans gewijzigd: *de Ridders van Malta*.
John Bull (*Eng. eig. Jan Stier, de verpersoonlijking van Engeland*), m.
Jok (*boert, scherts, grap*), m. gmv.
Jo'ken, jo'kerig, jo'king; z. Jeuken, enz.
Jok'kebrok (*kinderwoord voor leugenaar*), soms, *iem. die schertst, voor de grap iets zegt*, m. en v. -ken.
Jok'ken (*boerten, schertsen; liegen, onwaarheid spreken*), ik heb gejoekt; -**ker**, m. -s.
Jok'ken (*leugen*), m. -s: *een heel klein -tje*.
Jokkernij' (*boert, scherts*), v. -en.
Jol (*scherpgebouwde lichte sloep, ook voor zeiltuig ingericht*), v. jollen; -**letje**, o. -s.
Jo'len (*pret maken, joelen*), ik heb gejoeld.
Jo'lig (*prettig, plezierig, uitgelaten*), bn. en bw.; -er, -st; -**heid** (*pret, lol, leut*), v. gmv.
Jolijt' (*vreugde, vrolijkheid, pret*), v. (j = zj).
Jolivetés' (*Fr. allerlei speelgoed; fig. naieve invallen, kinderlijke zetten; aardige kleinigheden, snuisterijen*), v. mv. (j = zj).
Jol'leman (*schipper, die o. a. in R'dam met een roeiboort ergens overzet*), m. -mannen.
Jol'len (*zacht kreunen*), ik jolde, heb gejoeld.
Jo'nas, m. profeet ten tijde van Jeroboam II, 825-782 v. C.; zegsw. *het lot valt op* -, hij is altijd de ongelukkige; *hij zit te kijken als - in den walvisch*, bedrukt, verslagen.
Jo'nassen (*jongensspel, iemand in een laken of tapijt opwerpen, onder het zingen van: Toen Jonas in den walvisch zat van 1, van 2, van 3, ik jonaste, heb gejonast: iemand -*).
Jo'nathan, m. Bijb. de oudste zoon van koning Saul ± 1020; de bekende vriend van David, de uitdrukking David en - bet. twee onafscheidelijke vrienden; z. o. m. 2 Samuël 1: 26.
Jo'nathan (*broeder Jonathan: de verpersoonlijking der Vereenigde Staten v. N. Amerika*), m.
Jong (*weinig jaren tellende, onervaren*), bn. en bw.; -er, -st: *het -ste kind, een -ere broeder, zij is - gestorven; een - onderwijzer, een - dokter; -e honden, een -paard, -e boomen, -e worteltjes, -e wijn, - bier, in den -sten tijd, de -ste berichten, de -ste dag, zie Dag; spreekw. - gewend, oud gedaan, zie Gewennen*.
Jong (*pas geboren dier, jong dier*), o. -en.
Jongedochter (*ongehuwde vrouw*), v. -s.
Jongheer', jongenheer', m. jongeheeren.
Jongefuffrouw (*meisje uit den netten stand*), v. -juffrouwen.
Jongeling (*jongmens, jong manspersoon, jonkman*), m. -en; -**schap** (*de leeftijd, waarin men jongeling is*), v. gmv.: *de gelukkige dagen der -*; ook: -**schap** (*de gezamenlijke jongelingen*), v. gmv.: Napoleon

- riep de Ned. - te wapen; de academische -.*
Jongelingsdroom (ideale, phantastische blik op 't leven), m. -en; -jaren (de jaren, waarin men jongeling is), o. mv.; -**vereeniging** (-gezelschap), v. -en: een christelijke -.
- Jongelui'** (jongelieden), m. mv.; ook, een verloofd paartje.
- Jongen** 1. (jongetje, knaap), m. -s: een ondegende -, een kwade - of kwajongen, zie ald.; fig. wat zeg jij er van, oude -? vertrouwelijk voor vriend; dat zijn -s van Jan de Witt, stoere mannen, als de matrozen uit de dagen van dien Raadpensionaris, 1653-'72; 2. (leerjongen, knechtje), m. -s, b.v. scheeps-, kajuits-, koks-, loop-, krullen-; 3. (O.-I. huisbediende op Java), m. -s: huis-, stal-; 4. (uitroep van verwondering, verrassing), tw.: -, -, wat ben ik blij! -, -, hoe heb je het durven vragen!
- Jongen** (jongen werpen), onze kat jongde, heeft gejongd; verg. Biggen.
- Jongensmuisjes** (gekartelde muisjes, die aangeboden worden bij de geboorte van een jongen), o. mv.; verg. Meisjesmuisjes.
- Jonger** (leerling), m. -s, -en: leid mij tot uw klein gezin als een trouwen - in (Staring).
- Jongeren** (leerlingen, de 12 discipelen van Jezus), m. mv.
- Jongetje** (kleine jongen), o. -s; zie Jog.
- Jonggeborene** (pasgeborene kind), m. en v. -geborenen: de hulpeloosheid van een -.
- Jonggehuwde, -getrouwde** (iemand, die onlangs in 't huwelijk getreden is), m. en v. -n.
- Jonggezel'** (ongehuwde man), m. -gezellen.
- Jongleeren** (als jongleur optreden), (j = zj).
- Jongleur'** (Fr. in de 14e eeuw: gezel van den speler, nl. vedelaar, pypier; later: kunstenaar, prestidigitateur), m. -s. (j = zj).
- Jongmaatje** (leerling bij eenig ambacht, vooral bij dat v. h. boekdrucken), o. -maatjes.
- Jongmensch'** (jongeling), o. jongelieden, -lui.
- Jongs van - af, bw.:** hij was v. - af ziekelyk.
- Jongske, jongsken** (kleine jongen), o. -kes, -kens, spreek; zie Jochie.
- Jongstleden** (laatstleden), bn.; zie jl.
- Jonk** (Chineesch vaartuig, met 1 tot 3 masten vooral in den Molukschen archipel), v. jonken.
- Jonker** (eertitel van de zonen van graven; jonkheer), m. -s: een kale -, arme edelman.
- Jonkerpartij** (Pruisen: reactionnaire partij van den adel), v. gm. v.
- Jonkervisch** (diërk. een soort v. lipvisch), m. -visschen; ook, Regenboogvisch.
- Jonkheer** (edelman van den laagsten adel), m. -heeren; -stitel, m. -s, zie Bijlage 1; -heid (jeugd: collectief), v. gm. v.; -man (jongeling, jonggezel, ongehuwd persoon), m. jonkmans, jongelieden, jongelui; -vrouw, v. -vrouwen, zie Freule.
- Jonquille** (Fr. zekere narcisachtige plant, tijlloos), v. -s; -kleur (geelwit), v. gm. v. (qu = k).
- Jood** (Israëliet), m. Joden: het woord ontstond uit Judeër (u = oe); de naam Judeër is na de Bab. ballingschap (586-536 v. C.) in gebruik gekomen, vóór dien tijd, na Mozes, Israëliet, en vóór dezen Hebreër.
- Jool** (halve gek, zotskap), m. jolen.
- Jool** (luidruchtig feest, vooral onder studenten, joligheid), m. jolen: een studenten rj -, een kroeg -; zie: Jolen en Donder jool.
- Joon** (boei- of bakenton op de beug), v. jonen: een joon met rood vlaggetje wijst het einde aan van den reep der uitgezette vleet, ook is een - boven elke dreg, waarmee de beuglijn wordt vastgelegd: zoo tonen de jonen, hoe de reep over den bodem van de zee ligt.
- Joop** (dorre rozeknop), v. jopen.
- Joop, Jopie** (jongensnaam voor Jozef), m.
- Joosje, o., of Joost** (Chineesche duivel), m.: zegsw. dat mag - weten, dat mag de drommel of de duivel weten, dat weet geen mensch, dat weet alleen de dros.
- Jo'penbier** (zwaar Duitsch moutbier, zoo geheeten naar een straat in Dantzig), o., (soorten), o. -bieren.
- Jordaan'** (aardr. hoofdrivier van Palestina), m. en v.: de - ontspringt op de W.-helling van den Hermon, loopt door het meer van Genesareth of van Tiberias naar de Doodse Zee; door den Bijbel algemeen bekend.
- Jordaan'** (typische volksbuurt in het W. van A'dam), v. gm. v.; -da'ner (bewoner van de Jordaan in Amsterdam), m. -s.
- Jorden** (onnoozele, domme jongen), m. -s.
- Joris, St. -;** zie Sint-Georgius.
- Joris Goed'bloed** (type v. d. sukkel), m.
- Jormungandur**, Germ. myth. de Midgardslang, z. ald., broeder van Fenris en zoon van Loki, komt om bij den wereldbrand - is het beeld van den alles omvarenden Oceaan.
- Josephine** (meisjesnaam), v. -s, (ph = f); ook: Jozefine.
- Josephisme** (bemoezucht v. e. staat met kerkelijke aangelegenheden), o.; - heet aldus naar Jozef II, zoon van Maria Theresia, van 1765-'90 keizer. (ph = f).
- Jo'ta** (de Gr. letter t), v. -'s: de - is de kleinste letter v. h. Gr. alphabet; zegsw. hij begrijpt of weet er geen - van, d. i. niet het minste: Math. 5:18; zie Tittel.
- Jo'tenheim**, Germ. myth. het land der Reuzen, waar de Joten wonen, de vijanden der Asen.
- Jou**, pers. v. n. w., alleen in den voorwerpsvorm, gmz. voor u: is dit van -?
- Jou'en** (met jij en jou toespreken), ik heb gejouwd: iemand jijen en -, zeer familiër met iem. spreken en omgaan; zie Jijen.
- Jouissan'ce** (Fr. genot; vruchtgebruik), v. -s.
- Jouisseeren** (genieten), (jou = zjoe).
- Jour** (Fr. dag, ontvangdag), m. -s.
- Jour, à -** (Fr. opengewerkt), bn. en bw.: -kousen, een diamant - zetten, zie Ajour.
- Journal' 1.** (Fr. dagboek tot noteering der handelszaken naar de volgorde der dagen), o. -nalen, zie Scheepsjournal; 2. (dagblad, krant), o. -nalen; -nalist' (dagblad-schrijver, dagbladredacteur), m. -en; -nalistiek' (dagblaadschrijverij, dagbladpers), v. gm. v.
- Jouw** (uitjouwing, bespottig), m. gm. v.
- Jouw** (uw), bez. v. n. w.: is dit jouw boek? gmz.
- Jou'wen** (klankn. naschreeuwen, hoonend en smadelijk bespotten), ik heb gejouwd.
- Joviaal'** (gulhartig, overruimd, blijmoedig), bn. en bw.; -aler, -st: er heerscht in dat gezelschap een -ale geest, hij schudde mij - de hand.
- Jovialiteit'** (vroolijkheid, blijgeestigheid, gulheid, opperuijmdheid), v. gm. v. (j = jz).
- Joyeuse entrée** (Fr. gesch. bijde inkomst; aanvaarding der regeering en bezetting der privilegijën), v. gm. v.; de - is inz. de naam van een charter, door hertog Wenceslaus (1355) gegeven, en dat de nieuwe hertogen van Brabant eerst moesten bezweren, vóór zij Brussel binnentogen.

- Jo'zef**, m. Bijbel, de geliefde zoon van den aartsvader Jacob en van zijn beminde vrouw Rachel, werd door zijn afgunstige broeders aan Midianietische kooplieden verkocht, (Dothan), kwam aan het hof van den Pharao en werd later onderkoning van Egypte ± 1500 v. C.; zegsw. *hij is lang geen kuische* —, geen man rein van zeden; *hij is of staat er als — de droomer*, als een suffe knaap.
- Jo'zef**, m. Bijbel, de man van Maria, de pleegvader van Jezus: zegsw. *de rechte, de ware* —, de man, die voor het meisje bestemd is; *als de rechte — maar komt, dan zal Maria wel volgen*, als de man harer keuze maar komt, zal het meisje het jawoord wel geven; zie ook: Sint —.
- Jubee'** (zanggalery of oksaal vóór het hoogkooor), o. —s; zie Dokzaal. (j = j).
- Jubel** (vreugdekreet, jubelkreet, groote vreugde), m. —s: er ging een — op!
- Jubelen** (vreugdekreten aanheffen), ik heb gejubeld: *het volk jubelde den overwinnaar tegen; een jubelenden toon laten klinken.*
- Jubelfeest** (herinneringsfeest op het 25e, 50e of 75e jaar van het bestaan van een school, instelling, enz.), o. —feesten; —**jaar** 1. (Bijb. het 50e jaar als feestelijk jaar in Kanaän), o. —jaren; 2. (het heilige jaar, om de 100 jaar gevierd; ook: het eerste jaar eener eeuw, nog: het jubilé-jaar), o. —jaren.
- Jubila'ris** (iemand, die een jubilé viert), m. —sen, vr. jubila'ris'se, —n.
- Jubilaeum, jubile'um, jubilé'** 1. (R.-K. kerkelijk feest tot heil van alle geloovigen), o., jubilaums, jubilea, jubilé's; 2. (ambtelijk feest, herinneringsfeest, feestdag), o. —s, —'s.
- Jubileeren** (jubelen, juichen, een jubelfeest of jubilé vieren).
- Jucht, jucht'leder, jucht'leer** (een soort van week, zeer lenig, waterdicht leder, van jonge-runderhuiden, in Rusland en Polen gelooid, door middel van wilgenchors), o. gmv.; —**en** (van juchtleder), bn.: een — portemonnaie, een — city-bag.
- Juda**, het rijk van — of der Twee stammen (Juda en Benjamin) had 20 koningen van Roboam, Salomons zoon, in 975 v. C. tot Sedekia in 588 v. C., toen Jeruzalem, de hoofdstad, werd ingenomen; verg. Israël.
- Judas**, m. valsche leerling v. Jezus, verrader, naar zijn geboorteplaats bijgenaamd Iscariot: — verried zijn Meester voor 30 zilverlingen, ± f 48; fig. en schertsend: *penningmeester*; ook: (valsche vriend, plager, kweller), m. —sen; —**baard** (roode baard), m. —en; —**groet** (valsche groet), m. —en; —**haar** (rood haar), o. —haren; —**kus** (verraderlijke kus), m. —sen, zie Lukas 22:47-48; —**lach** (valsche lach), m. —en.
- Juddaspenning** (kruisbloemige plant), m. —en: de parelmoerachtige zaadmiddelschotten, van de korrels ontdaan, dienen voor een winterbouquet.
- Juddassen** (plagen in het geniep, treiteren), ik heb gejudast; —**serij'** (plagerij), v. —en.
- Jude's** (Bijb. het Z. deel van Palestina), o., — had Jeruzalem tot hoofdstad.
- Judiceeren** (oordeelen, beoordeelen, vonnissen), ook: *Judiceeren*. (j = j).
- Judiceel'** (gerechtelijk, rechtterlijk), bn. (j = j).
- Judieleus'** (oordeelkundig, verstandig), bn.
- Juf** (juffrouw in betrekking), v. —s: —, *geef me een glas bier*, buffetjuffrouw, gmv.
- Juf'fer** (jonge juffrouw), v. —s, —en; —**achtig** (als een juffer: nuffig, bedeesd), bn. en bw.; —er, —st; —tje, o. —s.
- Juf'fer** (lange dennen steigerpaal), v. —s.
- Juf'fer** (kleine soort van waternimf), v. —s: *het —tje*, zie Libel.
- Juf'feren** (goed of netjes staan), het juffert: *lang en smal dat juffert goed*; ook, vergoelijkend: *een beetje scheef, dat juffert goed.*
- Juf'ferschap** (de gezamenlijke juffers), v.
- Juf'fershondje** (schoothondje), o. —s: zegsw. *beven als een —.*
- Juf'fertje** (bouwk. spits torentje, dat op het kruispunt van schip en transept eener kerk staat), o. —s; zie Angelus klokje.
- Juf'fertje-in-'t-groen** (plantk. ranonkel m. witte of blauwe bloempjes), o. juffertjes-in-'t-groen; het — is eenjarig, bloeit van Juni tot September in tuinen.
- Juf'frouw** (meisje, burgervrouw, onderwijzeres), v. —en; ook: — van gezelschap, meisje tot gezelschap en hulp van een bejaarde dame.
- Juffrouw'** (als aangesproken persoon), v. —en.
- Juf'chen** (luid en jubelend zijn vreugd te kennen geven), ik juichte, heb gejuicht; —**toon** (jubelkreet), m. —tonen.
- Juf'len** (klankn. joelen: opgewonden tieren, schreeuwen), men heeft gejuild.
- Juin** (ajuin), m. —en, (stofn.), v.: zegsw. *hij is zoo gek als een —*, doet allerlei gekheden. gew.
- Juipje**, o. —s; zie Meelappeltje.
- Juist** (nauwkeurig), bn. en bw.; —er, meest — of —st; —**heid** (preciesheid, nauwkeurigheid), v. gmv.: *de — van een uitdrukking, van een redeneering, van een betoog.*
- Juju'be** (roode borstbezie van den jujubeboom, nu, meestal tabletje van suker en gom tegen hoest of keelpijn), v. —s. (j = j).
- Juk** (trektuig van ossen, ook, draagwerktuig), o. jukken: *een os in het — spannen; manden of emmers aan een — dragen; het — eener brug*; fig. dienstbaarheid: *het Spaansche —, onder het — brengen, het — afwerpen*; ook: *een — ossen*, d. i. een koppel ossen; Rom. gesch. onder het Caudijnsche juk doorgaan, fig. zijn leven koopen met schande, als de Rom. deden, 321 v. C., die, na den verloren slag bij Caudium, onder den spot der Samnieten, halfnaakt en buigend onder het schandjuk doorgingen, van drie speren gemaakt; Caudium, waarvan Caudijnsch, was een stad der Samnieten op den weg v. Capua naar Beneventum.
- Juk'been** (ontl. been onder ons oog), o. —deren.
- Juk'kraagje** (jongensdracht in de dagen van Hildebrand, overgestagen boordje boven op den schotschbonten kiel), o. —s: *het menschedom heeft een kielte gedragen met een — (Mult.)*
- Ju'li** (de 7e maand, genoemd naar Julius Caesar, die in deze maand geboren werd; Hooimaand), m.; —**dag**, m. —dagen.
- Jullaan'sche kalen'der** (de tijdrekening, door Julius Caesar, in 46 v. C. vastgesteld), m.: het jaar bevat 365 dagen en 6 uren; Caesar bepaalde, dat het gewone jaar driemaal achter elkaar van 365 dagen zou zijn en het vierde van 366 dagen, dit heet in de almanakken de Oude Stijl; daar het jaar 11 min. en 15 sec. te lang was, maakte dat na eeuwen, b.v. in 1582, reeds 10 dagen achterstand, nu reeds 13; men drukt dit thans aldus uit: ¹⁰/₂₅ Dec., ¹¹/₂₄ Juli; verg. Gregoriaansche kalender.

- Jullen'ne** (Fr. *gedroogde soepgroente*, ook *groentesoep*), v. gmv.
- Jullius Caesar**, zie *Caesar*. (ae = ee).
- Jullie** (*jelui, gijlieden*), pers. en bezitt. vnnw.: *wat doen - ? hier zijn - boeken*. gmv.
- Jumelles** (Fr. *dubbel oogglas, tooneelkijker*), v. mv. (j = zj); zie *Binocle*.
- June'tie** (*vereeniging, verbindingspunt*), v. -tiën, -s; -**tuur'** (*verbinding, gewricht*; ook: *tijdsgeewricht, toestand*), v. -turen. (j = j).
- Juni** (*de 6e maand, vermoedelijk geheeten naar de godin Juno; Zomermaand*), m. gmv.; -**dag** (*dag in Juni*), m. -en; -**kever** (*hooikever*), m. -s.
- Junior** (Lat. *de jongere*), m. juniores; zie *Jr.*
- Ju'no**, v., myth. gemalin van Jupiter, de pauw is haar gewijd; - heet bij de Grieken *Hera*; - beteekent ook forsche, majestueuze schoonheid; - is verder de naam eener planeet.
- Jun'ta** (*vergadering in Spanje, Portugal of Z.-Amerika; volksvertegenwoordiging, volks- of soldatencomité*), v. -s.
- Jupijn'** (*samentrekking van Jupiter*), m.
- Jupiter**, myth. de opperste God, de algoede en almachtige, hij beschikt over donder, bliksem en andere natuurverschijnselen; de arend is hem gewijd, deze draagt den bliksem in zijn klauw; - heet bij de Grieken *Zeus*, (eu = ui); - *plu'vius*, de regengod; - *to'nans*, de dondergod; ook naam eener planeet.
- Jura** (Lat. *de rechtswetenschappen*), o. mv.; zie *Jus*.
- Jura're in ver'ba magis'tri** (Lat. *zweren bij de woorden des meesters*).
- Jure**, de -, Lat. rechtens, van rechtswege.
- Jure divi'no**, naar goddelijk recht; *huma'no*, naar menschelek recht; - *ecclesiastico*, naar kerkeliek recht.
- Juridiek', juridisch** (*overeenkomstig de rechtsleer, rechtsgeldig, rechtskundig*), bn. en bw.
- Juridisch** (*betreffende de leer van het recht, rechtsgeldig, rechtskundig*), bn.: de - *faculteit*, rechtsgeloerd; *een wetsontwerp van een - standpunt behandelen*; *een onoverkomelijk - bezwaar*; - *e spitsvondigheden*.
- Juriseonsultus** (*rechtsgeleerde*), m. -sulti.
- Jurisdic'tie** 1. (*rechtshandeling, rechtspraak; rechtsgebied, rechtsmacht*), v. -s, -tiën; 2. (*rechtsmacht tot het uitoefenen der R.-K. priesterlijke bedieningen*), v. -s.
- Jurispruden'tie** 1. (*rechtsgelerdheid*), v. gmv.; 2. (*rechtspraak; rechtsopvatting, berustend of gehuldigd door een hooge, rechterlijke uitspraak*), v. gmv. (j = j).
- Jurist'** (*rechtskenner, rechtsgeleerde; student in de rechten*), m. -en.
- Juris utrius'que doct'or** (*doctor in de beide rechten, nl. wereldlijk en kerkeliek*), m. -doctores, -doctoren.
- Jurk** (*japonnetje*), v. -en; - **engood**, o. gmv.
- Jury** (*college v. gezworenen; commissie v. beoordeeling bij wedstrijden of prijsvragen, keurraad van beoordeeling*), v. -'s. (j = zj).
- Jus** (*het recht, de gerechtigheid*), o. jura: - *civil'e*, burgerlijk recht; - *crimina'le*, strafrecht; - *de non evocan'do*, het recht, om alleen daár ter rechtbank te verschijnen, waarmen werkelijk onderdaan is; - *docen'di*, recht om onderwijs te geven; - *promoven'di*, recht om een akte van bevoegdheid uit te reiken of om zulk een akte te behalen; - *talio'nis*, zie *Talio*. (j = j).
- Jus** (Fr. *krachtig vleeschap, jeu*), v.; lees: *zju*.
- Jusqu'ic'tje** (Fr. *bladzijleggetje*), o. -s.
- Justeeren** (*muntten verevenen, muntten het juiste gewicht geven*), (j = j).
- Justement'** (Fr. *juist, precies*), bw. (j = zj).
- Juste-milieu'** (Fr. eig. het juiste midden: *de gulden middelweg*), o. gmv.; fig. een gematigde staatkunde. (j = zj).
- Justifica'tie** (*rechtvaardiging, verantwoording, verdediging*), v. -tiën, -ties; - **ficeeren** (*rechtvaardigen, verdedigen, verantwoorden*); - **fictoir'** (*rechtst. bewijzend*), bn.: - *e stukken, bewijstukken*. (j = j).
- Justinia'nus**, gesch. keizer van het O.-Romeinsche rijk, 527-565; hij liet de Rom. wetten verzamelen, zie *Corpus juris*, ook: *Aya Sophia*. (j = j).
- Justitia**, v. myth. Rom. godin der gerechtigheid, zie *Themis*; lees: *jus-tiet'sta*.
- Justitia'belen** (*personen, over wie recht gesproken wordt*), m. en v. mv. (j = j).
- Justitie** (*gerechtigheid, het recht, de rechterlijke macht, de rechtbank, rechtsbedeeling*), v. gmv.: *het paleis van -*. (j = j).
- Justitieel'** (*wat op justitie betrekking heeft*), bn.: *een - e quaestie*; ook, *een - onderzoek*, vanwege de justitie. (j = j).
- Jut** (*sappige zomerpeer*), v. juten, meestal *Juttepeer* (*boom*), m. juten.
- Ju'te** (*vezel van een plant uit de tropen, vooral uit de Gangesvlakte*), v. gmv.: de - heet ook *Benzaalsche hennep* en wordt ongeveer behandeld als bij ons het vlas; - **garen**, o., (soorten), o. gmv., -s; - **gordijnen** (*overgordijnen van jutegaren*), o. mv.; - **spinnerij**, v. -en; - **weverij**, v. -en; - **zak**, m. -ken. (j = j).
- Jut'mis, Jut'temis**, m., zie *Sint-Jutmis*.
- Jut'tepeer** (*saprijke, zoete zomerpeersoort*), v. -peren; (*boom*), m. -peren; zie *Jut*.
- Juvenaat'** (*inrichting van gymasiaal onderwijs voor aspiranten van een of andere kloosterorde*), o. gmv. (j = j).
- Juweel'** (*echte, geslepen edelsteen van de hoogste waarde, inz. diamant*), o. -en; zie *Edelgesteente*; fig. iets voortreffelijks: *een - tje van een schilderij, van een vrouw*.
- Juweelen**, bn.: *een - broche, met diamanten*.
- Juweelendoosje** (*doosje tot bewaring van juweelen*), o. -s; - **kistje**, o. -s, z. *Ecrin*.
- Juweel'tor** (*prachtige snuitkever van Brazilië, groot ± 3 cM., zwart met goudgroene schitterende strepen*), v. -torren.
- Juwelier'** (*juweelwerker; handelaar in edelgesteenten*), m. -s; - **liet'ster**, v. -s.

K. 1)

K. v. K. en F. — *Kamer van Koophandel en Fabrieken.*

Kant. — *Kantoor.*

Kapt. — *Kapitein.*

Kar. — *Karaat*, zie *aldaar*.

K. B. — *Koninklijk Besluit.*

K.G. — *Kilogram.*

K.G.M. — *Kilogrammeter*, zie *aldaar*.

Kil. — *Kilo, Kilogram.*

Kilom. — *Kilometer.*

K.K. — *Keizerlijk en Koninklijk*; ook: *Keizerrijk, Koninkrijk.*

Kl. — *Klas.*

K.M. — *Kilometer*, mijl van 1000 M.

K.M. — *Keizerlijke of Koninklijke Majesteit.*

Kon. — *Koninklijk.*

kr. — *kroon of kreutzer.*

Kub. — *Kubieke.*

K.W. — *Kilowat.*

K., v. -'s, de elfde letter van het alfabet.

Ka., v. kaden; zie *Kade* en *Kaai*.

Ka., v. -'s; volksnaam v. d. *Kauw*.

Ka (*vrouwennaam*), v., *Kaat'je*, o., verkorting van *Catharina*.

Ka'äba (eig. *dobbelsteen, deel van de moskee van Mekka*), v.: de — bevat den meteoriet, door den aartsengel Gabriël aan Abraham gebracht; aanvankelijk wit, doch zwart geworden door de zonden der menschen; de — wordt 3 maal per jaar geopend.

Kaag (*plaatboombinnenvaartuigmet één mast*), v. kagen; — *schipper* (nl. op een *kaag*), m. — s.

Kaai (*aanlegplaats, los- en laadplaats van schepen, kade*), v. — en; — *geld* (*geld, dat de schippers moeten betalen voor 't liggen aan de kaai*), o. — en; — *helling* (*hellende aanlegplaats, sleephelling*), v. — en; — *meester* (*zooveel als havenmeester*), m. — s.

Kaai (*uitgesmolten stukje vet of spek*), v. — en; ook *Kaan*.

Kaai'draaien (*met een bootje aan- en afvaren langs de schepen om waren te verkoopen*), ik heb *gekaaidraaid*; zie *Kadraaien*.

Kaai'en (*zeew. aan de kaai aanleggen*), ik heb *gekaaid*: de *zeilen* —, *reven*, *toppen*; bij *overdr.* snel doen bewegen, werpen: *iets in 't water* —, *iem. de deur uit* —; in de *platte taal*: *iets* —, *gappen*, met *vlugge hand stelen*; — *er* (*harde schok of bons door het breken van een golf op het schip*), m. — s: *het schip maakte een* —.

Kaai'looper (*los werkmán a. d. kaai*), m. — s.

Kaai'man (*dierk. krokodil van Z.-Amerika met buikpantser*), m. — s, —mannen; zie: *Alligator* en *Gaviaal*.

Kaai'werker (*zjuwerman a. d. kaai*), m. — s.

Kaak (ontl. *beenderen van het gelaat, waarin de tanden zijn geplaatst*), v. kaken: de *boven* —, de *onder* —; zegsw. *uit de kaken van den dood redden*, van den *wissen ondergang*; *een flesch wijn achter de kaken gooien*, nl. *drinken*,

plat; bij uitbr.: *wang: blozende kaken, ingevallen kaken*; zegsw. *met beschaamde kaken staan*, eig. met een *blos der schaamte op de wangen*, uit het veld *geslagen, gelogenstraft*. **Kaak** (*dierk. kieuw van een visch*; zie *Kaken*), v. kaken.

Kaak (*voorheen een schandpaal*), v. kaken: *iem. aan of op de — stellen*, eig. hem te pronk doen staan, openlijk aan *bespottig blootstellen*, fig. *iem. aan verachting prijsgeven, door zijn euveldeeden bekend te maken*.

Kaak (*scheepsbesluit*), v. kaken; zie *Kaak-ton*; — *je* (*droog koekje van meel*), o. — s.

Kaak'mes (*klein, vinnig mes, om visch te kaken*), o. — messen; zie *Kaken*.

Kaak'slag (*slag op de kaak of wang*), m. —slagen, fig. *erge belediging, hoon*.

Kaak'ton (*scheepst. ton tot het bewaren van scheepsbesluit*), v. —tonnen.

Kaal (*niet begroeid met haar, veeren of wol, zonder bladeren*), bn.; *kaler*, —st: *reeds een — hoofd hebben, vijf kale jonge vogeltjes, een kale plek bij paarden, schapen*; ook: *een kale rots, een kale boom, de velden stonden* —, zonder *plantengroei*; *dit laken is spoedig* —, *afgesleten*; *een kale jonker, poover, zonder middelen*; spreekw. *Hoe kaler jonker, hoe grooter pronker; hoe kaler, hoe royaler*, hoe minder *iem. heeft, hoe meer hij soms uitgeeft*; bw. — *geknipt, geschoren, kort, glad*; zegsw. *ergens — afkomen*, er geen voordeel of eer bij *behalen*; *het er — afbrengen*, zóó, dat men zich zelf en anderen *teluursteit*.

Kaalhoof'dig (*haarloos*), bn.; —er, —st.

Kaal'kop (*scheldn. iem. met kalen schedel*), m. en v. —koppen.

Kaam (*gerimpeld vlies op bier, atijn, enz.*), v.

Kaam'sel (*kaam*), o. —s.

Kaan (*plaatbodem vaartuig, bootje*), v. kanen.

Kaan, v. kanen; zie *Kaai*.

Kaan'koek (*koek van kanen in den vorm van een pannekoek*), m. —koeken; als stofn. v. **Kaap** (*aandr. in zee uitlopend gebergte, voor-gebergte*), v. kapen: de — *omzeilen*, inz. *Kaap de Goede Hoop*; *naar de — gaan*, d. i. *Kaapstad*; zegsw. *de — te boven zijn*, haar omgezeild hebben, fig. het *gevaar* (der stormen) *ontkomen zijn*.

Kaap (*zeeroof*), v. gmv.: zegsw. *ter — varen*.

Kaap'kolonie (*aandr. Engelsche bezitting aan de Z.-punt van Afrika met de hoofdplaats Kaapstad*), v.

Kaapsch (*van de Kaap*), bn.: de — *e zel, de zebra*; — *e wijn*, zie *Kaapwijn*.

Kaap'stander (*windas met verticalen stand v. h. draaispil*), m. —standers: de — wordt b. v. gebruikt om het *anker te winden*; zie *Gangspil*.

Kaapvaar'der 1. (*schip, dat naar de Kaap de Goede Hoop vaart*), m. —s; 2. (*schip, dat ter Kaapvaart is*), m. —s.

Kaap'vaart (*vaart op de Kaap*), v. gmv.; ook, (*het varen ter kapery*), v. gmv.

1) Woorden, die niet onder **K** staan, vindt men onder **C**.

Kaapwijn (*Kaapsche wijn*, inz. *Constantia-wijn*, zie aldaar), m. — wijnen.

Kaar (*beun, bak met gaatjes om de visch levend te bewaren*), v. karen.

Kaar'de (plantk. ook *Kaardebol*), v. — n; de — groeit in vochtigen grond; wordt ook aangekweekt, omdat de gedroogde bloemhoofdjes tot het rouwen van laken worden gebruikt, daarom ook: *Vollerskaarde*, zie *Kaardendistel*.

Kaar'de (een soort van borstel, waarvan de haren door garendunne ijzeren stijfjes zijn vervangen, *ijzeren wolkam*), v. — n: tusschen twee zulke kaarden wordt de wol voor 't spinnen gereedgemaakt.

Kaar'den (met een kaarde de vezels van een stof voor het spinnen gereedmaken), ik kaarde, heb gekaard: *laken — wol —*.

Kaardendistel (plantk. distel, wier gedroogde bloemhoofdjes men gebruikt tot het kaarden of gladkrassen van wol van laken), v. — s.

Kaars (*pit van katoendraad met was, vet, enz. omgeven*), v. — en: een *smeer—*, een *was—*, een *stearine—*, zie ald.; zegsw. *zoo recht als een —*, zeer recht op; *in de — vliegen*, zich eindelijk aan rechtsvervolging blootstellen, in het ongeluk loopen; *om de — vliegen*, zich onvoorichtig aan gevaar blootstellen.

Kaarsedlef (*stukje verkooldde pit, die een vetkaars doet afloopen*), m. — dieven.

Kaarsenbak (*bak tot het bewaren van kaarsen*), m. — bakken; — **domper** (*hoedvormig dekseltje tot het blusschen van kaarsen, ook aan een steel*), m. — s; — **katoen** (*katoen voor kaarsepitten*), o. gmv.

Kaarsepit (*pit of katoenen draad eener kaars*), v. — pitten; — **smuiter** (een soort van schaar met dakje of huisje aan een der bladen), m. — s; — **lantaarn** (*lantaarn met kaarsverlichting in tegenst. met acetyleenlantaarn*), v. — s.

Kaars'licht (*licht van één of meer kaarsen*), o.: *hij zat bij — te werken*; schilderk. een schilderstuk met het lichteffect van een brandende kaars: *een bedelaar met een kandelaar in de hand*, (C. O.)

Kaars'recht (*recht als een kaars*), bn.

Kaars'vet (*grondstof voor kaarsen; vet, afgedropen v. e. kaars*), o. gmv.: *er zit — op je jas*.

Kaart (*speelkaart*), v. — en: een spel — en, de — en geven, afnemen, wasschen (= dooreenmengen); een — je leggen, eenigen tijd kaartspelen; zegsw. *iem. in de — kijken of zien*, iets geheime bedoelingen of plannen achterhalen, doorzien; zegsw. *met open — spelen*, niets verbergen; *in iets — spelen*, hem helpen, naar zijn wensch of in zijn belang handelen; *alles op één — zetten*, al zijn geld aan één kans, alles ineens wagen; een *doorgestoken —*, een vooraf bekonkelde zaak; *iem. de — leggen*, hem de toekomst voorspellen; spreekw. *De gekken krijgen de —*, het geluk helpt de dwazen; verder: *rechthoekig stukje karton met het een of ander bedrukt of bescreven*, inz. *toegangkaart: wij zullen vroegtijdig — en nemen voor die opera*; ook, naam- of visitekaart, en dan kaartje: *iem. een — je zenden, bij iem. een — je afgeven*; nog: *teekening van de aarde, den hemel of een deel er van: een — der beide wereldhalfronden*, zie *Mappemonde*; een — van *Europa, een sterren—, een maan—, een topo-*

graphische —; e. blinde —, zonder namen; zegsw. *de — van het land kennen*, op de hoogte zijn.

Kaar'ten (*kaartspelen*), ik kaartte, heb gekaart: *willen wij eens een boompje —?*

Kaar'tenblad (*karton, ook: papier, om er een kaart op te teekenen*), o. — bladen.

Kaar'tenfabriek (*fabriek v. speelkaarten*), v. — en; — **huis** (*uit speelkaarten nagebootst gebouwtje*), o. — huizen, fig. iets, dat zeer licht ineenvalt: *het — van iets geluk, van iets hoop*; — **stelsel** (*boekings-systeem of alphabetisch gerangschikte kaarten, inz. in den handel*), o. gmv.

Kaart'je, o. — s; zie *Kaart*.

Kaart'legster (*waarzegster, werkend met een spel kaarten*), v. — s; overdr. *oude best*.

Kaart'spel (*spel, dat met de kaarten gespeeld wordt*), o. — spelen; — spellen (de kaarten).

Kaart'telegram (*telegram, dat open, d. i. als een kaart bezorgd wordt*), o. — grammen.

Kaas (*woedingsmiddel, uit melk bereid, al of niet gekruid*): (voorwerp), v. kazen, (als stofnaam), v. gmv.: zegsw. *hij heeft er geen — van geg'ten*, hij heeft er geen onderfinding of verstand van; *zich de — niet van 't brood laten eten*, zich goed weten te verweren, zich niet laten ontnemen, waar men recht op heeft.

Kaas: volvette —, v., wanneer de melk niet afgeroomd is; vette kaas, v., wanneer een gedeelte der melk afgeroomd is; magere kaas, v., wanneer al de melk afgeroomd is voor boterbereiding; er is *Edammer —*, kaas in kogelvorm; *Leidsche —*, kaas in grooten schijfvorm; *zoetmelksche —, grayère —*, enz.

Kaas- en Brood'volk (gesch. oproerige Kernemerlandsche boeren, in 1491—'92), o.

Kaas'jeskruid (plantk. *matuwe, malve*), o.

Kaas'kamer (*vertrek, waarin de uit den vorm genomen kazen op planken worden gedroogd en met zout gedurig ingewreven*), v.

— s; — **kleursel** (*geelachtige vloeistof tot het kleuren der kaasstof, vooral van hooikaas*), o. gmv.;

— **kooper** (*handelaar in kaas*), m. — s; zegsw. *'t is een heele —, 't is een —*, een man, die 't breed heeft en dit laat blijken;

— **kop** (*persvorm voor kaas; fig. schelpnaam in België, vooral in de dagen van 1830—'40 voor N.-Nederlander*), m. — koppen;

— **kop-draaier** (*— maker*), m. — s; — **markt** (*markt, waar kaas verhandeld wordt, ook in 't groot*), v.

— markten: de — te Alkmaar; — **mes** (*groot mes, waarmee kaas gesneden wordt*), o. — messen: soldatenterm voor sabel;

— **mijt** (*dierk. mijt, die zich vooral in oude kaas nestelt*), v. — mijten; — **pakhuis** (*pakhuis voor kaas*), o. — pakhuizen; — **stof** (*caseïne, eiwitstof in melk*), v.;

— **stolp** (*stolpvormig glazen deksel om kaas te bedekken*), v. — en;

— **waag** (*stedelijke waag tot het wegen van hoeveelheden kaas*), v. — wagen.

Kaat'je (*verkleinde vrouwennaam*), o. — s; — ontstond uit *Ka*, afkomstig van Catharina.

Kaats (*plaats van den kaatsbal*), v. gmv.

Kaats'baan (*de baan, de open ruimte, waar men kaatst*), v. — banen, verg. *Kolfbaan, Kegelbaan*; — **bal** (*kleine elastieken bal, gebruikt bij het kaatsen*), m. — ballen.

Kaats'en (*het kaatspel spelen*), ik kaatste, heb gekaatst: spreekw. *Wie kaatst, moet den bal verwachten*, d. i. wie schertst, moet schertsen kunnen verdragen; wie aanvalt, moet rekenen op tegenweer; verg. *Raketten*.

- Kabaal'** (O.-I. gekleurd, lang baadje der inlanders; wit damesjakje met borduursel; wit huisjasje voor heeren, ook Kabaja), v. -en: de dame was gekleed in sarong en -.
- Kabaal'** (rumoer, opschudding, lawaai, drukte), o.: - maken, - schoppen, ook Cabaal.
- Kaba'ja** (O.-I. kabaai), v. -'s.
- Kabal'ia** (mystieke Joodsche geheimleer, geheime wysheid), v. gmv., ook Kabbala en Cabbala.
- Kaballist'** (beoefenaar der kaballa), m. -en; -**listisch** (in verband staande met de kaballa), bn.: -e teekens, geheime teekens, symbolen, alleen verstaanbaar voor ingewijden.
- Kabas** (Fr. *hengelmandje, van stroo of riet gevlochten*), v. kabassen; zie Karbies.
- Kabas'sen** (knaphandig stelen, wegmoffelen), ik kabaste, heb gekabast. gew.
- Kab'belen** (met zachten golfslag, ruischend stroomen), het beekje heelt gekabbeld.
- Kabel** (dik touw, meestal bestaande uit drie ineengedraaide strengen, zie ald.; scheepsankertouw), m. -s: den - vieren, zie Vieren; zegsw. er is een kink in den -, zie Kink; ook: elektrische geleiding onder water of onder den grond voor telegraaf, telefoon, krachtverbrenning, enz.: de transatlantische -, tusschen Europa en Amerika; de kabelkanalisatie voor intercommunaal telefoonverkeer is doorgetrokken tot A.; nog: in elkaar gedraaide metalen draden.
- Kabellar'ing** (dun ankertouw, waarmee men 't anker ophaalt), v. -en; ook: Kabellar'ga (uit het Sp.), v. -'s: de - dient ook ter bescherming van het schip tegen stooten (vooral bij reddingsboten) en is dan van zwaar manilla-touw rondom het vaartuig buiten onder het dek aangebracht.
- Kabelbaan**, v. -banen; z. Kabelspoorweg.
- Kabelballon** (ballon, die aan kabel of staaldraad vastzit), m. -s; zie Ballon.
- Kabelbericht** (telegraphisch bericht per kabel, d. i. van over zee), o. -berichten.
- Kabelen** (met kabels vastmaken), ik heb gekabeld; soms ook: per kabel telegrafeeren.
- Kabelgat** (scheepst. bergplaats van waarloos touwwerk), o. -gaten.
- Kabelgram** (kabeltelegram), o. -men.
- Kabeljauw'** (dierk. groote weekvinnige zeevisch), m. -jauwen, (als stofnaam), v., zie Spiering en verder Leng en Klipvisch.
- Kabeljauwsch'** (gesch. der Kabeljauwschen), bn.: de Hoeksche en -e twisten (1349-1492); -**jauwschen** (gesch. aanhangers van graaf Willem V, 1349, later partijnaam), m. mv., zie Hoekschen.
- Kabeljauws'hom** (ingewandsdeel van een kabeljauw), v. -hommen: met opgewondenheid van een gestoofde - spreken, (C. O.); -**staart** (staart v. e. kabeljauw), m. -en: de - wordt als lekkernij altijd apart verkocht.
- Kabellengte** (scheepst. bij de marine $\frac{1}{10}$ deel van een zeemijl, dus ± 185 M.), v. -n; ook, een lengte van 120 vadems of 225 M.: de nevel belette verder dan een - te zien.
- Kabelnet** (samenstel van geleidingen voor een elektrischen stroom), o. -ten.
- Kabelspoorweg** (spoorlijn, die door een staaldraad naar boven getrokken en van de hoogte weer afgelaten wordt, draadbaan), m. -wegen: de - te Bad-Ems, ook Funiculaire; nog: systeem van vervoer door electriciteit, nl. van wagentjes, die langs twee staaldraden loopen, over rails of in de lucht hangende.
- Kabeltelegram** (overzeesch telegram nl. langs een telegraafkabel), o. -grammen.
- Kabeltouw** (kabel, ankertouw), o. -en.
- Kabinet'** 1. (ouderwetsch fraai meubelstuk, met gebogen ladenkast en twee bovendeuken), o. -ten: een eikenhouten -; 2. (zaal of galerij, verzameling), o. -ten: - een van schatderijen, munten, penningen; 3. (bestekamer, W.-C.), o. -ten; 4. (werkvertrek van een vorst; fig. de regering of de gezamenlijke ministers), o. -ten.
- Kabinet formaat** (formaat van een foto nl. 16 op 11 cM), o. gmv.
- Kabinet'scrisis**, v. -crisissen, zie Crisis; -**order**, v. -s, zie Kabinetsschrijven; -**quaestie** of -**kwestie**, v. -quaestiën, -kwesties: de minister stelde de -, deelde aan de Tweede-Kamer mede, dat bij afstemming van eenig regeeringsvoorstel het Kabinet of de regering zal afreden; -**raad** (vergadering van al de ministers, meestal ter regeling of beslissing van een zeer urgente zaak), m.: er werd - gehouden over de beslaglegging op onze schepen in N.-Amerik. havens; -**schrijven** (brief of aanschrijving vanwege den koning, ook, vanwege het ministerie, of van burgem. en wethouders in groote steden; in O.-I. vanwege den Gouv.-generaal), o. gmv.
- Kaboepa'ten** (O.-I. regentshuis op Java), v.
- Kabouter**, m. -s, zie Kobold: de - mannetjes zijn aan het huis gebonden en toeven meestal in de daksparen, hulpvaardig staan zij den boer op den akker, den molenaar op den molen, den smid in de smederij in al hun bezigheden ter zijde, vooral werken zij des nachts, vandaar hun bijnaam: nachtwerkertjes.
- Kabriec'** (W.-I. geit), v. -en.
- Kabriool'**, v. -olen; zie Kapriool.
- Kabuiz'**, v. kabuizen; zie Kombuis.
- Kabuiz'kool** (witte inmaakool, ook sluit-, kop-, boeskool genoemd), v. -koolen.
- Kaby'len** (Arab. volksstam in N.-Afrika of Marokko), m. mv.; ook, Kabie'len.
- Kachel** (ijzeren of porseleinen toestel ter verwarming van vertrekken), v. kachels.
- Kacheldeur** (deur der kachel), v. -en; -**kolen** (steenkolen, geschikt voor de kachel), v. mv., verg. Smeekolen; -**mantel** (ijzeren beschutsel om de kachel), m. -s; -**pijp** (ijzeren buis als rookleider), v. -en, fig. hooge zijden- of cylinderhoed: heb je je - op? -**plaat** (metalen plaat onder of vóór de kachel), v. -platen; -**smid** (smid, die kachels maakt), m. -smeden; -**warmte**, v. gmv.
- Kadaster** (eig. hoofdregister, grondregister), o. gmv.: het - is een Rijksinstelling tot zekerheid van onroerende goederen door boeking in leggers of registers en door kaarten; dient ook tot berekening der grondbelasting: landmeter v. h. -, boekhouder bij het -.
- Kadastraal'** (tot het kadaster behoorende), bn. en bw.: een -trale omschrijving, - bekend.
- Kadastrereen** (in de kadastrale leggers opschrijven), ik heb gekadastreerd.
- Kada'ver**, o. -s; zie Cadaver.
- Ka'de, kaal** (dijk of straat langs een haven, een meer, enz.), v. kaden; ook, bebouwde oever in een stad: de Rijn- te Arnhem, de IJssel- te Zutphen.
- Ka'der** (Fr. cadre, lijst, fig. omlijsting, omvatting, omgeving), o. -s; mil. officieren, on-

- derofficieren en korporaals van een legerafdeeling; fig. *denkbeelden, die niet passen in het — van den tegenwoordigen tijd*, nl. in de lijst.
- Kadet'** (klein broodje), v. —ten; meestal: Kadetje, o. —s.
- Kadet'ten** (verkorting, voor de Constitutioneele Democraten-partij in de vroegere Russische Doema), m. mv.: de —partij.
- Ka'di** (Arab. Mohammedaansch rechter, die steeds theoloog is en volgens de godsdienstige voorschriften oordeelt), m. —s.
- Ka'draai** (vaartuigje, waarmede men bij de schepen, die op stroom liggen, waren gaat venten), v. —draaien; ook, Kaaidraai; —en (kaaidraaien); —er (parlevinker), m. —s; zie Kaaidraaien.
- Kaduk'**, bn., zie Kaduuk.
- Kadul'**, bw.: zijn tong gaat —, dubbel, de drank doet hem stamelen. gmz.
- Kaduuk'**, ook: Kaduk, bn., zie Caduc; ook, Kadukig, Kadukig; grootvader is —, verzaleten, ziekelijk, zwak.
- Kaf** (afval, inz. van stroo, maar ook: bolkaaf, lijnzaadkaaf, karweizaadkaaf), o. gmz.: zegsw. *het — van het koren scheiden*, d. i. het kwade van het goede scheiden; *er is geen koren zonder —*, er is geen deugd zonder gebrek; Bijbel. *het zal als — verstuuven*, als kenschetsing van het vluchtige en onzekere der aardse dingen.
- Kaf'fa** (bont katoen uit Britsch-Indië), o. gmz.
- Kaffer** (inboorling van het Kafferland in Z.-Afrika), m. —s; fig. scheldnaam: lomperd, vlegel; —hoofd (hoofd van een Kafferstam), o. —hoofden; —kraal (Kafferdorp), v. —kralen.
- Ka'fir** (scheldnaam: niet-Mohammedaan, ongelooovige), m. kafirs; verg. Gaur.
- Kaf'jes** (plantk. kafblaadjes), o. mv.
- Kaft** (omslag van een boek), o. —en.
- Kaftan** (lang opperkleed van Oostersche volken nog door orthodoxe Joden in Rusland en Galicië gedragen), m. kaftans.
- Kaft'en** (een boek van kaft of omslag voorzien), ik kaftte, heb gekaft: schoolboeken —.
- Ka'lk** (licht Turksch roeivaartuig, de gondel van den Bosporus, ook klein vaartuig in de Zwarte Zee), m. —s.
- Ka'ln** (O.-I. geweven katoen), v.: —pandjang, of —lepas, een lange heupdoek, om het middel gedragen.
- Ka'ln**, Bijbel. eerstgeboren zoon van Adam en Eva, hij doodde uit jaloezie zijn broeder Abel.
- Ka'lnsteeken** (teeken van laagheid), o.: *het — aan het hoofd dragen*, in zijn uiterlijk, in zijn wezen iets hebben, waaruit de gemeenschap van karakter, de boosheid van het hart blijkt; ook: —merk, o., zie Gen. 4:15.
- Ka'jak** (lang, smalen zeer licht Groenlandsch eenpersoons vaartuig voor de vischvangst), v. —s, —ken.
- Kajapoet'olie** (O.-I. etherische pijnstillende olie uit de bladeren en takjes van den kajapoetboom, den Indischen mirteboom), v. gmz.
- Kajuit'** (scheepskamer, vooral van den kapitein, ook van passagiers), v. —en.
- Kajuits'jongen** (scheepsjongen als bediende v. d. scheepskapitein), m. —s.
- Kakado'ris** (kwakzalver), m. —sen: Meester —.
- Kakatoe'**, v. —s; meer: Kaketoe.
- Ka'kebeen** (ontl. been der kaak, kinnebak), o. —beenen.
- Ka'kelaar** (iem., die veel praat), m. —s; —aarster (klappet), v. —s.
- Ka'kelbont** (mengeling van schreeuwende kleuren), bn.: een —e haan; een —e versiering, smakeloos.
- Ka'kelen** (het geluid van kippen, die gelegd hebben), de hen kakelde, heeft gekakeld; fig. luid babbelen, snateren: *hou toch op met dat —!*
- Kakement'** (de kaken, de mond), o. —en: *hou je — toch*, zwijg! plat.
- Kakemo'no** (Jap. wandversiering), v. —'s.
- Ka'ken** (het met een vlijmscherp mesje verwijderen van kieuwen en ingewanden van haring en ansjovis, terstond na het binnenhalen der vangst), ik kaakte, heb gekaakt.
- Ka'ker** (visscher, die kaakt), m. —s: op een logger zijn meerdere —s; een — is ook sorteerder van haring.
- Kaketoe'** (geelgekuifde papegaaisoort uit Australië en Oost-Indië), v. —s.
- Kak'kerlak** (rechtvleugelig insect, bakkers-tor), m. —lakken; ook, (O.-I. albino), m. —ken.
- Kalamijn'steen** of **Kalamijn'** (erts van zink, galmei), m. gmz.
- Kalamink'**, **kalmink'** (geglansde en gestreepte of gebleemde wollen stof), o.: een rok van —; —en (v. kalmink) bn.: een —jak.
- Kalan'der** (dierk. snuittor, korentor), m. —s, ook, Klander: de — is een ware plaag in het opgeslagen graan.
- Kalan'der** (Fr. mangel tot glanzing van gebleekt katoen of linnen; katoen- of linnen-glanzer, glansmachine), v. —s; ook de glanz zelf.
- Kalan'deren** (met de kalandar glanzig maken), ik heb gekalanderd; —derijf (glanzertijwerkplaats), v. —en; —molen, m. —s.
- Kala'papalm** (O.-I. kokospalm), m. —palmen; ook, Kela'pa, v. —'s: —tuin; zie Klapperboom.
- Kal'chas**, m., zie Calchas.
- Kalebas'**, **kalbas'** (zeer groote pompoen, ook, pronkappel of pronkpeer), v. —bassen; fig. een mooi uiterlijk zonder eenige waarde, vroeger ook een snoever, zie Jan Kalebas.
- Kalefa'ten**, uit het Fr.; zie Kalfaten.
- Kaleidosecoop'** (kleurenkijker), m. —scopen; ook: Kaleidosecop.
- Kalen'der** (Lat. almanak, dagwijzer), m. —s; zie ook: Republikeinsche — en Gregoriaansche —.
- Kalen'der** (Mohammedaansche bedelmonnik, derwisch), m. —s.
- Kalen'derjaar**, o. —jaren; zie Jaar.
- Kales'**, v. kalessen; zie Calèche.
- Kalf** (jong van sommige viervoetige dieren, inz. van een koe, ook van een hert), o. kalveren, kalven, zie: Koe-, Stier-; een nuchter —, pas geboren, zie Nuchter; zegsw. *het gouden — aanbidden*, zie Gouden kalf; *het gemeste — slachten*, uit blijdschap een feestelijk maal aanrichten, zie Lucas 15:23; *met eens anders — ploegen*, zich bedienen van de middelen, werktuigen, krachten van een ander, zie Richt. 14:18; *het — (ook: varken) is op een oor na gevild*, v. Oor; spreekw. *Als 't — verdronken is, dempt men den put*, menigeen herstelt iets gebrekkigs of een fout, als het te laat is, als het ongeluk gebeurd is; zie ook Sint-Juttemis, ook: (fig. al te goede man, onnoozele bloed), o. kalven: een — van een jongen, type van domheid en flauwiteit; een goed —; een — Mozes, een zachtmoedig man, Num. 12:3.
- Kalfaat'hamer** (breeuwamer), m. —s, zie Klavaatshamer; —ijzer (instagijzer bij

- het breeuwen), o. -s, zie Klamaalijzer;
 -**naad** (reet tusschen twee planken), m.
 -naden; -**tang**, v. -en; -**werk**, o. gmv.
Kalfaten (het herstellen van een vaartuig,
 het dichtmaken der naden met uitgeplozen
 touw of met werk en pik), ik kalfaatte, heb
 gekalfaatt; fig. laat mij dit -, d. i. in orde
 brengen; ook, Kalfaten, zie Breeuwen.
Kalfateren, ik heb gekalfaterd; -**fate-
 ring**, v. -en; ook: Kalfateren, z. Kalfaten.
Kalf'koe (drachtige koe), v. -koeien, zie
 Neurende koe.
Kalfs'blefstuk (biefstuk v. kalfsvleesch), m.
 -stukken; -**borst** (vleesch v. h. borststuk
 v. e. kalf), v. gmv.; -**gehakt** (gehakt van
 kalfsvleesch), o. gmv.; -**gelei** (kalfsdril),
 v. gmv.; -**karbonade**, v. -n, zie Kar-
 bonade; -**kep** (vleeschspijs, v. d. kop v. h.
 kalf bereid), m. gmv.; -**kotelet'** (-ribbetje),
 v. -ten; -**lapjes** (platte stukjes kalfs-
 vleesch), o. mv.; -**leder**, -**leer**, o. gmv.;
 -**lederen**, -**leeren** (van kalfsleer), bn.:
 -**schoenen**, -**boekbanden**; -**lever**, v. -levers:
 honden zijn dol op - en beenen (School-
 meester); -**nier**, v. -en; -**oester** (rond
 stukje kalfsvleesch met etwit en paneermeel
 gebakken), v. -oesters; -**oog** (fig. groot,
 uitpuilend oog), o. -en: Mietje met de -en,
 (C. O.); -**poelet** (stukjes kalfsvleesch voor
 soep), o.; -**rib** (ribstuk van een kalf), v.
 -ribben; -**schijf** (plat, dik stuk kalfsvleesch),
 v. -schijven; -**soep** (soep van kalfsvleesch),
 v. gmv.; -**tong**, v. -tongen; -**vel**, o. -vellen,
 fig. trommel, b.v. het - volgen, soldaat worden;
 -**vet**, o. gmv.; -**vleesch**, o. gmv.; -**voet**
 (kalfspoot voor de keuken), m. -voeten;
 -**zwezerik**, m. -zwezeriken.
Kali (Mal. rivier), v. -s; kali bezigt men
 in Middel- en Oost-Java, b.v. Kali-Bengawan,
 Kali-Brantas, verg. Tji.
Kalf'ber (middeltij van de cilindrische
 ruimte in een kanon, of van kogels), o. gmv.:
 een kanon van groot -, b.v. met mond-
 opening van 42 cm. Verder fig. bepaalde soort,
 aard, gehalte: menschen van 'tzelfde -.
Kalie (scheik. plantenloozgout, zoutkruid,
 hoofbestanddeel van potasch), v. gmv.: den
 akker met - bemesten, zie Alkali.
Kal'ief (eig. plaatsvervanger, opvolger van
 den profeet), m. -en: de - is tegelijk gees-
 telijk en staatkundig hoofd van de Moham-
 medanen; de titel wordt tegenwoordig gevoerd
 door den Sultan van Turkije.
Kalifaat' (rijk of waardigheid der Kaliefen),
 o. gmv.: het Westersch - of het - van
 Coráova (766-1492); het Oostersch - (Bag-
 dad) tot 1258 (Mongolen).
Kal'is (schooier, bedelaar), m. kalissen: hij
 komt van -dijk, zie Geestigheid.
Kal'ium (potassium, een zilverwit glinsterend
 metaal), o. gmv.; -**oxyde** (alkali), o. gmv.;
 -**zouten**, o. mv.
Kalk (alcalische aarde), v. gmv.: -**beslaan**,
 met water mengen; -**aarde**, v. gmv.;
 -**achtig** (als kalk); -**bn.**; -**bak** (grote,
 vierkante bak, waarin kalk wordt bereid,
 ook, aardraagbak voor kalk), m. -bakken.
Kalk'branderij (kalkoven; gebouw, waarin
 kalk door hitte uit kalksteen, uit schelpen,
 of uit mergel wordt bereid), v. -en; (ook
 het branden zelf), v. gmv.; -**brij** (bezinksel
 van kalkmelk), v. gmv.
Kalk'ken (met kalk besmeren), ik heb gekalkt,
 ook: schrijven met kalk of krijt, in het
 algem. schrijven en wel vlug en slordig:
 iets zoo maar neer -.
Kalk'groef (groef of kuil, waar kalk uit
 gegraven wordt), v. -groeven; -**grond**
 (kalkhoudende grond), m. -gronden; -**hy-
 draat** (gebluschte kalk), o. gmv.; -**kloet**
 (stok, om kalk te roeren), m. -kloeten, zie
 Kloet; -**kuil** (kuil met of voor gebluschte
 kalk), m. -kuilen; -**laag** (laag, uit kalk
 bestaande), v. -lagen; -**licht** (helder, wit
 licht), o. gmv.: het - ontstaat door gloeiing
 van kalk of krijt in een vlam van knalgas;
 -**melk** (witsel, mengsel van een weinig kalk-
 hydraat met veel water), v. gmv.; -**mergel**
 (mergel met een zeer groot kalk-gehalte), v.
 gmv.; -**mortel** (mortel, bestaande uit ge-
 bluschte kalk met zand dooreengewerkt),
 v. gmv.
Kalkoen' (dierk. hoenderachtige vogel mis-
 schien genoemd naar Calicoet of Calcuttain v.
 Indië: familie der fazanten), m. -en: de -
 komt in Midden-Amerika in het wild voor.
Kalkoen' (punt van een hoefijzer), m. -en.
Kalkoen'nel (ei v. e. kalkoen), o. -eieren;
 -**nest**, o. -en; -**vet** (vet v. e. kalkoen), o.
 gmv.; -**vleesch**, o.; ook: Kalkoenevet, -**vleesch**.
Kalkoensch', bn.: een -e haan, een -e hen,
 zegsw. rood worden als een -e haan, zoo
 rood als kam en lellen van een kalkoenschen
 haan, wanneer deze kwaad wordt.
Kalkoentje (fleschje wijn van ¼ Liter),
 o. -s.
Kalk'oven (oven, om kalk te branden), m.
 -s; -**put** (kuil voor gebluschte kalk), m.
 -putten; -**spaat** (delfstof), o. gmv.; -**steen**
 (zekere kalkhoudende rotssoort), v. gmv.;
 -**water** (water m. gebluschte kalk, kalkmelk),
 o. gmv.; -**zouten** (calciumzouten), o. mv.
Kalk'en (babbelen, snappen), ik heb gekald:
 - als Brugman d. i. goed weten te praten.
Kalm (rustig, stil, tevreden), bn. en bw.;
 -er, -st.: een - antwoord, wees -; hij
 sprak zeer -, bedaard, niet gejaagd.
Kalm'ar (een soort van inktvisch), m. -s.
Kalmeeren (stillen, doen bedaren), ik heb
 gekalmeerd: iemand -, een -d drankje.
Kalmink', o. gmv.; zie Kalmink.
Kalm'pjes (bejaard), bw.: zich - amusee-
 ren, stil; iets - opnemen, rustig.
Kalm'te (bedaarheid, gerustheid), v. gmv.
Kalmuk'ken (West-Mongoolsche stammen
 o. a. aan de Wolga), m. mv.
Kalmus, m. gmv., zie Zwanenbrood;
 -**olie** (aetherachtige olie), v.; ook, Kal'moes.
Kalomel', o. gmv.; zie Calomel'.
Kal'ong (grootte vleermuis op Java), m. -s.
Kalot', **kalot'je** (mutsje, kappje), v. -ten,
 -tjes; zie Calotte en Solidee.
Kalot'ten (afvalsdeelen bij 't vlaswingelen),
 v. mv.: van de - maakt men grof weefsel.
Kal'ven (een kalf werpen), de koe heeft ge-
 kalvd; gmv. voor braken, ook, Kal'veren.
Kal'verchtig (als een kalf: dartel, fig.
 speelsch, kinderachtig), bn.; -er, -st.
Kal'veren, zie Kal'ven.
Kal'verig, bw.: -**kijken**, onnoozel, sulachtig.
Kal'verliede (kinderachtige knapen- of
 metsjestiede), v. gmv.
Kalvijn' (appel), v. kalvijnen: roode en witte
 -en: naar het Norm. dorp Calville; (boom), m.
Kam 1. (werktuig van een of andere harde stof
 met meer of min fijne tanden, dienend tot

reininging, of tot het ordenen of bijeenhouden van 't haar), m. — men, verkl. kammetje, o. — s: een fijn —, een beenen —, een schildpadden —, bij overdr.: scherpe opstaande kant met punten, b.v. de kam van een berg, de — van een rots; ook, voor bergrug: de lijn, waarin de hoogste toppen van een bergketen liggen; 2. (vieezige, getande uitwas op den kop van vogels, ook, van slangen en hagedissen), m. kammen, verkl. kammetje, o. — s; de — van een haan, een haan met dubbelen —; zegsw. den — opsteken of opzetten, zich gaan verweren of verzetten; een rooden — krijgen, zich boos maken; iem. in den — pikken of zitten, iem. afbijten of afsnauwen; 3. (muz. stukje hout in den vorm van een bruggetje, waarop de snaren van een viool of van een gitaar rusten), m. kammen; 4. (het met tanden bedekte bovenvlak of zijvlak van een rad), m. kammen, zie Kamrad; 5. (weverskam, raam met glad afgewerkte stiften of tanden, waardoor de scheringsdraaien gespannen zijn), m. kammen; zegsw. over éénen, of over denzelfden kam scheren, op dezelfde wijze behandelen, als gelijken behandelen; b.v. een criticus dient dichters en schrijvers van vroegere en latere eeuwen niet over één — te scheren; 6. (deel van den helm, rand of rug boven over den geheelen helm), m. kammen: een schildknaap mocht geen pluimen op den helm dragen, wel kon hij van zijn meester bij moedig gedrag een pluimpje krijgen, om er zijn kam mee op te sieren; zie Pluim.

Kam'duiker (dierk. volksnaam voor de kuifeend), m. — duikers.

Kameel' (dierk. herkauwend zoogdier, inz. oostersch lastdier), m. — en: de eenbultige — of dromedaris, de tweebultige —; de — heet met recht het schip der woestijn; ook, dicht. Kemel.

Kameel' (toestel om schepen over ondiepten te lichten, in 1691 door M. M. Bakker uitgevonden), o. — en.

Kameel'pardel (giraffe), m. — s; ook: Kameelpaard.

Kameel'schaap, o. — schapen; zie Lama. **Kameel'shaar** (haar van een kameel), o. gmv.; — haren (van kameelshaar), bn.; zie: Kamelshaar, Kamelsharen.

Kameleon' (dierk. kleurveranderend hagedisje), o. — s: het — met het licht-amandekleurig housterig lijfje (v. Deyssel), het — leeft vooral in Noord-Afrika; fig. (persoon, die telkens van partij wisselt, politieke weerhaan), m. — s.

Kameleon'fisch (veranderlijk v. kleur), bn.: een — e politiek, die niet te werk gaat volgens een vast beginsel; verg. Opportunisme.

Kamelot' (geweven stof van kemelshaar, doorwerkt met zijde), o. gmv.

Kamelot'ten (uit kemels- of geitenhaar geweven), bn.: een — doekje, van kamelot.

Ka'men (kamig worden, beschimmelen of schiften van bier), het bier heeft gekeamd. **Kamenier'** (uit cameriere: kamerjuffer, helpster eener dame bij haar toilet), v. — s.

Kamenie'ren (een dame helpen kappen en kleden, als kamenier dienen), ik heb gekamenierd.

Ka'mer (vertrek v. e. huis, besloten ruimte met deur), v. — s; een achter—, eet—, boven—, enz.; fig. holle ruimte: de — van een kanon,

van het hart, van een mijn (waar de lading geborgen is); zegsw. zijn — houden, ongesteld zijn; op — s wonen, gestoffeerde — s; collectief (college, vereeniging van personen met bepaald doel benoemd of gekozen): de — van koophandel en fabrieken; de Eerste en Tweede-Kamer der Staten-Generaal; zie: — van arbeid, — van koophandel, — van rhetorica, — van vacantie.

Kameraad' (eig. kamergezel: makker, vriend, vriendin), m. en v. — s, — raden.

Kameraad'schappelijk (als goede kamerraden), bn. en bw.: met iemand — omgaan.

Ka'merarrest (mil. zekere lichte straf, bij welke men zijn kamer of huis niet mag verlaten), o. — arresten: die officier heeft 8 dagen —; fig. ik ben verkouden en heb —; — bewaarder (deurwachter, kamerdienaar van een minister), m. — s; — buks (kleine buks, om in een vertrek op een doel te schieten), v. — buksen; — dienaar (lijfknecht v. e. aanzienlijk heer, v. e. vorst), m. — s.

Ka'merdoek (fijn linnen uit Kamerijk, waar dit weefsel het eerst vervaardigd werd), o.: katoenen —, d. i. zeer fijn hemdenkatoen.

Ka'mergeleerde (theorie-man), m. — geleerden: hij is maar een droog —.

Ka'mergerecht (Duitsch gerechtshof), o.: het — (1495) maakte een einde aan het vuistrecht: eerste rechterlijke instelling in Europa.

Ka'mergymnastiek (lichte lichaams oefeningen, die in een kamer kunnen uitgevoerd worden), v. gmv.

Ka'merheer (edelman in hofdienst), m. — heeren: deze baron is — des konings; die heer is — i. b. d., in buitengewonen dienst; de gouden sleutel is het distinctief van —; deze bisschop is — van den paus, titel v. e. dienstdoend prelaat aan 't pauselijk hof.

Ka'merjager (rattenvanger; persoon, die muizen en ratten tot zich weet te lokken en te vangen), m. — jagers.

Ka'merlid (lid van een der beide Kamers der Staten-Generaal), o. — leden.

Ka'mermeisje (dienstbode, die de kamers in orde houdt), o. — meisjes.

Ka'mermuziek (muz. muziek, inz. instrumentale, voor klein ensemble, b.v. duo, trio, enz. en uit te voeren voor weinig publiek in een kleine zaal of kamer), v. gmv.; — stem (lichte zangstem), v. — men; — zanger, m. — s.

Ka'merontbinding (het ontbinden der Eerste- of der Tweede-Kamer), v. — en: de — maakt een algemeene verkiezing noodzakelijk.

Ka'meroverzicht (beknopt of kort verslag van het dien dag behandelde in de Eerste- of Tweede-Kamer), o. — en.

Ka'merplant (plant, welke als sieraad in een kamer wordt gehouden), v. — en.

Ka'merscherm of — schut (tochtscherm in een kamer), o. — schermen, — schutten.

Kamer van arbeid (sedert 1898 een wettelijke instelling, die ten doel heeft de belangen van patroons en werklieden door onderlinge samenwerking te bewonderen), v. — s van arbeid.

Kamer van koophandel en fabrieken (college van door de burgerij gekozen deskundigen op gebied van handel en industrie), v. — s van k. en f.: deze geven gevraagde en ongevraagde adviezen aan het bestuur van het land, van de provincie of van de gemeente.

Kamer van rhetorica, v. kamers van —; zie Rederijkerskamer.

Kamer van vacan'tie, v.; zie Vacantie.
Ka'merverslag (*verslag van het dien dag in een der Kamers verhandelde*), o. — verslagen: een analytisch — wordt vanwege de regering verkrijgbaar gesteld voor een kleine vergoeding, zie Kameroverzicht.
Ka'merzitting (*vergadering van de leden van de 1e of 2e Kamer der Staten-Generaal te 's-Gravenhage*), v. — zittingen.
Kam'fer (*brandbaar en vluchtig hars, verkregen uit den wortel en den bast van den kamferboom*), v. gmv.; — **achtig**, bn. en bw.: een — e lucht, — rieken; — **boom** (*een der hoogste woudbomen op Formosa; in Britsch-Indië, in China en in Japan, een soort van laurier*), m. — boomen; — **olie** (*een oplossing van kamfer in olijfolie*), v.: de — wordt onder de huid ingespoten; — **poeder** (*poeder van kamfer*), o. gmv.; — **spiritus** (*spiritus, waarin kamfer is opgelost, een wrijfmiddel der huid*), m. gmv.
Kam'garen 1. (*garen, gesponnen uit lange, gekamde wol*), o., (soorten), o. — garens; 2. (*weefsel v. kamgaren*), o.; ook, bn.: — stoffen.
Kam'hagedis (*geschubde hagedis van Z.-Amerika*), v. — hagedissen; ook, Leguaan.
Kam'hout (*Afrik. roodhout*), o. gmv.
Kam'ig (*schimmelig*), bn.; — er, — st: — **bier**.
Kam'ilie (*geneeskrachtige plant*), v. — n: in ons land groeit de gewone —; de bloem der — is zweetdrijvend: — thee drinken. (ll = ll).
Kamizool' (*Fr. lang vest met mouwen; borstrok*), o. — zolen; — **zak**, m. — zakken: hij droeg een een horloge in den —. vero.
Kam'kever (*dierk. schallebijter*), m. — s.
Kam'kieuwigen (*dierk. een afdeling der slakken*), v. mv.
Kam'men (*met een kam haar of wol ordenen, ontwarren, zuiveren*), ik — de, heb gekamd.
Kam'mossel (*dierk. koploos weekdier met fraai gekleurde schelp*), v. — mossels.
Kam'meus (*een soort van vledermuis*), m. — neuzen; ook Hoefijzerneus.
Kamoe'ning (*stijn, geel gevamd O.-I. hout van den boom van dien naam*), o. gmv.: het fijne — komt van den wortel van het boompje.
Kamoes'leer (*leer van de gems*), o. gmv.: schoenen van —, zwartgeverfd bokkeleer; — en, bn.: — handschoenen; ook, Kamuis.
Kamp 1. (*leger, legerplaats in 't open veld*), o. — en: het — betrekken, de oefeningen v. h. — bijwonen, het — v. Zeist; het Chineesche —, Ind. wijk, b. v. in Soerabaja, waar de Chineezen wonen; het vluchtelingen —, internerings —, d. i. aangewezen verblijfplaats; fig. partij: het liberale —; 2. (*afgepaald stuk gronds*), m. — en: een — weiland; die grond wordt bij — en geveild.
Kamp (*strijd, gevecht, worsteling*), m. gmv.: een zware —, den — doorstaan.
Kamp (*gelijk, effen*), bn. en bw.: wij staan —, gelijk; ik speel — op, zonder winst of verlies; zegsw. geen — geven, niet gewonnen geven.
Kampak-partij (*O.-I. gewelddadige roof met inbraak, door gewapende inlanders gepleegd*), v. — partijen; verg. Ketjoe.
Kampan'je, v. — s; zie Campagne.
Kampan'je (*scheepst. het bovenste achterdek van een schip van den bezaansmast tot den achtersteven, boven de kajuit, beschut door een zonnetent*), v. — s: de — wordt bij mooi weer wel als wandelplaats gebruikt.
Kampeeren (*een kamp betrekken, gelegerd zijn*); de troepen lagen op de heide gekampeerd.

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

Kampement' (*legerplaats, oefeningskamp*), o. — en: een —, omringd met wal en schans; O.-I. de gezamenlijke officierswoningen en kazernegebouwen.
Kam'pen (*strijden, vechten*), ik heb gekampt: fig. — met gebrek, — met wederwaardigheden; de onderwijzer heeft gedurig te — met onwil (Mult.), worstelen.
Kamperfoe'lie (*boks- of geitenblad: slingerplant, heester met windenden stengel, tuinen boschplant met fraaie witgele of roode bloemen*), v. — s; — **priëel** (*priëel, overgroeid met geitenblad*), o. — priëelen.
Kamperno'e'lie (*eig. veldzwam, eetbare paddenstoel*), v. — s: de — groeit in tuin en weiden, wordt ook gekweekt.
Kam'persteur (*harde eieren m. mosterd*), m.
Kam'perui (*dwaze handeling, lachwekkende daad*), m. — en: — en worden door overlevering toegedicht aan de vroegere bewoners van Kampen, verg. Abderiet.
Kampioen' (*kampvechter, voorvechter, voorman*), m. — en; sport. de — der Ned. wielrijders, de eerste, de allerbeste, de overwinnaar, zie Champion; — **schap** (*het overwinnaar-zijn in een wedstrijd*), o. gmv.: het — van Europa of van Nederland in 't wielrijden; — **sprjjs** (*prjjs, als kampioen te behalen*), m. — prijzen.
Kam'pong (*O.-I. omheind erf, complex van inlandsche woningen, inlandsch gehucht, wijk*), m. — s; — **bewoner**, m. — s; — **houd** (*O.-I. gladakker*), m. — en.
Kamp'rechter (*iem., die bij wedstrijden in het kampen b. v. bij het worstelen de beslissing heeft*), m. — s.
Kamp'vechter (*strijder, kampioen, fig. verdediger*), m. — s: een — voor de vrijheid.
Kam'rad (*rad met tanden aan het bovenvlak*), o. — raden, — raderen; — **radwiel**, o. — en.
Kam'schelp (*schelp v. d. kammosse*), v. — en: een — is kegelvormig en aan de randen gekar-teld, zij heeft de kleur van bleekrood marmor.
Kamuis'leer, o.; zie Kamoesleer.
Kam'wol (*gekamde wol*), v. gmv.
Kan (*vaatwerk voor vloeistoffen van hout, aardewerk, steen, metaal; oude benaming voor liter*), v. kannen: de — of de Liter met zijn veelvoud en onderdeelen is de inhoudsmaat voor natte waren, zie Natte waren; zegsw. de — aanspreken, diep in de — kijken; liefhebber v. de — zijn, nl. v. sterkedrank, bier, wijn, enz.; spreekw. Wie het onderste uit de — wil hebben, krijgt het lid op den neus, d. i. wie al te begeerig is, krijgt niets; als de wijn is in den man, is de wijsheid in de —, een beschonkene weet niet, wat hij zeggen of zwijgen moet; zie Bier-, Koffie-, Melk-, Oliekan, enz.
Kanaal' (*gegraven waterweg*), o. kanalen: het Merwede —, aandr. nieuwe waterweg van Amsterdam naar den Rijn; verg. Vaart in Willemsvaart; ook, pijp, buis: rook —; ontl. het darm —, buisvormig orgaan, waardoor de vloeistoffen en vaste stoffen haar weg vinden; het Kanaal, aandr. de zeeëngte tusschen Engeland en Frankrijk; het verkeerde —, het — van Bristol; fig. bron: uit welk — hebt gij dat?
Kanaal'tol (*tol voor doortocht v. e. kanaal bijv. van Suez, van Panama*), m. — tollen.
Ka'naan (*het Beloofde Land, Palestina*), o.: het woord — bet. het lage land of nederland,

- eig. het land ten W. aan zee; zie H. Land; de tale Kanaans, zie Tale.
- Kanaänle'ten** (bewoners v. Kanaän, tijdens den intocht der Hebreërs), m. mv.
- Kanaänle'tisch** (uit Kanaän, of dit land betreffende), bn.: een -e vrouw, de -e volken; de Filistijnen waren een - volk.
- Kanalisa'tie** (het bevaarbaar-maken van een beek, rivier, enz., het aanleggen v. kanalen), v. gmv.: de - der Maas in België, de Overijsselsche - Maatschappij. (s = z).
- Kanaliseeren** (het bevaarbaar-maken van beken, rivieren): het - der Mark in N.-Br.
- Kanal'je**, o. en v., zie Canaille.
- Kana'rie** (gele, stijfachtige kamervogel), m. -s: de - leeft in 't wild op de Canarische eilanden en is sedert ± 1550 in Spanje; O.-I.: geelvink, politieagent.
- Kana'rieboom** (O.-I. boom op de Molukken, met vruchten als blauwe pruimen), m. -en.
- Kana'riegeel** (geel als de kanarie), bn.: hij droeg - gele handschoenen, een - lint; - olie (olie, geperst uit de pitten der kanariepruim), v. gmv.; - vogel (kanarie), m. -s; - zaad (geel en zwart zaad voor een kanarie), o. gmv., ook Vogelzaad.
- Kanas'ter** 1. (rieten korf voor de fijne tabak in bladen, ook: O.-I. rieten mand voor verpakking), m.; 2. (varinas-tabak in rieten matten), v.; zie: Knaster en Krandjang.
- Kan'dang** (Java. omheining van ruw paalwerk; kraal voor koeien, karbouwen), v. -s.
- Kandeel'** (warme kruidenwijn, ook: slemp, bestaande uit melk, suiker, eierdooiers en kaneel), v. gmv.: Jannetje heeft - gebrouwen.
- Kandelaar** (kaarsdrager), m. -s, -laren: een veelarmige -; de zevenarmige gouden - in den tempel van Jeruzalem, Ex. 25:31.
- Kandela'ber** (kroonluchter), v. -s; meer Candelaber, zie ald.
- Kandelaren**, men -laarde, heeft gekandelard: b.v. een ouden of zieken boom - d. i. hem kaalhakken, zóó, dat hij niets dan stompem van takken heeft.
- Kandij'** (gekristalliseerde suiker; klontjes), v. gmv.; - klontje, o. -s; - suiker, v. gmv.
- Kaneel'** (O.-I. specerij), o. en v. gmv.: het - is de gedroogde binnenbast van den kaneelboom; het - komt veel van Ceylon en Java.
- Kaneel'appel** (Amerik. vrucht met kaneelsmaak), m. -s; - appels; - bast, m. gmv.; - geur, m. gmv.; - boom (plantk. een boom afkomstig van Ceylon, ook op Java gekweekt), m. -en; - hout, o. gmv.; - kleurig (de kleur van kaneel hebbende), bn.: Hildebrand, je haat een - jasje aan, (C. O.)
- Kaneel'olie** (apoth. wriekende olie uit kaneelbast of uit - bloemen), v. gmv.
- Kaneel'water** (water, op kaneel getrokken), o. gmv.: zegsw. met gest en - loopen, beuzelwerk doen, als een bakkershalfwasje.
- Kane'fas** (Fr. weefsel van hennep voor voering en tapisseriewerk), o.; zie Canevas.
- Kanephoor'** (korfdraagster: meisjesbeeld, houdende een bloemenmandje op 't hoofd), v. -phoren; zie Canephoor. (ph = f).
- Kan'goeroe**, v. -s, zie Buideldier, ook, Kangeroe.
- Kan'nefaat'** (lid van een volksstam, die oudtijds aan de kuststreek van N.-Holl. woonde), m. -faten: Brinia, de -.
- Kan'nis** (vischkorf met dekset), v. -sen.
- Kan'jer** (iets, dat groot is in zijn soort), m. gmv.: een - van een visch, een - van een wijf, groot, brutaal vrouwspersoon; bij uitbr. hij is een -, een nare vent, een beroering.
- Kan'ker** (kwaadaardig woekergezwell, zich voedend met de weefsels, waarin het ontstaat), m. gmv.; fig. wegvretend iets: jenever is een -.
- Kan'kerachtig** (zweemende naar, lijkende op kanker), bn.: een - gezwell.
- Kan'kerbloem** (klaproos), v. - bloemen.
- Kan'keren** (door kanker wegteren), het is gekankerd; volkst. voortdurend mopperen, ontevredenheid toonen; z. ook: Inkankeren.
- Kan'nebladen** (gele plompen), o. mv.
- Kan'nekenkruid** (zekere Indische plant), o.: het - bergt als in een kannelte vocht of water in de holte der breede bladstengels.
- Kan'nekijker** (drinkebroer), m. -s, verro.: Rederijkers, -s! oud rijmpje.
- Kan'negieter** (politieke wijsneus), m. -s, meestal Tinnegieter.
- Kan'newasscher** (ruig borsteltje tot reiniging van flesschen en kannen), m. -s.
- Kan'newasscher** (plantk. volksnaam van den paardestaart of het veegkruid, ook van de wilde kaardebol en de lischdodde), m. -s.
- Kannibaal'** (eig. inboorling der Carabische eilanden: menscheneter), m. -balen; ook: Anthropophaag.
- Kannibaalsch'** (als van een kanibaal, fig. onmenscheijk wreed), bn. en bw.
- Kannibalis'me** (het eten van menschen- vleesch door menschen), o. gmv.
- Ka'no** (Indiaansch schuitje van boomschors, of uit een boomstam, dat voortgepagaard wordt), v. -s; ook Cano.
- Kanoet'vogel** (Noordsche strandlooper, van Aug. tot Mei aan onze kusten), m. -vogels.
- Kanon'** (stuk geschut), o. kanonnen; - gebulder (het zware gedreun van kanonschoten), o. gmv.
- Kanonna'de** (hevig en voortgezet geschutvuur), v. -s: een algemeene -.
- Kanonneer'boot** (klein, plat oorlogsschip ter rivier- en kustverdediging), v. -booten; - galjoot (oorlogsvaartuig), v. -galjoten.
- Kanon'nenkoorts** (koorts, die 't gevolg is van vrees voor 't kanonvuur), v. gmv.
- Kanonnier'** (soldaat der artillerie), m. -s.
- Kanon'schot** (schot met e. kanon), o. -schoten.
- Kanon'skogel** (kogel uit of v. e. kanon), m. -s.
- Kanon'vuur** (het vuur uit een kanon, het vuren met kanonnen), o. gmv.
- Kans** (Fr. mogelijkheid, inz. waarschijnlijkheid, goede hoop op een gelukje), v. kansen: een goede -, een - wagen; er is geen - op, uitzicht; er zijn ook kwaade -en; de - is verkeken, d. i. verloren; de - staat schoon, er is véél kans; ik zie er wel - toe, mogelijkheid.
- Kan'sel** (predikstoel), m. kansels: van den - aflezen, in de kerk bekend maken.
- Kanselarij'** (griffe van een gezantschap, bureau van een kanselier), v. -en.
- Kanselarij'stijn** (stijn, welke zich kenmerkt door stijve vormen en geijkte termen, vooral door bastaardwoorden), m. gmv., verg. Stadhuisstijn; - taal (officieele taal), v. gmv.
- Kanselier'** (hoofd eener kanselarij; ook: groot-zegelbewaarder des rijks, uitvaardiger der rijksbesluiten; eerste staatsdienaar in Duitschland, in Oostenrijk), m. -s, -en.
- Kanselier**, de j z e r e n -, gesch. wijlen prins Otto von Bismarck, 1815-'98.
- Kanselredenaar** (prediker, predikant), m. -s.

Kansrekening (waarschijnlijkheids-rekening of -leer), v. gmv.

Kansspel, o. -spelen; zie Hazardspel.

Kant (zijde, rand), m. kanten: aan dezen - der straat, aan den - van een sloot, van een weg, enz.; de zelf-, zie ald.; fig. *gij moet van uwen - wat toegeven*; zegsw. *zijn zaken aan - doen*, er mee ophouden; *de scherpe - en wegnemen*, afronden, fig. den stijl minder stouterig, hard of bits doen zijn; *dat raakt - noch wal*, is ongerijmd, heeft hoegenaamd geen grond, lijkt op niets; *over zijn - laten gaan*, zich iets, b.v. een belediging, niet aantrekken; *op het -je af*, op het randje, het nippertje af; *iem. of zich van - maken of helpen*, hem of zich dooden.

Kant (spelden- of klossenwerk), v., (soorten), v. -en: *de Brusselsche kant is fijn en zeer gezocht*, er is ook namaak, z. g. n. gestagen -.

Kant (met scherpe zijden of kanten), bn. en bv. *hout -zagen*, -houwen; *zeew. de zeilen - zetten*, gespannen; ook, *het boek is nu - en klaar*, geheel afgewerkt; fig. slim, scherpzinnig, handig, schrander: *de jongen is -*.

Kanteel (Fr. schietgat, getand muurwerk, getande opening aan den bovenrand van kasteelmuren), m. kanteelen.

Kantelen (wentelen, omkeeren, omslaan), ik heb en het is gekanteld: *een kist -*, *een balk -*, d. i. op de kanten voortwentelen; *de boot zal -*; bij uitbr. *springend voortrollen: de ring kantelt van den toren* (Bild.)

Kanteloop (wrattelozen met roodachtig vruchtvliesch), v. -loepen, ook wel: Kantaloep, soms Cantaloep.

Kant'en (een kant aan iets maken), ik kante, heb gekant: *een steen -*, fig. *zich tegen iets -*, verzetten; zie zich aan kanten.

Kant'en (van kant), bn.: *een - kraagje*.

Kanterstok (helmstok van het roer, roerpen), m. -stokken.

Kant'houwen (goed scherp afkappen), ik -houwde, heb gekanthouwd: *een stuk marmer -*; -**houwer** (steenhouwer), m. -s.

Kant'ig (hoekig, scherp), bn.; -er, -st.

Kant'ine, v. -s; zie Cantine.

Kant'je (haringvaatje van duims-eikenhout), o. -s: *een - bevat ruim 600 haringen*; in een logger kan men 600, in een bom 400 kantjes, op zijn hoogst, bergen; verg. Last.

Kant'jiel (Java. dwergheert), o. -s: *het - is niet grooter dan een middelmatige hond*, (Max. Hav.); ook: Kant'jil.

Kant'kloppen (kantmaken), o. gmv.; -**klopper**, m. -s; -**klopster** (-werkster), v. -s.

Kant'lijn 1. (lijntje, getrokken links op den kant v. e. brief of v. e. cahier), v. -lijnen; 2. (meek. ribbe), v. -en: *een kubus heeft 12 -en*, *een n-zijdige piramide heeft 2n -en*, *een regelm. 12-vlak heeft 30 -en*.

Kanton 1. (provincie, district, landsdeel), o. -s: *Zwitserland bestaat uit 22 kantons*, *elk met eigen regeering of bestuur*; 2. (rechtst. afdeeling van een onzer arrondissementen), o. -s; -**gerecht** (lagere rechtbank in elk der kantons v. e. arrondissement), o. -en; -**naal** (tot een kanton behoorend), bn.: *de -nale Raad*, in Zwitserland; -**neegen** (mil. de troepen inlegeren in verschillende bij elkaar liggende dorpen); -**nement** (mil. plaats van inkwartiering van militairen), o. -en; -**rechter** (rechter van het kanton; vroeger: *vrede rechter als nog in Vl.*), m. -s.

Kantonnier (arbeider, belast met het reinigen van groote wegen), m. -s.

Kantoor (bureau, bureel), o. -toren: *het - der belastingen*, *een notaris -*, *een handels -*, *de klerken van een -*; zegsw. *je bent aan het verkeerde -*, adres, hebt het mis; -**agen'da**, v. -'s; -**almanak**, m. -ken; -**bediende** (klerk), m. en v. -n; -**behoefte** (papier inkt, enz.), v. mv.; -**boek** (legger voor de boekhouding), o. -en; -**jas**, v. -sen; -**klerk**, m. en v. -en; -**lessenaar**, m. -s; -**looper** (iem. die voor een kantoor boodschappen doet en gelden int), m. -s; -**schrijver** (klerk), m. -s; -**uur**, o. -uren; -**werk** (arbeid op een kantoor), o. gmv.

Kant'rechten (planken rechthoekig of haaks afzagen, rechte kanten maken aan hout), ik -rechtte, heb gekantrecht.

Kant'teekening (aanteekening op den witten kant of de marge van een blad), v. -en; fig. kleine, zakelijke opmerking; verg. Glos.

Kant'visscherij (het visschen met schrobnetten op platvisch langs de kust en wel des zomers), v. gmv.; ook, Schrobvisscherij.

Kant'werk (werk van kant of de kant zelf; speldenwerk), o.; (soorten), o. -en; -**werk-school** (inrichting, waar onderwijs wordt gegeven in 't maken van kant), v. -scholen; -**werkster** (vrouw, die kant maakt), v. -s; -**winkel** (winkel, waarin als hoofdartikel kant wordt verkocht), m. -s.

Kant'zuil (meek. driehoekige zuil, ook, drie- of meerzijdig prisma), v. -zuilen.

Kanun'nik (vroeger: koorheer, domheer of stiftsheer, thans: wereldlijk geestelijke, die lid is van een kathedraal-kapittel), m. -en.

Kanun'nikenbanken (het vaste, fraaie gestoelte in het hoogkoor of priesterkoor), v. mv.: *de - te Bolsward, te 's-Hertogenbosch, enz.*; ook, Koorgestoelte.

Kaolin (porseleinaarde, grondstof van porselein), o. gmv.: - *is vrij zuiver en bijna wit*.

Kap 1. (hoofddeksel), v. kappen: *de Friesche -*, *de Hollandsche -*; zegsw. *de - aannemen*, de kloostergelofte doen; *de - op den tuin* (d. i. haag, heg of heining) *hangen*, het klooster verlaten, bij uitbr. zijn beroep vaarwel zeggen; *promoveeren met de -*, met grooten lof; spreekw. *Gelijke monniken, gelijke -pen*, er moet geen onderscheid zijn onder gelijken; *iemand de - vullen*, hem wat wijsmaken, hem bedotten; *alles komt op mijn -*, ik moet het gelag, de rekening maar betalen, ook: voor mij is al het werk, al de zorg, enz.; - *een kovel afwerken*, verspelen, alles doen, alles verspelen; 2. (dek, bedeksel, dak, enz., alles, wat aan een kap kan doen denken), v. kappen: *de - van een wagen*, *de - van een molen*, enz.; *de lederen - voor jachtvogels*, om hun den kop te dekken; fig. *de - van een vogel*, de kuif.

Kap (het kappen v. hout), m., verg. A n k a p.

Ka'pala-kam'pong (O.-I. inlandsch dorps-hoofd), m. -s; -**op'pas** (hoofd v. d. politie), m.

Ka'pas (O.-I. katoenplant), v. -sen.

Kap'heitel (koubeitel), m. -beitels.

Kap'blok (slagersblok, waarop vleesch in stukken gehakt wordt), o. -blokken.

Kap'doos (toiletdoos), v. -doozen.

Kapel 1. (Fr. bidplaats, kerk van een klooster, kleine kerk), v. -len; ook, deel eener kerk, meestal met altaar b.v. in een kathedraal: *de Kapellen van de Westminster-abbij in*

- Londen, zie ook Trans- of Straalkapellen; 2. (korps muzikanten b.v. in een badplaats), v. kapellen, zie Kapelmeester; 3. -letje (bedehuisje langs den weg b.v. in Limburg), o. -s; zegsw. alle -tjes aandoen, alle herbergen langs den weg bezoeken.
- Kapel'** (dagvlinder), v. kapellen; z. V. linder.
- Kapelaan'** (eig. priester eener kapel, geestelijke, onder den pastoor eener parochie werkzaam), m. -lanen.
- Kapelanij'** (woning voor een kapelaan, b.v. in Limburg), v. -en.
- Kapelmeester** (dirigent, hoofd v. e. korps, inz. militaire muzikanten), m. -s; fig. scherts., directeur v. e. inrichting: waar is de -?
- Kap'en** (grijpen, rooven, vrijbuiten, zeeroof plegen), ik heb geakaapt; zie Rampassen.
- Kapenaar** (inwoner van Kaapstad), m. -s.
- Kaper** (iem., die kaapt, zeeroover, vrijbouter), m. -s; zegsw. er zijn -s op de kust, er schuilt gewaar van mededinging, wij worden bespied door iemand of door lieden, die een zelfde doel beoogen als wij; ook: kaperschip.
- Kaper** (vrouwen- of kinderhoofddekse), v. -s; een wollen -; -tje (kinderkapje), o. -s.
- Kaperbrief** (van gouvernementswege verleende machtiging om door kaperen den vijand afbreuk te doen), m. -brieven; -gast (kapermatroos), m. -gasten; -kapitein (kapitein van een kaperschip), m. -kapiteins; -schip (roofschip, schip dat ter kaap vaart), o. -schepen.
- Kap'gans** (gans v. Nieuw-Holland), v. -zen.
- Kap'gebint** (balkwerk v. h. dak), o. -en.
- Kap'gewelf** (gewelfde kap van een gebouw), o. -gewelven; fig. het - der aarde (Staring).
- Kap'hamer**, m. -hamers; zie Bilhamer.
- Kapitaal'** (Fr. hoofdsom, som gelds, inlegsom; vermogen), o. -talen: - en interest; het maatschappelijk - eener vereeniging, assurantie, levensverzekering, enz., geldelijk fonds; vast -, b.v. gebouwen; levend -, winstopleverend; dood -, dat niet winstgevend wordt gemaakt; een man van -; ook fig. omlopend -, bedrijfs -; in de industrie is - de voorraad goederen, die zelf voortgebracht zijn of tot nieuwe voortbrenging dienen, als b.v. de fabrieksgebouwen, de trekdieren, de vervoermiddelen, de grondstoffen, enz.
- Kapitaal'** (groot, voornaam, aanzienlijk), bn.: een -tale fout, een groote misslag; een - gebouw; een -tale letter, hoofdletter; bw.: hij houdt z. -, uitstekend; - liegen, onbeschaamd.
- Kapitaalkrachtig** (die of wat beschikt over veel kapitaal), bn.: een -e firma.
- Kapitalisatie** (kapitaalvorming), v. gm.v.
- Kapitaliseeren** (bij een kapitaal voegen, een kapitaal laten aangroeien, kapitaal maken).
- Kapitalisme** (de overmacht van het geld in het economische leven), o. gm.v.: de strijd tegen het - of tegen het kapitaal.
- Kapitalist'** (man van geld), m. -en.
- Kapiteel'** (bovenste deel of hoofd van een zuil), o. kapiteelen; zie Zuil.
- Kapitein'** (hoofdman, bevelhebber over een compagnie, scheepsgezagvoerder), m. -s.
- Kapitein-adjudant'** (mil. kapitein, toegevoegd aan een opper- of hoofdofficier), m. kapiteins-adjudanten.
- Kapitein-chinees'** (Java. verantwoordelijk hoofd der in de residentie of afdeling wonende Chineezen: de betrekking is niet van militairen aard), m. -chineezen; zie: Luitenant-chinees en Majoor-chinees.
- Kapitein-generaal'**, m. kapiteins-generaal: Maurits was -, opperbevelhebber, vero.
- Kapitein-ingenieur'** (mil. kapitein-ingenieur der genie), m. kapiteins-ingenieurs.
- Kapitein-kwartiermeester'** (mil. kapitein, hoofd v. e. bureau van militaire administratie), m. kapiteins-kwartiermeesters of kapitein-kwartiermeesters.
- Kapitein-luitenant** (marine. zeeofficier, een rang lager dan kapitein-ter-zee), m. kapitein-luitenants.
- Kapitein-schap** (ambt van kapitein), o. gm.v.
- Kapitein-sche** (O.-I. kapiteinsvrouw), v. -n.
- Kapiteinsplaats**, v. -plaatsen; -rang, m. gm.v.; -sterren (drie sterretjes van zilver aan weerszijden vóór op den halskraag als distinctief van rang), v. mv.
- Kapitolijnsch'**, bn.; zie Capitolijnsch.
- Kapitool'** (hoofdburcht, tempel op den berg Capitolinus in het oude Rome), o., zie Capitool; gesch. het - werd door de ganzen gereed, 390 v. C., zie ook: Tarpeische rots; verder: Huis van afgevaardigden in Washington op een heuvel gebouwd.
- Kapit'tel 1.** (hoofdstuk, vooral uit de H. Schrift of den Bijbel), o. -s, -en: het veertiende - van Lucas; ook: 2. (de gezamenlijke kanunniken of koorheeren), o. -s of -en; zegsw.: stem in het - hebben, in de vergadering van het kapittel mede mogen stemmen of mogen meespreken, fig. zich mogen doen gelden; verder: (de vergadering der kloosterlingen ter bespreking van kloosterzaken of tot voorlezing van de regelen der orde), o. -s.
- Kapit'telbank**, v. -banken, ook: Kanunnikenbanken of Koorgestoelte.
- Kapit'teldag** (de dag, waarop het kapittel vergadering houdt), m. -dagen.
- Kapit'telen** (streng berispen, penitentie opleggen), ik heb gekapitteld: iem. -, ernstig onderhouden, hem de les lezen.
- Kapit'telheer** (kanunnik), m. -heeren.
- Kapit'telkamer** (vertrek, waarin de gezamenlijke kloosterlingen vergaderen ter bespreking van kloosterzaken), v. -s.
- Kapit'telsgewijze** (in kapit'tels of in hoofdstukken), bw.: een werk - indeelen.
- Kapit'telstokje** (stokje, waarin de linten zijn bevestigd, die de hoofdstukken (capita) van het missaal aanwijzen), o. -s; bij overdr.: geribbeld suikerstokje; ook: staafje aan een halsketting.
- Kap'jaar** (het jaar, dat het hout gekapt moet worden), o. gm.v.: hakhout, dat het - heeft bereikt, (C. O.); verg.: Slaghout en Akkermaalshout.
- Kap'laars** (hooge laars met kap of kniestuk), v. -laarzen: e. jager, e. ruiter met -laarzen.
- Kap'laken** (zeew. extra-premie voor een schipper ter koopvaardij boven de bedongen vracht), o. gm.v.: het - was eig. een fooi tot het koopen van een lakenschen kapmantel, vero.; thans, zeker percentje in de winst.
- Kap'mantel** (vrouwenmantel, huik), m. -s.
- Kap'mes** (hakmes), o. -messen.
- Kap'naald** (sieraad, door de N.-Holl. boerin aan het voorhoofd gedragen), v. -naalden.
- Kapoen'** (vetgemeste jonge haan), m. -en.
- Kapoe'eres**, kapoe'eres (Kapot, stuk; dood), bn.: het slot is -; het beest is -.

Kapoets' (kapoetsmuts, schippersmuts met bont), v. -en; ook: Karpoeets, Kapuïts.
Kapok' (O.-I. wollige vezels rondom de noten van den wolboom), v. gmv.; -**bed** (beddezak met kapok gevuld), o. -bedden; -**boom** (O.-I. boom, wiens noten de kapok [bedvulling] geven), m. -en; -**kussen** (kussen van kapok), o. -s; -**matras**, v. -sen; -**olie** (O.-I. olie uit de pitten v. de kapokvrucht), v. gmv.; -**pitten**, v. mv.; -**zaden**, o. mv.
Kapot' (stuk, gebroken), bn.: het slot is - , iets - slaan; fig. onthutst, van streek: ik ben er - van; ik ben - v. verkoudheid.
Kapot'gaan (stukgaan, breken), het ging - , is - gegaan: een goedkoop slot gaat al gauw -; ook: sterven, volkst.
Kapot'jas (lange soldatenoverjas), v. -jassen, ook: Kapot', v. kapotten.
Kapot'maken (stukmaken of -breken), hij maakte -, heeft -gemaakt: het speelgoed -; een varken -, slachten, volkst.; evenzoo: -slaan, -trekken, -vallen, enz.
Kap'pelingen (afhaksels, spaanders), m. mv.
Kap'pen (vellen, omhouthouwen), ik heb gekapt: boomen -; den mast - (bij storm); den kabel -, met de bijl doorkappen, omdat er geen tijd meer is, het anker te winden, ook, het anker -; verder: fijnhakken, kleinmaken: groente -, kool -, hout -.
Kap'pen (het haar opmaken, optooien), ik heb gekapt: zich laten -, zich zelf -; wie heeft u zoo mooi gekapt? verg. Friseeren.
Kap'per (haartooier), m. -s; zie: Coiffeur.
Kap'per (een klimmend bloemgewas), v. -s, ook: O.-I. kers, eig. uit Peru.
Kap'persbediende (bediende v. e. kapper), m. -n; -**winkel** (winkel, ook, salon v. e. kapper), m. -s.
Kap'pertje (duif met een kuifje), o. -s.
Kap'pertjeskool (stuitkool), v. -koolen.
Kapriool, v. -olen; zie Cabriool.
Kaproen' (hoofddeksel, kap, muts; huid voor paarden), v. -en. vero.
Kap'seizen (scheepst. omslaan, kantelen), het schip -seide, is gekapseisd: de boot -seide voor de derde maal; ook Kapseizen.
Kap'sel (haartooisel eener dame), o. -s: een nieuwmodisch -; zie Coiffure.
Kap'ste(s) maken (aanmerkingen maken), hij maakte -, heeft allerlei - gemaakt; zie Captie.
Kap'speld (liefst gouden speld, door de N.-H. boerin als sieraad aan de slapen van 't hoofd gedragen), v. -spelden; -**spiegel** (kleine toiletspiegel), m. -s.
Kap'stok (lat of plank met knoppen of pinnen, eig. om er de kap of den mantel aan te hangen), m. -stokken: fig. in een vriendenkring dient alle gemaakte deftigheid aan den - gehangen te worden, afwezig te zijn; bij overdr. een zeer mager, knokerig paard.
Kap'tafel (toilettafel), v. - tafels.
Kapucijn' (Franciscaner kloosterling in een bruine pij, zoo genoemd naar zijn capuce of kapuus), m. -en, zie Capucijn'er.
Kapucijn'ner, m. -s; zie Kapucijn.
Kapucijn'ner (e. soort v. grauwe erwit), m. -s.
Kapuits'muts (bontmuts, kapoets), v. -en.
Kap'verbod (verbod van regeeringswege om ergens boomen te vellen), o. gmv.: het - ergens op leggen, b.v. op een laan.
Kar (tweewielige wagen, ook, voertuig in 't algemeen), v. karren, verkl. -retje, o. -s: een

aschkar, een honde(n) -, een kip -, een meest -, een vuilnis -, zie ald.: - bet. ook rijwiel, gmv.; zegsw. zijn -retje rijdt op een zandweg, het gaat hem naar den vleeze.
Karaak', kraak (Spaansch of Portugeesch koopvaardij- of oorlogsschip uit oude dagen), v. karaken, kraken; verg. Kraakporslein.
Karaat' (thans verouderde maat tot het bepalen van het gehalte van het goud of zilver), o. karaten of karaats: zuiver goud is 24 karaat of 1000 deelen fijn; goud van 18 - is $\frac{18}{24}$ fijn goud en $\frac{6}{24}$ alliage; goud van 14 - is $\frac{14}{24}$ fijn goud en $\frac{10}{24}$ alliage; thans drukt men de deelen fijn in duizendsten uit b.v. 0.965 = 965 deelen fijn van de 1000 en 35 deelen alliage; ook: (gewichtseenheid voor paaren, diamanten en andere edelgesteenten, 205 milligram, $\pm \frac{1}{5}$ gram), o. karaten; voor goud is het - gelijk 12 grein, d. i. $\pm \frac{3}{5}$ gram.
Karabijn' (kort ruitergeweer, buks), v. -en.
Karabinier' (soldaat, bewapend met karabijn), m. -s.
Karaf', kraf (tafelvlesch voor likeur, wijn, water, enz.), v. -fen.
Karai'ben, m. mv.; zie Kariben.
Kar'akal, m. -s; zie Caracal.
Karakol' (wijngaardslak), v. -len: de - wordt in Z.-Limburg veel gevonden en door velen gegeten; zie Caracole.
Karak'ter (figuur, letter; aard, inborst; zielskracht, vastheid van wil), o. -s: Gotische -s, algebraïsche -s; een openhartig -; een man van -; zegsw. een - goed uitbeelden, het type van iemand goed weergeven, inz. op het tooneel; dit landschap heeft een eigen -, type.
Karak'terdans (dans, die een of ander type, een of anderen hartstocht uitdrukt), m. -en.
Karakteriseeren (kenmerken, kenschetsen).
Karakteristiek' (eigenaardig, typisch), bn.: Van der Werf, een -e verschijning (Potg.); een - gebarenspeel; een - tafereel; als zn. v. gmv.: de - v. e. land, van een volk, het typische, het eigenaardige.
Karak'terkunde (kennis v. d. karakters der menschen), v. gmv.; -**loos** (laag, zonder eergevoel), bn.; -**stuk** (tooneelstuk, waarin men bepaalde karakters wil uitbeelden, b.v. een gierigaard, een eezuchtige, enz.), o. -stukken; -**trek** (kenmerk v. e. karakter), m. -trekken: hoogmoed is een Spaansche -trek; -**vol** (typisch, in gunstigen zin), bn.: de taal der Evangelien is - en indrukwekkend.
Karavaan' (aantal reizigers, kooplieden enz. met kameelen, goederen, enz. in een langen stoet of trein door de woestijn trekkend), v. -vanen; schertsend: kijk, wat -, d. w. z. wat een troep kinderen, heeft die vrouw bij zich!
Karavaan'thee (fijne Chineesche thee, over Rusland naar Europa door karavanen overgebracht), v. gmv.
Karavanier' (kameeldrijver bij een karavaan), m. -s.
Karavansera', -seral' (oostersch openbaar gebouw of groote herberg ter huisvesting van karavanen), v. -s; zie Caravansera'.
Karbeel' (kraagsteen), m. -s, -en; z. Korbeel.
Karbies' (handtasch, meestal van stroo gevlochten), v. -zen, verg. Kabas: een - wordt wel gebruikt om er boodschappen in te halen.
Karbol', o. en m. gmv.; zie Carbol.

- Karbona'de** (eig. vleesch op carbons of kolen geroosterd; *e. gebraden of geroosterde runder- of varkensrib*), v. -n of -s; -**naadje** (*kleine karbonade*), o. -s.
- Karbon'kel** (*hoogroode robijn*), m. -en, -s; (*stofnaam*), o.; fig. *koolzweer of negenoog*, m. -s; -**neus** (*neus vol roode puisten, b.v. van den alcoholist*), m. -neuzen.
- Karbouw'** (*buffel op Java*), m. -en; *de - is de trouwe gezet van den landbouwenden Javaan*; deze noemt hem *karbo* of *kerbo*.
- Kardeel'** (*scheepst, hijschtouw*), o. -s.
- Kardemom'** (*zekere doosvrucht in O.-I., ook: de zaadkorrels er van, waaruit likeur van dien naam gestookt wordt*), v. gmv.
- Kardinaal'** (*lid v. d. pauselijken senaat, door den paus benoemd; de kleur van zijn gewaad is scharlakenrood*), m. -nalen; de kardinalen vormen den Raad des pausen, of het H. College, dat o. m. met de pauskeuze is belast; ze zijn 70 in getal; aan hun hoofd staat de oudste der kardinaal-bisschoppen.
- Kardinaal'**, bn.; zie *Cardinaal*.
- Kardinaal-bisschop** (*eerste klas van kardinalen*), m. -bisschoppen; er zijn 6 --bisschoppen; --**diaken** (*derde klas van kardinalen*), m. -diakens; er zijn 14 --diakens; --**priester** (*tweede klas van kardinalen*), m. --priesters; er zijn 50 --priesters.
- Kardinaalsbloem** (*purperbloem, prachtig langlevend gewas*), v. -bloemen.
- Kardinaals'hoed** (*scharlaken-roode hoed als teeken der waardigheid*), m. -en; z. *H o e d*.
- Kardinaal'vogel** (*N.-Amerikaansche vink met roode kuif en rooden snavel*), m. -vogels; ook: kleine papegaai met roode veeren.
- Kardinaalaat'** (*het ambt v. kardinaal*), o.
- Kardoen'** (*plantk. artizjakachtigetuinvrucht, Spaansch gewas*), m. gmv.
- Kardoos'** (*krulhond*), m. -doezen; een *goedige -*, poedelhond.
- Kardoos'** (*met kruut gevulde rol; schietpatroon van een kanon*), v. -zen.
- Kardoos'papier** (*pak- of omslagpapier*), o.
- Kareel'** (*gebakken steen, tichelsteen*), m. -en; ook: -**steen** (*baksteen*), m. -en; verder: -**bakker**, m. -s; -**bakkerij**, v. -en.
- Karekiet'**, m. -en; zie *Karkiet*.
- Ka'rel** (*eigen persoonsnaam*), m.: *orde van - III, Spaansche ridderorde; orde van - XII, Zweedsche ridderorde; orde van - Frederik, Radensche ridderorde*.
- Ka'relromans** (*letterk. al de romans uit de Middeleeuwen, die sagen en overleveringen bevatten, betreffende Karel den Grooten of een zijner vazallen, paladijnen, ridders enz.*), m. mv.: de - zijn epische berijmde Fr. gedichten, die van de 11e tot de 14e eeuw op de burchten der edelen werden voorgedragen; de meeste Middelnederlandsche - zijn vertalingen en kwamen slechts als fragmenten tot ons, met uitzondering van *Karel ende Elegast*, dat volledig is en waarvan het origineel nog niet is gevonden, zie *Roland's lied*.
- Karet'** (*Ind. naam v. rubber*), o. gmv.
- Karet'schildpad** (*de schoonste reeschildpad der keerkringszeeën*), v. -padden, (*stofnaam*), o.; ook: *Carat* -.
- Karet'boom** (*O.-I. caoutchouc- of gomboom*), m. -boomen; zie *Karet*.
- Kar'ben** (*inboorlingen van de zuidelijke kleine Antillen en van Guyana*), m. mv.
- Kariboe'** (*Canadeesch rendier*), m. -s.
- Ka'rig** (*te zuinig*), bn. en bw.; --er, -st; *hij is - met zijn lof; een - loon, gering; - voedsel, weinig; onze onderwijzers worden - bezoldigd* (Mult.), schraal.
- Karikaturist'**, m. -en; zie *Caricaturist*.
- Karikatureeren** (*bespottelijk in teekening of door beschrijving voorstellen*); zie *Caricatureeren*.
- Karikatuur'**, v. -turen; zie *Caricatuur*.
- Karkant'** (*Fr. halssnoer van edelgesteenten, breed afhangend; juweelen hals- en borstieraad*), m. -en.
- Karkas'** (*geraamte, rif, de ontvleesde maar nog een geheel vormende beenderen van een mensch of dier*), o. karkassen; in de volkst. lichaam: *zijn mager -*.
- Karkas'** (*omwoeld, zeer dun ijzer- of koperdraad voor vrouwenmutsen of -hoeden*), o. gmv.
- Karkiet'** (*dierk. rietvogel, rietzanger*), m. -en; *de groote of de dubbele -*, rietlijster; *de kleine -*, rietvink; de - *bouwt zijn nest tusschen een 3- of 4-tal riethalmen*.
- Karlijn'tje** (*vrouwenkapje*), o. -s.
- Kar'mel** (*aandr. Palestina: scherp geteekend voorgebergte a. d. Middell. Zee, 170 M. boven de zee*), m.: de - *is beroemd in de Bijb. geschiedenis*.
- Karmeliet'** (*kloosterling v. d. Karmelietenorde*), m. -en; zie *Carmelieten*.
- Karmelie'tenklooster** (*het eerste werd gesticht op den berg Karmel, aan de Middell. Zee (Palestina) in 1156*), o. -kloosters.
- Karmena'de** (*karbonade*), v. -n. volkst.
- Karmijn'** (*wijnroode verf- of kleurstof, verkregen uit de cochenille*), o. gmv.; -**en**, bn.: *een dik bobbertje met - en koonen* (Klikspan); -**rood**, o. gmv.; -**inkt**, m. gmv.
- Karmozijn'** (*een soort van purperverf, hoogrood van kleur*), o. gmv.
- Karn** (*karnvat, boterton*), v. -en.
- Kar'nemelk** (*botermelk; melk, ontdaan van de boterdeelen*), v. gmv.; -**sbrij**, v. gmv.; -**spap**, v. gmv.; -**ston**, v. -tonnen.
- Kar'nen** (*boter afzonderen uit de melk*), ik heb gekarnd; -**hond** (*hond, die den karnmolen doet draaien*), m. -en.
- Karnof'felen** (*drukken, folen*), ik heb gekarnoffeld; *een zieken vinger -*; zie *Knuffelen*.
- Ka'roe** (*W.-I. mais*), v.; zie *Djagoeng*.
- Karolijn'tje**, o. -s; zie *Karlijtje*.
- Karolin'gers** (*gesch. Fr. en Duitsche vorsten uit het geslacht van Karel den Grooten*), m. mv.: in Fr. uitgestorven in 987, in Duitschland in 911.
- Karon'je** (*helleveeg*), v. -s, spreekt. *Keronje*.
- Karos'** (*statiekoets*), v. karossen.
- Karos'** (*mantel van dieren- inz. schapenvellen, dien inboorlingen en kleurlingen in Zuid-Afrika dragen*), v. -sen.
- Karot'** (*rol toebereide snuiftabak*), v. -ten.
- Karot'tenfabriek**, v. -en; -**touw** (*bindtouw voor karotten*), o. -touwen; -**trekker** (*karottenfabrikant*), m. -trekkers.
- Karpa'then** (*aandr. ook: Karpa'tisch gebergte; gebergte in Middel-Europa in de richting van den Donau*), m. mv.
- Kar'per** (*weekvinnige zoetwatervisch*), m. -s; *de gewone - wordt ook in vijvers gekweekt; - gehakt* (*karperfrikadel*), o. gmv.; -**schotel** (*gerecht van karpers*), m. -s.
- Karpet'** (*langwerpig, losliggend vierkant vloerkleed*), o. karpetten.
- Karpoets'** (*kapoetsmuts*), v. -en.

Karreel, m. -en; zie Springaal.
Karreman (*vuilnisman*), m. -mannen, -lui.
Karren (*met een kar vervoeren*), hij karde, heeft gekard, w. g.; ook, *fletsen*, zie Kar = rijwiel.
Karrepaard (*groot, sterkgebouwd paard, vrachtpaard, zwaar trekpaard*), o. -en; -vracht (*zware vracht, vracht om per kar te vervoeren*), v. -en: een - boeken, een - groenten.
Karro, **karo** (*hondennaam*), m. -'s.
Karoo (*steppentafelland ten N.v. de Zwartbergen in Zuid-Afrika (Kaapland), eig. droge streek*), v.
Karsaal (*grof gekeperd Engelsch laken voor militaire mantels*), o., (soorten), o. -en; -en (*van karsaai*), bn.: een - mantel.
Karspel, o. -spelen, -s; zie Kerspel.
Kartabel, v. -len; zie Calendarium.
Kartel (*vereniging of syndicaat van ondernemers en fabrikanten*), o. -s: een - heeft tot doel, de concurrentie het hoofd te bieden en de prijzen vast te doen blijven; zie Cartel.
Kartel (*kerf, insnijding, keep*), m. kartels.
Karteldarm (*ontl. gekartelde darm, middelste deel van den dikken darm*), m. -en.
Kartelen (*inkepen, rondachtig inkerven*), ik heb en het is gekarteld: een geldstuk met gekartelden rand; ook: de melk is gekarteld (*gekarveld*), geschift: zegsw. dat zal -, misloopen, haperen; -ig (*zuur, geschift*), bn.
Kartelen, zie Grefneeren.
Kartelig (*gekarteld, geschift*), bn.
Karteling (*gekartelde cirkellijn rondom de rondstempeling onzer munten*), v. -en.
Kartets (*blikken bus met schroot en kogeltjes, die uit kanonnen en houwtiers wordt geschoten*), v. -en; -kogel, m. -s; -vuur, o. gmv. vero.; verg. Shrapnel.
Karthuizer, m. -s; zie Kartuizer.
Kartoffel (*aardappel*), v. -s. gew.
Kartograaf, m. -grafen; zie Cartograaf.
Karton (*Fr. licht bordpapier*), o. gmv.
Kartonna'gefabriek (*werkplaats voor het machinaal vervaardigen van allerlei voorwerpen van karton*), v. -fabrieken. (g = zj).
Kartonneeren (*een boek in karton inbinden*); -ing (*het kartonneeren*), v. -en.
Karton'nen (*van karton*), bn.: een - doos.
Kartouw (*oude naam voor kanon*), v. -en: *geschut nocht donders van -en verstoren hem*, nl. Frederik Hendr. vóór Breda in 1637 (*Vondel*); *vloeken als een -*, bulderend; *dronken als een -*, stomdronken.
Kartuizer (*kloosterling van de orde van den H. Bruno*), m. -s: deze orde werd in 1082 gesticht; zij heet naar de plaats der stichting; nl. Chartreuse (*Cartusia*), bij Grenoble.
Karveel (*klein, snelzeilend Spaansch schip; Turksch oorlogsscheepje*), v. en o. -s, -en.
Karveels'werk (*timm.houtverbinding, waarbij de planken met randen over de vorige heenschieten*), o. gmv.: scheepst. een boot of sloep met - opboeien.
Karviel (*scheepst. hijschblok*), o. -s, -en.
Karwats (*lederen zweep van riemen*), v. -en.
Karwel (*Fr. corvée: werk, zware arbeid*; ook, *een huis enz., waaraan men werkt*), v. -en; -tje (*een klein werk*), o. -s: e. aardig - i
Karwijn (*plantk. een 2-jarig schermbloemig gewas*), v. gmv.; de - heet ook hofkomijn of wilde komijn; -zaad, o. -zaden: uit het - slaat men olie, zie ook Kummel.

Kas 1. (*geldkas*), v. kassen: zegsw. niet bij - zijn, geen contanten hebben; de - opmaken, narekenen en zien of alles akkoord is; aan de - staan, voor de geldzaken zorgen; zegsw. bij iem. in de - zijn, staan, in de gunst;
 2. (*gevangenis*), v.: in de - zitten, naar de - gaan, volkst., zie Kas; 3. (*broeibak of -huysje*), v. kassen; -druif (*druif, gekweekt in een broeikas*), v. -druiven; 3. (*oogkas*), v. -sen: zijn oogen puilten v. toorn uit de -sen.
Kas'boek (*kantoorboek, waarin alle ontvangsten en uitgaven worden aangeteekend*), o. -en.
Kas'geld (*handel. contant geld; geld van een vereeniging dat niet belegd is en onmiddellijk beschikbaar is voor noodige uitgaven, alleen een kleine som*), o. -gelden.
Kas'houder (*kassier*, ook: *kleinhandelaar in goud- en zilverwerken*), m. -houders.
Kas'ian, tw., zie Kassian.
Kas'je (*getralied kastje aan het stadhuis*), o. -s: zegsw. zij staan in het -, ze zijn in ondertrouw of aangeteekend, ze gaan trouwen.
Kas'jmir (*fijne wol van geiten uit de vallei Kasjmir in Eng.-Indië*), o. gmv.; verder: kostbare, fijngeweven lakenstof; ook: Kazemir, Kazimir, Kasjemir, Cachemier.
Kaskena'de (*blufferige drukte*), v. gmv.: het woord - is verbasterd uit Gasconnade, zie ald. alsook: Gasconner: veel - maken.
Kaskien, -kijn' (*laag uitgesneden, fraai N.-H. boerinnenjakje*), m. -en: de - heeft mouwen tot den ellebrog en reikt tot de knie; het was vooral een 17e-eeuwsche dracht.
Kas'papier (*wit papier tot belegging van kastplanken*), o. -en; ook, Kas'papier.
Kas'rand (*uitgeslagen rand van wit of gekleurd papier*), m. -en; de -randen worden afhankelijk aan de voorzijde der kastplanken gehecht; ook, Kas'rand.
Kas'register (*telmachine, die de ingekomen gelden in een winkel registreert*), o. -s.
Kassa've (*brood v. d. wortel v. d. maniok*), v., ook, Cassave, zie Cassavemeel.
Kassel, **kassel'e** (*Vlaamsch. harde granietsteen, straatsteen*), v. kasseien; -steen, m. -en; -weg, m. -wegen; -enslijper (*straatlooper*), m. -s, zie Diamantslijper.
Kassel'en (*Vlaamsch. bestraten, plaveien*), ik kasseide, heb gekasseid: een weg -.
Kas'sen (*inzetten of invatten van edelstenen*), ik heb gekast: een diamantje in zilver -.
Kas'sian (*Mal. uitroep van medelijden*), tw.
Kas'sie (*purgeer-geneesmiddel, -kruid*), v. gmv.
Kassier (*kashouder, persoon of firma wie(n) men geld toevertrouwt om daarvan betalingen te doen*), m. -s. In 't bijzonder is - hij, die gelden aan een bank ontvangt, uitbetaalt, enz.
Kassiers'boek (*kantoorboek van een kassier*), o. -en; -briefje (*handelspapier aan toonder, betaalbaar bij den kassier, die het uitgaaf, check*), o. -s; -kantoor, o. -toren; -knecht (*looper v. e. kassierskantoor*), m. -s; -provisie, v. gmv.; zie Provisie.
Kast (*meubel, getimmerde bewaarplaats*), v. -en: een boeken-, de porselein-; heeft dit huis veel -en?; bij uitbr. gevangenis: hij heeft in de - gezeten, zie Kas; ook, oud, vervallen gebouw en rammelkast, zie aldaar; in studententaal: gemeubileerde kamer; -je (*kleine kast*), o. -s: zegsw. iem. van het kastje naar den muur sturen, d. i. van bakboord naar stuurboord, zie Bakboord.
Kastan'je 1. (*boom, geheeten naar de stad*

Kastana in Pontus, m. -s; 2. (*vrucht*), v. -s: *de tamme of zoete - is afkomstig uit Klein-Azië*; zegsw. *de -s voor een ander uit het vuur halen*, voor een ander een gevaarlijk werkje doen, terwijl deze zich buiten schot houdt, doch er al het voordeel v. geniet (fabel); -**achtigen** (plantenfamilie), v. mv.; -**boom**, m. -en; -**bosch**, o. -bosschen; -**bruin** (*bruin als een kastanje*), bn.: -*e haren*, - *mahoniehout*; als zn. o.; -**kleurig**, bn.: *een -e vaas*; -**laan** (*laan v. kastanjeboomen*), v. -lanen; -**vaas** (*roodbruine vaas*), v. -vazen.

Kaste (*erfelijke stand, gesloten kring, waarin geen vreemde wordt opgenomen*, inz. in Indië en Egypte), v. -n; de -n der Hindoes zijn vier in getal: priesters, krijgslieden, landbouwers, ondergeschikten, elke - is onderverdeeld in klassen; zie echter Paria.

Kasteel (*burcht, sterkte omringd van wallen en grachten, voorzien van torens; later, mooi buitenslot*), o. -en; zegsw. -*en in de lucht bouwen*, hersenschimmen najagen, vervuld zijn van ijdele verwachtingen, vol zijn van grootsche maar ijdele plannen.

Kastegeest (*denkwijze, heerschende in een kaste, geest van uitsluiting*), m.; fig. thans ook: Standengeest, zie ook: Clubgeest.

Kastekort (*deficit*), o. -en.

Kastelein (oudt. slotvoogd, nu herbergier), m. -s; -**es**, v. -sen, spreektaal: -**sche**, v. -n.

Kastelenijf (*de waardigheid, ook, de woning van den slotvoogd*), v. -en (gebouwen). vero.

Kastemaker (*meubelmaker*), m. -s.

Kasterolie (*wonderolie, ricinusolie: purgeermiddel*), v. gmv.

Kastie (*balspel, met haren bal en slaghout te spelen, en wel door twee partijen elk van twaalf personen*), o.; -**spel**, o. gmv.

Kastijden (*tuchtigen, pijnlijk straffen*), ik kastijdde, ik heb gekastijd; -**ing** (*afzetseling, slaag*), v. -en: *iem.'n -toedienen* (Mult.)

Kastiliaan (*bewoner van Kastilië, gewest van Spanje*), m. -anen; ook, Spanjaard; -**liaansch** (*Spaansch*), bn.: -*e trots*.

Kastoor 1. (*bewerkt beverhaar*), o. gmv. 2. (*hoed*), m. -toren; -**to'ren** (*van kastoor of beverhaar*), bn.: *een - hoed*.

Kastpapier, o. gmv.; zie Kaspapier.

Kastrol (Fr. *casserole, braadpan, stoofpan met opstaanden rand*), v. kastrollen.

Kasuaris (*dierk. een geslacht van loopvogels*), m. -sen; de - leeft vooral in Australië en behoort tot de familie der struisvogels. (s = z).

Kat (*dierk. bekend viervoetig huisdier*), v. katten: *de wilde -*, (leeft in O.-I. op boomen); *de tamme -* (huiskat); *de Cyperische -* (grijs met zwarte dwarsstrepen, van het eiland Cyprus); *de Spaansche -* (donkergeel); *de Kartuizer -* (blauwachtig grijs); *de Angora -* (met lang zijdeachtig haar); zegsw. *een - in den zak koopen*, iets koopen zonder het te zien, bedot worden; *de - uit den boom kijken*, een afwachende houding aannemen; *de - de bel aanbinden*, den eersten stap doen tot een gevaarlijke onderneming, het gevaarlijkste werkje ten bate van anderen doen; *leven als - en hond*, zeer oneinig; *zij is een -*, kribbigge of snibbigge vrouw; *zij zingt zoo valsch als een -*, in hooge mate valsch; *de - in het donker knippen*, in stilte of heimelijk kwaad uitvoeren; *als de katten mutzen, dan mauwen ze niet*, als woelige kinderen eten, zijn ze en hoort men ze

niet; *het muist, wat van katten komt*, kinderen hebben den aard der ouders; zie verder Katje en ook, Smeer.

Kat (krijgsw.), v. -ten; zie Evenhoog.

Kat (scheepst. *takel, om het anker tot voor het kluisgat te hijschen*), v. katten; -**anker** (*werpanker met één tand*), o. -ankers.

Kat (zweep), v. -ten: *een - met negen staarten*, zweep met negen touwen aan één steel.

Kat (*aarachtige bloeiwijze*), v., meest: Katje.

Kat'aal (*kleine soort van aal*); (als voorwerpsnaam), m. -alen, (als stofnaam), v. gmv.

Kat'aas (*deugniet, kwajongen*), o. gmv.

Kat'achtig (*lijkende op een kat*), bn.: -*e dieren*, b.v. leeuwen, tijgers, panthers, luipaarden, enz.; zie Kattengeslacht.

Kat'afalk 1. (*een met een zwart kleed bedekte opstand in den vorm van een doodkist op schragen*), v. -en; bij de - worden R.-K. kerkelijke plechtigheden verricht, z. Absout; 2. (*verhevenheid, waarop een overledene van hooge geboorte of van hoogen rang wordt tentoongesteld*), v. -en.

Katakomb'e, v. -n; zie Catacombe.

Katapult, v. -en; zie Catapult.

Katarakt, v. -en; zie Cataract.

Katechismus, m., zie Catechismus.

Kat'er (*manneljeskat*), m. -s; zegsw. *een - hebben*, zie Katterig, verg. Catarrh.

Katern (*boekje van zes blaadjes schrijf- of postpapier*), v. en o. -en; ook: term in de palaeographie: *dit handschrift bestaat uit 5 -en*.

Kat'halzen (*zwoegen, sloven, zich aftobben*), ik kathalsde, heb gekathalsd.

Kathe'der 1. (*leerstoel, spreekgestoelte*), m. -s; 2. (*bisschopszetel in een kathedraal*), m. -s, verg. Ca'thedra en Catheder.

Kathe'dersocialisme (oorspr. *spotnaam voor bepaalde economische theorieën, volgens welke o. a. de staat zich het lot der economische zwakken moet aantrekken; nu: streven naar maatschappelijke verbetering door niet-socialisten op gronden aan het socialisme ontleend*), o.; ook, -socialismus.

Kathedraal (*kerk van den bisschop, domkerk*), v. -dralen: de - wordt aldus genoemd n. d. ca'thedra of bisschopstroom; z. Plebaan.

Kathedraal, bn.: *een - drale kerk*; -**glas** (*gekleurd, zwaar vensterglas*), o. gmv.

Kathe'ten (meetk. *de twee rechthoekszijden van een rechthoekigen driehoek*), v. mv.

Kathe'ter (heelk. *buis tot aftapping der urine*), m. -s.

Katho'de (*negatieve pool bij electriciteit*), v. -s; het woord - bet. eigenlijk afgang, d. i. plaats, waar de electriciteit een oplossing of ruimte verlaat; verg. Electrode.

Katholici'sme, o.; zie Catholicisme.

Katholiek (eig. *algemeen*), bn.: *het -e geloof*, leer der R.-K. kerk; *een -e bevolking*.

Katholiek, **Catholiek** (*iem., die tot de R.-K. kerk behoort*), m. en v. -en.

Katholie'kendag (*jaarvergadering van de Katholieken van een diocees, provincie, enz.; in Duitschland ook van het geheele rijk ter bespreking en behartiging hunner godsdienstige belangen*), m. -dagen.

Kat'l (O.-I. gewicht = $\frac{1}{100}$ pikol of 0.6162 K.G.), v. -s: *een - is 16 thail*, zie ald.; ook, Kattie.

Kat'ik (O.-I. *groene duif op Java*), v. -s.

Kat'jang (O.-I. *algemeene naam van peulvruchten, van boonen en boontjes*), v.: ook is - alleen een aardboon: *de - goreng* is de

geroosterde, ook in Nederland bekende aardnoot of het apennootje.

Kat'je (plantk. bloeiwijze in den vorm eener aar, verzameling van eenslachtige bloempjes, geschikt om een gemeenschappelijke as), o. -s: de wilg heeft tot -s vereenigde bloemen.

Kat'je (kleine poes), o. -s; zegsw. zij is een -, kribbig, nestig meisje; het - van de baan zijn, de eerste, haantje-de-voorst; zij is geen -, om zonder handschoenen aan te pakken, weet zich te weren, is een bij-de-handje.

Kat'jesdragenden (plantk. boomen, die met katjes bloeien), m. mv.: de berk, de els zijn -.

Kat'jesspel (ruzie), o.: het zal - worden, het loopt op - uit, op kijven en twisten.

Kat'knuppelen (vroeger een volksspel), o. gmv.: bij het - sloeg men met knuppels op een gesloten ton, waarin een kat, tot de ton stuk ging; dan moest men trachten de weglopende kat te treffen.

Kat'odon (een soort van walvisch, met tanden in de benedenkaak), m. katodonten.

Katoen' (wollig omkleedsel der zaden van den katoenstruik of -boom, boomwol: als stof), o. gmv., (als handelswaar, weefsel, v.; ongebleekte -, calicot; gedrukte -, sits; ook: garen b.v. een kluwen -, verder: lampepit, b.v. de - eener lamp, v. e. petroleumtoestel; zegsw. 'm - geven, zich duchtig inspannen, flink zijn best doen, ook bij het maal, bij een vechtpartij; -achtig (als katoen), bn.: een -e stof, -e vezels; -afval, o. gmv.

Katoen'baal (grote baal vol ruwe katoen), v. - balen; -batist (op batist gelijkend katoenen weefsel), o. gmv.; -bleekerij, v. -en; -boom (in O- en W.-I. en Z.-Amerika), m. -en; -bouw (teelt), m. gmv.; -drukker (iem., die kleuren of patronen op het weefsel aanbrengt), m. -drukkers; -drukkerij (het katoendrukken; werkplaats of fabriek v. d. katoendrukker), v. -en.

Katoenen (van katoen), bn.: een - zakdoek.

Katoen'fabriek (spinnerij en weverij), v. -en; -fabrikant (eigenaar v. e. katoenfabriek), m. -en; -flanel, o. gmv.; -fluweel (goedkoop soort van fluweel), o. gmv.: een jurk van -; -industrie (het spinnen en weven van katoen), v. gmv. ook: -nijverheid, v. gmv.; -plant (gewas, dat de katoenstof oplevert), v. -en; -plantage (plantage, waarop katoen geteeld wordt), v. -s; -pluis (fijne vezeltjes katoen), v. gmv.; -spinnerij (fabriek, waarin katoenen draden uit boomwol gesponnen worden), v. -en, zie Spinnmachine; -struik (-plant), m. -en; -tjes (soorten v. katoenen weefzels), o. mv.: in dezen manufactuurwinkel heeft men mooie -; -ververij, v. -en.

Kat'oog (groenachtig halfedelgesteente, ook vero. een kijker), m. -en.

Katrol' (cirkelvormig blok met rolschijf), v. katrollen; -blok (hijschblok), o. -blokken.

Katrol'schijf (de schijf der katrol, beweegbaar om een door haar middelpunt gestoken as), v. -schijven.

Kat'tebak (fig. zitplaats achter aan een rijtuig voor den knecht), m. -bakken.

Kat'tebelletje (Sp. cartapel: klein, onbeduidend briefje, vouwbrieffje), o. -s.

Kat'tegat (rond gat in de deur v. e. graanschuur), o. -gaten: het - dient om de kat toegang te geven.

Kat'tegat (aardr. zeeëngte tusschen Zweden en Denemarken), o. gmv.

Kat'tekwaad (allerlei jongensbaldadigheid, kwajongensstreek), o. gmv.: - uitvoeren.

Kat'ten (gekochte goederen bij de aflevering afkeuren en weigeren), ik katte, heb gekat.

Kat'tendoorn, kat'tendoren (plantk. heester onzer heiden en velden), m. -s.

Kat'tengeslacht (dierk. vingerlopende roofdieren), o.: het - kenmerkt zich door een ronden kop, scherpe tong, in te trekken scherpe nagels en zeer scherpe tanden: de leeuw, de tijger, de jaguar, de panter, de lynx, enz. en ook de huiskat, behooren tot het -.

Kat'tengespinn (het spinnen eener kat), o. gmv.; rijmpje: het eerste gewin is -, is valsch geluk, gaat toch weer verloren.

Kat'tengoud (delfst. glimmer), o. gmv.

Kat'tenkruid (plantk. lipbloemige, wilde plant op muren en aan dijken), o. gmv.

Kat'tenmuziek (fig. krijschend geschreeuw, ketelmuziek), v. gmv.: iemand - brengen.

Kat'tepult, v. -en, volkstaal; zie Cata'pult.

Kat'terig (haarpijn hebbende, misselijk, 'n kater hebbende), bn.; -er, -st: wat zag die man er - uit, onfris, vooral na een roes.

Kat'tesprong (sprong van een kat; pyp-been in den achterpoot eener kat), m. -en; verg. Hazesprong.

Kat'testaart (staart van een kat), m. -en.

Kat'testaart (wildgroeiende pluimbloem, met paarse bloemen), m. -en; zie Amaranth.

Kat'tetong (tong v. e. kat; koekeje, zeer dun en lang, ook, dergelijk chocolade-reepje), v. gmv.

Kat'tevel (huid eener kat), o. -vellen.

Kat'tie (O.-I. Chineesch pond, 1/100 pikol of ± 0,6 KG.), v. -s; zie Kati.

Kat'tig (snibbig), bn.; -er, -st: dit meisje is -.

Kat'uil (dierk. nachtroefvogel), m. -uilen: de - bewoont gaarne de bosschen; z. Velduil.

Kat'visch (allerlei kleine, oneetbare visch), m. -visschen, (stofnaam), v. gmv.

Kat'wilg (plantk. wilg onzer rivieroevers), m. -wilgen: de gele -, de bruine -.

Kat'zwijm (geveinsde flauwte), v.: in - vallen; in - liggen; scheepst. windstilte hebben.

Kauka'sisch, bn.: het -e ras, het blanke, het eerste der vijf menschenrassen.

Kau'ri (schelpje der negers als pasmunt), m. -'s: 100 duizend -'s is ± 125 franken.

Kau'scher (Hebr. rein, zuiver), bn.: is dit vleesch -? d. i. bereid volgens de Joodsche, rituele voorschriften en geoorloofd voor de consumptie; ook: Koscher.

Kauterisa'tie (heelk. het dood- of uitbranden), v. gmv.; z. Lapis infernalis. (tie=sie).

Kauw (dierk. kleinste, inlandsche kraai), v. -en; ook: kerkkauw, dole, bonte kraai, ka: de - nestelt op torens, in schoorsteenen, enz.

Kau'wen (fijnmalen met de tanden), ik kauwde, heb gekauwd: op een strootje -, knabbelen.

Kauwoer'de (een fleschwormige pompoen of kalebas), v. -n; verg. Kolokwint.

Ka'va (beduvelmende drank), v.; zie Kawa.

Kaval'je (afgeleefd paard), v. en o. -s; ook: een bouwvallig huis, een wrak schip, enz.

Ka'vel (lot, deel, aandeel), m. -s of -en.

Ka'velen (in delen of loten splitsen, vooral van landerijen), ik heb gekaveld; fig. nauwkeurig berekenen: zeev. tij -, eb en vloed berekenen; fig. tijd en tij -, zich naar tijd en omstandigheden schikken.

Ka'veling (koop, partij, gedeelte, perceel van

landerijen), v. -en: de koffie zal bij -en geveild worden.

Kavlaar' (Russ. gezouten steurkruit), v. gmv. **Ka'wa** (soort van peperstruik in Australië en Polynesië), v. -'s: uit den wortel wordt een bedwelmende drank v. dien naam bereid.

Kawaan' (dierk. soort van schildpad van middelmatige grootte), v. -wanen.

Kazak' (overrok, reis mantel), v. -zakken.

Kazemat' (It. bomvrij gewelf onder den wal eener vesting), v. -matten.

Kazemir, ka'zimir, o.; zie Kasjmir.

Kazemiren, ka'zimiren (van kasjmir of fijn laken), bn.: een - vest.

Kazzen (dik of zuur worden van de melk; kaas maken), de melk kaasde, ik heb gekaasd.

Kazer'ne (gebouw, bestemd voor soldatenverblijf), v. -s of -n; fig. groot haveloos gebouw, bewoond door allerlei armelijke gezinnen: wat e. - v. e. huis! een echte huur-! **Kazerneeren** (in kazernes legeren).

Kazernekind (O.-I. kind in de kazerne geboren en grootgebracht), o. - kinderen; -ment (complex van kazerne-gebouwen), o. -en; -taal (ruwe, min kiesche taal), v. gmv.

Ka'zimir, o.; zie Kasjmir.

Kazuaris (een soort van struis op Nieuw-Guinea en de Molukken), m. -sen: de - is vleugelloos en bedekt met harige veeren.

Kazufel (deel van het misgewaad), v. -s of -en: de - is een zijden of halfzijden oppergewaad zonder mouwen; de kleur is wit, rood, zwart, paars of groen.

Ke'bon (O.-I. tuin, inz. de plantentuin (Buitenzorg) ook, tuinier, tuinjongen), m. kebons.

Ked, ked'de, v. kedden, zie Kid.

Keel (lichaamsdeel, strot), v. kelen: zegsw. iemand bij de - grijpen, aanvallen; iemand het mes op de - zetten, dreigen, geen keus laten; fig. een - opzetten, hard schreeuwen.

Keel (lange smalle strook v. e. plank), v. kelen.

Keel (wapenk. rood), o.: een leeuw van -.

Keel'tjes (groente: jonge raapstelen), o. mv.

Keel'mandel (keelklier), v. -s of -en; -band (band aan muts, pet, sjako), m. -en; -gat, o. -gaten: alles door het - jagen;

-klank, m. -en: de klank der ch is een -; -letter, v. -s: de j, ch, k, g, nk, ng zijn de -s; -ontsteking, v. -en: de kroep, de diphtheritis is een -; -pijn, v. gmv.;

-spiegel (instrument tot inwendige waarneming der keel), m. -s; -stem (doffe stem), v. gmv.;

-tering (tuberculeuze ontsteking en verettering van het strottenhoofd en van verdere deelen der keel), v. gmv.;

-zlekte (ontsteking der keelholte), v. -ziekten.

Keen (kloof, barst, reet, spleet), v. keenen; ook, kiem, scheutje: de -tjes van het graan; fig. keenen van beschaving.

Keep (insnijding, sleuf, kerf), v. kepen.

Keep (dierk. boschvink, eikelvink, in October en November in ons land), m. kepen.

Keeper (Eng. doelverdediger bij het voetbalspel en cricketspel), m. -s.

Keer (wending, verandering), m. -en: de ziekte nam een - , gedane zaken hebben geen -; zegsw. iets te - gaan, zich er tegen verzetten; ook: iem. te - gaan, zich tegen hem keeren, verder: te - gaan, hij ging te - , is te - gegaan: hij ging vreeselijk te - , d. i. hij was aan 't ospelen, razen, vloeken, tieren.

Keer (reis, ereis, maal), m.: ik ben twee - bij je geweest; keer op keer, aanhoudend;

dezen keer zal ik het je vergeven, ditmaal.

Keer'dam (stuwdam), m. -dammen.

Keer'dicht (dichtk. tyrisch gedicht met telkens terugkeerenden slotregel), o. -dichten; zie Refrein.

Keer'en (wenden, draaien, wentelen, het onderstboven leggen, omleggen), ik heb en het is gekeerd: kaas -, bleekgoed -, een jas -; het water -, tegenhouden; iemand den rug -, toedraaien; de wind gaat -, veranderen; de kans kan -, naar huis -, gaan; zich -.

Keer'koppel (toestel, dat de beweging van motoren, locomotieven enz. verandert), m. -s; ook, Keerkoppeling, v. -en: een - voor motorbooten.

Keer'kring (aardr. parallel op 23 $\frac{1}{2}$ ° ten N. of ten Z. van den equator gelegen), m. -en: de Steenboks -, 23 $\frac{1}{2}$ ° ten Z. en de Kreefts -, 23 $\frac{1}{2}$ ° ten N. van den evenaar; de -en vormen de grenzen der heete of verzengde luchtstreek; tusschen de -en ligt de tropische gordel.

Keer'kringslanden (aardr. de landen tusschen de keerkringen gelegen), o. mv., zie Tropen; -lijn (aardr. parallel op 23 $\frac{1}{2}$ ° breedte ten N. of ten Z. van den evenaar), v. -lijnen; -plant (tropische plant), v. -en;

-vogel (een soort van pelikaan), m. -s; -warmte (tropische hitte), v. gmv.;

-zon (heete, verzengende zon der tropen), v. gmv.

Keer'punt (punt van ommekeer), o. -punten: fig. het - eener ziekte; verg. Crisis.

Keer'sluis (stuw, enkele sluis), v. -sluizen.

Keer'vers, o. -verzen, zie: Refrein en Antiphoon.

Keer'weer (blinde straat, slop), m. -weeren.

Keer'weg (doelloopende weg), m. -wegen.

Keer'zijde (ommezijde), v. -zijden: de - van een penning, de - der medaille, fig. onaangename zijde: helaas, dat ik u de - van den penning moet laten zien, (Potg.)

Kees (dierk. keeshond), m. keezen; ook is - (spotnaam voor gewezen patriot, in de dagen van koning Willem I), m. keezen.

Kees'hond (dierk. spits'hond), m. -en: een - heeft een spitsen snuit, rechtopstaande ooren en lange haren.

Keest (kern, pit, merg), m.; fig. het fijnste.

Keet (zoutbak), v. keten; ook: zoutziederij, zoutkeet; een oude -, een bouwvallig huis; verder: loods, planken huis; dat was een -, een lol; - hebben, maken, lol hebben, maken.

Keet'zer (kaasmaakster), v. -s, gew.: Gees is een beste -; de bestemming der N.-H. boerin is keezen, keezen, altijd keezen, (C. O.)

Keef'en (blaffen van kleine honden, fig. snappen, kijven), ik heb gekeft; -fer (schreeuwer, ruziemaker), m. -s; -fertje (klein hondje), o. -s; -ster (keffende vrouw), v. -s.

Ke'fir (zuuracht. melkwijn der Tartaren), m.

Keg, keg'ge (wig), v. keggen.

Kegel (meetk. lichaam met plat cirkelvormig grondvlak en uitlopend in een punt), m. -s: de top van een -, de hoogte van een -, d. i. afstand van den top tot grondvlak of basis; een rechte -, een scheeve -; een afgeknotte -, d. i. zonder top; de mantel v. e. -, Kegelmantel;

Verder: (voorwerp, dat op een kegel lijkt, inz. een der negen houten figuren van het kegelspel), m. -s; verg. IJskegel, Dennekegel (dennenappel) en Coniferen.

Ke'gelaar (iem., die kegelt), m. -s; -baan (meestal overdekte ruimte, waarbinnen de planken baan is, waarop het kegelen plaats

heeft), v. —banen; —bal (grootte bal waarmee de kegelaar naar de kegels werpt), m. —ballen; —concours (wedstrijd in het kegelen), o. —en.

Kegeledragenden (plantk. naaldboomen), m. mv.: de — heeten coniferen; de pijnen, de sparren, masten, cypressen, ceders zijn —.

Kegelelen (het kegelspel spelen), ik —de, heb gekegeld: laat ons een partij —; ik heb hem de deur uitgekegeld, gegooid, plat; —jongen (bediende op de kegelbaan), m. —s: de — roept het getal der omgeworpen kegels, doet den bal terugrollen en zet de kegels weer op.

Kegelemantel (meek. gebogen zijoppervlak van den kegel), m. —s.

Kegeleplank (plank, midden op de kegelbaan), v. —en: over de — werpt de kegelaar den bal om de 9 kegels om te werpen; als hij de plank mist, rolt zijn bal ter zijde, zie Plank.

Kegelesnede (meek. lijn, die ontstaat, als de mantel van den kegel door een plat vlak gesneden wordt), v. —snedes; —top (punt of spits van een kegel), m. —toppen: in den rechten kegel valt de loodlijn uit den — in het middelpunt van het cirkelvormige grondvlak; —vlak (omwentelingsvlak, beschreven door een rechth. driehoek om een der rechthoekszijden wentelend), o. —vlakken.

Kegelevormig (den vorm van een kegel hebbend), bn.: een —e berg, —e suikerbrooden, een —e snavel, b.v. van de vinkachtigen.

Kehe (lees: kee, afkomstig van singké, Chinees in onze O.-I.), m.: de naam — is zoowat een scheldnaam: Dag, leelijke —! ook **Ke**.

Kei (keisteen), m. —en: heidevelden met —en. **Kei** (dwaasheid), m. gmv.: een — in 't hoofd hebben, een dwaas zijn; de — leutert hem, hij is niet te best wijs; iem. van den — snijden, hem van zijn dwaasheid genezen.

Keihard (zeer hard), bn.: een — schot op het doel, voetbalterm.

Keil (keg, wig), m. keilen.

Keilen (een plat steentje over het water scheren; met geweld en kracht gooien), ik heb gekeild, zie Kiskassen; volkst. Keilderen.

Keilsteen (ronde, harde steen, ook: vierkante behouwen steen, straatsteen), m. —steenen.

Keizel (rolronde, gladde keisteen), m. —s; —gruis (scherven van keizels), o.: in 't scherpe keizelgruis een bloedig merk met naakte voetsool drukkend (Staring).

Keizer (hoogste vorstentitel, de hoogste vorstelijke waardigheid), m. —s: de — van Oostenrijk; zegsw. Bijbel, geeft den —, wat des —s is, geeft elk het zijne; ook dat, wat men iem. verschuldigd is aan eer, hulde, enz. Matth. 22:21; waar niets is, verliest de — zijn recht, hem, die niets bezit, kan zelfs de hoogste macht niet dwingen tot betaling; spelen om den — zijn baard, om niets d. i. zonder inzet, eig. er om strijden of vechten, of die baard zwart of rossig is, terwijl hij blijkt wit te wezen (fabel); —im' (vrouw, die als keizer regert; ook, gemalin v. e. keizer), v. —innen; —lijk (van, als van een keizer), bn.: de —lijke troepen, —e waardigheid.

Keizerrijk (gebied, land eens keizers), o. —rijken: Frankrijk werd een — in 1804.

Keizershof (het paleis, ook, de omgeving des keizers), o. —hoven; —huis (stamhuis, geslacht, familie eens keizers), o. —zen: het Habsburgsche —; —kroon 1. (kroon, waar-

dig heid en macht van een keizer), v. —kronen; 2. (plantk. letieachtige sierplant met rood-gele bloemen), v. —kronen.

Keizersmantel (grootte hermelijnen praalmantel), m. —s; zie: Hermelijnen en Rijksinsignien; —titel, m. —s.

Keizerthee (zeer fijne theesoort), v. gmv. **Keikelen** (luid praten, twistend spreken), zij kekelde, hebben gekegeld, volkst.; misschien verwant met kakelen.

Keiker (soort van grauwe peulerwt), v. —s. **Keikeren** (hakkelen, stotteren, stamelen), ik heb gekekerd, gew.; verg. Kikken.

Kela'pa, m. —s, zie Kalapaboom.

Keilder (ondergrondse bergruimte in een huis), m.; fig. naar den — gaan, te gronde gaan: het schip ging naar den —; —achtig (als in een kelder), bn.: een — vertrek; bw.: in de kerken is het soms —achtig koud, (C.O.)

Keilderen (in den kelder bergen), ik heb gekelderd: gekelderde wijn; de aardappels —; ook, een schip —, in den grond boren: het schip kelderde, ging naar den kelder. Verder is —: sterk dalen van effectenkoersen: de Amerikaansche effecten gingen —.

Keildergat (licht- en lichtopening van een kelder), o. —gaten.

Keildergraf (een steenen of gemetselde groeve, b.v. in een grafkelder), o. —graven.

Keilderkamer (kamer boven een kelder), v. —s; —keuken (keuken in een souterrain), v. —s; —lulk (blind, waarmee een kelder wordt afgesloten), o. —en; —meester (opzichter van den wijnkelder bij aanzientlijken, in een klooster), m. —s; —raam (lichtraam), o. —ramen; —rat of —rot (in den kelder levende rat), v. —ten; —spin (grootte zwaarte spin onzer kelders), v. —spinnen; —tje (kistje met likeurflesschen), o. —s; —trap (trap naar een kelder), v. —trappen; —winde (dommekracht), v. —winden; —woning (kelder als woning dienende), v. —woningen.

Keilen (wapenk. van keel), bn.: een — leeuw. **Keilen** (de keel afsteken, dooden), de slager keelde, heeft het varken gekeeld.

Keilk (drinkbeker op hoogen voet, inz. de beker, die bij het Avondmaal en in de Mis gebruikt wordt; ook, wijnglas), m. —en: een gouden —; fig. de — des lijdens, Bijbel. In de plantk. is —: het groene bloembekleedsel; beschutting van meeldraden en stampers; —blad (een der bladen v. d. bloemkelk), o. —en, verkl. —blaadje, o. —s.

Keilkstandigen (planten met bloembladen en meeldraden, op den kelk ingeplant), v. mv.

Keil'ner (bediende in hotel of café), m. —s.

Keilnerin' (vrouw. café-bediende), v. —nen.

Kelp (ruwe soda), v. gmv.; —planten (zeewieren, bij verbranding kelp opleverend), v. mv.

Kelten (oudtijds Indogermaansche stam in W.-Europa), m. mv.; ook Celten; tot de — worden o.a. de Ieren gerekend.

Keltisch, bn.: de —e taal, nl. die der Kelten of Celten; de —e volksaard was moedig doch opvliegend; het — [o.] wordt nog gesproken in een deel van Ierland en op eenige eilanden bij Engeland, ook Keltisch.

Kem'ben (O.-I. vrouwenkleedij: lange breede strook tot dekking van het bovenlijf), v. —s.

Kem'bing (O.-I. zeker weefsel), v. gmv.

Kemel (andere spelling v. het woord kameel), m. kemels: — en ros zijn de vrienden van den Arabier; —drijver (kameeldrijver), m. —s.

Ke'melsgaren (*draden, van kemelshaar gesponnen*), o. gmv.

Ke'melshaar (*haar v. d. kemel, van de kemelgeit of Angorageit; de wol er van bereid*), o. gmv.

Ke'melsharen, bn.: een - doekje.

Kemena'de (*vrouwenvertrek der middel-eeuwen, oorspr. keuken*), v. -s.

Ke'miriboom (O.-I. boom, wiens vruchtpitten zekere olie opleveren), m. boomen.

Kemp, ken'nep (volkst. hennep), m. gmv.

Kemp'en, v. mv.; -land, o. gmv.; aardr. een der vier voormalige kwartieren van de Mejerij, om Eindhoven en zuidwaarts tot de Belgische grens en deze over tot voorbij Turnhout; de grond is hei- of zandgrond.

Kemp'haan (eig. kamphaan: steltlooper, snipachtige vogel ter grootte van een tortel), m. -haren: de - is in den paartijd zeer strijdlustig; fig. vechtersbaas, voorvechter.

Ken'baar (te kennen), bn.; -der, -st: - zijn; zijn meening - maken, doen kennen; hij is - aan zijn taal; een - teeken, waaraan men nl. iets kan kennen of herkennen.

Ken'dang (O.-I. voornaamste slag-instrument der gamelan-musiek: een vaasvormige kist, boven en onder met een soort trommelvel bespannen), v. -s.

Ken'deng, kan'deng (O.-I. bergketen), m. -s.

Ken'di (O.-I. aarden waterkruik, waarin het water koel blijft), v. -'s; ook Gendi.

Ke'nen (openspringen, bersten), het is gekeend: het zaad begint te -, ontkiemen.

Ken'goeroe, v. -s; zie Kangoeroe.

Ken'lijk, ken'nelijk (blijkbaar, zeer duidelijk, dadelijk te begrijpen of te zien), bn. en bw.: in -en staat (van dronkenschap); een - onderscheid, staat van - onvermogen; hij heeft het - met opzet gedaan.

Ken'merk (kenteeken), o. -merken.

Ken'merken, het kenmerkte, heeft gekenmerkt: goede trouw kenmerkt een eertijk gemoed, is een merkteeken van, doet geheel kennen, karakteriseert.

Ken'merken, zich, het heeft zich gekenmerkt: een edelman kenmerkt zich door beschaving, onderscheidt zich.

Ken'merkend (karakteristiek, onderscheidend), bn.: een -e eigenschap, typisch.

Kennel (Eng. hondenverblijf, -hok), m. -s, ook, een troep jachthonden.

Ken'nelijk, b.v.; zie Ken'lijk.

Ken'nemerland (aardr. landstreek in het W. van N.-H., van Haarlem tot voorbij Alkmaar langs de Noordzee), o.: in Vondels Gijtsbrecht: Kermerland(er), vers 23, 1e bedrijf.

Ken'nen (weten, verstaan, bevatten), ik heb gekend: zijn les -, iets van buiten -, zijn vak tot in de details -, wie kent de grootheid van God? zegsw. men kent den vogel aan zijn veeren, onderscheidt; iemand in iets -, zijn rechten erkennen. Dikwijls met de ontkenning: ik ben er niet in gekend, het is buiten mij om beslist; -ner (iem., die verstand heeft van), m. kenners: zijt gij -? b.v. van schilderkunst, muziek, enz.

Ken'nep, m. gmv.; zie Kemp.

Ken'nersblik (de blik van een kenner), m. -blikken: een schilderij met e. - beschouwen.

Ken'nis 1. (bekendheid), v. gmv.: de oude - hernieuwen, met iem. - aanknoopen, maken; 2. (bekende, vriend), m. en v. -sen: hier is een oude - van je, dat boek is een goede

- van me; den dood laten bekend maken bij vrienden en -sen; 3. (bewustzijn), v. gmv.: buiten - zijn of liggen, weer bij - komen; 4. (weten), v. gmv.: dat is buiten mijn - gebeurd, voorweten; 5. (begrip, verstand), v. gmv.: hij sprak met - van zaken; iem. - van iets geven, mededeeling; - van iets nemen, hoogte; 6. (wetenschap, kunde, geleerdheid), v. gmv.: een man van veel -, een veelzijdige - hebben, iem. van algemeene -, een grondige -, de - is voor zweet te koop (Staring); spreekw. - is macht, is een zedelijke kracht.

Ken'nisgeving (mededeeling, bericht), v. -en: er is een - vanwege den Burgemeester aangeplakt, bekendmaking; in de raadsvergadering werd de brief voor - aangenomen, zonder er zich verder om te bekommeren.

Ken'nismaking (eig. het leeren kennen, begin van den omgang met iem.), v. gmv.; -neming (onderzoek, inzage), v. gmv.

Ken'schets (zaakrijke omschrijving, waardoor men iem. of iets leert kennen), v. -en.

Ken'schetson (kenmerken, aanduiden), ik kenschetste, heb gekenschetst: zulk een edelmoedigheid kenschetst zijn karakter; dit kenschetst de ontrouw der inboorlingen, is een staaltje van, doet kennen.

Ken'spreuk (zinspreuk, leus), v. -spreuken: elke rederijkerskamer had een -; de Palmboom in Leiden (1616) had als -: In liefde werkende.

Ken'teeken (kenmerk), o. -teekens: een witte band om den arm zou als - dienen.

Ken'teekenen (kenmerken, doen kennen), het heeft gekenteekend: zulk een schrale gift -t dien man, hij is nl. een gierigaard.

Ken'teren (afleid. van kant: kantelen, omrollen), ik heb gekenterd: een kist, een balk -; een schuit kan -, nl. als zij te veel deklast heeft; een schip -, het op zij stellen ten einde het te herstellen; het tij kentert, verandert, keert; -ing, v. -en: de - van het tij, wisseling van eb en vloed; Indië: overgang van de regelmatige winden, zie Moesson: de - of overgang valt in de maanden April en October en kenmerkt zich door plotselinge stormen, stilten en onweders.

Ken'vermogen (een der zielskrachten: begripsvermogen), o. gmv.: de onderwijzer werkt vooral op het -, onderscheidingsvermogen.

Ke'pala kam'pong (O.-I. dorps hoofd), m.

Ke'pang (O.-I. vlechtwerk van bamboe), v. -s.

Ke'pen (insnijdingen maken), ik heb gekeept: een lat, een stok -; zie In'kepen.

Ke'per (opgewerkte draad bij een weefsel), v. kepers: de - van die zijde is fijn; zegsw. iets op de - beschouwen, nauwkeurig, van nabij onderzoeken; ook stofn., o. d. i. stof met een keper.

Ke'per (balk), v. kepers: een hoek-, d. i. verbindingsbalk; -band (ijzeren sluitband om schoorsteen, balk, enz.), m. -banden.

Ke'peren (met een keper weven), ik heb gekeperd: gekeperd laken, gekeperde zijde.

Ke'pl (uniformpet), m. -'s.

Keramiek' (de kunst v. h. maken v. fayence, majolica en porselein), v.; meer Ceramiek.

Kerati'ne (hoornstof), v. gmv.: de - is een zwavelrijke, ewitachtige zelfstandigheid.

Kerati'ne (muz. kromhoorn, basuin), v. -s.

Ke'rel (manspersoon, stoere vent), m. -s: wat een lange -! ben jij nou een -! een -,

die me dat nadoet! dikwijls heeft — de bijbeteekenis van individu: arm of zonder beschaving; — **tje** (knaap, ir. jongetje), o. — tjes: wacht eens —, ik zal je beenen maken.

Ke'ren (den vloer vegen met een bezem), ik heb gekeerd: de meid gaat de straat —, de deel, den dorschvloer —, iets met bezemen —.

Kerf (keep, insnijding), v. kerven.

Kerf'bank (bank, waarop de tabak gekorven wordt), v. — banken.

Kerf'diertje (Vlaamsch: insect), o. — diertjes.

Kerf'stok (lang, plat stokje, in den vorm van een lintaal, waarop door kerfjes of insnijdingen aangeduid werd, hoeveel brooden, liters melk, enz. de houder van den — op krediet had), m. — stokken: brood op den — halen, d. i. op krediet; men versta, dat leverancier en klant ieder een stok hadden, die te gelijk ingekerfd werden en waarvan de insnijdingen nauwkeurig met elkaar moesten overeenkomen: een primitieve boekhouderij; veel op zijn — hebben, diep in de schulden zitten, veel schuld hebben, fig. veel misdreven hebben; de — is vol, de maat is vol; ik wil dat niet op mijn —, voor mijn verantwoording; zie Houtje.

Kerk (bedehuis, tempel, huis des Heeren), v. — en: een — bouwen, de St.-Jan in den Bosch is een gotische —, de St.-Servaas van Maastrecht is een der oudste — en; bij uitbr. gezindte, geloof, de Roomsche —, de Anglicaansche —; de geschiedenis der christelijke —; godsdiensstoefening: de — duurde lang, zie: Avond —, Middag —, Morgenkerk; zegsw. O.-I. volgens de Chineesche —, volgens het gerucht; z. verder: Basiliek, Dom, Dsjamie, Hallenkerk, Kathedraal, Kruiskerk; Missigiet, Mesigiet of Medschid, Moskee; Synagoge, Tempel; zie ook Kogel.

Kerk'baljuw (Vlaamsch. ordehouder in livret met hellebaard of staf), m. — baljuwen; den — vindt men alleen in groote kerken en in kathedraalen; zie Hondenslager.

Kerk'ban (uitsluiting uit de gemeenschap der R.-K. geloovigen), m. gmv.: de groote —, deze heft alle gemeenschap met de kerk op; de kleine —, deze ontzegt het gebruik der sacramenten; zie: Excommunicatie en Interdict.

Kerk'bank (bank in een kerk), v. — banken; — bestuur (R.-K. college van heeren, die met de stoffelijke belangen eener kerk zijn belast), o. — besturen; — bijbel (Prot. bijbel, welken men in de kerk gebruikt, tegenst. huisbijbel), m. — s; — boek (R.-K. gebedenboek), o. — boeken; — bord (Prot. bord in de kerk ter aanduiding van het nummer der psalmen of gezangen, psalmbord, gezangbord), o. — borden; — briefje (Prot. gedrukt blaadje, dat de predikbeurten in de kerken van een stad aangeeft), o. — s: het — vermeldt ook de namen van de predikanten, die bij de godsdiensstoefeningen zullen voorgaan.

Kerk'dorp (kerkelijke gemeente in Drente), o. — dorpen; zie Kerspel.

Ker'kekas (inkomsten eener kerk), v. gmv.: een legaat storten in de —, verg. Armenkas.

Ker'kelijk (van of tot de kerk), bn. en bw.: dit zijn — e goederen; het — e gezag, een — e overheidspersoon, de — e inkomsten, een — spel, zie Mysterie- en Mirakelspel; R.-K. het — jaar: begint den eersten Zondag v. d. Advent, zie Jaar; een huwelijk — inzegenen.

Ker'kelijk hu'welijk (huwelijk in de kerk voltrokken of ingezegend door den pastoor of den predikant), o. kerkelijke — en.

Ker'ken (ter kerk gaan), ik kerkte, heb gekerkt, gmv.: waar kerk jij gewoonlijk?

Ker'kenorde, v.; zie Kerkenordering.

Ker'kenordering (samenstel van regelen en verordeningen, den eeredienst betreffende; ook: ordening, uitgaande van de kerkelijke overheid), v. — ordeningen.

Ker'ker (gevangenis, meestal in deftigen stijl), m. — s.

Ker'keraad (Prot. college als vertegenwoordiger der gemeente), m. — raden: lid van den —; de — is vergaderd, de leden van 't kerkbestuur; zie Consistorie.

Ker'kerechten (de laatste sacramenten), o. mv.: liggen onder volle —, ten volle beediend zijn, het olieel ontvangen hebben.

Ker'keren (in een kerker opsluiten), ik kerkerde, heb gekerkerd.

Ker'kerkot (—hol), o. — kotten; — lucht (vunze lucht van een kerker), v. gmv.

Ker'kezakje, o. — s; zie Kerkzakje.

Kerk'fabriek (oude benaming voor het kerkgebouw en het kerkvermogen, d. i. bezit en inkomsten), v. — en: ook het bestuur zelve.

Kerk'gang (eerste bezoek, dat een R.-K. vrouw na de geboorte van haar kind aan de kerk brengt en waarbij de priester over beiden den zegen uitsprekt), m. — en: haar — doen.

Kerk'gebouw (het gebouw der kerk), o. — en: een fraai —, een nieuw —; — genootschap (vereeninging van geloofsgenooten), o. — pen; — geraad (— gereedschap), o. — geraden: de voorwerpen, welke bij den R.-K. openbaren eeredienst in gebruik zijn, vormen het —; — geschiedenis (geschiedenis der christelijke kerk), v. gmv., ook: het werk zelf, en dan mv. — sen; — gezang (het zingen in de kerk), o. gmv.; ook: kerklied, en dan mv. — gezangen; — hervorming (gesch. hervorming in de Kerk, inz. door Luther en Calvijn enz.), v. gmv., ook: Reformatie; — hof (begraafplaats), o. — hoven, zie Dader; — kauw, v. — kauwen, zie Dole; — klok, v. — klokken; — kroon (lichtkroon), v. — kronen; — leer (godsdiensleer), v.: de Calvinistische —, de Luthersche —, de Roomsche —.

Kerk'leeraar (kerkelijke schrijver, die door buitengeuone geleerdheid zich onderscheidde), m. — leeraaren: Hieronymus (420), Augustinus (430) zijn — leeraaren.

Kerk'meester (lid v. een R.-K. kerkbestuur), m. — s; — muziek (muziek van of voor kerkliederen), v. gmv., zie Gregoriaansch; — orde, v. gmv., zie Kerkenorde; — orgel (orgel in een kerk), o. — s; — pad (voetpad naar de kerk), o. — paden; — patroon (R.-K. de beschermheilige eener kerk, naar wien ze genoemd is), m. — patroons; — patrones, v. — sen; — portaal (portaal eener kerk), o. — talen, zie ook Portiek; — provincie (R.-K. kerkgebied, door een concordaat met Rome verbonden), v. — s, — cijen: Nederland met een aartsbisdom en vier suffragaanbisdommen vormt een —; — raam (raam in een kerk, ook van geschilderd of gebrand kerkglas), o. — ramen; — raampje (geslepen gedeelte van een wijnglas, enz.), o. — s; — rat (rat, in een kerk levende), v. — ratten, ook: — rot, v. — ten; — recht (het recht, dat geldt voor de kerk,

oek: kerkenordering), o. -en; -**roof** (het rooven van kerksieraden), m. gmv.
Kerksch, bn.; -er, meest -: deze dame is -, gaat gaarne ter kerk, is vroom; hoe - men was, de vierpot bleef nu in de kas (Staring).
Kerkschgezind (kerksch, godsdienstig), bn.
Kerkschip (een door particulieren uitgerust schip op de Noordzee, in den tijd van de haringvangst; des Zondags dienend tot godsdienstoefening, onder leiding van een predikant), o. -schepen; -**sieraad** (al wat dient tot opstiering eener kerk), o. -sieraden; -**stoel** (bidstoel voor kerkgebruik), m. -en; -**stoof**, v. -stoven; -**tijd** (begintijd van den kerkdienst), m. -en; -**toon** (muz. een der bijzondere toonschalen, waarop de Gregoriaansche kerkzangen gebouwd zijn), m. -tonen, zie ook Dorisch; -**toren** (toren bij of op de kerk), m. -s; -**uil** (torenuil, oranje-uil), m. -en, scherts. trouw bezoeker der kerk.
Kerkvader (leeraar-schrijver der oude Christelijke kerk), m. -vaders: den titel van - geeft men o. m. aan de apostolische vaders n. l. aan de schrijvers, die tot de onmiddellijke leerlingen der Apostelen gerekend worden.
Kerkvergadering (concilie, synode), v. -en: de - van Trente (1545-1566); -**visitatie** (kerkbezoek door den deken van het decanaat), v. -s of -tiën; -**voogd** (R.-K. bisschop), m. -en; -**voogd** (Prot. lid van den kerkeraad, belast met het kerkelijk beheer), m. -en; -**wet** (canonieke wet), v. -ten: daar - en pastoor verbiedt met ongedoopte klokken beng'len! (Staring); -**wijding** (de inzegening of inwijding, het consacereen van een nieuwe R.-K. kerk), v. -en: alle jaar vierde men oudtijds het feest van -, zie Kermis.
Kerkzakje (fluweelen zak aan een langen stok, om er in de kerk de giften en gaven mee op te halen), o. -zakjes; ook, Kerkezakje.
Kermen (kreunen, weeklagen, jammeren), ik kermde, heb gekermd: - van pijn.
Kermes' (schildluis in Z.-Europa), v. -sen: die - levert de grondstof van het karmozijn.
Kermes'se d'été (Fr. eig. zomerkermis: feest inz. liefdadigheidsfeest, in de open lucht), v.
Kermis (eig. kerkmisp, d. i. kerkelijk feest op den herinneringsdag van kerkwijding in stad of dorp; later: jaarmarkt, volksfeest met kramen en tenten), v. kermissen: de - inkluiden, n. l. met de torenklokken; de voorjaars-, de najaars-; de - eens over wandelen; gaan - houden; zegsw. het is niet alle dagen -, feest; scherts: het is - in de hel, zonnenschijn met regen, hagel of sneeuw; zie ook Koud.
Kermisbed (op den vloer gespreid noodbed), o. -bedden; -**deun**, m. -en; -**drukke**, v. gmv.; -**foel** (een foel aan meid of knecht, b. v. f2.50 of f3 op kermis), v. -en; -**geld** (n. l. om op de kermis te verteren), o. gmv.; -**koek** (koek, op de kermis gekocht), m. -en; -**kraam**, v. -kramen; -**pop** (fig. smakeloos opgesmukt meisje), v. -poppen; -**tent** (tent voor kermisvertooningen), v. -en; -**volk** (kunstmakers, enz., die de kermissen afreizen), o. gmv.; -**wagen** (huiswagen van rondtrekkend kermisvolk), m. -s; -**week** (week, waarin het kermis is), v. -weken.
Kern (karrton), v. -en, gew.; zie Karn.
Kern (klein, meestal rond lichaampje in een levende dierlijke of plantaardige cel; pit, korrel, zaad), v. -en: fig. een - van waar-

heid, beginsel; zegsw. tot de - doordringen, iets grondig onderzoeken, naspeuren; de intellectuele kern onzer natie, de groep ontwikkelden naar den geest.
Kern'achtig (pittig, vol gehalte), bn.; -er, -st: een - woord, een - pleidooi, een -e toespraak, een -e verklaring; -**bijter** (dierk. (vinkachtige vogel), m. -s; -**gezond** (ingezond, door en door gezond), bn.; -**hout** (de binnenste ring hout van een boom), o. gmv., zie Spint; -**ooff** (vrucht met pitten), o. gmv.: peren, appels behooren tot het -; -**schaduw** (sterrenk. diepdonkere schaduw, slagschaduw, volle schaduw), v. -en, zie Halfschaduw; -**spreuk** (krachtigen kort gezegde), v. -en: de meeste deviezen zijn -en; -**vrucht** (een pitvrucht), v. -en: de appel is een -.
Ker'rie (O.-I. groengele specerij, bereid uit de bladen van aromatische planten), v. gmv.
Kers (kerseboom), m. kersen, (vrucht), v. -en: de zuurachtige - of morel, de Spaansche -, de Mei-, de knap-; zie Heer.
Kers (bitterkers), v. gmv.: de bittere -, ook, tuin- of ster- is gezond en smakelijk.
Kers (tuinbloem: de O.-I. kers), v. gmv.
Kers'appel (soort van appelboom met vruchten zoo groot als kersen), m. -appels: (vrucht), m. -s, -en.
Kers'bloel (het bloeien van den kers), m. gmv.; -**bloesem** (witte bloei van den kers), m. -s; -**boom**, m. -en; -**boomenhout** (hout van den kerseboom), o. gmv.; -**boomgaard** (weide, beplant met kerseboomen), m. -gaarden: in de Betuwe en in Z.-Limburg vindt men groote -en.
Kers'elaar (Vlaamsch. kerseboom), m. -s, -aren; verg. Rozelaar, Hazelaar, Appelaar, Perelaar, Pruielaar, Mispelaar.
Kers'brandewijn (brandewijn op kersen), m. gmv.; verg. Morellenbier.
Kers'ngaard (kerseuin), m. -gaarden; -**gelei** (gelei, uit kersen bereid), v. gmv.; -**hout** (hout v. d. kerseboom), o. gmv.; -**jam** (jam, van kersensap gemaakt), v. gmv., zie Jam; -**mand** (mand voor kersen), v. -en; -**pluk** (het plukken der kersen; ook, de pluktijd), m. gmv.; -**sap**, o. gmv.; -**taart**, v. -en; -**tijd** (tijd v. d. pluk der kersen), m. gmv.; -**tuin** (-gaard), m. -en; -**vla** (vla, overdekt met van de pitten ontdane, gestoofde kersen), v. -vlaas.
Kers'sept (pit eener kers; gmv.: hoofd van een mensch), v., verg. ook Knikker; -**steel** (steeltje v. e. kers), m. -stelen; -**tak** (tak van een kerseboom), m. -takken.
Kersouw' (Vlaamsch. madeliefje), v. -en. vero.
Kers'pel (kerkdorp, parochie, kerkelijke gemeente), o. kerspelen, kerspels; ook Karspel; vergelijk: Bovenkarspel, Oud-Karspel, enz.
Kers'rood (de kleur hebbende van een roode kers), bn.: -e wangen; een mofje, met -e zijden voering, (C. O.)
Kerst'avond (de avond vóór of van Kerstdag), m. -avonden; -**boom** (een denneboompje, dat op Kerstavond wordt behangen met waarsjes en geschenken), m. -boomen.
Kerst'dag (feestdag van Kerstmis, n. l. op 25 Dec.), m. -dagen: de eerste -, de tweede -.
Ker'sten (Christen), m. -en. vero.
Ker'stenbrief (Vlaamsch. doopbrief), m. -ven.
Ker'stenen (doopen, opnemen in de christenkerk), ik heb gekerstend: iemand -, tot het

Christendom brengen; —**doop**, m.: bij Bilderdijk, in Eilius: *gij (Willibrord) zelf hadt met den — vorst Diederik 't hoofd gewasschen*; —**ing** (het tot Christen-maken), v. vero.; —**man** (Christenman), m. —mannen.

Kerstfeest (het feest van de geboorte van Christus, op 25 Dec.), o. —en; —**geschenk** (geschenk op Kerstmis), o. —en; —**gezang** (het zingen op Kerstmis, kerstlied), o. —en; —**koek** (koek, welke is gebakken ter gelegenheid van het Kerstfeest), m. —en; —**kraus** (ringvormig, fijn gebak ter gelegenheid van Kerstmis gebakken), m. —en; —**lied** (lyrische poëzie: geestelijk lied, om op Kerstdag te zingen), o. —liederen: onze letterkunde bevat —liederen zelfs in het Middelnederlandsch; —**mis** (christelijke feestdag op den geboortedag van Christus), v. —missen, zie Kerstdag; —**nacht** (de nacht vóór Kerstmisdag, van 24 op 25 Dec.), m. —en; —**tijd** (tijd van Kerstmis, week waarin de Kerstdagen vallen), m. gmv.; —**vacantie** (schoolvacantie omstreeks Kerstmis), v. —s, —tiën; —**week** (week tusschen Kerstmis en Nieuwjaar), v. —weken; —**zang** (kerstlied), m. —zangen.

Kers'versch (geheel versch), bn. en bw.: deze boter is —, fig. een —e huisvader, —e beeldspraak; wij komen — van de reis, pas.

Kerswater, o. gmv., zie Kirschwasser.

Ker'vel (plantk. schermbloemige plant), v. gmv.: de gewone — is een soepgroente; de dollé — is een giftplant (gevlekte scheerling).

Ker'ven (inkepen, ergens een kerf in snijden, in reepjes snijden), ik korf, heb gekorven: tabak —, viach —; bij uitbr. vezelig worden, breken op den draad van geweven stoffen: die zijde kerft; zie: Gekorven en Schiften.

Kesp (scheepst. oplegstuk, dwarsstuk), v. —en.

Ketsapang (O.-I. hoogopgaande boom, timmerhout-boom), m. —s. (e = ee).

Ketel (metalen vaatwerk met hengel, met of zonder tuit), m. —s: een kook—, soep—, thee—, waterketel, enz. zie ald.; spreekw. De pot verwijt den —, dat hij zwart is, de ééne verwijt den ander iets, waaraan hij zelf mank gaat; zie Stoomketel.

Ketelachtig (kitteloorig, prikkelbaar, lichtgeraakt), bn., w. i. g.; zie Kittelachtig.

Ketelbikker (man, die uit den stoomketel de ketelsteen moet bikken), m. —bikkers.

Ketelboeter (ketellapper), m. —boeters; zie Bosten, herstellen.

Ketelen, het ketelde, heeft geketeld: dit ketelt zijn hart (Bild.); ook: Kietelen, Kittelen.

Ketelig (kitteloorig), bn.; zie Ketelachtig.

Ketellapper (iemand, die ketels herstelt), m. —lappers; —**lapperswerk** (knoetwerk), o., verg. Ketelboeter; —**mondstuk** (muz. een mondstuk zoals b.v. een hoorn heeft), o. —stukken; —**muziek** (helsch lawaai met pannen en ketels, ter bespottling), v. gmv.: — brengen; —**steen** (steenachtige korst aan den binnenvand van een stoomketel, keukenketel, enz.), v.: de — verhindert het doordringen der warmte; —**trom** (halve bol, bespannen met ezelsleer, pauk), v. —trommen, zie Pauk; —**vang** (godsoordeel: de van hekschijf verdachte moest den arm tot aan den elleboog in een ketel met kokend water steken en dan ongedeerd blijven), v. —vangen.

Keten (reeks van in elkaar geschakelde ringen, ketting), v. —s of —en: een ijzeren —, een gouden —; de — van een gevangene, de

boei; de beenketenen der Russ. ballingen; fig. een — van bergen, van hewelen, rij, aaneenschakeling; de — der slavernij, de boei.

Ke'ten (zoutraffneeren), ik keette, heb gekheet.

Ke'tenen (in ketenen slaan, boeien), ik heb geketend; fig. zijn hartstochten —.

Ke'timon (O.-I. augurken, komkommers), v.

Ke'tjoe (Mal. roover, plunderaar), m. —s, ook bestaat het w. w. Ke'tjoën, d. i. rooven.

Ke'tsen (niet afgaan van een vuurwapen, weigeren), het ketste, heeft en is geketst; fig. een voorstel —, van de hand wijzen.

Ke'tter (gesch. eig. zuiveraar; hij die afwijkt van de heerschende als rechtzinnig erkende leer, inz. afvallige van het R.-K. geloof), m. —s.

Ke'tteren (razen, tieren, vloeken), ik ketterde, heb geketterd; verg. Verketteren.

Ke'ttergericht (geloofsrechtbank, inquisitie), o. —en.

Ketterij (het afwijken van de als rechtzinnig erkende leer, inz. van de Roomsche leer), v. —en; fig. — op 't gebied van kunst of wetenschap, grove dwaling.

Ke'ttersch, bn.: —e leertingen, nl. van een ketter; fig. onrechtzinnig.

Ke'tting (een reeks of rij van verbonden schakels of schalmen), m. —en: een — van goud, enz.; zegsw. hij is van den —, hij is uitgelaten in zijn vrijheid evenals een losgelaten hond; verg. Keten.

Ke'ttingbreuk (rek. gedurige breuk), v. —en.

Ke'ttingbrug (aan kettingen hangende brug), v. —gen; —**draad** (wev. schering, d. i. door twee tanden of stiften van den weverskam heen opgespannen draad), m. —draden; —**ganger** (O.-I. ook kettingjongen: dwangarbeider, iemand, die veroordeeld is tot gedwongen arbeid, vroeger met een ketting aan het been), m. —s; —**garen** (wev. strak op de boomen door den kam heen gespannen draden), o. gmv., zie Schering; —**handel** (handel, waarbij opgeslagen goederen met speculatieve bedoelingen, telkens van de ééne hand in de andere overgaan), m. gmv.; —**hond** (hond aan den ketting, waakhond), m. —en; —**kast** (bescherming, veelal van celluloid, van den fietsketting), v. —en; —**kogel** (twee kogels, door een ketting verbonden), m. —s; —**loos** (zonder ketting, inz. van een fiets), bn.: een — rijwiel, zie Acatène; —**molen** (toestel, bestaande uit een gesloten ketting, voorzien van emmers, tot verwijdering van water uit kanaalpannen), m. —s, vero.; —**regel** (rekenk. reeks van aaneengeschakelde evenredigheden, zoo verbonden, dat de linkerzijde van elke vergelijking gelijknamig is met de rechterzijde der voorgaande), m. —s; —**steek** (een bijzondere steek bij 't borduren naaien, siersteek), m. —steken; —**zijde** (getweerde zijde), v. gmv.: twee- en driedraadsche —.

Keu (biljartstok), v. —s of —en.

Keu (een wijfjesvarken, een varken in 't algemeen), v. —s, —en; —**tje**, o. —s.

Keu'kelen (buitelend vallen), ik keukelde, ben gekeukeld: het kind — de van de steile trap; over zijn hoofd —, draaiend keeren; gmv.; verg. Buitelen en Tuimelen.

Keu'ken (plaats, waar het eten bereid wordt), v. —s: een koele —, een kleine —; bij uitbr. de Fransche —, wijze van spijsbereiding, de Engelsche —; een schrale —, slechte voeding; spreekw. Een vette —, een mager testament, wie altijd smult, kan niet sparen of garen.

- Keukenbeschuit** (*groeve en harde beschuit*), v. -en; -**boek** (*kookboek*), o. -en; -**fornuis** (*braad- of kookkachel*), o. -fornuizen; -**fransch** (*slecht Fransch*), o. gmv.; -**gerief** (*keukengerief*), o. gmv.; -**gerief** (*allerlei keukengereedschap, potten, pannen en verder vaatwerk*), o. gmv.; -**lamp** (*lamp voor de keuken, inz. ouderwetsche koperen lamp met los oliebakje en met tuit, ook, tuitlamp*), v. -en; -**latijn** (*slecht Latijn*), o. gmv.; -**meid** (*dienstbode, belast met het koken*), v. -en; -**plet** (*een man, die zich met de kleine aangelegenheden van de keuken, van den middagpot bemoeit*), m. -en; -**prinses'** (*scherts. keukenmeid*), v. -en; *hofjes-juffrouwen zijn veelal gewezen -prinsessen.*
- Keukenwagen** (*mil. wagen, die te velde als keuken dient*), m. -s: *elke compagnie heeft haar -; -werk* (*werk in de keuken te verrichten*), o. gmv.; *fig. dat is -, minderwaardig werk, dat toch moet gedaan worden.*
- Keukenzout** (*het gewone zout*), o. gmv.
- Keule** (*boonenkruid*), v. gmv.; *gew.: Keune.*
- Keulen** (*aadr. op den linker-Rijnoever gelegen belangrijke stad van Rijn-Pruisen, het oude Colonia Agrippina, d. i. de kolonie van Agrippina, zie ald.*), o.: *spreekw. - en Aken zijn niet op één dag gebouwd, een groot werk eischt tijd en geduld, zie ook Rome; hij stond te klyken, of hij het te - hoorde donderen, als stom van verbazing, b.v. bij een onverwachte tijding; zie ook: Agrippijnsch.*
- Keulenaar** 1. (*man uit Keulen*), m. -s: *onze groote Vondel was een geboren -, (1587); 2. (lange, platte aak, bestemd voor de Rijnvaart)*, m. -s, *verg. Samoreus.*
- Keulisch** (*van of uit Keulen*), bn.: *dit is - aardewerk; een -e pottentrien, ventster van Keulsche potten; een -e aak, lang vrachtschip.*
- Keulsche vaart** (*aadr. oude waterweg v. Adam naar den Rijn en verder naar Keulen*), v.; *zie Merwede-kanaal.*
- Keuloogen** (*kleine, zwarte meisjesoogen*), o. mv., *term in gebruik b.v. op Z.-Beveland.*
- Keur** 1. (*keuze, het kiezen tusschen twee of meer zaken*), v. gmv.: *boeken, mij op -toegezonden; spreekw. Ik wil om de - niet van den balk vallen, ik vind beide zaken even goed; 2. (verscheidenheid, menigte om uit te kiezen)*, v. gmv.: - *van bloemen, - van spijzen; op den St.-Pietersberg heeft men - van veldbloemen, d. i. ruimte van keus; op die tentoonstelling, brandkasten, te kust en te - overvloed van keus, zie Kust; 3. (iets, dat uitstekend is, het puik)*, v. gmv.: *de - van 't leger, de - der natie, - uit Vondel, Staring, Guido Gezelle, enz.; 4. (merk, stempel, essai op gouden en zilveren werken)*, v. -en: *er zijn verschillende -en bij den waarborg v. goud en zilver; 5. (gesch. handvest, door den landheer geschonken aan een bepaalde plaats: privilege; verordening van een gilde, van een waterschap)*, v. -en: *de - van Middelburg is in ons land de oudste, 1217; Willem II gaf Haarlem, Leiden, Delft en Alkmaar stedelijke -en.*
- Keurbende** (*uitgelezen bende soldaten*), v. -benden: *de garde was Napoleons -.*
- Keurder** (*sig. iem. die keurt, beoordeelaar, ook, taxateur*), m. -s.
- Keuren** (*beoordeelen, proeven, onderzoeken, toetsen*), ik heb gekeurd - *goud -, wijn -.*
- Keurgenoot** (*rechtst. bezoeker v. d. schout*), m. -genooten; *zie Keurnoot. vero.*
- Keurlijk** (*sijn, kostelijk, schoon*), bn. en bw.; -er, -st: - *e wijn, uitgelezen; een - kleedje; een - gekleede dame, - fijn linnen, - netjes.*
- Keuring** (*het keuren*), v. -en: - *van lotelingen, de 1e, de 2e -; - van paarden, van stieren, het deskundig onderzoek.*
- Keurkorps** (*keurbende*), o. -korpzen.
- Keurlijk** (*uitgelezen, fijn*), bn.; -er, -st.
- Keurling** (*uitgekozen, uitgelezen soldaat*), m. keurlingen, *zie Keursoldaat. w. i. g.*
- Keurmede** (*gesch. het beste stuk van den hoorige, dat bij diens dood door den heer werd genaast, b.v. een koe; het tweede lid mede is miede: geschenk*), v. -meden. *vero.*
- Keurmeester** (*beambte, met het keuren van metalen, ver. voedingsstoffen belast*), m. -meesters: *deze beambte is - van het vleesch.*
- Keurnoot**, -**genoot** (*ambtgenoot*), m. -genooten, *vero.*; *later: makker, zie Kornuit.*
- Keurprins** (*zoon van een keurvorst*), m. -prinsen; -**prinses'**, v. -prinsessen.
- Keurs** (*rijglijf, ook gew.: lange vrouwenrok*), v. -zen; -**lijf** (*rijglijf*), o. -lijven.
- Keursoldaat** (*keurling*), m. -soldaten. *w. g.*
- Keurteeken** (*stempel, teeken der keur, waarborgteeken*), o. -s.
- Keurteekenen** (*het keurteeken zetten op iets*), ik keurteekende, heb gekeurteekend.
- Keurverwantschap** (*scheikundige verwantschap*), v. gmv.; *zie Affiniteit.*
- Keurvorst** (*gesch. rijksvorst, gerechtigd om den Duitschen keizer te kiezen*), m. -vorsten: *er waren 5 Roomsch-Kath. en 3 Evangelische -vorsten, de Gouden Bul (1356) noemt hen de vertrouwde raadsliden des keizers; -vorstelijk (aan een keurvorst eigen)*, bn. en bw.; -**vorstendom** (*gebied van een keurvorst*), o. -men; -**vorstin**, v. -vorstinnen.
- Keus** (*keuze, de daad van het kiezen*), v. gmv.: *een goede - doen; een goede - hebben, smaak; alles naar - kost in dien bazaar 30 cents; dat is nu mijn -, wat ik kies.*
- Keutel** (*hard stuk drek of mest van mensch of dier*), v. -s; *fig. dreumes, klein-duimpje.*
- Keutelaar** (*talmer, beuzelaar, kruimelaar, kleinzielig man*), m. -s; -**ster**, v. -s.
- Keutelachtig** (*kleingeestig*), bn.; -er, -st.
- Keutelarij'** (*beuzelachtige zaak*), v. -en.
- Keutelen** (*beuzelen, talmen*), ik keutelde, heb gekutelde: *wat keutel je toch!*
- Keutelig** (*kleingeestig*), bn. en bw.; -er, -st.
- Keutelwerk** (*beuzelwerk, kruimelwerk*), o.
- Keuter** (*kleine boer b.v. in Drente, Groningen en Twente, die geen paard houdt*), m. -s; -**boer**, m. -boeren.
- Keuteren**, ik -de, heb gekeuterd; *Z. Koteren.*
- Keuterlijfje** (*klein boerdertijfje*), o. -s.
- Keuvel** (*hoofddeksel van kloosterlingen; ook, vrouwenkapje*), v. -s.
- Keuvelen** (*gezellig praten, kouten*), ik keuvelde, heb gekeuvelde; -**arij'** (*gekeuvel*), v. -en.
- Keuze**, **keus** (*daad of recht van kiezen, ook, het gekozene*), v. keuzen.
- Keuzelen** (*freg. van koozen, praten: kouten, keuvelen*), ik -de, heb gekeuzeld.
- Kevel** (*tandvleesch zonder tanden*), m. kevels; *verg. Bribbel.*
- Kever** (*dierk. tor, schildvleugelig insect*), m. kevers: *alle -s hebben een volkomen gedaanteverwisseling; e. goud-, e. snuit-, enz.*
- Kevie** (*vogelkooi*), v. kebies. *gew.*

KG., o., zie Kilogram.

K. G. (Eng. *Knight of the Garter*, ridder van den Kouseband), m., zie Garter-orde.

Kha'bit (houder van leerredenen in een moskee), m. khabits.

Kha'ki (bruingele of grauwele stof inz. voor uniformen in gebruik), o. gmv.

Khan (Tartaarsche vorst), m. -s; ook: *Karavansera(i)* of oostersche herberg, soms markt.

Khanaat' (gebied van een Khan), o. -naten.

Khedive (titel v. d. onderkoning v. Egypte, sedert 1867 gegeven), m. -n. (khe = kee).

Ki'ang (wilde ezel in Thibet), m. -s.

Kib, kib'be (het achterste van een aalfuik), v. kibben; zie Kub.

Kib'belen (twisten over kleinigheden, kraakelen onder kinderen), ze hebben gekibbeld; -aar, m. -s; -arij' (gekrakeel), v. -en; -partij (twist, ruzie), v. -en.

Kib'beling (twistziek), bn.; -er, -st.

Kib'beling (ingezouten kopdeelen van den kabeyawu, afval van labberdaan), v. gmv.

Kibit'ka, kibit'ke (licht Russ. voertuig op vier lage wielen, zonder veeren), v. -s.

Kid, kid'de (hatje), v. kidden; ook: *Ked, Kedde*.

Kid'ang (O.-I. middelsoort van hert, met slaglanden gewapend), m. -s.

Kiek, v. -en; zie Kiekje.

Kie'keboe (uitroep tot vermaak van jonge kinderen: uit kiekken of kijken en het tw. boe), tw.: -speten; zie ook: Boeman.

Kie'ken, kui'ken (jong hoen), o. -s.

Kie'ken (een kiekje maken van), ik heb gekiekt, meestal: een instantané of kiekje nemen met een handcamera; zie Momentopname.

Kie'kendief (dierk. wouw, zekere roofvogel), m. -dieven; ook, Kuikendief.

Kiek'je (photographische opname, genoemd naar den studenten-photograaf Kiek te Leiden), o. kiekjes: een -nemen, instantané.

Kiel (bodembalk, grondbalk van een schip), v. kielen: de - van een schip leggen; bij dichters: het schip zelf: Daar komt de -, met goud belaan! Spandaw.

Kiel (overkleed voor werklieden en boeren; ook jongenskieltje), m. kielen.

Kie'len (het op zijde leggen van een schip, om het te herstellen), ik -de, heb gekield.

Kie'len, wielen, rand om 't land! een dronk in Zeeland bij groote feesten ingesteld, waarbij men heil wenschte aan de zeevaart, den landbouw (ploeg op wielen) en de dijken.

Kiel'halen (zware straf in vroeger dagen op oorlogsschepen, waarbij de overtreder onder de kiel v. h. schip werd doorgehaald), ik heb gekielhaald; zegsw. ik laat me -, als 't niet waar is, ik roep de strengste straf over mij af.

Kielwater (zog; spoor, dat een schip in het water achterlaat), o. gmv.: fig. iem. in zijn -zeilen, hem op de hielen volgen; zegsw. blijf uit zijn -, volg hem in zijn handelwijze niet na; blijf uit mijn -! pas op, dat gij uit mijn nabijheid blijft.

Kiem (jonge aanleg van plant of dier), v. -en: fig. de - van het kwaad, oorsprong, oorzaak; de - van het goede, het begin; -pje (kleine kiem), o. kiempjes.

Kie'men (uitkomen, uitspruiten, ontspruiten), het heeft gekieemd; -kracht (kracht om te ontkiemen, in zaden), v. gmv.; -wit (plant-voedende stof in zaden), o. gmv.

Kie'm, bn. in de uitdr.: hij is -, hij heeft gewonnen; -roepen.

Kie'nen (het kienspel of lottospel spelen), ik heb gekieënd; -dopje (houten schijfje met een nummer er op, dat afgeroepen wordt), o. -dopjes; -kaart (kartonnen kaart met de nummers en nieten in rijen), v. -en.

Kien'hout (fossiele boomstam, uit het veen opgedolven), o. gmv.: het - bevat hars en brandt met heldere vlam; -licht.

Kien'spel (lottospel), o. -spellen.

Kiep (eig. korf; strooien vrouwenhoed), v. -en: ze had haar Zondagsche - op. gmv.

Kiep'je (glad mutsje van een bestje), o. -s.

Kier (reet, nauwe opening, spleet), m. -en; de deur stond op een -tje, stond aan.

Kie'reboe (bankwagen), v. -s. gew.

Kies (maaltand, daktand), v. kiezen: een holle -, zie Plombeeren; dat stop ik in mijn holle -, dat is erg onbeduidend, klein.

Kies (zuavelkies, verbinding van zuavel met een metaal, vooral met ijzer), o. gmv.

Kies'baar (kunnende gekozen worden, de vereischten er toe bezittend), bn.

Kies'bevoegd (recht hebbende om te kiezen), bn.; zie Kiesgerechtigd.

Kiesch (net, keurig, smaakvol, welvoeglijk, blijk gevend van een fijn gevoel), bn. en bw.; -er, meest -, -held (keurigheid, fijne welvoeglijkheid), v. gmv.

Kieschkeurig, bn.; ook Kieskeurig.

Kies'college (college van kiesbevoegden), o. -colleges: in groote gemeenten heeft het - de keus van den predikant.

Kies'district (een der districten, waarin ons land is verdeeld ten behoeve van de verkiezing voor de Tweede-Kamer), o. -en.

Kies'gerechtigd (het recht tot kiezen bezittend, kiesbevoegd), bn.

Kies'kauw (iem., die met lange tanden eet), m. en v. -en; ook: -kauwer, m. -s.

Kies'kauwen (zonder graagte of met tegenzin eten), ik heb gekieskauwd; -kauwer (fig. iem., die zeurt of zanikt), m. -s.

Kieskeur'ig (moettijk te bevredigen op het gebied van den smaak), bn.; -er, -st.

Kies'pijn (pijn in één of meer kiezen), v. gmv.; verg. Tandpijn.

Kies'plicht (zedelijke gehoudenheid of wettelijke verplichting om te gaan stemmen), m.; ook, Stemplicht; -recht (het recht, om te kiezen), o. gmv.; -rechtvraagstuk (de quaestie, de regeling betreffende van het kiesrecht), o. gmv.; -stelsel (wijze, waarop het kiezen geregeld is), o. -s; -vereniging (vereniging of bond, waarvan de leden bij verkiezingen, onder leiding van een bestuur, geschikte kandidaten voordragen en steunen), v. -en; -vergadering (vergadering van een kiesvereniging), v. -en; -wet (wet, regelende de verkiezingen), v. -wetten.

Kiet (Fr. *quitter*), bn. en bw.: -zijn, niets meer schuldig zijn; ik speel juist -, zonder te winnen of te verliezen.

Kie'telen (zachtjes streelen, om den lach op te wekken), ik heb gekieteld: zij moet dat kind niet zoo onder de kin -; zie Kittelen.

Kieuw (dierk. ademhalingswerktuig van waterdieren inz. van visschen), v. kieuwen; -deksel (plaat als beschutsel der kieuwen), o. -deksels; -dragend (dierk. met kieuwen), bn.; -pootigen (dierk. een familie van schaaldieren), m. mv.: de acht paren platte pooten dezer dieren dragen tevens kieuwen.

- Kie'vit** (dierk. loopvogel ter grootte van een tortel, moerasvogel), m. —en: de — toeft hier van Februari tot October; zegsw. zoo vlug als een —, zeer vlug ter been; gew. Kieftte.
- Kie'vitsbloem** (plantk. kruisbloempje: gemeene veldkers), v. —bloemen.
- Kie'vitsei** (ei van een kievit), o. —eieren; —nest (nest van een kievit), o. —nesten.
- Kie'zel** (scheikundig element, een metalloïde), o. Verder: (kleine rondachtige steenen, grint), o. gmv.; —steen, m. —en: —en vindt men op heidevelden en in groote rivieren; —weg (kunstweg, gehard met kiezelsteenen), m. —wegen; —zand (scherp zand, uit kleine kiezeldeeltjes bestaande), o. gmv.
- Kie'zen** (een keus doen), ik koos, heb gekozen: iem. tot lid van den raad —; partij —; hij kiest de eer boven het leven; zegsw. het hazenpad —, op de vlucht slaan; het ruime sop, of zee —; moeten — of deelen, een keus moeten doen, meestal uit twee onaangename dingen.
- Kie'zer** (iem., die kiest; iem. die gerechtigd is tot kiezen, b.v. 25 jaar oud is en aan gestelde eischen voldoet), m. —s: hij is — voor den gemeenteraad; zie: Belasting—, Exam—, Huur—, Loon—, Spaarbank—.
- Kie'zerslijst** (lijst van kiesgerechtigden), v. —lijsten: —vereeniging (bond van kiezers), v. —en, ook, Kiesvereeniging; —vergadering (bijeenkomst van kiezers), v. —vergaderingen, ook, Kiesvergadering.
- Kif** (gebruikte run), o. gmv.: van — maakt men run turf, met — bestroot men tuinpaden.
- Kijf** (twist, geschil, oneenigheid), v. gmv.; alleen gebruikelijk in de zegsw.: buiten —, zonder er over te twisten, te redetwisten, d. i. zonder eenigen twijfel.
- Kijf'aas** (kleinigheid), o.: twisten om een —.
- Kijf'achtig** (twistziek, —gierig), bn.; —er, —st.
- Kijk** (het bezien), m. gmv., meestal in bepaalde zegsw.: het schildertij staat te —; een goeden — op iets hebben, blik, inzicht; met iets te —loopen; daar is geen — op, kans; —dag (dag ter bezichtiging v. e. inboedel, enz.), m. —dagen; —duin (hoogste top van een duinenrij), v. gmv.; —duin (aandr. sterk fort met vuurtoren bij Den Helder), o.: zeeslag bij — 23 Aug. 1673.
- Kijk'en** (met aandacht zien), ik keek, heb gekoken: daar staat gij nu te —, verlegen; op zijn neus —, erg verlegen zijn; prentjes —, beschouwen; kijk hem daar eens! uitroep v. verbazing of beschimping; —er 1. (persoon, die kijkt; dat waardoor men kijkt, oog), m. —s; 2. (instrument om verwijderde voorwerpen duidelijk waar te nemen), m. —s: zegsw. in den — loopen, in 't oog loopen; iem. in den — hebben, in de gaten hebben, ook: iets heimelijke bedoelingen doorzien; —ers (oogen), m. mv.: levendige —.
- Kijk'gat** (opening, waardoor men kan zien, loergat), o. —en, verkl. —gaatje, o. —s; —glas (glas, waardoor men kijkt, tooneelkijker; tuurglas in een rarekiek), o. —glazen; —in-de-pot (persoon, die in de keuken alles afneust), m. en v. —potten: Hans —; —je, o. —s: ergens een — nemen, een kort bezoek brengen, ter vlucht iets zien; —kast (kinder-speelgoed, rarekiek), v. —en, ook: tuinhuisje met veel ramen en deuren; —toren (mil. wachttorens), m. —s; —venster (venstertje in poort of deur, of achter in de kap v. e. rijtuig), o. —s.
- Kijva'ge** (kijverij, gekibbel), v. gmv. (g = zij).
- Kij'ven** (krakeelen, twisten; tieren, razen), ik keef, wij keven, ik heb gekeven; —erij (gekrakeel), v. —en; kijf'ster, v. —s.
- Kik** (flauw geluid), m. kikken: hij gaf geen —, hij liet geen —; hij gaf kik noch mik, gaf niet het minste geluid.
- Kik'halzen** (een kikkend geluid maken, alsof men braken moet), ik —halsde, heb gekikhalsd: die jongen eet, tot hij —halst, bijna stikt, niets meer kan doorslikken.
- Kik'ken** (even spreken van iets), ik heb gekikt: gij moogt er zelfs niet van —, geen enkel woord er van reppen.
- Kik'ker** (kikvorsch), m. —s; —tje, o. —s.
- Kik'kerbil** (billetje van een kikvorsch, als lekkernij gegeten), v. —billen.
- Kik'kerieren**, o. mv.; zie Kikkerrit.
- Kik'keren** (springen, eig. als een kikvorsch), de straatjongens kikkerden om het mannetje heen; verg. Opkikkeren en Verkikkerd.
- Kik'kerkruid** (—beet), o. gmv.; z. Duitblad.
- Kik'kerland** (land met veel kikkers, scherts. ons land), o.; —poel (poel als verblijf van vorschen), m. —en; —rit (kikkerschot of —kult), o. gmv.; —spog (wit schuim op sommige planten, ook: lenteschuim, koekoeks-speeksset), o. gmv.; —vischje (kikker in wording, ook, dikkop), o. —s.
- Kik'vorsch** (eig. vorsch, die kikt: amphibie, die zich nl. op het land en in water ophoudt), m. —vorschen: de bruine land—, de groene water—, zie Boom—.
- Kik'vorschegekwaak**, o. gmv.; —land, o.: in dit —! schimpn. voor moerasig, laag land; —net (netje tot het vangen van kikkers), o. —netten; —schot (kikkerrit), o. gmv.
- Kil** (geul, stroombedding, waterdiepte tusschen hooge oevers), v. killen: ze (Eliza) springt af in 't diep der — (Ter Haar); de Dordsche —, in het laatst der 16e eeuw gegraven, welke kil allengs den vorm van een breeden arm der Maas heeft aangenomen.
- Kil** (nattig koud), bn.; —ler, —st: een —le herfstavond; het —le water; bij uitbr.: de —le hand des doods.
- Kil'koud** (ijskoud, ook fig.), bn.: —e blikken.
- Kil'len** (tintelende kou veroorzaken; tintelen van kou), het heeft gekild: de voeten — mij, tintelen, prikkelen van kou; scheepst. de zeilen —, vatten geen wind, hangen slap langs of klapperen tegen den mast.
- Kil'lg** (vochtig koud, huiverig, nattig), bn.
- Kilo** (eig. duizend), o.: —ampère v. 1000 ampères; —gram (Ned. pond), o. —grammen.
- Kilogram'meter** (eenheid van arbeidsvermogen), m. —meters: een — is een arbeidskracht, noodig om één KG. één M. op te heffen in 1 seconde, zie: KGM.
- Kiloh'ter** (eig. 1000 Liter: 10 Ned. vaten, 10 Ned. mudden), m. —liters, ook: KL.
- Kilome'ter** (Ned. mijl = 1000 Ned. ellen), m. —s, ook: KM.
- Kilome'terboekje** (spoorboekje, dat voor 500 of 1000 KM. spoorreis geldig was), o. —s.
- Kilome'terkaart** (spoorw. kaart, die recht geeft om een bepaald getal KM. af te leggen, minstens 200), v. —kaarten.
- Kilome'terpaal**, m. —palen, zie Mijlpaal.
- Kilome'terraal** (waterstaat: langs rivieren of kanalen op elken KM. afstande de aanduiding v. d. diepte v. d. stroom of van het waterpeil en wel langs een denkbeeldige gleuf, recht-

- hoekig op den stroom of het kanaal*, v. -en; zie Raai.
- Ki'lostère** (1000 kubieke M.), v. -s, -n.
- Ki'lowatt** (eig. duizend watt, als elektrische eenheid), o. -s; -**wattuur**, o. -turen.
- Kim** (aandr. schijnbare rand aan den gezichteinder, wolkenbank aan den horizon), v. kimmen, ook: -**me**, v. -n: de zon duikt onder de -, de zon rijst ter kimme uit, de ooster-, de wester-; de -sluit zich (savonds).
- Kim** (witte stukjes schimmel op bedorven azijn, bier, enz.), v. gmv.; verg. Kaam.
- Kim'bren**, m. mv.; zie Cimbren.
- Kim'duiking** (cosm. verschil of correctie tusschen den zichtbaren en den wezenlijken gezichteinder), v. gmv.
- Kim'kielen** (bij groote platte schepen schuinstaande planken, onder water, dienende tegen het slingeren van het schip), v. mv.
- Kimono** (Jap. ochtendgewaad voor dames; met wijde mouwen en met gordel), m. -'s.
- Kin** (onderste deel v. h. aangezicht), v. -nen.
- Kina** (bast van den kinaboorn), v. gmv.: er bestaat bruine, gele en roode -; uit den bast wordt de bruine - gewonnen, zie Kinine; -**bast** (schors of bast van den kinaboorn, oorspronkelijk in Z.-Amerika, stofnaam), v.; (voorwerpsnaam), m. -en; -**boom** (boom, die 20 M. hoog wordt en wiens bast kinine bevat), m. -en: de -en vormen uitgestrekte wouden op de O. helling van het Andesgebergte; vooral op Java gekweekt, nl. ten N. en ten Z. van Bandoeng; -**cultuur** (aankweeking v. d. kinaboorn), v. gmv.; -**drankje**, o. -s; -**druppels**, m. mv.; -**onderneming**, v. -en; -**pil**, v. -len; -**poeier**, -**poeder**, v. -s; -**planter** (O.-I. kweeiker op groote schaal van kinaboornen), m. -s; -**vergiftiging** (nl. door 't innemen v. e. te groote dosis kina), v. -en; -**wijn** (geneesmiddel: kina, op wijn getrokken), m. gmv.
- Kind** (zuigeling, ook jongetje, meisje), o. -eren, -ers; zegsw. *hij heeft - noch kraai*, bezit hoegenaamd geen familie; bij overdr. de -eren Israëls, de Joden; *wij zijn -eren van Adam en Eva, wij zijn -eren Gods, de -eren dezer wereld; een - des doods zijn*, moeten sterven; *het - bij zijn naam noemen*, rechtuit of onverbloemd zeggen, waar het op staat; *het - van de rekening zijn of worden*, het gelag moeten betalen, alleen de nadeelen van iets ondervinden, verg. Dupe; -**je**, o. -s, kindertjes.
- Kin'deken, kin'deke** (klein kind), o. -s.
- Kin'derachtig** (de ongunstige eigenschappen toonend v. e. kind: onnadenkend, lichtzinnig, zonder ernst, flauw, laf), bn.; -er, -st; -**achtigheid** (flauwiteit), v. -heden.
- Kin'derarbeid** (arbeid, door kinderen in fabrieken of werkplaatsen verricht), m.: *wet op den -*, d. i. de wet-van-Houten (1874), deze wet bevat heilzame bepalingen tegen overmatigen vrouwen- en kinderarbeid.
- Kin'derarts** (speciaal-arts voor kinderziekten), m. -en; -**bal** (danspartij voor kinderen), o. -s; -**balk** (kleine zolderbalk, rustend haaks in twee moerbalken), m. -en; -**bewaarsplaats** (crèche), v. -en; -**bijbel** (Bybelsche geschiedenis voor kinderen), m. -s; -**cantate** (cantate voor kinderstemmen), v. -s, -n; -**courant** (krant voor kinderen), v. -en; -**dijk** (aandr. deel v. d. Hoogendijk om de Alblasserwaard), m.: op den - zijn veel sloopstimmerwerven; -**dokter** (speciaal-arts voor kinderziekten), m. -s; -**gek** (-vriend), m. -ken; -**geluk** (blijdschap v. h. kinderhart), o. gmv.; -**hand**, v. -en: zegsw. *een - is gauw gevuld*, een kind is met een kleinigheid gelukkig; -**hart** (fig. onschuldig hart), o. -en; -**jaren** (kindsheid), o. mv.: *het geluk der -*; -**juffer** of -**juffrouw** (juffrouw, die in een familie toezicht op de kinderen houdt), v. -juffers, -en; -**kamer** (speel- of leerkamer), v. -s; -**kerk** (Prot. godsdienstoefening voor kinderen), v. gmv.; -**kolonie**, v. -niën, zie Vacantiekolonie, ook wel eens: *Kindervacantiekolonie*; -**leed** (-verdriet), o. gmv.; -**leer** (R.-K. catechismus-onderwijs), v. gmv.; -**liefde** (liefde van de ouders tot hun kinderen en omgekeerd), v. gmv.; -**lievend** (zie Philopaedisch), bn.: een - gemoed.
- Kin'derlijk** (van een kind, overeenkomstig den aard, het wezen van het kind, naïef, oprecht, eenvoudig), bn.: -e plichten, de -e leeftijd, -e gehoorzaamheid, -e liefde nl. tot de ouders; een - gebed, -e eenvoud; bw.: *zij was - blij*.
- Kin'derlijkheid** (naïveteit), v. gmv.
- Kin'derloos** (zonder kinderen), bn.; -**heid**, v.
- Kin'derluur** (doek, luijer), v. -luren: een toegeknoopte - met mondkost, (C. O.)
- Kin'dermeid** (dienstbode, om op de kinderen te passen), v. -meiden; -**meisje**, o. -s.
- Kin'dermoord** (moord, gepleegd op een kind of op kinderen), m. -en: de - v. Bethlehem, zie: Herodes en Onnoozele-kinderen.
- Kin'derpartij** (feestje voor kinderen), v. -partijen; -**plaag** (persoon: kinderschrik), m. en v. -plagen; -**plicht**, m. -plichten; -**pokken** (oude naam v. d. pokziekte), v. mv.; -**praat** (onnoozel gebabbel), m. gmv.
- Kin'derrijm** (rijmpje of versje voor jonge kinderen), o. -rijmen; verg. Bakerrijm.
- Kin'derschoen**, m. -en: een - bracht Huib geluk (Staring, St.-Nicolaas); zegsw. *de -en uittrekken*, ophouden kinderachtig te zijn; *den -en ontwassen zijn*, geen kind meer zijn, de kinderlijke gewoonten hebben afgelegd; -**school** (lagere school), o. en v. -scholen: 't - is leeggeloopen (immerzeel); -**schooltje** (bewaarschool), o. -s; -**speelgoed**, o. gmv.: *het Parijsche -*, *het Neurenberger -*; -**spel** (eenvoudig spel van knapen of meisjes), o. -en, fig. *verzen te lijmen is -*, is een kleinigheid; *het leven is geen -*, het is een ernstig iets; -**stoel** (stoel op hooge pooten met armleuning en tafel), m. -en; -**taal**, v. gmv.; -**toeslag** (toelage per minderjarig kind, b.v. aan onderwijzers, beginnende bij het derde kind), m. gmv.; -**toon** (manier, waarop men tot kinderen moet spreken), m. gmv.: *deze onderwijzeres weet den - goed te treffen*; -**tuin** (speeltuin bij een frubelschool), m. -en; -**voeding** (kosteloze voeding van behoeftige school- of van fabriekskinderen), v. gmv.; -**vriend** (minnaar van kinderen), m. -en; -**wagen** (wagen, waarin men één of meer kinderen rijdt), m. -s; -**wereld** (het leven en bedrijf der kinderen), v. gmv.; -**werk** (beuzelachtig, onbeduidend werk), o. gmv.
- Kin'derziekte** (ziekte, aan kinderen eigen), v. -ziekten: mazelen, kinkhoest, vroeger vooral pokken, zijn -n; fig. *deze vereeniging heeft de -n achter den rug*, d. i. is de eerste

moelijkheden eener jonge vereen. te boven.
Kin'derzin (kinderlijkheid), m. gmv.: *de jonge vrouw, vol* — (De Gén.)

Kind'lief, o., voor: *lief kind!* aanspreking.

Kinds'been, bw.: *van — af*, d. i. sedert de prille jeugd, van de vroegste kindsheid af.

Kindsch (van een kind, als kind), bn.: *in mijn — e jaren*, nl. die der prille jeugd; in het bijz. onnoozel: *grootvader wordt —*.

Kindsch'heid (sufheid van den ouderdom), v. **Kinds'deel** (evenmatig deel der ouderlijke erfenis), o. — deelen; ook: *Kinds'gedeelte*.

Kinds'heid (eerste jeugd, kinderjaren), v. gmv.: *fig. de — der volken; de wetenschap, de kunst was toen nog in haar —*; R.-K. Genootschap der —, een soort van broederschap onder kinderen tot verzorging en kerstening van verwaarloosde kinderen in China, enz.

Kinds'kind (kleinkind), o. — kinderen.

Kinematograaf, v. — grafen; ook: **Cinema**.

Kinetofon (uitvinding van Edison), v. — fonen: door de — wordt te gelijktijd het effect van de kinematograaf en van de fonograaf verkregen.

Kini'ne (extract getrokken uit kina, groote koortsverdrivende kracht bezittend), v. gmv.

Kink (draai, konkel, bocht, wrong), v. — en: zegsw. *er is een — in den kabel*, d. i. er is een beletsel, zwarigheid, belemmering.

Kink (harde slag, stoot), m. kinken.

Kin'kel (boer, lomperd), m. — s: *wat 'n —!*

Kin'ken (hard op iets slaan b.v. met een metalen voorwerp, zóó dat dit terugspringt), het kinkte, heeft gekinkt.

Kinketting (keltinkje onder de onderlip v. een paard, aan den toom vastgehaakt), m. — en.

Kink'hoest (stikhoest, kinderziekte), m. gmv.

Kink'hoorn, **kink'horen** (gekronkelde eenschalige schelp), m. — s: *een pronktafeltje met ... kinkhorens*, (C. O.)

Kin'nebak (wang, kaak, inz. benedenkaak), v. — bakken, ook: — **bakken**, o. — s.

Kin'netje (vaatje bier v. nagenoeg 39 L.), o. — s.

Ki'no (rood gedroogd plantensap, looistof uit de Amerikaansche zeedruif), v. gmv.

Kinoloog (wetenschappelijk kenner van al, wat met den aard, de soorten en de uitwerking van kina in verband staat), m. — logen.

Kiosk (Turksch. eig. tuinhuis: open muziek-tent), v. — en: ook, luchtig houten huisje op de boulevards en trottoirs der groote steden, waar dagbladen, ook bloemen en sigaren, limonade, enz. worden verkocht.

Kip (band), v. kippen: *een — stokvisch*, d. i. een hoeveelheid, met een hoepeltje omsloten; *een — tin = 18½ KG.*

Kip (kist van latten), v. — pen: *een — dient tot het vervoer van sinaasappels en citroenen.*

Kip (dierk. hoen, hen), v. kippen: zegsw. *hij is er als de — pen bij*, zeer vlug; *met de — pen op stok gaan*, zeer tijdig naar bed gaan; *ik ben zoo lekker als —*, voel mij zeer lekker; *redeneeren als een — zonder kop*, erg dom.

Kip'kar (ijzeren karretje op rails, zóó gemaakt, dat men den bak kan laten kippen), v. — karren; ook: *kipwag(en)tje*; zie **Kippen**.

Kip'peborst (enge borst), v. — en.

Kip'pekuur, v.; zie **Kippenkuur**.

Kip'pen (doen omslaan, doen kantelen), ik kipte, heb gekipt.

Kip'penboer (koopman in kippen), m. — en; — **dief** (i.e.m., die kippen steelt), m. — dieven; — **draf** (sukkeltraf), m. gmv.; — **ei** (hoen-

derei), o. — eieren, — eitje, o. — s; — **gaas** (zie Gaas), o.; — **gerst**, v. gmv.; — **hok**, o. — ken; — **koopman**, m. — kooplui; — **kuur** (gril), v. — kuren; — **ladder** (lat met sporten bij het kippenhok), v. — s; — **loop** (kippenren), m. — en; — **pastej** (pastei van kippenveesch), v. — en; — **ren** (afgesloten loopplaats voor kippen van het hok), v. — rennen; — **soep** (soep van één of meer kippen), v. gmv.; — **vel** (huidbobbeling door erge koude, door angst, schrik), o. gmv.: *fig. het — krijgen* of hebben; — **voer** (voer voor de hoenders), o. gmv.

Kip'petjesgort (hoendervoer), v. gmv.; — **grutten** (kippenvoer), v. mv.

Kip'petjeskost (voeder voor kippen), m. gmv.; *fig. licht verteerbaar voedsel voor zieke of zwakke menschen.*

Kip'pig (bijziend, kort van gezicht), bn.; — er, — st; zie: **Myoop** en **Presbyoop**.

Kip'sel (broedsel, jonge kiekens), o. — s.

Kipwag(en)tje, o. — s; zie: **Kipkar**.

Kir'ren (het trillend roepen van duiven), de duif heeft gekird; ook **Koeren**.

Kirsch'wasser (Duitsch. eig. kerswater: sterke likeur uit kerseputten gestookt), o. gmv.: *een glaasje —*; ook **Kirsch**.

Kis'hassen (het doen huppelen van een plat steentje over het water), hij heeft gekiskast; zie **Keilen**.

Kis'sen (aanhitsen, aanwakkeren), ik kiste, ik heb den hond gekist, b.v. *kis, kis, kis!*

Kist (houten of metalen koffer, losse bewaarplaats van allerlei voorwerpen), v. — en: *een eikenhouten —*, *een ijzeren geldkist*; verkl. — je, o. — s: *een — je sigaren*; ook *doodkist*: *de — werd in het graf neergelaten*.

Kist'dam (dam als waterkeering dienende), m. — dammen; *een — is een door palen en damplanken gevormde ruimte, gelijkend op een kist en gevuld met zand, leem, klei, mest, enz.*

Kis'ten (een lijk in de doodkist leggen; ook: *een kisting maken*), men kistte, heeft gekist.

Kis'ting (het maken v. e. kistdam; de kist-dam), v. — en.

Kit (oliekannetje, waterkan, inz. ronde metalen kan met oor en bek), v. kitten; ook: *kot, keet*: *in kitten en kroegen loopen*; verg. **Opiumkit**.

Kit (kleef- of lijmmiddel), o. gmv.

Kits (Eng. eendekker met drie masten), v. — en.

Kit'sen (speeksel uitschieten door de tanden, spuwen), ik kitste, heb gekitst; volkst.

Kit'tebroer (drinkebroer, zwierbol), m. — s.

Kit'telachtig (gevoelig, lichtgeraakt), bn.

Kit'telen (prikkelen, ook: *ketelen, kietelen*, *fig. streelen*), ik heb gekitteld: *dat kittelt op de tong*; *fig. iemands hoogmoed —*.

Kit'telig (kittelachtig, kitteloorig), bn.

Kitteloor'ig (lichtgeraakt), bn.: *'t — paard, daar 't volk zijn lust aan ziet* (Staring), d. i. kregel, vurig; *een — ventje, gauw boos*.

Kittelton'gig (tot tegenspraak geneigd), bn.

Kit'ten (de stukken met kit aaneenlijmen), hij kitte, heeft gekit: *een gebroken vaas —*.

Kit'tig (levendig, vol vuur, bevallig), bn.; — er, — st: *wat ziet gij er — uit*, d. i. lief, puntig; — *op iets zijn*, vurig naar iets.

Ki'wi (dierk. snipstruis op N.-Zeeland), m. — 's.

Klaag'brief (brief v. rouwbeklag), m. — ven; — **huis** (Bijbel. huis van rouw, sterfhuis), o. — huizen; — **lied** (treurzang, jermiade), o. — eren: *de 5 — eren van Jeremia*; — **lijk** (klagen, lamenteerend), bn.; — er, — st: *op een*

-en toon zingen; bw.: - spreken; - **muur** (in het tegenwoordige Jeruzalem een der opgaande kanten van het Sionsplateau, ruim 18 M. hoog, waar de Joden zich vooral Vrijdags om 4 uur verzamelden, rouw plegend over het verloren Sion, (sinds Oct. 1915 ontoegankelijk), m.; - **psalm** (boetpsalm), m. - psalmen; - **rede** (redevaering, waarin men klaagt), v. - redenen; - **schrift** (schriftelijke klacht), o. - en; - **stem** (klagende stem), v. - stemmen; - **toon** (klagende toon), m. - tonen; - **vrouwen** (oudtijds, vrouwen gehuurd om misbaar te maken en te klagen bij het lijk, nog in het oosten een gebruik b.v. bij de Javanen), v. mv.; - **zang** (treurige zang, boetezang), m. - zangen: de -, niet altijd eentonig, van den drijver (Da Costa).

Klaar (helder, duidelijk, gereed), bn. en bw.; - der, -st: klare wijn, een klare hemel; dat is zoo - als de dag, zich - uitdrukken; ik sta - voor de reis, het eten is -, alles is kant en -; zeew. het anker is -, het komt bij 't opwinden, recht naar boven; zegsw. - is Kees, ik ben gereed.

Klaarblijkelijk (duidelijk, glashelder, onwederlegbaar), bn. en bw.; -er, -st.

Klaarhebben (in gereedheid hebben), ik had -, heb - gehad: ik zal dit vóór den avond -.

Klaarheid (helderheid), v. gmv.: de - van een Indischen nacht; fig. de - van een betoog.

Klaarkomen (gereedkomen), ik kwam -, ben - gekomen: met zijn werk niet kunnen -; - **krijgen** (gereedkrijgen), ik kreeg -, heb - gekregen: een werk op tijd -; - **leggen** (gereed leggen), ik legde, leide of lei -, heb - gelegd, -geleid: het linnengoed -.

Klaarlicht (helderlicht), bn.: 't is - e dag.

Klaarligger (gereedliggen), het lag -, heeft - gelezen: het geld zal morgen voor u -; - **maken** (in gereedheid brengen; voor een examen opleiden), ik heb mijn brieven - gemaakt; zich -; - **spelen** (met goeden uitslag verrichten), ik heb - gespeeld: hij zal het wel -, tot een goed einde brengen; - **staan** (gereedstaan), ik stond -, heb - gestaan: de winkelier moet bij sederen klant maar - voor een praatje; - **zetten** (gereed doen staan), ik heb het ontbijt - gezet.

Klaarziend (helderziend, fig. scherpzichtig, scherpzinnig), bn.: - e oogen, een - man.

Klaas (jongensnaam, verkort uit Niklaas), m. Klazen: fig. een houten -, een onbeholpen mensch: een stijve -, een bark van een vent.

Klaas Vaak (kinderwereld: de zoetjes binnensluipende man, die den kinderen slaapzand in de oogen strooit), m., Moeder zegt: daar is - Vaak, als de jeugd begint te knikkebollen.

Klabak (stud. politieagent), m. - bakken; - **karium**, politie bureau, gmz.

Klacht (het klagen; aanklacht), v. klachten.

Klachtboek (boek tot het inschrijven van klachten b.v. op stations, enz.), o. - en.

Klachtig, bn.; -er, -st: iem. - vallen over iets, bij hem klagen over.

Klad (vlek, smet), v. kladden: er viel een - op den brief; fig. een - of smet op iems naam of reputatie werpen; iem. een - aanwrijven, hem belasteren; zegsw. die koopman brengt er de - in, verkoopt beneden de markt, brengt dus de waren in discredit; spreekt, iem. bij de kladden krijgen, hebben, grijpen, eig. bij de vuile kleeren, bij zijn kraag.

Klad (ruw opstel of schets), o.: een - maken;

het werk eerst in het - maken, het voorloopig maken om het daarna in het net te schrijven (schoolterm).

Kladboek (notitieboek, dag- of aantekenboek op een kantoor), o. - boeken; zie Memoriaal.

Kladdebos, m. - bossen; ook, -wortel, - wortels; volksnamen voor Klis, Kliskruid.

Kladdeboter (vervalschte boter), v. gmv.: fig. onzindelijke of morsige vrouw.

Kladden (knoeien, morsen, slecht schrijven), ik kladde, heb geklad: jongen, wat zit je te -!

Kladder (kladschilder), m. kladders, fig. iem., die onder den marktprijs verkoopt.

Kladderig (slordig), bn.; -er, -st: een - schrift, vol inktvlekken; - weer, vuil.

Kladdig (vol kladden, morsig), bn.; -er, -st.

Kladpapier (papier om het kladwerk op te maken; ongelijmd papier, dat de inktkladden inzuigt), o. - papieren; - **schilder** (pruilschilder), m. - schilders; - **schilderen** (slecht schilderen, knoeien), ik heb gekladschilderd; - **schrijver** (iem., die knoeierig schrijft; onbeduidend armzalig auteur, kruk), m. - schrijvers; - **schrift** (schrijfboek v. h. kladwerk), o. - en, ook, knoeierig schrift; - **schuld** (kleine schuld), v. - en.

Kla'gen (jammeren, fig. een klacht uiten), ik heb geklaagd: iem. zijn nood -, klagend mededeelen; steen en been -, zie Steen;

't is God geklaagd, het schreit ten hemel; klagende vrouwen, een klagend misbaar.

Kla'ger (de klagende), m. klagers; spreekw. - s hebben geen nooden pochers hebben geen brood.

Klak (vlak, spat), v. - ken: een - inkt, een - modder, een - verf, klonter.

Klak (Vlaamsch. pet, muts met klep), v. klakken.

Klakkebus (jongensklapbus), v. - bussen.

Klakke loos (onverwachts, onvoorziens), bw.: hij krijgt zoo - de koorts op 't lijf, (C. O.); hij zei dat -, ondoordacht; iem. - beschuldigen, zonder grond, zonder redenen.

Klak'ken (een klak of slag doen hooren), ik - te, heb geklakt: met de zweep -, de hakken tegen elkaar laten -, met de tong -.

Klak'ken (bemorsen, vlekken), ik heb geklakt.

Klam (eeniaszins vochtig en koud), bn.; - mer, -st: bij uitbr. het - me zweet brak hem uit.

Klamaal'ten (scheepst. de naden v. e. schip met werk toestoppen), ik heb geklamaaid; zie Breeuwen.

Klamaal'ijzer (scheepst. zware, geribde ijzeren wig, waarmede men het werk in de naden drijft), o. - ijzers; zie Kalfaatha mer.

Klam'boe (O.-I. tulen of gazen muskieten-net rondom een bed), v. klamboes; - **goed** (klamboestof), o. gmv.; - **haak** (haak tot sluiting van een klamboe), m. - haken.

Klamp (bindlat, bindhout, bindijzer), m. - en.

Klampen (met klampen aan elkaar hechten), ik heb geklampt; zegsw. iem. aan boord -, eig. zijn schip enteren, fig. hem staande houden, hem om iets vragen; z. A n k l a m p e n.

Klam'vogel (dierk. wouw, kiekendief: roofvogel, die zich vooral met duiven voedt), m. - vogels.

Kland'zie (Fr. winkelnering; de gunst der klanten: de gezamenlijke klanten), v. gmv.

Klank (geluid, toon), m. klanken: een heldere -, een volle -, een zachte -, een diepe -;

de - van goud- of zilvergeld, de - een eener taal, onverstaanbare -en; tijdele -, vage woorden; zijn naam heeft een goeden -,

hij is gunstig bekend; -**beker** (muz. het wijder wordende eenigzins opengebogen achtergedeelte van blaasinstrumenten), m. -s; -**bodem** (muz. houten vlak ter versterking van den toon), m. -bodems; -**bord** (preekstoelbord, verhemelte boven een predikstoel), o. -borden; -**figuren**, v. mv.: de - van *Chladni* (1756-1827), geluidsfiguren, ontstaan door trilling van fijn zand op een glazen plaat; -**geslacht** (muz. de major- of minor toonaard), o. -en; -**ladder** (muz. toonladder, toonschaal), v. -ladders; -**leer** (gehoorteer in de spraak: de leer van het wezen, het ontstaan en de wijziging van klankers en medeklinkers), v. gmv., zie *Phonetiek*; -**loos** (zonder klank, heesch), bn., -looze. **Klankmaat**, v. gmv., z. *Prosodie*; -**meter** (muz. werktuigje ter bepaling van de lengte der snaren), m. -s; -**methode** (nieuwere leer-leesmethode), v. -n, -s: volgens de - worden door de kinderen de medeklinkers genoemd, zooals ze bij de uitspraak in een woord gehoord worden, verg. *Spelmethode*; -**nabootsend** (den klank, het geluid weergevend), bn., b.v. *krikktrak!... daar brak de tak*; -e *werkwoorden*, b.v. namen van dieren-geluiden; -**nabootsing** (klanknabootsend geluid), v. -en; zie *Onomatopee*; -**rijk** (vol klank), bn.; -er, -st: de -e *It. taal*. **Klankverandering** (-wijziging), v. -en. **Klankverdoover** (muz. demper van hout of voor op een viool), m. -s; z. *Sourdine*. **Klankverschuiving** (taalk. regelmatige overgang van min of meer verwante medeklinkers, p in f, enz.), v. -en. Men onderscheidt inz. twee klankverschuivingen: de eerste klankverschuiving, waarbij in het Indo-Germaansch onder bepaalde omstandigheden bepaalde medeklinkers in andere overgingen; de tweede klankverschuiving, waarbij in het Germaansch een zelfde proces plaats had. Door de eerste klankverschuiving scheidde zich het Germaansch v. het Indo-Germaansch, door de tweede het Hoogduitsch v. het Germaansch; -**wet** (wet der klankverandering en der klankverschuiving), v. -wetten; -**wijziging** (wijziging van klanken), v. -en; zie *Umlaut*. **Klant** (vaste koper in een winkel, vaste begunstiger van een koopman of winkelier), m. klanten, zie *Klandizie*; ook, gezet, *jong-mensch*, man: een rare -, zonderlinge vent. **Klap 1.** (klinkende slag), m. klappen: een - met de zweep, een - om de ooren, z. *Vlieg*; 2. (verlies, slag), m. klappen: een - krijgen, financieel verlies lijden b.v. die man kreeg - op -, leed geldelijk verlies op verlies. **Klap** (gepraat, gesnap), m. gmv.: ijdele -. **Klap** (klep, ook, van den voormaligen klepperman), v. klappen; zegsw. met de - loopen, als de melaatschen van vroeger, om te waarschuwen of te bedelen; op de - loopen, er op loopen, om ergens aan tafel te komen. **Klapbes** (kruisbes, kruisdoorn, stekelbes, doornbes: men kan met de hul een klappend geluid maken), v. -bessen; ook: -**bezie** (kruisbes), v. -beziën; -**besseboom**, m. -boomen; -**bessestruik**, m. -struiken. **Klapbrug** (ophaalbrug), v. -bruggen. **Klapbus** (proppenschieter), v. -bussen. **Klapkster** (dierk. blauwe tuinvalk, blauwe klauwier, fig. babbelkous, klappet), v. -eksters.

Klap'hek (hek, dat vanzelf achter den wandelaar dichtvalt), o. -hekken. **Klap'hout** (hout voor duigen), o. gmv. **Klap'houtjes** (kleppers, kleppertjes), o. mv. **Klap'loopen** (tafelschuimen, bij uitbr. op de beurs van anderen teren en smeren), o. gmv.; verg. *Klap* (klep). **Klap'looper** (eig. melaatsche, die met een klap of klepper loopt, fig. tafelschuimer), m. -loopers: hij is een -, hij is overal, waar wat te halen valt; ook, bedelaar; zie *Klep*. **Klap'muts** (gladde ondermuts, ook, kindermuts), v. -mutsen; fig. *Klappet*; z. *Kieppe*. **Klappet** (snapster), v. klappeien. **Klappet'en** (babbelen), ik heb geklappet. **Klap'pen** (een klappend geluid maken), ik klapte, heb geklapt: in de handen -, met de zweep -; ook: praten, babbelen, oververtellen, klikken; zegsw. uit de school -, vertellen, wat men niet moest vertellen, zie ook *School*; -**per** (klikker, klikspaan), m. -s; ook: een soort vuurwerk, voetzoeker. **Klap'per** (alphabetisch koopmansregister der te vorderen posten), m. -s; ook register op een boek, alphabetische lijst van namen er uit; register op een tijdschrift, alphabetische lijst der artikelen, die een zeker aantal jaargangen bevat. **Klap'per** (O.-I. kokospalm, kokosnoot), m. -s. **Klap'perboom** (kokospalm), m. -boomen: er zijn meer dan 30 miljoen -en op Java en Madoera; ook: *Klapper*. **Klap'perdop** (O.-I. schaal der kokosnoot), m. -doppen. **Klap'pereend** (kwakereend), v. -eenden. **Klap'peren** (herhaald kleppen), de tanden hebben geklapperd: die deur staat te -; de zeilen beginnen tegen den mast te -. **Klap'perkruid**, o. gmv.; zie *Dragon*. **Klap'perman** (klepper, klepperman, nachtwacht), m. -lieden, -lui; zie *Klabak*. **Klap'permelk** (O.-I. melkachtig vocht in de rijpe kokosnoot), v. gmv.; zie *Klapperwater*. **Klap'permolen** (klepperend molentje als vogelschrik in veld of hof), m. -s; zegsw. haar mond lijkt wel een -, zij ratelt met haar mond, ze spreekt zeer snel. **Klap'pernoot** (kokosnoot), v. -noten. **Klap'perolie** (kokosolie), v. gmv. **Klap'perrat** (eekhoortje op Java), v. -rateten; zie *Badjing*. **Klap'pertanden**, ik klappertandde, heb geklappertand: - van de koude, van de koorts, de tanden trillend op elkaar klappen. **Klap'pertor** (O.-I. boorkever, levend op den klapperboom), v. -torren; -**tuin** (O.-I. gaard of park van kokospalmen), m. -en. **Klap'roos** (plantk. eenjarig, papaverachtig onkruid met roode bloemen), v. -rozen; de - tiert tusschen het koren en bloeit in Juni en Juli; zie ook: *Kankerbloem*, *Korenroos*, *Kollebloem*. **Klap'spaan** (molenklepper), v. -spanen. **Klap'spaan** (klikspaan), m. en v. -spanen. **Klap'stoel** (stoel met beweegbare zitting, een klapzitting, zooals in schouwburgen, concertzalen, vouwstoel), m. -stoelen, ook: *Klepstoel*; zegsw. op zijn - zitten, druk praten. **Klap'stuk** (een stuk rundvleesch van de buikzijde der rib, het wordt gewoonlijk gekookt in de hutspot), o. -stukken. **Klap'tafel** (hangootafel), v. -tafels.

Klapvlies (vliezige zelfstandigheid in het dierlijk lichaam), o. -vliezen.

Klapwieken (met de vleugels of wieken klappen), de duif -wiekte, zij heeft geklap-wiekt; de duiven vlogen -d op.

Klapzitting, v. -en; zie Klapstoel.

Klare (klare-jenever), v. gmv.: een glaasje -.

Klare-jene'ver (jenever, niet vermengd met bitter), v. gmv.: een glas - met suiker.

Kla'ren (zuiveren, helder maken), ik klaarde, heb geklaard: wijn -, olie -, suiker -; zegsw. ik zal het wel -, in orde brengen, opknappen.

Klarigheid (gereedheid), v. gmv.

Klarijn' (klankbord in een piano), m. -en.

Klarinet' (houten blaasinstrument, in 1690 uitgevonden), v. -ten; soms Clarinet.

Klarinettist' (Klarinet-speler), m. -en.

Kla'ring (het klaren, het regelen), v. gmv.;

verg. Inklaring en Uitklaring.

Kla'ringvaartuig (vaartuig, dat gebruikt wordt door de ambtenaren, welke zijn belast met het in- of uitklaren van schepen), o. -en.

Klaro'en (trompet met schel doordringend geluid), v. -en, ook, Scheltrompet; -geschal (het schallen der klaro'en), o. gmv.

Klas'se 1. (afdeeling eener school), v. klassen; ook: Klas, v. klassen; 2. (afdeeling van het dierenrijk), v. -n: de - der zoogdieren, der vogels, der amphibiën, der visschen (hoofdafdeeling: gewervelde dieren); de - der insecten, der duizendpootachtigen, der spinachtigen, der schaaldieren (hoofdafdeeling: gelede dieren); 3. (afdeeling van statton of wagon), v. -n: wachtkamer der eerste, tweede, derde -; een coupé der tweede -; fig. rijwiel, eerste -, prima-kwaliteit; de hoogere en lagere -n der maatschappij, standen.

Klas'seboek (boek in elke klasse v. e. H. B. S., van een gymnasium, enz., waarin de leeraren aantekening doen houden van opgegeven werk, overtredingen, enz.), o. -boeken.

Klasseeren (rangschikken in een afdeeling of klasse, classificeeren).

Klas'senbaat (haat en nijd als oorzaak van den klassenstrijd), m. gmv.

Klas'senjustitie (schimpn. justitie, die de nooden en eischen van de lagere standen niet kent en minder streng is voor de bezittende klassen), v. gmv. (j = j).

Klas'senstrijd (strijd inz. der lagere tegen de hoogere klassen of standen der maatschappij d. i. tegen het kapitaal), m. gmv.

Klas'seonderwijzer (onderwijzer, belast met het onderwijs eener klas), m. -s; -onderwijzeres', v. -sen.

Klassia'nen (soldaten v. e. klasse v. discipline b.v. te Hoorn; ook, in O.-Indië), m. mv.

Klassiek', bn.: -e talen; zie Classiek.

Klassie'ken, m. mv., zie Classieken.

Klassikaal' (een schoolklas betreffende of in eenzelfde klasse gegeven), bn.: het onderwijs in onze scholen is thans -, d. i. niet-hoofdelijk.

Kla'ter (ratel, rinkel, rammelaar), v. -s.

Kla'terabeel (witte populier, esp), m. -en.

Kla'teren (rollend, weergalmend klinken), het -de, heeft geklatert: de waterval klatert; de donder klatert in de bergen.

Kla'tergoud (zeer dun valsch bladgoud, dat bij het hanteeren een weinig ratelt), o. gmv.;

zie: Messing en Loovertjes; fig. valsche schijn, klinkklank.

Klats, tw. klanknabootsing; zie Klets.

Klau'tersaar (iem., die klautert), m. -s.

Klau'teren (met moeite klimmen d. i. met handen en voeten), ik heb geklauterd: op een ruïne -, in een boom -, tegen een duin op -: zie Klaveren.

Klau'termast (klimmast), m. -masten; -paal, m. -palen; zie Mastklimmen.

Klau'tervisich (dierk. stekelvinnige visch in de tropen, die een tijdlang buiten het water kan leven), m. -visschen, zie Klimvisch.

Klauw (haakvormig uiteinde van de pooten van roofdieren en roofvogels), m. klauwen; ook: de hoef van een rund, b.v. van een koe.

Klau'waard (gesch. man van de volkspartij, ± 1300 in Vlaanderen), m. -s: de -s vormden de anti-Fr. partij en waren den graaf toegeedaan, ze noemden zich naar de klauwen van den Vlaamschen leeuw; beroemde aanvoeders waren Jan Breidel en Pieter de Coninck, dekens te Brugge; zie Leliard.

Klau'wen (krabben, openrijten), ik heb geklauwd: pas op, die kat klauwt; fig. harken.

Klau'wen (met korte streken schaatsenrijden), ik heb geklauwd; ook: Krabben.

Klauwier (schroefvormig stengelaanhangsel bij klimplanten), m. -en: de -en v. e. erwteplant.

Klauwier (muscachtige zangoegel, zich met insecten voedend), m. -en: de blauwe -, klapekster; de grauwe -, tuinekstertje.

Klauw'zeer (besmettelijke runderziekte, ontsteking v. h. huidweefsel nabij de klauwen of hoeven), o. gmv.; zie Mond- en Klauw'zeer.

Klavaats'hamer (breeuwhamer, vervoemd uit kalfaathamer), m. -hamers.

Klavecimbaal, **klavecim'bel** (klavier, ouderwetsche piano), v. -balen, -bels. vero.

Klavecordium (muz. soort van snarenspeeltuig met klavier), o. -cordiums. vero.

Kla'ver (vlinderbloemige plant), v. gmv.: de - wordt verbouwd voor veevoeder en groeit ook in 't wild, in ons land vindt men 13 soorten van -; -bloem (roode of witte bloem aan de klaverplant), v. -en; -bouw (teelt), m. gmv.

Kla'veraas, o. -azen; zie Klaveren.

Kla'verblad (blaadje v. d. klaver), o. -en: een - van vieren, d. i. met vier blaadjes.

Kla'veren (figuur op kaarten), v. mv.; -aas, o. -azen; -boer, m. -en; -heer, m. -en; -vrouw, v. -vrouwen; ook: Kla'veraas, -boer, -heer, -vrouw.

Kla'veren (klauteren), ik heb geklaved: de alpenjager klavert op bergen en rotsen.

Kla'vergewas, o. gmv.; -honig (nl. uit klaverbloemen), m. gmv.; -hooi (gedroogde klaver), o. gmv.; -rijk, bn.: een -e wei.

Klavervier (klaverstengel met vier blaadjes), v. -s: een - te vinden spelt getuk.

Kla'verzuring (inlandsch gewas onzer bosschen), v. gmv.: de - of het koekoeksbrood.

Klavier' (ouderwetsche piano; ook: de rij van toetsen of het toetsenbord van piano of orgel), o. -en; -concert (piano-concert), o. -en; -spel, o. gmv.; -speler, m. -spelers.

Kleed (kleedingstuk, overtrekfel, bedeksel), o. kleederen, kleeren, kleertjes: een dames-, japon; een zijden -; een vloer-; een altaar-; een tafel-; iem. in de kleeren steken, hem van de noodige kleeren voorzien; zegsw. dat raakt zijn koude kleeren niet, raakt zelfs zijn buitenste kleeren niet, blijft ver van zijn hart, is hem totaal onverschillig; de kleeren maken den man, naar zijn kleeding wordt men door het publiek beoordeeld, geacht.

Klee'den (kleeren aantrekken of geven), ik

- kleedde, heb gekleed: *een arm kind -; zich -; ik kleed mij voor het bal; die jas, die japon kleedt u goed, die kleur kleedt prachtig, staat; hij of zij kleedt mij al jaren, maakt mijn kleeren.*
- Kleed'erdracht** (wat als kleeding gedragen wordt, de wijze van kleeden), v. -drachten: een kaart van de -en in ons land; de Fransche -, de Zeeuwsche -; zie Mode.
- Kleed'ermaker, kleer'maker, kleer-renmaker** (persoon, die kleeren maakt), m. -makers; zie Tailleur.
- Kleed'erprijs** (rijkdom of luxe van kleedij, pragtigewaad, kleederdos), v. gmv.
- Kleedij'** (al, wat noodig is, om zich te kleeden), v. gmv.: hij bezit een rijke -.
- Kleed'ing** (hetgeen gekleed doet zijn, kleedij, kleedingsstukken), v. gmv.: geld voor -; -magazijn (depot van militaire kleeding), o. -en; -stuk (een der voorwerpen van kleeding), o. -stukken: de jas is een -.
- Kleed'je** (klein kledje inz. dekkledje, vloerkledje, enz.), o. -s.
- Kleed'kamer** (bijzonder vertrek, waar men zich kleedt), v. -kamers, b.v. in een theater.
- Kleef**, m.: zegsw. *hij is van -*, d. i. reboortig uit de stad Cleve of Cleef, fig. gierig, met een zinspeling op kleven.
- Kleef'garen** (jaagnet voor vogels, inz. snippen, schakels), o. -s; -gras (plantk. stekelgras), o. gmv.; -kruid (een soort van walstroo), o. gmv.; -middel (hechtmiddel), o. -middelen; -pleister (hechtleister), v. -s; -stof (plantenlijm, gluten), v. gmv.
- Kleef'garen** (kleverig), bn.: dat brood is -, niet goed gaar of niet doorbakken; zie Tets.
- Kleef'ing** (dicht. klein), bn.; zelfst. nw. -e, m. en v. -n: lieve -, jongen, meisje, kind; z. Kleine.
- Kleef'** in samenstellingen, als: -bak (bak of mand voor linnen, tot het overbrengen van kleeren), m. -bakken; -borstel(schuur), m. -s; -kast (kast tot berging van bovenkleeren), v. -en; -klopper (werktuig, om stof uit kleeren te kloppen), m. -s; -koop (opkooper van oude of gedragen kleeren), m. -kopen, ook: -kooper, m. -s; -maken (het maken van kleeren), o.: die jongen gaat op het -; -maker (maker van allerlei kleeding), m. -s, ook: Kleerenmaker, Kleedermaker; -makerslinnen (een soort van tusschenlinnen), o. gmv.; -makerswinkel, m. -s; -mand (grootte, platte mand voor kleeren), v. -en; -scheuren, v. mv.: zegsw. *ergens zonder - afkomen*, zonder schade of nadeel; -winkel (winkel van gemaakte manskleeren), m. -s; ook: Kleerenwinkel, -magazijn, z. Confectie.
- Kleef'** (glad, gladberig. kleverig, week), bn.: de sneeuw werd een -fe massa door den dooi; ook, nattig, van brood en gebak.
- Kleef'** (door den stroom fijngemalen berggruis, bergslib, een vette kalkachtige aardsoort), v. gmv.: vette -, rivier-, zee-.
- Kleef'aardappel** (aardappel, die in kleigrond is geteld), m. -s, -en, verg. Zand'aardappel; -achtig (gelijkende op klei), bn.; -er, -st; -groef (groeve, waaruit klei wordt opgedolven), v. -groeven; -grond (bodem, grond, welke voornamelijk uit klei bestaat), m. -en; -haas (haas, in de kleilanden levende), m. -hazen; -kist (kisting, waarbij de ruimte aangevuld is met klei), v. -en: de boezemkade wordt verbeterd door een -, verg. Kistdam; -laag (aardlaag, uit klei bestaande), v. -lagen.
- Klein** (gering van afmeting, niet-groot), bn. en bw.; -er, -st: een - huis, een -e jongen, met -e pasjes loopen; - van iem. denken; wat schrijft ge -! - maar rein, niet groot van omvang maar fijn, keurig; iem. - krijgen, hem de baas worden; als znw. o. gmv.: in het - verkoopen, stuks- of pondsgewijze d. i. en detail; spreekw. *Die het -e niet eert, is het groote niet weerd*, die het kleine verstaat, zal zelden aan het groote toekomen; spreekw. *Vele kleintjes maken één groote*, alle baten helpen; men moet op de kleintjes passen, kleine uitgaven mijden; dicht. *Kleef*.
- Klein'achten** (weinig achtting hebben voor, geringschatten), ik achtte -, heb -geacht; -achtig (geringschattig), v. gmv.
- Klein'ambtenaarsexamen** (O.-I. klein of lichter examen voor burgerlijk ambtenaar v. den laagsten rang), o. -examens.
- Klein-A'zië** (aandr. schiereiland van W.-Azië, bespoeld door de Middell en de Zwarte Zee), o.
- Klein'dochter** (kindsdochter), v. -dochters.
- Kleinduin'pje** (uiterst klein ventje uit een sprookje van Moeder de Gans), o. gmv.
- Klein'e** (jongetje, meisje), m. en v. kleinen.
- Kleineeren** (iemand's achtig of gezag verkleinen): iem. -; iems werk -.
- Klein'e kas** (handel. kas, om daaruit kleine uitgaven te doen, die niet telkens afzonderlijk verantwoord behoeven te worden), v. gmv.
- Klein'e terts**, v. -en, muz.; zie Terts.
- Kleingeestig** (hechtend aan nietigheden, bekrompen van geest, lichtgeraakt door kleinigheden), bn.; -er, -st.
- Klein'geld** (pasmunt, zie ald.), o. gmv.
- Kleingeloo'vig** (wankelend of zwak in het geloof), bn.; -er, -st; -geloo'vige (iem. met weinig geloof), m. en v. -n.
- Kleingood'** (kleine koekjes of taartjes), o. gmv.; fig. kinderen: is het - nog op den vloer?
- Klein'handel** (handel in 't klein, winklenering), m. gmv.; -handelaar, m. -s.
- Kleinhar'tig** (laf, angstig, bevreemd), bn.; -er, -st: -har'tigheid, v. gmv.
- Klein'heid** (het klein-zijn, meestal fig. onbeduidendheid, nietigheid), v. gmv.: de - van zijn plannen, de - van zijn wenschen.
- Klein'igheid** (beuzeling, nietigheid), v. -heden: ook, aalmoes.
- Klein'industrie** (industrie op kleine schaal), v. -ën: - is b.v. het spinnen en weven in huis, zie Huisvljijt, ook, Houtsnijden of het maken van houtsnijwerk als in het Zwarte Woud; verder, het bedrijf in werkwinkels, enz.
- Klein'kind** (kindskind), o. -kinderen.
- Klein-kin'derschooltje** (matresseschool, o. -schooltjes, vero.; zie Matres).
- Klein'krijgen** (er in slagen om iets klein te maken), ik kreeg -, heb - gekregen: ik kan die steenbrokken niet -; fig. iemand vernederen, er onder brengen, zie Klein.
- Klein'maken** (tot brokjes maken), ik heb -gemaakt: klontjes, kruidnagels -; een rijksdaalder -, wisselen; veel geld -; verteren; fig. iem. vernederen, hem deemoedig maken; zich -, zich erg vernederen of klein voordoen; verg. Kleinkrijgen.
- Klein'mediaan'** (typ. papierformaat 43 bij 52 cM.), o. gmv.
- Kleinmoed'ig** (laf, zonder moed), bn.; -er, -st; -e (lafaard), m. en v. -n; -moedig-

- heid** (kleinhartigheid, vreesachtigheid), v.
Klein'neef (Z.-A. achterneef), m. -neven;
-nicht (Z.-A. achternicht), v. -en.
- Klein'nood** (kleine schat, klein kostbaar voorwerp, b.v. een diamant, parel), o. kleinnooden of kleinnooden: het - glinstert met een glans van diamanten steenen (Bild.); fig. de tijd blijft het - des levens (Jonathan); de taal, dat - van een volk.
- Kleinnoodlënschrijntje** (klein en fijn juweelkistje), o. -schrijntjes, vero.; zie Ecrin.
- Kleins** (rijgdoek, teems), v. -zen; ook, **Kleins** (klein letterschrift), o. gmv.
- Klein'smid** (smid, die kleine voorwerpen maakt, b.v. sloten), m. -smeden; zie de tegenst. Grofsmid, alsook Bankwerker.
- Kleinsteedsch'** (als in een kleine stad), bn. en bw.: -e manieren, -e praatjes, onbeduidend, achterlijk, bekrompen; - gekleed zijn; -steedsch'heid, v. gmv.; zie Esprit de clocher.
- Klein'te** (kleinheid b.v. van gestalte), v. gmv.
- Klein'tje** (jong kind, kleuter, dreumes), o. -s; verder: iets dat klein is, dat van weinig waarde is), o. -s: vele -s maken één groote; zie Baat; doe bij een - dikwijls wat; hij is met geen - tevreden; hij is voor geen - vervaard, heeft veel durf of moed; een - koffje, een klein kopje koffie.
- Klein'vee** (schapen, geiten, varkens), o. gmv.
- Kleinzeer'ig** (licht pijn gevoelende), bn.; -er, -st: het - lammetje; fig. kitteloorig.
- Kleinzen** (vocht laten doorzigen, filtreren), ik kleinsde, heb gekleinsd; ook: Klenzen.
- Kleinzie'lig** (eig. benepen van ziel, d.i. eng van geest en hart, in hooge mate kleingeestig), bn. en bw.; -er, -st: een - man, een - staatkunde; - te werk gaan.
- Klein'zoon** (kindszoon), m. -s, -zonen.
- Klein'weg** (weg over kleigrond), m. -wegen.
- Klem** (voetbeugel, voetangel, neuspranger), v. klemmen; fig. verlegenheid: in de - zitten, raken, benauwdheid, verder nadruk: met - iets zeggen, met - van redenen; ook: kramp.
- Klem**, m. -men; zie Klamvogel.
- Klem'haak** (timm. gereedschap der werkbank, om er een stuk hout mee vast te zetten), m. -haken: een kuipers-.
- Klem'men** (nijpen, persen, knellen), ik heb geklemd: de deur is vochtig en klemt, knelt; zich den vinger -; fig. klemmend: een - betoog, afdoend; verg. Bekle'mmen.
- Klem'toon** (nadruk, verheffing van toon, accent), m. -tonen: op gestloten uitheemsche achtervoegsels valt in den regel de - b.v. Europeaan', Azwaat', Candioot', Kapitein', enz.
- Klem'toonteeken** (teeken, aanduidend den nadruk op woord of lettergreep), o. -teekens: nog één dag, canapé, hij is er nog al.
- Klem'vogel**, m. -vogels; zie Klamvogel.
- Kleins** (filtrerdoek), v. klenzen; zie Kleins.
- Klen'zen**, zie Kleinzen.
- Klep** (klepper, deksel met scharnier of veer), v. kleppen: de - van een molen, onrust, verklikker; de -pen van blaasinstrumenten, van een hoorn, metalen plaatjes op de toongaten er van, tot afsluiting der lucht; de - v. e. kan, de - v. e. val; de veiligheids- v. e. stoomketel, toestel, om stoom uit den ketel te doen ontsnappen bij te groote spanning; de - eener pet, van een kepi, vooruitstekend deel.
- Kle'pel** (ijzeren tong eener klok, het meestal peervormig ijzer, dat in een klok tegen den rand slaat en het geluid veroorzaakt), m. -s: zegsw. hij heeft de klok hooren luiden en weet niet, waar de - hangt, hij weet het fijne van de zaak niet.
- Klep'hoorn** (muz. hoorn met kleppen), m. -s; -kool (kool met kleppen, om vogels te vangen), v. -en; -maud (boodschappenmand met twee kleppen), v. -en, vero.
- Klep'pel** (klapspaan in een molen), m. -s.
- Klep'pen** (een kleppend geluid maken door den klepel op denzelfden kant of rand van de klok te doen slaan, b.v. bij brand), ik heb geklept: hoor die klokken eens -! haast je, het klept al! zie Beieren.
- Klep'per** (klankn. moedig rijpaard, draver, waarvan men den klipklap hoort), m. -s.
- Klep'per** (nachtwacht, ratelwacht), m. -s.
- Klep'per** (klaphoutje, jongensspeelgoed), m. -s: een paar eikenhouten -s.
- Klep'peren** (aanhoudend kleppen), het heeft geklepperd: de molens -; dat open luik staat te - de ooienvaars - op velerlei manier; -man (klapperman), m. -lui, zie Klak.
- Klep'raam** (raam, dat aan den onder- of bovenkant op scharnieren draait en dat men open en toe kan klappen), o. -ramen.
- Klep'stoel**, m. -stoelen; zie Klapstoel.
- Kleptomaan'** (iemand, die steelt uit zieketijken aandrang), m. en v. -manen.
- Kleptomanie'** (ziekelijke steelzucht, steelmanie, ziekte van den kleptomaan), v. gmv.
- Klerk** (kantoorclerk, schrijver op een kantoor), m. klerken; verg. Rijksklerk.
- Kles'sen**, zie Kletsen. gmv.
- Klet** (kleefkruid), v. gmv.; zie Klit, Klis.
- Klets** (klap, slag), v. -en; ook als tw. klets!
- Klets** (dwaas, onbeduidend gebabbel), v.: 't is maar -; zie Kletspraatje.
- Klet'sen** (een klappend geluid maken, inz. met de zweep), ik kletste, ik heb gekletst; fig. wauwelen, praten over beuzelarijen, kinderpraat uitslaan. gmv.
- Klet'ser** (iem., die beuzelpraat ten beste geeft), m. -s; zie: -majoor, -meier.
- Klets'kop** 1. (zeerhoofd), m. en v. -koppen, plat; ook knaap of meisje daarmee behept; 2. (een bruin, dun, zeer hard suikerkoekje, waarop amandelstukjes), m. -koppen.
- Klets'kous** (snapster), v. -kousen.
- Klets'majoor** (klets'er), m. -s; -meier (klets'er), m. -s, gmv.: een -majoor of een -meier babbelt al maar door.
- Klets'nat**, **kles'nat** (doornat), bn.: een -natte handdoek, -natte kousen.
- Klets'praatje** (beuzelpraatje), o. -s; -tafel (in de sociëteit de tafel, waaraan men gewoonlijk zit te praten), v. -s.
- Klet'teren** (klinken met korten, helderen, scherp klink), het heeft gekletterd: de wapenrustingen -, de wapens -, het staal klettert, de hagelkorrels -, de regendroppels-.
- Kleu'men** (krimpen van kou), ik heb gekleumd: de koortslijder zat te - bij de warme kachel; -er (kouwe Dries), m. -s; -sch (kouwelijk), bn.: de ouderdom is -.
- Kleur** (Fr. verf, tint), v. -en: de schoone - van een schilderij, koloriet; de -en van den regenboog: er zijn zeven hoofdkleuren, zie Regenboog; fig. de - van een dialect, tint; de - van een dagblad, staatkundige richting; zegsw. - tonen, - bekenen, in het kaartspel een kaart van de kleur bijleggen, fig. zijn meening te kennen geven, vooral op 't gebied

van staatkunde of godsdienst; *hij kreeg een* —, *blos, werd rood; hij verschoot van* —, *werd bleek*; — *verzakten*, niet bekennen (kaartspel); *een* — *aan iets geven*, schijn, uiterlijk, glimp; *iets in geuren en* — *en vertellen*, mededeelen, zie Geur; *iets met levendige* — *en schilderen*, op levendige wijze voorstellen; *over iets oordeelen als een blinde over* —, zeer dom en zonder kennis van zaken; *ze zijn van eenerlei* —, richting; — *bad* (schild. *verf*bad, tot. *kleur*zeerbad), o. — en; — *doos* (*verf*doos), v. — doozen.

Kleuren, v. mv.; zie: Heraldieke —, Liturgische —, Symbolieke —.

Kleuren (kleur geven aan; een kleur krijgen), ik kleurde, heb gekleurd: *een prent* —, *een landkaartje* —; *het meisje kleurde op dat woord*, blozen, een blos krijgen; *fig. een verhaal te sterk* —, te mooi gaan maken; *het dialect van Limburg is nogal Duitsch gekleurd*, d. i. van toon, van klank; *zich* —: *de velden* — *zich in de lente met een licht groen*, krijgen een lichtgroene kleur.

Kleurenblind (niet of slecht kleuren kunnen onderscheiden), bn.: *een spoorwegbeambte, een spoorwegwachter enz. mag niet* — *zijn*; — **blindheid**, v. gmv., zie Daltonisme; — **druk** (kunst, om bij het drukken op prenten of gravures kleuren aan te brengen, chromolithographie), m. gmv.: de — is in 1750 door Ploos v. Amstel uitgevonden, zie Driekleurendruk; — **fotografie** (het fotografeeren in kleuren), v. gmv.; — **harmonie** (overeenstemming van kleuren of tinten), v. gmv., zie Vloeken; — **leer** (theorie over het ontstaan der kleuren), v. gmv.; — **praecht** (schoonheid van kleur of tint), v. gmv.: de — der Javasche visschen (Veth); — **schijf** (cirkelvormig toestel, 't welk draaiend toont, dat de zeven kleuren samen wil opleveren), v. — schijven; — **spectrum** (kleurenband, die ontstaat door ontleding der zonnestralen), o. — s, — tra.

Kleurhoudend (vast van kleur), bn.: *deze japonstoffen zijn* —, *verschieten niet v. kleur*.

Kleurig (een frissche kleur hebbende, vele en sprekende kleuren hebbende), bn.; — er, — st: — e uniformen; — e bloemenpraecht.

Kleurling (iemand behoorende tot de niet blanke menschenrassen; iemand van gemengd bloed b.v. afstammeling van een blanke en een negerin), m. en v. — en, ook: *blauwe, liplap*, zie: *Mulat*, *Mesties* in W.-Indië; in O.-Indië een Hollander van gemengden bloede, zie *Sinjo*; — **loos** (*geen kleur hebbende*), bn.: *zuiver water is* —, *fig. een looze stijl*, zonder eenig karakter, *een* — *dagblad*, geen der staatspartijen toegedaan, neutraal; — **menging**, v. — en, zie *Koloriet*; — **schakeering** (een voor 't oog aangename afwisseling van kleuren), v. — en; — **sel** (middel, om te kleuren, kleurstof), o. — s: *boter* —, *kaas* —, *haar* —; — **stof** (*verfstof*), v. — stoffen: *de chemische* — *fen dienen in fabrieken tot het verven van wol, zijde, laken, enz.*; — **verandering** (— *wisseling*, — *schakeering*), v. — en: *de* — *van het avondrood*.

Kleurter (klein, aardig kind), m. en v. — s; ook: — **gat**, o. gmv.

Kleven (blijven plakken), het heeft gekleefd: *pek kleeft aan de vingers*; *doen hechten*; *een postzegel op een brief* —; (v. d. Hoogen) *zijn lorgnet in het oog klevende* (C. O.)

Kleverig (plakkerig), bn.; — er, — st: — e handen.

Kle'vig (kleverig), bn.; — er, — st: *een* — *sap*.

Kle'wang (O.-I. steek- en houwwapen), m. — s: *ronddolen in vreemde streken met kris en* — (Mult.); zie: *Gelok*, *Rentjong*.

Klib'ber (taaië gom; taaië kleverige stof), o.

Kliek (aaneengesloten bende, aanhang), v. — en: *de gansche* —; *de hof* —; *moordenaars en hun* —, samenraapsel van geboefte. Verder (*restje van eten*), v. — en; — **je**, o. — s.

Klie'konmaal (maal van vroeger overgeschoten spijzen of van resten), o. — malen.

Kliek'jesdag, m. — en: *op Donderdag hield moeder* —, de kliekjes werden gegeten.

Klie'merig (morsig, modderig, vuil), bn. gew.

Klier (ontl. orgaan, dat vochten of sappen uit het bloed afscheidt), v. — en; — **achtig** (geplaagd met opzetting v. klieren), bn., z. *Scrofuleus*; — **gezwel** (geneesk. opzetting van een klier), o. — *gezwellen*; — **ontsteking** (ziekelijke aandoening van een klier), v. — en; — **tering** (*tering*, die de klieren aantast), v. gmv.

Klie'ven (met kracht vaneenscheiden), ik kliefde, heb gekliefd: *het schip klieft de golven*, *de pijl klieft de lucht*; — wordt gebruikt als de teweeggebrachte scheiding, onmiddellijk weer tenietgaat; verg. *Klooven*.

Klif (steilte aan den oever, steilte), o. kliffen: *nu zij (Eliza) het overhangend* — *bestijgt* (Ter Haar); *aardr. het Roode* — *bij Stavoren*, steilte, aan den zee kant aflopende hoogte.

Klijf (klimop), o. gmv.

Klik (onderstuk v. e. geweer'kolf) m. klikken.

Klik (voorslag eener klok), m. klikken.

Klik'ken (aanbrengen, verklikken), ik heb geklikt; — **ker** (klikspaan, verklikker), m. — s.

Klik'klakken (weerklinken van voorwerpen, inz. van metaal), het staal heeft geklikklakt: *de hoeven der paarden* — *op den harden weg*, *de lepels begonnen te* —, *het* — *der geldstukken*; zie *Geklikklak*.

Klik'spaan 1. (klappspaan in een molen, een hout, dat nl. al klappend doet hooren, dat het koren tusschen de steenen vermalen is), v.

— spanen; vandaar: 2. (*scheldn. voor knaap of meisje, die iets verklapt of die klikt*), m. en v. — spanen.

Klim (het klimmen), m. gmv.: *een heete* —, *om op dien berg te komen!*

Klim (klimop), o. gmv.; zie *Klijf*.

Klimaat (Fr. gemiddelde lichts- en weersgesteldheid van een gewest), o. — maten, bij uitbr.: *het* — *van Nederland*, is nl. gematigd, veranderlijk, regenachtig, doch gezond.

Klimaat'schieten (O.-I. niets-doen, op een tuerstool liggen en zwijsend genieten), o.: *Mijnheer de Resident zat te* — (v. R.)

Klimatologie (leer der luchtsgesteldheid, klimaatleer), v. gmv.; — **lo'gisch** (op het klimaat betrekking hebbend), bn.: — e *verschillen*, — e *verandering*, — *invloeden*. (g = g).

Klim'boon (plantk. langs een boonenstaak zich rankende boonplant), v. — boonen.

Klim'ijzer (klauterijzer, dat men aan den schoen vastmaakt; ook dat ergens in vastgemaakt is en den klimmer gelegenheid geeft naar boven te klimmen), o. — s, *aan de hoofden zijn* — s *aangebracht ten behoeve van het reddingwezen*.

Klim'men (opklauteren, opstijgen), ik klom, heb en ben geklommen: *in een boom* —, *in den mast* —, *fig. met de stem* —, *telkens hooger zingen*; *de zon klimt tot 12 uur aan den hemel*, stijgt, rijst; *mijn jaren* —, ik

- word oud; een kinderlijk gebed klimt ten hemel, stijgt op, als zn.; o. gmv.: bij het - der jaren, als het getal levensjaren groot wordt.
- Klim'mend**, bw. en bn.: bij de Franken moest recht gesproken worden bij -er zon d. i. bij rijzende zon, nl. vóór des middags 12 uur; -e planten, d. i. klimplanten; een -e leeuw, wapenk. een leeuw, op de achterpooten zich opheffend, zie Liebaard.
- Klim'mer** (klimop), m. -s: 't festoen van - langs den muur (Staring); -blad, -bladen; -kruid (klimop), o. gmv.
- Klimop'** (plantk. in ons land veel voorkomende klimmende plant; zij hecht zich door wortelvezels aan boomen en muren, houdt drie jaar hetzelfde blad), m. gmv.; de - is het zinnebeeld der trouw, ook het symbool der onsterfelijkheid (grafplant).
- Klimop'** (het loof van den klimop), o. gmv.
- Klimop'staf** (myth. de met klimopraken omslingerde staf van Bacchus en v. d. bacchanten), m. -staven; zie Thyrsus.
- Klim'plant**, v. -en, b. v. -rozen, -boonen.
- Klim'roos** (plantk. eig. klimmende roos), v. -rozen: de - maakt lange scheuten, die tegen muren opwaarts groeien.
- Klim'stok** (gymnastiekwerktuig), m. -stokken: de - dient tot hang- en klimoefeningen.
- Klim'touw** (gymnastiekwerktuig), o. -en: ze hebben hetzelfde doel als de klimstokken.
- Klim'visch** (dierk. tropische vischsoort), m. -visschen, ook Klautervis.
- Klim'vogels** (dierk. orde van vogels met twee teenen vóór en twee achter), m. mv.: de papegaai, de kaketeo en de specht zijn -.
- Kling** (lemmer, blank of staal van een sabel), v. klingen: zegsw. de bezetting over de - jagen, d. i. met de kling of het lemmer dooden, geen kwartier geven, afmaken.
- Kling** (kale duinhevel), v. -en: deze burcht . . . diór (omsingeld) van barre -en (St.).
- Klingalees'** (iem. van de Z.-punt van Voor-Indië), m. -leezen; ook Kling.
- Kling'gel** (bel, belletje), m. klingels. vero.
- Kling'gelbull** (kerkzakje, met een klingel of bel er onderaan), m. -builen.
- Kling'gelen** (herhaald en zacht klinken van belletjes of schelletjes), het heeft geklingeld: de bellen der rammelen of der paarden -.
- Kling'geling**, -eling (klanknabootsing van hard bellen), tw.
- Kliniek'** (geneesk. inrichting bij een hoogeschool, waar de medische studenten de ziekten practisch kunnen bestudeeren), v. -en: de heekkundige -, een oogheekkundige -; ook werkzaal van een oog- of oorarts; ook, Cliniek.
- Kliniek'** (ziekenhuis), v. -en; ook Cliniek.
- Klin'isch** (eig. wat op bedlegerige zieken betrekking heeft), bn.: een -e les, welke in een hospitaal aan het bed der zieken gegeven wordt; ook, Clinisch.
- Klink** (klap, oorveeg die klinkt), m. klinken.
- Klink** (vallend sluitijzer of ijzeren boutje, het handvat, waarmede het bewogen wordt), v. -en: de - van een deur; de - optichten, de deurklink uit den haak lichten, de deur openen: de - van het hekje werd opgehaald, (Potg.) Verder (drieh. stukje in breiwerk; omgeslagen eind van een ijzeren bout), v. klinken; -bout (-ijzer), m. -bouten.
- Klink'dieft**, o. -enz. Sonneten Klinkerd.
- Klink'ken** (klank geven), het klonk, heeft geklonken: zijn stem klinkt helder, die tonen - valsch, de stoomfluit klinkt ver; -de munt, zie ald.; een klinkend bewijs, scherts. geld om iem. over te halen; laat ons samen eens -, bij het drinken de romers tegen elkaar tikken, ook, (vastspijkeren, vastnagelen, hechten), de Heiland werd aan het kruis geklonken, Prometheus werd aan de rots geklonken; fig. de zaak is geklonken, staat vast, is tot stand gekomen. Verder (omklinken, omstaan), een bout, een taaten spijker -, d. i. hem door hameren een tweeden kop geven, om b. v. twee platen ijzer te verbinden bij stoomketels, enz.; verg. Klinknagel.
- Klink'ken** (omzwikken, omstaan), het klonk is geklonken: de hooiwagen was tot -s geladen; mijn voet is omgeklonken.
- Klink'kende munt** (contant geld, in metaal: goud, zilver, nikkel, brons), v.: in - betalen.
- Klink'ker** (spraak. vocaal, klinkletter), m. -s: de aa is een -, onze taal bevat zeven -s.
- Klink'ker** (metselsteen, baksteen), m. -s: een -pad, een -weg, een rollaag van -s, (C. O.)
- Klink'kerd** (sonnet), m. -s; zie Klink'dicht: beide woorden waren in de 17e eeuw in gebruik.
- Klink'kerpad** (smal pad inz. in de dorpsstraat, van klinkers of baksteen gemaakt), o. -paden; -weg, m. -wegen.
- Klink'ket'** (winket, kleine deur in een groote deur aangebracht, b. v. in een poortdeur), o. -ten.
- Klink'hamer** (hamer in gebruik bij het klinken v. bouten), m. -s; zie Klinknagel.
- Klink'klaar** (zeer klaar, louter), bn.: -klare onzin; - goud; in -klare boter gebakken.
- Klink'klank** (klatergoud, valsche edelsteenen, fig. woorden of verzen zonder zin), m. gmv.: een redevoering vol -.
- Klink'letter** (spraak. klinker, vocaal), v. -s.
- Klink'nagel** (ijzeren bout met twee koppen tot verbinding van ijzeren platen), m. -nagels.
- Klip** (steile, harde rots, vooral in zee), v. klippen: een blinde -, nl. onder den waterspiegel; fig. hinderpaal, beletsel, oorzaak tot ondergang; zegsw. tusschen de -pen door, met vermindering van allerlei gevaren: hij ligt tegen de -pen aan, zeer onbeschaamd; -achtig, bn.: een -e kust, met klippen bezet.
- Klip'das** (dierk. dikhuidig zoogdier in Afrika, niet grooter dan een konijn), m. -dassen: er zijn vier soorten van -sen, niet eene er van leeft in ons land; -geit (wilde geit, gems), v. -geiten; -kop (dierk. alpenraaf, steenraaf), m. -koppen; -muis (dierk. Siberische muis), v. -muizen.
- Klip'klap**, tw., ook, Triptrap.
- Klip'per** (scheepst. lang, smal, snelzeilend koopvaardijfchip met drie masten), m. -s: de eerste -s waren N.-Amerikaansche schepen.
- Klip'pertaanden** (met de tanden klappen), ik heb geklippertand; ook Klappertanden.
- Klip'recht** (het recht, dat O.-I. vorsten zich aanmatigden, om de op hun kusten gestrande schepen te berooven), o. gmv.; -steen (O.-I. koraalachtige steen), m. -en; -visch (zeevisch, familie der stekelvinnigen), m. -visschen: de - leeft in de tropische zeeën, vele -visschen zijn fraai v. kleur; verder (kabeljauw, die vóór het drogen gezouten is): als voorwerpsnaam, m. -visschen, als stofnaam, v. gmv.; -zout (steenzout, vermengd met gips, klei, mergel, enz.), o. gmv.; -zwaluw (tropische gierzwaluw), v. -en, zie Salangaan.
- Klis** (klissekruid), v. -sen: de gewone -, de

kleine -; ook: -plant; verder: de stekelige en kleverige knop van dat kruid: *de jongens gooiden met -sen*; zegsw. *die lui hangen aan elkaar als -sen*, zijn nauw verkleefd.

Klis (verwarde knoop, samengewarde massa), v. klissen: *een - menschenhaar*; ook Klit.

Kliseer'beitel, m. -s; -schaaf (dienende tot het maken van lijstwerk), v. -schaven.

Klis'klas (smalle strook kant als tusschenzetsel), o. gmv.; zie *Entre-deux*.

Klis'kruid, klis'sekruid (plant), o. gmv.

Klis'sen (in de war zitten), het is geklist.

Klisteer' (lavement, darmspoeling), v. -en.

Klisteeren (een lavement zetten, inspuiten); -spuit (spuit, waarmee men een lavement kan toedienen), v. -spuiten.

Klit (kladdewortel), v. klitten; ook, Klis.

Klits, klats, klets, tw., klankn.

Klit'won (O.-I. tusschenpersoon tusschen het Bestuur en de dorpschouwen), m. -s: de - heeft gewoonlijk het opzicht over gemeentelijke publieke werken, de regeling v. heeren-diensten, enz. (Max Hav.)

Klod'der (klomp, massa), v. -s: *een - vet*; *het vet zit er bij -s aan*; gew. ook: *borreltje*.

Kloek (kip met kuikens), v. kloeken: *een - met twaalf kuikens*, gew.; zie *Klok*.

Kloek (fiks, sterk; flink, dapper, moedig; wijs, schrander), bn. en bw.; -er, -st: *dat zijn -e zeelui*, *een - besluit*, *na - beraad*, *een - woord*; -gehouwde knapen.

Kloekhartig (moedig, onversaagd, onberreesd), bn. en bw.; -er, -st; -heid, v. gmv.

Kloekmoed'ig (dapper, onversaagd, vastberaden), bn. en bw.; -er, -st; -heid, v. gmv.

Kloekzin'nig (schrander, vernuftig), bn. en bw.; -er, -st; -heid (schranderheid), v.

Kloen, o. -en: *een - garen*, kluwen.

Kloet (kalkstok, schippersboom), m. kloeten.

Kloet'en (scheepst. boomen, voortduwen), ik heb het schip gekloet; -er (man, die eenvaartuig met een boom voortduwt), m. -s.

Kloek (broedker), v. klokken; zie *Kloek*.

Klok (teug, slok), m. -ken: *een - wijn*.

Klok (metalen bel in den toren), v. klokken: *het luiden der -*, zegsw. *een stem als een -*; verg. Stantor; *aan de groote - hangen*, alom bekend en ruchtbaar maken; *hij heeft de klok hooren luiden en weet niet, waar de klepel hangt*, zie *Klepel*; ook: scheepsbel om waarschuwingssenen te geven.

Klok (uurwerk, slingeruurwerk), v. klokken: *een staande -*, *een Friesche -*, *de oude heer Stastok*, (C. O.) *was een man v. d. -*, was altijd en wilde alles op zijn tijd; zie ook: *Electrische klok*, *Huis-*, *Torenklok*, enz.; -je, o. -s: *het - van gehoorzaamheid*, *klokslag*, die herinnert aan taak of plicht.

Klok (klokvormig voorwerp, glazen stulp), v. klokken: *de - van een luchtpomp*; zie ook *Duikerklok*.

Klok'bloem (plant met klokvormige bloem), v. -bloemen; ook: *Akolei* of *Akelei*.

Klok'- en hamerspel (een bekend gezelschapspel voor jongeren, ook schimmelspel geheeten), o. -spellen: het spel heet naar een der vijf plaatjes.

Klok'ker (pijpenwroeter), m. klokkers.

Klok'gelui (het luiden eener klok), o. gmv.: *vroolijk -*, *bij e. feest*, *somber -*, voor e. doode.

Klok'ken (broedkip), v. -hennen; zie *Klok*.

Klok'huis (zaadhuis van appels, peren en kweeën), o. -huizen.

Klok'huis (deel van den toren, waar ééne klok hangt), v. -huizen; zie *Klokkenhuis*.

Klok'je (paarsachtig voorjaarsbloempje), o. klokjes; in 't wild groeien tal van soorten.

Klok'kebel' (in N.-Brab.: blauwe boschbes), v. -en; in Holland: *Blauwbes*.

Klok'kegalg (toestel, waarin de torenklok hangt), v. -galgen, zie -stoel.

Klok'ken (een klokkend keelgeluid maken), ik heb geklokt: *de man zette het fleschje aan den mond en klokte den drank naar binnen*.

Klok'ke(n)gelui (gelui met één of meer klokken), o. gmv.; -luider, m. -luiders.

Klok'keuglieter (iem., die torenklokken giet), m. -gieters; -huis (huis voor twee of meer torenklokken), o. -huizen.

Klokkenist' (bespeler der klokken van een carillon of beiaard), m. -en.

Klok'kenmaker (iem., die klokken repareert), m. -makers, verg. *Horlogemaker*; -spel (beiaard), o. -spellen: *Antwerpen heeft een beroemd - op den grooten toren*, zie *Carillon*; -speler (bespeler van het carillon, klokkenist), m. -s; -spijs (metaalmenqsel van koper en tin d. i. brons, waaruit torenklokken gegoten worden), v. gmv.; ook, *Klokspijs*.

Klok'kereep (touw, om de klok te luiden), m. -en, ook: *Klok'reep*; -stoel (stelling, waaraan of waarin de torenklok hangt), m. -en; -toren (toren met klok), m. -torens.

Klok'reep, klok'kereep, m. -reepen; ook: *Klok'zeel*; zie ald.

Klok'slag (slag van een klok), m. -slagen: *ik was daar met - van twaalf*, d. i. toen de klok twaalf sloeg: *hij kwam - zes*; *ik telde in mijn slapeloosheid trouw al de -slagen*.

Klok'spijs, v. gmv.; zie *Klokken spijs*.

Klok'spijs (lichte kost, waar geen kuuwen bij noodig is), v. gmv.; bij uitbr. *lekkernij*: *dat gaat er in als -*, de honger doet het lekker smaken; fig. gemakkelijk werk, lichte studie, meest met ontkenning: *dat gedicht van Vondel is geen -*; *wiskunde is geen -*.

Klok'vormig (den vorm eener klok of bel hebbende), bn.: *de bloem der haagwinde, der cactus is -*.

Klok'winde, v. -n; zie *Haagwinde*.

Klok'zeel (klokkereep of -touw), o. -en; fig. *iets aan het - hangen*, alom bekend maken.

Klomp (holsblok, houten schoeisel), m. -en: *in landelijke streken draagt men algemeen -en*; zegsw. *met de -en op het ijs komen*, niet goed beslagen ten ijs of voor den dag komen; fig. *een - menschen*, dichte massa.

Klomp (kluit, klont, brok), m. klompen: *een - aarde*, *een - lood*, *een - vleesch*.

Klom'penbal (spott. bal voor het plebs), o. -bals; ook: -dans (ruwe dans, b.v. op klompen), m. -en; -maker (iem., die klompen maakt), m. -s; -makerij (werkplaats v. d. klompenmaker), v. -en; -parade (het wandelen van het janhagel en wel op klompen, het samenloopen van allerlei lui op klompen), v., verg. *Pantoffelparade*; -spijkertje (zeer kleine spijker met tamelijk breeden kop), o. -s: *het klompenteertje met een - vasttikken*; -volkje (janhagel, de mindere man), o. gmv.

Klomp'laars (klomp, waaraan een laarzenschacht), v. -zen: *den rietsnijder bewijzen de -laarsen grooten dienst*.

Klomp'vjsch (dierk. maanvisch), m. -vis-

- schen: *de - leeft in den Atlantischen Oceaen*; zie ook *Kogelvisch*.
- Klompvoet** (*misvormde voet*), m. -voeten; zie *Horreivoet*.
- Klungel** (*lap, lor, vod*), v. -s; zie *Klungel*.
- Klungelen** (*beuzelen, knoelen, slecht werken*), ik -de, heb geklongeld, zie *Klungelen*.
- Klont** (*kluit*), v. -en: *een - aarde, een - suiker*; -je, o. -s: *een - meel, een - boter*.
- Klonter** (*een hard klompje in een weeke of vloeibare massa*), m. -s; -**achtig** (*klonterig*); bn.; -er, -st.
- Klonteren** (*tot klonters worden, verdikken*), het is geklonterd: *de melk gaat -*, vol klonters worden; -**ing** (*het klonteren*), v. gmv.
- Klonterig** (*met of vol klonters, klonterachtig*), bn.; -er, -st: -e *pap*.
- Klontig** (*klonterig*), bn.; -er, -st.
- Klontje** (*brokje kandij*), o. klontjes; zegsw. *zoo klaar als een -*, zeer duidelijk.
- Klontong** (*O.-I. Chin. marskramer*), m. -s.
- Kloof, klo'Ve** (*gaping, scheur, barst, spleet*), v. kloven: *diepe kloven in een rots; zijn handen zijn vol kloven* (door de vorst); verg. *Winterhanden*; fig. *er is een groote - tusschen hen ontstaan, verwijdering*.
- Kloofbijl** (*bijl, om hout te doen splijten*), v. -en; -**hamer** (*moker, om een wig tot splijting van hout in te drijven*), m. -s; -**hout** (*hout, dat kloofbaar is*), o.: *beukenhout is goed -*; -**mes**, o. -sen; -**stok** (*werktuig van den diamantkloover*), m. -stokken; -**wig** (*wig of keg van ijzer, om hout te doen splijten, zie Kloofhamer*), v. -wigen.
- Klooster** (*eig. omsloten plaats, verblijf voor kloosterlingen*), o. -s: *deelen v. e. - zijn o. a.: de -kerk, de kruisgang, de slaapvertrekken of dormiters, de cellen; de -tuin of kruidtuin, de eetzaal of refect, de kapittelkamer of -zaal, de boekerij*; zegsw. *op de -s reizen*, fig. *bij vrienden op reis een onderdak zoeken*.
- Kloostergelofte** (*vrijwillige belofte van gehoorzaamheid, armoede en kuisheid af te leggen na den proeftijd*), v. -n: *de -n verplichten voor altijd (plechtige geloften), of voor een bepaalden tijd (eenvoudige geloften)*; zie *Gelofte*; -**gewaad** (*kleedij v. e. kloosterling*), o. -gewaden; -**kerk** (*kerk v. e. klooster*), v. -en, zie *Munster*; -**latijn** (*het Latijn der middeleeuwen in tegenstelling v. klassiek Latijn*), o. gmv.; -**leven** (*het leven in een klooster, d. i. volgens de regelen der orde*), o. gmv.; -**ling** (*bewoner v. e. klooster*), m. -en, vr. ook -**e**; -**moeder** (*overste in een vrouwenklooster, leidster*), v. -s; -**muur** (*ringmuur om een klooster*), m. -muren; -**orde** (*geestelijke orde*), v. -n: *er zijn actieve en contemplatieve -n*, zie ald.; oudere -n zijn o. a. de *Benedictijnen, Kartuziers, Karmelieten, Augustijnen, Franciscanen, Dominicanen*; -**overste** (*het hoofd van één of meer kloosters*), m. en v. -n; zie *Abt, Abdis, Gardiaan*; -**regel** (*het geheel van voorschriften, in het klooster van kracht*), m. -en; -**school** (*inrichting van onderwijs, aan een klooster verbonden*), v. -scholen; -**straf** (*de straf als tucht, die in 't klooster kan opgelegd worden*), v. -straffen; -**tucht** (*de strenge leefwijze i. e. klooster*), v.; -**tuin**, ook *Kruidtuin*: *een door de kloostergebouwen omsloten tuin, somtijds met bloemen rondom een fontein of bron*), m. -en; -**vader** (*de abt, de gardiaan,*
- de prior van een klooster*), m. -s; -**wet** (*al de kloosterregelen samen, de statuten*), v. -wetten; -**wezen** (*alles, wat op de kloosters en 't kloosterleven betrekking heeft*), o. gmv.; -**zuster** (*geestelijke zuster of religieuze in een klooster*), v. -zusters.
- Kloot** (*bol, kogel*), m. klooten, verg. *Wereldkloot*; -**sch** (*bolvormig*), bn.; -**vormig**, bn. vero.
- Klooven** (*doen splijten, met kracht vaneen scheiden*), ik heb gekloofd: *hout -*, *diamant -*: - betekent, dat de teweeggebrachte scheiding blijft bestaan, verg. *Klieven*; -**er** (*iem., die klooft*), m. -s.
- Klop** (*klap, doffe slag*), m. kloppen: *een - op de deur geven*, zie *Klopper*; - *geven, krijgen*, d. i. slaag; zegsw. *de - is er op*, het meisje is 23 jaar: *in den goud-gulden was een dutje geklopt als kenteeken van echtheid*.
- Klopgeest** (*spiritisme: opgeroepen geest, die tikt of klopt b. v. op een tafel en zoo zijn tegenwoordigheid doet blijken*), m. -geesten; -**geesterij** (*spiritisme*), v. gmv.
- Kloophamer** (*houten hamer van beeldhouwers*), m. -s; ook, ijzeren hamer v. boekbinders.
- Klopjacht** (*grootte drijfjacht*), v. -jachten: *een - houden op vossen, op wolven*.
- Klopje** (*begijntje, zusterje*), o. -s: aldus genaamd naar haar taak, nl. de R.-K. geloovigen in oude dagen te kloppen of te wekken tot het bijwonen, in stilte, eener Mis. vero.
- Klopkever** (*gestreepte boorkever*), m. -kevers; zie: *Kloptor* en *Doodkloppertje*.
- Kloppartij** (*vechtpartij*), v. -partijen.
- Kloppen** (*met korte slagen achter elkaar slaan, tikken, ranselen*), ik heb geklopt: *een vloerkleed -*, *uitslaan*; *wie klopt daar aan de deur?* tikt; *uw pols klopt te snel, slaat*; *ze hebben den vijand erg geklopt, geslagen, gmez.*; *geld uit den zak -*, *geld doen geven*; -**ping** (*het kloppen*), v. -en: *de - en van het hart, van den pols*!
- Kloppen** (*overeenkomen*), het klopte, heeft geklopt: *die cijfers -*, *de eindsommen -*, *de rekeningen - met het boek, sluiten*.
- Klopper** (*iem. die klopt; werktuig, om mee te kloppen*), m. -s: *een ouderwetsch huis met een - op de deur; geef mij den klee-eens; een matten-*; *de - v. d. eikschiller*.
- Klopsteen** (*grootte keisteen, waarop de schoenmaker het zoolleer klopt*), m. -steenen.
- Kloptor**, v. -torren; zie *Doodkloppertje*; ook, *Kloppertje* en *Klopkever*.
- Klos** 1. (*langwerpig houtrolletje*), m. klossen: *een - voor garen*; -**je**, o. -jes; 2. (*rolletje*); ook, *beugelbat*), m. klossen; 3. (*nat. cilindertje van hout of bordpapier, waaromheen met zijde of wol omwoeld koperdraad is gewonden, inductierot*), m. klossen.
- Klosbaan** (*beugelbaan*), v. -banen.
- Klosklos**, klankn. tw.: -, *daar kwam hij aan!* al klossende.
- Klossen** (*op een klos winden; op zware plompe wijze loopen*), ik klost, heb geklost.
- Klotsen** (*botsen, bonzen; het slaan der golfven*), het klotste, heeft geklotst: *die biljartballen gaan -*; *het zeewater klotst tegen den dijck, -de baren, de wateren - tegen het schip*.
- Klo'Ve**, v. kloven; zie *Kloof*.
- Klovenier, kolvenier** (*kolfdrager, oud-A'damsch boogschutter*), m. -s. vero.
- Kloveniersburgwal** (*gracht in Amsterdam, waarbij de -doelen was*), m. gmv.

Kloveniersdoelen (vroeger vereenigingsplaats der boogschutters v. Amsterdam), m. -s.

Kluucht 1. (dichtk. blijspel, kort van beloop en van laag-comischen inhoud), v. -en: een dolle -; er zijn nog zes -en uit de 14e eeuw, zie Sotternie; de -en v. Coster en v. Brederoo uit de 17e eeuw; ook Kluit; 2. (grap, aardigheid): zij (de Waarheid) wilde eens meedoen voor de - (Bild.); 3. (menigte, troep): een - schapen; een groote - patrijzen, (C. O.); in de laatste bet. vero.

Kluuchtig (aardig, boertig, grappig), bn. en bw.; -er, -st: een - lied; hij keek mij - aan.

Kluuchtspel (grappig toneelspel, kort van beloop), o. -spelen; zie Klucht.

Kluif (troep, menigte), v. kluffen; zie Klucht.

Kluif (het kluiven), m. gmv.: fig. er is een heele - aan, veel arbeids.

Kluif 1. (kluuw), v. kluiven: de arend had het duifje in zijn kluiven; als je in zijn kluiven valt! macht, handen; 2. (beentje, waaraan eenig vleesch zit), v. -ven: dat is een lekkere -.

Kluif fok (scheepst. voorfok, zeil aan den voormast), v. -fokken; -hout (scheepst. verlengstuk v. d. boegspriet), o. -houten: het - is rond en in het midden het dikst; ook Kluiverboom.

Kluis (cel, eenzame woning, b.v. van een kluisenaar; brandvrij keldergewelf), v. kluisen.

Kluis deur (enorm zware deur voor een brandkluis), v. -deuren.

Kluis gat (scheepst. opening in den boeg om er den ankerketting door te vieren), o. -gaten; fig. de -gaten, de oogen (in matrozentaal).

Kluis ter (boei), v. -s: iemand in de -s slaan, iemand de -s aanleggen.

Kluis teren (in kluissters slaan), ik kluissterde, heb gekluissterd, fig. de aandacht boeien.

Kluit (dierk. snipvogel, inlandsche strandvogel, strandruiter, sabelbekvogel), m. kluiten.

Kluit (klomp aarde), v. kluiten: zegsw. hij is uit de -en gewassen, groot geworden, flink gegroeid; dat kost een - geld, een massa.

Kluit (een wegge), v. -en: Meppeter -en.

Kluit breker (werktuig, om de kluiten van omgeploegden grond te breken, wals, rolblok), m. -brekers.

Kluit tig (vol kluiten), bn.; -er, -st.

Kluit je (klein klompje of brokje, stukje), o. -s: een - boter; zegsw. iemand met een - in 't riet sturen, hem met een kleinigheid of halve toezegging tevredenstellen of van zich af schuiven.

Kluit kalk (ongebuschte steenkalk), v. gmv.

Kluit vogel, m. -vogels; zie Kluit.

Kluit ven (afknagen), ik kloof, heb gekloven; ook: ik kluidde, heb gekluid: aan een beentje -, pluizen; fig. daar is wat aan te -, er is veel en moeilijk werk aan.

Kluit ver (scheepst. driehoekig voor- of achterzeil v. e. driemaster, fok), m. kluiwers.

Kluit verboom (scheepst. verlengstuk van den boegspriet, kluifhout), m. -boomen.

Kluit zenaar (eig. bewoner van een kluis), m. -s, -naren, ook. Heremiet: de - zondert zich van de wereld af en doet werken van godsvrucht; fig. iem., die afgezonderd of eenzelvig leeft.

Kluit zenaarshut (kluis, ook, kleine eenzame hut), v. -huten; -kreeft (kreeftachtig schaaldier, dat in de schelpen van andere dieren leeft), m. -kreeften; -leven (het leven van een kluisenaar), o. gmv.

Klun gel (nietswaardig voorwerp, fig. straatmeid, straatloopster), v. -s; ook, Klongel.

Klun gelen (verspillen, verbeuzelen, broddelen, knoeien), ik heb geklungeld; -werk (broddelwerk), o. gmv.; ook, Klongelen.

Klup pel (knuppel, knepel, dikke knoestige stok), m. kluppelen, kluppels.

Klup pelen (afranselen, doodslaan), ik heb gekluppeld: de kat -, een verouderd boeren spel, zie Katknuppelen.

Klup pelspel (zeker gezelschapsspel), o. -spellen: bij het - is het de vraag, om uit een rij licht beweegbare voorwerpen er een weg te nemen zonder de andere te beroeren; ook, Knibbelspel.

Klup pelvers (vers met een refrain; vroeger stokvers), o. -verzen; zie Knittelvers.

Kluts (zin, begrip), v.: zegsw. de - kwijt zijn, in de war zijn.

Klut sen (slaan, kloppen), ik klutste, heb geklutst: eieren -.

Klu wen (opgewonden bal van katoen, bindtouw, garen, enz.), o. -s: een - zijde.

Klys ma (lavement, darminspuiting), o. -s.

Knaag dier (dierk. een orde van de zoogdieren), o. -dieren; de -en kenmerken zich door twee paar scherpe snijtanden vóór in elke kaak: de muis, de rat, de haas, het konijn, de bever zijn -dieren.

Knaap (jongen, schooljongen), m. knapen.

Knaap (een kleerenstander), m. knapen.

Knaap (O.-I. driepootig tafeltje, guerdon), m. knapen; verg. Stommeknecht.

Knab belen (met de voorste tanden gaandeweg d. i. met kleine stukjes afbijten), ik heb geknabbeld: de kinderen zaten op een harde korst te -, met kleine beten afknagen.

Kna gen (knabbelen), ik heb geknaagd: muizen, ratten, bevers -, de hond knaagt aan een been, de tanden stomp -; fig. de zorgen - aan zijn geluk; het verdriet knaagt aan zijn ziel; -ing (het knagen), v. -en: fig. knaging van het geweten, folterend berouw.

Knak (geluid, veroorzaakt door het breken van iets; breuk, scheur), m. knakken: door het kokend water kwam er een - in 't glas; fig. zijn gezondheid heeft een - gekregen, is geknakt; het prestige van Rusland heeft een - gekregen, groote schade; dat zal den handel een - geven, erg nadeel.

Knak (boos, verstoord), bn.: hij was -.

Knak, tw.: -, en de tand was er uit! klankn.

Knak ken (een geluid „knak” laten hooren, knikken, breken), ik heb en het is geknakt: de vingers laten -; die bloemstengel is geknakt, gebroken; een stormvlaag knakte den mast; fig. zijn gezondheid is geknakt, blijvend verzwakt, voor altijd verloren; hij liet zijn hoofd op de borst vallen als een geknalte bieze, (C. O.)

Knak worst (dundarmige worst), v. -en: Frankforter -.

Knal (kort afgebroken geluid), m. knallen: de - van een geweer, van den donder, felle slag; -bonbon (bonbon gevuld met een weinig knalzilver, die met een lichten klap ontploft bij lostrekking), v. en o. -s; -effect (fig. beeld, aan vuurwerk ontleend), o. -en: uitwerking verkregen door bombast, door holle woorden, welke de onnadenkende menigte voor een oogenblik treffen en in vervoering brengen: deze volksredenaar eindigt steeds met een -; -gas (ontplofbaar mengsel van

twee deelen waterstof en één deel zuurstof), o. gmv.; — **goud** (geelbruin poeder, uit goudstof en ammoniak bestaande, zeker ontplofbaar goudachtig poeder), o. gmv.

Knal'kwik (ontploffingsstof, ontstaande uit kwik, salpeterzuur en alkohol), o. gmv.; — is in 1799 door Howard uitgevonden.

Knal'len (ontploffingen, losbarsten, een knal geven, het heeft geknald: de geweren —, de karabijnen —; de champagnekurken —.

Knal'sein (knallend signaal), o. — en.

Knap (slag, geluid), m. knappen.

Knap (welgevormd, ook: vlug, ferm, flink, geleerd), bn. en bw.; — per, — st: een knappe vrouw, een — werkmán, een knappe kop, hij was u te — af; het zijn knappe burgerlui, net, fatsoenlijk; dat is —, weergaasch —, zei Kegge, (C. O.), flink, ferm; die werkmán zit altijd — in de kleeren, netjes.

Knap'penleeftijd (nl. van 10—15 jaar), m.; — **lied** (jongenslied), o. — liederen; — **vereeniging** (jongelingsvereeniging nl. van jongens van 12 tot 16 jaar), v. — en.

Knaphan'dig (vlug of vaardig met de hand, behendig), bn. en bw.; — er, — st.

Knaph'heid (het knap-zijn), v. gmv.: — bet. welgemaaktheid, vlugheid, bewaamheid, fermiteit, flinkheid.

Knapp'jes (netjes, proper), bw.: zich — kleeden; ook: vlug, flink, zonder dat er iets op aan te merken is: dat heb je — gedaan.

Knapp'kers (soort van late kers), v. — kersen.

Knapp'koek (zekere brosgebakken koek), m. — koeken; als stofnaam, v.: hou je van —?

Knapp'pen (een knap laten hooren, met een knap bersten), ik heb en het is geknapt: dat lampegglas zal —, het mutsaardhout ligt te —; de hond deed de beenderen —, zegsw. een uitje —, een dutje doen.

Knapp'per (iets, dat knapt), m. — s: een — is een knapkoek, een knappers, een klapbus; ook, gew. een rolletje van 50 cents, van 40 kwartjes, of van 50 dubbeltjes.

Knapp'perd (knap mensch, soms ironisch), m. — s; — je, o. — s.

Knapp'peren (aanhoudend knappen, doen knappen), ik heb geknapperd: een — d vuurtje.

Knapp'zak (tasch voor eten; ransel, voedseltasch; bedelzak), m. — zakken.

Knar (oude boomtrunk), m. knarren; fig. gierigaard, stokoud maar taai mensch.

Knar'pen (knarsend geluid maken), het knarpte, heeft geknarpt: het rijtuig knarpte op de kiezels.

Knar'ren (een krakend geluid maken), het knarde, heeft geknard.

Knars'been, knars'beeen (kraakbeen), o.; — beentje, o. — s.

Knars'sen (krassend doen klinken), ik knarste, heb geknarst: op de tanden —, een oud slot laten —; e. oude deur knarst op haar hengsels; ook, Knarsen.

Knars'setanden (met de tanden knarsen), ik knarssetandde, heb geknarsetand; ook wel: Knarssetanden; foutief is: Tandknarsen.

Knas'ter (korf v. gevulchten riet, waarin tabak verzonden wordt), m. — s; z. Kanaster.

Knas'ter (varinastabak in bladen, spottend: slechte tabak), v. gmv.

Knauw (beet, stoot, hap), m. — en: fig. een — geven, benadeelen, schaden; een — krýgen, bechadigd worden: het verguldsel had een leelijken knauw gekregen, (C. O.)

Knauw'en (met de tanden bewerken), ik heb geknauwd: aan een been —; fig. afmatten: het bestijgen en afdalen van twee hooge bruggen had hem vrij wat geknauwd, (C. O.)

Knecht (mannelijke bediende; handwerksgezel), m. — s of — en; zegsw. zoo heer zoo — l aan den bediende kent men den meester; de oude — blijven, het niet verder brengen; — je, — ke, — ken, o., — jes, — kes, — kens; zie: Heeren knecht, Lijf-, Loop-, Meester-, Bakkers-, Boeren-, Smids-, enz.; bij overdracht: voorwerp, dat dienst bewijst: een stomme —, een lat- of hoektafeltje; een laarzen-, om er de laarzen op uit te trekken; een kleeren-, knaap.

Knecht'lijk (slaafsch, kruipend), bn. en bw.

Knecht'ten (eig. tot knecht maken, bij uitbr. afhankelijk maken, dienstbaar maken, onderwerpen), ik knechtte, heb geknecht: een volk, een volksstam —, zie Geknecht.

Knecht'schap (dienstbaarheid), o. gmv.

Knechts'dienst (dienst als knecht), m. — en; — kamer, (bediendenkamer), v. — s; — livrei, v. — en; — loon (—huur), o. — en; — werk (werk voor een knecht), o. gmv.

Kne'den (al persende dooreenwerken), ik kneedde, heb gekneed: het deeg —, klei —; — er (persoon, die kneedt), m. — s; — ing (de daad v. kneden), v. gmv.: de — van het deeg.

Kneed'baar (voor kneding geschikt, fig. buigzaam, handelbaar), bn.; — der, — st.

Kneed'machine (werktuig, om het deeg te kneden), v. — machines.

Kneep (heimelijke neep), v. knepen: zij gaf het kind een — in den arm; fig. list, booze toeleg; ook, het geheim, de slag van iets: ik heb de — al beet, ik heb er de — van weg, hij kent de knepen; zegsw. daar zit 'm de —, daar wringt het, zit de moeilijkheid.

Kneipp'pen (de waterkuur volgens wijlen pastoor Kneipp doen), ik heb gekneipp't.

Kneipp'kuur (geneeswijze naar de voorschriften van wijlen pastoor Kneipp te Wörshofen, 1821—'97), v. gmv.

Kne'kel (bijvorm van kneukel: doodsbeen, bot), m. knekels; — huis (huis op een kerkhof tot berging van doodsbeenderen), o. — huizen; — man (skelet, de Dood), m., zie Zeisman.

Knel (beklemming), v. gmv.: hij zit in de —, moeilijkheid; ook: klem, val, vosseskrip.

Knel'len (klemmen, drukken, nýpen), ik heb gekneld: waar knelt hem de schoen? waar zit de oorzaak b.v. v. zijn verdriet; een — d juk, drukkend, prangend; een — de belasting; — ling (het knellen, fig. benauwing, kwelling), v. — en.

Knep'pel, m.; knep'pelen, verwant met Knuppel, Knuppelen.

Knep'pen (knarpen), het — te, heeft geknerpt.

Knep'ren (knarren), het knerde, heeft geknerd.

Knep'sen (knarsen); zie Knarssetanden.

Knet'teren (knappen met helderen klank), het heeft geknetterd: de vlammen —; zout knettert in het vuur; het — der musketten; — slag (b.v. een klaterende donderslag), m. — en.

Kneu (dierk. een zangvogeltje), v. — en: fig. een oude —, een bejaarde vrijer; ook, Kneuter.

Kneu'kel (verkleinw. van knook, beentje: vingergewricht), m. — s; ook Knokkel.

Kneu'kelvast (sterk in de kneukels), bn.

Kneuter (hennepvink, kneu), m. — s.

Kneut'eren (zacht en lief zingen; ook: brommen, knorren, stamelen, mompelen), ik heb gekneuterd.

- Kneuterig** (*verdrietig*), bn. en bw.; -er, -st; ook: aangenaam, prettig: *wij zaten - bij elkaar*, zie **Knus**; een - *mutsje*, lief.
- Kneuzen** (*door drukking kwetsen, klemmen*), ik kneusde, ik heb en het is gekneusd; een hand -, een perzik -, ooft -; -ing (*gekneusde of wonde plek*), v. -en.
- Knevel** 1. (*bovenlipbaard*), m. -s; -tje, o. -s; 2. (*bekhaar of beborstels van de kat, den leeuw, enz.*), m. -s.
- Knevel** 1. (*handboei, mondprang*), m. -s, vero.; 2. (*scheepst. draaier of staaf om het want te spannen*), m. -s; 3. (*dubbele haak, om een touw aan te bevestigen*), m. -s.
- Knevelbaard** (*zware knevel*), m. -baarden; fig. persoon, soldaat met knevel, zie **Snorbaard**; -band (*bindsel voor den nacht, om aan den knevel een bepaalden vorm met opstaande tippen of punten te geven*), m. -en.
- Knevelen** (*iem. een prop in den mond steken om hem het spreken te verhinderen; onderdrukken en afpersen; in boeien slaan*), ik heb gekneveld; -aar (*fig. woekeraar*), m. -s; -arij (*afpersing, uitzuiging*), v. -en; -ing (*knevelarij*), v. -en; zie **Knevel** (boei).
- Knibelen** (*krakeelen, twisten om kleinigheden, haarklooven*), zij hebben geknibeld; ook: **Pingelen**, zie **Beknibelen**.
- Knibelspel** (*zeker gezelschapsspel*), o. -spellen; zie **Knuppelspel**.
- Knickerbocker** (*Eng. afstammeling der oorspronkelijke Hollandsche bewoners v. New-York, toen Nieuw-Amsterdam; bijnaam v. e. New-Yorker*), m. -s.
- Knie** (*kniegewricht*), v. knieën: de - *buigen, op de -ën vallen, smeeken*; zegsw. *iets onder de - hebben, iets goed kennen of kunnen*; evenzoo: *onder de - krijgen*; bij uitbr. *voorwerpen, die met een - vergeleken worden*, b.v. *scheepst. zwaar kromhout*.
- Knieband** (*band, waaraan de gesp van een kniebroek; riem of touw, om een koe of stier te kniepooten*), m. -banden.
- Kniebanden**; zie **Kniepooten**.
- Knieboog** (*knieholte*), m. -bogen; -broek (*korte broek met knieband, ook, fietsbroek*), v. -en; -buiging (*knieling*), v. -en; -dicht (*rederykersvers, voor de vuist gemaakt*), o. -en; -gebed (*elk gebed, dat knielend verricht moet worden*), o. -gebeden; -gewricht (*verbinding van beneden- en bovenbeen*), o. -en; -gezwel (*opzetting aan de knie*), o. -gezwollen; -hals (*scheepst. hoek of docht van een kniehout*), m. -halzen; -jicht (*jicht in het kniegewricht*), v. gmw.
- Kniebank** (*bedbank*), v. -banken.
- Knieën** (*de knieën buigen*), ik heb en ben geknield; -lend, bn.: in -e *houding*; -kussen (*kussen, om op te knielen*), o. -s.
- Kniepooten** (*bij een koe of stier kop en voorpoot kort aaneenbinden*), ik -pootte, gekniepoot.
- Knier** (*scharnier eener deur*), v. -en.
- Knieschijf** (*ontl. rond en plat los beentje vóór aan op het kniegewricht*), v. -schijven.
- Kniesoor** (*gemelijk mensch*), m. en v. -en.
- Kniester** (*vrouw. kniesoor*), v. -s.
- Kniestuk** (*timm. schoorbalk; deel van een harnas; portret tot aan de knie d. i. niet ten voeten uit*), o. -stukken.
- Knieval** (*val op de knieën, uit eerbied*), m. -vallen: een - *doen voor den keizer*.
- Kniesvers** (*kniedicht*), o. -verzen.
- Knieviool**, v. -violen; zie **Violoncel** en **Gambe**.
- Kniezen** (*verdrietig zijn, ontevreden molken, zich met hartzeer kwellen*), ik kniesde, heb gekniesd: *zich dood -*; -zer, m.: **Robertus Nurks was geen -**, (C. O.), kniesoor; -erij (*knieserigheid*), v.; zie **Knijzen**.
- Knieserig** (*kniezend, alle vroolijheid missend, gemetijk, klagend*), bn.; -er, -st.
- Knieszig** (*knieserig*), bn.; -er, -st.
- Knight** (*Eng. ridder, laagste adellijke titel*), m. knights: de -s *of labour*, ridders van den arbeid, zekere arbeidersverein. in Amerika.
- Knijf** (*vroeger: ponjaard; lang, puntig mes*), o. knijven, gew.; ook, **Knipmes**.
- Knijp** (*engte, knel*), v. gmw.: zegsw. *in de - zitten of zijn*, verlegenheid, moeilijkheden.
- Knijp** (*bierhuis*), v. knijpen: *in de - zitten*, in 't bierhuis (Duitsch: **Kneipe**) zitten te pooien.
- Knijpbril** (*eig. pince-nez*), m. -brillen, thans algemeen **lorgnet**. w. i. g.
- Knijpen** (*nijpen, samennijpen of persen met een werktuig of met den vinger*), ik kneep, heb geknepen: *een blad metaal ombuigen en samen -*; *iemand met de vingers -*; **knievelen**, afzetten: *hij weet zijn schuldenaars te -*; zegsw. *het zal er -*, het zal er moeilijk toegaan; -er (*persoon, die knijpt*), m. -s.
- Knijpen** (*in de knijp of het bierhuis zitten*), hij knijpte veel, heeft nog al geknijpt. w. i. g.
- Knijper** (*voorwerp, dat knijpt*), m. -s, b.v. *een knijpbril of -*, thans, **Lorgnet**; de -s *of scharen van een kreeft*; een - *dient tot het vastzetten van papiertjes, coupons, waschgoed, enz., gedeeltelijk gesplet, klemmend houtje, ook, scheepst. ijzeren klemschaar om balen en zakken te klemmen en zóó op te hijschen*.
- Knijperig** (*gierig, karig, fig. kleinzelig*), bn.: een - *huismoedertje; hij is zelden royaal, altijd heeft hij iets -s*; -e *opvattingen*.
- Knijptang** (*timm. nijpwerktuig*), v. -tangen, ook, **Nijptang**.
- Knijzen**, ik heb geknijd; zie **Kniezen**.
- Knik** 1. (*knak, breuk*), m. -ken: *de paraplu kreeg daar een -*, *die vaas heeft een -*; 2. (*snelle beweging met het hoofd voorover als teeken v. toestemming of begroeting*), m. -ken.
- Knikkebenen** (*met knikkende beenen loopen, teeken van zwakte*), ik heb geknikkebeend; -beener of -beender (*persoon*), m. -s.
- Knikkebollen** (*voortdurend met het hoofd knikken van slaap*), het kind heeft geknikkebold; -boller of -bolder (*persoon*), m. -s.
- Knikkeken** (*gedeeltelijk breken; buigen; goedkeuren; ook, groeten*), ik heb geknikt: *een bloemsteel -*, zie **Knakken**; *in de knieën -*; *ja -*, *iemand toe -*.
- Knikker** (*steenen spelballetje*), m. -s: zegsw. *het is niet om de -s, maar om 't recht van 't spel*, niet om het voordeel maar om de eer; zie: **Marmel** en **Stuiter**; fig. *hoofd van een mensch, gmz.*; verg. **Kersepit**.
- Knikkeren** (*met knikkers spelen*), ik heb geknikkerd; zegsw. *iem. van de baan -*, hem den voet lichten; -spel (*bekend jongensspel met knikkers*), o. -spelen; -tijd (*tijd van het jaar, dat wordt geknikkerd, najaar*), m. gmw.
- Knikstag** (*scheepst. hulp- of bijstag: stevig touw aan den boegspriet*), o. -stagen.
- Knip** (*lichte slag of knipping met de vingers*), m. knippen: zegsw. *geen - voor den neus waard zijn*, hoegenaamd niets.
- Knip** (*toestel, om vogels te vangen*), v. -pen;

verder: *plat grendeltje in deuren, ramen, enz.: doe de — op de deur, schuif.*
Knipbeurs (*beursje met een stalen, koperen of zilveren knipbeugel*), v. — zen, ook, Knipje.
Knipmes (*zakmes, dat omknijpt en in een hecht stuit*), o. — messen; zie Knijf.
Knipmuts (*neepjesmuts*), v. — mutsen.
Knip oog (*wenk met de oogen*), m. en v. — oogen; meestal — je.
Knip oogen (*met de oogen knippen, d. i. ze snel achter elkaar openen en sluiten*), ik heb geknipoogd: *Dolle Gerrit knipoogt tegen de heeren*, (C. O.) — geeft een teeken van verstandhouding door met een oog te knippen.
Knippen (*met een schaar af- of doorsnijden*), ik heb geknijpt: *het haar —, de nagels —*; ook, met de schaar den vereischen vorm geven: *een hemd —*.
Knippen (*met een knip raken of doen wegvliegen*), ik knijpte, heb geknijpt: *tem. tegen den neus —, een pluisje van de mouw —*.
Knippen (*in een knip vangen*), ik knijpte, heb geknijpt, fig. vangen, vatten: *de dief is geknijpt*.
Knip sel (*uitgeknipt d. i. met de schaar gemaakt flyuurtje*), o. — s: *mistukte — s* (C. O.)
Knip tor (*dierk. springkevertje, springtor*), v. — torren.
Knit'elvers (*dichtk. vers of rijmsel van geringe regelmaat*), o. — verzen.
Knit'teren; zie Knetteren.
Knobbel (*bolvormige uitwas; verharding op of in de huid*), m. — s: *een — aan het hoofd: een eelt —; — s in de long, zie Tuberkel.*
Knobbelig (*met knobbels, knoesten hebbende*), bn.; — er, — st: *de olifant heeft een — e huid, een — e doornstok, een — e plantenwortel.*
Knobbelijcht (*jicht, waarbij zich kalkachtige knobbels aan beenderen en gewrichten vormen*), v. gm. v.
Knod, knod' de (*knoest, knobbel*), v. — den.
Knoddestok (*stok met een knop, een soort van knots*), m. — stokken.
Knoedel (*meelballetje in vleeschnat gaar gekookt*), m. knoedels.
Knoei (*fig. knel, klem, verlegenheid*), m. gm. v.: *in den — zitten over iets.*
Knoei'boel (*stecht werk, prulwerk; fig. onregelmatigheid*), m. gm. v.; verg. *Zwendel.*
Knoeien (*erg slordig werken, broddelen; fig. bedrieglijk te werk gaan*), ik knoeide, heb geknoeid: *jongen, wat knoei je toch! dat meisje knoeit maar door aan haar borduurlap; hij knoeit met zijn meel, tabak, enz.*; — er, m. — s; — erij' (*slordig werk*), v. — en, fig. (*kuijperij, omkoopertij*), v. — en; — werk, o. gm. v.
Knoest (*hardheid in hout, kwast*), m. — en.
Knoest'rig, knoestig (*vol knoesten, met knoesten*), bn.; — er, — st: *een — e tak, een — e plank.*
Knoet (*Russische zweep met riemen*), m. knoeten, verg. *Kat.*
Knoet (*lomperd, grove kerel*), m. knoeten.
Knof'felen (*drukken*), zie Knuffelen.
Knof'look (*plantk. een ui- of bolplant, tot de leliën behoorende, afkomstig uit Z.-Europa*), o. gm. v.: — dient om spijzen te kruiden; — heeft een doordringenden reuk.
Knok (*knook, been, bot*), m. knokken. w. g.
Knok'ig (*met groote en harde knoken*), bn.; — er, — st: — e handen; fig. *een — e vent, sterk.*
Knok'kel (*knoukel, vingerbeentje*), m. — s: *iem. op zijn — s tikken*; — achtig, bn.: *een — e hand*; — jicht (*jicht in de knokkels der*

hand), v.; — koorts (*rheumatische koorts, vooral in de tropen*), v.; verg. *Knoukel.*
Knol (*plantk. veldvrucht*), m. knollen; zegsw. *iem. — len voor citroenen verkoopen*, zie Citroen; fig. *oud, afgewerkt paard*; ook, *ouderwetsch, versleten horloge.*
Knol'kwal (*dierk. neteldier met een plat schijf'vormig lichaam en met fraai rooden of blauwen weerschijn*), v. — kwallen: *de — leeft in ontelbare scharen in de Middell. Zee en kan in 't donker licht geven.*
Knol'lentuin, m. gm. v.; fig. *hij is in zijn —*, hij heeft het recht naar zijn zin, is erg in zijn schik, evenals een haas in een knollenland.
Knol'leschil (*schil v. e. knol*), v. — schillen.
Knol'raap (*grootte knol onzer velden*), v. — rapen; — selderij (*gekweekte selderij met kortgesteelde bladeren en dikke wortel*), v. gm. v. verg. *Bladselderij*; lees: — selderie.
Knol'smeris, m. — smerissen; zie Smeris.
Knol'vormig (*den vorm van een knol hebbende*), bn.: *de radis is —, vele bolplanten hebben — e wortels.*
Knol'zwam (*plantk. zeer giftige paddenstoel*), v. — men; de — komt tusschen Juli en October overal in ons land voor en is kenbaar aan haren knolvormigen voet.
Knook (*been, bot*), m. knoken; zie *Knok.*
Knoop (*verwant met knop: beenen, metalen, glazen, paarlemoeren schijfje, dat men aan een kleedingstuk zet, passende in een knoopgat*), m. — en; verg. *Blauwe knoop.*
Knoop 1. (*hechte samenvoeging v. twee draden, touwen, riemen, lynen, banden; ook, strik of lus in een draad, touw, enz.*), m. knoopen: *een — leggen, een — losmaken; dat touw zit in den —, in de war*; gesch. *de Gordiaansche —, zie aldaar; den — doorhakken*, fig. door krachtig en beslissend op te treden de moeijelijkheid te niet doen; *daar zit 'm de —, daar zit de moeijelijkheid, daar moet het ontward worden; ergens een — opleggen*, iets bekrachtigen door een vloek; 2. (*sterrenk. het snijpunt van twee groote cirkels aan het hemelgewelf*), m. — en; ook, het snijpunt van den zonneweg en van de loopbaan eener planeet of komeet; 3. (*plantk. verdikking van den stengel; afscheiding v. d. geleidingen bij halmen van granen en grassen*), m. knoopen, z. *Knorf*; 4. (*in een roman of een drama: de ingewikkelde behandeling of verwickeling, welke den lezer of toeschouwer boeit of in spanning houdt, en aan het slot wordt opgelost*), m. — en; 5. (*zeew. een knoop in de loglijn, dienende om de snelheid van een zeilend schip te bepalen, nl. 1/12 deel van een Eng. zeemijl, die 1/3 uur gaans of 1852 M. is*), m. knoopen: *het schip liep 8, 10, 20 — en per 1/2 min., d. i. 8, 10, 20 Eng. zeemijlen (= 20 minuten) per uur*; 6. (*aardr. punt, waar twee of meer bergketenen zich vereenigen*), m. knoopen.
Knoopen (*vast- of dichtknoopen*), ik heb geknoopt: *zijn mantel dicht —*; ook, zeker handwerk maken: *een netje —, een beurs —, kunstig ineenwerken*; zegsw. *iets in zijn oor —, het gehoorde voor altijd goed onthouden.*
Knoopendraaier (*iem., die knoopen draait, fig. bedrieger*), m. — s; — draaiertij' (*in den mond van zeelul: vleitertij*), v. gm. v.; — fabriek, v. — en; — haak (*haakje met handvat, om schoenknopen vast te maken*), m. — haken; — schaar (*mil. plaatje van hout, om er de*

koperen knoopen van wapenrok of mouw-vest op te poetsen), v. -scharen.

Knoopgras (varkensgras), o. gmv.; - **kruid** (in 't wild groeiende plant), o. gmv.

Knooppunt (vereinigingspunt), o. -punten: *Utrecht is een - van spoorwegen, Wilna in Rusland evenzoo.*

Knoops'gat (spleet in jas, vest enz. tot doortatting van een knoop), o. -gaten: met een lintje in het -, met een decoratie.

Knop (bolvormig iets, als kop, handvatset of uitsteekset), m. knoppen: de - van een deksel, van een speld, van een degen, van een wandelstok, van een zadet, enz.; ook: een - van een roos, van een blad; in de -pen schieten, d. i. (van een boom) knoppen krijgen; de bloem staat nog altijd in den -, is nog niet open of ontloken.

Knoppen (knoppen krijgen, uitbotten), de plant knopte, heeft geknoot, fig. het constitutioneele knopt, ontluikt, tiert overal (Potg.)

Knor (klank, verwant met knorren: zeker geluid), m. knorren: het varken gaf een -. **Knor** (kraakbeen, knobbel), m. knorren.

Knorbeen (kraakbeen), o.; -beentje, o. -s.

Knorff (knoop, verharding in den stengel der grassen, rieten, biezen), m. knorven: zegsw. knorven in de biezen zoeken, d. i. haarkloven vitten, spijkers op laag water zoeken. vero.

Knorhaan (dierk. zeevisch, m. e. rugvin, die in zeer scherpe stekels eindigt), m. -hanen: op onze kust wordt de - veel gevangen; de - is als voedsel weinig in trek.

Knorren (e. dof, grommend keelgeluid voortbrengen), het heeft geknord: hoor dat varken eens -! fig. op iemand -, pruttelen, grommen.

Knorren, m. mv.: - krijgen, berispot worden.

Knorrepot (pruttelaar, grompot, knorrig mensch), m. en v. knorrepotten.

Knorrig (brommig, gemelijk, pruttelachtig), bn.; -er, -st: een - antwoord; - **held** (verdrietelijkheid), v. gmv.: de -, waarmee Pieter was te bed gegaan (C. O.)

Knorvleesch (kraakbeenig vleesch), o. gmv.

Knout (kluwentje, bosje), v. knotten; ook, **Knul**, b. v.: een - sajat, een - haar, een - vlas.

Knout (dierk. e. kleine strandlooper), m. -ten.

Knouts (dikke, topzware stok), v. -en; - **slag** (slag met een knouts), m. -slagen.

Knouten 1. (den top, de punt er af slaan d. i. afsnijden, inkorten), ik knotte, heb geknot: een wilg -, een paal -; fig. verzwakken, kortwieken: iems macht -, de wieken der verbeelding - (Potg.); z. Afknotten; 2. (ineendraaien, strengelen): het gehekelde vlas -.

Knoutwilg (eig. geknotte wilg: lage waterwilg), m. -wilgen; zie Schotwilg.

Knuffelen (schudden, drukken, zacht persen), ik heb geknuffeld: een zwerenden vinger -; -ig, bn.: mijn vingers zijn - van de kou, stram, stijf; ook, Knoffelen, Knoffelig.

Knuist (vuist), m. knuisten. gmv.

Knul (lomperd), m. knullen: een - van een vent, een sukkel, een onhandige, domme kerel.

Knulfig (als een knul), bn.; -er, -st: wat ziet hij er - uit! sulchtig.

Knuppel (kluppel), m. -s; ook, Kneppele.

Knuppelen (met een knuppel slaan), ik heb geknuppeld; ook, Kneppele.

Knuppelvers (stecht vers), o. -verzen.

Knuren (talmen, luieren), ik heb geknuurd.

Knus, **knusjes**, **knus'sig** (aardig, lief; gezellig), bn: knussige passagiers, een -

gezelschap; bw.: dat is - gebordurd; wij zaten zoo - bij elkaar, prettig, lekker.

Knut'selen (tot tijdverdrif werken a. kleine, fijne dingen, die niet veel beteekenen), ik heb geknutseld; - **aar** (iem. die handig knutselt), m. -s; - **arij'** (knutselwerk), v. -en; - **werk** (werkje, dat geduld eischt), o.: -je, o. -s.

Knut'tel (scheepst. verwant met knot: bos van uit de hand gedraaid touw), v. knuttels.

Knut'terig (aardig, lief, gezellig), bn. en bw.; -er, -st: verg. Knus, Kneuterig (prettig).

Ko'balt (een roodachtig grijs metaal, S. G. 8.5; uit het oxyde bereidt men verfstoffen, o. a. Koningsblauw, zie ald.), o. gmv.

Ko'baltblauw (verbinding van kobalt-oxyde met aluminaarde), o.; - heet ook wel ultramarijn of Leidsch-blauw.

Ko'balterts (erts, dat kobalt bevat), o. -ertsen; - **kies** (een soort van kobalterts), o. gmv.; - **zout**, o. gmv.; - **zuur**, o. gmv.

Kob'be (dierk. volksnaam van zekere meeuw), v. kobben: in Gron. is de - de zilvemeuw, in Fr. is het de kokmeuw; de kobben broeien veel op Rottum; Vlaamsch voor: Spin.

Ko'bold (berggeest, aardmannetje), m. -s.

Ko'dak (snelwerkende, kleine handcamera, een der merken voor instantané's), m. -s.

Kod'de (stok, knuppel), v. kodden.

Kod'debeer (van kodde, stok, en beieren, zwaaien: boswachter, veldwachter), m. -s.

Kod'dig (grappig), bn.; -er, -st: de voorzitter kreeg een - en inval (Klikspaan), kluchtig, comisch; - **heid** (snaakschheid), v. -heden.

Koe (dierk. vrouwelijk rund), v. koeien: de - is een nuttig huisdier; zegsw. de - bij de horens vatten of pakken, ook, hebben, iets moeilijks op de juiste manier flink aanpakken; oude koeien uit de sloot halen, half vergeten dingen weer oprakelen, meestal in ongunstigen zin; veel koeien, veel moeten, veel bezit geeft veel zorg; men noemt geen - bont, of er is een vlekje aan, voor een slecht gerucht omtrent iem. bestaat altijd wel eenige grond; men kan niet weten, hoe een - een haas vangt, hoe nl. iets erg onwaarschijnlijk toch gebeurt; - **tje**, o. -s: zegsw. over -s en kalfjes praten, over het vee, zooals de boeren doen, fig. over onbeduidende zaken; zijn -tjes op 't droge hebben, van zijn rente leven, meer Schaapjes, zie ald., zie ook Gouden.

Koe'beest (dierk. koe), o. -beesten.

Koe'bloem (madeliefje), v. -bloemen. gew.

Koe'boom (plantk. boom in Z.-Amerika, gevende een wit vocht of melksap), m. -en.

Koe'brug (scheepst. losse ladingbrug voor vee), v. -bruggen.

Koe'brugsdek (scheepst. een dek onder het tusschendek b. v. oplineschepen), o. -dekken.

Koe'doe (antilope aan de Kaap), m. -s.

Koe'gras (aardr. polder in de gemeente Den Helder), o.: en dan de woestijn v. h. -, (C. O.)

Koe'ekop (kop van een koe), m. -koppen; - **staart**, m. -en; - **tong**, v. -en.

Koe'endrijver (iem. die de koeien vooruitdrijft, b. v. naar de markt), m. -drijvers.

Koeionneeren (met opzet plagen, treiteren, het leven zuur maken), ik heb gekoeionneerd; spreekt. Koeijeneeren; zie Negeren.

Koek (gebak van meel, eieren, honing, enz. ook, huisbak), m. koeken; als stofnaam, v.: zegsw. iets voor zoete - opeten, zich een onaangename bejegening stilzwijgend laten

welgevallen; dat is oude -, dat is maar -, iets van weinig waarde; het was - en ei tuschen haar zuster en Kees (C. O.), bijzonder vriendschappelijk, ze waren het goed eens; zie: Appel-, Boter-, Chocoladekoekje; Drabbel-, Kruid-, Olie-, Panne-, Peper-, Spekkoeke, enz. alsmede: Lijn-, Raapkoek.

Koekalf (wijfjeskalf, vaarskalf), o. -kalven, -kalveren; verg. Stierkalf.

Koekamp (weiland voor koeien), m. -en.

Koekbakker, **koekenbakker** (koekenmaker), m. -bakkers; **koekbakkerij** (werkplaats van den koekbakker), v. -en.

Koekdeeg (deeg voor koek), o. gmv.

Koekloeren (werkeloos ziten kijken, uitkijken, giuren), ik heb gekoekeloerd.

Koekenpan (keuken- of bakpan met langen houten steel), v. -nen; verg. Pannekoek.

Koeketer (toenaam of alias voor A'dammer), m. -eters; jou leelijke -!

Koekhakken (een peperkoek doorhakken; Kermsvermaak), ik hakte koek, heb koekgehakt.

Koekje (dunne, kleine koek, mopje), o. -s.

Koekkoek (dierk. trek- en klimvogel, door zijn roep bekend, hij verlaat ons vroeg in den herfst en trekt naar Middel-Afrika), m. -en; zegsw. het is daar altijd - één zang, er is geen afwisseling, het is er eentonig, altijd hetzelfde; dat haal je de -, dat wil ik waarachtig wel geloooven; loop naar de -!

Koekkoek, tw., klanknaboetsing.

Koekkoek (bouwk. uitstekend dakvenster, scheepst. open luik, om licht in de hutten te duen vallen), m. koekoeken; ook: Koek'uit.

Koekklok (huisklok met een koekoek er op), v. -klokken; de - is een klok, die de uren en halve uren met koekoekgeroep aankondigt.

Koekoeksbloem (plantk. pinksterbloem, ook, veld kers), v. -en; zie Haanderik;

-brood (gewone klaverzuring), o. gmv.;

-look (bolgewas), o. gmv.

Koekoeksveer (veer v. e. koekoek), v. -en;

-zang (geroep van den koekoek), m. -en.

Koekoes'san (O.-I. rijststoomer), v. -s.

Koekvergulden (het met reepjes goud afzetten van Sinterklaas'koeken), o. gmv.: op - gaan (C. O.). vero.

Koekwinkel (winkel, waar vooral koek te koop is), m. koekwinkels.

Koel (niet warm, lauww), bn. en bw.; -er, -st: het is vandaag -, een -e wind, een -e dag, in de -e schaduw zitten, een -e kelder, een -e kamer, fig. een - onthaal; iemand - ontvangen; met -e zinnen, kalm; zegsw. in -en bloede, met kalm beraad, of met voorbedachten rade.

Koel'apparaat (toestel, om iets af te koelen, inz. melk), o. -apparaten; zie: Koelkamer, -vat, enz.

Koelbak (smed. bak vol koud water, om heet ijzer te koelen), m. -bakken; ook: bak met water, om bier, wijn enz. koel te houden.

Koelbloedig (ongevoelig, kalm, rustig, onverschillig, flegmatiek), bn.; -er, -st.

Koel drank (verfrisschende drank), m. -en.

Koelen (koel maken), ik heb gekoeld: een gu-eënd ijzer -, door het in den koelbak te steken; fig. zijn drift -, zijn wraak -, d. i. bevredigen; verg. Afkoelen.

Koelhartig (koel van hart, onverschillig, niet-hartelijk), bn. en bw.; -er, -st.

Koelheid (matige koude, frischheid), v. gmv.; fig. onverschilligheid, onbarmhartigheid; iemand met - ontvangen, een tijdje met - vernemen.

Koelhuis (afdeeling v. h. abattoir tot conserveering van vleezen), o. -zen; in een - zijn vriesruimten van 9° tot 10° C.; -boter (ingestoken boter, in een koelkamer of -huis bewaard), v. gmv.

Koelle (O.-I. Maleische of Chinese dagloonster, gehuurde sjouwer), m. koelies: mijn reisgoed was met -s vooruitgezonden; -contract (dienstovereenkomst tuschen den werkggever en de koelies), o. -en; -diensten (nl. van één of meer koelies), m. mv.; -ordonnantie (wettelijk voorschrift in zake de behandeling van koelies), v. -s; -werk (zwaar werk, slavenwerk), o. gmv.

Koelkamer (vertrek, dat gebruikt wordt om boter, enz. door kou te harden), v. -kamers.

Koelkelder (kelder, waarin boter, enz. koel of verssch gehouden wordt), m. -s.

Koelkoel (Bali. hol houtblok, dat dreunend geslagen, het volk oproept), m. -s.

Koelkruik (kruik met wijden buik en nauwen hals van zeer poreuze klei), v. -en; vooral in Spanje worden -en gebruikt om het drinkwater koel te houden; -oven (glasfabr. oven, waarin men het gesmolten glas laat afkoelen), m. -s; -pan (pan, waarin men gesmolten suiker laat afkoelen), v. -pannen.

Koelte (frischheid), v. gmv.: de - van den herfst, de - van een lenteavond.

Koeltje (verfrisschend windje), o. koeltjes: er stak een aangenaam - op.

Koeltjes (kalmjes, ietwat onverschillig), bw.: zij antwoorde -, hij ontving mij -.

Koelvat (vat met ijs, om e. vloeistof b.v. bier, wijn, er in te laten afkoelen, -bak), o. -vaten.

Koelweg (kalmjes, koeltjes, zonder of hef), bw.: - verklaren, dat men zekere verordening onredelijk vindt.

Koelzin nig (kalm, rustig), bn.; -er, -st: een -e berekening (Koetsveld), bedaald.

Koelmelk (melk van een koe), v. gmv.

Koemis (bedwelmdende drank bij de Kalmukken: gezuurde en gegiste paardenmelk), v. gmv.

Koen (moedig, onversaagd, onverschrokken), bn. en bw.; -er, -st: een - krijger.

Koeneid (dapperheid, onversaagdheid), v.

Koepel (half-bolvormig bouwwerk, koepelgewelf; gewelfde of veelhoekige dakkap; rond tuinhuisje), m. -s; -dak (dak als een koepel), o. -en; -gewelf (half-bolvormig gewelf), o. -gewelven; -graf (Oostersch grafteeken met gemetseld koepeldak), o. -graven; -kamer (kamer in koepelvorm), v. -kamers; -kerk (kerk met een koepeldak), v. -en: de Aya Sophia is een -kerk, evenzoo: de St.-Jan in Den Bosch, de St.-Pieter te Rome, de St.-Paul te Londen, enz. zie ald.

Koepok (pokpuist aan den uier van een koe), v. -pokken.

Koepokinenting (het inenten van pokken met koe, okstaf), v. -en; zie Vaccinatie.

Koepokstof (stof uit koepokken, waarmede ingënt wordt), v. gmv.

Koereihen (oude volksmelodieën der koe ders in de Alpen), v. mv.; ook: Koeretgen.

Koeren (kirren), de duif heeft gekoerd.

Koer'gast (Duitach: Kurgast d. i. badgast), m. en v. -gasten.

Koer'huis (op een badplaats: badhotel, groot

gebouw, tot genoegen van de badgasten), o. —huizen; zie: Koerzaal en Kuur.

Koerier' (ijlbode, rijdende postbode, renbode), m. —s, zie Estafette.

Koers 1. (Fr. loop, vaart, richting van een schip), m. koersen: de afgeleide — bedroeg dien dag 50 mijlen; een verkeerden — nemen, richting; fig. hij is van den —, hij is den — kwijt, d. i. van het rechte spoor, fig. in de war; 2. (geldprijs of marktprijs van munten, effecten, wissels en geldsoorten), m. —en: munten buiten — stellen, de — van het zilver, den — verlagen; waardij der effecten op de prijscourant der Amsterdamsche beurs: de — der effecten, de — en zijn gedaald, gerezen.

Koers'en (den koers richten: stevenen, koerszetten), ik koerste, heb gekoerst: dat schip koerst naar Java; fig. iets klaren, in orde of ten uitvoer brengen: ik zal dat wel —.

Koerslijst (lijst of opgave van den prijs der op de beurs verhandelde wissels, effecten, geldsoorten en koopwaren), v. —lijsten; —noteering (opgave van de prijzen ter beurte voor de koerslijst), v. —noteeringen; —rekening (berekening der waarde van munten of effecten, naar d'n koers van den dag), v. gmv.; —verhooging (stijging van den koers), v. —en; —verlaging (daling van den koers), v. —en; —verschil (verschil tusschen den hoogsten en laagsten koers), o. —verschillen.

Koerzaal (grootte zaal in een koerhuis tot gezellige bijeenkomst der badgasten, ook het geheele gebouw), v. —zalen: de — dient ook als balzaal; ook: Kurzaal.

Koes, v.; zie Boes.

Koes (stij, doodstil), bn., tot een hond: —Veidm. (C. O.); fig. zich —houden, niets zeggen; ook: Koest.

Koeskoes (g'recht van groenten met schapevleesch als hoofbestanddeel, lievelingskost der bewoners v. Barbarije en Marokko), v.

Koeskoesen (door elkaar stampen van midtugspijzen), ik —koeste, heb gekoeskoest.

Koest (stij; ga liggen), zie Koes.

Koest'al (stal voor koeien), m. —stallen.

Koesteren (verwarmen, liefderijk verplegen), ik heb gekoesterd: zich in het zonnetje —; een zuigelingetje —, fig. een urnsch —, de hoop —, geestdrift —, deze bij zich zelf velevendigen; wantrouwen —, voeden.

Koet (dierk. meerkoet), v. —en.

Koeteraar (iem. die haktelt, kromtong), m. —s; vr.: —aarster, —s.

Koeteren (gebrekkelig praten, kromspreken), ik heb gekoeterd: nu en dan een vreemd woord moet men toch maar — (Potg.)

Koeterwaal' (iem. die koeterwaalt), m. —walen; —waalsch' (onverstaanbaar, brabbelig als van een Waal of Franschen Belg, die Nederlandsch wil spreken), bn.; als znw. (brabbeltaal), o. gmv.; —waleu (koeterwaalsch spreken), ik —waaide, heb gekoeterwaaid.

Koets (overdekt rijtuig), v. koetsen: een post —, een statie —; zegsw. uit de — vallen, ontuchtend worden; zie: Auto, Brik, Coupé, Dogcar, Dos-à-dos of Sado, Landauer, Omnibus, Taxi, Tilbury, Vigilante, enz.

Koets, v., de gouden —: het statie-rijtuig voor de uit- en in'tocht onzer Koningin. als H. M. h.v. de Staten-Generaal gaat openen.

Koets (bed), v. —en: de kinderen aan naar de —; geen — omvang me 't lijf! (Bild.) vero.

Koets'en (papier scheppen), ik koetste, heb gekoetst; —er (werkman, die koetst), m. —s.

Koets'huis (gebouwte tot berging van koets of koetsen), o. —huizen; zie Remise.

Koetsier' (voerman van een koets), m. —s.

Koetsiers'jas (lange, meestal blauwe jas met blinkende knopen), v. —jassen; —kiel, m. —en; —livrel, v. —en; —loon, o. —en; —plaats (—betrekking), v. —en; —werk, o. gmv.; —zweep, v. —en.

Koets'paard (paard, dat de koets moet trekken), o. —en; verg.: Heerenpaard, Ros, enz.

Koets'poort (breede, gewelfde poort, waardoor men met een koets naar binnen of uit kan rijden), v. —poorten.

Koe'vinkje (dierk. gele kwikstaart), o. —s. gew.

Koe'voet (ijzeren staaf, uitlopend in twee klawwtjes, ook wel in een spits), m. —en.

Koe'vogel (dierk. N.-Amerik. vogeltje), m. —s: de — zoekt op den rug der koeien allerlei woekerdieren.

Kof (tweemaster, rondgebouwd koopvaardij-zeeschip met breeden achtersteven), v. koffen.

Kof'er (reiskist), m. —s: zijn —pakken.

Kof'eren (inpakken), ik kofferde, heb mijn reisgoed gekofferd, d. i. in een koffer gepakt.

Kof'ervisch (dierk. beenige en met beenspinten ompantserde visch der tropische zeeën), m. —visschen.

Kof'fie (kern of pit der koffiebes, oorspronkelijk uit Abessinië en Soedan), v. gmv.; zie —boon; —branden, roosteren; ook, het gemalen poeder, d. i. gemalen —; verder, drank, uit dit poeder bereid: een kop —, —schenken; de — werd in 1615 te Venetië aangebracht.

Kof'iebaal (groffinnen zak, geveuen van het zoogenoemd-jutegaren tot verzending van koffieboonen), v. —balen; —blad (schenkblad), o. —bladen; —bladziekte (eigenaardige ziekte op de koffielanden (Java) en in de gouvernementen-koffietuinen), v.; —boom (boom, die de koffie oplevert), m. —en: een bloeiende — met zijn witte, sterkriekende bloemen biedt een schoonen aanblik; —boon (een der twee pitten uit de roode bes van den koffieboom), v. —en, zie Koffie; —brander (persoon, die de groene koffieboonen roostert), m. —s; —branderij (werkplaats v. d. koffiebrander), v. —en; —cultuur (kweekerij en teling van koffie), v. gmv.: de — op Java is verlopen door de —bladziekte; —dik (—bezinsel, koffiedras), o. gmv.; —drinken (het drinken van koffie, inz. twaalfuren), o. gmv.; —extraet (sterk aftreksel van koffie), o. gmv.; —goed (—servies), o. gmv.; —heester (—plant), m. —s; —huis (hierhuis, café), o. —huizen; —kamer (in schouwburgden de verperschingskamer, foyer), v. —kamers; —kan (kan van metaal, graniet, porselein, enz. waarin koffie gezet wordt), v. —kannen; —krans (dames-vriendenkring), m. —en; —land (O.-I. land of grond, waarop koffie gekweekt wordt), o. —en; —lepel, m. —s; —lezen (schiften, uitzoeken van koffie), o. gmv.; —leesster (vrouwte, dat koffieboonen leest), v. —s; —malen (het fijnmalen van —boonen), o. gmv.; —molen (werktuig tot het fijnmal'n van koffieboonen), m. —s; —planter (bezitter van een koffieplantage), m. —s; —pluk, m. gmv.; —praatje (gezellig praatje onder een kopje koffie), o. —s; —servies (koffieblad met toebehooren), o. —serviezen; —stroop (gebrande stroop als

surrogaat voor koffle), v. gmv.; -**tafel**, v. -s: ze zaten lang nog aan de -tafel; -**teut** (oud wijfje, dat niet van voortmaken weet), v. -en; -**trommel** (blikken kofflebus), v. -s; -**tuin** (koffieplantage), m. -en; -**uur** (vust uur, waarop de familie of iem. koffiedrinkt), o. gmv.; -**veiling** (openbare verkoop van koffle b v. te Amsterdam), v. -en, zie Handelmaatschappij; -**water** (kokend water, te koop in een water- en vuurnering), o. gmv.; -**zak** (filtreerzakje in den kofflepote; ook, kofflebaal), m. -zakken.

Kofschip (scheepst. kof), o. -schepen.

Kog, kogge (Middelieuswisch snelzeilend koopvaarischip met ronden boeg), v. koggen.

Koge (injedijkt land), v. kogen; ook **Koog**.

Kogel (bal inz. uit kanonnen, geweren enz. afgeschoten), m. -s: met -s schieten; den -krigen, tot den -veroordeelen, verg. Fusilleeren; met iemand een -wisselen, duelleeren op het pistool; den -sleeper, op de galeien zijn, zie Bagno; zegsw. de -is door de kerk, de zaak heeft haar beslag; na lang wikken en wegen is er een besluit genomen, gedane dingen hebben geen keer.

Kogelaandrijver (ijzeren laadstok bij kanonnen), m. -s; -**aanzetter** (-aandrijver), m. -s; -**baan** (denkbeeldige lijn, door een afgeschoten kogel beschreven), v. -banen;

-**dierpjes** (dierk. straaldierpjes, infusiedierpjes), o. mv.; -**distel** (plantk. samengesteldbloemige, met kogelvormige bloemkolpjes), v. -s.

Kogelen (met kogels, steenen, enz. schieten), ik heb gekogeld; ook: gooien, werpen.

Kogelflesch(je) (vlesch voor kunstwater, met e. glazen kooftje gesloten), v. -flesschen.

Kogelgewricht (ontl. byzonder soort van gewricht van het menschelijk of dierlijk lichaam), o. -en: bij een - heeft een der beenuiteinden den vorm v. e. kogel of v. e. deel er van, b.v. het dij-heupgewricht.

Kogelieten, o. gmv.; -**gieterij**, v. -en;

-**mal** (vorm voor kogels), m. -mallen;

-**park** (stapelplaats van kogels), o. -en;

-**regen** (mil. het vallen van kogels in grooten getale als waren het regendroppels), m. -s;

-**rond** (balrond), bn.; -**stapel** (regelmatig opgestapelde hoop kogels), m. -s; -**tang** (geneesk. tang, om kogels uit een wonde te halen), v. -en; -**trekker** (werktuig, om kogels uit den loop te halen), m. -s; -**vanger** (aard- of zandhevel tot het smoren der kogels bij het schijfschieten), m. -s.

Kogelvisch (dierk. eivormige, stekelige visch, krompvisch), m. -visschen; zie Maanvisch.

Kogelvorm (vorm, waarin kogels gegoten worden), m. -vormen; -**vormig** (den vorm hebbend van een kogel), bn.; -**wagen** (mil. wagen, waarin kogels vervoerd worden), m. -s.

Kogge, v. koggen; zie **Kog**.

Kohier (lijst van aangeslagenen in een belasting of van onderhuwsplichtigen bij het dijk- of polderwezen, belastingregister), o. -en.

Kohort (krijgsbende, troepenafdeeling bij de Romeinen, ln legioen), v. -en; zie Cohorte.

Kojan(g) (O-I. gewicht), v. -s; z. Koyang.

Kok (man, ervaren in het bereiden van spjzen: iemand, die aanneemt spjzen te verriden en aan huis te bezorgen), m.

koks: spreekw. Veel -s hederven de brj, te veel raad gedijt niet: Het zijn niet allen

-s, die lange messen dragen, allen zijn niet,

wat ze schijnen, uiterlijk vertoon bewijst iemands geschiktheid nog niet; *Honger is de beste -*, honger doet alles lekker smaken.

Kokan'je, v.: het land van -, luilekkerland; ook: Cognac.

Kokau'jemast (bij volksspelen, versierde en aan den top met prijzen behangen gladde mast), m. -masten; ook: Cognemast.

Kokar'de (rozetje met de nationale kleuren, ook, met partijkleuren), v. kokardes; zie Cararde.

Koken (spjzen bereiden), ik heb gekookt: soep -, aardappelen -, eieren -; bij uitbr. traan -, bereiden, zie Traankokerij; ook: zieden: het water kookt, de melk gaat -; fig. in kokende beweging zijn: de zee kookt, de golven -; mijn bloed kookt, ik ben zeer boos; hij begon iwendig te -, werd zeer toornig.

Ko'endheet (zeer heet), bn.: de soep is -.

Ko'ker (rolrond, hol voorwerp of busje), m. -s: een - voor pennen, pijlen, enz.; zegsw. dit komt niet uit zijn -, d. i. uit zijn brain, daar is hij de uitdenker niet van; veel pijlen in zijn - hebben, tal van verweermiddelen bezitten, veel bewijsgronden hebben, zie Pijl.

Ko'keren (ineen koker doen), ik heb gekokerd: fig. toppen, misleiden. gmv.

Ko'kermullen (meesmullen, grimlachen), ik -milde, ik heb gekokermuld.

Ko'kervrucht (plantk. veelzadige doosvrucht), v. -en: de monnikskap en de ridder-spoor hebben -en.

Koketteeren, zie Coquetteeren.

Kok'halzen (walgen: dreigen te braken), ik kokhalsde, heb gekokhalsd.

Kokin'je (eig. iets uit het land van kokan'je: suikerstroophalletje), v. -s; verg. Caramel.

Kok'kelen (liefde bewijzen als b.v. de moeder een kind doet), ik -de, heb gekokkeld.

Kok'kerd (iers, dat groot is in zijn soort), m. -s: wat een - van een neus! van een daagbroer! ook: Kok'ker.

Kok'kie (O-I. keukenmeid), v. kokkies.

Kok'meeuw (dierk. een soort van meeuw binnen onze zeegaten), v. -en: de - of kobbe is iets kleiner dan de kraai, zij heeft een vleeschkleurigen bek en roode pooten, toeft in ons land van April tot Augustus.

Ko'kosbast (bolsjer van de kokosnoot), m. -en; -**boom** (kokospalm), m. -en; -**melk** (het witte vocht uit de kokosnoot), v. gmv.;

-**noot** (O-I. groote klappernoot), v. -noten;

-**olie** (O-I. olie, bereid uit de copra), v. gmv.;

ook, -bater; -**palm** (O-I. algemeen in de tropen voorkomende palmboom, 15-20 M. hoog), m. -en; ook, Klapperboom of Klapper: elke - levert gemiddeld 150 noten op, de - geeft hutdekking, hechtiraden, palmkool, -wijn en -olie; -**suiker** (palm-suiker), v. gmv.;

-**vezel** (draad van de kokosnoot), v. -vezelen, -vezels; -**zeep** (harde zeep, berid met kokosolie), v. gmv.

Koks'jongen (jongen, die den kok helpt), m. -jongens; -**maat** (helper van den kok), m. -s; -**pomp** (pomp voor 't reinign van 't naatwerk), v. -en; -**werk**, o. gmv.

Kol (hamerslag tegen den kop van een te slochten rund), m. kollen; zie Dollen.

Kol (heks), v. kollen: van de -, de Noordsche - boze en zijn, beh- kst zijn; -rijden, als heks op den bezemsteelrijden; -rijdster, tooverheks.

Kol (kleine blaas aan het voorhoofd van een donkerharig paard), v. kollen.

- Kol** (korenroos, klaproos), v. kollen, gew.: een busset geurige klaver, vol madelieven en -len (Van Beers); ook Kollebloem.
- Kolbak** (huzarenberenmuts), m. -bakken.
- Kolder** (zijden of goudlakensch kleeft met gordel, dat over het harnas werd gedragen, tot de knieën reikte, zonder mouwen), m. -s; op den - waren de wapenteekenen en zinspreuken des ridders voor de borstaangebracht (Consc.); later, ook dracht v. d. poorter: een wollen -, zie nog Maliënkolder.
- Kolder** (een paardenziekte), m. gmv.: dat paard heeft den - in den kop, dolheid.
- Kolderen** (den kolder krijgen), het paard heeft gekolderd, fig. allerlei dwaasheden doen.
- Kolderig** (dol), bn.; -er, -st: een - paard.
- Kolen** (steenkolen), v. mv.: wat kosten die -? - naa' New-Castle brengen, zie Water.
- Kolenaak** (schuit voor steenkolen), v. -aken; -ader (bedding steenkolen), v. -s; -bak (bakje voor steenkolen), m. -ken; -bedding (-laag), v. -en; -bekken (-gebied), o. -s.
- Kolenbrander** (maker van houtskool in de Duitse wouden), m. -branders.
- Kolenbunker** (steenkolenruim op stoomschepen), m. -s; zie Bunkereren.
- Kolendamp** (damp van brandende steenkolen), m. gmv.; -district (district of gebied van steenkolenmijnen), o. -en, zie Revier;
- drager** (werkmans, die steenkolen laadt en lost), m. -s; -emmer (emmer, waarmee de kolenbak gevuld wordt), m. -s; -hok (hok tot herging van steenkolen), o. -hokken;
- kooper** (handelaar in steenkolen), m. -s; -maat (maat voor het meten van steenkolen), v. -maten; -magazijn (-pakhuis), o. -en.
- Kolenneller** (stapel hout, overdekt met aarde, om tot houtskool te versmeulen), m. -s.
- Kolennijn** (mijn of groeve, waaruit steenkool wordt gehaald), v. -mijnen; -nood (algemeene schraarschte aan steenkool), m. gmv.; -pakhuis (pakhuis, waarin steenkolen worden opgeslagen), o. -pakhuisen;
- schip** (schip tot vervoer van steenkolen), o. -schepen; -schop (kolenschepper in den kolenbak; ook, schop met langen steel voor het verplaatsen of kolderen van steenkolen), v. -schoppen; -slik (afvalproduct der kolennijnen), o. gmv.: - is een goedkoop brandstof, ook Schlamm; -tjip (-kipkar, ook, -losplaats), v. -tippen; -trein (trein tot vervoer van steenkolen), m. -treinen.
- Kolentremmer**, m. -s; zie Tremmer.
- Kolenvuur** (vuur van kolen), o. -vuren: zich bij het - warmen; -wagen (deel van een kolentrein, ook: elke wagen tot vervoer van steenkolen), m. -s; -zak, m. -zakken.
- Kolf** (kolfstok), v. kolven: zegsw. de - naar den bal werpen, het spel gewonnen geven, het opgeven; -baan (vlakte, ingericht voor het kolfspel), v. -banen; -bal, m. -ballen; -je (kolfslag), o.: zegsw. dat is een -je naar zijn hand, dat is net een werkje voor hem.
- Kolf** (ondereinde van een geweer), v. kolven.
- Kolf** (een soort van flesch met wijden buik en nauweren hals), v. kolven; zie Retort.
- Kolfspel** (het kolven als spel), o. -spelen.
- Kolfhamer** (hamer met langen steel, om een rund te kollen of te dollen), m. -hamers.
- Kolibrie** (zeer kleine en sierlijke vogel der Amerik. keerkringen), m. -s: er zijn meer dan driehonderd soorten van -s; -tje, o. -s.
- Kollek'** (onderbuikkrimp, snijding in de ingewanden, darmkrimp), o. en v. gmv.
- Kolk** (waterdiepte, afgrond in zee), v. -en; verder: (de ruimte binnen de sluisdeuren).
- Kollebloem** (klaproos), v. -bloemen, gew.
- Kollen**, ik heb gekold: een rund -, een os -, de hersens inslaan met een kolhamer of met den rug v. e. bijt; o. k. Dollen; -bijl, v. -en.
- Kolokwint'** (kalebasachtige klimplant; kwintappel, bittere pompoenvormige vrucht ter grootte v. e. appel), m. -en.
- Kolom'** (zuil, pilaar), v. -men: de -men van een kerk; fig. de -men van een dagblad, rijen, spijlen; de -men openstellen voor, het dagblad beschikbaar stellen; nat. de - van Volta. toestel tot opwekking van electriciteit, bestaande uit de opstapeling van elementen tusschen drie glazen staven in den vorm van een kolom of ronde zuil; die elementen zijn: een koperschijfje, een zinkplaatje, een stukje laken in verdurd zwavelzuur gedrenkt; verg. ook: Kwikkolom, Wervelkolom.
- Kolombijn'tje** (kolibrie; ook, een zoet beschuitje, moscomsch gebakje), o. -bijntjes.
- Kolomkachel** (ouderwetsche kachel in den vorm van een kolom), v. -kachels.
- Kolonel'** (mil. hoofdofficier, hoofd of bevelhebber van een brigade infanterie of v. e. regiment bij andere wapens), m. -s.
- Kolonel-ingenieur'** (mil. hoofdofficier bij de genie), m. kolonels-ingenieurs.
- Kolonel'sche** (O.I. vrouw van een kolonel), v.
- Koloniaal'** (persoon, die zich verbindt als soldaat in het O.-I. leger), m. -alen: hij gaat als - naar Indië.
- Koloniaal'** (eigen aan, betreffende of uit de koloniën), bn.: Ned. is een -ale mogendheid, bezit koloniën; het -ale stelsel, de -ale troepen; op - gebied, de -ale raad te Curaçao.
- Koloniale handel** (de handel van het moederland met de koloniën), m. gmv.
- Koloniale wa'ren** (waren, uit de koloniën afkomstig), v. mv.: koffie, suiker, cacao, rijst, muskaatnoten, foelie, peper, enz. zijn -.
- Kolonie** 1. (volkplanting, nederzetting), v. koloniën, kolonies; 2. (straf- of werkinrichting voor landloopers en bedelaars), v.; 3. (gezamenlijke landslieden in een groote stad), v. -s: de Duitse - te A'dam, de Nederlandsche - te Londen; 4. (bijzondere naam voor de Kaapkolonie), v.: hij is in de - geboren en getogen.
- Kolonisatie** (het stichten van een of meer koloniën), v. -tiën. (t = s).
- Kolonisator** (volkplanter, iem. die een kolonie sticht, koloniseerende mogendheid), m. -s.
- Koloniseeren** (volkplantingen in een overzeesche landstreek vestigen). (s = z).
- Kolonist** 1. (volkplanter), m. -en: Chinesche - en vindt men ook op Borneo; ook: 2 (bewoner eener kolonie van weldadigheid).
- Kolon'ne** (mil. opstelling van troepen), v. kolonnes; meestal Colonne.
- Koloriet'** (kleurenengloed, kleurengloed op een schilderij), o. gmv.: het gloriënd - van Rembrandt (Potg.), soms Coloriet.
- Kolorist'** (schilder, bekwaam in 't aanbrenge van koloriet), m. -en, ook Colorist: Van Ostade (1610-'85) is een krachtig -.
- Kolos'** (reuzenbeeld; ontzaglijk groot beeld; fig. man van buitengewone kracht of genie), m. kolossen; Napoleon, de - der 19e eeuw; zie: Colossus en Wereldwonder.

- Kolossaal'** (buitengewoon groot), bn. en bw.; een - gebouw, een - sale vrucht; de - sale smaak onzer vaderen (C. O.); - kunnen eten.
- Kolosus(kolos)**, m. kolossen; ook Colossus.
- Kolrijdster** (heks), v. -s; zie Kol (heks).
- Kol'ven** (in de kolfbaan spelen), ik kolfde, heb gekolfd; zegsw. hij heeft gelukkig gekolfd, het is hem meegeloopen in de wereld.
- Kolvenier'** (oud-Amsterdamsche voetboogschutter), m. -s; ook, Klovenier.
- Kol'ver** (iem. die het kolfspel speelt), m. -s.
- Kom** (bakje, schaal), v. kommen: een - vol saus, een - voor soep, zie Terrine; een wasch -; verkl. kommetje, o. -s: een - koffie; fig. een eenden-, bassin, vijver; de - v. e. dorp, de binnenkring, met kerk, raadhuys, markt.
- Komaan'**, tw., uitroep van instemming.
- Komaf'** (afkomst), v.: hij is van hooge -.
- Kom'baars** (scheepsdeken, matrozendeken, wollen velddeken), v. -baarzen.
- Kombof'** (buitenkeuken of hok, waarin men kookt en wascht), v. -bofs, -boffen.
- Kombuis'** (stookplaats, scheepskeuken, ook kachel of fornuis aan boord), v. -buizen: de haring stond te bakken op de -.
- Komediant'** (tooneelspeler, acteur), m. -en.
- Komedie** (schouwburg, vertooning fig. veinzerij), v. -s; -gebouw (schouwburg), o. -en; -spel (de opvoering v. e. tooneelstuk, fig. veinzerij, bedrog), o. gmv.; -stuk (tooneelspel, blijspel), o. -stukken.
- Komeet'** (sterrenk. staartster), v. kometen: de kern, de staart v. e. -; de - van Halley, beroemd Eng. sterrenk. (1651-1742), die de baan dezer - het eerst berekende.
- Komen** (naderen, aankomen), ik kwam, ben gekomen: hij zal vandaag -; is hij per trein gekomen? zegsw. om het leven -, het leven verliezen; iemand onder de oogen -, voor iemand verschijnen; te stude -, te pas komen; te boven -, overwinnen; aan land, aan wal -, landen; zegsw. Die het eerst komt, eerst maalt, die het eerst komt, wordt het eerst geholpen, (op den molen).
- Kom'end**, dw.: de - e week, volgende; handel: het ons - e saldo, toekomstige; zn. de gaanden en -en, b.v. koopers in een winkel.
- Komfoor'** (vuurpot), o. -foren; -tje, o. -s: Piet, geef me het - eens aan, (C. O.)
- Komiek'** (koddig, grappig), bn. en bw.; komieker, komiekst; zie Comisch; zie ook Droogkomiek.
- Komiek'** (persoon, die de grappige rol heeft, clown in een paardenspel, grappenmaker), m. -en; spreekt Komiekeling.
- Komijn'** (plantk. schermbl. eenjarige plant, met sterk smakende zaden), m. gmv.
- Komijn'nekaas** (kaas, bereid met komijnzaad), v. -kazen; ook, Komijnkaas.
- Komkom'mer** (Fr. éénjarige kalebasachtige vrucht, uit Azië herkomstig), v. -s; -schaaf (schaafje, om komkommers in spaantjes te schaven), v. -schaven; -tijd (slappe tijd in den kleinhandel en in de journalistiek en wel in Aug., als de komkommers rijpen), m. gmv.
- Komma** (leesteeken), v. en o. komma's; -maatje, o. -s.
- Komma-bacil** (geneesk. bacil der groote of Aziatische cholera, aldus genoemd naar den vorm), m. -bacillen; zie Bacil.
- Komma'lebehoefte** (tafelbenodigdheden aan boord), v. -behoeften: servies, glaswerk, couverts, enz. is -; ook, -want (benaming uit het Engelsch: van het aarde- en glaswerk aan boord), o. gmv.
- Kommandant'**, m. -en; -mandeeren (het bevel voeren); -mandeur', m. -s; -mando, o. -'s; zie: Commandant, enz.
- Kommapunt'** (leesteeken), v. -punten.
- Kommensaal'**, m. -salen; z. Commensaal.
- Kom'mer** (verdriet, nood, onrust, angst, kwelling), m. gmv.: - en gebrek, in - en ellende leven, met - de toekomst tegemoet zien, zorg.
- Kom'mer** (hazendrek), v. gmv.
- Kom'merlijk** (zorglijk, armoedig, ellendig), bn.; -er, -st: een weduwe en kinderen in - e omstandigheden achterlaten, een - leven leiden; -loos (vrij van kommer, onbezorgd), bn., -looze: een -looze oude dag, een - leven; -vol (zorgvol, treurig), bn.: -volle dagen.
- Kommies'** (tolbeambte, lagere ambtenaar bij de belastingen), m. kommiezen; **soldaat-kommies'** (soldaat in het bijzonder belast met het tegengaan van smokkelarij), m. soldaten-kommiezen.
- Kommies'brood** (soldatenbrood), o. -en.
- Kommiezerij'** (O.-I. bureaucratie), v. gmv.
- Kompas'** (toestel voor de bepaling van den koers op zee en van de richting te land), o. -sen, zie Scheepskompas; -beugel (concentrische ring, waarin het kompas waterpas hangt), m. -s; -doos, v. -doozen; -huisje (afgesloten ruimte, waarin zich het kompas bevindt), o. -s; -naald (de magneetnaald), v. -en; -roos (windroos, aanduidend 32 streken), v. -rozen; -streek (een der 32 streken van 't kompas), v. -streken.
- Kompenie'** (de O.-I. Compagnie, 1602-1795), v., thans bij den Inlander de Ind. regering.
- Kompliment'**, o. -en; zie Compliment'.
- Komplot'** (samenspanning, bende samenzweerders; geheim verbond: steeds ongunstig), o. komplotten.
- Komplotteeren** (samenspannen, een komplot vormen, een aanslag smeden).
- Kompres'** (natte omslag als genees- of heelmiddel), v. kompressen; zie Compres.
- Komst** (het komen), v. gmv.: hij is op -.
- Ko'nak** (palris in de Balkanstaten), m. -s.
- Kond** (bekend), bn.: -doen, kennisgeven; -maken, bekend maken, verkondigen.
- Kondel'** (O.-I. haarwring, gedragen op het achterhoofd), m. -'s, ook: Kondé', -'s.
- Kond'lor**, m. kondors; meestal Condor.
- Kond'schap** (bericht, bescheid), v. -schappen: -krijgen, -winnen; op -uitgaan, d. i. verkenning; iem. op -uitzenden.
- Kond'schappen** (kond doen, melden, berichten), ik -schapte, heb gekondschapt; -schapper (boodschapper), m. -s.
- Konfijt'** (in suiker ingelegd ooft, vooral gekookt ooft), o. gmv.; verg. Confituren.
- Konfijt'en** (in suiker inleggen), ik konfijtte, heb gekonfijt: vruchten -, Citroenschillen -.
- Konfil'je** (citroenkruid), v. gmv. (fil = fiel).
- Konfitu'ren**, v. mv.; zie Confituren.
- Kong'eraal** (dierk. zeepaling), m. -alen: de - is gewoonlijk 1,5 tot 2 M. lang.
- Kong'si** (O.-I. vereeniging van Chineezen, geheim genootschap; thans ook in gebruik voor vennootschap, firma, ploeg), v. -'s.
- Konijn'** (haasachtig knaagdier), o. -en: een tam -, een wild -; zegsw. met de -en door de tralies kunnen eten, zeer magr zijn.
- Konijn'enberg** (heuvel, waarin tamme konijnen kunnen graven), m. -en; -fokkerij

(het fokken van konijnen, ook: de inrichting er voor), v. -en; -**hok** (hok voor tamme konijnen), o. -hokken; -**hol** (hol in den grond, waarin konijnen leven), o. -holen; -**jacht** (het jagen op konijnen), v. gmv.; -**kruid** (plantk. melkdistel), o. gmv.; -**pastei** (pastei van konijnenvleesch), v. -en; -**pluim** (woellig konijnestaartje), v. -en; -**teelt** (het telen of fokken van konijnen), v. gmv.; -**vangst** (-jacht), v. gmv.; -**veld** (veld, waarin konijnen hun holen hebben), o. -en. **Konijn**nevel (huid of vacht van een konijn), o. -velen; -**vleesch** (nl. v. e. konijn), o. gmv. **Koning** (vorst, die over een koninkrijk regeert), m. -en; fig. de - van het schutters-gild, de voornaamste persoon, de eerste; zegsw. hij laat zijn haan - kraaien, zie Haan; zijn haan moet altijd - kraaien, hij moet in alles zijn wil hebben; de - van een schaakspel, voornaamste stuk; zie Blinde; verkl. koninkje, o. -s. **Koningen** (Bijb. een van de voornaamste geschiedkundige boeken van het O. T.), m. mv. **Koningin** (gemalin des konings; ook: vorstin, die als koning regeert), v. -nen; Wilhelmina, - der Nederlanden; verkl. koninginnetje, o. -s. **Koningin**'nedag (feestdag ter eere der koningin, b.v. haar verjaardag, bij ons op 31 Aug.), m. -dagen; -**moeder** (de moeder der regeerende koningin, bij ons de koningin-weduwe Emma), v. -s. **Koningin**'nenkroon, v. -kronen; verg. Koningskroon; -**mantel**, m. -s, verg. Koningsmantel. **Koningin**'nepage (dierk. een onzer fraaiste dagvlinders), m. -pages. (g = zj). **Koningin**-regentes (koningin en regentes van het koninkrijk), v. -sen; bij ons de koningin-weduwe Emma, tijdens de minderjarigheid v. Wilhelmina, 1890-'98; -**weduwe** (nagelaten gemalin v. een overleden koning), v. -n, bij ons sedert 1890. **Konings**adelaar, -arend (een der grootste arendsoorten), m. -laars, -laren; -arenden. **Konings**appel (de ananasappel), m. -s; -**blauw**, o., zie S. malt; -**dag** (verjaardag van den koning), m. -dagen; -**geel** (een verfstof, bestaande uit zuavel en arsenicum), o. gmv., zie Operment; -**gezind** (gestemd vóór den koning of zijn huis), bn.; -**gezinde** (persoon, die koningsgezind is), m. of v. -n; -**hagedis** (onschadelijke hagedis op Java en in Ned. Guyana), v. -sen, zie Basilisk; -**hof** (het paleis des konings), o. -hoven; -**kaarsje** (drietandig kaarsje, om op Driekoningendag te branden), o. -s. **Konings**kroon (hoofdsiersel als teeken der konink. waardigheid), v. -kronen; -**mantel** (de hermelijnen mantel des konings), m. -s; -**mantel** (dierk. prachtige daavtinder, zwart met rooden gloed, met gele, witte en helderblauwe vlekjes), m. -s; -**scepter** (staf als uiterlijk kenteeken der koninklijke macht), m. -s; -**slang** (reuzenslang), v. -en, zie Boa; -**tijger** (grootte gestrepte tijger, ook, Bengaalsche tijger geheeten), m. -s; -**varen** (fraaie pluimvaren), v. -s; -**visch** (een soort van prachtig gekleurde lamprei in de diepten der zeeën van N.-Europa), m. -vischen; -**vischer** (dierk. een zwart en wit geteekend visvogeltje), m. -s; -**vogel** (dierk. prachtig gekleurde paradijsvogel), m. -s. **Konings**water (scheik. mengsel van drie

deelen zoutzuur en één deel salpeterzuur, dat den koning der metalen nl. goud en ook platina vermag op te lossen), o. gmv. **Konings**zeer (een soort van kropgezwel, naar het volksgeloof te heelen door de voormalige koningen van Frankrijk), o. gmv. **Konink**lijk (een koning zijnde, van een koning, van een koning uitgaande), bn. en bw.; -er, -st: een -e gast, een -e houding, een - bevel, ook: het - paleis te A'dam, het - Huis; een - geschenk; de -e marine, staande rechtstreeks onder den koning; de -e bibliotheek te Brussel, eig. van den koning, doch als eertitel; evenzoo: een -e zangvereeniging; fig. een -e bergstroom, (C. O.), d. i. prachtig; iem. - onthalen, rijk; den -en weg bewandelen, recht door zee gaan. **Konink**lijke bewilliging (koninklijke goedkeuring), v.: naamloze vennootschappen en vereenigingen, die als rechtspersoon wenschen te worden erkend, hebben daartoe de - - noodig (Wet van 22 April 1855). **Konink**rijk (rijk of staat met een koning (-in) aan 't hoofd), o. -en; het - der Nederlanden, fig. het - der hemelen, de Hemel. **Kon**'kel (spinrokken), v. -s, vero.; fig. slonzige vrouw. **Kon**'kelen (knoeien, zich met draaierijen ophouden; opstoken, intrigeeren), ik konkelde, heb gekonkeld, fig. zij heeft vermaak nagejaagd en gekonkeld, (Koetsveld), bedrieglijk gehandeld; -aar (knoeier, bedrieger), m. -s; -aarster (intrigante), v. -s; -arij' (het konkelen), v. -en; -boel (knoeiboel, intrigue), m. gmv. **Kon**'kelleen (spilleeën, vrouwenleën), o. -leenen, zie Konkel. **Kon**serf' (vruchtenstroop), o. konserven. **Kon**serven, o. mv.; zie Conserven. **Kon**sta'bel (onderofficier der zwaartillerie, stukmeester), m. -s; in Z.-Afrika: politieagent. **Kon**stanten, o. mv.; zie Contanten. **Kon**stantino'pel, o., zie Stamboul. **Kon**terfeiten (afschilderen), ik -feitte, heb gekonterfeit; -felt'sel (portret), o. -s. **Kon**vent, o. -en; zie Convent. **Kon**vool' (gesch. begeleiding, dekking, bescherming van koopvaardij-schepen door oorlogsschepen), o. -en; ook, het gewapend geleide. **Kon**zeniel'je (volkstern voor cochenille), v. **Koog** (ingedijkt land), v. kogen; zie Koge. **Kool** (vogelkooi), v. -en; verkl. -tje, o. -s. **Kool** (scheepst. slaapstee, inz. op schepen; hok voor wilde dieren, schopen, eenden, vogels; werkplaats of loods voor vlasbereiders), v. kooien: naar - gaan, te - gaan, naar of te bed; te - kruipen; fig. Mouringh was te - 'ekropen (Huygens, Scheepspraet), gestorven. **Kool**'en (boekdr. de pagina's door middel van kooien of wiggen in den vorm vastslaan), men kooide, heeft gekooid. **Kool**'hondje (dierk. hondje, dat afgericht is om wilde eenden in de eendenkooi te lokken), o. -s. **Kool**'ker (eendenkooihouder), m. -s; ook wel kooihouder of kooiman genoemd. **Kool**'recht (recht, aan een eendenkooi verbonden), o. -rechten: het - verbiedt alle jacht en het schieten in de nabijheid. **Kook**, v.: aan de - zijn, d. i. koken; van de - raken, niet meer koken; fig. hij raakte van de -, hij werd niet wel, raakte van streek; -boek (keukenboek met kookrecep-

ten), o. -en; -**hitte** (hitte, waarop iets kookt), v.: de - van water is 100° Celsius; -**kachel** (fornuis), v. -s; -**ketel** (ketel, waarin iets gekookt wordt), m. -s; -**kunst** (de kunst van fijn te koken), v. gmv.; -**machine** (toestel, b.v. met gasbranders, waarop gekookt wordt), v. -s; -**pan** (pan, om in te koken), v. -pannen; -**plaats** (plaats, waar gekookt kan worden), v. -en; -**punt** (warmtegraad, waarbij een vloeistof kookt), o. -punten; -**school** (inrichting tot onderwijs in het toebereiden van warme spijzen), v. -scholen; -**sel** (kleinacht. gekookte spijze), o. -s; -**ster** (kokkin), v. -s; -**toestel** (-machine), o. -len; -**vrouw** (kookster), v. -en.

Kool (steenkool; uitgebrand hout of houtskool), v. kolen: zegsw. op heete kolen staan, telkens heen en weer schuiven van ongeduld; iem. met e. zwarte - teekenen, hem ongunstig voorstellen, hem zwart afschilderen; zie Bus- of Houtskool, Bruin-, Steenkool, alsmede Doovekool.

Kool (plantk. bekend veldgewas), v. koolen: zegsw. het sop is de - niet waard, de zaak is niet waard, dat men er zooveel drukte of omslag voor maakt; het is *altemaal* -, dwaasheid; iem. een - stoven, bakken, beetnemen, een poets bakken; - verkoopen, flauwe praatjes maken; het is maar voor de -, voor de grap; het is maar - of wel apenkool, gekheid; zie: Bloem-, Boeren-, Kabuis-, Kapper-tjes-, Rode-, Savoye-, Spruitkool.

Kool'druk (onverbleekbare photographie), m. -drukken.

Kool'haas (haas, die bij voorkeur kool eet), m. -hazen; verg. Heihaas en Kleihaas.

Kool'hydraat (scheik. organische verbinding van koolstof, zuurstof en waterstof), o. -draten: druivensuiker, zetmeel, gom, suiker zijn -draten.

Kool'mees (dierk. zangvogeltje met zwarten kop en gele veertjes, met witte zijvlekken aan den kop; een onzer standvogels), v. -meezen.

Kool'oxyde (scheik. zeer vergiftige kolen-damp, verbinding van koolstof en zuurstof bij onvolledige verbranding), o. gmv. (x = ks).

Kool'raap (grote knol), v. -rapen; -**schaaf** (een soort van platte schaaft, waarop de witte kool tot fijne reepjes wordt gesneden), v. -schaven; -**sla** (koude, gesneden witte- of roodekool op warme aardappelen met warme, zure hotersaus), v. gmv.; -**snijmachine**, v. -s.

Kool'spits (houtkoolspits in een elektrische hooglamp), v. -pitsen.

Kool'stof (scheikundig element), v. gmv.: in steenkool enz. vindt men veel -.

Kool'teer (zwarte teer, uit steenkolen gewonnen in de gasfabrieken), v. gmv.; verg. Houtteer.

Kool'je-vuur' (plantk. zekere kleine, roode bloem), o. gmv.; verg. Adonis.

Kool'waterstofgas (scheik. gasvormige stof uit kool- en waterstof bestaande), o. gmv.

Kool'witje (dierk. een soort van dagvlinder, die op allerlei kool eitjes legt), o. koolwitjes.

Kool'zaad (olieraad), o. -zaden.

Kool'zuur (scheik. verbinding van koolstof en zuurstof, een reukloos gas), o. gmv.

Kool'zuurhoudend (koolzuur-bevattend), bn.: - water, b.v. Spuitwater.

Kool'zwart (zeer zwart, gitzwart), bn.

Koomenij' (kruidenierswinkeltje), v. -en.

Koomenij'swinkel (koomenij), m. -s.

Koon (wang, kaak), v. koonen; ook, kieuw.

Koop (het koopen, aankoop), m. gmv.: te - bieden, een - sluiten, een - breken; te - dragen, alom bekend doen zijn; op den - toe, den - opzeggen, een contract verbreken; ook: partijtje goederen uit een verkoop en dan mv.; ik heb twee koopen, hij had zes koopen.

Koop'akte (akte, waarbij een koop wordt geconstateerd met vermelding van den prijs, de voorwaarden en verdere bijzonderheden), v. -akten; -**brief** (andere naam voor koop-akte), m. -brieven; -**contract** (overeenkomst, waarbij de eene partij zich verbindt een zaak te leveren en de andere om den daarvoor bedongen prijs te betalen), o. -en; -**dag** (dag der veiling), m. -dagen.

Koop'en (voor geld in zijn bezit krijgen), ik kocht, heb gekocht; -**er** (man, die koopt), m. -s: meer kijkers dan -s! -**ster** (vrouw, die koopt), v. -s.

Koop'god (god van den handel), m., zie Mercurius, Hermes; -**goed** (koopwaren, waren in voorraad, soms waren van minder goede hoedanigheid), o. -goederen; -**graag** (koopziek, gaarne koopende), bn., -grager, -graagst; -**handel** (bedrijf, door middel van koop en verkoop), m., verg. Ruilhandel.

Koop'je (al, wat niet duur is), o. -s: zegsw. we reizen op een -, zoo goedkoop mogelijk; zegsw. iem. een - leveren, bezorgen, hem er in laten loopen, hem dupeeren.

Koop'kracht (het in staat zijn om te koopen), v. gmv.: de - van dit publiek.

Koop'krachtig (geld hebbende om te koopen), bn.: een - publiek was in de taal.

Koop'lust (lust of ambitie om te koopen), m. gmv.; -**lustig** (kooplust hebbende), bn.: -er, -st; -**man** (handelsman; iem., die v. d. handel zijn beroep maakt), m. -lieden, -lui, zie: Groothandel, Kleinhandel.

Koop'mansbeurs (handelsbeurs), v. -zen; -**boek** (elk boek v. d. hoekhouding eens koopmans), o. -en; -**brief** (brief in koopmansstijl geschreven, over handelszaken), m. -brieven; -**schap** (handel), v. gmv.; -**geest** (aanleg tot den handel, flinkheid van kooplui), m. gmv.; -**huis** (handelshuis), o. -huizen.

Koop'penningen (geld, op hand gegeven bij het sluiten van een koop; koopsom), m. mv.; -**prijs** (prijs van het gekochte), m. -prijzen; -**stad** (handelsstad), v. -steden: Rotterdam, de tweede - des Rijks.

Koop'vaarder (koopvaardyschip, ook: de kapitein van zulk een schip), m. -vaarders.

Koopvaardij (handelscheepvaart), v. gmv.

Koopvaardijkapitein (kapitein van een koopvaardyschip), m. -s; -**schip** (schip, dat bestemd is voor de koopvaart), o. -schepen, verg. Driemaster, Bark, Brik, enz.; -**vloot** (vloot van koopvaardij'schepen), v. -vloeten.

Koop'vaart (koopvaardij, handel'vaart), v.

Koop'vrouw (vrouw, die van het koopen en verkoopen van waren haar bedrijf maakt; kleinhandelaarster), v. -en; -**waar** (handelswaar), v. -waren; -**ziek** (koopgraag), bn.: haar zuster is zeer -.

Koor 1. (afgesloten, meestal verhoogde plaats in R.-K. kerken, waar het hoogaltaar staat), o. koren; zie: Hoogkoor, Presbyterium; 2. (zangkoor, nl. boven tegenover het hoogaltaar, in R.-K. kerken), o. koren; 3. (rei van zangers), o. koren: de koren der opera, in de koren meezingen, een mannen-, een

gemengd - nl. van zangers en zangeressen.

Koor'bank (*kanunnikenbank*), v. -banken.

Koord (*touw, gevlochten snoer*), v. en o.

koorden: dansen op de slappe -.

Koord'dansen (*het dansen op de koord*), o.; -**danser** (*acrobaat of kermisgast, die op de koord dans*), m. -s; -**danseres**, v. -sen.

Koord'de (*meek. lijn, die twee punten van een cirkelomtrek verbindt*), v. -n.

Koord'net (*net van koord als rokbeschermer aan e. flots*), o. -netten: *fijn Engelsch* -.

Koor'gestoelte (*kanunnikenbanken*), o. -n;

-**gezang** (*orzzang van een koor, kerkgezang*), o. gmv.; -**heer** (*kanunnik, domheer*), m.

-heeren; -**hek** (*hek, dat het priesterkoor van het overige deel der kerk afscheidt*), o.

-hekken: *een - met ambo, verhevenheid, om er iets af te lezen*; -**kap** (*mantelwormig priesterkleed*), v. -kappen: *de - heet ook pluviale d. i. regenmantel, een Romeinsche dracht*; *sinds de 10e eeuw in de processie, de vespers, het lof enz. door den priester gedragen*; -**knaap** (*jongen uit het kerkkoor; misdienaar, jongetje in toog met wit overkleed, dat den priester aan het altaar behulpzaam is door te antwoorden of door kleine diensten te bewijzen*), m. -knappen;

-**luidea** (*gebrandschilderde koorvensters*), v. -n.v.; zie Koorvensters.

Koorn (*rogge*), o. gmv.; zie Koren.

Koorn'nis, v. -nissen; zie Absis.

Koorts (*ziekte*), v. -en: *de anderdaagsche -*, *de derdendaagsche -*, *de typhus -*; *de gele -*, *tropische*, meestal snel en doodelijk aflopende koorts, geheeten naar de gele kleur der lijders; -**achtig** (*aan koorts lijdende, koortsig*), bn. en bw.: *zij is -*, *een -e aandoening*; *iets - zegen*; -**bitter** (*kinadrank*), o. gmv.; -**drankje** (*kinmedrankje*), o. -s;

-**gloed** (*hoge temperatuur door de koorts*), m. gmv.; -**ig** (*koortsachtig, gejaagd*), bn.: *een -e huivering*, fig. *een -e bedrijvigheid*; -**lijder**, m. -s; -**lijderes**, v. -sen;

-**thermometer** (*nl. tot het bepalen der bloedwarmte bij koorts*), m. -s; -**verwekend** (*koorts dornde ontstaan*), bn.; -**vrij** (*zonder koorts*), bn.; -**werend** (*koorts afwerend*), bn.: *-e middelen, voorbehoedmiddelen tegen de koorts*.

Koor'vensters (*vensters in de koornis*), o. mv.; zie: *lucida* en *Koorlucida*.

Koor'zang (*zang, melodie, lied, door een koor gezongen*), m. -en: *waar de eerbare rij der gesluierden den plechtigen - aankief* (C. O.)

Koor'zanger (*zanger op het zangkoor in een Roomsche kerk, ook, korist*), m. -zangers.

Koos (eig. *Jacobus*), m, zegsw. o zoo -! ik denk er over als jij, natuurlijk! -**je** (*meisjesnaam: Jacoba*), v. -s.

Koot (*hielbeen, bikkeltje*), v. kooten: zegsw. *vast op zijn - en staan*, in zijn schoenen.

Koot'en (*met kooten naar een rij knikkers gooien*) (*jongensspel*); *bikkelen* (*meisjesspel*).

Kop 1. (*hoofd, het bovenste ronde deel*), m. koppen: *de - van een dier, de - van een speld, de - v. e. spijker*; zegsw. *den spijker op den - slaan*, *spijkers met -pen maken of slaan*, zie *Spijker*; *daar is - noch staart aan te vinden*, *begin noch einde, er is niet wijs uit te worden*; *over den - gaan*, *failliet gaan*; *met den - tegen den muur loopen*, *het onmogelijke doen of willen*; *iets op den - tikken*, *in bezit nemen, koopn, stil wegpakken*; *den*

- *indrücken*, *dooden, te niet doen, uit de wereld helpen*, b.v. *praatjes, geruchten*; 2. (*een persoon met zekere gave*): *een heldere -*, *een scherpzinnige -*, *hij was een der knapste*

-*pen v. d. academie, een student met een -*, *grooten aanleg*; verg. *Dom -*, *Drift -*, *Kaalkop*; 3. (*een mensch in 't algemeen*): *een schip bemand met zeshonderd -pen*; *een aardig -je*, *meisje*; 4. (*afbeelding v. e. menschenhoofd*): *een - van Frans Hals, een Gr. -*, *een antieke -*; 5. (*bakje om uit te drinken*; *deel v. e. pijp*; *naam van een maat*): *een - met schotel*; *de - van een gouwenaar*; *een - erwten, een vijf - boonen, maat voor droge waren, Liter.*

Kopal' (*een recent-fossiel hars*), o., z. *Copal*; vooral *Afrika* (*de Congo*) levert -; het dient tot het maken van lak en wordt ook gebezigd bij het maken van linoleums.

Kopek', m. kopekken, of **Kope'ke**, m. -n: *de - is een Russ. koperen muntstukje, 1/100 van een zilveren roebel, ± 1.25 cent, 20 kopekken is ons kwartje.*

Ko'per (*roodbruin metaal, dat de oude Rom. van Cyrrus of Kypros betrokken*), o. gmv.:

- *is een der vroegst bewerkte metalen (wapens)*; S. G. = 82, smeltpunt = 1090 C., zie *Messing* en *Brons*; verder: *de gezamenlijke koperen blaasinstrumenten in een orkest*; verg. *Hout*.

Ko'perbrons (*purperbrons, goudkleurig bronspoeder, ook kleur, ontstaan door menging van karmijn met vermijloen en Pruisisch blauw*), o. gmv.

Ko'perdiepdruk (*typ. e. diepdruk-methode, waarbij koperen platen of cilindres gebruikt worden*), m. gmv.; zie *Diepdruk*.

Ko'perdraad (*een draad van koper*), m. -draden; als stofnaam o.: *een vogelkoot met traliën van -*.

Ko'perdruk (*kopergravure*), m. -drukken; -**drukker** (*hij, die kopergravures afdruckt*), m. -s; -**drukpers** (*plaatdrukkers*), v. -en.

Ko'peren (*met koper bekleeden*), men *koperde*, heeft *gekoperd*: *een schip -*, *het dak van een koepel -*.

Ko'peren (*van koper*), bn.: *een - blikje, een - slot, een - ketting, - vaatwerk*, Bijb. *de - zee*, reusachtig - of bronzen waterreservoir van ± 80 duizend L. inhoud, rustende op 12 runderen, ten O. van Salomo's tempel; fig. *de - bruijloft*, 12½-jarig huwelijksfeest; *volkst. een - bout of -*, *een diender*, zie *Smeris*.

Ko'pererts (*erts, waaruit koper gewonnen wordt*), o. gmv.; -**ets** (*typ. een met etsnaald op koper getrekkende en daarna door middel van zuren geëtste afbeelding*), v. -en; -**gieter** (*hij, die voorwerpen van koper giet*), m. -s, zie *Geelgieter*; -**gieterij** (*werkplaats v. d. kopergieter*), v. -en; -**goud** (*legering van 4 delen koper en 1 deel zink*), o. gmv.; ook *Mannheimer goud*; -**gravure** (*afdruck van een in koper gestoken plaat*), v. -s;

-**groen** (*koperoxyde, koperroest, ook zekere groene kleur*), o. gmv.; -**kleurig** (*de kleur hebbende van koper*), bn.: *-e Indianen*;

-**lazuur** (*kopererts van een fraaiblauwe kleur, waaruit bergblauw wordt bereid*), o. gmv.; -**mijn** (*mijn, waaruit kopererts wordt gedolven*), v. -en; *de -en in de provincie Huelva in Sp.*; -**pletterij** (*fabriek, waar koper geplet wordt tot platen*), v. -en; -**roest** (*kopergroen*), o. gmv.; -**rood** (*de roode kleur*

v. koper, ook, ijzervitriool), o. gmv.; -**slager** (ambachtsman, die in koper werkt), m. -s; -**slagerij** (werkplaats v. d. koperlager), v. -en; -**vitriool** (blauw vitriool), o. en v.: de druiveboomen der wijnbergen besproeien met - tegen de druifluis; -**werk** (kopergod, allerlei keukengerief van koper), o. gmv. **Kopperwiek** (dierk. een tot de familie der lizards behorende vogel), v. -wieken: de - is een kleinere lijstsoort, ook oranjelijster of noorman genoemd, ze komen in Oct., met heele vluchten ons land doortrekkend. **Kopglas** (heelk. glasje, dat bij het kopperzetten dienst doet, laatkop), o. -glazen. **Kopie** (Fr. afschrift; schilderij of teekening naar een andere vervaardigd), v. -ën: dit schilderstuk is een - van Rubens (1577-1640); soms: Copie. **Kopieboek** (boek, waarin brieven, wissels, enz. worden gekopieerd), o. -boeken. **Kopieeren** (nasschrijven, afschrijven, overschrijven; machinaal overdrukken; een schilderij enz. naar een andere vervaardigen), ik heb gekopieerd; -**boek** (boek, waarin men brieven kopieert), o. -en; -**inkt**, m., (soorten), m. -en; -**machine**, v. -s; -**papier**, o. gmv.; -**pers** (-machine), v. -en; -**werk**, o. gmv.; ook Copieeren. **Kopijst** (afschrijver), m. kopijsten; soms: Copijst; ook: Kopist, Copist. **Kopij** (handschrift voor de pers), v. -en: deze - is geschreven, die is getypeerd. **Kopijrecht** (recht, om een kopij te drukken en uit te geven), o. -rechten: het - van een roman kopen, verkoopen. **Kopje** (Z.-Afrika: bergtop, alleenstaande hooge heuvel), o. kopjes. **Kopje-onder** (met het hoofd onder water), bw.: Pieter was - geweest, (C. O.) **Koplaag** (mets. bovenrand van een metselwerk, b.v. van een tuinmuur), v. -lagen **Koploozen** (dierk. wekdieren, wier kop niet duidelijk te onderscheiden is), m. mv. **Koppel** (leeren band), m. -s: een sabel-, een degen-, de sabel hangt aan den -; den - omdoen, leeren soldatengordel; ook gebruikt voor Koppelstang, zie ald. **Koppel** (paar), o. koppels: een - duiven, een - honden; een aardig -, paar verloofden. **Koppel** (eig. een tweetal), o. -s: een - eieren; een - ossen, span; bij uitbr. een menigte: een - patrijzen, ganzen. **Koppelband** (band, waarmee de halsbanden der jachthonden aan elkaar verbonden worden), m. -banden; ook, -riem. **Koppelen** (samenbinden, vereenigen, vastmaken aan; een huwelijk tot stand brengen), ik koppelde, heb gekoppeld: honden -, paarden -, de wagons v. e. trein -, woorden aan elkaar -, een paartje -; zie: Koppelstang, -teeken, -werkwoord; -**ing** (verbinding, vereeniging, paring; ook: aaneenhechttingsketting, b.v. van twee wagons), v. -en. **Koppelpaarden** (twee paarden, die een fraai span vormen), o. mv. **Koppeliem** (ijzerst. koppelband), m. -en. **Koppelstang** (verbindingsstang bij spoorwagons en bij wagons), v. -en. **Koppelteeken** (spraak. streepje, aanduiding, dat twee of meer woorden een eenheid of samenstelling vormen), o. -s, b.v. in: Java-koffie, vergeet-mij-niet; -**werkwoord** (spraak. werkw., dat onderwerpen praedicaat

verbindt of koppelt, b.v. het w.w. zijn), o. -en. **Koppen** (bloed aftrekken door het zetten van laatkopen), ik koppte, heb gekopt. **Koppensnellen** (sneltuchten maken, om menschenkoppen te verzamelen), o. gmv.: het - is een laaghartige sluismoord op Borneo; -**sneller** (moordenaar die jager op menschenhoofden o.s. op Borneo onder de Dajaks), m. -s. **Koppenzetten**, geneesk. o. gmv.; z. Kopglas. **Koppermaandag** (de eerste Maandag na Driekoningen, ook: verloren Maandag, voorheen een feestdag, vooral bij de boekdrukkers), m. -maandagen. **Koppig** (eigenzinnig, stijfhoofdig), bn.: -er, -st: een - kind; fig. dat bier is -, zwaar, stijgt naar het hoofd; -**ewijn**; -**heid**, v. gmv. **Koppootigen** (dierk. klasse van wekdieren, met acht of tien vangarmen met zuignapjes rondom den kop), m. mv.; verg. Inktvisch. **Koppra**, v., zie Copra. **Kopstation** (spoorw. een station aan den kop of het begin van een spoorlijn), o. -s. **Kopstem** (muz. het hoogste register van een zangstem), v. -stemmen, zie Register. **Kopstuk** (eig. koppij mensch, fig. leider, aanvoerder), m. -stukken. **Kopten** (de Christelijke afstammelingen der Egyptenaren uit den Romeinschen en Byzantijnschen tijd; zij vormen een afzonderlijke Christelijke sekte), m. mv. **Koptisch** (doode godsdiensttaal der Kopten, zooals het Latijn in de R.-Katholieke Kerk), o. gmv. **Kopwilg** (plantk. knotwilg), m. -wilgen. **Kor** (trechtersvormig sleepnet), v. korren; zie verder Korre. **Koraal** (koraalgezang, koraalmuziek, koorzang: eenstemmig en kerkelijk), o. koralen; zie: Gregoriaansch en Choraal. **Koraal** (zanger, koorknaap), m. koralen. **Koraal** (polierpenstok, roode koraalstof), o. gmv.; -**bank** (bank in zee, door koraal-diertjes gemaakt), v. -en; -**dier** (veelvoetig straaldier, dat de koraalstof afscheidt), o. -en; -**eiland**, o. -en, zie Atol; -**mos**, o. gmv.; zie Koralijs; -**pollep** (-diertje), v. -en; -**rif** (-bank), o. -riffen; -**rood**, bn.: -roode lippen; -**slang** (soort van brilslang), v. -en; -**zee** (aandr. deel v. d. Stille Zuidzee, ten O.v. Nieuw-Holl.), v; z. ook Bloedkoraal. **Koraal** (kraaltje, steenachtig of glazen balletje), v. koralen: een snoer koralen, bloedkoralen, ook: Kraal. **Koralen** (van koraal), bn.: een - armband. **Koralijn** (koraalmos, een steenachtig op koraal lijkend zeeproduct), o. gmv. **Koran**, m.: de - of Alkoran bevat de door de beide eerste Kaliefen nl. door Aboe Bekr (gest. 634) en Omar (†92-644) verzamelde zg. openbaringen van Mohammed (gest. 632); de - bestaat uit 114 Sura's of Suren, (zie ald), en bevat de geloofsleer v. d. Islam. **Korbeel** (bouw. een uit den muur vooruitspringende steen, waarop een balk rust), m. -beelen; zie: Karbeel en Console. **Kordaat** (dapper onverschrokken, ferm, wakker, kloek), bn.; -dater, -daatst: Jan -, krijgsman; -**heid**, v. gmv.; soms: Cordaat, zie Jan Crediet. **Kordeller** (kloosterling, aldus geheeten naar de koord of corde, die hij om het lijf draagt), m. -en of -s; lees: -lier; z. Minderbroeder. **Kor'don** (band, lijn, fig. afsluitende droepen-

lijn, o. -s: *het jachtgeweer, met het groen, afhangend* -, (C. O.); *een - kozakken bewaakte de dwangarbeiders in Siberië*; soms: Cordon'.

Koreischieten, een aanzienlijke familie in Mekka, uit welke in 571 n. C. Mohammed geboren werd; zie: Islam, Koran.

Koren, **koorn** (graan, meestal rogge), o. gmv.: zegsw. *dat is nu koren op zijn molen, dat komt hem juist goed van pas*; zijn - of *korentje groen eten*, d. i. den tijd van den oogst niet afwachten, van de hand in den tand leven.

Korenaar (aar van een korenhal), v. -aren; -**akker**, m. -s; -**beurs** (graanbeurs), v. -zen; -**blauw** (blauw als de korenbloem), bn., (als zn.), o. gmv.; -**bloem** (in 't wild groeiende, blauwe bloem der koorakkers), v. -en; -**brander** (jeneverstoker), m. -s, zie Brander; -**brandewijn** (brandewijn, gestookt uit koren), m. gmv.; -**esch** (hoogeleggen akkerstreek voor den rogaebouw), m. -essen, zie Esch; -**factor** (iem. die koren voor anderen bewaart), m. -factoren; -**kalander**, m. -s; zie Kalander; -**maat** (schepel, maat om koren te meten), v. -maten; zegsw. *zijn licht onder de - zetten*, zijn weten voor zich zelf houden; -**markt**, v. -en; -**mijt** (opgeestapelde massa ongedorschte korenschooven, in het veld staande, meest van boven gedekt), v. -en; -**molen** (graanmolen), m. -s; -**mot**, v. -ten: de larven v. d. - leven in de opgeslagen tarwe en vreten de korrels uit; -**roos** (klaproos, kankerbloem), v. -rozen, zie Kollebloem; -**schoof** (bos korenhalmen), v. -schooven; -**schuur** (magazijn, voorraadschuur; fig. voeder, verzorger), v. -schuren; Java is door zijn rijstvelden de - van de O-Indische eilanden; -**veld** (-akker, -land), o. -en; -**worm** (kalander), m. -en; -**zolder** (zolder v. e. kornpakhuys), m. -s; ook, Graanzolder.

Korf (mand, draag-, hengselmand), m. korven, verg. Eierkorf; zegsw. *den - krijgen*, afgewezen worden bij een huwelijksaanzoek, of bij een examen.

Korfballer (iem. die korfbal speelt), m. -s.

Korfbalspel (sport, zeker balspel, waarbij het zaak is, den bal door een mand zonder bodem te werpen), o. gmv.

Korfflesch grootemattenflesch), v. -flesschen.

Korhaan (dierk. boschhaan), m. -hauen.

Korhoen (dierk. ruigpoot-boschhoen), o. -ders, -deren: *het - leeft op de heidevelden van Drent*. Overijsel en Limburg.

Korlander (schermbloemige plant met sterkeriekend zaad), m. gmv.: de geelkleurige zaadjes v. d. - worden gebruikt in muisjes.

Korlist (koorzanger in de opera; lid van een zanokoor), m. -en; vr. -e, -n.

Korjaal (hoot der Boschnegers en Indianen in Nid. Guyana), v. -jalen: de - is een zeer primitieve boot meest e. uitgeholve boomstam.

Kormoraan, m. -ranen; zie Cormoran'.

Kornak (..lifants-apper, geleider), m. -s.

Kornalijn (geelroode half-edelsteen), m. -en; als stofnaam, o.; zie Cornalijn'.

Kornei (zemelmeel, kippenvoer), v. gmv.

Kornei (vetbare kornoelje), v. kornellen.

Kornel, m. -s, volkst. voor Kolonel.

Kornet (vaandrig te paard), m. kornetten;

Kornet (lichte gaten vrouwenmuts, inz. door dienstboden gedragen b.v. in A'dam), v. -ten; zie Cornet.

Kornet (klephoorn), v. -ten; zie Cornet'.

Kornis (kroonlijst), v. -sen; zie Zuil.

Kornoelje (vrucht), v. -s; zie -boom.

Kornoeljeboom (boom of hester met kersachtige, roode, eetbare steenvruchten, frisch-zuur), m. -en: de wilde -, met roode vruchten, de witte -, met witte vruchten.

Kornoeljen (van kornoeljenhout), bn.

Kornoeljenhout (hout v. d. kornoeljeboom), o. gmv.: *het is zeer hard*.

Kornuit (makker, kameraad), m. kornuiten.

Kor'oester (grootte Noordzeeoester, die met een kor is oevangen), v. -oesters; zie Korre.

Korporaal (mil. de eerste rang boven soldaat), m. -s, -ralen; verg. Brigadier; gesch. de kleine -, Napoleon I.

Korporaalsstrep (mil. distinctief, bestaande in de gele mouwstrep), v. mv.

Korps (legerkorps), o. -en: *het - pontoniers, het - torpedisten, het - mariniers*; zie Corps.

Korre, **kor** (rechthoekig yteren raam, met scherpen onderkant als mes, voorzien van een zakvormig net voor de vangst van oesters, mosselen en alikruiken), v. korren.

Korrel (rondachtig vast lichaampje), v. -s, -en: *een - zand, een - graan, ook, vizierkorrel: de aanvallers op den - nemen, op hen mikken*; verder: klein gewichtje, dG.

Korrelen (aan korrels vallen; tot korrels maken), het is en hij heeft gekorrelt.

Korrelig (uit korrels bestaande, gekorrelt zijnde), bn.; -er, -st: -zand, -gesteente.

Korren (oesters vangen met een korre, met het kornet), ik korde, heb gekord.

Korren (kurren, koeren van duiven), de doffer korde, heeft gekord: *het teeder - der tortelduiven*; zie: Kirren en Koeren.

Korset (rijglif, keurstijf, keurs), o. -ten.

Korsetveer (syalen veetje of reepje in een korset), v. -veeren; -**veter** (rijgveter in een korset), m. -veters.

Korst (hard, droge oppervlakte van ijs, dat week is), v. korsten: de - van een taart, de - van een kaas, de - van brood; de - of roof op een wonde, verkl. -je, o. -s: *korstjes van pasteien*, zie Pastei.

Korstieren (dierk. schaaldieren), o. mv.

Korstien (een korst krijgen), de taart korstte, de wonde is gekorst.

Korstig (met harde korst), bn.; -er, -st: -e kaas; - brood, te hard gebakken.

Korstjes (in A'dam, z. kerekoekplantjes), o. mv.

Korstmos (plantk. bladloze, brd-kibloeiende plant), o. -mossen: *het - leeft gaarne op boomstammen, oude muren, enz. en trekt zijn voedsel uit de dampkringslucht*, er zijn tal van soorten; verg. Rendiermos.

Kort (niet lang, fig. niet uitvoerig, beknopt, beperkt), bn. en bw.; -er, -st: *een -e jas, een -e weg, een - verslag, een -e brief*; zegsw. *te - komen*, schade bij iets lijden; *te - schieten*, niet opgewassen zijn tegen, zijn plichten niet naar behooren vervullen; *iem. te - doen*, financieel benadeelen; *iemand - houden*, hem geldelijk niet veel vrijheid laten; *iets - en bondig zeggen*, flink en krachtig, pittig; - *van stof zijn*, weinig woorden verspillen; driftig zijn, kort aangebonden; - *e m-ten maken*, zie Metten; *non het -ste eind trekken*, in het nadeel zijn; *zich te - doen*, zelfmoord plegen.

Kortaangebonden (heetgebakerd, driftig), bn.: *die kapitein is -*.

Korta'demig (*spoedig buiten adem*), bn.; -er, -st; z. Aamborstigen Asthmatisch.

Kortaf (*niet uitvoerig, kortweg, zonder omslag of omwegen*), bw.: iets - weigeren.

Kortarmig (*korte armen hebbende*), bn.; zie de 'egeu-t. Langarmig.

Kortavond (*d'n avond korten*), alleen in de onbep. wjs. gew.: ik kom bij je wat -.

Kortegaard (Fr. *corps de garde*, wachtkorps, wachtpost, wachthuis; *hoofwacht; tijdelijke verblijfplaats voor 's nachts aangehouden personen*), v. -gaarden. w. g.

Kortelas (Fr. *breed, kort zwaard*), v. -sen.

Kortelijk (*in 't kort*), bw.: iets - bespreken.

Korteling (*rondhout, dat een steiger met den muur verbindt*), m. kortelingen.

Kortelings (*onlangs*), bw.: ik heb hem - nog gezien, dezer dagen.

Korten (*korter maken*), ik kortte, ik heb gekort: *de nagels, het haar* -; fig. *den tijd* -, *den avond* - met een spel; - *op de rekening* d. i. aftrekken; fig. *iemand de vleugels, de wiken* -, iems macht besnoeien; *op het traktement* -, d. i. inhouden.

Kortheidshalve (*ter wille der beknopt- of kortheit, om kort te zijn*), ow.

Kortijd (*nestertijd, vangtijd v. oesters*), m. gmv.

Korting 1. (*het korten, hand. procentsgewijze mindering op rekening of schuld, meestal bij contante betaling*), v. -en, z. Disconto; 2. (*inhouding voor pensioengelden op het traktement van een ambtenaar*), v. -en: in den tijd der - zijn.

Kortjan (*matrozenterm: groot zakmes*), o.

Kortom (*om het kort te zeggen*), bw.

Kortooren (*een hond of paard de ooren korten*), ik kortoorde, ik heb gekortoord.

Kort papier, o.; zie Papier.

Kortschaaf (*kleine handschaaf*), v. -schaaven; zie Blok- of Koffelschaaf.

Kortsluiting (*mankement i. d. electriche geleiding, dat gloeiing en brand doet ontstaan*), v.

Kortstaart (*paard of hond met korten d. i. afgekort-n staart*), m. en v. -en.

Kortstaarten (*den staart korten*), ik kortstaarte, heb gekortstaart: een paard -.

Kortstou'dig (*kort van duur*), bn.: een - bezork, een - e vrede, een - verblijf.

Korts wijl (*boert, ook: scherts, al wat den tijd kort*), v. gmv.: is het ernst of -?; - **wijlen** (*schertsen, boerten, groppen maken*), ik kortswijlde, heb gekortswijld; - **wijlig** (*gropstig*), bn. en bw.: een - verhaat; iets - vertellen.

Kortvoer (*gemengd veevoer*), o. gmv.

Kortweg (*zonder omwegen, zonder omhaal van woorden, eenvoudig wra*), bn.: hij zei -, dat hij het niet deed; zie Kortaf.

Kortwiken (*de wiken korten*), ik heb gekortwikt: een kip -; fig. *iemands macht inperken: iemand* -, *iemands macht of gezag* -; *haast zult uij wreed gekortwikt zijn* (Jon-gens, C. O.). uw vrijheid aan banden gelegd.

Kortzicht'ig (*bijziende myoop*), bn. -er, -st: fig. *nom. zonder doorzient, niet schranter*.

Korund' (*een soort van edelgesteente*): als voorwerpsnaam, m. -en, als stofnaam, o. gmv.: de edele - (saffier), de gele - (topaas), de groene - (smaragd), enz.

Korven (*in korven doen*), ik korfde, heb gekorfd, w. i. g. verg. Tonnen.

Korvet' (*scheepst. snelzeilend, klein oorlogschip m. drie masten, adviesjacht*), v. korvetten.

Korz'el of kor'zellig (*lichtgeraakt, oploo-*

pend, opvliegend, gemelijk, brommerig), bn. en bw.; -er, -st; - **hoofd** (*opvliegend, mokkend individu*), m. en v. -en; gebruikelijker dan *korzel* is **korzellig**.

Koscher (Hebr. *kau cher, kouscher*), bn.

Kosmisch (*wat betrekking heeft op het heelal enz. de aarde*), bn.; meestal: *Cos'misch*.

Kosmopoliet' (*wereldburger*), m. -polieten; meestal *Cosmopoliet'*.

Kosmo'polis (*wereldstad*), v. -sen; ook -pool; zie Metro'polis.

Kosmos (*het heelal, de wereld*), m., zie het meergebruikte *Cosmos*; alsmede: *Macrocosmos* en *Microcosmos*.

Kos'sem (*halskwab van runderen*), m. -s.

Kos'song (O.-I. *huurriftuig, een soort van victoria met kap*), v. kossongs, ook *Ko'song*.

Kost (*spijs*), m. gmv.: in den -; hij verdient f 50 p. maand en den -, dagelijksch voedsel.

Kostbaar (*veel geld kostende, duur, veel waard*), bn. en bw.; -der, -st; - **baarheid** (*waarde, waardij*), v. gmv.: de - der meeste dingen hangt af van hunne zeldzaamheid (*Koetsveld*); verder: (*kleinood*), v. -heden: *parels, robijnen, briljanten en verdere - heden lagen in het juweelenkistje of ecrin*.

Kostbaas (*persoon, bij wien iem. in den kost is*), m. -bazen; zie Hospes.

Kost'e, in de uitdr. *ten - van*, ten nadeele van, tot schade van, met verlies van: *ten - van zijn goe-ien naam, van zijn eer, van zijn leven, van zijn gezondheid; zij h ten - van iem. vroolijk maken, zich verrijken ten - van een ander; geld aan iets ten - leggen, geld uitgeven voor iets, zie Spandeeren*.

Kost'elijk (*heerlijk, voortreffelijk*), bn. en bw.; -er, -st: *water is een -e drank, zich - vermaken; -heid, v. de - dier wijnen*.

Kosteloos (*niets kostende, gratis, om niet*), bn. en bw.: - *onderwijs, -looze vaccinatie, de verzending is -; iets - verzenden*.

Kosten (*geld kosten, fig. te staan komen op*), het kostte, heeft gekost: *dat kost mij een tierte, dat kost u uw eer, gezondheid, enz.*

Kosten (*uitgaven, vertering*), m. meerv.: *op - van, op rekening van, b. v. studeren op - van het rijk, van een oom of tante, van een vereeniging; iem. op - jagen, hem geld doen uitgeven; soms nog in het enkelv. te koste leggen; ten koste van, ten nadeele van, z. ald.*

Kostende prijs (*de prijs, waarop den fabrikant zijn fabrikaat komt te staan*), m. gmv.

Koster (*bewaarder v. e. kerk, kerkbewaarder*), m. -s: de bovenmeester was vroeger - en voorzanger tevens; - **es**, v. -sen, ook *Koster'sche*; - **ij'** (*woning, kamer v. d. koster*), v. -en; - **schap** (*ambt v. koster*), o. gmv.

Kostganger (*persoon, die bij iem. in den kost is*), m. -s; - **gangster**, v. -s; - **geld** (*geld, dat men voor kost en inwoning per week, per maand betaalt*), o. -en.

Kosthuis (*huis, waar men in den kost is*), o. -huizen; - **jongen** (*knaap, die in den kost is*), m. -s; - **kind**, o. -eren; - **leerling** (*leerling eener kostschool*), m. en v. -en; - **school** (*school, waar de leerlingen tevens in den kost zijn*), v. -scholen, zie: *Internaat, Instituut*; - **schoolhouder** (*hoofst eener kostschool*), m. -s, z. *Instituuteur*; **schoolhouders**, v. -sen, zie *Instituutice*.

Kostuum' (*kleedij, klederdracht voor loonvel, bal, enz.; ambtskleeding, plichtgewaad; stel kleeren voor een heer: broek, jas, vest; dames-*

- japon), o. -tumen, -tumes; -pje; o. -s; -**naaister** (*mode-naaister*), v. -naaisters.
- Kostvrouw** (*persoon, bij wie iem. in den kost is*), . -en, zie Hospita.
- Kostwinner** (*de broodwinner van een gezin*), m. -s; -**winning** (*broodwinning, nering, bedrijf, besaansmiddel*), v. -en.
- Kot** (*hok, ellendig vertrek*), o. kotten: *in het - zitten*, de gevangenis; verg. Varkenskot.
- Kota-Radja** (*aardr. eig. koningsstad; hoofdplaats van het gouvernement Atjeh*), o.
- Kotelet'** (*ribbestukje van een kalf, lam of varken; ook: de gebraden ribbestukjes*), v. -ten; soms Cotelet'.
- Ko'teren** (*peuteren, fig. aanporren*), ik heb gekoterd: *de tanden -; iemand -; -ing*, v.: *fig. iemand een - geven*, w. i. g.; -**haak**, m. -haken; -**ijzer** (*pook*), o. -s.
- Kothurn'** (*tooneellaars voor het treurspel bij de Ouden*), v. -en; meestal Cothurne.
- Kotsoen** (*overgeven, braken*), ik kotste, heb gekotst, plat, zie Kende-z-vous spelen.
- Kotta**, v. kotta's; ook **Ko'ta** (*Mal. dorp, kom eener gemeente op Sumatra*), v. kota's.
- Kotter** (*scheepst. snelzeilend, licht vaartuig met één mast*), m. kotters.
- Koubeitel** (*beitel, om koud ijzer te bewerken*), m. -beitels.
- Koud** (*geringen warmtegraad bezittende*), bn. en bw.; -er, -st: *een -e winterdag, de -e luchtstreek; vruchten v. d. -en grond*, d. i. niet uit den broebak; zegsw. *dat raakt hem de -e kleeren niet*, het is hem meer dan onverschillig, zie Kleed; *wat een -e drukte!* onnoodig, onbetekenend, flauw; *van een -e kernis thuiskomen*, eig. van een onbeduidende kermis, fig. teleurgesteld, ontuchtend, ontgoocheld; *iem. - maken, dooden; hadd'n zij mij niet geholpen, ik was er om - geweest*.
- Koudbloedig** (*met koud bloed*), bn.: *een - dier*, b.v. een visch; -**en** (*dieren met koud bloed*), m. mv.: *visschen en amphibieën zijn -en*.
- Koudbloedpaard** (*paard, dat niet van edel ras of bloed is*), o. -paarden; z. Volbloed.
- Koude, kou** (*het koud-zijn*), v. gmv.
- Koudekeuken** (*koude spijzen*), v. gmv.
- Koudeschaal** (*soep van ongekookt bier of wijn met brood en andere bestanddeelen*), v. gmv.
- Koudheid** (*het koud-zijn*), v., fig. ongevoeligheid b.v. *de - v. zijn blik*, onverschilligheid.
- Koudjes**, bn. en bw.: *'t is -*, frisch; fig. *iem. - ontvangen*, koel, onhartelijk.
- Koudslachter** (*naam van den vilder in Freestad*), m. -slachters.
- Koudvuur** (*doodelijk bederf in een wonde, afsterfing*), o. gmv.
- Koudwaterinrichting** (*inrichting voor de therapie met koude baden*), v. -en; -**kuur** (*geneeswijze met koudwater*), v. -kuren: *koude baden, omslagen, wassching, besproeiing behooren t. d. -*; verg. Kneippen.
- Koukleum** (*kouwelijk kind, kouwelijk mensch*), m. en v. -kleumen, -kleums.
- Koumis** (*bedwelmende drank, dien de Tartar-nut melk bereiden*), v. gmv.; zie Koemis.
- Kous** (*kledingstuk voor ond'rbeen en voet*), v. kousen: *zijden -en, wollen -en, sajjetten -en*; zegsw. *met de kous op den kop thuis komen*, van een vergeefsche reis thuiskomen, b.v. niet geslaagd bij een examen, een wedstrijd, enz., meestal met schade en schande; *hij kreeg de - op den kop*, zijn plan mislukte; O.-I. *een - maken*, geld oversparen.
- Kou'scher**, bn., zie Kauscher; fig. *die zaak is niet -*, niet zuiver, niet te vertrouwen.
- Kou'seband** (*band of elastiekje, om de kous op te houden*), m. -en; zie ook Garter-orde.
- Kou'senbreien** (*het breien van kousen*), o. gmv.; -**kooper** (*handelaar, winkelier in kousen*), m. -s: *Vondel was -*; -**wever** (*maker van geweven kousen*), m. -s; -**winkel** (*winkel van kousen*), m. -s.
- Kou'sevoet** (*voet of zool v. d. kous, de kous zelf*), m. -voeten: *de knaap liep op zijn kousen of op -en*.
- Kous'je** (*lampwielje*), o. kousen; ook, *een gloei- of gas-*: *dun weefsel in bepaalde stoffen gedrenkt, overtrek van een gaspit, voor gasgloeilicht; -sbrander* (*gasbrander, ingericht voor gasgloeilicht*), m. -branders.
- Kout** (*gezellig praat*), m. gmv.: *aangename -*.
- Kouten** (*gezellig praten*), ik koutte heb gekout; -**er** (*prater*), m. -s; verg. Kallen.
- Kou'ter** (*ploegmes*), o. -s: *'t - (snijdt) door de klont v. z. erfelijken grond* (Poot).
- Kouw** (*kenie, vogelkooi*), v. kouwen. gew.
- Kou'welijk** (*kleumsch*), bn.; -er, -st: *een - man*, zeer gevoelig voor kou.
- Ko'vel** (*kap v. e. mantel*), v. kovels: *kap en -*, alles, b.v. *hij werkt kap en - af*, slafelijk.
- Koy'ang** of **ko'jang** (O.-I. *gewicht voorrijst*), v. -angs: *op Batavia = 26 pikol, te Semarang = 28 pikol, te Soerabaja = 30 pikol*.
- Kozak'** (*naam van volksstammen in Zuid-Rusland en bij den Kaukasus; afdeling van het Russische leger, lichte ruiters gewapend met sabel, geweer, ook lans*), m. kozakken.
- Kozijn'** (*deur- of venster raam*), o. kozijnen.
- Kozijn'** (*Vlaamsch neef, zusters kind*), m. -en.
- Kraag** (*eig. hals, keel; thans, bekleedsel er van*), m. kragen: *de - van een jas, van een mantel; de - van een buis*, uitstaande rand die een volgende buis omsluit; zegsw. *een stuk* (een ton jenever) *in zijn -* (hals) *hebben*, erg dronken zijn.
- Kraag'eend** (*dierk. zekere eend op Newfoundland*), v. -eenden.
- Kraag'jas** (*jas met breeden kraag*), v. -jassen.
- Kraag'mantel** (*heerenmantel met meestal breeden kraag*), m. -mantels.
- Kraag'merel**, v. -s; zie Belfijster.
- Kraag'steen** (*bouwk. korbeel*), m. -steenen.
- Kraai** (*vaartuig in de Oostzee*), v. -en.
- Kraai** (*raafachtige vogel*), v. -en: *de bonte -*, ka, kauw; spreekw. *Een bonte - maakt nog geen winter*, uit één enkel geval kan men nog geen algemeene gevolgtrekking maken; *een zwarte - of een -*, volkst. een aanspreker.
- Kraai**, v.: *hij heeft kind noch -*, is geheel zonder familie.
- Kraai'en**, de haan heeft gekraaid; bij uitbr. van kinderen: *de kleine gait kraait het uit van pret*; zegsw. *daar zal geen haan naar -*, het blijft een diep geheim; *den rooden haan laten -*, brandstichten, zie Haan; -**er** (*haan; fig. klein, kraaiend kind*), m. -s.
- Kraai'enbek** (*klein handtjuntgetje met rolronde punten*), m. -bekken.
- Kraai'enmarsch**, m. gmv.: zegsw. *den - blazen*, sterven, naar 't graf gebracht worden.
- Kraai'ennest** (*nest van kraaien, scheepst. mand of korf i. d. mast voor den uitkyk*), o. -en.
- Kraai'enoog** (*het oog v. e. kraai*), o. -oogen.
- Kraak** (*kraking, gekraak, krak*), m. gmv.

Kraak (Spaansch of Portugeesch zeeschip), v. kraken, zie Karaak.

Kraak'amandel (amandel, welke nog in den bolsier zit), v. -s; -**been** (blauwachtige, veerkrachtige beenzelfsianigheid, meest tusschen de gewrichten), o. gmv.; -**bee'nig**, bn.: bij het kleine kind zijn vele beenderen nog -; -**bes** (boschbes, blauwbes), v. -bessen.

Kraak'net (zeer net; fijn, keurig), bn. en bw.

Kraak'porselein (Chin. of Japansch zeer fijn porselein, destijds door Spaansche kraken aangevoerd), o. gmv.: zoo teer als -.

Kraak'steen (pit v. een steenvrucht), m. -en.

Kraak'zindelijk (kraaknet, uitermate zindelijk), bn. en bw.: onze meid is -, het ziet er alles - uit.

Kraal, v. kralen; zie Koraal.

Kraal (O.-l. en Z.-Afrika: afgeperkte ruimte voor vee), v. kralen, ook (Hottentotsch dorp of gehucht van Kaffers), v. kralen.

Kraal'lijn (scheepst. touw, waaraan houten kralen geregen zijn), v. -en; zie Gaffel.

Kraam (los opgeslagen winkeltent, kermis-tent), v. kramen; de markt staat vol kramen; zegsw. dat komt in mijn - wel of niet te pas, daar kan ik al of niet mijn voordeel mee doen; zie Santen kraam; -**pje**, o. -s.

Kraam (bevalling), v. gmv.: zegsw. in de - komen, bevallen, een kind ter wereld brengen; -**bed** (kinderbed, ook, bevalling), o. -bedden; -**bezoek** (bezoek aan een kraamvrouw), o. -en; -**heer** (vader van een jonggeborene), m. -en; -**kamer** (kamer van de kraamvrouw), v. -s; -**kind** (jonggeborene), o. -eren; -**maal** (-feestmaal), o. -malen; -**visite** (-bezoek), v. -s; -**vrouw** (moeder van den of de jonggeborene), v. -en.

Kraan (kraanvogel, reigerachtige stellooper), m. kranen; de kranen trekken in vluchten in Oct. over ons land naar het N. van Afrika.

Kraan (tap met een sleutel), v. kranen; de - houten - van een pomp, van de waterleiding; de - houten - van een biervat; -**tje**, o.: het - van een koffiekan; -**tje-lek** (tapperij), o.

Kraan (hijzchtuig aan huvens en spoorwegen, voor zware lasten), v. kranen; er zijn vaste en zijdelings beweegbare kranen, ook zijn er elektrische kranen.

Kraan (Fr. persoon, die zich onderscheidt), m. en v. kranen; 't is een - van een vent, d. i. een ferme man, vol werkkraft, moed volharding; evenzoo een knappe, wakkere vrouw; verg. Kranig.

Kraan'balk (scheepst. balk, waarover het anker v. e. schip wordt ingehaald), m. -en.

Kraan'boom (de staander van een kraan), m. -boomen; -**draaler** (arbeider, die den kraanzwengel draait), m. -s; -**geld** (geld voor 't gebruik eener havenkraan), o. -en; -**kind** (sjouwer, arbeider aan of bij de kraan), o. -eren.

Kraan'oog (braaknoot, zaad van een O.-I. boom), o. -oogen.

Kraan'vogel, m. -s; zie Kraan.

Kraan'wagen (voertuig op twee wielen, waarmede vaten vervoerd worden), m. -s.

Krab (schram of krauw op de huid), v. krabben; het gezicht vol -ben, de handen vol -ben.

Krab, krab'be (tienpootig schaaldier, kortstaartige kreeft, leeft nabij het strand), v. krabben; de zee-; zie fig. Landkrab.

Krab'bedleven (gappen, grissen, gamneven), zij -diefde, heeft gekrabbediefd; -**dieverij**, v.

Krab'bekat (valsche kat), v. -katten; fig. klabbertig meisje.

Krab'bel (kleine schram of krab), v. -s; een brief met -s, onleesbare letters; -**en** (krabben, fig. slecht schrijven), ik heb gekrabbed: de hond krabbelde aan de deur; hij krabbelde den hond zacht op den kop; fig. jongen, ik kan dat - niet aanzien; -**aar** (iemand, die iets onbeholpen doet), m. -s; -**ig** (onleesbaar, slecht geschreven of geteekend), bn. en bw.; -**er**, -**st**: een -e handteekening, -**schrift**; -**schrift** (kriebelg schrift), o. gmv.

Krab'belvuisten (met vuisten vechten), men krabbelvuist, heeft gekrabbelvuist.

Krab'ben (met de pooten of met de nagels k. auwen), zij heeft gekrabd: de poes zal u -; foet, wat zit ge op uw hoofd te -; zegsw. zich achter de ooren -, in verlegenheid zitten. Verder: met korte streken schaatsenrijden, zie, Klauwen.

Krab'beneter (dier, dat op krabben aast), m. -eters, b.v. de krabreger, de buid'bat, enz.

Krab'ber (werktuig om te krabben, schrap-tijzer), m. krabber-: met een - een vat van binnen reinigen; een tuin-, voetschrabber.

Krab'sel (schraapsel; dat, wat ergens afgekrabd is), o. -s.

Krach hand groote handelscrisis, beurspaniek voornamelijk in den fondsenhandel; het vallen van één of meer groote handelshuizen), m. -s.

Kracht (sterkte, vermogen; fig. deugdelijkheid), v. -en; de -en der natuur, zwaarte-, beweeg-, middelpuntvliedende- en -zoekende -, zie ald.; versnellende -, vertragende -, evenwijdige -en, eenparige, afstootende -, de - van den magneet, van den wind, van een paard, van een mensch; sterven aan verval van -en, utputting; levende en doode strijdkrachten, zie ald.; de - van een geneesmiddel; zie verder: Denk-, Geest-, Groei-, Levens-, Zielskracht.

Krachtda'dig (krachtig werkende), bn. en bw.; -**er**, -**st**: -e bijstand; zich - verdedigen.

Krach'teloos (zonder kracht), bn.; -**zer**, -**t**: een - grijsaard, een - geneesmiddel, de - looze ouderdom, zwak.

Krach'tens (uit kracht van), vz.: - de wet.

Krachtig (sterk, deugdelijk), bn. en bw.; -**er**, -**st**: een - man, een -e overtuiging, voor iets - onkomen, iets - verdedigen, ferm.

Kracht'installatie (electrische centrale), v. -s, -tjen, ook, -station, o. -s. (tie = sie).

Kracht'lijn, v. -lijnen; magnetische -, lijn, langs welke het magnetisme werkt in het magnetische veld.

Kracht'meter (dynamometer), m. -meters.

Kracht'overbrenging (werkt. het overbrengen van druk-, hef- of drijfkracht), v. gmv.; de - geschiedt van de plaats van oorsprong door tal van middelen en langs verschillende wgen.

Krachts'inspanning (het aanwenden van kracht), v. gmv.: met de uiterste -; -**oefening** (oefening tot vermeerdering der spierkracht), v. -en.

Kracht van gewijs'de, v.: een vonnis gaat in -, wanneer de tijd voor hooger beroep of cassatie ongebruikt is verstreken.

Kracht'voeder (krachtig veevoeder als rogge- en boonenbrood, tegenst. is groenvoeder), o. gmv.; -**voederkoek** (een soort van koek uit krachtvoeder samengesteld), m. -en.

Kracht'vol (*krachtig, gespierd, ferm*), bn. en bw.; -voller, -volst.

Kraf (*karaf*), v. kraffen.

Krag, krag'ge (*de Overijselsche naam v. een rietzode*), v. kraggen; in Fr. *drijfstil*, in Gron. *ladde*, in Holland rietzode geheeten.

Krajang (O.-I. *lange rietmand voor verpakking o.v. van suiker*), v. -s; zie *Krandjang*.

Krak (*het kraken*), m. krakken: een - geven.

Krak, klankn. tw.: - , *daar brak de tak!*

Krahal (O.-I. *een soort van dwingarbeid voor inlanders*), v.; - **kallen** (O.-I. *voor straf werk-n aan wegen, enz.*).

Krakeel (*twist, kibbelarij*), o. krakeelen.

Krakeelen (*twisten, kyven, kibbelen*), ik heb gekrakeeld; - **ziek** (*grootte neiging hebbende tot krakeelen*), bn.; -er, -st; - **zucht** (*zucht of neiging tot kibbelen*), v. gmv.

Krakeling (*verwant met kraken: baksel, een 8-wormig koekje*), m. -en; - **lingen-trommel**, v. -s; - **lingetje**, o. -s.

Kraken (*gekraak laten nooren, met gekraak breken*), het heeft gekraakt: een trap, een meubel, een schoen kunnen kraken; *harde sneeuw kraakt onder de voet*; zegsw. *dat is een harde noot om te -*, een moeilijke zaak, zie *Noot*; *kwade noten -*, niet veel goeds zeggen: *ik heb kwade noten van hem hooren -*; *ik zal hem kwade noten doen -*, onaangename dingen zeggen; zegsw. *-de wagens duren of loopen het langst*, zwakke menschen leven soms het langst.

Krakend, dw. en bn.: - *tjs*; bw.: *het is er - net*, zeer proper, zie *Kraaknet*.

Kraker (*werktuig, om te kraken*), m. -s; verg. *Notenkraker*.

Krakken (*een krak krijgen, barsten, scheuren*), het is gekrakt: *zijn gezondheid is g'krakt*.

Kralen (*van kralen vervaardigd*), bn.: een - *armband, een - halsketting, een - beursje*.

Kralen (*parelen, opstijpen van kleine lucht-bellen*), het kraalde, he-ft gekraald: *het bier kan -*, *champagne kraalt in het glas*.

Kra'lingen (*vroeger, zeer oud dorp in Z.-Holland, bij Rotterdam, nu deel van deze stad*), o.: zegsw. *zoo oud als de weg naar -*, *oeroud, overoud, eeuwen lang bekend*.

Kram (*houvast, hoefijzervormige metalen haak*), v. krammen; - **metje** (*kleine kram*), o. krammetjes.

Kramas'sen (O.-I. *gezegd van dames: de haren wasschen, zich het hoofd reinigen*).

Kramat (Mal. *naam v. h. graf v. e. vorst, welk graf als een heilige plaats wordt vereerd*), m. kramats.

Kramer (*man, die de kermessen bereist met een kram*; *marskramer*), m. -s.

Kramerij (*kramerswaren; waren, die in 't klein verkocht worden*), v. kramerijen.

Kramerslatijn, kramerlatijn (*geheimtaal*), o. gmv. ook: slecht Latijn, keukenlatijn; verg.: *Keukenfransch en Potjeslatijn*.

Krammat (*een laag glui of riet, in een dijk vastgewerkt door middel van wisschen stroo, dienende als houvast of kram tegen den golfslag*), v. -matten; zie *Kramwerk*.

Krammen (*met een kramtraad hechten*), ik heb gekramd: een gebarsten schaal -; - **mer** (*iem., die aardwerk kramt*), m. -s; - **ming** (*het krammen*), v. -en.

Kramp (*het ziketijk ste k en pijnlijk samentrekken van spieren: spierpijn, darm-pijn*), v. -en; verg. *Koliek*.

Kramp'achtig (*alsof men kramp heeft, door kramp veroorzaakt*), bn. en bw.; -er, -st: - *e trekkingen, rillingen; de vingers - samentrekken, - lachen*.

Kramp'hoest (*stuipachtige hoest*), m. gmv.

Krams'vogel (*dierk. winterlijster*), m. -s; de - is een prachtige lijstersoort, die bij ons overwintert en op weilanden zijn aas zoekt.

Kram'werk (*het maken van krammatten; uut dient als krammat*), o. -en.

Krand'jang (Mal. *korf van bamboe voor het vervoer van suiker en andere dingen; ook, krajang*), v. -s; ook, *Krandjang*.

Kra'nen (*den kraan of piet uithangen*), hij heeft gekraand: *met iets of iemand kranen*, pronken, trotsch voor den dag komen.

Kra'ni (Mal. *schrijver*), m. -s.

Kra'nig (*slink, schrande; kloek van uiterlijk en voorkomen*), bn. en bw.; -er, -st: een - *e kerel; een - e militaire pas, een - spel (sport), een - opstel; hij heeft zich bij dat examen - gehouden, ferm*; zie *Kraan*.

Kran'jang (O.-I. *krandjang*), v. -s.

Krank (*ziek, ongesteld; zwak, gering, onbeduidend*), bn.; -er, -st: - *zijn naar lichaam en ziel; dat is - e troost* (Potg.); zegsw. *- e beurzrn, - e zinnen, geldgebrek doof den levenslust; - heid (ziekte, v. - heden*.

Kranke (*zieke*), m. en v. kranken.

Krankebezoek, o. -en, zie *Ziekenbezoek*; zie verder voor andere samenst. met in het Z. van ons land gebruikte *Kranken*, als: *Krankenoppasser, - verpleegster, - verpleger, enz. de samenst. met Zieken*.

Krank'te (*in hoogerem stijl voor ziekte*), v. gmv.: *dezelfde - doode op ééne dag zijn aa te en zijn zoon* (Staring).

Krankzin'nig (*eig. ziek van zinnen, gek, niet wijs*), bn.; -er, -st: - *e (iem., die gek is)*, m. en v. -n: *er komen op duizend menschen 2 tot 3 - n noor*.

Krankzin'nigengesticht (*gesticht, waarin krankzinnigen worden verpleegd*), o. -en, vroeger: *Dolhuis, Gekkenhuis*.

Krankzin'nigheid (*toestand van een krankzinnige waanzin*), v. gmv.

Krans (*in elkaar gevlochten ring van bloemen, enz.*), m. kransen: een - *van rozen, een - van bloemen*; zie: *Bloem-, Bruids-, Lauwer-, Lijk-, Mirte-, Rozen-, Stralenkrans*; fig. *een vrienden - d. i. vriendenkring*.

Kransen (*versieren met een krans*), ik kranste, heb gekranst; verg. *Bekransen*.

Krant (*nieuwsblad*), v. -en; zie *Courant*.

Krantenartikel (*opstel in een krant*), o. -en; - **bericht** (*mededeeling in een krant*), o. - berichten; - **drukkerij**, v. - drukkerijen;

- **hanger** (*voorwerp aan den muur, om er de kranten in te bewaren*), m. -s; - **jongen** (*jongen, die kranten rondbrengt, of aan een station te koop biedt*), m. -s; - **man** (*ombrenger van kranten, looper*), m. - mannen;

- **nieuws** (*nieuws uit de krant*), o. gmv.; - **nieuwtje** (*eenig nieuwtje uit de krant*), o. -s; - **ombrenger** (*- looper*), m. -s;

- **schrijver** (*journalist*), m. -s; - **stijl** (*journalisten-stijl*), m. gmv.

Krap (*pijngemalen meekrapuortel*), v. gmv.

Krap (*stol, kram aan een boek*), v. krappen.

Krap (*varkensrib zonder vet eraan*), v. -pen.

Krap (*bekrompen, erg, schraal*), bw.: *mijn jas zit wat -*, *nauw; die koopman meet -*.

Krap'jes, bw.: *zij hebben het maar -*, d. i.

niet breed, schraal; zij doen — aan, zuinigjes.
Kras (*schrapp m. e. scherp voorwerp*), v. — sen.
Kras (*sterk, krachtig, flink, kloek*), bn.; krasser, meest —: een — se grijsaard; hij is — voor zyn jaren, sterk, krachtig; een — se maatregel, streng; bw.: zich — uitdrukken, in krasse bewoordingen.
Kras: hij zweert het bij kris en —, d. i. bij al wat heilig is; zie Kris.
Kras'sen (*krassen maken, lichte insnijdingen maken*), hij krasste, heeft gekrast: met een puntig voorwerp ergens op —; de pen krasst, d. i. spat den inkt; op de viool —, slecht spelen; verder: raven, kraaien en uilen kunnen —, een rauw, snijdend keelgeluid maken.
Kras'ser (*werktuig, waarmee vuurwapens van binnen worden schoongemaakt*), m. — s.
Krat (*laddervormig, hellend achterschot van een boerenwagen; teenen korf om aardewerk te verpakken; kist van latwerk ter verpakking van rijwelen*), o. kratten.
Kra'ter (*trechtervormige opening, uitbarstingsmond van een vuurberg*), m. kraters.
Kra'tes (*misvormde: naar Krates van Thebe, ± 320 v. C., een wijsgeer met een verdraaid lichaam en een bochel*), m. kratessen: ik houd u voor een mismaakt schepsel, voor een kleinen —, niet hooger dan mijn knie (C. O.).
Kra'ton (O.-I. ommuurde en versterkt vorstenverblijf, soms een uur in omtrek), m. — s.
Krauw (*schrapp, krab*), v. krauwen: de kat gaf hem een —.
Krauwel (afleid. van krauwen: kromme gaffel; klauw met kromme nagels), m. — s.
Krauw'en (*zacht krabben*), ik krauwde, heb gekrauwd: Kopje —, riep de heer Coco (C. O.).
Kreatuur' (*schepsel, mensch; gunsteling, afhangeling*), o. kreaturen; zie Creatuur'.
Kreb, v. krebbe; zie Krib.
Kredens'tafel, v. — s; zie Credenstafel.
Krediet' (*vertrouwen, gunstig aanzien in den handel, enz.*), o. — en; goederen op —, goederen, die niet dadelijk betaald worden; iem. — of geen — geven, uitstel van betaling; — bank (*bankinstelling, welke tegen voldoenden waarborg geld of kapitaal verstrekt*), v. — en; — brief (*brief van borgtocht, aanbevelingsbrief*), m. — brieven; — instelling (*— bank*), v. — en; — kas (*voorschotkas*), v. — en; — vereeniging (*vereeniging, welke aan haar leden voorschotten geeft op goederen, wissels, accepten enz. tegen zakelijke borgtocht*), v. — en; — wet (*wet, waarbij aan den minister machtiging wordt verleend tot het doen van uitgaven, in afwachting van het vaststellen der begrooting*), v. — wetten; zie: Crediet, Credietbank, enz.
Kreeft (*dierk. tienpootig schaaldier met gestaart achterlijf*), m. kreeften: er zijn zee- en rivierkreeften; (cosm.) vierde teeken in den Zodiak.
Kreeft'dicht, o. — dichtten; zie Retrograde.
Kreeft'engang (*gang van den kreeft*), m. gmv.: zegsw. den — gaan, d. i. achteruitgang hebben (in zaken); zie Slak'engang.
Kreeft'ensla (*salade, doormengd met fijn gesneden kreeft*), v. gmv.
Kreefts'keerkring (*noorderkeerkring parallel, 23 1/2° ten N. v. de evenachtlijn*), m. gmv.; zie Keerkring.
Kreefts'oog (*oog van een kreeft; bolvormig steentje uit de kreeftmaag, vroeger een geneesmiddel*), o. — oogen; — schaar (*knijper v.*

e. kreeft, zijn verdedigingsmiddel), v. — scharen.
Kreek (*inhalm, smalle vaargeul, smal stilstaand water*), v. krekken.
Kreel (*smal boordsel*), v. kreenen: een hoed met zijden —; ook Kriel.
Kree'len (*met boordsel omzetten, omboorden*), ik kreeelde, heb gekreeeld: een zijden hoed —.
Kreet (*verwant met krijten: schreeuw, gil*), m. kreten: een — uitstooten, een — slaken.
Kreem'wen (*krijten, kijven, kibbelen*), hij — de, heeft gekreeuwd: de jongens — bij het knukkerspel; om een paar knukkers —.
Kregel (*kortuangebonden, nijdig, gramstorig*), bn. en bw., — er, — st; — ig (*kregel*), bn.
Kreits (*Duitsch Kreis: kring, omtrek, afdeeling, arrondissement, district*), m. — en.
Krek (*precies, juist, net, even*), bw., uit het Fransch: correct, nauwkeurig; gmv.; 't is — elf uur, hij is — zoo groot als ik, — zoo!
Kre'kel (*rechtvleugelig, schadelijk insect, familie der springers*), m. — s: de zwarte veld —, de grize —, het gesjirp van den —; — zang (*het luid gesjirp van den krekkel*), m. — en; ook, een der latere bundels gedichten van Bilderdijk (1756—1831) heette — zangen.
Krem (*dierk. dwergvalk, steenvalk*), m. — men.
Kre'mertje, o.: het — hebben, zie Spit.
Kremetart', — taat', o.; volkstern voor Cremortart, zie aldaar.
Krem'lin (*keizerlijk slot te Moskou, als een citadel met wallen en muren omgeven*), o. gmv.: het — heeft paleis, arsenaal, kerk en klooster; in brand gestoken in 1812; ook: Krem'l.
Krem'serwit (*loodwitpoeder uit de Oostenryksche stad Krems*), o. gmv. (s = z).
Kreng (*rottend dier, aas*), o. — en; ook, scheldn. van personen: judas, vuilik, enz. plat.
Kreng'elaar (*pingelaar, afding*), m. — s.
Kreng'elen (*afpingelen*), ik heb gekrengeld.
Kreng'gier (*dierk. witte aasgier in Z.-Europa*), m. — en; — tor (*dierk. aasgier*), v. — torren: de — legt zijn eieren in rottend aas, zie Doodgraver.
Kren'ken (*caus. van krank, dus, krank of zwak maken: beschadigen*), ik heb gekrenkt: de gezondheid —; iems' eigentiefde —, de vriendschap —, d. i. benadeelen, pijnlijk aanraken; iems' eer en goeden naam —, d. i. inbreuk maken op; iems' hersenen zijn gekrenkt, hij is krankzinnig; zijn geheugen is gekrenkt, hij weet niets of weinig meer; — ing (*belediging*), v. — en: — van eer, — van recht, — v. godsdienstige gevoelens, — v. overtuiging.
Kren'selen (*het zuiveren van het zaad met sie wan*), ik heb gekrenseld; zie Wannan.
Krent (*kleine rozijn zonder pit, naar de uitvoerplaats in Griekenland, n. Corinthe, krint of krent genoemd*), v. krenten.
Kren'ten (*de jonge druiventrossen dunnen, om grootere druiven te krijgen*), ik krentte, heb gekrent.
Kren'tenbaard (*verdroogde zwarte zweren om kin of mond*), m. — en: een knaap met e. —.
Kren'tenbol (*broodje met krenten*), m. — bollen.
Kren'tenbrood (*brood, waarin krenten zijn gebakken*), o. — en; — koek (*koekje met krenten*), m. — en.
Kren'terig (*kleingeestig zuinig, niet royaal; schrikt of karig*), bn. en bw.; ook, **Kren'tig**: een — e kerel; doe nu niet zoo —! gmv.
Krepeeren, zie Crepeeren.
Krep'ijzer (*ijzer, om het haar van paarden te doen kroezen*), o. — ijzers.

Krep'pen (kroezen, krullen, in de krul zetten), ik krep'te, heb gekrept.
Krets (scharft), v. gmv., gew.
Kreuk (valsche vouw; rimpel), v. -en: een japon vol -en; een hoofd vol -en, een geweten zonder rimpel, (Roskam, vers 24, Vondel).
Kreuk'kel (alikeuk), v. -s.
Kreuk'kel (kreuk), v. -s.
Kreuk'kelen (frommelen, met kreuken maken), ik kreukelde, heb en het is gekreukeld.
Kreuk'kelig (vol kreuken), bn.; -er, -st: een -e jas, een -e rok van een japon.
Kreuk'en (kreuken maken of bekomen, frommelen), ik kreukte, heb gekreukt: een japon -; een riet -, knakken; fig. iemands eer -, krenken; dicht. Krok'en, zie ald.
Kreun'en (zacht en klaaglijk kermen), ik kreunde, heb gekreund: de zieke lag te -.
Kreup'el (gebrekkelig loopende, mank), bn. en bw.; -er, -st; -e (manke), m. en v. -n; fig. slecht, min: -e zangen, -e verzen.
Kreup'elbosch (boschje, uit laagstammig hout bestaande), o. -bosschen; -hout (kruiperig struikgewas, laag houtgewas), o. gmv.
Kreus (rimpel, vouw, krul), v. kreuzen; ook: klokhuis van een appel, gew.
Kreut'zer (Oosterr. kopermunt van ± een cent), m. kreutzers; lees: kruit'ser.
Kre'vel (gekriewel, jeukte), v. gmv.
Kre'velen (krieuwelen, jeuken), het heeft gekrevelde; -kruid (jeukkruid), o. gmv.
Kribb, **krib'be** (ijzeren of houten legerstede of ledikant), v. kribben: het kindje sliep in een -; de soldaten slapen in -ben; verder: voederbak van paarden of ezels; ook, gevlochten rjswerk aan rivieroewers, rjtsdam.
Kribb (kribbige, kijnzieke vrouw), v. kribben.
Krib'bebijten (in de krib bijten van paarden, ezels, enz.), o. gmv.; -bijter (iem., die kribt en bijt, fig. korzelige persoon), m. -s, eig. een paard, dat in de krib bijt, een teeken van ziekte; -bijtster, v. -s.
Krib'bekat (kribbige meisje, snibbig kind, vinnig nest), v. -katten; zie Krabbekat.
Krib'belen (slordig en klein schrijven), ik heb gekribbeld; -schrift (kriebelschrift), o. gmv.; ook, Kriebelen.
Krib'ben (krakeelen), heb gekribd: -berij' (gekrakeel, getunst over kleinigheden), v. -en; -big (twistziek, kijnziek, lichtgeraakt, zanikerig, korzelig), bn.; -er, -st: een - kind.
Krib'werk (al de kribben of rjtsdammen; het maken van kribben), o. -werken.
Krie'bel (jeuk, jeukte), v.: de - krijgen, b.v. in de vingers, om te vechten, te schrijven, enz.
Krie'belen (zacht krabben, kittelen, jeuken), het heeft gekriebeld: er kriebelt mij iets in den nek; wat - die meikevers in myn hand! ook, slecht en klein schrijven; -ig, bn. en bw.: - schrift, peuterig; - schrijven, klein, onleesbaar; -schrift (klein en dicht ineen-gedrongen schrift), o. gmv.
Kriek (een soort van krekkel), v. krieken: het kriekende kriekske (Cremer).
Kriek (kleine wilde zwarte of roode kers): (als boom) m., (als vrucht) v. krieken; zegsw. zich een - lachen, zich een ongeluk lachen; -eboom, m. -boomen; -elaar (kriekboom), m. -s; -esteen (pit), m. -steenen; -je, o. kriekjes.
Kriek, bn.: 't is er -, het deugt er niet. gmv.
Krie'ken (piepen van een kriek of krekkel), het heimpje heeft gekriekt.

Krie'ken (het aanbreken van den dag), o.: by het - van den dageraad, de -de morgen, als de dag nauwelijks kriekte (V. Lov.).
Kriel (kort en dik mensch), m. en v. -en.
Kriek (uitschot, klein goed), o. -en: dat zijn -en van aardappels, van appels, d. i. zeer kleine; zie Aardappelkriel.
Kriek (dartel, uitgelaten), bn. en bw., -er, -st.
Krie'len (krieelen), het heeft gekrield: het krielt er van mieren; oud en jong krielde er door elkaar; dit opstel krielt van taalfouten.
Krie'haan (kleine soort van haan, dwerg-haan), m. -hanen, fig. dwerg; -hen, v. -hennen; -tje (bijzonder klein soort v. haan of hen), o. krieltjes, fig. kort en dik kindje.
Krie'melaar (talmkous, draler), m. -s.
Krie'melen (wriemelen, krieelen, jeuken, ook, dralen, talmen), het heeft gekriemeld.
Krie'melig (beuzelachtig), bn. en bw., -er, -st.
Krie'n'wel (jeukte), v. gmv.; ook, Krevel.
Krie'n'welen (jeuken), het heeft gekrieuweld; -hoest (prikkelende, korte hoest), m. gmv.; -ig (jeukerig), bn.; fig. - worden, boos; ook, Krieuwen.
Krie'n'wen (kibbelen, elkaar boos maken), zij hebben gekrieuwd: die kinderen moeten altijd -, krakeelen, ruziemaken.
Krie'zel (brokje, beetje), v. -s: gij krijgt er geen - van, kleinigheid, gew.; verg. Griezels.
Krijg (oorlog, strijd), m. gmv.: hij kwam om in den -, een langdurige -.
Krijgen (met of zonder moeite verwerken; ontvangen), ik kreeg, heb gekregen: een brief -, een geschenk -; daar is hij niet toe te -, bewegen; gedaan -, ontslagen worden uit zijn werkdienst; zegsw. den zak, den korf -, afgewezen worden (door een meisje); hij kreeg het in het hoofd, had den inval, ook, werd krankzinnig; ik krijg de kast niet toe, kan ze niet dichtmaken.
Krijgen (oorlogen, oorlogvoeren), men krijgde, heeft gekrijgd: tegen iemand -, vero.; -er (strijder, oorlogsman, soldaat), m. krijgers.
Krijgertje (zeker kinderspel), o. gmv.: -spelen, naloopertje.
Krijgs'artikelen (algemeene voorschriften voor den soldaat), o. mv.: de - werden voorgelezen, de plichten en straffen werden ernstig voorgedragen; -banier (vaandel), v. -en; de -en wapperen!; -bedrijf (oorlogsdaad), o. -bedrijven; -behoefte (oorlogsmateriaal), v. -n; -beleid (beleid in den krijg), o. gmv.; -bende (een troep soldaten in oorlogstijd), v. -n; -bewind (het bevel over de krijgsmacht ten oorlog), o. gmv.; -daad (moedige daad in den oorlog), v. -daden.
Krijgs'dans (wapendans bij negers en andere wilden, vóór den krijg), m. -en.
Krijgs'dienst (het dienen in het leger), m. gmv.: in - zijn, den - verlaten; spreekt. Dienst; -eer (militaire eer), v. gmv.: met - begraven worden; -gebruik (manier, waarop men in oorlogstijd handelt), o. -en: naar of volgens -; -gevangene (in den oorlog gevangen genomen), m. -n; -gevangenschap (het krijgsuevangene-zijn), v. gmv.: zuchten in -; -geweld (de kracht der wapenen), o. gmv.; -god (myth. de god van den oorlog, bij de Romeinen: Mars), m.; -godin (myth. de Romeinsche godin Belona), v.; -haf'tig (de eigenschappen voor den krijg hebbende), bn., -er, -st; ook: **Krijgs'haf't**, b.v.: de -e Galliërs, de -e Germa-

nen; -**haf'tigheid** (dapperheid), v. gmv.; -**held** (soldaat, die getoond heeft een held in den krijg te zijn), m. -en; -**hoofd** (opperhoofd van een leger, veldheer), o. -en; -**kans** (de wisselvalligheid in den oorlog), v. -en: de - is ons gunstig geweest, de - kan keeren; -**kas** (oorlogskas), v. -sen; -**klaroen** (oorlogstrompet), v. -en: de -en schallen.

Krijgsknecht (thans: soldaat), m. -en, ook **Wapenknecht**; -**kunde** (wetenschap van het oorlogvoeren), v. gmv.; -**lied** (tyrisch gedicht in opwekkenden, bemoedigenden toon voor den krijger; ook, lied, waarin heldendaden uit den oorlog worden bezongen), o. -eren, verg. Triomflied; -**lijst** (lijst, om den vijand afbreuk te doen), v. -en; -**macht** (leger en vloot, waarmee de oorlog kan worden gevoerd), v. gmv.; -**man** (oorlogsmans), m. -lieden, zie **Krijger**; -**muziek** (militaire muziek), v. gmv.; -**operatie** (-verrichting), v. -s, -tiën, (tie = sie); -**raad** (militaire rechtbank, waarin ook rechtsgeleerden zitting hebben; vergadering door een bevelhebber bijeengeroepen om een plan te maken, een besluit te nemen), m. -raden: lid van den - zijn, de sergeant moest voordien - verschijnen; -**roem** (roem, op het oorlogsveld behaald), m. gmv.: de - van Napoleon; -**school** (school, waarin onderwijs wordt gegeven in de krijgskunde), v. -scholen: de Hoogere -; -**tocht** (veldtocht, expeditie), m. -en: de -en van Napoleon; -**toerusting** (-uitrusting), v. -en; -**trompet**, v. -ten: zegsw. de - steken, oproepen tot den krijg: de -ten slaken een toon van rauw bevel (Staring).

Krijgstuicht (tuicht, waaraan een militair is onderworpen), v. gmv.; -**verrichting** (oorlogsdad), v. -en; -**volk** (legervolk, soldaten), o. gmv.; -**werktuig** (werktuig tot aanval of verdediging), o. -en: de -en der Romeinen, de moderne -en; -**wet** (het beschreven recht der militairen), v. -ten: de - afkondigen, de burgers onder militaire wetten stellen; -**wetenschap** (wetenschap, die zich bezighoudt met alles, wat met den krijg in betrekking staat), v. -pen; -**wezen** (al, wat met leger of oorlog in betrekking staat), o. gmv.; -**zuchtig** (oorlogzuchtig, gaarne oorlog voerend), bn.; -er, -st: een - volk.

Krijtsch (schreeuw, gil), m. krijschen.
Krijtschen (gillen), ik kreesch of krijschte, heb gekieschen, gekrijscht: kleine kinderen en meisjes kunnen -, een schel en scherp-snijdend geluid doen hooren; zeemeeuwen, nachtraven, gieren, enz. -.

Krijt (kamplaats, strijdperk), o. gmv.: zegsw. in het - treden, in het strijdperk treden, den kamp beginnen; uit het - jagen, als eerloos weggagen; vroeger ook, gebied, jurisdictie: in den crite van Brabant.

Krijt (kalkachtige stof, oudtijds van het eiland Creta), o.: er is rood en zwart -; zegsw. bij iemand in het - staan, schulden hebben; met dubbel - schrijven, eig. de rekening tweemaal zoo groot maken: oneerlijk boekhouden, (herbergiers, winkeliers, enz.); met een -je aan den balk schrijven, eig. aan den zolderbalk, om het in de herinnering te doen voortleven; als iets bijzonders; -**achtig** (krijt bevattende), bn.: mergel is een -e stof, -e gronden.

Krijtberg (berg of heuvel, waarin krijtlagen voorkomen), m. -bergen: de -bergen aan de Z.-kust v. Engeland.

Krijten (klaaglijk schreien), ik kreet, heb gekreten: nu, jongen, krijt maar met; zijn oogen rood -; bij uitbr. schreeuwen: het akelig - der gekwetsten.

Krijtend (schreeuwend, huilend), bn.: fig. een -e onrechtvaardigheid; de -e tiend, zie **Tien d.**

Krijter (Vlaamsch. schreeuwer, janker), m. -s: er zijn hier -s in school (Ant. Bergm.).

Krijtformatie (een der jongere aardformaties), v. -s, -tiën; -**gebergte**, o. -n: het - aan de Z.-kust van Engeland; -**heuvel**, m. -s; -**mergel** (aardlaag van krijt en vooral van leem), v. gmv.; -**rots** (-berg), v. -en; -**teekening** (teekening met krijt gemaakt), v. -en.

Krijtwaard (in de Middeleeuwen, bewaker van het krijt tijdens den kamp), m. -waarders; zie **Krijt** (kamplaats).

Krijtweit (wit als krijt), bn.: de -te huisjes in het Jekerdal; als zn. o.: krijtpoeder.

Krijzelen, krijzeltanden (met de tanden knarsen, knarssetanden), ik krijzelde, heb gekrijzeld; ik krijzeltandde, heb gekrijzeltand.

Krik, tw. klanknabootsing, scherper dan **krak!**

Krikkemik (hijschwerktuig), v. -mikken.

Krikkemik (beuzelaarj, kleinigheid), v. -mikken: ik kan voor elke - geen knecht zenden; ook, **Krik'mik**.

Krik'krak (klankn. woord), tw.: -, zeidetak!

Krik'krakken (klankn. knappen, een krakend gehud geven), het heeft gekrikkrakt: de mast krikkrakte in den storm.

Krim (aandr. schiereiland in Z.-Rusland), v.

Krimp (krimping; gebrek), v.: flanelen onduerig wordt op de - gemaakt, iets te groot; daar is geen -, die lui kennen geen -, behoefte; er is daar geen -, nood; zegsw. zij geven nog geen -, zij geven niet toe; - geven, het opgeven, zich terugtrekken, in zijn schulp kruipen.

Krimp (levend, versch, vooral van visch), bn.: die kabrljauw is -; die schelvisch is - gesneden: mooie schelvisch wordt op zee geakaakt, d. i. schoongemaakt, gekorven, en aan land in ijs gepakt en verzonden.

Krimpen (smaller, dunner worden of doen worden), ik krimp, ik heb en het is gekrompen: laken - of doen -; de wind gaat -, wordt minder gunstig, gaat door het N. naar het W., zie **Ruimen**; hij krimpt van kou, beeft, trilt; de maan gaat -, afnemen; -er, m. -s of -erd (koukluem), m. en v. -s.

Krimpenewaard (aandr. landstreek in Z. H., bij R'dam), v.: de - ligt tuschen de Lek, de Maas en den Hollandschen IJsel.

Krimpig kouwelijk, kleumsch), bn., -er, -st.

Krimp kabeljauw (stofn. geheel versche kabeljauw), v.; -**schelvisch** (stofn.), v. gmv.; als voorwerp, m. -visschen; -**schol**, v. -schollen; -**visch** (stofn. versche visch), v. gmv.

Krimp'vrij (niet krimpente), bn.: -laken.

Krimpzalm (stofn. versche zalm), v. gmv.

Kring (gestloten kromme lijn, cirkelvormige rondte, cirkelvormigerij), m. kringen: de kinderen stonden in een -; in een - dansen; zich toeleggen op het maken van -en van tabaksrook, (C. O.); een - om zon of maan; fig. een jaar -, een vrienden -; in den - der zynen, familiekring; hij gaat buiten zijn -, d. i. bevoegdheid; werk -, taak, verplichte

werkzaamheden; knopen met blauwe -en onder de oogen (C. O.), randen.

Kringelen (krinkelen), het kringelde, heeft gekringeld: de paling - de zich om mijn arm, zich winden, draaien, kronkelen.

Kringetje (O.-l. glaasje fijne cognac), o. -s.

Kringloop (cirkelgang), m. gmv.: de - der jaargetijden, de - der beschaving.

Kringstorm (draaiende stormwind, wervelwind), m. -en; zie Cycloon, Typhoon.

Kringswijze, -wijz (in een kring), bw.: zich - bewegen, - gezeten zijn; (juffrouw Pieterse) ging - rond met haar blik (Mult.).

Kringvormig (den vorm van een kring hebbende), bn.: een - perk, een - e vijver.

Krinkel (kronkelende bocht), m. -s: een - in een kabel, een - in den darm, kronkel.

Krinkelen (kronkelen), ik heb en het is gekinkeld; -ing (bocht), v. -en.

Krinkelvoed (kronkelende stroom), m. -en; verg. Maalstroom.

Krinzen (zuiveren, reinigen, schoonmaken), ik krinste, heb gekrinst; zie Krenselen.

Krint (krent), v. krinten.

Krielen (wemelen, krielen), het heeft gekrield: op die markten krielt het van volk; de mieren - in dat nest.

Krip (zeker zwart fluers), o. gmv.

Krippeltje (kruimeltje), o. krippeltjes.

Krippen (van krip), bn.: een - sluis.

Kris (O.-l. soort van dolk, soms met golvend leunmer, aan beide zijden scherp), v. krissen: een - is een familie-erfstuk, een kostbare schat; ook, teeken van waardigheid.

Kris, tw.: bij - en kras iets volhouden, bij - en kras zweren, eig. bij Christus d.i.: bij al wat heilig is; zie Kras.

Krishna, **Krisjna**, een der drie hoofden van de Voor-Indiërs of Hindoes: - is een andere naam van Vischnoe; zie Brahma.

Kriskras (gekruist of kruisend dooreen, schots en sch-rf), bw.: hij schrijft alles - op.

Kriskrassen (krissen en kras-sen), -kraste, gekrisst: op de lei -, krisst-lijnen maken.

Krisssen (met een kris doorsteken of dooden), ik krisste, heb gekrist: iem. -; zich -.

Kristal 1. (nat. een door platte vlakken begrenst lichaam van een regelmatig vorm), o. -len: de vorm der -len staat in wettelijk verband tot de physische eigenschappen, waaruit ze zijn opgebouwd; ook, 2. (een fijn soort van geslepen glas): o. gmv.: een romer van -; fig. ijs: op het spiegelglanze - zich wagen, zie ook: Bergkristal;

-fabriek (fabriek voor fijn glaswerk), o. -en; glas (fijn soort van glas), o. gmv.;

-helder (helder als kristal), bn.: - water eener bergbeek; fig. een - betoog, verg. Glashelder; -len (van kristal), bn.: een - schenkkkan; -lens (ontl. lensvormig lichaam in het oog), v. -lenzen.

Kristalijn (dicht. kristal, fig. wat op kristal verwijst), o.: het - der vlieten, glashelder water; -lijnen (van kristal, fig. helder als kristal), bn.: visschen zwemmen in dien - vliet; -lisa tie (het schieten of de vorming van kristallen), v. -s, -tiën: - heeft bij sommige stoffen plaats, als ze van den vloeibaren in den vasten toestand overgaan;

-liseen (het kristal schieten of worden): zout doen -, suiker -; -lographie' (leer der kristalvormen), v. gmv.

Kritiek (hachelijk), bn.; -er, -st: een -

oogenblik, d. i. netelig, zorgelijk; ook voor: Critiek.

Krits (kring), m. kritsen; zie Kreits.

Krits (top. fig. glanspunt, luister), m. gmv.: de welder in haar - is 't hoogst gestegen.

Krocht (onderaardsche ruimte, spelonk. hol; in Limburg: onderkerk, ondergrondsche gewelfde kapel nl. onder het hoog- of priesterkoor), v. -en; zie: Crypta, Crypte.

Krodde (plantk. een soort v. onkruid op klei-houland), v. gmv.; zie: Hederik, Herik.

Kroeg (gemeene herberg; stud. sociëteit; koffiehuis), v. -en; -houder (baas van een kroeg), m. -s; -houdster (bazin van een kroeg), v. -s.

Kroegtoel (luidruchtige, feestelijke bijeenkomst v. studenten in hun sociëteit), m. -jolen.

Kroegloopen (het loopen in of naar de kroeg), o. gmv.; -looper (druk bezoeker van een kroeg), m. -loopers.

Kroep (keelvliesziekte bij kinderen), v. gmv.

Kroepoek (O.-l. in drie gebraden stukjes van de onderhuid eens buffels), v. gmv.

Kroes (eig. aarden krukje, beker zonder voet, ook, aarden smeltvat), m. kroezen; verg. Smeltkroes.

Kroes (gekruld), bn. en bw.; -zer: een neger heeft kroese haren, dicht of fijn gekruld;

-harig (hebbende kroese haren), bn.: een -e Mutatin; -kop (persoon met kroes haar), m. en v. -koppen; -kop (hoofd met kroes haar), m. -koppen: wat heeft die knaap een -!

Kroesziekte (plantk. krulziekte), v. gmv.

Kroeszen (kroes worden of maken), ik kroesde, heb en het is gekroesd: zijn haar begint te -.

Kroezig (krullend, kroes), bn.

Kroft (krocht), v. kroften.

Krok plantk. onkruid, wilde wikke), v. krokken.

Krokken (kroeken), ik krookte, heb gekroekt: het keerend tij doet 's zomers nauw den spiegel der zee - (Staring).

Krokotje (croquetje), o. -jes.

Krokodil (dierk. tweeslachtig dier, g-pantserde hagedis in den Nijl, bij Java, in de meren en rivieren van Madagascar, enz.), m. -len; er zijn drie geslachten: de gewone -, de alligator en de gaviaal' of gavia'lis, zie ald.; lees: krukodil'.

Krokodillen, o. -eren: de ichneumon spoort op en verslindt -eren; -tranen (gehuichelde aereinsde tranen), m. mv.

Krokodillel, o. -vellen; -leder, o. gmv.: een portemonnee van -.

Krokus (tischbloemig bolplantje: lentebloem), m. -en; soms Crocus.

Krolen (schreeuwen, lollen v. katten in den aartijd), de kat krolde, heeft gekrold.

Krolsch (hitsig), bn.; -er, meest: -een -ekat.

Krom (gebogen, niet recht), bn. en bw.; -mer, -st: een -me spijker, een -me lijn; zegsw. -me sprongen maken, losbandig leven, verkeerde dingen doen; zijn ringers zijn of staan -, hij is diefachtig; het geld dat stom is, maakt recht wnt - is, rijnpje, dat op de macht van het geld zinspeelt.

Krombeen (persoon), m. en v. -beenen.

Krombek (een soort v. amperel), m. -ken.

Kromgroeien (scheef, bochtig worden in zijn groei), het groeide -, is -gegroeid: een mensch kan -, een boompje kan -; -hals (persoon met stijven of krommen nek; kromgebogen kolf, retort; plantk. een soort on-

kruid), in het eerste geval m. en v., in de twee laatste bet. v. - halzen; - **hout** (scheepst. en timmeren een knie), o. - en.

Krom'liggen (gebrek hebben, zich moeten bekrinpen), ik lag -, heb - gelegen: op 't einde van de maand moeten -, geldgebrek hebben; - **lijvig**, bn.: de cirkel, de ellips, de kegel-snede is een -e figuur; - **loopen** (niet rechtop of in rechte richting), ik liep - heb - geloopt: e. oud moedertje loopt -; e. lijn, e. weg, e. rivier kan -, gebogen of bochtig zijn.

Krom'me (kromme persoon), m. en v. - n. **Krom'me** (meek gebogen lijn), v. krommen. ook. *Kurve: een cirkelboog is een -.*

Krom'men (krom maken of worden), ik heb en het is gekromd: een duig - door het vuur; zegsw. het recht -, onrechtvaardig zijn: zich -; zie *Rukken* of *Buigen*.

Krom'mes (gebogen mes van schoen- of zademaker), o. - messen.

Krom'ming (kromte, bocht), v. - en: de - n. e. kust, v. e. weg, v. e. dijk, in de wervelkolom **Krom'neus** (persoon met krommen neus), m. en v. - neuzen.

Krom'ne (O.-I. de inlander in 't algemeen, ook de inlandse soldaat in Atjeh), m. kromo's.

Krom'praten (gebrekkig spreken als jonge kinderen of als iem., die een taal niet goed kent), het kind praatte -, heeft -gepraat; zie: *Krom'spreken* en *Krom'taal*.

Krom'sluiten, ik sloot -, heb - gesloten: een gevingene -, hem, door de hand- en voetboeien met kettingen te verbinden, dwingen krom of gebogen te liggen.

Krom'spreken (gebrekkig spreken), hij sprak -, heeft -gesproken: neem Lambert dan, die spreekt nog - (Ter Haar); zie: *Krom'taal* en *Krom'tong*.

Krom'staart (vogel met gespleten staart; ook munt der 14e-15e eeuw: 2 groot), m. - en.

Krom'staf (staf v. e. bisschop of abt), m. - staven. fig. symbool der geestelijke macht; ook, het bisschoppelijk gebied: onder den - leeren, in een bisdom, gesch.; zie *Kroostse*.

Krom'steven (zeker breed, plomp vaartuig met ook omden voorsteven), v. - stevens.

Krom'taal (gebrekkig gesproken, geradbraakte taal), v.: hij spreekt -; z. *Krom'tong*.

Krom'te (buiging, kromming), v. - n.

Krom'tong (iemand, die kromtaal spreekt, die zijn taal radbraakt), m. en v. - n; - **tongig** (z'n taal radbrakende), bn. en bw.

Krom'tongen (slecht een taal spreken, kromspreken), ik heb gekromtongd.

Krom'trekken (krom worden of zich buigen door tocht of hitte), de plank trok -, is - getrokken: e. tafelblad kan -, e. deur kan -.

Krom'voet (persoon met kromme voeten), m. en v. - voeten.

Krom'zwaard (gebogen zwaard), o. - zwaarden: het Turksche - bracht schrik aan Weenen en Euroop, 1683 (Da Costa).

Kronen (toeien, sieren met een kroon), ik heb gekroond: zegsw. het einde zal het werk -, de grootste eer is de voltooiing van het werk; een gekroond hoofd, regeerend vorst.

Kroniek' (verhaal, dat op zich zelf staande feiten vermeldt in chronologische orde: uitgebreid jaarboek. een stad, een gewest betreffende), v. kronieken: de - levert de bouwstof aan den geschiedschrijver; de - op rijm, tot 1305, van Melis Stoke, clerk van Floris V; ook: serie van artikelen in krant of tijdschrift

over een bepaalde zank: de letterkundige - is goed verzorgd; - **achtig** (als een kroniek), bn.: een - verhaal.

Kroniek'schrijver (schrijver v. e. kroniek), m. - schrijvers; verg. *Kijmkroniek*.

Kron'ing (het kronen), v. kroningen.

Kron'ingsfeest (-festiviteit), o. - feesten; - **insignes**, o. mv., zie *Rijksinsignes*; - **plechtigheid** (ceremoniën, die bij de kroning plaats hebben), v. - heden.

Kron'kel (kromming, bocht), m. - s: een - in een touw, in een darm, enz., draai, kink; - **bocht** (bocht, welke kronkelig is), v. - en: een bleeke dame, die geturig de - en van haar boa had zitten te verschikken (C. O.); zie *Krinkel*.

Kron'kelen (kronkels vormen), ik heb en het is gekronkeld: een touw, een slang, een pier kan -; zich -, in kronkels zich voortbewegen, zich in bochten wringen, b.v. een beekje kronkelt zich, het dier kronkelt zich van rijn; zie *Krinkelen*.

Kron'kelig (bochtig), bn.: -er, -st: een - nad, d. i. v. d. kronkels en bochten.

Kron'kelpad (slingerend pad, bochtig pad), o. - paden: de - en door een veen, zie *Meijel*; fig. de - en der staatkunde, de - en van het Romeinsche recht: - **weg**, m. - wegen: de - wegen van een park; fig. langs -wegen gaan, niet recht door zee gaan.

Kron'nos, m. myth. dezelfde als Saturnus.

Kront'jong (O.-I. zeer primitieve, meest v. ingemaakte soort van gitaar), v. - s.

Kroon 1. (vorstelijk hoofdtooiel, teken der vorstelijke waardigheid), v. kronen: een konings-, een keizers-, een hertogs-, een graven-; ook de vorstelijke waardigheid zelf: de - van Nederland, v. Duitschland, v. Engeland, enz.; goederen der -, d. i. van den vorst, zoolang hij vorst is: de rechten der -, de raad-lieden der -; zie ook *Kroon'domein*; zegsw. iem. de - op het hoofd zetten, hem kronen, tot vorst maken; de - neerleggen, afstand doen van de regeering;

fig. de - der eer, der drugd, luister, voortreffelijkheid; de - van het hoofd nemen, iets eer wegnemen: de - is hem van het hoofd gevallen, al z'n luister of eer is heen; de - spannen, de eerste, de voornaamste zijn; de - der schoonheid spannen (Staring); iemand naar de - steken, met hem wedijveren in eer, hem de kroon trachten te ontnemen: Java steekt in natuurschoon Zwitserland naar de - (Veth); bovenste, uitstekende rand van iets: de - van een fraaie spiegellijst, de - van een eik, de - van een tand, bovendeel; verder. bloembekleedsel: de bloemkroon der roos. 2. de ijzere -, v.: de kroon der vroegere koningen van Lombardije, aan de binnenzijde met een ijzere ring, gesmeed uit een der nagels van de kruisiging van Christus; 3. (ridderorde), v.: de orde van de Eikekroon, de Oostenrijksche orde van de Ijzren -, enz.

Kroon (allerlei gouden en zilveren munt met een kroon er op), v. kronen: de Zweedse -, de Noordsche -, de Deensche - is + f 0.66 = 100 ore; de - van Oostenrijk-Hongarije is ± f 0.50 = 100 heller; de Engelsche - is 5 shilling, of f 3.00; de Fransche - was f 3.90; de Brabantsche - was f 3.90, enz.

Kroon (lichtkroon), v. kronen.

Kroon'daolder (in Z.-Duitschland oud zil-

- verstuk van ± f2.50), m. -s; zie Patakon.
- Kroon'domein** (onroerend goed, behoorend aan den staat, waarvan de kroon de inkomsten geniet), o. - domeinen.
- Kroon'duif** (Oostindische vogel), v. - duiven;
- erwt** (bijzondere soort van erwt), v. - en;
- glas** (kalkglas), o. gmv.; - **juweel** (juweel v. d. staat, ten dienste v. d. vorst), o. - en;
- kruid** (vlinderbloemige plant), o.; - **lijst** (vooruitspringende bovenlijst aan den voorgevel), v. - en; - **luchter** (van het gewelf afhangelende lichtkroon), m. - s; - **prins** (vermoedelijke troonopvolger), m. - prinsen; - **prinses**, v. - sen; - **raad** (de gezamenlijke raadgevers der kroon), m. - raden; - **rad** (kamrad met horizontaal gelegen tanden), o. - raden, - raderen; - **vogel** (dierk. een soort v. reiger, een kraanvogel), m. - s: de - leeft op de kust v. Guinea; - **werk** (mil. voorwerk van een bastion), o. - werken.
- Kroos** (plantk. water- of moeraslinze, eendekroos), o. gmv.; ook, Kroost.
- Kroos** (vl. interest van een kapitaal), m. gmv.
- Kroos** (kruipersterm. inkeping in de duigen), v. kroos: verg. Gergel.
- Kroos'je** (kleine pruim), o. - s: zegsw. om -s gaan, om zeep gaan.
- Kroost** (afstammelingen, kinderen), o. gmv. het - van Adam, wij menschen; voor vrouwen - zorgen, (C. O.)
- Kroot** (beetwortel, biet, boet), v. krotten.
- Kroot'se** (bischoppelijke kromstaf), v. - n.
- Kroozig** (vol eendekroos), bn.: een - e plas.
- Krop** (kropstapant), v. kroppen: tien kroppen voor een dubbeltje! - **je**, o. - jes.
- Krop** (ongebuid tarwemeel), o. gmv.; zie Kropbrood.
- Krop** (zakvormige verwijding van den slokdarm of de voormag v. vogels), m. kroppen: hoenders, duiven, papegaaien, droofoogels hebben een -; zegsw. een - in de keel hebben, zenuwachtig aangedaan zijn, niet kunnen spreken van aandoening; dat steekt mij in den -, daar ben ik erg kwaad over, dat hindert mij.
- Krop'aar** (grassoort, zwenkgras), v. gmv.
- Krop'ader** (ontl. halsader), v. - aderen.
- Krop'brood** (brood van ongebuild tarwemeel of van krop), o. gmv.; in 1914: oorlogsbrood.
- Krop'gans** (dierk. een soort van pelikaan, grootste zwemvogel in Klein-Azië), v. - ganzen.
- Krop'gezwel** (zwellling v. d. schildklier vóór het strottenhoofd), o. - len: bij bergbewoners vindt men veel - gezwellen; ook Krop.
- Krop'pen** (den krop vullen, mesten), ik kropte. heb gekropt: ganzen -.
- Krop'pen** (in den krop blijven steken), het kropte, heeft gekropt: droog brood kropt, fig. uithouden: ik kan het niet -.
- Krop'perd** (dierk. kropduif), m. kroppers.
- Krop'pig**, bn.; - er, - st: een - e peer d. i. wrant: fig. haatdragend: - om iets zijn.
- Krop'salade**, meestal: **krop'sla** (slaplant, welke een krop vormt), v. gmv.
- Krot** (armniedig huisje, morsige hut), o. - ten.
- Krot'enstroop** (stroop uit beetwortelen), v.; - **suiker** (suiker uit beetwortelen), v. gmv.
- Krot'zen** (een duig van een kroos of gergel voorzien), ik kroosde, heb gekroosd.
- Kru'chen** (kreunen, klagen, sukkelen), ik kruchte, heb gekrucht; - **erd**, m. - s.
- Kruid** (plantk. klein gewas, dat een sappigen stengel heeft), o. - en: adder-, borst-, boon-, citroen-, duizendgulden-, nies-, pijp-, pijl-, wormkruid, zie ald.; er zijn aromatische - en, b.v. munt, marjolein, lavendel, venkel, salie, zie ald., ook, geneeskrachtige - en, b.v. kamille, wormkruid, alsem, zie ald.; - **achtig** (lijkende op een kruid), bn.: een - e plant; - **boek** (herbarium), o. - en.
- Kruid'en** (met specerij vermengen), ik kruidde, heb gekruid: de spijzen -, den wijn -; fig. een verhaal -, aardig maken met allerlei geestigheden, anekdoten, moppen, enz.
- Kruidentier** (winkelier, kleinhandelaar in koffie, thee, rijst, meel, zout, zeep, gedroogde vruchten, stokvisch, specerijen, enz., fig. klein-geestig, bekrompen mensch), m. - s.
- Kruidentiers'waren** (waren, die in den kruidentierswinkel verkocht worden), v. mv.; - **winkel** (winkel v. d. kruidentier), m. - s.
- Kruid'enwijn** (wijn met aromatische kruiden bereid), m. gmv.: om - te leppen (Bild.); - wordt in den regel warm gedronken, de kruiden zijn kaneel, notemuskaat, kruidnagelen.
- Kruiderij** (specerij), v. kruiderijen.
- Kruid'ig** (specerijachtig gekruid), bn. en bw.; - er, - st: een - e saus; fig. een - meisje, een keurig net meisje: ze is - gekleed; - **heid** (fig. krurigheid, netheid), v. gmv.
- Kruid'je-roer-mij-niet** (plantje), o. kruidjes-roer-mij-niet of kruidje-roer-mij-nieten; fig. een snibbig, kribbig meisje; een kregelig persoon: een podagratrijder is veelal een -.
- Kruid'kaas** (gekruide kaas, b.v. komijnkaas), (als voorwerp), v. - kazen. (als stofnaam), v. gmv.; - **hoek** (peperkoek, snipperkoek), m. - koeken, (als stofn.), v. gmv.; - **kunde** (botanie), v. gmv.: - is de wetenschap der planten; - **kundige** (botanicus), m. - n: een - is iem., die in de kruidkunde ervaren is; - **nagel** (O.-I. gedroogde bloesemknop van den kruidnagelboom, specerij), m. - s; - **nagelboom** (O.-I. boom op de Molukken), m. - en: elke - boom levert 1-5 kilo kruidnagelen; - **noot** (muskaatnoot), v. - noten; - **tuin** (plantentuin), m. - en, zie Hortus.
- Kruif'en** (met een kruiwagen vervoeren), ik kroof of kruide, heb gekrooien, gekruid; - **er** (iem. die met goederen te kruifen den kost verdient), m. - s: de A'damsche kruifer.
- Kruif'en** (door den stroom voortgestuwd worden en op elkaar schuiven van ijschollen), de rivier heeft al een dag gekruid z. IJsdam.
- Kruif'ig**, zie fig. Kruidig: ze was - gekleed, - er, - st, spreekt.
- Kruik** (aarden vaatwerk, urn), v. - en: een water-, een bier-, een wijn-, een olie-, een inkt-; spreekw. De - gaat zoolang te water, tot zij breekt, men kan zoo lang met een aarden kruik water zaan scheppen, tot zij breekt, fig. men kan lang en tijd iets gevaarlijks doen, maar eindelijk looft het mis.
- Kruik'blad** (plantk. gele plomp), o. - bladen, - bladeren, - blaren.
- Kruik'en** (op of in kruiken tappen), ik - te, heb gekruikt, w. i. g.
- Kruil**, v.: iets zeggen om de -, voor de grap.
- Kruif'en** (kieren of koeren van duiven), zij - de, heeft gekruild.
- Kruif'ing** (kleine, fijne appel), m. - s, - en.
- Kruif'loon** (loon voor het kruifen), o. - loonen.
- Kruim** (het zachte binnenste van brood, van aardappelen), v. kruimen: zegsw. daar zit - in, pit, kern, geest.
- Kruim'el** (kleine kruim), v. - s, - en.
- Kruim'elen** (kruimels maken, tot kruimels

worden, ik kruimelde, ik heb en het is gekruimeld; -aar (fig. *kleingestig man, karig man*), m. -s; -ig (in *kruimels vallende*), bn.; -er, -st: -brood; -ingen (*brokjes b.v. van scheepsbesluit*), m. mv.

Kruim'en (in *kruim vallen*), het kruimde, heeft gekruimd: *die aardappels - erg.*

Kruim'ig (*kruimelig, veel kruim gevende*), bn.: -er, -st.; - brood, -e aardappelen.

Kruin (eig. *kroon van haren*), v. kruinen: de - van het hoofd; fig. top: de - v. e. berg, de - van een dijk, de *polderkaden hebben een kruinbreedte van 2½ M.*; de - krijgen, kruinschering of tonsuur, z. *Kruinschering.*

Kruin'punt (*schedelpunt, zenith*), o. -en.

Kruin'schering (*het scheren der kruin van R.-K. priesters, als zinnebeeld der doornenkroon*), v. -scheringen, z. *Tonsuur.*

Kroip'-door-den-tuin (*aardveil*), o. gmv.; zie *Hondsdrif*.

Kruip'pelu'gs (*al kruipende*), bw.: - naderen.

Kruip'en (*zich al schuifelend voortbewegen*), ik kroop, heb en ben gekropen; zegsw. in zijn schulp -, bang worden, zich terugtrekken.

Kruip'end (fig. *laag, verachtelijk, al te vleiend*), bn. en bw.; -er, -st.: -e taal, een -e houding, -e manieren, een - karakter; hij is - beleefd, zij is - nederig.

Kruip'ende dieren, o. m.; tot de - behooren: hagedissen, slangen, krokodillen, schildpadden, kikvorschen, padden, salamanders, enz.; zie: *Reptielen en Amphibiën.*

Kruip'er (*iem., die kruipt, b.v. een kind; fig. lage vleier*), m. kruipers.

Kruip'erig (*overdreven, deemoedig, zich overdreven vernederend*), bn., -er, -st.

Kruip'erij (*laaghartige vleierij*), v. -en.

Kruip'erwt (*zekere kleine erwit*), v. -en.

Kruip'haantje (*kriethaan*), o. -s; -hennetje, o. -s, ook: *Krieltje; -hol* (*sluiphol; eng, onderaardsch hol*), o. -holen; -wilg (*zekere kleine wilg*), m. -en.

Kruis 1. (*bekend voorwerp tot voltrekking der meest ootereende doodstraf bij de Romeinen, bestaande uit twee kruiselings verbonden balken*), o. -en: *aan het - slaan*, zie *Kruisig en*; 2. (*voorwerp dat een kruisvorm heeft*): *een Oostersch -*, of +, in de rekenk. het teeken *plus*; *een St.-Andreas- of X*, in de rekenk. het teeken *maal*; *een Latijnsch -* of +, hetwelk bet. *overleden of gestorven*; *een Romeinsch getalmerk of X*, d. i. tien; zegsw. *de vijf -jes al achter den rug hebben*, al meer dan vijftig jaar zijn; 3. (*in nering of bedrijf een voorwerp, dat op eenig kruis gelijkt*): *het - v. e. garenrol* (*touwslager*); *het - v. e. anker* (*scheepst. nl. bovendeel*); *het - v. e. broek* (*kleerm. het deel, dat zich tusschen de beide pijpen bevindt*); 4. (*symbolisch of god-dienstig teeken; uiterlijk teeken; naam eener menschiievende of liefdadige vereeniging*); *het - op een graf, op een toren; een - maken*, zie *Kruisteeken*; zegsw. *het - aannemen*, gesch. ter *kruisvaart gaan*; *het Rode -*, internationale Ver. tot hulp van in den oorlog gekwetsten; zie ook *Blauwe en Groene -*; 5. (*ordeteeken, teeken in een adellijk wapen*): *het ijzeren -*; *het - van verdienste*; *een ridder -*, ridderorde; *een - van zilver op een blauw veld; de drie - en in het A'damsche wapen*; ook: *de zijde v. e. muntstuk met e. kruis er op*; - of *munt*; - of *munt spelen*, een *opwerpspelletje met cen-*

ten; - *noch munt hebben*, arm, berooid zijn.

Kruis (*sterrenk. sterrenbeeld a. d. zuidelijke hemeltrans*), o.: *het prachtige zuidelijke -*.

Kruis (*achterdeel van den rug bij paard of ezel*), o. kruisen; zegsw. *pijn in 't - hebben*, in dat deel, hetwelk loopt van de lendenen tot den staart; ook bij den mensch het rug-deel lager dan de lendenen.

Kruis (*muz. kruisteeken, nl. ♯*), o. -en: het - duidt aan, dat de noot, waarvoor het staat, een halven toon moet worden verhoogd.

Kruis'afneming (*schilderij, waarop Jezus' afneming van het kruis wordt voorgesteld b.v. de - van Rubens in de kathedraal van Antwerpen*), v. -en; -arm (*dwarshalk van een kruis*), m. -en; -band (*kruiselings over elkaar gelegde strooken papier, om brief of drukwerk*), m. -en: *iets onder - verzenden*; -beeld (*kruis, met een Christusbeeld er aan gehecht*), o. -en, zie *Crucifix*;

-bek (*dierk. vinkachtige vogel met gekruisten snavel*), m. -bekken: *de - is rood van kleur, de - leeft in ons land in hooge pijnboomen*; -berg (*de heuvel Golgotha bij Jeruzalem*), m. gmv., zie *Calvarieberg*; ook: *de naam van een rijksopvoedingsgesticht bij Doetinchem voor verwaarloosde en geesteszwakke knapen*, m. gmv.

Kruis'bes (eig. *kroesbes of kroezelige bes, heester met groote behaarde groengele bessen*), v. -bessen; ook, de vrucht zelf; zie *Klap bes*.

Kruis'bessboom (*heester, waaraan de kruisbes groeit*), m. -en; -struik, m. -en.

Kruis'bessenmeeldauw (*e. uit N.-Amerika afkomstige zwamachtige meelstof, als bederf op de bladeren v. d. kruisbessboom*), m.

Kruis'bessenvla (*Limburgsch gebak, met gekookte kruisbessen overdekt*), v. -vlaas.

Kruis'bestuiving (*plantk. bevruchting der stampers met stuifmeel van een andere gelijksoortige plant*), v. gmv.

Kruis'bezie (*kruisbes*), v. -beziën; -bezieboom, m. -en; -beziestruik, m. -en.

Kruis'bloem (*bouwk. bladervormige steenbloem op den top van torens en gevels*), v. -bloemen: *de - en op de torens van den Keulschen dom zijn 6.25 M. hoog*, zie *Fleuron*;

-bloemigen (*plantk. familie van 200 geslachten en 1600 soorten*), v. mv.; aan de kruiselings geplaatste bloembladen ontleent deze familie haar naam: *rapen, radijs, kool zijn -*; -**hoog** (*grootte schietboog in d. vorm v. e. kruis, met stalen veer*), m. -bogen;

-**daalder** (*naam van verschillende munten met een kruis er op; Albertus-daalder met een kruis er op gestempeld, ± f 2.40*), m. -s: *de - of Albertijn is geslagen onder Albertus van Oostenrijk als souverein in de Z.-Nederlanden (1598-1621)*;

-**distel** (*schermbloemige plant*), v. -s: *de - is een overblijvende plant*; -**dood** (*de dood aan het kruis*), m. gmv.; vooral: *de - van Jezus*;

-**doorn** (*volksnaam voor den kruisbessstruik, ook v. de kruisbes*), m. -s; -**doornmoes** (*kooksel v. kruisbessen m. suiker*), o. gmv.

Kruis'elings, bw.: *de beenen - over elkaar geslagen*, bij wijze van een kruis, dwars;

-**lingsch**, bn.: *de -e straatjes van het dorpje*, d. i. de elkaar kruisende straten, ook, dwarsstraatjes; ook: *Kruislings, -lingsch.*

Kruis'en (*kruiswijze plaatsen of voorbijgaan, enz.*), ik kruiste, heb gekruist: *de armen op de borst -*, *de beenen -*; *onze brieven hebben*

(elkaar) gekruist; *De Ruyter moest in de Middellandsche Zee* —, op en neer varend, op de zeeroovers uitzien. Verder: (aan 't kruis hechten): *Jezus werd gekruist tusschen twee moordenaren*, ook: Kruisigen.

Kruis'er (snelzeilend, licht oorlogsschip, ook, kruisend schip), m. kruisers.

Kruis'gang (open gaanderij, overdekt met kruisgewelven; zuilenangang om den binnenhof van oude kerken en kloosters), v. — en: de — *dient als wandelgang der kloosterlingen*;

— **gebed** (R.-K. gebed, dat verricht wordt met uitgebreide armen), o. — gebeden; — **gewelf** (bouwkw. gewelf, uit twee zich kruisende boegen bestaande), o. — gewelven; — **haring** (haring, gevangen na den dag van kruisvinding, d. i. na 3 Mei), m. — en, (stofnaam), v. gmv.;

— **heer** (lid eener geestelijke orde, genaamd: orde van het H. Kruis), m. — heeren: de orde — en werd in 1211 te Hoey in Helgië gesticht door Theodorus de Celles; — **hout** (het kruis, waaraan Jezus stierf), o. gmv.

Kruis'igen (aan het kruis slaan of nagelen), ik heb gekruisigd; — **ing** (onteerende doodstraf bij de Romeinen, vooral toegepast op slaven), v. — en: de — van Christus.

Kruis'ing (paring van dieren van verschillende ras), v. — en: de — van paardenrassen; ook; (smijding): de — van twee wegen, ook, van twee lijnen, schepen, enz.

Kruis'jassen (het kruis-jas-kaartspelspele), d. i. een spel van twee paar gematen, waarin de jas of boer de hoogste troef is), ik heb gekruis'jast; zie: Jassen en Smousjassen.

Kruis'jesdag (R.-K. Aschwoensdag of eerste dag in de vasten), m. gmv.: op — gaat men een kruisje halen, dat nl. door den priester op het voorhoofd wordt aangebracht; deze bezigt daartoe palmasch met water en spreekt in 't Latijn de woorden: Gedenk, o mensch, dat zij stof en asch zijn en tot stof zult vergaan.

Kruis'kerk (kerk in den vorm v. e. kruis), v. — en: de *St.-Jan in Den Bosch is een grootsche* —; — **kozijn** (ouderwetsch raamkozijn met kruisbalken), o. — en: de *bovenste verdieping had — en in 't lood*, (C.O.); — **kruidd** (samengesteldbloemige plant), o. gmv.: het — *groeit op moerasland*;

— **lingsch**, zie Kruisellings; — **mes** (korte dolk, aan twee zijden scherp), o. — sen: een — had bij het gevest een dwarse steng, wat het op een kruis deed lijken, (Consc.); de lieden der goede steden, d. i. de vrije burgers, mochten alleen dit wapen dragen, (Consc.); — **net** (vierkant vischnet), o. — netten; — **pand** (dat deel eener kruiskerk, waar de kruisbalken elkaar snijden), o. — en: op het — *van de St.-Jan in Den Bosch staat een fraaie koepel*;

— **proef** (een der ordaliën), v. — ven: bij de — moesten aanklager en beschuldigde een kruis met opgeheven handen omhoog houden, wie 't eerst de handen liet zakken, had het pleit verloren.

Kruis'punt (snijpunt van lijnen, van wegen, spoorbanen, enz.), o. — en; — **ra** (ra van den bezaansmast), v. — raas; — **rad** (draaiboom, tourniquet), o. — raden, — raders; — **ridder** (ridder-kruisvaarder), m. — s; — **spin** (grootte spin met een wit kruis midden op den rug), v. — spinnen: de — *maakt een radvormig web of net*;

— **staf** (een lange staf met een kruis op den top), m. — staven; — **steek** (kruisellings gelegde naaststeek), m. — steken.

Kruis'straat (dwarsstraat, die nl. een andere

straat kruist of snijdt), v. — straten; — **teeken** (symbolische handeling, bestaande in het maken of sloan van een kruis met de rechterhand), o. — s; — **titel** (schandbord, vermeldend de reden der kruisiging, aan het boveninde van 't kruis), m. — s, zie **I. N. R. I.**;

— **tocht** (krijgstocht in de Middeleeuwen tot beëindiging van het H. Land), m. — tochten: de geschiedenis vermeldt 7 groote — en, de eerste — had plaats onder Godfried van Bouillon (1096 — 99), de zevende onder Lodewijk den Heiligen (1270); ook: oefeningstocht van schepen; — **vaan** (lange wimpelstaf, hangende aan een kruisstaf), v. — vanen; — **vaarder** (toenmalige deelnemer aan een der kruistochten), m. — s; — **vaart** (kruistocht), v. — en: ter — gaan, aan een kruistocht deelnemen; — **verband** (bouwkw. overdwarse verbinding bij metselwerk of een getimmerde), o. — en; — **verbond** (R.-K. vereeniging tot drankbestrijding), o. gmv.; — **vornig** (in den vorm van een kruis), bn.: een draaiboom of tourniquet is —; — **vuur** (geweevuur, dat van twee kanten tegelijk komt, zoodat de kogellijnen elkaar kruisen), o. gmv.: fig. een — van vrugen, die nl. van verschillende kanten komen, b.v. voor de rechtbank; — **weg** (rij van 14 voorstellingen, welke betrekking hebben op den levensweg van Jezus), m. — en, zie *Statie*; ook, (kruisende weg, plaats waar twee wegen elkaar kruisen); — **wijze**, — **wijs** (op de wijze van een kruis), bw.; — **woord** (woord, aan het kruis gesproken), o. — en: de zeven — en van Jezus; — **zeel** (helpzeel, hennepzeel), o. — zeelen; — **zeil** (middelzeil v. d. bezaansmast), o. — en.

Kruit (springstof, in 't begin der 14e eeuw uitgevonden door Berthold Schwarz), o. gmv.: — is een mengsel van 74 deelen salpeter, 16 deelen zwavel en 10 deelen fijne houtskool; ook, *Buskruit*, zie ald.: de Chineezen en Arabieren kenden het — reeds in de 10e eeuw; *met los — schieten*, zonder kogels; *zegsw. zijn — drooghouden*, zich gereedhouden tot den strijd; *geen schot — waard zijn*, hoegenaamd niets; *al zijn — vershoten hebben*, fig. niets meer kunnen doen, uitgeput zijn in zake van verdediging of van argumenten, al zijn weermiddelen verbruikt hebben; *rookloos —*, zie ald.

Kruit'damp (rook van ontbrand kruit), m. — en: *het slagveld hing vol —*; — **doop** (vuurdorp), m. gmv.; — **fabriek** (inrichting tot het maken van buskruit), v. — en: de eerste — werd gebouwd te Straatsburg in 1340, in 1344 volgde die te Spandau.

Kruit'hoorn, — **horen** (jagershoorn voor buskruit), m. — s; — **kamer** (bewaarpplaats van buskruit, mijnkamer), v. — s; — **koek** (stuk aaneengeplakt kruit), m. — en; — **maga-zijn** (kruit huis, bergplaats van kruit), o. — en; — **molen** (kruitfabriek), m. — s; — **schip** (schip, dat kruit vervoert), o. — schepen; — **slijm** (stof, die na de ontploffing overblijft), o. gmv.; — **toren** (torenvormig kruitmagazijn), m. — s; — **wagen**, m. — s.

Kruif'ven (krullen), het kruifde, heeft gekruifd: *de golven —, heestergewassen — tegen de heuvelen op*, vl.

Kruif'wagen (kruikar, voertuig met één wiel en met twee handboomen), m. — s, fig. *voorspraak, voortheper*: een — hebben, iem., die ons voort helpt, steunt, vooral bij het dingen

- naar een betrekking, b.v. *die vriend van je moet goede -s hebben*; - **wagenstraf** (mil. dwangarbeid met den kruiwagen), v. gmv.
- Kruil'zeel** (leeren helpzeel), o. - zeelen; ook: *Hen'epzeel of Kruiszeel*; zie Zeel.
- Kruil'zemuut** (plantk. zekere lipbloemig kruid, waarvan de bladen wietriekend zijn), v. gmv.: *aftreksel van - is maagversterkend*; z. Munt.
- Kruk** (dwaarsstuk aan het boven-, soms benevensende van een voorwerp: stok met een dwaarsstuk als steun voor gebrekkigen; knoepier, broddelaar: handvat van een deur; kleine stoel; tabouret), v. krukken; in de bet. van knoepier m. en v.
- Kruk'ken** (op een krukje loopen, fig. sukkelend), ik heb gekrukt: zij krukte, toen zij uit de drukte was, (Potg.)
- Kruk'kig** (sukkelend), bn., ook: *Krukkerig*.
- Kruil'krulvormig iets**, v. krullen: een schaar -, een haan -, een - aan een letter, in den staart.
- Kruil'batterij** (grote krulpruik), v. - batterijen: de 18^e eeuwse patriciër met zijn -.
- Kruil'haar** (krullend haar), o. gmv.
- Kruil'houd** (poedel), m. - honden.
- Kruil'ijzer** (frisoirijzer), o. - s.
- Kruil'kop**, **kruil'lekop** (persoon met krulhaar), m. en v. - koppen; in de bet. van een hoofd met haar, m.: *wat heb jij een mooien -!*
- Kruil'tebol** (hoofd met krulhaar; iem. die krullend haar heeft), m. - bollen.
- Kruil'len** (in de krul leggen of zijn), ik heb gekruld: *het haar doen -*, zie: *Kruilijzer*, - tang; *zijn haar gaat -*; zegsw. *gekrulde haren*, *gekrulde zinnen*, (C. O.), de eerste zijn een teeken van wispelturigheid, zie Haar.
- Kruil'jongen** (timm. leerjongen, voor wien de verkooop der krullen is), m. - jongens.
- Kruil'lenmand** (mand voor krullen), v. - en.
- Kruil'letter** (sierlijke schrijf- of wel drukletter), v. - s; verg. *Trek- en Drukletter*.
- Kruil'lig** (uit zich zelf krullend), bn.; - er, - st; - haan; zie *Kruilhaar* en *Kroes*.
- Kruil'salade** (salade met krullende bladen), v. gmv.: - staart (scher's. varken), m. - en; - tabak (sijn gekorven tabak, die ineenkrult), v. gmv.
- Kruil'tang** (krulijzer v. d. kapner), v. - en.
- Kruil'ziekte** (plantenziekte, waarbij de bladeren in elkaar krullen), v. gmv.; een perzik heeft vaak de -.
- Krupp'kanon** (kanon uit de werkplaatsen v. d. Arma A. Krupp te Essen), o. - nen. (U=oe).
- Kryoliet** (een mineraal, op ijs lijkende, voorkomende in Z. Groenland, ook, ijstreen gebesten), gmv.: het - wordt gebruikt tot bereiding van aluin, soda en ijsglas.
- Kryophoor** (roeststeltje of koudekelder van Wollaston, 1803), v. kryophoren: de - dient tot het maken van ijs in het luchtledige.
- Kryptoga'men**, v. mv.; zie *Cryptogamen*.
- Kub**, - be (het achterste losse deel van een aanfuijk), v. kubben; zie: *Kib*, *Kibbe*.
- Kubatuur** (berekening van den kubieken inhoud van lichamen), v.; ook: *Kuba'tie*.
- Kub'boot** (boot voor de visscherij op aal), v. - botten.
- Kubeeren** (een getal tot de derde macht verheffen).
- Kub'iek** (in den vorm van een teerling), bn.: een - e *Meter*, ook *teerling M.*; een - e *dM.*, enz.
- Kub'iek** (teerling), o. - en; - **getal**, o. - len: 27 is een kubiekgetal, nl. 3³; - **wortel** (derdemachtswortel), m. - s; de - uit 1728 is 12.
- Kubis'me** (richting in deschilderkunst, om alles met blokwormen weer te oeven), o. gmv.
- Kubus** (regelmatig zesvlak), m. kuben, zie *Hexa'eder* en *Zesvlak*, ook: *Kube*.
- Kueh** (droge, licht' hoest), v. kuchen.
- Kueh** (droog komiesbrood), o. gmv.
- Kuechen** (kort en droog hoesten), ik kuchte, heb gekucht: de oude grijsaard zat te -.
- Kud'de** (menigte, troep), v. kudden: een - schapen; fig. de - van Christus, de christenkerk; - *ken*, - *ke*: - *kens*, - *kes*.
- Kuf** (onaanzienlijke kroeg), v. kuffen. w. g.
- Kuifer** (wandeling), m. gmv.: op den - zijn.
- Kuif'eren** (wandelen, een kleine wandeling op zijn gemak doen), ik - de heb gekuierd; in Twente ook: kouten, gezellig praten: ik kom van avond wat bij je -; evenzoo: - **draad** (telefoondraad), m. - draden.
- Kuif** (haarbos, vederbos), v. kuiven: een openzette -, een haan met een -.
- Kuif'aap** (dierk. meerkat), m. - apen.
- Kuif'bal** (bal met een veertje, volent), m. - ballen: zij had den - geslagen, (C. O.)
- Kuif'eend** (toppereend), v. - en; - **fazant** (fazant met kuif), m. - en; - **kievit**, m. - en; - **koekoek** (zekere Amerik. koekoek), m. - en; - **leeuwerik** (winterrooël), m. - en; - **mees** (zwerfwogel), v. - meezen; - **reiger** (reiger met achterhoofdsveeren), m. - s.
- Kuif'ken**, o. kuikens; zie *Kieken*.
- Kuif'kendif** (dierk. spervuerachtige roofvogel), m. - dieven: de blauwe -, de grauwe -, de bruine -; de - leeft van vogels, eieren, enz.; ook: *Kiekendif*, *Wouw*.
- Kuil** (aant in den grond; vischnet. deel van een vischnet), m. kuilen: spreekw. *Wie een - graaft voor een ander, valt er zelf in*, wie een ander ongelukkig wil maken, wordt het zelf.
- Kuil'dek** (scheepst. dek, dat in 't midden der lengte en n. laaste heeft), o. - dekken.
- Kuilen** (in een kuil doen), ik heb gekuild: landh. *aardappels -*, in den winterkuil leggen.
- Kuil'korvet** (scheepst. korvet met e. kuil'dek, gewoonlijk voerende 28 stukken), v. - ten.
- Kuil'visscher** (visscher op haring in de Zuiderzee, die met den kuil, een zakvormig vischtuig met fijne mazen, werkt), m. - s.
- Kuip** (houten of metalen vat), v. kuipen: een had -, brouw -, looi -, mout -, verf -, vleesch -, wasch -, wijn -; zegsw. *hij weet niet, welk vleesch hij in de - heeft*, met welke menschen hij te doen heeft.
- Kuip'en** (een kuip, vat of ton maken), ik knipte, heb geknipt.
- Kuip'en** (intrigieren), ik knipte, heb geknipt: fig. *arghistige middelen aanwenden*, in 't geheim samenspannen, met listige kunstgrepen invloed of voordeel trachten te winnen.
- Kuip'er** (vaten- of tonnenmaker; fig. omkooper. int. inont), m. kuip'rs.
- Kuip'ertij'** (het kuipen, ook, de werkplaats; fig. *intrige, aristische bedriegerij*), v. - en.
- Kuip'ersambacht** (het vak van kuiper), o. gmv.; - **bedrijf** - **ombacht**, o. gmv.; - **boor** (avegaar) v. - boren - **dissel**, m. - s; - **gereedschap**, o. - pen; - **haak** (- *klemhaak*), m. - haken; - **hout** (*duighout*), o. gmv.
- Kuis** (teer jonge koe), v. kuisen.
- Kuisch** (rein, zuiver), bn. en bw.; - er, meest: - e *reden*, - e *taal*; - *leven*.
- Kuischen** (reïniëren), ik knischte, heb gekuischt: de hoenders - pluim en kuif; zie *Gekuischt*.

Kuisch'heid (deugd der eerbaarheid), v. gmv.: de - kwetsen, de gelofte van - afleggen.
Kuisch'kalf (mannetjes-kalf, stierkalf), o. -kalven, -kalveren; ook: -pink, m. -en.
Kuit (vleezig deel van het achter-onderbeen), v. -en, z. Spillebeen; -broek (korte broek, jets- of knie-broek), v. -en, zie Culotte; -gesp (gesp aan den ondersluitband der kniebroek), m. -en, vero.: Keesjes vader had kuit-en schoengesp en gedragen (C. O.).
Kuit (zaad van een visch), v. kuiten: -schieten; haring zonder -, verg. Maatjes haring; zegsw. - of haring van iets willen hebben, zie Haring.
Kuit'been (ontl. been, achter het scheenbeen gelezen), o. gmv.
Kuit'endekker (zeer lange, afhingende jas), m. -dekkers; -flikker (kruissprong in sommige dansen), m. -flikkers; zegsw. een - slaan, een lichtsprong maken.
Kuiter (wijfjesvisch, kuitvisch), v. kuiters.
Kum mel (Duitsch. likeur, uit karwijzaad gestookt), v. gmv.: een glaasje -.
Kun'de (wielgeordende kennis in eenig vak van wetenschap), v. gmv.
Kun'dig (bedreven, ervaren, geleerd, wetende), bn.; -er, -st: een - man, een - onderwijzer, hij is der zake -; -held (kennis), v. -heden: gepaste en nuttige -heden, Art. 33 onzer Schoolwet.
Kun'ne (geslacht, sekse), v. gmv.: personen van beiderlei -; ouderdom noch - werd gespaard, grijsaards noch vrouwen.
Kun'nen (in staat zijn, bij machte zijn, vermogen), ik kan, wij kunnen, ik kon of konde, ik heb gekund: hij kon niet meer spreken; tegen iets -, iets kunnen verdragen, uitstaan; ergens niet uit -, het niet begrijpen; ook, hulpwerkwoord van wijze: hij kan wel verongelukkig zijn, hij kon wel eens verward zijn, het is mogelijk, dat ..., het zou kunnen zijn, dat ...; eigenaardig is het gebruik der onbep. wijs in plaats v. h. vd. in samengest. tijden als: ik heb het niet - verhinderen.
Kunst (eig. het kunnen, de praktijk, ook in aesthetischen zin; wat door menschen is gemaakt in tegenst. met hetgeen door de natuur is gemaakt; vaardigheid, handigheid, dressuur), v. kunsten: de reken-, de meet-, de schrijf-, de kook-, de bouw-, de genees-, de schilder-, de teeken-, de graveer-, de schoone -en, nl. bouw-, schilder-, muziek en poëzie; de vrije -en, zie aldaar; de beeldende -en, de schilder-, beeldhouw-, teeken-; een tentoonstelling van oude en nieuwe -, d. i. van kunstwerken van oude en van heden-daagsche meesters; zegsw. hebben is hebben, maar krijgen is de -; ook, list, kunstmiddel, kunstgreep, frats en dan meerv.: o, hij (klein Klaasje) kent allerlei -en, (C. O.): dat zijn maar -en van je; hou maar op met die -en! die hond kan allerlei -en leeren; allerlei -jes met de kaarten; ook, bedrevenheid; vingervlugheid: zie Prestidigitateur, Jongleur, Toovenaar, enz.; verder: de zwarte -, zie Necromantie.
Kunst'raas (nagemaakt aas), o. gmv.: men vischt op forellen met allerlei -, vooral met nagemaakte pardenvliegen; -academie (hoogeschool voor beeldende kunsten), v. -s, -miën; -arm (kunstmatige arm), m. -en; -been (kunstmatig been), o. -en; -bloem (nagemaakte bloem), v. -en; -boter (tegenst.

met natuurboter: margarine), v. gmv.; -draaier (werkmán, die b.v. ivoor draait), m. -s; -drift (natuurlijke aandrift voor kunst, intuïtie), v. gmv.
Kun'stelooos (eig. zonder kunst; fig. natuurlijk, ongedwongen), bn.; loozer, -t: het - looze lied der vogels, eenvoudig, de tegenst. is: gemaakt, gekunsteld.
Kun'stenaar (man der kunst, iem. die de schoone kunsten beoefent), m. -naars, -naren; -ares', v. -sen; zie Artist.
Kun'stenmaker (kermisgast), m. -makers.
Kunst'gebit (valsche gebit: boven of onder b.v. een caoutchouc-plaat, met tanden aan den voorkant), o. -gebiten.
Kunst'genoot (kunstbroeder), m. -genooten; vr. -e, -n; -genootschap (vereeniging van kunstenaars), o. -pen; -geschiedenis (geschiedenis der schoone kunsten), v. -sen; -gevoel (zin voor 't schoone in de kunst), o. gmv.; -gewrocht (groot kunstwerk), o. -en; het opera-gebouw te Parijs is een -; de cultuur van een volk spiegelt zich af in zijn -en; -greep (handgreep, fig. listige streek), m. -grepen; -handel (handel in Engelsche, Fransche, enz. kunstplaten, in schilderijen, enz., ook, de winkel), m. gmv.
Kunst'ig (vol kunst, met kunst; handig, bedreven, met kunst vervaardigd), bn. en bw.; -er, -st; -lijk (op kunstige wijze), bw.
Kunst'ijis (ijs, dat is gemaakt door of in een ijsmachine), o. gmv.: een blok -, zie Ijskast; een schaalje met -; -ivoor (nagemaakt ivoor, 't hoofbestanddeel is gips), o. gmv.: een beeldje van -; -juweeltje (iets voortreffelijks op 't gebied van kunst), o. -s; deze miniatuurportretten zijn -s, zie Juweel; -kabinet (kamer, waarin voorwerpen van kunst b.v. beeldhouwwerken of schilderijen tentoongesteld zijn), o. -ten; -kenner (iem., die verstand heeft van voorwerpen van kunst en de waarde er van weet te schatten), m. -s; -kennis (kennis, welke een kunstkenner noodig heeft), v. gmv.; -keurig (uiterst keurig in zake kunst), v. gmv.; hij (de Winter) zweeft - op de baan de schaatsenrijders voor (Staring); ook: op 't gebied van kunst kieskeurig, moeilijk te vol- doen; -kooper (kunsthandelaar, vooral kooper en verkooper van schilderijen), m. -s; -licht (alle licht behalve dat van zon, maan of sterren), o. gmv.: het - omvat gaslicht, electrisch licht, acetyleenlicht, enz.; -liefde (liefde voor of tot de kunst), v. gmv.; -lievend (de kunst beminnend), bn.; -er, -st: een - publiek, -e leden eener zang- vereeniging.
Kunst'magneet (kunstmatig vervaardigde magneet, nl. door strijking, steeds in dezelfde richting, van week ijzer, met een natuurmagneet of met e. and'ren kunstmagneet), m. -magneten; zie Hoefmagneet, Magneetnaald.
Kunst'mat'ig (volgens de regelen der kunst, ook: onnatuurlijk, gedwongen), bn. en bw.; -er, -st: de -e opschik onzer begraafplaat- sen, (C. O.), -e vischteelt; geneesk. -e voed- ding; -gezuiverde olie, jonge leeuwen wor- den - met de zuigflesch grootgebracht; -lezen; -mest (chemisch bereide mest, die den gewonen stalmeest kan vervangen), m.; -meststoffen (soorten van kunstmest), v. mv., zie: Chilisalpeter, Kalium, Slak- kenmeel; -middel (middel, om iets door

kunst te bewerken; ook, handigheid, slimmigheid, kunstje, o. -en; -**naaldwerk** (een soort van kleinkunst), o. -werken: - is een borduurwerk met zijde, ook met gouddraad; de grondstof is linnen, zijde, fluweel, brocaat, waarop allerlei figuren, letters, beelden met de naald worden aangebracht; -**nijverheid** (nijverheid, met kunst gepaard), v. gmv.; -**oog** (glazen oog, dat een ontbrekend oog vervangt), o. -en; -**product** (kunstvoortbrengsel), o. -en; -**rechter** (bevoegde kunstbeoordeelaar), m. -s: als - optreden, zie **Jury**; -**reis** (rondreis v. e. beroemd zanger, toneelspeler, artist), v. -reizen; -**rijden** (bij het rijden inz. schaatsenrijden mooi, kunstige figuren maken); -**schilder** (kunstenaar-schilder, fjsnschilder), m. -s, zie: Genre-, Landschap-, Portret-, -**steen** (door menschenhanden vervaardigde steen), v. gmv.; (als voorwerpsnaam), m. -steenen; (als stofnaam), o. gmv.; -**stuk** (werk van een kunstenaar, b.v. een fraai schilderij of beeld), o. -stukken; -**tand** (tand van een kunstgebit), m. -en.

Kunst'term (technische term), m. -en; -**theorie** (bespiegelende, wetenschappelijke beinselen over kunst), v. -ën; -**vaardig** (bekwaam, vaardig uit aangeleg, of bedreven in het technisch gedeelte eener kunst), bn., -er, -st; -**velling** (verkoop van voorwerpen van kunstwaarde, b.v. schilderijen, beeldhouwwerken, enz.), v. -en; -**verzameling** (verzameling van kunstvoorwerpen), v. -en; -**vorm** (uiterlijke vorm van een kunstvoortbrengsel), m. -en: de - uit zich in klanken (dichtkunst, muziek), of in kleur en lijn (schilderkunst, beeldhouwkunst); -**werk** (noorwerp of zaak van kunst), o. -en; -**wijn** (namaak van wijn), m. -en; -**woord** (technische term, een in kunst algemeen aangenomen term), o. -en, ook Kunst'term; -**woordenboek** (nl. met verklaring van kunst'termen), o. -en; -**zaal** (museum), v. -zalen; -**zin** (smaak en gevoel voor het schoone i. d. kunst), m. gmv.

Kuras' (eig. borstharnas van leer, Fr. cuir, later ook van staal of koper), o. kurassen.

Kurassier' (cavalerist met helm en borstharnas, van vóór 1841), m. -siers; -**slaars** (laars met hooge schacht), v. -laarzen.

Kur'ban (Islam: kleine Bairam, zeventig dagen na dit feest gevierd), v. gmv.

Kuren (fratsen of grappen maken, onnatuurlijk doen), ik heb gekurd: zich -.

Kur'huis, o. -huizen; -**zaal**, v. -zalen; zie: Koerhuis, Koerzaal. (u = oe).

Kurk (zachte poreuze bast: stof), o.; (stop op een flesch of kruik), v. kurken: zes -en.

Kur'kengeld (het geld, dat men een hotelhouder voor elke kurk van eigen flesch moet betalen, zoo men in een hotel bij een feest eigen wijn drinkt), o. -gelden.

Kurk'elk (plantk. eik, wiens schors een kurklaag heeft), m. -en: de - groeit in Z.-Europa, o. a. in Z.-Spanje, Z.-Portugal en in N.-Afrika; verg. Verfeik.

Kur'ken (een kurk op een flesch of kruik doen), ik -te, heb gekurkt: bierflesschen machinaal -.

Kur'ken (van kurk), bn.: een - matje in een badkamer, - zool'jes, een - hoed.

Kur'ketrekker (werktuig om een flesch of kruik te ontkurken), m. -s.

Kurk'tang 1. (metalen tang, waarvan de bek met kurk is bekleed), v. -en: de - dient tot het vasthouden van reageerbuizen; 2. (tang om een kurk of kurken samen te knijpen, zoodat ze beter in den hals der flesch passen), v. -en; in deze bet. ook Kurkentang.

Kur'kuma (de wortelstok v. e. Ind. plant, ook geelwortel, Ind. saffraan gehreten), v.: van - bereidt men een gele verfstof.

Kurk'zeil, o. gmv., zie Linoleum.

Kur've (meek. kromme of gebogen lijn, kromme), v. -n; zie Gerade.

Kus (zoen), m. kussen; -**handje** (groet, waarbij men de eigen grootende hand kust), o. -handjes: kind, geef oom een -.

Kus'sen (een kus geven), ik kuste, heb gekust.

Kus'sen (beddekussen, hoofdkussen, zitkussen, stoelkussen), o. -s: zegsw. op het - zitten, lid van den raad zijn.

Kust (verkiezing), v. gmv.: alleen gebruikelijk in: te - en (te) keur, naar volle keus.

Kust (oever, zeestrand), v. -en: een steile -, een lage -; zegsw. er zijn kapers op de -, het is er niet veilig; -**batterij** (rij kanonnen tot verdediging der kust), v. -en; -**bewoner** (bewoner der zeekust), m. -s.

Kust'ing (hypotheek of onderpand), v. -en; -**brief** (hypotheekakte, pandbrief), m. -ven.

Kust'licht (licht, dat ten behoeve der scheepvaart aan de kust brandt), o. -en; zie: Vuur, Vuurtoren; -**lijn**, (lijn, welke de kust v. e. land maakt; lyn, waarin schijnbaar land en zee samenkomen), v. -en; -**meer**. o. -meren, zie: Lagune, Haf; -**staat** (rijk aan de kust der zee), m. -staten: Nederland is een -; -**streek** (landstreek aan de kust), v. -streken; -**vaarder** (scheepst. koopvaardijship, varend tusschen twee of meer steden der kust), m. -s; -**verlichting** (electrische lichten; vuurtoren a. d. kust), v. gmv.; -**versterking** (mil. fort, batterijen aan de kust), v. -en; -**wachter** (beambte aan de kust, strandwonder), m. -s.

Kuun (boonenkruid), v. gmv.; zie Keule.

Kuur (geneeswijze), v. kuren: een bad-, een melk-, een druiven-; de Verjongings- (gedicht van Staring); een vermagerings-.

Kuur (grap, gril, lwim, nuk), v. kuren.

Kwaad 1. (het niet-goede), o. gmv.; 2. (kwade zaak), o. kwaden: zegsw. men moet van twee kwaden het minst erge of het beste kiezen, bij gedwongen keus tusschen twee kwade zaken, moet men de minst kwade kiezen.

Kwaad (slecht, verkeerd), bn. en bw.; erger, (het) ergst: het is - weer, iemand een kwaden raad geven; een - gezelschap, niet-deugend; te kwader ure, te kwader trouw; de boeren hadden een - jaar; de ziekte wordt al erger en erger, de ergste domoor is hij, die zich knap waant; bw.: hij liegt nog erger dan een Griek; uw broeder heeft mij het ergst beleedigd; verder: (boos, toornig), bn. en bw.; kwader, (het) kwaadst: ik ben - op u, hij wordt licht -; uw vader was kwader dan de mijne; uw oom maakte zich het kwaadst van allen; hij keek erg -; -**heid** (boosheid, toorn), v. gmv.

Kwaadaard'ig (boos van aard), bn.; -er, -st: een - e hond: ook, driftig; hij werd zeer -; verder, gevaarlijk: een - abces.

Kwaad'gezinde (kwaadwillige), m. -n.

Kwaadsapp'ig (hebbende onzuivere, ziekelijke sappen), bn.; -er, -st: een - gestel.

Kwaad'schiks (met onwil, ongaarne), bw.; goedschiks of -, tegen wil en dank.

Kwaad'spreken (opzettelijk het slechte of kwaad van iem. vertellen of rondstrooien), ik sprak -, heb -gesproken; -spreker, m. -s; -spreeksters, v. -s; zie: Achterklap.

Kwaadsprekend (gaarne het kwaad van iem. vertellen), bn.; -er, -st: -e lieden.

Kwaadton'gic (kwaadsprekend), bn.: -e Lente, wat heeft Wouter u lie'gehad! (Mult.)

Kwaadwillig (het kwaad willende, onwillig tot het goede; wederstrevend), bn.: -er, -st.: -e werkstakers, -e opmerkingen.

Kwaal (slepende ziekte, fig. bederf), v. kwalen.

Kwab. kwab'be (een aanhangend stuk vet of vleesch), v. kwabben: de hals- van runderen; ook: puitaal; -big (met kwabben, vettig), bn.: -er, -st.

Kwab'aal (zoetwatervisch, puitaal), m. -alen.

Kwab'wangen (dikke, hangende wangen), v. mv.: iem. met -.

Kwadraat' (kwadrant, vierkant), o. -draten.

Kwadrant, o. -en; zie Quadrant.

Kwajou'gen (denariet), m. -jongens.

Kwajou'gensachtig (gelijk of als een kwajongen), bn. en bw.; -er, -st: op -e manier; zich - aanstellen.

Kwajou'gensstreek, m. -stroken.

Kwak (dierk. blauwe nachtreiger), m. -ken.

Kwak (vischschuit op de Zuidzee), v. -ken.

Kwak'ken (het geluid laten hooren van de kikvorschen, eenden, enz.; fig. luidruchtig babbelen), zij hebben gekwaakt: kakelen.

Kwak'er (id. van een godsdienstige sekte in Engeland ontstaan), m. kwakers: men vindt de -s in Engeland en N.-Amerika; deze sekte werd gesticht door George Fox in 1650.

Kwak'kel (dierk. wachtel, kwartel), m. -s, -en.

Kwak'kelaar (babbelaar, prater), m. -s.

Kwak'kelen (suk'kelen), ik heb gekwakkeld zij - veel met hun kinderen; - kwak'kel-winter (winter zonder vorst, slappe winter), m. s: -zlekte (slepende ziekte), v. -n.

Kwak'ken (klankn. pliffend wepen of vallen), ik heb gekwakt: iets tegen den grond -; hij viel zoo hard, dat hij kwakte.

Kwak'vorsch (kikvorsch) m. -en. gew.

Kwak'zalven (af. van kwakzalf, prulzalf: onbepaald geneesmiddelen voorschrijven of ter hand stellen, ook: bedriegen, foppen), ik heb gekwakzalfd: -zalver (boerenbedrieger), m. -s; -zalverij (fig. boerenbedrog, kwakzalvenmiddel), v. -en.

Kwal (dierk. neteldier), v. kwalen, ook. Kwalle, verwan' met Kwaster: zie Zeekwal.

Kwal'le (ver-elende klappe), v. -liën, -s.

Kwal'lijk (niet goed, niet wél), bn. en bw.: zegsw. neem me niet -, beleefdheid-formule, zie Pardon; iets - nemen, iets ten kwade duiden, euvel opnemen; - worden, onpasselijk worden: verder: hij kam - rondkomen met zijn loon, bezwaarlijk, nauwelijks; - van iem. spreken, ongunstig; -gezind (vijandig gezind), bn.; zn.: -e, m. en v. -n.

Kwal'teit' (hoedanigheid), v. kwaliteiten; ook: Qualiteit.

Kwalm (dikke damp, vettige walm), m. gmv.

Kwal'men (walmen), de lamp kwalmd, heeft gekwalmd: zie Walmen.

Kwal'ster (sluim, wt speeksel, rochel), m. -s.

Kwal'steren (uitsnuiven van stijm, speeksel, enz.), ik heb gekwalsterd: die knapen - bij het rooken! plat.

Kwan'selen (ronselen, knoeiend ruilen), ik heb gekwanseld; -aar (iemand, die kwanselt, schacheraar), m. -s; -achtig (geneigd tot kwanselen), bn.: -arij (da-d van kwanselen), v. -en, zie Verkwan'selen.

Kwansuis', soms Kwansuijs' (voorgevend, in schijn, voor de lens), bw.

Kwant (snaak, vroolijke Frans), m. kwanten.

Kwantiteit' (hoeveelheid), v. kwantiteiten; ook: Quantiteit.

Kwapsch (ongesteld), bn.; zie Kwipsch.

Kwar'rol (misgroeide vrucht, zoot, rommel), m. kwarrels.

Kwar'relig (misgroeid, van vruchten), bn.

Kwart (vierde deel, vierendeel), o. kwarten.

Kwart (muz. 1/4 heele noot), v. kwarten.

Kwartaal' (vierendeeljaars), o. kwartalen.

Kwartanker (1/4 anker wijn of 1/4 van 45 flesschen), o. -ankers.

Kwartel (dierk. trekvoegel, een soort v. patrijs), m. kwartels: zoo vet als een -; zoo doof als een -, zie Doof; ook, Kwakkel; -koning, m. -en, zie Wachtelkoning.

Kwartet' (vierstemming muziek- of zangstuk), o. -ten; ook de vier spelers of zangers vormen een -; een muziek- bestaat uit een 1e en 2e viool, een altviool en een violoncel; een zang- uit een 1en en 2en tenor, een bariton en een bas, een dubbel -, een ensemble van 2 x 4 vier personen; -vereeniging (ensemble van vier vier spelers of zangers), v. -en.

Kwart'gulden (1/4 gulden, f 0.25), m. -s.

Kwartier' 1. (vierenderl, b.v. van eer. uur), o. -en; ook: achterhuis, bovenwoning, stadswijk; 2. (wapenk. onderdeel van een wapen), o. -en: een wapenschild met vier -en; 3. (fase der maan: 1/4 der maan ppervakte), o. kwartie en: het eerste -, wassende maan; het laatste -, afnemende maan; 4. (streek, landstreek, oord), o. -en: zij gingen wonen in het Zutfensche -; het - van Nijmegen, het Noorder-, het Zuid-.

Kwartier' (genate), o. gmv.: zegsw. geen - geven, mil. geen lijfsbehoud schenken; iets hardnekkig en zonder - betrijden.

Kwartier' (huis: esting van een soldaat bij manoeuvres, in oorlogstijd, enz.), o. -en: in - liggen: zie Inkwartieren.

Kwartier'maker (mil. vooruitgezonden militair, die voor de nachtverblijven der troepen heeft te zorgen), m. -makers.

Kwartier'meester (mil. officier van administratie; bij de marine een scheppling m. d. rang van korporaal), m. -meesters.

Kwartijn (boek in kwarto-formaat), m. -en.

Kwart'je (kwartoulden), o. -s.

Kwartjesvinder (oplichter, flesschentrekker, betriever), m. -vindere.

Kwarto-formaat (boekformaat, waarbij een vel in vieren gevouwen is en dus acht blz. heeft), o.; het - wordt aangeduid door 4°.

Kwarts (een steensoort, bestaande uit een verbinding van kiezel en zuurstof) o. gmv., (soorten), o. kwartsen; -achtig (als kwarts), bn.

Kwas'siehout (bitterhout uit Guyana in Z.-Amerika, naar Kwassi, den naam van den neger, die de heelende en koortsuerende kracht er van bekend maakte), o. gmv.

Kwast (knoest in 't hout), m. -en: die plank zit vol -en; ook, harde plaats in het marmer.

Kwast (horstel), m. kwasten: een verf-, een wit-, een teer-, een schilders-.

- Kwast** (*franje, tot een bundel verdikt*), m. kwasten: *de -en van een gorajin, een troonhemel met fraaie -en.*
- Kwast** (*zot, gek, modepop, kwastelorum*), m. -en: *een - v. e. vent, een fat, petit-maitre.*
- Kwast** (*drank, bestaande uit citroensap met water en suiker*), v. -en.
- Kwastelo'rum** (*kwasterig mensch*), m. -s.
- Kwasterig** (*ungebeeld, verwaand, zonderling b.v. in kleding*), bn. en bw.; -er, -st: *een - jongmensch, zich - aanstellen.*
- Kwas'tig** (*kwestig*), bn.; -er, -st: *-hout, vol knoesten; grenenhout is erg -.*
- Kwee** (*kweeappel of -perr*), v. kweeën; -tje o. -s.
- Kwee** (u. -l. *kweekewee*), v.
- Kweeappel** (*appelvormige vrucht van den kweebom*), m. -s, -en; verg. *Kweepeer.*
- Kweekeling** (*jongmensch, dat voor eenig ambt, vooral voor het onderwijs, opgeleid wordt*), m. en v. -en; voor het v. ook -e.
- Kwee'ken** (*den wasdom bevorderen*), ik heb gekweekt, zie *Aankweeken*; fig. *dat zal verbittering -; zoo iets kweekt wantrouwen, doet ontstaan; rente -; -er (iem., die b.v. bloemen kweekt)*, m. -s; -erij' (*het kweeken, plaats der kweeking*), v. -en.
- Kweek'gras** (*een veel voorkomend lastig oorkruid in bouwland en in tuinen*), o. gmv.
- Kweek'school** (*vakschool, opleidingsschool*), v. -scholen: *een - voor onderwijzers, een - voor de zeevaart te Leiden, zie Zeevaart*; (O. I. *een - voor Inlandsche onderwijzers, als te Bandaeng, Probolingo, Fort de Kock enz.*
- Kweekwee'** (*Mal. inlandsche gebakjes*), v.: *zij hadden reeds drie dagen lang - bereid*, (v. R.; ook, *Kwee.*
- Kweelen** (*lieflijk zingen bijzonder door vogels, zij kweelden, hebben gekweeld.*
- Kween** (*onvruchtbare koe*), v. kwenen.
- Kweepeer** (*peervormige vrucht van den kweebom*), v. -peren.
- Kweern** (*handmolen*), v. kweernen.
- Kweeren** (*met een handmolen malen*), ik -de, heb g-kweerd; fig. *kauwen, herkauwen.*
- Kweesterij'** (*vragerij*), v. -en. gew. (Tessel).
- Kwe'ken, kwek'ken**; zie *Kwaken.*
- Kwel**, v. gmv.; zie *Kwelwater.*
- Kwel'dam**, (*dam, op eenig'n afstand langs de binnenzijde van den dijk aangelegd en daarbij aansluitend*), m. -dammen; een - dient tot keering van het kwelwater.
- Kwel'der** (*Gron. benaming v. aangewassen of aangestribben grond*), v. -s: *een - loopt alleen bij hoogen vloed onder; verg. Gors, Schorre.*
- Kwel'duivel** (*plaaggeest*), m. -s; z. *Alastor.*
- Kwel'geest** (*plaagg-est*), m. -en: *die - , nl. J. in Salte, moet mijn huis uit (Potg.).*
- Kwel'len** (*plagen, lastig vallen*), ik heb kweld: *door spijt, verdriet, uroeging gekweld worden; zich - , zich het hoofd breken.*
- Kwelwater** (*water, dat door en onder dijken en kauen heendringt, vooral bij hooge rivierstanden*), o. gmv.
- Kwel'ziek** (*plaaqziek*), bn., -er, -st.
- Kwel'zucht** (*plaaqzucht*), v. gmv.
- Kwen'del** (*wilde tijm, heidebloem*), v. gmv.
- Kwestie** (*vraag; geschil, ruzie, oneenigheid*), v. kwe-ties.
- Kwestieus'**, bn.; zie *Quaestieus.*
- Kwets** (*langwerpige blauwe pruim*), v. -en.
- Kwets'baar** (*kunnende gekwetst worden*), bn.; -der, -st., fig. *erg gevoelig.*
- Kwet'sen** (*verwonden*), ik kwetste, heb gekwetst: *in het gerecht gekwetst worden; licht-gekwetst, zwaargekwetst zijn; ook: kweuzen, blutsen: deze peren zijn gekwetst; zijn vinger -, zich -; fig. iemand in zijn eer -, krenken; iemands eigentijfde -, beledigen; iems goeden naam -, kwetsende woorden; kuise he ooren -, ergeren.*
- Kwetsuur'** (*wonde*), v. kwetsuren.
- Kwet'teren** (*snappen, kakelen; een zangerijen toon voortbrengen*), ik heb gekwetted: *die vervelende snapper blijft maar aan het -; hoor die zwa'uwen -, de roodborstjes -.*
- Kwez'el** (*overdreven vroom zusje*), v. -s.
- Kwezelaar** (*frmelaar, beuzelaar*), m. -s; -achtig (*kinderachtigvroom*), bn., -er, -st; -arij' (*flauwhartige vroomheid*), v. -en.
- Kwezelen** (*beuzelen, vroom temen, femelen*), zij kwezelde, heeft gekwezeld.
- Kwezeltje** (*klein doekje, lapje om een heeten tuur- of koflepoot bij het oor te vatten*), o. -s.
- Kwib'bus** (*zot, fat, kwast*), m. kwibussen: *een - van een vent, dwaas.*
- Kwid'dam** (*zonderling, kwibus*), m. -s.
- Kwiek** (*spreekt tierig, levendig, kwik*), bn. en b. v.; -er, -st: *een - ventje.*
- Kwijl** (*speeksel, zeever*), v. gmv.: *hij huldte smot en -, plat.*
- Kwijlen** (*zeeveren, kwijl uit den mond laten loopen*), ik heb gekwijld: *het tandenkrjgend kind doet niets dan -.*
- Kwijnen** (*langzaam achteruitgaan*), ik heb gekwijnd, verg. *Verkwijnen*; fig. *verflauwen: een gesprek kan -; verwelken: droogte doet de bloemen -; slap worden: de oorlog doet den handel -.*
- Kwij'nend** (*ziek*), bn.: *een - meisje, ook: een -e gezondheid, een - leven, het - lamplicht, zwak, mat; een -e handel, verslappende.*
- Kwij't** (*Fr. verloren, weg*), bn.: *zijn bril - zijn, je raakt hier veel geld -, moet betalen, omdat de uitgaven vele zijn; de boomen zijn hun blid'eren al -, beroofd van.*
- Kwij'tbrief** (*quitantie*), m. -brieven.
- Kwij'ten** (*voldoern*), ik kweet, wij kweten, ik heb gekweten: *zich van een plicht -, nl. dien vervullen; zich van een belofte -, ze nak' men; -ing (voldoening), v. -en: - van een belofte, - van een opdracht, - van schulden.*
- Kwij'traken** (*op de eene of andere wijze verliezen*), ik raakte -, ben -geraakt: *deze vluchtelingen zijn hun jongste kind -geraakt, in 't oedring raakte ik mijn horloge -.*
- Kwij'tschelden** (*ontheffen, b.v. van straf, schuld, belofte; vergeven*), ik schold -, heb -gescholden: *ik scheld u alles -; -schelding (vee giffems, begenadiging), v. gmv.: -n. burte, v. straf; z. Gratie en Amnestie.*
- Kwik** (*beweeglijk, vlug, levendig*), bn. en bw., -ker, -st; zie *Kwiek.*
- Kwik** (*beuzel'ing, snuistertij, opsiering*), v. -ken: *dat is maar -, allerlei -ken en strikken: -je (kwiek meisje), o. -s.*
- Kwik** (*kwikzilver, mercurius*), o. en v. gmv.
- Kwik'bak** (*bakje met kwik als deel van een barometer*), m. -bakken.
- Kwik'barometer** (*barometer m. kwikbuis*), m. -meters; -kolom (*nat. kolom van kwik in thermometers en barometers*), v. -kolommen; -oxyde (*verbinding van kwik met zuurstof*), o. gmv.; -preparaat (*zeker geneesmiddel*), o. -preparaten: *kwikzalf is een -.*
- Kwik'staart** (*dierk. zangvogel, die van Maart*

- tot October in ons land verblijft), m. -en: de - draagt zijn naam naar 't herhaaldelijk op en neer bewegen van den staart; het meest komt voor de witte -, zie: Akkermannetje, minder veelvuldig is de gele -.
- Kwik'staarten** (den staart op-en-neer-wippen), het akkermannetje kwikstaarte, heeft gekwikstaart. w. g.
- Kwik'thermometer** (thermometer, die door middel van kwikzilver werkt), m. -s; de alcohol-thermometer dient voor temperaturen, waarbij kwik verstijft; zie: Maximum-, Minimum- en Differentiaal-thermometer.
- Kwik'zalf** (zekere grijsblauwe zalf), v. gmv.: de - is een kwikpreparaat en dient b.v. tot het dooien van woekerdieren; zie Ruiterszalf.
- Kwik'zilver** (eig. levendig zilver: een in ons klimaat vloeibaar metaal), o. gmv., bij verkorting Kwik, ook Mercurius, S. G. = 13.54, het wordt eerst vast bij 40° C., er is gedegen - en -erts, een amalgama van kwik, zwavel en eenig zilver; -mijnen, v. deze vindt men o. a. in Spanje en Californië.
- Kwinkeleeren** (zingen, levendig zingen, met triënd getuid zingen): de zangvogeltjes -.
- Kwinkslag** (geestig gezegde, aardige zet), m. -slagen: zich met een - van iets afmaken.
- Kwint** (muz. quint, vijfde toon), v. kwinten.
- Kwint'appel**, m. -appels; zie Kolkwint.
- Kwintet'**, o. -ten; zie Quintet.
- Kwipsch** (kwapsch: ziekelijk, pipsch, ongesteld), bn. en bw.; -er, meest -er - uitzien.
- Kwispedoor'** (spuwpotje, spuwbakje), o. -doren; spreekt. Kwispeldoor.
- Kwis'pel** (hurig uiteinde van den staart; kwast, wijwaterkwast, geesel, dunne roede), m. -s; fig. losbol.
- Kwis'pelen** (heen-en-weer bewegen), ik heb gekwispeld: wat kwispel je toch met die zweep! jongen, sta stil, kwispel zoo niet.
- Kwis'pelstaarten** (met den staart kwispelen), de hond kwispelstaarte, heeft gekwispelstaart; ook Wispelstaarten.
- Kwis'tig** (zeer mild), bn. en bw.; -er, -st: met -e hand, zeer ruim, zeer mild; ergens - mee omgaan, niet zuinig.
- Kwitantie** (kwijtbrief, kwijtschrift), v. -s, kwitantien; ook: Quitantie. (tie = sie).
- Kwitantiezegel**, o. -zegels; zie Quitantiezegel.
- Kwiteeren** (voor voldaan teekenen): een rekening -; ook, Quiteeren.
- Kynolog'isch** (den hond betreffende), bn.: -e onderwerpen, een -e verhandeling.
- Kynoloog'** (hondentiefhebber, hondenkennner), m. kynologen.
- Ky'rië Ele'ison** (Gr. Heer, ontferm u!), o.: het - is een gebed om erbarming, een smeekbede in het begin van de Mis in de R.-K. kerken.

L.

- L.** of **£.** - Livre, pond sterling = f 12.00.
- L.** of **L.** - pond Vlaamsch = f 6.00.
- L.** - Liter, inhoudsmaat voor natte waren.
- Lat.** - Latijn, Latijnsch.
- L.B.** - Loco-Bur gemeester, zie ald.
- L. B.** - Lec'tor bene'vole, welwillende lezer.
- L. c.** - loco cita'to, op de aangehaalde plaats.
- L. D.** - Laus De'o, Gode zij lof.
- L. D. S. P.** - Laus De'o sa'lus po'pulo, Gode zij lof, en aan het volk heil.
- lg.** - laatstgenoemde.
- L. K.** - laatste kwartier (maan).
- lim.** - zie Limited.
- li.** - laatstleden.
- L. N. H.** - Landbouw, Nijverheid, Handel.
- L. O.** - Lager Onderwijs.
- log.** - logarith'mus, -me.
- L.P.** - Loco-President, waarnemend of tijdelijk President.
- L. S.** - (boven aan een brief): Lecto'ri salu'tem, Heil den lezer.
- L.S.** - Loco-Secretaris, waarnemend secretaris.
- L.St.** - Livre sterling, pond sterling (f 12).
- Lt.** of **Luit.** - Luitenant.
- Luc.** - Lucas, Evangelist.
- Luth.** - Luthersch.
- L.**, v.: de 12e letter van het alfabet, als Romeinsch getalmerk = 50.
- La** (muz. benaming van den zesden toon van de klankladder, de a), v. la's.
- La** (verkorting van lade, zie ald.), v. laden;
- verkl. **laatje** (kleine la), o. -s; zegsw. hij zit aan 't laatje, -hij beschikt over de financiën, met de bijgedachte, hij kan zich bevoor-deelen.
- Laad'boom** (scheepskraan), m. -boomen; -ruim (scheepst. de ruimte van een schip, waarin goederen kunnen geladen worden), o. -en; -stok (kogelaandrijver in een ouderwetsch geweer), m. -stokken; -vermogen (draagkracht van een schip, wagon of wagen), o. gmv.
- Laaf'drank** (lavende drank), m. -dranken.
- Laag** (het tegengestelde van hoog: van geringe hoogte), bn. en bw.; lager, -st: e. - huis. dit lage struikgewas, een lage toon; lager onderwijs, beginnend onderwijs; fig. een lage prijs, geringe, kleine; een lage daad, gemeen, vuig; iets - taxeeren; zegsw. op iem. laag neerzien, hem met kleinachting beschouwen.
- Laag 1.** (rij van horizontaal naast elkaar liggende, bijeenhoorende dingen), v. lagen: een - steenkolen, een - kalk; zie Aardlaag; 2. (hinderlaag, valstrik), v. lagen: zegsw. iemand lagen leggen, hem op een bedekte wijze nadeel trachten te doen; zie Lage; 3. (rij kanonnen op een oorlogsschip), v. zegsw. iem. de volle - geven, fig. hem met verwijten overstelpen, heftig gispfen.
- Laaghar'tig** (slecht, gemeen), bn. en bw.; -er, -st: een - bedrieger, iem. - verraden; -heid (gemeenheid van handelen, van doen), v. gmv.
- Laag'held** (eig. het laag-zijn), v. gmv.: de

- van een terrein; -heid (lage, gemeene, verachtelijke daad), v. -heden: dat is een -, allerlei -heden doen.
- Laag'land** (aandr. land, even boven of onder den zeespiegel), o. -en: Nederland bet. -.
- Laag'te** (het laag-zijn; diepte, vallei), v. -n: de - van den bodem in Z.-Holl.; naar de - gaan, naar beneden; in de - zagen wij tal van dorpen, het dal; er zijn hoogten en -en; ook, het laag-zijn: de - der veeprizen; fig. hij zinkt hoe langer hoe meer naar de -, komt in verval, ook zedelijk.
- Laag'veen** (aandr. eig. laag gelegen veen: veen op de hellingen der zand- en grindgronden in het W. en N. van ons land), o.; ook, waar zoet water zich had verzameld op de zeelei, ontstond - uit vergane planten, zie Baggerturf.
- Laag'vlakte** (laagland, vlakte beneden of slechts weinig boven of gelijk met den zeespiegel), v. -n; Nederland behoort tot de Benedenrijnsche -: het W. deel is het laagst gelegen en heeft zee- en rivierkleigronden en laagveen.
- Laai, laai'e** (flakkerende vlam), v. vero.: het huis stond in tichter -e, in flakkerende vlam, in fellen brand.
- Laai** (vlammend), bn: een -e gloed.
- Laai'en** (vlammen), het vuur laaide, heeft gelaaid. vero.; fig. hij laaide van toorn.
- Laak'baar** (afkeuring, blaam verdienen, berispelijk), bn. en bw.; -der, -st: een -gedrag, een -bare houding.
- Laan** (wandeldreef), v. lanen: zegsw. hij moest de - uit, vertrekken uit zijn dienst.
- Laars** (hooge schoen; leeren schoeisel met schacht), v. laarzen: een kap-, een treurspel-, een vet-, een water-, een zee-, zie ald.; zegsw. iets aan zijn -lappen, het als minwaardig onder de voet treden. plat.
- Laarzen 1.** (laarzen aantrekken), ik heb gelaarsd, w. i. g.: hij stond daar gelaarsd en gespoord, d. i. kant en klaar; z. Gelaarsd; 2. (scheepst. een aan den mast gebonden matroos tot straf met een eind touw slaan daar, waar zijn laarzen eindigen), men laarsde, heeft gelaarsd; zie Handdag.
- Laarzenknecht** (stevig plankje, om laarzen op uit te trekken), m. -knechts; -maker (maker van laarzen), m. -makers: deze man is schoen- en laarzenmaker; -trekker (-knecht), m. -trekkers.
- Laar'zesnacht** (deel der laars, dat het onderbeen dekt), v. -en; spreekt.: -schaft, v. -en; -trekker (lis aan de binnenzij der laars), m. -trekkers; ook, Laar'zestrop.
- Laas** (dicht, helaas), tw., uitroep van smart.
- Laat** (gesch. dienstbaar man, boer, die van een heer afhankelijk was), m. laten: er waren vrijlaten, leenlaten en tijlaten, z. ald.
- Laat** (niet vroeg), bn. en bw.; later, laatst: wat is het al -! het was - in het jaar, een late Paschen; zegsw. beter - dan nooit; ik weet al hoe - het is, hoe het met de zaak gesteld is, meest ongunstig; ik zal u later alles ophelderen; iem. de laatste eer bewijzen, zijn begrafenis bijwonen; den laatsten adem uitblazen, sterven; zij kwam het laatst van allen; ten laatste, ten slotte; op zijn laatst, op zijn uiterst.
- Laat'band** (zwachtel bij 't aderlaten), m. -banden; -bekken (kom, om het bloed op te vangen), o. -bekkens; -ijzer (lancet), o. -ijzers, of -mes (vlijm, om ader te laten), o. -messen; -vlijm (laatmes), v. -en; -windsel (-band), o. -windsels, alle vero., evenals Aderlaten en Laten.
- Laat'bloeiend** (in den nazomer bloeiend), bn.: -e rozen, dahli'a's, asters.
- Laat'dun'kend** (verwaand, pedant, aanmatigend), bn. en bw.; -er, -st: een -heertje, op -en toon; -handelen, -optreden.
- Laat'ste**, m. en v. laatsten; zegsw. vele -n zullen de eersten zijn, die zich n.l. achterafhouden, blinken soms uit in deugd, Matth. 19:30.
- Laatste A'vondmaal** (Bijbel. Paaschmaal, 'twelk Jezus des avonds vóór zijn sterfdag met zijn Apostelen hield), o.; ook, de voorstelling er van op doek: het - van Leonardo da Vinci, (1452-1519), te Florence.
- Laat'stelijk** (ten laatste, de laatste maal), bw.
- Laatste Oor'deel** (het algemeene oordeel t'n jongsten dage), o. gmv.
- Laatst'geborene** (jongste der kinderen), m. en v. -n; -gemeide, -genoemde (persoon het laatst genoemd), m. en v. -n; -le'den (jongste, pas geleden), bn.: -Woensdag, -Zomer, zie II; -maal (onlangs, kort geleden), bw.
- Laabaar'** (grootte linnen halsdoek), v. -baren; in O.-l. gmnz.: lange gekleede jas.
- La'ban** (Bijbel. oom van den aartsvader Jacob), m.: zegsw. een kind -s, blank van huid; vee van -, inbalg, listig volkje.
- La'barum** (gesch. krijgstandaard van de Rom. legers in het christelijk tijdperk), o. -s: op het doekveld was een arend afgebeeld, Constantijn de Groote (306-337) verving dezen in 312 door het kruis met het randschrift: In hoc signo (vinces). In dit teeken zult gij overwinnen; zie I. H. S.
- Labbei'** (afl. van labben, babbelen: klappei, klapster), v. labbeien, vero.; zie Klappei.
- Labbeien** (snappen, babbelen), ik labbeide, heb gelabbeid; vero., thans Klappeien.
- Lab'bekak** (iemand zonder moed, lafaard, bangerik), m. en v. -kakken. gmnz.
- Lab'ben** (kloppen, dom pratn, zottelklop uitstaan), ik labde, heb gelabd; vero.
- Labber** (flauw), bn.: een -koelte; zie Labberen; -daan', v. gmv.; ook Abberdaan; -doe'das, m.; zie Haberdoedas; -en (zacht waaien; flodderen of niet gespannen zijn van de zeilen), het heeft gelabberd; -koelte (scheepst. flauwe wind, waarbij de zeilen labberen of flodderen), v. gmv., verkl. -koeltje, o. -s; -lot (nachtbraker), m. -lotten; -lot (sloep v. e. oorlog'schip), v. -ten.
- Label'** (adreskaartje, om aan reisgoed, enz. te hangen), v. labelen, labels.
- Laben'ren** (Limb. het boerenbedrijf uitoefenen), ik labeurde, heb gelabeurd.
- Labiaal'** (mondstuk of lipstuk aan de pijpen van orgels), o. labialen; taalk. lippletter en in deze bet. vr.: -alen zijn b v. de b, p, f, v.
- Labia'ten** (plantk. lipbloemigen), v. mv.
- Labiel'** (nat. onstandvastig, wankelbaar), bn.: -evenwicht; zie Stabiel.
- Laborant'** (iem., die in een laboratorium werkt, scheikundige, chemist), m. -en.
- Laborato'rium** (werkplaats, inzonderheid van natuur- en scheikundigen, ook, van apothekers), o. -s, -ria.
- Laboreeren** (moeilijk werken; sukkelen): -aan een ziekte, aan een kwaal, lijden.
- Laborieus'** (werkzaam, vlijtig), bn., -zer.

Labyrint (*doelhof*), o. -en; bekend zijn in de hooge oudheid het - van Egypte bij het meer Moeris, door Herodotus beschreven en verder het - van Creta, zie: Minotaurus, Daedalus, Icarus, Ariadne en Theseus; een - van gangen in den St.-Pietersberg; fig. verwarde, ingewikkelde zaak; zegsw. in het - zijn, in moeilijkheden verkeeren.

Lacedaemon, o.; zie Sparta. (ae = ee).

Lacet (*rygsnuer, rygveier*), o. lacetten.

Lach (*het lachen*), m. gmv.: een glim-, een grim-, een schater-, zie aid.

Lachbui (*iemands gelach, dat lang aanhoudt*), v. -en. een - krijgen.

Lachduif (*e. soort v. tortelduif*), v. -duiven.

Lachebek (*persoon, vooral vrouw of meisje, die veel en guarne lacht*), m. en v. -bekken.

Lachen, ik lachte (*dicht. nog: loeg*), heb gelachen; zegsw. met iets -, er niet om geven; in zijn vuistje -, heimelijk lachen; het is om te -, belachelijk; zegsw. hij lacht als een boer, die kespijn heeft, gedwongen; wie het laatst lacht, lacht het best, wie nâlachen kan, belacht de andere lachers; zich een buit, een ongeluk -, onbeduurlijk -.

Lachlust (*lust in, neiging tot lachen*), m. gmv.: den - opwekken; -spier (*spier, die bij 't lachen werkt*), v. -spieren: het op de -spieren krijgen, erg gaan lachen; -stulp (*stuipje, dat stapende zuigelingen doet lachen, ook, onbeduurlijke lachbui*), v. -stuipen, -vervekkend (*het lachen opvekkend*), bn.; -er, -st: een - tooneel.

Lack, o., zie Lak.

Laconië, o. aardr. het zuidelijkste en grootste lands hap in den Peloponnesus, met de hoofdstad sparta of Lacedaemon.

Laconiek (*kort en pittig, kernspreukig, naar de wijze der oude Spartanen of Lacedaemoniërs*), bn. en bw.; -er, -st: een - woord, er werd - geantwoord.

Laconisme (*zinryk gezegde*), o. -n; fig. *omwens hi ligr kalmte*.

Lacrymae-Christi (*eig. Christustranen: fijne donkerroode likeurwijn van druiven, groeënd op de helling v. d. Vesuvius*), v. gmv.

Lactometer (*melkmeter*), m. -s.

Lactoscoop (*werktuig, om het roomgehalte van melk te onderzoeken*), m. -scopen.

Lacune (*open vak, gaping; fig. schriftuitlating, weglating*), v. -s: een - aanvullen, een leemte vullen.

Ladang (*O.-I. droog rijstveld*), v. ladangs.

Ladde (*drijftil*), v. ladden; zie Rietzodde.

Ladder (*leer, klimwiel*), v. -s: *derongren en sporten van een -; een dubbele -*, twee ladders, welke van boven met scharnieren aan elkaar bevestigd zijn, in gebruik bij verers; ook, twee ladders vast naast elkaar, in gebruik destijds bij diligences en bij de galg, zie nog: stormladder, touwladder en verder fig. Toonladder; ook, *gymnastiek-werkuig, dat voor klim- en hoogoeeningen dient; -sport* (*trede v. e. ladder*), v. -en; -wagen (*boerenwagen met losse laddernormige zystukken*), m. -s.

Lade, la (*schuifbalk in een tafel, kast, kist of kachel*), v. laden; verkl. *laatje*, o. -s, een geld-, een toonbank -, een - uitrekken, inschuiven; de - lichten, een winkelier betalen door geld uit de toonbanklade te gappen; verg. Lade(n)lichter; zegsw. aan het laatje zitten, zie La, laatje.

Laden 1. (*bevrachten, belasten, een last in iets brengen*), ik laadde, heb geladen: een schip, een kar -, bevrachten; fig. een groote verantwoordelijkheid op zich -, eig. op zich doen rusten, op zich nemen; 2. (*een kanon, geweer, revolver vullen met kruut en kogels*): fig. het op iem. geladen hebben, gemunt; 3. (*electr. een of onder toestel electric maken*).

Lade(n)lichter (*winkeldief, sluitdief, die gelst uit winkelladen steelt*), m. -lichters.

Lading 1. (*vracht*), v. -en: de - v. e. schip; 2. (*mil. vulling*), v. -en: de - van een kanon, een dubbele -; 3. (*electr. de voorhanden electriciteit in een electrisch toestel*), v. -en.

Ladingmeester (*eerste beambte bij het laden van goederentreinen*), m. -meesters.

Ladronen (*straat- of zeeroovers in Italië*), m. mv.; ook, aardr. de Dievenellanden.

Lady (*Eng. titei, geplaatst vóór den eigenaam v. vrouwel personen, behorende tot den adel of de aristocratie*), v. lady's; verholandschde aanspreking: *My lady of My lady*.

Ladykiller (*Eng. Adonis, Don Juan*), m. -s.

Laeertes, m. myth. vader van Ulysses.

Laf (*zouteloos, fig. lafhartig*), bn. en bw.; -fer, -st: -fe spijzen, smakeloos; -weder, zwoel; -fe praat; kinderachtig; een -fe jongen, zonder moed; dat vier smaakt -, flauw.

Lafaard (*lafhartig mensch*), m. lafaards.

Lafbek (*kinde, achtige jonkman*), m. -bekken.

Lafenis (*verkwikking, verfrisching, leniging*), v. lafenissen; zie Laven.

Lafhartig (*fluwhartig, bang, bloede*), bn. en bw.; -er, -st: een - event, z. - gedragen; -hartigheid (*lafheid, laffe daad*), v. gmv.

Lage, v.: *geleider lage*, met opzet, met voorbedachten rade; zie ook Leggen.

Lager (*Z.-Af. le terkamp*), o. -s.

Lagerbier (*zomerbier, licht bier*), o. gmv.; -eind (*minder eervolle plaats*), o.: aan het - eener feesttafel zitten; -hand (*linkerhand*), v.: hij zit aan de -, d. i. links van den gastheer; -huis (*huis der gemeenten, 2e Kamer in Engel-nd*), o. gmv., tegenst. Hoogerhuis; -wal (*oever, waar de wind op staat, nl. die aan de lage zij of de lij van het schip*), m.: zegsw. aan - geraken, met zijn zaken schipbreuk lijden; aan - zijn, insolvent zijn, in 't onderspit zijn; zie Wal.

Lago (*Itaale. meer*), o. lago's; -maggiore, het groote meer; lees: -madzjo're.

Lagrino'so (*muz. klagend, roerend*), bw.

Lagune (*aardr. eig. klein strandmeer, ondiepe waterplas zooals langs de kust der Adriatische Zee; strandmeertje, verg. Haf*), v. lagunen: de - van Venetië; een - is ook een meer in de duinen der Pampa, verg. Lago; -nkust v. -en.

Lalceeren (*wereldsch maken van vaste goederen, verwerdelijken*).

Laisser-aller (*Fr. het laten-loopen van zaken op goed geluk; fig. achteloosheid, gemakzucht*), o. gmv.: -faître (*Fr. het laten-begaan*), o.; -passer' (*Fr. het doorlaten*), o.: een - is een geleidbiljet; verg. Permit.

Lak (*lastering, valsche beschuldiging, smet*), m. gmv.: op iem. een - werpen, blaam.

Lak (*zeyellak*), o. gmv., (soorten), o. lakken: een pijp -; rouw -, roode -, groene -.

Lak (*vernis, dat bereid is uit harsen en in verschillende kleuren voorkomt*), o. lakken.

Lak (*maling*), m.: - hebben aan iemand.

Lak, bn.: zegsw. 't is al -, 't is niets waard.

Lak (Britsch-I. denkbeeldige geldswaarde van 100-duizend ropjen van ± f 1.15), o. gmv.
Lakel' (livreiknecht, lijfknecht), m. lakeien.
Lak'en 1. (effen wollen weefsel), o., (soorten) o. lakens: Leidsch -, Engelsch -, - bereiden, - weven; zegsw. hij kreeg van 'tzelfde - een pak, d. i. er net van langs als een ander; 2. (grootte vierkante lap linnen of katoen), o. lakens: een bedde-, een lijk-, een tafel-, zie ald.; schoone -s op een bed leggen, het bed verschoonen, verfrisschen; zegsw. ergens de -s uitdelen of uitgeven, er de baas zijn, er alles te zeggen hebben.
Lak'en (misprizjen, sterk afkeuren), ik laakte, heb geiaakt: dat is te -, hij is in dat opzicht te -, zijn gedrag is te -, gispjen.
Lak'enachtig (eenigszins op laken lijkende), bn.: een -e damessof; -bereider (wolkrasser), m. -s; -fabriek (werkplaats, waar laken gefabriceerd wordt), v. -en; -fabrikant, m. -en; -hal (hal, waar laken wordt verhandeld), v. -hallen: de -te Brugge; -handel, v. gmv.; -koop (handelaar in laken), m. -s; -pers (werktuig, om het laken te pletten), v. -persen.
Lak'ensch (van laken gemaakt, uit laken bestaande), bn.: een -e jas, een - vest.
Lak'ensche, m. en v. -n; zie Laken velder.
Lak'enscheerder (werkman, die de wollen haartjes van geweven laken op gelijke lengte afsnijdt), m. -s.
Lak'ensempel (plombeemerk, een stukje lood als merk aan een rol laken), m. -s.
Lak'envelder (rond, dat in het midden wit en overigens zwart of bruin is), m. en v. -s: de -s zijn prachtige runderen, ook Laken-sche; -veldsch, bn.: de fraaie -e koeien, ook Lakenvelsch.
Lak'enverver (werkman, die de lakenstof in de verfkup behandelt), m. -s; -verfster, v. -s; -ververij (werkplaats), v. -en; -voller (werkman der lakenfabriek, die het laken waikt of volt), m. -vollers; -wever (werkman, die de wollen draden op den weefstoel ineenslaat), m. -s; -weverij, v. -en; -winkel (winkel, waarin laken het hoofdartikel is), m. -winkels.
Lak'ken 1. (met lak stuiten), ik lakte, heb gelakt: een brief met zorg -, een pakket -; 2. (met lak vernissen), ik heb gelakt: een kachel -, ijzerwerk -, ledergoed -; -ker (werkman, die verlakt), m. lakkers.
Lak'moes (roodachtig blauwe verfstof, die men uit verschillende korstmossen verkrijgt), o.; -fabriek, v. -en; -papier (papier, met lakmoes doortrokken), o. gmv.
Lakool' (plantk. violier, witte viool), v. -en.
Laks (lauw, onverschillig, traag, zorgeloos), bn. en bw.; -er, -t: hij is in alles even -; -heid (lauwheid, sloffigheid), v. gmv.
Lak'schoen (schoen van verlakt leer), m. -schoenen: een paar fijne -en.
Lala', Fr. zoo, zoo: 't examenwerk van dien knaap is maar -l middelmatig, dunnetjes.
Lam (jong schaap), o. lammeren; -metje, o., -metjes of -mertjes; zie Ooilam.
Lam (symbool van Christus), o.: - Gods.
Lam (verlamd, krachteloos inz. in een der ledematen), bn. en bw.; -mer, -st: een -me hand, een -been, een -me arm; ook van dieren: dit paard is - in het kruis; bij overdr.: deze schroef is -, verlopen, stuk; een -me veer, zonder veerkracht; fig. een -me vent,

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

beroerd; een -me geschiedenis, een naar voorval; -heid (het lam-zijn), v. gmv.; zegsw. met - geslagen zijn, mat, krachteloos zijn, zonder wilskracht of energie zijn.
Lama (Boeddhistisch priester in Tibet), m. lama's, zie Dala'-Lama; -is'me (godsdienst der Tibetanen, een hervormd Boeddhisme), o.; -tempel, m. -s.
Lama (dierk. schaapkameel in Argentinië en Peru), v. -s: de snelvoetige - is een kameel zonder vetbult in het N. van Z.-Amerika.
Lambel' (wapenk. barensteel, verkorte dwarsstreek met 3 of 5 langwerpig vierkante of zwaaluwstaartvormige stukken aan de onderzijde), o. -s: het - duidt een jongeren tak eener adellijke familie aan.
Lam'bertsnoot (hazelnoot, die omstreeks St.-Lambertusdag, 17 Sept. rijp is), v. -noten.
Lambiek' (zwaar Brusselsch bier), m. gmv.
Lambrekinj' (draperie tot afdekking boven aan een troonzetel, versiering boven-voor aan statiegordijnen), m. -s; ook: Lambrequin'.
Lambrizee'ring (fraaie, houten wandbekleding aan den benedenkant v. e. kamermuur), v. -en: een -, op snee verguld, (C. O.)
Lamenta'bel (naar, erbarmelijk, ellendig, beklagenswaardig), bn. en bw.; -er, -st.
Lamenta'ties (Bijbel. klaagliederen van den profet Jeremias over de verwoesting van Jeruzalem), v. mv.; zie Jeremiade.
Lamenteeren (weeklagen, jammeren), gmv.
Lamento'so (muz. op e. klagenden toon), bw.
Lamette (Fr. dun plaatje v. hout of ijzer), v.-s.
Lam'fer (rouwshuier, afhangende van den hoed), m. en o. lamfers.
Lamineeren (metaal tot platen uitslaan).
Lamien'dig (eig. lamme lendenen, lammigheid hebbende), bn.; -er, -st: een -e vent, vadsig, traag; -heid (vadsigheid, zwakheid), v. gmv.
Lam'meling (beroerde kerel), m. -en.
Lam'melot (lui, akelig mensch), m. en v. -ten; -lot'tig, bn.; -er, -st.
Lammen'dig (onwel, ongesteld, naar, akelig, lamlendig), bn.; -er, -st: ik ben of voel mij -, onlekker; het is - weer, gmv.
Lam'meren (lammeren werpen), de oolien -den, hebben gelammerd.
Lam'mergier (grootste, Europeesche dagroofvogel der Alpen), m. -gieren; z. Baardgier.
Lam'mertieud (gesch. van de 10 lammeren één voor den heer), o. -tienden; ook: krijtende tiend, zie Tiend.
Lam'mertjesbaal (fijne baai v. lamswol), v. gmv.; -pap (zachte bloempap), v. gmv.
Lam'migheid (lamheid, laksheid, Jan-Satieachtigheid, lamlendigheid), v. -heden.
Lamoen' (inspan van koets of wagen, disselraam met twee armen voor één paard), o. lamoenen; ook, Lemoen.
Lamp (voorwerp ter verlichting van zaal of huiskamer), v. lampen: een bak -, een gas -, een electriche -, een mijnwerkers- of veiligheids-, zie Daviaan; een nacht-, een hang-, een bureau-, een tuit-, enz.; de - is het symbool van werkzaamheid, haar licht is dat van vereering, zie Godslamp; zegsw. naar de - rieken, b.v. van een geschrift, een redevoering; er zijn aan dat werk heel wat avonduren of nachturen besteed en toch munt het niet uit; tegen de - loopen, er tegen aan loopen, als een inbreker, die tegen een plotseling opdagenden agent aanloopt (lamp in het Barg. bet. politieagent).

- Lampas** (O.-Indische of Ghineesche gebloemde zijden stof), o. gmv.
- Lampdrager** (toestel, waaraan of waarin een lamp hangt), m. -s; -**glas** (glas voor een lamp), o. -glazen; -**kap** (kap over de lamp), v. -pen; -**kleedje** (kleedje onder den voet der lamp), o. -s; -**kousje** (gloeikousje), o. -s; -**wisscher** (-poetser), m. -s.
- Lampfabriek** (fabriek v. lampen), v. -en.
- Lampenist** (verzorger der lampen van station, trein, schouwburg of zeeboot), m. -nisten.
- Lampjongen** (O.-I. bediende, die de zorg heeft voor de lampen), m. -s; -**katoen** (katoen, waarvan men lampepitten maakt), o. gmv.; -**koorts** (angst v. d. pas optredenden acteur, als hij voor 't voetlicht komt), v. gmv.; zie Plankenkoorts; -**maker** (fabrikant van lampen), m. -s.
- Lamppepit** (pit of wiek in een lamp), v. -ten.
- Lampje** (eig. lampje, d.i. kan in den vorm v. e. oud-Rom. lampje: kom of kan voor waschwater), o. -ten, ook, -**kan** (waterkan van een waschtafel), v. -nen; -**kom** (waschkom, waarin de lampetkan staat), v. -men.
- Lampion** (papieren balonnetje, meestal gekleurd, waarin men een kaars kan branden; illumineerlampje of -glaasje), v. -s.
- Lampisterij** (mijn. de plaats voor bewaring, uitgifte, reiniging en vulling der mijnlampen of davianen), v. -en.
- Lampoot** (scheldn. luiwaard), m. en v. -en.
- Lampreel** (Vlaamsch. jong konijn), o. -en.
- Lamprel** (dierk. de prik of negenooft der Noordzee en der rivieren), v. -en.
- Lamprel** (jong konijntje, lampreel), o. -en.
- Lampzwart** (kooldeeltjes van lamprook), o.
- Lamsbout** (bout v. e. lam), m. -en; -**kop**, m. -koppen; -**kotelet** (-ribbetje), v. -ten.
- Lamslaan** (eig. zóó slaan, dat er verlamming der ledematen intreedt), men sloeg lam, heeft langeslagen: een hond -; fig. de Russen werden -geslagen, werden machteloos gemaakt.
- Lamsvoor** (Zeeuwsche voorjaarsgroente der schorren), v. gmv.: de - behoort tot de melden.
- Lamspoot** (poot van een lam), m. -pooten; -**vacht**, v. -vachten; -**vleesch**, o. gmv.
- Lamstraal** (volkst. lammeling), m. -stralen; ook, -**zak**, m. -zakken. plat.
- Lamzellig** (ellendig, akelig, naar), bn.; -er, -st: een - dorp, het was - weer.
- Lancaster** (gepapte gordijnstof), o. gmv.
- Lancaster** (volgens Jos. Lancaster), bn.: de -e methode, ook de Bell-methode (naar Adr. Bell), volgens welke oudere leerlingen eener school de jongere onderwijzen. vero.
- Lanceeren** (werpen, slingeren, toewerpen): een torpedo -, afschieten; toon.: een geestigheid -, een woordspeling -; ook: een mode -, in zwang brengen.
- Lancet** (laatijzer, laatvljm), o. lancetten.
- Land 1.** (het niet met water overgedekte gedeelte der aarde), o. gmv.: de oppervlakte der aarde bestaat uit - en water, zie Vasteland; over - reizen, zie Overland, Overlandmail, Overlandvlucht; zee. - vooruit, - in het gezicht, - aan stuurboord; hij wíl eens zien, hoe na hij aan - is, hoe het met de zaak staat; zegsw. er is met hem geen - te bezellen, men kan met hem niet overweg; tem. het - opjagen, erg boos maken; het - aan iets hebben, er een hekel aan hebben; het - aan iem. hebben, hem niet kunnen luchten of zien; ergens te - komen, daar waar men liever niet wil zijn; 2. (grond, bouwland, akker), o. -en: dit - behoort aan de gemeente; een aardappel-, rogge-, moes-, wei-, bouw-; het - omploegen; op het - werken; ik heb - in dien polder liggen; 3. (het platteland), o. gmv.: op het - wonen; de bewoners van stad en -; 4. (rijk, staat), o. -en: Neder-, Zwitscher-, Duitsch-; de -en van Europa; het beloofde - of het - van belofte, Palestina; het - der rijzende zon, Japan, dat nl. een opgaande zon als keizerlijk teeken op vlaggen en in wapens voert; fig. in het - der levenden zijn, nog leven; zegsw. in het - der blinden is eenooft koning, zie Blinde; 's lands wijs, 's lands eer, elk land heeft zijn eigen zeden en gewoonten; zie ook Luilekkerland of Kokanje; 5. (vaderland), o.: het - verdedigen, het - verlaten, in een ander - gaan wonen, zie ook Binnen- en Buitenland; fig. de bewoners v. e. - of staat: het geheele - was in rouw gedompeld, h. geheele - was in oproer.
- Landaanwinning** (het droogleggen v. land aan den zee kant of in de binnenplassen), v.
- Land'aard** (volkskarakter), m. gmv.
- Land'adel** (de adellijken, die verblijf houden op hun landgoederen), m. gmv.
- Land'dang** (Mal. bouwveld), v. -s.
- Land'dauer** (vierwielige koets met neerslaande voor- en achterkap, zoo geheeten naar de stad Landau in Beieren), m. -dauers.
- Land'aulet** (kleinere soort v. landdauer), v. -s.
- Land'beer** (zoolganger, levende op het land), m. -beren: de bruine -beren met hun kleine oogen; verder de zwarte beren, de waschberen (Amerika); de grijze beren in Canada, enz.
- Land'bouw** (veldarbeid, akkerbouw), m. gmv.: $\frac{1}{4}$ van den Ned. bodem dient voor -; -**akte** (akte of bewijs van bevoegdheid tot het geven van onderwijs in den landbouw), v. -n; -**bank** (instelling, die voorschotten aan landeigenaars geeft, om zoo den landbouw te bevorderen), v. -en, ook: Agrarische bank; -**congres** (congres, waarop over de belangen van den landbouw en van de landbouwers wordt gehandeld), o. -sen; -**er** (land-bewerker, landman), m. -s, vroeger ook: Akkerman, Huisman.
- Land'bouw-huis'houdschool**, v. -scholen: de - geeft landbouw- en huishoudonderwijs in een 2-jarigen cursus en wel aan dochters (15-22) van gezeten boeren, het doel is den boerenstand door meerdere kennis te verheffen.
- Land'bouwkrediet** (voorschot, door een -bank gegeven), o. gmv.; -**leeraar** (rijks-: een ambtenaar, aangesteld ter behartiging van de landbouwbelangen in zijn district), m. -leeraren, -s; -**proefstation**, o. -s, zie Proefstation; -**provincie**, v. -s, -ciën: Limburg is een voorname -; -**school** (inrichting voor landbouw-onderwijs), v. -scholen: de - te Wageningen, te Deventer; -**tentoonstelling** (uitstalling van werktuigen, producten, vee), v. -en, ook, het terrein zelf; -**werktuig** (gereedschap van den landbouwer), o. -en; -**werkzaamheden** (allerlei veldarbeid), v. mv.; -**wintercursus** (inrichting, waar in de wintermaanden les in den landbouw wordt gegeven en wel aan zonen van landbouwers), m. -sen.
- Land'dag** (landsvergadering), m. -dagen: de Franken hielden hun - in Maart (Maartveld), later in Mei (paleis te Nijmegen, te Aken); de - in Finland; een Poolsche -, fig. ont-

zetzend verwarde en onstuimige vergadering; ook: algem. vergadering van Vereenigingen, Genootschappen, Maatschappijen; — **drost** (gesch. rechterlijk ambtenaar in Drente en Overijssel), m. — drosten: vroeger titel van den vertegenwoordiger van het landsheerlijk gezag; zie: Drost en Baljuw; — **edelman** (edelman, die op het platteland woont), m. — lieden, — **eigenaar** (grondbezitter), m. — s. **Land'eljk** (dorpsch, eenvoudig), bn. en bw.: het — leven; een — feest; — stil leven. **Land'en** (aan land komen of brengen), ik ben en heb geland: de vijand trachtte op de kust te —; de schipbreukelingen werden te IJmuiden geland; de vlieger landde vlug. **Land'engte** (aardr. strook lands, dienende als verbinding), v. — n: de — van Corinthe. **Land'- en vol'kenkunde**, v. gmv.: zie: Geographie en Ethnologie. **Land'erig** (verdrietig, ontstemd, slecht gehuimd, gemelijk), bn.; — er, — st. **Landerijen** (akkers, weiden, enz.), v. mv. **Land'es** (aardr. lage moerassige kuststreek in Fr. ten Z. van de Gironde), v. mv. **Land'genoot** (bewoner van eenzelsde land), m. — genooten; vr. — e; zie Landsman; — **goed** (buitengoed), o. — goederen; — **graaf** (aeltijke titel), m. — graven; — **heer** (eigenaar v. d. pachthoeve of van den verhuurden grond; heer, die op een landgoed woont), m. — heeren; — **hoofd** (vast deel eener brug aan een der oevers), o. — hoofden, zie Bruggenhoofd; — **huis** (buitenplaats, villa), o. — huizen. **Land'huishoudkunde** (wetenschappelijke kennis van het landbouwendrijf), v. gmv., zie Oeconomie; — **huishoudkundig** (de landhuishoudkunde betreffende), bn.: een — congres, zie Oeconomisch; — **huishoudkundige** (wetenschappelijk landbouwkundige, oekonom), m. en v. — n; — **huur** (huur of pacht, welke wordt betaald van gehuurd land of voor een pachthoeve), v. landhuren. **Land'ing** (het landen, vijandelijke inval aan de kust), v. — en: de — der Engelschen, 1799. **Land'ingsboot** (boot, waarmee de troepen landen), v. — booten; — **plaats** (plaats aan den oever, waar een schip kan landen), v. — plaatsen; — **schade** (avertij aan een luchtvaartuig bij het landen na volbrachten tocht), v. gmv.; — **troepen** (soldaten, die een landing doen), m. mv. **Land'juweel** (letterk. groot feest der Rederijkers; luisterrijke wedstrijd van Kamers van Rhetorica, waarbij alleen de Kamers uit de steden konden mededingen), o. — juweelen; als merkwaardige — en worden genoemd dat van 1496 te Antwerpen, dat van Roemerswaal (thans verzwolgen stad op Z.-Beveland) in 1507, dat van Gent in 1539 en vooral dat v. Antwerpen van 1561; het — is ook de uitgeloopte prijs zelf; verg. Haagspel. **Land'kaart** (kaart v. e. land, provincie, enz.), v. — en, verg. Zeekaart; — **klimaat** (klimaat van het vasteland), o. gmv.: een — heeft heete zomers en strenge winters, Perzië heeft e. —; — **krab** (scheepst. schimppnaam v. e. landsoldaat of een niet-matroos), m. — krabben; — **leven** (buitenleven, het leven op het land), o. gmv.; — **loopen** (zwerwen), o.; — **looper** (iem. die zonder middelen van bestaan rondzwerft), m. — s; — **looptij**, v.: die man wordt naar Veenhuizen gezonden wegens —; — **mail** (postdienst over Marseille, over

Brindisi en over Suez naar Indië), v. — mails, lees: — meel; — **man** (boer, landbouwer), m. — lieden; — **meter** (ambtenaar v. h. kadaster, belast met de opmeting der gebouwde en ongebouwde eigendommen), m. — s, ook, particulier —; — **mijl**, v. — mijlen: de Engelsche — is 1609 M., de Ned. — is 1 KM.; — **ontginning** (het vruchtbaar-maken van onbebouwde terreinen en heidevelden), v. — en. **Landouw'** (streek lands, vruchtbaar veld of weiland), v. — ouwen: een welige —, een schoone —; afbreken: land-ouw; — **paal** (grens, limietpaal), m. — palen; — **raad** (O.-I. recht-bank op Java, waarvoor inlanders terechtstaan), m. — raden; de — bestaat uit een Ned. voorzitter en twee inlandsche hoofden; — **renten-stelsel** (op Java, van 1811—'16 onder het toenmalig Engelsch bewind), o. gmv.: bij het — bracht iedere dessa een deel van de producten als belasting op, voor welke levering de dorpschoude aansprakelijk waren; — **rot**, — **rat** (scheepst. iedere niet-matroos), m. — rotten, — ratten; verg. Landkrab. **Landsadvocaat'** (gesch. oudere naam voor Raad-pensionaris van Holland), m.: Oldenbarneveldt (1547—1619) was —; ook: O.-I. advocaat der regeering. **Land'schap** 1. (streek, oord, gewest), o. — pen: een bekoortijk —; 2. (schilderstuk, dat een landschap geheel of ten deele voorstelt), o. — pen; 3. (gesch. Drente, dat in de dagen der Republiek wel eigen souvereiniteit had, maar geen afgevaardigde ter St.-Generaal zond), o. het — Drente; — **schapschilder** (schilder van landschappen), m. — s: Ruysdael (1625—'81) en Hobbema (1638—'70) zijn beroemde — s. **Landsdrukkerij'** (drukkertij van het rijk, waarop alles gedrukt wordt, wat van de landsregeering uitgaat), v. gmv.; — **gebouw** (gebouw van den staat), o. — en; — **heer** (gebieder, vorst), m. — en; — **heerlijk** (aan den landheer toekomende, vorstelyk), bn.: men droeg in 1581 Anjou de — e waardigheid op; het — gezag; — **kind** (eig. kind v. h. land; iem. wiens voorouders reeds in het land woonden), o. — eren; — **knecht** (huurling, o. a. aangeworven in de keizerlijke landen onder keizer Maximiliaan, 1493—1519; wapenknecht), m. — en; — **lied** (nationaal lied, volkshymne), o. — eren; — **man** (landgenoot), m. — lieden, — lui. **Land'stad** (een binnen in het land gelegen stad), v. — steden; de tegenst. is Zeestad. **Land'storm** (afdeeling van ons leger), m. gmv.: de landweermannen gaan na hun 7-jarigen dienst over bij den — en dienen dan tot hun 40e jaar; de — wordt onder de wapens geroepen in geval van mobilisatie of in oorlogstijd, de — plichtigen bewaken de grenzen, de vestingen, de forten, enz.; — **stormsoldaat** (soldaat, behoorende tot den landstorm), m. — daten; — **stormjaarklasse** (groep landstormplichtigen, die in hetzelfde jaar voor de militie lootten) v. — n; — **stormplichtige** (zij die verplicht zijn bij den landstorm te dienen), m. — n; — **stormwet** (wet van 1913 tot regeling v. d. landstorm), v. — ten. **Land'streek** (een deel van een provincie, van een land), v. — streken: de Betuwe is een vruchtbare —, de Veluwe is een boschrijke —. **Landsverdediger** (soldaat, krijgsmann), m. — s; — **verdediging** (verdediging van het land tegen elken vijandelijken inval), v. gmv.;

- vrouw** (vors'in van het land), v. -en.
- Land'taal** (taal des lands, moeder taal), v. gmv.
- Land'tong** (aandr. smalle strook lands, die in zee uitloopt), v. -tongen.
- Land'verhuizer** (iem., die zich tot verbetering van zijn positie metterwoon in een vreemd land b.v. N.-Amerika gaat vestigen), m. -s; zie: Emigrant, Refugié; -**verraad** (daad, die de veiligheid van het land benadeelt tegenover een anderen staat), o. gmv.: -plegen; -**verrader** (persoon, die zijn land verraad), m. -s; -**volk** (boerenvolk), o. gmv.; -**voogd** (stadhouder, plaatsbekleeder des konings), m. -en: Alva was hier -; in O.-Indië: de Gouverneur-Generaal; -**voogdes**, v. -dissen: de - Margareta v. Parma; -**voogdij** (waardigheid van landvoogd), v. gmv.; -**vrouw** (vrouw v. d. landheer, ook, vrouwelijke landheer), v. -en; -**waarts** (in de richting v. h. land), bw.: de wind woei -; de boomen vielen -.
- Landweer** (de gezamenlijke dienstplichtigen van zeven achtereenvolgende militiejaren), v. gmv.; -**weerdistrict** (een der 58 districten), o. -en; -**weerman** (soldaat der landweer), m. -mannen; -**weerplichtige** (militien, die nog zeven jaar bij de landweer behoort), m. -n; -**weersoldaat** (soldaat, behoorende tot de landweer), m. -daten; -**weerwet** (wet v. 1901 tot regeling v. d. landweer en tot opheffing der schutterijen), v. -wetten.
- Landweg** (O.-I. het tegengestelde van zeeweg, naar Indië), m. gmv.; -**wijn** (zeer jonge wijn, volksdrank: in de wijnstreken voor geringen prijs in den nazomer te bekomen), m. gmv.; -**wind** (wind, van het land naar zee waaiend), m. -en: in de Java-zee waait de - uit het zuiden (Veth); -**winning** (het aanwinnen van land, het ontwoekeren van land aan zee of stroomen), v. -en; -**zaat** (eig. land-zitter, landbewoner: inboorling), m. -zaten: het bloed van - en van vreemden (Tollens); -**zie'kig** (vervelend, onaangenaam van stemming; eig. als een matroos op het land, die meent, dat hij de koorts heeft), bn.; -er, -st; -**ziekte** (volksziekte, epidemie), v. -n.
- Lang** (groot v. lengte), bn. en bw.; -er, -st: een -e weg, een pantalon -er maken, de -ste nacht (22 Dec.); -slapen, het duurde -er dan ik dacht, ik heb het -st gewacht; zegsw. iets op de -e baan schutven, uitstellen; 't is een gedicht van -en adem, een groot gedicht; het is zoo - als het breed is, 't maakt geen verschil, 't is lood om oud ijzer, zie IJzer; - van stof zijn, langdradig zijn; zij heeft een -e tong, zij is een kwaadsprekster.
- Langar'mig** (met lange armen), bn.: -e apen, b.v. de Slingeraap.
- Lang'been** (persoon: spillebeen), m. en v. -beenen: Germanicus (15 v. C. -19 n. C.), Rom. veldheer, met de eiberbeenen; ook, de ooievaar.
- Lang'been** (steekmug), v. -beenen.
- Lang'bee'nig** (met lange beenen), bn.; -er, -st; -e spinnen, zie Hooiwagen.
- Langdra'dig** (eig. lang van draad, uitgerekt; fig. wijldoortig, vervelend), bn.; -er, -st.
- Langdu'r'ig** (lang van duur), bn.; -er, -st: een - onderhoud, een -e ziekte.
- Lang'en** (overreiken), ik langde, heb gelangd: lang mij het zout eens! zie Aanlangen.
- Langet** (mutsenkant van zeer geringe soort), v. gmv.; (soorten), v. langetten: een - muts, een muts met een strook van -.
- Lang'gar** (O.-I. koranschool, bedehuis), v. -s: in den - worden de kinderen der Maleische grooten in den Koran onderwezen en verrichten de vrouwen haar gebed.
- Lang'hals** (persoon met langen hals), m. en v. -halzen; -**hals** (flesch met langen hals), v. -halzen; -**halzig** (met langen hals), bn.; -er, -st: een - persoon, een -e flesch; -**harig** (met lange haren), bn.: een -e hond, de -e Franksche koningen; -**jarig** (veeljarig), bn.: een -e ondervinding; -**lijvig** (met een lang lijf), bn.: een - jasje; -**neus** (persoon met bijzonder langen neus), m. en v. -neuzen; -**oor** (een ezel, haas), m. -ooren.
- Lang'poot**, m. -en; verg. Hooiwagen; -**pootmug** (buitengewoon groote mug met zeer lange beenen), v. -muggen, zie Emelt.
- Langs**, vz.: - een rivier wandelen, ter zijde van; de weg loopt - het bosch, ik ga - uw huis; bw.: de straat -gaan; onder-, boven-, evenzoo de w.w.: -gaan, -loopen, -rijden, -trekken, -varen, zie ald.
- Lang'scheeps** (lopende evenwijdig aan de as van het schip), bw.: de mast viel -; -**scheepsch**, bn.: -e zeilen.
- Langs gaan** (gaan langs iets), ik ging -, ben -gegaan; -**loopen** (loopen langs iets), ik liep -, heb en ben -gelopen; -**rijden** (rijden langs iets), ik reed -, heb en ben -gereden.
- Lang'slaper** (iem., die gewoonlijk een gat in den dag slaapt), m. -s.
- Lang'staart** (dier met langen staart), m. en v. -en; verg. Kortstaart.
- Langst'levende** (iem., die het langst leeft), m. en v. -n: het testament maken op den -.
- Lang'straat** (aandr. streek in N.-B. van Den Bosch naar Geertruidenberg), v.: de - telt 8 dorpen (Waalwijk) met landbouw en vooral lederbedrijf, leerlooierijen en schoenmakerijen.
- Langs'trekken** (trekken of reizen langs), ik trok -, heb -getrokken: toen wij de meren langstrokken, bleek al het water bevroren; -**varen** (varen of zeilen langs), ik voer -, heb en ben langsgevaren: de kusten van een eiland -.
- Lang'tand** (kieskauwer, lekkerbek), m. en v. -en; -**tong** (habbelaar, kwaadspreker), m. en v. -en; -**tongig**, bn.: een -e vrouw.
- Lang'uit** (in volle lengte), bw.: hij viel - op den grond, zoo lang als hij was.
- Langwer'pig** (uitgerekt van vorm), bn. en bw.; -er, -st: Java heeft een -en vorm; een ellips is een - rond; ook: Lankwer'pig.
- Langwij'lig** (lang durende en daardoor vervelend, wijldoortig, langdradig), bn.
- Lang'zaam** (niet gauw, traag), bn. en bw.; -zamer, -st: een os is langzaam in zijn loopen, een langzamen dood sterven, b.v. door tering; die winkelbediende is mij te -, hij is niet kwiek of vif; mijn horloge gaat te -, loopt achter; spreekw. Haast u -, d. i. Festina lente: denk of overleg bij uw werk.
- Lang'zamerhand** (zachtjes aan, van lieverlede, allengs), bn.: dat komt - terecht.
- Lang'zichtwissel**, m. -s; zie Lang papier.
- La'ning** (scheepst. planken brug tot overloop), v. laningen.
- Lankmoe'dig** (toegevend, veel kunnende verdragen vóór doos te worden, geduldig, goederliken), bn. en bw.; -er, -st.

Lankwerpig, bn.; zie Langwerpig.

Lanoll'ne (*wolvet*), v. gmv.

Lans (*lansknacht*, fig. *medestrijder*, *kameraad*, *vriend*), m. lans; -je, o. -s. vero.

Lans (*wapen*, *spies*, *speer*), v. -en; zegsw. een - breken voor iets, fig. iets ridderlijk verdedigen, strijden voor iets; zie Breken.

Lansier' (*ruiter met een lans gewapend*), m. lansiers; verg. Ulaan.

Lans'knecht (gesch. *soldaat te voet*, *gewapend met een lans*), m. -knechten.

Lantaarn', **lanta'ren** (Fr. *lanterne*; *toestel tot verlichting*), v. -en, -s: een gang-, een gas-, een straat-, een blikken, een koperen, een hoornen, een papieren -; *Keizers kat is zijne nicht*, *groot - en weinig licht*, spot: opgeblazen man van hooge gestalte en met een groot hoofd, zonder veel verstand; myth. iets met een - moeten zoeken, dat, wat nl. hoogst zeldzaam is, zie: Diogenes-, alsmede Sein- en Dievenlantaarn.

Lantaarn' (bouw. *lichtkoepeltje op een dak*, *boven een trap*), v. -s; ook: Lantaren.

Lantaarn'dag (in China op 6 Febr. de dag van het lentefest), m. -dagen; ook: Lantaren -; -feest (in China, zooveel als ons Paaschfeest, lentefest), ó. -en: de brandende lantaarns stellen zinnebeeldig de overwinning van het licht op de duisternis voor.

Lantaarn'opsteker (-aansteker), m. -opstekers; -paal (*tijzeren of houten paal*, met een lantaarn er op), m. -palen.

Lantaarn'plaatje (*plaatje voor een projectielantaarn of sciopicon*), o. -s.

Lan'teren (*leegloopen*, *straatstijpen*), ik heb gelanter: jongen, ben je weer aan 't -? zie Lanterfanten.

Lan'terfant (iem., die lantert, leeglooper), m. -en; -fanten (*straatstijpen*, *leeglooper*), ik lanterfantte, heb gelanterfant; -er (*straatstijver*), m. -s; -erij' (*leeglooperij*), v. -en.

Lantier'boom, m. -en; zie Latierboom.

Lao'oon, m. myth. Trojaansche priester, zijn landgenooten tegen de listen der Grieken waarschuwende in zake het paard van Troje, doch met zijn twee zoontjes door slangen gedood; de -groep, beeldhouwwerk in wit marmer, in 1506 opgedolven, ze wordt in het Vaticaan bewaard; lees: la-oo'-koo-on.

Laodie'er, m. -s: Bibb. bewoner v. d. stad Laodicea in Klein-Azië, fig. lauw, onverschillig mensch, zie Openb. 3: 14-16. (ce = see).

Lao'medon, m. myth. vader van Priamus.

Lap 1. (*een stuk leer*, *linnen*, *katoen*, enz.), m. lappen: een - op een schoen zetten; zegsw. beter een - dan een aat, d. i. beter een versteld dan een gescheurd kleedingstuk; *het is een nieuwe - op een oud kled*, een ongeschikte, ja. schadelijke wijziging van wet, bepaling of verordening; bij uithr. een - land(s), stuk: een -je. een bankbiljet: *een lapje van f 60 of van 60 pap*, gmv.: zegsw. iem. voor 't -je houden, hem voor den gek houden, voor den mal; *een gezicht van oude lappen*, een huilerig, een zuur gezicht; 2. (scheepst. *zeil*), m. lappen: alle -pen uithangen: *de wind waait in 't -je*, 't is voordewind, zie ald.; *het gaat hem vlak voor 't -je*, hij heeft voorspoed, 't gaat hem voordelig; 3. (*kleding*), m. lappen: zegsw. op zijn -pen krijgen, eig. op zijn kleeren, dus slaag: iem. hij de -pen krijgen, hem beet krijgen, nl. bij zijn kleeren vasthouden, zie: Kladden Lurf; zegsw. hij is weer op de

lappen, eig. op de schoenlappen, op de been; 4. (*klap*, *oorveeg*), m. lappen: iem. een - om de ooren geven; 5. (*liederlijk mensch*), m. lappen: dat ie (*Klaasje*) een - is (C. O.), drinkbroer; *hij is een dronken -*, een smeer-, een zuip-, plat; 6. (*restant v. e. rol linnen*, *katoen*, *tapijsgoed*, enz.), m. lappen: lappendag houden, winkel: uitverkoop van lappen of restanten; 7. (Eng. sport. *baanronde*, *lengte der dikwijls te doorloopen baan bij een wedstrijd*), m. of v. laps; zie Lappen.

Lap (*Laplander*), m. Lappen: de Lappen bewonen het N. van Scandinavië en van Finland.

Lapel' (*omgeslagen voorbovenrand van jas of vest*, *mantel*, enz.), v. lapellen.

Lapidair' (Fr. *in steen gehouwen of gebeteld*), bn.: fig. -e stijl, korte, kernachtige; -schrift (*in steen gehouwen*, *kantig letterschrift*, b.v. op grafzerken, obelissen, zuilen, enz.), o. gmv.

Lapis infernalis (Lat. geneesk. *helsche steen*), m. gmv.: - dient tot het wegbranden van wild vleesch in een wonde.

Lapis lazuli, m.; zie Lazuursteen.

Lap'je, o. gmv.: *we zeilden drie weken vóór 't -*, met een voordewind, zie Lap (zeil).

Lap'lander (*bewoner van Lapland*), m. -s; fig. scheldn.: ruwe vent; zie Lap en Kaffer.

Lappen 1. (*verstellen*, *oplappen*), ik heb gelapt: *een paar schoenen laten -*, een ketel doen -; zegsw. iets -, iets herstellen, opknappen, in orde brengen; meestal, fig. iets behendig verrichten, slim uitvoeren: *wie zou 'm dat zoo mooi gelapt hebben? ik zal 'm dat wel -*, klaarspelen; *alles er door -*, alles verbrassen; 2. (*met een zeemen lap schoonmaken*), ik lapte, heb gelapt: *de glozen of ruiten -*; 3. (sport. *een baanronde*, d. i. ¼ Eng. mijl inhalen, vóórkomen), ik heb gelapt.

Lappendag (*lapjesverkoopdag in een manufactuurwinkel*), m. -dagen, zie Lap (restant), m. lappen; -deken (*deken*, uit allerlei lapjes vervaardigd, bedelaarsdeken), v. -s; fig. *die wet wordt door al deze wijzigingen een -*, een bont d. i. onsamenvattend geheel; -mand (*mand*, waarin men verstelwerk bijeenlegt), v. -en; zegsw. hij is in de -, hij ligt een weinig ongesteld te bed; -markt (*deel der markt*, waar lappen verkocht worden, vossenmarkt), v. -en.

Lapper (iem. die lapt, ook, knoeier), m. -s: Jan de -, zie Schoenlapper, Ketellapper.

Lapsus (Lat. *fout*, *vergissing*), m. lapsus.

Lapsus calami (*een toevallige schrijffout*), m.; -linguae (*fout in 't spreken*), m. (gu = gw); -memo'riae (*geheugenfout*), m.

Lap'werk (*kleeren*, *schoenen*, enz. om te lappen; fig. *knoeiwerk*), o. gmv.: -woord (*stopwoord*), o. -en, b.v. er bleek uitzien; -zalf (eig. *zalf*, die slechts oplapt: *kwakzalversmiddel*), v. gmv.; -zalven (*scheepst. het tuig insmeren met teer*, *olie*, *vet*), ik heb gelapzalfd; -zalven (*kwakzalven*), ik heb gelanzalfd; -zalver, m. -s; -zalverij', v. -en.

Lardeeren (*met reepjes spek doorsteken of opvullen*): fig. *vullen*, *doormengen*, b.v. een goed *arlardeerde beurs*, in de spreek. gespekte; -priem, m. -prijemen; -spek, o. gmv.

Laren, m. mv.: Rom. myth. schutgoden van het huis, huisgoden: de - waren zielen van afgestorvenen, die over hun vroegere woningen bleven waken, hun beeltenissen stonden nabij den haard; ook, Lares.

- Larf**, v. larven, zie Larve.
- Larghet/to** (muz eenigszins langzaam, zacht, vloeiend), bw.; als zn. o. -'s. (gh = g).
- Largo** (muz. It. zeer langzaam, breed, statig, ernstig), bw.; als zn. o.: largo's.
- Larie** (beuzeling; zotteklap), v. gmv.: 't is maar -; spreekt.; slappe koffie of thee, gmv.
- Larie** (eig. snapster, thans ook: vrouw of meisje van verdachte zeden), v. laries of larien
- Lari l'ari** (Lat. tot de „laren" of huisgoden spreken), fig. gewauwel; zie: Larie en Lariefarie.
- Lariefarie** (zottepraat, klets), o.: dat is -.
- Larlemoer** (vrouw, dat te veel praat), v. -s.
- Larlien** (babbelen, snappen), ik heb gelaried.
- Lariks** (plantk. naaldboom, lorkeboom, een soort van pijnboom, terpentijnboom), m. -en; -boom, m. -boomen.
- Larmoyant** (Fr. jammerend, weenend), bn.
- Larong** (O.-I. geuleugelde termiet), m. -s.
- Larve** (rupa, made), v. larven; ook, Larf: een rups heeft pooten, een made niet.
- Laryngitis** (geneesk. ontsteking v. h. strottenhoofd), v. gmv.; -goseop' (strottenhoofdspiegel, keelspiegel), m. -scopen. (g = g).
- Larynx** (ontl. strottenhoofd), m. -en.
- Lasch** (tusschenzetsel, verbindingsstuk, geervormige strook, spitse lap), v. lasschen.
- Laschmes** (keepmes, kuipersmes), o. -sen.
- Laschief** (Fr. dartel, weelderig, brooddronken), bn.; -ver, -st; lees: lassief'.
- Lasciviteit** (weelderigheid, dartelheid, uitgelatenheid), v. gmv. (sc = ss).
- Laskar** (Eng.-Ind. kleurling-matroos op een Europeesch schip), m. -s; ook, laskaar'.
- Las'schen** (aan elkaar maken, met een lasch weer vereenigen, aaneenvoegen), ik laschte, heb gelascht: kabels -; verg. In lasschen.
- Lasso** (lang en taai touw met strik, werpkkoord met strop, werpstrik), v. lasso's; met de lasso vangt de cowboy in de prairie paarden, buffels, enz.
- Last 1** (al wat niet licht is), m. lasten; fig. de - der jaren, der zorgen, de druk; iem. tot - zijn, overlast; zegsw. iem. iets ten - e leggen, van iets beschuldigen; het einde zal den - dragen, het einde zal ongunstig zijn, de nadeelen toonen; - tijden, onaangenaamheden ondervinden; Holland was in -, in grooten nood; dat heeft geen -, haast: lusten en lasten, voor- en nadeelen; 2. (denkbeeldige korenmaat), o lasten: een - aruan is 30 H.L.; een last tarwe weegt 2400 KG., rogge 2100 KG., garst 1950 KG.; in schipperstaal is een scheepsplast = 2000 KG.; 3. (zeventien kantjes haring), o. -en; 4. (bevel), m. gmv.: -even om iets te doen; -brief (bevelschrift), m. -brieven; -dier (lastdragend dier, lastbeest), o. -dieren: de ezels is een -, de kameel is een -; -drager (iem. die lasten draagt), m. -s.
- Lasten** (belastingen), m. mv.: dorpslasten, polderlasten; zegsw. op zware - zitten, veel belasting, hooge huur enz. moeten betalen.
- Lasten** (bevel geven, opdragen, bevelen), ik lastte, ik heb gelast; verg. Afgelasten.
- Last'er** (het tegen beter weten in aantasten van iets eer en goeden naam, door smaad of smaadschrift), m. gmv.
- Last'eraar** (man, die lastert), m. -s, -raren; -raarster, v. -s.
- Last'eren** (leugenachtig iets kwaads van iem. zeggen, liegend kwaadspreken), ik heb gelasterd, verg. Godslastering; -lijk (laster
- bevattende), bn. en bw.: -e taal; - von iem. spreken, op lasterlijke wijze; -taal (eerroovende taal, lasterende woorden), v. gmv.: vuige -; -tong (iem. die lastert), v. -en.
- Last'geld 1** (tonnengeld, recht, dat v. schepen in verschillende havens geheven wordt naar den scheepsinhoud), o. -gelden; 2. (gelden, geheven v. Sontvaarders voor Sonttol), o. -en.
- Last'gever** (persoon, die een ander een last opdraagt, committent), m. -s; -geving (lastbrief), v. -gevingen, verg. Volmacht; -hebber (iem., wien een last is opgedragen), m. -hebbers, zie Mandataris.
- Last'ig** (last of zorg veroorzakend, onaangenaam, morielijk), bn. en bw.; -er, -st: een - kind, een -e arbeid, een - examen.
- Last not least** (Eng. het laatste, maar niet het minst gewichtige).
- Last'post 1** (een baantje, dat veel werk en weinig loon geeft), m. -en; 2. (jongen, die lastig, ondeugend is en op den zak van zijn ouders teert), m. -en, verg. Huis kruis.
- Lat** (lang, smal en dun stuk hout), v. latten.
- Lataan boom** (waaierpalm: palmboom, oorspronkelijk op Madagascar), m. -boomen.
- Lat'afel** (kast, gewoonlijk met vier laden), v. -s.
- Latel'hout** (bouw. draagbalk als steun boven een raam), o. -en; -steen, m. -en.
- Lat'en 1** (niet doen, nalaten, iets niet veranderen, toelaten), ik liet, heb gelaten: zult gij het -? ik kan het rooken niet -; we zullen alles maar zoo -; zegsw. ergens het leven bij -, inschieten; iemand met rust, met vrede -, doen blijven; ik zal je binnen-; waar laat die jongen zijn eten! bergt; 2. (aderlaten), ik liet, heb gelaten, dit w.w. laten raakt in onbruik; 3. (veroorzaken, doen, oorzaak zijn, maken dat iets geschiedt), hij liet, heeft gelaten: ik heb hem - komen (onbep. wijs voor het vd.); hij liet het paard galopperen; hij laat het geld rollen; hij liet zich een pelsjas maken; God laat de zon schijnen.
- Latent** (verborgen, ingesloten, onzichtbaar), bn.: nat. -e warmte, gebonden.
- Lateraal** (wat ter zijde of van ter zijde is), bn.: een - kanaal, evenwijdig met een rivier, b.v. met de Maas; een -rale allee, ter zijde van de hoofdlaan; fig. -rale verwanten, -rale erfgenamen, in de zijlinie.
- Lateraan'kerk**, v.: de basiliek van St.-Jan te Rome, de pauselijke kathedraal, ook Gulden Basiliek, de hoofdkerk aller Kath. kerken der wereld, toegewijd aan Joannes den Dooper; -paleis, o.: paus. paleis te Rome op den berg Celio, een exterritoriaal bezit van den H. Stoel; in het - zijn sedert den tijd van Gregorius den Groeten (590-604) veel conciliën gehouden: die heeten --concilies.
- Lateraansch**, bn.: de -e concilies.
- Latherus** (plantk. vlinderbloemige plant, een soort van andoren), v. -sen: de naakte - of aardaker; de veld-, langs dijken en wegen; de moeras-; van de - of lathyris worden elf soorten in ons land gevonden.
- Latter'boom** (paal in den stal, hangende tusschen twee paarden), m. -boomen.
- Latijn** (de Latijnsche taal, eig. de taal van Latium, landstreek, waarin Rome gelegen was, later de taal der Romeinen, thans, doode taal), o.: -leeren, -verstaan; het - is de taal der R.-K. kerk; fig. dat is - voor mij, ik versta er niets van.
- Latij'nen** (alle bewoners v. h. W. of alle

- Westerlingen, i. d. taal d. Byzantijnen), m. mv.
- Latijnsch'** (van de Latijnen of Romeinen), bn.: de -e schrijvers, het -e letterschrift, nl. het onze; verder: -e kerkgezangen, een - woordenboek.
- Latijnsche kerk** (de Roomsche-Katholieke, die in haar liturgie de Latijnsche taal bezigt), v. gmv.; verg. Grieksche Kerk.
- Latijnsche Unie** (statenverbond tusschen Frankrijk, België, Zwitserland, Italië en Griekenland), v.; dit statenverbond bedoelt het gebruik van dezelfde standpenningen (onder verschillende namen en vormen) als wettig betaalmiddel.
- Latijnsch' kruis** (kruis, waarvan de 4 armen niet even lang zijn), o. -e kruisen; zie Kruis.
- Latijns' me** (Latijnsche spreekwijze, Latijnsche getinte uitdrukking, Latijnsch taaleigen), o. -n.
- Latijns'** (kenner van het Latijn), m. -en.
- Latijnsheid'** (de Lat. taal en taalkunde), v. gmv.
- Latitu'de** (geographische breedte, poolshoogte; fig. vrijheid van handelen, speelruimte), v. gmv.
- Latium**, o. gesch. landschap van Midden-Italië.
- Latoen'** (geelkoper, messing), o. gmv.: - bestaat uit 65% koper en 35% tin.
- Lato'na**, v. myth. geliefde van Jupiter; - was de moeder van Apollo en van Diana.
- Latri'ne** (publiek privaat), v. -n.
- Lats** (broekklep), v. latsen; ook, Latse.
- Latuw** (plantk. de saldeplant), v. gmv.; zie: Kropsalade, Dunsel, Krulsalade.
- Latuwerk** (hekwerk, spalier), o. gmv.
- Lauda'bel** (loffelijk, prijzenswaardig), bn.
- Laudanum** (pijnstillend geneesmiddel, mengsel van opium en Malagawijn), o. gmv.
- Laudator** (lofredenaar), m. -to'ren; - tem'poris acti, nl. v. d. ouden tijd.
- Laureaat** (gelauwerd of bekroond schrijver, dichter, schilder), m. -aten.
- Laurier'** (altijd groene, 2-8 M. hooge boom in Z.-Europa, Klein-Azië en N.-Afrika), m. laurieren: de bladeren van den - worden als specerij gebezigd; fig. krans, gevlochten van laurierbladen als eere teeken voor overwinnaars in de Olympische spelen, zie ald.; laurierkrans, zie Lauwer; de - is het zinnebeeld van vrede en van overwinning; - bes (vrucht v. d. -boom), v. -sen; - en (met lauweren kronen, fig. verheerlijken), ik heb gelaurierd: ik wil 's Winters hoofd - (Bild.); - kers (plant, wier bladen met die van den laurier overeenkomen en waaruit men een geneesmiddel hereidt), m.; (vrucht), v. -kersen.
- Laud De'o** (Lat. Gode lof).
- Lauw** (tusschen warm en koud, halfwarm), bn. en bw.; -er, -st: fig. koel, onverschillig.
- Lauwer** (laurierkrans, zegkrans), m. -s, -en: zegsw. -en behalen; op zijn -en rusten, na de zege, na behaald succes voorgoed rusten.
- Lauweren** (met lauweren kronen, tooien), ik heb gelauwerd: een gelauwerd overwinnaar, een gelauwerd dichter; zie Olympia.
- Lauwerbes** (laurierbes), v. -bessen.
- Lauwerkrans** (lauwer), m. -kransen; -kroon (-krans), v. -kronen.
- Lauwerszee** (aardr. inham der Noordzee tusschen Fr. en Gr.), v., de - is omstreeks de 9e eeuw ontstaan; in de spreekw.: Lauwerzee.
- Lauwhartig** (koel, zonder belangstelling, onverschillig), bn. en bw.; -er, -st.
- Lauwheid** (eig. het lauw-zijn, fig. koelheid, onverschilligheid in het goede), v. gmv.
- Lauwte** (lauwheid), v. gmv.
- La'va** (uitbraaksel van een vulkaan), v. gmv.
- Lavabo'** (waschtafel), o. en v. lavabo's.
- La'vagas**, o., zie Hyaliet.
- La'vas** (schermbloemige plant, eppe), v. gmv.
- La'vastroom** (stroom van gloeiende en vloeiende lava, bij de uitbarsting van een vuurberg), m. -en.
- La'vatory** (Eng. W. C. met toebehooren op treinen en booten, pleinen, enz.), o. -ries.
- Laveeren** (vroeger loeveeren, zie Loef en Loeven: zigzagsgewijs tegen den wind opzeilen of opwerken), de zeilboot laveerde, heeft gelaveerd; fig. met onvasten stap voortzwaaien, als b.v. een dronkeman.
- Lavel'** (verlof, vrijaf, vrijheid), v.: iemand - geven, d. i. vrijaf geven. w. g.
- Lavel'en** (ledigloopen, lanterfantten, straat-slijpen), ik laveide, heb gelaveid.
- Lavement'** (endeldarminspuiting, darmbad), o. -en; zie: Klisteeren, Klysmas.
- Lavement'spuut** (klisteespuit), v. -spuiten.
- La'ven** (iems lippen bevochtigen, hem laafnis of verkwikking geven), ik laafde, heb gelaafd: zich aan een bron -; la'fenis, v. gmv., z. ald.
- Laven'del** (lipbloemige, specerijachtige heester, wier bloemen men in versch gewassen linnen legt tegen de mot), v. gmv.; -blad, o. -en, -eren; -bloem (bloem van de lavendel), v. -en; -geur, m. -en; -olie (olie, uit de bloemen der lavendel getrokken), v. gmv.
- Lavor'** (Fr. waschkom, lampetkom), o. -voren.
- Lawaal'** (geraas, geweld, rumoer), o. gmv.: wat een -!; -maker (druktemaker), m. -makers; in de volkst. ook: lewaai, laweit.
- Lawaal'saus** (saus, die erg dun is), v. -en.
- Laweit'** (lawaai), o. gmv., volkst. wat een -!
- Lawine** (sneeuwstorting, sneeuwval in het hooggebergte), v. lawinen, -s: een sneeuw-, ook: een steen-, een gletscher-.
- Lawn-tennis** (Eng. bal- of raketspel op een lawn of grasveld), o. gmv.: (tennis, Fr. tenez, vang op); -club (vereeniging van -spelers), v. -s; zie Tennissen.
- Lax** (wijd, los, slap, ongebonden), bn.
- Lax'ans, laxatief** (purgeermiddel, buikzuiverend middel), o. laxantia, laxatieven.
- Laxeeren** (de ontlasting bevorderen).
- Laxeermiddel** (purgeermiddel), o. -en.
- Lazaret** (pest- of leprozenhuis, in 't algemeen: quarantaine-huis, ziekenhuis), o. -ten.
- Lazarij'** (melaatschheid of lazaruszeer), v. gmv.; zie: Lepra, Leprosheid.
- Lazaris'ten** (leden van de congregatie, door den H. Vincentius a Paulo gesticht), m. mv.; de vereeniging is aldus genoemd naar het moederhuis St.-Lazarre te Parijs; de - zijn ziekenverplegers en missionarissen.
- Lazaro'ni'**, m. mv.; zie Lazzarone. (z = ts).
- La'zarus** (d. i. Godhulp: patroon der melaatschen; ook, een melaatsche zelf), m. -sen: zegsw. arm als -, straatarm; -klep, ook, -klap (ren houten kleptoestel, waarvan de melaatschen moesten voorzien zijn, om hun nabijheid te doen kennen), v. -pen; verg. het platte Belazerd.
- Lazu'ren** (van lazuur, als lazuur), bn.: het - gewelf des hemels; ook, Azuren.
- Lazuur'** 1. (prachtig hoogblauwe, fijn gepolijste steen), m. -zuren, (stofnaam), o. gmv.: ook, Lazuursteen; -blauw (hemelsblauw), o., ook enkel: Lazuur; 2. (lazuurkleur), o.: een mantel van -, een hemel van -, donkerblauw, ook, Azuur; -kleuren

(kleuren, welke de onderliggende kleuren laten doorschemeren), v. mv.; -steen (ondoorzichtige steen van hoogblauwe kleur), m. -en, (als stofnaam), o. gmv.

Lazzarone (It. bedelaar in de straten van Napels, enz.), m. lazzaroni. (zz = ts).

Leader (Eng. leider v. e. staatkundige partij in het Eng. parlement; hoofdartikel in een dagblad), m. -s; --**speech** (redevoering v. d. leider eener staatspartij), v. -en.

Leb, leb'be (lebmaag v. herkauwende dieren), v. lebben: ook, stremsel voor de kaasproductie, uit de lebmaag bereid.

Leb'aal (zekere dikke aal of paling), m. -alen. **Leb'beren** (klankn. zacht-slobberend drinken), het lam -de, heeft geleberd.

Leb'big, bn.: -e kaas, naar leb smakende; -heid, v., fig. spijtigheid, boosaardigheid.

Leb'maag, leb (dierk. vierde en laatste afdeling van de maag der herkauwers, ook, kaasmaag geheeten), v. -magen, lebben.

Lec'tor (hulp-leeraar aan een inrichting van hooger onderwijs), m. -s, -to'ren.

Lec'toraat' (het ambt van lector), o. -raten.

Lec'tor bene'vole, Lat., zie **L. B.**

Lec'trice (voorlezeres), v. -s: de - van H. M.

Lec'tuur' (het lezen, de lezing; ook: stof ter lezing), v. gmv.: een uitgebrede -.

Lede'braak, lee'braak (fig. buitengewoon zware arbeid), v. gmv.; -**braken, lee'braken** (trans. iem. de ledematen breken; intrans. zijn leden breken), ik -braakte, ik heb of ben lede(lee)braakt, verg. Rad braken; -**broek** (breuk van eenig lid), v. -en.

Ledekant', ledikant' (Fr. lit de camp: verplaatsbare slaapstede), o. -kanten.

Ledeman (ledepop), m. -nen, -s.

Ledematen (armen en beenen), o. mv., zie Lidmaat.

Ledenlijst (lijst van mede-leden), v. -lijsten.

Ledepop (kunstmatige draadpop voor schilders: ledeman, leeman), v. -poppen.

Leder (bereide dierenhuid), o. gmv.: **Deensch** -, **Russisch** -, **Turksch** -, **Marokko-** of **Marokijn**: geiten-, gemzen-, jucht-, zie ald.; **goud**-, **kalfs**-, **ossen**-, **zeem**-: -**achtig, leer'achtig** (op leder lijkend), bn.: een -e stof, -e bladeren, een -e broekstof; -**en, lee'ren** (van leder), bn.: een - portemonnaie, een - reistasch; -**waren, leer'waren** (voorwerpen, v. leer gemaakt), v. mv., zie Maroquinerie; -**werk** (ledergoed), o. gmv.

Ledewater, lee'water (kleverig vocht, dat de gewrichten lenig maakt), o. gmv.

Ledig, leeg 1. (niet gevuld, het tegengestelde van vol), bn.; -er, -st: een - vat, een -e beurs, het glas is -, die flesch is half -; een -e maag hebben, hongerig zijn; ook eerste lid van samengest. w.w., b.v. ledigdragen (ledig- of leeggedragen), -gieten (ledig- of leeggegieten), -loopen (ledig- of leeggelopen), -maken, -pompen, -putten, -scheppen, -staan, -zitten, zie ald.; 2. (onbezet), bn.

en bw.: -e tijd, vrije tijd, een - huis, niet bewoond, een - uurtje, uurtje van ontspanning; met -e handen vertrekken, fig. gaan, zooals men gekomen is, zonder zijn doel bereikt te hebben; -**dragen, leegdragen** (lossen van een schip), men droeg - of leeg, heeft - of leeggedragen; -**en, lee'gen** (ledigmaken), ik heb geledigd: de glazen -, de flesschen -; -**gang** (het ledig-gaan, het niets-doen, het luieren), m. gmv.: - verslapt; -**ganger**

(nietsdoener), m. -gangers; --, **leeg'gieten** (uitgietend ledigen), ik goot -, heb ledig- of leeggegieten: een vat -; -**heid** (het leeg- of niet-gevuld zijn), v. gmv.: de - van een kerk, van een school, enz; de - van een geldbui, van de kas; -**heid** (werkeloosheid, niet-bezigheid), v. gmv.: zijn tijd in - doorbrengen; spreekw. - is des duivels oorkussen; zie Oorkussen; -**loopen** (fig. niet werken, niets uitvoeren), ik liep ledig, heb ledig(leeg-) geloopt, ook, Leegloopen; en verder: -**maken** (ontruimen): een kast -; -**pompen**: een put -; -**scheppen**: een bak -; -**staan** (niet bezig zijn; onbewoond zijn); -**zitten** (zitten zonder iets te doen).

Ledikant', o. -en; zie Ledekant.

Lee (heuvel), v. vero.: Heiliger-lee, aandr. d. i. op den heiligen heuvel.

Lee'braak, lee'braken; zie Lede'braak.

Leed 1. (verdriet, spijt), o.: in lief en -, in voor- en tegenspoed; iemand zijn - klagen, zijn hart ontlasten; uw ongeluk doet mij -; ik wil u gren - doen, kwaad; 2. (onaangenaam, spijtig), bn.: uw ongeval is mij -; iets met leede oogen aanzien; -**vermaak** (boosaardige vreugde om of over het leed van een ander), o. gmv.; -**wezen** (spijt), o. gmv.: tot mijn - kan ik niet ter vergadering komen.

Leef'regel (vastgestelde regel, diët), m. -s; -**tijd** (levensjaar, ouderdom), m. -tijden; -**tocht** (levensmiddelen), m. gmv.; -**wijze, -wijs** (levenswijs), v. -wijzen.

Leeg, bn.; -er, -st: een leege mand; z. Ledig; -**en** (leeg maken), zie Ledigen; -**looper** (nietsdoener), m. -loopers; -**te** (ledige ruimte), v. gmv.

Leek (eig. een katholiek, die niet tot den geestelijken stand behoort; bij uitbreiding: oningewijde, ongeleerde, buitenstaander), m. -en.

Lee'kebroeder (een kloosterling, die niet tot priester gewijd is), m. -s: de - is belast met huiselijke bezigheden in het klooster, of met ziekenverpleging, onderwijs, enz.

Lee'kedichtje (een der vele door De Génestet (1829-'61) gedichte versjes op den strijd tusschen de richtingen in de Hervormde kerk), o. -s: de - dichtjes zijn bijna altijd puntig, schalksch, humoristisch.

Lee'kenspiegel (benaming van verschillende handboekjes voor het geestelijk leven), m. -s: een - bevat vooral mystieke bespiegelingen voor den leek; in onze letterk. (belangrijk didactisch werk uit de school v. van Maerlant), m.; de - is tusschen de jaren 1325 en '30 geschreven door Jan van Boendale (1280 - ± 1365).

Lee'lijk (niet mooi, onaangenaam), bn. en bw.; -er, -st: een -e hond; een -e fout, erge: iem. - aanzien, norsch; het ziet er - uit, de zaak staat slecht; hij is er - aan toe, zijn toestand is slecht, geeft weinig hoop; -**heid** (mismaakt, onmogelijkheid), v. gmv.

Lee'lijkheid (iemand, die leelijk is of doet), m. -s, gmv.; ook, scheldwoord: gemeene vent.

Leem (een taate aardsoort vooral bestaande uit zand met wat kalk en klei), o. gmv.: een hut van -, de wanden zijn met leem bestreken; -**achtig** (als leem), bn.; -er, -st: een -e bodem of grond.

Lee'man (ledepop), m. -mans, -mannen.

Lee'men (met leem bestrijken), ik heb geleemd: de wanden van een hut -.

Lee'men (van leem, met leem overdekt), bn.: de - wanden eener hut, een - dorschvloer.

Leem'groeve (groeve, waar men leem uit graaft), v. -groeven; -**kuil** (kuil, waar men leem uit delft), m. -kuilen, ook: -**put** (leemkuil), m. -putten.

Leem'te (gebrek, gemis, uitlating), v. leemten: er is een - in die methode, in dat betoog.

Leen, v. ter -te -vragen, geven, ontvangen.

Leen (een heerlijk goed, dat een edelman in bezit hield; later: erfelijk grondbezit van den leenman), o. -en: een zwaard-, een spille- of konkel-, een achter-, zie ald., alsmede Feudum.

Leen'bank (stedelijke instelling, die kleine voorschotten geeft tegen onderpand van huishoudelijke en andere zaken), v. -banken; meestal: Bank v. Leening of Lommerd.

Leen'breuk, v. -breuken, zie Felonie; -**brief** (gesch. schriftelijke toekenning van een leengoed), m. -brieven; -**eed** (eed van trouw aan zijn leenheer), m. -eeden.

Leenen 1. (tijdelijk in leen of ter leen geven), ik heb geleend: iem. een boek -; zegsw. de hand tot iets -, behulpzaam zijn, helpen: fig. iemand het oor -, naar hem met aandacht luisteren; zijn naam tot iets -, met zijn naam d. i. gezag, krediet iets steunen; 2. (te leen ontvangen), ik heb geleend: een boek, geld, een paraplu van iemand -.

Leen'heer (gesch. keizer, koning, eigenaar van een leen), m. -heeren; -**heerschap** (het leenheer-zijn), o. gmv.

Leening (de daad van leenen), v. -en; ook de geldsom, die men leent, d. i. in leen geeft of ontvangt: het land moest - op -sluiten, geldleening; een gedwongen - was het dreigement; de bank van -, zie ald. en Lommerd.

Leen'laten, m. mv.: gesch. de - hadden een hoeve van den heer in leen, hadden hand- en spauiensten en moesten schot en lot betalen; zie: Hofhoorige en Liten; -**man** (edelman, die een heerlijk goed in bezit had, ook, Vazal), m. -mannen; -**manschap** (het leenman-zijn), o. gmv.; -**plicht** (wederkeerige verplichting van leenheer en leenman), m. -en; -**recht** (samenstel van leenwetten), o. gmv.; -**roer'rig** (afhankelijk als leen), bn.: een goed - maken; -**roer'righeid**, v. gmv., zie Feudaal; -**spreuk** (overdrachtelijke uitdrukking), v. -spreuken; -**spreuk'ig** (figuurlijk), bn.; -**stelsel** (gesch. het stelsel van in-leen-geven, het feudale stelsel), o. gmv.; -**verheffing** (gesch. het overdragen van zijn goederen door een vrije aan een heer), v. -en.

Leep 1. (slim, doortrap), bn. en bw.; leeper, leepst: een leepe vent, sluw, loos; 2. (druip-oogig), bn.: met leepe oogen; 3. (slaag), v.: van de - krijgen, (Vondel), vero.

Leep'erd (looze schalk, slimmerd), m. -s.

Leep'heid, **leep'ghheid** (sluwheid), v. gmv.; -**oog** (traanoog, druip-oog), o. -oogen; -**oog** (persoon met druip-oogen), m. en v. -oogen; -**oog'ig** (leep-oogen hebbende), bn.

Leer (leering), v. gmv.: dit zij u tot een -; ergens in de - zijn; de - van Mozes, de Christelijke -, de leer van Mohammed; zie: Gelooft-, Kerk-, Zedenleer.

Leer (ladder), v. leeren, spreekt.

Leer (leder), o. gmv.: zegsw. zoo taai als -, zeer taai: van - trekken, den degen uit de scheede trekken, gaan vechten, fig. iem. met woorden aanvallen; - om -, of lap om -,

met gelijke munt; 't is goed riemen snijden uit een ander mans -; zie Riem.

Leer'raar (onderwijzer bij het M. O. of aan het gymnasium), m. -s of -raren, zie Docent; ook: dominee, predikant.

Leer'raarsambt (-betrekking), o. -ambten;

-**betrekking** (positie als leeraar), v. -en.

Leer'raarschap (het zijn van leeraar), o. gmv.

Leer'raarsvergadering (school-, ook, vakvergadering van leeraren), v. -en.

Leer'achtig, bn.; zie Lederachtig.

Leer'aren (leeren, onderrichten, onderwijzen; prediken), ik leeraarde, heb geleeraard.

Leer'ares' (dame als leeraar), v. -sen.

Leer'begrip (grond of systeem eener leer of van het leeren), o. -begrippen.

Leer'bereiden (leermaken, -looien), o. gmv.;

-**bereider** (-looier), m. -bereiders.

Leer'boek (handboek, studieboek), o. -boeken: ern - der wiskunde, der geschiedenis, enz.

Leer'dicht (dicht, gedicht, dat in dichtertlijke taal een reeks van gedachten over eenig onderwerp uiteenzet), o. -en: het onderwerp van een - is wetenschappelijk, of ontleend aan kunst, godsdienst of het maatschappelijk leven, b.v. Bilderdijks Ziekte der Geleerden; zie Didactische poëzie.

Leeren 1. (onderwijzen, in 't geheugen doen opnemen), ik leerde, heb geleerd: iem. iets -, iem. de Fransche taal -: zegsw. zij zullen hem wel mores -, tot zijn plicht brengen; z. Mores; 2. (in 't geheugen opnemen), ik leerde, heb geleerd: de jongen kan die les maar niet -, iets van-buiten-, in 't geheugen prenten; piano - spelen, de vaardigheid op het klavier door oefening en door lessen zich eigen maken; 3. (africhten, dresseren), ik leerde, heb geleerd: een hond door een hoepel - springen, een papegaai - praten.

Leeren (van leder), bn.: hier zijn - schoenen.

Leere'nd pro'za (proza, dat zich vooral tot het verstand richt), o.: tot het - behooren o.a. de Verhandeling en de Redevoering.

Leer'gang (cursus, methode), m. -en; -**geld** (schoolgeld, geld, dat voor onderwijs in eenig vak moet betaald worden), o. -gelden; zegsw. hij moest - betalen, door schade werd hij wijs.

Leergie'rig (begeerig om te leeren, gaarne leerende, weetgierig), bn.; -er, -st.

Leer'graag (gretig naar kennis, gaarne leerende), bn.; -grager, -graagst: de geleerde jongelingen; als zn. m. en v.: de kleine -.

Leer'ring 1. (onderricht, onderrichting), v. -en; 2. (onderwijs in den catechismus), v. gmv.: naar de - gaan, gew.

Leer'jaar (jaar v. e. cursus, studiejaar), o. -jaren; ook: die knaap is nog in zijn -jaren, schooljaren, onder de 12; -**jongen** (jongmaatje, knaap, die bij een baas in de leer is), m. -jongens; -**kracht** (onderwijzer, leeraar), v. -en: aan die school zijn gorde -en; -**kring** (concentrisch deel van een leergang), m. -en.

Leer'ling (scholier, kweekeling; iem., die onderwijs ontvangt), m. en v. -en, vr. ook -e; ook: aanhanger, volgeling: de 72 -en des Heeren, jongeren; een - v. Rembrandt.

Leer'lings-apothe'ker, m. -s; -**con'sul**, m. -s.

Leer'lingschap (het leerling-zijn), o. gmv.

Leer'looien (het bereiden van leder), o. gmv.;

-**looier** (leermaker), m. -s; -**looier'ij** (werkplaats v. d. leerlooier), v. -en.

Leer'meester (onderwijzer), m. -s; -**es'**,

v. -sen: een bekwaam -, een degelijk -; de onderwinding is een harde -es (Koetsveld); -**meisje** (meisje, dat in-de-leer is), o. -s; -**middel** (hulpmiddel bij het onderwijs), o. -en: kaarten, atlanten, globes zijn -en; -**plan** (plan, volgens hetwelk de leerstof over den geheelen leertijd methodisch wordt verdeeld), o. -plannen; -**plicht** (wettelijke verplichting tot het ontvangen van onderwijs), m. gmv.; -**plichtig** (vallende onder de leerplichtwet), bn.: -e kinderen; -**plichtwet**, v.: wet (7 Juli 1900) op den -, wettelijke regeling van het schoolbezoek voor kinderen tot hun twaalfde levensjaar; -**rede** (preek), v. -redenen; -**rijk** (rijk aan leering), bn.: -e lessen; -**school** (elkschool, in 't bijzonder de oefenschool, verbonden a. e. kweekschool), v. -scholen, fig. een - is het menscheitlike leven. **Leerstellig** (de geloofsleer betreffende), bn.: -onderwijs; zie Dogmatisch. **Leerstelling** (grondbeginsel eener leer, dogma), v. -en: -**stelsel** (stelsel v. dogma's), o. -s; -**stelsel** (wijze v. leeren, methode), o. -s; -**stoel** (kathedraal, kansel; ambt van hoogleeraar), m. -en; -**stof** (de te onderwijzen kundigheden), v. gmv.: verdeling der -; -**stuk** (geloofswaarheid, dogma), o. -ken; -**tijd** (leerjaren, schooljaren), m. gmv.; -**toon** (wijze, of toon, voortvloeiende uit de persoonlijkheid des onderwijzers), m. gmv. **Leertouwen** (het bereiden van leer), o.: -**touwer** (leerlooiër), m. -s; -**touwerij** (leerlooiër), v. -en. **Leertraag** (onwillig of lui in het leeren, dom), bn.: onderwijs moeten geven aan de -trage jeugd (Mult.). **Leerttant** (leerwijze, -toon), m. gmv. **Leervak** (vak van onderwijs), o. -vakken; -**vorm** (trant van onderwijs, manier), m. -en: de - is ook de vorm van inkleeding bij het onderwijs, de spreektrant: -**wijs**, -**wijze** (de methode, die men volgt bij het onderwijzen), v. -wijzen; -**zaam** (leergierig), bn.; -zamer, -st: een - kind, ook: een -boek, nuttig, onderwijzend; een -zame les, leerrijk; -**zucht** (ijver om te leeren, leergierigheid), v. gmv. **Leesbaar** (kunnende gelezen worden), bn. en bw.; -der, -st: een - handschrift, -schrijven, hij schrijft een -bare hand, duidelijk, fig. een -bare stijl, aangenaam of prettig om te lezen. **Leesbeurt** (beurt van al lezend iets voor te dragen in eenig gezelschap, in eenigen kring), v. -en: een - vervullen, een - op zich nemen, zie Spreekbeurt; -**bibliotheek** (boekery, bestaande uit werken, die hetzij gratis, hetzij tegen een kleine vergoeding aan het publiek ter lezing worden verstrekt), v. -theken; -**boek** (boek, waaruit leerlingen leeren lezen), o. -en; -**gezelschap** (vereniging van personen, die op gezamenlijke kosten tijdschriften en boeken koopen en in vaste volgorde laten circuleeren), o. -pen; -**honger** (innerlijke behoefte aan lectuur), m. gmv.: de - bij de volksklasse, zie Volksbibliotheek; -**inrichting** (inrichting, waar men tegen een bepaalde bijdrage boeken of tijdschriften ter lezing kan bekomen), v. -en; -**kabinet** (-kamer, -zaaltje), o. -ten; -**kamer** (vertrek v. e. sociëteit, hotel, waar kranten en tijdschriften ter lezing liggen), v. -s, zie Leestafel; -**leerwijze** (methode, volgens welke men een kind leert lezen), v.

-n; de - van Bouman; -**les** (les uit een leesboek, die moet gelezen worden), v. -lessen, ook: onderwijs in 't lezen; -**lust** (lust in het lezen), m. gmv.: den - opwekken, den - aanwakkeren; -**mis** (R.-K. stille mis), v. -sen; zie Mis; -**museum** (gebouw met één of meer zalen, waarin de leden de nieuwste boeken, tijdschriften enz. ter lezing vinden), o. -s, -musea; -**oefening** (oefening in 't leeren lezen), v. -en: een - houden met zijn scholieren; -**onderwijs** (onderricht in het technisch en verstandelijk lezen), o. gmv. **Leest** (vorm), v.: 1. (vorm v. h. lichaam, gestalte, taille), v. gmv.: een tengere, slanke, fijne -; jongens recht van -; 2. (vorm van een schoen, meest van hout), v. -en: op de - zetten, slaan; fig. op dezelfde - schoeien, naar hetzelfde model maken of inrichten, b.v. twee scholen, twee sanatoria; het zijn leden van ééne leest, slag, stand, richting; op een andere - schoeien, anders inrichten, regelen; zegsw. schoenmaker blijf (hou je) bij je -, zie Schoenmaker. **Leestafel** (tafel in café of sociëteit, waarop kranten, enz. ter lezing liggen), v. -tafels. **Leesteeken** (spraak. schei- of zinteecken, woordteecken), o. -teekens: een - dient om den lezer het opvatten gemakkelijker te maken. **Leestenhout** (hout voor schoenmakersleesten), o. gmv.; -**maker**, m. -makers. **Leestoon** (toon, waarop gelezen wordt), m. -tonen; -**trant** (manier, waarop gelezen wordt), m. gmv.; -**trommel** (O.-I. blikentrommel ter verzending v. d. wekelijksche lectuur v. h. leesgezelschap), v. -s; -**wijze**, -**wijs** (leestrant), v. -wijzen; -**zaal** (groot leesvertrek), v. -zalen: een openbare -, voor ieder of voor ieder lid toegankelijk. **Leeuw** (dierk. een groot en sterk kactachtig roofdier, zinnebeeld van macht en koninklijke waardigheid), m. -en: de - is de koning der dieren; de gele, wollige - (v. Deyssel); fig. de roode -, wapenteeken van Holland, de zwarte -, dat van Vlaanderen; zij vochten als -en, d. i. verwoed; in den gouden -, uithangbord van hotels; een klimmende -, een getongde -, de liebaard in de wapenkunde; de groote en de kleine -, sterrenbeelden; de ords van den Nederlandschen -, ridderorde, zie ald.: de - is ook het vijfde teeken in den Zodiak of Dierenriem. **Leeuwenaandeel**, o.; zie Leeuwendeel; -**bek** (tuinbloem of sierplant), m. -bekken; volkst.: Leeuwenmuil; -**daalder** (oude Hollandsche zilvermunt van f 2.50, waarop een groote leeuw zonder schild: na 1575 in verschillende gewesten geslagen), m. -s; -**deel** (het voornaamste of grootste deel), o. gmv.: het - nemen of krijgen, de uitdr. is ontleend aan een der fabelen van Aesop; -**haar** (haar van een leeuw), o. -haren; -**hart** (fig. buitengewoon moedig man), o. b.v. Richard -, koning van Engeland (1189-'99); -**hok** (in een diergaarde het hok v. d. leeuw), o. -hokken; -**hol** (verblijf van een leeuw), o. -holen; -**huid**, v. -en: fig. een - aantrekken, den schijn van moed aannemen; -**jong** (-welp), o. -en; -**klauw** (klauw v. e. leeuw), m. -en; -**klauw** (roosbloemige plant), m. -en: de gelobde -, de kleine -; -**kuil** (gemaakt hol voor leeuwen), m. -en: Daniël in den -, (Bijbel); -**mauen** (lange nekharren van den

- leeuw**, v. mv.; **-moed** (fig. buitengewone moed), m. gmv.; **-muil** (lipbloemige sierplant met bloemen, eenigszins lijkend op den bek v. d. leeuw), m. -en, ook: Leeuwenbek; **-oog** (oog van een leeuw), o. -en; **-oor**, o. -ooren; **-staart**, m. -staarten; **-tand** (eig. tand van een leeuw, ook: wilde herfst- of hondsbloem), m. -en; **-welp** (-jong), o. -en.
- Leeuwerik** (dierk. kegelsnavelige zangvogel, die al stijgende zingt), m. -en: de veld-, de kuif-, de boom-; de - is een der weinige onzer vogels, die onder het vliegen zingen.
- Leeuweriksjaht** (jacht op leeuweriken), v. gmv.; **-kool**, v. -en; **-nest**, o. -en; **-net** (vangnet voor leeuweriken), o. -netten; **-zang**, m. gmv.
- Leeuwin** (wijfjesleeuw), v. leeuwinnen.
- Lee'water**, o. gmv.; zie Ledewater.
- Lef** (Bargoensch: moed, durf), o.: kom op, als je - hebt; je moest het - eens hebben!
- Leg** (het leggen der vogels, der hoenders), m. gmv.: de kippen zijn al aan of van den -.
- Legs** 1. (verbond, verbintenis), v. -'s; 2. (geearing, metaalvermenging, het alloo van munten), v. gmv.
- Legaal** (wettig, regelmatig, overeenkomstig de bestaande wetten), bn. en bw.; -aler, -st.
- Legaat** (gedeelte eener erfenis, door den erf-later bij testamentaire beschikking aan iem. toegewezen; erfating), o. legaten.
- Legaat** (pauzetijk gevolmachtigde, tijdelijke of wel vaste gezant), m. legaten.
- Legalisatie** (verklaring door de bevoegde autoriteit, dat iets echt is), v. gmv. (s = z).
- Legaliseeren** (wettig maken, geldig in rechten maken, voor echt verklaren): de burgermeester kan een handteekening -.
- Legaliteit** (wettelijkheid), v. gmv.
- Legataris** (een bij testament begiftigde), m. legatarissen; zie Legaat.
- Legateeren** (bij erfating schenken).
- Legatie** (het gezantschap, ook, het gebouw), v. legaties, legatiën: de Engelsche -. (t = s).
- Legator** (erflater), m. -s; ook Testateur.
- Leg'boor** (uitsteeksel aan het achterlijf van kevers, b.v. van meikevers, tot het boren van gaatjes, om er de eieren in te leggen), v. -boren.
- Legereen**, -ing, v.; ook, Legateeren.
- Legereen** (tweemetalen samensmelten); -ing (metaalmengsel), v. -en: brons is een - van koper en tin, ook, Compositie.
- Lege feren'da** (Lat. daar moet in voorzien worden door een uit te vaardigen wet).
- Legenda'rius** (schrijver v. legenden), m. -darii.
- Legenda'risch** (tot de legende behoorende), bn.: het vrouwtje van Stavoren in haar - bestaan; -e overleveringen.
- Legen'de** 1. (eig. wat (voor)-gelezen moet worden nl. in kloosters, b.v. levens van Heiligen), v. -n of -s; ook: ieder verhaal, dat op volksverlevering berust: Nederlandsche -n door J. v. Lennep (1802-'66); 2. (verklaring van teekens op een landkaart, op een plan, enz.), v. -n, -s; ook, het omschrift eener munt, b.v. God zij met ons, dienend om het snoeien onmogelijk te maken.
- Le'ger** (ligplaats), o. legers: het - van een haas, enz.; de zieke lag op zijn -, d. i. bed.
- Le'ger** (heir, krijgsmacht), o. legers: ons - heeft een mobiel gedeelte (veldleger) en een bezettingsgedeelte (vestingtroepen); **-aanvoerder** (bevelhebber), m. -s; **-afdeeling** (divisie, regiment, compagnie enz.), v. -en; **-bende** (krijgsschaar), v. -benden; **-commandant** (veldheer), m. -en; **-des Hells'**, o., zie Heilsleger.
- Le'geren** (ergens kampeeren), ik heb gelegerd: de troepen legerden op de heide; zich -: de troepen legerden zich om de stad, sloegen hun legerplaats op, zie Berennen.
- Le'gerhoofd** (bevelhebber van een leger), o. -en; **-korps** (legerafdeeling als ééne eenheid), o. -en; **-macht** (krijgsmacht), v. -en; **-plaats** (kamp), v. -en; **-schaar** (heirschaar, troepenmacht), v. -scharen; **-sterkte** (numerieke sterkte v. e. leger), v. gmv.; **-tent** (veldtent), v. -en; **-trofn** (legertros), m. -en; **-tros** (voertuigen, pak-kage, munitie enz. enz. van een leger), m. -sen.
- Le'gerstede** (bed, ligplaats), v. -n.
- Le'ges** (legesgelden, bepaalde bijverdiensten der ambtenaren voor zekere werkzaamheden, schrijfkosten), v. mv.; zie Emolumenten.
- Leg'gen** (factief van liggen: doen liggen), hij legde (lei of leide), heeft gelegd (geleid): een kind te bed -, een hond aan den ketting -, goed op de bleek -; een pleister op de wonde -, de kiel van een schip -, hoepels om een vat -, bezetting in een stad -; fig. iem. lagen -, hem strikken spannen; iem. de kaart -, hem waarzeggen uit de kaarten; de zweep over de paarden -, ze aanzweepen; bij uitbr. de vogels - eieren; zegsw. een stad in de asch -, verbranden; bekwaamheid aan den dag -, toonen: iem. iets ten laste -, hem van iets beschuldigen; het hoofd in den schoot -, zich onderwerpen; de hand aan iets -, er mee beginnen; de laatste hand aan iets -, zie Hand; iem. iets in den weg -, hem tegenwerken; ook: zich -: zich te slapen -, zich te bed -; zie: Afleggen, Beleggen, Inleggen, Opleggen, Toeleggen, Uitleggen, Verleggen, Weerleggen.
- Leg'ger** (steekbalk, vloerbalk), m. leggers.
- Leg'ger** (zwaar register o. a. v. h. kadaster), m. -s.
- Leg'gio** (Lat. legioen: zeer groot aantal), o. gmv.; 2. (ontelbaar), bn.: zijn schulden zijn -.
- Legioen'** (afdeeling v. h. Romeinsche leger, bestaande uit 4 tot 6 duizend man), o. -en; het - van eer, éénige Fransche ridderorde: door den consul Napoleon ingesteld voor burgerlijke en militaire verdiensten, 19 Mei 1802; fig. zeer groot aantal, zeer groote menigte: -en van engelen. (g = g).
- Legislatief** (wetgevend), bn.: de -tieve macht: Ministers, Kamers, Koningin. (g = g).
- Legislatuur** (wetgevende macht), v. gmv.
- Legitiem'** (echt, wettelijk, rechtmatig), bn.: het -e koningschap; ieder zijn -e portie, d. i. wettelijk erfdeel. (g = g).
- Legitima'ris** (rechthebbende op een wettelijk erfdeel), m. en v. -sen. (g = g).
- Legitima'tie** (verklaring, dat iets wettig, echt is), v. gmv.: een -bewijs, bewijskaart, dat men de wettelijke persoon is, b.v. zijn -kaart toonen als inspecteur v. d. arbeid. (g = g).
- Legitima'tie** (het echten v. kinderen, vóór het huwelijk geboren), v. gmv.
- Legitimeeren** (wettig, voor echt verklaren): zich -, zijn volmacht toonen; bewijzen, dat men de persoon is, voor wien men zich uitgeeft, b.v. als ambtenaar. (g = g).
- Legitimist'** (aanhanger of voorstander der legitimiteit, d. i. der Bourbonsdynastie in Frankrijk), m. legitimisten. (g = g).

Legitimiteit (wettigheid, echtheid), v. gmv.
Legkaart (speelgoed voor de jeugd), v. -en: een - is een op hout geplakte prent, welke in bochtige stukjes, die in elkaar sluiten, is gezaagd; het is de taak der jeugd, als die stukjes uit elkaar zijn gedaan, ze weer in elkaar te passen; ook, Legprent; -**penning** (rekenpenning, penning, waarmede gelegd wordt bij 't rekenen: in gebruik in de 14e-17e eeuw), m. -penningen; -**prent** (legkaart), v. -prenten: e. Neurenberger - (C. O.).
Legtijd (tijd, waarin de kippen leggen), m.
Leguaan (dierk. kamhagedis), m. leguaan.
Legumi'ne (eiwitstof uit planten), v. gmv.
Lei (voorwerp), v. leien; (stofnaam), o.: op de - schrijven; het - is blauw.
Lei (muntenheid in Roemenië, ± f0.48), v.
Lei (Vlaamsch: laan, avenue), v. -en: de schoone Keyzer-, de Kunst- te Antwerpen;
-lei (manier, soort), alleen in samenstell. evenals -hande: eenerlei, enz., verg. ook Allerlei, Kenigerlei.
Lei'band (band, die het kind om het middel gedaan wordt en waaraan men het leert loopen), m. -banden: zegsw. aan den - loopen, zich door anderen laten leiden, de noodige zelfstandigheid missen, b.v. aan den - loopen van een politieke partij, v. e. vriend, enz.
Lei'boom (oplei- of latboom), m. -boomen.
Lei'dekker (ambachtsman, die daken met leien bedekt), m. -dekkers.
Lei'den (stad in Z.-Holland aan den ouden Rijn), o.: gesch. het beleg van - (25 Mei-30 Oct. '74), Leidens ontzet; de stichting der Hoogeschool te -, 8 Febr. 1575, zie Dies natalis; dat loopt met een Jantje-van- af, daar komt niet van; zich met een Jantje-van- - ergens afmaken, zie Jantje-van-Leiden; zegsw. nu was - in last, in nood; nu was - ontzet, uit den nood; -aar (inwoner v. d. stad Leiden), m. -s, -aren.
Lei'den (doen gaan, voeren, ergens brengen, een richting geven aan iets), hij leidde, heeft geleid: een blinde -, een paard bij den toom -, een misdadiger naar de gevangenis -, kinderen naar school -, een onderneming -, een vergadering -, het water in huizen door de stad -: bij uitbr. een boompje -, zegsw. iem. om den tuin -, zie Tuin; een deugdzaam leven -, een losbandig leven -, ook: - naar: deze weg leidt naar het bosch, naar het dorp; zie: Geleiden, Herleiden, Inleiden, Opleiden, Verleiden; -er (iem. die leidt, bestuurt, aanvoert), m. -s: de - van een handelszaak, van een wetenschappelijke cursus, van een godsdienst oefening, van een opstand.
Lei'ding 1. (het leiden, bestuur), v. gmv.: de blinde vertrouwt op de - van zijn hond; de - eener vergadering; wetenschappelijke - genieten b.v. aan een universiteit; sport. de - nemen, de voorste zijn; de - Gods, bestuur; verg. Aanleiding, Handleiding; 2. (datgene, waardoor of waarlangs iets wordt geleid), v. -en; zie Gas-, Waterleiding, ook: Electricische geleiding.
Lei'dingwater (water uit de waterleiding), o. gmv.; verg. Bron-, Put-, Welwater, enz.
Lei'draad (al, wat leidt; beknopte handleiding), m. -draden: een - der geschiedenis, tijdstafel beknopte Handleiding; verg. Richtsnoer.
Leidsch (van of uit Leiden), bn.: -e kaas, - laken; een - student.

Leid'sche flesch (nat. condensator van electriciteit, flesch tot ophooping er van), v. -fleschen; de - is uitgevonden door den Leidschen hoogleraar, P. van Musschenbroek, 1750.
Leid'sel (eig. leid-zeel d. i. trouw, toom, ledereu teugel, riem), o. -s; ook, Leisel.
Leids'man (leider, fig. leermeester), m. -lieden.
Leid'ster (begleidster, leidsvrouw), v. -s.
Leid'ster, -star (poolster, fig. gids, baak), v. -sterren, -starren.
Leids'vrouw (leidende vrouw, fig. gids), v. -vrouwen: de deugd is de beste -.
Lei'en (van lei gemaakt), bn.: een - bekleding van een vochtigen muur.
Lei'endak (beschoten dak met leien gedekt), o. -daken: zegsw. dat gaat, loopt, rolt van een -je, gemakkelijk, snel, vlot.
Lei'groeve (groeve, waaruit leisteen gewonnen wordt), v. leigroeven.
Lei'jonker (bruidsleider), m. -jonkers.
Lei'kleur (blauwachtig, vale kleur), v. gmv.
Lei'kleurig (een leikleur hebbende), bn.: -e regenwolken, een -e regenjas of -mantel.
Lei'reep (leidsel, deel v. d. toom), m. -en.
Leis (Fr. laissez, slappe band; koppelriem voor jagershonden), v. leisen; ook: Leist.
Lei'sel, o. leisels; zie Leidsel.
Lei'sen (Middel-eeuwsche godsdienstige gezangen, meestal beurtzangen), v. mv.
Leist (leizeel, koppelriem), v. -en; zie Leis.
Lei'zeel (leiriem, teugelreep), o. -zeelen.
Lek 1. (water doorlatende), bn.: een - vat; het schip raakte -, fig. een -ke fluit, gebarsten; 2. (lekgat), o. lekken: het vat heeft een -; 3. (het lekken), m.: de - hield niet op.
Lek'bier (uitgelekt bier dat opgevangen is, minderwaardig bier), o. gmv.
Lek'en (dicht. droppelen), de traan leekte, heeft geleekt: het bloed leekte uit de wonde.
Lek'honig, -honing (honingzeem), m. gmv.
Lekka'ge (het lekken, ook: lek, lekgat), v. lekkages: een - aan het dak. (g = zj).
Lek'ken (vocht droppelsgewijze doorlaten, een lek hebben), het lekte, heeft geleekt: dit biervat lekt, deze kraan lekt, de dakgoot lekt; ook: de dijk lekt hier, laat water doorsijpelen; het lekt op den zolder, er is een lek.
Lek'ken (likken, in hoogerem stijl), de vlammen lekten aan de kozijnen, hebben geleekt.
Lek'ker (aangenaam van smaak, smaaklijk; kieskeurig), bn. en bw.; -der, -st: een -e taart, dat is - eten en drinken, hij is nog al - uitgevallen: dat ziet er - uit; dat riekt -, verg. Welriekend; de zieke zat - in 't zonnetje, behaazlijk; bij uitbr. niet - zijn, onwél zijn, een weinig ongesteld; zich niet - gevoelen: zegsw. iem. - maken, hem aangenaamstemmen door verwachtingen bij hem op te wekken; dat is - mis, dat is mis en ik ben er blij om; O.-I. zich - maken, het officiële of visitegewaad afleggen voor huistoilet met mullen; zn. - is een vinger lana, alle genot is maar kort van duur.
Lek'kerbeetje (lekker hapje), o. -s; -**bek** (smuller, fijnproener), m. en v. -bekken; -**bekken** (smullen), ik lekkerbekte, ik heb gelekkerbekt; -**bekkerij**, v. -en; -**maker** (iem., die bij een ander beaernten opwekt), m. -s; -**mond** (lekkerbek), m. en v. -en; -**mij** (snoepgoed), v. -en: van - houden; ook: tarbot is voor mij een -, iets lekkers; zie Delicatessé.

- Lek'kers** (2e nvl. van lekker, nl. iets lekkers: allerlei gebak, snoepgoed, bonbons), o. gmv.
- Lek'kertand** (lekkerbek), m. en v. -tanden: - , wat zou het zijn als aangebrand! (Star.)
- Lek'kertjes** (aardig), bw.: wij hebben hem - gefopt; ze aten alles - op, fijntjes, smakelijk.
- Lek'steen** (poreuze zandsteen, waardoor water heentijgt, filtersteen), m. -steenen.
- Lel** (afhangend velletje of lapje), v. lellen: de - van ons oor, de lellen van een haan, afhangende bekvellen; zie ook **Huig**.
- Lellaard** (destijds, Vlaming der Fr.-gezinde partij in het graafschap Vl.), m. -s: was in de dagen van Breydel en de Coninck een schimpnaam, de term bevat een zinspeling op de leliën van 't Fr. wapen van dien tijd; zie: Klauwaard en Gulden sporen.
- Lelie** (plantk. eenzaadlobbige tuinbloem, het zinnebeeld van onschuld en zielreinheid), v. -liën, -lies: de gele -, de witte -; ook figuur in de wapenkunde; -achtigen (plantk. planten met knolachtige wortels), v. mv.: de - zijn in tal van soorten over den geheelen aardbol verspreid, doch meest in gematigde luchtstreek; -blauk (zoo smetteloos blauk als de witte lelie), bn.: haar - gelaat (Bild.).
- Leliën** (gesch. heraldisch symbool o. a. der Bourbons in Fr.), v. mv.: gestileerde witte - dienden als zinnebeeld der reine koninklijke macht, eerst van 1589-1793, en later van 1814-1830, onder Lodewijk XVIII en Karel X.
- Lelietje-van-dalen** (plantk. dalkruid, meibloempje met witte bloem aan een naakten bloemstengel), o. -s-van-dalen.
- Leliewit** (blauk als e. lelie), bn.: -witte handen.
- Lellen** (vervelend snappen), hij heeft geleld: hij lag mij aan 't oor te -, d. i. telkens weer hetzelfde te zeggen, te zaniken.
- Lem'ma** (leen- of hulpstelling, voorloopige stelling; lijfspreuk, devies), o. lemmata, lemma's.
- Lem'men** (vlelend praten, fleemen), ik heb gelemd: zij wist al -d haar zin te krijgen, vero.
- Lem'mer** (dun blad metaal, scherp deel van een mes of zwaard), o. -en, -s: het - van een degen, van een sabel, van een mes; bij uitbr. kling, sabel.
- Lem'met** (kaarsepit, lampekous), o. -en; ook wel gebruikt voor Lem'mer.
- Lem'ming** (dierk. knaagdier, marmot in Lapland en Siberië), m. -en: de -en maken in groote troepen tochten, als de honger hen kwelt.
- Lemoen'** (disselboom), o. -en; ook, Lam oen.
- Lem'de** (benedendeel v. d. rug), v. -n, -nen: zegsw. iem. een stok in de -n leggen, hem de -n smeren, hem op zijn -n geven, d. i. slaan, aflossen; zich de -nen omgorden, zich gereedmaken tot den arbeid of den strijd; de -nen omgord en brandende de lampen, wees wakker en werkzaam, Luc. 12:35.
- Len'dekussen** (kussen, dat in de lende gelegd wordt), o. -kussens, verkl. -tje, o. -s.
- Len'denlam** (lam of oververmoeid in de lenden), bn.: de soldaat was - geworden.
- Len'denpijn** (pijn in de lenden), v. -pijnen.
- Len'destuk** (stuk rundvleesch uit de lenden gesneden), o. -stukken; zie: Filet en Haas.
- Le'nen**; zie Leunen.
- Leng** (dierk. soort van kabeljauw), v. -en: de beste - wordt tot stokvisch gemaakt.
- Leng** (scheepst. stevig touw, strop), o. lengen.
- Lengen** (langer worden), de dagen lengden, zijn gelengd; -ling (het lengen), v. gmv.: - van nachten; -sel (verlengstuk), o. -sels.
- Leng'te** (grootte, één der drie afmetingen), v. -n: de - van een mensch, de - van een weg, een lijn heeft slechts -; zegsw. 't moet uit de - of uit de breedte, het moet op de een of andere wijze gevonden worden; bij uitbr. van den tijd: de - der dagen, in - van tijd, op den duur; de - der winternachten; aandr. of cosm. ooster- of O.-L., uester- of W.-L., d. i. afstand op de globe ten oosten of ten westen van den eersten meridiaan; geographische -, ter bepaling van een punt op de oppervlakte der aarde; -cirkel (cosm. meridiaan), m. -s; -dal (dal tusschen twee bergketens), o. -dalen; -graad (cosm. 1/360 deel van den equator of van een parallel), m. -graden; -maat (Meter, zijn deelen of veelvoud), v. -maten: de veelvouden zijn de KM., de HM. en de DM., de onderdeelen zijn de dM., de cM. en de mM.; zie verder Mijl.
- Le'nig** (zacht, buigzaam), bn. en bw.; -er, -st: leerwerk - maken met olie; fig. hij is - van lijf en leden; fig. - van aard zijn.
- Len'igen** (den. van lenig: verzachten, verlichten), ik lenigde, heb gelenigd: de ellende -, den nood -; -ing (verzachting), v. -en.
- Lenitief'** (verzachtingsmiddel), o. -tieven.
- Len's 1.** (doorzichtig lichaam met bol of hol vlak), v. lenzen: de - van het oog; 2. (geslepen glasplaat voor telescopen, kijkers, enz.), v. -zen.
- Len's 1.** (spiets, harpoen), v. -en; 2. (spie of pen tegen een wagenrad), v. lenzen; ook: Luns.
- Len's** (leeg), bn.: de pomp is -, zonder water; de flesch is -, zonder wijn, bier, enz.; een schip - pompen, al het water er uit weg pompen; mijn beurs is -, is zonder geld; een lenze beurs, ledig.
- Len'sen** (met een lens of harpoen doorsteken, treffen), ik lenste, heb gelenst: een zeerob, een walrus -, spietsen.
- Len'spomp** (scheepst. stoompomp, waarmee indringend water geloosd wordt), v. -pompen.
- Len'te** (eerste der vier jaargetijden, 21 Maart tot 21 Juni: voorjaar), v. lentes; fig. een meisje van 12 -s, jaren; in de - des levens, de jeugd; -avond (avond van een lentedag), m. -avonden; -bloem, v. -bloemen; -bode (de zwahuw), v. -n; -dag, m. -en; -evening (21-22 Maart), v. gmv.
- Len'tefeest** (feest in de lente of der lente), o. -en; -lied (lied over of ter eere van de lente), o. -liederen; -lucht (zoete voorjaarslucht), v. gmv.; -maand (Maart), v. -en: de lente begint 21 Maart.
- Len'teren** (talmen, dralen), ik heb gelenterd.
- Len'teroos** (roos der lente), v. -rozen; -teekens (teekens van den Dierenriem in de lente, nl. Ram, Stier en Tweelingen), o. mv., zie Zodiak; -tijd (tijd, dat het lente is, het voorjaar), m. gmv.; -weder, -weer (mooi, zacht weer), o. gmv.; -zon (zonnelicht en zonnewarmte als in de lente), v. gmv.
- Len'to** (It. muz. langzaam), bw.
- Len'zen 1.** (ledigmaken, ik lensde, heb gelenst: den regenbak -; de kan - ledigdrinken, w. g. 2. (scheepst. bij storm met weinig zeil vóór den wind varen), ik lensde, heb en ben gelenst.
- Leo'nidas**, gesch. koning van Sparta, 491-480 v. C.; -stierf door het verraad van Ephialtes, die de Perzen een geheim pad aanwees, den heldendood met 800 der zijnen bij Thermopylae.
- Le'opoldsorde** (Oostenryksche (1808), ook, Belgische ridderorde, (1832), v.

Lep(schop, trap), m. - pen: een hond e. - geven.
Lepel (keuken- of tafelereedschap), m. -s: een eet-, een thee-, een soep-, een pol-; een - gieten; fig. de -s van een haas, de ooren.
Lepelaar (dierk. moerasvogel met platten, lepelvormigen snavel, met kuif, keelvlak en Halsband), m. -s of -laren: den - vindt men in Z.-Holland en Zeeland, de - is een trekvoegel.
Lepelblad (kruisbloemige plant aan het zee-strand, bloeit in Mei en Juni), o. gmv.; -blad (dat deel van een door, waarin het boorijzer zit), o. -bladen; -doosje (bewaarplaats van koffie of theelepeltjes), o. -doosjes; -en (eten met een lepel), ik heb gelepeld; -gieter (gieter van lepels op de kermis), m.; -kistje (doosje voor theelepeltjes), o. -s; -kost (vloerbare kost, papkost), m. gmv.; -spijs (-kost), v. gmv.; -vaasje (vaasje voor de lepeltjes), o. -s.
Lepelslang (dierk. slang op Java), v. -en.
Lepidus, zie Triumviraat.
Lep'lam (potlammetje), o. -lammeren.
Lepor'ide (dierk. haas-konijn of konijn-haas), m. en v. leporiden.
Leppen (met de tippen der lippen opsorpen, met kleine teugjes drinken), ik heb gelept.
Leppen (leppen), ik heb gelepeld; wijn -.
Lepra (melaatschheid, schulferziekte, besmettelijke huidziekte), v. gmv.; -dokter, m. -s; -lijder (melaatsche), m. -lijders.
Leproos' (melaatsch), bn.; als zn. (melaatsche), m. leprozen; -heid (melaatschheid), v.
Leprozenhuis (hospitaal, afgelegen verblijf tot berging van melaatschen), o. -huizen.
Les 1. (leering, vermaning, raadgeving; gedeelte uit de Handelingen of uit de Brieven der Apostelen), v. lessen: de - van den Apostel betrachten; zegsw. iem. de - lezen, hem een vermaning, berisping toedienen; dat is een wijze -; 2. (onderricht, onderwijs), v. lessen: een dans -, een taal-, een teeken -, een zang -, enz.; -geven of ontvangen in 't Fransch, Engelsch, enz.; 3. (dat, wat door den onderwijzer wordt opgegeven, om te leeren), v. lessen: leer uw -, kent gij uw - al?
Lesch'bak (smed. koelbak), m. -bakken; -drank (afkoelende drank), m. -en; -trog (leschbak), m. -troggen; -water (bluschwater, water in den koelbak), o. gmv.
Lesse majeste' (Fr. majesteitsschennis), v.
Lesgeven (onderwijs geven, vooral huisonderwijs), ik gaf -, heb - gegeven: ik geef elken dag een uur - aan zijn zoon; -geefster (dame, die per uur les geeft), v. -s; -gever (heer, die per uur les geeft), m. -s.
Lesoeng' (O.-I. rijstblok), v. -s.
Les'schen (blusschen), ik heb gebluscht: kalk -, den dorst -, stillen; -sching, v. gmv.; azijnwater tot lessching v. d. dorst, stilling.
Les'senaar (schrijf- en leestoestel met schuin blad), m. -s: een muziek-, toestel, waarop het muziekblad ligt; zie Lezenaar.
Leet (laatst), bw.: ten langen -e; ten -e; rijmpje: leet best, het laatste is het beste.
Letaal' (doodelijk), bn.
Letaliteit' (doodelijkheid, sterfte), v. gmv.
Lethargie' (diepe slaap, slaapzucht als ziekte, fig. ongevoeligheid, onverschilligheid), v., verg. Lethé; lees: lee-tar-gie'.
Lethar'gisch (slaapzuchtig, ongevoelig), bn.
Lethe, v. myth. rivier der Onderwereld, stroom der vergetelheid, waaruit de schimmen vóór

het binnentreden dronken, om al het aardsche te vergeten; lees: Lee'te.
Let'sel (verwonding, kwetsuur), o. gmv.
Let'ten (achtgeven, opletten), hij lette, heeft gelet: die koopman lette niet op zijn zaken, let op mijn woorden.
Let'ten (beletten, hinderen, deren), het lette, heeft gelet: wat let mij, eens op reis te gaan? wat let u?
Let'ten (oorspr. bewoners van Lijfland), m. mv.; zie Lettisch.
Let'ter (letterklank of -teeken), v. letters: zegsw. hij heeft veel -s gegeten, is geleerd; iets naar de - opvatten, d. i. letterlijk; naar de - der wet, stipt, eng; hij houdt zich aan de -, hij dringt niet door tot den geest der dingen; iets tot een doode - maken, b. v. een voorschrift, d. i. het nooit van kracht laten zijn.
Let'ter (boekdr. lettertype aan den kop van een letterstaafje, lang 0.025 M.), v. -s: een schrijf-, een druk-; men heeft staande - of romein, en schuine - of cursief; een hoofd-, zie Majuskel, een getrokken -, schrijfletter; een zet- of drukletter; een begin-, een eind- of slot-; een keel-, een tong-, een neus-, een lip-, een tand-.
Let'ter (banketletter, boterletter), v. -s.
Let'terarbeid (letterkundig werk), m. gmv.; -banket (boterletter; sijn gebak in den vorm van eenige letter), o. gmv.; -dief (plagiaris), m. -dieven; -dieverij (plagiat), v. -en; -doek (merklap), m. -en; -doosje (handwerkdoosje), o. -s; -druk (het drukken met losse letters of typen), m. gmv.; zie: Typographie en Boekdrukkunst.
Let'teren 1. (fraaie letteren), v. gmv.: hij studeert in de klassieke -; 2. (brief), v. mv.: in antwoord op uw -, enz.
Let'teren (merken b. v. met een voorletter), ik letterde, heb geletterd: een zakdoekje -; het linnengoed -.
Let'tergieten (het gieten v. letters), o. gmv.; -gieter (werkman, die de drukletters of typen maakt), m. -s; -gieterij' (werkplaats, fabriek, waar lettertypen worden gemaakt), v. -en: de eerste - ontstond in 1473 te Haarlem; -greep (spraak. deel van een woord, dat met éen mondopening wordt gezegd), v. -grepen: een open -, b. v. va-der; een gesloten -, b. v. var-ken; ook, Syllabe; -kast (typ. in hokjes verdeelde kast), v. -en: de - eener drukkerij: zij is 0.85 M. lang, 0.35 M. breed en 0.03 M. diep, met de meest voorkomende letters het dichtst bij de rechterhand; ook, de oude -, nl. die v. meester Prinsen, bij het aanvankelijk leesonderwijs.
Let'terkeer (anagram), m. -en, b. v. Maria Stuarta: Matu'ra Ari'sta, d. i. rijpe korenaar (Vondel).
Let'terklank (klank, door een letterteeken voorgesteld), m. -en; -knecht (slaf van de eigenl. beteekenis van een woord, van een zin; iem., die bekrompen is in zijn opvattingen), m. -en; -knechterij' (het slaafsch volgen van de letter der wet, enz., zonder in den geest er van door te dringen), v. gmv.
Let'terkunde (fraaie letteren in proza en poëzie, verzameling van kunstvoortbrengselen, waarin het schoone wordt uitgedrukt door middel der taal; literatuur), v. gmv.
Let'terkundig (op de letterkunde betrekking hebbende), bn.: -e schoonheden, een - leesboek, een - genootschap, de -e waarde;

- **eigendom**, o.: volgens de auteurswet van 1912 het uitsluitend eigendomsrecht v. e. schrijver of maker op door hem in 't licht gegeven letterkundige voortbrengselen, platen, enz.

Let'erkundige (kenner v. letteren: dichter of prozäist, geleerde), m. en v. -kundigen.

Let'ertievend (eig. de fraaie letteren beminnend, fig. ze trachtende te bevorderen), bn.: een - **genootschap der 18e eeuw**.

Let'ertlijk (naar de letter), bn. en bw.: een - **e opvatting**; iets - **vertalen**, er is - **niets met hem aan te vangen**, feitelijk, inderdaad.

Let'eroefening (eig. het beoefenen der fraaie letteren in proza en poezie), v. -en.

Let'ertplaat (drukplaat der stereotypie), v. -platen; -**plank** (plank met schuif, waar houten schijfjes, met letters er op, ingezet worden, om een kind te leeren lezen), v. -en; -**raadsel** (raadsel, in letters vervat), o. -s, zie Logogrief; -**roof**, m. gmv., zie Plagiaat; -**schrift** (schrift door middel van letterteekens), o. gmv.: men houdt de Pheniçiërs voor de uitvinders van het -, verg. Beeldschrift; -**slot** (kunstslot eener brandkast), o. -sloten; -**snijder** (iem., die letters in koper of staal snijdt, graveur), m. -s; -**soort** (type van drukletters), v. -en: eenige der voornaamste -en zijn: parel, nonparel, kolonel, galjard, garmond, dessendiaan, augustijn, enz.; -**speele** (metaal, waaruit drukletters gegoten worden), v. gmv.; -**spijs** (-specie, alliage van lood ($\pm 70\%$) met antimonium en een weinig tin of koper), v. gmv.; -**staafje** (staafje, waarop een drukletter in spiegelbeeld staat), o. -s; -**steker** (lettersnijder), m. -s; -**teeken** (teeken, dienende tot aanduiding van een letterklank), o. -s; -**telegraaf** (wijzertelegraaf), v. -grafen; -**tje** (kleine letter), o. -s; ook, briefje: zend mij een -; -**vers** (gedicht, bestaande uit coupletten, welke beginletters een woord of een naam vormen), o. -verzen, zie het Wilhelmuslied, ook, Acrostichon; -**verspringing** (zekere grammatische figuur), v. -en: de - betreft vooral de letter r, bijv. drie, dertig, zie Metathesis; -**vorm** (vorm van een druk- of schrijffletter), m. -en; -**wijs** (bedreven in de letteren, bij uitbreiding in de wetenschap), bn., ook: iem. - **maken**, hem de letters leeren, hem leeren lezen; -**zetten** (het zetten v. drukletters), o.; -**zetter**, m. -zetters, zie Zetter; -**ziften** (bedultiek critiseeren, kleingeestig een boek beoordeelen, vitten), in de onbep. wijs of als zn.: hij was weer aan 't -; -**zifter** (kortzichtig en kleingeestig boekbeoordeelaar), m. -s, z. Zoillus; -**zifterij** (vitterige critiek, haarklooverij), v. -en.

Let'tisch (eigen aan, afkomstig van, evenals bij de Letten, volksstam in Lijfland: hoofdstad Riga), bn.; als zn. (taal der Letten), o. gmv.

Let'tre de cachet (Fr. gesch. geheim bevel tot inhechtenisneming, in de dagen der Bastille, zie ald., in Frankrijk), v. lettres de cachet.

Leucopathie (ziekte i. h. bloed), v.; bij - bevat het bloed te veel witte bloeddeeltjes.

Leu'gen, lo'gen (onware mededeeling met het doel, om te misleiden), v. -s; zegsw. iem. e. - op de mouw spelden, hem iets wijs maken; een - om bestwil, zie Bestwil; spreekw. Al is de - nog zoo snel, de waarheid achterhaalt haar wel, eens zal de waarheid blijken.

Leu'genaar (hij, die liegt), m. leugenaars, -naren; ook, Logenaar; -**aarster** (zij, die liegt), v. -s.

Leu'genachtig (onwaar, onbetrouwbaar), bn.; -er, -st; -**taal** (onbetrouwbare taal), v. gmv.; -**zak** (iem., die grof liegt), m. -ken; verg. Windzak, Dikzak, Papzak.

Leuk, bn. en bw.: zegsw. zich - **houden**, zich houden, alsof men van niets weet; fig. een - **e vent**, d. i. schalksch; een - **tooneelje**, eenvoudig, maar geestig; ik vind dat -, aardig; hij kan zoo - iets zeggen; er - **uit-zien**, aardig; wat doet hij dat -! grappig; -**erd** (iem., waar meer achter zit dan men op 't eerste gezicht zou denken), m. -s; -**weg** (zonder erg, onverschillig, droogjes), bw.: iets - **zeggen**, iets - **opmerken**, iets - **doen**, net of men de portée van zijn woord of daad niet kent of vat.

Leu'nen (rusten op, steunen tegen), ik heb gelaund: op een stok -, tegen een muur -.

Leu'ning (dat, waarop men kan leunen of zich steunen), v. -en: de - van een brug, van een trap, enz.; leuninkje, o. -jes.

Leur 1. (drank uit reeds geperste druiven verkregen, slechte wijn), v. gmv, z. Leurwijn; 2. (lomp, vod, kleinigheid, beuzeling), v. leuren: het zijn lappen en -en; 3. (lokaas), v. leuren; 4. (bedrog, leugen, verzinzel), v. -en.

Leu'ren (groenten of andere waren langs de huizen venten), ik leurde, heb geleurd.

Leu'ren (spotten, gekken met iemand), ik leurde, heb geleurd: met zich laten -.

Leur'werk (knoeiwerk), o. gmv.; -**wijn** (knoeiwijn), m. -wijnen, zie Leur.

Leus, leu'ze (wachtwoord, parool), v. leuzen: een partij -, een strijd -, zie ald.; zegsw. iets voor de - **doen**, welstaanshalve, voor den schijn, zie ook Motto.

Leut, leu'te (pret, aardigheid), v. gmv. 't is maar voor de -; veel - **hebben**; zie Lol.

Leu'teraar (kletsjer; ook, talmer), m. -s.

Leu'teren (loszitten, heen en weer gaan, wiggelen; kletsen), het, hij heeft geleuterd: dat slotje leutert; die schroef gaat -; fig. het leutert hem in den bol, de kei leutert hem, hij is halfgek, vero., zie Kei.

Leu'terig (niet vaststaande, beweeglijk, wankelelend), bn.: het - riet, (Hooft), een - tafeltje; fig. besluiteloos, w. g.

Leu'terkous (babbelkous), m. en v. -en; -**praatje** (kletspraatje), o. -s; -**vaar** (praatvader), m. -s; -**werk** (werk of voorwerp, dat niet solide is), o. gmv.

Leu'tig (prettig, jolig, aardig), bn.; -er, -st: het is hier -, een -e boel, plezierig.

Leu'ver (scheepsw. ijzeren ring of oog in het lijk van een zeil), m. leuvers.

Leu'ze, v. leuzen; zie Leus.

Lev, le'va (zilveren munteenheid in Bulgarije = 1 Frank), v. -s, ook: Lew, lewa.

Levant' (aandr. het Oosten, de streek, waar de zon opkomt, het Morgenland, vooral, de kusten v. Klein-Azië, v. Syrië en Egypte alsmede die van Turkije en Griekenland), m. gmv.: de handel op den -.

Levan'ter, levantijn' (stormwind op de kust van Klein-Azië), m. -s, -tijnen.

Levantijn' (oosterling), m. -en.

Levantijnsch' (oostersch, uit den Levant), bn.

Levantij'ne (effen oostersche zijde), v. gmv.

Levant'lijn (stoomvaartmaatschappij, wier schepen op den Levant varen), v. -en.

Levantsch' (oostersch, Morgenlandsch), bn.: de -e handel, nl. op den Levant.

Leven 1. (bestaan, in leven zijn), ik leefde, heb geleefd; zegsw. - van de hand in den tand, - als vroolijk Fransje, d. i. zorgeloos, zonder te denken aan de toekomst; zij - als kat en hond, zie Kat; men moet - en laten -, men met een ander ook wat gunnen; - als God in Frankrijk, zorgeloos, lichtzinnig; 2. (het in-leven-zijn, het bestaan), o. gmv.: het - van menschen, dieren en planten; geen teeken van - meer geven, dood zijn; zegsw. om het - komen, door een ongeluk het - verliezen; zijn - hangt aan een zijden draad, is in groot gevaar; 3. (het levend vleesch), o. gmv.: in het - snijden, b.v. bij 't knippen van nagels; een paard in 't - raken, bij 't beslaan; 4. (drukke, lawaai, rumoer), o. gmv.: wat maken die jongens een - een verschrikkelijk -; zegsw. er is - in de brouwerij, levendigheid, drukte; een - als een oordeel een verschrikkelijk lawaai, ook: een - van de andere wereld; 5. (manier van leven of van doen en laten), o. gmv.: het - in de stad, op het land; het - in Amerika is anders dan in Europa; 6. (levensbeschrijving), o. -s: de -s der groote mannen, de -s der Heiligen; 7. (levensstijd), o. gmv.: het - gaat snel voorbij, het menschelyk - is kort; 8. (natuur, werkelijkheid), o. gmv.: iets naar het - teekenen, schilderen; iets naar het - nemen, d. i. als photogram.

Levend (eig. in leven zijnde, tegenst. van dood), bn.: Jeanne d'Arc werd - verbrand, 30 Mei 1431; -e talen, die nog door volken gesproken worden; -e strijkrachten, de soldaten; -e beelden, zie Tableau-vivant; - water, wellend water, bronwater; geen -e ziel was meer op de straat, mensch noch dier; in -en lève stond hij voor mij, springlevend; -e have, vee.

Levende (iemand, die leeft), m. en v. - n: God is de heer van -n en dooden.

Levendig (vroolijk, opgewekt), bn. en bw.; -er, -st: het gesprek werd gedurig -er, (C.O.); een -e handel, druk; een - verkeer, vol leven; een - oog, wakker, helder; een -e verbeelding, krachtig; een man - van geest, vlug, opgewekt; zich - in iets verdiepen; -heid (opgewektheid), v. gmv.: - van stijl, - van den handel, - van het verkeer.

Levenloos (niet levende, zonder leven), bn.: de -looze dingen: de drenkeling werd - opgehaald; fig. levenlooze oogen, mat, dof.

Levenmaken (drukte of geraasmaken), o.; -maker (iem., die veel geraas maakt; fig. bluffer, grootspreker, geurmaker), m. -s.

Levensbaan (de weg door 't leven), v. gmv.; -balsem (zekere zelf, fig. troostwoorden), m. gmv.; -behoefden (levensbenoodigheden), v. mv.; -behoud (redding v. h. leven), o. gmv.; -bericht (korte levensbeschrijving), o. -berichten; -beschouwing (levensopvatting), v. -en; -beschrijving (naar tijdsorde gerangschikt en objectief verhaal van iems leven), v. -en; zie: Biographie en Necrologie.

Levensboom (boom des levens i. h. Eden), m.; -dagen (al de dagen van iemands leven), m. mv.; -doel (doel, waarnaar men tijdens zijn leven streeft), o. gmv.; -draad (het leven als een draad voorgesteld), m. gmv.: den - afspinnen, den - afsnijden, iems leven

doen eindigen, hem doen sterven, zie Schikgodinnen; -duur (de duur v. h. leven), m. gmv.: de - van den mensch is ± 70 jaar.

Levenselixir (verjongende drank, destijds door de alchimisten gebrouwen), o. -s; -geesten (kracht van het leven in ons lichaam), m. mv.: de - bij een drenkeling opwekken; -geluk (het geluk, dat het leven iem. geeft), o. gmv.: iemands - vergallen; -genot (het genot, dat het leven iem. geeft), o. gmv.; -gevaar (gevaar van het leven te verliezen), o. gmv.: met - iemand bij brand redden; -gezel (echtgenoot), m. -gezellen; -gezellin (echtgenoot), v. -gezellinnen.

Levensgroot (overeenkomstig de ware grootte), bn. en bw.: een - portret, - afgebeeld zijn; -kracht (kracht, waardoor zich het leven openbaart), v. -en; -lang (voor 't geheele leven), bn. en bw.: een -e gevangenschap; iem. - dankbaar zijn; -leer (de leer of kennis van het organisch leven van mensch en dier), v. gmv., zie Biologie; -licht (het eigenlijke leven), o. gmv.: het - aanschouwen, geboren worden; -loop (de loop der levensomstandigheden), m. gmv.; -lust (lust in het leven), m. gmv.; -lustig (vol blijheid), bn.; -er, -st: want - was heur aard (De Gén.); -middelen (eetwaren), o. mv.; -moede (het leven moe zijnde, genoeg van het leven hebbende), bn., ook Levensmoe; -pad (pad of weg des levens), o. gmv.; -schets (korte levensbeschrijving), v. -en; -standaard (maatstaf voor de financiële eischen, die 't leven stelt aan ieder in zijn stand), m. gmv.: de - wordt gaandeweg hooger, het stijgen v. den -.

Levensverzekering (contract met een -maatschappij), v. -en: een -aangaan, sluiten.

Levensverzekering-maatschappij (een wettig erkende vereeniging, die tegen een vaste premie zich verbindt om bij overlijden b.v. v. het hoofd des gezins, een kapitaal in eens of een jaarlijksche som aan de naastbestaanden uit te keeren), v. -maatschappijen; ook, kortweg met het eerste lid benoemd.

Levenswandel (zedelijk doen en laten), m. gmv.; -weg (het leven als een af te leggen weg voorgesteld), m. gmv.; -wijze, -wijs (de manier van leven), v. -wijzen.

Levenwekkend (het leven opwekkend, fig. bezielend), bn.: het - woord des onderwijzers.

Lever (inwendig lichaamsdeel, ingewand ter afscheiding van de gal), v. levers; zegsw. de - schudden of doen schudden, hartelijk lachen of doen lachen, zich slap lachen of doen lachen; een droge - hebben, een nathals zijn, niet van een leeg glas houden: men beschouwde de lever als den zetel van den dorst.

Leverancier (iem., die goederen of waren levert of bezorgt, die een ander daarvan voorziet, proviand-leveraar), m. -s.

Leverantie (levering van hoeveelheden goederen, b.v. voor leger of vloot), v. -s, -tiën.

Leveren (bezorgen, doen toekomen, verschaffen), ik heb geleverd: waren -; stof - tot een gesprek, verschaffen; iem. in de handen zijner vijanden -, doen vallen, overleveren.

Leveringscontract (koopovereenkomst, waarbij de waren worden geleverd in gedeelten, b.v. meel, aardappelen, vleesch), o. -en; -termijn (de tijd, op of binnen welken iets geleverd of opgeleverd moet worden), m. -en.

Le'verkleurig (geel, *uin als lever*), bn.; - **kruid** (plantk. ook *boekens- of koninginnen-kruid*), o. gmv.; - **kwaal** (leverziekte), v. - kwalen; - **mossen** (plantk. een groep bedektbloeiende, met de mossen vermaagschapte kruiden), v. mv.; - **traan** (zeer vette, olieachtige stof, uit de levers van kabeljauwen), v. gmv.; - **worst** (worst, van lever gemaakt), v. - en.

Leviathan (eig. gekronkeld: draakachtig ondaer, monsterachtig watergedrocht, mischien de krokodil), m. leviathans, Job 40: 20, zie ook Vondels *Lucifer*, 1e bedrijf, vers 96.

Leviet' (Bijbel. afstammeling van Levi, derden zoon v. Jacob; Israëlietisch tempeldienaar v. lageren rang), m. - en; fig. jeugdige clericus, die nl. alle wijdingen nog niet heeft ontvangen.

Levieten, m. mv.: zegsw. *iem. de - lezen*, nem de les lezen, fig. nem streng berispen.

Leviraats huwelijk, o.; zie Zwagerhuw.

Leviticus (boek, waarin de verordeningen der Levieten vervat zijn), m.: - is het derde boek van Mozes; zie Pentateuch.

Lexicograaf' (schrijver van een lexicon, van een woordenboek), m. - grafen, lees: leksiko-; - **graphie'** (het schrijven van woordenboeken), v. gmv.; - **graphisch** (op een woordenboek betrekking hebbende), bn.; - **loog'** (woord- of tekstverklaarder), m. - logen. (x=ks).

Lexicon (wetenschappelijk woordenboek), o. lexica; lees: leks'-si-kon; z. Encyclopedie.

Lex talionis, v.: in de oudheid, wet der wedervergelding: oog om oog, tand om tand.

Lezen 1. (al zoekende verzamelen), ik las, heb gelezen: *aren* - d. i. bijeenzoeken; *kruiden*, *bloemen* -, verg. Bloemlezing; fig. *waarover zal men vanavond -?* d. i. een voorlezing houden; *iem. de les -*, de Levieten -, zie Levieten; *in andermans boeken is het duister -*, het is moeilijk van een anders financieelen toestand goed op de hoogte te zijn; 2. (zelfst. nw.), o.: *het - v. kruiden*, v. *druiden*; *in elke, lagere school onderwijst men het -*; 3. (uitkiezen), ik las, heb gelezen: *eruten* -, uitzoeken; *koffie -*, koffieboonen schiften; 4. (bidden, de Mis doen), de priester las, heet al vroeg gelezen: *de morgengebeden -*, de psalmen Davids -.

Lezenaar (schuinstaand bordje, waarop een boek kan liggen; boekenstandaardje), m. - s.

Lezenswaar'dig (waard gelezen te worden), bn.; - er, - at, of meer en meest -: *het - verhaal van die zeereis*.

Lezer (hij, die een boek, enz. leest), m. - s; - es' (zij, die leest), v. - sen.

Lezer (uitzoeker, schifter), m. - s; lees'ster (uitzoekster), v. - s; verg. Koffielezen.

Lezing 1. (voorlezing, voordracht), v. - en: ergens een - gaan houden; 2. (de wijze, waarop een gebeurtenis schriftelijk wordt voorgesteld), v. - en: een andere -, verschillende - en; ook: de wijze, waarop b.v. een wetsartikel wordt ingekleed.

Li (Chineesche afstandsmaat, ± 575 M.), o. - 's.

Li (Chineesche kopermunt, 0.001 taël), m. - 's.

Liaison' (Fr. verbintenis, vluchtige liefdesbetrekking), v. liaisons.

Lianen (slingerplanten in tropische wouden), v. mv.: de - omstingeren de stammen en takken der woudreuzen.

Lias (band of pakket brieven, enz.; snoer of veter, om papieren aan te rijgen), v. liassen.

Lias' (leicchtig kalkgesteente der Jura), o. gmv.

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

Lias'haak (haak, om papieren, recepten in de apotheek, enz. aan te prikken), m. - haken.

Li'banon (aardr. wit-gebergte, om de sneeuw op de hoogste toppen, 3000 M. en meer), m.: de - is een bergketen in Syrië, loopt langs de Middell. Zee zuidwaarts tot Sidon, z. Ceder.

Liba'tie (offerplenging, piengoffer der oude Romeinen), v. libates, - tiën.

Libel' (schot- of smaadschrift), o. libellen.

Libel' (netvleugelig insect: waterjuffer, blauw glazenmakertje), v. libellen.

Libellist' (libel- of schotschrijver), m. - en.

Lib'er (vrij), bn. en bw.: *los en - zijn*.

Liberaal' 1. (vrijgevig), bn.; ook: vrijzinnig, vooruitstrevend, onbevooroordeeld, vrijheidslievend, en op kerkelijk gebied: niet-orthodox; 2. (in de staatkunde: voorstander van het liberalisme), m. - ralen.

Liberalis'me (staatkundig stelsel der liberalen of vrijzinnigen), o. gmv.: het - doet zich gelden op godsdienstig, zedelijk, wijsgeerig, staatkundig en maatschappelijk gebied.

Liberalist' (lid der lib. party), m. - listen.

Liberalis'tisch (vrijzinnig, in den geest van het liberalisme), bn. en bw.

Liberaliteit' (vrijzinnigheid, onbevooroordeeldheid, ook, mildheid), v. gmv.

Libereeren (bevrijden, vrij- of loslaten).

Libertas, Rom. godin der Vrijheid; zij wordt afgebeeld met een vrijheidshoed of met een lauwerkrans.

Liberteit' (Fr. vrijheid), v. gmv.

Libertijn' (vrijdenker, vrijgeest), m. - tijnen: Coornhert (1522-90) was een -.

Liberty (Eng. eigenaardig weefsel), o. gmv.

Libra'rius (boekenbewaarder in een klooster, bibliothecaris), m. librarii.

Libra'tie (schijnbaar onzekere beweging, schijnbare schommeling v. e. hemellichaam b.v. v. de maan, om de as), v. - ties, - tiën. (t = s).

Librettist' (schrijver v. e. libretto), m. - en.

Libret'to (It. tekstboekje v. e. opera), o. - 's, - ti.

Librij'e (oude kerk- of kloosterbibliotheek), v. librijen.

Li'bye (aardr. N.-O. deel van Noord-Afrika, gelegen tusschen Egypte en de Syrten), o.

Li'bysch, bn.: de - e woestijn, de woestijn van Libye, O. deel der Sahara.

Lieen'ten (gesch. verlofgelden in den 80-jarigen oorlog voor den handel met Spaansche landen, ook, vrijbrieven), o. mv.; later: conwooiën en -, gelei- en verlofgelden.

Lieen'tia poë'tica (dichterlijke vrijheid), v.

Lieen'tie (patent, verlof, bewilliging, vergunning, volmacht), v. - ties, - tiën. (t = s).

Li'chaam, o. lichamen: *het menschetijk en dierlijk -*; *een stoffelijk -*, voorwerp; bij uitbr. *een gasvormig -*, *een enkelvoudig -*, *een samengesteld -*; *het - van een letter*; fig. *vereeniging van personen, genootschap, college*.

Li'chaamsarbeid (lchamelijke arbeid), m. gmv.; - **beweging**, v. - en: *een matige - is noodig en gezond*; - **bouw** (-gestalte), m. gmv.; - **deel**, o. - en; - **gebrek**, o. - gebreken: *een soldaat moet zonder - en zijn*; - **gestel**, o. - gestellen: *een man met een sterk -*, zie *Physiek*; - **kracht**, v. - en; - **oefening** (gymnastiek), v. - en; - **straf** (lijfstraf, straf aan den lijve), v. - straffen.

Licha'melijk (het lichaam betreffende), bn. en bw.: *een - gebrek, hij is - zwak*.

Licht 1. (nat. golfswijze voortgaande beweging van den ether; dat, wat de dingen zichtbaar

- maakt), o. lichten: *het - der zon, der maan, der sterren; er is electrisch - , gas-, olie-, kaars-, lamp-, zon-, maan-, sterren-*; zie ook: *Bovenlicht, Nachlicht* en *Zoeklicht*; zegsw. *iem. een - doen opgaan*, volop inzicht geven: *het - zien*, geboren worden; *iem. het - uitblazen*, hem doodschietsen; *iem. het - in de oogen niet gunnen*, hem hoegenaamd niets gunnen; *het - schuwen*, de openbaarheid; *iem. het - betimmeren*, iets bouwen voor zijn vensters, waardoor hem het uitzicht belet wordt; *het - der rede*, inzicht; *daar gung mij een - op*, wat mij duister was, werd me heider; *een boek in het - geven*, doen verschijnen, uitgeven; *iets in een valsch - stellen, plaatsen*, verkeerd voorstellen; Bijbel. *zijn - niet onder de korenmaat zellen*, zijn kennis laten schijnen voor de menschen, zie *Korenmaat*; - is een oud symbool van vreugde, zege, vrijheid, verlossing; 2. (*brandende lantaarn*), o. -en: *we zagen de -en van de stad Bingen aan de overzijde v. d. Rijn*; 3. (*scheepst. zie Vuur*), o. -en: bij nacht heeft een zeeschip wit - in den voormastop, een groen - aan stuurboord en een rood - aan bakboord; 4. (*helder*), bn.: *een - e kamer, - e kleuren*, niet donker.
- Licht** (*niet zwaar, gemakkelijk*), bn. en bw.: *zij is - als een veer, dat is - te begrijpen*; fig. - *in het hoofd zijn*, een weinig duizelig; *in O.-I. is men - gekleed*, in dunne stoffen.
- Licht** (*waarschijnlijk*), bw.: - *is hij verdwaald*.
- Licht** (*bestraling van de huid met electrische gloeilampjes*), o. -baden; - **bak** (*hulpmiddel voor stroopers*), m. -bakken: een - bestaat uit een blikken doos, aan de voorzijde open, waarin een brandend lampje is geplaatst, en waarvan het licht door de blinkend geschuurde wanden wordt weerkaatst, tgeen het wild verblindt; - **beeld** (*photographisch beeld, door een sciopicon op een wit doek geworpen*), o. -en: *een lezing illustreeren met -beelden*.
- Licht** (*helder-, flauw-blauw*), bn.: *het - e vergeet-mij-nietje, - e oogen*; als zn. o.
- Licht** (*zeew. ankerton met licht, dat afwisselend brandt en duistert*), v. -boeien; - **brekend** (*de richting der lichtstralen wijzigend*), bn.: *water is een - e stof*; - **bron** (*lichtstralend voorwerp als oorsprong van licht*), v. -bronnen: *elke vaste ster is een - , de zon is onze groote -*.
- Licht** (*helder- of zacht-bruin*), bn.: *de meikever heeft - e schilderen; een kastanje is -*.
- Licht** (*brulboei*) (*brulboei, die tevens licht-boei is*), v. -en.
- Licht** (*bundel of bussel van evenwijdig loopende lichtstralen*), m. -s; - **druk** (*afdruk door middel van zonlicht of electrisch licht v. e. in een chassis gevat fotografisch negatief*), m. -drukken; - **effect** (*effect, veroorzaakt of verkregen door schittering van eenig licht*), o. -en.
- Licht** (*zonder moeite, gemakkelijk*), bw.
- Lichten** (*licht worden*), het lichtte, heeft gelicht: *in het oosten begint het te -*, breekt het licht door; ook, licht geven, verspreiden: *de sterren -*; *weerlichten*: het begint te -, het licht telkens in de verte.
- Lichten** (*lichter maken, den last verminderen of geheel wegnemen*), ik lichtte, heb gelicht: *een deel der lading, de heele lading -*, zie *Lichter*; *de brievenbus -*, de brieven uit de bus nemen; *een winkellade -*, het geld er uit stelen, zie *Ladenlichter*; *het anker -*, ophalen; *een schip -*, een gezonken schip boven water brengen; *iem. uit den zadel -*, zie *Zadel*; *de hielen -*, zie *Hiel*; *iem. den voet -*, zie *Voet*; *iem. de huig -*, zie *Huig*; *ergens de hand mee -*, zie *Hand*; *een akte -*, zich door den notaris of hypotheekbewaarder laten geven, en wel in afschrift.
- Lichten**, o. het - der zee: een phosphorisch verschijnsel, in de Noordzee op warme zomeravonden, doch vooral tusschen de keerkringen.
- Licht** (*en bruin*), o.; zie *Bruin*.
- Licht** (*en dicht*), bn. en bw.: *een - gebouw, niet-solide, luchtig, niet hecht*; *dat huis zit - in elkaar*, zie *Revolutiebouw*.
- Lichter** (*praam, schuit, om goederen van groote schepen in over te laden*), m. lichters.
- Lichter** (*luchter*), m. -s: *reik me den -*.
- Lichte** (*raai'e*) (*met heldere vlam*), bn. en bw.: *het huis brandde -*, met uitslaande vlam.
- Lichterschip** (*lichter*), o. -schepen.
- Licht** (*gas*) (*brandbaar gas*), o. gm.v.; zie *Gas*.
- Licht** (*geel*) (*heldergeel, zachtgeel*), bn. en bw.
- Licht** (*gekwetste*) (*man, soldaat, die een ieternstige wonde kreeg*), m. -gekwetsten, ook, *Licht* (*gewonde*).
- Licht** (*geloo'vig*) (*spoedig d. i. zonder eenig nadenken geloovende; fig. onnoozel*), bn.: -er, -st.
- Licht** (*geraakt*) (*spoedig boos, prikkelbaar, kitteloorig*), bn.: *een - mensch, licht beleedigd*.
- Licht** (*gewend*) (*licht uitstralend*), bn.
- Licht** (*gewapend*) (*van lichte wapens voorzien*), bn.: *de - e ruitertij*.
- Licht** (*grauw*) (*bleekgrauw, vaal*), bn.: *een - e mist, deze ezal is -*; - **grijis** (*bleekgrijis, witachtig grijs*), bn.: - *grijze haren, een - grijze knevel*; - **groen** (*zachtgroen*), bn.: *de - e voorjaarsblaadjes, een - e Tyroter hoed*.
- Licht** (*hart*) (*zorgeloos mensch*), m. en v. -en.
- Licht** (*hoofd*) (*zorgeloze*), m. en v. -hoofden.
- Licht** (*ting*) (*jaartijksch contingent lotelingen*), v. -en: *de - van 1918*.
- Licht** (*ting*) (*lediging v. e. brievenbus*), v. -en.
- Licht** (*kegel*) (*bundel lichtstralen in den vorm van een kegel nl. van een punt zich uitbreidende*), m. -kegels; verg. *Zoeklicht*; - **kever** (*dierk. glimworm*), m. -s; - **kogel** (*lichtgevende kogel, kogel met sas gevuld*), m. -kogels; - **krans** (*krans van lichtstralen*), m. -kransen, zie: *Aureool, Glorie, Nimbus*; - **kroon** (*kroonkandelaar*), v. -kronen; - **kuur**, v. -kuren, zie *Zonnebad*.
- Licht** (*matroos*) (*aankomend matroos, jonge zeeman*), m. -matrozen; zie *Janmaat*.
- Licht** (*mis*) 1. (*Vrouwendag, zie ald., 2 Februari*), v. gm.v.: dag, dat de dienstboden hun dienst verlieten, of van dienst veranderden; 2. (*losbol, iem., die aan lichtmisserie doet*), m. -missen; 3. - **misserie** (*allerlei losbandigheid, uitspatting, enz. van een losbol*), v. -en.
- Licht** (*punt*) (*lichtuitstralend punt*), o. -punten, fig. iets gunstigs, gunstige omstandigheid.
- Licht** (*rood*) (*zacht rood*), bn.: - *roode bessen*.
- Licht** (*schip*) (*schip met een lichtsteltage en met mistsignalen, in zee*), o. -schepen; - **schaw** (*bang voor licht*), bn.: *vleermuizen zijn -*; fig. openbaarheid vreesende; - **stad** (*fig. stad des lichts, der beschaving*), v.: *de - der Mordenen; Parijs, de moderne -*; - **sterkte**

- (innerlijke of intense kracht van licht), v. gmv.: een - van 100 kaarsen; - **stijp** (klein plekje of stipje licht), v. - stippen: allerlei -pen op het gebladerte; - **straal** (weg van het licht door den dampkring, rechte lijn van licht), m. - stralen: ik zag de witte -stralen v. d. vuurtoren; - **therapie** (geneesk. geneeswijze door bestraling met gekleurde licht), v. gmv., z. Lichtbad; - **toren** (vuurtoren), m. - torens.
- Lichtvaardig** (ondoordacht, los), bn. en bw.; -er, -st: een - oordeel, een -e taal; iem. - beschuldigen; het oorlogszwaard - trekken, onberaden; - **held** (lichtzinnigheid), v. gmv.
- Lichtwachter** (wachter of waker bij de vuurtuurn op e. vuurtoren), m. - wachters.
- Lichtzijde** (fig. de gunstige zijde), v.; zie de tegenst. Schaduwzijde.
- Lichtzinnig** (onverschuld, onberaden, roekeloos), bn. en bw.; -er, -st: een - mensch, een -e daad; - met zijn geld omgaan, zich -gedragen, niet denken aan de gevolgen.
- Lictum** (veroorloofde zaak; opbod), o. gmv.
- Lictor** (vylbundeldrager bij de Romeinen: lijfstafer, magistraatsdienaar), m. lictoren.
- Lid** 1. (deksel), o. leden: het - van het oog; een kan met een zilveren -; spreekw. Wie 't onderste uit de kan wil, krijgt het - op den neus, de schraper komt slecht weg; 2. (deel, gedeelte, lidmaat, gewricht), o. leden: de leden van het menscheit en dierlijk lichaam; die arm is uit het -, een been in het - zeten; zegsw. een ziekte onder de leden hebben, de kiem der ziekte met zich omdragen, de ziekte in het lichaam hebben; het lag mij op de leden, ik had ergens een voor gevoel van, het drukte mij als een last op het lichaam; fig. een - der Stuten, een - eener maatschappij, eener vereeniging, lidmaat; 3. (samenstellend deel), o. leden: de leden van een samengest. volzin, van een periode; de leden v. e. vergelijking (algebra); de leden v. e. wetsartikel, b.v. art. V. lid 4, onderdeel.
- Lidgras** (kruipende tarwe, kweek), o. gmv.
- Lidmaat** (medelid, b.v. eener kerk), m. en v. -maten: de aanneming van nieuwe -maten.
- Lidmaat** (een arm, een been), o. ledematen.
- Lidmaatschap** (het lid-zijn), o.: het - eener sociëteit; bedanken voor een of ander -.
- Lidmatencatechisatie** (Prot. catechisatie of onderwijs in de kerkleer, enz. voor hen, die lidmaat zijn), v. -ties, -tiën.
- Lidwoord** (spraak. bepalend rededeel), o. -woorden: de, een, het zijn -woorden.
- Liebaard** 1. (Lat. leopardus: leeuw-panter d. i. luipaard; dicht. voor leeuw, nl. leeuw in de wapenkunde), m. liebaards; 2. (aanhanger der volkspartij in het oude Vlaanderen), m. -s; ook, Kiauwaard.
- Lied** (dichtk. lyrisch gedicht van minder hooge stemming, van beperkten omvang eenvoudig van beloop), o. liederen: het - is meestal evenmatig in strophen verdeeld, waardoor het geschikt is voor den zang; soorten: het volkslied, beter nationaal-lied; verder, het gelegenheids-, het drink- en dans-, gezelschaps-, bruilofts-, krijgslid, geestelijk -, zie ald.
- Lied** (dichtje, dat gezongen wordt), o. -eren; -je, o. -jes: een vrooiyk -, een geestelijk -, een wereldlyk -; zegsw. zijn hooyste -je zingen, vrooiyk gestemd zijn; dat was het einde van het -je, zaak; iem. een ander -je doen zingen, hem noodzaken zijn gedrag te veranderen; 't is weer 't oude -je, hetzelfde als te voren; 't -je van verlangen zingen, d. i. van verlangen; het -je is uit, nu is 't gedaan; een kort -je is spoedig gezongen, iets onaangenaams is spoedig voorbij.
- Lieden** (personen, menschen), m. mv.; z. Lui.
- Liederboek, liedboek, liedboek** (boek met liederen), o. -boeken; zie Mopske.
- Liederlijk** (vuil, smerig, fig. zedeloos, ontuchtig), bn. en bw.; -er, -st: een -e plunje, er -uitzien; fig. -e taal, een -leven leiden; - **held** (vuile daad), v. -heden.
- Liedertafel** (mannenzangvereeniging, klein mannenkoor), v. -tafels.
- Liedjeszanger** (straatmuzikant, kermisgast), m. -zaugers; - **zangster**, v. -s.
- Liedvorm** (muz. de eenvoudigste compositievorm), m. gmv.
- Lieeren** (verbinden, vereenigen): hij is gelieerd aan die familie, verwant; met iem. geheerd zijn, goede vrienden.
- Lief** (aanvallig, aardig, behaaglijk), bn. en bw.; liever, liefst, zie ald.: een - kind, een - prietelje, een - hoedje, een lieve stem; ook als tweede lid van een samenstelling: kind -, moeder -, vader -, vriendlief.
- Lief** (al, wat lief is), o. gmv.: het - en leed des levens; in - en leed, in voor- en tegenspoed.
- Lief** (geliefde), o. lieven: de ridder en zijn -.
- Liefdadig** (weldoende), bn.; -er, -st: -e menschen, een - duel, -e instellingen, zie Godshuis; - **held** (weldadigheid), v. -heden: het genootschap, - naar vermogen.
- Liefde** (een der goddelijke deugden), v. gmv.
- Liefde** (genegenheid des harten), v. gmv.: de - tot God, de - tot zijn land; zegsw. oude - roest niet, de liefde, die men voor iem. gevoelt, gaat nooit verloren, al wordt men nog zoo oud; - **beurt** (Prot. preekbeurt, die iem. vervult voor een anderen predikant), v. -en; - **blijjk** (bewijs van liefde), o. -en; - **dienst** (weldaad, hulp uit Christelyke liefde), m. -en; - **gave** (aalmoes uit Christelyke liefde), v. -en; - **gesticht** (godshuis), o. -en: in een - worden zieken, gebrekkigen, ouden van dagen enz. ter liefde Gods verpleegd; - **gift** (liefdegave), v. -en; - **huis** (godshuis), o. -zen; - **loos** (eig. zonder liefde, fig. koud, onverschillig), bn. en bw.; -loozet, meest -: een - woord, - oordeelen; - **maaltijd**, m. -en, zie Agapen, beter: - **maal**, o. -malen; - **rijk** (vol liefde), bn. en bw.: een -e verpleging, verzorging; iem. - opnemen; - **werk** (weldaad, aan armen bewezen), o. -en.
- Liefdesverklaring** (-betuiging), v. -en.
- Liefdezuster** (R.-K. kloosterlinge, die zich wydt aan het verplegen van zieken), v. -zusters.
- Liefelijk** (aangenaam), bn. en bw.; -er, -st: het - gezang v. d. nachtegaal, een - oord, een -e stem, bekoorlijk, een -e zomermorgen, heerlijk; - **held**, v. gmv.: de - van een helderen zomernacht.
- Liefhebben** (beminnen), ik heb lief, heb liefgehad: zijn vrouw -, zijn kinderen -; zijn werkkring -, God - bovenal; - als den appel van zijn oogen, verg. Zielsliefhebben.
- Liefhebber** (persoon, die van iets houdt, die zich met iets bezighoudt, zonder vakman te zijn; dilettant, amateur), m. -s: een - van boeken, van schuderyen, van wandelen.
- Liefhebben** (liefhebber van iets zijn), ik heb liefgehebbert: in bloemen -, op 't gebied der natuurkunde -, op etymologisch gebied -.

- Liefhebberij** (neiging van een liefhebber), v. — hebberyen: *hij heeft — in 't schuldereu, lust, smaak; hij heeft allerlei kostbare — en; 't is —, om zoo iets aan te zien, d. i. een vermaak, aardigheid; — tooneel* (tooneel voor of van liefhebbers, van dilettanten), o. — en.
- Liefje** (lief meisje, beminde), o. liefjes.
- Liefjes** (aardig, mooi, fijn), bn.: *dat patroon is — bewerkt; dat heeft zij — gedaan.*
- Liefkoozen** (eig. lief praten: *stemmen, vleien, ook, streeten*), bn. — koozde, heeft gelief koozd; — **koozerij** (net liefkoozen), v. — en; — **koozing** (streeling), v. — en.
- Liefst** (superlatief van lief, ook, van gaarne, graag), bn. en bw.: *dat is mijn — e uurtje, dat is zijn — e kost; ik wil nu — studeeren, ik ga — in het voorjaar op reis; ik werk des morgens het —, bij voorkeur.*
- Liefste** (beminde), m. en v. liefsten.
- Liefstellig** (lief van taal), bn.; — er, — st.
- Liefstellig** (bevallig, aangenaam), bn. en bw.; — er, — st; — **heid** (innemendheid), v. — heden.
- Liegen** (met opzet onwaarheid spreken), hij loog, heeft gelogen: zegsw. *hij liegt, dat hij zwart ziet, hij is iem., die brutaal liegt.*
- Lier** 1. (Grieksch snaarinstrument of speelzug), v. lieren: zegsw. *de — aan de wuigen hangen, de poëzie laten varen, zich niet langer met dichten bezighouden; 2. (Vlaamsch. uraai-orgel), v. lieren; 3. (scheepst. horizontaal geplaatste kaapstander, dienende om goederen uit en in het ruim te hijschen), v. lieren; zie D onkey; 4. (lierboom, lariks of lorkenboom), m. lieren: *branden als een —, fel, met heldere vlam; 5. (wang), v. lieren, vero., zie Lierlauw.**
- Lierdicht** (lyrisch gedicht, dichtstuk, waarin de dichter uitdrukt, wat er omgaat in zijn gemoed; subjectieve poëzie), o. — dichten: een — werd oudtijds met begeleiding van een lier voorgedragen; — **dichter** (lyrisch dichter), m. — s: *Staring is vooral —.*
- Liereman** (orgeldraaijer), m. — mannen.
- Lieren** (Vlaamsch. op de lier spelen, het orgel draaien en erbij zingen), ik heb gelierd.
- Lierlauw** (een weinig warm, eig. zoo weinig warm, dat men het tegen de tier of wang kan houden), bn.: een — strijkijzer.
- Lier'nurstelsel** (afvoer van faecaliën door buizen en wel door luchtdruk), o. gmv; het stelsel is genoemd naar zijn uitvinder *Liernur*, geb. te Haarlem 1828, gest. te Berlijn in 1893.
- Lierstaart, — vogel** (dierk. vogel op Nieuw-Holland ter grootte v. e. fazant), m. — en: *de staart v. d. — lijkt op een Grieksche lier.*
- Lierzang** (lyrisch gedicht, lierdicht), m. — en.
- Lies** (lichaamsdeel), v. liezen.
- Lies** (waterplant, ook, vlotgras), o. gmv.
- Lieu'e** (Fransche mijl), v. — s: *de oude — was 4444 M. of 48 minuten gaans; lees: li-eu'.*
- Lieveling** (gunsteling, beminde, oogappel, oogelijn), m. en v. — en; voor het v. ook: — e, — n.
- Lievelingsbezigheid** (bezigheid, waarin men zijn meeste genoegen vindt), v. — heden; — **dichter** (dichter, aan wiens verzen men de voorkeur geeft), m. — s; — **kleur** (kleur, die men de voorkeur geeft of die men prefereert), v. — en; — **plekje** (plekje, dat men boven alle andere verkooft), o. — s: *och, dat is haar —, (C. O.); — schrijver* (schrijver, wiens werken men bij voorkeur leest), m. — s; — **uitdrukking** (uitdrukking, op welke men versingerd is b.v. waratje), v. — en.
- Lievemoe'deren** (om zijn moeder roepen, hulp bij moeder zoeken), o.: *daar help geen — an, (C. O.), niets kon helpen.*
- Lieven** (lief hebben, beminnen), ik liefde, heb geliefd: *'t is een werkzaam leven, dat wij —, minnen; verg. Geliefd.*
- Lievenheers'beestje** (dierk. schildvleugelig insect), o. — s: *het zevenstippelig —; — haantje* (zevenvlekkig zwart kevertje), o. — s.
- Liever** (comparatief van lief, ook van gaarne), bn. en bw.: — *sterven dan gewonnen geven; ik drink — water dan bier; ik zou niet weten, wat ik — deed; zie Lief, Lieft.*
- Lieverd** (lieve persoon, lief kind, lieve man), m. — s; — **je**, o. — s, ir. ondeugd, deugnet.
- Lieverkoekjes** (koekjes, die men liever heeft), o. mv.: zegsw. — *bakken we met, jemoet tevreden zijn met wat we geven of eischen.*
- Lieverle'de** (langzamerhand), bw.: alleen gebruikelijk in: *van —: verbeteringen komen eerst van — tot stand.*
- Lieve-vrouw'** (R.-K. Onze Lieve-vrouw, d. i. Maria, de moeder des Heeren), v.; ook, een Lieve-vrouwenkerk, verg. Notre-Dame.
- Lieve-vrouwenbedstroo** (wielriek. sterblad, zeker boschkruid), o.; ook Ruwkruid.
- Lieve-vrouwenkerk** (kerk, toegewijd aan Maria, de moeder des Heeren), v. — en.
- Lievigheid** (liefheid, lieve woorden: met ongunstige bijbeteekenis), v. — heden.
- Lif'laf** (smakeloos, laf), bn.: — *fe kost; als zn. o. — s: men houdt van — jes of niet, laffen kost, kleine lekkernijen, b.v. bij het dessert.*
- Lif'laffen** (laf liefkoozen, laffe taal spreken), ik heb geliflafd; — **ferij'** (laffe vtaataal), v. — en.
- Lift** (Eng. styg- en daaltoestel in hotels, warenhuizen, enz.), v. — en; — **jongen** (jongen of bediende bij de lift), m. — s; — **koker** (ruimte, waarin de lift zich beweegt), m. — s.
- Ligament** (band, verband, zwachtel, wintel; typ. koppelleiter, als ff, fl, enz.), o. — en.
- Ligato** (It. muz. gebonden, vereenigd), bw.
- Lig'dag** (elke dag, dien een schip in de haven doorbrengt), m. — dagen; — **geld** (havengeld), o. — en.
- Liggen** (uitgestrekt zijn), ik lag, wij hebben gelegen: *te bed —, in het gras —, in zwym —; op sterven —, stervende zij; hij moet gaan —, n. l. te bed; zegsw. ergens in garnizoen —, op kost-school —, zijn; in proces — met iem., procederen; met elkaar overhoop —, twist, ruzie hebben; hij ligt te plagen, is bezig met; verder, van zaken: er ligt een tapijt op den vloer, het schip ligt in de haven, is gelegen; die kelder ligt vol steenkolen; Maastricht ligt aan de Maas; de wind ging —, bedaarde, luwde; daar is mij niets aan gelegen, daar geef ik niets om.*
- Liggend** (gelegen zijnde), bn.: een — e leeuw, met staande of klimmend, b.v. op een wapen.
- Ligging** (het liggen of gelegen zijn), v. — en: een schuiderachtige — van een villa, de — van een stad aan een rivier; ook: bed, nachtleger: *in dat logement heeft men goede —.*
- Lig'hal** (geneesk. hal of ruimte tot het doen v. e. ligkuur), v. — hallen; — **kuur** (geneesk. het pal-te-bed-liggen als geneeswijze), v.: een — van maanden voor teringtijders.
- Ligoristen**, m. mv.; zie redemptorist.
- Ligue** (Fr. verbond, eedgenootschap), v. — s.
- Liguster** (plantk. heester met zwarte bessen, haagheester), m. — s; — **vlinder** (grootte schubvleugelige avondvlinder), m. — s.
- Lij** (scheepst. lage zijde van een zeiland schip,

zijde beneden's-winds, tegenzijde van loefzijde, v. gmv.: de matroos in het kraaiennest riep: *een schip aan -!* te lijwaart, aan den kant v. d. lij; zegsw. *in de - liggen*, achterlijk zijn in zijn zaken, verg. Lagerwal!

Lij'd'baar (*kunnende geleden worden*), bn.

Lij'd'lijk (*geduldig*), bn. en bw.; -er, -st: -e *gehoorzaamheid*, waarbij men gedweeden wil van een ander doet; *iets - moeten aanzien*, niet kunnen beletten; *een - verzet*, dat zich niet in daden uit; *zich - verzetten*.

Lij'd'lijkheid (*berusting, onderwerping*), v.

Lij'd'en 1. (*gaan, voorbijgaan*), het leed, is geleden: *het is een halfjaar geleden*, een half jaar is voorbij; *het leed niet lang of*, het duurde niet lang; *het lijdt niet lang*, duurt; zie ook: Geleden, Verleden, Overleden; 2. (*verduren, doorstaan*), ik leed, heb geleden: *pijn -*, *honger en dorst -*; *schipbreuk -*, ondergaan; 3. (*dulden*), ik leed, heb geleden: *ik lijd zoo iets niet langer*, gedoog; *het lijdt geen twijfel*; *het kan niet -*, de uitgaaf kan er niet af; *iemand mogen -*, houden van; *ik mag het wel -*, ik heb er niet tegen.

Lij'd'end (*in den toestand, waarin geleden wordt*), bn.: *de -e vluchtelingen*; *hij zag er -uit*; zegsw. *de -e partij*, de onderliggende, verliezende; sprakk. *de -e vorm der transitieve w.w.* b.v. geslagen worden, benoemd zijn.

Lij'densbeker (*symbool van Jezus' lijden*), m.;

-**dood** (*het sterven van Christus aan het kruis*), m. gmv.; -**geschiedenis** (zie Passie), v., ook fig. van menschen: *ik zal u mijn - verhalen*; -**kelk** (-*beker*), m. gmv.; -**preek** (-*meditatie*), v. -*preeken*; -**tekst**, m. -en; -**week** (*laatste week vóór Paschen*), v. -*weken*; -**weg** (*eig. de weg v. h. rechtshuis van Pilatus naar Golgotha*), m. gmv., fig. *de weg der kunst is voor velen een -*.

Lij'd'er (*mann. zieke; iem. die pijn heeft*), m. -s; -**es'** (*vrouw. lijder*), v. -sen.

Lij'dzaam (*met geduld 't lijden verdragend*), bn. en bw.; -zamer, -st: *een -zame berusting*, gelaten; -**heid** (*berusting, geduld*), v.: zegsw. *zijn ziel in - bezitten*, gelaten iets dulden, Bijb. Luc. 21: 19.

Lijf 1. (*lichaamsdeel, bij uitbr. het geheele lichaam*), o. lijven: *pijn in het - hebben*, buik; *iem. straffen aan den lijve*, lichaam; *iem. een schrik op het - jagen*, hem erg doen schrikken; zegsw. *geen hart in het - hebben*, geen moed hebben; fig. *deze zaak heeft niets om het -*, heeft niets te beduiden; 2. (*taille, gestalte*), o. lijven: *recht van -*, gezond van leden; ook. deel v. e. japon, van een jak, enz.

Lijf'arts (*geneesheer van een vorst of hooggeplaatste persoon, meestal dezen alleen dienend*), m. -en; -**deun** (*wijsje, dat men gaarne of steeds zingt of speelt, lievelingsdeun*), m. -en; -**eigene** (*gesch. persoon, wiens lijf of lichaam het eigendom was van den heer*), m. en v. -n, zie Liiflaat; -**eigenschap** (*toestand van den lijfeigene*), v. gmv.: *de - is in Rusland opgeheven op 3 Maart 1861*; -**elijk** (*lichamelijk*), bn.: *zijn -e zoon*, *zijn -e broeder*, naar den vleeszeverwant; -**goed** (*linnenaod, lijf'innen*), o. -eren; -**jonker** (*edelknaap*), m. -s; -**knecht** (*laket, kamerdienaar*), m. -en.

Lijf'laat (*lijfeigene*), m. -laten; de -laten vormden den laagsten stand, zij hoorden met lijf en goed aan den heer en werden met landerijen verhandeld en verkocht.

Lijf'innen (*tinnen kleedingstukken als hemden en verder ondergoed*), o. gmv.

Lijf'rente (*levenslange rente*), v. -n: *zijn geld op - zetten*, storten in een levensverzekering tegen uitkeering van een vaste som per jaar of per trimester, zoolang men leeft.

Lijfs'behoud (*behoud van 't leven*), o. gmv.: *om - smeeken*; -**berging** (*behoud of redding van het leven*), v. gmv.; -**dwang** (*het dwingen door gijzeling*), m.: *belasting, in-vorderbaar zelfs bij -*; -**genade** (*genade aan een ter dood veroordeelde van de doodstraf*), v. gmv.: *om uw dapperheid geworde u -*; -**gevaar** (*levensgevaar*), o. gmv.: -**sieraad** (*sieraad, dat aan of op het lichaam wordt aedragen*), o. -sieraden.

Lijf'spreuk (*lievelingsspreuk*), v. -en.

Lijf'staffier (*gewapend stafdrager*), m. -en.

Lijf'straf (*eig. straf aan den lijve, pijniging v. h. lichaam*), v. -straffen.

Lijf'straffelijk, bn.: -e *rechtspleging*, die straf aan het lijf of op het lichaam toepast.

Lijf'stuk (*stuk, door een acteur of musicus bij voorkeur en meesterlijk gespeeld*), o. -stukken; -**tocht** (*levensonderhoud*), m. gmv., meer: *Leeftocht*; fig. *de -eener weduwe*, 't weduwgeld, ook. lijfrente: *de -eens prins*, jaargeld; -**wacht** (*de gezamenlijke wachters v. e. vorst*), v. -en; -**wacht** (*persoon, wachter*), m. -wachten.

Lijk (*zoomtouw, touwen boordsel i. d. rand v. een zeil*), o. lijken: *het zeil is uit de -en geslagen of gewaaid*, uit het boordsel gecheurd; fig. *uit de -en geslagen zijn*, verbijsterd, verbouwereerd zijn.

Lijk (*eig. lichaam, gestalte, vorm, thans: dood lichaam, inz. van een mensch*), o. lijken: *een - ter aarde bestellen*; *achter een - gaan*; *het - v. e. hond*; zegsw. *hij was (als een) -*, erg dronken, smoordronken; -**baar** (*draagbaar voor lijken en doodkisten*), v. -baren; -**bezorger** (*aanspreker, lijkbidder*), m. -s; -**bus** (*urn, waarin de asch van een verbrand lijk bewaard wordt*), v. -bussen, verg. Urne; -**dienaar** (*lijkbezorger*), m. -s; -**dienst** (*requiem-mis, lijkmis, doodenmis*), m. -en.

Lijk'en (*gelijken*), dit portret lijkt, leek, heeft altijd geleken: *sprekend op iem. -*.

Lijk'en (*behaagen, passen, aanstaan*), dat lijkt mij. leek me, heeft mij geleken.

Lijk'en (*scheepst. de zeilen op den wind brassen*, ook: *een zeil van lijken voorzien*), ik lijkte, heb gelijkt, zie Lijk (boordsel).

Lijk'en (*Vlaamsch. een lijk afleagen, een gestorvene ontdoen van zijn kleeren en hem het doodsgewaad aantrekken*), zie Afleggen.

Lijk'en (*in schijn zijn*), ik leek, heb geleken: *hij lijkt wel een Croesus*; *ze lijkt wel gek*.

Lijk'engif, -**gift** (*gif of gift, dat zich in lijken ontwikkelt*), o. gmv.; -**huisje** (*huisje op het kerkhof of bij een hospitaal als tijdelijke bergplaats van lijken*), o. -huisjes.

Lijk'feest (*O.-I. feest bij de begravenis van een der Grooten*), o. -feesten.

Lijk'garen (*scheepst. garen, waarmee het lijk rondom in den rand van het zeil genaaid wordt*), o. gmv.

Lijk'gesteente (*dicht; grafzerk, grafsteen*), o. -gesteenten; -**kist** (*doodkist*), v. -kisten;

-**kleed** (*kleed over doodkist en baar*), o. -kleeden; -**kleur** (*de matte kleur van een lijk*), v. gmv.; -**koets** (*rouwkoets, lijkswagen*),

v. -en; -**krans** (krans van bloemen, op een graf of op een doorkist), m. -en; -**laken** (wit laken, dat over den doode na het afleggen wordt heengespreid), o. -s; -**lucht** (doodlucht), v. gmv.; -**maal** (maal na een begrafenisplechtigheid), o. -malen; -**mis** (lijkdienst), v. -sen; -**offer** (bij de ouden, offer ter eere van een doode), o. -s; -**oven** (inrichting tot lijkverbranding), m. -s, zie Crematorium; -**plechtigheid** (begrafenisplechtigheid), v. -heden; -**rede** (toespraak bij de lijkbaar of aan het graf, den doode betreffende), v. -redenen; -**schouwing** (gerechtelijk geneeskundig onderzoek op of van een lijk), v. -en; -**staatsie** (plechtige begrafenisstoet), v. -s; -**steen** (zerksteen, grafsteen), m. -en; -**stoet** (de gezamenlijke personen, die een doode grafwaarts brengen), m. gmv.; -**verbranding** (het verbranden van een lijk), v. -en; de Hindoe-wet beveelt -, zie Crematie en Crematorium, ook Lijken-; -**wade**, -**wa** (wit laken, over een doode uitgespreid, lijklaken), v. -waden: men legt den pasgestorvene af en dekt hem met een -; -**wagen** (wagen, waarmee men lijken grafwaarts voert), m. -s, ook Lijkoets.

Lijm (bindmiddel, kleefstof), v. gmv., zie: Mond-, Schakel-, Visch-, Jodenlijm. **Lijmen** (door lijm verbinden), ik heb gelijmd; ook: papier -, met lijmwater doortrekken; fig. verzen -, maken, en wel slechte, door woorden aan elkaar te rijgen; iem. zien te -, over te halen.

Lijmerig, **lijmig** (kleverig), bn. en bw.; -er, -st: een -e stof; fig. temend: hij spreekt -. **Lijmers**, de - (aardr. Z.-O. gedeelte van Geld. tusschen Rijn, IJssel en Ouden IJssel), v.; in de heuvelachtige - liggen de steden Zevensaar en 's-Heerenberg.

Lijmkamer (kamer in een papierfabriek, waarin gelijmd wordt), v. -s; -**ketel** (ketel in een papierfabriek, waarin de lijm gekookt wordt), m. -s; -**kokerij** (het zieden van lijm; de plaats, waar dit geschiedt), v. -en; -**kwast** (kwast, waarmee de lijm opgesmeerd wordt), m. -en; -**pot** (pot, waarin lijm vloeibaar gemaakt wordt), m. -potten; -**stokje** (twijgje, met lijm bestreken, tot het vangen van vogels), o. -stokjes; -**verf** (verf, opgelost in limewater, met krijtwit), v. -verven; een gang, een plafond in de - zetten.

Lijn 1. (lang touw, koord), v. -en, verkl. -tje, o. -s: een - wordt tot verschillende doeleinden gebezigd, zie Droog-, Jaag-, Vang-, Richt-, Slag-, Meetlijn; zegsw. zij trekken ééne -, zijn het samen eens, beoogen één doel: iem. aan het -tje houden, met hem geen afgedane zaak maken, hem aan de praat houden; iem. met een zoet -tje ergens toe brengen, door zachtheid en vriendelijke woorden hem brengen, waar men hem hebben wil; een visch aan de - hebben, aan het hengelsnoer; fig. iem. aan de - hebben, hem te pakken hebben, hem beet hebben, hem tot zijn belangen hebben overgehaald: boompjes langs een - planten, in rechte richting, zie Richtsnoer; er stonden veel paarden aan de -, ten verkoop op de markt; spreekw. Zachts aan, dan breekt het -tje niet, d. i. de jaazlijn: handel niet te voortvarend, anders bederft ge uw zaak: 2. (meetk. grens van een vlak; regel, ook, streep), v. -en: er zijn rechte,

kromme en gebroken -en, evenwijdige -en, loodlijnen, waterpastijnen, cirkelvormige lijnen, enz., zie Cirkellijn, Evannachtslijn, Middellijn, Loodlijn, Kunstlijn, en Kurve; papier met blauwe -en, z. Linieëren; op of tusschen de -en schrijven; fig. ze staan, ik stel ze op één -, ze zijn, ik schat ze gelijk; fig. in de rechte - van iem. afstammen, de opklimmende, de neerdalende -, zie Linie; 3. (oude lengtemaat, $\frac{1}{12}$ van een Rijnlandsche duim); 4. (spoorweg, tramweg, stoomvaartdienst), v. -en: de - Maastricht-Aken, - 46, de - Ostende-Dover.

Lijnbaan (touwslagerij), v. -banen; -**draaier** (touwslager), m. -s.

Lijnen (lijnen trekken op, lineeren), ik heb het papier gelijmd: gelijnd papier, met blauwe lijnen.

Lijnkoek (veevoeder, bestaande uit uitgerperst lijnzaad), m. -koeken; -**meel** (lijnzaadmeel, meel van vlaszaad), o. gmv.; -**olie** (olie, geperst of geslagen uit vlaszaad), v. gmv.: de - is een vette, drogende olie, bij verstoffen gebezigd, zie Olieslager.

Lijnopzichter (ambtenaar, belast met het toezicht op een spoorweg, een telegraaflijn, enz.), m. -s; ook: -inspecteur.

Lijnrecht (recht als een lijn), bn. en bw.: een -e straat; de hagel viel -.

Lijnslager (touwslager), m. -slagers; -**ij** (lijnbaan), v. -slagerijen.

Lijntekenen (het teekenen met behulp van passer en liniaal), o.: het bouwkundig teekenen is -, het machineteekenen is -.

Lijntrekker (fig. iem., die traag of lui is, die zeer lamzaam werkt), m. -trekkers.

Lijnwaad (linnen, linnen weefsel), o. gmv., (soorten), o. -waden; -**zaad** (vlaszaad), o. gmv.

Lijns (treuzelaar, sukkel), m. en v. lijzen.

Lijns (lange, buitgane pop), v. lijzen.

Lijnspond (15 oude ponden, d. i. Lijflandsch of Lijfsch pond), o. -ponden.

Lijst 1. (omlijsting, raam, rand), v. lijsten: de - van een dakgoot, de - van een spiegel, schildert, portret; zie Portretlijst; de - v. e. deur; in een - zetten, inlijsten; fig. een schrijver beschouwen in de - van zijn tijd; 2. (naamlijst, rol), v. lijsten: een - van boeken, d. i. boeken -; een - van namen, van wijnen; een lange - van schulden, groote rij; -en (in een lijst zetten), ik lijstte, heb gelijst: een portret -, zie Encadreeren; -**maker** (maker van lijsten voor spiegels, schilderijen, enz.), m. -s.

Lijster (dierk bekende zangvogel), v. -s: zingen als een -, helder en vrolijk uit de borst; zie Appel-, Bef-, Zang-; -**bes** (zekere loofboom, die trossen van roode bessen draagt), m., (vrucht), v. -bessen; -**hoog** (lijsterstrik), m. -bogen; -**strik** (strik, waarin men lijsters vangt), m. -strikken.

Lijstwerk (lijsten van alle soort), o. gmv.

Lijvig (dik, zwaar), bn.; -er, -st: een - boek, een - rapport, van grooten omvang, vooral dik; ook, van vloeistoffen, de tegenst. is waterdun, b.v. stroop is een -e stof; -**heid** (dikte, corpulentie), v. gmv.

Lijfwaarts (zeew. van den wind af), bw.

Lijzen (Jap. porseleinen kopjes, genoemd naar de ranke vrouwenfiguurtjes of lijsten), v. mv.

Lijzebet (Lijzhet), verkorting van Elizabeth, fig. trage, temerige vrouw: 't is toch zoo'n -!

Lijzeil (hulpzeil), o. -zeilen.

Lij'zig (temerig, saai, slepend), bn, en bw.; -er, -st.: -e taal, een -gebed, -spreken.
Lij'zijde, v. gmv.; zie Lij.
Lik (een aanraking met de tong), m. likken.
Lik (slag), m. likken: een - om de ooren, nl. een oorveeg of oorvijg.
Lik'doorn, **lik'doren** (eig. doorn in het vleesch: eeldorentje, eksteroo), m. -s: -doornmes (mes, om likdoorns af te snijden), o. -messen; -doornsnijder (ien., die er zijn beroep van maakt, eksterooien uit of weg te snijden), m. -s; -doornzalf (zalf, om likdoorns te verzachten), v. gmv.
Likeur (fijne, geestrijke drank, b.v. anisette, curacao, enz.), v. likeuren; -glas (glas om nl. likeur uit te drinken), o. -glazen; -stoker (likeurmaker), m. -s; -stokerij' (likeurfabriek), v. -en.
Lik'hout (glanshout van den schoenmaker), o. -houten; zie Likken en Likstok.
Lik'kebaard (smuller), m. -baarden; -baarden (zijn lippen smullend aflikken), ik likkebaarde, heb gelikkebaard; -broer (proever, pimpelaar, drinkebroer), m. -broers.
Lik'ken (wet de tong over iets heen en weer gaan), hij likte, heeft gelikt: de hond likte mij; ook: Lekken.
Lik'ken (schoenm. het overleer gladmaken of glanzen met het likhout of den liksteen), ik heb gelikt, fig. die schilder, die poëet likt zijn werk, besteedt overdreven zorg aan kleinheden: een gelikte schildertij, poppig; verzen -, peuterend er aan verbeteren.
Lik'kepot (potje met een strooperig geneesmiddel), m. -potten.
Lik'steen (glanssteen, steen om leer te glad-den), m. -en; -stok (-hout), m. -stokken.
Lil (gestolde halfsaus, drill), o. gmv.
Lila (lichtpaars, violetkleur), o. gmv.
Lila (O.-I. smal en klein veldgeschut in O.-I., ook, klein granaatmortier), v. -s; -schot, o. -schoten; -vuur, o. gmv.; ook: Lilla.
Lil'beenen (waggelen), ik heb gelillebeend.
Lil'ten (trillen inz. van pas geslacht vleesch), het heeft gelild: -d ingewand; fig. hij lilt van kou: -ling (rilling, beving), v. -en.
Lil'lig (lilchtig, als lil), bn.; -er, -st.
Lil'liput (het fabelland der klein-duimpjes), o.: Reis naar -, de eerste van Gulliver's reizen: -achtig, bn., zie Lilliputsch; -potje (uiterst klein vaasje, als in het duergesland van dien naam), o. -s; -sch (buiten alle verhouding klein), bn.: de -e staates in het Duitsche rijk, de -e republiek Andorra (Fr. en Sp. grens); -ter (bewoner van het denkbeeldige land Lilliput, bekend uit Gulliver's reizen: dwergje, ± 7 cM. groot), m. Lilliputters.
Lil'man (laguneachtige, zakvormige monding, loodrecht op de kust, inz. der Russische rivieren), m. limans.
Lim'burg (aardr. een onzer 11 provinciën), o.; -er (man uit L.), m. -s; -sche (vrouw uit L.), v. -n, ook bn.: -e kaas, nl. uit L.; -klet, een diluviale kleisoort.
Lim'bus, m., zie Voorgeborchte.
Limiet (grens; handel. hoogste of laagste prijs, waarvoor iets gekocht of verkocht mag worden), v. -en; -paal (grenspaal), m. -palen.
Lim'ina, zie Ad limina.
Limita'tie (begrenzing, beperking), v. -s; -tatief' (van beperkten aard), bn.
Limited (Eng. beperkt, gaande tot zekere

grens, nl. tot het bedrag van het aandeelenkapitaal), bn., verkort tot **Lim.**: duidt aan, dat de aandeelhouders van een maatschappij slechts een beperkte risico hebben.
Limiteeren (beperken, begrenzen, nauwkeurig vaststellen, een limiet stellen aan).
Lim'metje (O.-I. kleine citroen), o. -s; zie Djeroek nipis.
Limoen (kleine soort van citroen), m. -en; -boom (plantk. een in het zuiden wassende boom v. d. familie der oranjeachtigen), m. -en.
Limona'de (verkoelende drank van water, suiker en limoensap), v. gmv., (soorten), v. -s; -gazeuse, Fr. schuimende limonade.
Limousi'ne (Fr. gesloten automobiel), v. -s.
Linament (smeersel), o. -en; ook, Liniment.
Lin'de (plantk. loofboom met zacht hout), v. -n: de - was bij de oude Germanen de heilige boom, waaronder plechtigheden, rechtshandelingen (z. Vierschaar), afkondigingen, waarschijnlijk ook echtverbintenissen plaats hadden (Verdam); -blad, o. -bladen, -bladeren, -blaren; -bloesem (de geurige bloem van een lindeboom), m. -s: van gedroogde -s zet men lindethee, een zweetdrijvend middel; -boom (linde), m. -en; -loof (het loover eener linde), o. gmv.
Lin'den (van lindenhout), bn.: - planken; -hout (hout van de linde), o.; -houten (linden), bn.: een - kast; -laan (laan van lindeboomen), v. -lanen; -loof (het loover van twee of meer lindeboomen), v. gmv.
Li'nea (linie, lijn, trek), v. -s: de eerste - de tweede -, drukregel of regel schrifts.
Lineair (lijnvormig), bn.: de -e afstand.
Lineamenten (trekken of lijnen van het gelaat of van de hand), o. mv.
Lingerie (Fr. linnengoed, winkel van linnen goederen), v. lingerie.
Lingua'les (tongletters), v. mv. (gu = gw).
Linguist (taalgeleerde), m. -en. (gu = gw).
Linguistiek (taalwetenschap), v. (gu = gw).
Linguis'tisch (de studie der talen betreffende), bn.: -e gissingen, taalkundige. (gu = gw).
Liniaal (lange smalle lat van hout, enz., om er lijnen langs te trekken), v. en o. -alen.
Lin'ie 1. (evennachtslijn), v. gmv.: de - pas-seeren, van 't noordelijk naar 't zuidelijk halfronde of omgekeerd overgaan, over den equator gaan; zegsw. hij is de - gepasseerd, hij is over de 50 jaar; 2. (slagorde van schepen of troepen, een rechte lijn vormende), v. liniën: in - geschaard zijn, een - formeeren, zich in - stellen; ook, rij van fort en vestingwerken; de Hollandsche water-, een - van defensie; 3. (opeenvolgende reeks v. geslachten, geslachtsopvolging), v.: in opklimmende -, in afdalende -; in zij- afstammen van; de mannelijke -, de vrouwelijke -; 4. (richting van den bouw eener kerk), v.: de Heilige -, denkbeeldige lijn, door het midden van schip en priesterkoor eener R.-K. kerk getrokken, van het westen naar het oosten.
Linieeren (van lijnen voorzien, belijnen); -fabriek (fabriek, waar papier gelinieerd wordt), v. -en; -machine (machine, om te linieeren), v. -machines; -pen, v. -nen.
Lin'eschip (scheepst. slagschip, oorlogsschip van de eerste grootte), o. -schepen: een - is aldus geheeten, omdat deze schepen in een zeeslag op één lijn geschaard worden.
Lin'ietroepen (staande, geregelde troepen), m. mv.: de - vormen de verdedigers van de

linie van defensie of verdediging in het front.
Liniment' (vloeibare zalf, smeersel), o. -en.
Link (litteeken, striem, indrukssel, blauwe plek van een keten, riem, enz.), v. linken.
Lin'kerarm (arm aan de linkerzijde), m. -en; -**been**, o. -en; -**elleboog**, m. -bogen; -**hand**, v. -en: Bijb. *laat de - niet weten, wat uw rechter doet, als gij aalmoezen geeft, geschiedt het zoo onopgemerkt mogelijk*, Matth. 6:3; *hij staat met twee -en voor de klas*, zeer onbeholpen; -**hiel** (hiel van den linkervoet), m. -en; -**kant** (kant of zijde aan de linkerhand), m. gmv.; -**knie** (knie van het linkerbeen), v. -en; -**oever** (oever aan de linkerhand, als men stroomafwaarts ziet), m. -s; -**oog**, o. -oogen; -**oor**, o. -ooren; -**slaap** (slaap ter linkerzijde van het hoofd), m. -slapen; -**vleugel** (vleugel aan den linkerkant van den vogel), m. -s; fig. de linker-afdeeling v. e. leger; z. **Vleugel**; -**voet** (voet aan het linkerbeen), m. -en; -**zijde** (linkerkant), v. gmv.: *aan de - van iem. gezeten zijn, loopen; ik woon ter - van mijn buurman*; in de staatk. de liberale partij, inz. in de Kamer.
Links (naar de linkerzijde), bw.: - *werken, de deur -*; fig. *iets - aanpakken verkeerd, onhandig*; zegsw. *iem. - laten liggen*, geen notitie van hem nemen, hem negeren.
Links'af, bw.: *hij ging -*, ter linkerzijde.
Linksch, bn.: -er, meest -: *dit kind is -*, doet bij voorkeur alles met de linkerhand; fig. onhandig; zegsw. *niet - zijn*, niet dom, maar slim en gevat.
Links'om, bw. mil. -, *keert!* zie Rechtsom.
Lin'nen (weefsel van vlasdraad), o. gmv., (soorten), o. linnens: **Vlaamsch -**, **Hollandsch -**, **gewast -**.
Lin'nen (linnengoed), o., zie Lijflinnen.
Lin'nen (van linnen vervaardigd), bn.: *een - zakdoek, een - hemd, - lakens*.
Lin'nenbleek (grasveld, waarop pas geveven linnen gebleekt wordt), v. -bleeken; -**goed** (lijflinnen), o. gmv.; -**juffrouw** (juffrouw, die het op- en toezicht op de linnenkamer heeft), v. -en; -**kamer** (kamer als bewaarplaats van het huislinnen), v. -s; -**kast** (kast tot berging van het linnengoed), v. -en; -**meld** (dienstbode, die de zorg heeft voor het linnengoed), v. -en; -**naaister** (naaister, die linnengoed maakt en verstelt), v. -s; -**pers** (pers, om het linnen glad te maken), v. -en; -**wever** (persoon, die linnen weeft), m. -s; -**winkel** (winkel v. linnengoed), m. -s.
Lino'leum (kurktapijt, vloerbekleedsel van zeildoek, overdekt met kurkstof, verbonden door lijfolie), o. gmv.; lees: -**lee-um**.
Linotype (boekdr. zetmachine), v. -s.
Lint (geweven band), o. -en: -**je** (smal lint), o. -s: *het - van een ridderorde, kenteeken; er is effen, gekeperd en gewaterd -*, *er is zijden, wollen, linnen, enz.*; -**gras** (Engelsch gras in tuinen), o. gmv.; -**jesjager** (iem., die aast op lintjes of decoraties), m. -jagers; -**visch** (lintvormige visch der Middell. Zee), m. -visschen: *de roode -*; -**worm** (dierk. eig. bandworm, zeer lange ingewandsworm, parasiet), m. -wormen; -**zaag** (smalle zaag zonder eind, door raderen bewogen), v. -zagen.
Lin'ze (vlinderbl. plant, peulvrucht), v. -n.
Lin'zeboom (goudenregen-boom), m. -en.
Lin'zeakker (akker, met linzen bezaaid),

m. -akkers; -**maal** (kooksel v. linzenmeel), o. -malen; -**meel** (meel van gemalen linzenzaad), o. gmv.; -**soep**, v., of -**kooksel** (linzenbrij), o.: Bijb. *zijn eerstgeboorterecht verkoopen voor een kooksel linzen*, iets van groote waarde afstaan voor een nietigheid, zie Gen. 25:34.
Lion' (salonheld, saletjonker, iem., die zeer gevriend is en den toon aangeeft in de groote wereld), m. -s.
Lip (deel van den mond), v. lippen: zegsw. *de - laten hangen*, pruilen, op 't punt staan van te schreien, (van kinderen); zegsw. *zich op de - bijten*, zijn gramschap, zijn lachlust inhouden; *ik had het woord op mijn -pen*, ik wilde het juist zeggen; -**bloemigen** (planten, wier bloemen tweelippig zijn, labiaten), v. mv.; b.v. **Salie**, **Lavendel**, **Munt**, **Tijm**, **Rosmarijn**; -**lap** (O.-I. kleurling), m. en v. -lappen, op Java: **Sinjo** en **Nonna**; **Chineesche -pen**, kinderen van Chineezen en inlanders: -**lapsch**, bn.: *-e dames*, zie **Liplap**; -**letter** (spraak. labiaal, letter, die vooral met de lippen wordt uitgesproken), v. -letters: *de b is een -*, ook, de p, f, v, w.
Lip'pen (handel. het drijven van handel voor eigen rekening door een makelaar en wel in die artikelen, waarin hij als makelaar is aangesteld), hij lippte, heeft gelipt.
Lip'pen (timm. lasschen of verbinden van hout door middel van uitsteeksel of lippen), men lippte, heeft gelipt.
Lip'pen en ke'len (vischhandel: eethare stukjes v. d. kopen de tong v. d. kabeljauw), v. mv.
Lip'penpommade (smeersel voor ruwe lippen), v. -pommades; -**zalf** (zalf, om in den winter de lippen zacht te houden), v. -zalven.
Lip'per, -**tje** (Java. liplap), m. en v. -s.
Lip'visch (dierk. visch met scherpe tanden en vleezige lippen), m. -visschen: de -visschen bewonen meest de warme zeeën.
Liquida (vloeiende letter), v. liquidae; lees **lie'kwieda**. (ae = ee).
Liquida'tie (vereffening, regeling van zaken, vooral als die ophouden), v. -ties, -tiën.
Liquidateur' (iem., die een liquidatie regelt en uitvoert, vereffenaar), m. -s.
Liqui'de (vloeibaar, helder, zuiver; glashelder, vlottend), bn.; lees: **lie-kied**.
Liquideeren (vereffenen, een handelszaak afwikkelten en opheffen), (qu = kw).
Lira, lire (It. zilvermunt als eenheid = f 0.48 = 100 centesimi), v. -'s, -s: *e. halve -*.
Lis, lus (snoer, strikje), v. -sen.
Lisch (plantk. familie der **letien**), o. lisschen: *het gele -*, groeit aan den waterkant; -**bloem**, v. -bloemen; -**dodde** (waterbloem), v. -dodden; de breedbladige -, de smalbladige -; de - groeit langs slooten, poelen en moerassen; zie den volksnaam; Duikelaar of Dullen: -**gras** (rietgras), o.
Lis'pelen (de s- en z-klank met zeker gesis laten hooren, een spraakgebrek), ik heb gelispeld; fig. *de wind lispelt in het riet, ruischt*; -**d**, bn. en bw.: -**spreken**, fig. fluisterend.
Lis'pen (fluisterend spreken), ik heb gelispt.
List (stuwheid, streek; stuw middel), v. -en.
List'ig (stuw, gestepen, loos), bn. en bw.; -er, -st: *met - overleg, iets - aanleggen*.
Litanie (overoud R.-K. wisselgebed, bestaande uit een reeks van aanroepingen met antwoorden), v. litanieën: *voor elken dag der*

week bestaat een —, smeekgebed; fig. lange lijst of opsomming van klachten, grieven, enz.

Lit d'an'ge (Fr. *ledikantje zonder stijlen en met opgeslagen gordijnen*), o. mv.: lits d'an'ge.

Lit'en (gesch. *hofhoortigen d. i. lijfeigenen met eenige persoonlijke vrijheid*), m. mv.: de — betaalden schot en lot, d. i. zeker hoofdgeld.

Lit'er (Ned. *kan of kop*), m. —s: de — is de eenheid voor inhoudsmaten.

Litera'risch (*letterkundig, litterair*), bn. en bw.

Litera'tor (*letterkundige*), m. —to'ren, —s.

Literatuur' (*letterkunde, letterkundige wetenschap*), v. —turen; —geschiedenis (*geschiedenis der letterkunde*), v. gmv.

Lit'ernesch (*flesch van een L. inhoud*), v. —flesschen; —glas (*glas v. e. L.*), o. —glazen.

Lit'ho (*steengravure*), v. —'s.

Lithochromie' (*steendrukkunst met kleuren*), v. gmv.; —graaf' (*teekenaar op steen, steendrukker*), m. —grafen; —graphie'en (*op steen teekenen, steendrukken*); —graphie' (*steenplaatdruk, steenschrijfkunst*), v. —ën, z. Steendruk; —gra'phisch (*van, voor, betreffende of op de wijze v. d. steendrukkunst*), bn.

Litoraal' (*tot de kust, het strand behoorende*), bn.; ook: *Littoraal'*.

Lit'totes (*stijl: de figuur der verkleining, waarbij men schijnbaar iets verkleint om het beter te doen uitkomen, inz. door het ontkennen van het tegenovergestelde begrip*), v., b.v.: hij is niet dom, d. i. slim, gezat; een niet te verachten geschenk, n. nogal aanzienlijk, enz., ook, bij verkleining: *leen mij een sommetje; nog een wurtje opbliven!* enz.; de — is de tegenstelling van de Hyperbool.

Lit'sen (*volkst. alippen, glijden, ontschieten*), het litste, het heeft gelitst; zegsw. *iem. laten —*.

Lits-jumeau's (Fr. *twee éénpersoons-ledikanten naast elkaar*), o. mv.

Lit'teeken (*ieg. lijk- of licteeken, d. i. teeken in het vleesch: wondteeken*), o. —s, —en.

Litterair' (Fr. *letterkundig*), bn.: —e *krinogen*; Max Havelaar is een — kunstwerk.

Liturgie' (*het geheel van gebeden, ceremoniën, symbolen, kerkgebruiken en voorgescreven plechtige handelingen en gewaden van eenigen eeredienst*), v. liturgieën; —giek' (*de wetenschappelijke behandeling en verklaring der liturgie*), v. gmv.; **liturgisch** (*volgens de liturgie*), bn.: —e *kleuren (gewaden)*, bij godsdienstige plechtigheden; —e *kleuren*, de vijf kleuren der —e gewaden, ze zijn: wit, rood, groen, paars en zwart; —e *taal*, in de R.-K. kerk, het Latijn; —e *zang*, de melodie der teksten, enz.; z. *Gregoriaansch*. (g=g).

Lit'vius, Titus, Rom. geschiedschrijver (59 v. C.—17 n. C.); —schreef een uitvoerige Rom. geschiedenis in 142 boeken, nl. van de stichting van Rome tot den dood van Drusus (9 v. C.).

Lit'vre (*oude Fr. munt, zooveel als een frank; de Engelsche — [livre sterling. L. st.] is in waarde gelijk aan ± f 12 00*), o. —s.

Livret' (Fr. *kleedij van een heerenknecht*), v. —en; —dragen; —bediende (*bediende in livret*), m. —n; —knecht (*lakei*), m. —s; —rok (*rok van een lakei*), m. —rokken.

Livre'l'rups (*dierk. ringelrups*), v. —en; de —heet aldus naar de vele kleuren v. d. vlinder.

Livre't (Fr. *boekje: aanteekenboekje, spaarbankboekje, zakboekje*), o. livretten.

Lla'neros (*veebeer i. d. llano*), m. —'s.

Lla'no (*aardr. groote grassteppen met slechts*

weinig geboomte), m. —'s: de —'s v. d. Orinocovlakte in het N. van Z.-Amerika. (ll = lj).

Lloyd (Eng. *maatschappij voor zeeverzekering en zeevaart*), m., meerv. lloyds: *de maatschappij is genoemd naar den herbergier Edward Lloyd, die ± 1700 te Londen nabij de beurs woonde en in wiens koffiehuis koop- en zeelieden, reeders, makelaar, assuradeurs samenkwamen, dezen vormden in 1727 een vereniging, die zij Lloyd noemden; evenzoo: de Rotterdamse —, de Oostenrijksche —*.

Lloyds'lijst (*nieuwsblad voor handel en scheepvaart, te Londen en te Triëst uitgegeven*), v. —lijsten.

Lob (*plooisel v. kraag of manchet, ontl. vleeschkwab*), v. lobben: ook, de manchet zelf; z. I. u. b.

Lo'bak (O.-I. *een soort v. ramenas*), m. —ken.

Lo'b'eren (*in 't water ploeteren of plassen*), de eend lobberde, heeft gelobberd.

Lo'b'berig (*dik en trillend, b. v. van spijs; los uithangend van kleeren*), zie *Lobbig*, bn. en bw.; —er, —st.

Lo'b'bes (*sukkel, sul, goedbloed*), m. lobbesen, ook: een — van een hond, een groote, goed-aardige hond; —achtig, bn. en bw.; —er, —st: *die jonkman ziet er nog wat — uit*.

Lo'b'big (*ruim en loshangend*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e plooiën van een vrouwenmuts*.

Lo'b'oor (*hond met lange neerhangende ooren*), m. —ooren; fig. lobbes, lomperd, sul; —oo'rig (*lobbesachtig, fig. onhordig, dom, onnoozel*), bn.; —er, —st.

Locaal' (*plaatselijk*), bn.: *de locale belangen; elke provincie heeft een — bestuur; locale politiek, locale kennis*, nl. van plaatselijke toestanden; een — dagblad; —spoorweg, m. —wegen; —trein (*ieg. buurtspoorweg met smal spoor, trein tusschen nabijgelegen kleinere plaatsen*), m. —treinen.

Localisatie (*het plaatselijk-maken van iets, het binnen een bepaalde ruimte beperken*), v. gmv.; —seeren: een ontsteking —, de uitbreiding er van beperken; *eene besmettelijke ziekte —, tot ééne wijk of stad beperken*.

Localiteit' (*vertrek, kamer, zaal*), v. —en.

Locatief' (*spraakk. in sommige talen de naamval van de plaats*), m. —tieven: *de — antwoordt op de vraag: waar?*

Loch (*scheepst. gat, opening*), o. lochen.

Lo'chemer (*iem. uit de stad Lochem*), m. —s: *hij is een —; ook bn.: de — diamanten*, min of meer doorschijnende kwartskristallen, ook *Lochemsche diamanten*.

Lock-out (Eng. *het gezamenlijk wegzenden van arbeiders door den patroon, tegenstelling van werkstaking*), o. —outs.

Lo'co, bw. van plaats: —cita'to of **l. c.**, ter aangehaalde plaats; zie ook: **In —**.

Lo'co-burgemeester (*plaatsvervangend burgemeester*), m. —meesters; de oudste wethouder treedt bij afwezigheid of bij ontstentenis van den burgemeester op als —, z. **L. B.**

Locomobiel' (*verplaatsbaar stoomwerktuig, nl. op raderen*), v. —en; —tief (*stoomwagen, machine, sleeper, treintrekker*), v. —tieven.

Locu'tie (*uitdrukking, spreekmanier, spreekwijze, regswijze*), v. —ties, —tijen. (t = s).

Lod'deren (*fig. lueren*), ik heb gelodderd.

Lod'derig (*kwijnend, sloperig*), bn.; —er. —st: *wat ziet ge er — uit: vroeger: vriendelijk*.

Lod'deroog (*vriendelijk oog*), o. —en, vero.

Lod'deroogen (*vriendelijke blikken werpen*), ik lodderoogde, heb gelodderoogd, vero.

- Loderein'doosje** (doosje met loderein), o. -s; het —, meest van zilver, bevatte een sponsje, gedrenkt met eau de la reine of koninginnewater, een reukwerk, thans door de eau de cologne verdrongen. vero.
- Lo'dewijkslied** (dichtk. oud-Frankisch zegelied van ± 882, het eerste met eindrijm), o.: het — is van den monnik Huchald, op de overwinning, door Lodewijk III op de Noormannen behaald bij Saucourt in Picardije, 3 Aug 881.
- Lodger** (Eng. huurkiezer; bewoner van een gehuurde gemeubileerde kamer), m. -s.
- Loeder** (laag of gemeen persoon), m. en v. -s; verg. Sloeber.
- Loef** (scheepst. windzijde, het tegengestelde van lij), v.: de — is de booge zijde v. e. zeilend schip; de kant, vanwaar de wind inkomt; de — hebben, den bovenwind hebben; — houden, goed bij den wind zeilen; een schip de — afsteken, afwinnen, afknijpen, het't voordeel van den wind benemen; zegsw. iemand de — afsteken, hem vooruitkomen, hem overtreffen; — waarts, bw., zie te Loevert; — zijde (de hooge kant van een zeilend schip), v. gmv.; zie: Laveeren.
- Loef'en** (bulken van runderen), de koe heeft geloeid; fig. het huilen van den wind: de storm loeit; loeiende vlammen, loeiend vuur (Bild.).
- Loem'boeng** (O.-I. bergplaats van rijst of padie, rijstschuur), m. -s; ook, Lom'boeng.
- Loensch** (een weinig scheel), bn. en bw.: een weinig — zijn; wat — kijken.
- Loenschen** (scheelzien), hij — te, hij heeft geloenscht: hij loenscht een weinig. gew.
- Loep**, v. loepen; zie Loupe.
- Loer** (botterik), m. -en: een echte —, lomperd.
- Loer** (het loeren), v.: op de — staan, liggen.
- Loer** (poets), v.: zegsw. iemand een — draaien, hem bedotten, beethebben, een kool stoven.
- Loera(h)** (O.-I. desahoofd), m. -'s: de — wordt door de desabewoners uit hun midden gekozen.
- Loeren** (bespieden), ik heb geloerd: op iets —, het trachten te krijgen; fig. op een ambt —.
- Loer's** (lomperd), m. -en; ook, Loeris.
- Loeri** (O.-I. een langpootig halfaapje), m. -'s.
- Loer'oogen** (gluren, scherp toezien), ik loer-oogde, heb geloeroogd; zie Loeren.
- Loet** (lange ijzeren ovenkrabber), v. loeten.
- Loet'oeng** (O.-I. langstaartige, gitzwarte aap op Java), m. -s.
- Loe'ven** (scheepst. tegen den wind opzeilen, niet-afhouden), men loefde, heeft en is geloefd.
- Loe'ver, loe'vert**, alleen gebruikelijk in: te —, d. i. loefwaarts, aan de windzijde: een schip te — bespeuren; de watvisschen gingen ons te — voorbij, aan de loefzijde.
- Loe'wak** (O.-I. een soort van marter), m. -s: de — leeft van pluimvee, dat hij listig rooft.
- Lof** (eer, lofspraak), m. gmv.: met — van iem. spreken; God —! iem. — toezwaaien; spreekw. Eigen — stinkt, lof, dien men zich zelf toezwaait, heeft een kwaden reuk, wordt niet geteld.
- Lof** (namiddag- of avondgodsdienstoefening in een R.-K. kerk), o. loven: naar het — gaan.
- Lof** (loof of groente), o. gmv.: Brusselsch — of witlof, een soort van bleekgehouden groente.
- Lof'bazuin** (waarmee men nl. fig. iets lof uitbazuint), v. -bazuinen, zie Lof'trompet; — dieb (lovend gedicht), o. -en; — felijk (lofwaaardig, te prijzen, prijzenswaardig), bn. en bw.; — er, — st: een — e vermelding; — galm, m. -galmen: den — doen klinken over iem., zijn lof galmend verkondigen; — lied (lofzang), o. -liederen; — psalm (geestelijk lied, om God te loven), m. -psalmen, z. Boetpsalm; — rede (redevoering tot lof van iemand), v. -redenen; — redenaar (redenaar, die een lofrede houdt), m. -s: een — kan ook prozaschrijver zijn: in beide gevallen geeft hij den indruk weer, welken het leven, de daden, het karakter van eenig persoon op hem zelf gemaakt hebben; — spraak (woorden van lof), v. -spraken; — trompet, v. -trompetten: zegsw. de — over iemand of iemands werk steken, hem of het uitbundig prijzen, soms Lofbazuin; — tuiting (eig. het tuiten of toeten van lof: betuiging van lof), v. -en; — waardig (lof verdienende, prijzenswaardig), bn., -er, -st.
- Lof'werk** (loofwerk, versierselen), o. gmv.
- Lof'zang** (hymne, ode), m. -zangen: — ter eere van God, — op den vrede.
- Log** (zwaar, plomp, slepend, lui, loom), bn. en bw.; -ger, -st: een — mensch, de olifant is een — dier; — van gang zijn, met — gen tred; fig. een — gevaarte, wat een — schip!
- Log** (zeew. driehoekig plankje, met lood bezwaard, aan een lijn), v. loggen; zie: Loglijn.
- Logarith'me** (algebra: exponent van een standvastig getal, b.v. van 10), v. -n: de — van 100 is 2, d. i. 10 moet tot de 2e macht verheven worden om 100 op te leveren, z. Log.
- Logarith'mentafel** (lijst van logarithmen-waarden), v. -tafels.
- Log'boek** (scheepst. boek met aantekeningen omtrent zeevaarkundige waarnemingen: koers, vaart, wind, weer, ongevallen aan boord, enz.; scheepsjournaal), o. -boeken.
- Log'e** (Fr. afgescheiden kamertje b.v. in een theater), v. loges.
- Log'e** (Fr. vergaderzaal van vrijmetselaars, ook, een afdeling; verder: in 't algemeen de vrijmetselarij), v. loges.
- Log'e** (Fr. heer, die ergens logeert), m. -'s.
- Logen'bel** (Fr. bewoonbaar, geriefelijk), bn.
- Log'ée** (dame, die ergens logeert), v. -'s.
- Logeeren** (als gnt verblijf houden, gast zijn).
- Logeer'gast** (iem., die logeert), m. en v. -en; — kamer (kamer voor één of meer logeergasten), v. -kamers. (g = zij).
- Logement'** (klein hotel), o. -en: het woord —, eens als tegenstelling van slaapstee in eere, is thans overschaduwd door hotel; — houder (houder van een logement), m. -houders.
- Log'en** (leugen, onwaarheid), v. logens.
- Log'enstraffen** (als leugenaar aan de kaak stellen), ik logenstrafte, heb gelogenstrafte: iemand —, hem openlijk bewijzen, dat hij liegt.
- Log'gen** (met de log de vaart of snelheid van het schip bepalen), ik logde, heb gelogd.
- Log'ger** (scheepst. zeilwaartuig voor kustvaart, meest voor visscherij), m. loggers.
- Log'gia** (gesloten glazen veranda a. d. voor-gevel; overdekte galerij langs een bovenverdieping inz. van Ital. paleizen), v. loggia's.
- Log'glas** (scheepst. zandlooper, om den tijd te meten, waarin de loglijn uitloopt), o. -glazen.
- Log'ica** (leer der denkwetten, denkleer; redeneerkunst), v. gmv.; lees: lo'gika.
- Logies'** 1. (nachtverblijf), o. gmv.; 2. (scheepst. matozenverblijf, volkslogies), o. gmv. (g = zij).
- Logisch'** (volgens de logica, oordeelkundig, overeenkomstig de wetten van het denken), bn. en bw.: een — e gevolgtrekking, een — e gedachtengang; een — e verbinding van zinnen,

b.v. door de vgw. opdat, omdat, enz.; - denken, redeneeren, schrijven; lees: loo'-gies.
Log'lijn (zeew. lijn, die door knoopen in evenmatige deelen is verdeeld en bij het loggen dienst doet), v. -lijnen; zie Knoop.
Logogrief (woorddraadseel, ook, letteraadseel), v. -griefen.
Logomachie (woordentwist), v. -ën.
Logomanie (praatzucht, praatziekte), v. gmv.
Logos (het woord, en verder: rede, verstand, denkvermogen), m. gmv.
Lok (haarkrul), v. lokken.
Lokaal (vertrek, zaal, gebouw), o. lokalen: een ruim -, dit - is te somber, het school-..
Lok'aas (spijs, om vogels of wild te lokken), o. gmv., fig. datgene, wat iem. verlokt iets te doen: dat was een - voor zijn eierzucht; -duif (tamme duif, die wilde meelokt), v. -ven.
Lo'ke, Lo'ki m., Germ. myth. oorspr. de god des vuurs, later der vernietiging, d. i. de tegenwoordiger van het booze, vijand der Asen.
Lok'eend (kooieend, tamme eend, die wilde eenden meelokt naar de kooi), v. -eenden.
Loket (vak in een kastje, opening in een deur of raam, om er geld of brieven door aan te geven), o. -ten, verg. Guichet; -kast (een in vakjes of loketten afgedeelde kast), v. -kasten.
Lok'fluitje (fluitje, om vogels te lokken), o. -s.
Lok'lig (met lokken of gelokt), bn.: -haar.
Lok'ken (aanlokken, trachten bij zich te krijgen), ik lokte, heb gelokt: vogeltjes -.
Lok'mees (mees, die andere meezen lokt), v. -meezen; -middel (middel, om menschen of dieren te lokken), o. -en; -spijs (lokaas), v. -spijzen; -stem (lokkende stem), v. -men; -vink (gevangen vink, die andere aanfluit), m. -en, fig. misleider, verlokker; -vogel (vogel zingende in een kooi, om andere vogels te lokken; fig. lokkertje), m. -s.
Lol (grap, pret, aardigheid), v. gmv.: voor de -, wij hebben - gehad; verkl. -letje, o. -s: hij houdt van een -, pretje.
Lollar'den (broederschap, te Antwerpen ontstaan), m. mv.: -waren, ± 1300-1700, broeders-ziekenverplegers.
Lol'len (stecht zingen, ook, mauwen), ik lolde, heb gelold: de lotelingen zitten daar te -.
Lollepot (vuurpot, waarbij men lolt d. i. babbelt), m. -potten. gmv.
Lol'lig (prettig, vroolijk, erg plezierig), bn. en bw.: -er, -st: -e kameraden; het ging er in die kroeg - toe.
Lom (dierk. zwemvogel aan onze N. kust, duikereend), m. lommen.
Lom'bard, lom'berd, m.: zie Lommerd.
Lom'bong (O.-I. padieschuur), m. -s.
Lom'mer (de schaduw van het gebladerte), o. gmv.: in het - der linden, in het koele -; -achtig (lommerig), bn.: een - laantje, schaduwachtig-duister.
Lom'merd (uit lombard, lomberd: eig. iem. uit Lombardije, uit N.-Italië, die in ons land een geldkantoor hield; later: Bank van leening, pandjeshuis), m. -s; -briefje (bewijs van inbreng of beleening), o. -briefjes.
Lom'merig (schaduwrijk), bn.; -er, -st: een - plekje, een - priëek, een - pad.
Lomp (versleten lap), v. -en: in -en gekleed.
Lomp (het tegengestelde van sierlijk, elegant, d. i. plomp, onbehouwen, onbeholpen), bn. en bw.: -er, -st: een -e aanmatiging (C. O.).
Lomp (puitaal, stijmvisch), m. -en.

Lom'pen (den. van lomp, plomp, d. i. iem. als een lomp behandelen), enkel in den infin.: ik laat mij door jou niet -! gmv.
Lom'penbak (bak tot het bewaren van lomp), m. -bakken; -gaarder (vodden-raper), m. -s; -koopman (man, die in vodden handelt), m. -lieden, -lui; -kramer (man, die een voddenwinkeltje houdt), m. -s; -mand (mand voor vodden), v. -en; -pakhuis (bergplaats voor lomp), o. -huizen; -schuur (voddenpakhuis), v. -schuren; -zak (zak voor lomp), m. -zakken; -zolder (bergzolder voor lomp), m. -s.
Lom'perd (domoor), m. -s; ook, Lom'perik.
Lomp'heid (het lomp-zijn, domheid; ruwheid, onbeschoftheid), v. -heden.
Lomp'pigheid (lompheid), v. -heden.
Long (ontl. orgaan der ademhaling bij menschen en dieren), v. -en; -aandoening (lichte ziekte of ontsteking der long), v. -en; -ontsteking (ziekte der long), v. -en; -pijp (een der vele wegen in de longen, langs welke de lucht in de longblaasjes dringt), v. -pijpen; -tering (wegtering der long), v., zie Tuberculose; -ziekte, v. -n.
Longitu'de (geographische lengte), v. (g = g).
Longitudinaal (in de richting der lengte, overlanssch), bn. en bw.: de -nale trillingen van den ether. (g = g).
Lonk (oogwenk, knipooje), m. -en.
Lon'ken (eenigermate scheelzien; ook, toelonen), ik heb gelonkt; -er (man, die lonkt), m. -s; -ster (vrouw, die lonkt), v. -s.
Lont (los, zeer brandbaar koord), v. -en: de - van een kanon; zegsw. -ruiken, eig. de brandende lont der vijanden, fig. onraad bespeuren.
Lon'tarpalm (O.-I. palm met hoogen stam en waatervormige bladeren), m. -en.
Loo (bosch, hout, bosschage), o., ook verklaard als: nederzetting; -komt voor in samenstell.: Hengeloo, Almeloo, Borculoo, Venloo, enz.
Loo, o.; aardr. het -, koninklijk luustoord bij Apeldoorn (Gelderland); de -laan, v., bekende opritlaan of avenue op het Loo.
Loo'chenen (ontkennen), ik heb gelochend: de waarheid -, d. i. niet erkennen; een geschiedkundig feit -; alle schuld -, heeten liegen; -ing (het loochenen), v. -en: -der waarheid, verg. Verloochenen.
Lood (een zacht, gemakkelijk smelt- en pletbaar metaal), o. gmv.: - heeft een S.G. van 11.37 en smelt bij 322° C., het komt zelden in gedegen toestand voor, zie Looderts; iets weegt zoo zwaar als -, d. i. zeer zwaar; met - in de schoenen (ook, met looden schoenen) aankomen, d. i. onwillig, schoorvoetend; zegsw. dat is - om oud ijzer, zie IJzer; die paal staat uit het -, d. i. niet loodrecht; die muur staat in het -, is rechts'andig.
Lood (DG.), o. -en: een - kaneel, d. i. 0.01 K.G.
Lood (voorwerp, gereedschap), o. looden; zie: Diep-, Pas-, Schietlood; z. Loodje.
Lood'aarde (een soort van looderts), v. gmv.
Lood'achtig (als lood), bn.: een -e stof.
Lood'azijn (zeker scheik. product), m. gmv.
Lood'den (van lood), bn.: een - buit, zegsw. met - schoenen gaan, aankomen, d. i. met onwil, met tegenzin, met angst.
Lood'dem (met het dieplood peilen, het dieplood uitwerpen), ik loodde, heb gelood: de diepte van het vaarwater -, b.v. bij mist.
Lood'erts (een amalgama van lood en allerlei

zelfstandigheden, b.v. zwavel, soms zilver), o. gmv.; verg. Loodmijn.

Lood'foelie (loodlaag op spiegelglas), v. gmv.; -**gieter** (werkman, die lood smelt en verwerkt), m. -s; -**gieterij'** (werkplaats v. d. loodgieter), v. -en; -**glans** (zwavellood, looderts), o. gmv.; -**glit** (geel loodoxyde), o. gmv.; -**je** (looden merkje als bewijs van betaling), o. -s; zegsw. hij moest het - leggen, hij moest betalen, fig. hij moest een verlies lijden; fig. een - in 't zakje doen, óók meespreken en mee-oordeelen, geringschattend; -**kleur** (de kleur v. lood), v. gmv.; -**kleur'ig** (blauwachtig grijs), bn. en bw.; -**koliek** (koliek door loodvergiftiging), o. en v. gmv.; -**lijn** (rechtstandige lijn, ook, lijn om te looden), v. -lijnen; -**lijn'ig** (loodrecht), bn.; -**mijn** (mijn of groeve, waaruit looderts gedolven wordt), v. -en: -en vindt men in Sp. (Sierra Nevada) en in Amerika (in Colorado, Utah en Missouri), v. -en: -**oxyde** (lood-roest), o., zie Oxyde; -**recht** (te-lood, rechtstandig), bn. en bw.: in -en stand; meek. een - lijn kan - op een andere staan; zie Apothema.

Loods (gids ter zee, om schepen in en uit een haven te brengen), m. loodsden.

Loods (tent, houten bergplaats), v. loodsden; verkl. -**je**, o. loodsjes.

Lood'seu (een schip uit of in zee brengen), ik loodste, ik heb geloodst: een schip i. d. haven -; -**geld** (loon v. d. loods), o. -en; -**kotter** (-boot), m. -s; -**man** (loods), m. -mannen.

Loods'mannetje (makreelachtig zeevischje, van 20-30 cM., gezet van den haai, dat, als deze, om het afval de schepen volgt), o. -mannetjes.

Loods'mansboot (boot, waarmede de loods naar het zeeschip roeit), v. -en; ook, Loodsboot.

Lood'suiker (azijnzuur lood, verbinding van azijnzuur met loodoxyde), v. gmv.

Loods'vlag (vlag, als signaal om een loods aan boord te vragen), v. -vlaggen; -**wezen** (de loodsdienst in zijn geheel), o. gmv.

Lood'vergiftiging (vergiftiging door loodstof), v. -en, verg. Loodkoliek; -**wit** (een wit poeder uit lood verkregen), o. gmv.: -dient als element in verfstoffen; verg. Zinkwit; -**zwaar** (eig. zoo zwaar als lood; erg zwaar), bn.: een -zware last, -zware drukking; fig. dat ligt mij - op het hart, beklemmt mij ten zeerste.

Loof (mat, moede), bn.: iem. - maken, w. g. **Loof** (gebladerte), o. gmv.: - van aardappels, van wortelen, van boomen, enz., ook Lof.

Loof'boom (bladboom), m. -en, zie Boom: eiken, wilgen, berken, enz. zijn -en: een - draagt blaren, heeft bloemen en vruchten; -**dak** (dak van blaren, looverdak), o. -en; -**hout** (hout van een loofboom), o. gmv.; -**hut** (Israëlietische feesthut), v. -huten, ook, Looverhut; -**hutenfeest** (Israël. feest, in 't begin van October), o. -en: het - is een herinnering aan den zwerftocht door de woestijn en het wonen onder tenten, zie Deut. 16: 13-15; -**rijk** (hebbende veel loof), bn.: -er, -st: een beuk is een -e boom; -**stijl** (bladstil), bn. w. g.; -**werk** (lofwerk, versierselen in den vorm van bladeren), o. gmv.

Loog (oplossing van scherpe zoute en bijtende alkaliën in water), v. mv.; loogsoorten: potasch-, soda-, het - der zeepzieders, het -

van boekdruckers, het - van wijnsteen, waarin men zilver reinigt; -**asch** (plantasch, waar loog van gemaakt wordt), v. gmv.; -**bak** (bak voor loogwater in drogerijen), m. -bakken.

Loogen (in loogwater zetten, met loog behandelen), ik loogde, heb geloogd: katoen, linnen, vlas, hennep -.

Loog'kuip (kuip of balie voor het loogen), v. -en; -**water** (water met loog), o. gmv.; -**zout** (potasch, soda, ammonia), o. -zouten.

Looi (run, d. i. gemalen eikenschors), v. gmv.

Looi'en (leder bereiden met looi), ik looide, heb gelooid: het leer -, goed gelooid leer; -**er** (leerlooiër), m. -s; -**erij'** (het looien, werkplaats van den looiër), v. -en; -**kuip** (looiersbalie; kuip, waarin de huiden worden ingezouten), v. -en; -**stof**, v. of -**zuur** (bestanddeel van run, tanvins), o. gmv.

Look (plantk. de uiplant in 't algemeen), o.; zie: Ajuin, Prei, Knoflook, Sjalot; -**saus** (uwsaus), v. -sauen.

Loom (moe, traag, langzaam), bn. en bw.; -er, -st: - zijn in de beenen, met loome schreden; -**ig** (een weinig loom), bn.; -er, -st.

Loon (beloofing v. bewezen diensten; salaris, bezoldiging), o. loonen: het - kan in geld en in natura worden uitbetaald; zegsw. - naar werk, vergelding naar verdienste: 't is zijn verdiende -, hij krijgt, wat hem toekomt (ongunstig); spreekw. Ondank is 's werlds -; zie: Daaloon, Weekloon, Hongerloon.

Loon (dierk. een soort van duikereend der Hudsonbaai in Noord-Amerika), m. loonen.

Loon'arbeider (werkman, die voor een overeengekomen loon arbeid verricht), m. -s.

Loon'en (vergelde, betalen), ik heb gelooid; -**dienst** (dienst tegen een overeengekomen loon b.v. van een knecht of daglooner), m.

-en: in - zijn; -**er** (belooner), m. -s; God is de - van het goede; -**heer** (heer, die voor loon laat werken, werkgever), m.

-heeren, w. g.; -**kiezer** (iem., die mee mag kiezen, omdat hij een bepaald vast loon trekt, samen minstens f 350 per jaar), m. -kiezers;

-**lijst** (officieele lijst der door den werkgever te betalen loonen), v. -lijsten; -**standaard** (maatstaf voor een billijke hoogte van 't loon voor elken arbeid), m. gmv.; -**stelsel** (dienstverhouding, waarbij de arbeider tegen loon zijn krachten of diensten ten beste geeft aan een ander); o. gmv.; -**tje**, o.: zegsw. - komt om zijn boontje, hetzelfde als: Boontje komt om zijn -, zie Boontje; -**trekkend** (een loon beurend), bn.: de lijfeigenen werden door de kruistochten -e dienaren.

Loop (het loopen), m. gmv.: ik heb een stinken - gedaan, wandeling; de - v. e. rivier, richting; den vrijen - aan zijn gedachten laten, ze vrij laten gaan; de - der hemellichamen, de - der bevolking, de - der natuur, op den - zijn, de paarden zijn op den -, d. i. op hol: scherts, zijn verstand is op den -, hij is de kluts kwijt; in den - der week, op een dag der week; een -je met iem. nemen, zie Loopje; z. Buikloop en Roodloop.

Loop (buis of roer van een vuurwapen), m. loopen: de - van een geweer, van een buks, van een revolver; een getrokken -, met spiraalvormige groeven aan den binnenkant, die aan den kogel e. ronddraaiende of borende beweging geven; een gladdede -, loop, die geen groeven heeft, maar effen of glad is.

Loop'baan (loopkring der hemellichamen), v. — banen, fig. levensweg; zie Carrière.

Loop'brug (brug, enkel voor voetgangers), v. — bruggen; zie Passerelle.

Loopen (gaan), ik liep, ik heb en ben geloopt: zegsw. den drempel ergens plat —, al te dikwils ergens komen; met het hoofd tegen den muur —, onzinnige pogingen doen; het vuur uit de zolen (ook, sloffen) —, zeer hard loopen, erg zijn best doen; het loopt in het riet, in de war; het schip loopt van stapel, zie Stapel; onze boot liep zooveel mylen per uur, legde af; de Maas loopt naar Rotterdam, stroomt; de wind liep naar het O., draaide; zegsw. loop naar de pomp, een verweasching voor: loop heen, hoopel op; laat dat maar —, bemoei er u niet mee; aan den leiband —, zie Leiband; als zn. o.; het op een — zetten, hard wegloupen.

Loop'end (in beweging, in gang), bn.: het — e jaar, de — e week of maand, de — e rente, — want, scheepst. los touw- of kabelwerk, alle kabels, kettingen, trossen, waardoor de raas en de zeilen worden bewogen; — water, niet sulstaand; — schrift, vlug schrift (nietstaand), een — e hand schrijven, losse, vlugge letter maken; de — e zaken afdoen, nog voorhanden; een — vuur, een — vuur werd gemaakt door kruit langs een lijn of streep te strooien en aan 't èene einde aan te steken; zegsw. dat nieuws zal zich verbreiden als een — vuurtje, zeer snel in stad of dorp; het is in het oog —, opvallend, ongewoon.

Loop'ende-prijs (handel. de prijs van den dag voor een of andere koopwaar), m. gmv.; — rekening (rekening-courant), v. — en; — rente (rente, welke sedert den vervalddag van de laatste coupon is verstreken), v. — n.

Loop'er (boodschaplooper), fl. loopers: hij is — op dat kantoor; zie: Hardlooper, Kantoor-, Klap-, Post-, Wedlooper; bij overdracht: de — s der smeden, sleutels, die op alle sloten passen; de — der trap, smal tapijt; de — s van een haas, de pooten.

Loop'graaf (gesch. een zigzagswyze in den grond gegraven loop of gang, om de belegerde vesting er door te naderen), v. — graven; 2. (mil. in den modernen oorlog: in den grond gegraven gang, met banket, steile wanden en prikkeldraadversperring, waarin de soldaten zich bergen en beschutten), v. — graven.

Loop'gravenoorlog (positie- of stelling oorlog), m. — en.

Loop-in-'t-lijntje (jonge scheepsjongen, jonge matroos), m. — s.

Loop'je (kunstje, kunstgreep), o. — s: bij 't rekenen de — s kennen; weet jy er een — op?

Loop'je (grapje), o. — s: hij wil een — met onsnemen, ons bedotten, voor den mal houden.

Loop'jongen (boodschapsjongen in een winkel), m. — s; — kat (in een fabriek: elektrische katrol langs de zoldering, met mand er aan tot vervoer van waren), v. — katten; — kever (dierk. een soort van lanakever of tor), m. — s; — knecht (looper voor e. grooten winkel), m. — s; — lantaarn, — taren (handlantaarn), v. — s; — mand (teenen mand, waarin kinderen loopen), v. — en, ook, Loopwagen.

Loop'baar (losse tijding, die zich snel atom verspreidt), v. — maren, ook, Loopmare; — meisje (dagmeisje in een zaak of winkel voor de boodschappen), o. — s; — molen (in de katoenspinnerij de loopende spinmolen),

m. — s; — pas (mil. snelle pas, draf), m. gmv.

— plaats (mil. exercitie-plaats), v. — en, vero.; — plank (scheepst. plank van boord naar den vasten wal), v. — en; — stag (touw a. d. boegspriet), o. — stagen; — tijd (handel. tijd, die er verlopen moet tusschen den dag van trekking of acceptatie en den vervalddag van een wissel), m. gmv.

Loop'vogel (dierk. een orde van vogels), m. — s. de — heeft kleine tot vliegen ongeschikte vleugels, maar lange en krachtige tot loopen ingerichte pooten: de struizen zijn — s.

Loor, v. zegsw. te — gaan, verloren gaan, op niets uitloopen.

Loos 1. (ledig), bn.: een looze noot, looze beukenoten; bij uitbr. een looze deur, een looze zoldering, niet-werkelyk; fig. een looze boodschap, d. i. een gemaakte boodschap, een — alarm, valsch; een looze aanval, een aanval in schijn, ter misleiding; spraak. een — onderwerp, b.v. het rookt hier; een — lijdend voorwerp, b.v. hij gilt het uit, hoe maakt gy het? 2. (scheepst.), bn.: een looze streng, looze zeilen, waardeloos; ook: wat dient tot sparring van het bestaande: looze poorten, borden, waarmede men de geschutpoorten afsluit.

Loos (listig, sluw), bn. en bw.; — loozer, — t: de looze vos, iets — aanleggen; — heid (sluwheid, leepheid), v. — heden.

Loos'pijp (scheepst. afvoerbuiss), v. — pijpen.

Loot (boomscheut, twijg), loten; ook, lot, zie: Lot en St.-Janslot; fig. telg.

Loof'ver (eig. meerv. van loof: bladerkroon, het groene loof der boomen), o. — s, — en; — dak (dak van blaren), o. — daken; — hut (Israël. loofhut), v. — hutten: Staringsgedicht: De Israelietische —; — tje (blaaie of schilfertje bladgoud), o. — s: een rood rokje met gouden — s, schoentjes met — s.

Loof'zen (loslaten), ik loosde, heb geloosd: een zucht —; het water v. e. polder —, laten wegloupen; iem. —, wegsturen, zien kwijt te raken; rivieren, die in zee —, uitmonden.

Lor (oude lap), v. lorren: zegsw. 't kan mij geen — schelen, hoegenaamd niets; fig. onbeduidend persoon: een — van een vent.

Lord (Eng. titel, geplaatst vóór den eigennaam van personen, behoorende tot den hoogen Eng. adel en van enkele hooge ambtenaren), m. — s; in de aanspreking My Lord, verholandscht tot Mylord of Milord.

Lor'ding (scheepst. driedraadsch zwaar geteerd garen tot bekleeding der kabels, gemaakt van oud touw), v. — s; z. Schiemansgaren.

Lord-luitenant (titel van den onderkoning van Ierland), m. — luitenanten.

Lord-mayor (Eng. titel van den burgemeester van Londen, Dublin en York), m. — s; in 1899 kwamen er nog eenige bij, de overige hebben den titel van Mayor.

Lord'schap (waardigheid van Lord), o. gmv.

Lord'schap (aanspreektitel), v. b.v. Uwe —.

Lo'relei (aardr. 132 M. hooge rots a. d. rechter-Rijnsoever, tusschen Oberwesel en St. Goar), v.; op de — woonde een nixe v. dien naam, die de voorbijvarende schippers betooverde door haar gezang, (populaire sage; H. Heine, 1823).

Lorgneeren (Fr. begluren, bespieden door een kykglas); lorgnet (oogglas, tuurglas, meestal: knijpbri), o. — ten; zie: Monocle, Face-à-main en Pince-nez; lorgnon (monocle, oogglas voor één oog), o. — s.

- Lor'i** (dierk. kleine of luie aap op Ceylon, een soort van maki), m. lori's.
- Lorkeboom** (plantk. een soort van pijnboom), m. -boomen; ook: Lork, Lariks.
- Lor'kenlaan** (laan van lariksen), v. -lanen.
- Lor're** papegaai als aanspreking), v. -ije, o.
- Lor'regoed** (prullegoed), o. gmv.; -kraam (kraam met allerlei rommel), v. -kramen.
- Lor'ren** (bedriegen, bedotten), ik heb gelord.
- Lor'rendraaien** (smokkelen op vreemde kust-n), ik heb gelorrendraaid, fig. bedriegen; -draaier (smokkelaar), m. -s; -draaiertij (bedriegerij, misleiding, bedrog), v. -en.
- Lor'repijperij**, v. -en; z. Snorrepijperij.
- Lor'retje** (papegaai), o. -s; zegsw: hij is van - gepikt of getikt, onnoozel, niet te best wijs.
- Lor'rewerk** (knoeiwerk), o. gmv.
- Lor'rie** (papegaai), v. -s; purper-blauwe -s, geel-groene -s.
- Lor'rie** (laag dienstwagentje op de rails van spoorwegen), v. lorries; een - wordt al trappende of met een hefboomstang over de rails gedreven.
- Lor'rig** (nietswaardig, onbeduidend, prullig), bn.; -er, -st; -werk, -maaksel.
- Lor'rum**, v.: zegsw. in de - zijn, in de war, verbijsterd, suf, in de boonen zijn.
- Lor's** (dierk. lijnx, katachtig roofdier), m. lossen.
- Los 1.** (beweeglijk, zonder steun, niet vast), bn.: een -se tand, een -se schroef, fig. een -gerucht; zegsw. op -se schroeven zetten, zie Schroef; hij nam mee wat - en vast was, al wat onder zijn hand kwam; -geld, kleingeld, pasmunt; hij is - van zeden, ongeregeld; -se goederen, roerende; 2. (niet vast, vrij), bn.: in samenstellingen met het werkwoord aaneen te schrijven, ook, de leden der voltooid deelv., b.v. Losbarsten, losgebarsten, evenzoo: -branden, -breken, -gooien, enz., al deze samenst. zijn scheidbaar.
- Los'baar** (wat gelost kan worden), bn.: -bare panden in een lommerd; -bare obligaties en pandbrieven, die b.v. zijn uitgeloot.
- Los'bandig** (ongeregeld, ongebonden), bn.; -er, -st: een -leven leiden, -e jongelingen; -heid (loszinnigheid), v. -heden.
- Los'barsten** (barstende losgaan), het barstte -, is -gebarsten; -barsting (ontploffing), v. -en; ook, Losbersten: het borst -, is -geborsten, vero.
- Los'binden** (losmaken), ik bond -, heb -gebonden: een strik -, een kouseband -.
- Los'bladig** (boekhoud. met losse bladen), bn.: een kantoorboek, waaruit de pagina's, welke vol beschreven zijn, verwijderd kunnen worden is -; plantk. een -e kelk, een -e bloemkroon.
- Los'bol** (doordraaier, zuiverbol), m. -bollen.
- Los'branden** (scheepst. afschieten, afvuren), men brandde -, heeft -gebrand: een kanon -, een mortier -, zij branden er op -!
- Los'breken** (doorbreken, losmaken of losworden), ik brak -, heb en ben losgebroken: planken, steenen -; de hond is -gebroken.
- Los'ceel** (scheepst. geschreven vergunning, om een schip te ontladen), v. -ceelen; -dag (scheepst. dag, waarop een schip gelost gaat worden), m. -dagen.
- Los'geld** (vrijkoopgeld, losprijs), o. -gelden.
- Los'gooien** (scheepst. snel losmaken), ik gooid los, ik heb -gegooid: de kabels -.
- Los'hoofd** (iemand, die lichtzinnig is), m. en v. -hoofden; -hoofd'ig (loszinnig), bn.
- Los'jes** (vluchtig), bw.: een tribune - inelkaar timmeren, licht; zegsw. ergens - over heen loopen, d. i. iets zonder veel ernst doen.
- Los'koopen** (door koopen bevrjden), ik kocht -, heb -gekocht: slaven -.
- Los'laten** (vrijlaten, niet vasthouden), ik liet -, heb -gelaten: den hond -, de duiven -, een gevangene -; die gom of lijn laat -, wilt ge mijn hand -!
- Loslij'vig** (aan buikloop lijdende), bn.; -er, -st.
- Loslip'pig** (gaarne sprekende, niet kunnende zwijgen), bn.: een -e Fransche minister.
- Los'maken** (maken, dat een dier, eenig ding vrij of los wordt), ik maakte -, heb -gemaakt, een hond, een rund -; een touw -, een knoop -; fig. de wijn zal de tongen -, de lui spraakzaam doen worden.
- Los'plaats** (scheepst. werf of kaai, waar goederen gelost worden), v. -plaatsen.
- Los'prijs** (losgeld), m. -prijzen.
- Los'raken** (loskomen, de vrijheid krijgen), ik raakte -, ben losgeraakt; -rukken (met een ruk losmaken), ik rukte -, heb losgerukt, ook: zich -; -scheuren (door te scheuren losmaken, losrijten), ik scheurde -, heb -gescheurd: een oud behangsel -, een enveloppe -; zich -, zich met moeite en kracht losmaken.
- Löss** (aandr. Limb. klei: lichtgeel of lichtrood, vruchtbare leemsoort), o. en v.; -leem (bovenste ontkalkte zone of laag van één tot 4 M. dik, die op het eigenlijke d. i. kalkhoudende löss ligt), o. gmv.
- Los'sen** (losmaken, losbinden, vrijmaken), ik loste, heb gelost: een schip -, ontladen; een kanon -, afschieten; panden in den lommerd -, afbetalen en zoo terugkrijgen; een schuld -, afbetalen, afdoen.
- Los'ser** (Bijb. zie Goël), m. -s.
- Los'spil** (scheepst. windas, draagbaar gangspil), o. -spillen.
- Los'weg** (vluchtig, oppervlakkig), bw.: iets - zeggen, schrijven.
- Loszin'ig** (los v. zinnen zijnde, lichtzinnig), bn. en bw.; -er, -st.
- Lot** (bewijs van aandeel in een loterij), o. loten: een heel -, een half -, fig. het hoogste -, de eerste prijs; lotje en lootje, o. -s.
- Lot** (levenstorstand, bestemming, noodlot), o. gmv.: een hard -, het - der armen.
- Lot** (boomscheut), o. loten; meer: Loot.
- Lot** (gesch. deel in de belasting in oude dagen), o.; vero. zie Schot.
- Lot'eling** (jongeling, die gaat loten, of geloot heeft), m. -en; zie Recruit.
- Lot'en** (een lot of nummer trekken), ik lootte, heb geloot: mijn zoon moet heden - voor de militie; een koek -, door loten verkrijgen: de gelote koek.
- Lot'enleening** (leening met geen of geringe rentebetaling, doch met kans op prijzen, die v. d. bespaarde rente gekocht worden), v. -en.
- Loterij** (kansspel, hazardspel), v. loterijen: in de - spelen, staatsloterij; fig. meermalen is een examen een -.
- Loterij'briefje** (bewijs van aandeel in een loterij met een nummer, lot), o. -briefjes; -kantoor (kantoor van den loterijambtenaar), o. -kantoren; -lijst (lijst van prijzen of nieten), v. -en; -wet (wet van 1905, houdende bepalingen betreffende loterijen), v. -ten; -zaal (zaal voor de trekking der staatsloterij), v. gmv.

Lot'genoot (persoon, die ons lot deelt), m. en v. -en, vr. ook: -e; -geval (avontuur), o. -gevallen: de -len van Klaasje Zevenster, roman van J. v. Lennep (1802-'68).

Lot'ing (het loten), v. -en, mil. in de - zijn gevallen, dienstplichtig zijn.

Lot'je, ook **Lor'retje**, o.: zegsw. hij is van - getukt, of ook van lor'retje gepikt, z. **Lor'retje**.

Lo's bedeeeling (wisseling van geluk en ongeluk in het leven), v. -en; -bestel (besturing van het lot), o. gmv.; -verbete- ring (verbetering van positie), v. gmv.; -verwisseling (verandering van omstan- digheden), v. -en.

Lot'to (lotospel, kienspel, nummer- of getallen- loterij), o. -s; -spel, o. -spellen.

Lou'tus (plantk. wateretie), m. -sen: de - was in oud-Egypte het zinnebeeld der heilig- heid; de - is ook in O.-I. verspreid: drijvende bloemenperken door de -planten gevormd op Java (Veit); -bloem, v. -bloemen: de - is de heilige bloem der Boeddhisten.

Louis (r. Lodewijk; ook: een Fransche goudmunt, nl. - d'or, 20 franken), m.

Lou'pe (Fr. hand-vergrootglasje), v. loup en, ook, Loep.

Lou'ter (onvervalscht, zuiver, rein), bn. en bw.; -der, -st: - goud, de -e waarheid; het zijn -praatjes, niets anders dan.

Lou'teren (zuiveren, reinigen), ik louterde, heb gelouterd: goud - in den smeltkroes; fig. zijn smaak - b.v. door 't bezoeken van musea, pinacotheken, enz.; gelouterd worden in den smeltkroes der tegenspoeden, veredeld.

Lou'tre (Fr. dierk. otter, vischotter, zeeotter), v. -s: de huid van de - levert een kostbaar pelswerk; als stofnaam, o. gmv.

Lou'vre (aard. het oude koninklijke paleis van Frans I te Parijs, ± 1541 begonnen, thans ryks-museum), o.

Louw (dierk. zeelt), v. louwen. gew.

Louw'maand (1e maand, Januari), v. -en.

Lo'ven (den. van lof: pryzen), ik loofde, heb gelooft: dat werk zal zijn meester -, hem prijs of lof doen inoogsten; de Godheid -, d. i. verheerlijken, danken, prijzen.

Lo'ven en bie'den: loven d. i. zijn waar op prijs stellen, dit doet de verkooper; bieden, een bod doen, dingen, dit doet de kooper; in flinke winkels houdt men niet van -, daar zijn vaste prijzen, zie Prix fixe.

Loyaal (getrouw, oprecht, verknocht aan zijn vorst en zijn land, rechtschapen; rond en eerlijk), bn. en bw.; -aler, -st. (y=j).

Loyaliteit (getrouwheid of verknochtheid aan wet en plicht), v. gmv. (y=j).

Lub, **lub'be** (plooisel, manchet), v. lubben.

Lu'cas, **Lu'kas**, m. schrijver van het derde Evangelie; patroon der schilders: de broeders van Sint- -, het schildersgild.

Lucht 1. (dampkringslucht), v. -en: de - is een mengsel van 79% stikstof, zie ald., en 21% zuurstof, zie ald.; zegsw. de - klieven, snel vliegen; in de - laten springen, vliegen, opblazen; kasteelen in de - bouwen, dwaze plannen vormen, zie Kasteel; iets uit de - grijpen, zie Grijpen; een gat in de - slaan, hoogst verwonderd doen; een andere - opzoeken, d. i. klimaat; zegsw. in de - schermen, in 't wild schermen, dwaselijk zich te weer stellen, veel en ijdel praten; een -je scheppen, wat frische lucht inademen, een kleine wandeling doen; - geven

aan, uiten, ruimte geven, ontlasten, b.v. aan woede, smart, vreugde, enz.; dat hangt in de -, is niet degelijk; dat zit in de -, b.v. een ziekte, ook fig.: dat is zoo de geest van den tijd; 2. (geur, reuk, stank), v. gmv.: een - van zwavel, van gas, van tabak, van gebraden vleesch, een slaap-, een school-, enz.; de hond kreeg de - van 't wild, rook het; de - van iets krijgen, iets bespeuren, lont ruiken; 3. (uitspannel), v. gmv.: de sterren staan al aan de -, een heldere -, een betrokken -; uit de - vallen, plotselingen overwacht komen: mijn vriend kwam als uit de - gevallen; 4. (wolkgevaarte, buit), v. -en: kijk, wat hangt daar een zwarte lucht; 5. (schilderk. af- beelding der lucht), v. -en: de lucht van dat landschap is mooi.

Lucht (luchtig), bn.: een - huis, een -e kamer, licht, vroolijk; iets - opnemen, licht, gemakkelijk; met -en zuier, los.

Lucht'aanval (mil. het werpen van bommen uit vliegtuigen op steden, forten, enz.), m. -len; -bad (het aan de lucht blootstellen v.h. naakte lichaam), o. -baden; verg. Zonne- bad; -bal (bal in appel- of peervorm, die met lichtgas gevuld, in de lucht opstijgt), m. -ballen, ook: -ballon, m. -s of -bol, m. -len, vroeger Montgoufière; -band (holle wielband van caoutchouc, gummi of rubber), m. -en: de - is uitgevonden in 1888 door John Dunlop, die band wordt opgepompt met lucht; -bel (borrelend blaasje op vloeis- toffen), v. -bellen; -bol, m. -bollen: is de algemeene naam voor -bal of -ballon; -brigade (afdeeling eener luchtvloot), v. -s; -eel (longblaasje), v. -len; -dicht (geen lucht doordringende), bn.: een -e sluiting; zie Hermetisch; -druk (zwaarte of persing der lucht), m., zie Atmosfeer.

Lucht'en 1. (aan de frische lucht blootstellen, in de lucht brengen om op te frisschen), ik luchtte, heb gelucht: het beddegoed -, kleed- dingstukken in 't voorjaar -, een school -; 2. (zwavelen), ik luchtte, ik heb gelucht: een wijvat -; 3. (fig. lucht geven aan; voor den dag halen, uiten), ik luchtte, heb gelucht: zijn hart -, datgene wat het hart beklemt aan een vriend openbaren; pas opgedane kennis te - hangen, uitstellen, er mee pronken; 4. (de lucht van iets hebben, ruiken); zegsw. iemand niet mogen - of zien, zijn nabijheid niet kunnen verdragen, hem niet kunnen dulden, eig. hem kunnen ruiken noch zien.

Lucht'er (kandelaar, lichtdrager, lantaarn), m. -s. gew.

Lucht'gat (gemaakte opening, om de lucht te doen doordringen), o. -gaten.

Lucht'geest (fab. geest der lucht), m. -gees- ten; zie Sylphide.

Lucht'gevecht (eig. gevecht in de lucht, inz. met vliegtuigen), o. -en.

Lucht'hart (vroolijke Frans), m. en v. -en.

Lucht'hartig (opgeruimd, zorgeloos, vroo- lyk), bn. en bw.; -er, -st: de -e Fransch- man; - over bezwaren heenstappen.

Lucht'ig (niet bedompt, frisch), bn. en bw.; -er, -st: een - huis, een -e, breede straat; -e spijzen, niet zwaar; een - danser, vlug;

een - en toon aanslaan, luchtartig, vroolijk, opgewekt; dat kind is - gekleed, dun, licht;

ergens - of luchtigjes over heen loopen, losjes.

Lucht'je (minder aangename reuk), o. -s: in een achterbuurt wordt men allerlei -s

gewaar; zegsw. *er is een - aan*, fig. de zaak is niet plus, niet zuiver.

Luchtkasteel (*hersenschim, droombeeld*), o. - kasteelen; zegsw. - kasteelen bouwen, zie Kasteel; - **klep** (*klep boven in een luchtbol, waardoor men gas kan laten wegstromen*), v. - pen; - **klep** (*ventilator*), v. - kleppen; - **kolom** (*nat. hoogte van lucht boven eenig vlak*), v. - men; - **kuur** (*geneeswijze, die hierin bestaat dat de zieke voortdurend in de frissche lucht moet zijn*), v. gm.v.: vooral plaatsen in de Ardennen worden aangewezen voor een -; - **laag** (*eig. laag der lucht*), v. - lagen; *de bovenste - lagen worden steeds tjer.*

Luchtledig (*zoo ledig, dat er zelfs geen lucht is*), bn. en bw.: een - e bol, - sluisen, hermetisch; als zn. (*de luchtledige ruimte*), o.

Lucht perspomp (*nat. toestel*), v. - en: de - dient om de lucht in een ruimte te verdichten, b.v. de fietspomp.

Lucht pijp (*ontl. pijp of buis, waardoor de longen gemeenschap hebben met de buitenlucht*), v. - en; - **pomp** (*natuurk. toestel om de lucht, in een glazen klok bestoten, zooveel mogelijk te verdunnen*), v. - en: de - werd in 1650 in Maagdenburg door Otto von Guericke uitgevonden; - **pompklok** (*glazen stolpeener luchtpomp*), v. - klokken; - **raid** (*Eng. raid (reis met een luchtschip of een vliegtuigtoestel)*), v. - zen, zie: Luchtschip, Monoplaan, Biplaan; - **reiziger** (*persoon, die een luchtreis per luchtschip doet*), m. - s; zie: Aéronaut en Aviateur, ook, Vlieger of Vliegenier; - **ruim** (*dampkring*), o. gm.v.; - **schade** (*schade, aangericht door bommen uit een vliegtuig geworpen*), v. gm.v.: verzekering tegen -, Londen, 1914; - **scheepvaart** (*het varen of zweven door de lucht in een luchtschip, b.v. in een monoplaan of biplaan*), v. gm.v.; - **schip** (*bestuurbaar luchtvaartuig, middel voor het luchtverkeer*), o. - schepen: de *Duitsche militaire - schepen*; - **schipper** (*bestuurder van een luchtschip*), m. - s.

Luchtschommel (*kermis-schommel*), m. - s.

Luchtsgesteldheid (*klmaat*), v. gm.v.

Luchtspiegeling (*gezichtsbedrog ten gevolge van een bijzondere wijze van lichtstraalbreking, waardoor men aan den horizon allerlei afbeeldingen bespeurt*), v. - en, zie Fata-morgana; - **streek** (*elk der vijf aardigordels, begrensd door de poolcirkels en de keerkringen*), v. - streken: de beide koude - streken, de beide gematigde - streken, de heete of verzengde -, zie Zone; - **stroom** (*stroom van dampkringslucht*), m. - en; - **vaart** (*vaart of tocht met een luchtschip of een vliegtuigtoestel*), v. - en: de *Ned. Vereeniging voor de -, de moderne -*; - **verdunning** (*het verdunnen der lucht*), v.: de - in de klok van een luchtpomp, de - *boven in den dampkring, op hooge bergen, enz.*; - **verheveling** (*luchtverschijnsel; al wat in den dampkring zoo al ontstaat*), v. - en: regen, sneeuw, onweer, enz. zijn - *verhevelingen*; - **verschijnsel** (*verschijnsel in den dampkring, atmosferisch verschijnsel*), o. - en; - **verversching** (*het vernieuwen der lucht in school, bureau, huiskamer, enz.*), v. gm.v.: voor - *zorgen*, ook, Ventilatie; - **vloot** (*een menigte luchtschepen*), v. - vloten: de

Duitsche -: wie in den modernen oorlog over een goede - kan beschikken, heeft veel voor, het is het 5e wapen en bewijst bijzonderen dienst tot verkenning, zie Luchtbrigade; - **vochtmeter**, m. - s, zie Hygrometer; - **vormig** (*gasvormig*), bn.: - *e vloeistoffen, gassen*; - **weegkunde**, v., zie Aërostatica; - **wortels** (*bijwortels, welke voedsel uit de lucht opnemen, als bij den klimop*), m. mv.

Lichtzinnig (*vroolijk, luchthartig*), bn. en bw.; - er, - st: - *e taal*; - *spreken*. w. l. g.

Lucida (*koornisvensters of absis-vensters*), v. mv.; zie Koorlucida.

Lucide (*Fr. helder, klaar*), bn.: een krankzinnige heeft soms - oogenblikken.

Luciditeit (*helderheid, klaarheid*), v. gm.v.

Lucifer (*eig. lichtdrager: de naam van den vorst der duivelen; de morgenster of de planeet Venus*), m. gm.v.

Lucifer (*dichtk. meesterstuk van Vondel*), m.: den - *lezen*; den - *opvoeren*, A'dam, Dec. 1910; de - *verscheen in 1654*; later meenden sommigen er een politieke allegorie in te zien; hij werd „na twee reizen spiens” van het tooneel geweerd.

Lucifer (*strijkzwavelhoutje*), m. lucifers: reeds in 1815 vervaardigde men de phosphorlucifers n. die met roode, vergiftige koppen; de *Zweedsche - s* (*zonder phosphor*) dateeren uit het laatste vierde deel der 19e eeuw.

Lucifersdoosje (*doosje voor lucifers*), o. - s; - **fabriek** (*fabriek, waar lucifers gemaakt worden*), v. - en: een groote - *is de Vulkan te Tindaholm in Zueden*; - **jongen** (*arme jongen, die - doosjes vent*), m. - s; - **standaard** (*toestelletje, om een lucifersdoosje op te bevestigen*), m. - s.

Lucratief (*winstgevend, voordeelig*), bn.; - *liever*, - *st: een - lieve betrekking*.

Lucror et emerigo, Lat. *Ik worstel en kom boven*: devies van het wapen der prov. Zeeland.

Lucullus-maal (*Rom. lusterrijk gastmaal*), o.: Lucullus (106 - 56 v. C.), consul van Rome, zijn naam werd om zijn schitterende feestmalen fig. de naam van een lekkerbek, een fijnproever; *lucullus* bet. weelderig, overdadig n. van een feestmaal of banket.

Ludolphiaansch', bn.: *het - getal*, het getal π , $\pi = 3.1415926\dots$ door Ludolf van Keulen in 35 decimalen berekend, 1586. (ph = f).

Lugu'ber (*treurig, akelig, droevig, doodsch, jammerlijk*), bn. en bw.; - *der*, - *st*.

Lugubriteit (*treurigheid, naarheid, somberheid*), v. gm.v.

Lui (*verkort uit luiden, lieden*), m. mv.: *boeren-*, *burger-*; - **tjes**, o. mv.

Lui (*traag, loom, vadsig*), bn. en bw.; - er, - st; - **heid**, v. gm.v.; spreekw. - *is des duivels oorkussen*, zie Ledigheid.

Lui'aard (*zeer lui mensch*), m. - s.

Lui'aard (*dierk. aai of ai*), m. - aards: de - *is een tandeloos zoogdier op Ceylon en in Brazilië*; de - *heeft vier pooten, met drie of met twee vingers, om te klimmen*; de - *heet ook traaglooper*.

Lui'bak (*luisaard*), m. en v. - bakken, gmz., zie Luilak; - **bakken** (*luieren*), ik - *bakte*, heb geluibakt, gmz.: *zit je weer te -?*

Lui'buis (*luisaard*), m. - buizen, gmz. - **buizen** (*luieren*), ik - *buisde*, heb geluibuid, gmz. **Luid**, o.: *naar - van*, d. i. naar den klank of inhoud van, volgens.

- Luid** (duidelijk of zeer hoorbaar), bn. en bw.; -er, -st: een - getier; - roepen.
- Luidde** (zeer hoorbaar), bw.: hij sprak -.
- Luiden** (de kerkklok trekken, zóó, dat de klepel afwisselend tegen de beide randen of kanten klinkt), de koster luidde, heeft geluid; -er (klokluid), m. -s; ook: **Luiden**.
- Luiden** (klinken v. e. klok of bel), de klok luidde, heeft geluid: de bel der boot luidt al; het luidt al: zie Klepel.
- Luiden, lui** (mensen), m. mv.; zie Lied en.
- Luidend** (klinkend), bn.: een - e bel.
- Luidens** (volgens, overeenkomstig), vz.: - artikel 160 van het Burgerlijk Wetboek is de man het hoofd der echtvereniging, krachtens.
- Luidkeels** (met luide, krachtige keel of stem), bw.: - roepen, zoo luid men kan.
- Luidruchtig** (luid roepend, rumoerig, met luid getier), bn. en bw.; -er, -st: een - e troep schoolknepen; - binnenkomen.
- Luiden** (luiden), het luidt al, het luidt al, het heeft al geluid; -er (klokkenuider), m. -s.
- Lui'er** (kinderdoek), v. luiers; zie Luur.
- Lui'eren** (lui zijn), ik heb geluierd.
- Lui'ermand, luur'mand** (mand met komfoor, waarbij de zuigeling vroeger gewassen werd), v. -manden; ook: mand, om de luiers op te drogen, vero, verg. Vuurmand; thans een mandje, om de luiers te bewaren.
- Lui'erstoel** (O.-I. lange rieten stoel, chaise-longue), m. -stoelen.
- Lui'fel** (bouw. uitstek, overstek, uitbouw aan den voorgevel), v. -s; -dak (Zwitserisch dak, met overstekken), o. -daken.
- Luik** (valdeur, valdeksel, blind), o. luiken: een zolder-, een kelder-, een venster-; de -en van een schip, dekplanken.
- Lui'ken** (sluiten, dichtdoen), ik look, heb geloken: geen slaap look haar oogen; de moede dag look het oog; met geloken oogen; zie ook: Oogluikend.
- Luikerwaal** (iemand uit de provincie Luik), m. -walen; -waalsch (de taal van een Luikerwaal), o., zie Koeterwaalsch.
- Lui'lak** (luisaard, -bak), m. en v. -lakken.
- Lui'lakken** (blijven luieren), ik heb geluilaakt.
- Lui'lekkerland** (denkbeeldig land v. weelde, d. i. waar men lui en lekker kan leven zonder te werken), o. gmv.; zie Kokanje.
- Luim** 1. (veranderlijke gemoedsgesteldheid; gril, kuur), v. luimen: in goede -, in kwade - zijn; zij vierde de - en der oude best (Potg.); 2. (grap, aardige inval, humor, geestigheid), v.: ernst en -, verg. Kortswijl.
- Lui'mig** (grappig, geestig), bn. en bw.; -er, -st: -e invallen, een - verhaal; iets - vertellen.
- Luip** (luim, loer), m. gmv.: op zijn - en (ook luimen) liggen, op de loer liggen.
- Lui'paard** (dierk. leeuwpanter, panterachtig groot roofdier), m. -en; zie Liebaard.
- Lui'pen** (loeren, gluipen), ik heb geluip.
- Lui'perd** (bespieder, gluiperd), m. luiperds: hij is een -, luichelbaar.
- Luis** (woekerdier, snavel-parasiet), v. -zen.
- Luis'kop** (scheldn. vuil mensch), m. en v. -koppen; -nek (scheldn.), m. en v. -nekken; -poot (scheldn.), m. en v. -pooten. plat.
- Luis'ter** (schittering, glans), m. gmv.: de - der zon, de - der diamanten; fig. de - van het Romeinsche rijk.
- Luis'teren** (oplettend hooren naar iets), ik heb geluisterd: naar den uitleg van iets -;
- hooren; aan de deur -, iets af luisteren; een goed kind luistert naar zijn ouders, een paard luistert naar den toom, gehoorzaamt aan; de taal is een nauw luist'end instrument, (Potg.); -aar (iem., die iets af luistert), m. -s: den - spelen; spreekw. De - aan den wand, hoort meestal zijn eigen schand.
- Luis'terrijk** (vol luister of glans, schitterend), bn. en bw.; -er, -st: een - feest, een - e overwinning, roemvol, glansrijk; een feest - vieren.
- Luis'terscherp** (scherp v. gehoor), bn.: iem. met fijnen blik en - oor; -stil (doodstil om goed te luisteren), bn. en bw.
- Luis'tervink** (iem., die iets af luistert of be-luistert), m. en v. -en: -en deugen niet! (Potg.), luisteraars; -vinken (op den luister staan), hij -vinkte, heeft geluistervinkt, w. i. g.
- Luit, lui'te** (tokkelinstrument, in den Bijbel een soort van citer), v. luiten.
- Luitenant** (eig. plaatsvervanger), m. -s: hij is - bij de infanterie, bij de marine, officier van lagere rang, vervangend den kapitein; -ad-jutant' (luitenant en adjudant v. d. kapitein), m. luitenants-adjudanten; -admiraal' (plaatsvervangend admiraal), m. -s; -Chi-nees' (O.-I. Chinees, één rang lager dan kapitein-Chinees), m. -Chineezen; -gene-raal' (veldheer, plaatsvervangend generaal), m. -s; -ingenieur' (mil. luitenant en ingenieur), m. luitenants-ingenieurs; -kolo-nel' (plaatsvervangend kolonel, overste), m. luitenant-kolonels; -kwartiermeester (luitenant v. administratie en inkwartiering), m. luitenants-kwartiermeesters; -ter-zee' (marine-luitenant), m. luitenants-ter-zee.
- Lui'wagen** (borstel aan een steel, om den vloer te schrobben), m. -wagens.
- Lui'wammes** (scheldn. luisaard), m. -en.
- Lui'wij'vengoed** (azijnheffe, om koper te schuren), o. gmv.
- Luk** (verkorting van: geluk), o.: - of raak b.v. antwoorden, d. i. in het wild; een -je, o. lukjes; zie Lukraak.
- Luk'kas**, m., zie Lucas.
- Luk'ken** (goed afloopen, goed uitvallen), het lukte, is gelukt: het zal wel -.
- Luk'raak** (onzeker), bn.: het is -, eig. als het gelukt, dan is het raak: het gaat in 't wilde, op goed geluk af.
- Lullificatie** (beuzel-gepraat), v. -s. gmv.
- Lu'men moun'di** (Lat. licht der wereld, fig. een groote geest, een genie), o.
- Lumie'ren** (aanbreken, kriecken), o. gmv.: het - van den dag, aanlichten.
- Lumineus** (lichtend, lichtafstralend), bn.; -euzer, -t: een - idee, een prachtige inval.
- Lum'mel** (lomperd, onbeschaafde jongen), m. lummels; -achtig (lomp, als een lummel), bn. en bw.; -er, -st: wat heeft die jongen een - voorkomen! hij gedraagt zich -.
- Lum'melen** (lanterfanten, luieren), ik heb gelummeld: ben je weer aan 't -?
- Lum'melig** (lummelachtig), bn.; -er, -st.
- Luna**, Rom. godin der maan, zie Diana.
- Lunair** (Fr. de maan betreffende), bn.; ook, Lunarisch.
- Lunambulis'me** (maanziekte, het slaapwandelen), o. gmv.
- Lunambulist** (slaapwandelaar), m. -en.
- Lu'napark** (park voor vermaak, d. i. met allerlei speeltuigen en voorwerpen ter ontspanning), o. -parken.
- Luna'risch** (de maan betreffende), bn.

Luna'rium (toestel om de beweging der maan om de aarde te veraanschouwelijken), o. -s; zie: Mundomotorium en Tellurium.

Luna'tie (de omloopstijd der maan), v. -s.

Lunatiek' (maanziek; grillig), bn.

Lunch (Eng. middagontbijt, het tweede en warme ontbijt), v. -en; -en (de lunch of het tweede ontbijt gebruiken, nl. met warm vleesch, enz. op het middaguur), ik heb geluncht; -**room** (Eng. restaurant of zaal, waar men kan lunchen; noenzaal), v. -s.

Lun'deren (bijvorm, v. lenteren d. i. talmen, dralen), ik lunderde, heb gelunderd.

Lunet, **lunet'te** (oog- of kijkglas; mil. britschans eener vesting), v. lunetten.

Luns (spie of staafje tegen het rad in een wagenas), v. lunzen; zie Lens.

Lun'teren (talmen), ik lunterde, heb gelunterd; zie Lunderen.

Lun'zen (een luns in den asarm vóór het wiel steken), ik lunsde, heb gelunsd.

Lupine (plantk. vlinderbloemige plant), v. gmv.: de gele - op zandgronden is schapenvoedsel; de witte - als zaaiplant is meststof.

Lur'pus (huidziekte, ook wolf genoemd), m.

Lurf (stip), v. lurven: zegsw. iemand bij zijn lurven krijgen, pakken, d. i. ruw aantasten, hem aangrijpen bij de slippen van zijn jas.

Lurk (eig. zuigeling, fig. slungel), m.: wat een - van een vent! volkst.

Lur'ken (met kleine teugges zuigen of drinken), het kindje heeft gelurkt.

Lus, v. lussen; zie Lis.

Lusita'nië, o. Rom. naam van Portugal.

Lust (genoegen, genot), m. lusten: iets met - doen; sport was zijn - en zijn leven; ergens - of geen - in hebben; het is een -; ik heb geen - tot iets, d. i. trek, verlangen; -en en lasten, zie Last; -**eloos** (zonder lust, down, verdrietig), bn.; -loozet, -t of meest -: handel: de markt is -, slap, er is weinig vraag of vertier.

Lus'ten, het lustte, het heeft gelust: het lust mij niet, het behaagt mij niet; hij doe wat hem lust, wat hem bevalt, gelieft.

Lus'ten (houden van), ik lustte, heb gelust: de hond lust gaarne vleesch.

Luster (Fr. lichtdrager, kroonkandelaar), m. lusters; ook, Lustre.

Lust'hof (pleziertuin, Eden), m. -hoven.

Lust'ig (vroolijk, levendig, dertel, druk), bn. en bw.; -er, -st: het was (bij Jan Steen) - en ruim van krediet; een - leven leiden; er - op los zingen; -**jes** (op lustige wijze), bw.

Lust'oord (lustplaats; heerlijk, aangename streek, prachtige tuin, enz.), o. -en; -**priëel** (schoon, aangenaam, heerlijk priëel), o. -en.

Lust're (glanzige, dunne zomerstof), o.: een zomerjasje van -, ook, Luster. (u = uu).

Lust'rum (tijdperk van vijf jaren), o. lustrums, lustra; -**feest** (academiefest, dat om de vijf jaar gevierd wordt, feest ter herinnering aan de stichting eener hogeschool), o. -en.

Lust'warande, -**warand** (lustoord, lusttuin of lusthof, Eden), v. -waranden.

Lut (domme vrouw), v. lutton: een trage -.

Lute'tia, o. oude naam van Parijs.

Lutheraan' (iemand, die tot de Luthersche kerk behoort), m. -ranen.

Lutheranis'me (geloofs- en zedenleer, alsook eeredienst der Luthersche gezindte), o. gmv.

Luthersch (volgens Luther), bn.: de -e godsdienst, de -e kerk; hij of zij is Luthersch, -gezind.

Lut'je (een weinigje, ziertje), o. lutjes, gew.

Lut'rijn (koorlezenaar), m. lutrijnen, lutrijns.

Lut'tel (klein, weinig, gering), bn. en bw.: met -e moeite, -e inkomsten; het hielp -; als zn. o.: een -; zij vroeg een - broods.

Luur (kinderdoek), v. luren: het is nog een kind in de luren; zegsw. iemand in de luren leggen, d. i. hem, als was hij een kind, bedotten, foppen, bedriegen; zie Luier.

Luw (windvrij, -stil, beschut), bn.; -er, -st: een -e plek, tegen den wind gedekt; ook: zacht, zoel: een -e voorjaarsdag.

Luw'en (stiller of stil worden, v. d. wind), het heeft geluwd; fig. zijn ijver is aan 't -, afnemen; de vriendschap kan gaan -.

Luw'te (windvrije plaats), v. luwten: in de - van dat dennenbosch willen we wat uitrusten, we zitten hier in de - der duinen.

Lux'e (pracht, praal, weelde, overdaad), v. gmv.; --**artikel** (voorwerp van weelde), o. -en; --**bakkerij** (bakkerij, waar men allerlei fijn brood bakt), v. -en; --**doos** (zeer fijne doos), v. -doozen; --**hond** (hond, die geen jacht-, waak- of trekhond is), m. -en; --**paard** (prachtpaard), o. -en; --**postpapier** (uiterst fijn papier voor brieven), o. gmv.; --**trein** (spoorlijn van luxueuze inrichting), m. -en.

Luxueus' (Fr. prachtig, weelderig), bn. en bw.; -zer, -t: de -euzen inrichting der paleizen van den Beierschen koning.

Luxurious' (Fr. overdadig, wellustig, ontuchtig), bn.; -zer, -t.

Luzer'ne (Fransche klaver), v. gmv.

Lyce'um (middelbare school, tevens gymnasium), o. lycea, lyceums.

Lycu'rgas, gesch. wetgever der Spartanen, de grondlegger van Sparta's grootheid, ± 800 v. C.

Lyddiet' (felle ontploffingsstof), o. gmv.

Lynnographie' (meerbeschrijving), v. gmv.

Lym'pha, -**phe** (ontl. een heldere vloeistof, uit het bloedvocht ontstaan, bloedwater), v. gmv. (ph = f); verg. Serum.

Lympha'tisch, bn.: een - gestel, zwak-bleek.

Lynchen (Eng. eigenmachtig de doodstraf toepassen en wel door een woedende volksmenigte), men heeft gelynacht: ik dacht, dat die neger gelynacht zou worden; **lynch'wet** (volksjustitie), v. gmv.

Lynx (dierk. los, roofdier), m. -en; lees: links; -**oogen** (scherpzinnende oogen), o. mv.

Lyon'sgoud (een soort v. klatergoud), o. gmv.

Ly'ra (Gr. lier), v. -'s.

Lyriek' (lieddichtkunst), v. gmv.

Lyriek' (liedachtmatig, lyrisch), bn.

Ly'risch (zangerig, gevoelvol), bn.: -e poëzie, eig. subjectieve dichtkunst, als: ode, hymne, cantate, dithyrambe, lied, enz.; een - dichter, lierdichter; een - gedicht, lierdicht.

Lyris'me (subjectieve poëzie, hooggestemde gloedvolle poëzie), o.

Lysol' (olieachtige, bruingele vloeistof), o. gmv.: een weinig - met water vermengd is een sterk ontsmettingsmiddel.

M.

M. — Mijnheer, Monsieur.
m. of **manl.** — mannelijk.
M. of **Mrk.** — *Mark* = f 0.60, zie aldaar.
M. — *Meter*.
M', (voor Schotsche namen) = *Mac*, zie aldaar.
M² — vierkante Meter, d. i. een vierkant, 1 M. lang en breed.
M³ — kubieke Meter, teerling-Meter, d. i. een kubus van een M. afmeting.
Mand. — *Manda'tum, mandaat'*, zie aldaar.
Marc. — *Marcus*, Evangelist.
Matth. — *Matthae'us*, Evangelist.
m. a. w. — *met andere woorden*.
m. e. — *mi'o con'to*, mijn rekening.
M. D. of **Med. Dr.** — *Medici'nae doctor*, doctor in de medicijnen, geneesheer.
Med. Stud. — *Student in de medicijnen*.
Med. Cand. — *Candidaat in de medicijnen*.
m. h. d. — *met hartelijken dank, deelneming*.
m. h. g. — *met hartelijken groet, gelukwensch*.
Mej. — *Mejuffrouw*.
Mevr., Mw. — *Mevrouw*.
Mgr. — *Monseigneur'* (titel van een prins, v. e. aartsbisschop of v. e. bisschop).
Mij., of **Mpij.** — *Maatschappij*.
m. g. — *met gelukwensch*.
m. i. — *mijns inziens*.
mil. — *militair*.
Min. — *Minister of Ministerie*.
Mlle. — *Mademoiselle, mejuffrouw*. — *Mlles.* — *Mesdemoiselles, mejuffrouwen*.
M. M. — *Messieurs, Mijne Heeren*.
m. m. — *muta'tis mutan'dis*, z. ald.
M. M. — *Memen'to mo'ri*, gedenk te sterven.
Mme, Mad. — *Madame, mevrouw*.
M. M. H. H. — *Mijne Heeren*.
m. n. — *met name*.
M. O. — *Middelbaar onderwijs*.
M. P. — *Mijlpaal; maatpeil*.
Mr. — *Meester (academische graad)*.
m. r. — *met rouwbeklag*.
M. R. — *Middelbare rivierstand*.
Mrs. — *Mistress*, zie ald.
M. S. — *Manuscriptum*, zie Manuscript.
M. U. L. O. — *Meer uitgebreid lager onderwijs*; ook samengetrokken tot *Mulo*, zie ald.
muz. — *muziek*.
mv. — *meervoud*.
M. v. A. — *Memorie van Antwoord*.
M. W. O. — *Militaire Willemsorde*.

M, v. —'s. De dertiende letter van het alfabet; als Romeinsch getalmerk 1000.
Ma (verkorting van *mama*), v. ma's; **maatje**.
Maag (bloedverwant), m. en v. magen: *hij heeft vrienden noch magen; hij trok op met man en —*; zie Maagschap.
Maag (ontl. orgaan der spijsvertering bij menschen en dieren), v. magen: *een sterke —, een zwakke — hebben; de — v. e. rund, zie: Leb en Pens; zegsw. iem. iets in zijn — stoppen, het hem aansmeren; ergens mee in zijn — zitten, het niet kwijt kunnen worden b. v. koopwaar; dat zit hem dwars in de —, hij is er schromelijk mee bezwaard.*

Maag'bitter (maagversterkend elixer), o. gmv.
Maag'catarrhe, v. gmv.; zie *Catarrh*.
Maagd 1. (*meisje*), v. —en; **maag'deke**, o. —s; in poëzie: *Maagdelijn*, zie ald.; *de — van Orleans*, zie ald.; R.-K. *de H. — Maria*, de Moeder van Jezus; 2. (sterr. sterrenbeeld, zesde teeken in den *Dierenriem*), v. gmv.
Maag'delijk (*rein, zuiver*), bn.: *de — staat*, ongehuwde staat; fig. *de man van het — metaal*, (C. O.), nl. van het zilver; *de — wouden van Ceylon*, nimmer door een menschenvoet betreden; — *sneeuw*, niet betreden.
Maag'delijn (dicht. jong meisje), o. —s.
Maag'denhoning (*honigzeem, honig* zooals hij uit de raat lekt, lekhonig, ongeprijnde honig), m. gmv.; zie *Honig* of *Honing*.
Maag'denhuis (Roomsche weeshuis voor meisjes te Amsterdam), o. gmv.; — **palm** (plantk. altijd groene, kleine kruipplant met lichtblauwe of witte bloempjes, bloeit in April en Mei), v. —en: *blonde kopjes met — bekranst (Staring)*; — **peer** (*een soort van ronde, zoete peer met bruine schil*), v. —peren; — **rei** (*dans- of zangkoor van meisjes*), m. —en; — **roof** (*roof of schaking van meisjes*), m.: *de Sabijnsche* — door de Romeinen gepleegd, kort na de stichting van Rome; — **was** (*een weeke, harsachtige stof, door werkbijen verzameld, om daarmede de openingen in den korf te dichten: witte, zuivere was*), o. gmv.
Maagd van Orleans, gesch. Jeane d'Arc (± 1409-'31): de redster van haar vaderland uit de macht der Engelschen. Zij verdriift dezen voor Orleans op 8 Mei 1429; voert den Fr. koning, Charles VII, naar Reims, 17 Juli 1429, doch valt 23 Mei 1430 in handen harer vijanden; ze eindigt haar leven op den brandstapel te Rouaan, 30 Mei 1431.
Maag'elixer (maagbitter), o. gmv.; — **hoest** (*hoest, uit de maag voortkomende*), m. —en; — **kanker** (*kanker in den maagwand*), m. gmv.; — **kraamp** (*zware maagpijn*), v. —en; — **kwaal** (*— ziekte*), v. —kwalen; — **lijder** (*iem., die een maagkwaal heeft*), m. —s; — **mond** (*ingang der maag*), m. —en; — **pijn** (*pijn in of aan de maag*), v. —en; — **pomp** (*instrument, om de maag leeg te maken*), v. —en; — **sap** (ontl. spijsverteringssap in de maag), o. gmv.
Maag'schap (*bloed-en aanverwanten, magen*), v. gmv.: *hij is van mijn —*.
Maag'schap (*bloedverwantschap*), o. gmv.
Maal (*made*), v. maaien.
Maal'en (*met de zeis afsnijden*), ik heb gemaaid; zegsw. *naar men zaait, zal men —*, men zal loon naar werken ontvangen; — **er** (*iem., die maait*), m. —s; — **land** (*land, dat gemaaid moet worden*), o. —en; — **machine** (*machine om koren te maaien*), v. —s; — **veld** (*mil. het vlakke terrein buiten, tegen de wallen eener vesting gelegen*), o. —en.
Maal'voeten (*de voeten naar buiten draaien bij het loopen*), hij —voette, heeft gemaai'voet.
Maak (*het maken van iets nieuws of het herstellen van iets*), v. gmv.: *de schoenen zijn in de —*, zijn onderhanden, of wel: worden

gerepareerd; — **loon** (geld voor het maken van iets), o. — loonen.
Maak'sel (het gemaakte; fatsoen, vorm), o.; in de eerste bet. mv. —s, anders gmv.
Maak'werk (tegenstell. v. kunstwerk), o. gmv.
Maal (tijd, tijdstip, keer), v. en o. meerv. maal en malen: voor deze —; hoeveel maal of malen? ditmaal, ten eenen male, geheel, totaal; ten tweeden, derden, vierden male, voor den 2en, 3en, 4en keer; zie ook: Voortmaals, Toenmaals, Dikmaals, Veelmaals, Meermalen, Nogmaals.
Maal (eten, eetmaal), o. malen: een eenvoudig —, een sober —; (de Winter) tafelt lang, en 't — bekommt hem goed (Staring); een lekker maaltje; zie: Middag —, Avond —, Doop —, Noenmaal, bij overdr. een —tje aardappelen, zooveel als er voor één maal noodig is.
Maal (mail, kofferzak, valies, brievenzak), v. malen: de conducteur, die met de — naar binnen ging (C. O.); verg. Mail.
Maal (ulek, teeken), v. malen: een moeder —; ijzer — in linnengoed, roode roestvlek.
Maal (grensteeken), o.; zie Akkermaal. vero.
Maalbak (roerbak), m. —ken, z. Hollander.
Maalfeest (O.-I. feest bij den aanvang van het malen van het suikerriet), o. —en.
Maalpeil (polder, hoogste waterstand in een boezem), o. gmv.: als het — bereikt is, mogen de poldermolens geen water meer uitslaan, niet meer malen.
Maal'schap (buurtschap), v. —schappen, in Gelderl. gebezigd; verg. Marke.
Maalstroom (trechtersvormig draaiende stroom in zee; draaikolk, wieling), m. —en: fig. een — van vermaken, van menschen, van aandoeningen, d. i. een overstelpende menigte; zegsw. van de branding in den —, van kwaad tot erger.
Maaltand (kies, achtertand), m. —tanden.
Maalteeken (rekenk. het teeken X), o. —s.
Maaltijd (eig. etenstijd; ook: middagmaal, feestmaal), m. —tijden; spreekw. Dat is mosterd na den —, dat komt te laat.
Maaltijd (O.-I. de tijd van het malen of persen van het suikerriet, tijd der suikercampagne), m. —en.
Maan (duister hemellichaam, dat zich om een planeet en met deze om de zon beweegt), v. maan: onze aarde heeft slechts ééne —; de planeet Mars heeft twee maan; bij onze — onderscheiden we vier maangestalten, zie ald. en ook Schijngestalten en Phasen; wassende en afnemende —; zegsw. al het geld is naar de —, verloren, zoek; loop naar de —, soms met dit verlengstuk: en pluk sterren, loop heen; spreekw. Als de — vol is, schijnt ze overal, als iem. rijk is, laat hij het overal blijken; zie nog Blaffen.
Maanbloem (witte ganzenbloem), v. —en.
Maanbrief (brief, inhoudende aanmaning tot betaling eener schuld), m. —brieven.
Maan'cirkel (tijdvak van 19 jaar of 235 maansomloopen, na verloop waarvan de nieuwe en volle maan weder op denzelfden datum vallen), m. —cirkels.
Maand ($\frac{1}{12}$ deel van 't jaar, tijdsverloop van \pm 30 dagen), v. maanden.
Maand'ag (tweede dag der week, naar de Maan geheeten), m. —dagen: des —s of 's Maandags, op Maandag; een blauwe —, een zeer korte tijd; — houden, op — niet werken; — houder (werkman, die op Maan-

dag niet werkt), m. —s; —sch (op Maandag), bn.: de —e markt.
Maand'blad (tijdschrift, dat eens per maand verschijnt), o. —bladen; verg. Maandschrift.
Maand'bloei (e. soort v. aardbeien), m. mv.
Maand'lijks, bw.: zij ontvangen — hun wedde, iedere maand of ieder der maanden; — lijksch (om de maand), bn.: de —e rekening, een —e bezoldiging.
Maand'len (maanden durende), bn. en bw.: een —e ziekte, dat onderzoek duurde —.
Maand'geld (geld, huishoudgeld, loon enz., dat elke maand betaald wordt), o. —en; —roos (struik- of potroos, die meermalen in het jaar, soms elke maand bloeit), v. —rozen, verg. Stamroos; —schrift (tijdschrift, dat per maandafl levering verschijnt), o. —en; —staat (lijst voor of met maandelijksche opgaven), m. —staten.
Maan'elips (geheele of gedeeltelijke verduistering der maan, als de aarde zich tusschen de zon en de maan bevindt), v. —en; —gestalten (de verschillende schijnvormen der maan, nl. Nieuwe Maan, Eerste Kwartier, Vollemaan, Laatste Kwartier), v. mv., ook Phasen; —godin, myth. Luna, Diana; —jaar (jaar, bevattende 12 omloopen der maan om de aarde), o. —jaren: het — telt 354 dagen en ruim 8 uur; de Turken rekenen bij maanjaren, zie Jaar; —kop (plantk. kop of zaaddoos der papaver), m. —koppen; (de papaverplant), v. —koppen; (heulsap, slaapmiddel), o. gmv.; —licht (het schijnsel der maan), o. gmv.: bij — wandelen; ook, (schilderstuk, voorstellende een landschap, beschenen door de maan), o. —en; ook, —lichtje, o. —s.
Maan'steen (een bijna geheel doorschijnende varieteit van veldspaat): als voorwerpsn. m. —en; als stofn. o. gmv.
Maans'verduistering (maaneclips), v. —en.
Maan'visch (dierk. klompvisch, van ter zijde gezien eirond van vorm), m. —vissen: de — is een kraakbeenige zeevisch, zilverbruin van kleur, leeft in den Atlantischen Oceaan en in de Middellandsche Zee.
Maan'ziek (lijdende aan een soort van zenuwziekte, die schijnt samen te hangen met de verschillende maanphasen: blijkende uitslaapwandelen of uitvallende ziekte, enz.), bn.; —ziekte, v. gmv.
Maar (tijding), v. maren; zie Mare.
Maar, 1. vgw. hij wil wel, — hij kan niet; doch: slecht onderwezen mag ze zijn, — dom is ze niet; bw.: doe het —, gerust; ik heb — één gulden, slechts, enkel, bloot, louter; 2. (tegenwerping, bedenking), o. maren: hou toch op met die maren; geen maren, juffrouw Pieterse (Mult.), er is slechts één — bij.
Maar, ma're (Vlaamsch. nachtmerrie), v.: van de — bereden zijn, de nachtmerrie hebben.
Maar'schalk (oorspr. paardenknecht; opperstalmeester, belangrijk hofbeambte; militaire titel, opperbevelhebber), m. —en: Napoleon I stelde 25 —en van Frankrijk aan; —schalks-staf (teeken der waardigheid van maarschalk), m. —staven: den — veroveren; gezegde van Napoleon: elke soldaat draagt den — in zijn ransel, bij uitbr. ieder kan het in zijn ambt door talent, energie enz. ver brengen.
Maart (de 3e maand, Lentemaand; bij de Romeinen, toegewijd aan Mars, god van den oorlog), m. gmv.: —roert zijn staart. is bulg.
Maart'dagen (gesch. opstand in Weenen in

Maart 1848, ook in *Berlijn*, een gevolg der algemeene zucht naar meer vrijheid, m. mv.

Maarte (Vlaamsch. dienstmeid), v. -n.

Maartsch, bn.: de -e buien, van of in Maart.

Maas (ruisvormige opening van een net), v. maazen; zegsw. door de mazen der wet kruipen, arglistig een wet ontduiken, op listige manier ontkomen aan de bepalingen der wet.

Maas (aardr. een der hoofdrivieren v. o. land), v.: Maastricht en Rotterdam aan de -.

Maas (Java. adellijke titel, lager dan Radhen), m., zie ook Mas.

Maas'bal (eivormige houten bal, waarover het breiwerk gespannen wordt om het te kunnen mazen), m. -ballen; zie Mazen.

Maas en Waal, het land van -, o. aardr. deel van Geld. tusschen Maas en Waal, ten O. van de Bommelerwaard.

Maasgouw (aardr. breede landstrook aan beide oevers der Maas, vooral in Nederland), v. gmv.; -haven (havenbekken te R'dam, 't grootste der wereld 58 HA. groot en 8.5 M. diep), v. -s; -mond (uitmonding der Maas), m.: de verlegging van den -, om de overstromingen in N.-B. tegen te gaan; -stad (stad aan de Maas, vooral Rotterdam), v. -steden.

Maaswerk (gemaasd handwerk), o. gmv.

Maaswerk (bouw. samenstel van geometrische figuren tot aanvulling van leege tusschenruimten, vooral in het boogveld boven gotische vensters, gotische deuren), o. gmv.

Maat (spijsgenoot; makker, gezelt), m. maats: Jan Rap en zijn -, het gepeupel.

Maat 1. (voorwerp, waarmede men meet), v. maten: er zijn lengte-, vlakke- en inhoudsmaten, zie Maten en Gewichten; zegsw. met de -, waarmee gij meet, zal u toegemeten worden, Matth. 7:2, op de wijze, waarop gij anderen behandelt, zult gij door hen behandeld worden; er blijft veel aan de - en den strijkstok hangen, er gaat bij dien handel veel af, fig. zij, die de zaak beredderen, eigenen zich veel toe; nu is de - vol, het is nu genoeg, er moet een eind zijn of komen; met twee maten meten, partijdig te werk gaan; 2. (de juiste afmeting, ook: grootte of omvang), v. gmv.: blokjes hout op - zagen; de kleermaker neemt de -; de schoenmaker neemt de - van den voet; deze loteling blijft onder de -; alle met - doen, zonder te overdrijven; 3. (metriek. regelmatige opeenvolging in een versregel van betoonde en onbetoonde lettergrepen), v. maten: de - is de hoofdeigenschap van den poëtischen stijl; zie: Tweevoetsmaat en Trippelmaat; 4. (muz. indeeling naar tijdruimte; ook: door strepen afgedeelde vakje van een muziekstuk), v. maten: er zijn tweedeelige en driedeelige maten; bij het spelen in de - blijven; ik moet nog zes maten schrijven.

Maatgevoel (gevoel voor maat bij muziek en verzen), o. gmv.: geen - hebben.

Maatglas (glas, dat een bepaalden inhoud heeft en als maat dient; ook: een met streepjes afgedeelde medicijn glas), o. -glazen.

Maathouden (muz. behoorlijk in de maat zingen of spelen), ik hield -, heb -gehouden.

Maatje (kleine maat, 0.1 Liter), o. -s.

Maatjesharing (eig. maagdekesharing, d. i. jonge haring, waarbij de hom of de kuit nog niet aanwezig is), m. -en; (stofn.), v. gmv.

Maatjespeer (bergamotpeer), v. -peren.

Maat'klank (versmaat, zangmaat, harmonie), m. -klanken; zie Rhythmus.

Maat'loos (zonder maat), bn.: -looze verzen, zie: Knittelvers en Makame.

Maat'regel (schikking, ordening), m. -regelen, -s: zijn -en nemen; een afdoende -, regeling; een - treffen; een halve -, ontoreikend.

Maat'schap (gezelschap, vennootschap, maatschappij), v. -schappen.

Maatschappelijk (eigen aan, behoorende aan, betreffende eenige maatschap of maatschappij), bn. en bw.: het - kapitaal, der vennootschap; de -e orde, nl. in de maatschappij; -e deugden, welke nl. voor de gemeenschap van belang zijn.

Maatschappij 1. (de menigte of verzameling van gezinnen, die zich onafhankelijk van elkaar in een staat vormen, samenleving, gemeenschap; wereld), v. -en; 2. (vereeniging tot bevordering van bepaalde belangen), v. -en: de - tot Nut van 't Algemeen, opgericht in 1784 door J. Nieuwenhuis; de - van Ned. letterkunde te Leiden; de - tot exploitatie van Staatsspoorwegen; - van Weldadigheid (opgericht door generaal Van den Bosch, 1 Appj 1813), ter verbetering v. d. toestand der lagere volksklasse; zie: Frederiksoord, Wilhelmina'soord, Willemsoord; de - van Nijverheid, in 1777 opgericht, hoofdzetel te Haarlem. Inz. is -: de vereeniging van eenige personen tot e. handels-, of industrieonderneming enz., de Handel-, een - oprichten.

Maat'slag (muz. beweging tot aanduiding der maat), m. -slagen; fig. regelmatige beweging b.v. de - der dorschvlegels; -staf (eig. staf, stok om te meten, fig. datgene, waarnaar men iets beoordeelt; ook, schaal), m. -staven: den - aanleggen, gaan meten, fig. gaan beoordeelen; den - te klein of te bekrompen nemen, (C. O.); -stok (muz. stokje, waarmee de kapelmeeester, de dirigent de maat slaat), m. -stokken; -streep (muz. verticale streep die twee maten op den notenbalk scheidt), v. -strepen; -vast (muz. goed of vast in de maat blijvend), bn. en bw.; -er, meest -: die muzikant is -.

Mac, m.: een Schotsch woord, dat zoon van, ook, hoofd van een geslacht bet., doorgaans: M' of Mc.

Macab're (Fr. doodsch, grafachtig), bn.: een - dans, nl. van of als van dooden.

Macadam (granielkiesel, geklopte steen, steenpuin), o. gmv.; -iseeren (een weg verharder met macadam naar de uitvinding v. e. Schotsch ingenieur, Mac-Adam, 1757-1836), (s = z): -weg, m. -wegen.

Macaroni (It. meelreepen, deegdraden, een gehefde volksspijs in Italië), v. gmv.

Macaronisch bn.: -e verzen, verzen, waarin men woorden v. verschillende talen dooreenmengt.

Macassar (bewoner van Z.-W. Celebes), m. -saren; -saarsch' (van of uit Macassar, Z.-W. deel van Celebes), bn.: -e paarden.

Macassarolie (haarolie van Macassar op Celebes), v.; zie Antimacassar.

Maccabe'ers, Bijb. de leden van het heldengeslacht, dat Israël bevrijdde van het Syrische juk, nl. de drie zonen v. Judas Maccabi: dezen herstelden in 135 v. C. den Joodschen staat.

Macchiavellisme (staatsleer van Macchiavelli, 1469-1527, Florentijnsch staatsman en

schrijver) o.; **het** — is een sluwe, gewetenlooze staatkunde, die geen rekening houdt met de eischen der zedenleer; — **vellist'isch** (*arglistig, gewetenloos, volgens de leer van Machiavelli*), bn.: *een — e politiek.* (ch = kk).

Macedoine (Fr. *huzarenla, mengelmoes, poespas*, ook: *vruchtengelei als toespijs*), v.; fig. letterkundig allerlei.

Macedonië, o., aandr. en gesch., een land ten N. van Griekenland; eerst klein en onbeduidend, werd het een machtige staat onder koning Philippus II (360—336), die de stad Pella tot zijn residentie verhef en onder diens zoon Alexander den Grooten (359—323); in 146 een Rom. provincie.

Machinaal (*met behulp van een kunstwerktuig vervaardigd, d. i. werktuiglijk*; fig. *onadenkend, volgens sleur*), bn. en bw.

Machina'tie (*kuiperij, weefsel van sluw bedachte plannen*), v. — ties, — tiën; (ch = scherpe g); verg. Intrige.

Machi'ne (*kunstwerktuig; samengesteld toestel, om beweging voort te brengen*), v. — s: *een helse —*, een toestel met ontplofbare stoffen; *een nieuwe —*, fiets, locomotief; bij afkort. *gebr. men — voor naaimachine.*

Machineeren (*kuipen, komplotteeren*). (ch = scherpe g).

Mach'negaren (*garen voor e. naaimachine*), o. — s; — **geweer** (mil. *mitrailleuse*), o. — geweren: *een —* schiet gewone geweerpatronen, die over een handliet loopen en doet meer dan 400 schoten per minuut, 't is feitelijk een gewone geweerloop met een verkoeler vol water omgeven; — **kamer** (*ruimte, waar in de fabriek of op de stoomboot het stoomwerktuig geplaatst is*), v. — s; — **olie** (*olie om het raderwerk eener machine te smeren*), v. gm.v.

Machinerie (*toestel; samenstel v. machines*), v. machinerieën.

Machinist (*behandelaar of bestuurder, kenner of hersteller van een stoomwerktuig*), m. machinisten; — **bankwerker**, m. — s; — **leerling**, m. — en.

Machol (*diklijvige vrouw*), v. — s.

Macht 1. (*sterkte, kracht*), v. machten: *uit al zijn — loopen*, zoo hard als men kan; *bij — e zijn*, iets kunnen, in staat zijn; *dit gaat mijn — te boven*, dit valt mij te zwaar; *de — der spaarzaamheid*, uitwerking; *de wetgevende —*, de uitvoerende —; *de land —*, de zee —; *de gewapende —*; *de hemelsche — en*, de goede geesten; *de helse — en*, de booze geesten; verder: *menigte, groot getal: een — van volk*; 2. (in de rek. *product van twee of meer gelijke factoren*), v. machten: *de tweede — van 8 is 64, de derde — is 512*, enz.; omgekeerd: *de tweedemachtswortel van 64 is 8*, enz.; zie Kubiekwortel.

Machteloos (*krachteloos, de noodige macht missende*), bn. en bw.; — loozer, — t of meest —.

Macht'hebbende (*gezaghebbende*), m. en v. — hebbenden; — **hebber** (*gebieder*), m. — s.

Machtig (*vermogen, veel invloed hebbende, talrijk, krachtig*), bn. en bw.; — er, — st: *een — vorst, een — leger, een — e vloot; hij is — rijk; dat doet mij — veel plezier, zeer.*

Machtigen (*de noodige volmacht geven*), ik heb gemachtigd; — **ing** (*verlof, vergunning, volmacht*), v. — en: *iem. — verleenen tot, opdracht en recht; een — tot betaling, bevelschrift, mandaat.*

Macht'insignes (*uiterlijke teekenen van*

macht of waardigheid), o. mv.; zie **Rijksinsignes**, voor de wereldlijke macht; ook zijn er geestelijke —: *staf, mijter, pallium.*

Machtsaanwijzer (alg. *exponent*), m. — s.

Machts'betoon (mil. *het toonen v. macht*), o. gm.v.; — **oefening** (*uitoefening van macht*), v. — en; — **ontwikkeling** (*— betoon*), v. gm.v.

Machtspreuk (*klinkende uitdrukking; gezegde, waaraan een spreker veel bewijskracht hecht en dat de tegenpartij den mond moet snoeren, doodoener*), v. — spreuken: *spreekwoorden doen vaak dienst als — en.*

Machtsverheffing (alg. en rek. *bewerking, waardoor een getal, een vorm, tot zekere macht wordt verheven*), v. — en.

Machtwoord (*gezaghebbend woord, bevel, gebod*), o. — en.

Ma'eis (*foetie*), v.; — **olie** (*zekere etherische olie uit de muskaatnoot*), v. gm.v.; lees: *mas'si.*

Mackintosh (Eng. *ouderwetsche regenjas van waterdichte stof*), v. — en, zoo genoemd naar den Schotschen uitvinder Charles —, 1766—1843; zie Waterproef.

Maçon' (Fr. *vrijmetselaar*), m. — s.

Maçonnerie (Fr. *vrijmetselarij*), v. gm.v.

Maçonniek' (Fr. *de vrijmetselarij betreffende*), bn.: — e teekenen, — e liederen.

Macrobiothiek (*kunst, om lang te leven*), v. gm.v.; verg. Eubiotiek.

Macrocos'mos (*de wereld in het groot, het groote heelal*), m. gm.v.: *het onderscheid tusschen den — der maatschappij en den microcosmos der Academie* (Klikspaan).

Maeron', m. macrons; zie Makron.

Maen'ba, v., zie Makuba.

Maculatuur (*misdruk*), v. gm.v.; ook, drukwerk als pakpapier gebruikt; verder: niet verkochte en door een nieuwen druk in waarde verminderde boeken.

Made'me (*titel van iedere gehuwde vrouw in Frankrijk*), v. — s; zie: **Mme, Mad.**

Madapo'lam (*een soort van katoenstof of calicot*), v. gm.v.: *de — wordt genoemd naar Madapolam bij Madras.*

Ma'dat (*opium, toebereid om te rooken*), v.; — **doosje**, o. — doosjes; — **pijp**, v. — pijpen.

Ma'de (*larve zonder pooten, vooral van vliegen of muggen*), v. — n; meestal, *Maai*; verg. Kaasmijt en Houtworm.

Ma'de (*weide, gras- of hooiland*), v. maden: nog over in plaatsnamen, b.v. Hoogmade (Z.-H.)

Made (Eng. *vervaardigd*): — *in Germany*: handelsmerk op Deutsche industriewaren.

Madelief' (*meizoentje, weide- of grasbloem*), v. madelieven; ook — **je**, o. madeliefjes.

Mademoiselle (Fr. *juffrouw*), v. mesdemoiselles; zie **Mlle.**

Made'ra (*eig. wijn van het eiland Madeira, inz. morgenwijn*), v. gm.v.; **made'raatje**, o. — s: *een — drinken*; — **karaf** (*karaf voor maderawijn*), v. — karaffen.

Madoerees' (O.-I. *bewoner van Madoera en van de O.-punt van Java*), m. Madoereezen.

Madon'na (It. *benaming van de H. Maagd*), v.; van haar beeld: mv. — 's; — **beeld**, o. — en.

Madras' (*weefsel van zijde en katoen*), o. gm.v.

Madrepor'en (*soort koralen*), v. mv.

Madrigaal' (It. *galant lyrisch gedicht van 4—16 regels*), o. — galen; muz. meerstemmige compositie voor zang er bij behoorend.

Madrileen' (*inwoner v. Madrid*), m. — lenen; — **sch** (*van of uit Madrid, deze stad betreffende*), bn.: *de — sche bladen, de — sche bevolking.*

- Maduro** (donker van kleur, bij sigaren), bn.; de tegenst. is: *Amarillo* en *Claro*, zeer licht of licht van kleur.
- Maander**, m. -s; zie *Meander*. (ae = ee).
- Maecenas**, m. † 8 v. C., gunsteling v. keizer Augustus, vriend van Vergilius en Horatius; fig. kunstbeschermmer, begunstiger v. geleerden en kunstenaars; mv. *maecenas*. (ae = ee).
- Maerlant**, Jacob van -, m. de vader der Dietsche dichters, (1225 - ± 1300).
- Maestro** (It. muz. met majesteit, majestueus, grootsch), bw.; als zn. o.; lees: *ma-es-to* zo.
- Maestro** (It. eig. meester: beroemd toonzetter, componist, toonkunstenaar), m. *maestro*'s; lees: *ma-es'tro*.
- Maf** (*laf*, vadsig), bn.; maffer, -st: ik ben -, dat is een -fe vent, het is - weer.
- Maf** (slaap), m. gmv.; zie *Maffen*.
- Maffia** (bond van roovers op Sicilië), v. gmv.
- Mafje**, (Bargoensch. *kwartje*, ook: *maffie*), o. -s; zegsw. iem. voor het - houden, voor den gek; een *maf*, d. i. een zot, gek, dwaas.
- Magang** (O.-I. inlandsch schrijver), m. -s.
- Magazijn** (bergplaats, pakhuis, stapelplaats, groote winkel; ruimte in de kolf van een geweer tot berging van patronen), o. magazijnen; -houder (koopman, die een magazijn houdt), m. -houders; -meester (-toezienner), m. -meesters.
- Magdalena** (Bijb. fig. boetvaardige zondares), v. -s, zie Lucas 7 : 37 en volg. en 8 : 2; -stichting (R.-K. stichting, om ongelukkige, gevallen meisjes een tijdelijk onderdak, alsmede verzorging en geestelijke opheffing te verschaffen), v. -en.
- Mager** (schraal, niet-vet), bn. en bw.; -der, -st: zegsw. zoo - als brood, schraal als ongeboterd brood; zoo - als een hout, als een lat, enz.; -e *Hein*, de dood in den vorm van een skelet; -e *kolen*, soort van steenkolen vooral voor stoommachines; zie ook: *vetkolen*; -e *soep*, zonder vet of vleesch; -**dag** (onthoudingsdag der R.-K.), m. -dagen; -**man** (spichtig mensch, fig. schraalhans), m. gmv.: zegsw. - is in die keuken kok; -**tjes** (sober, onbeduidend, zorgelijk), bw.: die lui kunnen maar - leven.
- Magie** (tooverkunst, tooverij, geheime wetenschap der Magi), v. gmv. (g = g).
- Magiër**, m. -s; zie *Magus*. (g = g).
- Magisch** (met of door tooverkracht, als door of met tooverij, betooverend, tooverkrachtig), bn.: een - licht, een -e lantaarn, tooverlantaarn; -e *cirkels*, -e *kringen*; een -e *keten*, keten met tooverkracht. (g = g).
- Magister** (eig. meester: in een klooster de leermeester der novicen), m. -s. (g = g).
- Magistraal** (als van een meester, meesterlijk), bn.: op -tralen toon, een -trale redevoering. (g = g).
- Magistraat** (de overheid, de regering eener stad, overheidspersoon, rechter). In de eerste bet. v., in de tweede m. -traten. (g = g).
- Magistraatspersoon** (overheidspersoon), m. -personen. (g = g).
- Magistratuur** (rechterlijke macht, overheid), v. gmv. (g = g).
- Magnaat** (rijksgroute in Hongarije en Polen), m. magnaten: het huis der -naten, te Kamer in Hongarije; bij uitbr. iemand van invloed, vooral door zijn rijkdom: een spoorweg-, een mijn-, een staal-, dollar-, zie aId. (g = g).
- Magna Charta** (gesch. Grootte Oorkonde van Jan zonder Land, in 1215 aan zijn volk gegeven), v. gmv.; de - werd de grondwet der Engelsche staatsinrichting.
- Magnanien** (Fr. grootmoedig), bn.; -er, -st.
- Magnanimitet** (grootmoedigheid), v. gmv.
- Magneet** (geheeten naar de stad *Magnesia* in Thessalië: zeilsteen), m. magneten; zie *Kunstmagneet*. (g = g).
- Magneetijzer** (ijzer, dat magnetisch is), o. gmv.; -**ijzersteen** (zwartachtig ijzererts, dat van nature magnetisch is): (als voorwerpsn.), m. -steenen, (als stofnaam), o. gmv.; zie *Natuurmagneet*; -**kracht** (aantrekkekracht v. e. magneet), v. gmv.; -**naald** (nat. kunstmagneet in den vorm van een in twee spitsen uitlopend stalen staafje, in 't midden voorzien van een agaten dopje, op een spitse punt gemakkelijk draaiende), v. -en: bij de - laat men de noordpool gewoonlijk de blauwe kleur behouden bij het temperen van het staal, zie *Kompas*; -**steen** (electr. een ijzererts, thans vooral in Zweden en Noorwegen gevonden, 'tuwelk ijzer aantrekt), o.
- Magnesia** (talkaarde, bitteraarde, een soort van zacht purgeermiddel), v. gmv. (g = g).
- Magnesium** (een element, metaalstof in de magnesia aanwezig), o. gmv.: het - is een zilverwit metaal, dat bij verbranding een zeer sterk licht geeft; -**licht** (bij foto-opnamen in 't duister), o. gmv. (ee = ee).
- Magnetisch** (de kracht van een magneet hebbende), bn.: die stalen priem is -, ook, in verband met, door magnetisme veroorzaakt: een -e slaap.
- Magnetische aantrekking en afstooting** (electr. verschijnsel, dat ongelijknamige polen elkaar aantrekken en gelijknamige elkaar afstooten), v.; -**as** (electr. de richting van de verbindingslijn der polen van een vrij opgehangen kunstmagneet), v.: de - valt nagenoeg samen met de noord-zuidrichting; -**declinatie** (electr. hoek of afwijking door den magnetischen meridiaan gemaakt met het vlak van den geographischen meridiaan der plaats), v.; -**meridiaan** (electr. het verticale vlak, door de magnetische as gebracht), m. -meridianen; -**polen** (de plaatsen eener magneet, waar de aantrekking het sterkst is, zoo ook bij de aarde), v. mv.; -**veld** (electr. de ruimte rondom een magneet), o. gmv.
- Magnetiseeren** (aan eenig voorwerp aantrekkende kracht mededeelen); ook: het overbrengen eener bepaalde kracht (dierlijk magnetisme) van een die kracht bezittend individu (magnetiseur) naar een ander, meestal met de bedoeling dezen persoon v. e. ziekte te bevrijden; -**seur** (iem., die magnetiseert, die het magnetisme als genezende kracht aanwendt), m. -s.
- Magnetisme** (de aantrekkende kracht, waardoor een magneet zich onderscheidt; de leer van de magneetkracht), o. gmv.: dierlijk -, kracht in dieren, b.v. in den sidderaal, en ook in sommige personen aanwezig, welke zij kunnen doen werken op anderen; ook geestelijke aantrekkingskracht, waaraan geneeskraft wordt toegekend.
- Magne-to-electriciteit** (electrische stroomingen, welke kunnen opgewekt worden met behulp van een magneet), v. gmv. (g = g).
- Magnetometer** (electr. magneetstaaf, zóó gesteld als toestel, dat zij dient voor het observeren van kleine veranderingen in de decli-

natie of afwijking der magneetnaald), m. -s.
Magnificat (*lofzang der H. Maagd bij haar bezoek aan haar nicht Elisabeth; R.K. kerkgezang*), o.; zie Lucas I: 46-55; fig. *branden en blaken is 't - van den oorlog*, zei M. van Rossem (gest. '55), d. i. het schoonste, het mooiste. (g = g).
Magnificentie (*pracht, hoogheid, heerlijkheid*), v. gmv. (g = g).
Magnifiek (Fr. *prachtig, luisterrijk, heerlijk*), bn.; -er, -st.: *een - schouwspel*. (gn = nj).
Magnolia (*boom met witte tulpvormige bloemen uit N.-Amefika en O.-Azië, sieraad onzer parken*), v. -s; de - heet naar den kruidkundige François Magnol te Montpellier, † 1715, (gn = nj); verg. Tulpeboom.
Magonia (*naaldachtige boom in Brazilië met vergiftige eigenschappen*), m. -s. (g = g).
Magot (Fr. *Chineesch poppetje: aap in de bet. van spaarpot, opgespaard geld*), m. -s.
Magus (*bij Maden, Perzen, Babyloniërs een priester en geleerde, Oostersche wijze, niet onbekend met zwarte kunst, tooverij, goochelarij*), m. magi. (g = g).
Magyaar (Hongaar), m. -aren, (y = ie); -**aarsch** (Hongaarsch), bn.: *de - e taal is een tak van het Finsch, als zn. o.; -a'ren* (oorspronkelijke naam voor de Hongaren), m. mv.
Maharadsja (eig. *grote koning: titel van vorsten in Voor-Indië*), m. maharadsja's.
Mahdi (eig. *de door Allah geleide: de redder van den Islam, de verlosser, de profet, die Mohammeds werk zal voltooiën, door al de ongelovigen tot den Islam te brengen of ze uit te roeien*), m. madi's. (ah = aa).
Mahdist, (*volgeling v. d. Mahdi*), m. -en.
Mahomedaan (Muzelman), m. -danen; -**daansch**, bn.; -**danisme**, o. gmv.; zie Mohammed, enz.
Mahonieboom (*een grote boom in Z.-Amerika, waarvan het mahoniehout komt*), m. -en.
Mahoniehout (uit Z.-Amerik. bruinrood meubelhout van den mahonieboom, dat zich fijn laat polijsten), o. gmv.: *een tafel van -; -en*, bn.: *een - kast, - stoelen, een - canapé*.
Malden-speech (Eng. *eerste redevoering van een nieuw lid in het Parlement of in een verandering*), v. -en, -es.
Mail (Eng. eig. *brievenzak: postdienst tusschen Europa en de beide Indiëën*), v. -s.
Mailbericht (*tijding per mail*), o. -en;
 -**blad** (O.-I. *met de mail aangekomen dagblad*), o. -bladen; -**boot** (*zeeboot met de mail aan boord, pakketboot, postboot*), v. -en;
 -**brief** (*brief, per mail overgezonden*), m. -brieven; -**courant** (*wekelijksche uitgave, mailblad v. e. nieuwsblad, bestemd voor de koloniën*), v. -en, ook, -**krant**, v. -en;
 -**dag** (*dag, waarop de mail vertrekt*), m. -dagen; -**editie** (*uitgave, in 't bijzonder bestemd voor verzending per mail, b.v. van een krant*), v. -s; -**papier** (*zeer dun postpapier*), o. gmv.; -**reis** (*reis per mailboot*), v. -reizen; -**trein** (*sneltrein, die de brieven, per mail aangebracht, verder vervoert*), m. -treinen; zie Overlandmail.
Mainteneeren (Fr. *in stand houden, handhaven, beschermen, onderhouden*).
Mailre (Fr. *burgemeester, in Frankrijk*), m. -s.
Maïs (*Turksche tarwe, plant uit Amerika*), v. gmv.: *de - plant werd door Columbus (1492-1506) naar Spanje overgebracht; de -aar telt van 6-8 rijen met -korrels of -zaden;*

deze leveren maïzena en griesmeel voor pudding en zijn verder best veevoeder (gevogelte); de stengel levert suiker en brandewijn, de onrijpe kolfgroente en de volwassen kolfbladen stof voor papier en matwerk; zie: Milie en Miloe; -meel, o. gmv.; -oogst, o. gmv.
Maitresse (*meesteres, vrouw des huizes; schoolmatres*), v. -n; ook: *minnares*.
Maïzena (*fljn maïsmeel voor pudding*), v.
Ma'jas (O.-I. *orang-oetan*), m. majassen.
Ma'jestelt (*hooge macht, soeverein, titel van een koning(in) of keizer(in), pracht, luister*), v. -en; zie: **H. M.; HH. MM.; H. K. M.; HH. KK. MM.** (j = j).
Ma'jesteltsschenis (*openbare beleediging van den of de soeverein*), v. gmv., z. Lèse majesté.
Majestueus (*indrukwekkend, verheven, heerlijk, koninklijk*), bn.; -zer, -t of meest -: *een - kerkgebouw, een -ze gestalte, een -schouwspel; als zn. o.; het -euzte*.
Ma'jeur (muz. *grote terts, het mannelijk toongeslacht*) v. (j = j).
Majolein (uit *marjolein*), v.; z. ald. (j = j).
Majolica (*lichtroode, zeer fijne fayence oorspr. uit Maiorca*), v. gmv.: *zeker aldus bewerkt Italiaansch aardewerk; zie Fayence* (j = j).
Majoor (*hoofdofficier van den laagsten rang, commandant van een bataljon*), m. -s; in de kazerne bij afkorting voor *sergeant-majoor*.
Majoor-Chinees (*Jav. algemeen verantwoordelijk hoofd der Chineezen op een hoofplaats*), m. -Chineezen.
Majoor-ingenieur, m. majoors-ingenieurs.
Majoor'sche (O.-I. *majoorsvrouw*), v. -a.
Ma'jor (*de grootere, oudere; ook, de meerdere term in e. sluitrede*), m. -s; z. Premiasen.
Majoraat (*het erfrecht van den oudsten zoon in een familie, ook, het erfgoed, dat op den oudsten zoon moet overgaan*), o. -raten.
Majordomus (*opperhofmeester, huismeier der Merovingers*), m. majordomo's.
Majordomus, -do'mo (R.-K. *prelaat, die in 't pauselijk paleis de regeling van zaken heeft*), m. majores-domus, -domo's.
Majoriteit (*meerderheid b.v. van stemmen; meerderjarigheid*), v. gmv. (j = j).
Majuskel (*hoofdletter b.v. v. h. oude Gotische schrift*), v. -s. (j = j).
Mak (*tam, niet wild, handelbaar*), bn. en bw.; -ker, -st.: *een - paard, - als een lam; er gaan veel -ke schapen in één hok, fig. van menschen, die zich weten te schikken, gaan er veel in een klein vertrek*.
Maka'me (*dichtk. een soort van rijm zonder maat, doorvlochten met proza: een vertelvorm van Arabischen oorsprong*), v. -n.
Makart, Hans, 1840-'84, te Weenen, beroemd schilder van bloemen en bloemstukken: *een -bouquet, ruiker van gedroogde bloemen en grassen*.
Makassar, **makassaarsch**, **makassarolie**, zie Macassar, enz.
Makelaar (*zaakbezorger, tusschenpersoon in den handel*), m. -s, -laren: *de - mag slechts voor anderen koopen en verkoopen*.
Makelaarsloon (*percentsgewijze betaling van een makelaar*), o. -loonen; -**provisie** (-loon), v. gmv., zie Courtage.
Makelarij (*het beroep v. makelaar*), v. gmv.
Makelijf (*maaksel: eenigszins ongunstig*) v. gmv.: *hij is van geen betere - dan andere menschen; ze is van steviger - dan haar*

zuster; een schip van Spaansche —, bouw.
Ma'ken (vervaardigen, voortbrengen, scheppen, in een toestand brengen, doen, verrichten), ik heb gemaakt: een woordenboek —; iem. bedroefd —; vuur —, licht —, vrede —, toebereidselen —; zegsw. *zich uit de voeten —, heengaan, op den loop gaan; hoe maak je het?* d. i. hoe is het met den staat van je gezondheid; *de student maakt het goed, slecht*, d. i. past goed of slecht op; *hij zal het niet lang meer —, de ziekte, het leven loopt op een eind; veel werk van iem. —, het druk met iem. hebben, veel attentie wijden aan iem.; iem. kunnen — en breken, hem ver overtreffen in kracht of in verstand; —er* (vervaardiger, schepper), m. —s.
Ma'ki (halfaap: vosaap op Madagascar), m. —s.
Mak'kelijk, bn. en bw., zie Gemakkelijk.
Mak'ker (kameraad, gezelschap, maat), m. —s.
Makreel (dierk. stekelvinnige trekvisch, in Juli en Augustus op onze kusten), m. —en.
Makron (ovaalvormig koekje van kokosdeeg, bitterkoekje), m. —s; ook: *Macron*.
Maku'ba (zekere fijne snuifsoort, zoo geheeten naar een district van het eiland Martinique), v., ook: —tabak.
Mal (model, patroon, vorm), m. —len; —*letje*, o. —s; zegsw. *malletje naar — maken*, machinaal werken, volkst. *mannetje na mannetje maken*; ook: *lofwerk naar een — maken*; verg. Schabloon.
Mal (zot, kinderachtig, dwaas), bn. en bw.; *maller, —st: jongen doe toch niet zoo —!* zegsw. *iem. voor den — houden, gek, zot; —heid* (dwaasheid), v. —heden; —*ligheid* (zotte daad), v. —heden.
Malachiet (ondoorzichtige, smaragdgroene delfstof: kopererts in Chili en Sibirië, ook in het Uralisch gebergte), o. gmv.
Ma'la si'de (Lat. te kwader trouw).
Malaga (zoete Spaansche wijnsoort, zoo geheeten naar de stad Malaga in Spanje), m. gmv.
Malaise (Fr. onbehaaglijk gevoel, narigheid, slapte in zaken), v. gmv.
Mal-a-propos (Fr. te onpas, ongelegen), bw.
Mal-a-propos, o. gmv.: een — is een misvatting, ontstaan, doordat men elkaar verkeerd heeft begrepen; verg. Malentendu.
Malaria (It. moeraskoorts), v. gmv.; de — wordt overgebracht door —muggen, zie Anopheles; —*baacil* (besmettingskiem der malaria), m. —bacillen.
Malcontent (Fr. ontevreden, misnoegd), bn.
Malcontenten (gesch. misnoegden, die na 1579 aan den koning van Spanje vredesvoorstellen deden), m. en v. mv. (en = en).
Maledictie (vloek, verwensching), v. —s.
Maleier (inboorling van de Grootte en Kleine Soenda-eilanden tot en met West-Flores: met donkerbruine kleur en glad zwart haar), m. —s: de Atchineezen zijn —s.
Maleisch, bn.: de —e taal, d. i. die der Maleiers; als zn. (de taal), o.: het —, dat Italiaansch van het Oosten, (Max H.); de —e Archipel (Insulinde), m.
Mal'en (sijnmaken inz. op of in een molen), ik heb gemalen: *rogge —, koffie —*; zegsw. *die het eerst komt, het eerst maalt*, zie Kom en. Verder is —: de beweging van een molen en daardoor iets verwijderen b.v. *het water uit een polder —*; zie: Tonmolen, Poldermolen, Stoomgemaal, ook, Maaltijd.

Ma'len (zeuren, zaniken; aanhoudend over iets spreken; suffen, niet goed bij het hoofd zijn), ik maalde, heb gemaald: *kind, lig niet zoo te malen!* iem. aan het hoofd —; *die vrouw is door het sneuwen van haar man en haar zoon aan 't — geraakt; wat bracht Otto's geest aan 't —?* (Staring).
Ma'len (afbeelden, dichterlijk beschrijven), ik heb gemaald: *wie kan hier de angsten —?* (Staring).
Malen'geren (scheepst. luieren, zich ziek houden), ik heb gemalengerd: — *komt op een schip voor een matroos niet te pas.* (g = g).
Malentendu (Fr. misverstand, verkeerde opvatting, misvatting), o. gmv.
Malheur (Fr. ongeluk, ongeval), o. —s, —en.
Malice (Fr. boosaardigheid, ook, guitigheid), v. gmv.; lees: —lies.
Malicieus (Fr. boosaardig, kwaadwillig, arglistig; ondeugend, gütig), bn. en bw.; —*cieuzer, —t*.
Malie (em ringetje van staal-, ijzer-, of koperdraad als deeltje v. e. maliënkolder), v. maliën, malies.
Malie (hamer: houten kolf, ook, matiekolf, kolfhamer), v. maliën, malies.
Maliebaan (speelplaats voor het kolfspel), v. —banen; thans pleinnaam: *de — te Utrecht*.
Malieën (in de maliebaan spelen, kolven), ik maliede, ik heb gemalied. vero.
Maliënkolder (kolder of hemd, uit maliën of ringetjes vervaardigd), m. —s, ook, —*hemd* (—kolder, —pantser), o. —hemden.
Maliëveld (terrein, waarop het kolfspel gespeeld wordt), o. —velden; zie Maliebaan.
Maling (het malen; mijmering, onrust, maalstroom van gedachten), v.: zegsw. *in de — zijn*, d. i. in de war; *iem. in de — nemen*, voor den zot houden, in 't ootje nemen; *in de — komen*, in 't gedrang komen; *iemand een — maken*, d. i. grof en luid toespreken; — *hebben aan iem. of iets*, om iem. of iets niet geven, zich er niet aan storen.
Malkaar (eig. malk-ader, malk-ander, d. i. de eene man den ander; afbreken: malk-aar), vnv.: *zij bedriegen —*, d. i. elkander, meest *Mekaar*; —*an'der* (afbreken: malk-ander), vnv.: *zij bederven —s werk*, elkanders.
Mallejan (groot voertuig op 2 hooge wielen tot vervoer v. boomen, enz.), m. mallejans.
Mallemo'len (carroussel), m. —molens.
Malleemuk (dierk. ijsstormvogel), m. —ken.
Mal'en (dartel stoeien, gekheid maken, dwaas doen), ik malde, ik heb gemald.
Mallepraat (zottepraat), m. gmv.
Malligheid (dwaasheid, gekheid), v. gmv.; ook, *malle, dwaaze handeling*, v. —heden.
Malloot (dwaas meisje of vrouw), v. malloten: een oude —, zich mal aanstellende bejaarde juffrouw. (ll = ll).
Mallo'te (plantk. steenklover), v. gmv.
Malrove (plantk. witte andoren), v. gmv.
Malsch, bn. en bw.; malscher, malscht: —*vleesch*, zacht, week, sappig; *een —e regen*, mild, wasdom gevend; fig. —*e verzen*, aangenaam, zoetvloeiend; zegsw. *het iemand lang niet — zeggen*, d. i. op lang niet zachten toon.
Mal'ta (eiland tusschen het eiland Sicilië en de N.-kust van Afrika), o.; — behoorde tot 1798 aan de Maltezer-orde en is sedert 1800 Eng.; zie Johanniter-orde.
Malte'zer (bewoner van Malta), m. —s.
Malte'zer (van of op Malta), bn.: —*vrou-*

- wen; gesch. de - orde of - ridders, eig. ridders van St.-Jan, Johanniter-ridders.
- Malten'tig** (zeer nauwgezet, kleingeestig zindelijk, kinderachtig precies), bn.; -er, -st: -e vrouwen, lastig door te groote zindelijkheid.
- Malthusianis'me** (leer van Malthus, 1766-1834, over de wanverhouding tusschen het cijfer der geboorten en de bestaansmiddelen), o.; het neo- wil beperking van het aantal geboorten in een gezin.
- Maltraiteeren** (Fr. mishandelen).
- Mal'luwe** (kaasjeskruid), v. gmv.; ook, Malve.
- Malversa'tie** (Fr. ambtsmisbruik, verduistering van gelden, ambtsontrouw), v. -s, -tiën.
- Malverseeren** (zich schuldig maken aan oneerlijkheid, aan ambtsmisbruik). (s = z).
- Malvezij'** (Grieksche zoete wijn uit Morea, nl. uit Napoli di Malvasia op de O.kust van Griekenland, als uitvoerhaven), v. gmv.
- Malz'-extract** (zeer gezondheidsbier), o. gmv.
- Mama'** (moeder), v. mama's, mamaatje, o. mamaatjes; bij verkorting: **Ma**, v. ma's.
- Mammeluk'** (eig. slaaf: een keursoldaat der Egyptische sultans), m. -ken: in 1811 werden zij geheel machteloos gemaakt.
- Mam'moet** (voorwereldlijke olifant), m. -en; -sbeenderen, o. mv.: -sbeenderen zijn gevonden in Siberië en in N.-Amerika.
- Mam'moetpomp** (een pomp ten dienste van de wateronttrekking aan diepe bronnen), v.-en.
- Mam'mon** (schat, rijkdom; ook, geldgod), m.: den - dienen, aan den - offeren, alleen voor het geld leven; zie Matth. 6:24.
- Mam'mouth**, m. -en, zie Mammoet.
- Mam're** (Bijb. andere naam van de stad Hebron), o.: bij de eiken van - woonde Abraham, de aartsvader.
- Mamzel', mammezel'** (juffer, uit: Made-moiselle), v. -s: en Mama zei 't met Mamzel, (Staring), kinderjuffer, gouvernante, vero.
- Man** (mensch; mannelijk persoon; getrouwd man; soldaat; matroos), m. mannen: zegsw. aan den - brengen, iets verkoopen; dat zal zijn - wel vinden, d. i. zijn koper; hij staat zijn -, d. i. zijn tegenpartij; hij is mans genoeg, sterk genoeg; als de nood aan den - komt, als er groote nood is; ik zal u - en paard noemen, d. i. alles in bijzonderheden of omstandig zeggen, met naam en toenaam noemen; een - een -, een woord een woord, spreekwijze voor: een eerlijk man houdt zijn woord, wij zullen handelen als mannen; de derde - brengt de spraak aan, een derde houdt het gesprek gaande; dat is een gulden per -, d. i. per hoofd; het schip is met - en muis vergaan, d. i. er is niets en geen man gered, zelfs geen muis is ontkomen; - netje (ventje), manneke, o. -s.
- Man**, in samenstel. lieden of lui (beroep): voer-, veer-, timmer-, krijgs-, staats-, enz., ook -mannen (nieuwere woorden): brandweer-, vak-, geld-, schoolman; evenzoo (geen beroep): leen-, wilde-, Noor-, Oranjeman; zie ook Blindeman en verder: Engelsch-, Geldersch-, Franschman.
- Manager** (Eng. bestuurder, leider, opzichter, theater-directeur), m. -s; in O.-I. administrateur.
- Man'a'ti** (een soort v. walrus, zeeke), m. -'s.
- Manchester** (kantofluweel uit de Eng. fabrieksstad van dien naam), o. gmv.
- Manchester-partij** (Eng. de partij van den vrijhandel in Engeland), v. gmv.; -school, v.: de - leeraart en huldigt het beginsel v. d. vrijen handel.
- Manchet'** (Fr. handlubbe, losse handboord), v. -ten; -knoop, m. -knoopen.
- Man'eo** (het te-kort bij koopwaren), o. gmv.
- Mand** (korf), v. -en: zegsw. door de - vallen, wat men eerst geloofend heeft, bekennen; -je (kleine mand, korfje), o. mandjes: zegsw. mijn hond slaapt in een -; ik kruip in mijn -, bed. gmv.
- Mandaat'** (bevelschrift tot betaling, lastbrief; volmacht, opdracht), o. -daten: een imperatief -, opdracht van de kiezers aan den gekozene, die hij gehouden is te volgen.
- Mandarijn'** (staatsambtenaar in China), m. -en: er zijn burgerlijke en militaire -en, de knoop op hun hoofddeksel wijst den graad aan door zijn kleur; -tje (klein geurig sinaasappeltje), o. -s.
- Mandata'ris** (gevolmachtigde), m. -sen.
- Manda'tor** (lastgever, volmachtgever), m. -s.
- Man'dau** (koppensnelmes der Dajaks), v. -'s.
- Mandement** (herderlijke brief, officieel bisschoppelijk schrijven in vermanenden stijl aan de geloovigen over zaken van geloof en zeden), o. -en: het - der bisschoppen van Nederland van 1868 in zake het onderwijz; verg. Zendbrief, Omzendbrief.
- Man'denmaken** (het maken van manden), o. gmv.; -maker (vervaardiger v. manden), m. -makers; -winkel, m. -winkels.
- Man'dewagen** (kleine kinderwagen; open rijtuigje met een bak van mandewerk), m. -wagens; zie Panier.
- Man'dewerk** (voorwerpen van gevlochten teen), o. gmv.
- Mand'jiën** (Mal. stortbaden nemen), mandikamer (badkamer), v. -s; -kuip (badkuip), v. -en.
- Mandioe'ca** (plantk. wolfsmelkachtige plant), v. gmv.: de - is een voedingsmiddel in Midden-Amerika. (cc = kk).
- Mand'jeskoop** (venter v. manden), m. -en.
- Mandoer'** (Java. hoofd, opzichter, ploegbaas, hoofd der bedienden in een hotel, inlandsche meesterknecht, enz.), m. mandoers.
- Mandoli'ne** (tokkelinstrument, meestal met vier dubbele snaren), v. -s; zie Plectrum.
- Mandra'gora** (plantk. een plant, die in 't wild groeit om de Middell. Zee), v. gmv.: zie Alruin; aan de - werd vanouds een groote tooverkracht toegeschreven; verg. Alruinmannetje.
- Mandril'** (de inlandsche naam van den grooten aap of baviaan van Guinea en Midden-Afrika), m. -s: de afschuwelijke -, hansworst der verzameling (C. O.).
- Mand'vol**, v.: een - appels, manden vol visch.
- Man'ege** (Fr. rijbaan, rijtschool), v. -s; -paard (schoolpaard, gedresseerd paard), o. -paarden.
- Ma'nen** (lange nekharren van dieren), v. mv.: de - van een leeuw, de - van een paard.
- Ma'nen** (met aandrang herinneren aan een schuld, inz. aanporren tot betaling), ik maande, heb gemaand; ma'ner (persoon, die maant), m. maners.
- Ma'nen**, m. mv., bij de Rom., de goede geesten of schimmen der afgestorvenen; verg. Laren.
- Ma'neschijn** (schijnsel der maan), m. gmv.
- Man'ga** (O.-I. verkoelende, appelachtige vrucht van den -boom op Java en elders in Azië en Z.-Amerika), v. -'s; ook: Man'go.

- Mangaan'** (een metaal, hard en glanzig als licht gietijzer), o.; -erts, o.; -ijzer, o. gmv.
- Mang'at, man'negat** (opening als ingang voor een man tot den stoomketel), o. -gaten.
- Mang'el** (werktuig om gewasschen of gedroogd linnengoed glad te maken), m. mangels.
- Mang'el** (verwant met mank: gebrek), o.: bij - van, bij ontstentenis, bij gebrek.
- Mang'el** (volksn. voor amandel), v. -en.
- Mang'elen** (gladmaken van linnen, enz.), ik mangelde, heb gemangeld; -geld (loon voor het mangelen), o. gmv.; -goed (te mangelen waschgoed), o. gmv.; -kamer (kamertje in huis, waar de mangel staat), v. -s; -rol (een der twee rollen van den mangel), v. -len.
- Mang'elen** (ontbreken), het heeft gemangeld: het mangelt hem aan moed, aan geld, enz.
- Mang'elwortel** (beetwortel, roode biet), m. -s: de - dient vooral als veevoeder.
- Mang'gis** (O.-I. vrucht met zuurzoet vleesch), v. mangissen: afkorting van Mang'istan.
- Mang'grove** (O.-I. wortelboom), v. mangroven; zie Rizophore.
- Manhaft** (dapper), bn. en bw.; -er, -st: -e schutters (Staring); zie Manhaftig.
- Manhaftig** (de eigenschappen van een man hebbende, dapper, strijdbaar), bn. en bw.; -er, -st; -heid (moed, dapperheid), v. gmv.
- Man'heid** (kracht, flinkheid), v. gmv.
- Man'heim** (Germ. myth. eig. menschen-heim), o.; zie Midgard.
- Mania'bel** (gemakkelijk te hanteeren; lenig, zacht, soepel, fig. gedwee), bn.
- Maniak'** (iem., die een manie heeft, of aan een gewoonte verslaafd is, gek is op één punt), m. en v. -s, -ken; verg. Manie.
- Manichae'er** (aanhanger van de leer van Manes, 276, stichter van zekere godsdienstige Perzisch-christelijke sekte), m. -s. (ae = ee).
- Manic'ure** (eig. handverzorger: persoon, die handen en nagels verzorgt; de bij elkaar behorende voorwerpen om de handen te verzorgen), m. -s; verg. Pedicure.
- Manie'** (ziels ziekte: hartstochtelijke ingenomenheid, krankzinnigheid op één punt, overdreven zucht tot iets, verslaafdheid), v. -ën; zie Klepto-, Mono-, Pyromanie.
- Manier'** (Fr. manière: wijze van doen, van handelen), v. manieren: zoo zijn onze -en! zeden; dat is geen - van doen; het is maar bij - van spreken, om het eens te zeggen; die edelman heeft fijne -en, vormen; die jongen heeft geen -en geleerd, nette vormen.
- Manifest'** (scheepst. tabelsgewijze opgave van al de goederen der lading door de bevrachters), o. manifesten; zie Cargalijs.
- Manifest'** (openlijke bekendmaking, openbaar geschrift van een vorst of van een regeering, partij, enz. ter verklaring en verdediging van beginselen), o. -en: een vredes-.
- Manifestant'** (betooger; persoon, die meedoet aan een manifestatie), m. en v. -en.
- Manifesta'tie** (betooging met het doel om zekeren indruk te weeg te brengen, nl. instemming of afkeuring publiek te uiten), v. -tiën. -s.
- Manifesteeren** (openbaren, bekendmaken, konddoen, een betooging houden); zich -, zijn tegenwoordigheid doen blijken: bij de spiritisten - zich de opgeroepen geesten (?).
- Manilla** (tabaksoort van de Philippijnen uitgevoerd uit Manilla; sigaar van deze tabak gemaakt), v.; in de 2e bet. mv. -'s; -hen- nep (taai vezel v. zekeren pisang), m. gmv.;
- sigaar (sigaar van Manillatabak), v. -sigaren; lees: -nilla.
- Manilla** (tweede matador of troef in het omber- en quadrillespel), v. -s. (ille = ielje).
- Maniok'** (broodwortel, plant in Z.-Amerika, Afrika en Azië), m.; -meel (zetmeel uit de knollen van den maniok), o., zie Tapioca.
- Manipula'tie** (betasting, bewerking met de vingers, handgreep, kunstgreep), v. -s, -tiën.
- Manipula'tor** (hij, die manipuleert; seingever v. d. telegraaf), m. -tors, -to'ren.
- Manipuleeren** (betasten, bestrijken).
- Man'nis**, m. manissen; zie Schubdier.
- Man'nis** (O.-I. muld), bn.: hij is - in zijn oordeel.
- Man'nisan** (O.-I. zoetigheid, confituren), v. -s: velerlei -s, zoetigheden; -tjahi, gember.
- Manis'me** (bij de negers van centraal-Afrika de vereering der manen of afgestorvenen, doodeneverering), o. gmv.
- Man'ja** (O.-I. zekere sierlijke grassoort), v.
- Mank** (gebrekkelig loopende, kreupel), bn. en bw.; -er, -st: hij is -, zij loopt aan beide zijden -; zegsw. aan een euvel - gaan, eenig zedelijk gebrek hebben; deze verzeltjking gaat -, is gebrekkig, deugt niet.
- Mankeeren** (ontbreken, tekortkomen, tekortschieten; zijn betalingen staken, failliet gaan); dat mankeert er aan, hapert; er mankeert een gulden aan de som, het mankeert hem niet aan vlijt, aan geduld; wat mankeert je! scheelt.
- Mankement'** (fout, gebrek), o. -en.
- Mank'poot** (platte naam voor iem., die mank is, kreupel), m. en v. -pooten, gmv.
- Man'lief** (lieve man of echtgenoot), m.
- Man'lijk, man'nelijk**, bn. en bw.; -er, -st: een - karakter, het - geslacht, een - leen, e. -e ziel; zich - gedragen, - handelen.
- Man'lijkheid**, v.; zie Man'heid.
- Man'mensch** (VI. mann. persoon), m. -en.
- Manmoe'dig** (dapper), bn. en bw.; -er, -st: een - besluit, kloekmoedig; Pieter stak de hand - in den korf (C. O.).
- Man'na** (Bijb. man bet. geschenk), o. gmv.: Bijb. het - der woestijn, hemelbrood, het voedsel der Israëlieten in de woestijn, ± 1300 v. C., dat Jehovah op wonderbare wijze dagelijks uit den hemel dauwde; zie Ex. 16: 15.
- Man'nelijk rijm**, o.; zie Rijm.
- Man'neuhuis** (verpleeghuis voor oude mannen), o. -huizen; -klooster (nl. alleen voor mann. kloosterlingen), o. -kloosters; -koor (koor van zangers), o. -koren; -kracht, v. gmv.; -moed (manlijke moed), m.; -stem, v. -stemmen; -taal (krachtige taal), v. gmv.; -vertrek (-kamer), o. -vertrekken; -zaal (slaapzaal voor mannen in een diaconiehuis), v. -zalen; -zang- vereeniging (vereening van zangers, mannenkoor), v. -en, verg. Liedertafel.
- Mannequin'** (Fr. teenen toestel, om er een kostuum op te passen; ledipop, waarop kostumen geëtaled worden, ook: ornament, dat een mand met bloemen of vruchten voorstelt; persoon, in dienst van een modemagazijn om een mode opgang te doen maken), m. en o. -s; lees: -kën.
- Man'netjes**, o. mv. De diernamen, met mannetjes verbonden, worden als samenstellingen aaneengescreven, als: mannetjesgans, mannetjesvink, enz.; -man (sterke kerel, flinke man, knap in zijn vak), m. gmv.; -boon (kleine, ronde koffieboon van beste

- qualiteit*), v. —boonen; —**noot** (*groot soort van muskaatnoot*), v. —noten.
- Mann'heimer goud**, zie Kopergoud.
- Mannin'** (Bijb. *vrouw, echtgenoot*), v. —ninnen, zie Gen. 2:23; en hierom *huwde God den man aan zijn —*, (Vondel, Lucifer).
- Manoeuv're** (Fr. *handeling, handgreep; besturing van een schip, leiding van krijgsvolk; krijgsoefening op groote schaal*), v. —s: de *schalk maakte allerlei —s, grimassen; wat zijn dat toch lage —s, intriges, listen*; in deze bet. steeds meerv.
- Manoeuv'reeren** (*bewegingen maken; oefening houden met troepen, schepen, wagons*).
- Manometer** (*werktuig tot het meten van de spanning der lucht, ook: van die van den stoom in ketels, enz.*), m. —meters.
- Man'pad** (*smal pad, voetpad*), o.; gesch.: een pad in de buurt van Hillegom, aan den grooten weg van Haarlem naar Leiden, waar Witte van Haemstede in 1304 een afdeeling Vlamingen versloeg.
- Mans**, bn.: hij is —genoeg, sterk, bijdehand.
- Mansar'de** (Fr. *zolderkamertje aan den voor- of achterkant*), v. —n; —**dak** (*gebroken dak, volgens de bouwwijze van François Mansard, 1598-1666, te Parijs*), o. —daken.
- Mans'bloed** (*plantk. St.-Janskruid*), o. gmv.
- Mans'schap** (*bemannings*), v.: de —van een zeeschip; —**schappen** (*soldaten*), m. mv.
- Mans'schap** (*trouw als vazal*), v. gmv.: hij deed zijn leenheer hulde en —; —zweren.
- Mans'hemd** (*hemd v. e. man*), o. —en; —**hoed**, m. —en; —**hoogte** (*gewone hoogte v. e. man*), v. —n; —**kerel** (*manspersoon, flinke man*), m. —kerels: ik heb graag een —over den vloer (C. O.); —**kleed**, o. —eren, —kleeren; —**kleermaker**, m. —s; —**laars**, v. —zen.
- Mans'slag** (*doodslag*), m. —slagen: onwillige —.
- Mans'leugte** (*leugte van een man*), v. gmv.; —**moeder** (*schoonmoeder der echtgenoot*), v. —moeders; —**naam**, m. —namen; —**persoon** (*man*), m. en o. —personen.
- Mans'oor** (*plantk. hazelwortel: vergiftig gewas uit de familie der aristolochia*), v. en o. gmv.: de —bloeit in Limburg onder hazelaren van April tot Juni.
- Mantel** (*hoofddeel v. e. effect*), m. —s: de —bevat naam, nummer, jaartal, enz. der uitgifte; zie: Couponblad en Talon.
- Mantel** (*over-kleedingstuk*), m. —s: fig. onder den —van godsvrucht, d. i. onder den schijn, het voorwendsel; zegsw. *temand den —uitvegen*, scherp doorhalen, een standje maken; *iets met den —der liefde bedekken*, Bijbel: deze of gene verkeerdheid of zwakheid van een ander niet ruchtbaar maken, maar verbergen; bij overdr. *het huisje was omgeven door een —van klimop*; —**jas** (*overjas met schoudermantel*), v. —jassen; —**juffrouw** (*winkeljuffrouw in de afdeeling mantels van een confectiemagazijn*), v. —en.
- Mantelmeeuw** (*dierk. groote zeemeeuw, wat kleiner dan de burgemeester, zie ald.*), v. —en: de —bezoekt 's winters onze kusten.
- Man-te-roer'**, m. mannen-te-roer; zie Roer-ganger.
- Mantiek'** (*de kunst van waarzeggen*), v. gmv.: ook: *Man'tia, Man'tica*.
- Mantil'la** (Sp. *lang afhangende hoofdstuier der Spaansche dames*), v. —s. (ill = ielj).
- Mantil'le** (Sp. *zijden dames-zomermanteltje zonder mouwen*), v. —s: de *freule droeg een*
- kleine —van zware, witte zijde* (C. O.). (ll = lj).
- Manton'** (Sp. *grootte vierkante zijden sjaal met lange franje*), m. —s; ook: —de *Manilla*.
- Man'trie** (Java. *inlandsch opzichter, ondergeschikt aan het hoofd der politie*), m. —s.
- Manuaal'** (*dagregister of journaal; in de muz. het handklavier of de toetsenrij in tegenstelling v. het pedaal of voetklavier; ook: handgebaar, handbeweging*), o. —alen.
- Manufactu'ren** (*voortbrengsel v. weverij, weefsel v. handen- of fabrieksarbeid*), v. mv.; —**turier'** (*winkelier of koopman in manu-facturen*), m. —s; —**turist'** (*manufacturer*), m. —en; —**tuur'winkel** (*winkel voor of met manufacturen*), m. —winkels.
- Manuscript'** (*handschrift*), o. —en, verg. Autograaf; zie M. S.
- Ma'nusje** (*persoonsnaam*), o.: —van alles, iem., die voor allerlei bezigheden te gebruiken is, zie Factotum.
- Man'volk** (*de mannen*), o.: waar blijft het —?
- Man'wijf** (*sterke, ruwe vrouw*), o. —wijven.
- Map, map'pe** (*omslag; boekentasch, teekenportefeuille of brieven-tasch*), v. mappen.
- Mappemon'de** (Fr. *wereldkaart met de twee halfronden*), v. —mondes.
- Maquet'te** (Fr. *model in 't klein van een monumentaal gebouw, van een complex van gebouwen, van een beeldhouwwerk, van een monument, enz.*), v. —s.
- Maraboe'** (*oieveaar in Indië en Afrika met prachtige staartveeren*), m. —s.
- Maraboet'** (*Mohamm. priester-kluizenaar onder de Berbers, die zijn leven door ontberingen, zelfkastijding aan godsvereering wijdt*), m. —s; ook, Marabout.
- Maraboe'veeren** (*zijdeachtige, witte staartveeren van den maraboe*), v. mv.
- Maran'ta** (*plantk. pijlwortel*), v. —s.
- Maraskijn'** (*zekere fijne kersenlikeur*), m. gmv.
- Maraski'no** (*maraskijn, fijne likeur*), m. gmv.
- Maras'me, maras'mus** (*kwijning, uittering, v. h. lichaam door ziekte of ouderdom*), o. gmv.
- Ma'rathon**, o.: aardr. vlek aan de O.-kust van Attica, bekend door de overwinning der Gr. onder Miltiades op de Perzen, 490 v. C.; —**loop** (*sport. verre en snelle loop, als van den bode, die het bericht dier overwinning te Athene kwam brengen*), m. —en.
- Marau'de**, v., zie Marode, enz.
- Marchand'eeeren** (Fr. *handelen; dingen, loven en bieden*).
- Marchand'ises** (Fr. *koopgoederen*), v. mv.
- Marchand-tailleur'** (*tevens kleermaker, die lakenwinkel houdt*), m. marchands-tailleurs.
- Marcheeren** (Fr. *te voet gaan, een tocht te voet doen, in den pas loopen*), de zaak wil niet —, wil niet vooruitgaan.
- Marche'se** (*adellijke titel in Italië, markies*), m. —n, lees: mark'èze.
- Mar'cia** (It. *marsch*), v. —s; lees: mart'sja tempo di —, muz. marschtempo.
- Marc'oni** (*telegraaf van —*): elektrische telegraaf zonder geleidraden, in 1897 door Marconi uitgevonden; —**graaf'** (*draadlooze telegraaf*), v. gmv.; per —: de naam is ontleend aan den uitvinder; —**gram'** (*telegram per marconigraaf*), o. —men; —**grap'heeren** (*telegraphieeren per marconigraaf*).
- Marconist'** (*telegrafist bij de draadlooze telegrafie*), m. —en.
- Mar'cus, Mar'kus**, m., de schrijver van het tweede Evangelie.

- Ma're, maar** (tijdning, bericht, bekendmaking, loepend gerucht), v. maren: e. treur-, e. blij-.
- Ma're** (oud woord voor nachtmerrie), v. -n.
- Maréchal** (Fr. maarschalk), m. -s.
- Maréchaussée** (militaire politie, oorspronkelijk grensbewakers, opgericht bij K. B. van 3 April 1818), v. gmv.: het korps der - bestaat uit 4 divisies (Den Bosch, Maastricht, Arnhem, Leeuwarden) verdeeld in tal van brigades, met een inspecteur en 21 officieren van hooger en lageren rang.
- Marem'men** (It. moerassige en ongezonde kuststreken in 't W. van Italië, eig. landen aan de mare of de zee), v. mv.
- Ma'ren** (meren, een schip vastleggen), ik maarde, heb gemaard; zie Meren.
- Ma'ren** (voortdurend maar zeggen, tegenwerpingen maken), enkel in de onbep. wijs: hier valt niet te -; hou op met je -.
- Ma'rentak** (tak, die de maren of booze geesten volgens het heidensch bijgeloof uit den stal houdt; altijd groene woekerplant), m. -takken: de -takken leven op appel- en pereboomen en populieren, zie: Mare, Vogel-lijm, Misteltak, Mistletoe.
- Marga** (O.-l. naam van elken familiestam op Sumatra), v. -'s: de - bevat of rekt enkel de afstammelingen in de mannelijke lijn.
- Margare'ta** (vrouwennaam), v.; zie: Griet en Sinte-Margrietsdag.
- Margariet** (parelglimmer), o. gmv.: het - is parelmoerachtig.
- Margariet** (ganzenbloem; madelief), v. -en.
- Margarit'ne** (grondstof der kunstbater, ook de kunstbater zelve, vetbater), v. gmv.; -bater (kunstbater), v. gmv.; -fabriek, v. -en.
- Mar'ge** (Fr. ledige of witte vand langs brieven, drukwerken, enz.; grens), v. marges: de minister had de winstmarge te klein genomen, de minister had den maximumprijs van een artikel te laag gesteld, zoodat de verkoopers geen of weinig winst konden maken.
- Marginaal** (op den rand), bn.: -nale aantekeningen, nl. op den kant; zie Margine.
- Margina'liën** (kanttekeningen), v. mv. (g=g).
- Margine** (lin): (op den rand), bw. (g=g).
- Maria**, de H. -: de moeder des Heeren; -beeld, o. -en, zie Madonna; -dag (R.K. feest- of herinneringsdag ter eere van Maria), m. -dagen, b.v. -boodschap (25 Maart), -geboorte (8 Sept.), -ten-Hemalopneming (15 Aug.); -lied (liedje ter eere van Maria), o. -eren; -vereniging (R.-K. vereniging tot bestrijding van drankmisbruik onder vrouwen en meisjes), v. -en.
- Marian'ne** (eigennaam, verpersoontijking van de Fransche republiek), v.
- Maria-There'sia-daalder** (oude Oostenrijksche munt van 1780, ± f 1.25), m. -s: de - is nog gangbaar in N.-O. en O.-Afrika in 't Portugeesch gebied.
- Mar'ine** (zeemacht, 's lands vloot, het zeewezen en al, wat daartoe behoort), v. gmv.: het departement van -, de Engelsche -, de Nederlandsche -: -blauw (donkerblauw), bn., als zn. o.; -officier (zeofficier), m. -en; -vliegtuig (waterliegtuig op zee), o. -en; -werf (scheepswerf, waarop oorlogsschepen gebouwd of hersteld worden), v. -werven.
- Marineoren** (inzouten of inleggen in azijn met kruiden): haring -.
- Marinler** (zeesoldaat), m. -s.
- Mariolein, marjolein** (lipbloemige plant), v. gmv.: de bloem der - is roos- of vleeschkleurig, de - dient als toekruid bij vleesch.
- Marionet** (Fr. aan draden hangende ledpop, waarmede men comédie speelt, tooneelpop), v. -ten, fig. iemand, die zich tot alles laat gebruiken; -tenspel (poppenspel), o. -len.
- Maritiem** (betreffende het krijgswezen ter zee), bn.: het -e etablissement te Soerabaja; de -e autoriteiten; de -e macht.
- Ma'rius**, Cajus: gesch. boerenzoon uit Arpinum, 157-86 v. C., consul te Rome en overwinnaar v. d. Cimbren (101 v. C.) en Teutonen (102 v. C.)
- Marjolein**, v. gmv.; zie Mariolen.
- Mark(e)** (eig. grens, teeken; grond binnen die grenzen; grensland; onverdeelde gronden van een gemeente, een markgenootschap b.v. in Twente), v. -en: de Spaansche -, de Deensche -, grensgewesten in den tijd der Karolingers; -eground (onverdeelde grond eener marke), m. -en.
- Mark** (gewicht voor edelsteenen, ± 245 Gr.), o. -en: een - is 1200 karaat, elk van ± 1/2 Gr.
- Mark**, ook, Rijksmark (munteenheid in het Duitsche rijk = f 0.60 = 100 penningen), v. -en.
- Markant** (in 't oog vallend, de aandacht trekkend, bijzonder uitkomend), bn.: de -e figuur van dien man, een -e plaats in de geschiedenis innemen, een - citaat.
- Markeeren** (merken, aanduiden, aangeven), b.v. mil. den pas -, de voetbeweging maken zonder vooruit te gaan; jagerst. de hond markeert, duidt met snel staartbewegen de nabijheid van wild aan.
- Marketen'ter** (zoetelaar, koopman in ver- verschingen voor soldaten), m. -s; vr. -tent'ster, -s.
- Markeur** (optekenaar, bijartjongen), m. -s.
- Mark'genoot** (een der gerechtigden in een marke), m. -genooten; -genootschap (het zijn van markgenoot; de gezamentlijke markgenooten), o. -pen.
- Mark'graaf** (graaf van een grensgewest, met bijzondere macht, nu titel), m. -graven; -gravin, v. -gravinnen; verg. Markies.
- Markies** (Fr. markgraaf, adellijke titel), m. markiezen.
- Markiezaat** (het zijn van markies, gebied van een markies), o. -zaten: het - Vere, het - Bergen-op-Zoom.
- Markiezin** (vrouw van een markgraaf, ook adellijke titel), v. markiezinnen.
- Mark'je** (speelpenning, fiche), o. markjes.
- Markt** (plein of publieke plaats tot koop en verkoop of ruil), v. markten: de wol-, de vee-, de leder-, de boter-, enz.; een jaar-, een week-, een voorjaars-, enz.; de kermis- spellen staan op de groote -; verder (bijeenkoms van kooplieden), v. markten: het is morgen -, de - is haast afgetoopen; zegsw. hij is van alle -en thuis, hij is bijdehand, vlug van begrijpen, doortrapt, geslepen; van een kale of koude markt thuis komen, ergens niet in slagen, met de kous op den kop terugkomen; spreekw. Bij 't scheiden van de - leert men de kooplui kennen, als 't op een afrekenen aankomt, leert men iems karakter kennen; ook (marktprijs), v. gmv.: onder de - zijn waren verkoopen, te goedkoop; de - bederven, voor veel te lagen prijs verkoopen; een stijgende -, een dalende -; en verder (plaats van afzet, débouché), v. markten: Engeland is een - voor ons vee, Oost-Indië is een - voor onze calico's en verdere weefsels.

Marktbederver (koopman, die zonder noodzaak de prijzen der goederen vermindert), m. -s; -**bericht** (rubriek in een dagblad: mededeeling van koop- en verkoopprijzen op een markt), o. -en; -**dag** (dag, waarop er markt gehouden wordt), m. -en; -**eu** (de markt bezoeken, vooral om waren te verkoopen), de boerin markt, heeft gemarkt; -**ganger** (man, die de markt bezoekt), m. -s; -**gangster** (vrouw, die ter markt gaat), v. -s; -**geld** (kleine geldsom, die voor de standplaats op de markt van iederen verkoper wordt geheven), o. -en; -**meester** (opzichter der markt, tevens belast met de inning der marktgelden), m. -s; -**plaats**, v. -en; -**plein**, o. -en; -**politie**, v. gmv.; -**prijs** (de waarde, waarvoor iets op de markt wordt verkocht en die zich regelt naar vraag en aanbod), m. -prijzen; -**recht** (gewoonterecht tusschen koopers en verkoopers), o. -en; -**schip** (beurtschip, dat op de marktdagen vaart), o. -schepen.

Marlen (scheepst. de zeilen met marling aan de lijken vastmaken), ik heb gemarld.

Marlijn, v. -en, ook **Marling** (scheepst. touw geschikt om iets te binden; sterk driedraadsch touw), v. -en.

Marlpriem (scheepst. houten of metalen omgebogen priem bij het splijten van touwwerk gebruikt), m. -en, ook: -**spijker**; -**reep** (touw, om de zeilen aan de ra vast te maken), m. -reepen; ook: -**touw**.

Marmel (knikker van wit marmer), m. -s.

Marmelade (fyngekookt fruit, b.v. kweeën of appels, met suiker verdikt), v. -s of -n.

Marmelen, zie Marmeren.

Marmer (kristallijnen kalkspaat), o. gmv.: een vloer van -, volkst. marbel.

Marmieren (marmerkleurig verven), ik heb gemarmerd: een houten schoorsteenmantel -.

Marmieren (van marmer), bn.: een - zuil.

Marmergroeve (plaats, waar men marmer uit den grond haalt), v. -groeven; -**papier** (gemarmerd papier), o. gmv.; -**slijp** (-meel), o. gmv.; -**slijper** (-polijster), m. -s; -**slijperij** (het polijsten van marmer; werkplaats van den marmerslijper), v. -en; -**zaag** (zaag zonder tanden, om marmer te zagen), v. -zagen; -**zager** (werkman, die marmer zaagt), m. -s.

Marmite (ijzeren of koperen pot om in te koken, vleeschketel), v. -n; ook: **Marmiet**.

Marmot (bergrat, knaagdier), v. -motten: de - leeft in het hooggebergte van Savoye en Zwitserland; slapen als een -, die nl. een winterslaap doet, d. i. zeer lang; ook, **Mormel**.

Marmotenhok (hok met of voor marmotten), o. -hokken; -**slaap** (winterslaap der marmotten, fig. zeer lange slaap), m. gmv.

Marmottevel (huid v. e. marmot), o. -len.

Marode (strooperij, plundering), v.: zegsw. op - zijn of gaan, gezegd van soldaten, die op den boer uit stelen gaan, ook: **Marode**.

Marodeeren (op marode, op plunderen of stroopen uitgaan, kapend rondzwerfen).

Marodeur (achtergebleven soldaat, zwerfer, strooper), m. -s.

Marokijn (roodgekleurd bokke- of geiteleder, eig. Marokko-leder), o. gmv.; verg. **Corduaan**.

Marokijnen (overtrokken m. marokijnler), bn.: een - kleinnoodiën-schrijntje (C. O.)

Maron, m. -s; zie **Marron**.

Maronieten (christensekte, wonende aan den

Libanon, thans R.-K.), m. mv.: het hoofd der - is de patriarch van Antiochië.

Maroquinerie (Fr. artikelen van marokijnler, handel daarin), v. gmv.

Marot (zotskap, narrenstok), v. marotten: spreekw. Elke zot heeft zijn -, ieder heeft zijn stokpaardje, speelpop; ook, **Marotte**.

Marqueeren, zie Markeeren, Markant.

Marquise (Fr. markiezin, oprolbaar zonnescherm; glazen overstekdak), v. -s.

Marren (talmen, dralen), ik heb gemard: waartoe gemard?

Marren (een schip met een touw aan den wal vastleggen), ik heb gemard, vero; thans Meren, vroeger, Maren.

Marron (W.-I. destijds in verzet gekomen neger op de Antillen, thans boschneger in Suriname), m. -s; ook: **Maron**, **Maron** neger.

Mars, 1. myth. god des oorlogs, de schutsgod van 't Romeinsche rijk, zie **Mavors**, **Ares**; 2. (sterrenk. een der buitenplaneten), m.: - heeft een rooden gloed en doet denken aan bloed, aan oorlog.

Mars (korf of bak, meestal op den rug gedragen; rugkorf; scheepst. mastkorf, houten vloering om den grooten mast of den bezaansmast ter plaats, waar de hoofdtouwen gehecht worden op $\frac{1}{2}$ der hoogte), v. -en; fig. hij heeft niet veel in zijn -, hij weet niet veel, heeft niet veel verstand of kennis; verg. **Kraaiennest**.

Marsch 1. (regelmatige beweging, b.v. van troepen; ook, de tocht zelf), m. marschen; 2. (kort muziekstuk, door een korps bij het marcheeren uit te voeren of te spelen), m. -en: een krijgs-, een feest-, een parade-, een dooden-; 3. (mil. commando), tw.: Voorwaarts, -.

Marschen (aandr. laaggelegen landen aan de Duitsche Noordzeekust), v. mv.

Marschland (vet broek- of drasland), o. -en; - is eig. laag, aangespoeld land op het alluvium; verg. **Gors**, **Schor**, **Kwelder**.

Marschorde (marsch-linie, volgorde), v. gmv.

Marschorder (schriftelijke wegwijzer voor de troepen), v. -orders; -**route** (-richting), v. -s; -**tenue** (-kleding), v. -tenuen; -**vaardig** (gereed om op marsch te gaan), bn.

Marseillaise (Fr. gedicht en compositie van den Fr. genie-officier Joseph Rouget de l'Isle te Straatsburg), v.: de - is ontstaan in het voorjaar van 1792, zij werd het eerst te Parijs gezongen door Marseillanen, 15 Juli 1792, en werd het lied der Fransche revolutie; thans nationaal lied (volkshymne) van Frankrijk.

Marsepein (amandelbrood, gebak uit suiker en fijn gestampte amandelen), v. en o.: e. letter van -; -**eu**, bn.: e. -en hart, van marsepein.

Marsiliaan (Venetiaansch vaartuig in de Middell. Zee), v. -anen.

Marskramer (venter met een mars), m. -kramers: een Chineesche -, (J. t. B.)

Mar'telaar (iem., die b.v. om zijn geloof zich marteling of dood getroost), m. -laars, -laren, zie **Bloedgetuige**; fig. iem., die lijdt; -**lares** (vr. martelaar), v. -sen; -**larij** (gemartel), v.

Mar'telaarsboek (geschiedenis van martelaren of geloofshelden, meest met platen), o. -boeken; ook, **Martyrologium**; de Roomsche, ook de Protestantsche kerk, heeft haar -boeken.

Mar'teldood (folterdood, dood door marteling), m. gmv.: den - ondergaan.

Martelen (folteren), ik heb gemarteld: *iem op de pijnbank* -; -**paal**, m. -palen, verg. Folterpaal; -**tuig** (allerlei werktuigen, waarmee men martelt), o. -tuigen.

Marter (dierk. wezelachtig verscheurend dier), m. -s: de - behoort tot de zoogdiers, hun bont is zeer gezocht; zie Bunzing.

Marter (bont van martervel), o. gmv.

Marterachtigen, m. mv.: tot de - behooren de bunzings, de hermelijnen, de otters, de marters, de sabeldieren, de fretten en de wezels; de - zijn de schrik der kleinere zoogdieren en der vogels.

Martina (eigennaam), v.: een bedrijvige - , een zorgvuldige, drukke huisbestierster, zie Luc. 10:40, men schrijft ook: *Mar'ta*.

Martiaal (Fr. krijgshaftig, strijdbaar, moedig), bn. en bijw.: een - voorkomen; een - klinkend lied, b.v. de Marseillaise. (t = s).

Martialis, Rom. puntedichter, 42-102 n. C.: de Hollandsche -, Roemer Visscher, 1547-1620, de vader van Tesselscha. (t = ts).

Martyrologium (martelaarsboek), v. -iën.

Marxisme (sociaal-democratie volgens Marx), o. gmv.: het - is aldus geheeten naar zijn wetenschappelijk grondlegger Karl Marx, geboren te Trier in 1818, gestorven te Londen in 1883. (x = ks).

Maryland (Eng. beste tabaksoort, uit Maryland in N.-Amerika), v. gmv.

Mas (Jay. hooge titel doch lager dan Radhen), m.

Mascotte (Fr. persoon, ook, zaak of voorwerp, die geluk brengt, talisman), v. -s.

Maske (zekere bloeiwijze), v. masken: de - van den leeuwenbek.

Maskeeren (bedekken, verbergen, verhullen, aan het oog onttrekken); zich -, zich vermommen, een masker opzetten.

Maskeer (momaangezicht), o. -s: fig. het - afdoen, afwerpen, ophouden met veinzen, zijn ware gezindheid laten blijken; onder het - van vriendschap, schijn, voorkomen; ook, gemaskeerde: de zaal was vol -s; een dooden-, gipsen enz. afdruk van het gelaat van een doode. In de dierk. toestand van een insect, voordat het pop wordt, nog: Scherm -.

Maskeer, het ijzeren -: de gesch. gewaagt van den man met -, opgesloten in de Bastille, de staatsgevangenis te Parijs.

Maskerade (verkleeding op carnaval; gemaskeerd feest; gekostumeerde optocht van studenten inz. bij het lustrumfeest), v. -s; -feest, o. -en; -pak, o. -pakken.

Maskeeren (vermommen), ik heb gemaskeerd.

Mas'sa (Fr. een groot aantal; een groote menigte, hoop of stapel, som; totaal bedrag), v. massa's, b.v. een - volk, een steen -; nat. hoeveelheid stof van een lichaam.

Massaal (in massa, door de massa), bn.: het - goederenvervoer heeft plaats van uit dat nieuwe goederenstation; fig. een - effect.

Massacereeren (neersabelen, neerhouwen, vermoorden; fig. verknoeien, verboddeljen): een mooie symphonie -.

Massage (heelk. bewerking der spieren), v. gmv.: de - bestaat in effleurage, zacht strijken; pétrissage, kneding; tapotage, klopping; ook in: - à friction, wrijving; **masseeren** (spierkneden, d. i. het knijpen en wrijven of kneden van zieke, stijve, rheumatische lichaamsdeelen); **masseur** (iemand, die masseert), m. -s; **masseuse**, v. -s.

Massief (vast, niet hol, dicht), bn.; massiever, -st.: een - sieve gouden ring, d. i. een ring, die niet hol is, maar uit een dichte massa bestaat; ook: zuiver, onvermengd, v. edel metaal.

Massoel, **masool** (O.-I. een aromatische boombast, in O.-Indië veel gebruikt als geneesmiddel), v. gmv.: uit - wordt ook een verfstof voor het kleuren van lijnwaad bereid; -boom (O.-I. boom op Nieuw-Guinea), m. -en.

Mast (lang, rolrond, opgaand hout, geplaatst op schepen, en waaraan de raas hangen), m. masten: een schip heeft één, twee of drie -en: groote-, fokke-, bezaans-, zie ald., met één -: buis, botter, pink, schokker, tjalk, enz.; met twee -en: brik, schoener, brigantijn, enz., met drie -en: linieschip, fregat, korvet, ook groote koopvaardij-schepen; zegsw. er dienen geen twee groote -en op één schip, er moet maar één man zijn, die gebiedt; *gij moet, maar zien, hoe gij den - opkrijgt*, hoe gij de zaak klaarspeelt; *den bezem i. d. -voeren*, z. Bezem; verder (zekere denneboom), m. masten.

Mast (spijs, voeder, b.v. voor varkens), m. gmv.

Mastboom (zekere denneboom), m. -boomen; -bosch (bosch van mastboomen), o. -boschen: het - te Ginniken bij Breda.

Masteluin, m. en o.; -brood (brood, gebakken uit half tarwe en half rogge), o. -en; -luinen, bn.: een - broodje.

Masten (van masten voorzien), ik mastte, heb gemast: een schip -.

Mastenmaker (maker van scheepsmasten), m. -s; -makerij (werkplaats van den mastenmaker), v. -en.

Mastiek (stoppel bij 't voegen van muren en herstellen van steenwerk; bedekking van daken; gegoten asphalt), v. en o. gmv.

Mastik (welriekende hars uit den stam van den -struik, 5 M. hoog in Palestina en ook op Ceylon), m. gmv.

Mastklimmen (het klimmen in een versierden mast, met prijzen in den top: volksvermaak), o. gmv.; zie Cognemast.

Mastkorf (scheepst. kraaiennest), m. -ven.

Mastodon (voorwereldlijke olifant met vier slagstanden), m. -donten: de - was een reus onder de viervoeters, 4 M. hoog.

Mat (oud Spaansch zilverstuk ter waarde van 8 Sp. realen, d. i. ± f 2.50), m. maten: de zilvervloot had veel Spaansche -ten.

Mat (vloerbedekking b.v. van biezen, riet, touw, kokos, enz.), v. matten; zie Gangmat, Vloermat; ook een rieten -, tot dekking van perziken, abrikozen tegen nachtvorsten; verder: de - van een stoel; een tafelmattje, kleine mat om er warme schotels op te plaatsen; een matje vijgen, verg. Vijgenmat; een matten schutting, waarbinnen men hanen liet vechten, zie Hanenmat; zegsw. zijn matten oprollen, heengaan, vertrekken; naar zijn matje gaan, naar bed.

Mat (afgemat, krachteloos, uitgeput), bn.; -ter, -st: ik ben moede en -; hij was - van leden; bandel: slap, stil, niet levendig; fig. een -te kogel, die niet doordringt.

Mat (schaakspel, vastgezet), bn. en bw.: de koning is -, het spel is verloren; zie Schaakmat.

Mat (dof, niet gepolijst, glansloos), bn.; matter het meest -: - goud; zilver - maken; met -te oogen, zonder glans; -held, v.: de - van iems blik, dofheid; verg. Matglas.

Matador' (eig. doodslager, nl. van den stier), m. -s, -do's: de naam - wordt in Spanje niet gebezigd, wel Espada. ook: (man van rang, invloed, vermogen, aanzien; een kraan een meester in eenig vak), m. -s.

Matador' (hooge troef in 't omber- of quadillespel), m. matadors.

Ma'ta glap (Mal. eig. met verdonkerd oog, fig. een oog van moordrazernij rood ziende).

Ma'ta sa(m)pi (O.-I. spiegel), v. -'s.

Match (Eng. sport. wedstrijd), v. -es.

Ma'te (maat), v., b.v. in hoogte -; hij heeft een groote - van zelfvertrouwen, hoeveelheid; in die -, zoo zeer; in welke -, hoezeer?

Ma'teloos (zonder maat; fig. zeer groot, onmetelijk), bn. en bw.: - geweld, -looze verontwaardiging, -looze ellende, -looze weelde, een -looze overdrijving; - dankbaar.

Matelot' (Fr. rond, strooien matrozenhoedje, dracht van kinderen, dames en heeren), m. matelots; lees: mateloo'.

Ma'ten en Gewicht'ten: het stelsel van - (het algemeen gebruikte tiendeelige stelsel met den M. als grondslag), o. gmv.; er zijn lengtematen, vlaktematen, ruimtematen, inhoudsmaten en gewichten; van de eerste is de Meter de eenheid, van de tweede de Are, van de derde de Stère, van de vierde de Liter en van de vijfde het Gram; van al deze eenheden zijn veelvoud en onderdeelen.

Ma'ter (moeder-overste in een klooster), v. -s.

Ma'ter dolor'sa (eig. de bedroefde Moeder; ook: afbeelding op doek of in steen van Maria onder het kruis als de Moeder der smarten), v. -'s.

Material' (grondstof, bouwstof), o. -alen.

Materialis'me (leer, dat de stof of de materie de grondoorzaak is van alle verschijnselen en die al wat geestelijk is, uitsluit), o. gmv.

Materialist' (iem. die de leer van het materialisme is toegedaan), m. -en; - **listisch** (betrekking hebbende op, eigen zijnde aan het materialisme), bn.: -e beschouwingen.

Ma'terie (grondstof, stof; ook onderwerp; geneesk. etter eener wonde), v. -riën, -ries.

Ma'terieel' (lichamelijk, stoffelijk, ook: wezenlijk, zakelijk), bn.; -eeler, -st: de -e voor- of nadeelen van den oorlog; -e schade, de -e bloei eener onderneming; er was -e welvaart.

Ma'terieel' (al, wat noodig is tot uitoefening van een bedrijf; bewerkt materiaal), o. gmv., b.v. spoorweg-; ook: legerbehoefte, wapens munitie, enz.

Ma'tgeel (letsgeel), bn.: een Maleier, niet bruin, maar - in het gezicht.

Ma'tglas (mat- of dofgestepen glas; doorschijnend maar ondoorzichtig glas), o. gmv.: als voorwerpsnaam, o. -glazen.

Ma'tglazen (van matglas), bn.: een - ruit.

Ma'themat'ica (wiskunde), v.; ook, Mathesis.

Ma'themat'icus (wiskunstenaar), m. -tici.

Ma'themat'isch (wiskundig; fig. onomstootelijk waar), bn.: een - bewijs, zeker, stellig.

Ma'the'sis (wiskunde), v. gmv.; lees: mate'zis.

Ma'thilde (meisjes- en vrouwennaam), v.

Ma'thoen (dierk. vogel, ook pluvier genaamd), o. -hoenders, -hoenderen.

Ma'tig (een redetijkemaat niet te boven gaande), bn. en bw.; -er, -st: een - inkomen, een - vermogen, een -e eisch; ook: sober, eenvoudig, - zijn in eten en drinken, - leven; -heid (het matig-zijn), v. gmv.: - verlegt het leven.

Ma'tigen (binnen de maat, binnen zekere

perken houden, verzachten, verminderen), ik -de, heb gematigd: zijn toorn -, zijn eischen -; zie ook: Gematigd; zich -, zich inhouden, bedwingen.

Ma'tigheidsbond (vereeniging tot drankbestrijding), m. -bonden; ook: - **genootschap** (vereeniging van personen, die een onmatig gebruik van sterken drank trachten tegen te gaan), o. -schappen.

Ma'tinée (Fr. eig. morgentijd, voormiddag), v. -s; ook middagvoorstelling; - **music'ale** (middag-muziek uitvoering), v.

Ma'tineus' (Fr. vroeg op, tijdig uit het bed), bn.

Ma'tjan (tijger in het Javaansch), m. -s.

Ma'tjesvlijgen (vijgen, i. e. matje verpakt), v.

Ma'tras' (Fr. matelas: beddezak, onderbed), v. -sen: een - van stroo, zeegras, paardenhaar, enz.; een spring -, zie ald.; - **senmaker** (werkman, die matrassen maakt), m. -makers.

Ma'tres' (Fr. vrouw v. d. meester, ook: hoofd e. kleinkinderschool of bewaarschool, eener avond-, brei- of naaischool), v. -sen; - **seschool** (kleinkinderschool), v. -scholen, vero.

Matriarchaat' (O.-I. tegenstelling van het patriarchaat: gezinsverband en erfrecht in de vrouwelijke linie), o. gmv.: het - erkent de moeder als hoofd v. h. gezin, het heerscht o. a. nog op Boni (Celebes), ook in Midden-Sumatra; bij de Boschnegers wordt het stamhoofd opgevolgd door een zusterskind.

Matrijs' (Fr. holle gietvorm voor drukletters, stempels en muntstukken; moertje v. e. schroef), v. matrijzen; verg. Patrijs.

Matrimoniaal' (tot het huwelijk behoorende), bn.: -ale plichten.

Matrimo'nium (echt, huwelijksleven), o. gmv.

Ma'tro'ne (deftige, bedaagde dame), v. -s. -n.

Ma'troos' (uit den Franschen meervoudsvorm matelots: janmaat, zeeman van den laagsten rang), m. matrozen: licht -, beginnend matroos; vol -, ervaren matroos.

Ma'tro'zenbroek (pekbroek, wijde broek), v. -en; - **dracht** (kleedij v. e. matroos), v. gmv.; - **herberg** (kroeg, waar gewoonlijk matrozen samenkomen), v. -en; - **hoed** (strooheid met afhangende linten), m. -en; - **kist** (kleerenkist van matrozen), v. -en; - **kleeding** (-kleedij, -dracht), v. gmv.; - **kroeg** (herberg), v. -en; - **lied** (lied, zooals matrozen zingen), o. -eren; - **pakje** (jongenspakje in den trant der matrozen-dracht), o. -s; - **plunje** (allerlei matrozenkleeren), v. gmv.

Mats (kolf, knots, ook, slag), v. matsen.

Ma'tschudding (vuiligheid uit koren, rijst, enz.; veegsel, afval), v. gmv.

Ma'tsen (slaan met een knots), ik matste, heb gematst; - **hamer** (strijdhamer), m. -s.

Mattekees'je (drankflesche, met matwerk omvlochten), o. -keesjes.

Ma'tten (Zwitserse bergweiden), v. mv.

Ma'tten (van een mat voorzien), ik matte, heb gemat: hier mat men stoelen, zie Stoel mat.

Ma'tten (mat maken, afmatten), ik heb gemat.

Ma'tten (van matten of biezen gemaakt), bn.

Ma'ttenklopper (voorwerp om stof uit vloermatten te slaan), m. -s; - **maker** (iem., die stoelen mat), m. -s; - **maakster**, v. -s, ook wel: -vlechtster, -s; - **vlechtster** (mattenmaker), m. -s.

Matthe'us, m., schrijver van het eerste Evangelie, een der apostelen.

Matthias, m.: Bijb. de 12e Apostel als plaats-

- vervanger van Judas gekozen, ook: *Mathe'as*, *Mathijs'*.
- Maturiteit'** (*rijpheid, volwassenheid*), v. gmv.
- Maurita'nië**, o. aardr. Romeinsche naam van wat nu Marokko heet en westelijk Algiers.
- Maurit'ia-palm** (*de prachtigste, grootste en nuttigste palm van Z.-Amerika*), m. -palmen.
- Mausole'um** (*praalgraf, eig. grafpaleis, dat Artemisia deed oprichten voor koning Mausolus, haar gemaal [377-353 v. C.] te Halicarnassus [Z.-W. Klein-Azië]*), o. mausolea; dit meesterstuk van weelderige bouwkunst werd beschouwd als een der zeven wereldwonderen.
- Mauvais sujet'** (Fr. *losbol, lichtmis, doordraaier, pierewaaier*), o. -s.
- Mau'wen**, de poes heeft gemauwd; zie ook: *Miauwen*, *Miauwen*.
- Ma'vors**, m., myth. oorlogsgod; zie *Mars*.
- Max Ha'veelaar**, m.: - of de koffivellingen der Nederlandsche Handelmaatschappij is de titel van het beroemdste werk van Multatuli (D. Dekker, 1829-'87); - **fonds**, o.: het - heeft zijn zetel te 's-Gravenhage; doel: bevordering van de stoffelijke en geestelijke verheffing der Inlanders in Ned.-Indië.
- Max'im** (*maxingeweer*), m. -s.
- Maximaal'** (*grootst mogelijk, het maximum berekend*), bn.: de - *mate arbeidsdag*; het - *bedrag v. onkosten*.
- Max'ime** (Fr. *grondstelling, grondregel, algemeene stelregel, spreuk*), v. -n.
- Max'ingeweer** of **Max'im** (*snelvuurgeweer*), o. -geweren; thans, *Mitrailleuse*, *Mitrailleur* of *Machinegeweer*; aldus genoemd naar den uitvinder Hiram Maxim, een Amerik. ingenieur, in 1883.
- Maximiliaan'** (*mannelijke eigenaam*), m.
- Maximum** (*hoogste waarde of stand eener zaak; het grootste, het hoogste, het meeste*), o.: een *salaris tot een - van f 1000 per jaar*; het - *der punten bij een examen*; het - *van straf*; een - *van loon, van snelheid*; een - *prijs*; mv. soms: *maxima*; zie *Minimum*; - **prijs** (*door de overheid vastgestelde prijs, hooger dan welken bepaalde waren niet mogen verkocht worden*), m. -prijzen; - **thermometer** (*thermometer, die, door het blijven-staan van een „index“, de hoogste temperatuur aanwijst, welke in zekere tijdruimte geheerscht heeft*), m. -s: een voorbeeld van een - is een koortsthermometer.
- Mayonnaise** (*sous van eieren, olie en azijn*), v. gmv.: een - *sous*. (y = j).
- Mayor** (Eng. *burgemeester*), m. -s; zie *Lord mayor*.
- Mazagram'** (Fr. *glas kofste, met warm water en suiker, geheeten naar de Arab. stad van dien naam op de kust van Marokko*), m. -s.
- Maz'elen** (afleid. van *maas*, vlek: *roode vlekjes op de huid, een kinderziekte*), v. mv.
- Maz'elen** (*aan de mazelen lijden*), het kind mazelde, heeft gemazeld.
- Maz'en** (*breiwerk herstellen door met de naald zoo nauwkeurig mogelijk den breisteek na te bootsen*), ik maasde, heb gemaasd: *kousen* -.
- Mazuliet'**, v. -en; zie *Maskuliet*.
- Mazar'ka** (*Poolsche dans in 3/4 of 3/8 maat*), v. -s: er is ook een *Polka* -, in 2/4 maat.
- Maz'zel** (Hebr. *winst, profijt*), m. -s: - *maken*.
- Me'a culpa** (Lat. *door mijne schuld, ik beken schuld*).
- Meander** (*lijn, slingerende als de vermaarde stroom van dezen naam in Klein-KOENEN, Verkl. Handwoordenboek*).
- Azië, versieringslijn**), m. -s; ook *Maeander*.
- Meand'risch** (*kronkelend, slangvormig*), bn.
- Mecanicien'** (Fr. *mechanicus*), m. -s.
- Mecenas**, m. *mecena'ten*; zie *Maecenas*.
- Mechanica** (*werktuigkunde, leer van de wetten van evenwicht en beweging*), v. gmv.: *men verdeelt de - in statica en dynamica*.
- Mechanicus** (*werktuigkundige*), m. -nici.
- Mechaniek'** (*samenstel van deelen en onderdeelen, waardoor iets in werking wordt gebracht; raderwerk, enz., dat beweging doet ontstaan*), v. en o.; lees: *mekaniek'*.
- Mechanisch** (*werktuigkundig; kunstmatig; werktuiglijk*), bn. en bw. (ch = scherpe g).
- Mechanis'me** (*inwendige samenstelling van een werktuig, mechaniek*), o. gmv.
- Medaille** (*gedenkpenning, eerepenning*), v. -s, lees: *medal'je*; - **lijst** (*kenner of liefhebber van gedenkpenningen*), m. -en.
- Medaillon'** (*lijst, meestal ovaal, om er portretten, naamcijfers, enz. in te plaatsen ook het portret enz. in de lijst; sieraad, dat om den hals of aan een horlogeketting kan worden gedragen*), o. -s. (ll = lj).
- Me'de, mee** (*drank, door gisting bereid uit honig*), v. gmv.; de *Germanen dronken -*, toen zij den *wijn* nog niet kenden.
- Mede, mee**, bw. (als voorzetsel met): *ga je mee, met ons*; *zal je - een handje uitsteken*, ook: *dat is - in uw belang*, ook, *evenzeer*; het bw. - komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w., b.v. *Mede-of meedoen*: ik deed -, heb -gedaan, *Mede-of meedingen*, enz.
- Mede'a**, v., myth. dochter van den koning van Colchis, die Jason hielp het Gulden Vlies bemachtigen, later zijn vrouw: vreeselijke tooverkol; fig. *schoone doch wreede vrouw*.
- Me'deafgevaardigde** (*die met anderen afgevaardigd is*), m. en v. -n; - **arbeider** (*helper*), m. -s; - **brenge** (*met zich brengen of voeren, fig. veroorzaken*), ik bracht -, heb -gebracht: een *vriend* -, een *geschenk* -; de *hooge jaren brengen dat gebrek mede*; - **broeder** (*ambtgenoot, deelgenoot; evenmensch*), m. -s; - **burger**, m. -s; - **burgeres'**, v. -sen; - **christen** (*broeder in Christus*), m. -en; - **dader** (*iem., die deelname heeft in een misdrijf*), m. -s; - **daderschap** (*het meewerken of meedoen in 't plegen van een misdaad*), o. gmv.; - **deelen** (*aan anderen geven; doen weten*), ik deelde -, heb -gedeeld, ook, *Meedeelen*; - **deeling** (*kennisgeving, bericht*), v. -en; - **deelzaam** (*genetigd tot geven, ook, spraakzaam*), bn.; - **dingen** (*wedijveren*), ik dong -, heb -gedongen, ook: *Meedingen*; - **dingster** (*concurrent*), m. -s; - **dingster**, v. -s; - **dinging** (*concurrentie*), v. gmv.; - **doen** (*van de partij zijn, deelnemen aan iets*), ik deed -, heb -gedaan, meestal *Meedoen*.
- Me'dedoogen** (*medelijden*), o. gmv.; - **doo'genloos**, bn., zie *Meedoo'genloos*; - **doo'gend**, bn., zie *Meedoo'gend*; - **eigenaar** (*mede-bezitter*), m. -naars, -naren; - **eigenares'**, v. -sen; - **erfgenaam** (*deelhebber aan een erfenis*), m. en v. -namen; - **gaand**, bn., meestal *Meegaand*; - **genoot** (*deelgenoot*), m. -en; - **e**, v. -genooten; - **gevoel** (*medelijden*), o., ook, *Meedgevoel*, gmv. w. i. g.; - **helper** (*iem., die mede-helpt*), m. -s; - **ingezetene** (*medeburger*), m. -n; - **klinker** (*spraakl. letter, dof geruisch vóór*

of na een klinker), m. -s, ook Consonant; -**leeraar** (leeraar-ambtgenoot), m. -rare; -**lezer** (iem., die met een ander b.v. een krant leest), m. -s; -**lid** (iem., die met anderen, lid eener vereeniging of van een genootschap is), o. -leden; -**lijden** (lijden met anderen, deernis hebben), ik leed -, heb -zelden; -**lijden** (gevoel van deernis), o. gmv.: - met iemand hebben, een vernederend -; -**lijdend** (medelijden toonende), bn. en bw.: een - hart; iem. - aanzien; -**lijdenswaardig** (medelijden verdienende), bn., -er, -st, ook, meer en meest -; -**looper** (persoon, die met anderen meeloopt, buitenkansje, fig. iem. zonder eigen wil), m. -s, zie Mee-looper; -**mensch** (evenmensch), m. -en.

Meden (bewoners van Medië, een land ten N. van dat der Perzen), m. mv.: zegsw. het is geen wet van - en Perzen, d. i. een eeuwige wet, die nl. nooit mag worden herroepen: Esther 8:8 en Daniël 6:9.

Medenemen (met zich voeren), ik nam -, heb -genomen: een plaid -, te weinig geld -, ook, iem. -, hem ergens brengen.

Medepening, m. -en; zie Mee'penning.

Medeplichtig (met anderen schuldig), bn.; -**e** (medepleger), m. en v. -n; -**heid** (het medeplichtig zijn aan een misdaad), v. gmv.

Mederedacteur (iem., die met een ander of anderen een krant, een tijdschrift, enz. redigeert), m. -s; -**reeder** (iem. die met anderen reeder is van een schip), m. -s; -**regent** (-bestuurder), m. -en; -**regentes** (-bestuurster), v. -sen; -**schepel** (natuurgenoot), o. -en: ik wenschte mijn -en te zien... in aardige groepen door elkander geschikt (C. O.), nl. de dieren; -**sleepen** (met zich slepen), ik sleepte -, heb medegesleept; ook: Meesleepen; -**slepen** (achter iem. of iets aan slepen), het sleepte -, is meegesleept: haar japon sleept -, die kettingen slepen -; -**stander** (helper, partijgenoot, medejuveraar), m. -s; -**strijder** (wapenbroeder), m. -s.

Medetroonen (meelokken of meevoeren door mooie praatjes), ik troonde -, heb -getroond, zie: Meetroonen en Troonen; -**vallen** (eig. tegelijk met iets anders vallen, fig. beter afloopen dan verwacht werd), dat viel mede, is -gefallen, ook: Mee vallen; -**valler** (onverwacht voordeeltje), m. -s, zie Mee'valler; -**voeren** (wegvoeren), men voerde -, heeft medegevoerd: de Midianietische kooplieden voerden den armen Jozef -, ook: Meevoeren; -**werken** (werken met een ander, een ander helpen, fig. samenwerken), ik heb -gewerkt; -**werker** (medehelper, inz. aan een krant, tijdschrift enz., collaborateur), m. -s; -**werking** (het mede-werken, de hulp), v. gmv., ook: Mee'werken, Mee'werker, Mee'werking; -**weten** (voorkennis), o. gmv.: dit is met of buiten mijn -geschied.

Medezeggenschap (het recht van mede te spreken, te regelen, te kiezen), o.: de vrouw eischt - in de wetgeving.

Mediaan (middelgroot papierformaat), o.

Mediaat (middellijk, niet-rechtstreeks), bw.

Mediateur (bemiddelaar, scheidsmans), m. -s.

Medicament (geneesmiddel, artsentij), o. -en.

Medicijn (geneesmiddel), v. -en: zijn zoon studeert in de -, voor dokter; -**fleschje**,

o. -s; -**kistje**, o. -s, zie Huisapothek; -**meester** (geneesheer), m. -s.

Medicinaal (geneeskundig, -krachtig), bn.; ook: tot de artsentij behoorend. (e = ee).

Medicinaal gewicht (voormalig apothekersgewicht), o. -nale -en: het medicinaal pond was 375 G., het - pond had 12 ons, elk ons 8 drachmen, elk drachme 3 scrupel, elk scrupel 20 grein; een grein was dus 0.065 gram.

Medicineeren (geneesmiddelen gebruiken, dokteren; ook, als medicus werkzaam zijn).

Medicus (geneesheer, dokter), m. medici.

Medina (heilige stad der Moslem, alwaar de Profeet begraven is), o.: het was naar -, dat Moh. in 622 n. C. uit Mekka vluchtte; zie Hedsjra.

Medio (Lat. in het midden), bw.: - Mei; zegsw. Lat. virtus in -, de deugd in het midden.

Mediocriteit (middelmatigheid), v. -en.

Medisch (geneeskundig, tot de geneeskunde behoorend), bn.: de -e wetenschap, een -advies, een - student, -e hulp.

Meditatie (overpeinzing, bespiegeling), v. -s, -tiën; - geldt inz. op godsdienstig gebied, het is een soort van inwendig gebed door het overwegen van een of meer godsdienstwaarheden; - is ook het overwegen van 's-Heeren lijden en sterven, in de R.-K. vasten; lijdenspreek. (tie = sie).

Mediteeren (overdenken, overwegen, b.v. het lijden des Heeren).

Medium (eig. middel: tusschenpersoon bij het spiritisme, op wien de hypnotiseur zijn kracht aanwendt), o. -s, media.

Medoc (Fr. bekende Fransche wijn, roode Bordeaux-wijn), m. gmv.

Med'schid (moskee van kleinen omvang), v. medschids; ook, Medsjid; zie ook Mesigit.

Medsjidië (Turksche zilvermunt, ± f 2,25), v. -s; vroeger ook, in goud en dan 100 piaster = ± f 11.00, ook, Turksch pond of Juslik genoemd; ook schrijft men: Medjidië.

Medusa (zeekwal, zeenetel), v. -'s. (e = ee).

Medusa, v., myth. een der drie Gorgonen; -**hoofd**, o., of -**kop** (myth. afgrijslijk, schrikaanjagend hoofd, z. Perseus), m. -pen.

Mee, v. gmv.; zie Mede.

Mee'doen (samen doen, mede werken, van de partij zijn), ik deed -, heb -gedaan: wie doet er met ons -? speelt mee.

Meedoogend (medelijdend), bn., -er, -st.

Meedoogenloos (zonder medelijden, ongevoelig), bn., -loozet, -loost.

Mee'gaand (inschikkelijk, toegevend), bn., -er, -st; -**gaand'heid**, v. gmv.

Mee'krap (plant), v. gmv.: uit den wortel der - kan een fraaie, blauwe verfstof getrokken worden; -**plant**, v. -en; -**teelt** (het telen van meekrap), v. gmv.; -**wortel** (stofnaam), v. gmv.; zie: Mede, Mee en Krap.

Meel (verwant met malen: zetmeelpoeder), o. gmv.: tarwe-, rogge-, enz.; er is ook - van boonen, erwten, enz.; in - vindt men vooral zetmeel en eiwitstof; -**achtig** (lijkende op meel), bn.: een - poeder; -**appelje** (juipje, het roode vruchtje van den meidoorn), o. -s; -**dauw** (op meel gelijkende stof of schimmel op allerlei bladen, zekere zwamplant), m. gmv.; -**draad** (orgaan tot vorming van het stuifmeel in bloemen), m. -draden: een - bestaat uit een helmdraad en een helmknop; -**fabriek** (fabriek, waar meel gemalen wordt), v. -en; -**handelaar**

- (iem., die in meel handelt), m. -s; -**kost** (spijze, uit grutterswaren bereid, als: pap, brj), m. gmv.; -**molen** (molen, 't zij water-, wind- of stoommolen, die meel maalt), m. -s.
- Meelooper** (buitenkansje, meevaller), m. -s.
- Meel'spijs**, v. -spijzen, zie Meelkost; -**tor** (pikzwarte kever: schildvleugelig insect), v. -torren, zie Meelworm; -**worm** (larve van de meeltor), m. -en: de - leeft in meel en zemelen; -**worst** (worst, welke voor een groot deel uit meel bestaat), v. -en; -**zak** (zak voor meel), m. -zakken; -**zolder** (zolder, waarop meel in zakken voor transport wordt opgeslagen), m. -s.
- Meenen** (den dunkt hebben, vermoeden, het er voor houden; bedoelen in ernst), ik meende, ik heb gemeend.: ik meende dat vader kwam; ik meen het ditmaal; het wél met iemand -, zijn belangen voorstaan, hem genegen zijn; ik meen het wél met u, mijn bedoelingen zijn goed.
- Meenens**: zegsw. het is -, ernst.
- Meening** (denkwijze, bedoeling, opinie, voor-nemen), v. meeningen: volgens mijn -.
- Meent** (onverdeelde gemeenteweide, gemeenschappelijke grond; ook: de led'n der gemeenschap eener meent), v. meenten: de Hilversumsche -; beesten, die op de - grazen.
- Meep'penning** (godspenning, huurpenning), m. -penningen, gew. ook: Meed'penning.
- Meep'prater** (iem., die een ander naar den mond praat, jabloer), m. -prat'ers.
- Meepsch** (ziekelijk, flauw, zwak), bn.; -er, meest -: er - uitzien.
- Meer** (natuurlijk waterbekken van alle kanten door land ingesloten), o. meren: de Zwitsersche meren; een bron-, een rivier-, een steppen-, een zout-, een berg-, een dal-, een krater-, een Alpen-, een zoetwater-, een zoutwater-; dicht. voor zee.
- Meer** (drooggemaakt meer), v.: de Haarlemmer-, de - is droog (1852).
- Meer'aal**, m. -alen; zie Kongeraal.
- Meer'dere** (hoogere in rang, superieur), m. en v. -n; bij uitbr.: hij is mijn - in kennis, in doorzicht, enz.; ook, o.: het -, en in dit geval geen meerv.
- Meer'deren**, zie het meer gebruikte w.w. Vermeerderen.
- Meer'derheid** (grootere aantal), v. gmv.: gekozen worden bij - van stemmen; de volstreckte -, de helft der stemmen plus één of meer; met groote, verpletterende -, zóó dat de minderheid niet in aanmerking komt; verder, zedelijk overwicht: iems - moeten erkennen, zijn - doen gevoelen, gezag, overmacht.
- Meerderja'rig** (mondig, d. i. in rechten zelfstandig kunnende optreden: in ons land op 21-jarigen leeftijd of vroeger bij handlichting), bn.; -**jarigheid** (leeftijd, dat men meerderjarig is), v. gmv.; -**jarigverklaring**, v. -en.
- Meer'derman**, m.: zegsw. waar - komt, moet minderman wijken, de mindere moet wijken voor zijn meerdere.
- Meer'rendeel** (het grootste gedeelte), o. gmv.: 't - der menschen moet zwoegen voor 't brood; het - der ambtenaren; voor 't -.
- Meer'rendeels** (voor het grootste deel), bw.
- Meer'gemeld** (meermalen genoemd), bn.; -**genoemd** (meergemeld), bn.; -**gezegd**, bn.
- Meer'gevorderd** (verder gevorderd, hooger), bn.: op -en leeftijd is men kalmer; als zn. -e, meerv. -n: de -n zullen overgaan.
- Meer'kat** (dierk. een vlugge aap met staart, in N.-Afrika en de omsreken v. Gibraltar), v. -katten; men beschouwde het dier als een uitheemsche soort van kat.
- Meer'ketting** (ketting, om een schip te meren), m. -kettingen.
- Meer'koet** (dierk. eendachtige vogel der veen- of rietvelden), v. -koeten: de zwarte-; ook, Koet, en in Groningen: Meerkol.
- Meer'kol** (dierk. raafachtige roofvogel, Vlaamsche gaaf, Spaansche ekster), m. -kollen; ook, Meerkolf: de - leeft in naald- en loofhout, rooft jongen en eieren van andere vogels.
- Meer'le, me'rel** (glimmend zwarte lijster), v. meerlen, merels; ook: Gieteling.
- Meer'lenel** (ei van de merel), o. -eieren.
- Meer'malen** (meerdere malen, dikwerf), bw.: ik heb je - gewaarschuwd.
- Meer'man** (Germ. myth. mannetje der meermin), m. -mannen.
- Meermin'** (Germ. myth. fabelacht. zeevrouw, vrouwelijke watergeest met langen vischstaart, sirene), v. -minnen; z. Zee meermin.
- Meer'paal** (paal, waaraan men een schip met een ketting of touw meert of vastlegt), m. -palen; zie Meren.
- Meer'poet** (dierk. donderaaf), m. -en.
- Meer'polder** (aandr. polder, ontstaan door het droogmaken of -malen van een plas, een meer), m. -s; zie Droogmakerij.
- Meer'ring** (kaaring), m. -ringen; ook, Ring.
- Meer'schuim** (eig. zeeschuim; men zag die stof aan voor versteend zeeschuim; delfstof: waterhoudende, kiezelzure magnesia), o. gmv.: een pijpekop van -; het - wordt gegraven in Spanje, Griekenland en Klein-Azië; -en (van meerschuim), bn.: een - pijp.
- Meerslacht'ig** (spraak. hebbende meer dan één geslacht, bij verschil van beteekenis), bn.: b.v. kers is m. als boomnaam, v. als naam eener vrucht; verg. ook: trap, m. en trap, v.; fortuin, o. en fortuin, v.; enz.
- Meer'slak** (dierk. een soort van paarlemoer-mossel in de W.-I. wateren), v. -slakken.
- Meer'touw** (scheepst. touw, waarmee men een schip vastlegt), o. -touwen; zie Meren.
- Meer'val** (dierk. weekvinnige rivierroofvisch), m. -vallen: de - is na den steur de grootste riviervisch; de - komt voor in O.-Europa (Donau), ook: wentelaar, of vischduivel.
- Meer'voud** (spraak. vorm, om meer dan één uit te drukken), o. -vouden: in het - staan, in het - voorkomen; -ig, bn.: een - woord b.v. appels, boeken, weiden; -svorm (vorm van het meervoud), m. -en.
- Meer'zwijn** (zeevarken, bruinvisch), o. -en.
- Mees** (dierk. kleine, wakkere zangvogel, een onzer standvogels), v. meezen: de - leeft van insecten, zaden, bessen, spinneneieren, enz.; de kool- (geel), de pimpel- (blauwachtig), de kuif- (met kuifje), de staart-, de baard-.
- Mees'sleepen** (met zich sleepen, wegsleepen), ik sleepte -, heb -gesleept: e. knaap aan de hand -, e. onwilligen gevangene-; z. Medesleepen.
- Mees'muilen** (spottend of afkeurend lachen, den mond tot een zuren glimlach vertrekken, grimlachen), ik -muilde, heb gemeesmuild.
- Meestal** (in den regel), bw.: hij is - absent.
- Meest'begunstigd** (inz. in handelsverdragen: de term voor het toestaan van de uiterste grens van rechten en bevoegdheden), bn.

Meestbiedende (persoon, die het hoogste bod doet), m. en v. -n: verkoopen aan den -
Meestendeels (voor het grootste gedeelte), bw.
Meestentijds of **meesttijds** (meestal), bw.
Meester 1. (in den tijd der gilden iem., die zijn proefstuk geleverd had), m. meesters; thans nog: hij is Mr. bakker, hij is Mr. timmerman; 2. (leermeester, onderwijzer in oude dagen), m. -s; thans nog in samenst. muziek-, dans-, schermmeester; zie ook: Drilmeester, Bovenmeester en Ondermeester; 3. (dokter in de rechten, een advocaat), m. -s; 4. (heelmeester), m. -s, vero.; 5. (heer, patroon, toezienaar), m. -s: een kerk-, een rent-, een markt-, zie ald.; 6. (kunstenaar van naam), m. meesters: Rembrandt en Frans Hals zijn de groote -s der Hollandsche school; zie ook: Maëstro; 7. (fig. in verschillenden zin), m. ieder is - in zijn eigen huis, baas; hij heeft zijn - gevonden, nl. iem., die hem overtreft; het kwaad loont zijn -, straft of treft den bewerker er van zelf; het werk looft of prijst den -; aan het werk kent men den -; spreekw. Het oog van den - maakt het paard vet, zie Paard; zachte -s maken stinkende wonden, zie Heelmeester.
Meester (fig. als bijv. nw.): een taal - zijn. goed kennen; een speeltuig - zijn; de vijand was de stad -; zijn drift niet - kunnen worden, kunnen beheerschen; de Franschen waren hier heer en -, totaal baas; iets weer - worden, opnieuw in zijn bezit krijgen; zich - maken van iets of iemand, den persoon of de zaak in zijn macht of bezit weten te krijgen.
Meesterachtig (als meester, met ongunstige bijbetekenis), bn. en bw.; -er, -st: op -en toon spreken; zich - aanstellen.
Meesteres (gebiedster; vrouw des huizes; vrouw v. d. onderwijzer), v. -sen.
Meesterhand (de hand v. e. meester; groote vaardigheid of bekwaamheid), v.: dit opstel verraaft een -; -knecht' (onderbaas), m. -s; -lijk (als meester, met gunstige bijbetekenis), bn. en bw.: een -e schildertij, uitstekend; de -e terugtocht van De Ruyter, voortreffelijk, roemrijk; hij spreekt, schrijft -; -schap (het zijn van meester in eenige kunst, eenig vak of bedrijf), o. gmv.
Meesterstitel (de academische titel van Mr. of Doctor in de rechten), m. -titels.
Meesterstuk (werkstuk, waardoor iem. zich als meester doet kennen, prachtwerkstuk, kunstwerk; vroeger: gildeproef, proefstuk voor den rang van meester in het gild), o. -ken; -teeken (teeken, dat de maker van een of ander kunststuk, van een munt of penning ergens aanbrengt, om te doen zien, dat hij de maker is), o. -s; -werk (werk van een meester), o. -en: de -en van Vondel; -zanger (eig. een meester in den zang, in oude dagen de titel van dichters en zangers, die den titel van meester behaald hadden), m. -s.
Meesttijds, meestentijds (meestal), bw.
Meest (streep op den grond, waarbij men begint met een of ander spel, b.v. knikkeren, enz.), v. gmv.; zegsw. van - aan, van - af aan, van het begin af, fig. van 't eerste begin af: de knaap moet het Fransch van - af aan weer beginnen.
Meetbaar (kunnende gemeten of in getal uitgedrukt worden), bn.: $\sqrt{4}$ is een - bare grootheid; zie Onmeetbaar.
Meetband (rolband, band met de Ned. lengte-

maat in cM. bedrukt), m. -en; -brieff (scheepsbrief, certificaat van den beëdigden scheepsmeter, meldende den tonneninhoud van een schip), m. -brieven.
Meeting (Eng. samenkomst, volksvergadering, openbare bijeenkomst), v. -s.
Meetketting (landmetersketting), m. -en: de - is gemaakt van spijlen en schakels, of hij bestaat uit een stalen reep; -kunde (deel der wiskunde), v. gmv.: de lagere - : lijnen, vlakken, lichamen; de hoogere - (analytische); -kundig (met de meetkunde in verband staande), bn.: een - leerboek, -e vraagstukken, -e formules; -kundige (kenner of beoefenaar der meetkunde), m. en v. -n, zie Geometer; -kunst (meetkunde, ook, de praktijk), v. gmv.; zie: Mathesis en Geometrie; -kunstig, bn.: een -e reeks; -lijn (richtsnoer, meetband), v. -en; -lood (schieflood), o. -en; -snoer (meetlijn), o. -en; -stok (maatstok), m. -stokken; -tuig (maattuig), o. -en.
Meetroonen; zie Medetroonen.
Meeuw (dierk. langvleugelige watervogel), v. -en: er zijn zeemeeuwen, z. Burgemeester, Mantel-, Zilver-, Storm-, ook, zoetwatermeeuwen, zie Kokmeeuw; de -en zijn goede vliegers en zwemmers, ze leven van vischjes, weekdieren en insecten.
Meeuwenei (ei van een meeuw), o. -eieren; -nest (nest v. e. meeuw), o. -en.
Meeuwever (veer van een meeuw), v. -en.
Meeuwis (mansnaam, verkort uit Bartholomeus), m.: zegsw. van Teeuwis noch - weten, geen duidelijk besef meer hebben door dronkenschap, verbijstering, enz.
Meevalier (buitenkansje), m. -s, -tje, o. -s.
Meevat (vat voor mede of honingdrank), o. -en.
Meewarig (medelijdend), bn. en bw.; -er, -st: spreken op een -en toon, hij keek hem -aan; -heid (deernis), v. gmv.
Megalomanie (grootheidswaan), v. gmv.
Megaphoon, -foon' (geluidversterker; roeper met volhelderen klank), v. -onen.
Mege'ra, v. myth. een der drie Furiën; fig. feeks; ook, Megae'ra. (ae = ee).
Megingjard (myth. de krachtgordel van Thor), v. gmv.; ook, -gördé.
Meha'ri (drommedaris, rijdier in de Sahara), v. -'s.
Meharist (kameelruiter), m. -en.
Mei (de 5e maand, Bloemaand), m. gmv.: fig. de - van 't leven, bloeitijd, bloei, vaag.
Mei (loovertak), m. -en: iets met -en sieren.
Mei'boom (opgesierde, afgezaagde den of beuk, nog op de dorpen gepland, den eersten Zondag in Mei, als middelpunt der feestelijkheden), m. -boomen: de - wordt gepland, gesierd met groene kransen (Consc.); ook, gesierde meitak op een huis, dat onder de kap is gekomen: de - staat op de kap.
Mei'boter (eerste grasboter in Mei), v. gmv.
Meid (uit maged: dienstmaagd, jongedochter), v. meiden; verkl. meisje, o. meisjes, z. ald.
Mel'dendracht (dracht van dienstboden), v.; -kamer (kamer der dienstmeiden), v. -kamers; -loon (de huur per maand van de dienstboden), o. -loonen; -praatje (praatje door of over meiden; onbeduidend gebabbel), o. -s; -werk (werk der dienstmeid), o. gmv.
Mel'doorn, mel'doren (doornachtige heester, haagdoorn), m. -s: de - heeft welrie-

kende bloemen, hij bloeit omstreeks half Mei.
Mei'drank (zomerdrank, bereid uit witten wijn, suiker en bloesems v. h. in Mei bloeiende lieve-vrouwen-bedstroo), m.; ook Meiwijn.
Mei'er (huurder van een boerenplaats, zet-boer), m. meiers.
Mei'er (beker), m. -s, vero.; zie Berkemeier.
Meierij (aandr. gebied v. d. meier), v. gmv.: de - van Den Bosch, deel van N.-Br., oud district v. h. hertogdom Br.: Peelland, Kempenland, Oisterwijk en Maasland.
Meijel (aandr. dorp ten N.-O. v. Weert), o.: van - op Sevenum, dorp ten N.-W. v. Venloo, d.i. kronkelpad door de Peel, vroeger de druk-begane weg, ook gebezigd voor transport; fig. hij gaat van - op Sevenum, langs omwegen, niet recht op het doel af.
Mei'kers (vroegrijpe kerssoort), v. -kersen; -**kever** (schildvleugelig insect, bladsprietige kever in Mei), m. -s, zie Engerling; -**maand** (Bloeimaand), v. -maanden.
Mein'eed (valsche eed, d. i. eed, waarbij men voor God als waarheid verzekert, wat men weet valsch te zijn), m. -en; -**ee'dig** (schuldig aan meineed), bn.; -**ee'dige** (iem., die een meineed doet of gedaan heeft), m. en v. -n.
Meis'je (verkleinwoord van meid: kind v. h. vrouwelijk geslacht; juffer of juffrouw; dienst-meisje), o. -s: in dat gezin zijn twee jongens en drie -s; het - Jansen zal ook komen; ze houden een dag-, een kinder-; verder: aanstaande, verloofde: hoe maakt het u -?
Meis'jesachtig (als van een meisje), bn., -er, -st; -**burgerschool**, v. -scholen; -**dracht** (kleedij van meisjes), v. gmv.; -**gek** (jongen, die te veel op meisjes gesteld is), m. -gekken; -**droomen** (-mijmeringen), m. mv.; -**hand**, v.: dat is een -, letters, geschreven door een meisje; -**kleeding**, v. gmv.; -**muisjes** (niet-gekartelde muisjes, die worden aangeboden bij de geboorte v. e. meisje), o. mv., z. Jongensmuisjes; -**naam**, m. -namen; -**school**, v. -scholen; -**stem**, v. -men; -**hoogere burgerschool** (H. B. S. v. meisjes), v. -scholen.
Meis'ke (meisje), o. -s, als aanspreking.
Meistreel, m. -en; zie Menestreel.
Meitak (loovertak), m. -takken, zie Mei; -**veld** (groene weide; volksvergadering in het Frankische rijk), o. -en; -**visch** (elst), m. -visschen, (stofnaam), v.; -**vuur** (vruugdevuur in 't open veld in de maand Mei), o. -vuren; -**wijn**, m. -wijnen, z. Meidrank; -**worm** (Johanneskever), m. -en; -**zoentje** of -**zoetje** (madelief), o. -s.
Mejonk'vrouw (aanspreektitel eener jonkvrouw), v. -en, meestal Freule; **meju'ffer** (aanspreektitel eener ongehuwde dame), v. -s; **meju'frouw** (aanspreektitel: vrouw uit den middelstand, ook, ongehuwde), v. -en.
Mekkaar' (malkander), vnw.: beiderf -s werk nu niet! geef - de hand; ook: Malkaar. gmz.
Mek'ka (aandr. heilige stad, bedevaartsplaats der Moslem, met een moskee, waarin de Kaäba, geboorteplaats van Mohammed, 571), o., zie Medina.
Mek'kaganger (Mohamm. pelgrim ter beevaart naar Mekka), m. -s; zie Hadji.
Mek'ken (blaten van een geit), het geitje heeft gemekt; ook: Mekkeren.
Melaatsch' (lijdend aan melaatschheid, een der verschrikkelijkste huidziekten), bn., -er, meest -; -**laatsche** (persoon, met me-

laatschheid besmet), m. en v. -n: vroeger malaatsche (uit Fr. *malade*), d. i. zieke; -**heid** (stepende en besmettelijke huidziekte), v. -heden: men onderscheidt oostersche (witte, schubbig, knobbelige) - en wester-sche -; de - heet ook, als er huidnaden zijn, Elefantiasis of Olifantsziekte, zie ook: Lepra, Leproos, Lazaret, Lazarij.
Melancho'lieus (iem., die melancholisch of zwaarmoedig is), m. -ci.
Melancho'lie (zwaarmoedigheid, droefgeestigheid), v. gmv.: een bittere -, een chronische -; -**choliek'** (zwaarmoedig, droefgeestig), bn., -er, -st; ook: -**cho'lish**, bn.: het - temperament, de zwaarmoedige gemoedsaard. (ch = k).
Melane'sië (aandr. de westelijke groep der Australische eilanden, zie Oceanië), o.: - wordt bewoond door Papoea's. (s = z).
Melan'ge (gemengde waren), o. -s: - van koffie, menging; fig. een - van verstand en overstand; zie Mêleeren. (g = z).
Melaniet' (fluweelzwart granaat), o. gmv.
Melas'se (suikerstroop, bruine stroop), v. gmv.
Mela'ti, melat'ti (O.-I. wit bloempje met jasmijngeur), v. -s: welriekende -s (J. t. Br.); de - speelt, als bij ons de roos, een groote rol in balladen, sagen en legenden (Max. Hav.).
Mel'de (spinazieachtig eenjarig kruid), v. gmv.
Mel'den (doen weten, bekend maken, berichten, gewagen, opgeven), ik meldde, heb gemeld: de ontvangst van een brief -; zich -, zich aangeven; -**swaard**, -**swaar'dig**, bn., -er, -st, ook: meer -, meest -.
Mel'ding (mededeeling), v. -en: - maken, melden; zie Vermelding.
Mêlce' (krijgsgewoel, 't heetste v. d. strijd), v. gmv.
Mêleeren (onder elkander mengen; kaartspel: e. stok kaarten dooreenschudden of wasschen).
Melig (meelachtig), bn., -er, -st: deze peren zijn -, -e kastanjes, -e aardappels.
Meliniet' (Fr. ontploffingsstof van meer intensieve kracht dan dynamiet), o. gmv.: -bommen, --granaten, nl. geladen met -.
Melis (witte suiker, broodsuiker), v. gmv.
Melis'se, melis' (geneeskr. plant uit Zuid-Europa afkomstig), v. gmv.; de - heet ook citroenkruid, honigkruid, bijenkruid, en de -bladen leveren een zweedrijvend middel.
Melizoen' (roodeloop), o. vero.; -**kruid** (heilmiddel tegen het melizoen), o. gmv.
Melk, v. gmv.: de - der koeien, geiten, enz.; gecondenseerde -, gesteriliseerde -, zoete -, zure -, geronnen of dikke -, karne- of boter-, salie-, chocolade-, zie aid., zie ook Wasschen; ook sap van sommige vruchten of planten, b.v. kokos-, amandel-, z. Melkdistel; zegsw. er uitzien als - en bloed, door en door gezond; niets in de - of de pap te brokken hebben, niets bezitten, niets te zeggen hebben; een land van - en honing, eig. het Beloofde Land, fig. een land van overvloed; -**achtig**, bn.: een - sap; -**baard** (vlasbaard, melkmuil), m. -en; -**boer** (melkstijter), m. -en, ook de landman, die aan eenig gezin eigen melk en boter levert: wij gaan naar onzen -; -**boom** (boom in Z.-Amerika, wiens sap bij room vergeleken wordt), m. -en; -**brood** (brood, waarvan het deeg met melk bereid is), o. -en; -**chocolade** (chocolade, in melk gekookt), v. gmv., verg. Waterchocolade; -**dieet**, o. gmv., zie Melkkuur; -**distel**

(plantk. samengesteldbloemige plant, zoo genoemd naar het melkachtig sap, dat zij bevat), v. -s: de — komt als onkruid voor: de akker-, de moes-, de stekelige —.

Mel'ken, ik molk, heb gemolken: de koeien —; fig. *duiven* —, d. i. kweeken, fokken, zie Duivenmelker; *huisjes* —, zie Huisjesmelker; — **erij'** (deel der boerderij), v. -en.

Melk'oppe (plantk. schermbloemige, slootbloem met mooie, witte bloemen), v. gmv.; — **flesch** (witglazen flesch voor melk), v. -flesschen; — **gevend** (melk opleverend), bn.: — e dieren; — **glas** (melkkleurig glas), o. gmv.; ook: *glas, waaruit men melk drinkt*, o. -glazen; — **huis** (huis, waar gemolken wordt, ook: *waarin men melk kan krijgen*), o. -huizen; — **inrichting** (melkerij), v. -en; — **kan** (kan voor melk), v. -kannen; — **koetje** (melkgevende koe), o. -s, fig. een bron van inkomsten, van welvaart; — **kruid** (plantk. sleutelbloemige plant), o. gmv.: het — is een goed voedsel voor koeien en schapen; — **kuur** (geneesk. geneeswijze, waarbij degene die de kuur doet, vooral melk moet drinken), v. gmv.: de — doen; — **muil** (blankbek, flauwerik), m. -en; — **pot** (pot voor melk), m. -potten; — **salon** (inrichting, waar men melk of melkdranken kan gebruiken), o. -s; — **schuit** (schuit tot het vervoeren van melk), v. -en; — **sterilisatie**, v. gmv., zie Steriliseeren; — **slijter** (verkooper van melk bij de maat of in 't klein), m. -s; — **stand** (melkzaak), m. gmv.; — **suiker** (bestanddeel van de melk in den vorm van harde, kleurloze kristallen, door verdamping uit de zoete wei verkregen), v. gmv., ook, Galactose; — **taud** (een der eerste 20 tanden bij den jongen mensch), m. -en: de — en verdwijnen op het 7e of 8e jaar; — **teems**, v. -teemsen, zie Teems; — **tijd**, ook **Melkerstijd** (het vaste uur, waarop het vee wordt gemolken), m. gmv., ook: — **uur**, o. -uren; — **vee** (melkgevrnde huisdieren), o. gmv.; — **wagen** (wagen tot vervoer van melk), m. -s; — **weg** (sterrenk. witachtige sterrenorde), m. gmv.: de — snydt den hemelaequator onder een hoek van 63°; — **weger** (werktuig tot bepaling van 't watergehalte van melk), m. -s, ook: *Melkmeter*, z. Lactometer; — **wit** (blauwachtig wit), bn.

Melodie' (zangwijs, zangerige welhuidendheid van taal, mooie opeenvolging van tonen, gezang), v. -ën: een *treurige* —, een *opgewekte* —, (e = ee); — **dieus'** (welhuidend, zangerig, zoetklinkend), bn. en bw., -zer, meest —; **melodisch** (vol melodie, melodieus, zangerig), bn. en bw., -er, meest —; **melodrama** (tooneelspel bij tusschenpoozen begeleid door muziek), o. -drama's: een — is vaak een vreselijk bloed- en moordstuk, draak; — **drama'tisch** (als in een melodrama), bn.: — e muziek, een — e declamatie.

Meloen' (komkommerrachtig broeibakgewas), m. -en: de — is een fijne dessertvrucht, de — is afkomstig uit Zuid-Azië en O.-Indië.

Melomaan' (muziekgeek), m. en v. — manen.

Melomaanle' (hartstochtelijke neiging tot of verzoetheid op muziek), v. gmv. (e = ee).

Melpomene, v., myth. muze van het treurspel: zij draagt een masker. (ne = nee).

Mel'ter (moutbereider), m. -s; — **ij'** (bereiding v. mout, ook, werkplaats daartoe), v. -en.

Membraan' (vlies, dun huidje), o. -branen.

Me'mel (mijt), m. memels; — **ig** (vol mij-

ten), bn.: *memeltige kaas*, d. i. vol maden.

Memen'to mo'ri (Lat. gedenk te sterven, spreuk, door de Trappisten aangenomen), o.: het —: herinneringsteeken inz. aan den dood; een lijk; ook, doodshoofd, enz.

Mem'mekenskruid (tamme of tuin-kamperfoetie), o. gmv.; ook: Memmetjeskruid.

Memoi'res (Fr. gedenkschriften), v. mv.: de — v. Saint-Simon, de — v. Madame de Rémusat.

Memora'bel (gedenkwaardig), bn., -er, -st.

Memorabilia (gedenkwaardigheden), o. mv.

Memoran'dum (gedenkboekje of herinneringslijst; zakboekje; diplomatische nota; rekening), o. -s of -da.

Memoreeren (aanstippen, met een enkel woord vermelden, opteekenen ter herinnering): uit het jaarverslag willen wij het volgende —.

Memoriaal' (koopmansboek, kladboek), o. -alen; — **post** (post, welke in het memoriaal wordt opgeteekend), m. -posten.

Memorie (geheugen; ook: *heugenis, gedachtenis, herinnering*), v. gmv.; — **werk**, o. gmv.

Memorie (gedenkschrift, opstel, rekening, geschrift, verzoekschrift), v. -ries, -riën: — van *toelichting*, b.v. bij een wetsontwerp nl. de *motiveering, den uitleg, de gronden gevend*; — van *antwoord*, antwoord op het voorloopig verslag, dat is uitgebracht over een wetsontwerp; — **boekje** (opschrijf-), o. -s.

Memorisa'tie (van-buiten-leering), v. gmv.

Memoriseeren (van-buiten-leeren). (s = z).

Mem'phis, o. aardr. de oudste stad van Egypte, hoofdstad van het z.g. oude rijk met een tempel voor den Apis.

Mena'ge (Fr. huishouding, huishouden, huishoudelijkheid), v. gmv., ook: mil. soldatenkost), v. gmv.

Menageeren (sparen, ontzien, matigen): zich —, z. in acht nemen, z. sparen met het oog op de gezondheid.

Menage're (Fr. huishoudster; plat *étui* voor naalden, enz.), v. -s.

Menagerie' (Fr. beestenspel, verzameling van levende wilde dieren), v. -s, -ën.

Mendican'ten-orde, v. -n; z. Bedelorde.

Mene', *mene'*, *thekel'*, *uphar'sin*, d. i. geteld, gewogen en den Perzen gegeven: woorden door een geheimzinnige hand op den muur der zaal van Bel'sazar geschreven op diens laatste feestmaal (587 v. C.) Bijbel, Daniël 5: 25.

Meneer', m. -s; volkst. voor Mijn heer.

Menela'us, jongere broeder van Agamemnon, en koning van Sparta. (me = mee).

Menestree' (iemand, die in dienst van een voornaam edelman, b.v. van een vorst, de muziek beoefende; rondtrekkend zanger, later gezelschap van den troubadour, nog later rondreizend muzikant), m. -streelen; ook: Minstree, Meistree.

Men'gel (oude vochtmaat, thans als melkmaat 1 L., vroeger als oliemaat 1.21 L., als brandewijnmaat 1.53 L.), o. mengelen.

Men'geldichten (dichtstukken van mengelden aard), o. mv.: de — van Staring.

Mengelen (mengen, vermengen, doorenmengen), ik heb gemengeld; — **ing** (het mengelen), v. gmv., fig. iets, dat gemengeld is: een — van *blijdschap, v. hoop en vrees*; een — van *kleuren*; meerv. —ingen: opstellen van *allerlei aard*, b.v. *letterkundige —en, geschiedkundige —en*; — **klomp** (baaierd, chaos), m.; — **moes** (allegaartje, rommelzoo, samenraapsel), o. gmv.; — **werk** (letterwerk

v. allerlei aard), o. gmv., z. Miscellaneën. **Mengen** (dooreendoen, onder elkaar werken), ik heb gemengd: oliën -, wijnen -; bij uitbr. koffie -, thee -; fig. zich in een gesprek -, er deel aan nemen, zich in een twist -, zich er mede bemoeien.

Mengingrekening (zekere rekenwijze), v.: de - leert bepalen: 1º. hoe groot de gemiddelde prijs moet zijn bij 't doorenmengen van waren van koffie, wijn, enz.; 2º. hoeveel men van elke soort moet nemen om een mengsel van een bepaalden prijs te doen ontstaan.

Mengsel (stof, waarin verschillende bestanddeelen vermengd zijn; handel. koopwaar, die verkregen is door eenige hoeveelheden van diversen prijs met elkaar te vermengen), o. mengsels; verder: scheik. verbinding: dampkringslucht is een - van zuurstof, stikstof, waterstof, enz.: fig. vermenging: een - van leugens en waarheid.

Menie (Lat. roode kleurstof, van loodoxyde bereid, een soort van dekverf), v. gmv.

Menien (met menie verven of bestrijken), ik meniede, heb gemenied: ijzeren balken -.

Menig (meer dan één, veel), onbep. telw. altijd gevolgd door een zn. in het enkelv.: - mensch, ik heb er - uur doorgebracht, verscheiden uren.

Meniggeen (een aantal personen), onbep. vnv.: deze zwemmer heeft - gered.

Menigerhande, menigerlei (van vele soorten), bn. en soortgetal.

Menigmaal (verscheiden malen), bw.: ik heb er u - ontmoet, dikwijls; - heb ik u gewaarschuwd, ook, - werf, zie ald.

Menigte (grote hoeveelheid, groote schaar van menschen, dieren, planten, delfstoffen, enz.), v. -n: een ontelbare -; de groote -, het publiek, de massa; koeien en paarden in -, een - boomen, turven, huizen, enz.

Menigvond (verscheiden malen), bw.: zelfs de deugzaamste valt -.

Menigvuldig, meestal: **Menigvuldig** (talrijk, veel), bn. en bw.: onze - e gebreken; God vergeeft -; soms: een - e oogst, overvloedig; -heid (talrijkheid, overgrote hoeveelheid), v. gmv.: de - uwer bezigheden; de - onzer plichten.

Menigwerf (menigmaal), bw.: ik heb den zieke - bezocht, vaak, dikwijls, dikwerf.

Meningitis (nekkrimp, ontsteking en ettering v. h. ruggemerg en hersenuis), v. gmv.

Menist' (doopsgezinde, aanhanger van de leer ook door Menno Simonsz. (1496-1561) voorgestaan, die tot 1536 pastoor was van het Friesche dorp Witmarsum), m. -en; ook: **Mennoniet'** en **Mennonist'**; zie Baptist.

Menist' (doopsgezind), bn.: die familie is -.

Menistenblauw (hemelsblauw), bn., als zn. o.; - boterham (sneetje geboterd brood, met een beschuit belegd), v. -hammen; - bruiloft (eenvoudige, stille bruiloft), v. -bruiloften; scherts. lediging van een beerput; -hemel (scherts. naam der Vechtboorden in de 18e eeuw), m.: deze boorden waren destijds met fraaie buitenplaatsen van Menisten bezet en wel tusschen Loenen en Maarssen.

Mennekes (O.-I. soldaten, manschappen), m. mv.: onze - op Atjeh. gmv.

Men'nen (met den toom besturen), ik heb gemend: een paard -, een vierspan -; fig. de volkamenigte -, leiden, z. Volksmenn'er.

Mennoniet' (doopsgezinde, menist'), m. -en.

Mensch, m. -en: de - is begaafd met rede, wil, spraak, enz.; zegsw. onder de - en komen, aan het sociale leven deelnemen; kinderen worden -en, volwassen lieden; spreekw. De - wikt, en God beschikt, zie Beschikken; Bijb. den ouden - afleggen, den nieuwen - aandoen, zich zedelijk beteren; scherts. den inwendigen - versterken, voedsel gebruiken; onzijdig: het arme -, vooral van een vrouw in medelijdenden zin; zie ook: Bosch - Jong -, Oer -.

Mensch'aap (aap van de meeste ontwikkelings), m. -apen; zie: Gorilla, Gibbon, Chimpanseé, Orang-oetan.

Mensch'dom (het menschelijk geslacht, al de levenden en dooden samen), o. gmv.

Men'schelijk (van den mensch, dezen betreffende of eigen), bn. en bw.; -er, -st: de - e natuur, een - e zwakheid, de - e samenleving; dwalen is -; fig. niet streng, human: zijn ondergeschikten - behandelen; verg. On -.

Men'schelijkerwijze (als onder menschen gewoonte is), bw.: - gesproken, volgens den gewonen menschelijken gedachtengang.

Men'schelijkheid (eig. het menschelijk-zijn, in goeden zin), v. gmv.: - is menschlievendheid, minzaamheid; den gevangen vijand met - behandelen, welwillendheid, zachtheid.

Men'schelijk op'zicht (vrees voor het oordeel der menschen), o.: het - doet daden bedrijven of verzuimen, niet uit overtuiging maar uit vrees voor opspraak of praatjes.

Menscheneter (wilde, die zich soms voedt met menschenvleesch), m. -eters; zie: Anthropophaag en Kannibaal.

Menschengeslacht (het menschedom, generatie), o. -geslachten: het eene - komt op, en het andere gaat te niet.

Menschenhaal, v. -en; de - is een der grootste soorten van haaien, ± 4,5 M. lang; de - leeft in alle groote zeeën der gematigde en der heete zone en verslindt menschen.

Menschenhaat (afkeer van menschen, m. gmv.; -hart (het hart eens menschen, fig. menschelijk gevoel), o. -en; -hater (misanthroop), m. -s; -kenner, m. -s; -kennis (duidelijk begrip van het wezen en het karakter v. d. mensch), v. gmv.; -kind (eig. kind der menschen, nl. de mensch), o. -kinderen; -liefde (philanthropie), v. gmv.; -offer (offer, waarbij nl. één of meer personen worden gedood), o. -s; -paar, o. -paren: het eerste -, nl. Adam en Eva.

Menschenras (groep of soort van 't menschelijk geslacht), o. -rassen: er zijn vijf -en: het blanke, het gele, het zwarte, het brutne (Maleiers) en het roode (Indianen): het Kaukasische of blanke -, het Mongoolsche of gele -, het Negerras of zwarte -, enz.; de Papoea's zijn een cultureel laagstaand -; -roof (misdrijf, bestaande in het rooven van menschen, om ze als slaven te verkoopen, b.v. in Midden-Afrika), m. gmv.; -schuw (omgang met menschen mijndend), bn., -er, -st; -vrees (vrees of afschuw voor menschen), v. gmv.; -vriend (eig. vriend der menschen; iem., die er naar streeft, het geluk zijner medemenschen te bevorderen; philanthroop), m. -en; -waarde (zedelijke waarde van den mensch), v. gmv.; -werk (het werk, de arbeid der menschen), o. gmv.: alle - is onvolmaakt. **Mensch'heid** (de hoedanigheid van mensch te zijn, de menschelijke natuur; al de thans

levende menschen, het levende menschelike geslacht), v. gmv.: de godheiden — v. Christus; de geschiedenis der —; verg. Menschdom.

Menschkunde (kennis van den mensch), v. gmv. zie Anthropologie; ook kennis van het menschelek hart; — **kun'dig** (den mensch naar zijn aard kennende, menschkunde bezittende), bn.: een — e opmerking; — **lie'vend** (liefderijk, humaan), bn. en bw.: — **hulpbetoon**, een — hart; — **lie'vendheid** (philanthropie), v. gmv.; — **paard**, o. — en, zie Centaur; — **stier**, m. — en, zie Minotaurus; — **waardig**, bn. en bw.: een — bestaan; — **wonen**; — **wording** (het menschworden), v. gmv., zie Incarnatie.

Mens sa'na in corpore sa'no (Lat. Een gezonde ziel in een gezond lichaam).

Mensuur (muz. onderlinge verhouding der tonen, ook: de maatverhouding van snaren en orgelpijpen), v. gmv. (s = s).

Ment, v., zie Munt (plant).

Mentaal (in den geest, in de gedachte), bn.

Mentaliteit (manier van denken, geestesrichting), v. gmv.: de Turksche — in zake de gewonden, die op het slagveld liggen.

Menteneeren, zie Mainteneeren; spreekt. Menteneeren.

Menthol (extract van pepermuntolie), v.

Mentie (melding, gewag), v. gmv.: — maken van iets, b.v. bij een wedstrijd; verder: aanstalten maken. (tie = sie).

Mention' honorable (Fr. eervolle vermelding b.v. op een tentoonstelling), v. gmv.

Mentionneeren (vermelden, gewagen van).

Mentor, myth. Athene of Minerva in de gedaante van Mentor, den ouden vriend van Odysseus of Ulysses; — begeleidde Telemachus op zijn reis naar het hof van Nestor en dat van Menelaüs, om zijn vader Ulysses te zoeken; fig. wijze leidsman of gids, ervaren raadgever.

Menu (spijškaart, lijstje der gerechten bij een diné), o. menu's; menuutje, o. — s.

Menuet (langzame, statige, afgemeten onderwetsche Fransche dans in $\frac{3}{4}$ maat), v. — ten: de — was zeer in den smaak in de dagen van Lodewijk XIV; ook de muziek.

Mep (klap of slag), m. meppen: iemand een — geven, oorvijg, slag, gmz.

Mephisto, m.: — is de lichtschuwe, de verleider, de duivel; ook: Mephisto'pheles.

Meph'tisch (stinkend, verstikkend, verpestend, giftig), bn.: eene — e lucht.

Meppen (fel en onverwacht slaan, een mep geven), ik heb gemept: iem. op zijn rug —; hond en katten —, doodslaan; zie Mep.

Mépri'se (Fr. dwaling, vergissing), v. — s.

Mercantiel (wat den koophandel betreft), bn.

Mercator, eig. m. Gerard Kremer, 1522 — '94, ontwerper van de kaarten van wassende breedte, d. i. waarop de meridianen en parallellen als rechte lijnen geteekend zijn; — **projectie** (wijze van kaartteekenen naar de methode van Mercator, vooral in gebruik voor zeekaarten), v. gmv. (j = j).

Merecnair (Fr. loondienaar, huurling), m. en v. — s; ook bn.: bereid voor loon te dienen.

Mercel (Fr. dank, dank je), bw.: — bien, ik dank u zeer.

Mercurius, m. myth. god v. den koophandel en van de dieven; — is ook de gode der goden; hij heeft gevleugelde voeten en een staf in de hand; ook Hermes.

Mercurius (scheik. kwikzilver), o. gmv.

Mercurius (een der binnenplaneten), m.

Mercur (verkorting van Mercurius), o.

Mère (kloostertitel), v. — s; zie Bijlage I.

Me'rel (zwarte lijst), v. — s; ook Meerle.

Me'ren (een schip vastleggen met een kabel en wel aan een paal, dukdalf of ring), ik meerde, heb gemeerd; zie Meerpaal.

Merg (weeke, niet vloeibare, maar vette stof in holle beenderen), o. gmv.: een — been of e. — pijp, z. Pijpbeen; zegsw. dat dringt door — en been, dat raakt het hart, het binnenste, dat dringt tot in de ziel; hij is edelman in — en been, door en door; hij heeft — in de knoken, is een pittig man; ook, van planten: — stengels; spreekt. Murg.

Mergel (kalkgrond), v. gmv.: er bestaat kalk en leem —; ook: — aarde (vette kalksteenaarde, dienend tot bemesting), v. gmv.; — **achtig** (als mergel, overeenkomende met mergel), bn.; — **groeve** (groeve, waar mergel uit gegraven wordt), v. — n; — **kalk** (kalk, verkregen door het branden van mergelsteen of mergel-specie), v. gmv.; — **put** (put, waarin mergel bewaard wordt), m. — ten; — **steen** (zachte natuursteen, die in blokken verwerkt wordt), o.

Merg'lepel (lepel met kleinen bek en langen steel, om merg uit een mergpijp te halen), m. — lepels; — **pijp** (hol runderbeen, gevuld met merg), v. — pijpen.

Meridiaan (aandr. middagcirkel, middagtijn, denkbeeldige cirkel, gaande door de twee polen), m. — anen: de eerste —, de koperen — a.d. globe.

Meridionaal (zuidelijk, loopend van N. naar Z.), bn.: — nale bergketens.

Merinos (Spaansche schapen met zeer fijne wol), m. mv.: kudden van — trekken rond op de hoogvlakten van Spanje.

Merinos (soort van glanzige, lichtgekeperde kledingstof, gewezen van de bijzonder fijne wol van Spaansche schapen), o. gmv.

Merinossen (van merinos gemaakt), bn.: een — rok, een — jakje, een — japon.

Merinoswol (wol van het merinosschaap), v.

Merk (kenteeiken, stempel, keur, kaartje, lootje, bewijs), o. — en.

Merkaton (grootte, gele perzik), v. — s.

Merk'baar (te bespeuren), bn. en bw.; — der, — st: een — bare verandering; de dagen lengen in Februari —, de zieke gaat — achteruit.

Mer'kelijk (aanmerkelijk, belangrijk), bn. en bw.; — er, — st: een — verlies; alles was er — veranderd, hij was — ouder geworden, blijkbaar, kennelijk.

Mer'ken (van een merk voorzien, met een merk teekenen), ik heb gemerkt: een kist —, een vat —, het vee —, linnen —; boomen —, d. i. van een rood cijfer voorzien op den deels ontschilden stam.

Mer'ken (bemerken, bespeuren), ik heb gemerkt; zie Bemerken.

Mer'kenwet (wet van 1893 houdende bepalingen op de fabrieks- en handelsmerken), v.

Merk'garen (rood garen om linnen te merken), o. — s; — **inkt** (inkt, om te merken), m. — en; — **katoen** (roode katoendraad, waarmee linnen goed merkt), o. gmv.; — **lap** (letterlap v. meises), m. — pen; — **letter** (letter op linnengoed), v. — s; — **paal** (scheidspaal), m. — palen; — **steer** (grenssteen), m. — en; — **teeken** (kenteeiken), o. — s, — en; — **teeken** (van een merkteeken voorzien, met een merk teekenen), ik heb gemerkteekend.

Merkwaardig (belangrijk, vol betekenis), bn., -er, -st, ook, meer en meest -: een -e gebeurtenis; -**waardigheid** (merkwaardige zaak), v. -heden: de -heden van een stad.

Me'ro ju're (Lat. naar zuiver recht. (j=j)).

Merovin'gers (gesch. in Fr. afstammelingen van koning Meroveus, 451-447 n.C.), m. mv.: de - regeerden tot '752; Pepijn de Korte, 752-768, maakte een einde aan hun regeering.

Mer'rie (wijfjespaard), v. -s, -riën; -**veulen** (vrouwelijk veulen), o. -s.

Merveilleus' (wonderbaar), bn. en bijw., -leuzer, -t.

Mer'wede-kanaal' (aandr. nieuwe waterweg van Amsterdam naar den Rijn), o.: het - loopt O.-waarts van de oude Keulsche vaart, het gaat uit van het Noordzeekanaal en loopt langs Breukelen naar Utrecht, voert langs Vreeswijk naar het Zederikskanaal en naar Gorinchem, verder naar de Merwede.

Mes (werktuig om te snijden), o. messen: het hecht, het scherp, de rug, de punt van een -; naar den dienst: brood-, hak-, kap-, keuken-, ploeg-, scheer-, snoei-, voorsnij-; zie ook: Knijf, Knip-, Temper-, Zak-; zegsw. is er iets voor het -? d. i. te eten; zijn - (je) snijdt van twee kanten, hij verdient dubbel; iemand het mes op de keel zetten, iets afdreigen; onder het - zitten, geschoren worden, fig. ook: een examen of onderzoek ondergaan; bij uitbr. scherp stalen schijfje, waarop de balans zich beweegt.

Mésallian'ce (Fr. huwelijk beneden iems stand), v. mésalliances.

Mésallieeren, zich (beneden zijn stand huwen, een mésalliance doen).

Mes'igit (O.-l. Mohammedaansch bedehuis, meestal midden in de gemeente), v. -s; ook Missigit. (g = g).

Mesmeris'me (de leer van Dr. Mesmer, (1734-1815): leer van het dierlijk magnetisme, eerste vorm van het hypnotisme), o. gm.v.

Mesopota'mië (Bijb. eig. het land tusschen de rivieren, nl. tusschen den Euphraat en de Tigris), o.; thans Tweestroomland.

Mesquin' (Fr. bekrompen, kleingeestig, pietluttig, krenterig, armzalig), bn.

Mesquinerie' (Fr. karigheid, kleingeestigheid, bekrompenheid), v. -rieën.

Messengerie' (Fr. expeditiekantoor, bestel- en vrachtgoederenkantoor, ook voor het vervoer van reizigers), v. -s, -rieën: -s maritimes, Fransche stoomvaartmaatschappij.

Mes'se(n)koker (koker of scheid voor één of meer messen), m. -kokers.

Mes'selegger (toestelletje om het tafelmessen op te doen rusten), m. -leggers.

Mes'senbak (bak tot berging der tafelmessen), m. -bakken; -**handel** (handel in allerlei soort van messen), m. gm.v.; -**lade** (lade tot berging v. tafelmessen), v. -laden; -**maker**, m. -s; -**mandje** (mandje voor tafelmessen), o. -s; -**slijper** (iem., die messen slijpt; werktuig tot het slijpen van messen), m. -s.

Mes'sescheede (koker of foedraal voor één mes), v. -scheeden.

Messiaansch' (op den Messias betrekking hebbende), bn.: een -gedicht, -e profetieën.

Messia'de (heldendicht over den Messias, Messiasdicht), v. -s: de - v. d. Duitschen dichter F. G. Klopstock werd in 1733 voltooid.

Messias', m.: de Gezalfde, de Heiland, de Verlosser, de Christus.

Messidor' (Fr. revolutie: 10e maand of Oogstmaand, van 19 Juni-18 Juli), m. gm.v.

Mes'sing (geelkoper, een legering van 70 a 80% koper en 30 a 20% zink), o. gm.v.

Mest (meststof), m. ook, **Mist**, m. -en: er is paarden-, koeien-, schapen-, vogel- of guano, en stal-, ook Kunstmest.

Mes'ten 1. (bemesten), ik mestte, heb het land gemest: een akker -, een tuin -; 2. (vetmaken van vee), ik mestte, heb gemest; zie: Vetmesten en Mestvee.

Mest'hoop (stapel mest, mestvaalt), m. -en.

Mesties' (kleurling, kind van een blanke en een Indiaansche, of van een Indiaan en een blanke vrouw), m. en v. mestiezen.

Mest'kalf (kalf, dat vetgemest wordt of is), o. -kalveren; evenzoo: -**koe**, v. -koeien.

Mest'kar (kar of wagen tot het vervoer van mest), v. -karren; -**kever**, m. -s, zie -tor; -**put** (gemetselde diepe, open bak tot overberging van stalmest), m. -ten; -**stof** (al. wat als mest kan dienen), v. -stoffen; -**tor** (dierk. bladsprietig insect), v. -torren: de groote - leeft vooral in paardenmest; -**vaalt** (mesthoop), v. -en, zie Vaalt; -**varken** (dat nl. vetgemest wordt), o. -s; -**vee** (vee, dat gemest is of wordt), o. gm.v., zie Slachtvee; -**vork** (riek met drie tanden, waarmee men in den mest werkt), v. -en, zie Greep; -**wagen** (boerenwagen tot vervoer v. mest), m. -s.

Met, vz.: schrijven - een pen, door middel van; - iemand gaan, hem vergezellen; - geweld, door; laat hem - vrede, in; - iets bezig zijn, aan; bw.: de schuit wordt van den wal gestooten, - komt een knaap geloopten (Staring), tegelijkertijd, op datzelfde oogenblik.

Met (gehakt varkensvleesch, worstvleesch), o. gm.v.; zie Metworst.

Met (landmaat in Zeeland), o.; zie Gemet.

Me'ta (half), bw.: -conto, halve rekening.

Metaal' (Fr. delfstof, enkelv. lichaam), o. metalen: platina, goud, zilver is edel -; koper, tin, ijzer, lood is onedel -.

Metaal'ader (aardader, waarin metaal gevonden wordt), v. -aders, -aderen; -**draad** (draad van metaal), m. -draden, als stofn. o. gm.v.; -**draadlamp**, v. -en; -**gieter** (werkman, die metaal smelt en giet), m. -s; -**gieterij** (het gieten van vloeibaar metaal, ook: de werkplaats of fabriek), v. -en; -**industrie** (industrie, waarin metaal als grondstof wordt gebruikt), v. -ën: de - bloeit in Engeland en in Duitschland; -**warenfabriek** (fabriek, waarin allerlei metalen huisgerei vervaardigd wordt), v. -fabrieken.

Metachronis'me (fout in de tijdrekening, doordat men iets op een te laten tijd laat plaats hebben), o., verg. Anachronisme.

Meta'len (van metaal), bn.: het -Kruis, eereteeken van 1830-'31, vervaardigd uit het metaal van veroverd veldgeschut.

Metalliek' (metaalacht., metaal bevattend), bn.

Metalliek' (Oostenrijksch staatsseffekt, waarvan de uitbetaling der rente en de aflossing in zilver moeten geschieden), m. -liken.

Metalloï'de (element, niet-metaal), o. -loiden: er zijn 15 -n, als zwavel, phosphor, kiezel.

Metallurgie' (de wetenschap der ertsen en van hun smeltingen bewerking), v. gm.v. (g=g).

Metamorpho'se (omvorming, herschepping), v. -n, zie Gedanteverandering; -**mor-**

- phosceeren** (herscheppen, van gedaante doen veranderen, vervormen).
- Metaphoor'** (stijl: troop v. d. overdracht, van de meest directe beeldspraak), v.-phoren; de - stelt het beeld terstond in de plaats der eigenlijke voorstelling, b.v.: *de kameel is het schip der woestijn, het riet is een speeltuig der winden*; ook: *Metaphora*.
- Metaphorisch** (overdrachtelijk, zinnebeeldig, figuratief), bn. en bw.: het - gebruik der woorden, b.v. *de gouden zon, de Alpen gloeien*.
- Metaphysica** (leer der bovenzinnelijke gronden van de dingen en werkingen), v. gmv.
- Metaphysisch** (bovenzinnelijk), bn.
- Metathesis** (spraak. letteromzetting, letterkeer), v.; bv. in: *gort (grut), dertien (drie-tien), naald (nadel)*. (th = t).
- Meteen'** (terstond, tegelijkertijd, dadelijk), bw.: *ik kom - , ik help u - , tot -*.
- Metempsycho'se** (zielsverhuizing), v. gmv.: de - is een oude leer, volgens welke de menschelijke ziel uit het eene lichaam in het andere (planten, dieren, menschen) zou overgaan; zie *Apis*. (psy = psie).
- Me'ten** (met een maat de lengte, de oppervlakte of den inhoud van iets bepalen), ik maat, heb gemeten: *garen en band - , een akker - , een schip - , graan - , steenkolen - , melk -*; zegsw. *iem. den rug - , hem ranselen met een stok; met twee maten -*, partijdig zijn, onderscheid maken; *zich met iemand -*, strijden met iem., wedijveren met iem. in kennis enz.; *dat zeeschip meet 6500 ton*, heeft een inhoud van; -**ing** (het meten), v. -en: *na, bij, volgens -*.
- Meteoor'** (stuk van uiteengesprongen hemellichaam in de aardse sfeer terecht gekomen), m. -oren: *te Weenen is een museum van meteoren*; ook, *Aëroliet*.
- Meteoor'steen** (meest ijzerrijke op aarde gevallen meteoor), m. -steenen.
- Meteor(ol)iet'** (meteoorsteen), m. -en.
- Meteorologie'** (weerkunde of kunde van de dampkringsverschijnselen), v. gmv.: een der afdelingen der - is de Klimatologie.
- Meteorologisch** (weerkundig), bn.: -e waarnemingen; het Koninklijk Nederlandsch - instituut te De Bildt.
- Me'ter** (Lat. mater d. i. moeder; peet, doopmoeder, peettante), v. meters.
- Me'ter** (lengtemaat, 40-miljoenste deel van een aardmeridiaan), m. meters: de - is de grondslag van het metrische stelsel van maten en gewichten; verder: *de vierkante - of M², en de teerling of kubieke - = M³*.
- Met'gezel** (iem. die een ander vergezelt, makker, reisgenoot), m. -gezelen.
- Methaan'** (mijngas, moerasgas), o. gmv.
- Metho'de** (vaste, weldoordachte manier van handelen; wijze van werken of onderwijzen volgens een plan; leerwijze), v. methoden, methodes: *een teeken-, schrijf-, lees-; de Berlitz-, de Fröbel-, de - Chevé*.
- Methodiek'** (leer der methode), v. -en.
- Metho'disch** (volgens een bepaalde methode), bn. en bw.; fig. ordelijk, geregeld.
- Methodist'** (lid eener godsdienstsekte onder de Christenen in Engeland en N.-Amerika), m. -en: zie *Wesleyaansch*.
- Methodologie'** (leer der methode), v. gmv.
- Methu'salem** of *Methu'salach*, Bijbelsche persoon, die volgens Gen. 5 : 27 den ouderdom van 969 jaar zou bereikt hebben; zegsw. *al werdt ge zoo oud als -*, stokoud.
- Methyl'alcohol** (houtgeest, houtalcohol), m. gmv.: de - wordt gebezigd tot het bereiden van verven en brandspiritus, en soms tot het maken van dranken en mengsels.
- Meticuleus'** (Fr. angstvallig nauwgezet, scrupuleus, peuterig precies, pietuttig), bn. en bw.
- Metier'** (Fr. handwerk, ambacht, bedrijf, beroep), o. metiers.
- Metonymia** (stijl. troop der overnoeming), v. -'s: wij lezen *Vondel*; hij werd door het lood, door het staal getroffen; hij dronk den giftbeker; dit huis betaalt hooge belasting; de heele stad was op de been.
- Metonymisch** (stijl: bij overnoeming), bn. en bw.: *het - gebruik van een woord*.
- Metriek'** (wat tot den M. of de el behoort, er mede in betrekking staat), bn.: *het - e stelsel*, het 10-deelig stelsel van maten en gewichten, met den M. als grondslag; zie *Maten en Gewichten*.
- Metriek'** (dichtk. leer van den versbouw, leer der versmaten, muz. leer v. d. maat en den periodenbouw), v. gmv.
- Metrisch** (in verzen, in gebonden stijl), bn. en bw.: *de Ilias van Homerus in -e vertaling door C. Vosmaer*, waarbij de oorspronkelijke rhytmus behouden is.
- Metrologie'** (leer der maten en gewichten), v.
- Metrome'ter** (muz. maatmeter), m. -meters; de - is een klein uurwerkje, dat met een slinger zeer juist de maat der muziek aangeeft: de uitvinding is van 't jaar 1816.
- Metronoom'** (metrometer), m. -omen.
- Metropoliet'**, m. -en; ook: *Metropolitaan*.
- Metrop'olis**, v. -sen: *Alkmaar, de N.-H. -*, (C. O.); zie *Metropool*.
- Metropolitaan'** (aartsbisschop, aan het hoofd van een kerkprovincie staande), m. -anen; ook *Metropoliet*; z. *Suffragaan*.
- Metropolitaansch** (aartsbisschoppelijk), bn.
- Metropool'**, -**po'le**, **metrop'olis** (d. i. moederstad; oudtijds hoofdstad van een provincie, zetel van een metropolitaan), v. -polen.
- Me'trum** (maat, versmaat), o. metra.
- Met'selaar** (iem., wiens beroep het is te metselen, maker v. metselwerk), m. -laren, -s.
- Met'selaarsbaas** (metselaar, die een eigen zaak heeft), m. -bazen; -**knecht**, m. -s; -**werk** (het werk v. e. metselaar), o. gmv.
- Met'selen** (met kalk en steenen bouwen), ik heb gemetseld: *een muur -*.
- Met'selhamer** (bikhamer), m. -hamers; -**kalk** (kalk om te metselen, metselspecie), v. gmv.; -**specie** (mortel), v. gmv.; -**steen** (een baksteen), m. -steenen; -**werk** (te metselen of gemetseld werk), o. gmv.
- Met'ten** (R.-K. eig. *matutinae*: morgengebeden), v. mv.: de - maken met de lauden het eerste gedeelte van het dagelijksche breviergebed uit; zegsw. *iemand de - lezen*, hem streng berispen, hem kapitelen, hem zijn plicht voorhouden, verg. *Leviëten*; *korte - maken*, weinig omslag met iets maken, een zaak kort afdoen; in de volkst. *korte wetten maken*.
- Metterdaad'**, bw.: *zich - belachelijk maken*, werkelijk, d. i. door een daad of door daden; -**haast** (in haast, spoedig), bn., vero.; -**tijd'** (allengskens), bw.: *alles komt - terecht*, gaandeweg, na verloop van zekeren tijd; -**woon'**, bw.: *zich - ergens vestigen*.
- Met'tray**, o., Nederlandsche kolonie van weldadigheid voor verwaarloosde knapen, gelegen

in de gemeente Gorssel bij Zutphen; zie N e d. - .
Met'worst (worst van met, zie ald.; varkens-
 worst), v. -worsten; zegsw. in Drente: *met*
een - naar een zij spek willen gooien, d. i. een
 snijring uitwerpen om e. kabeljauw te vangen.
Meu'bel (Fr. stuk huisraad), o. -en of -s:
moderne -s van eikenhout; zegsw. *hij is een*
onnut -, iemand, die nergens voor deugt,
 een onnut mensch; -**en** (meubileren), ik
 heb gemeubeld: *een kamer, een huis -*;
 -**gordijn** (zwaar overgordijn in een zaal),
 o. -gordijnen; -**magazijn** (grootte winkel
 van gemaakte meubelen), o. -magazijnen;
 -**maker** (fabrikant of werkmán, die huis-
 meubels maakt), m. -makers.
Meubilair' (huisraad), o. gmv.: *het - van een*
kamer. de verschillende meubels eener kamer.
Meubileren (van huisraad of meubels voor-
 zien): *een huis -*; spreekt. *Meubileren*.
Meublement', o. -en; zie A meublement.
Meug (lust, zin, smaak: van meugen voor
 mogen, smaak of lust hebben in, b.v. *dat mag*
ik niet, die spijs, dien drank lust ik niet), v.:
 tegen heug en -, erg tegen zijn zin, met
 grooten tegenzin; *ieder zijn -*, smaak, lust.
Meul (moel, tante), v. gew.
Meuk (het meuken), v.: *in de meuk staan*,
 week of zacht worden; *stokvisch in de - zetten*.
Meu'ken (zacht doen worden), ik heb en het
 is gemeukt: *halfrijpe appels -*, ze in broeiend
 hooi stoppen, om ze te doen rijpen.
Meu'len, m. -s; in de volkst. voor Molen.
Me'um et tu'um (Lat. *het mijn en dijn*).
Meun (dierk. naam van een Noordzee- en
 een rivieruisch, m. -en.
Meu'te (Fr. koppel of troep jachthonden), v. -n.
Meu'zelen (lekkere beestjes proeven, peuzelen,
 smullen), ik heb gemeuzeld.
Meuzelen (vuulmaken), ik heb gemeuzeld.
Mevrouw' (ghewade dame), v. mevrouwen;
 zie **Mevr.** of **Mw.** en Bijlage I; -**schap**
 (rang van mevrouw), o.: *mevr. Dorbeen was*
trotsch op haar - C. O.
Mezzo (It. muz. half), bn.: -**forto**, half sterk,
 -**piano**, half zacht; -**sopraan'**, tweede
 sopraan; -**vo'ee** (St. muz. met halve stem),
 bw.: - spreken, - zingen.
Mias'ma (in de lucht zwevende ziektekiem,
 ongezonde uitdamping), o. miasmen.
Miauw', **miaauw'** (geluid eener kat), tw.
Miau'wen, **miaau'wen** (klankn.), de poes
 heeft gemiauwd, gemiaauwd.
M'ica (glimmer, een glasachtig mineraal), o.
 gmv.: *het - komt vooral uit Canada*.
M'ichaël, d. i. wie is als God: naam van een
 der zeven aartsengelen; - was de schutshoer
 van Israël, Daniël 12:1.
M'ichel, verpersoonlijking van Duitschland:
 verg. John Bull, Jonathan, Marianne.
Michiel': Sint- of St.-Michaël; zijn gedenkdag
 valt op 29 Sept., Michielsdag; *de orde van*
St.-Michiel, Beiersche ridderorde.
Michiels'zomer (nazomertje, mooi zomer-
 uwer, omstreeks St.-Michielsdag), m. -zomers.
M'icrobalans (uiterst gevoelige balans), v.
 -en; met een - kan men tot 0.001 mG.
 nauwkeurig wegen.
Micro'be (microscopisch organisme, bestaan-
 de enkel uit ééne cel; bacterie), v. microben.
Microcephalen (mensen met abnormaal
 kleinen schedel), m. en v. mv.
Microcosmos (wereld in het klein), m. gmv.;
 fig. de mensch.

Microme'ter (toestel tot het meten van kleine
 grootheden), m. -meters.
M'icron (duizendste mM.), m. -s of micra:
de standaardmeter van Oostenrijk is twee
-s te lang; de microbe der slaapziekte is
slechts 25 a 80 micra lang.
Microne'sië (aardr. een der drie eilanden-
 groepen tot Oceanië behorende), v. o.: de be-
 woners van - zijn van gemengd ras (Maleiers
 en Papoea's). (s = z).
Microphoon' (toestel tot het waarnemen
 van zwakke geluidgolven), v. -phonen; ook:
 hoortoestel der telefoon: *met een - hoort*
men het zwakste geluid.
Microscop' (optisch instrument, dienende
 tot zeer sterke vergrooting), m. en o. -sco-
 pen: *met een - ziet men het kleine, ook*
het voor het oog onzichtbare; de - is in 1590 door
 Zacharias Jansen te Middelburg uitvonden.
Microscopisch (alleen door den microscop
 waar te nemen), bn. en bw.: -e praeparaten,
 -e diertjes; - klein.
Microtoom' (instrument, om microscopische
 doorsneden te maken), m. -tomen.
M'idas, myth. koning van Phrygië, die alles,
 wat hij aanraakte, in goud veranderde, fig.
 rijkwaard; ook, domme kunstrechter in den
 toonkunstwedstrijd tusschen Pan en Apollo;
 -**ooren** (myth. ezelsoreen), o. mv.: koning
 Midas kreeg ezelsoreen van Apollo, als domme
 kunstrechter, daar hij Pan den prijs toekende.
Mid'dag (het midden van den dag, ook: de
 tijd na 12 uur tot 5-6 uur namiddag), m.
 middagen: *het is, het wordt -*; *den ganschen*
-; *des -s, 's middags; alle middagen; een*
warme -, een zomersche -; *iem. goeden -*
wenschen; fig. *de - van het leven*, de mid-
 delbare leeftijd; -**beurt** (nl. om te pree-
 ken), v. -en; -**cirkel** (meridiaan), m. -s;
 -**dienst** (kerkdienst in den namiddag), m.
 -en; -**dutje** (-slaapje), o. -s; -**eten**, o.
 gmv.; -**hitte**, v. gmv.; -**hoogte** (hoogste
 stand der zon voor een bepaalde plaats en
 op een bepaalden dag), v.: de zon bereikt
 haar -, als ze door den meridiaan van die
 plaats gaat; fig. *de - van zijn leven*, van zijn
 macht bereikt hebben, toppunt; -**kerk**
 (godsdienstoefening in den namiddag; bij de
 R.-K. vesper), v. gmv.; -**kost** (eten), m.
 gmv.; -**lijn** (meridiaan), v. -en; -**maal**
 (diner, hoofmaal), o. -malen; -**malen**
 (dineeren), ik -maalde, heb gemiddagmaald;
 -**slaapje** (siësta), o. -s; -**trein** (die nl.
 des middags of in den namiddag vertrekt of
 aankomt), m. -en; -**uur** (uur 's middags),
 o. -uren; -**zon** (zuiderson), v. gmv.
Mid'del (middellijf), v. en o. middels.
Mid'del (iets, om tot een doel te geraken,
 b.v. geneesmiddel), o. middelen: een - tegen
 de koorts; *er is geen - voor*, er is geen kruid
 voor gewassen, geen raad voor; -en, geld-
 middelen, rijkdom; zie ook: Geldmiddelen,
 Hulpmiddel, Levensmiddelen, Voed-
 ingsmiddel, enz.
Mid'delaar (vredestichter, bemiddelaar, inz.
 de Zaligmaker), m. middelars of -laren.
Mid'delaarschap (de daad van bemiddeling,
 het middelaar-zijn), o. gmv.
Mid'delbaar (het midden houdend), bn.: -
 onderwijs, d. i. den overgang vormend tus-
 schen lager en hooger onderwijs, geregeld bij
 de wet van 1863; *een welgemaakt man van*
-bare jaren (J. t. Br.); *zij is van -baren*

leeftijd, b.v. 35 tot 45 jaar; -bare tijd, geregeld n. d. gemiddelden duur der zonedagen.

Mid'deldeur (deur in 't midden), v. -deuren.

Mid'deleeuwen (de jaren van 476-1492 n. C.), v. mv.: de - vormen een tijdvak van ± 1000 jaar en zijn als een overgang tusschen oude en nieuwe geschiedenis; -**eeuwsch** (tot de middeleeuwen behoorende, er eigen aan), bn., fig. -e toestanden, achterlijk, ruw.

Middelerwyl (in dien tusschentijd), bw.

Mid'del-Europeesch, bn.; zie Midden.

Mid'delevenredig, bn.: in de evenredigheid $2:4=4:8$ is 4 middelevenredig.

Mid'delevenredige (wat het midden houdt tusschen; rekenk. getal, dat middelevenredig is tusschen twee andere), v. -evenredigen.

Mid'delgebergte (gebergte met toppen tot een hoogte van ± 2000 M.), o. -n; verg. Hooggebergte.

Mid'delhand (deel der hand tusschen pols en vingers), v.; fig. bij het kaartspel: op de - zitten, niet het eerst en niet het laatst moeten spelen; zie: Achterhand en Voorhand.

Mid'delhoogduitsch (de Duitse taal van de 12e eeuw tot de dagen der Hervorming), o. gmv.; zie: Nieuw- en Oudhoogduitsch.

Mid'delkleur (tusschenkleur), v. -en: er zijn -en tusschen zwart en wit (Koetsveld).

Mid'dellandsch (tusschen twee of meer landen gelegen), bn.: inz. verbonden met zee: de -e Zee, de zee tusschen de werelddelen Europa, Azië en Afrika; zie Wereldzee.

Mid'dellijk (niet rechtstreeksch), bn.: een -e verbinding van twee steden, indirect; ook bw. de Middellandsche Zee is - verbonden met den Atl. Oceaan, niet direct, niet rechtstreeks.

Mid'dellijn (diameter, doorsnede), v. -en: de - van een cirkel, van een bol: de lijn, die door het middelpunt gaande, twee punten van den omtrek verbindt.

Mid'delmaat (het juiste midden tusschen twee uitersten), v. gmv.: de gulden-; zegsw. - versiert de straat, de - is de beste maat; -**matig** (tamelijk, redelijk), bn. en bw.: -e gaven, - groot; -**matigheid**, v.: de muziek is de eenige kunst, welke - duidt; -**moot** (moot uit het midden van een visch), v. -en; -**nederlandsch**, bn.: de -e taal, de Nederlandsche taal van de 12e tot op het einde der 15e eeuw; als zn. o.; -**perk** (perk in het midden van een grasveld), o. -en, ook middelste deel van het scheepsdek; -**punt** (het punt, juist in het midden gelegen), o. -en: het - v. e. cirkel, fig. de Dam in A'dam is een - van verkeer, Londen is het - van den Engelschen handel; -**puntschuwend** (-vliedend), bn.; -**puntvliedend** (van het middelpunt zich willend verwijderen), bn., zie Centrifugaal; -**puntzoekend** (naar het middelpunt toe werkend), bn., zie Centripetaal; -**rif** (spierachtig vlies tusschen borst- en buikholte), o. -riffen; -**schot** (ontl. schot tusschen twee kamers), o. -ten; -**slag** (een soort tusschen groot en klein, lang en kort, dik en dun in), o. gmv.; -**soort** (eig. soort, die het midden houdt), v. en o. -en: een - letter, tusschen groot en klein; een - sigaar, tusschen goed en slecht; -**stand** (de burgerstand), m. gmv., ook: Middenstand; -**standscoöperatie** (aaneenschluiting van kleinhandelaars), v. gmv.

Mid'delste (midden tusschen andere dingen in), bn.: de - vinger, de - dag der week.

Mid'delstem (muz. zangstem tusschen tenor en bas), v. -stemmen; -**stof** (stof, die door-dringbaar is voor een andere), v. -stoffen; -**stuk** (stuk in het midden, b.v. een tafelsieraad), o. -stukken; -**term** (rek. een der middelste termen eener evenredigheid), m. -en; -**vinger** (de langste, de middelste vinger), m. -s; -**weg** (de weg door of in het midden, fig. middel tot bevrediging), m. -wegen: den - houden, de gulden -; -**woord** (spraak. woord, dat in vorm een afleiding schijnt, maar waarvan het grondwoord niet bekend is), o. -woorden: gezond, akker, ezel zijn -en.

Mid'den (plaats of punt tusschen twee uitersten, te midden van iets), o. -s: hij woont in het - v. d. stad, het was in het - v. d. zomer, v. d. nacht; dit blijve in het -, onopgelost, onafgedaan; hij zat te - v. d. zijnen, in den schoot zijner familie; zegsw. iets in het - laten, er niet over spreken, onbeslist laten; iets in het - brengen, te berde brengen, ter sprake brengen; te - van; te - der gevaren, er door omringd, omgeven.

Mid'den (ergens midden in, tusschenin), bw.: hij stond - in de kamer; het was - op den dag, d. i. tusschen morgen en avond.

Midden-Afrika, o.: in - is de Congo-staat gelegen; -**Amerika**, o.: Mexico of Mejico ligt in -; -**Azië**, o.; de Himalaja ligt in -; ook Middel-, Centraal-.

Mid'denboords (bij het midden v. h. schip), bw.: het schip werd - getroffen; -**ding** (iets, dat het midden houdt, iets halfslachtigs), o. -en: de uitdrukking „heer Bruis“ was ongetwijfeld een - (C.O.); -**door** (in tweeën, door midden), bw.: iets - breken; -**Euro'pa** (het midden v. Europa), o.; -**Europeesch**, bn.: de -e tijd, nl. die 15° of 60 min. vroeger is dan de tijd van Greenwich: Duitschland heeft den -en tijd; -**in** (midden tusschen andere in), bw.: het schip lag -, hij liep -, in het midden; -**koers** (het gemiddelde tusschen den hoogsten en den laagsten koers), m. -en; -**man** (man, die tot geen partij behoort, maar tusschen de partijen staat), m. -mannen; -**prijs** (prijs tusschen den hoogsten en laagsten marktprijs gelegen), m. -prijzen; -**rijk** (eig. rijk, gelegen midden tusschen andere, inz. Duitschland of Oostenrijk in den wereldoorlog van 1914), o. -en; -**rijm**, o. -en, zie Rijm; -**schip** (ook: het Groote Schip; hoofdbeuk eener kerk, loopende van den hoofdingang tot het priesterkoor), o. gmv., verg. Zijschip; -**stand**, m. gmv.; zie Middelstand; de Ned. -: naam van een bond van vereenigen van handeldrijvende en industriëlen, opgericht te Utrecht, 1902, deze bond wil federatieve samenwerking; -**stof**, v. -fen, zie Middelstof.

Mid'dernacht (dat. van midnacht, d. i. 12 uur in den nacht), m. -en; -**nachtelijk**, bn.: het - uur, 12 uur 's nachts; -**nachtsuur** (12 uur in den nacht), o. -uren; -**nachtszon** (de zon, die dag en nacht, ook te middernacht, zichtbaar is), v. gmv.

Mid'gard (Germ. myth. de aarde of de menschenwereld), m., ook, Manheim; -**slang** (Germ. myth. de wereldslang), v. gmv., zie Jormungandur of Wereldslang.

Midlaniet'en (Bijbel. volksstam aan de O. zijde van Palestina), m. mv.: de - stamden af van Midian, een zoon v. Abraham en Ketura.

Mid'scheeps (in of naar het midden van het schip), bw.: de boot kreeg - een deuk; -scheepsch, bn.: een -e aanvaring.

Mid'winter (het midden van den winter, 22 Dec.), m. -winters, w. i. g.; -zomer (21 Juni, zonnestilstand), m. -zomers, w. i. g.

Mie'lie (maïs), v.; ook Milie.

Mier (hekel), v. gmv.: zegsw. een - aan iem. of iets hebben, een afkeer, een walg. gmv.

Mier (dierk. vleesvleugelig insect, met volledige metamorphose: ei, larf, pop, mier), v. -en: er zijn witte, zwarte, roode en bruine -en.

Mier (plantk. vogelmier, murik), v.; zie Muur.

Mieren (in de volkst. schelen), b. v. wat kan 't mij -/ ik ben er glad onverschillig onder; verder: lastig maken of vallen, hinderen, plagen, treiteren, zeuren, zaniken, meest in de onbep. wijs: lig toch niet te -.

Mierenbeer (dierk. de groote miereneter in Z.-Amerika), m. -beren.

Mierenegel (dierk. zeker vogelbekdier), m. -egels: de gewone - leeft in Nieuw-Holland en wel in holen en voedt zich met insecten.

Mierenel (eig. de verpopte mierelarf), o. -eieren; -eter (tandeloos zoogdier), m. -s: de groote - leeft in Z.-Afrika, de kleine in Amerika; -honing (dierk. speekselachtige, zeer zoete stof, door de blaadluizen afgescheiden, een geliefde kost der mieren), m., ook: -zoet, o. gmv.; -hoop (aardhoop, door de mieren opgewerkt), m. -en; -jager (spechtachtige vogel, die op mieren aas), m. -s; -leeuw (larve v. e. netvleugelig insect), m. -en: de - voedt zich met mieren, de - komt veel op onze heiden voor; -nest (nest van mieren), o. -en; -proef, v., verg. Wesp-proef; -zuur (zeker organisch zuur), o. gmv.

Mierik (lepelblad, ook, peperwortel), m. gmv.

Mierik(s)wortel (de vleezige scherpe wortel van den mierik), m. -wortels; (stof-naam), v. gmv.

Mies (vleinaam van een kat), v. gmv.; ook verkl. van Mie, uit Marie.

Mies, v. -zen; zie Mise.

Mies'peren (lispelen), ik heb gemiesperd.

Mie'teren (gooien, smijten, ook: met geweld tuimelend vallen), ik -de, heb gemieterd: iem. de deur uit -; zegsw. wat kan 't mij -/ schelen, plat.

Miet'je (verkl. van Mie uit Marie), o. en v. gmv.: zegsw. laten wij elkaar geen - noemen, d. i. elkaar geen kool verkoopen.

Mie'zelen, mie'zeren (stofregenen), het miezelt, miezert, heeft gemiezel, gemiezerd.

Mie'zig, mie'zerig (dampig, nevelig, vochtig), bn., gew.: het is - weer, regenachtig; fig. er - uitzien, ongezond, onfrisch.

Mignon' (Fr. lief, aardig), bn.; als zn. lieveling, m. -s, vr. mignonne, mignonnes.

Migra'ne (Fr. zenuw'hoofd'pijn, schele hoofdpijn), v. gmv.; -stift (stiftje tegen de migraine), v. -en.

Migra'tie (verhuizing van volken; dierenverhuizing; uittocht), v. -tiën, -ties. (t = s).

Mih'i con'stat (Lat. het staat bij mij vast).

Mih'rab (Arab. bidnis in een moskee, aan de naar Mekka gekeerde zijde), m. mihrabs.

Mij'den (uit den weg gaan, ontwijken, vermijden), ik meed, heb gemeden: iemands gezelschap -; het kwaad -, schuwen; zich -, zich wachten voor, zich in acht nemen.

Mijl (lengtemaat voor groote afstanden), v.

mijlen: 1 Ned. -/ of KM. = 1000 M. of ± 11 minuten gaans; 1 geogr. of Deutsche = 1 1/3 uur gaans of 7407.41 M.; de Fransche - (lieue) is 5.55 KM. of 1 uur gaans; de Engelsche - is 1.609 KM.; de Pruisische - = de Deutsche of 1 1/3 uur; de Oostenrijksche - is 1 uur 22 minuten; de Russische werst is ruim 11 minuten; de Zwitserische - is 1 uur 30 minuten; de Spaansche - is 1 uur 17 min. gaans: zegsw. de - op zeven, langs een grooten omweg, d. i. de mijl niet op vier maar op zeven vierde nemen, zie ook Meijel.

Mijlenlang, bn., -ver, bn.: een - lange weg, een - verre tocht, zeer lange.

Mijl'paal (wegpaal, afstandspaal op 1000 M.), m. -palen, ook: grenspaal, fig. belangrijke gebeurtenis in 's menschen leven of in de geschiedenis, ook: rustpunt; -schaal (aandr. afstandmaat op een kaart), v. -schalen; -steen (steenen mijlpaal), m. -en.

Mij'meraar (peinzer, suffer), m. -s; -en (peinzen, in gedachten verzonken zijn, min of meer weemoedig), ik heb gemijmerd; -ing, v. -en: droefgeestige -en; -ij' (droefgeestige peinzertij), v. -en.

Mijn (onderaardsche groeve), v. mijnen: een zout-, een steenkolen-; een - ontginnen; verder: holle ruimte, gang; ook: toestel met ontploffingsstof b. v. met schietkatoen gevuld: een onderzeesche -, een onderaardsche -; -en leggen, b. v. tot beschutting van een zeehaven of tot versperring v. d. doortocht; een verankerde -, vastliggend aan een anker; een strooi-, los drijvende mijn; zegsw. de - sprong verkeerd, ten nadeele van dengene, die ze legde; een - demonteeren, onbruikbaar maken, stukmaken.

Mijn (de plaats, waar iets bij opbod of afslag wordt verkocht), v. mijnen: de boter-, de visch-; zie: Afslag en Hal.

Mijn'bedding (bedding of laag, waarin de steenkolen, ertsen, enz. gelegen zijn), o. -en: op Spitsbergen liggen de -en niet diep.

Mijn'bouw (het ontginnen van mijnen tot het vinden v. delfstoffen), m. gmv.; -bouwkunde (kennis van den mijnbouw en van de behandeling der opgedolven stoffen), v. gmv.

Mij'nen (bij een openbare verkooping bij afslag door „mijn” te roepen kooper worden), ik heb gemijnd: hij mijnde het huis voor tien duizend gulden; zie: Afslag en Afslager.

Mij'nent, te (bij mij aan huis), bw.; -halve, -wege (van mijn kant, van mijn zijde, wat mij aangaat), bw.; -wil (om), (ter wille, ter liefde van mij), bw.

Mijn'galerij (mijngang), v. -galerijen; -gang (gang in een mijn), v. -en; -gas (gas, dat zich in zout- en kolenmijnen in de gangen ophoopt), o. -gassen: ontploffing van -, zie: Grisou en Mijnlamp.

Mijn'heer', m., Mijne Heeren, Mijneheeren.

Mijn'hee'ren (iem. met mijnheer toespreken), ik heb gemijnheerd: lieve Marie, mijnheer mij zoo niet (Potg.).

Mijn'hout (hout, waarmede men mijngangen versterkt en schraagt), o. gmv.

Mijn'ingenieur (eig. mijnbouwkundig ingenieur), m. -s; -lamp (veiligheidslamp voor mijnwerkers), v. -en, zie: Daviaan en Mijngas; -magnaat (schatrijke mijnbezitter), m. -magnaten; -onderneming (maatschappij tot exploitatie van een mijn), v. -en; -ontginning (het ontginnen van

een mijn), v. -en; - **pomp** (stoomperspomp, om e. mijn droog te houden), v. -en; - **raad** (raad van toezicht op een mijn, ook, elk lid van dezen raad), m. -raden; - **revier** (district, kring, gebied van één of meer mijnen), o. -en; - **schacht** (put, waardoor men in de mijn afdalt), v. -en; - **waarde** (aandeel in een mijn-exploitatie), v. -n; - **werker** (mijnarbeider, ook: schansgraver), m. -s; - **werkerslamp** (mijnlamp), v. -en; - **wet** (wet op de exploitatie v. mijnen), v. -wetten; - **wezen** (al, wat op het ontginnen van mijnen betrekking heeft), o. gmv.
Mijnwormziekte (ingewandsziekte, inz. bij mijnwerkers voorkomende), v. -n.
Mijt (oud-Hollandsch koperen muntstukje, ± $\frac{1}{10}$ van een cent), v. mijten. vero.
Mijt (met zorg opgestapelde hoop, stapel), v. mijten: een hooi-, een hout-: -en (opstapelen, tot een mijt opzetten), ik mijtte, heb gemijt: hooi -, hout -.
Mijt (spinachtig diertje met tot zuigen geschikte monddeelen), v. mijten; zie: Schurftmijt, Kaasmijt.
Mijter (teeken eener hooge R.-K. geestelijke waardigheid), m. mijters; - **drager** (iem., die bij ambtsgewaad een mijter draagt, b.v. een bisschop, een abt), m. -dragers.
Mijterig (vol wormen, fig. armoedig), bn.; -er, -st: -e kaas; hij ziet er - uit.
Mijterstad (bisschopsstad), v. -steden: Utrecht, Keulen, Luik zijn -steden.
Milk (gaffelvormige stutpaal), v. mikken.
Milk (het mikken), m. gmv.
Milk (bloem van roggemeel), v. gmv., ook: (brood van fijn roggemeel), v. -ken.
Mikado, micado (titel aan den keizer van Japan, door buitenlanders gegeven, in Japan alleen door dichters gebruikt), m. mikado's, op 11 Febr. 1889 gaf de - zijn volk een constitutie.
Mikken (doelen, turen, het geweer aanleggen), ik heb gemikt.
Mikmak (oneenigheid, zwarigheid, gezeur), m. -makken: er is een -, er hapert iets.
Milkpunt (doelwit), o. -en; fig. hij is het van hun spotternij, die spotters hebben het op hem gemunt.
Milanees (bewoner v. Milaan), m. -neezen; - **laneesch**, bn., als zn.: in het -e; ook, - **laansch**: het milaansche popelrijs (St.).
Mild (niet-karig, gul), bn. en bw.; -er, -st: de winnende hand is -, een -e gever; ook, een -e regen, zacht.
Milddadig (onbekrompen, gul, vrijgevig), bn. en bw.; -er, -st: met -e hand geven.
Mildelijk (op milde wijze, gulhartig), bw.
Mildheid (milddadigheid), v. -heden (milde daden), v. mv.
Mile (Eng. sport. Engelsche mijl = 1609 M.), v. miles; zie Mijl.
Miliefen (Fr. nieuweling-soldaat, gewoon soldaat), m. -s.
Milie, mie'lie (maïs in en uit Z.-Afrika), v.; daar geheeten Milies: gedroogde -.
Milieu (Fr. midden, middenstuk), o. -'s; verder: omgeving: een ander - zoeken, in zoo'n bekrompen - blijf ik niet.
Militair (Fr. krijgsman, soldaat), m. -en.
Militair (al, wat op den kriegsstand betrekking heeft), bn.: -e deugden, de -e geschiedenis, met -e eer begraven worden; de -e academie, hogere militaire school, te Breda;

een - aviateur, vlieger, die in dienst staat van het leger; - e wielrijders. (i = ie).
Militairement (Fr. op soldatenmanier, fig. streng ordelijk, stipt), bw.: alles gaat daar -.
Militaire Willemsoorde (hooge militaire raderorde, 30 April 1815 door koning Willem I gesticht), v.: de - dient ter belooning van uitstekende daden van moed, beleid en trouw in den krijgsdienst, te land en ter zee; ze heeft 4 klassen, en onder den rang van officier ontvangen de militairen daarbij een riddersoldij.
Militairisme (de overwegende invloed van den stand der militairen op de burgerlijke samenleving; de geest van hen, die dezen invloed wenschelijk vinden), o.: in Pruisen heerscht het -.
Militairist (aanhanger v. h. militairisme), m. -en.
Militairistisch, bn.: een - ideaal; ons volk heeft weinig - e neigingen. (isch = ies).
Militant (strijdvaardig, aanvallend), bn. en bw.: die minister zal nooit - optreden. (i = ie).
Militie (de jaarlijksche lichte door loting), v. gmv.; - **commissaris** (hoofdofficier, met de leiding der militie-loting belast), m. -sen; - **raad** (raad of college, beslissend over militie- of lotingszaken), m. -raden; - **wet** (wet v. 1912 tot regeling der militie), o.
Mille (duizend), o.; per -: die sigaren kosten f 75 per -; lees: miel.
Millemium (het duizendjarig Godsrijk bij de tweede komst van Christus op aarde), o. gmv., zie Chiliasme.
Milli (duizendste deel, als eerste lid van een samenstelling), bn.; verg.: Deci, Centi.
Millia'de (tijdvak van duizend jaar), v. -n.
Milliard (Fr. duizend miljoen), o. milliarden: men schat het getal menschen op aarde op ruim $1\frac{1}{2}$ -; die oorlog kost -en.
Milliardair (iem., die een milliard of meer rijk is), m. -s: de Amerikaansche -s.
Milligram (duizendste deel van een gram), o. -grammen.
Millimeter (duizendste deel van een meter, vroeger streep), m. -meters.
Millimeteren (het haar tot op een m.M. afknippen): zich laten -.
Millioen (duizend keer duizend), o. -en.
Millioenspech (exposé zijner begrooting door den Minister van Financiën in Sept., kort na de opening der Kamer), v. -en, -s.
Millionair (rijk persoon, iemand die een miljoen of meer bezit), m. -s. (ille = ielij).
Miloe (Molukken, maïs), v.; zie Djagoeng.
Milord (O.-I. een open rijtuig, in Europa als victoria bekend), m. milords.
Milord, zie Lord; ook Mylord.
Milreis (Portugeesche munteenheid, d. i. mile of 1000 reis, ± f 2.70), v. mille reis; als Braziliaansche munteenheid in goud, ± f 13.50.
Milt (ontl. klierachtig ingewand links van de maag, bij zoogdieren), v. milten.
Milt'er (mannettesvisch, hommerd), m. -s.
Milt'ados, m. gesch. beroemd Athener, overwinnaar der Perzen in den slag bij Marathon, 490 v. C., zie Marathon.
Milt'vuur (besmettelijke ziekte bij runderen, schapen, enz.), o. gmv.; - **zucht** (ziekte, naargeestigheid), v. gmv.; - **zuchtig** (milt-ziek, zwaarmoedig), bn., zie Hypochonder.
Miml, v. -'s; inz. in samenstelling: mi'mi-

tafeltjes, kleine tafeltjes, die in elkaar kunnen worden geschoven.

Mimetis'me (dierk. het zich gedeeltelijk of geheel onwaarneembaar maken), o. gmv.

Mimicry (dierk. het verschijnsel, dat sommige dieren de kleur vertoonen hunner omgeving om aan de aandacht te ontsnappen; kleuraanpassing), v. gmv.

Mimicus (gebaren-speler), m. -ci.

Mimick (gebarenkunst, -spel), v. gmv.

Mimic, m. Germ. myth. de wijze reus, bewaker der Mimirsbron d. i. bron der wijsheid, waaruit hij elken morgen drinkt. (i = ie).

Mimisch (van, betreffende of behoorende tot de gebarenkunst), bn. en bw. (i = ie).

Mimosa noli me tangere (Lat. kruidje-roer-mij-niet), v.

Min (weinig, klein, gering, laag), bn., minder, minst: een - woord, een - opstel, onbeduidend; zo'n handelwijze vind ik -; dat is minne taal, onfatsoenlijk; ik heb een minne gedachte van dat huishouden, ongunstig; de mindere standen, lagere; hij kent niet den minsten tegenspoed; bw.: zoo - mogelijk; hij is - of meer doof, eenigszins; dat is minder juist, zij was het minst tevreden.

Min (hefde, toegenegenheid, ook vrede, vreedzaamheid), v. gmv.: Amor of Cupido is de god der -; zegsw. iets in der minne schicken, vriendschappelijk regelen, om een proces te voorkomen.

Min, min'ne (zoogster, voedster), v. minnen: een kind op den arm eener -.

Minna, min'e (oude Grieksche munt, 1/50 van een talent zilver), v. minen: de zilveren - gold sinds Solons tijd ± f 50; zie: Talent en M.n.a.

Min'achten (met trots neerzien op, van minne waarde achten, erg gering achten), ik minachte, heb geminacht: iem. - , de lagere standen -; -achtend, bn. en bw.: een - e glimlach, een - gebaar, iem. - de deur wijzen; -ing (het minachten), v.: e. blik vol -.

Minaret (slanke, ronde toren met één of twee omgangen bij e. moskee), v. -ten: van de - worden de geloovigen 5-maal daags tot 't gebed opgeroepen; z. Aya Sophia en Muezzin.

Minadeeren (Fr. behaagziek doen): Mevrouw - de tegen de psyche (Potg.).

Min'bekend (weinig of minder bekend), bn.

Minderbroeder (kloosterling van de orde der Franciscanen), m. -s.

Mindere (lagere in rang, ondergeschikte, inferieur), m. en v. -n.

Minderen (afnemen, kleiner worden), ik heb en het is geminderd: de voorraad gaat -; -ing (het minderen), v. -en.

Minderheid (kleinste getal; mindere begaafdheid, aanleg; ondergeschiktheid), v. -heden: in de - zijn, het in getal of aantal verliezen; -ja'rig (onmondig), bn.;

-ja'rige (ongehuwd persoon onder de 21 jaar), m. en v. -n; -ja'righeid (onmondigheid), v. gmv.;

-waar'dig (van mindere waardij, van geringer gehalte), bn.: de Japansche cavalerie bleek -, vergeleken bij de Russische; -e kettingen, takels, schepen; een -e leerling, met minderen aanleg; -waar'digheid, v. gmv.: de - van het gekleurde ras.

Min'e, v. -n; zie Mina.

Min'e (vertrekking van 't gelaat), v. -s of -n: -n maken, gezichten trekken, ook: den schijn aannemen, aanstalten maken.

Mineraal (delfstof, mijnstof, erts), o. -ralen:

-houdend, bevattend minerale bestanddeelen, b.v. gezondheidswateren.

Mineraal (delfstoffelijk), bn.: minerale wateren, bevattende verschillende zouten, ijzerdeelen, koolzuur, enz.

Mineraalwater (water uit minerale bronnen), o., (soorten), o. -en: de -en worden onder verschillende merken en namen van herkomst in den handel gebracht, b.v. Fachingerwater (van Fachingen, een dorp in Nassau), Vichywater (Frankrijk, naar Vichy aan de Allier), Emserwater, enz.

Mineralogie (delfstofkunde), v. gmv.; -logisch (betrekking hebbende op de mineralogie), bn.: een -e vereeniging; -loog' (delfstofkundige), m. -logen. (g = g).

Miner'va, v. myth. godin der wijsheid en kennis, der dapperheid en kracht, voorgesteld met schild en speer, dochter v. Jupiter; de uil was haar gewijd; - was de beschermster v. kunsten en wetenschappen; Gr. Athene.

Miner'val (leergeld, schoolgeld eener Latijnsche school, van een gymnasium, collegegeld), o. -valia.

Minet'te (Fr. verkleinwoord van Mina; ook, roepnaam van een kat; ijzererts in Elzas-Lotharingen), v.

Miner (mijngraver, ertsgraver, ook: soldaat der genie of schansgraver), m. mineurs.

Min'neur (muz. het vrouwelijke toongestacht, kleine terts), v., verg. Majeur.

Min'godes (dichterlijke periphrase v. Venus), v.: de - is hier (nl. in ons land) op 't ijs geboren (Potg.).

Minia'tor (monnik, die handschriften opwierde met fraaie letters), m. -s, -to'ren.

Miniatuur (schilderwerk der miniatoren; opgesierde beginletters of teekeningen in oude handschriften), v. -turen; zegsw. in -, in 't klein; -schilder (schilder van miniatuurwerk), m. -s.

Minie'm (zeer klein, onbeduidend laag), bn.: een - loon, een -e uitdrukking, zedelijk min.

Minimaal (zoo klein mogelijk, zeer klein), bn.: -male veranderingen in e. begroting, -male verschillen, -male loonen, lage, kleine.

Min'imum (het kleinste, het minste; het laagste), o. minima: hij ontvangt een - van loon voor een maximum van arbeid; de werkmans wil een - pensioen van ± f 5 per week v. d. staat; -lijder (scherts. iem. met zeer laag traktement d. i. met een jaarwedde, die als minimum door de wet is bepaald), m. -s;

-prijs (door de overheid vastgestelde prijs, lager dan welken bepaalde waren niet mogen verkocht worden), m. -prijzen; -thermo-

meter (thermometer, die door het blijven staan van een „index" de laagste temperatuur aanwijst, welke in een bepaald tijdvak overheerscht heeft), m. -s.

Minis'ter (eerste staatsdenaar, lid der hooge regeering, hoofd van een departement), m. ministers: de - van Binnenl. Zaken, de - van Buitenl. Zaken, van Justitie, van Oorlog, van Marine, van Koloniën, van Waterstaat, van Landbouw, Nijverheid en Handel.

Ministe'rie (ambt van een minister; departement van een minister, het gebouw, de gebouwen, waar een departement gevestigd is; de gezamenlijke ministers; ambtsverrichtingen van een notaris; al de predikanten van een groote plaats, hun bijeenkomst), o. -ries

-riën. (te = tee).

- Ministerieel'** (van een minister uitgaande, door een minister; ook: het ministerie aangehangende), bn.: -eete beschikkingen, een -eete verklaring, een -eete redevoering; de -eete partij.
- Ministerraad** (vergadering van het ministerie, raadcollege van ministers), m. gmv.
- Minister-president'** (voorzitter van den ministerraad), m. ministers-presidenten.
- Minister-resident'** (zaakgelastigde van een regeering of van eenig hof, gezant van minderen rang), m. ministers-residenten.
- Ministerschap** (het minister-zijn), o. gmv.
- Ministersportefeuille** (eig. portefeuille v. e. minister, fig. teeken v. h. ministerschap), v.-s.
- Minjawaak** (grootste soort v. hagedis op Java), v. -s: het vleesch der -s is wit en smakelijk.
- Minlijk'**, **min'nelijk** (lief, beleefd, vriendelijk), bn. en bw.: -e woorden; rechtst. -e schikking, zie Min: iets in der minneschikken.
- Minnaar** (beminnaar, ook, vrijer), m. -s, -naren, fig. een - van jagen, liefhebber; -nares' (geliefde, ook, liefhebster), v. -sen.
- Minnarij'** (liefdehandel), v. minnarijen.
- Min'ne** (voedstermoeder), v. -n, zie Min.
- Min'ne** (liefde), v. gmv.; zie Min.
- Min'nebrief** (liefdebrief), m. -brieven; -dicht (letterk. lyrische poëzie, waarin de liefde het voornaamste onderwerp vormt), o. -en; -dichter (dichter van minneliederen), m. -s: Hooft was ook -, evenzoo Bilderdijk; -god (Amor, Cupido, Eros), m. gmv.; -godje, ook, -goodje, o. -s; -koozen (liefkoozen, vrijen), ik heb geminnekoosd: ik vraag je maar, of je niet wilt -? (C. O.); -koozerij', v. -en; -lied (lied, waarin gezongen wordt over de liefde, of waarin een geliefde bezongen wordt), o. -liederen; -lijk, bn., zie Minlijk.
- Min'nen** (liefhebben, beminnen), ik minde, heb gemind: de vrijheid -, de studie -.
- Min'nenijd** (jaloezie uit liefde), m. gmv.
- Min'newaar'dig** (beminnelijk), bn., -er, -st, ook: meer en meest -waardig.
- Min'neschicht** (myth. pijl van den minnegod, nl. geschoten door Amor of Cupido), m. -en: de - trof hem; -zang (liefdelied), m. -en; -zanger (minstreeel), m. -s: de grootste der -s in Duitschland is Walther von der Vogelweide, geb. ± 1160; zie: Menestreeel, Minstreeel, Troubadour.
- Min'nor** (mindere, jongere), bn.: Cato -.
- Min'nor** (minderterm in een sluitrede), m.
- Minoraat'** (erfopvolgingsrecht der jongeren), o.
- Minoriet'** (Minderbroeder of Franciscaan), m. minorieten.
- Minoriteit'** (minderheid, inz. van stemmen; minderjarigheid), v. -teiten.
- Min'nos**, m. myth. zoon van Jupiter, koning en wetgever van Creta; na zijn dood de wijze rechter in de Onderwereld.
- Minotaurus**, m., myth. stier-mensch: de - was een fabelachtig monster, half mensch, half stier, in het Labyrint of doolhof van Creta opgesloten; de - werd door Theseus gedood; zie Ariadne.
- Min'ste** (inschikkelijkste), m. en v. minsten: wees maar de -, d. i. geef maar toe; ook o.: het -, geringste; ten -, bw.
- Min'stens** (op zijn minst), bw.: dat kost u - zestig gulden.
- Minstreeel'**, **meistreeel'** (Middelleeuwsche speelman, rondtrekkend door het land, meest in gezelschap van een troubadour), m. -streeelen; zie Menestreeel.
- Min'teeken** (rek. en algebra: aftrekkings-teeken, negatief-teeken), o. -teekens: het - is een klein liggend streepje.
- Min'us** (minder, het tegendeel van plus in de rekenk. en algebra), bw., ook in de nat. b.v. -8° C., d. i. 8° C. onder nul of beneden het vriespunt; de polder ligt - 5 M. A. P. d. i. 5 M. beneden Amsterd. peil; als zn. o.
- Minuseuul'** (zeer klein), bn. en bw.: een -cule letter: - kleine vliegjes.
- Minus'kel** (kleine letter inz. van het Gotische schrift), v. -s; zie Majuskel.
- Minutieuus'** (uiterst zorgvuldig en precies, tot in kleinigheden nauwkeurig, haarfijn, fig. kleingeestig), bn. en bw.; -tieuzer, -t: een - onderzoek; een zaak - behandelen.
- Minuut'**, **minu'ute** (het eerste klad, het eerst geschrevene, inz. het origineel van een notarieele akte, een rechterlijk bevelschrift), v. minuten: de - van een brief van Jan de Witt, d. i. de oorspronkelijke, de door hem gestelde en geschreven brief.
- Minuut'** (boogmaat, hoekmaat; tijdmaat), v. -nuten: een - is $\frac{1}{60}$ graad; een - is $\frac{1}{60}$ uur; in de meetk. aangeduid door het teeken ', b.v. 12'.
- Minuut'wijzer** (grote wijzer van een uurwerk), m. -wijzers.
- Minvermogen'd** (behoefstig), bn.; -vermogen'den (mensen met zeer gering vermogen), m. en v. mv.: school voor -.
- Min'zaam** (vriendelijk, beleefd), bn. en bw., -zamer, -st; -heid (innemendheid), v. gmv.
- Mi'o conto**, handel: mijn rekening; z. m. e.
- Miöl'ner**, m., Germ. myth. donderhamer van Thor of Donar, die altijd treft en altijd naar hem terugkeert, beeld van den bliksem; ook, Mjöl'nir, d. i. Verpletteraar.
- Mirabel** (Fransche ronde pruim), v. -len.
- Mira'bile die'tu** (Lat. wonderlijk om te zeggen, het klinkt ongelooflijk).
- Miraculeus'** (wonderlijk, wonderdoende), bn.
- Mira'kel**, o. -s, -en; zie Wonder.
- Mira'kel** (buitengewoon, zeer), bn.: hij is -gelukkig, 't is -mooi.
- Mira'kelspel** (een der geestelijke tooneelspelen uit de Middeleeuwen), o. -spelen: de stof van het - is aan het leven van een heilige of aan een of andere legende ontleend; zie Mysteriespel.
- Mir'liton** (rietfluitje, aan beide zijden door een vliesje afgesloten), m. mirlitons.
- Mir** nichts, dir nichts (Duitsch. zonder zich om iem. of iets te bekommeren).
- Mir're**, **myr'rhe** (wetriekende gomhars met bitteren smaak, uit het Oosten), v. gmv.; zie b.v. Matth. 2:11 en Johann. 19:29.
- Mirt** (Bijb. een boom van ± 7 M. hoogte), m. -en: de - heeft witte of roodachtig witte bloemen; -ebloesem is bruidsversiering.
- Mir'tebes** (vrucht v. d. mirt), v. -sen; -blad (blad van den mirteboom), o. -bladen, -bladeren; -boom, m. -en; -krans (krans van mirteblaren, bruidskrans), m. -en; -loof (-blaren), o. gmv.; -struik, m. -en.
- Mis** (altaar-offerande in de R.-K. kerk), v. -sen, ook Misse: zegsw. de - doen of lezen, dit doet de priester; -hooren, dit doet de R.-K.; naar de - gaan; een stille -, zonder zang; een zingende -, met zang; ook: bijeenhoorende miszangen, b.v. e. - v. Mozart.

Mis (jaarmarkt, kermis), v. missen: *de Leipziger* -; *de meeste -sen duren eenige weken.*
Mis (niet raak, het voorwerp of doel niet treffende, verkeerd; mislukt, niet goed uitgevallen, kwalijk of slecht), bn. en bw.: *het schot was -*, *hij gooide -*, *het is daar een -se boel*; zie verder de samenstell.: *Mis'bak*, *Mis'druk*, *Mis'drijf*, *Mis'greep*; - vormt verder samenst. met w.w., nu eens scheidbaar (met de klem op *mis*), dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.), bijv. *mis'gooien*, *mis'verstaan*; *mislé'den*, *misvor'men*; verg. ook: *mis'doen* en *misdoen'*, *mis'rekenen* en *misre'kenen*; *mis'raden* en *misra'den*; *mis'grijpen* en *zich misgrij'pen*.
Misanthroop' (mensenhater, fig. mensschenschuwend persoon), m.-thropen; -**thro'pie'** (mensenhaat), v. gmv.; -**thro'pisch** (mensenhatend, -afstootend), bn. en bw.: -*e* bespiegelingen (C. O.). (thr = tr).
Misbaar' (getier, spektakel, lawaai), o. gmv.: *hij maakte veel -*.
Mis'bak (mislukt baksel), o. -bakken; -**je** (fig. iets, dat slecht is uitgevallen, b.v. een opstel), o. -bakjes.
Misbak'ken (misvormd), bn.: *een - man*.
Misbak'sel (misbak, fig. iets, dat slecht of verkeerd is uitgevallen, ook, wanstaltig individu), o. -s: *een wetsontwerp als een - beschouwen*; *dat kind is een -*.
Mis'boek (altaarboek op lezenaar), o. -boeken, ook, Missaal.
Misbruik (zeer slecht, verkeerd gebruik), o. misbruiken: - *van iems goedheid maken*; - *van sterken drank-maken*, te veel gebruiken; - *en tegengaan*, afschaffen.
Misbruik'en (een slecht gebruik maken van, te veel gebruiken), ik -bruikte, heb -bruikt: *Gods naam -*; *iems goedheid -*.
Miscellane'ën, **miscella'nia** (opstellen van allerlei aard, mengelingen, mengelwerk), o. mv. (ne = nee).
Mis'crediet, o.; zie Miskrediet.
Mis'daad (booze daad, crimineele daad), v. -daden; -**da'dig** (strafbaar voor de wet), bn. en bw., fig. slecht, boos: *met een -doel*; -**dadiger** (boosdoener), m. -s; -**dadig'ster**, v. -s.
Misdeeld' (slecht bedeed, vooral fig.), bn.: - *van aanleg*, - *zijn*, naar lichaam of ziel schraal bedeed; als zn. -*deelde*, m. en v. -n: *de -n onzer maatschappij*, de armen.
Mis'dienaar (koorknaap), m. -dienaars; ook: -*diener*, -*diender*.
Mis'doen (verkeerd doen), ik deed -, heb -gedaan: *al wat hij doet, doet hij in den regel mis*; *hij heeft het heelenal misgedaan*; verder: **mis'doen'** (kwaaddoen, slecht handelen), ik misdeed, heb misdaan: *wat heeft hij misdaan?* -droeg mij, heb mij -dragen.
Mis'drijf (slechte daad, misdaad; een der zwaarder strafbare feiten), o. -drijven; zie Overtreding.
Misdrijf'en (zondigen, verkeerd handelen, iets doen dat strafbaar is), ik misdreef, heb misdreven: *zij heeft veel -dreven*.
Mis'druk (onbruikbaar drukwerk), o. gmv.
Mis'duid'en (ongunstig uitleggen, ten kwade duiden), ik -duidde, heb -duid: *we zullen hem die handelwijze niet -*.
Mis'e (inzet bij een spel, integgeld), v. misen; lees: *mieze*; volkst. *mies*.

KORNNEN, Verkl. Handwoordenboek.

Mis'e-en-scè'ne (Fr. toon. alles, wat er hoort bij de opvoering van een tooneelstuk: tooneelschikking), v. gmv.
Misera'bel (ellendig, armzalig, beklagenswaardig), bn.; -er, -st: *ik ken nog iemand, die niet rookt, maar dat is de -ste kereel van de wereld* (C. O.), lam, beroerd. (s = z).
Mis'e're (ellende, nood, jammer), v. misères
Misere're (Erbarm u! aanvangswoorden van den 50en psalm: Ontferm u over mij, o Heer, kerkzang), o. -s; lees: -*re're*.
Misere're (geneesk. darmkronkel, darmafsluiting, vreeselijke ingewandskwaal), o. gmv.
Mis'e'rie (al wat jammerlijk, ellendig, ongelukkig is, ellende), v. -riën, -s. (see = zee).
Mis'gaan (verkeerd gaan), het ging mis, is misgegaan: *wij zijn -gegaan*; *die onder-neming zal -*; verder **mis'gaan'** (ontgaan, tegenloopen, mislukken), het -ging, het is mij misgaan.
Mis'gelden (boeten, lijden voor), ik misgold, heb misgouden; verg. Ontgelden.
Mis'gewas (mislukte groei van veldvruchten, slechte oogst), o. -gewassen.
Mis'goolen (verkeerd gooien, niet raken), ik gooide mis, heb misgegooid.
Mis'greep (eig. verkeerde greep, mistasting, fig. fout, dwaling), m. -grepen.
Mis'grijpen (verkeerd grijpen), ik greep mis, heb misgegripen: *hij greep - en viel*; verder **mis'grijpen'**, zich: *hij -greep zich*, heeft zich -grepen: *zich - aan een anders goed*; meêr: *zich vergrijpen*, zie ald.
Misgun'nen (niet gunnen, benijden), ik heb misgund: *niemand zal dezen kunstenaar die eer -*; *iem. zijn voorspoed -*.
Misgun'stig (jaloersch), bn.; -**heid**, v. gmv.
Misha'gen (niet wel aanstaan, niet behagen), het mishagde, het heeft mishagd.
Misha'gen (afkeer, verariet), o. gmv.
Mishan'delen (ergerlijk kastijden, slecht behandelen, afranselen), ik mishandelde, heb -handeld: *een slaaf -*, *een onwilligen hond -*, *een paard met de zweep -*.
Mishan'deling (slechte, ergerlijke behandeling, het toebrengen van lichamelijk leed of letsel, verwonding, kwetsing), v. -en: *de - van een leerjongen, van een schoolknaap, van eenig huisdier; een zware -*.
Mis'hebben, hij heeft mis, had mis, heeft misgehad, b.v. in de uitdr. *het -*, zich vergissen, dwalen.
Misken'nen (niet erkennen), ik heb miskend: *iemands verdiensten -*, niet waardeeren, loochenen; -**ken'ning**, v. -en.
Miskoecht', bn., zie Bekocht.
Mis'krediet (kwade naam), o. gmv.: *in -brengen*, het vertrouwen doen verliezen; ook, Discrediet.
Mislé'den (bedriegen), ik misleidde, ik heb misleid: *door de duisternis -leid*; *hij zoekt mij te -*; -**le'der** (bedrieger), m. -leiders; -**le'ding** (bedrog), v. -leidingen.
Mis'loopen (verkeerd loopen), ik liep mis, ben misgelopen; fig. *zoo iets moet -*, slecht afloopen, verkeerd uitvallen; *iem. -*, hem niet treffen of niet ergens aantreffen.
Misluk'ken (niet gelukken, slecht uitvallen), het mislukte, het is mislukt: *e. poging, e. onder-neming kan -*, *een poging doen -*; *die student is mislukt*, heeft de studie moeten neerleggen.
Mismaakt' (misvormd, leelijk, wanstaltig), bn.; -**heid** (wanstaltigheid), v. -heden.

Misma'ken (ontsieren, leelijk maken), ik heb mismaakt: dat tuinhuisje mismaakt den heelen tuin; dat raam mismaakt den voorgevel.

Mis'mas (mengelmoes), m. — massen.

Mismoed'ig (neerslachtig, mistroostig), bn.; —er, —st: al die tegenwerking maakt hem —; spreken op —en toon.

Misnoegd' (ontevreden), bn.; —heid, v. gmv.

Misnoeg'de (ontevredene), m. en v. —n.

Misnoegen (redenen tot ontevredenheid, onvergenoegdheid geven), ik heb (mijn ouders) misnoegd: dat zal hun —.

Misnoegen (ontevredenheid), o. gmv.: iems — opwekken, zijn — te kennen geven.

Misogamie' (afkeer v. h. huwelijk), v. (s = z).

Misogyn' (vrouwenhatend), bn.: —e neigingen.

Mis'pas (verkeerde stap, misstap, fig. overtreding, zonde), m. — passen.

Mis'pel 1. (mispelboom), m. — s. 2. (stecwruucht van den mispelboom), v. — pelen, —pels.

Mis'pelaar (plantk. mispelboom), m. — s, —laren.

Misplaatst' (niet passend, onvoegzaam), bn.: zoon'taat is hier —, behoort hier niet thuis.

Misplaat'sen (stecht, verkeerd plaatsens), ik misplaatste, heb —plaatst: dat kaste is hier —plaatst, past hier niet; hij is in dien werkring —plaatst, in dat ambt niet op zijn plaats.

Mis'prijzen (afkeuren, laken), ik —prees, heb —prezen: iems handelingen, daden —.

Mis'punt (mislukte keustoot), o. —punten: hij maakte een —, raakte den bal (biljart) niet; fig. een min persoon.

Mis'raden (de oplossing van een raadsel niet treffen), hij raadde of ried mis —, heeft driemaal —geraden; verder, mis'raden (verkeerden raad geven), hij —raadde of —ried, heeft —raden: laat je nu niet —.

Mis'rekenen (verkeerd of onjuist berekenen), ik heb —gerekend: de som komt niet uit, gij hebt misgerekend; ook, zich mis'rekenen (zich bedriegen, teleurgesteld uitkomen), hij —rekende zich, heeft zich misrekend: hij hoopte, dat zijn handelsvriend hem zou helpen, maar hij had zich misrekend; —ing (teleurstelling), v. —en.

Miss (Eng. juffrouw, mejuffrouw), v. misses.

Missaal' (Misboek, altaarboek, waarin de Lat. gebeden der Mis staan), o. —salen.

Mis'schap'en (wanschapen, misvormd), bn.; —scha'penheid (mismaaktheid), v. gmv.

Mis'schien' (wellicht, mogelijk), bw.

Mis'schot (schot, dat het doelwit niet treft), o. —schoten; fig. daad of maatregel, waarmee men zijn doel niet treft. gmv.

Mis'selijk (flauw, onpasselijk), bn. en bw.; —er, —st: de knaap werd — van de zware sigaar; dat is daar een —e boel, ellendig, miserabel; wat een —e praat! flauw, walgelijk; een dronkaard doet —, leelijk, naar; —e omstandigheden, gevaarlijk.

Mis'sen (niet treffen of raken; mis zijn; falen), ik heb gemist: zoo iets kan niet —, dat moet gebeuren; zijn bril —, het gemis er van gewaar worden; zegsw. gissen doet —, men gist in den regel verkeerd; den trein —, te laat komen.

Mis'sie (lastgeving, ook: wettige zending), v. —sien, —sies.

Mis'sie (gebied in vreemde landen, waar door missionarissen gearbeid wordt aan de bekeering der heidenen; de missionarissen; boetprediking van eenige dagen in een R.-K.

parochie; de Katholieke bevolking in een niet kerkelijk geregelden staat), v. —s; —huis (stichting tot opleiding van missionarissen of zusters voor eenige missie), o. —huizen: het — te Steil in Limburg; —kruis (groot kruis met Christusbeeld, ter herinnering aan de missie in een parochiekerk), o. —kruisen.

Mis'sielanden (landen, welke als een missie beschouwd worden), o. mv.

Mis'sig'it (Mohammedaansche moskee in O.-I.), v. —s.

Missiona'ris (priester, die in overzeesche gewesten of in Afrika het R.-K. geloof verkondigt), m. —narissen.

Mississippi (aardr. grootste rivier van N.-Amerika), m.: de Indianen noemen den — den vader der stroomen, hij is met zijn bijrivier, den Missouri, de langste rivier der aarde.

Missi've (dienstbrief, zendbrief, brief over zaken, officieel schrijven), v. —s, —n; lees: —sie've.

Mis'slaan (verkeerd slaan), ik sloeg —, heb —geslagen: den bal —, niet raken; fig. zich vergissen.

Mis'slag (verkeerde slag, fig. feil, misgreep, fout), m. —slagen: een — van de tong, zie Lapsus linguae; een — begaan, vergissing.

Mis'staan' (niet goed staan), het —stond, heeft misstaan': die kleur misstaat u.

Mis'stand (verkeerde stand, iets verkeerd), m. —standen: dat hooge gebouw is een — in die straat; fig. op —en in het leger wijzen, verkeerdheden.

Mis'stap (eig. verkeerde stap; fig. overtreding, vergrijp), m. misstappen: een — doen.

Mis'stelling (eig. verkeerde plaatsing, fig. vergissing), v. —stellingen.

Mist (zware nevel), m. misten; in den — loopen; zijn rede is als een vlag in den —, ze is verre van helder.

Mist (bijvorm van mest: meststof), m. gmv.

Mist'tak (vogellijm, marentak), m. —takken.

Mis'ten, het miste, heeft gemist: het mist, er is mist, het is erg nevelachtig.

Mister (Eng. mijnheer), m.: — wordt geschreven vóór den familienaam en dan steeds **Mr.**

Mist'hoorn (scheepst. instrument, om op zeeschepen bij mist hoorbare signalen te geven en wel als waarschuwingssenen), m. —hoorns.

Mis'tig (nevelig, dampig), bn.; —er, —st: de naderst geeft — weer, mistachtig.

Mistletoe (Eng. marentak, vogellijm), o.; het — met zijn glazige appeltjes siert in de Kerstdagen menige Eng. huiskamer.

Mistral' (It. foazel met antj's), v. gmv.

Mistral (koude N.-W. wind, die soms waait in het Z.-O. van Frankrijk), m. mistrais.

Mis'tred (mis'pas, misstap), m. —treden.

Mistress (Eng. meesteres, huisvrouw), v.; ook hoofd v. e. school, juffrouw voor de huishouding; als titel vóór den familienaam: Mevrouw, verkort tot **Mrs.**

Mistroost'ig (moedeloos, neerslachtig, niet te troosten), bn. en bw.; —er, —st: — zijn over iets, troosteloos; — kijken.

Mis'trouwen (wantrouwen), o. gmv.

Mistrou'wen (wantrouwen), ik —trouwde, heb —trouwd'; —trou'wendheid, v. gmv.

Mistrou'wig (achterdochtig), bn. en bw.; —trou'wigheid (wantrouwen), v. gmv.

Mis'vatting (vergissing), v. —vattingen.

Mis'verstand (een verkeerd begrijpen, verkeerde opvattingen), o. —en: een — geeft aanleiding tot oneenigheid onder vrienden.

- Misvormd'** (*mismaakt*), bn.; zie *Misvormen*.
- Misvormen** (een verkeerden, slechten vorm geven), ik -vormde, heb -vormd: een beeld -; het volt. deelw. *misvormd'* komt als bn. voor: een *misvormde* gestalte, wanschapen.
- Miswas** (*slecht uitgevallen gewas; wanstaltig mensch, dier of plant*), o. -wassen.
- Miswijzing** (*verkeerde aanduiding*), v. -wijzingen: de - v. e. *magneetnaald; z. Declinatie*.
- Miszeggen** (fig. door iets te zeggen beleedigen), ik heb -zegd of -zeid: wat heb ik daaraan -zegd? -zegging, v. -en.
- Mitai'ne** (garen of zijden handschoen zonder vingers), v. *mitaines*. (ai = é).
- Mit'ra(s)**, **Mit'ra**, m. de Perzische zonnegod.
- Mitiga'tie** (*verzachting, verlichting*), v. -s.
- Mitigeeren** (*verzachten, lenigen, verlichten*).
- Mit'ra** (*mijter*), v. -s.
- Mitraille** (*schroot: allerlei kleine stukken gekapt ijzer, spijkers, enz., waarmede men vroeger kanonnen laadde*), v. gm.v.; lees: *mitralje*.
- Mitrailleur'** (mil. een soldaat als bedienaar v. e. machinegeweer, ook: *mitrailleurse*), m. -s.
- Mitrailleurse** (*modern snel-vuurwapen*), v. -s; zie: *Maximgeweer* en *Machinegeweer*.
- Mits** (*op of onder voorwaarde dat*), vgw.
- Mits**, o. gm.v.: fig. er is een -, d. i. een uitdrukkelijke voorwaarde, een beding.
- Mitsdien'** (*derhalve, daarom, alzoo*), bw.
- Mitsgaders** (*alsook, alsmede*), vgw.
- Mixed pickles** (Eng. *jongegroente in mosterd-zuur*), o. mv.; fig. korte, pittige gezegden.
- Mix'tum** (*het gemengde*), o. gm.v.
- Mix'tuur** (*mengsel, artsennijmengsel*), v. -turen.
- Mjölner**, m., zie *Miölnar*.
- Mna**, v. -s; zie *Mina*.
- Mnemonentiek'** (*herinneringskunst, geheugenleer*), v. gm.v.; (eu = ui); ook: *Mnemo'nica*.
- Mnemoniek'**, v.; zie *Mnemotechniek*.
- Mnemo'syne**, myth. godin van het geheugen, dochter v. *Uranus*: moeder der 9 muzen, z. ald.
- Mnemotechniek'** (*herinnerings- of geheugenkunst, geheugenleer*), v. gm.v.
- Mnemotech'nisch** (*op de geheugenleer betrekking hebbende*), bn.
- Moable'ten** (Bijb. *afstammelingen van Moab, zoon van Loth, in N.-Arabië*), m. mv.
- Mobiel'** (*beweeglijk, beweegbaar; mil. marschvaardig, gereed of bestemd om te veld te trekken*), bn.: het - maken of - verklaren van ons leger.
- Mobilair'** (Fr. *roerend goed, beweegbare have, huisraad*), o. gm.v.
- Mobil'ia**, **mobillien** (*losse have, roerende goederen*), v. mv.
- Mobilisatie** (mil. *het mobiel-maken van een leger*), v. gm.v.; verg. *Demobilisatie*. (s = z).
- Mobilisatieplan** (mil. *plan, volgens hetwelk de mobilisatie van een leger of een deel er van plaats heeft*), o. -plannen.
- Mobiliseeren** (mil. *mobiel verklaren of maken, op voet van oorlog brengen*): een leger -, uitrusten, strijdvaardig maken. (s = z).
- Mobiliteit'** (*beweeglijkheid, vluchtigheid, onbestendigheid*), v. gm.v.
- Moccas'sin** (*ruw-lederen riemschoen van zacht hertenleer, eigentlijk der Noord-Amer. Indianen, ook gedragen door poolreizig.*), m. -s.
- Modaal'** (spraak. *volgens eenige wijze of modus*), bn.: modale bepalingen, b.v. hij komt misschien, zij vertrekt stellig; modale hulpw. v. als: *mogen, kunnen*, enz.; modale zinnen: hij is, naar het schijnt, niet gekomen.
- Modaliteit'** (spraak. *voorstellingswijze in betrekking tot de werkelijkheid*), v. gm.v.
- Mod'le** (*morsebel*), v. modden: 't is zoo'n moddeke. gew.
- Mod'ler** (*stijk, baggerspecie*), v. gm.v.
- Mod'leraar** (eig. *iem. die in de modder werkt; fig. knoeier; iem. die alle partijen te vriend wil houden, schipperaar*), m. -s.
- Mod'lerbad** (eig. *bad van geneeskrachtige modder*), o. -baden: de -baden te *Bentheim*; fig. *Men vatte koude in 't - (Staring)*, modderig water.
- Mod'deren** (*modder halen uit een sloot, baggeren, fig. knoeien, schipperen in ongunstigen zin*), ik heb gemodderd.
- Mod'derig** (*stijkerig, moerassig*), bn.; -er, -st.
- Mod'derkruiper** (*dierk. karperachtige visch*), -s: de - leeft in stille wateren, ook: *Donderaal, Weeraal, Stootvisch*.
- Mod'derman** (*baggerman*), m. -lui; -**molen** (*molen, die modder uitbaggerf*), m. -s; -**net** (*schepnet van den modderman*), o. -netten; -**plas** (*plas met modderigen bodem*), m. -plassen; -**poel** (*poel met veel modder er in*), m. -en; -**praam** (*baggerschuit*), v. -pramen; -**schuit** (*schuit tot vervoer van modder*), v. -en: zegsw. *dat is of staat als een vlag op een -*, zie *Vlag*; -**sloot** (*modderige sloot*), v. -slooten; -**vet** (*zeer vet*), bn.: een -*vette kip*; -**vulkaan** (*vulkaan, die modder en stijk spuwt*), m. -kanen.
- Mo'de** (Fr. *wijze: manier van kleederdracht; tijdelijk, voorbijgaand gebruik; smaak*), v. modes: een oude -, een nieuwe, de - volgen; -**artikel** (*artikel, dat in de mode is, aan de mode onderhevig is*), o. -en; -**fat** (*pronker, die alle grillen der mode volgt, modegek*), m. -fatten; -**gril** (*nuk, beuzeling der mode*), v. -grillen; -**journaal** (*tijdschrift aan de modes, meestal wat dameskleeren betreft, gewijd*), o. -nalen; -**kleur** (*kleur, die in de mode is*), v. -en.
- Model'** (*voorbeeld, toonbeeld; vorm om iets na te maken, patroon; verkleinde vorm van iets grooters b.v. in de bouwkunde; persoon, waarnaar de schilder, beeldhouwer enz. werkt; voorgeschreven vorm*), o. -len: een -*boerderij*, een -*hoeve*, zie ald.; *wel mocht Poot voor een - van mannelijkeschoonheid gelden* (Potg.); *het - van een japon*; *het - van een wenteltrap*; *de schilder kon geen - vinden*; *deze jas, kepi is niet volgens -*.
- Model'** (mil. *volgens voorschrift*), bn.: *de schoenen zijn niet -*.
- Model'boerderij** (*modelhoeve*), v. -en.
- Mo'delelectuur** (*lectuur, die in de mode is*), v. gm.v.
- Modeleeren** (Fr. *vormen, in klei boetseeren als model, om het in steen te beeldhouwen*).
- Modelleur'** (*beeldhouwer-modelmaker, boetseerder*), m. -s: de - werkt in natte klei.
- Model'hoeve** (een *hoeve, die als voorbeeld voor andere kan dienen*), v. -n; -**jas** (*jas, die als model moet dienen*), v. -sen; -**kamer**, v. -s, of -**zaal** (*vertrek, waarin de modellen b.v. van jassen, mantels enz. zijn uitgestald*), v. -zalen; -**magazijn** (*vertrek, waarin de modellen bewaard worden*), o. -en; -**school** (*inrichting van onderwijs, die als model kan dienen*), v. -scholen: een *leerschool* bij een R. K. S. moet een - zijn.
- Mo'demaakster** (*modiste*), v. -s; -**magazijn** (*magazijn van modeartikelen*), o.

- magazijnen; —**plaat** (—*prent*), v. —platen; —**pop** (*moderat, modozottin*), m. en v. —poppen; —**prent** (*afbeelding van kleeren naar de mode*), v. —prenten.
- Moderaat'** (*gematigd, bescheiden*), bn.
- Moderamen** (*leiding, bestuurscollege, dagelijks bestuur van een classis*), o. gmv.
- Moderateurlamp** (*ouderwetsche patentolie-lamp*), v. —lampen. vero.
- Moderatie** (*gematigdheid, matiging, bezadigdheid*), v. gmv. (t = s).
- Moderato** (f. muz. *matig snel, gematigd*), bw.
- Moderator** (*leider van een debating-club; voorzitter van een synode; geestelijk adviseur eener R.-K. studentenvereniging; toestel om de beweging eener machine te matigen*), m. —s, —to'ren.
- Moderereen** (*matigen, verzachten*).
- Modern'** (*hedendaagsch, nieuw, nieuwerwetsch, nieuwmodisch*), bn. en bw.; —er, —st: de —e poëzie, de —e kunst, de —e talen: Fransch, Duitsch, Engelsch; —*huisraad*; hij is zeer —gekleed; de —e richting op Prof. godsdienstig gebied, of de —e leer, onrechtzinnige, niet-orthodoxe.
- Modernne** (*onrechtzinnige, niet-orthodoxe in de Hervormde kerk*), m. en v. —n.
- Moderniseeren** (*naar den modernen smaak of den nieuwen stijl inrichten*). (s = z).
- Moderniteit'** (*nieuwerwetschheid*), v. gmv.
- Modest'** (*zedig, eerbaar, bescheiden*), bn.; —er.
- Modestie'** (*zedigheid, ingetogenheid*), v. gmv.
- Modewinkel** (*winkel van mode-artikelen*), m. —winkel; —*zucht* (*streven, om in alles den dwang der mode te volgen*), v. gmv.
- Modieus'** (*naar den laatsten smaak*), bn. en bw.; —euzer, —t: een —euzte dame; zij was —gekleed.
- Modificatie** (*verandering, wijziging, beperking*), v. —tiën, —ties.
- Modificeeren** (*veranderen, wijzigen*).
- Modiste** (*vrouw, die dameshoeden maakt, opmaakt en verkoopt*), v. —n.
- Modulatie** (*stembuiging, het overgaan van de ééne toonsoort in de andere, toonleiding*), v. modulatiën, —ties.
- Moduleeren** (*muz. met stembuiging spreken, zingen, de stem laten klimmen en dalen; van de ééne toonsoort in de andere overgaan*).
- Modulus, mod'ul** (*maatstaf; muntmaat; gietvorm*), m. —sen, —len.
- Modus** (Lat. *manier, wijze, maat*), m. modi: —*proceden'di*, wijze van optreden, manier van doen; een —*viven'di*, d. i. voorloopige schikking tusschen strijdende partijen; spraak. *wijze van een werkwoord*.
- Modus in re'bus** (Lat. *Maat in alle dingen*).
- Modus quo** (Lat. *de wijze waarop*) (qu = kw).
- Moe** (*vermoed, ook, afkeerig*), bn.; zie *Moede*.
- Moe** (*moeder*), v.; —**ke**, o. —s; —**tje**, o. —tjes.
- Moed** (*eig. gemoedstoestand; drift, verbolgenheid, dapperheid; lust, opgewektheid*), m. gmv. in de twee eerste beteekenissen niet in den nominatief, tenzij in samenstellingen als: *deemoed, hoogmoed; droef te —e zijn, in arren —e; zijn —koelen*; in de derde bet. in alle naamv.: zegsw. —*hebben, iem. —geven, de —zontk hem in de schoenen; met —aanpakken, beginnen, allen —laten zakken*.
- Moe'de, moe**, bn.; moeder, meest moe(de): *hij is het leven —, verlangt naar den dood; ik ben nu die praatjes —, d. i. ik heb er genoeg van, zij vervelen mij.*
- Moe'deloos** (*ontmoedigd, neerslachtig*), bn.; —loozet, —t; —**loos'heid**, v. gmv.
- Moe'der** (*vrouw, die een of meer kinderen heeft; verzorgster, bestuurster*), v. —s: een —*van vier kinderen; haar —is gestorven; de —in of van een weeshuis, de —van een klooster, bestuurster, zie Moeder-overste*.
- Moe'der de Gans** (*bekend sprookjesboek*), v.; zie: Klein Duimpje en Roodkapje.
- Moe'dergek** (*op kinderachtige wijze aan moeder hangende, moederziek*), bn.; —**gekje** (*kind, dat moederziek is*), o. —s; —**huis** (*het klooster als eerste stichting van eene orde, voornaamste klooster eener orde, waar het hoofdbestuur is*), o. —huizen; —**kerk** (*de R.-K. Kerk*), v. gmv.; —**klooster** (*klooster, dat de oorsprong is van andere*), o. —s; —**koorn**, —**koren** (*zuwachtige woekerplant: groote, zwarte korrels in rijpende roggearen*), o. gmv.; —**kruid** (*samengesteld-bloemige plant*), o. gmv.: *het —heet ook kamille*; —**land** (*land, dat koloniën heeft, zoo ook genoemd in tegenstelling van deze*), o. gmv.; —**lief** (*vleinaam: lieve moeder*), v. gmv.; —**liefde** (*liefde der moeder tot de kinderen, d. i. moederlijke liefde*), v. gmv.; —**lijk** (*van een, of als een moeder*), bn. en bw.: —e zorg; *iem. —verplegen*; —**loog** (*oplossing van zout als droesem in de pan eener zoutkeet*), v. gmv.; —**loos** (*zonder moeder*), bn.: —*looze kinderen*; —**maakt** (*geheel maakt*), bn.: een —*kindje*.
- Moe'der-o'verste** (*bestuurster of voorgangerster in een vrouwenklooster*), v. —oversten.
- Moe'derplant** (*plant met afhangende stengels, jodenbaard*), v. —en; —**schap** (*het moeder-zijn*), o. gmv.; —**schoot** (*de schoot van moeder*), m.: *versjes op den —of op moeders schoot geleerd*; —**s-kind** (*lievelings-kind van moeder*), o. —eren; —**taal** (*eig. taal uit moeders mond geleerd, taal van het land, waar men geboren is*), v. gmv.: *hij verstaat behalve zijn —nog drie vreemde talen*; —**vlek** (*geelbruine, aangeboren vlek op de mensche-lijke huid*), v. —vlekken; —**weelde** (*zielsverrukking eener moeder om haar kind*), v. gmv.; —**ziek**, bn.: een —*kind, dat nl. enkel bij moeder wil zijn*, Vl., zie *Eenkenning*; —**zielalleen** (*geheel alleen*), bn.: *ik ben —thuis, ik ben —in de wereld; evenzoo: —zielig-alleen*, bn.: *hij leefde daar —, totaal op zich zelf of zonder eenig gezelschap, spreekt*; —**zorg** (*zorg eener moeder voor haar kinderen*), v. —en.
- Moe'dig** (*dapper, onverschrokken*), bn. en bw.; —er, —st: een —*gedrag; —voorgaan*.
- Moe'dwil** (*boos opzet*), m. gmv.: uit —.
- Moe'dwil'lig** (*opzettelijk kwaad doende, met boos opzet handelend*), bn. en bw.; —er, —st: een —*e knaap; —heid* (*boos opzet*), v. —heden.
- Moed'd'zin** (*Mohamm. afroeper van de biduren en wel boven uit de minaret der moskee*), m. —s: de —*is noodig, omdat een moskee geen klokken heeft; ook, Muezzin*.
- Moef'ti**, m. moef'ti's; zie *Mufti*.
- Moe'heid** (*het vermoed zijn, vermoedheid*), v. gmv.: —*na den arbeid*.
- Moe'i** (*tante*), v. moeien; gew.: *meuje, meuike*.
- Moe'ial** (*bemoelial*), m. en v. —allen.
- Moe'ien** (*moeite of last aandoen*), ik moeide, ik heb gemoed: *niemand zal u —; iem. in een zaak —, betrekken; zich met iets —, inlaten; een heele dag zal er mee gemoed zijn, zal*

- er mee heengaan; zegsw. geen koeien, geen -, geen bezit, geen zorg; ook: veel koeien, veel -, veel rijkdom, veel last of zorg.
- Moel'lijk, moel'lijk** (vermoeiend, afmatend; niet gemakkelijk), bn. en bw.; -er, -st: een -e weg, een -e gang; een - vraagstuk.
- Moel'lijkheid, moel'lijkheid** (moete, hinder, last, bezwaar), v. -heden.
- Moel'te** (arbeid, inspanning), v. moeiten: het zal - kosten; veel - met iets hebben, last; zegsw. het is de - niet waard, nl. al den arbeid, dien men er voor doet.
- Moel'zaam** (moetelijk, vermoeiend), bn. en bw.: een - leven; de sobere kost zoo - verdiend; - rondkomen, het was een - bevochten overwinning.
- Moe'jik** (Russ. boer), m. -s; ook: Moezjik.
- Moe'ke**, o. verkl. van Moe (kindertaal).
- Moe'kedam** (Mohamm. priester), m. -s.
- Moe'kim** (Mohamm. parochie in Atjeh), v. -s.
- Moel'je** (Fr. steenen hoofd of golfbreker aan den ingang van zeehavens), v. moeljes.
- Moel'lah** (Armeensch priester), m. -'s.
- Moer** (droesem, grondsop, bezinksel), v. gmv.
- Moer** (schroefmoer), v.; -en; z. Moerschroef.
- Moer** (moerassig land, drasland), o. moeren.
- Moer'nal** (zeeaal), m. -alen: de - was de lievelingsspijs der Romeinen.
- Moeras** (drassig, week, onbegaanbaar land), o. moerassen: een - droogleggen; fig. zegsw. iemand uit het - helpen, d.i. uit een lastige, moeilijke positie redden; in het - zitten, in benarde omstandigheden zijn, geen raad weten; dat is de eerste stap om uit het moeras te komen; -achtig (als een moeras, drassig), bn.: veengrond is -.
- Moeraslucht** (stiklucht, opstijgend uit een moeras), v. -en, zie Miasma; -koorts (koorts, die 't gevolg is van 't inademen van moerasdampen), v. -en, zie Malaria.
- Moeras'sig** (drassig, slijkerig), bn.: -er, -st: -e streken, waar veel moeras is; -e gronden.
- Moerasveen** (een soort van veen op drassigen grond ontstaan, niet geschikt voor turf), o. -venen.
- Moerasvogel** (in of bij 't moeras levende vogel), m. -s, ook: Sompvogel, Poelvogel; de lepelaar, de purperreiger, de roerdomp, de dodaars behooren tot de -s.
- Moer'balk** (bouwk. zware zolderbalk, waarin de kinderballen rusten), m. -balken. vero.
- Moer'bel** (moerbes, moerbezie), v. -beien.
- Moer'belenglei** (gelei van moerbeien), v. gmv.; -belensap, o. gmv. (g = zij).
- Moer'bezie, moer'bel**, v. -beziën, -beien; -bezieblad, o. -en, -eren: het - is het voedsel der zijderups; -bezieboom (leiboom, ook, stamboom, uit China), m. -en.
- Moer'bint** (bouwk. zware dakbalk, waarin de lichtere gebinten gelipt worden), o. -binten.
- Moer'bout** (timm. bout met een schroefdraad aan den benedenkant om er een moer als kleem aan te kunnen Schroeven), m. -bouten.
- Moer'drukken**, m. mv.; zie Incunabelen.
- Moer'ren** (troebel maken; stud. wegkapen), ik heb den wijn gemoerd; een belknop -.
- Moer'grond** (drasland), m. -gronden.
- Moer'rig** (troebel, slijkerig), bn.; -er, -st.
- Moer'konijn** (wijfjeskonijn), o. -konijnen.
- Moer'schroef** (doorboord schijfje m. spiraal-draad, waarmede een schroefbout wordt vastgedraaid), v. -schroeven.
- Moer'tje** (moedertje), o. moertjes: zegsw. mal -, mal kindje, is de moeder mal, het kind is het, of zal het zijn.
- Moer'vos** (wijfjesvos), v. -vossen.
- Moes** (slingekookte spijs uit kool, groente, of appels bestaande), o. gmv. verg. Appelmoes.
- Moes'sapit** (Mal. inlandsche rechtbank), v. -s.
- Moes'selien**, o. en v.; (s = z); zie Mous'seline.
- Moes'selien'glas** (glas met een doorzichtig patroon; meestal ruitjes op matten grond), o.
- Moes'sgroente** (bladgroente), v. -groenten; -kruid (groente, moerplant), o. -kruiden; -tuin (groentetuin), m. -en.
- Moes'sje** (moedertje, in kindertaal), o. gmv.
- Moes'sje** (Fr. mouche, vlieg: pronkpleistertje van taf), o. moesjes: -sdoosje; ook: vlekje, stipje in weefsels.
- Moesson'** (periodiek wisselende wind op den Ind. oceaan en de O.-I. eilanden; het jaargetijde, waarin deze wind waait), m. -s; van Nov. tot Mei waait de Westmoesson (N.-W.) en is er een natte periode (wintertijd), de rest van 't jaar de Oostmoesson (Z.-O.) en is er een droge tijd (zomertijd).
- Moet** (vlek, indruk), v. moeten.
- Moet** (noodzaak, dwang), o. gmv.: het is een -; zegsw. - is een bitter kruid.
- Moet**, in: te -; te - gaan, komen, tegen.
- Moeten** (genoodzaakt zijn, gedwongen zijn, verplicht zijn), onr. w.v. ik moet, ik moest, wij moesten, ik heb gemoeten: gij moet komen; ik zal gaan, als ik moet; ik moet naar huis (gaan); de voorraad moet weg; deze heer moet wel rijk zijn, d. i. modaal hulpwerk, uitdrukkend noodzakelijkheid; opmerkelijk is het gebruik v. d. onbep. wijs in plaats v. h. vd. in samengest. tijden, als hij had mij - waarschuwen.
- Moet'hond** (volksnaam v. d. zeelt), m. -en.
- Moet'zel** (Vlaamsch doedekak, pijprak), m. -s.
- Moet'zelwijn** (wijn van druiven, langs de Moezel geteeld), m.; (soorten), m. -wijnen.
- Moet'zerij**, v. -en; zie Warmoes.
- Moet'zijk**, m. -s; zie Moejik. (i = ie).
- Mof** (scheldnaam der Duitschers), m. moffen; bij Potg. staat John Bull naast Hans Mof; de naam - werd vroeger inz. aan de bewoners van Westfalen gegeven, zie: Hannekemaai en Pompernikkel; zegsw. zwijgen als een -, volstrekt niets zeggen.
- Mof** (handmof, bontwerk), v. moffen, -je, o. -s: een - van loutre, zie Handmof; verder, arm of bovenhandbekleding: een - van wol, van katoen.
- Mof'te** (koolzuurbron, gasbron), v. -n.
- Mof'fel** (oven, fornuis tot harding van ver-lakt goed of vernis, vernisfornuis), m. -s; ook: -oven (emailleeroven), m. -ovens.
- Mof'felen** (in de moffel of de mouw steken; weggoochelen, bedriegen), ik heb gemoffeld; iets in den zak -, wegstappen; -arij' (goochelarij), v. -en; verg. Wegmoffelen.
- Mof'felen** (lakken, emailleeren), ik - de, heb gemoffeld: een fiets -; zie Mof'fel.
- Mof'fenland** (inz. Westfalen, spotn. voor Duitschland), o. gmv.; -pijp (grote Deutsche pijp), v. -pijpen; -toer (zeer moeilijkt werk), m. -toeren. gmv.
- Mof'rika** (spotn. Duitschland), o. gmv.
- Moffrikaansch'** (Moffrika betreffende), bn.: als zn. (spotn. de taal der Duitschers), o. gmv.
- Mogelijk** (kunnende gebeuren, misschien), bn. en bw.: dat is een - geval; ik zal hem

- nog zien; —heid (mogelijke dingen), v. —heden: dat behoort tot de —heden.
- Mogen** (houden van, mogen lijden, behagen scheppen in; verlof, vrijheid hebben), onr. ik mag, ik mocht, wij mochten, ik heb gemoegd: ik mag die spijis niet, zie Meug; ik mag die kleur wel; wij — morgen op reis gaan, ik mag niet (gaan); als modaal hulpww. dient — om iets mogelijk of wenschelijk voor te stellen: het mag waar zijn; dat hij nog lang moge leven! eigenaardig is het gebruik v. d. onbep. wijs in plaats v. h. vd. in de samen-gest. tijden: hij heeft het niet — beleven.
- Mogendheid** (staat, rijk, uitgebreid gebied), v. —heden: de zes groote —heden van Europa: Engeland, Rusland, Duitschland, Frankrijk, Oostenrijk-Hongarije en Italië; de kleine —heden, b.v. Nederland, België, Zwitserland, Denemarken, Noorwegen, Zweden.
- Mogol** (Mongoolsch vorst, heerscher in Hindostan, in 1525 door de Engelschen ontroond), m. gmv.: de groote — of de grootmogol.
- Mohair** (Fr. weefsel van 't haar van angorageiten, 'twelk veel op tibet lijkt), o. gmv.; —kant (zwarte, wollen kant), v., (soorten), v. —kanten.
- Mohammed**, m. eig. de Prijzenswaardige: de groote profeet van den Islam, geb. te Mekka, 571 n. C. en er gestorven in 632; Arabische goddienststichter en wetgever, uit de familie der Koreischieten; zie: Medina en Hedsjra.
- Mohammedaan** (volgeling van de leer van Mohammed), m. —danen; zie: Mahomedaan, Saraceen, Muzelman, Moslem.
- Mohammedaansch**, bn.: de —e godsdienst.
- Mohammedanis'me** (leer en eeredienst van Mohammed), o. gmv.: het — is e. vermenging van Christelijke, Joodsche en heidensehe beginselen, de leidspreuk is: Allah is de eenige God en Mohammed is zijn profeet.
- Mohar** (vogelgiest, voedergewas), v. gmv.
- Mohikainen** (uitgestorven Indiaanschestam), m. mv.: hij was de laatste der —, d. i. fig. van zijn geslacht.
- Moiré**, gemoleerd' (gewaterd, gevamd), bn.: een zwart — lint.
- Molreeren** (vlammen of wateren van ge-weven zwarte stoffen en van metalen).
- Molren**, v. mv., Schikgodinnen; zie Par-cen. (oi = oo).
- Mok** (zekere ziekte aan de beenen der paarden), v. gmv.: er is een droge en vochtige —.
- Moker** (zware, ijzeren smidshamer), m. —s.
- Mokeren** (hameren, met den moker slaan), ik mokerde, heb gemokerd.
- Mokka** (Mokka-koffie), v.: e. kopje —, echte —.
- Mokkakoffie** (zeer geurige koffie, Arab. koffie nl. uit Mokka, Z.-haven aan de Roode Zee), v. gmv.; —kopje (klein en sijn kopje voor mokka-koffie), o. —kopjes.
- Mokkel** (bijzonder dik kind), m. en v., (bui-tengevoon dikke vrouw), v. mukkels. gmz.
- Mokkelen** (een kind liefkoozend omvatten, het knuffelen), ik heb gemokkeld.
- Mokken** (misnoegd en wrevelig zijn), ik heb gemokt: een —d stilzwingen, pruilend.
- Mokum**, mo'kem (Bargoensch: plaats, stad), o.: groot—, Amsterdam; klein—, R'dam.
- Mol** (muz. molteeken), v. mollen: e. — (j) duidt aan, dat de noot een halven toon lager moet gezongen of gespeeld worden; verg. Kruis.
- Mol** (in den grond levend zoogdier), m. mol- en; zegsw. zoo blind als een —, erg blind.
- Molas'se** (sijnkorrelige, grijsachtige rotssteen, poreuze zandsteen in Zwitserland), v. gmv.
- Mol'boon** (paarden- of duivenboon, in Gro-ningen gepoft te koop), v. —boonen.
- Moleculair** (Fr. de moleculen betreffende), bn.: cohaesie is een —e kracht.
- Molecul'e** (nat. uiterst klein stoffelijk deeltje, bestaande uit atomen), v. en o. —culen.
- Molen** (inrichting of voorwerp tot het sijn-maken van graan, verf, kruit, enz.), m. molens: een wind—, een water—, een stoom—, een koren—, een koffie—; zie ook: polder—, zegsw. dat is water of koren op zijn —, dat is in zijn voordeel, in zijn belang; geen koren v. d. molen sturen, geen klant weg-sturen, fig. geen voordeel of winst doen ver-loren gaan; de — is door de vang, de molen blijft door de vang niet stilstaan, er hapert veel, de zaak is erg in de war, ook fig. het scheelt hem in 't hoofd; hij heeft een slag van den — weg of beet, de molen als beeld der zotheid: hij is van lotje getikt, in zijn verstand gekrenkt; die meid loopt met molentjes (Potg.), doet als een kind, dat met papieren molentjes speelt, doet kinderachtig; zie verder: Zaag-molen, Papiermolen, Oliemolen, Mos-terdmolen; volkst. Meulen.
- Molenaar** (eigenaar van of knecht op den molen), m. —s, —naren, gew. Mulder; —naar-ster (eigenares v. e. molen), v. —s.
- Molenaar** (kleine schelvisch of wijting, in de Middellandsche Zee; meikever), m. —s.
- Molenaarskar** (kar van den molenaar), v. —karren; —knecht, m. —knechts; —meid, v. —meiden; —pak (—kleeren), o. gmv.: Teun in zijn wit —, bestoven pak; —vrouw (vrouw v. e. molenaar), v. —vrouwen; ook in de spreektaal: molenaarster, molenarin', muldersche of muldersvrouw.
- Molenas** (hoofdspil van een molen), v. —as-sen; —beek (stroomend watertje, dat het molenrad in beweging brengt), v. —beken; —dwang (verplichting, om het koren op een bepaalden molen te doen malen), m. gmv., zie Dwangmolen; —kap (dak van den molen), v. —kappen; —kar (nl. tot vervoer van 't meel), v. —karren; —ligger (onderste molensteen), m. —s; —paard (trekpaard in den rosmolen, sterk dier, fig. groot en zwaar vrouwsperoon), o. —en; —praam (klem in den molen), v. —pramen; —pran-ger (vang in den molen), m. —s; —rad (houten of ijzeren scheprad, dat door 't stroomend water in beweging wordt gebracht), o. —raden, —raderen; —roede (een der vier lange balken met latwerk, waarop de zeilen bevestigd zijn), v. —n, zie Wiek; —steen (ronde, uitgebikte steen), m. —en; —tje of rondloop (gymnastiekwerktuig), o. —s, zie Rondloop; —trechter (bakvormige koker, waardoor het koren tusschen de maalsteenen gevoerd wordt), m. —s; —tremel (—trechter), m. —s; —vang (klem, om den molen stilte zetten), v. —en; —wiek (—vleugel), v. —en; —zeil (zeil aan een molenviek), o. —en.
- Molest** (hinder, overlast, beschadiging b.v. aan een schip), o. gmv.: iemand —aandoen; zie Oorlogsmolest.
- Molesta'tie** (hinder, overlast, molest), v. .
- Molesteeren** (plagen, niet met rust laten, overlast of hinder aandoen): iemand —.
- Mol'ferd** (onbeschoft, brutaal mensch, iem. die een grooten mond opzet), m. molferds.

- Molibres** (een soort v. lage schoenen), v. mv.
- Mollik** (vogelschrik), m. -en; verg. Moloch.
- Mol'la(h)** (Turksche overheidspersoon, titel der rechters in de groote steden van Turkije en Perzië), m. mollah's.
- Mollen** (Bargoensch van het leven berooven), ik heb gemold: iem. -.
- Mol'leugat** (pijppat van mollen), o. -gaten.
- Mol'lenkruid** (plantk. kruisboom, wonderboom, Christuspalm), o.: het volksgeloof dacht, dat deze plant de mollen verdreef.
- Mol'tepoot** (pootje van een mol), m. -pooten; -vel (vel van een mol), o. -vellen.
- Mol'tetje** (dik, vet kindje), o.: mijn lief -!
- Mol'tig** (zacht van vel en dik), bn. en bw.; -er, -st: een - kindje, een - hondje, -e wangen; fig. -e wijn, zacht; - schilderen; -heid (zachtheid, poezeligheid), v. gmv.
- Mol'lusk'** (weekdier), m. -en: de oester b.v. is een -; de -en der Jav. wateren.
- Mol'm** (verwant met malen: droge stof van turf, van vergaan hout), m. en o. gmv.
- Mol'men** (vergaan, tot stof worden), het molmda, is gemolmd: dood hout gaat -; herstelt het -d colise'um tot een worstelperk (C. O.)
- Mol'loch**, m. afgod der Pheniciërs, aan wien menschenoffers, inzonderheid offers van kinderen, werden gebracht, eig. koning: de - was een vuurgod, de alverslinder; fig. de - der 19e eeuw (C. O.), de mode; aan den - offeren, iets offeren aan een alverslinderen afgod des tijds.
- Mol'los** (een zware doghond), m. -sen; bij de Ouden waren Molossische doggen beroemd; dicht. Jachthond.
- Mol'salade**, v. gmv.; zie Molsla.
- Mol'sem** (molm), m. gmv.
- Mol'semen** (molmen), het is gemolsemd.
- Mol'sgat** (gat, door een mol gemaakt), o. -gaten; -hoop (zandhoopje, door een mol opgeworpen), m. -hoopen.
- Mol'sla** (bladen van de paardenbloem), v. gmv.: de gele bladeren der - worden als salade te koop aangeboden en gegeten.
- Mol'teeken** (muz.), o. -teekens; zie Mol.
- Mol'to** (muz. zeer); - alle'gro, zeer vroolijk.
- Mol'ton** (zachte, dikke, wollen stof), o. gmv.; -nen (van molton), bn.: een - beddedeken.
- Moluk'ken** (aardr. onze Groote-Oost, in den Indischen archipel), o. mv., ook: Specerij-eilanden of Moluksche-eilanden; al de eilanden, gelegen tusschen Celebes ten W., de Papoea-eilanden en Nieuw-Guinea ten O., Timor ten Z. en den Grooten Oceaan ten N.; verdeeld in drie groepen; de straat der -.
- Mom** (masker), v. mommen: fig. onder de - van vriendschap, schijn, mommerij.
- Mom'aangezicht** (masker, mombakkes), o. -en.
- Mom'bakkes** (masker, meestal iets gedrochtelijks, caricatuurachtigs voorstellend), o. -bakkesen.
- Mom'boor, -ber** (voogd), m. momboren. vero.
- Moment'** (oogenblik), o. -en: de ketel kon ieder - springen; de man is bij -en zijn geheugen kwijt; dat examen was een - in zijn eenzaam leven, gebeurtenis; in de nat. bet. - product van kracht en afstand. verg. Statisch moment.
- Momentaan, momentaneel, momenteel'** (voor of op het oogenblik), bn. en bw.: in -tane geldverlegenheid zijn; -taneel geen uitweg zien, de -teele zwakte van onze marine; ik ben - niet in staat u financieel te helpen. (en = en).
- Moment'opname** (instantané, het nemen van een photographisch beeld in een deel v. e. seconde), v. -n; verg. Kiekje.
- Mom'misch** (spottend, hekelend), bn.; zie Momus.
- Mom'melen, mum'melen** (zonder tanden eten; binnensmonds spreken, mompelen), ik heb gemompeld, ook: brommen v. bijen.
- Mommerij'** (vermomming), v. -en.
- Mom'mespel** (maskerade), o. gmv.
- Mom'pelen** (binnensmonds of onverstaanbaar spreken), ik heb gemompeld: men mompelt reeds van bedrog, fluistert.
- Mom'mus**, m., myth. god van spot en schimp, die goden noch menschen ontzag.
- Mom'naco** (aardr. vorstendom aan de golf van Genua dicht bij de grens van Italië), o.; de hoofdstad is een badplaats met speelbank, nl. Monte-Carlo (ruim 3000 inw.).
- Mons'de** (infusiediertje; ondeelbaar bestanddeel der stof), v. monaden.
- Monarch'** (alleenheerscher, keizer, koning), m. -en.
- Monarchaal'** (tot een monarchie behoorend), bn. en bw.: een -chale regeering, nl. die van een alleenheerscher; - regeeren.
- Monarchie'** (staat, met een monarch aan het hoofd), v. -ën: absolute -, monarchie, waarin de vorst onbepert heerscht; constitutioneële -, monarchie, waarin de vorst door een grondwet gebonden is; -chist' (voorzitter of aanhanger van de monarchie), m. -en; -chist'isch, bn. en bw.
- Mond**, m. -en: zegsw. den - houden, zwijgen, stil zijn; den mond snoeren, het zwijgen opleggen; den - roeren, druk praten; met den - vol tanden staan, geen woord kunnen zeggen, beteuterd staan, geen antwoord weten; naar den - praten, spreken zooals iemand het graag hoort; geen blad voor den - nemen, precies zeggen zooals men het meent; zij is niet op haar -je gevallen, zij kan goed haar woord doen; in den - loopen, bij geluk iets krijgen; een grooten - hebben, opzetten brutaal zijn; iemand het brood uit den - nemen, hem in zijn nering onderkruipen; iem. iets in den - geven, iem. iets voorpraten, hem voorzegggen, wat hij antwoorden moet, een vraag zoo inkleeden, dat het antwoord er reeds in opgesloten ligt; bij -e van, gezegd of voorgelezen door; spreekw.: Beter hard geblazen dan den - verbrand, z. Geblazen; bij overdr. opening, uitloop: de - van een kanon, de - van een kelder, de - van een oven, de - van een rivier, enz.
- Mondain'** (Fr. wereldsch, elegant, chic), bn.; -er, -st: een - vrouwtje, wereldschgezind; een -e badplaats, b.v. Scheveningen.
- Mondaniteit'** (wereldschgezindheid, tijdelijkheid, smaak voor het mondaine), v. gmv.
- Mond'behoefte** (eetwaren), v. mv.
- Mond'deling** (met of door middel van den mond, bij monde), bn. en bw.: een -e boodschap; zich - goed uitdrukken.
- Mond'en** (wel smaken; fig. behagen, bevallen), het mondde, heeft gemond: die kost, die lectuur zal u wel - smaken, goed bevallen.
- Mond'-en klaww'zeer** (zekere besmettelijke ziekte aan bek en poeten, vooral onder het rundvee, tongblaar, Vl.: muil- en pootzeer), o. gmv.; zie Klauwzeer.

- Mondgesprek** (*mondeling onderhoud*), o. —ken; —**harmonica** (*bekend blaasinstrumentje*), v. —'s.
- Mondig**, bn., zie Meerderjarig.
- Mondjesmaat** (*nauwelijks voldoende hoeveelheid*), v. gm.v.; ook (*nauwelijks genoeg, van spijis*), bw.: *tegenwoordig is alles* —; fig. *hij geeft zijn inlichtingen* —, sober.
- Mondjevol** (*hapje, beetje*), o.: een — rook.
- Mondklem** (*krampachtige samenklemming der kaken*), v. gm.v.; —**kost** (*levensmiddelen*), m. gm.v.; —**lijm** (*ijne lijn, met suiker en gom gemengd, die in plaatjes in den handel gebracht wordt en met den mond vloeibaar wordt gemaakt*), v. gm.v.; —**spoeling** (*spoel-drank voor den mond*), v. —en; —**stopper** (*monprop*), m. —s, fig. middel, b.v. geld, om iem. te doen zwijgen; —**stuk** (*monddeel van een blaasinstrument; paardengebit*), o. —stukken; —**vol** (*hetgeen in een mond kan*), m. gm.v.; —**voorraad** (*proviand*), m. gm.v.
- Money** (Eng. *geld: munt, bank- of munt-papier*), v.; spreekw. *Time is* —, tijd is geld.
- Mongolen**, m. mv.: 't gele menschenras in Azië, met scheefstaande oogen en platte neuzen, in Europa zijn Finnen, Lappen, Hongaren en Turken — of Gelen.
- Mongoolsch**, bn.: *het —e ras, gele*.
- Monier-systeem**, o., ook: —**bouw**, —**stelsel**: naam voor cementbouw, (zie Beton), met gevlochten ijzerwerk, als kern en begin en tot inwendigen steun, (ier = iee').
- Monisme** (eig. één-leer, *wijsgeerig stelsel, waarin men verschillende soorten of schakeeringen onderscheidt: materialistisch —, spiritualistisch — enz.*), o. gm.v.: *het — neemt in tegenstelling met het dualisme slechts één beginsel aan ter verklaring der verschijnselen, één soort van zijn*; **monist** (*aanhanger van het monisme*), m. —en.
- Moniteur** (*staatscourant in België en vroeger in Frankrijk*), m. —s.
- Monitor** (*geschubde hagedis*), m. —s: *de — voedt zich met de eieren van den krokodil*.
- Monitor** (*gepantserd oorlogsschip met stoomvermogen*), v. —s: een — ligt laag op het water, heeft draaibare geschuttorens op het dek en dient tot verdediging van kusten en riviermonden.
- Monjet** (Mal. *scheldwoord, d. i. aap*), m. —s.
- Monkelen** (volkst. *mompelen, fluisteren, meesmuilen*), zij —de, heeft gemonkeld.
- Monnik** (eig. *die alleen leeft*, oorspr. *kluizenaar*, later *kloosterling*), m. —en: spreekw. *Getijke —en, getijke kappen*, zie Kap; *de kap maakt den — niet; 't zijn niet allen —en, die zwarte kappen dragen*, iem. is niet altijd datgene, waarvoor hij zich uitgeeft; verg. Kok; ook: *Mun'nik*.
- Monnikengewaad** (*kleedij der monniken*), o. —gewaden; —**klooster**, o. —s; —**latijn** (*kloosterlatijn der middeleeuwen*), o. gm.v.; —**orde** (*geestelijke kloosterorde*), v. —orden; —**schrift** (*het schrift met gotische letter*), o. gm.v.; —**werk** (*arbeid van moeitevol ge-duld, b.v. het afschrijven van boeken; later: noodeloos werk*), o. gm.v.
- Monnikskap** (*kap v. e. monnikspij*), v. —pen, ook *giftplant*, v.; zie Akoniet.
- Monnikspij** (—*kleed*), v. —pijen; zie Pij.
- Monochord**, —**chor'dium** (*eensnarig instrument met verplaatsbaren kam*), o. —chorden, —chordiums.
- Monochromasie** (*volstreekte kleurenblindheid*), v. gm.v.; verg. Daltonisme.
- Monochroom** (*éénkleurig*), bn., —ome.
- Monocle** (*oogglas*), v. —s.
- Monocraat** (*alleenheerscher*), m. —craten; —**cratie** (*alleenheerschappij*), v. gm.v.
- Monodie** (*muz. de sedert 1600 opgekomen solozang m. instrumentale begeleiding*), v. gm.v.
- Monogamie** (*het huwelijk van één man met één vrouw*), v. gm.v.: *het Christendom erkent slechts —, geen polygamie*.
- Monogamist** (*voorzitter der monogamie en van 't niet-hertrouwen*), m. —en. (g = g).
- Monogram** (*door elkaar heengevlochten beginletters van een naam*), o. —men
- Monographie** (*verhandeling over één onderwerp*); v. —graphieën; b.v. *Leven van De Ruyter*, idem van *Vondel*, idem van *Hooft*, door G. Brandt (1826—'85); *Tien jaren uit den 80-jarigen oorlog door R. Fruin* (1823—'99).
- Monoliet** (*pilaar of kolom uit één stuk steen; rotszuil*), m. —lieten; zie Obelisk.
- Monoloog** (*alleenspraak*), m. —logen.
- Monomaan** (*lijder aan monomanie, aan een idee-flae*), m. —manen; —**manie** (*een soort v. waanzin, ziekelijke neiging tot iets*), v. —ën: *de — bepaalt zich tot één punt (idee-flae)*.
- Monometallis'me** (*het stelsel van den enkelen gouden of zilveren muntstandaard*), o.; zie Bimetallisme.
- Monopha'gen** (*dierk. dieren, die slechts één soort van voedsel gebruiken, b.v. de gras-etenden*), m. mv.
- Monoplaan** (*vliegspoor. ééndekker*), v. monoplanen; verg. *Biplane* of *Biplaan*.
- Monopolie** (*alleenhandel, d. i. een handel, waarbij alle concurrentie is uitgesloten*), o. —lies, —liën; *de staat verleent dat recht, ook om zekere voorwerpen te mogen vervaardigen en te verkoopen, b.v. het —stelsel der O.-I. Compagnie (1602—1799); het —systeem: de bevolking van Java mocht tot dien alleen handel drijven met de O.-I. Compagnie of met de regeering na 1799; Frankrijk houdt het — van tabak en lucifers; verg. Staatsmonopolie*.
- Monosylla'be** (*éénlettergrepig woord*), v. —n.
- Monothéis'me** (*'t geloof aan één eenig God*), o. gm.v.: *de godsdienst der Christenen, der Joden, der Mohammedanen is het —, samen ± 800 miljoen belijders; verg. Polytheïsme*.
- Monotonie** (*eentonigheid*), v. gm.v.
- Monotoon** (*eentonig*), bn. en bw.: *de —tone klank van een gongslag; het —tone gebed der Moslams; fig. vervelend, langwijdig*.
- Mon'roe-leer** (*leer [1823] v. d. president James Monroe [1759—1831]*), v.: *Amerika aan de Amerikanen: geen vreemde inmenging in de binnenlandsche zaken der Vereenigde Staten*.
- Monseigneur** (*Fr. eertitel v. e. prins, bisschop of kanunnik*), m. —s; zie Bijlage 1.
- Monsieur** (*mijnheer*), m. messieurs. (ns = ss).
- Mon'ster** (*staaltje, proefje van een koopwaar om te oordeelen over kwaliteit, gewicht, kleur, enz.*), o. —s: een — *klavertaad*.
- Mon'ster** (*gedrocht; fabelachtig dier, zie ald. fig. wreedaard*), o. monsters; —**achtig** (*gedrochtelijk, verschrikkelijk*), bn. en bw.
- Mon'steren** (*revue houden, inspectie houden, ook: vergelijken*), ik heb gemonsterd; verg. Aanmonsteren.
- Mon'sterrol** (*naamlijst van de bemanning van een schip*), v. —rollen.

- Monstrans'** (gouden of zilveren vaatwerk met topkruisje ter uitstelling van het H. Sacrament in de R.-K. Kerk), m. monstrans; zie Ostensorium; ook: Remonstrans.
- Monstrueus'** (gedrochtelijk, monsterachtig), bn. en bw.; -euzer, -t.
- Monstrum** (monster, misgeboorte), o. -stra.
- Monstruositeit'** (monsterachtigheid), v. gmv.
- Montagnard'** (Fr. bergbewoner), m. -s; ook, gesch. lid der Bergpartij, z. ald.
- Montagne** (Fr. berg), v. -; -russe, rutsch-baan.
- Montant'** (Fr. bedrag, beloop eener rekening, prijs, waarde), o. gmv.
- Monte-Carlo**, o.; zie Monaco.
- Monteeren** (atijgen, opwekken, optuigen; uitrusten, bemannen; ineenzetten van een machine; vatten van edelgesteenten enz., in goud enz.; 't aankleeden van een tooneelstuk).
- Monteerling** (militaire dienstkleding of uitrusting, uniform; het in-elkaar-zetten of ineenvoegen van de machine-deelen; het vatten van edelgesteenten, enz.; 't in-scène-zetten van een tooneelstuk), v. -en.
- Monter** (vroolijk, opgewekt), bn. en bw.
- Monteur'** (iem., die monteert, inz. die machines ineenzet), m. monteurs.
- Montgolfière** (naam van den eersten luchtballon), v. -s; de naam is ontleend aan dien der uitvinders, gebr. Montgolfier, die 5 Juni 1782 te Annonay een ballon lieten opgaan door middel van verwarmde lucht.
- Montuur'** (rijpaard, ezels; ook: omlijsting van een bril, inwattig van edelsteenen enz.; ook: de ingevatte edelsteenen zelf), v. monturen.
- Monument'** (gedenkteeken, gedenkzuil, grafnaald), o. -en; -mentaal' (in den vorm van een monument), bn.: een -gebouw, als een monument, grootsch en sierlijk; een bouwval van eenige -tale waarde. (en = en).
- Mook** (fraai, schoon), bn. en bw.; -er, -st; zegsw. -weer spelen, zeer vriendelijk zijn, ook: op grooten voet leven; -met iets zijn, gaan pronken met; hij heeft zijn been gebroken en zal er lang -mee zijn, er lang mee sukelen; bw.: ze begint -oud te worden, tamelijk; het kindje komt -aan, aardig, groeit goed; -heid (fraaiheid, schoonheid), v. gmv.: de -van een tapijt.
- Mooi'ghed** (mooiheid; ook: een mooi iets, een mooi voorwerp), v. -heden (mooie zaken).
- Mool'praten** (een te mooie voorstelling van iets geven; vleien); -prater (vleier, pluimstrijker), m. -praters.
- Mools** (mooie dingen), o.: wat al -! ir. zegsw. dat is ook wat -! onaangenaams.
- Mookerhel'**, -hel'de (aandr. de heide bij het dorp Mook), v. gmv.: loop naar de -, vervensching, omdat men die heide voor een verblijfplaats hield van booze geesten.
- Moor** (zwarte bewoner van Mauritanie of Marokko, moorkop, zie ald.), m. Mooren.
- Moord** (doodslag met voorbedachten rade), m. moorden; zegsw. -en brand schreeuwen, zeer luid, erg te keer gaan; zegsw. een -aan de vrijheid begaan, een tyran zijn; hij weet van den -, de zaak 'of het geheim is hem bekend; zie: Doodslag, Zelfmoord, Duel.
- Moorddadig** (bloeddorstig, bloedig, wreed, verderf aanbrengend), bn. en bw.; -er, -st; een -mensch, iem. -om het leven brengen; fig. een -e hand, -e plannen; een -geschreeuw, ontzettend; -heid (wreedheid, bloeddorst), v. gmv.
- Moor'den** (om het leven brengen), ik moordde, ik heb vermoord; -denaar (iem., die een moord pleegt), m. -aars; -denares', v. -sen; -derij' (bloedbad), v. -en.
- Moord'kuil** (volksnaam v. d. wonderkuil), m. -en; de - wordt aldus genoemd, omdat het nest er mee uitgemoord wordt; zegsw. van zijn hart geen -maken, zeggen wat men denkt.
- Moord'lust** (bloeddorst, lust tot bloedige wraak), m. gmv.; -poging (poging tot moord), v. -en, vl.; -tooneel (plaats van den moord), o. -en; -tuig (middel, om te moorden, b.v. een dolk), o. -en.
- Moor'erland** (aard. eig. Mauritanie, ook Ethiopië ten Z. van Egypte), o.; zie Moor.
- Moorin'** (Moorsche vrouw), v. Moorinnen.
- Moor'kop**, **moor** (vospaard met zwarte kop en staart), m. -koppen: Ivo liet zijn -tot een uitlandsch tochtje zaälen (Staring).
- Moorsch**, bn.: de witte villa's in -en stijl in Algiers; als zn. o.: de -e taal of het -.
- Moos** (Bargoensch. geld), o.: heb je wel -?
- Moot** (schijf visch), v. -en: een -kabeljauw.
- Mop 1.** (kwinkslag, geestige zet), v. moppen: dat is een aardige -; -pen tappen, uien ten beste geven; dat is al een oude -; 2. (een soort van hond), m. -pen; 3. (een koekje), v. moppen: Dalfser -pen; in het meerv. = geld: hij heeft moppen. 4. (gebakken metselsteen), m. -pen.
- Mop'neus** (stompe neus, persoon met stompen neus), m. en v. -neuzen.
- Mop'pentapper** (iem., die gaarne moppen ten beste geeft), m. -tappers.
- Mop'pentrommel** (trommel uit den bakkerswinkel voor moppen; geldkistje; grappenrubriek in tijdschriften enz.), v. -trommels.
- Mopperen** (knorren, pruttelen, prullen), ik heb gemopperd; -aar (pruttelaar), m. -s.
- Mop'pig** (grappig, uit), bn.: onze -evoorzitter.
- Mops** (zeker hondenras), m. -en; ook: -hond.
- Mops'ke** (liederboekje), o. mopskes. vero.
- Moquant'** (spottend, gekscherend), bn. en bw., ook: bespottend, hoonend; lees: mokant'.
- Moquette** (Fr. fluweelachtig trjpp, pluche met bonte patronen), v. gmv.
- Mora** (Lat. verzuim, vertraging), v. gmv.: in -zijn, achterstallig, in gebreke zijn; in -stellen, iem. gerechtelijk aanzeggen, dat hij dit of dat binnen een bepaalden tijd moet doen of afdoen; periculum in -, dreigend gevaar bij talmen of toeven.
- Moraal'** (zedeleer, de leer der plichten en deugden; zedenles), v. gmv.; -philosophie (wetenschappelijke zedenleer), v. gmv.
- Moraine** of **more'ne** (steenpuin van een gletscher), v. -s of -n.
- Moralisatie** (zedenk. beschouwing), v. -s.
- Moraliseeren** (Fr. levensplichten voordragen en inprenten, zedenpreeken). (s = z).
- Moralist'** (zedenneester; schrijver over moraal; boetprediker), m. -en.
- Moraliteit'** (zedelijkheid, zedelijk gedrag), v. gmv.: de publieke -; de -van het leger.
- Moraliteit'** (tooneelspel der middeleeuwen, waarin gepersonifieerde deugden optreden), v. moraliteiten; zie ook Zinnespel.
- Moraliter** (eig. zedelijkerwijze), bw.: dat is -zeker, ik mag het gerust als zeker beschouwen; dat is -onmogelijk.
- Moratorium** (maatregel, door de hooge regering van een land genomen, waarbij b.v. gedurende een oorlog in den handel uitstel

- van betaling of opschorting van schuldafdoening verleend wordt; uitstel van schulden door een rechter verleend aan iem. die buiten zijn schuld aan zijn geldelijke verplichtingen niet onmiddellijk kan voldoen), o. moratoria.
- Moravische broeders** (Hernhutters), m. mv.: de - heeten *Hernhutters* naar *Herrnhut* in Opper-Lausitz, waar hun bakermat is, waar nl. de graaf von Zinzendorf op zijn goederen de eerste gemeente stichtte, in 1722; zij vestigden zich in 1746 in ons land te Zeist.
- Moreel** (betrekking hebbende op, gegrond op het innerlijk gevoel van zedelijkheid, deugd of waarde), bn. en bw.: dat is mijn -e overtuiging; een - mensch, zedelijk, deugdzaam; hij is - bedorven, hij is - diep gezonken, dat is - onmogelijk; als zn. o.: het - der troepen, gevoel van innerlijke waarde of kracht.
- Moreen** (Eng. weefsel v. kamgaren), o. gm.v.
- Morel** (noordkers), v. morellen: de - is een zuurachtige, donkerroode kers; - **leboom**, m. -en.
- Morene**, zie *Moraine*; men onderscheidt o.a. zijmorenen, middel- en eindmorenen.
- Mores** (zeden, manieren), v. mv.: iem. - leeren, hem terechtzetten.
- Morgana** of *Fata*, v.; zie *Fata Morgana*.
- Morgana'tica** (morgengave, z. ald., uitzet in geld bij een morgana'tisch huwelijk), v. gm.v.
- Morgana'tisch huwelijk** (huwelijk met de linkerhand), o. -e huwelijken; een - wordt gesloten door vorsten of prinses met een dame van minderen rang, waarbij de vrouw en de kinderen niet deelen in al de rechten van den stand van den man en vader.
- Morgen** (ochtendstond), m. -s: het is, het wordt -, de - breekt aan, des morgens; een zomersche -, iemand goeden - wenschen; fig. de - des levens, eerste levensstijpperk; de - der vrijheid, verg. *Morgenrood*; - **beurt** (preekbeurt), v. -en; - **blad** (deel van een dagblad, dat in den morgen uitkomt), o. -bladen; - **dienst** (vroegpreek), m. gm.v.; - **editie** (morgenuitgave eener krant), v. -s.
- Morgen** (eig. wat een gespan in of op een morgen ploegt, verg. *Dagmat*: oude vlaktemaat), o. en m. -s: een Rijnlandsche - is 0.8516 H.A.; de Geldersche - is 0.318 H.A.; de Sallandsche - is 1.2313 H.A.; een Pruisische - is 0.2535 H.A., enz.
- Morgen** (op den eerstvolgenden dag), bw.: ik zal u - schrijven; - **avond**, bw.
- Morgenbezoek** (visite in den voormiddag), o. -en; - **drank** (lichte wijn, die vóór den eten gebruikt wordt), m. -en; - **gave** (bruidschat, huwelijksgoed), v. -gaven, zie *Morgana'tica*; - **gebed** (gebed in den ochtend), o. -gebeden; - **gewaad** (négligé), o. -gewaden; - **glans** (morgenrood), m. -glansen; - **japon** (négligé), v. -nen; - **kerk** (ochtenddienst), v. gm.v.; - **klok** (klok, die 's morgens luidt), v. -ken; - **krieken** (het aanbreeken van den dageraad), o. gm.v.: wij zeiden uit bij het eerste -, zie *Krieken*.
- Morgenland** (dichtk. het Oosten, de Levant), o.; - **sch** (oostersch), bn.: -e bouwpracht.
- Morgenlicht**, o.: het - breekt door, de dag breekt aan; - **nevel** (nevel in den ochtend), m. -s; - **post** (post, die 's morgens aankomt of vertrekt), v. gm.v.; - **lucht** (dicht. geest van het Oosten), v. -en: (steden), wier ingestorte puin steeds -en aamt! (Da Costa); - **rood** (de roode kleur des hemels bij de opkomst der zon), o., fig. hoopvol verschijnsel: het - der vrijheid, (Inneming v. d. Briel); - **shot** (vroeger in Batavia het kanonschot om 5 uur in den morgen), o. gm.v.; - **spraak** (vergadering van gildebesturen, van schepenen vóór den noen), v. fig. hij maakt weinig - of morgenpraatjes, complimenten; ik ging zonder veel - het tuinhuis binnen (Vosmaer), vero.; - **ster** (dagster, nl. *Venus*, opgaande vóór de zon), v. gm.v., fig. aankondigster van licht en glans: *Gij waart een -*, *Napoleon*, (Da Costa); ook: (ijzeren knots met prikkels in den bol aan het bovineind), v. -sterren, verg. *Goeden dag*; - **stond** (morgenuur), m. -en, spreekw. *De - heeft goud in den mond*, vroeg opstaan is profijtelijk; - **uur** (-tijd, uur in den morgen), o. -uren; - **wandeling** (ochtend-), v. -en; - **wijn** (-drank), m. -en; - **zitting** (vergadering, die 's morgens wordt gehouden), v. -en.
- Morgue** (Fr. gebouwtje, waarin onbekende drenkelingen, inz. te Parijs enkele dagen ter herkenning worden neergelegd), v. gm.v.
- Moriaan** (Moor, een man uit het Moorenland), m. Morianen; zegsw. het is den - gewasschen of geschuurd, alle arbeid of moeite is vergeefs.
- Morille** (vlies- of schijfzwam, eetbare paddenstoel), v. morilles: de - dient tot kruidery in soep, ragout, enz.; lees: *moriel'je*.
- Morion**, o. gm.v.; zie *Bergkristal*.
- Moris'ken** (tot het christendom bekeerde Mooren in Spanje), m. mv.: in 1570 werden honderdduizend - uit Spanje gebannen; ook *Moris'co's* geheeten.
- Moritur'i te salutant** (die gaan sterven groeten u); zie: *Ave Caesar*.
- Mormel** (marmot; leelijk schepsel, leelijke hond), o. mormels: wat een -! (C. O.)
- Mormeldier** (marmot), o. -dieren.
- Mormo'nen**, (de Heiligen der laatste dagen: zekere gemeente in Noord-Amerika), m. mv.: de gemeente der - werd gesticht door Joe of Jozef Smith in 1827 en is geheeten naar hun profet Mormon, in de 5de eeuw n. C.
- Moro'se** (Fr. somber, droefgeestig, zwaarmoedig, knorrig), bn.
- Morpheus**, myth. god van den slaap en der droomen, de slaap zelf; lees: *Mor'-fuis*; zegsw. in de armen van - liggen, rustig slapen.
- Morphine** (alkaloid: opiumzuur, bedwelmend middel), v. gm.v.; - **inspuiting** (-injectie), v. -en; - **phinst'** (iem., die verslaafd is aan 't gebruik van morphine), m. -en; - **niste**, v. -n.
- Morphologie** (vormleer, gedaanteleer), v. gm.v.: de - der planten; - **logisch**, bn.: de -e geschiedenis v.e. land; - **nomie'** (leer van de wetten der gedaantewording), v. gm.v.
- Mor'relen** (uroeten, iets in 't donker verrichten, d. i. op den tast iets doen, fig. broddelen), ik heb gemorrelt: aan een deurslot -.
- Mor'ren** (knorrig mompelen, ontevreden pruttelen), ik heb gemord: over iets -.
- Mors** (vuile vrouw), v. -en; zie *Morsebel*.
- Mors** (Lat. dood): kapitein -, de dood: er is geen accurater beurtman dan kapitein -, (Jonath.)
- Morsdood** (volkomen dood), bn.: hij viel -, zonder eenig teeken van leven meer te geven.
- Morsebel** (vuile huisvrouw), v. -bellen: Aagt - nam kleinen Piet in kost (Staring).
- Mors'en** (knoeien), ik morste, heb gemorst;

- kind, je morst op het tafelleed; fig. je morst met je geld, verknoeit het, gooit het weg.*
Morse-sleutel (seingeveer bij de telegraaf), m. — sleutels, zoo geheeten naar Morse, Amerik. verbeteraar van de telegraaf (1836).
Morsig (vuil, smerig, onzindelijk), bn. en bw.; —er, —st: een —e vrouw, —e straten.
Morsjurk (overjurk voor meisjes), v. —jurken; —kiel (overkieltje voor knapen), m. —kielen; —mouw (overmouw bij 't poetsen), v. —mouwen; —pot (vuile persoon, knoeiend kind), m. en v. —potten.
Mortaliteit (sterfelijkheid, sterfte, sterfte-cijfer), v. gmv.
Mortel (gruis, puin, stof; metselspecie, bindmiddel tot het aaneenhechten van steenen), v.: er is kalk—, cement—, tras—; zegsw. te — slaan, verbrijzelen, vergruizen; —bak (metselkalk-bak), m. —bakken; —en (tot gruis maken, vergruizen), ik heb en het is gemorteld, ook, Morzelen; —molen (handmolen voor het maken v. mortel), m. —s.
Mortier (vijzel; mil. een korte vuurmond, een bomketel), m. mortieren.
Mortifiaant (vernederend, krenkend), bn.
Mortificatie (dooding, versterving, fig. boetedoening, kastijding), v. —s.
Mortificeeren (kastijden, tuchtigen).
Morzel (brok, stuk), m. —en, —s: iets te — of mortel slaan, tot gruis maken, verbrijzelen; aan — of mortel vallen; —en (mortelen, tot gruis maken, brijzelen), ik heb gemorzeld; zie Vermorzelen.
Mos (plank. bedektbloeiende plant), o., (soorten), o. —sen: er zijn blad- en levermossen; IJslandsch —, Iersch —; —achtig (als mos), bn.: een — plantje; —sig (bemost), bn.: —e stammen, een —e eik.
Mossaurus (voorwereldlijke, reusachtige Maas-hagedis), m. —saurussen, —sauriers: de — is aldus genoemd, omdat aan het einde der 18e eeuw zijn overblijfselen in het tufkrijt v. d. St.-Pietersberg (Maas) zijn gevonden; later ook in N.-Amerika opgedolven: het skelet van een — in Washington is 82 M. lang.
Mosch, v. mosschen; zie Musch.
Mosco'visch (uit of betreffende Rusland, d. i. Moskou), bn.; zie Moskovië.
Mosgroen (moskleurig), bn.: —e wol.
Moskee (Mohammedaansch bedehuis), v. —ën: Stamboel telt 680 —ën, groote en kleine; zie: Djami, Medschid, Langgar, Mesigit.
Moskovië (aardr. het vorstendom Moskou, deel van Rusland, bij uitbreiding: Rusland), o.; —viet', —viet'er (bewoner van de stad of het gewest Moskou, Rus), m. —vieten, —veters; **mosko'visch**, bn.: een —visch gebak, —vische matten.
Moslem, —lim (de ware geloovige: die zich nl. onderwerpt; bekijder v. d. Islam), m. —s, ook: Moslem (aanhangers v. d. Islam).
Moslemie'tisch (v. d. Moslem, hun leer betreffende), bn.: de —e dogmatiek berust op de leer: Allah is groot en Mohammed is zijn profeet.
Mos'roos (licht-roode roos, wier knop omgroeid is met een mossig hulsel), v. —rozen.
Mossel (dierk. tweeschalig, koploos weekdier), v. —s of —en; —bank (plaats, waar men mossels aantreft), v. —en; —huis (huis tot het verorberen van gekookte en toebereide mosselen), o. —huizen; —kraam (kraampje, waar men mossels verkoopt), v. —kramen; —krabbetje (rood, vergiftig krabbetje, huizend in de mosselschelp), o. —s; —man (venter van mossels), m. —mannen; —man (vaartuig, om mossels te vervoeren), v. —mannen; —wagen (mosselkraampje op wielen), m. —s; —wif (ventster van mossels), o. —wijven; —zaad (jonge mossels, die op de mosselbanken geplant worden), o. gmv.
Most (ongegiste wijn; druivensap), m. gmv.
Mostaard (kruidertj van gemalen mosterdzaad en azijnwater), m. gmv.; meer, Mosterd: hij weet, waar Abraham den — haalt, zie Abraham; zegsw. dat is — na den maaltijd, te laat, zie ook Zout.
Mosterdlepel'tje (klein lepel'tje in den mosterdpot), o. —s; —molen (molentje, om mosterdzaad te malen), m. —s; —olie (olie uit mosterdzaad), v. gmv.; —pleister (trekpleister van mosterdpap), v. —s; —pot (vat'tje voor tafelmosterd), m. —potten; —saus (botersaus met mosterd er in), v.; —zaad (zaad van de mosterdplant), o. —zaden.
Mot (dierk. vlinderachtig insectje), v. motten: de koren—, de pels—, de kleeren—, de haar—, de witte—, de tapijt—; in dit laken is de —, de larf der mot heeft er zich in verpopt; zie ook Appelmotje; zegsw. de — in de maag hebben, ergen honger hebben; rooken, dat houdt de — uit het behangsel; jenever, dat houdt de — uit de maag, enz., volkstaal.
Mot (fijne regen, stofregen, mistregen), v. gmv.
Mot (turfmolm), o. gmv.
Mot, v.: iets in de — hebben, in de gaten hebben, zie Motje.
Mot (Bargoensch. ongenoegen, ruzie), v. gmv.: — hebben met iem., twist, woorden.
Motet' (muz. kerkelijk zangstuk), o. —ten.
Motie (kort samengevatte verklaring van een vergadering of een deel er van bij wijze van voorstel in stemming gebracht; ook: voorstel), v. —tiën, —ties: een — v. orde, een — v. afkeuring, een — v. wantrouwen; een — indienen, een — aannemen; vgl. Votum. (t = ts).
Motief (beweegreden, drijfveer, spoorslag; grondgedachte, b.v. eenig thema op 't gebied van toonkunst, teeken- of schilderkunst), o. —tieven: een — tot wraakneming.
Motiveeren (met redenen omkleeden, gronden aanvoeren): zijn stem —, in een vergadering de gronden opgeven, waarom men vóór of tegen een voorstel zal stemmen.
Motje, o.: zegsw. iem. in 't — hebben, zijn geheime bedoeling snappen.
Motodroom', —drome (renbaan voor motorrijwielen, automobielen, enz.), o. —dromen.
Motor (eig. beweegkracht, beweging, d. i. door gas, benzine of electriciteit gedreven machine), m. motors of motoren: een gas—; de electro-magnetische—; **motor'isch**: het — vermogen, beweging-gevend.
Motorboot (kleine zee- of rivierboot, door een motor gedreven), v. —en; **motor-en rijwielwet** (wet van 1905 tot regeling van het verkeer op de wegen in verband met het gebruik van motorrijtuigen en rijwielen), v.; —fiets (rijwiel m. motor), v. —en; —jacht, o. —en.
Motorrijtuig (auto, rijtuig, door een motor voortbewogen), o. —en; —rijwiel (fiets met een motor, door een motor voortgedreven), o. —rijwielen; —wagen (wagen, vrachtwagen, door een motor gedreven), m. —s.
Motregen (stofregen), m. —s; —regenen (stofregenen), het —regende, heeft gemotregend, d. i. er is motregen gevallen.

Mots (hond of paard met gekorte ooren), m. motsen.

Mot'se (wijde schippers-overbroek), v. motsen.

Mot'sen (knotten), ik motste, heb gemotst.

Motte (wijfjesvarken, zeug), v. -n.

Mot'ten (fijn regen), het motte, heeft gemot; zie Motregenen.

Mot'tig (door de mot beschadigd; fig. pokdalg), bn.; -er, -st: -e Willem.

Mot'tig (mistig, nevelachtig), bn.: 't is - weer.

Motto (It. zinspreuk of versregel, als opschrift eener verhandeling, enz.), o. motto's.

Mot'u proprio (Lat. een „uit eigen beweging" door den Paus opgesteld schrijven), o.

Mouchard (Fr. politie-spion), m. -s.

Mou'che (Fr. moesje, schoonheidspleistertje, haarbosje aan de onderlip), v. -s.

Mount-Everest of de *Gaurisankar* in den Z.-Himalaja, de hoogste berg der aarde, 8840 M.

Mousquetou', m. -s, z. Muskaton. (ou=oe).

Mousseeren (Fr. schuimen, opruisen, b.v. van champagne).

Mousseline (Fr. zeer fijn neteldoek), v. en o. aldus geheeten naar de stad Moessol aan den rechteroever v. d. Tigris in Klein-Azië; - **Hi'nen** (van mousseline), bn.: een - japon.

Moustache (Fr. knevel, snor), v. -s.

Mout (kunstmatig ontkiemde en weer gedroogde gerst), o. gmv.; - **eest** (droogoven voor mout), m. -en; - **kuip**, (waarin men n.l. de gerst laat kiemen), v. -kuipen.

Mout'en (mout maken), ik moutte, heb gemout; - **er** (werkmán, die mout bereidt, ook: de eigenaar van een mouteest), m. -s; - **er'ij'** (het mouten; de werkplaats), v. -en.

Mout'wijn (alcoholisch distillaat, 50 % alcohol, m. gmv., zie Jenever).

Mouvement (Fr. beweging, verandering; gangwerk in een uurwerk), o. -en.

Mouw (armbekselsel), v. mouwen; zegsw. iemand iets op de - spelden, hem iets wijs maken; het achter de - hebben, niet oprecht zijn, schijnheilich; iets uit de - schudden, d. i. zonder eenige inspanning, er mee te voorschijn komen, als bij verrassing, zooals de goochelaar; de handen uit de - en steken, flink aan 't werk gaan, het werk flink aanpakken; ik weet er geen - aan te passen, ik weet het niet in orde te krijgen, klaar te spelen; de aap kwam uit de -, de heimelijke bedoeling bleek, de ware aard kwam voor den dag.

Mouw'strepen (mil. strepen op de mouwen v. korporaals en sergeants, chevrons), v. mv.; - **vest** (vest met mouwen), o. -en.

Moveeren (eig. bewegen, in beweging zetten, fig. ter sprake brengen, op het tapijt brengen).

Mozaiëk' (inleg-tegelwerk; ook: veelkleurige stukjes marmer, kunstig tot figuren vereenigd en door cement verbonden als vloerwerk), o. gmv.; fig. een - van stille, zachte kleuren; een - van tonen; het - van grootere en kleinere staatjes in Duitschland; - **tegel** (nl. voor mozaïkloeren), m. -s; - **versiering** (siersel van mozaïek), v. -en: de - en aan de wanden van oorsiersche paleizen en tempels; - **vloer** (vloer van inlegwerk of mozaïek, b.v. van gangen, vestibules enz.), m. -en; - **werk** (inlegwerk), o. gmv., ook: Musiefwerk.

Mozai'sch (tot de leer van Mozes behoorend), bn.: de - e wet leerde wat goed en wat kwaad was; de - e eeredienst, Joodsche,

Mo'zes, leider en wetgever van het volk Gods, groot profet en godsdienststichter, ± 1300 v. C.; zegsw. een *kalf* -, een goedaardig mensch, - en de profeten, geld, nl. al, wat noodig is; ook: - of *Moos hebben*, geld, gmv.

Mozet'ta (It. bisschopsmanteltje, schoudermanteltje v. d. domheeren), v. -'s; ook, *Moze't*.

Mud of **Mud'de** (inhoudsmaat, 1 HL.), v. en o. mudden.

Muds'zak (zak van 1 HL. inhoud), m. -ken.

Mud'vol (stampvol), bn.: het was er - of zoo vol als mud, propvol, eivol, z. Tjokvol.

Muez'zin, m. -s, (u=oe); zie Moëdd'zin.

Muf (dof, vunzig, minder aangenaam riekend door vocht enz., onfrisch), bn. en bw.; muffer, mufst; - **heid** (het muf-zijn), v. gmv.

Muf'feldier (dierk. wild steenschap in Siberië en N.-Amerika), o. -dieren.

Muffen (muffig reken), het heeft gemuft.

Muf'fig (dof riekend), bn.; -er, -st: het vee, des winters in - e stallen; - **heid**, v. gmv.

Muf'ti, moef'ti (Turksch opperpriester en tevens opper rechter), m. -'s; de - volgt in rang op den Groot-vizier. (u=oe).

Mug (dierk. tweevleugelig insect, langbeen), v. muggen; in Europa zijn nagenoeg duizend soorten van -gen; zegsw. van een - een olifant maken, iets schromelijk overdrijven.

Mug'gebeet (pik eener mug), m. -beten.

Mug'gendoek (een soort van gaas voor open vensters, om de muggen te weren), o. -doeken; - **gegons**, o. gmv.; - **gordijn** (vliegengaas om wieg of bed), o. en v. -gordijnen, zie Klambœ; - **scherm**, o. -en; - **ziften** (haarklooven, vitten, vitterig zijn op het kleine), ik heb gemuggenzift; - **zifter** (i.e.m., die de mug uitzijgt en den kemel doorzweeft, Matth. 23:24), m. -s; - **zifterij'** (vitterij, zoekertij), v. -zifterijen.

Mug'gesteek (beet eener mug), m. -steken.

Muid'e (verwant met mond), v.; verg. IJselmuiden, IJmuiden, Genemuiden.

Muid'derkring (letterk. letterkundigen, dichters, zangeressen, musici, die op het slot van Muiden bij den dichter Hooft, 1581-1647, afwisselend te gast kwamen of onder zijn dak vertoefden), m.: wij noemen: Huygens, Vondel, Maria Tesselschade, vooral als zangeres, Van Baerle, Vossius, Francica Duarte (zangeres), de gebr. Sweelinck (organisten), enz.; zie Dorätsche en Zeeuwsche dichtkring.

Muil (bastaarddier tusschen paard en ezels: een muilezel of een muildier), m. muilen.

Muil (bek van een groot dier), m. muilen.

Muil (pantoffel zonder rand om den achterhiel), v. -en; - **tje**, o. -s: zegsw. op zijn -s gaan, rentenieren.

Muil'band (touw of riem om den bek van een dier, inz. van een hond), m. -banden; - **banden** (een muilband aandoen), ik -bandde, ik heb gemuilband; Bijbel. den ploegenden os zult gij niet -, Deut. 25:4, den arbeider mag men niet zijn loon onthouden; zegsw. iem. -, fig. den mond snoeren.

Muil'dier (dierk. bastaarddier: muil, waarvan de moeder een merrie is), o. -en; - **dierdrijver** (drijver van muilen), m. -s; - **ezel** (bastaarddier: muil, waarvan de moeder een ezelsin is), m. -s; - **paard** (weinig gebruikt woord voor muildier), o. -en.

Muil'korf (torstel om den bek van een hond, om hem het bijten te beletten), m. -korven.

Muil'peer (kaakslag, oorvrijg), v. -peren:

zegsw. *iem. een - geven*, een slag in 't gezicht.

Muis (dierk. zeer klein knaagdier), v. muizen: *er zijn huis-, veld-, spitsmuizen*, enz.; zegsw. *zoo stil als een -*, doodstil; *het schip is met man en - vergaan*, zie Man; *het is een - je met een staart*, de zaak zal wel gevolgen hebben, er is een oorzaak met een reeks gevolgen; verder: *het onderste vleezige gedeelte van den duim*; ook *spiertje rookvelesch* en dan in den regel *muisje*.

Muisje (suikerbolletje), o. -s; op -s trakteeren; *roode en witte -s*, zie ook Jongens en Meisjes muisjes.

Muis'kat (kat, die goed de muizen wegvangt), v. -katten; -**kleur** (donkergrijze kleur als van een muis), v.; -**kleurig**, bn.: -e zijde, -*fluweel*; -**stil** (doodstil, eig. zoo stil als een muis kan zitten), bn.

Muit'telling (oproermaker, rebel), m. en v. muitelingen; voor het v. ook -e.

Muit'en (oproerig worden, oproer maken), het volk muitte, heeft gemuit: *aan 't - slaan*, oproerig worden, vooral van leger en marine; -**er** (rebel), m. -s; -**erij'** (rebellie), v. -en.

Muit'ziek (gaarne muitende), bn.; -er, -st.

Muit'zucht (oproerigheid), v. gmv.

Muizen (muizen vangen), de kat heeft gemuisd; zegsw. *het muist al, wat van katten komt*, het kind heeft den aard der ouders, ieder volgt zijn ingeschapen aard; *zit ge daar te -?* d. i. te eten; *de katjes die -*, mawen niet, als de kinderen eten, babbelen ze niet.

Muizendrek (-keuteltjes), m. gmv.; -**gat** (gat, door muizen gemaakt), o. -gaten;

-**gerst** (een soort v. wilde gerst), v. gmv.;

-**gift**, -**gift** (middel, om muizen te doodden), o.

Muizenis (gepeins, getob, meestal over allerlei kleinigheden), v. muizenissen: *haal je geen -sen in 't hoofd*; ook: Muizenest.

Muizenkentel (uitworpel van muizen, ook suikeren-muisje), v. -s; -**maal** (maal of spijs zonder drinken), o. -malen; -**nest**, o.

-**nesten**, fig. -*en in het hoofd hebben*, beslommeringen; -**tarwe** (vergiftigde tarwe, om muizen te doodden), v. gmv.;

-**toren** (vertaald uit: Mausethurm, volksetymologie voor Mauthurm, toltoren), m. gmv.; een ronde toren in den Rijn bij Bingerbrück, waarin volgens de legende, die na de volksetymologie ontstaan is, bisschop Hatton van Mainz (± 970) door de muizen verslonden werd, omdat hij hongerende armen in een schuur had doen verbranden en hun gekerm bij 't piepen van muizen had vergeleken; -**val** (val, om muizen te vangen), v. -vallen; -**valk** (dierk. muizerd, buizerd), m. -valken.

Muizerd (dierk. muizenvalk), m. -s.

Muizestaart 1. (staart van een muis), m. -en; 2. (ranonkelachtige plant), v. gmv.: *in ons land komt één soort van - voor*;

-**tand** (tand v. e. muis, een breisel met kleine, spitse uitsteeksel'tjes), m. -tanden;

-**vel** (het vel van een muis), o. -vellen.

Mul (moim, droge aarde, fijn zand), v. gmv.

Mul (los, onsamenhangend, stoffig, zandachtig), bn.; -**ler**, -**st**: *loopen in het -le zand*.

Mulat' (zoon van een blanken vader en een Amerikaansche negerin), m. mulatten.

Mulattin' (vrouwelijke mulat), v. -nen.

Mul'eiber, m. myth. bijnaam van Vulcanus als smeder van het ijzer.

Mul'der (molenaar; meikever), m. -s. gew.

Mulet' (zeker Portug. vaartuig), v. muletten.

Mul'lig (fijn, los), bn.; -er, -st: *het gebak is -*, d. i. niet hard maar bros.

Mul'oschool, v. -scholen, zie M. U. L. O., verg. U. L. O.; een - geeft behalve de gewone vakken ook beginselen van vreemde talen, van wis- en natuurkunde, verder handteekenen en handwerken.

Mulfangulair' (veelhoekig), bn.

Mul'ta, non mul'tum (Lat. veel/lei, niet veel).

Mul'ti-millionnair (iemand, die veel keeren millionnair is), m. -s; zie Milliardair.

Mul'tiplex (veelvoudig), bn.

Multiplicatie (vermenigvuldiging, vermeerdering), v. -s, -tiën. (tie = sie).

Multiplicator (vermenigvuldiger), m. -s;

verder: electr. een toestel, dat dient om den electr. stroom krachtiger te maken, uitgevonden door Schwegler, 1821; ook: verveelvoudigingstoestel.

Multipliceren (vermenigvuldigen).

Mul'tiplum (veelvoud van een getal), o.

Mul'tum, non mul'ta (Lat. veel, niet velerlei).

Mum'melen (mommelen, met het tandvelesch kauwen), ik heb gemummeld.

Mum'mie (gebalsemd en gedroogd Egyptisch lijk, bewaard in een kist, ongeveer in den vorm v. h. lichaam en daarna in een sarcophaag), v. mummien, mummies; fig. *hij ziet er uit als een -*, geelachtig dor of droog-mager.

Mundomotorium (toestel, om de beweging van aarde en sterren aanschouwelijk bij het onderwijs voor te stellen), o. -riums, -ria.

Mundus, m.; zegsw.: -**vult de'cipi** (Lat. de wereld wil bedrogen zijn).

Municipaal' (de gemeente- of stadsregeering betreffende, stedelijk), bn.

Municipaliteit' (gemeentebestuur, rechtsgebied eener gemeente, ook, raadhuis), v. gmv.

Municipium (stad, oudtijds in het bezit van het Rom. burgerrecht), o. municipia.

Munitie (mil. krijgsvoorraad, b.v. kruut en lood, ammunitie), v. gmv.;

-**depot** (bewaarpplaats van munitie), o. -s; -**fabriek**, v. -en: de - aan de Hembrug; -**wagen** (wagen tot vervoer van munitie), m. -s.

Mun'ster (klooster; later, kloosterkerk of munsterkerk), v. munsters: *het straatje, dat het Bisschopshof van de oude -kerk scheidde*.

Munt 1. (geldstuk), v. munten: *er zijn in ons stelsel gouden, zilveren, nikkelen en bronzen munten*; *het gehalte eener -*; zegsw. - *uit iets slaan*, geld weten te verdienen aan, fig. tot zijn voordeel weten te gebruiken; *iets voor goede - aannemen*, gelooven, wat iem. zegt; *iem. met gelijke - betalen*, iem. bejegenen, zooals hij ons heeft behandeld;

2. (stempel of wapen op een muntstuk), v. munten, de tegenst. is Beeldenaar;

3. (gebouw, waarin van regeeringswege munt geslagen wordt), v. munten: de - is voor ons land te Utrecht; zie Rijksmunt.

Munt (plantk. lipbloemige plant), v.: de - is een aromatische plant, afkomstig uit Z.-Europa, ze kwam ook in Palestina voor, zie Matth. 23:23; verg. Kruizemunt, Pepermunt.

Munt'college (commissie van toezicht op de Rijksmunt), o. gmv.; -**convent**, v., zie Latijnsche Unie; -**eenheid** (grondslag van het muntstelsel in een land), v. -eenheden: *bij ons is de gulden de -*, in Frankrijk en België de frank, in Duitschland de mark, in Italië de lira of lire, enz.

- Mun'ten** (*geld slaan*), ik muntte, heb gemunt: *guldens* -; -**er**, m. -s, zie ald.
- Mun'ten** (*mikken, doelen*), ik muntte, heb gemunt: *hij heeft het op mij gemunt, op mijn leven gemunt, heeft mij of mijn leven als mikpunt gekozen*; zie *Gemunt*.
- Mun'tenkabinet** (*munt- en penningverzameling, de bewaarkamer er van*), o. -ten.
- Munt- en Penningkunde** (*wetenschap, welke een overzicht en beschrijving geeft van alle voormalige en huidige munten en penningen, numismatiek*), v. gmv.
- Mun'ter** (*iem., die munten slaat*), m. munters: *valsche-*, maker van valsche munten.
- Munt'gas** (*gas van een muntgasmeter*), o.; -**gasmeter** (*automatische gasmeter*), m. -s: de - laat na inwerping v. e. 2½-centsstuk of een dubbeltje zekere hoeveelheid gas door.
- Munt'loon** (*vergoeding, die betaald wordt door al wie aan de Rijksmunt geldstukken laat slaan uit edel metaal*), o. -en; -**materiaal** (*metaal, waaruit munt geslagen wordt*), o. -alen; -**meester** (*hoofd en bestuurder van de Rijksmunt*), m. -s; -**slag** (*muntstempel*), m. gmv.; -**soort**, v. -en; -**specie** (*verschillende soorten van gemunt geld*), v. -speciën, -s; -**stelsel** (*de wettelijke bepalingen van een staat, die betrekking hebben op het gewicht, het gehalte, de benaming en de indeeling der munten*), o. -s, ook *Muntvoet*; -**unie**, v., zie *Latijnsche Unie*; -**vervalsching**, v. -en, zie *Valschemunter*; op - stond vroeger de doodstraf, thans 5-10 jaar gevangenschap; -**voet**, m., zie *Muntstelsel*; -**wezen** (*alles, wat betrekking heeft op de munt en het munten*), o. gmv.
- Mun'rik** (*vogelmier, -kruid*), v.; zie *Muur*.
- Mur'melen** (*zacht ruischen b.v. o. stroomend water langs den oever*), de beek murmelde, heeft gemurmeld; ook: *zacht spreken, lispelen*.
- Murmureeren** (*morren, ontvreeden, klagerig spreken, mopperen*): - tegen zijn lot.
- Murw** (*week*), bn.; -**er**, -**st**: *iets - slaan, zacht; iem. - slaan*, d. i. hem aflossen.
- Mu'sae**, v. mv.; zie *Muzen*. (ae = ee).
- Muscadijn** (*fat, saletjonker, modegek*), m. -s.
- Musch** (*dierk. vinkachtige standvogel*), v. muschen: *de huis-*, *de ringel-*, *de rots-*; zegsw. *zich blij maken met een doode -*, met iets, dat niets beteekent, met een resultaat, dat gelijk nul is; ook, *Mosch*.
- Muscus** (*reukwerk met scherp, doordringende geur*), v. gmv.; -**dier** (*dierk. kleinste herkauwend dier, o. a. in Thibet en in Siberië*), o. -en: *het mannetje van het - levert muskus*; -**geur** (*sterk riekende geur van muscus*), m. gmv.; -**plant** (*klein plantje, den geur van muscus gevend*), v. -en; -**rat** (*kenagier in Canada aan de meren en rivieren*), v. -ten; -**zwijn** (*klein soort van varken in Z.-Amerika*), o. -en; meestal: *Muskus* geschreven.
- Museum** (*eig. tempel der muzen*), o. -s, muse'a, muse'en; een - is een instelling aan geschiedenis, natuurwetenschappen, letteren gewijd; kunsthalle, ook gebouw waarin ouden bewaard en tentoongesteld worden; *het rijksmuseum te A'dam*, zie ald.; *het Romeinsch - te Triër*.
- Musiceeren** (*muziek maken*).
- Music-hall** (*Eng. specialiteiten-theater, café-chantant, variété*), v. -s.
- Musicien'ne** (*Fr. iemand (vr.), die muziek maakt, toonkunstenares*), v. -s.
- Musicoloog'** (*kenner van de geschiedenis der toonkunst, wetenschappelijke beoefenaar der muziek*), m. -logen.
- Mu'sicus** (*iemand (ml.), die muziek maakt, toonkunstenaar*), m. musici.
- Musief'goud** (*verbinding van tin en zwavel, jodengoud*), o. gmv.: *bij 't bronzen van hout bezigt men -*.
- Musief'werk** (*inlegwerk, mozaïek*), o. -en.
- Muskaat'**, -**wijn** (*rijne wijn van de muskaatdruif*), m. gmv.: *een flesch echte -*.
- Muskaat'boom** (*een soort van laurierboom*), m. -boomen.
- Muskaat'noot** (*O.-I. Banda: vrucht v. d. muskaatboom*), v. -noten, ook, *Notemuskaat*.
- Muskadel'** (*geurige, vroegrijpe druif, muskadedruif*), v. -len; - (**len**)**wijn**, m. -en.
- Musket'** (*ouderwetsch vuurroer met pan en lont*), o. -ten.
- Musketier'** (*soldaat met een musket*), m. -s.
- Musketon'haak** (*haakje met schoef*), m. -haken; de - dient om een ketting aan het horloge te bevestigen; ook, *Mousqueton*.
- Muskiet'** (*steekmug, vooral in tropische streken, overbrenger der malaria*), m. -en.
- Muskiet'ennet** (*O.-I. net tot uering van muskieten*), o. -netten; verg. *Klamboe*.
- Mus'kus**, v. gmv.; zie *Muscus*.
- Mus'pelheim**, o., Germ. myth. de wereld van het vuur en van het licht.
- Mus'schenarend**, m. -en; zie *Sperwer*.
- Mus'schenei** (*ei van een musch*), o. -eren.
- Mus'scheveer** (*veer v. e. musch*), v. -veeren.
- Mus'tang** (*verwilderd prairiepaard*), m. -s.
- Mut**, v.: *het is zoo val als -*, stampvol, tjokvol.
- Muta'bel** (*onbestendig, veranderlijk*), bn.
- Mutabiliteit'** (*veranderlijkheid*), v. gmv.
- Muta'tie** (*Fr. verandering, wisseling van personeel van officieren, van leerlingen, enz.; muz. overgang der stem bij intrèdende puberteit*), v. -tiën, -s.
- Muta'tie-leer**, zie *Darwinisme*.
- Muta'tis mutan'dis** (*Lat. onder voorwaarde, dat de noodige veranderingen worden aangebracht*): *iets goedkeuren -*; zie *m. m.*
- Mutilla'tie** (*verminking*), v. -s, -tiën.
- Mutileeren** (*Fr. verminken*).
- Mutineeren** (*Fr. aan het muniten slaan, oproerig worden, in opstand komen*).
- Mut'je**, o.; zie *Hulje*.
- Muts** (*hoofddeksel van mannen en vrouwen*), v. -en; zegsw. *de - staat hem verkeerd*, hij is uit zijn humeur; *hij heeft het niet in zijn - dit of dat te doen*, hij heeft er geen zin in; *hij is zoo gek niet, als de - hem wel staat*, als hij er wel uitziet; *zie eens, hoe mijn -je staat*, hoe ik geluimd ben; *met de - naar iets gooien*, ergens in 't wilde een slag naar slaan; *dat is of staat of zit zoo vast als een - met zeven keelbanden*, zeer vast; z. *Cozy (theemuts)*, *Pelsmuts*, *Slaapmuts*.
- Mut'saard, mut'serd** (*takkenbos*), m. -s: zegsw. *het riet naar den -*, d. i. naar den brandstapel v. takkenbossen, fig. naar ketterij; *iemand tot den - veroordeelen*, brandstapel.
- Mut'senband** (*band voor mutsen*), o. gmv.; -**lint**, o. gmv., als voorwerpsn. o. -en; -**maakster**, v. -s; -**stijfster**, v. -s; -**strijkster**, v. -s; -**waschster** (*vrouw, die witte vrouwenmutsen wast*), v. -s.
- Mutualis'me** (*eig. wederkeerigheid*; in de

- economie, vooral in Frankrijk voorkomend: *het streven onder de armer bevolking om elkaars economische belangen te steunen, door onderlinge verzekering, hulp, enz.*; in de plantk. *samenleving van tweeërlei planten tot wederzijdsch voordeel*, o. gm.v.: de korstmossen bestaan uit een wier en een zwam, die in leven; verg. Symbiose.
- Mutualiteit'** (wederkeerigheid), v. gm.v.
- Mutueel'** (wederzijdsch, over en weer), bn.
- Muur** (steenwand), m. muren: een brand-, een gevel-, een stads-, een blinde -, d.l. zonder ramen; *hij zit tusschen de vier muren*, in de gevangenis; zegsw. *de muren hebben hier ooren*, men wordt hier beluisterd; *met het hoofd tegen den -loopen*, wanhopig zijn, niet weten, wat aan te vangen; zie Chineesche muur.
- Muur** (murk, hoenderbez, vogelmier), v. gm.v.
- Muuranker** (ijzeren anker, om balken in den muur te bevestigen), o. -s, zie Anker;
- bloem** (kruisbloemige plant), v. -en: *de -groeit in 't wild, op of tegen oude muren*; fig. dame, die op een bal niet ten dans gevraagd wordt; **-breker** (mangeneel), m. -s, vero; **-luchter** (een luchter, aan den wand bevestigd), m. -s; **-peper** (vetplant, huislook), v. gm.v.; **-pijler** (halpjieler, pilaster), m. -s; **-plaat** (mets. plaat boven op een muur als dekking of sluiting), v. -platen; **-schildering** (in kerken: muurbeschildering m. lijnverf, voorstellende eenig Bijbelsch tafereel), v. -en, zie: Al secco en Al fresco; **-vast** (zeer vast en stevig), bw.: *dat staat -*, fig. *dat zit nu - in mijn hoofd*, ik vergeet die kennis nooit.
- Mu'ze** (myth. godin van kunst en wetenschap; zangster), v., dikwijls in het meervoud Muzen: de Muzen zijn negen in getal, het zijn de dochters van Zeus en de zusters van Apollo, ze bewonen samen den Zangberg of Helicon; het zijn de beschermsters van schoone kunsten en wetenschappen, de bezielsters van dichters, kunstenaars, geleerden, schrijvers; haar namen zijn: Clío, Euterpe, Thalia, Melpomene, Terpsichore, Erato, Polyhymnia (Polymnia), Calliope, Urania, zie ald.; zegsw. *aan de - offeren*, de kunst beoefenen, de kunst dienen; zie Zangberg.
- Muzelman** (volgeling van Mohammed, beïjder van den Islam), m. -mannen; zie: Moslem en Saraceen.
- Muzenalmannak** (jaarboekje, gewijd aan de fraaie letteren), m. -ken; in Frankrijk verscheen het eerst een - in 1765, in Duitschland in 1769, in ons land in 1819, waarin de beste dichters van die dagen bijdragen leverden; **-tempel** (gebouw, gewijd aan wetenschap of kunst), m. -s; **-zoon** (dichter, ook, student), m. -zonen.
- Muziek'** (eig. kunst der muzen: toonkunst, zangkunst), v. gm.v.: *er is hooge en lage, klassieke en romantieke, geestelijke en wereldsche -*; *de - is tweeledig: gewijd en ongewijd.*
- Muziekavondje** (partijtje, waarbij muziek gemaakt wordt), o. -s; **-boek** (boek met muziekstukken), o. -en; **-corps**, o. -corpsen, meer: **-korps**; **-dictaat** (het op het gehoor neerschrijven van voorgespeelde of gezongen muziek), o. -taten; **-doos** (speeldoos), v. -doozen; **-feest** (muzikaal feest), o. -en; **-gezelschap**, o. -pen; **-instru-**
- ment**, o. -en; **-korps** (korps muzikanten), o. -en; **-leeraar** (leeraar in de muzikale kunst), m. -s; **-les** (les in of over de muziek), v. -lessen; **-lessenaar** (standaardje, waaraan men zingt of speelt), m. -s; **-hefhebber** (iem., die veel van muziek houdt), m. -s; **-meester** (onderwijzer in de muziek), m. -s; **-noot** (toonteeken), v. -noten: in 1473 maakte men voor het eerst gebruik van gedrukte -noten; **-papier** (papier met gedrukte notenbalken), o. gm.v.; **-school** (school, waar muziek onderwezen wordt), v. -scholen; **-sleutel** (toonsleutel), m. -s: de - is een teeken, dat de toonhoogte der noten op den notenbalk aanduidt: *de viool- of G-sleutel*, zie Solsleutel; *de bas- of F-sleutel*, op de tweedelijn; *de alt- of C-sleutel*, zonder vaste plaats; **-stuk** (stuk, om op een piano of ander instrument te spelen), o. -stukken; **-tent**, v. -en, zie Kiosk; **-uitvoering** (het spelen van muziekstukken in 't openbaar), v. -en.
- Muzikaal'** (de muziek betreffende), bn.; **-kaler**, **-st**: **-gehoor**, **-gevoel**; *hij is -*, heeft gave of aanleg voor muziek.
- Muzikant'** (iem., die als lid van een orkest muziek maakt), m. -kanten.
- Myalgie'** (geneesk. spierpijn, spierreumatiek), v. gm.v. (g = g).
- Mycelium** (plantk. paddenstoelplant, zwamvlok), o. gm.v.; - is ook het netwerk van draden, straalsgewijze in den grond verspreid, op de plek, waar veel paddenstoelen groeien.
- Mycene**, o., hoofdstad van Argos en residentie van Agamemnon.
- Mycetes** (plantk. algemeene naam voor paddenstoelen en zwammen), v. mv.
- Mycetologie'**, v.; zie Mycologie.
- Mycologie'** (leer der paddenstoelen en zwammen), v. gm.v.
- Mycologisch** (wat in verband staat met de mycologie), bn. en bw.: *de -e vereeniging*; *-e kennis*; een -merkwaardig verschijnsel.
- Mycoloog'** (beoefenaar, kenner der mycologie), m. -logen.
- Myelitis** (geneesk. ontsteking van het ruggemerg), v. gm.v. (e = ee).
- Myiologie'** (leer of kennis van muggen en vliegen), v. gm.v.
- Myldy**, v.; zie Lady.
- Mylord'**, m.; zie Lord.
- Mylord'** (O.-I. rijtuig), m. -s; zie Milord.
- Myographie'** (geneesk. beschrijving der spieren), v. myographiën.
- Myologie'** (leer v. d. spieren), v. gm.v.
- Myoop**, **myope** (bijziende), bn.: *hij is -*.
- Myopathie'** (het spiertijden), v. gm.v.
- Myople'** (bijziendheid, kippigheid), v. gm.v.
- Myosotis** (plantk. vergeet-mij-nietje), v. -sen.
- Myria'de** (tienduizendtal, fig. een ontelbare menigte), v. myriaden: *-n van sprinkhanen*.
- Myriagram'** (10.000 wichtjes, 10 Nederl. ponden, 10 KG.), o. -men; **-meter** (10.000 Meter of 10 Nederl. mijlen), m. -s.
- Myron**, m., beroemd beeldhouwer in oud-Athene, tijdgenoot van Phidias.
- Myrrhe** of **Myr'te**, v. gm.v.; zie Mirre.
- Mysterie** (een voor 's menschen verstand onbegrijpbare, bovennatuurlijke waarheid als artikel van geloof; verborgenheid, onbegrijpelijk iets), o. -s, -riën.
- Mysterie-spel** (Bijbelsche tragedie der Mildeleuwen), o. -spelen; zie Mirakelspel.

- Mysterieus'** (geheimzinnig, raadselachtig), bn. en bw.: een -euze geschiedenis; hij drukte zich - uit; als zn. o.: het -euze.
- Mysticis'me** (het geloof a. d. geheimzinnige gemeenschap tusschen God en den mensch, verborgenheidsleer; het bovennatuurlijke), o.
- Mystiek'** (leer van het hoogere leven der ziel in God, ook: van het hoogere gebed, der meer innige vereeniging v. d. ziel met God), v.
- Mystiek'** (geheimzinnig, mysterieus), bn.
- Mystificatie** (Fr. misleiding, fopperij), v. -tiën, -s; -ficeeren (misleiden).
- Mystisch** (mystiek), bn. en bw.
- Mythe** (dichtk. eig. woord, rede, vertelling; fabelachtige traditie uit den voorhistorischen tijd, meestal een der heidensche goden betreffende; oud volks-verhaal, tot de mythologie behoorende), v. mythen; lees: mie'te; verg. Sage.
- Mythisch** (verdicht, fabelachtig), bn.
- Mythograaf'** (schrijver, die de mythen als onderwerp van studie neemt), m. -grafen; -graphie' (wetenschappelijke behandeling van mythen), v. -ën.
- Mythologie'** (het geheel der mythen of oude verdichtselen, in 't bijzonder der Grieksche en Romeinsche godenleer; fabelleer), v. -logieën; -logisch (de mythen of de godenleer betreffende), bn.: een - woordenboek; -loog' (mythologie-kenner, navorscher v. de mythen der Ouden), m. -logen.

N.

- N.** - Noord.
- n. a. g.** - niet afzonderlijk genoemd.
- Nat. Mil.** - Nationale Militie.
- N.B.** - *Nota bene*, let wel.
- N.B. of N.Br.** - Noorderbreedte.
- n. c.** - *Nostro conto*, op onze rekening.
- Ned.** - Nederlandsch.
- Ned. Ct.** - Nederlandsch courant, d. i. in Nederlandsche munt.
- Ned. Herv.** - Nederlandsch-Hervormd.
- n. l.** - *Non liquet*, zie ald.
- nl.** - namelijk.
- n.m.** - namiddag.
- N.M.** - nieuwe maan.
- n. m. m.** - naar mijn meening.
- N.N.** - *Non nescio*, zie Nomen.
- N.N.O.** - Noord-noord-oost.
- N.N.W.** - Noord-noord-west.
- No. of Nr.** - numero, nummer.
- N.O.** - Noord-oost.
- N.O.G.** - Nederl. Onderw.-Genootschap.
- N.O.I.L.** - Ned. O.-I. leger.
- n. o. m.** - naar onze meening.
- N.O.T.** - Nederlandsche Overzee-Trust-maatschappij.
- N.S.** - (in geschriften): *Naschrift*; (in den almanak): *Nieuwe stijl*, zie Stijl.
- N.T.** - Nieuwe Testament.
- Neto.** - Netto, juist, zuiver (van gewicht in den handel: zonder de verpakking).
- Num.** - *Numeri*, zie aldaar.
- N.V.** - Naamlooze Vennootschap.
- N.W.** - Noordwest.
- N.W.B.** - Nederlandsche Wielrijdersbond.
- N.W.S.** - Nederlandsche Werkelijke Schuld.
- N.** v. -'s. De 14e letter van het alphabet.
- Na** (achter), vz.: hij kwam - mij; jaar - jaar; - dezen, in de toekomst.
- Na** (dichtbij), bw.; nader, naast, zie ald.: op een dubbeltje -, allen zijn er op twee -, op een weinig -; zegsw. iemand te - komen; beleedigen, krenken, b.v. iems eer, goeden naam te - komen; bij lange - niet; voor en -, telkens weer; kom eens nader, het naaste dorp.
- Na.** bw.: - vormt tal van samengestelde w.w., die scheidbaar zijn met de klem op na, zie: Naäpen, -babbelen, -blaffen, -jagen, d. i. achterna; Nablijven, -bloeien, later enz., zie ald.
- Naad** (voeg, waar twee stukken goed, hout, metaal aan elkaar gezet of gehecht zijn), m. naden: een - lostormen, een rok zonder -; de naden breeuwen, harputzen (v. e. schip); een gesoldeerde -; ook: een overhandsche, een platte, een ronde -, wijze van samenvoeging bij het naaien; zegsw. het naadje van de kous willen weten, het fijne der zaak; zich uit den - loopen, zich overloopen.
- Naaf** (deel van het rad, waardoor de as gaat en waarin de spaken zitten), v. naven.
- Naai'en** (met naald en draad aaneenhechten), ik heb genaaid; -doos (-kistje), v. -doozen; -garen (garen, waarmee genaaid wordt), o. -s; -gereedschap (benodigdheden v. naaiwerk), o. gmv.; -kamer (vertrek voor naaiwerk), v. -s; -kistje (kistje met naaigereedschap), o. -s; -machine (werktuig, om naden te maken), v. -s; de -s worden in beweging gebracht door een handvat of door een pedaal; -mand (mand voor naaiwerk), v. -en; -meisje (meisje op een naaischool), o. -s; we zijn geen -s, we blozen niet bij elk onvertogen woord; we zijn nu onder ons -s, het is hier een onderonsje; -naald (naald, om mee te naaien), v. -en; de -en kwamen in 1545 in gebruik, verg. Stopnaald, Rijgnaald, Breinaald; -school (school, waar meisjes leeren naaien), v. -scholen; -schroef (speldenkussentje met klemschroef), v. -schroeven; -ster (vrouw of meisje, die uit naaien gaat of in huis naaiwerk maakt), v. -s; -tafel (tafel, waaraan men naait), v. -s; -werk (goed, waaraan genaaid wordt), o. gmv.
- Naakt** 1. (bloot, onbedekt), bn. en bw.; -er, -st: een reiziger - uitschudden, hem van alles, zelfs van zijn kleeren berooven; fig. dat is de -e waarheid, de wezenlijke; bij overdracht: een -e slak, zonder huisje; -e rotsen, bar, onbegroeid; de boomen staan -, bladerloos; zie: Spiernaakt, Moedernaakt; 2. (het naakte lichaam), o.: naar het - teekenen, schilderen, naar naakt model.
- Naald** 1. (werktuig van naaister en kleer-

maker, v. naalden: *een naai-*, *een rijg-*, *een stop-*, zie ook: **Brei-**, **Haar-**, **Pak-**; zegsw. van de - tot den draad iets vertellen, van 't begin tot het einde, van stukje tot beetje; iets met een heete - maken, erg haastig, zeer slordig; *een - in een hooimijt zoeken*, een dwaas werk doen; *door het oog van een - halen*, zie **Oog**; 2. (*wijzer van een kompas*), v. naalden; 3. (*spits*), v. -en: de - van een toren; 4. (*spits toeloopende zuil*), v. -en, zie: **Obelisk**, **Gedenknaald**; 5. (*blad van een pijnboom*), v. -en; -**boom** (*kegel-dragende boom, zoo geheeten omdat de bladeren den vorm hebben van naalden*), m. -en: de den, de mast, de lariks, de cypres, de pijn, de taxus is een -, z. **Coniferen**.

Naaldenfabriek (*fabriek, waar men naalden maakt*), v. -en; -**koker** (*kokertje v. naalden*), m. -s; -**oog** (*gat van een naald*), o. -oogen; -**werk** (*kantwerk*), o. gmv.

Naaldgeweer (*mil. oude achterlader, die door werking eener naald werd afgeschoten*), o. -geweren: *het - der Pruisen, in 1870-71*;

-**hout** (*hout van naaldboomen*), o. gmv.;

-**paraplu** (*zeer licht en dun, zeer fijn op te rollen regenscherm*), v. -plu's; -**scherp** (*scherp of fijn van punt als een naald*), bn.

-**telegraaf** (*electr. vinding van Oersted en Ampère in 1820*), v. -telegrafen; de zeer beweeglijke naald wijst de in een kringgeplaatste letters achtereenvolgens aan; -**visch**, m. -visschen, zie **Zee-naald**.

Naam, m. namen: *Adam gaf alle dieren namen*, Bijb. benoemde ze; de Lat. namen van dieren en planten, termen; *een man van -*, beroemd man; *hij heeft dat op mijn - gekocht*, rekening; *zeg het hem uit mijn -*, mijnentwege; *te goeder - en faam bekend staan*, algemeen geacht zijn; *in - van Oranje, doe open de poort*, namens, op gezag van.

Naambord, o. -en; -**bordje** (*plaatje met iems naam er op*), o. -s, ook aan een schip, met den naam van het vaartuig er op;

-**christen** (*Christen in naam, nl. hij, die niet practiseert*), m. -en; -**cijfer** (*monogram*), o. -s; -**dag** (*R.-K. gedenkdag v. e. heilige, naar wien men genoemd is*), m. -en; -**dicht**, o. -en, zie **Acrostichon**; -**feest** (*R.-K. feest v. e. doop- of schutsheilige*), o. -en; -**genoot** (*drager van een zelfden naam*), m. -genooten, vr. ook: -**e**; -**lijst** (*reeks van namen*), v. -en; -**loos** (*zonder naam*), bn.: *een -looze brief*, zie **Anoniem**; fig. niet te noemen, zeer erg: *een - tijden*.

Naamlooze vennootschap, v. -pen: *een - heeft geen firma en draagt ook niet den naam van een der vennooten, zij ontleent haar naam veelal aan den aard der onderneming*.

Naamval (*spraakv. vorm v. h. naamwoord ter aanduiding van een betrekking*), m. -len: *er zijn in onze taal nog vier -len*.

Naamvers, o. -verzen; zie **Acrostichon**.

Naamwoord (*spraakv. zelfst. nw., bijv. nw. of voornaamw.*), o. -en.

Naäpen (*nadoen, nabootsen*), ik aapte na, heb -geaapt; -**äper**, m. -s; -**äpster**, v. -s; -**äperij**, v. -en; -**äping**, v. -en.

Naar (*akelig, treurig, slecht, vervelend*), bn. en bw.; naarder, -st: *het is - weer, wij beleven nare tijden, hij is er - aan toe*.

Naar (*in de richting van, volgens*), vz.: *zij gaan - de school, - de kerk, - de markt; handel - mijn woorden*, d. i. overeenkomstig.

Naar (*zooals, gelijk*), vgw.: - *men zegt, - men wil; - de berichten melden*.

Naardien (*omdat, dewijl, vermits*), vgw.

Naargeestig (*droevig, treurig, neerslachtig*), bn. en bw.; -er, -st: -*e overpeinzingen, - gestemd zijn; -heid*, v.: *een sombere -*.

Naargelang (*van*), vz.: *zich kleeden - van het weer, overeenkomstig; - van de omstandigheden, in overeenstemming; - (dat), vgw.: - wij ouder worden, begrijpen we het leven beter, naarmate*.

Naarheid (*iets, dat naar, akelig, ellendig is*), v. -heden: *de - heden van den winter*.

Naarma'te (*in verhouding van of tot*), vgw.; verg. **Naargelang** (*dat*).

Naarstig (*ijzerig, vlijtig*), bn. en bw.; -er, -st; -**heid** (*vlijt*), v. gmv.; -**lijk** (*op naarstige wijze*), bw., w. i. g.: *zich - oefenen*.

Naast (*nevens, ter zijde van*), vz.: *hij woont vlak - mij; hij liep - mij*.

Naast (*kortste; eerste*), bn. en bw.: *dit is de -e weg naar het dorp; hij is mijn -e bloedverwant; de -e week; de -e prijs, minste, laagste*; zegsw. *ten -e bij*, ook: *ten -en bij*, nagenoeg, ongeveer: *ik win ten -e(n) bij 25%*; af te breken: *naas-te, verg. bes-te*.

Naastbestaande (*bloedverwant*), m. en v. -n, meer: **Nabestaande**.

Naas'te (*evenmensch*), m. en v. naasten.

Naas'ten (*benaderen, in bezit nemen, zich toeëigenen*), men naas'te, heeft genaast: *goederen tegen de aangegeven of geschatte waarde -*; verg. **Onteigenen**.

Naas'tenliefde (*liefde tot den evenmensch, algemeene menschenliefde*), v. gmv.: *de christelijke -*, verg. **Altruïsme**.

Naastgelegen (*meest nabij liggend*), bn.: *het - dorp, de - hoeve, de - stad*.

Na'babbelen (*napraten*), ik babbelde -, heb -gebabbelde: *die kleine babbelt alles na*.

Na'bal (*fig. Bijbel. een hard en boos man*), m.; zie 1 Sam. 25:3.

Na'bassen (*nablaffen*), de heemhond baste den dief -, heeft -gebast.

Na'bauwen (*iems stem of woorden nabootsen*), ik bauwde -, heb -gebauwd; -**er**, m. -s.

Na'berouw (*spijt, wroeging*), o. gmv.

Na'bestaande (*bloedverwant*), m. en v. -n.

Na'betrachting (*overdenking*), v. -en: -*houden*, Prot. de godsdienstoefening bijwonen des Zondags na 't Nachtmal.

Na'beurs (*beurs, gehouden na den officieelen beurstijd*), v. gmv.

Nabij (*niet ver af*), bn. en bw.: *de vacantie is -, dat is het meest -e dorp, onze -e verblijding; iets van - beschouwen*; -**gelegen**, bn.: *een - buitengoed, een - villa, enz.*, in de nabijheid liggend; -**held** (*het dichtbij-zijn*), v. gmv.: *hij woont in de - v. Maastricht*, in den omtrek, op korten afstand van; *uw -hindert mij, uw tegenwoordigheid; -zijnd* (*ophanden-zijnde*), bn.: *een - feest, binnenkort te vieren*.

Na'blaffen (*al blaffende achternalopen of volgen*), de hond blafte den bedelaar -, heeft hem -geblaft; -**blijven** (*schoot-blijven als straf*), hij bleef -, is -gebleven: *die jongen moet -*; -**blijver** (*schootblijver*), m. -s: *elken dag heeft die onderwijzer -s; -bloei'er* (*laatbloeiende plant*), m. -s.

Na'hob (*eig. onderkoning in Britsch-Indië; een rijke uit Eng.-Indië*), m. -s.

Na'bootsen (*namaken, nadoen, naäpen*), ik

bootste —, heb —gebootst: *iemands gang —, iemands spraak —.*

Nabopals'sar, m.: vader van Nebucadnezar.

Na'both, m.: *een kind van —, fig. een vasthoudend man, een stijfkop; zie zijn geschiedenis, Bijbel: 1 Kon. 21:1, enz.*

Na'broodje (stud. *gezellig samenzijn na een vergadering, waarbij dan iets gegeten en gedronken wordt*), o. —broodjes.

Nabu'rig (*nabijgelegen*), bn.; —er, —st: *een —dorp, een —e stad, de —e provinciën.*

Na'buur (*buurman*), m. —buren.

Na'buurschap (*het nabuur-zijn*), v. gmv. **Nacaraat** (*parelmoerkleurig, naar het oranjegeel zweemende*), bn.; als zn. o.

Nacht (*het tegengestelde van dag*), m. —en: *bij —en ontijden, d. i. bij nacht en ongunstigen tijd, op ongewone uren; fig. in den —der tijden, der eeuwen, het onbekende; de eeuwige —, de dood; zie Kerst—, Bartholomeus—, Middernacht; —aap* (dierk. *aap der Nieuwe Wereld, die den dag slapende doorbrengt en 's nachts zijn voedsel zoekt*), m. —apen; —**arbeid** (*werk, dat in den nacht gedaan wordt*), m. gmv.: *de —der bakkers;*

—**asyl** (*slaapstee voor daklozen*), o. —asylen; —**bel** (*bel, die enkel bij nacht mag dienen*), v. —bellen: *de —van een dokter; —blaker*

(*blaker voor e. nachtkaaars*), m. —s; —**bloem** (*bloem, die 's nachts opengaat*), v. —en; —**boog** (*cosm. het beneden den horizon der plaats gelegen deel van den parallelcirkel v. e. hemellichaam*), m. —bogen, zie Dagboog;

—**boot** (*stoomboot, die des nachts vaart*), v. —en: *de —van Engeland op Vlissingen;*

—**braken** (*'s nachts opzitten bij studie of gelag*), ik nachtbraakte, heb genachtbraakt, als zn. o.: *Baljon was bleek van het —* (Koetsveld); —**braker** (*doordraaijer*), m. —s;

—**brakerij** (*zweelgerij*), v. —en; —**dief** (*dief, die 's nachts op roof of diefstal uitgaat*), m. —dieven; —**dienst** (*dienst des nachts, b.v. bij de post, de telegraphie, het spoorwezen*), m. gmv.: —hebben.

Nachttegaal (*eig. nachtzanger: vogel, die 's avonds en 's nachts zingt*), m. —s, —galen; verg. Boeren—.

Nachttegaalskool (*kooi voor een nachtegaal*), v. —en; —**nest**, o. —en; —**slag** (*het nokkend en halend zingen v. e. nachtegaal*), m. —slagen; —**stem**, v. —stemmen, fig. zeer schoone stem; —**toon** (*zangtoon van den nachtegaal*), m. —tonen; —**zang** (*het zingen v. d. nachtegaal*), m. —en.

Nachtelijk (*eigen aan den nacht*), bn.: *de —e stilte, het —duister; ook, bij nacht of in den nacht: een —e aanval met vliegtuigen.*

Nacht'evening (*21 Maart en 22 September*), v. —en: *de voorjaars—, de najaars—; zie Aequinoctium of Equinox.*

Nacht'gewaad (*kleedij voor den nacht*), o. —gewaden; —**glas** (*scheepst. zandlooper van acht glazen of vier uren*), o. —glazen;

—**huisje** (*scheepst. kompaskast, waarin een lamp brandt*), o. —s; —**insect** (*een insect, dat des nachts wakker is*), o. —en: *de —en worden door het licht aangetrokken; —jak*, o. —ken; —**japon**, v. —nen; —**kaars** (*kaars, die 's nachts in een slaapkamer brandt*), v. —en: *zegsw. uitgaan als een —, d. i. langzaam en saai eindigen; —kwartier* (*tijdelijke, nachtelijke verblijfplaats van solda-*

ten), o. —en; —**lamp** (*lamp, die gedurende den nacht brandt*), v. —en; —**leger** (*bed*), o. —s; —**licht** (*nachtpitje, op een drijvertje brandend*), o. —en, —je, o. —s; —**lijst** (*lijst der logeergasten in een hotel*), v. —en; —**licht** (*de kille lucht v. d. nacht*), v. gmv.

Nacht'maal (Prot. eig. *maal in den nacht: het kerkelijk H. Avondmaal*), o. —malen.

Nacht'maalsbeker (*beker, die bij het Nachtmal gebruikt wordt*), m. —s; —**maalsbrood**, o.; —**maalsganger** (*hij, die aan het Nachtmal deelneemt*), m. —s; —**maals-tafel**, v. —s; —**maalswijn**, m. gmv.; —**maalszang**, m. —zangen.

Nacht'merrie, v., Germ. myth. eig. *nachtmare* d. i. nachtspook; door de volksetymologie is dit mare in verband gebracht met mare = merrie: een booze geest, die 's nachts op 's menschen lichaam gaat liggen om het te benauwen.

Nacht'pauwoog (*dierk. zeer groote nachtvlinder, met grijs geteekende vleugels*), m. —en; —**pon** (*—japon*), v. —ponnen; —**post** (*verzending der post per nachttrein of des nachts per postkar*), v. —en; —**raaf** 1. (*nacht-reiger*), v. —raven; 2. (*fig. een nachtuil, d. i. iem., die in den nacht veel studeert, werkt of uitloopt*), m. —raven; —**raven** (*des nachts werken of uitgaan*), ik —raafde, ik heb genacht-raafd; —**reiger** (*steltlooper, in ons land zeldzaam, bewoont de waterrijke streken v. Mid-den- en Z.-Europa, v. Azië en Afrika*), m. —s; —**ronde** (*mil. inspectie-ronde, die des nachts gedaan wordt*), v. —n; —**roofvogel** (*dierk. roofvogel, die 's nachts zijn prooi zoekt*), m. —s; *de uilen zijn —s; —rust* (*rust, slaap in den nacht*), v. gmv.; —**schade** (*plantk. vergiftige-plantenfamilie, waartoe o. a. de aardappel behoort*), v. —n; —**schoone** (*plantk. eenjarig gewas met bloemen, die zich des nachts openen*), v. —schoonen: *de Amerikaanse — is een sierplant met fraaie gele, roode of witte bloemen.*

Nacht'schuit (*trekschuit, die laat bij avond aankwam; schuit, die 's nachts voer*), v. —en: *hij ging met de —naar Leiden; zegsw. met de —komen, laat komen, ook: nieuws vertellen, dat iedereen al weet; —slot* (*deurslot voor den nacht*), o. —sloten: *de deur op het —doen; —spiegel* (*waterpot*), m. —s; —**tafeltje** (*beddetafeltje, ook tot berging van den nachtspiegel*), o. —s; —**trein** (*spoorrein, die des nachts rijdt, meestal met slaapwagens*), m. —en; —**uil** (*katuil*), m. —en, fig. stommerik, verg. Uilskop en Uilskuiken; —**uiltje** (*wit vlindertje*), o. —s; —**verblijf** (*plaats, waar men den nacht doorbrengt, ook: een onderkomen v. d. nacht*), o. —ven; —**violtje** (*kruisbloemige sierplant*), o. —s; —**vlinder** (*vlinder, die 's nachts vliegt; uiltje*), m. —s, ook, Sfinx, zie Vlinder; —**vogel** (*vogel die 's nachts uitvliegt*), m. —s: *de uilen behooren tot de —s, zie Uil en verder: Kerk-, Oor-, Rans-, Steen-, Velduil; —vorst* (*vorst gedurende den nacht*), v. —en: *de —en komen bij ons zelfs voor van April tot aan den langsten dag; —waak*, —**wake** (*het doorwaken van den nacht*), v. —waken: *de nacht van zonsongang tot haar opgang werd in het O. b.v. in Palestina in 3 —waken verdeeld, ieder van ± 4 uur; in den Rom. tijd in 4 —waken, zie Matth. 14:25; —wacht* 1. (*persoon, die gedurende den nacht de*

- wacht houdt*), m. -en, zie Klepperman, Klepper, in studententaal Klakak; 2. (*het houden van de wacht in den nacht*), v.: *herders hielden de - over hunne kudde*, Lukas 2:8; 3. (*de gezamenlijke nachtwachten*), v.: *de geheele - kwam op de been*; -**waker** (*iem., die in een fabriek, op een werk 's nachts de wacht houdt*), m. -s; -**wandelaar** (*iem., die in den slaap wandelt*), m. -s; -**wandelaarster**, v. -s, zie Noctambule; -**werk** (*werk, dat 's nachts wordt gedaan, fig. minder goed werk*), o. gmv.; -**werken** (*nachtwerk verrichten*), ik -werkte, heb genachtwerkt; -**werker** (*rioolwerker, enz.*), m. -s; -**werkertjes** (*Kabouters*), o. mv.; -**wind** (*een zeevind*), m. gmv.; -**witje** (*nachtvlinder*), o. -s; -**zak** (*damesgerief tot berging v. het nachtoilet*), m. -zakken; -**zwaluw** (*Europ. geitenmelker, gierzwaluw*), v. -en.
- Na'cijferen** (*cijferend overrekenen*), ik cijferde -, heb -gecijferd: *ga die som eens -*.
- Na'dag** (*het einde v. d. dag*), m. -dagen: *hij is in zijn -dagen*, in de laatste periode van zijn leven.
- Nadat** (*na den tijd, dat*), vgw.
- Na da'to** (*Lat. na heden, na dagteekening*).
- Na'deel** (*schade, verlies*), o. nadeelen: - *lijden, hebben; ten -e van*, tot schade van.
- Nadeelig** (*schadelijk, nadeel veroorzakende*), bn.; -er, -st: *de -e gevolgen v. alcohol-misbruik, nachtvorsten zijn -v.d.plantengroei*.
- Nademaal'** (*naardien, vermits*), vgw. vero.
- Nadenken** (*overwegen, zijn gedachten laten gaan over*), ik dacht -, heb -gedacht: *ik zal over uw voorstel eens -*.
- Nadenkend** (*overpeinzend, fig. voorzichtig*), bn.; -er, -st: *een - man*.
- Nader** (*dichterbij zijnde, korter*), bn.: *dat is een -e weg, dit pad is -*; fig. *ik heb geen -e verwanten*, die mij meer van nabij bestaan; *ik wacht -e berichten*, uitvoeriger, nauwkeuriger; spreekw. *Het hemd is - dan de rok*, zie Hemd; *bij - inzien*, nauwkeuriger; *tot - order*, tot een bevel dat later komt; bw.: *kom -*, dichterbij; *ik kan het niet - bepalen*, juist, preciezer; *wij spreken elkaar -*, later; zie Na en Naast.
- Naderbij'** (*dichterbij*), bw.: *kom wat -*, *het geluid kwam -*, *iets van - bekijken*.
- Naderen** (*dichtbij komen*), ik naderde, ben genaderd: *de grenzen - zijn doel -*; *de dagen van het examen -*; *hij nadert de zestig*.
- Naderhand'** (*daarna, later*), bw.
- Nadezen** (*na den huidigen dag*), bw.
- Na'dir** (*voetpunt, het neder-aspect des hemels, het tegengestelde v. zenith of toppunt*), o.
- Na'doen** (*dat doen, wat een ander heeft voorgedaan, of wat vroeger al heeft plaatsgehad*), ik deed -, heb -gedaan: *doe mij dat eens na!* iem. iets -.
- Nadorst** (*dorst, den dag na een siemppartij*), m. gmv.
- Na'druk** 1. (*het nadrukken v. e. boek- of plaatwerk*), m. gmv.: *alle - is verboden*; 2. (*nagedrukt boek*), m. -drukken; 3. (*klem*), m. gmv.: *hij sprak met -, bij het lezen den - op een lettergreep, op een woord leggen*.
- Nadruk'kelijk** (*met nadruk, met klem; krachtig, met aandrang*), bn. en bw.; -er, -st: *-en toon; iets - verbieden*.
- Na'drukken** (*een nadruk maken van*), ik drukte -, heb -gedrukt: *een vers -*.
- Naf'ta, naftal'ne**, v. gmv.; zie: Naphtha, Naphthaline.
- Na'ga** (*slangengod*), v. -'s: *de - wordt vereerd door de volken in den W.-Himalaja, de tempels staan aan meren en vijvers, de -'s zijn z.g.n. regengeeften*.
- Na'gaan** (*achter iem. gaan, iem. volgen, bespieden; fig. behartigen, overdenken*), ik ging -, heb en ben -gegaan: *zijn zaken goed -*; *ga eens -, wat dat zou kosten!*; -**galme** (*terugklank*), m. -galmen; -**galmen** (*terugklinken*), het galme -, heeft -gegalmd: *in de bergen galmt een donderslag, een geweerschot lang -*.
- Na'gebuur** (*buurman, nabuur*), m. -buren.
- Na'gedachte** (*overpeinzing*), v. -gedachten: *zonder - zijn*, niet letten op de gevolgen.
- Na'gedachtenis** (*herinnering aan een afgestorvene*), v. gmv.: *iems - in eere houden*.
- Na'gel** 1. (*hoornachtig bedeksel op het voorste lid van vinger of teen*), m. nagels; 2. (*licht gebogen hoornachtige haak aan de pooten van roofdieren*), m. nagels: *de kat kan de -s intrekken, de hond niet*, zie Klauw; 3. (*draadnagel*), m. nagels, nagelen: *een klink-*; zegsw. *dat is een - aan zijn doorkist*, een onoverkomelijk verdriet, iets, dat hem ten grave zal doen dalen; -**aar** (*jongen, die niet eertlijk knikkert*), m. nagelaars, fig. geniepigerd, valschaard; -**bed** (*ontl. deel v. d. huid, waarop een nagel is vastgegroeid*), o. gmv.; -**bijter** (*jongen, die zijn nagels afbijt*), m. -s; -**bloem** (*sering*), v. -en; -**borstel** (*borsteltje tot reiniging der nagels*), m. -s.
- Na'gelen** (*spijkeren; vastslaan met een spijker of nagel*), ik heb genageld: *Jesus werd aan het kruis genageld*; fig. *hij stond als aan den grond genageld*, onbeweeglijk van schrik, van aandoening, enz.
- Na'gelgruis** (*gruis van kruidnagels*), o. gmv.; -**hout** (*rookvleesch*), o. gmv.; gew.; -**kaas** (*komijnekaas*), v. -kazen; -**kruid** (*roosachtige plant*), o. gmv.: *de wortelstok van het - riekt naar kruidnagelen*; -**nieuw** (*splinternieuw*), bn.; -**olie** (*O.-I. olie uit de rijpe vrucht en de bladeren van den kruidnagelboom*), v. gmv.; -**proef**, v.: zegsw. *een glas op de - ledigen, zdd*, dat men het omgekeerd op den nagel van den linkerduim zet, ten bewijze, dat er niets meer in is; -**vast** (*vastgehecht, met één of meer spijkers vast*), bn. en bw.: *bij 't verlaten van een huurhuis mag men wat -s, niet meenemen*.
- Na'genoeg** (*ongeveer; bijna; omstreeks*), bw.: *het gebouw is - klaar; dat kost mij - tien gulden; het is - acht uur*.
- Na'gerecht** (*dessert*), o. -gerechten; -**geslacht** (*nakomelingschap*), o. -en; -**geven** (*eig. naderhand of later geven, fig. beschuldigen, betichten*), ik gaf -, heb -gegeven: *men heeft den Franschen -, dat zij oppervlakkig en lichtzinnig zijn*; -**gewas** (*tweede oogst*), o. -gewassen; -**gezang** (*Prot gezang, waarmede de godsdienstoefening eindigt*), o. -en; -**gras** (*etgroen, herfstgewas*), o. gmv.; -**herfst** (*het late gedeelte v. d. herfst*), m. gmv.; -**hooi** (*hooi van de tweede snede*), o. gmv.; -**houden** (*ter beschikking houden, in dienst, in gebruik houden, hebben*), ik hield -, heb -gehouden: *er een ezeltje op -*; *schoolknipen -*, doen nablijven.

- Nahu'sia** (oudere naam der foksia), v. -'s.
Nalef' (eig. aangeboren: natuurlijk, ongekunsteld, kinderlijk, ongedwongen), bn. en bw.; nalever, nalefst: een - antwoord, een - leve gewoonte; -denken, -doen.
Na'fien (ijlende volgen, in aller ijlnazetten), ik ijfde -, ben -geijld: de dieven -.
Na'ijver (wedijver, stage vlijt om anderen voorbij te streven), m. gmv.: een gepaste -.
Na'ijverig (wedijverig), bn.; -er, -st: -e leerlingen; verg. IJverzuchtig, dat een ongunstige bet. heeft.
Naiviteit' (ongekunstelde eenvoud, natuurlijke openhartigheid, onschuld), v. gmv.; (kinderlijke zet), v. -teiten.
Na'ja (dierk. de zeer giftige cobra), v. naja's.
Na'jaar (nazomer, herfst), o. -jaren.
Na'jaarsblad (bont herfstblad), o. -en, -eren;
 -bloem (herfstbloem), v. -en; -loover (herfstloover in bonte kleuren), o. gmv.; -tinten (herfstkleuren), v. mv.; -trek (de afreis der trekvogel-soorten uit ons land en wel in of tegen den herfst), m. gmv.; -veiling (openbareverkoop in het najaar, inzonderheid door de Ned. Handelmaatschappij), v. -en; -zon (matte herfstzon), v. gmv.
Naja'de, v. -n; myth. waternimf, fee van bronnen, meren en rivieren.
Na'jagen (eig. vervolgen op de jacht; ook, achternazetten, achtervolgen; fig. streven naar, trachten te bekomen), ik jaagde of joeg -, heb -gejaagd: de honden jagen het wild -, den vijand -, een dief -; een ambt, een baantje -, de vermaken der wereld -, roem en eer -, fig.
Na'ken (naderbijkomen, naderen), het is genaakt: het gevaar gaat -, de vijand naakt.
Na'kend (naderend), bn.: het - gevaar.
Na'kermis (kermisdag of -dagen, volgende op de eigenlijke kermis), v. -sen; -kijken (naxien), hij keek -, heeft -gekeken; verg. A f k i j k e n; -klank (weer- of terugklank), m. -en; -klucht (naspel, napret), v. -en.
Nakomeling (afstammeling), m. en v. -en: de koning stierf zonder mannelijke -en; -schap (de nakomelingen), v. gmv.
Na'komen (houden, volbrengen, naleven, gehoorzamen), ik kwam -, ben -gekomen: een belofte -, zijn verplichtingen -, Gods geboden -, een bevel -; -komertje (jongste kind, dat jaren na het voorlaatste geboren werd), o. -s: - bezigt men met de bijgedachte aan zwak, teer, d. i. minder sterk naar lichaam en geest; -kroost (nageslacht, nakomelingschap), o. gmv.: het - zal van dien tocht gewagen; -laten (achterlaten bij overlijden), hij liet na, heeft -gelaten: schatten -, onverzorgde kinderen -; fig. niet nakomen, niet vervullen, veronachtzamen: zijn plicht -.
Nala'tenschap (erfgoed), v. -schappen: een - aanvaarden, een - weigeren, erfenis.
Nala'tig (onachtzaam, achteloos), bn. en bw.; -er, -st: hij is - in het vervullen zijner plichten; -heid (verzuim), v. -heden.
Na'leven (nakomen, opvolgen), ik leefde -, heb -geleefd: een voorschrift -; -lezen (eig. nog eens doorzoeken: over- of opnieuw lezen), ik las -, heb -gelezen: een gemaaid korenveld -, een opstel -; -loop (toeloop, omslag, moeite), m. gmv.; -maag (naaste bloedverwant), m. en v. -magen, zie Maag; -maagschap (al de namagen), v., (vermaagschapping), o. gmv.; -maak (nabootsing; dat wat lijkt op het echte, maar het niet is), v. gmv.: dit schilderij is maar een -, navolging; -maaksel (wat niet echt is), o. -s; -maals (eig. na dit maal, na dezen tijd, hierna), bw., zie Hiernamaals.
Na'maken (iets maken naar een of ander model), ik maakte -, heb -gemaakt: een woordenboek -.
Namaz' (de vijf gebeden, die de Moslemin elken dag moeten bidden), o.
Na'melijk (te weten), bw.; zie nl.
Na'meloos (niet te noemen), bn.: een - tijden, -tooze ellende, onbeschrijfelijk.
Na'meus (uit naam van), vz.: ik kom - vader.
Na'meten (overmeten, nog eens meten tot controle), ik mat -, heb -gemeten: het gekochte linnen in huis eens -.
Namid'dag (na den middag, na 12 uur), m. -dagen; -uur (een der uren v. d. namiddag, b.v. 4 uur), o. -uren.
Na'mis (herfstjaarmarkt), v. -missen.
Na'nacht ('t laatste deel v. d. nacht), m. -en.
Nan'doe (pampastruis i. Argentinië, enz.), m.-s.
Na'neef (achterneef, fig. nakomeling), m. -neven; -nicht (achternicht), v. -en.
Nang'ka (O.-I. zuurzak, z. ald.), v. -'s.
Nan'king (soort van zeer sterk, donkergeel katoen uit Chineesche boomwol, oorspronkelijk vervaardigd in de Chineesche stad Nan-king), o.: een paar - slobkousjes (C. O.).
Nan'na, Germ. myth. de vrouw v. d. god Balder.
Na'noen (Vlaamsch. namiddag), m. -en.
Na'oogen (volgen met de oogen, nablikken), ik oogde -, ik heb -geogd: een luchtschip -.
Na'oogst (tweede oogst), m. -oogsten.
Nap (houten bakje of kom), m. nappen.
Na'pelsch (van, uit, als in Napels): -geel; -e aarde, goudkleurige verfstof; de -e school, de ital. richting in de muziek.
Naph'tha (zeer brandbare geelachtige aardolie, door distillatie uit petroleum en koolteer verkregen), v. gmv.; lees: nafta.
Naphthal'ine (een soort van kleurstof, uit naphtha getrokken, de moederstof van tal van kleurstoffen), v. gmv.; lees: nafta -.
Nap'je (klein ondiep houten kommetje), o. napjes; bij overdracht: het - van een eikel.
Nap'jesdragende (plantk. boom of heester, wiens vrucht groeit in een nap of schoteltje), v. -n: de eik, de hazelnoot is een -.
Na'pleiten (een zaak nog eens verdedigen, nadat die reeds berecht is), ik pleitte na, heb -gepleit; fig. nog eens op een zaak terugkomen, als deze al van de baan is; -pluizen (nog eens nauwkeurig onderzoeken), ik ploos na, heb -geplozen.
Napo'leon (puntig afgeknipt baardje, met snor), m.: hij draagt een -; -d'or, Fr. goudstuk van 20 franken, mv. -s d'or.
Napoleon'tisch (van, betreffende Napoleon), bn.: het -e tijdvak, de -e geschiedenis.
Napolitaan' (bewoner van Napels), m. -tanen; -taansch', bn.: -e zangen.
Na'praten (iems woorden of ideeën nazeggen), ik praatte -, heb -gepraat; -praatster', v. -praatsters; -prater, m. -pratens.
Nar (zot, dwaas, grappenmaker), m. narren.
Narcis' (plantk. geurige bolbloem), v. -sen.
Narcis'sus, m., myth. schoone jongeling, die op zijn eigen spiegelbeeld verliefde en door de goden uit medelijden in een narcis veranderd werd; fig. beeldschoon jongeling.
Narco'sis, narco'se (toestand v. verdooving;

- gevoelloosheid), v.: *iem. onder - brengen*, b.v. bij operatie hem bewusteloos maken.
- Narcotica** (narcotische middelen), v. mv.
- Narcotisme** (verdoovend vocht, uit opium bereid), v.: - is ook een slaapwekkend middel.
- Narcotisch** (bedwelmend), bn.: *een - middel*, d. i. slaapwekkend, verdoovend.
- Nardus** (kostbare, zeer welriekende olie uit de bladeren van de nardus, eene oostersche welriekende plant, getrokken), v. gmv.
- Na'rede** (sluitrede), v. - redenen; z. Epiloog.
- Na'rekenen** (nog eens rekenen, ook om iem. te controleeren), ik rekende -, heb - gerekend: *iets op zijn vingers kunnen -*, d. i. zeer gemakkelijk kunnen nagaan, controleeren: er is geen gecijfer bij noodig.
- Na'rennen** (rennend of tjiend volgen), ik rende -, ben -gerend: *de vluchtende vijanden -*, een dief -; zie **Rennen**.
- Nargileh** (Turksche tabakspijp, waarbij de rook door middel van een lange slang door water geleid wordt alvorens in den mond te komen), v. -'s.
- Na'richt** (bericht), o. gmv.: *tot -*, tot waar-schuwing; *iemand - geven*, bericht.
- Na'rijden** (achter iem. aanrijden, hem volgen), ik reed -, heb -gereden; fig. *iem. -*, scherp nagaan, achter de voddens zitten.
- Na'righeid** (treurigheid, naarheid), v. -heden.
- Na'roep** (fig. gerucht, geroep), m. mv.
- Na'roepen** (achter iem. aan roepen, hem roepende schelden), ik riep -, heb -geroepen: *schoolknepen roepen wel hun onderwijzer -*; fig. nabauwen: *den kookboek -*.
- Na'ren** (plagen, treiteren), -de, heb genard.
- Na'ren** (in een arrestee rijden), hij narde, heeft genard; zie **Arren**.
- Na'renkap** (de zotskap met bellen van den hofnar), v. -kappen; -**bel**, v. -bellen.
- Na'reslede**, v. -n, vero.; zie **Arreslede**.
- Na'rig** (gemelijk, knorrig, verdrietig, iezegrimmig), bn. en bw.; -er, -st.
- Na'wal** (dierk. walvischachtig dier der N-poolzee, 4-5 M. groot), m. -wals, -wallen: de mannetjes hebben een stootand van 1 M. aan den snuit, vandaar Eenhoornvisch.
- Nasaal** (Fr. van, door of met den neus), bn.; -**klank** (neusklank, zie ald.), m. -klanken; -**letter** (neusletter), v. -letters.
- Nasaleeren** (met den neusklank of door den neus uit spreken): *de Franschen - de n.*
- Na'schetsen** (in schets nateekenen, met enkele lijnen voorstellen), ik schetste -, heb -geschetst; -**schilderen** (een schilderij namaken), hij schilderde -, heeft -geschilderd; -**schouw** (tweede bezichtiging), v. gmv.; -**schreeuwen** (schreeuwend naroeppen), ik schreeuwde -, heb -geschreeuwd: *iem. -*; ook, schreeuwend nadoen: *den vischboer -*; -**schrift** (los toevoegsel aan het eind van of onder een brief), o. -en, zie **P. S.**; -**schrijven** (overschrijven, kopiëren), ik schreef -, heb -geschreven: *schoolknepen mogen elkaars werk niet -*.
- Na'sl**, **nas'sl** (Mal. rijst, als ze in water gekookt is), v. gmv.; -**go'reng**, geroosterderijst.
- Na'slaan** (in een boek opzoeken), ik sloeg -, heb -geslagen: *een tekst i. d. Bijbel -*.
- Na'sleep** (gevolg, fig. wat er op volgt), m. gmv.; -**sleepen** (sleepende meevoeren, achter zich sleepen), ik heb -gesleept: *een gebroken been -*; *een schip -*, treilen; -**slepen** (sleepend volgen), het heeft -gesleept: *het gebroken been sleepte na*; ik zie de gescheurde rokstrook haar -; -**sluipen** (sluipende volgen), ik sloop na, ben -geslopen: *het roofdier wilde hem -*; -**smaak** (achterblijvende smaak), m. -smaken: *die medicijn heeft een bitteren nasmaak*; -**sneede** (etgroen), v. -snedes; -**snuffelen** (naspeuren, doorzoeken), ik snuffelde na, heb -gesnuffeld: *al de laatjes -*; -**spel** (orgelspel na het gezang), o. -spelen; -**spel** (toon. kort stukje, meest een blijspel of klucht na een tooneelspel), o. -spelen; -**speuren** (heimelijk doch nauwkeurig onderzoeken), ik speurde -, heb -gespeurd: *de politie zal die misdaad -*; -**sporen** (zoekend het spoor volgen), ik spoorde -, heb -gespoord: *in de geschiedenis het verloop van een gebeurtenis -*; *in den Bijbel de oorspronkelijke bet. van een uitdrukking -*, onderzoeken; -**streven** (m. alle kracht trachten te bereiken), ik streefde -, heb -gestreefd; -**stuk** (tooneelspel, meestal blijspel, dat als slot gegeven wordt), o. -stukken; z. **Naspeel**; -**sukkelen** (sukkelend volgen), ik sukkelde -, ben -gesukkeld: *iemand -*.
- Nat** (doorweekt, vochtig), bn. en bw.; natter, natst: -*te en droge waren*, zie ald.; zegsw. *hij is van de -te gemeente*, is een drinkbroer; *iem. met een -ten vinger kunnen belopen*, zie **Vinger**; *hij is nog - achter de ooren*, hij is nog piepjong en onervaren.
- Nat** (vloeistof, water, vocht), o. gmv.: zie **Vleeschnat**; *in het - plassen, er valt -*; zegsw. *hij lust zijn - en droog*, hij eet en drinkt veel en smakelijk; *het zilte -*, de zee.
- Nat'afelen** (na afloop van het maal of diner gezellig met een clubje aan tafel blijven zitten praten), ik heb -getafeld; -**teekenen** (teekend namaken), ik heb -geteekend, zie **Calqueeren**; -**tellen** (overtellen, nog eens tellen), ik telde na, heb nageteld: *tel deze rekening eens na*; *zijn winst -*.
- Na' te noemen**, na' te melden (na bet. hierna, hieronder), bn.: *de - persoon*.
- Nat'er** (soort van slang met schilden onder den buik en schubben op den staart), v. -s.
- Nat'hals** (drinkbroer), m. en v. -halzen.
- Nat'ie** (mensen van denzelfden stam, die in den regel taal en zeden gemeen hebben, volk), v. -tiën, -ties.
- Nat'ief** (geboortig), bn.: *hij is - van Suriname*, afkomstig.
- Na'tijd** (eig. tijd, die nakomt, herfst, najaar), m.
- Nationaal** (een geheele natie of een volk betreffende), bn.: *de -nale vlag*; *de -nale industrie*; *ons - lied*, het Volkslied; *de -nale zeden, gewoonten, deugden*; *de -nale welvaart*, -**nale schuld**, zie **Grootboek**.
- Nationalisatie** (het nationaliseeren), v. gmv.
- Nationaliseeren** (iemand v.e. vreemde natie bij een wet als burger opnemen).
- Nationalisme** (voorliefde voor eigen volk), o.
- Nationaliteit** (volkskarakter, volkszelfstandigheid), v. -en; -**sgevoel** (gevoel of sympathie v.h. volk, waartoe men behoort), o. gmv.
- Nativiteit** (geboorte, geboortuur, -cijfer), v. gmv.
- Na'trium** (nat. een veel voorkomend, doch niet gedegen, zeer licht (S. G. = 0.97) kneedbaar zilverwit metaal, smeltpunt 95,6°), o. gmv.; -**maakt** een bestanddeel uit van keukenzout, soda, enz.
- Nat'ron** (dubbelkoolzure soda), o. gmv.; -**loog**, v. gmv.; -**zout**, o. -en.

Nat'ten (bevochtigen, netten), ik heb genat.
Nat'te wa'ren (vloeistoffen), v. mv.: oliën, wijnen, bieren zijn -; verg. Droge waren.
Nat'tig (natachtig), bn. en bw.; -er, -st: de reptielen hebben een -e huid, slijmerig, kleverig, natachtig.

Natura artis magis'tra (Lat. De Natuur is de leermeesteres der kunst); zie Artis.

Natura, in -, handel: niet in geld, maar in waren of producten.

Natura'liën (zeldzame natuurvoortbrengselen, natuurproducten), v. mv.; -**kabinet** (verzameling v. naturalieën), o. -ten.

Naturalisatie (erkenning van een buitenlander als landsburger), v. -satiën, -s; -**liseeren**, zie Nationaliseeren.

Naturalisme (richting in de kunst, die uitsluitende nabootsing der natuur beoogt), o. gmv.; -**lis'me** (leer volgens welke de natuur alles is en geen kracht of macht buiten haar bestaat, natuurgeloof), o. gmv.; -**list'** (voorstander van het naturalisme op 't gebied van kunst, ook op dat van godsdienst), m. -listen.

Natura non fa'cit sal'tus (Lat. De natuur maakt geen sprongen).

Naturel' (inboorling v. e. kolonie, inlander), m. en v. naturellen; -**letje** (pruikje), o. -s.

Naturen (nazien, nakijken, naspieden), ik tuurde na, heb nagetuurd: een luchtschip -.

Natuur' 1. (de schepping, het heelaal), v. gmv.: de drie rijken der -; de levende -, dieren- en plantenwereld; zegsw. - den tol betalen, d. i. sterven, zie Tol; 2. (aard, karakter, natuurlijke gesteldheid), v. naturen: dat strijdt tegen mijn -, de mensch is gezellig van -; die man is sterk van -, lichaamsgestel; hij is van nature vriendelijk, uiteraard; de menselijke -; -**beschouwer**, m. -s; -**beschrijver**, m. -s; -**boter** (het tegengestelde van kunstboter of margarine), v. gmv.; -**dienst** (vereering der natuur als scheppende, goddelijke kracht), m.: de - der negerrassen, zie -godsdienst; -**drift** (instinct), v. gmv.; -**druiven** (druiven van den kouden grond), v. mv.; -**geneeswijze** (geneeswijze, welke het gebruik van artsentien verwerpt en slechts uitwendige middelen als baden, boschlucht, het verblijf in sanatoria, enz. aanwendt), v. gmv.; -**genoot** (evenmensch), m. -genooten; -**genot** (genot in en vooral door de natuur), o. gmv.: - is een zeer rein genot; -**godsdienst** (vereering van natuurverschijnselen en natuurkrachten), m. -en; -**historie**, v., zie Nat. historie.

Natuurhistorisch (de nat. historie betreffende), bn.: een opstel van - en aard.

Natuur'ij's, o. gmv., alleen als tegenst. van Kunstij's; -**kenner** (iem., die bedreven is in de kennis van de eigenschappen, wetten in de natuur heerschende), m. -s; -**kennis** (de wetenschap der natuurkunde en v. d. natuurlijke historie), v. gmv.; -**kracht** (in lichamen aanwezige kracht), v. -en: de cohesie en de electriciteit zijn -en; -**kunde** (de wetenschap der physica, d. i. van de wetten der onbewerkte natuur, behoudens scheikunde), v. gmv.; -**kundig** (wat in verband staat met natuurkunde), bn.: een - werk, een - instrument, de -e wetenschap, een - genootschap, het -onderzoek; -**kundige** (natuuronderzoeker,

-kenner), m. en v. -n; -**lijk** (naar of volgens de natuur, fig. eenvoudig, ongekunsteld, naïef), bn. en bw.: een -en dood sterven; het - verstand, gezond; de -e loop der dingen; iets - napraten; ir.: je hebt - weer gelijk!

Natuurlijke histo'rie (wetenschap der dier-, plant- en delfstofkunde), v. gmv.; ook: Natuurhistorie.

Natuurlijkerwijze (op een wijze, die uit de natuur of den aard van iets voortvloeit), bw.;

-**lijkheid** (eenvoudigheid, ongekunsteldheid, ongedwongenheid), v. gmv.; -**magneet** (zeilsteen, magneetijzersteen), m. -neten, zie Kunstmagneet; -**mensch** (mensch, niet opgegroeid of levende onder den invloed der cultuur), m. -en: de negers in Centraal-Afrika zijn meestal -en, in den natuurstaat; -**onderzoeker** (natuurvorscher), m. -s; -**product** (voortbrengsel der natuur), o. -en; -**recht** (het totaal der rechten, welke den mensch van nature toebehooren), o.: de individueele vrijheid is een -; -**rijken** (het 3-tal: dieren-, planten- en delfstoffenrijk), o. mv.; -**staat** (toestand, waarin de menschen oorspronkelijk tegenover elkaar stonden, zonder wet, goede zeden, enz.), m. gmv.: de dreumels, die half in den - op den weg spelen, (Potg.), d. i. half naakt;

-**toon** (toon, die op een blaasinstrument wordt voortgebracht zonder behulp van kleppen, toongaten e. d.), m. -tonen; -**verschijnsel** (verschijnsel, dat zich in de natuur voordoeft, luchtverschijnsel), o. -s; -**volken** (wilde rassen of stammen, die geheel verstoken zijn van alle cultuur), o. mv.: - zijn b.v. de Eskimo's, de Indianen, de bewoners der Fidjisjeilanden, enz., als tegenstelling zie Cultuurvolk; -**vorm** (gedaante, waarin de aardoppervlakte zich aan ons oog voordoeft), m. -en: gletschers, oerwouden, woestijnen, steppen, berg- en heuvelland, heidevelden, meren, zeeën zijn -en; -**vorscher** (navorscher van de wetten der natuur), m. -s: Charles Rob. Darwin (1809-'82) was een beroemd -; -**vriend** (beminnaar der natuur), m. -en; -**wet** (een in de harten van alle menschen gegrifte zedenwet, die haar oorsprong in God heeft en door de rede gevolgd wordt), v. gmv.; -**wet** (nat. een der wetten, volgens welke de verschijnselen in de natuur ontstaan en zich openbaren), v. -ten; -**wetenschap** (kennis van de natuurwetten en -verschijnselen), v. -pen; -**wetenschap'pelijk** (met de wetenschap der natuur in verband staande), bn.: -e vragen, een -e verhandeling; -**wol** (ongeverfde wol), v. gmv.

Nau'plius, m., vader v. Palamedes.

Nautiek' (scheepvaartkunst), v. gmv.; ook: Nau'tika.

Nau'tilus (dierk. koppootig weekdier), m. -sen: de - heeft een spiraalvormige schelp, hij leeft in de Indische Zee, zie Argonaut.

Nautisch (tot de scheepvaart behoorend), bn.: -e sport, b.v. roeien, zeilen, -e feesten.

Nauw 1. (eng, bekrompen), bn. en bw.; -er, -st: een -e straat, -e laarzen; fig. - van geweten zijn, nauwgezet; zegsw. dat luistert zoo - niet, komt er niet zoo precies op aan;

- op iets toekijken, scherp, precies; hij durft - optekijken, nauwlijks; 2. (aardr. zeeënge, straat), o. gmv.: het - van Calais; 3. (engte,

- klem, verlegenheid*, o. gmv.: *in het - zitten*; *iem. in het - brengen of drijven*.
- Naauwelijks** (*ternauwernood, pas*), bw.: *ik was - thuis, of daar stond mijn vriend al*.
- Naauwgezet** (*stipt*), bn. en bw.; -ter, -st: *een -te plichtsbetrachting; - van geweten zijn, - arbeiden*.
- Naauwkeurig** (*juist, zorgvuldig, stipt*), bn. en bw.; -er, -st: *een -e teekening, -e inlichtingen; iets - willen weten; e. - onderzoek*.
- Naauwlettend** (*opmerkzaam, zorgvuldig*), bn. en bw.; -er, -st: *een - opzichter; een -e oppassing; - toezien; - heid (stiptheid)*, v.
- Naauwnevend** (*op kleinigheden lettend, stipt naar de letter opvallend*), bn.; -er, -st.
- Naauwte** (*engte, zeeëngte, doorvaart*), v. gmv.
- Navaal** (Fr. *wat het zeezeven of de marine betreft*), bn.
- Navegaar**, m. -s, -garen; zie *Avegaar*.
- Navel** (*lichaamsdeel*), m. -s; -merk, o. -en.
- Navenant** (*eig. naar avenant: naar verhouding, naar evenredigheid van*), bw., gew.
- Na verwant** (*nabestaande*), m. -verwanten; -e (*bloedverwante*), v. -wanten; -schap (*bloedverwantschap*), v. gmv.
- Navigabel** (*bevaar-, bezeilbaar*), bn. (g = g).
- Navigatie** (*scheepvaart, ook, stuurmanskunst*), v.: *acte van - (1651); sociëteit v. -*.
- Navigator** (*zeevaarder, schipper*), m. -s: *Hendrik de -, prins van Portugal (1394-1460)*.
- Navolgbaar** (*na te volgen, waard nagevolgd te worden*), bn.
- Navolgen** (*iem. volgen, ook, nazetten, vervolgen*), ik volgde na, heb -gevolgd; fig. *iems voorbeeld -, nadoen; -gend*, bn.: *de -e nummers, de -e namen*, d. i. die men gaat noemen; -ging (*heroemd ascetisch boekje van Thomas van Kempen of Thomas a Kempis, 1380-1471*), v. gmv., ook, Imitatio.
- Navorschen** (*nasporen*); zie *Vorschen*.
- Navraag** (*informatie*), v. gmv.: -doen; handel: *vraag naar een bepaald artikel*.
- Navrant** (Fr. *diep treurig, hartverscheurend*), bn.; ook zn.: *het -e van den oorlog*.
- Na wee** (*naptijn*), o. -weeën, fig. *kwade gevolgen: de -ën van den oorlog zullen zich smartelijk doen gevoelen; -winter (laatste deel van den winter)*, m. -s; ook, *koud voorjaar; -zaai (nakomeling)*, m. -zaten, verg. *Landzaai, Voorzaai, Burgzaai; -zang (slotzang van een gedicht)*, m. -en.
- Nazarener, de** (*de Man uit Nazareth, de Heiland*), m. gmv.; ook, *Nazareër*.
- Nazareners**, m. mv.: *bijnaam van Christus en van de Zijnen; in de eerste eeuwen de naam van de Christenen in het Oosten, mv.*
- Nazareth**, aardr. *vlek in Noord-Palestina, ± 4 uur ten W. v. h. meer van Galilea, 300 M. boven den zeespiegel, thans met 14 duizend inwoners, met 3/4 christelijke bevolking; in die dagen woonplaats van J. C.; fig. een onbeduidend, stil plaatsje; fig. kan uit - iets goeds komen? d. i. kan men wel iets verwachten uit zulk een afgelegen oord?*
- Na zeggen** (*iemands woorden herhalen*), ik zeide, zei -, heb -gezegd (-gezeid); -zetten (*achtervolgen*), ik heb den dief -gezet; **na zicht** (*op vertoon*), bw., zie *Zicht*; -zlen (*nagaan, of er ook fouten zijn; onderzoeken; de fouten herstellen, corrigeren*), ik zag -, heb -gezien: *een rekening -, het huiswerk der leerlingen -; -zin (spraak. tweede lid eener periode of van een samengestelden*
- volzin)*, m. -zinnen; -zoek (*navorsching*), o. gmv.: -doen; -zomer (*begin v. d. herfst*), m. -zomers; -zorg (*onrust over de gevolgen van iets*), v. gmv.
- Neanderdal** (*aardr. dal bij Dusseldorf, met de kalksteengrot, waarin in 1856 een fossiel skelet van een mensch werd gevonden*), o.
- Neapolis**, o., vroeger *Parthénope*, nu *Napels*.
- Neb, neb'be** (*spitse bek van e. vogel*), v. -ben, fig. *mond: haar naaldscherp -je (Staring)*.
- Neb'beling** (*aal met fijn, spits bekje*), m. -en.
- Nebucadnezar**, koning van Babylon, 604-561 v. C., hij verwoestte Jeruzalem, 586 v. C.; zie *Babylonische gevangenschap*.
- Nebuleus** (*nevelachtig, mistig*), bn.; -zer.
- Necessaire** (*een licht, gemakkelijk mede te voeren toiletdoosje, handwerkdoosje*), v. -s.
- Necessiteit** (Fr. *noodzakelijkheid*), v. gmv.
- Nec plus ultra** (Lat. *het hoogste, het uiterste*), o., ook: *Non plus ultra*, d. i. het niet-overtroffene, het allerbeste, zie *ald*.
- Necrologie** (*levensbericht v. e. pas gestorvene, geschiedenis van een overledene*), v. -ën. (g = g).
- Necroloog** (*schrijver van een necrologie*), m. -logen.
- Necromantie** (*ondervraging der dooden om de toekomst te kennen, de zoogenaamde waarzegging door bezwering of oproeping van dooden, d. i. de zwarte kunst*), v. gmv.; zie ook: *Nigromantie, 1 Sam. 28: 7-19. (t = s)*.
- Necropolis** (*doodenstad, begraafplaats*), m. -sen: *de - van Syracuse*.
- Nectar** (*myth. godendrank, fig. heerlijke wijn of drank*), m. gmv.
- Neder, neer** (*in de richting naar omlaag*), bw.: -vormt scheidbaar samengest. w.w., b.v. *Nederbuigen (nedergebogen)*, -storten enz.; men schrijft de leden der onbep. wijs (zonder te) en die der voltooid deelw. aan elkaar.
- Neder-Betuwe** (*het W. deel der Betuwe*), v.
- Nederduitsch** (*behoorend tot laag-Duitschland*), bn.: *de -e taal, een - woordenboek, een -e spraakkunst: tot in de eerste helft der 19e eeuw werd het woord - gebruikt voor Nederlandsch; als zn. o.*
- Nederig** (*laag bij den grond; bescheiden, deemoedig*), bn. en bw.; -er, -st: *een - dak, een - gemoed; zachtmoedig en - van harte*, Matth. 11: 29; - *om vergiffenis vragen*.
- Nederlaag** (*het verlies in een gevecht*), v. -lagen: *de - toebrengen; de - lijden*, (in het veld) *verslagen worden*.
- Nederland** (*ons vaderland: laagland, aan zee gelegen land*), o. -en; -lander (*burger of inboorting van Nederland*), m. -s; -landerschap (*het zijn van Nederlander*), o. gmv.; -lands (*van Nederland*), 2e nv. van *Nederland*: -grenzen, -bewoners, -grond, -geschiedenis; -landsch, bn.: *de -e wetten, zeden, taal, d. i. behoorende tot ons volk; -courant, Ned. munt; -landsch (de Nederl. taal, onze moedertaal)*, o. gmv.
- Nederlandsche bank** (*circulatiebank, de eenige in ons land*), v.; de - werd opgericht bij Souverein Besluit v. 25 Maart 1814, waarbij haar voor een tijdvak van 25 jaar octrooi werd verleend voor de uitgifte v. bankbiljetten; -boerenbond (*vereeninging, in 1896 opgericht, welke de zedelijke en stoffelijke verheffing van den boerenstand ten doel heeft, zetel te Utrecht*), m. gmv., zie *Hanze*; -geloofsverklondigers, m. mv.; zie *Evangelie-*

predikers; — **Gereformeerde kerken** (samenvoeging op een generale synode te Amsterdam in 1892 van de Christ. geref. kerken), v. mv.; — **Handelmaatschappij** (maatschappij voor den goederenhandel, zooewel voor eigen rekening als in commissie, verder voor bankierszaken), v. gmv.: de — is opgericht bij Koninklijk Besluit van 29 Maart 1824, de zetel der — is te Amsterdam; — **Hervormde Kerk** (de 'hoofdgroep van het Protestantisme in ons land), v.: de — telt 44 classes met 1355 gemeenten en 1625 predikanten.

Nederlandsche historien (letterk. proza-, hoofd- en meesterwerk van P. C. Hooft (1581-1647), v. mv.: de — omvatten het tijdvak van 1555-’87.

Nederlandsche kerkprovincie (de R.-K. Kerk in haar geheel in ons land), v.: de — telt 1 aartsbisdom (Utrecht), en 4 suffragaanbisdommen.

Nederlandsche leeuw (voornaamste Nederl. ridderorde voor burgerlijke verdiensten), m.: deze orde werd door koning Willem I in 1818 gesticht, zij heeft 3 klassen en wordt verleend aan hen, die zich zeer verdienstelijk hebben gemaakt jegens het vorstelijk huis of het vaderland, of uitblinken in kunst of wetenschap; — **werkelijke schuld**, v.; de — staat ingeschreven in de Grootboeken der Nationale Schuld, waarvan de instelling bevolen is bij de wet van 27 Jan. 1809.

Nederlandsch-Mettray (opvoedingsgesticht, waarvan de eerste steen in Juni 1851 is gelegd), o., zie Mettray; — **Oost-Indië** (aardr. onze koloniën in O.-I.: Grootte en Kleine Soenda-eilanden en de Motukken of de Specerij-eilanden: met kruidnagelen en muskaatnoten), o.; — **onderwijzersgenootschap** (vakvereniging v. openbare onderwijzers), o. gmv.; het — is opgericht 6 Febr. 1842, zie **N. O. G.**; — **West-Indië** (aardr. onze koloniën in W.-I.: 1°. de Kleine Antillen nl. Curaçao, Aruba en Bonaire; 2°. St. Eustatius, Saba, St.-Martin; 3°. Ned. Guyana of Suriname op de N.-O. kust van Zuid-Amerika met de hoofdstad Paramaribo), o. gmv.; Ned.-West-Indië is ± 1/10 van onze O.-I. bezittingen.

Neder-Rijn (aardr. benaming van den Rijn van Bonn tot aan de Noordzee), m. gmv.

Nedersabelen (in den oorlog met een sabel neerhouden, dooden), ik heb nedergesabeld; — **schrijven**, z. Neerschrijven; — **slaan**, neerslaan (omlaagslaan), ik sloeg —, heb neder- of neergeslagen; — **sticht** (gesch. vroegere benaming van het bisdom U., tusschen Holland en Geld.), o. gmv. z. Sticht; — **waarts** (omlaag), bw.: zij sloeg de oogen —, naar omlaag; — **waartsch** (benedenwaartsch), bn.: een — e armbuiging; — **zetten** (op den grond zetten), ik heb —gezet: zich —, gaan zitten of wonen; — **zetting** (kolonie, woonstede, verblijf), v. —en, b.v. een Francksche —, een Romeinsche —, volkplanting.

Nee, bw.: in de spreekt. voor Neen.

Neef, m. neven: een volle —, zie Germain, nl. broers- of zusterskind; een halve —, zoon van een neef of nicht, ook, kleinzoon, zie Naneef; — **je** (vliegje, mugje), o. neefjes; — **schap** (betrekking van neef tot neef of van neef tot oom), o. gmv., zie Nepotisme.

Neen (het tegengest. van ja), bw., spreekt.

Nee; als zn. o.: mijn — is zoo goed als uw ja.

Neep (kneep), v. nepen: fig. iemand een — geven, d. i. schade of verlies berokkenen; in de — zitten, klem; — **jeskapje** (vrouwenhoofddeksel met geplooiden voorrand), o. —kapjes; — **jesmutsje** (wit vrouwenmutsje met fijne knipplooi), ook dienstbodendracht), o. —s; — **muts** (neepjesmuts), v. —en, ook de dienstbode: een — kwam de deur openen.

Neer (draaiing van water, tegenstroom), v. neren; zegsw. hij is in de — geraakt, hij heeft tegenspoed.

Neer (omlaag), bw.; zie Neder.

Neerbosch (dorp in de gemeente Nijmegen), o.; in — vindt men de groote inrichting voor weezen, die niet in andere gestichten kunnen opgenomen worden.

Neerhaal (het dikke van een letter, het tegenovergestelde van een ophaal), m. —halen.

Neerhof (Vlaamsch. boerderij, die bij een landgoed behoort), m. —hoven.

Neerhurken (op de hurken gaan zitten), men hurkte —, is —gehurkt: voor een open vuur — wegens de kou, bij de kerk zaten biddende vrouwen —gehurkt.

Neerlandicus (student i. d. Ned. letteren), m. —ci.

Neerlands (genitief v. Nederland), zn.: — zonen, — vlag, — grond; — **landsch**, bn.: de — e industrie; in tegenst. van Fransch, Engelsch, Duitsch, enz.; zie: Nederlands, Nederlandsch.

Neerleggen (O.-I. doen vallen of dooden), ik legde of lei —, heb —gelegd of —geleid: vijf kwaadwilligen werden —gelegd; — **leggen** (op den grond, op een ander voorwerp leggen), ik legde of lei —, heb —gelegd, geleid: een last —, waar zal ik dat boek —; fig. de wapens —, den strijd opgeven; zijn ambt —, pensioen nemen; zijn hoofd —, sterven; zijn pen —, ophouden schrijver te zijn; zich — bij een vonnis, een besluit, er vrede mee nemen, er in berusten; — **pennen** (neerschrijven, opschrijven), ik pende —, heb neergepend; — **schrijven** (schrijven op iets, op het papier zetten, in geschrifte brengen), ik schreef neer, wij schreven neer, ik heb neergeschreven: jongen, wat heb je daar nu —geschreven!; — **slachtig** (verdriettig, ternegergeslagen, moedeloos, treurig), bn., —er, —st; — **slachtigheid** (moedeloze treurigheid), v.: een doffe —; — **slag** (het neerslaan, b.v. bij het maatslaan), m. gmv.; — **slag** (een soort van rustbed), v. —slagen; — **slag** (scheik. bezinksel), o. —slagen; — **slag** (nat. vochtigheid, die uit den dampkring op de aarde nederslaat, in den vorm van regen, sneeuw, hagel, enz.), o. en m.; ook genoemd: atmosferische —.

Neet (luizen), v. neten.

Neet, niet (klinknageltje), v. neeten, nieten.

Neeten, nieten (een nageltje plat klinken), ik neette, heb geneet.

Neetoor (vitziek en kitteloorig mensch), m. en v. —ooren: e. — is meestal uit zijn humeur.

Nefas (Lat. onrecht, onbillijkheid, iets dat onmogelijk is), o.: per fas et —, zie ald.

Nefvens (nevens, naast, bovendien), bw. vero.

Neg, negge (hit, klein paard), v. neggen.

Negatie (ontkenning, loochening), v. —tiën, —ties; spraakk. ontkenningwoord. (t = s).

Negatief (niet-positief), bn. en bw.: een

- *tieve waarde*, - *tieve electriciteit*, *een* - *beeld* (photogr.); - *tieve grootheden* (alg.); *de genoegens der school zijn ten hoogste* - (C. O.), bestaan in afwezigheid van het onaangename.

Negatief (omgekeerd lichtbeeld, bij photographie, op de opnemingsplaat), o. - *tieven*.

Negatieve grootheden (algebra. die, welke het teeken min vóór zich hebben), v. mv.: *zoo is - a^{3b} een - tieve grootheid*.

Negeeren (doen of iem. of iets er niet is).

Negen (10 min één), telw.: *hij heeft - kinderen*; - **taagsch** (negen dagen durende, ook: om de negen dagen), bn.: *een - e ligkuur*; - **de** (op de 9e plaats), rangtelw.: *September is de - maand*; - **dehalf** (acht en een half), telw.: *dat boek kost mij - halven gulden*; - **derhande**, - **lei** (negen soorten van), bn.: *ik heb hier - sigaren*; - **duizendste**, telw. en bn.; - **hoek**, m. - en; verg. Zevenhoek; - **honderd**, telw.: *hij bezit - boeken*, d. i. 9 × 100; - **jarig** (tellende of durende negen jaar), bn.: *zijn - zontje, een - e oorlog*; - **maal** (herhalingsgetal), bw.: *ik heb het - geschreven*; - **oog** (lamprei, ook: kwaadaardige bloedzweer), v. - en; - **ponder** (brood, kogel van negen pond, ook: stuk geschut), m. - s; - **proef** (rekenk. proef op de vier hoofdbewerkingen), v. gmv.: *de - berust op de deelbaarheid v. e. getal door negen*; - **tallig**, bn.: *het - stelsel van tellen*; - **tiën** (negen en tien), bep. hoofdtelw.; - **tiende** (ranggetal), bn.; - **derhande** of - **derlei** (soortgetal), bn.; - **jarig** (negentien jaar tellende), bn.; - **maal** (herhalingsgetal), bn. en bw.; - **vond** (verdubbelgetal), o. - en.

Negentig (negen maal tien), bep. telw.; - **er** (persoon van 90 jaar; wijn van 1890), m.; - **jarig** (90 jaar tellende), bn.: *een - grijsaard*; - **maal**, bw.; - **ste**, bn. ranggetal.

Neger (zwarte uit Centraal-Afrika, ook, afstammeling v. d. neger-slaven in Centraal- en Z.-Amerika), m. - s, zie: Boschneger en Albino; - **en** (den. van neger: als een neger kwellen, fig. koeionneeren), ik heb negerd; - **haler** (kapitein van een schip, dat negers aanvoerde, ook, het schip zelf), m. - s; - **handel** (markthandel in negers), m. gmv.; **negerij** (Mal. aanzienlijk dorp; verzameling van kampongs, ook: volkrijke desa), v. - en; in Nederland: fig. onaanzienlijk of achterlijk dorp, boerendorp, uithoek, gat enz. z. Negerij.

Negerin (vrouw. neger), v. - rinnen; - **staat** (Liberia in 1822 gesticht, met vrijgelaten neger-slaven als bewoners), m.; deze - ligt aan de Peperkust van Opper-Guinea (Afrika) en telt ± 1,5 miljoen bewoners.

Negge (klein paard, hit), v. - n; zie Neg.

Négligé (Fr. morgengewaad, ochtendkleed, huisgewaad van dames), o. gmv.

Negligeeren (Fr. verwaarloozen, veronachtzamen, links laten liggen): *zich -*, slordig op zijn lichaam, z'n kleeren of z'n werk zijn.

Nego (Lat. ik ontken); verg. Concedo.

Negerij (O.-I. dorp), v. - en; zie Negerij.

Negotiant (koopman, handelaar), m. - en.

Negotiatie (onderhandeling; handel met actiën, met wisselbrieven, enz.), v. - tiën, - ties.

Negotie (handel, koopmanschap, handelsbedrijf, bedrijf, nering), v. - tiën, - ties. (t=s).

Negotieeren (handelaarijven, onderhandelen).

Negotiepenning (munt zonder wettelijk vastgestelde waarde), m. - en: *een - is een*

oude munt van edel metaal, aan koers onderhevig, b.v. in ons land: de gouden dukaat, de gouden willem, enz. (t=s).

Negríto (eig. kleine neger, nl. neger van Australië, Polynesië, Milanesië, enz. inz. inboorling der Philippijnen), m. - 's.

Ne'gus (keizer van Abessynië), m. - sen.

Ne'gus (gesuikerde warme wijn), m. gmv.

Neh'ring (aandr. Duitsch: zandige, smalle landtong voor de haffen), v. - en.

Ne'gen (factitief van *nijgen* en met dit w.w. veelal verwisseld: *naar de laagte (doen) gaan, benedenwaarts buigen, hellen of overhellen tot dalen*), hij neigde, heeft geneigd: *die appelboom neigt zijn zwaarbeladen takken ter aarde; de zon neigt ter kimme, de dag neigt ten avond; zijn oor naar iets -*, naar iets luisteren: *fig. neig uw harten tot den Heer*; - **ing** (het neigen; gezindheid, begeerte, lust), v. - en: - *tot kwaad doen, tot gierigheid; - tot de studie, voor de zeevaart; de man had groote - tot spreken* (C. O.), verg. Geneigdheid.

Nek (ontl. achterdeel v. den hals), m. nekken: zegsw. *iemand den - toekeeren*, zich met minachting afwenden van hem; *iemand met den - aanzien*, niet groeten, den rug toekeeren, met verachting bejegenen; *iemand in den - zien*, hem bedriegen, iets achter zijn rug doen; *een harden - hebben*, onbuigzaam zijn, zie: Exod. 32: 9 en Deut. 31: 27.

Nek'ken (in den nek slaan, doden, vermoorden), ik heb genekt: *een konijn -*, in den nek slaand doden; *fig. dat heeft hem genekt*, zijn kracht verlamd of gebroken.

Nek'kramp (ruggemerg-hersenvliesontsteking), v., zie Meningitis; - **slag** (doodelijke slag), m. - slagen: *fig. dat geeft hem den -*, dat ruïneert hem, geeft hem den genadeslag, b.v. in zijn handel.

Nel (in het jasspel, troef-negen), v. nellen.

Ne'men (vatten, aanvatten, vatten en houden), ik nam, heb genomen: *een snuijfe -*, een boek ter hand -; *een kiekje -*, foto-opname doen; *een stad -*, innemen; zegsw. *iemand in den arm -*, hulp zoeken bij hem; *de vrijheid nemen -*, zich iets veroorloven; *in aanmerking -*, letten op; *iem. er tusschen -*, hem treiteren; *men moet wat geven en -*, wat plooen, schikken; *iets kwalijk -*, euvel duiden; *iets v. lief -*, tevreden zijn met.

Ne'mesis, myth. godin der wrekende gerechtigheid: de wreekster van de deugd, vervolgerster van elk misdrijf; *fig. de - der historie*.

Nemoliet, m. - en; zie Dendriet.

Nemoro'sen (woudplanten), v. mv.

Ne'o (in samenstell. nieuw), bw.

Neologisme (nieuw woord, nieuwe zinswending, 't bezigen van een oud woord in een nieuwe beteekenis), o. - logismen; - **loog** (voorzander, invoerder v. taalnieuwigheden), m. - logen; - **mist** (kort geleden gewijd priester), m. - en; - **phiet** (nieuweling, nieuwbekeerde), m. en v. - phieten.

Nepent, **nepenthes** (Indische plant, kankenschruif), v. gmv.; als geneesmiddel, o.

Nephralgie (geneesk. nier- en lendenpijn, nierkoliek), v. gmv. (ph=f).

Nephriet (kalkachtige, doorschijnende delfstof, ook, niersteen geheeten), v. gmv. (ph=f).

Nephritis (geneesk. nierontsteking), v. gmv.

Ne'pos, Cornélius, m., vriend van Cicero, geschiedschrijver: Levens v. beroemde mannen.

Nepotisme (neefschap; fig. onrechtmatige begunstiging van neefjes en familieleden, van vriendjes met posten, waardigheden, enz.), o. gmv.

Neppe (kattenkruid), v. gmv.; ook, **Nippe**. **Neptunisme**, -**nis**mus (stelsel in de geologie, dat alle vervormingen onzer aardkorst aan het water toeschrijft), o. gmv.; z. Plu ton is m e.

Neptunus, **Neptuin**, myth. hoofdgod: god der zeeën of oceanen; ook, Poseidon.

Neptunus (een der buitenplaneten), m.

Nereïde, v. -n: myth. nimfen der Aegeïsche Zee, dochters van den god der zee, Nereus: (lees: Neruis), ze waren 50 in getal; (e = ee); zie Thetis.

Nerf (litteeken, plooi, wondnaad), v. nerven. **Nerf** (zichtbare ader van een blad), v. nerven: een blad heeft hoofd- en zijnerven.

Ner'gens (d. i. niet-ergens: op geen plaats), bw.: fig. hij bemoeit zich - mede, met niets.

Ner'ing (handel, bedrijf, vertier, vooral kleinhandel), v. neringen, zie Generen; -doende (winkelier), m. en v. -doenden.

Nero, m., wreede Rom. keizer, 54-68 n. C.; fig. onzinnige wreedaard, krankzinnige tiran.

Nerthus, v., Germ. myth. onze moeder-aarde, godin der vruchtbaarheid; ook, Hertha.

Nerveus (zenuwachtig), bn. en bw.; -zer, -t: een -gestel, -ze gebaren; -doen.

Ner'vig (nerven hebbende), bn.: een -blad.

Nervositett (zenuwachtigheid), v. gmv.

Nervus rerum (Lat. de zenuw der dingen: geld), m.

Nes (aanslibbing, landtong), v. nessen; ook in samenstellingen: -nesse, -nisse, b.v. Renesse, Bornesse, Scherpenisse.

Nesologie (aardr. leer der eilanden), v. gmv.

Nes'us, m. myth. centaur door Hercules gedood.

Nes'sushemd, -kleed: myth. kleed, door den centaur Nes'us aan Hercules' gemalin gegeven en waarin de held omkomt. vergiftigd kleed; fig. iets, dat smart of pijn doet en waarvan men zich niet kan ontdoen.

Nest 1. (broedplaats, eigengemaakte vogelwoning), o. nesten: elke vogelsoort bouwt eenzelvde -; de wietelwaal, de staartmees, de ekster, de huiszwaluw bouwen een kunstig -; de salanganen maken eetbare -en; bij uitbr. een - van bijen, wespen, ratten, muisen, mieren, enz., fig. minachtend: kleine, stille en afgelegen stad, ook voor bed, plat;

2. (zeer jonge vischjes, die met den wonderkuil gevangen zijn), o. gmv.: -dient vooral als eendenvoer en wordt door de Volendamers enz. aan de eendenhouders verkocht;

3. (ondeugende en lastige bakvisch), o. -en: zij was een vervelend -; -ei (ei, dat men in de legben laat liggen), o. -eieren: zegsw. hij kan daar zijn - niet vinden, er maar niet op zijn gemak komen.

Nestel (ueter, rijgsnoer, schouderversiersel van laken, enz.), m. nestelen, nestels.

Nestelen (met een nestel of urter toerijgen), ik -de, heb genesteld: de schoenen -.

Nestelen (een nest bouwen of maken), zij hebben genesteld: de vinken zijn aan 't -; de onveaar is daar genesteld; fig. zich -, zich ergens vestigen, ophouden: de vyand had zich in die plaats genesteld.

Nestelgat (veteraat van een schoen, waardoor de nestel wordt gestoken), o. -gaten.

Nesteling (jonge, kale nestvogel), m. -en.

Nestellakel (lakei van H. M., die nestels

als schouderversiering draagt), m. -lakeien.

Nesterijf (onbeduidende zaak), v. -en. gmv.

Nest'haar (het eerste haar van jonge dieren), o. -haren, verg. Nest'veeren: nest'ig (bits, kribberig), bn.: -er, -st; nest'kuiken (laatst uitgekomen kuiken), o. -s.

Nes'tor, m.: de oudste der Gr. koningen vóór Troje; fig. een wijs, eerwaardig grijsaard, de oudste: de - eener vergadering.

Nest'veeren (eerste veeren v. vogels), v. mv.

Nest'vlieder (jonge vogel, die pas uit het ei, al het nest uitloopt), m. -vlieders: de patrijs is een -, dergelijke nesten zijn bij den grond; -zitter (jonge vogel, die eerst volwassen het nest verlaat), m. -s.

Net 1. (knoop- of strikwerk met maxen), o. netten: een visch-, een vogel-; fig. zijn -ten spannen, uitzetten, in de val lokken; zegsw. hij vischt achter het -, zie Visschen;

2. (iets, dat op een net lijkt), o. netten: een eier-, een bagger-, een haarnetje; 3. (fig. samenstel), o. netten: een - van spoorwegen, een - van kanalen, verg. Telefoonnet;

4. (ontl. samenstel of weefsel), o. netten: het Darm-, het oog-; 5. o. netten; zie Netwerk.

Net (proper, zindelijk), bn. en bw.; netter, netst: het is daar - in huis, een -te dienstbode; ook, sierlijk, schoon: een -te letter, een -te kleeding, een -te stijl; dat zijn -te menschen, beschaafd, wellevend; wat was zij - of netjes gekleed! als zn. o.: een opstel in het - schrijven, in netschrift.

Net (juist, precies), bw.: ik kwam - op tijd.

Netel (plantk. brandnetel), v. -s, -en; -achtig, bn., zie Netelig; -achtigen (plantk. een plantenfamilie), v. mv.: tot de -behooren in ons land o. m. de brandnetels;

-dier (lagere diersoort, voorzien van netelorganen), o. -dieren: de zeekwallen vormen met de polienen de -dieren; -doek (weefsel van netelgaren), o. gmv.; -doeksch (van neteldoek), bn.; -garen (garen, gesponnen van de fijne vezels van sommige netelplanten), o. gmv.; -ig 1. (eig. vol brandnetels; van personen lichtgeraakt, korzelig, grimmig), bn.: een - mensch; 2. (van zaken: lastig, moeilijk, bedenkelijk, hachelijk), bn. en bw.;

-er, -st: een -e zaak, een -geval, een -e toestand, -e omstandigheden, het ziet er daar - uit; -koorts, v. -koortsen; zie Netelroos;

-organen (tastdraden der neteldieren), o. mv.: de - zijn voor kleine zeedieren uiterst gevaarlijk, daar de prikkelende stof, welke zij afscheiden, brandt als een brandnetel; -plant, v. -en, z. Brandnetel; -roos (jeukende huiduitslag), v. gmv.; -zucht (netelroos), v. gmv.

Netenkam (fijne haarkam), m. -kammen.

Net'jes (aardig, sierlijk, naar behooren), bw.: dat is - in elkaar gezet, iets - doen, iem. - ontvancn, zij is altijd even - gekleed.

Net'schrift (schrift van net gevormde letters, ook, schrijfboek voor netwerk), o. gmv.; in 't laatste geval o. mv. -schriften.

Net'ten (natmaken, bevochtigen), ik nette, ik heb genet: strijkgoed -, de veeren -.

Nettenboeter (-hersteller), m. -boeters; -breier, m. -breiers; -knooper, m. -s.

Net'tigheid (netheid), v. gmv.

Net'to (handel, het bruto-gewicht, verminderd met de tarra, het zuivere gewicht der koopwaren), bn. en bw.: het -gewicht, fig. de --winst, zie ald.; de kist weegt - 1200 KG.;

zie **Nto**; --**opbrengst** (zuivere opbrengst), v. -en; ook, netto-provenu; --**tarra** (werkelijk gewicht der emballage), v.; --**winst** (winst, die er overblijft van de bruto-opbrengst, na aftrek van alle kosten en onkosten; zuivere winst), v. gmv.

Netvleugeligen (dierk. insecten met vier vliezige of geaderde vleugeltjes), m. mv.; --**vlies** (ontl. zenuwvlies, dat de binnen-vlakte van den oogappel bekleedt), o. -vliezen: de zichtbare voorwerpen spiegelen zich bij licht af op het -; --**werk** (de gezamenlijke netten, fig. samenweefsel), o. gmv.: het - van een visscher, fig. een - van lianen, een - van intriges; --**werk** (vormleer: teekening v. d. vlakken v. e. lichaam in onderlingen samenhang en wel op een plat vlak), o. -en: het - van een vijfzijdige piramide, v. e. kubus.

Neuralgie (zenuwlijden, zenuwpijn), v. gmv.

Neurasthenicus (neurasthenie-lidder), m. neurasthenici. (the = tee).

Neurasthenie (overprikkeling v. zenuwen, zenuwzwakte), v. (the = tee).

Neurenberger, --**bergsch** (uit Neurenberg), bn.: een - legprent; --**rood**, roode oker.

Neurend (drachtig, van een koe), bn.

Neuriën (halfstuid of binnensmonds zingen), ik neuriede, ik heb geneuried; ook, Neuren.

Neuritis (ontsteking van zenuwen), v.

Neurologie (leer der zenuwen), v. gmv.;

--**loog** (kenner van zenuwziekten, zenuwarts), m. -logen: een congres van -logen en psychiaters. (g = g).

Neurose (zenuwziekte, storing in het zenuwstelsel of een deel er van), v. gmv.

Neus (reukzintuig), m. neuzen: door den - spreken, neusgeluiden maken; zegsw. iem. bij den - hebben, foppen; hij ziet niet verder dan zijn - lang is, hij is kortzichtig, heeft geen doorzicht; een - krijgen, berispt worden;

iets langs z'n - weg zeggen, iets zeggen zonder rechts of links te kijken, alsof het niets bijzonders was; iem. iets onder den - wrijven, hem iets zeer onaangenaams verwijten en wel op onzachte wijze; hij stond op zijn - te kijken, beschaamd, bedeesd, confuus; voor iemand den - ophalen, optrekken, iem. minachtend bejegenen; iem. iets door den - boren, hem iets afhandig maken, iets niet betalen of stil meepakken; zijn - overal insteken, zich met alle zaken bemoeien, die iem. niet aangaan;

het is een wassen -, iets zonder betekenis, een voorwendsel, een misleiding; iem. een - aandraaien, hem iets wijs maken, hem bedotten; spreekw. Wie zijn - schendt, schendt zijn aangezicht, wie van een bloedverwant kwaad vertelt, deelt zelf in de schande; bij overdr.: de - van een schoen, een plant, een dakpan, een schip; zie Neusje.

Neus'aap (langneuzige aap), m. -apen: de - leeft op Borneo; --**been** (kraakbeenachtig tusschenschot der twee neusgaten), o. gmv.;

--**bloeding** (het bloeden door den neus), v. -en; --**dier** (zeker dier van het berengestacht), o. -en; --**doek** (zakdoek), m. -en, w. i. g.; --**gat** (neusopening), o. -gaten;

--**haar** (haar in de neusgaten), o. -haren;

--**holte** (ruimte i. d. neus), v. -n; --**hoorn**, --**horen** (groot dikhuidig dier, rhinoceros), m. -hoorns, -horens; de - heeft op den neusrug een enkelen of dubbelen hoorn, vandaar zijn naam: in Maart 1745 werd de - voor

teerst in Europa vertoond en wel op de ker-

mis te St.-Germain, zie Badak; --**hoorn-**

kever (bladsprietige, kastanjebruine kever,

't mannetje draagt op den kop een achter-

overgebogen hoorn), m. -s: de - leeft in

onze tuinen en bij de broeikasen; --**hoorn-**

vogel (koekoekachtige vogel in Z.-Azië en

Z.-Afrika), m. -s, zie Neusvogel; --**je**

(kleine neus), o. -s; zegsw. het - v. d. zalm,

het fijnste, lekkerste v. d. zalm, bij uitbr. fig.

het mooiste, het beste, het intiemste van

iets; --**kijker** (scheepst. jongen of bootsgezel,

die vóór op den boeg op den uitkijk staat),

m. -s; --**klank** (klank, waarbij de lucht

door den neus heen trilt, b.v. n of m), m.

-en: de Fransche taal heeft -en; --**letter**

(die eenigszins door den neus wordt uitge-

sproken), v. -s, zie Nasaalletter; --**lijst**

(voort uitstekend deel eener lijst), v. -en;

--**stem** (stem van iem., die door den neus

spreekt), v. -stemmen; --**visch** (zeker vischje,

ook sneep geheeten), m. -visschen; --**vleugel**

(zijwaarts uitgebogen benedendeel van den

neus), m. -s: de -s zijn eenigszins beweeg-

baar; --**vogel** (Afrikaansche vogel met ver-

bazend grooten bek en een sponsachtige

verhevenheid op de bovensneeh), m. -s, ook,

Neushoornvogel; --**warmer** (kort steen-

pijpje, smuigertje), m. -s; --**warmertje**,

o. -s; --**wijs** (eigenwijs, dom, verwaand),

bn.: een -wijze knaap; --**wortel** (dat ge-

deelte, waarmede de neus aan het voorhoofd

is ingeplant), m. -s.

Neut (bouw. ronde knop in 't midden van

een veruufsel; verder: uitsteeksel, waarop

een stijl rust), v. neuten; ook, Noot.

Neut (bijvorm van noot), v. neuten. gew.

Neutel (klein mannetje, dreutel), m. -s.

Neutelen (talmen, neulen), ik heb geneuteld.

Neutelig (talmachtig, zeurig, gemelijk, kor-

zelig, verdrietig), bn.; -er, -st.

Neutraal 1. (tusschen de partijen instaan-

de, onpartijdig, onzijdig), bn.: - onderwijs, dat

niet kerkelijk gekleurd is; een - land, niet

in eenigen oorlog betrokken; varen onder

-trale vlag; nat. de -trale lijn van een

magneet, streek tusschen de beide polen van

een magneet, waar in 't geheel geen aantrek-

king wordt uitgeoefend.

Neutra'len (die volken, die mogendheden,

welke zich in eenigen oorlog neutraal hou-

den), m. mv.

Neutralisatie (het neutraliseeren), v. gmv.

Neutraliseeren (in den staat van onpar-

tijdigheid brennen; afscheiden, de verbinding

verhinderen): de werking v. vergif -, opheffen;

iemands invloed -, verlammen; vijandelijke

strijdkrachten -, werkeloos houden.

Neutraliteit (onzijdigheid), v. gmv.: de -

van de kleinere staten in den oorlog; de -

van een land handhaven.

Neutraliteitsverklaring (verklaring van

de regeering van een land, dat het in een

oorlog neutraal of onzijdig zal blijven), v. -en.

Neuzelen (besnuffelen, fig. onderzoeken), ik

heb geneuzeld; --**aar** (snuffelaar), m. -s.

Neuzen (besnuffelen), ik neusde, heb geneusd,

fig. onderzoeken: hij zit overal in te -.

Ne'vel (verdichte waterdamp), m. -s, -en;

--**achtig** (mistig, met nevel), bn.: -er, -st:

een -e herfstdag; fig. niet duidelijk: een -e

herinnering, vaag.

Ne'velen (misten), het nevelt, heeft geneveld.

Ne'velheim, o., zie Niflheim.

- Ne'velig** (nevelachtig, mistig), bn.; -er, -st: *het is - weer.*
- Ne'velingenlied**, o., zie Nibelungenlied.
- Ne'velvek** (sterrenk. melkachtige vlek aan den hemel, soms alleen door een kijker te zien), v. -vlekken.
- Ne'ven** (neef zeggen): *hij is altijd aan 't -*.
- Ne'vengeslacht** (spraak. als gelijken naast elkaar gesteld), bn.: twee -e zinnen of zinsleden; -**man** (mil. zijman; man, staande naast een ander in 't gelid), m. -mannen; -**s** (naast, neffens), bn.; -**schikkend** (bij-schikkend), bn.: *het - zinsverband, nl. dat der nevenschikking, zie ald.; -schikking* (betrekking tusschen gelijksoortige zinnen van gelijken rang), v. gmv.; -**sgaand** (hierbij gevoegd), bn.: *teeken s.v.p. op - verzoekschrift!*
- Newfoundlander** (Eng. zeer sterke en forsche hond, oorspronkelijk van het eiland Newfoundland bij N.-Amerika afkomstig), m. -s.
- Newgate** (Eng. groote strafgevangenis te Londen), o. gmv.
- Newton**, Isaac, beroemd Eng. wis- en sterrenkundige (1642-1727): - ontdekte de wetten der zwaartekracht of gravitatie.
- Niagara** (aandr. beroemde waterval tusschen het Erie- en Ontario-meer in Canada), v.
- Nialserie** (Fr. onnoozelheid, domme streek), v. -ën.
- Nibelungenlied** (Germaansche heldensage uit den tijd der volksverhuizing), o.: plaats der handeling is Worms; het - is een aaneenschakeling van 38 sagen, het gaat om den schat der Nibelungen, kinderen der onderwereld; hoofdpersonen: Siegfried en zijn gemalin Chriemhilde, Gunter, haar broeder, diens gemalin Brunhilde, en de valschaard Hagen. (u=oe).
- Nicht** (broeders- of zusters-dochter), v. -en.
- Nicht'en** (niet zeggen): *ben je alweer aan 't -?* verg. Neven.
- Nicot'ine** (vergiftstof, uit tabak getrokken), v. gmv.: aldus geheeten naar Jean Nicot (1530-1600), die de tabaksplant het eerst in Frankrijk bracht; -*vergiftiging*, v. -en.
- Nidingpaal**, m. -palen: Germ. myth. schandpaal, waaraan de namen dergenen gehecht werden, die zich laf of verraderlijk in den strijd gedragen hadden.
- Niëlleeren** (in metaal graveeren en met zwart email vullen, niëllowerk maken).
- Nie'mand** (d.i. niet-iemand, geen mensch), vnv.
- Nie'mandsland** (terrein gelegen tusschen de buitenste loopgraven en versterkingen v. twee tegenover elkaar ingegraven legers), o. gmv.
- Nie'mendal** (niet-met-al, niets), bw.: *hij doet -*; als znw. o.: *een lekker -letje* (Potg.).
- Nier** (ontl. ingewand, boonvormige klier tot afscheiding der urine), v. -en; fig. Bijbel: *de zetel van gevoelens en begeerten: Gij, die de harten en -en proeft! -bed* (ontl. celvormig, vettig weefsel, dat de nier omgeeft), o.; -**steen** (geneesk. steen in de nieren), m. -en; -**ziekte** (geneesk. ziekte van de nieren), v. -n.
- Nier'steiner** (zekere lichte Rijnwijn), m. gmv.
- Nies'kruid** (plantk. ranonkelachtige plant, waarvan de tot poeder gestampte wortelstok bij opsmuiving een hevige niezen veroorzaakt), o. gmv.; -**wortel** (wortel v. h. nieskruid), m.-s.
- Niet** (geen prijs in de loterij), v. nieten: *met een - uitkomen, in die loterij zijn geen -en.*
- Niet** (klinknageltje), v. nieten; zie Neet.
- Niet** (wat niet bestaat), o. gmv.: *uit het - te voorschijn roepen; voor -*, om -, gratis.
- Niet** (het tegengestelde van wel), bw.: *ik heb het - gedaan; - ik heb het gedaan; -e-ling* (minacht. zeer onbeduidend persoon), m. en v. nietelingen; -**ig** (zonder kracht, zonder waarde, klein, onbeduidend), bn.; -er, -st: *een -e handeling; e. -kereltje; -igheid* (geringheid, kleinigheid), v. -heden.
- Niet'igverklaring** (rechtst. vernietiging, te-nietdoening v. e. handeling), v. -en.
- Niets** (d. i. niet + iets), onbep. vnv.: *op aarde is - bestendig; hij antwoordde -*.
- Niets'beteekenend** (nietsbeduidend), bn.: -**waardig** (zonder innerlijke waarde, fig. laag, gemeen), bn.: *een - mensch; -zeggend* (niets betekenend), bn.: *een - bewijs.*
- Niettegenstaau'de** (in weerwil van, ondanks, trots, in spijt van), vz. en vgw.
- Niettemin'** (eig. niet daardoor minder: ondanks dat, desondanks; evenwel, echter), bw.
- Nieuw** (nog niet lang bestaande, pas gemaakt, pas verschenen), bn. en bw.; -er, -st: *het -e jaar, een -kleed, een -e druk; de -e wereld, Amerika; de -e geschiedenis* (na 1492); *een -e mode; fig. een -leven, ander, tegengesteld aan het vorige; de -aangekomenen, pas -*.
- Nieuwbak'ken** (versch), bn.: - brood; fig. minacht. pas geworden: *een - ridder, een - edelman, een - professor, een - idee.*
- Nieuw'bekeerde** (pasbekeerde), m. en v. -bekeerden; zie Neophiet.
- Nieuw'weling** (beginner), m. en v. -en; voor het v. ook: -**linge**, -n.
- Nieuw'maan** (donkere maan, zij staat dan tusschen aarde en zon), v. gmv.
- Nieuwemaans'feest** (Bijb. bij nieuwe maan was het feest bij de Israëlieten, 1 Sam. 20:5), o. -en.
- Nieuw'en** (benieuwen): 't zal mij eens -, gew. in de onbep. wijs; zie Benieuwen.
- Nieuwerwets'** (naar den laatsten smaak), bw.: *zich - kleeden; -wetsch'*, bn.: *een -e japon, de -e mode volgen* d. i. de heden-daagsche, jongste; verg. Modern.
- Nieuw'e Stijl** (de tijdrekening, die wij volgen), m.; zie Gregoriaansch, Juliaansch en Oude Stijl; ook: **N. S.**
- Nieuwe-Wa'terweg** (aandr. zeekanaal door den Hoek v. Holland gegraven), m.; ook wel: Nieuwe Rotterd. Waterweg.
- Nieuw'gebonden** (pas ingebonden), bn.: *een - boekwerk; -geboren*, bn.: *de -geboren dag; -gemunt* (pas gemunt), bn.: -**geld.**
- Nieuw-Guine'a** (aandr. deel van Australië), o.: - is het grootste eiland der aarde, 24 maal zoo groot als Nederland; verg. Borneo.
- Nieuw'heid** (het nieuw-zijn), v. gmv.: *de gloed der - ligt nog op die japon.*
- Nieuw-Holland** (aandr. verouderde benaming voor het vasteland van Australië), o.: - werd in 1606 door Willem Jansen ontdekt; - telt nu zes koloniën onder Eng. protectoraat.
- Nieuw'igheid** (iets nieuws op gebied van mode, kunst, enz., soms met de bijgedachte aan iets verkeerd), v. -heden.
- Nieuw'jaar** (eerste dag van het nieuwe jaar, de dag van 1 Januari), o.: *een knecht zijn - geven*, d. i. een fool op Nieuwjaar.
- Nieuw'jaarsbezoek** (visite ter gelegenheid van het nieuwe jaar), o. -bezoeken; -**brief**

- (*schriftelijke gelukwensch op Nieuwjaar*), m. -brieven; -**dag** (*1 Januari*), m. -dagen; -**fool**, v. -en -**geschenk**, o. -en; -**groet**, m. -en; -**kaart**, v. -en; -**koek** (*koek, gebakken ter viering van het nieuwe jaar o. a. in Drente*), m. -en; -**morgen**, m. -s; -**vers** (*gedicht voor Nieuwjaar*), o. -verzen; -**wensch** (*zegenwensch op den eersten dag van het nieuwe jaar*), m. -wenschen; ook: *de - van Thomasvaar in den A'damschen schouwburg*, bevattende een overzicht van de lands- en stadsaangelegenheden van het afgelopen jaar, met een massa zegenwenschen aan het slot.
- Nieuwkoop** (*een dier, b.v. een paard, dat pas gekocht is*), m. gmv.; -**koopje**, o. gmv.; -**lichter** (*afgescheidene (1834), van de Hervormde kerk*), m. -s; de naam - was een scheldnaam in den vervolgingstijd tusschen 1830 en '40, en nog nadien; -**mare** (*nieuwstijding*), v. -maren; -**melk** (*van een koe, die pas gekalfd heeft*), bn.
- Nieuwmo'disch**, bn.: *een - kleed, volgens de nieuwe of nieuwste mode*; zie Modern.
- Nieuws** (*bericht, tijding; eig. iets nieuws*), o. gmv.: *dat is goed - , slecht - , d. i. bericht; er is geen - onder de zon*, Bijbel: wat wij zien geschieden, is al geschied in vroegeren tijd, zij het in anderen vorm; z. Nil novi, enz.
- Nieuwsagentschap**, o. -pen: het Fr. - van Charles Havas (1785-1858) geeft politieke en commercieele tijdingen; het Engelsche - van Paul Julius Reuter (1821-'99) is eveneens een telegraaf-bureau, dat alle wereldberichten ontvangt en verspreidt; het Duitse - van Wolff heeft zijn zetel in Berlijn en is pas opgericht, evenzoo dat van Stefani te Roma.
- Nieuwsblad** (*krant*), o. -bladen.
- Nieuwsgierig** (*verlangende te weten*), bn. en bw.; -er, -st: - *Aagje*, zie ald.
- Nieuwspapier** (*krant, dagblad*), o. -en.
- Nieuwtje**, o. -s: *iemand een - vertellen*.
- Nieuw-Zee'land** (*aardr. eilandengroep in den Gr. Oceaan*), o.; --Zeeland (*man van N.-Zeeland*), m. -s.
- Nieuwzilver** (*zeker mengsel van zink, koper en nikkel*), o. gmv.; zie Argentaan.
- Niezen** (*nietzen*), ik niesde, heb geniesd: *bij verkoudheid moet men dikwijls -*.
- Nifelheim**, o. Germ. myth. d. i. Nevelheim, de onderwereld, het doodenverblijf, later onder Christelijken invloed misschien voorgesteld als folterplaats.
- Nigromantie** (*necromantie, geestenbezweering, toovering, oproeping van geesten*), v. gmv.
- Nihil** (Lat. *niets*), bw.; als zn. o.
- Nihilisme** (*eig. het niet-zijn: staatkundige leer in Rusland*), o.; het - ziet enkel voordeel in de vernietiging van het bestaande.
- Nihilist** (*aanhanger van het nihilisme*), m. -en; vr. -e, -n.
- Nihil obstat** (R.-K. *er is geen bezwaar*), o.: het - is de formule, die het *Imprimatur* voorafgaat; zie ook: Censor librorum.
- Nijd** (*bittere afgunst*), m.; z. Broodnijd.
- Nijdas** (*een gemelijke, ontevreden vent*), m. -sen; *een echte -!* zie Neetoor.
- Nijdasserig** (*plaagziek, treiterachtig*), bn.
- Nijdig** (*boos, afgunstig, vol haat*), bn. en bw.; -er, -st: *hij werd toen erg -; zich - maken; iets met -e oogen aanzien*.
- Nijdiggaard** (*benijder*), m. nijdiggaards.
- Nijd'nagel** (*stroopnagel, d. i. bijwas aan een nagel onzer vingers*), m. -s; ook: Nij'nagel.
- Nijdsch** (*nijdig, valsch, boos*), bn.; -er, -t.
- Nijgen** (*een buiging maken, met een buiging groeten, vooral door dames*), zij neeg, heeft genegen: *de gravin neeg zeer vriendelijk*; -**ing** (*groet met of door buiging b.v. van het hoofd*), v. -en: *een bevallige - , een diepe - maken*.
- Nijl** (*aardr. rivier in Egypte*), m.; -**meren** (*bronnen v. d. Nijl*), o. mv.; -**paard** (*dik-huidig zoogdier, rivierpaard, hippopotamus*), o. -paarden; -**reiger** (*heilige ibis*), m. -s.
- Nijmat** (*etgroen, naweide*), v. gew.
- Nij'nagel, nijd'nagel** (*stroopnagel*), m. -s.
- Nijpen** (*klemmen, vast samendrukken*), ik neep, heb genepen: *iets -; iem. - , knijpen; fig. de koude kan - , het gevaar nijpt; het nijpt er in de belegerde veste, de nood is erg groot*.
- Nijpend** (*fel, doordringend, knellend*), bn.; -er, -st: *een - e kou, - e armoe*.
- Nijper** (*knijper; kreeftsschaar*), m. -s.
- Nijptang** (*werktuig om te nijpen, knijptang*), v. -tangen; -*tangetje*, o. -s; verg. Ravebek, Kraaie(n)bek.
- Nijver** (*tijverig, arbeidzaam*), m. -s. -der, -st: *de - e bij, een - e bevolking*.
- Nijveraar** (*Vlaamsch. industrieel*), m. -s.
- Nijverheid** (*industrie, het werken van hand-werklieden en fabrieksarbeiders; het fabrieks-wezen*), v.: *de - van een bevolking, arbeidzaamheid; de Nederlandsche -; handel en -*.
- Nijverheidsgewassen** (*planten, die grondstoffen leveren voor de industrie*), o. mv.; -**scholen** (*vakscholen voor de nijverheid*), v. mv.: *zoo heeft men weefscholen, teekenscholen, ambachtsscholen, enz.*
- Nik** (*knik, buiging*), m. nikken: *een - met het hoofd, een - met de knieën*.
- Nik** (*snik*), m. nikken: *een laatste -*.
- Nik'kel** (*onkruid*), v. gmv.; zie Nikker.
- Nik'kel** (*een metaal*), o. gmv.: - *komt niet in gedegen toestand voor, het is zilverwit, glanzig, vrij hard en zeer rekbaar; S. G. = ± 9; zijn smeltpunt ligt zeer hoog; ons stuiverstuk is van -; -erts*, o. -en; zie Vernikkelen.
- Nik'kelen** (*van nikkel of met een laagje nikkel overtrokken*), bn.: -*en munten, een - theepot, een - kop van een vulkachel, de - stuiver bevat één deel nikkel en drie deelen koper*.
- Nik'kelmunt**, v. -munten: *België heeft -en; ons stuiverstuk is een -*.
- Nik'ken** (*intens. van nijgen: met het hoofd buigen*), ik heb genikt; zie Knikken.
- Nik'ker**, m. -s; Germ. myth. boosaardige watergeest van minderen rang; *de zwarte - , de duivel*; zie Nixe.
- Nik'ker** (*onkruid onder 't koren, zwarte korenroos*), v. gmv.
- Niks** (*niets*), vzw. spreekt: *hij zei -; een man van - , zeer onbeduidend man; een boek van -*.
- Nilla's** (*O.-I. en Chineesche weefsels, uit boom-vezelen en deels uit zijde bestaande*), o. mv.
- Nil novi sub sole** (Lat. *Er is niets nieuws onder de zon*), zie Nieuws.
- Nil volentibus arduum** (Lat. *Niets (is) voor hen, die willen, moeielijk*): devies v. e. dichtgenootschap te A'dam, opgericht 1669, dat vooral gladheid van taal beoogde.
- Nimbus** (*stralenkroon, lichtkrans*), m. -sen op schilderijen werden Christus, de Apostelen en de Martelaren reeds in de Middeleeuwen

- met een - of lichtkring om het hoofd voorgesteld, ook Nimbe, v.; zie: Aureool.
- Nimf**, v. -en: de -en zijn godinnen van lagere rang; ze bevolken de heele natuur; zie: *Oceaniden, Nereiden, Najaden, Oreaden, Dryaden*.
- Nimf** (pop van een insect), v. nimfen.
- Nimfenstoet** (schaar, stoet van nimfen), m. gmv.
- Nimmeer** (d. i. nie-meer, of nooit-meer: te geener tijd), bw.; -meer (nooit), bw.
- Nimrod** (Bijbel. een geweldig jager), m., -s, zie Gen. 10:9; eenige heeren bleken echte -s.
- Niobe**, v.: myth. gemalin van Amphion, moeder van 7 zonen en 7 dochters, welke uit naijver door de 2 kinderen van Latona, nl. door Apollo en Artemis, met pijlen gedood werden; fig. van smarte versteende moeder. (be = bee).
- Nipah** (O.-I. stamlooze moeraspalm, met zeer breede bladeren: hoog 5-8 M.), m. -palmen; zie *Atappalm*.
- Nippe** (kattenkruid), v. gmv.; ook, *Neppe*.
- Nippel** (e. verbindend moerschroefje), m. -s.
- Nippertje** (verwant met nippen, nijpen), o. gmv.: zegsw. hij kwam op het -, op de laatste minuut; loop toch, het is op het -.
- Nirvá'na, nirvá'na** (toestand van volkomen rust), o. gmv.: bij de Boeddhisten is het - het volkomen ophouden van het persoonlijk bestaan, volstreekte rust door oplossing i. d. oneindigheid (na den dood).
- Nis** (schulpvormige holligheid in muur of wand tot plaatsing van een beeld of ander voorwerp), v. nissen.
- Nitro cellulose** (springstof), v. gmv.: de - wordt verkregen door op cellulose of celstof van allerlei planten rookend salpeterzuur en zwavelzuur te laten inwerken; -glycerine (glycerine, verbonden met zwavelzuur en salpeterzuur, vermengd met water), v.: - is zeer ontplofbaar; verg. *Dynamiet*.
- Niveau** (Fr. waterpas, waterspiegel, nivelleerwerktuig; ook: hoogte), o. -s.
- Niveau kanaal** (nl. zonder sluisen), o. -nalen.
- Nivelleeren** (waterpas-maken, effenen).
- Nivoese** (Fr. 4e maand of Sneeuwmaand), v. gmv. van 21 December - 19 Januari, zie: *Republikeinsche kalender*.
- Nix'e**, v. -n: Germ. myth. vrouwelijke nikker, de - is een watergeest, meestal boosaardig verleidelijk; zie *Lorelei*.
- Nizam** (vorstentitel in Z. Voor-Indië), m. -s.
- Njo** (O.-I. jongeheer, als aanspreking), m. -'s, afkorting van *sinjo* d. i. kleurling.
- Njonja** (O.-I. mevrouw), v. -'s: - *Pieterse*, ook: *Non'ja*.
- Njord**, m. Germ. myth. god der wateren en der zeeën; hij voerde heerschappij over den regen en den wind; door zeelieden, schippers en visschers aangeropen.
- No'ach** of **No'ë**, m. Genesis 6:8-22, zie *Arke*.
- No'bel** (voormalige Eng. munt, ± 4 gl. of 1/3 pond sterling), m. -s; -en, z. *Rozenobel*.
- No'bel** (edel, edelmoedig), bn. en bw.; -er, -st: een -e daad; zich - gedragen.
- No'belprijs**, m. -prijzen: de Zweedsche scheikundige, Alfred Nobel, liet bij zijn dood, 10 Dec. 1896, een groot fortuin na; van die ± 25 miljoen gulden moest een fonds gesticht, van welks rente om de vijf jaar vijf prijzen, elk van 50 duizend gulden, moesten toegekend worden voor de beste werken of uitvindingen op 't gebied van: physiologie, geneeskunde, scheikunde, physica, letteren en de verbredering der volken; de - wordt toegekend door de Zweedsche academie van wetenschappen.
- No'biles**, m. mv.; de aanzienlijken nl. de senaats- of regeeringsmannen in het oude Rome; later in Venetië, de adellijke geslachten, die deel hadden aan de regeering, (nobili).
- Nobiliteeren** (tot den adelstand verheffen).
- Nobiliteit** (adelheid, ridderschap), v. gmv.
- Nobility** (Eng. de hooge adel in Engeland), v.
- Noblesse** (Fr. de adellijken v. e. oord of land of de adelheid, de adelstand, de ridderschap), v. gmv.; - obli'ge, Fr. spreekw.: *Adeldom legt verplichtingen op*, hooge geboorte verplicht tot waardigheid in handel en wandel.
- Noch** (en niet), ontkennend vgw.: hij heeft - geld - goed, Jan noch Piet zal komen.
- Nochtans** (niettemin, echter), bw.
- Noctambule** (Fr. nacht-of slaapwandelaar), m. en v. -s; - bulis'me, o. gmv.
- Noctur'ne** (muz. eig. nachtzang, muz. die den indruk verklankt door den nacht op 't menschelek gemoed gemaakt), v. nocturnes.
- Noemen** (een naam geven; zeggen welken naam iem. of iets heeft), ik heb genoemd: men noemt hem op het dorp den baron; iem. een schurk -, zeggen, dat hij een schurk is; ik zal u man en paard -, opnoemen, zie *Paard*; zich -: ik noem mij uw dienstwilligen dienaar; de opvolgers van Mohammed noemden zich kaliefen, d. i. Stedehouders Gods.
- Noemenswaard'**, -waardig (waard, genoemd te worden, belangrijk), bn.; -er, -st: een niet - verschil, onbeduidend.
- Noemer** (rekenk. aanduiding in een breukgetal), m. noemers: in 1/2 is zes de noemer.
- Noen** (middag), m.: de voor-, de na-.
- Noen** (in kloosters het 9e uur van den dag, die om 6 uur begon, dus 3 uur in den namiddag), m. gmv.; na den Bourgondischen tijd (1482) werd het middagmaal om 12 uur gehouden, zoodat noen des middags 12 uur werd.
- Noenmaäl** (Vlaamsch. middagmaal), o. -malen; -slaapje (middagslaapje), o. -s; -stond (middaguur), m. -en; -tijd (namiddagtijd), m. gmv.; -zaal (neologisme: lunchroom), v. -zalen.
- Noest** (kwast of hardigheid in het hout), m. noesten; ook: *Oest* en *Knoest*.
- Noest** (naarstig, ijverig, arbeidzaam), bn. en bw.; -er, meest -: een -e bevolking, fig. -e vlijt; - arbeiden.
- Noesterig** (knoestig, hebbende kwasten of knoesten), bn.: -e planken.
- Noestig** (vol kwasten, b.v. van planken), bn.
- Nog** (tot nu toe, daarenboven), bw.: - altijd is hij ziek; ik geef u een gulden en dan - e. boek; hij is - grooter dan gij, als versterking.
- No'ga** (gebak, uit amandelen, noten en gebrande suiker), v. gmv.; -kookje, o. -s; -kraam (kerniskraam, waarin men nog verkoopt), v. -kramen; -taart, v. -en.
- Nogal** (tamelijk, vrij wet), bw.: t is - goed.
- Nog'maals** (nog eens, opnieuw, wederom), bw.: wees - gegroet, nog een keer.
- Nok** (het nokken: snik), m. nokken.
- Nok** (de opperste rand van een dak, oppertlijn van een dak), v. nokken.
- Nok** (scheepst. uiteinde v. e. ra), v. -ken.
- Nok'ken** (snikken, weenen), ik heb gesnoekt.
- Nol, nolle** (hoogte, zandheuvel), v. nollen.

- No'lens vo'lens** (Lat. goed- of kwaadachiks, tegen wil en dank, willens of onwillens).
- No'lli me tau'gere** (Lat. raak mij niet aan), zie Mimosa.
- Noms'den** (weiden- of steppenbewoners, rondzwerfende herdersstammen), m. mv.
- Noma'disch** (rondtrekkend, zonder vast verblijf, zwerfend), bn.: een - leven leiden.
- Nom de plu'me** (Fr. schuilnaam), v.
- No'men** (Lat. naam, naamw., benaming), o. no'mina; - nes'cio, den naam weet ik niet, een niet te noemen persoon; - note'tur, de uitgelaten naam moet ingevuld worden; -sit o'men, de naam zij een voorteeken.
- Nomenclatuur'** (vaste regels, waarnaar de namen in een vak van wetenschap, b.v. in de plantkunde, gegeven worden), v. gm.v.
- Nomenclatuur'** (naamregister), v. -turen.
- Nominaal'** (volgens den naam, den naam betreffende), bn.: de -ale waarde van een effect, de waarde, zooals die op het stuk is uitgedrukt; tegenst. is Reëel.
- Nomina'le waar'de** (de op een effect aangegeven waarde, het tegendeel van de reële waarde van een effect), v. -waarden.
- No'mina sunt odio'sa** (Lat. namen zijn hatelijk): men moet geen namen noemen.
- Nomina'tie** (benoeming), v. -tien, -ties; ook, de lijst der kandidaten, de voordracht: op de - staan, voorgedragen zijn. (t = s).
- No'minatief** (spraak. eig. noemer, naamgever: eerste naamw.), m. -tieven; ook: Nominativus, m. -tieven.
- Num'mer, num'mer** (cijfer, getalmerk, getal), o. -s: het - v. e. huis, het - v. e. auto; zegsw. iem. op zijn - zetten, nl. in het gelid, fig. duchtig op zijn plaats zetten.
- Num'meren, num'meren** (een volgnummer geven), ik heb genommerd: de bladz. -, de huizen v. e. straat -; mil. nummer je, roep je nummer in je gelid.
- Non** (kloosterzuster), v. nonnen; -netje, o. -s; -neke, o. -s; -neken, o. -s; zie: Religieuze en Zuster.
- Non** (O.-I. als aanspreking, het vrouwelijke van njo), v.; men zegt: Dag, -; een enkele maal ook, meisje: Wat een aardige -!
- No'na** (geneesk. slaapziekte), v. gm.v.
- Nonactief'** (positie van een officier, niet in werkelijken dienst of momenteel buiten dienst, op $\frac{1}{2}$ traktement), bn.: -tieve officieren.
- Nonactiviteit'** (de positie van een officier, die tijdelijk buiten werkelijken dienst is), v. gm.v.: -aanvragen; een officier op - stellen, d. i. nonactief maken; een O.-I. ambtenaar op -; -straktement, o. -en: het - bedraagt $\frac{1}{2}$ van dat in actieven dienst.
- Non-beta'ling** (handel.niet-betaling), v. -en.
- Nonchalan'ce** (Fr. achteloosheid, slordigheid, nalatigheid), v. gm.v.
- Nonchalant'** (Fr. slordig, achteloos, nalatig, onachtsaam), bn. en bw.; -er, -st.
- Non-combattant'** (eig. niet-strijder), m. -en: in den wereldoorlog van 1914 zijn de neutralen de -en; ook bn.: -e zeelieden, die nl. niet tot de oorlogvoerende volken behooren.
- Nonconformist** (Eng. iemand, die geen lid is van de Eng. staatskerk; van deze kerk afgescheidene), m. -en.
- No'ne** (muz. interval van negen tonen), v. -n.
- Non exp'edit** (Lat. het is niet bevorderlijk, niet dienstig of aan te raden).
- Non-interven'tie** (het niet-tusschenbe-
- den treden, het onzijdig-blijven), v. gm.v.
- No'nus** (werktuig, om lengten en hoeken zeer nauwkeurig te meten), m. -sen.
- Non'kel, nonk** (Vlaamsch. oom), m. -s, -en.
- Non li'quet** (Lat. de zaak is niet duidelijk), term, waarvan zich de rechter in 't oude Romé bediende, bij vrijpraak door gebrek aan bewijs; zie N.L. (qu = kw).
- Non'na** (O.-I. vrouwelijke kleurling), v. -'s; de vader v. e. - is een Europeaan, de moeder een inlandsche; zie ook Sinjo.
- Non'nefortje** (schuimpje, tuchtig gebakje, poffertje), o. -fortjes.
- Non'nengewaad** (kleedij van een geestelijke zuster), o. -gewaden; -kleed, o. -eren; -klooster (klooster voor religieuzen), o. -s; -orde (congregatie), v. -n; -sluier, m. -s.
- No'no** (ten negende), bw.
- Non plus ul'tra** (Lat. het alles-overtreffende, het hoogste), o.; zie Nec.
- Non pos'sumus** (Lat. wij kunnen niet), d. i. het is onmogelijk, omdat het strijdt met onze beginselen: uitdrukking van beginselvastheid; schertsend: Ik verdraai het.
- Non scho'lae, sed vi'tae dis'cimus** (Lat. Men leert niet voor de school, maar voor het leven).
- Non'sens** (onzin, zotteklap), m. (en = en).
- Nonsensieaal'** (vol nonsens), bn.; -cale.
- Non ta'lli aux'ilio** (Lat. zulke hulp heb ik niet noodig), letterl. niet met zulke hulp (verlang ik mijn doel te bereiken).
- Non'tonnen**, Java. ergens buiten staan kijken of luisteren bij feesten, concerten, publieke vermakelijkheden; -tonner (persoon, die nontont), m. -s.
- Nonvalleur'** (Fr. oninbare schuld wegens het onvermogen van hem, die ze betalen moet, waardeloos iets, waardeloos papier), v. -s.
- Non'vlinder** (dierk. kleine vlinder, wit met zwarte lijnen, die zijn eieren in de bastnaden der dennen legt), m. -vlinders: de rupsen der -s tasten de naalden der dennen en sparran aan en vernielen dit houtgevas.
- Noo** (ongaarne), bw.: we zien ze noó van voor en allerheft van achter, nl. de krijgslieden, (Vondel, Gijssbr.); gew. nooi, zie Noode.
- Nood** (eig. dwang, geweld, ons door een sterkere aangedaan; fig. ellendige toestand, kommer, ellende, gevaar, gebrek, zorg), m. nooden, zie: Hongersnood, Watersnood; door den - gedwongen, in geval van -, verg. Force majeure; de - komt aan den man, het gevaar dreigt van nabij; in den uitersten -, bij het dreigendste gevaar; het heeft geen -, er is geen gevaar; klagers hebben geen -, honger, ellende, gebrek; zegsw. van den - een deugd maken, zie Deugd; -leert bidden, in levensgevaar leert men God aanroepen; -breekt wet, de nood dwingt soms, de wet te schenden; spreekw. Als de - het hoogst is, is de redding nabij, God geeft uitkomst, als het gevaar ten top is gestegen; vrienden in den -, honderd op een lood, in den nood het. vrienden zeer weinig.
- Nood'anker** (plechtanker, te gebruiken in geval van nood), o. -s; -brug (hulpbrug), v. -gen; -dam (dam, die in geval van nood zal dienen), m. -men; -deur (in openbare gebouwen een deur, waardoor men bij brand kan ontkomen), v. -deuren; -doop (R.-K. het doopen door een nist-geestelijke in geval v. sterfgevaar, gadoop), m.; -drang (nood-

dwang, m.: — werkt als moed (Staring); — **drufft** (eig. dringende behoefte: voedsel, al wat direct noodig is tot onderhoud des levens), v. gmv.: de weeskens, die om — kermen (Vondel). **Nooddruftig** (arm, behoeftig), bn.; — er, — st. **Nooddwang** (uiterste nood), m. gmv. **Noo'de**, bw., alleen gebruikelijk in: van — hebben, d. i. behoeven, noodig hebben. **Noo'de** (d. i. door nood gedwongen, slechts in of door dwang en dus ongaarne), bw.: ik doe het —, tegen mijn zin; zie **Noo**. **Noo'deloos** (zonder noodzaak, onnoodig), bn. en bw.: een — looze herhaling; ik heb mij — lang hier opgehouden. **Noo'den** (uitnoodigen), ik noodde, heb genood; — er, m. — s: de — s ter begrafenis. **Noodgedrongen**, — gedwongen (door nood er toe gebracht), bn.: — nam België de wapens op; — tot iets moeten besluiten, w. i. g.; — **geslacht** (uit nood geslacht), bn.: — e varkens, die b.v. een poot gebroken hadden; — **haven** (vluchthaven), v. — s; — **hulp** (tijdelijke dienstbode), v. — en. **Noo'dig** (wat niet kan gemist worden), bn. en bw.; — er, — st: het — e geld; ik moet je — eens spreken, noodzakelijk; — e (het onontbeerlijke), o. gmv.: het — moet er zijn, het onovervullige kan gemist worden. **Noo'digen** (uitnoodigen, verzoeken, inviteeren), ik noodigde, heb genoodigd: iem. te gast —, tem. op een bruiloft —; — er (hij die noodigt, uitnoodigt), m. — s: — ter begrafenis, aanspreker. **Noodjaar** (rampspoedig jaar), o. — jaren; — **kerk** (hulpkerk), v. — en; — **kreet** (kreet in nood, angstkreet, jammerkreet), m. — kreten, zie **Alarm**; — **landing** (door nood gedwongen landing), v. — en: de — door de bemanning van een ontredderd zeeschip; de — door de bestuurders van een vliegtuig; — **leugen** (leugen om bestwil), v. — s; — **lij'dend** (gebrek lijdend, arm, behoeftig), bn.: — e menschen, — e kerken, een — e gemeente; — e fondsen, nl. effecten, waarvan het couponbedrag op den vervaldag niet of slechts gedeeltelijk wordt uitbetaald; — **lij'dende** (persoon, die gebrek lijdt), m. en v. — a; — **lot** (heidensch beginsel van een ongekende en onafwendbare macht, dikwijls met de bijgedachte aan iets kwaads), o. gmv.: het — beheerschte bij de heidenen zelfs de goden, verg. **Fatum**; — **lot'tig** (ongelukkig, rampspoedig), bn. en bw.; — er, — st: een — oogenblik, rampzalig; een — e stap, fig. die veel onheil ten gevolge heeft; — **mást** (scheepst. mast, om den geknaken of ontredderden mast te vervangen; mast, om in tijd van nood te dienen), m. — en; — **munt** (geld van minder metaal, ook v. papier), v. — en: in Leiden (1574) had men — munten, met het opschrift: *Haec Libertatis Ergo*, d. w. z. deze ter wille der vrijheid; — **peil** (peil, dat overeenkomt met de hoogte van den dijk), o. gmv.; — **rem** (spoortr. verzegelde rem, in geval van nood te gebruiken), v. — remmen; — **roer** (hulproer), o. — en; — **shot** (kanonshot, gelost door een in nood verkeerend zeeschip; ook, door het dijktoezicht bij dijkbreuk of tjsgang, om de aandacht te wekken), o. — schoten; fig. laatste, meestal vruchteloze poging, om zich te redden. **Noo'dsein** (scheepst. sein of teken, waar door een vaartuig te kennen geeft, dat het

in nood verkeert), o. — en; — **stal** (hoefstal), m. — len; — **weer** (hevig onweder, sneeuwstorm, enz.), o.; — **weer** (eig. — verweer, d. i. tegenweer, door nood gedrongen, noodzakelijke verdediging bij aanranding, overval, enz.), v. gmv.: doodslag plegen uit —; — **wen'dig** (uit: noodwende, noodig; noodzakelijk), bn. en bw.; — er, — st: een — e verandering, dat moet — gebeuren, — **wen'digheid**, v.: de eerste — wendigheden des levens, de eerste levensbehoefte, ook, (noodzakelijkheid), v. gmv.; — **wet** (tijdelijke wet, hulpwet), v. — wetten; — **zaak** (eig. dringende zaak: dwang), v. gmv.: dat is geen —; — **za'kelijk** (volstrekt noodig), bn. en bw.; — er, — st: een — e verbetering; in dit dorp moet — een dokter wonen, als z. n. het — e: het — e gaat vóór; verg. **Urgentie**; — **za'kelijheid**, v. gmv.: de — is de moeder der uitvindingen; in de — zijn, gedwongen zijn. **Noo'dzaken** (dwingen, nopen, verplichten tot), ik — zaakte, heb genoodzaakt: iemand tot iets —. **Nooit** (nimmer, te geener tijd, volstrekt niet), bw.: zegsw. dat —, zei **Van Speyk**, dat zal in geen geval gebeuren, dan liever sterven: in den volksmond herinnering aan de heldendaad van dien luitenant ter zee, (1831). **Noop'ijzer**, o. — s; zie **Nopijzer**. **Noor** (verkort uit: **Noorman**, bewoner van **Noorwegen**), m. **Noren**: invallen van **Denen** en **Noren** (800—1000 n. C.); zie **Noormannen**. **Noord** (tegenst. van **zuid**), bw.: de **wind is** —; — **houden**, noordwaarts koers houden. **Noord 1.** (het noorden), o.; 2. (de noordelijk gelegen landen), v.: om de — **houden**, noordelijk opvaren: **Barends** en **Heemskerk** trachtten om de — **Indië** te bereiken; zie **Om**. **Noord-Bra'bant** (een onzer 11 provinciën), o. gmv.; — **bra'bander** (man uit **N.-Br.**), m. — s; — **bra'bantsche** (vrouw uit **N.-B.**), v. — n.; — **bra'bantsch** (van, uit, als in **N.-B.**), bn.: het — e meisje (C. O.), de — e kleederdracht. **Noord'einde** (einde aan den noordkant), o.: hij woont aan het — van ons dorp; — **elijk** (ten **N.** gelegen, van of naar het **N.**), bn. en bw.; — er, — st: de — e landen van **Europa**, de **wind is** —, — verder trekken, ze gingen — er varen; — **elijken** (naar het noorden draaien van den wind), de wind — lijkte, is genoordelijk; zie **Zuidelijken**; — **eling** (bewoner van het noorden, b.v. van **Noorwegen** en **Zweden**), m. en v. — en. w.g. **Noor'den 1.** (noordpunt i. d. horizon), o. gmv.; 2. (de noordpoollanden), o.: de dieren v. h. hooge —, als witte vossen, ijsberen, enz.; 3. (in de richting v. h. **N.**), o.: **Groningen** ligt in het **N.**, **Maastricht** in het **Z.** van ons land; — **wind** (wind uit het **N.**, koude, soms snerpende wind), m. — en. **Noor'deraspunt** (noordpool), o. — punten; — **breedte** (breedte of afstand van e. punt ten noorden v. d. evenaar), v. gmv.: **Amsterdam** ligt op 52° 22' 30" — of **N.B.**; — **grens** (grens aan de noordzijde), v. — grenzen; — **half-rond** (cosm. de halve aardbol ten **N.** van den equator), o. gmv.; — **keerkring** (Kreeftskring), m. gmv.; — **kroon** (sterrenbeeld aan 't noordelijk hemelhalfrond), v. gmv.; verg. **Zuiderkroon**; — **kwartier** (aandr. destijds **Holland** ten **N.** van het **IJ**), o.; — **licht** (noordpoollicht, electriche glans, magnetisch verschijnsel in de **N.**-poollanden, meermalen

ook in ons land waar te nemen), o. gmv., verg. Zuiderlicht; **-zon** (eig. geen zonnelicht, des nachts), v.; zegsw.: met de - verhuizen of vertrekken, z. des nachts stil weg-maken, de plaat poetsen, meest om schulden.

Noordfriesch, bn.: de - e dorpen; **-Holland** (provincie), o. gmv.; **-hollandsch**, bn.

Noordholandsch-kanaal (aardr. groot kanaal van A'dam naar Den Helder, gegraven van 1819-'24), o.: het - is 79 KM. lang, sedert de opening v. h. Noordzee-kanaal is het minder belangrijk.

Noord'kaap (aardr. noordelijkste kaap van Europa, op het Noorweegsche eiland Magerö), v.; **-kaper** (dierk. walvisachtig zoogdier in de N. IJzee, dat zijn naam ontleent aan de Noordkaap), m. -kapers: ons schip was omringd door walvissen en -kapers, zie Botskop of Butskop; **-kust** (de kust van het N.), v. -kusten: de - van Afrika, aan de Middell. Zee; **-noordoost**, bw.: de wind is -, juist tusschen N. en N.O. 22½° ten O. v. h. noordpunt, als zn. o.; **-noordwest**, bw.: de wind is -, juist tusschen N. en N.W., 22½° ten W. v. het noordpunt, als zn. o.; **-oost**, bw.: de wind is -, midden tusschen het N. en O. in, 45° ten O. van het noordpunt, als zn. o.; **-oostelijk**, bn. en bw.: in -e richting; **-oosten**, o. gmv.: de wind waait uit het -; **-ooster** (N.O. wind), m. -s; **-oosteren** (naar het N.O. loopen van den wind), de wind -de, is genoord-oosterd.

Noord'pool (aardr. noordelijk uiteinde van de aardas, noordelijk aspunt, ook van de hemelas), v. gmv.; **-poolcirkel** (cosmogr. denkbeeldige cirkel, op 23½° afstand van de Noordpool getrokken), m. -s; de - wijst de grens aan tusschen de noordelijke koude en gematigde luchtstreek; **-poolexpeditie** (aardr. wetenschappelijke tocht naar het Noorden ter bereiking van de Noordpool), v. -ties: e. der populairste -s is die v. Heemskerck en Barends, 18 Mei 1596-30 Oct. 1597, met de overwintering op Nova-Zembla; een der beroemdste -s is die v. Frithjof Nanssen in '96, die ruim 85° N.B. bereikte, in 1909 die van Peary; **-poolgebied** (aardr. de landen en zeeën binnen den -poolcirkel gelegen), o. gmv.; **-poolgewesten**, o. mv.; **-landen** (landen, binnen den noordpoolcirkel gelegen), o. mv.; **-poolreis** (-tocht), v. -zen; **-poolreizigers** (mannen, die uitzeilen om de noordpool te bereiken), m. mv.: - zijn zelfs per luchtschip gegaan, nl. Andrée; **-pooltocht** (tocht naar de N.-pool), m. -en; **-poolster** (ster, het dichtst bij de N. hemelpool), v. -sterren, zie Noordster; **-poolvaarder** (reiziger), m. -s.

Noord'punt (het ware noorden van eenige plaats op aarde), o. -punten.

Noordsch (van, uit, als in, eigen aan het noorden), bn.: de - e landen, - hout; de - e mythologie.

Noord'sche mythologie' (het geheel van godsdienstige voorstellingen, mythen en sagen van de toenmaals heidensche volken van N.-Europa), v. gmv.; zie: Aseu, Asgard, Asinnen, Odin of Wodan en Frigga, Thor, Loke, Balder, Braga, Tyr, Aegir, Reuzen en Ymir, Heimdal, Irmin, Fafner en Regin, Fenris, Widar, Njord, Freyr, Freya, Hela, Hertha, Iduna,

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

Walkyriën alsmede Godenschemering, Midgard, Walhalla, verder Barden, Skalden, Druïden, Elfen, Kabouters.

Noord'sche taal en let'terkunde (oude taal der Noren, Zweden, IJlanders, Denen; de Edda-liederen), v.; zie Edda.

Noord'ster (poolster), v. gmv.: de - is een ster van den kleinen Beer; ook, Noordster; **-waarts** (in de richting naar het noorden), bw.: de Maas loopt in Limburg -; **-west** (in de richting juist tusschen N. en W.), bw., als zn. o.; **-westelijk** bn. en bw.: in -e richting; **-westen** (hemelstreek juist tusschen N. en W.), o. gmv.: een bui uit het -; **-wester** (wind uit het N.W.), m. -s; **-westeren** (naar het N.W. loopen van den wind), de wind is genoordwesterd.

Noord'zee (aardr. deel v. d. Atl. Oceaan, dat onze W.- en N.-kusten bespoelt), v.; tal van groote rivieren, als: Rijn, Maas, Schelde, Elbe, Weser, Theems, enz. monden uit in de -, belangrijke handelsplaatsen liggen in haar nabijheid: Londen, Hamburg, Bremen, Amsterdam, Antwerpen, enz.; z. Haringvijver.

Noordzee'-kanaal (aardr. scheepvaartkanaal van A'dam door de IJpolders en de duinen bij Velsen naar de Noordzee, gegraven van 1870-'74), o.: IJmuiden ligt aan de monding als haven; zie Holland-op-zijnsmalst.

Noor'man (Noor), m. -mannen; zie Noor.

Noor'mannen (gesch. beruchte zeeroovers uit Noorwegen, Zweden en Denemarken, die van 809-1000 op het Frankische, enz. rijk aanvielen), m. mv.: de - waren stoute zee-schuimers zij waagden zich op destijds onbekende zeeën, z.: Viking en Zeekoningen.

Noorsch (uit of van, als in, eigen aan Noorwegen), bn.: -e stokvisch; Bergen is een -e stad; - graniet; als zn. (de taal), o.

Noos'lijk, no'zelijk (schriklijk, afschuwe-lijk, spijtig, zondig), bn.: dit woord leeft nog overal in N.-Holland benoorden het IJ.

Noot (Fr. muzieknoot), v. noten; zegsw. hij heeft heel wat noten op zijn zang, hij is veeleischend, heeft veel pretenties.

Noot (nadere omschrijving of verklaring, aantekening), v. noten; een - wordt met een kleiner lettertype aan den voet der pagina geplaatst.

Noot 1. (noteboom), m. noten; 2. (vrucht v. d. noteboom), v. noten; fig. een harde -, een moeilijk werk: ik gaf hem een harde - te kraken, een moeilijk werk, een onaangenaam iets; zie Kraken.

Noot'teeken (typ. teeken, meestal een *, waarmee wordt aangeduid, dat op dit woord in dezen zin de noot staat), o. -s.

Nop (wolvllokje, pluus op wollen stoffen), v. noppen; zegsw. hij is goed in de -pen, kleeren; hij was in de -jes, eig. heeft zijn mooie kleeren aan, is prettig gestemd; kinderen, (een zegen des Heeren), houden de -pen van de kleeren, scherts. eischen veel geldelijke offers.

Nop (beet): in de uitdrukking - hebben, term van de hengelaars: de zaligheid van het - hebben is hem (den Leidenaar) genoeft (C. O.).

Nopal' (plant, fakkeldistel in Middel-Amerika), v.: op de - leeft de cochenille.

No'pen (aansporen), ik heb genoeft: door zijn gestel genoeft worden het rooken te laten, gedwongen, genoodzaakt.

- No'pens** (betreffende), vz.: iets mededeelen — eenige zaak, aangaande, omtrent.
- Nop'ijzer** (gereedschap d. lakenbereiders), o. -s.
- Nop'jesgoed** (weefsel met nopjes er op), o.; een groen — manteltje, verg. Ratijn.
- Nop'pen** (laken of fluweel van oneffenheden en ongelijkheden zuiveren), heb genoot; — **per** (persoon, die een weefsel nopt), m. —s.
- Nop'pis** (ongelijk, oneffen, vol noppen), bn.
- Nor** (Bargoensch. arrestantenhok), v.: iem. in de — brengen; hij zit in de —, gevangenis.
- Nor** (afkorting van normaalschool), v. gmz.
- No'renbaar**, m. —baren; zie Orimbaar.
- No'ria** (werktuig tot opvoer van water of van fijngemalen stoffen), v. noria's.
- No'rimond** (Jap. staatsiedraagstoel), v. —s.
- Norm**, **nor'ma** (typ. verkorte titel v. e. boek aan den voet der eerste blz. van ieder vel), v. normen, norma.
- Norm** (maat, voorbeeld), v. gmz.: naar een vaste —, regel, grondslag, maatstaf.
- Nor'ma** (norm, regel, voorschrift), v. gmz.
- Normaal** (volgens den regel), bn. en bw.: in —maten toestand, d. i. in den behoorlijken, gewonen toestand; de temperatuur van den zieke is —, de poels is —; in de tropen door een koud bad weer — worden, gezond, lekker; de —e prijs der boter, als gewoonlijk; het —male verloop eener ziekte, gewoon; in —maten toestand, behoorlijk, gewoon; de —male arbeidsdag, waarvan de duur vastgesteld is; hij denkt niet —, regelmatig, gezond; —lessen (opleidingslessen voor onderwijzer of onderwijzers), v. mv.; —school (vormschool van onderwijzers), v. —scholen; —woord (grondwoord bij het aanvankelijk leesonderwijs), o. —woorden.
- Normaliseeren** (aandr. het geven van een regelmatig loop aan een rivier), o. gmz.: het — van de Elbe; verg. Kanaliseeren.
- Normalist** (leerling eener normaalschool), m. en v. —en; vr: ook —e.
- Normaliteit** (regelmatige, behoorlijke of gewone gesteldheid of toestand), v. gmz.
- Norma'liter** (volgens den regel), bw.
- Nor'men**, v. mv.: Germ. myth. Schikgodinnen, ze zijn evenals de Parcen drie in getal.
- Norsch** (stuursch, barsch), bn. en bw.: —er, meest —: een —e blik, een — uiterlijk, onvriendelijk.
- Nor'tonpomp** (welpomp), v. —en: de — wordt gemaakt door een, onder van gaatjes voorziene buis, welke spits uitloopt, diep in den grond te drijven, tot men een waterlaag ontmoet en dan op die buis een pompje te plaatsen.
- Nosoco'mium** (hospitaal), o. nosocomia.
- Nosocoom'** (ziekenoppasser), m. nosocomen.
- Nosogonie'** (leer v. h. ontstaan v. ziekten), v.
- Nosologie'**, v. gmz., zie Pathologie.
- Nostalgie'** (heimwee), v. gmz. (g = g).
- No'ta** (teeken, merkteeken; schriftelijke aanwijzing, aantekening; kleine rekening), v. nota's: — nemen van, kennis nemen van, het voor gezegd houden; zie Notam.
- Nota'bel** (aanzienlijk, voornaam), bn.; —er, —st: —e ingezetenen van stad of dorp.
- Nota'bele** (voornaam of aanzienlijk burger), —n: de —n v. stad of dorp, zie Primaat; in de Fr. gesch. de bijeenroeping der —n onder Lodewijk XVI, 2-maal, 1°. van 22 Febr. 1787 — 25 Mei '88, en 2°. van 6 Nov. 1788 — 12 Dec. '88: zij hadden te beraadslagen over den toestand der beroeide financiën.
- Nota'belen** (in de Prot. kerk: het college van beheer over de eigendommen der kerkelijke gemeente), m. mv.
- No'ta be'ne** (Lat. Let wel!), zie N.B.
- No'tam nemen** (ad), (Lat. in gedachten houden, ergens aantekening van houden).
- Notariaat'** (het ambt van notaris, zijn werkring of standplaats), o. notariaten.
- Notariceel'**, bn.: een —riele akte, een akte, opgemaakt door en verleden voor een notaris, — bet. officieel, wettig, openbaar.
- Nota'ris** (ambtenaar, die akten van koop of verkoop, hypotheek, enz. opmaakt en laat teekenen), m. notarissen; —ambt (betrekking van notaris), o. gmz.; —huus (verkoopshuis), o. —huizen; —kantoor, o. —kantoren; —klerk, m. —klerken.
- No'teboom** (vruchtboom), m. —en; —dop (dop van een noot), m. —pen, fig. een heel klein vaartuig, vooral op zee.
- Noteeren** (aanteekenen, opteekenen, boeken).
- Noteering** (prijsoogaaf; het opschrijven v. d. koers van effecten, wissels of goederen), v. —en.
- No'telaar** (Vl. noteboom), m. —laars, —laren: spelen onder den grooten — (V. Lov.).
- Notemuskaat'** (muskaatnoot), v. —katen; (stofnaam), o. gmz.; —muskaat'boom (O.-I. plantk. boom, vooral groeiend op de Banda-eilanden (Molukken), m. —en: deze boom wordt 10—12 M. hoog, in het 14e jaar begint hij te dragen en blijft dit doen, tot hij 60—80 jaar oud is, elk jaar geeft hij ± 20 duizend vruchten, die in vorm en grootte op een kleine perzik gelijken.
- No'ten** (van notenhout), bn.: een — kast.
- No'tenbalk** (muz. de vier of vijf evenwijdige lijnen met smalle tusschenruimten, waarop en waartusschen de noten geplaatst worden), m. —en; —boek (muziekboek), o. —en; —bord (zwart bord met notenbalken), o. —en.
- No'tencultuur** (O.-I. de kweeking van muskaatnoten), v. gmz.
- No'tendruk** (gedrukte muziek), m. gmz.
- No'tenhout** (hout van den noteboom), o. gmz.; —houten, bn.: een — kastje; —kraker (tang, om noten te kraken), m. —s; —kraker (zangvogel in Europa en Azië), m. —s: de — leeft van hazelnoten, eikels, dennenzaad, enz.
- No'tennamen**, m. mv.; de —: ut (later do), re, mi, enz. zijn door Guido van Arezzo (1050) ontleend aan de eerste lettergrepen van een Kath. kerkhymne ter eere v. Joh. den Dooper.
- No'tenpapier** (muziekpapier), o. gmz.
- No'tenperk** (muskaatnotentuin), o. —en.
- No'tenschrift** (muziekschrift), o. gmz.
- No'tie** (begrip, denkbeeld, idee), v. —tiën, —ties: ik heb daar hoegenaamd geen — van.
- Notifica'tie** (aankondiging, bekendmaking), v. —tiën, —ties: voor — aannemen, als officieele kennisgeving ontvangen. (t = s).
- Notificeeren** (melden, ter kennis brengen, aankondigen), ook: Notifieeren.
- Noti'tie** (aantekening, opgaaf), v. —tiën, —ties: —s maken; — van iets nemen, het de aandacht waardig keuren; geen — van iem. nemen, doen of hij er niet is.
- Noti'tieboekje** (opschrijfboekje), o. —s.
- Notoir'** (Fr. algemeen bekend, klaarblijkelijk, openbaar), bn.; ook: Notoirsch.
- Notoriteit'** (openbare of algemeene bekendheid), v. gmz.; ook: Notoriëit.
- Notre-Da'me** (Fr. Onze-lieve-vrouw, vooral: de groote kathedraal te Parijs), v.

- No'tulen** (korte aanstippen van hetgeen in een vergadering behandeld is), v. mv.: de secretaris, de griffier leest de —; lees: no'telen.
- No'tulenboek** (register van den secretaris voor de notulen), o. —boeken; lees: no'telen —.
- Not'weg** (breede overweg), m. —wegen.
- Nouveauté** (Fr. nieuwigheid; iets nieuws op 't gebied der mode), v. —s. (ou = oe).
- Nova** (nieuwigheden, noviteiten), o. mv.
- Noven**, v. novenen; zie Novene.
- Novelle** (letterk. It. novella, d. i. nieuwtje, kort proza-verhaal, meest uitspanningslectuur), v. —n.
- Novelle** (rechtw. wijzigingswet), v. —n: de onderwijs- —.
- Novelletje** (een vroolijk verhaaltje of vertelset in eenvoudigen stijl), v. —n.
- Novellist** (schryver van novellen), m. —en, vr. —e, —n.
- Novem'ber** (11e maand, Slachtaand), m. gmv.; eigenlijk 9e maand, zie Decem'ber.
- Novene** (R.-k. godvruchtige oefening, gebeden, enz. gedurende negen dagen), v. novenen.
- Novice** (naam v. d. pas ingetreden kloosterling, gedurende zijn of haar proeftijd), m. en v. —s; lees: no-vie'-se.
- Noviciaat** (proeftijd der pas ingetreden kloosterlingen), o. gmv.
- Noviteit** (nieuwigheid, iets nieuws), v. —en.
- Noviet', novitius** (baar of groen; student, die in een corps wil opgenomen worden), m. novieten, novitii; —ing: noviet'sius; vr. novitia, mv. novitiae.
- Novum** (nieuwigheid), o. nova.
- Nu** (thans, heden), bw.: het is — te laat, — en dan; vgw.: hij komt, — het te laat is, terwijl; tw.: —, wat zeg jij? spreekt. nou.
- Nuan'ce** (tint, schakeering, aardige kleurspeling, fig. fijne onderscheiding), v. —s, —n.
- Nuanceeren** (tinten, schakeeren), ik —ceerde, heb gnuanceerd; —ing: (kleura)fwisseling, schakeering), v. —en.
- Nuch'ter**, bn. en bw.; —der, —st: hij is nog —, heeft nog niets gebruikt sedert hij opgestaan is; iets innemen op de —e maag; hij is — thuis gekomen, d. i. niet dronken; een —kalf, een pas geboren of een paar dagen oud zijnd kalf; hij ziet de zaken — in, met koel verstand, helder onderscheidend.
- Nuditeit** (naaktheid, fig. behoefte), v.
- Nuf** (ingebeld of preutsch meisje), v. nuffen; —fen (talmen, zeuren), ik heb genuft; —fig: (als van een nuffje), bn. en bw.: —e manieren; —doen, nufachtig.
- Nuk** (luim, kuur, grill), v. nukken.
- Nuk'kig** (vol nukken, vol kuren), bn.; —er —st.
- Nul** (het cijfer 0, niets), v. nullen: zegsw. hij is daar — in 't cijfer, hij heeft daar niets in te brengen, wordt niet meegerekend; hij is een echte —, een onbeduidend mensch; hij heeft — op het rekest gekregen, een weigerend antwoord, een afwijzing of wijzing-van-de-hand; dat is van — en geener waarde, eig, dat is — en van geener waarde, waardeloos, nietig, krachteloos.
- Nulliteit** (nietigheid; ook: nieteling, mensch zonder kennis, zonder waarde), v. —teiten.
- Nul'punt** (het punt op een thermometerschaal, waarbij het teeken nul staat), o. —punten: het vror 10° onder het —; fig. de kennis van de natuur staat bij velen uit het volk op het —.
- Nu'ma Pompilius**, m., tweede koning van Rome: hij regelde den openbaren eeredienst.
- Numerair** (Fr. naar de omloopswaarde), bn.: de —e waarde van munten.
- Numera'tie** (het schrijven en uitspreken van getallen, de telling), v. gmv. (t = s).
- Numereeren** (met nummers of cijfers teekenen of merken, nummeren; tellen).
- Nu'meri** (Bijbel. naam v. Mozes' vierde boek, inhoudende de volkstelling der Israëlieten: boek der getallen), o., zie Pentateuch.
- Numeriek** (wat het aantal betreft, in getal uitgedrukt), bn. en bw.: de —e waarde, getalwaarde; de —e sterkte eener partij; de —e meerderheid hebben; — overtreffen.
- Numero** (nommer, nummer), o. —'s: hij was bij dat examen — zes.
- Numeroteeren** (benommeren, numereeren); **numeroteur** (nommertoestel), m. —s.
- Numisma'ticus** (munt- of penningkenner), m. —tici.
- Numismatiek** (munt- en penningkunde), v. gmv.: de — is een der bronnen voor geschiedkunde.
- Numisma'tisch** (de munt- en penningkunde betreffende), bn. (tisch = ties).
- Numismatographie** (beschrijving van oude munten en penningen), v. gmv.
- Num'mer, num'meren**, enz.; zie: Nummer, Nummeren, enz.
- Num'merbewijs** (schriftelijk bewijs, dat het op auto of motorrijwiel gevoerde nummer juist is), o. —zen; —bord (electr. toestel met rijen van beweegbare nummers, die aangeven, waarvandaan het sein komt), o. —borden; —plaat (aan auto of motorrijwiel), v. —platen; —verwisselaar (militie: loteling met een vrij lot, die voor geld zijn nummer wisselt met iem., die er ingeloot is), m. —s.
- Nuntiatuur** (paleis van den nuntius, ook, waardigheid van den nuntius), v. —turen.
- Nun'tius** (pauzestijke vertegenwoordiger of gezant bij eenige regeering), m. nuntiusen, nuntii.
- Nuptiaal** (de bruiloft betreffende), bn. (t = s).
- Nurk, nork** (knorrepot, grompot), m. —en.
- Nurksch** (vol grillen en kuren, sarachtig, norsch), bn.; —er, meest —.
- Nurse** (Eng. ziekenopasser, kinderjuffrouw), v. —s.
- Nursery** (Eng. kinderkamer), v. —ries.
- Nus'selen** (talmen, beuzelen), de oude nusselde, heeft genusseld, is een nusselaar. w. g.
- Nut** (voordeel, opbrengst), o. gmv.: dat is van veel —; dat is ten algemeenen —te.
- Nut** (Mij. tot Nut van 't Algemeen, 1784), o.: lid van het — zijn; wie leest vanavond op het —? zie Nutslezer.
- Nut** (nuttig), bn.; —ter, —st: een —te les.
- Nutritief** (voedend, voedzaam), bn., —ver, —st.
- Nuts'lezer** (iem., die als verhandelaar met een lezing optreedt in eenige afdeling van het Nut), m. —lezers; —lezing, v. —en; —school (lagere school, door eenig departement v. h. Nut opgericht, ook departementale school), v. —scholen; —spaarbank (spaarbank van eenige afdeling der Maatschappij tot enz.), v. —en; —vergadering (samenkomst van leden eener nutsafdeling), v. —en; —verhandeling (—lezing), v. —en.
- Nut'teloos** (zonder nut), bn. en bw.; —loozet, —t: —looze moeite, —geharrewar; zijn geld —uitgeven, veel moeite —aanwenden.
- Nut'ten** (dienstig zijn tot), het nutte, heeft

genut: *het nut mij niets, helpt mij niets.*
Nutten (gebruik maken van voedsel), ik nutte, heb genut; meer: Nuttigen.
Nuttig (voordeelig), bn. en bw.; -er, -st: *een -boek, van nut zijnde, -e instellingen; zijn tijd -besteden; als zn. o.: het -e met het aangename vereenigen*, zie *Utile dulci*.

Nuttigen (spijs of drank gebruiken; eten, drinken), ik heb genuttigd; -ing (gebruik van spijs of drank), v. gmv.
Nuttiging (R.-K. laatste hoofddeel der Mis), v. gmv.
Nympha'le (dierk. zekere dagvlinder met groote, hoekige, getande vleugels), v. -n.

O.

O. - Oost, Oosten.
O. of **onz.** - onzijdig.
o.a. - onder anderen.
Ob. - O'biit, zie aldaar.
Obl. - Obligatie, zie aldaar.
Oet. - October, - Octaaf, zie aldaar.
o.i. - onzes inziens.
O.-I. - Oost-Indië.
O.-I. L. - Oostindisch Leger.
O.L. - Oosterlengte.
o.m. - onder meer.
O. M. - Openbaar Ministerie, zie aldaar.
 $\frac{1}{100}$ - percent (p.Ct.), ten honderd.
Openb. - openbaar; - Openbaring (Joannes).
O. S. - (in den almanak): Oude Stijl, z. ald.
O. T. - Oude Testament.
O. V. - Oude Verbond.
o. w. - onder wie of onder welke.
O. W. - Oorlogswinst.
Owe'er (scherps. iem., die oorlogswinst maakt).

O, v. -'s. - De vierde klinkletter, de vijfde letter van het alfabet.
O, tw.: uitroep van verbazing.
o'a'se (aardr. komvormige laagte in de Sahara, vruchtbare streek in de woestijn), v. -n: *de Sahara telt wel dertig -n; fig. lieflijke plek in een onaangename omgeving.*
O'bat (O.-I. geneesmiddeltje, vooral inlandsche artsensij), v.
Obductie (gerechtelijke schouwing van lijken), v. -ties, -tiën.
Obdiceren (gehoorzamen): *dan dat ik God den Heere... heb moeten* - (Wilhelmuslied).
O-beenen (kromme beenen), o. mv.: *een oud man met -*, naar buiten uitgebogen.
Obelisk' (spitszuil, grafzuil; pronknaald, 15-20 M. hoog), m. obelisk: *de -en van Luxor te Parijs en te Londen.*
O'ber (eerste kellner), m. -s. gmv.
Oberam'mergau (dorp in Zuid-Beieren, waar om de 10 jaar de beroemde passiespelen worden gegeven), o.; zie Passiespel.
O'beron, m., Germ. myth. koning der Elfen, zie Titania.
O'biit, Lat. [hij of zij] is gestorven, zie de verkorting **Ob.**; lees: *oo'-bie-it*.
Object' (voorwerp, zaak of persoon der beschouwing of behandeling, fig. het doel of het einddoogmerk), o. objecten. (j = j).
Objectie (tegenwerping, bezwaar, tegenspraak), v. -ties, -tiën; lees: *op-jek'-sie*.
Objectief' 1. (het tegengestelde v. subjectief; wat buiten iem. omgaat of bestaat), bn. en bw.; -tiever, -st: *-tieve poëzie, die, welke*

buiten 't gemoed van den dichter omgaat, d. i. verhalende of epische; *een zaak - beschouwen*, d. i. op zich zelf, niet naar eigen inzicht of persoonlijke voorkeur; 2. (*denaar het voorwerp gerichte lens in verrekijkers en microscopen*), o. objectieven. (j = j).
Objectiviteit' (het objectief-zijn), v. gmv.
Oblaas' (jongeling, die in een klooster wordt opgevoed, met het doel, dat hij later in de orde zal intreden), m. oblaten.
Oblie' (dun, opgerold wafeltje), v. oblieën; -ijzer (tang, om oblieën in te bakken), o. -s; -man (-verkooper), m. -nen.
Obligaat' (obligatist), m. en v. -gaten.
Obligaat' (geboden, verplicht), bn.
Obligaat' (muz. de hoofdmelodie voordragende of gevende), bw.: -spelen, -zingen, d. i. met begeleiding.
Obligaat' (It. zelfstandige instrumentale partij in een muziekstuk), o. -gaten: *een - op den hoorn* (C. O).
Obligatie (verplichting, verbintenis; schuldbrief, schuldbekentenis, rentebrief), v. -s, -tiën; -houder (eigenaar v. e. obligatie), m. -s; -leening (leening, door een naamlooze vennootschap aangegaan door uitgifte van obligaties), v. -en. (t = s).
Obligatist' (solist op eenig instrument), m. -tisten; -tis'te, v. -n.
Obligant' (Fr. verplichtend, beleefd), bn.
Obligereen (Fr. obligier: dienst bewijzen, verplichten, noodzaken). (g = g).
O'blig (It. verplichting, verbintenis, borgstelling, garantie), o. -'s.
Oblong' (Fr. langwerpig), bn.; --formaat (boekformaat meer breed dan hoog b.v. in briefkaartvorm), o. gmv.
O'bolus, o'bool' (oud-Grieksche pasmunt, d. i. $\frac{1}{6}$ drachme of \pm 8 cents, penning), m. obo'len; de - was ook een reispenning, den overledene in den mond gelegd als veergeld voor Charon, bij 't overvaren van den Styx.
O'bor (O.-I. fakkel, flambouw), m. -s; de - is een bundel droge bamboetakken, ter lengte van 5 tot 6 M. en ter dikte van 2 dM.; hij wordt door een looper vooruitgedragen.
Obse'en' (oneerbaar, onzedelijk, schuïn, gemeen), bn.: *obscene voorstellingen; lees: op-seen'*.
Obse'neiteit' (ontuchtigheid; schuïne, vuile aardigheid, afbeelding), enz. v. -teiten.
Obse'nant(ist) (vijand van verlichting der volksmassa, domper), m. -en. (sc = sk).
Obse'uriteit' (duisternis; fig. onbekendheid, vergetelheid, ook, onbekend iem.), v. gmv.
Obse'uur' (duister, onbekend, van weinig aanzien), bn.; -der, -st.

Obsedeeren (op iets handelingen, doen en laten, enz. nauwlettend acht geven; lastig vallen, bijblijven, niet kwijt kunnen raken).

Observatie (waarneming, bespieding; opmerking), v. -tiën, -ties; -**corps** (mil. afdeling militairen, die een afwachende houding aannemend, op alles scherp let, om dan in verband met de omstandigheden te handelen), o.; meestal: -**korps**, o. -en. (t=s).

Observator (opmerker; h_{ij}, die waarnemingen doet op een observatorium inz. sterrekundigen), m. -s, -to'ren.

Observatorium (met de noodige instrumenten voorzien waarnemingsplaats voor allerlei natuurverschijnselen, weerkundige, seismographische, enz., inz. astronomische; sterrenwacht, sterrenkoepel of -toren), o. -s, -to'ria.

Observeren (op- of aanmerken; gadeslaan, nauwkeurig waarnemen, bespieden).

Obsessie (duangvoorstelling, kwelling, plaag; dat, wat iem. onophoudelijk in zijn gedachten bezighoudt en niet loslaat), v. -s, -siën.

Obsoleet (uit het gebruik geraakt), bn.: -lete volksmiddelen; ook, van woorden en zeggwijzen gebezigd.

Obsta'kel (hinderpaal, belemmering, hinderenis, zwaarigheid, beletsel), o. -stakels.

Obstetrie (verloskunde), v. gm.v.

Obstinaat (eigenzinnig, halsstarrig, koppig), bn.; -nater, -st; -**na'tie** (koppigheid), v. gm.v.

Obstipatie (hardlijvigheid, verstopping), v.

Obstru'ctie (geneesk. verstopping, hardlijvigheid, fig. hindernis, dwarsdrijverij v. een minderheid in een parlement, een vergadering, enz.), -ties. (ct=ks).

Obstruccionist (dwarsdrijver, persoon, die in eenige vergadering den goeden gang van zaken belemmert), m. -en; -**onism'e**, o. gm.v.

Oear'na (blaasinstr. inz. van terra-cotta met negen toongaten, het heeft een weeken fluitklank), v. -s.

Oeca'sie (gelegenheid, geschikte tijd, aanleiding), v. -siën, -sies; bij -; geen - hebben.

Occasioneel (bij gelegenheid, toevallig), bw.: de mythologie - in de leesles behandelen.

Occident (het Westen, het Avondland), o. gm.v.; -**aal** (westelijk, naar het W.), bn.

Occult (geheim, verborgen), bn.: de -e wetenschappen, b.v. magie, alchimie, necromantie, spiritisme, enz.

Ocultisme (leer van het occulte, van wat occult is), o. gm.v. (cc=kk).

Ocultist (iem. die aan occultisme doet), m. -en.

Ocupa'tie (bezigheid; ook, inbezitneming), v. -s, -tiën. (t=s).

Ocuppeeren (bezetten, innemen, bezighouden).

Oceaan (wereldzee), m. oceanen: zegsw. het is als een druppel in den -, een niet noemenswaardige bijdrage; een - v. licht, zee.

Oceaan'den (zeenimfen), v mv.; zie ook Najaden. (e=ee).

Oceani'té (aardr. de kleine eilanden, in den Grooten Oceaan die tot Australië behooren), o.; zie Polynesië. (e=ee).

Oceanograaf (zeebeschrijver), m. -grafen.

Oceanographie (wetenschappelijke beschrijving der oceanen), v. gm.v.

Oce'anus, m., myth. god der wereldzeeën, de oudste der Titanen, gemaal van Thetis.

Och (zwakke en meer alledaagsche vorm van ach), tw.

Och'arm, -ar'men, tw.: uitroep v. deernis.

Ochloeraat (volksmenger, aanvoerder van 't gepeupel), m. -craten.

Ochlocratie (gepeupel-regering, schoenlappers-regering), v. -s, -tie'ën. (t=s).

Och'tend, uch'tend (morgenstond), m. -en.

Och'tendbeurt (kerkdienst van een predikant in een ochtend), v. -en; -**bezoek** (morgenuisite), o. -en; -**blad** (morgenkrant), o. -bladen; -**dienst** (kerkdienst vóór den middag), m. -en; -**drank**, m. -en; -**gebed**, o. -gebeden; -**gewaad** (morgenkleedij), o. -gewaden; -**krieken** (het aanbreeken v. d. dag), o. gm.v.; -**lied** (morgenlied), o. -eren; -**licht** (morgenucht), v. gm.v.; -**stond** (morgenstond), m. -en; -**trein** (vroegtrein), m. -en; -**uren** (morgenuren), o. mv.; -**zon** (morgenzon), v. gm.v.

Octaaf (van het Lat. octavus, achtste, in verschillende beteekenissen: muz. de 8e toon, van den grondtoon af, deze zelf mee ingegrepen, omvang van 8 tonen; tijdperk van 8 dagen tot viering van eenig R.-k. kerkelijk feest; de twee quatrains van een sonnet), o. -taven, zie Sonnet en Sextet.

Octaë'der, o. -s, zie Achtvlak.

Octant (astronomisch werktuig), v. -en: de - omvat 1/8 deel v. e. cirkel en dient als hoekmeter en als hoogtemeter in de sterrenkunde: met de - de zonshoogte opnemen.

Octavia'nus, m. (63 v. C.-14 n. C.), gesch. z. Triu'mviraat; als keizer Augustus genoemd.

Octa'vo (ten achtste), bw.

Octa'vo (boekformaat, waarbij het vel in achten gevouwen is of 16 blz. telt, aangeduid door 8°), o. -s.

Octet (muz. stuk voor 8 stemmen of instrumenten), o. -ten.

Octo'ber (10e maand, Wijnmaand), m. -s; eigenlijk: 8e maand, zie December.

Octogoon (achthoek), m. -gonen; de - van Akens dom is het oudste deel v. dien bouw.

Octrooi (handelsmachtiging, vergunning; een verleend uitsluitend recht tot het maken en verkoopen van zeker artikel), o. -en.

Octrooieeren (een octrooi verleenen aan iemand en op iets).

Octrooifwet (wet van 1910, regelend het octrooirecht voor uitvindingen), v. gm.v.

Oclair (Fr. het oog betreffend, met de oogen beschouwend), bn.: een -e inspectie.

Oclair (Fr. een der lenzen in een kijker nl. het oogglas), o. -s; ook: -glas.

Ocula'tie (enting, griffeling), v. gm.v. (t=s).

Oculeeren (een wijze van enten); een roos -.

Oculist (oogarts, oogendokter), m. -en.

Oculus (Lat. oog: klein, rond venster, meestal roosvenster), m. -sen.

Odalisk (kamenier of kamermeisje in den harem), v. -en, ook Odali'ke.

O'de (dichtk. hooggestemd lyrisch gedicht), v. oden: de - is de dichtelijke uiting van krachtige bezieling en hooge geestdrift, tweegebracht door de verhevenheid van het onderwerp, dat bezongen wordt: - aan God, Feith's - aan De Ruyter.

O'dendichter (dichtk. lyrisch dichter, bezield dichter ener ode), m. -s, W. v. Haaren: Het menschelek leven; Vondel: De Rijnstroom.

Ode'on (muziektempel, concertgebouw; schouwburg in Parijs), o. -s, ook: O'deon.

Odeur (Fr. reuk, geur, reukwater), v. -s: een fijne -, zie Parfum; -**fleschje** (reukfleschje), o. -s.

Odieu's (*hatelijk, ergerlijk, walgetijk, verfoelelijk, afschuwelijk*), bn.; -euzer, -t.

O'din, Germ. myth. de groote God, de opperheer, de stamvader der Asen, ook Wodan; hij wordt ook Alfadur of Alfater genoemd; van hem en zijn gemalin Frigga was het geslacht der Asen, zie ald., afkomstig; hij woonde in een prachtig paleis in Asgard en bereed het ros Sleipnir.

O'dio'sa (Lat. *hatelijke dingen*), v. mv. (s = z).

O'di profa'num vul'gus (Lat. *Ik haat het profane, oningewijde gemeen*).

O'dium (*haat, vijandschap*), o. gmv.: -me'dicum, ijverzucht der medici onderling; -theolo'gicum, haat, die wordt opgewekt door verschil van geloofsmeeningen; ook, het hatelijke van iets: *op hem viel al het - van deze zaak*.

Odoa'cer, m., gesch. vorst der Rugiërs, die een einde maakte (476 n. C.) aan het Rom. rijk, door den laatsten keizer Romulus Augustulus af te zetten.

Odomet'er, m. -s; zie Hodo-.

Odorant' (*welriekend, geurig*), bn.; -er, -st.

Odys'sea, -see' (*beroemd oud-Grieksch heldendicht, bezingend de zwerftochten v. Ulysses (Odysseus) na den val van Troje*), v.

Odys'seus, m.; zie Ulysses. (eu = ui).

Oeconomie', v. gmv.; z. Economie (oe = eu).

Oeconom'isch; zie Economisch.

Oecoonom', m. -nomen; zie Econoom.

Oecoonom'isch (*algemeen*). bn.: *het - concilie van 1870 te Rome*, waartoe alle patriarchen en bisschoppen waren opgeroepen onder voorzitterschap v. d. Paus. (oe = eu).

Oe'dipus, m. oud-Gr. held, koning van Thebe; fig. scherpzinnig en durvend man. (oe = eu).

Oef, tw.: uitroep van benauwdheid.

Oefenaar (Prot. persoon, die bij het godsdienstig oefenen en bidden voorgeat), m. -s, -naren; -naarster, v. -s.

Oefenen, ik heb geoefend: *een pianist moet zich dagelijks -*, een gymnast oefent zijn gewrichten en spieren; *zich -*, zijn krachten aanwenden, zich inspannen; *invloed -*, van zich uit doen gaan; in het bijz. is -: *godsdienstige bijeenkomst houden, zij hebben een kamer ingericht, om elken avond te komen bidden en -*; *Juffr. Laps hield veel v. -* (Mult.).

Oefening (*het oefenen*), v. -en: *machts-, straf-, wraak-*; zie Godsdienst-.

Oefenperk (*perk v. worstelaars*), o. -perken.

Oefenschool (*school, waar men zich oefent*), v. -scholen; verg. Leerschool.

Oe'hoë (*ooruil of ransuil*), m. -s.

Oekase (*Russisch keizerlijk bevelschrift*), v. oekasen; ook: Oekas' en Uka'se.

Oe'le (*gekkheid*), tw.: uiting van ongelooft.

Oe'lema (*Mohammedaansch priester, met kerkelijke en rechterlijke zaken belast, uitlegger v. d. koran, bestuurder v. d. eredienst*), m. -s: het groote gild der -'s staat onder leiding van den Groot-mufti; ook: Ulema, Oelama.

Oer (*ijzerhoudende aardsoort*), o. gmv.; -**achtig** (*ijzerachtig, ijzerhoudend*), bn.; -er, -st: -**achtige gronden**; -**bank** (*laag van oerbank van oer gevormd*), v. -banken; -**grond** (*grond, die oer bevat*), m. -gronden; -**laag** (*oerbank*), v. -lagen.

Oer'dieren (*dierk. de laagste soort van alle diertelijke wezens, zonder bepaalden vorm en zonder organen; celdieren of protozoën*), o. mv.:

tot de -dieren behooren b.v. de infusiediertjes; -**mensch** (*de mensch, zooals hij oorspronkelijk in de natuur was; fig. iemand zonder eenige beschaving*), m. -mensen; -**os** (*wilde stier der Europ. wouden, in de 18e eeuw uitgestorven*), m. -ossen; -**oud** (*uit of van de hoogste oudheid, uit zeer oude dagen*), bn.: -e gesteenten, -e wouden, -e overleveringen; -**taal** (*primitieve taal, grondtaal*), v. gmv.; -**tekst** (*vroegste, eerste, oorspronkelijke, primitieve tekst*), m. -teksten; -**tijd** (*de grijze voortijd*), m. -tijden; -**vorm** (*primitieve vorm*), m. -vormen; -**woud** (*oorspronkelijk, maagdelijk woud*), o. -wouden: de -wouden van Midden-Afrika, de -wouden aan den Amazonenstroom en vooral die aan den zijtak van dezen, v. d. Madeira; een tropisch -, b.v. op Borneo.

Oes'ter (*dierk. bekendschaaldier, plaatkieuwig weekdier*), v. -s, -en: *de Engelsche, Fransche, Zeeuwsche, Tesselsche -s; hij gaapt als een -*, zeer wijd; *hij leeft als een -*, alleen, eenzaam; -**baard** (*draadvormige zelfstandigheid der oesterkieuwen*), m. -en; -**bank** (*plaats aan zee, waar men oesters vindt of kweekt*), v. -en: de eerste - werd gemaakt in 1285 te La Rochelle en wel door den Ier James Walton; -**cultuur** (*het kweeken van oesters*), v.: *de Zeeuwsche -*; -**handel**, m. gmv.; -**huis** (*huis, waar oesters verkocht worden*), o. -huizen; -**partij** (*gezellig samenzijn onder 't gebruik van oesters en wijn*), v. -en; -**pastei**, v. -en; -**plaat** (*zandplaat, waar zich oesters bevinden*), v. -platen; -**put** (*put met water van minder zoutgehalte, waarin de oesters gespeend worden*), m. -putten; -**schelp** (*tweeschalige schelp der oester*), v. -en; -**teelt** (*het uitplanten van broed op pannen, die op bijzondere wijze aan elkaar gehecht zijn*), v. gmv.; -**vangst** (*het vangen van oesters met korven of baggernetten*), v. gmv.; -**zaad** (*jonge oesters, die men op de oesterbanken plant, ook, broed*), o. gmv.

Oeu'vere (Fr. *het gezamenlijke werk van een kunstenaar*), o. gmv.

Oe'ver (*kant, boord van een stroom, meer, rivier, vaart, enz.*), m. -s: *buiten de -s treden*, bij overstroming; *binnen de -s blijven*, binnen de -s terugtreden; fig. *de - des doods*, het einde des levens; *de - van het graf*.

Oe'veraas (*dierk. ééndagsvlieg, haft*), o. gmv.; -**afstuiving** (*het wegwaaien v. h. oeverzand*), v. -en; -**haam** (*vischnet, om aan den oever te visschen*), m. -hamen; -**kruid** (*waterweegbree*), o. gmv.; -**licht** (*oevervuur, -verlichting*), o. -en; -**looper** (*dierk. snijpachtige vogel, moerasvogel, strandlooper*), m. -s.

Oe'verval (*aandr. het wegzinken van een deel van den dijk en van het aangrenzende land, inz. in Zeeland*), m. -vallen; ook Val.

Oe'verwaluw, v. -en: de -graafgangen in zandhellingen of in veen voor zijn nest.

Of, vgw.: *zoo spreken alle menschen, hetzij ze geleerd zijn of (= ofte) niet*, tegenstelling; - *gij onzen ouden dokter gelooven wildet* (Potg.), indien; - *hij al riep, ofschoon; het is, - ge doof zijt*, alsof.

Offendeeren (*beledigen, krenken, ergeren*).

Offen'sie (*aanval, belediging*), v. -sies, -siën.

Offensief' (*aanvallend*), bn. en bw.: een -**verbond**; een - en defensief verbond, aanvallend en verdedigend verbond; - **op treden**; als

zn. (het aanvallend optreden), o., -ven: de Franschen begonnen het -; verg. Defensief.

Of'fer (eig. wat wordt aangeboden, inz. aan de Godheid; offerande), o. -s: een brand-, dank-, hef-, pleng-, reuk-, slacht-, zoenoffer, zie ald.; een bloedig -; een - brengen, een gave geven; ten - brengen, vrijwillig afstaan; fig. zij werd het - zijner eerzucht, slachtoffer; zegsw. aan Bacchus -s brengen, een stevig glas drinken; iets aan Vulcaan ten - brengen, verbranden; -aar (degene, die offert), m. -s, -aren; -ande (het aanbieden der offergave, het offeren), v. -n: de - is een hoofddeel der Mis; -blok (houten kistje of kastje voor 't ontvangen en 't bewaren van aalmoezen), o. -ken; -bus (met slot voorzien, metalen trommeltje, waarin de aalmoezen door een spleet kunnen gestort worden), v. -bussen; -dier (dier als slachtoffer b.v. in den tempel van oud-Jeruzalem), o. -dieren; -en (een offer brengen, geven, opdragen), ik heb geofferd: het vaderland zijn leven -; ieder moet een kleinigheid -; Gode zijn liefde -; aan de eerzucht -; aan de Muzen -; aan Bacchus -, wijn drinken; -gave (gift, die als offer afgestaan wordt), v. -gaven; -kelk (gewijde beker), m. -en; -kist (kist tot het bewaren van liefdegaven), v. -en; -plechtigheid, v. -heden; -schaal, v. -schalen; -steen (platte steen, welke den heidenden diende als altaar), m. -en.

Off'er'te (Fr. aanbieding, aanbod), v. -s, -n.

Off'ervaardig (bereid om een offer te brengen, mild), bn.; -er, -st; -heid, v. gmv.

Off'iciant' (dienstdoend ambtenaar), m. -en; ook Celebrant.

Off'icie (ambt, post, werkkring, ambtsbediening), o. -ciën, -cies.

Off'iceel' (van regeerings- of ambtswege, echt, ambtelijk, wettig), bn. en bw.: -e berichten, een - rapport; iets - meedeelen.

Off'iceele noteer'ing (koerslijsten, die door desbevoegden of door beëdigde makelaars zijn opgemaakt), v. -noteeringen.

Off'icier' (mil. krijgsman, met den rang van luitenant of hooger), m. -en, -s: men is - der infanterie, der artillerie, der cavalerie, der genie; hij is - van administratie; hij is - van gezondheid, nl. mil. dokter, militair-arts; zie: Subalterne officieren, Hoofdofficieren, Opperofficieren, Vlagofficieren bij de land- en zeemacht; verder: rechtsw. ambtenaar van het openbaar ministerie: hij is - van justitie, rechterlijk ambtenaar bij een arrondissements-rechtbank; substituu- -, plaatsvervangend -, zie ald.; ook is -: een hogere rang in verschillende ridderorden.

Off'iciers'kleeding (uniform van een officier), v.; -monteering (-uitrusting), v. -en; -rang (rang v. officier), m. -en: er zijn opper- en hoofdofficieren, ook, subalterne officieren, zie ald.; -tafel (gemeenschappelijke disch voor officieren), v. -tafels; -tenue (officierskleeding), v. en o. -n; -traktement, o. -en; -uniform (-dienstkleeding), v. -uniformen; -weduwe, v. -weduwen.

Off'icieus' (dienstwillig, voorkomend, gedienstig), bn. en bw.; ook: dit zijn maar officieuze berichten, niet-officieel, minder zeker of geloofwaardig, halfambtelijk.

Off'icinaal' (geneeskrachtig), bn.; ook, -neel.

Off'icina'lia (apothekerswaren), v. mv.

Off'icio (ex) (Lat. ambtshalve, v. ambtswege).

Off'icium (dienst, ambt, betrekking), o. gmv.

Off'reeren (aanbieden): iemand iets -.

Of'schoon' (hoewel, hoezeer, schoon), vgw.

Of'te (of), vgw. vero., alleen in enkele uitdr.: nooit - nimmer; - wel, - niet.

Og'ief' (bouw. spitsboog, gotische kruisboog), o. -gieven; ook: -boog (gotische spitsboog), m. -bogen; -sgewijze en -gewijs. (g=g).

Og'iva'le stijl (spitsbogenstijl), m. gmv.; zie Gotiek. (g=g).

Ohm (eenheid v. maat bij het meten van electr. weerstand, zoo geheeten naar den Duitschen natuurkundige G. S. Ohm (1787-1854)), o. -s.

Oh'o', tw.: uitroep van vrolijkheid.

O'd'ium (plantk. een soort van schimmel op bladeren, b.v. op die van den wijnstok, v. d. rozen, enz.), o. gmv.; lees: o-ie-die-um.

O'ir (erfgenaam, nakroost), o.: Dirk VII overled zonder mannelijk -; lees: oor.

O'jief' (bouw. vloeijsijl), o. -ven.

Oka'pie (dierk. tweehoefig dier in Centraal-Afrika, het midden houdend tusschen een giraffe en een antilope), m. -s; de - werd in 1900 ontdekt, hij leeft in de oerwouden van het Congo-gebied, doch is er door de felle jacht bijna verdwenen: ook Oka'pi.

O'ker (kleiaarde, met ijzeroxyde vermengd, gele, roode of bruine verfstof), v. -s, (soorten).

O'kernoot, v. -noten; zie Okkernoot.

O'k'ernoot (zeer groote noot), v. -noten; (boom), m. -noten; -noteboom, m. -boomen; zie Walnoot.

Oksaal' (vaste tribune in R.-K. kerken, dienend als zangerskoor), o. -salen; zie Doxaal.

Oks'el (holte boven onder den arm), m. -s, -en; fig. de - van een blad.

Oks'hoofd (vochtmaat van 6 ankers of 232 L.; ook, het vat zelf), o. -hoofden.

Old'ambt (aardr. landstreek in het O. der provincie Gr. aan den Dollard), o.: -telt tal van gemeenten, b.v. Winschoten.

O'lderman (ouder = ouder: overheidspersoon in Friesche en Saksische streken), m. -s, -nen of -lieden. vero.

Oleand'er (plantk. laurierroos), m. -s.

Oleanderpijl'staart (dierk. bontgekleurde nachtvlinder of sflnc), m. -pijlstaarten.

Oleas'ter (wilde oljifboom), m. -s.

Ole'i'ne (olievetstof, hoofbestanddeel in alle oliën), v. gmv.

Oleographie' (reproductie in olieverf en op linnen van een schilderij van eenigen meester: in 1813 uitgevonden), v. -ën.

O'lie (vloeistof, uit plantaardige of dierlijke stoffen verkregen), v. oliën: zegsw. dat is - in het vuur, nieuwe opwakking van driften; - in de branding, op de golven uitstorten, om den golfslag, fig. de hartstochten, te doen bedaren; zegsw. er is geen - meer in de lamp, de levensgeesten zijn verteerd, ook: de beurs is plat, de flesch is leeg; een goede naam is beter dan -, gaat boven alles; vluchtige d. i. vervliegende of etherische oliën, b.v.: citroen-, kaneel-, pepermint-, rozen-, terpentijn-; alsook vette oliën, als: lijnolie, oljifolie, enz.; -achtig (vettig als olie), bn.

O'liebol (bolwormige oliekoek), m. -bollen; fig. dronkenmansgezicht; -hollenkraam (nl. op de kermis), v. -kramen.

O'liedom (aartsdom), bn. en bw.

O'lie- en azijn'stel (tafelgerief, met fleschjes

voor olie en azijn, ook, met peperbusje en zoutvaatje), o. -stellen.

Oliefabriek (fabriek, waar olie gemaakt wordt), v. -en; -**flesch** (flesch voor olie), v. -flesschen; -**gas** (gas, uit olie verkregen), o. gmv.; -**handel**, m. gmv.; -**houdend** (olie bevattend), bn.; -**jas** (regenjas van geoliede stof), v. -jassen; -**jekker** (scheepst. jekker van geoliede stof), m. -s; -**kan** (blikken kan voor lampolie, met oor en tuit), v. -kannen; -**koek** (ronde koek met krenten enz., in raapolie gebakken), m. -en: dat is geen -waard, geen zier, gmv.; de ossen krijgen 's winters -koeken, d. i. raapkoek, lijnkoek; -**koop** (kwakzalver, zwervende geneesheer), m. -en: de -verkocht allerlei geneeskrachtige (?) oliën, vero.; -**kop** (pijpekop van met olie doortrokken meerschium), m. -koppen: een mooi doorgeroekte -; -**kruik** (aarden kruik tot het bewaren v. olie), v. -en; -**lamp**, v. -en; -**molen** (pletmolen, waarin lijn- of raapzaad wordt uitgeperst), m. -s.

Oliën (met olie bestrijken, insmeren), ik heb geolied: men oliet het hout, geolied papier.

Oliesel (R.-K. sacrament der stervenden), o.: iem. het H. -toedienen; zie Berechten.

Olieslager (fabrikant van olie, inz. van raap- en lijnolie, bezitter v. e. oliemolen), m. -s; -**slagerij** (oliefabriek), v. -en; -**steen** (zachte, gladde stijpsteen), m. -en: een -moet met olie bevochtigd worden; -**vat** (vat voor of met olie), o. -vaten; -**verf** (verfstof, met olie bereid), v. -verven: met -schilderen op doek, hout of metaal, een portret in -; -**vlek** (vlek, door olie veroorzaakt), v. -vlekken; -**zaad** (lijnzaad, raapzaad), o. -zaden (soorten).

Oliezoet, o. gmv.; zie Glycerine.

Olifant (dierk. dikhuidig zoogdier, grootste landdier), m. -en, zie Elefant; zegsw. van een mug een -maken, zie Mug.

Olifant (letterk. ivoren krijgshoorn van den paladijn Roland), m.: als hij bij Ronceval in den uitersten nood is, blaast de held op -om Karel ter hulp te roepen; zie ook: Durandal.

Olifantjacht (jacht op olifanten), v. -en; -**jager**, m. -s; -**kraal** (perk voor getemde olifanten, waar men ook wilde olifanten in lokt), v. -kralen; -**vangst**, v. gmv.

Olifantshuid (dikke huid v. e. olifant), v. -en; zegsw. een -hebben, eig. een ongemeen dik vel, d. i. zeer ongevoelig zijn voor slagen b.v. der critiek; -**kever** (zeker smuitkevertje), m. -s; -**orde** (ridderorde in Denemarken en in Siam), v. -n; -**papier** (zeker groot formaat van zwaar teekpapier, met het woord olifant als watermerk), o. gmv.; -**tand** (een der slaganden, bestaande nl. uit ivoor of elpenbeen), m. -en; -**tromp** (snuif of shurf), v. -en; -**voet** (klimplant in Z.-Afrika), m. -en: de -heet ook Hottentotsbrood; -**ziekte** (kwaadaardige soort van melaatschheid, naden-melaatschheid), v. gmv.

Oligarch (medelid of voorstander van een oligarchisch bewind), m. -en; -**archie** (regeering van enkele voorna'men, d. i. van eenige adellijke of patricische familiën, die zich van het bewind hebben meester gemaakt), v. -en; -**archisch** (door een klein getal aristocraten geregeerd, voor de oligarchie gestemd, haar betreffende), bn.

Olijf (olijfboom), m. olijven: de -groeit aan de kustlanden der Middellandsche Zee; (de

vrucht), v. olijven: uit de olijven perst men olijf- of slaolie; -**achtig** (als een olijf van kleur, nl. donker-groenachtig), bn.; -er, -st: zijn gelaatskleur had iets -achtigs; -**berg** (Bijb. berg, met olijven begroeid, aan de N.-O. zijde van Jeruzalem, 818 M. boven de zee), m., zie Matth. 21:1, ook, Olijvenberg, zie Olijvenhof; -**boom** (boom, oorspr. uit Syrië en Palestina, thans ook in Z.-Frankrijk), m. -en: de -draagt een rijkdom van bessen ter grootte van een duivenei, eerst groen, later bruinachtig violet, waaruit men olie perst; -**groen** (de olijfgroene kleur), o. gmv.; -**hof** (olijvenboomgaard), m. -hoven: zegsw. mijn liefste plek is een -geworden, mijn hoogste geluk is in den diepsten rampspoed verkeer, ook Olijvenhof; -**kleurig** (groenachtigbruin), bn.; -**kran** (krans van olijfbladen), m. -en; -**olie** (olie, uit olijven geperst), v. gmv., ook Slaolie; -**tak** (eig. tak van den olijf, zinnebeeld des vredes), m. -takken, ook beeld van verzoening en geluk.

Olijvenhof (Bijbel. tuin op den Olijfberg, waarin Jezus den nacht vóór zijn lijden in groote benauwdheid doorbracht), m.; fig. plaats der smarte; ook, Hofje v. Olijven; z. Olijfhof.

Olijvenhout (hout van den olijfboom), o.

Olijvenolie, v., ook, Olijfolie; -**oogst**, m. gmv.; -**pers** (pers tot het maken van olijfolie), v. -persen; -**plantsoen** (aanleg met olijfbomen, -bosch), o. -plantsoenen.

Olm (Lat. voorheen, eertijds, voormaals), bw.: zegsw. in de dagen van -, in oude, lang verlopen dagen.

Ola podrida (Sp. eig. een bij de Spanjaarden geliefkoosd gerecht van allerlei fijngesneden en gekruid vleesch: ratjetoe, poespas, allegaartje), o. gmv.; fig. b.v. een -van persmeeningen; lees: ol'ja.

Olm (woudboom, t'p of iep), m. olmen; -**pje**.

Olmekruin, ook, Olm'kruin (kruin of kroon van een olmboom), v. -kruinen.

Olmehout (hout v. d. olm), o.; ook, Olm -;

-**loof** (groene takken van olmen), o. gmv.;

-**plantsoen** (wandelpark of aanleg met olmbomen), o. -en.

Olographisch, bn.; zie Holographisch.

Olymp, m., zie Olympus.

Olympia, o., kleine maar bekoorlijke vlakte in het landschap Elis, Z.-Gr.: door die vlakte stroomde de rivier Alpheus, zij was beroemd als de nationale verzamelplaats van alle Gr. ter gemeenschappelijke viering van de Olympische spelen.

Olympia'de (tijdvak van 4 jaar tusschen twee opeenvolgende Olympische spelen), v. -n: sinds 776 v. C. rekenden de Gr. den tijd naar de -n.

Olympisch (tot Olympia behoorend), bn.: de -e spelen, volksspelen in het oude Griekenland, van 776 v. C., tot ± 400 n. C., om de vier jaar gevierd in de vlakte van Olympia, zie ald.; thans, alle soorten van sportoefeningen in navolging van de Gr.: de -e spelen te Londen (1908), te Stockholm (1912).

Olympus, **Olymp**, m., aardr. bergketen tusschen Macedonië en Thessalië, op de hooge kruinen woonden de goden.

Om (rondom), vz.: -den haard zitten, een band -een boek; -de Noord varen, naar de noordelijke streken der aarde; Scandinavië, Groenland, enz., zie Noord; ook: -den anderen dag; oog -oog, zie Oog; -het

leven komen vgl. Ombrengen, Omkomen.
Om (ergens omheen; voorbij), bw.: wind er een touw —; dat uur is al weer —; die weg is een half uur —, langer dan het voetpad is b.v.; de wind is —, gekeerd; — vormt ook samenst. met w.w., nu eens scheidbaar (met de klem op om), dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.), verg. om'brenge(n), om'ar'men; om'dolen, omgor'den; omhei'nen, enz.
Om (grootmama), v. -'s; in kindertaal.
Omarmen (in de armen sluiten, omhelzen), ik heb omarmd; —ar'ming (omhelzing), v. —en.
Omarmend rijm, o.; zie Rijm.
Omber (donkerbruine, vette aardsoort, inz. uit Umbrië, als verfstof bereid), v. gmv.
Omber (Sp. het omberspel, zeker kaartspel, verwant aan het quadrille-spel; meestal gebruikt men: omberspel), o.; ook, (persoon, tegen wien de twee andere partners spelen), m. en v. ombers; —doos (fichesdoos), v. —doozen; —en (het omberkaartspel of omber spelen), ik omberde, heb geomberd; —partijtje (gezelschap van personen, drie in getal, die omber spelen), o. —s; —spel 1. (het kaartspel), o. —spelen; 2. (stok v. 40 kaarten), o. —spellen; —tafel (speeltafelte voor het omberspel), v. —s.
Om'bervisch (baars in de Middell. Zee), m. —visschen; —vogel (reiger in Z.-Afrika), m. —s.
Ombillen-, **Ombillin'kolen** (steenkolen uit de Ombilienmijnen, ten O. van Padang, Sumatra), v. mv.
Ombladen (een blad van een boek omslaan), ik blaadde —, heb —geblaad.
Ombbladeren (blaadjes omslaan en hier en daar inkijken), ik heb —gebladerd; omb'la'deren: omkransen, b.v. iems hoofd met laurier —, dicht.
Om'bocht (de omgebogen kant), v. —bochten.
Omboord (met een boordseel omgeven), bn.
Ombrage (Fr. schaduw, fig. verdenking, argwaan, aanstoot), v. gmv.
Ombrageus (Fr. schuw, vreesachtig, wantrouwend, ergdenkend), bn.
Ombrassen (scheepsw. de zeilen en raas door middel van een bras of touw omhalen, in andere richting stellen), ik heb —gebrast.
Ombrelle (Fr. parasol), v. —s.
Om'brenge(n) (d. i. om het leven brengen, dooden), men bracht —, heeft —gebracht: dui-zenden werden —gebracht; ook, rondbrenge(n): kranten, boeken —.
Ombrome'ter (regenmeter), m. —meters: de — is een toestel, om de hoeveelheid regen, die valt of in een jaar gevallen is, te bepalen.
Omdat (om reden dat, daar, dewijl), vgw.: — ik ziek ben, — het vacantie is.
Omdijk(en) (met een dijk omsluiten), ik omdijkte, heb omdijkt: een kwelder —.
Om'doen (om het lichaam of een lichaamsdeel doen), ik deed —, wij deden —, ik heb —gedaan: een mantel, een doek —, d. i. omhangen, omslaan.
Om'dolen (ronddwalen, al dolende rondgaan), ik heb —gedoold: in de prairie —.
Om'draai (keer, omzwaai, wending), m. —draaien: de — van een rad.
Om'draaien (ronddraaien, in het rond draaien), ik draaide —, heb —gedraaid: een sleutel —; zich —, zich keeren.
Om'dragen (ronddragen), ik droeg —, heb gedragen: de veroverde standaarden wer-

den plechtig —gedragen, in plechtigen optocht langs een bepaalden weg.
Om'ega (Gr. de laatste letter van het Grieksche alfabet, fig. het einde), v. omega's.
Om'eggen (met de eg omwerken), ik egde —, heb —geëgd: gij moet den akker —.
Omelet' (Fr. eierpannekoek), v. omeletten.
Omen (Lat. voorsteeken), o. omina: nomen sit —, de naam zij een voorsteeken.
Omfoers'en (met een floers omgeven), ik —te, heb —foerst: een trom —.
Om'gaan (rondgaan, om iets gaan), men ging om, is omgegaan: een straatje —; zegsw. hÿ is het hoekje —gegaan, gestorven; ook: de dag ging —, voorbij; in die zaak gaat heel wat —, is veel nering; met bedrog —, zich inlaten met; spreekw. Wie met pek —gaat, wordt er mee besmet, zie Pek.
Om'gaande, bn.; per —, d. i. met de eerstvolgende post: gelief mij per — te antwoorden.
Om'gang (het omgaan, gezellig verkeer), m. gmv.; verder: (galerij, trans v. e. toren; plechtige R.-K. kerkelijke processie), m. —gangen. In de laatste beteekenis ook: om'megang.
Om'gangstaal (de gewone spreektaal), v. gmv.: de — der lagere volksklasse is ruw maar vaak luimig; de beschaafde — der hoogere standen; verg. Conversatie.
Om'gekeerd (omgedraaid, in tegengestelden stand), bn. en bw.: een —e handschoen, een kous — aantrekken; rekenk. een —e evenredigheid; als zelfst. nw.: het —e van een breuk, b.v. $\frac{5}{2}$ is het —e van $\frac{2}{5}$; het —e van een getal, b.v. het —e van 4 is $\frac{1}{4}$; die schilderij is het —e van mooi, het tegengestelde.
Om'gelanden (eigenaars van landen om eenig aangewezen punt), m. en v. mv.: de — van het Snaeker meer, omwonenden.
Om'gelegen (omliggend, rondom gelegen), bn.: de —akkers, wateren, enz.
Om'geven (omringen), ik —gaf, heb —geven.
Om'geving (kring van personen, waarin iemand zich beweegt of verkeert; nabijheid, omtrek), v. gmv.: onze dagelijksche —, een letterkundige —, een vorst wordt door zijn — licht bedorven; in de — van Den Haag wonen; de — van Jeruzalem is dor en naakt.
Om'gezetenen (rondom-wonenden), m. en v. mv.; verg. Omwoners.
Omgor'den (kleedingstukken of wapenen om de heupen vastbinden; omgeven met), hij omgordde of gordde —, heeft omgord of —gord: de lenden — met een linnendoek; zich —, fig. zich gereedmaken b.v. tot een tocht.
Om'haal (omslag, onnodige drukte), m. gmv.: een — van woorden, veel — maken, verder: (krul van een letter), m. —halen.
Om'hale(n) (afbreken, omver'hale(n), omver'trekken in de richting naar zich toe), ik haalde —, heb —gehaald: een muur —.
Om'heen, bw., — komt voor in verbinding met hier, daar, waar: de vijver, waar de jongens — liepen, rondom heen.
Omhei'nen (met een schutting of heining omgeven), ik heb —heind: een tuintje —.
Omhei'ning (planken schutting), v. —en.
Omhel'zen (om den hals vallen), ik —helsde, heb —helsd; fig. een godsdienst —, aannemen.
Omhoog (opwaarts, boven), bw.: naar —, in de hoogte; van —, d. i. van den hemel; — vormt met w.w. scheidbare samenst. b.v. —duwen, —houden, —werpen, —zien, enz.; ik duwde —, naar boven, ik heb —geduwd, enz.

- Omhu'l'en** (rondom bedekken, in iets wikelen), ik -hulde, heb -huld: met een mantel -; hooge bergen -huld door of met dikke nevels; fig. met luister -huld, omgeven; -huisel (omkleedse), o. -s.
- Omineus'** (Fr. onheilspellend), bn.; -zer, -t.
- Omis'sie** (Fr. uitlating, weglating; nalatigheid, verzuim), v. -siën, -s.
- Omitteeren** (uit- of weglaten, overslaan).
- Omka'd'em** (met een kade omsluiten), ik omkaadde, heb -kaad: e. polder -, z. Bekad'en.
- Om'kantelen, om'kentelen** 1. (wentelen v. d. éenen kant op den anderen), ik kanteelde -, ik heb -gekandeld: een balk, een pakkist, een steenblok -; 2. (kantelend omvallen), het is -gekanteld: dat tafeltje zal -.
- Omkan'ten** (ergens een kant om maken), ik kante -, heb -gekant: een emmer met een koperen rand -.
- Om'keer, om'mekeer** (het omkeeren, algeheele verandering), m. gm.v.
- Om'keeren** (omwenden, omdraaien, andersom plaatsen), ik keerde -, heb -gekeerd: een zandlooper -, het hoofd -, een blad -, zich -; zegsw. het blaadje is -gekeerd, de zaken zijn totaal veranderd; een dubbeltje driemaal -, zeer spaarzaam zijn; de rollen zijn -gekeerd, verwisseld, wie b.v. eerst heer was, is nu dienaar; zich in zijn graf -, van een doode gezegd, die zich in zijn kist zou moeten omdraaien van ergernis; het hart keert mij om (of draait zich om) in 't lijf, ik walg er van; hij is -gekeerd als een blad op een boom, hij is geheel van partijkleur, van politiek, enz. veranderd.
- Om'kenteren** (omkantelen, van vaartuigen), het is -gekenterd: de barkas is -gekenterd.
- Omkleed'sel** (omhuisel, bedeksel), o. -s.
- Omkleem'men** (den arm, of de hand vast om iets heen slaan, iets of iem. met kracht en klem omvatten), ik omkleemde, heb omkleemd: zijn vuist -klemde een speer; iems hand -.
- Om'komen** (d. i. om het leven komen: het leven verliezen), hij kwam -, is -gekomen: bij een brand -, bij een schipbreuk -; ook, rondkomen met, genoeg hebben aan.
- Om'komst**, v. gm.v.; zie Om'mekomst.
- Om'koop'baar** (de daad van omkopen), m. gm.v.
- Om'koop'baar** (veil voor geld), bn.; -held, v.: de - der Turksche ambtenaren.
- Om'kopen** (door geld, geschenken, enz. doen afwijken van zienswijze, richting, partij of ambtsplicht), ik kocht -, heb -gekocht: caids laten zich wel -.
- Om'koud'** (er - zijn of worden), bw. uitdr.: reddeloos verloren zijn, een kind des doods zijn, het leven kwijt zijn of gaan raken.
- Om'kran'sen** (met een krans omgeven, een krans doen om), ik omkranste, heb omkranst: het hoofd -kranst met lauweren; iem. -: de held werd met lauwers -kranst; zich -, zich met een krans sieren; fig. omgeven, omsluiten: huizen, omkranst door wuivend iepengroen (Potg.).
- Om'kreits** (dicht. omtrek, kring), m. gm.v.
- Om'krouken, -kroken** (met een kruk omvrouwen), ik kroukte -, heb -gekroukt.
- Om'krijgen** (fig. ten einde brengen), ik kreeg -, hem -gekregen: hoe krijg ik dien Zondagmiddag -?
- Om'laag'** (in de laagte), bw.: het dal lag - aan de beek, de deur klemt -, naar - zien, naar - storten, beneden; scheepst. de bootsman is -, beneden in het logies; dit bijwoord vormt met w.w. scheidbare samenst., b.v. -brengen, -buigen, -drukken, -duwen, enz., wier bet. uit zich zelf duidelijk is: ik bracht -, heb -gebracht.
- Omlau'wren** (dicht. met lauweren of lauweren bekronen, de slapen omkransen), ik heb -lauwerd: een dichter met -lauwerd hoofd.
- Omle'geren** (omsluiten, omsingelen), ik heb -legerd: Civilis hield Castra Vetera -legerd; fig. omringen; -lug (insluiting), v. -en.
- Om'leggen** (om iets heen leggen), ik legde of leide (lei) -, heb -gelegd of -geleid: iemand een verband -, leggen en vastmaken; een plank -, op een anderen kant leggen; fig. elk stuuvertje -, keeren en wenden, vóór men het uitgeeft, hoogst zuinig zijn; zich -, zijn lichaam op een andere zijde leggen.
- Omleg'sel** (belegse), o. -s: een damesrok met een - van fluweel; een smal - van gouddraad, omboordse.
- Om'leiden**, ik leidde -, heb -geleid: een vetten os -, door de straten rondleiden; een klimplant een balkon -; de stroom werd het eiland -geleid, d. i. men deed hem loopen om of langs; fig. iemand om den tuin leiden.
- Omlig'gend** (omgelegen), bn.: de -e akkers.
- Omlig'sten** (met een lijst omgeven), hij -lijstte, heeft -lijst: een portret -, fig. bouwland, door akkermaalshout omlijst.
- Om'loop**, m.: de - van 't bloed, circulatie; de - der aarde om de zon, omwenteling; geld, papier in - brengen, van hand tot hand doen gaan; praatjes, geruchten in - brengen, gaan verspreiden; geneesk. hij heeft den - aan den vinger, roosachtige verzwering; verder: (rondlopende galerij, omgang, trans), m. -loopen: de - van een molen.
- Om'loopstijd** (tijd, waarin een hemellichaam zijn baan beschrijft), m. -tijden: de siderische, de periodische - der maan, de - eener komeet, de bekendheid van den - eener planeet.
- Omlou'wren** (dicht. met een looverkrans versieren, omkransen), ik heb omlouvoerd: eens dichters hoofd -; fig. iemands naam -.
- Omlu'wen** (tegen den wind beschutten), ik heb omluwd: als dreef hij heen, -luwd van englenwieken (Hofdijk).
- Om'mekant** (keerzijde), m. -kanten.
- Om'mekomst** (afloop van een termijn), v. gm.v.: telkens na - van drie maanden dient hij een rapport in; O.-I. - van verlof, einde.
- Ommeland** (land, gelegen rondom een plaats), o. -landen; meestal in het mv.: de -landen v. Groningen d. i. de kwartieren Hunsingoo, Fivelingoo en het Westerkwartier; -lander (bewoner van de Ommelanden), m. -s; ook als bn.: een -boer; -landsch, bn.: e. -e reis, een reis met veel bezwaren, zooals in oude dagen in de Groninger Ommelanden.
- Omm'ering** (dicht. ruimte binnen een omtrek, een vlak, door een kring omsloten), m. gm.v.: 's werelds wijden - (Kamphuyzen); ook Om'r'ing; de - van een kasteel, vero.
- Ommerschaus'** (aardr. vroeger een kolonie van de Mij. van Weldadigheid, thans: strafkolonie in Overijssel, bij Ommen), v. gm.v.; verg. Veenhuizen.
- Om'mezien, om'zien**, o. gm.v.: in een -tje, n.l. in een oogwenk, in een oogenblik; een -tje geduld, in een -tje gereed zijn.
- Om'mezijde** (ommekant), v. -zijden: de - van een bladzijde schrifts; zie -.

Ommezwaai, m. -en; zie Omzwaai.

Ommu'ren (met een muur omgeven), men -muurde, heeft ommuurd: een tuin -; bij uitbr. de stad was ommuurd met hooge wallen.

Omne'velen (met nevel omringen en daardoor verduisteren), ik heb omneveld: donkere wolken - de toppen der bergen; fig. het beeld van een held met wierook -; het verstand, den geest -, voor denken ongeschikt maken.

Omnia fausta (et prospera), (Lat. Alles moge u naar wensch (en voorspoedig) gaan).

Omnibus (Lat. eig. voor allen: openbaar rijtuig, dat in groote steden de gemeenschap tusschen bepaalde punten der stad onderhoudt), m. -bussen: een - voor twintig personen; dit hotel heeft zijn eigen -; spreekt. Bus.

Omnipotent' (alvermogend, almachtig), bn. **Omnipotentie** (Lat. almacht, alvermogen), v. gmv. (tie = sie).

Omnivoor' (eig. alles-eter), m. -voren: de mensch is een -, gebruikt dierlijk en plantaardig voedsel; de honden, de beren zijn voren.

Ompagaaien (in een boot al pagaaierende om iets heen roeien), wij hebben en zijn -gepagaaid: een eilandje -, een singel -.

Ompag'eren (O.-I. omtuinen, omheinen).

Ompa'len (met paalwerk omzetten, afsluiten, afbakenen), ik heb ompaald: een terrein, een jachtveld -; fig. omringen: een dal, door hooge bergen -paald; -paling (het ompalen), v. -en, b.v. de - v. e. terrein.

Ompan'seren, -pant'seren (met een ijzeren of stalen panser omgeven), ik heb -panser: kanonneerbooten laten -.

Ompran'gen (dicht. prangend omgeven, omknellen), ik heb -prangd: de zweepslagen -prangden zijn leden; fig. de diadeem -prangt zijn hoofd, de smart -prangt zijn hart.

Omp'raten (overhalen), ik praatte -, heb -gepraat: men heeft hem zien om te praten, d.i. met mooie praatjes van inzicht pogen te doen veranderen, tot andere gedachten te brengen.

Omrand'en (met een rand omgeven, beleggen), ik -randde, heb -rand: een menu, met gestyleerde bloemen omrand.

Omrank'en (dicht. met ranken omgeven), het heeft -rankt: slingerplanten - het balkon.

Omraster'en (met rasterwerk omsluiten), ik heb -rasterd: een hertenkamp -.

Omr'ing, m. gmv.; zie Ommering.

Omr'ingdijk (dijk, die één of meer polders omringt), m., -dijken.

Omrin'gen (aan alle kanten omgeven), ze hebben -ringd: de kinderen -ringden de vorstin, ter betooning van eerbied, belangstelling; omgeven: allerlei boomen - dien vijver.

Omr'ingkade, v. -kaden; zie -dijk.

Omr'it (het rondrijden, het rijden langs een omweg), m. -ritten: een troep ruiters maakte een - op de heide.

Omr'roepen (bekend maken op de straat, inz. door den omroeper), bij riep -, heeft -geroepen; -roeper (persoon, door het gemeentebestuur aangesteld, om iets bij bekenslag bekend te maken), m. -roepers.

Omr'roepersbaantje, o. gmv.; -bekken (metalen bekken, waarop de omroeper slaat om de aandacht te wekken), o. -s.

Omr'ruil (het omruilen), m. gmv.

Omr'ruilen (voor iets anders in ruil geven, tegen elkander wisselen), ik ruilde -, heb

-geruild: fietsen, piano's -, tegen andere ruilen, meest tegen vergoeding.

Omschaau'wen (dicht), z. Omschaduwen.

Omscha'duwen (rondom beschaduwen, met schaduw omgeven), het heeft -schaduw: hooge boomen - dat landhuis.

Omschal'len (dicht. met geschal omringen), het omschalde, heeft omschal'd: vroolijk hoorngeklank -schalde de legerplaats.

Omschan'sen (met een schans omringen), men omschanste, heeft omschanst: de veldheer liet het kamp -; fig. zich - met iets, hij zit -schanst met boeken, omgeven; -ing (schanswerk), v. -en, zie ook Reeling.

Omschor'sen (dicht. met een schors omsluiten), men -schorste, heeft omschorst: de Alpen zijn met sneeuw en ijs -schorst; het pantser -schorst zijn leden.

Oms'chrift (randschrift), o. -schriften: een penning met een Latijnsche spreuk als -, d. i. opschrift om den rand heen.

Omschrij'ven (de grenzen van iets aangeven; nauwkeuriger bijzonderheden aangeven), ik -schreef, heb -schreven: zijn rechten waren nauwkeurig omschreven; kunt gij den aanrander niet -? bij verkooping gaat de notaris alles breedvoerig -.

Omschrij'ving (het omschrijven, nadere beschrijving of verklaring), v. -en: de - van het begrip plicht; het scherp aangeven van de grenzen der beteekenis: een beknopte -, een onjuiste - van een rechtswoord; zie Verklaring en Woordverklaring.

Omschudden (schuddend ledigen), ik schudde -, heb -geschud: een zak met appelen -.

Omsin'gelen (aan alle kanten omsluiten, meestal met vijandige bedoeling), ik heb -sin'geld: een stad, een vesting -, insluiten, dicht omringen, berennen; een legerkorps -; zij werden -singeld door den vijand.

Omslaan (omver-slaan, doen vallen), hij sloeg -, heeft of is -geslagen: het schip zal -; verder: een kleedingstuk -, haastig en achteloos omdoen; het blad van een boek -, omkeeren; zegsw. het blaadje is -geslagen, de zaak is geheel veranderd; de kosten zullen we onder alle deelnemers -, pondspongewijze verdeelen.

Omslach'tig (met veel omhaal en onnoodige drukte), bn.; -er, -st: Cats is een -, maar niettemin aangenaam verteller; -heid (te groote breedvoerigheid); v. gmv.

Oms'lag (omhaal, drukte), m. gmv.: gij moet voor mij geen - maken; zij doet alles met weinig -, zonder -.

Oms'lag (belasting), m. -slagen: de hoofdelijke -, gemeentelijke belasting voor elk hoofd v. e. gezin naar de mate v. zijn inkomen.

Oms'lag (omkleedsel), m. en o. gmv.: een linnen -; een - van een boek.

Oms'lagdoek (meestal schuivenvouwen doek, door vrouwen om de schouders geslagen en gedragen), m. -doeken.

Oms'leepen (slepende rondvoeren, met zich voeren), ik sleepte -, heb -gesleept: een zwak en ziekelijk lichaam met zich -.

Oms'lingeren (omver, onderstboven slingeren), zij slingerde om, heeft om'geslingerd: de dame heeft met haar sleep het tafeltje om'geslingerd.

Omslin'geren (slingerend omgeven), het heeft -sling'erd: de slangen, die Laocöon -; de lianen - den boom; een door wijnranken

- slin'gerde woning; twee spierwitte kolommen, sierlijk met groen —slin'gerd, omrankt.*
Omstuieren (met een stuier omgeven), ik heb —sluierd: *het hoofd met rouwfloers —; de bruid was met prachtig zijden gaas —sluierd; de nevelen — de bergtoppen.*
Omstuiten (dicht omringen, aan alle kanten insluiten), ik omsloot', heb omsloten: *zij waren —sloten door den vijand; een boomgaard, door een hoogen muur omsloten; —ing (omheining, omtuining), v. —en.*
Omspannen (omvatten), ik omspande, heb omspannen: *kunt gij dien knuppel —? met de vingers omsluiten; een enge pantalon —spande zijn beenen.*
Omspannen (paarden van plaats doen wisselen voor een wagen, koets, enz.), ik spande —, heb —gespannen.
Omspitten (den grond omgraven), ik spitte —, heb —gespit: *een tuin —, een bloembed —, alle vijf jaar laat hij zijn akker —.*
Omstaand, om'mestaand (omringend), bn.: *de —e huizen, de —e kinderen.*
Omstander (iem., uit de ergens omheendaande menigte, toeschouwer), m.; meestal mv. —standers.
Omstandig (breedvoerig en daardoor volledig wat de omstandigheden betreft), bn. en bw.; —er, —st: *een — schrijven, een — verslag, een — verhaal, iets — mededeelen.*
Omstandigheid (breedvoerigheid; iets, dat een handeling, voorval, toestand vergezelt), v. —heden: *met hoeveel — vertelde hij ons zijn avonturen; een onverwachte —; alles hangt hier af van de —heden, d. i. van den nog onzekeren loop der gebeurtenissen; rechtst. verzachtende —heden, bijzonderheden; verzwarende —heden, nl. alles, wat den aard der misdaad verergert.*
Omstraalen (straalsgewijze omringen), het heeft —straald: *de glans v. h. goud —straalde hem; de roem —straalt zijn schedel; met den luister der overwinning —straald'; zijn leven was —straald met aanzien, rijkdom en geluk.*
Omstreek (de omliggende landstreek), v. —streken: *de omstreken van Maastricht zijn mooi; fig. heel de — was op de been, d. i. al de bewoners dier streek.*
Omstreeks (ongeveer, omtrent), bw.: *hij verdient jaarlijks — duizend gulden; hij zal nu — te Delft zijn; vz.: het was — Paschen.*
Omstrנגelen (strengelend omvatten), het —strengelde, heeft —strengeld: *het klimop kan een boom —; fig. door den band der liefde of der vriendschap —stren'geld zijn.*
Om'stulpjen, —stelpjen (ondersitboven keeren, zoodat de opening naar beneden is gericht), ik stulpte —, heb —gestulpt: *een mand —, omkeeren.*
Om'stuwen (zware voorwerpen omkeeren), ik heb —stuwde: *help die balen eens —; verder: —stuwen (dicht in een drom omgeven), men heeft —stuwde: een troep edellieden —stuwde den koning, honderden nimfen —stuwden de godin; hij —stuwde steeds zijn troon met tal van hovelingen, deed omringen met.*
Omtogen (omhuld, omkleed), vd. van 't vero. omtie'gen, d. i. omtrekken: *de bergen met nevelen —, de duisternis had berg en woud —; met damp —; fig. met ernst —.*
Om'trek (de buitenlijnen, grenslijnen, grens), m. —trekken: *eerst moet ge den — teekenen, zij had den — harer teekening in een oog-*
- blik klaar; meetk. de — van een cirkel, van een driehoek, veelhoek, enz.; in den — van het dorp, in den — der kermis, niemand hier in den — kent hem, d. i. naaste omgeving.*
Omtrent' (eig. in het rond, rondom), bw.: *geen sterveling —, d. i. in de nabijheid; dat kost mij — een gulden, ongeveer, ten naastenbij; vz.: er zijn veel geruchten — hem in omloop, d. i. betreffende, aangaande.*
Omtuinen (omsluiten door een tuin, d. i. door vlechtwerk of rasterwerk), ik heb —tuind; —ing (omheining), v. —en; zie Tuin.
Om'vaart (het omvaren), v. gmv.: *de — om het voorgebergte; na een — van eenige uren, het varen langs een omweg.*
Omva'demen (met beide armen omsluiten), ik —vademde, heb omva'demd: *ik zet het u dien boom te —, d. i. met uitgestrekte armen te omvatten; ook, Omva'men.*
Omva'men (omvademen), ik heb —vaamd'.
Om'vang (omtrek, grootte), m. gmv.: *de — van eenig lichaam, iets van veel —, dikte; fig. de — der wetenschap, de — van een ramp, uitgestrektheid.*
Omvan'gen (omvatten), ik omving, heb —vangen: *met de armen —; fig. met zijn blik —; de nevel had het reisgezelschap —.*
Omvang'rijk (van grooten omvang), bn.; —er, —st: *een — boekwerk, een — e stem.*
Omvat'ten (omsluiten; in zich houden), ik —vatte, heb —vat: *een boom —; dat examen omvat heel wat, er behoort heel wat toe.*
Omvat'tend (uitgestrekt, ruim), bn.; —er, —st: *meestal verbonden met veel: een veel-omvattende werkkring, een veel— plan.*
Omver' (onderstboven), bw.: *komt als eerste lid van samenstell. voor in scheidb. samengest. werkw., als in: —blazen, —dringen, —drukken, —duwen, —gooien.*
Om'vraag (stemming over eenig voorstel in een vergadering en wel op de rij af), v. —vragen: *een voorstel in — brengen, er een mondeling referendum over houden.*
Omwa'demen (dicht. rondom met een vochtigen damp omgeven), het heeft —wademd: *de wind —wa'demt de wouden met zijn geuren.*
Omwal'len (met een wal omringen), men omwalde, heeft —wald': *aan den seekant werd een stad niet —wald; —ling (de wal), v. —en: de —en van Maastricht in 1229 en 1298.*
Om'wandeling (het rondom iets wandelen), v. —en: *na een — der singels gaat hij naar de sociëteit; fig. de — van Christus hier op aarde, het leven, de levensreis.*
Om'waren (warend rondgaan, spokend rond-dolen), het spook waarde —, heeft —gewaard, d. i. omgedooid; *in die steppen waren wolven om, her- en derwaarts gaan, zie Waren.*
Om'weg (weg, die om d. i. langer is), m. —wegen: *een — nemen, maken; fig. uw woorden gaan langs een —; iets zonder —wegen vragen, d. i. recht op het doel af.*
Om'wenden (omkeeren, omkantelen, om-draaien), ik wendde —, heb —gewend: *het hoofd —, het roer —; zich —, d. i. het hoofd, het lichaam achterwaarts wenden.*
Om'wentelen (het ondersitboven keeren), ik heb —gewenteld: *een bruisende stroom wentelde het molenrad om, deed wentelen of draaien; zich —, zich om zijn as draaien.*
Om'wenteling (omwentelen; ronddraaiende keering of keer; staatkundige omkeering), v. —wentelingen: *een bol ontstaat door de —*

- van een halven cirkel om zijn middellijn; de — wentelingen van een groot machinerad; de — der aarde om haar as; de Fransche, de Russische —, zie Revolutie; fig. dat was een geheele — in zijn lot, ommekeer.
- Om'wentelingsas** (werkelijke of denkbeeldige spil, waarom eenig lichaam draait), v. — assen: de — van het vliegwiel eener stoom-machine; de — der maan, der aarde, der zon.
- Om'wentelingsgeest** (geest van oproer of revolutie), m. gmv.; — **gezind** (tot revolutie geneigd, revolutionnair), bn.
- Om'wentelingslichaam** (meek. lichaam, dat ontstaat door draaiing van eenig plat vlak om een rechte lijn), o. — lichamen: een bol is een —.
- Om'wentelingslied** (lied, dat populair is in de dagen van revolutie, b.v. de Marseillaise in 1792 in Fr.), o. — liederen.
- Om'wentelingsnelheid** (snelheid van omwenteling), v. — heden: de — van een vliegwiel; de — van onze aarde, zij is n.l. ± 465 M. per seconde, zie — tijd; — **tijd** (sterrenk. tijd, welken een hemellichaam noodig heeft, om zijn omwenteling te volbrengen), m. — tijden: de — der aarde is een etmaal; — **vlak** (meek. gebogen vlak, dat ontstaat door draaiing van een plat vlak om een lijn als as), o. — vlakken.
- Om'werken** (anders bewerken, vervormen), ik heb — gewerkt: een gedicht —, een opstel —, een boek —; een akker —, dooreenwerken; die grond is niet genoeg — gewerkt.
- Om'werpen** (omgooien, omsmijten), ik wierp —, heb — geworpen; fig. vernielen, verwoesten.
- Om'wibbelen** (wibbelend omvallen of doen omvallen), het wibbelde —, het is en ik heb — gewibbeld: dat tafeltje zal nog eens —, het bloemstandertje hebt gij — gewibbeld.
- Om'wik'kelen** (om het lichaam wikkelen), hij wikkelde —, heeft — gewikkeld: ik heb haar een jaal — gewikkeld; meestal, **wik'kelen** en dan vervoegd met zijn: het — wikkelde, is — wikkeld, d. i. ingewikkeld, geheel omgeven met: een kind met een deken —, een zwerenden vinger met linnen —; zich — wik'kelen: hij — wikkelde z. met een mantel; fig. een duistere samenzwering — wikkelde den vorst; — **ing** voorwerp, om iets te omwikkelen, ook dat-gene, waarnee iets omwikkeld is), v. — en.
- Om'willen** (aan het lijf willen), ik heb — gewild: dat boordje wil ik wel —; de jongen wil die das niet —.
- Om'winden** (met iets slingerend omgeven), ik — wond, heb — wonden: een pak met een eind touw —; — **ing** (omwindsel), v. — en.
- Om'wisselen** (verwisselen, ruilen), ik heb — gewisseld: ik zal de schoenen eens —; eenig bankpapier —; laten wij van plaats —.
- Om'wonend** (omringend), bn.: de — wonende volken, in het rond wonend.
- Om'woners** (personen, die om ons heen wonen), m. mv.: de — van Nederland zijn Duitschers en Belgen; de — van het meer v. Constanz; verder: (cosm. omwonenden), m. mv.: onze — verschillen 12 uur met ons in tijd, n.l. menschen, wonende met ons op dezelfde parallel, maar 180° in lengte verschillend.
- Om'wrikken** (omver-wrikken), ik heb — gewrikt: een paal —, tegen den grond wrikken.
- Om'zaten** (omgezetenen, omwonenden), m. en v. mv.; verg. Landzaten en Nazaten.
- Om'zet** (handel, koop en verkoop op de markt of aan de beurs), m. gmv.
- Omzet'sel** (boord of belegsels van verschillende stof of kleur), o. — zetsels, — zetselen.
- Om'zetten** (doen verwisselen van plaats), ik zette —, heb — gezet: woorden —, anders schicken; zinnen —, in anderen vorm b.v. in den lijdenden brengen; die koopman zet veel —, verhandelt; geld —, in andere munt omwisselen; door gisting wordt suiker in alcohol — gezet, wordt suiker alcohol.
- Omzet'ten** (omringen, omsluiten), ik omzette, heb omzet: een stad —, omsingelen; zij wisten het kasteel nauw — zet te houden, ingesloten; de zakdoek was — zet met een fijn kantje, omboord; een horloge met paarlen —, rondom bezetten.
- Omzichtig** (bedachtzaam, behoedzaam), bn. en bw.; — er, — st: e. — bergbestijger; hij ging — te werk, voorzichtig; — **heid** (beleid), v. gmv.
- Om'zien**, o. gmv.; zie Ommezien.
- Omzoo'men** (met een zoom omgeven), ik heb — zoomd': e. tiggervel, met rood — zoomd (C.O.), met een rand of boord van een roode stof omzet; — **zoo'ming**, v. — en.
- Om'zwaai** (omdraai, omkeer), m. — zwaaien: bij den — der seizoenen.
- Omzwach'telen** (met een zwachtel omwinden), ik — zwachtelde, heb — zwachteld: een gewond been —.
- Om'zwalken** (op zee her- en derwaarts trekken), ik heb — gezwalkt: de man had heel zijn leven op zee — gezwalkt, rondgedoold; fig. omdolen, rondzwerfen: kermisgasten moeten veel — om aan den kost te komen.
- Om'zwalpen** (rondom bruisend heen en weer stroomen, golven; op zwellende golven heen en weder bewegen), ik heb — gezwalpt: de visscher zwalpt langs bank en platen om; **omzwal'pen** (golvend omgeven): de zee, die 't schip — zwalpt.
- Om'zwerfen** (omdolen, hier en ginds rondzwerfen), ik zwierf —, heb — gezworven: na lang te hebben — gezworven, is hij op ons dorp komen wonen; de verdoode reizigers hadden in die bosschen lang — gezworven.
- Om'zweven** (om iets heen zweven), hij — zweefde, heeft — gezweefd: de vogel zweeft zijn nest —; ook, **omzwe'ven** (dicht zwevend omgeven), het — zweefde, heeft — zweefd': wierookwolken — het altaar; myriaden van muggen — zweefden ons in die venen.
- Om'zwiepen** (topzwaar omvallen), het is — gezwiept: die lange, schrale populier is door den storm — gezwiept.
- Om'zwicken** (door zwikken omslaan), het is — gezwikt: mijn voet is — gezwikt.
- Omzwir'relen** (aanhoudend en met snelheid zwieren langs), zij hebben — zwirreld: de zwaluwen — mijn tuinhuisje.
- Onaan'genaam** (niet pleitierig, onbehaaglijk, lastig, vervelend), bn. en bw.; — namer, — st: een — mensch in den Haarlemmerhout (C.O.); — **heid** (verdrietelijkheid, twist), v. — heden 1).

¹⁾ Vele afleidingen met on- werden niet opgenomen; men sla dan de beteekenis der grondwoorden op, b.v. voor Onaandachtig, Onaandoenlijk, Onaangekleed, en dergelijke doorzichtige afleidingen, zij men: Aandachtig, Aandoenlijk, Aangekleed, enz.

Onaanzienlijk (niet in aanzien zijnde), bn. en bw.; -er, -st: een - huis, een - uiterlijk, een - geslacht; een niet - vermogen; hij heeft zijn zaken niet - uitgebreid.

Onaardig (onbeleefd, onaangenaam), bn. en bw.; -er, -st: wat ben je weer - geweest! veelal met een ontkenning: zij is niet -, d. i. nog al aardig of lief in den omgang; hij woont er niet -; - doen.

Onachtzaam (zonder zorg of oplettendheid), bn. en bw.; -zamer, -st: een - zame kleeding, een - zame houding, een - gedrag jegens iem.; hij antwoordde -; -heid (onoplettendheid, onachtzame handeling), v. -heden.

Onafgebroken (aaneengeschaald, aanhoudend), bn. en bw.: de - keten der geschiedenis; het was een - worsteling tegen allerlei gevaren; men roerde - de trom.

Onafhankelijk (vrij, zelfstandig), bn. en bw.; -er, -st: de -e rechterlijke macht; een - volk, een - bestaan; zij hebben het land - gemaakt; hij heeft in deze zaak geheel - gehandeld; -heid (vrijheid, zelfstandigheid), v. gm.v.

Onafscheidbaar (niet te scheiden), bn. en bw.: welvaart is een - bare gezellin van den vrede; zich - aan iets of iemand hechten.

Onafscheidelijk (innig verbonden), bn. en bw.: -e vrienden; - vereenigd.

Onafwijsbaar (vrij, zelfstandig), bn.: een - verzoek, een - bare eisch.

Onafzetbaar, bn.: een rechter behoort - te zijn, niet uit zijn ambt kunnende gezet worden, niet ontslagen kunnende worden.

Ona'ger (Bijbel. wilde woudezel in Tartarije), m. -s, -en: de - heeft zeer lange ooren.

Onbaatzuchtig (belangeloos), bn. en bw.; -er, -st: een -e vriendschap; dat is - gehandeld.

Onbandig (wild, woest, aan geen breidel gehoorzamende), bn. en bw.; -er, -st: een roofdier is -, een os kan - zijn, - fier als leeuwen (Bild.); fig. de -ste hartstochten, -e begeerten; -heid (wildheid), v. gm.v.

Onbarmhartig (niet-barmhartig, ongevoelig, wreed), bn. en bw.; -er, -st: een - oordeel; spreekt. een - pak slaag, ongenadig; - te werk gaan; hij radbraakt het Fr. -, verschrikkelijk.

Onbedaarlijk (niet tot bedaren kunnende komen), bn. en bw.: een -e drift; - lachen.

Onbedacht' (onbezonnen, onnadenkend), bn. en bw.; -er, -st: een - woord, een - oogendblik; een - afgelegde eed; -elijk (onbedachtzaam), bw.: iets - doen, zeggen; -zaam (onvoorzichtig), bn. en bw.; -zamer, -st: -zame overijling; - te werk gaan; -zaamheid (onnadenkendheid, onbezonnenheid), v. -heden.

Onbedeesd' (onbeschroomd), bn. en bw.: een -e houding; - in 't rond kijken.

Onbedorven (gaaf, fig. onschuldig), bn.: - vleesch, - visch, - groente, versch, frisch; een - kind, onschuldig; een - hart, schuldeloos.

Onbedrieglijk (eig. zonder bedrog, fig. oprecht, betrouwbaar), bn.; -er, -st: een - voorteeiken, met -e tippen.

Onbeduldend (nietig, beuzelachtig), bn. en bw.; -er, -st: een - woord, een - opstel, van weinig waarde; niet -, vrij belangrijk.

Onbegonnen (zonder begin; zonder einde: dus onuitvoerbaar), bn.: o - God! eeuwig; dat is een - werk.

Onbegrensd (zonder grenzen, onbeperkt, onmetelijk), bn.: een - uitzicht; een - vrouwen, -e hoogachting, zeer groot.

Onbegrepen (niet in aard of wezen gekend), bn.: deze schilder is een - talent.

Onbegrijpelijk (niet te begrijpen), bn. en bw.; -er, -st: een -e angst, een - misverstand; - veel menschen (C. O.), zeer, erg.

Onbehaaglijk (onaangenaam, ongevallig), bn. en bw.: -e manieren, een - uiterlijk, een - gehuid; - lachen, zich - kleeden.

Onbeheerd (buiten beheer of toezicht), bn.: de kruiwagen stond - aan den weg; een -e nalatenschap, d. i. waarvoor zich niemand opdoet of die verworpen is; -e goederen, -e zeevonden, waarvan de eigenaar onbekend is.

Onbeholpen (onhandig, stumperig), bn. en bw.; -er, -st: die man is in gezelschap - en linksch; - manieren; zich - uitdrukken.

Onbehoorlijk (niet passend, niet betamelijk, onwelvoeglijk, verkeerd), bn. en bw.; -er, -st: een - gedrag, een -e tijd, hij kwam op een - uur; zich - gedragen.

Onbehouwen (fig. lomp, ongemanierd), bn. en bw.; -er, -st: wat een - lomperd! een - kerel, - te werk gaan; zegsw. een - stuk vleesch, een lomperd; bn.: iets - verklaren; -heid (linkschheid), v. gm.v.

Onbekend' (niet bekend, vreemd), bn.: hij is mij -, hij is - aan, bij ons; alg. de -e grootheid, te zoeken; zegsw. - maakt onbemind, wien men niet kent, heeft men niet lief.

Onbekommerd (onbezorgd, opgeruimd), bn.: een - leven leiden, hij is - over zijn toekomst, hij toonde een - gelaat, hij sprak op -en toon, opgeruimd; -heid (kalmte, bedaardheid, rustigheid), v. gm.v.

Onbekookt', bn.; -er, -st: fig. een - antwoord, een - voorstel, niet ripelijk overwogen, ondoordacht; evenzoo: -e meeningen oppervlakkig; -e plannen, niet grondig overdacht, onberaden, onbezonnen.

Onbekrompen (ruim), bn. en bw.: een - denkwijze, niet kleingeestig; uit een - beurs; - geven, weldoen, met royale hand; - leven, zonder geldzorgen.

Onbekwaam' (niet bekwaam, onbedreven, niet geschikt; beschonken), bn.; -kwamer, -st: een - onderwijzer, hij is - in zijn vak; de vorst was - tot regeeren; hij is - om over kunst te oordeelen; men zag dien werkmán nooit -.

Onbekwaamheid (ongeschiktheid, onbedrevenheid, gemis aan ervaring of routine), v.: - aan den dag leggen, toonen.

Onbeleefd' (in strijd met de beleeftheid, lomp, onvriendelijk), bn. en bw.; -er, -st: een - antwoord; - antwoorden; -heid, v. -heden (lompe handelingen).

Onbelegen (al te versch), bn.: dat brood is te -, te nieuwbak'ken; dat bier is -; -belemmerd (ongehinderd, vrij), bn.: een - uitzicht hebben, -e vrijheid; -bemerkt (niet gezien of bespeurd), bn. en bw.: een -e aftocht, een - verdwijnen, onopgemerkt; hij heeft u - weten te volgen, - ergens komen binnentreden, enz.; -bemiddeld (niet goeod, zonder geld of goed), bn.: zijn ouders waren -; hij is niet -, hij is vrij vermogend, heeft het noodige; -benoemd (rekenk. niet met een naam aangewezen), bn.: -e getallen, zonder den naam der voorwerpen er bij; de vermenigvuldiger is altijd -; -benul (lomperd, dommerik, iem. zon-

der gezond verstand), m. en v. -nullen, gmz.
Onbenullig (dom), bn. en bw.; -er, -st: een -e vent, -e doen; -heid (botheid), v. -heden.

Onbepaald (niet begrens, onbepakt), bn.: de -e ruimte; voor -en tijd, niet vastgesteld; spraak. de -e wijs, infinitief; een -voorn. b.v. men; een - lidwoord, b.v. een; hij drukte zich - uit, onduidelijk; zijn verlofs - verlengd, voor een niet afgeperkten tijd; -bepakt (onbegrens, onbepakt), bn. en bw.; -er, -st: een -e macht, het -st vertrouwen;

-bepoefd (niet in 't werk gesteld of toegepast, niet geprobeerd), bn.: wij zullen niets - laten, om u te redden; -beraden (onbezonnen, onbedacht), bn. en bw.: als een - knaap; zich - aan zijn driften overgeven, een - huwelijk, in - drift; - handelen; -berecht (R.-K. niet-bediend), bn.: de man stierf -; -bereden, bn.: dat paard is nog -; niet tot rijden gebezigd; hij is een - ruiter, onbedreven in het rijden; een - cavalerist, zonder paard; bij de infanterie zijn de gewone officieren -, d. i. zonder dienstpaard; -beredeneerd (onbedacht, onbezonnen), bn. en bw.: een -e drift, een -e goedheid, een -e weldadigheid, een -oordeel; hij handelt slechts zelden -; -bereisd (geen ervaring van reizen hebbende), bn.: een - buitenman; -berijmd (rijmloos), bn.: de Verjaardag van Staring is -, d. i. het zijn blanke verzen; -e psalmen, zoals ze in den Bijbel worden gevonden;

-berispelijk (niet te berispen, niet af te keuren, geen kwaad van te zeggen), bn. en bw.: een - gedrag; hij was - gekleed; -beschaaft (ongepolijst, ruw van vorm en fig. van manieren), bn.; -er, -st: een - volk, die -e taal, -e zeden, -e manieren; -beschaamd (geen schaamte hebbende), bn. en bw.; -er, -st: een - bedrieger, een -e blik, -e laster, een -e logen; hij liegt -.

Onbescheid (driestheid, overmoed, vermetelheid), o. vero.: luidruchtig - (Staring).

Onbeschel'den (onwellevend, ongepast nieuwsgierig), bn. en bw.; -er, -st: een - vraag, - blikken, een - antwoord, ongepast; zij keek - door het raam naar binnen.

Onbeschoft (eig. zonder vormen of fatsoen: lomp, plomp van manieren, brutaal), bn. en bw.; -er, -st: -heid (brutaliteiten), v. -heden.

Onbeschrijfelijk (alle beschrijving te boven gaande), bn. en bw.: een -e geestdrift, een -e angst; hij had - veel gelezen (C. O.).

Onbeschroomd (niet verlegen, onbedeesd), bn. en bw.; -er, -st: een -e knaap, een -e gemeenzaamheid; iets - zeggen, schrijven.

Onbeschut (niet gedekt, onbeschermd), bn.: dat boompje is - voor den noordewind; de woning lag - op de heide.

Onbeslagen (zonder beslag, zonder ijzer), bn.: bij vele werkpaarden laat men de achterpooten -, een nog - paard; zegsw. - ten ijs of op het ijs komen, eig. van paarden, fig. iets doen zonder behoorlijk toegerust te zijn, zie ook: IJ s.

Onbeslecht (niet beslist, niet vereffend), bn.: een - geschil, het geding is nog -, de strijd bleef -, iets - laten, het niet door een beslissing ten einde brengen.

Onbeslist (niet uitgemaakt, fig. twijfelachtig), bn.: de strijd bleef -; iets - laten, er geen uitspraak over doen.

Onbespro'ken (onberispelijk, te goeder naam

en faam), bn. en bw.: hij is - van gedrag, een - leven leiden, een - weduwe; zij had zich - gedragen.

Onbestaan'baar (niet kunnende bestaan), bn.: een - bare wortelvorm, b.v. $\sqrt{-2}$; - bare woorden, in gedichten (Beets).

On'bestand (dicht. onbestendigheid, veranderlijkheid), o. gmv.: 's werelds -.

Onbestemd' (onzeker, onbepaald, nevelachtig), bn. en bw.: een flauw en - gevoel; zijn blikken zwieren - om hem heen.

Onbesten'dig (wispelturig, wuft, hakende naar verandering), bn.; -er, -st: een - mensch; ook, wisselvallig, veranderlijk, b.v. - weer, ongestadig; fig. het -e geluk.

On'bestorven, bn.: een - weduwe, weduwnaar, d. i. gescheiden van de(n) echtgenoot, voorgoed of door uitlandigheid; - vleesch, d. i. versch, pas geslacht; - metselwerk, versch, nieuw, nog niet hard.

Onbesuisd' (doldriftig, onstuimig, ruw, woest), bn. en bw.; -er, -st: -e krygers, het - gemeen; - te werk gaan, onbehouden; -heid (onbesuisde daad), v. -heden.

Onbetaal'baar (eig. niet betaald kunnende worden), bn.; -der, -st: fig. een - bare gelegenheid, een - bare dienst, onschatbaar; het was voor u een - bare dag, kostelijk.

On'betaald (niet-betaald), bn.: tal van - e rekeningen.

Onbeta'meljk (ongepast, onvoegzaam), bn. en bw.; -er, -st: een - woord, -e spotternij; zich - uitdrukken, niet naar behooren; -heid (niet passende daad), o. -heden.

Onbetre'kenend (onbeduidend), bn.; -er, -st: het was een - man, iemand met een - voorkomen, een - gesprek, een - voorval, weinig belangstelling verdienend.

Onbetuigd', bn.: zich niet - laten, Bijbel: niet nalaten getuigenis te geven, d. i. van zijn aanwezig de zichtbare bliken geven, bijv. op een feestmaal door flink toe te tasten, zie Hand. 14 : 17; hij liet zich bij die collecte niet -, gaf ruim; de man liet zich bij de flesch nooit -, dronk veel.

On'bevangen (zonder vooroordeel, onpartijdig), bn. en bw.: een - lezer; een - beoordeelaar; een - oordeel, onpartijdig; iem. - te-gemoet-treden, vrijmoedig; -bevan'genheid (onpartijdigheid, rondheid, openhartigheid), v.: een verhaal, dat treft door zijn -; hij vertelde dat alles met groote -, kinderlijke -.

On'bevaren (niet bevaren wordende), bn.: een - rivierarm; de Maas bij Maastricht is een - stroom; fig. een - matroos, niet genoeg gevaren hebbende; spreekw. Met - volk is het slecht zeilen, onbedreven.

On'bevekt (niet-besmet, zuiver, rein), bn.: fig. schuldeloos, vlekkeloos: een - geweten; -heid (smetteloosheid), v. gmv.

On'bevochten, bn.: een dwaalleer - laten, onbetwist; niet - d. i. niet bekoord door de zonde; niemand blijft -, onbestreden.

On'bevoegd (niet-bevoegd, het recht missende), bn. en bw.: hij is - tot het geven van onderwijs; het - uitoefenen der geneeskunde; zich - verklaren, zeggen, dat men het recht mist, om uitspraak te doen: de rechter verklaarde zich in deze zaak -; -heid, v. gmv.

On'bevooroordeeld (niet behept met vooroordeelen), bn. en bw.: kies hem als scheidsman, hij is -; - te werk gaan, onpartijdig.

On'bewaakt (zonder bewaking of toezicht),

bn.: de gevangene bleef —, een paar — e kinderen, iets — laten, — blijven; fig. in een — oogenblik, in een oogenblik, dat men onbezonnen of niet denkend te werk gaat.

Onbeweeg'baar (eig. niet te bewegen), bn.: een — rotsblok; — **lijk** (zich niet bewegende, roerloos, onverzettelijk), bn. en bw.: een — e stand of houding; hij stond daar —, hij hield de oogen — op dat punt gevestigd.

On'bewerktuigd (niet voorzien van organen), bn.: ae — e stof, d. i. de doode stof.

On'bewimpeld (onverbloemd, onverholten, openhartig), bn. en bw.; — er, — st: een — e verklaring; iets — mededeelen, zonder er doekjes om te winden of iets te verbergen; — voor iets uitkomen.

On'bewogen (eig. niet bewogen), bn. en bw.: de rots staat — in de branding, onwrikbaar; wie kan — blijven bij het zien van al dat tijden! gevoelloos, onverschillig; hij houdt het oog — op het lijk gevestigd, rustig.

On'bewolkt (eig. niet bewolkt, helder, fig. opgeruimd), bn.: een — e hemel, met — voorhoofd.

Onbewoon'baar (niet voor bewoning geschikt), bn.: een — bare hut, een huis kan door de bevoegde macht — worden verklaard.

Onbewoon'baar-verklaring (het verklaren door desbevoegden namens het gemeentebestuur, dat een huis niet langer bewoond mag worden), v. — en: de — heeft na zekeren termijn sluiting van een woning ten gevolge.

On'bewust (onbekend met, niet wetende), bn.: hij is nog — van het gevaar.

On'bezield (levenloos, niet bezield), bn.: een — stuk hout of steen; er was geen licht in dat — e oog; fig. wat — e taal! koud.

On'bezien (niet behoorlijk bekeken); bn.: hij kocht die kast —, onbezichtigd.

On'beziens (zonder de zaak gezien te hebben), bw.: hij heeft dat huis — gehuurd.

On'bezocht (door niemand bezocht wordend, van landstreken, steden, enz.), bn.: Drente bevat nog tal van — e oorden, eenzaam.

Onbezou'nen (onberaden, lichtvaardig), bn. en bw.; — er, — st: een — spreker, dat is — ijver; men mag zoo — niet alles op het spel zetten; — **heid** (roekeloosheid, lichtzinnigheid), v. — heden.

On'bezorgd (niet-besteld), bn.: de brieven bleven — liggen; — e pakketten.

Onbezorgd' (zonder zorg, kommer), bn. en bw.; — er, — st: gelukkig hij, die — kan leven, en te beklagen is hij, die zorgeloos is.

On'bezwaard (zonder druk of zorg, onbekommerd), bn.: een — geweten; van zaken, vrij van lasten of hypotheeken: al die vaste goederen zijn —.

On'bezwalkt (niet met damp beslagen), bn.: een — e spiegel, helder; fig. de — e deugd, d. i. reine, zuivere; een — e hemel, onbeneveld.

On'bezweken (volhardend, standvastig), bn.: zij stredden met — moed; stand houden met — trouw, d. i. onwrikbare trouw.

Onbill'lijk (onredelijk, te veel eischend), bn. en bw.; — er, — st: hij is streng maar niet —, — e eischen, — e klachten; iem. — behandelen; — **heid** (onbillijke daad), v. — heden.

Onboetvaar'dig (niet gezind tot boete en betering), bn.; — er, — st: hij stierf als een — zondaar, verstoekt; — **heid**, v. gmv.

Onbrand'baar (niet kunnende branden), bn.: asbest is —.

On'bruik (het tegengestelde van gebruik), o.: een woord kan in — raken, d. i. het wordt niet meer gebruikt; — **bruik'baar** (niet te gebruiken), bn.; — der, — st: een — instrument.

On'ee (medicinaal gewicht), v. oncen: een medicinaal pond had 12 — n. vero.

Onchris'telijk (afwijkend van den geest der Christelijke leer), bn. en bw.; — er, — st: de — e hoogmoed der groote dames (C. O.); haat en wrok zijn —; hij spreekt, handelt —.

On'daad (wandaad, gruweldaad), v. — daden.

On'dank (vergelding van goed met kwaad), m. gmv.: iets met — beloonen, zegsw. — is 's werelds loon, het goede wordt in de wereld veelal met ondankbaarheid vergolden.

Ondank'baar (niet erkentelijk), bn. en bw.; — **held** (blijken van ondank), v. — heden.

Ondanks' (eig. tegen den wil of de meening van), vz.: hij deed het — mijn verbod, d. i. in weerwil van, in spijt van, trots, spijt.

Ondeel'baar (niet in deelen te splitsen), bn. en bw.: een — stoffe; rek. een — getal, dat til geen deulers heeft, b. v. 19, zie Priemgetal; een — oogenblik, uiterst klein; gesch. de ééne en — bare Republiek, de Fransche, zie ook Eén en ondeelbaar; — klein, uiterst klein.

On'der (beneden, lager dan), vz.: zij zitten — den boom; ook, oplettend zijn — de les, gedurende; zegsw. zich — een banier scharen; — vier oogen, zonder getuigen; — de regeering van Karel I, tijdens; — de waarde verkoopen, beneden; — eede, — belofte, bij of door.

On'der (lager, minder, beneden), bw.: dit bw. sluit zich als eerste lid aan bij zelfst. n.w., werkw. en bw., als: *On'deradjutant*, *On'derarm*, *Onderhandelen*, *On'deraan*, enz.; met w.w. vormt — samenstellingen, nu eens scheidbaar (met de klem op *onder*), dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.); de bet. verschillen, b. v. *on'dergaan* en *ondergaan*, *on'derdrukken* en *onderdrukken*.

On'deraan (aan den onderkant), bw.: een stok met een punt —, hij zat geheel —; uw naam staat —, als laatste.

Onderaardsch' (onder de oppervlakte der aarde), bn.: een — gerommel, een — e gang, een — e begraafplaats of catacombe.

On'deradjutant (benaming voor adjutant-onderofficier), m. — en; — **admiraal** (vlag-officier, één rang onder den admiraal), m. — s, — ralen, gewoonlijk Vice-Admiraal; — **af** (van de benedenzij af), bw.: tel die rekening eens op en begin —; ook: van onderen af, van het eind af; — **afdeeling** (kleinere afdeeling), v. — en: een — van een hoofdstuk; — **arm** (benedenarm, voorarm), m. — en; — **baadje** (boezeroen van baai, wol of flanel, dat onder het bovenbaadje gedragen wordt), o. — s; — **baas** (ploegbaas), m. — baten; — **baas** (van Fr. base, Lat. basis: voetstuk v. e. pilaar), v. — baten; — **berm** (de berm aan de onderzijde van den dijk), m. — en; — **bevelhebber** (bevelhebber, een rang onder den opperbevelhebber), m. — s; — **bibliotheecaris** (tweede bestuurder eener boekery), m. — sen; — **blijfsel** (achterlijk wezen; mensch, dier of plant, die in groei zeer achterlijk is), o. — s; — **bootzman** (scheepst. tweede bootzman), m. — lieden, — lui.

On'derbouw (bouwk. gedeelte van een brug, enz., beneden de overspanning), m. gmv.

Onderbre'ken (storen, doen ophouden), lk — brak, heb — bro'ken: de vreugde —, den

arbeid —, zijn werk —, iemands slaap —, iemands rede, taal of woorden —, zie Interrompeeren; het verkeer —; iemands pogingen —; een —broken tocht.

On'derbrengen (onder dak brengen, een onderkomen bezorgen), ik bracht die weezen —, heb ze —gebracht.

On'derbroek (broek, die onder een andere broek gedragen wordt), v. —broeken.

On'derdaan (een der bewoners van een land, met betrekking tot den vorst of den staat), m. en v. —danen: ik blijf uw getrouwe —; scherts. mijn —danen, de beenen, en meer nog de voeten.

On'derdak (huis, woning, verblijf), o. gmv.: een — zoeken, geen — kunnen vinden; zij vonden daar een behoortijk —.

On'derda'nig (ondergeschikt, onderworpen), bn. en bw.; —er, —st: — zijn aan zijn ouderen, meerderen, de wet; uw —e dienaar (beleefdheidsformule); iemand — groeten, op nederige wijze; —heid, v.: gedweeë —.

On'derdeel 1. (het onderste gedeelte), o. —en: het — van iets aangezicht; 2. (een kleiner of grooter deel van een hoofdeel of van een geheel), o. —en: de deelen en onderdeelen van e. redevoering, de —deelen v. e. stoommachine.

On'derdek (scheepst. scheepsvloer beneden het bovendeck), o. —ken.

On'derdeks (eig. onder het dek), bw.: de kapitein is —, d. i. in de kajuit.

On'derdeur (benedendeur, ook, beneden-helft eener huisdeur), v. —en: poes sprong op de —.

On'derdies (intusschen, onderwijl), bw.

On'derdoen 1. (onder de voeten doen), ik deed —, heb —gedaan: iem. de schaatsen —, zich de schaatsen —; 2. (de mindere of minste zijn): voor iem. —, voor hem zwichten, wijken: in bekwaamheid, in kracht, in vlugheid voor iem. —, bij iem. achterstaan; de havens van Amsterdam moeten — voor die van Rotterdam, kunnen de vergelijking niet doorstaan.

On'derdorpelen (geheel onder water doen zinken), men dompelde —, heeft —gedompeld: doopelingen werden eertijds —gedompeld.

On'derdoor (onder iets door), bw.; dit bijw. vormt met w.w. scheidbare samenstell., bijv. hij reed de poort —, de jongens kropen de heg —; evenzoo: —gaan, —rijden, ergens —sluipen, —varen, —zeilen, —zwemmen.

On'derdrukken 1. (naar beneden, omlaag drukken, onder iets drukken), hij drukte —, heeft —gedrukt: ik heb bij 't zwemmen zijn hoofd —gedrukt; vleesch, dat in de pekelt ligt, moet goed —gedrukt worden; 2. **onderdrukken** (door overmacht in bedwang, in een staat van afhankelijkheid houden, bedwingen, verdrukken, maar dit is sterker), men —drukte, heeft —drukt: een volk —; hij had de kinderen Israëls met geweld —drukt, Richt. 4:3; fig. zijn toorn —, in bedwang houden; mevrouw Dorbeek kon een klein lachje van zenuwachtige voldoening niet — (C. O.), tegengaan, stuiten; —**drukker** (dwingeland, tiran), m. —s; —**drukking** (het onderdrukken), v. —en: —moeten lijden; de — van een opstand; de — van onze hartstochten.

Ondereen (door elkaar, dooreen), bw.: de knaap gooit alle boeken —, de kinderen liepen —; dit bijw. vormt met w.w. scheidbare samenstell., b.v. —gooien, —klutsen, —malen, —mengen.

On'dereinde (benedenzijde), o. —einden: het

— van een paal, de kinderen zaten aan het — der tafel; verg. Boveneinde.

On'deren, bw.: — komt voor in verbinding met de voorzetsels naar, van, b.v. naar — gaan, beneden; van —, b.v. uw japon is van — wat versleten; zegsw. Heila, van —, d. i. waar-schuiving voor hen, die beneden staan of gaan.

On'dergaan 1. (naar beneden gaan, onder de kim, onder water gaan), het ging —, is —gegaan: de zon ging —, de dobber ging —; fig. de grootheid, de luister van het Rom. rijk is eindelijk —gegaan, te niet gegaan; 2. **ondergaan** (lijden, verduren, doorstaan), hij —ging, heeft ondergaan: een vernedering, een mishandeling, een straf, een operatie —.

On'dergang (het ondergaan), m. gmv.: de — der zon, der maan; fig. dat is zijn —, verderf, val, ongeluk.

Ondergeschikt (van iemand afhankelijk), bn.; —er, —st: de leenheeren waren den koning —; in —e betrekking, niet zelfstandig, laag in rang; —e arbeid, onder de bevelen van een ander verricht; een —e rol spelen of vervullen, een mindere of kleine rol; —heid (onderdanigheid, niet-zelfstandigheid), v. gmv.

Ondergeschikte (hij of zij, die onder het gezag van een ander staat), m. en v. —n; verg. Onderhoorige.

On'dergeschoven (heimelijk of bedrieglijk in de plaats gesteld), bn.: een — testament, onecht; een — leerstuk, valsch; een — kind, dat voor een ander kind heimelijk in de plaats is gesteld, of, bij gebreke van een kind, valschelijk als zoodanig is aangegeven.

On'dergestoken (heimelijk, bedrieglijk), bn.: een — processtuk, ondergeschoven.

Ondergeteekende (ondertekenaar), m. en v. —geteekenden; scherts.: ik.

On'dergod (myth. god van minderen rang), m. —goden: de goden en —goden van den Olympus; —godin, v. —godinnen.

On'dergoed (lijflinnen, onderkleeren), o. —goederen: schoon — aantrekken.

Ondergraven (ondermijnen), ik —groef, heb —: een muur, een wal, een fort —; fig. iemands gezag —, verzwakken.

On'dergrond (benedenlaag), m. —gronden: de — van een veenlaag, d. i. de grond, die zich beneden die laag uitstrekt.

Ondergrondsche (onder den grond zijnde), bn.: — water, de —e spoorweg in Londen.

Onderhandelaar (persoon, die onderhandelt, middelaar), m. —laren, —laars.

Onderhandelen (handelen over, bespreken, trachten het met elkaar eens te worden), ik heb —handeld; —ing (bespreking, om tot overeenkomst te geraken), v. —en.

Onderhandsch (niet in het openbaar), bn.: een —e koop of verkoop; een —e aanbesteding, d. i. als één of meer personen of firma's tot inschrijven uitgenoodigd worden; een —e akte, niet door een notaris opgemaakt en voor hem verleden.

Onderha'vig (behandeld, besproken worden-de), bn.: in het — geval (Potg.).

On'derhebbend, bn.: de —e manschappen, d. i. die, waarover men het bevel heeft.

Onderhe'vig, bn.: hij is zeer — aan koorts, aan kiespijn, d. i. er mede behept; de zeevaart is — aan ontelbare wisselvalligheden, blootgesteld aan.

Onderhoorig (ondergeschikt), bn.: de —e geloofsgenooten van een bisschop; de kapitein

- en de hem - e manschappen; de aan Nederland - e koloniën, nl. afhankelijk van.
- Onderhoor'ige** (ondergeschikte), m. en v. -hoorigen: *het lot zijner - n verbeteren.*
- Onderhoor'igheid** (aardr. streek, eiland, behoorende tot eenig gebied), v. -heden: *het gouvernement Celebes en -heden.*
- Onderhoud** (verzorging, verpleging, voeding), o. gmv.: *in zijn - voorzien, levensonderhoud: het - van een gezin; gelden tot - van een leger; het - van een kerk, v. e. tuin.*
- Onderhoud** (gesprek), o.: *een belangrijk - , een - met iemand hebben, hij is zeer gezellig van -; aan een - een einde maken.*
- Onderhouden** (onder iets houden), ik hield -, heb -gehouden: *bij het vechten iem. - , onder zich houden, in bedwang houden; bij 't zwemmen moet men het hoofd niet - , onder water houden; op deze wei kunnen we de schaatsen wel - , onder de voeten houden.*
- Onderhouden** 1. (met een gesprek bezig houden), ik -hield, heb -hou'den: *zich gezellig met iem. - , een gesprek met hem voeren; iem. ernstig over iets - , hem de les lezen; berispen; verder, doen voortduren: een briefwisseling met iem. - ; Gods geboden - , naleven, opvolgen; 2. (verzorgen, in goeden staat houden), ik -hield, heb -hou'den: *zijn gezin - , zijn ouden vader - , van het noodige voorzien; een staand leger - ; -hou'der (verzorger, instandhouder), m. - s.**
- Onderhoudend** (aangenaam, gezellig), bn. en bw.: *een - prater, een - boek; - vertellen.*
- Onderhout** (kreupelhout, ruijte), o. gmv.
- Onderhuid** (huid onder de opperhuid), v. -en.
- Onderhuidsch** (onder de huid geschiedende), bn.: *- e inspuitingen of injecties.*
- Onderhuis** (benedenhuis), o. -huizen.
- Onderhu'ren** (op stinksche wijze, ook door meer geld te geven, een reeds gehuurd pand, enz. hu'ren), ik heb -huurd: *hij heeft mij dien knecht, die dienstmeid, dat huis -huurd.*
- Onderhuur** (huur uit de tweede hand), v. gmv.: *een bovenhuis in - aan een ander afstaan.*
- Onderin'** (beneden in iets), bw.: *het boek ligt in die kast - , een bloempot met een gat - .*
- Onderkaak** (de onderste, de beweeglijke kaak), v. -kaken; verg. Bovenkaak.
- Onderkant** (benedenzijde), m. -kanten: *de - van een tafelblad; verg. Bovenkant.*
- Onderkelder'en** (van een kelder voorzien), ik heb -kelderd: *een kamer - ; dat kasteel is geheel -kelderd, overal zijn kelders onder.*
- Onderkennen** (kennen uit of onder andere personen of zaken), ik heb -kend: *inlanders van vreemdelingen - , het is moeilijk die tweelingbroeders te - , een vogel aan zijn veeren - .*
- Onderkerk** (ondergrondse kerk), v. -kerken: *de - is meest onder het hoogkoor; zie: Crypta, Krocht.*
- Onderkin** (vleezige voortzetting van onderen a. d. kin, bij welgedane menschen), v. -kinnen: *een dame met een belangrijke - , een dubbele - .*
- Onderkomen** (huisvesting, woning, onderdak), o. gmv.: *nergens een - vinden.*
- Onderko'men**, bn.: *dat huis is erg - , in verval door verwaarloozing.*
- Onderkoning** (stedehouder, landvoogd), m. -koningen: *hij werd - van Napels, de - van Ierland, de - van Britsch-Indië; -koning-schap (het ambt van onderkoning), o. gmv.*
- Onderkoop'en** (op stinksche wijze door koop in 't bezit raken van iets, dat een ander wilde koopen), ik -kocht', heb -kocht': *hij heeft mij dat huis -kocht.*
- Onderkruipen** (onder de dekens kruipen), ik kroop -, ik ben ondergekropen: *het was mij te vroeg, en ik ben er nog eens voor een uurtje ondergekropen.*
- Onderkruip'en** (iem. uit zijn werk dringen, werken tegen lager loon dan iemand, die reeds in dienst is en dezen daardoor trachten te verdringen; bij stakingen: blijven werken), ik -kroop', heb -kro'pen; bij uitbr. iem. op listige wijze benadeelen, hem heimelijk een voordeel afwinnen: *die reiziger zoekt mijn klanten te - , door b. v. lagere prijzen te vragen dan de markt aangeeft; -kruip'er (voetlichter, misleider; bij werkstakingen iem., die blijft werken, werkwillige), m. - s; -kruiperij' (alles, wat gedaan wordt om iem. te onderkruipen), v. - en.*
- Onderkruipsel** (jongen of meisjes bijzonder klein voor den leeftijd), o. -s.
- Onderlaag** (grondlaag, steunlaag), v. -lagen de -lagen v. e. bedstede, de planken waarop het beddegoed rust; *een zandgrond met een - van klei.*
- Onderlangs'** (van onderen langs), bw.: *zullen wij boven over den heuvel of - gaan? de rivier, die er - stroomde; in Arnhem: - en bovenover, mooie wandeling om de stad, die dalend en ryzend zich uitstrekt.*
- Onderlast** (benedenlast), m. gmv.: *de - van het schip bestond uit zand.*
- Onderleen** (leen uit de tweede hand), o. -leenen; meer: Achterleen.
- Onderleenheer** (gesch. de leenheer van een achterleen), m. -leenheeren; -leenman (de houder van een achterleen), m. -mannen.
- Onderlegd', onderleid'** (met bekwaaamheid toegerust), bn.: *goed - zijn in de wiskunde.*
- Onderleggen** (onder een voorwerp een ander leggen), ik -legde of -leide, ik heb -legd of -leid: *een vat - , het vast doen liggen door steunhouten; letters, die te flauw uitdrukken - , ter drukkerij, een strookje papier er onder leggen; fig. hij is goed -legd in de oude talen, bezit veel kennis van.*
- Onderlegger**, m. -s, zie het betere Onderligger; in de spreektaal echter: *gebruik die krant als - bij uw schrijven, zie ook Transparant; men bezigt veel ijzeren balken als -s van vloeren.*
- Onderleid'**, bn.; zie Onderlegd.
- Onderliggend** (zwakker zijnde), bn.: *de - e partij, tegenstelling van: de bovendrijvende.*
- Onderligger** (balk of blok waar iets op rust), m. -liggers; zie Onderlegger.
- Onderlijf** (onderbuik), o. -lijven.
- Onderlijffe** (vrouw. onderkleedingstuk), o. -s.
- Onderlijk** (scheepst. touwen boordsel onder in den rand van een zeil), o. -lijken.
- Onderlij'nen** (onderstrepen, onderhalen), ik heb -lijnd: *al de vreemde woorden in een opstel met rooden inkt - .*
- Onderling** (wederkeerig, wederzijdsch), bn. en bw.: *spaarkassen van - en bijstand; het - vertrouwen, tot - genoegen, - e hulpvaardigheid; de aanwezigen mompelden - , met elkaar; - afspreken, - beraadslagen.*
- Onderlosser** (praam, bij 't baggeren in gebruik), m. -s: *een - wordt gelost door 't naar beneden slaan v. e. luik in den bodem.*
- Onderluitenant** (O.-I. militair), m. -s:

- de — is geen officier, doch staat één rang hooger dan adjudant-onderofficier.
- Ondermaansch'** (hier op aarde, aardsch), bn.: een — schepsel, deze — wereld, de wisselvalligheid der — e zaken, de — e dingen.
- Ondermaansche** (de aarde, de aardsche dingen), o. gmv.: aan al het — komt een einde.
- On'dermaat** (verlies aan volume door inkrumping, indroging, enz.), v. gmv.: het koren is op dien zolder aanmerkelijk ingedroogd, dus zal er wel — zijn.
- On'dermeester** (tegenstelling van meester of bovenmeester, schoolwet van 1806), m. — s.
- On'dermelk** (afgeroomde melk in de boterfabrieken), v. gmv.; ook, Taptemelk.
- Ondermij'nen** (ondergraven, verzwakken), ik heb — mijnd': muren, wallen, gebouwen, grondvesten —; fig. de gezondheid —, b.v. door drankmisbruik; het gevoel van zedelijkheid —, het gezag —, het volksbestaan —.
- Onderne'men** (op zich nemen, uitvoeren), ik — nam, heb — nomen: iets durven —; een belangrijke zaak —, wagen; een verre reis —, gaan doen; — ne'mer (iem., die een zaak onderneemt, die een beroep of bedrijf voor eigen rekening uitoefent), m. — s; — ne'mend (durvend, moedig), bn.: een — man, een — e firma; — ne'ming (het ondernemen; een zaak, meestal van gewicht, die men onderneemt; bedrijfszaak, expeditiezaak; O. en W.-I. plantage), v. — en.
- On'derofficier** (militair, een rang bekleedend beneden dien van officier en boven dien van korporaal), m. — officiers, — en: een sergeant, een wachtmeester is —.
- On'derofficierskamer** (vertrek in de kazerne, ten gebruike van de sergeants), v. — s; — kleeding (uniform), v. gmv.; — strepen (gouden strepen of chevrons op elke mouw v. d. sergeant), v. mv.; — tafel (tafel, waaraan de sergeants gezamenlijk hun middagmaal gebruiken), v. — s; — uniform (tenue v. e. onderofficier), v. — en; — weduwe, v. — n.
- Onderom'** (om den onderkant), bw.: naai die franje —, zet dat veterband —; z. Bovenom.
- Onderons'je** (scherts. huiselijk kringetje), o. — onsjes: een gezellig —; fig. ook de leekedichtjes zijn — s (Busken Huet), d. i. behooren tot de klas der huis- of kamerpoëzie.
- On'deroverste** (R.-K. onderprior; plaatsvervanger van den Broeder-overste of van de Eerw. Moeder in e. klooster), m. of v. — oversten.
- On'derpacht**, v. gmv.: een tuin in — hebben; zie Onderhuur.
- Onderpach'ten**, ik — pachtte, heb — pacht: een andere boer heeft hem dat stuk bouwland — pacht', onderhuurd, het op slinksche wijze in pacht gekregen. w. i. g.
- On'derpand** (waarborg, zekerheidsstelling), o. — panden: iem. geld leenen op —, zie Hypotheek; een huis als —; fig. hier is mijn hand als — van trouw.
- Onder pa'ri**, beneden de nominale waarde.
- On'derpastoor** (Vlaamsch. kapelaan eener parochie), m. — pastoors; — prior (in een klooster, hij, die onder den prior met leiding en toezicht belast is), m. — priors.
- On'derra** (zeew. het benedenste rondhout), v. — raas: de — v. d. grooten mast wordt de groote ru, die v. d. fokkemast de fokkera genoemd.
- On'derregent** (tweede regent, b.v. van een godshuis), m. — regenten; — regentschap (het ambt van onderregent), o. gmv.
- On'derricht** (onderwijs: de kennis, welke men iem. meedeelt, om hem voor eenig vak of bedrijf bekwaam te maken, ook verbonden met practische oefening), o. gmv.: iemand ontvangt — in het timmeren.
- Onderrich'ten** (leeren, oefenen), ik — richtte, heb — richt; — richt'ing (leering, onderwijs, voorlichting), v. — en.
- Onderschat'ten** (te laag waardeeren), ik heb — schat: lang heb ik zijn verdiensten — schat; iems fysieke krachten —, te gering schatten; een niet te — tegenstander.
- On'derscheid** (verschil), o. gmv.: — maken, — vaststellen; met —, oordeel; de jaren van —, geen — gebruiken, verstand.
- Onderschei'den** (verschillend; uiteenlopend), bn. en bw.: de — staten van Duitschland; de menschen spreken er — over.
- Onderschei'den** (uit elkaar houden), ik — scheidde, heb — scheiden: zich —, uitmunten; — schei'ding (het onderscheid maken; achtig; eereblijk), v. — en.
- Onderschepp'en** (stuiten, opvangen), ik heb — schept: brieven —, ze opvangen, zoodat ze hun bestemming niet bereiken.
- On'derschikkend** (spraak. afhankelijk), bn. en bw.: het — verband; de nazin kan — aan den voorzin verbonden zijn.
- On'derschikking** (spraak. betrekking van bijzinnen tot hun hoofdzinnen), v. gmv.
- Onderscho'ren** (met één of meer schoren ondersteunen), ik heb — schoord: een gewelf, een zoldering —; bij uitbr. met de schouders —, fig. ondersteunen, staande houden; — scho'-ring (onderstutting in schuinen stand), v. — en.
- On'derschout** (gesch. tweede schout; O.-I. onder-inspecteur van politie), m. — schouten.
- Onderschra'gen** (ondersteunen in loodrecht stand), ik heb — schraagd: een gewelf, een zoldering met zuilen, pijlers, stutten —; fig. het bijgeloof worat door onkunde — schraagd; dapperheid, door beleid — schraagd, gesteund.
- On'derschrift** (wat onder een afbeelding geschreven staat; onderteekening), o. — en.
- Onderschrij'ven** (onderteekenen), ik onderschreef, heb onderschreven: wat gij nu beweert, zou ik niet graag —; fig. zijn goedkeuring schenken aan: het oordeel v. e. deskundige —.
- Ondershands'** (eig. onder de hand; niet publiek, in stilte), bw.: iets — verkoopen.
- On'dersim** (het onderste gedeelte van het hengelsnoer), v. — simmen.
- Onderspan'nen** (meetk. verbinden), zij heeft — spannen: gelijke koorden — in denzelfden cirkel gelijke bogen.
- On'derspit** (eig. beneden-spit, laatste spit), o.: zegsw. het — delven, fig. de nederlaag lijden, overwonnen worden, aan het kortste einde trekken; in het — geraken, zijn, d. i. in verval komen of zijn (met zijn zaken).
- On'derst** (laagst gelegen), bn.: de — e lagen, de — e lade, de — e plank.
- Onderstaan'** (wagen, durven, ondernemen, beproeven), ik — stond, heb — staan: een waagstuk —, een tocht —, wat — staat gij u?
- On'derstaand** (hieronder), bn.: — e figuur.
- On'derstand** (ondersteuning), m.: Gelder zond — in manschap, Holland zond — in geld; iem. — geven, d. i. geldelijken steun; domicilie van —, plaats, waar de behoeftige armlastig, d. i. geboren is.
- Ondersteb'o'ven** (met het onderste boven), bw.: alles ligt —, omver, overhoop.

- On'derste** (benedenste gedeelte), o. gmv.: hij wil het - uit de kan hebben, hij is al te hebzuchtig; zie Lid.
- On'derstel** (toestel, waarop iets rust), o. -stellen: het - van een rijtuig, wagen, enz.
- Onderstelde** (dat, wat men onderstelt), o. gmv.
- Onderstellen** (als waar aannemen, nl. als uitgangspunt van een redeneering; iets als mogelijk of waarschijnlijk aannemen), ik -stelde, heb -steld': - we nu eens, dat de zon om de aarde draait; verg. Ongerijmde.
- Onderstelling** (het onderstellen; datgene wat als waar wordt aangenomen; waarschijnlijk gissing), v. -en: van de - uitgaan, dat kwik niet kan verdampen of bevrozen.
- Ondersteunen** (onderschragen, schoren, onderstutten, fig. helpen), ik heb -steund: iem. liefderijk -, helpen met stoffelijke of zedelijke middelen; -steuning (hulp, bijstand, geldelijke steun), v. -en; -steuningsfonds (-kas), o. -fondsen.
- Onderstrepen** (onderlijnen), ik -streepte, heb -streept: een woord in een volzin -, fig. met nadruk of klem een woord of een zin laten klinken of hooren, b.v. in een rede.
- Onderstroom** (stroom onder de oppervlakte van zee of rivier), m. -en: een koude -.
- Onderstuk** (deel van een kachelbuis; benedeendeel van een pakhuis), o. -stukken.
- Onderstut** (steunsel), m. -stutten.
- Onderstutten** (onderschoren, met stutten onderschragen), ik heb -stut': met pilaren, met zuilen -; fig. door de sympathie der rijksvorsten onderstut, gesteund, geschraagd.
- Ondertee'kenaar** (hij, die onderteekent), m. -naren, -naars: de -sv.e. vertoekschrift, van een adres, enz.; -tee'kenen (aan de onderzijde voorzien van zijn handteekening), ik -teekende, heb -teekend; -tee'kening (handteekening onder een stuk), v. -en.
- Ondertrouw** (het zich bij't gemeentelijk en kerkelijk bestuur aangeven als huwelijks-candidaten), m. gmv.: een feest bij gelegenheid van den -, ten - gaan, in - opnemen; zie Bruidstranen.
- Ondertrouw'de** (bruid of bruidegom), m. of v. -trouwden; -trouwen (in ondertrouw verbinden), ik -trouwde, heb -trouwd'.
- Ondertus'schen** (inmiddels, onderwijl), bw.
- Ondervan'gen** (onderscheppen), ik -ving, ik heb -vangen: lichtstralen -, een slag -, een houw -, opvangen, afslaan; iem. -, b.v. iem. die valt, opvangen; fig. een bezwaar, een moeilijkheid -, voorkomen, doen vermijden.
- Onderverdeelen** (nader in deelen splitsen), ik heb -verdeeld: de vier groote afdelingen der poëzie kan men -; -verdeling, v. -en: allerlei -en maken bij de spraakkunst.
- Onderverhuren** (een deel van 'tgeen men gehuurd heeft aan een ander verhuren), ik -verhuurde, heb -verhuurd.
- Ondervin'den** (leeren kennen, gewaarworden, ervaren), ik -vond, heb -vonden; -vind'ing (ervaring, ervarenheid), v. -en.
- Ondervoeding** (toestand, waarin h. lichaam verkeert bij onvoldoende voeding), v. gmv.
- Ondervoorzitter** (vice-president), m. -s: bij afwezigheid van den voorzitter neemt de - diens plaats in, tweede voorzitter.
- Ondervra'gen** (iets vragen ter inlichting; in 't verhoor nemen), ik -vraagde of -vroeg, heb -vraagd; -vra'ger, m. -vragers; -vraag'ster, v. -vraagsters; -vra'ging (het ondervragen; verhoor), v. -vragingen.
- Onderweg'**, bw.: hij sprak - geen woord.
- Onderwereld** (myth. het rijk der schimmen, der afgestorvenen), v. gmv.
- Onderwerp** 1. (wat ten grondslag ligt aan een redeneering, aan een betoog, een redeneering, een verhandeling; de stof voor een opstel, een gedicht; de zaak, waarover het gesprek loopt), o. -en; 2. (spraak. lid van den volzin: het uitgangspunt of de grondslag van een in woorden uitgedrukte gedachte, ook Subject), o. -werpen: een verzwegen -, b.v. Let op! een loos -, b.v. Het regent; een voorloopig -: Het is goed, dat gij gaat.
- Onderwerpen** (onder gezag brengen), ik -wierp, heb -worpen: een volk -, een land -; zich -, zijn minderheid erkennen, het gezag van iem. of iets erkennen; z. aan een examen -, het ondergaan; z. aan de wet -; z. aan Gods wil -, er in berusten; ik onderwerp mij aan uw uitspraak, erken uw uitspraak als beslissend.
- Onderwerpszin** (spraak. zin, die den dienst van onderwerp verricht), m. -zinnen: b.v. dat gij vertrekt, is goed; wie niet hooren wil, moet voelen; verg. Voorwerpszin.
- Onderwicht** (verminderd gewicht door indroging, ook: te gering gewicht van een koopwaar, manco), o. gmv.
- Onderwijl'** (inmiddels, in dien tijd), bw.
- Onderwijs** (onderricht, leering in eenig vak van wetenschap of kunst), o. gmv.: - in de meetkunde, in het Fransch, in het teekenen; deugdelijk -, grondig -; hoofdelijk -; openbaar en bijzonder -; lager -, middelbaar -, gymnasiaal -, hooger -; godsdiens -, teken-, vak -; -man (persoon, die het onderwijs, zijn wetten, behoeften enz. kent), m. -mannen; -wet (wet op het lager, middelbaar, hooger enz. onderwijs), v. -wetten.
- Onderwijzen** (onderrichten, ontwikkelen, leeren), ik -wees, heb -wezen; -wijzer (leermeester, die wettelijk bevoegd is lager onderwijs te geven), m. -wijzers; -wijzeres', v. -sen; -wijzing (leering), v. -en.
- Onderwijzend-personeel'** (al de onderwijzers samen, die aan een onderwijs-inrichting verbonden zijn), o. gmv.
- Onderwijzersakte** (akte van bevoegdheid tot het geven van l. o.), v. -akten.
- Onderwind** (benedenwind, de tegenst. van bovenwind), m. -en.
- Onderwinden, zich** (eig. zich onder iets wenden, het op zijn schouders nemen: zich vermeten, het wagen, zich verstouten), ik -wond mij, heb mij -wonden.
- Onderwor'peling** (onderworpen, dienaar, slaaf), m. en v. -en; ook: -e, v. -n. w. i. g.
- Onderwor'pen** (ondergeschikt aan; gelaten, lijdzaam, gedwee, deemoedig, berustend), bn.; -er, -st: een door de Rom. - volk; de nederige en - christen; ook: wij allen zijn aan dwaling -, lijdend, blootgesteld.
- Onderzaaf** (onderdaan), m. -zaten.
- Onderzee'boot** (duikboot), v. -booten, ook: Onderzee'er, m. -s; zie ook Periscoop.
- Onderzeesch'** (onder de oppervlakte der zee zich bevindende), bn.: een -e telegraafkabel.
- Onderzetten** (laten onderloopen), ik heb -gezet: niet alle landertjen worden -gezet, d. i. onder water.
- Onderziel** (baaien borstrok), v. -zielen, vero.: lof en laster raken niet aan Jan's - (Potg.)

- On'derzijde** (onderkant), v. -zijden: de - van een marmere plaat.
- On'derzoek** (nasporing), o. gm.v.: een ernstig -, een - instellen, bij nader -, vrijheid van - op wetenschappelijk gebied; een deskundig -; - is arbeid (Mult.); z. Expertise.
- Onderzoeken** (nauwkeurig nazien, navorschen), ik -zocht, heb -zocht; -er (iem., die onderzoekt), m. -s: een - der natuur; -ing (navorsching), v. -en: wijsgeerige -en.
- On'deugd** 1. (vaste neiging tot het kwade, gemis aan deugd, moreel slechte eigenschap), v. -deugden: de weg der -, slechtheid; huichelarij is een leelijke -, de - zal daar triomfeeren; ook: gultigheid, b.v. de - zag hun uit de brutale kijkers (C. O.); 2. (slecht of ondeugend persoon), m. en v. -deugden; 3. (scherts. een aardig schalksch kind, jongetje, meisje), m. en v. -deugden: pas op, -, ik zal je krijgen!
- Ondeu'gend** (kwaad van aard, niet deugend, licht spottend, plaagziek, schalksch), bn. en bw.: een - paar, een - kind, een -e blik; hij kijkt altijd zoo -.
- On'dicht** (proza), o. gm.v.: dicht en -.
- On'dicht** (niet dicht), bn.: een -e emmer, lek.
- Ondicht'erlijk** (aliedaagsch), bn.; -er, -st: een -e opvatting, zonder eenige dichterlijke vlucht, een - vers; Maerlant, 1235-'99 (?), de groote dichter uit -en tijd (Bild.), prozaïsch.
- On'dienst** (slechte dienst), m. -diensten: iem. geen - doen; ik hoop u geen - te bewijzen, d. i. een goeden dienst te bewijzen.
- Ondien'stig** (niet dienstig, nutteloos), bn. en bw.; -er, -st: dat is niet -, wel bruikbaar; iets niet - achten, d. i. nuttig.
- On'diep** (niet-diep), bn.; -er, -st: een - water, een -e put; -te (ondiepeplek), v. -n.
- On'dier** (monster, fig. gedrocht), o. -dieren: de tijger, dat -l het - (de slang) sperde zijn kaken open; fig. de hertog van Alva, dat -, onmensch, wreedaard, dwingeland.
- On'ding** (iets onbestaanbaars), o. -dingen: algemeene menschenvrede, een -! je hebt zeker weer een hoop -en gekocht, prullen.
- Ondoen'lijk** (niet doentlijk, niet uitvoerbaar), bn.: het is mij -, elken dag zoo ver te gaan.
- Ondoordacht'** (onberaden, onvoorzichtig), bn. en bw.: een - antwoord; - handelen.
- Ondoordring'baar** (niet te doordringen), bn.: een - woud, een -bare wildernis, de duisternis was er - als die des grafs, het oog kon ze niet doorboren; -heid, v.: nat. de - der lichamen, d. i. waar het ééne is, kan het andere niet zijn.
- Ondoorgron'delijk** (niet te doorgronden of te begrijpen), bn.: een - geheim, de wil des Heeren is -, Gods besluiten zijn -.
- Ondraag'baar** (te zwaar om te dragen), bn.: een -bare last, een - gewicht.
- Ondraag'lijk** (niet te verdragen), bn. en bw.; -er, -st: een -e stank, een -e hitte, een -e dwingelandij, een -e toestand, een - nuffje; de drukkende atmosfeer werd -; het was - warm, in hooge mate.
- Ondubbelzin'nig** (vatbaar voor slechts ééne uitleg, klaar, blijkbaar, duidelijk), bn. en bw.; -er, -st: hij ontving -e bewijzen of blijken van gechtheid, van achting, van waardering; zich - uitdrukken.
- Onduid'lijk** (niet duidelijk), bn. en bw.; -er, -st: die brief is -, een -e stijl, zijn woorden zijn -: hij spreekt -. hij aaf dat niet - te kennen, vrij duidelijk; - schrijven, moeilijk leesbaar.
- Onduleeren** (in slingerlijn loopen, singereen; doen krullen, golven van haar).
- Ondul'ne** (engbochtige slingerlijn in de ornamentiek), v. -s.
- On'echt** (niet echt, valsch), bn.: dat testament is -, niet wettig; een - kind, buiten huwelijk geboren; rekenk. een -e breuk, b.v. 1/5.
- On'echt'heid**, v. gm.v.: de echtheid of - van een geschrift, de - van een getuigschrift.
- On'edel** (niet-edel, en bij uitbr. laag), bn. en bw.: -e bedoelingen, laaghartig; een -e daad, slecht, min; ook: -e metalen, b.v. ijzer, koper, lood, tin, enz.; zie Edele metalen; zich - gedragen.
- On'een'ig** (niet eensgezind, in twist), bn. en bw.: man en vrouw leiden daar een - leven, ze zijn omtrent vele zaken -; - leven; -heid (tweedracht), v. -heden (ruzie).
- On'eens'** (niet van hetzelfde gevoelen), bn.: deze broeders zijn het - op dit punt; hij is het met zich zelven -, hij is besluiteloos.
- On'eer** (schande, smaad), v. gm.v.: iemand -aandoen, dat doet u geen -aan; tot - strekken, zijn familie -aandoen.
- On'eer'baar** (onzedelijk, onzedig), bn.: een - liedje, -bare plaatwerken, -bare handelingen.
- On'eer'lijke concurren'tie** (misleiding van publiek of afnemers bij het concurreeren met waren), v. gm.v.
- On'el'genlijk** (niet in eigenlijken zin, figuurlijk, overdrachtelijk), bn. en bw.: het - gebruik van woorden en uitdrukkingen; rekenk. een -e breuk, een breuk, waarvan de teller een veelvoud is van den noemer b.v. 1/4; een woord - opvatten, figuurlijk.
- On'ein'dig** (zonder einde), bn. en bw.: een -e verscheidenheid, de -e ruimte; rekenk. een -e reeks; de -e goedheid Gods, zeer groot; - groot, dat elke denkbare afmeting te boven gaat; dat alles zou mij - gelukkig maken, in de hoogste mate; -ein'digheid (de eeuwigheid, het heeal), v. gm.v.
- On'ein'dige** (wat zonder einde is), o. gm.v.: het -, de ruimte van het heeal, die men zich onbegrensd denkt; als zn.: de -, m. nl. God.
- On'era** (Lat. mv. van onus: lasten, drukkende bezwaren), o. mv.
- Onereus'** (drukkend, lastig, bezwarend), bn.; onereuzer, onereust: een - contract.
- On'erva'ren** (niet ervaren, niet bedreven, zonder ondervinding), bn. en bw.; -er, -st: een - reiziger; - handelen; -heid (gebrek aan ondervinding of aan routine), v. gm.v.
- On'e'ven** (lees: on-ee'-ven, rekenk. niet door 2 deelbaar), bn.: 13 is een - getal.
- On'feil'baar** (vrij van dwaling, zich niet kunnende vergissen), bn. en bw.: geen dokter is -; een - geneesmiddel, nooit falend; een - gevolg; dat alles is - zeker, stellig.
- On'feil'baarheid** (R.-K. dogma, volgens hetwelk de Paus, niet kan dwalen in zijn uitspraken over geloof en zeden, mits hij optreedt als opperherder), v. gm.v.
- On'fraal**, bn.: de kerk van dat dorpje is niet -, nog al fraai of mooi.
- On'frisch** (niet frisch), bn. en bw.; - frischer, meest -: - linnen, er - uitzien, zich -voelen, onlekker.
- Ongaar'ne** (noode, met tegenzin), bw.: ik scheidde - van hem; de vader zag zoo iets niet -. nog al gaarne.

Ongealjk (niet bij elkaar passend), bn. en bw.; -er, -st: -e lapjes worden verwerkt tot een bedelaarsdeken; ook, onbruikbaar, ongeriefelijk, lastig, verkeerd; afzichtelijk, onrein (van dieren).

Ongeansch (ongezond, ziekelijk, onwel), bn.: ik ben zoo -, gmn.; ook: garstig, gortig, gallig, bij vee: -e schapen; zie Gansch.

Ongeacht (niet geacht, niet in aanzien), bn.: een degelijk man is in geen gezelschap -; -geacht (niet tegenstaande, ondanks), vz.: hij bleef kalm - de beledigingen, die men hem aandeed; -gebaand (niet efen, met hindernissen), bn.: het -e strand, langs -e wegen, een -e wildernis, een - pad door de struiken; -gebeden (ongenood), bn.: gij zijt mij welkom, al komt gij - (Vondel), vero.; -gebonden (niet-gebonden), bn.: werken van Cats, nog -; fig. de -stijl, niet aan maat of rijm gebonden; een - levenswijze, losbandig; -scherts, loszinnig; zegsw. - - best, niet gehuwd: -heid (losbandigheid, uitspatting), v. -heden: zich schuldig maken aan -heden; -gebouwd (niet bezet met huis, schuur of stalling), bn.: -e eigendommen, b.v. bouwlanden, weiden, enz.; -gebuld (niet-gebuld), bn.: - meel; nog vermengd met de zemelen, zie Builen; -gedaan (onverricht), bn.: wat geschied is, kan men niet - maken, alsof het niet gebeurd ware; het -gedane werk; een koop - maken, hem vernietigen; -gedeed (zonder letsel), bn.: de hond bracht het kind - aan den kant; -gedeesemd (niet met zuurdeeg bereid), bn.; Bijbel: gedurende het Pascha was bij de Joden het gebruik van - brood voorgeschreven; ook, Ongeheveld, Ongezuurd.

Ongedekt (zonder hoofddeksel; niet met een tafellaken gedekt; handel, zonder zekerheid; mil. zonder beschutting), bn. en bw.: met - een hoofde; een -e tafel; een - krediet, de troepen stonden -; zie ook: Dekken en Verdekt.

Ongedierte (schadelijk gedierte), o. gmv.: tijgers en dergelijk -; inz. van zekere woekerdierjes: in dat logement hadden wij last v. -.

Ongedoopt (niet gedoopt; niet gewijd of gezegend), bn.: -e kinderen; -e klokken.

Ongedoopte (persoon, die het Doopsel niet heeft ontvangen), m. en v. -doopten; fig. hij is een -, een onnoozele hals, een sul.

Ongeduld (gejaagdheid, spanning), o. gmv.: de kinderen waren vol -, uit - tipperde de heer Bruins met zijn wandelstok; met - iem. wachten; -dul'dig, bn. en bw.; -er, -st: -e gebaren; hij vroeg dat erg -, -wachten.

Ongedur'ig (hinderlijk, onrustig), bn. en bw.; -er, -st: verwende kinderen zijn in den regel -; de zieke is vandaag erg -, zenuwachtig woelende; de hond, - met zijn pooten in den grond krabbende.

Ongedwongen (ongekunsteld, los, vrij), bn. en bw.; -er, -st: een - houding, - manieren, een - wellevendheid, op - toon, natuurlijk; hij sprak zeer -; -dwon'genheid (het tegengest. van stijfheid of gemaaktheid), v.

Ongeevenaard (zonder gelijke), bn. en bw.: een -e moed, een -e kleurenpracht, een -e luister; - lage of hooge prijzen.

Ongegeneerd (ongemanierd), bn. en bw.: een -e houding, kleinachting uitdrukkend voor al, wat net en beschaafd is; hij kreeg een - standje, een - pak slaag, erg; iemand

- de waarheid zeggen, ruw; - ergens binnenkomen, zonder complimenten; lees: -zjeneerd'.

Ongegrond (niet steunende op goeden grondslag), bn.: een -e vrees, niet gerechtvaardigd, e. - vermoeden, e. -e aanmerking, die beschuldiging is -, die klachten zijn -.

Ongeheveld (niet met heffe of gist toebereid, ongerezen), bn.: Bijbel het feest der -e brooden, genaamd Pascha: Luc. 22 : 1: Matth. 26 : 17; zie Ongeeesemd.

Ongehinderd (ongedeerd), bw.: hij kon - verder gaan, onbelemmerd; -gehoord (niet gehoord zijnde; zonderting, raar, vreemd), bn. en bw.; -er, -st: iemand - veroordeelen; een -e zaak; zoo iets is -; een -e prijs, buitengewoon; de -ste plagerijen, ergste; dat boek is - langdradig, in zeer hooge mate; -gekrenkt (dicht, gaaf, onbeschadigd), bn.; -gekrenkt (eig. zonder vrouw), bn.: fig. een -e trouw, ongeschonden; een - geweten, rein; -gekunsteld (eenvoudig, ongedwongen), bn. en bw.: hij zong een - lied, een -e oprechtheid; hij sprak -, natuurlijk; -geku'nsteldheid (natuurlijkheid), v. gmv.

Ongeel (gestold diertijk vet, smeer, talk, reuzel), v. gmv.: - dient tot het maken van kaarsen, zeep, enz.; vettig als -; -achtig (hardachtig vettig), bn.; -kaars (vetkaars), v. -en.

Ongeleerd (niet onderwezen, niet geoefend), bn.: het waren maar -e menschen, een -meisje: - in de kunst van spelen, v. zingen.

Ongelegen, bn. en bw.; -er, -st: de haven was -, Hand. 27:12, niet gunstig gelegen; hij kwam op - tijd, ongeschikt; gij komt -, niet van pas.

Ongelegenheid (ongunstige toestand), v. -heden: in - komen, in geldelijke - zijn; iem. in - brengen, moeilijkheid; -gele'terd (onbedreven in de kennis der letteren), bn.; -gele'terde (onletterd persoon, ongeleerde), m. en v. -n.

Ongeelijk (niet gelijk, verschillend), bn. en bw.: een geraas niet - aan dat van een verre donder; meetk. tegenover -e zijden staan, in den driehoek, -e hoeken; rekenk. breuken met -e noemers; de weg was zeer -, oneffen; een -e strijd; een - huwelijk; de pols sloeg zeer -.

Ongeelijk, o. gmv.: gij allen hebt -, zijt niet in uw recht; iem. in het - stellen; procederen op kosten van -, d. i. die het proces verliest, moet de kosten betalen; iemand -aandoen, onrecht, Hand. 7:26.

Ongeelijkbeenig (meetk. niet-gelijkbeenig), bn.: een -e driehoek, d. i. geen twee zijden of beenen gelijk hebbende; een - trapezium, met ongelijke opstaande zijden; -ma'tig (niet-gelijkmatig), bn. en bw.: de -e verdeling der aardische goederen; -na'mig (van naam verschillend), bn.: twee -e grootheden, b.v. appel, peer; twee -e breuken, die niet denzelfden noemer hebben, b.v. $\frac{3}{7}$ en $\frac{3}{11}$; -e electriciteit, b.v. positieve en negatieve.

Ongeelijkslachtig (niet-gelijkslachtig), bn.: M., M² en M³ zijn -, evenzoo: H.L. en H.G.; -soort'ig (niet van dezelfde soort), bn.: 7a en 7b zijn -; -e voorwerpen, b.v. deelen van een servies, die niet bij elkaar behooren; -vloef'end (spraak. w.w., die nl. van stamklanker veranderen), bn.: eten, drinken, loopen zijn -; meestal, Sterk; -vorm'ig (niet-gelijkvormig), bn.; -er, -st, z. Gelijkvormig; -zijdig (meetk. met zijden van

- verschillende lengte), bn.: een - e driehoek, d. i. geen drie zijde zijden hebbende, een - e vijfhoek, met zijden die alle ongelijk zijn.
- On'gelijmd** (niet-gelijmd), bn.: -papier, niet met lijn bewerkt of doortrokken; -**gelijmd** (zonder lijnen, niet gelinieerd), bn.: -e cahiers, -e vellen papier; -**gelikt** (fig. onbeschoft), bn.; -er, -st.: een - e beer, een pasgeboren beertje, dat nog niet schoon gelikt is; fig. daar lag hij, (Goliath), de - e beer; een - e kerel, lomp, zonder goede manieren, onbeschoft, ruw; -**gelinieerd** (niet-gelinieerd, ongelijmd), bn.; -**gelogen** (naar waarheid; stellig), bn. en bw.: dat is - de tiende maal.
- On'geloof** (het niet gelooven aan iets inz. aan godsdienstige waarheden), o. gmv.: zich een air van - geven; uw... gevoel tot wereldzin en - verhard (C. O.).
- On'geloo'felijk** (onaanmemelijk; zeer groot), bn. en bw.; -er, -st.: met - e moeite, de uitwerking was -, dat alles is -; - snel, in - korten tijd, die duikenden blijven - lang onder water.
- On'geloo'vig** (niet-geloovende, blijk gevend van wantrouwen), bn. en bw.; -er, -st.: een - Thomas, zie ald.; fig. hij keek mij aan met een - en glimlach; hij schuude - het hoofd.
- On'geloo'vige** (iem., die niet gelooft), m. en v. - n: strijd tegen de - n, b.v. de heidenen.
- On'gelouterd** (niet gezuiverd), bn.: - goud of zilver, zie Smeltkroes; fig. een - e smaak, ongevormd.
- On'geluk** (ramp, ongeval), o. ongelukken: toen begon mijn -, rampspoed; hij wil mijn -, verderf; zegsw. een - komt zelden alleen, het eene ongeluk komt uit het andere voort; twaalf ambachten en dertien - ken, zie A m b acht; zich een - lachen, schreeuwen, verbazend luid; een - begaan, iem. zwaar kwetsen, doodslaan; een - van een kerel, d. i. een mispunt.
- On'geluk'kig** (rampspoedig, ellendig), bn. en bw.; -er, -st.: een - mensch, Servië is een - land; - maken, in het verderf storten; ik was dien avond zeer - in het spel, geen veine hebbend; ik speelde zeer -, met aanhoudend verlies.
- On'geluk'kige** (beklagenswaardige, gebrekkige, ellendige), m. en v. - n.
- On'geluk'kigerwijze**, -**wijs**, bw.: -vieleer een inkttuk op den mooien brief, jammerlijk.
- On'geluksbode** (brenger van een slecht bericht, Jobsbode), m. en v. - boden; -**dag** (dag van tegenspoed), m. - dagen; -**kind** (iemand, door het lot bestemd voor het ongeluk), o. - kinderen; -**nommer** (het getal 13), o. gmv., zie Dertien; -**profeet** (iemand, die ongeluk voorzeft), m. - profeten; -**ster** (teeken van ongeluk), v. - sterren; -**vogel** (eig. vogel, wiens aanwezigheid ongeluk voorspelt, fig. iem., wien alles tegenloopt), m. - s.
- On'gemaakt** (ongekunsteld, eenvoudig), bn. en bw.; -er, -st.: een - e houding, hij heeft een - humeur, lastig; ik zal hem een - standje geven, erg; hij spreekt -.
- On'gemanierd** (plomp, lomp), bn. en bw.; -er, -st.: wat een - e jongen! zonder goede manieren; wat spreekt die man -!
- On'gemaskerd** (zonder masker), bn.: een - e dame op een gemaskerd bal.
- On'gemeen** (niet-alledaagsch, ongewoon), bn. en bw.: een - e kleederdracht, een - e denkwijze; een - e geest, zeldzaam; hij had - groote handschoenen, bijzonder.
- On'gemeerd** (niet vastgelegd), bn.: dat schip ligt daar nog -; zie: Meer en Meerpaal; -**gemerkt** (zonder bemerkt te worden), bn. en bw.: wij kwamen - buiten; het was - laat geworden, wij worden - oud; -**gemerkt** (zonder merkteeken), bn.: die hemden, kousen, enz. zijn nog -; -**gemoeld** (ongehinderd, met rust), bn.: laat die vreemdelingen -; -**gemunt** (niet-gestempeld, zonder muntstempel), bn.: - goud, - zilver.
- On'genaak'baar** (niet te naderen, trotsch), bn.; -der, -st.: de baron was haast -; - bare hoogheid, al te fier, zeer hooghartig; -**held**, v.: de - van onze kust.
- On'genade** (ongunst), v. gmv.: in - vallen, de hoveling raakt de gunst des vorsten kwijt; zich op genade of - overgeven, d. i. zich onvoorwaardelijk overgeven; aan de - van wind en golven prijsgegeven zijn, woede.
- On'genadig** (ruw, hard), bn. en bw.; -er -st.: een - lot; hij gaf hem een - en slag; hij ranselde den hond - af; het is - warm, erg.
- On'genees'lijk**, -**gene'selijk** (niet te genezen), bn. en bw.: een - e kwaal; - ziek zijn.
- On'geneugte** (ongenoegen), v. - n. vero.
- On'genoeogen** (misnoegen, ontevredenheid), o. gmv.: zich iemands - op den hals halen; met iemand - krijgen, d. i. oneenigheid.
- On'genood** (niet-genoodigd), bn.: -musschen zijn in onze tuinen - e gasten; -**genoodigd** (ongenood, niet-genoodigd), bn.; -**geoeffend** (niet-geoeffend, onervaren, linksch), bn.; -er, -st.: zij is nog - in het tennisspel; die vrijwilligers zijn nog -, kennen de exercities nog niet; -**geoorloofd** (verboden), bn.; -er, -st.: - e vermaken; -**gepaard**, bn.: - e handschoenen, geen paar vormende; hij blijft - leven, ongehuwd; -**gepast** (onbetamelijk), bn. en bw.; -er, meest -: een - e vraag, een - e houding; hij heeft zich - gedragen, onbehoorlijk; -**held** (onpassende handelingen), v. - heden; -**gepeld** (niet-gepeld), bn.: - e garst; -**gepermitterd** (onbehoorlijk), bn. en bw.: het is -, hier zoo te rooken, te roepen; het stinkt hier -; de koetsier reed - hard; -**gepijnd**, bn.: - e honing, die niet door uitpersing is verkregen, lekhoning, maagdenhoning; -**geraden** (niet-raadzzaam), bn.: ik vind dien tocht -; het is -, aldus te handelen.
- On'gerech'tigheid** (boote, onrechtvaardige daad), v. - heden: zij die - heden doen, zullen hun straf niet ontgaan; zijn vriend verlokte hem tot allerlei - heden.
- On'gereddert** (ongeordend, slordig, verward), bn.: in dat huishouden is het een - e boel; met - e haren loopen.
- On'gereede** (van het bijv. nw. ongereed, niet gereed, niet voor-de-hand), o. gmv.: alleen met in: de brief raakte in het -, verloren.
- On'geregeld** (onregelmatig, wanordelijk; losbandig), bn. en bw.; -er, -st.: een bende - e troepen; een - leven; hij komt -, hij leeft -; -**held**, v. - heden: er zijn in dat regiment eenige - heden voorgevallen, wanordelijkheden, afwijkingen van de orde d. i. tegen de tucht.

- Ongere'gelde goe'deren** (handel. allerlei goederen, door aankoop van restanten uit magazijnen enz. bijeengebracht), o. mv.: een koopman in —.
- On'gerekend** (behalve de te noemen zaak), bn.: hij heeft duizend gulden inkomen, — zijn klein pensioen, niet medegerkend.
- Ongerept'** (onaangeraakt, ongeschonden), bn.: de taart is — gelaten; fig. een — e naam, waar geen smet op kleeft; een eed moet heilig en — bewaard worden; in die — e wouden, nooit betreden.
- On'gerief** (hinder, last), o. gm.v.: ergens — van hebben, nadeel, schade.
- Ongerie'felijk** (geen gemakken hebbende), bn.; — er, — st.: een huis zonder kasten is —; —heid (ongemak, last), v. — heden.
- On'gerijmd** (met het gezond verstand in strijd, dwaas), bn.; — er, — st.: een — denkbeeld, zulk een handeling moet — heeten, als zn. o.: meetk. een bewijs uit het — e, waardoor men laat zien, dat de ontkenning van het gestelde tot e. ongerijmdheid (dwaasheid) leidt.
- Ong'erijmd'heid** (hypothese in strijd met het gezond verstand; dwaasheid), v. — heden: allerlei — heden debiteeren, dwaasheden, dwaze gezegden.
- On'geronnen** (niet gestold), bn.: — bloed.
- Ong'erust'** (angstig, bekommerd), bn.; — er, — st.: wees daar niet — over; hij zag zijn makker met een — en blik aan.
- On'geschikt** (niet geschikt voor), bn.; — er, — st. of meest —: hij is geheel — voor dien werkring; het is nu een — e gelegenheid, niet gepast; —geschoeid (zonder schoeisel), bn.: met — e voeten; een — e karmeliet, op sandalen, waarbij een deel der voeten bloot blijft; —geschokt, bn.: het vrouwen bleef —; een — gemoed, d. i. vast, onwankelbaar; —geschonden (ongedeerd), bn.; — er, — st.: haar eer, haar naam blijve —; het geloof — bewaren, ongekrenkt, zuiver; geen kerk bleef —, d. i. in haar primitieve schoonheid; —geschoold (niet geschoold, z. ald.): met — personeel moeten werken, niet-gereoutineerd; —geschoond (niet-gezuiverd), bn.: een mud — e rogge; zie: Wan en Wanmolen; —geschoren (niet-geschoren), bn.: een — baard, een — heg; bij overdr. slordig, ruw, niet net: ongekleeft en — kwam hij binnen; zegsw. een — bende, een ruwe troep.
- Ongesta'dig** (onbestendig, telkens veranderend), bn.; — er, — st.: het is — weer, een — e wind; wat een — karakter! een — e blik, de — e zee, het — lot; —heid, v. gm.v.: de — v. ons kintmaat, de — der marktprijzen, onvastheid.
- On'gesteeld** (plantk. zonder steel of geen steel hebbende), bn.: — e bladeren.
- Ongesteld'** (in lichten graad ziek), bn.: een — student ontbreekt het nimmer aan gezelschap (C. O.); —heid (ziekte van weinig beteekenis), v. — heden: een lichte —.
- On'gestoffeerd**, bn.: een — e kamer, zonder meubels, gordijnen of tapijten; —gestoord (niet door iets onaangenaams afgebroken), bn. en bw.: een — e rust; iemand — spreken, — studeeren, zonder stoornis; —gestraft (zonder straf), bn. en bw.: geen zonde zal — blijven; de olifant laat zich niet — tergen, straffeloos; —gestuim (dicht. onstuimig), bn. en bw.: de — e zee, de — e baren; het — e ros, — e drift: w. i. g.; —gestudeerd (zonder academische opleiding), bn.: een — man.
- On'geteekend** (niet onderteekend), bn.: een — e brief, zie Anoniem; —getemperd (onverflauwd), bn.: het licht valt daar —; met — e kracht; —getrouw (niet-getrouw, ontrouw), bn.: een — e knecht, een — e dienaar; —getrouwd (niet-gehuwd), bn.: hij is — gebleven; een — heer, eenloopend.
- On'geval** (onverwacht ongeluk), o. — len.
- On'gevallenwet** (wet tot verzekering van werklieden tegen nadeelige gevolgen van ongevallen d. i. van ongelukken, rampen in en door bepaalde bedrijven), v.: de — werd in 1901 aangenomen en trad in 1903 in werking; zij verplicht de werkgevers hun arbeiders te verzekeren (—verzekering) voor loonderwing en een goede verpleging bij ongevallen, zie Rijksverzekeringsbank.
- Ongeval'lig** (onaangenaam), bn.; — er, — st.: uw bezoek was hem niet —.
- Ongeveer'** (ten naastenbij), bw.: ik woon — bij de poort; het is — elf uur, nagenoeg.
- On'geveinsd** (oprecht), bn. en bw.; — er, — st.; een — e liefde, een — e bewondering, een — e belangstelling, dat is — e taal, het zijn — e vrienden; — spreken; —gevoeg'lijk (onbehoorlijk, onbetamelijk), bn., — er, — st.; —gevraagd (zonder gevraagd te zijn), bn.: hij kwam — aan den disch, iem. een — afscheid geven, iem. — zijn ontslag geven; —gewasschen (eig. niet gewasschen, fig. lomp, brutaal), bn. en bw.: — handen, vuil; iem. — iets zeggen, zonder omwegen; —gewaterd (ongevlamd: van stoffen), bn.: een — zwart lint, zie Gewaterd; —gewerveld, bn.: — e dieren, dieren zonder inwendig beenig geraamte, b.v. de koplozen, enz.; —gewijd (niet door een priester gewijd of gezegend), bn.: in — e aarde begraven worden; ook, — e geschriften, de — e geschiedenis, zie Profaan; —gewild (ongewenscht), bn.: uw tegenwoordigheid daar zal — zijn.
- On'gewillig** (niet volgzzaam, niet bereidwillig), bn.: die knaap is zeer —; —gewis (onrustig, onzeker), bn. en bw.; — eer, meest —: de hoed van Pieter dobberde op de — se baren (C. O.), onbetrouwbaar; de slagen des ridders begonnen — te vallen; —gewis', —se (onzekere, twijfelachtige), o.: in het — zijn; —gewoon (niet gewoon aan iets), bn. en bw.; —woner, —st.: een — wone drukte; —belangrijk; —gewoonte (het niet-gewoon-zijn aan iets), v. gm.v.; —gewraakt (niet-afgekeurd, niet-gewraakt), bn.: een — getuige; naar de — e zeden des lands, d. i. niet bedorven, degelijk.
- Ongeze'geld** (niet van een zegel voorzien), bn.: een — huurcontract.
- Ongezeg'lijk** (ongehoorzaam), bn.; — er, — st.: die knaap is vandaag weer erg —; een ezel is vaak —, koppig.
- Ongezell'ig** (niet-gezellig, onprettig), bn.; — er, — st.: wat ben je vanavond weer —.
- On'gezien** (ongeacht, niettegenstaande), vz.: het huis is netjes onderhouden — zijn uitgebreidheid, w. g.
- Ongezie'ne** (God, de Godheid), m. gm.v.
- On'gezind** (niet vanzins, ongenegen), bn.: hij is — een voet te wijken, — tot iets zijn; hiertoe is mijn vader —, niet genegen.
- On'gezocht** (vanzelf zich voordoende), bn.; — er, — st.: een — e gelegenheid; in dit kunstwerk is alles —, natuurlijk; een — e verklaring, — e scherts, op — e wijze ongedwongen.
- On'gezouten** (eig. niet-gezouten), bn. en bw.:

- boter*; fig. -*taal*, ruw; zegsw. *iemand - de waarheid zeggen*, zonder hem te sparen.
- Ongezuurd**, bn.; zie *Ongeede* eem d.
- On'god** (dicht. *afgod*), m. -goden.
- Ongodist'** (*godloochenaar, atheïst*), m. -en.
- Ongodisterij'** (*atheïsme*), v. gmv.
- On'gunst** (*ongenade, wangunst*), v. gmv.: *de - des konings, de - van het publiek, de - der grooten; de - van het lot, der fortuin, wangunst; de - der seizoenen*, ruwheid, barheid.
- On'gunstig** (*niet-gunstig*), bn. en bw.; -er, -st: *een - uiterlijk, een - oordeel; het lot was ons niet -; iets of iemand in een - daglicht stellen; zoo iets maakt een - en indruk; hij heeft zich zeer - over u uitgelaten.*
- On'guur'** (*akelig, schrikwekkend*), bn.: *een - gure geschiedenis, gemeen, naar; dat is - e straattaal, plat, vuil; - volkje, haveloos; - weder, ruw, bar. w. i. g.*
- Onhan'delbaar** (*eig. moeilijk te hanteeren of te besturen*; fig. *koppig, onwillig*), bn.; -der, -st: *een - schip, een - e machine; een - karakter.*
- Onhan'dig** (*lomp, linksch*), bn. en bw.; -er, -st: *wees niet -, een - e dienstbode, - zijn in of met iets, vrij - met iets omgaan; bij overdr. een - boek, niet gemakkelijk te hanteeren; -heid* (fig. *lompheid*), v. -heden.
- Onheb'helijk** (*ongemanierd*), bn. en bw.; -er, -st: *een - mensch, - e praat, onbeschaafd; - vloeken, iem. - bejegenen*, ruw, lomp; -*heid* (*ruwheid, naarheid*), v. -heden.
- On'heil** (*ramp, groot ongeluk*), o. -heilen: *een dreigend -, tot iemands -.*
- On'heilig** (*goddeloos, laag*), bn.: *de - e woede des volks; zijn oogen blaakten van een - vuur, v. e. onreinen hartstocht; - e verlangens.*
- On'heilsbode** (*berichter van onheil*), m. -n; -*dag* (*dag van onheil*), m. -dagen; -*kreet*, m. -kreten; -*nacht*, m. -en; -*teeken*, o. -s; -*tolk*, m. -en; -*vogel* (*vogel, die ongeluk speelde, b.v. de raaf*), m. -vogels.
- On'heilspel'lend** (*onheil of ramp als het ware voorspellend*), bn.; -er, -st: *een - teeken, een - antwoord, een - voor gevoel; zijn blik was -.*
- Onherberg'zaam** (*ongastvrij, geen goed onderkomen of verblijf verschaffende*), bn.; -zamer, -st: *een - eiland, een - strand, een - woud.*
- Onherstel'baar** (*niet te herstellen of ongedaan te maken*), bn. en bw.: *een - bare schade, een - verlies; dat is - bedorven.*
- Onheng'lijk** (*zeer lang geleden, zoodat het uit het geheugen der menschen als het ware verdwenen is*), bn.: *- e tijden, van - e tijden her, sedert - e jaren; bw.: het - oude Indië.*
- Onheusch'** (*onwellevend, niet voorko'mend*), bn. en bw.; -er, -st: *een - antwoord, een - verzoek; iem. - behandelen, iem. - bejegenen.*
- On'historisch** (*niet-geschiedkundig, in strijd met de historie, niet waar gebeurd*), bn.
- Onhof'felijk** (*onbeleefd, onwellevend*), bn. en bw.; -er, -st: *- e taal; hij sprak -.*
- On'hollandsch** (*niet-Hollandsch, in strijd met den aard en de zeden der Hollanders*), bn.; -*e denkwijzen, - e zeden.*
- Onhoud'baar** (*niet te verdedigen*), bn.: *een - bare vesting; fig. een - bare toestand, die niet zóó kan blijven; - bare beweringen.*
- Onhu'selijk**, -**hu'slijk** (*niet gaarne thuis; ongezellig*), bn.; -er, -st: *die man is nog al -; wat is het daar -!*
- Onjuist'** (*niet-juist*), bn.; -**heid**, v. -heden.
- On'juridisch** (*niet-juridisch*), bn. en bw.: *- e praatjes; - te werk gaan.*
- On'klaar** (*niet-helder, fig. niet in orde; in 't ongereede*), bn. en bw.; -der, -st: *het water van onzen put is - geworden; een - anker, dat in den ketting of het touw verward zit; de spoorbrug werd - door aanvaring, defect.*
- On'kosten** (*extra-kosten*), m. mv.: *alle onnoodige - trachten te vermijden, iemand op - jagen, - maken voor iets.*
- Onkreuk'baar** (*niet te kreuken, ongerept*), bn.; -der, -st: *de - bare wetten van eer en goede trouw; - bare eerlijkheid, onomkoopbaar; een - geweten, zuiver, rein.*
- On'kruid** (*slecht kruid*), o. -en; zegsw. *- vergaat niet, wat slecht is, blijft in wezen, fig. deugnieten leven lang; zie Tarwe.*
- On'kuisch** (*onrein van zeden*), bn., -er, meest -; -**kuisch'heid** (*daad tegen de reinheid van zeden, ontucht*), v. -heden.
- On'kunde** (*onwetendheid, onbekendheid*), v. gmv.: *uit -, ten gevolge van onwetendheid.*
- Onkun'dig** (*onwetend*), bn.; -er, -st: *een - man, een - volk; iemand van iets - laten.*
- On'land** (*onbruikbaar en woest land, moerassige grond*), o. onlanden.
- On'langs** (*niet lang geleden, vóór korten tijd*), bw.: *ik heb hem, nog - gesproken.*
- Onle'dig** (*niet ledig, bezig*), bn.: *zich met builtjes plakken - houden.*
- Onlees'baar** (*niet te lezen wegens slecht schrift*), bn. en bw.; -der, -st: *- gekrabbeld, een - bare handteekening; - schrijven; fig. een - boek, ongenietbaar.*
- Onlek'ker** (*zich niet al te wel gevoelende*), bn.: *'t kind voelt zich -; zie Lekker.*
- Onlesch'baar** (*niet te lesschen*), bn.: *een - bare dorst, niet te verzadigen, te stillen.*
- Onlijd'baar** (*niet kunvende geleden worden, onlijdelijk*), bn.: *- bare pijnen.*
- Onlij'delijk** (*ondragelijk*), bn.: *de pijn wordt -; - e dwang, onuitstaanbaar.*
- Onlo'gisch** (*niet-logisch*), bn. en bw.: *een - e redeneering, hij sprak op - e wijze; hij sprak zeer -, met de logica in strijd.*
- Onloo'chenbaar** (*niet te ontkennen*), bn.: *een - bare gelijkenis, onwraakbaar; - bare bewijzen, niet te loochenen.*
- On'lust** (*lusteloosheid, kwelling, verdriet, ongerief*), m.: *Nu is de winter, dor en schraal, met al zijn - heen* (Kamphuyzen).
- On'lusten** (*woelingen, beroerten*), m. mv.: *de - tijdens het 12-jarig Bestand (1609-'21), godsdiensttwisten, oneenigheden.*
- Onlus'tig** (*landerig, neerslachtig*), bn. en bw.
- On'macht** (*flauwte, zwakte; bewusteloosheid*), v.: *in - vallen.*
- Onmach'tig** (*zonder macht of kracht, machteloos*), bn.; -er, -st: *hij was - het paard in te houden.*
- Onma'tig** (*zonder maat, fig. buitensporig*), bn. en bw.; -er, -st: *een - e hitte; hij is aan tafel -, geen maat houdende in 't gebruik van spijs of drank; hij begon - te lachen, uitgelaten; - eten of drinken.*
- On'meedoogend** (*meedoogenloos*), bn. en bw.: *een - krijgsmann, hardvochtig; de dood is -, kent geen medelijden; - te werk gaan.*
- Onmeet'baar**, bn.: *het getal $\sqrt{2}$ is -, kan niet in een aangenomen maat worden uitgedrukt; fig. de - bare hemelen, - bare wouden, - bare woestentjen, onmetelijk groot.*

- On'mensch** (*wreedaard*), o. — menschen: *Nero was een —*; vergel. Ondier.
- Onnen'schelijk** (*wreed, barbaarsch*), bn. en bw.: *zoo'n handelwijze is —, — e wreedheid*; *iemand — behandelen*; — **heid** (*wreedheid*), v. — heden.
- Onmerk'baar** (*niet-merkbaar*), bn. en bw.; — der, — st: *een — bare vertraging, de zieke nam — af; hij was — ontslapen*.
- Onmet'lijk** (eig. niet te meten: *oneindig groot*), bn. en bw.: *het — ruim der scheping, de — e binnenlanden van Afrika*; *een — rijk man*; — *grootte wouden*.
- Onmid'delijk** (*rechtstreeks; dadelijk*), bn. en bw.: *in de — e nabijheid des konings; het bewijs dezer stelling volgt — uit het voorgaande, de spion werd — doodgeschoten*.
- On'min** (*twist, vijandschap*), v. gmv.: *in — leven; in — geraken, oneenigheid*.
- Onmis'baar** (*niet gemist kunnende worden; onontbeerlijk*), bn.; — der, — st: *hij kocht toen de volstrekt — bare meubelen*.
- Onnisken'baar** (*duidelijk merkbaar*), bn. en bw.; — der, — st: *een — bare gelijkenis, deze actrice speelt niet — bare bevalligheid; hij gelijkt — op zijn vader*.
- Onno'gelijk** (*niet kunnende gebeuren*), bn. en bw.; — er, — st: *het was — hem te overtuigen; het leven werd zoo —, niet langer kunnende duren; hij heeft zich in die betrekking — gemaakt, zich zóó gedragen, dat hij onbruikbaar is; ik kan — komen, stellig niet*.
- Onmogelijkheid** (*het niet-mogelijk zijn*), v.: *de — om aan de maan te reiken; in de — verkeerren v. iem. financieel te helpen; mv.: dat behoort tot de — heden, onmogelijke dingen*.
- Onmond'ig** (*minderjarig*), bn.: *een — kind, beneden de 21 jaar*; fig. van iem. zonder de noodige kennis of kunde v. eenig vak, een leek als zn. — e, m. en v. — n.
- Onnaden'kend** (*onbedachtzaam, onbezonnen, lichtzinnig*), bn. en bw.; — er, — st: *een — kind, een — e knaap; — te werk gaan*.
- Onnaspeur'baar** (*niet na te gaan, onbegrijpbaar*), bn.; *de wegen des Heeren zijn —, ondoorgondelijk; — speur'lijk*, bn. — er, — st.
- On'natuur** (*onnatuurlijkheid, dwaasheid*), v. gmv.: *zoo iets is — en huichelarij*.
- Onnatuur'lijk** (*in strijd met den gewonen gang der dingen*), bn. en bw.; — er, — st: *er zijn — e ouders, die hun kinderen mishandelen; een — e leestoon, gemaakt; het is vandaag — warm; — heid* (iets dat niet natuurlijk is, *gemaaktheid*), v. gmv.
- Onnauwkeur'ig** (*niet juist, niet stipt, niet zorgvuldig*), bn. en bw.; — er, — st: *een — rapport, een — onderzoek; — lezen, vertalen*.
- On'nederlandsch** (*in strijd met het wezen der Ned. taal of met den aard der Nederlanders*), bn.: *een — e woordschikking, een — e zegswijze, zie Barbarisme; een — e feestviering, — e zeden*.
- Onneem'baar** (*niet ingenomen kunnende worden*), bn.: *de — bare vesting Gibraltar*.
- On'net** (*niet-net, niet-beschaafd*), bn.
- Onnoem'baar** (eig. niet te noemen, zeer groot), bn. en bw.: *een — bare schat, een — getal van sterren; een — groot aantal*.
- Onnoe'melijk** (*niet met een naam te noemen, zeer veel; erg*), bn. en bw.: *er zijn — e dwaalbegrippen uit die bron gevoeld, een — stoffe: — klein, — veel*.
- Onnoe'dig** (*niet noodig, overtollig*), bn. en bw.: *allerlei — e dingen koopen; zijn geld — uitgeven, zonder noodzaak*.
- Onnoo'zel** (eig. onschadelijk: *onschuldig, zonder boosheid, licht te bedriegen, dom onbeduidend*), bn. en bw.
- Onnoo'zele-kin'deren** (R.-K. herinneringsdag van den kindermoord te Bethlehem, op 28 Dec.), o. mv., zie Herodes de Grootte; op — is het kleinste kind de baas in huis, in de kostschool, enz.; ook: — **dag**, m.
- On'nut** (*zonder nut, ondienstig*), bn.: *de — nutte loten of ranken afsnijden; een — nutte dienstknecht*, Matth. 25:30; fig. — *nutte klap, ijdel, waardeloos*.
- Onomas'tieon** (*lijst van persoonsnamen, zakelijke woordenlijst, zaaklijst*), o. — s.
- Onomatopee'** (taalk. klanknabootsend woord), v. — topeën, b.v. *koekoek*, en honderden w.w.: *sissen, loeien, enz.*
- Onomstoot'baar** (*niet onver te stooten, onwrikbaar*); bn. en bw.: *een — bare waarheid, w. g., meestal: Onomstoot'lijk*, bn. en bw.; — er, — st: *een — e waarheid; een — stootelijk bewijs, onweerlegbaar; die waarheid staat — vast*.
- Onomwon'den** (eig. niet-omwonden: *duidelijk zichtbaar, fig. klaar, helder*), bn. en bw.: *de redenaar bewees dat met — duidelijkheid; iem. — de waarheid zeggen*.
- Onoog'lijk** (*onaangenaam voor het oog, onbehaaglijk*), bn. en bw.; — er, — st: *dat boek, die plaat, dat kleed ziet er — uit, een — beeld, een tafereel; dat is — geschilderd*.
- Onontbeer'lijk** (*niet gemist kunnende worden*), bn.; — er, — st: *het — e voedsel*.
- Onoordeelkund'ig** (*niet-oordeelkundig*), bn. en bw.: *een — e critiek; — te werk gaan*.
- On'opgemerkt** (*zonder opgemerkt te worden*), bn. en bw.: *zij gingen — door de menigte; iets — laten; — verdwijnen*.
- On'opgevoed** (*onbeschaafd, ruw, lomp*), bn.
- Onophou'delijk** (*zonder ophouden, aanhoudend, voortdurend, gedurig, steeds*), bn. en bw.: *dat — gebabbel; hij plaagt ons —*.
- On'oplosbaar** (*niet op te lossen*), bn.: *gips is — in water; dit vraagstuk is —, er is b.v. een gegeven te min; een — bare vergelijking*.
- Onor'delijk**, bn. en bw.; z. Wanordelijk.
- Onoverko'melijk** (*niet te boven te komen*), bn.; — er, — st: — e moeilijkheden.
- On'overtroffen** (*nog niet overtroffen, uitstekend*), bn.: *een — meester in eenige kunst*.
- Onoverwin'baar** (*niet te overwinnen, zeer machtig of krachtig*), bn., w. g., meestal: **Onoverwin'(ne)lijk**, bn., — er, — st: *een — e neiging, b.v. tot slapen; een — lijke afkeer, een — lijke trek in iets, de — lijke vloot* (1588).
- On'paar**, bn.: *dit gedicht eindigt met een — rijm, er ontbreekt een rijmregel; wat raadt ge, paar of —? oneven*.
- Onpaedago'gisch** (*in strijd met de regelen der opvoedkunde*), bn. en bw.: *een — e daad, straf, enz.: — te werk gaan*. (ae = ee).
- Onpartij'dig** (*onbevooroordeeld*), bn. en bw.; — er, — st: *een — toeschouwer, een — rechter; een — onderzoek; gij zult wel — oordeelen*.
- On'pas (te)** d. l. niet van pas, ongelegen, bw.
- Onpas'selijk** (*onwel, misselijk*), bn.; — er, — st: *het vrouwtje was in de kerk — geworden*.
- Onpeil'baar** (*niet te peilen*), bn.; — der, — st: *een — bare diepte, grondeloos; fig. de — bare raadsbesluiten des Heeren, ondoorgondelijk*.

- Onpersoonlijk** (geen zelfbewust *wezen zijnde; geen eigen aard hebbende of toonende*), bn.: *de goden der Grieken zijn in ons oog -e wezens; spraakk. een - werkwoord, dat behalve in de onbepaalde wijs enkel in den derden persoon enkelv. voorkomt: het regent, het hagelt; b.v.: het w.w. zijn is schijnbaar - gebezigd in: Het is goed, dat gij komt.*
- Onpractisch** (weinig slag hebbend), bn.: *een ten eenenmale - wezen; bij uitbr. een -e manier v. reizen, een -e poging. (c = k).*
- On'raad** (boos opzet, gevaar), o. gmv.: *er dreigt - , - bespeuren; mil. - blazen, alarm.*
- On'recht** (ongelijk), o. gmv.: *ten -e, onbillijkerwijze, zonder genoegzamen grond en in strijd met de waarheid; - plegen, onrechtvaardigheid; iemand - doen, - tijden.*
- On'rechte (ten)** (geheel verkeerd, niet op goede gronden, onbillikerwijze), bw.: *men houdt hem - voor den dief.*
- Onrechtmatig** (niet gegrond op recht en billijkheid), bn. en bw.; -er, -st: *een -e eisch; de -e bezitters dier goederen, oneerlijke; hij heeft zich dat goed - toegeëigend, in strijd met het recht.*
- Onrechtvaardig**, bn. en bw.; -er, -st: *de -e rentmeester, oneerlijk; een -e beoordeeling; op -e wijze verkregen; iem. - beoordeelen.*
- Onrechtzinnig** (anders dan de geldende kerkleer vereischt of toestaat), bn. en bw.; -er, -st: *men hield Dominee voor - , voor min of meer Arminiaansch, d. i. afwijkend van de leer der contra-Remonstranten.*
- Onred'baar** (niet te redden), bn.: *Jeruzalem was 70 n. C. een -bare stad; -bare nederlagen, niet te herstellen.*
- Onre'delijk** (onbillijk), bn. en bw.; -er, -st: *een -e eisch; de -e luimen van dien knorrepot; hij eischt - veel; -heid (onverstand, onbillijkheid), v.: de - van zijn voorstel.*
- Onregelmatig** (ongeregeld), bn. en bw.; -er, -st: *zijn studie was zeer - , een -kerkganger; spraakk. afwijkend van den regel: brengen is een - werkwoord; meetk. een -e veelhoek, met ongelijke zijden en hoeken; het kasteel is aan den achterkant - opgetrokken, niet volgens een vast plan.*
- On'rein** (onzindelijk, vuil), bn.; -er, -st: *varkens zijn -e dieren; fig. een -e geest, d. i. een onheilige, onzuivere geest; - van zeden, -e lusten, onkuisch.*
- On'rijm** (proza, rijmloos vers), o. gmv.: *de psalmen, in - in den Bijbel; een enkel gedicht van Staring is in - , nl. de Verjaardag.*
- On'roerend** (niet verplaatsbaar, vast), bn.: *-e goederen, b.v. huizen, landerijen, molens, boomen, weiden, enz.; R.-K. -e feestdagen, verg. Roerend.*
- On'roomsch** (niet-Roomsch, inz. Protestantisch), bn.; als zn.: *Roomsch en - , de gezamenlijke christenen.*
- On'rust** (zorg, angst, bekommering), v. gmv.
- Onrustba'rend** (zorgwekkend), bn. en bw.: *de toestand der zieke was - , een - rumoer, een - verschijnsel; de krankzinnige ging - te keer.*
- Onrust'ig** (voortdurend in beweging), bn. en bw.; -er, -st: *de koeien werden - , de man was van - en aard, ongedurig, woelig; fig. een -e nacht; de jongen draafde - heen en weer, gejaagd; de zieke sliep - , onvast.*
- On'rustmaker** (iem., die onrust verwekt), m. -s; -stoker (iem., die verdeeldheid te weegbrengt), m. -s; -vol (onrustig), bn.: *een -volle nacht; -zaaiër (-stoker), m. -s.*
- Ons** ($\frac{1}{10}$ KG., hectogram), o. onsen: *een -boter, d. i. 100 G. of 0.1 KG., vroeger: $\frac{1}{5}$ deel van een oud pond d. i. van $\frac{1}{2}$ KG.*
- Onsa'menhagend** (zonder onderling verband), bn. en bw.; -er, -st: *-e woorden, -e volzinnen; - spreken.*
- Onscha'delijk** (geen schade doende), bn. en bw.; -er, -st: *een -e liefhebberij; iem. - maken, hem de gelegenheid benemen kwaad te doen.*
- On'schamper** (goetlijk), bn.: *dat was maar -e jok of scherts; verg. Schamper.*
- Onschapp'pelijk** (onredelijk, onbillijk), bn. en bw.; -er, -st: *een -e handelwijze; hij heeft mij - behandeld.*
- Onschat'baar** (niet te schatten, onwaardeerbaar), bn.; -der, -st: *gezondheid is een - bezit, iem. een -baren dienst bewijzen.*
- Onscheid'baar** (niet te scheiden), bn. en bw.; -bare vrienden; ook in despraak van w.w., wier leden in de vervoeging niet van elkaar gescheiden worden, als: doorsnijden, misdoen', omringen, voorzeggen, wederleggen.
- Onschend'baar** (niet te schenden, onverbreekelijk), bn.: *de koning is - , de ministers zijn verantwoordelijk; de wetten zijn - ; een - geheim, een - recht.*
- On'schoon** (leelijk, verre van schoon), bn.: *veel van wat in kleederdracht of mode voor schoon moet gelden is in waarheid - .*
- On'schuld** (schuldeloosheid), v. gmv.: *zijn - is voor den rechter gebleken; zich beroepen op zijn - ; de kindertijde - ; fig. de - verdedigen, personen, die onschuldig zijn.*
- Onschul'dig** (zonder schuld, zich van geen kwaad bewust), bn.; -er, -st: *- bloed vergieten; een - kind, geen onderscheid kenkende tusschen goed en kwaad, argeloos; bij overdr. een - middel, onschadelijk, fig. een - genoeg, een - vermaak, waar geen kwaad in steekt, verder: een -e grap, een -e plagerij, niet kwaad bedoeld.*
- Onsma'kelijk** (minder aangenaam, ook: on-aangenaam van smaak), bn. en bw.; -er, -st: *een - gerecht, een -e drank; fig. -e verzen, een -e geschiedenis; iets - beschrijven, iets - voorstellen, vertellen.*
- On'spoed** (tegenspoed, ongeluk), m. -spoeden.
- Onster'felijk** (niet-sterfelijk), bn.: *de ziel is - , de -e goden; fig. -e eer, -e roem, onvergankelijk; -heid, v. gmv.: het geloof aan de - , het eeuwig leven.*
- On'sterk** (niet sterk of stevig), bn. en bw.: *dit is - garen, die schoenen zijn maar - , slijten spoedig; dat is licht en dicht en - gemaakt.*
- Onstich'telijk** (kwetsend voor het godsdienstig of zedelijk gevoel), bn. en bw.: *een -e houding in de kerk; die kluchtspelen werken - op het volk; -heid (-e daad), v. -heden.*
- Onstof'felijk** (niet uit stof bestaande), bn.: *de gedachte is - ; het -e leven, nl. der ziel.*
- Onstul'mig** (woest, hevig, geweldig), bn. en bw.; -er, -st: *de -e golven (bij storm, orkaan); een -e wind, de naderfst met zijn - weer, buiig, stormig; fig. een -e toorn, heftig; een - ros, wild; aanvallen met -e kracht; -heid (woestheid), v. -heden.*
- Ontaalkun'dig** (strijdig met den aard der taal), bn. en bw.: *een - woord; - spreken.*

Ontaard' (verdorven), bn.; -er, -st: de -e zonen van Jacob; een -e vader; die -e wezens; -heid (verdorvenheid), v. gmv.

Ontaarden (verbasteren), het -aardde, is -aard: spaarzaamheid ontaardt wel eens in gierigheid; -ing (het ontaarden), v. -en.

Ontadelen (fig. verlagen), het heeft -adeld: huichelarij en leugen - den mensch.

Ontaeren (missen, niet bezitten), ik heb -beerd: -ing (gebrek, kommer), v. -en.

Ontbieden (laten komen), ik -bood, heb -boden: we zullen den koopman -.

Ontbijt' (het eerste maal v. d. dag), o. -en: het tweede - of Twaalfuurtje, z. L.unch.

Ontbijten (zijn ontbijt gebruiken), ik -beet, heb -beten: zij - altijd met melk.

Ontbijtbordje, o. -s; -goed (kopjes en verder gerei), o. gmv.; -kamer (kamer, waarin ontbeten wordt), v. -s; -koek (als voorwerp), m. -en, -koek (stofnaam), v. gmv.; -servies, o. -serviezen; -tafel (tafel, waaraan men ontbijt), v. -s; -uur (tijd voor 't gebruiken van het ontbijt), o. -uren.

Ontbinden (losmaken, bevrijden, opheffen, te-niet-doen), ik -bond, heb -bonden: de handen van iem. -; nat. een kracht -, in plaats van éene er twee stellen, wier resultante zij is; alg. een vorm in factoren -; de Kamers -, eene commissie -, opheffen, uit elkaar doen gaan; een huwelijk -, te-niet-doen; -baar (ontbonden kunnende worden), bn.: alg. -bare factoren, -bare wortelgrootheden; -bin'ding (het ontbinden, het losmaken), v. -en: alg. de - van een vorm in factoren; een drijvend lijk in verregaanden staat van -, rotting; fig. het uur der - zal voor ieder eens slaan, vrijwording der ziel; het anarchisme dreigt de maatschappij met -, ontwrichting; de - der Tweede-Kamer, opheffing; -bin'dingsrecht (het recht van den vorst tot ontbinding van de volksvertegenwoordiging), o.: van het - gebruik maken, de Tweede-Kamer ontbinden.

Ontbladeren (van de bladeren berooven of ontdoen), de wind ontbladerde, heeft -bladerd: de herfst -bladert het woud.

Ontbloot' (niet in het bezit van), bn.: zij is niet - van aanleg, dat landschap is - van schoonheid, verstoken.

Ontbloo'ten (blootmaken), ik -blootte, heb -bloot: het zwaard -, uit de scheede trekken; het hoofd -, den hoed afnemen; -boel'en (dicht. van de boeten ontdoen), ik heb -boeid: gij moet dien man eerst -, fig. de -boeide orkanen, losgelaten; -boezemen (zijn hart in woorden uitstorten), ik heb -boezemd; -bol'steren (eig. van den bolster ontdoen, fig. beschaven), ik heb -bolsterd: noten -; een boerschen knaap -, manieren leeren, beschaven; -bos'schen (een streek ontdoen van de bosschen), men heeft -boscht; -bran'den (in vlam geraken, beginnen te branden), het -brandde, is -brand: droge spaanders - licht, fig. iems toorn kan -, een oorlog kan -; -brei'delen (fig. niet meer in bedwang houden), ik heb -breideld: de jeugd - van de tucht, het grauw -, de hartstochten -; -breken (niet voorhanden zijn), het -brak, heeft -broken: het -breekt hem aan t'over: er -breekt niets aan het werk, faalt, scheelt; -chris'tenen (iem. van het christendom afvallig maken, ontkerstenen, zie Kerstenen; het -christende, heeft -chris-

tend: slechte lectuur -christent het volk; -cij'feren (cijferschrift lezen en begrijpen; iets dat moeilijk te lezen is, lezen en begrijpen, oplossen, verklaren), ik heb -cijferd: een oorkonde -; -daan' (ontsteld, geheel van streek), bn.: Keesje zag er - uit (C. O.); wat een - gezicht zet je! -dek'ken (vinden, te weten komen, dat iets bestaat), ik heb -dekt: een eiland -, een ster of planeet -, de waarheid -; -dek'ker (iem., die ontdekt), m. -s: de - van Amerika, de - van een natuurwet; -dek'king (daad van ontdekken), v. -en: op - uitgaan; de - van de bronnen v. d. Nijl, de - v. e. natuurwet.

Ontdek'kingsreiziger (iem., die op 't ontdekken van nieuwe landen uitgaat), m. -s; -dek'kingstoelt (zeetocht, poolreis, enz.), m. -en; -doen' (ontlasten), ik -deed, heb -daan: zich van iets -, d. i. bevrijden; zich van zijn kleederen -, ze uittrekken; -doo'len (wegdooien, smelten van sneeuw en ijs, beginnen te dooien), het -dooide, het is -dood: de zuidewind heeft den bevroren vijver -dood; -duiken (duikende ontwijken, zich ergens aan onttrekken), ik -dook, heb -doken: hij wist den slag te -; de zonnelitte -, ontschillen; belastingen trachten te -; een lastige vraag -; -ee'ren (berooven van de eer, schenden, ontheiligen), zij hebben -eerd; -ee'rend, bn.: een -e straf, een -vonnis.

Ontegenspre'kelijk (onbetwistbaar), bn. en bw.; -er, -st: een - bewijs; - waar.

Ontegenzeg'lijk (onwederlegbaar, onbetwistbaar), bw.; -er, -st: - heeft hij gelijk.

Ontei'genen (het recht van eigendom overbrengen op anderen door afzonderlijk wetsbesluit, ten behoeve b. v. van openbare werken), ik heb -eigend: een weide - bij het aanleggen van een spoorweg; -ei'gening (het onteigenen), v. -en.

Ontel'baar (niet te tellen, zeer groot), bn. en bw.: een -bare menigte; - veel huizen zijn er vernield.

Ontem'baar (eig. niet te temmen; fig. onbedwingbaar, niet te beheerschen), bn.: tweejarige leeuwen zijn in den regel -; fig. -bare driften, -bare krachten, een -bare eerzucht.

Onterv'en (een erfgenaam niet laten erven voorzoover de wet dit toelaat), ik -erfde, ik heb -erfd: een verren neef -.

Ontevre'den (niet tevreden, onvergenoegd, misnoegd), bn.; -er, -st: - zijn over het werk zijner leerlingen; - zijn met zijn positie, met zijn traktement: - zijn over een of andere bejegening: -heid (onvergenoegdheid, misnoegdheid), v. gmv.; -heidsbe'tuiging (O.-I. officieele berisping of reprimande), v. -en.

Ontfer'men, zich' medelijden toonen met), ik heb mij -fermd; -fer'ming (barmhartigheid, medelijden), v. gmv.; -fron'sen (ontrimpelen), ik heb -fronst: het voorhoofd -, als teeken van het verdwijnen van bezorgdheid; -futs'elen (stilletjes of op listige wijze ontnemen), ik heb -futseld: iemand iets -; -gaan', het -ging, is -gaan: dat is mij -, ik heb het niet gezien, gehoord; ook: ik ben het vergeten; dat voordeeltje -ging hem, ontsapte hem, ging verloren voor hem; -gel'den (boeten, bezuren), hij -gold, heeft -golden: hij moest het -; -ge'ven, zich (zich uit het hoofd zetten), ik -gaf mij, heb mij dat -geven: dat laat ik mij niet -

ontstrijden; — **gin'nen** (productief maken; voor bebouwing geschikt maken), men — gon, heeft — gonnen: een kolenmijn —, een steengroeve —, heide of zandgrond —; — **gin'ning** (het ontginnen), v. — en; — **glip'pen** (glippend ontsnappen), hij is — glipt: die aal zal u —, ontglijden; een zucht — glipt haar, dat woord is mij — glipt; — **gloe'ën** (ontbranden), het is — gloeid: fig. deze taal deed de harten — in liefde voor de zaak; — **goo'chelen** (op listige wijze afhandig maken), ik heb — goocheld: een bedrieger heeft u de beurs — goocheld; fig. daar stond de jongeling, geheel — goocheld, ontuchtend, al zijn illusien waren heen.

Ontgren'delen (losgrendelen, de grendels wegschuiven), ik — grendelde, heb — grendeld: een poort, een deur —; — **groef'ën** (voor iets te groot worden), ik ben — groeid; meestal verl. deelw.: die vlasbaard is de(n) schoolbanken — groeid, d. i. ontwassen; fig. de ouderlijke tucht —, een volk kan een regeeringsvorm — groeid zijn; — **groe'nen**, ik heb — groend: een student —, hem na den groentijd plechtig in het corps opnemen; fig. ontbolsteren.

Onthaal' (eig. tegemoetkoming, thans: gastvrije of gulle ontvangst), o. gmv.: het — was feestelijk; zijn voorstel vond een goed —, d. i. werd gunstig opgenomen.

Ontha'len (ontvangen als gast, trakteeren), ik heb — haald: zijn vrienden —; iem. op iets —, b.v. de schoolkinderen op broodjes en chocolade; ir. de man werd thuis op een boetpredikatie — haald, vergast; — **hal'zen** (onthoofden), ik — halsde, heb — halsd, vero.; — **has'pelen** (v. d. haspel afwickelen), ik heb de streng garen — haspeld, fig. ontvouwen, verklaren; — **hef'**, o. gmv., zie Ontheffing; — **hef'fen** (bevrijden, ontlasten), ik — hief, heb — heven: iem. van een vernlichting —, iem. — v. d. voogdij of de ouderlijke macht; een generaal van het commando —, hem ontslaan; — **hef'fing** (vrijstelling, ontslag), v. — en; — **hef'ligen** (de heiligheid van iets schenden), ik heb — heiligd: den Sabbat —, den Zondag —; de R.-K. kerken werden — heiligd, ontwijfd, b.v. door moord, doodslag of plundering: — **ing** (schennis), v. — en.

Ontheis'teren (vernietigen, verwoesten, ook: ontredderen, overhoop halen), het — heisterde, heeft ontheisterd: de oorlog zal de velden —; de — heisterde akkers; — **hol'landsehen** (de eigenaardigheden, den Hollander eigen, doen verliezen, doen verloren gaan), het — hollandsche, heeft — hollandscht: langdurig verblijf in Amerika zal hem —; — **hoof'den** (met bijl of zwaard het hoofd afslaan volgens gerechtelijke uitspraak; ook van de guillotine gezegd), men heeft — hoofd: Cromwell liet Karel I — (1649), Lodewijk XVI werd onthoofd (1793); — **hou'den** (in 't geheugen houden), ik — hield, heb —: veel lezen is goed, maar veel — is beter; verder: terughouden; een dienstbode het loon —, d. i. inhouden, niet geven; — **hou'den, zich**, ik onthield (mij), heb (mij) — houden: Pompejus — hield zich op zijn buitengoed, zich ophouden, verblijven; verder: zich van iets verwijderd houden, zich niet bemoeien met, b.v. zich van stemmen —; zich — van sterken drank, eig. zich er van afhouden, hem niet gebruiken; — houd u van leugentaal; — houdt u van allen

schijn des kwaads, 1. Thess. 5: 22; — **hou'der** (iem., die ergens geen gebruik van maakt), m. — s: een geheel —, iem., die in 't geheel geen alcohol gebruikt; — **hou'dingsdag** (R.-K. dag, waarop het verboden is vleesch of vleeschspijzen te gebruiken), m. — dagen; — **hul'len** (ontsluieren, te voorschijn doen komen), ik heb — huld: een standbeeld —; de waarheid —, aan het licht doen komen; — **hut'sen** (doen ontstellen, van streek brengen), ik — hutste, ik heb en ben — hutst: zijn woorden — mij; ook: zich —; — **huts'** (verbijstera, ontsteld, ontzet), bn. en bw.: de vrouw was geheel —; iem. — aanstaren.

Ont'ijd, m. ontijden: bij nacht en —, op onbehoorlijken tijd; dat voorstel kwam ten — e, d. i. op een ongeschikt oogenblik.

Ont'ij'dig (niet te rechter tijd), bn. en bw.; — er, — st: een — aanzoek, een — bezoeker; fig. een — e dood, te vroeg, b.v. in den slag; een — verschijnende vlinder.

Ontil'baar (niet geschikt om te worden getild), bn.: — bare have, onroerende.

Ontja'gen (met vlugheid ontnemen, ontrukken), ik — jaagde of — joeg, heb — jaagd: de ééne hond — jaagde den anderen den haas; — **ka'pen** (ontfutselen, afhandig maken), ik — kaapte, heb — kaapt: iem. iets —; — **ken'nen** (loochenen, niet bekennen), ik heb — kend: een daad —; — **ken'nd** (niet toestemmend), bn.: een — antwoord, nooit is een — bijwoord, noch is een — voegwoord, geen is e. — lidwoord; — **ken'ningswoord** (spraak. ontkennend bijwoord), o. — en: niet is een —; — **ken'tenis** (de daad van ontkennen), v.; — **ker'keren** (uit den kerker ontslaan), ik heb — kerkerd: fig. de ontkerkerde geest voer naar God, ontboeide, bevrijde; — **ker'stenen** (eig. onchristenen, het geloof in het christendom ontnemen, doen verliezen) — **ing**, v. gmv.: de — der natie, verg. Kerstenen; — **ke'tenen** (bevrijden van de ketens), ik heb — ketend: een misdadiger —; fig. de stormen, de driften, den oorlog —;

— **kie'men** (uit de kiem te voorschijn komen, ontstaan), het is — kiemd: het zaad gaat —; fig. de zaden van deugd beginnen te —; — **kiemende liefde**.

Ontklee'den (van de kleeren ontdoen), ik heb — kleed: zegsw. men moet zich niet —, vóór men naar bed gaat, d. i. men moet zijn goederen, enz. eerst afstaan na zijn dood;

— **kluis'teren** (ontboeien), ik heb — kluisterd: iem. van zijn boeien —; fig. de stormwind werd — kluisterd; — **knech'ten** (vrijmaken, de vrijheid hergeven), ik — knechtte, heb — knecht: de kruistochten hebben de laten — knecht; — **kne'velen** (afpersen), ik heb — kneveld: der armoe het weinige geld — door geweld; — **knoo'pen** (losknoopen, ook: de knoopen ergens uitdoen; fig. verklaren, oplossen), ik heb — knoopt: een jas —; een touw —; fig. een raadsel —, een drama —; — **knoo'ping** (het ontknoopen; dicht. deel van een drama, een roman, enz. dat de afloop van de verwickeling bevat), v. — en; — **ko'men** (ontsnappen), ik — kwam, ben — komen: een gevaar —; — **kopp'elen** (het gekoppelde losmaken), ik — koppelde, heb — koppeld: een wagon —, de jachthonden —.

Ontkur'ken (de kurk van iets afdoen), ik — kurkte, heb — kurkt: een flesch —.

Ontlaad'tang (nat. werktuig tot ontlading

der electriciteit), v. -en, zie Ontlader.

Ontla'den (afladen), ik -laadde, heb ontladen: een kar -, een geweer -, van de lading ontdoen, afschieten; verder: van electriciteit ontdoen, b. v. een electricische batterij -; fig. om het hart te -, ontlasten, verkwikken; -**la'der** (werktuig tot ontlading van een electricische batterij), m. -laders; -**las'ten** (ontdoen van een last, verlichten, ontheffen), ik -lastte, heb -last: wil ik u eens -? het hart -, het gemoed -; iemand van een taak -, een wonde van bloed -; zich - die rivier -last zich in zee, de wolken - zich in hagel; zich het hart -; -**las'ting** (het ontlasten, inz. van verschuldigde gelden; verlichting; afgang, stoetgang), v. gmv.; -**la'ten** (losgaan; fig. vermurwen, verzachten, bevredigen), het -liet, het heeft en is -; -**lau'weren** (van den lauwer ontdoen, van den roem berooven), ik heb -lauwerd: Napoleons hoofd werd -lauwerd; -**le'den** (in leden scheiden), ik -leedde, heb -leed: een dood dier -, een bloem -, een volzin -, een gedicht -, een kunstwerk -; -**le'digen** (ontruimen, ontdoen, ontblooten, bevrijden), ik heb -ledigd: de gewesten van soldaten -, de markt is van boeren -ledigd; van alle hulp -ledigd zijn, zijn hart - van zorgen.

Ontle'ding (de daad van ontleiden), v. -en: de - of anatomie van een dier, v. e. plant; scheikundige -; - van kleuren; de - of analyse van een volzin; de - van een tooneelstuk; woord-, zins-; de - van de personen, van de karakters in eenig tooneelstuk.

Ontleed'kamer (anatomisch laboratorium), v. -s; -**kunde** (wetenschap der anatomie), v. gmv.; -**kundig** (betrekking hebbende op de ontleedkunde), bn.: de -e les, beroemd schilderij van Rembrandt in het Rijksmuseum te A'dam; -**kundige** (anatomist), m. en v. -n; -**mes** (mes van den anatomist), o. -messen; fig. het - der critiek in iets zetten, het analyseeren, eig. het in stukken deelen; -**tafel** (tafel, waarop doode lichamen ontleed worden), v. -s.

Ontle'enen (ontvangen, fig. te danken hebben aan, putten uit), ik heb -leend: de maan -leent haar licht aan de zon; aan welk Evangelie -leende hij zijn tekst? -**le'ren** (afsteeren, afwennen), ik heb -leerd: de muziek -leert den jongeling het denken, (Klikpaan); -**leg'** (uitvlucht), o.; -**lij'ven** (van het leven berooven, dooden), men -lijfde, heeft -lijfd, w. i. g., nog bij Staring: lang -lijfd door luchtgebrek zijn beide speeltuig; -**lok'ken** (iem. er toe brengen iets los te laten, te zeggen, te verklappen, te uiten), hij -lokke, heeft -lokt: iem. een geheim -, een belofte -, een kreet van smart, van woede, deernis, enz. -; bij uitbr. tonen aan een speeltuig -; -**loo'pen** (ontkomen, ontvlieden), hij -liep, is -loopen: de jonge hond is mij -, de dief is zijn vervolgers -, iemand trachten te -; uw leeftijd zal den mijnen niet veel -, verschillen van; -**loo'veren** (van loover berooven), de storm heeft den boom -looverd; -**luif'ken** (het tegengestelde van luiken of sluiten: openen, opengaan), het -look, heeft en is -loken: die roos gaat haar bladeren -, fig. zijn talent begint te -; -**luif'teren** (van luister berooven), het heeft -luisterd: de misdaden, die zijn bestuur -.

Ontman'telen (eig. van den mantel ontdoen, steeds fig.), ik heb -manteld: een vesting -, den mantel harer vestingwerken wegnemen, haar wallen slechten; -**mas'keren** (het mask'r afdoen; in zijn ware gedaante, altijd ongunstig, laten zien), ik heb -maskerd: iem. -, het masker aftrekken, fig. een huicheelaar -, een listige staatkunde -, iem. - als een bedrieger; -**mensch'** (wreed, ont-aard), bn.: een -e woekeraar, onbarmhartig, onmeedoogend; -**moe'digen** (moedeloos maken, den moed benemen, terneerslaan), ik heb -moedigd; -**moe'diging** (neerslachtigheid), v. gmv.; -**moe'ten** (tegenmoetkomen, aantreffen), ik -moette, heb en ben -moet; -**moe'ting** (het ontmoeten; gevecht, voorval), v. -en; -**moe'tingspunt** (plaats, waar twee of meer spoorwegen, wegen, kanalen bij elkaar komen), o. -en: Utrecht is een - van spoorwegen, Groningen is een - van kanalen; -**mun'ten** (tot munt geslagen metaal weder versmelten), ik heb -munt: oud zilvergeld -, verg. Biljoen.

Ontnaas'ten (benaderen), w. i. g.; -**ne'derlandschen** (het Nederl. karakter aan iets ontnemen), men -te, heeft -nederlandscht, zie Onthollandschen; w. i. g.; -**ne'men** (afnemen, benemen), ik -nam, heb -nomen: een kind een mes -; zich het leven -, zich berooven van; -**nes'telen** (een vogel uit zijn nest halen), ik heb -nesteld: een spreuuw -; -**nuch'teren** (nuchter maken of worden, fig. ontgoochelen), ik heb of ben -nuchterd.

Ontoegan'kelijk (niet te genaken), bn.; -er, -st: een - hol, een -e hoogte, een - fort.

Ontoereik'end (onvoldoende), bn.: de bezetting was -, de gelden waren -.

Ontoere'kenbaar, bn.: een daad is -, als de persoon, die ze pleegde het onderscheid tusschen goed en kwaad niet kende; de persoon zelf is dan ontoerekeningsvatbaar, doch meestal zegt men: hij of zij is -.

Ontogenie' (de leer van de ontwikkeling van het individu tot aan zijn geboorte), v. gmv.

Ontologie' (leer v. h. zijn), v. gmv. (g = g).

Ontolog'isch, bn., vooral in de uitdrukking: het - bewijs van het bestaan van God, betoog van het Godsbestaan op grond van het denkbeeld, van het begrip van God.

Ontoon'baar (erg slordig, verformfaaid), bn.: zij ziet er - uit, dat boek is -.

Ontper'sen (afpersen, ontrukken), ik heb -perst: het jammer zal u oog een traan -; -**plof'fen** (met een plof vaneenbarsten), het is -ploft: de lading, het kruut, het gas ontplofte; -**plof'fingsgeluid** (spraak. ontploffende medeklinker), o. -en: de p, b, t zijn -geluiden, zij worden niet aangehouden; -**ploo'fen** (gladstrijken, ontvouwen, ontrollen), ik heb -plooid: laat nu de vreugd de rimpels van uw voorhoofd -; toen -de zich dat gelaat; dicht. de vogel -t zijn vlerken, de bloemen - haar kelken; -**pop'pen**, zich (als vlinder of insect uit de pop kruipen), de vlinder -popte zich, heeft zich ontpopt; fig. deze schrijver heeft zich als verteller ontpopt, deze schilder als landschapschilder: er is dat uit ontstaan, geworden; -**pres'sen** (dicht. voor ontpersen): tranen, het broederhart -prest; -**raad'selen** (oplossen, verklaren), ik heb -raadseid: de geheimen der toekomst willen -, de geheimen der natuur willen -; -**ra'den** (afraden, uit het hoofd praten), ik -ried, heb

-raden: de aanneming eener wet -, iemand een huwelijk -; -red'deren (havenen, in wanorde brengen), het is redderd, vooral het volt. deelw. ontredderd wordt bebezigd als bn.: een -schip, het -tuig v. e. schip, een -huishouden, wat zag hij er -uit.

Ontre'nigen (vuil maken, bemorsen, bezoe-delen), ik -reinigde, heb -reïngd: een tempel -, fig. zijn geweten -; -ren'nen (snel ontloopen, tjlings ontvluchten), ik heb en ben -read: 't zwaard, door geen vlucht te -, het ongeluk -; -rie'ven (gemak, genot ontnemen, ongemak veroorzaken), ik heb -ried: iem. -; -roerd' (aangedaan, bewogen), bn.: al de omstanders waren -, hij sprak met -estem; -roe'ren (aandoen, treffen, aangedaan worden), hij is -roerd: de vrouw -de tot bezwijmens toe; -roe'rend (treffend), bn.: de kunst bezit een -vermogen; -roe'ring (aandoening), v. -en; -rol'len (rollend ontvallen), het is -rold: traan op traan -rolt zijn oog; dat woord kon uw lippen -! fig. de banieren -, laten afrollen of laten wapperen; een tafereel -, tentoonspreiden; zich -: voor ons oog -rolde zich het fraaie landschap, werd zichtbaar; -rou'nen (ontloopen, ontgaan), bn.: 't gedreun der burg - (Staring), zie Rinnen; -roo'ven (door roof ontnemen), ik -roofde, heb -roofd: iemand geld, goed, buit, een erfenis, enz. -; iem. zijn eer, goeden naam enz. -; fig. die kwaal -rooft mij alle lichaamskracht, beneemt, verteert.

Ont'rouw (gebrek aan, schennis van trouw), v. gmv.; -plegen, -aan den dag leggen.

Ont'rouw (niet getrouw), bn. en bw.; -er, -st: een hond wordt zijn meester nooit -; de -e rentmeester, een -e postbode, oneerlijk; -handelen.

Ontrou'wigheid (ontrouw), v. gmv.: de -van haar geheugen. w. g.

Ont'ru'men (verlaten, of doen verlaten), ik heb -ruïmd: de politie heeft de zaal doen -, een -de zaal, een fort -; fig. jok en lach doen de zorg het hart -; -ruk'ken (door rukken verwijderen, uit de hand rukken), ik heb -rukt: aan den roover zijn buit -; fig. iets aan de vergetelheid -, het door een of andere daad in de herinnering doen voortleven; -rus'ten (onrust bij iemand wekken), ik -rustte, heb -rust; allerlei oorlogsgerechten -rusten de landelijke bevolking; zich -; -rust u niet, alles zal terecht komen; -rust'end (onrustwekkend), b.v. een -e tijding; -sche'pen (uit het schip laten, aan land doen gaan), ik heb -scheept: eenig volk daar ter plaatse te -; de lading -, aan wal zetten of aan land brengen; -sche'ping (het ontschepen), v. -en: -van vee, -van goederen, van troepen.

Ont'scheu'ren (met geweld afrukken), ik heb -scheurd: een bloempje, aan den stam - (Staring); zich -: de jongeling -de zich aan die vermaken, z. losrukken van; -schie'ten (ontglippen, ontgliden, ontvallen, ontgaan), het -schoot, is -schoten: de ring -schoot haar vingren (Bild.); een woord, een kreet kan iem. -, snel en onverwachts ontsnappen; zijn naam is mij -schoten, uit mijn geheugen gewischt; -schoef'en (de schoenen of het schoeisel uittrekken), ik -schoeide, heb -schoeid; zich -, zich ontdoen v. schoeisel; -schui'ten (ontgaan door te schuilen), ik

-school, heb -scholen: een regenvlaag -, schuilen voor, de middaghitte -, ontwijken; -schul'digen, zie Verontschuldigen; -sie'ren (de schoonheid benadeelen, verminderen), het heeft -sierd: dat raampje -t den gevel, een smadelijke trek -de zijn gelaat, dergelijke fouten -uw stijl; -slaan' (ontheffen, vrijgeven), ik -sloeg, heb -slagen: ik zal mij van die taak zien te -; verder: den dienst, de betrekking opzeggen, een knecht, een ambtenaar -, zie Ontslag; -slag' (handeling, waardoor men iemand ontslaat), o. gmv.: het -van dien ambtenaar bevreesdde ieder; iem. zijn (eervol) -geven; zijn -vragen, verzoeken, nemen, krijgen; zijn -indienen; -slag'neming (het nemen van ontslag), v. -en.

Ontsla'ken (banden, boeien losmaken), ik heb -slaakt: de dood -slaakt de kluisters; de -slaakte geest, vrij. vero.; -slap'pen (in slaap vallen; fig. sterven), hij -sliiep, is -: in Gode, in den Heere -; -sla'pene (overledene), m. en v. -n; -slip'pen (ontsnappen, ontglippen, ontkomen), het heeft en is -sliipt: aan het gevaar -, dat is mijn aandacht -slipt, dat dreigt mijn herinnering te -, laat u geen uur -; de nauw -slipte wacht (Vondel); -slui'eren (ontdoen van den sluier, fig. aan het licht brengen), ik heb -sluierd: zich het gelaat -; fig. een bedrog -, den verborgen zin van droomen -, verklaren; -slui'meren (fig. in sluimering vallen), zij is -sluimerd: Zefr lag -sluimerd neer (Staring); ook, ontwaken: 't -sluimerd aardrijk juicht (Bild.); -slui'pen (sluipende ontkomen), ik -sloop, ben -slopen: het gevaar -, de politie -; -slui'ten (opensluiten), ik -sloot, heb -sloten: een deur -; fig. zijn hart voor iem. -, zijn geheimen openbaren; -smet'ten (reinigen van smetstoffen, desinfecteeren), ik heb -smet: een ziekenkamer -, beddegoed -, -smet'tingsdienst (gemeentelijke inrichting tot ontsmetting), m.: dat alles hoort tot den -onzer stad; -smet'tingsmiddel, o. -en; -smet'tingsoven (desinfectieoven), m. -s; -snaard' (zonder snaren, ontdaan van snaren), bn.: een -e luit, een -speeltuig; -snap'pen (ontkomen, ontgaan), ik ben -snapt: de dief is -snapt; de gelegenheid laten -, ontglippen; aan het gevaar -, aan het oog -; -sna'ren (van snaren ontdoen), het is -snaard: het speeltuig hing -snaard in de wilgen verward (Da Costa), een viool -; -snell'ien (snel ontvlieden), ik ben -sneld: het gevaar -; als aan den dood -sneld; -span'nen (wat gespannen is losmaken, vrijlaten), ik heb -: een boog -, een koord -, het gelaat -, het uit de strakke plooiën doen gaan; fig. den geest -door vermaak; zich -, d. i. zich verpoozen; -span'ning (het minder strak worden; fig. verpoozing, rust), v. -en.

Ontsparte'len (door spartelen ontkomen), ik heb en ben -sparteld: het baarsje zoekt den hengelaar te -, het gevaar -; -sper'ren (ontgrendelen), ik heb -sperd: een deur, een poort -, den slagboom wegnemen, openen; -spin'nen, meestal: zich -, het ontspon zich, heeft zich ontsponnen: een gesprek, een discussie kan zich over eenig onderwerp -, zich ontwikkelen, kan ontstaan; -spo'ren (uit de spoorrichels geraken, derailleeren),

de trein -spoorde, is -spoord; -**spo'ring** (*deraillement*), v. -en; -**spr'ingen** (*van of uit iets wegspringen; zijn oorsprong hebben*), het -sprong, is -sprongen: *de Rijn ontspringt op de Alpen; een traan ontspringt zijn oog, ontwelt; hij is den dans ontsprongen*, d. i. den doordans, zie ald.; fig. aan het dreigend gevaar ontkomen; -**sprui'ten** (*uit iets spruiten, fig. ontstaan, afstammen*), het -sproot, is -sproten: *het gras begint te -; fig. uit den handel -spruit welvaart; hij is uit een adellijke familie -sproten*.

Ontstaan' (*een begin nemen, zich vormen*), het -stond, is -: *de rivier ontstaat op dat plateau, neemt haar oorsprong; uit zuurstof en waterstof -staat water, komt voort, vormt zich; een twist kan uit een nietigheid -, geboren worden; -ste'ken* (*doen ontbranden, aansteken*), ik -stak, heb -stoken: *een vuur -; Gods toorn -, opwekken, doen ontbranden; in woede -; de wonde is -stoken, rood opgezwellen; -steld'* (*van streek, ontroerd, verschrokken, ontzet*), bn.: *de menigte stond - te kijken; -ste'len* (*door diefstal ont-nemen, diefachtig wegnemen*), hij -stal, heeft -stolen: *men heeft mij dat -stolen; -stel-len* (*schrikken, ontroeren, in verwarring raken*), ik -stelde, ben -steld: *die tijdning zal hem erg -; -stel'lend* (*ontroerend*), bn.: -nieuus; -**stel'tenis** (*verwarring, ontroering, schrik, ontzetting*), v. gmv.; -**stemd'** (*valsch van toon*), bn.: *een -e viool; fig. onaangenaam gestemd: vader was weer -, uit zijn humeur*.

Ontstem'men (*den vereischten toon, de stem-ming doen verliezen*), het heeft en is -stemd: *de vochtigheid zal die instrumenten -, een -stemd speeltuig; fig. dat bericht zal vader -, uit zijn humeur brengen; -sten'tenis* (*gemis, gebrek*), v.: *bij - van, bij mangel van; bij - van opvolgers, d. i. er zijn er geen; bij - van een burgemeester, de burge-meestersplaats is vacant; bij - van manne-lijke nakomelingen of manlijk oir, bij - van bijzondererelementen; -stich'ten* (*ergeren*), het -stichtte, heeft -sticht: *het losse gedrag des leeraars zal de gemeente -, aanstoot geven; -sto'ken*, bn.: *een - kaars, lamp; een - wond, gezuel, d. i. zwerend opgezet, rood; -strij'den* (*afstrijden*), ik -streed, heb -streden: *ik laat mij dat nooit -* (*Staring*), uit het hoofd praten, afwinnen; -**ta'kelen** (*afzuigen, van tuig ontdoen*), men heeft -takeld: *een schip -; een schip, door den storm -takeld*.

Ontto'gen, vd. *van het vero. onttieën, ont-tiegen: die schat, wordt de aarde niet -!* (*Staring*), d. i. onttrokken, ontnomen; -**too'veren** (*v. d. betoovering bevrijden, fig. ont-nuchteren*), het -tooverde, heeft -tooverd; -**trek'ken** (*onthouden, ontnemen*), ik -trok, heb -trokken: *iemand een deel van zijn loon -; zich aan iets -, zich er niet meer mee bemoeien, zich van iets afmaken; -trog'gelen* (*door bedrog afhandig maken, listig ontnemen*), ik -troggelde, heb -troggeld, zie Aftrog-gelen; -**tro'nen** (*van den troon berooven*), men heeft -troond: *een koning -; -troo'nen* (*met mooie praatjes aftroggelen*), ik heb -troond, zie Aftroonen.

Ont'tucht (*onkuisheid*), v. gmv.

Ontucht'ig (*onkuisch*), bn.; -er, -st: *een - leven leiden, zedeloos; -e handelingen*.

On'tuig (*uitschot, afval*), o. gmv., fig. schorri-morrie van volk, gespuis.

Ontval'len (*door vallen uit iemands bereik raken, ontglippen*), het -viel, is -vallen: *het wapen is hem -; fig. een traan -viel zijn oog; de moed -viel hem, ontzoonk; dat woord is mij -; wie veel kalt, veel -* (*Cats*); *zijn vrouw -viel hem reeds vroeg, stierf*.

Ontvang' (*ontvangst*), m.: *in - nemen; -vang'avond* (*O.-I. receptie-avond*), m. -en; -**vang'** of -**vangst'bewijs** (*bewijs, dat iets ontvangen is*), o. -bewijzen, zie Regu; -**vang'dag** (*dag, waarop men bij voorkeur bezoeken ontvangt*), m. -dagen; -**van'gen** (*in ontvangst nemen*), ik -ving, heb -vangen: *een som gelds -, een brief -, onderwijts -, een goede opvoeding -; zijn boek werd goed -, vond aftrek; Mevrouw zal vandaagniet -, bezoek wachten; -van'genis* (*R.-K. de onbeukte - der H. Maagd, d. i. zonder erfzonde; feestdag 8 Dec.*), v.; -**van'ger** (*iemand, die iets ontvangt*), m. -van-gers: *de - van den brief; in 't bijz. ambte-naar: de - der directe belastingen, der ac-cijnzen, der registratie, der gemeentebelasting; ook voorwerp, dat opvangt, opneemt: de - van een dakgoot, de - van een luchtpomp; -van'gerskantoor* (*kantoor van een ont-vanger*), o. -kantoren; -**vang'kamer** (*ka-mer, waarin bezoekers ontvangen worden*), v. -s; zie: Salon en Receptiekamer;

-**vangst'** (*het onthaal, het recipieeren*), v. gmv.: *de - der gasten, een hartelijke -; ook: (het ontvangen, het innen)*, v. -en; -**vangst'bewijs**, o. -zen, zie Ontvang-bewijs; -**vang'sten** (*de ontvangsen gel-den*), v. mv.: *de uitgaven en -, de uitgaven regelen naar de -, de tering naar de nering zetten; -van'kelijk* (*vatbaar voor indruk-ken*), bn.; -er, -st: *een voor het schoone - gemoed; als rechtsterm: een vordering - verklaren, toestaan, dat een wettelijk onderzoek gedaan wordt, omdat geen wet-telijke bepalingen dit in den weg staan; -heid* (*vatbaarheid*), v.: -*voor geaar-wordingen; -va'ren* (*voorbijgaan, verstrij-ken*), het -voer, is -: *de jaren - zoo snel en zoo vlug; -vein'zen* (*niet uitkomen voor, verborgen houden*), ik heb -veinsd: *zijn oogmerk -; zich iets -, iets niet aan zich zelf willen bekennen, het voor zich zelf niet willen weten: ik kan mij niet -, dat ik maar half tevreden ben over mijn exa-menwerk; -vel'len* (*van het vel berooven of ontdoen*), ik heb door dien val mijn knie -veld, ook, mijn knie is -veld; -**vet'ten** (*van de vetdeelen ontdoen, zuiveren*), ik --vette, heb -vet: *wol -, cacao -*.

On'verbleemd (*eig. niet-verbleemd, niet mooier voorgesteld dan het is, fig. ongeveinsd, oprecht, onbewimpeld*), bn. en bw.: *de -e waarheid; -zeggen wat men denkt*.

Ontvlam'baar (*spoedig vlam vattende, kun-nende ontvlammen*), bn.: -bare stoffen, fig. *een licht -bare verbeelding; -vlam'men* (*ontbranden, ontsteken*), ik heb en het is -vlamd; -**vleesd'** (*voit. deelw. van ont-vleezen: zonder vleesch, fig. vermagerd*), bn.: *de arm was daar -; en een -e hand breekt uit den steen* (*Staring*); *fig. haar wangen waren -, zeer mager; -vlie'den* (*ontvluch-ten, ontwijken*), ik -vlood, ben -vloden: *het stadsgewoel -, de verleiding -, het ge-*

vaar —; **-vluch'ten** (door te vluchten ont-komen), ik —vluchtte, ik ben —vlucht: een stad —, zijn huis of zijn ouders —; **-voe'-ren** (wegrooven, schaken), ik heb —voerd: een dochter haren ouders —; fig. mijn ziel is aan de aard —voerd (Ledeganck), ont-togen; **-voer'der** (iem., die ontvoert), m. —s; **-ing** (schaking), v. —en; **-vol'ken**, ik heb —volkt: de oorlog —volkt de landen, neemt een groot deel der bevolking weg; **-vol'king**, v. gmv.: de — der steden door de pest; **-von'ken** (doen ontbranden, ont-vlammen), ik heb en hetis —vonkt: iem. in liefde voor de studie —, den moed —, een twist —; **-voog'den** (ontheffen van de voog-dijnschap), ik heb —voogd; **-voog'ding** (vrij-making), v. gmv.; **-vou'wen** (los vrouwen, ontplooiën), ik heb —vrouwen: hij heeft het tafellaken —; de vleugels —; fig. uitleggen, verklaren, ik heb ontvouwd: hij heeft mij de redenen —vowd.

Ontvreem'den (ontstelen, iets eigendom, bezit wegnemen), ik —vreemde, heb —vreemd: iem. iets, vooral geld —; **-wa'ken** (wakker worden), ik ben —waakt: uit den slaap, uit den droom —; **-wa'penen** (ontdoen van wapenen), ik heb —wapend: hij zag zich —wapend, iemand —; een schip —, ontdoen van het geschut; fig., weerloos maken, stil-len: een zacht woord —wapent den toorn; **-wa'ren** (zien, bespeuren), ik heb —waard: het licht kwam binnen, en ik —de bij zijn schijnsel een jong meisje (C. O.); dat hij een kleine ongesteldheid mocht — (C. O.); gewaar-worden, bemerken; **-war'ren** (eig. uit de war maken, fig. ophelderen), ik heb —ward; een streng garen —, een quaestie —; **-was'-sen**, ik —wies, ben —: de knaap is de(n) schoolbanken —, is de roede —, den kinderschoenen —, d. i. te groot er voor geworden; de ouderlijke tucht — zijn, ontgroeid.

Onweerstaan'baar (niet te weerstaan), bn.: een — verlangen, een —bare aanvech-ting, zie ald.; ook, Onwederstaanbaar.

Ontwei'en (ontdoen van het ingewand), ik —weide, ik heb —weid: een visch, een vogel, een stuk wild —, z. Geweide; **-wel'digen** (met geweld ontnemen), ik heb —weldigd; **-wel'len** (ontspringen, ontvloeiën), het is —weld: een beekje, dat aan den top des heuwels —welt; een traan —welt haar oog; **-wen'-nen** (afwennen), ik heb en ben —wend: de studie —, deze jongens zijn orde en tucht —wend; **-werp'** (beraamd en omschreven plan), o. —en: het — van een nieuwe kerk, — tot droogmaking van de Zuiderzee, een — van buurtspoorwegen, een — van een wet, een — van een roman, een — van een tooneel-spel; **-wer'pen** (iets in schets teekenen), —wierp, heb —worpen: het model, het bestek van een huis —; fig. een plan —, maken; een wet —, gereedmaken om aan de wet-gevende macht voor te stellen; **-wer'per**, m. —s: de — van een plan; **-wij'den** (eig. de wijding ontnemen, schenden, ontheiligen), ik —wijdde, ik heb —wijd: een kerk —.

Ontwij'felbaar (niet te betwijfelen, stellig), bn.: —bare zekerheid, de —bare waarheid.

Ontwijk' (wijkplaats), o. gmv.: een plaatsje van — (C. O.), d. i. een afzonderlijke zit-plaats; **-wijk'en** (uit den weg gaan), ik —week, heb en ben —weken: men scheen hem te —; fig. hij tracht alle verklaringen te

—, ontduiken; de beantwoording van een vraag —; **-wij'kend**, bn. en bw.: een — antwoord; ik antwoordde —, nietrechtstreeks op de vraag slaande; **-wik'keld** (den vollen wasdom bereikt hebbende), bn.: dat meisje is vroeg —; fig. een — man, een — publiek, gehoor, beschaafd; een —e geest, door studie gevormd; **-wik'kelen** (eig. uit de wikkels doen), ik heb —wikkeld: fig. den geest —, vormen, denkend maken; een stelling —, verklaren, ophelderen; een algebraïschen vorm —, een muzikaal motief —, uitwerken; zich —, tot vollen wasdom komen; een dier —wikkelt zich in den regel sneller dan een mensch; een plan —, uiteenzetten, blootleg-gen, duidelijk maken; zaden en bloemen — zich, ontkiemen, gaan bloeien; een groote kracht —, doen ontstaan, in 't leven roepen; **-wik'keling** (wasdom, groei, voortgang; vorming), v. gmv.: de — van lichaam en geest, de verstandelijke —, de — der kunst, de — der wetenschap; de — van electriciteit, van gas, van damp; de — mijner denkbeelden, mijner plannen, uiteenzetting; **-woe'ke-ren** (met moeite en inspanning verkrijgen), ik heb —woekerd: Nederland is aan de zee —woekerd, d. i. op de zee veroverd, een stuk land aan de golven —, door inpoldering, droogleggen enz.; fig. uren, aan den slaap —woekerd, uitgewonnen op.

Ontwor'stelen (worstelend ontrukken of losmaken), ik heb, het is —worsteld: iemand een mes —; ons land is —worsteld aan de stroomen; zich —: z. — aan het alcoholmis-bruik, z. aan de zonde —; **-wor'telen** (met wortel en tak uit den grond rukken), hij heeft —worteld: de storm had den beuk —worteld; **-wrich'ten** (uit het gewricht rukken of trek-ken), ik —wrichtte, heb —wricht: den arm —, de heup —, fig. den geest —, verlammen; **-wrin'gen** (loswringen), ik —wring, heb —wrongen: iemand een mes —; fig. iemand een geheim, een belofte —, den vijand de zege —, al wringende of strijdende ontnemen; **-za'delen**, ik heb —zadeld: de ruiter werd —zadeld, uit den zadel gelicht; een paard —, van het zadel ontdoen; **-zag'** (eerbiedige schroom, eerbied, overwicht over anderen), o. gmv.: onze vloot vervulde Britannië met —; — voor iemand hebben, gevoelen, toonen; iemand — inboezemen; met —, uit —.

Ontzag'lijk (ontzag inboezemend: zeer groot, zeer veel, erg), bn. en bw.; —er, —st: een — leger, een —e menigte, een —e hoogte, een —e massa; de oorlog kost — veel geld; **-zag-wek'kend** (ontzag inboezemend), bn.; —er, —t: een —e krijgsmacht, eene —e stille; — **ze'gelen** (ontdoen van het zegel), ik —zegelde, heb —zegeld: een brief —, een boedel —, tegenst. Verzegelen; **-zeg'gen** (weige-ren), ik —zeide, ik heb —zegd of —zeid: iemand een recht —, niet toekennen, be-twisten; **-zeg'ging** (weigering), v. gmv.: de — van een eisch; **-zei'len** (door middel van te zeilen ontkomen), ik heb —zeild: alle hoop, om den vijand te — was voorbij; een klip —, fig. een moeilijkheid ontwijken.

Ontze'nuwen (van kracht berooven; fig. ver-zwakken, verslappen), ik heb —zenuwd: de sterke drank —zenuwt den dronkaard; weelde —zenuwde Hannibals leger; fig. een bewijs, een betoog —, d. i. krachteloos maken, af-doend weerleggen; **-zet'** (bevrijding), o.

- gm.v.: *het — van Leiden, het — van een schip, er daagt — op*; —**zet'** (ontsteld), bn.: — *zijn van schrik*; —**zet'ten** (afzetten, een ambt ontnemen), ik heb —**zet**: *de stadhouder werd uit zijn ambt —*, bij uitbr., berooven: *van haard en erf —zetten*; *een stad —*, bevrijden, de belegeraars verjagen; —**zet'tend** (schrik inboezemend, verbazend groot), bn. en bw.: *een — leger, een — e oorlog; hij is — rijk*, buitengemeen; *spreekt. het doet mij een — genoe-gen*; —**zet'ter** (bevrijder), m. —s; —**zet'ting** (verbazing, schrik), v. gm.v.: *op 't gezicht der slang op zijn pad was hij sprakeloos van —*, verbijstering; —**zet'ting**, v. —en: *de — uit een ambt; de — van de ouderlijke macht, het ontslag, de ontneming, te-niet-doening.*
- Ontzie'len** (eig. v. d. ziel berooven: dooden), ik heb —**zield**: *nu ligt hij daar —zield*, d. i. zonder ziel, dood; fig. de voerkracht doen verliezen; —**zien'** (vreezen, eerbiedigen), ik —zag, heb —zien: *gij moet hem wat —*, d. i. sparen, verschoonen; *hij ontziet zich niet, mij te lasteren*, d. i. hij waagt het, rekent het niet beneden zich; —**zif'gen** (ontglijden, ontglijpen), het —zeeg, is —zeggen: *de riemen —zegen zijn hand, langzaam ontvallen*; —**zind'** (dwaas), bn.: *een — e schare*; — *van vreugde, van droefheid, beroofd van verstand, zinneloos, gek*; —**zin'ken** (wegzinken, verloren gaan), het —zonk, is —zonken: *de moed ontzinkt mij, d. i. begeeft, verlaat mij; de krachten ontzonken hem*; —**zwachtelen** (den zwachtel wegnemen, loswikkelen), ik —zwachtelde, heb —zwachteld: *een ziek been —*; fig. *de bloemkop —zwachtelt zich, gaat open.*
- Onuit'baar** (onuitsprekelijk), bn.: —bare gedachten, een — gevoel, w. g.
- Onuitblusch'baar** (fig. niet gebluscht kunnende woorden), bn.: *een —bare haat.*
- Onuitput'telijk** (niet te ledigen), bn.; —er, —st: *een — e bron, altijd vloeïende; een — e voorraad, b. v. steenkolen in de mijnen; fig. een — e blijdschap; een — onderwerp van gesprek, men is er nooit over uitgepraat.*
- Onuitsprek'baar** (niet uitgesproken kunnende worden), bn.: *een — getal, een — woord.*
- Onuitspre'kelijk** (niet in woorden uit te drukken), bn.; —er, —st; Gods — e grootheid, een — e afkeer, een — e teleurstelling; bw.: *zij zijn — gelukkig, in zeer hooge mate.*
- Onuitstaan'baar** (niet uit te staan of te verdragen), bn. en bw.: *een — leelijk accent.*
- Onuitvoer'baar** (niet uit te voeren), bn.: *dat plan is —*; *een werk — verklaren.*
- Onuitwisch'baar** (niet uit te wisschen), bn.: *een —bare schande, een —bare indruk; bw.: dat is — in zijn geheugen geprent.*
- On'vaderlandsch** (niet eigen aan ons land of volk), bn.: *een — e verheerlijking van het buitenland, strijdig met de gevoelens van een goed vaderlander; leesboekjes met — e prentjes; een — gedrag, — e zeden.*
- On'vast** (niet in vasten toestand verkeerend), bn.; —er, meest —: *het terrein was moerassig en —*; fig. *die theorie steunt op — e gronden; hij heeft een — en slaap, licht; hij ging met — e schreden, wankel; een — karakter, wankelmoedig; bw.: hij staat nog — op zijn schuatsen; dat bootje ligt — op 't water.*
- Onvat'baar** (niet ontvankelijk), bn.: *de knaap is — voor een zachte vermaning; die booswicht is — voor verbetering, niet geschikt.*
- Onvei'lig** (gevaar opleverend), bn.; —er, —st; *het waren — e tijden, roovers maakten er de wegen —*; *het seinlicht stond op —*, spoorw.
- Onveran'derbaar** (niet meer kunnende veranderd worden), bn.: *een — besluit.*
- On'veranderd** (niet-veranderd), bn.: *iets — laten, zooals het tot dusverre is; mijn besluit is —*; *de toestand blijft —*, dezelfde.
- Onveran'derlijk**, bn. en bw.; —er, —st: *de — e wetten der natuur, niet aan verandering onderhevig; hij zingt — hetzelfde liedje, steeds, altijd.*
- Onverantwoor'delijk** (niet verantwoord kunnende worden, niet verschoonbaar, niet goed te maken), bn.; —er, —st: *een — e nalatigheid, afkeurenswaardig, onvergefelijk; hij is daarvoor —*, kan niet ter verantwoording worden geroepen.
- Onverbas'terd**, bn.: *de — e nakomelingen der Fransche Hervormden, niet-ontoord.*
- Onverbe'terd** (niet verbeterd), bn.: *een — e drukproef, het huiswerk — laten.*
- Onverbe'terbaar** (niet te verbeteren), bn.: *een —bare drukfout, niet of niet meer kunnende verbeterd worden.*
- Onverbe'terlijk** (voor verbetering onvatbaar), bn. en bw.: *een — e dronkaard; een — kwaad, onherstelbaar; hij zingt —*, voortreffelijk.
- Onverbid'delijk** (door bidden niet tot andere gedachten te brengen, onvermurwbaar), bn. en bw.; —er, —st: *een — rechter, de wetten zijn —*; *een — logisch belooft; zij had hem — afgewezen; — streng te werk gaan.*
- Onverbloemd'** (niet verbloemd, niet mooier voorgesteld dan het werkelijk is; rondborstig, oprecht), bn. en bw.: *de — e wezenlijkheid; verhaalt het mij —*, slechtweg.
- Onverbreek'baar** (niet te verbreken), bn.: *een —bare trouw, altijd standhoudend; een —bare eed, onschendbaar.*
- Onverbre'kelijk** (niet verbroken kunnende worden), bn. en bw.; —er, —st: *een — e verbintenis, een — e band van vriendschap; hij belooft zijn woord — te houden.*
- On'verdacht** (niet te verdenken, niet verdacht zijnde), bn.: *een — e getuigenis, een — getuige.*
- Onverde'digbaar** (niet te verdedigen), bn.: *een —bare positie, een —bare stelling.*
- Onverdeel'baar** (niet te deelen), bn.: *een — eigendom, een — voorwerp; z. Ondeelbaar.*
- On'verdeeld** (niet in deelen gescheiden), bn. en bw.: *een — erjgoed, een — inboedel; fig. met — e aandacht, — e sympathie, volle; zich — aan zijn ambt wijden; —verdeeldheid, v. gm.v.: verkoop van goederen om uit — te geraken.*
- On'verdiend** (niet-verdiend), bn. en bw.: *een — e straf, hij werd — van zijn waardigheid ontzet; een schande — dragen.*
- Onverdien'stelijk** (van verdienste ontbloot, nietswaardig), bn.: *in den regel gebruikt met niet: een niet — dichter, een niet — e redevoering, nog al te prijzen.*
- On'verdord** (versch, frisch), bn.: — gras; fig. *zijn krijgstaam — verspreiden* (Vondel).
- On'verdoorven** (rein, zuiver), bn.: — zeden, een — gemoed, de — spraak der vaderen.
- Onverdraag'baar** (niet te verdragen, onuitstaanbaar), bn.: *een —bare last, een —bare druk, het —bare Spaansche juk.*
- Onverdraag'lijk** (lastig, hinderlijk), bn.;

- er, —st: een —e hoogmoed, onuitstaanbaar; een —e dwingelandij, een —e hitte; ook: *Ondraag'lijk*.
- Onverdraag'zaam** (niet verdraagzaam, inz. op godsdienstig gebied, niet meegaand), bn. en bw.; —zamer, —st: hij is — op het stuk van godsdienst; hij ijverde — jegens andersdenkenden.
- Onverdro'ten** (niet-ontmoedigd, ijverig, volhardend), bn. en bw.: met — ijver, onverpoosd; — volharden, ik studeer —, gestadig.
- Onvereen'igbaar** (niet te paren), bn.: dit zijn —bare begrippen, die ambten zijn —.
- On'verflauwd** (niet verzwakkende), bn.: met —en gloed, een —e vriendschap.
- Onvergang'baar** (dicht. onvergankelijk), bn.: *Homerus schreef Achilles' roem in —bare verzen*.
- Onvergan'kelijk** (niet licht vergaande), bn.; —er, —st: deugd is een — goed, blijvend; *Carlo's naam bleef — in Bella's hart geschreven* (Staring).
- Onvergeef'lijk**, —verge'felijk (niet kunende vergeven worden; erg), bn.; —er, —st: een —e misslag, een —e nalatigheid.
- Onvergelijk'baar** (niet met elkaar te vergelijken, niet op ééne lijn gesteld kunende worden), bn.: *Vondel en Bilderdijk zijn —*.
- Onvergelijk'kelijk** (uitmuntend, uitnemend), bn. en bw.: een — talent; *de bijbel is een — boek*, geen boek kan er mee gelijkgesteld worden; *dit gedicht is — schoon*.
- Onverge'telijk** (te belangrijk om vergeten te kunnen worden), bn. en bw.; —er, —st: een — tijdperk onzer geschiedenis, een — schouwspel, zeer schoon; *in Zwitserlands valleien is de natuur — schoon*, treffend, in zeer hooge mate.
- On'verglaasd** (niet met glazuur bestreken), bn.: een — bloempot, — aardewerk; —vergolden (onbeloond), bn.: *God laat niets —, een — dienst*; —verhinderd (onbelemmerd), bn. en bw.: een —e aftocht; *nu kunt gij — spreken*; —verhoeds (onverwachts), bw.: *hij gaf mij — een slag, iemand — aanvallen*; —verhoedsch (onverwacht; zóó, dat men er niet op verdacht is), bn.: een —e aanval, d. i. plotseling; *de —e sprong v. h. roofdier*; —verholen (niet verborgen, rondborstig), bn. en bw.: een — goedkeuring, — vreugde, — nieuwsgierigheid; —zijn blijdschap toonen, hij geuude —, openlijk; —verhoopt (onverwacht), bn. en bw.: een —e hoogere bijstand, een —e verrassing; *bij — afsterven*, d. i. alsnog niet te voorzien; *mocht gij — niet kunnen komen, zend dan uw rentmeester, tegen alle hoop in*.
- Onverkies'baar** (niet gekozen kunende worden), bn.: een gemeente-ambtenaar is — als lid van den gemeenteraad.
- Onverkies'lijk**, —verkie'selijk (niet te verkiezen, de voorkeur niet verdienende), bn.
- Onverklaar'baar** (niet op te helderen), bn.; —der, —st: een — voorgevoel, een —bare angst, waarvan men zich geen rekenschap kan geven.
- Onverkracht'baar** (onschendbaar), bn.: *de —bare wetten der natuur*.
- Onverkwik'kelijk** (eig. niet verkwikkend, fig. vervelend, naar), bn.: een —e geschiedenis.
- On'verlaat** (door en door slecht mensch, booswicht, snoodaard), m. —laten.
- On'verlet** (ongedeerd), bn.: *de soldaten kwa-*
- men — de poort binnen, ongekwetst.*
- On'vermengd** (zuiver), bn. en bw.: *dat is — koper; dit goud is — zuiver*; fig. —geluk, rein.
- Onvermijd'baar** (niet te vermijden), bn. en bw.: *wat al —bare rampen, —bare misrekeningen; de mensch kan — dwalen*.
- Onvermij'delijk** (niet kunende vermeden worden), bn. en bw.; —er, —st: *de oorlog bleek —, een — gevolg; hij ware — neergestort*.
- On'verminderd** (niet-verminderd), bn. en bw.: *uw ijver blijve —, even krachtig; ik acht u — hoog*, evenhoog als vroeger; ook, vz.: *gij kunt het feest bijwonen — de verplichting 's avonds ter vergadering te komen, behoudens*.
- Onvermoef'baar** (zeer sterk of krachtig), bn.: een —bare ijver, een —bare wilskracht.
- On'vermoeid** (nooit vermoeid), bn. en bw.: een — schrijver, een —e inspanning, een —e strijder, ijverig volhardende; —e arbeid komt alles te boven; *hij streeft — naar hooger*.
- On'vermogen** (gebrek aan vermogen; het niet in staat zijn tot), o. gmv.: geldelijk —; rechtst. kennelijk —, d. i. staat van failliet, van insolventie, van niet te kunnen voldoen aan zijn geldelijke verplichtingen.
- Onvermo'gend** (de kracht missende), bn.; —er, —st: *Alva was — den opstand te be-dwingen*; verder: (arm, onbemiddeld), bn.: —e vluchtelingen; zn. —e, m. en v. — n: *scholen voor min- en —en*, waar geen of weinig schoolgeld wordt geheven.
- Onvermurw'baar** (niet te vermurwen), bn.: *Alva was een — despoet; een —bare standvastigheid*, (Jonathan); een —bare gestrengheid, (Borger), onverbiddelijk.
- On'verplicht** (niet-verplicht, vrijwillig), bn.: *dat is —e goedheid*.
- On'verpoosd** (niet-afgebroken), bn. en bw.: *dat was —e arbeid, het — geklater van een waterval; hij werkt — aan zijn proefschrift*.
- On'verriicht** (niet-afgedaan), bn.: *laat geen arbeid —; hij keerde —richter zake naar huis*.
- On'versaagd'** (onverschrokken, zonder vrees, moedig, stout), bn. en bw.; —er, —st: met —en zin, een — strijder; *den vijand — onder de oogen zien, stoutmoedig*.
- On'verschil'lig** (geen verschil opleverend, zonder een bepaalde keuze of voorliefde), bn. en bw.; —er, —st: *het was —, met welken bal de arme Pieter spelen zou* (C. O.), eender, hetzelfde; *zij sprak eenige —e woorden, onbetekenend; hij of zij is mij —, ik voel geen genegenheid voor hem of haar; hij zag dat alles met een — oog, koel; — evenwicht*, nat. alser bij iederen stand evenwicht is, zie Evenwicht; bw.: *hij antwoordde —, zonder eenige deelneming of belangstelling*.
- On'verschrok'ken** (stoutmoedig), bn. en bw.; —er, —st: een — krijger, met —moed; *hij viel — aan, kloek, zeer dapper*.
- On'versneden** (zuiver, onvermengd), bn.: *dit is — wijn, — Bordeaux*.
- On'verstaan'baar** (niet te verstaan of te begrijpen), bn. en bw.: *hij zei eenige —bare woorden, die tekst is over 't algemeen —, onbegrijpelijk; hij spreekt erg —, onduidelijk*.
- On'verstand** (domheid, dwaasheid, onberedeneerdheid), o. gmv.: *hij rekende op het — van het gepeupel; Pieter had het — gehad, met zijn glacc-handschoenen te willen roeien* (C. O.).
- On'verstand'ig** (zonder verstand, dwaas),

- bn. en bw.; -er, -st: een - mensch, een -e daad, een - gezegde, onberedeneerd; hij handelt -, dom.
- Onverstoorbbaar** (niet te storen), bn. en bw.: een - geluk, een -bare rust, met -zelfbehagen; hij rookte - door.
- Onverstoord'** (rustig), bn. en bw.: een -e stille; de knapen speelden -, ongehinderd.
- Onvertoegen** (ondoordacht, onfatsoenlijk, onbetamelijk, ongepast), bn.: men hoorde er geen - woord; geen - woord kwam ooit over zijn lippen, onhebbelijk.
- Onvertraagd** (niet minderend in gang), bn. en bw.: de kameel stapt met -e vaart (Da Costa), hij spoedde zich - voort.
- Onvervaard'** (onbevreesd, dapper), bn. en bw.; -heid (onverschrokkenheid), v. gm.v.
- Onvervalscht** (zuiver, niet vermengd), bn. en bw.: dat is -e melk, -meel, -e suiker; -e vaderlandsche kunst; een taal - spreken, d. i. niet met vreemde woorden doorspekt.
- Onvervreemd'baar** (niet in het bezit van vreemde kennende komen), bn. en bw.: een - erfgoed, een - recht; de burgerlijke pensioenen zijn -; iets - bezitten.
- Onvervuld** (niet vervuld wordende), bn.: haar plaats bleef -, ledig; fig. al uw -e wenschen, een - gebleven belofte, een -e taak.
- Onverwacht** (niet verwacht of voorzien), bn. en bw.: een -e uitkomst, een -e slag, een - schouwspel, een -e sneeuwval, een -e loggengast; de storm rees -, onvoorzien.
- Onverwachts** (plotseling, zonder op iets voorbereid te zijn), bw.: hij stond - voor mij; het speelwerk begint zoo - (C. O.)
- Onverweerd** (niet verdedigd), bn.: zij vielen op den -en buit; het -e landvolk, weerloos.
- Onverwelk'baar** (niet kennende verwelken), bn.: strobloemen zijn -; fig. de -bre kroon des dichters; dat is -bre lof, onvergankelijk.
- Onverwelkelijk** (onverwelkbaar), bn. en bw.: -e roem, -e lauweren; fig. -bloeien.
- Onverwelkt** (frisch), bn.: -e bladeren, -e bloemen, fig. -e jeugd, -e luister.
- Onverwijld** (zonder uitstel), bn. en bw.: een - vertrek, -e hulp; de knecht moet - komen, oogenblikkelijk, onmiddellijk.
- Onverwin'baar** (niet te overwinnen, onoverwintlijk), bn.: een -bare schaar, door een -baren argwaan gedreven, door -baren angst gespoord, een - bolwerk, een -bare veste.
- Onverwin'lijk**, -verwin'nelijk (niet overwonnen kennende worden), bn.; -er, -st: een - held; wees fier en -, (Bild.); de -e vloot; -e zwaarigheden, onoverkomelijk.
- Onverwonnen** (niet of nooit overwonnen), bn.: een - held, onverwinbaar.
- Onverwoest'baar** (onvergankelijk), bn.: de -bare schoonheid onzer taal, der natuur.
- Onverwrik'baar** (door wrikken niet kennende ontzet worden), bn. en bw.; -der, -st: -bare dijken, een -bare zuil; - stevig; fig. een plan, een besluit is -, staat - vast; onveranderlijk; zie Onwrik'baar.
- Onverwrikt** (pal, stevig), bn. en bw.: de staven bleven -, de soldaten stonden -; met -en moed, onwankelbaar; hij hield zich - aan zijn beginselen, vast, standvastig.
- Onverzaad'baar** (eig. niet te verzadigen), bv.: roofdieren zijn -, een -bare dorst.
- Onverza'delijk** (fig. nooit te verzadigen), bn.: een -e eerzucht, een -e dorst naar roem.
- Onverzeerd** (ongedeerd), bn.: hij kwam - uit den strijd, onverminkt, ongekwetst. w. . g.
- On'verzeld** (alleen), bn.: de dame ging - op reis, zonder gezelschap.
- Onverzet'baar** (eig. niet te verzetten of te verplaatsen), bn., w. i. g.; fig. vast, onwrikbaar: een -bare wil, met -baren tegenzin, halsstarrig; een -bare moed, blijvend.
- Onverzet'telijk** (standvastig, onbuigzaam), bn. en bw.; -er, -st: met -e koppigheid, een - karakter, de jongen bleef -; - volhouden; -heid (halsstarrigheid), v. gm.v.
- On'verzoeend** (niet-verzoend), bn.: ze zijn - van elkaar gegaan; ze zijn - gestorven.
- Onverzoen'lijk** (niet te verzoenen), bn. en bw.; -er, -st: een -e vijandschap, met -en tegenzin, een -e wrok; iemand - haten.
- On'verzorgd** (zonder verzorger), bn.: vijf kinderen blijven - achter, niet-verzorgd; -estijl, slordig, waaraan geen zorg is besteed.
- On'verzwakt** (nog onverminderd in kracht), bn.: -e jeugd, zijn dichtvermogen - behouden.
- Onvoeg'zaam** (onbetamelijk, niet-oorbaar), bn.; -zamer, -st: het is nu een - uur; als zn. -e, o.: het -zame van zijn taal, onbehoorlijke.
- On'voldaan** (onbevredigd), bn.; -daner, -st: een begeerte, een neiging kan - blijven; ik was - over uw gedrag.
- On'voldoend** (niet toereikend), bn. en bw.: met -e middelen, een -e voorbereiding, zijn uitspraak van het Fransch was -, hij haalde een - cijfer; dat is - beantwoord.
- On'voleind** (onvoltooid), bn.: de novelle Gerit Witse (C. O.) bleef -; het opstel De Zusters (Potg.) bleef -; zie Onvoleindig.
- On'volkomen** (niet volledig, gebrekkig), bn. en bw.; -er, -st: onze wetenschap is -; een - klinker, zie Scherpkort; een - gedaanteverwisseling van sommige insecten; een - verbranding; ik zag dat -.
- Onvolle'dig** (gebrekkig, onvolkomen), bn. en bw.; -er, -st: een - bericht, een - gedicht, een -e vergelijking; een -e volzin, elliptisch; hij verklaarde dat verschijnsel -.
- Onvolmaakt'** (onvoltooid, onvolkomen, gebrekkig), bn.; -er, -st: alle menschenwerk is -, een - werktuig, een -e vorm.
- On'volprezen** (nooit genoeg te prijzen), bn.: o, - God! de - Rembrandt.
- Onvotal'lig** (niet op het juiste tal), bn.: de regimenten waren -, een -e compagnie.
- On'voltooid** (niet afgewerkt), bn.: een - kunstwerk; onvoltooid-legend., -verleden, -toekomende tijd, tijden van het werkw., waarin men zich de handeling als niet afgelopen voorstelt.
- On'voltrokken** (onvoltooid), bn.: het huwelijck bleef -, werd niet gesloten.
- On'volvoerd** (niet-uitgevoerd), bn.: het plan bleef -, het booze opzet is - gebleven.
- On'volwassen** (niet-volwassen, niet-vol-groeid), bn.: - vruchten, een - dier.
- On'voorbedacht** (niet vooraf bedacht, zonder opzet), bn. en bw.: een -e beleediging; hij deed dat alles -; als bw. ook: -elijk.
- On'voorbereid** (niet voorbereid), bn. en bw.: hij deed geheel - dat examen; Van der Palm sprak slechts zelden -.
- Onvoorvaar'delijk** (onbeperkt, zonder beperking), bn. en bw.: de generaal eischte -e gehoorzaamheid; iets - prijzen, iets - afkeuren, de staaf moest - gehoorzamen.
- Onvoorzich'tig** (niet voorzichtig, niet be-

- hoedzaam), bn. en bw.; -er, -st: een - woord, een -e daad; - handelen.
- On'voorzien** (onverwacht), bn. en bw.: een post voor -e uitgaven, een -e gebeurtenis, d. i. niet voorzien; die benoeming kwam -.
- On'voorziens** (plotseling), bw.: hij viel mij - aan, onverwachts, onverhoeds.
- On'vrede, on'vree** (twist, strijd, oneenigheid), m. gmv.: de vrede woonde in 't huis, en de - stond er buiten (Staring), w. i. g.
- On'vriend, m.** -vrienden: thans zijn ze -en, d. i. geen vrienden; hij stierf van vriend en - beweend; zich -en maken, vijanden.
- Onvrien'delijk** (niet-vriendelijk), bn. en bw.; -er, -st: een - mensch, een - woord; iem. - bejegenen; -heid (stuurschheid, stroefheid), v. -heden.
- On'vrij**, bn.: -er, -st of meest -: deze kamer is erg -, d. i. men kan ons hier zien, hooren, bespieden; -vrij'heid (het onvrij-zijn), v. gmv.
- On'vrije** (eenstelsel: laat, lijfeigene, dorper, hoorige), m. en v. -n; zie Vrij e.
- Onvrijwil'tig** (niet-vrijwillig, gedwongen), bn. en bw.: een -e daad, een -e bekenenis.
- Onvrouw'lijk** (niet a. e. vrouw passend, eigen), bn.: -e eigenschappen, -e versteendheid van gemoed.
- Onvrucht'baar** (weinig of geen vruchten voortbrengend), bn.: -der, -st: een -bare landstreek, -bare gronden, b. v. heidevelden.
- On'waar** (leugenachtig), bn.: iets - maken, -ware voorstellingen, -ware berichten.
- Onwaaracht'ig** (onwaar), bn. w. i. g.
- On'waard** (niet-waard), bn.: hij is die eere-.
- On'waarde**, v. gmv.: iets van - verklaren.
- Onwaardeer'baar** (niet te schatten), bn.: gezondheid is een - goed, tevredenheid is een -bare schat; een - geluk.
- Onwaar'dig** (niet-waardig zijnde), bn. en bw.; -er, -st: hij is den naam van mensch -, verdient dien naam niet; wij zijn die gunsten -, die goedheid -; zij werden zooveel vrijheid -; hij is een deugniet, harer -; z. -gedragen.
- Onwaar'heid** (het niet-waar-zijn, leugen), v. -heden: de - van die berichten, hij debiteert allerlei -heden.
- Onwaarschijn'lijk** (te betwijfelen, niet licht gebeurende), bn.: dat verhaal is zeer -, dat komt mij - voor.
- Onwan'kelbaar** (onwrikbaar, vast), bn. en bw.: de -bare wetten der natuur; fig. een - geloof, -bare liefde en trouw, -bare moed; het volk bleef Oranje - trouw.
- On'weder, on'weer** (eig. onstuimig weer, slecht weer; storing in den dampkring met donder en bliksem), o. -weders, -weeren; fig. er is - aan de lucht, or dreigt iets onaangenaams.
- Onwederleg'baar** (niet weerlegd kunnende worden), bn. en bw.; -der, -st: een - bewijs, een - betoog, een -bare tegenspraak, een - argument; hij toonde dat - aan.
- Onwederstaan'baar** (niet of moeilijk te weerstaan), bn. en bw.; -der, -st: de -bare bekoortijkheid van een lentemorgen, een -bare weispreekendheid, een -bare aandrang; zij is - geestig.
- On'weer** (onweder), o. -weeren.
- Onweer'baar** (zich niet kunnende verwerpen), bn.: vrouwen en -bare grijsaards.
- On'weeren** (donderen en bliksemen, inz. donderen), het -weerde, heeft geonweerd: kom in huis, het gaat -, er komt een onweder op; het onweert.
- On'weersbui** (onweersvlaag van niet te langen duur), v. -buien; -lucht (zwartbewolkte lucht, die onweer voorspelt), v. -luchten; -vlaag (zware onweersbui), v. -vlagen; -vogel (stormvogeltje, ook, stormzwakw), m. -vogels; -wolk (een met electriciteit geladen wolk), v. -wolken.
- On'wel** (onpasselijk, ziek), bn.: zij werd in school -, hij gevoelt zich -, ongesteld.
- Onwelk'baar**, bn.; zie Onverwolkbaar.
- Onwel'kom** (niet welkom), bn.: een -e lof (Potg.); uw bezoek is mij niet -, nog al welkom.
- Onwelle'vend** (niet-welopgevoed, onbetamelijk, onhebbelijk), bn. en bw.; -er, -st: een - man; een - antwoord; zich - gedragen.
- Onwellui'dend** (niet-aangenaam van toon), bn. en bw.; -er, -st: een -e stem, hard; dat klinkt -, onaangenaam; -heid, v. gmv.
- Onwelvoeg'lijk** (strijdig met de welvoeglijkheid), bn. en bw.; -er, -st: -e taal; zich - gedragen.
- Onwerk'zaam** (werkeloos, geen uitwerking hebbend), bn.: kinine is bij de slaapzieltekooorts -.
- Onwe'tend** (onkundig, geen kennis bezittend), bn.; -er, -st: wat zijt ge nog -! hij is - van gevaar; bw.: ik heb hem -leed gedaan; -heid (onkunde), v. gmv.: zijn - bleek telkens; hij heeft dat in zijn - gedaan; onnoozelheid, uit -; door -, tengevolge van onbekendheid met iets.
- On'wetens** (zonder het te weten), bw.: ik heb hem - gegriefd, zonder dat ik het wist.
- Onwetenschap'pelijk** (niet beantwoordend aan de eischen der wetenschap), bn. en bw.; -er, -st: dat is een -e methode; de man ging nog al - te werk, weinig methodisch.
- Onwet'telijk** (niet strookende met de wet), bn.; -er, -st: dat is een -e bepaling, een -voorschrift, een - besluit.
- Onwet'tig** (in strijd met de voorschriften van eenige wet), bn. en bw.; -er, -st: een -e rechtbank; een -kind, d. i. buiten wettig huwelijk geboren; - verkregen goed.
- Onwe'zenlijk** (niet werkelijk bestaande), bn.
- On'wijs** (dwaas, onverstandig, mal), bn. en bw.; -zer, -t: een -ze daad; wat kijkt die jongen - uit zijn oogen!
- On'wil** (gebrek aan goeden wil, verzet, tegenzin), m. gmv.: het is niets dan - van dezen knaap, dat hij zijn huiswerk niet maakt.
- Onwillekeu'rig** (niet-opzettelijk), bn. en bw.; -er, -st: een - verzuim; -e bewegingen, b. v. die van hart en longen; - lachen.
- On'willens** (zonder te willen, onopzettelijk), bw.: men bad - met haar mee (Tollens), d. i. als vanzelf; gij zult willens of - gehoorzamen, d. i. goed- of kwaadschiks.
- Onwil'lig** (ongehoorzaam, weerspannig), bn. en bw.; -er, -st: een -e knaap; fig. een -e manslag, b. v. door onvoorzichtigheid, zonder boozen wil; spreekw. Met -e honden is het slecht hazen vangen, d. i. al, wat iemand gedwongen doet, heeft weinig resultaat.
- On'wis** (niet geheel zeker), bn.: een -se blik, onvast, onzeker; met -se schreden, onbetrouwbaar, onvast; zie Ongewis.
- Onwraak'baar** (stellig vertrouwen verdienende), bn.; -der, -st: een -bare getuige;

een *-bare rechter*, onafwijsbaar; een *-bewijs*, een *-recht*, onwederlegbaar.

Onwrik/haar (niet van zijn plaats te wriken, niet verwrikt kunnende worden), bn. en bw.; *-der*, *-st*: een *-bare muur*; fig. een *-beginsel*, onomstootelijk; een *-geloof*, onwandelbaar; een *-vertrouwen*, rotsvast; hij is *- in zijn overtuiging*; *- getrouwd*; dit staat *- vast*.

O'nyx (een edele steen, een soort v. agaat of chalcedon met veelkleurige strepen), m. onyxen; *-steen*, m. *-en*; *-vaas* (vaas v. onyxsteen), v. *-vazen*; lees: *oo'niks*.

On'zacht (hard, niet zacht), bn. en bw.; *-er*, *-st*: een *-leger of bed*; een *-woord*, vrij ruw of heftig; met *-en ruk*, vrij hard; hij werd *- gewekt*.

Onza'lig (diep ongelukkig), bn. en bw.; *-er*, *-st*: e. *-lot*, e. *-oogenblik*, de *-e klassenstrijd*, die *-e burgerwisten*, die *-e krijg!*

Onze'delijk (niet volgens zedelijke beginselen), bn.; *-er*, *-st*: een *-boek*, *-e verlooningen*, strijdig met de goede zeden, een *-e plaat*, *-heid* (onzedelijke daad), v. gm. v.

Onze'dig (niet-ingetogen, niet-eerbaar; tegen de goede zeden), bn.; *-er*, *-st*: dat is *-e taal*, *-e praat*; *-e woorden*, *-e afbeeldingen*.

Onzeevaar'dig, bn.: een *-schip*, niet meer geschikt voor de zeevaart, niet hecht.

Onze'ker (onvast), bn.; *-der*, *-st*: met *-e hand*, een *-e gang*; alles in dit leven is *- onbetrouwbaar*, wisselvallig.

Onzellstan'dig (geen zelfstandigheid bezittende), bn.; *-er*, *-st*: een *-schare van -e volgelingen*; spraak. *-ier* is een *-achtervoegsel*, d. i. vormt op zich zelf geen lettergreep b. v. *tui-nier*.

Onzellzucht'ig (geen eigen voordeel beoogend), bn.; *-er*, *-st*: een *-vriendschap*, niet-egoïstisch; ze *Altruïstisch*.

Onze-lieve-Heer' (God, de Godheid; als liefderijk heer en meester), m. gm. v.

Onze-lieve-heers'beestje (schildvleugelig insect), o. *-beestjes*: het *- is een torretje*.

Onze-lieve-heers'haantje (zevenstippelig zwart torretje), o. *-haantjes*.

Onze-lieve-vrouw', v.; zie *Madonna*.

Onze-lieve-vrouwenbed'stroo, o. gm. v.; zie: *Lieve-vrouwenbed'stroo*; Duitsch: *Waldmeister*.

Onze-lieve-vrouw'wendistel (melkdistel), v.

Onze-lieve-vrouw'enkerk, v. *-en*; zie: *Lieve-vrouwenkerk* en *Notre-Dame*.

On'zent (te), (te onzen wijze), bw., bij uitbr. in onze streek, in ons land; *-halve* (wat ons betreft), bw.: *- mag hij gaan*; *groet uw familie -*, van onzentwege; *-wege (van)*, (uit naam van ons, van onzen kant), bw.; hij zal van *- geen felicitatie ontvangen*; *-wil (om)* (ter wille of liefde van ons), bw.: hij heeft het om *- gedaan*.

On'zerzijds (van onzen kant), bw.: het zou *- kleingeestig zijn*, dat verzoek niet in te willigen.

Onze-Va'der (het gebed des Heeren, Lucas 11: 2-5), o. *-s*: hij bad vijf *-s*; het *- heet* aldus naar de aanvangswoorden; ook, *Vaderons'*.

Onzicht'baar (niet gezien kunnende worden), bn.: *God is een -bare geest*, de *komeet van 1912 was voor het bloote oog -*.

Onzien'lijk (onzichtbaar), bn.: de *-natuurkracht*, de *-e Godheid*, de *-e wereld der geesten*.

Onzien'lijke (de Godheid), m. gm. v.

Onzij'dig (buiten de partijen staande), br.: een *-e viag*; *zich -houden*, d. i. geen partij kiezen, zie *Neutraal*; het *- taalgeslacht*.

Onzij'digheid (neutraliteit), v. gm. v.: de *-der kleinere staten in den wereldoorlog van 1914*; *gewapende -*, zie *Mobilisatie*; *-s-verklaring*, v., zie *Neutraliteits-*.

On'zin (wartaal, zotteklap, nonsens), m. gm. v.: zoo iets heet geleerde *-*, dwaze taal, waarin veel geleerde woorden voorkomen.

Onzin'delijk (vuil, morsig), bn. en lw.; *-er*, *-st*: het varken is een *-dier*, wat *-e straten!* dat kind is nog *-*, niet proper; het gaat in die huishouding *- toe*.

Onzin'nelijk (bovenzinnelijk), bn.: de *wetenschap der -e navorsching of de metaphysica*.

Onzin'nig (dwaas, zot), bn. en bw.; *-er*, *-st*: een *-e dweepster*, een *-e prijs*; *-snappen*, een *- hooge prijs*.

On'zuiver (niet zuiver), bn. en bw.; *-der*, *-st*: *- water*, een *-e bron*, de *-e opbrengst van een concert*, d. i. *bruto*; in de *hoogtonen is haar stem -*; een *-e witspraak van het Engelsch*; een *-e afdruk van 'een gravure*; een *-e redeneering*, niet-logisch; hij *z ngt -*, hij *redeneert -*.

Ooft (boomvruchten, fruit), o. gm. v.

Ooft'boom (vruchtboom), m. *-en*; *-bouw* (de teelt v. vruchtboomen), m. gm. v.; *-handel*, m. gm. v.; *-kelder* (kelder, om ooft als winterprovisie in te bewaren), m. *-s*; *-teelt*, v. gm. v.; *-tuin* (boomgaard), m. *-en*; *-verkooper* (fruithandelaar), m. *-s*.

Oog (orgaan van het gezicht), o. oogen: *slechte -en*; het *bloote -*, het *gewapende -*; het *wit van het -*, een *bruin -*, een *blauw -*; een *glazen -*, een *kunstoog*; zegsw. *door het oog van een naald iets halen*, *- gaan*, *- kruipen*, zie *Matth. 19: 24*, tenauwernood aan een dreigend gevaar ontkomen, b. v. *de zieke heeft het door het - van een naald gehaald*; *laken door 't - van een schaar halen*, fig. oneerlijk zijn in zijn beroep; *iemand de -en uitsteken*, eig. hem blind maken, d. i. hem verblinden door fraaier kleedij, meer luxe; een *fraai - aan iets geven*, d. i. schijn, uiterlijk; *iemand zand in de -en strooien*, hem bedriegen, zie *Zand*; een *- in 't zeil houden*, zie *Zeil*; *dat zal in het - loopen*, opvallen, te opzichtig zijn; *dat is hem een doorn in het oog*, zie *Doorn*; *iemand in het - houden*, hem in zijn doen en laten bespieden; *iets in het - krijgen*, d. i. bespeuren; *iem. naar de -en zien*, naar iets oogen zien, om zijn wenschen te raden, letten op zijn wenken en wenschen; *iets onder vier -en afhandelen*, zonder het bijzijn van een derde; *iem. iets onder het - brengen*, aanmerken; *onder de -en brengen*, ergens de aandacht op weten te vestigen; *iets onder de -en zien*, niet bang zijn voor het gevaar, de moeilijkheid van naderbij durven beschouwen; *iets op het - hebben*, d. i. beoogen, bedoelen; *uit het - verliezen*, niet denken aan, buiten rekening laten; *iemand een -en den kost geven*, opletlend zien, scherp waarnemen; *God voor -en houden*, d. i. Gods geboden onderhouden; *iemand een rad voor de -en draaien*, hem bedotten, bedriegen; *iets met schele -en aanzien*, met afgunst; *uit het -*, uit het hart, men vergeet de afwezenden lichtelijk; *- om oog en tand*

om tand, Bijbelsche zegswijze, uitdrukking het recht van wederverging bij de Israëlieten, Ex'odus 21: 24-25; zegsw. *den splinter in eens anders — wel zien, maar niet den balk in zijn eigen*, zie Splinter;

bij overdracht: *de —en van een pauvever*, de cirkelvormige zwarte glanspunten; *de —en van een dobbelsteen*, de stippen van 1-6 op de zijvlakken; *het oog van een naald*, opening aan den kop, *de —jes op de soep*, ronde vetdeeltjes; in de plantk.: onontwikkelde knop; *de —en van aardappels*, putten; *de —en aan een japon*, waarin de haken grijpen; zegsw. *dertien —en gooien*, een onverwacht geluk hebben; *ze hebben samen haken en —en*, zie Haak; *een — in stralenkrans*, zie Alziend oog.

Oog'appel (*de met vocht gevulde bol in de oogholte*; in de spreekw. *het gekleurde gedeelte v. den oogbol*), m. —appels; zegsw. *iemand bewaren, bewaken als zijn —*, als het dierbaarste, wat men bezit; *iemand liefhebben, beminnen als zijn —*, grootsten schat.

Oog'arts (*dokter voor oogziekten*), m. —en.

Oog'bad (*napje of bakje tot het nemen van een oogbad*), o. —baden.

Oog'bal, —*bol*, m. —len; zie Oogappel.

Oog'gelijn (*eig. oogje, fig. lieveling; sieraad*), o. —s; *Pompejus was het — van het Romeinsche volk; Griekenland was het — der oudheid*. w. g.

Oog'gen, ik oogde, heb geoogd; *op iemand —*, d. i. het oog op hem gevestigd houden; *op iets —*, iets trachten te krijgen, loeren op iets; *zoo ver men — kon* (Vondel), d. i. spieden.

Oog'genblik (*zeer korte tijdruimte*), o., soms m.; —blikken: *luister een —*, korten tijd; *een ondeelbaar —*, de kortst denkbare tijd; *een verloren —*, dat voor ernstige bezigheden niet gebruikt wordt; *uw —ken zijn te kostbaar*, uw tijd; *iems laatste —ken*, zijn sterfensuur; *in een onbevaakt — liet hij zich die belofte afsteien*, zie Onbewaakt.

Oogenblik'kelijk (*zeer kort van duur*), bn. en bw.: *een —e indruk*; *er is geen —gevaar*, op dit oogenblik; *ga —*, terstond.

Oog'gendienaar (*iemand, die een ander naar de oogen ziet, kruiper, vleier*), m. —s, —naren.

Oog'gendienst (*vleierij, kruiperij*), m. gm. v.

Oog'gendokter (*oogarts*), m. —dokters.

Oog'genpaar (*de twee oogen van mensch of dier*), o. gm. v.

Oogenschijn'lijk, bn. en bw.: *alles was in —e rust*, oppervlakkig schijnende; *de krachtsinspanning der —zoo zwakke vrouw*, naar het uiterlijk, schijnbaar.

Oog'genschouw (*beschouwing*), v. gm. v.: *iets in —nemen*, bekijken, bezichtigen.

Oog'gentroost (*plantje*), v. gm. v.: *de roode —*, de gewone —, vroeger gebezigd als heilmiddel tegen zekere oogontsteking.

Oog'getuige (*iemand, die iets met eigen oogen ziet of gezien heeft*), m. en v. —getuigen; —*zijn van iets*, een door —n opgemaakt verslag.

Oog'haar (*wimper*), o. —haren.

Oog'heekunde (*de wetenschap van den oogarts*), v. gm. v.; —*kun'dig*, bn.: *een —tjdschrift*; —*kun'dige* (*oogarts*), m. en v. —n.

Oog'hoek (*hoek, welke gevormd wordt door neus en voorhoofd, oogwinkel*), m. —hoeken.

Oog'holte (*ontl. holte, welke den oogbol met zijn omgevende organen bevat*), v. —holten.

Oog'hoogte (*op de hoogte v. h. oog*), v. gm. v.

Oog'je, o. gm. v.: zegsw. *een goed — op iem. hebben*, iem. wel mogen; *een — dichtdoen*, een kleine overtreding niet willen zien; *iem. —s geven*, met hem of haar in vriendschappelijke verstandhouding trachten te komen.

Oog'jesgoed (*wollen, linnen of katoenen stof, waarin oogjes of ganzenoogjes, zie ald., ge-weven zijn*), o. gm. v.: *Haarlemmer —*.

Oog'kas (*beenvige holte v. h. oog*), v. —sen.

Oog'klep (*klep v. e. paard, a. h. hoofdstel bevestigd, om het dwars uitzien en schrikken te voorkomen*), v. —kleppen.

Oog'lid (*oogdeksel*), o. —leden: *zijn —leden waren geheel rood*; *de —leden openen, sluiten*; *mijn —leden werden zwaar*, ik werd slaperig.

Oog'lijder (*iem. die aan een oogziekte lijdt*), m. —s; *het gasthuis voor —lijders te Utrecht*.

Oog'lijdersgesticht (*gesticht voor hen, die een oogziekte hebben*), o. —gestichten: *het — te Utrecht, het — te Maastricht*.

Oog'lijk (*net, aangenaam voor het oog*), bn.; —er, —st: *ergens een — voorkomen aan geven*; *dat ziet er nog al — uit*, goed; z. Onooglijk.

Ooglui'kend (*eig. met geloken of gesloten oogen*), bw.: *iets — toelaten*, d. i. het verbodene toelaten, terwijl men doet, of men het niet ziet.

Oog'luiking, v. gm. v.: *bij of met — toelaten*, oogluikend.

Oog'merk (*eig. merk of teeken, dat men in het oog houdt, fig. doel, bedoeling*), o. —merken: *mijn — is niet, den dichter op te hemelen*; *met het —*, met de bedoeling; *een misdadig —*, met slinksche —en; *zijn — bereiken*, treffen, doel.

Oog'ontsteking (*ziekte van het oog*), v. —en.

Oog'opslag (*blik*), m. gm. v.: *in één — alles zien*, dadelijk, terstond; *bij den eersten —*; *de — van den Hollandschen jongen is vrij* (C. O.)

Oog'punt, o. —punten: *het — in de perspectief*, punt, waarin het tafereel wordt gesneden door de loodlijn, uit het oog daarop vallende; *iets uit een bepaald — zien*, beschouwen; *uit een — van beschaving*, uit een — van staatkunde, van historie, van archaeologie, enz., standpunt d. i. punt, waaruit men iets beziet.

Oog'rand (*rand van een ooglid*), m. —en; —*scheel* (*ooglid, oogdeksel*), o. —scheelen, zie Scheel; —*opslag* (*blik*), m. gm. v.: *met één — overzag hij den toestand*; —*spiegel* (*heelk. werktuig, om het inwendige van het oog te onderzoeken, uitgevonden door Helmholtz, 1821*), m. —s.

Oogst (*het inzamelen van de vruchten; de opbrengst van den akker*), m. oogsten: *een rijke —*, den — *inhalen*; *de regens zullen den — bederven*, rijp gewas; *de oorlog zal den — verwoesten*, veldvruchten; *in den tijd van den —*, in Augustus; zie Oest.

Oogst'bericht (*opgave van den stand van den te wachten oogst in een land*), o. —en.

Oog'sten (*den oogst binnenhalen, verzamelen van den oogst*), ik oogstte, heb geoogst: *het koren —*, het vlas —, zie Oesten; spreekw. *Gelijk men zaait, zal men —*, naar men handelt, wordt men behandeld; *die wind zaait, zal storm —*, die kwaad uitstrooit, bewerkt zijn eigen verderf; *fig. lof, dank, bijval —*, verwerpen; —*er* (*iemand,*

die aan den oogst arbeidt), m. —s; oogst/ster (vrouw, die oogst), v. —s.

Oogstfeest (feest na 't inhalen van den oogst), o. —feesten; —lied, o. —liederen; Staring's —: Sikkelsklinken, sikkelsblinken, ruischend valt het graan, enz.; —maand (Augustus), v. gmv.; —tijd (tijd, van den oogst), m. gmv.

Oog'tand (hoekland i. d. bovenkaak), m. —en.

Oogverblindend (zeer schitterend), bn.: —e pracht, —e luister, —e zonneglansen.

Oog'vlies (vlies om den oogbol), o. —vliezen; —water (geneeskrachtig water voor zieke oogen), o. —s; —wenk (wenk met de oogen), m. —en: ik zag hem met een —; ik ben in een — terug, uiterst korten tijd; voor een —, zeer kort; —winkel (ooghoek), m. —s; vero, zie Winkel; —wit (het witgekleurde deel van den oogbol), o. gmv.; ook: doel, doeleinde: zijn — bereiken, zijn — treffen; —zalf (zalf ter geneezing van e. ziek oog), v. gmv.; —zenuw (gezichtszenuw), v. —en: de —zenuwen verzwakken op den duur; —ziekte (geneesk. ziekte aan een of aan beide oogen), v. —n.

Ooi (wijfjesschaap, melkschaap), v. ooiën.

Ooi'evaar (eig. die met geluk komt; stellooper; bekende trekvogel, die zijn winterverblijf in Afrika heeft), m. —vaars, —varen: de — lijkt veel op den reiger; de witte —; zegsw. beenen hebben als een —, d. i. zeer lange; hij eet als een —, is een slokop; zie: Adebbaar, Eiber, Stork.

Ooi'evaarsbeen (persoon met lange beenen), m. en v. —beenen; —poot, m. —pooten.

Ooi'evaarsbek (—neb; ook, kraanhals, onkruid op de bouwlanden, kranebek), m. —bekken; —bloem (plantk. geel lisch, pinksterbloem), v. —bloemen; —ei, o. —eieren; —familie (nest met ooi'evaars), v. —s; —hals, m. —halzen; —nest, o. —nesten; —vlucht (het vliegend zweven v. d. ooi'evaar), v. gmv.

Ooi'lam (wijfjestam), o. —lammeren, fig. ook gebruikt voor: dierbaar bezit, eenig in zijn soort: dat kindje is mijn —!

Ooit (te eeniger tijd, in de toekomst of in 't verleden), bw.: kon ik u het — vergelden! had ik het — kunnen denken?

Ook (zelfs, bovendien, daarenboven, bij geval, soms), bw.

Oöliet' (kalk-korrelsteen, kuitsteen) m. —en.

Oo'lijk, bn. en bw.; —er, —st: — heeft vele uiteenlopende bet., b. v. Hoe gaat het met Bertha? — dokter (C. O.), slecht; een — e gek, akelig; — e nufjes, dom, onnoozel; — maar vroolijk, arm maar gelukkig; ik zal me — houden (C. O.), dom, leuk, onnoozel; jou, — e schalk, slim, guitig; een — e schavuit, slim, doortrapt; een — metsje, leuk, grappig; iem. — aankijken, guitig.

Oo'lijkheid (stimmerd, guit), m. oolijkerds.

Oo'lijkheid (slimheid, guitigheid), v. gmv.

Oom (broer van vader of moeder), m. oomen, ooms; oompje, oompjes; —ief: dat valt in —iefs smaak; Krelis—, Tijs— (Staring); —Hein, de dood; zegsw. daar ligt —Kool, scherts. daar valt of struikelt de sukkel; de hoop —es, de machthebbers, autoriteiten, voor de —s komen, examen gaan doen; Jan— (of, volkstaal: —e Jan), de lommerd; —schap (de verhouding van oom tot neef of nicht), o. gmv.

Oom'zegger (neef), m. —s; —zegster, v. —s.

Oor (zintuig van het gehoor), o. ooren: groote —en hebben; het inwendige —, het uitwendige —, zie: Oorschelp en Oorlel; de —en van allerlei gewervelde dieren.

zegsw. het — scherp en spitsen, aandachtig luisteren; het — hebben, bezitten, van iemand, d. i. zijn vertrouwen bezitten en daardoor gemakkelijk gehoor bij hem vinden; zijn — afwenden, zijn —en voor iets stoppen, niet willen luisteren; iemand het — leenen, naar hem luisteren; ergens wel of geen —en naar hebben, er wel zin of geen zin in hebben; de —en laten hangen, den moed opgeven, moedeloos zijn; iemand iets in het — bijten, zie Bijten; den wolf bij de —en houden, zie Wolf; het kalf is op een — na gevild, op een kleinigheid na is de taak afgewerkt; tot over de —en in de schulden zitten, zeer diep in de schuld zitten; iets in het — knooien, zie Knoopen; zijn —en zullen tuiten, er wordt in zijn afwezigheid zeer druk over hem gesproken; iem. de —en wasschen, hem ter dege de waarheid zeggen; bij overdracht: het — van een kopje, van een mand, van een kruik, enz. handvat; spreekw. Kleine potjes hebben ook —en, de kinderen hooren (en onthouden) meer dan men meent.

Oor'aap (dierk. haljaap in de kustlanden van Afrika, die zijn naam draagt naar zijn groote, vliezige, kale ooren), m. —apen.

Oor'arts (geneesheer voor oorziekten), m. —en.

Oor'baar (voegzaam, gepast, betamelijk), bn.; —der, —st: een weinig —bare vraag; zoo iets wordt op ons dorp niet — geacht.

Oor'baar (nut, voordeel), o.: ten — strekken, nutte.

Oor'bel (oorsieraad), v. —bellen.

Oor'blazen (onbep. wijs: kwaadspreken); —blazer (opruijer, kwaadspreker), m. —s.

Oord (plaats, plek), o. oorden: de heilige —en, in Palestina; van — tot —; een herstellings—, toevluchts—, verbannings—, Frederiks—, Wilhelmina's—, Willems—, zie telkens ald.

Oor'deel (rechtspraak Gods over den afgestorvene), o. oordeelen: het bijzonder —, het laatste —, z. Oordeelsdag; zegsw. met iets, b. v. met een hoed, een jas, ten — komen, d. i. er mee op den doemsdag, zie ald., komen, scherts. ze altijd door dragen, er niet van kunnen scheiden; zegsw. een leven als een —, zie: Leven (drukte). Verder: goed- of afkeurende uitspraak, meening, gevoelen: zijn — te kennen geven; dat is zijn —; het — van Paris, zie: Paris en 't wist-appel; ook: vermogen der ziel, verstand: een helder —, een zuiver —, een vlug —, gebrek aan —, iem. van —, inzicht, doorzicht.

Oor'deelen (vonnissen, rechtspreken), ik heb geoordeeld: de rechters zullen — naar recht en wet; verder, door redeneeren tot een gevolgtrekking komen: ik laat u nu zelf —; oordeel niet naar den schijn; ook, keuren, achten, b. v.: ik oordeel de gelegenheid niet ongeschikt; —aar (beoordeelaar), m. —s, —aren.

Oor'deelkunde (het vermogen om te oordeelen), v. gmv.; zie Critiek.

Oordeelkundig (met of volgens het gezond oordeel, scherpzinnig, vol verstand), bn. en bw.; —er, —st: op —e wijze, een —e inleiding; de oorkonden — bijebrengen, iets — regelen.

Oor'deelsdag (Bijbel. de dag van het algemeene oordeel), m., zie Doemsdag.

Oor'deelveling (het oordeel, dat men velt), v. —vellingen: een juiste —, een partijdige —.

Oor'gier (dierk. gier in Z.-Afrika, naar zijn ooren aldus genoemd), m. —gieren; —**hanger** (lange oorbel), m. —s: een paar nieuwe gouden —s, vroeger, Oorbag; —**healkunde** (healkunde der ooren), v. gm.v.; —**healkund'ig**, bn.: een —congres, —e instrumenten; verg. Otologie; —**ijzer** (hoofdijzer, hoofdsteraad inz. van goud of zilver), o. —s: de Friezinnen dragen —ijzers; —**klep** (beschermende oorlap), v. —pen.

Oor'konde (getuigenis, geschreven bewijsstuk), v. —konden: —geven, getuigenis afleggen; verder: charter, d. i. geschreven akte: men onderscheidt de —n in staats- en privaatrechterlijke —n; een notarieele —.

Oor'kondenboek (charterboek), o. —boeken: —boeken van Holland en Zeeland.

Oor'kussen (hoofdkussen), o. —kussens: spreekw. Iedigheid is des duivels —, is begin en bron van alle kwaad.

Oor'lam (Mal. bevaren matroos, oorlogsmatroos), m. —lammen: in die herberg vond ik drie —men; fig. (rantsoen jenever, een borrel aan boord), o. —lammen: een extra—.

Oor'lap (oorklepje aan muts of pet), m. —pen; —**lel** (ontl. afhangend lapje onder aan een menschenoor), v. —lellen; —**lepeltje** (lepeltje, om het oor te reinigen), o. —lepeltjes.

Oor'lot (vergunning, verlof), o. gm.v.: bij —van schepenen; met uw —, zonder —, —hebben, zijn —krijgen, zijn ontslag krijgen; in de 16e eeuw bet. —zooveel als vaarwel: —, mijn arme schapent (Wilhelmuslied).

Oor'log (krijg, strijd tusssen twee of meer volken), m. —logen: den —verklaren, een langdurigen —voeren, ten —gaan, een aanvallende —, zie Offensief; —van verdedigende —, z. Defensief; een binnenlandsche —, het departement van —, de Minister van—.

Oor'logen (oorlog of krijg voeren), men oorloogde, men heeft geoorloogd.

Oor'logsbedrijf (krijgsverrichting, het soldaat zijn), o. —ven: het —ter hand nemen, soldaat worden; —**behoefden** (krijgsbehoefden), v. mv.; —**bliksem** (fig. groot veldheer, held), m. —s; —**bodem** (—vaartuig), m. —s; —**belasting** (belasting ter voorziening in oorlogskosten), v. —en; —**contrabande** (al, wat dienen kan aan een der oorlogvoerende partijen, b.v. kruut, munitie, enz.), v. gm.v.; —**contributie** (geld, door de overwinnende en bezettende partij in een bezet gebied geheven), v. —s; —**correspondent** (reporter van een dagblad, op het oorlogsterrein aanwezig), m. —en; —**fakkel** (dicht. iets, dat den oorlog doet ontbranden, ook: de oorlog zelf), v. —s; —**feit** (oorlogsdad), o. —en; —**gevaar** (gevaar voor oorlog; gevaar, dat de oorlog oplevert), o. —gevaren: het —afwenden; —**geweld**, o. gm.v.; —**god** (god des oorlogs, nl. Mars), m. gm.v.: Napoleon I prijkte aan het hoofd zijner legioenen als het ware beeld van den —; —**haven** (haven voor oorlogsschepen), v. —s: Cadix was de Spaansche —; —**kans**, v. —en: de weifelende, onzekere —; —**lasten** (zware belastingen om en door den oorlog), m. mv.; —**leening** (leening uitgeschreven tot bestrijding van oorlogskosten), v. —en; —**man**, m.

—lieden; —**molest** (schade door den oorlog geleden inz. van neutralen), o.; —**pad**, o.: zegsw. Indianen zijn het —pad opgegaan, hebben den strijd aangebonden; —**recht** (het recht dat bepaalt, wat i. d. oorlog al dan niet geoorloofd is), o. gm.v.; —**roem** (krijgsroem), m. gm.v.; —**schatting** (belasting, door den vijand geheven van een door hem bezette stad, enz.), v. —en: miljoenen als —heffen; —**schip** (schip, uitgerust om in den oorlog inz. ter zee te gebruiken), o. —schepen; zie: Dreadnought, Linieschip, Kruiser, Korvet; —**toneel**, o. —en; —**vaan**, v. —vanen; —**verklaring** (aanzegging van oorlog, of, fig. van strijd, van twist), v. —en; —**vloot** (vloot van oorlogsschepen), v. —vlooten; —**volk** (krijgsvolk), o. gm.v.; —**vuur** (de oorlog als een verwoesend vuur), o. gm.v.; —**wee** (ellende, door den oorlog ontstaan), o. —en; —**winst** (winst door of tengevolge v. d. oorlog behaald), v. —en; —**winstbelasting** (rijksbelasting van $\pm \frac{1}{3}$ op de behaalde oorlogswinst), v. —en; —**winstmaker** (behalter van oorlogswinst), m. —s; gebruikelijke afkorting, O.-Weër.

Oorlogzucht'ig (begeerig naar oorlog, strijd-lustig, krijgshaftig), bn.; —er, —st: de —e Franken; een —vorst, een —volk, een —stemming.

Oor'pijn (pijn in het oor), v. —en; —**ring** (oorsieraad), m. —en; —**rob** (rob met kleine uitwendige ooren), m. —ben; —**schelp** (uitwendig deel v. het oor v. e. mensch), v. —en: zie Schelp; —**sieraad** (b.v. een oorbel), o. —sieraden; —**smeer** (gele, vettee oorstof), o. gm.v.; —**spiegel** (geneesk. spiegel, om het invendige oor te onderzoeken), m. —s, zie Otoscoop.

Oor'sprong (aanvang, begin, ontstaan), m. —en: de —van een stroom, een rivier; fig. bron, aanleiding: de —eener ziekte, de —van een twist; hij is van Duitschen —, afkomst, geboorte; de —van een woord, herkomst.

Oorspron'kelijk, bn.: een —e roman, een —gedicht, d. i. niet-vertaald; ook: niet van anderen overgenomen, niet nagevolgd; een —e tekst, waarin niets gewijzigd is; een —woud op Java, oerwoud, een —etoestand, d. i. primitief; de —e beteekenis v. e. woord, de eerste, de letterlijke; de dahlia is —uit Mexico, herkomstig.

Oor'suizing (ziekelijke gehoorandoening), v. —en.

Oort (twee duiten, $\frac{1}{4}$ stuiver), o. oorten.

Oort'je, o. —s: zijn —versnoepen, zegsw. staan kijken als een jongen, die zijn laatste —versnoept heeft, beteuterd, spijtig; dat is geen —waard, niets, geen sikkepitje.

Oort'jesband (nl. v. e. oortje de el), o. gm.v.; —**doosje** (klein spaarpotje), o. —s; —**school** (VI. het schoolgeld was een oortje per dag en werd elken morgen opgehaald), v. —scholen.

Oor'trompet (voorwerp, op een koperen muziekinstrument lijkende, dat als gehoorhoorn dienst doet), v. —trompetten, zie Otophoon; —**uil** (dierk. nachtvogel), m. —uilen: de —heeft bundels vrij lange rechtstaande veeren ter plaatse der ooren; —**veeg** (slag om de ooren of in het gezicht, oorvrij), m. —vegen: een —krijgen; iem. een —geven, toedienen, toebrengen, eig. een veeg om de ooren, ook Oorvijg, z. Muilpeer.

Oorverdoo'vend (doofmakend), bn.: een —

- gekraak, een — krijgsgeschreeuw, een — kermisgejoel, d. i. zóó, dat het oor niets anders dan dat kan waarnemen, erg, vreeselijk.
- Oorverschourend** (eig. het oorvlies brekend), bn.: een — lawaai, vreeselijk.
- Oorviig**, v. —en; zie Oorveeg.
- Oorvlies** (trommelvlies), o. —vliezen: het — dreigde mij te scheuren van 't lawaai.
- Oorworm** (dierk. rechtvleugelig insect met vijfende monddeelen), m. —wormen: er zijn in ons land drie soorten van —en of oorkruijpers; zegsw. een gezicht zeten als een —, d. i. een ontevreden, gemelijk gezicht.
- Oorzaak** (zaak, waaruit een andere noodzakelijk ontstaat, zoo iets anders dit niet belet), v. —zaken: de eerste, de naaste —; tot de — van iets opklommen; ter — van; zegsw. gelijke —zaken, gelijke gevolgen.
- Oorzaakelijk** (in betrekking staande met een oorzaak), bn.: het — of causaal verband, de betrekking van oorzaak en gevolg tusschen twee zaken; —heid (causaliteit), v. gmv.
- Oost** (het oosten), o. en v. gmv.: om de — varen, in oostelijke richting, zie Noord; de zon rijst in het —; spreekw. —west, thuis best, d. i. Eigen haard is goud waard, zie Haard; inz. is de —, Nederlandsch-Oost-Indië (in deze bet. v.): op de — varen; hij heeft zijn fortuin in de — gemaakt; hij zocht een schuilplaats in de —; spreekt naar de — gaan, inz. dienst nemen in het Ned. Oostind. leger; in de — geweest zijn; aardr. de Grootte —, de Molukken.
- Oost** (tegenstelling van west), bn. en bw.: zijn weg ging nu west, dan —, in de richting van; de wind is recht —; de straat strekt zich —, ligt in oostelijke richting; de wind loopt —; —Azië, —Afrika, —Friesland, enz.
- Oost'einde** (oostelijk einde van stad of dorp), o. gmv.: het — van Rotterdam.
- Oost'elijk** (ten O. of in of uit O. richting), bn. en bw.; —er, —st: de —e grens; wij gingen —; de wind is —.
- Oost'en** (kompas- of windstreek tegenover het Westen; streek, waar de zon opkomt; een gedeelte van de aarde, dat ten opzichte van een bepaalde streek in het oosten ligt inz. ten opzichte van Europa), o. gmv.: de Wijzen kwamen uit het —, d. i. uit oostersche landen; de Koningin van het —, Batavia; zie ook: Levant en Morgenland.
- Oost'enwind** (wind uit het oosten), m. —en.
- Oost'eren** (oostelijk worden; afwijken van het Noorden naar het Oosten), het —de, is geosterd: de wind gaat —; de magneetnaald oostert.
- Oost'ergoo** (aardr. N.-W.-Friesland), o.; — was voormaals een der drie kwartieren van Fr. (zie: Westergoo en Zevenwouden) met de steden Leeuwarden en Dokkum en tal van welvarende dorpen.
- Oost'ergrens** (grens aan de oostzijde), v. —grenzen; —kim (de oostelijke gezichtseinder, plaats of streek, waar de zon opkomt), v. gmv.; —lengte (de afstand van den eersten meridiaan af, in oostelijke richting), v. gmv.; —ling (thans: Aziaat, O.-Indië), m. en v. —en, voor het v. ook —linge; O.-I. een vreemde —, een buiten Indië geboren niet-christelijke Aziaat; vroeger, inwoner of koopman eener Hanzestad, uit het Oostland (Oostzee): zelfs —lingen bezochten de Dortsche markt (Fruin).
- Oost'ersch** (in het oosten gelegen, daarvan afkomstig), bn.: de —e Zee, Oostzee; het —e rijk, Oostenrijk; de —e kooplieden, uit de Hanzesteden der Oostzeelanden; fig. —e grootspraak, —e verbeelding, —e pracht, —e taal, stijl, bloemrijk, grootsch; de —e talen, het Semietisch, Perzisch, Turksch, enz.
- Oost'ersche kerk**, v., nl. de Grieksche kerk b.v. in Rusland; zie Westersche kerk.
- Oost'ertrans** (dicht. oosterhemel), m. —transen: de maan rees aan den —; —zon (de zon, als die in 't O. staat, opgaande zon; ook: de zon van de oostlanden, inz. die van den Levant), v. gmv.
- Oost'friesch**, bn., als zn. (de taal), o.; — Friesland (aardr. N.-W.-hoek van Duitschland), o.; —ganger (koloniaal), m. —s, gmv.; —hoek, m. gmv.: de —, nl. het O. gedeelte van Java.
- Oost-Indië**, o., zie Nederl. —: naar — varen; spreekw. Men ziet op geen aap, als men uit — komt, wie veel heeft, zal veel geven; ook Oostinje, gmv.; —in'dievaarder (schip, dat op O.-Indië vaart, ook, de gezagvoerder), m. —s, ook: Oostinjevaarder, m. —s, gmv.; —in'disch, bn.: de —e Compagnie, 1602—1799; de —e kers, zekere tuinplant; —in'disch, bw. in: —doof zijn, hoorende doof zijn; doen, alsof men een bevel, een roepen niet hoorde, ook: zich —doof houden.
- Oostin'ie**, o.; zie Oost-Indië.
- Oost'kant** (de zijde naar het O.), m. gmv.: de — der Zuiderzee, een dorp van den —naderen; —kust (oostelijke kust), v. —en: de — van Zweden; —land (aardr. de Oostzeelanden), o. gmv.: naar — willen we varen (oud lied); op het — werd vooral de handel in zout gedreven, (Fruin); —moesson (O.-I. moesson, die uit het Z.O. waart: droge tijd, zomer), m. gmv.; op Java, van Mei tot November; —noordoost (N.-O. ten oosten), bw., als zn. o.; —passaat (passaat uit het O.), m.: regelmatige O. wind in de tropen.
- Oost'vlaamsch** (de taal in de Belgische provincie O.-Vlaanderen), o.; —vlaamsch (van of als in Oost-Vlaanderen), bn.: de —e taal, de —e steden; —Vlaanderen (aardr. provincie van België), o.
- Oost'waarts** (in de richting van het O., naar het O. toe), bw.; Duitschland ligt — of ten O. van ons land.
- Oost'zee** (aardr. de Baltische Zee), v. gmv.
- Oostzee'handel** (handel, op de Oostzee gedreven), m. gmv.; —zee'haven (haven aan de Oostzee), v. —s; —zee'stad, v. —steden.
- Oost'zijde** (de oostelijke kant), v. gmv.: men begon de stad aan de — uit te leggen.
- Oo'tje** (kleine letter o, nul), o. ootjes; zegsw. iets. iem. voor een — in 't cijfer houden, van geener waarde achten, zie Nul; (in 't) —knikkeren, knikkerspel; in 't — nemen, eig. een kring om iem. vormen en hem in de maling nemen.
- Oot'moed** (deemoed, nederigheid), m. gmv.: de — is een deugd; God dienen in of met diepen —.
- Ootmoe'dig** (nederig, onderworpen), bn. en bw.; —er, —st: hij is — van harte; ik ben uw —e dienaar, beleefdheidsformule; een —e bede; — danken, zich — buigen.
- Op**, vz.: ter aanduiding van een betrekking van plaats of tijd; het boek, de pen ligt —

de tafel; — een middag, — een morgen; bw.: berg — en af, de strijkstokken gaan — en neer, naar omhoog en omlaag.

Op, bw. komt voor als eerste lid van scheidb. samengestelde w.w., meest in den zin van naar boven, naar omhoog, bijeen, als: Op baggeren, —bergen, —binden, —brengen, enz.

O'pa (grootvader in kindertaal), m. —'s, opaatje.

Opaak' (Fr. *ondoorschijnend*, ook: *duister, donker*; fig. *droevig*), bn.; verg. Diaphaan.

Opaal' (half edelgesteente), m. opalen; (als stofn.), o.: de — is meestal melkachtig wit.

Opaciteit' (Fr. *ondoorschijnendheid*), v. gmv.

O'pak (O.-I. gebak van rijstmeel), v. —s: de — lijkt veel op onzen pannenkoek.

Op'bellen (met de bel het signaal geven, dat men iem. per telefoon spreken wil), ik belde —, heb —gebeld: iem. —.

Op'bergen (opredden, wegsluiten; in een magazijn of pakhuis opstaan), ik borg —, heb opgeborgen: zijn gereedschappen —; *gestrande goederen* —, in de daarvoor bestemde ruimte bergen; —**beuren** (naar boven beuren, optillen; fig. *bemoedigen*), ik heb —gebeurd: een kist —, fig. een —de tijding; het hoofd —, weer moet vatten: —**ing** (troost), v. gmv.; —**biechten** (bekennen, naar waarheid mededeelen), ik heb —gebiecht: hij biechte alles eerlijk op; —**bieden** (bij een verkoop; *biedende hooger gaan*, een hooger bod op iets doen), ik bood op, heb opgeboden; —**blazen** (in de hoogte blazen; al blazende doen opzetten; mil. in de lucht doen vliegen), ik blies —, heb —geblazen: een veertje, i. bakstrook —; een ballonnetje, zijnwagen —; een spoorbrug —; —**bloeien** (eig. zich openen, van bloemknoppen: *gaan bloeien, tot bloei komen*), het bloeide —, is —gebloeid, vooral zn.: het — der Vlaamsche taal en letterkunde in de 2e helft der 11e eeuw; het — van de Ned. letteren in de dagen van Hooft en Vondel; —**bloei**, m. b.v.: Amsterdam kwam na 1578 tot —; —**bod** (hooger bod bij een publieke verkoop), o. gmv.: bij —verkoop, d. i. aan den meestbiedende; —**boeien** (de boorden van een schip ophoogen met planken), ik heb —geboeid; —**bouw** (fig. *bevordering*), m. gmv.

Op'brassen (al brassend verteren), ik heb —gebrast: zijn vaderlijk erfgoed —; 2 (zeew. de raas door middel van de brassen meer voor den wind halen): met —gebraste zeilen varen; —**breken** (losbreken), ik brak —, heb en het is —gebroken: een kamp —, de tenten afbreken; fig. het beleg —, eindigen; zegsw. dat zal hem zuur —, zeer slecht bekomen, als spijs, die oprispt uit de maag en dan zuur smaakt; —**brengen** (eig. omhoog-brengen), ik bracht —, heb —gebracht: het hout, de turf —, op den zolder brengen; vele kinderen —, opvoeden, grootbrengen; een dier —, naar de gevangenis brengen; een schip —, naar een haven brengen om te onderzoeken; vruchten —, opleveren, voortbrengen; belastingen —, betalen; het diner —, opdissen; —**brengst** (het bedrag, dat iets bij verkoop opbrengt, de verkoopsom), v. —en: de — van eenigen handel, de — van een onderneming; ook: de — eener belasting, de totaal som; —**bruisen** (eig. bruisende in de

hoogte gaan), het water der fontein bruisde op, is —gebruisd, fig. opstuiven: een driftig man bruisd spoedig —, wordt licht toornig.

Op'cent (vermeerderde belasting, nl. met één procent der hoofdsom), m. opcenten: men betaalde 65 —centen op de personeele belasting.

Op'dagen (verschijnen, voor den dag komen), men daagde —, is —gedaagd: de vijand kwam maar niet —, d. i. voor den dag.

Opdat' (tot het doet dat, ten einde), vgw.

Op'delven (door graven te voorschijn brengen, inz. wat eerst niet bedolven was; fig. door navorschen weer vinden), ik dolf —, heb —gedolven: steenkolen, ertsen worden uit den grond —gedolven; —**dienen** (opdissen), ik diende —, heb —gediend: het maal —, er is —gediend; —**diepen** (uit de diepte ophalen, uitdiepen), ik heb —gediept: geld uit een grooten zak —; een sloot —, slatten; waar heb je dat boek —gediept? gevonden, ontdekt, in je bezit gekregen; —**dirken** (opschikken, optoeien), ik heb —gedirkt: zich —, zich al te opzichtig kleeden, zich opsmukken; —**dissen** (opdieneu, fig. onthalen), ik heb —gedischt; —**doeken** (samen-, opvrouwen), ik heb —gedoekt: eig. een zeil —, een vlag —, stijf oprollen, omwinden en bergen, zie Doek; fig. dit boek heeft geen aftrek, de uitgever zal het wel —, er geen herdruk van geven; jij kunt voor mijn part wel —, heengaan, ginz.; een zaak —, er mede ophouden.

Op'doemen (uit den doem of nevel te voorschijn komen), het is —gedoemd: een schip zagen we in de verte —, d. i. uit de nevelen te voorschijn komen; —**doeming** (lichtspiegeling), v. gmv., zie Fata morgana; —**doen** (eig. in de hoogte doen), ik deed —, heb —gedaan: hout, turf —, zich voorzien van, koopen, aanschaffen; het eten —, op den disch zetten; veel nieuws —, vernemen; veel kennis —, verkrijgen; de bedelaar zal daar niets —, krijgen; de wasch —, in orde brengen, vouwen; het landschap doet zich —, vertoont zich, wordt zichtbaar; —**dokken** (betalen, geld geven), ik heb —gedokt: hij moest —, zie Afdokken; —**doomen**, zie Opdoemen; —**draaien** (draaiende omhoog brengen), ik draaide —, heb —gedraaid: de pianokruk —, een lamp —; een horloge —, een snaar —, opwinden; zegsw. iem. voor iets laten —, het hem laten betalen, hem de verantwoording laten dragen.

Op'dracht (last, taak; toewijding als bewijs van eerbied, vriendschap), v. —en: zich van een — kwijten, de — van een boek; R. K. zijn —doen, b.v. als nieuw lid eener congregatie.

Op'drachtig (gezwollen en rood b.v. van 't gelaat), bn.: uw gezicht is — van de koorts.

Op'dragen (naar boven dragen; zoolang dragen, tot het versleten is; gelasten, toevertrouwen; toeëigenen), ik droeg —, heb —gedragen: iem. een boekwerk —, als blijk van eerbied of hulde; zie Opdracht.

Op'dreunen (op een dreun, op eentomige wijze opzeggen, voordragen), ik dreunde —, heb —gedreund: zijn lesje —.

Op'drijven (doen stijgen b.v. in prijs), ik dreef op, heb en het is opgedreven: de prijzen —, de eischen der examens —, opvoeren; het water —, b.v. door stuwdammen; een haas uit zijn leger —, opjagen.

Op'dril (oorveeg), m. —drillen. ginz.

Op'dringen (opwaarts of voorwaarts drin-

- gen), men drong op, men heeft of is opgedrongen; fig. iemand iets —, bij hem aandringen of aanhouden om het te koopen of het te aanvaarden; —**duiken** (boven het watervlak komen of halen), hij of het dook —, is of heeft —gedoken: een onderzeeër kwam —; het voorwerp werd —gedoken; overdr. te voorschijn komen: hij kwam weer eens —; —**duwen** (omhoog duwen), ik heb —geduwd: een handwagen tegen een hoogte —.
- Opeen** (op elkaar), bw., als eerste lid van scheidbare samenstell.: Opeendrijven, —gooien, —stapelen, —werpen, enz.
- Opeens** (eensslags, plotseling), bw.
- Opeischbaar** (van gelden: opgevorderd kunvende worden, als de betalingstermijn verstreken is), bn.: het kapitaal is dan —.
- Opeischen** (opvorderen; met nadruk eischen, dat iets gegeven worde), ik eischte —, heb —geëischt: uitgeleende gelden —; mil. een fort, een vesting —, de overgave eischen.
- Open** (niet gesloten, vrij, onbelemmerd), bn. en bw.; —er, —st: een —mond, een —wagen, een —haard, enz., d. i. niet gesloten; een —sluis, niet-overweld dus geen duikersluis; een —brief, een openbare brief; —tafel, publiek; een —stad, zonder wallen; het —veld, het vlakke veld; in de —lucht, de vrije lucht; zegsw. met —kaart spelen, rond voor iets uitkomen; —zee, buiten de banken; hand. de —deur, vrij, onbelemmerd, niet door bepalingen of rechten bemoeilijkt, zie Deur; een —gelaat, een —karakter, oprecht; —rondblikken, vrijmoedig.
- Open** (ontsloten), bn., eerste lid v. scheidbare samenstellingen: Open breken, —doen, —gaan, —houden, —maken.
- Openbaar** (voor ieder toegankelijk, ook: publiek), bn. en bw.: de —bare school, een —bare verkoop, een —bare vergadering, —aanbesteden; —heid (publiciteit), v. gmv.: —aan iets geven.
- Openbaar**, o. gmv.: in 't —, d. i. voor het oog van iedereen, in 't publiek.
- Openbaar maken** (algemeen bekend of publiek maken), ik heb —gemaakt.
- Openbaar Ministerie** (rechtst. het college van ambtenaren, dat belast is met het vervolgen van strafbare feiten, den strafeisch stelt en de strajvonnissen doet uitvoeren), o., zie O. M.
- Openbaren** (doen kennen, onthullen), ik heb geopenbaard: iemand de geheimen van iets —; zich —: God —baart zich in zijn werken; verschil van meening —baarde zich staande de vergadering; —**ba'ring** (onthulling), v. —en: het goddelijk gezag der —, van al 'tgeen God ons heeft doen weten in godsdienstigen zin.
- Opendoen** (openmaken, openen), ik deed open, heb —gedaan: een slot —, een poort —, een sluis —; fig. zijn hand —, mild geven.
- Op-en-duit** (eig. op ende uit d. i. geheel en al), bw.: die jongen is — zijn vader.
- Openduwen** (met een min of meer krachtigen duw of stoot doen opengaan), ik duwde —, heb —geduwd: een staddeur —.
- Opendoen** (opendoen, ontsluiten; fig. beginnen met iets), ik opende, ik heb geopend: de oogen —; fig. een vergadering —, een school —.
- Opengaan** (zich vanzelf openen), de bloem ging —, is —gegaan; zijn hart gaat —, hij springt op van vreugde; de deur ging —, en wij traden binnen, werd opengedaan.
- O'pengewerkt** (met kleine openingen, à jour), bn.: —e handmoettes, —e kousen.
- Openhartig** (oprecht, hartelijk, rondborstig, gul), bn. en bw.; —er, —st: een —e bekentenis, —zijn; —spreken, antwoorden.
- O'penheid** (fig. openhartigheid), v. gmv.
- O'pening** (het openen, 't begin; scheur, gat, reet, spleet), v.: de —der Kamer, een —in een heij; —srede (redevoering bij de opening, de inwijding, enz.); v. —reden.
- O'pen krediet** (blanco-krediet, d. i. niet tot een bepaalde som beperkt), o. gmv.
- O'penlijk** (onverholen, in 't openbaar), bn. en bw.: een —e bekentenis, een —verzet, —geweld; iets —verkondigen.
- Openluchtspel** (spel in de open lucht, inz. tooneelspel), o. —spelen; —**theater** (schouwplaats in de open lucht, d. i. niet in eenig gebouw), o. —s.
- O'penmaken** (openen, open doen zijn), ik maakte —, heb —gemaakt: een blikken bus —; fig. iem. den mond —, hem doen spreken.
- O'penslaand**, bn.: een —raam, poort- of vleugelraam, verg. Schuifraam.
- O'pensluiting** (het inz. met valschen sleutel openen), v. —en.
- O'penspalken** (wijd openen v. bek of ooggen), hij spalkte —, heeft —gespalkt.
- O'penstaand** (niet gesloten, fig. onbezet), bn.
- O'penstellen** (openzetten), ik heb —gesteld.
- Op'enteren** (scheepst. in het want opklommen), hij enterde —, is —geënterd: langs de weeflijnen —, naar de mars —.
- Op'en-top** (eig. op ende op, d. i. door en door, geheel en al), bw.: Kapitein Z. was —een zeeman; hij is —een fatsoenlijk mensch.
- Opera** (dichtk. dramatische poëzie met de muziek verbonden, die het leeuwenaandeel heeft: zangspel, muzikaal tooneelspel), v. —s: de dichtertelijke waarde der —teksten is in den regel niet groot, daar de muziek hoofzaak is; de —s van Rossini, Bellini, Flotow, Wagner e. a.; —bouffe, vroolijke, lachwekkende opera; —comique, oorspr. komische —, nu —, waarin de tekst gedeeltelijk gesproken wordt; —seria, ernstige of groote opera, waarbij de tekst geheel gezongen wordt; opera bet. ook: het operagebouw.
- Opera**, o. mv., zie Opus; —om'nia, al de werken: —selecta, de uitgelezen werken.
- Opera-librettist** (schryver van een operatekst), m. en v. —en; zie Libretto.
- Operateur** (snijkundig heelmeeester; fig. ook aanlegger, aanstoker, leider), m. —s.
- Opera'tie** (heelmeeesters-kunstbewerking), v. —tiën, —ties; —kamer (snijkamer), v. —s.
- Opera'tie** (onderneming volgens een vast plan, inzonderheid in den geldhandel of aan de beurs; oorlogsbedrijf, krijgsverrichting), v. —ties, —tiën.
- Opera'tiebasis** (mil. de streek, van waar uit een operatie tegen den vijand wordt ondernomen), v. —basissen, —bases.
- Operatief** (snijkundig), bn. en bw.: —ieve heilkunde, zie Chirurgicaal; —ingrijpen, door een operatie ten goede inwerken.
- Opera'tielijn** (mil. aanvalslijn, richting van aanval), v. —lijnen; —plan (plan de campagne), o. —plannen; —veld, o. —velden.
- Operazanger** (artst, die in een opera zingend optreedt), m. —s; —zanger s', v. —sen.

Opereeren 1. (werken, bewerken, geneesk. e. operatie verrichten, doen ondergaan): e. patiënt —; 2. (mil. het zich bewegen van krijgstroepen): het leger zou in drie afdeelingen —.

Operette (opera, die het midden houdt tusschen een opera-comique en een vaudeville), v. —s.

Operment' (zwavel met rattenkruut, koningsgeel), o. gmv.; ook, Orpiment.

Op'eten (door eten opmaken), ik at —, heb —gegeten: een boterham —; een boos dier heeft hem —gegeten, nl. Jozef, Gen. 37 : 20; fig. de broodnijd eet hem —, doet hem kwijnen; iets voor zoete koek moeten —, b.v. verwijten, hoon geduldig moeten verdragen.

Op'fleuren (tot bloei brengen of komen), ik ben en het is —gefleurd: die regenbui zal de bloemen wel —; fig. opmonteren: de hoop kan den ternaergeslagen mensch wat —; —flikken (een beter aanzien geven, oplappen, herstellen), ik heb —geflikt: een paar schoenen — die dokter zal hem spoedig wat —; —flikkeren (oplammen, fig. opmonteren, oprooijken), het —de op, is opgeflikkerd: de lamp flikkerde eensklaps weer —; we zullen onzen zieken vriend eens wat gaan —.

Op'frissen (frisch maken), ik heb en ben —gefrischt: een wandeling zal je wel wat —; —gaaf, op'gave (mededeeling; lijst; taak, werk; examenvraag), v. —gaven; ook, rekenk. vraagstuk, som; —gaan (opwaarts gaan), de zon ging —, is —gegaan: zegsw. die vlieger zal niet —, die zaak zal niet gelukken, dat voorstel vindt geen bijval; fig. al zijn verwachtingen zijn in rook —gegaan, niet verwezenlijkt; nu gaat mij een licht op, wordt de zaak mij helder; er gingen allerlei klachten op, werden op luiden toon geuit; zegsw. — tot den tempel, Bijb. de tempel van Jeruzalem lag op den heuvel Sion; tot een feest —, het mee gaan viëren; — voor een examen, het gaan of zullen afleggen; de kolenvoorraad gaat stilletjes op, raakt op; die deeling gaat niet op, rek. laat een rest; die redeneering gaat niet —, is niet logisch, sluit niet; in die studie gaat zij geheel op, die studie heeft heel haar ziel; —gaand, bn.: een —e berg, d. i. stelle; de —e zon, opkomende; zegsw. de —e zon aanbidden, zich voegen bij hen, die in aanzien komen; rekenk. een —e deeling, die geen rest laat; —e boomen, hoogstammig; —gang (het opgaan), m. —en: de — der zon; —gave, v. —n, zie Op'gaaf; —geblazen (opgezet, dik, met lucht opgevuld), bn.: —wangen, een —balonnetje, fig. hij ziet er —uit, ongezond dik; fig. trotsch: een —mensch, verwaand, blaaskakerig, winderig; —geien, zie Geien.

Op'geld (agio, surplus), o. —gelden: het — op Hollandsch geld, b.v. 1 1/2 % bij omwisseling tegen Deutsche munt; zegsw. dat doet —, is zeer gezocht, gewild, in trek; bij verkooping: bijbetaling bij het verschuldigd bedrag; —gemeld (bovengemeld), bn.: het —e plan; —geruimd (vroolijk, in goede luim), bn. en bw.; —gescheept (tot zijn last hebbende), bn.: met iem. of iets —zijn, ik bleef den heelen avond met hem —, tot mijn verdriet bleef hij den heelen avond bij mij; —geschikt (opgesmukt, opgetooid, opgesterd), bn.; —geschoten (flink opgegroeid), bn.: een —knaap, rijzig, scheutbig, lang; —geschroefd, zie Opschroeven: een —e

stijl, opgevijzeld, opgesmukt; —gesmukt (getooid, gesierd, opgedirkt), bn.: een —kleedij, wat is zij erg —!

Op'getogen (volt. deelw. van optiegen, optrekken: verrukt, zeer blij), bn.: wij stonden — over het natuurschoon der Ardennen.

Op'geven (in de hoogte geven, aanreiken), ik gaf —, heb opgegeven: een zak graan —, hooi met een riek —; ook, braken, spuwen: die teringtijder geeft veel op, nl. sputum; fig. den moed —, verliezen; den leerlingen lessen, huiswerk —, gelasten te leeren, te maken; hoog van iets —, roemend er van spreken, grootspreken, snoeven.

Op'gewassen (in wasdom of kracht gelijkstaande), bn.: die twee jongens zijn tegen elkaar —; fig. het Russische leger bleek niet — tegen zijn taak, berekend voor; —gewekt (vroolijk gestemd), bn.: een —mensch, opgeruimd, monter; —gewonden (fig. in vuur, in woede), bn.: zegsw. hij is een —standje, iem., die snel in vuur geraakt, zeer prikkelbaar is: —heid (vurige drift), v. gmv.; —gezet (gezwollen), bn.: een —been; —gezetene (plattelandsbewoner), m. en v. —n, zie Ingezetene; —gezwollen (door zwelling dik geworden), bn.: een —voet; fig. een —stijl, d. i. hoogdravend, bombastisch; —haal (dunne trek eener letter), m. —halen; —haalbrug (beweegbare brug, die met kettingen aan een balans omhoog gehaald kan worden, ook klap- of klepbrug), v. —bruggen, zie: Draai brug en Brug; —haalnet (vischnet, ook, toebel), o. —netten.

Op'hakken (hakkend openmaken, inz. fig. grootspreken).

Op'hakker (fig. grootspreker, pochhans, windbuil), m. —s; gmv.; —hakkerig (blufkerig), bn.; —halen (omhoog halen), ik heb —gehaald: een brug —, de zeilen —; zegsw. zijn neus voor iets —, het erg minachten; zijn hart aan iets —, zich vergasten aan; een zaak —, weer tot bloei brengen; gelden, gaven, giften —, inzamelen; een gordijn —, optrekken; de schouders —, te kennen geven, dat men iets niet weet of negeert; een kleur —, beter doen uitkomen; een gebeurtenis, een quaestie —, herinneren aan; oude herinneringen —, doen herleven.

Ophan'den (in de nabijheid, naderend), bw.: de winter is — in aantocht; het examen is —, zal spoedig gehouden worden; de — zijnde feesten; groote gebeurtenissen zijn —, op til.

Op'hangen (iets in de hoogte hangen), ik hing —, heb —gehangen: het waschgoed —; een moordenaar —, dooden door middel van den strop of de galg; zich —, zelfmoord plegen door ophanging; zegsw. een tafereel van iets —, het in geuren en kleuren doen kennen, toonen; —hebben (op het hoofd hebben), ik had —, heb —gehad: een nieuwen hoed —; zegsw. veel met iem. —, zeer met iem. ingenomen zijn; —hef (overdreven lof), m. gmv.: — van iets maken, het bovenmate prijzen; met — van iem. of iets gewagen; —heffen (optillen), ik hief —, heb —geheven: een last —, oplichten; de armen —, opsteken; verder: afschaffen, het bestaan doen eindigen: een wet —; een school —; een faillissement —, doen eindigen; —helderen (helder worden, inz. van weer, lucht; verklaren), het is en hij heeft —gehelderd: —ing (wiltg, ver-

klaring), v. -en; -**hemelen** (*opvrijzelen, uitermate prijzen*), ik heb -gehemeld: *Jan is zoo dikwijls -gehemeld* (Potg.)

Ophologie' (*leer der slangen*), v. (g = g).

Op'hieuwen (scheepst. *ophalen*), ik heb --gehieuwd: *wij begonnen het anker op te --*.

Ophir (Bijb. *het beroemde goudland; land, van waar Salomo goud, voor en fijn hout liet halen voor den tempelbouw te Jeruzalem*, 1 Kon. 9 : 28), o.

Op'hitsen (*opstoken*), ik hitste --, heb -gehitst: *een hond --, aanvuren; iemand tot wraak --, aanzetten; --hitser* (*stokebrand*), m. -s; -**hoepelen** (*fig. maken, dat men weg komt*), hij is -gehoepeld: *wil je eens gauw --!*; -**hoogen** (*hooger maken*), ik hoogde --, heb -gehoogd: *een terrein --, een dijk --; --hooren* (*verbaasd iets hooren*), ik heb -gehoord: *men zal er vreemd van --, d. i. er zich erg over verwonderen*.

Op'houden, ik hield --, heb en ben -gehouden: *den hoed --, niet afzetten; fig. zijn reputatie --, zijn naam of stand niet kleineren, hooghouden; ik ben door mijn vriend -gehouden, ik wil u niet --, terughouden, van het werk houden; het bloeden doen --, d. i. stelpen; den vijand voor een tijdje --, tegenhouden; het huis werd niet verkocht, maar -gehouden, niet voor den geboden prijs gegund; niet -- met klagen, eindigen; hou toch op met fluiten, schei uit; de hand --, uitstreken om iets te ontvangen; zich --, vertoeven, zijn verblijf hebben: *hij houdt z. in Berlijn op; z. met iem. --, met hem omgaan; als zn. o.: zonder --, onop-houdelijk, zonder te toeven*.*

Op'hout (*het hout v. e. loofboom boven den stam b.v. in de kroon*), o. gmv.: *het doertje berekend onder het opkijken het -- van den boom* (C. O.).

Oplaat' (*pijnstillend middel, uit opium bereid: slaappmiddel*), o. gmv.; verg. *Opium*.

Opinia'ter (*stijfhoofdig, koppig*), bn. en bw.

Op'nie (*meening, gevoelen*), v. -s, -niën: *bij zijn -- blijven, naar mijn -- zal hij slagen, van -- veranderen, de publieke -- trotseeren*, tegen den stroom der meningen ingaan.

Op'ium (*heulsap, gedroogd slaappbollsap; een hersenverdoovend middel*), o. gmv.: -**kit** (*in Indië: keet, waar men opium kan schuiven*), v. -kitten; -**pijp**, (zie *Amfioen*), v. -pijpen; -**regie'** (*het uitoefenen van het handelsmonopolie in opium, door den staat*), v.; -**schuiver** (*rooker van opium*), m. -s; -**stuiker** (*-smokkelaar*), m. -s.

Op'jagen (*eig. in de hoogte of naar boven jagen, uit zijn leger jagen*), ik joeg of jaagde --, heb -gejaagd: *het stof --, iem. de trap-pen --, een haas --; zegsw. iem. het land --, hem erg boos maken, sarren; verder: honden tegen elkaar --, ophitsen; den prijs --, doen stijgen; --kamer* (*hooger gelegen kamer, b.v. boven een kelder, ook, hangkamer*), v. -kamers; dikwijls als verkleinwoord; --**kammen** (*in de hoogte kammen*), ik kamde --, heb -gekamd: *de haren --, fig. overdreven prijzen, roemen; --kammerij'* (*overdrev. lofuiting*), v. -kammerijen; -**kikkeren** (*volkst. opvroolijken, beter worden, opknappen*), dat kikkerde hem --, heeft hem -gekikkert: *dat zal hem --, doen opleven; --kisten* (*tijdelijk verhoogen van een dijk*), men kistte --, heeft -gekist:

men kist dijken op met plank- of schot-werk, waartegen of waartusschen men mest of zand aanbrengt, als een dijk bij hoog water dreigt over te loopen; -**klaren** (*klaar of helder maken*), het klaarde --, is -geklaard: *de wind zal de lucht wel --; fig. een duistere zaak --; ook: de lucht klaart op, wordt helder; zijn gelaat klaarde op, kreeg een minder sombere uitdrukking; --knappen* (*reinigen, redderen, opschikken*), ik heb en ben -geknapt; -**knoopen** (*op-hangen*), ik heb -geknoopt: *iemand --, met de koorde straffen; --kooien*, zie *Kooien*.

Op'koken (*zachtjes opnieuw-koken*), ik heb -gekookt; *groenten --; --komeling* (*parvenu*), m. -en; -**komen** (*naar boven, in de hoogte komen*), het kwam op, is -gekomen: *de zon zal spoedig --, opgaan; er komt een onweer --, drijft naar ons toe; daar kwam een schip de rivier --, voer op; het graan komt --, wast op, komt uit den grond te voorschijn; fig. hij zal van die ziekte niet meer --, herstellen; allerlei ge-dachten komen in mijn hoofd --, vormen zich; dat is niet in mij -gekomen, schoot mij niet te binnen; achterdocht zal niet bij haar --, in haar ontstaan; de leden zijn altijd trouw -gekomen, ter vergadering gekomen; daar moet ik tegen --, in verzet komen; tegen iem., tegen iets --, hem of het bestrijden; --komst* (*samenkomst, fig. eerste ontwikke-ling, bloei, herstel*), v. gmv.; -**koop** (*in-koop, aankoop*), m. gmv.; -**kooopen** (*alles, wat men van een artikel krijgen kan, kooopen*), ik kocht --, heb -gekocht: *vreemde koop-lui kwamen al het fruit --, d. i. in groote hoe-veelheden van de markt wegkooopen; --er* (*iem., die opkoopt*), m. -s; -**ster**, v. -s.

Op'korten (*omhooghalen en daardoor korter maken*), ik kortte --, ik heb -gekort: *de mouwen van een kleedingstuk --, afkorten; de tijd van het examen begint al aardig -- te korten, te krimpen; --krabbelen* (*al krabbe-lend overeind komen; uit een ziekte opkomen*), ik ben -gekrabbeld; -**krassen** (*fig. heen-gaan, ophoepelen*), ik kraste --, ben -gekrast: *wil je wel eens gauw --!* -**kroppen** (*fig. verbergen*), ik heb -gekropt: *zij moest al het verdriet maar --, d. i. in haar krop of in haar hart houden, zie Verkroppen; --kropping*, v.: -*van leed; --kruien* (*op elkaar schuiven van ijschotsen in rivieren*), zie *Kruien*; -**kunnen** (*kunnen verbrui-ken*), ik kon --, heb -gekund: *zijn eten niet --, er is te veel; zijn plezier wel --, verdriet hebben; de trap niet meer --, d. i. kunnen opklimmen; --kweeken* (*met zorg groot-brengen*), ik heb -gekweekt: *een kind --; --kweeker* (*opvoeder, opfokker*), m. -s; -**laag, op'lage** (*het aantal te drukken exem-plaren van eenig boekwerk, enz.*), v. oplagen: *een -- van zes duizend exemplaren; --laaien* (*opvlammen*), het is -gelaaid; -**laaiing**, v. -en: *een oogenblik van -- in den volksraad, opleving, geestdrift*.

Op'lage, v. oplagen, zie *Oplage*; -**lappen** (*repareeren, verstellen*), ik lapte --, heb -gelapt: *een oude jas, een oude japon --; --laveeren* (*laveerende e. rivier opzeilen*); -**leggen** (*eig. hooger leggen, leggen bij of op iets*), ik legde of lei --, heb -gelegd of -geleid: *fig. iemand iets --, opdragen;*

—**legging**, v.: — *der handen*, zinnebeeldige, plechtige handeling; —**legsel** (strook), o. —sels; —**leiden** (opwaarts leiden, fig. vormen, kweken), ik heb —geleid; —**leiding** (geestelijke of zedelijke vorming, opkweeking tot eenig vak of ambt), v. gmv.: een wetenschappelijke — genieten aan een onzer hoogeschoolen; de — onzer onderwijzers aan kweeken —normaalscholen; —**leidingsschip** (oorlogsschip, waarop jonge matrozen enz. worden geoefend), o. —schepen; —**leidingsschool** (vormschool voor een vak inz. voor het onderwijs), v. —scholen; —**letten** (goed toezien, acht geven, zijn aandacht goed op iets vestigen), ik lette op, heb —gelet.

Oplet'tend (aandachtig, opmerkzaam), bn. en bw.: een —leerling, een —waarnemer, toehoorder; —iets gadeslaan.

Oplet'tendheid (aandacht, het oplettend-zijn), v. gmv.: een natuurkundige proef met —volgen, fig. voorkomendheid en dan meerv. —heden: iem. allerlei —heden bewijzen.

Op'leukeren (opvroolijken, doen opleven), ik heb —geleukerd: Teun de Jager . . . wist de oude besten bij het spinnewiel met zijn vroolijke invallen op te — (C. O.); —**leven** (opfleuren), hij is —geleefd: uit een ziekte —; bij die woorden begon hij op te —; —**leveren** (voortbrengen, opbrengen), ik leverde —, heb —geleverd: Java levert beste rijst —, die zaak levert een burgerbestaan —; —**levering** (voltooiing volgens bestek van eenig aangenomen werk), v.: de — van het huis moet geschieden op 1 April van dat jaar; —**lezen** (met luider stem voorlezen), ik las —, heb —gelezen: zijn opstel —, het stijlwerk —; —**lichten** 1. (optillen, opbeuren), ik lichtte —, ik heb —gelicht: een blok marmar —, eenig stuk huisraad —, een koffer —, een kist —; 2. (schaken, ontvoeren, gewankeljk wegvoeren): een meiste —; een staatkundigen tegenstander —; 3. (door bedrieglijke middelen benadeelen): hij heeft die bank voor meer dan f 1000 —gelicht; —**lichten** (helderder worden), het is —gelicht: in het oosten begint het al op te lichten; —**lichter** (die opticht, inz. bedrieger), m. —s; —**lichterij'** (bedriegery afzetterij), v. —en.

Op'loeven (het schip tegen den wind laten loopen), men loefde —, heeft —geloefd; —**loop** (opschudding), m. —loopen: een — op het marktplein, samenscholing, relletje; —**loopen** (een groot bedrag gaan vormen, doordat men niet op tijd of niet contant betaalt), het liep —, is —geloopen: schulden, interesten laten —; fig. zwellen: mijn hand is leelijk —geloopen; ergens een ziekte —, krijgen; evenzoo: een pak slaag —, boete —, krijgen; het water zal door dien storm erg —, rijzen.

Oploop'pend (opvliegend, gauw boos, spoedig driftig), bn. en bw.; —er, —st: de cholericus is — van aard.

Oplos'baar (kunnende opgelost worden), bn.: alg. een —bare vergelijking, dit vraagstuk is niet —; suiker, zout is — in water.

Op'lossen (verklaren), ik heb —gelost: een raadsel —, een zwaarigheid —; zich —: de moeilijkheid zal zich wel —, verder (in fijne deelen scheiden), ik heb —gelost: zout —, suiker — in water; zich —: de suiker heeft zich —gelost; ook muz.: een dissonant akkoord volgens de regels der harmonieleer doen overgaan in een ander akkoord; —

luchten (opfrissen, fig. verlichten), ik luchtte —, heb —gelucht: wij gingen den tuin in om ons wat — te luchten; beken uw schuld, dat zal uw gemoed —; —**luiken** (er beter uit gaan zien, weer frisch worden), ik look —, ben —geloken: de bloemen luiken —; ik look weer als een arend — (Staring), werd opnieuw gezond en sterk; —**luisteren** (glans verleenen), het heeft —geluisterd: de muziek zal het feest —; glanzig worden: Keesjes oogen —den op; ophelderen; Pieters gelaat —de op (C. O.); —**maken** (opeten, verteren; typ. het in pagina's afdeelen van den gezetten tekst; optellen, samentellen, in orde maken; ik maakte —, heb —gemaakt: al zijn geld —; een vel druks —; een rekening —, de kosten —, een bestek —; een bed —, het haar —; een inventaris —; verder, bestuilen: ik maak uit die woorden op, dat hij zich terugtrekt, maak de gevolgtrekking; ook: opsieren, versieren: een dameshoed —; —**marcheeren** (op marsch gaan, optrekken), het leger marcheerde —, is —gemarcheerd; zegsw. *marcheer —*, pak je weg, ruk in! —**marsch** (het opmarcheeren), m. —en; —**marschgebied** (mil. land, waar door heen een leger oprukt om in het vijandelijk land te vallen), o.: Luxemburg, België als — v. h. *Duitsche leger om in N. Fr. te vallen.*

Opmer'kelijk (opmerkenswaard, merkwaardig, ook, zonderling, vreemd), bn. en bw.; —er, —st: een —feit; hij was —gekleed.

Op'merken (letten op, waarnemen, gadeslaan, zien; een opmerking maken), ik heb —gemerkt; —er (persoon, die fig. scherp ziet), m. —s.

Op'merking (het opmerken, het opgemerkte, het uiten of de uiting van zijn gedachte omtrent iets) v. —en: een juiste —, blijk van verstand; een scherpzinnige, een geestige —, blijk van vernuft; verg. Aanmerking.

Opmerkenswaard'ig (waardig opgemerkt te worden), bn.; —er, —st, ook, meer en meest: een —verschijnsel.

Opmerk'zaam (goed oplettend, nauwkeurig acht gevend), bn. en bw.; —zamer, —st: leerlingen zijn niet altijd —, aandachtig; iets met een — oog volgen; — gadeslaan.

Op'meten (afmeten, uitmeten; zoo meten, dat men het in teekening kan brengen), ik mat —, heb —gemeten: een stapel turven, steenen, hout —; een terrein —, een stuk land —; —**meter** (landmeter), m. —s; —**meting** (het opmeten), v. —en: de — v. e. heideveld.

Op'monteren (opvroolijken), ik heb —gemonterd: uw aardige zinnen zullen den ouden man wel wat —, die goede tijding zal vader —.

Op'name (het opnemen), v. —n: een fotogr. —doen, zie Momentopname; de — van een terrein, het bezien; een vluchtige —.

Op'nemen (eig. opbeuren, oplichten), ik nam —, heb —genomen: ge moet hier uw rok —; stemmen —, bij een verkiezing inszamelen; een voorraad —, noteeren; geld —, leenen tegen rente; iem. in den echt —, 'thuwelijk voltrekken; zegsw. *iets goed —*, er niet boos om worden; *hij nam het hoog —*, duidde het zeer ten kwade; *iemand nauwkeurig —*, goed bekijken; *die winkel zal wel —*, d. i. zal wel nering krijgen; *het voor iem. —*, zijn partij kiezen; *het tegen iem. —*, als zijn tegenpartij optreden.

Opnieuw' (nog eens), bw.: iets — schrijven.
Opodel'doc (zekere witte bals: tegen rheumatische pijn, tegen verstuingen, enz.), v. gmv.

Opofferen (toewijden, opdragen), ik heb — geofferd: zich —, eigen belangen achterstellen; zich aan God —, wijden; —offering, v. —en; zich een — getroosten; —ontbieden (iem. bij zich laten komen, zelfs al is hij ver weg), ik ontbood —, ik heb —ontboden: een minister uit het buitenland —, zijn leenmannen —, de manschappen der verschillende wapens —; —onthod (last, om te verschijnen), o. gmv.; —onthoud (verlet, vertraging), o. gmv.; —pas (het oppassen, zorg; O.-I. oppasser), m. gmv.; —passen (verzorgen, bedienen), ik paste —, heb —gepast: een oude moeder —; verder: zijn plicht doen, braaf zijn: jongen, — is nu de boodschap, nl. een vereischte.

Opos'sum (buidelrat in N.-Amerika), o. —s.

Oppas'send, bn.: —er, —st: een — jongmensch, een — werkmán, d. i. van goed gedrag.

Oppasser (iem. die een heer bedient, lijfknecht), m. —s; mil. soldaat-huisknecht.

Oppassing (verpleging, verzorging), v. gmv.

Oppasser (vrouw, die anderen oppast of verpleegt, verpleegster), v. —s.

Opp'er (hooistapel, hooihoop), m. —s; het hooi stond in —s op de weide.

Opp'er, opp'erd (wal, van waar de wind komt, veilige ligplaats voor schepen, luwe of windstille plaats), m. oppers, opperds.

Opp'erarm (bovenarm, nl. van den schouder tot den elleboog), m. —armen.

Opp'erbest (allerbest, uitmuntend, uitstekend), bn. en bw.

Opp'erbevel (het bevel over 't geheel), o.: het —voeren; —bevelhebber (mil. die het hoogste bevel heeft), m. —s; —bevelhebberschap (waardigheid, ambt van opperbevelhebber), o.

Opp'erbewind (opperbestuur), o. gmv.

Opp'eren (het hooi aan oppers of rooken zeten), ik opperde, heb geopperd.

Opp'eren (aandragen van steenen, kalk, enz. bij 't metselen), ik heb geopperd: hij is nu aan 't —, werken als opperman; —man (helper v. e. metselaar), m. —mannen, —lui.

Opp'eren (voor den dag brengen, te berde brengen, spreken over iets, in 't midden brengen), ik heb geopperd: een bezwaar —, een zwaarigheid —, een plan —, een bedenking —.

Opp'ergebied (opperste heerschappij), o. gmv., zie Souvereiniteit; —gebieder (iem., die het hoogste gezag heeft, soeverein), m. —s; —gezag (oppermacht, hoogste gezag), o. gmv.; —heer (soverein, Bijbel. God), m. —en; —heerschappij' (het soevereine gezag), v. gmv.: de — in handen hebben; —hoofd (algemeen hoofd, opperste), o. —en: het — van een wilden stam; —last (last op het dek v. e. vaartuig), m. gmv.; —macht (hoogste macht), v. gmv.; —machtig (zeer machtig, gebiedend), bn.: een —gebieder; —officier (bij delandmacht: de generaal en de luitenant-generaal; bij de zeemacht: de vlagofficieren, z. ald.), m. —en; —priester (Bijbel. hoogepriester, ook: priesterlijk lid van den Hoogen Raad; R.-K. de Paus), m. —priesters; —

Stalmeester (titel ten hove, hooge waardigheid aan ons koninklijk hof), m. —s; —ste, bn.: God is de —wijsheid, d. i. de hoogste,

eerste, voornaamste; —stuurman (eerste stuurman), m. —lieden, —lui.

Opp'ersen (kleerm. door middel van het persijzer weer in zijn jatsoen brengen), hij perste —, heeft —geperst: een door den regen ontredderd kostuum laten —.

Opp'ervlak (bovenvlak, al de vlakken samen), o. —ken: het — van een bol, van een kogel, van een kubus, van een prisma, enz.

Opp'ervlak'kig (zich aan de oppervlakte houdende, bevindende, fig. niet-grondig), bn. en bw.: een —onderzoek; iets —bestudeeren; —heid (gebrek aan degelijkheid), v. gmv.: de — van iems oordeel, de — van hare kennis.

Opp'ervlakte, v. —n: de — der aarde, de — der Europeesche staten; de — van het meer, d. i. de bovenste vlakte, de spiegel; de — van een driehoek, van een veelhoek, van een stuk land, grootte.

Opp'erwachtmeester (sergeant-majoor bij de bereden wapens), m. —s.

Opp'erwezen (de Godheid), o.

Opp'ezelen (al peuzelend opeten), ik —de op, heb —gepeuzeld: je moet dat gebraden kwikentje maar lekker —.

Opp'ikken (met den snavel opnemen), hij pikte —, heeft opgepikt: de musschen pikken allerlei voedsel op; fig. opnemen, meemen: de kapitein pikte een op zee drijvende roeiboort —, de politie pikte een dronkeman —.

Opponeeren (Fr. tegenwerken, bestrijden, tegenspreken): zich —, zich verzetten.

Opponent' (tegenstander, bestrijder), m. —en.

Opportunis'me (politiek, die zonder bepaalde beginselen alleen rekening houdt met de omstandigheden en het gunstig oogenblik verwacht), o. gmv.

Opportunist' (aanhanger van het opportunisme: een staatsman, die zijn meeningen wijzigt naar de omstandigheden), m. —en.

Opportuniteit' (geschikte tijd of gelegenheid; geschikt of gunstig oogenblik), v. gmv.

Opportuun' (geschikt, van pas, geleven, te gelegener tijd), bn. en bw.

Opposant' (tegenstander, opponent), m. —en.

Oppositie (tegenstand, tegenwerking inz. de partij, die tegen de regeerende meerderheid is), v.: in de — zijn, tot de tegenpartij behooren; —voeren, tegenwerken; —blad (krant der oppositie), o. —bladen; —partij, v. —en: de — in de Tweede-Kamer.

Oppres'sie (Fr. onderdrukking, benauwdheid, druk), v. gmv.

Opp'prijs' houden (handel: zijn goederen niet voor een appel en een ei of te geef van de hand doen), ik hield —, heb —gehouden.

Opp'rimereen (onderdrukken, de natuurlijke rechten van iemand krenken).

Opproba'tie (beschimping, hoon, hoonende berisping, smadelijk verwijt, blaam), v. —s.

Opp'robeeren (smadelijke verwijten doen, voor de voeten werpen, beschimpen).

Opp'rakelen (al rakelend uit de asch omhoog brengen), ik heb —gerakeld: het vuur —, fig. een ouden twist —, een oude geschiedenis —, d. i. uit de asch der vergetelheid weer aan den dag brengen; het verleden v. iem. —.

Opp'raken (witgeput raken), het of hij raakte —, is opgeraakt: de voorraad kan —; die man raakte op, zijn kracht was op.

Opp'rapen (van den grond opnemen), ik heb —geraapt: een appel —, fig. allerlei logen, laster —, verzinne; een —geraapt stukje,

een verzonnen iets (C. O.); **-raapsel** (meestal ongunstig; verzinsel), o. —s. —st: — zijn in handel en wandel; een — hart; vertel nu eens —, wat je wilt; —e liefde, zuivere, ongeveinsde; **-heid** (eetijkheid, rechtschapenheid, goede trouw), v. gmv.

Op'redderen (opruimen, in orde brengen), ik redderde —, heb —geredderd: een kamer, den boel —; **-ing** (opruiming), v. gmv.: —houden in zijn boekenkast, in zijn garderobe.

Op'rekenen, zie Oprakelen.

Op'rekken (in de lengte en breedte rekken), ik rekte —, heb —gerekt: het gewassen linnengoed —, een beddelaken —.

Op'richten (omhoogheffen of —brengen, ook: vestigen, stichten), ik richtte —, heb —gericht: een gevallen man —, de omgewaarde telegraafpalen weer —; een gedenkteeken op iems graf —; een leesgezelschap —; **-er** (hij, die iets opricht), m. —s; de — van een bond, v. e. vereeniging.

Op'rij (oprijlaan, oprij), m. —en.

Op'rijlaan (breede laan als rijweg naar een kasteel, een landgoed), v. —lanen.

Op'rijten (openrijten), ik reet —, heb en het is —gereten: de ever had den hond de borst —gereten; opengescheurd.

Op'ril (een tegen een dijk oplopende weg), v. —len.

Op'rispen (opbreken van spijs), het rispte —, heeft —gerispt; zie: een boer laten.

Op'rit (het oprijden, oprij), m. —ten.

Op'roep (het oproepen, oproeping), m. gmv.

Op'roepen (wekken; bijeenroepen), ik riep —, heb —geroepen: ge moet de reizigers om zeven uur —; de leden eener vereeniging ter vergadering —; zie Convoceeren.

Op'roer (onstuimige, woeste, wilde beweging; volksverzet in 't groot, opstand, omwenteling), o. —en; **-maker** (rebel), m. —s; zie Revolutie, enz.

Op'roerig (tot oproer geneigd), bn.; —er, —st: —e onderdanen, de —e gewesten, —e geschriften; het plebs der havensteden werd —.

Op'roerling (oproermaker), m. en v. —en; voor het v. ook —e, —n; verg. Rebelen Muiter.

Op'rollen (tot een rol maken), ik rolde —, heb —gerold: een gordijn, een stuk linnen, een kaart —; fig. zijn matten —, met pak en zak er van door gaan, zie Biezen pakken; **-ruien** (ophitsen, opstoken, het openlijk aanzetten tot het plegen v. e. strafbaar feit), ik heb —geruid; **-ruimen** (wegruimen, wegdoen, uitverkoopen, in orde brengen, ordenen), ik heb —geruimd; **-rukken** (voorwaarts gaan), men is —gerukt: tegen den vijand —, ingaan; **-schepen** (inschepen, inladen), ik schepte —, heb —gescheept: iem. met iets of iem. —, zaak of persoon van eigen hals op dien van een ander schuiven, zie Opgescheept; **-scheppen** (met lepel of schop ergens inscheppen), ik schepte —, heb —gescheept: de soep —; zal ik het eten maar —? uit den pot scheppen op den schotel; zegsw. den boel —, alles door elkaar gooien of smijten, allerlei baldadigheden plegen; **-schep- per** (lawaaimaker, branmaker), m. —s; **-scherpen** (scherper maken), ik scherpte —, heb —gescherpt: een bijl —; fig. den geest —; iems verstand —, prikkelen.

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

Op'scherpend (pikant, prikkelend), bn.: —e sausen; **-schieten** (naar boven doen gaan; groeien), ik schoot —, heb en het is —geschoten: duiven —, een vlieger —, wuurpijlen —; die rogge schiet aardig op; met zijn werk —, vooruitkomen, vorderen; zegsw. ik kan met hem niet —, in vrede leven, harmonieeren; visscherst. (de deuglijn in cirkelvormige rondingen van een halven M. middellijn opleggen, d. i. op een hoop leggen, met de aantijntjes naar de buitenzij), ik schoot —, heb opgeschoten: touw —; **-schik** (het opschikken, bonte tooi), m. gmv.; **-schikken** (toeien, steren; plaats maken), ik heb —geschikt: een kamer —; wil je een beetje —? **-schoeien** (met planken en aarde hooger maken, aanhoogen), ik heb —geschoeid: een dijk, een wal —; **-schomme- len** (bijeenscharrelen), ik heb —geschom- meld: de jongen gaat zijn boeken weer —, uit boeken en kanten bijeenzoeken; **-schooien** (met bedelen bijeenkrijgen), hij heeft —geschooid: zoo'n bedelaar schooit nog al wat op, bij elkaar schooien.

Op'schorsen (uitstellen, verdagen), ik heb —geschorst, zie Opschorten; **-schor- ten** (in de hoogte gorden en daardoor korter maken), ik schortte —, heb —geschort: een japon —, zie Schorten; verder, (uitstellen): een vonnis, een oordeel, een geding —; een werk —, d. i. op een later tijdstip stellen; **-schrijf- ven** (aanteekenen, noteeren), ik schreef —, heb —geschreven: de namen —, iems boedel —; zegsw. dat is ten doode —geschreven, zie Dood; **-schroeven** (eig. naar boven schroeven, opwinden, fig. de stemming der toehoorders kunstmatig opdrijven, ook: bovenmatig roemen, hoogelijk prijzen, opvijzelen), ik heb —geschroefd: een —geschroefde beschrijving, —geschroefde lof; **-schrokken** (gultzig opten), ik heb —geschrokt; **-schrokker** (gultzigaard), m. —s; **-schudding** (alarm, ontstellenis, volksoploop), v. —en: bevreesd zijn voor —en; **-schutten** ('t water keeren door een schutsluis), ik heb —geschut; **-sieren** (opsmukken, optooien), ik sierde op, heb —gesierd: een kamer —, fig. een verhaal —.

Op'siersel (datgene, waarmee men iets opsiert), o. —s, —en; **-sjorren** (scheepst. omhoogsjorren), ik heb —gesjord: de kisten —; **-slaan** (eig. opwaarts slaan, in de hoogte slaan), ik sloeg —, heb en het is —geslagen: een bal —, de mouwen —, de pijpen van zijn pantalon —; bij uitbr. een tent —, oprichten; goederen —, voorraad —, opdoen, aanschaffen, opstapelen in een pakhuis; zijn woning —, vestigen; de oogen —, openen, ergens heen wenden; de prijzen —, verhoogen; het vleesch slaat op, wordt duurder; een boek, een atlas —, openslaan.

Op'slag 1. (het opslaan inz. der oogen; plaats, waar goederen worden opgeslagen), m. gmv.: een — voor hout; 2. (omslag aan een kleedingstuk), m. —en: de roode —en van een uniform; 3. (hooger bod, opbod), m. gmv.: iets bij —verkoopen: de koopers bieden tegen elkaar op d. i. noemen telkens een hooger prijs, verg. Afslag; 4. (verhooging, vermeerdering, b.v. van prijs, van traktement, loon, huur), m. gmv.; 5. (uitspruitzel, scheut onder aan een boom), m. eiken—.

38

Op'slagplaats (entrepot, terrein tot opslag v. goederen), v. -en.

Op'slatten (uitbaggeren, weer op behoorlijke diepte brengen), hij slatte -, heeft -geslat; zie Slatten.

Op'slechten (scheepsw. opknappen), ik slechte -, heb -geslecht; -**sleepen** (naar boven sleepen, stroomopwaarts sleepen), ik sleepte -, heb -gesleept: een vrachtschip met een sleepboot naar de haven -; -**slokken** (naar binnen slokken, inzwelgen), hij slokte -, heeft -geslokt: de snoek slokt kleinere vissen -; fig. het deel der armen -, zich brutaal toeëigenen; -**slooten** (met slooten omgeven), ik slootte -, heb -gesloot: een stuk land -; ook: de sloot uitdiepen en de kanten schuin afsteken.

Op'slorpen, op'slurpen (slurpend oprinken), ik heb -geslorpt (-geslurpt): een geklopt ei -; bij uitbr. inzwelgen: de grond slurpt het regenwater -; -**smuk** (tooi, toosel, opschik), m. gmv.; -**snijden** (opensnijden, geheel in stukken snijden), ik sneed -, heb -gesneden: een brood -, een kip -, een visch -, het krentenbrood is nu al -gesneden; fig. kleinacht. voor opzeggen: een vers van eigen maaksel -, bij uitbr.: men zat vele sigaren te rooken en vele verhalen op te - (C. O.); verder: bluffen, pochen, grootspreken, snoeven: hij zat den heelen avond op te - over zijn heldendaden in Indië.

Op'snijder (iem., die opsnijdt, pocher), m. -s; -**snijderij** (blufferij), v. -en; -**snorren** (opschommelen), ik heb -gesnord: ik zal dat oude blijspel wel ergens -; iemand -, opsporen, gzm.; -**sommen** (op de rij af noemen), ik heb -gesomd: al zijn grieven -; -**spalken** (met een spalk openzetten), ik heb -gespalkt: een geslachte koe -, fig. den mond, de oogen -, d. i. wijd openzetten; -**spelden**, ik speldde -, heb -gespeld: een prent -, a. d. wand vastspelden; ook: een japon -, met sluitspelden opschorten; -**spelen** (beginnen te spelen; op zijn poot spelen, uitvaren), ik heb -gespeeld, gzm.: de baas ging tegen de knechten -, razen, tieren; -**sperrren** (wijd openzetten), ik heb -gesperd: den muil -, wijd openen; -**sporen** (op het spoor zien te komen, zien te vinden; door zoeken vinden), ik heb -gespoord: het wild -, opspeuren, een dief -; -**spouwen** (opensplijten, opsplijten), ik heb -gespouwen: een ganzepen te ver -.

Op'spraak, v. gmv.: hij is in -, men spreekt ongunstig over hem; iemand in - brengen, eig. op de spraak en wel in ongunstigen zin.

Op sprin'gen staan (handel. op het punt slaan failliet te gaan), hij stond -, heeft -gestaan: een koopman, die - staat (C. O.)

Op'staan (gaan staan, zich oprichten), ik stond -, ben -gestaan: van tafel -; gij moet -, uit het bed komen; fig. de gewesten stonden op, d. i. kwamen in opstand; -**stal** (het boven den grond gebouwde), m. -stallen: de - van een erf, d. i. de huizingen, stallen, enz.; het recht van -, om nl. op eens anders grond te mogen bouwen of planten; de - van een schip, de masten en het want; -**stand** (oproer, revolutie), m. -standen; bouwk. teekening van een gebouw, zooals men er tegen aan ziet; verder: de heele inrichting van een winkel: toonbank, kasten, bakken, ook: dat, wat zich op een

vlak verheft, zie Katafalk; -**standeling** (muiter, oproermaker, rebel), m. en v. -en, voor het vr. ook: -**linge**; -**standing** (verrijzenis des Heeren), v. gmv.: het feest der -, Paschen; ook: de verrijzenis des vleescheten jongsten dage.

Op'stapelen (aan stapels zetten, al stapelende aan een hoop zetten), ik stapelde -, heb -gestapeld: turf, steenen -; fig. geld -, verzamelen; schatten -; -**stappen** (opstaan en heengaan), ik ben -gestapt, weggegaan; zegsw. hij is voorgoed -gestapt, is gestorven; -**steken** (in de hoogte steken), ik stak -, heb -gestoken: den vinger -, een vaan -, fig. het hoofd -, zich gaan verzetten; de wind steekt op, komt op; een vaatje bier -, er den tap of de kraan in slaan; een sigaar of pijp -, doen ontbranden; geld -, in den zak steken; -**steker** (hoovork met langen steel, mes), m. -s; -**stel** (schets, ontwerp, verhandeling, steloefening), o. -stellen, -letje, o. -s; -**stellen** (ontwerpen, opschrijven; mil. plaatsen, in rang stellen), ik stelde -, heb -gesteld: zich verdekt -, zie Verdekt; -**steller** (hij, die iets opstelt, in Vlaand. redacteur), m. -s; -**stijven** (stijf worden), het steef -, het is -gesteven: het strijkgoed is nog wat slap, maar het zal nog wel -; ook, stijf maken: het linnen -; de wind stijft -, wakkert aan.

Op'stoken (beter doen branden, fig. ontevredenheid tegen iemand, twist verwekken, ophitsen), ik heb -gestookt: de kachel -; twee jongens tegen elkaar -; -**stoker** (ophitser), m. -s; -**stokerij** (ophitserij), v. -en; -**stootje** (relletje, oploop), o. opstootjes: er was daar een -; -**stopper** (oorvijg, slag, stomp, vuistslag), m. opstoppers, gzm.; -**strijden** (betwisten), ik streed -, heb -gestreden: hij streed mij dat op, d. i. wilde niet toegeven, dat het waar was, zie Ontstrijden; -**strijkmes** (spadeel, ook, tempermes), o. -messen; -**stuven** (fig. toornig worden), ik stooft -, ben -gestoven: hij stuift op als buskruit, is zeer opvliegend, zeer driftig; -**stuwen** (het water omhoog drijven of doen rijzen door dammen, schotten, enz.), ik heb -gestuwd, zie Stuwdam; -**takelen** (van tuig en takels voorzien), ik heb -getakeld: een schip -, optuigen, verg. Aftakelen; fig. zich -, zich opdirken, opsmukken; -**tassen** (ophoopen, opstapelen, fig. verzamelen), ik taste -, heb -getast.

Optatief (Lat. spraakk. wenschende wijs), m. -tieven, b.v. Lang leve onze vriend; Moge het den jubilaris welgaan!

Op'teekenen (opschrijven, noteeren), ik heb -geteekend: inkomsten en uitgaven -.

Opt'eeren (kiezen, de voorkeur geven): hij is gekozen in twee districten, welk zou hij -, denkt ge?

Op'tellen (bijeentellen), ik heb opgeteld: een rekening -; fig. de verdiensten van iem. -, achter elkaar opnoemen; -**telsom** (rek. opgave, om te leeren optellen), v. -sommen.

Op'telling (rekenk. bewerking, die de som van twee of meer getallen leert vinden), v. -en; -**tellinkje**, o. -s.

Op'teren (al terend verbruiken), ik heb opgeteerd: een erfenis -, opmaken.

Op'tica, optiek (gezichtkunde, leer der wetten van het licht), v. gmv.

Opticien' (Fr. gezichtkundige, ook, *slipper van oogglazen, maker van brillen en verdere optische instrumenten*), m. —ciens.

Op'tie (*vrije keus, voorkeur*), v. gmv.: *een huurhuis in — houden*. (t = s).

Op'tillen (*opbeuren, van den grond opheffen*), ik heb —getild: *een zwaar voorwerp —*.

Op'tima for'ma, zie: In —.

Optima'ten (*aanzienlijken, voornamen in den staat: partij in 't oude Rome, die uitluitend kapitalistische belangen voorstond*), m. mv.

Optimis'me (*tevredenheid en ingenomenheid met het bestaande; gezindheid, die alles ten beste willegt, van alles de lichtzijde zoekt*), o. gmv.: *een onverbeterlijk —; verg. Pessimisme*.

Optimist' (*aanhanger of voorstander van het optimisme*), m. —en; verg. Pessimist.

Optimis'tisch (*wat met het optimisme strookt*), bn. en bw.: *een —e levensbeschouwing, hoopvol; de toekomst — inzien, rooskleurig; iets — voorstellen, zeer gunstig*.

Op'timus (*de beste*), m.: — *maximus* (*de grootste*), titel van Jupiter.

Op'tisch (*gezichtkundig*), bn.: *een — instrumentmaker; een — bedrog, gezichtsbedrog; een — glas, zie Glas; een — instrument, b.v. een telescoop, veldkijker, periscoop, enz.*

Op'tocht (*het ordelijk optrekken van een menigte, stoel, feeststoel*), m. —tochten.

Optomé'ter (*gezichtsmeter, meter van de gezichtsverle van het oog*), m. —s.

Op'tooin (*opschikken, opsiëren, opsmukken*), ik heb —getooid: *iets of iem. —; zich —; —toomen* (*den toom aandoen*), ik heb —getooid: *een paard —; fig. een hoed —, een zijrand ervan opslaan; —trede* (*verhoog, opstap, podium*), v. —treden; —*treden* (*verschijnen*), ik trad —, ben —getreden: *het — van een beroemden zanger, tooneel-speler, enz.; legen iem. —, zich doen kennen als zijn tegenstander; —trekje* (*klein vertrek, verblijf, inz. zomerverblijf*), o. —s: *een — huren voor de zomermaanden; —tuigen* (*scheepst. optakelen, de verschillende deelen van zeil en want op hun plaats stellen*), ik tuigde —, heb —getuigd; fig. opschikken: *wat is die boerin —getuigd! verder: een trek-dier het tuig aandoen: een paard —*.

Opulent' (*rijk of vermogend*), bn. (ent=ent).

Opulent'ie (*overvloed, groote rijkdom, aanzienlijk vermogen*), v. gmv. (t = s).

Op'us (*muz. werk b.v. v. e. toondichter*), o. opera.

Op'vallen (*in 't oog vallen*), het viel —, is —gevallen: *het viel algemeen —, dat de spreker onrustig was; zijn vreemde houding viel mij —, wekte mijn aandacht; —val'lend: haar kleeding was nog al —, ongewoon*.

Op'varende (*zeew. iem. van de bemanning of van de passagiers*), m. en v. —n, meestal meerv.: *bij die schipbreuk zijn al de —n omgekomen*.

Op'vatten (*vatten en opnemen*), ik vatte —, heb —gevat; fig. *zijn taak weer —, den draad eener rede weer —; liefde voor iem. of iets —, gaan gevoelen; —vatting* (*meening, oordeel*), v. —en: *verschil van —, naar mijn —*.

Op'vizelen (*opschroeven, in de hoogte vizelen, met vizels of dommekrachten in de hoogte werken, fig. overdreven prijzen*), ik heb —gevizeld: *een sluisklep —; zegsw.*

iemands verdiensten —, iemands goede daden —, in de hoogte steken, verheffen, eig. in de hoogte schroeven, zoodat ze in het oog vallen; iemands werk —.

Op'vliegen (*in de hoogte vliegen; fig. driftig worden, opstuiwen*), ik vloog —, ben —gevlogen: *bij onze nadering vloog een koppel patrijzen —; de man kon om een bezetting —; hij vliegt — als buskruit*.

Op'vliegend (*oplopend, opstuiwend, driftig*), bn.: *een — mensch; wat is hij —!*

Op'voeden (*grootbrengen, lichamenlijk en geestelijk kweken, vormen*), ik heb —gevoed; —er, m. —s: *de ouders zijn de natuurlijke —s hunner kinderen; zie ook Paedagog.*

Op'voeding (*het opvoeden naar lichaam en geest*), v.: *zijn kinderen een goede — geven, zie Educatie; er is in ons land een bond voor lichamenlijke —, nl. door gymnastiek en spel; de — beoogt de harmonische ontwikkeling van alle krachten naar lichaam en ziel*.

Op'voedkunde (*leer der opvoeding*), v. gmv., zie Paedagogie; —**kundige** (*iemand, ervaren in paedagogie*), m. en v. —n; zie Paedagog.

Op'voeren (*ten tooneele voeren, geven*), men voerde —, heeft —gevoerd: *een blijspel —, Vorstenschool van Mull. —; verder bet. —voeren* (*de prijzen in de hoogte drijven*): *den prijs der levensmiddelen, der steenkolen —; fig. de wedde —, doen stijgen; —voering* (*het opvoeren van een tooneelstuk*), v. —en: *de 100ste — van een beroemd drama; —volgen* (*iets of iem. volgen; in de plaats komen van*), hij volgde —, heeft en is —gevolgd: *een bevel, een voorschrift —; Koningin Wilhelmina volgde haar vader, Willem III — (1890); —volger*, m. —s: *de — van Karel V; hij was mijn — in dat ambt; —vorderen* (*opeischen, terugvorderen*), hij vorderde —, heeft —gevorderd: *zijn geld —, zijn depositogelden bij een bank —; —vroolijken* (*opmonteren, opleukeren*), hij vroolijkte —, heeft —gevroolijkt: *Teun wist de oude besten op te —, een zieke wat —, opbeuren*.

Op'waarts (*omhoog, naar boven*), bw.: *dit pad loopt al —, zij sloeg de oogen —; —waartsch*, bn.: *een —e heffing der armen*.

Op'wachten (*wachten tot iem. komt, soms met het doel kwaad te doen*), men wachtte —, heeft —gewacht: *aan de deur van de herberg stonden de dronken kerels hem op te —; ik zal je bij de poort — om dan met je de voetstap te maken; —wachting* (*plechtig bezoek*), v. gmv.: *zijn — maken bij den vorst, bij een minister, een kardinaal, enz.; —wassen* (*in de hoogte wassen, opgroeien*), ik wies op, wij wiesen op, ik ben —gewassen: *een wilde wijnrank ziet men snel —; bij de eiken wies ik — (Staring), zie ook: Opgewassen; —wegen* (*even zwaar zijn als iets anders*), het woog —, heeft —gewogen; meestal fig. *paarlen wegen tegen goud —, zijn evenveel waard als goud; een schilderij van Rembrandt weegt thans tegen goud —, is zijn gewicht aan goud waard*.

Op'wekken (*wakker maken, doen opstaan uit den dood of uit bezwijming*), ik heb —gewekt: *de levensgeesten v. e. drenkeling weder —; iemand uit den doodsstaap —, hem weer levend maken; iets moed —; iem. tot handelen —, aansporen; —wekkend*, bn. en

bijw.: —e middelen, prikkelend; fig. een — woord, bemoedigend, stichtelijk; een — gesprek, prettig; iem. — toespreken; —wellen (naar boven wellen van water, zand), het is en heeft opgeweld; —welling (fig. opbruising), v. —en: een — van toorn; —werpen (eig. omhoogwerpen), ik wierp —, ik heb —geworpen: een schans —, doen ontstaan; een vraag —, opperen; zich — tot aanvoerder, zich zelf maken tot aanvoerder; —werpen (tegenwerping), v. —en; —wiegen (fig. grootbrengen, opvoeden), ik heb —gewiegd: iemand in alle deugden —, w. i. g.; —winden (windende omhoogbrengen, opdraaien, opvrijselen), ik wond —, heb —gewonden: een horloge —, garen —; fig. de menigte —, d. i. aan den gang maken, aanzetten; zich —, kwaad worden, zich driftig, boos maken: wind je toch zoo niet op over een kleinigheid; voit. deelw. als bn.: hij is een — standje, hij maakt zich gauw boos, is een levenmaker; —winding (toestand van opgewondenheid), v.: de eerste — van den oorlog in 1914.

Op'zamen (van den grond opnemen en bijeenzamen, bijeenbrengen), ik heb —gezamd: afgewaarde vruchten —; fig. de stemmen —, de stembriefjes in ontvangst nemen; —zeg'baar (kunnende opgezegd of te-niet-gedaan worden), bn.: elke hurur is metertijd —, een —bare verbintenissen.

Op'zeggen (uit het hoofd zeggen; afzeggen; ontzeggen), ik heb —gezegd of —gezeid: een gedicht —; een' knecht de huur —; iemand de vriendschap —, het vertrouwen —; —zenden (verzenden naar een bepaalde plaats), ik zond —, heb —gezonden: zijn papieren —, een landlooper naar een kolonie —, een brief —; —zet 1. (het opgezette, een toestel), m. —ten; 2. (benaamd plan, toeleg), o. gm.v.: met —; —zet'telijk (met voordacht, voorbedachte-lijk), bn. en bw.; —er, —st: een —e belemmering; hij deed het —; —zetten (op iets zetten), ik zotte —, heb —gezet: een pet —, zijn bril —, de kroon —; het eten —, nl. op het vuur, de aardappels —; spel: een kwartje — b. v. op het ganzenbord wagen; fig. aanhitsen, opstoken: de publieke opinie tegen iets of iem. —; de burgers tegen de wettige machten of autoriteiten —; verder: de huid van een dood dier opstoppen; een vogel b. v. een gans, een zwaan —, een hondje —; ook, dikker worden, opzwellen: je gekneusde arm zal wel —; een onweer komt —, nadert; —zetting (zwelving), v. —en: een — van de lever, een — van de maag; —zicht (leiding, toezicht, beheer), o.: ergens het — hebben; —zicht (vrees voor, 't opzien tegen), o.: hij liet het uit mensche-lijk —.

Op'zicht' (handel. op vertoon betaalbaar).

Op'zichte, ten — van: met betrekking tot, wat betreft: te mijnen —, wat mij betreft.

Op'zichter (ambtenaar, belast met het opzichten), m. —s: hij is — bij den Waterstaat.

Op'zicht'ig, bn. en bw.; —er, —st: een —e kleedij; zij is —gekleed, d. i. vreemd, ongewoon, zoodat het de aandacht trekt.

Op'zien (den blik opstaan), ik zag —, heb —gezien: gij zult er vreemd van —, erg verwonderd over zijn; tegen iets —, bang zijn voor, iets vreezen: hoog tegen iemand —, hem zeer hoog stellen.

Op'zien (verwondering, verbazing), o. gm.v.:

dat zal veel —baren of maken, wekken.

Opzienba'rend (verwondering wekkend), bn.: een —e tijding, een — proces, een — feit.

Op'ziener (iem., die met het opzicht is belast, meestal van hogere ambten gezegd), m. —s, b. v. jacht—, school—.

Op'zijn (koppeling van het bijw. op en zijn, komt in enkele gevallen, doch niet steeds in alle tijden voor): mijn broer was om acht uur nog niet —, opgestaan; al het brood was —, opgegeten, verbruikt; de zon, de maan is al —, boven den horizon; de jaloezie is nog niet —, opgetrokken; na die lange wandeling was zij —, uitgeput, erg vermoeid; de grijsaard was totaal —, afgeleefd.

Op'zitten (rechttop zitten, overeind zitten), ik zat —, heb —gezeten: laat —, opblijven; ons hondje kan —; zegsw. — voor iemand, naar iemands pijpen dansen; iemand doen —, hem gedwee maken; verder: daar zal wat voor u —, gij zult een strange berisping krijgen; —zoeken (opsporen, trachten te vinden), ik zocht —, heb —gezocht: het wild —, den vijand —, een woord —; iem. —, bezoeken, hem een visite brengen; —zouten (in 't zout leggen, fig. iets voor zeer lang opbergen), ik zoutte —, heb —gezouten; —zwabberen (scheepst. reinigen met den zwabber), ik heb —gezwabberd: als de morgen aanbreekt, begint de knecht met het — van het dek, d. i. afwasschen, afschrobben; —zwalpen (opspoen, opwerpen m. d. golfslag), het is —gezwalpt: de zee zwalpt hout —; —zweepen (opjagen, aanjagen), ik heb —gezweept: storm kan het water van rivieren —, fig. op-hitsen, aanvuren: de volkswoede —; —zwellen (opzetten, dikker worden), het zwol —, is —gezwollen: het tandvleesch kan —.

Oraal' (mondeling, woordelijk), bn. en bw.

O'ra et labo'ra (Lat. Bid en werk).

Orageus' (Fr. stormachtig, onstuimig), bn.

Ora'kel 1. (godsspraak: bij de oude Grieken het middel, waardoor de menschen den wil der goden en de toekomst trachten te weten te komen), o. —s; 2. (de plaats, waar de orakels werden gegeven), o. —s: het — van Dodo'na, aan Zeus of Jupiter gewijd, het — van Delphi, aan Apollo gewijd; 3. (de raadselachtige antwoorden der priesters of der pythia v. h. ora- kel), o.; fig. spreekwoorden, als —len door de ouders aangevoerd (C. O.); ook: vraagbaak, raadsman, iem. van groote kennis of diep inzicht: het Deltisch —, Hugo de Groot (1583—1645).

Ora'kelen (spreken, alsof men orakeltaal doet hooren), hij heeft georakeld: aldus ora- kelt deze afgevaardigde in de Kamer, dikwijls spottend gezegd evenals het volgende woord.

Ora'keltaal (geheimzinnige taal), v. gm.v.

O'rang (O.-I. man, vent, kerel), m. —s: wat een vreemde —, e. onbeschaamde —!

—ba'roe (O.-I. eig. nieuw mensch: nieuweling, baar), m.; uit — ontstonden: norenbaar, orimbaar of baar, alle met gelijke beteeken-

nis, (lees: ang als in: tang); —goe'noeng (O.-I. bergmensch op W.-Celebes, woest in wild, gewapend met piek en klewang, versierd met schellepjes, varkenstanden, kralen en veeren), m. —s; —kay (O.-I. notabele, man van aanzien), m. —'s, (ay = aal); —ket'jil (O.-I. geringe man, de kleine man), m. —s;

—hollan'da (naam van den blanke bij den

inlander), m. -'s, ook: — *wolan'da*, — *blan'da*;
 — *oe'tan* (staartlooze, drie voet hooge aap op
 Sumatra en Borneo), m. —s, ook, *Ma ja s*;
 — *tani* (landbouwer), m. —tani's.
Orangeade (Fr. *verfrissende drank van
 oranjevater, suiker, enz.*), v. gmv.
Orangis'ten (in Ierland, nakomelingen van
Prot., die daar na den slag aan de *Boyne*
 (Juli, 1690) door koning *Willem III* zijn
 gevestigd; partij der Protestanten in Ierland
 inz. in *Ulster*), m. mv.
Oranje (boom), m., (roodgele vrucht), v. —s.
Oranje (roodgele kleur), o. gmv.
Oranje (roodgeel als een oranjeappel, oranje-
 kleurig), bn.: —linten, een —wimpel.
Oranje (gesch. *Willem van Oranje, de Zwij-
 ger*), m.: de —s, de Oranje-vorsten, —boven
Oranjeappel (vrucht van den oranjeboom),
 m. —s, —en, dikwijls ook naam v. d. sinaas-
 appel; —bitter (oranje-kleurig bitter met
 jenever), o.: *Kaat Mossel ventte — in den
 Fr. tijd*; —bloesem (witte, welriekende bloe-
 sem van den oranjeboom), m. —s; —boek
 (door onzen Minister v. Buitenlandsche Zaken
 uitgegeven bescheiden in boekvorm), o.
 —en; —boom (zekere altijd groene tropische
 boom), m. —en; de sinaasappelboom, de
 citroenboom, de pomeransboom en de
 pompelmoesboom zijn de voornaamste soor-
 ten; —huis (oranjerie), o. —huizen; —huis
 (het regeerend vorstenhuis in Nederland), o.
 gmv.; —klant (in de nadagen der Republiek,
 vriend van den stadhouder, scheldnaam voor
 een prinsgezinde), m. en v. —en, verg.
 Keezen; —kleur (roodgeel), v. gmv.; —
 kleurig (de oranjekleur hebbende), bn.; een
 —e sjerp; —lint, o. —en; —man (koopman
 in oranjeappels), m. —mannen en —lieden,
 —lui; ook: (iemand, die Oranjegezind was), m.
 —mannen, zie *Patriot*.
Oranje-Nassau-orde (Ned. ridderorde, ge-
 sticht in 1892, in 5 klassen), v.: de — dient
 ter onderscheiding van Nederlanders en
 vreemdelingen, die zich verdienstelijk je-
 gens het vorstelijk huis, den staat of de
 maatschappij hebben gemaakt.
Oranjerie (broeihuys, waarin de oranje-
 boomen e. a. des winters tegen vorst bewaard
 worden), v. oranjerieën; ook, Oranjuhuis.
Oranjespin (spin met oranjekleur), v. —nen.
O'rans (eig. biddende), v. oran'ten: een — is
 een geschilderde staande vrouwenfiguur,
 met opgeheven armen biddende; oran'ten
 vindt men vele, en wel 153, in de catacom-
 ben van Rome.
Orateur (Fr. *redenaar*), m. orateurs.
Oratie (redevoering, toespraak), v. —s, —tiën.
Oratio pro do'mo (sua) (Lat. *rede voor of
 ten bate van zijn huis*), v., d. i. in zijn eigen
 belang, als *Cicero* (106—43 v. C.) hield, die
 na terugkeer uit ballingschap (57 v. C.) een
 rede hield, om zijn afgebrand huis door
 den Senaat herbouwd te krijgen; thans:
redevoering ten eigen bate. (tio = tsio).
Orator (redenaar), m. —s, —to'ren.
Oratorisch (redekunstig), bn. en bw.: —e
 wendingen in den stijl; hij sprak —.
Oratorium 1. (kleine R.-K. kapel, bid-
 vertrek, voorzien v. e. altaar, kruisbeeld, enz.),
 o. —s, —ria; 2. (een episch-dramatische compo-
 sitie voor soli, koor en orkest, in concertvorm
 op te voeren), o. —s, —ria; het onderwerp van
 een — is veelal van godsdienstigen aard; de

stof van het — is meestal ontleend aan een
 heiligen-legendé, den Bijbel, enz.
Or'beren (nuttigen, opeten), ik orberde, heb
 georberd: een eitje —; meer *Verorbereren*.
Orchest', o. orchesten; meer *Orkest'*.
Orchestra'no (It. muz. muziekinstrument,
 met orgeltoon, met klavier), o. —'s. (oh = k.).
Orchestra'tion (muz. kabinetorgel), o. —s.
Orchidee' (standelkruid, hoofdzakelijk in de
 tropen, met prachtige bloemen in allerlei
 kleuren en variëteiten), v. —ën.
Or'cus, m.; zie: *Hades* of *Tartarus*.
Orda'lium (godsoordeel, godsgericht), o. or-
 dalia of ordaliën; er bestonden in de Mid-
 deleeuwen verscheiden ordaliën, als: het
 tweegevecht, de vuurproef, ook, *ijzerproef*,
 de waterproef, de ketelvang, de heetwater-
 proef, de kruisproef, het werpen van het
 lot; zij golden alle als uiterste of afdoende
 bewijsmiddelen; hun bloeitijd valt in ons
 land in de 10e en 11e eeuw.
Or'de (regel, regelmaat, geregelde toestand),
 v.: een man van —, in alphabetische —, hij
 stelde — op zijn zaken; in een klas moet — zijn,
 tucht; die onderwijzer kan geen — houden,
 rust onder de leerlingen; in een vergadering
 iets aan de — stellen, zie *Dagorde*, *buiten de*
— gaan, *tot de — geroepen worden*. Nog vindt
 men het woord in de volgende bet.:
Or'de 1. (afdeeling eener dierklasse), v. orden:
 de klasse der zoogdieren telt 12 orden, als:
 apen, roofdieren, insectenetters, vleermuis-
 zen, knaaagdieren, tweehoevigen, eenho-
 evigen, dikhuidigen, walvisachtigen, tan-
 deloosen, huiddieren, vogelbekdieren;
 2. (vereeniging van mannen of vr. kloosterlin-
 gen), v. orden: de — der *Dominicanen*, der
Franciscanen, der *Benedictijnen*, enz., der
Ursulinen, enz.; er zijn actieve en contem-
 platieve orden, zie ald.; 3. (rangorde in de R.-K.
hierarchy), v. —n: de — der bisschoppen, der
kardinalen; de kleinere —n; de hoogere —n,
 als: het subdiaconaat, het diaconaat, het
 priesterschap; 4. (bouworde, bouwtrant), v.
 orden: er bestaan vijf —n wat betreft de kolom
 of zuil, nl. de *Toscaansche*, de *Corinthische*,
 de *Ionische*, de *Dorische* en de *Romeinische*,
 zie ook *Zuil*; 5. (eereteken), v. orden: de —
 van *Oranje-Nassau*, de — van den *Nederland-
 schen leeuw*; een *buitenlandsche —*, decoratie.
Or'deband (lint eener ridderorde), m. —ban-
 den; —keten (ketting eener ridderorde), v.
 —ketens; —kruis (eerekuis), o. —kruisen.
Or'debroeder (medebroeder van of in een
 geestelijke orde), m. —s; —kleed (gewaad
 van den ordebroeder), o. —kleeren, —eren.
Or'del, o.; —s, zie *Ordalium*.
Ordelie'vend (gesteld op orde, de orde be-
 minnende), bn.; —er, —st: een —man, een —
 burger, een —e bevolking.
Or'delijk (geregeld, volgens regel en orde),
 bn. en bw.; —er, —st: een —huishouden;
 zich —gedragen; de tegenst. zijn *Wan-
 ordelijk*, *Ordeloos*.
Or'delint, o. —linten; zie *Ordeband*.
Or'deloos (zonder orde of regel), bn. en bw.:
 een —huishouden; alles lag —door elkaar,
 verward, het tegengestelde is *Ordelijk*.
Or'denen 1. (regelen, in orde brengen, schik-
 ken), ik heb geordend: deze boeken, papieren,
 schriften moeten nog wat geordend worden;
 2. (R.-K. de wijdingen toedienen; als lid
 eener kloosterorde opnemen).

- Orden'telijk** (met verspringing van klem uit: *or'dentlijk: fatsoenlijk*), bn. en bw.; —er, —st: *Meeltje is een heel — meisje* (C.O.); *jongen, gedraag je toch —*.
- Or'de- of figuur'oefeningen** (gymnast. die oefeningen, welke door middel van gymnastische bewegingen, regelmatige figuren leeren beschrijven of doorloopen), v. mv.: de — worden gezamenlijk door een groep gymnasten in één tempo uitgevoerd.
- Or'der** (bevel, lastgeving, opdracht, bestelling om te leveren), v. —s; —boek (handel. boek, waarin orders worden genoteerd), o. —en; —briefje (betaalbriefje), o. —s, ook: —biljet, o. —ten, zie: Acceptatie, Promesse.
- Ordinaat'** (zekere meetk. lijn), v. —naten.
- Ordinair'** (Fr. gewoon, van gevone qualiteit; alledaagsch), bn. en bw.: dat is te — goed voor een kostuum; hij is nogal — in zijn taal, in zijn manieren; het zijn maar —c lui; *foei, hoe — van je!* min.
- Ordina'ris** (gaarkeuken, eethuis), v. —sen. vero.
- Ordonmans'** (mil. toegevoegd officier of mindere, die bevelen, rapporten, enz. moet overbrengen), m. —en; —dienst, m.: ik heb —; —officier, m. —officieren.
- Ordonnan'tie** (bevel, verordening, voorschrift; schikking van de figuren op een schilderij), v. —ties, —tiën.
- Ordoneeren** (bevelen, gelasten, verordenen, voorschrijven, gebieden).
- Orea'de** (bergnaam), v. —n: zie Nimf.
- Oreeren** (Lat. orare, spreken: een redevoering houden, uitvoerig en deftig redeneeren).
- Ore'mus** (laat ons bidden: oude beginformule van een kerkelijk gebed), o.: zegsw. 't is daar —, er is ruzie, die naar buiten doorklinkt.
- Ores'tes**, m.; myth. zoon van Agamemnon en Clytemnestra, die door de goden met waanzin gestraft en door de Furiën vervolgd werd, wegens moedermoord, totdat hij door den Areopagus door toedoen van Apollo en Athene wordt vrijgesproken en naar zijn vaderstad Mycene terugkeert.
- Orgaan'** (werktuig of instrument; zinnuig en verder deel van mensch, dier of plant, dienend voor een bepaalde functie; stem inz. van een zanger; een courant van een partij), o. organen.
- Organ'die** (O.-I. zeker katoenen weefsel, op mousseline gelijkende), o. gm.v.
- Organiek'**, orga'nisch (bewerktuigd, van organen voorzien, levend: van planten en dieren), bn.; fig. —nieke wetten, hoofd wetten uit de grondwet voortvloeiende.
- Organisa'tie** (inrichting, regeling), v. —tiën, —ties: de rechterlijke —, indeeling van de rechterlijke macht; een nieuwe leger—.
- Organisa'tor** (regelbaar: hij die ordent, regelt), m. —s, —to'ren; —to'risch (als van een organisator), bn.: —c kracht; een — talent.
- Organisch**, bn.; zie Organiek.
- Organiseeren** (een zaak, een partij regelen, inrichten, vormen). (s = z).
- Organis'me** (inrichting; ledenbouw, samenstel; gestel), o. —n: het — van mensch en dier; de taal is een levend —.
- Organist'**, orgelist' (orgelspeler), m. —en.
- Orgea'de** (Fr. amandelmelk met suiker en citroenschillen), v. gm.v.
- Or'gel** (muziekinstrument, welks tonen worden voortgebracht door een luchtstroom), o. —s, —en; het — is in het W. omstreeks de 9e eeuw in gebruik gekomen; ons wind— dateert uit den aanvang der 14e eeuw: een kerk—, een kamer—, zie Serafine.
- Or'gelbouwer** (maker v. kerkorgels), m. —s.
- Or'gelconcert** (concert op een kerkorgel), o. —en; —draaier (kermis- of tiereman), m. —s.
- Or'gelen** (fig. orgelend zingen van vogels), de nachtegaal orgelde, heeft georgeld.
- Orgelist'**, m. —listen; zie Organist.
- Or'gelmuziek** (orgelspel, muziekstuk voor e. orgel of voor orgelspel), v. gm.v.; —punt (muz. punt met boogje boven e. noot, tot aanwijzing dat zij aangehouden moet worden; ook: lang aangehouden noot, waartegen men allerlei, ook niet verwante, harmonieën laat aanklinken), o. —en; —register (muz. rij v. pijpen in een orgel), o. —s; —spel (het bespelen van een orgel), o. gm.v.; —speler (organist; iem., die een orgel bespelt), m. —s; —toon (geluid, door een orgel voortgebracht), m. —tonen; —trapper (man, die den blaasbalg van een orgel trapt), m. —s.
- Orgiast'** (eig. ingewijde, die de orgiën meevierde), m. en v. —en; —astisch (dweeppachtig opgewonden), bn.: —e festijnen.
- Or'giën** (luidruchtige feesten, welke ter eere van Bacchus, om de drie jaren gevierd werden; geheime godsdienstoefening; thans: nachtelijke zwelgpertijen, drinkgelagen, stempmalen), v. mv. (g = g).
- Oriënt'** (het Oosten, Morgenland), o. gm.v. zie Levant; lees: oo-rie-ent'.
- Oriëtaal'** (oostersch, morgenlandsch), bn.
- Oriëntalist'** (kenner van oost. talen), m. —en.
- Oriënta'tie** (het oriënteeren; R.-K. het zoo bouwen eener kerk, dat het hoofdaltaar in het O. staat), v.; zie: Oosting en Linie.
- Oriënteeren**, zich (eig. het oosten zoeken: zich naar het oosten richten, naar de omgeving, om niet te dwaalen): ik oriënteerde mij dan naar de omringende bergen; fig. poolshoogte nemen. (en = en).
- Orillam'me** (oorspr. de kerkelijke vaan van de abdij van St. Denis), v.: door koning Ph. August (1180—1223) tot kroonvaan verheven bij den veldslag bij Bouvines (4 Juni 1214): rood doek met groot wit rechtstandig kruis, gouden sterren en groene eind-eikels.
- Originaal'**, bn. en bw.; meer Origineel.
- Originaliteit'** (Fr. oorspronkelijkheid, eigenaardigheid), v. gm.v.
- Origine** (Fr. oorsprong, het ontstaan v. e. ding en de manier, hoe het ontstaat; bron; afkomst v. e. persoon of een zaak), v. gm.v.
- Origineel'** (oorspronkelijk, onvervalscht), bn. en bw.: dit is nu de —e tekst; bij overdr. een — mensch, die er eigen, meestal koddige manieren of denkwijzen op nahoudt; een — karakter, zonderling, vreemd, lachwekkend.
- Origineel'** (de oorspronkelijke tekst, het echte stuk), o. —en: het — v. e. akte, niet het afschrift; het — van een contract. (g = zj).
- Origineel'** (persoon, die zonderling kan heeten), m. en v. —en: de heer Wagenstert was een — (C. O.); dikwijls als verkleinw.: —tje.
- Orillons'passer** (klein, fijn teekenpassertje), m. —passers; ook, Oreillons—, (ll = lj).
- O'rimbaar**, o'rimbaar (Mal. nieuw aangevoeren matroos op een oostindievaarder), m. —baren; ook, Norembaar.
- Ori'on**, m.; myth. een geweldig jager, die Gr. van roofgedierte zuiverde; na zijn dood, gegord en gewapend, onder de sterren ge—

- plaatst met den hond (Sirius) naast zich; sterrenk. een schitterend sterrenbeeld tusschen den N. en Z. hemel.
- Orkaan'** (stormwind, meestal op tropische eilanden of kusten), m. —kanen: de —kanen wieden vooral tusschen de keerkringen, b.v. op de W.-I. eilanden; zie Cycloon.
- Orkest'** (Fr. *orchestre*: plaats, waar de muzikanten zitten; ook, de muzikanten, nl. de bespelers van instrumenten zelf), o. —en; —dirigent (orkestmeester), m. —en; —meester (leider van een orkest), m. —s; —stuk (muziekstuk voor een orkest), o. —stukken.
- Orlando furioso**, m. zie Roeland.
- Orleaan'** (zekere plantaardige verfstof), o. gm.v.
- Orleans** (zeker weefsel voor dameskleeding, geheeten naar de stad v. dien naam), o. gm.v.
- Ornaat'** (plechtgewaad van R.-K. geestelijken in kerkelijke functiën, liturgische dracht der geestelijkheid bij kerkelijke diensten), o. gm.v.; verder, het parament der Joodsche priesterschap in den tempel; ook ambtsgewaad; zegsw. in vol —, scherts. in deftige ambtskleeding: de burgercader —.
- Ornament', ornament'** (bouwkw. versierend bijwerk, versiersel aan bouwwerken), o. —en.
- Ornamenteeren** (met ornamenten opsieren).
- Ornamenteik'** (de leer van het ornamenteeren, versieringskunst), v. gm.v.
- Orneeren** (versieren, tooiën, verfraaien).
- Ornis** (vogelwereld), v.: de Limb. —.
- Ornithologie'** (leer der vogelen), v. gm.v.
- Ornithologisch** (de vogels betreffende), bn.
- Ornitholoog'** (vogelkenner), m. —logen.
- Orograaf'** (bergbeschrijver), m. —grafien.
- Orographie'** (beschrijving van gebergten), v. gm.v.; —grafisch, bn.: —e kaarten.
- Orologie'** (vergelijkende gebergteleer), v. gm.v.
- Orpheus**, m.; myth. een der oudste en beroemdste der Grieksche zangers; hij betooverde door zijn zang en de tonen zijner lier menschen en dieren, ja, zelfs de onbezielde natuur; ook vergezeld hij de Argonauten, (zie aldaar), op hun zeetocht; lees: or'fuis.
- Orpiment'**, o. gm.v.; zie Operment.
- Orthodox'** (rechtzinnig, rechtgeloovig, oudgeloovig), bn. en bw.
- Orthodox'e** (rechtzinnige in de Hervormde kerk, rechtgeloovige), m. en v. —doxen.
- Orthodoxie'** (rechtzinnigheid in den godsdienst, het streng vasthouden aan de kerkleer), v. gm.v.
- Orthoëpie'**, —piek' (uitspraakleer), v. gm.v.
- Orthographie'** (spelkunst, spellingsysteem, kunst om juist te schrijven), v. —ën.
- Orthogra'phisch** (volgens of naar de regels der heerschende spelling), bn. en bw.
- Orthopedie'** (leer der middelen tot herstel van lichamelijke verkrommingen; kunst, om schiefgegroeide lichaamsdeelen weer in den juiststen vorm te brengen), v. gm.v.; —pe'disch (wat op de orthopedie betrekking heeft), bn.: —e gymnastiek; —pedist' (beoefenaar, kenner der orthopedie), m. —en. (e = ee).
- Ortolaan'** (dierk. gorsachtige vogel), m. —lanen; de — toeft van April tot October in ons land, hij heet ook: vreemdeling of korenschrijver.
- Os** (rond), m. ossen: een span ossen; zegsw. van den — op den ezel springen, van den hak op den tak, van het eene onderwerp op het andere; hij is een rechte —, dommerik; zoo dom als een —, d. i. erg dom.
- O sanc'ta simpli'citas!** (Lat. O, heilige eenvoud!)
- Oscilla'tie** (slingering, schommeling), v. —tiën, —s; oscilleeren (slingeren), (ll = l).
- Oscula'tie** (de aanraking van twee gebogen vlakken of twee kromme lijnen), v. (t = s).
- Osi'ris**, m.; bij de Egyptenaren de zonnegod, gemaal van Isis: — was een goede, weldoende godheid, die hun den landbouw leerde; hij werd aangebeden in den heiligen stier of Apis, zie aldaar. (si = zie).
- Osma'nen** (andere naam voor Turken, naar sultan Osman, ± 1300), m. mv.; osma'nisch, bn.: de —e taal, het —e rijk, het Turksche.
- Osmo'se** (nat. vermenging van twee opgeloste stoffen door een poreuzen wand), v. gm.v.; zie: Endosmose, Exosmose.
- Ossa'rium**, o. —s, ossaria; zie Ossuarium.
- Os'segebraad** (gebraden osseveleesch), o. gm.v.
- Os'sekop** (kop van een os), m. —koppen.
- Os'seleer, os'senleer**, o. gm.v.; —en, bn.
- Os'sendriift** (een troep ossen), v. —driften.
- Os'senhaas** (lendestuk van een os), m. —hazen; —huid (vel van een os), v. —en.
- Os'senoog** (oog van een os), o. —oogen.
- Os'senvleesch** (vleesch van ossen), o. gm.v.
- Os'serib** (rib van een os), v. —ribben.
- Os'setong** (tong van een os), v. —tongen; —vleesch (vleesch van een os), o. gm.v.
- Ossua'rium** (knekelhuis), o. —riums, —ria.
- Osta'disch** (naar den trant v. Van Ostade, 1610—'85, beroemde schilder der Holl. school), bn.: twee passedijzende boeren, met de echt —e pijpjes (C. O.), zie Passediezen.
- Os'tara**, v.; Germ. myth. denklijk: godin d. herlevende natuur: —feest of Osterfeest, nl. van de herleving der natuur, d. i. in 't begin van de lente.
- Ostenta'tie** (praalzicht, pronkerij, uiterlijk vertoon, ook: ophel, grootspraak, bluf), v. gm.v. (tie = sie).
- Osteologie'** (leer der beenderen), v. (g = g).
- Osteoloog'** (kenner der beenderen), m. —logen.
- Osteri'a** (It. herberg, logement), v. —'s. (e = ee).
- Ostracis'me**, —mus (gesch. het schervengericht in oud-Athene), o.: door het — werden bij meerderheid van stemmen door het volk personen voor tien jaar verbannen, b.v. Themistocles in 470 v. C.
- O tem'pora, o mo'res!** (Lat. O, tijden! o, zeden!) afkeurende uitroep van Cicero (106—43 v. C.) over de verdorvenheid van zijn tijd.
- O'tium cum dignita'te** (Lat. Rust met waardigheid), d. i. een eervolle rust na een welbestede leven. (ti = tsie).
- Otographie'** (beschrijving v. het oor), v. gm.v. —logie' (wetenschap, zie zich met het oor bezighoudt), v. gm.v.; —phoon' (horentje, in gebruik bij hardhoorenden), v. —phonen; —scoop' (oorspiegel), m. —scopen.
- Ot'ter** (dierk. marterachtig roofdier), m. —s: de — heeft een lang lichaam, korte pooten met zwemvliezen, hij leeft van visch, kreeften, kikvorschen, enz. zie: Vischotter, Zeootter, Loutre; fig. domoor, stommerik: je bent een —; zegsw. daar is een — in 't bolwerk, daar schuilt gevaar; zoo scheel als een —, erg scheel.
- Ottoma'ne** (Turksch rustbed, lage sofa zonder leuning of rugsteun), v. —n.

Ottoma'nisch (*Turksch*), bn.: *het -e rijk*; ook: *Ottomansch*, zie *Osmanisch*.

Ottoman'nen (*Osmaansche Turken in Europa en Klein-Azië*), m. mv.; ook: *Ottomanen*.

Oubol'lig (*tobrnig, zonderling, snaaksch*), bn. vero.; ook wel *Holbol'lig*.

Oud (*van zekeren leeftijd, bejaard*), bn.: -er, -st: *zijn zoon is tien jaar -*, *Jeruzalem is -er dan Rome, de -ste zoon erjde den adellijken titel*; *Bismarck was, toen hij ontslag nam in 1890, een - man, bejaard*; *in -e tijden of dagen, lang geleden*; fig. *hij is een -e rot van de beurs*, een gewiekst beursbezoeker, een slimme vos; zegsw. *dat is zoo - als de weg van Kralingen*, zie ald., verg. *Olim*; verder heeft - de bet. van voormalig: *een -minister*, -er gewoonte; *de -e wereld-zee, de Middellandsche Zee*; ook is het de tegenstell. van *nieuw*: *een -e jas*; *de -e talen*, Latijn en Grieksch, zie *Modern*; *de -e geschiedenis*, nl. loopende tot 476 n. C.; *het -e testament*; -achtig (op jaren komende of zijnde), bn.: *een - heertje*.

Oudbak'ken (*beleggen, niet versch*, fig. *ouderwetsch*), bn.: - brood, reeds lang geleden gebakken; fig. - denkbeelden, *een - drocht*; verg. *Nieuwbakken*.

Oud'duitsch (*de Duitsche taal vóór de 12e eeuw*), o. gmv.; als bn.: de oude Duitschers betreffende.

Ou'de (*bejaarde*), m. en v. -n; spreekw. *Zoals de -n zongen, piepen de jongen*, zie *Piepen*; *de -n*, Grieken en Romeinen; verder: *vader, scheepskapitein*, gmv., meest: *den Ouvel* zie ald.

Oudebeer' (*gemeenz. voor vader*), m. -en.

Oudejaar' (*de laatste dag des jaars*), o. gmv.

Oudejaars'vond (*de laatste van het jaar*), m. -en: - vieren i. d. kring der zijnen, zie *Silvester-a'vond*; -jaars'a'vondpreek (Prot. preek op oudejaarsavond in de Herv. kerken), v. -en; -jaarsnacht' (*de nacht van 31 Dec. op 1 Jan.*), m. -en.

Oudekleef'renmarkt (*markt van gedragen kleeren*), v. -en; -kleer'koop (*handelaar in oude kleeren*), m. -en.

Oude-man'nenhuis (*godshuis voor oude mannen*), o. -huizen.

Ou'der (*vader of moeder*), m. en v.: *al is een - arm, toch dekt hij warm*; *dit huis heeft ons behoord van - tot -*, van geslacht op (tot) geslacht. Meestal in het mv.

Ou'derdom (*leeftijd inz. hooge leeftijd*), m. gmv.: *de - der eerste oudvaders*: Adam (930 jaar), Seth (912), Enos (905), Methusalem (969), Noach (950); *hij bereikte den hooggen - van 92 jaar*; fig. oude lieden: *men moet den - eeren*.

Ou'derhart (*hart of liefde der ouders tot hun kinderen*), o. gmv.

Ou'derliede (*liefde van kinderen tot hun ouders of omgekeerd*), v., verg. *Kindert-liefde*.

Ou'derlijk (*van de ouders*), bn.: *de -e woning, het -e huis, het -e hart*; *de -e liefde*, liefde der ouders tot hun kinderen.

Ou'derling (*eig. man van leeftijd*), m. -en: in Israël, de vertegenwoordiger van het volk in het Sanhedrin; bij de eerste Christenen, de door de Apostelen gewijde voorganger; in de Prot. Kerk: lid van den kerkeraad.

Ou'derloos (*zonder ouders*), bn.: vier -looze kinderen, d. i. weezen.

Ou'dermin (*ouderliefde*), v. gmv.

Ou'derpaar (*vader en moeder*), o. gmv.

Ou'derplicht (*plicht der ouders, om voor het tijdelijk en geestelijk welzijn hunner kinderen te zorgen*), m. -plichten.

Ou'ders, ou'deren (*vader en moeder*), m. mv.; zie *Ouder*.

Ouderwets' (*naar ouden trant*), bw.: - gekleed; *dit huis is - geneubileerd*.

Ouderwetsch', bn.; -er, meest -: *een - huis, een - theeservies*; *een -e winter, zomer, strenge, heete winter, zomer*; *een -e mode, oude*.

Ou'de Stijl (*tijdrekening naar den Juliaanschen kalender*), m; z. *Juliaanschen O.S.*

Oude-vrou'wenhuis (*gesticht tot huisvesting en verpleging v. oude vrouwen*), o. -zen.

Oud'gast (*iedereen, die langen tijd in Ned. O.-I. was*), m. -gasten, verg. *Baar*.

Oudgedien'de (*oud-soldaat*), m. -gedienden.

Oud'grootmoeder (*overgrootmoeder*), v. -s.

Oud'grootvader (*overgrootvader*), m. -s.

Oud'heid (*het oud-zijn; voorwerp uit ouden tijd*), v.: *de - van een gebouw, het oud-zijn*; *hij is koopman in -heden*, antiquiteiten; *in de grijze -*, in zeer oude tijden; *de geschiedenis der -*, *de helden der -*, nl. der oude geschiedenis.

Oud'heidkenner (*archaeoloog*), m. -kenners.

Oud'heidkamer (*plaatselijk museum van oudheden, op bescheiden voet*), v. -s: er is b.v. een - te Gorkum, te Tiel, te Zalt-Bommel.

Oud'heidkunde (*wetenschap der oudheden, b.v. der Aziatische, Egyptische, Assyrische en inz. der Grieksche en Romeinsche oudheden*), v. gmv.; zie *Archaeologie*.

Oud'heidkundig (*met de oudheidkunde in verband staande*), bn.: -e studiën, *een - genootschap*.

Oud'heidkundige (*oudheidkenner, archaeoloog*), m. -kundigen.

Oud'hollandsch (*oud-Nederlandsch; als van de oude Hollanders*), bn.: -e dege'lijkheid.

Oud'je (*grootvader of grootmoeder, ook, oude man of vrouw*), o. oudjes: *onze beide -s*.

Oud-Katholie'ken (*zij, die zich in 1871 van de R.-K. kerk hebben afgescheiden*), m. mv.: *de - kwamen in 1899 tot een soort van verbinding of fusie met de Jansenisten (1723)*.

Oud'moel', v. -moelen; zie *Oudtante*.

Oud'nederlandsch (*betreffende de oude Nederlanders*), bn.; als zn. o.: *de taal, in deze landen gesproken vóór de 12e eeuw*; eigenlijk - bestaat niet; men bedoelt er mede de taal van Franken, Saksers en Friezen in ons land vóór de 12de eeuw;

-noorsch (*betreffende de oude Noren*), bn.; als zn. o.: *de taal der oude Noren*;

-saksisch, o., ook bn.: -porselein.

Oud'oom (*oom van vader of moeder*), m. -s.

Oud'overgrootmoeder, v. -s; -vader (*vader van de overgrootmoeder of van den overgrootvader*), m. -s.

Oudroest' (*versleten ijzeren voorwerpen*), o.

Oudroest' (*iemand, die in ouden rommel, in oude ijzeren voorwerpen handelt*), m. -en.

Ouds'her (*sinds lang*), bw.: *zij waren van - vrienden, van lang verlopen dagen af*.

Oud'soldaat (*gewezen soldaat*), m. -daten.

Oud'ste (*de eersgeborene, bejaardste, fig. wijste*), m. -n: *de -n van Israël; de -n moeten de wijsten zijn*.

Oudstrijder (voormalig strijder; oud-soldaat), m. —strijders: de —strijders van het Metalen Kruis (1830—'39), nu uitgestorven.

Oud'tante (tante van vader of moeder), v. —s.

Oudtestamen'tisch (ontleend aan, betreffende het O.-T.), bn.: —e helden, —e verhaten.

Oud'tijds (eertijds, in oude dagen), bw.

Oud'vader (aartsvader), m. —s: de —s van het Oude Verbond; hij reist naar de —s, sterft; zie Patriarch.

Oud'vaderlandsch (in het oude vaderland gebruikelijk), bn.: —e zeden en gebruiken, van oudsher in ons land in zwang.

Oudva'derlijk (patriarchaal, fig. ouderwetsch), bn. en bw.

Ou'taar, ou'ter (offerplaats, offertafel), o. —taren, —ters; ook: Altaar, Autaar; in deffigen stijl met de klem op de tweede lettergreep: Outaar', Altaar', Autoar'.

Outcast (Eng. uitgestootene, verworping), m. —s.

Ou'ter, o., zie Outaar.

Outilleeren (Fr. voorzien van werktuigen, materieel, gereedschappen, fig. documenteeren), (ll = 1).

Outsider (Eng. niet-ingewijde: iem., die buiten de quaestie staat, buitenstaander), m. —s; bij wedrennen: een paard, dat weinig kans heeft te winnen; ook: persoon, die bij het solliciteeren naar een betrekking, weinig in aanmerking komt.

Ouver'ture (Fr. inleiding eener opera; begin, opening, voorspel), v. —turen, —tures.

Ou'we (oude heer; vader; scheepskapitein; baas, patroon), m. —n, zie Oude: wat kan 't me ook schelen, als den — maar uit is (C. O.).

Ou'wel (dun gebak uit bloem en water; ongewijde hostie; voormalig middel tot sluiting van brieven), m. ouwels; ook, hulpmiddel als omhulsel bij 't innemen van poelers, enz.

Ou'welijk (oudachtig), bn. en bw.; —er, —st: een — voorkomen; hij doet zoo —.

Ovaal (langwerpig rond), bn.: een —gelaat.

Ovaal (langronde, gesloten lijn), o. ovalen.

Ova'tie (Lat. ovatio: kleine, zegevierende intocht bij de oude Romeinen, waarbij de overwinnaar te voet of te paard zijn triomftocht hield), v. ovaties, ovatiën, lees: o-vaat'sie; zie Triumf; fig. iem. een — brengen, openlijk huldebetoen, publieke hulde.

O'ven (besloten ruimte inz. van steen of ijzer om in te bakken; stookplaats), m.ovens: het brood in den — schieten; een — tot het bakken van aardewerk, porselein, plateel, enz.; zegsw. tegen een — gapen, tegen iets boven zijn kracht opwerken; —galmei (galmei, die bij het smelten van zink aan de ovenwanden blijft hangen), v. gm.v.; —plaat (ijzeren plaat, waarop het deeg, enz. gelegd wordt, dat in den oven moet bakken), v. —platen; —wisscher (stok met poetslap, om den ovenvloer te reinigen), m. —s.

O'ver, v.z.: een kleed — de tafel, op; — Utrecht naar Amsterdam, langs; het is — vieren, later dan; fig. — iets nadenken.

O'ver, bw.: het onweer, het gevaar is —, voorbij; er is geld —, te veel; de stad is —, in 's vijands hand; te —, in overvloed; — vormt met tal van w. w. vooral scheidbare, ook wel onscheidbare, samenstellingen, b.v. o'verleggen, overleg'gen, o'verwerken, overwerk'ken; zie de titelwoorden.

O'veral (op alle plaatsen), bw.: God is —.

O'veral, scheepst.: er werd — geroepen! alle man moest op het dek komen helpen; zie: Rijzen en Hens.

Overalteenwoord'ig (alomtegenwoordig), bn.; —heid, v. gm.v.: de — Gods.

O'verbekend (algemeen bekend), bn.: zijn menschevriendheid is —; —beleefd (al te beleefd, in te hooge mate gediensig), bn.

O'ver-Betuwe (O. deel der Betuwe), v.

O'verbevolking (te groote bevolking), v. gm.v.: de — der groote steden, der wereldsteden.

O'verbevolkt (te sterk bevolkt), bn.: is de bijenkorf —, dan gaan de bijen zwermen.

O'verblijfsel (overschot, restant, spoor), o. —sels, —en; de —s van een feestmaal, van een middagmaal, zie Kliek; de —en van het amphitheater in Trier; de —en van vroegere beschaving op Java.

O'verblijven (overschieten), het bleef —, is —gebleven: al dit brood bleef —; die heesters blijven —, sterven in den winter niet; er bleef ons niets —, dan een rijtuig te nemen, wij konden niets anders doen; een nacht —, blijven logeeren, vertoeven.

Overblu'fen (door meer gebluf den mond snoeren), ik —te, heb —bluft: iem. —.

Overbo'dig (eig. overmatig aangeboden: onmoedig), bn.: —e moeite, een —e verklaring, —e drukte, —e hulp, een —e vraag.

O'verboeken (handel. uit het eene koopmansboek in het andere overbrengen of ooverschrijven), ik boekte —, heb —geboekt.

O'verbrengen (van de eene plaats naar de andere brengen; handel. van het éne koopmansboek in het andere overboeken; idem, het saldo eener rekening op een nieuwe rekening), ik bracht —, heb —gebracht; gevangenen, brieven —; iem. de groeten —; fig. een gedicht uit het Latijn in het Ned. —, overzetten; iets —, vertellen, verklikken; —brenger (verklikker), m. —s.

O'verbren'gen (doorstaan'), ik —bracht, heb —bracht: veel met een zieke —, wij hebben al wat overbracht met dat teere wicht.

O'verbrieven (per brief verklappen, mededeelen), ik heb —gebrieff: wie heeft hem dat nu —gebrieff? —briever (verklapper), m. —s.

Overbrug'gen (met een brug overspannen), men heeft —brugd'; de rivier zal hier —brugd worden; een dal —, zie Viaduct, fig.: toenadering bewerken.

O'verhuur (huur a. d. overkant), m. —buren.

O'vercompleet (overtollig), bn.: een —boekdeel, een —plete manchet.

O'verdaad (weelde, verkwisting, onmatigheid), v. gm.v.: tropische — van bloemen en vruchten; in — leven; zegsw. —schaadt, onmatigheid is nadeelig.

Overda'dig (overmatig, in of met overdaad), bn. en bw.: —tafelgenot; gij leeft zeer —.

O'verdek (scheepst. bovendeck), o. —dekken.

Overdek'ken (geheel bedekken), ik —dekt' te, heb —dekt': de goederen aan wal m. zeildoek —; een —dekte schotel, met deksel; e. —dekte kegelbaan, met overkapping; de rivier was m. schepen —dekt'; fig. iem. m. schaamte —, overladen.

Overden'ken (overpeinsen, overwegen), ik —dacht', heb —dacht': een plan —, gij moet wel — wat gij zult antwoorden.

O'verdoen (opnieuw doen), ik deed —, heb —gedaan: zijn werk moeten —; zijn zaken —,

overdragen; *iem. eenige boeken, meubels, enz.* —, verkoopen meestal tegen den kostenden prijs.

O'vdracht (*het overdragen*), v. —en: *de — van die fabriek zal weldra plaats hebben, d. i. het overgeven aan een nieuwen eigenaar; bij — (overdrachtelijk), bw.*

O'vdracht'lijk (*figuurlijk, oneigenlijk, metaphorisch*). bn. en bw.: *het — gebruik van woorden en uitdrukkingen, b. v. het o o g van een naald, het oor van een pot, het hart zonk hem in de schoenen, zie ald.*

O'vdragen (*afstaan in eigendom, doen overgaan; overgeven; oververtellen*), ik droeg —, heb —gedragen: *hij heeft zijn neef al zijn rechten op die erfenis —gedragen; een schuld-vordering aan iem. —*

O'vdrē'ven (*buitensporig*), bn. en bw.: *al, wat hij schreef, was erg —, vergroot, meer dan werkelijk; een —e beleefdheid, uiterste; —zorg, al te groote; — verwachtingen koesteren, overmatige; hij is — nauwgezet, al te.*

O'vdrī'ven, het dreef —, het is overgedreven: *de bui is o'vgedreven, naar een andere streek gedreven, voorbijgedreven.*

O'vdrī'ven (*de grenzen der waarheid door vergrooting overschrijden, een buitensporige voorstelling van iets geven*), hij —dreef', heeft —dree'ven: *deze man —drijft bij al, wat hij vertelt, vergroot, hij is erg overdreven, zie ald.*

O'vdrī'ving (*daad van overdrijven*), v. —en: *door — wordt menige zaak geschaad.*

O'vdrduk (*afdrukje*), m. —drukken.

O'vdrduk (*al te veel bezigheden hebbende*), bn.: *hij heeft het —*

O'vdrū'delijk (*in zeer hooge mate en in alle opzichten duidelijk*), bn. en bw.

O'vdrū'velen (*overbluffen*), ik heb —duiveld: *hij laat zich niet —, of (volkstaal) — du'velen.*

O'vdrwars' (*dwars in de breedterichting*), bw.: *een balk — doorzagen, een weefsel — doorscheuren; fig. iemand — aanzien, met kleinachting; iemand — komen, d. i. hem dwarsboomen.*

O'vereen', bw.: — vormt met enkele w.w. scheidbare samenstell.; zie: —brengen, —komen, —stemmen.

O'vereen'brengen (*doen overeenstemmen*), ik bracht —, heb —gebracht: *wij moeten beide plichten met elkaar zien — te brengen, d. i. zien te rijmen.*

O'vereen'komen (*gelijk zijn aan; overeenstemmen, bij elkaar hooren*), ik kwam —, ben —gekomen: *deze twee rekeningen komen niet —; uw daden komen niet — met uw woorden; zij kwamen —, elkaar steeds te helpen, bepalen, afspreken; deze twee kleuren komen goed —, passen bij elkaar.*

O'vereen'komst (*dat, wat overeengekomen is, afspraak, regeling*), v. —komsten.

O'vereen'komstig (*overeenstemmend*), bn.: *de kopie is — met het origineel; meetk. twee —e hoeken.*

O'vereen'komstig (*volgens, overeenstemmend met*), vz.: *dat is — de waarheid, dat is niet — uw beginselen.*

O'vereen'stemmen (*overeenkomen*), het heeft —gestemd: *deze vrienden stemmen in alles —, d. i. zijn van hetzelfde gevoelen; —stemming, v. gmv.: tot —komen, nl. tot gelijkheid van zienswijze, van meening.*

O'vereind' (*rechttop*), bw.: *een paal — zetten.*

Over en weer' (*heen en weer*), bw. uitdr.: *hij loopt —; allerlei aardigheden worden — gewisseld (C. O.), wederkeerig, van weerszijden.*

Overer'felijk (*wat kan overgeërfd worden*), bn.: —e *kivalen, de kunst is niet —*

O'vererven (*eig. bij erfenis overgaan*), het erfde —, het is —geërfd: *goederen die van vader op zoon —; fig. overgaan van gebreken, kwalen, enz. van geslacht op geslacht: spraakgebreken kunnen —, tuberculose wil licht —; ook overgankelijk: ik heb deze ziekte —geërfd.*

O'vergaaf, o'vergave (*het overgeven, de daad van overgeven*), v. gmv.: *bij de — van een geschenk, de — van zijn betrekking aan een opvolger; de — van een stad, van een vesting, van een leger, verg. Capitulatie.*

O'vergaan (*zich al gaande over iets bewegen*), ik ging —, ben —gegaan: *een brug —, de markt —; tot een hogere klasse —, bevorderd worden; dat zal met den tijd wel —, verdwijnen; tot bederf, tot verrotting —, beginnen te bederven, te verrotten; de bel gaat over, geeft geluid.*

O'vergaar (*al te gaar*), bn.: —gare *erwten.*

O'vergang (*het overgaan*), m. —gangen: *den vijand den — over een rivier betwisten; er was een snelle — van warmte tot koude; de — van het eene leven tot het andere.*

O'vergangsbepalingen (*bepalingen bij een nieuwe wet, regeling, verordening, om den nieuwen staat van zaken aan te passen aan den ouden*), v. mv.

O'vergangsexamen (*examen, dat afgeleid wordt door leerlingen, die naar een hogere klasse wenschen over te gaan*), o. —examens.

O'vergangstijd (*tijd of tijdperk, tusschen den eenen toestand en den anderen*), m. gmv.; —tijdperk, o. —en.; verg. Tijdsge wicht.

Overgan'kelijk bn.: *spraak. een — werkwoord, zie Transitief.*

O'vergave, zie O'vergaaf, v. gmv.

O'vergegeven (*slecht, boos, snood*), bn.: *een — booswicht, een — lichtmis.*

O'vergeven (*aan een ander geven*), ik gaf —, heb —gegeven: *zich op gemade of ongenade aan den vijand —, d. i. zich gevangen geven; de vesting moest zich —, capituleeren; verder: zich aan het spel —, er aan verslaafd raken; de zieke gaf voortdurend over, braken.*

O'vergeving (*overgave*), v. gmv.: *de volkomen — aan Gods H. wil, onderwerping.*

O'vergewicht, o.; zie Overwicht.

O'vergieten (*uit het ééne vat in het andere gieten*), ik goot —, heb o'vergegoten: *o'vergegoten wijn; ook: o'vergie'ten (over iets heen gieten, gietend bedekken), ik —goot', heb —go'ten, b. v.: de vruchten met gesmolten suiker o'vergie'ten, van alle zijden begieten; fig. deze twee makers zijn met hetzelfde sop —go'ten, d. i. zijn even slecht, hebben dezelfde ondeugden.*

O'vergordijn (*tweede gordijn, nl. als stersel over een ander gordijn heen*), o. en v. —en.

O'vergrootmoeder (*moeder v. grootmoeder of grootvader*), v. —s; —vader, m. —vaders.

O'verhaal (*overzetveer*), m. —halen: *mijn vriend stond te wachten aan den —*

O'verhaalschuit (*veerschuit*), v. —schuiten.

O'verhaas'ten (*te zeer haasten*), ik —haastte, heb —haast'': *een zaak —; zich —, te groote haast maken; gij moet mij niet zoo —, d. i.*

- voortjagen met mijn werk; **-ing** (te groote spoed, jacht), v. gmv.: met **-werken**.
- Overhaas'tig** (al te haastig), bn. en bw.: een **-vertrek**, een **-e vlucht**; iets **-afwerken**.
- O' verhalen** (naar een andere zijde inz. over een water halen), ik heb **-gehaald**: de veerman zal ons wel **-**, naar den anderen oever halen; fig. iemand tot iets **-**, doen besluiten, overreden; den haan **-**, spannen; ook, d. s. tillereen.
- O' verhand** (de meeste macht), v. gmv.: de **- hebben op den vijand**, in de meerderheid zijn, het winnen; die meening heeft thans de **-**, is de heerschende.
- Overhandigen** (met de hand overreiken, ter hand stellen), ik **-handigde**, heb **-handigd**: iem. een brief **-**, in de hand geven.
- Overhands'** (twee zelfkanten tegen elkaar naaien op een bepaalde wijze, waarbij de (eene) hand over de andere gaat), bw.: **-naaien**; **-handsch'**, bn.: een **-e steek**.
- O' verhebben** (overhouden), ik had **-**, heb **-gehad**: eenig geld **-**; zegsw. veel voor iem. **-**, d. i. gaarne iets doen voor iem., veel van hem houden; ik heb er geen geld, geen moeite voor **-**, ik wil er die niet aangeven; iemand **-**, te logeeren hebben.
- Overheeren'** (over iets heen), bw.: de kist, waar een kleed **- lag**; ergens **- slappen**.
- O' verheer** (Bijbel. opperheer, meester), m. **-heeren**; Num. 16: 13; Esth. 1: 22.
- Overheeren** (als heer besturen, heer zijn over; overweldigen), ik heb **-heerd**.
- Overheerlijk** (zeer lekker, bijzonder heerlijk; zeer voortreffelijk), bn. en bw.: die wijn is **-**, een **- schouwspel**; dat smaakt **-**.
- Overheerschen** (beheerschen, heerschappij voeren over; van overwegenden invloed zijn), ik heb **-heerscht**; **-ing**, v. **-en**: het land zuchtte onder vreemde **-**.
- O' verheet** (al te heet), bn.: **-heete koffie**.
- O' verheid** (mannen, door de wet met gezag bekleed), v. **-heden**: de burgerlijke **-**, de militaire **-**, de geestelijke **-**, de **- van stad en land**; zie Autoriteit.
- O' verheidsambt** (betrekking als overheid), o. **-ambten**; **-persoon** (lid der overheid, autoriteit), m. **-personen**.
- O' verhellen** (overhangen), ik heb **-geheld**: deze muur gaat **-**, uit het lood zakken; fig. tot iemands voorstellen **-**, er ooren naar gaan krijgen; tot het kwade **-**, neigen tot; **-ling** (neiging), v. **-en**.
- O' verhemd** (zijn linnen hemd, dat over een ander heen gedragen wordt; halthemd), o. **-hemden**.
- Overhoeks'** (hoekswijs, schuin, dwars), bw.: die paaltjes zijn **- verbonden**, diagonaalswijze; **-hoeksch'**, bn.: een **-e lijn**, d. i. diagonaal.
- Overhoop'** (in de war, dooreen, door elkaar), bw.: de samenst. met **- zijn** scheidbaar; **-gooien** (alles door elkaar gooien), ik gooide **-**, heb **-gegooid**: een spel kegels **-**; **-halen** (dooreengooien, in wanorde brengen), ik heb **-gehaald**, fig. in een gesprek of rede alles door elkaar haspelen; **-liggen** (verward door elkaar liggen), het lag **-**, heeft **-gelegen**: zegsw. met iemand **-**, in onmin leven, onaangenaamheden hebben; **-raken** (in verwarring komen), het is **-geraakt**: al de papieren waren overhoopgeraakt, d. i. in de war, dooreen; fig. het
- oneens worden met; **-schieten** (doodschieten), ik heb **-geschoten**: iem. **-**; **-steken** (doodsteken), ik heb **-gestoken**; **-werpen** (door elkaar werpen; mil. op de vlucht doen slaan), ik wierp **-**, heb **-geworpen**: stoelen en tafels **-**; een vijandelijke bende **-**.
- O' verhooren**, ik heb **-hoord**: een knaap de les **-**, d. i. afhooren, laten opzeggen.
- O' verhouden** (als overschot behouden, overhebben, sparen), ik hield **-**, heb **-gehouden**.
- Overhul'ven** (met een huijf overdekken), men **-hulfde**, heeft **-hulfd'**: een vrachtwagen **-**, een N.-Br. kar **-**, zie Huijkar; O.-I. een **-hulfde** buffelkar, R.-K. een **-hulfd** altaar; fig. de takken der linde **- dat priëel**.
- O' verig** (nog voorhanden, nog onverbruikt, nog onverteerd, overgebleven), bn.
- O' verige** (de rest), o. gmv.: voor het **-**.
- O' verigens** (voor 't overige), bw.
- O' verij'len, zich** (zich overhaasten), ik heb mij **-ijld'**: overijl u niet, d. i. loop niet te haastig, fig. neem niet te ras een besluit; een **-ijld** besluit; **-ing** (ijlende haast, te groote haast), v.; verg. Festina lente.
- O' verij'sel** (een onzer II provinciën), o.; **-aar** (man uit O.), m. **-s**; **-sch**, bn.: de **-e wateren**, nl. in of van Overijsel.
- O' verjagen** (jagen of drijven over), ik jaagde (joeg) **-**, heb **-gejaagd**: hij joeg de varkens de weide **-**; ook, **overja'gen** (te sterk jagen), ik **-jaag'de**, heb **-jaagd'**: hij heeft zijn paard **-jaagd'**, te sterk gejaagd en daardoor afgejakkerd.
- O' verja'rig** (meer dan een jaar oud), bn.: dit is **-fruit**, deze zuurkool is **-**; bij overdr. een **-meisje**, wier eerste jeugd voorbij is.
- O' verjas** (jas, die over de andere jas heen wordt gedragen, winterjas), v. **-jassen**.
- O' verjurk** (morsjurk), v. **-jurken**.
- O' verkant** (aan gene zijde), m. gmv.: aan den **-der straat**, der rivier, aan den tegenoverliggenden kant van straat of rivier.
- Overkap'pen** (met een kap overdekken), ik heb **-kapt**: het terrein voor het station gaat men **-**; **-kapping**, v. **-en**: een ijzeren **-**.
- O' verkleed** 1. (kleedingstuk, dat over de andere heen wordt gedragen), o. **-kleederen**, **-kleeren**; 2. (dekkleed, kleed van mindere stof over een ander heen), o. **-kleeden**: er lag een linnen **- over het kostbare tapijt**.
- Overklui'zen** (overwelven), men **-kluis'de**, heeft **-kluisd'**: een gracht **-**.
- Overko'melijk** (wat men te boven kan komen), bn.: die schade is wel **-**, te herstellen.
- O' verkomen** (bij iem. komen), ik kwam **-**, ben **-gekomen**: mijn vader zal o' verkomen, d. i. hier heen komen; ook, **overko'men**: wat is u overko'men, wat is er met u gebeurd, hem is een ongeluk **-**; zoo iets kan hem alleen **-**, zoo ongelukkig als hij is niemand.
- O' verkomst** (het overkomen), v. gmv.: ik zag vaders **- tegemoet**, bezoek.
- O' verkrijgen** (ergens overheen krijgen), ik kreeg **-**, heb **-gekregen**: de voerman kon den ezels het bruggetje niet **-**; wij kregen familie **-**, op bezoek als logé's.
- Overkrop'pen** (eig. den krop te zeer vullen, te veel voedsel geven), ik **-kropte**, heb **-kropt'**: een gans met eten; de maag **-**; fig. overladen: iem. met werk **-**, te veel werk opdragen; met bezigheden **-kropt'** zijn.
- O' verlaat** (minder hoog gedeelte van een

- rivierdijk, om het overtollige water een zij- of uitweg te geven nl. door zijdelingschen afvoer), m. —laten.
- O'verladen** (de lading van een schip, trein, wagen enz. naar een ander overbrengen), ik laadde —, ik heb o'vergeladen: goederen —; ook, **overla'den** (te zwaar laden, te veel werk opgeven; (te)veel op iets brengen, leggen enz.) ik —laad'de, heb —la'den: een tafel, overla'den met boeken; men moet de jeugd niet met werk —; gij moet uw maag niet —, te veel eten, iemand met weldaden —; —la'ding, v.: zegsw. —schaadt, zie Indigestie.
- Overland'** (geheel of gedeeltelijk te land), bw.: hij reisde — naar Jeruzalem.
- Overland'mail, —post** (brievenpost, die zoo-veel mogelijk over land naar of van de overzeesche gewesten verzonden wordt), v. gmv.: de Engelse — heeft haar eindstation te Brindisi; zie: Landmail, Mail en Overland: —reis (reis van of naar Indië, gedeeltelijk overland), v. —zen.
- Overlang'** (voór lang, lang geleden), bw.
- Overlangs'** (niet-overdwars), bw.: een stok, een worst — doorsnijden, d. i. in de lengte.
- Overlangsch'**, bn.: een —e doorsnede.
- O'verlast** (eig. al te zware last, fig. hinder, leed), m. gmv.: die bengels doen ons — aan.
- O'verlaten** (overig laten, laten overblijven), ik liet —, heb —gelaten: zij hebben niets van het eten —gelaten; ik zal dat aan jou —, er voor laten zorgen; iemand aan zijn lot —, zich niet meer om hem bekommeren; — lating (assurantie: akte van aankondiging, dat men den assuradeur vaartwag en goederen overlaat), v. —en; zie Abandonnement.
- Overle'den** (gestorven), bn.; z. Overlijden.
- Overle'dene** (afgestorvene), m. en v. —n.
- O'verleder, —leer** (bovenleer), o.: het — van een schoen, het — v. e. koffer; zie Zool.
- O'verleg'** (nadenken, beraad), o.: zegsw. — is het halve werk; iets met —doen; met gemeen —, d. i. na gemeenschappelijke beraadslaging.
- O'verleggen** (over iets leggen; besparen, ter zijde leggen; laten zien, toonen), ik heb o'vergelegd, o'vergeleid: leg er een kleed over; hij heeft in die jaren een aardig sommetje o'vergelegd; zijn stukken —.
- Overleggen** (beraadslagen over, overwegen), ik overleg'de (—leide), heb overleg'd' (—leid): iets met iemand —, met iemand regelen.
- Overle'ven** (langer leven), ik heb —leefd': die grijsaard heeft al zijn kinderen —leefd'.
- Overle'vende** (na'blijvende), m. en v. —n.
- O'verleveren** 1. (overgeven, in handen stellen), ik heb —geleverd: iemand de bewijsstukken —; een dief aan het gerecht —; 2. (door mondelinge mededeeling aan een volgend geslacht doen weten, van mond tot mond doen overgaan): een groot aantal sagen en mythen zijn ons uit oude dagen —geleverd.
- O'verlevering** (het overleveren; het mondeling van geslacht tot geslacht overbrengen, het aldus overgebrachte; inz. geloofswaarheden, die niet nadrukkelijk in de H. Schrift staan opgetekend), v.: deze zijn dan door mondelinge verkondiging tot ons gekomen; zie Traditie.
- O'verlezen** (nog eens, en beter, lezen), ik las —, heb —gelezen: lees uw opstel nog eens —.
- Overlij'den** eig. (overgaan; sterven), hij —leed, is —leden: hij is gister overleden; z. Lijden (gaan); als zn., o. gmv.: na zijn —.
- Overlom'meren** (overschaduwen), de linde heeft het huisje —lom'merd.
- O'verloop** 1. (te groote hoeveelheid en daardoor uitstorting), m. gmv.: wat praat men dan van ezels, 't is — van gal! (Bild.); 2. (smalle gang, doorgang op een bovenhuis), m. —loopen; in O.-I. overdekte galerij naar de keuken.
- O'verloopen** (over iets loopen; over den rand heen vloeien van vloeistoffen; van het eene naar het andere gaan), ik liep —, heb en ben —gelopen: hij liep over de straat; de melk loopt over; hij is naar den vijand —gelopen, zie Deserteeren; ook: **overloopen**, ik —liep', heb —loof'pen: ik heb mij —, al te erg vermoeid door te loopen; fig. vrienden moeten elkaar niet —, d. i. te dikwijls bezoeken.
- O'verlooper** (mil. deserteur), m. —loopers.
- O'verloopping** (daad van overloopen), v. —en: — tot den vijand.
- Overluid'** (met luider stem, hardop), bw.: hij zei dat alles —, d. i. iedereen kon het hooren, het was goed hoorbaar.
- Overlui'den, overlui'en**, ik heb —luid': men zal den doode morgen —, d. i. de doodklok over of voor hem trekken.
- Overmaasch'**, bn.: de —masche dorpen, d. i. aan de andere zijde, de zuidzijde der Maas in Z.-H. nl. die van de eilanden Voorne, Putten, enz.
- O'vermaat** (meer dan de vereischte maat; fig. buitensporigheid), v. gmv.: tot — van smart, ramp, ellende, d. i. alsof er nog geen smart enz. in voldoende mate was.
- O'vermacht** (meerderere of grootere macht), v. gmv.: het Fransche leger moest zwichten voor de —, d. i. het Duitsche leger was talrijker; **overmach'tig**, bn.: een —e vijand.
- O'vermaken**, ik heb —gemaakt: de knaap moest zijn werk —, d. i. opnieuw maken; iem. geld —, verzenden.
- O'verman** (hoofd, leider, deken), m. —lieden, —lui: de — v. e. gild; gew. *Euverman*. vero.
- Overman'nen** (overveldigen door meerdere kracht of macht), ik heb —mand': de wacht werd —mand' door de oproerlingen, overveldigd; de moeder was door droefheid —mand', d. i. overstelpt; dooraandoeningen —mand', door den slaap —mand'.
- Overma'tig** (de maat te boven gaande), bn. en bw.; —er, —st: —e weelde, buitensporig; zij dronken —, het was er — warm.
- O'vermatig** (al te matig), bn.: nooit zal hij veel eten, hij is —.
- O'vermaze** (Land van): (aandr. benaming van de streek gelegen tusschen de Maas en de Roer), o.
- Overmees'teren** (overveldigen, bemachtigen, ten-onder-brengen, onderwerpen), ik heb —meesterd: een fort —, zijn drijven —.
- Overmid'den** (over het midden heen), bw.: snijdt het —, middendoor.
- Overmits'** (dewijl, aangezien, omdat), vgw. vero.; thans: *Vermits*.
- O'vermoed** (vermetelheid, roekeloosheid), m. gmv.; **overmoed'ig** (vermetel), bn. en bw.
- O'vermoeten** (moeten overgaan), ik moest —, heb —gemoeten: een brug —, een rivier —, een plein —, een meer —, naar den overkant gaan door te loopen, te varen, te rijden.
- Overmo'gen** (door grooter vermogen overwinnen, het winnen van), ik —mag, —mocht,

- heb —mocht: *hij, wie zes Noren overmag, ... is geen bloohart* (V. Lenn.).
- O'vernorgen** (op den dag na morgen), bw. **O'vernachten** (den nacht doorbrengen), ik —nachtte, heb in die herberg —nacht'.
- O'vername** (het overnemen), v. gmv.: de — van een ontvangerskantoor, v. e. winkel.
- O'vernemen** (van een ander nemen), ik nam —, heb —genomen: de kolonel nam het bevel over; *hij heeft deze woorden uit Bilderdijk overgenomen*, d. i. aan B. ontleend; een zaak —, iems. zaak voor eigen rekening gaan exploiteeren.
- O'vernoeming** (metonymia, z. ald.), v. —noemingen, b.v. *hij viel door het doodelijke lood* (= kogel), door het staal (= zwaard).
- O'veroude** (zeer oud), bn.: een —e eik, in —e tijden, d. i. zeer lang geleden.
- O'veroudgrootmoeder** (de moeder van een der overgrootouders), v. —s; —oudgrootvader, m. —s; —oudmoef of —oudtante (tante van een der grootouders), v. —moeien, —tantes, w. g.; —oudoom (oom van een der grootouders), m. —ooms, w. g.
- O'verpad** (pad, dat dwars over een bouw- of weiland loopt), o. —paden.
- Overpein'zen** (peinzend beschouwen, overwegen), ik —peinsde, heb —peinsd': *het lief en leed van 's menschen lot* —.
- O'verplaatsen** (elders plaatsen, verplaatsen), men plaatste —, heeft —geplaatst: *de luitenant werd —geplaatst*, d. i. naar een ander garnizoen verplaatst; —ing (het overplaatsen), v. —en: —ragen.
- O'verproductie** (te groote productie, overmatige voortbrenging), v. —s of —tiën.
- Overre'den** (met klem of kracht van redenen overhalen tot het doen of laten van iets), hij —reedde, heeft —reed: *ik kon hem niet —zijn plan te laten varen*; iem. — tot het veranderen van zijn gedragslijn, door argumenten inwerken op zijn wil.
- Overre'dend** (geschikt iem. te overreden), bw. en bw.: —e taal, — pleiten.
- Overre'ding** (het overreden), v. gmv.: deze redenaar bezit de gave der —.
- Overre'dingskracht** (de kracht, het vermogen om anderen te overreden), v. gmv.: er is — toe noodig, om den landbouwer te brengen tot het laten varen van zijn oeroude methodes.
- O'verreiken** (reikende overgeven, toereiken), ik — over, heb —gereikt: iem. een boek —.
- O'verrijden** (rijdende vervoeren van de eene plaats naar de andere), de koetsier reed ons —, heeft ons —gereden: een plein —; **overrij'den** (onwer-rijden, inz. met de bijgedachte van: kwetsen, verminken), hij overreed, heeft —re'den: *die schaatsenrijder overreed dezen knaap*; *deze fietsrijder had me bijna overreden*.
- O'verrijp** (meer dan rijp), bn.: *de peer is —*.
- O'verrijwagen** (Rotterdamsche sleeperswagens), m. —wagens.
- Overrom'pelen** (verrassen, overvallen, inz. slagen bij het overvallen; mil. een wacht, een legerafdeeling op het lijf vallen), men heeft —rompeld; —ing (verrassing), v. —en: de — van een fort, van een kamp.
- Overscha'duwen** (met schaduw overdekken), ik heb —schaduwd: *de hud was door tinde-loof —schaduwd*; fig. beschermen: *de kracht des Heeren zal hem —*; verder: overtreffen, in de schaduw laten, voorbijstreven.
- Overscha'rig** (wat te veel is, buiten de indeeling vallend), bn.: —vee, te veel voor de gemeenschappelijke weide; een —e heer (C.O.).
- O'verschatten** (opnieuw schatten), hij schatte —, heeft —geschat: *de waarde der landerijen eens —*, voor de tweede maal schatten.
- Overschat'ten** (een te hoogen dunk hebben van), ik —schatte, heb —schat': *de vijand had zijn krachten overschat*.
- O'verschepen** (o'verlaaden van het eene schip in het andere), ik scheepte —, heb —scheept: *koffie, graan, erts* —.
- O'verscheppen** (scheppende o'verbrengen), ik heb —geschept: *gij zult die visschen uit de kaar moeten — in deze schuit*.
- O'verschieten** (overblijven), het schoot —, het is —geschoten: *er zal niet veel v. h. eten —*; *wat schiet er nu voor mij —?*
- Overschit'teren** (door meerder licht doen verbleeken), het heeft —schit'terd: *de zon —schittert alle andere hemellichamen*; fig. uitmunten boven, in de schaduw stellen.
- O'verschoen** (schoen van elastiek, die over een anderen schoen heen gedragen wordt, omdat hij geen vocht doorlaat), m. —schoenen.
- O'verschoon** (in hooge mate schoon), bn. en bw.: een —gedicht; *hoe — is de aard getooid!* (Ledeganck); —e (zeer schoone vrouw of meisje), v. —n.
- O'verschot** (rest, restant), o. —schotten.
- Overschrij'den** (stappen over), ik —schreed, heb —schre'den: *de grenzen —*; fig. zijn bevoegdheid —, te buiten gaan.
- O'verschrijven** (nog eens schrijven, opnieuw schrijven, afschrijven), ik schreef —, heb —geschreven: een brief —; *jongen, je schrijft van je vriendje —*; —seinen (seinende berichten, telegraphereen), ik heb —geseind: *ik heb dit bericht doen — aan die krant*.
- O'veerslaan**, ik sloeg —, men heeft of is —geslagen: *hij sloeg bij die studie de moeilijkheden maar over*, opzettelijk voorbijgaan, overspringen; *de vlammen sloegen op de kerk over*; *de oorlogsvlam zou ook tot ons land kunnen —*, met snelheid overgaan; *tot iemands gevoelen —*, d. i. overhellen; zegsw. *kwade namen moet men —*, onaangenaamheden moet men niet aanroeren; een overgeslagen halsboord (C. O.), z. Juk kraagje.
- O'veerslag** (omslag a. e. kleed), m. —slagen, fig. berekening, raming: een — maken van de kosten; een — maken van de profijtjen.
- Overspan'nen** (over iets uitspannen; te zeer inspannen), ik overspande, heb —span'nen; *zich —*: *hij zal zich nog —*, d. i. zijn zenuwgestel ondermijnen.
- Overspan'nen** (overdreven), bn.: —verwachtingen, —denkbeelden; *hij is wat —*, oververkt; —zenuwen.
- Overspan'ning** 1. (ziekelijke toestand van geest door te inspannenden geestesarbeid), v.: *die student lijdt aan — en moet rust nemen*; —van de verbeelding, overprikkeling; 2. (bouwk. boog van een spoorbrug van pijler tot pijler), v. —en: een — is een gedeelte v. e. overbrugging; een brug met vier —en.
- O'veersparen** (o'verleggen), ik spaarde —, heb —gespaard: een sommetje —.
- O'veerspel** (echtbreuk), o. gmv.: *gij zult geen — doen*, niet echtbreken, Ex. 20: 14.
- O'veersiaan**, o.: *het examen zal afgenomen worden ten — van den inspecteur*, d. i. in tegenwoordigheid.

Overstag', bw.: zeew. — gaan, wenden, over een anderen boeg gaan, wenden; — vallen, tegen den wind inhouden; — raken, den wind van voren krijgen; fig. iemand — werpen, hem schrik aanjagen, hem ontstellen; iemand — helpen, d. i. doen vallen, den voet lichten.

O'verstappen (over iets heen stappen), ik stapte —, heb —gestapt: een waterplas —; je moet te Arnhem —, in een anderen trein gaan; fig. laat ons die kleinigheid nu maar —, overslaan; —stap(kaart)je (tramkaartje, dat recht geeft om over te stappen), o. —s.

O'verse (mil. luitenant-kolonel), m. —n; ook m. en v.: hoofd, bestuurder, bestuurster, als: de — v. e. klooster: de moeder—, de broeder—.

O'verstek (oversteeksel), o. —stekken.

O'verstenen (naar de overzijde gaan), ik stak —, heb en ben —gestoken: met een bootje de rivier —, d. i. overvaren; morgen steken wij 't Kanaal over; zegsw. we zullen gelijk —, d. i. bij het rullen elkaar de voorwerpen overreiken.

Overstel'pen (fig. overladen), ik heb —stelt: wij worden met krantjes overstelpt; de bruid werd overstelpt met geschenken; zij was overstelpt van droefheid; iem. met verwijten—.

O'verstemmen (opnieuw stemmen, herstemming houden), men stemde —, heeft —gestemd; **overstem'men** (de overhand krijgen door meerderheid van stemmen, ook: overschreeuwen), men overstem'de, heeft overstem'd.

O'versticht (gesch. de provincie Overijssel en later ook het landschap Drente), o.: het — behoorde destijds tot het gebied v. d. bisschoppen van Utrecht; zie N e d e r s t i c h t.

O'verstroomen (al stroomende over den rand loopen), het is —gestroomd: de regenton stroomde over; ook, **overstroo'men**: onze markt werd overstroomd met Duitse goederen; —stroo'ming (het buiten de oevers treden v. e. rivier of beek, het onder-water stroomen), v. —en: de herhaalde — en van de Maas, de — in N.-Holl'and (1915).

Overstuur' (scheepst. over een anderen boeg), bn. en bw.: er is iets —, in de war, kapot, stuk; hij raakte geheel —, d. i. uit zijn gewone doen; zijn zenuwen waren —, van streek; er is niets aan —, er is niets aan gelegen.

O'vertocht (het over iets trekken inz. te water; reis te water), m. —tochten.

Overto'gen (overdekt, overtrokken), vd.: zijn gelaat was met de schaduw des doods —.

Overto'lig (eig. overtalig; boven het noodige getal), bn. en bw.: —er, —st: een — boekdeel, overcomplete; —e woorden, het — water, te veel; —e producten, te missen; dit zijn —e kleeren, onnoodig; ik heb — veel werk, al te.

O'vertoom (sleephelling aan weerszijden van een dijk of kade, voorzien van rollen tot het overtrekken van kleine vaartuigen met behulp van een windas), m. —en.

Overtre'den (fig. verbreken, schenden), ik —trad, heb —treden: de wet —, de geboden Gods —, d. i. schenden, niet houden; —er (iem., die een gebod, een wet overtreedt), m. —s; —ing (vergrijp, zonde), v. —en.

Overtre'ffen (te boven gaan), ik —trof, heb —troffen: Bilderdijk overtreft al de dichters van zijn tijd; A'dam overtrof alle steden van Holland in zielental en rijkdom.

Overtre'fend (spraakk. al het andere te boven gaande), bn.: de —e trapvorm; zie Superlatief.

O'vertrek (innen overkleedsel), o. —trekken: het — var een peluw, v. n. een bed; verg. Ho es.

O'vertrekken (in e. of andere richting trekken over), ik trok —, heb en ben —getrokken: zij trokken de rivier —; ook, **overtrek'ken**, ik overtrok', heb —trok'ken: deze canapé is met trijp overtrokken, bekleed.

Overtroe'ven (eig. een hoogere troef uitspelen dan die gespeeld is, fig. overbluffen), ik —troefde, heb —troefd': iem. —, b. v. door nog grootere brutaliteit.

Overtui'gen 1. (door het aanvoeren v. onomstootelijke bewijzen aantoonen, dat iets waar is), hij —tuigde, heeft —tuigd: iem. van de waarheid van iets —; ik ben nu volkomen overtuigd; haar tranen hadden hem (Kegge) overtuigd, dat hij haar ongelijk had aangedaan. (C. O.); 2. (iem. brengen tot erkenning van schuld): een knecht van diefstal —; wie van u overtuigt mij van zonde, Joh. 8: 46; 3. zich — (zelf de bewijzen nagaan), hij overtuigde zich, heeft zich overtuigd: nu ga u zelf—.

Overtui'gend (dienend om te overtuigen, overredend), bn. en bw.: —er, —st: een bewijs van de bolrontheid der aarde; —e welsprekendheid; — spreken.

Overtui'ging 1. (het overtuigen, daad van overtuigen), v. gmv.: door — bracht hij den dief tot bekentenis; 2. (het intensief gevoel van de waarheid of valsheid eener zaak): hij sprak met —, d. i. met vuur en kracht; 3. (datgene, waarvan iem. overtuigd is): dit is nu mijn —, gegronde meening, vaste zienswijze; 4. (datgene, waardoor iem. overtuigd wordt): stukken van —, d. i. bewijzen, blijken van schuld of onschuld.

O'vervaart (overtocht, veer), v. —vaarten.

O'verval (plotselinge of onvoorziene aanval), m. —vallen: een vijandelijke —; soms maakt de vijand door een — zich meester v. e. stelling.

O'verval (toeval, beroerte), o. —vallen: hij kreeg een —, zij lijdt aan —vallen.

O'verval (klink-, sluitbout), m. —vallen.

O'vervallen (over iets heen vallen), het viel —, is —gevallen: hier zijn de appels, die zijn —gevallen, b. v. over de schutting; ook: **overval'len** (onverwachts cancellen, overrompelen), ik —viel', heb —val'len: den vijand —; de nacht —viel' ons, verraste.

O'vervaren (overzetten per boot), ik voer —, heb —gevaren: iem. de Maas —, naar de overzij brengen.

O'ververzadigd (meer dan verzadigd), bn.: een —e oplossing; —e stoom, met te veel waterdeeltjes vermengd; zie ook Blasé.

Overvleu'gelen (met de beide vleugels van een leger omsingelen), ik heb —vleu'geld: een legerkorps —; fig. het ver winnen van: de handel van Rotterdam zal dien van Amsterdam nog —.

O'vervlieger (fig. hoogvlieger, meestal met een ontkenning), m. —vliegers: hij is geen —, munt niet uit boven anderen.

O'vervloed (grootere hoeveelheid dan noodig is), m. gmv.: hier is koren in —, d. i. meer dan noodig is; de hoorn van —, zie Amalthea; ten —e, daarenboven, bij al het overige.

Overvloed'ig (in ruime mate, in overloed),

- bn. en bw.; -er, -st: *een -e regen, een -e oogst; hij is - van alles voorzien.*
- O'ervloeiën** (overloopen), het heeft en is -gevloeid: *een land, -d van melk en honig, overvloed hebbend van; zegsw. waar het hart van vol is, vloeit de mond van over, de mond spreekt uit den overvloed v. h. hart; mijn hart vloeit over van dankbaarheid.*
- O'ervlug** (uiterst vlug), bn. en bw.
- O'ervoeding** (te krachtige voeding), v.; zie de tegenstell. Ondervoeding.
- O'veervoeren** (overbrengen), ik heb -gevoerd: *de veerman voerde ons de rivier over.*
- Overvoe'ren** (ergens te veel aanvoeren), men -voer'de, heeft -voer'd': *de markt - met producten, de graanmarkt was -voer'd'.*
- Overvoe'ren** (overvoederen), ik heb -voer'd'.
- O'vervol** (al te vol), bn.: *een - hospitaal.*
- O'vervracht** (hetgeen meer is dan het bepaalde gewicht bij een wagenlading), v. -en.
- O'vervra'gen** (te hoogen prijs vragen), ik -vraagde (-vroeg), heb -vraag'd': *in een soliden winkel overvraagt men niet.*
- O'verwaard** (meer dan waard), bn.: *die stad is een bezoek -, dat boek is den prijs -.*
- O'verwaarde** (grootere waarde dan vereischt wordt), v. gmv.: *er is voor die hypotheek een ruime -.*
- O'verwal** (O.-I. de tegenovergelegen kust), m.: *Madoerezen van den -.*
- O'verweg** (kruising v. e. spoor- of tramweg met een gewonen weg), m. -wegen: *bij de -en der spoorwegen zijn sluitboomen geplaatst.*
- Overweg'**, bw.: *hij kan met alle menschen -, d. i. kan omgaan met; hij kan met de Grieksche vormen niet -, kan er zich niet mee redden, heeft er veel moeite mee.*
- O'verwegēn** (opnieuw wegen, nawegen), ik woog -, heb -gewogen: *de koopwaar nog eens -; ook, te zwaar van gewicht doen zijn, zie O'verwich't.*
- Overwe'gen** (nadenken over, peinzen over), ik -woog, heb -wogen: *iets rijpelijk -; zie ook Mediteeren.*
- Overwe'gend** (zwaarder wegend, gewichtig, fig. afdoend), bn.; -er, -st: *iets van - belang, d. i. van een groot belang.*
- O'verwe'ging** (fig. overdenking), v. -en; *hij schrikte terug voor de uitkomst zijner -en (J. t. B.), zie ook: Meditatie.*
- O'verwegwachter** (spoorbaanwachter bij een overweg, die de toegangshekken heeft te sluiten, als er treinen gaan passeeren), m. -s.
- O'verwe'ldigen** (met geweld bemachtigen), ik heb -weldigde; *een stad -; -wel'digend (ontzaglijk groot), bn. en bw.: een -e drukte; dat is - schoon; -wel'diger (iemand, die overweldigt inz. landen en volken), m. -s: Alexander, Cyrus, Caesar waren -s.*
- Overwelf'sel** (verwulf, gewelf), o. -welfsels.
- Overwelf'ven**, ik -welfde, heb -welfd: *een kelder -; e. -welfdriool; ook Overwulven.*
- O'verwerk** (werk boven het gewone of bepaalde), o. gmv.: *een arbeider doet -, als hij na den bepaalden tijd blijft doorwerken.*
- O'verwerken** (meer of langer werken dan bepaald is), ik heb -gewerkt: *deze knecht heeft elken dag een uur o'vergewerkt; ook: overwerk'en (zich): (door te langdurigen arbeid zijn gezondheid benadeelen), ik heb mij -werkt': gij zult u nog -, overspannen.*
- O'verwich't** (dat, wat bij verkoop boven het bepaalde gewicht wordt gegeven), o.: *er is een kilo -, doorslag, toegift; fig. meer macht of aanzien, grootere invloed: het zedelijk -.*
- Overwin'naar** (iem., die verwint, die zegevierend uit den strijd komt), m. -s, -naren; -nares', v. -sen; zie Triomphator.
- O'verwinnen** (oververdienen), ik won -, heb -gewonnen: *hij heeft een aardig kapitaalje -gewonnen, bespaard; ook: overwin'nen (de zege behalen), ik overwon, heb -won'nen: den vijand -, zijn hartstochten -.*
- Overwin'nend** (de zege behalend), bn.: *het -e leger, de -e partij, de -e macht.*
- Overwin'ning** (triomf, zegepraal), v. -winningen: *de - behalen, zege.*
- O'verwinst** (wat men oververdiend heeft of van zijn loon of wedde overlegt; te groote winst, een soort van woeker), v. -winsten.
- Overwin'teren**, men heeft -winterd: *de Hollanders moesten op N.-Zembla -, 1596-'97, den winter doorbrengen; -ing, v. -en.*
- O'verwerpen** (eig. over iets heen springen; fig. bij bureu, kennissen even inloopen, hen even bezoeken), ik wipte -, heb of ben overgewipt: *een sloot, een hek -; hij komt alle avonden even -.*
- Overwon'neling** (iem., die overwonnen is), m. en v. -en; voor het v. ook -e.
- Overwul'ven**, zie Overwelfven.
- O'verzedig** (al te zedig), bn.: *een - zusje.*
- Overzeesch'**, bn.: *in de -e landen, d. i. aan gene zijde van den oceaan; -e bezittingen.*
- O'verzet** (veer), m. -zetten, w. g.
- O'verzetten** 1. (overvaren, overvoeren), ik heb hem -gezet: *de veerman is aan 't -, zal ons -; -zetboot (veerboot), v. -booten; -zetschouw (veerpont), v. -schouwen; -zetschuit, v. -schuiten; -veer (overhaalveer), o. -veren; ook, 2. o'verzetten (fig. vertalen, in een andere taal overbrengen), ik heb -gezet; -zetter (vertaler), m. -s, zie Septuaginta; -zetting (vertaling), v. -en: de - van den Bijbel in de landtaal, ook, uit het Arameesch in het Gr., uit het Gr. in het Latijn.*
- O'verzicht** (uittreksel), o. -en: *een - der vaderlandsche geschiedenis, kort begrip.*
- Overzicht'lijk**, bn. en bw.: *wat een gemakkelijk overzicht geeft, is -; iets is - ingericht, als het gemakkelijk te overzien is; zie b.v. Pariteitentafel.*
- O'verzien**, ik zag -, heb -gezien: *zijn les, zijn opstel nog eens -, nazien, overlezen; een rekening -, vluchtig doorzien.*
- Overzien'**, ik overzag', heb -zien': *van die hoogte kan men het slagveld -, in zijn geheel zien; de korenakkers zijn niet te -, het einde is niet te zien; de gevolgen zijn niet te -, berekenen, na te gaan; -baar (te overzien), bn.: de menigte was niet -; w. g.*
- O'verziide**, -zij (aan de tegenovergestelde zijde), v. gmv.: *aan de - der straat.*
- O'verzindelijk** (al te zindelijk), bn. en bw.
- O'verzuinig** (al te zuinig), bn. en bw.
- O'verzwaar** (veel of al te zwaar), bn. en bw.
- Ovi'dius**, N a s o, m. Rom. dichter (43 v. -17 n.C.) van buitengewonen aanleg, door keizer Augustus in 9 n.C. uit Rome gebannen.
- O'vo**, zie A b o v o.
- Oxyda'tie** (scheik.verbinding van eenige vaste of vloeibare stof met zuurstof, verzuring), v. -tïen, -tïes; lees: oksida'tie.

- Oxy'de** (scheik. zuurstofverbinding, roest), o. gm.v.; lees: oksie'de.
Oxydeeren (zich met zuurstof verbinden, roesten), het is geoxydeerd; als zn. o.; het — van ijzer, koper, lood in de open lucht; lees: oksiedeeren.
Oxygeen', **oxige'nium** (zuurstof, de grondstof der levenslucht), o. gm.v.; lees: oksiegeen'.
Oxygoon' (spilshoek, figuur met scherpe hoeken), m. —gonen; lees: oksiegeen'.
Oxymo'ron (stijlfiguur, enge verbinding van twee tegengestelde begrippen), o. —s, b.v. een jeugdig grijsaard; de Friezen waren eendrachtig in tweedracht. (y = ie).
Ozokeriet' (aardwas), o. gm.v.; — is een isoleerstof ter ontwikkeling van elektrische geleidingen.
O'zon (sterk riekende, actieve zuurstof), o.
Ozoniseeren (met ozon behandelen); men neemt tegenwoordig proeven met het — van drinkwater, om het water van bacteriën te ontdoen door middel van ozon. (s = z).
Ozonome'ter (werktuig ter bepaling van het ozon-gehalte der lucht), m. —meters.

P.

- P.** — *Pa'ter* (vader), *pa'tres* (vaderen), *pa'triae* (des vaderlands), *pi'us* (vrome), *pon'tifex* (opperpriester), *po'pulus* (volk).
p. — *pi'a'no*, zacht (muziek).
p.a. — *Par ami* of *amie*, met d. i. door middel v. e. vriend of vriendin (op adressen).
p.a. — *per adres* (op brieven).
Par. — *Paragraaf'*, afdeling, ook: *afdeelingsteeken*, nl. §.
p.c. — *par couverte'*, ingesloten, onder omslag; ook: *pour condoléance* (op een visitekaartje), tot rouwbeklag.
Pc., Pct. — *Pro cen'to*, percent, ten honderd.
P.D. — *Pro De'o*, om Gods wil, gratis.
P. E. — *Par expres*, zie ald.
P. Ex. — *Par exemple*, zie ald.
P. Expr. — *Per expres sum*, zie ald.
p.i. — *par faveur'*, uit gunst; ook: *pour féliciter* (op visitekaartjes), tot gelukwensching.
p.i.v. — *pour faire visite*, om bezoek af te leggen (op een visitekaartje).
P. G. — *Protestantsche godsdienst*.
Phil. Dr. — *Philoso'phiae Doct'or*, Doctor of Meester in de wijsbegeerte.
P.K. — *paardekracht*, zie ald.
pl. — *plura'lis*, meervoud.
p.m. — *plus mi' nus*, ongeveer; — *pro memo'ria*, tot herinnering, om in gedachten te houden; *pro'pria ma'nu*, eigenhandig; — *plae memo'riae*, zaliger gedachtenis; — *pro* of *per mille*, per duizend; — *post meri'diem* namiddag.
P. — *Pri'mo*, ten eerste, den 1en der maand.
p.o. — *per order*, op last van; — *per omgaande* (post).
p.p. — *per post*; *per procura'tie*, op lastgeving van, als lasthebbende; *pa'ter pa'triae*, vader des vaderlands; ook: — *pi'u pi'a'no*, zachter (muziek), zie Piu.
p.p.c. — *pour prendre congé*, om afscheid te nemen (op een visitekaartje).
p.p.p. — *pianis'simo*, zeer zacht (muziek).
p.r. — *pour remercier*, om te bedanken (op een visitekaartje).
P. R. — *poste restante* (op brieven).
Pred. — *Prediker* (Salomo).
Pres. — *President'*, voorzitter.
Proc. — *Procureur'*; **Prof.** — *Profes'sor*, hoogleeraar; **Prop.** — *Proponent'*, zie aldaar.
Prot. — *protocol'*; *Protestantsch*, zie aldaar.
P.S. — *Post-scrip'tum*, naschrift; *Polytechnische school*; **Ps.**, *Psalm*.
p.st. — *pond ster'ling*, (Engelsch f 12.00).
P, v. — 's. — De 16e letter v. h. alphabet.
P., v., zie P é.
Pa (vader), m. —'s; **paat'je** (vleinaam), o. —s.
Paad'je (smal pad), o. paadjes; zie Pa d.
Paai (oud man), m. —en: *oud zijt gij*, — *Witbol* (Bild.); zeew.: oud, bevaren matroos, belast met het afgeven van sommige scheepsbenoodigdheden, verg. Zeuntje.
Paai (termijn van betaling), v. —en.
Paaiement' (termijn van betaling), o. —en: *een schuld afdoen in driemaandelijksche —en*; soms, *Payement*.
Paai'en (tevredenstellen), ik heb gepaaid: *een kind — met zoetheit* (C. O.), *sussen*; *iemand met beloften —*, stillen.
Paai'en (scheepst. een schip onder de waterlijn harpuizen), men paaide, heeft gepaaid.
Paai'en (paren van visschen), zij paaiden, hebben gepaaid; — **plaats** (plaats in zee, waar de visschen samenscholen in den paartijd), v. —plaatsen; — **tijd** (paartijd der visschen), m. gm.v.
Paal (langwerpig hout), m. palen: *de huizen, paleizen, enz. in A'dam en R'dam rusten op palen*; verg. *Paalwoning*; zegsw. *als een — boven water*, voor ieder duidelijk; zegsw. — *en perk stellen*, beteugelen, te keer gaan, binnen zekere grenzen houden; *dat gaat de, of alle, palen te buiten*, dat gaat al te ver; zie: Geeselpaal, Grens, Hei-, Latier-, Mijl- of KM.-paal, Schandpaal, enz.
Paal (afstandsmaat in O.-I.: op Java $\pm \frac{3}{11}$ uur of 1507 M., op Sumatra $\frac{1}{2}$ uur of 1852 M.), m. palen: *dat is 20 —*; ook als vierkantsmaat gebezigd.
Paalbeschoeiing (beschoeiing door middel van paalwerk), v. —en; — **bewoner** (bewoner v. e. paalwoning), m. —s: sommige voorhistorische bewoners van Europa waren —s, ook: — **mensch**, m. —en: de —en van Europa kenden reeds onze huisdieren; — **vast** (zoo vast als een in den grond geheide paal), bn. en bw., fig. ontwijfelbaar zeker, onwrikbaar, onomstootelijk; — **werk** (samenstel van palen), o. —werken: *zeeueringen bestaan wel uit —*; *een kazerneplein, door —*

of palissaden omgeven; **-woning** (woning op palen, veiligheidshalve boven het water van meren of aan den oever), v. —woningen: de —woningen zijn in Europa uit den vóórhistorischen tijd, men vond de overblijfselen er van aan de meeroevers van Zwitserland, Italië, enz.; *de —en der Papoea's*, aan het strand op hooge palen; *de —en aan de meren op Celebes*; **-worm** (boorworm of boorschelpdier in den Ind. archipel), m. —en: *de —en* maken gangen in delengterichting v. het hout, dat onder water is, ze ondermijnen zóó onze zeeweringen; men meent, dat de —wormen door schepen naar Europa zijn overgebracht (Veth), zie verder **St e e n g l o o i n g**.

Paan (voorschortje der negers in W.-Afrika), m. paanen.

Paan'der (ronde teenen broodkorf), v. —s. **Paap'je** (dierk. een rood vinkje, boomsijsje), o. —s, ook barmstijfsje geheeten.

Paar (twee bijeenhoorende menschen, dieren, zaken; tweetal, koppel), o. paren: *een aardig —*, twee kinderen, verloofden, *het gouden —* echtpaar, dat zijn gouden bruiloft viert: evenzoo, *het zilveren, het koperen —*; *een —* ossen, *een —* handschoenen, *een —* schelpen; *bij paren*, bij tweeën: kousen, schoenen worden *bij paren* verkocht; ook onbep. telw.: *geef het kind een —* koekjes, eenige; *ik blijf nog een —* dagen; verder: *is het —* of onpaar, even; — of onpaar spelen, even of oneven.

Paard (dierk. eenhoevig zoogdier met langen staart en lange manen), o. —en: *het Arabische —*, *het Friesche —*, *het Normandische —*; zie: Hengst, Merrie, Veulen, en verder Bonk, Draver, Guil, Hakkenel, Hit, Klepper, Knol, Koets-, Koppel-, Ploeg-, Post-, Ren-, Rijpaard, of Ros, School-, Sleeperspaard, telganger; Trek-, Werkpaard, alsmede: Bles, Bruin, Moorkop, Schimmel, Vos, Zweetvos, enz.; zegsw. *men moet een gegeven — niet in den bek zien*, bij een geschenk niet te zeer taxeeren oftenuwkeurig kijken; *de —en achter den wagen spannen*, een zaak verkeerd aanpakken; *het oog van den meester maakt het —* vet, toezicht doet de zaken gedijen; *het beste —* struikelt wel eens, ook de beste kan wel iets verkeerd doen; *honger hebben als een —*, zeer erg honger; *sterk zijn als een —*, buitengewoon.

iem. te — helpen, vooruithelpen; *iem. over het —* tillen, iem. te zeer prijzen, zoodat hij een te grooten dank van zich zelf krijgt; *het hinkende —* komt achteraan, de bezwaren, lasten, kosten toonen zich op 't einde, men moet zich wachten voor al te groote, voorbarige blijdschap; *ik zal u man en —* noemen, ik zal u alles in bijzonderheden vertellen; *een —* op de stang rijden, het flink den teugel doen gevoelen, zie Stang; *het houden —* of *het Trojaansche —* binnenhalen, zijn eigen ondergang of ongeluk argeloos bewerken, zie Sinon; *het geveulegeld —*, Pegasus, zie aid.; bij overdr. *het —* in het schaakspel, *de —en van een mallemlolen*, zie ook: Stokpaard, Hobbelpaard.

Paard (gymnastiekwerktuig), o. —en: het — dient tot voltigeer-oefeningen.

Paard'debek (bek v. e. paard), m. —bekken;

-borstel (borstel, om het paard te reinigen),

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

m. —s; **-deken** (dekkleed v. e. paard), v. —s. **Paar'dekracht** (maatstaf voor arbeidsvermogen, werkeenheid), v. gmv.: 1 — = 75 KGM. per seconde, d. i. het opheffen van 75 KG., 1 M. hoog, in 1 seconde; praktisch zal de kracht van een paard wel als grondslag gediend hebben, vandaar de naam; *een machine van zestig —* (niet: —en); *de machines der nachtbooten v. d. maatschappij Zeeland zijn van ruim 8000 —*.

Paar'deleer, paar'denleer (leer van de huid van één, van meer paarden), o. gmv.: schoenen van —; —en, bn.: — riemen.

Paar'denarts (—dokter), m. —en; **-bloem** (gele samengestelde weidebloem, hondsbloem), v. —en; **-boon** (peulvrucht, veldbloem), v. —en; **-haar** (haar, meest uit den staart v. e. paard), o. —haren; **-haren** (van paardenhaar), bn.: *een —* horlogeketting, *een —* zomerhoed; **-jongen** (O.-I. stal- of paardenknecht), m. —s; **-kastanje** (wilde kastanjeboom), m. —s, (de vrucht), v. —s; **-klauw** (hoefblad), m. —en; **-kracht** (kracht als van een paard), v. gmv.; **-markt** (markt voor paarden), v. —en: *de —* te Beusichem ten O. van Culemborg; **-middel** (eig. een geneesmiddel voor paarden, fig. een al te krachtig werkend geneesmiddel), o. —en; **-peen** (zoet worteltje), v. —penen; **-posterij** (O.-I. postdienst per postwagen), v. gmv.; **-schilder**, m. —s; Ph. Wouwerman, 1619—'88, is een beroemd —; **-slachter** (iemand, die paarden slacht, om het vleesch te verkoopen), m. —s; **-slachterij**, v. —en; **-spel** (circus, kermiscent), o. —spellen; **-stal** (stal voor paarden), m. —len; **-stamboek** (stamboek van met zorg geteelde paarden), o. —en; **-tram** (tram, door paarden getrokken), v. —s; de eerste — dateert van 1826; **-vlieg**, v. —en, zie Daasen Brems; **-volk** (mil. ruitertij), o. gmv.; **-vracht** (vracht voor paarden, fig. witerst zware vracht), v. —en; **-wed** (waadbare plaats voor paarden), o. —weden; **-wik** (paardenboon), v. —wikken.

Paar'destaart (staart van een paard), m. —en: een Turksch onderscheidingsteeken van grootwaardigheidsbekleeders: *een pacha met drie —* staarten; **-staart** (plantk. een soort van wilde plant of onkruid der venen), m. —en, verg. Akkerpaarde-staart; **-staart** (ontl. waaiervormige zenuwen beneden den eersten lendewervel), m. gmv.: de — is de voortzetting van het ruggemerg bij mensch en dier; **-toom** (toom v. e. paard), m. —en; **-tuig** (tuig v. e. paard), o. —en; **-vijg** (witwerpsel v. e. paard), v. —en; **-vleesch** (vleesch v. e. geslacht paard), o.: zegsw. *die jongen heeft —* gegeten, is dartel, kan niet stilstaan of stilzitten; **-vleesch, paar'denvleesch** (een houtsoort, om de kleur zoo genoemd), o. gmv.; **-vleeschboom** (W.-I. boom met e. harde, bruinroode houtsoort), m. —en; **-voet** (misvormde voet, horrelvoet), m. —en.

Paard'je (klein paard, hit, pony), o. —s: zegsw. *op zijn —* zijn, boos, toornig zijn.

Paard'jerijden (het rijden van een kind op de knie van vader, oom, enz.), o. gmv.

Paard'rijden (te paard rijden), ik reed —, heb —gereden: *hij moet alle dag een uur —* voor je gezondheid.

Paard'rijden (het rijden op een paard), o.; **-rijder** (ruiter), m. —rijders; **-rijdster**

(dame te paard, amazone), v. —rijdsters.
Paarl, v. paarlen, zie Parel; — (boekdr. *uiterst klein lettertype*), v. gmv., ook Parel.
Paarlemoer', **parelmoer'** (naar 't Fr. *mère-perle*, opgevat als: *moeder der parel in de schelp; blauwachtig, glimmend bekleedsel der schelp van parelmossels*), o. gmv.

Paarlemoe'ren, **paarimoe'ren**, **parelmoe'ren**, b.v.: een paar — knoopjes.
Paarlemoer'kapel, v. —len; zie Parelmoervlinder.

Paarl'mossel, v. —s, zie Parelmossel; —oester, v. —s, zie Parelmoesters.

Paars (violetkleurig), bn.; —er, paarst: *hij zag — en blauw van de kou; seringen zijn — of wit; een amethist is —; als zn. o.: het — der sering, in het — gekleed zijn.*

Paars'gewijze, —gewijs (bij paren), bw.: *de kinderen vertieten — de school, twee aan twee.*

Paar'tijd (tijd van paring bij vogels, vischen, enz.), m. gmv.; zie b.v. Paaien.

Paasch'avond (avond vóór Paschen), m. —en, bij uitgebreid. *Zaterdag vóór Paschen; —best* (in de beste kleeeren), o. gmv.: zegsw. *hij was op zijn —*, was op zijn mooist gekleed, had zijn mooiste pak aan; bijw.: *hij is — gekleed*;

—bloem (bloem, die omstreeks Paschen bloeit), v. —en: *het madeliefje, de koekoeksbloem zijn —bloemen*; —brood (ongezwaard brood van tarwe en water, bij de Israëlieten), o. —en; ook, krentenbrood, dat bij de eieren gegeten wordt; —communie (R.-K. verpichte communie in den Paaschtijd), v. —s, —niën; —dag (dag van het Paaschfeest), m. —en: eerste —, tweede —; —ei (symbool van het leven en der verrijzenis; thans meestal geveerd ei; ook wel, ei van suiker of chocolade, dat in de Paaschdagen aan kinderen ten geschenke wordt gegeven), o. —eieren; —feest (Bijbel: *het feest van het ongedeesemde brood; het duurde 7 dagen met een vooravond, waarop het Paaschlam werd gegeten*), o. —en, zie Pascha; —feest (het feest van 's Heeren verrijzenis), o. —en; —gezing, o. —en; —kaars (hooge, versierde kaars, die van Zaterdag vóór Paschen tot Hemelvaartsdag in de R.-K. kerken a. h. altaar brandt), v. —en.

Paasch'lam (lam, dat de Israëlieten op den vooravond v. het Pascha aten; een der namen van Jezus; wapenteeken: een staand lam met een kerkvaantje in den linkerpoot), o. —lammeren; —maan'dag (2de Paaschdag, als Zondag gevierd), m. —dagen; —os (gildos), m. —ossen, vero.; —plicht (verplichting voor de R.-K. om met Paschen te biechten en ten hoogtijd te gaan), m. —en; —tijd (veertien dagen of drie weken omtrent Paschen, waarin een R.-K. aanzijn Paaschplicht kan voldoen), m.; —vacantie (schoolvacantie van 14—21 dagen, omstreeks Paschen), v. —s, —tiën; —vuur (groot veldvuur, dat men op een der Paaschdagen in sommige streken nog in het veld ontsteekt), o. —vuren; —week (week, beginnende met Paaschzondag), v. —weken; —za'terdag (Zaterdag vóór Paschen), m. —en, zie Paaschavond; —zon'dag (de eerste Paaschdag, die welke nl. op Zondag valt), m. —dagen.

Paat'je (vadertje), o. paatjes; zie Pa.

Pace (Eng. sport, snelheid, gang), v.

Pacemaker (Eng. gangmaker), m. —s.

Pacen (Eng. gangmaken), ik heb gepaced.

Pa'cha (Turksche titel, militair bevelhebber, gouverneur of gewestelijk hoofd), m. pacha's, ook, Pa'sja, m. —'s; lees beide: pas'ja.
Pachome'ter (diktemeter van spiegelglas), m. —meters.

Pacht (eig. verdrag, overeenkomst: huur van land, weide, enz., ook, de huursom), v. —en: *in — hebben, — betalen*; pachtijd: *de — is om*; zie Bamis.

Pach'ten (in pacht nemen), ik pachtte, heb gepacht: *een weide, een stuk land, een hoeve, een jachtveld, een vischwater —, huren.*

Pach'ter (iemand, die iets pacht, vooral een hoeve met bijbehorende velden), m. —s; vr. pachtster, —s; in Vl. pachteres', v. —sen.

Pacht'geld (het geld der pacht, de huursom), o. —en, ook bij verkorting: *Pacht*, b.v. de — betalen, z. Bamis; —hoeve (boerenhofstede die gepacht is of verpacht wordt), v. —n; —som (het pachtgeld samen), m. —sommen.

Pachyderm' (dikhuidige), o. mv.: *de olifanten zijn —en*; fig. *wat is dat voor een —?* lomp, onhandelbaar mensch.

Pacifie (Eng. Stille Zuidzee), m.; —spoorwegen, zie Pacifiek.

Pacificateur' (vredestichter, bevrediger), m. —s; ook, —ca'tor: *de rol spelen van —.*

Pacifica'tie (bevrediging, vredestichting), v. —s, —tiën: (gesch.) *de — van Gent* (1576).

Pacificceeren (den vrede herstellen onder, tot rust en vrede brengen, bevredigen, verzoenen, bijleggen); ook, *Pacificieeren.*

Pacifiek' (vredelievend, vreedzaam, kalm), bn.; —spoorwegen, m. mv.: *in N.-Amerika verbinden de — de kust van den Atlantischen Oceaan met die der Stille Zuidzee: zij loopen van New-York tot San-Francisco.*

Pacifis'me (het streven naar den wereldvrede, de strijd tegen al wat oorlog is), o. gmv.

Pacifist' (voorstander v.d. wereldvrede), m. —en.

Pa'co, —kameel (dierk. Peruviaansch schaap, met fijne wol), m. paco's, —kameelen.

Pacotil'le (Fr. boeltje, rommelzoo), v. gmv.; ook: bocht, slechte waar. (tulle = tielje).

Pac'tum (verbond, verdrag), o. pacts.

Pad (smalle weg, voetpad), o. paden: *een bij —, een binnen —, een dwars —, een — door het woud; gij moet dit — inslaan, voetweg;*

paadje, o. paadjes; zie ook: Jaagpad, Kerk-, Tuin-, Voet-, Wandelpad.

Pad, pad'de (dierk. kikvorschachtig dier), v. padden; zegsw. *hij zwelt op als een —*, wordt erg nijdig.

Pad'del (blad van een roeiriem, schoep v. e. scheprad), m. —s; (a = e). zie Peddelen.

Pad'denspog, o. gmv., zie Kikkerspog.

Pad'denstoel (plantk. zwamplant), m. —stoelen: ons land telt 800—1000 soorten van —stoelen, waaronder veel eetbare en enkele zeer vergiftige, zie Vliegenschwam;

de meeste dragen op een vleezig stiel den zoogenaamden hoed; zie Mycologie; in de spreektaal: *Paddestoel*; fig. gebruikt van dingen die vlug en veelvuldig komen, b.v. in Chicago verrijzen krankzinniggestichten als —stoelen uit den grond.

Paddock (Eng. omheind grasveld naast of bij den stal van renpaarden), o. —s.

Paddy (Eng. bijnaam voor een Ier), m. —'s; de spotnaam — is verbasterd uit St.-Patrick, den patroon van Ierland.

Pa'die (O.-I. rijst in de aar, zooals ze nl. gesneden wordt), v. gmv.; ook: *Padi, paddi*;

- er is geen oorlog in 't land, die de - vertreedt (Mult.); zie: Bras, Gaba, Nasi.
- Padi'sjah, pandi'sjah** (Perz. heer der koningen, de Grootte Heer, de sultan van Turkije, wereldvorst en kalief), m. -s.
- Pa'dus**, v., aandr. de Po, in Boven-Italië.
- Padvinderij'** (alles, wat met de padvinderebeweging samenhangt), v. gmv.
- Pad'vinder** (lid van een Ned. jongenskorps, dat tucht, het doen van verkenningen, het helpen in nood tot doel heeft), m. -s.
- Pad'vinderekamp** (tijdelijke legerplaats van padvindere), o. -en; -uniform (uniform van of voor padvindere), o. -en.
- Paedagogie'** (de kunst, om een kind te leiden, leer der opvoeding, inz. door de school), v. gmv.; -gogiek' (opvoedingskunst), v. gmv.; -gogisch' (opvoedkundig), bn. en bw.; -gogitium' (opvoedingsgesticht), o. -s, -gia; -gog' (eig. knapenleider, Gr. slaaf, die de kinderen naar school bracht, thans: onderwijzer, opvoeder der jeugd), m. -gogen. (ae = ee).
- Paediatrie'** (kinder-geneeskunde, leer der kinderziekten), v. gmv. (ae = ee).
- Paedologie'** (wetenschappelijke kinderstudie), v. gmv. -loog (iem., die de paedologie beoefent), m. -logen. (ae = ee).
- Paf** (slag, klap), m. paffen.
- Paf** (versteld, onthutst), bn.: -staan over iets.
- Paf'ien** (een paffend geluid maken), het pistool -te, heeft gepaft.
- Paf'ferig** (opgeblazen, loom), bn.: -er, -st: -v. 't een zijn, een -gezicht; z. Pufferig.
- Paf'fig** (opgeblazen, pafferig), bn.: -er, -st.
- Paf'zak** (dikkerd), m. en v. -zakken.
- Pagahi'** (Indiaansche losse roetspaak, kort en met breed blad, hebbende een kruk tot handvat), v. pagaaian; -en (met de pagaaian roeien, d. i. wrikken), ik pagaaide, ik heb de sloep gepagaaaid: een prauw -.
- Pagadet'** (dierk. soort van dwijf met roode oogren), v. -ten, fig. behaagzieke vrouw; -terig (eig. in elkaar gedoken als een dwijf, omwel, landerig); bn.: ik ben vandaag wat -, hangerig.
- Pagadiet'** (speksteen), o. gmv., z. Pagodiet.
- Paganis'mus**, -me (heidendom), o. gmv.
- Paganist'** (eig. heiden, niet-christen), m. -en; eig. hij, die zich tijdens de regering van Constantijn, den eersten Christenkeizer (306-337) niet bij het christendom aansloot; thans, geringschattend voor onchristen.
- Pa'ge** (Fr. edelknaap), m. -s.
- Pa'ge** (Fr. bladzijde), v. -s.
- Pag'ger, pa'gar** (O.-I. omheining, heg), m. -s: een bamboezen -; -koffie (die nl. groeit binnen de omheining of de paggers v.d. kampons, in de schaduw der pisangs), v. gmv.
- Pa'gina** (bladzijde), v. -s; zie P. of Pag.; -titel (opschrift boven elke pagina, vermeldende den titel van het boek), m. -s.
- Paginatuur'** (nummering v.d. bladzijden), v. -turen; paginereen (elke bladzijde v. e. boek van een volgnummer voorzien).
- Pago'de** (Chineesche, ook Hindoesche afgodstempel, verder, pop of afgodsbeeld met beweegbaren kop in zoo'n tempel), v. pagoden.
- Pagodiet'**, o. gmv.; zie Agalmatoliet.
- Paillas'** (Fr. stroozak), v. -sen; als hantswort, m., meestal: Paljas'. (ll = lj).
- Pail'le-geel** (Fr. stroogeel), bn.
- Paillet'ten** (Fr. loovertjes, verguld of verzilverd, die op of om het kleed v. e. kunstemaker of danseres schitteren), v. mv.
- Pain de lu'xe** (Fr. fijn brood), o. gmv.; zie Luxe-bakkerij.
- Pair** (Fr. eig. de gelijke v. d. koning; vroeger in Fr. hoogadelijke titel), m. -s; verg. Peer (Eng.); -schap (de waardigheid van pair), o. gmv.
- Pais**, v.; zie Peis.
- Pa'joeng, pa'jong** (O.-I. waardigheids-scherm als distinctief van rang voor inland-sche hoofden; ook, zonne- of regenscherm), m. -s: den gouden - voeren, een aanzienlijke inland-sche groote zijn, b.v. een regent.
- Pak** (bundel), o. pakken; een - boeken, een - brieven; zegsw. over zijn met - en zak, alles overgehuisd hebben; met - en zak vertrekken, met alles, wat men heeft of bezit en in pak of zak kan bergen, zijn dienst verlaten; daar valt mij een - van het hart, een groote zorg heb ik nu minder; bij de -ken neerzitten, zonder moed zijn; een - slaag, dracht; een nieuw - koopen, stel bovenkleeven; fig. zie Boevenpak.
- Pak** (het inpakken), m.: aan den - zijn.
- Paket'boot** (smeltarend stoomschip tot vervoer van personen en goederen), v. -booten; -vaart (dienst v. pakketbooten), v. -vaarten.
- Pak'ezel** (lastezel), m. -ezels; -garen (paktouw), o. gmv.; -goed (reisgoed, bagage), o. -goederen; -huis (bergplaats v. koopwaren enz.), o. -huizen; -huisknecht (knecht in een pakhuis), m. -s; -huismeester (O.-I. ambtenaar, waarin de koloniale waren worden opgestagen), m. -meesters; -ijs (opeengepakt drijfijjs vooral in de Poolzeeën), o. gmv.: het - bestaat soms een groote uitgestrektheid; -jesdrager (dienstman, die pakjes, reisgoed, enz. draagt en bezorgt, wilkiel), m. -s; -ka'ge (Fr. reisgoed, bagage), v. -s; -kamer (kamer, waarin goederen ter verzending gesorteerd, bewaard en verpakt worden), v. -kamers.
- Pak'ken** (eig. een pak maken, inpakken, ook: grijpen, aanhouden, gevangennemen), ik pakte, heb gepakt: wij moeten nog -, nl. onze reiskoffers; zegsw. wij zaten als haringen in een ton gepakt, vreeslijk dicht open; iem. bij den kraag -, zegsw. zijn bieszen -, er van door gaan, zich uit de voeten maken, de plaat poetsen, zie Bies; de politie kreeg den dief te -, zegsw. hij heeft het erg te -, is erg verkouden, ook, hij is erg ziek.
- Pakkerij'** (het pakken; plaats, waar het inpakken geschiedt), v. -en; zie Haring-.
- Pakket'** (klein pak inz. bij de post), o. -ten; zie Postpakket.
- Pakket'post** (afdeeling der postertijen tot verzending van postpakketten), v. gmv.
- Pak'king** (materiaal, bestaande uit leder, hennep, caoutchouc, enz. tot water- en stoomdichte afsluiting van zuigerstangen, kompassen, enz.), v. -en.
- Pak'kist** (houten kist, om iets in te pakken), v. -en; -korf, m. -korven; -linnen, o. gmv.; -naald (lange dikke naald met een groot oog en omgebogen punt, dienend om zakken, balen enz. met touw toe te naaien), v. -en; -papier (grof en taai papier, om goederen in te verpakken), o. -en; -schuif

- (schuit voor 't vervoer van goederen op binnenvoeren), v. —en; —**touw** (dik of sterk touw, bindgaren, pakgaren), o. gmv.; —**wagen** (wagen, om goederen te vervoeren), m. —s; —**zadel** (zadel, waarop lastdieren de pakgoederen dragen), m. —s.
- Pal** (pen of klamp, om een draaiend rad vast te zetten, ook, zetter of pen), m. pallen.
- Pal** (vast, stevig), bw.: zegsw. — staan, onwrikbaar, onbeweeglijk; hij moest — te bed blijven, voortdurend, onafgebroken; fig. iemand — zetten, den mond snoeren.
- Paladijn'** (eig. heer v. h. paleis: hofedelman, krijgsoverste), m. —en: de —en van Karel den Grooten, edellieden uit diens gevolg, b.v. Roeland, Olivier, Ogier, zie Roelandslied; de —en hielden hun verblijf in den vorstelijken burcht; fig. een hoffelijk ridder, later: een beginselvast beschermer.
- Palacodoxie** (oud-geloovigheid), v. gmv.
- Palacograaf'** (kenners van het schrift der ouden), m. —grafen; —**graphie** (kennis van de verschillende soorten van schrift uit de oudheid), v. gmv. (ae = ee).
- Palacologie'** (oudheidkunde), v. (ae = ee).
- Palacologen** (laatste dynastie van Byzantijnsche keizers), m. mv. (ae = ee).
- Palaeontographie'** (beschrijving van de fossiele overblijfsels der voorwereld), v. gmv.
- Palaeontologie'** (leer der versteeningen van uitgestorven dieren, fossielen-kunde), v. gmv.
- Palaeontoloog'** (kenners der voorwereldlijke dieren, der fossielen, enz.), m. —logen. (ae = ee).
- Palaeophytologie'** (leer der fossiele plantenoverblijfselen uit de eerste wereld), v. gmv.
- Palaeotherium** (voorwereldlijk dier, vierhoevig zoogdier, het midden houdend tusschen den tapir en den neushoorn), m. —s. (ae = ee).
- Palaeoty'pen**, v. mv.; zie Incunabelen.
- Palaeozo'ën** (voorwereldlijke dieren), m. mv.
- Palaeozoologie'** (dierkunde der voorwereld), v.; ook, nat. historie der fossiele dieren.
- Palamedes**, m. een der Grieksche koningen voor Troje; valschelijk door Ulysses van verraad beschuldigd, werd hij veroordeeld en gesteengd; ook, treurspel van dien naam door Vondel, in 1625 verschenen, zinspelend op het onthoofden van Oldenbarneveldt in 1619.
- Palankijn'** (draagstoel in Indië), m. —kijns.
- Palatijn'** (destijds de naam v. e. Hongaarsch edelman, magnaat), m. —en; **palatinaat'** (paltgraafschap, de Palts), o. —naten.
- Palatinius**, m., aardr. een der 7 heuvelen van Rome, ook Pala'tium genoemd; sedert Augustus hadden de keizers er hun paleis, welk woord van Pala'tium is afgeleid.
- Pale ale** (Eng. lichte ale), v. gmv. (a = ee).
- Palei'** (katrol, inz. een oud foltertuig), v. —en: iem. aan de — slaan, hangen.
- Paleis'** (eig. woning van keizer Augustus op den Palatijnschen heuvel in oud-Rome), o. —zen; het — des konings; bij uitbr. groot gebouw: het — van justitie, gerechtsgebouw of -hof; het — voor volksklit te A'dam; het — op den Dam, eig. raadhuys, in 1655 voltooid door Jacob van Campen (8e wereldwonder, zie ald.).
- Pa'len** (grenzen, raken aan), het paalde, heeft gepaald: het huis paalde aan de synagoge, Hand. 18: 7.
- Pa'testeel** (waterpaslopende smalle streep boven het schild), m. —stelen: het woord is uit het oud-Fr., de — bet. een jongere lijn.
- Palestijnsch'**, bn.: het —e land (Staring), d. i. Palestina.
- Palesti'na** (aardr. Rom. benaming van het Joodsche land), o. gmv., ook, Palaestina; zie: Heilige Land, Land v. Belofte, Kanaän.
- Palestri'na-stijl** (muz. a-capella-stijl, vooral voor 6 of meer stemmen; eig. de stijl van den genialen toondichter Giovanni da Palestrina, 1524-'94, te Rome), m. gmv.
- Pales'trisch** (worstelstrijden, wedloopen, schijfwerpen en verdere sport betreffende), bn.
- Palet'** 1. (kaatsplankje), v. paletten; 2. (dun, ovaal plankje met een gat er in voor den duim, verbordje v. d. kunstschilder), o. paletten; zegsw. de mannen van 't —, de schilders; zie Lucas.
- Paletot'** (Fr. korte overjas met zijzakken), v. paletots; lees: —loo'.
- Palet'ten** (het raketspel spelen), ik palette, ik heb gepalet; zie Raketten.
- Paltrenier'** (Fr. koetsbediende), m. —s.
- Pa'li** (heilige taal der Boeddhisten), o. gmv.
- Palimpsest'** (perkamentrol, waarvan het oorspronkelijke schrift is uitgekraab, om er iets anders op te schrijven), m. —en; —en ontstonden, doordat het perkament zeer duur was.
- Pa'ling** (visch, spijser van kop dan de aal, bruiner van kleur, geler aan den buik, fijner), m. —en; (vischstof), v. gmv.; **pa'linkje**, o. —s.
- Palingenesie'** (wedergeboorte, herschepping, omvorming, als b.v. bij rupsen), v. gmv.
- Palingtrekken** (zeker weedaardig volksvermaak), o.; het palingoproer te A'dam, Juli 1886, ontstond, omdat het — door de politie werd verboden.
- Palinodie'** (intrekking van 'tgeen men smadelijk gezegd heeft, herroeping), v. —s.
- Palinuur'** (myth. stuurman v. h. schip van Aeneas op zijn tocht naar Italië, fig. leidend staatsdienaar), m. —nuren: de — van d'r staat.
- Palissa'de** (Fr. schans- of stormpaal), v. —n: een rij aaneengesloten —n diende tot versperring v. d. toegang.
- Palissadeeren** (met palissaden afsluiten of omringen en versterken).
- Palissan'der**, o., —hout (Fr. purper- of violetthout, zeer mooi donkerpaars hout, afkomstig uit Guyana), o. gmv.; —houten, bn.: een —piano, van palissander.
- Pali'ta** (O.-I. lampje), v. —s: op elke slaappleats stond een — te branden (v. R.).
- Paljas'** (hansworst), m. paljassen.
- Paljas'** (Fr. buitzak, stroozak), v. paljassen.
- Palla'dium**, o. myth. het tuit den hemel gevallen beeld van Pallas Athene in Troje en dat aldaar op den burcht als heilig onderpand bewaard werd, omdat het de onneembaarheid der stad waarborgde; het werd echter door Ulysses en Diomedes geroofd; later fig. gebezigt voor beschermend heiligdom: de grondwet is het — der vrijheid.
- Pal'las** (ruitersabel), m. pallassen.
- Pal'las Athene**, v.; zie: Athene en Minerva.
- Palliatief'** (pijnstillend middel zonder geneeskracht, verzachtingsmiddel), o. —tieven; fig. uitvlucht, verbloeming, bemanteling.
- Pallieeren** (verzachten, fig. bewimpelen).
- Pallium** (witte wollen band met zes zwarte zijden kruisjes), o. pallia: het — wordt op

- de schouders gedragen als eerteeken van aartsbisschoppen, primaten en patriarchen.
- Palm** (boom der tropen), m. —en: men kent veel soorten van —en; de —en leveren noten, wijn, olie, hout; er is —olie, —suiker, —wijn.
- Palm** (palmtak), m. —en: de — is het zinnebeeld der overwinning; den —der welsprekendheid behalen, zegeteeken; zegsw. den —wegdragen, overwinnaar zijn, den prijs behalen.
- Palm** (handvlakte), vroeger ook lengtemaat, (nl. $\frac{1}{10}$, M. of 1 d.M.), v. palmen.
- Palm** (heester), v. gm.v.: een rand v. —groen; zie: Buks en Palmtak.
- Pal'ma** (O.-I. vaarttuig met twee masten), v. —'s.
- Palm'blad** (blad van een palm), o. —bladen of —bladeren; —boom (klapper), m. —boomen; —boter (harde palmolie), v. gm.v.
- Palm'en** (hand over hand hijschen), ik heb gepalmd: zich aan boord —.
- Palmet'** (bouwk. versiering, op een palmblad gelijkend, aan Gr. zuilen), v. —ten.
- Palm'hout** (het hout van den palmboom), o. gm.v.: een beker van —; —houten, bn.: een —kokertje, van palmhout.
- Palmiet'** (palmmerg, palmmeel), o. gm.v.
- Palm'ne** (vet uit de klappernoot, plantenboter), v. gm.v.
- Palm'iti'ne** (een der bestanddeelen van palm-boter), v. gm.v.; —zeep, v. —en.
- Palm'knoopen** (schijnbare geleidingen in den stam van den palmboom), m. mv.
- Palm'olie** (olie of vet, uit de vruchten v. verschillende soorten v. oliepalmen), v. gm.v.
- Palm'slag**, m. —slagen; zie Handslag.
- Palm'suiker** (suiker, bereid uit het sap van sommige palmsoorten), v. gm.v.; —tak (eig. tak v. e. palmboom, fig. teeken van overwinning, ook van vrede, takjes van den buks, die op Palmzondag gewijd worden), m. —ken; —pa'schen (benaming van Palmzondag), v. gm.v.: het is vandaag —; ook: stokje, heestertak, gesierd met buksbladen, lintjes en goudpapier, bestoken met koek, vijgen, sinaasappelen, enz., tot vermaak der kinderen; —struik, m. —en, zie Buks; —wijn (wijn, door gisting verkregen uit de bloemscheeden van sommige palmen), m.
- Palmzon'dag** (Zondag vóór Paschen), m. —zondagen; zie Palm'paschen.
- Palpa'bel** (handtastelijk, tastbaar, zonneklaar), bn. en bw.; **palpita'tie** (klopping, polslag, hartslag), v. —ties, —tiën; **palpi'teeren** (kloppen of jagen v. hart of pols, trillen der leden).
- Pal'ster** (pelgrimsstaf), m. palsters.
- Palt'rok** (wijde rok, pelgrimskleed; ook, een soort van houtzaagmolen), m. paltrokken.
- Palts** (voormalig rijk in Duitschland), v.: de Opper— en Beneden—, de keurvorsten van de —.
- Palts'graaf** (vorstelijke titel), m. —graven.
- Pam'flet'** (klein hekelend vlugschrift, schot-schrift, smaadschrift, blaauwboekje), o. —ten.
- Pam'flet'tist'** (pam'fletschrijver), m. —tisten.
- Pa'mor** (wit ijzer tot het damasceeren van klinggen), o. gm.v.; — wordt gevonden in de landen aan de golf van Boni (Celebes).
- Pam'pa** (aandr. uitgestrekte boomlooze grasvlakte in het Z. van Z.-Amerika, vooral in Argentinië), v. —'s; de —'s dienen aan groote runderkudden tot verblijfplaats; —gras (hooge grassoort), o. gm.v.
- Pam'pelmoes** (O.-I. boom van aanzienlijke hoogte met groote vruchten, die als sinaas-appels smaken), m. —moezen.
- Pampernoel'je** (uit kampernoelie: eetbare paddenstoel), v. —noeljes.
- Pampe'ro** (hevige, vooral Z.W.-wind in Z.-Amerika, buitige wind), m. —'s.
- Pampoes'je** (uit het Javaansche pampoes, Fr. babouche oostersch stoffje), o. —s.
- Pam'pus** (aandr. ondiepe plaats in de Zuiderzee vóór A'dam, a. d. mond v. h. IJ), o.
- Pan** (dakpan), v. pannen: roode pannen.
- Pan** (kookvat), v. pannen: een koken—, een braad—, een kook—, enz.; zegsw. den vijand in de — hakken, neersabelen, zijn leger vernietigen; eig. van spijzen, die men stuk hakt om ze in de pan te stoven of te braden; hij is aan de —, hij is gevangen, hij is er bij; een veeg uit de —, een leelijke berisping.
- Pan** (rommel, rumoerig en grappig voorval; warboel, herrie, poespas), v. gm.v.: zegsw. de heele — is geen cent waard; wat een — hebben we daar beleefd! 't was een dolle —!
- Pan**, m. myth. veld-, bosch- en herdersgod, gedrochtelijk wezen met horens en bokspooten, schrikaanjagende godheid; — is de uitvinder v. d. herdersfluit, zie: Pansfluit, Paniek.
- Pan'aarzen** (geeselen), ik —aarsde, heb gepanaarsd: een matroos —; zie Britsen.
- Panacée'** (wondermiddel, geneesmiddel tegen alle kwalen), v. —s: Mevr. Stork beweerde, dat eau de cologne eene — is tegen alle vlekken (C. O.).
- Pana'che** (Fr. vederbos, pluimbos), v. panaches.
- Pa'namahoe** (hoed v. panamastroo), m. —en.
- Pa'namakanaal** (aandr. kanaal door de landengte van Panama), o.: het — verbindt den Atl. Oceaan met den Gr. Oceaan, het werd in 1884 begonnen en geopend einde 1914.
- Panera'tisch** (zeer krachtig), bn.
- Panera'tium** (worstel- of vuistkamp), o. —s. (t = ts).
- Pancratesie'** (alleenbezit, alleenheerschappij), v. gm.v.
- Pan'creasklier** (ontl. avleeschklier, buikspeekseldklier), v. gm.v.
- Pand** (waarborg, onderpand; ook, huis), o. panden: fig. kind, echtgenoot.
- Pand** (schip v. e. jas), o. —en.
- Pand** (gedeelte v. e. kanaal, dijk of weg), o. —en.
- Pandaemo'nium**, o.; zie Pandemonium.
- Pan'dan**, **panda'nus** (O.-I. palmachtige boom of heester op steltwortels, een soort van moeraspalm), m. pandanen: de vruchten van sommige pandanen worden gegeten.
- Pand'beslag** (beslag, dat de verhuurder op de goederen van den huurder kan doen leggen bij niet-betaling der huur), o. gm.v.
- Pand'brief** (schuldbewijs, uitgegeven door een hypotheekbank; obligatie), m. —brieven.
- Pandec'ten** (eig. allesomvattende boeken, overzicht der oud-Romeinsche wetten), v. mv.
- Pan'deling** (O.-I., iem., die zijn schuld niet in geld kan betalen en daarom werk verricht voor den schuldeischer), m. en v. —en; —schap (toestand van een pandeling), o., —heerscht vooral onder de Dajaks op Borneo.
- Pandemie'** (algemeene volksziekte), v. —ën.
- Pandem'ische ziekte** (algemeene volksziekte), v. — ziekten.

- Pandemonium** (verblijf der duivelen of der demonen), o.; ook *Pandæmonium*.
- Panden** (beleenen, in pand geven), ik pandde, heb gepand.
- Pandgever** (iem., die iets van waarde in pand geeft), m. —s.
- Pand'hot** (binnenplaats van klooster, abdij of kathedraal), m. —hoven.
- Pand'houder** (pandbezitter, iem., wiens vordering door een pand verzekerd is), m. —s.
- Pand'huus**, o. —huizen, zie *Pandjeshuis*; —houder (O.-I. houder v. e. *pandjeshuis*), m. —s; —wet (wet v. 1910 tot regeling v. h. *pandhuus-bedrijf*), v. —ten.
- Pandi'ta** (O.-I. zendeling), m. —'s.
- Pandi'sjah**, m.; zie *Padisjah*.
- Pand'jeshuis** (bank van leening, kleine lommerd), o. —huizen.
- Pandoer'** (Hongaarsche voetsoldaat der 18e eeuw; later, roover), m. pandoeren.
- Pandoe'ren** (het pandoerkaarts spel spelen), ik pandoerde, heb gepandoerd; als zn. o.
- Pandora**, v. myth. eig. de Albegiftigde d.i. de rijkbegaafde; de eerste vrouw, op bevel van Jupiter naar de aarde gezonden en wel met een doos vol gaven en kwalen; toen zij deze opende, vlogen die alle over 't menschedom uit, terwijl alleen de Hoop op den bodem bleef liggen; fig. de doos v. —, bron van veel leed, van veel ellende.
- Pand'recht** (recht v. d. crediteur op een roerende zaak, hem als waarborg gegeven), o.
- Pand'spel** (het pandverbeuren), o. —spelen.
- Pand'vebeuren** (gezelschapsspel), o. gm.v.
- Paneel'** 1. (eikenplankje), o. paneelen: op — schilderen, zie: *Plamuren* en *Doek*; 2. (een blad gladgeschaafd (eiken) hout als beschot), o. —en: de —en v. e. *deur*, v. e. *lambrizeering*; —*deur* (deur met drie of vier paneelen), v. —deuren; —*raam* (lijst, waarin het paneel sluit), o. —ramen; —*tje* (schilderijstukje), o. —s; —*zager* (inbreker, die de dunne randen van een paneel doorzaagt en zóó inbreekt), m. —zaggers.
- Panceren** (in paneermeel wentelen): het gehakt —, bakvisch —.
- Paneer'meel** (gedroogd en tot poeder gestampt wittebrood, idem beschuit), o. gm.v.
- Panegyriek'** (lofprijzing, lofrede; lage vleierij), v. —en; —*rist'* (lo redenaar), m. —en.
- Pa'nem et Circe'n'ses** (Lat. brood en circusspelen) (willen wij): uit een der satiren van Juvenalis, 1e eeuw n.C.; — was de roep van het volk van Rome in den keizerstijd.
- Pa'newoe** (O.-I. inlandsche beampte), m. —s.
- Pan'fluit**, v. —en, zie *Pansfluit*.
- Pange'ran(g)** (O.-I. hoogste titel v. inlandsche edelen, Jav. prins), m. —s.
- Pangermanis'me** (het streven naar politieke eenheid van alle Germanen), o. gm.v.
- Pang'goeng** (O.-I. houten loods), m. —s.
- Panghoeloe** (O.-I. priester eener moskee), m. panghoeloes; ook, *Pengoeloe*.
- Pan'gliman** (O.-I. vorstelijke titel op Java: aanvoerder), m. —s.
- Pan'haring** (versche, groene haring), m. —haringen; (als stofnaam), v. gm.v.
- Panhellenis'me** (het streven der Hellenen of Grieken naar politieke eenheid en aaneensluiting), o. gm.v.
- Paniek'** (een panische, zie ald., schrik), v. —en: een — is een algemeene doch ongegronde angst of verslagenheid: er was een — in het leger, er kwam een — aan de beurs.
- Panier'** (Fr. mandewagentje), m. —s.
- Pa'nisch** (plotseling en ongegrond met verbijstering vervullend), bn. en bw.: een —e schrik d. i. een eensklapsche, ontzettende, en algemeene schrik, inzonderheid onder een vechtend leger; zie *Pan*.
- Panislamis'me** (het streven van alle belijders v. d. Islam naar politieke eenheid en aaneensluiting), o. gm.v.
- Pan'je** (scheepsw. stuk geleerd zeildoek), v. —s.
- Pan'kong** (zeker Chineesch vaartuig), v. —en.
- Pan'likken**, **pan'nelikken** (smullen; op de klap loopen), ik heb gepanlikt; —*likker* (smuller), m. —likkers; —*likkerij'* (klaplooperij), v. —likkerijen.
- Pan'ne** (Fr. sport. opanhoud met een auto door een of ander ongeval aan motor of raderwerk), v. gm.v.: een — v. e. uur hebben, stilstand.
- Pan'nekoek** (in de pan gebakken, dunne meelkoek), m. —en; zie: *Omelet* en *Struif*.
- Pan'nenbakker** (maker van dakpannen), m. —bakkers; —*bakkerij'*, v. —en.
- Pan'nedak** (dak van pannen), o. —daken.
- Panop'ticum** (museum van wassenbeelden), o. —s: het Nederlandsch — te Amsterdam werd geopend 10 Juni 1881, het bevat de wassenbeelden v. beroemde en v. beruchte personen.
- Panora'ma** 1. (een vergezicht naar alle of vele kanten, b.v. van een toren, een heuvel, enz.), o. —'s: een prachtig — van de Maas, den Rijn; 2. (rondtafel: cirkelvormig schilderstuk, hetwelk een tafereel in zijn geheel voorstelt, terwijl de beschouwer in het midden staat, ook het ronde gebouw zelf), o. —s.
- Pansee'**, v. —s; zie *Penseebloem*.
- Pan'ser** (borstharnas), o. —s; zie *Pantser*.
- Pan'serschip**, o. —schepen; z. *Pantser*.
- Pans'fluit** (herdersfluit van den god Pan; acht buisjes van riet of metaal, die geleidelijk kleiner worden, aan elkaar bevestigd), v. —fluiten; ook, *Panfluit*.
- Panslavis'me** (het streven der Slaven naar politieke eenheid en aaneensluiting), o. gm.v.
- Panslavist'** (aanhanger v. h. panslavisme), m. —visten: de —en in Rusland, de —en-partij in de Balkanlanden.
- Panslavis'tisch**, bn.: een —e betooging.
- Pantalon'** (lange heerenbroek), v. pantalons.
- Pan'ter** (dierk. roofdier, e. *luipaardsoort*), m. —s: de — leeft in Afrika en Z.-W. Azië, hij is zeer roofzuchtig en gevaarlijk; —*haai* (dierk. getijgerde haai), m. —en; —*kat* (dierk. kleinere pantersoort), v. —katten: de — leeft in Midden-Amerika.
- Pantheis'me** (leer, dat het heelal zelf de godheid is, of dat God en de wereld (de stof) één zelfstandigheid vormen), o. gm.v.
- Pantheis't'** (aanhanger van het pantheïsme), m. —theïsten.
- Pantheis'tisch** (als van een pantheïst), bn.
- Pantheologie'** (leer v. h. pantheïsme), v.
- Pan'theon**, o., tempel in 't oude Rome, ter verheerlijking van alle goden, 25 v. C. gebouwd; fig. eererustplaats voor overleden beroemde mannen v. e. land, b.v. in Parijs, 1814; een letterkundig —, een uniformuitgave van de beroemde Fr. letterkundige werken; het Indische —, al de Indische godheden samen.
- Pantjoe'ran** (O.-I. bergbron: door een in den

bergwand gestoken buis tot een klein stortbad ingericht), v. —s; ook, de buis zelf.

Pantocratie' (alleenheerschappij, het bestaan van één heerscher over allen), v. gmv.

Pan'toen, m. pantoens, zie **Panton**; (dicht. kunstmatig gedicht, waarin de tweede regel uit de voorgaande strofhe in de volgende als eerste terugkeert), m. pantoens.

Pantof'fel (kammerschoeisel), v. —s; zegsw. onder de — zitten of staan, onder de plak van zijn vrouw staan; het op zijn —tjes afkunnen, weinig te doen of te werken hebben; —held, m. —helden, zie **Pantoffel**; —parade (het wandelen van het fijne publiek op vaste plaats en tijd, om elkaar te zien en om gezien te worden), v. gmv.

Pantograaf' (teekenaar), v. —grafen.

Pantomime (voorstelling van een dramatische gebeurtenis door gebaren, gebarenspeel), v. —mimen, —mimes; —mimiek' (gebarenspeel), v. gmv; —mimisch, bn.; —mimist', m. —en; verkeerd is: **pantomine**.

Pan'ton (Mal. liedje), m. —s; sinjo Karel, die zulke schoone —s zong (v. R.), ook, **Pantoen**.

Pant'ser (borstkuras, verder, ijzeren bekleedsel van schepen), o. —s, ook, **Panser**; —dek (scheepsdek van pantserplaten), o. —dekken; —dekschip (schip, dat voorzien is van een pantserdek), o. —schepen: een onzer —schepen is gestationneerd te Curaçao; —en (van een pansering voorzien), ik —de, heb gepantserd; een schip —; —fort (mil. ronde toren met pantserplaten bedekt, gestevigd door beton), o. —en; —hemd (maliënkolder), o. —en; —plaat (zware stalen plaat tot beschutting van oorlogsschepen, forten, koepels, enz.), v. —platen; —schip (oortogsschip, bekleed met stalen pantserplaten), o. —schepen.

Pantsier' (borstharnas), o. —s, vero.: het —ontgespen (Bild.), zie **Pantser**.

Pan'- of **pan'nevisch** (allerlei bakvisch), v.

Panurg' (sluw, boosaardig mensch), m. —en.

Panurgie' (arglistige boosheid), v. (g = g).

Panurgisch (sluw, kwaadaardig), bn. en bw.

Pap (vloeibare spijs; brj), v. pappen: — op een wond; zegsw. iem. de — in den mond geven, hem het antwoord zeggen; zie **Mond**.

Papa' (Fr. vader), m. —'s; **papaat'je**, o. —s.

Papa'bile (kardinaal, die genoemd wordt bij een pauskeuze als de a.s. paus), m. —bill, —s.

Papa'ja (O.-I. meloenachtige vrucht), v. —'s.

Papa'ver (plantk. maankop, slaapbol, klaproosachtige), v. —s; —olie (olie uit papaverzaden geperst, maanolie), v.; —stroop (apoth. zeker slaapmiddel, uit papaver bereid), v. gmv.

Papegaai' (dierk. klimvogel uit de tropische landen met gekromden bek en grijppooten), m. —en, fig. nprater; de — behoort thuis op het zuidelijke halfrond; de groene —, de Amazonen—, de dwerg—, enz., zie ook **Ara**.

Papegaai'duiker (dierk. zwemvogel ter grootte v. e. duif, in N.-Amerika), m. —s.

Papegaai'ekop (kop v. d. papegaai), m. —pen; —tong, v. —tongen.

Papegaais'bek (bek van een papegaai), m. —bekken; —kooi (grootte, cilindervormige, koperen traliekooi v. e. papegaai), v. —en.

Papegaai'visch (dierk. prachtig bontgekleurde lipvisch), m. —visschen.

Paperas'sen (Fr. prulpapieren, beschreven papieren zonder waarde), v. mv.

Papeterie' (Fr. papierhandel; allerlei voorwerpen v. papier of karton), v. —en. (te=te).

Papier' (eig. de naam eener Egypt. rietplant, den papyrus, uit wiens stengel men bladen, om op te schrijven, vervaardigt), o. —en, zie **Papyrus**; in ons land werd reeds in 1280 — uit lompen vervaardigt; zegsw. zijn gedachten op het — brengen, zijn gevoelens schriftelijk uitdrukken; hij heeft goede —en, d.i. getuigschriften; de —en dalen, stijgen, d.i. effecten; zegsw. het — is geduldig, zie **Geduldig**; —en (van papier), bn.: —en kraagjes; zie ook: **Asphalt**, **Behangsel**, **Bord**, **Filtreer**, **Kardoes**, **Kast**, **Muziek**, **Pak**, **Post**, **Scheur**, **Stroo**, **Schrijf**, **Schuur**, **Teeken**, **Vloeiapier**, alsmede: **Nieuwspapier**.

Papier' (hand. benaming voor wissel), o. gmv.; zóó: driemaandsch — (wissels, die na drie maanden vervallen), o. gmv.; kort — (wissels, die na eenige dagen vervallen), o. gmv.; lang — (wissels, die na eenige weken of maanden vervallen), o. gmv.; prima — (wissels, waarvan trekker en betrokkene als zeer solide bekend staan), o. gmv.

Papie'ren (van papier), bn.: —manchetten.

Papie'rengeld (in 't algemeen, papier dat de daarop uitgedrukte geldsom vertegenwoordigt), o. gmv.: wissels, bankbiljetten, chèques behooren tot het —; zie ook **Zilverbon**.

Papier'fabriek (fabriek, waar men papier maakt), v. —en; —fabrikant (eigenaar van een papierfabriek), m. —en; —handel (handel in papiersoorten), m. gmv.; —linnen (met linnen overtrokken papier), o. gmv.: — voor boorden en manchetten.

Papier-maché' (Fr. eig. gekauwd papier: taai papier-brij tot het vervaardigen van kinderspeelgoed, mombakkesen, enz.), o.: aan deze brij wordt lijn of gom, gips, enz. toegevoegd, dan wordt ze in geoliede vormen geperst, en daarna worden deze onder hoogen warmtegraad gedroogd.

Papier'mand (snippermand), v. —manden; —merk (watermerk in papier, duideljk waar te nemen door het papier tegen het licht te houden), o. —merken; —molen (papierfabriek), m. —molens; —plant, v. —en, zie **Papyrus**.

Papier-sans-fin' 1. (Fr. eig. papier zonder einde, papier aan de rol), o.: men verkoopt het — bij den Meter, zie **Rotatiepers**; 2. (handel. lange wissel, die nl. bij vervel steeds wordt gecontinueerd), o. papiers—; — is een soort van wissels, die de kassier liever niet neemt.

Papier-zonder-eind, o., zie **Papier-sans-fin**.

Papillot' (Fr. papierreepje om krullen mee in te zetten), v. —lotten. (ll = lj).

Papiniaan'sche pot (nat. ijzeren pot, die zóó hermetisch gesloten kan worden, dat zelfs de dampen geen uitweg vinden), m. —potten: de — heet naar den uitvinder (1681), den Franschman Papin.

Pap'je (papegaaitje), o. papjes.

Pap'kind (wichtje, dat met pap gevoed wordt, zwak kindje), o. —ers, —eren.

Pap'lepel (kinderlepel, lepel om een kind pap te voeren), m. —lepels; zegsw. dat is hem met den — ingegeven, dat is hem van de prilste jeugd af ingeprent.

Pa'poea (de donkerbruine, ook, zwartbruine,

kroesharige bewoner van Nieuw-Guinea en Melanesië), m. —poea's; **pa'poeaasch**, bn.: de —asche bevolking van Nieuw-Guinea.

Pap'pen (warme lijnmeelpap leagen op), ik heb gepapt: op een zweer —; deze katoen is sterk gepapt, d. i. met meelpap stijfgemaakt.

Pap'penheimer (soldaat van generaal Pappenheim, veldheer der keizerlijke troepen in den 30-jarigen oorlog, evenals de aanvoerder geweldig in den aanval), m. —heimers: zegsw. ik ken mijn —s, ik ken de waarde mijner volgelingen, helpers, ik ken hen goed.

Pap'perig (pappig), bn.; —er, —st.

Papperlepap', tw.: uitroep van niet-instemming.

Pap'pig (brijachtig, niet vast), bn.; —er, —st: dat brood is —, week; —e aardappels.

Papp'ot (pot voor kinderpap), m. —potten.

Papy'rus (plantk. hoogopschietend rietgewas), m. —sen: de —groeide oudtijds veel in

Egypte en leverde niet alleen het papier der ouden, maar werd ook gebruikt voor de vervaardiging van kleine snelzellende booten; —rol (beschreven rol van papyrus), v. —rollen: 1 de —rollen in Egypte vond men meest bij de mummieën in de graven; 2 de —rollen van Herculaneum zijn verkooid, moeielijk te ontrollen en uiterst lastig te ontcoiferen; de eerste bevatten fragmenten van oude schrijvers, oorkonden over sociale en politieke toestanden, over de ontwikkeling v. h. recht, enz. in Egypte; de tweede allerlei wetenswaardigheden over het begin v. d. regeering der keizers in Rome.

Pap'zak (eig. iem., die graag pap eet, scheldn. dikkerd, dikbuik), m. —zakken.

Para' (Turksche munt, $\frac{1}{40}$ van een piaster), v. para's: 50 para's = \pm 10 cents; in Servie $\frac{1}{100}$ dinar of \pm $\frac{1}{2}$ ct.

Paraaf' (krul, pennetrek onder een handteekening, ook, handteekening door middel van één of meer beginletters), v. —rafen.

Paraaf' (vlug, willig, dadelijk), bn. en bw.: parate executie, onmiddellijke uitvoering van een vonnis; parate kennis, dadelijk beschikbare; iets —doen, direct.

Para'bel (gelijkenis), v. —belen, —bels: een —bedoelt een bijzondere handeling uit de menschenwereld tot een algemeene waarheid om te stempelen: de —van den verloren Zoon, van den barmhartigen Samaritaan, v. d. goeden Herder, enz. (Bijbel).

Parabo'lish (bij wijze van gelijkenis; meetk. in den vorm eener kegelsnede), bn. en bw.: —e taal, een —e spiegel.

Paraboliseeren (in of door gelijkenissen spreken).

Parabolist' (schrijver, maker van parabelen), m. —en: Boeddhistische —en.

Parabolof'de (meetk. oppervlakte van den tweeden graad, parabolische kegel), v. —n.

Paracen'trisch (ongelijkmiddelpuntig), bn.

Parabool' (meetk. kromme, ongesloten lijn van den 2en graad, kegelsnede), v. —holen.

Parachro'ma (kleurbedrog), v.: bij —meent men kleuren te zien, die er niet zijn; ook —chromasia.

Parachu'te (Fr. val- of daalscherm van den luchtschipper of aviateur), v. —chutes.

Paracleet' (Trooster, de Heilige Geest, door Christus toegezegd), m. gmv.

Para'de 1. (feestelijke wapenschouw, ook, het paradeplein), v. parades: zegsw. groote —en

klein garnizoen, scherts. fig. groot vertoon zonder degelijk fortuin, ijle vertooning; 2. (afwering van een stoot), v. —s; —bed (praalbed, waarop het lijk van een vorst of paus vóór de begrafenis ter bezichtiging ligt), o. —bedden.

Paradeeren (mil. parade-maken; ook, pronken, pralen, vertooning maken).

Para'demarsch (militaire muziek bij een parade), m. —marschen: —paard (pronk- of staatsiepaard), o. —en; —stap (gestrekte stap of pas van paradeerende soldaten), m. —pen.

Paradig'ma (voorbeeld, modelwoord, schema van verbruiging of vervoeging), o. —ma's, —mata: het van-buiten-kennen van definitieven en van —ma's der spraakk. (g = g).

Paradijs' (lusthof, Eden van 't eerste menschenpaar, waarin een rivier, die zich in vier armen splitste), o. —dijzen: in het —stond de Boom des Levens en de Boom der Kennis van goed en kwaad; —appel (guldenappel, adamsappel, ook, de tomaat), m. —en; —geschiedenis (het Bijbelsch verhaal van Adam en Eva in het paradijs), v. gmv.: Vondels treurspel Adam in Ballingschap geeft de —te aanschouwen, vooral met het oog op de verleiding van Adam door Eva; —kostuum, o. gmv., z. A dams kostuum; —slang (slang, welke volgens het Bijbelverhaal Eva verleid heeft), v. gmv.; —vogel (prachtig gekleurde geel-gepluimde, tandsmavelige zangvogel, op N.-Guinea), m. —s.

Paradijs', o.; zie Engelenbak.

Paradox' (wonderspreuk, schijnbare tegenstrijdigheid, een gezegde, dat onwaar is en toch waar schijnt), v. —doxen.

Paradox' (wonderspreukig, met de gewone leer of meening strijdig; afwijkend), bn. en bw.; ook: Paradoxaal'

Paradoxaal' (wonderspreukig), bn. en bw.: een —ate bewering; hij sprak —.

Parateeren (onderteekenen, enkel met de voorste letter(s) van zijn naam); zie Paraaf.

Paraffi'ne (zekere wasachtige vetstof, uit bruinkool of hout verkregeen), v. gmv.; —kaars (kaars v. paraffine bereid), v. —en; —papier (papier met paraffine vocht dicht gemaakt), o. gmv.

Parago'ge (spraakk. figuur: achtervoeging), v. —n, b.v. in: iemand, te wvent, fazant; —go'gisch, bn.: de —e d in: iemand.

Paragraaf' (afdeeling v. e. hoofdstuk, ook, afdeelingsteeken {§}), v. —grafen.

Paragrafeeren (in paragrafen afdeelen).

Paralip'sis (redk. figuur v. d. voorbijgang), v., b.v.: Ik wil niet opmerken, dat wij . . ., ook niet, dat wij . . ., maar ik zeg alleen dit, enz.; zij dient juist om de aandacht op het voorbijgegane te vestigen.

Parallel' 1. (vergelijking), v. —lellen: een —trekken of maken tusschen twee dichters, dichtstukken, steden, vlakten, rivieren, enz.; 2. (aardr. breedtecirkel op de globe, kleine cirkel, evenwijdig aan den evenaar loopend), v. —lellen; 3. (evenwijdig, gelijkloopend), bn.

en bw.: die lijnen zijn of loopen —; —klas (schoolklasse, waarin hetzelfde onderwijs gegeven wordt als in een andere), v. —klassen: bij overbevolking wordt een klas in —klassen gesplitst.

Parallelogram' (meetk. vierhoek, waarvan de zijden twee aantwee evenwijdig loopen), o. —grammen; werkt. het —van krachten, con-

- structie, met behulp van welke de grootte en de richting ééner kracht gevonden kunnen worden, die twee andere krachten kan vervangen: *het* — *eener stoommachine*, inrichting aan de zuigerstang, waardoor deze zich rechtlijnig beweegt. (e = ee).
- Parallelopi'pedum** (*prisma, met een parallellogram tot grondvlak*), o. —s.
- Parallel'weg** (*voetweg, straatweg, evenwijdig aan de spoorbaan*), m. —wegen.
- Paralogie'** (*dwaling, verkeerde redeneering*), v. —ën; —**gisme** (*valsche redeneering, valsche sluitrede of gevolgtrekking*), o. —n. (g = g).
- Paralyseeren** (*verlammen, ontzenuwen, krachteloos maken*).
- Paralyse'** (*verlamming, beroerte*), v. —ën.
- Paraly'tisch** (*verlamd, lam*), bn.
- Paramagne'tisch**, bn.: — *zijn die stoffen, die door een magneet worden aangetrokken*.
- Parament'** (*het ornaat, de liturgische gewaden van den R.-K. priester*), o. paramenten.
- Paramentiek'** (*de leer der ambtsgewaden bij den eeredienst*), v. gm.v.: *de oud-testamentische* —, de kennis der Joodsche tempeldracht of paramenten.
- Parame'ra** (*aandr. hoogolakte met steile wanden in Spanje*), v. —s.
- Pa'rang** (Borneo: *korte houwer of karpes, gedragen aan een riem*), v. —s: de — is bij het handvat smal en aan het uiteinde breed, de slag er mee gaat zelfs door dik hout.
- Paranim'** (*bruidsjonker, -geleider*), m. —en; ook: *speelnoot, ceremoniemeester, begeleider van een promoveerend doctorandus*.
- Paranoma'sia** (*verbinding v. woorden met denzelfden klank maar met verschillende beteekenis*), v. —'s, b.v. *O, roem van uwen tijd, waar Roemer op mag roemen* (Vondel), nl. Maria Tesselschade Roemer Vischer (1594 — 1649).
- Parapet'** (*vestingbouwk. borstwering*), o. —s.
- Paraphra'se** (*verklarende omschrijving*), v. —n: *een — maken van een gedicht*. (s = z).
- Paraphraseeren** (*in een verklarende omschrijving uitdrukken*): *een gedicht* —.
- Paraphrast'** (*iem., die kanteekeningen maakt, b.v. op klassieke werken*), m. —en.
- Paraplu', -pluie'** (Fr. *regenscherm*), v. —plu's, —pluies, verkl. —pluutje, o. —s.
- Paraplu'** (Bargoensch: *koepelgevangenis te Haarlem, Arnhem en Breda*), v. —s.
- Paraplu'hak** (*bak, om paraplu's in te zetten*), m. —bakken; —**koopman** (*venter van paraplu's*), m. —kooplui; —**stander** (*toestel met paraplu'hak*), m. —s.
- Parasiet'** (*eig. mee-eter: tafelschuimer, klaplooper*), m. —sieten.
- Parasiet'** (*woekerdier, -plant*), v. —sieten.
- Parasiteeren** (*klaplooper zijn, op kosten van anderen leven of zijn genot zoeken*).
- Parasi'tisch** (*woekereud, nl. van planten of dieren*), bn. ook, *Parasitair'*: *een ziekte van — en aard*.
- Parasitis'me** (*het leven op kosten of ten koste van een ander*), o. gm.v.: — *bestaat in de menschen-, de dieren- en de plantenwereld, b.v. bloedzuigers, wormen, woekerdieren, ook bij planten, zie: W a r k r u i d, W o e k e r p l a n t*; zij verteren de levenssappen van hun gastheer.
- Parasol'** (Fr. *zonnesherm*), v. —sols; zie: *En-tout-cas*.
- Parasta'ten** (*zijpilaren, —kolommen*), m.m.v.
- Paravent'** (Fr. *tochtscherm, kamerschut, windschut*), m. —vents; lees: *paravan'*.
- Par'cen**, v. myth. de 3 Schikgodinnen, die 's menschen lot regelen: Clo'tho, de spinster; La'chesis, de lotbeschikster; A'tropos, de onafkeerbare; ook, *Moiren*.
- Parcimonie'** (*karigheid, gierigheid*), v. gm.v.
- Parcimonieus'** (*gierig, vrekking*), bn.
- Parc-vaccinog'ne**, o.; zie *Vaccinogène*.
- Par'del** (Bijb. *panterachtig roofdier, lui-paard*), m. —s.
- Pardessus'** (Fr. *overjas, demi-saison*), m.
- Pardoen'** (*scheepst. staaldraad, loopende van de verschansing naar een maststeng*), v. —s.
- Pardoes'** (Sp. *per Dios*, bij of door God: *hals-over-kop, plotseling, ineens, onverwachts*), bw.; ook wel, **Perdoes'**.
- Pardon'** (*genade, kwijtschelding*), o. gm.v.; ook tw.: *pardon, d. i. neem me niet kwalijk*.
- Pardonna'hel** (*vergeestijk, verschoomb.*), bn.
- Pardonneeren** (*vergifenis schenken, ten goede houden, door de vingers zien*).
- Parereen** (*sieren, opschikken; schermkunst: een slag, een steek afwenden, afweren, keeren*).
- Pa'rel** (typ. *zeer kleine drukletter*), v. gm.v.
- Pa'rel, paarl** (Fr. *perle: rondachtige uitwas in het binnenste bekleedsel van de schelp der pareloester*), v. parels, paarlen; fig. iets, dat het puik is: *Java is de — onzer O.-I. bezittingen, Cuba is de — der Antillen; zegsw. dat is paarlen voor de zwijnen werpen, het heilige of schoone aan onwaardigen verkwisten*, zie Matth. 7: 6.
- Pa'reladder** (*dierk. een soort van adder*), v. —s; —**admiraal** (*een zeer mooie kegelslak*), m. —s.
- Pa'relbank** (O.-I. *bank tot kweeking der pareloesters*), v. —banken: *men vindt groote —banken bij de Aroe-eilanden*; —**duiken** (O.-I. *het in-zee-duiken om pareloesters op te halen*), o. gm.v.; —**duiker** (*—visscher*), m. —s.
- Pa'relen**, het parelde, heeft gepareld: *de champagne parelt in het glas, kraalt, werkt*.
- Pa'relgerst** (*de beste soort van gerst*), v. gm.v.; —**gort** (*fijne, ronde gort*), v. gm.v., zie *Gepareld*; —**grijs** (*grijs als een parel*), bn. —grijze: — *fluweel, —grijze zijde*; als zn. o.; —**hoen** (*fazantachtige vogel*), o. —hoenders: *het — leeft in Afrika in 't wild*.
- Parelmoer'**, o. gm.v., zie *Paarlmoer*.
- Parelmoe'ren** (*van parelmoer*), bn.: *een — messenhechtje, een — portemonnaie*.
- Parelmoer'vlinder** (*volksnaam eener dagkapel met oranjegele vleugels*), m. —vlinders.
- Pa'relmos** (*plantk. leverkruid*), o. gm.v.
- Pa'relmossel** (*dierk. een stroommossel, die de z.g. rivierparels oplevert*), v. —s: de — wordt gevonden in beken en stroomen van Midden-Duitschland; —**oester** (*dierk. schelpdier, dat de echte parels oplevert*), v. —s: de — wordt door duikers gevischt op de koraalbanken in de Perzische golf, op de kust van Ceilon, enz.; —**snoer** (*halsmoer van parels*), o. —en; —**visscher** (*duiker naar pareloesters, vooral in de Perzische golf*), m. —visschers.
- Parent'**, o. —en; zie *Parament*.
- Pa'ren** (*vereenigen; huwen*), ik paarde, heb gepaard: *degeijkheid aan vlijt —; ze zijn gepaard, d. i. gehuwd; dat ging gepaard met groote onkosten, d. i. vergezeld*.
- Parenta'ge** (Fr. *bloedverwantschap, familiebetrekking, maagschap*), v. gm.v.

Parenthe'se, paren'thesis (*tusschenzin, inlassching, tusschenvoegsel; wat tusschen haakjes staat*), v. —the'sen, paren'theses: *het goede, dat de mensch doet (het is altijd maar weinig), is inderdaad zijn eenige rijkdom; zegsw. in paren'thesi, Lat. in 't voorbijgaan, tusschen twee haakjes.*

Parenthe'sen (typ. twee haakjes () , om een tusschenvoeging in te sluiten), v. mv.

Par of per exem'ple (Fr. *bij voorbeeld*), bw.; ook wel: **P. Ex.**

Par of per expres' (Fr. *door een bijzonderen bode*), ook wel: **P. E.**

Parlait-amour' (Fr. *zekere fijne likeur*), v.

Parlor'ce, bw.: een —hond, Eng. jachthond; een —jacht, groote driifjacht, d. i. jacht op groot wild, op reeën en herten, met behulp van veel afgerichte honden en van jagers te paard; een —paard, jachtpaard.

Parfum' (Fr. *heerlijke geur; reukwerk*), o. —s.

Parfumeeren (*welriekend maken*): een kamer —, doorgeuren.

Parfumerie (*reukwerk, -water; handel in oeders; winkel, waar men deze en ook toiletzeepen verkoopt*), v. —ën.

Parfumeur' (*fabrikant van reukwerken, handelaar in parfumerieën*), m. —s.

Par gra'ce (Fr. *uit of door gunst*), bw.

Par hasard' (Fr. *toevallig, bij toeval*), bw.

Parhe'lium (*sterrenk. bijzon, bijmaan; dampkringsbeeld*), o. —heliën.

Pa'ri (*gelijk, van gelijke waarde*), bw.: *de effecten staan —, wanneer de reële waarde aan de normale gelijk is, b. v. als de koers onzer staatspapieren 100 of die van Rusland 96 bedraagt; zie Al pari.*

Pa'ri (*gelijke stand*), o.: *de effecten staan boven —, d. i. boven de nominale waarde.*

Pa'ri (*weddenschap*), o. gmv.: een —aangaan.

Pa'ria (Eng.-Ind. *onreine, verstooteling, verworpeling*), m. en v. *paria's*: de —'s vormen de laagste volksklasse der Hindoes, zij behooren tot geen der vier kasten en worden als onreinen geschuwd; zie **Kaste**.

Pa'riahond (*verwilderde huishond in Oostersche landen*), m. —en.

Parieeren (*wedden, een pari aangaan, verwedden*), ik *parieerde*, heb *geparieerd*.

Pa'rijsch' (*als in Parijs*), bn.: *de —e mode*, ook uit of van Parijs: *een bekende —e violist*.

Pa'rijsch'-blauw, verg. **Berlijnsch-blauw**; —rood (*zekere beste menie*), o. gmv.

Pa'rikoers (*handel. prijs van een handelsartikel, afgeleid uit noteering aan een vreemde beurs en den wisselkoers tusschen de twee betrokken landen*), m. —en.

Pa'ris (ook **Alexander**), m., tweede zoon van Priamus, en rechter in den schoonheidstvist, zie **Twistappel**; zijn uitspraak heet **Paris-ordeel**; later schaker van Helena, zie **ald**.

Pa'risch-marmer (*fijn wit marmer van het eiland Paros in den Gr. archipel*), o. gmv.

Pa'risien' (Fr. *Parijzenaar*), m. *Parisiens*; —sien'ne (*Parijsche vrouw*), v. —s.

Parisis'me (*aan het Parijsch dialect ontleend woord; id. zegswijze, zinswending*), o. —n.

Pariteit' (*rechtsgelijkheid*), v. gmv.

Pariteit' (*handel. een koers, afgeleid uit de noteering v. eenig artikel aan twee beurzen*), v.

Pariteitentafel (*handel. tafel, waarin de koersen aan twee of meer beurzen overzichtelijk opgenomen zijn*), v. —s.

Park (*wandelhuin, tuin bij een paleis; plantsoen*), o. parken: een der grootste —en van Europa is de Dierentuin te Kopenhagen; zie ook **Prater**.

Park (mil. *depot van materieel*), o. —en; evenzoo: *artillerie—; automobiel—* (voor mil. auto's); *vlieg—* (v. mil. vliegtuigen).

Parket' 1. (*kleine omheining; afgesloten ruimte als zitplaats der rechters in de gerechtszaal*), o. parketten; zegsw. *hij zit in een lastig —, in groote moeilijkheid*; 2. (*zitplaats in den schouwburg tusschen de stalle en het parterre*), o. parketten; 3. (*bureau van den officier van justitie*), o. parketten: *ten —te; —vloer* (*ingelegde eikenvloer, samengesteld uit dwars-paneelen*), m. —vloeren.

Parkiet' (*Australisch vogeltje*), m. parkieten: *de — is een soort van kleinen papegaai*.

Parlan'do (*muz. meer sprekend dan zingend*).

Parlement' (*in Eng. de beide Kamers, d. i. het Hooger- en Lagerhuis*), o. —en. (ent=ent)

Parlementair' 1. (*onderhandelaar tusschen een belegerde vesting en de belegeraars; officier, die met de witte vlag afgezonden wordt naar het vijandelijk leger om te onderhandelen*), m. —en, —s; 2. (*van of betreffende het parlement; fig. hoffelijk, omzichtig, beleefd*), bn. en bw.: *een —redenaar, —e vormen; hij drukt zich —uit*; 3. —socialis'me, o. gmv.: *het — wil behoud van het regeeringssysteem, maar een regeering, die van het volk uitgaat en door het volk wordt bekrachtigd, terwijl de staat meester moet zijn van alle productieve goederen.*

Parlementeeren (*onderhandelen door tusschenkomst van een parlementair*), ik —de, heb *geparlementeerd*; ook, lang en breed over iets redekavelen. (men = men).

Parlemen'ten (*babbelen, redelwisten*), men —mentte, heeft *geparlement. gmv.*

Parlements'gebouw (*paleis der afgevaardigden in Londen*), o. —en; ook, —huis, o. —huizen; —lid (*lid v. h. parlement*), o. —leden; —zitting (*—vergadering*), v. —en.

Parlesan'ten (*praten, babbelen*), ik *parlesante*, heb *geparlesant. gmv.*

Parlevin'ker (*schipper of zijn schuit, die tot ± 1870 te Amsterdam het Vechtwater aanvoerden*), m. —s.

Parloir' (Fr. *sprekkamer*), m. —s.

Parman'tig (*zwierig, dejtig, preutsch*), bn. en bw.; —er, —st: *een —heer; —slappen, —in 't rond kijken*; ook, **Parmant**.

Parmezaan' (*iem. uit Parma*), m. —zanen.

Parmezaan' (*een in Parma gemaakte kaas-soort*), v. —zanen, ook: —zaansche kaas.

Parnas'sus, m. aandr. en myth. beroemd bergte in het landschap Phocis ten N. van Delphi: aan Apollo, Bacchus en de Muzen toegewijd; ook, **Parnas'**; zegsw. *den —bestijgen*, gaan dichten; zie **Zangberg**.

Parochiaal' (*tot een parochie behoorend*), bn.: *het —kerkbestuur, een —ale school*.

Parochiaan' (*lid eener R.-K. kerkelijke gemeente*), m. en v. —anen. (ch = scherpe g).

Parochie (R.-K. *kerkelijke gemeente, kersp. spel*), v. —s, —chiën. (ch = scherpe g).

Parochiëel' (*wat de parochie betreft*), bn. en bw.: *het —werk in die gemeente is zwaar; deze buurt hoort — tot Eindhoven*.

Parochiekerk (*de kerk e. parochie*), v. —en.

Parochus (*hoofd eener parochie*), m. *parochi*.

Parodje' (*boertige nabootsing, koddige om-*

werking b.v. v. e. ernstig gedicht; spotnabootsing), v. -ën, verg. *Travestie*.

Parodiceren (boertig nadoen, iets ernstigs lachwekkend voordragen, voorstellen, bespottelijk maken).

Paroniem' (stamverwant, van denzelfden stam), bn.; als zn. (stamverwant woord), o. -en. -en zijn b.v. *dronk* en *drank*, *brok* en *breuk*.

Parool' (wachtwoord, passeerwoord, herkenningswoord), o. parolen: het - geven; ook: een krijgsgevangen officier op - loslaten, op zijn eerewoord (parole d'honneur), dat hij nl. in dien oorlog niet meer zal vechten tegen zijn vijand.

Par or'dre (Fr. op last, op bevel), bw.; z. p.o.

Paroxis'me (de hoogste graad van smart, kommer, verbittering, enz.), o. gm.v.

Parquet' (Fr.), o. -ten; zie *Parket*.

Par'sen (vuuraanbidders in Perzië), m. mv.

Part 1. (listige trek, streek), v. parten; zegsw. iem. -en spelen, hem een poets spelen; mijn geheugen speelt mij -, laat mij in den steek: 2. (gedeelte, deel, aandeel), o. zegsw. ik heb er - noch deel aan, ik heb er niets mee te maken, ik heb er geen schuld aan.

Parta'ge (verdeling, aandeel), v. gm.v. (g=zj)

Partageeren (Fr. verdeelen, deelen). (g=zj).

Parte're (Fr. zitplaatsen, gelijkvloers in den schouwburg nl. achter het parket; bloemperk in een tuin), o. gm.v.

Par'thenon, o. de tempel van Pallas Athene op den Acro'polis te Athene, van marmer gebouwd en met prachtige beeldhouwwerken versierd; in acht jaar voltooid (446-438 v.C.), nog ten deele in wezen; fig. kunsttempel.

Parthe'nope, o.: zie *Nea'polis*.

Partiaal', zie *Partieel*.

Participant' (deelhebber, deelgenoot), m. -en: de -en der *Oostind. Compagnie*.

Participatie (deelhebbing, deel), v. gm.v.

Participeeren (aandeel of deel hebben in, deelnemen aan).

Participiaal' (spraak. met een participe of deelw. in verband staande), bn.: -ale voorzetsels, b.v. betreffende, aangaande.

Participium (deelwoord, z. ald.), o. -pia.

Particularis'me (het zich bepalen tot of bevoordeelen van eigen persoon, gewest of land), o. gm.v.: het - der vroegere 17 gewesten.

Particularist' (aanhanger van het particularisme), m. -en.

Particulariteit' (bijzonderheid), v. -en.

Particulier' (niet geldende voor het publiek, maar voor één persoon in 't bijzonder), bn.: een - schrijven, iem. s. -e zaken, e. -onderhoud, dat zijn -e zaken.

Particulier' (iem., die geen post bekleedt, of beroep heeft: ambteloos burger, privaat persoon), m. -lieren; vr. -e.

Partieel' (gedeeltelijk, bij gedeelten, deelswijze), bn. en bw.: een -e herziening.

Partij' 1. (een meestal vrij aanzienlijke hoeveelheid gederen van dezelfde soort), v. partijen, partijtje, o. -s: 2. (vereeniging van menschen, die op staatkundig gebied dezelfde richting voorstaan), v. -en: de liberale -, de conservatieve -, buiten de -en staan; 3. een - biljart: zullen wij een -tje maken? een spel spelen; de procedeerende -en; iemands - kiezen, d. i. zijde; ik trok - van de gelegenheid, d. i. maakte gebruik van;

ik moet op -, d. i. feestelijke bezoek, visite; een goede - doen, d. i. een goed huwelijk; zij is een goede -, een rijk meisje, verg. *Goudvischje*.

Partij'dig (eenzijdig), bn. en bw.: -er, -st: een - oordeel, - zijn, niet eerlijk; een zaak - behandelen, de belangen van een der partijen tegen beter weten in voorstaan.

Partij'ganger (aanvoerder van een troepenmacht in dienst van een staatkundige partij), m. -s; -geest (geest, die de aanhangers van een partij bezielt), m. gm.v.; -genoot, m. -en; -hoofd (aanvoerder, leider van een partij), o. -en; -leus (devies, kenspreuk van een partij), v. -leuzen; -man (iem., die openlijk partij kiest), m. -mannen.

Partij'schap (verdeeldheid, onrust, woeling), v. -pen: -pen tijdens het 12-jarig Bestand.

Parti'kel (eig. deeltje, rededeeltje), o. -s, -en; voegw., bijw. en voorzetsels heeten -s, het zijn onverlengbare woordjes.

Partitie (indeeling, verdeling; muz. al de partijen v. e. compositie boven elkaar gevoegd, zoodat de dirigent ze alle kan overzien), v. -s, -tiën.

Partituur', v. -turen, muz.; zie *Partitie*.

Partizaan' (een soort v. hellebaard), v. -zanen.

Part'ner (deelgenoot, medespeler of maat in 't spel, mededanser), m. partners.

Partuur' (eig. schikking: persoon, geschikt om met een ander een paar te vormen; wederga, gelijke), o. -turen; ook, *Portuur*: zij vinden uw broeder geen - voor ons nichtje; hij vond in dien schermmeester zijn -.

Paruik' (Fr. perruque), v. -en; zie *Pruik*.

Paru're (toosel tot opsiering, ook van kleedingstukken; wanneer er van edelgesteenten gesproken wordt, een garnituur), v. -s.

Parvenu' (man, die van niet tot iet gekomen is, nieuweling-rijke, die zich veel laat voorstaan op zijn rijkdom), m. -s: hij is maar een -, opkomingeling; -achtig (wat aan een parvenu doet denken), bn. en bw.

Pas 1. (Fr. pas: tred), m. passen: de soldaat liep niet in den -, gij moet in den - blijven; de Ned. soldaat maakt een - van 0,75 M. en zet er 120 per minuut, d. i. per uur legt hij af 5.4 KM.; zij neemt dien - te groot, danspas; zegsw. iem. den - afsnijden, den doorgang beletten; 2. (bergweg, bergdoortocht), m. -sen: de Franschen lieten de -sen bewaken, zie *Bergpas*; 3. (Fr. passe: paspoort), m. passen: zonder - komt ge de Russische grens niet over; 4. (tijdstip), o.: twee kleederkisten bewaarden op dit - niets dan kleinigheid (St.), oogenblik; 5. (geschikt tijdstip, goede gelegenheid, de voorgeschreven of rechte maat, hetgeen betaamt), meestal in bijw. uitdr.: hij deed het juist van -, op het juiste oogenblik; het komt mij nu niet van -, gelegen; iets in het gesprek te - brengen, te rechter tijd er over spreken; een kleedingstuk juist van - maken, zóó, dat het naar behooren past; zegsw. zoo iets komt hier niet te -, is niet passend, oorbaar; dat zal te - komen, dat zal te eeniger tijd van dienst zijn.

Pas (juist, even), bw.: ik was toen - op, nauwelijks, net; ik ben - aangekomen, zoo even; het is - het begin, we zijn hier - in Keulen, niet verder dan; hij gaat - om één uur naar bed, niet eerder dan.

Pasangra'han (O.-I. regeeringsverblijf, ook

- wel logement), v. —s: de reizende ambtenaar in O.-I. vindt in de — een onderdak of verblijf, (g = g); ook: *Passangrahan* en *Passangrahan*: een comfortabele —.
- Pa'sar** (O.-I. Javaansche markt), m. —s; ook: *Passar*, *Passer*; —**gambir** (jaarmarkt op het Koningsplein te Batavia); —**malem** (avondmarkt n. na 6 uur 's avonds), m. —s: de —malem begint te Batavia einde Jan. als besluit v. h. Chineesche oudejaar.
- Pa'scha** (Israëlietische Paschen, herinneringsfeest van Israëls uittocht uit Egypte), o. gm.v.
- Pa'schen** (verg. *Pa'scha*: eig. een meerv. voor de beide Paaschdagen: feest van de Verrijzenis des Heeren), v. gm.v.; zegsw. als — en *Pinksteren* op één dag vallen, d. i. met St. Jutmis, nooit.
- Pa'schen**, v.: een groene —, Paaschdag met bladeren aan de boomen; een witte —, Paaschdag met sneeuw.
- Pas'ganger** (telganger, hakkenei), m. —s.
- Pas'geboren** (niet geboren, jong geboren), bn.: een — kind; de — stroom (C. O.).
- Pas'geld** (kleingeld), o. gm.v.; zie *Pasmunt*.
- Pasierisje** (rechtst. verzameling van rechtspraken, alphabetisch geschikt naar de onderwerpen, van welke de meest omvangrijke in systematische orde worden onderverdeeld), v. gm.v.
- Pasigraphie** (wereldschrift, —taal), v. —ën.
- Pa'sja** (in Turkije, titel der hoogste ambtenaren), m. —'s, ook, *Pacha*.
- Pa'sjalik** (Turksch wingewest, door een pasja beheerd), o. —s.
- Pas'jes** (zoo even, nauwelijks), bw.
- Pas'klaar** (kleerm. zoover klaar, dat het op proef aangepast kan worden), bn.
- Pas'kwil** (schotschrift, schimpschrift, bespottelijk of belachelijk iets), o. —kwillen.
- Pas'lood** (schietlood, peillood), o. —looden.
- Pas'munt** (pas- of kleingeld), v. —munten: tot de —en behooren het kwartje en het dubbeltje, van zilver; de stuiver of het vijf-centstuk, vannikkel; het twee-en-een-halve-centstuk, de cent en de halve cent, van brons; — wordt uitsluitend voor rekening van het Rijk geslagen.
- Pas'poort** (Fr. vrijbrief, vrijpas, verlofbrief), o. —poorten: zegsw. *iem. zijn — geven*, hem uit den militairen dienst ontslaan; bij uitbr. *iem. voorgoed wegsturen: met een rood — den dienst verlaten*, niet-eervol.
- Paspoorteeren** (met paspoort uit den mil. dienst ontslaan, het paspoort geven).
- Passaat** (aandr. regelmatige wind tusschen de keerkringen naar den evenaar toe), m. —saten: de N.-Oost—, ten N. van de linie; —**gordel** (die streek der tropen, waar de passaten voorkomen), m. —s; —**wind**, m. —ën.
- Passa'bel** (Fr. middelmatig, draaglijk), bn.
- Passa'ge** 1. (Fr. doortocht, doorvaart, overtocht; een zinsnede of uitdrukking in een boek of in een redenoering; muz. zekere variatie met gezwinde loopers), v. —s: *er is veel — in die straat*, drukte, vertier; — *bespreken*, O.-I. een hut op een zeeboot huren; 2. (overdekte winkelstraat), v. —s: *de — te R'dam, te Luik, te Keulen*; —**biljet** (O.-I. passagiersbiljet, waarop men n. den overtocht per boot kan doen), o. —ten.
- Passagier** (reiziger per boot of trein), m. en v. passagiers. (g = zj).
- Passagie'ren** (scheepst. voor een dag aan wal gaan, van zeelui), ik heb gepassagierd.
- Passagiers'biljet** (reisbiljet voor een rivier- of zeeboot), o. —biljetten; —**boot** (boot tot vervoer van reizigers en hun bagage), v. —ën; —**goed** (bagage v. de passagiers), o. —eren; —**trein** (trein, die enkel passagiers en hun bagage vervoert), m. —treinen. (g = zj).
- Passangra'han**, v. —s; zie *Passangrahan*.
- Passant** (doorretzende), m. passanten.
- Passant** (reiziger of toerist, die voor zeer korten tijd, b.v. voor een dag en nacht, in een hotel verblijft), m. en v. —ën.
- Passant**, en (in 't voorbijgaan, terloops), bw.
- Passan'tenhuis** (huis, bestemd tot verblijf voor doortrekkende gevangenen en andere onder verzekerde bewaring vervoerd wordende personen), o. —huizen. vero.
- Pas'sar**, m. —s; zie: *Pasar* en *Passer*.
- Passa'to** (Lat. verlopen, verleden), zie **A. P. of A. P.**
- Passedies'je** (dobbelspel), o. gm.v. vero.
- Passedie'zen** (het passediesje spelen), ik heb gepassediesd: *passediezzende boeren* (C. O.); bij het — moet men met drie dobbelsteenen boven tien (d. i. passer dix) en op twee steenen evenveel werpen; ook: *Passediezen*.
- Passereen** (doortrekken, voort- of voorbijgaan; doorgaan, voorvallen; doorgeven): *de linie —*, zie *Linie*; *voor iets —*, gelden als; *voor iemand —*, voor een ander doorgaan; *een notariële akte —*, verlijden d. i. opmaken, lezen en doen teekenen; *iem. —*, hem als ambtenaar of militair niet op zijn tijd bevorderen: *die kapitein is gepasseerd*, is niet tot majoor bevorderd, al was het zijn beurt; *wat is hier gepasseerd? iets —*.
- Pas'selijk** (redelijk, tamelijk), bn. en bw.
- Passement** (belegsel tot versiering van kleeding; tres, boordsel van goud- of zilverdraad), o. —menten; —**werker** (—maker), m. —werkers; —**winkel** (winkel, waar passement verkocht wordt), m. —winkels.
- Pas'sen** (schikken, voegen), ik heb gepast: *die taal past u niet*, voegt u niet; *op iets —*, d. i. letten; *op zijn woorden —*, d. i. acht geven, goed bedenken, wat men zegt.
- Pas'sen** (kaartspel: niet vragen, niet spelen), ik —te, heb gepast: *fig. daar pas ik voor*, dat doe ik niet, daar bedank ik voor.
- Pas'send** (van pas zijnde), bn.; —er, —st: *een — kleedingstuk*; *fig. behoorlijk*, gepast: *een —e uitdrukking*, een — gebruik van iets maken.
- Pas'senstelsel** (het stelsel, waarbij reizigers de grens v. e. land niet over kunnen zonder paspoort), o. gm.v.
- Passe-partout** (Fr. algemeene sleutel, looper op sloten, dievensleutel, sleutel, die op alle sloten past), m. —s; ook, doorlopend tramkaartje, kartonnen lijst om een portret, idem, om een bepaalden vorm aan een foto te geven.
- Pas'ser** (tweeëenig werktuig bij 't meten en teekenen), m. passers: een orillons—; —**been**, o. —ën; —**doos** (doos voor passers met toebehooren), v. —doozen.
- Pas'ser** (O.-I. marktplaats, pasar), m. —s.
- Passerel'le** (Fr. brug, enkel voor voetgangers; smalle voetbrug, loopbrug), v. —s.
- Passe-temps** (Fr. tijdverdrijf), m. gm.v.
- Passi'bel** (vatbaar voor, onderhevig aan), bn.
- Passibiliteit** (lijdzzaamheid), v. gm.v.
- Pas'sie** (het tijden des Heeren, het verhaal

of de geschiedenis van dat lijdē, muz. de episch-dramatische verklanking daarvan), v.
Pas'sie (hartstocht, drift), v. —sies, —siën: een hevige —, een demonische —; zegsw. — voor iets hebben, sterke neiging, grooten lust.
Pas'siebloem (altijd groene klimheester), v. —en: de — is afkomstig uit Brazilië en Peru.
Passief (niet-actief, lijdzaam, lijdende), bn.: een —ve gehoorzaamheid, een — verzet, een —ve neutraliteit; spraak. een — w.w., een lijdend w.w.als b.v. benoemd worden of benoemd zijn.
Passief (het debet in een failliet), o. passiva: het passief in een faillieten boedel, d. i. de schulden.
Pas'siepreek (preek over de lijdensgeschiedenis van Jezus), v. —preeken.
Pas'siespel (geestelijk drama), o. —spelen: het — stelde in de middeleeuwen, vooral op Goeden Vrijdag, het lijdē en sterven van Jezus dramatisch voor; de —spelen te Oberammergau in Zuid-Beieren, zie ald.
Pas'sietijd (R.-K. de 14 dagen vóór Paschen), m. gmv.
Passie've han'del (invoerhandel), m. gmv.
Pas'sieweek (de lijdensweek, de week vóór Paschen), v. —weken.
Passiezon'dag (de tweede Zondag vóór Paschen, of de 5e in de R.-K. vasten), m. —en.
Pas'sim (Lat. verspreid, op verschillende plaatsen, door het heele boek heen).
Passiona'to (muz. hartstochtelijk), bw.
Passiviteit (het passief-zijn), v. gmv.
Passi'vum (spraaak. de lijdende vorm van een werkwoord), o. gmv.
Pas'sus (Lat. zinsnede), m. gmv.: het kamerlid las een — voor uit een stuk van den minister.
Pas'ta (deeg), o. —'s, verg. Tandpasta.
Pastei' (It. pasta, deeg; zeker fijn gerecht), v. —en; verkl. —tje, o. —s: is een gerecht, bestaande uit een korst van fijn deeg met deksel en waarvan de holte gevuld is met fijn gehakt of gekruid vleesch van kip, haas of konijn; zegsw. *bij gebrek aan brood eet men korstjes van —en*, men gebruikt iets kostelijken, omdat men het mindere niet voorhanden heeft; —bakker (meestal: patissier), m. —s; —korst, v. —en; zegsw. typ. in —vallen, door elkaar vallen van eenig netwerk ter drukkerij, fig. verongelukken.
Pastei' 1. (kleurstift), o. —len: een teekening in —, een —portret; ook: dat is een —, teekening in —; 2. (verversede of weede), v. gmv.: de — is een verplant uit Z.-Europa, thans nog in 't wild voorkomende, haar blaren geven een mooie blauwe kleurstof; —schilder (kunschilder, die hoofdzakelijk in pastel werkt), m. —s; —schilderen (het schilderen met pastelleuren, die dan met den doezelaar worden aangebracht), o. gmv.
Pas'ten (deegsteenen, afdruksels van gesneden steenen, oude munten, enz. in zegelaarde; afgietsels er van in een deeg van gips, zwavel, kalk), v. mv.
Pasteur'-instituut (inrichting van of volgens den Franschen geneesheer L. Pasteur (1822—'95) tot bestudeering der microben en tegen de hondsdolheid), o. —instituten.
Pasteurisa'tie (het pasteuriseeren), v. gmv.
Pasteuriseeren (melk, volgens Pasteur, gedurende 15 min. op een temperatuur van 75°

tot 80° C. brengen, waardoor de meeste bacteriën gedood worden).
Pastil'le (reukballetje, hoesttabletje), v. —s.
Pastinak' (schermbloemige: witte wortel of peen, pinksternakel), v. —en.
Pastoor' (Lat. pastor, d. i. herder, zielenherder; in ons land hoofd eener R.-K. kerkelijke gemeente of parochie), m. pastoors.
Pastoraal' (zielverzorgend, herderlijk; ook, landelijk), bn.: een —ale brief, —ale zeden.
Pastora'le 1. (Fr. herdersdicht, herdersspel, ook, muziekstuk, het landleven verklankend), v. pastoralen; 2. (dorpsvertelling), v. pastoralen: Koetsveld, Beets, Cremer, Seipgens gaven mooie —n.
Pastora'lia (zaken de pastorie betreffende), v. mv.; ook, pastoriegoederen.
Pastorie', pastori' (woning van een pastoor of van een predikant), v. —rieën, —rijen.
Patakón' (Sp. zilveren geldstuk, kroondaalder ± f 2.50), m. —s; ook, Patacon'.
Patas' (zeker klein vaartuig, dat het verkeer onderhoudt tusschen groote schepen), v. —sen.
Patat' (Vlaamsch. aardappel), m. patatten: zegsw. iemand —ten geven, slaag, klappen.
Pat'choeli, —choeli (kamferachtige stof met sterken geur, getrokken uit een kruid van dien naam in Nieuw-Holland), v. gmv.
Pateel' (Vlaamsch. platte schotel), v. pateelen.
Pateen' (R.-K. klein gouden of zilveren plaatje of schoteltje), v. —tenen.
Patent' (octroobrief), o. —en.
Patent' (wiltstekend, zeer goed), bn. en bw.: hij is een —e kerel; hij heeft zich —gedragen.
Patent'olie (gezuiverde raapolie, voor lampolie geschikt gemaakt), v. gmv. vero.
Pa'ter (Lat. eig. vader, ook, als aanspreking: geestelijke eener R.-K. orde), m. —s: —rector, overste in een Jezulietenklooster; —gardi-aan, idem, in een Franciscanenklooster.
Paterniteit' (vaderlijkheid, waardigheid van vader), v. gmv.
Paternos'ter 1. (rozenkrans), m. en o. —nos-ters, verg. Rozenhoedje; 2. (handboei, handketting), o. —s: een dief de —s aandoen.
Pa'tersbier (beste biersoort), o.; ook wel: bier van 't patersvaatje, zie ald.
Pa'terskerk (kerk, door reguliere geestelijken of paters bestuurd), v. —kerken.
Pa'terstuk (mooi tusschenribstuk van een rund), o. —stukken.
Pa'tersvaatje (nl. voor 't patersbier), o. —s: uit het — tappen, den besten drank opzetten.
Pathe'tisch (hartstochtelijk, aandoenlijk, zielroerend, vol pathos), bn. en bw.
Pat(h)ymos (een der Sporaden in de Aegäische Zee, in den Rom. tijd banningsoord), o.: de Evangelist Joannes op —, zie Openb. 1: 9; fig. afzonderingsoord: stoort hem niet op zijn —. (Potg.)
Pathogeen' (ziekte veroorzakend), bn. —gene.
Pathologie' (ziektenleer, ziektenkunde), v.
Patholoog' (ziektenkundige), m. —logen.
Pa'thos (levendigheid, vuur, bezieling, hartstochtelijkheid; ook: hoogdravendheid, van een redenaar of spreker), o. gmv.
Patiënt' (zieke, lijdē), m. en v. patiënten; voor het vr. ook: patiënt of —e.
Patiën'tie (geduld, lijdzaamheid), v. gmv., ook, zeker kaartspelletje; zeker koekje; —werk (geduldswerk), o. —en.
Pa'tih (O.-I. raadsman v. e. inlandsch vorst),

secretaris van e. regent; inlandsch hoofd), m. —'s: de — is een der inlandsche ambtenaren, meestal is hij hoofd van de politie.

Pa'tik (*kruid*), o.; ook: *Patig* (zuring), o. gmv.

Pa'tina (*laagje grijs-groen roest op oud brons, op schildertjes, koperwerk, enz.*), o. gmv.

Patisserie (*pastei- of banketbakkerij*), v. —ën, —s.

Patisserie' (Fr. *pastei-, banketbakker*), m. —s.

Pat'jakker (*liederlijke vent, fielt, schurk*), m. —s: het woord ontstond vermoedelijk uit verbasterd Javaansch; verg. B a d j a k k e r.

Pat'jeh (Mal. *bloedzuiger*), m. —'s. (jeh=jee).

Pat'jol (O.-I. *houweelvormige spade*), m. en v. patjols, ook, *Pat'joel*; —**len** (O.-I. *met den patjol of hak werken of bewerken*).

Patois (Fr. *platte volkstaal, de landelijke taal, boerentaal*), o. gmv.

Pa'tres (*oudvaders*), m. mv. *ad —*, dood, gestorven; *ad — gaan*, sterven; zie *Vaderen*.

Pa'tria (*vaderland*), v.: *pro —*, voor het vaderland; ook, soort van schrijfpapier.

Patriarch' (*aartsvader, oudvader, stamvader*), m. —en: de —en van het Oude Verbond, nl. *Abraham, Izaak en Jacob en diens 12 zonen*; fig. eerwaardige grijsaard.

Patriarch' (*hiërarchische waardigheid, één hooger dan die van aartsbisschop*), m. —en: de — van Jeruzalem, de — van Alexandrië, de — van Antiochië, de — van Venetië.

Patriarchaal' (*aartsvaderlijk*), bn. en bw.: een —chale uitspanning, een ouderwetsch logement; *het gaat daar — toe*.

Patriarchaat' (*het geestelijk gebied van een patriarch*), o. —chaten: *het — van Syrië werd door Rome in 1718 en 1784 erkend; het — van Cilicië omvat de Armeniërs*.

Patriarchaat' (O.-I. *richting, volgens welke de stamhoorigheid en opvolging in de mannelijke lijn bepaald is*), o. z. *Matriarchaat*.

Patriaat' (*edelburgerschap*), o. gmv.

Patri'ciër (*edelburger in oud-Rome*), m. patriciërs: tegenstelling van Plebejer, thans (*iemand van den eersten stand, aanzienlijke, aristocraat*), m. —s.

Patri'cisch (*aanzienlijk*), bn.: een — geslacht, tot de patriciërs behoorende.

Patri'cius (*schutsheer, beschermvoogd der kerk*), m.: den titel — droegen o. m. Pepijn de Korte (752—768) en Karel de Groote (768—814).

Pa'trick (*beschermheilige van Ierland*), m.: ook: *St. —* of *St. Patricius*; *de orde van St. —*.

Patrijs' (*dierk. veldhoen*), m. patrijzen.

Patrijs' (*de vorm of stempel, waarmede, door dien in een zachttere stof te slaan, een matrijs vervaardigd wordt*), m. —zen.

Patrijschaan' (*mannetjespatrijs*), m., —hanen.

Patrijs'hond (*hond voor de jacht op patrijzen, bekend soort v. jachthond*), m. —en.

Patrijs'poort (*scheepst. kleine poort, in de batterij-poort aangebracht; te openen rond kajuitsraampje*), v. —poorten.

Patrijs'valk (*bijnaam v. d. havik*), m. —en.

Patrijzenei (*ei van een patrijs*), o. —eieren; —jacht (nl. *op patrijzen*), v. —en; —nest (*nest van patrijzen*), o. —nesten.

Patrimoniaal' (*tot het vaderlijk erfgoed behoorend*), bn.

Patrimo'nium (*vaderlijk erfgoed, erfdeel*), o. —monia; ook, naam eener werklieden-vereening in ons land.

Patriot' (Fr. *vaderlandsgezinde in het laatst der 18e eeuw; tegenstander van den stadhouder, volksvriend*), m. —ten; zie *Kees*.

Patriot'tentijd (gesch. 1785—'95: *de tijd der patriottische woelingen*), m. gmv.

Patriot'tisch (*vaderlandlievend*), bn. en bw.

Patriottis'me (*vaderlandstijde*), o. gmv.

Patro'clus, m., boezemvriend van Achilles, door Hector verslagen en door Achilles gewroken.

Patrologie' (*de kennis der kerkvader.*), v.

Patronaat' (*het ambt of de waardigheid van patroon, beschermheerschap; ook, R.-K. vereeniging van jonge meisjes of jongens onder leiding van een geestelijke*), o. —naten.

Patroneeren (*beschermen, begunstigen*).

Patrones' (*beschermvrouw, schuilsvrouw, meesteres*), v. —sen.

Patronymicum (spraaik. *afstammingsnaam*), o. —s, b. v. *Merovinger* (van *Meroveus*), *Woltering* (van *Wolter*), *Bisinga* (v. *Eise*), enz.

Patroon' (*patroonheilige van een gild*), m. patronen, patroons: *Christijn is de — der schoenmakers*, *Petrus is de — der visschers*, *Jozef is de — der timmerlieden*, *Sebastiaan is de — der hoogschutters*, *Lucas is de — der schilders*, *Hubertus is de — der jagers*.

Patroon' (*hij, die aan 't hoofd van een zaak staat, de eigenaar van een handelshuis, in tegenst. v. h. personeel*), m. —s, patronen.

Patroon' (*kokertje met buskruit en kogel*), v. patronen; *losse patronen*, nl. zonder kogel.

Patroon' (*model*), o. patronen: *wat een beeldig —tje van een kraagiel* (C. O.)

Patroon'tasch (mil. *leeren soldatentasch voor munitie*), v. —tassen; —**riem**, m. —en.

Patrouil'le (mil. *nachtwacht, rondgaande soldatenwacht, wachtronde*), v. —s; lees: —oel'je.

Patrouilleeren (mil. *de wachtronde doen*): *soldaten der grenswacht — ook des nachts, de politie zal —, als patrouille dienst doen*.

Pats (*klap, slag*), v. patsen: *iemand een — geven*, een gevoeligen tik of slag, gmv.

Pat'ser (O.-I. *bedrieger, vuile, lage vent*), m. patsers; —**ig** (*schurkachtig*), bn., —er, —st.

Pats'maker (O.-I. *ophakker*), m. —makers.

Pauk (muz. *keteltrom*), v. pauken.

Pau'ken (muz. *op de pauk of keteltrom slaan*), ik heb gepaukt.

Paukenist' (muz. *paukenslager*), m. —en.

Paulet'te (gesch. *een jaarlijksche belasting destijds in Frankrijk*), v. gmv.: de — moest betaald worden door rechterlijke en financiële ambtenaren, die hun ambt op hun kinderen wilden doen overgaan; zij was geheeten naar Paulet, lid van den financieraad onder Hendrik IV (1589—1610).

Pauli'nisch (*van of als Paulus*), bn.: *de — brieven*, de 13 brieven van den apostel Paulus, b. v. de brief aan de Romeinen in 16 hoofdstukken.

Pau'per (Lat. *arme*, Fr. *pauvre*), m. —s: *wat te doen voor den —?* (au = ou).

Pauperis'me (*chronische armoede in een land of streek, blijvende armoede der lagere standen*), ook: *het geheel der behoeftigen*), o.

Paus (*opperhoofd der R.-K. kerk*), m. pausen; het woord — bet. vader, vandaar ook *H. Vader*.

Paus (*rust*), v. pauzen; zie *Pauze*.

Paus'dom (*het Roomsch-Katholicisme*), ook: *de waardigheid, de regeering v. d. paus*), o.

- Pauseeren** (*rusten, een korteren of langeren tijd ophouden, stilhouden, verpoezen*), ik —seerde, ik heb gepauseerd.
- Pauselijk, paus'lijk** (*a. d. paus behoorende of van hem uitgaande*), bn.: *het — paleis, de —e macht, een —e encycloek*.
- Pauselijke gar'de** (*lijfwacht van den paus*), v.: de — bestaat uit de Edelwacht (Romainsche edelen), de Palatijnsche Eerewacht (Rom. middenstand), de Zwitsersche Garde (Zwitsers) en de Gendarmerie; — **kapel'** (*zangkoor, dat bij plechtigheden optreedt, zoodra de paus officieert*), v.; — **kleu'ren** (*het wit en geel der pauselijke vlag*), v. mv.; — **ze'gen** (*zegen, door of namens den paus geschonken*), m.
- Paus'keuze** (*het kiezen van een paus door de kardinalen in het conclaaf*), v. gmv.
- Paus'schap** (*waardigheid, ook: het paus-zijn, de regering van een paus*), o. gmv.
- Pauw** (*dierk. fazantachtige vogel uit de tropen, hier in tammen staat als stervogel*), m. pauwen: zegsw. *stappen als een —, deftig*.
- Pau'wenei** (*ei v. e. pauw*), o. —eleren.
- Pau'wenoog** (*oog van een pauw; ook, schitterende vlek op zijn staartveeren*), o. —oogen.
- Pau'westaart** (*staart van een pauw*), m. —staarten; ook, soort van duif met waaiervormigen staart, zie **Pauwstaart**.
- Pau'wever** (*de veer v. e. pauw*), v. —en.
- Pauw'fazant** (*dierk. fazant met een vederpluim op den kop als die v. d. pauw*), m. —en.
- Pau'wig** (*eig. als een pauw; hoogdeftig*), bn.: *met —e verwatenheid neerzien op de armen* (Mult.).
- Pauwin'** (*wijffespauw*), v. pauwinnen; fig. pronkerige vrouw, ijdele juffer.
- Pauw'oog** (*dierk. vlinder*), m. —oogen: *de dag—, de avond—, de nachtpauwoog; —staart* (*duif met pauwestaart*), m. —en.
- Pau'ze, paus** (*rust*), v. pauzen.
- Pava'na** (*oude deftige Sp. dans*), v. —'s.
- Pavaneeren, zich —**: *stappen als een pauw, een hooge borst zetten*.
- Pavedet'te** (*postduif*), v. —n.
- Pavei'en**, meer: **Plaveien**.
- Paviljoen'** (*Fr. pavillon: tentvormig lust- of zomerhuisje; achterdek van een zeeschip, eerste kajuit op een stoomboot*), o. —en.
- Paviljot'** (*papillot*), v. —jotten; lees: —*tot*.
- Pavos'ka** (*Russ. reisslede op een laag onderstel*), v. —'s: *de — heeft geen zitbanken*.
- Pax**, myth. Rom. godi. v. d. vrede; z. **Irene**.
- Pax** (*Lat. vrede, eensgezindheid*), v.: —*vobiscum*, vrede zij met u; —*intran'tibus*, vrede zij (hun), die binnentreden; lees: **paks**.
- Pax De'i** (*Godsvrede*), v.; zie **Treuga**.
- Paya'bel** (*Fr. betaalbaar*), bn.
- Pè**, v.: zegsw. *alles is in de —, perfectie; de — in hebben*, eig. de pest, ijdelijk het land hebben; *in de — zitten*, penurie of volkst. penarie, nl. in grooten nood.
- Peau'ter**, o.; zie **Piauter**.
- Peccadil'le** (*kleine zonde of fout*), v. —n.
- Pecca'to** (*zonde, vergrijp, misslag*), o. —'s; —**ca'tor** (*zondaar*), m. en v. —s.
- Pecca'vi** (*Lat. ik heb gezondigd*); als zn. (*schuldbelijdenis*), o.; lees: **pekka'vie**.
- Peec'co** (*een fijne soort van Chineesche thee*), v. gmv.; ook: —*thee*, v.
- Pech** (*Duitsch. ongetuk, tegenspoed*), o. gmv.: *ik heb als tooneelspeter veel — gehad*; spreekt. —**vogel** (*iem., wien alles tegenslaat*), m. —s.
- Pectoraal'** (*de borst betreffende*), bn.; als zn. (*borstmiddel*), o. en v. —ralen.
- Pectora'le** (*borstkruis van abten en bisschoppen*), v. —n.
- Pecunia** (*Lat. penningen, vermogen*), v.
- Pecuniair'** (*geldelijk*), bn.: —*e belangen*; —**nieel'** (*wat het geldelijke betreft*), bn.: —*nieele zorgen*.
- Pedaal'** (*voetklavier van een orgel of piano*), o. pedalen; ook: *het — van een spinnewiel, v. e. trappmachine, een fiets, enz., trapper*.
- Pedagogie'**, v., —**gogiek'**, enz.; zie **Pædagogie**, enz.
- Pedant'** (*Fr. verwaand geleerde, opgeblazen schijnweter, schoolvos*), m. pedanten.
- Pedant'** (*waanwijs*), bn. en bw.: *een — ventje; hij sprak —, verwaand, aanstellerig*.
- Pedanterie'** (*waanwijsheid*), v. —ën; **pedan'tisch** (*als v. e. pedant*), bn.: *met —e deftigheid*; **pedantis'me** (*pedanterie*), o.
- Peda'ti** (*O.-I. Javaansche buffelkar*), v. —'s.
- Ped'delen** (*trappen op de pedalen van een fiets*), gepeddeld: *hij peddeld stil naar huis*; eig. van roeien gebedigd, zie **Paddel**.
- Pedel'** (*Lat. bode aan een universiteit*), m. pedels, pedellen; —**skamer** (*loge of vertrek v. d. pedel*), v. —s.
- Pe'de pres'to** (*Lat. mets nellen voet*), bw.
- Pe'des apostolo'rum** (**per**), bw., d. i. *te voet, zooals de Apostelen plachten te reizen*, ook: **Pe'dibus apostolo'rum**.
- Pedestal'** (*voetstuk*), o. —len; ook: **Piëdestal**.
- Pedicu're** (*likdoornsvijder*), m. pedicures.
- Pedome'ter** (*hodometer, wegmeter, schredenteller*), m. —s.
- Peek'koffie** (*surrogaat van koffie*), v. gmv.; —**koffieabriek**, v. —en; —**koffieabriekant**, m. —en; zie ook **Cichorei**.
- Peel** (*veenachtige grond*), v. pelen: *de — in het Z.-O. van Noord-Brabant*.
- Peel'land** (*aardr. een der kwartieren van de voormalige Meiertij v. d. Bosch*), o.: *in het — of de Peel liggen Helmond en vele dorpen*.
- Peen** (*plantk. schermbloemige; gele of roode wortel*), v. penen; zie ook **Pastinak**.
- Peen'gras** (*plantk. kruipende tarwe*), o. gmv.
- Peer** (*plantk. vruchtboom*), m., (*vrucht*), v. peren: *hoe smaakt je die —? spottend, van iets onaangenaams, verg. Muilpeer; iem. met z'n gebakken peren laten zitten, hem teleurstellen in zijn verwachtingen*; zie ook: **Jutte**, **Stoof**, **Suiker**, **Vijge**, **Winter**, **Zomerpeer**.
- Peer** (*mantel eener electr. gloeilamp; brandstofhouder eener olielamp*), v. peren.
- Peer** (*Eng. lid v. h. Hoogerhuis*), m. —s; verg. **Pair**.
- Peerd** (*mil. term voor paard*), o. —en.
- Peer'drops** (*peervormige roode zuurtjes*), v. mv., zie **Drops**; —**vormig** (*den vorm eener peer hebbende*), bn.: —*e parelen*.
- Pees** (*koord*), v. pezen: *de — van den boog*; zegsw. *hij heeft meer dan één — op zijn boog*, meer dan één verweermiddel, argument.
- Pees** (*uiteinde van een spier*), v. pezen.
- Pees'vleugeligen** (*dierk. een der orden van insecten*), m. mv.: *de — hebben vier, meestal evengroote, vliezige vleugels*.
- Peet** (*uit peter: doopgetuige*), m. en v. peten: *de peten zijn peter en meier, d. i. doopvader en doopmoeder*; —**oom** (*doopvader, naar wien de doopeling deels zijn voornamen krijgt, doopgetuige*), m. peetooms; —**schap**

(waardigheid van peetoom), o. gmv.; —**tante** (meter of doopmoeder), v. —tantes.

Pe'g'asus, m., myth. het gevleugeld paard der Muzen: — **bestijgen**, gaan dichten (schertsend); — **berijden**, een dichter zijn; zie Hippocreea.

Pe'gel (meethopje als merkteken i. e. meetkan), m. pegels: de kan moet tot a. d. — vol zijn, verg. Peil; (O.-I. een gulden), m. —s.

Pe'gelen (iijken van vochtmaten, fig. onmatig drinken), ik heb gepegeld.

Peignoir' (Fr. gemakkelijke ochtendjas voor dames, morgenjapon), m. peignoirs.

Peil (aangenomen hoogtemerk, maatstaf voor hoogtestanden, meest van waterstanden), o. peilen: *Amsterdamsch* —, z. ald. en ook **A.P.**; iedere polder heeft een bepaald — voor zijn waterstand, *Rotte*—, zie ook: *Wint'er*—, *Zom'er*—; fig. uw examen is beneden —, zeer onvoldoende; dat gaat alle — te boven, overschrijdt alle grenzen; *goedheid zonder* —, onmetelijke goedheid; *het — der beschaving in de verschillende eeuwen*; *het zedelijk — van een volk*; *geen — kunnen trekken op iets of iem.*, geen staat op iets of iem. kunnen maken; *dat staat op laag* —, is zeer min, b. v. de Marokkaansche rechtspraak; *een boek wetenschappelijk op — houden*, op de hoogte van den tijd door bij herdrukken den inhoud te herzien.

Peil'en (de diepte v. e. water opnemen met peilstok), ik heb gepeild: *een haven* —; fig. *een wonde* —, de diepte er van meten; *de wonden der maatschappij* —, de kwalen onderzoeken; *iemands hart* —, tot op den bodem doordringen v. z. geheimen; *wie peilt (meet) de diepte van hun ellende!*

Peil'en (het alcoholgehalte van jenever, enz., ook van wijn, bepalen), ik peilde, heb gepeild: zie **Roeien**.

Peil'glas (glazen buis aan den buiten-voorzand v. e. stoomketel tot het waarnemen v. d. waterstand in den ketel), o. —glazen; —**ketting** (kettung van den wijnrooier), m. —en, ook: —**keten**, v. —s; —**lood** (scheepst. dieplood), o. —looden; —**schaal** (plank of bord met **A. P.** als nulpunt, waarop de Meterverdeling verder in strepen is aangebracht, waterhoogtemeter), v. —schalen: de — teekende 4.8 + **A. P.**; —**stift**, v. —stiften, zie **Sonde**; —**stok** (maatstok met breeden houten of ijzeren schoen en met Meterverdeling, om de diepte te bepalen van rivieren, kanalen, enz.), m. —stokken.

Peintu're (Fr. schilderkunst), v. gmv.

Pein'zen (Fr. penser: overdenken, ernstig nadenken over), ik peinsde, heb gepeinsd: zie: **Overpeinzen** en **Mijmeren**.

Peis (Fr. paix: vrede), v. gmv. vero.: 't warm gesprek der mannen over krijg en — (Staring).

Pejora'tie (meineed), v. —s, —tiën.

Pejereeren (een meineed doen).

Pejora'tie (vergering), v. —s, —tiën.

Pejoreeren (erger maken of worden).

Pek, pik (zwarte, kleverige stof uit de sappen van dennenhout), o. gmv.: spreekw. *Wie met — omgaat, wordt er mee besmet*, wie met slechte menschen omgaat, wordt zelf slecht, neemt van hun kwade eigenschappen over; verg.: **Aardpek** of **Jodenlijm**.

Pek'broek, pik — (matroos), m. —broeken.

Pek'draad (draad, met pek besmeerd, schoenmakersdraad), m. —draden; ook, **Pikdraad**.

Pe'kel (zoutig vocht), v.: zegsw. *hij zit in de* —, in de verlegenheid; (zeewater), o. gmv.

Pe'kelen (in de pekél leggen), ik heb gepekeld.

Pe'kelharing 1. (een gepekeld haring), m.

—haringen, (als stofnaam), v. gmv.; 2.

(magere clout), m. —en, verg. **Hansworst**.

Pe'kelspek (spek, dat ingezouten is), o. gmv.;

—**veld** (fig. de zee), o. gmv.: het groote —;

—**vleesch** (vleesch, dat ingezouten of ge-

pekeld is), o. gmv.; —**wagen** (wagen van e.

tram, met pekél gevuld, waarmee men de

rails of richels van sneeuw zuivert), m. —

wagens; —**worst** (worst, die ingezouten is),

v. —en; —**zonde** (oude zonde, kleine zonde),

v. —zonden, zie **Peccadille**.

Pek'ken, pik'ken (met pek vullen), ik heb

gepekt: *de naden van een boot* —.

Pek'krans (krans van pektouw), m. —en.

Pek'ton (ton voor pek; ook, leege ton met

allerlei brandbare stoffen gevuld, te ontsteken

bij openbare vreugdefeesten), v. —tonnen.

Pel (eig. vliesje, vel), v. pellen: de — van een

noot, van een ei, van een boon, enz.

Pelagiaan' (aanhanger van Pelagius, een

Engelschen monnik in de 5e eeuw, die de

ertzonde loochende), m. —gienen.

Pelagoscoop' (zeekijker, waarmee men in

de diepte der zee kan zien), m. —scopen.

Pelargo'nium (plantk. geranium, bloem in

tuin of kamer), v. —s: er zijn meer dan 300

verschiedenheden van —s.

Pelas'gen, m. mv.: gesch. de eerste bewo-

ners van Griekenland.

Péle-me'le (Fr. mengelmoes, warboel; alles

zonder orde, onder of door elkaar), o. gmv.;

ook bw.: *alles lag er —, overhoop*, door

elkaar.

Pe'len (van de haren ontdoen), zie **Apfelen**.

Peleri'ne (korte dames-schoudermantel), v. —s.

Pel'erwt (doperwt), v. —en, gow.

Peloton', o. —s; zie **Peloton**.

Pe'leus, m. myth. koning der Myrmidoniërs

in Thessalië, gemaal van Thetis, vader

van Achilles. (eu = ui).

Pel'grim (eig. vreemdeling: bedevaartgan-

ger), m. en v. —s: de —s voor **Lourdes**, enz.

Pelgrima'ge (Fr. bedevaart), v. —s.

Pel'grimsgevaad (—kleedij) o. —gewaden;

—**hoed** (hoed, aan welks opgetoomden kant

een schelp is bevestigd), m. —hoeden; —**kleed**

o. —kleederen; —**mantel**, m. —s; —**reis**

(tocht naar een genadeoord), v. —reizen;

—**stal** (lange stok), m. —staven; —**tasch**, v.

—taschen; —**tocht** (—reis), m. —en.

Pelikaan' (dierk. groote zwemvoegel), m.

—kanen: de — is het zinnebeeld der zelfopoffe-

rende liefde, want, naar de oude fabel, voedt

de — zijn jongen met zijn bloed, daar hij

zich zelf de borst openpikt; —**skrop** (snavel-

zak v. e. pelikaan), m. —pen.

Peli'ta (Mal. nachtlampje), v. —'s; z. **Palita**.

Pel'lagra (vlekachtige huidziekte), v. gmv.

Pel'len (van de pel ontdoen), ik heb gepeld:

een noot —, *een ei*—; *gepelde garnalen*; zegsw.

met iemand een eitje te — hebben, d. i. iets

onaangenaams hebben af te doen.

Pel'len (een soort van linnen, met sterfiguren

doorwerkt, voor servetten, handdoeken, enz.),

o. gmv.; —**goed** (dat linnen weefsel), o. gmv.

Peloponne'sus, m., eig. eiland van Pelops,

nu Morea, dat het Z. van Gr. vormt; het

bevatte oudtijds 9 landschappen; —**ne'**

sisch (den Peloponnesus betreffende) bn.:

- de -e oorlog, de oorlog tusschen Athene en Sparta om de hegemonie in Gr. (431-404 v. C.), welke eindigde met de vernietiging v. d. macht van Athene.
- Pelo'te-spel** (Spaansch balspel), o.; **pelo'ta'ri** (sportlui, die het - spelen), m. mv.; -bal (harde bal van rubber, met leder omgeven), m. -ballen: de - wordt met een gevlochten slager of christera opgeslagen.
- Peloton'** (Fr. een afgedeelde troep soldaten, 20-40 man, halve compagnie), o. -s
- Pels** (dicht-behaarde dierenhuid), m. pelzen: de beer heeft een zeer dikken -; de Poolreizigers, met pelzen om de leden; een met - gevoerde mantel; -jas (jas, met bont gevoerd en met bonkraag en bonten mouwopslagen), v. -jassen; -muts (karpoetsmuts, wintermuts met bontrand), v. -mutsen.
- Pels** (bontjas, ruime overjas, met bont gevoerd en met bont omzet), m. pelzen.
- Pels'dier** (dierk. een dier met dichtbehaarde vacht), o. -en: jacht op -en in het hooge Noorden; zie Pelsjager.
- Pel'ser** (grote sardijn der Noordzee), m. -s.
- Pels'jager** (in Rusland en N.-Amerika jager op pelsdieren: sabeldieren, bevers, chinchilla's, zilversossen, enz.), m. -jagers.
- Pels'werk** (pellerij), o. gmv.; zie Pels.
- Pel'terij'** (bontwerk), v. -en (soorten).
- Pe'luche**, v.; zie Pluche. (ch = sj).
- Pe'luw**, v. peluwen; zie: Peul uwen Peul.
- Pem'mikan** (gedroogd en fijngestooten bizonvleesch), o., ook, pem'mekan.
- Pen** (vederschaat, schrijfpenn), v. pennen: de schacht, de baard v. e. -; de bek, de punt v. een -; er zijn stalen -nen (1830) en veeren -nen; een weltersneden -, eig. een ganzenpen, die goed vermaakt is, fig. een goede stijl; een scherpe -, hij schrijft in scherpe bewoordingen; iem. iets in de -geven, voorzeggen, wat hij moet schrijven; de - voeren, schrijver zijn; de - in gal doopen, kwetsend gaan schrijven.
- Pen** (houden of metalen nagel, pin), v. -nen.
- Penaal'** (lijfstraffelijk), bn.: de -nale wetten, Fr. code pénal, wetboek van strafvordering.
- Penaliteit'** (strafbaarheid), v. gmv.
- Penant'** (Fr. muurvak tusschen twee ramen), o. -en: een breed -; -kast (kastje voor een penant), v. -kasten; -spiegel (smalle spiegel tusschen twee vensters), m. -spiegels; -tafel (tafeltje tusschen 2 vensters), v. -s.
- Pena'rie**, v., verbastering van Penurie.
- Pena'ten**, m. mv.: bij de Rom. die goede geesten des huizes, onder wier bescherming de huishouding gesteld was; zij werden vereerd aan den huiselijken haard in het atrium: fig. zijn - opzoeken, naar zijn haardstede gaan, zie ook L a r e n.
- Pen'ce** (Eng. mv. van p e n n y, d. i. stuiver).
- Penchant'** (Fr. een zwak voor iets), o. -s.
- Pendant'** (Fr. schilderij of portret, dat als tegenhanger of tegenstuk dient), o. -en.
- Pendelo'que** (Fr. oorhanger), v. -s: een - is ook een kristallen hanger aan een kroonlamp.
- Pendop'po** (Java. luchtig huisje op pilaren, zonder muren), v. -s: de - heeft een dak van bladen en rust op bamboezen stokken, onderling door klampen van riet verbonden.
- Pendop'po** (open galerij aan een aanzienlijke inlandsche woning), v. -s; de - of
- pendopo dient bij feesten tot ontvangst der gasten.
- Pendu'le** (Fr. slinger; een v. e. slinger voorziene hangklok, ook, zoo'n staande klok), v. -s.
- Pe'ne** (Lat. straf, boete), v. penen: op - van.
- Penelope**, gemalin van Ulysses en moeder van Telemachus: toonbeeld van huwelijksrouw: de uitspraak is eig. Pene'lope, lees: Pe-nee'-loo-pee, doch ook naar Fransche wijze (door Fénelon's meesterwerk Télémaque, 1699) wel. Penelo'pe.
- Pene'lope-arbeid** (fig. een arbeid, dien men telkens zelf te niet doet, om hem opnieuw aan te vangen), m. gmv.
- Penetrant'** (doordringend), bn. en bw.; -er, -st: -e kou; lees: peenetrant'.
- Pengem'pang** (O.-I. vijver tot het telen van zoetwatervisch), v. -s: de karpers en meervallen worden in de Preanger- -s gekweekt.
- Pengoe'loe** (O.-I. Mohammedaansch priester), m. -loes: te Batavia woont de hoofd-, opperpriester; ook Pang h o l o e.
- Peni'bel** (Fr. pijnlijk, moeielijk, smartelijk), bn.; -er, -st: een -e toestand.
- Penitent'** (boeteling), m. en v. -en; vr. ook -e.
- Peniten'tie** (opgelegde straf als voldoening voor bedreven zonden of kwaad), v. -ties, -tiën; fig. straf: dat is een zware - voor mij.
- Pen'nekunst** (calligraphie), v. gmv.: -baart gunst, devies in de 17e-eeuwsche school; -likker (scheldn. kantoor-schrijver), m. -likkers: 't is maar een -! prozastuk van Potg.; -mes (eig. mesje, om ganzenpennen te vermaken, thans: klein, scherp knipmesje), o. -sen.
- Pen'nen** (veel en langdurig schrijven), ik pende, heb gepend: ik heb nog veel te -, ik heb al heel wat gepend of afgepend.
- Pen'nenbak** (bakje voor ganzenpennen of voor pennenhouders in de school), m. -bakken; -houder (houden of metalen staafje tot bevestiging der stalen pen), m. -s, ook Pennehouder; -koker (koker voor de pennenhouders), m. -s.
- Pen'neschacht** (benedendeel v. een veeren pen), v. -schachten; -strijd (twist in dagbladen, enz.), m. gmv.; -vrucht (voortbrengsel van een schrijver, boek), v. -en.
- Pen'ning** (oud muntstukje), m. -en; -ninkje, -ningske, o. -s: hij bezit geen penning; zijn -ske offeren; het -ske der weduwe, Markus 12: 42; ook: -ningske(n); vroeger = $\frac{1}{4}$ duit of $\frac{1}{16}$ stuiver; bij overdracht muntstukje; zie: Bras-, Gods-, Negotie-, Spaar-, Teerpenning, Penningmeester.
- Pen'ning** (het getal, dat aanduidt, hoe menigmaal het percent in 100 begrepen is), m.: 5% rente is de -20 vero.; hij is van -16, d. i. hij is hoogst zuinig, gierig.
- Pen'ning** (eerepenning, gedenkpenning), m. penningen; -kabinet (muntenkabinet, penningkamer), o. -kabinetten; -kunde (wetenschap of kennis der penningen d. i. der mun en, medailles, enz.), v. gmv.
- Pen'ningmeester** (de beheerder der gelden van een vereeniging), m. -meesters.
- Pennoen'** (riddervaan, veldeeken v. e. ridder), m. -s: de gewone ridder mocht geen banier voeren, maar slechts een -, voorzien van zijn geslachtswapen; ook: Pennon.
- Pen'ny** (Engelsche stuiver d. i. $\frac{1}{12}$ shilling of

5 cents), v. pence: — a-liner (Eng. iem., die voor een stuiver per regel artikelen schrijft, scherts. reporter), m. —s; —boot, v. —en.

Pens (maagafdeling der koe), v. pensen.

Pensee' (driekleurig veldvooltje), v. —s.

Penseel' (schilderkwasje), o. penseelen.

Penseel'en (schilderen), ik heb gepenseeld, gmz.: zit je daar weer te —?

Penseel'en (met een penseel of kwastje besmeren), ik penseelde, heb gepenseeld: een wonde —: je moet de keel goed en diep —, er met een kwastje aan een metaaldraad de zaif enz. insmeren.

Penseel'trek (trek of streek, met een penseel gemaakt), m. —trekken, fig. bijzonder faale d. i. schilderachtige uitdrukking of zin.

Pensiel' (peinzend), bn., pensiever, —st.

Pensioen' (Fr. jaargeld, dat wordt toegekend aan ervol ontslagen ambtenaren na 40-jarigen dienst en op 65-jarigen leeftijd, rustgeld, rustweelde), o. pensioenen: de jaarlijksche storting voor het weduwen—; hij vraagt zijn —; op — gesteld worden.

Pensioen'fonds (rijkskas of privaalbeurs tot pensioenning), o. —fondsen; —kas (—fonds), v. —kassen; —wet (staatswet, de pensioenen betreffende en regelende), v. —wetten; zie Weduw-en Weezen pensioen.

Pensioens'aanvraag (req. est v. e. ambtenaar om zijn pensioen te mogen hebben), v. aanvragen.

Pensioen' (Fr. huis, waar men verblijft en kost heeft tegen vergoeding per dag of per week), o. —s; in — gaan.

Pensionaat' (kostschool, instituut), o. —naten.

Pensionaris (gesch. in onze oude Republiek, bezoldigd rechtsgeleerd raadman eener stad of v. e. gewest), m. pensionarissen.

Pensionnaire (Fr. kostleerling), m. en v. —s.

Pensionneeren (op pensioen stellen, pensioen geven): iem. —.

Pen'sum (opgegeven strafwerk), o. pensa.

Pen'ta (vijfledig, vijfvoudig), bw.

Pentachord' (vijfsnarig muziekinstr.), o. —s.

Pentagoon' (meetk. vijfhoek), m. —gonen.

Penta'meter (vijfvoetig dactylisch vers), m. —meters; zie Hexa'meter, Distichon.

Pentateuch' (Bijb. de vijf boeken van Mozes), m. gmz.: de — bestaat uit: Ge'nesis (wording), Ex'odus (uittocht), Levi'ticus (wetten voor den tempeldienst), Nu'meri (telling), Deuterono'mium (herhaling der wet); (eu = ui); zie telkens ald.

Penta'thlon, o.: eig. de vijfstrijd, wedstrijd in 5 afdelingen te Olympia: springen, loopen, worstelen, werpen met den schijf (discus) en vuistgevecht; om den prijs te krijgen moest men in elk dezer afdelingen overwinnaar zijn: het — werd ook bij de Olympische spelen in Stockholm toegepast (1912).

Pen'terhaak (scheepst. zware haak, om het anker onder den kraambalk te brengen), m. —haken; —talie (scheepst. takel, om de ankers te verplaatsen), v. —talies.

Pentogram' (twee in elkaar gewerkte driehoeken), o. —grammen: het — was het insigne der bouwmeesters in de Middeleeuwen.

Penu'rie (Lat. ellende, uiterste behoefte, nood), v. gmz., in de volkst. Pen'arie: hij zit in de —, benauwdheid, nood, geldnood.

Pe'per (O.-I. op Sumatra: overblijvende plant met windenden, houtachtigen stengel; ook:

tot poeder gemalen peperbollen, stofnaam), v. gmz.: Spaansche —, piment; Cayenne —, gemalen Sp. peper; zegsw. zij gingen —halen, d. i. naar O.-I.; hij werd om —gezonden, d. i. ver heen weggezonden: het —land, O.-I.; —koek, d. i. kruidkoek; —boom-pje (zekere giftige sierheester), o. —s; —bus (tafelgereedschap), v. —bussen; —diel (klimvogel in Z.-Amerika), m. —dieven; —duur (duur als specerij uit het Peperland, zeer duur), bn. en bw.; —en (met peper bestrooien), ik heb gepeperd: fig. 't is (sterk) gepeperd, uitermate duur; een gepeperde rekening, zeer hooge; —eter (peperdijf in Z.-Amerika), m. —s; —huisje (een spitsuitlopend papieren zakje), o. —s: een — met vijgen, drieh. spits builtje; —koek (voorwerp: kruidkoek), m. —en, (als stofnaam), v. gmz.; —land (Oost-Indië; ook: land, onderneming, waarop peper gekweekt wordt, pepertuin), o.: iemand naar het — zenden, zie Drie H's.

Pepermint' (lipbloem. plant), v. —munten: uit de bladeren der — trekt men een soort van olie; deze, met suiker vermengd, geeft de pepermint, ook: —ment; zie Munt.

Pepermint' (suikertabletje, met pepermintolie toebereid), v. —en.

Pepermint'doosje (meestal zilveren platronddoosje voor pepermintjes), o. —s; —je (klein soort van pepermint), o. —s; —olie (olie uit de blaren der pepermint), v. gmz.

Pe'pernoot, —neut, v. —noten, —neuten: de kinderen speelden om —noten, d. i. dobbelsteentjes van peperkoekrand: fig. vrouw die kleinzielig is.

Pe'pertuin (O.-I. omheind veld voor de pepercultuur), m. —tuinen; —vretter (zekere klimvogel), m. —vreters, zie: —diel, —eter; —wortel (mierik, lepelblad), m. gmz.

Pepinië're (Fr. boomkweekerij, plantentuin; fig. kweekschool), v. —s.

Pep'pet (Italiaansche populier), m. —s. gew.

Pep'pelen (v. peppelhout), bn.: —klompen.

Pepsi'ne (zeker ferment in het maagsap, dienend tot vertering der eiwitstoffen), v. gmz.

Pep'ton (eiwitachtige stof), o. —tons.

Per (Lat. door, bij, met), vz., als in: —spoor, —schip, —post, door middel van; —pond, voor of bij het pond; —saldo, zie ald.

Perana'kan (kind v. e. O.-I. vrouw en van een anderen oosterling, b. v. v. e. Chinees), m. —s.

Perceel' (deel, stuk gronds, deel van een grooter geheel, akker), o. perceelen; fig. persoon: een raar —, zonderling iemand.

Perceels'gewijs of —ge w i j z e, bw.: de landerijen zullen —geveild worden; het landgoed wordt —verkocht, d. i. in perceelen.

Percent' (Lat. ten honderd), o. procenten; verg. Procent, zie ook: **Pc.**, **Pct.** of **%**.

Percenta'ge (het bedrag, percentsgewijze berekend), v. en o. gmz.; lees: —taa'zje.

Perce'nta'fel (tafel, bij de arbitrage in gebruik), v. —tafels: in de — is in procenten aangegeven, met hoeveel de notering van eenig artikel aan vreemde beurs vermeerderd of verminderd moet worden, in verband met den wisselkoers tusschen de twee plaatsen, om den parikoers aan eigen beurs te krijgen.

Percents'gewijze (ten 100 gerekend), bw.

Percepteur' (Fr. ontvanger of inner van belastingen), m. —s.

- Percepti'bel** (waarneembaar, bemerkbaar), bn.: -er, -st.
- Percep'tie** (ontvangst, inzameling, inning), v. -s, -tiën. (t = s).
- Percep'tie** (de verrichting v. d. geest, waardoor indrukken en waarnemingen bewust worden), v. gmv. (t = s).
- Percipieeren** (ontvangen, innen, ook: waarnemen, begrijpen, bevallen).
- Percus'sie** (slag, stoot, botsing), v. gmv.; -geweer (ouderwetsch geweer met slaghoedje, nl. slag- of stootgeweer), o. -geweren; -slot (geweer-slot met een slaghoedje), o. -sloten.
- Percus'sie** (geneesk. het kloppen op lichaamsdeelen, om te hooren of de inwendige organen: longen, hart enz. gezond zijn), v. gmv.
- Perden'do** (muz. langzaam afnemend), bw.
- Perdoes'** (eensklaps), bw.; zie **Pardoes**.
- Pe'reat** (Lat. hij zij ga te gronde, weg met hem (haar)!), (e = ee).
- Pe'reboom** (bekende vruchtboom), m. -boomen; -boompje, o. -boompjes.
- Pe'rel** (Vlaamsch. parel), v. perels.
- Pe'relaar** (Vlaamsch. pereboom), m. -laars.
- Peremtoir'** (afdoend, beslissend), bn. en bw., ook: *peremto'risch*: e. - argument.
- Pe'renhout** (hout v. d. pereboom), o. gmv.
- Pe'rentaart** (taart, met geconfijte peren bereid of belegd), v. -taarten.
- Perepetie'** (dichtk. in een tragedie de ontwikkeling), v. gmv.: in de - komen de belangen en plannen der handelende personen met elkaar in botsing, zij leidt tot de catastrofie. (t = ts).
- Per equat'ie** (gelijkmatige verdeling van lasten), v. gmv. (qu = kw); verg. **Aequatie**.
- Pe'reschil** (schil van een peer), v. -schillen.
- Per expres'sum** (Lat. door een afzonderlijken bode), bw.; verkort: **P. Expr.**
- Per ias' et ne'fas** (Lat. door recht en onrecht, door alle mogelijke middelen), bw.: de eeroezigtigen trachten - hun doel te bereiken.
- Periect'** (Lat. volmaakt, uitmuntend, volkomen, goed, best), bn. en bw.; -er, -st.
- Periect'ie** (volmaaktheid, voortreffelijkheid), v.: alles is in de -, volkomenheid. (t = s).
- Perfectionneeren** (volkomener of beter maken, volmaken), (t = s).
- Perif'de** (Fr. valsch, trouweloos, verraderlijk), bn.: het - Albion, gezegde van Napoleon I.
- Perforeeren** (doorboren met kleine gaatjes b.v. papier om het gemakkelijk te kunnen afscheuren); een blad postzegels is geperforeerd.
- Perforeer'machine** (machine, dienende om te perforeeren), v. -s.
- Perfors'** (met alle geweld), bw.: iets - willen weten. (s = s).
- Per'gamum**, **Per'gamus** (aandr. stad in Mysië, het N.-W. van Klein-Azië), o.; - is beroemd door de uitvinding van het perkament.
- Per'go et pe'rago** (Lat. Ik ga voort en zet door of voleindig).
- Per'gola** (met gebladerde overdekte booggang in tuinen; loof- of wijngaardpriël; priedvormige aanbouw voor of achter een huis), v. -s.
- Pe'ri** (beschermgeest, weldadige geest bij de Perzen, goede fee), m. en v. -s.
- Pe'ricles**, gesch. de grootste staatsman van Athene, ook als redenaar en veldheer beroemd; de eeuw van - is voor Gr. de gouden eeuw, onder hem bereikt oud-
- Athene het toppunt van macht en schoonheid: gest. 429 v. C.
- Periculis'** (gevaarlijk, hachelijk), bn., -zer, -t.
- Peri'culum** (gevaar, nood, waagstuk), o.: - in mora, (er ligt) groot gevaar in uitstel.
- Peridot'** (valsche smaragd), o., als voorwerp m.: de kleur van den - is geelachtig groen.
- Perihe'lium** (naaste stand eener planeet bij de zon), o. -liën; verg. **Aphellium**.
- Peri'kel** (gevaar), o. -s: bedreigd door allerlei -s; ook, *Perijkel*.
- Perin'de ac cada'ver** (als een lijk), bw. uitdr.: militaire tucht stelt als eersten eisch gehoorzaamheid, en het - kon op de poort van elke kazerne staan; als zn. o.
- Perio'de** (omloop, kringloop, afwisseling van tijden; tijdkring of tijdperk; stijl: een kloekgebouwde volzin met voor- en nazin, een kunstmatig afgeronde volzin; muz. een afgesloten muzikale phrase), v. -n; de veenvorming in haar verschillende -n; de fraaie -n in de C. O.
- Perio'de** (rekenk. cijfergroep, die terugkeert bij een repeteerende breuk), v. -n: $\frac{1}{2} = 0.142857$, enz.: hier vormen de zes cijfers achter het decimaalteeken de -; zie **Repetent**.
- Periodiciteit'** (kringloop, regelmatige afwisseling, geregelde terugkeer), v. gmv. (c = s).
- Periodiek'** (op geregelde tijden terugkerend, op bepaalde tijden verschijnende), bn.: -e geschriften, dag-, week-, maandbladen; -e winden, geregeld waaiende winden; een -e traktementsverhooging, d. i. verhooging, op vastgestelde tijdstippen, b. v. om de 5 jaar; -e verkiezingen, om de 4 jaar.
- Periodie'ken** (periodieke geschriften), v. mv.
- Peripate'ticus** (iem., die veel wandelt), m. -ci; ook: volgeling van Aristoteles (384-322 v. C.).
- Peripate'tisch**, bn.: de -e filosofie, nl. die van Aristoteles, die zijn leerlingen al wandelend onderwees: de -e school of richting.
- Peripetie'** (dichtk. ommekeer, begin der ont-knooping in een drama), v. gmv. (t = s).
- Peripherie'** (cirkelomtrek, omtrek van door kromme lijnen afgesloten figuren), v. gmv.
- Periph'e'risch** (den omtrek betreffende), bn.
- Periphra'se** (stijl. troop der omschrijving), v. -phrasen, b. v.: het schip der woestijn, kameel; de bode der lente, zwaluw.
- Perip'teros** (een gebouw, aan alle zijden door zuilen omgeven), o. -sen.
- Periscoop'** (optisch toestel, door hetwelk men in een duikboot kan zien, wat er a. d. oppervlakte van de zee geschiedt), m. -scopen; lees: *pee-rie-skoop'*.
- Peristy'le** (bouwk. met zuilen omgeven open plaats of voorhal, zuilengang), o. -n.
- Perk** (afgebakende ruimte), o. perken: een - met bloemen, bed; zegsw. paal en - stellen, grenzen stellen aan, zie **Paal**; fig. zijn verbeelding binnen de -en houden, beteugelen.
- Perkal'** (dicht witkatoenen weefsel), o. gmv.
- Perkament'** (eig. papier uit de stad Pergamus in Azië, nl. als papier bereide dierlijke huid van schapen, geiten, kalven en ezels, welke het papyrusblad kon vervangen), o. gmv.
- Perkament'** (geschrift op perkament), o. -en: hij snuffelt gaarne in -en.
- Perkamen'ten**, **perkemen'ten** (van perka-

ment, bn.: boeken uit de 18e eeuw met — banden.

Perkament'papier (*papier, dat op perkament gelijk, namaak*), o.: iets afsluiten met—.

Perkanier' (O.-I. bezitter van een perk muskaalboom, op Banka), m. —s; Perkenier.

Perka'ra (O.-I. geschilpunt, ruzie, gerechtszaak, kwestie), v. perka'ra's.

Perkoen' (eiken- of dennehouten paal van 1.20—1.60 M. lengte tot afsluiting of steun van een steenglooiing), m. —en.

Perkoetoet' (O.-I. soort van wild tortelduifje, lieveling van den Javaan), v. —toeten.

Permanent' (voortdurend, onafgebroken, blijvend), bn. en bw.: —e droogte, een —e tentoonstelling; iets — volhouden.

Permeta'tie, v., volkst. voor Parentage.

Per mil'le (met de duizend, per duizend); verkort: P. m. d. i. $\frac{1}{1000}$; lees: per miel.

Permis' (Fr.), o.; zie Permit.

Permis'sie (vergunning, verlof, toestemming, toelating), v. gm.v.

Permit (Eng. verlof- of geleibiljet), o. —s.

Permitteeren (veroorloven, vergunnen).

Permuta'tie (verwisseling, verandering in de rangschikking van een bepaald aantal gegeven grootheden), v. —s, —tiën. (tie = sie).

Pernambuk'hout, o. gm.v., z. Brazilië—.

Pernicicus' (Fr. verderfelijk, schadelijk, nadeelig), bn.; —zer, —t.

Per occa'sie (bij gelegenheid), bw.

Perora'tie (slotrede, slotwoord), v. —s, —tiën.

Per pe'des (Lat. te voet), bw.: —apostolo'rum, met de Apostelpaarden, zie ald. en Pedes.

Perpendicular' (Fr. loodlijn), v. —s; — (Fr. rechtstandig, loodrecht, in 't lood), bn. en bw.

Perpetra'tie (Fr. het volvoeren), v.

Perpetueel' (Fr. aanhoudend, blijvend, bestend, altijddurend), bn.; —eet.

Perpetueeren (doen voortduren, voortzetten, op de lange baan schuiven), (pe = pee).

Perpetuum mo'bile (Lat. eeuwigdurende beweging), o. gm.v.; vooral, het nog uit te vinden eeuwig bewegend toestel, dat werkt zonder arbeidsvermogen en steeds arbeid blijft voortbrengen, die voor allerlei doeleinden gebruikt zou kunnen worden; fig. iets onmogelijks, iets onbestaanbaars.

Perplex' (Lat. onthutst, bedremmeld, verbluft, ontsteld, verbijsterd), bn. en bw.

Perquisitie' (Fr. gerechtelijk onderzoek, huiszoeking), v. —s, —tiën; lees: perquisie'sie.

Perron' (Fr. steenen opstap, doorlopende stoep, ook: de verhoogde stoep van een spoorwegstation, waardoor de reizigers gemakkelijker uit en in de rijtuigen stappen), o. perrons; —kaartje (5-centskaartje, gevende toegang tot het perron), o. —kaartjes.

Pers (werktuig, om te persen), v. persen: een druiven—, een olie—, een wijn—; een hydraulische —, een laken—, z. ald.

Pers (drukkers), v. persen: een hand—, een snel—, een rotatie—, de beide laatste door stoom-, gas- of elektrische kracht gedreven; het boek gaat of is ter —e; de —, de dagbladen, de groote —, de groote bladen; het oordeel van de —, van hen, die als critici voor de dagbladen werken; de — aan banden leggen, in haar vrijheid belemmeren, vrijheid van druk—, de vrijheid om alles te publiceren behoudens verantwoordelijkheid voor de wet; de — heet wel de koningin der aarde.

Per sal'do (handel. als overschot van de vorige rekening), bw. (s = s).

Pers'brood (zetwerk ter drukkerij, dat bleef liggen in drukke dagen en bij slapte wordt ter hand genomen), o. gm.v.

Pers'correctie (het verbeteren van fouten in den reeds op de pers liggenden drukvorm), v.

Pers'delict (delict der pers), o. —delicten: laster in een krant vormt een —.

Per se' (Lat. uiteraard, vanzelf, zonder hulp van anderen; ook: noodzakelijk, met kracht en geweld), bw., lees: per see: hij wil — aldus; hij wil — naar O.-I.; je moet — dat doen.

Persecuteeren (Fr. vervolgen, nazetten).

Persecu'tie (vervolging b.v. om den geloove), v. —s, —tiën. (t = s).

Persel'den (vallende sterren, uitstralend uit een punt van het sterrenbeeld Perseus, tusschen half Juli en half Augustus), v. mv.

Perse'phone, v., myth. dochter van Zeus en Demeter, door Hades geschaakt en tot koningin der onderwereld verheven; bij de Rom. Proser'pina. (ne = nee).

Pers'en (wildrukken), ik heb geperst: druiven —, olie —; fig. iemand tot iets —, dwingen.

Pers'eus, m. myth. zoon v. Zeus (Jupiter); de groote held van Argos en de lieveling der goden; hij houdt Medusa het hoofd af; zie Aegis. (-seus = -zuis).

Pers'eus (sterrenbeeld a. d. N. hemel), m.

Persevan'ten (volgers in den strijd), m. mv.: graaf Willem IV, 1337—'45, liet de strijdkolven en kruisbogen zijner — weinig rust.

Pers'gas (lichtgas onder sterke persing), o.

Pers'ico (It. likeur, bereid uit brandewijn op perzikpitten), v. gm.v.; lees: per'zieko.

Persien'ne (Fr. buiten-zonnelind), v. —s: een — is een draaiend blind, ter breedte van een half raam, bestaande uit schuine plankjes in stevige omlijsting.

Persilla'ge (Fr. bespottling, fijne spot, beschimping door ironie), v. —s. (g = z).

Persifleeren (beschimpn, fijn belachelijk maken, op fijne wijze bespotten).

Pers'ijzer (strijkijzer v. e. kleermaker), o. —s.

Persisteeren (volharden b.v. bij een verklaring, volhouden, op iets blijven staan).

Pers'muskiet (schimpn. hoogst onbescheiden reporter, die iemand tot het laatste nieuws afzuigt, tot het laatste uithoort), m. —en.

Persona'ge (Fr. persoon, mensch), o. en v. —s: een raar —, een vreemd —; op het toneel: wat dunkt u van dat —? hooge —s, hooggeplaatste personen.

Perso'na gra'ta (iem., die zeer gezien of gewild is), v.: de Engelsche gezant was aan het Fransche hof tijdens Napoleon I geen —.

Persona'lia (bijzonderheden, één of meer personen betreffende), v. mv.; ook gedeelte van krant of tijdschrift, dat speciaal over aangelegenheden van personen handelt.

Personaliteit' (persoonlijkheid; persoonlijke beleediging), v. —en: zegsw. iemand —en zeggen, hatelijkheden op den man af.

Personeel' (persoonlijk), bn.: —e belangen.

Personeel' (al de personen, die men in dienst, aan het werk of in zijn dienstkring heeft; de gezamenlijke bedienden, ambten, ambtenaren, enz.), o. gm.v.: het winkel—, het school—.

Personee'le belasting (rijksbelasting, geheven van elk hoofd van een gezin: zij berust op huurwaarde, meubilair, stookplaatsen,

- dienstboden), v.; ook: **Personeel**, o.
- Perso'ntrein** (trein, die enkel reizigers en hun bagage vervoert, geen goederen), m. —en.
- Perso'nenverkeer** (verkeer van passagiers op treinen en booten), o. gm.v.
- Personifica'tie** (persoonsverbeelding, beeldspraak waarbij levenloze dingen als levende wezens worden voorgesteld, b.v. Vader Rijn), v. —ties, —tiën. (t = s).
- Personificeren** (verpersoonlijken). (s = s).
- Persoon'** 1. (mensch), m. en v. personen; 2. (in de spraak. rol in het gesprek), m.: de drie personen; ook, werkwoordelijke vorm.
- Persoon'lijk** (betrekking hebbende op een persoon), bn. en bw.: een —belediging, den persoon betreffende; een —onderhoud met den minister; een —feit; een —voornaamwoord, b.v. ik, gij, hij, dat den 1en, 2en of 3en persoon aanwijst; mijnheer, u wordt —, beledigend voor den toesprokene; —e belangen, enz.; iemand —kennen, d. i. in persoon; ik heb hem —gezien en ontmoet, d. i. in eigen persoon.
- Persoon'lijkheid** (datgene, wat een persoon karakteriseert, ook: personaliteit), v. —heden.
- Persoons'verbeelding** (de voorstelling v. e. begrip of abstractie als een persoon, d. i. als een mensch), v. —en, b.v. de mildheid, de twist als persoon optredend; zie: Zinnespel en Personificatie.
- Perspectief'** (een doorzicht, vergezicht, verschiet), o. —tieven: een mooi —.
- Perspectief'** (doorzichtkunde als wetenschap: de leer, om voorwerpen, volgens wiskundige regels te projecteeren op een plat vlak, zóó als zij zich v. e. gegeven standpunt aan het oog v. d. waarnemer voordoen), v. gm.v.
- Perspecti'visch** (volgens de leer der perspectief), bn. en bw.: een —teekening; —zien.
- Perspicaciteit'** (Fr. scherpsinnigheid), v.
- Pers'plank** (plank, waarop of waarmee geperst wordt), v. —planken: de —v. d. kleermaker, de —v. d. kaasmaker, —v. d. boekbinder. —pomp (pomp, die de vloeistof opwaarts perst, b.v. een brandspuit), v. —pompen.
- Pers'revisie** (laatste proef, door den drukker getrokken alvorens de oplaag af te drukken), v. —revisies.
- Persuadeeren** (Fr. overreden, overtuigen, doen gelooven). (s = s).
- Persua'sie** (overreding, overtuiging), v.
- Perte** (Fr. handel. verlies), v. pertes.
- Pertinent'** (stellig, juist, afdoend), bn. en bw.: een —verklaring, nadrukkelijk; hij weigerde —, beslist; —liegen, onbeschaamd (nent = nent).
- Pertizaan'**, v. —zanen; zie Partizaan.
- Pertjoe'ma** (O.-I. tevergeefs), bw.
- Perturba'tie** (storing, stoornis, verwarring), v. —ties, —tiën. (tie = sie).
- Pe'rubalsam** (geelbruine, stroopachtige geurige hars), m. gm.v.: de — wordt bereid uit den bast v. d. balsemboom, in Peru: middel tegen huidwonden.
- Pe'ru** (aandr. republiek in Z.-Amerika), o.
- Peruviaansch'** (van of betreffende Peru), bn.
- Pe'ruzilver** (een soort v. nieuwzilver met slechts 2% zilverwaarde), o. gm.v.
- Pervers'** (verkeerd, verward, slecht, verdorven), bn.; lees: per-vers'.
- Perversiteit'** (verdorvenheid b.v. van hart, verkeerdheid, ontaarding), v. gm.v.
- Per vo'ta majo'ra** (Lat. bij meerderheid van stemmen).
- Per'zik** (eig. Perzische appelboom), m. —en; (vrucht), v. —en; —boom of —boom, m. —en; —epit (steen in de perzik), v. —pitten.
- Per'zisch** (van of als in Perzië), bn.: de —e taal, nl. der Perzen; als zn. (de taal der Perzen), o. gm.v.
- Pesan'te** (It. muz. zwaar, slepend, zwaarmoedig), bn.
- Pe'seta** (Spaansche frank als munteenheid = 100 centesima's = ± f 0.48), v. —'s.
- Pe'so** (munteenheid in Argentinië, Mexico en Chili), v. —'s: een gouden — = f 2.40, verdeeld in 100 centavos; de zilveren — is er verschillend van waarde.
- Pesoe'ratan** (O.-I. briefdrager, bode), m. —s.
- Pessimis'me** (zwaarmoedige, zwartgallige levensbeschouwing; leer, dat er niets goeds is in de wereld; levenshaat), o. gm.v.: het tegen-gestelde van — is optimisme, zie ald.
- Pessimist'** (iemand, die alles in de wereld slecht en naar vindt, zwartgallige), m. —en.
- Pessimis'tisch** (tot pessimisme overhellend), bn.: een —e levensbeschouwing, zwartgallig.
- Pest** (besmettelijke builenziekte met typhuze koorts, wier haarden zijn in Beneden-Egypte, China en Indië), v. —en: de zwarte —, de —overbrengen; zie: Zwarten Zwarte dood; fig. ik schuw hem als de —; de jenever is de —der samenleving, verderf; zegsw. iem. de —aanjagen, hem plagen, treiteren, kwellen; de —inhebben, verschrikkelijk het land hebben; de —aan iets gezien hebben, er een verschrikkelijken hekel aan hebben; iem. vluchten als de —, den hevigsten afkeer van iem. hebben; fig. zedenbedervend mensch: hij is de —voor die jongelui; zie P.é.
- Pest'bacil** (de pest veroorzakende bacil), m. —len; —huil (gezwel v. d. pestlijder), v. —en.
- Pes'ten** (wrevel berokkenen, het land opjagen, treiteren, judassen), ik pestte, heb gepest: iem. —, hij zoekt mij altijd te —. gm.z.
- Pest'epidemie** (heerschende pestziekte), v. —epidemieën: de —in China in 1911; —geval, o. —len; —gezwel, o. —len; —haard (broeicest der pestziekte), m. —en; —huis (barak voor pestlijders), o. —huizen.
- Pestilentie** (pestziekte), v. —tiën.
- Pest'koorts** (koorts, door de pestziekte veroorzaakt), v. —en; —lijder (iem., die de pest heeft), m. —s; —lucht (lucht, die een pestlijder afgeeft; fig. verpeste lucht, gemeene stank), v. gm.v.; —vogel (fraaie zangvogel, sneeuwvogel), m. —s: de —gold in de middel-eeuwen als voorbode van de pest; —ziekte (de pest), v. —n.
- Pet** (hoofddeksel, muts met een klep), v. petten: een zijden —, een lakensche —, een fiets—.
- Pe'tegift** (geschenk van peettante of peetoom, pillegift), v. —giffen; —kind (peetzoon of —dochter), o. —kinderen; —moei (meter, peettante), v. —moeien.
- Pe'ter** (van pater, vader: doopvader, peetoom), m. peters; —schap (hoedanigheid van peetoom), o. gm.v.
- Peterse'lie** (schermblom, tuinplant, soepgroente), v. gm.v., ook, pieterse'lie; —saus (saus met fijn gesneden peterse'lieblaadjes), v.
- Petilleeren** (Fr. knoppen, kraken; schuimen, opborrelen, parelen van wijn; fig. tintelen van geest, schitteren van geestigheid). (ll = lj).
- Peting'gi** (O.-I. dorpschoofd), m. —'s.

- Petit-gris'** (grijze pellerij v. de huid v. eek-horentjes uit Siberië) o. gm.v.
- Peti'tie** (Fr. verzoekschrift, inzonderheid aan de hooge regering gericht), v. -tiën, -ties.
- Petitionaris** (persoon, die een petitie of verzoekschrift indient), m. petitionarissen.
- Petitionneeren** (e. verzoekschrift indienen).
- Petitionnement'** (het indienen van verzoekschriften, petitionneering), o. -en.
- Petit-maître** (Fr. verwaand, opgeschikt jongmensch; modegek, pronker, fat, salet-jonker), m. petits-maitres.
- Pet'joe** (O.-I. scheldn. minne kleurling), m. -s.
- Petrefact'** (versteend voorwerp), o. -en.
- Petrificatie** (versteening), v. -s, -tiën.
- Petrificeren** (versteenen of tot steen maken).
- Petrographie'** (beschrijving der steensoorten of gesteenten), v. gm.v.
- Petroleum** (brandbare aardolie), v. gm.v.: de gezuiverde - wordt sedert 1860 veel voor kunstlicht gebruikt.
- Petroleum-aandeel** (bewijs van aandeel in een kapitaal tot exploitatie van een petroleumbron), o. -aandeelen.
- Petroleumblik** (blikken voorwerp met tuit, waarin petroleum gesleten wordt), o. -ken;
- bron** (plaats, waar petroleum opwelt), v. -bronnen;
- ether** (een soort van spiritus uit petrol.), m. gm.v.;
- gas** (gas, uit petroleum gestookt), o. gm.v.;
- haven** (afgezonderd deel v. e. haven, waar de petroleumschepen moeten liggen), v. -s;
- kachel** (kachelkje, waarin petroleum gestookt wordt), v. -kachel;
- kan** (metalen kan voor of met petrol.) v. -kannen;
- lamp**, v. -lampen;
- licht**, o. -lichten;
- motor** (krachtmachine, die door petroleum gedreven wordt), m. -motoren, -s;
- spiritus**, m., zie, -ether;
- toestel** (kooktoestel), o. -toestellen;
- tankschip** (vaartuig, ingericht tot het losse vervoer en het oppompen van petroleum), o. -schepen;
- vat**, o. -vaten;
- waarden** (obligatiën in een petroleumbron-exploitatie), v. mv.
- Petroleur'** (Fr. iem., die bij oproer brand sticht met petroleum), m. -s; -leuse, v. -s: de -s in den tijd der Commune in 1871 te Parijs.
- Pet'tengood** (stof, waar petten van gemaakt worden), o. gm.v.; -maker, m. -makers.
- Pet'to** (borst, hart, binnenste), v.: zegsw. in - houden, tot gelegener tijd bewaren, fig. voor zich houden, in zijn hart geheim houden, verzwijgen; in - hebben, in voorraad hebben.
- Peu'eraar** (iem., die peurt), m. peueraars.
- Peu'eren** (op aal of paling visschen met een peur), ik -de, heb gepeurd; bij het - wordt de peurstok zachtjes op en neer bewogen; ook Peuren.
- Peukel** (puistje), v. -s; ook, Pukkel.
- Peul** (plantk. eenhokkige doosvrucht), v. -en.
- Peul** (peuluw, peluw), v. peulen.
- Peul'dop** (peulschil), m. -doppen; -erwt, v. -en; -gewas, o. -sen; -schil (dop of schil e. peul, fig. kleinigheid, klein of nietig persoonkje), v. -schillen; -vrucht (plan'en-familie, wier zaad in peulen groeit), v. -en.
- Peu'luw, pe'luw** (hoofdmatras), v. -en.
- Peur** (tros of franje van aardwormen of pieren, die in de heele lengte doorstoken en aan een vrij dik snoer geregen zijn), v. peuren; op paling of aal visschen met een -; -en, z. Peuren; -der, z. Peueraar; -stok (korte stok van den peueraar, van welken stok de wormtroetel of -franje afhangt), m. -stokken.
- Peut** (Bargoensch. slag, klap), m. -en: iem. een - geven; iem. - geven, slaag.
- Peu'ter** (pijpeuroeter), m. peuters.
- Peu'ter** (iem., die klein is), m. -s: wat -s van jongens! waar blijven de -s? kleintjes.
- Peu'teren** (met den vinger of met een puntig voorwerp uroeten), peuterde, heb gepeuterd: in den neus -, in het oor -, pulken, pluizen; fig. fijn en geestdoodend werk verrichten: ik zil den heelen dag te - aan dit schrijfwerk; -aar (knutselaar, broddelaar), m. -s: hij is een - op de viool; -ig, bn. en bw.: -e letters; wat schrijf je -! kriebelig.
- Peu'terwerk** (werk, dat tijd en aandacht kost, maar van weinig waarde is), o. gm.v.
- Peu'zel** (treuzel, talmer), m. en v. -s; ook: dreumes, kleuter: de -s, kleine kinderen.
- Peu'zelen** (langzaam en bij kleine beetjes eten), ik heb gepeuzeld: de kinderen zaten lekker te -, de muizen hadden aan den kook gepeuzeld; verg. Oppeuzelen.
- Peu'zelwerk** (werk, dat in kleine beetjes verricht wordt), o. gm.v.
- Pe'zerik** (verwant met pees: bullepees, varkenspees), m. pezeriken.
- Phaenomeen'** (een zeldzaam iets als verschijnsel, fig. een genie), o. -mennen, pheno'mena; -menaar (verwonderlijk, verbazingwekkend), bn. (phae = fee).
- Pha'ëton**, m., myth. zoon van Helios, die na lang smeeken voor een enkelen dag den zonnwagen mag rijden, doch de paarden niet kan houden, zoodat deze uit de zonnebaan raken en de aarde begint te verschroeien, hij wordt dan door den bliksem van Zeus gedood.
- Pha'ëton** (een soort van tweewielig licht rijtuig, dat gedeeltelijk open is), m. -s.
- Pha'lanx** (wigvormige slagorde), v. -en, phalangen: de Macedonische -; lees: ja'-lanks.
- Phantaseeren** 1. (met zijn verbeelding schiepen; verdichten, verzinnen); 2. (muz. op een of ander muziekinstrument aan zijn muzikale opwekkingen uiting geven).¹⁾
- Phantasie'** 1. (improvisatie op een of ander muziekinstrument), v. phantasieën; 2. (verbeelding, verbeeldingskracht; hersenschim, droombeeld, vreemde inval) v. -tasieën; -hoed (lage, ronde heerenhoed), m. -hoeden; meestal, Fantasie'hoed; -stuk (muz. compositie zonder bepaalde vorm, meestal van lyrischen of pathetischen aard), o., -ken.
- Phantasmagorie'** (schimmenspel, het te voorschijn roepen van spookachtige gedaanten door middel van spiegels en andere optische toestellen), v. -magorieën.
- Phantast'** (dweper, grillig mensch), m. -en.

¹⁾ Ook: Fantaseeren, Fantasio, Fantasiehoed, Fantasmagorie, Fantast, Fantastisch, Fantoem.

- Phantas'tisch** (tooverachtig mooi, grillig, wonderlijk), bn.; ook Fantastisch.
- Phantoom'**, o. —tomen; zie Fantoom.
- Phantoom'** (geneesk. model, b.v. van het menscheijk lichaam of een deel er van, om er zich op te oefenen), o. —tomen.
- Pha'rao** (Bijbel. algemeene titel der oude Egypt. koningen, verg. sultan, tsaar), m. —'s.
- Pha'rao-rat**, v. —ratten; zie Ichneumon.
- Pharize'er**, m. —s; zie Farizeër.
- Pharmaceut'** (apotheker, artsnijbereider), m. —ceuten, (ceu = sui); —**ceu'tica** (artsnijmengkunde, apothekerskunst), v. gm.v.; —**ceu'tisch** (artsnijmengkundig), bn.: het — weelblad; —**cie'** (artsnijkunde, kennis van de geneesmiddelen en hun bereiding; apotheek), v.; —**cologie'** (artsnijleer), v.; —**colo'gisch**, bn.: een — onderzoek; —**copoe'a** (het boek der artsnijkunde, apothekers-receptenboek), v. gm.v., (oe = eu); —**cotheek'** (huis- of reisapothek), v. —theken.
- Pha'rus** (vuurtoren, kustlicht), m. —sen.
- Pha'se** (verandering, schijngestalte der maan, zie ald., wisseling, gestalte), v. —n, —s.
- Phelloplastiek'** (kurksnijkunst), v. gm.v.
- Phenol'** (carbolsuur), o. gm.v.; —**kleur-stoffen**, v. mv.; lees: *fee-nol'*.
- Phenomeen'**, o. —menen; zie Phaenomeen.
- Phi'dias**, van Athene: de grootste beeldhouwer en bouwmeester van Gr., de vriend en raadsman van Pericles; het Parthenon werd onder z. leiding uitgevoerd, ± 432 v.C.
- Philanthroop'** (menschenvriend), m. —thropen; —**thropie'** (menschenvriende, menscheiendheid), v. gm.v.; —**thro'pisch** (liefdadig, menscheiend), bn.: een —e inrichting.
- Philatelie'** (de kunst van postzegels geordend te bewaren, postzegel-kennis), v. gm.v.; —**te-list'** (kenners en verzamelaars van postzegels), m. philatelisten, (te = tee); —**telis'tisch** (de philatelie betreffende), bn.: —e wenken, —e beschouwingen, een —e tentoonstelling.
- Philharmo'nisch** (toonkunstminnend), bn.
- Philharmo'nisch concert'** (concert met groot orkest), o. —e concerten; lees: *fiel-*.
- Philhelleen'** (Griekenvriend), m. —lenen.
- Philippica** (eig. oratio —: heftige strafrede, als *die van Demosthenes, om de Atheners te waarschuwen tegen koning Philippus van Macedonië*), v. —'s; een — tegen de kernisvraagde schrijven (C. O.).
- Philippi'ne** (amandel met twee pitten), v. philippines; wanneer een heer en een dame bij een diner een — deelen, dan is er een afspraak, dat men elkaar bij de eerste samenkomst zal toespreken met: *Bonjour, Philippe en Bonjour, Philippine*, wie dit vergeet, verbeurt een cadeau.
- Philip'pus**, koning van Macedonië (382—336), vader van Alexander den Grooten.
- Philip'pus-daalder** (Spaansche daalder, ± 3 gulden, geslagen van 1500—1595 voor de Nederlanden), m. —daalders.
- Phillis'ter**, philistijn (stud. niet-student), m. —s, —tijnen.
- Philisterij'** (plat-burgerlijkheid), v. gm.v.
- Philologie'** (eig. taaliefde: taalwetenschap, studie van oude talen en letteren, taal- en oudheidkunde), v. gm.v., (g = g); —**lo'gisch** (wat op de philologie betrekking heeft), bn.; —**loog'** (wetenschappelijke taalvriend, taalgeleerde), m. —logen; —**lo'gencongres** (plechtige bijeenkomst van philologen), o. —congressen; —**meel** (dichterl. nachtegaal), v. —meelen, meestal: Filomeel, z. ald.; —**pa'e'disch** (kinderminnend), bn.: —e harten (C. O.), (ae = ee); —**soof'** (wijsgeer), m. —sofen: mijmeren als een —, lees: *filoozoof'*; —**sopheeren** (een stof wijsgeerig behandelen, duidelijke begrippen trachten te geven, den grond der dingen nasporen), (s = z); —**sophie'** (wijsbegeerte: de wetenschap der beginselen van het denken, zijn en doen), v. gm.v.; tot de — behooren: de ontologie (zie ald.), de cosmologie (natuur-philosophie), de psychologie (zielkunde), de theodicee (godgeleerdheid), de ethiek, de aesthetiek en de logica; —**so'phisch** (wijsgeerig), bn.: een —e beschouwing.
- Phil'trum** (minnedrank), o. —s, philtra.
- Phleg'ma**, o.; meest Flegma, zie aldaar.
- Phlegma'ticus**, —matiek', —ma'tisch, bn. en bw: zie het meer gebruikte: Flegmaticus, Flegmatiek, Flegmatisch.
- Phlox** (plantk. éénjarige sierplant, vlambloem; herfstsering), m. —en.
- Phobie'** (vrees, afkeer), v. gm.v.; zie: Agoraphobie en Hydrophobie.
- Phoe'bus**, m. myth. eig. de schitterende, bijnaam van Apollo als Zonnegod. (oe = eu).
- Phoe'nix**, m. —en; zie Feniks. (oe = eu).
- Phola'den** (boorschelpen), v. mv.
- Phonetiek'** (leer v. d. uitspraak der taalklinken), v. gm.v.: de — der Fransche taal; ook: **Phone'tica**, (e = ee).
- Phone'tisch** (volgens den klank), bn.: — schrift, zichtbare afbeelding der uitspraak.
- Phonograaf'** (zang- en spreektoestel), v. —grafan, (Edison, 1877).
- Phonogram'** (door de telephoon overgebracht bericht), o. —grammen.
- Phono'la** (automatisch instrument, dat de piano door luchtdruk bespeelt), v. —'s.
- Phonome'ter** (klankmeter), m. —s: de — dient om de intensiteit van een toon te bepalen; —**metrie'** (klank- of toonmeting), v.
- Phonoscoop'** (instrument, waardoor doove menschen de geluiden door middel van het oog kunnen waarnemen), m. —scopen.
- Phos'phor**, m., zie Phosphorus, (ph = f); —**phoresceeren** (licht van zich geven in 't donker), (sc = ss); —**phorescen'tie** (eigenschap van sommige lichamen, om in 't donker licht af te geven), v. gm.v.; —**pho'risch** (lichtgevend in het donker), bn.; —**phoroscoop'** (toestel, om de mate der phosphorescentie te onderzoeken, ook in zwakke gevallen), m. —scopen; —**phorus** (lichtdrager: stof, die in het duister licht geeft), m. gm.v.
- Pho'to**, Gr. bet. licht in samenstellingen. ¹⁾
- Pho'to**, v. —'s; zie Photogram.
- Pho'tobacteriën** (dierk. lichtgevende, microscopische wezentjes), v. mv.: de — doen de cadavers van kwallen en visschen lichtgevend worden.
- Photograaf'** (lichtbeeldenmaker), m. photografen; —**gram'** (lichtbeeld-portret), o. —

¹⁾ In plaats van *photo* wordt zeer veel *foto*, ook in samenstellingen, geschreven, b.v. Fotograaf, Fotografeeren, Fotografie, Fotografisch, Fotogram, enz.

grammen, ook, **Photo**, v. -'s; —**grapheeren** (eig. schrijven met licht, lichtbeelden maken, photographisch afbeelden); —**graphie'** (afbeelding op een zeer gevoelige plaat door middel van licht, lichtdruk), v. —ën; —**graphisch** (van of betreffende de fotografie), bn.; een —toestel; —**gravure** (photographisch procédé, waardoor men een cliché van zink verkrijgt, dat dan door den druk vermenigvuldigd kan worden), v. —gravures, zie Photozincographie.

Photolithographie' (lichtsteendruk), v. gm.v.

Photologie' (leer van het licht), v. gm.v.; —**met'er** (lichtkrachtmeter), m. —s; —**phobie'** (lichtschuwheid), v. gm.v.; —**phoon'** (instrument tot overbrenging van geluiden door licht- en warmtestralen), v. —phonen; —**sfeer** (lichtende atmosfeer v. d. zon), v. —sferen; —**therapie'** (geneezing door licht en warmte), v. gm.v., zie Zonnebad; —**tropie'** (het zich wenden van planten naar of van het licht), v. gm.v.; —**type** (fotografisch cliché), o. —n; —**typie'** (lichtdruk; de kunst om foto's door zonlicht op een laag gelatine over te brengen), v. gm.v.

Photoxylografie' (de kunst, om photo's op hout over te brengen), v. gm.v.; ook (de afdruk of afbeelding zelf) v. —ën.

Photozincografie' (de kunst, om photo's op zinkplaten over te brengen en in zink te etsen), v. gm.v.; ook (de afdruk zelf), v. —phieën.

Phra'se 1. (spreekwijze, uitdrukking), v. —n, —s; 2. (zinledige uitdrukking of zegswijze), v. frasen, phrases: een — bestaat uit ijle, schoonklinkende woorden.

Phra'seren (voordragen op een wijze, waaruit de bouw v. e. periode of het rythme eener compositie duidelijk blijkt).

Phrasieur' (Fr. frasen-maker; iem., die mooie praatjes ten beste geeft), m. —s.

Phra'seologie' (verzameling van zegswijzen), v. —ën, ook: wat hij zegt, is niets dan —, nl. klincklank d.i. de inhoud is niet veel.

Phrenesie' (waan-zinnigheid), v. gm.v.; ook, Frenesie.

Phrenetiek' (waan-zinnig), bn., ook: Fre—.

Phrenologie' (schedelleer, hersenbouwleer), v.

Phrygische muts (roode muts der vrijheid, gedragen door de Fransche revolutionnaires of Jacobijnen), v. —mutsen.

Phthi'sis (geneesk. tering, uittering), v., lees: ftie'zis.

Phylax (wachter, waakhond), m. phylaxen.

Phylloxera (druifluis: een bladluis, die den wijnstok verwoest), v. —'s.

Physia'ter (natuurarts, —dokter), m. —s.

Physiatrie' (de geneeskraft der natuur, natuurgeneeswijze), v. gm.v. (s = z).

Physica (natuurleer, natuurkunde, natuurwetenschap), v. gm.v. (s = z).

Physicus (natuurkundige), m. physici.

Physiek' (het lichaam betreffende, lichamelijk), bn. en bw.: we zijn aan de —e rampen (C. O.); de —e meerderheid v. d. man; dat is — onmogelijk, volstrekt; lees: fie-ziek'.

Physiek' (natuurleer, natuurwetenschap), v.

Physiek' (mil. natuurlijke gesteldheid van het lichaam, lichaamsgestel), o. gm.v.

Physicaat' (aanhanger van de leer der natuurkracht, v. h. vermogen der natuur of v. het physiocratisme), m. —craten; —**cratie'**

(natuurkracht, het alvermogen der natuur), v. gm.v.; —**cratis'me** (economisch stelsel, dat zich ontwikkeld heeft uit het beginsel, dat de bodem v. het land de bron is van alle welvaart en rijkdom), o. gm.v.; —**graphie'** (natuurbeschrijving), v. —ën; —**logie'** (leer der levende natuur, der bezielde lichamen, inzonderheid van het menschelijk of dierlijk lichaam), v. gm.v.; de — der planten; —**logisch** (van of betreffende de physiologie), bn.; —**loog'** (kenner van de natuur des lichaams, navorscher in zake de natuurleer der menschelijke of dierlijke lichamen), m. —logen; —**nomie'** (gelaatkunde, gelaatsuitdrukking, gelaat), v. —ën.

Phy'sis (de natuur), v. gm.v.

Phy'sisch (betrekking hebbende op de natuur, overeenkomende met de natuur), bn.: de —e therapie, de geneeswijze zonder medicamenten; een — laboratorium, natuurkundig

Phytografie' (plantenbeschrijving), v. gm.v., (als boek), v. —graphieën; —**logie'** (plantenteer), v. gm.v.; —**pathologie'** (ziektenleer der planten), v. gm.v., (als boek), v. —logieën; —**phili'ne** (middel tot verdelging van schadelijke insecten op bloemen en planten), v. gm.v.; —**tomie'** (planten-ontleedkunde), v. gm.v., (als boek), v. —tomieën.

Pi (het onmeetbare getal, dat de verhouding uitdrukt tusschen de middellijn en den omtrek v. d. cirkel), v.: Archimedes vond $\frac{22}{7}$, Metius $\frac{355}{113}$, zie ook Ludolphiaansch getal.

Pi'ae memo'riae, d.i. te zaliger gedachtenis: opgedenksteenen, graftomben, enz. (ae=ee).

Piani'no (piano, met in een verticaal vlak liggende snaren), v. piano's.

Pianis'simo (muz. ten uiterste zacht of stil).

Pianist' (pianospeler), m. —en; —e, v. —n.

Pia'no (snaarinstrument met klavier), v. —'s; —**concert** (concert van piano-muziek), o. —concerten; —**fabriek** (fabriek, waarin men piano's maakt), v. —fabrieken; —**fabrikant** (maker van piano's, ook, eigenaar van een piano-fabriek), m. —en; —**klasse** (klas, waarin enkel pianoles wordt gegeven), v. —n; —**les**, v. —lessen; —**muziek**, v. gm.v.

Pia'no (muz. zacht), bw.: fig. — aan doen.

Pia'no-for'te (oorspronkelijke naam der piano), v. piano-fortes.

Piano'la (instrument tot automatische bespeeling van een piano) v. —'s; zie Phonola.

Pia'no-or'gel (kermisorgel, dat den klank heeft van een piano), o. —orgels.

Pia'nospelen (op de piano spelen), ik speelde —, heb —gespeeld.

Pias' (paljas, grappenmaker), m. —en.

Pias'serig (als een pias, kluchtig), bn. en bw., —er, —st; ook, Pias'sig.

Pias'ter (Turksche zilvermunt, $\pm f 0,11$), m. —s; in Egypte = f 0,12, in Tunis = f 0,29.

Piau'ter, peau'ter (een gemengd metaal, bestaande uit lood en tin), o. gm.v.

Pi'a vo'ta (Lat. vrome wenschen, die nl. nooit vervuld zullen worden), v. mv.

Piaz'za (It. openbaar plein, marktplein, forum), v. piazza's; lees: pi-at'za.

Picador', picado're (Sp. stierenvechter te paard; lanswiter, die nl. door lanssteken in de schouders den stier tracht te prikkelen tot den aanval), m. picadors', picado'res.

Picaresck', bn.: —e roman, schelmenroman.

- Pi'caro** (Sp. spitsboef, schelm), m. -'s. (c=k).
- Pic'colo** (It. klein), bn.: -sluit, kleine octaaf-dwarsfluit; als zn. een -, koffiehuis- of hoteljongen, m. piccolo's.
- Pickles** (Eng. sterk gekruide augurken, worteltjes, komkommer-reepen, enz.), v. mv.
- Pic'kelhaube** (Pruisische pinhelm), v. -n.
- Picknick** (Eng. gemeenschappelijke maaltijd in de vrije natuur onder goede vrienden, waarbij de deelnemers provisie meenemen of ieder een evenredig deel van den maaltijd betaalt), m. -s; ook: *Pic'nic* en *Pi'que-ni'que*.
- Pick'nicken** (een picknick houden), wij -nicken, hebben gepicknickt.
- Pickpocket** (Eng. zakkenroller, beurzen-snijder), m. -pockets.
- Pieri'nezuur** (springstof in 1887 uitgevonden, tot het opruimen b.v. van wrakken), o. gmv.
- Pictu'ra** (schilderkunst, -werk), v. gmv.
- Picturaal'** (wat betrekking heeft op de schilderkunst), bn.
- Pictura'le**, o.: het - in den stijl, het schilderende, schilderachtige.
- Pid'jitten**, zie Pietjitten.
- Piè'ce** (Fr. stuk, muziekstuk, geldstuk), o. -s; - *de résistance*, hoofdsotel.
- Pièce de milieu'** (Fr. middenstuk, sierstuk), o.
- Pied-a-ter're** (Fr. optrekje, buitenhuisje), o. peds -; lees: *pie-ee'*.
- Piedestal'** (Fr. hoekig of rond voetstuk), o. -stallen; meestal: *Pedestal*.
- Piek** (*spies, lans*), v. -en; zegsw. *de - schuren*, er van doorgaan, op den loop gaan, vluchten, deserteeren; vergel.: de plaat poetsen.
- Piek** (aardr. bergspits, spits toeloopende hooge bergpunt), v. pieken: *de - van Teneriffe* (3716 M.), *de - van Lombok* (3800 M.), *de - van Bali* (3200 M.), enz.
- Pie'kelen**, zie *Pikelen*.
- Pie'keren** (O.-I. denken, peinzen of zinnen over), ik heb gepiekerd: *ik heb den heelen avond zitten - op dat vraagstuk*.
- Pie'keval** (scheepst. touw, aan de piek of den gaffeltop), o. -vallen; zie *Val*.
- Piek'lijn** (hoogst net en fijn), bn. en bw.: een -e mijnheer, het is er een -e boel; - gekleed zijn; verg. *Puik*.
- Piel** (roepnaam der eend, jonge eend), v. pielen.
- Pien'ter**, bn. en bw.: een -e kerel; - *glimlachen*; zie *Pinter*.
- Pie'pen** (klankn. een geluid maken als jonge vogels of muizen), ik heb gepiept: een deur kan -; ratten en muizen -; spreekw. *Zoals de ouden zongen, - de jongen*, de kinderen spreken als de ouders, ook: doen op hun manier de ouders na; - *van angst*, schreeuwen; *aardappels, appels -*, in den heete asch braden, poffen.
- Pie'pen** (zeemansuidr. voor slapen).
- Pie'pend**, bn.: een -e deur, een -e stem.
- Pie'per** (*graspieper*), m. -s; -tje, o. -tjes.
- Pie'per** (*lofswijze*), m. -s; -tje, o. -s.
- Pie'perig** (*piepend*), bn.; -er, -st: een -e stem, een - geluid, zwak, schril.
- Piep'jong** (*erg jong als een naakte vogel, die nog maar kan piepen*), bn.: een - ventje; een - *luitenante*, grasgroen, pas aangesteld.
- Piep'kuiken** (*zeer jong kuiken*), o. -s.
- Piep'zak**, m., in de uitdr. in den - zitten, d. i. in den angst, in de benauwdheid, gmv.
- Pier** (*aardworm, regenworm*), v. pieren: zegsw. *zoo dood als een -*, geheel en al.
- Pier** (Fr. pierre: in zee vooruitstekende smalle dam als wandelhoofd), v. -en.
- Pier** (*Pieter*), m.; zegsw. *de kwade - zijn*, degene, die een werk voor anderen moet doen, waaraan niets dan ondank is verbonden, iem., op wien ieder een pik heeft.
- Pie'ren** (*foppen*), ik heb en ben gepierd, gmv.
- Pie'renverschrikker**, m., -tje (*typische naam voor een glas klare jenever op de nuchtere maag*), o. -s, gmv.; zie *Spatje*.
- Pie'rewaaien** (*doordraaien, aan den zwier zijn, nachtbraken*), ik heb gepierewaaid: -*waaiër* (*lichtmis, doordraaiër*), m. -s.
- Pierrot'** (Fr. vastenavondzot, die vroeger met zemelen, thans met confetti's werpt), m. -s, lees: *pie-er-roo'*; thans ook: *grappenmaker, hansworst, harlekijn*; fig. onnoozele hals.
- Piet** (uit *Pieter: mansnaam*), m. -en; zegsw. *'t is een heele -*, een heele m'nheer, *het is een stijve -*, uitdr., ontleend aan een klucht v. 1628.
- Pieta'** (It. eig. erbarming; een gezeteld madonnabeeld, dragende het doode lichaam van Jezus op den schoot: een voorstelling in de kunst sinds de 14e eeuw), v. -s; lees: *pi-ee-ta'*; men zegt ook: *pi-ee'-ta*.
- Pië'telt'** (*vroomheid, vereering, kinderlijke liefde, liefdevolle gedachtenis*), v. gmv.
- Pie'terig**, bn. en bw.; -er, -st: *wat zie je er - wilt* als een Piet; *zich - kleeden*, erg netjes; een - *ventje*, teer, tener.
- Pie'terman** (*dierk. stekelvinnige zeevisch*): als voorwerpsnaam, m. -s, als stofnaam, v. gmv.; de - wordt veel in de Zuiderzee gevangen.
- Pieterse'lie**, v.; zie *Peterselie*.
- Pie'terspenning** (*vrijwillige gift der R.-K. aan den H. Stoel*), m. gmv.: een collecte voor den -.
- Piëtis'me, piëtis'mus** (*mystieke vroomheid*), o. gmv.; verg. *Pië'telt*.
- Piëtist'** (*overdreven vrome; scherts. bidbroer, ook: femelaar*), m. -en.
- Piëtisterij'** (*kwezelarij, femelarij, schijnvroomheid*), v. gmv.
- Piet'je** (*oude Zeeuwsche zilvermunt van 6¹/₂ stuiver, ¹/₈ Zeeuwsche rijksdaalder*), o. -s.
- Piet'jitten** (*de Maleische massage, het knijpen en wrijven en buigen der spieren door inlanders, alles op zachte wijze*), o. gmv.; ook: *Pidjitten*.
- Pietlui'** (*kleingeestig mensch, Jantje sekuur*), m. en v. -luten.
- Pietluit'ig** (*kleinzelig, sulchtig, zeurig*), bn.: een -e vent, een erwtenotter, flauwerik.
- Piet Snot'** (*een snotneus of snottige Piet*), m.: *hij stond te kijken als -*, bedremmeld.
- Pieus'** (*vroom, godvruchtig*), bn.; -zer, pieust.
- Piëzome'ter** (*drukkingsmeter*), m. -s: de - bepaalt den graad van de samendrukbaarheid van vloeistoffen.
- Pif'paffen** (*klankn. met geweer of buks schieten*), ik pifpafte, heb gepifpafte.
- Pigment'** (*kleurstof in de dierlijke cellen, b.v. in die van huid en haren*), o. gmv.
- Pij** (*habijt van ruwe stof; wollen of haren opperkleed van kloosterlingen*), v. pjen.
- Pij'jekker** (*zeemansjas*), m. -jekkera, soms: *Pijjaker*; zie *Jekker*.
- Pijl** (*flits, schicht*), m. pijlen: *met - en boog*; fig. *de -en van den laster*; zegsw. *als een - uit den boog*, zeer snel; *hij heeft al zijn -en*

verschoten, hij weet niets meer te zeggen, heeft geen argumenten meer; ik heb nog andere — en in mijn koker of andere — en op mijn boog, d. i. andere verweermiddelen; meer dan één — op zijn boog hebben, meer dan één middel, om te treffen, of om iemand te overreden; verg. Vuurpijl.

Pijl (meek. afstand v. d. koorde tot den boog v. e. cirkel), m. —en.

Pijl'bundel (bundel pijlen, fig. zinnebeeld van eendracht), m. —bundels; ook: Pijlen-.

Pijl'er (vrijstaande drager van bogen of gewelven, schoorzuil), m. pijlers: de —s van een spoorbrug.

Pijl'gewicht (gewicht, bestaande uit holle in elkaar sluitende stukken), o. —en; ook, Sluitgewicht.

Pijl'gift (giftsap, waarin de wilde zijn pijlspits doopt), o. —en; —**koker** (bewaarplaats van pijlen), m. —s; —**kruid** (plantk. een soort van weegbree), o. gmv.; —**snel** (zeer snel), bn. en bw.: met —le vaart; —**staart** 1. (langhalsend), m. —en; —**staart** 2. (een soort van rog), m. —en: de —rog is een groote zeevisch der Middell. Zee en der W.-kust van Europa, met scherpe stekels op den staart; —**staart** 3. (een soort van dennenrups met een hoortje achter op het lichaam), m. —en; —**wortel** (knoelvormig gewas in de keerkringslanden van Amerika), m. —s; —**wortelmeel** (meel, uit den pijlwortel getrokken), o.; ook Arrowroot.

Pijn (pijnboom, grove den), m. pijnen.

Pijn (lichaamspijn, fig. verdriet), v. —en.

Pijn'appel (kegelvormige vrucht van den pijnboom, met schubben, waartusschen de zaden zitten), m. —appels.

Pijn'bank (gesch. folterbank der tijlstrafelijke rechtspleging), v. —banken; zegsw. iem. op de — leggen, eig. hem hevig martelen, fig. hem kwellen, ook fig. op de — liggen, gefolterd worden b. v. bij een examen.

Pijn'boom (plantk. opgaande den), m. —boomen: de zee—, de berg—, de moskovische —, de zilver—; zie ook: Pitchpine.

Pij'ne (moeite, last, smart), v.: het is de — waard, de moeite.

Pij'nen (drukken, persen), ik heb gepijnd: de uit raten geperste honig heet gepijnde honig.

Pij'nigen (pijn aandoen, folteren), ik heb gepijngd; —**er** (beul, folteraar), m. —s; —**ing** (foltering, marteling), v. —en.

Pijn'lijk (pijn of smart veroorzakend), bn. en bw.: een —e wonde; een —e gedachte; —e glimlachen (C. O.); pijn openbarend: zijn gelaat — vertrekken; —**loos** (zonder pijn), bn. en bw.: een —looze operatie, een —looze dood op het slagveld; honden in het asyl — afmaken; —**stillend** (pijnbedarend, —verzachtend), bn: —e middelen, die de pijn verdooven, zie Narcotica.

Pijp 1. (tabakspijp), v. pijpen: een Duitse —, een lange of Goudsche —, een sigaren—; zegsw. daar kan hij een leelijke — van rooken d. i. dat kan hem leelijk opbreken, hij zal er veel onaangenaams door ondervinden; 'tis geen — tabak waard, hoegenaamd niets; zie ook: Snuigertje of Smeugeltje, Bruijgomspijpen Nargileh; 2. (buis), v. —en: een aanvoer—, een gas—, een kachel—, een orgel—, een schoorsteen—; 3. (wat op een pijp lijkt), v.: een —lak, een —drop, de — van een pantalon, zie: Long—, Lucht—,

Merg—; de kuars brandt in de —, ze is bijna opgebrand, fig. het leven loopt kwijnend op een eind; 4. (pijpvormig hol), v.: de — van een konijn, das, vos; 5. (smal en buisvormig vat voor wijn en olie, vooral in Spanje en Portugal), v.: een — Spaansche wijn; 6. (plooi v. e. vrouwenmuts), v. pijpen.

Pijp'aarde (een fijne, taai soort van klei), v.: te Gouda vervaardigt men van — de lange pijpen of gouwenaars.

Pijp'been (ontl. lang been met een mergholte), o. —beenderen: zij komen in onze ledematen voor.

Pijp'bloem (kruid- en heesterachtig gewas), —en; zie Aristolochia.

Pijp'pedop (gevlochten metalen dopje om de tabak of de vonken in den gouwenaar te houden), m. —doppen; —dopje, o. —s.

Pij'pekop (ronde kop v. e. tabakspijp), m. —pen.

Pijpen (op een fluit spelen, blazen), ik peep, heb gepepen, vero.: zegsw. naar iemands — dansen, d. i. dansen, op de wijs, die een ander voorfluit, fig. alles moeten doen, wat iemands gril of luim hem ingeeft; zie Piepen en verg. op zijn tellen passen.

Pij'penbakker (iemand, die van pijp'aarde steenen pijpen vervaardigt), m. —bakkers;

—**boor** (werktuig, waarmede men in de fabriek elken pijpsteel doorboort), v. —boren;

—**fabriek** (—bakkertj), v. —fabrieken; —**lade** (lade of bergplaats v. Goudsche pijpen), v.

—**laden**, fig. lang en zeer smal vertrek; —**mand** (mandje, waarin steenen pijpen worden verzonden), v. —en: leege —en, boven aan een langen staak gebonden, dienden vroeger als bakens; —**rek** (wandreke met insnijdingen, om er Goudsche pijpen bij den kop in op te hangen), o. —rekken.

Pijp'pepeter (staafje, dollke, om een pijp uit te halen), m. —s; ook, —wroeter.

Pijp'per (fluitspeler bij de marine), m. pijpers.

Pijp'peroer (het roer v. e. Duitse tabakspijp), o. —en; —**steel** (steel v. e. steenen tabakspijp), m. —stelen; —**wroeter** (pijpepeter), m. —s.

Pijp'kaneel (kaneelbast, eenigszins lijkende op een buisje of pijpsteel), v. en o. gmv.

Pijp'kruid (plantk. nachtegaalskruid, wilde kervel, een soort van waterweegbree), o. gmv.

Pijp'werk (de gezamenlijke pijpen van een orgel), o. —werken.

Pijp'zak (doedelzak), m. —zakken.

Pijp'zwavel (zwavel in den vorm van pijpen of rollen), v. gmv.

Pik (haat, wrok), m.: zegsw. een — op iem. hebben, haat, afkeer, vijandschap jegens iem. koesteren, hem niet mogen lijden en dit door allerlei hatelijkheden laten blijken.

Pik (schoenmakerspik), o. gmv.; zie Pek.

Pikant (Fr. prikkelend op de tong, scherp, fig. stekelend, bits, vinnig; aardig, geestig), bn. en bw.; —**er**, —**st**: een —e saus; een — woord, gezegde, een —e geschiedenis, een — reisverhaal; zich — uitdrukken.

Pikanterie (nijd, wangunst, broodnijd), v. —rieën; zegsw. iem. —en zeggen, hem steken onder water geven.

Pik'broek, pek' — (matroos), m. —broeken.

Pik'donker (erg donker), bn. en bw.

Pik'draad (voorwerp), m. —draden, (stofnaam), o. gmv.; zie Pekdraad.

Pike' (pique), o. gmv.

Pikeeren (Fr. piquer, steken, prikken; fig.

- beledigen, krenken, gevoelig treffen; verg. Gepikeerd.
- Pi'kelen** (O.-I. op den schouder dragen), ik heb gepikeld; zie Pikolan.
- Piket'** (een soort v. kaartspel), o.: laat ons een partijtje — spelen; het — spel spelen.
- Piket'**, o. piketten; zie Piketpaal.
- Piket'** (Fr. wachtpost, wachtdienst, veldpost), o. piketten.
- Piket'paal** (paal, richtpaal bij uitbakening van wegen, enz.), m. —palen.
- Piket'ten** (kaartspelen, het piketspel spelen), ik pikette, ik heb gepiket: het — geschiedt met 32 kaarten door 2 personen.
- Pikeur'** (voorrjder, rijmeester, paarden-africhter), m. pikeurs.
- Pik'haak** (werktuig bij 't korenmaaien), m. —haken.
- Pik'houweel** (ijzeren werktuig voor het loshakken van harden of steenachtigen grond, gunthouweel), o. —en.
- Pikkedil'len** (kleinigheden, nesterijen, kleine fouten), v. mv.
- Pik'ken** 1. (oppikken), ik heb gepikt: er valt hier niet veel te —, eten; gij moet nog een hapje —, eten; 2. (met een speld, naald, angel, enz. steken), ik heb gepikt: ik heb mij aan die dorrens gepikt; ik zit den heelen morgen al weer te —, naaien; 3. (met den snavel bijten, steken), hij pikte, heeft gepikt: vechtende haren — elkaar in den kam; er heeft mij een mug gepikt; ook: de spreuwen — in de kersen; verder: de kanarie pikt het zaad uit zijn bakje; aardappels met e. vork uit den schotel —, fig. een graantje —, een borrel drinken.
- Pik'ken** (pekken, met pik bestrijken), ik heb gepikt: dat houtwerk wordt gepikt en geteerd.
- Pik'kol** (eig. schoudervracht; handelsgewicht in Oost-Indië: op Java 61.521 kilogram of 125 Amsterdamsche ponden), o. pikols: een — is 100 katties of kaljes.
- Pi'kolan** (O.-I. draagstok van bamboe), m. —s; ook: pi'koelan, van pi'koelan, op den schouder dragen; pi'koelgaard, lastpaard.
- Pik'zwart** (erg zwart), bn.: —e inkt, —e haren, pikdonker: een —e duisternis, een —e lucht.
- Pil** 1. (Fr. pilule, balletje, een erwt groot, als geneesmiddel), v. pillen: fig. dat is een bittere —, een pijnlijke zaak, iets onaangenaams om het te moeten slikken; dat was de eerste harde —, de eerste ergste teleurstelling; de — vergulden, of iem. vergulde pillen laten slikken, met mooie woorden een onaangenaam iets lief voorstellen; O.-I. pil No. 11, giftpil; 2. (schorts. officier v. gezondheid), m. pillen; 3. (dikke roggeboterham), m. pillen, gew.
- Pilaar'** (kolom, paal, steunzuil), m. pilaren: de pilaren v. e. kerk; —bijter (schijnvrome kerklooper), m. —s; —dollar (Spaansche daalder met twee door een lint omstingerde pilaren als beeldenaar, ± f 2.50), m. —s; —mat (pilaardollar), m. —ten.
- Pilaar'heilige** (in de eerste eeuwen van het christendom: zuilbewoner, kluizenaar, o. a. in N.-Egypte), m. —n: een — bracht een groot deel van zijn leven door op het bovenvlak v. e. pilaar.
- Pilas'ter** (vooruitspringende muursteen, van hoogstens één steendikte), m. —s.
- Pila'tus**, voluit: Pontius —, de 6e Rom. landvoogd over Palestina; — stond bekend door wreedeheid en willekeur; toen hij in den Paschatijd met zijn troepen te Jerusaleem toefde om de orde te bewaren, kwam de Joodsche Hooge Raad hem vragen, Jezus' doodvonnis te bekrachtigen; zegsw. iemand van Herodes naar — zenden, hem heen en weer zenden, Lukas 23: 7—11; spreekt met alliteratie: iem. van Pontius naar Pilatus zenden, hem voor niets heen en weer laten loopen, hem begekken.
- Pil'au** (rijstmoes), v. gmv.: — is rijst, gekookt in vleeschnat en begoten met gesmolten boter, een lekkernij in Turkije en in het Oosten.
- Pil'legift** (uit: pille, doopzoon en gift: doopgeschenk van den peter), v. —giften.
- Pil'lendoos** (doos voor pillen), v. —doozen.
- Pil'lendraaier** (scherts. apotheker), m. —s.
- Pil'lo** (halfinnen, half-katoenen broek- en jasstof voor arbeiders, zeer sterk), o. gmv.; verg. Bombazijn, ook: Pillow.
- Piloot'** (Fr. loods, stuurman), m. piloten. vero.
- Pil'sner, pil'sener** (een soort van bier), o. gmv.: dit bier is geheeten naar de stad Pilsen in Bohemen; ook, een glas pils.
- Piment'** (Jamaica-peper, gedroogde pepervruchtjes), o. gmv.; —boom, m. —en; —olie (etherische olie, die uit piment wordt bereid) v. gmv.
- Pim'pel**, m.: aan den — zijn, drank.
- Pim'pel** (zekere mees), v. —s; zie —mees.
- Pim'pelaar** (iem. die graag pimpelt), m. —s.
- Pim'pelen** (aan den drank zijn, drinken), ik heb gepimpeld: ze zaten lekker te —.
- Pim'pelmees** (geel zangvogeltje met blauwen kop en blauwe vleugels, rupseneter), v. —meezen: zegsw. het is een —, een nietig ventje.
- Pim'pelpaars** (donkerpaars), bn.: zijn gezicht is — van de kou, een —e neus.
- Pimpernel'** (zeker wild duingewas), v. —len.
- Piu'pernoot** (pistachenoot), v. —noten.
- Pin** (ijzeren of houten lange nagel), v. pinnen; —netje, o. pinnetjes; ook, Pen.
- Pinacothek'** (kunstverzameling van schilderingen, museum), v. —theken: de oude en de nieuwe — te München.
- Pina'kel** (klein siertorentje in de gotiek), m. pinakels: de — komt allerwegen als sieraad en afdekking voor bij vensters, omlijstingen, enz.
- Pi'ngang** (O.-I. betelpalm, boom, voorkomende in alle streken van den Maleischen Archipel, en van welks noot men een stukje bezigt als ingrediënt der strih-pruin), m. —en; (vrucht of betelmoot), v. —en, zie Betel.
- Pi'ngangnoot** (vrucht v. d. pinang), v. —noten.
- Pinas'** (Fr. lang, smal en licht roeivaarttuig, smalle galei), v. pinassen.
- Pi'nas** (weefsel van ananasvezels), o. gmv.
- Pince-nez'** (Fr. knijpbriil, lorgnet), m. —'s.
- Pince't'** (tangetje v. d. wondheeler), o. —ten.
- Pincher** (Eng. soort van jachthond), m. —s.
- Pin'darus**, m.: de grootste lierdichter van Gr. (522—442 v. C.) te Thebe.
- Pin'dus** (aardr. grensgebergte tusschen Thessalië en Epirus), m.: de — was een verblijf der Muzen; zie: Parnassus en Zangberg.
- Pin'egel** (ons stekelvarken), m. —egels, gew.
- Pin'gel** (amandelachtige noot v. een Z.-Duitschen pijnboom), v. pingelen, —s.
- Pin'gelaar** (iem., die graag pingelt), m. —s.
- Pin'gelen** (op den prijs der waren afdingen),

- hij pingelde, heeft gepingeld: *ben je weer aan 't —?*
- Pin'go** (dierk. vetgans der antarctische streken, in troepen levende, met zwarten kop en rug en dikgevederde witte borst, rechtop loopende), v. pingo's; ook, Pinguin.
- Ping'pingspel** (tafel-tennis spel), o. gmv.
- Pin'gula** (vetgans, duiker), v. —guins; lees: pin'gu-in; ook: Pin'goe-in; zie Pingo.
- Pink** (kleinste vinger), m. —en; zegsw. *hij is bij de —en*, bijdehand, vlug v. geest en hand.
- Pink** (jong rund), m. en v. pinken; —stier (mannel. éénjarig kalf), m. —stieren; —vaars (vrouw. jong rund), v. —vaarzen; z. ald.
- Pink** (visschersvaartuig), v. pinken; zie Buis.
- Pink'en** (met de oogen knippen), ik pinkte, ik heb gepinkt; zie ook, Wegpinken.
- Pink'er** (houtje, aan beide zijden afgepunt, dat, op een steen liggend, in de lucht wordt geslagen, jongensspeeltuig), m. —s. gew.
- Pink'eren** (het pinkerspel spelen), de jongens pinkerden, hebben gepinkerd.
- Pink'ers** (haren der oogleden), m. mv.
- Pink'oogen** (met de oogen pinken), ik pinkoogde, ik heb gepinkoogd.
- Pink'ster** (de 50e dag na Paschen), v., meestal, Pinksteren, in de volkst.: Sinksen; zie Pinksterfeest.
- Pink'steravond** (avond vóór Pinksterzondag), m. —en; —bloem (plantk. veldkers, koehoeksbloem), v. —en, ook het gele liich heet wel —; fig. jongen of meisje, op Pinksterdag fraai uitgedost: *keer je eens om, —! —dag* (dag van Pinksteren), m. dagen: *er zijn twee —dagen* nl. Pinksterzondag en Pinkstermaandag; —dins'dag (Dinsdag na Pinksteren), m. —dinsdagen: —heet ook wel Pinkster-drie; —en (eig. meerv. voor: de twee Pinksterdagen,) v. gmv.: —is een algemeen Christelijke feestdag, zie Pinkster; —feest (feestdag van Pinksteren), o. gmv.: het —herdenkt de nederdaling v.d. H. Geest over de Apostelen i.d. zaal te Jeruzalem; —kroon (krans van groen en bloemen, door arme kinderen op straat opgehangen, om een aalmoes te krijgen), v. —kronen, vero.; —maan'dag (tweede Pinksterdag), m. —dagen: —is een algemeen Christelijke feestdag, zie Pinksterzondag; —nakel, v. —s, zie Pastinak; —roos (pioenroos), v. —rozen; —vacantie (schoolvacantie in de Pinksterweek), v. —s, —tiën, —s; —vreugde (vreugde over het Pinksterfeest), v. gmv.; —vuur (veldvuur, vreugdevuur, ter eere van het Pinksterfeest ontstoken), o. —vuren; —week (de week, beginnende met Pinksterzondag), v. —weken; —zon'dag (de eerste Pinksterdag), m. —zondagen.
- Pink'stier** (éénjarig d.i. halfwassen stiertje), m. —stieren; —vaars, v. —zen, zie Pink.
- Pin'nen** (met pinnen aan elkaar hechten), ik heb gepind: een rollade —, zolen —.
- Pins'bek** (genoemd naar den naam van den uitvinder: goudkleurige legering van koper, tin en ijzer), o. gmv.: *is dat sieraad van goud of van —?* ook, Spinsbek.
- Pint** (oude vochtmaat van 6 dL.), v. pinten.
- Pin'ter** (Mal. bijdehand, ferm, flink, slim, sluw), bn.: een —e kellner; ook, Pienter.
- Pin'xit** (Lat. te vinden op schilderstukken bij den naam van den schilder: heeft (dit) geschilderd); ook, Pinc. of Px.
- Pioen**, v. pioenen; ook, Pinksterroos.
- Pioen'roos** (boerenroos), v. —rozen.
- Pion'** (in het schaakspel de boer of looper, in het damspel een schijf of steen), m. pions.
- Pionier'** (eig. schansgraver), m. —s, fig. baanbreker; de eerste kolonisten in het verre westen van N.-Amerika, zendelingen en missionarissen zijn de —s der beschaving.
- Pionie'ren** (als veldpionier werken), hij —de, heeft gepionierd: *aan de Aisne —de men, als er niet gevochten werd.*
- Pionie'roos** (pioen, pioenroos), v. —rozen.
- Piot'** (soldaat; in België een infanterist), m. piotten.
- Pip** (bekziekte van het pluimgedierte), v. gmv.: *die hoenders hebben de —, vermageren, omdat ze niet kunnen eten of drinken; hij ziet er uit, of hij de — heeft*, ziekelijk, vermagerd.
- Pi'pa** (vader, papa), m. pipa's. gmv.
- Pi'pal** (Eng.-Ind. wilde vijgeboom), m. —s.
- Pipet'** (Fr. klein glazen buisje), v. pipetten; verg. Buret.
- Pip'peling** (Fr. soort van zoeten appel), m. —ën; Engelsche —en.
- Pipsch** (eig. door de pip geplaagd; ziekelijk), bn.; —er, meest —: *zij ziet er — uit.*
- Piqué'** (Fr. soort van weefsel, zóó gewerkt, alsof de stof gestikt ware), o. gmv.: een wit —vest, een wit zomervest; lees: pie-kee'.
- Pique-ni'que**, m. —s; zie Picknick.
- Piraa't** (zeeroover, zeeschuimer), m. piraten.
- Piramidaal', pyramidaal'** (in den vorm eener piramide), bn.: een —dale zuil; fig. ontzettend groot, verbazingwekkend.
- Pirami'de** 1. (lichaam, door platte vlakken begrensd, die alle, op het grondvlak na, driehoekig zijn en door één punt gaan), v. piramiden, ook, Pyramide; 2. (groot, reusachtig grafgebouw, spits toeloozend, vier- of meervlakkig), v. —n; de —n van Egypte werden beschouwd als wereldwonderen: het zijn de graven der Pharao's, ten W. v. d. Nijl, aan de helling der Lybische woestijn.
- Piraterie'** (zeerooverij), v. —ën.
- Pirouet'te** (Fr. draaisprong in de rijkunst; omdraai op den hiel bij dans), v. pirouetten.
- Pirouetteeren** (Fr. een zwenking maken, zich op één hiel geheel omdraaien), (ou = oe).
- Pis-aller'** (Fr. laatste toevlucht, laatste middel in den nood), o. gmv. (i = ie).
- Pi'sang** (O.-I. paradijsvijgeboom), m. —s, (als vrucht), v. —s, ook: —boom, m. —boomen: het getal soorten der pisangs wordt op driehonderd geschat (Mult.); ook, Banaan.
- Pisca'tie** (visscherij, vischvangst), v. gmv.
- Piscicultuur'** (kunstmatige vischeelt), v.
- Pisci'ne** (vijver voor kunstmatige vischeelt; zwembassin, ook: waterbekken, doopbekken), v. piscinen.
- Pis'sebed** (dierk. kauwend schaaldiertje), v. pissebedden: de kelder — heet wel varkentje.
- Pista'che** (Fr. groene amandel of pimpermoot), v. pistaches; —boom (groene amandelboom in Z.-Europa), m. —boomen.
- Pista'che** (Fr. knalbonbon), v. —s.
- Pisto'le** (Fr. afgezonderd vertrek in huizen van bewaring, waar de gedetineerden op eigen kosten konden leven), v. gmv.: *à la — zitten.*
- Piston'** (zuiger, luchtklepje), m. pistons; zie Cornet à —.
- Pistonist'** (pistonblazer), m. —en.
- Pistool'** (oud Spaansch goudstuk ter waarde van 9 of 10 gulden), v. pistolen.
- Pistool'** (klein handvuurwapen), v. en o. pistolen; —schot (schot m. e. pistool), o. —en.

- Pit 1.** (katoen eener lamp of kaars), v. —ten; 2. (kern), v. pitten: de — v. e. appel, druif, peer, noot, kers, mispel; fig. hij heeft pitten, d. i. schijven, geld: 3. (merg), o.: het — v. d. vierboom, fig. een stijl vol —, er zit — in, kern.
- Pitchpine** (Eng. N.-Amerikaansche den, op leverend hard timmerhout), m. pitchpines; verder, het hout ervan, ook, Amerikaansch grenenhout.
- Piteus'** (Fr. jammerlijk, erbarmelijk), bn.
- Pithome'ter** (werktuig, om den inhoud van een vat te meten), m. —s; —trie' (de kunst, om vaten te meten), v. gmv.
- Pi'thon**, m. —s; zie Python.
- Pi'toor, pu'toor** (dierk. roerdomp), m. pitoren, putoren; zie Butoor.
- Pit'se** (zweep), v. —n; ook: Pietse, volkst.
- Pitsjaar'** (scheepst. seinvlag tot samenroeping der kapiteins op het admiralschip), m. pitsjaren; —svlag, v. —vlaggen.
- Pitsjaren** (met de pitsjaarslag seimen).
- Pit'ten** (toon. leunen op den souffleur nl. door artiesten, die hun rol niet kennen), hij pitte, heeft gepit; zegsw. hij groeit naar het hok, wordt gezegd van een acteur, wien het pitten vaak overkomt.
- Pit'tig** (krachtig, kernachtig), bn. en bw.; —er —st: —e kost; een —woord, een —gezegde, een —e stijl; zij leek veel op tante, maar keek wat —er uit haar oogen (Potg.).
- Pittoresk'** (schilderachtig, het oog boeiend), bn. en bw.; —er, meest —.
- Pit'visch** (Noordzeevisch, bruinachtig oranjegeel v. kleur, schelvischdruivel), m. —visschen.
- Pit'vrucht** (vrucht met een klokhuis, waarin de pitten of zaden zitten), v. —vruchten: appels, peren en kweeën zijn —vruchten.
- Piu'** (It. muz. meer), bw.: —alle'gro, wat sneller; —for'to, krachtiger, —mo'to, wat vlugger; lees: pioe'.
- Pix'is**, m. pixes; zie Ciborie.
- Pizzica'to** (It. muz. de snaren met de vingers te tokkelen), bw. (zz = tsj).
- Plaag** (kwelling), v. plagen: de jicht is een erge —; de tien plagen van Egypte, rampen.
- Plaag'geest** (plaagduivel; fig. iem., die sard, treiter), m. en v. —geesten, ook, Alastor; —ziek (gaarne plagende), bn.: een —e nabuur, een —kind; —zucht (lust tot plagen), v. gmv.
- Plaan'boom** (eig. plataanboom), m. —en.
- Plaat 1.** (blad metaal, enz.), v. platen: een ijzeren —, een marmeren —; zegsw. de —poetsen, of 'm poetsen, er van door gaan, zich uit de voeten maken, stilletjes heengaan; 2. (gravure, afdruk), v. platen: een verzameling platen; een titel—; 3. (ondiepte in zee of rivier), v. platen: een droge —, die nl. boven den waterspiegel uitkomt: de robben lagen zich op een — te koesteren; zie ook Zandplaat.
- Plaat'druk** (afdruk van een staal- of koperplaat), m. gmv.; —drukken (het drukken van platen), o. gmv.; —drukker (iem., die platen of plaatwerken drukt), m. —s; —handel (handel in staalgravures), m. gmv.
- Plaat'ijzer** (geslagen ijzer, platen van smeedijzer voor ketels, deuren, kachels, enz.), o. gmv.
- Plaats 1.** (dorp, vlek, stad), v. plaatsen: Valkenburg is een aardig —je; zie: Badplaats, Fabrieks—, Handels—, Stapel—, Verblijf—, Vrij—, Woon—, Zeeplaats, enz.; 2. (open ruimte in dorp of stad), v. plaatsen:
- markt—; 3. (vlak stuk grond, voor eenig doel geschikt), v. —en: een begraaf—, een speel—; 4. (met steenen geplaveid vlak of ruimte achter een huis of bij een huis), v. plaatsen: een klein —je achter het huis; 5. (ruimte, voor eenig doel bestemd), v. plaatsen: een slaap—, een stook—, een rust—, een lig—, een wijk—, zie ald.; 6. (ambt, betrekking), v. plaatsen: een mooie —, een hooge —, een —als klerk; 7. (ruimte voor één of meer personen), v. —en: op deze bank zijn nog twee —en; —bespreken; O.-I. zie Passage; 8. (de Noordhollandsche hoeve), v. —en.
- Plaats'bekleeder** (plaatsvervanger), m. —s.
- Plaats'beschrijving** (aard. het naar behooeren beschrijven van stad, dorp, enz.), v. —beschrijvingen, zie Topographie; —bespreking (het vooraf-nemen van een plaats in het theater of de concertzaal tegen een kleine vergoeding), v. —en; —bewaarder (iem., die een plaats in het theater of bij een concert voor iem. openhoudt), m. —s; —bewijs (plaatskaartje, dat recht geeft op een bepaalde plaats in schouwburg- of concertzaal), o. —bewijzen.
- Plaats'selijk**, bn. en bw.: —e verordeningen, d. i. gemeentelijke; het —e bestuur; —e omstandigheden, —e nieuwtjes; een — gebrek, heek. letsel aan eenig deel van het lichaam.
- Plaats'en** (zetten; handel: beleggen), ik plaatste, heb geplaatst: een kachel —; een —advertentie —, zetten in de krant; geld —.
- Plaats'geheugen** (geheugen, dat vooral sterk is, waar het de plaats der dingen betreft), o. gmv.
- Plaats'griepen** (plaatshebben, gebeuren), het greep —, heeft —gegrepen.
- Plaats'hebben** (gebeuren, geschieden), het had —, heeft —gehad: wanneer zal die verkoop —? heeft dat examen al —gehad?
- Plaats'ing** (het plaatsen), v.: de — van een piano, de — van een beambte op een grensdorp, verg. Verplaatsen; ik zoek een solide — voor dat kapitaalje, belegging.
- Plaats'kaartje** (plaatsbewijs), o. —s.
- Plaats'snijder** (graveur in koper, enz.), m. —s.
- Plaats'opneming** (locale inspectie door de rechterlijke macht), v. —opnemingen; —ruimte (ruimte, waar iets gezet, gehangen of geborgen kan worden), v. gmv.; —vervanger (mil. remplaçant), m. —s; —vervanging (remplacement), v. gmv.: de — in mil. dienst is bij de wet afgeschaft; —vinden (plaatshebben, ook, een plaats vinden), het vond —, heeft —gevonden: wanneer vond die moord —? een goed woord vindt een goede —; ik zal in die volle zaal nog —zien te vinden in eenig hoekje; —zin (gave, om zich gemakkelijk te oriënteren en de richting naar een vast punt of een gegeven plaats te vinden), m. gmv.: bijen en postduiven hebben —.
- Plaat'werk** (een aantal bijeenbehorende gravures, platen, enz.), o. —werken.
- Placer** (Eng. terrein, waar goud gedolven wordt, goudveld), o. placers.
- Pla'cet** (Lat. het behaagt, wordt ingewilligd; koninklijke toestemming), o. gmv.; het recht van —, nl. van sommige vorsten, om de afkondiging van pauselijke verordeningen en bisschoppelijke besluiten al of niet te doen plaats hebben.
- Plaet'de** (Fr. bedaard, kalm), bn.: —rust.
- Pladijs', pladdijs'** (eig. platvisch, blet), v. pladijzen, pladdijzen.

- Plafond'** (vlakke zoldering, gestukadoorde zoldering), o. —s: een keurig geschilderd —.
- Plafonneeren** (van een plafond voorzien).
- Plag, plag'ge** (afgestoken heizode), v. plagen: in de heistrekken brandt men een vuur van plagen; zie Schaafde.
- Pla'gen** (onaangenaamheden aandoen, lastig maken), ik heb geplaagd; de bureu —, zie Plaaggeest; ook, kwellen: met oorpijn geplaagd zijn, zich met iets —; **plagerij'** (het aanhoudend plagen), v. —en.
- Plag'genhut** (uit plagen bestaande hut), v. —huten; —**steker** (heiboer, die plagen steekt), m. —steker.
- Plagiaat'** (roof van letterarbeid, naschrijverij, letterdieverij), o. —aten.
- Plagia'ris** (naschrijver, letterdief), m. —en.
- Plaid** (Eng. geruite wollen omslagdoek der Bergschotten, reisdeken), v. —s.
- Plain'te** (Fr. klacht, aanklacht bij de justitie), v. plaintes.
- Plaisanterie'** (Fr. kortswijl, scherts), v. —ën: zegsw. — à part, scherts ter zijde.
- Plait-il?** (Fr. wat belieft je?).
- Plak** (strafwerktuig in de oude school), v. plakken: er de — op leggen, straffen; zegsw. onder de — zitten, beheerscht worden, zooals vroeger de kinderen door den schoolvoogd; onder de — houden, beheerschen, in bedwang houden; verg. Pantoffel.
- Plak'boek** (boek, waarin een kind plaatjes opplakt), o. —en, zie Plakplaatje; —**bord** (gipsbord v. d. stukadoor), o. —en; —**briefje** (opplakbriefje, etikette), o. —s.
- Plakkaat'** (gesch. aangeplakte kennisgeving der bevoegde overheid of der landsregering, bevelschrift, edict), o. plakkatén, zie Bloedplakkatén; —**kaat'boek** (gesch. verzameling van plakkatén), o. —boeken: het groote —, bevattende de verordeningen, uitgevaardigd door Karel V (1500—58).
- Plak'ken** (kleven of doen vastkleven), het of ik plakte, het heeft of ik heb geplakt: *lijm, gom plakt aan de vingers; een kaart op linnen —; een muur —, met cement gelijkelijk bestrijken; fig. ergens blijven —, eig. als aan den stoel geplakt, er zeer lang blijven; hij houdt van —, nl. laat in de herberg, in het café te zitten, —ker, m. —s: hij is een —.*
- Plak'ker** (dierk. koolmees), m. plakkers, gew.
- Plak'kerig** (kleverig), bn.; —er, —st: —e handen.
- Plak'plaatje** (veelkleurig plaatje, dat opgeplakt wordt op papier), o. —s; —**pleister** (hechtpleister), v. —s, fig. een meisje, waardoor e. vrijer wordt aangetrokken; —**prentje** (kinderspeelgoed, plakplaatje), o. —s; —**stijfjel** (stijfjel, om mee te plakken), v. gm v.; —**tafel** (tafel, waarop het nog vochtige stijfjel goed op elkaar gelegd en met de hand platgestreken wordt), v. —s; —**werk** (gelijmd of opgeplakt loofwerk), o.: de figuren op dat meubel zijn geen snijwerk maar slechts —; —**zegel** (5-centszegel onder een quitantie), o. —s.
- Plammo'ten** (met de handen bezoedelen, beduimelen), ik plammootte, heb geplammoot.
- Plamu'ren** (de gaten en kuultjes van houtwerk volsmeren met plamuur), ik heb geplamuurd; ook: linnen of doek voor schilderen met plamuur insmeren of in de grondverf zetten.
- Plamuur'** (mengsel van gekookte lijnolie met vóópaarde, waarbij eenig lood- of zinkwit), o., ook: —sel, o. gm v.
- Plan** (schets, ontwerp, platte grond, teekening), o. plannen: het — van een huis, het — v. e. veldtocht, v. e. roman, v. e. epos, v. e. drama; een veldoordacht —; —nen maken, vormen, beramen; volgens een bepaald — te werk gaan, zonder — werken; hij heeft groote plannen; het — viel in duigen, mislukte.
- Plan de camp'gne** (Fr. mil. plan of ontwerp van de beweging der troepen bij een veldtocht), o., fig. doel, dat men beoogt en de middelen, die men zal aanwenden.
- Planeeren** (metaal met hamers gladkloppen); —**hamer** (afstlechthamer), m. —s.
- Planeet'** 1. (eig. dwaalster: één der 8 donkere hemellichamen, die om onze zon wentelen en van haar licht en warmte ontvangen, nl. Mercurius, Venus, de Aarde, Mars, Jupiter, Saturnus, Uranus en Neptunus), v. planeten; zie: Binnen- en Buiten planeten; 2. (lotvoorspelster), v.: zegsw. onder een gelukkige — geboren zijn, uitdr., die aan het bedrijf der sterrenwichelaars herinnert; zie: Horoscoop en Gestarnte; 3. (langwerpig, opgevouwen papertje, waarop iemands toekomst in verband met zijn geboortester te lezen staat), v. planeten: een — trekken, zie Horoscoop; iem. zijn — lezen, hem zijn toekomstig lot voorzeggen; —**lezer** (waarzegger), m. —lezers; —**leesster** (waarzegster), v. —leessters.
- Planeta'rium** (toestel, waardoor de beweging der planeten om de zon wordt voorgesteld), o. —s: het — van Eisinga te Franeker.
- Plane'tenstelsel** (de gezamenlijke planeten, welke om onze zon wentelen), o. gm v.
- Planetof'den** (kleine planeten, die zich tuschen Mars en Jupiter bevinden), v. mv.; ook: Asteroiden. (e = ee).
- Planime'ter** (vlak- of vlaktemeter), m. —s.
- Planimetrie'** (de leer van het platte vlak, de vlaktemeekunde), v. gm v.
- Plank** (breed stuk bezaagd hout dunner dan 5 cM.); v. —en: een eiken —, een beuken —; de bedde —, een boeken —, een pers —, een strijk —, zie ald., een — zagen, schaven, ploegen, enz.; zegsw. de — mis zijn (kegelspel), iets verkeerd gissen, doen; hij is een jongen van de bovenste —, een allerbeste jongen.
- Plan'kenbescho't** (afscheiding van planken), o. —bescho'tten; —**huis** (huis, v. planken gemaakt), o. —huizen; —**koorts** (zenuwachtige vrees, jonge acteurs vóór het optreden eigen), v. gm v.; —**loods** (loods, van planken gemaakt), v. —loodsen; —**vloer**, m. —en.
- Planket'** (vloer, bescho't), o. planketten.
- Planket'sel** (bescho't van planken), o. —s.
- Plankier'** (houten vloer van steigers, aanlegplaatsen, enz.), o. plankieren.
- Plank'ton** (eig. het drijvende: laag van drijvende of zwevende dierlijke en plantaardige organismen in zee), o. —s.
- Plan'nenmaker** (iem., die allerlei plannen maakt of smeedt), m. —makers; —**smeder** (fig. gelukzoeker), m. —smeders.
- Pla'no**, in —, typ. in heele, ongevouwen vellen: een plaatwerk in —.
- Plan'plan** (O.-I. zachtjes aan), bw.
- Plant** (gewas), v. —en: een — is een levende eenheid zonder bewustzijn en zonder willekeurige beweging; zie: Boom, Heester, Struik, Kruid, Graan, Gras, Mos, enz.
- Plant'aarde** (tuin- of teelaarde), v. gm v.
- Plantaar'dig**, bn.: turf is een —e stof; —

voedsel, d. i. van planten afkomstig.
Plantage (beplanting in O.- en W.-Indië, uitgestrektheid gronds als kweekplaats van bepaalde gewassen), v. plantages: er zijn suiker-, koffie-, tabaks-, katoen-, indigo-, kruidnagel-plantages; soms ook bij ons in gebruik voor plantsoen: de — te Rotterdam.

Plantdier (straaldier, bloemdier), o. — dieren; ook, Zoöphiet.

Planten (in den grond zetten om te doen groeien), ik plantte, heb geplant: boomen —, heesters —; fig. op den grond plaatsen: het geschat op de wallen —, de vaan des oproers —, een hooge ladder —, den standaard —; de voeten in den grond —, zich schrap zetten.

Plantenbeschrijving (het beschrijven van planten), v. — en; —boek (plantenalbum), o. — en, zie Herbarium; —boter (plantenvet, op boter lijkende), v. gm.v.; —bus (langwerpige blikken bus v. d. herborist), v. — bussen; —cel (ontl. elementair deel of orgaan eener plant), v. — cellen; —eter (dier, dat van planten leeft, herbivoor; mensch, die niets eet, wat van gestachte dieren komt, vegetariër), m. — s; —geographie (wetenschap, handelend over de verspreiding der gewassen), v. gm.v., (g = g); —gift (vergift, dat verkregen wordt uit planten), o. gm.v.; —gordel (bepaald deel der aardoppervlakte, waarbinnen zekere planten groeien, plantengebied), m. — s; —groei (het groeien der planten), m. gm.v.: een welige —; —kenner (botanicus), m. — s; —kennis (het kennen der planten), v. gm.v.; —kunde (wetenschap, die de plant in haar aard en wezen leert kennen), v. gm.v., ook: Plantkunde; —kwekerij (bedrijf van iem., die planten kweekt), v. gm.v., als inrichting: meerv. — en; —leer (de leer der planten), v. gm.v.; —leven, o. gm.v., zie Phytologie; —rijk (een der drie natuurrijken), o. gm.v.: het — omvat de gezamenlijke plantensoorten; —tuin (kruidhof), m. — en, zie Hortus; —zout (zout, scheikundig uit planten bereid), o. gm.v.

Planter (iem., die iets plant), m. planters.

Planter (iem., die in de Oost of West een plantage heeft en ze laat bebouwen), m. — s.

Planterij (het planten, het telen), v. gm.v.

Planterij (het bedrijf van den planter), v. — en.

Planteur (zekere fijne sigaar), v. planteurs.

Plantkunde, v. gm.v., ook, Plantenkunde.

Plantsoen (verzameling van boomen en struiken, ook, lommerrijke wandelplaats; wandelpark, aanleg met boomen), o. — en.

Plap'peren (slobberen van eenden, ploeteren), zij heeft geplapperd; ook, Klapperen.

Pla'que (Fr. een ster, toegevoegd aan het grootkruis eener ridderorde), v. plaques.

Plaquet'te (Fr. penningvormig voorwerp van gips, enz. met reliëf-afbeelding van een persoon of zaak), v. — n.

Plas (kleine of groote oppervlakte vloeistof), m. plassen: een — water, een — bloed, een — melk; bij uitbreid. meer: het droogmaken van — sen; ook, de wijde —, de zee: den wijden of grooten — oppaan, op zee gaan varen of zwalken.

Plas'dankje, o. — dankjes: hij deed het om een — te verdienen, d. i. een lief bedankje, als uitdrukking van het welbehagen dergenen, wien men aangenaam wilde zijn.

Plas'ma (het vloeibare, voedende bestanddeel van het bloed), o. gm.v.

Plas'regen (slag- of stortregen), m. — s.

Plas'regenen (fel regenen, slagregenen), het plasregende, het heeft geplasregend.

Plas'sen, ik heb geplast: de knapen — door de modder; de badgasten — in het zeeewater; de regens —; —serij' (geplas), v. — en.

Plasticiteit' (kneedbaarheid), v. gm.v.

Plastiek' (de kunst, om beelden te hounen of te snijden uit harde of weke stoffen, bootseskunst in gips, klei, was, enz.), v. gm.v.; bij overdr.: de — der taal, beeldende kracht.

Plas'tisch (tot de plastiek behoorend, beeldend, aanschouwelijk), bn.: de — e kunst, beeldende (schilder-, beeldhouw-, bouw-)kunst; fig. zeer duidelijk: iets — voorstellen.

Plastron' (bij het schermen: beschuttende borstlap van leer; ook, borstband), o. — en.

Plat (plat dak, terras), o. platten.

Plat, bn. en bw.; —ter, —st: een — vlak, zonder eenige verhevenheid; een — te neus, erg neergedrukt; fig. een — te beurs, ledig; een — te aardigheid, d. i. een minder kiesche zet of grap; een — kind, dat nog niet loopt; zich — uitdrukken, niet beschaafd, alledaagsch.

Platnaan' (plantk. loofboom uit N.-Amerika, met in het najaar afvallende schorsdeelen), m. — tanen.

Plat'bek (Amerikaansche musch), m. — ken.

Platbo'demd, **platboomd'**, bn.: een — vaartuig, d. i. met platten bodem of met weinig diepgang.

Plat'duitsch (boerenduitsch), o. gm.v.

Plat du jour' (Fr. gerecht van den dag in een gaarkeuken of restaurant), o. plats —.

Plateau' (Fr. aandr. bergvlakte, tafelland), o. — s: het — van Auvergne (Fr.).

Plateel (Fr. aardewerk), o. plateelen: rood —, bruin —, fijn —, potaarde met verglaas-sel; —bakker (iem., die plateelgoed maakt), m. — bakkers; —bakkerij', v. — en.

Plat'form' (Fr. plat huisdak; platte verhef-fing van den bodem; balkon van een tram), o. — formen.

Plat'heid (het plat-zijn), v. gm.v.: de — van den St.-Pietersberg; fig. alledaagsche uit-drukking, v. — heden: een klucht vol — heden.

Pla'tina (een zilverwit edel metaal: witgoud), o. gm.v.: het — wordt enkel in gedegen toestand gevonden, b. v. in Californië; zijn S. G. is 21.4, het smelt bij ruim 1900°C.; in Amerika was — reeds lang bekend, doch men wist het niet te verwerken: in Rusland sloeg men er van 1827 — 45 munten van; —draad (voor-werp), m. — draden, (stofnaam), o. gm.v.; —spons (fijnverdeeld platina, platinadeeltjes), v. gm.v.; —wasscherij (het afzonderen van platinakorrels uit rivierzand en gruis), v. — en.

Pla'ting (plat houten bekleedsel van een oever-wal, walbeschoeiing), v. platingen.

Plat'je (guitje), o. — s: de knaap is een echt —.

Plat'lood (geplet lood, dekllood), o. gm.v.

Plat'neus (persoon), m. en v. — neuzen.

Pla'to, een der beroemdste wijsgeeren der oudheid, te Athene: leerling v. Socrates en leermeester van Aristoteles: 430—348 v. C.

Pla'toek (O.-I. een soort van specht), m. — s.

Platonis'me (de leer van Plato), o. gm.v.

Plato'nisch (volgens de leer van Plato, zie ald.), bn. en bw.: — e liefde, geestelijke liefde, liefde zonder zinnelijk element.

Plat'rond (plat en rond), bn.: een gulden is —.

Plat'schieten (huizen, muren omverschieten), de vijand schoot —, heeft — geschoten: een

fort —, tot een puinhoop schieten.
Plat'slaan (door slaan platmaken), ik sloeg —, heb —geslagen: de hagel sloeg het koren —, een staaf ijzer —, uitpletten.
Platte-drie/hoeksmeting (de meting v. een driehoek, liggende in een plat vlak), v. gmv.
Plattegrond (bouwk. grondteekening van een gebouw, een dorp, een stad), m. —gronden.
Plattelând (buiten, nl. het dorp, niet de stad), o. gmv.: een meitsje van het —; —er (dorpling, boer), m. —s; —icus (iem. van het plattelând), m. —ici; ook, Platlan'dicus.
Plat'ten (pletten), ik platte, heb geplat.
Plat'ting (scheepst. een soort platgevochten touwwerk), v. plattings.
Plat'trappen (zók er op trappen, dat het plat wordt), ik trapte —, heb —getrapt: het gras, het graan — bij het zoeken van bloemen.
Plat'visch (dierk. weekvinnige visch, plat van vorm), m. —visschen: de heilbot, de tarbot, de schol, de bot, de tong, de griet, de schar zijn —visschen.
Plat'voet (iem. met platte voeten of met effen voetzolen, zonder voetholte), m. en v. —voeten.
Plat'voetwacht (scheepst. wacht aan boord van 4-8 's avonds), v. gmv.
Plat'weg (zonder omvegen, ronduit), bw.
Plat'zak (met leegje zak), bn. en bw.: —zijn, —thuiskomen, zonder eenig geld.
Plat'zetsel —werk (typ. boek- en courantenwerk, in tegenstelling v. smoutwerk), o. gmv.
Plausi'bel (aannemelijk, geloofwaardig), bn.
Plausibiliteit (aannemelijkheid, waarschijnlijkheid), v. gmv.
Plau'tus, m., Rom. blijspeldichter van grooten naam (254-184 v. C.).
Plavei' (straatsteen, vloersteen), v. —en, w.g.
Plavei'en (bestraten, met straatsteenen bevoeren), ik heb geplaveid; —ing (bestrating), v. —en; —sel (bestrating met keien, klinkers, enz.), o. —s.
Plavuis' (gebakken vloertegel), v. —vuizen: er zijn roode en blauwe —zen; zie Estrik.
Plebaan' (pastoor eener kathedraal, die in naam van den bisschop die kathedraal bestuurt), m. —banen.
Plebe'jer (Lat. gewoon burger in het oude Rome, niet-patricier; iem. die tot het plebs hoort, burgerman), m. plebejers.
Plebe'jisch (aan het mindere volk eigen; grof, dorpe lijk), bn. en bw.
Plebis'ciet' (volksbesluit bij algemeene stemming), o. —s: een — is een stemming door het geheele volk, waardoor bij meerderheid van stemmen een regeeringsdaad goed- of afgekeurd wordt: een — instellen, houden.
Plebs (het volk, de plebejers in 't oude Rome, het gemeene volk), o. gmv.: hij behoort niet tot het —, gepeupel, het grauw.
Plecht (scheepst. vast voor- of achterdek van een klein vaartuig), v. plechten.
Plecht'anker (scheepst. noodanker), o. —s; fig. behoud, laatste redmiddel: kinine is een — der geneeskunde; het geloof is den vrome een — in den nood, toeverlaat.
Plecht'gewaad (ambtsgewaad), o. —gewaden.
Plecht'ig (deftig, statig), bn. en bw.: —er, —st: een —e intocht, —e ceremoniën: een —e vergadering, indrukwekkend; een —e stille, ernstig; iets — beloven.
Plecht'igheid (plechtige handeling, statigheid), v. —heden: de — v.d. doop, verg. Ritus.
Plechtma'tig (passende bij, vereischt bij de

plechtigheid der handeling), bn.: een — stille, passende, voegende: een — zwingen.
Plechtsta'tig (met plechtigheid, hoogst statig), bn.; —er, —st: een —e ommeegang.
Plect'rum (klein, meestal schildpaddenplaatje, waarmee de snaren eener mandoline betokkeld worden), o. plectra; ook Plectron.
Plee (bestekamer), v. —s; zie W. C.
Pleeg'broeder (knaap, in een gezin opgenomen en als broeder der eigen kinderen, opgevoed), m. —s: —dochter (aangenomen meitsje in een gezin), v. —s; —kind (aangenomen of opgenomen kind in een gezin), o. —eren; —moeder (vrouw, die een kind als het hare heeft opgenomen), v. —s; —ouders m. mv.; —vader, m. —s; —zoon (aangenomen knaap in een gezin), m. —zonen.
Pleeg'broeder (broeder-ziekenverpleger), m. —s; —zuster (ziekenverpleegster), v. —s.
Pleet (Engelsch zilver, d.i. koper, overdekt met een dun laagje zilver), o. gmv.: —werk; een lepel van —zilver; ook: goud—.
Ple'gen 1. (zorg dragen voor, verzorgen), ik pleegde, heb gepleegd, zie Pleegbroeder; 2. (gewoon zijn), ik placht, heb plegen te . . ., vd. ontbreekt: hij placht veel hier te komen; 3. (bedrijven, doen), ik pleegde, heb gepleegd: een moord —, overleg —, houden.
Plei (scheepst. landpunt in zee, uitstekend tusschen twee riviermonden), v. pleien.
Pleia'den (sterrenbeeld, ook, Zevengesternte geheeten), v. mv.
Pleidooi' (pleitrede v. e. advocaat), o. —en.
Plein (Fr. vlak), o. —en: de kinderen spelen op het — vóór het kasteel, geplaveide vlakke.
Pleinpouvoir' (Fr. volmacht), o. gmv.
Plein'vrees, v. gmv.: zie Ruimtevrees en Agoraphobie.
Pleis'ter (uitwendig heelmiddel, nl. een stuk linnen, besmeerd met zalf), v. —s; een — op de wond, een verzachting, fig. vergoeding.
Pleis'ter (gebrand gips), o. gmv.: een beeld in —; —afgietsel (uit pleister gegoten beeld), o. —afgietsels; —beeld (beeld van pleister of gips), o. —beelden; —en (met pleister of gips bestrijken), ik heb gepleisterd; —kalk (kalk, waarmee men pleistert), v. gmv.; —ornament (versiersel, uit pleister gegoten), o. —en; —werk (stukadoorwerk, beeldwerk in pleister), o. gmv., (soorten), o. —werken.
Pleis'teren (eig. het lastdier laten grazen of weiden, bij uitbr. in een herberg gaan, aanleggen, toeven), men pleisterde, heeft gepleisterd; —plaats (rustplaats, herberg), v. —en.
Pleit (plaidbodemd vaartuig), v. pleiten.
Pleit (rechtsgeding), o.: een jarenlang —, langdurig; het — gewonnen hebben, fig. er boven op zijn; —bezorger (procureur, advocaat, praktizijn), m. —s; —en (een pleitrede houden), ik pleitte, heb gepleit: die advocaat heeft voor hem gepleit; fig. die daad pleit niet voor u, getuigt niet in uw voordeel; —er (advocaat), m. —s; —kunst (de kunst van voor een rechtbank te pleiten), v. gmv.; —rede (pleidooi), v. —redenen; —zaak (proces, rechtsgeding), v. —zaken; —zaal (gerechtzaal), v. —zalen.
Pleizier', piezier' (vermaak, genoeg), o. —en: —maken; dat doet mij —; hij beleeft veel — aan zijn zoons; hij kan zijn — wel op, heeft nog al verdriet; iem. —aandoen; voor zijn — reizen, zie Toerist; ergens — in vinden, aardigheid, ontspanning; —boot

- (stoomboot, afgehuurd door plezierreizigers), v. -en; -en, ik heb gepleiziert: iemand met iets —, genoeg doen; -ig (aangenaam), bn. en bw.; -maker (pretmaker, vroolijk Fransje), m. -s; -reis (tocht of reis, die men voor zijn genoeg doet), v. -reizen; -reiziger (toerist), m. -s; -tocht (grootte plezierreis), m. -en; -trein (volkstrein), m. -en; -jacht (-boot), o. -en; -vaartuig, o. -en, verg. Boeier.
- Pleja'den** (Pleiaden), v. mv.
- Plek** (plaats, vlek), v. plekken: een kale —.
- Plemp** (een soort van vischschuit), v. -en.
- Plem'pen** (een met water gevulde ruimte volwerpen met puin, zand, enz.), ik plempte, heb geplempt: een sloot —.
- Pleu'gen** (wilgieten, storten), ik heb geplengd: tranen —, wijn — (als offer), iemands bloed —, iems bloed vergieten; -feest (offerfeest), o. -en; -offer (offerande, in de oudheid, van melk, wijn of bloed), o. -s.
- Plenipotenti'aris** (gevolmachtigd gezant of minister), m. -sen. (ti = si).
- Pleuty, -tie** (Eng. genoeg, overloedig), bn.
- Ple'num** (vergadering, waarin al de leden zijn opgekomen), o. gmv.: in pleno.
- Pleonas'me** (taalk. woordovervloedigheid), o. -n: een — is meestal een uitdrukking met overbodige bepaling; b.v. nutteloos verkwispen, ik ben niet in staat u te kunnen helpen, hij pleegt gewoonlijk vroeg op te staan; verg. Tauntologie; pleonas'tisch (overtollig, in woorden), bn.
- Ple'ten** (van pleet), bn.; zie Pleet.
- Plet'hamer** (zeer zware platte fabriekshamer, om metalen te pletten), m. -hamers.
- Plet'machine** (machine, om te pletten), v. -machines; -molen (werktuig, om metaal plat en glanzig te maken), m. -molens; -pers (pers der boekdrukkers om het bedrukte papier te gladden), v. -persen; -rol, v. -rollen; -vorm, m. -vormen.
- Plets** (grof laken, grof weefsel), o. gmv.
- Plet'ten** (platmaken, walsen), ik plette, heb geplet: lood —, d. i. in bladen uitslaan; -ter (persoon, die plet), m. -s; -ter, m. gmv.: te — slaan, d. i. vermorzelen; te — vallen: hij viel te —, morsdood; -teren (freq. van pletten: geheel plat slaan, fig. verbrijzelen), ik heb gepletterd; -terij' (werkplaats, waar metalen geplet worden), v. -en.
- Pleu'ra** (geneesk. borstvlies), v. -'s.
- Pleureu'se** (rouwband; rouwrand om brieven en enveloppen; ook: lange afhangende struisveer op een dameshoed), v. -n.
- Pleu'ris** (ontsteking van de pleura: zijdeewee), v. -sen; ook Pleuri'tis; -lijder, m. -s.
- Pleuri'tisch** (door of als van pleuris), bn.: —e pijn in de zijde.
- Plevier**, v. pleveren, zie Pluvier.
- Plezier**, o. zie Pleizier en zijn samenstell.
- Plicht** (zedelijke gehoudenheid, zedelijke gebondenheid of verplichting), m. plichten: handelen volgens eer en —; op zijn — letten; zijn — verzaken, d. i. niet nakomen; zijn — betrachten, volbrengen; dat is uw —.
- Plicht'besel, plichts'besel** (het besel van 'geen plicht is), o. gmv.
- Plicht'tig**, bn., in samenst., zie: Dienstplichtig, Schoolplichtig.
- Plichtma'tig** (volgens de mate van den plicht, volgens plicht), bn. en bw.; -er, -st.
- Plicht'pleging** (hoffelijkheid, beleefdheidsbetuiging), v. -plegingen: wat al —en! complimenten; een ijdele —, beleefdheidsvorm.
- Plichts'betrachting** (het doen van zijn plicht), v. gmv.: trouwe —; -halve (uit hoofde van den plicht, omdat de plicht het vordert), bw.; -vervulling (-betrachting), v.
- Plicht'vergeten** (zijn plicht verwaarloozend), bn.: een — burger, een — ambtenaar.
- Plicht'verzuim** (het niet voldoen aan zijn plicht), o. gmv.: iem. wegens — ontstaan.
- Plieeren** (in- of ombuigen, vouwen; fig. wijken, achterwildeinzen, zich onderwerpen; bij het dansen: wijgen, buigen).
- Plint** (vlakke lijst van hard, graniet, marmor, enz. onder langs den wand van kamer of gang), v. plinten.
- Plin'nius**, de Oudere (23–79 n. C.), Rom. natuuronderzoeker.
- Plisseeren** (in fijne plooiën leggen).
- Plisseer'machine** (werktuig om te plisseeren), v. -s.
- Ploeg 1** (landbouwwerktuig), m. ploegen; aan een — merkt men op: den ploegboom, het kouter, de ploegschaar en den ploegstaart; men heeft: diepploegen, berg—, schoffel—, aanaard—, stoomploegen, enz.; 2. (ploegschaaf), v. ploegen; 3. (afdeeling werktieden, onder toezicht of leiding v. e. ploegbaas, ook, vereeniging), v. -en; -baas (hoofd v. e. ploeg arbeiders, enz.), m. -bazen.
- Ploeg'boom** (balk v. d. ploeg, waarin het kouter zit en waaraan de ploegschaar is bevestigd), m. -boomen.
- Ploeg'en** (met den ploeg bewerken), ik heb geploegd; den akker —, zie Beploegen; het strand —, nutteloos werk doen; fig. de zee —, bevaren.
- Ploeg'er** (man, die ploegende is of gaat ploegen), m. -s; de — wekt zijn os (Foot).
- Ploeg'ijzer** (ploegmes, kouter), o. -ijzers; -os (den ploeg trekkende os), m. -ossen; -paard (werkpaard), o. -paarden; -schaaf (schaaf, om een gleuf in de diktezijde v. e. plank te maken), v. -schaven; -schaar (omgebogen spits ijzer achter aan den ploeg), v. -scharen; de — werpt de korst al snijdend om; -staart (ploegstuur), m. -en.
- Ploert** (kleinburgerlijk mensch, plebejer; stud. huisbaas), m. -en; ook, schoft, gemeene vent.
- Ploert'achtig** (gemeen, laag), bn. en bw.; -er, -st: een — uiterlijk.
- Ploer'tendom** (de ploerterij), o.; -dooder (dikke stok met looden knop), m. -s, ook; touw met looden bol aan elk uiteinde; -streek (gemeene streek), m. -streken.
- Ploerterij'** (liederlijkheid, fig. kleinburgerlijkheid), v.; in studententaal is dit een verzamelwoord: hospes of hospita met bijbehoorend gezin.
- Ploer'tig**, bn. en bw.; -er, -st; meer gebezigd dan —achtig, dat hetzelfde beteekent.
- Ploet'eren** (in het water omplassen, b.v. van eenden), ik heb geploeterd, fig. hard werken; -aar (iem., die hard werkt), m. -s.
- Plof** (doffe slag, val, smak), m. ploffen.
- Plof'ten** (zwaar en dof neervullen, een plof geven), het plofte, het is en heeft geploft.
- Plok** (handvol), m. plokken: een — klaver.
- Plok, pluk** (plokgeld), m. gmv.
- Plok'geld** (strijkgeld bij een verkoop), o. -gelden; ook: plok'penning, m. -en.
- Plomp** (overtrokken stuk lood, dienend om

het naaiwerk vast te zetten), v. plombs.
Plom'be (stuk lood, zegellood), v. plombes.
Plombeeren (met lood verzegelen, b.v. belastbare goederen bij doorvoer; ook: het vullen van holle kiezen met zilver, enz.); -sel (specie, om tanden te plombeeren), o. gmv.
Plombi'ere (Fr. vruchtewijs), v. -s.
Plomp (klankn. geluid), m. -en; het gaf een -, doffen slag in 't water.
Plomp (dik, grof, bot, stom), bn. en bw.; -er, -st: een -e vent, een - meubel, -e taal; -antwoorden; -heid (lompheid, grofheid), v. -heden.
Plomp (plantk. waterboterbloem, waterlelie), m. -en; de gele en de witte -en.
Plom'peblad (op 't water drijvend blad v. d. plompplant), o. -bladen, -bladeren, -blaren.
Plom'pen, ik heb het is geplompt: iets in het water -, met dof geluid doen vallen.
Plomp'veloren (plotseling, zonder te aarzelen of zich te bedenken), bw.: de smokke-luurs wierpen toen de goederen - in de vaart.
Plomp'weg (botweg), bw.: iets - zeggen.
Plon'deren, zie Plunderen.
Plons (slag in het water), m. plonsen.
Plons'stok (visschersstok), m. -ken.
Plon'zen (in 't water dompelen, vallen, plussen), ik plonsde, heb en ben geplonsd.
Plooi (vrouw), v. plooiën: een valsche -; fig. een goede - aan iets geven, d. i. wending.
Plooi'baar (eig. kunnende geplooid worden; fig. meegaande, gewillig), bn.; -der -st: fig. een - karakter; -baarheid, v. gmv.
Plooi'bout (ijzeren bout of priem, die heet gemaakt wordt en waarmee men dan plooiwerk maakt), m. -bouten.
Plooi'en (in de plooi leggen, plooiën maken in), ik plooidde, heb geplooid: een vrouwenrok -, een overhemd -, een muts -; fig. schikken, regelen, vergoelijken; -sel (strook, ook van kant o. tule), o. -s.
Ploot (schapenvacht, waarvan de wol is afgeschoren), v. ploten.
Plot'en (de vachten der schapen van wol ontdoen), ik plooette, heb geploot; -er, m. -s; -erij' (de werkplaats), v. -en.
Plots (slag), m. gmv.: het gaf een -.
Plots (plotseling), bw.: de klok stond - stil.
Plot'seling, **plot'selijk** (eenschlups, onverwachts), bn. en bw.: een -e dood; hij stierf -, het hield - op, eensslags.
Plot'sen (met een slag vallen), het is geplotst.
Ployceren (vrouwen, buigen).
Plu'che (Fr. wolfluweel, een soort van trijp), v. gmv., lees: pluusje; ook, Peluche.
Plug (stop van een vat; ook, houten schoenpin en deutel), v. pluggen.
Plug (losbol, ploert, lichtmis), m. pluggen.
Pluim 1. (veder), v. -en: zegsw. iemand een -pje geven, hem prijzen, hem een complimentje maken; iemand een - op de muts of den hoed steken, hem mooi maken in de oogen der menschen: hem loven, prijzen; 2. (kwastje), v. -en: de - van een haas, van een konijn; 4. (plantk. bloeiwijze) v. -en: de kastanjebloei is een -; de -en der rietstengels.
Pluima'ge (gevederte), v. -s: vogels van diverse -, titel v. e. werk v. C. Vosmaer. (g=zi).
Pluim'bal (vederbal, volant), m. -ballen.
Plui'men (ontdoen v. d. veeren), ik heb ge-

pluimd: een vogel -, plukken; zegsw. wij hebben hem gepluimd, geld afgetroegd; een hoed -, met pluimen opsieren.
Pluim'gedierte (gevogelte), o. gmv.
Pluim'graaf (oudtijds adellijk opzichter van 's konings gevogelte), m. -graven. vero.
Pluim'pje (fig. lof, eer), o. -s; zie Pluim.
Pluim'riet (plantk. algemeen in ons land voorkomend riet), o. gmv.: men vindt het - vooral aan waterkanten.
Pluim'staart (staart m. e. pluim), m. -en.
Pluim'strijken (met een pluim strijken of aa.en), fig. laffe complimenten maken, ik pluimstrijkte, heb gepluimstrijkt; -strijker (fleemer), m. -s; -strijkerij' (flikflooterij), v. -en.
Pluim'varen (een onzer mooiste varens), v. -s.
Pluim'vee (gevogelte), o. gmv.
Pluim'wederik (plantk. goudachtige wederik op kraggen of drijftillen), v. -wederiken.
Pluis (pluche; stofje, vlokje), v. pluizen.
Pluis (geplozen touw of werk), o. gmv.: ook: -touw, o.; -werk, o. gmv.
Pluis (in orde, veilig), bn.: zegsw. het is daar niet -, het is daar niet, zooals het behoort; er hapert iets, het is er niet te vertrouwen.
Plui'zen (rafelen, afpluizen), ik ploos, heb geplozen: de matroos ploos een eindje touw; die hond houdt van -, beentjes afknagen; -er (fig. naphuizer), m. -s; -erij', v. -en.
Plui'zen (pluizen afgeven), het pluisde, heeft gepluisd: dit servet, die zakdoek pluisd.
Plui'zerig (vol pluisjes), bn.: een - sernet.
Plui'zig (pluisachtig, met pluizen), bn.; -er.
Pluk (het plukken, de oogst), m.: de - der aalbessen, der boonen, enz.; fig. ik heb daar een heelen - aan, een langdurigen arbeid.
Pluk'haren (vechten, handgemeen zijn, slaags zijn), zij hebben geplukhaard: de knapen waren aan 't -, bakkeleien; al jaren zijn die vakvereeningen aan 't -, kibbelen.
Pluk'ken, ik heb geplukt: bloemen -, appels -; fig. de vruchten van zijn arbeid -, de voordeelen er van genieten; ook: een kip, een eend -, van de veeren ontdoen; fig. hij heeft mij leelijk geplukt, geld afgezet.
Pluk'penning, m. -en: zie Plokenpenning.
Pluk'sel (tot draden uitgehaald oud linnen), o. gmv.: men legt - op wonden.
Pluk'tijd (vaste tijd voor het plukken van allerlei ooft, oogsttijd van fruit), m. -tijden.
Plumeau' (Fr. veeren stoffen, aan een langen steel), m. plumeau's: vele -s worden gemaakt van nandoeveeren.
Plum'pudding (een pudding, uit meel, broodkorst, veel rozijnen of pruimen, vet, melk en suiker bestaande: geliefde Engelsche kost), m. -puddings.
Plun'deren, **plon'deren** (rooven, alles weghalen, stelen), ik heb geplunderd, geplonderd; -aar (hij, die plundert), m. -s; -ing (het plunderen), v. -en.
Plun'dermarkt (voddemarkt), v. -markten.
Plun'derziek (roofzuchtig), bn.: het-e gruw.
Plun'je (eig. zeemanskleedij; ook, allerlei kleeding in 't algemeen), v. gmv.
Plura'lis (spraak. meervoud), m. gmv.: - majesta'tis, majesteits-meervoud), nl. het meervoudige Wij in staatsstukken; - modes'tiae, bescheidenheidsmeervoud, nl. het woordje wij voor ik, waarvan een schrijver zich bedient, (ae = ee).
Pluraliteit' (meerderheid, grootst getal), v.

- Pluriformiteit'** (veelvormigheid), v. gmv. **Plus** (nl. +, of staand kruisje; toegevoegd aan bijgeteld bij), bw.; in de rek. en alg. optel- teeken; ook: positiefteken, tegenstelling van het minteken; verder aanduiding in de nat. voor boven, b.v. + 69 R.; Maastricht ligt 43 M. + A.P.: boven A'damsch peil. **Plusmi'nus** (meer of min, ongeveer), bw.: - wordt aangeduid door ±; die verbouwing zal ± tienduizend gulden kosten. **Plus'teeken** (staand kruisje), o. -teekens. **Plutar'chus**, Rom. geschiedschr. (± 50-120 n. C.); hij gaf o. m. vergelijkende levens- beschrijvingen, b.v. Demosthenes en Cicero. **Plu'to, Plu'ton**, myth. oppergod der onder- wereld, hellegod, zie Hades; -to'nisch, bn.: -to'nische krachten, die nl. in het bin- nenste der aarde huizen en van daar uit opwerken. **Plutoeraat'** (geldaristocraat, aanhanger van den rijkdom, van Plutus), m. -craten. **Pluocratie'** (heerschappij van het geld d. i. v. h. kapitaal), v. gmv.; -cra'tisch, bn. en bw.: een -e regeering, van de kapitalisten; -e motieven, die met geld in verband staan. **Plutonis'me, -nis'mus** (stelsel in de geol- ogie, dat alle vervormingen in de aardkorst aan het vuur toeschrijft), o. gmv., verg. Neptunisme. **Plu'tus**, myth. god v. d. rijkdom, door Jupi- ter van 't gezicht beroofd, opdat hij blinde- lings zijn gaven zou uitdeelen; metony- misch, geld: - in zijn zak hebben. **Pluvia'le**, v. pluvialen; zie Koorkap. **Pluvier'** (dierk. steltvogel: snipachtige vogel, welke meest op lage landen en aan rivieren leeft), v. -en; ook: Plevier': in ons land kent men de goud- of wilster, de strand- en de kleine -; zie Mathoen. **Pluviome'ter** (regenmeter), m. -meters. **Pluio'se** (Fr. vijfde maand of Regenmaand, van 20 Jan. tot 19 Febr.), v. **Plu'vius**, myth. de regengever: Jupiter. **Pneu'ma** (adem, wind, lucht), v. gmv. **Pneumatiek'** (leer v. d. beweging en den druk der lucht- en gassoorten), v.; ook: -ma'tica, v. **Pneuma'tisch** (de lucht betreffende), bn.: de -e machine, luchtpomp; een -e spoorweg, door luchtdruk werkend; -e banden, lucht- banden van een rijwiel. **Pneumonie'** (long- of borstvliesontsteking), v. gmv. **Po'chel** (hooge rug, bochel), m. -s; zegsw. iem. zijn - vol schelden, hem duchtig over den hekel halen, uitschelden; iem. op zijn - geven, hem slaag geven. **Po'chen** (bluffen, snoeven, grootspreken), ik heb gepocht; -er, m. -s; -erij', v. -en. **Poch'hans** (zwetser), m. -hanzen. **Pochhanzerij'** (zwetserij), v. -hanzerijen. **Po'co** (It. muz. weinig, iets), bw.: - a -, van lieverlede; um -, een weinig. **Po'eulum** (beker, bokaal), m. -s. **Po'dagra** (voeteuvel, jicht in de voetwortels), o. gmv.; zie Pootje. **Podagreus'** (met voetjicht behept), bn.; -zer, -t: een -greuze papa met zijn dochters (Potg.). **Podagrist'** (voetjichtlijder), m. -en. **Pod'ding** (een meelspijs, ook, een chocolade- bestag; met allerlei ingrediënten, als suiker, amandelen, enz.), m. -en; z. Pudding. **Podesta'** (It. machthebber, landvoord), m. podesta's; ook, **Podestaat'**, m. -laten. **Po'dium** (eig. optree; een verhoog; dat als platform dient), o. podiums. **Podome'ter** (schredenteller, pasteller), m. -meters; zie Hodometer. **Poe'asah** (Mal. inlandsche vasten), v. **Poed**, o. poeds; zie Pud. **Poe'del** (kroesharige huishond), m. poedels. **Poe'del** (misslag), m. poedels: een - is eigenlijk in het kegelspel een worp, waarbij de bal van de plank gaat, men is dan de plank mis, zie Plank. **Poe'delen** (knoeien, fouten maken), -de, ge- poedeld: wat ben ik aan 't -! zie Poedel. **Poe'delhond** (dierk. poedel), m. -en. **Poe'der, poei'er** (zeer fijne stof), o.; zie Donderpoeder, Diamantbrood, Tand- poeder, enz.; -chocolade (chocolade in den vorm van poeder), v. gmv. **Poe'der, poe'ier** (fijngestampt geneesmid- del, waarvan elke dosis in een papiertje is gevouwen), v. -s: een - innemen. **Poe'deren, poei'eren** (haar of pruik met wietriekend poeder bestrooien), ik heb gepoe- derd: een gepoeierde pruik; de oude edelman liet zich nog -; -kwast (kwast, waarmee men zich poeiert), m. -kwasten; -mantel (linnen of katoenen kleed, dat men omhing, als men zich liet poederen), m. -s, vero.; ook: -kleed, o. -en, of -hemd, o. -en. **Poë'm'** (gedicht), o. poëmen; lees: poo-eem'. **Poë't'** (dichter), m. poëten; lees: poo-eel'. **Poef**, tw. klank. v. e. dof geluid. **Poeha', -haai'**, o.: - maken, drukte, rumoer en wel om een bagatel; zie Boeha. **Poei'erig** (stoffig als poeder), bn.; -er, -st. **Poel** (moeras, draskolk, met waterplanten over- dekte plas), m. poelen: fig. een - van jam- meren, van ongerechtigheden, een afgrond. **Poelepetaat'** (parelhoen uit Namidië in Afrika), m. -petaten. **Poel'et', poel'** (soepvleesch van de borst van een kalf), o. gmv.; -soep, v. gmv. **Poelier'** (Fr. hoenderverkooper, koopman in gevogelte of wild), m. -s. **Poel'je** (hoen, kip), v. -n, -s. gew. **Poe'loe** (Mal. eiland), v. poeloës. **Poel'snip** (dierk. een soort van groote water- snip), v. -snippen; -vogel, m. -s; zie Sompvogel. **Poe'ma** (dichtwerk), o. poëmata. **Poe'ma** (dierk. katachtig roofdier t. lengte v. e. Meter, geelachtig rood, een soort v. jaguar), m. -s: de - leeft in de Pampa, is daar leeuw geheeten, gaat 's nachts op roof uit en is zeer moordziek; ook, **Puma**. **Poen** (geld, dwiten), m. gmv. gmv.: jij weet, zij hebben rijklijk -. **Poen** (opschepper; gemeene vent, snob), m. -en: een - van een vent, een plebejer. **Poe'nac** (perskoek, die achterblijft bij olie- bereiding uit copra), v. gmv.; de - is een handelsartikel (veevoeder, meststof). **Poe'ne** (Lat. straf), v.: op - van, op boete van, (oe = eu); zie Pena. **Poe'nig** (als een poen), bn.: wat ziet hij er - uit! plebejisch; de man zag er nogal - uit. **Poenitent'** (iem., die boete doet), m. -en. **Poeniten'tie** (boetedoening), v., meer: Peni- tentie. (oe = eu). **Poen'ka, pun'kah** (O.-I. groote waaijer, aan de zoldering opgehangen en door touwen be- wogen, om koelte aan te brengen), v. -s.

- Poep** (schimpn. arme boer uit Westfalen, Hans Mof), m. poepen.
- Poe'penland** (schimppnaam voor Westfalen en N.-Duitsland), o. gmv.
- Poer** (peur, tros aardwormen), v. poeren.
- Poe'rem** (Isr. Maartfeest of Hannasfeest), o., fig. drukte, beweging, bluf; meest, **Pu'rim**.
- Poe'ren** (aal vangen met een poer), ik heb gepeerd; ook: Peuren en Peueren.
- Poe'ri** (O.-I. versterkt paleis op Bali en Lombok), v. -'s.
- Poes** 1. (roepnaam van de kat) v.: dat — de vocatief van kat is (Schoolmeest.); zegsw. hij is voor de —, hij is onherroepelijk verloren; 2. (halsbontje voor vrouwen), v. poesen; 3. (vleinaam voor kindje, liefje), v. gmv. kom hier, —, lief kind.
- Poes** (salpeterachtige vitslag v.d.kalk), o. gmv.
- Poe'saka** (O.-I. geliefd erfstuk), v. -saka's.
- Poe'shief** (stuwelachtig hief, met de bijgedachte aan valsheid of onoprechtheid), bn.: zij was — tegen mijn zuster; —mooi (zoo mooi als poes, die zich schoon gelikt heeft), bn.: kind, je bent zoo mooi als poes of —, bijzonder mooi gekleed.
- Poes'pas** (mengelmoes, rommelzoo), m. gmv.
- Poes'sing** (O.-I. verward, radeloos), bn.
- Poes'ta** (grassteppe tusschen Donau en Theiss) v. -'s, poesten.
- Poes'ten** (met kracht blazen), ik poeste, heb gepeest: i.h.vuur —; verg. Assche poester.
- Poes'ter** (blaaspomp; iem., die poest), m. —s.
- Poëtas'ter** (rijmelaar, prulddichter), m. —s.
- Poëstasterij** (rijmelarij), v. gmv.
- Poëtica** (theorie der dichtkunst), v. gmv.
- Poë'ticus** (dichtkundige), m. —ci.
- Poë'tiek** (poëtica), v. gmv.
- Poë'tisch** (dichtertijlic), bn. en bw. (ë = ee).
- Poë'tiseeren** (dichtertijlic behandelen of voorstellen, idealiseeren). (ë = ee).
- Poets** (klucht, grap, pots), v. poetsen; zegsw. iemand een — spelen, hem een kool stoven; —ig (grappig, koddig), bn. en bw.; —er, —st.
- Poet'sen** (schoonmaken, glimmend maken, reinigen), ik poetste, ik heb gepeest: de schoenen —, het zilverwerk —; zegsw. de plaat —, zich uit de voeten maken; —gerei (dat, wat men noodig heeft om te poetsen), o. gmv.; —katoen (boomwol, waarmee men inz. machinedeelen poetst), o. gmv.; —lap (lap, die gebruikt wordt, om te poetsen), m. —lappen; —pommade (smeersel, om mee te poetsen), v. gmv.; —ster (vrouw, werkster, die poetst), v. —sters; —zak (mil. zak voor poetsbenoedigheden), m. —zakken.
- Poe'zel** (mollig, poezelig), bn.: —e handjes; —ig, bn.; —er, —st: een — wicht, zacht van vleesch; een kind met —e wangen.
- Poëzie**, **poëzij** 1. (Fr. dichtkunst, nl. de uitdrukking van het schoone in regelmatig, rhythmischen taalvorm, d. i. gebonden vooral aan maat en veelal aan rijm), v.: er is lyrische, epische, dramatische en didactische —, 2. (het dichtertijlic), v. gmv.; ook gedichten, verzen; lees: po-ee-zie' of -zij'.
- Poëzie'-album** (album voor versjes), o. —s.
- Pof** (krediet), m. gmv.: op den — of bof halen, d. i. niet dadelijk betalende; —broek (persoon, die pof), m. en v. —en, gmv.
- Pof** (slag, stoot), m. poffen: dat gaf een —.
- Pof** (bol uitstaand versiersel op de mouwen of den rok ener japon), v. poffen.
- Poffen** (slaan; ook: borgen, alsmede bra-
- den), ik heb gepoft: hij was weer aan 't poffen, d. i. slaan; die vrouw wil altijd door maar — d. i. op den pof (krediet) halen; kastanjes — in de heete asch; ook soldaten-term voor: schieten.
- Poff'er** (zakpistooltje; ook, snoever), m. —s; (poffertje), m. poffers; —tje (kermisgebak, broedertje), o. —s: —s eten, een bordje met —s.
- Poff'ertjeskraam** (kermiskraam, waarin poffertjes gebruikt kunnen worden), v. —kramen; —pan (pan met ronde kuilen, om poffertjes in te bakken), v. —pannen.
- Poff'gen** (trachten, streven naar, zijn best doen, zijn krachten inspannen), ik heb gepoogd.
- Poff'ging** (het streven; moeite, welke men aanwendt voor een bepaald doel), v. —en: een ijdele —, een energieke —, een — wagen.
- Pogrom'** (Russ. plotselinge, heftige vernielende aanslag op Israëlieten, ook, verwoesting, georganiseerde vernietiging), v. —s; verg. Razzia.
- Poilu'** (naam in Fr. voor een gewoon soldaat), m. —'s; verg. Tommy.
- Point** (Fr. punt, steek, stoot; ook: oogen op dobbelsteenen), o. points; —d'Angleter're (Fr. een der fraaie handwerken: geborduurde bloemen op tulen grond), o. gmv.; —d'honneur' (Fr. punt van eer, eergevoel), o. gmv., volkst.: ponteneur.
- Poin'te** (Fr. eig. punt, spits, fig. snedigheid van een zet), v. gmv.
- Pointeeren** (Fr. doelen, streven, trachten; het geschut richten; aanstippen).
- Pointer** (Eng. jagerst. hond, die den jager het wild aanwijst, patrijshond, gladharige staande hond), m. pointers.
- Pointeur'** (Fr. geschutrichter), m. pointeurs.
- Pointilleus'** (Fr. vitterig, lichtgeraakt), bn.
- Point-lacé'** (Fr. een der fraaie handwerken: borduursel met lintvechtwerk), o.
- Pok** (puistje, zweertje), v. pokken: dit kind heeft de —ken, kinderziekte; —achtig (lijkende op een pok), bn.; zie Vaccine, enz.
- Pokaal'** (groot drinkbeker), m. pokalen; meestal: Bokaal.
- Pok'daal** (poklitteeken, pokput), v. —dalen.
- Pokda'lig** (van de pokken geschonden), bn. en bw.: een — gezicht, vol pokputten.
- Pok'en** (met de pook morrelen); ik heb gepookt: in de kachel —, in 't vuur —.
- Pok'hout** (zeer hard hout van donkergroene kleur uit W.-Indië), o. gmv.: het — diende wel als middel tegen de Spaansche pokken.
- Pok'kel** (pukkel, peukel), v. pokkels.
- Pok'ken**, ik heb gepokt: gepokt en gemazeld hebben, d. i. de pokken en mazelen gehad hebben, fig. al heel wat gesukkeld hebben.
- Pok'kenbriefje** (geneesk. bewijs, dat men gevaccineerd is), o. -s. z. Vaccinatiebewijs.
- Pok'kenepidemie** (het epidemisch uitbreken der pokziekte), v. —epidemieën. (ë = ee).
- Pok'put** (pokdaal), m. —putten; —stof (koe-pokstof), v. gmv.; —ziekte (de kinderziekte), v. —ziekten.
- Pol** (stronkje), m. pollen: een — gras.
- Polac'ca** (Poolsche dans-aria), v. —'s.
- Polair'** (Fr. de pool betreffende; fig. tegenovergesteld, recht tegenover), bn.
- Polak'** (Pool, Poolsch ruiter), m. Polakken.
- Polak'ker** (Fr. scheepst. soort van vrachtaartuig in de Middell. Zee), m. polakkers.
- Polarisa'tie**, v. gmv., zie Polariteit.
- Polariteit'** (electr. neiging van vrijzwevende

magneten naar de magnetische polen der aarde), v. gmv.

Pol'der (aandr. door dijken of kaden afgescheiden terrein, waarvan het water op kunstmatige wijze wordt afgevoerd), m. —s: in een — wonen, de Haarlemmermeer—.

Pol'derbelasting (belasting tot onderhoud van de dijken, kaden, boezems, gemalen, enz., door elk der ingelanden, naar rato van zijn eigendom in den polder, te betalen), v. —en:

—**bemaling** (het bemalen v. e. polder door middel v. molens of stoomgemalen), v. —en;

—**bestuur** (het college van bestuurders van een polder), o. —besturen, zie: Dijkgraaf, Dijkheemraad, Dijkraad, Dijkstoel;

—**dijk** (dijk, welke om een polder ligt), m. —en;

—**district** (naam van de hoofdwaterschappen in Gelderland), o. —districten: het — Neder-Betuwe; —**gast**, —**jongen** (dijkwerker, dijker, grondwerker), m. —gasten, —jongens;

—**gemaal** (molen, stoomwerktuig tot bemaling van een polder), o. —gemalen;

—**keet** (plankenloods als verblijf van polderjongens), v. —keten.

Pol'derland, Ned. — (aandr. het W. en N. deel van ons land, dat kunstmatig tegen overstroming wordt beschermd en een kunstmatige waterloozing heeft), o.: door het Ned. —

heen loopen tusschen dijken door de groote rivieren; —**lasten**, m. mv., zie Polderbelasting; —**meester** (lid v. h. bestuur van een polder), m. —s; —**molen** (water- of windmolen tot bemaling v. e. polder), m. —s; —

peil (vastgesteld peil voor de gewenschte hoogte v. h. polderwater), o. gmv., zie Winter- en Zomerpeil; —**molen** (waterwindmolen), m. —s; —**reglement** (gezamenlijke verordeningen v. e. polder), o. —en; —**schouw** (inspectie van een polder), v. gmv.; —**sluis** (sluis in een polder), v. —sluizen; —**water** (het water in een polder, nl. de slooten en lochten van een polder), o. gmv.; —**werker** (poldergast), m. —s.

Poleeren (Fr. *polir*: polijsten, doen glanzen). **Polei'** (foltertuyg, tot uitrekking dienend), v. gmv.; ook: Plei, Palei. vero.

Pole'micus, **polemist'** (twistschrijver), m. pole'mici, polemisten.

Polemiek' (twistgeschrift, pennestrijd), v. **Polemiet'** (zekere glatte, effen stof), o. gmv.

Pole'misch (twistend), bn.: —e geschriften, d. i. twistgeschriften.

Polemiseeren (een pennestrijd voeren). **Poli'**, Fr. bn.: *cuivre* —, gepolijst koper.

Polichinel' (hansworst, Jan Klaassen, grappemaker), m. —s: — in de poppenkast.

Poliep' (dierk. veelvoet, straaldier), v. poliepen: de —en omringen de eilanden om Java als met een gordel harer gewrochten (afscheiding van kalk nl. poliepstokken).

Poliep' (vleeschuitwas, stijfmesgezwel), v. poliepen: een — in den neus hebben.

Poliet' (Fr. *beleeft, wellevend*), bn.: —er, —st.

Polijs'ten (Fr. *polir*: doen glanzen), ik heb gepolijst: men kan metaal, hout, steen, glas —.

Polijs'ter (man die polijst), m. polijsters, vr. **polijst'ster** (vrouw, die polijst), v. —s.

Polijs'thamer, m. —s, zie Planeeren; —**papier** (schuurpapier), o. gmv.; —**staal** (glashard, van een hecht voorzien staal, om te poleeren), o. —stalen; —**steen** (zeer harde steen, om mee te poleeren), m. —en; —**werk** (poleerarbeid, de gepolijste dingen), o. —en.

Polikliniek' (inrichting tot geneeskundige hulp, waar nl. de patiënten komen en gaan, doch niet verblijven), v. —en; zie Cliniek.

Pol'is (verzekeringsbewijs, akte van assurance of verzekering), v. polissen.

Polites'se (Fr. *hoffelijkheid, beleefdheid, welgemanierdheid*), v. gmv.

Politicus'ter (slecht *politicus*), m. —s. **Pol'iticus** (staatkundige), m. politici.

Pol'itie (het toezicht op de openbare orde en veiligheid; volkstucht; instelling voor de openbare veiligheid, de gezamenlijke ambtenaren en beambten), v. gmv.; —**agent** (diender), m. —agenten; —**bureau** (volkst. —beroo: kantoor v. d. politie), o. —bureau's;

—**commissaris** (in een stad, hoofdambtenaar van politie), m. —sen; —**dienaar** (agent van politie), m. —s; —**hond** (een soort v. herdershond, gedresseerd om de politie in haar taak, vooral bij opsporing, bij te staan), m. —en: een schrandere —; —**inspecteur'** (inspecteur bij de politie), m. —teurs, —teuren.

Politiek' (Fr. *staatkunde*), v. gmv.: de binnenlandsche —; de hooge —, buitenlandsche.

Politiek' (staatkundig, op de staatkunde betrekking hebbende), bn. en bw. de —e partijen; een — man, fig. schrandere, geslepen, sluw; — optreden.

Politiek' (mil. burgerkleeding), o.: in — zijn.

Pol'itiekamer (mil. straf voor kleine vergrijpen), v.: drie dagen —; ook, (het vertrek waarin de straf wordt ondergaan), v. —s; —**maatregel** (maatregel in 't belang der openbare orde, zedelijkheid of gezondheid), m. —en; —**macht** (—bevoegdheid, ook: een aantal agenten onder leiding v. e. superieur), v. gmv.; —**muts** (mil. soldatenmuts, kwartiermuts, veldmuts), v. —en: een papieren — voor de jeugd; —**post**, m., —en; —**huisje** (dag- of nachtverblijf van agenten), o. —s; —**reglement** (—verordening, —instructie), o. —en; —**vaartuig** (boot ten gebruike der politie in groote havensteden), o. —en; —**verordening** (—voorschrift), v. —en; —**wacht** (wachthuis voor agenten), v. —en; —**wezen** (de inrichting van de politie en al, wat daarmee in verband staat), o. gmv.; —**zaak** (zaak, welke met de politie in aanraking doet komen), v. —zaken.

Politiseeren (over staats- en regeeringszaken redeneeren of schrijven).

Politoer' (glansmiddel, middel tot het opboenen van fijne meubels), o. gmv.

Politoer'en (glad en glanzig maken door middel van politoer), ik heb gepolitoerd.

Pol'ka (Poolsche snelle dans in $\frac{3}{4}$ maat), v. —s: de Hongaarsche —, de Duitsche —; —**haar** (boogvormig van het achterhoofd afhangend hoofdhaar, dat onder gelijk is afgesneden), o. —haren; —**mazur'ka** (een soort van polkadans), v. —mazurka's; —**zeep** (volksnaam voor soda), v. gmv.

Pollak' (dierk. een soort van dorsch in de Noordzee), m. pollakken.

Pol'en (klompjes stuifmeel, bloemenstof aan de meeldraden der bloemen), v. mv.

Pol'lepel (uit *pollepel*: keukenlepel met langen steel), m. —lepels; zie Sleef.

Pol'levij (achtersteunlap van een schoen), v. pollevijen.

Polonai'se (Fr. *Poolsche dans*; wijde vrouwenmantel; roomtaart), v. —s.

Po'lospel (een soort van hockeyspel, waarbij

de spelers te paard zitten en met een kolf den bal voortdrijven; soms wordt het ook op rijwielen gespeeld of in het water), o. —spelen.

Pols 1. (deel van den onderarm bij den handwortel), m. polsen; 2. (stoot of slag van een slagader), m. polsen; zegsw. iemand den — voelen, fig. hem vragend examineeren, ook hem uithooren over voornemen of gezindheid: *de — van den koortskijder slaat, klopt, jaagt; een zwakke —*; 3. (uit polsstok: springstok), m. polsen; zegsw. verder willen springen dan de — reikt, meer willen doen dan de financiële krachten veroorloven.

Pols'drager (gezel en helper v.d. jager), m. —s.

Pol'sen (met den polsstok roeren in 't water), ik polste, ik heb gepolst.

Pol'sen (iems meening of opvatting zoeken te weten te komen, hem uithooren, al vragende hem zijn gevoelens laten zeggen), ik polste, heb gepolst: *pols hem eens over die zaak.*

Pols'slag, m. —slagen: een regelmatige —; fig. den — voelen, leven bespeuren, leven ontdekken, b.v.: *aan de Theems voelt men den — van den wereldhandel.*

Pols'stok (pols of springstok), m. —stokken.

Poltron' (Fr. *lajaard*, *bloodaard*), m. poltrons.

Poly, Gr. in samenst. = veel: —**andrie'** (huwelijk v. e. vrouw met meer dan één man), v. gmv.; —**archie'** (regeering van velen), v. gmv.; —**chromeeren** (het beschilderen van kerken en beelden met vele kleuren); —**chromie'** (veelkleurige beschildering in vlakke tinten zonder schaduwen), v. gmv.; —**gamie'** (huwelijk v. e. man met meer dan één vrouw), v. gmv.: *de — der Moslemn*, vier wettige vrouwen zijn toegestaan, verg. Monogamie; —**glot'te** 1. (eig. veeltonig; woordenboek, dat verschillende talen behelst; boek of geschrift in veel talen overgezet), v. —n; 2. (persoon, die veel talen kent), m. en v. —n; *Mezofanti* (1774—1849) was een beroemd talenkenners (58) of een —; —**glot'tisch** (in vele talen), bn.: *een —e stijl*, doorspekt met allerlei uitheemsche woorden; —**gonaal'-getal** (rekenk. veelhoekig getal, nl. v. e. reeks der 2e orde), o. —getallen.

Polygonometrie' (toepassing der hoekmeting of goniometrie op veelhoeken), v. gmv.; —**gonn'** (meekk. veelhoek), m. —gonen; —**graphie'** (veelschrijverij; kunst, om met verborgen teekens te schrijven, raadselschrift), v. gmv.; —**his'tor** (eig. veelkundige; kenner van verschillende vakken van wetenschap, veelweter), m. —histors; —**hym'nia**, v. myth. de hederenrijke muze v., ook: Polymnia, d. i. de muze van den ernstigen zang.

Polyne'sië (aardr. een der drie groepen van Australische eilanden, zie Oceanië), o. — wordt bewoond door Maleiers.

Polyphaag' (veeleter, veelvraat), m. —phagen.

Polyphemus, m., myth. cycloop, verblijvend op de W.-kust van Sicilië, waar Ulysses landt; — drijft de tochtgenooten van dezen in een hol, om er elken morgen één als ontbijt te gebruiken; Ulysses maakt hem blind en ontsnapt; — is een zoon van Neptunus; zie Galatea.

Polyphoon' (muziek, bestaande uit minstens twee zelfstandige partijen), bn., zie: Contrapunt en Homophoon; —**sylla'be** (meer- of veellettergrepig woord), v. —syllaben; —**syn'deton** (spraak. veelvuldige verbinding door voegv.), o. —s, b.v. Caesar was

en veldheer en redenaar en geschiedschrijver; —**techniek'** (leer der kunsten en industriële verrichtingen), v.; —**tech'nisch** (vele kunsten en wetenschappen omvattende), bn.: *de —e school te Delft*, hoogeschool ter opleiding van ingenieurs; —**theis'me** (veelgodendom), o. gmv.: het — vindt men onder de heidenen, het is fetischisme (aanbidding v. natuurkrachten), zoölatrie (id. van dieren), sabaïsme (id. van sterren), enz.; —**theist'** (aanbidder van veel goden), m. —en.

Pomerans' (oranjevruucht, goudappel, ook: dopje aan de punt van de keu, van den schermdegen), v. —en; —**bitter** (elixier, getrokken op schillen van den oranjeappel), o.

Pomma'de (Fr. *haarzalf*), v. —s (soorten).

Pommadeeren (de haren met welriekende pommade bestrijken).

Pomologie' (ooftkunde), v. gmv.: *de — handelt over appels, peren, kersen, pruimen, perziken en abrikozen*; —**lo'gisch** (op de ooftkunde betrekking hebbende), bn.: *een —e tuin*, een — woordenboek; —**loog'** (ooftkenner, oofkundige, kenner van den ooftbouw), m. —logen.

Pomo'na, v. myth. godin van tuin en ooft.

Pomp (werktuig tot het doen oprijzen van water), v. —en: *er zijn zuig- en perspompen.*

Pompadour' (Fr. *japonstof*, doorweven met bloemetjes; zoo geheeten naar de favoriet van Lodewijk XV), o. gmv.

Pomp'bak (opvangbak van 't water onder de pompkraan), m. —bakken.

Pompe'ji, aardr. bloeiende stad in Campanië aan den voet v. d. Vesuvius, in 79 n. C. met Herculaneum en Stabiae onder de asch bedolven; in 1784 begon men de opgraving, nu is $\frac{2}{3}$ blootgelegd.

Pompe'jus, bijgenaamd de Grootte, 106—48 v. C., zie Triumviraat, bij Pharsalus door Caesar verslagen, 48 v. C.

Pom'pelmoes (O.-I. groote, zoetzure vrucht, bijkende op een sinaasappel), v. —moezen.

Pom'pen (het water met een pomp opvoeren), ik heb gepompt; —**er** (man, die pompt), m. —s.

Pom'pen (knikkerspel); ook, Stuiken.

Pomperij' (verlokking, praalvertooning), v. —en: *den duivel en zijn —en verraken*. vero.

Pompernik'kel (grof zwart brood der Westfalers, soms 30 pond zwaar, dat zonder gist uit roggemeel is gebakken), m. —s.

Pompeus' (Fr. *vol staatsie, deftig*), bn.; —peuzer, —t: *een —peuze stijl*, hoogdravend.

Pomp'gast, m. —en; zie Brandspuitgast.

Pompier' (brandspuitgast), m. —s; lees: —ier.

Pompoen' (kalebas), m. —poenen.

Pompo'so (muz. statig, deftig), bw.

Pomp'station (gebouw, waarin het water eener waterleiding wordt opgepompt), o. —s; —**stok** (pompstang), m. —stokken; zegsw. *hij weet van pomp noch —*, hij weet niets; —**water** (water uit een pomp, putwater), o. gmv.

Pon (nachtjapon), v. —nen; —netje, o. —s.

Ponceau' (Fr. *klaproos*; ook, hoogroode kleur, klaprozenrood), o.

Pon'cho (lichte wollen reismantel b.v. in Argentinië), v. —s; lees: *pon'tsjo*.

Pond 1. (vroeger: gewichtseenheid), o. ponden: in ons land was een pond 0.5 KG.; een medicinaal — was 0.375 KG.; 2. zekere geldswaarde: *een — Vlaamsch*, d. i. f 6.00 verdeeld in: 20 schellingen, 240 groot, 960

- duiten of 2880 mijt; een — sterling (Engelsche waarde), d. i. ± f 12.00, 20 shilling van 12 pence; het Turksche — is ± f 11.00; Bijbel. een pond ± f 50, is 100 drachmen, zie Luc. 19: 13.
- Pon'degoed** (allerlei rommel, die bij 't pond verkocht wordt), o. gmv.; —**goedswinkel** (rommelwinkel), m. —s, gew.; —**maat** (oude Friesche vlaktemaat 0.3678 HA.), v. —maten.
- Pon'der** (gewicht), m. ponders; in samenstellingen, als: zesponder, tienponder, enz.
- Pondera'hel** (gewichthebbend, weegbaar), bn.
- Ponderabiliteit'** (weegbaarheid), v. gmv.
- Pon'derboom** (hooiwagenboom), m. -boomen.
- Pon'dok** (O.-I. bamboehut), v. pondoks.
- Pondspondsgewij'ze**, —**gewijs'** (naar evenredigheid), bw.: de winst zal — verdeeld worden, naar verhouding van ieders inleg.
- Pond ster'ling**, o. ponden —; zie Pond.
- Poneeren** (stellen, verklaring afleggen).
- Pon'go**, m. pongo's; zie Gorilla.
- Pon'jaard** (Fr. korte degen, dolk), m. —en.
- Pons**, v. gmv.; zie PUNCH.
- Pons** (smed. drevet, smidswerktuig, om gaten in plaatijzer te slaan), m. ponsen.
- Pon'sen** (met een pons gaten in ijzer slaan), ik ponste, ik heb geponst, verg. Drevelen
- Ponsoen'** (stalen goudsmidsstaafje ter dikte van 3—10 m.M., waarvan het uiteinde in verschillende vorm kan geslepen zijn), m. —en.
- Pont** (plaatboomd overzetvaartuig, tot vervoer van menschen, dieren en wagens), v. ponten.
- Pontenier'** (pontonnier), m. —s. volkst
- Pontia'nak** (O.-I. spook, dat zich in boomen ophoudt, booze woudgeest), v. —s.
- Pon'tifex** (lid v. h. hoogste priestercollege in oud-Rome), m.: de voorzitter heette — *maximus*.
- Pon'tifex max'imus**, m., in oud-Rome: de hoogepriester, zie Pontifex; R.-K. de paus.
- Pontifical'** (Lat. *prachtkleedij des pausen of van een bisschop*), o.: fig. in — zijn, d. i. in plechtgewaad of in staatsiekled zijn.
- Pontifical'** (R.-K. zeer plechtig, pauselijk, opperpriesterlijk), bn.: een — *calemis*, b.v. in St.-Pieter te Rome, door den Paus geccelebreerd.
- Pontifical'** (het ambt of de waardigheid van opperpriester of pontifex; ook: de duur eener pauselijke regering), o. —caten.
- Pontiensch'** (aan of bij zee gelegen), bn.: de —e moerassen in Italië.
- Pon'tius Pila'tus**, m., zie Pilatus.
- Pon'to** (Sp. ruiten- of hartenaas in het omber- en quadrillespel), v. ponto's.
- Ponton'** (plaatijzeren bak, waarover een houten dek, in gebruik bij pontonniers, om schipbruggen over rivieren te slaan), v. —s.
- Pontonnier'** (soldaat-schipbrugmaker), m. -s.
- Po'ny** (klein paard, hit), m. pony's.
- Po'ny-haar** (laag op het voorhoofd afhankelijk hoofdhaar, zooals de pony's 't van nature hebben), o. gmv.
- Pooi'en** (drinken, zwelgen), ik heb gepooid: nog zat men te peuz'len en hartig te — (v. Zeggelen); —**er** (drinkebroer), m. —s. gmv.
- Pook** (puntig, omgebogen ijzer, om het vuur op te porren), m. poken.
- Poel** (inbooring van Polen), m. Polen.
- Poel** (lange, Poolsche overjas van dikke stof met gordelband of ceintuur), v. poelen.
- Poel** (cosmogr. eig. *aspunt*, uiteinde der denkbeeldige aardas), v. poelen.
- Pool**, v. polen: nat. de — van een magneet, uiteinde van een magneet, waar de aantrekkingszich voornamelijk openbaart.
- Pool'archipel** (aandr. de eilanden der N.-poolgewesten), m.: de — wordt bewoond door Eskimo's (visschers); de — is het gebied voor de walvischvangst en den robbenslag.
- Pool'beer** (witte beer v. h. N.), m. —beren;
- cirkel** (cosmogr. *parallel op 23¹/₂° van de Pool*), m. —s; de Noord—, en de Zuid—;
- expeditie** (tocht naar één der poolzeëen), v. —ties, —tiën; —**gewest** (gewest binnen een der poolcirkels), o. —en; —**ijs** (ijs, dat in de poolzeëen gevonden wordt), o. gmv.;
- kat** (kat uit de poollanden), v. —katten;
- koude** (koude der of als in de poolstreken), v. gmv.;
- landen** (landen en eilanden, binnen een der poolcirkels gelegen), o. mv.; zie Poolstreken; —**licht** (electrisch verschijnsel in de N.- en Z.-poollanden), o. gmv.;
- reiziger** (iem., die in de poollanden reist of er op ontdekkingen uitgaat), m. —s.
- Poolsch** (uit of als in Polen), bn. en bw.: een —e vrouw, —e tarwe; een —e landdag, rumoerig; zegsw. *het ging er — toe*, ruzieachtig, zie Landdag; als zn. (de taal), o.
- Pool'schip** (schip, extra-gebouwd voor een tocht naar de N.- of Z.-pool), o. —schepen.
- Pools'hoogte** (cosm. hoogte v. d. pool boven den horizon), v. gmv.: de — is gelijk aan de geographische breedte eener plaats; zegsw. — nemen, zien, waar of hoe ver men is b.v. op een zeereis; fig. — hoogte nemen, onderzoek doen naar den stand eener zaak, inlichtingen inwinnen; zie Oriënteeren.
- Pool'ster** (sterrenk. ster van de tweede grootte in den Kleinen Beer), v., ook, —**star**: de — staat in de nabijheid van de hemelnoordpool en dus nagenoeg onbeweeglijk; vóór het kompas was uitgevonden, hielden de zeevaarders deze ster in 't oog als een vast punt, zie Tramontane; —**streken** (gebied, binnen de beide poolcirkels, bijna 4¹/₂ miljoen KM² groot of 1.20⁰/₁₀ v. d. aardoppervlakte), v. mv.; —**stroom** (luchtstroom, v. d. polen naar den evenaar zich bewegend), m. —en; —**vos** (vos der poollanden), m. —sen; het winterkleed v. d. — is wit, des zomers is hij zwart of blauwgrijs.
- Pool'zee**, v. —zeeën; zie IJzee.
- Poon** (plat kanaalscheepje), v. —en.
- Poon** (dierk. zeehaan, knorhaan), m. —en.
- Poort** 1. (grote deur; ingang), v. —en; 2. (geweljde doorgang met zware afsluitdeuren), v. —en: een — gaf toegang tot vesting of fort; de —en van Troje, van Jeruzalem, zie: Winket en Waterpoort; 3. (stad), v. —en: Davids oude —e, (Vondel), nl. Bethlehem; vero.; 4. (aandr. doorgang tusschen twee berghoogten of bergen), v.: de Westfaalsche — 5. (scheepst. venster), v. —en; zie: Koetspoort, Eerepoort, Triomfboogen Porta Nigra.
- Poort'ader** (grote ader, die bijna al de aderen der onderbuiksorganen in zich opneemt), v. —aderen.
- Poor'ter** (gesch. middeleeuwsche burger, stede-ling; zie Poort = stad), m. —s. vero.
- Poor'teren** (gesch. het poort- of burgerrecht verleenen), ik heb gepoorterd: iem. —. vero.
- Poort'erij'** (gesch. burgerij), v. —en. vero.
- Poor'terschap** (burgerschap), o. gmv. vero.

Poort/raam, o. —ramen; zie Vleugelraam.

Poos (korte tijd, korte rusttijd), v. poozen.

Poot (been van een dier), m. pooten: een voor-, een achter-; bij uitbreiding: de — of pooten van een tafel, van een schraag; zegsw. iets op —en stellen, flink in orde brengen; op zijn — spelen, driftig worden, uitvaren, razen, opspelen; op zijn achterste —en gaan staan, als een steigerend paard, fig. driftig zich tegen iets verzetten, opstuiven; dat staat op zijn —en, dat staat solide, vast, fig. is goed gesteld, rust op goede gronden, gmz.

Poot (stekje, loofje, twijgje, aflegger), v. poten.

Pootaan', bw.: —spelen, d. i. duchtig werken.

Poot'aardappel (aardappel geschikt om te poten, plantaardappel), m. —s.

Poot'eling (volkst. iem. die zeer sterk is), m. —en.

Poot'ig (sterk, met flinke handen), bn; —er, —st: een —e kerel d. i. met groote werkhanden; een — wijf, forsch.

Poot'je 1. (verkl. van poot), o. —s: op zijn —s terecht komen, goed terechtkomen evenals een kat, die springt of valt van een hoogte; met hangende —s aankomen, evenals een opzittend hondje: deemoedig, nederig; iem. een —draaien, beentje lichten, hem doen vallen, fig. hem onderkruipen; 2 (voetficht), o. gmz.: de man had het —, schertsend voor Podraga.

Poot'jesbaden (met bloote voeten door het zeeuwater loopen aan het strand van een badplaats), o. gmz.: komt, jongens, —!

Poot'visch (verzamelwoord, vischbroedse), v.

Poo'ver (Fr. pauvre: arm, armoedig, armzalig, onbeduidend), bn. en bw.; —der, —st: een — loon, een — bestaan; hij ziet er — uit.

Poo'vertjes (armoedig, schraal), bw.

Poo'zen (verwijlen, rusten), ik heb gepoosd, zie P a u s e e r e n.

Pop 1. (stud. gulden, zoo genoemd naar den beeldenaar), m. gmz.: dat kost mij tien —; 2. (speelgoed voor meisjes), v. poppen: poppetje, o. —s: nog met de — spelen, nog kind of kinderachtig zijn; zegsw. de —pen waren daar aan het dansen, er was ruzie; 3. (wijfjesvogel), v. poppen: de — van een kanarie, van een vink, enz.; 4. (cocon van een vlinder), v. poppen: er zijn vrije poppen en tonnetjespoppen, die nl. in een harde larvenhuid zijn besloten.

Po'pans (boeman, bullebak, vogelverschrikker), m. —en, ook, spreekt. po'pans, Duitsch.

Po'pe (priester van de Grieksch-orthodoxe kerk in Rusland), m. popen.

Po'pel (Ital. populier), m. —s; zie Peppel.

Po'pelen (snel kloppen), het heeft gepopeld: mijn hart popelt van angst, — van vreugde.

Popel'ne (halftijden, glanzend weefsel), o.

Pop'pegoed (kleedjes der pop; fig. iets kleins), o. gmz.; —jurk (—japonnetje), v. —jurken.

Pop'pen (met de pop spelen), ik heb gepopt.

Pop'penkast (draagbaar theater der kermis, mei poppen als spelers), v. —en; —kraam

(kermiskraam met kinders, eelgoed en poppen), v. —kramen; —maker (maker van het binnenwerk van sigaren, onder het dekblad), m. —s; —spel (zeker kinderspel), o.; —waggen (kinderwaggen je voor de pop), m. —s.

Pop'perig (popachtig), bn. en bw.; —er, —st: een — tuintje; — gekleed zijn.

Pop'pig (popperig, gekunsteld, gemaakt), bn.

en bw.; —er, —st: een — meisje, een — toilet.

Pop'pigjes (netjes, poppig), bw.: de kleeren zitten —, alles was er even —.

Populair' (Fr. bij het volk geliefd, verstaanbaar voor het volk), bn.: een — vorst, minister, enz.: die acteur is —; —e voordrachten.

Populariseeren (voor: het volk verstaanbaar en bevattelijk maken of behandelen).

Populariteit' (bemindheid of gewildheid bij het volk), v. gmz.: het vliegen verheugt zich nu in groote —; de — onzer Oranje-vorsten.

Populier' (plantk. loofboom, popel, peppel), m. —en: de Italiaansche of Lombardische —, de Canadeesche —, zie: Ratelaar, Abeel;

—en, bn.: —klompen; —hout (hout van den populier), o. gmz., ook: Populierenhout.

Por (stoot, duw, messteek), m. porren.

Por'der, m. porders; zie Porren.

Poreus' (Fr. met uiterst fijne openingen of poriën), bn.; poreuzer, poreust; —heid (het poreus-zijn), v. gmz.

Porlier' (granietachtig gesteente, purpersteen), o. gmz.: de Romeinen lieten doodkisten, badkuipen, vazen van —beitelen; —en, bn.: een — vaas, nl. van roodachtig jaspis.

Po'rie (kleine, uiterst fijne, haast onzichtbare opening), v. poriën: de poriën der opperhuid, zweelgaatjes.

Pornograaf' (zeer onzedelijk, erg zedenkwetsend schrijver), m. —grafen; —graphie' (vuilschrijverij), v. gmz.; —graphie'sch, bn.: —e lectuur, liederlijk, onzedelijk.

Por'ren (kloppen, wekken), ik heb gepord; —der (man, die wekt), m. —s: de Amsterdamsche —; fig. de groote —, de Dood.

Por'ren (in het vuur poken, fig. aanzetten, aandrijven), ik porde, heb gepord: in de kachel —, verg. Aanporren: —ijzer (pook), o. —s; —ring (het porren), v. gmz.

Porselein', **postelein'** (groente), v. gmz.

Porselein' (Fr. porcelaine: fijn aardewerk), o. (soorten), o. —en: Chineesch —, Japansch —; —aarde (grondstof van het porselein), v. gmz., zie Kaolin; —en (van porselein), bn.: een — eetservies, een — vaas; —fabriek (fabriek, waar porselein vervaardigd wordt), v. —en: de —en te Maastricht; —handel, m. gmz.; —kast (kast, om porselein in te bewaren), v. —en; —kleur, v. —en; —lak (glanzig witte lakverf, waardoor men iets een porseleinkleur kan geven), o. gmz.; —schilder (iem. die op porselein schildert), m. —s.

Por'ster (vrouw, die uit porren of wekken gaat), v. porsters: Mie de —, zie Porren.

Port (Portugeesche witte of roode wijn, die veel uit Oporto wordt uitgevoerd), m. gmz.; zie Portwijn.

Port (brievenvrachtiloon), o. —en, ook, Porto.

Portaal' (ingang of voorhal eener kerk of van een ander groot gebouw), o. portalen.

Port'a Ni'gra (eig. zwarte poort: de noordelijke stadspoort v. h. Rom. Trier), v.: de — is een architectonisch bouwwerk in drie verdiepingen met boogvensters, pilasters en halfzuilen, ± 300 n. C.

Portatief' (Fr. draagbaar, verplaatsbaar), bn.

Por'te (eig. paleis van den sultan van Bagdad), v.: de Hooge —, paleis van den grootvizier van Turkije, bevattende de ministeries van binnen- en buitenlandse zaken; fig. geldt de term Hooge of Verhevene — als aanduiding van de Turksche macht, de Turksche regeering.

Porte-brisée' (Fr. *vouwdeur*, dubbel openslaande deur), v. portes-brisées; — **ciga' res** (Fr. *toestel voor sigaren, sigarenstandaard*), m. (mv. evenzoo); — **crayon'** (Fr. *teekennen*), m. — crayons.

Portée' (Fr. *doel, strekking*), v. gm.v.: dat is de — van de zaak, omvang, beteekenis.

Porteeren (Fr. *zich voor iemand in de bres stellen*); zie Geporteerd.

Portefeuil'le (Fr. *brievenstasch; de tasch, waar de staatsstukken van den minister zich in bevinden*; bij uitbr.: *het ministersambt*; handel. de denkbeeldige bewaarplaats van geldswaardige papieren), v. —s: geld in —.

Porte-fleurs' (Fr. *bloemkokertje*), m. (mv. evenzoo); lees: —fleur.

Port'telen (*borrelen, opschuimen*), het heeft geporteld; — **bier** (*schaumbier*), o. gm.v.; — **wei** (*hui uit geworngen kaas*), v. gm.v.

Porte-let'tres (Fr. *brievenhanger; zakbrievenstasch*), m. (mv. evenzoo).

Porte-manteau' (Fr. *staande kapstok voor overkleeren*), m. —manteau's.

Portemonnaie', —**nee'** (Fr. *geldtaschje*), v. —naies, —nees; —monneetje, o. —s.

Port'er (*zwaar donkerbruin Eng. bier*), m.

Port'glas (*glas voor portwijn*), o. —glazen.

Port'icus (*zuilenhal, bogengang, wandelgang*), m. —ci; zie Arcade.

Port'ie (*deel, aandeel, bepaalde hoeveelheid b.v. eten en drinken*), v. —s of —tiën. (t = s).

Port'iek' (*overwelfde deur*), v. —en: de prachtige —en van den Keulschen dom; den toegang tot de villa verleende een artistieke —.

Portier' (*deur- of poortwachter*), m. —s; —ster (*vrouw. portier*), v. —s.

Portier' (Fr. *deur van koets of wagon*), o. —en; —**raampje** (*venstertje in het portier*), o. —s.

Portiè're (Fr. *deur-voorhang, schuin-afhangend staatsiegeordijn voor schuifdeuren*), v. —s.

Portion'culafeest (*aflaafteest in de R.-K. kerk op 2 Aug.*), o. —en.

Portland-cement' (*bouwkw. metselspecie in Engeland bereid ontstaande door het branden v. e. mengsel kalk en leem, daarna fijn gemalen; meestal cement geheeten*), o. gm.v.

Port'o (*brietport, vrachtlou*), o. —'s, portl.

Porto-fran'co (*vrijhaven*), v. —'s.

Porto-ri'co (*aardr. het O.lijkste eiland der G'ootte Antillen, waar o. m. de rooktabak van dien naam vandaan komt*), o. gm.v.; (*de tabak zelve*), v. gm.v.

Portret' (*geschilderd, enz. afbeeldsel van een mensch, beeltenis*), o. portretten; —**album** (*boek tot het bewaren van photographische portretten*), o. —albums; —**lijst** (*lijst om of voor een portret*), v. —lijsten; —**schilder** (*schilder van portretten*), m. —schilders.

Portretteeren (*iemand's portret in pastel, crayon of olieverf maken*); verg. Photographereeren en Conterfeiten.

Portugees' (*bewoner van Portugal*), m. —geezen: de —geezen vonden den zeeveg naar O.-I. (1498); **zwarte —zen** (O.-I. op het eiland Flores).

Portugeesch', bn.: —e vaartuigen; als zn. (*de taal van Portugal*), o. gm.v.

Portulak' (*plantk. fraaie tuinbloem*), v. —lakken: de — is rood, wit of geel.

Portuur', o. —turen: we zijn in elk geval passende —turen (Potg.), nl. als man en vrouw; zie verder Partuur.

Port'vrij (*vrij van port, franco*), bn.; —**-vrijdom**, m. gm.v.: —genieten.

Port'wijn (*Portugeesche wijn*), m. —wijnen.

Port'zegel (*frankeerzegel voor boeteport*), o.-s.

Pos (*dierk. kleine baarsvisch*), v. —sen.

Pos'e (Fr. *houding, stand van het lichaam*), v. poses: een — aannemen.

Posé' (Fr. *bedaald, bedachtzaam; gezet*), bn.

Poseeren (Fr. *zitten voor een schilder om zijn portret te laten maken*); ook, zich een air geven, aanstellerig doen: een jongeling, die zich toelei op het — (C. O.)

Posei'don, m., myth. oppergod der zeeën; zie Neptunus.

Poseur' (Fr. *iem., die aanstellerig doet*), m. —s.

Posi'tie (Fr. *stelling, plaats; ligging; toestand, gesteldheid, staat van zaken*, ook: *ambt, post, betrekking*; muz. *bepaalde ligging v. d. linkerhand bij het bespelen v. e. strijkinstrument*), v. —s, —tiën.

Positief' (*stellig, bepaald, vast, zeker*), bn. en bw.; —ver, —st: —ve gegevens; —ve electriciteit; alg. —ve grootheden, niet-negatief; dat is —waar; als zn.: (*het positieve beeld in de photographie, de afdruk: tegenstelling van het negatief*), o. —tieven.

Posi'tie-oorlog (*mil. stellingoorlog: strijd om of in de loopgraven*), m. gm.v.

Positie've (*verstandelijk bewustzijn*), v. gm.v.: hij is niet recht bij zijn —, niet wel bij 'thoofd of bij zijn zinnen; hij raakte v. zijn —.

Positivis'me (*wijsgeerige richting, welke uitgaande v. d. werkelijkheid, aan deze de wetten der zedelijkheid toetst; stellige wijsbegeerte*), o. gm.v.; —vist', m. —en; —vis'tisch, bn. en bw.

Posses'sie (*bezitting, have*), v. —siën, —s.

Possi'hel (Fr. *mogetijk, doenbaar*), bn.

Possibiliteit' (*mogetijkheid*), v. gm.v.

Post (*deurstijl*), m. posten.

Post 1. (*mil. vast punt, wachtpost*), m. posten; 2. (*wachter*), m. —en: een — uitzetten bij gevaar voor inbraak of insluiting; een — stellen voor het fabrieksgebouw nl. door stakende werklieden, zie Posten; 3. (*onderdeel v. e. rekening of begrooting*), m. posten; 4. (*bediening, standplaats, ambt*), m. —en; 5. (*postbode*), m. posten: daar is de —!; 6. (*postpaard met postwagen*), v. posten; 7. (*postpapier*), o. gm.v.: een blaadje —; 8. (*postkantoor, brievenbus*), v.: breng dezen brief naar de —, zie Posten.

Post (*zoetwatervischje*), v. posten; ook, Pos.

Post'administratie (*beheervoering der postertien of van een postkantoor*), v. gm.v.; —**ambtenaar** (*commies bij de postertien*), m. —ambtenaren; —**beambte** (*lagere ambtenaar bij de post*), m. —beambten; —**bewijs** (*schriftelijk en gestempeld bewijs, waaruit blijkt, dat men ter post hoogstens 10 gulden gestort heeft*), o. —bewijzen; —**blad** (*blad met gegomden, geperfor. e. den rand en een postzegel*), o. —bladen; —**bode** (*brievenbesteller voor de buitengemeenten*), m. —boden; —**box**, —**bus** (*bus of vak in een postvestibule voor brieven, gericht aan die personen of handeldshuizen, welke deze bus door eigen personeel doen lichten*), v. —boxen, —bussen; —**chèque-** en **gi'rodienst** (*rijksinstelling, verbonden aan de postertien*), m. gm.v.: de — heeft ten doel allerlei vereffeningen tusschen debiteuren en crediteuren te bewerkstelligen en dat wel op de eenvoudigste en

veiligste wijze; —**commies** (hoogere ambtenaar der postertjen), m. —commiezen; —**dienst** (dienst der postbeambten), m. gm.v.; —**directeur** (hoofd van een postkantoor), m. —s, —en; —**duif** (reisdult, die berichten overbrengt), v. —duiven.

Posteeren (plaatsen, stellen): zich ergens —.

Postelein' (groente), v. gm.v., zie Forselein.

Pos'ten (op de post doen), ik postte, heb gepost: zijn brieven gaan —.

Pos'ten (op den wijkijk staan, of er ook onderkruipers komen, die den gestaakten arbeid willen opvatten), men postte, heeft gepost.

Post'- en telegraafkantor (gebouw der postertjen en dertelegraphietevens), o. —toren.

Poste-restan'te (Fr. op brieven: wordt van het postkantoor afgehaald), bn.; zie P. R.

Posterieur' (achterdeel), o. —en; als bw. later.

Postertjen (openbare instelling tot vervoer van brieven, pakketten, enz.), v. mv.

Posterio'ra (de achterdeelen), o. mv.

Posterio'ri, a —, van achteraf: een bewijs, een redeneering —, argumentatie, in welke men van de gevolgen tot de oorzaken of beginselen opklimt; den omgekeerden weg volgt men, zoo men a priori argumenteert.

Posterioriteit' (tegenst. v. prioriteit), v.

Posterteit' (nakomelingschap), v. gm.v.

Post'formaat (de gewone vorm v. brieven), o.; —**gids** (officieel handboek, bevattende alle voorschriften, de post betreffende), m. —en; —**hengst** (scherts. naam voor een ambtenaar der postertjen), m. —en; —**houder** (O.-I. burgerlijk ambtenaar, die in een afgelegen streek het gezag der regeering vertegenwoordigt), m. —s; —**hoorn** (hoorn, waarop de postiljon blaast), m. —hoorns; verder wapenteeken, ook, stempel in postpapier.

Post' hoe, ergo prop'ter hoc (Lat. daar na en derhalve daarom): sophisme, wijl, wat op elkaar volgt nog niet uit elkaar volgt.

Posthu'me (Fr. komend of verschijnend na den dood b. v. v. e. schrijver), bn.: —gedichten, ook O'pus post'humum, na den dood des schrijvers verschenen werk.

Post'humus (kind, na 's vaders dood geboren, nakomende), m. en v. —ma.

Posti'che (Fr. later bijgekomen; valsch, nage-maakt), bn.

Posticheur' (kapper-haarwerker), m. —s.

Postiljon' (postvoerman, postrijder, voorrij-der), m. postiljons.

Postil'le (kantteekening bij een tekst v. d. Bijbel, korte uitlegging), v. —n; lees: —iel'je.

Post'kaart (landkaart met de postwegen, postkantoren, pleisterplaatsen der postkarren, enz. er op), v. —en; —**kantoor** (kantoor voor de postertjen), o. —kantoren; —**kar** (sjees of rijtuig, waarmee men brieven vervoert), v. —karren; —**looper** (brievenbode), m. —s; —**meester** (directeur v. e. paardenpostertij), m. —s, vero.; —**merk** (poststempel), o. —en; —**paard** (snelloopend paard, dat de postkar trekt), o. —en: hij draaft als een —, loopt snel en onvermoed; —**pakket** (pakje onder de 5 KG., dat per post verzonden wordt of is), o. —pakketten; —**pakketdienst** (afdeeling der postertjen voor het vervoer van postpakketten), m. gm.v.; —**pakketformulier**, o. —en; —**pakket-tarief**, o. —tarieven; —**pakket-tewagen**, m. —s; —**papier** (briefpapier, vroeger met een posthoorn als watermerk), o. gm.v.; —**quitantie** (formulier der post als

quitantie), v. —quitanties, —tiën; —**spaar-bank** (afdeeling der post tot inleg van spaar-gelden), v. —banken; —**spaarbankboekje**, o. —boekjes; —**stempel** (voorwerp, om mee te stempelen), m.: (afdruk, postmerk), o. —s; —**trein** (trein met een postwagon erin), m. —en.

Postu'dium (muz. naspel), o. —s; zie de tegenst. Praeludium.

Postscrip'tum (Lat. naschrift, toevoegsel aan een brief), o. —scripta; zie P. S.

Postulaat' (meestk. stelling, wil een verklaring op te maken en zonder bewijs aan te nemen; vereischte opgave v. feiten), o. —laten.

Postulaat' (klooster:tijd van 3—12 maanden, die het noviciaat of den proeftijd van 1—3 jaren voorafgaat), o. gm.v.

Postulant' (nieuweling, candidaat; iemand, die in eenige geestelijke orde wensch opgenomen te worden), m. en v. —lanten.

Postuleeren (dingen, solliciteeren naar).

Post'unie (internationale overeenkomst betreffende het vervoer v. brieven en pakketten en de verrekening er van onderling), v. gm.v.: de — is een wereldpost-overeenkomst, den 9en October 1874 te Bern gesloten en sedert 1 Jan. 1875 in werking.

Postuur' (gestalte, houding, stand), o. —turen: een aardig —, klein van —; zich in — stellen of zellen, een houding aannemen.

Post'verbond (verdrag, aaneensluiting in zake het internationale brieven-enz. vervoer), o. gm.v., zie Postunie; —**verkeer** (het verkeer door of over de post, verzending per post), o. gm.v.; —**wagen** (postkar), m. —s; —**weg** 1. (O.-I. heetbaan), m. —wegen; 2. (Java, de door Daendels van 1808—11 aangelegde groote weg van W. naar O.), m. gm.v.: de groote — is 300 uur gaans en loopt van Anjer tot Banjoewangi, aan straat Soenda tegenover Bali; —**wet** (wet, waarbij het postwezen is geregeld), v. —ten; —**wezen** (alles, wat betrekking heeft op het vervoer van brieven, enz.), o. gm.v.; —**wissel** (wissel der postertjen), m. —s; —**wisselformulier** (gedrukte vorm v. e. postwissel), o. —en; —**zak** (brievenmaal), m. —zakken; —**zegel** (zegeltje van verschillende waarde, kleur en teekening, waarmede men brieven, postpakketten en drukwerken frankeert), m. —zegels: de — is in 1840 uitgevonden door den Engelschen postmeester Sir Rowland Hill en in 1842 in Engeland ingevoerd; —**zegelalbum** (album, geschikt om er gebruikte postzegels in te sorteeren en op te plakken), o. —s.

Post'zegelbevochtiger (toestelletje, om de gom van postzegels vochtig te maken), m. —s; —**doosje** (doosje met vakjes voor postzegels), o. —s; —**handel** (handel in de verschillende soorten v. afgestempelde postzegels), m. gm.v.; —**verzamelaar** (liefhebber, die postzegels verzamelt), m. —s; —**verzameling** (collectie van eigen en vreemde afgestempelde postzegels), v. —en.

Pot (aarden of metalen vaatwerk), m. potten: een asch—, een bloem—, een koffje—, een lijn—, een mosterd—, een melk—, een soep—, een suiker—, een thee—, een vleesch—, een zout—; spreekw. De — verwijt den ketel, dat hij zwart is, de een verwijt den ander een eigen gebrek; daar is voor u een —je te vuur, gij hebt er iets onaangenaams te wachten; ergens een —je mogen breken, ergens iets mogen doen, dat een ander kwalijk wordt

- genomen, ergens een streepje vóór hebben, erg in de gunst staan; *hij is zoo dicht als een —*, erg geheim, gesloten; *den hond in den — vinden*, komen als het eten op is, zie Hond; *eten uit den — van Egypte*, Bijbel, in overvloed gespijzigd worden, als de Israëlieten, toen zij nog in Egypte waren, vóór hun zwerftocht door de woestijn, Exod. 16: 3; zie ook: Doof—, Rommel—; Oor en Dood.
- Pot** (spel: bakje voor den algemeenen inzet), m. potten: ieder een stuiver in den — zetten, den — winnen, zie Pot spel; ook, spaarpot: den — verteren, zie Pot verteren; alle foaien, boeten gaan in den —, zie: Pot geld en Pot stuk, verder: een — bier, een — gember, zekere maat.
- Pota'ge** (Fr. ondergemengde spijs, groente-soep), v. —s: Jean —, hansworst.
- Pot'asch** (plantaardig loogzout), v. gmv.
- Pot'aschloog** (zekere vloeistof, een der bestanddeelen van harde en zachte zeepen), v.
- Potas'sium** (zeke week metaal van zilverachtige kleur), o.; zie Kalium.
- Pot'bloem** (bloem, welke in een bloempot groeit), v. —bloemen: de cactus is een —.
- Pot'dicht** (geheel dicht), bn.: de kamer is —.
- Pot'doof** (geheel doof), bn.: een —doove vrouw.
- Pot'eling** (te potten boompje), m. —en.
- Pot'en** (in den grond zetten), ik pootte, heb gepoot: aardappels —, boompjes —.
- Potentiaat'** (macht- of gezaghebber, gekroond hoofd, mogendheid, vorst), m. potentaten: zegsw. een rare —, een zonderlinge man.
- Potentiaal'**, —eel' 1. (vermogen; geneesk. innerlijk werkend; bijz. in 't verborgen), bn.; 2. (nat. electrisch vermogen, electrische kracht), v. —alen; —verschil, o. —verschillen: als bij twee geleiders, na onderlinge verbinding, electriciteit van den één op den anderen, b.v. van A op B overgaat, dan is er —; gaat geen electriciteit over, dan hebben zij eenzelfde potentiaal.
- Poten'tie** (vermogen, macht), v. gmv.
- Pot'ter** (iem., die iets poot), m. poters: zegsw. als 't boompje groot is, het —je dood is.
- Pot'ter** (pootaardappel), m. poters.
- Potestaat'** (titel der vroegere aanvoerders of landvoogden in Friesland), m. —taten; zie Podesta.
- Potestatief** (rechtst. van het goedvinden van een der partijen afhankelijk), bn.
- Pot'geld** (geld in of uit den spaarpot), o. —gelden; ook: opgespaard of opgepot geld.
- Pot'huis** (laag huisje, leunend tegen een hoog huis), o. —huizen. vero.
- Potichomanie'** (kunst, om door opplakking van figuren Chineesch porselein na te maken), v. gmv. vero. (ch = scherpe g).
- Pot'tifar**, m., overste der lijfwacht van den destijds regeerenden pharao; —kocht Jozef, Jacobs zoon, als slaaf.
- Pot'tig** (krachtig, sterk), bn.: zie Pootig.
- Pot'jeslatijn** (apothekerslatijn, zooals nl. de apothekers op hun potjes hebben, fig. slecht Latijn, kramerslatijn), o. gmv.
- Pot'kachel** (zeer eenvoudige kachel met een gegoten pot), v. —s; —kijker (keukenpiet), m. —s; —lammetje (lam, dat met den zuigpot wordt opgefokt), o. —s; —lepel (pollepel), m. —s; —lood (mengsel van graphiet en leem), o. gmv.: een doosje — koopen, poeier van potlood; —lood (schrijffoorwerp), o. —looden: met een — teekenen, schrijven, een zacht —; —looden (met potloodpoeder inwrijven), potloodde, heb gepotlood: een kachel —; —loodteekening (teekening in crayon), v. —en; —nat', o.: het is één —, ze zijn van één soort, ongunstig: 't is alles even min.
- Potologie'** (leer der dranken), v. gmv.
- Potpourri'** (Fr. eig. bedorven pot; fig. mengelmoes, allegaartje; muz. muziekstuk, uit onderscheiden aaneengeregen melodische bestaande), v. en o. —s; verg. Olla podrida.
- Pots** (poets, klucht, grap), v. potsen.
- Pot'scherf** (stuk v. e. pot, diggel), v. —ven.
- Pot'senmaker** (hansworst), m. —makers.
- Potsier'lijk** (verwant met pots of poets, grap: kluchtig, komiek, snaaksch), bn. en bw.
- Pot'sig** (potsiertijk), bn. en bw.: —er, —st.
- Pot'spel** (biljartspeel, waarbij ieder vier beurten krijgt, met gezamenlijken inleg), o. —en.
- Pot'stuk** (spaarpemning), o. —stukken: het laatste — ging aan brood (Bog.), potgeld.
- Pot'tebakker** (een soort van knikker, van kleiaarde gebakken, in tegenstelling v. e. marmeren of een glazen knikker), m. —s.
- Pot'ten** (geld bewaren, fig. schraperig zijn), ik potte, ik heb gepot; —ter (spaarzame), m. —s; zegsw. hij is een —, schraper.
- Pot'tenbakker** (bakker van potten), m. —bakkers; —bakkerij', v. —bakkerijen.
- Pot'tenbakkersschijf** (loodrechte as met boven- en benedenschijf: draaibaar werktuig tot het maken van rond aardewerk), v. —ven.
- Pot'tenkast** (keukenkast voor potten en pannen), v. —en; —markt (markt of markthoek voor potten en pannen), v. —en; —trien (vrouw, die met aarden potten langs de deuren vent, pottenwif), v. —en; —winkel (winkel waar potten verkocht worden), m. —s.
- Pot'terverten** (het op feestelijke wijze opmaken van den boetenpot), o. gmv.; —verteerder, m. —s.
- Pot'tvisch** (dierk. walvischachtig zoogdier van de familie der dolfinen), m. —visschen: de — wordt 12—15 M. lang; zie Cachelot.
- Pouf** (Fr. rond voetsteuntje), m. —s.
- Poular'de** (Fr. vetgemest hoen), v. —lades.
- Pou'lespel** (biljartpotspel met een inzet), o.; ook, Poule, v. gmv.: het — spelen. (ou = oe).
- Pour** (Fr. om, voor, tot), vz.; zie p.f.; p.f.v.; p. p. e.
- Pour acquit'** (Fr. voldaan: onder een rekening), bw.: lees: poer akkiel'.
- Pourboi're** (Fr. drinkgeld, fooi), m. en o. —s.
- Pourparlers'** (Fr. praatjes), o. m. v. (ers = ees).
- Poursuiveeren** (vervolgen, in rechten).
- Pousse-café'** (Fr. bij het dessert: glaasje likeur na een kop koffie), m. —s.
- Pousseeren** (voortstooten, voortdrijven, voor-withelpen, bevorderen): iem. —.
- Pouvoir'** (Fr. macht, vermogen, bewind), o.: plein —, volmacht.
- Praai'en** (scheepst. een zeilend schip op zee met een roeper iets toeroepen om antwoord te krijgen, of door middel v. e. seinvlag iets vragen), ik heb gepraaid.
- Praal** (pronk, luister, vertoon), v. gmv.
- Praal'bed** (pronkbed, zie Paradebed), o. —bedden, zie ook Katafalk; —gewaad (staatsiekleed), o. —gewaden; —graf (sierlijke graftombe), o. —graven, zie Mausoleum; —hans (pochhans, pronker), m. —hanzen; —koets (grachtig rijtuig, gala-koets), v. —en; —vertoon (het tentoonspreiden van praal of luister), o. gmv.; —ziek

(-zuchtig), bn.; -er, -st; **-zucht** (*zucht of lust om te pralen of te pronken*), v. gmv. **Praam** (*klein, plat vaartuig*), v. pramen. **Praam** (*beklemming*), m. pramen: *dan week de - der droefenis* (Bild.), druk, knel. **Praat** (*gepraat, gebabbelt*), m. gmv.; **-al** (*babbelaar*), m. en v. praatalen; **-graag** (*iem., die graag babbelt*), m. en v. -gragen; **-je** (*klein of onbeduidend gesprek*), o. -s: *een - met iem. maken*, een gemeenzaam gesprek houden; *dat is maar een -*, verzinsel; zegsw. *-s vullen geen gaatjes*, hebben geen waarde, daden moeten er zijn; *-s voor den vaak*, zie Vaak; **-ster** (*vrouw, die gaarne babbelt of praat*), v.: *'t is een aardige -*, ze kan aardig babbelen; **-stoel**, m. gmv.: inz. in de zegsw. *hij zit weer op zijn -*, babbelt er weer op los; **-vaar** (*praatzieke oude man*), m. -s; **-ziek** (*dolgraag pratende*), bn.; **-zucht** (*drang tot babbelen*), v. gmv. **Pra'chen** (*vlelend vragen, smeevend afvragen*), ik prachte, heb gepraacht, w.g. **Pracht** (*luister, glans, praal*), v. gmv.; **-album** (*zeer mooi album*), o. -s; **-band** (*fraai bewerkte boekband*), m. -en: *een illustratie in -*; **-ig** (*rijk, heerlijk*), bn. en bw.; -er, -st, zie Magnifiek; **-lie'vend** (*de pracht beminrende*), bn.; -er, -st: *de Bourgondische vorsten waren -*; **-uitgave** (*fraaie uitgave v. e. boekwerk*), v. -n; **-werk** (*geïllustreerd boekwerk in prachtband*), o. -en. **Prac'tica est mul'tiplex** (Lat. *De practijk is veelvoudig of verschillend, d. i. de een doet het zus, de ander zoo*). **Practica'bel** (Fr. *uitvoerbaar, bruikbaar*), bn. **Practicus** (*ervaren vakman*), m. -sen, -tici. **Practijk'** (*tegengestelde van theorie, de toepassing der theorie*), v. gmv.: *de theorie en de - der rekenkunde*. **Prac'tisch** (*op de practijk gegrond, doelmatig*), bn. en bw.: *een -e inrichting; de rekenkunde theoretisch en - beoefenen*. **Prad'joerit** (Java. *inlandsche soldaat, niet behoorende tot het leger, doch in dienst van het binnenlandsch bestuur*), m. -s. (j = zij). **Prae**, o.: *het - hebben*, den voorrang of de voorkeur; ook **Pré**. (ae = ee). **Prae'advies**, o. -adviezen; zie Pre'advies. **Prachen'de** (*kerkelijk ambt met jaarwedde*), v. praebenden; meestal Preben'de. **Pracep'tor** (*leeraar, leermeester*), m. -s, -to'ten. **Praceptoraat'** (*leeraarsambt*), o. -raten. **Praedicaat'** (*ambts- of eeretitel, welken men iemand geeft*), o. praedicaten; ook: **Predicaat**. **Praedicaat'** (*spraak. naamvoordelijk deel van het naamw. gezegde*), o. -caten. **Praedicaats'zin** (*spraak. zin, die den dienst verricht van een praedicaat; gezegdezin*), m. -zinnen, b.v. *hij wordt, wat zijn vader is*. **Praedicaat'ic'** (*spraak. als naamw. deel v. h. nw. gezegde*), bn.; *het -lieve gebruik der bn.*, b.v. *de toren is hoog; hij kwam ziek thuis*. **Praef'ie**, v.; zie Prefatie. (t = s). **Praefix'** (*voorvoegsel*), o. -fixen; *be-, er-, her-, enz. zijn -en*, zij dienen tot het afleiden van werkwoorden, enz. lees: *preefix's*. **Praegnant'**, bn.; zie Pregnant. **Prae'historie** (*xóór-historie*), v. gmv.: *de tijden der -*, de allereerste tijden nl. vóór

den aanvang der geschiedenis; **-histo'risch** (*voor-historisch*), bn.: *-e tijden*. **Praelu'dium** (*voorspel*), o. -diums, -dia, -diën; zie Preludium. **Praematuur'**, bn.; zie Prematuur. **Praemis'sen**, v. mv.; zie Premissen. **Praeparaat'** (*klaargemaakt middel; iets dat toebereid is*), o. praeparaten: *een anatomisch -*, een voor de ontleedkunde toebereid lichaamsdeel. (ae = ee). **Praepareeren** (*ontl. toebereiden*): *een hand of voet - voor een anatomische les*. (ae = ee). **Prae'sens** (*spraak. de tegenwoordige tijd van een werkw.*), o.; lees: *pree'zens*. **Prae'ses** (*president, voorzitter*), m. prae'sides. **Praesidiaal'** (*den voorzitter betreffend, wat des voorzitters is*), bn. **Praesi'dium** (*voorzitterschap*), o. gmv. **Praeteri'tib** (*stijlfiguur: voorbijgang*), v., b.v.: *ik wil niet spreken van . . . van . . ., maar ik herinner, enz.*; (ti = tsie); zie Paralip'sis. **Prae'tor** (Rome: eig. *iem., die vooropgaat, overheidspersoon, belast met de rechtsbedeeling*, ook: *landvoogd*), m. -to'ren; ook **Pre'tor**. **Praetoria'nen**, m. mv.; zie Pretorianen. **Praeto'rium** (Bijb. *de ambtswoning van den Romeinschen landvoogd of praetor in Jeruzalem, gewoontlijk „rechtshuis” genoemd*), o.; zie Markus 15: 16. **Pragmatisch, pragmatick'** (*algemeen nuttig, feitelijk; de geschiedenis pragmatisch behandelen, d. i. aan de hand der feiten, niet bespiegeld, maar oorzaken en gevolgen ter leering behandelend; de pragmatieke sanctie, algemeen geldige en onaanstare landsverordening, decreet van keizer Karel VI in 1724, waarbij zijn dochter Maria Theresia hem zou opvolgen*). **Pra'hoec** (O.-I. *vaartuige v. planken of v. e. uitgeholden boomstam*), v. -s; zie Prauw. **Prairial'** (Fr. *9e maand of Grasmaand van 20 Mei tot 10 Juni*), m. gmv. **Prairie** (*boomlooze, uitgestrekte, grazige vlakte inz. in N.-Amerika*), v. prairiën; **-brand** (*uitgestrekte brand in de prairie*), m. -en; **-gebied** (*landstreek, die geheel en al prairie is*), o. -en; **-gras** (*hoog, ook veelal dor gras der prairie*), o.; **-hond** (*zeker Amerik. knaagdier*), m. -en; **-wolf** (*soort van wolf, die in de prairie leeft*), m. -wolven; (ai = ê); zie verder: Pampa, Llano, Savanna, Steppe, Toendra. **Prakkezeeren** (*peinzen, uitdenken, ver-zinnen*), gmz.; ook: **Prakkizeeren**. **Praktijk'** 1. (*cliënteel v. e. advocaat, notaris of dokter*), v. gmv.: *deze jonge dokter krijgt al een asrdige -*; 2. (*werkzaamheid als advocaat, notaris of dokter, duur dier werkzaamheid*), v. gmv.: *een drukke -, een dertigjarige -*. **Praktijk'en** (*kunstgrepen, streken, slechte of ongeoorloofde daden of handelingen, schelmrijen*), v. mv.: *een man van kwade -*. **Praktizeeren** (*van geneesheeren en rechtsgeleerden: het vak uitoefenen*). **Praktizijn'** (*zaakvaarnemer*), m. -s, w. g. **Pra'len** (*schitteren, fig. ophief maken, vertoon maken, snoeven, pochen*), ik heb gepraald. **Pra'ler** (*pronker, snoever, pocher*), m. -s; spreekw. *Groote -s, slechte betalers*. **Pralerij'** (*pronkerij, snoeverij*), v. -en.

- Prali'ne** (Fr. door gebrande suiker omgeven amandel; chocolade-bonbon), v. —s.
- Pra'men** (drukken, persen, knellen) ik heb gepraamd; —**ming** (drukking), v. —en.w.i.g.
- Prang** (drukking, klemming, nood), v. —en.
- Prang** (Mal. oorlog).
- Pran'gen** (klemmen, knellen, drukken, fig. benauwen), ik heb geprangd: droefheid kan ons hart —; prangend wee.
- Pran'ger** (neusknijper v. paarden en stieren, molenklem of -praam; klemhaak), m. —s.
- Prang-sa'bil** (O.-I. heilige oorlog nl. tegen de kafirs of niet-gelooigen), v.
- Prat** (trotsch, hoogmoedig), bn. en bw.; prat-ter, pratst: — zijn op zijn geld, er op bogen, er zich op laten voorstaan; —**heid** (fierheid, trotschheid, hoovaardij), v. gm.v.
- Pra'ten** (spreken, kouten, babbelen, snappen), ik praatte, heb gepraat; —**ter** (iem., die veel praat), m. —s; —**ierij'** (gebabbel), v. gm.v.
- Pra'ter** (algemeen bekend park bij Weenen), o. gm.v.: het — is ± 1700 HA. groot.
- Prat'ten** (prullen, koppig zijn), ik heb geprat.
- Prat'ziekte** (kwijnende ziekte), v. gm.v.
- Prauw** (O.-I. plat, Indisch vaartuig), v. —en, zie Prahoe; de —en der Papoea's zijn uitgeholde boomstammen; —**enveer** (overzet-plaats), o. —veren; —**loon**, o. gm.v.; —**paard**, o. —en; —**voerder** (—schipper), m. —voerders.
- Prauw'el** (wafel), v. —s; —**ijzer**, o. —ijzers.
- Prax'is** (practijk, ervaring, praktijk), v. gm.v.: de — van een vak, verg. Routine; zegsw. Lat. — est multiplex, zie Practica.
- Praxi'teles**, m.: een der grootste beeldhouwers in Athene (± 350 v. C.).
- Pré** (voor, vooraan, vooruit), o.: het — hebben, den voorrang hebben, de voorkeur hebben; eig. preferentie; zie Prae.
- Pre'advies** (voorloopig uitgesproken gevoelen, voorlichting), o. —zen: het — van Burgemeester en Wethouders, ook: Praeadvies.
- Praeal'bel** (voorafgaande), bn.: de —e quaestie, motie, om over te gaan tot de orde van den dag zonder 't punt in quaestie te behandelen.
- Preambu'le** (lange uitweiding vooraf, omhaal van woorden; voorspel, inleiding), v. —s.
- Praan'ger-koffie** (koffie, geteeld in de Praanger-Regentschappen, een residentie van Java), v. gm.v.; verg. Santos-koffie.
- Preben'de** (kerkelijke bediening of titel, waaraan een zekere wedde is verbonden), v. prebenden; ook, Praebende.
- Praecair'** (Fr. twijfelachtig, onzeker, bedenkelijk, zorgelijk), bn.: de toestand is —.
- Praeu'atie** (Fr. voorzichtigheid, voorzorg), v. —ties, —tiën.
- Praeaveeren** (zich in acht nemen, voorbehoud nemen, voorko'men, verhoeden).
- Praeceederen** (voorgaan, voorafgaan, den voorrang hebben naar tijd en plaats).
- Praecedent'** (besluit of voorbeeld van vroegeren datum, waarop iem. zich beroepen kan), o. —en: een gevaarlijk —, een — stellen.
- Precept'** (voorschrift, gebod, regel), o. —en.
- Precep'tor**, m., zie Praeceptor.
- Praecis'** (juist, nauwkeurig, stipt), bn. en bw.; preciezer, precieest: die man is al te —; we zullen — op tijd beginnen.
- Praecius'** (kostbaar, van veel waarde, ook: opgesierd, opgesmukt), bn.; —zer, —t: een —ze stijl, gemaakt, geaffecteerd. (pre = pree).
- Praeciu'se** (Fr. lid van een dames-geselschap in Parijs, dat in de 17e eeuw taal en smaak wilde verfijnen), v. —s: Molière (1622—'73) schreef „les Précieuses ridicules“, d. i. belachelijke hoofsche juffers (1654).
- Praecio'sa** (kostbaarheden, juweelen), v. mv.
- Praecipitaat'** (scheik. neerslag), o. —taten.
- Praecipita'to** (muz. zeer versneld).
- Praecipiteeren** (scheikundig neerslaan of doen bezinken; verhaasten, overvlieten).
- Praeciseeren** (juist of nauwkeurig bepalen of omschrijven, precies aangeven). (s = s).
- Praeci'sie** (juistheid, nauwkeurigheid), v. gm.v.
- Praecisio'ne** (It. muz. zeer accuraat te spelen).
- Praeconisa'tie** (bevoegdverklaring), v. —s.
- Praedestina'tie** (voorbeschikking), v.: de leer der —, der uitverkiezing: strijdpunt tusschen de Arminianen en Gomaristen (1618).
- Praedestineeren** (voorbeschikken).
- Praedicaat'** (naam, benaming, ambtsnaam, titel), o. —caten, zie Bijlage I; bij een ezamen het — „voldoende“ halen; ook, Praedicaat.
- Praedic'tie** (voorspelling, voorzegging), v. —ties, —tiën. (t = s).
- Praed'ikambt** (het ambt of de bediening van predikant), o. gm.v.
- Praed'ikant'** 1. (dominee), m. —kanten; 2. (kanselredenaar), m. —kanten: deze pastoor is een talentvol —.
- Praed'ikants'plaats** (betrekking van predikant), v. —en; —**traktement** (—salaris), o. —en; —**woning** (pastorie), v. —en.
- Praed'ika'tie** (het prediken; preek, kanselrede, leerrede), v. —ties, —tiën.
- Praed'iken** (de christelijke leer verkondigen, preeken), ik heb gepredikt: het Evangelie —.
- Praed'iker** (een der zedenkundige boeken van het Oude Testament), m. gm.v.
- Praed'ikheer** (Dominicaan), m. —heeren: de orde der —heeren, deze werd gesticht in 1215 te Toulouse door den H. Dominicus.
- Praed'ikstoel, preek'stoel** (kansel), m. —en.
- Praed'ilec'tie** (vooringenomenheid, voorkeur, voorliefde), v. —ties, —tiën; —**dispositie** (aangeboren geschiktheid, ook, vatbaarheid, aanleg), v. gm.v.; —**domina'tie** (overheersching, overwicht), v. gm.v.; —**domineeren** (Fr. over- of beheerschen, overwicht hebben).
- Praeek** (predikatie, leerrede), v. preeken.
- Praeek'beurt** (de beurt, dat een predikant moet optreden voor zijn gemeente), v. —en.
- Praeek'en** (een preek houden), ik heb gepreekt; fig. iemand met waarschuwing en vermaning lastig vallen; —**er** (prediker), m. —s.
- Praeek'stoel** (predikstoel, kansel), m. —en.
- Praeek'toon** (eigenaardige toon, waarin sommige predikanten bij 't preeken vervallen), m. gm.v: verlos ons v. d. —, Heer! (De Gén.).
- Praeek'trant** (preekwijze), m. —tranten.
- Praeéminent'** (voortreffelijk), bn. (ent = ent).
- Prae'atie** (voorrede, voorbericht, ook, deel der Mis), v. —s, —tiën.
- Praefect'** 1. (Fr. bestuurder van een departement, hoofd van politie), m. praefecten; 2. (in een R.-K. kostschool of congregatie de persoon, die de orde handhaaft, de regeling van zaken heeft; ook: voorganger, leider), m. —en; —**uur'** (Fr. stedehouderschap; de bureaus v. e. praefect), v. —uren.
- Praefera'bel** (verkiestlijk boven), bn.
- Praefereeren** (hooger stellen of achten, voortrekken, de voorkeur geven). (pre = pree).
- Praeferent'** (bevoorrecht, de voorkeur hebbend),

bn.: —e aandeelen zijn die, welke vóór de gewone aandeelen recht hebben op dividend en uitkeering bij liquidatie; —e schulden, die uit een faillieten boedel het eerst, en zoo mogelijk zonder korting, afbetaald moeten worden.

Preferen'tie (voorkeur), v. —ties, —tiën: de — vragen bij 't huren van een huis.

Pregnant' (gewichtig, fig. zinnrijk, vol denkbeelden), bn.; lees: *preg-nant'*.

Prei (soort van groente, look), v. gm.v.

Prejudi'ce (Fr. nadeel, schade, afbreuk), v. ter — van, ten nadeele van.

Prejudiceeren (schaden, nadeel toebrengen, in rechten verkorten).

Prejugé' (Fr. vooroordeel), o. prejugué's.

Prelaat' (R.-K. geestelijke van hoogen rang, waardigheidsbekleeder in de kerkelijke hiërarchie), m. —laten: bisschoppen, patriarchen zijn prelaten: een — voert den titel van Mgr., Em.; zij dragen paarse distinctieven.

Preliminair' (inleidend, voorafgaand), bn.

Preliminair'en (Fr. voorloopige beschikkingen), v. m.v.: de — tot den vrede, de voorloopig vastgestelde en door partijen goedgekeurde punten, waardoor men verder tot het definitief sluiten van vrede kan geraken.

Prelude (muz. voorspel, inleiding), v. —s, —n.

Preludeeren (muz. een voorspel spelen, een prelude doen voorafgaan ter inleiding).

Preludium (praeludium, prelude: voorspel, bijzonder op het orgel), o. —ums, preludia, preludiën: verg. Postludium.

Prematuriteit' (het prematuur-zijn), v.

Prematuur' (vroegtijdig, overrijd, voorbarig, ontijdig), bn.

Premeditatie (voorafgaand overleg, voorbedachten rade), v. —s, —tiën.

Premediteeren (vooraf beramen, nl. iets slechts, b.v. een misdaad), (e = ee).

Premie 1. (vaste som per 100 of 1000, die men aan een assurantie-maatschappij bij verzekering vooruitbetaalt), v. premiën, premies; 2. (prijs, vergoeding, belooning; eereloon, bijprijs of tweede prijs in een loterij), v. premies, premiën; —coupon (interestbewijs eener lotenleening), v. —s; —leening, v. —en;

—lot (aandeel in een premieleening), o. —loten; —plaat (plaat, die bij inleekening op eenig kostbaar boekwerk als premie wordt toegegeven), v. —platen.

Premier' (Fr. eerste, voornaamste), m. gm.v.: hij is de —, ook, de eerste minister.

Première (Fr. eerste voorstelling of opvoering v. e. tooneelstuk of opera), v. premières; kaartsp. de premières halen, de zes eerste slagen in het quadrillespel maken.

Premis'sen (de twee eerste stellingen eener sluitrede, waaruit het besluit of de conclusie dan wordt getrokken), v. m.v., b.v. Alle menschen zijn sterfelijk (major). Ik ben een mensch (minor), conclusie: Ik ben sterfelijk; ook, Praemissen.

Pren'gel (lomperd, vlegel), m. —s, gew.

Pren't (kinderprent, gekleurde plaat), v. —en.

Pren'ta (O.-I. bevel, order), v. —s.

Pren'tachtig (als een prent, als op een prent), bn.; —er, —st: een —e juffer, stijf.

Pren'tbriefkaart (briefkaart met een of andere, meestal gekleurde, afbeelding), v. —en.

Pren'ten (drukken, teekenen), ik heb geprent, fig. zich iets in het geheugen —, griffen.

Pren'tenbijbel (bijbelboek met platen), m. —s.

Pren'tenboek (kinderboekje met prenten), o. —en; —kabinet (bewaarzaal van platen, gravures, etsen, enz.), o. —ten.

Pren'terig (prentachtig, nuffig, stijf, preutsch), bn. en bw.: een —e dame, er — uitzien.

Pren'tje 1. (kleine prent, klein plaatje), o. —s; 2. (afbeelding van een heilige), o. prentjes: een kind een — geven, in Vl. ook Santje of Santinneke geheeten.

Pren'tkunst (graveerkunst, etskunst), v. gm.v.

Pren'numera'tie (vooruitbetaling), v. —s.

Preoccupatie (vooringenomenheid; bezorgdheid; vooropgevatte meening; afgetrokkenheid), v. —s, —tiën.

Preordina'tie (voorbeschikking), v. gm.v.

Preparaat' (iets, dat bereid is), o. —raten: een anatomisch —, een microscopisch —; meestal Praeparaat', zie aldaar.

Prepara'tie (loc- of voorbereiding, aanstalle), v. —ties, —tiën: —s maken. (t = s).

Preparatief' (toebereidsel), o. —tieven.

Prepareeren (toebereiden, gereedmaken).

Preponderan'tie (overwicht, overwegend belang, gewichtigheid), v. gm.v. (tie = sie).

Prepositie (spraak. voorzetsel), v. —s, —tiën.

Prerogatief' (voorrecht, privilege), o. —tieven: de —tieven der Kroon, de voorrechten, b.v. het recht van genade.

Presbyoop' (véziend door ouderdom), bn.; —byopie' (véziendheid), v. gm.v. (y = ie).

Pres'byter (eig. de oudere: priester), m. —s.

Presbyteriaan' (rechtzinnige, lid der orthodoxe of streng Hervormde kerk in Engeland, Schotland en Amerika), m. —anen.

Presbyteriaat' (priesterschap), o. gm.v.

Presbyterium (priesterkoor in een R.-K. kerk), o. —s, ook, Presbyterie.

Prescrip'tie (voorschrift; verjaring van een recht), v. —tiën, —ties, lees: *pres-krip'-ste*.

Présean'ce (Fr. voorrang), v. gm.v.

Prezen'ning (zeew. geteerd zeildoek als dekkleed over luiken of goederen tegen regen of zee water), v. —s; —reep (een reep geteerd zeildoek), m. —en; ook, Prezenning.

Present' (aangeboden geschenk, gift, gave), o. —en; —je (klein cadeau), o. —jes, fig. een —je van een jongen, een deugniet.

Present' (aanwezig: antwoord bij een oproeping van namen; ook: helder van geest), bn. lees: *prezent'*.

Presenta'bel (geschikt om voorgesteld te worden, om aangeboden te worden; fatsoenlijk er uitzierend), bn. (s = z).

Presenta'tie (voorstelling; aanbidding), v. —s: de — van iem. in de hoogere kringen; de — van een wissel.

Presenteer'blaadje (schenkblaadje), o. —s.

Presenteeren (voorstellen, aanbieden; mil. het geweer vóór houden): zich —, zich voorstellen, bij of aan iemand; hij presenteert zich goed, doet zich goed voor, maakt een gunstigen indruk. (s = z).

Present'en (die tegenwoordig zijn), m. m.v.; de tegenst. v. Absenten.

Present'-exemplaar (gratis-exemplaar), o. —exemplaren: de uitgever zond hem een — van dit woordenboek.

Present'tie (tegenwoordigheid), v. gm.v.: durf je dat doen in mijn —? in — van; —geld (geld, dat uitbetaald wordt aan de ter vergadering aanwezige leden van sommige bestuurslichamen), o. —gelden; —lijst (lijst der aanwezigen).

- gen in een vergadering, door dezen zelf ge-
teekend), v. —lijsten.
- Preservatie** (zwaarlijvigheid), v. gm.v.
- Preservatie** (bewaring, voorbehoeding, af-
wering), v. gm.v.; —servatief (bewarend),
bn.: alszn. (voorbehoedmiddel), o. —tieven;
—serveeren (bewaren, behoeden voor).
- Presideeren** (voorzitten, leiden): een vergade-
ring —. (s = z).
- President** 1. (voorzitter), m. —en, —e, v. —n; 2. (hoofd e. republiek), m. —en (s = z).
- President-armvoogd** (Prot. voorzitter v. e.
armbestuur), m. —en.
- Presidentieel** (van den president), bn.: een
—tiecle rede of toespraak, nl. doorden praeses
eener vereniging. (t = ts).
- Presidents'hamer** (hamer, door een presi-
dent gebruikt tijdens de vergadering), m. —s:
met een slag van zijn hamer opent en sluit
de voorzitter de vergadering, zie Hamer;
—zetel (stoel of zetel van een president), m.
—s.: den — bekleeden, voorzitter zijn.
- Presidial** (van den president uitgaande,
hem betreffende), bn.: een —ale beschikking.
- Presidium** (voorzitterschap), o. gm.v. (s = z).
- Pressant** (dringend, geen uitstel lijdend),
bn.; —er, —st: een —e boodschap.
- Presseeren** (noodzaken, dringen, haasten);
zie Gepresseerd.
- Pres'sen**, ik preste, heb geprest: matrozen
—, met list of geweld aanwerven. vero.
- Presse-papier** (Fr. eig. papierneerdrucker:
—legger van glas, marmer, enz.), o. —s.
- Pres'sie** (drukking, drang), v. —s, —siën:
— op iemand uitoefenen, zedelijke dwang.
- Prestant** (hoofdtpijp v. e. orgel), m. —en.
- Prestatie** (dat, wat men presteert d. i. doet,
verricht, tot stand brengt), v. —s, —tiën: —s
op 't gebied der kunst; verg. Wanprestatie.
- Presteeren** (doen; bewijzen; afleggen; ver-
vullen): dienen —; een eed —; hij —t niet
veel, kan niet veel, is niet vak-bekwaam.
- Prestidigitateur** (eig. snelvingerige: goo-
chelaar, jongleur), m. —teurs. (g = zj).
- Prestige** (Fr. zedelijk overwicht, invloed),
o. gm.v.: de onderwijzer moet zijn — tegen-
over zijn leerlingen hoog houden; te lange
aarzeling zou ons — knakken in Indië.
- Prestissimo** (muz. ten uiterste snel), bw.
- Pres'to** (muz. gauw, snel, gezwind), bw.
- Presuma'bel** (Fr. vermoedelijk), bn.
- Presumeeren** (vermoeden, veronderstellen).
- Presum(p)tie** (gegrond vermoeden, verden-
king, argwaan), v. —tiën, —ties: — op ie-
mand hebben, (t = s); —tief (vermoedelijk), bn.
- Pret** (vreugde, plezier), v. gm.v.: — hebben,
— maken; een Jan-Pret, een vroolijk, blij-
geestig, opgeruimd, uitgelaten persoon.
- Prêteeren** (Fr. leenen, zich schikken): daar-
toe zal ik mij nooit —, d. i. laten gebruiken.
- Pretendeeren** (eischen, aanspraak maken
op vorderen; beveren, staande houden).
- Pretendent** (iem., die aanspraak op iets
maakt, vooral op de kroon of den troon v. e.
land), m. —en; ook: minnaar; eischer.
- Preten'sie** (aanspraak, recht; aanmatiging),
v. —siën, —sies: een — op iemand hebben,
schuldvordering; wat een —t; ook, en juist
Pretentie.
- Pretentiefus** (aanmatigend, ingebeeld, nuf-
tig), bn. en bw., —zer, —t. (ti = sie).
- Preteri'tum** (spraak. verleden tijd), o. —s.
- Pretext** (voorwendsel, voorgeven), o. —en.
- Pre'tor**, m. —tors, —to'ren; zie Praetor.
- Pretoria'nen**, m. mv.: een lijfwacht door
Augustus opgericht, welker bevelhebber
naast den keizer later de gewichtigste
man in den Rom. staat werd.
- Pret'ig** (plezierig, aangenaam), bn. en bw.;
—er, —st: een — uitstapje; — bezig zijn.
- Preu'kelen** (met den pook in het vuur roeren
of rakelen), preukelde, gepreukeld.
- Preu'telen** (knorren, pruttelen), preutelde,
gepreuteld; —aar (mopperaar), m. —s.
- Preu'telig** (knorrig, kregelig), bn. en bw.
- Preutsch** (overzedig, fier, gemaakt eerbaar),
bn. en bw.; —er, meest —: wat een —e dame
zich — aanstellen.
- Preu'tsche** (overzellige juffer), v. —n.
- Preu've, pro've** (onderhoud uit een gesticht
van liefdadigheid), v. —n.
- Prevaleeren** (de overhand, den voorrang heb-
ben, het overwicht hebben), (pre = pree).
- Prevalent** (den voorrang hebbende), bn.
- Prevarica'tie** (ambtsmisdrif), v. —s, —tiën.
- Pre'velen** (zacht lispelen), ik heb gepreveld:
in zich zelf wat —; verzuchtingen —; een
schietgebedje —, binnensmonds zeggen.
- Prevenant** (voorko'mend), bn. en bw.
- Prevenieeren** (voorko'men, beletten, verhin-
deren; iemand van iets verwittigen, iemand
waarschuwen).
- Preventie** (voorkoming, beletting; vooroor-
deel; waarschuwing), v. —s, —tiën. (t = s).
- Preventief** (voorloopig), bn.: —tieve gevan-
genschap, —tieve hechtenis, vóórrechtenis, d. i.
tot zoolang de rechter vonnis heeft gewezen.
- Prevót** (Fr. een soort van rang op den degen
of op eenig ander wapen), m. —s.
- Prezen'ning**, v. —s; zie Presenting.
- Priap'**, **Pria'pus**, m., myth. god v. wijn-
bouw, tuinbouw en veeokkerij, zoon van
Bacchus en Venus; ook, vogelverschrikker.
- Pri'amus**, m., de laatste koning van Troje,
vader v. Hector en v. Paris; zie Hecuba.
- Prië'el** (loof- of zomerhuisje, huisje van lat-
werk en groen), o. priëelen; zie Weesje.
- Prië'gel** (slaag, ransel), m. gm.v. gmz.
- Prië'gelen** (priëgel geven, afrossen), geprië-
geld; —ing (een pak ransel), v. —en.
- Priël** (scheepst. nauwe doorgang tusschen
zandbanken, vaargeul), m. priëlen.
- Priem** (breinaald, dolk, els), m. priemen.
- Prië'men** (gaten maken met een priem; fig.
doorboren), ik heb gepriemd.
- Priem'getal** (rekenk. ondeelbaar getal), o.
—len, b. v.: 3, 5, 7, 11, 13, 17, 19 enz. z. Zoef.
- Priem'snaveligen** (dierk. e. soort v. zang-
vogels met spitsen snavel of bek), m. mv.
- Pries'ter** (heidensch priester), m. —s: de —s
v. Baäl, v. Apollo, Bacchus, Odin, Osiris, enz.
- Pries'ter** (Bijbel. afstammeling van Aäron,
met den offerdienst belast), m. —s, —en; zie
Hoogepriester en ook Leviet.
- Pries'ter** (geestelijke, die door den bisschop
als zoodanig gewijd is), m. —s, —en; —ambt
(waardigheid van priester), o. gm.v.: het —
bekleeden; —dom (priesterschaar), o. gm.v.;
—es' (bij de heidenen, een vrouw, bekleed met
het priesterambt), v. —sen; —gewaad (kleedij
v. e. priester), o. —gewaden; —koor (R.-K. af-
gestloten deel der kerk vóór het hoogaltaar, hoog-
koor), o. —koren, zie Presbyterium; —
lijk, bn. en bw.: de —e waardigheid; —
schap 1. (één der zeven sacramenten i. d.
R.-K. kerk, zie Wijding; ook, waardigheid

- van priester), o.; 2. (collectief voor al de priesters), v. gmv.: de Joodsche — in Jeruzalem; —**wijding** (R.-K. het wijden tot priester door den bisschop), v. —en.
- Prij** (krenge, aas), v. —en; ook: booze vrouw.
- Prijken** (pralen, pronken), ik heb geprikt: met titels — zijn naam prijkt i.d. geschiedenis.
- Prijs** (de in geld uitgedrukte waarde van goederen), m. prijzen: voor den — van tien gulden, d. i. waarde; onder den — verkoopen, lager dan de marktprijs; vaste prijzen, er worde niet afgedongen; fabelachtige —zen; fig. er werd een — op zijn hoofd gezet, d. i. een som uitgelooft voor die hem vangt en levert of doodt, verg. Vogelvrij; op—stellen, waardeeren; — stellen op, waarde hechten aan; zie: Fabrieks-, Markt-, Spotprijs.
- Prijs** (datgene, wat iem. door het lot ten deel valt), m. prijzen: een — trekken in de staatsloterij; in deze verloting zijn niets dan prijzen.
- Prijs** (eereprijs als belooning voor studievijf), m. prijzen: die jongen kreeg drie prijzen; evenzoo bij wedstrijden, wedrennen, enz.: met den eersten — gaan strijken; den derden — behalen bij een tooneelwedstrijd, meestal in geld, ook uit een kunstvoorwerp bestaande.
- Prijs** (Fr. prise van prendre, nemen: buit), v. prijzen: een schip — maken, buitmaken, veroveren; voor goede — verklaren.
- Prijscourant** (lijst, waarop de prijs der te leveren koopwaren of der verhandelde effecten is uitgedrukt, prijslijst), v. —couranten.
- Prijselijk, prijslijk** (loffelijk, prijswaardig), bn. en bw.; —er, —st.
- Prijsgeld** (aandeel in de opbrengst van de prijs of den buit), o. —en; —geven (weerloos overgeven), ik gaf —, heb —gegeven: het schip — aan wind en golven; —houdend (op vasten prijs blijvende), bn.; —kamp (wedstrijd om e. prijs), m. —en; —lijst (gedrukte opgave van goederen en effecten met vermelding der prijzen, waarvoor ze a. d. beurs verhandeld zijn), v. —en; —noteering (opgave van den prijs der waren, of v. d. koers der effecten), v. —en; —opgaaf, —opgave (opgave van den prijs, prijscourant, prijslijst), v. —opgaven; —rechter (iem., die bij een wedstrijd den prijs toewijst), m. —s; —uitdeeling (het uitreiken van prijzen), v. —en; een plechtige —; —verklaren (een schip als prijs of buit verklaren), ik heb prijsverklaard; —vers (gedicht, dat bij een wedstrijd is bekroond), o. —verzen; —vraag (wetenschappelijk onderwerp, voor welks goede behandeling of beantwoording openlijk een prijs wordt uitgelooft), v. —vragen.
- Prijzen** (loven, roemen), ik prees, heb geprezen: iemands gedrag —, zich zelven —.
- Prijzen** (van een prijscijfer voorzien), ik prijsde, heb geprijsd: al de waren zijn in dien winkel geprijsd.
- Prijzenhof**, o.: het internationaal — zal gevestigd zijn in Den Haag en zal oordeelen over het te recht of ten onrechte prijsverklaren van schepen.
- Prijzenwaar'dig** (loffelijk), bn.; —er, —st of meest —: een —e daad; ook, —waard.
- Prijzig** (bij prijs, duur), bn.: het spek blijft van 't jaar — (Koetsveld), z. Prijshouden d.
- Prik** (lichte steek met een puntig voorwerp), m. prikken: zegsw. iets op een — weten, eig. tot op een tipje toe, d. i. zeer nauwkeurig.
- Prik** (dun, dor, afgevalen takje), m. prikken.
- Prik** (dierk. negenoo, klein aaltje van ± 0.3 M.), m. prikken: de — dient als aas bij de beugvisserij.
- Prik'je** (kleinigheid in geld), o. prikjes: zegsw. iets voor een — koopen, bagatel, spotprijs.
- Prik'kel** (puntig ijzerlje of priempe), m. prikkels, prikkelen, fig. aansporing, aanmoediging; zie ook Verzenen.
- Prik'kelbaar** (licht gevoelig), bn.; —der, —st: een — man, lichtgeraakt; —heid (lichtgevoelbaarheid, oploopenheid), v. gmv.
- Prik'keldraad** (stofn. vertind ijzerdraad, op regelmatige afstanden van stekels voorzien), o. gmv. ook, Rasterdraad; een —versperping is een afsluiting van loopgraaf of fort door middel van twee of meer rijen —.
- Prik'kelen** (freq. van prikken), ik heb geprikkeld: de hoovaardij van iem. —, aanvuren; iemands natijver —, aanzetten, aansporen; iemands nieuwsgierigheid —, gaande maken.
- Prik'kelleetuur** (leatuur, die de driften en hartstochten der lezers prikkelt en aanvuurt), v. gmv.: bestrijding van —.
- Prik'ken** (steken), ik heb geprikt: iem. of zich met een speld —; fijne dorens —.
- Prik'slee** (kleine, lage slee, die met twee gepunte stokken wordt voortgedreven, voortgeprikt), v. —sleeën; —tje, o. —s.
- Prik'tol** (werptol), m. —tollen; z. Drijftol.
- Pril**, bn: de prille jeugd, de eerste jeugd; het prille groen, eerste, vroege.
- Prima** (eerste, beste, fijnste in zijn soort), v. prima's; verg. —donna.
- Primaat'** (eerste, voornaamste; eertitel van een aartsbisschop als eerste bisschop van een land), m. —maten: de kardinaal — van België.
- Prima-donna** (It. eerste tooneelspeelster of opera-zangeres), v. prima-donna's.
- Primair'** (eerste, oorspronkelijke), bn.: —e getallen, zie Priemgetal; —e kleuren, zie Grondkleuren; een —e vordering, die b.v. in een faillissement vóór andere gaat.
- Prima vis'ta** (muz. op het eerste gezicht), muziek spelen of zingen; handel: op zicht, op vertoon betalen, b.v. een wissel.
- Primeur'** (het eerste), v. gmv.: de — hebben, de eerste zijn, wien iets bericht of toegestaan wordt; meerv.: —s, eerste jonge groenten.
- Primitief'** (van weinig beteekenis), bn. en bw.; —tiever, meest —: de verlichting in dat dorpje is nog zeer —, gebrekkig; in onze stad is het plaveisel nog al —, voor verbetering vatbaar; het is hier erg —, zeer eenvoudig, zonder comfort; een polderkeet is een —ve hut.
- Primitie'ven** (kunst. oude meesters: voorgangers, grondleggers, wegbereiders), m. mv.: de Vl. —, b.v. de gebroeders Van Eyck, en de roem der oud-Ned. schilderschool in 't begin der 15e eeuw: Hans Memling.
- Primitiviteit'** (het nog onbeschaafde, ongevormde, kinderachtige), v. gmv.: de — der natuurvolken, het kinderlijke.
- Pri'mo** (ten eerste), bw.: pro —, ten eerste, vooreerst; zie: Secundo, Tertio, Quarto, Quinto, Sexto, Septimo, Octavo, Decimo, Undecimo, Duodecimo.
- Pri'mo** (de eerste dag der maand), bw.
- Pri'mo en Secun'do** (handel. eerste en tweede wisselbrief), m.: als bij verzending naar overzeesche gewesten de eerste zoek raakt, dient de tweede, en omgekeerd.

Primordiaal' (oorspronkelijk, in eersten aanleg), bn.: —ordialiteit', v. gmv.
Primula (plantk. sleutelbloem, winterbloester als kamerplant), v. —'s: eig. —veris, eersteeling der lente; zie ook Cyclame.
Primus (eerste-prijsbehaler op een school, eerste), m. primussen: dan doen alle —gen gratiassen (C. O.); de — zijn van de klas.
Primus in ter pa' res (Lat. de eerste onder zijns gelijken), m.: de directeur is er de —.
Prin'ceps (de eerste, de vorst, Rom. keizer), m. prin'cipes; verg. Prins.
Principaal' (patroon, hoofd eener zaak, heer, meester, lastgever), m. —palen.
Principaal' (voornaam, hoofdzakelijk), bn.
Princi'pe (grondregel, grondbeginsel, grondstelling, motief of beweeggrond), o. —s: er vreemde —s op na houden; in — tegen iets zijn, nl. in beginsel.
Principieel' (krachtens een beginsel; in principi'e), bn. en bw.: een — tegenstander, —e bezwaren, voortvloeiende uit principes; een — bestrijder, —e beschouwingen; iets — doen uitmaken, dat is — af te keuren.
Prins (Fr. eig. die de eerste plaats inneemt, eerste: koningszoon), m. prinsen: hij is — van den bloede, d.i. uit het regeerend stamhuis; ook, titel: Prins Bismarck; zegsw. van den — geen kwaad weten, totaal onschuldig of argeloos zijn; den — gesproken hebben, niet geheel nuchter zijn, eenigszins aangeschoten, wel wat beschonken.
Prins' dom (gebied van een prins), o. —dommen: het — Oranje.
Prins'eljk (als of eigen aan een prins), bn.: een — leven leiden.
Prinsemarij', prinserij' (Bargoensch: de politie), v. gmv.
Prin'senhof (residentie van een prins), o. gmv.: ook, naam van het stadhuis te A'dam; —vlag (de vlag van Oranje), v. —vlaggen: de — was oranje, wit en blauw (oranje-blauw-bleu).
Prinses' (vrouw van een prins, vrouw. prins), v. —sessen.
Prinses'senbier (eig. bier voor prinsessen, een soort van wit bier), o. gmv.; —boon (slaboontje), v. —boonen; —boontjes (suikerboontjes), o. mv.
Prins'gezind (den Prins toegedaan), bn.
Prins'gezinde (gesch. in de dagen onzer Republiek degene, die vóór den Prins-stadhouder was), m. —n; verg. Oranjeklant.
Print, v. printen; zie Prent.
Printanië're (soep, van jonge groenten enz. bereid), v. gmv.
Pri'or (eig. de eerste, nl. overste in een mannenklooster van Benedictijnen, Dominicanen, Augustijnen, enz.), m. priors; —schap (de waardigheid, de rang van prior), o. gmv.
Pri'o'ra (vooraftgaande feiten), v. mv.
Prioraat' (de waardigheid, het ambt, of het bestuur van prior of prioress), o. gmv.
Prioress' (kloosteroverste in een vrouwenklooster), v. prioressen; ook, **Priorin'**.
Pri'o'ri (van vooraf), bw.: een bewijs, redeneering a —, argumentatie, in welke men van den aard der oorzaak tot den aard der gevolgen besluit; a —, vooraf, reeds dadelijk, verg. Posteriori.
Priorij' (klooster met een prior of prioress; ook, de kerk van zoo'n klooster), v. —en.
Prioriteit' (voorrang, voorkeur), v. gmv.

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

Prioriteits'aandeelen, o. mv., zie Prefereente aandeelen; —leening (leening, die boven of vóór andere gaat en waaraan bijzondere voordeelen zijn verbonden), v. —en.
Pri'se (Fr. snuijfe; vangst, prijs), v. prisen.
Pri'se d'eau (Fr. waterwingebied, voedingsplaats, plaats, waar een waterleiding haar bron heeft), v. prises d'eau.
Priseeren (waardeeren, den prijs van iets bepulen); —der (schatter, taxateur), m. —s.
Pris'ma (kantsuil; driehoekig, langwerpig gestepen glas), o. —'s, —mata; —kijker (veldkijker met prismatische lenzen), m. —s.
Prisma'tisch, bn.: —e kleuren, verg. Spectrum.
Prismof'de (zeker meetkundig lichaam), v. —n.
Prison' (Fr. gevangenis), v. —s; in Vl. o.
Privaat' (plee, W. C., geheim gemak, bestekamer), o. privaten.
Privaat' (bijzonder; particulier), bn.: het algemeen belang gaat voor het — belang.
Privaat'audientie (particuliere audientie), v. —audienties; —college (college voor toehoorders, die zich daarvoor aanmelden), o. —s; —docent (leeraar aan een hoogeschool), m. —en: een — bezit geen aanstelling als professor; —les (les aan één of twee leerlingen), v. —lessen; —leven (ambteloozeven), o. gmv.; —persoon (ambtelooze burger), m. —personen; —recht (recht, dat de betrekkingen regelt tusschen bijzondere personen, tusschen de burgers onderling), o. gmv., de tegenst. is: Strafrecht; —rechtelijk (tot het privaatrecht behoorende), bn.
Privatief' (uitsluitend, eigen, afzonderlijk), bn.: —ve jacht, eigen jacht eener heerlijkheid.
Privatief' (spraak. werkwoord, dat een be-rooven, een ontdoen van, uitdrukt), o. —tieven: schillen, ragen, ontbolsteren zijn —tieven.
Priva'tim (Lat. in 't bijzonder, voor zich zelf, afzonderlijk, in 't geheim), bw.; —i's'simum (acad. college over bijzondere onderwerpen, door den hoogleeraar voor de meergevorderde studenten gegeven), o. —ma.
Privé' (eigen, zelf), o. gmv: voor zijn — handelen, tot eigen baat, niet als ambtenaar.
Privé'-kantoor (niet-publiek kantoor), o. —kantoren.
Privile'ge, privile'gie (voorrecht, wettelijk toegestaan recht, uitzonderingsrecht), o. —ges, —giën: de —s v. d. adel in Fr. vóór 1789.
Privile'ge, privile'gie (vorstelijke vergunningsbrief of vrijheidsbrief), o. —s, —giën: verg. Groot—.
Privilegieeren (bevoorrechten, een voorrecht toekennen, een privilege schenken). (g = g).
Prix (Fr. prijs, waarde), m.: — fixe, vaste prijs, lees: prie fiels; à tout —, tot elken prijs.
Pro (Lat. voor, ten, naar, tot, enz.), vz.: —aris et focis, voor altaren en haardsteden, nl. strijden, als zijnde de dierbaarste bezittingen; —Deo, om Godswil, gratis; —domo, zie Oratio; —forma, voor den vorm; —juventute, voor de jeugd; naam eener vereeniging; —memorie, ter herinnering; —populo, voor het volk; —patria, voor het vaderland.
Pro (Lat. voor), o. gmv.: het — en contra (tegen) eener zaak; zie Pro en Contra.
Probaat' (beproofd, echt), bn.: een — middel, afdoend, op de proef goed bevonden.
Proba'bel (aanneemelijk, waarschijnlijk), bn.
Probabiliteit' (waarschijnlijkheid), v. gmv.

42

Probatum est (Lat. *het is door de proef bewezen goed te zijn, 't is uitmuntend*).

Probeer (beproeven, de proef van iets nemen, onderzoeken); —sel (proef), o. —s; —steen (proefsteen, loetssteen), m. —steenen.

Probitéit' (eerlijkheid, rechtschapenheid), v.

Probleem' (opgave, vraagstuk; twijfelachtige strijdvaang; op te lossen vraagstuk of stelling), o. —blemen; ook, Proble'ma.

Proble'ma (probleem), o. problemen: *het boren van een tunnel is een groot sch —*.

Problematisch', **problema'tisch** (onuitge-maakt, twijfelachtig, moeilijk op te lossen), bn.

Procedé' (methode, wijze van doen), o. —s.

Procedee (handelen, te werk gaan; een rechtsgeding of proces voeren).

Procedu're (rechtsgeding of rechtszaak; ook, rechtspleging), v. —s, —n; zie Proces.

Procent' (ten honderd), o. —en; zie: Per-cent; *het rekenkundig teeken voor Pet. is %*.

Proces' (rechtsgeding; wijze van behandeling; verloop, gang), o. —sen; —kosten (kosten van een rechtsgeding), m. mv.

Proces'sie (plechtige kerkelijke omgang, plechtige bede- of kerkpaart; plechtige op-tocht van priesters en leeken op bijzondere feestdagen), v. —siën, —sies.

Proces'siesgewijze (op de manier van een processie), bw.: *de Edelen trokken — naar het paleis van Margareta (1566)*.

Proces'sievinder (dierk. nachtvinder, familie der spinners), m. —vinders: *de rups van den — is verderfelijk voor de eiken*.

Proces'stuk (document, dat betrekking heeft op een proces), o. —stukken.

Proces-verbaal' (een van ambtswege ge-schreven woordelijk verslag van de toedracht eener oetreding, van den gang eener rechts-zaak, enz.), o. processen-verbaal.

Proclama'tie (afkondiging of openlijke be-kendmaking aan het volk, van wege staats-bestaar, regering of kroon), v. —tiën, —ties.

Proclameeren (uit- of afroepen, afkondi-gen, openlijk bekendmaken).

Procli'sis (spraak. innige aansluiting v. e. eenlettergrepig woordje aan het onmiddellijk volgende), v., b.v. (i)kwas, (i)boek, enz.; **procli'tisch**, bn. en bw.; verg. Enclisis.

Pro-con'sul (landsvoogd over een Romeinsche provincie, met de hoogste macht in rechts-en krijgssaken en met het recht van leven en dood zonder hooger beroep), m. —consuls.

Pro contant' (tegen gereede betaling), bw.

Pro co'pia (Lat. voor afschrift), bw.

Procrus'tes, m. myth. eig. de uitrekker: die n. l. de gevangen reizigers op een bed uitrekte of hun ledelen, die er overstaken afhieuw, hij zelf werd door Theseus gedood; fig. *het —bed der critiek*: critici willen gaarne iets bijvoegen of iets afdoen; op het —bed leggen, b.v. een wet, een verordening verlengen of verkorten.

Procura'tie (schriftelijke volmacht), v. —s; —houder (definitief gevolmachtigde, b.v. van een bankiershuis), m. —houders. (t = s).

Procura'tor (gesch. in 't algemeen: iem., die belast is met geldzaken; in 't bijzonder: degene, die in een provincie het geld moest innen voor den Rom. krizer), m. —s, —to'ren.

Procura'tor (de door den prior gekozen be-heerder der geldmiddelen en verdere stoffelijke zaken in e. klooster), m. —en; ook, Provisor.

Procureeren (bezorgen, verschaffen).

Procureur' (rechtsgeleerde, die een burger-lijk geding aanhangig maakt), m. —s; —schap (het ambt van procureur), o. gm.v.

Procureur-generaal' (officier van justitie bij een gerechtshof of den Hoogen Raad), m. —s-generaal.

Pro De'o (om Godswil, gratis, om-niet), dv.

Produceeren (te voorschijn of voor den dag brengen; voortbrengen, vervaardigen, kweken, telen); —ducent' (voortbrenger), m. —en, zie als tegenstelling: Consument; —duct' (voortbrengsel van landbouw, nijverheid of kunst; opbrengst, vrucht; bedrag), o. —en; —duct' (rek. uitkomst eener vermenig-vuldiging), o. —en, ook: Produkt; —duc'tie (voortbrenging), v. gm.v.: —goederen, bezit-tingen tot voortbrenging van nuttige zaken b.v. fabrieken, werktuigen, grondstoffen, brandstoffen, enz.; —ductief' (vruchtbaar, winstgevend), bn.; —tief, —tiefst: *een uit-vinding — maken: zijn kennis, zijn talenten — maken*; —duc'tiefactor, m. —factoren: er zijn drie —en n. l. arbeid, grond en kapi-taal; —duc'tiekosten (kosten, verbonden aan de voortbrenging van economische goe-deren), m. mv.; —ductiviteit' (vruchtbaar-heid, voortbrengende of scheppende kracht), v. gm.v.: *de — v. d. bodem*.

Pro Eccle'sia et Ponti'fice, d. i. voor Kerk en Opperpriester, devies van het pauselijk eerekrus van verdienste: gedenkkruis, in-gesteld door Leo XIII (1878-1903) bij zijn priesterfeest in 1888.

Proef, proef' ve (toets, onderzoek), v. proeven; rekenk. *de — op de som, de negen—; iem. of iets op de — stellen*, aan een onderzoek onderwerpen, beproeven, toetsen.

Proef 1. (typ. eerste afdrucker correctie), v. —ven: *ik zal u — zenden; zend mij eentweede —*; 2. (proeffe, om iets te keuren; monster, staal), v. proeven: *een — wijn, een — siga-ren; ergens een — van nemen*; —je, o. —s; fig. *op de — preeken, keur; zie Proefpreek*; 3. (handeling, waaruit de juistheid van iets blijkt), v. proeven: *een natuurkundige —, een scheikundige —, een — doen*.

Proef'balans (hand. staat van alle rekenin-gen met de optelling harer debet- en credit-posten en de daaruit afgeleide saldo's in het grootboek), v. —en; —ballon (kleine ballon, opgelaten om de richting en kracht van den wind te leeren kennen; fig. middelje, om de stemming, de richting, de zienswijze van een persoon of van een vergadering te leeren kennen), m. —ballons, zie Ballon; —blaaide (een stukje goudblad, bevestigd aan een glazen staafje, dat de elektrische lading over-neemt, blaaide van den electrophoor), o. —s; —blad (afdruk, dienende als proefvel, druk-proef), o. —bladen, —blaadjes; —boring (het boren op proef naar delstoffen), v. —en; —dier (dier, waarop proefnemingen gedaan worden), o. —en: apen worden gebruikt als —en om b.v. door inspuiting een of andere ziekte (typhus) op te wekken, zie ook Vivisectie en —konijntje; —druk (boekdr. eerste afdruk, welke als proef moet dienen), m. —drukken; —fleschje (fleschje met een proeffe wijn), o. —s; —houdend (echt, van goed gehalte), bn.; —jaar (jaar op proef), o. —jaren: *het — dient om het be-wijs te geven, dat men b.v. voor het kloos-ter roeping heeft; ook, een tijdelijke aan-*

stelling b.v. als leeraar aan een H.B.S., zie Proeftijd; **-konijntje**, o. -s, ook fig. zie **-dier**; **-les** (schoolles op proef), v. -lessen; **-lokaal** (lokaal van een brander, brouwer of wijnkooper, waar men hun dranken kan proeven en keuren ook: café), o. -lokalen; **-naald** (toetsnaald), v. -en: de - wordt over den toetssteen gestreken, om het achtergebleven spoor te vergelijken met dat van het te keuren gouden voorwerp; **-neming** (het nemen van een proef tot onderzoek van hoedanigheid, gehalte, werking, enz.), v. -en; **-nummer**, **-nummer** (nummer van een dagblad, enz. ter kennismaking), o. -s; **-ondervindelijk** (door proeven gestaafd), bn. en bw.: -e natuurkunde, d. i. de physica; iets - bewijzen, door proeven. **Proefpreek** (Prot. preek v. e. theologisch candidaat, als proef, ook: van een proponent op een vacante plaats), v. -preken; **-rit** (eerste rit, als proefneming, met wagen, tram, trein, enz.), m. -ritten; **-schrift** (schoon-schrift als proef), o. -en; **academisch** -, geschrift van een doctorandus, waarop hem de titel van doctor wordt verleend, zie Dissertatie; **-station** (landbouw-proefstation), o. -s: een - is een rijksinrichting voor scheikundige landbouw-analyse; **-steen** (toetssteen voor goud en zilver), m. -steenen; **-stuk** (meesterstuk bij de voormalige gilden), o. -stukken; zegsw. zijn - leveren, bewijs van bekwaamheid afleggen of inleveren; **-tijd** (tijd, dat men ergens, b.v. in een klooster, op proef is; tijd van zelfbeproeving), m. -tijden; na driejarigen - werd hij tot de geloften toegelaten, verg. Proefjaar; **-tocht** (reits, welke als proef moet gelden), m. -en: een - met een nieuwe auto, een - met een vliegtuig; **-tuin** (landbouwtuin, tuin tot het nemen van proeven in het telen en kweken van kruiden, groenten, gewassen), m. -en; **-veld** (akker, waarop landbouwproducten tot proef geteeld worden), o. -velden; **-zuivelboerderij** (boerderij met melkerij en boterbereiding, welke als model kan dienen), v. -en: de - te Hoorn. **Pro' en con'tra** (Lat. *vóór* en *tegen*), o.: het - eener zaak. **Proes'ten**, ik proestte, heb geproest: wij zullen het uit-, den lach niet kunnen inhouden, zenuwachtig in lachen uitbarsten. **Proe've**, v. proeven; zie Proef. **Proe'ven** (onderzoeken, hoe iets smaakt; ondervinden, leeren kennen), ik heb geproefd: gij moet dien wijn goed -, keuren; nu kan hij dat leed ook eens -, ondervinden; men kan uit dat gedicht den Engelschman -. **Proe'ver** (drinkebroer), m. proevers. **Prof** (stud. professor), m. proffen. **Profaan'** (ongewijd, wereldsch, niet-kerkelijk), bn. en bw.: de -ane geschiedenis, een -schrijver; ook: goddeloos, onheilig. **Profana'tie** (ontheiliging, onteering, spot met het heilige, heiligschennis), v. -s, -tiën. **Profaneeren** (ontheiligen, ontwijden, onteeren; met het heilige spotten). **Profeet'** (in het O. T. een door God verlicht heilig man, die aan anderen, b.v. een koning, de waarheid durft zeggen of een straf aankondigen; verder, iem. die het verborgene weet, iem. die de toekomst voorspelt: voorzeg'ger, ziener), m. profeten: de - Elias, Elizeüs, Jesaja, Ezechiël; het O. T. telt 45 profeten

en 3 profetessen, en van 16 zijn de profetieën opgeteekend, zij leefden van 1100-400 v. C.; zegsw. een -, die brood eet, wiens voorspellingen weinig beteekenen, geen waarde hebben, verg. Weerprofeet; een - is niet ongeërd dan in zijn vaderland, Bijbel. geen man van verdienste wordt in zijn eigen land zoo geëerd als in het buitenland, Matth. 13: 57; **ongeluks-**, die rampen voorspelt, zie I Kon. 22: 18; zie ook: Casandra. **Profes'sen** (de gelofte doen afleggen als kloosterling); zie Gefrofest. **Profes'seur'** (Fr. onderwijzer, leeraar), m. -seurs: - de billard, beroepsbiljarter, enz. **Profes'sie** (beroep, bedrijf, betrekking), v. -s. **Profes'sie** (het afleggen der beloften van gehoorzaamheid, armoede en zuiverheid door kloosterlingen), v. -s. **Professional** (Eng. iem., die een tak van sport als beroep uitoefent), m. -s. **Profes'sor** (Lat. leeraar, inzonderheid hoogleeraar), m. -so'ren, -s; stud.: prof. **Professoraal'** (tot het hoogleeraarsambt behoorende), bn. en bw.: fig. hooggeleerd, alledoftigst, beslissend: op -raten toon; Stoffel zei dat zoo - mogelijk (Mult.) **Professoraat'** (hoogleeraarsambt), o. -raten. **Professo'renkrans** (vereniging, club, kransje van professoren), m. -en. **Profeteeren** (voorzeg'gen, voorspellen). **Profe'tenaamt** (Bijb. de waardigheid van profeet), o. gmv.; **-broodje** (zeker fijn kadeltje), o. -broodjes, zie ook Jerem. 37: 21; **-mantel** (Bijbel. kenteeken v. h. profetenambt), m. -s; **-scholen** (Bijb. voorbereidingscholen der profeten), v. mv.: de - werden door den profeet Samuel gesticht, waar jonge mannen door studie der Mozaïsche wet en een ascetischen levenswandel tot godsdienstleeraars werden opgeleid; **-staf** (Bijb. teeken der profetenmacht), m. -staven. **Profetes'se** (vrouwelijke profeet), v. profetessen. **Profetie'** (voorzegging van wat zeker zal gebeuren en door geen menschelijk verstand te voren kan geweten worden), v. -tieën. (t=s). **Profe'tisch** (voorzeggend), bn. en bw.: hij sprak op -en toon; de Byzantijnen geloofden aan de -e kracht van droomen. **Profi'ciat!** o. een gelukwensch: het strekke tot voorspoed! geluk er mee! **Profiel'** (het gelaat van ter zijde), o. -en: een Grieksch -, een regelmatig -, iem. in - teekenen, schilderen, van terzijde gezien; zie: en profiel alsmede en face; bouwk. verticale doorsnede in de lengte of de breedte: het - van een te bouwen huis, evenzoo: het - van een spoorbaan, dijk, kanaal, ook: in -; nog: het beloop van een lijst. **Profiel'steen** (bouwk. siersteen), m. -en. **Profij't** (Fr. voordeel, winst, nut), o. -en. **Profij'telijk** (voordeelig, winstgevend), bn. en bw.: komt mijn voorstel u - genoeg voor? **Profij'tertje** (klein kokertje op een blaker, om er de eindjes kaars op af te branden), o. -s, ook wel: Zuinigje. **Profileeren** (een profiel aan iets maken). **Profita'bel** (voordeelig, winstgevend), bn. en bw.: -er, -st: op -e wijze. **Profileeren** (voordeel of nut trekken uit; gebruik maken van): - v. d. gelegenheid. **Pro for'ma** (voor het oog, voor den vorm), bw.

Profundis, v.; zie De profundis.

Profusie (eig. vergieting, fig. verkwisting, verspillig, overdaad, overvloed), v. gmv.

Prognatisme (het vooruitspringen v. h. onderste deel v. h. aangezicht), o., ook **Prognatie**, v.: — komt veel voor bij misdadigers.

Prognose (geneesk. voorzegging, voorspelling, ook, aanwijzing van den vermoedelijke loop eener ziekte), v. —s.

Prognosticon (voorspelling, voortekenen, voorbode, horoscoop), o. —s.

Prognostiek (voorzeggingskunst), v. gmv.

Prognostisch (voorzeggend), bn. en bw.

Programma (lijst, overzicht, opsomming van wat bij een feest, enz. zal plaats hebben of gegeven zal worden), o. —s: het — der feesten, het — van de beginselen van een nieuw ministerie, het — der cursuslessen; het — v. e. concert; ook: **Program**, o. —s; —muziek (muziek, welke een feitelijk gebeuren in groote trekken wil verklanken), v. gmv. zie **Absolute muziek**.

Progres'sen (voorderingen), v. mv.

Progres'sie (voortuitgang, voortgang, opklimming bij trappen; reeks), v. —s, —siën: — bij jaarwedden, een rekenk. —

Progressief (voortschrijdend, opklimmend), bn. en bw.: — sieve assimilatie (spraakk.), b. v. in: lommerd uit lomberd; een — sieve belasting; het schoolgeld — heffen, naar hooger tarief, hoe grooter 't vermogen der ouders is.

Progressieve methode (methode v. renteberekening in rekening-courant), v. gmv.

Progressist (voorstander, aanhanger v. d. voortuitgang op staatkundig gebied), m. —en.

Progressistisch (voortuitstrevend), bn.: de — e partij in Spanje; zie **Progressief**.

Progroom, m. —s, zie **Pogrom**.

Prohibeeren (verbieden, verhinderen).

Prohibitief (werend, verbiedend, afhoudend), bn.

Prohibitie-stelsel (stelsel van beperking van den vrijen in- en uitvoer, door allerlei bepalingen), o. gmv.

Prohibitionis'ten, m. mv.: de — willen den vrijen invoer van allerlei goederen b. v. van sterke drank belemmeren of beletten.

Project (bedoeling, oogmerk, ontwerp; plan, voorslag ter uitvoering eener zaak), o. —en.

Projecteeren (ontwerpen, plannen maken, voornemens zijn; ook: door teekening in projectie voorstellen of afbeelden).

Projectie (afbeelding van een voorwerp, vlak of lijn op een plat vlak), v. —s, —tiën; —lantaarn (verbeterde sciopicon), v. —lantaarns; —leer, v. gmv. (j = j).

Projectiel (schiettuig, ook: wat door een vuurmond geworpen wordt), o. —en. (j = j).

Prol (brij, bestaande uit schijven zoete appelen en stukjes bruin brood, gekookt in karnemelk, ook: appelprol), v. gmv.

Proleet (philister, proletariër), m. proleten.

Proletariaat (de gezamenlijke armen, de gezamenlijke proletariërs of behoeftigen, bezitlozen; vierde stand), o. gmv.: het geleerde —.

Proletariër (behoefte, iem., die voor zijn levensonderhoud niets bezit dan zijn arbeidskracht en die, zoo arbeid ontbreekt, tot armoede vervalt), m. —s: een arbeider kan ook — worden door ziekte, invaliditeit of ouderdom.

Pro libito (ad libitum, naar believen), bw.

Prolixiteit (wijdloopigheid), v. gmv.

Prolig (dik, als prol), bn. en bw.; —er, —st: fig. wat zit hij — in de winterkleeren!

Pro loco (Lat. voor de plaats van inwooning).

Prolongatie (beleening op korten termijn nl. voor een maand, b. v. op effecten), v. (g = g).

Prolongeeren (den vervaltermijn van een wissel verlengen, een lateren termijn of tijd bepalen, verschuiven), (g = g).

Proloog (voorrede, inleidingsrede, voorafpraak), m. —logen: de — in het eerste bedrijf van den *G. van Aemstel*.

Pro memo'rie (ter herinnering), bw. **P. m.**

Promena'de (wandeling, wandelweg), v. —s.

Promena'dedek (wandeldek op zeeschepen), o.

Promeneeren (wandelen, zich verteren).

Promesse (belofte; schuldbrief, acceptatie, orderbriefje, orderbiljet), v. —messen.

Prome'theus, m. myth. zoon v. Ja'petus, e. der Titanen; hij roofde, Zeus of Jupiter ten spijt, het vuur in een vlierstok uit den hemelen leerde het den menschen kennen; tot straf zond Zeus Pandora, ook ketende hij — met diamanten boeien aan een rots, waar een adelaar overdag zijn lever, die des nachts weder aangroeide, kwam uitpikken; Hercules doodde den vogel en verlost den lijder. (eu = ui).

Pro mil'le, per mille (per duizend of $\frac{1}{1000}$), bw.

Prominent (voortuisspringend, uitstekend).

Promotie (bevordering tot hooger rang; toekenning van een academischen graad), v.

—tiën, —ties; —partij (studentenfeest of feest bij een promotie), v. —partijen. (t = s).

Promotor (bevorderaar, voornaamste drijver eener zaak; professor, onder wiens leiding een doctorandus promoveert), m. —s, —to'ren.

Promoveeren (bevorderen; den academischen graad van doctor verwerven; den academischen graad van doctor verleenen); wanneer zult gij —? iem. —

Promoven'dus (doctorandus, die op het punt staat den doctorstitel te behalen d. i. te promoveeren), m. —vendi. (en = en).

Prompt (vaardig, gereed; haastig, gezwind; zonder tijdverlies, op den bepaalden tijd, stipt op tijd), bn. en bw.; —er, —st: een — e bediening, een — betaler; — op zijn tijd passen.

Promptitu'de (Fr. vlugheid, voortvarendh.), v.

Promulga'tie (openbare bekendmaking, afkondiging v. e. wet, bekrachtiging), v. —gaties.

Promulgeeren (bekendmaken, afkondigen).

Pronneur (zwtser, pocher, bluffter), m. —s.

Pronikgetal (rek. som van een kwadraat en zijn wortel), o. —getallen, b. v. $6 = 2 \times 2 + 2$.

Pronk 1. (sieraad, opschik), m.: dwaze —; veel —, maar weinig goede smaak; zegsw. te — staan, vero. straf oefening; aan of op de kaak staan; 2. (dorpsprocessie, gevolgd door kermis, in Limburg), m. —en, zie **Bronk**.

Pronk'appel (pompoen), m. —s; gew., —

bed (praalbed, staatsiebed), o. —den; —

beeld (prachtig standbeeld), o. —en; —

boon (grote, fraaigekleurde sierboon), v. —en.

Pron'ken (vertoon maken), ik heb gepronkt; —er (salerijonker), m. —s; —erij' (het pronken), v. —en; —ster, v. —s, zie **aid**.

Pron'kerig (tijdel), bn. en bw.: een — heertje; hij is altijd — gekleed, opgedirkt.

Pronk'gewaad (staatskleedij), o. —waden;

—juweel (kostbare edelsteen), o. —juweelen;

fig. een — van een vrouw, die nl. uitmunt door deugden of schoonheid; —kamer (kamer, waarin de mooiste meubels staan, salon),

- v. -s; **-kast** (kast met fraaie en kostbare dingen), v. -en; **-sieraad** (een of ander mooi voorwerp, iets schoons), o. -sieraden; **-sier** (behaagzieke vrouw), v. -s; **-stuk** (voorwerp, waarmee men pronkt, kostbaar sieraad), o. -stukken, fig. hij is een - van deugd, een - van geleerdheid; **-ziek** (-zuchtig, gaarne pronkende), bn.: een -e vrouw; **-zucht** (-ziekte), v. gmv.
- Prono'men** (voornaamwoord), o. -mina.
- Pronominaal'** (voornaamwoordelijk), bn.
- Prononceeren** (Fr. uitspreken, sterk doen wilkomen); zie Geprononceerd.
- Pronuncia'tie, pronuncia'tie** (uitspraak van een taal), v. gmv.: de - is een afdeling der taalstudie, (t = s); zie Phonetiek.
- Pron'selaar** (knoeier, kwanselaar), m. -s.
- Pron'selen** (knoeien, broddelen, kwanselen), ik heb gepronsd; **-geld** (zakgeld, pasgeld), o. gmv.; **-werk** (knoeiwerk), o. gmv.; w.g.
- Pronunciament'o** (manifest of protest van Spaansche of Z.-Amerik. krijgsoversten en soldaten tegen hun regeering, de opstand zelf), o. -mento's.
- Pronuncia'tie** (uitspraak), v. gmv.; meer: Pronuncia'tie. (t = s).
- Prooi** (buit, aas), v. -en: de duif wordt soms een - van den sperwer, het lam van den wolf, de kip of de eend van den vos; fig. de boerderij werd een - der vlammen, zij ging in vlammen op; de rijkdommen der kasteelen werden een - der overwinnaars, roof; hij is aan wroeging, aan wanhoop ter -, overgegeven.
- Proostij'** (woning v. e. proost), v. -en. vero.
- Proost** (voorzitter van een kapittel van kanunniken, ook belast met het beheer der tijdelijke goederen van het kapittel, alsmede met de regeling der tijdelijke zaken), m. -en.
- Prop** (stop van hooi, werk, stroo, hout, enz.), v. propjes; ook, balletje deeg of voedsel; zegsw. met iets op de -pen komen, er mee voor den dag komen, iets te berde brengen.
- Prop** (kort, dik persoontje), m. en v. -pen.
- Propaedeu'tica** (eig. voorbereiding; algemeene inleiding tot de eene of andere wetenschap), v. gmv.; **-tisch** (voorbereidend), bn.: een -examen, nl. in de voorbereidende vakken; als zn. o. (eu = ui).
- Propaganda** (elk middel, dat wordt aangewend, om voor kerkelijke, staatkundige of sociale meeningen of waarheden aanhangers te winnen; moete, die men doet, om die ingang te doen vinden), v. gmv.; **-gandeeren** (een leer, een stelsel verkondigen, voortplanten); **-gandist'** (persoon, die propaganda maakt), m. -en: een - voor de drankbestrijding; **-gandis'tisch** (het ledental vermeerderend), bn.: -e pogingen, -e vergaderingen.
- Propagatie** (voortplanting, uitbreiding), v.
- Propageeren** (voortplanten, uitbreiden); zie Propagandeeren. (g = g).
- Pro pa'tria** (Lat. voor het vaderland), bw.
- Pro-pa'tria-papier** (Hollandsch papier met dezen naam als watermerk), o. gmv.
- Propeller** (Eng. drijvende of voortstuwende schroef b.v. in vliegmachines), v. -s.
- Pro'per** (net, zindelijk), bn. en bw.; -der, -st: met -e handen; zich - wasschen; -tjes, bw.: alles is daar -.
- Prophylac'tisch** (verhoedend, preservatief, voorbehoedend, afwerend), bn.: -e maatregelen, -e middelen, bijv. kinine tegen de malaria.
- Prophyla'xe** (voorbehoeding, voorkoming van ziekten; leer, die over het behoud der gezondheid handelt en over de maatregelen en middelen tegen epidemieën, als desinfectie, inenting, quarantaine, enz.), v. gmv.; - heet ook Prophylac'tica of Prophyla'xis.
- Prop'je** (borreltje jenever), o. -s; z. Spatje.
- Prop'jesschietsen** (volkst. n. borreltjes naar binnen-schietsen of snel opdrinten), o. gmv.
- Proponeeren** (voorstellen, voorstellen).
- Proponent'** (voordrager, voorsteller; candidaat-predikant), m. -en.
- Proponents'plaats** (kleine Hervormde gemeente, waar een proponent kan worden beroepen), v. -en.
- Propoost'** (aambod, voorslag; rede, gesproken woorden), o. propoosten.
- Propor'tie** (evenredigheid, overeenstemming, verhouding), v. -tiën, -ties: in -, in verhouding; z. Geportionneerd.
- Proportionneel'** (in verhouding, evenmatig, naar evenredigheid), bn., -neele.
- Propos', o.: d -**, juist van pas, zie verder: Apropos; lees: propoo'.
- Proposi'tie** 1. (voorstel, voorslag, aanbod), v. -tiën, -ties; ook, hoofdstelling; 2. (dichtk. voorstelling v. h. onderwerp bij den aanvang v. e. heldendicht), v. -s, -tiën, b.v. Ik zing den ondergang van d' eersten wereldgrond, enz. (Bild.).
- Prop'pen** (met kracht oprullen), ik heb gepropt: de jongen propte zijn mond vol, zijn zakken vol; het was daar proppend vol.
- Prop'penschieter** (jongensspeelgoed, klappbus: deze werkt door samenspersing van lucht met den stamper), m. -schietters.
- Pro'pria**, Lat. eigen: -auctorita'te, uit eigen macht; -cau'sa, in eigen zaak.
- Pro'pria ma'nu** (Lat. met eigen hand, eigenhandig), bw; zie P. m.
- Pro'prio mo'tu** (Lat. uit vrijen wil), bw.
- Prop'pter hoc**, zie Hoc.
- Prop'vol** (tjokvol, overvol), bn.: de zaal was -.
- Propyle'ën**, v. mv.: zuilengangen van marmmer als toegang tot de Gr. tempels, inz. die van den burcht te Athene, ten tijde van Pericles vervaardigd.
- Pro ra'to** (Lat. ook, naar rato: naar evenredigheid, in verhouding tot ieders deel), bw., verg. Rata.
- Prorogeeeren** (verdagen, uitstellen). (g = g).
- Prose'cium** (voortooncel, het voorste deel nl. vóór het gordijn), o. -nia, -s.
- Proscrip'tie** (verbanning, vogelvrijverklaring), v. -ties, -tiën; lees: proo-scrip'-sie.
- Prosec'tor** (assistent in de anatomie), m. -tors, -to'ren.
- Prosecu'tie** (vervolgving), v. -s, -tiën.
- Proseliet'** (Bijbel. bij de Joden een heiden, die Joodsche gebruiken, b.v. sabbatsviering en inachtneming der spijszweeten overnam; bij de Christenen: nieuwbekeerde, bekeerling, er bij gekomene), m. -lieten; **-enmaker** (gelooftwerver), m. -s; **-enmakerij** (het maken van een of meer proselieter), v.
- Proser'pina**, v., myth. gemalin v. Pluto; de koningin d. onderwereld; zie Persephone.
- Pro'sii!** (Lat. wel bekomme het u! gezondheid).
- Prosodie'** (dichtk. leer der versmitten, deel der metrie; kunst, om verzen in de maat te schrijven), v. gmv., zie Versificatie.

- Prosopographie'** (beschrijving van karakter en levensomstandigheden), v. —graphieën.
- Prosopoi'a**, v., zie Personificatie.
- Prospect'** (uitzicht, verschiep; ook: uitwendige opstand van een gebouw in teekening, plantteekening), o. prospecten.
- Prospect'or** (iem., die mijnen, vooral goudmijnen tracht op te sporen), m. —s.
- Prospect'us** (voorloopige aankondiging, b.v. van een boek, waarbij opgave van formaat, letter, prijs, aantal deelen of afleveringen; beschrijving der voordeelen en voorwaarden eener uit te geven leening, enz.), o. —sen.
- Prosperiteit'** (geluk, welvaart, bloei, voorspoed), v. gmv.
- Pros'sen** (broddelen, knoeien), ik heb geprost.
- Pro'tasis** (voorzin van een periode), v. —sen.
- Protecteur'** (Fr. beschermer), m. —s; vr. —tri'ce, —s.
- Protect'ie** (bescherming, begunstiging, hoede), v. gmv., lees: —leksie; —handel, m. gmv.
- Protectionis'me** (beschermend stelsel, het stelsel van beschermende invoerrechten voor handel en binnenlandsche nijverheid), o. gmv.
- Protectionist'** (voorzin van beschermende rechten), m. —nisten; —isch (de protectie betreffende), bn.: —e invoerrechten.
- Protect'or** (beschermer), m. —to'ren, —s: Cromwell was — van Engeland (1648—'58).
- Protectoraat'** (beschermheerschap), o. gmv.; ook: land, waarover dit beschermheerschap wordt uitgeoefend, en dan in 'tmv. —raten.
- Protégé'** (Fr. beschermeling, gunsteling), m. protégé's; vr. —gée, —s.
- Protecteeren** (beschermen, vooruithelpen).
- Proté'nestoffen** (eiwitstoffen), v. mv.
- Protest'** (tegenspraak, mondeling of schriftelijk verzet; formeete weigering tot betaling van een gepresenteerden wissel), o. protesten.
- Protestant'** (Hervormde), m. Protestanten.
- Protestan'tenbond** (vereeniging, in 1870 opgericht, van moderne Protestanten), m. gmv.
- Protestantis'me** (leer en geloof der Protestanten of Hervormden), o. gmv.
- Protestantsch'** (Hervormd), bn.: een —e gemeente, het —e geloof, de —e kerk; —gezind, bn.: de —gezinde bevolking van N.-Nederland.
- Protesta'tie** (Fr. verzekering, betuiging), v. —s, —tijen; ook, het protesteeren, het protest, het opkomen tegen.
- Protesteeren** (zich verzetten, verzet aantekenen, opkomen tegen; handel: het protest van een wissel gerechtelijk laten opmaken).
- Pro'teus**, m., myth. e. zeegod met voorspellend vermogen en die verschillende gedaanten kon aannemen: zegsw. *hij is een —*, een zeer wispelturig mensch. (eu = ui).
- Pro'thesis** (spraakk. voorvoeging), v., b.v. in *slinker* (linker), *nijver* (ijver), *tachtig* (acht).
- Protocol'** (oorkonde, getrouw verslag e. staatkundige vergadering of v. e. congres), o. —len.
- Protonota'rius** (lid van het college der 7 pauselijke notarissen, belast met het opmaken van alle akten in de pauselijke kanselarij), m. —notarii; ook eere-titel, die recht geeft, den mijter te dragen.
- Protoplas'ma** (eiwitachtige stof, de levende stof der dierlijke en plantaardige cellen), o. —plasma.
- Prototy'pe** (Bijb. voorafbeelding; ook: oorspronkelijk model, eerste afdruk eener etsgravure, enz.), o. —typen.
- Protozo'ön** (éénellig wezen, oerdiertje), o. protozoa, protozoën.
- Prot'sen** (bluffen, drukte maken).
- Protuberan'tie** 1. (geneesk. uitwas, gezwel), v. —s; 2. (sterrenk. plek in de zon, die sterker licht uitstraalt dan de omgeving), v. —s.
- Prouveeren** (pleiten, bewijzen, in 't voordeel zijn van): dit —veert niet voor hem.
- Pro've** (liefdegave; gift in brood, vleesch, enz.; levenslang onderhoud in of door een liefdadig gesticht), v. proven; zie Preuve.
- Provençaal'** (bewoner van Provence, provincie in Z.-Frankrijk), m. —galen; fig. troubadour der middeleeuwen. (g = s).
- Provençaalsch'** (van Provence; als zelfst. nw. taal in het zuiden van Frankrijk, thans een dialect), o. gmv.; (g = s); bn.: de — dichters.
- Provença'len** (ridderlijke minnezangers der 12e en 13e eeuw in zuidelijk Frankrijk of Provence, zomede in N.-Spanje), m. mv.
- Proven'ce-olie** (olijf- of boomolie), v. gmv.
- Provenier'** (degene, die een prove geniet, ook: hij, die in een arnhuis levenslang een vast onderhoud geniet), m. proveniers.
- Proveniers' huis** (gebouw of gesticht voor proveniers), o. —huizen.
- Provenu'** (Fr. opbrengst, voordeel, bedrag, winst), o. provenu's.
- Prover'be, prover'bium** (spreekwoord, kern- of zedenspreuk), o. —s, —bia.
- Proverbiaal'** (spreekwoordelijk), bn. en bw.
- Proviand'** (mondvoorraad, voorraad van eetwaren, leeftocht b.v. van een leger), v. gmv.; —eeren (van leeftocht of levensmiddelen voorzien), verg. Approviandeeren; —schip (schip, dat proviand aan de vloot levert), o. —schepen; —wagen (mil. wagen met levensmiddelen voor de troepen), m. —s.
- Provident'ie** (voorzienigheid, voorzorg), v.
- Providentieel'** (voorzienend, van hooger hand of door de Voorzienigheid geschikt), bn.
- Provinciaal'** (gewestelijk), bn.: de —ale Staten, het — bestuur, een —blad; zn.: 1. (iem. uit de provincie, niet uit een groote stad, dorpeling, provincialist), m. —alen; 2. (hoofd der kloosterlingen eener bepaalde orde in een kerkprovincie), m. —alen.
- Provinciale Sta'ten** (college van gekozenen in elk onzer provinciën onder voorzitterschap van den Commissaris der Koningin), m. mv.; zie Gedeputeerde Staten.
- Provinciale syno'de** (vergadering der bisschoppen eener kerkprovincie), v. —s; ook: —ciaal concilie.
- Provinciale wa'terstaat** (zorg voor en toezicht op den waterstaat van rivieren, kanalen, enz. van wege de provincie), m. gmv.
- Provincialis'me** (gewestelijke uitdrukking; kleinsteedsche bekrompenheid; gehechtheid aan zeden, gewoonten der eigen provincie), o. —cialismen; onder de —n zijn vooral de Limburgismen eigenaardig.
- Provincialist'** (iem. uit de provincie, niet uit de hoofdstad, plattelandicus), m. —en.
- Provin'cie** 1. (onderdeel v. e. rijk), v. —ciën, —cies; de elf Ned. —ciën; 2. (kerkelijke afdeling, v. —cies, —ciën, zie Kerkprovincie); 3. (afdeeling der Hervormde kerk bevattende vele classes), v. —cies, —ciën; 4. (naam, dien de A'dammers geven aan het overige deel van Nederland, het Parische: la Provincie), v. gmv.

Provin'ciehout (rood verhout, campechehout, Braziliëhout), o. gmv.; —**roos** (zekere vleeschkleurige roos), v. —rozen.

Provi'sie (handel, percentsgewijze belooning van commissionnairs in effecten bij in- of verkoop, makelaarsloon), v. gmv.: de — is thans $\frac{2}{10}$ % ook, Commissieloon. (s = z).

Provi'sie (voorraad van levensmiddelen, mondvoorraad), v. —sies, —siën. (s = z).

Provi'siekamer (voorraadkamer), v. —kamers; —**kast** (kast tot berging van levensmiddelen), v. —kasten; —**kelder**, m. —s.

Provisioneel (bij voorbaat, vooruit, uit voorzorg, voorshands, voorloopig), bn. en bw.

Provisor (Fr. voorloopig, provisioneel), bn. en bw.: de —e openstelling v.d. schouwburg.

Provi'sor (zaakbezorger, ook: bevoegd beheerder van een apotheek), m. —s, —so'ren.

Provi'sor (toezien, bestuurder), m. provi'so'ren, —s; de —en v. e. oude-mannenhuus.

Provi'sor, m. —s; z. Procurator (klooster).

Provocateur (Fr. iem. die provocceert), m. —s.

Provoe'tie (Fr. wildaaging, uitarting), v. provocaties, —tiën.

Provoceeren (Fr. tergen, tarten, ergens toe opeischen; ergens aanleiding toe geven).

Provoost (opziener van orde en tucht in een legerplaats), m. provoosten. vero.

Provoost (militair straflokaal), v. gmv.: de soldaat kreeg drie dagen —, opsluiting.

Proximateit (nabijheid), v. gmv.

Prox'za (de taal v. h. dagelijksch leven: ongebonden stijl), o. gmv.: fig. het — van het leven, alledaagsche.

Proza'sch (ongebonden van stijl, niet-dicht-terlijk, gewoon, alledaagsch), bn. en bw.

Prozals'me (het proza, fig. het alledaagsche), o. gmv.

Prozalist (iemand, die in prozastijl schrijft), m. prozasten.

Prozamensch (het tegengestelde van een idealist), m. —mensen; —**schrijver** (prozalist), m. —schrijvers; —**stijl** (ondicht), m. gmv.

Pru'de (Fr. preutsch, gekunsteld of kwezelachtig zedig), bn.; als zn. v. pruden.

Pruden'tie (omzichtigheid; wijsheid, verstantig oordeel), v. gmv. (t = s).

Pruderie' (nuffigheid, gemaktheid, kwezelachtige preutschheid), v. pruderieën.

Pruik, paruk 1. (Fr. perruque: behaard hoofddeksel), v. —en; ook, dik hoofdhaar;

2. (ouderwetsch man, nl. met een pruik op), m. —en: scherts. wat een oude —! een sociëteit vol oude —en; hij heeft de — op, nl. de bokkepruik, zie ald.: de — staat of zit hem scheef, hij is slecht gemutst;

3. (v.e. gestopte tabakspijp: overdoed, verspillig), v.: hij stopte zijn pijp met een —.

Pruik'ebol (houten kop, waarop een pruik gemaakt wordt), m. —bollen; fig. iem. met een verwilderden haarbos.

Pruik'kenmaker, m. —makers: hij loopt op een —sdruffe, d.i. eenigszins gejaagd; —**stijl** (in letteren en bouwkunst e. stijl vol gemaaktheid), m. gmv., zie Barok; —**tijd** (het laatste deel der 18e en 't begin der 19e eeuw, Jan-Sahietijd), m. gmv.: in den — werden door heeren, dames en door schoolkinderen zelfs pruiken gedragen, fig. tijd van onnatuur en gemaktheid: portretten uit den —, dichters uit den —.

Pruik'kerig (aan den pruikentijd eigen, ouderwetsch, verouderd), bn.; —er, —st.

Pruil'en (mokken, misnoegen of wrevel toonen, omdat men zich verongelijkt acht), zij pruilde, heeft gepruild.

Pruil'hoek (plaats, waar men gaat zitten pruilen), m. —en, ook, strafhoek v. e. kind.

Pruil'mond (pruilende mond, met vooruitgestoken lippen; ook, iem. die pruilt), m. —en.

Pruim 1. (pruimeboom), m. pruimen; 2. (gele of blauwe vrucht van den pruimeboom), v. —en: de wilde —, de kwets —, de eier —, de blauwe —, de gele — of boeren —; 3. (stukje of plokje tabak, om er op te kauwen), v.

Pruim'neboom (plantk. vruchtboom, waaraan pruimen groeien), m. —boomen.

Pruimedant' (grote, gedroogde blauwe pruim uit Frankrijk), v. —en; zie Prumel.

Pruim'melaar (VI. pruimeboom), m. —s.

Pruim'memond (een preutsch mondje), m.: zij trok een —je, zette een mondje zóó, alsof zij pruim wou zeggen.

Pruim'en (tabak kauwen), ik heb gepruimd: fig. smakelijk eten, als b.v. kinderen doen.

Pruim'konserf (konserf v. pruimen), o; —**taart** (taart, met geconfijte pruimen belegd), v. —en.

Pruim'mepit (pit in een pruimesteen), v. —ten.

Pruim'er (iem., die tabak pruimt), m. —s; ook, iem. die smakelijk eet; zie Pruimen.

Pruimerij' (het pruimen, ook, voedsel, spij's), v.: voor de — zorgen.

Pruim'mesteen (steen in de pruim), m. —en.

Pruimsch (ernstig, diepdenkend), bn. en bw.: Toon trok den mond in een —e ploot (Cremmer); hij keek erg —.

Pruim'tabak (tabak, die geschikt is om gepruimd te worden), v. gmv.

Pruis (inboorting van Pruisen), m. Pruisen.

Pruis'en (aardr. koninkrijkin Duitschland), o. bn. en bw.:

Pruis'sich, bn. en bw.: hier is wat — geld; zegsw. dat ziet er — uit, leelijk, slocht; vergelijk Spaansch; het is er — toegegaan, heftig.

Pruis'sich-blauw (Berijtsch-blauw, Parijsch-blauw, zekere kieuw stof), o. gmv.; —**zuur** (zeker giftig zuur, blauwzuur), o. gmv.

Pruil (nietig ding, beuzeling, vod), o. prullen.

Pruil'achtig (onbeduidend, nietig, beuzelachtig), bn. en bw.; —er, —st.

Pruil'dichter (rijmelaar, poëte van den kouden grond), m. —dichters; —**dichtertje**, o. —s.

Pruilla'ria (allerlei prullen), o. mv.

Pruil'lenhoel (pulleij, rommel), m. gmv.; —**kast** (beryploos voor prullen), v. —kasten;

—**kist**, v. —kisten; —**kraam** (kermiskraam met prullige zaken), v. —kramen; —**mand** (snipper- of papiermand), v. —manden.

Pruillerij' (beuzeling, vod), v. prullerijen.

Pruil'tewerk, pruil'werk (werk, dat geen of weinig waarde heeft), o. —werken.

Pruil'tig (nietig, roddig), bn.; —er, —st.

Pruil'poëet (prulldichter, rijmer), m. —poëten; —**poëzie** (min soort van poëzie), v. gmv.;

—**schrift** (knoeierig schrift, hamepooten), o. gmv.; —**schrijfster** (dame, die prullig proza schrijft), v. —s; —**schrijver** (schrijver van prullig proza), m. —s; —**werk** (onbeduidend werk, beuzelwerk), o. —en, z. Prullewerk.

Prumel', prunel' (een van pit en schil ont-dame, gedroogde witte pruim uit Italië), v. —len.

Pru'ne (roodpaars van kleur), bn.

Prunel'la (plantk. lipbloemig plantje der wei-en bouwlanden met viole. bloemen), v. —s.

Prut (gestremde melk, wrongel), v. gmv.

Prut, bn.: zij is niet —, zij is lastig, on-

hebbelijk; *het is daar niet* —, in orde.
Pruts (*ding van geen waarde, vod*), v. —en; fig. — *van volk*, d. i. gepeupel.
Prut'selen (*knoeien, prutsen*), ik prut'selde, heb geprut'seld; —**werk**, o.; ook **Prut'sen** (*broddelen, knutselen, beuzelen*), ik prut'ste, ik heb geprut'st; —**er**, m. —s; —**werk**, o. gmv.
Prut'telen (*borrelend koken; knorren, mopperen*), ik heb geprut'teld; —**aar** (*mopperaar*), m. —s; —**aarster** (*vrouw, die moppert*), v. —s; —**arij** (*het aanhoudend prut'telen*), v. —en.
Prut'telig (*knorrig*), bn.; —**er**, —st: *een — oud man, brommig, mopperig*.
Prut'terig (*als prut, klontterig, verdikt*), bn.; —**er**, —st: *de brij is —*.
Psalm (*godsdienstig lied, gewijde harpzang*), m. —en; de —en zijn ten getale van 150, meestendeels door koning David gedicht en in de H. Schrift opgenomen; zie: Psalter, Souter.
Psalm'berijming (*het op-rijm-stellen van de psalmen-Davids*), v. —en: voortreffelijk worden genoemd de — van Marnix van St. Aldegonde (1538—'98) en van Dathenus (1531—'90); sierlijk is de — v. d. dichter Ten Kate (1819—'89); —**boek** (*boek met de berijmde psalmen*), o. —en; —**bord** (*Prot. zwart bord in de kerk, waarop de te zingen psalmen en gezangen worden aangegeven*), o. —en, ook: Kerkbord, Gezangbord; —**briefje** (*Prot. lijst van psalmen en gezangen*), o. —s; de predikant verstrekt het voor den kerkdienst aan den organisten den voorlezer; —**dichter** (*dichter van psalmen*), m. —s; —**gezag** (*het zingen v. e. psalm*), o.
Psalmist' (*dichter van psalmen*), m. —en: de koninklijke —, koning David.
Psalmodie' (*psalmgezang*), v. —dieën.
Psalmodieeren (*psalmzingen*).
Psalm'vertaling (*overzetting v. e. psalm, niet in versmaat*), v. —en: de — van Vondel; zie ook Psalmberijming.
Psalm'zingen (*het zingen van psalmen*).
Psalm'ter (*verzameling van psalmen, psalm; ook: dertiensnarig speeltuig ter begeleiding van het psalmzingen*), o. —s.
Psalter'ion (*driehoekig snaarinstrument der oude Israëlieten*), o. —s; zie Psalter.
Psalter'ium (*boek met de psalmen, ook, psalter*), o. —s.
Pseu'do (*vals, bedrieglijk, misleidend*), bn.: *een — schoolopziener, een — student*, iemand, die zich uitgeeft als zoodanig.
Pseudoniem' (*verbloemde, verdichte naam*), o. —en; zie Schuilnaam.
Pst (*klankn.*), tw.: geluid, om iem. te roepen.
Psy'che (*Gr. woord voor ziel*), v.
Psy'che, v., myth. de vlinderleugelige minnares van Eros; fig. de verpersoonlijking van de menschelijke ziel nl. in de gedaante van zoo'n meisje; lees: *psi'e'-che*.
Psyché' (*draaispiegel, beweegbare spiegel waarin men zich te voeten uit kan zien*), v. —'s.
Psychia'ter (*dokter voor zielsziekten*), m. —s.
Psychiatrie' (*leer der zielsziekten*), v. gmv.; —**a'trisch** (*de psychiatrie betreffende*), bn.: —*e deskundigen, een — rapport*.
Psy'chisch (*de ziel betreffende*), bn.
Psychologie' (*zielkunde*), v. gmv.
Psycholo'gisch (*van of betreffende de zielkunde, zielkundig*), bn. en bw.
Psycholoog' (*iem., die de ziel tot onderwerp van studie maakt, zielkundige*), m. —logen.

Psycho'se (*zielsziekte*), v. gmv.
Psy'cho-therapie' (*geneesk. behandeling van zielsziekten*), v. gmv.
Ptoleme'us, gesch. gemeenschappelijke naam der vorsten van Egypte, 323—30 v.C.
Pu' (*Chineesche lengtemaat, ± 1,67 M.*), v. —s.
Puberteit' (*geslachtsrijpheid*), v. gmv.
Publica'tie (*bekendmaking, openbare afkondiging*), v. —tiën, —ties, (t = s); —**ceeren** (*openlijk bekendmaken, door den druk in 't licht geven*); —**cist'** (*dagbladschrijver*), m. —en; —**citeit'** (*bekendheid, openbaarheid*), v. gmv.: *ergens — aan geven, ruchtbaarheid*.
Publiek' (*de menschen, de bezoekers, het gehoor, enz. in een publieke zaal*), o. gmv.
Publiek' (*openlijk, openbaar; wereldkundig, ruchtbaar*), bn. en bw.; —**er**, —st: *de — e optie, de openbare meening, het — en privaat-leven v. e. minister; iets — verkoopen*.
Publiekrecht'elĳk (*tot het publiek recht behoorend*), bn.: *het publiekrecht of staatsrecht regelt de verhouding tusschen de burgers en den staat*.
Publikaan' (*tolpachter bij de oude Romeinen, tollenaar*), m. —kanen, zie Luc. 18: 10.
Puck (*zekere kietne doghond*), m. pucks.
Pue'blo (*Sp. gemeente, plaats*), v. —'s.
Pud (*gewicht van 40 Russische ponden, ruim 16 KG.*), o. puds; ook Poed.
Pud'ding (*zie: podding*), m. pudding; —**poeder** (*poeder als grondbestanddeel van een pudding*), o. gmv.; —**vorm** (*blikken of steenen bakje, waarin de pudding zijn vorm krijgt*), m. —vormen; —**zak** (*zak, waarin de pudding wordt bereid*), m. —zakken.
Pudiek' (*eerbaar, kuisch*), bn.; —**er**, —st.
Pueriel' (*Fr. kinderachtig*), bn.; —**riĳiteit'** (*kinderachtigheid*), v. gmv.
Puf (*lust, trek*), v. gmv.: *ik heb daar geen — in*, d. i. geen zin of lust. gmv.
Puf'ten (*blazen, vooral van de warmte*), ik heb gepuft: *zitten —; fig. snoeven, bluffen*.
—ferig (*blazerig, benaauwd v. d. warmte*), bn.
Pui (*benedendeel van een winkelgevel, ondergevel*), v. puien: —**tje**, o. —s: *een artistiek —*.
Pui (*voorkant of bordes van het stadhuis, waar bekendmakingen worden afgelezen*), v. puien.
Puik (*het beste, het uitsie'kende, het voortreffelijkste, het uitgelezenste*), o. gmv.: *het — van wven aardschen schat (Vondel); het — der schoonen; het —je, het allerbeste*.
Puik (*best, uitmuntend*), bn.: —*e waren, —e groenten: die aardappels zijn —, voortreffelijk*.
Puik'best (*opperbest, zeer puik*), bn. en bw.
Puik'dichter (*uitmuntend dichter*), m. —s; *Vondel is een —; —schilder (uitstekend schilder)*, m. —s: *Rembrandt is een —; —juweel (pronkjuweel)*, o. —juweelen; —**sieraad** (*zeer kostbaar sieraad*), o. —sieraden; —**stuk** (*meesterstuk*), o. —stukken.
Puil'ader (*ader, die uitpuilt, spatader*), v. —s.
Puil'len (*buitenwaarts uitzwellen*), de oogen hebben gepuuld: *de oogen puilen den man uit de kassen; verg. Uitpuilen*.
Puil'oog (*uitpuilend oog*), o. —oogen.
Puil'oog (*iem. met puilloogen*), m. en v. —en.
Puim'steen (*lichte, poreuze vulkanische steen, gestolde lava*), m. —steenen, als stofnaam, o. gmv.: —*dient den verver tot het gladschuppen van houtwerk*.
Puin (*stukken steen, afval van metselwerk of muren*), o.: *een muur kan in of tot — vallen*.
Puin'hoop (*boomval*), m. —en; zie Ruïne.

Puis'je o.: (een) — *vangen of puisjes-vangen*; zie **Puistjevangen**.
Puis'sant (Fr. *machtig, vermogend*), bn. en bw.; —er, —st: — *rijk, schatrijk*. (t = t).
Puist (*blaar, etterzweer*), v. puisten; zegsw. *zich een — lachen*, zie **Bochel**; *de — aan iets hebben*, *hokel*, verg. **Mier**. gmz.
Puist'jevangen (*beldeurtje spelen*), hij ving en heeft puistje-gevangen: *belletjetrekken, aanbellen en wegloopen*.
Puit (*een visch, ook kikker*), m. puiten. gew.
Puit'aal (*stekelvinmige zeevisch, ± 3 dM.*), m. puitalen: *de — leeft in de noordelijke zeeën*; zie: **Aalkwabbe** en **Kwabaal**.
Puk'kel (verkl. van *pok: puistje, bobbellje*), v. pukkels; ook: **Peukel** en **Pokkel**.
Pul (*krulke, dikbuikig kannetje*), v. pullen.
Pul (*breede, hooge vaas*), v. —len.
Pul'chri studio (Lat. *aan de studie v. h. schoone*).
Pul'chrum pro pa'tria mo'ri (Lat. *het is schoon voor het vaderland te sterven*).
Pul'ken (*peuleren*), ik heb gepulkt: *zit zoo niet in je neus te —, d. i. pluizen*.
Pul'lebroer (*drinkebroer*), m. —broers.
Pul'len (*drinken, zuipen*), ik heb gepuld.
Pullman-car (Eng. *Amerikaansch salonspoorrijtuig*), v. —cars: *dergelijke, van alle gemakken voorziene wagons, heeten naar den fabrikant Pullman, eigenaar van groote constructiewerkplaatsen nabij Chicago*.
Pulp (*zeker veevoeder: uitgeperste beetwortels ontdaan van de suikerstof, ook: houtpap en aardappelbrij der fabrieken*), v. gmv.
Pul'que (*Mexicaansche alcoholische drank, bereid uit het sap v. d. agave*), m.: l.: *poel'ke*.
Puls (*buisvormige holle boor tot het doen v. een grondboring*), m. —en.
Pulsatie (*het slaan van het hart of van een pols, polslag*), v. pulsaties. (t = s).
Pulsatief (*kloppend*), bn.: —*lieve pijn*, het pijnlijk kloppen van zieke lichaamsdeelen.
Pulseeren (*slaan, kloppen*); zie **Pulsatie**.
Pul'ver (*poeder, stof*), o. gmv.
Pul'verisa'tor (*besproeiingswerktuig*), m. —s.
Pul'veriseeren (*tot poeder maken, stampen*).
Pp'ma (*katachtig roofdier*), m. —'s; z. **Poema**.
Pum'mel (*onbehouwen man, boer*), m. —s.
Pun'na (*killte hoogvlakte in Peru*), v. *puna's*.
Punaf'se (*koperen stijfje met breeden, platen kop tot het vastzetten van teekeningen, platen, enz.; duimpje*), v. —s.
Punch (*eig vijf, oorspr.: arak, suiker, citroen water en thee; ook, pons*), v.; —**bowl** (*ponsskom, ponsschaal*), m. —s; —**glaasje**, o. —s. (ch = sj).
Punch (Eng. *harlekijn der poppenkast*), m. ook: *naam van een Londensch humoristisch-satirisch tijdschrift*. (ch = sj).
Punctualiteit (*stiptheid, juistheid, nauwkeurigheid*), v. gmv.
Punctua'tie (*de leer der zin- of scheiteekenplaatsing*), v. gmv. (tie = sie).
Punctueel (*stipt, nauwkeurig*), bn. en bw.
Punc'tum (*rustteeken, stip, punt*), o. puncta; als tw.: *klaar, basta, afgedaan*.
Pu'nisch (*Carthaagsch*), bn.: *Rome voerde met Carthago drie —e oorlogen, welke met den ondergang van Carthago in 146 v. C. eindigden*.
Punt 1. (*spits, uiteinde*), v. —en: *de — van een naald, van een mes, van een dolk; de — van een degen*; zegsw. *daar kun je een — of —je*

aan zuigen, een voorbeeld aan nemen; de —jes zijn er bij hem af, de scherpzinnigheid; 2. (*landtong*), v. punten: *een — omzeilen*; 3. (*spraak. sluitteeken*), v. punten; 4. (*stipje*), v. —en: zegsw. *de —jes op de v's zetten*, precies zijn, zie **I**; zie ook: **Brandpunt**, **Gezichts—**, **Licht—**, **Oogpunt**; 5. (*meetk. stip, einde eener lijn*), o. —en: *een cirkel trekken, die door drie —en gaat*, zie: **Hoekpunt**, **Raak—**, **Snij—**, **Toppunt**; 6. (*een bepaalde plaats*), o. —en: *op dat — van den weg moet ge rechts omstaan; het — in den horizon, waar de zon op 22 Juni opkomt*, verg. **Vereenigings—**, **Kruis—**; 7. (*onderdeel van een verhandeling, lezing, gesprek, zaak, enz.*), o. —en: *hij is nu aan — drie zijner verhandeling; de —en van een aanklacht; op het — van eer, d. i. in zake het eergevoel, is hij zeer gevoelig; verder: het — in quaestie, zaak; tot het kritieke —komen, deel der zaak; dat zal in dit proces een donker — blijven, deel, onderdeel*; 8. (*tijdstip*), o. —en: zegsw. *op 't — staan van te vertrekken: de vijand stond op het —, het fort te nemen*, verg. **Tijdstip**; 9. (*merk of aanduiding*), o. —en: *hoeveel —en heb je voor rekenen? voor elk vak kan men tien —en halen: school, examen of wedstrijd; het doode —, zie aldaar*.
Punt'dicht (*dichtk. kort gedicht met een geestigen zet in den laatsten versregel*), o. —dichten, zie **Epigram**; —**dichter** (*schrijver v. puntdichten*), m. —dichters: *Huygens is —, ook Staring is —*.
Punt'draad (*stofnaam: prikkeldraad, rasterdraad, stekeldraad, zie ald.*), o. gmv.; (als voorwerpsn.), m. —draden.
Punteeren (*afstippelen; de voorloopige voorwaarden eener overeenkomst vaststellen*).
Punteer'ijzer (*werktuig v. e. glasblazer*), o. —ijzers; ook, —*stang*.
Pun'ten (*aanspitsen*), ik puntte, ik heb gepunt: *een paal —, er een punt aan maken*.
Pun'ter (*soort van puntige schuif, smal vaartuigje met platten bodem in de veenstreken*), m. —s; —**man** (*schipper, kenner van den weg in den doolhof van vaarten, slooten, gaten, plassen, die er zijn in velen*), m. —mannen.
Pun'tig (*spits, scherp, smedig*), bn. en bw.; —er, —st: *een —e rots; fig. een — gezegde, geestig, hekelend; in geldzaken is hij zeer —, punctueel nauwkeurig; ze is in alles zoo —, net, zindelijk, proper*.
Punt'lijn (*typ. stippellijn*), v. —en.
Pupil (*onmondige leerling, minderjarig pleegkind, kostleerling*), m. en v. pupillen.
Pupil' (*ontl. oogappel*), v. pupillen.
Pupil'enschool (*mil. opleidingsschool*), v.
Puree (*zeer fijn gesneden of gewreven vleesch*), v. gmv.; ook, dito aardappelen.
Pu'ren (*zuiveren, louteren, ziften, zuigen uit, halen uit*), de bij heeft honig gepuurd. w. g.
Purga'tie (*buikzuivering*), v. —s, —tiën.
Purgatief (*buikzuiverend middel*), o. —tievén.
Purgato'rium (*theologisch woord voor zuiveringsplaats of vagevuur*), o. gmv.
Purgeeren (*den buik zuiveren, ontlasten veroorzaken; ook, fig. zich zuiveren, verantwoorden*), (g = g); —**drank** (*geneesk. drank om te purgeeren*), m. —en.
Purifica'tie (*reiniging, zuivering*), v. gmv.
Purificeren (*zuiveren, reinigen*).
Pu'rim, Pu'rimfeest (*groot nationaal feest, dat nog door de Israëlieten in de maand Maart*

gevierd wordt) o., lees: Poe'rim, het — dient ter herinnering aan de redding der Joden in Perzië, zooals dat in den Bijbe wordt beschreven, zie Esther 9: 24; ook, Hamansfeest.

Pur'im (Hebr. *druckte, lawaaimakerij, geurmakerij*), o. gmv.

Puris'me (*zucht naar of jacht op het zuiveren der taal van barbarismen*), o. gmv.

Purist' (*taalsifter, taalzuiveraar*), m. —en.

Puristerij' (*overdreven taalzuivering*), v. —en.

Puritein' (*in Eng. een streng Protestant*), m. puriteinen: de —en willen de kerk vrijmaken van den staat en van alle menscheelijke instellingen en achten dit de ware reinheid der kerk.

Pur'mer (*meerpolder in N.-Holland*), v.

Pur'per (*beroemde paarsroode verfstof, der oudheid reeds, thans verkregen door menging v. karmijn met ultramarijn*), o. gmv.: het — is waarschijnlijk een uitvinding der Phoeniciërs (purperslakken, Tyrus); het — werd om zijn kostbaarheid de kleur der heerschers en van het hoogste gezag (Byzantium); thans kleur van het gewaad van prelaten en bisschoppen: zegsw *die geestelijke heeft het — ontvangen*, is verheven tot prelaat; —**achtig** (*lijkende op purper*), bn.; —er —st: —e bloemkleuren; —en (*van purper*, ook, *purperkleurig*), bn.: een — mantel, — wolkes; —en (*purperkleurig maken*), ik heb gepurperd; —**glans** (*purperkleur*), m. —glansen: de — van het avondrood; —**gloed** (*purperglans*), m. mv.; —**hoen** (*stellooper in Afrika*), o. —ders; —**kleurig**, bn.: een —e japon, —e schoenen, een — gelact, paars van kleur; —**mossel** (*purperslak*), v. —s; —**reiger** (*moerasvogel: roodbruine reiger, ook in Z.-Holland in den zomer*), m. —s; —**rood** (*blauwrood evenals purper*), bn., als zn. o.; —**slak** (*buikpootig weekdier, dat het purper der oudheid opleverde*), v. —slakken.

Purpriet' (*roode kleurstof in wijn*), v. gmv.

Purpuri'ne (*kleurstof uit meekrap*), v. gmv.

Pur'-sang (*Fr. volbloed, inzonderheid van Arab. of Engelsche paarden, d. i. van een zuiver of echt ras*), bn.; ook, zn. (*raspaard*).

Purser (*Eng. administrateur aan boord*), m. —s.

Pusillanien' (*kinderrachtig, onbewuidend*), bn.

Put (*in den grond gegraven diepte, geboorde opening*), m. putten: een Beer—, Regen—, Zink—, zie ald.; spreekw: *Als het kalf verdronken is, dempt men den —*, zie: Dempen en Kalf; —**baas** (*voorman van een ploeg polderjongens*), m. —bazen; —**boor** (*aardboor, grondboor*), v. —boren; —**galg** (*toestel boven een put*), v. —en; —**ger** (*zeew. scheepsjongen ter groote vaart*), m. —s, vero., zie Harpoen (Vondel), vers 96; —**haak** (*afhangende putstok*), m. —haken: zegsw. *getrouwd zijn over den —*, d. i. in vrije liefde vereenigd zijn; —**huisje** (*afdakje boven een put met rol en ketting, om water in een emmer te kunnen ophalen*), o. —s.

Put'lut (*koude drukte, onnodige omslag*), o. gmv.: veel — hebben.

Pu'toor, m. putoren; zie Pitoor.

Puts, —e (*houten scheepsemmer*), v. putsen.

Put'sen (*scheepst. water scheppen met een puts*), ik putste, heb geputst.

Puttees (*Eng. beenwikkelaars, breede banden die om het onderbeen gewikkeld worden dan vastgemaakt*), m. mv.

Put'ten (*water ophalen*), ik putte, heb geput: fig. *ontleenen aan, trekken uit*; —**ter** (*iem., die water put, fig. drinkebroer*), m. —s.

Put'ter (*dierk. distelvink*), n. putters.

Put'ting (*scheepst. touwwerk*), v. —s; ook: Put'tingwant, o.: touwen en tuigkettingen.

Put'water (*water uit een put, welwater*), o. gmv.; verg. Regenwater.

Puur (*Fr. zuiver, onvervalscht*), bn. en bw.: *dit is pure wijn, dat is — goud; het is pure goedwilligheid van je chef, louter; zij deed het — om hem te treiteren*, enkel, alleenlijk.

Puzzle (*Eng. raadsel, moeielijkheid, strikvaag*), v. —s; ook. aardigheid tot tijdverdrif; **puzz'len** (*zich met puzzles bezig houden*), ik —de, heb gepuzzled, b.v. figuren samenstellen met bouwsteentjes; —**werk** (*monnikenwerk*), o.: het maken van sommige fraaie handwerken is een echt —.

Py(j)a'ma (*nachgevaad*), v. —s: de — is van zijde, flanel, katoen en bestaat uit een broek en een soort van uniformjasje.

Pygme'e, m. myth. fabelachtige dwerg in Afrika of in Indië; Homerus en ook Herodotes gewagen van hem; fig. onbeduidend schildertje, dichtertje, enz.

Py'lades, m., myth. trouwe gezel van den waanzinnigen zwerveling Orestes.

Pyramidaal', bn.; zie Piramidaal.

Pyrami'de, v. pyramiden; zie Piramide.

Pyrene'e'n (*aadr. grensgebergte tusschen Frankrijk en Spanje*), m. mv.: het —eesche schiereiland d. i. Spanje en Portugal.

Pyriet' (*zwavel, kies in steenkool*), o. gmv.

Pyrole'ne (*zeker machinesmeer*), v. gmv.

Pyromanie' (*manie tot brandstichting*), v.

Pyrome'ter (*vuurmeter, nl. tot meting van hooge warmtegraden*), m. —meters.

Pyro'pe (*geelroode granaat*), m. en o. —n.

Pyrotech'nicus (*vuurwerkmaker*), m. —ci.

Pyrotechnie' (*vuurwerk*), v. gmv.; fig. een — van geestige zellen.

Pyrotechniek' (*vuurwerkerskunst, kunst om vuurwerk te maken*), v. gmv.

Py'rha, v., zie Deucalion.

Pyrrhonis'me (*twijfelleer*), o. gmv.: het — heet naar den Grieksch wijsgeer Pyrrho.

Py'rhus-overwinning (*gesch. overwinning door den koning van Epirus van dien naam (318—272 v. C.) op de Romeinen behaald in 279 v. C.*), v., fig. een overwinning, die op ontzettende verliezen te staan komt, zoodat men niet meer opgewassen is tegen de overwonnenen.

Pytha'goras, beroemde Grieksch wijsgeer, ± 522 v. C. te Samos geboren.

Pythago'risch, bn.: *de —e tafel*, d. i. de tafel van vermengvuldiging; *de —e stelling*, of *de stelling van Pythagoras*: meetk. in den rechtehoekigen driehoek is, als *a* en *b* de rechtehoeks. en *c* de hypotenusa is: $a^2 + b^2 = c^2$; een — zwijgen, langdurig, zooals de wijsgeer het oplei aan nieuwe leerlingen.

Py'thia, v., priesteres van het orakel van Apollo te Delphi, die vanaf een drievoot profeteerde.

Py'thisch, bn.: *de —e spelen*, om de 4 jaar te Delphi ter eere van Apollo gevierd.

Py'thon, m. myth. draak, door Apollo gedood.

Py'thon (O.-I. groote, niet-vergiftige slang van 8—10 M., op de Soenda-eilanden), m. —s.

Pythonis'sa (*waarzegster, profetes*), v. —'s.

Q.

- Q. A.** — *Quod attes'tor*, hetgeen ik getuig.
Q.B.F.F.Q.S. — *Quod bo'nim. fe'lix, faustum'que sit*, hetgeen goed, gelukkig en gezegend moge zijn: God geve over dit werk, deze handeling, Zijn zegen; **Q.F.F.Q.S.** — *Quod fe'lix, faustum'que sit*, hetgeen gelukkig en gezegend moge zijn.
Q.E. — *Quin'ta essen'tia*, zie Quintessens.
Q.e.d. — *Quod e'rat demonstran'dum*, z. ald.
q.l. — *quan'tum li'bet*, zie ald.
q.p. — *quan'tum pl'a'cet*, zie ald.
q.q. — *qualita'te qua*, zie ald.
q.s. — *quan'tum sa'tis of suff'icit*, zie ald.
Quaer. — *Quae'ritur*, zie ald.
Quaest. — *Quaest'io*, zie Quaestie.
Quat. — *Quatern'per*, zie ald.
q.v. — *quan'tum vis*, zie ald. ¹⁾
- Q**, v. —'s. De 17e letter van het alfabet.
Qua (als, zooveel als), bw: — *dokter*, in de hoedanigheid van; — *mandata'rius*, als lasthebber; — *talis*, als zoodanig; zie ook **q.q.**
Quadraat' (vierkant: *regelmatige vierhoek*, d. i. *vierhoek*, met *gelijke zijden en gelijke hoeken*), o. quadraten; ook, Kwadraat.
Quadrage'na, — *geen'* (boetedoening van 40 dagen), v. — *ge'nen*: ook, kwijtschelding van straffen, beantwoordende aan genoemden boetetijd in de R.-K. kerk.
Quadrant' (het vierde gedeelte van een cirkel; werktuig om de breedte op zee te meten, hoekmeter, hoogtemeter, graadboog), o. quadranten; ook, Kwadrant.
Quadratuur', v.: de — *des cirkels*, het veranderen van een cirkel in een vierkant van gelijke grootte; fig. iets onuitvoerbaars, onmogelijks.
Quadreeren (in het vierkant brengen, de oppervlakte berekenen, in de 2e macht verheffen), fig. bij elkaar passen, voegen.
Quadri'ga (zege- of strijdswagen, met vier paarden naast elkaar bespannen), v. —'s.
Quadril'le (dans, ook, kaartspel voor vier personen), v. quadrilles. (qu = k).
Quadrilleeren (het quadrille-spel spelen).
Quadrillioen' (millioen in de vierde macht), o. —drillioenen.
Quadri'vium (het viertal hoogere, vrije kunsten), o.; zie Vrije Kunsten.
Quadroon' (een soort van kleurling), m. —dronen, vr. ook: —*drone*, lees: *kwadroon*: en was zij kenbaar als —, toch was Eliza schoon (Ter Haar); zie Quarterone.
Quadrup'e'den (viervoetige dieren), m. mv.
Quadrupel (viervoudig), bn.: *Quadrupel-alliantie*, viervoudig verbond (26 Oct. 1666).
Quae'ritur (er wordt gevraagd, de vraag is); zie **Quaer**.
Quaes'tie (Lat. vraag: *vraagstuk, geschilpunt, strijdpunt*), v. —tiën, —ties: de *minister stelde de kabinets—*, dreigde met ontsagneming van 't ministerie in zijn geheel; de *persoon of zaak in —*, waarover gehandeld wordt; er is geen — van, dat lijdt geen —, het spreekt vanzelf; een *medische —*, een *hygiënische —*.
Quaestieus' (onzeker, betwistbaar, onopgelost, twijfelachtig), bn.; —zer, —t of meest —. (t = t).
Quaes'tor (Romeinsch ambtenaar: *schatmeester*; stud. *penningmeester*), m. —tors, —to'ren.
Quaestuur' (ambt van *quaestor*), v. gmv.
Qualifica'tie (betiteling, toekening eener eigenschap; *geschiktheid, deugdelijkheid*), v. —ties, —tiën.
Qualificatief' (nader bepalend, omschrijvend), bn.
Qualificeeren (een zaak benoemen, beschrijven, een zekeren titel geven; *geschikt, vatbaar, gerechtigd maken*); ook: *Qualificeeren*.
Qualita'te qua (Lat. in de hoedanigheid van, *ambtshalve, met volmacht*); zie **q.q.**
Qualitatief' (volgens de waarde, de gesteldheid, het gehalte), bn.
Qualiteit' (gesteldheid, hoedanigheid, aard: eigenschap van een ding of van een persoon; *titel, dieiemands stand of rang aanduidt*), v. —en; ook, Kwaliteit.
Qua'liter, — *ta'liter*, hoe het ook zij, het zij zoo 't wil.
Quand mé'me (Fr. hoe het ook ga), bw.; ook: tot elken prijs, in weerwil van alles.
Quant à moi' (Fr. wat mij betreft), bw.: *zijn quant à soi*, gevoel van eigenwaarde.
Quantitatief' (volgens de hoeveelheid, naar de *quantiteit, naar het getal*), bn.
Quantiteit' 1. (hoeveelheid, menigte, bedrag, grootte, *tijdduur*), v. —teiten, ook, Kwantiteit; 2. (dichtk. langere of kortere duur der lettergrepen, b.v. in een vers).
Quan'tum (hoeveelheid, bedrag, dosis, *getal; maat*), o.: — *libet*, zooveel als men belieft, zie **q.l.**; — *placet*, zooveel men wil, voorzover men wil, zie **q.p.**; — *satis*, — *sufficit*, zooveel als genoeg is, zie **q.s.**; — *vis*, zooveel gij wilt, zie **q.v.**
Quarantai'ne (gedwongen verblijf gedurende een bepraalden tijd van personen, goederen, schepen enz. op een bepaalde plaats) inz. voorschepen, die van plaatsen komen, waar men weet, dat een besmettelijke ziekte heerscht, vroeger 40 dagen, vandaar de naam —; ook: de *plaats zelve*, v. gmv.: een *schip in — plaatsen*. (qu = k).
Quart (muz. de vierde toon van den grondtoon af, deze zelf mee inbegrepen), v. quarteren; meest, Kwart.
Quartero'ne, quadro'ne (kind van een blanke en een tercerone of omgekeerd), m. en v. —s; ook: *Quartero'on, Quadroon'*.
Quartair', bn. eig. vierde; geologische term: het — *e tijdperk, de jongste aardvorming, diluviale en alluviale*.
Quartet', o. —tetten; zie **Kwartet**.
Quartijn', m. —tijnen; meestal: **Kwartijn**.

1) De *qu* als *kw* uit te spreken; in Fr. woorden is de uitspraak van *qu* = *k*.

- Quar'to (in)** (een vel papier in vieren gevouwen; zeker boekformaat).
- Quar'to** (ten vierde), bw.
- Quar'si** (schijnbaar, nagenoeg, bijna, als 't ware); hij deed —, als verstonde hij mij niet, kwansuis; een —dokter, d.i. kwakzalver; een —contract, een schijncontract.
- Quateren'perdagen** (de drie vastendagen telkens bij 't begin van een nieuw jaargetijde en wel op Woensdag, Vrijdag en Zaterdag in de R.-K. kerk), m. mv.
- Quatrain'** (dichtk. een strophe van 4 regels inz. in een sonnet), o. —s; de 2 quatrain's vormen het octaaf van een sonnet.
- Quatre-mains'** (Fr. pianostuk, voor 4 handen gezet), v.: een — spelen; —speler, m. —spelers.
- Querulant'** (proceszuchtige, iem. die zich altijd verongelijkt waant; iemand, die altijd met bezwaren, klachten aankomt), m. —en. (qu = kw).
- Qui'bus** (een vreemde, rare vent, een kwast), m. —bussen; meestal: Kwibus.
- Qui'dam** (iemand, een zeker persoon; ook gebruikt voor iem., die gekke streken uithaalt), m. —dams; meestal: Kwidam.
- Quidproquo'**, o.; z. Qui-pro-quo.
- Quiëtis'me** (v. Lat. *quies*, rust), o.: het — is een mystieke richting in het Christendom waarbij gestreefd wordt naar een zich geheel verdiepen in de Godheid, met vernietiging van elke persoonlijke werkzaamheid.
- Quiëtis't'** (aanhanger van het quiëtisme, stille zweeper), m. —tisten.
- Quint** (muz. de vijfde toon deze zelf mee inbegrepen, v. d. grondtoon; de dunste en helderste snaar op snaarinstrumenten), v. quinten, ook: Kwint; zegsw. de — sprong hem, hij raakte uit zijn rustige stemming, werd erg boos.
- Quintaal'** (gewicht van 100 KG.), o. —talen: in Eng. en Amerik. = 50 KG.
- Quint'essens** (eig. de tot vijfmaal overgehaalde geest van een vloeistof; het fijnste, beste, edelste, krachtigste eener zaak; het pit, de kern van iets; fig. het draaipunt van eenig vraagstuk), v. gm.v.; zie **Q.E.**
- Quintet'** (vijfstemmig muziekstuk), o. —teten; ook, Kwintet.
- Quin'to** (ten vijfde), bw.
- Quiproquo'** (Lat. de een voor den ander; mis-
- verstand, verwisseling), o. —'s. (qu = kw).
- Quiri(e)ten** (eig. Quiri'tes: eere naam der oud-Romeinsche burgers), m. mv.
- Quirina'lis**, een der zeven heuvelen van Rome, waarop thans het paleis van den koning van Italië zich bevindt, fig. de Italiaansche staatsregering), o.; (qu = kw); meestal: Quirinaal.
- Quitan'tie** (bewijs van ontvangst, kwijfbriefje, ontvangstbewijs), v. —tiën, —ties; gewoonlijk, Kwitantie: — vragen.
- Quitan'tiezegel** (plakzegel van 5-cents op een kwitantie v. f 10 of hooger), o. —zegels.
- Quiteeren** (voor voldaan teekenen; ontlaan, laten varen), soms: Kwiteeren.
- Quit'te** (Fr. los, vrij, ledig, zonder winst of verlies), bn.; (qu = k); zie Kiet.
- Qui-vi've?** (Fr. eig. wie is daar?), v.: zegsw. op zijn — zijn; hoede; (qu = k); zie Werda?
- Quod absur'dum** (Lat. hetgeen ongerijmd zou zijn).
- Quod erat demon'stran'dum**, Lat. hetgeen te bewijzen was; zie **Q.e.d.**; lees: kwot.
- Quod'libet** (platte opmerking, laffe woordspeling, kwinkslag, spotternij), o. —libets: een muzikaal —, een potpourri.
- Quod li'cet** (Lat. wat geoorloofd of betamelijk is).
- Quod li'cet Jo'vi non li'cet ho'vi** (Lat. wat Jupiter past, is den os niet veroorloofd, d.i. wat den een past, past niet voor allen).
- Quo'rum** (wettelijk aantal leden, van een college, dat minstens vereischt wordt om wettig een besluit te nemen), o. —s.
- Quo'ta, quo'te** (evenredig aandeel, dat ieder bij te dragen of te ontvangen heeft), v. quota's, quoten.
- Quoteeren** (naar evenredigheid verdeelen; teekenen, merken b.v. met letters, nummers of teekens); die artikelen staan aan een bepaalden prijs gequoteerd.
- Quotiënt'** (deelingsuitkomst), o. —en. (qu = k).
- Quotisa'tie** (berekening van ieders aandeel), v. gm.v.
- Quotiseeren** (verdeelen, ieders aandeel in de belastingen bepalen).
- Quo'tum** (hoeveelheid, evenredig aandeel in winst of verlies), o. —s of quota.
- Quous'que tan'dem**, Lat. hoe lang nog?

R.

- R.** (op recepten). — *Re'cipe*, neem, of men neme.
- R. of Resp.** — *Respon'de* of *Respondea'tur*, men antwoorde, of er worde geantwoord.
- R. of Réaum.** — *Ré'aumur*, (u = uu), zie ald.
- R.B.** — *Rijksboomen*; **R.D.** — *Rijksduiker*.
- R.G.** — *Rijksgrond of -grens*; **R.P.** — *Rijksplantsoen*; **R.W.** — *Rijksweg*.
- Rec.** — *Recensent'*, zie ald.
- R.D.** — *Reveren'dus Do'minus*, bij aanspreking: *Reveren'de Do'mine*, eerwaardige heer.
- Red.** — *Redacteur'*, *Redac'tie*, zie aldaar.
- Ref.** — *Referent'*, verslaggever.
- Reg.** — *Regel*; *regeering*; *regiment*; zie ald.
- R.H.B.S.** — *Rijks-hoogere burgerschool*.
- R.I.** — *Roma'num imp'e'rium*, het Rom. rijk.
- R.I.P.** — *Requies'cat in pa'ce*, zie ald.
- R.K. of R.C.** — *Roomsch-Katholiek*.
- R.K.S.** — *Rijkskweekschool* v. onderwijzers.
- R.N.L.** — *Rijksnormaallessen*.
- R.P.** — *Reveren'dus* of *Reveren'de pater*, eerwaardige vader.
- R.**, v. —'s. — De 18e letter v. h. alfabet.
- Ra** (oude Egyptische zonnegod, de hoogste en oudste god in oud-Egypte), m. gm.v.

- Ra** (scheepst. lang rondhout, dat kruisgewijze aan e. mast of een steng hangt, en waaraan op zeeschepen de zeilen hangen), v. raas.
- Raad** (college van bestuur, ook de vergadering zelf; verder, elk lid van zulk een college), m.: de Hooge -, zie ald.; de Hooge - van Adel, zie ald.; de - van Beheer, de - van Beroerten, de - van Indië, de - van State, zie ald.; de - van Beroep, z. ald.; de gemeente -, zie ald.
- Raad** (raadgeving, hulp, steun, voorlichting), m. gm.v.: iem. met - en daad bijstaan; zegsw. hier was goede - duur; komt tijd, komt -!
- Raad** (iem., die geraadpleegd wordt of raad geeft), m. raden: 's konings raden.
- Raad** (lid v. d. gemeenteraad), m. raden.
- Raad'geefster** (vr. persoon, die van raad dient), v. -s, fig. drijft is een slechte -.
- Raad'gevend** (adviseerend), bn.: een -e stem in een vergadering hebben.
- Raad'gever** (iem., die raad geeft), m. -s.
- Raad'geving**, v. -gevingen: een heilzame -; niet naar -en willen luisteren.
- Raad'huis** (gemeentehuis), o. -huizen.
- Raad'je** (verkleinwoord van raad), o. -s.
- Raad'kamer** (niet-openbare vergaderzaal van de rechtbank of van het gerechtshof), v. -kamers: de rechtbank, in - vergaderd.
- Raad'pensionaris** (in de dagen onzer oude Republiek, eerste staatsambtenaar in Holland), m. -pensionarissen; zie Landsadvocaat.
- Raad'plegen** (om raad vragen, raad invinnen), ik heb geraadpleegd: een deskundige -, iem. over iets -, een dokter -.
- Raads'besluit** (eig. het in den raad beslotene), o. -besluiten: vastgesteld bij - van 21 Oct. jl.; fig. de -en Gods, d. i. de beschikkingen.
- Raad'sel** (iets, dat geraden moet worden), o. -s, -en: iem. een - opgeven, een - oplossen; ook: iets, waarvan de bet. moet gezocht worden, zie: Logogrief en Rebus; fig. dat is mij een -, in -en spreken, de -en des levens, geheimenissen; -achtig (duister, ingewikkeld, geheimzinnig), bn. en bw.; -er, -st: een - verschijnsel, -e woorden, de -e houding van iem.; - doen.
- Raads'heer** (rechter in een der vijf gerechtshoven; een der stukken op het schaakbord; een soort van duif), m. -heeren; vroeger ook lid v. d. gemeenteraad.
- Raad'slag** (onderlinge raadpleging, beraad, beraadslaging, overweging), m. -slagen: God verijdelt de -slagen der goddeloozen, overleggingen, besluiten, vero.; verg. Beraadslagen.
- Raads'lid** (lid v. d. gemeenteraad), o. -leden; -man (raadgever), m. -lieden, -lui; -vergadering (vergadering van den gemeenteraad), v. -en; -verslag (nl. v. e. -zitting), o. -verslagen; -zitting (vergadering v. d. raad), v. -en.
- Raad van beheer** (college van beheer, van toezicht b.v. op de staatsspoorwegen), m.; - van beroep (rijksinstelling, waarop men zich bij belasting-geschillen kan beroepen om recht te krijgen), m. raden van beroep; - van beroer'te (gesch. rechtbank, door Alva benoemd, tot bestraffing van ieder, die had deelgenomen aan de beroerten of opstanden dier dagen), m., z. Bloedraad; - van Indië (O.-I. college van vijf leden, dat den Gouverneur-Generaal van advies dient, en met dezen ambtsalve als voorzitter), m. gm.v.;
- van sta'te (college van 14 personen met een vice-president en het hoofd van den staat als president, dat de kroon en de hoofden der departementen van voorlichting dient), m.
- Raad'zaal** (vergaderzaal v. d. raad), v. -zalen.
- Raad'zaam** (aan te raden, heilzaam, nuttig), bn. en bw.; -zamer, -st: die studie is niet - voor u, dat is voor haar niet -.
- Raaf** (dierk. groote kraaiachtige vogel met dikke snavel, glanzig zwarte veeren en zwarte pooten), v. raven: de - leeft in Europa, N.- en W.-Azië en N.-Amerika, ook in Kanaän, zie 1 Koningen 17: 6, zie ook: Zeeraaf, Waterraaf; de - laat een onaangenaam gekras hooren; zegsw. stelen als de raven, brutaalweg; al zouden de raven het uitbrengen, als de menschen een misdaad niet aan 't licht kunnen brengen, de raven zullen het doen, ten slotte komt alles uit; een witte -, een bijzonderheid, iets zeldzaams.
- Raaf'achtigen** (dierk. een familie van tamd-snavelige zangvogels), m. mv.: tot de - behooren: de raven, roeken, kauwen, kraaien, eksters en notenkrakers.
- Raag'bol** (raagborstel), m. -bollen; -hoofd, raags'hoofd (ragebol), o. -en.
- Raai** (richting, uitgezette lijn; as van kerbben), v. -en, zie Kilometerraai; -en (peilingen doen op een rivier), men raaide, heeft geraaid, zie Afraaien; -werk (paal met latwerk langs rivieren, enz., om de vaargeul aan te duiden), gm.v.
- Raak** (achterste deel v. h. gehemelte), v. raken.
- Raak** (geraakt, getroffen), bn. en bw.: die klap was -, kwam aan, deed zeer; een - schot, d. i. een treffer, verg. Luk'raak; hij sloeg den bal -; zegsw. die was -, dat gezegde trof zeer pijnlijk.
- Raak'cirkel** (meetk. cirkel, die een anderen raakt), m. -s: een - heeft met een anderen slechts één punt gemeen.
- Raak'gooien** (treffen, raken door te gooien met iets), ik gooide -, heb -gegooid: die jongen gooit meestal -, treft bij 't gooien bijna altijd zijn doel.
- Raak'lijn** (meetk. lijn, die een cirkel en wel in één punt raakt), v. -lijnen; -punt (punt dat cirkelomtrek en raaklijn gemeen hebben), o. -punten.
- Raak'schieten** (treffen bij het schieten), ik schoot -, heb -geschoten: Teun de Jager schoot in den regel -; -schot (een schot, dat raak is), o. -en; -slaan (treffen met slaan), ik sloeg -, heb -geslagen: hij sloeg hem -, trof hem gevoelig.
- Raam** (raming), m.: hij deed er een - naar; de schutter nam zijn - te hoog, d. i. mikpunt.
- Raam** (omlijsting), o. ramen.
- Raam** (venster), o. ramen; -pje, o. -pjes; zie: Klepraam, Poortraam of Vleugelraam, Schuifraam, Tuimelraam.
- Raam'kozijn** (kozijn, waarin het raam past), o. -kozijnen; -lood (looden of ijzeren gewicht in het kozijn van een schuifraam), o. -looden; -stok (lange stok voor het openen en sluiten van hooge klepramen), m. -stokken; -thermometer (thermometer, dien men buiten het raam ophangt), m. -s.
- Raam'zaag** (spanzaag), v. -zagen.
- Raap** (plantk. knol, koolraap), v. rapen.
- Raap'bord** (metsel. langwerpig vierkant kalkbord met een steel of handvat er onder, bij 't bepleisteren v. muren in gebruik), o. -en.

Raap'koek (veevoeder in den vorm van langwerpige, platte koeke, bereid uit uitgeperst raap- of koolzaad), m. —en; —**olie** (olie, geslagen uit raappaad), v. gmv.; —**stelen** (jong raaploof, dat men als moes bereid eet), m. mv.

Raap'werk (het bepleisteren van muren, pleisterwerk), o. gmv.; verg. Berapen.

Raap'zaad (koolzaad, avelzaad), o. gmv.

Raar (ongewoon, zeldzaam), bn. en bw.; —der, —st: een — geval; een — mensch, vreemdsoortig, zonderling; men spreekt — over hem, vreemd.

Raas'bol (schreeuwer), m. —bollen, v. g.; —bollen (lawaaï maken), ik heb geraasbold; —kallen (ijlhoofdig of onzinnig praten), ik heb geraaskald; —**kop** (iem., die veel drukte maakt), m. —koppen.

Raas'maandag (koppermaandag), m. —en. vero.

Raat (honigraat), v. raten.

Rabar'ber (plant; ook, geneesmiddel, uit die plant getrokken), v. gmv.; —**bitter** (aftreksel van rabarber), o. gmv.; —**steel** (bladsteel als groente), m. —stelen; —**stroop** (zeker purgeermiddel), v. gmv.

Rabat' 1. (procentsgewijze korting boven of onder 't honderd op den prijs van goederen, zoo de factuur vóór den bepaalden tijd of vóór den vervaldag geheel of gedeeltelijk wordt afbetaald), o. gmv.; 2. (omgestlagen zoom, neerslag; ook, geplooidde strook van een gordijn), o. —batten; 3. (smal tuin- of bloembed langs een schutting of tuinmuur), o. —batten; 4. (bouw. sponning), o. —ten.

Rabaut' (Fr. deugniet, landlooper), m. —en.

Rabauw' (grauwe renet, winterappel), v. —en.

Rab'belen (schielijk spreken en daarbij alles door elkaar haspelen), ik rabbelde, heb gerabbeld; —aar, m. —s; —aarster, v. —s.

Rab'belkous (klets-kous), m. en v. —en; —taal (nonsens, wartaal; brabbeltaal), v. gmv.

Rab'bi (Hebr. eeretitel v. e. Joodschen godsdienstleeraar, ook in de dagen v. Jezus), m. rabbi's: het woord — bet. leeraar, het was een eeretitel, een doctoraat in oud-Kanaän, met dezen titel sprak men ook schrift- of wetgeleerden aan, ook met Rabbo'ni.

Rabbijn' (Isr. godsdienstleeraar), m. —en.

Rabbijnsch', bn.: de —e taal, de —e letterkunde, d. i. de Nieuw-Hebreeuwsche.

Rabbinaal' (van of door een rabbijn), bn.: — toezicht op het bakken van brood.

Rabbinaat' (waardigheid, kerkelijk gebied van een rabbijn), o. gmv.

Rabbini'st' (Israël. aanhanger v. d. Talmud), m. —s.

Race (Eng. wedstrijd, wedloop, wedren), v. races; —baan (renbaan), v. —banen; —paard (renpaard), o. —paarden.

Racen (Eng. in de wedde loopen, rijden of fietsen); ze zijn daar aan 't —.

Racket (Eng. kaatsnetje van gespannen snaren, bij het tennissen gebezigd), o. —s.

Racer (Eng. sport. deelnemer aan een wedren ook, renpaard), m. racers.

Rachi'tis (Engelsche ziekte, liever: enkel-ziekte, kinder-gevrichsziekte), o. gmv.

Rad 1. (wiel), o. raden, raderen; radje, raadjes, radertjes: een — van een wagen, van een machine, van een horloge; fig. het — der fortuin, zie Fortuna, zegsw. iem. een — voor de oogen draaien, hem foppen, bedriegen, misleiden; hij is daar het vijfde — aan den wagen,

overtollig en hinderlijk; spreekw. *Het slechtste — maakt het meeste geraas*, de lomperds hebben de meeste drukte, het meeste geschreeuw; zie: Kam—, Kroon—, Tandrad; ook, Molen—, Schep—, Stuur—; 2. (strafwerktuig in oude dagen), o. gmv., zie Radbraken; zegsw. *hij groeit op voor galg en —*, hij wordt een booswicht; *met galg en — dreigen*, met zeer strenge lijfstraf; *iem. op het — leggen*, tot het — veroordeelen; vero.

Rad (vlug, snel, rap), bn. en bw.; —der, —st: de tijger met zijn —de leden; de zaakwaarnemer, verbazend — sprekende (Potg.); —heid (snelheid, vlugheid), v. gmv.

Rad'boud-stich'ting (in 1905 gevestigde te Utrecht: beoogt het stichten van een R.-K. hoogeschool of het vestigen van R.-K. leerstoelen a. d. hoogeschoolen van ons land), v.

Rad'braken (gesch. lijfstraffelijke rechtspleging, waarbij de delinquent op een rad geledebraakt werd), ik —braakte, heb geradbraakt, fig. *wij kwamen geradbraakt uit den bolderwagen*; hij —braakt elk uitheemsch woord, d. i. hij spreekt het gemeen uit; *dat is geradbraakt Fransch*, verknoeid, bedorven.

Rad'draaier (eig. iem. die het rad draait; fig. voorvechter, belhamel, roervink, aanstoker v. een relletje), m. —s.

Ra'de, v., in samenstellingen als: Kerkrade, Amstenrade; verg. Rode.

Radeeren (wegkrabben, uitkrabben b.v. een inktvlek: elsen); —gummi (gomelastiek), o. gmv.; —mesje (klein mesje, om te radeeren), o. —s.

Ra'deloos (geen raad meer wetende, wanhopig), bn.; —looser, —t: — zijn van pijn.

Radeloos'heid (toestand van een radelooze, wanhoop), v. gmv.: Judas verviel tot —.

Ra'den 1. (raadgeven, aanraden), ik ried of raadde, heb geraden: iemand het beste —; het is u geraden, excuus te vragen; het is u geraden! een soort van dreigement; 2. (gissen, ramen, vermoeden), ik ried of raadde, heb geraden: *gij zult nooit —, wie morgen bij ons komt; raad eens, wie het gezegd heeft! naar iets —*.

Ra'den (O.-I. regent, prinselijke titel op Java), m. radens; —ad'jeng (titel v. e. regentsdochter, vóór zij gehuwd is), v.; —a'joe (titel der echtgenoot v. d. regent), v.; zie: Radhen en Adhipatti.

Ra'derbaar (ziekenwagentje op wielen), v. —baren; —boot (stoomboot met twee schep-raderen), v. —en, verg. Schroefboot; —brancard' (mil. overdekte brancard op twee wielen met ruimte voor één gewonde), m. —s; —diertjes (microscopisch kleine diertjes), o. mv.: aan den kop der — vindt men een radvormig orgaanje met trilharen; —kast (halfcirkelvormige bedekking van de schep-raderen eener raderstoomboot), v. —en; —stoomboot, v. —en, zie Raderboot; —werk (samenstel van in elkaar grijpende raders, raderen), o. gmv.: het — van een horloge; fig. inrichting: het — der regeering, der belastingen.

Rad'hen (O.-I. rang van een inlandsch vorstelijk persoon of prins), m. —s; zie Raden.

Radia'tie (uitstraling, straatwerping), v. —s.

Radia'tor (toestel om warmte uit te stralen, bij centrale verwarming; nat. toestel tot het verwekken van electrische vonken), m. —tors, —to'ren.

- Radicaal'** (wat den grond of wortel eener kracht of eigenschap uitmaakt; grondig, diep), bn. en bw.: een -cale hervorming, een -cale geneezing; iets - bederven, in den grond; de vriendschap - afbreken, volkomen.
- Radicaal'** (lid van de partij, die een grondige herziening van de staatswetten beoogt in zeer vooruitstevenden zin), m. -alen: hij is een - in de politiek.
- Radicaal'** (bevoegdheidsbewijs, diploma, bul), o. -calen: het - van arts, dokter, leeraar, enz.
- Radicalis'me** (de leer der radicalen), o. gm.v.
- Radicaal'** (stralend, stralenverpend), bn.; -er, -st: fig. - van vreugde, vroolijk, opgewekt.
- Radia's'** (plantk. kruisbloemig tuingewas), v. -dijen: er zijn witte en roode -dijen.
- Ra'dioactiviteit'** (nat. stralende kracht, vooral van radium), v. gm.v.; -graphieeren (photographieeren met behulp van X-stralen); -graphie' (photographie door Röntgenstralen), v. gm.v.; -gram' (photographie, verkregen door X-stralen; draadloos overgebracht telegram), o. -grammen; -lariën (straaldraden), v. mv.; -meter 1. (graadboogmeter, werktuig tot het meten van de poolhoogte), m. -meters; 2. (nat. werktuig, om de sterkte van lichtstralen te meten); -telegraphie', v. gm.v.
- Ra'dium** (scheik. een element, dat in zeer geringe hoeveelheid voorkomt in pekblende, een mineraal, gevonden in Joachimsthal in Bohemen), o. gm.v.: eerst in 1898 ontdekt door wijlen M. P. Curie en zijn vrouw, te Parijs: - geeft licht in het donker.
- Ra'dius** (licht- of zonnestraal; de halve middellijn van een cirkel), m. -sen, -dii, radiën.
- Ra'dix** (wortel, wortelgetal; wortelwoord), m. -dix'es.
- Ra'dja(h)** (Mal. vorst, inlandsch O.-I. vorst), m. radja's: de - van Lombok werd ontroond.
- Ra'dkrans**, m. -en; zie Flens.
- Ra'dlijn**, v. -lijnen; ook, Cycloïde.
- Ra'doteeren** (onzin praten, raaskallen).
- Ra'dspaaik**, -speek, v.; z. Spaak, speak.
- Ra'dvenster**, o. -s, zie Roosvenster.
- Ra'dvormig** (den vorm van een rad hebbend), bn.: een - venster, zie Radvenster.
- Ra'i** (bereide rugvinnen van heilbot), v.
- Ra'fac'tie** (handel. korting voor beschadiging van goederen), v.; ook, Refactie; lees: -jak'sie.
- Ra'fa'le** (Fr. rukwind, windvlaag), v. -s.
- Ra'fel** (losgeraakte draad v.e. weefsel), v. -s; -draad (draad, welke als rafel aan een weefsel hangt), m. -draden; -en (pluizen, draden uithalen, ook, het lostaten van draden), ik heb en het is gerafeld; -ing (pluksel), v. gm.v.; -zijde (uitgerafelde zijde), v. gm.v.
- Ra'felen** (slordig en haastig spreken of lezen), ik heb geraffeld; verg. Afraffelen en Rabbelen.
- Ra'fia** (plantk. zekere palmsoort op Madagascar), v. -s: de lintvormige bladen er van worden door de tuinlui gebruikt, om er bloemen mee op te binden, van de -vezels vlecht men ook mandjes.
- Ra'finaderij'** (fabriek, waar de ruwe suiker gezuiverd wordt), v. -en: suiker-; -na-deur' (zuiveraar van suiker, suikerzieder), m. -s; -neeren (retningen, zuiveren, b.v. de ruwe suiker; louteren, verfijnen, veredelen); geraffineerde suiker; fig. een geraffineerde schurk, listig, doortrapt, sluw; -ne-ment' (geslepenheid, shuwheid), o. gm.v.
- Raffle'sia** (O.-I. woekerplant, enkel bestaande uit bloem, ze mist bladeren, stengel en bloemsteel), v. -sia's: de - is de grootste der thans bekende bloemen, heeft een middellijn van 1 M. en weegt ± 5 KG.
- Ra'raicheeren, ra'raichisseeren** (Fr. verfrischen, ververschen, verkwikken).
- Ra'fter** (gespleete deel of plank), m. rafters.
- Rag** (spinnrag, draad v. e. spinnweb), o. gm.v.
- Ra'ge** (Fr. dolheid, razernij, woede; fig. ver-zotheid op iets, heftige drang), v. gm.v.
- Ra'gebol, raag'bol** (ronde, langharige borstel, stoffer aan een langen stok), m. -bollen; ook, Raagshoofd.
- Ra'gen** (zuiveren van rag), ik heb geraagd.
- Rag'lijn** (fijn als spinnrag), bn.: -e kant.
- Raglan** (Eng. overjas van bijzonder maaksel), m. -s.
- Rag'narauk**, v., Germ. myth., zie: Godelenschemering, Wereldbrand.
- Ragout'** (Fr. stukjes vleesch, met gekruide saus opgediend; sterk gekruide en gesausd vleeschgerecht), m. ragouts; fig. mengelmoes.
- Ragtime** (Eng. woeste, rumoerige dansmuziek, -liedjes of -deuntjes), v. -s.
- Raid** (Eng. vijandelijke inval), m; ook: strooptocht, razzia.
- Ra'ile'eisenban** (onderlinge landbouwkredietbank, coöperatieve voorschotbank, onderlinge boerenleenbank, naar den oprichter zoo genoemd), v. -banken.
- Rail** (Eng. ijzeren spoorstaaf of richel, waarop de treinen loopen), v.: de -s worden op de biels vastgeklonken.
- Ra'illeeren** (Fr. spotten, schertsen, geksche-ren); lees: raljeeren.
- Ra'illerie'** (scherts, boert, kortswijl), v. -rieën.
- Raison'** (Fr. verstand, rede, oorzaak, grond, recht), v.: dat heeft geen - d'être, recht of reden van bestaan.
- Ra'isonna'bel** (Fr. billijk, redelijk, behoorlijk verstandig); bn.; -er, -st.
- Ra'isonneeren** (Fr. redeneeren, oordeelen; be-sluiten; tegenwerpingen maken, tegenstrib-belen); je durft hier nog komen -! tegen-spreken; -nemen' (redeneering, verstan-dige beoordeling; tegenspraak), o. gm.v.; -neur' (iemand, die gaarne ra'isonneert om zijn wijsheid te luchten), m. -s.
- Ra'jap** (O.-I. witte mier, termiet), m. rajaps.
- Rak** (rechtuitlopende strook v. weg of vaart; rechte rij of reeks), o. rakken; in samenstell.: Damrak, Langerak, Gouderak, Skagerrak; bij Huygens: elzen-, rij van elzeboomen.
- Ra'kel** (pookijzer, rakelijzer), m. -s.
- Ra'kelen** (bij-enschaaren; het vuur oppoken), ik rakelde, heb gerakeld.
- Ra'kelijzer** (ovenkrabber, lang ijzer met tan-den, om het ovenvuur op te stoken of uit te halen), o. -ijzers.
- Ra'kelings**, bw.: de sneeuwbal ging - langs mijn hoofd, strijkelings; iemand - voorbij-gaan, zóó dat men hem bijna aanraakt.
- Ra'ken** (treffen, atnraken, geraken), ik heb en ben geraakt: de schijf -, deze lijn raakt den cirkel, in de klem -; fig. iets hart -, verg. Lichtgeraakt; dat raakt kant noch wal, zie Wal; in brand -, met den vijand slaags -; ir. hij raakt 'm, eet of drinkt erg veel; -ing, v. -en: de - van cirkels.
- Ra'kende** (betreffende), vz.: allerlei nieuws - den oorlog, - onze buitenlandsche reis.

- Raket'** 1. (plantk. kruisbloemig kruid), v. raketten; 2. (kaatsnetje in een ovalen beugel met handvat, kaatstuig), o. raketten; 3. (in vonken uiteenspijttende vuurpijl), v. raketten.
- Raket'ten** (kaatsen met een pluimbalspel, waarbij de bal met een kaatsnet wordt opgeslagen), ik heb geraket; —bal, m. —ballen; —slag, m. —slagen; —spel, o. —spelen.
- Ra'kit** (O.-I. op Sumatra, een op de rivier drijvend vlot met woonhuis er op), v. —s.
- Rak'ker** (vroeger: dievenleider, schouddiender; thans: kwajongen), m. rakkers: de schout en zijn —s, vero.; jou —, deugniet.
- Ral'en** (snappen, rellen, kakelen, babbelen), ik heb gerald; ook: Rellen.
- Rallentan'do** (muz. afnemend in snelheid, vertragend, langzamer wordend), bw.
- Ram** 1. (mannetjesschaap), m. —men; —metje, o. —tjes, verg. Ooi en Lam; 2. (het eerste teeken in den dierenriem), m. gmv., zie Zodiak; 3. (gesch. stormram, rammei), m. rammen.
- Ramadan'** (de 9e maand, de heilige of brandende: de maand der groote vasten bij de Mohammedanen), m. gmv.; de Turken zeggen: Ramazan'; in de maand — mag slechts na zonsondergang gegeten worden.
- Rameh'** (O.-I. netelachtige plant met vezels van één M., voor papier- en linnenfabricatie en fabricatie van gloetkousjes), v. ramch's; ook: Ramee', Ramie'; —cultuur (—kwee-king), v. —culturen.
- Ra'men** (vroeger mikken, thans begrooten, schatten, berekenen), ik heb geraamd: de kosten —, begrooten.
- Ramenas'** (plantk. knolradijs met zwarte schil), v. —sen; —loof (groene bladeren van een ramenas), o. gmv.; —schil (bittere schil van de ramenas), v. —schillen.
- Ra'ming** (begrooting, schatting), v. ramingen.
- Rammei'** (gesch. stormram), v. —en.
- Rammei'en** (met den stormram beuken), ik heb gerammeid: een poortdeur — vero.
- Ram'mel** (babbelaar), m. en v. —s: Mevrouw Dorbeen was een eerste — (C. O.), praatster; ook: mond, en dan m.: hou je —!
- Ram'melaar** (rinkelbel, kinderbel), m. —s.
- Ram'melaar** (mannetjessaas, -konijn), m. —s.
- Ram'melaar** (babbelaar, kletsmafoor), m. —s.
- Ram'melaarster** (babbelkous), v. —s.
- Rammelas'sen**, ik —te, heb gerammelast: den boel door elkaar —, gooien; iemand door elkaar —, onzacht heen en weer schudden.
- Ram'melen** (leven, geraas maken), hij heeft gerammeld: met de stutels —; de parvenu —de met zijn geld; de hond rammelt met zijn ketting; de pitten — in den appel, de pijlen — in den kokker; fig. hij rammelt v. d. honger, heeft ergens honger; wat rammelt zij! zeer druk of in het wild praten.
- Ram'meling** (afranseling), v. —en, gmv.: een — krijgen, een — geven, afrossing.
- Ram'melkast** (oude reiswagen, oude vigilante, enz.; oude piano), v. —kasten; minacht. mond: hou je — gmv.
- Ram'melkees** (snapper, prater), m. —keezen; —kous (snapper), m. en v. —kousen; —slag (een veelprater, door Multatuli getypeerd), m.
- Ram'men** (rammeien), ik heb geramd: poorten en deuren —; een duikboot —, stukvaren.
- Ramp** (onheil, groot ongeluk), v. —en; zie: Catastrophe en Cataclysm.
- Ram'paard** (scheepst. scheepsaffuit), o. —paarden; zie Rolpaard.
- Rampas'sen** (O.-I. rooven, buitmaken, kappen, wegpakken, grissen), hij heeft gerampast.
- Rampok'ken**, ook een rampok-partij geven, (O.-I. één of meer tigers ter gelegenheid van een feest binnen een carré van met lanssen gewapende inlanders loslaten, en als er een wil doorbreken, hem op de lans doen opvangen), wij hebben gerampokt; ook: in benden 's nachts gaan rooven; evenzoo: rampok-partij, de deelnemers heeten rampokkers.
- Ramponeeren** (vernietigen, bederven, zwaar beschadigen).
- Ramp'spoed** (naar analogie van tegenspoed: wederwaardigheid, ongeluk, onheil), m. —spoeden; rampspoe'dig (ongelukkig), bn.; —er, —st: een —e oorlog, noodlottig.
- Rampza'lig** (eig. vol ramp: hoogst ongelukkig, noodlottig), bn. en bw.; —er, —st: het — huwelijck van Oranje met Anna van Saksen; hij kwam — om het leven; —za'ligheid (ellen-de, jammer), v. —heden.
- Ran**, Germ. myth, gemalin v. d. zeegod Aegir.
- Ran'cher**, **Ran'chero** (bewoner van een rancho, meestal ruiter en jager), m. —s, —'s; —cho (eig. hut: hoeve in Mexico), v. —'s. (ch = tsj).
- Rancu'ne** (Fr. wrok b. v. over een beleediging), v. rancunes.
- Rand** (buitenste omtrek, omlijsting, boord, kant), m. randen: de — van een afgrond, de — v. e. woud, de —en v. e. tafel; de — van een behangsel; fig. aan den — des grafs; op den — des verderfs, den ondergang nabij.
- Ran'den** (met een rand maken of omgeven), ik randde, ik heb gerand.
- Rand'gebergte** (aardr. gebergte als rand eener hoogvlakte), o. —n.
- Rand'glosse** (kantteekening, nl. op den rand van een geschrift), v. —glossen.
- Rand'joe** (Mal. een soort van voetangel van aangepunte bamboestokken), v. —s; —versperring, v. —en, verg. Prikkeldraad.
- Rand'schrift** (schrift in den smallen rand van munten, enz.), o. —schriften: God zij met ons, is het — v. e. rijksdaalder en v. e. gulden; —staat (kleine staat op een der grenzen v. e. grooter rijk), m. —staten: Koerland, Estland, Lijfland, Litauen zijn —staten; —stempel (omlijsting met randschrift rondom den beeldenaar onzer zilvermunten), v. —en: op gulden en rijksdaalders, ook langs de muntzijde; —varen (plantk. adelaarsvaren), v. —s; —versiering (fijngeteekende rand als omraming en sieraad), v. —versieringen.
- Rang** (stand; reeks, orde, rij, schikking, plaats), m. rangen: een hoogen — bekleeden; alle —en en standen waren op het ijs; wij zaten in den circus op den tweeden —; de —en in het leger; zie ook Rangnummer.
- Rang'cijfer** (nummer der rangorde), o. —s.
- Rangee'rder** (spoorbeambte, die de leiding heeft bij het ineenzetten, op een ander spoor brengen v. e. trein), m. —s. (g = zj).
- Rangeeren** (in orde brengen, ordenen, het in- elkaar-zetten van treinen), (g = zj); —loco-motief (die nl. bij het rangeeren dienst doet), v. —tieven; —emplacement, —terrein: (groot terrein met railsstelsel voor het rangeeren van treinen), o. —en. (g = zj).
- Rang'examens** (vroeger onder de schoolwet van 1806: examens voor den 1en, 3en,

- 2en en 1en rang*), o. mv; —**getal** (spraakk. zie *Rangtelwoord*), o. —getallen: *zevende is een —*, wijst het nummer aan; —**lijst** (*lijst van persoonsnamen naar den rang, welken zij ten opzichte van elkaar innemen*), v. —en; —**nummer** (nummer, dat de plaats van iemand op de ranglijst aanwijst), o. —s; —**orde** (volgorde naar rang), v. gmv.; —**regeling** (rechtelijke rangschikking bij een faillissement, d.i. orde, waarin de schuldeischers voorkomen), v. gmv.; zie *Uitdeelinglijst*; —**schikken** (regelen, ordenen, de volgorde aangeven: een stoet —, iets — onder een soort, orde, enz.) ik heb gerangschikt; —**schikking** (het rangschikken, ordening), v. —en; —**telwoord** (telwoord, dat de plaats van een voorwerp aangeeft in een rij van gelijksoortige dingen), o. —en: *de eerste dag der maand, de een en twintigste telegraafpaal, enz.*
- Rank** (twijg), v. —en: een wijnstok vol —en; zie: *Druivenrank, Klauwier, Wijjrank.*
- Rank** (slank), bn. en bw.; —er, —st: een —e boot, — van gestalte; —**gebouwd** (van slanken bouw), bn.: een —e kruiser; —**heid**, v. gmv.: — van leest, — van gestalte.
- Ranon'kel** (plantk. boterbloemachtige plant), v. —s; —**achtigen** (grootte familie van overblijvende planten), v. mv.: tot de — behooren o. m. de anemoon, de clematis.
- Rans** (van vetwaren: garstig), bn. en bw.; —er, ranst: *die olie is —, dat vet, die boter smaakt —*; ook *Ransig*.
- Rans'sel** (vierkante soldatenrugtasch), m. —s: in den — voert de soldaat allerlei mee: onderkleeding, schoeisel, eenig voedsel, enz.; fig. iem. wat op zijn — geven, hem slaan; zijn — volstoppen, onmatig eten, gمز.
- Rans'selen** (eig. iem. op zijn ranssel geven; onbarmhartig slaan), ik heb geranseld.
- Rans'sig** (het eerste stadium van bederf bij vetten en oliën), bn. en bw.; —er, —st: *deze boter, dit vet, die olie is —*, is op het punt te bederven; smaakt —, sterk.
- Rans'uul** (dierk. groote katuil), m. —en: de — heet ook bosch-, oor- of hoornuil.
- Rantsoen'**, **ransoen'** (losprijs), o. —en.
- Rantsoen'** (afgepaste hoeveelheid spijs of drank b.v. voor elk der matrozen, soldaten, voor paarden, burgers, enz.), o. —en.
- Rantsoeneeren**, **ransoeneeren** (vrijkopen, lossen; op rantsoen stellen).
- Rantsoenkist** (scheepst. kist als verzamelplaats van etwaren), v. —kisten.
- Raout'** (Fr. avondpartij aan h. hof, zonder bal), m. —s, lees: *ra-oe'*: een — bij de Koningin.
- Rap** (vlug, snel), bn. en bw.; rapper, —st: een —pe gast, — ter been zijn, fig. — met den mond, vlug ter taal, ook zn.: *Jan Rap*, het grauw, het plebs, het straatjesvolk, meestal *Jan — en zijn maat*, om aan te duiden, dat hij altijd lui van zijn soort om zich heeft.
- Rapaciteit'** (Fr. roofgierigheid, —zucht), v.
- Rapal'je** (gepeupel), o. gmv.
- Rapé'** (geraspte snuiftabak), v. gmv.
- Ra'pen** (verzamelen, oprapen), ik heb geraapt; eieren — in de duinen; zegsw. *hij doet niets dan — en schrapen*, is een geldwolf.
- Ra'pen** (met kalk bestrijken, bepleisteren), ik heb geraapt; zie: *Raapbord, Raapwerk.*
- Rapiditeit'** (Fr. snelheid, gewindheid), v.
- Rapier'** (lange degen, schermdegen), o. —en.
- Rappel'** (derugroeping), o.: een brief van —, waarbij b.v. een gezant teruggeroepen wordt; ook, brief ter herinnering, waar-schuwing.
- Rappeleeren** (herinneren); iem. iets —.
- Rappellement'** (standje, berisping), o. —en.
- Rappo'nisch** (krachtig, zeer sterk, nl. als de vroeger vermaarde ahleel Rappo), bn. en bw.
- Rapport'** (bericht, verslag; ook: betrekking, gemeenschap, verband), o. —en: een — in-dienen; zich met iem. in — stellen; natuur-en wiskunde slaan met elkaar in —; — van iets maken, iets aan een hogere macht, aan een autoriteit rapporteeren.
- Rapporteeren** (berichten, melden, verslag doen, verslag of rapport uitbrengen).
- Rapporteur'** (verslaggever, steller van een rapport), m. —s; zie ook *Referent*.
- Rapso'de** (rhapsode), m. —n.
- Rapsodie'** (aaneengeschreven fragmenten van verhalen of gedichten; ook een muzikale phantasie), v. —ën; zie ook *Rhapsodie*.
- Rapun'sel**, **rapunt'sel** (plantk. klokjesachtige plant, ook raponsje geheeten), o. —s.
- Ra'ra a'vis** (Lat. zeldzame vogel: fig. een wille raaf, vreemd ding, een zeldzaam mensch), m.
- Rarefac'tie** (verdunning der lucht door warmte), v. gmv. (ct = ks).
- Rarekiek'** (kijkkast met rare dingen), m. —kieken; ook de kermisman zelf.
- Ra'righeid** (vreemdheid, zeldzaamheid, vreemdsoortig ding), v. —heden.
- Rariteit'** (zeldzaamheid, kostbaarheid), v.; —teiten (vreemde voorwerpen), v. mv.
- Rariteit'enkamer** (kamer voor of met rariteiten), v. —s; —**kast** (etalagekast van zeldzaamheden of rariteiten), v. —en; —**verzameling** (—collectie, —kabinet), v. —en.
- Ras** (zeew. weling, draaikolk), o. rassen.
- Ras** (grove, wollen gekeperde kledingstof uit Arras of uit Atrecht), o. gmv.
- Ras** (geslacht van menschen of dieren, fig. soort, aard), o. —sen: er zijn vijf menschen-rassen; zegsw. *er zit — in hem, er steekt pit in hem*; zie: *Rashoen, enz.*
- Ras** (schieltijk), bw.; —ser, het rast: — vervolgen geluk; geluk en glas breekt even — (Cats).
- Rasama'la** (O.-I. reuzenboom van ± 70 M. op Java), m. —mala's.
- Rasch** (snel, vlug, gewind), bn.; rasscher, meest rasch: met rassche schreden.
- Raseeren** (scheren; fortē, vlekken, dorpen, vestingwerken met den grond gelijk maken), ook: het schampen of even aanraken van kogels; —mes (scheermes), o. —messen.
- Ras'hoen** (hoen v.e. zuiver ras), o. —hoenders; —hond (hond v. e. goed ras, voortreffelijke hond), m. —en; —paard (paard van zuiver ras, witslekend paard), o. —en.
- Rasp** (vijlwerktuig, keukengereedschap), v. —en: een driekante —, een platte —, een ronde —, een notemuskaat —; zie ook *Rasphuis*.
- Ras'pen** (fijnmaken met een rasp), ik heb geraspt: een muskaatnoot —, een suikerbrood —, verfhout —; fig. schrapen in de keel.
- Rasp'huis** (gevangenis, vroeger te Amsterdam, waar bedelaars, landloopers enz. Brazilielhou moesten raspēn), o. —huizen, vero.; —vijl (werktuig aan den eenen kant rasp, aan den anderen vijl), v. —vijlen; —zaag (werk-tuig om tandenkammen te zagen), v. —zagen.
- Ras'ploert** (geboren ploert), m. —en.
- Ras'senhaat** (haat tusschen twee of meer menschenrassen, b.v. tusschen blanken en

- negers), m. gmv.; —**strijd**, m. gmv.; —**vermenging** (het zich vermengen van twee of meer rassen), v. gmv.: de — in onze Indiën, zie: Nonna, Mulat, Quadroon.
- Rassurant'** (geruststellend), bn.; —er, —st.
- Rassureeren** (geruststellen).
- Ras'ter** (breede, grove lat; staande lat van hekwerk), m. —s; term ook in gebruik bij 't reproducteeren van autotypieën: fijn —, grof —; —draad (punddraad, zie ald.), o. gmv., als voorwerp, m. —draden; —**werk** (omheining, bestaande uit latwerk), o. gmv.; zie *Afrasteren*.
- Ras'tering** (rasterwerk, omheining), v. —en.
- Rasuur'**, **razuur'** (door rasping fijngemaakte artsensij), v. —uren.
- Rat**, **rot** (dierk. knaagdier van het geslacht muits), v. —ten; zie: Buidelrat, Kelder—, Kerk—, Hamster, Water—; er zijn bruine en zwarte —ten; zegsw. zoo kaal als een —, totaal niets bezittend, ook, van het hoofdhaar: geheel haarloos; zegsw. zoo slim als een —; een oude — in de val, een ervaren, geslepen man verschalkt, bedot, met list misleid.
- Ra'ta** (eig. pars —, d. i. evenredig deel), v.: pro — of pro rato, naar evenredigheid, ook, naar rata of rato.
- Rata'fia** (vruchtenbrandewijn), v. gmv.
- Ratan'hiawortel** (bloedvloeiing-stelpend geneesmiddel), m. —s; de — is de wortel v. e. in Peru groeienden struik.
- Rataplan'** (Fr. trommelslag, geluid van een trommel), m. gmv.: zegsw. daar heb je den heelen —, heel den boel, al den rommel.
- Ratatouil'le** (Fr. dooreengestampt middageten, nl. vleesch, groenten en aardappelen in de kazerne), v., meest: Ratjetoe', Rats.
- Ra'tel** (houten klepper, waarmede men een ratelend geluid maakt), m. —s; fig. hou je —, hou je mond; haar radde — staat geen oogeblik still tong; hij is een —, snapper.
- Ra'telaar** (Canadeesche populier, ratelpopulier), m. —s; zie Esp.
- Ra'telen** (geluid maken met een ratel, bij uitbr. rammelen, kakelen), ik heb gerateld: vroeger ratelde de klepperman elk uur, zie Ratelwacht; rijtuigen — over de steenen, de donder ratelt; fig. snel en zonder tusschenpoozen babbelen, verg. Ratel.
- Ratelier'** (mil. geweerrek), m. —s. (ier = jé).
- Ra'telkous** (babbelkous), m. en v. —kousen; —mond (babbelaar, snapper), m. en v. —en; —populier (esp. trilpopulier, abeel), m. —en; zie Ratelaar; —slag (slag met een ratel; fig. donderslag, die ratelend klinkt), m. —slagen; —slang (giftsling in Z.-Amerika en Z.-Afrika), v. —en; de — heeft een uit hoornachtige ringen bestaanden ratel aan het beneden-einde v. a. staart; —wacht (nachtwaker met een ratel, klepperman), m. —en, vero.
- Ratificatie** (bekrachtiging of goedkeuring van een staatsdocument door de betrokken regeeringen), v. ratificatiën, —ties.
- Ratificeeren** (bekrachtigen, goedkeuren, inz. door of namens de regeering van een land).
- Ratijn'** (zekere krullige wollen stof), o. gmv.; ook: Ratiné; —en, bn.
- Ra'tio** (Lat. rede, oorzaak, grond), v. gmv.
- Ratiné'**, o. gmv.; zie Ratijn.
- Rationaal'**, **rationeel'** (gegrond op de rede), bn.; ook: Rationa'bel. (t = ts).
- Rationalis'me** (redegehoof; het systeem van hen, die uitsluitend de menschelijke rede als eenige kenbron huldigen en in geloofszaken slechts dat laten gelden, wat men met het verstand duidelijk kan begrijpen), o.; —**list'** (aanhanger van het rationalisme), m. —en; —**tisch** (met het rationalisme overeenkomende), bn. en bw.: —e geschriften, —e overtuigingen; de wereld — beschouwen.
- Rationeel'** (op de rede gegrond, op redelijke gronden berustend), bn.; —er, —st.
- Ratjetoe'**, v. gmv.; zie Ratatouille.
- Ra'toe** (Mal. weilige gemalin van den vorst of sultan op Java, ook, vorstin), v. —toes.
- Rats** (ratjetoe, soldaten-potage), v. gmv.
- Rats** (fig. verlegenheid, angst), v. gmv.: zegsw. in de — zitten, benauwdheid.
- Rat'sen** (wegkapen), ik —te, heb geratst.
- Rat'tengif**, —**gift** (rattenkruut, arsenicum), o.
- Rat'tenhol** (hol of gat, waarin ratten huizen, bij uitbr. plaats, kelder, pakhuys, waar veel ratten zijn), o. —holen; —**klem** (—knip), v. —klemmen; —**kruit** (vergift tot het doden van ratten, arsenicum), o. gmv.; —**nest**, o. —nesten; —**val** (loestel, om ratten te vangen), v. —valen; —**vanger** (ook, rottenvanger: kamerjager, in de 17e eeuw een onmisbaar persoon op het toneel van het stadsleven; hond, die ratten doodt), m. —vanger; zie Kamerjager.
- Rat'testaart** (staart van een rat, ook: kleine ronde vijl van timmerman en metaalbewerker), m. —en; —**vel** (huid eener ra), o. —vellen.
- Ratrapeeren** (weder vangen of betrappen).
- Ratu're** (Fr. doorhaling van een woord met de pen, uitgekrobdde plaats in een geschrift), v. —s; ook: *Ratuur'*, v. —turen.
- Rauw** (ongekookt), bn.; —er, —st; een —e aardappel, — vleesch; spreekw. Honger maakt —e boonen zoet, zie Boon; een —e wond, versche, open wond; fig. een —e stem, krijschend, scherp; een —e kreet; zegsw. dat valt mij — op het lijf, d. i. overrompelt mij; —**achtig** (eenigszins rauw, niet voldoende gaar), bn.; —**elijk** (fig. op ruwe, onbeschaafde wijze), bw.: hij viel mij zoo maar — op 't lijf, fig. voer ruw tegen mij uit; ook: *Rauwelings*; —**igheid** (rauwhoed, ruwhoed), v. —heden.
- Rava'ge** (Fr. verwoesting, vernieling), v. —s.
- Ravageeren** (verwoesten, vernielen).
- Ra'vanger** (steuntouw der ra), m. —s.
- Ra'vebek** (eig. bek v. e. raaf), m. —bekken; bij overdr. buigtangetje; verder naam van verschillende voorwerpen met kromme punten; zeew. noodhaak.
- Ra'vebeksuitsteeksel** (ontl. voortop in den vorm v. e. ravebek v. h. schouderblad), o. —s.
- Ravelijn'** (Fr. voorschans in den vorm van een halve maan), o. —lijnen.
- Ra'venaas** (aas voor de raven, kring; fig. galgenaas, hangebast), o. —azen; —**gekras** (—gekrijsch), o. gmv.; —**nest**, o. —nesten.
- Ra'venzwart** (glanzend zwart als de veeren der raven), bn.; een meisje met — haar.
- Ra'veveer** (veer v. e. raaf), v. —veeren.
- Ravijn'** (Fr. holle weg, bergkloof), o. —en.
- Ravitailleeren** (proviandeeren).
- Ravot'ten** (luidruchtig stoeten, wild spelen, joelend achter elkaar aan loopen), ik heb geravot: jongens — graag.
- Ra'wa** (O.-I. moerasgrond op Java), v. rawa's: in het droge seizoen hebben de —'s het aanzien van grasvelden; — bet. ook: *bergmeer*.
- Rayeeren**, ook **royeeren** (Fr. doorhalen,

- doorschrappen, uitdoen): *iem.* — als lid.
- Rayon'** 1. (Fr. verboden kring bij een vesting; terrein, dat men met geschut uit een vesting kan bestrijken), o. —s: binnen het — eener vesting mag niet gebouwd worden; 2. (vak in een bibliotheek), o. —s. 3. (afdeeling of branche van een groote zaak), o. —s.
- Rayonnant'** (Fr. eig. stralend, fig. zeer mooi, glanzend), bn.: zij zag er — uit.
- Ra'zen** (een dol leven maken, tieren, heftig uitvaren), ik raasde, heb geraasd.
- Ra'zend** (woedend, dol), bn. en bw.; —er, —st: een —e hond, een —e kat; fig. het is om — te worden, zeer boos; een —e honger, erg; dat kost mij — veel geld, erg.
- Ra'zende Roeland**, m., zie Roeland.
- Razernij'** (dolheid), v. gmv.; een aanval van —; myth. de drie —en, zie Furiën.
- Razijn'** (rozijn), v. razijnen.
- Raz'zia** (eig. militaire expeditie van Turken tegen ongelovigen, of van de Franschen in N.-Afr. tegen oproerige stammen; overval, plunderocht, strooptocht), v. razzia's: in Rusland was er meermaalen een — of pogrom tegen de Joden.
- Reaal'** 1. (geldstuk in Spanje, Portugal, Mexico, enz.), m. realen; de waarde in Sp. en Port. is ± f 0.25, in Mexico, ± f 0.32⁶; een — de vellon in Sp. is f 0.12⁶; 2. (oude Ned. zilvermunt van 3¼ stuiver of f 0.17⁶), m. realen. (re = ree).
- Reaal'**, bn.; hetzelfde als Reëel.
- Reaal'school** (in Duitschland de naam eener school voor M. O.), v. —scholen: de — leidt op voor velerlei ambten in 't leven.
- Reac'tie** (terugwerking, vooral op godsdienstig, staatkundig of geneeskundig gebied), v. gmv.: de partij der —; lees: reeak'sie.
- Reac'tie** (nat. tegenstand, tegendrukking), v.
- Reactionnair'** 1. (Fr. tegenstrever; in de staatkunde iemand, die de bestaande toestanden tot vroegere wil terugbrengen), m. —naren; 2. (tegenstrevend, tegenwerkend), bn.
- Reageer'huis** (scheik. cilindervormig glazen buisje, dat gebruikt wordt bij het nemen van scheikundige proeven), v. —huizen. (re = ree).
- Reageeren** (tegenstand bieden, tegenwerken; scheik. op een stof inwerken, zich door een bepaalde tegenwerking doen kennen).
- Reageer'middelen**, o. mv.: z. Reagentia.
- Re'agens** (terugwerkend middel), o. —gen'tia.
- Reagen'tia** (middelen der scheikunde tot opsporing v. d. aanwezigheid v. stoffen), o. mv.
- Rea'liën** (speciale kundigheden), v. mv.
- Rea'liën** (vakken van onderwijs aan een realschool onderwezen), v. mv.
- Realisa'tie** (het omzetten in klinkende munt; verwezenlijking), v. —tiën, —ties.
- Realiseeren** (tot een werkelijk bestaan brengen; waren of effecten te gelde maken).
- Realis'me** (leer der werkelijkheid; zin voor het werkelijke; richting in de kunst, welke de levende werkelijkheid in haar typische verschijnselen wil uitdrukken, dus ook het leelijke en vulgaire), o. gmv.: het — is het tegengestelde van het idealisme; z. ook Naturalisme.
- Realist'** (aanhanger of beoefenaar van het realisme in de kunst), m. realisten.
- Realis'tisch** (het realisme huldigend in de kunst), bn.; ook: een —e levensbeschouwing; de —e roman, die zich ten doel stelt het dagelijksch leven, zoo nauwkeurig en zoo werkelijk mogelijk, voor te stellen.
- Realiteit'** (wezenlijkheid, werkelijkheid), v.
- Real'politik** (Duitsch: politiek, die voor alles tastbare voordeelen wil verkrijgen), v. (a = aa).
- Re'a Sil'via**, v. myth. moeder van Romulus en Remus.
- Ré'aumur**, René Antoine de: Fransch natuurkundige (1683—1757), ontwerper van den 80-gradigen thermometer; lees: ree'-oo-muur.
- Re'bab** (O.-I. strijkinstrument der gamelanmuziek: van Arab. oorsprong, bestaande uit klankbodem, kam, hals, voetstuk, twee snaren en twee sleutels), v. rebabs. (re = ree).
- Rel'y'be** (Hebr. Joodsch koster of godsdienst-onderwijzer), m. rebben.
- Rebec'** (soort van driesnarige viool), v. —s: de — is de voorlooper van de viool; nog in Egypte in de koffiehuzen.
- Rebel'** (oproerling, muitter), m. —len; —leeren (in opstand komen, muiten, oproerig worden; met geweld zich verzetten); —lie' (muitterij, gewelddadig verzet tegen het openbaar gezag, oproer), v. gmv.; —lig (oproerig), bn.; —er, —st; —lisch (oproerig, rebelsch), bn. en bw.; —sch' (rebellig, rebellisch), bn. gmv.; —er, meest —: de schooljongens werden — door al het straffen, oproerig, balsturig.
- Re'bus** (beeldraadsel, figuurraadsel), m. rebusen; lees: ree'-bus.
- Rebut'** (weigerend antwoord; ook: wrakgoed, bedorven waar), o. gmv.; —ant' (terugstootend, afschrikkend; norsch, barsch), bn.; —er, —st; —eeren (op een harde en verachtelijke manier afwijzen; van zich stooten).
- Recalcitrant'** (Fr. koppig, onwillig), bn.: een —e jongen, een — karakter, balsturig, weerspannig, tegenstribbelend. (ci = si).
- Recapitula'tie** (korte samenvatting v. d. hoofdinhoud), v. —ties, —tiën. (re = ree).
- Recapituleeren** (in hoofdpunten of beknopt samenvatten, een opsomming geven).
- Recenseeren** (beoordeelen, voornamelijk van boeken en geschriften).
- Recensent'** (beoordeelaar van boeken, geschriften, enz. i. e. krant, enz), m. —en.
- Recen'sie** (beoordeeling van boeken, enz., artikel v. e. recensent), v. —siën, —sies.
- Recent'** (nieuw, pas gebeurd), bn.: dat feit is —, is van —en datum d. i. van een dag, die pas of onlangs verlopen is. (en = en).
- Recepis'** (voorloopig bewijs van storting in e. geldleening), o. —sen; lees: reecepis'.
- Recept'** (voorschrift ter bereiding van geneesmiddelen, van spijzen, verven, enz.), o. —en; —teeren (een recept klaarmaken); —tenboek (apothekersboek ter inschrijving v. d. gereedgemaakte recepten), o. —en; —tenbus (bus, waarin recepten kunnen gedeponeerd worden), v. —bussen.
- Recep'tie** 1. (waarneming); 2. (het ontvangen b.v. bij een verloving, ondertrouw, ook, de ontvangst der gelukwensen, plechtige ontvangst; de aanneming van iemand als lid van een gezelschap), v. —tiën, —ties.
- Recep'tiekamer** (kamer, waarin receptie gehouden wordt), v. —kamers; —kosten (de kosten, vergoed b.v. aan hooggeplaatste ambtenaren voor een officiële receptie), m. mv.; —zaal (zaal ter ontvangst), v. —zalen.
- Receptuur'** (recepteerkunst, de kunst van artsenvijbereiding), v. gmv. (re = ree).
- Reces'** (schriftelijk vergelijk, verzwaarde betaling eener som, achterstand), o. gmv.

- Reces'** (tijdelijke schorsing of verdaging der zitting b.v. van de 2e kamer), o. gmv.: de vergadering is op — gescheiden of gegaan, tot nadere bijeenroeping uiteengegaan.
- Recet'te** (Fr. ontvangst, de entreegelden bij concerten, opera's, enz.), v. recettes.
- Recher'che** (Fr. afdeling der politie, belast met opsporing, navorsching), v. —s; zie Rechercheeren.
- Rechercheeren** (nauwkeurig onderzoeken; uitvorschén); —eur' (politie-beambte, belast met het onderzoek naar misdaden of het opsporen van misdadigers: speurder), m. —s, zie Detective.
- Recher'che-vaartuig** (vaartuig voor ambtenaren der recherche, die tegen sluikertij moeten waken), o. —vaartuigen.
- Recht** (niet krom of scheef), bn. en bw.: —er, —st: een —e lijn, een —e kaars, — van lijf en leden; een —e hoek, 90°; fig. de —e weg, d. i. de goede, ware; de —e erfgenaam, d. i. wettige; — en slecht: de menschen waren toen nog — en slecht, oprecht en eenvoudig; te —er tijd, op het —e oogenblik, juist, gepast; zegsw. hij is de —e man op de —e plaats, de man, die geknipt is voor die betrekking; een —e sul, echt, wezenlijk; dat is — jammer, zeer, erg; zegsw. — door zee gaan, geen slinksche wegen inslaan, eerlijk zijn; ik vertrouw hem niet —, te best.
- Recht** 1. (gerechtigheid), o. gmv.: het — moet zijn loop hebben; kort en snel —; — gaat boven macht; iem. — laten wedervaren; indien gij vrede wilt, eerbiedig dan het —; 2. (de wetten, wettelijke bepalingen), o. —en: meester in de —en, student in de —en, het Romeinsche —, het oud-Germaansche —, zie: Burgerrecht, Handels—, Kies—, Privaat—, Staats—, Straf—, Volken—; 3. (zedelijke bevoegdheid volgens de wet, aanspraak), o. gmv.: spreekw. Waar niets is, heeft zelfs de keizer zijn — verloren, zie Keizer; 4. (belasting), o. rechten: in-en uitgaande —en, doorvoerrechten heffen.
- Recht'aan** (in rechte richting, al maar recht-uit), bw.: je gaat maar rechttoe —!
- Recht'bank** (college van rechters, zetelend in de hoofdplaats v. e. arrondissement en oordeelend in burgerlijke zaken en in handelszaken), v. —banken: er zijn 23 rechtbanken.
- Recht'buigen**, ik boog —, heb —gebogen: een stang, een tak —, d. i. buigende recht-maken; —draads (volgens of op den draad), bw.: —zoomen, —naaien; —draadsch, bn. —hout, waarvan nl. de draad in de volle lengte doorloopt: —hout is noodig voor ladderboomen en rekstokken.
- Recht'te** (meetk. rechte lijn), v. —n.
- Recht'telijk** (overeenkomstig het recht, gerechtelijk, naar rechten), bn. en bw.
- Recht'tens** (volgens recht, rechtmatig), bw.: dat komt mij — toe.
- Recht'ter** (lid eener rechtbank: iemand, die gehouden is recht te spreken), m. rechters, rechteren: — in de arrondissementsrechtbank; kanton—, zie ald.; de — van instructie, zie aldaar; zegsw. niemand kan — zijn in zijn eigen zaak, verg. Berechten; God is de — van levenden en dooden, d. i. de opperste —.
- Recht'terarm** (arm ter rechterzijde), m. —en.
- Recht'ter-commissaris** (rechter, aan wien een bijzondere last is opgedragen in civiele gedingen), m. rechters-commissarissen: Ten
- Have was benoemd tot — in het faillissement der weduwe Van Veen (Potg.).
- Recht'terhand** (eig. hand aan den rechter-arm; fig. helper, werker, steun), v. —en: het oudste dochtertje is moeders —; de stuurman-visscher is des schippers —; De Ruyster, der Staten —.
- Recht'terkant** (aandr. kant ter rechterzijde), m. gmv.; zie Rechteroever.
- Recht'terlijk** (eigen aan, betrekking hebbende op een rechter), bn.: de —e macht, de —e waardigheid, een — onderzoek, een —e uitspraak.
- Recht'teroever** (aandr. oever a. d. rechterhand als men stroomafwaarts ziet), m. —s, ook —kant: Arnhem ligt aan den — v. d. Rijn.
- Recht'tersambt** (het ambt v. rechter), o. gmv.: hij bekleedt met groote waardigheid het —.
- Recht'terschap** (de rechterlijke waardigheid), o. gmv.: hij werd benoemd tot het —.
- Recht'terstool** (zetel des rechters, ook, de rechter zelf), m. —en: voor den — Gods, de — der geschiedenis, vierschaar, gericht.
- Recht'ter van instructie** (rechter, die belast is met het voorloopig onderzoek eener strafzaak), m. rechters van instructie.
- Recht'tervleugel** (vleugel van een vogel aan den rechterkant), m. —s: fig. de rechteraf-deeling van een leger, zie Vleugel; —wang (wang ter rechterzijde), v. —wangen, Bijbel: zoo wie u op de — slaat, keert hem ook de andere toe, Matth. 5: 39, weersta den vijand niet, wees zachtmoedig; —zijde (zijde aan de rechterhand), v. gmv.: hij zat aan de — van den gastheer; hij liep aan de — of ter — van den koning; in de staatk. de christelijke partij in de Kamer.
- Rechtevoort'** (tegenwoordig, thans), bw. gew.
- Recht'geaard** (braaf, rechtschapen), bn.: een — mensch, een — Nederlander.
- Recht'geloo'vig** (stipt of vast in het geloof, rechtzinnig, orthodox), bn.: —er, —st.
- Recht'hebbende** (iemand, die recht op iets heeft), m. en v. —hebbenden.
- Recht'heid** (het recht-zijn), v. gmv.: de — v. e. straat, v. e. spoorlijn, v. e. pad, v. e. lijn; —hoek (meetk. parallelogram met rechte hoeken), m. —hoeken; —hoekig, bn. en bw.: een —hoekige driehoek, met een hoek van 90°; — elkaar snijdende lijnen; —hoekszijde (meetk. zijde v. een rechthoekigen driehoek aan den rechten hoek), v. —zijden.
- Recht'huis** (gebouw, waarin de rechter recht spreekt, of zitting houdt), o.: het — van Pila-tus, Matt. 27: 27 en Johannes 18: 28.
- Recht'huis** (gemeentehuis op een dorp; ook, herberg, waarin de raadkamer is), o. —huizen: wij soupeerden te Baarn in het — (Potg.).
- Recht'tigen** (machtigen, recht geven, autori-seeren), ik ben gerechtigd: hij was daartoe niet gerechtigd; zie Gerechtigd.
- Recht'kloppen** (kloppend rechtmaken), ik klopte —, heb —geklapt: een staaf —; —lij-nig (uit rechte lijnen bestaande), bn. en bw.: een —e figuur; —teekenen, bouwkundig tee-kenen: het vervaardigen van teekeningen met passer en liniaal b.v. bouwplannen, machine-afbeeldingen, enz.; examén t. h. —teekenen; —maken (rechtlijvig of rechtstam-dig maken), ik maakte —, heb —gemaakt: de schei in 't haar —, een scheef beeldje —.
- Rechtmat'ig** (volgens recht, overeenkomstig de wet), bn. en bw.; —er, —st: de —e bezitters

- een - aandeel, -e aanspraken, -e grieven; dat komt ons - toe.
- Recht'op** (recht naar omhoog gericht), bw.: loop toch -, niet gedoken of gebogen.
- Recht'opstaand** (recht op, als een loodlijn), bn. een -e ladder, steil.
- Recht'over** (precies aan de overzij), bw.
- Rechts** (naar de rechterzij), bw.: gij moet - afslaan; mil. -, richt ul - uit de flank!
- Rechts'al** (ter rechterzijde af), bw.; de wandelaar sloeg -, naar den rechterkant af.
- Rechts'ban** (rechtsgebied), m. gm.v. vero.; -bedeeling (de wijze, waarop en de wetten waarnaar recht gesproken wordt, de bediening van het recht), v. gm.v.; -begrip (begrip of gevoel in zake recht en onrecht), o. -begrippen: het - is den mensch aangeboren.
- Rechtsch**, bn.: hij is -, verg. Linksch; ook, aan de rechterzijde: het -e huis.
- Rechtscha'pen** (eerlijk, oprecht, deugdzzaam), bn. en bw.; -er, -st: een - man, - handelen.
- Rechts'college** (college van rechters), o. -s; -dwang (maatregel van dwang door de rechterlijke macht, lijfswang), m. gm.v.; -gebied (streek, binnen welke een rechtscollege de rechtspraak uitoefent), o. gm.v., zie Jurisdicctie; -gebouw (gerechtshof, rechtshuis), o. -en; -gebruik (-formaliteit), o. -en; -geding (proces), o. -en; -geldig (in rechten geldig of van kracht, wettig), bn.; -geleerd (het recht tot voorwerp van studie gemaakt hebbende), bn.: een - persoon; -geleerdheid (jurisprudentie), v. gm.v.; -geleerde (advocaat), m. en v. -n; -geschiedenis (geschiedenis van het recht), v. spreekt. dat wordt een -, zaak, die voor het gerecht komt; -gevoel (het gevoel voor recht en onrecht), o.; die oorlog kwetst het - der volken; -grond (grond, waarop een bepaling, een verordening, een wet, enz. berust), m. -en: zie Rechtstitel; -handel (proces), m. gm.v.; -ingang verleenen (verklaren, dat een zaak door de rechtbank in behandeling zal genomen worden), m. gm.v.: - tegen iem. verleenen, aan een klacht -verleenen; -kundig (betrekking hebbende op de wetenschap van het recht), bn.: op -e gronden, uit een - ooppunt, -e bijstand; -macht (bevoegdheid v. e. rechtbank), v. gm.v.; -middel (middel, om tegen een vonnis op te komen, b. v. hooger beroep), o. -en.
- Rechts'om** (naar de rechterzijde), bw.
- Rechtsomkeer(t)** (mil. commando: zwenking in e. halven cirkel naar rechts), bw. - maken, teruggaan.
- Rechts'persoon** (wat in wettelijken zin als een persoon beschouwd wordt en waaraan rechtsbevoegdheid is verleend), m. en v. -personen: een vereeniging als -erkennen; -persoonlijkheid (bevoegdheid, om in rechten op te treden), v. gm.v.: - aanvragen, bij de hooge regeering genoemde bevoegdheid vragen; -philosophie (de wijsbegeerte van het recht), v. gm.v.; -pleging (-verzorging, het uitoefenen van het recht), v. -en.
- Recht'spraak** (uitspraak v. e. rechter; gewijsde, arrest), v. gm.v.; -spreken (gerechtelijke uitspraak doen), ik sprak -, heb -gesproken.
- Rechts'taal** (taal of termen, waarvan rechtsgeleerden zich bedienen), v.: de - handhaaft in het gebruik der woorden meestal een juiste onderscheiding, die de spreektaal niet kent.
- Recht'stammig** (met rechten stam), bn.: -e pijnen, -e populieren, -e klapperboomen.
- Rechtstan'dig** (loodrecht), bn.: -e lijnen.
- Rechts'term** (term, uitdrukking bij rechtsgeleerden in gebruik), m. -termen; -titel (rechtsgrond), m. -titels: op welken - zou het steunen, dat de arbeider werk gaat eischen van den staat?
- Recht'streeks** (regelrecht, zonder omwegen, direct, zonder eenige tusschenkomst), bw.: hij wendde zich - tot den minister.
- Recht'streeksch**, bn.: een -e verbinding, het - verkeer, een -e vraag, een -e weigering.
- Rechts'vedraaiing** (het voorbedachtelijk verkeerd willeggen van artikelen der wet), v. -en; -verkrachting (daad van iemand, die het recht verkracht, d. i. krachteloos maakt in plaats van het recht te handhaven), v. -en; -vervolgning (het vervolgen door den rechter), v. gm.v.: tot - overgaan; een - tegen iemand instellen, hem bij den rechter aanklagen; onslag van -; -vordering (het instellen van een vordering of eisch bij den rechter), v. -en; -vraag (rechtsvraagstuk), v. -vragen; -wege: van -, volgens recht, rechtens: dat behoort haar van - toe; -weigerig (weigering om iem. recht te doen), v. gm.v.; -wetenschap (de wetenschap v. h. recht, rechtsgeleerdheid), v. gm.v.; -wezen (het recht en al, wat daarmee in betrekking staat), o. gm.v.; -zaak (rechtsgeding), v. -zaken; -zaal (zaal, waarin het gerecht, de rechtbank, het hof zitting houdt), v. -zalen.
- Recht'toe** (in rechte richting), bw.: loop maar -, verg. Rechtsaan; zegsw. het gaat daar niet -, naar behooren; -uit (in een rechte richting, fig. ronduit), bw.: loop of ga maar -, zonder rechts of links af te wijken; hij spreekt altijd -, onbewimpeld; met w.w. vormt - scheidbare samenstellingen: -gaan, -kijken, -loopen, -rijden, enz., van welke de leden der onbep. wijze en der volt. deelw. aaneengeschreven worden, b. v. rechtuitgaan, rechtuitgegaan, rechtuitkijken, rechtuitgekeken, enz.
- Rechtvaar'dig** (rechtmatig, billijk, eerlijk), bn. en bw.; -er, -st: een -e straf, een - vonnis; God is -, geen onrecht doende of duldend; iem. - behandelen, naar recht en billijkheid; - handelen.
- Rechtvaar'dige** (deugdzame; brave mensch), m. en v. -n: misschien zijn er vijftig -n in de stad, Gen 18: 24.
- Rechtvaar'digen**; ik -vaardigde, heb gerechtvaardigd: dat zal mijn oordeel -, billijk doen blijken; ik zal later mijn houding -, verantwoord; zich -, zich zuiveren van blaam of schuld.
- Rechtvaar'digheid** (het rechtvaardig-zijn, eerlijkheid; maatschappelijke deugd, waardoor men ieder het zijne geeft), v. gm.v.
- Rechtvaar'diglijk** (op eerlijke wijze), bw. ik heb mij van mijn taak - gekweten.
- Recht'verkrijgende** (iem., die door koop, erfenis, enz. een recht verkrijgt, dat vóór dien een ander toekwam), m. en v. -n.
- Rechtvleu'gelig** (dierk. met rechte vleugels, van insecten), bn.: als zn. -en, m. mv., b. v. sprinkhanen, glazenmakers, met vier rechte vleugels.
- Rechtzin'nig** (rechtgeloozig, orthodox), bn.

en bw.; -er, -st; -heid (orthodoxie), v.
Recidi'Ve (rechtst. terugval in het kwaad, herhaling v. e. misdrijf), v. gm v. (re = ree).
Recidivist' (rechtst. iem., die reeds eenmaal een misdrijf pleegde), m. en v. -en; vr. ook -e. (re = ree).
Reciet' (voordracht van eenig gedicht enz., het reciteeren), o.; ook, Recitatie.
Re'cipe, zie R.
Recipieeren 1. (waarnemen); 2. (opnemen of toelaten in e. gezelschap, ontvangen, onthalen).
Recipient' (eig. opnemer, ontvanger: klok van een luchtpomp; vat ter opneming van het vocht, door distillatie voortgebracht; persoon, die iem. als lid eener vereeniging ontvangt, installeert), m. -en.
Reciprociteit' (Fr. wederkeerigheid), v. gm v.
Recipro'que (Fr. wederzijdsch, wederkeurig), bn. en bw.: -getallen, die, wier product gelijk is aan de eenheid, b. v. $\frac{5}{6} \times \frac{6}{5}$. (re = ree).
Recital' (muz. solo-uitvoering b. v. op een piano), o. -s.
Recitatief' (het zingende spreken, een soort v. declamatorischen zang), o. -tieven.
Reciteeren (opzeggen, voordragen in redenaarstoon); een gedicht -.
Reclamant' (iem., die iets terugvordert; ook iem., die bezwaren indient), m. -en; vr. -e.
Reclama'tie, v. -s, -tiën, zie Reclameeren.
Reclame (terugvordering, bezwaarschrift; ook: publieke aanprijzing van iets), v. -s.
Reclameeren (terugeischen, bezwaren indienen, terugvorderen, opkomen tegen iets).
Reclassce'ring, v.: centraal college van -, college, opgericht bij Koninklijk besluit van 24 Dec. 1910, welks taak het is, personen, uit eenige gevangenis ontslagen, of voorwaardelijk in vrijheid gesteld, aan een betrekking te helpen, opdat zij niet tot misdrijf vervallen.
Recogni'tie (erkenning, vergoeding in geld, elk jaar door den erfpachter aan den eigenaar te betalen), v.; -geld (geld, dat elk jaar betaald wordt als erkenning van rechten, enz.), o. -gelden. (cog = kog).
Recommanda'bel (aanbevelenswaardig, recommendatie verdienende), bn.; -da'tie (aanbeveling), v. -tiën, -ties; -deeren (aanprijzen, ernstig aanbevelen): iets -, iem. -; zich -, zich in iems welwillendheid aanbevelen; zich gerecommandeerd houden, zich aanbevelen houden.
Reconstruc'tie (herbouwing, hernieuwing, weder-opbouwing), v. -s, -tiën.
Reconstrueeren (reconstructie doen ondergaan).
Reconvalescent' (herstellende, een zieke die aan de beterschap is), m. en v. -en; vr. ook: -e; -ie (herstelling van een zieke), v. gm v.
Reconven'tie (rechtst. tegeneisch), v. -s, -tiën.
Record (Eng. het hoogste of beste), o. gm v.: het - slaan, het grootste bereikte succes nog overtreffen door een bepaalden afstand in nog korteren tijd af te fietsen, met schaatzen af te rijden, enz., den besten tijd maken; het uur - verbeteren, d. i. iets in een bepaalden tijd sneller doen, dan iemand het nog gedaan heeft.
Recrea'tie (ontspanning, uitspanning), v. gm v.: het uur van -, verpoozing, rust (in kostscholen en klosters). (e = ce).
Recruteeren (troepen werven of lichten, de

bataljons volluttig of compleet maken); -ing, v. gm v., fig. aanwerving bij een partij.
Recru'tenschool (handboekje voor 't geen gewone soldaten moeten kennen), v. -scholen.
Recruut' (nieuw aangeworven soldaat, loteling), m. recruten; zie Milicien.
Rec'ta, (Lat. rechtuit; via, -, langs den rechten weg; linea -, in de rechte lijn).
Rectifica'tie (verbetering, herstelling; herhaalde distillatie), v. -s, -tiën.
Rectificeeren (verbeteren, in orde brengen; door gedurige overhaling zuiveren, versterken).
Rec'to (folio) ((Lat. op de eerste zijde van een blad, de voorzijde), verg. Verso).
Rec'tor 1. (geestelijke leider in eenig klooster of godshuis, ook: onderpastoor), m. rectors: de - van een Jezuïetenklooster, de - van een weeshuis, de - van een bijkerk; 2. (bestuurder of directeur v. e. Latijnsche school, een gymnasium), m. -to'ren, -s; -aal' (den rector betreffende), bn.: de -ale waardigheid, de -ale macht); -aat' (ambt of waardigheid van een rector), o. rectoraten.
Rec'tor magni'ficus (voorzitter van den academischen raad of senaat), m. recto'res magnifici.
Recu' (Fr. schriftelijk bewijs van ontvangst), o. -s; lees: resuw'.
Recu' (Fr. algemeen in de mode, geoorloofd), bn.: dat is -. (re = re).
Recueil' (Fr. verzameling, bundel), o. -s; het - militair, verzameling van voorschriften, het leger betreffende, lees: rekuijl'.
Reculeeren (achteruitgaan, wijken).
Recurrereen (hulp, bijstand zoeken bij iem.).
Recurrent' (iem., die hulp zoekt), m. -en.
Recusa'tie (weigering, wraking), v. -s.
Redacteur' (opsteller, schrijver, leider van een krant of tijdschrift), m. -s, -en.
Redac'tie (gezamenlijke redacteurs van een dagblad of tijdschrift; de wijze, waarop een denkbeeld, enz. onder woorden is gebracht), v. -tiën, -s; de - van het Handelsblad, de - van een wetsartikel dient in de eerste plaats duidelijk te zijn; de commissie van -; dit amendement bedoelt alleen een verbetering in de - van 't artikel; -bureau (kantoor der redactie), o. -s; -kosten (kosten, verbonden aan het redigeeren van een krant of tijdschrift), m. mv. (re = re).
Redactioneel' (tot de redactie behoorend, ook, de wijze van stellen betreffend), bn.: het -e gedeelte der wet of der verordening.
Redactri'ce (vrouw als redacteur), v. -s.
Red'deloos (niet te redden, onherstelbaar), bn. en bw.: zijn zaak is -; hij is - verloren.
Reddeloos'heid (toestand van iemand, die of van iets, dat reddeloos is), v. gm v.
Red'den (uit het gevaar helpen), ik heb gered; -der (man, die redt), m. redders; -ding (het redden), v. -en; -ster, v. -s.
Red'deren (in orde brengen, regelen, rangschikken), ik heb geredderd: een kamer -; een boedel -, een erfenis volgens het testament in orde brengen; -aar (persoon, die regelt, in orde brengt), m. -s, zie Beredderen; -ing (drukke, omslag), v. gm v.
Red'ding(s)boei (grootte ring van kurk, overtrokken met wasdoek), v. -en, zie Boei; -boot (vaartuig, ingericht en bestemd tot redding van schipbreukelingen), v. -booten; -gordel (reddingboei, kurken gordel, om er op te rijden), m. -s; -leger (leger des

- Heils, Heilsleger*), o. gmv., zie Salvation-army; —**maatschappij** (vereniging tot redding van drenkelingen, te Amsterdam, 1767), v.; —**station** (plaats langs de kust, waar reddingbooten, vuurpijlen, enz. aanwezig zijn tot het redden van schipbreukelingen), o. —s; —**toestel** (middel, om menschen te redden), o. —toestellen; —**touw**, o. —en.
- Re'de** (gesprek, toespraak, vertoog), v. gmv.: de deelen der —; iem. in de — vallen, hem Interrumpereen: de spreker hield een indrukwekkende —, redevoering: verg. Inwijdings—, leer—, lof—, lijk—, troon—, in deze bet. meerv. —redenen.
- Re'de** (denkvermogen, gezond verstand, oordeel), v. gmv.: de mensch is begaafd met —; aan de — plaats geven; iem. tot — brengen, hem brengen tot gebruik van zijn verstand: naar — luisteren; dat ligt in de —, dat spreekt vanzelf.
- Re'dedeel** (spraak, woordsoort), o. —deelen: er zijn tien —deelen.
- Re'dekavelen** (redeneeren), ik heb geredekaveld: scherts: hij stond een kwartier lang met zijn medestudent te — (Klikspaan); —**kaveling** (redeneering, dispuut, redetwist), v. —en, w. g.; verg. Kavelen.
- Re'dekunde** (leer der welsprekendheid), v. gmv.; zie Rhetorica.
- Redekun'dig, redekun'stig** (volgens de rede), bn.: een —e ontleding, nl. naar de begrippen: onderwerp, gezegde, voorwerp, bepaling.
- Re'dekunst** (wetenschap, die leert wél te spreken), v. gmv.; ook, Redekunde; —**kunstig** (betrekking hebbende op de welsprekendheid), bn.: —e figuren, b.v. de tropen, zie: Troop en Rhetorisch.
- Re'delijk** (met rede begaafd, verstandelijk), bn. en bw.; —er, —st: de mensch is een — wezen; gij zijt te —, om zoo iets te verlangen, verstandig; dat zijn —e voorstellen, billijk; hij heeft een — inkomen, tamelijk; het gaat —, niet slecht; —**heid** (billijkheid), v. gmv.
- Re'delikerwijze, —wijs** (volgens recht, met billijkheid), bw.: trouwe plichtsbetrachting kan men — van u verwachten.
- Re'deloos** (zonder verstand), bn.; —loozet, —t: het —looze vee; fig. onzinnig: het volk was — (1672); —**loosheid**, v. gmv.
- Redemp'tor** (Verlosser, Heiland), m.
- Redemptorist** (R.-K. lid van de congregatie van den Allerheiligsten Verlosser), m. —en: de stichter van deze congregatie is de H. Alphonsus van Liguori (1732).
- Re'den** (beweeggrond, grond, oorzaak), v. redenen: wat is de — van uw stilzwijgen? om —en van gezondheid; om —en van financieelen aard; gegronde —en; iem. — doen verstaan, hem tot rede brengen; iemand wel of geen — geven tot iets, aanleiding; om — van, ter oorzaak van.
- Re'den** (rekenk. verhouding), v. redens: een meetkundige —; getal, dat aanwijst, hoeveelmaal het ééne getal in het andere begrepen is; een rekenkundige —, verschil tusschen twee getallen.
- Re'denaar** (man van talent als spreker, woordvoerder; iem., die redevoeringen houdt, ook, talentvol predikant), m. —naars, —naren.
- Re'denaarsgave** (de gave van wél te spreken), v. —gaven; —**gestoelte** (gestoelte, waarin een redenaar gaat staan), o. —n; —**talent** (talent of hoogere gave der welsprekendheid), o. —en: het — van een Pericles, Demosthenes' Cicero; v. e. v. d. Palm, enz.
- Redena'tie** (volkst. redeneering), v. —ties.
- Redeneeren** (betoogen, zijn gevoelen of meening uiten; praten over een zaak), ik heb geredeneerd; —**ing** (het redeneeren), v. gmv., (soorten), v. —en: wat een dwaze —! een logische —; —**kunde** (wetenschap der logica of wijsbegeerte), v. gmv.; —**trant** (wijze, waarop men redeneert, betoogtrant), m. gmv.
- Re'dengevend**, bn.: een — voegwoord, b. v. want, omdat; het — zinsverband.
- Re'derijk** (woordenrijk, gemakkelijk sprekend, beschikkend over veel woorden), bn.
- Re'derijker** (beoefenaar der uiterlijke welsprekendheid, lid van een rederijkerskamer), m. —s: de —s waren de beoefenaars der rhetorica of rhetorike; vroeger ook: Rhetorik'ers, Rhetrosij'nen.
- Re'derijkerskamer** of Kamer van Rhetorica (vereniging van rederijkers, tooneelvereniging), v. —kamers: de oudste —s vindt men in Z.-Nederland, b. v. de *Al'pha* en *O'mega* te Yperen, in de 14e eeuw; een der beroemde —s in N.-Nederland is: *De Eglantier*, met de zinspreuk „In liefde bloeyende”, die haar blazoen van keizer Karel ontving, verg. Academie; elke — had een bestuur (hoofdmannen); prins of keizer; *factor* (die in rijm het woord voerde en vaak de vinder of maker was der tooneelstukken); de *deken* (overman); nog was er een *nar* (grappenmaker) en een *knaap* (bode); een der leden was vaandrig, d. i. de *drager* van het blazoen of wapenschild; zie verder: Landjuweel, Haagspel, Referreinfeest, Sinnespel, Klucht (esbattement).
- Re'detwist** (redestrijd), m. —twisten; —**twisten** (disputeeren), ik redetwistte, ik heb geredetwist: over iets met iem. —; —**voeren** (een redevoering houden), ik —voerde, heb geredevoerd, w. g.; —**voering** (uitgesproken rede, die zich als hoogste doel stelt te overtuigen, te overreden), v. —en; —**wisselen** (met elkaar spreken), ik heb geredewisseld, w. g.; —**wisseling** (gesprek, onderhoud over enig onderwerp), v. —en; —**ziften** (bedillen, wat door een ander gezegd wordt, vitten op iets woorden, spijkers op laag water zoeken), ik heb geredezift.
- Redigeeen** (de redactie voeren; opstellen, voor de drukpers gereedmaken), (g = g).
- Redi'tie** (herhaling), v. —s, —tiën.
- Red'middel** (middel tot redding), o. —en; zie: Redding(s)boei, —boot, —gordel, enz.
- Redouta'bel** (Fr. vreeselijk, geducht), bn.
- Redou'te** 1. (Fr. kleine veldschans), v. —s; 2. (gemaskerd bal), v.: de —zaal te Maastricht.
- Redres'** (herstel), o. gmv.: er is geen — mogelijk; —**seeren** (terechtbrengen, weder goedmaken, herstellen).
- Reduceeren** (terugbrengen of voeren, verminderen; herleiden van munten, enz.).
- Reduc'tie** (vermindering; herleiding), v. reducties: — van prijs; —**getallen** (herleidingsgetallen van vreemde munten in eigen munt), o. mv.: een pond sterling = f 12; een gouden roebel = ± f 2; een Portugeesche milreis = f 2.70, enz.; —**prijs** (verminderde prijs), m. —zen. (c = k).
- Reduit** (Fr. mil. verborgen schans, laatste toevluchtsoord, vluchtschans), m. —s, re=ree).

- Reduplica'tie** (spraak. verdubbeling), v. —s, —tiën, b.v. *mama, papa, klinkklank, krikkrak, zigzag, wirrewarren, ziegezagen, enz.*
Ree (een klein soort van hert), v. reeën; —tje, o. —tjes: *het mooie oog van een —*.
Ree (buitenhaven), v. reeën; zie Reede.
Ree (gereed, klaar), bn.: *het schip ligt —*.
Ree'bok (mann. der reegeit), m. —bokken.
Ree'bout (bout v. e. reebok), m. —bouten.
Ree'de, ree (veilige, tijdelijke ankerplaats in de nabijheid der kust), v. —n, reeën: *de — van Batavia*.
Ree'de, ree (gereed), bn.; reeder, reedst.
Ree'den (gereedmaken, toerusten, een schip uitrusten), ik reedde, heb gereed.
Ree'der (uitruster van schepen), m. —s.
Reederij' (reederij ontstaat, wanneer twee of meer personen een schip tot gemeenschappelijk voordeel gebruiken of uitrusten), v. —en.
Reederij'plaats (plaats, die aan de haringvangst op de Noordzee deelneemt), v. —en: Scheveeningen is de grootste —, dan volgen Vlaardingen, Katwijk en Maassluis.
Reeds (bereids, alreede), bw.: *het is — laat*.
Ree'el (wezenlijk bestaande, werkelijk, zeker, vast), bn.: *de reeële waarde van geld, munten of effecten; zie: Ideëel en Nominaal*.
Reef (scheepst. strook in een zeil, dienend om het zeil te verenigen en zóó kleiner te maken, waardoor de wind bij zwaar weer er minder vat op heeft), o. reven; ook: **Rif**, o. reven.
Ree'geit (wifjesree), v. —geiten.
Reek (houten hand-egge), v. reken.
Reek (rij, reeks), v. reken: *in de — gaan*.
Ree'kalf (jong van een reegeit), o. —kalven.
Reeks (rij van in orde staande dingen, volgorde, aaneengeschakelde rij), v. reeksen: *een — van jaren, een — van rampen, een — van gestalten; rekenk. een meetkundige —*, een rij van getallen, van welke elk volgend een zelfde veelvoud of deel van het vorige is; zie Reden; *een opklimmende —*, zie Divergeerend; *een afdalende —*, zie Convergeerend; *een eindige —*, *een oneindige —*; *een rekenkundige —*, een rij van getallen, van welke elk volgend een zelfde verschil grooter of kleiner is.
Ree'ling (scheepst. houten veiligheidsleuning, thans meestal een stalen staketsel), v. —s.
Reep 1. (lange en smalle strook), m. —en: *een — linnen, papier, katoen; een — chocola; een doek aan —en scheuren*; 2. (eind touw, b.v. van een katrol, van een takel; ook, touw waaraan het heiblok hangt), m. —en, zie nog Valreep; 3. (hoepel), m. —en: *de —en van een vat*; 4. (staaf metaal), m. —en: *een — staaf*; 5. (visscherij. windikke kabel, waaraan de vleet of het haringnet hangt), m. reepen.
Ree'pel (smalle strook), m. reepels.
Ree'schaaf, reeschaaf (timm. groote lange schaaaf om hout zeer glad te schaven of op te zoeten), v. —schaven; verg. Zoetschaaf.
Reet (plaats, waar het vlas ligt te weeken), v. reten: *in de — liggen*; zie Reute.
Reet (spleet, smalle opening), v. reten.
Reet, re'te (hennepbraak), v. reten.
Reeuw (doodsschuim, doodszweet), o. gm.v.
Reeu'wen (een lijk afleggen, het wasschen en reinigen), ik heb gereeuwd.
Ree'vleesch (vleesch van een ree), o. gm.v.; reeu'vleesch (vleesch van reeën).
Refac'tie (korting op beschadigde waren), v. —tiën, —ties; ook: *Rafactie*; lees: —faksie.
Refecto'rium (Lat. eetzaal in een klooster), o. —toria; bij verkorting: Refeter, m. —s.
Referaat' (verslag, rapport), o. —raten.
Refereren (berichten, verslag geven, rapport uilbrengeu): *zich — aan*, verwijzen naar iets, dat vroeger gezegd of geschreven is, zich houden aan, zich beroepen op.
Referen', o. refereren; zie Refrein.
Referen'feest (letterk. feestelijke wedstrijd van rederijderskamers en wel om den prijs voor het beste referen), o. —feesten.
Referenda'ris (titel v. e. hoofdamtenaar aan een der ministerieele departementen), m. —sen.
Referen'dum (Lat. verslag met bijbehorende voorstellen; volksstemming over wetsvoorstellen b.v. in Zwitserland; hoofdelijke stemming), o. —da, —dums: *een — onder de stakende mijnwerkers had tot niets geleid. (en = en)*.
Referent' (verslaggever, inleider v. e. onderwerp, aankondiger, rapporteur), m. referenten.
Referen'tiën, —ties (inlichtingen, aanwijzingen, getuigenissen), v. mv.: *voorzien van goede —, van prima—*; verg. Informatie.
Refer'te (verwijzing naar iets), v. referates: *onder —*, verwijzing.
Reflectant' (reflecteerende), m. en v. —en.
Reflecteeren 1. (weerkaatsen, terugstralen, weerspiegelen); 2. (ergens acht op geven, schrijven op een advertentie): *op iets —*.
Reflec'tie (overweging, bedenking), v. —tiën, —ties: *— op iets slaan, er acht op geven*.
Reflec'tor (straal- of lichtkaatsen, spiegeltelescoop), m. —s; ook: *Reflector'*.
Reflex' (terugwerking, —kaatsing), m. —en.
Reflex'beweging (onwillekeurige spierbeweging, volgend op een prikkel v. e. gevoelszenuw), v. —en.
Reflex'ie (terugkaatsing van het licht, weerschijs; overdenking), v. —s, —xiën, soms, Reflectie.
Reflexief' (spraak. wederkeerend), bn.: *een — werkwoord: een toevallig — werkwoord, zich wasschen; een wezenlijk — werkwoord, zich vergissen; het — voornv. nl. zich*.
Reflexief' (wederkeerend w.w.), o. —ieven.
Reform' (verbetering, vervorming), v. gm.v.; ook, afdanking: *op — stellen, van militaire paarden*.
Reformateur' (hervormer van iets), m. —s.
Reformatie (eig. hervorming, de kerkelijke omwenteling der 16e eeuw), v. gm.v.
Reform'beweging (beweging onder de dames om haar kleeding meer hygiënisch te doen zijn), v. gm.v.; —eeren (hervormen, een anderen of beteren vorm geven, vervormen); —ist' (verbeteraar; iem., die op betere arbeidswetten aandringt, in Engeland, Frankrijk), m. —misten; Engelsch: *Reformer*; —klee'ding (mode: dameskleedij, welke rekening houdt met de hygiëne, dragend op de schouders en niet inpersend, gezondheidskleeding), v. gm.v.; ook: —japon, v. —nen; —paard (mil. afgedankt of afgekeurd paard), o. —paarden.
Refractair' (mil. dienstweigeraar), m. —s.
Refrac'tie (straalbreking), v. gm.v. (t = s).
Refrac'tor (kijker, waarin het licht gebroken wordt, droptrische kijker), m. —s.
Refrein' (dichtk. keurwoord, keervers: herhaling van bepaalde woorden aan 't einde der strophen; ook wel, de terugkeer van een be-

- paalden versregel na een zeker aantal andere; verder zulk een gedicht zelf), o. refrainen; de —en van *Anna Bijns* tegen Luther's „doktrijne” werden in 1529 te Antwerpen gedrukt; ook: Referein; zie Keerdicht.
- Ref'ter** (algemeene spijzsaal in kloosters, godshuizen, enz.), m. —s; zie Refectorium.
- Refugié** (Fr. uitgewekene om geloofsvervolging of politiek), m. —s; de —s: de Hugenoten, die na de herroeping van het Edict van Nantes (1685) Frankrijk verlieten. (re = ree).
- Refugium** (toevluchtsoord), o. —s, refugia.
- Refuseeren** (weigeren, van de hand wijzen).
- Refuteeren** (weerleggen); —ta'tie, v. —s.
- Refuzus** (Fr. weigering, weigerend antwoord), o. refuzen, fig. een blauwe scheen, afwijzing.
- Regaal** (landsheerlijk recht, koninklijk hoogheidsrecht), o. rega'lia, rega'liën.
- Regaal** (orgelregister, dat de menschelijke stem nabootst), o. regalen; zie Vox humana.
- Regaal** (gastmaal), o. —galen.
- Regaal** (den koning betreffende), bn.: —gale rechten, koninkl. of landsheerlijke rechten.
- Regaal** (koninklijk, voortreffelijk), bn.
- Regaal'-papier** (een groot soort v. papier), o.
- Regaleeren** (heerlijk onthalen, een vorstelijk gastmaal geven).
- Rega'lia, rega'liën**, o. mv.; zie Regaal.
- Rega'liën** (voorrechten der koninklijke waardigheid), o. mv.
- Regard** (Fr. blik, oogopslag, aanzien; opmerkzaamheid), m. regards: —of geen —slaan op, acht geven, letten op; lees: re-gaar'.
- Regardeeren** (Fr. betrekking hebben op, betreffen, aangaan); dat regardeert mij niet.
- Regat'ta** (It. roei- of zeilwedstrijd), v. —s: de — was oorspr. een volksfeest in Venetië, reeds in 1300 bekend en in 1315 door de regering geordend, om de jongelingschap tot den zeedienst aan te moedigen; nog in Duitschland o. a. in Frankfort, Hamburg, door studenten.
- Regeer'der** (bestuurder), m. —s.
- Regeeren** (heerschen, besturen), hij heeft geregeerd: over een land —, een volk —; een paard —, doen gehoorzamen, bedwingen; spraak. een naamval —, vereischen, nl. den 2en, 3en of 4en naamval als: zich ontfemen, gehoorzamen, zien.
- Regeer'ring** (bestuur, bewind), v. —en: de — van Karel V; hij was in die stad lid der —, vroedschap, vero.; spraak. de — van een werkwoord, b.v. een naamval of een voorzetsel; ook, het ministerie: de hooge —.
- Regeer'ringloos** (zonder regeering), bn.; —loos'heid (anarchie), v. gmv.
- Regeer'ringartikelen** (allerlei waren, die door de regering onder de distributiewet zijn gebracht en niet boven den maximum-prijs aan de consumenten mogen verkocht worden), o. mv.; —commissaris (persoon, door de regering met een bijzondere opdracht belast), m. —s; —jongen (minderjarige knaap, die onder de voogdij der regeering staat), m. —s; —ontwerp (concept van wet, door de regeering ingediend), o. —en; —partij (politieke partij, die aan de regeering is), v. —en; —persoon (lid der landsregeering, minister), m. —personen; —reglement (reglement, waaraan de regeering gehouden is), o. —en; —tijd (tijdperk, geduren de hetwelk een vorst regeert), m. gmv.;
- vorm (wijze, waarop het bestuur van een land is ingericht), m. —en: de eenhoofdige —, de republikeinsche —; —wege, in de uitdr. van —, van de regeering uitgaande; —zaak (zaak, die tot de zorg der landsregeering behoort), v. —zaken.
- Re'gel** (taalregel; schrijflijn), m. regels: de —s der spelling, d. i. wetten, voorschriften; een — der twalkunde; de vier hoofdregels der rekenkunde, d. i. optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en deelen; op een nieuwen — beginnen, d. i. schrijflijn.
- Re'gel** (voorschrift, richtsnoer, verordening), m. —en: —en voor de R. K. S., reglement; de —en van een spel stipt volgen.
- Re'gelaar** (iem., die regelt; deel v. e. werktuig, dat dient om den loop er van te regelen), m. —s; z. Regulator.
- Regelceeren** (regelen; ook: linieeren), w. g.
- Re'gelen** (schikken, ordenen, in orde brengen), ik heb geregeld: dat is geregeld bij de wet; zich naar iets —, richten.
- Re'geling** (schikking, verordening), v. —en.
- Re'gelingscommissie** (college van of tot regeling eener zaak), v. —sien, —sies.
- Re'gelloos** (zonder eenigen regel), bn.; —loozzer, —t: geen taal is —; fig. hij werkt, leeft —, zonder orde, ordeloos; —loos'heid, v. gmv.
- Re'gelmaat** (ordelijke schikking), v. gmv.
- Regelma'tig** (volgens den regel, geregeld), bn. en bw.; —er, —st: een —w.w., een —e veelhoek, met gelijke zijden en hoeken; de —e wisseling der getijden; de reguleator tikt zacht en —; —heid (regelmaat, orde), v. gmv.: de —, waarmede dag en nacht, ook de jaargetijden elkaar opvolgen; de — van den bouw van een paleis, van een kerk, symmetrie.
- Re'gelrecht** (zonder omwegen, lijnrecht), bw.
- Re'gen**, m. regens: spreekw. Na — komt zonschijn, d. i. na lijden komt verblijden, voorspoed volgt op tegenspoed; zegsw. van den — in den drup komen, van een onaangenamen toestand in een nog ergeren geraken, van den wal in de sloot; verg. Goudenregen; —achtig, bn.: een —achtige zomer, een zomer, waarin het telkens regent; —arm (gebrek aan regen hebbend), bn.: Palestina is een — land, arm aan regen; —bak (gemetselde, ondergrondse vergaarbak van regenwater), m. —bakken; —boog (optisch hemelverschijnsel, cirkelvormige zevenkleurige boog aan den hemel), m. —bogen: de kleuren zijn van boven naar beneden: rood, oranje, geel, groen, blauw, indigo, violet; —boogvisch (dierk. een soort van lipvisch), m. —visschen: de — heet ook zeejonker; —boogvlies (ontl. de iris van het oog, het gekleurde gedeelte), o. —zen; —hui (regenvlaag), v. —en; —dag (dag, dat het regent), m. —dagen; —druppel (neervallende druppel regenwater), m. —s.
- Re'genen**, het regende, heeft geregend: fig. het regent scheldwoorden; het regende asch, zwavel, in groote menigte neerkomen.
- Regenera'tie** (weder-ontstaan, wedergeboorte, vernieuwing), v. gmv. (e = ee).
- Re'genfluter** (volksnaam v. d. regenruip), m. —s; —jas (overjas van een goed, dat den regen niet doortaat, gummi-overjas, olie-overjas), v. —jassen; —kaart (kaart, aanduidend de verdeeling van den regen over de aardopperlakte), v. —en; —lucht (lucht,

- die regen aankondigt), v. —en; —**maand** (maand, waarin het veel regent), v. —en, zie Pluviose; —**maker** (toovenaar onder de negers enz., die voorgeeft het te kunnen doen regenen), m. —s; —**mantel** (lange mantel, beschuttend tegen regen), m. —s; —**massa** (regenhoeveelheid), v. —massa's; —**meter** (werktuig, ter bepaling van de hoeveelheid regen, die jaarlijks op een plaats valt), m. —s; —**put** (waterdichte put voor regenwater), m. —ten; —**rivier** (aandr. stroom, in hoofdzaak gevoed door den atmosferischen neerslag van haar stroomgebied, b.v. de Maas), v. —en, verg. Bergrivier; —**scherm** (paraplu), o. —schermen; —**zon** (geelachtige zonneschijn, die regen voorspelt), v. gmv., —**zonnetje**, o. —s; het is een —, neem een paraplu mee.
- Regent'** (bestuurder, beheerder), m. regenten: de —en v. e. weeshuis, de —en v. e. armhuis; —es', v. —essen; verg. Regentstuk.
- Regent'** (rijksbestuurder, plaatsvervanger van een vorst bij diens minderjarigheid, krankzinnigheid, enz.), m. —en: de hertog van Orleans bestuurde Frankrijk als — tijdens de minderjarigheid van Lodewijk XV, 1715—'23.
- Regent'** (Java. inlandsch hoofd van den hoogsten rang, die den assistent-resident als jongere broeder ter zijde staat), m. regenten.
- Regent'en-contract'** (gesch. overeenkomst tusschen de aristocratische familiën eener stad, vooral in de 18e eeuw, krachtens welke zij de ambten en bedieningen onder haar leden verdeelden), o. —contracten: het — heet ook contract van correspondentie; —**kamer** (kamer, waarin de regenten van een godshuis hun vergaderingen houden), v. —s; —**regeering** (gesch. vooral in de 18e eeuw, het bestuur eener stad volgens het regenten-contract), v. gmv.; —**stuk** (schilderstuk van groote afmetingen, voorstellende de gezamenlijke regenten of regentessen, b.v. van een weeshuis, een armhuis, enz., d. i. van een heijdadige instelling, meest uit den bloeitijd onzer schilderkunst), o. —stukken: het Rijksmuseum bevat tal van —stukken.
- Regentes'** (vrouw. regent), v. —tessen: de Koningin— Emma (1890—'98).
- Re'gentijd** (jaargetijde van den regen in O.-I., natte-moessontijd), m. gmv.: de kleine —, van November tot begin Februari; de groote —, van Februari tot einde April.
- Re'genton** (watervat voor regenwater), v. -nen.
- Regent'schap** 1. (waardigheid van regent of de tijd, dat deze regeert), o. gmv.: iemand het — opdragen; tijdens zijn —; 2. (O.-I. op Java een deel van een residentie), o. —pen: wat het inlandsch bestuur betreft, zijn de —pen weer verdeeld in districten, en wat het Europeesch bestuur betreft, in afdelingen.
- Re'gentval** (hoeveelheid regenwater, vallend in eenig land, enz.), m. gmv., de — van Londen is 580 mM., van Berlijn 521 mM., van A'dam 669 mM., van Brussel 714 mM., van Rome 800 mM., van Genève 970 mM., van Parijs 579 mM., zie —meter; —**water** (water, dat als regen is neergevallen), o. gmv.; —**worm** (aardworm, die gedurende of na den regen aan de oppervlakte komt), m. —en, —wormpje, o. —s; —**vulp** (dierk. zomervogel onzer kusten en heiden), m. —en: de — broedt niet in ons land.
- Reg'gen** (scheepst. den mast van een vaartuig neerleggen), men regde, heeft gereg: fig. iem. —, hem op zijn rug leggen.
- Regidor'** (Sp. gemeente-bestuurder), m. -do' res.
- Regie'** (Fr. rekenplichtig beheer; ook: het werk of het bureau v. d. regisseur), v. gmv.
- Regie'** (Fr. het drijven van handel als monopolie v. d. staat, v.: er is een tabaks— in Frankrijk en Oostenrijk).
- Regi'me** 1. (Fr. leefregel, eetregel; richtsnoer), o. —s.; 2. (regeeringsstelsel, bestuur van den staat), o. gmv.: het ancien —, de regeeringsvorm onder de Bourbons in Fr. vóór de Fr. revolutie.
- Regiment'** (evenmatig deel v. e. leger), o. —en: een — staat onder bevel van een kolonel.
- Regiments'commandant** (mil. kolonel), m. —en; —**dokter** (officier van gezondheid), m. —s; —**kind** (kind van een soldaat, dat bij het regiment werd opgevoed tot soldaat of marktenister), o. —eren, vero.; —**overste** (luitenant-kolonel), m. —n. (g = g).
- Regisseur'** (Fr. rekenplichtig beheerder; rekeningvoeder; tooneelbeheerder, nl. h'j, die de rollen uitdeelt en de opvoering van het stuk regelt en leidt), m. —s.
- Regis'ter** 1. (inschrijvingsboek, naamlijst), o. —s: een — aanleggen; fig. b.v. een beklagde die geen schoon — heeft, die recidivist is; 2. (muz. samenstel van orgelpijpen of tongen, in één soort van geluid en constructie, die samen door één knop geopend en gesloten kunnen worden; ook: een zeker deel van den stemomvang), o. —s; 3. (bladwijzer in een boek), o. —s.
- Regis'terton** (maat voor den inhoud van zeeschepen = 2,83 M³), v. —tonnen.
- Registra'tie** (officieele inschrijving van akten, enz.), v.: het kantoor van —; —**kantoor** o. —kantoren; —**kosten**, m. mv.; —**wet** (wet van 1917 tot heffing v. registratie-rechten), v. —ten.
- Registreeren** (in het openbaar register der registratie inschrijven, inboeken).
- Reglement'** (verordening, voorschrift), o. —en.
- Reglementair'** (Fr. van, betreffende of volgens een reglement), bn. en bw.: —e voorschriften; iets — vaststellen.
- Reglementeeren** (aan een reglement onderwerpen); iets —, bij verordening vaststellen.
- Regres'** (regressie, fig. weigering), o. gmv.
- Regres'sie** (terugkeer, teruggang), v. gmv.
- Regressief'** (teruggaand, terugwerkend), bn. en bw.: de —sieve gang van het geschiedenis-onderwijs; de geschiedenis des vaderlands — behandelen; —sieve assimilatie (spraakk.), als in: litteeken uit likteeken, potlepel uit potlepel, enz.; verg. Progressief.
- Regretteeren** (Fr. betreuren).
- Regulair'** (Fr. regelmatig, geregeld, ordelijk), bn.; verg. Regulier.
- Regularisatie** (Fr. ordening, schikking, regeling), v. —s, —tiën. (t = s).
- Regulariseeren** (het reguleeren).
- Regulariteit'** (regelmatigheid), v. gmv.
- Regulateur'** (Fr. een zeer regelmatig gaande hangklok), m. —s.
- Regulatief'** (voorschrift, richtsnoer, leidraad, verordening), o. regulatieven.
- Regula'tor** (regelbaar, deel van een stoom-machine, dat den toevoer van stoom in den cilinder regelt), m. —s, —to'ren.
- Reguleeren** (regelen, schikken, in orde brengen)

gen, regulariseeren); het *-leerend verstand*.
Regulier' (regelmatig, volgens orde), bn.
Regulier'en (R.-K. kloosterlingen, die volgens een kerkelijk goedgekeurden regel te zamen wonen en leven, ordesgeestelijken), m. en v. mv.

Rehabilitatie (herstel in vorig aanzien, inz. van gefalleerden, die hun schuldeischers hebben bevestigd; herstel in naam of eer), v. -s: een zedelijke -. (re = ree).

Rehabilitereen (rehabilitatie geven).

Rei (koor van zangers of dansers), m. -en: ten - geleiden, ten dans; den - aanvoeren.

Rei (dat, wat door den rei wordt gezongen), m. -en: de -en uit Vondels treurspelen.

Rei (rechte lat bij het meten, bij het waterpassen gebruikt), v. -en.

Rei'en (dansen; in koor zingen), ik heb gereid.

Rei'ger (dierk. een ooievaarachtige vogel, stellooper), m. -s: de blauwe - komt in ons land veel voor, veel minder de purper- of roode - en de zilver-; de - is bij ons een zomervogel; -**achtigen** (familie d. reigers), m. mv.; -**bos** (bos of bussel van witte reigerveeren), m. -bossen; -**valk** (een tot de reigerjacht afgerichte valk), m. -valken; -**veer** (veer van een reiger), v. -veeren.

Rei'ken (toereiken, aanbieden, geven), ik heb gereikt; zegsw. iemand de behulpzame hand -, hem helpen; zie ook: Aan-, Toe-; zoover het oog reikt, is alles water, zoover men zien kan; zoover reikt zijn macht niet, strekt.

Rei'halzen (eig. rekhalzen: erg verlangen), ik -halste, ik heb gereikhalst: de gevangene -halst naar vrijheid; de schoolknapen reikhalzen naar de vacantie.

Rei'halzend (vol verlangen), bn.: - naar iets uitzien; iets - te gemoet zien.

Rei'len, alleen gebruikelijk in de uitdr.: zooals het reilt en zeilt, eig. zoo als het schip daar ligt of zeilt met al, wat er in, op of aan is; fig. ik kocht het huis, zooals het reilt en zeilt, met al, wat er toe behoort, met inboedel en al.

Rei'lop (scheepst. vlaggestok), m. -toppen.

Rein (schoon, zuiver), bn. en bw.; -er -st; als zn. -e, m. en v. -n; ook het -e, o.: zegsw. den reine is alles -, zie Titus 1: 15, het misbruik maakt de dingen onrein; dat zal ik wel weer in 't -e brengen, terechbrengen; -heid, v. gmv.: - van zeden, kuisheid.

Rei'naert de Vos', of Vanden Vos Rei'naerde: beroemd dierenepos der 13e eeuw, bewerkt naar een Fransch voorbeeld.

Reinardie', **reinaardij'** (sluwheid, bedrieglijkheid, listigheid, geslepenheid), v. gmv.

Reincarnatie (weder-vleeschwording), v.: verg. Zielsverhuizing. (re = ree).

Rein'cultuur (het kweeken van zuivere bacteriën van ééne en dezelfde soort), v. -turen: ook, het gekweekte.

Reine-clau'de (Fr. een soort van zoete groene pruim), v. reines-claude.

Rei'nen (palen, grenzen van akkers), gew.

Rein'genoot (bezitter van een aangrenzende land of akker), m. -en, gew.

Rei'nigen (zuiveren), ik heb gereinigd: een kamer -, schoonmaken; een wonde -, zijn handen -; zich -, zich de tanden -; -**ing** (staatsretniging), v. gmv.: bij de - zijn, er een postje bij hebben; -**ingsdienst** (tak van dienst in de steden, belast met het reinhouden van straten en pleinen), m. gmv.

Rein'tje, o.: - de Vos; zie Reinaert.

Rein'vaar (plantk. steenvaren), v. -varen.

Re'is (Turksch koopvaardij-kapitein), m. -sen.

Reis (klein muntje als rekenmunt, nl. 0,001 van een milreis (of f 2.70) in Portugal), v.

Reis (tocht, uitstap), v. reizen: een - van een dag of een dag-, de heen-, de terug-, zie Retour; een lucht-, zie: Aviateur, Monoplaan, Biplaan; een voet-, een plezier-, zie Toerist; een zee-, zie: Mailboot en Overlandmail; op - gaan; zegsw. de groote - aannemen, d. i. sterven; van een koude of kale - thuiskomen, met de kous op den kop thuiskomen; ook, Reize.

Reis (keer, maal), v. reizen: dit werd eenige reizen achtereem herhaald.

Reis'apothek (kistje met medicijnen, dat men op reis meeneemt), v. -theken; -**bibliothek** (collectie boeken, die na lezing door het volk van dorp of gehucht, elders dienst gaat doen), v. -theken; -**bijlet** (bewijs van betaling voor een aangeduide reisroute), o. -ten; -**boek** (reisgids, reisportefeuille), o. -en; -**dagen** (dagen, dat men achtereen op reis is), m. mv.; -**deken** (grootte omslagdoek, vooral plaid), v. -s; - **en verblijf'kosten** (vergoeding of terugbetaling v. d. gelden v. d. reis en het verblijf elders, b.v. aan examinatoren), m. mv.; -**geld** (geld, dat voor de reis noodig is), o. -en; -**gelegenheid** (middel van verkeer of vervoer), v. -heden; -**genoegens** (genoegens, die de reis aanbiedt), o. mv.; -**genoot** (iem., met wien men reist), m. -en, vr. -e; -**genot** (genot, dat men op reis smaakt), o. gmv.; -**gezelschap** (personen, die samen een reis doen), o. -pen; -**gids** (boek met opgaven van reisbijzonderheden), m. -en; Baedeker is een goede -; -**koffer** (leeren of houten koffer voor reisnoodigheden), m. -s; -**kosten** (geld, dat de reis kost), m. mv.: de - zijn voor rekening v. d. patroon; aanzienlijke -; -**kostuum** (reispak, reiskleedij, reisgewaad), o. -tunen; -**krediet-brief** (aanbeveling of volmacht door eene bank gegeven, waarmee men, op reis, bij een andere bank geld kan opnemen), m. -ven.

Reis'lectuur (speciale, in den regel lichte, lectuur op reis), v. gmv.; -**lust** (verlangen, om te reizen, zin voor 't reizen), m. gmv.; -**makker** (reisgenoot), m. -s; -**mantel** (mantel, geschikt om op reis te dragen), m. -s; -**pas** (paspoort, pas of vrijbrief, om de grenzen van een land te kunnen overgaan), m. -passen;

-**penning** (reisgeld, ook, gift in geld voor kinderen eener vacantiëkolonie), m. -en;

-**pet** (pet, die men op reis draagt), v. -petten; -**plan** (plan voor een reis), o.; -**route** (af te leggen weg der reis, reisrichting), v. -s; -**seizoen** (tijd van 't jaar, dat vele menschen op reis gaan of zijn, reistijd, b.v. Augustus), o. -en; -**tasch** (leeren of linnen tasch voor de reis), v. -tasschen; -**tijd** (tijd, geschikt om te reizen), m. gmv.; -**toilet** (dames- of heerenkleedij, geschikt om op reis te dragen), o. -ten; -**vaardig**, bn.: hij stond -, d. i. gereed om te vertrekken;

-**verhaal** (verhaal van een reis), o. -verhalen: een leerzaam -, een boeiend -;

-**wijzer** (reisgids), m. -s; -**zak** (citybag, tasch voor reisnoodigheden), m. -zakken.

Reitera'tie (Fr. herhaling), v. -s, -tiën.

Rei'zen (een reis doen), ik reisde, heb en ben gereisd; naar Londen —, heen en weer —, voor zijn plezier —; voor een huis of voor een firma —, handelsreiziger zijn; — te voet, per boot, per trein, per elektrische tram.

Rei'zend, bn.: het —e publiek; een —gezelschap, toeristen; —e tooneelspelers, zie Cabotin.

Rei'ziger (iem., die reist), m. —s: hij is — voor dat huis, handelsreiziger; vr. ook: rei-zigster (vrouw, die reist), v. —s.

Rek 1. (de daad van rekken, het rekken), m. gm.v.; 2. (rekbaarheid), v.: er zit geen — in die handschoenen; 3. (lange weg, afstand), m.: een heele —; 4. (latwerk), o. rekken: een eier—, een boeken—, een pijpen—, een droog—; 5. (deel v. e. rivier), o.: het — Tiel-Ochten van de Waal, 6. (gymnastiekwerktuig), o. rekken.

Rek'baar (wat gerekt kan worden, elastisch), bn.; —der, —st: onder alle metalen is goud het —ste; —baarheid (veerkracht), v. gm.v.: — van elastiek, van allerlei metalen; —bank (werktuig v. d. metaal-draadtrekker), v. —en.

Re'kel (mannetjeshond, -vos, -wolf), m. —s; fig. scheldnaam: vlegel van een jongen, onbeschoft mensch, rakker, deugniet.

Re'kelachtig (lomp, vlegelachtig), bn. en bw.; —er, —st: —e manieren; zich — aanstellen.

Re'kenaar (iem., die rekent of bekwam is in 't rekenen), m. —naars, —naren.

Re'kenboek (boek met rekenkundige opgaven), o. —boeken; —bord (schoolbord voor rekenwerk), o. —borden.

Re'kenen (inrekenen, met asch bedekken), ik heb gerekend: het vuur —, w. g. of vero.

Re'kenen (cijferen, met getallen werken), ik rekende, heb gerekend: goed kunnen —, juist en vlug wil het hoofd —, leeren — met letters (algebra), met boerenkrijt —, zie ald.; zegsw. buiten den waard —, zie Waard.

Re'kenen (daarvoor houden, achten, als zoodanig beschouwen), ik —de, heb gerekend: ik reken dat als mijn plicht; zich —: zij — zich tot de notabelen der gemeente, hij rekent zich gelukkig, hij rekent zich verongelukkig.

Re'kenfeil (fout in de berekening), v. —en; —fout (cijferfout), v. —fouten.

Re'kening (nota, opgave van geleverde goederen of van verrichte werkzaamheden, alsmede van het bedrag, dat er voor betaald moet worden), v. —en: zegsw. op — stellen, in — brengen, hooge —en maken; fig. dat is voor mijn —, ik stel mij verantwoordelijk, ik neem dat op mij; op —, in mindering; zijn — er bij vinden, voordeel bij iets hebben; een streep door de —, een teleurstelling, misrekening; zegsw. het kind van de — zijn, het gelag moeten betalen, zie Kind.

Re'kening-courant' (handel. loopende rekening b.v. tusschen een particulier en een bankier, waarin debet en credit geregeld wordt opgeteekend; staat of lijst van debet en credit), v. rekeningen-courant.

Re'kenkamer (college van staat, dat waakt over het goed beheer van 's lands gelden in ons land en ook in O.-Indië), v. gm.v.: de — houdt toezicht op het beheer van 's lands geldmiddelen, ten einde vergissingen te voorkomen en misbruiken onmogelijk te maken.

Re'kenkast (hulpmiddel bij het elementaire rekenen), v. —en; —kunde (leer der getallen; cijferkunde), v. gm.v.; —kunde (leerboek

over de cijferkunde), v. —n; —les (les in het rekenen, les uit een rekenkunde), v. —lessen; —machine (rekenraam; werktuig voor geldberekeningen), v. —s; —meester (onderwijzer in de rekenkunde; fig. Knap rekenaar), m. —s; —methode (stelsel, dat men bij zijn rekenonderwijs volgt), v. —s, —n: de — van Verstuys, enz.; —plichtig (verplicht, verantwoord te doen van uitgaven), bn., zie Comptabel; —raam (ballteller, hulpmiddel bij het elementaire rekenen), o. —ramen, zie Telraam; —schap (verantwoordelijkheid), v. gm.v.: —geven, —eischen; —school (school, waar men leert rekenen; ook, rekenmethode), v. —scholen; —som (rekenkundige opgave), v. —men; —wijze, —wijs (manier of methode van rekenen), v. —wijzen.

Rekest' (verzoekschrift), o. —en, een — indienen; zie: Request, Requestant, Requesteeren.

Rek'ke (vogelaarsstok), v. rekken.

Rek'ke (jagerst. vr. ree in het 3e jaar), v. —n.

Rek'kelijk (zich rekkende, zacht, lenig), bn. en bw.; —er, —st: dat leer is —; fig. meegaand, inschikkelijk: een — mensch, een — geweten; de bet. van menig woord is —.

Rek'ken 1. (uitrekken), ik heb en het is gerekt: een ontwakende hond rekt zich; het gewas-schen linnen —, metaaldraad —; fig. een bezoek, een gesprek —, lang doen duren; een onderhandeling onnoodig —; 2. (harddrawen, in gestreken galop rijden van paarden), het paard heeft gerekt; 3. (op het rek gaan van hoenders), ze zijn gerekt: de kippen — al.

Rek'kerig (lui), bn.; —er, —st: wat ben je —, een —e conversatie, vervelende.

Rek'stok (gymnastiekwerktuig), m. —stokken: de — dient voor armoefeningen.

Rel (gerucht), m.; zie Relletje.

Relaas' (verhaal, verslag), o. relazen: een lachwekkend — van een zeereis.

Rela'che (Fr. term om uit te drukken, dat er geen tooneelvoorstelling is), v. (re = re).

Relap'sus (terugval), m. gm.v.; ook: (afvallige, renegaat), m. en v. —sussen. (re = re).

Rela'tie (relaas, aanwijzing, vermelding; de betrekking, waarin zaken of personen tot elkander staan), v. —tiën, —ties: —s met iem. aanknoopen; die koopman heeft veel —tiën, handelsbetrekkingen. (t = s).

Relatief (betrekkelijk), bn.: de —tieve waarde der cijfers; de tegenstelling is: Absoluut.

Relaxa'tie (Fr. verzachting van straf), v. —s.

Relevant' (rechtst. op den voorgrond tredend), bn.

Releveeren (weer ter sprake brengen, in 't licht stellen, doen uitkomen; ontheffen, bevrijden van een verplichting).

Reliëf 1. (verhoogd beeld, drijf- of gietwerk, dat nl. uit den achtergrond is opgeheven), o. reliëfs: men onderscheidt haut—, dat het rondom-vrije beeldwerk nadert; demi—, waar de helft der natuurlijke dikte wordt gezien, en bas—, dat zich zeer vlak vertoont; 2. (aanzien, waardij, belangrijkheid), o. gm.v.: aan iem. of iets — geven; dat zal — geven aan mijn verklaring; de postlie als rijkskanselier geeft — aan zijn woorden; 3. (aardr. miniatuur nabootsing van hoogten en laagten voor zeker deel der aardoppervlakte), o. —s; —kaart, v. —kaarten: een —kaart van Zwitserland; —druk (opstaande letters

- of hoogdruk, voorblinden), m.; verg. Braille-druk. (re = re).
- Reliefcommissie** (steuncommissie), o. —s; —schip (schip, door zoo'n commissie uitgezonden), o. —schepen.
- Reliek'** (al die zaken, welke met een heilige, met Christus of zijn Moeder in aanraking zijn geweest), v. en o. relieken; zie Reliquie.
- Reliek'schrijn** (versierd kistje, waarin een reliek bewaard wordt), o. en m. —schrijnen.
- Religie** 1. (vroomheid in leven en daden, innige godsvrucht), v. gmv.; verg. Devotie; 2. (eeredienst, kerkleer, godsdienst, geloofsleer), v. —giën, —s; —twist (godsdiensttwist, z. ald.), m. —en. (g = zj).
- Religieus'** (godsdienstig, vroom), bn. en bw.; —zer, —t: een — mensch, godvreezend; —leven; de —ze kunst, een — gevoel. (g = zj).
- Religieuze** (vrouwelijke kloosterling), v. —giuzen, (g = zj).
- Religievrede** (godsdienstvrede), m.: de — v. Neurenberg (1532), de — van Augsburg (1552).
- Reliquarium** (reliëkhouders, —schrijn), o. —s, —ria. (qu = kw.)
- Reliquie'** (reliëk), v. reliquieën. (qu = kw.)
- Rel'ien** (babbelen, druk praten, kakelen), ik heb gereld.
- Rel'ietje** (kortstondige opschudding), o. —s: de straatjongens hadden een — met een dronkenman, opstootje, ooploople; verg. Rel.
- Rel'muis** (dierk. knaagdierje met winterslaap, levend op boomen), v. —muizen: de — leeft o. a. in Bohemen.
- Rem** (remtoestel, om wagens of wagons in hun loop te doen vertragen of te doen stilstaan, zie Westinghouse-rem), v. remmen.
- Remarquabel** (Fr. opmerkenwaardig, opmerkelijk, merkwaardig), bn.
- Remarque** (Fr. aanmerking, opmerking), v. remarques.
- Remarqueeren** (Fr. opmerken, gadeslaan, merken, zien).
- Rem'blok** (stuk hout, dat bij het remmen op het wiel drukt), o. —blokken.
- Rembours'** (Fr. terugbetaling), o.: onder —, onder dekking van betaling.
- Rem'brand** van Rijn, de grootmeester der Holl. schilderschool te A'dam (1606—'69).
- Rembrandtiek'** (in den trant v. Rembrandt), bn.: een — schouwspel, vol licht en gloed.
- Reme'die** 1. (geneesmiddel), v. en o. —diën, —s: daar is geen — voor, hulp; 2. (door de wet toegestane geringe afwijking van het officieel vastgestelde gewicht en gehalte bij het slaan van munten), v. gmv.: bij het gouden tientje is de — 0.002 op 't gewicht, die op het gehalte is 0.0015 deelen fijn goud.
- Remedieeren** (Fr. verhelpen, beter maken).
- Remigrant'** (Fr. uitgevekene, terugkeerende in 't vaderland), m. en v. —en; vr. ook: —e; verg. Emigrant en Immigrant.
- Reminiscen'tie** (herinnering, heugenis), v. —ties, —tiën.
- Remi'se** (Fr. zending, overmaking, bijzonder van geld, waren, wissels, enz.; uitstel, nalating; inzet in sommige spelen; ook: onbestist gebleven schaaftpartij; verder: schuur, bewaarplaats bijzonder voor wagens, enz.; tramwagen- of koetskuis), v. —s.
- Remis'sie** (afslag of korting op belasting, straf, enz.), v. —siën, —s.
- Remitteren** (terug- of verzenden; geld, wissels of effecten overmaken; iets van een vordering laten vallen, afslag geven).
- Remittent'** (overmaker van geld), m. —en.
- Rem'men** (een der wielen van een wagen vastzetten, zoodat het sleept), ik heb geremd; —mer (persoon, die als taak heeft, een personen- of goederentrein te remmen), m. —s; —ketting (ketting a. d. remschoen), m. —en.
- Rem'mingwerk** (beschoeiing van palen, gordingen of schoren, om kaden en brughoofden te beschermen), o. gmv.
- Remonstrans'**, m. —en; zie Monstrans.
- Remonstrant'** (gesch. volgeling van Jac. Arminius, 1560—1609), m. —en; —sch, bn.: de —e Broederschap; zie Remonstrantie.
- Remonstran'tie** (gesch. bezwaarschrift, in 1610 door de volgelingen van Arminius aan de Staten van Holland ingediend, tevens bevoegdschrift of verweer, ten bewijze, dat hun leer niet gevaarlijk was voor den staat), v.
- Remonstrantsch'** (eigen zijnde aan, betrekking hebbende op de leer der Remonstranten), bn.: hij is —gezind, de —e Broederschap.
- Remonstrereen** (legenverpingen maken, tegenvoorstellen doen).
- Remon'te** (jaarlijksche aanvulling van paarden voor den krijgsveld, om de onbruikbare te vervangen), v. gmv.; —commissie (commissie tot aankoop van krijgspaarden), v. —commissies, —siën; —depot (plaats, waar de remonte paarden worden afgericht), o. —depots: de paarden, jonger dan vijf jaar, worden in —s bewaard, (pot = poo); —paard (paard, door de —commissie aangekocht tot het volledig houden der ruitertij, aanvullingspaard), o. —paarden.
- Remontoir'** (zakuurwerk, dat met een knop wordt opgewonden), o. —s.
- Removeeren** (ontslaan uit e. ambt, afzetten).
- Remplacant'** (Fr. plaatsvervanger; vroeger b.v. in krijgsveld), m. —en; —e, v.
- Remplaceeren** (Fr. in iemands plaats treden, plaatsvervangen). (em = am).
- Rem'schoen** (boogvormig stuk ijzer aan een ketting, waar het rad in past; ijzeren slof), m. —en: een — dient om een rollend voertuig op een hellend vlak in te houden; zie Rem.
- Rem'toestel** (toestel aan spoorwagens, karren, enz. om te remmen), o. —len.
- Remunera'tie** (beloening, vergelding voor bevoezen diensten), v. —tiën, —ties. (t = s).
- Remunereeren** (vergelde, beloonen, vergoeden). (re = ree).
- Re'mus**, m.: zie Romulus en Rea Silvia.
- Ren** (snelle loop, galop), m. rennen.
- Ren, ren'ne** (kippenloop), v. rennen.
- Renaissan'ce** (Fr. wedergeboorte, herleving, van kunsten en wetenschappen; hernieuwing van de studie der oudheid, in Italië — Florence — ontstaan), v.: de — in de letterkunde, de hernieuwde studie der klassieke letteren in de 16e en de invloed daarvan op de onze in de 17e eeuw. (re = re).
- Renaissan'cestijl** (eig. herboortestijl, vernieuwing der bouwkunde in den trant der Ouden, toegepast in de 15e—18e eeuw), m.
- Ren'baan** (afgepaalde plaats voor wedrennen), v. —banen; —bode (koerier), m. —n.
- Rencon'tre** (Fr. ontmoeting, v. —s.
- Rencontreeren** (ontmoeden, aantreffen).
- Renda'bel** (rente-opleverend), bn.: een tram — maken. (ren = ren).

- Rendant'** (Fr. rekeninghouder, verantwoordelijke kassier), m. rendanten.
- Rendeeren** (winst opleveren), (ren = ren).
- Rendement'** (opbrengst; winst, verkregen door industrie, mijnwezen, enz.), o. gmv.
- Rendez-vous'** (Fr. afgesproken plaats van bijeenkomst; ook, de afspraak of bijeenkomst zelve), o. gmv.: — geven, elkaar ergens bescheiden; — spelen, braken, gmv.
- Ren'dier** (dierk. een soort van hert), o. —en: het — leeft in de noordpoollanden, zelfs op Spitsbergen.
- Ren'dierleder** (leer van een rendierhuid), o. gmv.; —mos (mos der poolstreken), o. gmv.: — is een korstmos en dient vooral als veevoeder, in Jutland wordt er met meel brood uit bereid; —vel (huid van een rendier), o. —vellen.
- Renegaat'** (afvallige, geloofsverzaker), m. renegaten, zie A postaat; fig. iem. die zijn politieke overtuiging loochent.
- Renet'** (soort van winterappel), v. renetten.
- Renveeeren** (volkst. voor ruitneeren).
- Renforceeren** (Fr. versterken, sterker maken).
- Ren'nen** (zeer snel loopen), ik heb gered.
- Renommée'** (Fr. roem, vermaardheid, jaam), v. gmv.: — hebben, b.v. als zanger, schrijver, enz.; par —, bij name of geruchte.
- Renon'ce** (Fr. het niet-hebben der gevraagde kleur in het kaartspel), v. gmv.: — hebben.
- Renonceeren** (van iets afzien, het opgeven; geen troef opleggen in 't kaartspel).
- Renon'kel** (plantk. ranonkel), v. —s.
- Renoveeren** (ver- of hernieuwen, verbeteren, restaureren, opknappen).
- Ren'paard** (paard voor de renbaan), o. —en.
- Ren'perk** (renbaan), o. —perken.
- Rensch, rinsch** (rijnsch), bn. en bw.
- Renseignement'** (Fr. aanwijzing, inlichting), o. —en: —en inwinnen.
- Rentabiliteit'** (het rente-opleveren), v. gmv.: de — van een onderneming, het vermogen, winst af te werpen. (en = en).
- Ren't'ambt** (betrekking of post v. rentmeester, ook: het gebied), o. —ambten.
- Ren'te** (Fr. interest, opbrengst v. e. kapitaal), v. renten; —gevend (interest opbrengend), bn.; —loos, bn.: een — voorschot, kapitaal, waarvan geen rente betaald wordt.
- Ren'te** (pacht, huur), v. —n: de land— op Java; —betaling, v. —en, zie Bamis.
- Rente'goed** (in Ierland en Pruisen: land, door den staat gekocht voor kleine boeren), o., —goederen; deze boeren betalen elk jaar een vastgestelde rente en worden na een bepaald aantal jaren eigenaars.
- Ren'ten** (renten opbrengen), het heeft gerent: dit kapitaal rent 5%; fig. ik voel, dat mijn leven zal — (De Génestet), vrucht zal dragen.
- Rentenier'** (iemand, die van zijn renten leeft), m. —s; —ster (vrouw. rentenier), v. —s.
- Rentenie'ren** (van zijn rente leven), ik heb gerenteniërd; scherts. vacantie hebben.
- Ren'testandaard** (rentevoet, bedrag van het percent), m. —en: een hooge —, een lage —.
- Ren'tevoet** (rentebedrag, percentage), m. gmv.
- Ren'tjong** (O.-I. gebogen dolkmes der Atjineezen), v. —jongs.
- Ren'tmeester** (eig. iem., die voor zijn heer de renten, d. i. de pachten of huren ontvangt, ook, beheerder van een landgoed), m. —s; —schap (het ambt, de waardigheid van rentmeester), o. gmv.
- Rennumera'tie** (herhaalde uitgave), v. —s.
- Renuncia'tie** (afstand, verwerping, b.v. van een erfenis), v. —s, —tiën. (t = s).
- Renverseeren** (Fr. omkeeren, omverwerpen).
- Renvooi'** (verwijzing, b.v. naar een blz. in een boek; het inlasschen van één of meer woorden in een akte), o. —en; —teeken (verwijzingsteeken), o. —s. (en = an).
- Renvoyeeren** (afscheid geven, terugzenden, wegzenden; verwijzen), (en = an).
- Reorganisa'tie** (veranderde, verbeterde inrichting, nieuwe regeling), v. —ties, —tiën.
- Reorganiseeren** (beter of nieuwer inrichten).
- Rep,** m.: enkel gebruikelijk in de bw. uitdrukking: in rep en roer, d. i. in opschudding.
- Repara'bel** (herstelbaar, goed te maken).
- Reparateur'** (hersteller b.v. v. fietsen), m. —s.
- Repara'tie** (herstelling), v. —ties, —tiën.
- Repareeren** (verbeteren, herstellen), (re = ree).
- Repartie'** (Fr. snedig of gevat antwoord), v. —s: een geestige — is de moeder van den schaterlach. (t = t).
- Reparti'tie** (verdeling naar verhouding, het omslaan van belastingen), v. —s, —tiën.
- Repasseeren** (weder nagaan, teruggaan); ook: een rekening nogmaals doorloopen; het aanzetten van een mes; strijken van waschgoed; een nieuw uurwerk —, d. i. een- of tweemaal 24 uren laten loopen en het naar behooren regelen.
- Repatrieeren** (in of naar zijn vaderland terugkeeren).
- Re'pel** (vlaskam), m. —s: de — dient om de zaaddoozen van het vlas te rukken.
- Re'pelen** (het vas geogste vlas op den repel bewerken), ik heb gerpeld.
- Repercussie** (terug- of afkaatsing van geluiden, lichtstralen, enz.), v. gmv.
- Repertoire** (Fr. lijst van toneelstukken, voordrachten, liederen enz. van een toneelgezelschap, lezer, zanger, enz.), o. —s: Gijzbr. van Aemstel is te A'dam een —stuk geworden; zie Repertorium.
- Reperto'rium** (verzamelboek, zaakregister; ook repertoire), o. —ria, —riën.
- Repeteeren** (herhalen, herzeggen; instudeeren); ook rek. in een geregelde volgorde terugkeeren van tiendeelige breukgetallen, zie Repetent.
- Repetent'** (rekenk. we'derkeerdend cijfer of groep van cijfers eener repeteerende breuk), m. —en, zie Periode.
- Repeti'tie** (herhaling, herhaalde oefening), v. —tiën, —ties.
- Repeti'tiegeschut** (revolvergeschut), o. gmv; —geweer (mil. geweer, waaruit na een lading tal van schoten kunnen worden gedaan, snelvuurgeweer), o. —geweren; —horloge (horloge met slagwerk), o. —s; —werk (herhalingswerk der leerlingen), o. gmv.
- Repeti'tor** (herhalend leermeester bij een hoogeschool, of aan het tooneel), m. —s.
- Replieeeren** (antwoorden, iets wederleggen, ergens iets tegen inbrengen).
- Replieeren** (mil. terugtrekken, deinzen).
- Repliek'** (tegenantwoord, wederlegging, eerste verweerschrift), v. replieken: iemand van — dienen, tegenbescheid; zie Dupliek.
- Reporter** (Eng. berichtgever of verslaggever van een dagblad), m. reporters.
- Rep'pen** (spoeden), ik heb gerept: — over of van iets, er over spreken; zich —, haasten.
- Represail'le-maatregel** (mil. maatregel

die men uit weerwraak neemt), m. —en.
Represail'les (Fr. eigen-rechtverschaffing ten opzichte van den vijand, weerwraak, wraakcoëfening op den vijand), v. mv.
Representant' (vertegenwoordiger inz. van het volk), m. —en; —**ta'tie** (vertegenwoordiging; opvoering van een tooneelstuk), v. —ties, —tiën; —**teeren** (vertegenwoordigen, vervangen, vertoonen).
Repress'ie (onderdrukking, beteugeling), v. —s.
Repressief' (onderdrukkend), bn.: —sieve maatregelen, beteugelend, nadat het feit of kwaad bedreven is.
Repriman'de (bestrafing, berisping, scherpe terechtwijzing), v. reprimandes.
Reprimeeren (Fr. beteugelen, bedwingen, onderdrukken, stuiten, verhinderen).
Repri'se (her- of terugneming, herhaling; muz. herhaling van het hoofdmotief eener aria, enz.), v. reprises.
Reproba'tie (verwerping, wraking), v. —s.
Reproduceeren (opnieuw voortbrengen).
Reproduct'ie (iets b.v. een schilderij, gravure, beeld, dat vervaardigd is naar een ander als model; afdruk van een foto als cliché), v. —s, —tiën; verder: weder bewust geworden, gedachtenbeeld of —**vermogen**, o. gmv., zie Herinneringsvermogen.
Reproductief' (opnieuw voortbrengend, herstellend), bn.: —tiever, —st; —**tiviteit'** (reproductieve kracht, herstellingsvermogen), v. gmv.
Reptiel' (dierk. kruipend dier), o. —en, reptiliën: de —en hebben rood, koud bloed; zij ademen door longen, zij leggen eieren en hebben een naakte of met schubben bedekte huid; men onderscheidt: schildpadden, hagedissen, krokodillen, slangen.
Repti'liën, o. mv., zie Reptiel.
Republiek' (gemeenebest; staat, waar het oppergezag niet in handen is van een dynastie maar bij een gekozen president, een directorium, enz. berust), v. —en. (re = ree).
Republikein' (voorzitter van een republikeinschen regeringsvorm; burger van een republiek), m. —en. (re = ree).
Republikeinsch' (gemeenebestgezind), bn.
Republikein'sche kalen'der (kalender uit de dagen der groote Fr. revolutie), m.: de — begon in 1792 op 22 Sept. en heeft gegolden tot 1 Jan. 1806; de — telde 12 maanden van 3 decaden of 3 X 10 dagen; zij heetten: 1°. Vendémiaire, Brumaire, Frimaire, d.i. herfstmaanden; 2°. Nivose, Pluiose, Ventose, d. i. wintermaanden; 3°. Germinal, Floreal, Prairial, d. i. lentemaanden; 4°. Messidor, Thermidor, Fructidor, d. i. zomermaanden; bovendien waren er nog 5 feestdagen of sansculottiden: het feest van het genie, dat van den arbeid, dat der daden, dat der belooningen, dat der meeningen, en om de vier jaar nog dat der omwenteling.
Repuls' (afwijzing, weigerend antwoord), v.
Repuls'ie (terugstoot, afwijzing), v. —s.
Repulsief' (Fr. teruggrijvend, —stootend), bn.
Reputa'tie (Fr. achting, eer, goede naam, aanzien), v. —s, —tiën: zijn — wagen.
Request' (verzoek- of smeekschrijft), o. —en; (qu = kw); ook: Rekest'.
Requérant' (inzender v. e. request, persoon, die requesteert), m. —en; vr. —e, —n. (qu = kw).

Requestreeren (een verzoekschrift indienen).
Re'quiëm (eig. 4den v. van het Lat. requiës, rust), o.: eerste woord van de bede: — aeter'nam do'na e'i(s), Do'mine, Heer, geef hem of haar (hun of haar) de eeuwige rust; lees: ree'kwie-em.
Re'quiëm-mis, of Mis van — (mis voor een overledene, doodenmis), v. —sen: bij een — zijn de misgewaden in zwarte kleur.
Requies'cat in pace (hij of zij rust in vrede); mv. : requies'cant in —; zie **R. I. P.** (qu = kw).
Requirit' (eischer in rechten), m. —en.
Requireeren 1. (vorderen, opeischen van rechts- of ambtswege); 2. (mil. het opeischen in het bezette land van levensmiddelen, fourage en verdere benoedigheden), o. gmv. (qui = kwie).
Requisie'ten (voorwerpen bij een tooneelvoorstelling benoedigd, als: stoelen, tafels, gordijnen, enz.), o. mv. (qu = kw).
Requisiteur' (iem., die voor de tooneelbenoedigheden zorgt), m. —s, —en. (qu = kw).
Requisi'tie (opvoeding, eisch), v. —ties, —tiën: — van levensmiddelen, van hooi, van stroo, van haver, door den vijand. (qu = kw).
Requisitoir' (rechtst. eisch van het Openbaar Ministerie), o. —en: lees: —toor.
Rescon'tre (Fr. af- of verrekening bij speculaties in den effecten-handel), v.; —**dag** (meestal de primo en de medio van iedere maand), m. —dagen: —**treeren** (afrekenen, verrekenen, vereffenen).
Rescript' (beschikking van eenige autoriteit, schriftelijk bescheid), o. —en: een vorstelijk —, een pauselijk —.
Rescript'ie (schriftelijke last tot inning of uitbetaling eener geldsom), v. —ties, —tiën.
Re'seda (zeker welriekend bloempje), v. —s: in 't wild komen voor de gele — en de wouwe.
Re'seda (grijsachtig groen), bn. (re = ree).
Reserva'tis reservan'dis (Lat. met het noodige voorbehoud).
Reser've (voorbehoud, beding), v. —s: iets onder eenige — aannemen, goedkeuren.
Reser've (mil. alles, wat achtergehouden wordt om in tijd van nood dienst te doen), v. —s: het —kader, een —luitenant, —troepen.
Reserveeren (voorbehouden, bedingen; in reserve houden, bewaren, besparen). (s = z).
Reser'vefonds (geld, dat uit de winst wordt afgezonderd en opgespaard; kas tot dekking van onvoorziene uitgaven; zekerheidskas of reservekas), o. —fondsen; —**kader** (mil. kader, dat in vredetijd wordt opgeleid om in oorlogstijd het ontbrekende kader aan te vullen), o. gmv.; —**kapitaal** (—fondsen), o. —kapitalen; —**luitenant** (luitenant der reserve), m. —s: een — treedt op bij de manoeuvres, bij mobilisatie en in geval van oorlog; —**troepen** (mil. troepen der reserve), m. mv. (re = re).
Reservist' (mil. iem., die tot de reservetroepen behoort), m. —en. (s = z).
Reservoir' (Fr. vergaarbak, bewaarplaats van water), o. —s. (s = z).
Resideeren (verblijven, verblijf houden, b.v. van een vorst). (re = ree).
Resident' (gevolmachtigde eener regering: van lageren rang dan een gezant), m. —en.
Resident' (O.-I. gouverneur), m. —en: de — is een Europ. hoofdambtenaar, wien het burgerlijk en geldelijk beheer in zijn gebied is opgedragen alsmede het politiegezag;

- sche (vrouw v. d. resident), v. —n; zie Assistent-resident. (re = ree).
- Residentie** (de zetelstad, hofstad; het gewest van een resident in O.-I.), v. —tiën, —ties; (re = ree); —huis (O.-I. woning v. e. resident), o. —huizen; (t = s); zie Aloo-aloen.
- Residentiestad** (hofstad), v. —steden.
- Resident'schap** (O.-I. gewest of waardigheid van een resident), o.; w. i. g.
- Residu** (Fr. overblijfsel, bezinksel), o. —en, —s: — van petroleum; fig. het — der maatschappij, de heffe des volks. (re = ree).
- Resignatie** (Fr. afstanddoening, ontslag-indiening, berusting, gelatenheid), v. gm.v.
- Resigneeren** (Fr. een ambt, een waardigheid neerleggen).
- Resilicieren** (Fr. z. terugtrekken, terugtreden).
- Resineeren** (Fr. met hars doortrekken): men drinkt thans in Griekenland geresineerden wijn, hij smaakt afschuwelijk.
- Resineus** (Fr. harsachtig), bn.; —zer, —t.
- Résistance** (Fr. weerstand, tegenkanting), v. gm.v.: pièce de —, hoofdschotel.
- Resistereeren** (weerstaan, tegenstand bieden).
- Resistentie**, v. gm.v., zie Resistance.
- Resolutie** (eig. oplossing; besluit, beslissing), v. —tiën, —ties. (s = z).
- Resoluut** (vastberaden, moedig, ook: rond-uit, openhartig), bn en bw.; —luter, —st.
- Resolveeren** (besluiten, vaststellen).
- Resonans** (weergalming), v. gm.v.: —bodem, klankbodem eener piano.
- Resonant** (weerklinkend, naklinkend), bn.
- Resonantie** (weerklink, naklink), v.
- Resonator** (toestelje, om de klanken in hun samenstellende tonen te ontleiden), m. —tors, —toren, (Helmholtz, † 1894). (s = z).
- Resoneeren** (Fr. nat. medetrillen, weerklink geven): die zaal resonanceert erg, galmt.
- Resorptie** (Fr. opslorping van vochten), v. gm.v.; lees: ree-zorp'-sie.
- Respect** (Fr. eerbied, ontzag), o. gm.v.
- Respectabel** (achtenswaardig), bn en bw.
- Respectabiliteit** (achtenswaardigheid), v.
- Respecteeren** (achten, eerbiedigen, eeren; ontzien, ongemoeid laten).
- Respectieel** (wederkeurig, wederzijdsch), bn.: de —ve namen, den naam, die ieder der dingen of personen voor zich draagt; de —ve betrekkingen, de betrekkingen, die iemand afzonderlijk bekleedt; mijn —tieve meesters, opeenvolgende. (c = k).
- Respectievelijk** (achtereenvolgens, onderscheidenlijk), bw.: zij drieën deelen een som gelds — in verhouding van 2:3:5.
- Respectueus** (Fr. eerbiedig), bn.; —zer, —t.
- Respijt** (handel. kort uitstel van betaling, dat iem. na den vervallijd nog wordt toegestaan), o. gm.v.: —dagen, ook Respectdagen: uitstel-dagen (bij een wissel van betaling: onze wet kent geen —dagen).
- Respiratiestoel** (ademhalingsstoel), o. —toestellen: het — is voor longlijders, ook voor allen, die met schadelijke gassen in aanraking komen. (tie = sie).
- Respirator** (toestel van zeer fijn draadwerk, om in te ademen lucht te zuiveren of op gelijke warmte te houden), m. —s: de — is voor steenhouwers en longlijders van belang.
- Respireeren** (lucht scheppen, ademhalen; wat uitrusten, zich herstellen).
- Respondeeren** (antwoorden, beantwoorden; instaan voor, borg blijven; weerleggen).
- Respon'siecollege** (stud. college, waarop door den professor vragen gesteld worden ter beantwoording), o. —colleges.
- Respon'sum** (schriftelijk antwoord, bescheid aan een bestuur of een overheid), o. responsa.
- Res publica** (Lat. de algemeene zaak, het openbaar belang), v.: eig. de Republiek.
- Ressort'** (Fr. drijfveer, springveer), o. —s; lees: res-sor': het — v. e. uurwerk, de —s van een springmatras; fig. geheime beweegreden.
- Ressort** (vaak, gebied, bestuur; werkkring, ambtsgebied), o. gm.v.; lees: ressort'.
- Ressorteeren** (behooren, onder, tot, b.v. onder eenig rechtsgebied of tot een ambtskring).
- Ressour'ce** (Fr. hulpbron, toevlucht), v. resources: nog al —s hebben, middelen.
- Rest** (overschot, verschil ten goede), v. —en.
- Restant'** (Fr. rest, overschot van een partij koopgoederen), o. restanten.
- Restan'ten** (effecten, die uitgeloot en nog niet afgelost zijn), v. mv.; —lijst, v. —lijsten.
- Restaurant'** (Fr. inrichting, waar bereide spijzen en ook dranken zijn te bekomen en kunnen gebruikt worden, spijshuis), o. —s, soms nog Restaura'tie.
- Restaurateur** (houder v. e. restaurant), m. —s.
- Restaurateur** (hersteller van beschadigde kunstwerken, kerken, enz.), m. —s.
- Restaura'tie** (het restaureeren b.v. van een kerk), v.: fig. herstel v. e. vorstelijk huis, b.v. de — in de Eng. geschiedenis in 1660: Karel II, na de dagen van Cromwell; de — in ons land: het herstel der Oranjeregering in 1813.
- Restaura'tie** (restaurant), v. restauraties; —wagen (spoorwagon, ingericht tot restaurant), m. —wagens. (tie = sie).
- Restaureeren** (zich (zich door spijs of drank verkwikken, z. oprisshen).
- Restaureeren** (een oud gebouw, een kerk, een schilderij, een fresco in zijn oorspronkelijke toestand terugbrengen).
- Resteeren** (Fr. resten, overblijven).
- Res'ten** (overblijven), het restte, het is ge-rest: hem rest niets dan de eer.
- Restitueeren** (Fr. teruggeven, terugbetalen).
- Restitu'tie** (teruggave; vergoeding of herstel van aangerichte schade), v. —tiën, —ties.
- Restor'no** (handel. het gedeelte van de premie dat de assuradeur teruggeeft, ingeval een gesloten verzekering geheel of ten deele ver-valt), v. —s.
- Restric'tie** (beperking, voorbehoud), v. —tiën, —ties; lees: —trik'sie.
- Restrictieel** (beperkend), bn.; —tiever, —st.
- Restringeeren** (beperken, bekorten). (g = g).
- Restringeerende** middelen (genesk. stoppende), o. mv. (g = g).
- Resultaat** (uitslag, gevolg, afloop), o. —taten.
- Resultan'te** (werkt. kracht, die twee of meer andere krachten zou kunnen vervangen, zonder dat de uitwerking zou veranderen), v. —n.
- Resulteeren** (uit iets volgen, voortvloeten, ontspruiten, ontstaan). (re = ree).
- Resumé** (Fr. samenvatting, kort begrip, be-knopt overzicht), o. resumé's. (re = ree).
- Resumeeren** (iets kort verhalen of samen-vatten, in 't kort herhalen). (re = ree).
- Resum'tie** (samenvatting), v. resumties, —tiën: de — der notulen, voorlezing. (t = s).
- Re'tab** (muz. 2-snarige Perzische viool), v. —s, verg. Rebab. (re = ree).
- Retard** (Fr. vertraging), o.: en —, ten achter, te laat; onze trein is en —; lees: retaar'.

Retardeeren (vertragen, ophouden, verlaten).
Retenu'to (It. langzamer, ingehouden).
Reticen'tie (stijlloos: plotselinge afbreking der rede, waarbij hetgeen zou moeten volgen, te denken wordt gelaten), v. -s, -tiën.
Retieu'le (eig. netje: zijden of fluweelen dames-tasche), v. reticules: spreekt.: ridicule.
Re'tina (ontl. netvlies van het oog), v. retina's.
Retiniet' (voorvereldlijke harssoort, fossiele gele aardhars), o. gm.v.
Retira'de (toevluchtsplaats, wijkplaats; bestekamer in trein of station), v. -s.
Retireeren (terugtrekken, aftrekken, afdeinzen), zich -, z. uit zaken terugtrekken, ook: z. ter rust begeven; z. Geretireerd.
Retor'sie (Fr. tegenargument of -bewijs; ook: wedervergeldding, represaille-maatregel), v. -s, -siën.
Retort' (kolfglas, kromhals, gloeibuis, distilleerkolf), v. retorten.
Retou'che (Fr. opwerking of bijwerking b.v. v. e. foto, een schildertje), v. retouches.
Retoucheeren (Fr. opfrischen, afwerken, opwerken); een oud schilderij -, een photographie -, al teekenend opwerken.
Retour' (Fr. terugvracht, -reis, -zending), v. retouren: (als biljet), o. retours; -biljet (een plaatskaartje één dag geldig, voor de heen- en terugreis), o. -ten; -handel (ruilhandel b.v. - in goederen), m.; -kaartje (terugreisbiljet, terugkaartje), o. -kaartjes, zie -biljet.
Retourneeren (Fr. terugkeeren, terugkomen, omkeeren; terugzenden).
Retour'schip (een, inz. uit O.-I., naar het vaderland terugkeerend schip), o. -schepen; -vloot (een naar het vaderland terugkeerende vloot der O.-I. Compagnie), v. -vloeten; -vracht (handel. goederen, die voerman of schipper voor verminderden vrachtprijs mee terugneemt), v. -vrachten.
Retracta'tie (herroeping, intrekking of terugneming van zijn woord), v. (t = s).
Retrac'tie (ontl. optrekking v. spieren), v. -s.
Retraitant' (iem., die aan een R.-K. retraite deelneemt), m. -en; -e, v. -n: een oud-, iem., die vroeger aan een R.-K. retraite deelnam.
Retrai'te (Fr. terugtocht, aftocht; stille wijkplaats, plaats van rust en afzondering), v. -s: mil. -blazen of slaan, aftocht.
Retrai'te (R.-K. dagen van geestelijke afzondering en gebed), v.; -huis (inrichting, waar R.-K. retraites worden gegeven), o. -huizen.
Retrancheeren (verschansen, versterken).
Retranchement' (verschansing, veldschans, leperschans, sterkte), o. -en. (ment = ment).
Retribueren (Fr. teruggeven, vergoeden).
Retribu'tie (teruggave, vergeldding, vergoeding), v. -ties, -tiën. (tie = sie).
Re'tro (Lat. voor sommige woorden geplaatst, beduidt: terug, rugwaarts), bw.: -actief, d. i. terugwerkend; -ageeren, d. i. terug doen gaan; -gradeeren, achteruitgaan.
Retrogra'de (dichtk. rijmpje, waarvan de versen, ook van achter naar voren gelezen, zin opleveren), v. -n: de - behoort tot de gekunstelde poëzie der rederijkers van de 15e en 16e eeuw; ook: Kreeftdicht.
Retrogra'de (rugwaartsche beweging op 't gebied v. wetenschap of kunst), v. -s.
Retrogra'de-metho'de (handel. methode

van renteberekening in rekening-courant), v.
Retogradeeren (achterwaarts gaan).
Retro'grado (muz. al langzamer).
Retrospectief' (Lat. terugblikkend), bn.: -tieve beschouwingen, d. i. van 't verleden.
Retrozija' (verbastering van het Fransche rhétoriciens: rederijker), m. -ijnen. vero.
Reu (mannetjesmond, rekel), m. -en.
Reuk 1. (reukzin; lucht), m. -en: de - is een der vijf zintuigen; de honden hebben een fijnen -, zij gaan op den - af; fig. die man staat in een slechten of kwaden -, staat niet gunstig bekend; 2. (reukwater), m. reuken: waar koopt gij dien -? allerlei -jes; -altaar (altaar, waarop reukwerk ontstoken werd b.v. wierook in den tempel van Jeruzalem), o. -altaren; -cloos (geen reuk afgevend, zonder reuk), bn. en bw.: goed water is -; het - verwijderen van faecaliën; -fleschje (fraai geslepen fleschje met of voor odeur), o. -s; -gras (welriekende grassoort), o. gm.v.; -hout (welriekend hout), o. gm.v.: - heet ook wel Weichselhout en wordt gebruikt voor roeren aan Duitsche pijpen; -offer (offer, Jehova gebracht op een reukaltaar), o., -s -water (welriekend water), o., (soorten), o. -en; -werk (parfumerie, odeur), o.; (soorten), o. -en: eau de cologne is -; -zeep (welriekende harde zeep), v. -en; -zenuw (zenuw, die maakt, dat wij ruiken), v. -en.
Reh'nie (hereeniging; gezellige bijeenkomst van oud-studenten, oud-strijders, enz.), v. -nies. (re = ree).
Reh'nieeren (Fr. hereenigen, verzoenen).
Reus (iemand of iets van zeldzame grootte), m. reuzen: Goliath was een -; de eik is een - onder de planten, de olifant onder de dieren.
Reus'achtig (buitengewoon groot), bn.: een - woud, een -e krokodil; -e stammen in een oerwoud, een - plan, grootsch; een -e onderneming, ook: reusachtig.
Reüsseeren (gelukkig slagen, goed uitvallen).
Reüs'site (goede uitslag of afloop, het welslagen, gewenschte uitkomst), v. gm.v.
Reu'te, ro'te (weekplaats voor vlas en hennep), v. -n; zie: Reet, Root.
Reu'tel (reutelring, rochelende ademhaling, b.v. van een stervende), m. gm.v.
Reu'tel (iem., die reutelt), m. en v. reutels.
Reu'telen (rochelen als een stervende, fig. onsamenvattend babbelen, zeuren), reutelde, gereuteld; de zieke begint al te -; wat reutel je toch? -aar (grompot), m. -s.
Reu'ter (zeef), m. -s; -tje, o. -s.
Reu'ter (Eng. nieuwsagentschap), (zie ald.).
Reu'zel (lichaamsdeel, ingewand), m. -s.
Reu'zel (gesmolten varkensvet), v. gm.v.
Reu'zen, m. mv.: Germ. myth. bergreuzen, vijanden der Asen, het waren wezens 40-60 M. lang, zij woonden op hooge bergen, ook in dichte wouden, kleedden zich in dierenvellen en leefden van jacht en roof; ze heeten ook Jöten of Jetten en Hunen: ze wierpen de hunebedden op; verg. Giganten en Titanen.
Reu'zenarbeid (wondergroot werk), m. gm.v.; -beeld (kolossus), o. -en; -bloem (zie Rafflesia), v. -en; -duizendpoot (reusachtige duizendpoot der tropen), m. -pooten; -geitenmelker (grote nachtzwaluw in Z.-Amerika), m. -s; -graf (zie Hunebed), o. -graven; -haai (grootste v.

alle haaisoorten), m. —en; —**hagedis** (krokodilvormig dier der voorwereld), v. —hagedissen; —**kever** (vliegende eenhoorn in Z.-Amerika), m. —kevers; —**kikvorsch** (op de Antillen), m. —en; —**kracht** (buitengewone kracht), v. —en; —**luiaard** (voorwereldlijk gordeldier), m. —s; —**massa** (ontzettend groote hoeveelheid), v. —'s; —**olifant** (olifant der voorwereld), m. —olifanten; —**plan** (grootsch ontwerp), o. —plannen; —**poliep** (koppootig weekdier, 2—6 M., met vangarmen van 16 M.), v. —poliepen; —**rog** (hoornrog, bijzonder groot), m. —roggen; —**salamander** (watersalamander ter lengte van 1½ M., in Japan), m. —s; —**schelp** (dikke, geribde schelp, soms 1½ M. groot), v. —en: de — wordt gevonden in den Indischen Oceaan; —**schildpad** (zeeschildpad van verbazende grootte, zoodat er een man op zou kunnen rijden, zij levert het schoonste schildpad op), v. —den, ook: Karetschildpad.
Reuzenschrede (buitengewoon groote, wijde stap), v. —schreden; zegsw. met —schreden vooruitgaan, flink, snel; —**slang** (grootte slang in de tropische gewesten), v. —en: de gevone — heel boa-constrictor, 10—13 M. lang; —**snuittor** (reusachtige snuitkever uit O.-Afrika, in Artis), v. —torren; —**stad** (ontzettend groote stad), v. —steden: Rome, de — der oudheid; Londen, de — van onzen tijd; —**stap** (buitengewoon groote stap), m. —stappen; —**strijd** (eig. in de myth. de strijd der reuzen of giganten tegen de goden van den Olympus, zie Titan, ook: strijd van reuzen of van reuzenkrachten onderling; nog: ontzettend groote en woeste strijd), m. gm.v.; —**tarwe** (gebaarde tarwe met hoogen halm), v. gm.v.; —**volk** (volk, uit reuzen bestaande), o. —en, zie Enakskind; —**werk** (ontzaglijk groot en moeilijk werk), o. —en; —**wier** (zeer lang wier in onze Zuiderzee), o. —en; —**zuil** (zuil van ongewoon groote afmeting), v. —en; —**zwaai** (omzwaai met gestrekte armen aan den rekstok), m. —en.
Reuzig (reusachtig, zeer groot), bn. en bw.
Reuzin (vrouwelijke reus), v. reuzinnen.
Revaccina'tie (herhaalde vaccinatie), v.
Revaccineeren (opnieuw vaccineeren).
Revan'che (Fr. genoegdoening, vergelding, wraak), v.: iem. — geven, spel hem gelegenheid geven, het verlorene terug te winnen.
Reveil' (eig. ontwaking d. i. herleving in de Herr. kerk van het godsdienstig gevoel, omstreeks 1840), o. gm.v.
Revell'ie (Fr. het trompet-, hoorn-, trom- of pijpers-signaal, om soldaten of matrozen te wekken), v. gm.v.: de — blazen, op den hoorn; de — slaan, op de trom.
Re'velaar (iem., die revelt), m. —s.
Revela'tie (ontdekking, onthulling, openbaring), v. —s, —tiën. (e = ee).
Re'velen (zottepraat uitslaan, zeuren, leuteren, raaskallen; suffen), ik heb gereveld.
Re'ven (scheepst. de zeilen kleiner maken, ze inplooien), men reefde, heeft gereefd.
Revenu' (inkomen), o. —en: de — en van iets trekken, inkomsten. (re = re).
Reverbeer'oven (oven der metaalbewerkers), m. —s; de oorspronkelijke vorm is reverbère-oven (vlamoven), (re = ree).
Reverhè're (veelarmige straatlantaarn, spiegel-lantaarn, nl. met reflectors), v. —s. (re = ree).

Reverendis'simus (hoogstwaardige), m.
Reveren'tie (eerbied, ontzag, beleefdheidsbetuiging; nijging), v. —tiën, —ties. (t = ts).
Rêverie' (Fr. droomerij, mijmering), v. —ën.
Revers' 1. (Fr. v. munten: de keer- of achterzijde) m., gm.v.; 2. (op- of omslagen van jas of vest), m. mv. 3. (tegenspoed, tegenslag), m. gm.v. (re = re).
Revideeren (nogmaals nazien, herzien).
Revier' (district, kring, gebied), o. revieren: een kolen- of mijn-, een bosch-, een jacht-.
Revie'ren (hondensport: een terrein afzoeken), men heeft gerevierd. (re = re).
Review (Eng. tijdschrift; revue), v. reviews.
Revindica'tie (het terugvorderen van eigendom), v. —s, —tiën: v. geleverde goederen bij wanbetaling of bij faillissement. (re = ree).
Revi'sie (herziening; tweede proefblad van een drukproef), v. —siën, —sies. (re = re).
Revi'sie (in strafzaken herziening van een veroordeelend gewijsde), v. —s, —ën. (re = re).
Revisionist' (lid der sociaal-democratische partij, die op herziening of verbetering der wetten aandringt), m. —en. (re = re).
Revi'sor (corrector), m. —s. (re = re).
Revoca'tie (Fr. herroeping, intrekking b.v. v. e. volmacht, v. e. edict), v. —ties, —tiën: de — v. h. edict van Nantes, 1685. (re = ree).
Revoceeren (Fr. terugroepen, herroepen).
Revoir' (Fr. wederzien), o.: au —, tot weerziens. (re = re).
Revoltant' (eig. 'tgeen verontwaardigt: ergerlijk, aanstootelijk, schandelijk), bn. (re = ree).
Revol'te (opstand, oproer), v. —s. (re = ree).
Revolteeren (in opstand komen of brengen, revolutie doen ontstaan of maken), (re = ree).
Revolu'tie (Fr. omkeering, inz. de staatsomwenteling), v. —tiën, —ties; —**houw** (wijze van huizenbouw, door het volk genoemd: licht en dicht en onsterk), m. gm.v.; —**geest** (geest van omwenteling, van oproer), m. gm.v.; —**mannen** (mannen, die revolutie willen of maken), m. mv.; —**tijd** (tijd van oproer), m. —tijden; —**tribunaal** (gesch. gerechtshof, ingesteld tijdens de Fransche revolutie, in 1793), o. (re = ree).
Revolutionnair' (omwentelingsgezind), bn.
Revolutionnair' (revolutieman, omwentelingsgezinde, woelgeest), m. —nairen; verg. Anti-revolutionnair.
Revol'ver (draaipistool, pistool met zes ladingkamers), v. —s; —**schot** (schot uit een revolver), o. —schoten. (re = re).
Revue' 1. (Fr. wapenschouw, monsterring), v. —s, —n: de — laten of doen passeeren, één voor één beschouwen nl. in volgorde; 2. (titel van verschillende tijdschriften), v. —s, —n; 3. (operette-achtig tooneelstuk, uit los samenhangende tooneelen bestaande, waarin meestal de gebeurtenissen v. e. bepaalden tijd satiriek worden behandeld), v. —s. (re = re).
Rex (Lat. koning), m.; **regi'na** (koningin), v.
Rez-de-chaussee' (Fr. benedenste of gelijkvloersche verdieping), m., evenzoo in 't mv.
Rhabdomant' (roedeloofer), m. —en; —**do-mantie'** (de kunst der wichelroede), v. gm.v.
Rhamadan', m., zie Ramadan.
Rhapsod'e (Gr. rondtrekkende volkszanger bij de oude Grieken, die epische gedichten inz. fragmenten van Homerus voordroeg), m. —n.
Rhapsodie' (dichtk. episch gedicht, door den rhapsode voorgedragen; episch fragment; muziekstuk), v. —s, —ën.

Rhapso'disch (stuksgewijze, niet samenhangend; samengelaapt of -geflanst), bn.
Rhapsodist' (schrijver v. e. brokstuk; samenflanser, compiler), m. —en.
Rhe'a, v., myth. gade v. Saturnus, moeder van Jupiter, Neptunus en Pluto.
Rheome'ter (nat. toestel, dienende tot meting van den electrischen stroom), m. —s.; —scoop (nat. electrischen-stroom-aanwijzer), m. —scopen; —toom' (nat. electrischen-stroom-verbreker), m. —tomen.
Rhe'tor (Gr. redenaar, leeraar in de welsprekendheid), m. —s, —to'ren.
Rheto'rica (de leer der welsprekendheid), v.
Rhetoriek' (kunstmatige of gemaakte welsprekendheid), v.: een toespraak vol —, vol gezwoolen en ongemotiveerde beeldspraak.
Rheto'risch (redekunstig), bn.: een —e wending, vol woordenpraal; de —e toon, d. i. de klemtoon, die aan een zin een bijbeteekenis geeft; —e vraag, stijlvorm, nl. de vraagvorm als klemmende bevestiging of ontkenning, b.v. *Zult ge mij dan niet helpen? Zoudt ge zoo iets kunnen beweren?*
Rheumatiek' (spieraandoening, pijn in de spierbundels of celweefsels), v. gmv.
Rheuma'tisch (met rheumatiek behept), bn.: —e aandoeeningen, —e pijnen.
Rheumatis'me, o. gmv.; zie Rheumatiek.
Rhino'ceros (neushoornmier), m. —rossen.
Rhizophoor' (plantk. O.-I. 10–25 voet hooge boom der kust), v. —phoren: het O.-eind v. Ceram is één woud v. —phoren, ook, *Rizopho're*, zie ald. en ook Mangrove.
Rhododen'dron (plantk. alpen- of berggroos, sierplant onzer tuinen), m. —s.
Rhom'bisch (ruitvormig), bn. (isch = ies).
Rhomboid' (meetk. scheefhoekig parallellogram), v. —boiden.
Rhom'bus (meetk. ruit), m. —sen.
Rhyth'me (regelmatige beweging, afwisseling, verval in verzen, zie Arsis en Thesis, ook in muziek en danskunst), o. —n; ook Rhythmus; (lees: rit'me); verg. Cadans.
Rhythmiék' (leer der maatsoorten, ook der versvoeten), v. gmv.; lees: ritmiék'.
Rhyth'misch (versmatig, klankmatig, d. i. met regelmatige afwisseling van toon nl. van verheffing (arsis) en toondaling (thesis), bn.
Rhyth'mus, m., zie Rhythme.
Rib, rib'be 1. (ontl. platte beenderen, die de borstkas vormen), v. ribben; zegsw. *iem. op zijn ribben komen*, hem slaag geven; *je kunt zijn ribben wel tellen*, hij is broodmager; 2. (ribbestuk van een geslacht dier), v. ribben: *een varkens—, een osse—, een runder—*; verkl. ribbetje, o. —s; 3. (wisk. en vormleer: kantlijn, samenkomst van twee lichaamsvlakken), v. ribben; 4. (balk van geringere zwaarte; gebogen stuk hout van den scheepsromp), v. ribben; 5. (plantk. verhevenheid of lijn als samenkomst v. vaatbundels), v. ribben; 6. (veen: smalle strook lands, hoogte tusschen twee trekpaten), v. ribben.
Rib'hel (kleine ribbe of lijn), v. —s.
Rib'heling (een zoetachtige appel met ribbenvormige lijnen over de schil), m. —en.
Rib'henband (geribde boekband), m. —en.
Rib'henkas(t) (eig. de gezamenlijke ribben, die de borstkas omsluiten of vormen, bij uitbr. het lichaam zelf), v.: zegsw. *iem. op zijn — geven*, hem afranselen; *ik zal je neergooien, dat je — kraakt*, volkst.

Rib'bestoot (stoot tegen een der ribben, in de zijde; fig. barsch antwoord), m. —stooten; —stuk (ribstuk, runderrib), o. —ken; —tjesgoed (weefsel, waarvan het kettinggaren zoo dik is, dat het ribbels aan de oppervlakte veroorzaakt), o. gmv.; ook, Rips; —zakken (aansporen, aandrijven; kwellen, plagen), ik heb geribbezakt. vero.
Rib'nen (aardr. stijkstroomen), v. mv.
Rib'kwallen (dierk. een groep van neteldieren), v. mv.
Ricaneeren (hoonend lachen, grijnzen, uit domheid of spot erg lachen).
Richard' (Fr. rijkwaard), m. —s; lees:—sjaar'.
Ri'chel (latje, lijstje; spoorstaaf), v. —s.
Richt'baak (stok of baken, in den grond geplant, om er zich op te richten), v. —baken.
Rich'ten (in bepaalde richting brengen), ik richtte, ik heb gericht: *een stuk geschnit —*; *de zeilen naar den wind —*; *den steven noordwaarts —*; fig. *het woord tot iem. —*; *iem. te gronde —*; *rufneeren*; *zich —*: z. naar de omstandigheden —, schikken; *de onderwijzer heeft zich te — naar de bevattings zijner leerlingen*, regelen; *de prijs richt zich naar vraag en aanbod*, regelt.
Rich'ter (Bijb. hoofdman in Israël, vóór den eersten koning Saul, ± 1000 v. C., verg. Gideon), m. —s, —en: het boek *Richteren*, met 21 hoofdstukken.
Rich'tig (juist, naar behooren), bn. en bw.; —er, —st: *is alles —?* in den haak, in orde; — spreken, schrijven, nauwkeurig; *het is hier niet —*, veilig, plus.
Rich'ting 1. (het richten), v.: de — van een kanon; 2. (streek, koers), v. —en: in de — van het zuiden; fig. *een nieuwe godsdienstige —*, de moderne —; *een andere — in onze letterkunde*; de — van onzen tijd, geest.
Richt'lat (metsellat), v. —latten; —lijn (loodlijn, mil. ooglijn bij 't schieten), v. —lijnen; —lood (schietslood), o. —looden; —schroef (stelschroef), v. —ven; —snoer (richtlijn, touw bij 't metselen, planten, enz.; fig. leidraad, regel), o. —snoeren.
Ricínusboom (W.-I. struik, waarvan de zaden ricinusolie opleveren), m. —en; —olie (vette olie uit de zaden van den ricinusboom geperst: purgeerolie, ook wonderolie geheeten), v. gmv.
Ricocheeren (terugspringen, opspringen): *het — van een kogel*, zie Ricochetschot.
Ricochet'schot (schot, waarbij een kogel eenige malen op den grond of op het water afstuit en zich dan weder verheft), o. —en.
Rid'der (gesch. vrijgeborene, edele strijder: waardigheid en titel, door dapperheid en deugd verworven), m. —s; zegsw. *iemand tot — slaan*, in de ridderschap opnemen; —eener orde, b.v. — van Malta; *een dolend —*, die op avontuur uitging; *een — van de droevige figuur*, die er haveloos uitzag of belachelijk was, zie Don Quichot; — bet. thans bezitter der laagste klasse eener orde, b.v. — in de orde van den Nederlandschen leeuw; spotn. — van de pen, klerk, — van de el, bediende in een ellewinkel, — van de schaar, kleermaker.
Rid'deren (eig. tot ridder slaan; tot ridder benoemen), men heeft geridderd; ook: *onze wethouder is geridderd*, is gedecoreerd.
Rid'dergedicht (romantisch gedicht over ridders en hun daden), o. —gedichten; zie: Kareliromans, Arthurromans, Graal-

ridders of Ridders van de Ronde Tafel; **-goed** (landgoed van een ridder of edelman), o. **-goederen**: zegsw. *geef af je —!* dat, wat je daar hebt; **-hof** (ridderkasteel), o. **-hoven**; **-kruis** (het onderscheidings-teeken van een geridderde, eerekruis), o. **-kruisen**; **-lijk** (eig. der ridders, fig. *voorlo/mend, vriendelijk; moedig, eertijk*), bn. en bw.: de **-e tijd**, **-e zeden**, **-e eer**, de **-e poëzie**, een **-vorst**; iets **-bekennen**; z. **-gedragen**; **-lijkheid** (eigenschap der ridders uit den feudalen tijd; fig. het ridderlijk-zijn; eertijkheid, trouw), v. gmv.; **-lint** (lintje, dat door iem. aan de boven-voorzij der jas gedragen wordt, als hij gedecoreerd is), o. **-linten**, zie Lintje; **-orde** (geestelijke of wereldlijke vereeniging van ridders in de Middeleeuwen, de kruistochten), v. **-orden**: de voornaamste **-orden** waren: de Johanniters, de Tempeliers, de Lazaristen, de Zwaardbroeders, zie telkens ald. thans: instelling ter onderscheiding v. diensten, land, volk of vorst bewezen, zie: Ned. Leeuw, Mil. Willemsorde, Oranje-Nassauorde, Huisorde van Oranje; **-roman** (roman, met een ridder als hoofdpersoon), m. **-romans**, zie: **-gedicht**; **-rusting** (harnas, wapenrusting en -tuig), **-en**; **-schap** (de gezamenlijke ridders van een land), v. **-pen**; **-schap** (de waardigheid van ridder), o. gmv.; **-slag** (symbolieke ceremonie: slag met het plat van een ontbloot zwaard, den jongen edelman in den nek, op schouder of rug gegeven als teeken van opname in den ridderstand), m. gmv.: de **-verhief** een edelman tot ridder; **-spel** (steekspel, tornooi), o. **-en**; **-spoor** (zekere tuinbloem), v. **-sporen**; **-stand** (de ridderschap, al de ridders, ook, de waardigheid van ridder), m. gmv.; **-tijd** (laatste tijdperk der Middeleeuwen), m. **-tijden**; **-wezen** (de staat v. h. ridderschap, al wat met de ridderschap samenhangt), o. gmv.; **-woord** (eerewoord als ridder), o. gmv.; **-zaal** (burchzaal), v. **-zalen**; **-zate** (ridderlijk landgoed), v. **-zaten**; verg. State, Stius, Steen.

Rid'ders van de Ron'de Taf'el (de twaalf dolende ridders van koning Arthur van Bretagne, den heiligen Graal, nl. den Avondmaalschotel des Heeren opsporend), m. mv.: Lancelot, Walewein, Fergaut, Tristan, Parcival (de groote held) en Galahad (de vinder v. den Graal), verder de toovenaar Merlijn, terwijl Keye de narrige rol speelt; **-van St.-Jan**, zie Johanniterorde.

Rideau' (Fr. voorhang, gordijn; mil. een kleine aarden wal, waardoor een bende gedekt wordt; een in haast opgeworpen verschan-sing), o. **-s**.

Ridieu'le, -cuul' (Fr. belachelijk), bn. en bw. Ridieu'le, v. **-s**; zie Reticule.

Ridiculiteit' (belachelijkheid), v. **-en**.

Rie'ken (landbouwvork met drie tanden), v. **-en**.

Rie'ken (reuk verspreiden), rook, geroken: de rozen **-**; fig. *het riekt naar den mutsaard*, d. i. naar ketterij, zie Mutsaard.

Riem (leeren band, leeren veter, leeren gordel), m. **-en**: een schoen **-**, een span **-**; een sjees op **-en**; een degen **-**; de buik **-** van een paard; werkt. een **-** zonder eind, zie Drijfriem; spreekw. *Het is goed **-en** snijden uit ander-mans leer*, men kan gemakkelijk royaal zijn met het geld van een ander, men teert

makkelijk op kosten van een ander; zegsw. *iem. een hart onder den **-** steken*, zie Hart.

Riem (roeispaan), m. riemen: **-en** en zeilen gebruiken, met alle kracht voortgaan; zegsw. *men moet met de **-en** roeien*, die men heeft, men moet zich behelpen met de gereedschappen, de krachten, die men heeft; *met eigen **-en** roeien*, met eigen vermogen of kracht werken.

Riem (papiermaat, nl. 20 boek, 6f van 24 vel, 6f van 25 vel ter drukkerij), m. **-en**; z. Boek.

Riem'slag (slag met de roeispaan in het water), m. **-slagen**: krachtige **-slagen**.

Riet (plantk. gewas, grassoort), o. (soorten), o. **-en**: in ons land groeit het **-** in slooten, poelen, vennen, meren, enz.; zie Dekriet; Spaansch **-**: een wandelstokje van Spaansch **-**; Indisch **-**, zie Rotan; suiker **-**, zie ald.; *hij zal het gekrookte **-** niet verbreken*, Bijbel, hij zal den zondaar door zachtheid opheffen, Matth. 12: 20; zegsw. *de zaken in 't **-** sturen*, of laten loopen, in de war, door onhandigheid of verwaarloozing; *zich niet met een knutje in 't **-** laten sturen*, zie Kluitje; *het loopt daar in 't **-***, in de war, mis, de zaak loopt verkeerd; in O.-I. is riet, suikerriet: men spreekt er van riet-tuinen, zie ald.

Riet'achtig (lijkende op riet), bn.; **-akker** (rietbosch, rietveld), m. **-s**; **-bos** (bundel riethalmen), m. **-bossen**; **-bosch** (een bosch van riethalmen), o. **-bosschen**; **-dekker** (werkman, die de boerenhuizen met stroo of riet dekt), m. **-s**; **-en** (bestaande uit riet), bn.: een **-dak**; een **-stoel**, d. i. met rieten zitting; **-gans** (soort van gans, in ons land in groot aantal overwinterend), v. **-ganzen**; **-gewas** (rietplant), o. **-sen**; **-gors** (gors of aangeslibd land, met riet begroeid), v. en o. **-gorzen**, ook: **-schorre**, v. **-n**; **-gors** (vogel, van Maart tot October in onze rietvelden toevend en nestelend), v. **-gorzen**, ook: Riet- of Sloomusch; **-gras** (zegge, driekantig tisch), o. **-sen**; **-grassen** (onderafdeeling der grassen), o. mv.; **-hoen** (waterhoentje), o. **-hoenders**: het kleine, gevleete **-**; **-knorl** (knoop bij elke geleiding v. d. rietstengel), m. **-knorven**, zie Knorl.

Riet'kolf (worteleind van de rietplant), v. **-kolven**; **-land** (moeras, begroeid met rietplanten en rietgras), o. **-en**; **-lijster** (grote karkiet, rietzanger), v. **-s**; **-mat** (mat van riet, dienend tot beschutting van abrikozen, perziken, enz. tegen noordenwind en nachtvorst), v. **-ten**: de **-ten** dienen op steenovens ook ter bescherming der pas gevormde steenen; **-mees** (zwartkop-meess), v. **-meezen**; **-mijt** (hooge stapel van rietbossen, die aan een hoofdvaart wordt opgezetz), v. **-en**; **-musch** (rietgors), v. **-muschen**; **-peer** (kleine, bruinachtige peer), v. **-peren**; **-pijp** (herdersluit, schalmel), v. **-en**; **-scherm** (scherm van droog riet ongeveer 1 M. hoog), o. **-en**; **-suiker** (suiker, uit suikerriet verkregen), v. gmv.; **-tuin** (Indië. kweekplaats van suikerriet), m. **-en**: de **-** of plantage Slootwijk bij Paramaribo verscheept jaarlijks 12 millioen KG. riet; **-veld** (veld of akker, waarop men riet kweekt), o. **-en**.

Riet'vink (rietgors, graspieper), m. **-en**; **-voren**, **-voorn** (ruisvoren), m. **-s**; **-vorsch** (soort van kikvorsch), m. **-en**;

- wouw (dierk. de bruine kiekendief, bewoner onzer rietvelden), m. —en; —zanger (zomervogel, broedend in het riet van slooten, meren, enz.), m. —s, zie Karkiet; —zod'de (drijvend stuk laagveen op den bodem van meren of plassen gevormd en omhoog gekomen), v. mv., zie Krag.
- Rif** (smalle zandbank, ook, koraalbank), v. fen.
- Rif** (plooi in een zeil), o. reven, zie Reef.
- Rif** (geraamte, skelet), o. riffen.
- Rifgabalsem** (zekere balsam uit Rigga als uitwendig geneesmiddel), m.; verg. Peru—.
- Rifg'de** (Fr. stijf, fig. zeer streng), bn.
- Rifg'diteit** (overdreven strengheid), v. gm.v.
- Rigoris'me** (te strenge zedenleer), o. gm.v.
- Rigoreus'** (Fr. streng, stipt), bn.; —zer, —t.
- Rigueur'** (Fr. gestrengheid, hardheid), v.
- Rij** (reeks, rang, gelid), v. rijen: een —huizen, in de —loopen, twee —en soldaten.
- Rij** (richtlat, metselaarslat), v. rijen.
- Rijbaan** (afgeperkte baan, b.v. in een manege, op het ijs, enz.), v. —banen; —bewijs (bewijs, dat men een auto, taxi, motorfiets mag besturen), o. —zen: elke chauffeur moet in het bezit zijn v. e. —, een — is geen akte van bekwaamheid, enkel een vergunningsbewijs; —broek (enge broek d. paardrijders), v. —en.
- Rij'den** (zich te paard of per voertuig, enz. van de eene plaats naar de andere begeven), ik reed, heb of ben gereden; te paard —, op een fiets —, op een kameel —; fig. elkaar in de wielen —, elkaar tegenwerken; op een stokpaardje —, spreken over zijn lievelingsonderwerp; het schip rijdt op zijn ankers, gaat voor anker op en neer met den golfslag; zegsw. op de tong —, in opspraak zijn; ook: hij rijdt zijn eigen paarden, ment; mest naar het land —, brengen; — in kindertaal: wat moet Sinterklaas voor jou —? brengen; heeft Sinterklaas goed bij je gereden?
- Rij'der** (iem., die te paard rijdt, ruiter), m. —s; —ster (vrouw of dame te paard), v. —s.
- Rij'der** (voormalig muntstuk, met een ruiter als beeldenaar), m. —s: een gerande — of een gouden —, 14 gulden; een halve gouden —, 7 gulden; een zilveren — of dukaton, f 3.15.
- Rij'en, zich** (een rij vormen), zij rijden zich, hebben zich gerijd: de boomen — zich langs den weg; eindeloze loopgraven — zich daar aaneen; de pilaren in een kathedraal — zich tot een grootsch geheel; dicht gerijd staan langs de rivier de huisjes der Papoea's.
- Rijf** (rasp, ook, houten hoothark), v. rijven.
- Rijfelaar'** (dobbelaar), m. —s. w. g.
- Rijf'hotline** (bottine met rijgaten), v. —s.
- Rijf'draad** (draad, om iets vast te rijgen), m. —draden, zie het gewest. Driegdraad.
- Rijf'gen** (aan of met een snoer hechten), ik reeg, heb geregen: kralen aan een koordje —, zijn schoenen —, een korset te vast —; zegsw. iemand aan den degen —, hem doorsteken.
- Rijf'laars** (hooge schoen met rijgaten), v. —laarzen; —lijf (korset), o. —lijven; —naald (platte naald met lang en wijd oog en zonder scherpe punt), v. —naalden, ook, —pen, v. —pennen, of —pin, v. —pinnen; —schoen (schoen met rijgaten), m. —en; —snoer (veter), o. —snoeren; —veter (veter met koperen stift, om schoenen, korsetten, enz. rijgend vast te maken), m. —veters.
- Rij'jool**, m. —jolen, zie Jool.
- Rijk** (overvloedig, zeer veel van iets bezittende, ruim voorzien van; ook, bemiddeld, vermogend; kostbaar), bn. en bw.; —er, —st: een —e oogst, een — geladen schip, een —e taal, nl. woordenrijk; een land, — aan steenkolen, metalen, enz.; een — heer, zoo — als Cresus, zie ald.; hoe —er, hoe gieriger, verg. Schatrijk; —e meubelen, een —uitzet; — gekleed zijn, — gemeubileerd.
- Rijk** (gebied, staat, land), o. —en: de —en van Europa; verg.: Koninkrijk, Keizerrijk; bij overdracht: het — Gods; het — der phantastie; het 1000-jarig —, zie Millennium; de drie —en der natuur, afdeelingen, nl. het dierenrijk, plantenrijk, delfstoffenrijk; verder: regeering: door het — aangesteld zijn, op kosten van het —.
- Rijk'aard** (zeer rijk man, millionair), m. rijk'aards: het woord — heeft een ongunstige bijbetekenis, nl. die van gierigaard; —dom (bezittingen, vermogen, schatten), m. —men.
- Rijk'dom** (rijke menschen), m. gm.v.: de —eener streek, eener stad.
- Rij'ke** (rijke persoon), m. en v. rijken.
- Rijk'kelijk** (overvloedig, ruim), bn. en bw.: een — bestaan; iem. — beloonen; de man was — voorzien van geld; hij leeft —.
- Rijk'elui'** (rijke menschen), m. mv. gm.v.: rijk'eluis kinderen; rijk'eluis wensch, d. i. twee kinderen, en wel een jongetje en een meisje.
- Rijk'geladen** (met kostbaarheden of kostbare waren geladen), bn.: de — zilvervloot.
- Rijk'heid** (rijkdom, ook, kostbaarheid), v.: de — van een goudmijn; de —eener uitrusting, eener kleedij.
- Rij'kleed** (amazonenkleed), o. —kleederen.
- Rij'knecht** (paardenknecht, stalknecht, jockey), m. —knechten; zie ook Pikeur.
- Rijks'abt** (een door den Duitschen keizer benoemde abt), m. —abten; —academie (een door het rijk gestichte en onderhouden inrichting van wetenschap of kunst), v. —s, —miën: de — van beeldende kunsten te Amsterdam; —acht (gesch. rijksban), v., zie Acht; —adel (de adel van het rijk, heet de adeldom samen), m. gm.v.; —adelaar (de adelaar in een rijkswapen), m. —s, —laren; —advocaat (advocaat, door de regeering benoemd, om de belangen des rijks in rechten te verdedigen), m. —advocaten; —ambtenaar (ambtenaar, in dienst bij of van het rijk), m. —s, —naren; —appel (appel of wereldbol, omsloten met gouden banden en voorzien van een kruisje; zinnebeeld van het wereldgezag), m. —s, zie: Insigne en Rijksinsignes; —archieff (openbaar archief van het rijk, door rijksambtenaren beheerd), o. —archieven; —archivaris (bestuurder van een rijksarchieff), m. —sen.
- Rijks'ban** (uitbanning uit het Deutsche rijk: een soort van vogelvrijverklaring), m.: door den keizer van Duitschland uit het rijk gebannen, was men in den —, vero., zie Acht; —bedelaarsgesticht (inricht., waarin wegens bedelarij veroordeelden van rijkswege voor korter of langer tijd worden opgenomen), o. —en; —belasting (belasting, aan het rijk te betalen), v. —en: inkomsten-, grond-, personeel-, vermogensbelasting is —, z. ook Gemeentebelasting; —betrekking (ambt van den staat, post in rijksdienst), v. —en; —beurs (studiebeurs, jaartijksche toelage, door het rijk toegestaan), v. —beurzen: aan elke rijkskweekschool voor onderwijzers be-

staan —beurzen, ieder van driehonderd zestig gulden; —**bouwkundige** (hoofdamtenaar, belast met het oppertoezicht op rijksgebouwen, het maken van nieuwe plannen, bestekken, enz.), m. —n; —**bureau** tot onderzoek van handelswaren, o.: het — is gevestigd te Leiden en heeft ten doel het onderzoeken van handelswaren ten bate van winkeliers en kleinhandelaars; —**daal'der** (Ned. zilveren standpenning van f 2.50), m. —s; —**daalder**, m. —s: de Zeeuwsche — = f 2.60 hij had twee 26ers, elk van f 1.30, vier 13-tjes van f 0.65, 8 pietjes elk van f 0.32 $\frac{1}{2}$.

Rijks'dag (kamer van volksvertegenwoordigers in het Duitsche rijk), m. gmv.: ook de vergadering zelf, en dan mv. —en.

Rijksdistributie-kantoor (kantoor, waar de verdeeling der levensmiddelen van rijkswege geregeld wordt), o. —toren; —**gebied** (het grondgebied v. e. rijk), o.; —**gebouw** (gebouw van den staat), o. —en; —**gesticht** (gesticht van het rijk, vooral bedelaarskolonie), o. —en; —**grens** (grenslijn van eenig rijk), v. —zen; —**grond** (grond, die aan het rijk behoort), m. —en; —**grootte** (magnaat), m. —n; —**hoogere burgerschool** (school v. middelbaar onderwijs, door het rijk opgericht en onderhouden), v. —scholen; —**inkomstenbelasting** (rijksbelast. op het zware inkomen), v.; —**insignes** (de zinnebeelden der soevereine macht: scepter en kroon, rijksappel en zwaard alsmede de hermelijnen mantel), o. mv.; —**instelling** (inrichting v. h. rijk), v. —en; —**kamergezicht** (gesch. rechtbank, ingesteld door Maximiliaan I op den rijksdag te Worms, 1495, tot handhaving v. d. eeuwigen landsvrede), o. gmv.; —**kanselier** (in Duitschland, de eerste minister v. h. keizerrijk), m. —liers, —lieren; —**kantoor** (belastingkantoor), o. —toren; —**klerk** (rijksbeampte, aangesteld op een belasting- of registratiekantoor), m. —en; —**kweekschool** (opleidingsschool voor onderw., vormschool, door het rijk opgericht en onderhouden), v. —scholen: de zeven —scholen voor onderwijzers en —wijzeressen, ook: de — voor vroedvrouwen; —**landbouwleeraar** (ambtenaar van het rijk tot voorlichting van den landbouwenden stand), m. —s, —raren; —**landbouwproefstation** (inrichting van het rijk tot het geven van advies in zake den landbouw), o. —s: het — te Maastricht; —**landbouwschool** (inrichting van het rijk, in 1867 geopend tot wetenschappelijke en praktische studie van landbouwkunde), v.: —scholen: de — te Wageningen, thans Hoogeschool; —**leen** (gesch. leengoed, behoorende aan de Duitsche of de Fransche kroon), o. —leenen; —**leerschool** (lagere school, verbonden aan een rijkskweekschool v. onderwijzers), v. —scholen.

Rijks'mark, v. —marken, zie Mark; —**muut** (inrichting van het rijk, waar munt geslagen wordt), v.: onze — te Utrecht; —**munten** (wettig betaalmiddel), v. mv.; tot ieder bedrag dienen in ons land: het tienguldenstuk, in goud; de rijksdaalder, de gulden, de halvegulden, in zilver; tot beperkt bedrag: de Pasmunt, zie aldaar; —**museum** (gebouw, b. v. te Amsterdam, door het rijk opgericht en onderhouden voor het tentoonstellen van schilderijen en verdere voorwerpen v. kunst, 1885), o. —museums, —musea: het —

blijft te A'dam de grootste magneet, bijna 300 duizend bezoekers per jaar; —**normaalschool** (vormschool, door het rijk geopend en onderhouden), v. —scholen: de — voor teekenleeraren te Amsterdam; —**opvoedingsgesticht** (instelling van wege het rijk tot opvoeding van verwaarloosde of aan de ouderlijke tucht onttrokken kinderen), o. —en: er is een — te Avereest, te Alkmaar, te Leiden en te Amersfoort, zie ook: Kruisberg; —**pensioen** (pensioen, uit te betalen door het rijk), o. —en; —**politie** (de politie, door het rijk ingesteld), v. gmv.: de rijksveldwacht en maréchaussée vormen de —, (t = s), verg. Gemeentepolitie; —**postspaarbank** (spaarbank, door het rijk aan de posten verbonden), v. gmv.: de — heeft haar zetel te Amsterdam en is opgericht krachtens de wet van 25 Mei 1880; —**rietvechtschool** (e. soort van vakschool voor rietvechters, door het rijk opgericht en onderhouden te Noordwolve), v. gmv.; —**scepter** (een der zinnebeelden van de soevereine macht), m. —s, zie Rijksinsignes; —**seruminrichting** (rijksinrichting tot het kweeken van serum), v. —en: er is een — te Rotterdam, lees: see'rum—; —**sieraden** (rijksinsignes), o. mv.; —**stad** (gesch. in het Duitsche rijk een stad, destijds allen afhankelijk van den keizer), v. —steden: Bremen was een —, evenzoo Augsburg, Lübeck, Frankfort a/M., enz.; —**stal**, m. —staven, zie Rijks-scepter; —**standen** (in het Duitsche rijk de standen, die staatkundige rechten bezaten, eerst de adel en de geestelijkheid, later ook het volk), m. mv.

Rijks'telefoon, —**telefoon** (telefoon, door het rijk aangelegd en onderhouden), v. gmv.: de — is meestal verbonden met de posten; de gesprekken per — zijn drieërlei: stads-, binnenlandsche of interlocale, en buitenlandsche of internationale gesprekken, voor elk bestaan afzonderlijke tarieven; —**telegraaf** (telegraaf, door het rijk aangelegd en onderhouden), v. gmv.: de — is in den regel verbonden met de posten; er bestaan afzonderlijke telegramtarieven voor het binnen- en het buitenland; door middel van radio-telegraphie kan men telegrammen zenden aan personen, die zich op schepen bevinden, indien deze schepen een station voor draadlooze telegraphie bezitten; —**tol**, m. —len, zie Douane; —**universiteit** (hoogeschool, door het rijk of den staat opgericht en onderhouden), v. —en; —**veearts** (veearts, aan de rijksveeartsenschool te Utrecht opgeleid), m. —en; —**veeartsenschool** (rijks-hoogeschool voor veearsten te Utrecht), v. —scholen; —**veldwacht** (de dienst of het korps der rijksveldwachters), v. gmv.; —**veldwachter** (politie-man, behoorende tot de rijksveldwacht), m. —s; —**verzekeringsbank** (bank of kantoor te Amsterdam, door het rijk gehouden, en beheerd door de ambtenaren, aan wie de uitvoering der ongevallenuet is opgedragen), v.; —**vorst** (vorst van eenig deel van het Duitsche rijk), m. —en. **Rijks'wapen** (het wapen v. e. staat), o. —s: in het Nederlandsche — vindt men twee staande of klimmende, gekroonde leeuwen; —**waterstaat** (zorg voor en toezicht op den waterstaat van rivieren, dijken, kanalen, enz. van wege het rijk), m.; —**weg** (weg, door het rijk aangelegd en onderhouden), m. —wegen;

- wege**, van —, bw., d.i. door of van wege het rijk; —**werkinrichting** (instelling van wege het rijk tot het doen van nuttigen arbeid voor landloopers, enz.), v., z. Veenhuizen; —**wet** (algemeene wet, wet geldende voor het geheele rijk), v. —wetten; —**winterlandbouwschool** (school, door het rijk opgericht en onderhouden, waar in de wintermaanden aan boerenzonen en verdere belangstellenden les in den landbouw gegeven wordt, door directeur en landbouwleeraren), v. —scholen: de — te Sittard; —**zuivelstation** (inrichting van het rijk tot advies in zake de boterbereiding), o.: het — te Leiden; —**zwaard** (een der zinnebeelden der soevereine macht), o. gm.v.
- Rij'kunst** (de kunst van paardrijden), v. gm.v.: de lagere —, de hoogere —; —**laars** (hooge ruiterslaars), v. —laarzen; —**les** (onderricht in het paardrijden), v. —lessen.
- Rijm** (bevrozen dauw, rijp), m. gm.v.
- Rijm** (dichtk. gelijkheid van klank der laatste betoonde lettergrepen in dichtregels, benevens der onbetoonde, die er op mochten volgen: in en bij het rhythme komend, sierend klankelement), o. rijmen: er is staand —, in dit geval rijmen de toonverheffingen als slotlettergrepen op elkaar, dit heet ook *mannetlijk* —, b.v. *vaan — baam, wee — zee*; er is *slepend of vrouwelijk* —, achter de toonverheffing komt nog een toondaling: *vreemden — beemden*; er is *glijdend* —, als er twee onbetoonde lettergrepen achter de betoonde komen: *bladeren — noderen, geboren — verloren*; er is *dubbel* —, als twee lettergrepen achter elkaar gelijkklinken: *oordeel — voordeel*; er kan ook *voor- en middel-* wezen, d.i. vóór aan den versregel, of in 't midden, bv.: *Bruisende wanden en schitterende zalen, Bruisende bekers en ramlende schalen, enz.*; *Zij wipen en vliegen het baantje ten end*; *Zij klinken en drinken en leggen wat aan, En waaien en zwaaien opnieuw langs de baan*; er is *gepaard* —: twee onmiddellijk op elkaar volgende regels rijmen; er is *gekruist* —: de regels rijmen om den anderen; er is *gebroken* —: tusschen de rijmverzen staan rijmlooze versregels; er is *omvattend* —, als een rijmpaar het andere omsluit; er is *slag-*: alle of bijna alle versregels van een strofpe rijmen; er is *staf-*, als de betoonde lettergrepen met een zelfden medeklinker beginnen: *Waakzaam, werkzaam, wachten wij, dat het raadsel zich ontknoope, wat ons korte leven zij!* (De Génest.); er is *keer-*, als er regelmatige herhaling van bepaalde woorden, verzen of strophen plaats heeft (Referein); er is *assonneerend* —, als weld de klinkers of tweeklanken der eindwoorden, maar niet de medeklinkers overeenkomen, (Assonantie).
- Rijm'bijbel** (bijbel op rijm), m. —s; Maerlants — was in 1271 voltooid.
- Rij'melen** (verzen aaneenlijmen), ik heb gerijmeld; —**aar** (prulddichter), m. —s; —**arij** (verszmederij), v. —en.
- Rij'meloos**, bn; zie Rijmloos.
- Rij'men** (op rijm schrijven), hij rijmde, heeft gerijmd: die man verstaat de kunst van te —; ook: in rijm overeenkomen: twee woorden kunnen op elkaar —, zie Rijm; fig. overeenkomen, passen, voegen: zulk een daad rijmt niet met zijn beginselen, verg. Ongერიmd.
- Rij'mer** (verzenmaker, —smeder), m. —s; ook, mindere naam voor dichter: *Jan de —*, een naam, dien Gouverneur zich zelf gaf.
- Rijmerij** (daad van rijmen, rijmelarij), v. —en.
- Rijm'klank** (overeenstemmende klank, rijmend woord), m. —en; —**klank** (assonantie), m. —klanken; —**kroniek**, v. —en, zie Kroniek op rijm; —**kunst** (de kunst van op rijm te schrijven), v. gm.v.; —**loos** (niet rijmende, geen eindrijm hebbende), bn.: dit zijn —ze verzen, blanke verzen, b.v. die van Starings Verjaardag, ook, Rijmeloos; —**woord** (rijmend woord), o. —woorden; —**woordenboek** (boek met op elkaar rijmende woorden in alphabetische volgorde van de titelwoorden), o. gm.v.: het — v. Witsen Geysbeek, in 1829 verschenen; —**pje** (versje), o. —s: een onbeduidend —.
- Rijn** (aardr. een der belangrijkste rivieren van West-Europa en van ons land), m. gm.v.: een tochtje langs den — tot Mainz; water naar den — dragen, overbodig werk doen, verg. *W a t e r*.
- Rijn'aak** (aak, die den Rijnstroom, ook in Duitschland, bevaart), v. —aken; —**boot** (stoomboot, welke op den Rijn een bepaald traject aflegt), v. —booten.
- Rijn'land** (aardr. hoogheerraadschap in Z.-H.), o.: in — liggen de stad Leiden en tal van dorpen; —**lander** (Duitscher, die in de Rijnprovincie woont), m. —s; —**lander** (vrachtschip, dat den Rijn bevaart), m. —s; —**landsch** (eigen aan, behoorende tot het Deutsche land a. d. Rijn), bn.: de —e bevolking; een —e roede, d. i. ruim 3.75 M.; een —e voet, d. i. ± 0.313 M.; een —e duim, d. i. 0.026 M.; een —e morgen, d. i. ruim 85 A., zie Morgen; —**mond** (een der monden v. d. Rijn), m. —en: de — bij Katwijk; —**oever** (kant of oever v. d. Rijn, vooral in Duitschland), m. —s: de rechter —, met veel natuurschoon; de linker —, met prachtige steden; —**provincie** (aardr. een der schoonste en welvarendste deelen van Pruisen, nl. Rijn-Pruisen), v.: de — telt ruim 4 miljoen bewoners, de landdag der — vergadert te Dusseldorf.
- Rijnsch** (van den Rijn afkomstig of daar behoorende), bn.: de blonde Rijn, beplant met —en wijn (Vondel).
- Rijnsch** (zuuruchtig als Rijnsche wijn), bn.; een —e appel; ook: Rinsch, Rensch.
- Rijnsche-wijn'flesch** (langhalzige groengele flesch, waarin wijn van den Rijn is gebotteld), v. —wijnflesschen.
- Rijn'schip** (schip, dat den Rijn bevaart), o. —schepen, zie Keulenaar; —**steen** (baksteen van de rivierklei langs den Ouden Rijn), m. of v. gm.v., (als voorwerpsnaam), m. —en; —**streek** (landstreek langs den Rijn), v. —streken; —**stroom** (de rivier de Rijn), m. gm.v.; —**vaart** (scheepvaart op den Rijn), v. gm.v.; —**verbond** (gesch. verbond van 1806, onder bescherming van Napoleon I, en wel van Deutsche vorsten langs den Rijn), o. gm.v.; —**vlot** (kunstmatig samengesteld, groot houtvlot op den Rijn), o. —vloten; —**water** (water v. d. Rijn), o. gm.v.; —**wijn** (geelachtige of goudgele wijnsoort uit het middelstroomgebied van den Rijn), m. —en, ook: Rijnsche wijn; —**zalm** (een zalm, op den Rijn gevangen), m. —en.
- Rijp** (rijm, bevroren dauw of nevel), m. gm.v.
- Rijp** (rups), v. —en. w.g.
- Rijp** (volgroeid, volwassen), bn. en bw.; —er,

- st: een —e appel, het koren is —; fig. na —beraad, d.i. na ernstige overweging; ergens — over denken, lang, gezet; als z.n. o.: die jongen las — en groen, boeken, die geschikt en ongeschikt voor hem waren.
- Rijpaard** (paard, geschikt om bereden te worden), o. —paarden; —partij (gezelschap, dat voor zijn genoegen gaat rijden), v. —en.
- Rijpad** (pad voor paardrijders), o. —paden; ook *Prietspad*, zie *Rijwielpad*.
- Rijpelijk** (fig. ernstig en gezet), bw.: iets — overwegen, — nadenken over iets.
- Rijpen** (rijp maken of rijp worden,) het is en heeft gerijpt: de zon rijpt de vruchten; de vruchten —; —ing (het rijpen), v. gmv.
- Rijpen** (in lichten graad ercizen), het heeft gerijpt: het rijpt, er valt rijp.
- Rijns** (jong, dum takje), o. rijzen: — voor erwten of boonen, rijshout, waartegen men erwten laat opgroeien; rijzen garen, dorre takken sprokkel in het bosch; gew. ook *Rijzers*; spreekw. *Jonge —jes kan men buigen*, den wil van kinderen kan men nog richten.
- Rijsberm** (versterking van den voet van een dijk door rijns- en paalwerk), m. —en: zij (de baren) klimmen tegen 't hangen des rijnsberms (Star.); —beslag (beschoeiing der dijkglooiing met rijnslechtwerk), o. gmv.; —bezem (bezem van dunne berketakjes), m. —s.
- Rijschaaf** (timmerm. groote lange schaaft, dienend voor het gladmaken van groote houtvlakken), v. —schaven.
- Rijschool** (inrichting, waar onderwijs in het rijden gegeven wordt), v. —scholen.
- Rijsdam** (stroomkeering, van rijshout gemaakt), m. —dammen.
- Rijselen** (uitvallen), het heeft gerijeld: de haver, de rogge gaat —; ook, *Rijzelen*.
- Rijs'hout** (griendhout, dun takhout b.v. van den waterwilg), o. gmv.
- Rijst** (O.-I. eenjarig, grasachtig gewas), v. gmv.; ook het graan van dieze plant: op *W. —Java* is — het hoofdvoedsel, zie *Padie*; er zijn verschillende soorten van —: *Java*— en *Carolina*— spannen de kroon; zie ook: *Bras, Nasi*.
- Rijstblok** (Java. zware houten trog, tot het al stampend ontbolsteren der padie), o. —ken; —bouw (het kweeken of telen van rijstplanten), m. gmv., zie: *Sawah* en *Padie*; —diefje (Oost-Ind. vogeltje), o. —s.
- Rijstbrij** (brij, gekookt van rijst en melk), v. gmv.; —brijberg (berg van rijst, die den toegang tot *Lullekkerland* afsluit), m.: fig. eerst moet men een — dooreten, groote moeilijkheden overwinnen; —meel (meel, van rijst gemalen), o. gmv.; —melk (melk, waarin rijst is gekookt), v. gmv.; —pap (rijstbrij), v.; —soep (soep of bouillon met rijst), v.; —taart (—vla), v. —en.
- Rijstpapier** (een soort van zacht Chineesch papier), o. gmv.: een teekening op — (C.O.); —pellerij (inrichting, om rijst v. d. bolster te ontdoen), v. —en, ook: —pelmolen, m. —s; —pelmachine (machine, om rijst te pellen), v. —s; —tafel (O.-I. verscheidenheid van Indische rijstspijzen), v. gmv.; —veld, o. —en, zie *Sawah*; —vogel (Indisch vogeltje, rijstvink), m. —s.
- Rijs'waard** (griendgrond, d. i. met wilgenhout beplante buitendijksche gronden langs rivieren), v. —en.
- Rijs'werk** (beschoeiing met rijshout, waterkeer van opgetast rijshout), o. —en.
- Rij'ten** (scheuren), hij reet, hij heeft gereten: iemand de kleeren van 't lichaam —.
- Rij'toer** (ritje per rijtuig), m. —toeren.
- Rij'tuig** (middel tot vervoer, voertuig), o. —en: —houden, paard en —houden; —fabriek (fabriek, waar men rijtuigen maakt), v. —en; —fabrikant (fabrikant van rijtuigen), m. —en; —kap (beweegbare kap v. e. landauer, victoria, enz.), v. —kappen; —lak (lakverf tot het beschilderen van rijtuigen), o. blinkend en nooit barstend —; —maatschappij (vereeniging tot het leveren of verhuren van rijtuigen), v. —en; —schilder (verver of lakker van rijtuigen), m. —s; —verhuurder (huurkoetsier; man, die rijtuigen verhuurt), m. —s.
- Rij'ven** (harken, raspen), ik reef, heb gereven.
- Rij'voering** (bovendek van een brug), v. —en.
- Rij'weg** (weg, geschikt om met paard, rijtuig auto, enz. bereden te worden), m. —wegen.
- Rij'wiel** (fiets, velocipède), o. —en; —band (band van rubber of caoutchouc om de wielen der fiets), m. —en; —belasting (rijksbelasting, te betalen door ieder, die voor zijn genoegen een rijwiel houdt), v. —en; —brancard (brancard op drie roeders, welke gedreven worden door te trappen evenals die van een rijwiel), m. —s; —fabriek (fabriek, waar rijwielen gemaakt worden), v. —en; —fabrikant (bezitter van een rijwielabriek), m. —en; —hersteller (iem., die rijwielen repareert), m. —s; —pad (pad, speciaal voor wielrijders), o. —en; —pedaal (trapper van het rijwiel), o. —pedalen; —school (school of inrichting, waar men het wielrijden kan leeren), v. —scholen; —zadel (zadel om op te rijden), o. —s, verg. *Pakzadel*.
- Rij'zen** (van rijns gemaakt), bn.: —bezems, een — slikvanger.
- Rij'zen** (hooger worden, stijgen), het rees, is gerezen: rivierwater kan —, een barometer rijst of daalt; de rijzende zon, klimmende; het land der rijzende zon, Japan; gist doet het deeg —, opkomen; de prijzen van levensmiddelen zijn erg gerezen, gestegen; de markt rijst, nl. de marktprijzen; de haren kunnen iem. te berge —, zie: *Berge* en *Haar*.
- Rij'zen** (vallen, af- of uitvallen, zachtjes afkomen), het rees, is gerezen: als het graan overrijp is, gaat het —, het laat de korrels vallen; Vlaamsch: de bladeren —, zijgen in den herfst langzaam neer; zie *Rijselen*.
- Rij'zen**, rijzen, ahoi! scheepst. oproep aan de manschap, die ter kooi is, om op te staan en te helpen; zie *Hens*.
- Rij'zig** (slank van vorm), bn. en bw.; er, —st: een —e gestalte; de —groeiende populier.
- Rij'zweep** (zweepje van den ruiter), v. —en.
- Rik'kekikken**, rikkik'ken (redupl. van kikken: het kwaken der kikvorschen), de vorschen hebben gerikketikikt of gerikkikt.
- Rik'ketikken** (klankn. regelmatig tikken), het heeft gerikketikikt: hoor dat horloge —!
- Riks** (spreekt. rijksdaalder), m. riksen.
- Rik'sja** (Japanssch trekkarretje, een tweewielig rijtuige voor één persoon, dat door een man wordt getrokken), v. riksjas.
- Ril** (rillen, het rillen), m. gmv.: er liep een — over mijn lijf.
- Ril'de** (Vl. slank, tenger), bn.: de — jonkvrouw, een — vaas.
- Ril'ten** (trillen, beven), ik heb gerild; —ling,

- v. -en: een koude rilling, huivering, beving.
Rim'boe (Mal. oerwoud, wildernis), v. -s.
Rim'pel (plooï, groef), m. -s: een voorhoofd zonder -, de zee had geen -, was effen; -en (rimpels krijgen of toonen, ineendrogen), het heeft en is gecrimpeld; -ig (vol rimpels), bn.; -er, -st: het - loover gaat dorren.
Rim'ram (ijdele klap), m. gmv.: ik versta geen woord van al dien -, onzinn.
Rin'de (eikenbast, run), v. gmv. gew.
Rinforzan'do (It. muz. bij verkorting rf, in sterkte toenemend), bw. (z = ts).
Ring 1. (vingersieraad; kringvormig voorwerp; kring), m. ringen: een gouden -, een trouw-, een zegel-, een gordijn-; een - om de maan; zegsw. iem. door een -etje kunnen halen, gezegd van iem., die er fijn en chic uitziet, evenals een zijden dasje, dat men door een ringetje schuift; 2. (ijzeren ring aan den walkeant, om een schip aan te meren of vast te leggen), m. -en; 3. (mil. omsluiting), m.: een - van ijzer: cirkelvormige insluiting van een legerkorps door den vijand, ook: ijzeren -; zegsw. zich door den - heen slaan, den - doorbreken.
Ring (Prot. kerkelijk district, onderdeel van een classis), m. ringen; -bestuur (bestuur van een kerkelijken ring), o. -besturen; -broeders (predikanten, tot denzelfden ring behoorende), m. mv.; -leesgezelschap (nl. der ringbroeders, die een leesportefeuille laten circuleeren), o. -pen; -vergadering (vergadering van predikanten van een ring of van ringbroeders), v. -en.
Ring'baan, v. -banen; zie Ceintuurbaan.
Ring'baard (volle baard), m. -baarden.
Ring'dieren (ringwormen), o. mv.
Ring'dijk (aardr. dijk, langs ringsloot of ringvaart), m. -dijken.
Rin'gelduif (wilde houtduif), v. -duiven.
Rin'gelen (fig. temmen, bedwingen), ik heb geringeld: een varken -, het een ring door den neus steken; zie ook: Ringelooeren.
Rin'gelmusch (kleine boommusc), v. -mussen; ook, Ringelmosch.
Rin'gelooren (eig. een dier aan een oorring rondleiden, fig. kwellen, plagen, dwingen, koeionneeren), ik heb geringeloorde.
Rin'gelrups (lieveirups: de eitjes zitten als een ring om dunne takjes), v. -rupsen.
Rin'gen (gymnastiekwerktuigen), m. mv.: een tweetal met leer omkleede ijzeren ringen, doorsnee 15 a 18 cm.; zij dienen voor hang- en zwaai-oefeningen.
Rin'gen (aan een ring vastleggen), ik ringde, heb geringd: een schuit -.
Ring' en staf (R.-K. waardigheidsteekenen van een bisschop), m.: het overreiken van -, tot bisschop verheffen; zie Investituur.
Ring'fazant (jazani m. e. ringkraag), m. -en.
Ring'gade (kleinere ringdijk), v. -n.
Ring'kanaal (nl. om een polder), o. -nalen.
Ring'kraag (vederkraag om den hals van sommige vogels), m. -kragen; -lijster (ringmeerle), v. -s; -meisje (meisje, dat een bandje om de sigaren maakt), o. -s; -muur (muur ter omsluiting van een erf, in ronden vorm), m. -muren; -oven (steenoven van bijzondere constructie), m. -s; -rijden (ringsteken te paard), o. gmv.; -rups (ringelrups), v. -en; -slang (1½ M. lange, inlandsche, niet vergiftige waterslang), v. -en; -sloot (smalle ringvaart), v. -en; -spoorweg, m. -en, zie Ringbaan; -steken (volksspel te paard), o. gmv.; -vaart (aardr. breede ringsloot om een meerpolder of droogmakerij heen gegraven), v. -en; -valk (aschgrauwe wouw), m. -en; -vinger (vierde vinger der hand, waaraan de ring gedragen wordt), m. -s; -wormen (een soort van weekdieren, wier lichaam uit vele ringen bestaat), m. mv.: de bloedzuigers zijn -, evenzoo de aardwormen of pieren.
Rink (Eng. vloer voor rolschaatsen), m. -s.
Rin'kel (stukje blik), m. -s: e. hoepel met -s.
Rin'kelbel (rammelaar v. kinderen), v. -len.
Rin'kelbom (tamboerijn), v. -bommen.
Rin'kelen (klankn. een klinkend geluid maken), het heeft gerinkeld: wij hoorden de wijnglazen -; de rijksdaalders -den in zijn zak, de glasscherven vielen rinkelend neer.
Rin'kelrooien (pierewaaien, zuiveren), ik heb gerinkelrooid; -rooier (lichtmis, zwierbol), m. -rooiers.
Rinket (valdeurtje of schuif aan de waterkeerende zijde van een sluisdeur), o. -ten.
Rinkin'ken (klinken, b.v. van rammelende kettingen), de keten heeft gerinkink.
Rin'nen (loopen, vloeien), het ron, is geronnen, vero.; zie: Runnen en Geronnen.
Rinsch (frisch-zuur), bn.: deze wijn is wat -; -heid, v. gmv.; ook: Rensch en Rijsch.
Rioleeren (van een riool voorzien): een straat -, een park -; -ing (samenstel van riolen in wegen en straten), v. -en.
Riool' (onderaardsche gemetselde gang tot afvoer van water, faecaliën, enz.), o. riolen; -stelsel (het samenstel van de riolen eener stad), o. -s.
Riposteeren (een tegenstoot toebrengen, fig. een snel en afdoend antwoord geven).
Rips (ribbetjesgoed, weefsel), o.; ook: Ribs.
Ris (rij, reeks), v. -sen: een - bloemknoppen.
Risée' (Fr. persoon, om wien men algemeen lacht; fig. spot, bespottling), v. gmv.: een tooneelspeler is soms de - van het publiek.
Ri'sico (gevaarlijke kans, gevaar van geldverlies), o. en v. -s: op - van den kooper, d. i. deze neemt de kwade kansen voor zijn rekening; van elk - ontheven worden.
Risquant' (Fr. gewaagd, gevaarlijk), bn.
Risqueeren (Fr. wagen, op 't spel zetten, gevaar loopen), ook: Riskeeren.
Rist (aantal aaneengeregen voorwerpen), v. -en: een - uien, een - vinken.
Ris'ten (tot een rist maken), ik ristte, heb gerist: uien -, vinken -, aaneenrijgen.
Rit (reis te paard, op schaatsen, enz.), m. -ten.
Rit (gang, loop), v. ritten: een mollen-.
Rit (kikkerrit, kikkerkruit), o. gmv.
Ritardan'do (It. muz. verdragend, langzaam afnemend in snelheid), bw.
Ri'te (voorgescreven kerkgebruik), v. riten.
Ritenu'to (It. muz. in'houdend), bw.
Rit'meester (kapitein der cavalerie), m. -s; -instructeur (kapitein en leeraar tevens in de rijkunst), m. ritmeesters-instructeurs.
Rit'naald (larve v. d. springkever), v. -en.
Ritornel' (It. muz. herhaling van het thema), o. ritornels; verder: drieregelig Italiaansch volksliedje; ook, Ritornel'lo, -s.
Rits (klankn. plots, op slag), tw.: hij scheurde het - vaneen! d. i. snel rijtend.
Rits (merk op een vat), m. -en.
Rit'selen (zacht, trillend, schuifend bewe-

- gen), het heeft geritseld: *dorre bladeren* —, *populieren* — in den zomerwind, *muizen* —.
- Rit'sen** (boomen of vaten met een rits- of brandijzer merken), ik ritste, heb geritst.
- Rit'sen** (slôjd: het karton half doorkerven), hij ritste, heeft geritst: het geritste karton kan dan rechthoekig omgebogen worden.
- Rits'ijzer** (merk- of brandijzer), o. —ijzers.
- Rituaal'** (afleid. van ritus: voorschrift van gebruiken en ceremoniën bij eenigen eeredienst; kerkboek), o. ritualen; zie Ritueel.
- Ritualis'me** (zekere richting in de Anglicaansche kerk), o. gmv.
- Ritueel'** (afleid. van ritus: bij eenigen eeredienst gebruikelijk), bn. en bw. de —e gebeden van den Islam; het slachten geschiedt bij de Joden —; als zelfst. nw. o.: het — van den episcopalen eeredienst (Potg.), kerkgebruik.
- Rit'us** (wijze van het verrichten van kerkelijke plechtigheden, kerkgebruik, wijze van eeredienst), m. gmv.
- Rival'** (Fr. mededinger, medeminnaar), m. —s.
- Rivaliseeren** (mededingen, wedijveren).
- Rivaliteit'** (Fr. ijverzucht, wedijver), v. gmv.
- Rivier'** (stroomend water, op een berg of een hoogland ontspringend), v. —en: de bron, de bedding, de loop, de oever, de mond v. e. —; er zijn hoofd- en bijrivieren: de Donau met zijn bijrivieren; zie: Beek, Stroom, Vliet, Vloed, Kil, Slaak, Diep, Rogenvivier, enz.
- Riviera** (aardr. eig. oever- of kustland; zeer mooi landschap in Z.-Frankrijk aan den voet der Zee-Alpen), v.
- Rivier'aal** (aal of paling in een rivier levende), m. —alen; —**arm** (een der deelen, waarin zich een hoofd-rivier splitst), m. —en; —**bed**, o. —bedden of —**bedding** (het bed v. e. rivier, inz. de bodem), v. —en; —**bericht** (bericht omtrent den waterstand in een rivier of in rivieren), o. —en; —**bezinking** (stoffen, als grint, zand, klei, die zich uit het rivierwater afzetten of afgezet hebben), v. —en; —**boot** (stoomboot, welke een rivier bevaart), v. —en; —**correspondentie** (ingestelde correspondentie bij hoog water of bij ijsgang langs de oevers onzer groote rivieren), v.: bij de — worden bepaalde posten langs de rivier bezet door ambtenaren v. d. rijkswaterstaat; —**dal** (vallei, waardoor een rivier stroomt), o. —en; —**dijk** (dijk, langs een rivier), m. —en; —**donderpad** (riviervischje, 10—12 c.M.), v. —den; —**forel** (forel uit e. rivier), v. —len; —**duinen** (zandheuvels langs sommige rivieren, ontstaan door opwaaiting van zand langs den oever), v. mv.; —**god** (myth. stroomgod), m. —goden: de — van den Nijl; —**godin**, v. —godinnen.
- Rivier'grind** (grind uit een rivier gebaggerd, b.v. uit de Maas en wel met den baggermolen), o. gmv.; —**kaart** (kaart, waarop alle bijzonderheden van een rivier nl. raaien, dijken, uiterwaarden, zijn vermeld, meestal op schaal 1: 10000), v. —en; —**klei** (klei, door de rivier aan den oever afgezet, zonder schelpkalk), v. gmv.; —**krab** (zoetwaterkrab), v. —krabben; —**kreeft** (kreeft, levende op den steenachtigen bodem van sommige rivieren), m. —en; —**mond** (uitmonding eener rivier in de zee of in een andere rivier), m. —en; —**mossel**, v. —s; —**otter** (gewone vischotter), m. —s; —**paard** (nijlpaard, hippopotamus), o. —en; —**paling** (één rivieraal), m. —en, als stofn. v.; —**schildpad**, v. —den; —**schip** (schip, dat een rivier bevaart), o. —schepen; —**slib** (slib, dat door de rivier wordt aangevoerd), v. en o. gmv.; —**snoek**, m. —en; —**tochtje** (reisje per stoomboot op een rivier), o. —s; —**vak** (bepaald gedeelte v. e. rivier), o. —vakken; —**varken** (moerasvarken), o. —s; —**visch** (één zoetwatervisch b.v. baars, snoek, karper, enz.) m. —visschen, (stofnaam), v. gmv.; —**water** (water eener rivier), o. gmv.
- Rizoph'o're** (O.-I. tropische kustboom met lichtwortels), v. —n: een woud van —n aan de kust van een O.-I. eiland.
- Roustheel** (Eng. geroosterd stuk ossevelesch), m. en o. —s, zie Rosbief.
- Rob** (dierk. rinvoetig dier), m. robben: men vindt —ben in alle zeeën; er zijn: Walrusen, Oorrobben en Zeehonden.
- Rob** (maag van groote visschen), v. robben.
- Rob'hedoes** (wild kind), m. en v. —doezen.
- Rob'hedoezen** (druk stoeten, wild en ruw spelen, ravotten), ik heb gerobbedoesd.
- Rob'beknol** (dikke, plompe jongen, gulzig ventje), m. —s, —knollen.
- Rob'benhuid** (huid v. e. rob), v. —huiden; —**jacht** (jacht op robben), v. —en; —**jager** (schip voor de robbenvangst), m. —s, ook; —**schip**, o. —schepen; —**spek** (spek van robben), o. gmv.; —**traan** (traan uit robben-spek), v. gmv.; —**vangst**, v. gmv.
- Rob'bevel** (vel van een rob), o. —vellen.
- Ro'be** (tabbaard, toga; damesjapon), v. —s: — de chambre, sjamberloek.
- Robijn'** (karmozijnroode, doorschijnende edelsteen nl. de oostersche of roode saffier, de Braziliaansche is lichtkleurig rozerood), m. robijnen; (als stofnaam), o. gmv.: de — is het zinnebeeld der liefde.
- Robinsona'de** (avontuurlijke geschiedenis van een verongelukten zeeman, alleen op een eiland levende), v. —s: de —s zijn alle in den trant van het meesterwerk van den Engelschen schrijver Daniël Defoe, waarvan het eerste deel in 1719 verscheen: Leven en lotgevallen van Robinson Crusoë van York.
- Roburiet'** (zekere ontploffingsstof), o. gmv.
- Robuust'** (sterk, krachtig, grofgespierd), bn.
- Rocail'le** (grot-, steen- of schulpwerk), v. gmv.
- Rocambo'le** (Sp. sjalot of kleine ui), v. —s: fig. het beste van iets, ook, een smulpartij.
- Ro'chel** (slijm, fluim), v. —s; —**en** (spuwen; ook, reutelen bij 't sterven), hij heeft gerocheld; —**aar**, m. —s.
- Rochet'** (R.-K. superplie, het korte koorhemd, ook gedragen door koorknappen), v. rochetten; ook: roket'. (ch = sj).
- Ro'coco-stijl** (eig. smaak voor schelp- en grotwerk: bastaard-bouw- en sierstijl uit den pruikeentijd, 2e helft der 18e eeuw), m.: de — maakt jacht op effect; zie Barok-stijl.
- Ro'de** (ontginning, ontgonnen land), v. —n; in samenst. b.v. St.-Oedenrode, Nistelrode enz.; verg. Rade.
- Roe**, v. —den; z. Roede; zie ook Garde, Gaard.
- Rodomonta'de** (Fr. snoeverij, blufferij, opsnijderij), v. —s.
- Roe'bel** (munt- en rekenenheid in Rusland), m. —s: een gouden —, ± f 1.90; een zilveren —, ± f 1.25; een — is 100 kopeken; er zijn goudstukken van 10 en 5 roebels, en zilveren stukken van 1 roebel; —**koers** (waarde van den roebel aan de beurs), m. —koersen.
- Roe'de** (oude lengtemaat, toegelaten naam

- voor DM.), v. roeden; de Amsterdamsche —, ruim 3.75 M., had 13 voet; de Rijnlandsche —, 3.767 M., had 12 voet, elk van 12 duim, de duim had 12 lijnen; de vierkante — = de A of DM².
- Roe'de** (*dunne tak, staaf, stok*), v. —n: zie: Wichelroede; Gordijnroede, Traproede; Molenroede; Hengelroede; Tuchtroede; Spitsroede en Geeseloede; *de man der roede* — of *de roede* —, de beul.
- Roe'delooper** (*persoon, die met een gebogen stok van een hazelaar werkt*), m. —s: met die roede in de hand wijst de rhabdomant (zie ald.) waterbronnen in den bodem aan, ook ertsgangen; zie Wichelroede.
- Roe'djak** (O.-I. onrijpe vruchten aan stukken of in reepjes gesneden, met azijn, soja en wat suiker doorengemengd), v. gmv.
- Roef** (*scheepskanertje*), v. roeven.
- Roef**, tw.: klankn. van een geluid, ontstaan door snelle beweging.
- Roef'bank** (*vaste bank voor den roeier*), v. —en: de achterste —; —boot (*bootje, om met riemen voort te bewegen*), v. —en; —dol (*opstaande pen, om de roerriemen vast te zetten*), m. —len.
- Roei'en** (*met de riemen of roeispansen werken*), ik heb geroeid: spreekw. *Men moet — met de riemen, die men heeft, men moet zich weten te behelpen*; zegsw. *tegen den stroom is 't kwaad* —, het valt moeilijk tegen de publieke opinie in te gaan; —er, m. —s.
- Roei'en** (*peilen, het alcoholgehalte bepalen*), ik heb geroeid: wijn —, jenever —; —er (*ambtenaar der belasting*), m. —s; z. Wijnroeier.
- Roei'- en peil'kunde** (*de leer, de kunst om het alcoholgehalte van sterken drank of wijn te bepalen, ook om het volume of den inhoud van den voorraad te berekenen*), v. gmv.
- Roei'pen** (*riempen, pin, waartegen de roeispaan steunt*), v. —pennen, zie Roeldol; —riem (*roeispaan*), m. —en; —schip (*schip, dat door roerriemen wordt voortbewogen*), o. —schepen; —schuit (*roeischip*), v. —en; —spaan (*houten voorwerp, waarmee men een boot of galei kan voortbewegen*), v. —spanen; —sport (*het roeien als lichaams oefening*), v. gmv.; —strop (*strop, waardoor de roeispaan gestoken wordt*), m. —pen; —vaartuig (*roeischip, —schuit*), o. —en; —vereniging (*vereniging van personen, die zich oefenen in het roeien*), v. —en; —wedstrijd (*wedstrijd in 't roeien*), m. —en; zie Regatta.
- Roek** (*dierk. een soort van kraai*), m. —en.
- Roek'keloos** (*zorgeloos, al te stout, vermetel*), bn. en bw.; —zer, —t: een —looze jongen; —zijn leven wagen; —loos'heid (*onbezonnenheid, lichtzinnige daad*), v. —heden.
- Roekoe'ken** (*klankn. het kirren v. duiven*), zij hebben geroekoekt; ook: roekoe'ën.
- Roe'land**, m.: een razende —, d. i. een dol, woest krijgsman; de uitdrukking is ontleend aan het romantisch heldendicht van den beroemden Italiaanschen dichter Ariosto, 1474—1533. nl. aan *Orlando furioso*.
- Roe'landslied** (*letterk. een der in 't Middeln. overgezette Karelromans*), o.: van het — bestaan als fragment ± 1000 verzen, dit episch gedicht verhaalt den dood van den paladijn Roeland, alsmede van Olivier en den bisschop Turpin; in de vlakte van Ronceval (N.-Spanje) wordt de achterhoede van Karels leger, door het verraad van Ganelon door de Mooren verpletterd; zie: Durandal en Olifant.
- Roem** (*faam, lof, eer, glorie, groote naam*), m. gmv.: de — van Napoleon, de — van Rembrandt, Rubens, Fondel, enz.; zegsw. *ergens — op dragen*, zich verheffen op iets; in het kaartspel: *heeft niemand —?*
- Roemen** (*prijzen, roem dragen op, zich verheffen op*), ik heb geroemd: Gods wijsheid —; leeren — in de genade Gods, ze loven, verheerlijken; — op iets, roem dragen op iets, zich beroemen op, pochen; (kaartspel) roem vermelden: een vierkaart —.
- Roemer, ro'emer** (*groot wijnglas*), m. —s.
- Roem'rijk** (*met veel roem*), bn.; —er, —st: een —e overwinning, een —e regeering.
- Roemruch'tig** (*vermaard, beroemd*), bn. en bw.; —er, —st: een — held, een — wapenfeit.
- Roem'vol** (*roemrijk*), bn.: een —volle daad.
- Roemwaar'dig** (*waard of waardig geroemd te worden*), bn.; —er, —st: —e daden.
- Roem'zucht** (*begeerte naar roem*), v. gmv.; —zuch'tig, bn. en bw.
- Roep** (*nieuws, tijding*), m. gmv.: er gaat een — van door het land, algemeene lof; de — van den koekoek, het geroep, het gezang; zij hebben den eersten, tweeden, derden —, huwelijksafkondiging, b.v. in de kerk.
- Roep'en** 1. (*schreeuwen, zich met luide stem doen hooren*), ik riep, heb geroepen: om hulp —, al de venters — tegelijk; fig. *dat roept om wraak, eischt; de koekoek roept*, zie Roep; 2. (*met luide stem bekend maken*), ik riep, heb geroepen: de nachtwacht riep brand; moord en brand —, schreeuwen; 3. (*iems naam luid uitspreken om zijn aandacht te wekken, tem. verwittigen om hem te doen komen*), ik riep, heb geroepen: wie roept mij daar? den dokter laten —; voor den rechter —, dagvaarden; fig. *ga, waar uw plicht u roept*, oproept; zegsw. *God heeft hem tot zich geroepen*, hij is gestorven; Bijbel: *Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren*, velen meenen, dat zij tot iets hoogers bestemd zijn, doch dit is maar met weinigen het geval, Matth. 22: 14.
- Roep'ende** (*iem., die roept*), m. en v. —n: de stem des —n in de woestijn, Markus 1: 3; iem., die roept, maar dien men niet wil hooren, d. i. iemand, die waarschuwt, maar naar wien men niet luisteren wil.
- Roep'er** 1. (*spreektrampet; voorwerp, om de stem over een grooten afstand te doen hooren*), m. roepers; zie: Scheepsroeper, Megaphoon, Praaien; 2. (*iemand, die roept*), m. —s.
- Roep'ing** (*eig. datgene, waartoe men zich geroepen of bestemd voelt; bestemming, innerlijke aandrift, neiging*), v.: onze Koningin, besefende haar verheven —; zijn — volgen, aan zijn — beantwoorden; — gevoelen voor het onderwijs, voor ziekenverpleging, enz.
- Roep'naam** (*kortenaam om dier of mensch te roepen*), m. —namen; z.: Poes, Piel, Keu; zoo ook: Han, Ko, Mies.
- Roep'stem** (*inwendig waarschuwend stem*), v. —stemmen: de — van den plicht, de — van het geweten; aan een — gehoor geven.
- Roer** (*stuur v. e. schip*), o. roeren, roers: fig. *wie staat in die zaak aan het —?* heeft de leiding; het — van den staat, de regeering; aan het — komen, de regeering in handen

- krijgen; aan het — zitten, de leiding, het bestuur hebben.
- Roer** (rieten pijp; geweer of vuurroer; deel v. e. *Duitsche pijp*), o. roeren, roers.
- Roer** (beweging), m. gmv.: in *rep en —*, in groote opschudding, beweging.
- Roer'bak** (bak bij de papierbereiding, maalbak), m. —bakken; zie *Hollander*.
- Roer'domp** (dierk. zeer schuwe, reigerachtige moerasvogel), m. —dompen; de — heet ook *buoor, domphoorn of reidomp*; hij is een trekvogel, die van Maart tot October in onze plassen broedt (4—6 eieren) en dan naar het Z. trekt, zijn geluid is als dat v. e. misthoorn.
- Roer'ren** (omroeren, in beweging brengen; fig. treffen), ik heb geroerd; de *pap —*; tot tranen toe geroerd zijn, bewogen zijn; zegsw. *de groote trom —*, fig. met veel ophef bekend maken; *hij kan zich nog al —*, heeft nogal geld; zie ook: *Roervink*.
- Roer'rend**, bn. en bw.: —er, —st.: een — verhaal, d. i. treffend; *hij sprak —*, aandoenlijk.
- Roer'rend** (niet vast), bn.: —e feestdagen, R.-K., die steeds op denzelfden weekdag, doch niet op denzelfden datum vallen, b. v. Paschen, Pinksteren, Hemelvaartsdag, de andere heeten *onroerend*, bijv. Kerstmis (immer op 25 Dec.)
- Roer'rende goederen** (verplaatsbare goederen), o. mv.: de tegenst. is *vaste —*; vee, meubelen, schuiten enz. zijn *roerende —*.
- Roer'ganger** (scheepst. matroos aan 't roer staande), m. —s; ook: *Man-te-roer*.
- Roer'hard** (lastig te sturen), bn.: een — schip, dat slecht naar het roer luistert.
- Roer'rig** (beweeglijk; druk, levendig), bn.: —er —st.: kinderen zijn —, het was — in de stad.
- Roer'ring** (beweging, opschudding), v. —en.
- Roer'loos** (zich niet roerende, onbeweeglijk; fig. onbewogen, onverschillig), bn. en bw.: een —looze stille; de *molenwieken hingen —*; de *moordenaar stond — bij het lijk*.
- Roer'om** (meelspijs; mengelmoes; poespas), m. roerommen, roeroms.
- Roer'pen, roer'pin** (stok, om het roer te bewegen), v. —pennen; zie *Helmstok*.
- Roer'sel** (beweging), o. —en, —s: de —en des harten, de aandrif, neiging.
- Roer'spaan** (scheepst. roerstok), v. —spanen; —stel (scheepst. toestel, om het roer te bewegen), o. —stellen; —talie (scheepst. roerketting), v. —s; —vink (lokvink van een vogelaar, ook, fig. *belhamel*), m. —en.
- Roer's** (lichte bedwelming door sterken drank), m. roezen: zijn — uitslapen; fig. *in den eersten — der overwinning*, opwinding.
- Roer's** (ruwe koop, rommel), m.: iets bij den — koopen of verkoopen, in het wilde weg.
- Roest** 1. (het roesten), m. gmv.: de —verteert het ijzer; 2. (uitslag op metalen, oxyde), o. gmv.: koper van — zuiveren, zie ook: *Oudroest*; 3. (woekerzwam, brand in koren), v. gmv.
- Roest** (lat in het hoenderhok, waarop de hoenders slapen), v. en o. roesten.
- Roest'en** (met roest overdekt worden, van metalen), het roestte, is geroest: *ijzer roest licht*, krijgt gauw roestvlekken; z. *IJzerroest, Koperroest*; zegsw. *oude liefde roest niet*, zie *Liefde*.
- Roest'ig** (met roest bedekt), bn.: —er, —st.: een — slot, een —e sleutel, een — mes.
- Roest'vlek** (plekje op ijzeren of stalen voorwerpen, dat geroest is), v. —vlekken; zie ook: *IJzermaal, Kopergroen*.
- Roest'vogel** (zangvogel), m. —vogels.
- Roet** (schoorsteenzwart), o. gmv.: zoo *zwart als —*, zoo *bitter als —*; zegsw. *iemand — in 't eten gooien*, zijn genoegen vergallen; —achtig (gelijkende op, smakende of riekende naar roet), bn. en bw.: —er, —st.: een —e smaak; *het riekt hier —*.
- Roet'erig** (iets hebbende v. roet, roetachtig), bn.
- Roet'mop** (scheldn. O.-Ind. *kleurling*), m. —pen; ook, scheldnaam onder straatjongens.
- Roet'zwart** (zwart als roet), bn.; als zn. o.
- Roet'zemoezen** (getier, ontzettende drukte maken), zij hebben geroezmoesd: *onder zulk — zou Belzebub zelf overduiveld de plaat poetsen* (Klikspaan); —moezig (wild, onstuimig, wanordelijk, rommelig), bn.: —er, —st.: *het is daar te —*, *het is — weer*, roezig.
- Roet'zen** (ongeleid d. i. bij den roes koopen of verkoopen), ik heb geroesd: *wij zullen maar —*, d. i. bij den verkoop alles dooreenstaan.
- Roet'zig** (rumoerig, woelig, druk), bn. en bw.: *het — af en aangerij van omnibussen en auto's*; *het is vandaag — weer*, winderig, onstuimig; *het ging bij dien verkoop — toe*; *haren... die — fladderen om het hoofd der knapen* (De Génestet), wild, wanordelijk.
- Roff'fel** (schaaf, om het ruigste der planken weg te nemen), m. —s: fig. *er met den — over heen loopen*, met den Franschen slag afwerken.
- Roff'fel** (zekere trommelslag), m. —s: den — slaan; zegsw. *door den roffel gaan*, door de spitsroeden gaan, terwijl de trom geroerd wordt; een — krijgen, een strenge berisping.
- Roff'felen** (het ruwe afschaven; fig. slordig werken, knoeien), ik heb geroffeld; —aar (knoei), m. —s; verg. *Afroffelen*.
- Roff'felen** (klankn. de trom roeren met bepaalden slag), ik heb geroffeld; zegsw. *iem. — hem door de spitsroeden doen gaan, vero.*
- Roff'felig** (ruw, slordig), bn. en bw.: —er —st.
- Roff'felschaaf**, v. —schaven; zie: *Roffel, Blokschaaf, Kortschaaf*.
- Roff'felwerk** (afgeroffeld werk, knoeiwerk), o. gmv.
- Roff'felzaag** (timm. fijn, puntig zaagje), v. —zagen; ook: *toffelzaag, kapzaag*.
- Rog** (dierk. dwarsbekkige kraakbeenvisch van eigenaardige gedaante), m. roggen.
- Rog'ge** (graansoort), v. gmv.: de — behoort tot de familie der grassen; zij is de plant der zandgronden en tiert zelfs in 't N. van Europa, er is *winter- en zomer-* (naar den tijd van zaaien, eveneens *Sint-Jans-*, 24 Juni); —aar (zaadpluim der rogge), v. —aren; —akker (akker, met rogge bebouwd), m. —s; —brood (brood van roggemeel), o. —en; —meel (meel uit roggekorrels), o. gmv.; —stroo (stroo van rogge), o. gmv.; —veld (veld, waarop rogge groeit), o. —en.
- Rog'genvangst** (vangst v. roggen), v. gmv.
- Rog'geoogst** (oogst v. d. rogge), m.; —pakhuis, o. —zen; —school, v. —ven; —stoet (—milk), v. —en, gew.; —stroo (uitgedorschte roggelhalmen), o. gmv.
- Rog'gevel** (vel van een rog), o. —vellen.
- Rok** (spinrokken), o. —ken, zie *Rokken*.
- Rok** (myth. fabelachtige vogel van ontzettende grootte, der 1001-nacht), m. —s: de vogel —.
- Rok** (kleedingstuk van heeren), m. —ken: in

den zwarten — trouwen; zie: Stalpen, Kamerrok, Livreirok, Staatsierok.
Rok (vrouwenkleedingstuk), m. —ken: een japon—, een onder—; zegsw. een —je uit-trekken, fig. mager worden; —**beschermer** (netwerk aan het achterwiel v. e. damesrij-wiel), m. —s.

Rokelijm, o. —en; zie Rochet.

Rok'ken (stok boven aan het spinnewiel, waaromheen men het vlas of de wol bindt, dat of die men spinnen wil), o. rokken.

Rok'ken (vlas op een spinrokken winden), ik heb gerokt, fig. veroorzaken, ontwerpen.

Rok'kenen (op het rokken zetten, veroorzaken), ik heb gerokkend; zie Rokken.

Roks'band (band v. e. vrouwenrok), m. —en;

—**knoop** (knoop v. e. heerenrok), m. —en;

—**kraag** (kraag van een heerenrok), m. —en;

—**kragen**; —**mouw**, v. —en; —**paand** (onder-stuk van mansrok), o. —en; —(s)**zak** (ach-terzak in een heerenrok), m. —zakken.

Rol 1. (cilindervormig voorwerp), v. rollen: de

— van een valgodijn; de rol van een speel-

doos, metalen cilinder, waarop de pinnetjes

zitten; de —len van een mangel; 2. (opperold

iets), v. —len: een — kaartpapier, een —

tapijtwerk: een —letje centen, kwartjes, dub-

beltjes; een —lood, enz.; 3. (naamlijst, lijst,

monsterrol), v. —len: de — der schutters af-

lezen, de — der matrozen; 4. (rechtst. lijst van

de in een zitting te behandelen zaken en te

hooren getuigen), v.: de deurwaarder houdt

de —, hij roept ieder op de beurt af; een

zaak van de — schrappen, fig. als afgedaan

beschouwen; 5. (datgene, wat een tooneel-

speler in een stuk te zeggen heeft), v. —len: de

—len verdeelen, zijn —leeren; fig. een hoofd-

stuk, waarin de schrijver de mooie — speelt

(C. O.); een valsche — spelen, fig. valsch

doen; de —len omkeeren, wisselen, in tegen-

gestelde rol optreden, b.v. van beschul-

digde aanklager worden; 6. (landbouwwerk-

tuij tot slechting of pletting der kluiten), v.

—len: het geploegde land met de — bewerken;

7. (cilinder- of klosvormig voorwerp, draaiend

om een spil), v. —len, rolletje, o. —s: een

ledikant, een koffer, een fauteuil op —len;

schaatsen op —letjes, ook, Rolschaats;

zegsw. dat gaat, dat loopt op —letjes, zeer

voorspoedig; hij laat zijn —letjes goed af-

lopen, geniet volop van het leven; 8. (wijze

van zingen van een kanarie), v. —len: de

water—, de nachtegaals—; 9. (het rollen, fig.

het zwieren), m. gmv.: hij is weer aan den —,

zwier; aan den — gaan.

Rol'aap (dierk. *Brazil. aap*), m. —apen.

Rol'landslied, o.; zie Roelandslied.

Rol'blind (buitenblind, bestaande uit door

scharnieren aan elkaar verbonden plat-brede

latten, welke om een rol worden op- en af-

gelaten of —gedraaid), o. —en; —**gordijn**

(gordijn, dat rollende op en neer gelaten

wordt, valgordijn), o. —en.

Rol'klaver (vlinderbloemige voederplant), v.

gmv.: de steenklaver is een soort van —.

Rol'laag (laag metselwerk van op den kant

of kop staande bakstenen), v. —lagen: een

— ziet men boven ramen, onder kozijnen of

ter afdekking van muren.

Rolla'de (rollende), v. —s, —n.

Rol'leballen (spelend van een helling af-

rollen, als knapen doen); ben je aan 't —?

Rolleeren (tooneel: de rollen verdeelen).

Rol'len (wentelen, draaien, tuimelen), ik heb

en ben gerold; —**ling** (het rollen), v. —en.

Rol'len (ontstelen), men heeft gerold: men

heeft hem op de kermis zijn beurs gerold.

Rol'lend ('t geen rolt), bn.: —e steenen, met —e

oogen, de —e golven, die rollen; het —e ma-

teriëel, dat kan rollen, als: wagens, locomo-

tieven op spoorwegen; spreekw. op een —en

steen groeit geen mos, eig. hij begroeit niet,

maar blijft glad; fig. men moet niet te veel

van beroep of woonplaats veranderen.

Rollen'de (opperold stuk lendeveleesch v. e.

rund), v. rollenden; zie Rolla'de.

Rol'ngietterij (boekdr. het gieten van de

inktrollen in een cilinder), v. gmv.; —**specie**

(boekdr. het materiaal, dat voor het gieten

van de inktrollen wordt gebruikt), v. gmv.

Rol'ler (scheepst. zware golf, breker), m. —s.

Rol'paal (draaiende, verticale rol, ter zijde

aan een paal bevestigd), m. —palen: de —

dient tot geleiding van jaaglijnen bij het

varen door bochten in kanalen.

Rol'paard (scheepst. affuit), o. —paarden;

—**pens** (gekruide vleeschspijs), v. —pensen;

—**rond** (rond als een rol), bn.: —e zwil;

—**schaats** (schaats op rolletjes), v. —en;

—**steen** (steenen rol), m. —steenen; met den

— breekt men de kluiten, zie Rol; ook,

Drentsche of Noorsche stukken steen van

ronden vorm; —**stoel** (stoel op rolletjes), m.

—en; —**stok** (deegrol; ook, gereedschap van

den hoedenmaker), m. —ken.

Rol'vast (tooneel: zijn rolvast kennende), bn.

Rol'veger (kamerveger op vier rolletjes), m.

—s.

Rol'verdeeling (tooneel: het uitdelen der

rollen), v. —en; zie Rolleeren.

Rol'wagen (wagentje op twee lage wielen,

met een omgebogen voorkant, dienende om

zware lasten te versjouwen), m. —wagens.

Romaansch (Lat. eigen zijnde aan of be-

treffende de Romanen), bn.: de —e talen, d.i.

van de Romeinsche taal afstammende; de

—e volken, d.i. Italianen, Spanjaarden, enz.;

de —e stijl, bouwtrant der 12e eeuw met

rondbogen boven vensters, deuren en ge-

welven.

Roma'gna (aardr. oosthelling der Apennijnen

waar deze het dichtst de kust der Adriatische

Zee naderen), v. gmv.: in de — liggen o. m.

Bologna, Ravenna, Ferrara, enz. (gn=ny).

Roman' (Middelceuwisch verhaal in vers-

form, in de volkstal, het Romaansch; later:

verdicht verhaal in proza), m. romans; een

— is een kunstwerk in proza, dat een beeld

geeft uit het werkelijke leven of uit de ge-

schiedenis en niet alleen tot het verstand,

maar ook tot het gemoed en de phantasie

spreekt; karakterteekening is hoofdzaak;

naar de bouwstoffen, de strekking, enz.

onderscheidt men: den *historischen* — (zie

ald.), b.v. Jan Faessen; den *tendenz*— (zie

ald.), b.v. Hanna de freule; den *zedes*—

(zie ald.), b.v. Sara Burgerhart, waartoe

behooren de *familie*—, de *herders*—, de

schelmen—, enz.; verder heeft men den —

in brieven: Sara Burgerhart, Willem Lee-

vend, Majoor Frans; den — in dialogischen

form: Raymond de Schrijnwerker.

Roman'ce 1. (Fr. dicht. eenvoudig verdicht

ridderverhaal in den vorm van een lied, ook

wel verhaal in dichtmaat van eenig belangrijk

historisch feit, of van eenig voorval), v. —s. —n:

- Bilderdijs* —s *Floris IV, Urzijn en Valentin, Het Wiel van Heusden, enz. 2.* (lied over eenig teeder of aandoenlijk onderwerp), v. —n, —s: *Amelie zong verscheiden Duitse* —s (C. O.)
- Romancier'** (Fr. romanschrijver), m. —s; —*cië're* (Fr. romanschrijfster), v. —s.
- Roma'nen** (volken, die afstammen van de Romeinen of door hen geromaniseerd zijn: Franschen, Portugeezen, Spanjaarden, Roemenen), m. mv.; zie verder Romaansch.
- Romanesk'** (op de wijze der romans: ver dicht, overdreven, zweepachtig, phantastisch), bn. en bw.: *onze half —e begraafplaatsen* (C. O.)
- Roman'held** (held, zooals in een roman kan voorkomen, held met avontuurlijke lotgeval len), m. —helden; —*lectuur* (lectuur van een of meer romans), v. gmv.; —*schrijver* (schrijver van romans, romancier, roman cier), m. —s; —*schrijfster*, v. —s.
- Romaniseeren** (taal en zeden van de Romeinen doen oernemen).
- Roman'ticus** (beoefenaar der romantiek, romanschrijver, romancier), m. romantici.
- Romantiek'** (in letterkunde en kunst: de smaak der middeleeuwen, de herleving daarvan in de 19e eeuw), v. gmv.; verg. Renaissance en Renaissance-stijl.
- Roman'tisch** (als tegenstelling van klas siek: verdicht, vol phantasie), bn.; —er, meest —: *een — verhaal; een — dal*, vol afwisselend natuurschoon; *de — school*, richting in onze letteren in de 2e helft der 19e eeuw.
- Romantis'me** (richting in de fraaie letteren, waarbij gevoel en verbeelding op den voor grond treden), o. gmv.; zie Romantiek.
- Roman'wereld** (de wereld, zooals die in een roman geteekend wordt), v. gmv.
- Rome**, o.: beroemde hoofdstad van het Rom. rijk, in ± 753 v.C. door Romulus en Remus aan den Tiber gesticht; reeds onder keizer Augustus telde — 2 miljoen zielen; na Constantijn den-Grooten, ± 337 v. C. en vooral in later dagen ging de stad kwijnen, door invallen der Barbaren (zie Vandali sme); na 800 n. C., hoofdstad van den Kerkelijken Staat, in 1871 n. C. van het koninkrijk Italië; zegsw. *alle wegen leiden naar —; met vragen komt men te —; hij is te — geweest en heeft den Paus niet gezien*, heeft het allervoornaamste der of eener stad niet gezien; spreekw. — *is niet op ééne dag ge bouwde en Keulen en Aken niet tegelijk*, een groot of grootsch werk kan niet in korten tijd volbracht worden of tot stand komen; — heet ook: *de eeuwige stad, de stad der zeven heuvelen*.
- Romein'** (burger van Rome), m. —en.
- Romein'** (typ. staand lettertype in tegen stelling van cursief), o. gmv.
- Romeinsch'** (van, over, uit Rome), bn.: *de —e geschiedenis, de —e taal*, d. i. het Latijn; —*e muntten, het —e recht; —e cijfers*, b.v. I, V, C, D, M, enz., zie Afkortingen: — *cijfers vindt men op monumenten, wijzer platen, enz.*
- Romer**, m. —s; zie: *roemer* (wijn glas).
- Rom'mel** (boel, die overhoop is; rommelzoo), m.: *kinderen, maak toch zoo'n — niet! dien ouden — zullen we verkoopen*.
- Rom'melen** (klankn. dof dreunen, een dof geluid doen hooren), het heeft gerommeld: *de donder rommelt*, d. i. gromt; *wat lig je in die oude papieren te —lze* overhoop te halen.
- Rom'melig** (niet net, niet ordelijk, overhoop), bn. en bw.; —er, —st: *een —e boel, een — huishouden; het ziet er hier — uit*.
- Rom'melkamer** (kamer tot berging van rommel), v. —kamers; —*kast*, v. —en.
- Rom'melkruid** (gemengde kruiderij), o. gmv.
- Rom'melpot** (Keulse pot, overspannen met een blaas, waarin een rietje, dat door wrijving in de lengte met een vochtig lapje of met vocht ige vingers een dof geluid voortbrengt), m. —potten: *Vondel met Roskam en —; gew. Foekepot; —zolder* (zolder voor rommel), m. —zolders; —*zoo, —zooi* (allerlei rommel), v. —zooien; —*zootje* (rommeltje), o. —s.
- Rom'mentom** (van of aan alle zijden), bw.: *wij zaten — in het water, aan alle kanten*.
- Romp** (lichaamsdeel, waaraan hoofd en ledematen zijn verbonden), m. —en: *de — van een mensch, fig. van een gebouw, van een schip*.
- Romp'pelig** (hobbelig, oneffen), bn.; —er, —st.
- Romp'parlement** (Eng. gesch. het parlement in 1648 onder Cromwell), o.: het bestond uit weinige leden, die men ver achtenderwijze den romp v. h. parlement noemde.
- Romp'slomp** (warboel), m. gmv.: *'t is een heele —, drukte; wat een —l rommelboel*.
- Ro'mulus**, m., stichter en eerste koning van Rome: tweelingsbroeder van Remus.
- Rond**, bn. en bw.; —er, —st: *een — getal*, deelbaar door een term der schaal v. h. 10-tallig stelsel, b.v. 50, f 900, enz.; *een — jaar*, een vol jaar; *fig. de —e waarheid; een —e vent*, rondborstig; — *voor iets uitkomen*, het openhartig erkennen; zegsw. *goed —, goed Zeeuwsch*, zie Goed, en ook: Bolrond, Eirond, Cirkelrond en Holrond.
- Rond**, bw.: — komt voor als eerste lid van scheidbare samenstell. met w.w.v., waarin — zijn eig. bet. behoudt, als: *rondbrengen, —deelen*, enz., zie de titelwoorden.
- Rondas'** (Fr. ovaalvormig of rond schild, in gebruik geweest bij de Franschen, Spanjaarden, Nederlanders en Italianen), v. —sen: *krakende rondassen* (Bild.).
- Rond'bazuinen**, ik bazuinde rond, heb rondgebazuind: *nieuwtjes, berichten* —, d. i. met veel ophef rondom bekend maken.
- Rond'boog** (bouwkw. half-cirkelvormige boog, in den Romaanschen stijl), m. —bogen.
- Rondbor'stig** (openhartig, oprecht, niet-achterhoudend), bn. en bw.; —er, —st: *een —e bekentenis; — voor iets uitkomen*.
- Rond'brenge** (bezorgen b.v. van kranten), ik bracht —, heb —gebracht; ook, *Om'brenge*; —*brieven* (per brief in zijn kring bekend maken), ik heb —gebriefd: *een nieuwtje —; —deelen* (uitdeelen), ik deelde —, heb —gedeeld: *de boeken in de klas —; —dolen* (omzwerven), ik doolde —, heb —gedoold: — *in een woud, in een wereldstad*.
- Ron'de** (kring, omgang, visiteerpatrouille), v. —s: *de — doen, rondgaan om te zien*, of alles in orde is; *allerlei praatjes doen de —, zijn in omloop*; mil. *de — van den majoor*, inspectie der wachtposten en schildwachten door den majoor; ook: *rondedans, rondgezang; wielersbaan*.
- Rondeau'** (Fr. klankdicht van 13 jambische versregels van vijf voeten met 2 rijmuitgan gen; muz.compositie, wier hoofdthema telkens terugkeert), o. rondeau's; verg. Rondeel.

- Ron'dedans** (*dans hand aan hand in het rond*), m. —dansen.
- Rondeel'** (*rond gebouw, rond buitenwerk aan een wal, ronde toren*), o. rondeelen.
- Rondeel'** (*dichtk. dichtvorm uit het Fransch: gedicht van dertien vijfvoetige jambische verzen, loopende over twee rijmklanken; de 1e, 7e en 13e regel moeten gelijk zijn*), o. —en.
- Rondement'** (Fr. *ronduit, zonder omwegen*).
- Ron'den** (*rond maken, afronden*), ik rondde, ik heb gerond: *een gekapt gat wat —*.
- Ron'de Ta'fel** (letterk. *tafelronde*), v.; zie: Arthur en Graal, en Ridders van de —.
- Rond'fladderen** (*her- en derwaarts fladderen*), de jonge vogel fladderde —, heeft —gefladderd: *vleermuizen ziet men 's avonds —*.
- Rond'gaan** (*ergens omheen gaan, in een kring gaan*), ik ging —, ben —gegaan: *hij was de villa een paar malen —gegaan; de wijzers, de raderen gaan —; de beker ging in die dagen lustig —; men dronk nl. uit denzelfden drinkhoorn; allerlei praatjes gaan —, doen de ronde*.
- Rond'gaand** (*de ronde doende*), bn.: *een —praatje; een—gaande brief*, d.i. een circulaire.
- Rond'gezang** (*gezang op beurt v. e. aantal personen, die in een kring staan*), o. —en.
- Rond'heid** (*het rond-zijn, fig. oprechtheid*), v. gmv.: *de — der aarde, ronde vorm; de — van iemands karakter*.
- Rond'hoofden** (Eng. gesch. *soldaten v. h. parlamentsleger onder Cromwell, scheldn. voor puriteinen*), o. mv.
- Rond'hout** (*scheepst. rolrond hout, waaraan het tuig van een schip wordt bevestigd*), o. —en: *masten, raas, stengen, sprieten zijn —houten*; thans worden de rondhoutengroottendeels van staal vervaardigd.
- Rond'igheid** (*het min of meer rond-zijn*), v.
- Rond'ing** (*het rond-zijn, kromming, bocht*), v. —en: *de — van een bol, de — van een weg*.
- Rond'ing** (*scheepst. smarting, slapping*), v.
- Rond'je**, o. rondjes: *nog een — spelen*, d. i. ieder krijgt nog één beurt om de kaarten te geven of om op het biljart te spelen; *een — geven, ieder in den kring een glaasje b.v. bier of cognac laten geven*.
- Rond'kop** (*spijker met ronden kop*), m. —pen.
- Rond'loop** (*molentje, gymnastiekwerktuig*), m. —en: *de — bestaat uit 4 touwen boven aan een draaibare ijzeren schijf bevestigd; de — is een werktuig voor het meisjesonderwijs en dient voor oefeningen in het loopen en zweven*.
- Ron'do**, o. —'s; zie Rondeau.
- Rond'om**, vz.: *de kinderen zaten — de tafel; — ons was alles water, om ons heen*.
- Rond'reis** (*omreis, reis van plaats tot plaats, tot men weer thuis is*), v. —reizen; —reisbiljet (*boekje met biljetten, geldig voor een rondreis op spoorwegen, in het binnen- of buitenland*), o. —biljetten; —rit (*kringrit door verschillende landen, provinciën of steden, met rijwielen, enz.*), m. —ten.
- Rond'schrift** (*zoogenaamd Fransch schrift, dik in de rondingen*), o.; —schriftpen (*pen met stompe punt voor rondschrift*), v. pennen.
- Rond'sel** (*het kleinste van twee op elkaar werkende raderen*), o. —s.
- Rond'te** (*het ronde, kring*), v. —s, —n: *gaat nu allen in de — zitten; wren in de —*.
- Rond'uit** (*erij uit, zonder omwegen*), bw.: —zijn *meening zeggen; zie Rondement*.
- Rond'vertellen** (*aan verschillende personen vertellen*), ik vertelde het —, heb het —verteld; —vlucht (*kringvlucht met vliegtuigen of luchtschepen*), v. —en.
- Rond'vraag** (*vraag aan het einde eener vergadering door den voorzitter aan de tegenwoordige leden op de rij af, of ze nog iets mee te deelen of in het midden te brengen hebben*), v. gmv.; verg. Omvraag.
- Rond'waren** (*als een spook rondzwerfen, rondspoken*), ik heb —gewaard: *de vos waarde rond om de hoeve*.
- Rong** (*stijl, spijl om iets te steunen*), v. —en: *een ladder heeft twee —en*.
- Rong'geng** (O.-I. *inlandsch dansmeisje*), v. —s.
- Ron'ken** (*klankn. luid smorren*), ik heb geronkt: *wij hoorden den motor v. e. vliegtuig—*.
- Ron'selaar** (*soldatenuwerver, zielverkooper*), m. —s; ook: *schacheraar, ruilebouter*.
- Ron'selen** (*schacheren; soldaten werven*), men ronselde, heeft geronseld; — heeft een ongunstige bijbeteekenis; verg. Kwanselen.
- Rönt'gen-apparaat** (*toestel om —stralen te verwekken*), o. —raten; —foto, v. —'s; —onderzoek (*onderzoek met —stralen*), o. gmv.
- Rönt'gen-stralen**, m. mv.: *electrische lichtstralen, die de eigenschap bezitten door dichte stoffen heen te gaan of te dringen; zij gaan b.v. door hout, door vleesch, zonder merkbare verzwakking, maar allerlei metalen en beenderen zijn bijna ondoordringbaar voor hen; de — zijn aldus genoemd naar den ontdekker (1895), W. K. Röntgen, professor te Würzburg; zij heeten ook x-stralen. (ö = eu)*.
- Ron'zebons** (*draagbare poppenkast*), v. —bonzen; in O.-I.: *het inlandsche fanfare- of harmonie-orkest*.
- Rood** (*een roode kleur hebbende*), bn. *een —e das, de —e vlag; — worden, een kleur krijgen; de —e haan, brand; geen —en cent rijk zijn, doodarm zijn; voor de —e deur komen, voor de roodgeverfde deur der gevangenis; de —e republiek; de —e terreur, zie ald., verg. Bloedrood, Hoog—, Kers—, Roze—, Vuur—, Scharlaken—*.
- Rood** (*een der drie primaire kleuren*), o.: *het Avondrood, het Morgenrood, het Kopperrood, Engelsch rood, zie ald.; Parijsch —, menie; Turksch —, merkkatoen; een glaasje —, bessenjenever; Neurenberger —, roode oker; speelt ge in 't — of in het zwart, bij 't kaartspel; het —, wit en blauw onzer vlag, de roode baan*.
- Rood'aarde** (*roodkrijt*), v. gmv.; —aarden (*met roodaarde inwrijven en poetsen*), ik roodaardde, ik heb geroodaard; —achtig (*eenigszins rood*), bn.; —er, —st; —baard (*iemand met rooden baard*), m. —en: *wat zei die —? —bloedig (hebbende rood bloed)*, bn.: —e dieren, als: *zoogdieren, vogels, visschen, enz.*; —bont (*wit met roode plekken*), bn.: *een —e koe; —borstje (zangvogeltje, vink met geelachtig roode borst)*, o. —s: *het — verblijft in ons land van Maart tot October; —borsttapuit (zangvogel, in kleinen getide in ons land broedend)*, m. —en; —bruin (*bruin naar 't rood zweemende*), bn.: *de —e heidevelden; het —e water der oergronden; als zn., o.: het — wordt verkregen door vermenging van karmijn met sepia*.
- Roo'de haan**, zie Haan; *de — op een huis of op het dak zetten, het in brand steken*.

Roodchond' (geneesk. besmettelijke uitslag op borst en rug, vooral in O.-I.), m. gm.v.
Roodekool' (plantk. kool met paarsroode bla- den), v. —koolen.
Roode-Kruis' (teeken van een vereeniging, zich uitstrekende over alle beschaaide landen, die gewonde soldaten op de slagvelden opzoekt en verzorgt), o.; de stichter van het — is Henri Dunant (1828—1910); bij de con- ventie van Genève ('64) traden reeds 10 staten toe; het Nederl. — is opgericht in 1867.
Roodeloop' (geneesk. bloeddiarree), m. gm.v.; zie: Bloedloop en Dysenterie.
Roode republiek', de —, v.; gesch. die uit de dagen van het Schrikbewind, of ook zoo- alsze zal zijn als Sociaal-Democr. republiek.
Roode terreur', de —, v.; gesch. de ergste tijd der Fr. revolutie, de tijd van Robes- pierre's oppermacht van 31 Mei 1793 tot 17 Juli 1794; verg. Terreur (witte).
Roode Zee' (aandr. Schelfzee), v.
Rood'geel (roodachtig geel), bn.: — goud.
Rood'gloeiend (zoo gloeiend, dat het rood is), bn. en bw.; eig. — ijzer, fig. —e wangen, verg. Witgloeiend; —harig (met roode haren), bn.; —huid (Indiaan, oorspronke- lijke bewoner van N.-Amerika), m. en v. —huiden; —kapje (eig. meisje met een rood kapje of mutsje op), o. —kapjes; algemeen bekend is de vertelling van Moeder de Gans, geheeten: Roodkapje en de Wolf; —kop (tafeleend), m. en v. —koppen; —koper (donkerrood onvermengd koper), o., verg. Messing; —koperen (van roodkoper), bn.: een — waterketel; —koraal (bloedkoraal), o. —ralen; —korst (Edammer kaasje), v. —en; —krijl' (vermenging van klei met roodijzer- oker), o. gm.v.: teekenen met —, koper poet- sen met —, met poeder v. —; **rood'nek** (scheldnaam v. e. Eng. soldaat in Z.-Afrika), m. —neks, —nekken; —rok (scheldn. Eng. soldaat der 17e eeuw, met roode uniformjas), m. —rokken; —schimmel (wijnschimmel), v. gm.v.; —staartje (zomervogel in onze streken), o. —s: het gekraagde —, het zwarte —; —valk (torenvalk), m. —en; —vonk (besmet- telijke huidziekte), o. gm.v.; —vos (roodachtig paard), m. —sen; —wan'gig (met roode wangen), bn.; —zij'den (van roode zijde), bn.: een — zakdoek.
Roof (ontvreemding met geweld van eens anders goed), m. gm.v.; ook, het geroofde zelf: zij leven van diefstal en —.
Roof (korst eener wond), v. roven.
Roof'achtig (diefachtig), bn. en bw., —er, —st.
Roof'bouw (wijze van landbouw, welke den grond uitput, bv. door onvoldoende bemesting), m. gm.v.; —dier (verscheurend of vleesch- etend, gewerveld dier), o. —en; —gie'rig (Be- geeerig naar roof), bn.: —e negerstammen; —goed (goed, dat geroofd is), o. gm.v.; —moord (moord, gepleegd om te kunnen ste- len), m. —en; —nest (verblijf van roofers), o. —en; —ridder (Duitschland: ridder, die van roof en plundering leefde, einde der 15e en begin der 16e eeuw), m. —s; —schip (ka- perschip), o. —schepen; —spelonk (roovers- hol), v. —en; —staat (staat of rijk, welks be- woners zeeroof of anderen roof plegen), m. —staten; —tocht (tocht of expeditie om te rooven), m. —tochten: de Arabieren onder- namen aanhoudend —en in Centraal-Afrika, het waren meestal slavenjachten; —vogel

(vleeschetende vogel), m. —s: de —s vormen de eerste orde der vogels: gieren, valken en uilen zijn de drie familiën der —s; —ziek (roofgrie- rig, —zuchtig), bn.; —zucht (begeerte naar roof), v. gm.v.; —zuch'tig (roofziek), bn.
Roof (het mikken, het aanleggen), v. gm.v.: de — te hoog nemen; verg. Raam.
Roof (rechte lijn, raaf), v. gm.v.; zie Rooilijn.
Roof'edorp' (in A'dam, gevangenis in het al- gemeen), o.; het — was oorspr. de cellulaire gevangenis bij het Leidsche plein, zij werd genoemd naar de plaats, waar vroeger een molen stond, waarbij een aantal huisjes met roode daken.
Roof'en (in de rooilijn zetten), ik heb gerooid: zegsw. ik zal het alleen wel —, d.i. klaarspelen, regelen; zij kunnen het met elkaar niet —, vinden, het elkaar niet naar den zin maken.
Roof'en (uitdelven), ik heb gerooid: boomen —, ontwortelen, met wortel en al uit den grond halen, een bosch —; aardappels —, d.i. uitgraven of uitdoen; een akker —, zuiveren van wortels, enz.
Roof'lijn (rechte lijn, richtlijn, waarin ge- bouwd wordt of moet worden), v. —lijnen; zie Alignment.
Roof'meester (bouwopzichter), m. —meesters.
Roof'nek, m. —nekken, —s; zie Roodnek.
Roof (damp, opstijgend van brandende of smeulende stoffen), m. gm.v., fig. in —opgaan, verdwijnen, te niet gaan; —coupé (wagou- coupé, waarin gerookt mag worden), m. —coupé's; —kamer, v. of —salon, o. —s: in groote hotels, op de Suezbooten, enz. af- zonderlijk vertrek voor hen, die willen rooken; —kanaal (kanaal of gang ter zijde of onder langs een stoomketel), o. —nalen; —scherm (vuurscherm), o. —en; —spek (gerookt spek), o. gm.v.; —stel (tafeltje met rookgerei), o. —len; —vang (toestel boven lamp of schoor- steen dat den rook opvangt), v. —en; —ver- drijver (toestel boven fabrieksschoorsteenen), m. —s; —vleesch' (gerookt vleesch) o. gm.v.; —worst, v. —en; —zuil (zuilvormige rook- pluim), v. —en; —zwak (dat weinig rook geeft), bn.: —buskruit, bestaande in hoofd- zaak uit geperste schijfjes schietkatoen.
Roof (groot hooistapel), v. rooken.
Roof'ken (rook uitstaaen of geven), het rookte, heeft gerookt: deze kachel rookt dikwijls, nat hout rookt sterk; fig. het rookt hier, er is ruzie; ook: tabak, sigaren in damp doen op- gaan: een pijp —, cigaretten —; rookend: een —e schoorsteen; het —e lemmet niet wil- blusschen, Matth. 12: 20: den zondaar zult ge opbeuren en terechtbrengen; —erij' (plaats, waar visch, vleesch in den rook gehan- gen wordt), v. —en, verg. Hang.
Room (vet der melk), m. gm.v.: er is zoete en zure —; fig. het beste, het fijnste; —boter (natuurboter), v. gm.v.; verg. Kunstboter.
Roof'men (ontdoen van den room), ik heb ge- roofd: de melk —, er den room afscheppen.
Room'horentje (crème-gebakje in den vorm van een hoorntje), o. —s; —ijs (kunstijs, met room toebereid), o. gm.v.; —kleurig (de kleur van room hebbende), bn.: —e Brus- selsche kant.
Roomsch (behoorende tot de R.-K. kerk; vol- gens de leerstellingen der R.-K. kerk), bn.
Roomsch (Romeinsch), bn.; het Heilige — Rijk, het oude Duitschland.

Room'sche (belijder van de leer der R.-K. kerk), m. en v. —n.
Room'sche Curie (het geheel der vele bestuurlichen aan het pauselijk hof), v. gm.v.: de beambten der — zijn kardinalen, prelaten, curialen; zie Curie.
Roomsch'gezinde (den R.-K. godsdienst betijdende of dien genegen), m. en v. —n.
Roomsch-Katholiek' (Roomsch), bn.; als zn. —e, m. en v. —n.
Roomsch'-Koning (gesch. eertjds: titel van den Duitschen keizer vóór zijn kroning), m. —en: graaf Willem II werd — in 1247.
Room'soes (een soes, met room gevuld), v. —soezen; —taart (fijn gebak met crème als hoofbestanddeel), v. —taarten.
Roo'paard, o. —paarden; zie Rolpaard.
Roos 1. (plantk. de koningin der bloemen), v. rozen: er zijn tamme rozen en wilde, zie: Hondroos, Egelantier; er zijn honderden soorten van rozen, zie: Mosroos, Theeroos, Maandroos, Pioenroos; er zijn stamrozen, half-stamrozen en struikrozen, klimrozen en treurozen; de geur der rozen, zie Rozenolie; de — van Jericho in het dal Saron (Palestina); zegsw. de tijd baart rozen, op den duur komt veel terecht; hij gaat, hij wandelt op rozen, zijn levensweg is bestrooid met bloemen; fig. slapen als een —, d. i. rustig, gezond, vast, heerlijk, als kinderen met rozen op de wagen; spreekw. Geen rozen zonder doornen, geen genoeg zonder iets onaangenaams; alles heeft een onaangename zijde; 2. (als beeld of zinnebeeld), v. gm.v.: de — is het symbool der stilzwijgendheid, zie Sub rosa; ook is zij het zinnebeeld der liefde, der schoonheid, van het lijden (op de graven); 3. de gouden —, v.: geschenk van den paus aan wien of wie, in 't oog van Z. H., een sieraad is der R.-K. kerk; 4. (ontsteking der uitwendige huid), v. gm.v.; zie: Bel-, Gordel-, Netelroos; 5. (milkpunt der schietschijf), v. rozen: ons gezelschap had drie rozen; 6. (kenteeken), v.: de roode —, wapenteeken v. het huis v. Lancaster en van die partij, de witte —, id. van het huis van York (Eng.) in den 30-jarigen successieoorlog (1455—1485); 7. (diamantvorm), v.: zie Roosje en Roosjesslijper; 8. (schijf v. h. kompas), zie Kompas—, Windroos; 9. (ridderorde), v.: de orde v. de —, Brazilië.
Roos'achtig (op een roos gelijkende), bn.: de appelboom heeft —e bloesems.
Roos'bloemigen (plantengeslacht met roosvormige bloemen), v. mv.
Roos'je (kleine diamant, meestal afjal van grootere), o. —s.
Roos'jesschelling (oude schelling van 30 cts met een roosje als beeldenaar), m. —schellingen; ook, Roosschelling; verg. Scheepjesschelling.
Roos'jesslijper (diamantbewerker, die roosjes maakt), m. —slijpers; —snijder, m. —s.
Roos'kleur (kleur der roode roos), v. gm.v.
Roos'kleurig (de kleur hebbende der roode roos; fig. schoon, veelbelovend), bn. en bw.: —e linten, zie ook Rozig; fig. een —e toekomst; iets — voorstellen.
Roos'ten (bruin braden op een rooster), ik rooste, ik heb geroost: brood —, vleesch —.
Roos'ter (samenstel van ijzeren staafjes met een weinig tusschenruimte naast elkaar aan-

gebracht), m. —s, fig. lijst: naamlijst van personen, die b.v. op een bepaalden datum als lid v. e. vereeniging, van een bestuur, enz. moeten aftreden; lijst b.v. van lesuren een — van werkzaamheden moet in elke schoolklas hangen.
Roos'teren (roosten), ik heb geroosterd.
Roosterwerk (traliwerk), o. gm.v.
Roos'venster (bouwk. cirkelvormig raam of ster'venster, centraal door staven gedeeld, ter verlichting der beuken, boven de portalen van kathedralen geplaatst), o. —vensters; ook, Rad'venster of Catharina-venster.
Root (plaats, waar men het vlas laat roten), v. roten, ook, Reute.
Roo'ven (met geweld ontnemen), ik roofde, heb geroofd: geld of goed —, de soldaten gingen aan 't —, plunderen, stelen; fig. ontnemen: iets eer —, zie Berroof.
Roo'ver (iem., die van roof leeft), m. roovers: in de handen van —s vallen; zie: Straatroover, Struikroover, Zeeroover.
Roo'verbende (een bende roovers), v. —n; —hoofdman (aanvoerder ener rooverbende), m. —nen; —ij' (het rooven), v. —en: —plegen; —kapitein (rooverhoofdman), m. —s.
Roo'vershol (spelonk als verblijfplaats van roovers, roofnest), o. —holen; —nest, o. —en.
Ro'pen (uitrekken, met de hand ergens iets afrukken), ik roopte, heb geroopt: gras — voor z'n kontjnen.
Ropij' (munt van zilver of goud in Britsch-I. en verder in Azië, doch van veranderlijke waarde), v. ropijen: 1 Engelsche — is ± f 1.15; 1 Perzische — is ± 0.95; er zijn goudropijen van vijf, tien, vijftien en dertig —en zilver; in O.-I. heet de gulden ook —.
Ros (edele naam voor paard: strijdpvaard), o. rossen: een moedig —; bij overdr. het stalen —, de locomotief, de fiets.
Ros (slaag), m. gm.v.: iemand — geven; —krjgen; zie Afrossen.
Ros (roodachtig), bn., —ser, —t: de —se vlammen, een —se gloed, een —se baard.
Ros'achtig (zweemende naar het rosse), bn.; —er, —st: een —e baard, —e vlammen.
Rosa'rium 1. (rozenkrans, bidsnoer), o. —s; 2. (rozengarde, —perk, —kwekerij), o. —s.
Ros'baar (draagstoel, hangende tusschen twee paarden of muilezels), v. —baren.
Ros'beier (in de legende, het paard der vier Heemskinderen[Beygaard]; ook: staatspaard, en spottend: oude magere knol), m. —s.
Ros'bief (Eng. roastbeef, stuk geroosterd osse-vleesch), m.; ook: aangebraden runderstuk.
Ro'se (Fr. rooskleurig), bn. zie Roze.
Roset', v. —ten; beter: Rozet.
Ros'geel (roodachtig geel), bn.: —gele haren.
Rosha'rig (met ros of roodachtig haar), bn.
Ros'kam (paardenkam), m. —kammen: fig. scherpe veroordeeling, hekeling: de — van Vondel (1630), vlijmend hekeldicht, zie ald.; de — is een der groote hekeldichten, verg. Harpoen, en een snijdende satire op de baatzucht der regenten van die dagen.
Ros'kammen (eig. een paard met den roskam reinigen; fig. gispn, doorhalen, hekelen), ik roskamde, heb geroskamd.
Rosmarijn', rozemarijn' (plantk. lipbloemige, kruid, oorspr. uit Z.-Europa), m. gm.v.; —olie, v. gm.v.; —zalf, v. gm.v.
Ros'molen (door een paard of ros in beweging gehouden molen), m. —molens: zegsw. hij

loopt in den —, hij werkt zwaar, hard voor zijn brood; verg. Tredmolen.

Ros'sen (eig. op een ros rijden), hij roste, heeft gerost; zegsw. *hij doet niets dan rijden en—*, hij leeft verkwistend en voert niets uit.

Ros'sen (eig. roskammen; fig. iem. slaan), ik heb gerost; zie Afrossen.

Ros'sig (roodachtig), bn.; —er, —st: *hij is wat — van haar*; 't — schijnsel v. d. haardclam.

Rossinant', m. rossinanten; zie Rozinant.

Rot (dierk. *knaagdier*), v. rotten; ook, **Rat**.

Rot (troep), o. rotten; mil. —ten links, —ten rechts, de manschappen moeten links- of rechtsuit in 't gelid marcheeren; de geveeren in —ten zetten, als e. hokje tegen elkaar.

Rot (rottende), bn.; rotter, rotst: *de appel is —*; een —te mispel; zegsw. *vroeg riep, vroeg —* (Cats), vroege boomvruchten rotten spoedig, fig. vroeg wijs, vroeg zot.

Rot'an, rot'tan, rot'tang (Mal. *palmriet, rotting*), o. en m.: een ladder, van — gevlochten; het — komt in onze O.-I. in groote verscheidenheid voor.

Rotatie (wenteling, draaiing), v. —tien, —s: *de — der aarde om haar as*; —pers (dagbladders, uitgevonden in 1837), v. —en: bij de — zijn de cilindervormige stereotiepplaten op de cilinders vastgeschroefd; men bezigt geen vellen maar papier-sans-fin, in den vorm van rollen: een — drukt 40 duizend exemplaren per uur.

Roteeren (ronddraaien, zich om zijn as bewegen), het roteerde, heeft geroteerd.

Rot'en (het gerepelde vlas in water of kunstmatig doen rotten), men rootte: heeft geroot: het — dient om de scheiding der vlasvezels te bevorderen.

Rot'gans (dierk. *wilde trekvangs*), v. —ganzen, ook, *Aalscholver, Schollevaar, Scholver*: *de — overwintert aan onze stranden*.

Rot'gezel (wapenbroeder, lid van een rot of eener bende), m. —gezellen.

Rot'krepel (besmettelijk klawvezer onder de schapen), o. gm.v.

Rot'meester (commandant v. d. wacht, die den dijk bewaakt, als dijkbreuk dreigt), m. —s.

Roton'de (een gebouw, dat van buiten en van binnen rond is, rondbouw, rondkerk, ook: lange, ronde damesmantel), v. —n, —s.

Rots (steenmassa, bergklip), v. rotsen; —achtig —ig, bn.: *St. Helena is een — eiland*, d. i. hebbende veel rotsen; —blok (brok rotssteen), o. —blokken; —gevaarte (ontzaglijke rotspartij), o. —n; —kloof (—spleet), v. —kloven; —kristal (bergkristal: kleurloos, waterhelder), o. —kristallen; —musch (bergmusch), v. —musschen; —pelikaan (bassaangans, z. ald.), m. —kanen; —punt (uitstekend deel van een rots), v. —punten; —spelonk (hol in een rotspartij), v. —spelonken; —spleet (—kloof), v. —spleten; —vast (eig. vast als een rots: onwrikbaar, onwankelbaar), bn.: een — vertrouwen, een — geloof; —wand (steile, kale zijkant v. e. rots), m. —en; —wilg (Japansche sneeuwwilg), m. —wilgen.

Rot'tan(g), o. en m.; zie Rotan.

Rot'ten (tot bederf overgaan, rot worden), het is en heeft gerot: vroege vruchten gaan —.

Rot'tenkruit, o. gm.v.; zie Rattenkruit.

Rotterdam'sch' (Rotterdam betreffende), bn.: *de —e handel, de —e taal of het —*.

Rotterdam'sche of Nieuwe wa'terweg (aandr. de — werd voltooid in 1896 door

verbetering van het Scheur en doorgraving van den Hoek van Holland), m.

Rot'ting (rieten stok, wandelstok), m. —en.

Rot'tinkje (badine), o. —s.

Rot'tingolie (slaag, ransel), o. gm.v.: *iem. — geven*, ook wel: Smeer; —straf (O.-I. het toedienen van slagen met een rotting), v. gm.v.: de —straf in Indië is afgeschaff.

Roué' (Fr. *doordraaver, losbol, lichtmis van voornamen stand*), m. roué's: de term — is uit de dagen van het Regentschap van Philips van Orleans, 1715—'23.

Rou'ge (Fr. rood), bn.: als zn. o.: — et noir spelen, een kansspel spelen met een loepend balletje, op roode en zwarte nummers; het vakje of cijfer, waar het balletje blijft liggen, is winnend.

Roula'de (Fr. *iets dat opgerold is; opgerold kalfs vleesch*; muz. *toonroller, reeks van snel opeenvolgende tonen op ééne lettergreep*), v. roulades, zie Coloraturen.

Rouleau' (Fr. *rolhout, rolgordijn*), m. —'s.

Rouleeren (Fr. *omloopen, loopen over iets; in omloop of gangbaar zijn v. geld*).

Roulet'te (Fr. eig. balletje; naam van zeker hazardspel), v. gm.v.; —tafel, v. —tafels: *aan de — zitten*, het roulette-spel spelen, zie Rouge et noir; ook, Roulet.

Rou'te (Fr. *richting, koers, tocht, marsch van soldaten*), v. —s, —n.

Routi'ne (Fr. *ervarenheid, geoefendheid, vaardigheid; sleur, slenter*), v. gm.v.

Routineeren (routine verkrijgen; zich —, zich bedrevenheid eigen maken; geroutineerd zijn, de noodige vaardigheid bezitten: een geroutineerd handelsreiziger).

Rouw (droefheid, treurnis, rouwkleedij), m. gm.v.: *dat waren dagen van rouw; de familie was in den —, in zwart gewaad; er is licht, halve en zware —*; de witte —, nl. die der Chineezen, bij hen is wit de rouwkleur.

Rouw (ruw), bn.: —e klanten, ruwe kerels.

Rouw'artikelen (allerlei kleedij en sieradiën voor menschen, die in den rouw zijn), o. mv.; —band (zwarte band om arm of hoed, als teeken van rouw), m. —en; —beklag (betuiging van deelneming bij sterfgeval), o. gm.v., ook: Condoleantie; —brief (brief met zwarte omranding), m. —brieven; —das (zwarte of witte das, ten teeken van rouw), v. —dassen.

Rou'wen, zie Berouwen.

Rou'wen (rouw of zwart dragen), ik rouwde over mijn vader, ik heb gerouwd.

Rou'wen (het laken met kaardedistels herhaaldelijk strijken om het glad en effen te krijgen), ik rouwde, heb gerouwd.

Rouw'floers (zwart krip, rouwsluier), o. gm.v.; —geklag (het klagen der familie om eenig sterfgeval), o. gm.v.; —gewaad (—kleedij), o. —gewaden; —goed (rouwkleeren), o. —eren; —ig (bedroefd, treurig), bn.: zegsw. *ik ben er erg — om*; —jaar (jaar en zes weken, dat men rouw draagt), o. —jaren; —japon (zwarte japon van een dame, die in den rouw is), v. —japonnen; —kamer (kamer, waar het lijk wordt neergezet in de kist: ze is zwart gedrapeerd, met brandende kaarsen om de lijk-kist), v. —kamers; —kapel (—kamer; ook: deel eener kerk, in rouw gehuld), v. —kapellen, ook, Chapelle ardente; —klacht (klacht van rouw, het klagen van rouw), v. —en; —klagen (treuren of klagen om iets

- dood**, ik rouwklaagde, heb gerouwklaagd; —**kleur** (kleur der rouwkleedij), v.: zwart is bij ons de —; —**lamfer** (lamfer als teeken van rouw), m. en o. —s; —**lint** (zwart lint als teeken van rouw), o. —en; —**papier** (postpapier met rouvranden), o. gmv.; —**rand** (zwarte rand om brieven en enveloppen als teeken van rouw), m. —en; fig. —en aan de vingers hebben, vuile nagels; —**sluier** (zwart krippen sluier behoorende bij het damesrouwgewaad), m. —s; —**strik** (strik van rouwfloers als teeken van rouw), m. —striken; —**tijd** (tijd, gedurende welken men rouw draagt), m. gmv.; —**vlag** (zwarte vlag, waarmee de dood van iem. aan boord wordt beteekend), v. —vlaggen, zie ook: Halfstok.
- Rouwgeld** (geld, dat men als rouwkoop geeft), o. —en; —**koop** (berouw over een gesloten koop), m.: —geven, nl. geld om den gedanen koop ongedaan te maken.
- Rouwmoe'dig** (berouwvol), bn. en bw.; —er, —st: een —gebed; —schuld belijden.
- Ro'ven** (de roef of korst van de wonde nemen), ik roofde, heb geroofd.
- Row** (O.-I. opstootje met veel getier en geraas), v.: de — der Chineezen op Deli.
- Royal'v** (Fr. koninklijk, mild), bn. en bw.; —er, —st: een royale vent, een niet-krenterig man; hij handelde —, d. i. ver van karig.
- Royalis'me** (koningsgezindheid), o. gmv.
- Royalist'** (Fr. koningsgezinde, —aanhanger van het koningschap), m. —en; —lis'tisch (koningsgezind), bn. en bw.
- Royceeren** (Fr. wegkrabben, schrappen): zegsw. iemand — als lid eener sociëteit, doorhalen; ook, Rayceeren.
- Royement'** (het schrappen, het royeeren), o. —menten, ook: Rayement.
- Ro'ze** (licht-rooskleurig), bn.: de —pooten en veeren der flamingo's; als zn. o.: het — ontstaat door menging van karmijn met wit en een weinig geel het — hunner lichamen en vleugelen; meestal: Rose.
- Ro'zeblad** (bloemblad v. e. roos), o. —bladen, —blaren: witte, roode, gele —bladen, —blaren; —blad (plantblad, groen blad), o. —eren, —bladen, —blaren; —boom (stamroos), m. —en; —boompje, o. —s; —bottel (vruchtje der roos), v. —bottels; —knop (knop v. e. roos), m. —knoppen; —laar (rozeboom), m. —s, —laren; —marijn' (kruid uit Z.-Europa, bij ons in 't wild), m. gmv., zie Rosmarijn.
- Ro'zenbed** (perk met rozen), o. —bedden; —bokje (boktor, schildveugelig insect), o. —s: het — leeft op wilgeboomen; —feest (landelijk feest, waarbij het deugdzaamste meisje van het dorp een krans van rozen ontvangt en den naam krijgt van rozenmaagd), o. —en; —gaard (tuin van rozen), m. —en; —geur (geur van rozen), m. —en; —hoed (krans van rozen), m. —en; —hoed'je (R.-K. eig. een kransje van rozen, $\frac{1}{2}$ van een rozenkrans), o. —s; —hout (welriekende houtsoort uit Brazilië en Stám), o. gmv.; —kleu'rig (rooskleurig), bn.: een —kleedje, rozerood; —krans (krans, van rozen gevlochten), m. —en.
- Ro'zenkrans** (een paternoster, een bidsnoer van koralen, bestaande uit vijftienmaal een tientje, d. i. tien koralen), m. —kransen.
- Ro'zenkwekerij** (het kweeken van rozen ook, de kweekplaats), v. —en.
- Ro'zenmaagd**, v. en —; zie Rozenfeest.
- Ro'zemarijn**, m., zie Rosmarijn.
- Rozeno'bel** (oude Engelsche, fijnhouden munt met de Roos v. d. huizen York en Lancaster op beide zijden), m. —s: de —s zijn geslagen onder Eduard III (1343—'77); de waarde van een — is \pm f 12.
- Ro'zenolie** (etherische olie, uit rozen getrokken), v. gmv.: — van Perzië; —perk (bed met rozen), o. —en; —tint (rozenkleur), v. —en; —tuin (tuin, waarin rozen gekweekt worden), m. —en; —water (water, waarin rozeblaren zijn afgetrokken), o. gmv.; —zeep (naar rozen geurende zeep), v. —en.
- Ro'zerood** (rooskleurig), bn.; als zn. o.
- Ro'zestam** (stam v. e. stamroos), m. —men.
- Ro'zestek** (stekje of plantstokje), v. —ken.
- Ro'zestok** (blijvend deel van het hertsgeweide, waarop zich de nieuwe takken elk jaar ontwikkelen, hoornknobbel), m. —stokken.
- Ro'zestruik** (kleine rozeboom), m. —en.
- Rozet'** (Fr. rosette: roosvormig sieraad; ronde knoop in het knoopsgat, als teeken eener ridderorde; symmetrische, door een cirkel te omvatten roosachtige figuur), v. rozetten.
- Ro'zelak** (tak v. e. rozeboom), m. —takken.
- Ro'zig** bn.; —er, —st: mijn — kind (De Cort), rooskleurig; ook, de huid is daar wat —, d. i. door roos ontstoken.
- Rozijn'** (Fr. gedroogde druif), v. rozijnen.
- Rozij'nenbaard** (krentenbaard), m. —en.
- Rozinant'** (het knokerige paard van Don Quichot; nog heet een afgeleefde knolrosinant), m. —en.
- Rub'ber** (verhard sap van den rubberboom), v. en o.: —aanplanting, —cultuur, een —tuin, de —tentoonstelling te Batavia (Oct. 1914); het —congres, —plantage; —uitvoer uit W. I. (1896, de eerste aanplant in Suriname; nu zijn er plantages met 25 duizend boomen), zie Guttapercha.
- Ru'hens**, Petrus, Paulus, de grootmeester der Vlaamsche schilderschool, 1577—1640; —bruin (bruine tint, zooals Rubens die aanwendde), o. gmv.
- Ru'hico, Ru'hicon** (aardr. N.-O. grensrivier van Italië), m.: zegsw. den —overtrekken, den beslissenden stap doen, zooals Julius Caesar deed in 49 v. C.; zie Teerling.
- Rubrica'tor** (in de Middeleeuwen de man, die de groote aanvangletters in kleuren, meestal rood, teekende), m. —s.
- Rubriceeren** (rangschikken, in rubrieken indeelen, onder een rubriek brengen).
- Rubriek'** (afdeeling, klasse, soort; opschrift, titel), v. rubrieken.
- Rubriek'** (R.-K. kerkelijk voorschrift omtrent de wijze, waarop een of andere ceremonie moet verricht worden), v. —en.
- Ruba'to** (It. muz.): tempo —, dat minder juist let op de waarde v. d. noten of op de maat.
- Ru'che** (Fr. geplooid oplegsel aan dameskleeren) v. —s: een japon met —s gearneerd.
- Rucht'baar** (eig. roep veroorzakend), bn.: —maken, algemeen bekend maken; het zal — worden, wereldkundig; —heid (bekendheid), v. gmv.: —aan iets geven.
- Rudiment'** (aanvangsgrond; eerste onderrecht; grondslag), o. —en.
- Rudimen'ta** (Lat. spraak. allereerste gronden of beginselen v. e. taal, inz. van het Latijn), o. mv., ook: Rudimenten; —fair' (in ontwikkeling achtergebleven, in beginsel aanwezig), bn.: —e organen.

Rudolfinische tafels (tafels over den sterrenloop), v. mv.: aldus geheeten ter eere van keizer Rudolf II (1576-1612).

Rug (lichaamsdeel bij mensch en dier tegenover de borst en den buik), m. ruggen; rugje, of ruggetje, o. -s: een krommen, een scheeven - hebben; op den - van een olifant, van een kameel zitten; fig. de - van een boek, van een mes, van een kleed, van een canapé, enz.; de - van de hand, d. i. het bovenvlak; zegsw. den vijand den - toekeren, d. i. op de vlucht slaan; iemand den - keeren, hem minachting toonen; de fortuin heeft hem den - toegekeerd, niets wil hem meer gelukken; dat examen is alweer achter den -, voorbij.

Rugby (Eng. voetbalspel, waarbij ook met de handen gespeeld wordt), o.

Ruggegraat (wervelkolom bij mensch en gewerveld dier), v. -graten: de - breken, den hals breken; fig. innerlijke kracht, energie, pit, als: een tooneelstuk zonder -; een bergketen vormt de as of - van dat eiland.

Ruggegraatsverkromming (het kromgroeien of zijn v. d. wervelkolom), v. -en.

Ruggelings, bw.: hij viel - van het paard, d. i. achterover; -lingsch, bn.: een -e sprong, d. i. een achterwaartsche sprong.

Ruggemerg (zenuwstof in het wervelkanaal), o. gmv.; -mergstering (geneesk. ziekte in het ruggemerg), v. gmv.

Ruggespraak (beraad, b.v. van den gekozenen met kiezers), v. gmv., zie Imperatief mandaat; -steun (steun in den rug, fig. stul, krachtige hulp), m. gmv.

Ruggestreng (ruggegraat, wervelkolom, bijzonder van dieren), v. -strengen.

Rugtitel (typ. titel op den rug v. e. boek), m. -s.

Rugwaarts (achteruit), bw.: -gaan; -waartsch, bn.: een -e beweging.

Rugvin (vin op den rug v. e. visch), v. -vinnen.

Rugzak (toeristen-ransel), m. -ken. germ.

Rugwervel (ontl. wervel van de ruggegraat), m. -s.

Ruhmkorf, m.: eig. klos van -, inductieklos, uitgevonden door Ruhmkorf (1851), waarin stroomen van kleine electromotorische kracht worden omgezet in die van groote kracht. (uh = oe).

Rui (het ruien der vogels), m. gmv.

Ruidig (schurftig), bn.; -er, -st: een - schasp.

Ruïen (van vederen wisselen), die kanarie heeft geruid; ook, verharren: de kat gaat -.

Ruif (schuin lat- of traliwerk als voederrek in stallen), v. ruiven: ook, Ruifsel, v. ruifels.

Ruig (harig, wollig, ruw), bn. en bw., -er, -st.

Ruïgen (ruig worden): 't geboorte -t van lof (loof) (Kamph.). vero.

Ruiggeborsteld (hebbende ruige, d. i. harde borstels of rugharen), bn.: het -e everzwijn.

Ruighei, v. gmv.; ook, Struikhei.

Ruigpootig (met veeren aan de pooten), bn.

Ruigt'e (allerlei wild gewas) v. -n.

Ruigt'oogst (oogst van riet en biezen), m.

Ruiken (reuk opnemen of afgeven), ik rook, ik heb geroken: aan een bloem -; naar fenever, bier, enz. -; die koffiekak ruikt duf; de jachthond ruikt het wild; verg. Rieken.

Ruiker (bloemruiker, bouquet), m. ruikers.

Ruilen (het ruilen, wisseling, verwisseling), m. ruilen: een goeden - doen.

Ruilebuit (ventende koopman), m. -en.

Ruilebuiten (d. i. ruilen en buiten: ruilhandel drijven in 't klein), ik ruilebuitte, heb geruilebuit; -buitter (ruilkoopman), m. -s; volkst. Ruilebuilen.

Ruilen (verwisselen), ik heb geruild: postzegels, plaatjes met elkaar of tegen andere -.

Ruilhandel (handel, waarbij koopwaren tegen elkaar in plaats van tegen geld worden verwisseld), m. gmv.; -middel (een of ander roerend goed, waarvan de waarde door iedereen gekend wordt, in ruil voor de zaken, die verhandeld worden), o. -en: -en zijn nog in Afrika's binnenlanden glaskralen, schelpen, spiegeltjes, meters geweven stoffen; in Gr. eerst de os, later metaal; in Palestina, Egypte, bij de Romeinen: edele metalen bij het gewicht of in ringen; later werd de geldmunt of het geld het algemeene -; -waarde (waarde, die een zaak heeft, in zooverre zij tegen andere dingen kan geruild worden), v. gmv.

Ruim (wijd, breed, uitgestrekt), bn. en bw.; -er, -st: een - huis, in het -e veld, de -e lucht; fig. rijkelijk, overvloedig; een - in-komen, een -e keuze, hij heeft het -; -adem-halen, de handen - hebben, onbelemmerd; -voorzien zijn van iets; daar ligt - zestig gulden, het is - elf uur, meer dan.

Ruim (ladingruimte van een schip), o.; verg. ook: Luchtruim en Wereldruim.

Ruimbaan (ruimte), v. gmv.: voor iemand - maken, fig. het volk uiteendrijven.

Ruimen 1. (plaats maken, ledigen, wegdoen), ik heb geruimd: het puin uit den weg -, zie Opruimen; een beerput -, ledigen; een sloot -, uitdiepen, het vuil er uit verwijderen; fig. iem. uit den weg -, van kant maken en wel op heimelijke wijze; 2. (scheepst. met de zon meelopen v. d. wind): de wind gaat -, wordt gunstiger; - is het tegengest. van Krimpen.

Ruim'schoots (scheepsterm. eig. met ruimen schoot: in ruime mate), bw.: zijn straf - verdiend hebben; -schootsch, bn.: -e aalmoezen, overvloedig; een -e uitdeeling, mild; zie Schoot.

Ruimte (wijdie, uitgebreidheid), v. -n.

Ruimtematen (inhoudsmaten), v. mv.: de eenheid der - is de M³ of de Stère, d. i. wisse of teerling-Meter, dan volgen de dSt. of $\frac{1}{10}$ Stère of $\frac{1}{100}$ M³, verder de dM³ (kubieke deci-Meter), de cM³ en de mM³; verg. Lengte- en Vlaktematen, alsmede Maten en Gewichten.

Ruim'tevrees (ziekelijke storing der zenuwen), v. gmv.: bij - durft de lijder zonder geleide geen vlakke of plein oversteken, zie: Pleinvrees en Agoraphobie.

Ruin (paard, gesneden hengst), m. ruinen.

Ruïne (Fr. bouwval), v. ruïnen, ruïnes: de - v. het kasteel te Valkenburg; fig. ondergang, verderf; lees: ruï'ne.

Ruïneeren (in 't verderf storten, tot armoede brengen, te gronde richten).

Ruïneus' (verderfelijk), bn., -zer, -t.

Ruis (dierk. ruisroorn, rietvoorn), m. ruizen.

Ruischen, het heeft geruischt: de bladeren, de takken - in den wind, maken een zacht suizend geluid; men hoorde de golven -.

Ruischingsgeluid (spraak. ruischende medeklinker), o. -en: de f, v, s zijn -geluiden of ruischers (zij worden aangehouden).

Ruisch'pijp (doedelzak), v. —pijpen.
Ruis'voren, —voorn (dierk. karperachtige zoetwatervisch), m. —s; ook, Ruis.
Ruit 1. (meetek. gelijkzijdig scheefhoekig parallelogram), v. —en; 2. (schurft), v. gmv.; 3. (uitgetrokken of uitgewied onkruid), v.; 4. (plantk. zeker sterk riekend kruid, wijnruit, geneeskrachtige plant), v. gmv.; 5. (glasruit vensterruit), v. —en.
Ruit'en (een der vier figuren in 't kaartspel), v. mv.: in de — spelen, — troef maken.
Ruit'en (ruiten snijden of maken in iets), ik ruitte, heb geruit: papier —, een weefsel —.
Ruit'en (plunderen, rooven, uitroeien), ik heb geruit; —er, m. —s. vero.
Ruitenaas' (in 't kaartspel), o. —azen; —boer m. —en; —heer, m. —en; —vrouw, v. —en.
Ruit'er 1. (man te paard, paardrijder), m. ruiters: hij is een goed —; een Zandruijer, een Zondagsruijer; 2. (soldaat of man te paard, cavalerist, paardrijder), m. ruiters: ik zag vele —s te paard, opgestegen ruiters; 3. (versperring van toegangen, grachten, wateren, enz.), m. —s: een Friesche, een Spaansche —, paalwerk met dwarspinnen; 4. (dierk. vogel, die des winters op onze N. kusten en eilanden verblijft), m. —s.
Ruit'erbende (mil. afdeeling ruitery of cavalerie), v. —benden; —gevecht (gevecht met of tusschen ruitery), o. —en: het — op de heide van Turnhout, op 22 Jan. 1597.
Ruiterij' (paardenvolk, cavalerie), v. gmv.
Ruiterlijk (openhartig, onbewimpeld), bn. en bw.: een — antwoord, d. i. rond, rondborstig; hij kwam er — voor uit, d. i. openhartig, oprecht; — naar iets vragen, zonder omwegen; verg. Ridderlijk.
Ruit'erstandbeeld (standbeeld i. d. gedaante van een ruijer te paard), o. —standbeelden.
Ruiter'szalf, ruit'ezalf (zalf tegen de ruit of schurft), v. gmv.
Ruit'ervaan (slaggetje met één of twee punten aan een lans), v. —vanen; z. Pennoen.
Ruit'horra, zie Hora ruit; lees: ru'-it.
Ruit'tijd (tijd, waarin de vogels ruien, b.v. Augustus), m. gmv.; zie Ruien.
Ruit'jesgoed (stof, die geruit is), o. gmv.
Ruit'zelen (dicht. zacht ruischen), de wind ruijzelt in de dorre blaren: de dorre blaren —.
Ruit'zemuisen (bijvorm van roezemoezen), men —muisde, heeft geruizemuisd.
Ruk (een haal, een schok, een trek), m. —ken.
Ruk'ken (met een ruk weghalen), ik heb gerukt: iem. iets uit de handen —; fig. de woorden uit hun verband —, hun verband verbreken; zegsw. te velde —, ten oorlog trekken; zie: Inrukken, Oprukken.
Ruk'vlaag (rukkende windvlaag), v. —vlagen.
Ruk'wind (plotselinge, felle wind), m. —en.
Rul (hobbelig, ongelijk), bn. en bw., —ler, —st.
Rul (drijftige toeloop van koopers, sterk vertier in sommige waren), v. gmv.: er was ter beurze een — in de tabak, buitengewone vraag.
Rule Britannia (Eng. aanvangswoorden van het Eng. volkslied van dien naam, d. i. Heersch, Brittanje), o.
Rul'ijs (hobbelig, oneffen ijs), o. gmv.
Rum (geestrijke drank uit suikerrietsap getrokken), v.; —boon (suiker- of chocoladeboon met rum er in), v. —en; —metje (glaasje rum), o. —s.
Rumatiek' (rheumatiek), v., spreekt.
Rumat'isch (rheumatisch), bn., spreekt.

Rum'gelei (gelei, met rum bereid), v. —en.
Rum'grog (grog van rum), m. —grog.
Rumineeren (Fr. herkauwen); fig. wikken en wegen.
Rumoer' (verward geraas, gejoel, opschuiding, getier), o.: wat een —!
Rumoe'ren (geraas of rumoer maken), ik rumoerde, heb gerumoerd.
Rumoe'rig (vol rumoer, levendig, druk), bn.; —er, —st: een —e vergadering, —e kinderen.
Rumoer'maker (lawaaï-maker), m. —s.
Ru'mor in ca'sa (Lat. (er is) leven in de hut); fig. er is rumoer, drukte in een vergadering enz., beweging in de gemoederen.
Rum'pijp (een groot langwerpig vat, waarin rum wordt aangevoerd), v. —en; zie Pijp.
Rum'pudding (pudding met rum), m. —en.
Run (fijngemalen eikenbast), v. gmv.
Run (Eng. een groote toeloop van menschen, inz. een soort van paniek: het bestormen van een bank door de menigte, die betaald wil worden of haar geld opeischt), m. gmv.
Rund (dierk. holhoornig zoogdier), o. —eren, —ers; zie: Kalf, Stierkalf of Kuischkalf, Pink, Vaars, Var, Stier, Os, Bufel, Bizon of Bultos, Oeros, Karbouw, Yack, Zeboue.
Run'derdaas (zeer groote, dikke steekvlieg), v. —dazen: de — komt veel voor in Zwitserland, in ons land leeft een kleinere soort, nl. de blinddaas of blindaas, zieald.; —haas (runderharst), m. —hazen; —harst (lende-stuk van koe of os), m. —en; —lapjes (lapjes, schijffjes rundvleesch), o. mv.; —pest (zeer besmettelijke ziekte onder het rundvee), v. gmv.; —rib (rib, waaromheen vleesch van een rund), v. —ribben; —stal (stal met of voor runderen), m. —stallen; —worst (worst van rundvleesch gemaakt), v. —en; —ziekte (veeziekte, ziekte onder koeten, ossen, stieren, b.v. mond-en klawozeer en vooral veepest), v.
Rund'vee (hoornvee, runderen), o. gmv.; —veestamboek (stamboek voor rundvee), o. —en, verg. Paardenstamboek; —vet (vet van een rund), o. gmv.; —vleesch (vleesch van een rund, van een koe), o. gmv.
Ru'nen, v. mv.: Germ. myth. schriftteekens van de oude Germaansche volken; het waren woordteekens in rechtlijnigen vorm, geschreven van de rechter-naar de linkerhand.
Ru'nenschrift (nl. met of in runen), o. gmv.
Ru'nenspreuk (spreuk in runenschrift, tooverformule), v. —en.
Ru'nisch (oudnoorsch), bn.: de —e poëzie.
Run'molen (molen voor eikenschors), m. —s.
Run'nen (loopen, rennen), men heeft gerund: het paard van Marco houdt vol te — (Staring).
Run'nen (stollen, strengen van melk, ook: doen stollen), de melk runde, ik heb gerund.
Run'sel (kaasstremsel), o. gmv.
Rups (larve van een vlinder met drie paar poolen vóór en ook nog pooten aan 't achterlijf), v. rupsen; verg. Made; z. Bladroller.
Rup'sendooder (dooder of eter van rupsen, b.v. de koekoek), m. —s; —ei (vlinderei), o. —eren; —nest (spinsel vol rupseneieren), o. —en; —plaag (grootte schade door ongewoon veel rupsen), v. —plagen; —schaar (schaar, waarmede rupsennesten uit de boomen geknipt worden), v. —scharen.
Rups'klaver (vlinderbloemige plant), v. gmv.: er zijn zeven soorten van — in ons land.
Ruptuur' (Fr. breuk, 't breken of verbreken),

v. -turen; fig. vredebreuk, oneenigheid.

Ruraal' (Fr. landelijk, veldelijk; hetgeen den landbouw betreft), bn.: rurale gedichten, d.i. veldzangen; een rurale gemeente, dorp, plattelandsgemeente.

Rurograaf' (iem., die over de bebouwing van akkers schrijft), m. -grafen.

Rus (man uit Rusland), m. -sen. Bargoensch smeris, rechercheur.

Rusch (plantk. bies), m. russchen.

Rush (Eng. plotselinge snelle toevloed van menschen naar een picats; aandrang, levendige vraag; voetbal, snelle ren), m. -es.

Rus'leder, -leer (Moscovisch leder, jucht-leer), o. gmv.; -en (van rusleer), bn.

Rus'schen (van biezen gewerkt), bn.: een -zitting van een houten stoel, -matten.

Russifica'tie (het Russisch-maken, inz. met dwang), v. gmv.: -sificeeren (Russisch-maken); -sisch, bn.: de -e kerk, Grieksche, als zn. (de taal), o.; -somanie' (grootte voorliefde voor Rusland of voor al, wat Russisch is), v. gmv.; -sophiel' (iem., die Rusland of de Russen genegen is), m. -en; -sophiel' (grootte genegenheid voor Rusland toonend), bn.: een -e betooging; -sophobie' (vrees voor de macht of den invloed der Russen), v.

Rust (het rusten, verpoozing), v. gmv.: de slinger der klok is geen oogenblik in -, stilte, onbeweeglijke stand; spreekw. -roest, stilstand, luiheid, ledigheid brengt bederf te weeg; de openbare - verstoren, orde; hij is de eeuwige - ingegaan, den dood; metriek: de - achter den derden voet in den alexandrijn, versnede, caesuur; zie ook: Gemoedsrust, Zielsrust.

Rust (scheepst. overstekende zijkant: zware, breede, met ijzer beslagen rand aan het bovendek, buiten boord wilstekende), v. -en.

Rust (insnjding in den tuimelaar van geweer of pistool), v. -en: het geweer in de -zetting, in zekerheid, zóó dat de haan niet kan overslaan.

Rust (muz. pauze; ook, het teeken, dat zoo'n pauze aanduidt), v. -en.

Rust'altaar (R.-K. hulpaltaartje, opgeslagen op den processieweg), o. -altaren; -anker (reserve-anker zóór aan den boeg hangend), o. -s; -bank (bank, om op uit te rusten), v. -en; -bed (legerstede), o. -den; -dag (vacantiedag, Zondag), m. -en; -elooos, bn. en bw.; -zer, meest -: -tooze arbeid, beweging; de zieke bracht den nacht - door, in onrust, zonder te slapen; hij werkte - verder, d. i. zonder ophouden; -loos'heid (ongedurigheid), v. gmv.

Rus'ten 1. (in rust zijn, rust nemen, slapen), ik rustte, heb gerust: na den arbeid is het goed -; fig. op zijn lauweren -, zie Lauwer; hij is -d predikant, emeritus predikant; de dooden - op het kerkhof, slapen den doodslaap; rust wel! slaap wel; 2. (steunen op, gevestigd zijn op), het rustte, heeft gerust; die muur rust op goede fondamenten; de beschooting rust op paalwerk; fig. die redeneering rust op goede gronden; dat alles rust op waarneming, berust.

Rusten, zich (zich gereedmaken, zich van het

noodige voorzien), hij rustte zich, heeft zich gerust: zich ten strijde -, zich gereedmaken om te strijden, zie: Toerusten, Uitrusten, -Rusting.

Rusticiteit' (landelijke eenvoud; boerscheheid, onbeschaafdheid), v. gmv.

Rustiek' (boersch, ruw, landelijk), bn.: een -e brug, een brug van op maat gezaagde stammen als vloer, en met dikke takken als leuning, beide ongeschild.

Rus'tig (stil, bedaard, gerust), bn. en bw.; -er, -st: e. - leven, e -e slaap; den dood - afwachten, kalm; den nacht - doorbrengen.

Rus'tig (kalm, gerust, moedig), bn. en bw.: een - hopman. vero.; - in 't gevaar zijn; ik hief eens - aan te zingen (Vondel).

Rus'tigjes, -lijk (op rustige wijze), bw.

Rus'ting (wapenrusting), v. -en.

Rust'jaar (sabbatsjaar, zie ald.) o. -jaren; -kuur (geneeswijze, die in hoofdzaak in rust bestaat), v. gmv.; -lievend (van vrede houdende), bn.; -plaats (plaats, om te rusten; kerkhof), v. -en; -punt (-teeken), o. -en; -stoel (leuningstoel, rolstoel), m. -en; -teeken (muz. punt met boogje er over heen, ook, boogje boren een noot, aanduidend een onbepaalde rust), o. -s; -tijd (tijd van rust, schoftijd), m. -tiden; -uur (uur van rust, van verpoozing), o. -uren; -verstoorder (iem., die de rust van anderen verstoort), m. -s; -verstoring (het verstoren der publieke rust door opstootjes, rellities, oploopjes, enz.), v. -en.

Rut, in de zegsw. - zijn, geen geld meer hebben, alles bij het spel verloren hebben; iem. - spelen, hem alles afwinnen.

Rutsch'baan (hobbelbaan als kermisvermaak en in speeltuinen), v. -banen; lees: roetsij' -.

Ruw (oneffen, hobbelig), bn. en bw.; -er, -st: een -e steen, een -e weg; een -e plank, niet glad; - glas, gegoten glas, dat nog niet geslepen en gepolijst is, dus wel doorschijnend maar niet doorzichtig; -e suiker, niet geraffineerd; een -e wind, guur; een -e klimaat, streng; een -e klank, schor; -s; -e zeden, onbeschaafd; een -e gast, ongemanierd; -te werk gaan, iemand - bejegenen, ook: ruw.

Ru'waard (toezien, bewaarder, opziener, bewaker; tijdelijk bewindvoerder, regent, landroogd, rijksbestuurder), m. -en, -s; -schap (de waardigheid van ruwaard), o. gmv.

Ruw'bast (lomperd, onbeschofte vent), m. -en; zie: Brute en Hangebast.

Ruw'bladig (ruw van blad zijnde), bn.; -doek (benaming van het laken, als het pas van den weefstoel komt), o. gmv.; -harig (ruig van haar), bn.: een -e hond, de -e beer.

Ruw'heid (het ruw-zijn, ook, oneffenheid; fig. ongemanierdheid), v. -heden; -igheid (oneffenheid), v. -heden; -ijzer (door smelting in hoogovens uit ijzererts verkregen ijzer), o.; -kruid (sterbladige plant), o. gmv.; ook: Onze-lieve-vrouwenbedstroo, zie ald.

Ru'zie (twist, krakeel, gekijf); v. -s; - met iem. hebben, - maken; laat ons de - afdrinken; ze hebben daar -; -maker (twistmaker), m. -s; -toon (hooge en scherpe klijftoon), m. gmv.; -zoeker (twistzoeker), m. -s.

S.

- S.** — *Salvus*, heil, welzijn.
S. — *Sig'num*, teeken, merk.
S. — *So'lo* (muz.) alleenzang.
S. — *Sopra'no*, sopraan.
S. — *Stère*, M² of teerling-Meter.
Salv. tit. — *Sal'vo ti'tulo*, zonder opgave van titel; zie: **s.t.** en **s.s.t.t.**
Sc. of Sculps. — *Sculp'sit*, hij heeft het graveerd.
Scr. — *Scrip'sit*, hij heeft het geschreven.
S.D.A.P. — Sociaal-Democratische Arbeiderspartij; ook geschreven: *Esdeapee*, afl. *Esdeapeer*.
S.D.G. — *So'li De'o glo'ria*, zie ald.
S.E.C. — *Sal'vo erro're cal'culi*, zie ald.
Sen. — *Sena'tor* of *Senaat*.
Sen. of Sr. — *Se'nior*, de oudere.
S.E. & O. — *Sal'vo erro're et omissio'ne*, z. ald.
Seq. of Sq. — *Se'quens*, de of het volgende.
S.G. — *Soortelijk gewicht*, zie aldaar.
S.H. — *Sal'vo hono're*, met behoud van eer.
S.H. & S. — *Sal'vo hono're et stipen'dio*, met behoud van eer en jaarwedde.
S.H. & T. — *Sal'vo hono're et ti'tulo*, met behoud van eer en titel.
S. I. — *Sarekat Islam*.
Sign. — *Signetur*, men ondertekene.
S.J. — achter den eigenaam: *Societa'tis Je'su*, lid der Jezulietenorde.
S.M.C. — *Sa'cri ministe'rii candida'tus*, candidaat van het heilige of gewijde leeraarsambt.
S.P.D. — *Salu'tem plu'rimam di'cit*, hij groet u zeer: het gewone opschrift van een Latijnschen brief.
S.P.Q.R. — *Sena'tus Populus'que Roma nus*, de Romeinsche Senaat en het Romeinsche volk; zoo ook S. P. Q. H., de raad en het volk in Den Haag, enz.
Sq. — *Se'quens*, de of het volgende; zie **Seq.**
Sr. — *Sieur*, heer; zie ook **Sen.**
S.S. — *Sa'cra Scriptu'ra*, de H. Schrift.
S.S. — *Staatsspoorwegen*.
S.S. — *Stoomschip*.
S.S.T.T. — *Sal'vis ti'tulis*, behoudens de titels.
S.T. — *Sal'vo ti'tulo*, onverminderd den titel.
St. — *Sint*, heilige.
Stbl. — *Staatsblad*.
Stct. — *Staatscourant*.
Sup. — *su'pra*, boven.
s.v. — *Sal'va ve'nia*, met verlof (gezegd).
s.v.p. — *s'il vous plaît*, als het u belieft.
s.v.v. — *sit ve'nia ver'bo*, met verlof gezegd.
Synd. — *Syndicaal*, zie aldaar.
S. v. -'s, de negentiende letter v. h. alfabet.
Sa (*welaan! komaan!*), tw.: uitroep van aanmoediging, b. v. tot honden.
Saai (*grove, wollen stof*), o. en v. —en(soorten); —**wever**, m. —s; —**weverij**, v. —en.
Saai (*vervelend, droog*), bn. en bw.; —er, —st: een —e boel, een —e vent; — praten.
Saai'em (*met met zeer kleine mazen voor de garnalen-visscherij*), o. saaiems.
Saai'en (*van saai*), bn.: *groene* — *gordijnen*.
- Saam**, bw., zie **Samen**.
Sab'bat (Hebr. *rustdag der Israëlieten*, nl. *op onzen Zaterdag; feest der heksen en tovenaars*, meestal: *heksensabbat*), m. —ten; —**dag**, m. —en, zie **Sabbatsdag**; —**ist'** (*iem.*, die den Zaterdag viert als rustdag; lid eener godsdienstige sekte in het christendom, die de sabbatviering heeft), m. en v. —en.
Sab'batsdag (*rustdag; Zaterdag*), m. —dagen; —**jaar** (*het zevende jaar, rustjaar*), o. —jaren: *de akker moest volgens de wet van Mozes in het — blijven liggen, de wijnstok mocht niet worden gesnoeid, ook Braakjaar*; —**kleed** (*kleed, dat op den Sabbat gedragen wordt*), o. —eren, —kleeren; —**reis** (*afstand van 2000 schreden, een goed kwartier gaans*), v. —zen, Hand. 1: 12; —**rok** (*staatsierok*), m. —ken; —**rust** (*rust van arbeid op sabbat*), v. gmv.; —**schender** (*man, die de rust van den sabbat schendt*), m. —s; —**schennis** (*het onteeren van den sabbat*), v, gmv.; —**vrouw** (*christenvrouw, die op den sabbat in een Israëlietisch gezin het werk doet*), v. —en.
Sab'beren (*knoeien*); zie **Zabberen**.
Sa'bel (*bont van het sabeldier*), o. gmv.: *een kraag van —; het minste —vel kost op de markt te Londen f 120*; ook: *Sa'belbont*.
Sa'hel (*zwart in de wapenkunde*), o. gmv.
Sa'hel (*krom of recht zijdegeweer; zwaard aan éne zijde scherp*), v. —s; zie: **Sleepsabel**, **Kromzwaard**.
Sa'beldier (*dierk. marterachtig dier in N.-Siberië*), o. —en: de kleur van het — is donkergrijs, bleekrood. bruin of zwart; ook: —**marter**.
Sa'helen (*met de sabel hounen*), ik heb gesabeld; zie **Nedersabelen**.
Sa'belgevest (*gevest v. e. sabel*), o. —en.
Sa'belhouw (*houw of slag met een sabel*), m. —en; —**kling** (*kling van een sabel*), v. —klingen; —**knop** (*knop boven aan het gevest*), m. —pen; —**koppel** (*riem, waaraan de sabel gedragen wordt*), m. —s; —**korf** (*handbeschermend deel van het gevest*), m. —ven; —**kwast**, m. —en; —**scheede** (*scheede, waarin de sabel past of sluit*), v. —n.
Sabotu'ge (Fr. *het moedwillig bederven of beschadigen van materieel, gereedschappen, machinerieën, enz. behoorende aan den patroon*), v. gmv.; — is ook 't af- of verknopen van het werk; het geschiedt door ontevreden werklieden en altijd heimelijk.
Saboteeren (*sabotage plegen*).
Sabreeren (Fr. *neersabelen*, zie ald.)
Sabreur' (Fr. *houwdegen; ijzervreter*), m. —s.
Sacchari'ne (*een stof 2 à 3-honderdmaal zoet als rietsuiker*), v.: de — is het eerst in 1879 in Baltimore door Fahlberg uit steenkolenteer afgescheiden, zij heeft geen voedingswaarde; lees: *sakkari'ne*.
Sa'chem (*Indiaansch opperhoofd*), m. —s.
Sach'senspiegel (*het oudste Duitsche wetboek der Middeleeuwen*), m. gmv. (ch = k).
Sa'cra (*heilige voorwerpen*), m. mv.
Sacrament' (*genademiddel, b. v. het Doopsel*),

o. -en: *in de R.-K. kerk zijn 7 -en.*
Sacramenta'liën (R.-K. plechtigheden bij het toedienen der sacramenten), v. mv.; ook, zegeningen; gewijde voorwerpen, enz.
Sacramenteel' (heilig, onverbrekelijk), bn.: *hij sprak de -e woorden*; ook: aangenomen d. i. door het gebruik gewettigd.
Sacraments'dag (R.-K. feestdag op den 2den Donderdag na Pinksteren, ingesteld door paus Urbanus IV, in 1264), m. -dagen.
Sacreeren (heiligen, wijden, zalven).
Sacrificeren, -ieeren (offeren, opofferen).
Sacrifi'cie (offer), o. -s, -ciën.
Sacrile'ge (heiligshennis), o. -s, ook: **Sacrile'gie, Sacrile'gium**, o. sacrile'giën, sacrile'gia.
Sacristein' (R.-K. koster), m. -teinen.
Sacristie', sacristij' (kerkekamer, kamer naast de kerk als bewaar- en kleedkamer), v. -tieën, -tijen; zie Gerfkamer.
Saduce'er (een niet aan de opstanding der dooden geloovende Israëlitische sekte, in de dagen van Christus van grooten invloed), m. -ceërs of -ceën.
Sa'do (Java. licht rijtuig op twee wielen, *huurrijtuigje*), v. -s; zie Dos-a-dos.
Sae'vis tranquil'us in un'dis, Lat. Kalmte midden der woedende baren: leus van Willem den Zwijger (1533-'84). (qu = kw).
Safe (Eng. veilig, zeker), bn.; ook zn. (bewaarkluis), v. -s: *zijn geld in de - brengen*.
Safe-deposit (Eng. inrichting tot veiligheidsbewaring, brandrijve bewaarkluis, inbraakvrije brandkluis), v. -s; -**loket** (loket of vak tot veilige bewaring van gelden en kostbaarheden in een bankzaak, en wel tegen vaste vergoeding per maand of per jaar), o. -loketten.
Saffiaan' (de Turksche naam voor marokijn-*leder*), o. gmv.: de naam is ontleend aan Saffi of Safi, een stad in Marokko.
Saffier' (echt edelgesteente), m. -en; (stofnaam), o. gmv.: de oostersche - is donkerblauw, de Braziliaansche is lichtblauw.
Saffier'blauw (zoo blauw als e. saffier), bn.: de -e hemel, de -e meren in Italië.
Saffloer' (een verplant, bastaardsaffraan), o. gmv.: het - levert gele en roode verfstof.
Saff'o, v.: zie Sappho.
Saffraan' (plantk. bolgewas, lischbloemige plant), v. gmv.: de - als specerij bestaat uit de gedroogde stempels van den saffraan-crocus; ook: gele verfstof uit de saffraan bereid; -**kleurig** (lichtgeel), bn.: een - lint.
Sagaai' (lange spies van Negers, Kaffers, Hottentotten), v. sagaaien, zie Assagaai.
Sa'ge (eig. vertelling: volks-overlevering, door de phantasie uitgebreid en versierd, meestal berustend op historischen grondslag, in tegenstelling met de mythen, die meer een godsdienstige kern hebben), v. sagen: het Nibelungenlied behoort tot de sagen.
Sa'gen, zie: Versagen.
Sa'go (palmmeel d.i. bereid merg van den sagopalm), v. gmv.: - is het hoofdvoedsel op de Molukken; -**meel**, o. gmv.; -**melk** (melk, waarin sago gekookt is), v.; -**palm** (O.-I. palmboom, die in 10-15 jaar volwassen is), m. -en; -**soep** (soep, met sago bereid), v. gmv.; -**weer** (O.-I. palmwijn), v.
Sa'hara (aardr. de groote woestijn van N.-Afrika), v.
Sallant' (Fr. vooruitspringend; fig. treffend, in het oog springend), bn.; -er, -st.

Sallie' (Fr. bouwk. uitstek, uitsteksel; fig. vernuftige uitval, geestige zet), v. -s.
Sajet' (getwijnd wollen garen), v. en o. (soorten), sajetten; -**ten** (van sajel), bn.: -kousen.
Sa'jor Sajo'ran (Mal. groenten), v. mv.; ook: *Sa'joer Sajo'e'ran*.
Sak (ruim dameskleed, japon der 18e eeuw), m. sakken: de -ken onzer grootmoeders (C. O.).
Sa'ke, sa'ki (de nationale drank in Japan: een alcoholische drank, uit rijst gedrouwen), v. gmv.
Sakerdaan'hout (welriekende buitenland-sche houtsoort), o. gmv.: het - is bruin van kleur met zwarte strepen.
Sa'ki (zekere aap met vossestaart), m. saki's.
Sakkerloot' (bastaardvloek), tw.; ook, **Sap-perloot'**, uitdrukking van verbazing.
Saks (bewoner van Saksen), m. Saksen; dit woord is beter dan: *Sak'ser*.
Sak'sisch, bn.: - porselein, een -e kanarie.
Sak'sisch-blauw (lichtblauwe kleurstof), o.: het - wordt gemaakt van wit kobalt en een weinig indigo.
Sala'de, sla (bekende bladplant als spijs; de toebereide sla, inz. tuinsla), v.; zie Slaatje; -**lepel** (grootte houten lepel), m. -s; -**olie** (boomolie), v. gmv.; -**vork**, v. -en.
Salaman'der (dierk. twee-slachtig dier in den vorm eener hagedis), m. -s: de - leeft 's zomers op 't land en in den paartijd in 't water; zie Vuursalamander.
Salami'ne (zware zijdestof met gekleurde puntjes), v. gmv.
Salangaan' (klipzwaluw in Indië en Z.-Azië, die de eetbare vogelnestjes levert), v. -ganen: vooral naar China worden miljoenen nesten uitgevoerd, ook vele naar Japan.
Salarieeren (een salaris of jaarwedde geven, bezoldigen, loon toekennen).
Sala'ris (bezoldiging, jaarwedde), o. -sen.
Saldeeren (vereffenen, rekeningen afsluiten).
Sal'do (It. overschot, verschil tusschen credit en debet), o. -s, ook: *saldi*: een batig -, er is winst; een nadeelig -, er is verlies.
Sa'le ge'dang (O.-I. pisang, door de bevolking op Java gedroogd), v. gmv. (ge = gee).
Sa'lemlik (Turksch. verblijf der mannen), v. -s; ook: wekelijksche optocht op Vrijdag van den sultan en zijn hofstoet uit het paleis naar de moskee; ook: -*liek*.
Sa'lep (geneesk. stoppende geneeskrachtige wortel), v. gmv.; -**drank**, m. -dranken.
Salet' (gezelschapszaal; ook: bijeenkomst in de 18e eeuw, kranse), o. saletten; -**jonker** (modefat), m. -jonkers; -**pop** (miffige jongedame), v. -poppen. vero.
Salicyl'watten (antiseptische watten, nl. door-trokken met een salicyloplanning), v. mv.
Salicyl'zuur (bederfwerend middel), o. gmv.
Sa'lie (plantk. lipbloemige plant; ook, *salie-melk*), v.; -**melk** (melk, getrokken op salie-bladeren), v. gmv.
Sa'lie, m.: je bent een echte -, zie Jansalie.
Sali'ne (zoutmijn, graaferwerk), v. -n.
Salinome'ter (meter v.h. zoutgehalte), m. -s.
Sa'lish (betrekking hebbende op, van of volgens de Salische Franken), bn.
Sa'lishche wet (een zeer oude Frankische wet, nl. der 6e eeuw, welke de vrouwen van de troonopvolging uitsloot), v. gmv.
Sall'land (aardr. middeleeuwsche gouwe en graafschap in het midden v. Overijssel), o.

Sal'mi (gebraden wild gevogelte in pikante saus, een soort van ragout), o. gmv.
Salmiak', v. gmv.; zie Salmoniak.
Salmoniak' (scheik. loogzout, ammoniakzout, zoutzure ammonia), v. gmv.; ook, Salmiak.
Sa'lomo, Sa'lomon, zoon van David, beroemde koning van het volk Gods, 993-953 v. C.; de wijsheid van -, beroemde rechtspraak tusschen twee moeders; - is dichter en wijsgeer: Hooglied en Spreuken; - bouwde den Tempel en het Koningspaleis.
Sa'lomonszegel (plantk. in 't wild groeiend lelieachtig plantje onzer bosschen en stranden), v. -s: het - heeft mooie klokvormige bloempjes.
Salon' (Fr. groote zaal, ontvangkamer; ook, zaal tot expositie van schilderijen, enz.), o. (soms, m.), salons; -netje, o. -s; -ameublement (fijne meubels voor een salon), o. -en; -boot (mooi ingerichte passagiersboot), v. -en; -held (aangenaam gezelschapmenschen, die overigens weinig beteekent), m. -en; -muziek (lichte, oppervlakkige muziek), v. gmv.; -spiegel (mooie spiegel voor een salon), m. -s; -trein (koninklijke trein met salonwagens), m. -en; -wagen (spoorwagon, als salon ingericht), m. -s: de koninklijke -.
Salpe'ter (zoutstof, een soort van potasch), o. gmv.; -kokerij (salpeterfabriek), v. -en; -zuur (sterkwater), o. gmv.; -zuur (salpeterzuur bevattende), bn.: -zure mengsels.
Saltimban'que (Fr. kunstenaar), m. -s.
Sal'to (It. sprong), m. salto's; -mortale (halsbrekende sprong b.v. in een paardenspel; fig. een groot waagstuk), m. -s.
Salubriteit' (Fr. de gezondheidstoestand), v. gmv.
Salueren (Fr. groeten, mil. aanslaan).
Sa'lus po'pulo (Lat. aan het volk heil).
Salut' (in den aanhef van koninklijke beschuiten, van wetten, enz., bet. heil, welzijn), o.: aan allen, die dezen zullen hooren, -!
Salutair' (Fr. heilzaam v. de gezondheid), bn.
Saluut' (Fr. groet), o. saluten: een - met den degen, begroeting; een - met het vaandel; -schot (eereschot), o. -schoten.
Sal'va, sal'vo, sal'vis (Lat. behoudens), vz.: - approbatione, behoudens goedkeuring.
Salvation-army (Eng. de oorspronkelijke naam van het Leger des Heils), o.
Salva'tor (Lat. Redder, Heiland), m. gmv.
Sal've (Lat. wees gegroet, welkom): - regina, wees gegroet koningin, R.-K.-lofzang ter eere v. d. H. Maagd.
Sal'vo (algemeene en getijktijdige losbranding van schietwapens, begroeting door het lossen van het geschut of van klein geweer, fig. algemeen handgeklap), o. salvo's; -vuur, o. gmv.
Sal'vo erro're et omissio'ne (behoudens fouten en misstellingen): - wordt verkort onder rekeningen-courant geplaatst, zie S. E. & O.; - erro're cal'culi, behoudens rekenfouten, zie S. E. C.; - hono're, zie S. H.; - ti'tulo, zie s. t. en ook s. s. t. t.
Salz'kammergut (aardr. het zoutrijk domeingod van Oostenrijk in de Stiermarksche Alpen), o.; lees: zalis-goet.
Samaar' (lang en deftig vrouwenkleed), v. samaren. vro.; zie Sak.
Samari'a (Bijb. hoofdstad van het rijk van Israël, ± 889 v. C. gesticht), o.: de stad - werd in 722 v. C. door de Assyriërs ver-

overd; ook naam van het middendeel van Palestina, gelegen tusschen Galilea en Judea.
Samaritaan' (bewoner van Samari'a of Midden-Palestina, in Christus' tijd), m. -tanen: de -tanen waren een ras van half-joodsche, half-heidensche afkomst, zij hadden hun tempel op den berg Gerizim bij Sichem en waren de eig. Joden vijandig gezind; -sche, v. -n.
Sam'bal sam'bal (Mal. allerlei toespits bij de rijstafel, b.v. stukjes kippentelevor, ook Spaansche peper in olie drijvende, enz.), v.
Sam'hok (Kaapsche ossenzweep, een soort van leeren karwaats), v. -bokken.
Sambreel' (Z.-Afr. regen- en zonnescherm), v. -en.
Sameet' (dicht. fluweel, fulp), o. gmv.
Sa'men, te za'men (bij elkaar, te gader, gezamenlijk), bw.: als eerste lid van samenstellingen altijd Samen, soms Saam; het vormt scheidbaar samengestelde w.w.; als: Samenbinden, -doen, -gaan, -scholen, -tellen -zweren, enz.
Sa'menbinden (bijeën-, aaneenbinden), ik bond -, heb -gebonden: slokken en paraplu's -, een aantal takken tot een rijstbos -.
Sa'mendoen (bij elkander doen; te zamen met iem. iets doen, inz. handel drijven), wij deden -, hebben -gedaan.
Sa'menflansen (op slordige wijze verschillende deelen en onderdeelen met elkaar verbinden of vereenigen tot een geheel), ik flanst -, heb -geflanst: een bloemlezing -, een blijspel -, een sonnet -, een opstel -.
Sa'mengaan (eig. te zamen gaan, fig. gepaard gaan), dat ging -, heeft en is -gegaan: hebzucht en altruïsme kunnen niet -.
Sa'mengaren (bijeengaren), ik gaarde -, heb samengegaard: opstellen, gedichten tot een bundel -, zie Bundelen.
Sa'mengesteld (niet-enkelvoudig), bn.: spraak een -e volzin, een volzin, die uit de verbinding van twee of meer enkelvoudige zinnen bestaat.
Sa'mengezwoorenen (deelgenooten van een eedgespan), m. mv.; ook: Saam -.
Sa'menhang (onderling verband), m. gmv.
Sa'menhooren (bij elkaar behooren of passen), zij hoorden -, hebben -gehoord; -hoorigheid, v.: de - van die twee partijen, zie Solidariteit; -komst (bijeënkunst), v. -komsten; -leving (omgang, verkeer), v. gmv., ook, maatschappij: onze moderne -; -loop (plaats, waar rivieren, wegen, samenloopen, zich vereenigen; vereeniging), m.: Coblenz ligt aan den - van twee rivieren; fig. een - van omstandigheden; -raapsel (mengelmoes), o. -s.
Sa'menrotten (oproerig bijeenscholen), zij hebben en zijn -gerot: de rebellen gaan -.
Sa'menscholen (groepswijze bijeenkomen), zij hebben en zijn -geschoold: haringen, ook andere visschen scholen gaarne -, de menigte schoolde - voor het stadhuis; -ing, v. -en: -en van meer dan drie personen zijn in dagen van oproer verboden.
Sa'mensmelten (ineensmelten), ik smolt -, heb samengesmolten: koper en tin -, zie Brons.
Sa'menspannen (een komplot smeden), men spande -, heeft -gespannen: tegen de regering -; -ning (komplot), v. -en.
Sa'menspraak (twespraak), v. -spraken.

- Sa'menstel** (inrichting, bouw, stelsel), o. gmv.
Sa'menstellen (iets maken uit verschillende deelen of bestanddeelen), ik heb —gesteld: een stoommachine —; water is een —gestelde stof; spraak. luchtbol is een —gesteld woord.
Sa'menstelling (het samenstellen; spraak. de verbinding van twee woorden tot een nieuw woord), v. —en; b.v. jachthond, kurkdroog, bakkersknecht, doofstom, platrond, enz.
Sa'mentrekking (spraak. het weglaten van gemeenschappelijke zinsdeelen in twee of meer nevenschikkend verbonden zinnen; tot één maken van verschillende lettergrepen), v. —en, b.v. in Brussel vindt men prachtige paleizen en fraaie pleinen; weer uit weder, enz.
Sa'mentrekkingsteeken (spraak. teeken, aanduidend, dat twee lettergrepen tot één zijn versmolten), o. —teekens, b.v. radn (raden), boom (bodem); zie Circumflex.
Sa'menvloeien (bijeenvloeiën, —stroomen), het vloeide —, is —gevoeld; twee beken kunnen —; ook twee kleuren, b.v. aan het uitspansel; —ing (het samenvloeiën), v. —en; Coblenz ligt aan de — van Moezel en Rijn; fig. de — van menschen op een plein.
Sa'menweefsel (fig. samenstel), o. —weefsels: een — van verdichtselen, een — v. leugens.
Sa'menwonen (bij elkaar wonen), zij wonden —, hebben —gewoond; verg. Symbiose.
Sa'menzweren (onder eede samenspannen; zich tot iets, meestal kwaads, met anderen verbinden), ze zwoeren —, hebben —gezworen; —zweerder, m. —s; —zwering (het samenzweren, komplot), v. —en.
Sa'mmelen (talmen, teuten), ik heb gesammelt; —aar (draler), m. —s.
Sa'moem, m. samoens; zie Samum.
Samojeed' (lid v. e. stam wonende aan de kusten der N.-Ijszee), m. —jeden.
Samoreus' (lang, plad en stevig vaartuig), v. —reuzen: een — is een soort van aak voor den houthandel, men vindt ze in de Sambren Meuse-streek, uit welke namen het woord is samengetrokken.
Samovar' (Russisch toestel om thee te zetten), v. samovars, ook: Samowar'.
Sam'pan, —pang (klein Japansch of Chineesch kustvaartuig), m. —s.
Sam'son, m., zie Simson.
Sa'muel (Bijb. de laatste en grootste der richteren, ± 1250—1050), m.: de boeken —, deze zijn twee in getal en bevatten de geschiedenis van Samuel en van de beide eerste koningen Saul en David.
Sa'mum, sa'moem (Afrikaansche en Arabische gloeiende, stikkend heete woestijn-wind, die het zand meevoert en waardoor menschen en dieren verstikt worden), m. —s: de — waait tusschen 21 Juni en 21 Sept.: ook: Sam'hoeli geheeten; verg. Chamsin.
Samu'rai (Jap. landadel), v. gmv.
Sanato'rium (gezondheidsinrichting), o. —ria.
Sanbeni'to (Sp. ketterhemd: geel hemd met afbeeldingen van duivels en slannen, waarin de door de Inquisitie veroordeelde ketteren verbrand werden; ook bij een autofaé gebruikt als bespotting), o. —s. (e = ee).
Sa'ncho Pan'za, schildkn. v. Don Quichot: — is de lijnrechte tegenstelling van zijn idealistischen heer: hij vertegenwoordigt het gezond verstand, een nuchtere praktische levensopvatting, grenzend aan het platte; lees: Sant'sjo Pani'sa.
Sanc'tie (bevestiging, goedkeuring, bekrachtiging), v. —s, —tiën; lees: sank'sie.
Sanctionneeren (bekrachtigen, goedkeuren, zijn sanctie geven aan). (t = s).
Sanctua'rium (Lat. het heiligdom: R.-K. priesterkoor, heiligdomskamer; relikeschrijn), o. —s, —ria.
Sanc'tum sancto'rum (het Heilige der Heiligen: deel v. d. ouden tempel in Jeruzalem), o.
Sanc'tus (eig. heilig; deel der Mis), o.
Sandaal' (bindzool, o.a. in de landen van Azië bij het volk nog in gebruik), v. —dalen.
San'darak, v. en o.; zie Sandrak.
San'delboom, san'dalboom (plantk. Indische boom, o.a. op Timor), m. —en; z. -hout.
San'delhout (hout van den sandelboom o.a. van Soemba), o. gmv.: er is geel —, met rozengeur, dienend voor snijwerk, en rood —, dat geraspt wordt, voor tandpoeder.
San'delwood (een paard van Soemba of Sandelhout-eiland), o. —s: Soemba (O.-I. ten Z. van Flores) is beroemd om de —s. (oo = oe).
San'deren (in een der inrichtingen à la Sander heil-gymnastiek ondergaan), ik heb gesanderd: ben jij ook al aan 't —?
San'der-instituut (inrichting voor heil-gymnastiek), o. —tuten.
San'drak (zekere geelwitte hars), v. en o.
Sand'sjak (Turksch afdeeling, provincie, district), m. —s: een — is een onderafdeeling van een vilajet.
Sandwich (Eng. dun vleeschboterhammetje, zoo genoemd naar zekeren Engelschen graaf Sandwich), m. —wiches.
Sand'wichman (een reclame-looper: een man met een advertentiebord op rug en borst), m. —mannen.
Sanel' (een soort v. katoenen weefsel), o.; —n e l' e n (van sanel gemaakt), bn.
Sangtroid' (Fr. koelbloedigheid), o. gmv.
Sanguineus' (Fr. bloedrijk, volbloedig), bn.
Sangui'nicus (iem., die sanguinisch, driftig, oplopend is), m. —ci. (gui = gwie).
Sangui'nisch (bloedrijk; fig. vurig, driftig), bn.: een — temperament, d. i. een driftige, opvliegende gemoedsstemming; de neger is over 't algemeen —, de Indiaan is vol phlegma.
San'hedrin (Hebr. de Hooge Raad, het nationale Joodsche gerechtshof in Jeruzalem), o. gmv.: het — bestond uit 71 leden meest priesters en levieten, voorzitter was de hoogepriester; ook: Syne'drion.
Sanitair' (Fr. de gezondheid betreffende), bn.: een —e wetgeving, het —toezicht, de —e dienst.
Sa'nitas, Lat. gezondheid!
Sansculot'te (Fr. iem., die geen kniebroek of culotte droeg, maar een lange pantalon; haveloos mensch, roode revolutionnaire in 1789 enz.), m. —n, —s.
Sansculotti'den (Fr. de vijf overschietende feestdagen in den Republi. kalender), v. mv., en wel het feest v. h. genie, dat van den arbeid, dat der daden, dat der belooingen, dat der meeningen; zie Republ. kalender.
Sans-facon' (Fr. ongegeneerdheid), o. gmv.
Sans-gé'ne (Fr. ongedwongenheid), o. gmv.
Sans pareil' (Fr. zonder gelijke), bw.
Sanskrit' (eig. het klassieke oud-Indisch), o.: het — is in Voor-Indië nog de schrijftaal der geleerden; bij de Brahmanen vervult het de rol van het Latijn in de R.-K. kerk; ook: Sanskriet'.
Sanskri'tisch, bn.: de —e taal en letteren.

- Sanskritist'** (kenner of beoefenaar van het Sanskriet), m. sanskritisten.
- Sans-souci'** (Fr. eig. zonder zorg), o.: koninklijk kasteel bij Potsdam, geliefde verblijfplaats v. Frederik den Gr. (1740-'86).
- Sant'** (manlijke heilige), m. santen.
- Santé'** (Fr. gezondheid: groet bij het toedrinken), v. ook, **Sant'jes**.
- Santenboetiek'** (santenkraam), v. spreekt. voor: santenboutique.
- San'tenkraam** (kraam, waarin heiligenbeeldjes worden verkocht; spottend gebezigd voor: den heelen rommel of boel), v. gmv.
- Santin'** (heilige vrouw of maagd), v. santinnen.
- Santin'netje** (Vlaamsch. prentje met een heilige vrouw of heilige maagd er op), o. —s.
- Sant'je** (Vl. prentje, waarop een Heilige is afgebeeld), o. santjes.
- Santoni'ne** (stof, welke in wormkruid gevonden wordt; wormkoekje), v. gmv.
- Santo'rie** (plantk. duizendguldenkruid), v.
- Sant'os-kof'tie** (Braziliaansche koffie, uitgevoerd uit Santos, provincie San-Paulo), v.: de — heeft de plaats der Java-koffie ingenomen op de wereldmarkt.
- San'tri** (leerling eener koranschool), m. —'s.
- Sap'** (levensvocht in organische lichamen), o. sappen: het — in boomen, bloemen en kruiden, ook, in groenten, vruchten en dieren.
- Sapajoe'** (dierk. kleine rolstaartaap in Z.-Amerika), m. sapajoes. (j = zij).
- Sa'panhout** (roodhout, ook: Japanhout), o. gmv.: stukken hout van den sapan-heester worden op Soembawa en Flores afgekoekt, om allerlei stoffen rood te verven.
- Sap'groen** (groene verfstof, uit de bessen v.d. wegedoorn getrokken), o.; z. Sap'verf.
- Sa'pi** (O.-I. tam rund), m. en v. sapi's: de — oetan, boschkoef op Celebes.
- Sapient'ia sat** (Lat. voor den wijze genoeg), d. i. een goed verstaander heeft maar een half woord nodig. (ti = tie).
- Saponiel'** (zeepsteen), o. gmv.: het — wordt in Zweden gevonden en dient bij het maken van porselein.
- Sap'pe** (Fr. begin van een loopgraaf, voorloopige ingraving), v. —n.
- Sappeeren** (het aanleggen van sappen met verbindingen onderling; ondermijnen).
- Sap'peloois** (zonder sap), bn., ook: Sap'loos: een vooze knol is —, uitgedroogd.
- Sapperloot'** (sapperloot), bw.
- Sapperment'** (sapperloot), bw.
- Sappeur'** (mil. soldaat wiens taak voornamelijk is het maken van sappen of loopgraven), m. —s; zie **Mineur**.
- Sappeurs'haard** (lange, volle baard), m. —en.
- Sap'pho**, v. beroemde Grieksche lierdichteres, wel eens de 10e muzegencemd, ± 600 v.C.: er bestaan van haar nog slechts enkele fragmenten, lees: *Sap'foo*, *Saf'foo*; men noemt Anna Bijns uit de 16e eeuw wel de Ned. —.
- Sap'pig** (*sap bevattend*), bn.; —er, —st: een — *kers*; — *vleesch*, malsch; fig. een — *schilderij*, met breede penseeltoetsen.
- Sap'pigheid** (het sappig-zijn, het bevatten van veel sap), v.: de — van sommige peren.
- Sap'rijk** (rijk aan sap), bn.; —er, —st: een — *peer*; —heid (rijktom aan sap), v. gmv.: de — van vele O.-I. vruchten.
- Saprop'eetium** (het verrottingslik der venen, waaruit turfspecie ontstaat), o. gmv.
- Saprophet'** (schimmel, die haar voedsel uit doode organische stoffen haalt), v. —en.
- Sap'verf** (verf, bereid uit het sap van planten, bessen of dieren), v. —verven.
- Sa'ra** (Bijb. de vrouw van Abraham, ± 1700 v. C.), v.
- Saraban'de** (Spaansche dansmelodie, populaire *Sp. dans*), v. —s.
- Saraceen'** (Arab. Muzelman), m. Saracenen.
- Saraceensch'** (eigen aan of betreffende de Saracenen), bn.: het —e heir, het —gebroed.
- Saraceens'kruid** (dunne holwortel, pijp-bloem), o. gmv.; ook: Sarazijs'kruid.
- Sarcas'me** (Fr. bittere hoorn, hoonend gezegde, bijtende spot), o. —n.: — is de uiting van bitterheid en haat; verg. Ironie.
- Sarcas'tisch** (bijtend, hoonend, bitter), bn. en bw.; —er, meest —: op —en toon spreken.
- Sarcophaag'** (steenen doodkist, gewoonlijk met figuren behouwen; ook wel grafsteek of zerk), v. —phagen: i. d. dom van Aken bewaart men de — van Charlemagne; lees: *sarkofaag'*.
- Sardien'tje** (sardijntje), o. —s. spreekt.
- Sardini'**, **sardi'ne** (hartigachtig vischje in de Middellandsche Zee en den Atlantischen Oceaan levende, tot aan d. kusten van Bretagne; genoemd naar het eiland Sardinië), v. sardijnen, sardines: de — wordt, in olijfolie ingemaakt, in blikjes verzonden.
- Sardi'nenblikje** (platte blikkendoos voor of met sardinen), o. —blikjes.
- Sardo'nisch**, bn.: een — lachen of gelach, onnatuurlijk; ook: een bittere, lach, een sarcastische lach.
- Sar'donyx** (halfedelgesteente, een soort van onyx met witte en hooggele strepen), m. —en, (stofnaam), o. gmv.
- Sa'rekat Is'tann** (jong-Mohammedaansche beweging in O.-I.), v., bij verkorting **S. I.**
- Sar'ge** (wollen stof), v. gmv.; ook: Serge.
- Sa'rong** (Oostindisch kleedingstuk, een soort van rok, gedragen door mannen en vrouwen; ook neglige der Europeesche dames in O. I.), v. —s.
- Sar'ras** (ruitersabel, houwdegen), m. —sen.
- Sar'ren** (plagen), ik heb gesard: een hond —.
- Sar'rig** (tergend, plagend), bn. en bw.; —er —st: een — gebaar; — kijken.
- Sas** (licht ontvlambare stof, een soort van kruitmengsel), v. sassen.
- Sas** (oude naam voor: sluiskolk, schutsluis), o. sassen; in zijn — zijn: in zijn schik; hij voelde zich in zijn —, had het naar zijn zin.
- Sa'sak** (O.-I. Mahomedaan op Lombok), m. —s.
- Sas'meester** (sluismeester), m. —s.
- Sas'safras** (N.-Amerik. laurierboom) m. —sen: de wortel en schors v.d. — worden in de apotheek tot poeder bereid.
- Sas'safras** (drank, getrokken op bladeren of op bast van den sassafras), o. gmv.
- Sas'senbloed**, o.: het gaat van —, d. i. met de grootste opofferingen gepaard, (eig. van s harten bloede).
- Sas'ser** (sluiswachter), m. —s.
- Sas'sluis** (schutsluis), v. —sluizen.
- Sa'tan** (Hebr. booze geest, duivel, de opperste der duivelen), m. satans.
- Sata'nisch** (duivelsch, helsch), bn. en bw.: een —e blik, een —e lach; ik was —nijdig.
- Sa'tansch**, bn. en bw., zie Satanisch.
- Sa'tanskind** (eig. kind van satan, duivelsche man of vrouw), o. —kinderen; —werk (een

- schandelijk*, ook, *zeer lastig werk*), o. gmv.
Sa'té (O.-I. stukjes geroosterd vleesch), v. gmv.
Satelliet' (wachter, lijfwachter, begeleider; een ondergeschikt medehelper van voornamen personen, trawant), m. —en: de maan is de — der aarde, bijplaneet: de jongeling trad met zijn — de kamer uit (C.O.), begeleider; *Alca en zijn —en*.
Sa'ter (myth. Grieksche boschgod met horens en bokspooten, volgeling van den wijngod Bacchus; half dier, half mensch; fig. een zeer leelijk mensch), m. —s; zie Satyr.
Satijn' (Fr. glanzige zijde, atlas, ook glanzige linnen of wollen stof), o. (soorten), o. —en; —**achtig** (lijkende op satijn), bn.
Satijnen (van satijn), bn.: een — das.
Satijnvogel (Australische zangvogel, wiens veeren als satijn glanzen), m. —s.
Satinceren (glad en glanzend maken); papier —; ook glanzend verven.
Satineerwals (wals, om schrijfpapier of karton glanzend te maken), v. —en.
Satinet (satijnachtige stof), o. gmv.
Satire (hekelding, spot- of hekeldicht), v. —n: de koude en liefdelooze — (Koetsv.); een vinnige — (Jonath.); zie Hekeldicht.
Satirendichter (hekeldichter), m. —s; ook *Vondel is —*, zie Roskam en Harpoen.
Satiricus (hekeldichter, satyrisch schrijver, spotter), m. satirici.
Satiriek' (spottend, bijtend, hekelend), bn. en bw.; —er, —st: een — weekblad, een — gedicht, zie Hekeldicht; *Mult. wist — te schrijven*; ook wel **Satirisch**: een — gezegde; — lachen.
Satisfactie (Fr. voldoening, genoegdoening), v. gmv.: iemand — vragen, iemand — geven.
Satraap' (landvoogd in het oude Perzië, willekeurig heerscher), m. —trape, fig. heerschzuchtig bewindsman, mensch.
Satrapie' (stadhoudersambt of -gebied in het oude Perzië), v. —ën.
Saturna'liën, —lia (gesch. Saturnus-feesten in 't oude Rome van 17–24 December), v. mv.
Satur'nisch (fig. eenvoudig, landelijk), bn.: de — e tijd, d. i. de gouden eeuw.
Satur'nus, m. myth. Oud-Italische god van zaadvelden en landbouw; later vereenzelvigd met Chronos. Hij zou door Jupiter, van den troon gestooten zijn, op zijn vlucht gastvrij in Italië opgenomen en daarvoor landbouw en beschaving hebben ingevoerd: zoo werd zijn regeering een tijd van vrede, overvloed en geluk: de gouden eeuw. Zijn drie zonen waren Jupiter, Neptunus, Pluto, zijn dochters Juno en Vesta.
Satur'nus (sterrenk. e. der grootste planeten: door een lichtband omgeven), m.
Sa'tyr, m. satyrs; zie Sa'ter. (v = i).
Saty'risch, bn. en bw.; zie Satiriek.
Saucijs' (Fr. gekruide worst), v. saucijzen: *saucisse de Boulogne*, v.; ook: saucijzebroodje.
Sauf-conduit' (Fr. vrijgeleide), o. —conduits.
Saul m., Bijb. de eerste koning van het Joodsche volk, ± 1000 v. C.)
Saumon' (Fr. zalmkleurig, bleekrood), bn.
Sau'rus (reusachtige hagedis, krokodil), m. sauriërs: *logge —riërs lagen op een zandbank aan den mond v. d. Nijl*; verg. Mosasa'urus.
Saus (toebereid nat, dat men bij spijzen gebruikt), v. —en: *bolter-, eter-, room-, wien-, wijn-*; zegsw. *wij krijgen —*, regen.
Sau'sen (met saus begieten), ik heb gesauust; ook, bevochtigen: *tabak —*.
Saus'kom (deel v. e. eetservies, dienend om de saus te bevatten en op te dienen), v. —kommen; —**lepel**, m. —s.
Sauteeren (Fr. het bruinbraden van vleesch of aardappelen op een flink vuur).
Sauveeren (Fr. redden, behouden).
Sauve-gar'de (Fr. vrijgeleide, dekking; fig. beveiliging) v. —gardes.
Sauve-qui-peut' (Fr. ordelooze vlucht), o.
Savan'ne (Sp. uitgestrekte grasvlakte met verspreide boomen en boomgroepen, inz. in het N. van Z.-Amerika), v. —n; verg. Prai'rie.
Savan'te (Fr. blauwkous), v. savantes.
Sa'velboom (een soort van den), m. —boomen; zie Zevenboom.
Savoir-fai're (Fr. eig. weten te doen: bedrevenheid, handigheid, wereldkennis), o. gmv.
Savoir-vi'vre (Fr. eig. weten te even: levenskunst; kunst, om met menschen om te gaan), o. gmv.
Savonet' (Fr. eig. zeepballetje; horloge met een kapdeksel, in goud of zilver), v. savonnetten.
Savonnerie'-tapijt (navolging van Turksche en Perzische tapijten, fluweelachtig met levendige kleuren), o. —en.
Savouereeren (Fr. met smaak eten, met smaak proeven; fig. langzaam en innig genieten).
Savojaard' (jongen uit Savoye), m. —aards: de — is meestal schoorsteenveger, ook marmotten-jongen en liedjeszanger.
Savoyekool' (een soort van witte sluitkool met gekrulde bladeren), v. —koolen; ook *savoye*: wij eten vanmiddag — (n).
Sa'wah (O.-I. rijstveld), v. —'s: deels droogliggende, deels bewaterde —'s, lees: sa'vava; —**vogel** (witte vogel, die op de sawah's verblijft houdt), m. —s.
Sa'woe (O.-I. schaduwrijke vruchtbom op O.-Java en op Bali), m. —en; —**hout**, o. gmv.
Sax'hoorn (muz. koperen blaasinstrument vooral bij militaire muz. in gebruik, genaamd naar den uitvinder Adolphe Sax (1791–1865), m. —s; ook, Saxophone.
Saxopho'ne (saxhoorn), v. —n, lees: saksofo'ne.
Scabio'sa (schurftkruid), v. gmv.; —**bieus'** (schurftachtig), bn., —zer, —t.
Scabreus' (Fr. ruw, gewaagd, op 't kantje af, schuin), bn.
Scal'a (It. trap, toonladder), v. —'s.
Scalp (hoofd- of schedelhuid), m. —en.
Scalpeeren (de huid van de hersenpan trekken en ze als zegeteeken meevoeren: vroeger gebruik bij de Roodhuiden).
Scalpeer'mes (wapen der Indianen), o. —sen.
Scalpel' (ontleedmes v. d. chirurg), o. —s.
Scammo'nium (gomhars van Aleppo en Smyrna), o. gmv. (sc = sh).
Scandaleus (schandelijk) bn., —zer, —t.
Scandeeren (verzen in voeten afdeelen; de versmaat sterk laten hooren bij het zeggen der verzen, naar de maat opzeggen).
Scandina'visch (eigen aan, betrekking hebbende op, uit van of Scandinavië), bn.: de — e talen, die van Noorwegen, Zweden en Denemarken; het — gebergte; als zn. (taal) o.
Scan'sie (het scandeeren), v. gmv.
Scaphan'der (zweemvest, reddingjordel), m. —s; lees: ska-fan'der.

- Scapulier'** (R.-K. schouderkleed), o. —en: ook in verkleinden vorm: lapjes gewijde stof, in zwarte, blauwe, witte of bruine kleur, op borst en rug gedragen.
- Scarabee'** (mest- en graafkever; heilige kever der Egyptenaren), v. scarabeeën.
- Scaramou'che** (Fr. hansworst in de blijsspele der 17e eeuw; grappenmaker), m. —s.
- Scarlat'na** (geneesk. roodvonk), v. gmv.
- Scé'ne** (Fr. looneel, plaats der handeling; onderafdeeling van een bedrijf, ze begint wanneer een nieuwe persoon optreedt), v. scènes: een aandoenlijke —, aangrijpend voorval op 't tooneel, ook in 't leven; iem. een — maken, een standje op ruizetoon.
- Scepticis'me** (een wijsgeerig stelsel, dat de mogelijkheid, om tot zekerheid, inz. in geloofs-zaken te komen, bestrijdt; twijfelzucht), o.
- Scept'icus** (iemand, die het scepticisme aanhangt, twijfelaar), m. sceptici; lees: *sep'ticus*.
- Scept'isch** (twijfelzuchtig), bn. (sc = s).
- Schaaf** (timmermanswerktuig tot het gladmaken van hout), v. schaven: een blok — of gerf —, een ploeg —, z. ald.; zie ook, Kool-schaaf; —**bank** (bank, waarop planken geschaafd worden), v. —en; —**beitel** (mes v. e. schaaft), m. —s; —**kool** (met een schaaft fijn gesneden witte kool), v. gmv.; —**mes** (werktuig, mes met twee handvatten), o. —messen; —**sel** (het afgeschaafde, de krullen), o. gmv.
- Schaak** (eig. in het Perz.: koning; het schaakspel), o.: een partij — spelen; ook bw.: een stuk — zetten, de koning is of staat —, kan genomen worden.
- Schaak** den koning, — de koningin! waarschuwing van den tegenspeler, dat de koning, de koningin in gevaar is.
- Schaak'bord** (vierkant bord, verdeeld in 64 ruiten, afwisselend in twee kleuren), o. —en; —**club** (gezelschap), v. —s; —**mat** (eig. de koning is dood; stand van het schaakspel, waarbij de koning en dus de partij verloren is), bn.: zegsw. *hij is — gezet*, hij kan niet verder, is vastgezet, weet geen uitweg; *ergens — afkomen* (Potg.); —**meester** (matador in het schaakspel), m. —s: *Lasker is een der beroemdste —s*; —**partij** (een spel schaak, ook, de schaakspelers zelf), v. —en, zie ook Simultaan-partij; —**probleem** (schaakvraagstuk, quaestie), o. —problemen; —**spel** (eig. koningsspel, ook, schaakbord met de stukken), o. —spellen; —**spelen** (nl. het spelen op het schaakbord), o.; —**speler**, m. —s; —**stuk** (stuk, dat tot een schaakspel behoort), o. —ken: er zijn 32 —ken, zij heeten koning, koningin, raadshier, kasteel of toren, paard, pion; —**wedstrijd** (wedstrijd van schaakspelers), m. —en; —**wereld** (de kring der schaakspelers), v. gmv.
- Schaal** (een in deelen verdeelde lijn om te meten, om de grootte van iets te bepalen, eig. ladder), schalen, zie: Peilschaal, Thermometer, Barometer; ook aanwijzing omtrent de grootte eener teekening ten opzichte van de werkelijkheid: een kaart geteekend op een — van 1: 1000; fig. een zaak op groote, op reusachtige — drijven; een uitdeeling houden op ruime —; zie nog Toonschaal.
- Schaal** (kalk- of hoornachtig beksel), v. schalen, verg. Eierschaal; de — van een kreeft, de — van een krab; de schalen van een kever, dekschalen of -schilden.
- Schaal 1.** (schotel, nap, kom), v. schalen: een — met melk, een fruit—; 2. (een der borden, aan een balans hangende; weegschaal), v. schalen: de koperen schalen in den winkel; fig. zegsw. *dat legt gewicht in de —*, is van beteekenis, van belang.
- Schaal'collecte** (collecte met open schaal langs de deuren of in de kerk), v. —collecten.
- Schaal'dier** (dierk. dier met een schaal als beschutting: krab, kreeft, enz.), o. —dieren.
- Schaam'achtig** (een weinig verlegen, bedeesd), bn.; —**been** (ontl. het naar voren rondende deel van het bekken), o. —deren; —**rood** (blos der schaamte), o. gmv.; —**te**, v. gmv.: *valsche —*, misplaatste hoogmoed; *iets met — beken-nen*, verlegenheid; —**telooos** (zonder schaamte, cynisch), bn.; —**loozer**, —**t**: een — bedrieger, —**looze taal**, verg. Onbeschaamd, dat zwakker van bet. is.
- Schaap** (dierk. veldtragend, tweehoefig zoog-dier), o. schapen: het mannetjesschaap heet ram, het wijfjesschaap ooi, het jong lam; zegsw. *de schapen scheren*, winst behalen; *een — van een kind*, bloed; term v. medelijden: *dat arme —*; spreekw. *Als er één — over den dam is, volgen er meer*, zie Dam; scherts. *het verloren of verdoolde — is terecht*, wat zoek was, is teruggevonden, zie Luk. 15: 4-6; *hij heeft zijn —jes op het droge*, zie Droog; —**achtig** (fig. onnoozel, dom), bn. en bw.; —**er**, —**st**: een — gezicht zetten; *er — uitzien*, —**herder** (schaaphoeder, bewaker en verzorger van een kudde schapen), m. —s, spreekt. Schep'er; —**ies** (eig. kleine schapen, fig. lichte wolkjes a. e. helderen zomerhemel), o. mv., ook, Schapenwolkjes.
- Schaap'kameel** (lama, alpaca), o. —en.
- Schaaps'kleederen**, —**kleeren** (fig. het uiterlijk van deugd), o. mv.: *een wolf in — of in schaapsvacht*, slecht mensch, die het booze wil, maar den schijn van goedheid en onschuld aanneemt, zie Matth. 7: 15.
- Schaaps'kooi** (stal voor schapen), v. —en; —**kop** (fig. lomperd), m. —pen; —**leder**, —**leer**, o. gmv.; —**lederen**, —**leeren** (van schaapsleder), bn.; —**vacht**, v. —en.
- Schaar** (menigte), v. scharen; ook: Schare.
- Schaar 1.** (knipwerktuig), v. scharen: een effecten—, een borduur—; zegsw. *daar hangt de (gouden)— uit*, ook, *daar hangt de — in den lindeboom*, fig. het is er duur, men wordt er geschoren of gesneden; 2. (knijper v. kreeft en krab), v. scharen.
- Schaar'bosch** (kreupelbosch), o. —bosschen.
- Schaard** (breuk of kers, inz. in het scherp van een snijwerktuig; scherf aardewerk), v. —en: *het mes is vol —en*, een helmkam vol —en; *de —en uitslijpen*, fig. een gebrek wegnemen; zegsw. *al te scherp maakt —en*, al te veel werken bederft; ook, Schaarde, v. —n.
- Schaar'den** (vol schaarden komen of maken), het schaarde, is geschaard: *'t scherpste ploegmes schaardt zich bot op dezen grond*.
- Schaar'dijk** (aardr. dijk, die onmiddellijk langs of kort bij het zomerbed v. e. rivier ligt, nl. zonder uiterwaarden), m. —dijken.
- Schaars's** (zelden, nauwelijks), bw.; —**er**, het —**t**: *ik zie mijn vriend tegenwoordig —*.
- Schaarsch** (weinig voorhanden, zeldzaam), bn.; —**er**, meest —: *fruit is dit jaar —*; ook, fig.: *een —e tijd*, waarin niet veel te krijgen is; *een — loon*, karig; —**heid** (het schaarsch-

- zijn, mangel, karigheid*, v. gmv.; **-te** (*gebrek*), bn.: *- van levensmiddelen*.
- Schaar'slijp**, **-slijp** (*scharenstijper*), m. -en.
- Schaar'weide** (*gemeenteweide*), v. -weiden.
- Schaats** (*gebogen stalen reep met houten bovenstuk en met voetriemen, om op het ijs te rijden*), v. schaatsen: *een paar Friese -en, Amerikaanse -en*, zie Rolschaats; zegsw. *hij heeft een vreemde - gereden*, een zonderling, een vreemd leven geleid.
- Schaats'band** (*band, waarmee de schaats wordt vastgebonden*), m. -en; (als stofnaam), o. gmv.
- Schaat'senrijden** (*het rijden op schaatsen*), o.; **-rijder**, m. -rijders; **-rijdster**, v. -s.
- Schaats'hout** (*het houten deel eener schaats*), o. -houten; **-ijzer** (*het stalen omgebogen onderdeel eener schaats*), o. -ijzers.
- Schaauw** (*dicht, schaduw*), v. gmv.
- Schab'berig** (*kaal, armoedig*), bn.; **-er**, **-st**: *een - kleed, een -e jas*, ook Schabbig.
- Schabel'** (*zitbankje, voetenbankje*), v. schabellen; ook, bodem: *de aarde is 's Heeten voet-*.
- Schabloon'** (*houten model van een stuka-door; uitgesneden patroonvorm tot doórverven voor decoratieschilders; patroon voor giel-werk*), v. schablonen. (sch = sj); zie Mal.
- Schabrak'** (*versierd paardedekkleed*), v. en o. -brakken.
- Schach** (*Perzisch koning*), m. -'s. (sch = sj).
- Scha'chelen**, zie Schaken.
- Scha'chieren** (*kleinhandel drijven, ook, met loven en bieden*), ik heb geschacherd: *vall er niets te -? hij schachert in loten*; zie Schachelen, (sch = sj); men spelt ook: Sjachieren.
- Schacht**, **schacht** (*steel, stok, pijp*); ook, *mijn gang, mijn koker, mijn put*, v. -en: *de - van een lans, de - van een veder, de - van een laars, de - van een sleutel, de - van een zuil, opgaand deel eener zuil tusschen voet en kapiteel; de - van een anker, het eigenlijke lichaam van het anker, waaraan de armen en de ring of de harp zitten; hellende en horizontale -en in de kolenmijn; de loodrechte -*, d. i. mijnput om af te dalen, enz.; bij uitbr. *de ooievaar zweeft op zijn schachten*, vleugels, penne; **-kooi** (*mijn. ijzeren geraamte met vloeren tot het aflaten van werklui en het ophalen v. beladen wagens*), v. -en.
- Schad'de** (*afgestoken korst hei of veen, gedroogde veenzode*), v. schadden; ook, Plag.
- Scha'de**, **scha** (*nadeel, verlies*), v. gmv.: *met - en schande ergens afkomen; met - en schande wordt men wijs* (De Gén.).
- Scha'delijk** (*schade veroorzakende, nadeelig*), bn. en bw.; **-er**, **-st**: *een - dier; dat zal - voor je afloopen; een -e koop*.
- Scha'deloos** (*geen schade doende*), bn. en bw.: *een - middel, een -looze-drank; ergens - afkomen, zonder schade*.
- Scha'deloosstellen** (*de geleden schade vergoeden*), ik heb - gesteld; **-stelling**, v. -en.
- Scha'den** (*nadeel toebrengen*), ik schaadde, ik heb geschaad: *dat schaadt de gezondheid*.
- Scha'depost** (*iets, waarbij men verliest, het verlies zelf*), m. -posten; fig. rekening, die niet betaald wordt; zie Nonvaleur.
- Scha'de-**, **scha'vergoeding** (*herstel van berokkende schade*), v. -en.
- Scha'de-**, **scha'verhaling** (*vergelding, betaaldzetting, weerwraak*), v. -en.
- Scha'duw** (*de onverlichte ruimte achter een door licht beschenen, ondoorzichtig lichaam*), v. -en, zie Kern-, Half-, Slag-: *de - v. e. toren, v. e. huis*; bij uitbr. donkere plek of kleur op schilderijen, teekeningen: *licht en -*, zie Licht en bruin; fig. beschutting, bescherming: *toef onder de - van mijn dak* (Bijbel); ook: iets, dat weinig bet.: *er blijft mij geen - meer van hoop; Cordova is nog slechts een - van wat het geweest is*; zegsw. *iem. in de - stellen*, hem overschaduwden, hem overtreffen; *niet in iems - kunnen staan*, eig. niet in iems nabijheid kunnen staan, ver-uit zijn mindere zijn; **-beeld** (*silhouet, zwart knipsel, dat tegen 't licht gehouden, een figuur of portret werpt op een wit vlak; hersenschim*), o. -en; **-en** (*een tint leggen op*), ik heb geschaduwd: *een figuur -*; **-rijk** (*rijk aan schaduw*), bn.: *-e lanen*; **-schim** (*een schim of geest, die als een schaduw zich vertoont*), v. -schimmen; **-spel** (*Chineesche schimmen*), o. -spelen; **-zijde** (*donkere kant, fig. het nadeel, de keerzijde*), v. -n: *de - van een tuin, de noordzijde; fig. de - van klassikaal onderwijs*.
- Schaf'ten** (*bezorgen, verstrekken*), ik schafte, heb geschaf: *raad -*, *hulp -*.
- Schaf't**, v. -en; zie Schacht.
- Schaf'ten** (*onderbreken v. e. werk om te eten, b.v. op fabrieken, enz.*), de arbeiders schaf'ten, hebben geschaf't.
- Schaf't'kelder** (*oorspr. kelder, waar arbeiders en werklui kunnen eten; gaarkeuken*), m. -s.
- Schaggioen'** (*reepje komkommer in 't zuur, groote ingelegde augurk*), m. -en. gew.
- Schakeeren** (*kleuren mengen, doen ineen-smelten van tinten*), ik heb geschakeerd; **-ing** (*afwisseling van tinten*), v. -en: *kleurlingen van verschillende -en* (J. t. Br.).
- Scha'kel** (*schalm, ring eener kelen*), v. -s.
- Scha'kelbord** (*nummerbord bij een elektrische centrale, o.a. bij de centrale van de telefoon*), o. -en: op het - verbindt men hen, die een gesprek willen voeren.
- Scha'kelen** (*verbinden met schakels*), ik heb geschakeld; **-ing** (*fig. verbinding v. d. deelen eener volgreeks*), v. -en; zie: Aaneen-, Uitschakelen.
- Scha'kellijm** (*vloeibare lijm, zoo genoemd naar den fabrikant Schakel te A'dam*), v.
- Scha'kelnet** (*driedubbel gemaad net, in welks mazen de visschen vastzwellen*), o. -netten.
- Scha'ken** (*een meisje of vrouw met geweld ontvoeren; wegvoeren, rooven*), ik heb geschaakt; **-er** (*hij, die ontvoert*), m. -s; **-ing** (*ontvoering*), v. -en.
- Scha'ken** (*een partij schaak spelen*), ik heb geschaakt; **-er** (*schaakspeler*), m. -s.
- Schako'**, v. -'s; thans, Sjako'.
- Schal** (*geheid, toon*), m. gmv.
- Schal'bijter**, m. -s; zie Schallebijter.
- Schal'en** (*scheepst. met een schaal of plank versterken*), ik schaalde, heb geschaald.
- Scha'lie** (*Vlaamsch. lei*), v. -liën, -lies: *een dak met schaliën dekken*; **schaliën-** of **schaliëdak** (*leiendak*), o. -daken.
- Schalk** (*eig. knecht, in 't bijzonder: stal-knecht*), m. -en: *God-*, d. i. knecht Gods; later (*guit, grappenmaker, leukerd*), m. -en: *een - van een jongen*.
- Schalk** (*grappig, leuk*), bn. en bw.; **-er**, **-st**: *een - antwoord, een - oog; - onkrijkende; -achtig* (*guitig*), bn.; **-heid** (*guitigheid*), v. -heden.

Schalks, bw.; -er, -t: *zij vroeg het* -, d.i. op guitige wijze; *iem.* - aanzien, - lachen.
Schalksch (*guiltig*), bn.; -er, meest -: *met een -en lach*; -heid (*leukheid*), v. -heden.
Schal'tebijter (*loopkever, zekere landkever*), m. -bijters; ook, Scharrebijter.
Scha'llen (*galmen, luid klinken*), het heeft geschald: *de vreugdekreten* -.
Schalm (*deel van een ketting; schakel, ring, beugel*), m. -en.
Schalmei' (*herdersfluit, veldpijp*), v. -en.
Schal'men (*boomen merken, die verkocht moeten worden*), ik schalmd, heb geschalmd; -geld (*geld, dat betaald wordt voor het schalmen*), o. -gelden; -hout (*boomgewas, dat geschalmd is*), o. gmv.
Scha'loos, bn. en bw.; zie Schadeloos.
Schamanis'me, o. gmv., zie Sjamanisme.
Scha'mel (*laag houden bankje, houden driepoot*), m. -s; zie Schemel.
Scha'mel (*armoedig, armelijk, behoeftig*), bn. en bw.; -er, -st: *een -e woning, -e armen, kom onder mijn - dak*; - gekleed zijn.
Scha'men, zich (*schaamte gevoelen*), ik heb mij geschaamd: *z. over iets of iem.* -; *z. over zijn afkomst* -; *z. de oogen uit het hoofd* -, erg; *z. dood* -, in de allerhoogste mate; *z. voor iem.* -, schaamte gevoelen om hem.
Schamp (*schampschot, lichte wonde*), m. gmv.
Schamp'dek (*scheepst. loos dek naast de verschansing*), o. -dekken.
Schamp'pen (*van terzijde even raken*), de kogel heeft geschampt; zie Afschampen.
Schamp'per (*bits, scherp, hoonend*), bn. en bw.; -der, -st: *een - woord, -e taal*; - lachen, -heid (*bitsheid*), v. -heden; -en (*schamper iets zeggen*), hij -de, heeft geschamperd: *je bent een braaf man, schamperde hij*.
Schamp'paal (*wrijfpaal, schuurpaal voor 't vee in de weide*), m. -palen; zie Schurk.
Schamp'scheut (*schamper gezegde*), m. -en.
Schamp'schot (*schot, dat ter zijde afglijdt en licht wondt*), o. -schoten.
Schand, v. gmv.; zie Schande.
Schandaal' (*ergerlijk feit*), o. schandalen.
Schandaleus' (*schandelijk, aanstootelijk, ergerlijk*), bn.; -leuzer, meest -: *een - bedrijf, schandalig, dat aanstoot geeft*.
Schanda'lig (*schandelijk, schandaleus*), bn.; -er, -st: *een - lawaai, een - gedrag*.
Schandaliseeren (*schande, ergernis verwekken; belasteren, eerrooven; erg beschadigen*).
Schand'bankje, schan'de- (*in de oude school het bankje, waarop een weerbarstig of dom kind zitten moest*), o. -s; -bord (*krusttitel*), o. -en, ook: Schandebord; -daad (*afschuwelijk misdrijf, schandelijke daad*), v. -daden.
Schan'de, schand (*oneer, hoon*), v. gmv.: *met schade en - wordt men wijs* (De Gén.); *iets of iem. te - maken*, d.i. oneer aandoen.
Schan'dekoop (*spotgoedkoop*), bn. en bw.
Schan'delijk (*tot schande strekkend*), bn. en bw.; -er, -st: *-e voorstellen, een - gedrag; -e wreedheden; een -en dood sterven; de troepen gingen - op de vlucht; iem. - behandelen; alles is er - duur, zeer duur*.
Schand'merk (*schandteeken, b.v. een brandmerk*), o. -en; -paal (*paal, waaraan de boef te pronk werd gezet, ook, geeselpaal*), m. -palen, vero.; -schrift (*geschrift, dat iem. onteert*), o. -en; -teeken (*brandmerk*),

o. -s, -en, fig. onteerend teeken; -vlek, v. -ken: *hij is een - voor zijn familie*, d.i. strekt tot groote oneer; -vlekken (*oneer aandoen*), ik heb geschandvlekt: *zijn familie* -; *iems eer, iems goeden naam* -en, schandvlek aanwrijven -zuil (*gesch. zuil om te onteeren*), v. -en: *een - werd door de Sp. in 1568 in Brussel opgericht ter plaatse, waar het huis van Floris van Pallant I, (in hetwelk het Smeekschrift der edelen (1566) was opgesteld en dat tot den grond werd afgebroken, had gestaan: het was een marmeren pilaar met onteerend opschrift in vier talen*.
Schans (*mil. verschansing, hoog opgeworpen weermiddel, versterking, fort*), v. schansen.
Schans, v., zie Ommerschans.
Schans'graver (*maker v. e. schans*), m. -s; -kleed (*scheepst. lange jas, van hem, die bij nacht en guur weer op post staat of de wacht heeft op een schip*), o. -kleeren; -kori (*mil. rolronde, langwerpige mand, dienende om met zand of aarde gevuld, een borstwering of schans te versterken*), m. -korven; -looper (*lange, grofwolven zeemansjas, bij vuil weer gedragen*), m. -s: *de zeeman noemt den - ook Baaivanger en Wolkvanger*.
Schap (*plank in een keukenkast*), v. schapen: *de bovenste - , de onderste -*.
Scha'peborst, v. -en; -hout (*bovenstuk van een schapepoot*), m. -en; -kop, m. -pen; -leder, -leer, o. gmv., ook: Schapeneder en Schaapsle(der).
Scha'penbloem (*witte klaver*), v. -en; -boter (*boter van schapenmelk*), v. gmv.; -dief (*iem., die schapen steelt*), m. -dieven; -fokker (*iem., die schapen fokt of teelt*), m. -s; -hok (*-kooi*), o. -hokken; -kervel (*wilde kervel*), v. gmv.; -kaas (*kaas van schapenmelk*), v. gmv., (*voorwerp*), v. -kazen; -klaver (*klaverzuring*), v. gmv.; -markt, v. -en; -melk, v. gmv.; -ras, o. -sen; -scheerder (*iem., die de schapen van de wol ontdoet*), m. -s; -stal, m. -len; -vleesch (*nl. van schapen*), o. gmv.; -wei (*hwi van schapenmelk*), v. gmv.; -weide (*grasland voor schapen*), v. -n; -wol, v. gmv.; -wolkjes (*in rijen loopende, dunne witte wolstrepen aan den zomeravondhemel*), o. mv., ook: Schaapjes; -zuring (*wilde zuring*), v. gmv.
Scha'per (*schaapherder*), m. -s; meer: Scheper, spreekt; -shond, m. -en.
Scha'pevacht (*bereide wolhuid*), v. -en; -vel (*vel van een schaap*), o. -vellen; -vleesch (*vleesch van één schaap*), o. gmv.
Scha'pevlies (*de vacht van een schaap in haar geheel*), o. -vliezen, zie: Gulden en Vlies.
Schap'pelijk (*redelijk, jatsoenlijk, ordentelijk*), bn. en bw.: *een -e prijs; het - met iem. maken, niet te veeleischend zijn; de visch ziet er - uit, vrij goed; een - man*.
Schapr'a'de, schapraai' (*etenskast, proviandkast*), v. -raden, -raaien, gew.
Schapulier', o. -lieren, zie Scapulier.
Schar (*kleine platvisch*), v. -ren; ook, Scharre.
Schar'bier, o. gmv., zie Scharrebier.
Scha're (*menigte*), v. -n; ook: Schaar.
Scha'ren (*rangschikken, in de rij zetten*), ik schaarde, heb -schaard: *een leger in slagorde* -; ook, zich -: *de gasten schaarden zich om den feestdich*.

- Scha'ren** (vee in de schaarweide doen), men schaarde, heeft geschaard.
- Scha'ren**, in de spreekt. voor Schaarden.
- Scha'renslip**, —sliep (—slipper), m. —en, zie Schaarslijp; —slipper (iem., die mes-sen en scharen voor geld stijpt), m. —s.
- Scharla'ken** 1. (Fr. helderrood laken), o. gmv.: een tabbaard van —; 2. (helderrood), bn.: e. —toga; —koorts (uitslagziekte, hevige roodvonk met koorts), v. gmv.; —rood (zoo rood als scharlaken), bn.: —e opslagen, de —e kardinaalshoed, een —e toga.
- Scharla'kensch** (van scharlaken), bn.: een —e toga, een —e mantel.
- Scharmaai'en** (al zwaaiende heen en weer bewegen), ik heb gescharmaaid: de drinker kwam al —de nader. gmv.
- Scharmin'kel**, **schermink'kel** (lang en broodmager mensch; geraamte), m. —s.
- Scharmin'kelig** (als een scharmink), bn. en bw.: een —ventje; een inlander, —mager.
- Scharnier** (draaibare koppeling, b.v. van een deur aan den deurpost), o. —en; —gewricht (ontl. gewricht in het menschelijk of dierlijk lichaam, waarvan de beenderen in elkaar grijpen als een scharnier, b.v. het kniegewricht), o. —en.
- Schar'riebier**; **schar'bier** (schar, d.i. scherp of dun bier), o. gmv.
- Schar'bijter**, m. —s, zie Schallebijter.
- Schar'relaar** (brekebeen in zijn vak), m. —s.
- Schar'relbeenen** (korte en kromme beenen), o. mv.: de tak op zijn —.
- Schar'relbeenen** (moeilijk of strompelend loopen, d. i. met wijd van elkaar staande beenen), ik heb gescharrelbeend.
- Schar'relen** (eig. schraperen), ik heb gescharrelt: hij scharrelt, om aan den kost te komen, d. i. wroeten, haspelen, tobben.
- Schar'ren** (scharfelen, krabbelen), zij hebben gescharred: de hoenders — in het losse zand.
- Schat** (kostbaarheid van groote waarde, rijkdom, groote hoeveelheid goud of geld, have of goed), m. —ten; bij uitbr., groote massa kostbare voorwerpen: een — van boeken, schildertjen, oudheden; fig. een — van kennis, wijsheid, ondervinding; gezondheid is de beste —; ook, vleinaam: mijn —; mijn —je; —bewaarder (thesaurier, schatmeester), m. —s.
- Schat'ekster** (dierk. grauwe klauwier), v. —s.
- Scha'teren** (weerklinken, weergalmen), het schaterde, heeft geschaterd; ook: luidklingend lachen: de kinderen schaterden het uit van pret.
- Scha'terlach** (luidklingende lach), m. gmv.
- Scha'terlachen** (schaterend of luidkeels lachen), ik —lachte, heb geschaterlacht.
- Schat'graver** (iemand, die naar verborgen schatten graaft), m. —s; —kamer (vertrek, waarin schatten bewaard worden, inz. van een koning), v. —s; fig. het Woordenboek der Ned. taal is een — op taalgebied; —kist (geldkist; de openbare geldmiddelen, de financiën), v. —en; —kistbiljet (schuldbekentenis van minstens f 100, door de regeering uitgegeven voor niet langer dan een jaar, om in de geldbehoefte van 't oogenblik te voorzien), o. —ten; —kistbon, m. —s; —kistpromesse (schatkistbiljet van f 1000 aan den meestbiedende, met vooruitbetaalde rente), v. —n.
- Schat'lijster** (dierk. koperwiek), v. —lijsters.
- Schat'meester** (schatbewaarder), m. —s.
- Schatplicht'ig** (belastingsschuldig), bn.: Egypte werd in 969 — a. d. Kaliefen, cijnsbaar.
- Schat'rijk** (ongemeen rijk), bn.: e. —bankier.
- Schat'ten** (houden voor, meenen; taxeeren, waardeeren), ik heb geschat; ik schat hem 50 jaar oud; de waarde van den inboedel werd door deskundigen geschat op 10.000 gld.; zich gelukkig —, zich gelukkig rekenen; —ter (waarde-bepaler, taxateur), m. —s; —ting (waardeering; cijns, belasting), v. —en.
- Schat'tig** (als een schat, van groote waarde; fig. lief, aardig), bn. en bw.; —er, —st: wat een — kindje! dat hoedje staat je —.
- Schavee'len** (inschikken, opschikken, al schuivende plaats maken), ik schaveelde, heb geschaveeld: laat ieder wat —; zeew. het begint te; —, de wind ruimt, fig. het wordt al beter; de zeilen —, richten; fig. voor iets —, zorgen, voor iem. —, in de bres springen; verder: schurende slijten, bederven: dat touw schaveelt; ook, Schavielen.
- Scha'veling** (schaafkrul, schaafsel), m. —en.
- Scha'ven** (gladmaken met een schAAF), ik heb geschaafd: een plank —, luidden —; fig. beschaven, verbeteren: aan dien knaap valt nog heel wat te —.
- Scha'vergoeding** (vergoeding van geleden schade), v. —en; ook: Schade—.
- Scha'verhaling** (schadeverhaal, schade-terughaling, schadevergoeding), v. —en.
- Schavot'** (stellage, inz. tot uitoefening der lijfstraffelijke rechtspleging), o. —ten: het — bestijgen, op het — sterven; —kleur (donkerroode kleur, bloedkleur), v. gmv. vero.
- Schavot'teren** (op het schavot een straf doen ondergaan; fig. erge schande aandoen).
- Schavuit'** (schelm, boef, deugniet), m. —en.
- Schavuit'streek** (misdrif, schelmerij), m. —streken; —stuk (schelmstuk), o. —ken.
- Sche'del** (hersenspan, hersenkas; kruin, hoofd), m. —s; —beenderen, o. mv.; —hoor (trepaneerboor), v. —boren; —breuk (breuk of spleet in de hersenspan), v. —en; —leer (leer, volgens welke men uit den vorm van den schedel iemands eigenschappen, karakter, wil, neigingen kan leeren kennen), v. gmv.; —meting (het meten van den schedel), v. —en, zie Bertillonage.
- Sche'delplaats** (Golgotha), v.; zie Matth. 27: 33.
- Sche'delpunt** (kruinpunt, zenith), o. —en.
- Schee'de**, **schee** (koker), v. scheeden, scheeden: de — van een sabel, mes, bajonet, enz.
- Scheef** (verwant met schijf; houtachtig stukje van den hennep- of vlasstengel), v. scheeven.
- Scheef** (niet recht, schuin), bn. en bw.; scheever, scheefst: dit meisje groeit —; fig. verkeerd: een scheeve voorstelling van iets geven; —been (persoon met kromme of scheeve beenen), m. en v. —en; —hals (scheefnek), m. en v. —halzen; —hoek (meetk. parallelogram met scheeve hoeken), m. —en; —nek (iem. met een scheeven nek), m. en v. —ken; —neus (iem. met een scheeven neus), m. en v. —neuzen; —oogig (met scheeve oogen), bn.: de Japanners en Chinezen zijn —.
- Scheel** (deksel), o. scheelen: het — van een doodkist; spreekw. Daar en is geen potteken, of er past een —ken op, Vl.: iedere man kan wel een vrouw krijgen.
- Scheel** (geschild); o. schelen. vero.
- Scheel** (scheef- of dwarsziend), bn. en bw.; scheler, —st: een — oog, een — meisje; die

man kijkt —, d.i. schuin uit; zegsw. ik wil geen schele oogen maken, jaloezie opwekken; iets met schele oogen aanzien, zie Oog.

Schee'len (scheiden; reinigen, schoonmaken), ik heb gescheeld: het haar —; darmen —.

Scheel'oog (persoon, die scheel ziet), m. en v. —en; —**zien** (het met schele oogen zien), o. gmv.; —**ziende** (iem., die scheel ziet, volkst. schele), m. en v. —n.

Scheen (voorzijde v. h. onderbeen; scheenbeen), v. schenen; zegsw. hij liep een blauwe —, eig. hij stiet zijn scheen, hij werd door het meisje afgewezen; —**been** (ontl. been, aan de voorzijde van het onderbeen gelegen), o. —beenderen; —**stuk** (deel v. h. harnas, reikend v. d. knie tot den enkel), o. —ken.

Scheep, b.v.: te —, aan boord; hij gaat —; zegsw. die — is, moet varen, men moet geen werk laten steken.

Scheep'ieschelling (oude zilvermunt met een scheepje er op, waarde: 30 cts.), m. —en.

Scheep'gaan (te scheep gaan, zich inschepen, aan boord gaan), ik ging —, ben —gegaan.

Scheep'rijk (vol schepen), bn.: ons — **IJ** (Vondel); de —rijke havens van Rotterdam.

Scheeps'aandeel (aandeel in een schip of een reederij), o. —en; —**afuit** (onderstel van een scheepskanon, rolpaard, kanonslede), v. —en; —**behoefden** (alles, wat tot de uitrusting van een schip behoort, inz. levensmiddelen), v. mv.; —**beschuit** (harde beschuit voor de manschap), v. —en; —**bewijs** (bewijs van eigendom v. e. schip), o. —zen; —**blok** (hijsschlok), o. —ken; —**houw** (het bouwen of timmeren v. schepen), m. gmv.

Scheeps'houwkundig (kennis hebbende van het bouwen van schepen), bn.; —**houwkundige** (persoon, die kennis heeft van scheepsbouw), m. —n; —**houwkundig-ingenieur**, m. —s; —**houwmeester** (ingenieur, meester in den scheepsbouw), m. —meesters.

Scheepsch (betrekking hebbende op een schip of op de zeevaart), bn.: geen —verstaan, geen kennis van de zeevaart hebben, de taal der matrozen niet verstaan; op zijn groot—, zooals rijke lieden leven, reizen, enz., z. ald.

Scheeps'dokter (arts op een zeeschip), m. —s; —**gelegenheid** (reisgelegenheid met een schip, ook: gelegenheid, om iets per schip te verzenden), v. —heden; —**jongen** (leerling-matroos), m. —s; —**journaal** (dagregister, dat de schipper of gezagvoerder verplicht is te houden), o. —nalen; —**kaak** (zebeschuit), v. —kaken; —**kameel** (twee lichters, met kettingen verbonden, waarmede schepen over ondiepten enz. gebracht worden), o. —en, zie Kameel; —**kapitein** (gezagvoerder ter zee, zie ald.), m. —s; —**klerk** (aspirant-officier van administratie), m. —en; —**kok** (marine: de kok, die voor 't volk d. i. de minderen kookt), m. —s; —**kompas** (cilindervormige, 4 cM. hooge, van binnen witgeverfde koperen doos met zeer beweegbare, op een fijne spil draaiende, magneetnaald), o. —sen: de Nederlanders hebben de verdeling der kompasroos in 32 streken ingevoerd; zie K. om pas.

Scheeps'kost (kost der bemanning), m. gmv.; —**lading** (de goederen, die vracht als lading v. e. schip), v. —en; —**last** (in schipperstaal een lading van 2000 KG.), m. —en; —**makelaar** (cargadoor), m. —s; —**papieren** (de identiteitsbewijzen enz. die aan boord moeten zijn), o. mv.; —**raad** (raadpleging door een gezag-

roerder, van officieren en de voornaamste scheepsgezellen), m. —raden; —**recht** (recht, zooals dat aan boord van schepen gedaan wordt), o.; zegsw. driemaal is —, alle goede zaken driemaal; —**roeper** (grootte spreekhoorn, bij het praaien in gebruik), m. —s; —**ruimte** (tonnenmaat van één of meer schepen tot vervoer van goederen), v. gmv.; —**strijd** (zeegevecht), m. —en; —**term** (woord, uitdrukking, zegswijze eigen aan het scheepsvolk, schippersterm; ook, naam van eenig deel van het schip), m. —en.

Scheeps'timmerman (werkman op een scheepswerf), m. —lui, —lieden; —**timmerwerf** (plaats voor scheepsbouw), v. —werven; —**ton** (inhoudsmaat voor schepen), v. —tonnen: een — voor de binnenvaart is 1 M³, een — voor zeeschepen of register-ton, 2.83 M³; —**tuig** (scheepstoebehoren), o. gmv.; —**verband** (—hypothek), o. gmv.; —**victualie** (levensmiddelen aan boord), v. —liën; —**volk** (de gezamenlijke matrozen op een schip), o. gmv.; zie: Equipage, Pikbroek, Janmaat, Jantjes; —**voogd** (zeekapitein), m. —en; —**want** (takelage v. e. schip), o. gmv.; —**werk** (arbeid aan boord v. e. schip), o. gmv.

Scheep'vaart (het varen per schip), v. gmv.: op de Waal is veel —, riviervaart; de — langs onze kusten, zeevaart; —**vaartakte** (gesch. akte van Navigatie in 1651 door Cromwell uitgevaardigd in 't belang v. d. Engelsche zeevaart), v. gmv.; —**vaartkunde** (alle kennis, die noodig is om een schip over zee te brengen), v. gmv.; —**vaartverkeer** (het gaan en komen van schepen, scheepvaartbeweging), o. **Scheer** (aandr. klip of zandbank, die in twee ver uitstekende punten, evenals een gepende schaar, in zee uitloopt, b. v. aan de kust van Scandinavië en Finland), v. soheten.

Scheer'bekken (barbiersbekken), o. —s.

Scheer'der (iem., die van scheren zijn beroep maakt), m. —s, zie: Barbier en Schapenscheerder.

Scheer'doek (doek, die bij het scheren over schouders en borst gelegd wordt), m. —en; —**doos** (doos met benodigdheden voor het scheren), v. —doozen; —**kwast** (kwastje, om in te zeepen), m. —en.

Scheer'en (plantk. plant uit de familie der waterkaarden), v. mv.: — vindt men in ondiepe, stilstaande wateren, waarin ze drijftillen of kraggen vormen.

Scheer'ling (schermbloemige plant, gevelkte scheerling of dollekervel, erge giftplant), v.

Scheer'mes (mes tot het scheren van baard of knevel), o. —messen; —**riem** (riem, waarop het scheermes wordt aangezet of gescherpt), m. —en; —**spiegel** (kleine spiegel, waarvoor men zich scheert), o. —s; —**water** (lauw water, om den baard in te zeepen), o. gmv.; —**winkel** (barbiersaffaire), m. —s; —**zeep** (sterk schuimende barbierszeep), v. gmv.

Scheg, scheg'ge (scheepst. kromhout tot steun van den boegspriet), v. scheggen.

Schei (scheiding in het haar), v. —en.

Schei'boter (boter van de melk eener koe, die pas in de wei is), v. gmv. — houdt het midden tusschen hooi- en grasboter.

Scheid'baar (gescheiden kunnende worden; spraak. bij de vervoeging in hoofddeelen te scheiden), bn.: een —bare samenstelling, b. v. a' demhalen, goed'keuren, dood'schieten, voor'zeggen.

- Scheid'brief** (Bijb. brief, waarin een Israëliet destijds zijn vrouw deed weten, dat hun huwelijk ontbonden was en dat zij kon gaan, Deut. 24: 1), m. —brieven.
- Scheid'den** (verwijderen), ik scheidde, ik heb en het is gescheiden: het kaf van het koren —, het hoofd van den romp —; fig. het kwade van het goede —; een rivier, een gebergte kan twee landen —, splitsen; een kamer door een beschot in tweeën —, deelen; een boedel —, deelen, regelen; de vergadering is gescheiden, uiteengegaan; uit het leven —, d. i. sterven; ook wederkeerend, zich —: hier — zich onze wegen, uit elkaar loopen; als zn. o.: bij het — van de markt leert men de kooplui kennen, eindigen.
- Scheid'ding** (het scheiden, het gescheiden-zijn; ook, scheikijn, grenstijn), v. —en: — van ziel en lichaam; onze — zal niet voor eeuwig zijn; een — tusschen twee akkers, greppel; een rivier is vaak een — tusschen twee rijken; —inkje (kleine scheiding), o. —s.
- Scheid'ing van tafel en bed** (rechtst. rechterlijke opheffing der samenleving van twee echtgenooten), v. gmv.
- Scheid'paal** (grenspaal), m. —palen.
- Scheids'gerecht** (gerecht van scheidslieden of arbiters), o. —en, b.v. het — te 's-Gravenhage: college van deskundigen, waarvoor de groote mogendheden als ook de kleinere staten hun staatkundige geschillen ter beslissing brengen; —man (twistbeslechter, middelaar), m. —lieden, zie: Scheidsrechter, Arbitrator; —muur (tusschenmuur), m. —muren; —rechter (iem., die een geschil heeft te beslechten, arbiter), m. —s; —rechterlijk (van of door één of meer scheidsrechters), bn.: een —e beslissing, zie Arbitraal; —vrouw (middelaarster), v. —en.
- Schei'grep** (slootje tusschen twee akkers), v. —greppen; zie Grep.
- Scheik** 1. (de gewone predikant in de moskee), m. —s: elken Vrijdag moet de — een preek houden na den dienst; 2. —oel-Is'lam, m., zie Groot-Mufti; 3. (dorpshoofd bij de Bedoënen), m. —s; (sch = sj), ook Sjeik.
- Schei'kunde** (chemie, wetenschap v. d. stofelijke verscheidenheid der lichamen), v.: analytische —, leer v. d. ontbinding der bestanddeelen; organische —, anorganische —; —kundig, bn. en bw.: een — onderzoek; —e teekens, b.v. C. voor Carbonium (koolstof), Mn. voor Manganium, Mg. voor Magnesium, enz.; een — laboratorium, zie ald.; een —e verbinding; iets — onderzoeken, — ontbinden; —kundige (chemicus), m. —kundigen; —kunst (de practijk der chemie), v.
- Schei'lijn** (grenstijn, —linie), v. —lijnen; —muur (grensmuur), m. —muren; —sloot (sloot ter afscheiding van perceelen), v. —slootten; —teeken (spraak. leesteeken, komma, punt, enz.), o. —teekens, zie Punctuatie; —vocht (koningswater), o. gmv; —weg (tusschenpad, deelpad), m. —en.
- Schel** (bel, klokje), v. schellen; —letje, o. —s.
- Schel' elektrische'** (werktuigje, in 1853 uitgevonden door Miraud), v. —schellen: de — werkt door een electro-magneet.
- Schel** (schil, vlies), v. schellen: zegsw. de —len zullen hem van de ooggen vallen, hij zal tot inzicht van de waarheid komen, Hand. 9: 18; zie Schil.
- Schel** (helder van geluid, hoog klinkend), bn.
- en bw.; —ler, —st: een — gestuit; —heid (scherpe klank), v. gmv.: de — van de stem eener nonna; de — der spoorfluit.
- Schel'de** (aardr. e. hoofdriever in ons land, in Zeeland), v. gmv.: de Ooster—, de Wester—.
- Schel'den** (smadelijke ook wel hoovende woorden tegen iem. uitzen; tierzen, uitvaren), ik schold, heb gescholden: op iem. —, op de regeering —; zie Uitschelden.
- Scheid'naam** (schimpnaam), m. —namen.
- Scheid'woord** (schimpwoord, beleedigend woord, spotnaam), o. —woorden.
- Schel'eend** (klapper of kwaakeend), v. —en.
- Sche'len** (verschillen), het heeft gescheeld: dat scheidde niet veel; er scheelt u? d. i. haperen; wat scheelt u? d. i. deren; het scheelt hem in 't hoofd, hij is niet recht wijs.
- Schelf**, **schel've** (hooihoop), v. schelven.
- Schelf'zee** (aardr. de Roode Zee, om het schelf of riet, dat er hier en daar in groote hoeveelheden groeit), v. gmv.: het strand der —.
- Schel'klinkend** (een schellen klank gevend), bn.: —er, —st: fig. —e titels, —e lof.
- Schel'knop** (knop van een huishel), m. —knoppen; —koord (afhingend koord aan een kamer- of gangschel), o. —koorden.
- Schel'kruid** (plantk. stinkende gouwe), o. gmv.
- Schel'lak** (bruinachtig vernislak), o. gmv.
- Schel'len** (bellen), ik heb gescheld: de meid — om thee water; er is gescheld.
- Schel'len** (van de schil ontdoen), ik —de, heb —scheld, hetzelfde als Schillen: een appeltje —; aardappels —, zie Jassen.
- Schel'lenboom** (muziektoestel), m. —en: de — is een standaard met klingelende schellen. vero.
- Schel'ling** (oud zilverstukje van zes stuivers), m. —en, zie: Baker—, Roosjes—, Scheepjes—; —linkje, o. —s, zegsw. op het schel-linkje zitten, in den ouden (Amst.) schouwburch, op de goedkoopste plaats.
- Schel'luidend** (schelklinkend), bn.: —er, —st.
- Schelm** (bedrieger, deugniet, fig. guit), m. —en: —en en gauwdieven; arme —! drommel; —pje (guitig, schalksch kind), o. —s; —achtig (als of als van een schelm), bn. en bw.; —er, —st: een — gezicht, een —e daad; —te werk gaan; fig. snaaksch, guitachtig; —enpak (een troep schelmen), o. gmv.; —enroman (roman, waarin schelmen de hoofdpersonen zijn), m. —romans, zie: Picaresk en Picaro.
- Schelmerij'** (grove bedriegerij), v. schelmerijen; ook, Schelmstuk.
- Schelm'sch** (schelmachtig), bn. en bw.; —er, meest —: een paar —e ooggen; er —uitzien; ook, guitachtig, snaaksch, als een schelmpje.
- Schelm'stuk** (schelmerij, schandelijke daad, eerloos bedrijf), o. —stukken.
- Schelp** (schaal van eenig weekdier), v. —en: een mossel—, een oester—; ook, wat op een schelp gelijkt: oor—; zegsw. in zijn — krutpen, zie Schulp.
- Schelp'aarde** (mengsel van koolzure kalk en klei, dat als mest gebruikt wordt), v. gmv.
- Schelp'dier** (dierk. weekdier, in een schelp levend, schaaldier, b.v. een mossel), o. —dieren.
- Schel'pengerecht** (in oud-Athene het scherpengerecht), o.; zie ook Ostracisme.
- Schelp'kalk** (kalk uit schelpen gebrand en daarna gebluscht), v. gmv.
- Schelp'net** (net, waarmee schelmpjes gevischt worden), o. —netten.

- Schelp'visscher** (man, die schelpen vischt), m.; ook, *Schelpenvisscher*.
- Schel'trompet** (klaroen), v. —trompetten.
- Schel'luw** (scheef, scheel, verdraaid, verurongen), bn. en bw.: *het — trekken van hout; —te (scheefheid)*, v. gmv.
- Schel'ven** (tot een schelf opzetten), ik heb gescheld: *het hoot —; het graan —, tassen*.
- Schel'visch** (dierk. bekende visch onzer Noordzee), m. —visschen; (als stofnaam), v. gmv.
- Schel'vischduivel** (dierk. pitvisch), m. —s.
- Schel'vischoog** (eig. oog van een schelvisch; fig. dof, uitpuilend oog), o. —oogen.
- Schel'vischvangst** (kustvisscherij soms met e. lijn v. 500—1000 M. vol snoeren met angels, waaraan aas van garnalen en kleine visch), v.; zie *Beug*.
- Schel'wortel** (plantk. schelkruid), v. gmv.
- Sche'ma** (schets, kort overzicht, voorbeeld, model), o. schema's: *een — uitwerken*.
- Schema'tisch** (schetsmatig, als schets, als overzicht), bn. en bw.: *een — tekening*.
- Sche'mel** (voetendankje), m. —s; zie *Schamel*.
- Sche'mer** (schemering), m. gmv.: *wij zitten in den —, d. i. tusschen licht en donker; —achtig*, bn.; —er, —st: *een — licht; —avond* (deel v. d. avond, waarin de schemering valt), m. —en; —donker (halfduister), bn., als zn. o. gmv.: *in het — zitten*.
- Sche'meren** (mat of flauw schijnen van 't daglicht: in den schemer zitten), het heeft en wij hebben geschemerd.
- Sche'merig** (duister, onklaar), bn. en bw.; —er, —st: *een — licht; de lamp brandt —*.
- Sche'mering** (toe- of afnemend daglicht), v. —en: *de morgen—, de avond—*.
- Sche'meringscirkel** (sterrenk. denkbeeldige cirkel, 16° beneden den horizon; als de zon zich in den — bevindt, begint des morgens of eindigt 's avonds de sterrenkundige schemering), m. —s.
- Sche'meringsvlinder** (dierk. vlinder, die in de schemering vliegt, meest grijs, geel of bruin), m. —s: *de doodshoofdvlinder is een —*.
- Sche'merlamp** (kamerlamp met zacht licht, om bij te schemeren), v. —en; —licht (licht der schemering, zwak licht), o. gmv.; —tijd (tijd der schemering), m. gmv.
- Schend'briel** (brief vol laster), m. —brieven.
- Schend'brok** (lasteraar), m. en v. —brokken.
- Schend'den** (den. van schande: schande aandoen, bederven, schaden), ik schond, heb geschonden: *boomen of gewassen —, een standbeeld —, een kunstwerk —, het volkenrecht —, een tractaat —, het briefgeheim —; wij is van de pokken geschonden; iems eer, goeden naam —; een belofte, een eed —, de neutraliteit —, verbreken; iems vertrouwen —, misbruiken; den Sabbat —, een graf —, onteeren; een kerk —, het heilige —, ontheiligen, ontwijden; —er (hij, die schendt)*, m. —s; —ster, v. —s.
- Schenderij'** (het schenden, in samenst.), v. —en.
- Schen'dig** (schandelijk), bn.; —er, —st: *een — bedrijf, onteerend; een — stuk, eerroovend; een — landverraad, gemeen*.
- Schen'ding** (het schenden, zie ald.), v. —en.
- Schen'schrift** (schimpschrift), o. —en.
- Schend'tong** (lasteraar), m. en v. —tongen.
- Schenk**, m. —en; zie *Schink, Schenkel*.
- Schenka'ge** (schenking, geschenk), v. —s.
- Schenk'blad** (presenteerblad), o. —bladen.
- Schen'bord** (Vl. houten schenkbld), o. —en: *Veria, met het — in de hand staande (V. Lov.)*
- Schen'kel, schin'kel** (knook, dijbeen van menschen en grootere dieren), m. —s; —vleesch (vleesch van den schenkel van een dier inz. ham), o. gmv.
- Schen'ken** 1. (ten geschenke geven, ook, kwijtschelden, verder: laten behouden, geven, toestaan), ik schonk, heb geschonken: *iem. iets — op zijn verjaardag, zie Geschenk; iem. zijn vertrouwen, zijn hart, zijn achting, zijn vriendschap, zijn hand —; iem. een kleine schuld —, een knaap eenige straf —, iem. het leven —, iem. genade —, iem. de vrijheid —; 2. (overgielen, inschenken), ik schonk, heb geschonken; —er (hij, die wijn enz. inschenkt)*, m. —s: *Bijb. de — kwam vrij, de bakker werd gehangen, zie Gen. 40: 21, 22, deze uitdrukking wordt gebruikt om tot drinken aan te moedigen; verder: God is de — van alle goeds, geveer; —kan* (grote kan, om er water, bier, enz. uit te schenken), v. —nen; —ketel (theeketel), m. —s; —ster (vr. schenker), v. —s.
- Schen'king** (gift, gave van vast goed of van kapitaal), v. —en: *een — met de warme hand, terwijl men nog leeft; — bij overlijden, zie Legaat; een akte van —, wettelijke overdracht van geschonken goederen*.
- Schen'nen** (schande aandoen), ik schon, heb geschonnen: *het recht —, een heiligdom —, de —de hand aan iets slaan; meer: Schenden, zie ald.*
- Schen'nis** (onteering, ontheiliging), v. gmv.; zie: *Heilig—, Majesteits—, Sabbats—*.
- Schep** (een schepper vol), m. scheppen: *een — kolen, schopvol; fig. een — vreemdelingen, menigte; dat kost me een — geld, veel*.
- Schep'bord** (plank aan het rad van een watermolen of aan een scheprad), o. —borden.
- Sche'pel** (0.1 HL., inhoudsmaat voor droge waren), o. schepels: *een — rogge*.
- Sche'peling** (iem., die op een schip vaart, met uitzondering van de passagiers), m. en v. —en; voor het v. ook —e.
- Sche'pelsmand** (mand, die een schepel inhoudt), v. —en; —zak, m. —zakken.
- Sche'pen** (lid der vroedschap, wethouder, destijds ook rechter), m. —en, vero.: *schout en —en, het voormalige stadsbestuur; zegsw. de jongste — wijst het vonnis, d. i. de jongste geeft de beslissing of oplossing, bij uitbr. de kinderen willen de beslissing geven: de jongste — moest het eerst vonnissen*.
- Sche'pen** (inschepen), ik schepte, heb gescheept: *aardappelen —, granen —*.
- Sche'penbank** (oudtijds rechtbank, gevormd door schepenen), v. —en; —brief (lastbrief voor schepenen), m. —ven; —dom (college van schepenen, hun waardigheid), o. gmv.; —kamer (hun vergaderzaal), v. —s; —recht (rechtsbedeeling in de Frankische landen door schout en schepenen), o.: *het — verdrong langzamerhand het Aasdomsrecht*.
- Sche'per** (schaper, schaapherder), m. —s.
- Schep'net** (net met steel, om visch b.v. uit bun of kaar te scheppen), o. —netten.
- Schep'pen** (putten, opscheppen), ik schepte, heb gescheept: *een emmer water —; soep op een bord —, met een lepel er op doen; meel uit een bak of zak —; fig. moed —, adem —, behagen —, d. i. tot zich nemen, in zich gevoelen; Bargoensch: bij het vechten de tegenpartij met den nek opvangen en over zijn hoofd werpen*.

Schep'pen (uit niet voortbrengen), hij schiep, heeft geschapen: *God schiep hemel en aarde*; ook, doen ontstaan: *nieuwe woorden* —.

Schep'pend (makend, vormend), bn.: de — *verbeelding van een kunstenaar, dichten is — e arbeid*, verg. Scheppen.

Schep'per 1. (de Godheid, God), m. gmv.: *God is de — van hemel en aarde*; 2. maker, vormer; vooral van voorwerpen van kunst: de — *van het paleis van justitie te Brussel*; 3. tot-stand-brenger: *Bismarck is de — van de grootste politieke synthese dezer eeuw* (Van Deyssel), in deze twee bet. ook meerv. —s, evenals in de volgende: iemand die schept, al wat dient om te scheppen.

Schep'ping (de daad van scheppen; het geschapene), v.: de — *der wereld*, het maken uit niet van hemel en aarde; de — *van een kunstwerk*; ook: het hee!al: *heel de — looft den Heer; de heer der —*; verder: kunstwerk, b.v. de — *en van een dichter, de — en van een componist*, z. Creatie.

Schep'pingsboek (Bijbel. het eerste boek, openend met de schepping der wereld, nl. Genesis), o. gmv.; — **geschiedenis**, v. gmv.; — **kracht** (vermogen, om te scheppen, ook fig. van een kunstenaar), v. gmv.; — **verhaal** (het Bijbelsch verhaal over de schepping der wereld), o. gmv.; — **vermogen** (het vermogen, om te scheppen, —kracht), o. gmv.

Schep'rad (werktuig, bestaande uit een rad met schoepen), o. —raden, —raden: het — *van een raderboot, van een watermolen, van een stoomgemaal*, enz.

Schep'sel (geschapen wezen, dier, mensch), o. —en, —s; zie Medeschep'sel.

Schep'ter (rijksinsigne: koningsstaf, heerschersstaf), m. schepters; den — *zwaaien*, heerschen, men leest: *schepter of septer*.

Schep'vat (voorwerp, om water te scheppen, hoostat, pats), o. —vaten.

Sche'ren 1. (glad of kaal snijden), ik schoor, heb geschoren: *de schapen* —, hun de wol afknippen: *den baard* —, afscheren; *een heg* —, snoeien; *het laken* —, om het te ontdoen van de fijnharige pluizen; 2. (rakelings doen gaan, ook, strijken langs), ik scheerde, heb gescheerd: *een steentje langs het water* —; *de zwaauw scheert het watervlak*.

Sche'ren (spannen, de draden van het kettinggaren door de kammen heen op den weefboom spannen), ik scheerde, heb gescheerd: *scheepst. een lijntje* —, *een touw* —.

Scheri (stuk van een aarden of glazen voorwerp), v. scherven: *het glas viel aan scherven*; zie ook Diggel.

Sche'ring (het scheren; afleid. van scheren, spannen: kettingdraad), v. —en: — *en inslag*, de bestanddeelen van een weefsel; fig. zie Inslag.

Scherlei' (zeker kruid), v. gmv.; ook: Scharlei.

Scherluin' (schelm, guit), m. —luinen; ook: Scharluin: *een — van een jongen*.

Scher'm (draagbare afschutting), o. —en: *een regen* —, *een tocht* —, *een vuur* —, *een zonne* —, zie ald.; tooneel: tooneelgordijn, ook, coulisse: fig. *achter de — en blijven*, zich achteraf houden; *achter de — en zien*, den werkelijken toestand kunnen waarnemen; *zich achter de — en houden*, een ander voor zich iets laten afdandelen of doen; verg. Coulisse.

Scher'm (plantk. zekere bloeiwijze), o. —en;

— **bloemigen** (planten, wier bloemen een scherm vormen, b.v. de scheerling), v. mv.

Scher'm'degen (degen, om mee te scherpen), m. —degens; zie Floret.

Scher'men (een degen hanteeren volgens de regels der schermkunst; ook andere wapens, b.v. een bajonet), ik heb geschermd, verg. Pareeren: *hij leert* —; zegsw. *in den wind* —, fig. zijn meening verdedigen met groote woorden, zwetsend v. d. zaak afwijken; *met woorden* —, ijdele woorden zeggen; *in het wild* —, over allerlei bijzaken spreken, niet over de zaak zelf; — **er** (iemi., die scherm of de kunst van scherpen verstaat), m. —s; — **handschoen** (leeren handschoen bij 't scherpen gedragen), m. —en; — **kunst** (de kunst van het scherpen), v. gmv.: de — *beoefenen*, de — *verstaan*; — **les** (onderricht in het scherpen), v. —lessen; — **masker** (masker van ijzerdraad, dat bij 't scherpen gedragen wordt), o. —s; — **meester** (leermeester in de schermkunst), m. —s, zie Prevot; — **vereniging** (—club), v. —en; — **zaal** (zaal tot oefening in het scherpen), v. —zalen.

Scher'mer (aardr. naam van een meerpolder in N.-H.), v. gmv.

Scher'min'kel (scharminkel), m. —s.

Scher'm'kwal (dierk. neteldier met prachtig blauw parapluvormig scherm), v. —kwallen.

Scher'mut'selen (met kleine benden en ongeregeld vechten zonder beslissing), men schermt'selde, heeft geschermt'seld; — **iug** (klein, onbeduidend gevecht), v. —en.

Scherp (goed snijdend), bn. en bw.; — **er**, — **st**: *een — mes*; fig. *een — rocht*, bijtend; *een — e wind*, koude; *een — woord*, bits; — **e critiek**, streng; *een — e pen*, vinnig; *een — geluid*, snijdend; *een — e hoek*, zie Scherphoekig; bij overdr. *de — e kant van een tafel*, punt.

Scherp (kogels, schroot, gekapt lood), o. gmv.: *een kanon met — laden*, *met — schieten*.

Scherp (scherpe zijde of kant), o. gmv.: *het — van een mes*, *het — van een sabel*; *een paard op — zetten*, de kalkoenen der hoefijzers scherp of spits maken.

Scher'pen (scherp maken, slijpen, wetten, aanzetten), ik heb gescherpt: *een mes* —, *een sabel* —, *een molensteen* —, zie Billen; fig. *het verstand*, *het oordeel* —, *wetten*; *het oog* —; *kegelen*, *schieten scherp* het oog, oefent; *zeew. de wind begint te —*, uit een verkeerden hoek te waaien, tegen te loopen.

Scherphoe'kig (met scherpe hoeken d. i. met hoeken, kleiner dan 90°), bn.: *een — e driehoek*; verg. Stomphoekig.

Scher'ping (het scherpen), v. —en: *de — van een bijl*, *van een mes*, enz.; fig. — *van het oordeel*, *van het gehoor*, *het gezicht*, enz.

Scherp'kort (spraak. met een korten doch niet doffen klank), bn.: *de — e a, e, o, b.v. in pad, bed, schot*; ook, Onvolkomen.

Scherp'lang (spraak. met een langen en duidelijken klank), bn.: *de aa, ee, oo, uu, b.v. in paard, peer, roos*, enz.; ook: Volkomen.

Scherp'rechter (beul, meester van den scherpen zwaarde), m. —s.

Scherp'schutter (iemi., die uitstekend schiet), m. —s; — **schuttersbond** (vereniging van scherpschutters), m. —en.

Scherp'snijdend (zeer scherp van snede), bn.: *een — mes*, vinnig; *een — zwaard*.

Scherp'te (scherpheid), v. gmv.: *de — van*

- een mes; fig. de — van het gehoor, de — van het gezicht, de — van het verstand.
- Scherpziend** (scherp ziende; een scherpzinnig hebbende), bn.: een — oog; de — e arend; fig. een — e geest, schrandere.
- Scherpzinnig** (schrandere vernuftig), bn. en bw.; —er, —st: een — denker; — antwoorden.
- Scherps** (boert, spotternij), v. gmv.: het was slechts —, dat is geestige —, geen — verstaan; nu, alle — ter zijde, de zaak ernstig opgevat.
- Scherpsen** (boerten, jokken), ik heb gescherpst: zegsw. niet met zich laten —, spotten.
- Scherpsend** (niet in ernst, doch voor de grap), bn. en bw.: — e taal; hij zei het —.
- Scherpsenderwijs, —wijze**, bw.: hij sprak —, op de wijze van iemand, die schertst.
- Scherpsen** (brokkelen, afbrokkelen, afschijferen), het is gescherfd: die kan begint te —.
- Scherpsengerecht** (gesch. ostracisme), o. gmv., zie ook Schelpengerecht.
- Scherpsand** (muz. schertsend, luimig voor te dragen), bw.; lees: skert-san'doo.
- Scherpszo** (muz. luimig, schertsend midden-deel eener sonate), o. scherzi; lees: skert' soo.
- Schets** (vluchtige teekening, ontwerp; korte beschrijving), v. —en: een ruwe —; —en uit de geschiedenis; een levensschets.
- Schetsboek** (boek van een schilder, om er schetsen in te maken), o. —boeken.
- Schetsen** (in schets maken), ik schetste, heb geschetst: een landschap —, een portret —; fig. iems karakter —, beschrijven.
- Schetseren** (schaterend klinken, b.v. van trompetten), het heeft geschetterd: zij heeft een — de stem; fig. luid spreken, ook, bluffen.
- Scherpsken** (zijn zeukende leden wrijven), ik heb gescheukt: de koeien — zich aan den wrijfpaal; verg. Schurken.
- Scheurpaal** (wrijfpaal), m. —palen.
- Scheur** (barst, kloof, reet, spleet), v. —en: een — in een pantalon, plaats waar ze gescheurd is.
- Scheuralmanak**, m. —ken; zie: Scheurkalender en Duik Almanak.
- Scheurbuik** (ziekte, zich kenmerkend door gezwollen tandvleesch, vooral onder matrozen, als gevolg van het niet gebruiken van plant-aardig voedsel), v. gmv.
- Scheurdwang** (wettelijke verplichting in ons land om een gedeelte wei- in bouwland om te zetten), m. gmv.
- Scheuren** (rijten, een scheur maken, ook, een scheur krijgen, bersten; wei- in bouwland omzetten), hij scheurde, hij heeft of het is gescheurd: iem. iets uit de handen —, rukken; papier, linnen —; de grond scheurt van de droogte in den zomer, splitst; die muur begint te —; weiland — d. i. het grasland omploegen; zich —: z. uit de armen zijner gade —, losrukken, b.v. om naar het front te gaan; —ing (het scheuren, scheiding, splitsing), v. —en: de — van het Joodsche rijk onder Roboam, zie: Israël en Juda; fig. een — in de kerk aanrichten, verdeeldheid, zie Scheurmaker; de — van een weiland: (het omzetten van dat wei- in bouwland), v. gmv.: er is vrijwillige en gedwongen —, (zie Scheurdwang).
- Scheurkalender** (almanak, bestaande uit 365 of 366 losse blaadjes, tot een blokje vereenigd, van welke men er elken dag één afscheurend verwijderd), m. —s.
- Scheurmaker** (iemand, die zich afscheidt van de R.-K. kerk, omdat hij weigert het kerkgezag te erkennen), m. —makers; ook, Schismatiek.
- Scheurpapier** (waardeloos papier), o. gmv.
- Scheurwet** (wet betreffende het scheuren van weiland), v. gmv.
- Scheut** (verwant met schieten: loot, willooper aan een plant; het snel omhoog- of opgroeten; een hoeveelheid, die uit een flesch of kan wordt gegoten), m. —en: een wortel-; de jongen heeft dit jaar een heele — gekregen; een —je water, wijn, azijn ook, scheepst. — geven, schotgeven, vieren, botgeven; ge-neesk. een — in den rug krijgen, een snelopkomende en weer verdwijnende pijn; zie ook Schimpscheut.
- Scheutig** (flink opgeschoten, slank, rijzig), bn.; —er, —st: zij is — van gestalte; fig. oom was erg —, mild; —heid (mildheid), v. gmv.
- Schibboleth** (Hebr. herkenningwoord: wachtwoord, om vriend van vijand te onderscheiden), o. —s; zie: Richteren 12: 5 en 6; verg. Schild en Vriend.
- Schicht** (pijl, flits), m. —en.
- Schichtig** (schuw, bang), bn.: het hert is —.
- Schei**, v. —ën, zie Scheede.
- Schiefer** (leisteel), o. germ. (sch = sj).
- Schiefland** (aandr. hoogheemraadschap in Z.-H.): in — liggen de steden Rotterdam, Schiedam en Delfshaven en vele dorpen.
- Schieflijk** (vlug, haastig, snel), bn. en bw.; —er, —st: een — e dood; — loopen.
- Schiefman** (scheepst. onderofficier), m. -lieden, -lui. vro.; —mannen (scheepst. het tuig opredderen), ik heb geschiemard: fig. hoe dit te —? redderen; —mansgaren (uit oud touwpluis of werk met de garenspeel gedraaid lordinggaren), o. gmv.
- Schiefer** (bedorven), bn.: deze eieren zijn —.
- Schiefer** (bijna), bw.: het gras groeit — overal, de — eindeloze heidevelden in Drente.
- Schieferaal** (dikke, vette aal), m. —alen. gew.
- Schieferiland** (d. i. bijna een eiland; bijna geheel door water omgeven land, aan een zijde, meestal met een landengte, verbonden aan het vasteland), o. —en: het Iberisch —.
- Schieferingers** (gesch. de volkspartij in Friesl., einde der 13e eeuw), m. mv.: de burgerkrijg der — en Vetkoopers, z. ald. eindigde in 1523.
- Schiefermonnik** (monnik in grijze pij), m. —en; op het oog of eiland, naar hen genoemd, hadden zij een klooster.
- Schieftbaan** (baan, waarop schietoefeningen kunnen gehouden worden), v. —banen.
- Schieften** 1. (een vuurwapen lossen), ik schoot, ik heb geschoten: met een geweer, een kanon —; ook, met pijl en boog —; met los kruis —; in de lucht —; met scherp —, met kogels; zegsw. met spek —, zie Spek; 2. (met pijl of kogel raken), ik schoot, heb geschoten: een haas, een patrijs —; een schip in den grond —, boren; naar den gaat —, zie Gaai; een walvisch —, met een harpoen raken; fig. een bok —, z. Bok, Blunder; zich voor den kop —, zelfmoord plegen; 3. (snel bewegen, met kracht vooruitgaan), het schoot, heeft geschoten: de haai — door het water; fig. dat schoot mij te binnen, kwam plotseling bij mij op; scheepst. een lijn, een touw laten —, vieren; 4. (nelerlet bet.): kuit —, de visch eieren uitwerpen; brood in den oven —; geld —, eig. snel voortellen, zie Geldschietter: de zon —, de sterren —, de grootte er van bepa-

- len, zie Octant; ook, Klimaatschieten; in een lach —, plotseling beginnen te lachen; een plant kan haar wortelen ver —, doen strekken, uitbreiden.
- Schie'ter** (mot. zeker insect in boeken), m. —s.
- Schie'ter** (schietspoel; deel v. e. slot), m. —s.
- Schie'tgat** (opening, om er door te vuren bij een borstwering, schip enz.; gat door schoten in een schijf gemaakt), o. —gaten.
- Schie'tgebedje** (zeer kort gebed, b.v. in nood: o. Heer, wees mij genadigt), o. —s.
- Schie'tgevaarte** (gesch. hoog getimmerte, om steenen, enz. binnen een vesting te werpen), o. —gevaarten; verg. Evenhoog.
- Schie'tgeweer**, o. —geweren, thans eenvoudig; Geweer, o. geweren.
- Schie'tkatoen** (springstof), o. gmv.: — wordt verkregen door zuivere katoenvezels te dompelen in zwavelzuur of salpeterzuur en bij een geringen warmtegraad te drogen; in 1843 door Schönheim te Bazel uitgevonden.
- Schie'tlood** (pasoed; koord met looden balletje tot onderzoek naar den loodrechten stand), o. —looden: het — wordt ook door den natuurteekenaar, enz. gebruikt.
- Schie'tmot** (watermot), v. —motten.
- Schie'toefening** (oefening in het schieten met geweer of boog), v. —en; —schijf (metalen plaat met cirkelvormige groeven voor schietoefeningen, schijf, waarop men schiet), v. —ven; —school (mil. inrichting, waar men schieten leert), v. —scholen.
- Schie'tschouw**, —schuif (pak- of markt-schip), v. —en.
- Schie'tsleuf** (sleuf in walruen, fortwerken, enz. om door te schieten), v. —sleuven.
- Schie'tspoel** (links en rechts schietende spoel in het weefgetouw, bevattend het instaggaren), v. —spoelen.
- Schie'twilg** (plantk. opgeschoten wilg), m. —en; een — is de tegenst. van een knotwilg.
- Schie'ten** (scheiden), ik schiftte, heb geschift: het kaj van het koren —; deze zijde begint te —, d. i. te rafelen.
- Schif'ten** (scheiden, zuren, omslaan van melk, enz), de melk schiftte, is geschift.
- Schijf** 1. (eig. snede, dunne plak van een rond voorwerp; platronde voorwerp), v. schijven: een dam —, een glas —, gouden en zilveren —ven, d. i. geldstukken; zie: Schietschijf, Knieschijf, Katrolschijf, Kalfschijf, Pottenbakkersschijf; zegsw. een zaak, die over vele schijven loopt, vele personen of zaken zijn er bij betrokken, ze is ingewikkeld, moeilijk; 2. (platronde bord als mikvlak, verder: schietschijf), v. —ven: de —raken, de — missen; zie Schietschijf; ook: Werpschijf, Discus.
- Schijf'schieten** (mil. het schieten naar een schijf met eenig vuurwapen), o. gmv.
- Schijn** (lichtglans, klaarheid), m. gmv.: mane —, zonnenschijn, de — v. e. lantaarn; zegsw. naar den — oordeelen, het uiterlijk; den — van iets hebben, voorkomen, uiterlijk; er is — noch schaduw van een bewijs, hoognaamd geen; spreekw. — bedriegt, zie Bedriegen; —tje, o. —s, zie ald.
- Schijn'aanval** (mil. aanval in schijn, gefingeerde aanval, om de aandacht van den eigenlijken aanval af te leiden), m. —len; —baar (naar den schijn, niet in werkelijkheid), bn. en bw.: de —bare beweging der zon; hij is —kalm; —beeld (bedrieglijk beeld, fig. hersen-
- schijn*), o. —en; —beweging (beweging, welke in schijn bestaat; beweging om de aandacht van de eigenlijke beweging af te leiden), v. —en: de — der zon om de aarde; —deugd (gehuichelde deugd), v. —en; —dood (schijnbare dood), m. gmv.; —doode (iem., die naar den schijn dood is), m. en v. —n.
- Schij'nen** 1. (licht uitstralen), het scheen, heeft geschenen: de sterren —, de zon schijnt; 2. (lijken, voorkomen, zich voordoen, het voorkomen hebben): hij schijnt een eervlijk man te zijn; het schijnt anders te zijn.
- Schijn'geleerde** (iemand in schijn, niet in werkelijkheid geleerd), m. en v. —n; —geloof (valsche geloof), o. gmv.; —geluk (onrecht geluk), o. gmv.; —gestalte, de —n der maan, ook phasen, zie Maangestalten; —grond (valsche grond), m. —en.
- Schijn'heil'ig** (in schijn heilig, huichelachtig vroom), bn. en bw.: —er, —st: een — mensch, geveinsd vroom; een — vroom gezicht zetten; —heid (geveinsde vroomheid, huichelarij), v. gmv.
- Schijn'heil'ige** (schijnvrome), m. en v. —n; zie Hypocriet.
- Schijn'raket** (plantk. wildgroeiende, kruisbloemige plant onzer zandgronden), v. —ten.
- Schijn'reden** (drogreden), v. —redenen.
- Schijn'schoon** (het schijnbaar schoone), o. gmv.: zich aan het — der wereld vergapen.
- Schijn'sel** (schijn, licht, inz. zwak licht), o. —s: het — der maan, der sterren; ook: schijn, schaduw.
- Schijn'tje** (een weinige, een beetje), o.: dat kost een — (geld); een — van weelde.
- Schijn'vermaak** (onwezenlijk vermaak), o. —vermaken; —vriend (voorgewende vriend), m. —en; —vroom (schijnheil'ig), bn.: —vrome handelingen; —zoet (bedrieglijk genot), o. gmv.: het — der wereldsche genoegens.
- Schij'veling** (soort v. zoete appel), m. —en.
- Schik** (genoegen, tevredenheid), m. gmv.: wij hebben veel — gehad; hij heeft — in 't leven; hij is niet in zijn —, nl. niet in goede luim.
- Schik'godinnen**, v. mv.; zie: Parcen en Moiren.
- Schik'kelijk** (redelijk, tamelijk, schappelijk), bn. en bw.; —er, —st: een —e prijs, een — in-komen; het met iem. — maken.
- Schik'ken** (ordenen, regelen), ik heb en het is geschikt: als het mij schikt, als het mij past; —king (regeling, overeenkomst, transactie), v. —en: tot een — komen.
- Schil, schel** (bast, velletje, omkleedsel), v. —len; —letje, o. —s: een oranje —.
- Schild** 1. (gesch. wapentuig, gedragen aan den linkerarm tot dekking tegen how of steek, tegen lans of pijl), o. —en: zegsw. iem. in het — varen, hem met de wapenen aantasten, fig. met woorden; iem. op het — verheffen, hem tot krijgsoverste, aanvoerder, tot koning verheffen; fig. schuts, bescherming of beschermer: een levensverzekering is een — tegen de armoede van weeuw en wees; het gebed is een — in de verzoeking of bekoring; God is den vrome een —: Mijn — ende betrouwen, zijt gij, o God, mijn Heer (Wilhelmuslied); fig. wat voert hij in zijn —? eig. wie is hij, vriend of vijand, welke bedoelingen heeft hij? men weet niet wat hij in zijn — voert, wat hij beoogt of bedoelt; iets kwaads in zijn — voeren, beoogen; verg. Ron das en

- Beukelaar; 2. (geslachtswapen-bord, deel van een adellijk wapen), o., zie Wapenschild; 3. (schaal, hoornachtig bekleedsel), o. schilden; de -en van een kever, vleugelbedksels; verg. Schildpad en Dekschild; 4. (mil. stalen plaat aan snelvuurgeschut), o. -en; het - dient tot dekking der artilleristen tegen kogels en granaatsplinters.
- Schildboortig** (gesch. in de Germaansche tijden; bij de geboorte op een schild gelegd, ten teeken van vrijheid en edele afkomst), bn.: het waren allen -e mannen, verg. Evenknie.
- Schild'dak** (gesch. dak van samengevoegde schilden), o. -daken; het Romeinsche - was als een ondoordringbaar scherm.
- Schild'drager** (page, schildknaap), m. -s.
- Schild** en vriend zeggen, in Brugge 1302: al wie deze woorden niet kan uitspreken, heeft een Fransche tong, en men sla hem dood (Conso.); verg. Schibb'ol'eth.
- Schild'er** (persoon, die schildert), m. -s: een huis-, een kunst-, -es, v. -sen; -academie (leerschool voor schilders), v. -s, -miën; de -te Antwerpen; -achtig (schoon, waard geschilderd te worden), bn. en bw.: een -e landstreek, een -e kleederdracht; een - gelegen eiland; -boek (boek met levensbeschrijvingen v. kunstschilders), o. -en.
- Schild'eren** (den. van schild: met kleuren opsiereen: in kleuren afbeelden, malen), ik heb geschilderd: portretten -, een landschap -, op doek, op een paneel -, met olieverf, met sapperf -, op natte kalk -, zie Fresco; naar de natuur, naar het leven -; fig. levendig voorstellen: de dichter, de romanschrijver kan toestanden, karakters, enz. -; ook: hij laat zijn pui rood -, d. i. verven, wat de oorspronk. bet. is, verg. Huis-, Decoratieschilder.
- Schild'eren** (den. van schild: op wacht staan bij het schild, d. i. in volle wapenrusting op schildwacht staan), ik heb geschilderd; bij overdracht, wat sta jij daar te -? wachten.
- Schild'erdhuis** (mil. verplaatsbaar militair wachthuisje), o. -huizen; -huisje, o. -s.
- Schild'erij'** (schilderstuk, ook fig. beschrijving), v. en o. -en; zie: Landschap, Maanlicht, Portret, Stadsgezicht, Zeegezicht; fig. een - ophangen van de genoegens der jacht, van het buitenleven, enz. een schoon tafereel schetsen; -ententoonstelling (expositie van schilderijen), v. -en; -koord (koord, waaraan een schilderij hangt of kan hangen), o. -en; -lijst (lijst of omraming v. e. schilderij), v. -en.
- Schild'ering** (het schilderen, afbeelding in kleuren), v. -en, fig. levendige beschrijving: de - van het lijden en strijden onzer vaderen; van het lief en leed van het zeemanleven.
- Schild'erkunst** (een der beeldende kunsten), v. gm.v.: de - beeldt met lijn en kleur tafereelen af op doek, paneel, enz.
- Schild'ersbent** (vereniging, club), v. vero.
- Schild'erschool** (leerschool voor schilders, ook: richting in de schilderkunst), v. -scholen.
- Schild'ersezel** (schilderij-drager), m. -ezels; -gordijn, o. en v. -gordijnen; -leven, o. gm.v.; -stok (stok of lat, waarop de schilder bij 't werk zijn hand laat rusten); ook: Schilderstok), m. -stokken; -winkel (werkplaats van een huisschilder), m. -winkels.
- Schild'erstuk** (schilderij), o. -ken; -werk (dat, wat geschilderd is of geschilderd moet worden), o. -ken.
- Schild'houder** (afbeelding van mensch of dier, ter weerszijden van het schild geteekend), m. -s; het Bossche wapen heeft twee wildemannen of reuzen als -s; ook Tenant.
- Schild'klier** (ontl. klier aan de voorzijde van het strottenhoofd), v. -klieren.
- Schild'knaap** (edelknaap als schilddrager van een ridder, page), m. -knapen.
- Schild'luis** (halfvleugelig insect), v. -luizen; de cochenville en ook de druifluis zijn -zen.
- Schild'pad** (viervoetig kruipend dier of reptiel met rug- en buikschild), v. -padden: de rivier-, de moeras-, de land-, de karet-.
- Schild'pad** (stof), o. gm.v.: een doosje van -.
- Schild'padden** (van schildpad), bn.: een - bril, een - lepeldoosje, een - boekbandje.
- Schild'padsoep** (eig. soep van schildpadvleesch; sterk gekruide bruine soep), v. gm.v.
- Schild'vleugelig** (hebbende dekschilden), bn.: een tor is een - insect, ook, de meikever.
- Schild'vormig** (den vorm van een schild hebbende), bn.: een - blad, een - kraakbeen.
- Schild'wacht** (eig. iem., die met schild en speer de wacht hield, of iem., die bij het schild van den edelman op post stond, thans: soldaat op wacht), m. -en.
- Schild'wacht** (het wachthouden; de gezamenlijke wachters), v. gm.v.: op - staan, schilderen; -wachthuisje, o. -s.
- Schild'fer** (dun blaadje, schubje van iets), v. -s; de kalk valt in -s af; hoofd-, schin.
- Schild'feren** (schilfers afgeven, in schilfers afvallen), het is geschilderd: het plafond gaat -, bij melaatschen schilfert de huid.
- Schild'ferig** (wat licht schilfert), bn.: -er, -st.
- Schild'fen** (van de schil ontdoen), ik heb geschild: een appel -; verg. Ekschillen.
- Schim** (geest v. e. afgestorvene, spook), v. schimmen: het rijk der -men, zie: Schimmenrijk en Onderwereld; ook, schaduw, afschijnsel: allerlei schimmen op een gordijn, een doek, den muur; fig. een - van vroegere grootheid, hij ziet er uit als een -.
- Schim'mel** (grijsachtig wit paard), m. -s.
- Schim'mel** (witachtig-grauwe uitslag, microscopisch kleine woekerplantjes, schimmelplantjes), v. -s, (soorten): de - zijn haarden van ziekten.
- Schim'melbek** (scheldn. melkmuil, baardelooze knaap), m. -bekken.
- Schim'melbles** (wit paard met een bles aan het voorhoofd), m. -blessen.
- Schim'melen** (met schimmel bedekt worden, beschimmelen), het is geschimmeld: in vochtige kasten gaat het leer licht -; zie Beschimmelen.
- Schim'melen** (het schimmelspel spelen), ik heb geschimmeld: de kinderen gaan -.
- Schim'melig** (eenigszins beschimmeld), bn.
- Schim'melkleurig** (grijswit als een schimmelpaard), bn.; -er, -st.
- Schim'melplant** (microscopisch plantje, dat zich vooral op vochtige voorwerpen ontwikkelt), v. -planten; zie Schimmel.
- Schim'melspel** (klok-en-hamer-spel, waar bij een schimmel een der figuren is), o. -len.
- Schim'menrijk** (myth. verblijf der schimmen, de Etyzeesche velden), o. gm.v.
- Schimp** (hoon, smaad, spot), m. gm.v.
- Schimp'dicht** (spot- of hekeldicht), o. -en; -dichter (satiredichter), m. -dichters.

Schim'pen (afgeven op, spotten), ik heb geschimpt; —erij' (geschimp), v. —en.
Schim'pig (spottend, hoonend), bn. en bw.; —er, —st: —e taal; — spreken.
Schimp'lied (hoonend lied), o. —liederen; —naam (scheldnaam), m. —namen; —rede (hoonende taal), v. —redenen; —scheut (hatelijke toespeling, schimpend gezegde), m. —en; —schrift (libel, schotschrift), o. —en; —vogel, m. —s, zie Spotvogel; —woord (beledigend woord, scheldwoord), o. —en.
Schin, schin'ne (schilfertjes roos op het hoofd van sommige menschen), v. gmv.
Schin'derhannes, volksnaam v. e. rooverhoofdman, die op 't einde der 18e eeuw de oevers v. d. Rijn onveilig maakte; hij werd in 1803 te Mainz met de guillotine onthoofd; verg. Bokkerijder.
Schink (ham, gezouten en gerookt dijstuk van een varken), m. schinken; ook, Schinkel.
Schin'kel (dijbeen), m. —s; zie Schenkel.
Schin'kelhaak (touw met haken, om vaten mee op te hijschen), m. —haken.
Schip 1. (vaartuig), o. schepen; zie: Aak, Adviesboot, Adviesjacht, Boot, Botter, Brik, Driedekker, Duikboot of Onderzeeër, Gabaar, Galei, Galeas, Galjoen, Galjas, Gondel, Jacht, Jol, Jonk, Karveel, Korvet, Kraai, Kruiser, Logger, Praam, Prauw, Schoener, Schuit, Sleep, Tweemaster, Zolderschuit, enz.; verder: Admiralaal—, Bark, Convooi of Konvooi d.i. Gelei—, Fregat, Kaper— of Roof—, Hospitaal—, Koopvaardij—, Kof—, Kolen—, Kotter, Kruid—, Linie—, Markt—, Oorlogs—, Rivier—, Roei—, Samoreus, Smak, Stoom—, Tartaan, Tjalk—, Tjotter, Transport—, Turf—, Vracht—, Wacht—, Westlander, Zee—, Zeil—, enz.; zie ook Kameel; verkl. **scheepje**, o. —s; zegsw. een — met zure appelen, een opkomende hagelbui; spreekw. Een — op zand, een bakken in zee, zie Bakken; zegsw. schoon — maken, opruiming houden, ook, geneesk. darm- en maagzuivering houden; 2. (bouw. binnenste hoofdruimte of middelenruim eener kerk), o.: het — eener kathedraal; ook, Middenschip; Hoofdbeuk, in tegenst. van de Zijbeuken.
Schip'breuk (het vergaan of stranden van een schip), v. —breuken; de Berlin leed — bij den Hoek van Holland; fig. die onderneming leed —, mislukte; —breukeling (iemand, die schipbreuk lijdt), m. en v. —en; voor het vr. ook: —e, —n; —brug (brug, rustende op naast elkaar liggende platboomde vaartuigen), v. —bruggen; de — over den Rijn te Arnhem, idem te Coblenz.
Schip'per (hij, die belast is met het voeren v. een schip: kapitein, gezagvoerder), m. —s.
Schip'peren (schikken, regelen, beredderen), ik heb en het is geschipperd; fig. geven en nemen, zeemanschap gebruiken.
Schip'persboek (lijst van scheepsbehoefden, aan boord voorhanden), o. —boeken.
Schip'perskinderen (kinderen van schippers), o. mv.; in verbinding met school: een school voor —, een op bijzondere wijze ingerichte lagere school, waar de steeds van woonplaats veranderende schipperskinderen onderwijs ontvangen.
Schip'pertje (kleine, waaksche hond), o. —s.

Schip'pond (denkbeeldig handelsgewicht van 20 vissponden, elk van 15 oude ponden, d. i. 300 Amst. ponden, ± 140 KG.), o. —ponden.
Schis'ma (het zich afscheiden van de R.-K. kerk, door den paus gehoorzaamheid te weigeren), o. —s: het — der Grieksche kerk, 1054.
Schisma'ticus (scheurmaker in de R.-K. kerk), m. —ci, zie Schisma.
Schisma'tiek', bn.: de —e kerk, nl. de Grieksche kerk b.v. die van Rusland; de —e godsdienst, de —e geloofsleer.
Schisma'tiek' (schismaticus), m. —en, ook, —tiekers. (sch = sch).
Schit'teren (stralen, fonkelen), het heeft geschitterd; —ing (het schitteren), v. —en.
Schit'terend (stralend, glansrijk), bn. en bw.; —er, —st: een —e overwinning, een —e toekomst; de zon ging op, dat is — schoon.
Schit'terlicht (flikkerend licht), o. —lichten.
Schlam (het bezinksel in het water, waarin steenkool is gewasschen, kolenslik), v. germ.
Schlemiel' (Bargoensch: ongeluksvogel), m.
Schmin'ken (tooneel. blanketten: met wit of rood blanketsel poederen, b.v. gelaat, hals, handen), ik —te, heb geschminkt, germ.; (sch = sj); verg. Grimmeeren.
Schnei'dig (Duitsch. kranig, flink, energiek, echt militair), bn.; —keit, v. gmv.
Schob (schilfer), v. schobben; ook, **Schub**.
Schob'bejak (deugniet, schurk, eig. iem., die een schubbenpantser (schobbejak) droeg: gemeen wapenknecht), m. —jakken.
Schob'bejakken (havenen, mishandelen), ik heb geschobbejakt: iem. —; ook, de beest spelen: hij was daar aan 't —.
Schob'ben (schuren, wrijven, schurken), ik schobde, heb geschobd.
Schob'berd (deugniet), m. —s: een — van een vent, schobbejak.
Schobberdebonk', op —, bw.: zegsw. op — loopen, d. i. op de klap loopen, op den zak van anderen teren.
Schoei'en (eig. schoetsel aandoen, ook: den waterkant bekleeden met hout of steen), ik heb geschoeid; fig. de Rijkskweekscholen zijn alle op dezelfde leest geschoeid, op dezelfde wijze ingericht; op één leest — alle aardse dingen (Kamphuisen), passen, zie Leest; —ing (het bekleeden van een waterkant; oeverwal-bekleedsel), v. —en.
Schoei'sel (schoenwerk), o. gmv.
Schoel'je (fielt, schelm, schurk), m. —s.
Schoel'jeachtig (als e. schoelje), bn. en bw.
Schoen (voetbekleedsel, meestal van leer), m. —en; zie Rijg—, Lak—, Overschoen, Kinderschoen, ook Laars; zegsw. vast in zijn —en staan, zeker van zijn zaak zijn; de stoute —en aantrekken, zich verstouten, het wagen; de moed zonk hem in de —en, hij verloor al den moed, zie ook Moed; lood in zijn —en hebben of met looden —en gaan, traag, langzaam, met tegenzin, zie ook Lood; niet gaarne in iems —en staan, in zijn plaats zijn, in zijn toestand verkeeren; iem. iets in de —en schuiven, hem als de oorzaak, den aanstichter aanwijzen; op — en slof ergens aankomen, armoedig, haveloos; spreekw. Wien de — past, trekke hem aan, wie zich schuldig gevoelt, beschouwe de vermaning, de zinspeling tot hem gericht; Ieder weet het best, waar de — hem wringt, waar het hapert, waar van hij last heeft, wat hem kwelt; Men

- moet geen oude —en wegwerpen, vóór men nieuwe heeft, men moet het zekere niet aan het onzekere opofferen; bij overdracht: Remschoen, zie ald.; de — van een paal, ijzeren beslag onder aan de punt.
- Schoe'nwink** (*winkel, waar men schoenen kan koop*en), m. —winkels.
- Schoe'ner** (*snelvarend koopvaardij*schip met *scherpen boeg*), m. —s; ook, **Schooner**; —**bark** (*schoener met 3 masten*), v. —en.
- Schoe'ngesp** (*breede meestal zilveren gesp, ouderwetsch sieraad op lage schoenen*), m. —gespen; —**hoortje** (*ronde gevormd stukje hoorn of metaal, waarlangs de hiel gemakkelij*k in den schoen glijdt), o. —s; —**klomp** (*klomp met leeren bovenstuk*), m. —en; —**lapper** (*versteller of lapper van oude schoenen; een soort van dagvlinder met mooie kleuren*), m. —s; —**leder**, —**leer** (*leder voor het maken van schoenen*), o. gm.v.; —**leest** (*worm, waaromheen de schoen gemaakt wordt*), v. —en, zie **Leest**; —**ma**ken (*het maken of verstellen van schoenen*), o. gm.v.; —**ma**ker (*ambachtsman, die schoenen maakt*), m. —s; zegsw. —, *blijf bij je leest, vriend, oordeel over dingen, waar je verstand van hebt*.
- Schoen'makersjongen** (*leerjongen van een schoenmaker*), m. —s; —**krukje** (*driestel*), o. —s; —**pothuis** (*pot-huis, als verblijf van een schoenlapper*), o. —huizen; —**werk**, o. gm.v.; —**winkel** (*werk-plaats van een schoenmaker*), m. —s.
- Schoen'pin** (*houten pinnetje tot aanhechting van de zool*), v. —pinnen, ook: —pen; verder scheldnaam voor een schoenmaker; —**poet**ser (*man, die schoenen poetst of glanst*), m. —s; —**poetersbak** (*bakje, waarin de schoenpoetser zijn gereedschap bergt*), m. —ken; —**poetersbankje** (*zeer laag bankje, waarop de voet rust, als de schoen aan den voet ge-poetst wordt*), o. —s; —**riem** (*leeren riem, om het schoeisel of de sandaal aan den voet te bevestigen*), m. —en; zegsw. *niet waard zijn iets —en te ontbinden, zoo ver beneden hem staan, dat men zelfs niet waardig is, hem den geringsten dienst te bewijzen, z. Johannes 1: 27; —smeer* (*zwartsel, om schoenen blinkend te wrijven*), o. gm.v.; —**zool**, v. —zolen.
- Schoep** (*ijzeren of houten bord bij een schep-rad, b.v. van een watermolen*), v. —en; zie ook **Schepbord**.
- Schoer** (*schouder*), m. schoeren. gew.
- Schoer** (*onweersbui*), m. en gew.
- Schoer'haal** (*zeeëgel, visch der Middelland-sche Zee*), m. —haaien.
- Scho'far** (*muz. Hebr. blaasinstrument, rams-hoorn*), v. —s.
- Schoffeer'der** (*iem., die schoffeert*), m. —s.
- Schoffieren** (*ontereen, schenden; de lage hyena, die kerkhoven schoffeert* (C. O.))
- Schoff'fel** (*tuingereedschap*), v. —s.
- Schoff'felen** (*werken met een schoffel*), ik heb geschoffeld; ook, schuifelen, b.v. *het — van voetstappen, — met den linkervoet*.
- Schoff** (*schouder, schenkel, inz. van groote die-ren*), v. —en; een buffel met breede —en.
- Schoft** (*onbehouwen mensch, vlegel, lomperd, schoelje*), m. —en.
- Schoft** (*werktijd van een arbeider of knecht, 1/2, werkdag*), v. schoffen.
- Schoft'achtig**, bn. en bw.: —er, —st: een —e *behandeling, vlegelachtig; iem. — antwoor-den, lomp, brutaal; — te werk gaan*.
- Schof'ten** (*rusttijd-houden van werklui*), men schoffte, men heeft geschofft.
- Schof'terig** (*vlegelachtig, lomp, schoftachtig*), bn. en bw.; —er, —st; ook, Schoftig.
- Schoft'tijd**, —uur, zie Schafftijd; —uur.
- Schok** (*stoot, ruk, hevige schudding; fig. sterke gemoedsbeweging*), m. schokken: *die oorlogsverklaring deed e. — door Europa gaan*.
- Schok** (*zestigtal*), o. schokken: *bij het — ver-koop*en; *flesschen worden bij het — verkocht*, ook, een onbepaalde hoeveelheid. vero.
- Schok'ken** (*stooten, doen opspringen*), ik heb geschokt; fig. treffen, roeren, aangrijpen.
- Schok'ker** (*schipper van 't eiland Schokland; klein visschersvaartuig*), m. schokkers.
- Schok'schouderen** (*lachend de schouders vertrekken*), ik heb geschokschouderd.
- Schol** (*drijvende ijsplaat, ijsschots*), v. —len, soms ook: aardkluit.
- Schol** (*platte weekvinn. zeevisch*), v. —len.
- Scholarch'** (*schoolbestuurder*), m. —en. vero.
- Scholas'ter** (VI. schoolopziener), m. —s.
- Scholas'ticus** (*beoefenaar der scholastiek; iem., die aan schoolse vormen hangt; fig. pedant, woordenkramer*), m. —tici.
- Scholastiek'** (*van Lat. scho'ta, school; de theologie en filosofie, zooals die in de Middeleeuwen geleerd werd door de scholas-tici*), v.: in de — werden de geloofswaarhe-den tot een samenhangend systeem uitge-werkt en scherp gedefinieerd; als grond-slag van het speculatieve denken beschouw-de men de wijsbegeerte van Aristoteles; de godgeleerde Dominicaan Thomas van Aquino (1224—'74) is de doctor der —; zie Thomist.
- Scholastiek'** (*jonge kloosterling, student, die zich op de theologische studien toelegt*), m. —en.
- Schol'ekster** (*dierk. stellooper, pluvier-achtige vogel, zomervogel der duinen*), v. —s.
- Scho'len** (*vergaren, bijeenkomen*), zij hebben geschoold: *de vogels beginnen te —*.
- Scholier'** (*leerling eener school*), m. —en.
- Scholier'ster** (*schoolmeisje*), v. —s.
- Schol'lebaar** (*dierk. schol'ver, waterraaf, zekere pelikaanachtige vogel*), m. —s, zie: Aalschol'ver, Schol'verd, Cormoran.
- Schol'ver** (*schol'verd, schol'lebaar*), m. —s.
- Schol'verd**, m. —s; zie Schollebaar.
- Schom'mel** (*slingerplank*), m. —s.
- Schom'mel** (*dik vrouwpersoon*), v. —s.
- Schom'melaar**, —aarster (*iem., die schom-mel*), m. en v. —s.
- Schom'melen** 1. (*op een schommel heen en weer bewegen*), wij schommelden, hebben geschommeld; 2. (*waggelend gaan*), zij schom-melde, heeft geschommeld: *daar komt die dikke tante weer over de markt —; 3. (handel. het op- en neergaan van prijzen of koersen); —ing*, v. —en: *de —en van de effectenmarkt; ook, van een barometer; 4. (wiegelen v. e. vaartuig): de zeeboot —de nog al op de golven; je moet met die roeiboot niet zoo —, wiegelen*.
- Schom'melig** (*druk*), bn.: een — vrouwtje, redderend, bedrijvig.
- Schon'gel** (*schommel*), m. —s. gew.
- Schonk** (*grof been, bot*), v. —en.
- Schon'kig** (*met grove schonken*), bn.; —er, —st: een —e kerel, een — paard.
- Schoof** (*een tot een bundel samengebonden*

hoeveelheid gemaaid koren, garf), v. --ven.
School'en (bedelen langs den weg), ik heb geschood; --er (bedelaar, landlooper), m. --s; --ster (bedelares), v. --s.

School 1. (schoolgebouw; plaats, waar onderwijs wordt gegeven aan een aantal leerlingen), v. (en soms o.), scholen: een --bouwen; een openbare --, een bijzondere --, een lagere --, een middelbare --, een mulo--; zie: Academie, Universiteit; een ambachts--schilder-- , teeken-- , handels-- , krijgsvak-- , zwem-- , muziek-- , kost-- , normaal-- , kweek-- ; zie ook: gemeentete-- , leerschool: zegsw. op --liggen, nl. op een kostschool zijn; uit de --klappen, kleine geheimpjes verraden of uitbrengen; 2. (onderwijs, les), v. gmv.: er is vandaag geen --; is de --al begonnen?; 3. (de gezamenlijke scholieren), v. gmv.: de --gaat uit, de --was niet rustig; 4. (mil. reeks oefeningen, de doorloopen met een bepaald doel), v. scholen: de soldaten-- , de pelotons-- , de bataljons-- , enz.; evenzoo voor paarden: de dresseer--; een paard africhten in de --, zie Schoolpaard; 5. (richting in letterkunde of kunst), v. scholen: de klassieke --, de romantische --; de Hollandsche --, de Vlaamsche --; ook: de gezamenlijke volgelingen van een meester; de --van Rubens, de --van Thorbecke, de --van Pasteur, de --van Plato, de --van Aristoteles.

School (menigte visschen van dezelfde soort), v. scholen: een --haringen.

School'akte (onderwijs-diploma, dat het recht geeft, in een school onderwijs te geven), v. --n; verg. Huisakte.

School'arrondissement (gebied van een arrondissementsschoolopziener), o. --en; --arts (geneesheer, door de gemeente benoemd, die toezicht houdt op de schoolhygiëne), m. --en; --atlas (atlas ten dienste v. h. onderwijs), m. --en; --bad (inrichting aan school tot het doen baden v. schoolkinderen), o. --baden; --bank, v. --en; --behoefden (leermiddelen, als boeken, leien, pennen, cahiers, enz.), v. mv.; --bezoek (het bezoeken der school), o. gmv.; --bibliotheek (collectie v. kinderleesboeken in de school), v. --theken; --blad (nieuwsblad op schoolgebied), o. --bladen.

School'blijven (in school tot straf nablijven), hij bleef --, is --gebleven: mijn broer moest tot vijf uur --; als samenstelling in één woord te schrijven; evenzoo: schoolgaan, schoolliggen, schoolgegaan, schoolgelegen, enz.

School'boek (leer- of leesboek voor school), o. --boeken; --boekhandel (handel in schoolboeken), m. gmv.; --bord (het zwarte schrijfbord in de school), o. --en; --commissie (commissie van toezicht op de lagere scholen), v. --sies, --siën; --district (gebied van den districtsschoolopziener), o. --en; --feest (feest in of op school), o. --en.

School'gaan (de school bezoeken om het onderwijs te volgen en wel door kinderen), ik ging --, wij hebben tot ons twaalfde jaar --gegaan: zij moeten allen --(C. O.); --gaand (ter schote gaande), bn.: de --gaande kinderen; --gebouw (de school), o. --en; --geld (geld, dat geheven wordt van elk betalend schoolgaand kind), o. --en; --geldheffing, v. --en; --hoofd (hoofd d. school), o. --en; --hygiëne (afdeeling der gezondheidsleer, die zich bezighoudt met of handelt over de

hygiëne op school), v. gmv.; --inspectie (het inspecteeren v. e. school), v. gmv.; ook, het gebied v. e. inspecteur: er zijn in ons land drie --inspecties voor het lager onderwijs; --jaar (klassejaar), o. --jaren.

School'jeugd (de schoolkinderen), v. gmv.; --jongen, m. --s; --jongenstaal (groepstaal v. schoolknappen), v. gmv.; --juffrouw (schoolonderwijzeres), v. --en; --kaart (grootte landkaart), v. --en; --kameraad (schoolmakker), m. --kameraden; --kind (leerling der lagere school), o. --eren; --kindervoeding (gratis voeding van arme schoolkinderen), v. gmv.; --klok (klok in school, ook: klok, om kinderen op de klok te leeren zien), v. --klokken.

School'liggen (op een kostschool zijn), ik lag --, ik heb er --gelegen; --lokaal (vertrek), o. --lokalen; --makker (schoolkameraad), m. --s; --man (onderwijzer, onderwijskundige), m. --mannen; --matres (hoofd eener kleinkinderschool), v. --matressen, zie Matres; --meester (oude, thans minachtende naam voor schoolonderwijzer), m. --s, fig. den --spelen, den --wihangen, alles willen bevitten en regelen; daar kan men den --uit proeven, pedant, waanwijze; --meesterachtig (minacht. pedant, waanwijze, uit de hoogte), bn.: op --en toon spreken; --meesterlijk (eigen aan, komende van e. schoolmeester), bn.: --e deftigheid; er zit --bloed in dien man; --meisje (meisje, dat ter school gaat), o. --s; --meubel, o. --s, --en: borden, banken, zijn --s.

School'museum (museum van allerlei schooluitgaven, leermiddelen, enz. opgericht te A'dam 24 Sept. 1877 in het paleis voor Volksvljt, thans in eigen gebouw, Prinsengracht, 151), o. gmv.; --onderwijs (onderwijs, in een school gegeven), o. gmv., verg. Huisonderwijs; --opziener (rijksambtenaar, belast met het toezicht op het lager onderwijs in zijn district of arrondissement), m. --s; --paard (manègepaard), o. --en; --penning (kleine bijdrage tot het onderhoud eener bijzondere, kerkelijke school), m. --en; --plicht (verplichting der ouders, om hun kinderen naar school te zenden), m. gmv., verg. Leerplicht; --plichtig (gebonden door schoolplicht), bn.: --e leerlingen, nl. van 6-12 jaar; --reglement (verordening voor onderwijzers en leerlingen), o. --en; --rijden (het rijden of leeren rijden in de manege), o. gmv.; --strijd (politieke strijd om de school), m. gmv.; --vereniging (vereniging tot het stichten en onderhouden van bijzondere scholen), v. --en.

School'tijd (tijd, dat de school begint of dat onderwijs in de school wordt gegeven; ook, de jaren, dat iem. de school bezoekt), m.; --tucht (tucht, welke in school wordt gehandhaafd), v. gmv.; --tuin (tuin bij de school tot practisch onderwijs in de leer der planten), m. --tuinen; --uur (het uur, dat de school begint), o.; --vertrek (--lokaal), o. --ken; --verzuim (het verzuimen der school), o. gmv.: er is absoluut en betrekkelijk --; --vos (spottende naam voor schoolmeester), m. --en; --vriend (-makker), m. --en; --vriendin (vriendin op school, of die men op school heeft leeren kennen), v. --nen; --vriendenschap, v. gmv.; --wandeling (wandeling van een of meer klassen onder geleide van den

klusseonderwijzer of de *—onderwijzeres*, v. —en; *—werk* (werk van een leerling, die de school bezoekt, ook, huiswerk), o. gmv.; *—ziek* (ziekte voortwendende, om uit school te blijven), bn.; *—ziekte* (ziekte, die de kinderen op school van elkaar opdoen), v. —n. **Schoolsch** (het karakter, den stempel dragende van de school), bn. en bw.: *—e kennis, een —gezegde; —e geleerdheid, kamergeleerdheid; z. —uitdrukken, pedant.*

Schoon (fraai, mooi, zindelijk, rein); bn. en bw.; *—er, —st: een —landschap, een —standbeeld, die rogge staat —, —e handen, —e gedachten; —tjes* (liej, net, aardig), bw.

Schoon (dat, wat schoon, sierlijk, aantrekkelijk is), o. gmv.: *het eeuwig —der natuur.*

Schoon (ofschoon), vgw.: *kreupel is een dapper man, —hij niet als hinken kan* (Cats).

Schoonbroeder (zwager), m. —broeders; *—dochter* (behuwd-dochter), v. —dochters.

Schoon'druk (boekdr. de druk van een vel aan éenen kant), m. —drukken.

Schoo'ne (schoone jongedame), v. schoonen.

Schoo'ne (al, wat schoon is), o. gmv.: *de leer van het —; het —in natuur en kunst.*

Schoo'nen (reinigen, zuiveren), ik schoonde, heb geschoond: *erwten —, boonen —.*

Schoo'ner (zie Schoener), m. —s.

Schoon'heid (het schoon-zijn), v.,: *de —van de lentie, van een schilderij, van een gedicht; ook, en dan heeft het een meerv.: mooie zaak, mooi meisje: de —heden van Zwitserland; de —heden der balzaal.*

Schoonheidsgevoel (gevoel voor het schoone, aesthetisch gevoel), o. gmv.: *het —ontwikkelen; —heidskijker* (kleurenkijker), m. —kijkers, zie Caleidoscoop; *—heidsleer* (theorie van het schoone in letteren en kunst), v. gmv., zie Aesthetica; *—heidslijn* (in s-vorm gebogen lijn, als grondslag van een schoonen vorm), v. —en; *—heidszin* (gevoel voor het schoone), m. gmv.: *den —ontwikkelen.*

Schoon'houden (zorgen, dat iets schoon en frisch blijft), ik hield —, heb —gehouden: *een kamer —, een gebouw —; —klinkend* (fraai klinkend; aanlokkend, schijnschoon), bn.; *—e namen voor nieuwe modesnuffies, —e aanprijzingen; —maak* (het schoonmaken van een huis), v. gmv.: *de jaarlijksche —; —maakduivel* (de schoonmaak als kwelgeest, als plaag van den man), m. —s; *—maken* (reinigen, zuiveren), ik heb —gemaakt: *een kamer —, een zolder —, een huis —; het graan —; —maakster*, v. —s; *—moeder* (uit schoon, goed, en moeder: behuwdmoeder), v. —s; *—ouders* (behuwdouders), m. mv.; *zie: —broeder, —dochter; —prater* (vleier), m. —s, vr. —praatster, —s; *—rijden* (sierlijk rijden, inz. schaatsenrijden), o. gmv.

Schoon'schijnend (een schoonen schijn hebbend), bn.; *—er, —st: —e redenen, iets —voorstellen; —schip maken* (geneesk. e. purgeermiddel toedienen; totaal opruimen of opprederen, geheel en al opknappen of in orde maken): *de dokter wilde bij den koortstijder eerst —maken; door die expeditie is op Celebes —gemaakt, zie Schip; —schrift* (mooi schrift), o. —en; *—schrijven* (het calligraphieeren), o.; *—schrijver* (iemand, die zeer fraai schrijft), m. —s, zie Calligraaf; *—vader* (behuwdvader), m. —s; *—zicht* (een fraai uitzicht), o. gmv., zie: Belvédère en

Bellevue; *—zoon* (behuwdzoon), m. —s, —zonen; *—zuster* (behuwdzuster), v. —s.

Schoor (stut, steunende paal, meest in schuinen stand), m. schoren; *—balk* (balk, om te schoren), m. —en; *—heeld* (schraagbeeld), o. —en, zie Caryatide; *—hoek* (gemetselde hoek, tot steun aangebracht), m. —en; *—paal* (steunende paal), m. —palen; *—pijler* (stuttende pijler), m. —s.

Schoor'steen (gemetselde rookgang, pijp of buis voor den rookafvoer; schoorsteenmantel), m. —steenen; *—steenbrand* (brand in den schoorsteen), m. —en; *—steenmantel* (breede sierlijst aan de kamerzij v. d. schoorsteen), m. —s; *—steenroet* (het roet, dat zich in den schoorsteen aanzet), o. gmv.; *—steenstuk* (schilderstukje, ook schilderij tegen een schoorsteen of op den schoorsteenmantel als sierraad), o. —ken; *—steenval* (strook van stof of franje rondom den bovenkant van den schoorsteenmantel, rabat), m. —len; *—steenveger* (man, die schoorsteenen reinigt van roet), m. —veggers.

Schoor'voeten (de voeten schoor zetten, tegenstribbelen, zich schrap zetten; nu: aarzelen), ik schoorvoette, ik heb geschoorvoet.

Schoor'voetend (ongaarne iets doende, talmend, dralend), bn. en bw.: *de jongen treedt —nader; iets —doen, noode; —bekennen.*

Schoor'zuil (eig. schorende zuil; meestal caryatide, schoorbeeld, schraagbeeld), v. —en.

Schoot (scheepst. touw, vastgemaakt aan den benedenhoek van het zeil en dat dient tot viering of tot reving van het zeil), m. schooten: *de —en aanhalen, het zeil minder ruimte laten; de —en vieren, laten schieten, fig. toegeven, meer speling of ruimte geven.*

Schoot (scheut, loot, spruit, ook, tong v. e. stot), m. schoten.

Schoot, m.: *aan of op moeders —, knieën; in Abrahams —, zie Abraham, fig. in de eeuwige rust nl. in den hemel; in den —zijner familie, kring; het hoofd in den —leggen, allen weerstand opgeven, zich overgeven of onderwerpen, berusten; de handen in den —leggen, zie Hand; iem. iets in den —werpen, toestoppen, goedgunstig doen toekomen; bij overdr. deel van een kledingstuk: de —van een jak, van een japon.*

Schoot'gaan (er van doorgaan, weggaan), hij ging —, is —gegaan: *zijn vlieger is —gegaan; fig. heengaan zonder te betalen.*

Schoot'hondje (dameshondje), o. —s; *—kind* (kind, dat nog niet loopen kan en op moeders schoot moet zitten, fig. bedorven kind), o. —ers, —eren.

Schoots'vel (lederen voorschoot der ambachtslieden), o. —vellen.

Schoot'vrij (bomvrij), bn.: *fig. de deugdzame zelfs is niet —voor den laster, d. i. gedekt.*

Schoo'ven (tot schooven, in garven binden), ik schoofde, ik heb —schoofd; verg. Bindster.

Schoo'venbinder (korenschoof-maker), m. —binders; *—bindster*, v. —bindsters; ook enkel: Bindster, zie ald.

Schoo'verzeil (scheepst. het onderste zeil v. den grooten mast, het wordt met ringen langs een gaffel geschoven), o. —zeilen.

Schop (stoot met den voet, trap), m. schoppen: *zegsw. iem. den —geven, zijn afschep; den —krijgen, ontslagen, afgedankt worden.*

Schop (schommel), v. —pen: *op de —zitten.*

Schop (werktuig, om op te scheppen), v. —

pen: een asch-, een kolen-, een koren-.

Schoppen (figuur op speelkaarten), v. mv.

Schoppen (met den voet wegstooten), ik heb geschopt: iemand -, iem. een trap geven.

Schoppelen (schommelen), ik schoppelde, heb geschoppeld, gew.

Schoppenaas (kaartfiguur), o. -azen; -boer, m. -en; -heer, m. -heeren; -vrouw, v. -en, enz.

Schopstoel (aan touwen hangende schommelstoel), m. -en: zegsw. op den - zitten, niet vast zitten, geen vaste betrekking hebben, in een huurhuis wonen; ik zit hier niet op een -, ik woon hier in eigen huis, vast.

Schor (heesch), bn. en bw.; -der, -st: een - geluid; een -re stem; zich - schreeuwen.

Schor (in Zeel. naam van aangewassen grond, die alleen bij hoog water onderloopt), v. schorren, ook, Schorre; verg. K welder.

Schorrem (gespuis, uitwaagsel, het gemeene volk), o. gmv.; zie ook Crapule.

Schorrem, bn.: een -e vent, haveloos, arm.

Schorrem en al (Bargoensch: rommelzoo), o.

Schorremer (armoedige kerel), m. -s. gmvz.

Schorren (stullen, steunen), ik heb geschoord: een muur -, een schip op de helling -; fig. iems ijdelheid -.

Schorpioen' (dierk. spinachtig dier met gift-angel), m. -en; fig. scherpe geeselmetstekels. Ook achtste teeken in den Zodiak.

Schorpioenkruid (plantk. muizenoor), o.

Schorren (Bargoensch: bedelen).

Schorrimorrie (gepeupel, jamhagel), o. gmv.

Schors (buitenste deel van den bast), v. -en.

Schorselwoensdag (Woensdag vóór Paschen, daar op dien dag in de R.-K. kerken het klokenluiden geschorst wordt), m. -en.

Schorven (verschuiven, uitstellen), ik heb geschorst: iemand in zijn ambt -, iem. tijdelijk ontzetten; een vergadering -, tijdelijk doen ophouden; verg. Schorten.

Schorseneer' (plantk. aardwortel, bekende plant onzer moestuinen), v. -senereen; ook: Schorseneel'.

Schorsing (tijdelijke staking van arbeid of werk, of tijdelijk verbod om een ambt uit te oefenen), v. -en.

Schort (voorschoot, boezelaar), v. en o. -en: een schoone - voordoen.

Schortband (band van e. schort), m. -en; (als stofnaam), o. gmv.

Schorteldoek (schort, voorschoot), m. -doeken; -kleed (boezelaar), o. -kleeden.

Schorten 1. (de kleeren opschorten, opkorten), ik schortte, ik heb geschort; 2. uitstellen b.v. van uitbetalingen); 3. (schelen, mankeeren, hapelen, ontbreken), het schortte, het heeft geschort: of schort het aan begrip en stem? (Vondel); wat schort er aan?

Schot (vaart, voortgang), o. gmv.: -geven aan, d.i. maken, dat het vooruitschiet.

Schot (schutting, beschot, planken afsluiting), o. schotten: zegsw. ergens een -je voor steken, het tegenhouden, beletten.

Schot 1. (het schieten, enz.), o. schoten: een eere-, een geweer-, een pistool-, een nood-, zie ald.; buiten - blijven, fig. zich buiten gevaar of schade houden; 2. (Java, het avondschot, vroeger te Batavia om 8 uur), o.: in de meeste huizen gaf dat - het teeken tot eenige afwisseling en beweging (v. R.), verg. Morgenschot.

Schot (belasting), o. gmv.: -en lot betalen, vero.; zie ook Dijkshot.

Schot (bewoner van Schotland), m. Schotten.

Schotbalk (houten balk ter afsluiting van duiker- of sluisopening), m. -balken.

Scho'tel 1. (aarden schaal voor spijzen), m. -s; 2. (spijs, gerecht), m. -s: een fijne -.

Scho'teldoek (keukendoek, vaatdoek), m. -en; -huis (VI. bijgebouwtje bij een boerenwoning, dienend tot reiniging van allerlei vaatwerk), o. -huizen.

Scho'teltje (schaaltje onder een kopje), o. -s.

Schots (ijsschol, ijsschots), v. schotsen.

Schots (lomp), bw.: iem. - bejegenen. vero.

Schots (scheef, verkeerd), bw.: goederen die - en scheef door elkaar liggen; huizen, die in den kampong - en scheef door elkaar staan, in de meest mogelijke wanorde.

Schotsch (de taal der Schotten), o. gmv.

Schotsch (aan, uit of betrekking hebbende op Schotland; dwars geruit), bn.: de -e hulptroepen, de -e Hooglanden; een -e mantel.

Schotsch (dans in $\frac{1}{4}$ maat), m. -en.

Schotsch'bout (geruit en bont gekleurd), bn.: de Holl. jongen draagt een - kiltje (C. O.)

Schot'sche haring (een haring, die in het net bleef hangen en later eerst d.i. dood, werd geakaakt en gezouten), m. -en; (stofnaam), v. gmv.

Schot'schrift (scheld- of schimp'schrift), o. -en; verg. Pamflet en Libel.

Schot'vaars (jonge koe van drie of vier jaar), v. -vaarzen; -varken (mestvarken), o. -s.

Schot'vrij (kogelvrij), bn., zie Schootvrij.

Schot'wilg (wilgeboom, dien men kan knotten), m. -en; zie Schietwilg.

Schot'wond (kogelwond), v. -en.

Schou'der (lichaamsdeel), m. -s of -en: hoog in de -s zijn, breede -s hebben; fig. iets op zijn -s laden, torsen, den last er van op zich nemen; iemand over den - aanzien, overdwars, met kleinachting; verder: - (deel v. e. kleedingstuk dat den schouder bedekt), m. -s.

Schou'derband (draagband), m. -banden; -belegsel (versiering op uniformjas of japon op de schouders), o. -s; -blad (ontl. breed, driehoekig, plat dekbeen van den bovenrug), o. -bladen; -breedte (de breedte van den rug ter hoogte der schouders), v. gmv.; -en (mil. op den schouder nemen), ik heb geschouderd: het geweer -; -hoogte (hoogte v. d. schouder), v. gmv.; -mantel (warme vrouwenmantel met kap), m. -s, ook gew.: Schouw'mantel; -ophalen (het ophalen der schouders ten teeken van twijfel, onverschilligheid, enz.), o. gmv.; -stuk (stuk vleesch boven v. d. voorpoot, voorbout), o. -stukken; -vracht (vracht, om op den schouder te dragen), v. -en; -zeel (helpzeel, hennepzeel), o. -zeelen.

Schout (voorheen de hoogste rechterlijke ambtenaar), m. -en: de - was openbaar aanklager, hoofdambtenaar van politie; -ambt (de betrekking, het gebied v. d. schout), o.; in O.-I. was tot voor eenigen tijd een schout een hoofd van politie.

Schout-bij-nacht' (marine vlagofficier, een rang beneden den vice-admiraal), m. schouten-bij-nacht, schout-bij-nachts.

Schouw (schoorsteen), v. -en: een spiegel, die tegenover de - hing (Potg.)

- Schouw** (open puntschuit, praam), v. -en. **Schouw** (schouwing, inspectie van dijken, wegen, slooten, enz.; zij die belast zijn met de schouw), v. -en.
- Schouw** (vuil, obscene), bn. en bw.: een -e mop; hij is erg - in zijn taal; ook, liederlijk: hij leidt een - leven; hij leeft - gew.
- Schouwburg** 1. (gebouw, waarin tooneelstukken worden opgevoerd, theater), m. -en: de Amsterdamsche -, de monumentale - van Parijs, naar den - gaan; 2. (de bezoekers van den schouwburg), m. gmv.: de geheele - raakte in rep en roer op het geroepe van brand.
- Schouwburgbezoeker** (iem., die naar den schouwburg gaat), m. -s; -brand, m. -en; -commissie (college van heeren, belast met het beheer van een schouwburg), v. -s, -siën; -publiek (het publiek, dat bij een opvoering aanwezig is; de menschen, die gewoonlijk den schouwburg bezoeken), o.; -zaal (zaal, waar de opvoering van tooneelstukken, opera's plaats heeft), v. -zalen.
- Schouwen** (zien, bezien, inspecteeren), ik heb geschouwd: een lijk -, geneeskundig onderzoeken; de dijken, wegen en wateren -.
- Schouwlustig** (kijkgraag, nieuwsgierig), bn.; -er, -st: het - publiek; -plaats (tooneel), v. -en; -spel (elk belangwekkend voorval), o. -en; -speler (tooneelspeler), m. -s, -speelster, v. -s, ook: Acteur, Actrice; -tooneel (plaats, waar iets vertoond wordt of iets geschiedt), o. -neelen.
- Schraag** (draagezel, stelling), v. schragen.
- Schraag** (schuin; nauwelijks), bw. gew.: iets - afzagen, er is maar - genoeg.
- Schraagbalk** (balk, om te schragen of te stuiten), m. -balken; -beeld (stut, in den vorm van een beeld), o. -beelden, zie Caryatide; -pijler (pijler als stut), m. -pijlers.
- Schraagte** (schaarschte, gebrek), v. gew.
- Schraal** (mager, dor), bn. en bw.; -aler, -st: een schrale grond; een schrale wind, scherp, guur; een schrale oogst, schaarsch; een schrale troost, iets dat voor troost moet gelden, maar het niet is; een - weekgeld, gering; hij meet -, karig; -tjes, bw.: hij kan naar - leven, karig; die rogge staat -, dun, dor; het ziet er hier - uit, armoedig; verg. Schriel.
- Schraalhans** (term voor een vrek, naam v. e. gierigaard), m. -hanzen; zegsw. -lijkt hier wel keukenmeester, het is er geen vetpot.
- Schraapachtig** (schraaperig, inhalig, gierig), bn.; -er, -st: een -e huisjesmelker.
- Schraapijzer** (krabber, door den verter gebruikt), o. -s: een driehoekig -; -mes (mes om te schrapen, te schrabben), o. -messen; -sel (het afgeschraapte, afkrabsel), o. gmv.; -staal (werktuig v. d. kuiper), o. -stalen.
- Schraapzucht** (zucht tot schrapen, groote inhaligheid, gierigheid), v. gmv.
- Schraapzuchtig** (zeer inhalig), bn. en bw.
- Schrab** (krab, schram, schrap, kras), v. -ben; -hen (krabben, afkrabben), ik schrabde, heb geschraabt: wortelen -; -ber (schrab- of stoepijzer tot reiniging der schoenzolen), m. -s; -ijzer (afkrabber, schrabber), o. -s; -mes (schraapmes), o. -messen; -sel (schraapsel), o. -s.
- Schra'felen** (schrapen), ze schrafelde, heeft geschrafeld: de kip schrafelt in het zand, met de pooten krabben, ook, Schraven;
- fig. geld schrapen; -aar (gierigaard), m. -s.
- Schra'gen** (eig. steunen, ondersteunen, stutten), ik schraagde, heb geschraagd: iem. in een onderneming -; -ing (hulp), v. gmv.: tot -.
- Schra'len** (minder gunstig waaien), het heeft geschraald: de wind begint te -.
- Schram** (lichte wond, openrijting, krab), v. -men; -metje, o., of -pje, o. -s.
- Schrammen** (licht kwetsen, de huid openrijten), ik schramde, heb geschramd: zich -.
- Schran'der** (scherpzinnig, snedig, vernuftig), bn. en bw.; -der, -st: een - man, die jonge heeft -e oogen, een -oordeel; -te werk gaan, -iets opmerken.
- Schran'derheid** (scherpzinnigheid, slimheid, vlug doorzicht), v. gmv.: de - van dezen afgevaardigde, van dien diplomaat.
- Schrank** (schraag, paal, staak), v. -en.
- Schrank** (zes bussels vlas), v. -en. gew.
- Schran'kelbeen** (iem. met lange, kromme beenen en naar-binnen gebogen voeten), m. en v. -beenen; -beenen (de beenen kruislings over elkaar staan), die arme knaap -beende, heeft altijd geschrinkelbeend.
- Schran'kelen** (scheef zijn), heeft geschrankeld; -aar (iem., die scheef loopt), m. -s.
- Schran'ken** (niet haaksch zijn), het heeft geschrant: het kozijn schrankt; ook, klemmen, moeilijk opengaan: de deur schrankt.
- Schran'sen** (smullen; gretig, gultzig eten, veel eten), ik schranste, heb geschrant; -er (iem., die zich te goed doet met eten), m. -s; -ster, v. -s.
- Schranserij'** (het veel en gulzig eten), v. -en.
- Schrap** (krap, schram, streep), v. schrapen.
- Schrap** (scherp, tot iets gereed), bw.; zegsw. zich - zetten, een vasten stand aannemen; -staan, stevig, onwankelbaar: als paarden, die op scherp staan, bij sneeuw of ijs op den weg.
- Schra'pen** (afkrabben, schrabben; fig. bij-eenhalen), ik schraapte, heb geschraapt: wortelen -; geld -, de jeugd kent nog geen -; bij uitbr. lig niet zoo op je viool te -.
- Schra'per** (gierigaard, potter, vrek), m. -s.
- Schra'perig** (gierig, schraapzuchtig), bn.
- Schrap'ijzer**, o. -ijzers; zie Schrabijzer.
- Schrap'nel** (Eng. zie Shrapnel), v. -s.
- Schrap'pen** 1. (doorhalen), ik heb geschraapt: een woord -, iem. als lid -; 2. (afkrabben), ik schrapte, heb geschraapt: aardappels -, wortels -.
- Schrap'snelder** (geraspte groene-kaas), v.
- Schred** (schrede), m. schreden: -voor -.
- Schre'de** (tred, stap), v. -n, schreetje, o. -s.
- Schreef** (streep, schrap met pollood of krijt getrokken), v. schreven; zegsw. een -je voor hebben, d.i. eenig voorrecht hebben; dat gaat over of buiten de -, de grens, de maat te buiten.
- Schreeuw** (gil, luide roep), m. -en: een - geven, een - laten hooren, hard geluid.
- Schreeu'wen** (luidkeels roepen, gillen, schreien, enz.), ik heb geschreeuwd; zegsw. moord en brand -, vreeselijk te keer gaan; dat -t ten hemel, is een gruwel; -er, m. -s.
- Schreeu'wend** (huilerig, lastig), bn. en bw.: een - kindje; fig. ijselijk, vreeselijk: een - onrecht; -e kleuren, bont, scherp; -duur, -leelijk, in hooge mate.
- Schreeu'werig**, bn. en bw.: een - kind, lastig; een -e stem, op een -en toon.

Schreeuwleelijk (*schreeuwbek*), m. en v. —en: *die — v.e. jongen! wat een — v.e. haan!*
Schreien (*weenen, huilen*), ik heb geschreid: *dat schreit ten hemel*, d. i. roept om wraak; —er (*iem., die schreit*), m. —s: *de oudtijds gehuurde —s bij een begrafenisstoet*, zie Huilebalk; —erstoren (aandr. een torenij op den Buitenkant te Amsterdam), m.: bij den — namen familieleden en vrienden afscheid van die naar zee vertrokken.
Schreipel (*mager, schraal*), bn.; fig. *gierig*.
Schriel (*bijvorm van schraal*), bn. en bw.; —er, —st: *een — onthaal*; — opscheppen.
Schrielheid (*het schriel-zijn*), v. gm.v.
Schrieligheid (*karigheid*), v. gm.v.; **schriel'tjes** (*op karige wijze*), bw.: *hij kam maar — rondkomen*, het — moeten aanleggen.
Schrift (*de Bijbelboeken*), v. gm.v.: *de H. — Schrift* (*het geschrevene*), o. gm.v.: *lopend —, staand —, klein —, groot —, een bij —, een na —, een op —, een voorschrift*, zie ald.; ook: beeld — of hiëroglief, spijker —, cijfer —, runenschrift, zie ald.; 2. (*schrijfboek, geschrift*), o. —en: een school —, een schoon —; een maand —, gedenk —, tijd —, smaad —, vlug —, zie Brochure; een verweer —, zie Apologie; een proef —, zie Dissertatie, een getuig —, zie Attest of Testimonium; een schot —, zie Libel en Pamflet; een verzoek —, zie Rekest.
Schriftelijk (*in, op schrift*), bn. en bw.: *een — e belofte*, — werk; *zich — verbinden*.
Schriftgeleerde (*Bijb. bij de Israëlieten, kenner en verklaarder van de Schrift; ook van Mohammedaansche godgeleerden gezegd*), m. —n: *de —n waren beoefenaars van de Joodsche godsdienst- en rechtsleer*; —kenner (*kenner van de H. Schrift, Bijbelkenner ook palaeograaf*), m. —s; —kunde (*kennis van de H. Schrift, palaeografie*), v.; —ma'tig (*overeenkomstig de H. Schrift*), bn.; —er, —st: *een — e belijdenis*, — e gevoelens.
Schriftuur (*de H. Schrift, de Bijbelboeken*), v. gm.v.; —lijk, bn. en bw.: —lijke namen, b. v. *Benjamin* voor jongsten lieveling, *Ninrod* voor jager, *Salomo*, de wijze, *Magdalena* de boetvaardige, *Nazareth*, armelijk plaatsje.
Schrijfbeen (*loopen met wijd uitstaande beenen*), ik schrijf beende, heb geschrijf beend.
Schrijdelings, bw.: *de metselaar zat — op de nok van het dak*; ook, Schrijlings.
Schrijdelingsch (*met de beenen uitgespreid*), bn.: *in — e houding*; ook, Schrijlingsch.
Schrijden (*met vaste stappen loopen*), ik schreed, heb geschreden; —ing, v. gm.v.
Schrijfbank, v. —banken; —behoefden (*al, wat noodig is om te schrijven*), v. mv.; —boek (*cahier*), o. —en; —bureau (*schrijftafel met laden en hokjes*), o. —'s; —cassette (*eig. schrijfkastje, schrijflessenaartje*), v. —n; —fout (*vergissing, bij 't schrijven of overschrijven begaan*), v. —en; —geld (*geld als loon voor 't schrijven*), o. —en; —gereedschap (*allerlei schrijfbehoeften*), o. —pen; —gerei, o. gm.v.; —inkt (*ink, om mee te schrijven*), m., (soorten), m. —inkten, zie: Copieerinkt, Drukinkt; —kamer (*in de gevangenis: kamer, waar schrijfwerk verricht wordt*), v. —s: met dit schrijfwerk wordt eenig geld verdiend, en ook ontslagen gevangenen kunnen er vooreerst in hun onderhoud voorzien; —kramp (*geneesk. spierkramp in de vingers ten gevolge van veel*

schrijven), v. gm.v.; —kunst (*de kunst van schrijfletters te maken*), v. gm.v.; —les (*les in het schrijven*), v. —lessen.
Schrijflessenaar (*lessenaar, om op te schrijven*), m. —s; —letter (*met de pen geschreven of te schrijven letter*), v. —letters, verg. Drukletter; —machine (*kunstig veldgacht schrijfstoel met klavier*), v. —machines: *de — is in 1855 door Foucault uitgevonden*; —map (*portefeuille voor schrijfbehoeften*), v. —mappen, zie Map; —papier (*papier, om brieven, enz. op te schrijven*), o. gm.v.; —pen (*veeren of stalen pen, om mee te schrijven*), v. —pennen; —taal (*de geschreven taal; de boekentaal*), v. gm.v.; —tafel (*tafel, waaraan men schrijft*), v. —s; —telegraaf (*de druktelegraaf van den Amerikaan Morse (1791—1872), welke teekens en letters schrijft*), v. gm.v.; —trant (*stijl, manier van gedachtemitting*), m. gm.v.; —werk (*werk, dat geschreven is of moet worden*), o. gm.v.
Schrijlings, bw.: — te paard zitten; zie Schrijdelings; —lingsch (*schrijdelingsch*), bn.: *hij stond in — en stand*.
Schrijn (*kast, kistje*), o. en m. —en. vero.
Schrijven (*afschaven van de opperhuid; gloeien van wonden*), het heeft geschrijnd: *ik heb mijn teenen geschrijnd in mijn te nauwe schoenen; een wonde kam —; bij uitbr. het zonnelicht schrijnt mijn zieke oogen*.
Schrijnend (*fig. wat pijnlijk aandoet*), bn.: *een — e herinnering*, — e armoede; *een — e smart*, grievend.
Schrijnwerker (*meubelmaker*), m. —s.
Schrijven 1. (*met een pollood, pen, griffel, een stuk krijt, letters op papier of op hout, enz. maken*), ik schreef, ik heb geschreven; *kan dit kind al —? zijn naam —, adressen —*; 2. (*opstellen*), ik heb —schreven: *een brief —, een opstel —; verzen —, dichten*; 3. (*het schrijven; het geschrevene, inz. brief*), o.: *ik heb een — ontvangen van den inspecteur*; 4. (*ten opzichte v. d. spelling; dat woord, die naam is goed, is verkeerd geschreven*).
Schrijfver 1. (*iem., die schrijfwerk doet, klerk*), m. schrijvers; ook, de secretaris van eene vereeniging, een gezelschap, een bond; 2. (*iem., die boeken schrijft*), m.: *de —s der 19e eeuw*; een — van romans; *de klassieke —s*, nl. v. d. beste geschriften uit eenig tijdvak; *de gewijde —s*, kerkvaders.
Schrijfvershent (*kleinacht. een of andere club van schrijvers*), v.: *hij behoort tot die —*.
Schrijfversgild (*al de schrijvers samen*), o.
Schrik (*plotselinge ontsteltenis*), m. schrikken; —achtig (*licht schrikkend*), bn.; —er, —st.
Schrikba'rend (*verschrikkelijk, ijselijk*), bn.; —er, —st: *tot onze — e vervelling* (C. O.)
Schrikbeeld (*akelige voorstelling*), o. —en: *de vluchtelingen haalden zich allerlei —en voor den geest; de typhuslijder had nare —en*; —bewind, o. gm.v.: *het — van Robespierre*, d. i. wreede, tyrannieke regeering; zie Roode Terreur; —hagedis (*dinosaurius van reusachtige afmeting, wel 40 M. lang, waarvan een geraamte in den staat Wyoming in N.-Amerika is opgegraven*), v. —en.
Schrik'keldag (*de dag, die wordt ingeschoven tusschen den 23en en 24en Febr.*), in een schrikkeljaar), m. —dagen.
Schrik'kelijk (*schrik aanjagend*), bn. en bw.: *een — onweer; hij verteert — veel geld*, erg; *het was — koud*, ontzettend.

Schrik'keljaar (jaar met een ingeschoven dag, met een schrikkel'dag), o. —jaren: 1900 was geen —, 1920 zal een — zijn.

Schrik'kelmaand (Februari), v. —maanden.
Schrik'ken (doen schrikken), ik schrikte, heb geschrikt: de jongen schrikte het paard; ook intransitief (met schrik vervuld worden, ontstellen, ijzen), ik schrok, ben geschrokken (geschrikt): wat schrok (schrikte) ik bij dat onverwachte schot!

Schrik'kerig (schrikachtiginz. v. dieren), bn.: sommige paarden zijn —, schrikken licht.
Schrik'middel (middel tegen de gevolgen van schrik, b.v. een poeier), o. —middelen.

Schrikwek'kend (schrikcausend), bn.: —er, —st: een —e donderslag, schrikbarend; het —gebulder der kanonnen, angstwekkend.
Schri'l (schraal, schel, scherp), bn.: —ler, —st: een —le stem, —le tonen, schelklinkend; fig. met —le kleuren iets afschilderen.

Schrobbeeren (eig. schrobben, fig. iemand scherp berispen of hevige verwijtingen doen); —ing (scherpe berisping), v. —en: iem. een — geven, eig. hem op ruwe wijze afboenen, hem de ooren wasschen, hem den mantel uitvegen.

Schrob'ben (den vloer reinigen met water, bezem, luiwagen), ik heb geschrobd; —her (boender), m. —s; —ster (schrobvrouw), v. —s.

Schrob'net (sleepnet, dat nl. langs den bodem van 't water wordt getrokken), o. —netten.
Schrob'visscherij (het visschen met het schrobnet), v. gmv.

Schrob'zaag (smalle puntig toeloope de hand-zaag), v. —zagen.

Schroef 1. (cilindervormig stuk hout of metaal, omgeven door een spiraallijn), v. schroeven, zie: Bankschroef, Duimschroef, Houtschroef, Moerschroef, enz.: de — aanzetten, doen klemmen; een — losdraaien; zegsw. dat staat op losse schroeven, staat wankelend, niet vast, is onzeker; iets op losse schroeven zetten, wankelend maken; muz. onderdeel v. e. snaarinstrument, dienend om de snaren te spannen; 2. (scheprad meestal bij het roer met drie of meer bladen, waardoor een stoomschip in beweging wordt gebracht), v. schroeven.

Schroef'bank (werkbank van timmerman of smid met een klemtuig, tusschen de bekken waarvan een te bewerken voorwerp kan worden vastgeschroefd), v. —en; —blad (blad v. d. schroef eener stoomboot), o. —bladen; —boor (werktuig, om schroefmoeren te maken), v. —boren; —boot (stoomboot, die door een schroef wordt voortbewogen), v. —booten, zie: Schroef en Raderboot; —bout (ijzeren bout met schroefdraad aan het benedeneinde), m. —en; —draad (de spiraallijn, welke om de schroefspil loopt), m. —draden; —flesch (reisflesch met schroefsluiting), v. —flesschen; —lijn, v. —en, zie Schroefdraad; —moer (houten of metalen schijfje, dat om de schroef sluit en waarmede men deze aandraait), v. —en; —molen (tonmolen, z. ald., om water al draaiende op te voeren), m. —s; de — is een uitvinding van Archimedes; —ring (schroef met een oogje of ring aan het boveneinde), m. —ringen; —steutel (Engelsche steutel voor het los- en vastdraaien van bouten, moeren, enz.), m. —s; —sluiting (sluiting v. e. flesch door middel v. e. stop met schroeflijn), v. —en; —spil (de

eigenlijke schroef, de vaarschroef), v. —spillen; —stoomboot, v. —booten, z. Schroefboot; —tang (tang, om schroeven aan of los te draaien; kanonnierswerktuig), v. —en; —vormig (in den vorm v. e. schroef), bn. een —e schelp; —winding (schroefdraad of —lijn), v. —en.

Schroef'en (zengen), ik heb geschroeid: een geplukt hoen —, een kleedingstuk bij ongeluk — aan de kachel; de zon schroeit het loof der boomen, het gras der weiden, doet verdorren.
Schroef'vedraaier (werktuig, om een schroef vast of los te draaien), m. —draaiers.

Schroef'ven (een schroef aandraaien), ik schroefde, heb geschroefd: een plank vaster —; een lijksticht —, nl. het deksel.

Schroek (vraat; fig. gierigaard), m. —ken.
Schro'ken (zengen, schroeien), ik ben en het is geschroekt, vero.: de huid, het vel —.

Schro'ken (gulzig slokken), ik heb geschrokt; —ker (gulzigaard), m. —s.

Schroek'kig (gulzig, fig. inhuldig), bn. en bw.
Schroel'en (knorren, morren, viltten), ik heb geschroid: hij schroel op het dorpsbestuur; op de regering —, smalen, schimpen.

Schro'melijk (vreeselijk, verschrikkelijk), bn. en bw.: —e tijdingen, angstwekkende; een — ongeluk; zich — vervelen, erg.

Schro'men (duchten, vreezen), ik schroomde, ik heb geschroomd: gij hebt niets te —.

Schro'mig (schroomachtig), bn.; —er, —st.

Schro'm'pel (rimpel), v. schrompels.

Schro'm'pelen, zie Verschrompelen.

Schro'm'pelig (rimpelig), bn.: een — bestje.

Schrood'beitel (werktuig, om ijzer te kappen), m. —s; —ijzer, o. —s, zie Schrooier.

Schroo'fen (snijden, hakken; snoeien), ik heb geschrooid: stroo —; geld —, vero.

Schroo'fer (schrooijzer, blokbeitel), m. —s.

Schroom (beschroomdheid, vrees, angstvaligheid), m. gmv.: — hebben, kleingeestigen angst; iem. met — naderen; met — tot iets overgaan; —ach'tig (angstvallig), bn.

Schroomhar'tig (schroomvallig), bn. en bw.: —e kinderen; — den vorst naderen.

Schroomval'lig (beschroomd, verlegen, bedruisd), bn. en bw.; —er, —st.

Schroot (brokjes gekapt ijzer, glas, lood; schiethagel), o., verg. Schrot; —vuur (vuur uit een kanon, met schroot geladen), o. gmv., zie Kartetsvuur.

Schrot (een aantal kleine voorwerpen), o. gmv.: wat een — van appels! afval.

Schro'ten (in stukken kappen), ik schrootte, heb geschroot; verg. Schrooien.

Schub, schub'he (dekplaatje b.v. bij vischen), v. schubben; —je of —betje, o. —s.

Schub'ben (ontdoen van de schubben), ik schubde, heb geschubd: een visch —; een geschubde blik, nl. ontdaan van de schubben.

Schub'big bn.; —er, —st: het — watervolk, dicht .de visschen.

Schub'dier (tandeloos zoogdier met dakpanswijze gelegen groote, harde, hoornachtige schubben), o. —dieren: het langstaartige — leeft in Midden-Afrika; ook, Manis.

Schub'vleugeligen (de vinders), m. mv.

Schuch'ter (schroomvallig), bn. en bw.; —der, —st: een — meitsje; zij keek — vóór zich.

Schud'debollen (met het hoofd gedurig schudden), ik heb geschuddebold: —v. lachen.

Schud'den (met korte stooten heen en weer bewegen; in een schokkende beweging doen

zijn, ik heb geschud: *het koren in de wan* —, *een bed* —, *opmaken*; *appels van een boom* —, *zoo den boom bewegen*, dat ze vallen; *een drankje eerst* —; *hij lachte, dat hij schudde*; *het huis schudde op zijn fundamenten*, daverde; zegsw. *het hoofd* —, afkeuring te kennen geven.

Schui'er (borstel, kleebrorstel), m. —s. **Schui'eren** (met den kleebrorstel reinigen), ik schuierde, heb geschuierd.

Schuif (houten of ijzeren schot tot afsluiting van duikers, sluizen, riolen door verticale beweging; grendel, deurknip), v. schuiven.

Schuif'blad (inlegblad v. e. schuiftafel), o. —en.

Schuif'deur (deur, die op een richel loopt en die men open en toe kan schuiven), v. —en.

Schuif'felaar (klaplooper), m. —laren of —s.

Schuif'felen (heen en weer schuiven, inz. de voeten schuivend bewegen; blazen, van een slang; fluïten inz. op de vingers), ik heb geschuifeld.

Schuif'raam (opschuijraam), o. —ramen.

Schuif'tafel (tafel met inschuijbladen), v. —s, zie Coullisse-tafel.

Schuif'trompet (trompet met beweegbaar schuifdeel), v. —ten, ook, Trombone.

Schuif'uil (een groot soort nachtuil), m. —en.

Schuif'len (zich verbergen), ik schoof, ik heb gescholen, ook: ik schuilde, heb geschuuld: *onder een poort* — voor den regen, zich schut-tend bergen; *waar mag de man toch* —? d. i. zich ophouden; *hier schuilt iets achter*, er is eenig geheim; zegsw. *er schuilt een adfer onder of in 't gras*, er is gevaar onder of in verborgen, zie Adfer.

Schuif'levinkje (uit: schuilewinkje, schuilhoekje: *kinderspel, verstoppertje, verschuilen*), o. gm.v.: —spelen, de kinderen gaan schuil in allerlei winkels of hoeken; verg. Winkel.

Schuif'gaan (eig. te schuile gaan, zich verbergen), het ging —, is —gegaan: *de zon ging schuil achter donkere wolken*; —**hoek** (plaats, waar mensch of dier zich verbergen kan), m. —en, zie Schuilplaats; —**houden**, zich, ik hield mij —, heb mij —gehouden, d. i. zich verborgen houden; —**kerk** (gesch. voor het gezicht, aan den openbaren weg, onttrokken kerk van Roomschen. Remonstranten of Doopsgezinden in de dagen onzer oude Republiek), v. —kerken: tot 1795 was de gereformeerde godsdienst de godsdienst van staat, en andere godsdiensten werden oogluikend geduld; —**naam** (pseudoniem), m. —namen: *Hildebrand was de — van Nicolaas Beets*; in het Vlaamsch: *deksnaam*;

—**plaats** (veilige plaats, toevluchtsoord, schuilhoek), v. —en: *grotten dienen in het O. tot —der kudden bij regen en onweer*; —**winkel** (schuilhoek), m. —s, zie Winkel.

Schuim (bruis), o. gm.v.: *het — van bier*; *het — der zee*; fig. —*van volk, gemeen volk, heffe*; —**achtig** (lijkende op schuim), bn.; —er, —st: *een — vocht*; —**bekken** (schuim op den bek hebben), het paard heeft geschuimbekt; fig. —*van woede*, in de hoogste mate woedend zijn; —**blad** (plantk. schuimkruid, koekoeksbloem), o. gm.v.

Schuif'men (ontdoen van schuim, zuiveren), ik heb geschuimd: *zij moet de soep nog* —; ook, (schuim opwerpen), *het heeft geschuimd: de soep begint te —, dit bier wil niet* —; fig. *op zee* —, zeeroof plegen.

Schuif'mend (schuim opwerpend of voort-

brengend), bn.: *de —e golven, —e champagne*.

Schui'mer (klaplooper; zeeroover), m. —s.

Schuim'kraan (kraan, waardoor een stoomketel wordt afgeschuimd), v. —kranen; —**lepel** (platte lepel met gaatjes en langen steel, om soep te schuimen), m. —s; —**looper** (tafelschuimer), m. —s; —**pje** (licht suikerkoekje), o. —s; —**spaan** (houten, blikken of koperen afschuimlepel), v. —spanen.

Schuin (scheef, dwars), bn. en bw.; —er, —st: —*schrift, een —e lijn*; *in —e richting*; *het licht valt hier — in*; *hij woont hier — over*; fig. *een gaat daar — toe, verkeerd*; *een —e aardigheid*, dubbelzinnig; *een — heer*, doordraaierig.

Schuin'balk (wapenk. balk of strook, welke op een wapen van boven-rechts naar onder-links loopt), m. —balken; zie Balk.

Schui'nen (schuim maken), ik heb geschuimd: *een dijk* —, *een muur* —, in schuine richting tegen een helling of glooiing opmetselen.

Schuins, bw.; —er, —t.: *dat papier is — afgesneden, dat stuk hout is — afgezaagd*.

Schuinsch (schuim), bn.: *in —e richting, de avondzon met haar —e stralen*; fig. *een —en blik op iets of iem. werpen*, min of meer boos; *dat is een —e meneer*, zie: Schuin en Schuinsmarcheerder.

Schuin'schrift (het gewone schrift als tegenstelling van het steilschrift), o. gm.v.

Schuins'marcheerder, —**looper** (losbol, lichtmis, doordraaier), m. —s.

Schuin'te (helling), v. schuinten: *de — van een heuvel*, glooiing; *iets in de — vrouwen*, in schuine richting.

Schuif (vaartuig, vooral op de binnenwateren), v. schuiten: *een modder—, een trek—, een turf—, een veer—, een vracht—, e nacht—, enz.*; *per — gaan of komen*; *een — turf, zand, hooi*; zegsw. *hij komt al in mijn —*, hij wordt het met mij eens; *hij gaat met mijn —je varen*, kiest mijn partij.

Schui'tenhuis (overdekte ruimte in een kanaal, een water, enz. om er een of meer kleine vaartuigen onder te brengen), o. —huizen.

Schui'tevoerder (schipper op een lichter), m. —voerders; —**vracht** (lading), v. —en.

Schuit'je (O.-I. een schuifvormig blok gegoten tin ter zwaarte van een half pikol), o. —s: ijzeren blok als ballast voor zeeschepen, id. tot beproefing van bruggen.

Schuit'jevaren (spelevaren), o. gm.v.

Schui'ven (iets voortbewegen zonder het op te heffen; zich schuivende bewegen), ik schoof, heb geschoven: *schuij uw kopje wat dichter bij*; *hij schoof dichterbij*; opium —, opiumrooken; —**er**, m. —s, in O.-I. is schuiver het woord voor opium-schuiver.

Schuld (wat men te betalen of goed te maken heeft), v. —en: *nog al —en hebben*, tot over de ooren in de —en zitten, zie Oor; fig. oorzaak, aanleiding: *daarvan zijt gij de —, dat is door zijn —; uw onvoorzichtigheid is de — van alles*; *vergeef ons onze —en, zonden, tekortkomingen*; —**bekentenis** (schriftelijk bewijs van geldelijke schuld), v. —sen; —**belijdenis** (R.-K. belijdenis der zonden), v. —sen, zie Confiteor; —**beseft** (bewustzijn van schuld), o. gm.v.; —**brief** (schuld-bekentenis), m. —brieven, zie ook: Obligatie en Promesse; —**delging** (afdoening van schuld), v. gm.v., z. Amortisatie; —**eischer** (iem., die geld te vorderen heeft, crediteur), m. —s: *zijn —s bevedigen*, hen geheel of

gedeeltelijk betalen; **-eloos** (zonder schuld, fig. niets misdreven hebbende), bn.; -loozere, meest - of -t: een -wicht, onschuldig; een -slachtoffer; **-enaar** (iem., die iets schuldig is), m. -s, -naren; **-enaarster**, -s, of **-enares'**, v. -sen; **-enlast** (drukkende schuld), m. gmv.

Schuld'ig 1. (te betalen hebbend; fig. verplicht, gehouden), bn. en bw.: hoeveel zijt gij hem nog -? iem. de -e eerbewijzen, verschuldigd; zegsw. iem. het antwoord - blijven, hem niet kunnen antwoorden; 2. (misdadig, strafbaar), bn.: iem. - verklaren, aan een misdaad - zijn; **-e** (iemand, die schuldig is), m. en v. -n: de -zal gestraft worden; **-verklaring** (verklaring, dat iem. schuldig is), v. -en.

Schuld'vergeving (vergiëfnis van schuld of zonde), v. -en; **-vordering** (het invorderen van schulden; schuldbekenenis, schuldbrief, te innen schuld), v. -en.

Schulp (huis v. e. schaaldier), v. -en; zegsw. in zijn - kruipen, bang worden, achteruitkrabben, bakzeilhalen; ook, Schelp.

Schulpen (met schelpen of schulpen versieren, met randjes of boogjes bewerken), ik -te, heb geschulpt: een doosje -, een kraagje -.

Schun'nerd (Barg, zwerver, schooier), m. -s.

Schun'nig (armzalig, armeljk, haveloos), bn. en bw.; -er, -st: een -e herberg; de man ziet er - uit, min, armoedig, haveloos; ook, onwelvoeglijk: -e taal.

Schuren (in de schuur brengen, binnenhalen), ik heb geschuurd: het koren -, **Schuren** (hard wrijven met zand enz., blank-wrijven, gladmaken), ik heb geschuurd: met zand, met puinsteen -; droog-, zie ald.; een ketel -; fig. de rivier schuurt den oever, dit boordje schuurt langs mijn hals, het rad schuurde tegen den bak v. h. rijtuig; **-ing** (het schuren, wrijving), v. -en.

Schurftl. (besmettelijke huidziekte veroorzaakt door de schurftmijt), v. gmv.; 2. (schurftig), bn.: een -schaap; **-ig** (met schurft geplagd), bn.: een -schaap, fig. smerig, vuil: een -e rechtszaak; **-mijt** (dierk. mijt, die onder de opperhuid van mensch en zoogdier leeft), v. -en: de - vertoont zich als een zwarte stip, zij legt eieren onder de huid.

Schur'ringgeluid (spraak. ruischingsgeluid), o. -en, b.v. f. v, s, z, g, enz.

Schurk (schelm, bedrieger), m. schurken.

Schurk'achtig (gemeen, laag), bn. en bw.; -er, -st: een -e daad; hij handelt -.

Schur'ken, zich (afleid. van schurk, wrijfpaal: zich wrijven, inz. van runderen), de koe schurkte zich, heeft zich geschurkt.

Schur'kenstreek (schurkachtige daad), m. -streken; **-troep** (-bende), m. -en.

Schurkerij' (schelmerij), v. -en.

Schurk'paal (weidepaal, wrijfpaal), m. -palen.

Schut (scherm, beschot, houten wand), o. -ten.

Schut'blad (onbedrukt blad voor en achter in een boek; plantk. dekblad), o. -bladen.

Schut'kolk (ruimte voor de vaartuigen tusschen twee paar sluisdeuren van een schutsluis), v. -kolken.

Schut'meester (persoon, die belast is met het schutten van onbeheerd loopend vee; ook: die toezicht houdt op de schutsluizen), m. -meesters; zie Schutstal.

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

Schuts (bescherming), v. gmv.: vroeg Spanje om - aan een Engelsche ree? (1639).

Schuts'brief (brief v. vrijgeleide), m. -ven.

Schut'sel (schutting, fig. bescherming), o. -s.

Schuts'engel (beschermengel), m. -engelen; **-god** (beschermende god), m. -goden; **-godin**, v. -nen; **-heer** (beschermheer), m. -heeren; **-heilige** (patroon), m. en v. -n.

Schut'sluis (sluis met schutkolk, dienend om schepen van den eenen waterspiegel over te brengen op den anderen), v. -sluizen: de Zuid-Willemsvaart heeft tal van -sluizen; zie Schutten, tegenhouden.

Schuts'patroon (bescherm-, gildeheilige), m. -patroons: St.-Serferius is de - der wevers; **-patrones'**, v. -sen.

Schut'stal (schutshok, met palen omheinde ruimte), m. -len: in den - wordt uit de wei geloopt vee tijdelijk gestald.

Schuts'vrouw (schutspatrones), v. -vrouwen.

Schut'tenl. (opsluiten, in een afgesloten ruimte brengen, beschermen), ik heb geschut: een loslopend stuk vee -, een paard -; 2e Schutmeester; 2. (tegenhouden, afwerpen), ik heb geschut: het water met dijken of dammen -, keeren; 3. (schipperst. een schip in de schutkolk doen gaan, een schip in de sluis kolk doen varen): een boot -; na heel wat wachten werd onze boot eindelijk geschut.

Schut'ter (lid der vroegere burgerwacht; 9e teken of sterrenbeeld in den Zodiac), m. -s.

Schut'teren (dienst doen als schutler), vero.

Schut'teren (knoeien, poedelen bij een examen), ik heb geschutferd, spreekte.; verg. Spieken.

Schut'terig (erg druk en beweeglijk, zenuwachtig onhandig), bn. en bw.; -er, -st: de -e heer Bruijs (C. O.); het vogeltje vloog - heen en weer.

Schutterij' (gewapende burgerwacht), v. -en: de - is 1 April 1903 vervangen door de landweert.

Schut'terkoning (persoon, die bij een wedstrijd in het schieten op een schuttersfeest den eersten prijs heeft), m. -en.

Schut'tersdoelen (plaats, waar de schutters der gilden zich oefenden), m. -s; **-gilde** (gilde van schutters, vroeger met hand-, kruis- of voetboog), o. -gilden; **-maaltijd** (eig. feestmaal v. schutterij-officieren), m. -en; de - is ook e. beroemde schilderij van Van der Helst (1613-'70) in het Rijksmuseum.

Schut'tevaer (vereeniging, die zich ten doel stelt de belangen der binnenschippers, die hunner kinderen (onderwijs) en van hun bedrijf te bevorderen), v. gmv.; deze vereeniging ontleent haar naam aan den oprichter, Jan Willem Schuttevaer.

Schut'ting (planken afsluiting van een tuin, heining), v. -en; **-tinkje**, o. -s.

Schuur (bergplaats), v. schuren: een turf -, een koren -, een hout -, enz.; in Drente: het huis bij de - laten, geen buitensporige dingen, b.v. onnoodige uitgaven doen, gew.

Schuur'kerkje (in de dagen onzer oude republiek: arm en onooglijk R.-K. kerkje), o. -s.

Schuur'goed (zand, mergel, als schuurmiddel gebruikt), o. gmv.; **-paal** (wrijfpaal voor het vee, schurkpaal in een wei), m. -palen; **-papier** (hard en scherp papier, om hout glad te schuren, roestvlekken op metalen weg te wrijven, enz.), o. gmv.; **-sel**

(schuurzand, -goed), o. gmv.; -zand (scherp zand tot het schuren van keukengerief), o. gmv.
Schuw (beangst), bn. en bw.; -er, -st: een -e haas, schichtig; -rondzien; z. Menschen-
Schuwen (vermijden uit vrees of afkeer), ik heb geschuwd: het kwaad -, de naaste gelegenheid tot zonde -, een besmet huis -
Schwadronneeren (met de sabel er op in hakken, in 't rond scherm; fig. pochen, zwelsen), ik heb geschwadronneerd. (ch=sj).
Sciop'ticon (grote tooverlantaarn met versterkte lens), m. -s, lees: siop'tikon; zie ook: Projectielantaarn.
Sci'pio, naam eener oud-Romeinsche familie; het was -Africanus Major, die Hannibal te Zama overwon, 202 v. C.; het was -Minor of de Jongere, die in 146 v. C. Carthago verwoeste en N.-Afrika tot een Rom. provincie maakte.
Scolio'se (zijdelingsche ruggegraatsverkromming), v. gmv.
Scout, ook, **Discount** (korting), o. -'s.
Scorbut' (scheurbuik), o. gmv.
Scorbutiek' (geplaagd met scheurbuik), bn.
Score (Eng. sport, aantal behaalde punten), v. -s.
Scout (Eng. verkenner), m. -s.
Scratch (Eng. sport. streep, beginlijn), v. -es.
Scri'ba (Lat. secretaris), m. -'s.
Scribent' (schrijver, veelschrijver, prul-schrijver), m. -en; lees: skribent'.
Scribomanie' (schrijfwoede, -jeukte), v. gmv.
Serifoniam, o. -s; zie Reliquarium.
Scrip (Eng. voorloopig bewijs, receptis), v. -s.
Scrip'ta ma'nent (Lat. eig. geschriften blijven, fig. het geschrevene blijft), meestal gevolgd door: Ver'ba vo'lant, woorden vervliegen, of het gesprokene vervliegt.
Scriptum (geschrift, opstel), o. -ta.
Scrupuleus' (klierachtig), bn.; -leuzer -t.
Scrofulose (klierziekte), v. gmv.
Scrupel (medicinaal gewicht van $\frac{1}{8}$ drachme of ± 1.302 gram), o. -s: een - is 20 grein.
Scrup'le (Fr. bezwaar: angstvalligheid van het geweten), v. -s: -s maken, (sc=sk); -leus' (Fr. nauwgezet van geweten, te zwaar tillend), bn.; -leuzer, -t; -liteit' (overdreven terheid van geweten), v. gmv.: - doet zonde zien, waar geen zonde bestaat.
Serutinium (het kiezen met stembriefjes, o. gmv. (c=k).
Scu'do (It. schildaarder, $\pm f$ 2,50), m. scudi.
Sculler (Eng. wrik-roetboot), m. -s.
Sculp'sit (Lat. heeft het gegraveerd), zie **Sc. Sculptuur'** (beeldhouwkunde, beeldsnijkunst; beeld- en snijwerk), v. gmv. (sc = sh).
Seyl'la (oudtijds, rots en maalstroom in de Straat van Messina aan de It. kust tegenover de rots Charybdis), v.; myth. zeskoppig zee-monster met twaalf pooten, blaffende als een hond en met drie rijen scherpe tanden: zegsw. van - in Charybdis komen of vallen, van kwaad tot erger vervallen, of van de branding in den maalstroom; lees: Skilla.
Sey'then (nomadenvolk), m. mv.: de - leefden in Z.-Rusland, aan den Oeral, en op het groote plateau v. centraal-Azië. (sc = s).
Séan'ee (Fr. zitting, inz. bijeenkomst van spiritisten, om geesten te ondervragen; voorstelling van prestidigitateurs, enz.), v. -s.
Se'baoth, lees: Se'baoot, zie Zeba'oth.
Sec (It. vino secco: zware zoete wijn uit ge-

droogde druiven), m.: Madera -; ook Sek.
Se'cans (meetk. snijlijn), v. secanten.
Sec'co (It. droog), bw.: a - schilderen, op drogen grond met waterverf; verg. Fresco.
Seces'sie (gesch. scheiding, verwijdering), v.: de akte van -, in de Amerik. gesch. de akte van losmaking nl. van de zijde der Z. Staten van de Unie; -oorlog (de slavenoorlog in Amerika, 1861-'64), m. gmv.
Secu'sie (uitsluiting van opvolging), v. gmv.: gesch. acte van - (4 Mei 1654).
Secondair' (eig. in de tweede plaats, ondergeschikt, afhankelijk van iets, dat primair is), bn.: dat alles is van - belang: een -e betrekking; een -e vordering, -e kleuren, deze ontstaan door primaire te vermengen b.v. groen ontstaat uit geel en blauw.
Secondant' (Fr. getuige of helper, bijzonder in een tweegevecht; onderwijzer aan een instituut of kostschool), m. -en; -e, v. -n.
Secon'de, secun'de ($\frac{1}{60}$ minuut bij tijd- en graadmeting; meetk. teeken, nl. ''), v. -n.
Secondeeren (bijstaan, helpen, tot getuige dienen; muz. begeleiden met de stem of met een instrument).
Secon'denwijzer (zeer klein, derde wijzertje, dat de seconden aangeeft), m. -s.
Secon'deslinger (nat. slinger, waarvan elke schommelving juist ééne seconde duurt), m. -s.
Secon'do (ten tweede; muz. de tweede partij), bw.; ook, Secun'do.
Secours' (Fr. hulp, bijstand), o.; l.: sekoer'.
Secreet' (geheim), o. -creten.
Secre'ta (R.-K. stille gebeden in het midden der Mis), v. mv.
Secretai're (Fr. schrijftafel of -kast; ook: bekend stuk huisraad met laden of deurtjes onder en een klep boven), v. -s.
Secretares'se (vrouwelijke secretaris), v. -n.
Secretariaat' (ambt v. secretaris; ook, bureau, kantoor), o. -aten; het - der armen, bureau voor inlichtingen op allerlei gebied, voor minvermogenden.
Secretarie' (bureau v. d. secretaris; gemeentekantoor; de ambtenaren, die de correspondentie, enz. der gemeente voeren), v. -ën; ook bij een ministerieel departement spreekt men v. -.
Secretarie', de algemeene -, v.: in O.-I. een college, dat de correspondentie voert en ook dient als vraagbaak der regeering.
Secreta'ris (eig. schrijver, meestal lid v. e. bestuur, belast met de correspondentie; hoofd-ambtenaar ten stad- of raadhuize), m. -sen.
Secreta'ris (een soort van grooten reiger met lange veeren a. h. achterhoofd), m. -sen.
Secreta'ris-generaal' (eig. algemeen ministerieel secretaris: een der hoogste ambtenaren aan een ministerie), m. -rissen-generaal.
Secta'ris (aanhanger eener secte, fanatiek aanhanger eener nieuwe richting op politiek gebied, enz.), m. -sen.
Sec'tie (eig. afgesneden deel; heelk. insnijding, operatie; ontl. lijkenopening; verder: deel v. e. tramlijn; afdeling van een gemeente of wijk; onderdeel van een vergadering; mil. helft van een peloton), v. -s, -tiën; lees: sek'sie.
Sect'or (meetk. gedeelte van een cirkelvlak, begrepen tusschen twee stralen en den boog; mil. concentrisch deel eener loopgravenstelling), m. -s, -to'ren.

Seculair' (honderdjarig; wereldlijk, niet-kerkelijk, niet-geestelijk), bn.
Secularisatie (de naasting van kerkelijke goederen door den staat), v. gmv. (t = s).
Seculariseeren (wereldlijk maken, geestelijke gestichten of goederen verkoopen of in wereldlijke veranderen, aan den staat trekken), ook: Verwereldlijken.
Seculie'ren (wereldlijke geestelijken, die nl. niet tot eenige orde behooren, b.v. kapelaans, pastoors), m. mv.; verg. Regulieren.
Secun'da 1. (muz. de tweede toon na den grondtoon, deze zelf mee inbegrepen), v. secunda's; zie ook: Secun'do; 2. (handel. tweedewissel).
Secundair' (den tweeden rang innemende), bn.
Secundeeren (helpen, bijstaan); ook, Secondeeren.
Secun'do (ten tweede), bw.; ook, Secondo.
Secun'dus (de tweede), m.; verg. Primus.
Secureeren (in veiligheid brengen of stellen, verzekeren).
Securitas (zekerheid, veiligheid), v. gmv.
Securiteit' (zekerheid, onderpand, veiligheid), v. gmv.; ook, Sekuriteit'.
Secuur' (zeker, nauwkeurig, vast), bn.; -der, -st: hij is een Jantje -, een al te voorzichtig mensch; meestal: Sekuur.
Sede'kah (O.-I. slamatan, offermaal, heilmaal der inlanders), v. -'s; -boemi, offermaal bij den oogst, d.i. van den grond.
Sedentair' (Fr. aanhoudend zittend), bn.: een -eren hebben, als b.v. een wever, een schoenmaker, een klerk, enz.
Se'dert, vz.: hij is vertrokken - veertien dagen, - gisteren; vgw.: hij is gezond, - hij hier woont; bw.: en - ving haar lijden aan.
Sediment' (bezinksel, neerslag, grondsoep, droesem), o. sedimenten.
Sedimentair' (uit sedimenten ontstaan), bn.: -e gebergten.
Seditieus' (Fr. oproerig, muitend), bn.; -zer.
Seduc'tie (verleiding, verlokking), v. gmv.
Seduisant' (Fr. verleidelijk, verlokkelijk), bn.
Sef'fens (dadelijk, terstond), bw. vero.
Segment' (afsnijding; meetk. gedeelte van een cirkelvlak, begrepen tusschen een koorde en haar boog), o. -en.
Seg'no (It. muz. teeken); zie Dal Segno.
Segrijn', -leder, -leer (hard, sijn gekorrelde leer), o. gmv.: men strooit vóór het pletten mosterdzaad tusschen het leer.
Segrijnen (van segrijnleer gemaakt), bn.: een - boekband.
Seigneur' (Fr. adellijk heer), m. -s: grand-, groote hans, zegsw. den grand-- spelen, den gebraden haan uithangen.
Seigneurie' (adellijk goed), v. -ën. (gn = nj).
Sein (aangenenamen of voorgeschreven teeken om iets kenbaar te maken of om te waarschuwen), o. -en; zie Signaal.
Sein'boek (boek of register met de verschillende seinafbeeldingen), o. -boeken.
Sei'nen (een sein geven), ik heb geseind: wij zullen hem het nieuws -, d. i. telegrafeeren; -er (iemand, die seint), m. -s.
Sein'fluit (fluitje tot het geven van een sein), v. -fluiten; -gever (persoon, die seinen geeft; onderdeel van een telegraafstoel), m. -s; -huisje (wachthuisje van den seingever), o. -s; -hoorn, -horen (hoorn, om seinen te geven bij de ruiterij, op jacht, enz.), m. -s; -korf (aan een koord hangende korf, waarmee men kan seinen, door hem op of neer te

laten), m. -korven; -lantaarn, -lantaaren (lantaren met verschillende glazen, rood b.v. seint onveilig), v. -s; -licht (verschillend gekleurd licht, om seinen te geven), o. -lichten; -ontvanger (onderdeel van een telegraafstoel), m. -s; -paal (paal, als bij stations, met beweegbare armen, 's avonds met verschillend licht), m. -palen; -post (standplaats voor e. seiner), m. -en; -raket (scheepst. vuurpijl tot het geven van een of ander sein), v. -raketten.
Sein'register (register met voorschriften tot het geven van seinen, verklaring er van, enz.), o. -s; -schot (een schot als sein dienend), o. -schoten; -sleutel (onderdeel van een telegraafstoel), m. -s; -spiegel (zie Heliograaf), m. -s; -teeken (afgesproken teeken, waarmede iets geseind wordt), o. -s; -toestel (inrichting tot het geven van zekere seinen), o. -toestellen; -toren (in oude dagen een toren, van welks hoogte seinen werden gegeven aan een volgende toren, enz.), m. -s; -vlag (vlag, waarmede een sein gegeven wordt), v. -vlaggen; -vuur (vuurbaak op een hoogte of langs de kust, waarmede een sein wordt gegeven), o. -vuren; -wachter (spoorwegwachter in het seinhuisje), m. -s; -wijzer (op den spoorweg, toestel tot het geven van seinen), m. -s; -wimpel (seinvlag), m. -s.
Seis'misch, bn.: -e lijnen, lijnen, die de richting eener aardbeving aanduiden.
Seismograaf' (toestel tot het waarnemen van aardbevingen, het geeft nl. de kracht, den duur en de richting van aardshokken aan), v. -grafen; -logie' (de leer der aardbevingen, aardbeefkunde), v. gmv.; -logisch, bn.: -me'ter (toestel ter registrering van den tijd of den duur v. aardshokken), m. -s.
Sei'zen (scheepst. een kabel met dunne touwen vastsjorren), ik seide, heb geseid.
Sei'zing (scheepst. dun sjortouw, dun plat touw, dun kabelgaren), v. -s.
Seizoen' (jaargetij), o. seizoenen; fig. bestemde of geschikte tijd b.v. voor eenige mode, zie ook, Reisseizoen.
Sejour' (Fr. verblijf, oponthoud), o. gmv.
Sek (zware zoete wijn der Canarische eilanden), m. gmv.; zie Sec.
Sekaten' (O.-I. de jaarlijksche kermis op den geboortedag van den profet Moh.), v.
Sekreet' (privaat, plee, beste), o. sekreten; -bril (-zitplank), m. -brillen; -deksel (rond deksel over het sekreetgat), o. -s; -papier (closet-papier), o. -en; -raampje (luchtraampje), o. -s.
Sek'se (kunne, geslacht), v. seksen: de schoone -, de zwakkere -, het vrouwelijk geslacht.
Sek'te (gezindte, inz. welke zich van een bestaande gemeenschap losscheurde), v. sekten.
Sekuur' (zeker, precies, nauwgezet), bn.; -der, -st: een - ventje; - te werk gaan.
Se'la, se'lah (teeken, dat in de psalmen voorkomt en „let op" beteekent; anderen meenen een pauze), o. en v. sela's, selah's.
Selam'lik (Turksch. gezelschapszaal, gehoorzaal, begroetingskamer), m.; ook: de plechtige gang v. d. Sultan naar de moskee, en wel op den Sabbatsdagn. Vrijdagmiddag.
Sel'derij (gekweekte groente), v. gmv.; ook, Sel'derie; zie: Blad-, Knol-, ook, Eppe.
Seldrement' (dronnems, wel verdord!), tw.

Seldremmentsch' (*drommelsch*), bn.: die — *e vent!* dat — *e paard!*
Select' (*uitgelezen, uitgezocht*), bn.
Selectie (*keus, uitkiezing*), v. —s. (t = s).
Sele'ne, myth. de maagodin; Luna.
Selonograaf' (*maanbeschrijver*), m. —grafen.
Sel'help (Eng. *eigen hulp*), o. gmv.
Sel'made (Eng. *eigen gevormd*), bn.: een — *man*, iem., die al, wat hij is en weet, enkel aan eigen inspanning of studie te danken heeft; verg. Autodidact.
Sel'terswater (*koolzuur bronwater*), o. gmv., het — komt uit een bron in de omstreken van het dorp Selters, in Nassau.
Sel'terwater (*zeker mineraalwater*), o.
Sel'va (*dicht oerwoud in het gebied van den Amazonenstroom in Z.-Amerika*), v. —'s.
Semantiek' (*d. betekenisleer der woorden*), v.
Seman'tisch (*de semantiek betreffende*), bn.
Semaphoor', v., —**pho're** (*armtelegraaf, optische telegraaf aan het strand*), v. —phoren: *men vindt de — ook bij spoorwegstations voor kleursignalen bij avond*; soms: Semafoor'.
Semasiologie' (*spraak. betekenisleer der woorden*), v. gmv.; ook Semantiek'. (si = zi).
Semasiolo'gisch (*volgens, betrekking hebbende op de betekenisleer der woorden*), bn.: een — *e regel is deze*: het verband, waarin een woord voorkomt, bepaalt zijn betekenis; — *e studiën*. (si = zi).
Sem'bah (Mal. *groot, reverentie*), v. sembah's: de — is een groet in hurkende houding, met samengevouwen handen, opgeheven naar het even niigend gezicht.
Semes'ter (*halfjaar, zes maanden*), o. —s.
Se'mi (*half*), bn.; —**arts** (*iem., die de bevoegdheid heeft verkregen tot het afleggen v. h. artsexamen*), m. en v. —artsen.
Semie'ten (*afstammelingen van Sem, oudsten zoon van Noach*), m. mv.: de Israëlieten zijn —, ook de Arabieren.
Semie'tisch, bn.: — *e talen, als Hebreeuwsch, Arabisch, enz.*; de — *e volken, zie Semieten*.
Se'milior (*halfgoud*), o.: — is een mengsel van koper en zink; ook, Similor.
Semina'rie (*kweekschool, vormschool, inz. voor godsdienstleeraren*), o. —ries, —riën; ook, Semina'rium, o. —s, —ria.
Seminarist' (*kweekeling van een seminarie*), m. —en.
Semi'ramis, mythische koningin v. Assyrië en Babylonië; naar de overlevering de aanlegster v. d. *Hangende tuinen* te Babylon, ofschoon deze door Nebucadnezar zijn gemaakt, zie *Wereldwonder*; de *Noordsche —*, n. Margareta van Zweden (1352–1412), die in 1397 de Unie van Calmar tot stand bracht (unie v. Zweden, Noorwegen en Denemarken).
Sem'per (Lat. *altijd*), bw.: — *crescen'do*, steeds aanzwellend; — *i'dem*, altijd dezelfde; — *fl'o'rens*, steeds bloeiend; — *vi'rens*, immer groenend.
Senaat' 1. (*eig. raad der ouden, bestuurslichaam bij de Romeinen, Eerste-Kamer*), m. senaten: de — van Frankrijk, België, Spanje, enz.; 2. (*bestuur v. e. hoogeschool of van een studentenkorps*), m. senaten.
Se'nanng (Mal. *lekker*), bn.: na het bad voelde hij zich —. (se = zee).
Sena'tor (*lid v. e. senaat*), m. —tors, —to'ren.
Se'neblad (*afdrjvend geneesmiddel*), o. —bladen, volkst.: *zenuwbladen*; —**groen** (*plant*),

o., zie *Zenegroen*; —**plant** (*geneeskrachtige plant uit den Levant*), v. —planten; ook: Senestruik.
Se'neca, leermeester van Nero, later wegens samenzwering door dezen ter dood veroordeeld, 65 n.C.
Seniel' (Fr. *aan den ouderdom eigen*), bn.: een — *gestel*, af- of uitgeleefd; een — *e ziekte*, door den ouderdom.
Se'nior (Lat. *de oudere, de oudste*), m. seni-o'res; zie **Sen.** of **Sr.**
Senioraat' (*recht van erfopvolging door den oudste, majoraat*), o. senioraten.
Sen'nen (*Zwitsersche alpenherders*), m. mv.
Senn'hut (*zomerhut van den herder op de hooge Alpen*), v. —hutten.
Se'nor (*seigneur, adellijke titel in Port. en Sp.*; heer), m. sen'o-res; **seno'ra**, v. —'s; lees: *sen'jor, senjo'ra*.
Sensa'tie (*verwondering, opzien*), v.: dat zal — *maken, verwekken*; —**bericht** (*dat nl. opzien verwekt*), o. —en; —**film** (*film van sensationeelen inhoud*), o. —s; —**lectuur** (*erg prikkelende, op de zenuwen werkende lectuur*), v. gmv.; —**pers** (*pers, die belust is op al, wat opzien verwekt*), v. gmv.: de — geeft roover- en moordverhalen, enz.; —**proces** (*rechtzaak, die algemeen de aandacht wekt*), o. —sen; —**roman**, m. —s; —**stuk** (*tooneel-spel vol emoties*), o. —ken; —**verhaal**, o. —verhalen; lees: *sen-za'sie*.
Sensationeel' (*wat sensatie maakt*), bn.: een — *proces, een —e onthulling, een —e mededeeling*; de — *e nieuwtjes zijn in kleine kranten vaak de hoofdschotel*.
Sensi'bel (Fr. *gevoelig voor indrukken*), bn.
Sensibiliteit' (*gevoeligheid*), v. gmv.
Sensitief' (*gevoelig, teer, voor gewaarwordingen vatbaar*), bn.; —**tiever**, —st.
Sensitivis'me (*letterkundige richting, zekere weeke richting van romanschrijvers*), o. gmv.
Sensitiviteit' (*overgevoeligheid*), v.: de — *dezer eeuw beeldt zich uit in vele romans*.
Senso'risch (*den indruk opnemend, gewaarwordend*), bn.
Sensualis'me (*leer dergenen, die niets aannemen dan wat door de zinnen wordt waargenomen*), o. gmv.; —**list'** (*aanhanger van het sensualisme*; ook, *zinnelijk mensch*), m. —en; —**liteit'** (*zinnelijkheid*), v. gmv.
Sensueel' (*zinnelijk*), bn., —eeler, —st.
Senten'tie (*zin- of zedenspreuk, korte gedachte*; ook, *rechtertijke uitspraak, vonnis*), v. sententiën, —ties; lees: *senten'sie*.
Sententius' (*leerrijk, pittig, bondig, kernachtig, spreukmatig*), bn.; lees: *senten-sieus'*.
Sentiment' (*kunstgevoel; denkwijze, oordeel, neiging, gevoel*), o.: een *diep godsdienstig —*; —en (*meeningen, opinies*), o.; l.: *sentiment'*.
Sentimentaliteit', v. of —**teel'heid** (*overdreven of ziekelijke gevoeligheid*), v. gmv.
Sentimenteel' (*overdreven of belachelijk gevoelig*), bn. en bw.: de — *e roman*, b.v. Julia van R. Feith, in 1783 verschenen.
Separaat' (*afzonderlijk, op zich zelf*), bn.
Separaat' (*afzonderlijke afdruk v. e. tijdschriftartikel*), o. —raten.
Separatie (Fr. *scheiding*), v. separaties, —tjën, (t = s); ook, *Separceering*.
Separatis'me (*geest v. afzondering in zake godsdienst of staatkunde*), o. gmv.
Separatist' (*voorzitter van een afscheiding meestal op politiek gebied*), m. —en.

Separat'or (deel eener stoommachine, afscheider van natten stoom; melkontrooier), m. separators.

Separeeren (Fr. *afschieden, afzonderen*).

Sep'ia 1. (dierk. een inktvisch), v. sepia's; 2. (het zwartbruine sap uit de blaas van den inktvisch; zwartbruine verf), v. gmv.

Septem'ber (de 9e maand, Herfstmaand), m.: eig. zevende maand, zie December.

Septennaal' (wat om de 7 jaar gebeurt), bn.

Septennaat' (regeringstijdperk of ambtsduur van zeven jaar, b.v. van den president der Fransche republiek), o. -naten.

Septet' (muz. zevenstemmig stuk), o. septetten.

Sep'tima, **septi'me** (muz. zevende toon vanaf den grondtoon, deze zelf mee inbegrepen), v. -'s, septimes.

Sep'timo (ten zevende), bw.

Sep'tisch (bederfuekkend, bedervend), bn.

Septuagin'ta (eig. de zeventigen: de 70 Joodsche overzeters van het Oude Testament uit het Hebreeuwsch in het Grieksch), v.; deze overzetting geschiedde, volgens een oude overlevering, op last van den Egyptischen koning Ptolomeus II (285-246 v. C.) te Alexandrië.

Sep'tuor, o. septuors; zie Septet.

Se'quens (het volgende), v. gmv.

Seques'ter (persoon, die in beslag genomen goederen bewaart), m. -s.

Sequestra'tie (in bewaring stelling), v. -s, -tiën. (qu = kw).

Sequestreeren (in bewaring stellen, beslag leggen op). (qu = kw).

Se'ral (Hebr. engel van den eersten rang om Gods troon, ze roepen God een driewerf Heilig toe), m. serafs.

Serailijn' (seraf), m. -en: de orde der -en.

Serail'ne (huisorgel), v. -s; --orgel, o. -s.

Serail'sveder (pen uit den vleugel van een serailijn), v. -s; --vleugel (vleugel v. een serailijn), m. -s; --vlucht, v. gmv.

Serail' (paleis van den Turkschen keizer of van een aanzienlijk heer, waarin ook de harem), o. serails: lees: see-reil'.

Sera'pis, Egypt. godheid en wel de ziel van Osiris, levende in den stier Apis; zie Osiris.

Serena'de (vocale of instrumentale hulde-muziek bij avond; bepaald muziekstuk), v. -s; --muziek, v. gmv.; zie Aubade; lees: seereena'de.

Serenis'simus, m., **Serenis'sima**, v. (doorluchtigste: eertitel van vorstelijke personen; ook, van een academischen senaat), serenis'simi, serenis'simae. w. g.

Ser'ge, **sar'ge** (lichte, gekeperde wollen stof), v. gmv.: een -rok, een jak van -, bedgordijnen van -. (g = zj).

Sergeant' (onderofficier), m. -s, -en, (ge = zj); --hoorn'blazer (sergeant in het korps der hoornblazers), m. -s; --majoor' (de naasthoogere v. d. sergeant), m. -s; er zijn -s-administrateurs en -s-instructeurs; --schrij'fer (sergeant, belast met schrijfwerk op een of ander bureau), m. -s.

Sergeants'strep (distinctief van rang bij een onderofficier, chevrons), v. mv.

Ser'ie (reeks van opeenvolgende nummers), v. seriën, series; --lot (een lot, dat tot een reeks in seriën uitgegeven loten behoort), o. -loten; ook: Serie', v. -ën.

Serieu's (Fr. ernstig, plechtig, gewichtig), bn. en bw.: -euzer, -t. (se = see).

Sérieux' (au) (Fr. in of als ernst), bw.

Sering', **syring'** (lentebloem), v. -ringen.

Serin'gebloesem, m. -bloesems; --boom, m. -boomen; --struik, m. -struiken.

Sermoen' (Fr. sermon, rede, leerrede: predicatie, preek), o. -en.

Se'ro (O.-I. vaste fuik, staketsel van bamboe in den vorm eener V), v. -'s.

Seroen', **Ceroen'** (baal van een ongelooide runderhuid), m. -en: een - amandelen, een - Cuba-tabak, een - vijgen.

Seroet' (Z.-A. inlandsche sigaar), v. -en.

Seroet'toe (Javaansche sigaret), v. -s.

Serp'eling (zekere zoetwatervisch), m. -en.

Serpent' 1. (slang; boosaardig wijf, helleveeg), o. -en: een venijnig -; 2. - (zeker slang-vormig blaas-instrument van koper en ook wel van hout met leder overtrokken, uitgevonden in 1509, eerst bij kerkmuziek in gebruik), v. -en.

Serpent'ig (vinnig, boosaardig), bn.: -er, -st.

Serpentijn' (mil. lang stuk geschut, veldslang, 17e eeuw), v. -en. vero. (en = en).

Serpentijn'steen (slangensteen, slangswijze gevlekte talksteen), o. gmv.; ook: Serpentijn'.

Serpenti'ne (zeer lange, plat-opgerolde strook van gekleurd papier, waarmee bij uitgelaten feesten zooals vastenavond de feestvierders elkaar werpen), v. -s.

Serpents'look (berglook), o. gmv.: het - is aldus genoemd, omdat men het als middel beschouwde tegen een slangebeet.

Serpents'tong (plankt. gemeen pijlkruid), v.; zie Adderkruid.

Ser're (Fr. broekkas, broeihuis), v. -s: in de zwoele - van Artis huizen luiaards, reuzenschildpadden, miereneters, mierenegels, enz.; in de spreekt. voor veranda in de bet. van bloemenkamer.

Se'rum (bloedwater of -wei van een dier, dat men bij een besmettelijke ziekte met smetstof heeft ingeënt: een behoed- of geneesmiddel), o., (soorten), o. -s, sera.

Serval' (tijgerkat), m. servals.

Serva'tius, de H. (eerste Evangelie-prediker in deze landen): - vluchtte uit Tongeren voor de horden van Attila en vestigde zich als eerste bisschop in Maastricht, † 384; --legende: oudste Middelnederl. rijmwerk.

Servet' (vinger- en monddoek), o. servetten; --band (bandje om een opperolde servet), m. -en; --goed (fijn pellengoed), o. -goederen; --mand, v. -en; --ring, m. -en.

Servi'ce (Fr. dienst, bediening), v. gmv.

Serviel' (kruipend, slaafs), bn.; -er, -st.

Servies' (een bij elkaar behoorende hoeveelheid vaatwerk voor eten en drinken), o. -zen: ook: een volledig thee-, eet-, een porseleinen -.

Servilis'me (slaafscheid, kruiperij), o. gmv.

Serviliteit' (slaafsche onderdanigheid), v.

Servitueur' (Fr. bediende, fig. diepe buiging), m.

Servituut' (erfdienstbaarheid; zakelijk recht, waarmede een erf is bezwaard), o. -tuten.

Se'sam (Egyptisch oliezaad), v. gmv.

Ses'sie (zitting, zittingstijd), v. -siën, -sies.

Sester'tie (Rom. muntstukje van ± 10 cts.: meest gangbare rekenmunt), v. -tiën. (tie = tsie).

Seth, derde zoon van Adam, die dezen voor den vermoorden Abel kreeg, Gen. 4: 25.

Set'ter (jagerst. Eng. patrijshond), m. setters.

Settler (Eng. kolonist), m. -s.

Sévère (Fr. streng b.v. op 't gebied van kunst, wetenschap, logica, enz.), bn.

- Sévériteit'** (strengheid, ernst), v. gmv.
- Sè'vres** (Fransch porselein uit de stad van dezen naam bij Parijs), o. gmv.: een —vaas.
- Sextant'** (astronomisch werktuig, dat $\frac{1}{6}$ van een cirkel omvat; hoogtemeter in de sterrenkunde), —en; zie Octant; lees: sekstant'.
- Sext** (muz. 6e toon vanaf den grondtoon, deze zelf mee inbegrepen), v. —en.
- Sextet'** (muz. koor van zes zangers of orkestje van 6 spelers; muziekstuk voor 6 personen; dichtk. de twee terzinen van een sonnet), o. sextetten; lees: sekset'.
- Sex'to** (ten zesde), bw.
- Sexueel'** (geslachtelijk, het geslacht betreffende), bn.: —e moraal.
- Sfer** (een bolrond lichaam; de hemel- of wereldbol; de loopbaan der hemelbollen; fig. de kring, waarbinnen iemands kundigheden of macht zich bepalen; macht, invloed, gebied), v. sferen, ook: hemelstreek, omgeving.
- Sfe'risch** (bol- of kogelvormig), bn.: een — driehoek, driehoek op den bol.
- Sferoidaal'** (afgeplat bolvormig), bn.
- Sferol'de** (afgeplatte bol, omwentelingslichaam, ontstaan door draaiing van een ellips om haar kleine as), v. sferoiden.
- Sfinx** 1. (myth. jabelachtig monster met het lichaam van een leeuw en de buste van een vrouw: beeld v. h. raadselachtige), v. —en; de Gr. — verbleef op een rots bij Thebe, ze gaf iedereen voorbijtrekkenden man of vrouw eenzelfde raadsel op en verslond, wie het niet kon oplossen; lees: sfinks; — 2. (bouwk. steenen beeld, lichaam van een dier, buste van een mensch, ook: ramskop), v. sfinxen; de — behoort tot de reuzenwerken van oud-Egypte; 3. (algemeene naam voor nachtvinder), v. —en.
- Sforzan'do** (muz. sterker wordend), bw.
- Shampoo'e'n** (Eng. het hoofdhaar en de hoofdhuid wasschen).
- Share** (Eng. aandeel), v. shares.
- Sheik, sheich**, m. —s; zie: Sjeik, Scheik.
- Shelter** (Eng. schuilplaats, toevlucht), o. —s.
- Sheriff** (Engelsche landrechter, rechter in een shire of graafschap), m. sheriffs.
- Sher'ry** (lichte Sp. wijn, uitgevoerd uit Xeres in Andalusië), m., z. Xereswijn; lees: sjer'rie.
- Shilling** (Engelsche munt = f 0.60, $\frac{1}{20}$ van een pond sterling), m. —s: een — heeft 12 pence; afgekort tot **Sh**.
- Shire** (Eng. graafschap), v. —s.
- Shirting** (Eng. wilkatoenen dun weefsel voor hemden), o. gmv.
- Shocking** (Engelsche uitroep: ergertlijk, aanstoot gevend, onkiesch), bw.: een Eng. lady roept al heel gauw: it is —, het is —.
- Shrapnel** (Eng. granaatkartets), v. —s.
- Shylock** (woekeraar), m.: — is een hoofdtype uit Shakespeare's Koopman van Venetië.
- Siameesch'** (uit of van Siam), bn.
- Sibe'risch** (uit of van Siberië), bn.: de — e lijster, bij ons zeldzame vogel; de — e spoorweg.
- Sibil', sibil'e', sibyl'e'** (waarzeggende vrouw, waarzegster, profetes), v. sibilen, sibyllen.
- Sibillijnsch'** (waarzeggend, profeteerend), bn.: de — e boeken, de — e bladen, bij de oude Romeinen een drietal boeken, volgens de overlevering door Tarquinius Superbus, den laatsten Rom. koning, gekocht van de sibille van Cumae.
- Sic** (Lat. zoo! aldus staat er woordelijk!).
- Siccatie'** (snel opdrogend vernis), o. gmv.
- Sicilia'ne** (dicht. achtregelig dichtje), v.
- Sici'lië** (aandr. een der grootste en voornaamste eilanden der Midd. Zee, van Italië door een smalle straat gescheiden), o.: de Siciliaansche vesper, 1282; zie Vesper.
- Sic'tran'sit glo'ria mun'di** (Lat. aldus gaat de glorie der wereld voorbij!).
- Sid'eraal** (visch van ± 1.5 M., levende in de stilstaande meren en de ondiepe poelen van Z.-Amerika, die electriche schokken kan geven, welke zelfs een mensch kunnen verlammen), m. —alen.
- Sid'deren** (beven, trillen), ik heb gesidderd: — van vrees, — van angst, met — de vingers.
- Sid'dermerval** (visch i. d. rivieren v. Afrika, met electriche orgaan), m. —vallen; —rog (rog van $\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ M. in de Middell. Zee, ook torpedo geheeten, die sterke electriche schokken voortbrengt, door een orgaan, tusschen den kop en het voorste deel der borstvinnen gelegen), m. —roggen.
- Side'risch** (Lat. betreffende de sterren), bn.: het — e jaar, sterrejaar, zie Jaar.
- Sieg'fried** (held van het Nibelungentied en van andere oud-Germ. sagen), m.
- Sie'pel** (ui, ajuin), v. siepels. gew.
- Sie'peren** (sijpelen), gew.
- Siep'oog** (tranend oog), o. —oogen; (persoon met siepoogen), m. en v. —oogen. gmv.
- Sier**, v. gmv.: zegsw. goede — maken, pret maken, lekker laten opdisschen, smullen.
- Sie'raad** (fooi, opschik), o. —raden, —ra'diën: fig. roem, eer: hij was een — der balie; bij dichters ook: Sieraad'.
- Sie'ren** (opschikken, verfraaien; tot eer verstreken), ik heb gesierd: — de of decoratieve kunst; een zaal —; —sel (fooi), o. siersels.
- Sier'lijk** (fraai, mooi, bevallig, elegant), bn. en bw.; —er, —st: een rij van — e villa's, de — e kleedij der ridders en edelvrouwen; zich — uitdrukken, — stellen; —lijkheid, v. gmv.; zie Elegantie; —plant (tuin- of kamerplant), v. —planten; —popje (sierend figuurtje b.v. van porselein), o. —s: fig. men moet de meisjes niet opvoeden tot stijve popjes.
- Sie'r'ra** (Sp. eig. zaag; gebergte, bergketen), v. sierra's; — Nevada, eig. besneeuwde zaag, naar den getanden kam: naam van vele gebergten in Spanje of in landen met Spaansche taal; lees: sie'er-ra.
- Sie's'ta** (Ital. middagslaapje, dutje), v. —'s: een — houden; lees: sie-es'ta.
- Sieur'** (Fr. heer: een geringere titel, waarvan zich in de 17e en 18e eeuw meerderen jegens minderen bedienden), m. sieurs; lees: sie-eur'.
- Siffleeren** (fluiten, uitfluiten, uitsissen).
- Sigaar'**, v. sigaren; zie Cigarette.
- Sigaar'** (rolletje tabak, omgeven door een dekblad, al of niet met punt), v. sigaren: een — afpunten, b.v. met een knipschaartje, een — aansteken, een — oprooken; zie: Sigarillo en Sigaret.
- Sigaril'lo** (sigaar van kleine afmeting), v. —'s; zie b.v. Entr'acte.
- Sigarenasch** (asch v. opgerookte sigaren), v.; —beker (koperen of zilveren beker, om sigaren in te zetten), m. —s; —damp (rook van brandende sigaren), m. gmv.; —fabriek (fabriek, waarin sigaren gemaakt worden), v. —en; —fabrikant (eigenaar van een sigarenfabriek), m. —en; —handel (handel in sigaren).

ren), m. gmv.; —**kist** (meestal verkleiningsvorm: *kistje*, waar sigaren in verpakt zijn of worden), v. —en; —**kistje**, o. —s; —**koker** (zakkoker voor sigaren), m. —s; —**magazijn** (grote sigarenwinkel), o. —en; —**maker** (werkman, die sigaren maakt), m. —s; —**pijpje** (*pijpie*, waaruit men een sigaar kan rooken), o. —s; —**rook** (rook van brandende sigaren), m. gmv.; —**schaartje** (*knippertje*, om sigaren te ontdoen van de punt), o. —s; —**standaard**, —**standerd** (*fijn kistje of etui voor sigaren*), m. —standaards, —standerds; —**winkel** (*winkel*, waar sigaren verkocht worden), m. —s; —**zaak** (—*affaire*, —*winkel of —magazijn*), v. —zaken; —**zakje** (*papieren builtje*, waarin de winkelier een klein aantal sigaren verkoopt), o. —zakjes.

Sigaret', v. —ten; ook *Cigarette*.

Sigil'um (*zegel*), o. sigilla.

Signaal' (*teeken*, *sein*, b.v. *het luiden eener bel*), o. signalen: *de chauffeur gaf een — met den hoorn van zijn auto*; lees: *sien-jaal'*.

Signaleeren (*iems signalement opgeven*; *seinen*, een afgesproken teeken geven, uitduiden): *zich —, z. onderscheiden*; lees: *sienja—*.

Signalement' (*gedetailleerde beschrijving v. iemands uiterlijk*), o. —en; l.: *sienja—*.

Signatuur' (Fr. *merk*, *onderteekening*, *handteekening*, boekdr. *korte titel-aanwijzing op de eerste pagina van elk vel*), v. —turen; lees: *sienjaatuur*.

Signet' (*handzegel*, *cachet*, *titelvignet*), o. —netten; lees: *sien-jet'*.

Significatie (*beleekenis*, *gerechtelijke aanzegging*), v. —ties, —tiën; l.: *sienjie—*.

Signifiek' (*de wetenschap, die zich met het verklaren van woorden en uitdrukkingen bezighoudt*), v. gmv.; **signifisch** (*de signifiek betreffende*), bn.: —e opmerkingen over eenige woorden uit het woordenboek.

Signora, la (It. *de mevrouw*); *il signore* (*de heer*); *il signorino* (*de jonheer*); *la signorina* (*de juffrouw*), meerv. *signora's*, *signori*; —*rino's*, —*rina's*. (sign = sienj).

Signum (Lat. *kenteeken*, *beduiding*, *maatteeken*; *wonderteeken*), o. signa. (g=g).

Sijfelen (*schuifelen*, *sissen*, *blazen*), de slang sijfelde, heeft gesijfeld.

Sijp (*sappig*, *niet dor*), bn.: *het akkermaals-hout moet goed — zijn, anders gaat de bast er door het kloppen niet af*; zie *Eikschillen*.

Sijpelen (*onmerkbaar doorleken*), het sijpelde, heeft en is gesijpeld; ook *Sijperen*; volkst.: *Siepelen*, *Sieperen*.

Sijs (*snack*, *kwant*), m. *sijzen*: *een vreemde —, een wonderlijke — van een vent*.

Sijs (*zangvogeltje uit de familie der vinken*), m. *sijzen*; meest: —*je*, o. —s.

Sik (*spitse kinbaard*), v. *sikken*; —*je*, o. —s.

Sik (*geit*), v. *sikken*. gmz.

Sik'kel 1. (*Hebreeuwsche munt*), m. *sikkelen*, —s: *de — wordt op f 0.35 gerekend; de heilige sikkkel of zilverling was f 1.50; de gouden — was ± f 8.50; 2. (Hebreeuwsch gewicht)*, m. —s, en; *een — was ongeveer 16¹/₄ gram*.

Sik'kel (*rond snijmes*), v. —en, —s: *de — in 't koren zetten*; fig. *de — des doods*, *zeis*; *de — der maan*, *sikkelvorm*.

Sikkeneur'rig (*ziekeneurig*, *chicaneurig*; *zanekerig*, *grommig*, *gemelijk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — mensch*; — *handelen*.

Sik'kepitje (*weinigje*, *beetje*), o. gmv.: *hij heeft geen — verstand*; *geen — zater aan mankeeren*.

Sik'ker, **sikk'er** (Barg. *half-dronken*, *half-beschonken*, *duizelig*), bn.

Silen'tium (Lat. *het zwijgen*, *stille!*), tw.: *als zn. (het verplichte stilzwijgen, b.v. in een klooster)*, o. (t=ts).

Sile'nus, myth. oudste der satyrs, voedster-vader van Bacchus en zijn trouwe gezelschap, hij rijdt gewoonlyk op een ezels of moet zich door andere satyrs laten ondersteunen, daar zijn beenen hem niet kunnen dragen wegens zijn dronkenschap; ook, *Sileen'*.

Silhouet', **silhouet'te** (Fr. *schaduwbeeld*, ook, —*portret*, —*ontrek*: *zwart op witten grond*), v. —ten; de —ten waren in de mode voor de daguerreotypie, ze waren veel goedkoper dan de geschilderde portretten.

Si'lex (*iedere harde steensoort*), o.: *vuursteen*, *graniet*, *kiezelssteen* is —.

Silica'ten (delfst. *kiezelsure zouten*, *kiezelaardverbindingen*), o. mv.

Sili'cium (*kiezels*), o. gmv.

Si'lo (Sp. *graanelevator*, *door stoom werkend*, *het graan opzuigend*), v. *silos*; ook: *kuil om graan te bewaren*; *graanpakhuis*.

Siluur'steen (*naam v. e. gesteente*), m. —en: *de silurische formatie is een der oudste sedimentaire vormen*, zij is in Engeland d. i. in Wales, waar de Siluriërs woonden, het meest verspreid.

Silva'nus, myth. oud-It. veld- en boschgod, verg. Pan en Faunus.

Silves'teravond (*31 Dec.-avond*, *oudejaarsavond*; *gedenktag van paus Silvester I, 314—31 Dec. 335*), m. —avonden.

Sim (Lat. *simia*: *aap*), v. *simmen*.

Sim (*snoer van een hengel*; *bovendeel v. d. dobber a. e. hengel*), v. *simmen*: *zegsw. iem. onder de — hebben*, *onder den duim*.

Similibriljant (*valsche briljant*), m. —en; —*diamant*, m. —en; —*goud*, o. gmv.

Si'milor (Lat. *schijnoud*, *Mannheimer goud*: *4 deelen koper en 1 deel zink*, *spinsbek*), o. gmv.

Sim'men (*pruilen*, *mokken*, *schreien*). gew.

Simonie' (*het voor geld of geldswaarde koopen of verkoopen van iets zuiver geestelijks of zoover het geestelijk is*), v. gmv.: *reeds sedert 1075 is deze handel op straf verboden i. d. R.-K. kerk*; eig. *Simonszonde*, zie *Hand. 8 : 18—20*.

St.-Simonis'me (*stelsel van St.-Simon*, *een Fransch utopist uit het einde der 18de en begin der 19de eeuw*), o.; het — wilde maatschappelijke verbeteringen, o. a. door het feudale grondbezit te vernietigen en het Christendom te hervormen. De Saint-Simonisten werkten het stelsel van hun leermeester in socialistischen zin verder uit.

Sim'pel (*eenvoudig*; *onnoozel*, *zwak van herenen*), bn. en bw.; —er, —st: *een zeer — winterjaponnetje* (C.O.); —*e duif* (Vondel); *ben je —? ik heb hem — opgemerkt dat hij ongelijk had*, *eenvoudig*; *Pieter —, een onnoozele hals*: —*tjes*, bw.: —*gekledt zijn*.

Sim'plex sigil'um ve'ri, Lat. *Eenvoud is het zegel of kenmerk van het ware* (spreuk van Boerhaave, 1668—1738).

Simpliciteit' (*eenvoudigheid*), v. gmv.

Sim'son, **Sam'son** (Bijbel. *richter in Israël*, *de nationale held der Israëlieten*), m.; zie: *Richteren 13—16 en Delila*.

Sim'sonsverzuchting (*zucht, om de oude kracht nog eenmaal terug te mogen hebben*),

v. gmv., zie Richt. 16 : 28: *Petrus Stastok slaakte een* — (C.O.).

Simulatie (voorwendend van krankzinnigheid, b.v. door boosdoeners, van eenig lichaamsgebrek, van verwonding, enz.), v. —tjen.

Simulant' (veinzer; iem., die simuleert), m. en v. —en.

Simuleeren (voorwenden), zie Simulatie.

Simultaan' (gelijktijdig), bn.: een —partij in 't schaken of dammen spelen, d. i. één tegen vele andere liefhebbers; een —séance van schakers of dammers; een —speler, meester-speler (dam- of schaakspel).

Simultaneïteit' (gelijktijdigheid), v. gmv.

Si'naasappel (bekende zuidvrucht), m. —en, —s; ook, *Chinaasappel*; zie Appelsien.

Si'nal (aandr. gebergte in Arabië), m.: op den —ontving Mozes voor zijn volk de 10 geboden en bij dat gebergte vertoefden de Hebreërs nagenoeg een jaar, zie ook Gouden Kalf.

Sincer' (Vlaamsch. oprecht, onvervalscht), bn.

Sinceriteit' (oprechtheid), v. gmv. (c=ee).

Sin'del (uitgebrande steenkool), m., —s, ook Sintel.

Sinds (van dien tijd af), bw.: hij viel van de trap, en — is hij sukkelend; vz.: —veertien dagen is hij ziek, gedurende; vgw.: hij studeert goed, — hij hier is.

Sindsdien' (sinds dien tijd), bw.

Si'ne (Lat. zonder), vz.: —an'no, zonder jaartal; —di'e, zonder nadere aanduiding van den dag of den tijd; —du'bio, zonder twijfel; —lo'co et an'no, zonder plaats en jaar; —qua non, zie Conditio; —i'ra et stu'dio, zonder haat en voorliefde, onpartijdig, objectief.

Sinecure, sinecuur' (ambt of bediening, die bezoldiging geeft met weinig of geen werk), v. —suren.

Singalees' (oorspr. bewoner v. Ceilon), m. —leezen.

Sin'gel 1. (gracht of wal om een stad; de gracht zelf; wandeling om de stad met plantsoen en vijvers; naam van een straat), m. —s: de —s rondom Arnhem zijn mooi; —tje, o. —s: een —doen, maken; 2. (riem, buikriem van e. paard), m. —s; 3. (R.-K. priestergordel, die over de toog heen wordt gedragen; ook, koord, waardoor de albe om de middel wordt vastgebonden), m. —s.

Sin'gelen (een paard den buikriem omdoen), ik —de, heb gesingeld, verg. Omsingelen.

Sin'ké, Sing'keh (in China geboren Chinees in Oost-Indië), m. singkés; ook, Sinké, verg. Babah.

Singula'ris (enkelvoud), m. gmv.

Singulariteit' (zonderlingheid), v. gmv.

Singulier' (ongemeen, vreemd, bijzonder), bn.; —der, —st: een —geval, een —man.

Sinis'ter (verkeerd; somber, nadeelig, ongelukkig, schrikwekkend, rampspoedig), bn. en bw.

Sin'jeur' (mijnheer), m. —s; meestal ir. of minachtend: een rare —.

Sin'jo, m. sinjo's; verg. Nonna.

Sin'ké, m. —s; zie Singké.

Sin'ken, Sinx'en (volken. Pinksteren), m.

Sin'nespel, o. —spelen; zie Zinnespel.

Sinoloog' (kenner en beoefenaar der Chi-neesche taal en zeden), m. sinologen.

Si'non, listige Griek, die de Trojanen wist over te halen het houten paard binnen te halen; zie: Paard en Laocoön.

Si non è ve'ro, It. als het niet waar is, meestal gevolgd door: è bene trova'to, is het toch aardig gevonden of bedacht.

Sino'pel (groen in de wapenkunde), o. gmv.

Sint (heilige), bn.: —Jozef, *Sinte-Agnes*; meestal verkort tot **St.** of **S.**; ook: in namen van feesten, b.v. —Jan; van planten, b.v. —Antoniuskruid; van bergen, b.v. —Bernard; van steden, b.v. —Petersburg; van dorpen, b.v. —Pieter, —Oedenrode.

Sint (een heilige), m. sinten; de goede —, Sinterklaas.

Sint-Andreas of —Andries, m.: een der twaalf apostelen, broeder van Petrus, stierf den marteldood; —kruis, o.: kruis in den vorm van een X, waaraan Andreas werd vastgeklonken.

Sint-Anto'nusbrood (aalmoes in of voor brood ter eere van den H. Antonius), o. gmv.;

—kruis (een T-vormig kruis), o. —en;

—varken (in de Middeleeuwen, een in de stad loslopend varken, kenbaar aan de glippen in 't oor), o. —s: het — kreeg het afval uit de woningen en werd geslacht voor de armen; —vuur (boosaardige huidontsteking, gordelroos; ook, zekere vlekziekte onder jonge varkens), o. gmv.

Sinte-Geertru'dis (de patrones der reizenden), v.; bij de afreis werd er in de Middeleeuwen een dronk ingesteld te harer eere, men dronk: *St.-Geer'ten-minne* en *St.-Jans'-geleide*.

Sin'tel, m. —s, zie Sindel; —pad (pad, met sintels bestrooid en gehard), o. —paden.

Sinte-Margriets'dag (feestdag op 20 Juli ter eere van Margareta), m.: het volk meent, dat het zes weken regenen zal, als het op dien dag regenachtig weer is.

Sinterklaas', Sint-Nicolaas (feestdag van den H. Nicolaas, bisschop van Myra, havenstad in Klein-Azië, † 345; bekend om zijn barmhartige liefde; op den 6en December kinderfeest), m.; —avond (de vooravond van St.-Nicolaas, nl. die van 5 Dec.), m. gmv.;

—dag (de 6e Dec.), m. gmv.; —feest, o. gmv.;

—geschenk, o. —en; —goed (speculatie), o. gmv.;

—koekje (—mannetje), o. —s;

—pret, v. gmv.; —vermomming (verkleeding van iemand, die voor Sinterklaas speelt), v. —en;

—vreugd (—pret), v. gmv.

Sint-Fel'ten: zie: Sint-Velten en Sint-Vitusdansen.

Sint-George, m.: de orde van —, die v. d. Kouseband (Eng.), het kruis van —, het Eng. kruis; zie ook *Sint-Joris*. (ge = zij).

Sint-Jan', gedenkdag op 27 Dec. ter eere van Joannes, den Evangelist; op 24 Juni, idem ter eere van Joannes den Dooper.

Sint-Jans'brood (vrucht van den tropischen broodboom), o. —en; —bloem (ganzenbloem, groote margariet), v. —en; —boom (tropische boom), m. —en; —vuren (vreugdevuren op St.-Jansdag, 24 Juni).

Sint-Jans'evangelie (R.-K. aan het slot der Mis wordt het begin van dit Evangelie meestal door den priester gelezen), o. gmv.

Sint-Jans'geleide, o., zie Sinte-Geertrudis;

—kerk (de mooiste kathedraal in Nederland te 's-Hertogenbosch, toegewijd aan Joannes den Dooper), v.: de — is 109 M. lang, 50 M. breed en 28,5 M. hoog, ze is in gotischen stijl herbouwd na den brand van 1419 en wel van 1458—'98; naast het

hoofdschip zijn ter wederzijde twee zijbeuken; er zijn tal van prachtige kapellen en zeer veel mooie beschilderde glasramen; zie ook: **Kruispand**; verder: elke kerk toegewijd aan een der beide *Sint-Jans*: **-kruid** (plantk. in het wild groeiende plant, hertshooi), o. gmv.; het — beschermt, naar het volksgeloof, e. huis tegen onweer, brand en ziekte; **-lot**, o. —loten, of **-shot**, o. gmv., zie **Janslot**.

Sint-Joannes, m.; zie **Johannes**.

Sint-Jacobus of **Sint-Ja'pik**, m.: een der 12 apostelen, stierf als martelaar, zijn gedenktag valt op 25 Juli, hij is de beschermheilige v. d. graanoogst; ook: — **Jacob**, b.v. — **Ja'cobskruid** (—bloem), o. gmv.; — **Ja'cobschelp** (schelp, waarmede de bedevaartgangers zich tooiden, die terugkeerden uit Sp. van San Jago di Compostella), v. —en.

Sint-Joris of **Sint-Georgius**, m.: de christelijke ridder, die den draak verwon: — is de patroon der ridders en der voetboogschutters; — **gild** (het gild der voetboogschutters), o. —en.

Sint-Jozef, — **Joseph**, m.: de man van *Maria*, de moeder van Jezus, te Nazareth; — is de patroon der timmerlieden.

Sint-Jozefslie (sneeuwviltelie), v. —s.

Sint-Jut'temis, — **Jut'mis** (woord, gevormd naar een door de volksluim geschapen, niet bestaanden heilige, nl. *Sint-Jutte*), m.: zegsw. met —, en dan nog wel, als de kalveren op het ijs dansen, d. i. nooit, ten eeuwigen dage niet; ad calendae Graecae.

Sint-Lambertusnoot, v. —noten; zie **Lambertsnoot**.

Sint-Lau'rens, m.: christelijke martelaar, op last van keizer Valerianus (253—259), op een rooster gebraden, ± 258, zie **Escorial**, zijn feestdag valt op 10 Aug.; — **tranen** (sterrenregen op 10 Aug.), m. mv.

Sint-Lucas, m.; zie **Lucas**.

Sint-Maarten, m.: de feestdag van — valt op 11 Nov.; de H. Martinus, ± 306—400, was Evangelieprediker; in het noorden van ons land komt hij veel voor als patroon v.e. kerk (b.v. in Groningen); ook de domkerk van Utrecht was hem toegewijd: *de mannen van —*; de poorters van Utrecht.

Sint-Maartensvogel (een der volksnamen van het goudhaantje), m. —vogels.

Sint-Marcus (Evangelist), m.: de *San Marco* of —kerk in Venetië, gebouwd van 976—1071, is een der schoonste van Europa; ze is opgetrokken in Byzantijnsch-Romaanschen stijl en in de 14e eeuw met toevoegselen in spitsbogenstijl versierd; zie **Campanila**.

Sint-Mattheus, m.; zie **Mattheus**.

Sint-Nicolaas, enz.; zie **Sinterklaas**.

Sint-Pauluskerk of **St. Pauluskerk** (de grootste kerk van Londen), v.; de — is op een der hoogste punten van de City gebouwd (1676—1700), door den stadsbouwmeester **Wren** (1632—1723).

Sint-Pieterskerk (de grootste kerk der R.-K. christenheid, in Rome), v.: de — is 187 M. lang, en de dwarsbeuk 137 M., de koepel (door Michel Angelo (1475—1564) is 117 M. hoog en 71 M. in omvang; de kerk is gebouwd van 1506—1626.

Sint-Pieterskruid (steutelbloem), o. gmv.

Sint-Pieterspenning (vrijwillige gift der

R.-K. ten behoeve van den paus), m. gmv.

Sint-Teu'nishloem (gele wederik), v. —en.

Sint-Vel'ten (de booze, de duivel), m., ook: *Sint-Fellen*.

Sint-Vitus; hij is van — bezeten, nl. van den duivel; zie **Sint-Velten** of —**Felten**.

Sint-Vitusdans (geneesk. beverige zenuw-ziekte, stuiptrekkende of krampachtige zenuw-aanval, vallende ziekte), m. gmv.; ook: *Sint-Veits'dans*, zie **Fieteldans**.

Sinus (Lat. boezem, inz. zeeboezem, bocht), m. —sen.

Sinus (meetk. de loodlijn, die uit het punt, waarin een straal den omtrek van den cirkel raakt, op den anderen straal valt, is de sinus van den ingesloten hoek), m. sinussen.

Sinx'en, m.; zie **Sinksen**.

Si'on (gesch. steenachtige heuvel, waarop het O. deel van Jeruzalem gebouwd was en Salomons tempel stond), o., bij uitbr. Jeruzalem zelf; de heuvel heette ook *Moria*; thans draagt hij de moskee van Omar (637).

Sionie'ten, —**nis'ten** (voorzitters van de verhuizing der Israëlieten naar Sion, Palestina, en het stichten van een Joodschen staat), m. mv.; ook: **Zionisten**.

Sip (verlegen), bijw.; —per, —st: *wat kijk je —!* d. i. op je neus, ontevreden, sneu.

Siphon (buis met zwanenkals; hevelflesche voor spuitwater; ook, stankafsluiter), m. —s.

Si'poy (Britsch-Indië, inlandsche militie, vooral ruiters), m. mv.

Sir (Eng. titel vóór den eigennaam v. d. lageren adel in Eng., van baronet of knight), m. —s.: ook: aanspreektitel van eik welopgevoed Engelschman, zooals bij ons: **Mijnheer**.

Sir'dar (eig. hoofd d. i. landvoogd; legerhoofd b.v. in Egypte), m. —s.

Si're (aanspreektitel van een koning of keizer), m.

Sire'ne (werktuigje om het aantal trillingen van een toon te bepalen; sloopst. toestel tot het geven van geluidsignalen), v. —n.

Sire'nen (myth. zeenimfen of zeemeerminnen, verblijvende op een eiland bij Sicilië), m. —s.: deze zeenimfen betooverden met haar wonderlijk schoon gezang de voorbijvarenden, zoodat zij onwillekeurig met hun schip de kust naderden en dan schipbreuk leden op de rotsen, of wel ze sprongen in 't water om de sirenen te naderen; *sirene*, fig. schoone, verlokkende maar verderfelijke verleiderster; —**lied** (fig. onweerstaanbaar aantlokkelijk lied van de Sirenen; lokstem der verleiding), o. —eren; ook, —**zang**, m. —en.

Siri(h) (O.-I. slingerplant, tot de pepergewassen behoorende, in een groot aantal soorten in 't wild i. d. Maleischen Archipel groeiende), v. en m., zie **Betel**; —**blad** (hartvormig, gaafrandig blad, 8—14 cM. lang, bevattende een vluchtige olie van eigenaardigen smaak), o. —bladeren; —**doos** (doos, afwisselend van waarde, zelfs van goud of zilver, bevattende de verschillende ingrediënten, alsmede een schaar tot bereiding van de stripruim), v. —doozen; —**kalk** (fijn en mooi wit soort van schelpkalk, in gebuschten toestand in alle pasars verkrijgbaar, bestanddeel der stripruim), v. gmv.; —**pruim** (ook, *betelpruim*: bestaat uit één of twee sirlbladeren met een weinig fijne kalk bestreken, waar ingerold zijn: een schijffe gambir en een stukje pinangnoot ter grootte eener erwit), v. —en; —**stel** (voorwerp,

- bevattende hetzelfde als de siridoos), o. —stel-
len. (i = ie).
- Sirius** (sterrenk. de Hondster), m.
- Sirocco** (brand- of gloeiwind; heete, droge
zuid-oostenwind in Z.-Italië als voortzetting
van den samoem), m. gm.v. (cc = kk).
- Siroop'** (stroop), v. siropen.
- Sis'klank**, m. —klanken; —letter, v. —let-
ters: spraakk. de s en de z zijn —s.
- Sis'sen** (een fijn, scherp geluid maken), ik heb
gesist: de slang sist, maakt een sissend ge-
luid; het vel sist in de pan; een gloeiend ijzer
sist in den koelbak.
- Sis'ser** (papieren rolletje met buskruit, jon-
gensspeelgoed, fig. wissewasje), m. —s: zegsw.
het zal wel met een —afloopen, geen ernstige
gevolgen hebben, drukte geven om niet.
- Sis'trum** (muz. oud-Egyptische ratel, bij den
eeredienst in gebruik), o., —s, —tra.
- Si'syphus**, stichter en koning van Corinthe,
een man vol baatzucht, list en bedrog; —
arbeid (zware, nuttelooze arbeid zonder
einde), m. gm.v.: Sisyphus was door de
goden veroordeeld in de Onderwereld of
den Hades een zwaar rotsblok naar den top
van een berg op te wentelen; wanneer het
blok bijna op den top was, rolde het weer
naar beneden en was hij verplicht zijn werk
opnieuw te beginnen.
- Sitin'gil** (Java. vergaderplaats, waar, bij een
feest, onder de tonen der muziek, de gebruike-
lijke feestdronken op den Soesoehoenan wor-
den ingesteld), v. —s.
- Sits** (gedrukt of gebloemd katoen), o. —en;
—je, o. —jes, (soorten), o. mv.
- Sit'sen** (van sits), bn.: een — jakje.
- Sit'senwinkel** (winkel, waarin sits verkocht
wordt), m. —winkels: zegsw. de heele —, de
heele rommel.
- Situatie** (ligging, gesteldheid, toestand), v.
—tiën, —ties; —kaart (terrein-kaart), v.
—kaarten; —plan (plattegrond), o. —plannen.
- Sit'venia ver'ho** (Lat. (er) zij verlof voor dat
woord, veroorloof mij dit woord); zie s. v. v.
- Si vis pa'cem, pa'ra bel'lum** (Lat.
Indien gij den vrede wilt, bereid (u ten)
oorlog).
- Si'wa** (een der drie hoogste godheden der Voor-
Indiërs of Hindoes), m., zie: Krischna,
Vischnoe; ook: Siva, Sjiva.
- Sixpence** (Eng. $\frac{1}{4}$ shilling of 30 cents), v.
- Sixtiën'sche kapel** (kapel in het Vaticaan,
door Sixtus IV, in 1473, gebouwd: met be-
roemde muur- en gewel'schilderingen), v.
- Sjaal, chá'le** (omslagdoek), v. sjaals, chá'les.
- Sjal'bes** (Bargoensch. sabbat), m. —en.
- Sjaeh** (Perzisch koning), m.; ook, Sjah.
- Sja'chelen**, zie Schacheren.
- Sja'cheraar**, m. —s, zie Schacheraar.
- Sja'cheren**, sjachelen; zie Schacheren.
- Sja'kes**, zich —houden, Barg. van den dome,
ook: koest, stil, achter de schermen.
- Sjako'** (soldaten-hoofddeksel), v. sjako's.
- Sjalot'** (soort van kleinen ui), v. sjalotten.
- Sjama'nen** (priesters-toovenaars in Siberië,
Tartarië, Mongolië), m. mv.; —nis'me
(godsdienst der Samoëden en andere volken
in Noord-Oost-Azië), o.
- Sjamberloek'** (heeren-kamerjapon, wijde
huisjas met gordel, meest van gebloemde stof),
m. —s; lees: —loe'.
- Sjam'bok** (Z. A. zweep van huidenreepen),
m. —s.
- Sjam'pan** (Chin. boot of bark, kleiner dan
een jonk), v. —s; ook: Sampan.
- Sjap**, ook, **Sjap'pie** (gemeene kerel, vage-
bond), m. —pen, —pies.
- Sjap'pen** (te vellen boomen merken), hij
sjapte, heeft gesjapt; ook, Schalmen.
- Sjees'** (tweewielig rijtuig met kap), v. sjees-
zen; vroeger ook: Chais.
- Sjee'zen** (zakken bij een examen, van de
school verwijderd worden; Barg. hard loopen,
vluchten), ik ben gesjeesd: hij is bij dat
examen voor de tweede maal gesjeesd; een ge-
sjeesd student.
- Sjeik** (eig. oudste: Arab. opperhoofd van een
stam), m. —s; zie Scheik; ook Sjeich.
- Sjen'ken** (kwijlend schreien v. kinderen).
- Sje'rif** (Arab. eig. heilig, verheven: titel v. de
afstammelingen van Mohammed), m. —s.
- Sjerp** (band of gordel van oranjelint, bij het
groot tenue v. beroeps-officieren; gordelband
van zijde, enz.), v. —en.
- Sjibbo'leth**, o. —s; zie Schibbo'leth.
- Sjiek**, bn. en bw.: zie Chic.
- Sjil'pen**; zie Tjilpen.
- Sjir'pen** (een doordringend, trillend geluid
maken), de krekel sjirpte, heeft gesjirpt.
- Sjoel'bak**-spel (zeker gezelschapsspel), o.:
de kunst bij het — bestaat er in, schijven
schuivend te mikken in sleuven aan het
bovenende van den eikenhouten bak.
- Sjo'fel** (Joodsch: kaal, armoedig), bn. en bw.;
—er, —st: —e kleeren; er —uitzien, have-
loos; de man was —gekleed; —ties, bw.
- Sjok'ken** (loopen zonder veerkracht, sleep-
voetend gaan), ik heb en ben gesjokt; —kig,
bn.: een —e gang.
- Sjor** (het sjoeren), m. gm.v.: 't is een heele —,
een moeilijk werk.
- Sjorklomp** (scheepst. klomp, waaraan een
touw wordt vastgezet), m. —klampen.
- Sjor'ren** (scheepst. aan een touw voorttrek-
ken, voortsleepen, een touw slaan om), men
sjorde, heeft gesjord; bij uitbr.: men sjorde
den dronken man in bed, sjowde.
- Sjor'ring**, v. —en; ook, —touw (touw van
± 1 c.M. dikte), o. —en.
- Sjouw** (lastig, moeilijk werk), v. sjouwen:
ergens een —aan hebben, dat was een heele —;
de student was aan de —, d. i. aan 't zwieren.
- Sjou'wen** (het torsen of verplaatsen v. zware
lasten; fig. doordraaien), ik heb gesjouwd.
- Sjou'wer** (pakkendrager, los werkmán; fig.
zwierbol), m. —s; ook: —man, m. -lui, -lieden.
- Sjouwerij'** (zwaar en vermoeiend werk; fig.
nachtbrakerij), v. gm.v.
- Skaat, ska'te** (zeker Duitsch kaartspel), o.
- Skald** (vervaardiger van gedichten, vooral van
lofdichten bij de Scandinavische volken), m.
—en: de —en stonden onder bescherming
van Freya en waren ook krijgslieden, die
doorgaans de veldslagen en gevechten had-
den meegemaakt, welke zij bezongen.
- Skating-rink** (Eng. kunstbaan voor ridders
op rolschaatsen), m. —rinks.
- Skelet'** (verzameling van alle beenderen van
een menscheijk of dierlijk lichaam), o. —ten:
er zijn natuurlijke en kunstmatige —ten,
ook: losse skeletten van menschen; meestal
zijn ze in elkaar; gezet of vast; fig. brood-
mager mensch.
- Skeletteeren** (het lijk van mensch of dier
ontwlezen, drogen, het geraamte ineenzetten).
- Ske'ren**, v. mv.; zie Scheer.

Ski (zeer lange, platte sneeuwschaats), v. -'s: — *loopen*; *de Alpen-ski-club*; *een tocht door 't Berner-Oberland op -'s*; spreek uit: *sjie*.
Skoopsji'na (volksvertegenwoordiging in Servië), v.
Skunk (eig. *stinkdier*, een Amerik. bunzing), m. -s; ook naam van de zeer kostbare bontsoort, die hij oplevert.
Skyscraper (Eng. *wolkenkrabber*), m. -s.
Sla, v. gmv.; zie: *Salade* en *Slaatje*.
Slaaf (eig. *Slavonisch krijtsgevangene*; *Vijf-eigene*), m. slaven: als — *verkocht worden*; fig. *de — zijn eener gewoonte, van zijn hartstochten, van den drank, enz.*
Slaafs (als een slaaf), bw.: — *werken*; fig. *de mode — volgen*.
Slaafsich (slaafachtig, als v. e. slaaf), bn.: *een — e eerbied, een — e gehoorzaamheid*.
Slaaf'sche werken (R.-K. *lichamelijke werken, die op Zondag en heiligendagen verboden zijn*), o. mv.
Slaag (uit *slage*), m. mv. in: *slaag krijgen*.
Slaags, bw., in uitdr. als: — *raken*, — *zijn*, aan den slag, aan het vechten, inz. van oorlogsschepen: — *worden*.
Slaak (natuurlijke doorvaart, meest leidend naar een haven; *ki*), o. slaken.
Slaan 1. (*slaag geven*), ik sla, sloeg, heb geslagen: *een hond —, een onderwijzer mag een kind niet —; iem. bont en blauw —, iem. om de ooren —, iem. den neus aan 't bloeden —*; 2. (*instaan, inkloppen*): *een spijker in den muur —, een paal in den grond —*; 3. (*verslaan, overwinnen*): *den vijand —, de Engelsen werden bij Kijkduin geslagen, nl. de Eng. vloot in 1673*; fig. *iem. uit het veld —: hij was uit het veld geslagen, geheel van streek*; bij overdr. *winnen in het schaak- en damspel: hij heeft mijn kasteel geslagen; hij sloeg mijn dam*; 4. (*treffen, raken, om slaan, hechten, beginnen enz.*): *ge moet een spijker op den kop —, zie ook fig. bij Spijker*; *een mantel om het lijf —; iem. aan het kruis —; zegsw. geloof aan iets —; zijn handen aan iets —, de handen aan het werk —*; verder: *de handen aan zich zelf —, zelfmoord plegen; alles door de keel —, bransend opmaken; iem. in 't aangezicht —, eig. treffen, fig. hem diep beledigen; een raad in den wind —, zie Wind*; *de oogen ten hemel —, opheffen als om hulp of steun te vragen; den blik op iem. —, richten; de oogen ter aarde —, nederwaarts richten; een aanbod van de hand —, afwijzen: op de vlucht —, gaan*; 5. (*door te slaan maken of voortbrengen*): *een gedenkpenning —; touw —; geld of munt —, zie ook Munt*; *olie —, persen, vuur —, nl. met een vuurslag, een brug —; iem. tot ridder —; een kruis —, het kruis teeken maken; zegsw. een gat in de lucht —, zie Gat*; 6. (*door te slaan geluid voortbrengen*): *de roffel —, alarm —, de trom —, den stormmarsch —; de stadsklok slaat de heele en halve uren, het slaat zeven uur, de nachtegaal, de vink, de kwartel slaat; zijn tong slaat dubbel*; 7. (*doelen, betrekking hebben*): *die woorden — op mij*; 8. (*in verbinding met een voorzetsel: in zekeren toestand komen en dan vervoeget met het hulpw.w. zijn*): *de vlam sloeg uit het dak; de bliksem sloeg in den toren; hij sloeg met het hoofd op de steenen; die tabaksrook slaat mij op de borst; het water slaat over den dijk; de schrik sloeg hem om*

het hart; 9. *zich —: zich op de borst — of kloppen, als teeken van berouw; zich met zijn eigen woorden —, zich zelf tegenspreken*.
Slaand (onvult. deelw. van slaan: *een slag gevend*), bn.: *een — e pendule; met — e trom*; fig. *de — e hand Gods, kastijdende*.
Slaap (zijde van het voorhoofd), m. slapen.
Slaap (het slapen), m. gmv.: *een vaste —, een hazen —; een middagslaapje, zie Siësta; de — is het beeld van den dood, een gezonde —, een diepe —, een verkwikkende —; den — niet kunnen vatten; in — vallen, — krijgen*; bij uitbr. *de — des doods, de eeuwige —; fig. zijn geweten in — wiegen, doen zwijgen, sussen; ik heb den — in mijn voet, in mijn been, een soort van verdooving; — je, o. — s: een middag — doen*.
Slaap'been (ontl. *schedelbeent* ter weerszijde v. h. hoofd, *zij-schedelbeen*), o. —beenen; — **bol** (*papaver, heul*), m. —bollen, zie *Maankop*; — **coupé** (*spoorwegcoupé, ingericht om er in te slapen*), m. -'s, zie *Slaapwagen*; — **drank** (*drank, om een zieke te doen slapen*), o. -s; — **dronken** (*duizelig van den slaap*), bn.; — **kamer** (*kamer, die tot nachtverblijf is ingericht*), v. -s; — **kameraad** (*iem., met of bij wien men slaapt*), m. —kameraden; — **kamer-ameublement** (*completeet stel meubels voor een slaapkamer*), o. -en; — **koets** (*ledikant*), v. -en, zie *Koets*; — **kop** (*iem., die zeer veel slaapt, fig. suffer*), m. en v. —koppen; — **kruid** (*bilzenkruid, slaapbol*), o. gmv.; — **matje** (O.-I. *matje, waarop de lijfbediende slaapt*), o. -s; — **middel**, o. -en, zie *Slaapdrank*; — **nuts** (*nachtmuts*), v., fig. (*suffer, slaapkop*), m. en v. -en; — **plaats** (*alkool, slaapkamer*), v. -en; — **poeder** (*poeder, die doet slapen*), v. -s; — **stede** (*legerstede, ook: logement van lagere rang met bedsteden op ééne kamer*), v. -steden, ook: — **stee**, v. -steen; — **ster** (*meisje of vrouw, die slaapt*), v. -s: *het sprookje van de schoone —; — vertrek* (*kamer, waarin men kan slapen, slaapkamer*), o. -ken.
Slaap'wagen (*wagon met slaappartementen*), m. -s, zie *Sleeping-car*; — **wandelaar** (*iem., die in den slaap opstaat en rondloopt*), m. -s; — **wandelen** (*het wandelen of loopen in den slaap*), o. gmv., als w.w.: *hij wandelde in den slaap, heeft in den slaap gewandeld*; — **wekkend** (*den slaap opwekkend*), bn.: — *e middelen, verg. Slaapdrank*; fig. *slaap doende krijgen, vervelend: een — e redevoering, de man sprak op — en toon*; — **zak** (*een soort v. dikgevoerden zak, die het geheele lichaam behalve het hoofd omgeeft, waarin men slaapt, inz. op plaatsen, waar geen slaapgelegenheid is b.v. voor ontdekkingsreizigers in koude luchtstreken, enz.*), m. —zakken; — **ziekte** (*epidemische ziekte van parasitaire aard onder de negers in Centraal-Afrika*), v. gmv., zie ook *Nona*; — **zucht** (*onweerstaambare neiging tot slapen; slaapziekte*), v. gmv.
Slaat'je (*kleine hoeveelheid toebereide salade*), o.: *een lekker —; fig. ergens een — uit slaan, een aardig winstje aan iets hebben*; ook: *een — maken, zoet winstje*.
Slab, slab'be (*morsdoekje*), v. slabben.
Slabak'ken (*talmen, lui zijn*), ik heb gestabakt: *die jongens — met hun werk*.
Slabak'ker (*breuzelaar*), m. -s; — **Kerij**, v.

Slab/be (versche haring der Zuiderzee), v. —n.
Slab/ben (drinken, slobberen), slabbe, geslabd: de honden — het water uit den emmer.
Slab/beren (slobberen), hij heeft geslabberd.
Slab/betje (klein morsdoekje), o. —betjes.
Slab/bed (tuinbed met sla), o. —bedden.
Slab/boon (prinsessenboon), v. —boonen.
Slacht (het slachten), v. gmv.: November is de maand der —; —afval, o.: zeelt wordt in vijvers met — gevoed.
Slacht/en (gelijken, evenaren), hij slachtte, heeft geslacht: hij slacht zijnen vader.
Slacht/en (dooden, inz. van vee, met de bedoeling het als spijst te gebruiken), ik slachtte, heb geslacht; —bank (bank, waarop een kalf of schaap geslacht wordt), v. —en, fig. moord, slachting: de oorlog voert duizenden ter —; —beest (rund, dat geslacht gaat worden), o. —en; —bijl (slagersbijl), v. —en; —blok, o. —blokken; —er (slager, vleeschhouwer), m. —s; —erij (het slachten, slachtplaats), v.; —geld (geld, dat voor het slachten betaald wordt), o. —gelden; —hamer (hamer, waarmee men het slachtvee doft), m. —s; —huis (stedelijke inrichting tot het slachten van alle en allerlei vee), o. —huizen, zie Abattoir; —ing (het slachten; fig. doodslag, moord, op groote schaal), v. —en; —maand (November), v. gmv.; —masker (werktuig, om een stuk slachtvee pijnloos op slag te doodden), o. —s: een — heet ook schietmasker, omdat met één slag op een knop of pin een kogel door de hersenen van het rund geschoten wordt; —mes (slagersmes; fig. moorddolk), o. —messen; —offer (offerdier, dat ter eere van God, of bij de heidenden ter eere der goden op een altaar werd geslacht), o. —s; fig. lijder, lijderes: iem., die het moet ontgelden, het kind van de rekening: dat lieve burgermeisje, —van de eersucht haars broeders (C. O.); de cholera en de pest maken in Indië tal van —s; —offerande (offerande, bestaande in een slachtdier; bloedig offer), v. —n; —offeren (dieren offeren; ten offer brengen, ook fig., ik heb geslacht-offerd; —pistool, o. —pistolen, zie Slachttoestel; —plaats (plaats, lokaal, waar vee geslacht wordt), v. —en; —tijd (de maand November, de tijd der slacht), m. gmv.; —toestel (werktuig om slachtvee door middel van een kogel onmiddellijk te doodden), o. —len, zie ook: Slachtmasker; —vee (runderen, schapen, om te slachten), o. gmv.
Sladood' (magere persoon), m. en v.: lange —
Slag (het slaan, klap, houw, enz.), m. slagen: de klok—; een — met de vuist, een — met een sabot; de — van den pots, regelmatige klopping; — houden met de riemen, maat; de — van een vink, gefluit; de — van een pistool, klap; één — van een rad, draai; den — van iets verliezen, gemak van te doen; zijn — slaan of waarnemen, een gunstige gelegenheid of kans te baat nemen; zonder — of stoot, zonder eenigen tegenstand of eenig verweer; met den Franschen —, haastig en onnauwkeurig; — van iets hebben, bedroven, behendig zijn in iets; een — om den arm houden, nog één bocht van het touw om den arm houden, zie verder Arm; dat was een zware —, verlies; het is op — van tien, het zal dadelijk tien uur slaan; op — komen, raken, streek, gang; zie ook Kwikslag.
Slag (veldslag), m. slagen: de — bij Waterloo.

Slag (soort), o. gmv.: wat is hij voor een — van een man? een wonderlijk — v. menschen.
Slag (vogelknip, duiventil), o. slagen.
Slag'ader (eig. kloppende ader, poetsader, ader, waardoor het bloed uit het hart met regelmatige slagen naar alle deelen van het lichaam wordt gestuwd), v. —aderen; —aderlijk, bn.: —bloed, dat door de slagaders stroomt en lichtrood is gekleurd; verg. Aderlijk.
Slag'boeg (scheepst. slag of gang van een laveerend scheepje), m. —boegen; fig. dat was een — voor hem, een gelukje, een buitenkansje; hij heeft den — mee, geluk; —boom (horizontaal liggende boom of balk ter afsluiting v. e. weg), m. —en, fig. de —boomen, die de volkeren van elkaar scheidden, waren grotendeels verdwenen, scheidsmuren, beletselen; —deur (valdeur, kleine deur in een groote), v. —deuren, zie Klinket; —drem-pel (drempel v. e. sluisdeur), m. —s.
Slag'gel (houten moker met langen steel), m. —s: de — dient tot het inslaan van palen; zie Slegel, Slegge, Slet.
Slag'en (zijn pogen gelukt zien), ik ben geslaagd: — met of zonder een bepaling als: hij zal wel —, met goed gevolg zijn examen afleggen.
Slag'ger (slachter), m. —s: spek—, varkens—.
Slag'ger (in samenstell.: iemand, die slaat), m. —s, b.v. koper—, honden—, trommel—.
Slagerij' (vleeschhouwerij), v. slagerijen.
Slag'ersbank (slachtbank), v. —en; —bijl (slachtbijl), v. —en; —boekje (notitieboekje van geleverde vleeschwaren), o. —s; —hond (groote hond v. e. slager, ook gebruikt als trekhond), m. —en; —knecht, m. —s; —rekening (nota v. geleverde vleeschwaren), v. —en.
Slag'hamer (groote plethamer), m. —s; —hoedje (kruidopje, dat door den slag van den haan ontploft), o. —s; —hout (halshout), o. gmv.: de zang van den nachtegaal in het — (V. Lov.); —instrument (muziekinstrument, als triangel, trom, bekkens, waarop geslagen wordt), o. —en; —kruit (knalkruit), o. gmv.; —kwik (knalkwik), o. gmv.; —lijn (timm. met krijt of houtskool bestreken touw of koord, om een streep op het hout te maken vóór het zagen), v. —en; —linie (mil. slagorde), v. —liniën; —net (vogelnet, knipnet), o. —netten; —orde (opstelling van troepen of schepen, om slag te leveren), v. —n; —pen (sterke vleugel- of staartpen), v. —pennen; zegsw. iemand de —pennen uit-trekken, hem zijn macht benemen; —regen (plasregen), m. —s; —rijm, o., zie Rijm; —room (room, die stijf geslagen of geklopt is; beter is: geslagen room), m. gmv.; —schaduw (donkere schaduw, kernschaduw), v. —en: de —en dezer vierkante kooien (C. O.); —schip (oorlogsschip, zie ald.), o. —schepen; —tand (groote uitstekende voortand van sommige dieren), m. —en: de —tanden van een olifant, van een eever of wild zwijn; —uurwerk (uurwerk, dat heele en halve uren slaat), o. —en.
Slagvaard'ig (eig. gereed voor den slag, ook: gereed om te slaan; fig. vaardig, om door zijn woord af te weren: gevat), bn., —er, —st; —vaard'igheid (het slagvaardig-zijn), v. gmv.: de — van een leger; de — van een debatter, gevatheid.

Slag'veder, slag'veer (grootte slagpen), v. -vederen, -veeren.
Slag'veld (terrein voor of van een veldslag), o. -velden: *het* - van Waterloo, v. Sedan.
Slag'werk (toestel in een uurwerk, dat de uren en halve uren slaat), o. -werken.
Slag'zee (scheepst. stortzee), v. -zeeën.
Slag'zwaard (groot zwaard, dat met beide handen wordt gehanteerd), o. -en.
Slak, stek (buikpootig weekdier), v. -ken; z. Huisjesslak, Karakol, Naakte slak.
Slak (afval van gietijzer, metaalschuim als meststof gebruikt, ook: niet verbrand overblijfsel in een kolenvuur; samengebakken sintel), v. slakken; zie Slakkenmeel.
Slak (slap, losjes), bn., -ker, -st; gew.: *Slok*.
Slak'ken (loslaten, in vrijheid stellen), ik heb geslaakt: *iemands boeien* -; fig. *een zucht* -, *loozen*; -ing (losmaking, ontboeiing), v. gm. v.
Slak'hoorn (spiraalvormige schelp), m. -s.
Slak'kelijn (slingerlijn, schroeflijn, spiraal-lijn), v. -en.
Slak'kengang 1. (trage gang), m. gm. v.: *die zaak gaat den* -, *vordert zeer langzaam*; 2. (rondding v. e. spiraallijn), m. gm. v.; -huisje (spiraalvormig kalkachtig huisje v. een slak), o. -s; fig. gedeelte van den inwendigen gehoorgang; -meel (meel van slakken uit hoogovens, die o. a. bij de staalbereiding ontstaan, een kunstmeststof, met hoog phosphorzuurgehalte), o. gm. v., zie Thomas -; -steker (spotnaam voor de bajonet, voor de korte sabel der onderofficieren), m. -s; -wol (fijne draadvormige stof tot opvulsel en verpakking), v. gm. v.
Sla'lepel (salade-lepel: lepel met bijbehorende vork, soms ook verbonden), m. -s.
Sla'mat (Java. Indisch woord voor heil, welvaren), tw.: de Javanen zeggen niet: „Ik feliciteer u”, maar: -.
Sla'matan (O.I. offer aan geesten, goden, enz., godsdienstige dankmaaltijd, sedekah), v. -s; ook, *Sla-metan*.
Slameur' (Vl. beslommering), v. gm. v.
Slamieur' (onhandig mensch, lijs), m. en v. -en.
Slampamp'pen (slampen, brassen), ik heb geslompamp; -er (brasser, drinkebroer), m. -s; -erij' (slemperij), v. -en.
Slang (dierk. kruipend dier, rolrond, zonder poolen en zonder oogleden; zinnebeeld der boosheid, der verleiding), v. slangen: *er zijn vergiftige en niet-vergiftige* -en; *men schat het aantal soorten van* -en op Java op 102 (Veth); *een* - met den staart in den bek: symbool der eeuwigheid, der oneindigheid; fig. *boosaardig vrouwspersoon*, z. *Serpent*; zegsw.: *zich als een* - in allerlei bochten wringen, langs slinksche wegen tot zijn doel trachten te komen; verder, al wat den vorm heeft van een slang, als: *de* - *eener waterleiding*, *de* - *v. e. brandspuit*; zie verder: *Adder*, *Blindslang*, *Bril* - (*Naja* of *Cobra*), *Hoorn* -, *Konings* -, *Paradijs* -, *Ratel* -, *Reuzen* -, *Zeeslang*.
Slang (Eng. dieventaal in Londen; ook: eigenaardig spraakgebruik, b. v. van een bepaalden stand, v. e. beroep, v. e. bedrijf), o. gm. v.; verg. *Argot* en *Bargoensch*.
Slang'aal (een soort v. zeeaal), m. -alen.
Slang'brandspuit (brandspuit met slangen van leer of zeildoek), v. -spuiten: *de* - is een uitvinding van Jan v. d. Heyde, te A'dam (1672).

Slan'gebeet (beet van een slang), m. -beten; -kop (kop v. e. slang), m. -pen; -lijn (slingerende lijn), v. -en; -mensch (kunsstenmaker, in een nagebootst slangevel gekleed, die de kronkelingen van een slang nadoet), m. -en.
Slan'genbezweerder (temmer van giftige slangen), m. -s, zie *Fakier*; -bloem (plantk. smalbladige bastaardwederik, kattenstaart), v. -bloemen; -broed (jonge slangen), o. gm. v.; -dienst (afgodische vereering van slangen), m. gm. v.; -ei (ei van een slang), o. -eieren; -geblaas (geluid, gesis, gesiffel van slangen), o. gm. v.; -gebroad-sel, o. gm. v., zie -broed; -gesiffel (-geblaas, -gesis), o. gm. v.; -gift, -gift (doodelijk vergif, dat de slang door een hollen tand in de bovenkaak bij het bijten in de wonde spuit), o. gm. v.; -haar (myth. het uit slangen bestaande haar der *Furiën* of *Gorgonen*), o. gm. v.; -kruid (plantk. moerasplant, ook duinplant), o. gm. v., zie *Dragon*; -wortel (plantk. soort van duizendknoop, adderwortel), v. gm. v.
Slan'getong (fig. booze vrouw, kwaadspreekster), v. -en; -vel (eig. vel van een slang), o. -vellen; fig. boosaardige kwaadspreekster.
Slang van Ler'na (myth. zie *Hydra*), v.: *de* - huide in een lerna of moeras bij Argos.
Slank (dun en smal, rijzig), bn.: *een* - *e gestalte*, *een* - *e toren*, *de* - *e populier*.
Sla'olie (eig. olie voor sla: oliefolie), v. gm. v.
Slap 1. (zwak, loshangend; fig. krachteloos, niet sterk), bn. en bw.: -per, -st: *een* - *pe maag*; -*pe thee*; *dansen op de* - *pe koord*; *de armen* - *laten hangen*; *hij is nog erg* - *na zijn ziekte*; 2. (handel. zonder vertier), bn.: *het is vandaag* - *op de markt*, *er zijn weinig koopers*, *er is weinig vertier*.
Sla'peloo (zonder te slapen, van slaap beroofd), bn. en bw.: -looze nachten; *den nacht* - *doorbrengen*; -loos'heid, v. gm. v.
Sla'pen (in slaap zijn, onbewust zijn door den slaap), ik sliep, heb geslapen: *rustig*, *onrustig* -, *vast* -, *gaan* -; - *als een os*, *als een marmot*, *zeer vast*; *een gat in den dag* -, *zeer lang*; *ik zal er eens op of over* -, *rijpelijk over iets nadenken*; *vele dieren* - *des winters*, zie *Winterslaap*; *een voet*, *een been kan* -, *dof*, *gevoelloos zijn*; *een hazen-slaap* -, zie *ald.*; *slaapster* (slapende vrouw of slapend meisje), v. -s.
Sla'perdijk (binnendijk: een dijk, die dient om het water tegen te houden, als de buiten- of waterdijk mocht bezwijken), m. -dijken.
Sla'perig (eig. slaap hebbende; fig. droome-*rig*, *vervelend*), bn. en bw.; -er, -st: *de warmte maakt mij* -; *wat zit die leerling er* - *bij*; *het is* - *weer*, *slaapwekkend*; *een flauwe*, - *e conversatie* (C.O.), *rekkerig*; -heid, v. gm. v.
Slaphart'ig (flauwhartig, kleinmoedig, angstig, beschroomd), bn., -er, -st.
Slap'heid (het slap-zijn), bn.: *de* - *v. e. koord*, - *v. zenuwen*, *zwakte*; - *v. handel*, *stille*.
Slap'jes, bw.: *het gaat er* - *met de zaken*.
Slap'tenden (iem., die slap of zwak in de lenden is, slap persoon; fig. iemand zonder pit of geestkracht), m. en v. -lendens.
Slaplen'dig (lam, lamlendig), bn. en bw.
Slapmoe'dig (bloo, zonder energie), bn. en bw.
Slap'pekoord (koord, die slap of los hangt

- en waarop de kunstemaker danst, loopt, enz.), o. en v. —koorden.
- Slap'pen** (verslappen), het slapte, is geslapt: de wind gaat —, hij wordt stiller.
- Slap'pigheid** (slapheid), v. gmv.
- Slap'ping** (oud touwwerk, dienende tot omkleeding van kabels of staand want), v. gmv., zie: Smarting en Smarten.
- Slap'te** (slappigheid), v. gmv.: — in nering, in handel, er gaat weinig in om.
- Slat** (modder, slijk uit slooten), v. gmv.
- Slat'ten** (uitdiepen), ik heb geslat: een sloot —.
- Slat'tain** (groente- of moestuin, waarin vooral sla wordt geteeld), m. —tuinen.
- Slat'werker** (veenwerker, baggerman), m. —s.
- Sla'ven** (hard en aanhoudend werken, zich afsloven), ik slaafde, ik heb geslaafd.
- Sla'ven** (de Slavische volken van O. en Z.-O. Europa), m. mv.; tot de — behooren de Russen, de Serviërs, de Croaten, enz.; ook: Slavonen of Slowänen.
- Sla'venarbeid** (arbeid v. e. slaaf; fig. moeielijke, zware, aanhoudende arbeid), m.; — dienst (dienst van een slaaf, slavernij; dienst, waarin men zeer hard werken moet), m. —en; —haler (slavenschip; schip, waarmee slaven inz. negers werden vervoerd; de kapitein van zulk een schip), m. —s; —handel (handel in slaven), m. gmv.; —houder (iem., die slaven hield, welke allerlei arbeid verrichtten), m. —s; —jacht (rooftocht op slaven, d. i. op negers, om ze als slaven weg te voeren), v. —en; —juk (boom met halsringen, wdaraan men slaven naar de markt voerde), o. —jukken; —keten (ketting, waarmee men slaven boeide), v. —s; in —s zuchten, in ellendige slavernij, fig. zijn vrijheid geheel missen; —leven (het deerniswaardig leven van een slaaf; fig. hondsche, ellendig, treurig leven), o. gmv.; —markt (markt, waarop slaven verhandeld werden), v. —en; —werk (zwaar werk, als dat van een slaaf), o. gmv.; —ziel (iem. met een kruiperigen, slaafschen aard), v. —en.
- Slavernij'** (de toestand van hen, die geen rechtsbevoegdheid bezitten, maar het eigendom zijn van hun meester), v. gmv.: zuchten in —; de — bestaat nog in enkele Mohamm. staten van Afrika en West-Azië; fig.: drukkende dienstbaarheid.
- Slavin'** (vrouwelijke slaaf), v. slavinnen.
- Sla'visch** (de Slaven betreffende), bn.: de —e talen; de Russen zijn —e volken.
- Sla'vonen** (Slaven), m. mv.; —vo'nisch, bn.
- Sla'vork**, v. —vorken; zie Slapepel.
- Slecht** 1. (vlak, effen, glad; fig. eenvoudig), bn.: hier strijkt de grijze Raed het voorhoofd — (Vondel); recht en — is Hollands aard; hoeveel gelukkiger zijn arme en —e dorpen! (Vondel); 2. (zwak, vervallen, ziekelijk), bn. en bw.; —er, —st: ik heb een — gezicht; dit huis ziet er — uit; de man ziet er — uit; 3. (berispelijk, ondeugend, boos), bn. en bw.; —er, —st: hij is — van gedrag; dat zijn —e manieren; een —e jongen; 4. (ongunstig, van mindere waarde, verkeerd), bn. en bw.; —er, —st: het is — weer, dat is — gras; hij deed een —e keus; een — ruiter, onbekwaam; — werken.
- Slecht'bijl** (bijl met korten steel, om het hout te kanten), v. —bijlen.
- Slecht'ten** (afbreken van muurwerk, sloopen, effen maken), ik slechtte, ik heb geslecht: vestingwerken —, wallen —, een ruïne —, d. i. met den grond gelijk maken; een twist —, beslechten; —ing (het slechten), v. gmv.
- Slecht'hamer** (houten hamer, om metaal te planeeren), m. —hamers.
- Slecht'heid** (het slecht zijn; het slechte; slechte daad), v. —heden; ook: Slechtigheid, v. —heden.
- Slecht'hoofd** (onnoozele bloed; slecht mensch; stijfskop, dwarskop), m. en v. —hoofden.
- Slecht'igheid** (slechtheid; booze daad), v. —heden.
- Slecht'ijzer** (bij de metaalbewerking een soort van drijver, gladmaker), o. —ijzers.
- Slecht'je** (scheepst. tusschenpoozing tusschen windvlagen of hooge zeeën), o. slechtjes.
- Slechts** (alleenlijk, bloot, enkel), bw.: ik heb — één gulden, niet meer dan; gij hebt — te bevelen, niets anders dan; vraag het —.
- Slecht'weg** (zonder omhaal), bw.: vertel mij —, wat er gebeurd is, zonder omslag, zoo eenvoudig mogelijk.
- Sle'de** (pluivoertuig), v. sleden; ook: Slee, v. sleeën; sleetje, o. sleetjes; zie: IJs—, prik—, arre—, vracht—, toeslede.
- Sle'devaart** (pleziertocht per slede), v. —en.
- Slee** (wilde pruim: wrange, donkerblauwe steenvrucht), v. sleeën; ook: Sleeppruim.
- Slee, sleeuw** (zuur, wrang), bn.: mijn tanden zijn — van dat onrijpe fruit, d. i. stomp; zie Eggig; —heid, v. gmv.
- Slee'doorn** (plantk. doornachtig heestergevas), m. —doorns; ook: Slee'doren.
- Slee'ën** (met de slee schuiven, als spel), ik sleeede, heb gesleed: de jongens gaan —.
- Sleel, sliel** (grote houten keukenlepel), v. slevan, slieven, gew.
- Sleep** (helgeen sleept; slepend gedeelte van een kleed; de gesepte aan een sleepboot hangende schepen), m. slevan; de — van een japon; fig. een — van rampen, van vrachtschepen, d. i. opeenvolgende menigte, reeks.
- Sleep'asperge** (asperge, die in haar geheel wordt opgediend), v. —asperges; —berrie (berrie, waarop men iets voortsleept), v. —s; —boot (stoomboot, welke vaartuigen b.v. door een kanaal, rivier enz. sleept; trekstoomboot), v. —en; —dienst (onderneming tot het beschikbaar stellen van sleepboten), m. —en.
- Slee'pen** (voortrekken), ik heb gesleept: een schip in de haven —; de paarden konden de vracht niet —; zie: Voort—, Na—; zegsw. iem. door het slijk —, zie Sleuren.
- Slee'per** (iem., die goederen uit de zeeboten naar de pakhuizen rijdt en wel per sleeperswaggen, verder bet. — een sleepboot, ook: arbeider in een kolenmijn, die de wagentjes met kolen over het smalspoor doet rijden), m. —s.
- Sleep'erij'** (het sleepersbedrijf), v. gmv.
- Slee'persgild** (de gezamenlijke sleepers van een zeehaven), o. —en; —knecht (knecht van een sleepersbaas), m. —s; —paard (paard van een sleeperswaggen), o. —paarden; —waggen (laagwielig voertuig, om vrachten te vervoeren), m. —s; —werk (de arbeid van hem, die sleeper is), o. gmv.
- Sleep'gewaad** (sleepkleed; lang, slepend damesgewaad), o. —gewaden.
- Sleep'helling** (schuimte van de scheepstimmerwerf), v. —hellingen.
- Sleeping-car** (Eng. spoorrijtuig met slaappleatsen), v. —cars; zie: Fr. Wagon-lit.
- Sleep'japon** (damesjapon met sleep), v. —en.

- kaan** (kaan of boot, die aan een touw voortgesleept wordt), v. —kanen; —**loon** (loon, dat voor het sleepen van schepen betaald wordt), o. —loonen; —**net** (langtreknet van visschers en vogelaars), o. —netten; —**sabel** (lange sabel van de cavalerie, enz.), v. —sabels; —**stoomboot**, v. —en, zie Sleepboot; —**touw** (kabel, waaraan iets gesleept wordt), o. —touwen: een schip op — hebben, aan een kabel voorttrekken; zegsw. iem. op — nemen, hem meentrekken en daar brengen, waar hij door eigen kracht niet kan komen; iem. op — houden, hem met beloften paaien, hem aan 't lijntje houden; —**tros** (sleepkabel), m. —trossen; —**visscherij** (visscherij met e. sleepnet), v. —en; —**voet** (iemand, die schuivende of sleepvoetend gaat), m. en v. —en; —**voeten** (met de voeten slossen, log gaan), ik —voette, heb gesleepvoet: de ossen —.
- Sleef** (het slijten), v. gmv.: er is — noch break aan, het is geheel gaaf.
- Slee'tje** (prikslee, kleine slee), o. sleetjes.
- Sleetsch** (gaww verslijtend) (scheepst.) versleten, wrak, bn.; —er, meest —; kleine jongens zijn erg —, d. i. verslijten veel kleeren en schoenen.
- Sleeuw** (eggig, bot van tanden), bn.; z. Slee.
- Sleuw'igheid** (botheid van tanden), v. gmv.
- Sle'gel** (grote houten hamer), m. —s: de — rijst en raakt (Tollens); zie Slagel.
- Sleg'ge** (houten hamer, slei), v. sleggen.
- Slei** (slegge), v. sleien; zie Slagel.
- Sleip'nir**, Germ. myth. het achtvoetige ros van Odin, beeld van den stormwind.
- Siek**, v. slekken; zie Slak gew.
- Slem** (in het whistspel), m.: groot — maken, alle slagen halen; klein — maken, op één na alle slagen maken; ook: Schlem.
- Slemp** (brasserij, smulpartij), m. gmv.
- Slemp** (drank, bestaande uit melk en eierdooiers, swiker en saffraan), v. gmv.
- Slemp'en** (brassen, smullen), ik heb geslemp't; —er (brasser), m. —s; —erij' (brasserij), v. —en.
- Slemp'maal** (smul- en drinkpartij), o. —malen; —partij (slempmaal), v. —en.
- Slemp'melk** (melk voor slemp), v. gmv.; —poeder (poeder om slemp te maken), o. gmv.; —tablet (slempoeder in vasten vorm), o. —ten.
- Slen'dang** (O.-I. katoenen of zijden schouderband of bandelier aan inlandische vrouwen, dienend als sieraad, veelal als draagsjerp, zelfs van kleine kinderen), v. —s.
- Slen'der** (lap, flard), m. —s; ook Slenter.
- Slendriaan'** (sleur), m. gmv.: den — volgen.
- Slenk** (moddergat in een weg of op het strand, ondiepe kom in 't veen, aardk. inzinking v. d. bodem), v. slenken.
- Slen'sen**, zie Verslensen.
- Slen'ter** (flard, lap), m. slenters: de —s hingen bij haar kled; ook, Slender.
- Slen'ter** (altdaagsche gang, sleur), m. slenters: zich aan den ouden — houden; fig. streek, kleine list.
- Slen'teraar** (iem., die slentert), m. —s.
- Slen'teren** (langzaam en zonder doel wandelen), ik heb geslenterd; —broer (slentenaar), m. —s; —gang (slendriaan), m. gmv.
- Sle'pen** (gesleept worden), het heeft gesleept: die japonnen —; een zaak —de houden, onafgedaan; een —de gang, d. i. trage gang.
- Sle'pend** (eig. wat langs den grond sleept; fig. langzaam, traag), bn.: —e japon; hij tellt de —e uren; een — gezang, een —e stem; een —e ziekte, langdurig; een —e stijl, gerekt; een —e voordracht, temerig.
- Sle'pend rijm**, o.; zie Rijm.
- Slet** (bemorste lap; slordig, gemeen vrouwspersoon), v. —ten.
- Sle'ter** (lapje, strookje, velletje), m. sleters.
- Sleuf** (uitgegraven of uitgehakte langwerpige smalle opening; groef), v. sleuven.
- Sleur** (handeling, waarbij men gedachteloos de gewoonte volgt), v. gmv.: de oude — volgen.
- Sleu'ren** (langs den grond sleepen), ik heb gesleurd; fig. iem. door het slijk —, hem grof belasteren, op gemeene wijze bekladden.
- Sleu'werk** (werk van de sleur of van de gewoonte, dat men nl. in de sleur doet), o. gmv.
- Sleu'tel** (afl. van sluiten: werktuig, waarmee men door draaiing een zekere werking veroorzaakt, b.v. opwinden, afsluiten), m. —s, —en: de baard, de pijp, de schacht, de ring v. e. —; een horloge—, een kachel—; een viool—, teeken in de muziek; een Engelsche —, bepaald soort v. schroevendraaier; zie ook Muziek—.
- Sleu'telbeen** (ontl. schouderbeen, boven aan de borstzijde), o. —beenderen; —bloem (primula), v. —bloemen; —bos (sleutels aan een ring), m. —bossen; —drager (iem., die den sleutel in bewaring heeft), m. —s; verg. Claviger, ook: kamerheer aan het hof; —gat (gat in een slot, waardoor de sleutel wordt gestoken), o. —gaten; —mandje (mandje, waarin de huisvrouw haar sleutels bewaart), o. —s; —ring (ring voor een bos kleinere sleutels), m. —en; —schild (plaatje om het sleutelgat heen), o. —en; —stad (nl. Leiden, met twee gekruist liggende sleutels in zijn wapen), v. gmv.
- Slib**, **slib'be**, **slib'ber** (achtergebleven slijk, modder), v. en o. gmv.
- Slib'berachtig** (slibberig), bn., —er, —st.
- Slib'berbaan** (glijbaan), v. —banen.
- Slib'beren** (uitglijden, sullen), ik heb geslibberd.
- Slib'berig** (glibberig, gladdig, stijkerig), bn.; —er, —st; —heid (gladheid), v. gmv.
- Slich'ten** (verwant met slechten: glad of effen maken), ik slichtte, heb geslicht: de huiden —, ontvleezen; het leer —, afschaven.
- Sliep'uit**, tw. in de kinder- en volkstaal; het woord drukt uit, dat men iem. uitlacht, omdat men hem heeft beetgehad of bedot.
- Slier** (bewijs of tikje van dronkenschap), m. gmv.: een — aanhebben, gمز.
- Slier** (lange rij), m. —en: een — van schaatserijders; fig. een lange —, een lange slungel; ook van opgeschoten meisjes gezegd.
- Slier'asperge** (sleepasperge), v. —asperges.
- Slier'baan** (glijbaan), v. —banen.
- Slie'ren** (glijden), ik slierde, heb geslierd: — over het ijs, slingeren, zwaaien.
- Sliert** (slier), m. —en: een — natte verf, een lange — van goederenwagens.
- Sliet** (staak, paal; latierboom), v. —en.
- Slij** (dierk. zeelt, een karperachtige visch), v. —en.
- Slijk**, **slik** (modder, slijb), o. gmv.: ir. het slijk der aarde, het geld; zie Sleuren.
- Slijk'bord**, o. —en; zie: Spatbord.
- Slijk'kerig** (slijkachtig, met slijk bedekt), bn.: een —e weg, een — pad.
- Slijk'gras** (gras op de stikken in Zeeland, b.v. op den kustkant van Z.-Beerland), o.

gm.v.; **-gronden** (benaming van stiekgronden of slikken), m. mv.; **-visch** (smeering, poelvisch), m. -visschen; **-vulkaan** (kegelvormige heuvel met krater, waaruit slib, steenen en slijkstroomen worden opgeworpen), m. -vulkanen.

Slijm (dikvloeiende, kleverige afscheiding), o. slijmen; de huid der visschen is vol -; het - der stangen, speeksel; **-afdrijvend** (geneesk. -afvoerend), bn.; -e middelen; **-beroerte** (geneesk. beroerte, welke zich toont door slijm uit neus en mond), v. -en; **-dier-tje** (oerdiertje, bestaande uit celkern, blaasje en korreltjes), o. -s, zie Protoplasma; **-erig** (slijmachtig, met slijm), bn., -er, -st; **-hoest** (een soort van kinkhoest), m. gm.v.; **-ig** (bijkende op slijm, kleverig, taai, bedekt met slijm), bn.; -er, -st: een -e visch; **-karp** (een soort van karp met slijmige schubben), m. -s; **-klier** (klier, die slijm afscheidt), v. -en; **-oplossend** (slijmafdringend), bn.; een - middel, honig is -; **-suiker** (suiker, welke niet kristalliseert), v. gm.v.; **-visch** (dierk. visch met slijmerige, naakte huid), m. -visschen, b.v. de Aal; **-vlies** (ontl. slijmafscheidend vlies als dekdeksel der luchtwegen, spijsverteringsorganen, enz.), o. -vliezen.

Slijp (schuurzand), o.; **-bak** (bak v. e. slijpsteen), m. -bakken; **-bord** (slijpplank), o. -en; **-en** (scherpen, polijsten, gladmaken), ik sleep, heb geslepen: een mes -, marmar -; **diamant -**, een bepaalden vorm eraan geven door te slijpen; fig. het verstand -, zie Geslepen; zegsw. **straat-**, lanterfanten; **-er** (iemand, die slijpt), m. -s; **brillen-**, **diamant-**, **glas-**, **scharen-**, zie ald.; **-erijf** (het slijpen; de werkplaats van den slijper), v. -en; **-geld** (loon voor het slijpen), o. -en; **-gereedschap** (al, wat men tot het slijpen noodig heeft), o. -pen; **-molen** (toestel, om er messen, scharen, naalden, spelden op te slijpen; ook toestel van de diamantslijpers), m. -s; **-plank** (plank, waarop men de messen wet), v. -en; **-poeder** (poeder, om iets glad te maken of te slijpen), o. gm.v.; **-sel** (slijp-poeder, afval bij het slijpen), o. gm.v.; **-staal** (inz. bij stagers, om messen te wetten), o. -stalen; **-steen** (platte of ronde steen, waarop men slijpt), m. -en.

Slijtachtig (veel verslijtend, sleetsch), bn.

Slijt'age (het slijten van voorwerpen), v. gm.v.: in dezen dienst is veel -, heeft men veel kleeren noodig.

Slijten (verslijten), ik sleet, ik heb, het is gesleten: de loopjongens - veel schoenen; die jas begint al te -, afslijten; hout en turf - (C. O.), in 't klein verkoopen; fig. die droefheid moet met den tijd -, verdwijnen.

Slijf'er (verkooper in 't klein, b.v. van drank, van brandstof), m. slijfers.

Slijterij' (handel in 't klein, winkel van dranken, ook van hout of turf), v. -en.

Slijk, o. gm.v.; zie Slijk.

Slijk'bord (spuitbord van een wagen, fiets, enz.), o. -borden.

Slijk'bron (O.-I. modderbron), v. -bronnen.

Slijk- en arm'engelden (zekere belasting, in Friesland voorkomende), o. mv.

Slijk'geld (belasting voor den vervener), o. -en.

Slijk'ken (slijkgronden, aangewassen gronden

in Z. en Z.-H., die bij eb droogvallen, ze zijn onbegroeid), o. mv.

Slijk'ken (doorslikken; fig. in zich opnemen), ik heb geslikt: pillen en poeiers -; wie kan al dien onzin -? zie ook: Pil.

Slijk'kerig (slijkkerig), bn.; **-heid**, v. gm.v.

Slijk'nat (doornat), bn.; **-te** bakkebaarden.

Slijk'op (slokop, veelvraat), m. en v. -oppen.

Slim (sluw), bn. en bw.; **-mer**, **-st**: een **-mevent**, d. i. listig, schrandler, loos; **-heid** (geslepenheid), v. gm.v.; **-migheid** (sluwheid, sluwe daad), v. -heden.

Slim'merd (iem., die loos is), m. slimmerds.

Slim'merik (slimme jongen), m. -en.

Slimd'kolk (draaikolk, poel), v. -kolken.

Sling'er 1. (nat. een aan een vast punt opgehangen voorwerp, dat in slingerende beweging kan komen), m. slingers: de - eener klok, de kloknaald; de - eener pomp, zwengel; 2. (werktuig, om steenen te gooien, vroeger als wapen gebruikt), m. -s; zegsw. een - om den arm houden, het tegenovergestelde van: zijn schepen verbranden, dus: zich nog een uitweg openhouden, zich niet onvoorwaardelijk verbinden.

Sling'geraap (een soort van grooten aap der Nieuwe Wereld, met grijpstaart), m. -apen; fig. een lange slungel van een jongen.

Sling'geraar (oudt. krijgsman, met een slinger gewapend), m.: de -s openden den slag der Gulden Sporen (Juli, 1302) bij Kortrijk.

Sling'gerbosch (een bosch met slingerpaden), o. -bosschen; verg. Slingerlaan.

Sling'geren (heen en weer gaan of doen gaan; met een slinger werpen), heeft geslingerd: het schip slingerde erg; iem. een steen naar het hoofd -; de storm slingerde de kruinen der boomen; een sprank slingerde door het weiveld; laat toch uw boeken niet zoo -! verstrooid liggen; fig. tuschen hoop en vrees -slingerd worden, verg. Dobberen.

Sling'gering (het slingeren, schommeling; bocht, draai, kronkeling), v. -en.

Sling'gerlaan (kronkelende laan), v. slingerlanen; **-pad** (slingerend pad), o. -paden; **-plant** (plant, die met haar ranken zich om iets heen slingerd), v. -en: de hop is een -, zie Lianen; **-proef** (nat. zekere proef ten bewijze v. d. rotatie of aswenteling der aarde), v. -proeven; **-slag** (schommeling van een slinger), m. -slagen; **-steen** (steen, die uit een slinger geworpen wordt), m. -en; **-tijd** (duur van ééne schommeling van een slinger), m. -en; **-uurwerk** (uurwerk, waarvan de gang door een slinger wordt geregeld), o. -en: het - is een uitvinding van Christiaan Huygens, 1657; zie Pendule.

Slin'ken (inkrimpen), het slonk, is geslonken: de groenten - bij het koken, d. i. krimpen; de voorraad gaat -, d. i. verminderen.

Slin'kerhand (linkerhand), v.: ter - w. g.

Slin'kerzijde (linkerzijde), v. gm.v. w. g.

Slin'king (het slinken, het opraken van een voorraad; het minder worden of inzakken van een zwelling), v. gm.v.

Slinks (links; fig. oneerlijk, doortrapt, bedrieglijk), bw.; -er, -t: - te werk gaan.

Slinksch (linksch; fig. loos, slim), bn.; -er, meest -; met -e streken omgaan; verschalcken wij dat - gebroed (Tollens), doortrapt; -e wegen, bedrieglijke manieren.

Slip (afhangend gedeelte), v. slippen: de -

- van een das, een jas, een hemd, enz.; een — van het lijkkleed dragen.
- Slipl'lijn** (korte tak van een spoorlijn), v. —en.
- Slipl'pedrager** (iemand, die bij een plechtige begrafenis een der slippen van het rouw- of lijkkleed, dat over de doodkist is uitgespreid, draagt), m. —dragers.
- Slipl'pen** 1. (glippen), het is geslipt: een touw laten —, uit de hand glijden; laat die goede gelegenheid nu maar niet —, d. i. ontsnappen; 2. (sport. het uitglippen of uitglijden der wielen), de auto slipte, de fiets heeft geslipt.
- Slipl'per**, m. —s; —tje, o. —s: een — maken, stilletjes heengaan, zich stil verwijderen; een —tje naar Amsterdam, een uitstapje (reisje) van korten duur.
- Slipl'trein** (trein, waarvan het achterste deel onder 't rijden wordt afgehaakt), m. —treinen.
- Slob'be** (vaat- of morsdoek), v. slobben; fig. vrouw, die in de keuken het morsige werk verricht; ook: —ke, niet-proper vrouwtje.
- Slob'ber** (slib, weke modder; gekookt varkensvoeder), v. gmv.: de — der straten.
- Slob'berdoes** (morspot), m. en v. —doezen.
- Slob'beren** (opsturpen), ik heb geslobberd: varkens — aan den spoelingsbak; wat — die eenden daar in dien plas! jongen, niet zoo —!
- Slob'big** (morsig, slordig), bn. en bw.; —er, —st.
- Slob'eend** (wilde zomereend), v. —eenden.
- Slob'kous** (lakensch of linnen onderbeen- en schoenbekleedsel), v. —kousen.
- Slod'der** (slordig, morsig persoon), m. slodders.
- Slod'derachtig** (slordig), bn.; —er, —st.
- Slod'deren** (flodderen), het heeft geslodderd.
- Slod'derig** (slonzig, achteloos, niet net), bn. en bw.; —er, —st: een —e huisvrouw, een — kind; zijn huiswerk — maken.
- Slod'derkous** (fig. slordige vrouw), v. —en.
- Slod'der(vos)** (iem., die erg slordig is, zeer achteloos mensch), m. en v. —vossen.
- Sloe'ber, sloe'berd** (Bargoensch: gemeene vent, schurk, schelm, deugniet), m. —s ook: vuilik: jou smerige —!
- Sloeg'gi** (Arabische herdershond), m. sloegi's.
- Sloep** (licht roeivaarttuig, open roeiboot), v. sloepen; —roeiër, m. —roeiërs.
- Sloer'en** (veronachtzamen, aan zich zelf overlaten), hij —de, heeft gesloerd; —ig (achteloos), bn. en bw.: na het gelag ging men — naar huis, langzaam, talmend.
- Sloe'rie** (havelooze vrouw, slons), v. sloeries; —moer, v. —moers; verg. Sloor.
- Slof** (wijde pantoffel, inz. waarvan het achterstuk neergetrapt is), v. sloffen: hij doet alles op zijn —jes, d. i. op zijn dooie gemak; ik kan het daar op mijn —jes af, heb een makkelijk postje; het vuur uit de —fen loopen, eig. ongewoon snel loopen, fig. veel moeite doen; uit zijn — schieten, boos, driftig worden; de boel is er op —fen, vervallen.
- Slof** (nalatig, achteloos), bn. en bw.; —fer, —st.
- Slof'fen** (op sloffen loopen; sleepvoeten; fig. nalatig zijn), ik heb gesloft: hij sloft op een paar muilen rond; de man doet niets dan met alles — en slabakken.
- Slof'fig** (lui, traag, achteloos), bn., zie Slof; —heid (achteloosheid), v. gmv.
- Slojd** (handenarbeid: methodisch onderwijs, waarbij men kinderen allerlei dingen van karton, hout, klei leert maken tot oefening van oog en hand), v.; lees: sjeut.
- Slok** (teug), m. slokken: hij dronk het glas in één — leeg; een —je, een borreltje.
- Slo'kan** (O.-I. sloot of greppel der sawah; ook: open riool), m. slokans.
- Slok'darm** (ontl. spierachtige buis, waardoor het voedsel in de maag komt), m. —darmen.
- Slok'ken** (stikken, inz. gulzig slikken), ik heb geslokt: de hond was aan 't —, inzwelgen.
- Slok'ker, —kerd** (slokop; hals, suikel), m. —s.
- Slok'op** (gulzigaard), m. en v. —oppen.
- Slom'mer** (bestommering), m. gmv.
- Slomp** (morsige of slonzige vrouw), v. —en.
- Slomp** (menigte, hoop, warklomp), m. slompen: hij heeft een — geld; verg. Rompslomp.
- Slons** (havelooze vrouw, marsebel), v. —zen.
- Slons'achtig** (slordig), bn.; —er, —st.
- Slons'je** (dievenlantaarntje), o. slonsjes.
- Slon'zen** (achteloos te werk gaan), hij heeft geslonsd: met iets —; zie Verslonzen.
- Slon'zig** (slonsachtig, slordig), bn.; —er, —st.
- Sloof** (slovene, afgetobde vrouw), v. sloven.
- Sloof** (voorschoot), v. slooven; —je, o. —s.
- Sloof** (dekbalk op paalwerk), v. slooven.
- Sloof'achtig** (afmattend, uitputtend, vermoeiend), bn.; —er, —st: een — leven hebben.
- Sloom** (langzaam, slaperig, suf, vervelend), bn. en bw.; —er, —st: een redevoering, voorgedragen op een ietwat —en toon.
- Sloop** (overtrek van een kussen), v. sloopen.
- Sloop'en** (afbreken, amoveren, slechten), ik heb gesloopt: een schip —, een rij huizen —; de —de moker van den modernen tijd; fig. ondermijnen: aanhoudende koofts sloopt de krachten; —er (werkman, die afbreekt), m. —s; —ing (het sloopen), v. —en.
- Sloor** (slordige, morsige vrouw), v. slooren.
- Sloot** (breede en diepe greppel), v. slooten: een — tusschen twee weilanden; zegsw. van den wal in de — raken, van kwaad tot erger komen; iemand van den wal in de — helpen, hem een slechten dienst bewijzen; zie Bernsloot.
- Sloot'en** (slooten maken), ik slootte, ik heb gesloot: hij is aan 't —.
- Sloot'jespringen** (het springen over een sloot, ook met een pols), o. gmv.
- Sloot'kant** (kant van een sloot), m. —kanten.
- Sloot'plank** (plank over een sloot), v. —en.
- Sloot'water** (water uit een sloot, troebel water), o.: fig. slechte soep, koffie, thee enz.
- Sloot'werk** (graafwerk aan een sloot), o. gmv.
- Slop** (straatje dat doodloopt, straatje zonder uitgang; vaargeul of nauwe doorgang in 't ijs), o. sloppen.
- Slor'dig** (nalatig, nonchalant, niet net), bn. en bw.: het is daar een —e boel; schrijf niet zoo —; zie Slodderig.
- Slorp, slurp** (stok, teug; de sturf v. e. olifant), m. —en: hij dronk het glas in één — uit of leeg; zie Slurf.
- Slor'pen, slur'pen** (hoorbaar opzuigen), ik heb geslorpt, geslurpt: een zacht eitje —.
- Slot** (sluutmiddel), o. sloten: een deur —, een hang —, een knip —, een nacht —, zie aid.: doe de deur op —; een kerkboek met gouden —; zegsw. iem. achter — en grendel zetten, d. i. gevangen zetten; iem. een — op den mond leggen, hem het zwijgen opleggen; slot'je of sloot'je (klein slot), o. slotjes, slootjes.
- Slot** (burcht, kasteel), o. sloten: een ridder —, een roof —, het — Loevestein.
- Slot** (einde), o. gmv.: het — der zaak, einde; bij of per — van rekening, als alles is afgedaan; dat heeft — noch zin, hoognaamd.

geen beteekenis, geen grond of reden, b. v. die redeneering heeft — noch zin, geen samenhang of beteekenis; ten —te, tot besluit.

Slot (saldo), o. sloten: *batige sloten, een nadeelig —*, d. i. bedrag in het boekhouden.

Slot (hartklep eener pomp), o. sloten.

Slot, o. —en; zie Clausuur.

Slotakkoord (muz. het laatste volle, opgeloste akkoord bij orgelspel), o. —akkoorden.

Slotbalans (handel. balans aan het einde van het boekjaar opgemaakt), v. —en.

Slotbewaarder (slotvoogd, slotheer), m. —s, zie Kastelein; —**bewoner** (bewoner van een kasteel, een burcht, een adellijk slot), m. —s; —**gracht** (gracht om een slot), v. —en; —**poort** (poort van een slot of kasteel), v. —en; —**voogd** (slotbewaarder), m. —en.

Slotgebed (gebed, waarmee een godsdienst-oefening eindigt), o. —gebeden; —**klinker** (spraak. eindklinker), m. —s; —**koers** (koers der effecten bij het sluiten der beurs), m. —en; —**letter** (eindletter van een woord), v. —s; —**regel** (laatste regel, laatste versregel), m. —regels; —**som** (eind, eindgevolg, korte inhoud, uitkomst), v. —sommen: *de — eener rekening; fig. de — eener redeneering; de — was, dat ik omzichtiger werd, gevolg; —vers* (laatste vers), o. —verzen; —**woord** (einde v. e. rede), o. —woorden; —**zang** (zang of gezang aan het einde van iets), m. —en: *de — van een godsdienstige bijeenkomst.*

Slo'ven (den. van sloof (sukkel): *zwoegen, hard en aanhoudend werken voor een karig loon*), ik sloofde, heb gesloofd.

Slui'er (dun, doorzichtig weefsel als damesdracht, voile, voilette; ook: zinnebeeld van ingelopenheid, eerbaarheid), m. sluiers; zegsw. *den — aannemen*, religieuze worden; *fig. onder den — van den nacht*, d. i. bedekking; *den — trachten op te lichten*, een geheim willen verklaren; *de gewoonte werpt haar grauwen — over al wat gebeurt.*

Slui'eren (bedekken met een sluier, een sluier voordoen), ik heb en ben gesluierd.

Sluif (dopje, overtrekje, foedraal), v. sluiven.

Sluik (het sluiken, smokkelen), v.; zie **ter sluiik**, **ter sluiiks'** (verholen, ongemerkt, heimelijk), bw. uitdr.

Sluik (van hoofdhaar: *plat langs het hoofd ahangend*), bn.: —e haren.

Slui'ken (ontduiken, smokkelen), ik slook, heb gesloken; —**er** (smokkelaar), m. —s; —**erij'** (smokkelarij), v. —en.

Sluikhandel (handel, in gesmokkelde goederen, smokkelhandel), m. gmv.

Sluikharig (met strikke of gladhangende haren), bn.: *de Mongolen zijn een — ras.*

Slui'mer (lichte, kortstondige slaap), m. gmv.

Slui'meren (zacht en losjes slapen), ik heb gesluiemd; —**ing** (lichte slaap), v. —en.

Slui'merrol (slaapkussen of slaaprol aan het hoofdeinde van een fauteuil), v. —rollen.

Sluip, v., slechts gebruikelijk in: **ter sluiip** (verholen, in stille), bw. uitdr.: *ter — de herberg verlaten.*

Slui'pdeur (klein achterdeurtje), v. —en.

Slui'pen (onbemerkt voortloopen, heimelijk of in alle stilte ergens heen-, uit- of ingaan), ik sloop, ben gesloopen; *ergens naar toe of in —; de wezel sloop in het hoenderhok.*

Slui'per, m. gmv.; zie Slipper.

Slui'perven (vluchthaven voor kapers, zee-roovers, enz.), v. —havens; —**hoek** (verbor-

gen hoek), m. —hoeken; —**hol** (hol v. roovers, enz. om in weg te sluipe), o. —holen; —**koorts** (lichte, ongeregelde binnenkoorts), v. —en; —**moord** (verraderlijke moord), m. —en; —**moordenaar** (iem., die een sluijpmoord pleegt), m. —s; —**patrouille** (mil. een patrouille, die verdekt den vijand tracht te bespieden), v. —s; —**weg** (heimelijke weg), m. —en; fig. vooral in het meerv.: *listen, oneerlijke middelen: een staatsman, die langs —en zijn doel tracht te bereiken; —wesp* (dierk. wesp, die eieren legt in de larven van andere insecten, b. v. in rupsen), v. —en.

Sluis (kunstmatige waterkeering), v. sluisen: *een inundatie—, een schut—, een spui—, een waaier—, een zee—, een zijl; zegsw. de sluisen des hemels zijn geopend, de regen valt in stroomen; fig. de sluisen der welsprekendheid gingen open, er werden vele en lange toespraken gehouden.*

Sluis (in 't A'damsch: *steen en brug, rustende op gewelven*), v. sluisen.

Sluisdeur (grote draaideur eener sluis), v. —en; —**geld** (een soort van tol, b. v. 2 of 1 ct. per ton, bij 't doorvaren van een sluis), o. —en; —**kolk** (schutkolk n. tusschen de twee paren sluisdeuren), v. —en; —**meester** (beambte, die het toezicht heeft over een sluis), m. —s; —**wachter** (persoon, die het openen en sluiten van sluisdeuren en —kleppen verricht); —**werken** (grote rivier- of zeesluisen met al haar toebehooren), o. mv.

Sluit'appel (tandswijs in de breedte doorgesneden appel), m. —s; —**band** (buikgordel), m. —en; —**boom** (afluitboom), m. —en, zie Boom.

Slui'ten (dicht-doen), ik sloot, heb en het is gesloten: *een deur —, toedoen; een huwelijck —, een contract —, een koop —, d. i. aangaan; zegsw. dat sluit als een bus, past goed, is logisch juist; een haven —, afsluiten, blokkeeren; de oogen voor iets —, het niet willen zien; —ing 1. (het sluiten), v. —en; 2. (middel om te sluiten), v. —en; sluitingsuur (tijd, waarop een winkel, café moet gesloten worden), o. —uren.*

Sluit'jas (nauwsluitende heerenjas), v. —sen; —**kool** (koolsoort met gesloten bladeren), v. —en: *roode en witte kool zijn —en; —gewicht*, o. —en, zie Pijlgewicht; —**mand** (mand met een deksel en met sluiting), v. —en; —**rede** (syllogisme), v. —redenen; —**speld** (speld met spiraalveertje, zoo gemaakt, dat de punt in een busje sluit), v. —en; zie Veiligheidsspeld; —**spier** (ontl. kringvormige spier, die den anus sluit), v. —en; —**steen** (bouw. slotstuk, topsteen van een boog of gewelf), m. —en: *de — is meestal een ronde, versierde steen, in het snijpunt der kruisribben geplaatst; —stuk* (voorwerp, dat afsluit, laatste stuk), o. —ken; —**teeken** (spraak. punt), o. —s; —**zegel** (zegeltje tot sluiting der enveloppe), o. —s.

Slump (handel. plotselinge daling in effecten-koersen), m. gmv.; *de tegenst. van — is Boom.*

Slun'gel (opgeschoten jongmenschen), m. —s.

Slun'gelen (verwant met slingeren), ik heb geslungeld: *hij slungelt langs de straat, d. i. armzwaaiend en slenterend loopt hij.*

Sluri (snuit van den olifant, storp), v. slurven.

Slurp (teug, stok), m. —en; zie Slurper.

Slur'pen; zie Slorpen.

Sluw (*listig, geslepen, doortrapt, slim*), bn. en bw.; -er, -st: *de vos is -, een -e daad; iets - aanleggen; -heid* (loosheid, geslepenheid, sluwe handeling), v. -heden, ook, **sluwigheid** (*listigheid*), v. -heden.

Smaad (*hoon, een bijzondere vorm van belediging*), m. gmv.; -rede (*smadelijke woorden*), v. -redenen; -**schrift** (*schotschrift, pamflet, schimpschrift*), o. -en.

Smaak 1. (*zintuig, waarmede men proeft*), m. smaken: *dat streelt den -, de tong en het verhemelte; met - iets nuttigen, lust; -je*, o. -s: *er is een - aan, bijsmaakje*; 2. (*schoonheidszin, kunstgevoel*), m. smaken: *den goeden - streelen, bevredigen, ook: tergen, beledigen; zegsw. over den - valt niet te twisten, zie De gustibus, enz.; naar den laatsten - gekleed gaan, mode.*

Smaak'loos (*zonder smaak*), bn.: *zuiver water is -, fig. smakeloos, zie ald.*

Smaak'vol (*met smaak, vol schoonheidszin*), bn. en bw.: *een -volle kleeding, d. i. getuigende van goeden smaak; - sieren.*

Smaal'dicht (*hekeldicht*), o. -dichten.

Smaal'schrift (*schimpschrift*), o. -schriften.

Smacht (*afgesneden bruik van een haring*), v. -en: *zegsw. op de -loopen, klaploopen.*

Smacht (*van stroo vervaardigde mat*), v. -en: *de - dient om een hooiberg tegen inregenen te beschermen.*

Smach'ten (*kwijnend of vurig verlangen*), ik heb gesmacht: - *van dorst, - van honger.*

Smach'tend (*dorstig; kwijnend*), bn. en bw.: *met -e blikken; iem. - aanzien.*

Smach'terig (*haveloos, armoedig*), bn.

Sma'delijk (*hoonend kwetsend*), bn. en bw.; -er, -st: *een -e bejegening; iemand - behandelen; -heid* (*hoon, belediging*), v. -heden.

Sma'den (*smaad aandoen: beledigen, hoonen*), ik smaadde, heb gesmaad.

Sma'dend (*beledigend, hoonend*), bn. en bw.: -e taal, een - verwijt; - lachen, smalend.

Smak (*geluid met de lippen*), m. smakken.

Smak (*locale naam v. e. platboomde vischschuit met dek, aan den voor- en achtersteven even breed*), v. smakken; verg. Buis.

Smak (*zekere boom*), v.; zie Sumak.

Smak (*val, bons, harde plof*), m. smakken.

Sma'kelijk (*lekker*), bn. en bw.; -er, -st: *een - gerecht; eet -, met smaak; fig. iemand iets - maken, aannemelijk.*

Sma'keloos (*zonder goeden smaak*), bn. en bw.; -loozter, -t: *een -looze verstering, een -looze kleeding, een -looze bouwstijl; iets - polychromeeren; -loos'heid*, v. gmv.

Sma'ken (*een zekeren smaak hebben*), het smaakte, heeft gesmaakt: *die pudding smaakt naar citroen, die wijn smaakt goed; heeft het eten gesmaakt? was het smakelijk; fig. de genoegens des levens -, genieten.*

Smak'ken 1. (*een smak doen hooren bij het vallen; gooien, met een bons neerwerpen*), ik heb gesmakt: *hij smakte (hem) tegen den grond; 2. (met de lippen of de tong klappen bij het eten of drinken)*, ik heb gesmakt.

Smak'ker (*arme drommel, sukkelaar*), m. smakkers: *hij is een rechte -, d. i. een Jorisoedbloed, een sul; ook, Klaplooper.*

Smal (*niet breed, nauw; oudt. klein, gering, onaanzienlijk*), bn. en bw.; -ler, -st: *zijn gezicht is erg - geworden, mager; de -le*

gemeente, het gemeen, plebs, grauw; hij kan

maar - of smalletjes leven, schraal, armoedig.

Sma'lah (Arab. *een kring van minstens*

honderd tentdorpen of doears), v. smalah's.

Smal'deel (*eig. klein gedeelte: deel eener oor-*

logsvloot, eskader), o. -deelen.

Smal'deelen (*in kleine deelen scheiden*), ik heb gesmaldeeld: *e. erfenis, e. legerkorps -*

Smal'doek (*scheepst. smal zeildoek*), o.

gmv.: *zegsw. dat is geen -, dat kost geld, kost geen bagatel, is vrij duur.*

Sma'len (*den. van smal d. i. klein: met*

kleinachtig over iets of iemand spreken, smadelijk spreken, schimpen), ik heb gesmaald: *op iemand -, hem beschimpen.*

Sma'ler (*iem., die smaalt, schimpt*), m. -s.

Sma'l'hans (*schraalhans, armoedig mensch*), m. -hanzen: *zegsw. - is er kok, het is er schraal, karig van eten en drinken.*

Smal'spoor (*spoor- of tramweg, waarvan de*

rails dicht bij elkaar liggen, werkspoor), o.: *op - loopen ook de kipkarren voor grond-*

en kolenvervoer (mijn).

Smalt (*zekere blauwe verfstof, blauw glazuur,*

email), v. gmv.

Smal'tiend (*opbrengst, bestaande in het*

tiend van bijen, klein vee, jongen van schapen, enz.), o. -tienden, zie Tiend. vero.

Smaragd' (*edelgesteente*), o. gmv., (*een be-*

werkte steen), m. -en: *de oostersche - is donkergroen, die van Peru is zuiver groen,*

die van Brazilië is matig donkergroen.

Smarag'den (*van smaragd*), bn.: *een - arm-*

band; fig. de kat met haar - oogen, groene.

Smaragd'groen (*groen als smaragd*), bn.: *de -e oogen eener kat, zie Esmerauden.*

Smarot'sen (*klaploopen; smullen*), ik heb gesmarotst; -er (*tafelschuimer*), m. -s.

Smart (*erge pijn, wee, fig. leed, hartzeer*), v. -en: *de tijd lenigt alle -en; zegsw. iem. met - verwachten, met pijnlijk ongeduld; soms Smert.*

Smar'tegeld (mil. O.-I. *toelage boven het*

pensioen in geval van verminking, of aan de

officiersweduwe bij het sneuvelen van haar

man voor den vijand), o. -gelden.

Smar'telijk (*pijnlijk*), bn. en bw.; -er, -st: *een -e wonde, een - verlies; - getroffen worden; - naar iets verlangen, ongeduldig.*

Smar'teloos (*zonder smart of pijn*), bn.

Smar'ten, smer'ten (*smart veroorzaken, bedroeven*), het smartte, het heeft gesmart: *uw ongeluk smart mij, d. i. doet mij bitter leed.*

Smar'ten (*scheepst. het touwveerk met ge-*

teerd zeildoek omwinden, opdat dit de smart

of wrijving zou beletten), ik heb gesmart.

Smar'ten (*geneesk. wonden hebben door ont-*

velting, roos, brand, enz.), smartte, gesmart: *dit kind smart in de liezen, achter de ooren.*

Smar'ting (*scheepst. oud geteerd zeildoek, om*

de schaving in het want te beletten), v. gmv.

Smart'kreet (*kreet als uiting van pijn of*

smart), m. -kreten: -kreten slaken.

Smart'oor (*geneesk. oor, dat smart, d. i.*

waarvan de achterkant voortdurend open of

rauw is), o. -ooren; zie Smarten.

Sme'den (*metalen hamerend of kloppend be-*

werken), ik smeedde, ik heb gesmeed: *een*

hoefijzer -; fig. een aanslag -, een komplot

-, beramen; verraad -, d. i. uitdenken;

verzen -, d. i. slechte rijmen maken; nieuwe

woorden -, d. i. verzinnen; spreekw. Men

moet het ijzer —, als het heet is, zie IJzer.
Smederij' (smidse, werkplaats v. d. smid), v. —en.
Sme'dig (goed doorkookt, gebonden: van spijzen), bn.; —er, —st; verg. Smijdig.
Smeed'baar (geschikt om gesmeed te worden), bn.: metalen zijn —, gloeiend ijzer is —.
Smeed'bak (smidskoelbak), m. —ken; —ijzer (week ijzer met laag koolgehalte), o. gmv.; —kunst (het smeden als kunst), v.; —werk (smidswerk), o. —en.
Smee'gruis (fijne smidskolen), o. gmv.
Smeek'hede (smeekgebed, ootmoedig verzoek), v. —beden; —dicht (smeekschrijft op rijm), o. —dichten.
Smee'keling (iemand, die ootmoedig om iets vraagt), m. en v. —en; vr. ook —e.
Smee'ken (ootmoedig of biddend vragen om iets), ik heb gesmeekt; —ing (het smeeken, smeekbede), v. —en; doof zijn voor iets —en.
Smeek'gebed (ootmoedig gebed, smeekend gebed, smeekbede), o. —gebeden.
Smeek'kolen (zeer fijne steenkolen, smee-gruis), v. mv.
Smeek'schrift (ootmoedig of nederig verzoekschrift), o. —en; —taal (taal van een smeekende), v. gmv.
Smeent, v. —en; zie Smient.
Smeer (vettige zelfstandigheid), o. gmv.: —voor wagenassen; schoen—; ook, kaarsvet: rijmpje van Cats: om den wille van de —, likt de kat den kandelaar, het eigenbelang is de drijfveer van menige daad of handeling; fig. iem. —geven, hem de huid lenig maken, hem afranselen; zie Rottingolie; verder: omkoopsom, zie Smeren.
Smeer'bol (oliebol), m. —bollen; —buiik (dikke buik, fig. zwaarlijvige), m. —en; —doos (doos met schoen- of wagensmeer), v. —doozen; —goed (smeersel), o. gmv.; —kaars (vetkaars, kaars van schapenvet), v. —en, zie: Talkkaars en Waskaars; —kanis, —kanes (Bargoensch. vuilnik, smeertap), m. —kanissen, —kanesen, plat; —kwast (kwast, om mee te smeren), m. —en; fig. met den —loopen, d. i. vleien, pluimstrijken; —lap (lap met vet, die sleepers vóór onder het stedeijzer deden; fig. smerige vent, vuilnik, smeerpoes, ook, slecht, eerloos persoon), m. —lappen: jou —! scheldn.: —lap-perij (vuiligheid, liederlijkheid), v. —en.
Smeer'ling (riviervondel, stijkvisch, poelvisch), m. —en.
Smeer'plank (scheepst. vijkplank, d. i. plank, waarlangs men een lijk van boord in zee laat glijden), v. —en; —poes (morsige persoon), m. en v. —en; —prop (scheepst. prop, met vet besmeerd, om lekgaten te dichten), v. —proppen; —sel (smeermiddel, mengsel van oliën en vetten), o. —s; —wol (pas geschoren, ongewasschen wol), v. gmv.; —wortel (ruwbladige plant, wier wortel als geneesmiddel gebruikt wordt, Sint-Janskruid), v. gmv.; —zalf (olieachtige zalf), v. —zalven.
Smeet (worp of gooi), m. smeten.
Smee'tang (smidstang, om er gloeiend ijzer onder het smeden mee vast te houden), v. smee'tangen.
Smelt (zandaal, een soort van spiering), v. smelten: het smelt-delven, het opdelven uit het zand van smelt, b. v. op het strand van Walcheren.
Smelt'baar (kunnende gesmolten worden),

bn.: lood, vet, boter zijn —; —baarheid, v. gmv.: de — van goud, van glas.
Smel'ten (door middel van warmte vloeibaar doen worden of worden), ik smolt, ik heb, het is gesmolten; —er (iemand, die smelt), m. —s; —erig (fig. week, zacht, sentimenteel), bn.: —e gevoelens (C.O.); —erij' (werkplaats van den smelter), v. —en; —kroes (aarden of leemen pot tot het smelten vooraf van goud en zilver), m. —kroezen; zegsw. louteren in den —, d. i. reinigen door oplossing en schuiming; —middel (middel, dat het smelten bevordert), o. —en; —oven (oven tot het smelten van metalen), m. —s; —pan (pan, om b. v. lood in te smelten), v. —nen; —punt (warmtegraad, vereischt tot smelting van vaste stoffen), o. —en; het — van lood is 332° C., van zilver 1000° C., van goud 1250° C., van koper 1090° C., van platina 1780° C., van zink 422° C., van tin 228° C., enz.
Sme'ren (iets vettigs uitstrijken op), ik heb gesmeerd: boter op het brood —; schoenen of laarzen —, met traan of vet insmeren, inwrijven; fig. iem. honig om den mond —, hem vleien, zie Honig; iem. de handen —, geld in de hand stoppen, zie Smeer; iem. den ryg —, hem ranselen; *m smeren, er van door gaan, de plaat poetsen; zij doen niets dan teren en —, lekker eten en drinken.
Smer'gel (delfstof), v. gmv.; zie Amaril.
Smer'ig (vuil), bn. en bw.; —er, —st: —e schoenen, —e handen, —e straten, er —uit-zien; fig. die —e affaire met de politie (C. O.), schandelijk; —e taal, onzedelijk; —e woorden, vies; hij heeft mij —behandeld, gemeen.
Smer'is (scheldn. voor politie-agent), m. —sen, volkst. waarschijnlijk uit het Bargoensch, met de bet. van wachter: op —staan, op den uitkijk staan; hierbij behoort: Knolsmeris, een bereden politie-agent.
Smet (vlek, vlak, spat), v. smetten: men ziet nooit een —je aan zijn kleeren; fig. iem. een —aanwrijven, zijn naam bezoedelen; die daad werpt een —op zijn naam, schandvlek; hij kwam er niet zonder —af, oneer.
Smet'lijn (touw, met houtskool bestreken, om hout af te strepen vóór het zagen), v. —lijnen, ook, Slaglijn.
Smet'stof (geneesk. stof, die de besmetting met eenige ziekte veroorzaakt), v. —stoffen.
Smet'teloos (vlekkeloos, zonder smet), bn. en bw.; —looser, —t: de —tooze blankheid van pas gevallen sneeuw; fig. een —verleden; de —reine deugd.
Smet'ten (bemorsen, bevlecken, vuilmaken), ik smette, heb gesmet.
Smet'ziekte (besmettelijke ziekte), v. —n.
Smeu'geltje, o. —s: volkst., zie Smuigertje.
Smeu'len (glimmen of gloeien onder de asch), het heeft gesmeuld: het puin ligt nog te —, d. i. brandt nog zonder vlam; fig. er smeult verraad, oproer, d. i. er dreigt heimelijk; het smeulend vuur der tweedracht.
Smeu'ren (bezoedelen, vuil maken), ik smeurde, heb gesmeurd, zie Besmeuren.
Smid (bewerker van metaal), m. smeden: een kachel—, grof—, hoef—, goud—, zilver—, een blikslager, koperslager, zie ald.
Smids'aanbeeld (aanbeeld van een smid), o. —aanbeelden; —arbeid (het werk v. een smid), m. gmv.; —baas (meester-smid), m

—bazen; —bak (koelbak), m. —bakken.
Smid'se (smederij), v. smidsen.
Smids'gereedschap (werktuigen van den smid), o. —pen; —hamer (moker), m. —s; —jongen (leerjongen van een smid), m. —s; —knecht, m. —s; —kolen (smee-gruis), v. mv.; —vrouw (echtgenoot v. een smid), v. —en; —werk (smidsarbeid; ook: het door den smid gemaakte), o.; —werk-plaats (smidse), v. —en; —winkel, m. —s; —zoon (zoon van een smid), m. —zonen.
Smiecht (volkst. gemeene kerel), m. —en.
Smient (soort van wilde eend, die in den winter ons land bezoekt, fluiteend, smink), v. —en; fig. lang, mager mensch: een echte —.
Smie'zen (Bargoensch: oogjen): in de — hebben, d. i. in de gaten, dat loopt in de —.
Smij'dig (lenig, buigzaam, smeedbaar, zacht), bn.; —er, —st: bergen — goud (Bild); fig. een —e taal: —heid, v. gmv.: de wonderbare — van het Latijn (C. O.), verg. Smedig.
Smij'digen (smedig, lenig maken, fig. verzachten), ik smij'digde, heb gesmij'digd.
Smij'ten (gooien, hard werpen), ik smiet, heb gesmeten: iem. met steenen —, iem. op den grond —, iem. de deur uit —; —er (iem., die smijt; ook, vero.: vechtersbaas), m. —s.
Smik'kelen (lekker eten, smullen, snoepen).
Smink (smient, fluiteend), v. sminken. gew.
Smireel' (zekere visch), m. smireelen.
Smis, smis'se, v. smissen; zie Smidse.
Smod'ermuilen (volkst. zich de lippen aflikken), ik —muilde, heb gesmoddermuild.
Smod'ervisch (dierk. zeelt), m. —visschen.
Smod'dig (morsig, smoezelig, vuil), bn. en bw.; —er, —st: wat ziet dat kleed er — uit!
Smool (verbastering van muil, in de platte taal voor: mond), m. —en; volkst.: hou ie —, ik zal je op ie — slaan; zegsw.: — op iets hebben, ergens veel zin in hebben.
Smool'werk (volkst. mond, smool), o.: wat een —! hoe raast of tiert hij of zij.
Smoes'je (slauw praafje), o. —s: een — maken, allerlei —s veil hebben.
Smoe'zelen (kreukelen, vuil maken), hij —de, heeft gesmoezeld: zijn kleertjes —.
Smoe'zelig (beduimeld, vettig, onfrisch), bn. en bw.: een — papiertje; er — uitzien, spreekt.
Smoe'zen (heimelijk praten, depraten of afspreken), ik heb gesmoesd: wat zijn die daar aan 't —?
Smoe'ken (rooken, dampen), ik heb gesmoekt: het smookt hier; een pijpje —. rooken. gmz.
Smoe'kerig (rookerig, vol rook), bn.; —er, —st.
Smoe'king (korte, zwarte heerenjas, met lange revers), v. —s: in — zijn.
Smok'kel (sluikhandel), m. gmv.
Smok'kelen (sluiken, heimelijk over de grens voeren), ik heb gesmokkeld; —aar (sluiker), m. —s: een — betrappen; —arij' (de daad van smokkelen), v. —en; —goed (smokkel-vaar), o. —goederen; —handel (sluikhandel), m. gmv.; —waar (waar, die men over de grenzen smokkelt), v. —waren.
Smook (dikke, vette rook), m. gmv.: walm en —, in den — ziltten.
Smoor (het land, wreevel), v.: de — in hebben, gruwelijk het land hebben. gmz.
Smoor'dronken (zwaar beschonken), bn.
Smoor'heet (stikkend warm), bn.: een —heete Augustusdag, een — bad.
Smoor'lijk (eig. om te smoren; erg, buiten-

gewoon), bw.: de jongen was — verliefd.
Smoor'vol (eig. stikkend vol, propvol), bn.: het zaaltje was —, d. i. stikvol, tjokvol.
Smoe'ren (stikken, verstikken), ik ben of heb gesmoord: in zijn eigen bloed —; fig. iem. in zijn vet laten —, hem aan zich zelf overlaten, zich niet verder met hem bemoeien; aard-appels —; vleesch —, in eigen vocht gaar laten worden of koken; zegsw. hij is niet in de wieg gesmoord, is hoogbejaard; fig. de stem der natuur —; iets in zijn geboorte —; zijn leed —, verkroppen.
Smots (vlek, smet), v. smotsen.
Smots (een slons, een morsebel), v. smotsen.
Smot'sen (bemorsen, vuilmaken), ik smotste, heb gesmotst.
Smot'sig (vuil), bn. en bw.: —er, —st: een —e werkvrouw; iets — afwerken, morsig.
Smous (scheldnaam voor Jood), m. —en.
Smous (kleine hond met fijn, krullend haar), m. smousen: onze Fanny is een —je.
Smou'sen (bedriegen, bedrog plegen, schacheren), ik heb gesmoust; —erij' (bedrog), v. —en.
Smous'hond, m. —honden, zie Smous.
Smous'jassen (zeker kaartspel spelen, waarin de jas of boer de hoogste troef is), ik smousjaste, heb gesmousjast.
Smout (gesmoltten reuzelvet), o. gmv.
Smout (typ. klein drukwerk), o. gmv.; zie Smoutwerk.
Smout'achtig (vettig, vetachtig), bn.; —er, —st.
Smout'bol (kermis-vetbol), m. —bollen.
Smout'en (met vet bewerken of bereiden), ik smoutte, ik heb gesmout: de spijzen —.
Smout'erig (vettig, reuzelachtig), bn.; —er, —st; ook, Smoutig.
Smout'ig (smoutachtig), bn.; —er, —st.
Smout'werk (typ. klein werk: voor handel en particulieren, als brieven, rekeningen, circulaire's, adreskaarten, labelwerk, enz.), o. gmv., zie Smout.
Smout'zetter (boekdr. zetter van smout-werk of smout), m. —zeters.
Smui'gen (zich in stilte te goed doen, steels-gewijze opeten), ik heb gesmuigd; —er (gluiper, veinzaard), m. —s; —ertje (kort steenen pijpje), o. —s; z. Smeugeltje, (volkst.)
Smuik, v.: slechts gebr. in de bijw. uitdr. ter smuik (heimelijk), ook, ter smuig.
Smui'en (schransen, smullend eten), hij smuilde, heeft gesmuuld. vero.
Smuk (opschik, sieraad, toot), m. gmv.: edelvrouwen in bonten —.
Smuk'ken (opschikken, tooien), ik smukte, heb gesmukt; zie het gmz. Opdirken.
Smul, v. smullen: hij houdt van de —, d. i. van goede sier; ergens geen — op hebben, trek.
Smul'baard (lekkerbek), m. —en; —broer (lekkerbek), m. —s; —dag (slempdag, vreugde-dag), m. —dagen; —graag, bn.: de —grage koning Lodewijk XVIII, gaarne lekker etende.
Smul'en (lekker eten), ik heb gesmuuld: fig. van iets —, plezier in iets hebben, zich heimelijk of in stilte er aan te goed doen.
Smul'lig (morsig, vuil, bemorst), bn.: —er, —st.
Smul'paap (smulbroer), m. —papen.
Smul'partij (feestje, waarop lekker gegeten en gedronken wordt), v. —en.
Snaai (voortel, winst), m. —en; —tje, o.: spreekt.: een aardig — maken.
Snaai'en (wegkapen, naar zich toe halen), hij

- snaaide, heeft gesnaaid: *ben je weer in de provisiekast aan 't -?*
- Snaak** (grappenmaker, guit), m. snaken.
- Snaaks** (kluchtig, koddig, grappig), bw.; -er, -t: *hij kan - vertellen*, ook, **Snaaksch**.
- Snaaksch**, bn.; -er, -t: *een -e vent, grappig, een -gezegde; -heid (grap)*, v. -heden.
- Snaar** (draad van een speeltuig), v. snaren: *een viool-, een piano- of klavier-, een harp-, een citer-*; *de snaren spannen, gaan spelen; de snaren tokkelen*, een snaarinstrument bespelen; zegsw. *die - moet ge bij hem niet aanroeren, daar moet ge hem niet van spreken; alles op haren en snaren zetten*, alles in het werk stellen, hemel en aarde bewegen.
- Snaar** (schoonzuster, schoondochter), v. snaren. gew.
- Snaargezang** (gezang, dat begeleid wordt door snaarinstrumenten), o. -en; -**instrument** (besnaard muziekinstrument, b.v. een viool, een cello), o. -en; ook, **Snaarspeeltuig**.
- Snak** (bits woord, snauw), m. snakken.
- Snaakerig** (aardig, grappig, kluchtig), bn. en bw.; -er, -st.
- Snakerij** (grap, klucht), v. snakerijen.
- Snak'ken** (hijgen, higgend verlangen), ik heb gesnakt: *het vischje snakte naar het water; - naar lucht, naar vrijheid, d. i. smachtend of hevig verlangen*.
- Snap** (hap, snelle greep), m. gm.v.: zegsw. *het was in een hap en een - klaar*, zeer spoedig.
- Snap'achtig** (praatzuchtig), bn.: *een - kind; die vrouw is erg -, babbelachtig, praatziek*.
- Snap'haan** (ouderwetsch vuurroer; fig. straatdief, strukroover), m. -hanen.
- Snap'pen** 1. (happen naar, vatten, grijpen, vangen, fig. begrijpen), hij snapte, heeft gesnapt: *de vogel snapte naar een vlieg; poes zat de muis wel -; de agent snapte den inbreker; die oplichter is eindelijk gesnapt; nu eerst snap ik het*; 2. (babbelen): *wie zit daar weer te -? ze werken niet, ze - maar*.
- Snap'per** (babbelaar), m. -s; -**ster**, v. -s.
- Snapperij** (gebbel, beuzelpraat), v. -en.
- Snaar** (vinnig, fel), bn. en bw.; -der, -st: *deze arbeidster is wat - in den mond, bits*.
- Snaar'nmaker** (iemand, die snaren voor muziekinstrumenten maakt), m. -makers.
- Snaar'repilperij** (beuzelachtig speelgoed, beuzelingen, dingen zonder waarde), v. -en.
- Snaar'enspel** (muziek van snaarinstrumenten), o. gm.v.; zie **Strijkje**.
- Snaar'rig** (snar, vinnig), bn.; zie **Snaar**.
- Snaars, sners, snirs** (weinigje, ziertje, nietigheid; ook, roes), v. gm.v.: *ik heb er geen - voor over; hij weet er geen - van; dat gaat hem geen - aan; hij heeft een - aan, is een weinig dronken*.
- Snaar'ter** (mond, bek), m. snaters: *hou je -!*
- Snaar'terachtig** (babbelachtig), bn.; -er, -st.
- Snaar'teren** (schreeuwen van eenden, ganzen), zij hebben gesnaterd: *ganzen, eenden -; fig. den snater roeren: hou toch op met dat -, aanhoudend babbelen; -aarster*, v. -s.
- Snaauw** (het snauwen, bits toegedruwd woord of gezegde, grauw), m. snauwen.
- Snaauw** (scheepst. groote tweemaster), v. -en.
- Snaauw'achtig** (bits, scherp, snarig), bn.
- Snaauw'brik** (tweemaster), v. -ken; zie **Snaauw**.
- Snaauw'en** (toegrauwen, norsch afschepen, bits en schamper spreken), ik heb gesnaauwd.
- Snaauw'erig** (snaauwend), bn.; -er, -st: *een -e vrouw, een - antwoord, een - bescheid*.
- Snaauvel** (sneb of neb v. e. vogel), m. -s; fig. mond: *roer toch je - niet zool' wat heeft hij een -!* grooten neus, gmz.
- Snaauvelkrokodil**, m. -len; zie **Gaviaal**.
- Sneb, sneb'be** (snavel), v. snebben.
- Sneb'big** (vinnig), bn.; -er, -st; zie **Snibbig**.
- Sneb'schip** (eig. schip met een sneb, d. i. met een puntigen voorsteven), o. -schepen.
- Sne'de, snee** (het snijden; helgeen door snijden ontstaan is: insnijding; wonde; dun plat stuk; scherp gedeelte van een mes, enz.), v. sneden, sneeën: *een diepe -, een - brood; de - van een jas, een japon, snit, coupe; de - van een mes; de - v. e. vers, zie Caesuur; een boek, verguld op -; het antwoord kwam recht ter -, d. i. op het juiste oogeblik; verkl. sneetje*, o. -s, zie ald.
- Sne'dig** (scherp; fig. schrander), bn. en bw.: *een - kouter; een -e opmerking, d. i. zeer juiste, gevatte; een - antwoord, een - zel; -heid (gevatheid, schranderheid)*, v. gm.v.
- Sneeg** (uit sneedig, d. i. schrander, verstandig), bn.; -er, -st: *een vrouw van - vernuft, gestadig in manieren, zij kan een huisgezin naar rechten eisch bestieren (Cats)*. vero.
- Sneep** (dierk. weekvinnige visch onzer rivieren), m. sneepen: *de - heet ook neusvisch*.
- Sneer** (Eng. hoonende grijnslach), m. -en.
- Snees** (Bargoensch: opkooper van gestolen goederen), m. sneezen.
- Snees** (twintigtal), o. sneezen: *een - haringen*.
- Snee'tje** (kleine snee), o. -s: *een - koek*.
- Sneeuw** (in kristalvorm bevroren waterdamp, vlokvormig uit den dampkring neervallend), v. gm.v.: *er viel veel -*.
- Sneeuw** (blankheid), o.: *het - van zwanendons*.
- Sneeuw'baan** (weg door de sneeuw), v. -banen; -**bal** 1. (bal van samengedrukte sneeuw), m. -len; 2. (plantk. dalroos), m. -len; 3. (een onderlinge collecte), m. -len; 4. -**letje** (fig. glaasje klare jenever met suiker), o. -s: *een -; -bank (sneeuwolk)*, v. -en; -**berg** (sneeuwhoop; met eeuwige sneeuw bedekte berg), m. -en; -**bes** (heester), v. -bessen; -**blind** (blind door de sneeuw o. a. de meeste vogels), bn.: -**blindheid**, v. gm.v.
- Sneeuw'bril** (bril, o. a. gedragen door de poolreizigers tegen de sneeuwblindheid), m. -brillen; *een - heeft in plaats van glazen, leeren rondjes met een heel klein spleetje*.
- Sneeuw'en**, onp.w.w.: *het heeft gesneeuwd; fig. het sneeuwde groote ideeën (C. O.)*
- Sneeuw'en** (van sneeuw), bn.: *een - kleedt de poollanden; fig. ook, als van sneeuw: de - bloesems der jasmijn*.
- Sneeuw'gans** (dierk. veldgans uit het N., geheel wit met zwarte vleugelspitsen), v. -ganzen; -**gors** (dierk. gors onzer polders en stranden), v. -gorzen: *de - toeft in ons land van November tot half Maart, overwintert soms; heet ook: Strand, Duin- of Zeeputter*.
- Sneeuw'grens** (aardr. denkbeeldige lijn als grens der eeuwighdurende sneeuw in het hooggebergte, sneeuwlinie), v. -zen; -**haas** (haas der Alpen, Pyreneën, enz., des winters spierwit, des zomers grijs als onze haas, van wien hij niet in aard verschilt), m. -hazen; -**hoen**

(witte patrijs der Alpen), o. —ders: het — leeft ook in het hooge noorden, b.v. op Spitsbergen; —**ig** (vol sneeuw), bn.; —er, —st: het — jaargetijde; fig. vergrijsd: een — hoofd; —**jacht** (hevige sneeuwbuï met wind), v. gmv.; door storm en — heen (De Gén.); —**klokje** (plantk. bolgewas, wit voorjaarsbloempje), o. —s; —**lawine** (sneeuwstorting in het hooggebergte), v. —n, zie Lawine; —**linie** (grensder sneeuw in het hooggebergte), v. —liniën, ook, Sneeuwrens; —**lucht** (lucht, die met sneeuw dreigt), v. —luchten; —**man** (sneeuwpop tot vermaak der jeugd), m. —mannen; —**musch** (musch der poollanden), v. —mussen: de — wordt zelfs gevonden op Spitsbergen; —**ploeg** (machine, waarmee men de sneeuw op de wegen ter zijde werpt), m. —en; —**schoen** (groot, houten, bootvormig onderstel voor e. schoen, makende, dat men over losse sneeuw kan loopen), m. —en; —**storm** (dichte sneeuwbuï met veel wind), m. —en; —**uil** (dierk. uil uit het hooge N., dag- en nachtvoegel), m. —ullen; —**vlaag** (hevige sneeuwbuï), v. —vlagen; —**vlok** (aaneengehechte sneeuwkrystallen), v. —vlokken; —**vogel**, m. —s, zie Pestvogel; —**water** (water v. gesmolten sneeuw), o. gmv.; —**wit** (zoo wit als sneeuw), bn.: de —witte bloesems van den sleedoorn, —witte haren.

Snee'zen (schacheren), ik heb gesneesd.

Snek (stalvormig kettinggraadje i. e. uurwerk), v. —ken; —**rad** (kegelvormig raadje in een uurwerk, dat door de snek in beweging wordt gebracht), o. —raderen.

Snel (een halve pint), v. snellen: de stroop—.

Snel (vlug), bn. en bw.; sneller, snelst: een — bestuur, vaardig; de beek stroomde —;

—**dicht** (punctdicht, epigram), o. —en: de —en van Huygens; —**heid** (vlugheid, speed, vaardigheid), v.: nat. de —heden (bewegingen); —**koker** (toestel met spirituslamp, om in korten tijd water te koken), m. —s.

Snel'len (den. van snel: spoeden, ijlen), ik ben gesnel; iem. tegemoet —, naar huis —, de tijd snel, koppen—, zie aldaar; —**looper** (naam van een cilinder in een weefgetouw), m. —s; —**pers** (boekdr. drukpers, uitgevonden in 1810 en later verbeterd, zij levert 4 tot 5 duizend exemplaren per uur), v. —en; verg. Handpers en Rotatiepers; —**rijder** (hardrijder b.v. op schaatsen), m. —s; —**schrijven** (het stenographeeren, de stenographie), o.;

—**schrijver** (stenograaf), m. —s; —**trein** (trein, die snel loopt en alleen bij hoofdstations stopt), m. —en; —**vingerig** (snel of vlug met de vingers), bn., zie Prestidigitateur; —**voetig** (zeer vlug ter been), bn.: de —e Achilles; —**vuur** (het snel vuren of schieten, inz. met het repeteer-geweer of met het snelvuurgeschut), o. gmv.; —**vuurgeschut** (stuk geschut, waarmede snel achter elkaar gevuld kan worden), o. gmv.; —**zeiler** (schip, dat goed bezeild is), m. —s.

Snep, v. sneppen: zie Snip.

Snep'per (chirurgisch instrumentje met meer dan 10 mesjes, die bij 't ontspannen v. e. veer tegelijk in het vleesch snijden), m. —s.

Sner'ken (klankn. een knetterend geluid maken), het snerkte, heeft gesnerkt: de boter snerkt in de pan; een hoentje —, vleesch —, doen braden in snerkende boter.

Sner'pen (een snijdende pijn veroorzaken, branden, gloeien), de wonde heeft gesnerpt:

fel snerpt de koude noordenwind (Schimmel).

Sner'pend (een snijdende pijn veroorzaken, fig. snijdend), bn. en bw.: de —e noordooster, een —e koude; het is —koud, doordringend.

Sners (snirs), v. gmv.; zie Snars.

Suert (crutensoep), v. gmv.; zie Cement; zegsw. het lijkt wel —, het lijkt op niets; dat is —, gekkenpraat; hij is een —vent, een kerel van niets, gmv.

Sneu (teleurgesteld), bn. en bw.: dat was — voor hem, teleurstellend; hij keek wat —, op zijn neus, beschaamd, zie Sip.

Sneu (dwarstijn aan de beuglijn), v. sneuen.

Sneu'kelaar (jongen, die in stilte of heimelijk snoept), m. —s.

Sneu'kelen (snoepen), ik heb gesneukeld.

Sneu'velen (eig. struikelen, later: vallen, in den strijd of op 't slagveld blijven), hij sneuvelde, is gesneuveld.

Sne'ven (sneuelen), hij is gesneefd. dicht:

Suib/be (snibbige vrouw of meisje), v. —n.

Suib/big, bn.; —er, —st: een —meisje, snar, vinnig, scherp van taal; ook, Snebbig.

Snij'bank (werkbank v. d. houtwerker of v. d. leerlooter), v. —en; —**biet** (beetwortel, waarvan het jonge loof gegeten wordt), v. —en;

—**bloem** (bloem, gekweekt om afgesneden te worden, b.v. de hyacint), v. —en; —**boon** (lange, platte stokboom, die in dunne reepjes gesneden wordt), v. —en, fig. een rare —, vreemd, zonderling iemand; —**boonenmesje** (mesje tot het snijden dezer boonen), o. —mesjes; —**boonenmolen** (molen tot het malend snijden der snijboonen), m. —s; —**bord** (houten schijf of bord, om er iets b.v. brood, worst op te snijden), o. —en.

Snij'den (met een scherp voorwerp iets geheel of gedeeltelijk vaneenscheiden; wisk. van twee lijnen: een punt gemeen hebben en door het snijpunt gaan; van cirkels: twee punten in den omtrek gemeen hebben), sneed, gesneden: dat mes wil niet —; zich bij ongeluk —; twee elkaar snijdende lijnen, cirkels; fig. dat snijdt door het hart, door de ziel, d. i. treft pijnlijk; ik ben in dien winkel erg gesneden, d. i. afgezet; wijn —, d. i. mengen met mindere soort; zegsw. het mesje snijdt daar van twee kanten, er zijn van twee kanten verdienen, winsten.

Snij'dend, bn.; —er, —st: een — werktuig, 'twelk snijdt; fig. een —e wind, scherp; een —e pijn, vinnig; iets op snijdenden toon zeggen, scherp, bits, vinnig, snarrig.

Snij'der (kleermaker), m. snijders. gmv.

Snij'deren (het kleermakersrak op kleine schaal uitoefenen; tappen), ik heb gesnijderd.

Snij'dersambacht (handwerk van den kleermaker), o. gmv.; —**gezel** (kleermakersknecht), m. —gezellen; —**gild** (vereniging of gild van kleermakers of snijders), o. —gilden; —**tafel** (tafel of plank op schragen, waarop de kleermaker werkt), v. —s.

Snij'ding 1. (het snijden b.v. van twee lijnen), v. —en; 2. bouwkw. (grop of kier tusschen twee huizen), v. —en; geneesk. scheurende pijn: — in het lijf hebben; dichtk. snede, z. Caesuur.

Snij'kamer (ontleedzaal, anatomisch laboratorium), v. —s; —**lijn** (meetk. lijn, die een andere snijdt), v. —en; —**machine** (boekbindersvak: werktuig tot het machinaal afsnijden van in te binden boeken), v. —s; —**punt** (meetk. punt, waarin twee lijnen of

cirkels elkaar snijden), o. —en; —**tand** (voortand), m. —en; —**werk** (artikelen, in of uit hout gesneden), o. gmv.: *Duitsch* —.

Snik (klankn. het snikken), m. —ken: *hij was op het punt den jongsten — te geven*, d. i. te sterven; *de laatste —*, de stervenshik.

Snik (snugger), bn.: zegsw. *dit meisje is niet recht —*, is niet goed wijs, bij haar verstand.

Snik (een soort van trekschuit), v. —ken. gew.

Snik'heet (smoorheet of stikkend warm), bn.: *een —e Augustus-middag*, *een —e lucht*.

Snik'ken (hikkend schreien), ik heb gesnikt.

Snip (dierk. inlandsche vogel v. d. orde der stelloopers met zeer langen snavel), v. snippen: *de — is een begeerlijke buit voor den jager*; zie: Houtsnip, Poelsnip, Watersnip; ook: Snep.

Snippel (reepe oranje-schil; afsnijdsel, afval), v. —s; ook, **Snipper**; zie Snipperkoek.

Snip'penei (ei v. e. snip), o. —eieren; —**jacht** (jacht op snippen), v. gmv.; —**net**, o. —netten; —**tijd** (jachtijd voor het vangen van snippen), m. gmv.; —**vangst**, v. gmv.

Snip'per (snippel), v. —s: *een koek met —s*.

Snip'peren (tot snippers maken), ik heb gesnipperd; zie Versnipperen.

Snip'perkoek (koek met snippers), m. —en.

Snip'permand (prullenmand), v. —manden; —**uur** (verloren uur, ledig uur), o. —uren; —**werk** (beuzelwerk, nietig werk), o. gmv.

Snip'pig, bn.; zie Snibbig.

Snipsnaarderij'en (kleinigheden, beuzelingen), v. mv.; verg. Snarenpijperij.

Snir'sen (snerken, ook, sissen), het heeft gesnirst: *de pan snirst, de boter begint te —*.

Snit (kerf bijl), m. snitten.

Snit (vorm, snede), v. snitten: *de — van een kledingstuk*, zie Coupe.

Snob (Eng. iemand, die voor gentleman wil doorgaan, die de groote wereld wil naadoen, parvenu, ook: poen, ploert), m. snobs; —**is'me** (naäperij der groote lui, poenige aanstellerij of aammatiging der snobs), o. gmv.

Snoei'en (afsnijden, inkorten), ik heb gesnoeid: *een boom —*; *geld —*, den rand van munten van edel metaal wegpemen; —**er** (persoon, die snoeit; ook, snoeimes), m. —s; —**kunst** (de kunst v. boomen snoeien), v. gmv.; —**maand** (maand, waarin de boomen gesnoeid worden: Februari, Maart), v. —en; —**mes** (bijzonder mes van den snoeier), o. —sen; —**sel** (afval), o. —s; —**tafel** (boekbinderij, voorwerp tot het afsnijden van vellen bordpapier), v. —s; —**tang** (schaar met veer en ronde snede, dienend bij het snoeien), v. —en; —**tijd** (snoei maanden), m. gmv.; —**werk** (het werk, dat de snoeier verricht), o. gmv.

Snoek (dierk. zoetwatervisch), m. —en, (als stofnaam), v.: *een — strikken*, met een strik van koperdraad vangen; zegsw. *een — vangen*, iron. in 't water vallen; *een — op zolder zoeken*, vergeefsch werk doen; —**achtig** (lijkkende op een snoek), bn.: —*e visschen*.

Snoek'haars (dierk. zoetwatervisch, zander, baars met een kop als een snoek), m. —zen.

Snoep (snoeperij), m. gmv.: —*koopen*; —**achtig** (geneigd tot snoepen), bn.: *een — kind*, dat gaarne snoept.

Snoep'en (lekkernij heimelijk gebruiken, ook: wegpakken), ik heb gesnoept: *koekjes —*, *taartjes —*; *poes snoept graag van de melk*; —**er**, m. —s; —**erig** (lief, aardig),

bn.: *een — jurkje*, *een — mutsje*; —**erij'** (lekkers, snoeplekkernij), v. —en; —**goed** (lekkers, lekkernij), o. gmv.; —**ig** (lief), bn.: *Jasper zat bij 't — Klaartje* (Staring); —**lust** (neiging tot snoepen), m. gmv.; —**reisje** (kleine reis, die men in stille doet, plezierreisje in stille), o. —s; —**sch** (snoepachtig), bn.; —**er**, meest —; —**ster** (vrouw of meisje, dat gaarne snoept), v. —s; —**tafel** (tafeltje waaraan men snoepgoed verkoopt), v. —s; —**winkeltje** (winkeltje, waarin snoepgoed verkocht wordt), o. —s; —**zucht** (erge snoep-lust), v. gmv.

Snoer (gevlochten band), o. —en: *een meet —*, *een richt —*, *een rigg —*, zie ald.; *paarlen aan een — rijgen*; *een — van parelen*, koralen; zegsw. *iem. aan zijn — krijgen*, d. i. aan zijn zijde krijgen, tot zijn partij overhalen.

Snoer (meetsnoer), o. —en: *de snoeren zijn mij in lieflijke plaatsen gevallen*, psalm 16:6: iets goeds, iets schoons is mij ten deel gevallen, is mij toegemeten; zie ook het 2e lid: *ja, een schoone erfenis is mij geworden*.

Snoe'ren (aan een snoer rijgen), ik heb gesnoerd: zegsw. *iemand den mond —*, d. i. iem. het zwijgen opleggen, zie Mond.

Snoes (lief kindje; ook, snoeshaan), m. —zen, *een — van een kind*, een dotje; *mamalief zit op den koepel met den vreemden —*, (C. O.), gmv.

Snoes'haan (een vreemde snuiter, malle vent, zonderling mensch), m. —hanen; ook: *pocher*.

Snoet (snuit), m. —en: *de — van een varken, hond, enz.*; fig. *een aardig snoetje*, gezichtje.

Snoe'ven (pochen, grootspreken, zwetsen), ik heb gesnoefd; —**er** (blufter), m. —s; —**erij'** (gesnoef), v. —en; **snoe'fster**, v. —s.

Snoe'zig (lief, aardig), bn. en bw.: *wat een — hoedje! dat kindje is — gekleed*, allerliefst.

Snood (boos, misdadig), bn. en bw.; —**er**, —**st**: *een — verrader*, doortrapt, arglistig; *snoode plannen*; *met — geweld*, schandelijk; *iem. —behandelen*, gemeen, laag; —*e ondank*, laag; —**aard** (booswicht), m. —s; —**heid** (boosheid, misdrijf), v. —heden.

Snor (snorrend geluid; roes), m. gmv.: zegsw. *een — aanhebben*, d. i. wat dronken zijn, gmv.

Snor (knevelbaard), v. snorren.

Snor (ouderammelkast, reiswagen), v. snorren.

Snor (vogel, rietzanger), m. snorren. gew.

Snor'baard (knevel; fig. man met een zwaren knevel), m. —en: *een oude —*, oudgediende.

Snor'band (band, welke 's nachts aangebonden wordt, om de snorpunten een opwaartsche richting te geven), m. —banden.

Snor'der (vigilante met één paard er voor; koetsier op een huurrijtuig), m. —s.

Snork (het snorken), m. gmv.

Snor'ken, **snur'ken** (ronken, al slapend een snorrend geluid maken), ik heb gesnorakt, gesnurkt; ook: *snoeven*, *pochen*; —**er** (fig. pocher, snoever, opstijder), m. —s: *David smeeit den — dood*, nl. Goliath.

Snor'rebot (jongensspeelgoed, dat een snorrend geluid maakt), o. —botten.

Snor'ren (brommen, suizen): *de pijlen —*; *de kachel, het spinnewiel snort, de meikevers —*; *de kogels — ons om de ooren*.

Snor'repijp (snorrebot), v. —en; —**pijperij'** (beuzelarij, prulleboel), v. —en; zie: Snarenpijp en Snarenpijperij.

Snor'wagen, m. —s; zie Snor.

Snot 1. (verwant met snuiten: neusvocht),

- o. gmv.; 2. (snotziekte of droes bij paarden), v. gmv.
- Snot'aap** (scheldn. voor snotjongen, aap van een jongen), m. —apen; —baard (snotjongen), m. —en; —je, o.: zegsw. in het — krijgen, eig. in den neus, ergens de lucht van krijgen; —jongen (kwaajongen, eigenlijk e. jongen met een snotneus), m. —s: iemand als een — behandelen, zeer uit de hoogte; —neus (snotjongen), m. en v. —neuzen.
- Snot'oli** (een slijmige soort van elft), m. —olven; —tebel (triviaal woord: snot, uit den neus hangend, ook, de persoon), v. —bellen, (persoon), m. en v. —bellen.
- Snot'teren** (fig. snikkend en snottend krijten), het kind snotterde, heeft gesnotterd; —lerig, bn.: een —e jongen, snotneus.
- Snuif** (reuk), v.: ik heb er de — van, d. i. de lucht er van, ik heb het in de gaten.
- Snuiffelen** (snuiven; fig. naspeuren, nazoecken), ik heb gesnuffeld: de hond snuffelde het vertrek door; wij zullen eens in onze papieren —; —aar (navorscher), m. —s.
- Snuiffen** (snuiven), ik snuifte, heb gesnufft.
- Snuif'je** (laatste mode, modeartikel; fijnste van iets), o. —s: modesnuffjes, meubelsnuffjes.
- Snuif'ger** (wakker, levendig, vlug, schrandere), bn. en bw.; —der, —st: een — ventje; die knecht ziet er niet — uit; — antwoorden.
- Snuif** (gemalen tabak), v. gmv., (soorten), v. —ven; —doos, v. —doozen.
- Snuif'je** (een tikje snuif), ook: (kleine hoeveelheid), o. —s, o. snuffjes: een — nemen, een — aanbieden; een — zout, e. — suiker.
- Snuif'molen** (molen, waarin men karotten maalt tot snuif), m. —s: —pot (pot, waarin snuif bewaard wordt, fig. erge snuiver, snuifneus), m. —potten; —rasp (grootte rasp, waarmee karotten tot snuif geschaafd worden), v. —en; —ster (vrouw, die snuift), v. —s; —tabak (tabak, om er snuif van te raspen, ook snuif), v. gmv.; —winkel (winkel, waarin snuif verkocht wordt), m. —s.
- Snuif'tergeld** (klein geld, pasmunt), o. gew.
- Snuisterij'** (kleinigheid, luze-voorwerp van weinig waarde), v. —en.
- Snuit** (vooruitstekend, vleezig deel van den bek van sommige dieren), m. snuiten: de — van een olifant, van een varken; ook, Snoet.
- Snuit** (afval van vlas), v. en o. gmv.
- Snuit'dieren** (dieren met een snuit of slurf), o. mv.: zie Dikhuidigen, Pachydermen.
- Snuif'ten**, ik snoot, heb gesnoten: den neus —; de kaars —, afknijpen met den snuiter.
- Snuif'ten** (een stuk hout, of ook hennepstengels afkorten), ik snuutte, ik heb gesnuit.
- Snuif'ter1** (een schaar met een huisje er op, om de pit eener vetkaars af te knijpen), m. snuifters. vero.; 2. (snaak, grappenmakker, zonderling), m. —s: een vreemde —, kwibus, kwaast, snoes.
- Snuif'kever** (schildvleug. insect met spitsen snuit), m. —s; ook, —tor, v. zie Reuzensnuittor en Kalandar; —mot (nachtvlinder), v. —ten; —schildpad (schildpad in Nederl. Guyana), v. —padden.
- Snuif'sel** (verkoold kaarspitstof), o. gmv.
- Snuif'ven** (snuiftabak gebruiken), hij snuifde (snoof), heeft gesnuffd: hij snuift altijd makuba; die oude heer snuift sterk.
- Snuif'ven** (den adem blazen door den neus), ik snooft, heb gesnoven: fig. hij snoof van woede, hij was in hooge mate boos.
- Snuif'vertje** (klein stookhok; kookhuisje), o. —s.
- Snur'ken** (ronken onder het slapen), hij snurkte, heeft gesnurkt; zie Snorcken.
- So'bat** (Mal. vriend), m. —s; —kras, dikke vriend; verg. Soebatten.
- So'ber** (matig, karrig), bn.; —der, —st: een — mensch, een — maal; fig. hij is — met beloften; —heid (het sober-zijn), v. gmv.: — in 't wenschen is de leus van een verstandig man; —tjes (niet-ruim, sober), bw.: — leven.
- Sobran'je** (nationale vergadering van afgevaardigden in Bulgarje), v.
- Sobri'etas** (vereeniging van R.-K. diocesane bonden tot bestrijding van het alcoholisme), v. gmv.; zie Kruisverbond.
- Sobriëteit'** (soberheid, matigheid), v. gmv.
- Sobriquet'** (Fr. schimp- of spotnaam, bespottelijke toenaam), m. en o. —s: John Bull is de — van het Eng. volk, broeder Jonathan die voor de N.-Amerikanen.
- Sociaal'** 1. (wat betrekking heeft op de maatschappij, maatschappelijk), bn.: het —ale leven, —ale denkbeelden, —ale arbeid, —ale hervormingen; onze —ale nooden; de —ale quaestie; —ale wetgeving, al die wettelijke maatregelen, welke ten doel hebben de harmonie tusschen de maatschappelijke standen te bewaren of te herstellen; 2. (sociaal-democraat), m. —alen; —democraat' (voorzitter en partijlid van het socialisme), m. —craten; —democratie' (politieke partij in Europa), v.: de — staat een staatkundige actie voor, die ten doel heeft, door middel van een volksregering, den grond en de gemeenschappelijke productie en de productiemiddelen in 't bezit der gemeenschap te brengen, (t = s); —democratisch (met de sociaal-democratie in verband staande), bn.: —e stellingen, —e redevoeringen; ook, Socialistisch.
- Socia'bel** (Fr. gezellig, van prettigen omgang), bn.: een — mensch.
- Socialis'me, socialis'mus**, o. gmv.: politiek en oeconomisch stelsel, dat alle productiegoederen als collectief eigendom van de gemeenschap wil hebben, d. i. afschaffing van het kapitaal en van privaat bezit.
- Socialist'** (aanhanger of voorstander van het socialisme), m. —en; —congres, o. —sen.
- Socialis'tisch** (betrekking hebbende op, eigen aan, behoorende tot het socialisme), bn.: de —e propaganda, een — dagblad, de —e kamerleden; —e taal, taal der socialisten.
- Socia'liter** (Lat. maatschappelijkwijze), bw.
- Socia'nen** (gesch. aanhangers v. d. leer van Faustus Socinus [1524—1604] in Polen, om hun rationalisme in zake den christelijken godsdienst bijna overal vervolgd), m. mv.
- Sociëtai're** (Fr. lid, medelid), m. —s.
- Sociëteit'** (gezelschap, genootschap, vereeniging, vennootschap, associatie, ook, het gebouw), v. —en: de — van navigatie op de Zuid-Willemsvaart; een ruime —. (ci = sie).
- Sociëteits'bal** (danspartij, door een sociëteit gegeven), o. —bals; —bediende (kellner in een sociëteit), m. —n; —leven (het verkeer in een sociëteit), o. gmv.
- Socinia'nen**, m. mv.; zie Socianen.
- Sociologie'** (leer van het maatschappelijk leven), v. gmv.: de — bestudeert het maatschappelijk leven van den mensch in zijn rechten en plichten, (g = g); —lo'gisch (de sociologie betreffende), bn.: —e beginselen;

- loog'** (*kenner, beoefenaar der sociologie*), m. —logen.
- So'crates**, de beroemdste wijsgeer der Gr., te Athene, 469—399 v. C.; van goddeloosheid beschuldigd, door den Areopagus tot den gifbeker veroordeeld; in de werken zijner beste leerlingen nl. van Plato en Xenophon spiegelt zich zijn wijsbegeerte 't zuiverst af.
- Socra'tisch** (*van of volgens Socrates*), bw.: de — *leerwijze*, de in vragen opklimmende van het eenvoudige tot het ingewikkelde.
- So'da** (*zoutasch*), v. gm.v.; —**water** (*kunst-mineraalwater*), o. gm.v.; —**zeep**, v. gm.v.
- So'dom** (*fig. stad vol zedenbederf*), o.: *Parijs, Berlijn of Londen, het — van onze tijd*; zie eig.: Bijbel, Gen. 19, ook: *So'doma*.
- Soe'batten** (*Mal. vlelend vragen, met vlelende woorden om iets smeeken*), ik heb gesoebat; —**ter** (*vleier*), m. —s; verg. Sobat.
- Soe'da(h)** (*Mal. 't maakt niets, al klaar!*).
- Soe'koe** (*Mal. volksstam op Sumatra*), v. —s.
- Soelaas'** (*hulp, steun, troost*), o.; ook *Soulaas*; zie *Soula g e m e n t*.
- Soe'ling** (*instrument der gamelanmuziek: een bamboezen dwarsfluit met zeven gaatjes*), v. —s.
- Soen'da-eilanden** (*aandr. eilanden van Ned. O.-I.*), o. mv.: de — worden verdeeld in groote, nl. Java, Suma'tra, Bor'neo, Cele'bes, Banka en Billiton, en kleine, nl. Bali, Lombok, Soem'bawa, Flores, Soemba en Timor.
- Soendanees'** (*O.-I. bewoner van W.-Java*), m. —neezen; —**neesch'** (*v. d. Soendaneezen*), bn.: een — *e vrouw*; als zn. (*de — e taal*), o.
- Soep** (*vloeibare kost, gewoonlijk bestaande uit een afkooksel van vleesch bereid met groenten, rijst, vermicelli, enz.*), v. —en (soorten), v. —en; zie: Bier—, Erwt—, Groente—, Schildpad—, Wijnsoep; fig. *dat opstel is maar —*, bestaat uit een omhaal van woorden; *dat is niet veel —s*, niet veel van beteekenis.
- Soe'pel** (*Fr. zeer buigzaam, weel en zacht en toch sterk, lenig*), bn.; —er, —st: — *e wollen stoffen*, fig. een — *e aard*; —**heid** (*buigzaamheid*), v. gm.v.: fig. een *gedragstijn, die vooral in — haar kracht zoekt*.
- Soe'perig** (*lang van nat*), bn.: een — *kostje*; fig. *de redevoering, preek, enz. was wat —, langdradig*.
- Soep'groente** (*nl. voor de soep, b.v. selderij*), v. —n; —**jurk** (*morsjurk; fig. vuile huisvrouw*), v. —en; —**kaart** (*kaartje, waarvoor een arme een bord soep in de spijskokerij kan gaan eten*), v. —en; —**ketel** (*ketel, om soep in te koken*), m. —ketels; —**kokerij** (*gaarkeuken voor soep, die aan de armen verstrekt wordt*), v. —en; —**lepel** (*grootte, diepe lepel met langen steel, om soep op te scheppen*), m. —s; —**pot** (*pot met soep of om soep in te koken*), m. —ten; —**tablet** (*tablette, waarmee men, door er kokend water op te gieten, soep kan maken*), v. —ten; —**terrine** (*porseleinen of aarden soepkom*), v. —s; —**uitdeeling** (*het verstrekken van een portie soep aan de armen*), v. —en; —**vleesch** (*mager rundvleesch, waarvan soep gekookt wordt of is*), o. gm.v.
- Soe'ra**, v. —'s; zie Sura.
- Soe'rat** (*O.-I. spreekt, brief*), v. —s.
- Soes** (*dommel, bedwelming*), m. soezen.
- Soes** (*een soort van luchtig taartje*), v. soezen.
- Soe'sa(h)**, **soe'za(h)** (*Mal. drukte, besloemering*), m. gm.v.: veel — *maken, wij houden niet van —, veel — met iets hebben*, omslag.
- Soesoehoe'nan** (*vorst, keizer, sultan*), m. —s: de — *v. Solo*, de keizer v. Soerakarta; ook: Soenan.
- Soe'zen** (*in een soes zijn; suffen, slapen, droomen*), ik soesde, heb gesoed; —**er**, m. —s; —**erig** (*dommelig, dof*), bn.; —er, —st: *ik ben nog wat — van mijn dutje*; ook: Soezig.
- So'fa** (*rustbank, kleine canapé*), v. sofa's.
- Sofis'me**, o., —n; zie Sophisme.
- Sof'ta** (*Mohamm. staatschool aan een moskee verbonden, tot opleiding van jongelieden voor den staat of de kerk*), v. softa's; ook de leerlingen dragen den naam van softa's.
- Soi-disant'** (*Fr. zoogenaamd*), bn.: een — *professor, een — bisschop, d.i. zich noemend, gewaand*; verg. Would-be.
- Soigneeren** (*Fr. verzorgen, met zorg behandelen*): een goed *gezoigneerde kleding*.
- Soigneus'** (*Fr. zorgvuldig*), bn. en bw.; —er, —st: een — *ze opvoeding; iets — behandelen*.
- Soirée'** (*Fr. eig. avondtj'd; avondgezelschap, avondpartij*), v. —s: — *musicale, muziek-avond*; — *dansante*.
- Soit** (*Fr. het zij zoo; nu, goed*), bw.
- So'ja** (*Japanssch extract van sojaboonen*), v. gm.v.: de — is een donkerbruine en dikke vloeistof, ze dient om aan sausen en soepen een pikanten smaak te geven; —**hoon** (*peulvrucht der sojaplant, rijk aan stikstof en vet*), v. —boonen.
- Sok** (*korte kous*), v. sokken; zegsw. *hij zet er de —ken in*, hij zet het op een loopen; fig. een *oude —*, sufferd, sukkel, treuzelaar.
- Sok'kel** (*zuilvoet; glazen voetje, klein pedestal*), m. —s: de *glazen —s onder een piano*.
- Sok'kerig** (*droomerig*), bn.; —er, —st: een — *e vent*, een kalf Mozes; zie Sok.
- Solair'-microscop'** (*Fr. zonne-microscop*), m. en o., —scopen.
- Solane'en** (*plantk. nachtschaden*), v. mv.
- Sola'no** (*Sp. O. wind met regen*), m. —'s.
- Soldaat'** (*Fr. soldat; krijgsman, die soldij krijgt; iemand die in het leger dient, inz. zonder een rang te bekleden*), m. soldaten; vroeger: *Soldenier* en *Soudenier*; zegsw. *iets — maken*, iets opmaken, opeten, opdrinken, wat soldaten doen in tijd van oorlog, zie: *Zeesoldaat, Hospitaalsoldaat*; —**comies** (*soldaat, die tot hulpcommies benoemd is*), m. —zen; —**je** (*kleine soldaat; kinderspeelgoed: tinnen soldaatje*), o. —s.
- Solda'tenbrood** (*brood, gebakken van gemalen tarwe; krop- of oorlogsbrood*), o. gm.v.; —**kind** (*kind v. e. soldaat, vroeger op kosten van het regiment onderhouden*), o. —eren; —**kleeding** (*unif. der soldaten*), v. gm.v.; —**leven** (*levenswijze van soldaten*), o. gm.v.; —**lied** (*lied, door soldaten te zingen*), o. —eren; ook, lied, van een soldaat te velde.
- Soldaterij'** (*het leven als soldaat*), v. gm.v.
- Soldatesk'** (*Fr. op soldatenmanier*), bn.: *het — e karakter der Boeren; Alva's — e manieren, d. i. van een krijgsman; — e neigingen*.
- Soldates'ka** (*minacht. krijgsvolk, soldaten-volk*), v.: *het land werd door de — onder de voet geloopt*.
- Soldeer'**, o.: *er is zacht — en hard —*, zie Soldeerse; —**bout** (*soldeerijzer van den loodgieter*), m. —bouten.
- Soldeeren** (*metalen aaneenhechten met soldeersel*); —**ijzer** (*bout, om soldeersel mee te*

smelten en uit te strijken), o. -s; -ing (het soldeeren), v. -en; -lamp (gloeilamp, die bij het soldeeren gebruikt wordt), v. -en.
Soldeer'sel (een legering), o. gmv.: legering van lood en tin levert zachtsoldeer; die van koper en zink hardsoldeer.
Soldenier' (bezoldigd krijger), m. -s. vero.
Soldij' (bezoldiging van soldaten), v. -en: troepen in - nemen, betaling.
Solemneel' (Fr. plechtig, zeer feestelijk), bn. en bw.: een -e Mis in de R.-K. kerk, (em = em); -niseeren (vieren, plechtig gedenken); -niteit' (plechtigheid van een jaargetij), v. -en: de - der apostelen Petrus en Paulus, R.-K. kerkelijke plechtigheden ter eere van deze Apostelen.
Solenof'de (nat. spiraalvormig gevonden koperdraad, electrode), v. -s. (le = lee).
Solifata're (zwavelgroeve, zwaveldampbron, opborreling van zwaveldampen), v. -taren; ook: vulkanische krater, welke alleen gassen en zwaveldampen uitstoot.
Solf'ge (Fr. muz. studie der noten en intervallen), v. gmv.; -klasse (zangklasse, waar enkel op noten gezongen wordt), v. -n.
Solfgeieeren (de klankladder zingen, zich oefenen in de solf'ge; een muziekstuk op noten zingen); ook, Solmiseren.
Solf'er (zwavel), o. en v. gmv.; ook, Sulfer.
Solidair' (Fr. allen voor één en één voor allen; onderling hoofdelijk verplicht of verbonden), bn. en bw.: z. - verklaren, ieder der deelhouders is - aansprakelijk.
Solidariteit' (Fr. aansprakelijkheid voor zich zelve en voor allen; saamhoorigheid, gevoel van éénzijn met anderen), v. gmv.: de - van een ministerie.
Sold'de (Fr. vast, hecht, deugdelijk; stipt zijn verplichtingen nakomend; betrouwbaar, eerlijk, degelijk), bn. en bw.; solider, soliedst.
Solidee' (priestermitsje, kalotje), v. -s, -ën: de - wordt alleen voor het Allerheiligste afgenomen.
Solideeren (bevestigen, verzekeren; handel. het vertrouwen vestigen).
Sol'i De'o gl'ria (Lat. Gode alleen zij de eer, aan God alleen de eer), zie **S. D. G.**
Soliditeit' (degelijkheid, duurzaamheid; betrouwbaarheid, deugdelijkheid), v. gmv.
Solidus (Rom. gouden munt sinds Constantijn den Grooten (306-337), ter waarde van ± f 7,60), m. solidi.
Solied'heid (hechtheid, degelijkheid), v. gmv.: de - van een bouw, van een schip; fig. de - van een firma, zie Soliditeit.
Solist' (soloranger, solospeler), m. solisten.
Solitaire' (Fr. kluisenaar; een soort quadrillespel), m. -en.
Solitaire' (Fr. eenzaam, afgezonderd), bn. en bw.
Sollitu'de (Fr. eenzaamheid, stilte), v. gmv.
Sol'len (heen en weer gooien, plagen), ik heb gesold: de leerlingen - met hem, d. i. houden hem voor d. gek, nemen e. loopje met hem.
Sollicitant' (iem. die solliciteert, naar een betrekking dingt), m. -en; vr. -e, -n.
Sollicita'tie (het solliciteeren), v. -tiën, -s; -bezoek (bezoek, waarbij men zich als sollicitant aanbeveelt), o. -bezoeken;
-brief (brief, waarin men naar eenig ambt solliciteert), m. -brieven. (tie = sie).
Solliciteeren (mededingen naar de vervulling van een vacante betrekking), (c = s).
Solmiseren, solfieren (de klankladder

of de noten do, re, mi, enz. afzingen; het muzikaal a-b-c zingen); zie Solfgeieeren.
So'lo 1. (It. muz. alleenzang of alleenspel, soms met begeleiding van orkest of van enkele instrumenten, zie Obligaat), m. solo's of soli; 2. (alleenspel bij 't quadrilleeren), m. -s: hij won dien avond twee solo's.
Soloeis'me (taalfout, eigen aan een streek, bijzonder tegen een regel der spraakkunst), o. -n; -n zijn b.v. 't bezigen van leggen voor liggen: ik leg hier goed; van kennen voor kunnen: ik ken morgen niet, verder: ik ben gerezen, (gereisd), enz. (oe = eu).
Sol'loklasse (afdeeling van een conservatorium: klas, waarin men de leerlingen oefent in den solozang of het solospel), v. -n; -sleutel (muz. de g-sleutel, n.l. op de vierde lijn van den balk), m. -s; -spel (spel van één persoon, bij muziek; ook, bij 't quadrilleeren), o. -en, zie Obligaat; -zang (het zingen van een solo), m. -en.
Sol'on, gesch. mild en wijs wetgever der Atheners, circa 639-559 v. C. en een der zeven wijzen van Griekenland.
Solsti'tium (zonnestilstand, zonnekeering op 21 Juni en 22 Dec.), o. -tia, -tiën. (ti = tsie).
Solu'tie (oplossing), v. -s: een teer-; een rubber-solutie, voor 't plakken van gummi-luchtbanden; fig. verklaring: de - van een bezwaar; van een vraagstuk, oplossing.
Solva'bel, solvent' (in staat tot betalen), bn.
Solveeren (oplossen, vereffenen, afdoen).
Solven'tie (het solvent-zijn), v. gmv. (t = s).
Som (rekenkundige opgave; een getal door optelling ontstaan; bedrag), v. sommen: lastige -men; de - van 5 en 7 is 12; een - gelds; zegsw. de proef op de - (op een vraagstuk) maken.
Som'ma (boek der zedenleer), v.: de - bevat de handelingen en meeningen van Mohammed.
Somatologie' (de leer van 't menscheijk lichaam, anatomie), v. gmv. (g = g).
Som'ber (Fr. duister, donker, fig. droevig, treurig, triest), bn. en bw.; -der, -st.
Sombre'ro (Sp. hoed met bredden rand), m. -s. (e = ee).
Som'ma (Lat. geldsom), v. gmv.
Somma'tie (gerechtelijke aanmaning, dayvaarding; opvordering), v. -tiën, -ties.
Sommeeren (dagvaarden, gerechtelijk oproepen; ook, aanmanen, aanzeggen): de politie -de de menigte uit elkaar te gaan.
Som'mer (scheepst. zware eiken balk), m. -s.
Som'mige (eenige, enkele), telw.: - jongens; van deze vruchten zijn - al bedorven.
Som'migen (enkelen), telw. mv.: velen gaan examen doen, slechts - zullen slagen.
Sommeiteit' (toppunt, hoogtepunt, spits; fig. persoon, die uitblinkt: door kennis, talent, gaven), v. -teiten; ook: Summitieit'.
Somnambu'le, -buul' (slaapwandelaar of -ster; slaapziener, -zienster, vooral medium, helderziende door den magnetischen slaap), m. en v. -bules; -bulis'me (het slaapwandelen; helderziendheid in den magnetischen slaap), o. gmv.; verg. Hypnotisme.
Som'nus, m., Rom. god v. d. slaap.
Somp (moeras, poel), v. sompen.
Som'pig (moerasig, drassig), bn.; -er, -st.
Somp'schuit (plaatboord vaartuij), v. -en.
Somptueus' (Fr. kostbaar, weelderig, overdaag, weidsch, prachtig), bn.; -zer, -t.
Somptuositeit' (weelde, pracht, praal), v.

- Somp'vogel** (moerasvogel), m. —vogels: de —leven in de nabijheid van poelen en moerassen; zie: Roerdomp, Poelsnip, enz.
- Soms, somtijds', somwij'len** (van tijd tot tijd, nu en dan), bw.: hij is — zeer gemelijk; ook, misschien, wellicht: hebt ge — een gulden voor mij?
- Sona'te** (It. muziekstuk voor instrumenten, soms bestaande uit drie of vier gedeelten, verschillend van karakter), v. sonaten, sonates: de sonaten van Mozart.
- Sonati'ne** (kleine sonate), v. —s.
- Son'de** (Fr. stift, om de diepte eener wonde te onderzoeken, peilstift), v. —s.
- Sondeeren** (Fr. de diepte onderzoeken, peilen; fig. polsen, trachten te doorgronden): een steekwonde —; fig. iem. over iets —, hij is niet te —; —ijzer (tentijzer), o. —s.
- Song'ko** (O.-I. platte stijve muts, van dunne lontarpalmvezels gevlochten), v. —s: de — wordt gedragen op Makassar en Boni.
- Sonnet** (It. sonetto: dichtk. gedicht, van veertien regels, verdeeld in vier strophen), o. —ten; er zijn twee strophen van vier regels (quatrains) en twee van drie regels (terzetten); de beide eerste strophen vormen het octaaf, de twee laatste het sextet; de maat is meestal jambisch; het — is uit het Italiaansch in bijna alle Europeesche talen overgenomen; het — was in de 17de eeuw nog al in zwang: Vondel, Hooft gaven uitstekende modellen; op het einde der 19de eeuw werd het een tijdlang de meest geliefde dichtvorm in ons land (Perk, Kloos, Lapidoth-Swarth). In de strophenverdeling vooral afwijkend van het gewone sonnet, is het z.g. Shakespeare-sonnet of Engelsch sonnet, waarvan de vinding aan Sh. werd toegeschreven, maar dat ook door andere dichters vóór Sh. reeds werd gebruikt; ook, Klinkdicht.
- Sonnet'tenkranen** (dichtk. eigenlijk e. kranen van vijftien sonnetten over hetzelfde onderwerp, zóó, dat de laatste regel van het voorgaande sonnet de beginregel is van het volgende), m. —kranen.
- Sonoor', sono'risch** (Fr. welluidend, helderklinkend), bn. en bw.: dat sonore geluid.
- Sonoriteit'** (welluidende klank), v. gmv.
- Sont** (zeestraat: Denemarken en Zweden), v.
- Soort** (aard), v. en o. —en: wat — van woord is dit? een raar — van menschen, d. i. slag; de verschillende —en van dieren, rassen; spreekw. — zoekt —, gelijk zoekt gelijk.
- Soort'lijk** (volgens de soort), bn.: de —e eigenschappen der dieren, de —e hoedanigheden der honden.
- Soor'telijk gewicht'**, o. gmv.: door — verstaat men de betrekkelijke zwaarte der stoffen, d. i. de verhouding van het gewicht van een zeker volume van die stof, bij nul graden Cels., tot dat van een gelijk volume gedistill. water van 4° Cels.: het — gewicht van goud is 19.5, van kwik 13.54, van zilver 10.5, van koper 8.2, van tin 7.3, van zink 6.86, van staal 7.8, van lood 11.37, enz. . .
- Soort'gelijk** (dergelijke), vnv.: —e spraakjes bevallen mij niet; —e sigarenpíppjes.
- Soort'getal** (spraaik. de woorden op —lei en —hande), o. —getallen: tweéelei, vierderlei, achterhande, allerhande zijn —getallen.
- Soort'naam** (spraaik. naam van al de voorwerpen eener zelfde soort), m. —namen: de tegenst. is Eigennaam.
- Soos** (sociëteit), v. gmv.: naar de — gaan.
- Sop** (vloeibare stof, lepelkost, vloeibaar beestenvoer), o. en v. soppen: zegsw. het — is de kool niet waard, zie Kool; ze zijn met hetzelfde — overgoten, d. i. hebben dezelfde eigenschappen en gebreken; iem. in zijn eigen — gaar laten koken, zich niet met hem of zijn zaken bemoeien; het ruimte —, d. i. de zee.
- Sophis'me** (Gr. spitsvondige redeneering, bedrieglijke of valsche sluitrede), o. —n. (ph=f).
- Sophist'** (in de tweede helft der 5e eeuw v. Chr., een rondtrekkend leermeester in het denken en spreken en in de politieke wijsheid), m. —en: het woord — kreeg later in tegenstelling met filosoof een ongunstige bet. n. die van drogredenaar, spitsvondig wijsgeer.
- Sophisterij'** (spitsvondigheid, haarklooverij), v. —en: —en door het nakroost vervenscht! (C. O.)
- Sophistica'tie** (vervalsching), v. —s, —tijen: — van drogerijen, — van edele metalen.
- Sophis'tisch** (spitsvondig, bedrieglijk), bn.
- Sophistiseeren** (den drogredenaar spelen).
- Sop'hocles**, een der grootste treurspeeldichters v. Griekenl. te Athene (497—406 v. C.).
- Soporatief'** (slaapverwekkend; fig. vervelend, langwíjlig), bn. en bw.; als zn. o.
- Soporeeren** (verdooven, doen inslapen).
- Soporeus'**, bn.; zie Soporatief.
- Sop'pedoppen** (brood in saus indooopen), ik soppedopte, ik heb gesoppedopt.
- Sop'pen** (in sop doopen, indooopen), ik heb gesopt: brood —; zegsw. hij kan niet ruim —, d. i. hij heeft het niet breed.
- Sop'perig** (soeperig; fig. slappig, dun), bn. en bw.; —er, —st: een — hangend geruit broekje; de overjas was wat —.
- Sop'pig** (sappig), bn.; —er, —st: een —e peer, — vleesch. w. g.
- Sopraan'** (muz. hoogste vrouwen- of kindersstem, ook de zangeres), v. sopranen; —partij, v. —en; —solo, m. —solo's; —stem (hoogste vrouwenstem), v. —men; —zangeres, v. —sen: mezzo —, stem tusschen sopraan en alt, zie Mezzo.
- Sor'be** (vrucht van den sorbeboom), v. sorben.
- Sor'beboom** (lijsterbesboom), m. —boomen.
- Sor'benkruid** (zekere pimpernel), o. gmv.
- Sorbet'** (Fr. ijsdrank, bereid uit vruchtensap, suiker, water en ijs), o. gmv.
- Sorbon'ne** (oude theologische school te Parijs), v.: de — is in 1252 gesticht door Robert de Sorbon, met het doel onbemiddelde jongelieden tot wereldlijke priesters op te leiden; na 1821 godgeleerde faculteit der Parijsche universiteit, nu hoogeschool.
- Sordi'no**, v. —s; zie Sourdine.
- Sornet'te** (Fr. praatje voor de vaak, nonsens, onnoozel en zot gesnap, kletspraatje), v. —n.
- Sorta'bel** (Fr. geschikt, passend, aannemelijk), bn.; —er, —st: een — huwelijck, n. van personen, die bijelkaar passen, z. Partuur.
- Sorteeren** (uitzoeken, uitlezen, soort bij soort leggen, schiften), zie Gesorteerd: sigaren —; fig. effect —, indruk maken, effect hebben; —ing (het sorteeren; verscheidenheid), v. —en: een groote — van dassen.
- Sortie'** (kaartje of contramerck; uitval bij een belegering; ook, lichte damesmantel voor avondpartijen), v. sorties. (t = t).

- Sortiment'**, o. —en, zie Assortiment.
- So'ter** (Gr. redder, verlosser), m.
- Sote'risch** (reddend, zaligmakend), bn.
- Sot'nia** (Russ. afdeeling Kozakken, eerst van 100, thans van 150 man), v. sotnia's.
- So'to** (Mal. gepeperde inlandse soep), v.
- Sotternie'** (letterk. kluchtspel der Middeleeuwen), v. —ën; na het abele spel werd gewoonlijk een sotternie als vroolijk nastukje opgevoerd: er zijn ernog verschillende over, deels onvolledig: *de — van Lippijn, van den Buskenblaser, Die Heze, Drie daghe here, Die Truwanten, Rubben.*
- Sotti'se** (Fr. zotheid, malligheid), v. sottises.
- Sot'to vo'ce** (muz. met een zachte stem), bw.
- Sou** (Fr. bronzen 5-centimestuk), m. sous: 20 — is een frank (= 48 cents).
- Soubret'te** (Fr. kamermeisje; jeugdige, vroolijke, oolijke kamerjuffer, bijzonder in het blijspel en de operette; ook: actrice in wier empiooi jonge, luchtige rollen liggen), v. —s.
- Soudenier'** (soldenier, zie ald., soldaat), m. soudenieren, —s. vero. (ou = oe).
- Souffleeren** (Fr. eig. voor'zeggen, inblazen, insluisteren: en wel op het tooneel door den souffleur): goed — is een moeilijke kunst.
- Souffleur'** (Fr. iem., die den tooneelspeler zijn rol voor'zegt, insluistert, rolvoor'zegger), m. —s: een goed — weet te zwijgen, waar het noodig is, ook mag hij in de zaal niet gehoord worden, veel geeft hij door gebaren aan: *op den — spelen*, zie Pitten.
- Souffleurs'hokje** (hokje v. d. souffleur beneden midden vóór het tooneel, het kastje, nl. waar de orkestleider vóór zit), o. —s.
- Souffran'ce** (Fr. smart, pijn, lijden), v. —s.
- Souffre-douleur'** (Fr. zondenbok, mikpunt voor ieder), m. —douleurs.
- Souffreeren** (Fr. souffrir: lijden, ondergaan; toelaten, dulden).
- Soulagement'** (Fr. leniging, troost, verzachting), o.; in de spreekt.: *soulaas'*.
- Soumis'** (Fr. gedwee, onderworpen, gehoorzaam), bn.: meer —, meest —.
- Sounder** (Eng. klankgever: toestel op een telegraafkantoor, voor gehooropname van een telegram), m. —s; —en (Eng. telegrammen op 't gehoor opnemen).
- Soupeon'** (Fr. argwaan, verdenking), m. —s.
- Soupeonneeren** (Fr. verdenken, mistrouwen, wantrouwen, argwaan koesteren).
- Soupeeren** (Fr. het avondmaal gebruiken).
- Souper'** (avondeten), o. soupers; verkl. *souper lje, soupetje*; ook: Soupé.
- Sou'ple** (Fr. lenig, buigzaam), bn.; z. Soepel.
- Souples'se** (lenigheid, buigzaamheid), v. gmv.
- Sour'ce** (eig. bron, fig. plaats v. herkomst), v. —s.
- Sourdi'ne** (Fr. muz. werktuigje, dat op den kam van een viool gezet, de snaren drukt en daardoor den toon doffer maakt, demper), v. —s: *à la —* in het geniep; zie Sordino.
- Sous'chef** (Fr. onderchef), m. —chefs.
- Souspied'** (Fr. voetriem, aan broek of slobkousen bevestigd, om ze strak naar beneden te houden), m. —pieds; lees: *soe-piee'*.
- Sout'a'ne** (R.-K. priesterkleed, toog), v. —s.
- Souteneeren** (ondersteunen, staande houden, onderschragen, fig. verdedigen, beweren).
- Sou'ter** (psalm), m. souters; zie: Psalter, Psalterium. vero. (ou = ou).
- Sou'terliedekens** (letterk. psalmen van 1549), o. mv.; de Geuzen-edelman Jhr. Willem van Zuylen van Nyeveld maakte ze op wereldsche wijzen. (ou = ou).
- Sou'terrain** (Fr. vertrek lager dan de begane grond; kelder verdieping of keuken), o. —s.
- Soutien'** (Fr. bijstand, steun; ook: ijzerdraadgaas), m., in de laatste bet. soutiens.
- Souvenir'** (Fr. aandenken, gedachtenisje; schrijf- of zakboekje), o. souvenirs.
- Souverein'** (oppermachtig), bn. en bw.
- Souverein'** (gebieder, vorst), m. souverainen.
- Souvereiniteit'** (Fr. oppermachtige heerschappij, oppermacht), v. gmv.; —srecht (recht van oppergezag, van regeeren), o. —en.
- Sovereign** (Eng. in goud geslagen pond sterling), m. —s; een — is 20 shilling van 12 pence; er zijn ook stukken van 5, van 2, van $\frac{1}{4}$ —.
- Spa**, v. spaden; volkst. *Spaai*; zie Spade.
- Spa** (laat), bn. en bw.; zie Spade.
- Spaak** (stevig stuk hout als hefboom gezegd; verbindingsspijl tusschen naaf en velling), v. spaken; *de spaken van een rad*; zegsw. *een — in het wiel steken*, d. i. tegenwerken, door een hindernis beletten voort te gaan, tegenhouden; verg. *Handspaaak*.
- Spaak**, bw.: zegsw. —loopen, in de war loopen, vastloopen, geen voortgang kunnen hebben.
- Spaak'been** (een van de twee beenderen in den onderarm), o. —beenderen; verg. *Ellepijp*.
- Spaan** (dun, buigzaam hout; spaander), v. spanen: *boter—*, d. i. platte houten lepel; *schuim—*, keukengerief; *roei—*, roeriem.
- Spaan'der** (houtafval; dunne houtreep, dikke splinter), m. —s: spreekw. *Waar gehakt wordt, vallen —s*, waar gevochten wordt, vallen van weerszijden dooden; *spaan'tje* (zeer klein stukje hout), o. —s.
- Spaansch**, bn. en bw.: *de —e taal*, —e wijn; *het was een —e tijd*, d. i. een treurige, rampspoedige tijd; *het ging er — toe*, wreed, hardvochtig; *dat klinkt —*, d. i. vreemd; *hij heeft het —*, d. i. hard, armoedig; *een —e vlieg*, zie ald.; —e zeep, witte, harde zeep; —e peper, Jamaica-peper, z. Piment; *een —e ruiter*, een versperring van paalwerk met lanspunten, ook, Friesche ruiter; — *riet*, dun vlechtriet; *een —e takel*, samengest. takel met vaste en losse katrollen; —e *vlieg* (eig. schildvleugelig insect), v. —en: geneesk. blaartrekkend middel uit tot poeder gestampte Sp.vliegen bereid; —e *ziekte* (zekere besmettelijke ziekte, in 1918 epidemisch voorkomend in Europa), v. gmv.; *de —* verbreidde zich uit Spanje over ons werelddeel en daarbuiten.
- Spaansch** (de taal der Spanjaarden), o. gmv.
- Spaansch'gezind** (gesch. geneigdheid voor Spanje hebbende, met Spanje heulende), bn. en bw.; —e (gesch. aanhanger van de Spaansche partij), m. en v. —n.
- Spaansch-groen'** (groene verfstof uit koper-groen bereid), o. gmv.
- Spaar'bank** (inrichting, waar men zijn spaarpenningen veilig tegen kleine rente kan beleggen), v. —en: de voornaamste — in ons land is de Rijkspostspaarbank; —**bankboekje** (boekje eener spaarbank, waarin de inleggelden worden bijgeteld, de terugbetalingen afgetrokken en de rente genoteerd), o. —s; —**bankzegel** (zegeltje van $\frac{1}{2}$ cent, dat op een formulier kan bijgeplakt worden om de ge-

- tegenheid te geven kleine bedragen te sparen), o. en m. -zegels.
- Spaar'centen** (eenig geld, dat opgespaard is), m. mv.; -**duitje** (een klein sommetje opgespaard geld), o. -s; -**geld** (opgespaard geld, spaarcenten), o. -en; -**haard** (haard, die weinig brandstof behoeft), m. -en; -**kas** (kas b.v. in een fabriek, waarin de werklieden geld kunnen inleggen), v. -kassen; -**lamp** (lamp, die zuinig brandt), v. -en; -**penning** (stuk geld, dat men gespaard heeft), m.: de -**penningen** (het opgespaarde geld); -**pot** (pot, om er spaarpennningen in te bewaren), m. -potten: een goeden of vetten -**hebben**, veel opgespaard geld; -**zaam** (zuinig, het tegenovergest. van verkwistend), bn. en bw., -zamer, -st; -**zaamheid** (het spaarzaam-zijn), v. gmv., zie Economie.
- Spaas** (allerlei ruitvormige mineralen, die bladerig en glanzig op de breuk zijn), o. gmv.; zie Veldspaat.
- Spaas'tje** (kleine spa), o. -s.
- Spa'de, spa** (graafwerktuig), v. spaden.
- Spa'de** (laat), bn. als bw., ook Spa: in den -n nacht, de -tranen, -regen; vroeg en -.
- Spa'del**, v. spadels; meestal Spatel.
- Spa'deling** (nakomer, achterblijver), m. -en.
- Spa'deling** (late vrucht), m. -lingen.
- Spa'den** (met de spade bewerken, ompspitten), ik spaadde, heb gespaad.
- Spadil'le** (Sp. schoppenaas of hoogste troef in het quadrillespel), v. -s; lees: spadiel'je.
- Spa'hi** (oorspr. ruitertij der Turken; Arabische ruitertij, inz. in Fr. N.-Afrika) m. -'s; ook de ruitertij v. h. Fr. Koloniale leger in N.-Afrika, waaronder ook Franschen.
- Spa'kerig** (droog, doorzichtig v. d. lucht), bn.
- Spalier'** (latwerk of staketsel voor leiboomen, ook, een dergelijke leiboom), o. -en; -**boom** (leiboom), m. -en; -**vrucht**, v. -en.
- Spalk** (voorwerp, plankje enz. om iets bijeen te houden, om gebroken armen, vingers, enz. te spalken; voorwerp om iets van een te houden), v. spalken.
- Spal'ken**, ik heb gespalkt: een gebroken vinger -, d. i. stevig tusschen twee latjes of plankjes binden: een been -, een enkel -; een geslacht varken -.
- Spal'ling** (varken beneden het jaar), m. -en.
- Spal'ten** (verwant met splijten), zie: Spouwen, Tweespalt, vero.
- Span, span'ne** (lengte, gelijk a. d. span eener hand, ook: raam van een spanzaag), v. spannen: die tafel is tien - breed; fig. een spanne tijds, korte tijd.
- Span** (gespan), o. spannen: een - paarden, ossen, d. i. een koppel: een versch -paarden; deze kinderen zijn een aardig -, tweetal.
- Span'ader** (tongriem, z. ald.), v. -s, -en.
- Spandeeren**, zie Spendeeren.
- Span'dienst** (gesch. plicht van aan te spannen), m. -diensten; hand- en -en, zie Heerdienst, vero.
- Span'nen** (van spaan), bn.: een - speelgoed-doos, b.v. voor Neurenberger waren.
- Span'nen**, ik heb gespaand: boter -, d. i. met een spaan bewerken of uitsteken.
- Spang** (gesp, ring, zilveren haak), v. -en.
- Span'niel** (dierk. kleine jachthond), m. -s.
- Span'jaard** (inboortling v. Spanje), m. -en, -s.
- Spanjolet'** (draaitroede of sluitboom om b.v. een vleugelraam te sluiten), v. -letten.
- Spanjool'** (Spanjaard), m. Spanjolen.
- Span'kracht** (nat. veerkracht, elasticiteit, streven naar uitzetting), v.: de - van gassen.
- Span'nen** (strak zetten, al trekkende stijf zetten; binden; drukken, knellen), hij spande, heeft gespannen: den haan v. e. geweer -, een veer -, een boog -, zie ook Boog; een touw -; de paarden vóór den wagen -, zegsw. de paarden achter den wagen -, averechts te werk gaan; de kroon -, fig. de eerste zijn onder zijns gelijken; dat spant de kroon, overtreft al het andere; de vierschaar -, recht gaan spreken; die jas spant wat in den bovenarm; fig. het zal er -, heftig toe-gaan, met iem. op gespannen voet staan, in onmin leven.
- Span'nend** (wat spant), bn.: een - oogenblik.
- Span'ner** (dierk. zekere vlinder), m. -s.
- Span'ning** 1. (het spannen), v. -en: de - van dat touw is te sterk, het zal stukspringen; 2. (toestand v. gedrukte gasvormige lichamen), v. -en: de - van den stoom, de - van gassen, de - van samengeperste lucht; 3. (toestand van iets, dat gespannen is), v. gmv.: de - der spieren, zenuwen; fig. dat onzekere hield zijn ziel in -; de candidaat verkeerde na het examen in groote -; de - van een perronkap, het ijzeren geraamte; 4. (bouw. afstand tusschen twee steunpunten), v. -en: de - v. e. booggewelf; de - van een spoorbrug, d. i. de lengte van een vak tusschen twee pijlers: de spoorbrug te Culemborg heeft zeer groote -en; 5. (fig. min of meer vijandelijke houding), v.: Pruisen en Frankrijk leefden al eenigen tijd in -; er is een zekere - tusschen die twee volken, staten, families, enz.
- Span'raam** (droograam, waarop het weefsel, b.v. wollen dekens, gespannen wordt), o. -ramen.
- Span'riem** (riem v. d. schoenmaker, om den schoen op de knie vast te zetten), m. -en.
- Span'rups** (dierk. rups, die zich voortbeweegt door beurlelings het lichaam te krommen en te spannen), v. -rupsen.
- Spanseeren** (wandelen, op deftige wijze, meestal ironisch): - in het groen.
- Spant** 1. (kapwerk van een dak), o. spanten; 2. (scheepst. zijstuk van het geraamte van een schip), o. -en.
- Span'voets** (met aaneengesloten of -gebonden voeten), bw. de jongen sprong - over de sloot, vero.
- Span'zaag** (timmerm. groote zaag, in een raam gespannen), v. -zagen.
- Spar** (plantk. sparreboom, naaldboom met kaarsrechten stam en afhingende kransen van takken), m. sparren.
- Spar** (lang, rond dakhout), v. sparren.
- Spar'appel** (vrucht van den sparreboom), m. -s; zie: Sparrekegel en Pijnappel.
- Spar'ren** (opsparen, fig. ontzien), ik heb gespaard: geld - voor den ouden dag; de Höll. jongen spaart in 't vechten zijn partij (C.O.), d. i. verschoont; zijn gezondheid -.
- Spar'gel** (wilde asperge), m. gmv.; -**kruid**, o.
- Spar'k** (sprank, vonk), v. sparren, w.g.
- Spar'kelen** (vonkelen), het heeft gespalkeld.
- Spar'reboom** (spar), m. -boomen; -**groen** (de groene naalden van den spar), o. gmv.
- Spar'rekegel** (plantk. zaadhuis van den spar, lang en rond, met dakpansgewijze liggende schubjes), m. -kegels; ook, Sparappel.
- Spar'renbosch** (bosch van sparren), o. -boschen; -**hars**, o. en v. gmv.; -**hout**, o. gmv.

Spar'sa (verstrooide dingen), v. mv. (s = z).
Spar'ta of Lacedaë'mon, hoofdstad van Laconica, in den Peloponnesus; ook naam van den staat: door Lycurgus de militaire staat in Gr. bij uitnemendheid.
Spartaan' (inboorting van het oude Sparta), m. Spartanen; fig. iem., die zeer gehard is.
Spartaansch' (fig. streng, hard), bn.: een -e opvoeding, als in 't oude Sparta.
Spartelbeenen (met de beenen in de lucht spartelen), ik heb -beend: het kindje lagte-
Spartelen (slaan met armen en beenen; krampachtig bewegen), ik heb gesparteld: de knaap spartelde in den vijver, de visch lag in het gras te -; fig. tegen iets -, zich verzetten tegen; z. Tegenspartelen.
Spartelvisch (spartelende visch), m. -en: de boer trekt -visschen uit den vijver (Vondel).
Spasmo'disch (krampachtig), bn. en bw.
Spas'mus (geneesk. kramp, samentrekking), m. spasma; ook, Spasme, o. spasmen.
Spat (af- of opspringend deeltje van vocht of slijk), v. spatzen: je broek zit vol -ten; -je (kleine spat, ook borreltje), o. -s.
Spat'ader (witpuitende ader, vooral voorkomend aan beenen en voeten), v. -aders.
Spat'bord (slijkbord van rijtuigen, rijwielen, enz.), o. -borden; zie Slijkbord.
Spat'tel (strijkmes voor zalf, zalfspaan, ook, strikspaan van den stukadoor), v. -s.
Spat'tie (tusschenruimte of speling; drukkerij: verkort staaftje tusschen twee letters of woorden, scheistiftje), v. spaties. (t = s).
Spat'tieeren (van spaties voorzien, breeder uiteendrukken): woorden -. (t = s).
Spat'tje (een der vele volksnamen voor een borrel jenever), o. -s: een -nemen, een -ophebben; zie: Dropje, Graantje, Hapje, Pierenverschrikkertje, Propje, een Taalen, een Wippertje, enz.
Spat'kleed (leeren kleed vóór in een rijtuig, en dat de koetsier over de knieën trekt), o. -en.
Spat's (drukte, ophef), m. gmz.
Spat'ten (in druppels, rond- of opvliegen of doen rondvliegen), ik spatte, heb en het is gespat: met water -; wat spat dat rijtuig! het bloed spatte uit de wonde; -tig of -terig (spatten afgevend), bn.
Spat'tig (met spatten of wratten, b.v. de pooten van paarden), bn.; -er, -st.
Spat'ting (scheepst. wijde, breedte), v. -en.
Speaker (Eng. eig. spreker: voorzitter van het Eng. Lagerhuis), m. speakers.
Speckerij' (geurige, wilheemsche kruidertij, b.v. peper, nagelen, foeltje, muskaatnoot), v. -en; -achtig, bn. en bw.: een -e smaak; -el-landen (aandr. zie Molukken), o. mv.
Specht (dierk. bekende bosch-klimvogel), m. -en: de groene -, de groote bonte -, de zwarte -; de - is de timmerman van het woud.
Specht'mees (boomklever), v. -zen. gew.
Speciaal' (Fr. bijzonder, in 't bijzonder), bn. en bw.: mijn -ale vriend; een -ale studie; ik bedoel - u: ik ken hem -. (e = ee).
Specialiseeren (in rubrieken, d. i. in onderdeelen, splitsen), (s = z).
Specialist' (persoon, die in eenig vak uitmunt, inz. in een onderdeel der geneeskunde), m. -en: hij is een - in den tuinbouw.
Specialiteit' (bijzondere eigenaardigheid; bijzonder kenner van een onderdeel v. e. handels-tak; specialist, ook, kunstenaar), v. -en:

Willem schopte zijn stoel om, welke handelwijze een - der jongere Deluws scheen te zijn (C. O.); een - in koffie, tinnens, enz.; een - in huidziekten, een - gaan raadplegen; een -entheater.

Spe'cie 1. (metaal; gemunt geld, klinkende munt), v. gm.v.: een bel van een zeer luide klinkende - (C. O.); wilt ge papieren geld of -, baar geld? 2. (metselspecie, mortel), v. gm.v.; 3. (soort), v. -s, -ciën: de duizend en één -s van het genus (geslacht) Haarlemmer (C. O.)

Spe'ciebriefje (handel. briefje, waarop vermeld staat, in welke munt of muntten een som moet uitbetaald worden), o. -briefjes.
Specieus' (naar het uiterlijk schoon; fig. schoonschijnend), bn.; -zer, -t: een - uiterlijk, -ze redenen.

Specifica'tie (stukswijze opgaaf, afzonderlijke opsomming, nauwkeurige omschrijving), v. -ciën, -s.

Specificeeren (deel voor deel bij name noemen, in onderdeelen nauwkeurig omschrijven), (spe = spee).

Specif'icum (bijzonder middel, afdoend iets), o. -ca: kinvine is een - tegen de koorts, een specifiek middel. (spe = spee).

Specifiek' (in 't bijzonder aan iets eigen), bn. en bw.: een - geneesmiddel, b.v. kina tot koortsverdriving; - Duitsche cultuur.
Specifiek' gewicht', o.; zie Soortelijk gewicht. (spe = spee).

Spe'cimen (proefstuk of -werk, voorbeeld, model, proef), o. specimina, -s. (spe = spee).

Specta'tor (toeschouwer, waarnemer), m. -s.
Specta'tor, de Hollandsche -, m., letterk. een tijdschrift van 1731-'35 door Justus van Effen (1684-1735) uitgegeven; wat, in zijn oogen verbetering behoefde, onderwierp hij aan een vrijmoedige critiek.

Spectatoria'le vertoo'gen (tijdschriften in den trant van den Hollandschen spectator), o. mv.: tot de - behooren o. m. De Nederlandsche Spectator, De Philanthroop, De Denker, De Kosmopoliet, De Filosoof, De Grijsaard, periodieken uit de laatste helft der 18e en 't begin der 19e eeuw.

Spectraal'analyse (nat. ontbinding van licht door een prisma; onderzoek van eenige grondstof door studie van het spectrum), v.

Spectrome'ter (nat. licht- of straal-onderzoeker, zeer fijne spectroscop), m. -s.

Spectroscop' (nat. toestel, om het spectrum van een stof te onderzoeken), m. -scoopen: zie Spectrome'ter.

Spect'rum (band van 7 kleuren, verkregen door een lichtstraal te doen gaan door een glazen prisma; ontleding van het licht in zijn samenstellende kleuren), o. -s, -tra: magnetisch -, aanschouwelijke voorstelling der magnetische krachtlijnen door metaalvlijsel.

Speculaas' (speculatie-koek), o. gm.v.

Speculant' (iem., die speculeert of een speculatie op touw zet), m. -lanten.

Specula'tie (bespiegeling; handelsonder-neming met ammerkelijk risico), v. speculatiën, -ties. (t = s).

Specula'tie (St. Nicolaaskoekjes of -baksel), v. gm.v.: ook, Speculaas', o. gm.v.

Speculatief' (bespiegeland, dieppeinzend; vorschend), bn.: de -tieve geest van tante Vernooij (C.O.), -tiever, -tiefst.

Speculatief' (wat zich leent tot speculatie,

- winstbelovend), bn.: -*lieve fondsen*, die kans op winst geven, d. i. kansfondsen.
- Speculeeren** 1. (handelsplannen maken, waarbij groot risico is): - *in koffie*, - *in olie*, *in mijnwaarden*, enz.; 2. (bespiegelen; navorschen; speculatief te werk gaan); 3. - op iets (het hopen of trachten in zijn bezit te krijgen; kansberekeningen maken gegrond op zekere gegevens): - *op een erfenis*; - *op de daling of rijzing van effecten*; fig. - *op de onervarenheid der jeugd*. (C. O.)
- Speech** (Eng. rede, toespraak, toast), v. -en, -es: een - *afsteken*; z. *Maidenspeech*.
- Spechen** (een toespraak houden, een toast instellen), ik heb gespecht; lees: *spiel'sjen*.
- Speed**, at full - (Eng. met volle kracht), bw.
- Speek** (houten spaak van een rad), v. -en.
- Speek'sel** (mondvocht), o.; -**klieer**, v. -en.
- Speel'avond** (avond, dat gespeeld wordt), m. -en: de - *in een schouwburg*; -**bal** (verpbal), m. -ballen: fig. *hij is de - der fortuin*; *het schip was een - der golven*; *iem. tot - nemen*, met hem sollen; -**bank** (tafel of bank, waaraan men speelt, inz. inrichting, waar men speelt), v. -en; -**doos** (muziekdoos, ook, doos met kinderspeelgoed), v. -doozen; -**gave** (een der Fröbelartikelen), v. -gaven, b. v. gekleurde ballen, kuben en cilinders, bouwstenen, mozaiekdoosjes, vlechtlatten, telstokjes, geruit papier, plakboek, vlechtdoos, enz.; -**geld** (geld, waarom gespeeld wordt; ook, spelgeld), o. -en; -**genoot**, m. en v. -en; vr. -e, zie *Speelnoot*; -**goed** (voorwerpen voor kinderen, om er mee te spelen), o. -eren; -**hol** (schimpnaam voor speelhuis), o. -en; -**huis** (huis, waarin om geld gespeeld wordt), o. -zen: een *openbaar -*, toegankelijk voor ieder; een *stil of geheim -*, alleen toegankelijk voor een bepaalden kring van personen; -**jacht** (pleziervaartuig), o. -en; -**kaart** (kaart van een gezelschapsspel; een der kaarten van een kaartspel), v. -en: *fijne Fransche -kaarten*; -**makker** (-kameraad), m. -s; -**man** (muzikant), m. -lieden, -lui: zegsw. *de - zit er nog op 't dak*, de bruijloftvreugde is er nog niet geheel voorbij, de jongelui zijn nog in de wittebroodsweken; -**noot** (speelkameraad), m. -en, -s; -**noot**, v. -n: ook, bruidsjonker of bruidmeisje: *wie der jongens hij tot - en kiezen zou* (Potg.); -**plaats** (plaats bij de school, waar in het vrije kwartier gespeeld wordt), v. -en: een *school met -*; -**pop** (fig. speelbal), v. -pen; -**reisje** (pleziertochtje), o. -s; -**ruimte** (ruimte tusschen twee deelen van eenige constructie, verbinding, enz. om gelegenheid te geven tot uitzetting), v. gm. v.; v. verg. *Speling*.
- Speelsch** (graag spelende), bn.; -er, of meest -: een - *knaapje*, *de -e jeugd*; -**heid** (dartelheid), v. gm. v.
- Speel'schuld** (schuld, door spelen gemaakt), v. -en; -**tafel** (tafel, om aan te spelen, fig. spel), v. -s: *hij heeft zijn vermogen aan de - verloren*, d. i. met het hazardspel; -**tuig** (kinderspeelgoed, ook: muziekinstrument), o. -en; -**tuin** (kindertuin), m. -en; -**vaart**, **spe'levaart** (pleziertocht op het water), v. -en; -**vogel** (jongen, die graag speelt), m. -s; -**wagen** (plezierrijtuig), m. -s; -**werk** (klokkenspel, raderwerk in een muziekdoos), o. -en: *het - in den oli-*
- fant* (C. O.); -**ziek** (overgrootte neiging tot spelen hebbende, zeer speelsch), bn.; -er, -st: een - *kind*, een - *hond*, d. i. gaarne spelende; -**zucht** (sterke, onverwinnbare neiging of lust tot het hazardspel), v. gm. v.
- Speen** (tepel eener koe, geit, enz.), v. spenen.
- Speen'kruid** (plantk. in 't wild groeiende ranonkelachtige plant), o. gm. v.
- Speen'ling**, m. -en; zie *Spalling*.
- Speen'varken** (zeer jong varkentje), o. -s.
- Speer** (lans, piek, spies), v. speren.
- Speer'haai** (doornhaai; haai, die zeer veel in de Noordzee voorkomt), m. -en; -**haak** (klein smidsaanbeeld), m. -haken; -**ruiter** (met een speer gewapende ruiter), m. -s. vero.; -**slang** (zeer giftige slang op het eiland Martinique), v. -en; -**wortel** (stofnaam: speerkruid, drakenwortel), v. gm. v.
- Speet** (taai twijgje, waaraan aal of paling, bokking, enz. geregen wordt), v. speten; -**aal** (mootjes aal, aan een speer geregen en zoo gebraden), v. gm. v.; -**wet** (wet van 1902, betreffende het spelen van haring en bokking), v.
- Spek** (laag onderhuidsch vet bij sommige dieren), o. gm. v.: *het - v. e. varken*, *v. e. rob*, *v. e. walvisch*; *versch -*, *gerookt -*; zie: *Pekel-*, *Rook-*, *Zult-*, *Lardeer-*; zegsw. *met - schieten*, *opsnijden*, *pochen*, *bluffen*; *meeloopen voor - en boonen*, zie *Boon*; *zij vallen van weelde uit het -*, d. i. zij achten hun geluk niet, verwaarloozen het.
- Spek**, **spek'jan** (destijds scheldnaam voor Portugeezen en Spanjaarden), m. spekken.
- Spek'achtig** (op spek lijkende), bn.; -er, -st: *het - vleesch van den walvisch*.
- Spek'bokking** (vette, gerookte bokking, groot soort), m. -en; -**chinees** (O.-I. Chinees-varkensslachter), m. -chineezen; -**end** (smient), v. -en; -**haak** (S-vormige haak v. d. spekslager, om spek of vleesch aan op te hangen), m. -haken; -**jan**, m. -jannen, zie *Spek*.
- Spek'ken** (eig. lardeeren, fig. goed vullen), ik heb gespekt: fig. *iemands beurs of iem. -*, d. i. goed van geld voorzien. gmz.
- Spek'kig** (spekachtig fig. ransig), bn., -er, -st.
- Spek'koek** (pannekoek met spek), m. -en, zie *Spekstruif*; -**koning** (matroos, die het walvischspek tont), m. -en; -**koop** (handelaar in spek, fig. man in bonis), m. -s: fig. *hij is een heele -*; -**naald** (naald, om vleesch te lardeeren), v. -en; -**nek** (eig. vette, dikke nek, fig. persoon met zulk een nek), m. -nekken; -**pannekoek**, m. -en, zie *Spekkoek*; -**slager** (varkensslachter), m. -slagers; -**slagerij**, v. -en; -**steen** (zekere kiezelzure kalkstof, vetting en smijdbaar, in verschillende kleuren voorkomend), o. gm. v.: een *beeldje van -*; -**steen** (voorwerp, en een stuk of brok -), m. -en; -**struif** (spekpannekoek), v. -struiven.
- Spekta'kel** (Fr. schouwspel, vertooning; iets, dat opzien baart, opschudding, drukte), o. -s: *vat maken die lui een - op straat!*; -**stuk** (tooneelstuk, waarbij veel machinerie en decoratie te pas komt), o. -ken.
- Spekta'kelmaker** (rumoermaker), m. -s.
- Spek'vet** (vet, uit spek gebraden), o. gm. v.
- Spek'wortel** (plantk. smeerwortel), v. gm. v.
- Spek'zak** (mil. linnen inspectiezak), m. -ken.
- Spek'zwaard** of -**zwaard** (spekchuid), o. -en.
- Spel** 1. (het spelen), o. spelen: *het dam -*, *kaart -*, *kegel -*, *biljart -*, *dobbel -*, *schaak -*, enz.;

- geluk in het — hebben; een mooi — in handen hebben, b.v. bij het kaarten; zegsw. alles op het — zetten, wagen; iemand vrij — laten, alle vrijheid; uw naam staat op het —, loopt gevaar; haat en nijd waren er in 't —, werkten tegen; 2. (een stel voorwerpen, bij het spel noodig), o. spellen: hier zijn twee spellen klaar; koop twee dominospellen drie damspellen, enz.; 3. (kermistent, spel), o. spellen: de markt stond vol kramen en spellen; twee honden- en apenspellen, drie paardenspellen, enz.; 4. (tooneelspel; het spelen op de planken; de opvoering, de voorstelling; de rol; de actie), o. spelen: een blij —, een treur —; het — van dezen acteur is natuurlijk; 5. (het spelen van muziek), o. gm.v.: het viool —, snaren —; met zang en — den tijd verdrijven, orgel —, piano —, klokken —; 6. (wedstrijd in het spelen), o. spelen: de Olympische spelen in Griek., ingesteld 776 v. C.: 7. (het tegengestelde van ernstig werk), o. gm.v.: dat te zingen is hem maar —, ook kinderspel; die jongen wil van alles — maken, grap, aardigheid; 8. (speelbal, speelpop), o. gm.v.: ten — van wind en golven zijn; 9. (bezigheid, om zich den tijd te korten), o. spelen: de spelen onzer jeugd; 10. (fig. spel), o.: het — der verbeelding, het — der oogen, het — der golven, het — der kleuren.
- Spel'boek** (abc-boek), o. —en: onze kinderen, van 't — af nooit ledig (Staring). vero.
- Spel'breker** (spelverstoorder, fig. vrede-, rustverstoorder), m. —brekers; —breekster, v. —s; verg. Brekespel.
- Speld**, v. spelden: een brief —en; zegsw. er is geen — tusschen te krijgen, zij praat al maar door; zegsw. een —je bij iets steken, evenals de naaister doet aan den naad, ter plaatse waar zij dien dag eindigt; ook de lezer stak vroeger wel een lange speld ter plaatse, waar hij eindigde, fig. niet verder met iets gaan; zegsw. je kondt een — hooren vallen, het was doodstil.
- Spel'deknop**, —kop (kopje e. speld), m. —pen.
- Spel'denk** (vasthechten, opprikken), ik spelddde, heb gespeld: een prent aan den wand —; zegsw. iem. iets op de mouw —, d. i. iets wijsmaken.
- Spel'denbakje** (bakje, om spelden in te bewaren), o. —s; —brief (een strook papier, waarop in rijen spelden zijn gestoken, welke aldus in den handel worden gebracht), m. —ven, zie ook Brief; —doosje (doosje voor spelden), o. —s; —fabriek (fabriek, waar spelden gemaakt worden), v. —en; —geld (eig. geld om spelden te koopen: kleedgeld, geld voor allerlei kleine uitgaven; fooitje), o. gm.v.; —kussen (kussen, om spelden op te steken), o. —s; —werk (kantwerk), o. gm.v.: zij verdient haar kost met — te maken; —werkster (kantmaakster), v. —s.
- Spel'deprik** (prikje met een speld; fig. kleine of fijne hatelijkheid), m. —prikken.
- Spel'meien** (zich vermaken door te gaan wandelen, rijden of varen in Mei, nl. in de vrije natuur), ik —meide, heb gespelemeid.
- Spel'en** (den. van spel), ik heb gespeeld: een rol — in een tooneelstuk, d. i. vervullen; zegsw. om den keizer zijn baard —, d. i. om niemanda; het geschud laten —, de kanonnen lossen; op zijn poot —, razen, bieren (gmz.); dat speelt mij door het hoofd, ik herinner mij er flauwtjes iets van.
- Spe'ler** (iemand, die speelt, inz. die veel speelt), m. spelers: een kaart —, een domino —; een trikiak —; een harp —, een orgel —, verg. Tooneelspeler; vr. speelster, —s.
- Spe'lerijden** (voor plezier uit rijden gaan), alleen in de onbep. wijs: wij gaan of zij gaan —; verg. Spelevaren en Wandelrijden.
- Spe'levaart** (roetlochtje), v. —vaarten.
- Spe'levaren** (zich al varende verlustigen: voor plezier uit roeien gaan), ik —vaarde, heb gespelevaard.
- Spe'fout** (fout tegen de spelling), v. —en.
- Spe'ling** (grillige wending, keer; ruimte; afwijking in d. natuur), v. —en: een — van het lot; de mast staat los, hij heeft —, nl. om te wiegelen; een paar dagen —, tijdruimte; deze plant is een vreemde — der natuur; ook: invallende gedachte, b.v. de —en van het vernuft.
- Spe'kunst** (de kunst van juist te spellen), v. gm.v.; zie Orthographie.
- Spe'leider** (onderwijzer, gymnastiekleeraar, die het spel van kinderen of ouderen leidt of regelt), m. —s: de —s van den Bond voor lichamelijke opvoeding.
- Spe'len**, ik heb gespeld: een woord —, d. i. alle letters in volgorde noemen.
- Spel'en** (voorspel'len), ik spelde, heb gespeld: de kikvorschen kwaken, dat spelt mooi weer.
- Spel'ling** (schrijfwijze der woorden), v. —en: de — van De Vries en Te Winkel, de — van Kollwijn; ook Orthographie.
- Spel'methode** (ouderwetsche leer-leesmethode, waarbij de woorden gespeld werden, b.v. dee-je-ee-er=dier, door de klankmethode, zie ald., verdrongen), v. —methoden, —s.
- Spelonk'** (berghol; donkere, vuile grot), v. —en.
- Spel'regel** (regel der spelling of voor een spel), m. —regels.
- Spelt** (een soort van grove tarwe), v. gm.v.
- Spen** (O.-I. tafelhongen, huisbediende), m. —s.
- Spen'cer** (Engelsche vestrok; elegant damesjukje met pandjes), m. —s: Amelie had een — aan van paarse zijde (C. O.). vero.
- Spenda'bel** (mild, kwistig, vrijgevig), bn.
- Spendeeren** (ten koste leggen aan), ook, Spandeeren: geld aan iets —, besteden.
- Spe'nen** (van de speen of borst afnemen; fig. onthouden), men speende, heeft gespeend; een kind —; een veulen —; zie ook Speenvarken; fig. zich — van iets, zich van iets onthouden; Poot had zich gespeend van de vermaken der jeugd (Potg.).
- Spert'fort** (mil. fort ter verdediging van verkeerswegen, van spoorwegen, bruggen, rivierovergangen, bergpassen, enz.), o. —en; —vuur (mil. concentrisch vuur om het voort- of doordringen van den vijand onmogelijk te maken), o. gm.v.; beter ware: Versperingsfort, —vuur.
- Sper'ge**, v. —s; ook: Sperzie; zie Asperge.
- Sper'gelkruid** (plantk. wilde asperge), o.
- Sper'ketting** (afsluitketting), m. —kettingen.
- Spermace'ti** (witte amber, walschot), v. gm.v.
- Sper'ren** (wijd uit elkaar zetten), ik heb gesperd: de oogen wijd open —; verg. Versperren.
- Sper'wer** (dierk. roofv.: eig. musschenarend, een soort van kleinen valk), m. sperwers; —achtigen (valkachtige roofvogels), m. mv.
- Sper'wersnest** (nest van een sperwer), o. —en.
- Sper'zieboon** (zekere peulvrucht, die met de

- peul *gegeten* wordt), v. —boonen, ook: *Sta-Suiker-, Prinsessen-, Heerenboon*.
- Spes patriae** (Lat. *de hoop des vaderlands, het opgroeiend geslacht*), v. gmv. (ae = ee).
- Spe'ten** (*het a. e. speelt rijgen v. haring in de rookertjen*), ik speette, heb gespeet: *deze vrouwen zullen die gerookte haringen —*.
- Speur'der** (*rechercheur, detective*), m. —s.
- Speur'en** (afleid. van *spoor: het spoor volgen*), ik heb gespeurd: fig. *niet nauw —*, d. i. niet nauwlettend zijn of zien; zie *Bespeuren*.
- Speur'hond** (*afgerichte hond*), m. —en: fig. *een — der politie, bespieder, handlanger*.
- Sphinx**, v. —en, zie *Sfinx*.
- Spiau'ter** (*mengsel van lood en tin*), o. gmv., zie *Piauter*, o., ook: *Peauter*. (au = ou).
- Spicca'to** (muz. bij strijkinstrum. *staccato*).
- Spiech'tig** (*puntig en smal*), bn.; —er, —st: *het —e gras der heide; de aal met zijn —en kop; fig. mager: hij ziet er wat — uit*.
- Spie** (*verspieder*), m. —ën.
- Spie** (*ijzeren pen, houten of metalen wig, plat staafje met nok voor het vastzetten van wielen en schijven*), v. spieën.
- Spie** (volkst. *geld*), o.: *ik heb geen — meer*. gew.
- Spie'den** (*onderzoekend kijken naar iets, bespieden, afloeren*), ik spiedde, heb gespied.
- Spie'ën** (*met een spie lasschen, hechten, vastzetten*), ik spiede, heb gespied.
- Spie'gat** (*scheepst. gat ter waterloozing aan het gangboord of de waring*), o. —en, meestal: *Spuigat*; zegsw. *dat loopt de spiegaten uit, dat gaat te ver, het wordt te erg*.
- Spie'gel** (*voorwerp van glas of gepolijst metaal, waarin lichamen, enz. weerkaatst worden; verpoelied glas, in lijst gerat; huisraad*), m. —s: *een salon—, een hand—, een penant—, een kap—, een brand—, een keel—, een oor—, zie ald.*; fig. *het gelaat is de — der ziel; de — der zee, gladde oppervlakte bij kalm weer, zie Waterspiegel; de — van een schip, vlak achterdeel*.
- Spie'gelbeeld** (*teruggespeeld beeld, schijnbeeld*), o. —en, verg. *Fata-morgana; —blank* (*blinkend als een spiegel*), bn.: *een —e mozaïekvloer; —hoog* 1. (*scheepst. bovenlijst van den spiegel van een schip*), m. —bogen; 2. (*sterrenk. spiegelsextant, hoogtemeter*), m. —bogen; —**eend** (*een zomertaling*), v. —en; —**ei** (*in de pan gebakken ei*), o. —eieren.
- Spie'gelen** (*licht terugkaatsen*), het —de, heeft gespiegeld: *het watervlak —t; de jongen —t telkens in mijn kamer, zonnestralen met een spiegelkje er in werpen; zich —: deze dame spiegelt zich in alle vensterramen; spreekw. Die zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht, gelukkig de man, die leering trekt uit den tegenspoed of het ongeluk van een ander, hij wordt goedkoop levenswijs; —ing* (*het spiegelen*), v. —en: *de — van de zomerzon in het water, idem, van huizen, boomen*.
- Spie'gelfabriek** (*fabriek, waar spiegels gemaakt worden*), v. —en; —**fabrikant**, m. —en; —**gevecht** (*voorgevend gevecht, schijngevecht, militaire manoeuvre*), o. —en: fig. *dat is maar een —, een vertooning; —glad* (*glad als een spiegel, zeer glad*), bn.: *door de vorst na den dooi waren de wegen —; —glas* (*gegoten glas, dat na walsen en pletten, door slijpen en polijsten doorzichtig gemaakt is*), o. gmv.: *een stukje —; —granaat* (*een soort granaat die geworpen wordt uit groote mor-*
- tieren*), v. —en; —**kast** (*kast met spiegelglas in de bovendeuren*), v. —en; —**lijst** (*lijst van of voor een spiegel*), v. —en; —**magazijn** (*grootte winkel, waarin spiegels ten verkoop zijn uitgesteld*), o. —en; —**maker** (*iem., die spiegels maakt*), m. —s; —**maren** (*maren of tijdingen, met den helioscoop of zonnespiegel overgesesind*), v. mv.
- Spie'gelmees** (*koolmees*) v. —zen; —**net** (*vogelnet met groote vierkante mazen*), o. —netten; —**nieuw** (*splinternieuw*), bn. en bw.; —**ruit** (*grootte vensterruit van spiegellend glas*), v. —en; —**schrift** (*schrift, dat alleen met of in een spiegel te lezen is*), o. gmv.; —**telescoop** (*telescoop met holle spiegels*), m. —scopen; —**tin**, o., zie *Bismuth*; —**visch** (*dierk. visch met spiegellende schubben*), m. —visschen; —**vlak** (*vlak v. e. spiegel, spiegellend vlak*), o. —vlakken; —**winkel** (*winkel, waarin hoofdzakelijk spiegels verkocht worden*), m. —winkels, verg. —*magazijn*; —**zaal** (*zaal, waarvan al de wanden in-gelijste spiegels hebben*), v. —zalen.
- Spie'ken**, zie *Spiere*.
- Spier** (*ontl. orgaan ter beweging: veerkrachtig vlezig bestanddeel, bundel vezelen*), v. —en: *de —en kunnen zich samentrekken; naar den vorm zijn er lange, platte, gevederde of gepende, halfgevederde, enz. spieren*.
- Spier** (*zwaluw*), v. spieren: *de — heet ook kerk-, muur- of steenzwaluw*.
- Spier** (*scheut, halm*), v. —en, —tje, o. —tjes: *er stond geen —tje gras; zegsw. geen — om iets geven, niets geven om, er zich hoege-naamd niet om bekrennen*.
- Spier** (*scheepst. rondhout, steng*), v. —en.
- Spie'ren** (*spreekt, smokkelen in de les of bij een examen, door boeken te gebruiken, of van anderen af te schrijven*), ik spierde, heb gespierd, ook *Spieken*; zie *Fraudeeren*.
- Spier'gulden** (*vier gulden*), m. —s. vero.
- Spier'haai** (*een kleine soort van haai*), m. —haaien: *slanke spierhaaien*.
- Spie'ring** (*een bekend vischje der Noordzee*), m. —en, verkl. *spierinkje*, o. —s; als stof-naam v. gmv.: *van — houden*; zegsw. *hij werpt een — uit om een kabeljauw te vangen, d. i. offert een kleinigheid op, om groot voordeel te behalen; —ben* (*bennetje, waarin spiering verpakt is*), v. —nen; —**vangst** (*het vangen van spiering*), v. gmv.
- Spie'rkracht** (*sterkte van de spieren*), v. gmv.: *de — ontwikkelen, oefenen; —ontwik-kelen, doen blijken*.
- Spie'rnaakt** (*geheel naakt*), bn.: *een — kind*.
- Spie'r'stelsel** (*de gezamenlijke spieren in het lichaam van mensch of dier*), o. —stelsels.
- Spie'rverlamming** (*het lam worden van spieren*), v. —en; zie *Beroerte*.
- Spie'r'wit** (*geheel wit, uiterst wit*), bn.: *die grijsaard heeft — haar, inwit*.
- Spie'r'zwaluw** (*dierk. spier, steenzwaluw, muurzwaluw*), v. —en.
- Spies** (*lans, speer, piek*), v. —en; ook *Spiets*.
- Spies'glaas** (*zekere delfstof, een soort van halfmetaal, antimonium*), o. gmv.
- Spiets** (*speer, lans*), v. —en, zie *Spies*.
- Spiet'sen** (*met een spiets dooden, aan een spiets rijgen*), ik spietste, heb gespietst: *een misdadiger —, Turksche strafpleging: men steekt hem een puntigen haak achter door den rug, zóó dat die tusschen de schouderbladen uitkomt*.

Spij (*wig*), v. spijen; zie Spie.
Spij'helen (*moedwillig schoolverzuim plegen*), gespikkeld; zie: Bink, Halster en Haag.
Spij'gat, o. -gaten; zie: Spie-, Spuigat.
Spijk (*plantk. de groote lavendel*), v. gmv.
Spijk'balsem, m.; z. Spijkerbalsem.
Spijk'er (*nagel*), m. -s: *een koperen kop* -; zegsw. *den - op den kop staan*, de quaestie juist in het licht stellen, met juistheid het antwoord geven; -s *met koppen slaan*, geen halve maatregelen nemen, doortasten; *hij is zoo hard als een -*, hij is ver van weeke-lijk, of teergevoelig, gmv.: hij heeft geen contant geld; -s *op laag water zoeken*, zoeken naar wat de moeite niet loont, met de bijgedachte: van het weinige, dat men vindt tot eens anders nadeel, groote drukte maken, vitten, ongegronde aanmerkingen maken; *iets aan den - hangen*, uitstellen, op de lange baan schuiven.
Spijk'er (*voorraadschuur, pakhuis*), m. -s.
Spijk'erbalsem (*een soort van zalf tegen kneuzingen*), m. gmv.: *de - is genoemd naar den fabrikant Jan Spijker, in de 18e eeuw te Amsterdam, die het eerst die zalf bereidde*.
Spijk'eren (*spijkers inslaan, met spijkers in elkaar slaan*), ik heb gespijkerd.
Spijk'ergat (*gat voor, of gat, gemaakt door een spijker*), o. -gaten; -gaatje, o. -gaatjes.
Spijk'erschrift (*schrift der oude Babylo- niërs, reeds ± 2000 jaar v. C., waarvan de letterteekens overeenkomst toonen met spijk- ers*), o. gmv.
Spijk'ervast (*nagelvast, met spijkers beves- tigd*), bn.: *al wat - is, moet men bij verhuiz- ing i. h. huis achterlaten*; fig. gierig.
Spijl (*staafl, tralie*), v. spijlen; *de - en v. een venster, de - en v. een hek, puntige staven*.
Spij'len, de lamp spijlde, heeft gespijld: de vlam verlengt zich bij het - tot boven den rand van het glas.
Spijs (*voedsel*), v. spijzen, ook: *Spijze: ver- andering van - doet eten*, fig. door wisseling van werk, uitspanning, enz. verliest men den lust er niet in; -brij (*brij, waarin de spijzen in de maag veranderen*), v. gmv.: -kaart (*spijstijst*), v. -en, zie Menu; -kelder (*kelder, om spijzen in te bewaren*), m. -s; -kokerij (*gaarkeuken*), v. -en; -lijst (*lijst van te verkrijgen spijzen in een restaurant*), v. -en; -offer, o. -s; (Bijb.) men bood Jehova -offers aan v. meel en olie. Lev. 2:1, verg. Toonbrood; -uit- deeling (*uitdeeling van gekookte spijzen*), v. -en; -vertering (*de functie in het dierlijk lichaam, waardoor de spijs in voedende stof wordt omgezet*), v. gmv.
Spijst (*afval van vlas bij het hekelen*), v. gmv.
Spijst (*verdriet, leedwezen, berouw*), v. gmv.: *ergens - van hebben*; *hij barst nog van -*, wrok, wrevel, verkropte gramschap; *ten - van*, eig. tot verdriet van, fig. in weerwil van, ondanks; - *allerlei moeielijkheden slaagde hij*, ook: *allerlei moeielijkheden ten spijt*; *in - van*, in weerwil van, vero.
Spij'ten (*verdriet of leed hebben*), het speet, heeft gespeten; *het zal hem -*, berouwen.
Spij'tig (*verdrietig*), bn. en bw.: *een - ant- woord*, d. i. bits, vinnig, wrevelig, scherp: *een -e jaloerschheid*; -heid (*wreveligheid, bitsigheid*), v. gmv.
Spij'zen (*eten*), men spijzde, heeft gespijzd:

zij - om 5 uur n.m.; ook: *de hungerigen -*, te eten geven; *zich -*, zich voeden.
Spij'zigen (*spijs geven, te eten geven*), ik heb gespijzgd: *Jezus -de de scharen*, Matth. 14:20 en 15:37; ook Spijzen.
Spik'kel (*vlekje, stipje*), m. spikkels: *een hond met witte -s*; -achtig, bn., -er, -st.
Spik'kelen (*spikkels op iets maken, bespik- kelen*), ik heb gespikkeld; -ing, v. -en.
Spik'kelig (*met spikkels, gespikkeld*), bn.; -er, -st: *een panter heeft een -e huid*.
Spik'splinternieuw (*fonkelnieuw, goed- nieuw*), bn.: *een -e jas*; ook Spik'spel- dernieuw.
Spil (*as, pin*), v. -len; *de - v. e. windwijzer, een horloge*; fig. *dat is de - waar alles om draait*, de hoofdzaak; *hij is er de -*, hoofd- persoon; ook bij sport: de sterkste speler.
Spil (*spinrokken*), v. spillen, zie Konkel.
Spil (*scheepst. windas, kaapstander*), o. spillen; zie: Gangspil, Windas.
Spil'boom (*spraak, om een windas of spil te draaien*), m. -boomen, verg. Handspaaik.
Spil'boor (*timmerm. drillboor*), v. -boren.
Spil'gat (*gat, om er den spilboom in te ste- ken*), o. -gaten.
Spilgioen' (*vervormd uit Spanjool: Spaan- sche jacht- of patrijshond*), m. -gioenen.
Spilla'ge (*handel, dat, wat onder de verzen- ding verloren raakt uit balen, vaten, enz.*), v. gmv. (g = zij).
Spil'lebeen (*lang, dun been*), o. -beenen: *een magere knoop met -beenen*; als persoon, m. en v.: *e. magere -*.
Spil'lelen (*gesch. leen, waarin ook vrouwen het recht hadden op te volgen*), o. -en: *Hene- gouwen en Vlaanderen waren -en*; zie de tegenst. Zwaardlelen; verg. Konkel- leen.
Spil'lemaag (*bloedverwant van moederszij*), m. en v. -magen; ook: Konkelmaag.
Spil'len (*ten koste leggen, verkwisten, verspil- len*), ik heb gespild: *veel moeite aan iets -*.
Spil'penning (*teergeld, zakgeld*), m. -en.
Spil'penning (*fig. verkwister*), m. en v. -en.
Spil'ziek (*verkwistend, koopziek*), bn.; -er, -st; -te (*spilzucht*), v. gmv.
Spil'zucht (*eigenschap van iem., die spilziek is*), v. gmv.; -zuch'tig (*spilziek*), bn.
Spin (*achtpootig, geleed dier*), v. spinnen: *een huis -*, een tuin -, een kelder -, een kruis -, een oranje -, een jacht -, een waterspin, enz., zie ook: Tarantula en Vogelspin; zegsw. *zij werd zoo boos als een -*, in erge mate boos, d. i. woedend.
Spinaal' (*schoenmakersklasgaren*), o. gmv.
Spinaal' (*op het ruggemerg betrekking heb- bende*), bn.: *een spinale verlamming*, nl. der spinaalzenuwen.
Spin'achtig (*behoorende tot de spinnen*), bn.: *de -e dieren*, b. v. hooiwagens, schorpioenen.
Spina'zie (*een soort van bladgroente*), v. gmv.; -bed (*tuinbed met spinazie*), o. -bedden.
Spin'de (*spijstak, broodkast*), v. spinden.
Spinet' (*snarenspeeltuig in tafelvorm*), o. -ten. vero.
Spin'huis (*tuchthuis, zoo genoemd, omdat de veroordeelden er moesten spinnen*), o. -hui- zen. vero., verg. Rasphuis; -maal (*sa- menkomst van boerenmeisjes om te spinnen, een soort feestkransje in Drenthe*), o. -malen; -machine (*kunstig uitgedachte machine, waardoor katoenen draden uit boomwol ge-*

- spinnen worden), v. —machines; in de 18e eeuw hebben zich velen verdienstelijk gemaakt, door het aanbrengen van verbeteringen, en onder dezen verdient Richard Arkwright (1732—1792) een eerste plaats; —molen (draadmolen in een katoenspinne-rij), m. —molens.
- Spin'nekop** (spin), v. —koppen.
- Spin'nen** (draden maken uit wol, vlas, katoen, zijde), ik spon, heb gesponnen: grootje zat te —, garens —; de kruisspin weel een fraai rad-vormig web te —; zegsw. zijde bij iets —, goede winst bij iets maken; bij overdr. het snoren of brommen der kat: *goes zit te —*; ook: bladen ineenrollen, tabaksbladen —, ineen-draaien; hooi —, tot bossen maken.
- Spin'ner** (man of jongen, werkend op een spinnerij), m. —s.
- Spinnerij'** (fabriek, waar gesponnen wordt, ook, het spinnen zelf), v. —en: een katoen—.
- Spin'neweb** (weefsel der spin), o. —ben: fig. een — van nauwe straatjes in een oostersche stad, mengsel, weefsel, complex; —web-achtig (lijkende op een spinneweb), bn.: de vinders maken een — weefsel voor hun eieren; —webkaart (kaart, waarop de wegen in rechte lijnen zijn aangegeven en die aldus aan een spinneweb doet denken), v. —en: de — van N.-Brabant, uitgegeven door den A. N. W. B.; —weefsel (spinneweb), o. —s.
- Spin'newiel** (toestel met rad om te spinnen), o. —wielen; het — in zijn tegenwoordigen vorm is in 1530 uitgevonden door Hans Jurgens te Brunswijk: zegsw. *geen besje bleef achter het —*, alles liep uit, de nieuws-gierigheid was algemeen.
- Spin'nig** (kattig, nijdig), bn. en bw.
- Spinosis'me** (het wijsgeerig stelsel van Baruch Spinoza, een Joodsch wijsgeer, 1632—'77), o. gm.v.; lees: —zisme.
- Spin'rag** (draden der spin), o. gm.v.; zie Rag.
- Spin'rok**, o. —rokken; zie Spinrokken.
- Spin'rokken** (stok, waaromheen op het spinnewiel het vlas of de wol zit), o. —rokken; ook: Rok, Rokken.
- Spins'bek** (metaalmengsel), o.; zie Pinsbek.
- Spin'sel** ('t geen gesponnen wordt of is), o. gm.v.
- Spin'ster** (vrouw. spinner; ook, vrouw, die achter het spinnewiel werkt), v. —s.
- Spint** (minder vast hout uit den buitenomtrek v. e. boomstam tusschen de rijpe houllaag en den bast), o. gm.v.
- Spint** (oude maat van 7 L. of kop), o. spinten.
- Spion'** (Fr. espion: bespieder, verspieder), m. spionnen, spions; zie Spie.
- Spion'** (vensterspiegeltje), m. —s; —netje, o. —s.
- Spionna'ge** (stelsel van bespieding van den vijand; het spion-zijn), v.: de — is een vechtkracht; de — is eervol in Japan. (g = zij).
- Spionneeren** (afkijken, bespieden).
- Spiraal'** (schroefvormige draad, schroeflijn), v. spiralen; —vormig, bn.
- Spiraal'lijn** (schroef- of slakkelijn), v. —en.
- Spirae'a** (sierheester met trosbloemen), v. —'s.
- Spirit** (Eng. kracht, juw, geest, pit), o. gm.v.
- Spiritis'me** (geloof der natuurvolken: vereering van de zielen der afgestorvenen en van de onzichtbare geesten in de lucht), o. gm.v.; thans ook: geloof aan de gemeenschap met de geesten der afgestorvenen.
- Spiritist'** (aanhanger van het spiritisme), m. —en.
- Spiritis'tisch** (in verband staande met het spiritisme), bn.: een —e séance.
- Spiritua'liën, spiritua'lia** (geestrijke of alcoholische dranken), v. mv.: handel in —.
- Spiritualis'me** (wijsgeerig stelsel, volgens hetwelk alles teruggebracht kan worden tot den geest, zoodat de stof slechts een verschijnings-vorm van den geest zou zijn), o. gm.v.
- Spiritualiteit'** (het zieleleven), v. gm.v.
- Spiritueel'** (geestig, geestelijk, tot de ziel behoorende; ook: zinnelijk, smedig), bn. en bw.
- Spiritueus'** (geestrijk, van dranken), bn., —ze.
- Spirituo'sa** (spiritualiën), v. mv.
- Spi'ritus** (wijngest, geestrijk vocht), m. gm.v.; —lamp (lamp, gevoed met spiritus), v. —en; —lichtje, o. —s; —vlam, v. —men.
- Spirome'ter** (ademhalingsmeter; werktuig om de hoeveelheid lucht te meten, die iems longen kunnen bevatten), m. —meters.
- Spit** (braadspil), o. spitten en speten. vero.
- Spit** (spadeesteek, een spadevol), o. spitten.
- Spit** (plotselinge pijn in de lendenen links, gepaard met machteloosheid), o. gm.v.
- Spits** (puntig, scherp uitlopend), bn. en bw.; —er, meest — of spitst: een —e paal, een —e koevoet, een — pollood; een —e neus, een — smuitje b.v. van een wezel; dat loopt — uit, — toe, eindigt in een punt.
- Spits** 1. (puntig uiteinde, punt, top; voorste gedeelte, hoofd), v. —en: de — van een toren, van een mast; de — van een leger; zich aan de — stellen, zegsw. iem. op de — drijven, hem dwingen tot verweer, tot den strijd; iets op de — drijven, tot het uiterste; 2. **spits**, o. gm.v. in uitdrukkingen: het — afbijten, het eerste gevaar doorstaan, fig. zich vooropstellen bij verweer; het (ook de) spits bieden, met kracht weerstaan.
- Spits** (spitshond, keeshond), m. spitsen.
- Spits'baard** (spitsuitlopende baard; ook, man met zulk een baard), m. —en; —hoef (looze schelm), m. —ven; —hoog (bouwboog, welke in een spits of punt eindigt: kruisboog, ogieboog), m. —bogen; —bogenstijl (Gotische stijl), m. gm.v., zie Gothiek; —broeder (eig. spiets—, d. i. lansbroeder: krijgsmakker), m. —s; —en (eig. spits maken: punten, scherpen), ik spitste, heb gespist: een pollood, een griffel —; zegsw. de ooren —, scherp luisteren; zijn vernuft —, inspanssen; zich — op, vlassen op, vurig uit-zien naar, verlangend zijn om iets te genie-ten; —heid (het spits-zijn), v. gm.v.
- Spits'hond** (keeshond, spits), m. —en.
- Spits'hoofd** (iem. met een puntig hoofd), m. en v. —en; —ig (spitstoclopend; met spitsen), bn.; —er, —st: een —baardje, een —gebergte; —kin (iemand met spitse of puntige kin, d. i. de persoon zelf), m. en v. —kinnen; —mujs (dierk. kleine, van insecten levende mujs), v. —zen: de —muizen zijn nachtdieren; —neus (iemand met spitsen neus), m. en v. —zen; —roede (eig. dunne roede), v. —n: zegsw. door de —n gaan, loopen, mil. een soort v. geesels straf ondergaan, vero.; fig. erg ge-havend of gehekeld worden.
- Spitsvon'dig** (loos, sluw), bn. en bw.; —er, —st: een — antwoord, een —e verklaring; —redeneeren.
- Spits'zuil** (obelisk), v. —zuilen; zie Naald.
- Spit'ten** (delven, spaden, graven, den grond

- bewerken*), ik heb gespjit; verg. Omspitten.
- Spit'varkentje** (speenvarken), o. —s.
- Spleen** (Eng. *melancholie, miltzucht, hypochondrie* d. i. *diepe zwaarmoedigheid; landerigheid, gemelijkheid*), o. gmv.
- Spleet** (*glip, veet, opening*), v. spleten.
- Spleet'breuk** (*beenbreuk*), v. —breuken: *een — van de hersenpan, lange smalle scheur*.
- Splendi'de, splendied'** (Fr. *schitterend, luisterrijk, prachtig*), bn. en bw.
- Splij'ten** (*barsten, scheuren; doen vaneenspringen*), het spleet, ik heb en het is gespleten: *dit hout laat zich gemakkelijk —; e. veeren pen —, z. Spouwen; gespleten hoeven; ook, klooven: diamant —.*
- Splij'tzwam** (*bacil, microbe, die zich nl. splij'tende vermenigvuldigt*), v. —zwammen.
- Splint** (*geld*), o.: *een meisje met —, d. i. met fortuin of geld; de oude man heeft —, gmv.*
- Splint'er** (*puntig hout- of ijzerdeeltje*), m. —s: *een —tje in den vinger hebben; iets tot —s breken; zegsw. den — zien in een anders oog en niet den balk in zijn eigen, Bijb. kleine gebreken in anderen opmerken en eigen grove fouten over 't hoofd zien, Matth. 7:3; —breuk* (*breuk, waarbij het been of de knook gesplint'erd is*), v. —en; —en (*splinters loslaten, het heeft gesplint'erd: dit hout splint'ert erg, zie ook Versplint'eren; —ig* (*vol splinters*), bn.: *een —e lat; —nieuw* (*geheel nieuw*), bn.: *e. — geweer, een —e anekdote* (C. O.), zie *Spiksplint'ernieuw; —trekker* (*tangetje, om splinters te verwijderen*), m. —s.
- Split** (verwant met *splij'ten*: *opening, glip, spleet*), o. splitten: *een — in een rok.*
- Split** (O.-I. *sodawater met whisky*), o. gmv.
- Split'erwt** (*erwt, die in tweeën gespleten zijn*), v. mv.: *soep van —; lees: —erten.*
- Spilts** (*een soort van insteekbout*), v. —en.
- Spilts'en** (*in deelen scheiden*), ik splitste, heb gesplitst: *een touw —, uit elkaar draaien: een heel lot in de staatsloterij — in twintigjes.*
- Spilts'hamer** (*hamer, in gebruik bij het splitsen van touw*), m. —s; —ring (*sleutelring, die in twee helften gespleten schijnt*), m. —en; —tong (*scheepst. wimpelpunt*), v. —en; —vaantje (*wimpeltje met twee splitstongen*), o. —s.
- Split'ten** (*splitsen*), ik splitte, heb gesplit.
- Spoed** (*voortgang, ijver*), m. gmv.: *iets met bekwaam — doen, d. i. met gepasten ijver; wat — bijzetten, voortmaken; spreekw. Hoe meerder haast, hoe minder —; Haastige — is zelden goed, d. i. te groote haast bederft het werk, daardoor mist men vaak zijn doel.*
- Spoed'bestelling** (*het dadelijk na aankomst bezorgen van brieven*), v. —en: *een — kost extra-port; —certificaat* (O.-I. *geneesk. bewijsschrift, een ambtenaar het recht gevende, onmiddellijk naar Europa af te reizen*), o. —caten; —eischend (*dringend, wat geen uitstel tijden kan*), bn.: *een — geval; zie U r g e n t.*
- Spoed'en** (*haasten*), ik spoedde, ben gespoed: *men spoedde naar de plaats des onheils; ook: zich —, ik heb mij gespoed: spoed u wat; —ig* (*haastig*), bn. en bw.: —er, —st: *een — antwoord; — komen, ten —ste; —stuk* (*stuk, brief, enz., zoo spoedig mogelijk af te doen*), o. —ken.
- Spoel** (*weversklos, schietspoel, garensplil; ook, het garen zelf*), v. spoelen.
- Spoel'drank** (*gorgeldrank*), m. —dranken.
- Spoel'en** (*op klossen winden*), ik heb gespoeld: *het garen —, opklossen.*
- Spoel'en** (*reinigen, wasschen*), ik heb en het is gespoeld: *den mond —, het waschgoed —; zegsw. iem. de voeten —, hem verdrinken; de keel —, drinken, inz. sterken drank; ook: deze beek spoelt door ons weiland, vloeit; het water der rivieren spoelt naar zee, stroomt.*
- Spoel'ing** (*draf*), v. gmv.: *spreekw. Veet varkens maken dunne —, veel kinderen maken een schrale keuken, een dunne erfenis.*
- Spoel'ingbak** (*bak voor de spoeling van het vee*), m. —bakken; —district (*het district rondom Schiedam, waar het vee met den draf uit de branderijen gevoed wordt*), o. gmv.; —koe (*koe, met spoeling gevoed*), v. —koeien; —stelsel (*voeding der koeien in het veld en wel met spoeling*), o. gmv.; —vec (*runderen, met spoeling gevoed*), o. gmv.
- Spoel'kom** (*grootte aardenkom*), v. —kommen.
- Spoel'sel** (*spoelwater*), o. spoelsels.
- Spoel'stelsel** (*het stelsel om faecaliën door de riolen heen weg te spoelen*), o. gmv.; verg. **T o n n e n s t e l s e l.**
- Spoel'tje** (*klosje of garenhouder eener naaimachine*), o. spoeltjes.
- Spog** (verwant met *spugen*: *spuwsel, spiegel*), o. gmv.: — van stangen.
- Spok'en** (*als spook rondwaren*), ik heb gespoekt: *zegsw. hij spookte vóór dag en dauw, was zeer vroeg op; het spookt er op zee, de zee staat hol; —erij'* (*het spoken*), v. —en.
- Spolia'tie** (*roof, plundering*), v. —ties, —tiën.
- Spolie'ren** (Fr. *rooven, berooven, plunderen*).
- Spon** (*bom, bommel of stop v. e. vat*), v. —nen.
- Spon** (*afkorting van sponturf*), v. gmv.
- Spon'de** (*losse plank vóór aan de bedstede; het bed zelf*), v. sponden: *hoe woe naaste betrekkingen bij woe — staan* (C. O.).
- Sponde'us, sponde'e'** (*dichtk. versvoet van twee betoonde lettergrepen, b. v. stoomboot*), m. sponde'eën: *de — komt in onze verzen nooit alléén voor, maar verbonden met andere voetmaten inz. met dactylen; een dactylus kan worden vervangen door een —.*
- Spong** (*groef, diepsel in hout*), v. spongen, ontstaan uit: *Sponning.*
- Spon'gat** (*gat voor de spon, in de buikdikte van een vat*), o. —gaten: *door het — heen wordt een vat gevuld met eenige vloeistof; verg. Tapgat.*
- Spongieus** (*sponsachtig, vol poriën*), bn.; —zer, —t. (g = g).
- Spon'ning** (*gleuf, waarin men een schuifraam, een schoolbord, enz. op en neer schuift*), v. sponningen.
- Spons** 1. (*lage diersoort in zoet- of zoutwater levend*); 2. (*het hoornig skelet van sommige sponssoorten*), v. sponsen of sponzen: *de —en worden door sponsvisschers opgediept van den bodem der zee, o. a. in de Middell. Zee bij Tripolis; zegsw. ergens de — over halen, eig. iets uitwisschen, fig. vergeven en vergeten; —achtig* (*zeer porcus*), bn.: *een —e uitwas.*
- Sponsa'liën** (*trouwbeloften, verloving*), v. mv., ook: *feest bij de ondertrouw, verder, de bruiloft.*
- Spon'sen** (*met een spons reinigen*), ik sponste, ik heb gesponst: *e. spiegelruit —; ook: Sponzen.*
- Spons'visscher** (*ophaler van sponsen uit de Middell. en de Roode Zee*), m. —visschers.

Spontaan' (Fr. ongedwongen, zonder dwang, uit eigen opwelling of aandrift), bn. en bw.

Spontaneiteit' (het spontaan-handelen, d. i. uit eigen zielsaandrang), v. gmv.

Spon'turf (één enkele spon'turf), m. —turven.

Spon'turf (stofn. beste soort van turf, echter een soort minder dan baggelaar), v. gmv.

Spon'zedeos (schoolgerief: doosje tot berging der spons), v. —doozen.

Spon'zen, sponsde, gesponsd; zie Sponsen.

Spon'zennet (net, om naar sponzen te vissen), o. —netten; —**netje** (geknoopt netje, om de toiletsponsen in te bergen), o. —netjes.

Spook (schim, geest), o. spoken, fig. hersenschim; ook, onaangenaam wezen: **vervelend** —, **leelijk** —; —**achtig**, bn.: een —e gedaante; —**dier** (zeker klein, aapachtig dier), o. —en, zie Halfaap; —**geschiedenis** (—vertelseltje), v. —sen; —**huis** (huis, waarin het spookt), o. —zen; —**sel**, o. —s; —**uur** (nl. van 12—1 's nachts), o. gmv.

Spoor (puntige stift; klein getand rad aan een ruiterslaar; prikkel), v. sporen: de sporen van een haan; een paard de sporen geven, een spoorslag geven; zegsw. *hij heeft zijn sporen verdiend*, eig. zijn ridderschap, fig. hij heeft zich bekwaamheid of geschiktheid bewezen, zich op eenig gebied onderscheiden; gesch. de slag der Gulden Sporen bij Kortrijk (1302).

Spoor (voetstap, wagenspoor), o. sporen: *het — van een hert, het — van een rijtuig volgen; het — bijster zijn*, den weg verloren hebben; *iets op het — zijn*, het spoor of den weg gevonden hebben; *iem. op het — komen*, diens pad vinden; *iems — volgen*, fig. zijn doen en laten nagaan; ook, voetspoor, voorbeeld; kenteeken: *het — eens braven vaders volgen*; er was daar geen — meer te vinden van vroegere beschaving; verder rails: *op dood — loopen, staan*, zie Dood; spoorrein: *reizen per —*; spoorweg: *de koers der Russ. sporen*.

Spoor, spo're (plantk. kiemkorrel), v. sporen; zie: Cryptogamen en Sporeplant.

Spoor'baan (spoorweg, weg van den spoor'trein), v. —banen; —**balk** (ondergrondse dwarsbalk van een spoorweg), m. —en; —**boekje** (spoorgids, aanwijzer van de uren van aankomst en vertrek der treinen), o. —s; —**boot** (stoomschip, permanent varend tusschen twee oevers van een stroom, tot het overzetten van een trein), v. —booten; —**brug** (brug voor een spoor'trein over een water, een diepte of afgrond, enz.), v. —bruggen: ontsland bezit tal van —gen over zijn vele wateren, b. v. over de Maas, over de Waal, den Rijn, den IJssel, de Lek, het Hollandsch diep: deze laatste (1860) is een meesterstuk van brugbouw, ook om haar lengte; —**dijk** (hooge spoorbaan), m. —en; —**kaartje** (plaatskaartje voor den spoor'trein), o. —s; —**klok** (stationsklok), v. —klokken; —**lijn** (baan van den spoor'trein, spoorweg), v. —en.

Spoor'loos (zonder een spoor na te laten), bn. en bw.: een —looze verdwijning; de dief was — verdwenen.

Spoor'slag (eig. slag met een spoor of de sporen, zoals een ruitser het paard toebrengt, om het aan te zetten tot inspanning van al zijn krachten), m. —slagen; fig. prikkel, krachtige aanmoediging, feitelijke aandrijving: *de behaalde akte, prijs, enz. moge u een — zijn tot verdere inspanning; dat zal hem een — zijn, hem tot — dienen of verstreken*.

Spoor'slags (in aller ijl), bw.: *hij reed — naar de stad om den dokter, in vollen galop*.

Spoor'staaf (ijzeren staaf v. den spoorweg), v. —staven, ook Spoorrichel; —**student** (student, die niet in de universiteitsstad woont, maar er telkens met den trein heen reist: ook van leerlingen van gymn. of H. B. S. uit buitengemeenten gezegd), m. en v. —en; —**tijd** (tijd, door de stationsklok aangegeven), m. —en; —**trein** (locomotief met eenige wagons), m. —en; —**wagen**, m. of —**wagon** (spoorrijtuig), m. —s; —**weg** (spoorbaan), m. —wegen; —**wegaandeel**, o. —en, zie Spoorwegwaarde; —**wegarts** (geneesheer voor het —personeel), m. —en; —**wegbiel** v. —s, zie Biel; —**wegdienst**, m., —en; —**weggids** (spoorboekje), m. —en; —**mag-naat** (schatrijk bezitter v. een of meer spoorwegen), m. —naten; —**wegnet** (alle spoorvertakkingen samen), o. —netten; —**weg-personeel** (—beambten), o. gmv.; —**weg-vervoer**, o. gmv.; —**waarde** (aandeel in een spoorwegonderneming), v. —n; —**wijde** (afstand tusschen de rails op een spoorbaan), v. —n; de — in Rusland is 1524 mM., in Duitschland 1425 mM.

Spora'den (aardr. groep van eilanden, in de Aegæische zee verstrooid gelegen), v. mv.

Spora'disch (verstrooid, hier en daar voorkomend), bn. en bw.: —**ezielken**, zulke, waarvan slechts enkele alleenstaande gevallen zich voordoen; —**e gevallen van pokken**; de stormmeeuw komt — aan onze kusten voor.

Spo'ren (met de sporen aanzetten), ik heb gespoord: een paard —; fig. *iem. tot vlijt —*.

Spo'ren (met den spoorwagen rijden), ik heb en ben gespoord: eventjes naar A'dam —.

Spo'replant (plant, die geen zaad, maar sporen voortbrengt; uit de sporen ontwikkelt zich een voorkiem, waarop zich de mnl. en vrl. organen vormen, uit welke vereeniging de plant weer ontstaat), v. —en: varens, mossen zijn —en; zie Spoor.

Spor'relig (twistziek, korzelig), bn. en bw.

Spor'reling (krakeel, twist), v. —en. vero.

Sport (laddertrede, stoelspaak), v. —en.

Sport (Eng. allerlei oefeningen en ontspanning in de open lucht, waarbij vaardigheid en lichaamskracht vereischt worden), v. gmv.: de bergsport beoefenen, zie ald.; verder: **bal**—(voetbalspel, hockeyspel, golfspel, kaatsen); **ijs**—(schaatsenrijden, arren); **jacht**—, **roei**—, **vlieg**—(zie Luchtschip); **wieler**—(fietsen); **wandel**—(zie Globe-trotter); **zeil**—, **zwem**—, enz.; —**artikel** (voorwerp voor een of ander sportspel), o. —en; —**blad** (week- of maandblad, aan sport gewijd), o. —bladen; —**hemd** (overkleedingstuk voor sportlieffhebbers), o. —en; —**kar** (jongenshandkarretje op hooge wielen), v. —ren; —**kleeding** (kleedij van iem., die aan sport doet), v. —en; —**liefhebber** (beminnaar van sport), m. —s; —**man** (sportlieffhebber), m. —mannen; —**nieuws** (nieuws op 't gebied van sport), o. gmv.; —**pet** (ruime pet met breede klep, door sportlui gedragen), v. —petten; —**terrein** (terrein voor sport, stuk grond ten dienste van sportlieffhebbers), o. —en; —**wereld** (de sportbeoefenaars allegader), v. gmv.

Sportief' (in verband staande met sport), bn. en bw.: —**tieve bedrevenheid**, een —**tieve vereeniging**, —**tieve belangen**; —**handelen**, flink.

Spot (spottertij), m.: *den — drijven met iem.*

- of iets, iem. of iets bespotten; *bittere* —, sarcasme; *beledigende* —, hoon.
- Spot'achtig** (spot bevattend, gaarne spottend, spotziek), bn. en bw.: *een — woord, een — gebaar; een — gezicht zetten; iem. — aanzien.*
- Spot'boef** (scheld. iem., die met alles den spot drijft), m. —boeven; verg. Galgenhumor.
- Spot'dicht** (smalend hekeldicht), o. —en; —geld (prijs, zeer beneden de waarde), o. gmv., ook, Spotprijs; —goedkoop (ongehoord goedkoop, zeer goedkoop), bn. en bw.; —lach (spottende lach, spottend gelach), m. gmv.; —lijster (spotvogel), v. —s; —lust (neiging tot spotten), m. gmv.; —naam (schimpnaam), m. —namen; —prent (prent met caricaturen, om een zaak of persoon bespottelijk te maken), v. —en; —prijs (belachelijk lage prijs), m. —prijzen; —rede (rede, waarin iem. of iets bespottelijk wordt gemaakt), v. —redenen; —schrift (hekelschrift, brochure, enz., waarin iemand of iets aan de kaak wordt gesteld), o. —en.
- Spot'ten** (schertsen, belachelijk maken, smalen), ik heb gespot; —ter (spotziek mensch), m. —s; —tenderwijze, —wijs (op spottende manier), bw.; —ternijf (spottend gezegde), v. —en; —vogel (lijstertje, dat het gezang van andere vogels nabootst), m. —vogels: de — is als zomervogel van Mei tot Augustus in ons land; fig. spotter; —vorm (bespottelijke of lachwekkende nabootsing), m. —en: de beleefheidsuitingen van Wagestert (C.O.) waren —en; —ziek (graag spottende), bn.; —er, —st: *een —lachje, d. i. spoutdruk-kend; —zucht (overdreven lust tot spotten), v. gmv.; zijn — botvieren.*
- Spot'ter** (scheepst. walvischvaarder), m. —s.
- Spouw** (spleet, smalle opening tusschen twee muren), v. spouwen.
- Spou'wen** (splijten), ik spouwde, heb en het is gespouwen: *bij het binnenkomen van den burgevader spouwde Baljon van schrik een pen geheel open (Koetsveld); een gespouwen beschuit.*
- Spouw'muur** (dubbele wand, de tusschenruimte aangevuld met houtspaanders of turf, b.v. in hotels), m. —muren.
- S.P.Q.R.**, zie afkorting.
- Spraak** 1. (het vermogen van te spreken; manier van spreken, klank; het spreken; wat gezegd wordt), v.: *de — missen, d. i. stom zijn; ik herkende hem aan zijn —; ter sprake brengen; daar is geen — van, daar zal niets van gebeuren; 2. (opspraak), v.: hij is erg op de —; nu zal zij wel op de — komen.*
- Spraak'gebrekkige** (persoon met eenig gebrek in of aan de spraakwerktuigen), m. en v. —n; —gebruik (wijze van taalgebruik nl. v. woorden of uitdrukkingen), o. gmv.; —geluid (stengeluid), o. —en; —kunst, (regels in methodische volgorde, volgens welke een taal gesproken en geschreven wordt; het leerboek, waarin de spraakunst behandeld wordt), v. —en; —leer (spraakkunst), v. gmv.; —makend (wat de taal vormt, maakt, doet worden of verworden), bn.: *de —e gemeente, het volk in zijn geheel; —orgaan (spraakwerktuig), o. —organen; —vermogen, o. gmv.; —water (scherts. sterke drank), o. gmv.; zegsw. — in hebben, aangeschoten zijn; —werktuig (menschelijk orgaan van de spraak: tong, keel, lippen, tanden, enz.), o. —en; —zaam (eig. gaarne sprekend, vriendelijk, minzaam), bn., —zamer, —st.*
- Spra'ke**, v. gmv.; zie Spraak.
- Spra'keloos** (de spraak missende, stom), bn. en bw., fig.: *—looze angst; de menigte stond —; —loos'heid, v. gmv.*
- Sprang** (dikke tak), v. sprangen.
- Sprank** (vonk), v. —en; *een —je vuur; fig. geen —je, niets, zie Sprankje.*
- Sprank** (smal waterloopje, waterspruit), v. spranken: *duin—.*
- Spran'kel** (kleine sprank of vonk), v. —s.
- Spran'kelen** (vonkelen, vonken afgeven), het —de, heeft gesprankeld: *het — van het zonlicht op het gebladerde in een O.I. oerwoud.*
- Spran'kelvuur** (een schapenziekte), o. gmv.
- Sprank'je** (vonkje), o. sprankjes; fig. *een — gezond verstand, grintje.*
- Spreek'beurt** (beurt, om voor te dragen, om een rede of voordracht te houden), v. —en: *een — vervullen; —huis (spreekhoren; fig. orgaan der pers, een krant), v. —huizen; —cel (telefoonkamertje in een telegraafkantoor), v. —cellen; —gestoelte (lezenaar, predikstoel), o. —n; —hoorn, —horen (hulpmiddel voor hardhoorigen, spreektrompet), m. —s, —horens; —kamer (kamer, waar men iemand ontvangt, die over 't een of ander komt spreken), v. —s; —ster (dame of vrouw, die in een vergadering het woord voert), v. —s; —taal (omgangstaal), v. gmv.; —trant (wijze van spreken), m. gmv.; —trompet (roeper), v. —ten; —uur, o. —uren: *het — van een dokter, hij is in dat uur aan zijn huis te consulteren; —vertrek (spreekkamer), o. —ken; —water, o. gmv., zie Spraakwater; —wijze (spraakwijze, spreekmanier), v., ook —wijs, v., —wijzen; —woord (zinnebeeldig of allegorisch gezegde, levend in den mond des volks), o. —en; —woor'delijk, bn. en bw.: *zijn welbespraaktheid, b.v. die van pater Brugman, z. ald., is — geworden, als een spreekwoord; —woordenboek (boek, bevattende de spreekwoorden eener taal in alphabetische volgorde, veelal met verklaring), o. —boeken.***
- Spreeuw** (dierk. een zangvogel), m. —en: *—en zijn kersendieven; zegsw. —en willen wel kersen eten, maar geen boomen planten, schimpwoord, tot een luiaard gericht.*
- Spreeu'webek** (bek v. e. spreeuw), m. —bekken; —kop (kop v. e. spreeuw), m. —koppen.
- Spreeu'wenei**, o. —sieren; —nest, o. —en.
- Sprei** (verwant met spreiden, vroeger spreide: sierdek over een bed, enz.), v. spreien.
- Sprei'den** (uitspreiden, ontvouwen), ik spreidde, heb gespreid: *een bed —, opmaken; mest over het land —; een tapijt over den vloer —; fig. iem. het pad —, d. i. effenen.*
- Spre'ken**, ik sprak, heb gesproken: *twee of drie talen —; wie zal vanavond —? het woord voeren; voor stoelen en banken —, als spreker, bijna geen toehoorders hebben; hij sprak gaarne over zijn reizen, handelde; goed voor iemand —, d. i. borg blijven; oom was niet best te —, was uit zijn humeur; dat spreekt vanzelf, of als een boek, dat behoeft geen nadere verklaring, is uiteraard duidelijk; wij zullen hem wel —, d. i. vinden, het hem betaald zetten; spreekw. — is zilver, zwijgen is goud, een zwijger overtreft veenspreker, Spre'kend (fig. duidelijk), bn. en bw.: *een —**

- bewijs, een -e gelijkenis; dat portret lijkt -.*
Spreker (redenaar in een vergadering), m. -s: de -s in de Tweede-Kamer.
Spreng (kleine bron, beekje, dat op eenig terrein opwelt), v. -en, gew.; verg. Sprank.
Sprengen (factit. van springen: sprenkelen, besproeien), ik sprenge, heb gesprengd: vleesch -, d. i. met zout bestrooien.
Sprengkel (rattenknip), m. sprenkels.
Sprengkel (vlekje, spat), v. sprenkels.
Sprengkelen (druppelsgewijze natmaken), ik sprenkelde, heb gesprengeld: het strijkgood -, met springende droppels bevochtigen.
Spreuk (verwant met spreken), v. spreuken: de -en van Salomo, kernachtige gezegden op zedenkundig gebied, vol leering; -achtig (op een spreuk lijkende, uit een spreuk bestaande), bn.: een - gezegde.
Spriet (voelhoorn van een insect; lange mastboom, staak; scheutje gras), m. -en.
Spriet (volksnaam v. d. wachtelkoning), m. -en.
Spriet'ooien (geneesk. dubbelzien, gevorkt zien), ik sprietoogde, heb gesprietoogd.
Sprijk (rijsje, dun takje), m. sprikken. gew.
Spring (het springen, sprong), m.: een heele -.
Springsaal (schietwerktuig der middeleeuwen), m. -galen: -gulen schoten tal van verwaarloosde pijlen of kurreelen met groote kracht en snelheid af (Hofd.).
Springsader (waterader, bron), v. -aders.
Springshok (sierlijke, doch schuwe antilope in Z.-Afrika), m. -ken: de - heet naar de hooge sprongen, die hij bij het vluchten doet; -bron (natuurlijke fontein), v. -nen.
Springen, ik sprong, ben of heb gesprongen: over een sloot -, uit bed -, zegsw. van den os op den ezels -, v. d. hak op den tak -, in 't gesprek van 't eene onderwerp op 't andere springen, niet bij de zaak blijven, geen voet bij stuk houden; spreekw. Men moet niet verder - dan de pols lang is, zie Pols; die koopman is gesprongen, is falliet gegaan; O.-I. een ambtenaar laten -, oorzaak zijn, dat hem de bons wordt gegeven.
Springshaas (kangoeroe), m. -hazen; -in-t-veld (grappenmaker, guit; een levendig, dartel kind), m. en v. -velden; ook, een lichtzinnig mensch; -kever (zomerkevertje, dat zich springend kan oprichten), m. -s; -koorts (verspringende koorts), v. -en; -kruid (kruid, dat zijn rijpe zaden bij aanraking in 't rond doet springen), o. -en; -levend (vol feugdig leven), bn.: onze kinderen zijn alle -, in hoogst goeden of in blakenden welstand; -matras (bedmatras met metalen veeren), v. -sen; -net (stagnet), o. -ten; -plank (gymnastiekwerktuig), v. -en: de - dient om den sprong meer veerkracht te geven; -processie (omweging, waarbij de deelnemers telkens drie passen naar voren en dan twee naar achteren springen, in Echternach, (Luxemb.), en wel op den. derde Pinksterdag), v. -s, processien; -riem (riem aan den buikgordel van een paard, om het springen en sleipen van het dier te verhinderen), m. -en; -spin (spin, die uit een hinderlaag haar prooi bespringt), v. -spinnen; -stok (polsstok), m. -stokken; -tij (springvloed, hoogwater bij nieuwe of bij volle maan), o. -en, verg. Doodtij; -tocht (oude naam voor reisje),
- m. -en; -touw (sport. een pink dik touw, aan de einden voorzien van houten handvatjes), o. -en: het - doet dienst bij het touwtjespringen der meisjes; -veer (spiraalveer), v. -veeren; -vloed (hoog tij), m. -en.
Sprink'haan (dierk. rechtvleugelig insect), m. -hanen, -haantje, o. -s; in het O. worden ze gedroogd gegeten, soms in boter of olie gebraden.
Sprinter (Eng. snelrijder op kleinen afstand, b.v. van 10-15 KM.), m. sprinters.
Sprits (een soort van gebak), v. spritsen.
Spritsen (spuiten), ik sprits, heb gesprits.
Sproei'en (druppels- of straalgewijs begieten), ik heb gesproeid; verg. Besproeien.
Sproei'wagen (wagen, om des zomers straten en pleinen te besproeien), m. -s.
Sproet (verwant met spruiten: geel vlekje op de huid, zomersproet), v. -en; ook Sproetel, v. -s., zie Zomersproeten; -erig, -ig (vol sproeten), bn.: -e handen.
Spro'ke (14e-eeuwsch berijmd verhaal over allerlei onderwerpen en zeer afwisselend van vorm), v. sproken; verg. Boerde.
Sprok'kel (afgebroken takje), m. sprokkels.
Sprok'kel (heester), v. sprokkels.
Sprok'kelaar (iemand, die sprokkels of sprukjes gaaft), m. -aars; fig. samenlezer, verzamelaar van lectuur; -ster, v. -sters.
Sprok'kelbloem (soort van narcis), v. -en.
Sprok'kelen (afgevullen takjes of rijken gaten), ik heb gesprokkeld: hout -.
Sprok'kelhout (gesprokkeld hout), o. gmv.; fig. samengelezen taalkundig allerlei.
Sprok'kelmaand (Februari), v. -maanden.
Sprong (het springen; ook, afstand, interval), m. -en; zegsw. op stel en -, dadelijk, onverwijd; op - staan, eig. op 't punt staan van te springen, fig. geheel klaar staan; zegsw. een - door de ton doen, bankroet gaan.
Sprong'gewricht (ontl. het gewricht, dat den voet en het scheenbeen verbindt), o. -en.
Sprook, v. sproken, zie Sproke, v. -n, en ook: Sprookje, o. -s.
Sprook'je (eenvoudig, kinderlijk vertelsel, niet gebonden aan tijd of plaats en zonder locale kleur), o. -s; het - is ontstaan uit sage of mythe en heeft soms nog heidensche herinneringen; het - van Klein Duimpje, van Roodkapje, van de schoone Slaapster, enz.
Sprook'jesdichter (-schrijver of -maker, b.v. de Deen Andersen (1805-75), m. -s.
Sprot (haringachtig vischje), v. -ten; op de oostkust van Engeland vangt men veel -.
Sprouw, v. gmv.; zie Spruw.
Spruit (knop, loot, plant; fig. kind, afstamming), v. -en; in Z.-Afrika: kleine rivier of riviertakje, ook gebruikt in plaatsnamen.
Spruit (trompetvormige mond met fijne gaatjes, van een gieter, van een douche), v. spruiten.
Spruit (scheepst. uitschietend touw), o. -en.
Sprui'ten (uitschieten, voortkomen uit; fig. afstammen), het sproot, het is gesproten.
Sprui'tjes, o. m.v.: Brusselsche -, fijne koolballetjes, die gerist aan een koolstengel groeien.
Sprui'tkool (fijne boerenkool), v. -koolen.
Spruw (mondutslag bij zuigelingen), v. gmv.
Spu'gen (spuwen), ik spoo, heb gespoogen; zegsw. vuur en vlam -, als een razende spreken; zegsw. in iets niet -, het graag lusten.

Spui (kolk, sluis, waterkeering), o. spuien; **-dok** (bassin, dat bij hoog tij vol loopt en bij laag tij met kracht ledig stroomende, het voor een haven liggende zand medevoert), o. **-dokken**; **-en** (waterloozen; een haven uitdiepen), ik heb gespuid; bij overdr.: de lucht in een vertrek ververschen; **-er** (wiltloospijp aan dakgoten), m. **-s**; **-gat**, o. **-gaten**: zegsw. *het loopt de spuigaten uit*, zie: Spiegat, Spijgat; **-sluis** (sluis, welke dient tot reiniging en uitdieping van havens, enz.), v. **-sluizen**.

Spuut (werktuig, om te spuiten), v. **-en**; zie Brandspuit, Glazenspuit, Klisteer-spuut, Injectiespuutje; **ir.** — *clj geeft ook water*, die onbeduidende man zegt eindelijk ook eens een woord; **gmz.** voor geweer, soms voor paraplu.

Spuiften, ik spoot, heb gespoten: *water op de vlammen —; het bloed spoot uit de wonde; het water spoot uit de fontein*, kwam te voorschijn als uit een spuit; **-ing**, v. **-en**.

Spuut/gast (knecht bij de brandspuit), m. **-en**; **-meester** (brandmeester), m. **-s**; **-slang** (caoutchouc-slang bij waterleidingen, linnen slang eener brandspuit), v. **-en**.

Spuut/visch (zekere inktvisch), m. **-visschen**.

Spuut/water (kunstmineraalwater), o. **gmv.**

Spuut/worm (dierk. straalworm), m. **-en**.

Spul, o. spullen; verkl. spulletjes, o. **-s**: *waar zijn je spullen? gereedschappen; is dat eigen —? paard en rijtuig; zegsw. je kunt er mee in een — reizen, kermistent; die jongen zal je nog — genoeg geven, last; 't is me 'n —, moeilijke zaak; die bureu hebben altijd —, ruzie; goed in de spullen zitten, kleeven; zijn spullen of spulletjes bij elkaar pakken en vertrekken, kleeven, hebben en houden*.

Spurrie (veevoedergewas op zandgronden), v. **gmv.**: de tamme —; **-boter**, v. **gmv.**, verg. Grasboter; **-land** (**-akker**), o. **-en**.

Spurt (sport. korte en plotselinge inspanning bij een wedstrijd, om vóór te komen), v. **gmv.**

Spurten (sport. op het laatste moment krachtig zijn best doen om het eerst den eindpaal te bereiken), hij spurttte, heeft gespurt.

Sputteren (opspatten, bijv. bij plasregen), het **-de**, het heeft gesputterd: *het sputtert en spat; daar kwam een motorfiets aan —; fig. al maar doorpraten en doorzaniken, schelden: — tegen het ministerie*.

Spu'tum (geneesk. spuwsel, dat, wat b.v. door een teringlijder opgehoest wordt), o. **gmv.**

Spuug (speeksel), o. **gmv.**; **-bak**, m. **-bakken**.

Spuwen (speeksel, enz. uitwerpen), ik heb gespuid: bloed —, d. i. braken; zegsw. *op iets —, het diep verachten; iem. in het aangezicht —, hem grievevend hoonen; vuur en vlam —, als een draak, fig. woedend zijn; bij uitbr. een berg kan lava —, uitwerpen*.

Square (Eng. vierkant plein, soms aangelegd als tuin, ook, plein met huizen langs de vier zijden), v. **-s**.

Squatter (Eng. kolonist, inz. in het verre westen van N.-Amerika of in Australië op onontgonnen, niet gekocht land), m. **-s**.

Squaw (Eng. Indiaansche vrouw), v. **-s**.

Squire, esquire (Eng. wetelede of weteledegeboren heer), m. **gmv.**; zie Esquire.

Sri (Java. de geest van de rijstcultuur), m. **gmv.**: de inlander op Java brengt er b.v. bij het planten en oogsten van rijst offers aan.

St., tw.: legt stilte op.

St.-Huber'tusdag, m.; zie Hubertusdag.

St.-Michiel'; zie Michiel.

Staal (bijvorm van staf), v. staven: een — ijzer, een — zilver; ook, spijl.

Staa'ijzer (ijzer in den vorm v. e. staaf), o.; **-magneet** (nat. magneet in den vorm v. e. rechthoekige staaf ijzer), m. **-magneten**; **-staal** (staaf i. d. vorm van staven), o.

Staaig (uit stadig: aanhoudend), **bn.** en **bw.**: *met stage vlijt; —ies*, **bw.**: — aan.

Staaik (lange lat), m. staken; fig. lang en mager, stijf mensch: *wat een —!*

Staal (monster, lapje stof), o. stalen: een boek met stalen voor heerenkleeding; verkl. **-tje**, o. **-s**: fig. een recht — van N.-H. zeden (C. O.), proefje; een prachtig — van een landschap, voorbeeld; *dat is weer een aardig — van zijn humor, bewijs; ook ongunstig: een — van naamloos tijden, geval*.

Staal (grondslag van een dijk, enz.), o.: *de Lekdijk rust daar op slecht — ondergrond, die water doorlaat, zie Dijkstaal; op — bouwen, op gewonen grond, niet op heilwerk*.

Staal (gehard ijzer), o. **gmv.**: goed — is hard, veerkrachtig en taai; S. G. = 7.7, smeltpunt = 1700–1900° C., zie Bessemerstaal; ook, voorwerp van staal, b.v. vuur—, *weestaal*, zie ald., fig. *hij viel door het moordend —, dolk*.

Staal'achtig (gelijkende op staal of op de kleur van staal), **bn.**: **-e oogen**; **-artsenij** (medicijn met een oplossing van staal er in), v. **-en**; **-blauw** (blank-blauw nl. als blinkend staal), **bn.**: een lichte, **-blauwe hemel**; **-bron** (bron van staalwater), v. **-nen**; **-draad** (draad v. staal of v. verscheiden draden getrokken), m. **-draden**, als stofnaam, o. **gmv.**: een kabel van —; **-druppels** (een soort van staalartsenij), m. **mv.**; **-grauw** (grauw-blinkend als staal), **bn.**: een — tint, een —e lucht; **-graveur** (maker v. staalgravures), m. **-s**; **-gravure** (staalprent, staalplaat), v. **-s**.

Staal'kaart (kaart, waarop de monsters of stalen door den manufacturier zijn gehecht), v. **-en**; **-meester** (in oude dagen een keurmeester v. lakens), m. **-s**: de —, beroemd schildorj in het Rijksmuseum (Rembrandt).

Staal'pil (geneesk. staalartsenij), v. **-pillen**; **-plaat** (gravure, op staal getrokken), v. **-platen**; **-water** (bronwater met staaldeelen), o. **gmv.**; **-waterbron**, v. **-bronnen**; **-wijn** (wijn, waarin staal is opgelost), m.

Staan, ik stond, heb gestaan: *kan dat kind al —? de lamp staat op de tafel, bevindt zich; die kast staat hier in den weg, is hinderlijk voor den doorgang; zegsw. die staat, zie toe, dat hij niet valle, ook de deugdzaame moet omzichtig zijn, 1 Cor. 10, 12; fig. ik sta er op, dat hij vertrekt, verlang, eisch; daar staat boete op, dat wordt gestraft met boete; die hoed staat haar goed, kleedt, aanzicht; die predikant staat te E., is werkzaam; voor een moeilijkheid —, zich bevinden; sta, of ik schiet, sta stil, beweeg u niet; de beslissing staat aan u, is aan u, is uw recht; hij staat zijn man, is niet bang, durft zich toonen; een bende bandieten, die voor niets staat, terugschrikt; ons leven stond op het spel, was in groot gevaar; iemand naar het leven —, hem willen doden; dat komt hem duur te —, kost hem veel; in twijfel —, verkeeren;*

- op goeden voet met iem. —, zijn; naar een betrekking —, dingen; eigenaardig is het gebruik van — in samengest. tijden, als er een onbep. wijs op volgt, b.v. *Ik heb — kijken, ik had al een uur — wachten.*
- Staan'de** (onvult. deelw. van *staan*), bn.: een — *leger*, een leger, dat altijd op de been is; de staande legers op het einde der Middeleeuwen maakten den vorst onafhankelijk van den adel; op — *en voet*, d. i. terstond, b.v. *hij moest op — en voet vertrekken*; — *schrift*, d. i. rechtstandig; — *want*, d. i. al het vaste touwwerk van een schip, verg. loopend want; een — *stuk*, tooneelstuk, met eenheid van plaats, zoodat er geen verandering van decors noodig is.
- Staan'de** (gedurende), vz.: — *de vergadering*, — *de feestelijkheden*, — *de onderhandelingen*.
- Staan'der** (stander), m. —s: een paraplu—.
- Staan'devoets**, **staands'voets** (eig. op staanden voet: dadelijk, oogenblikkelijk), bw.: *hij moest — vertrekken*; zie *Stante pede*.
- Staan'drijm** (mannelijk rijm), o.; zie *Rijm*.
- Staan'geld**, **sta'geld** (marktgeld), o. —en; —**plaats** (plaats op een markt voor een kraam of spel; plaats in e. schouwburg enz., die geen zitplaats is), v. —en.
- Staar** (verwant met *star*: oogziekte), v. gmv.: de *grauwe* —, de *zwarte* —.
- Staar't** (voortzetting van de ruggegraat, uitstekend a. h. achterlijf bij dieren), m. —en: de — *van honden, paarden, muizen, visschen, vogels, enz.*; zegsw. een *muise* met een —, een zaak met een sleep van gevolgen; spreekv. *Komt men over den Hont, dan komt men ook over den —*, zie *Hont*; verder noemt men —, wat er min of meer op lijkt: de — *van een komeet, van een vlieger*; fig. hetgeen na iets volgt: de — *van een leger*; in O.-I. was — vóór de Chineseesche revolutie de bijnaam v. e. Chinees.
- Staar'taap** (aap met een staart), m. —apen; —**geld** (O.-I. persoonsbelasting v. e. Chinees), o. —en; —**gras** (zekere grassoort), o. —grassen: de *vossestaart* en het *oddegras* behooren tot de —en; —**mees** (een zwartgeklekt vogeltje met langen staart, in ons land algemeen), v. —zen; —**pruik** (allongepruik), v. —en; —**riem** (riem van het paardetuig, welke onder den staart v. h. dier doorgaat), m. —en; —**ster** (staartstar, komeet), v. —ren; —**stuk** (vleugelpiano), o. —stukken. vero.; —**veder**, v., —**veer** (staartpen), v. —en; —**vin** (zwenwiek aan den staart), v. —nen; —**vlak** (achterste vlak, gedeelte van de vlieg-machne), o. —ken: er zijn zijvlakken en een —.
- Staat** 1. (toestand, gesteldheid; macht), m. gmv.: in bloeienden —, in kennelijken — van dronkenschap, in — van ontbinding; ik ben niet in —, u te helpen, bij machte; 2. (maatschappij, samenstel van huisgezinnen, van dorpen, vlekken, steden), m. staten; 3. (staatsregering), m.: de — moet waken voor de handhaving der wetten; het onmiddellijk doel van den — bepaalt zich tot tijdelijke welvaart der individuen en der gezinnen; 4. (rijk, land, grondgebied), m. staten; 5. (lijst), m. staten: de staten opmaken; 6. (rang, aanzien), m.: een man van —; 7. (pracht, vertoon), m. gmv.: een grooten — voeren, stand, d. i. op grooten voet leven.
- Staat** (vertrouwen), m. gmv.: — *maken op iem.*, op hem rekenen; je kunt er — op maken.
- Staat'huishoudkunde**, v. gmv.: de — is de wetenschap, die de wetten bestudeert en vaststelt voor de werkzaamheid der menschen, met betrekking tot de stoffelijke belangen der maatschappij, het verstandig gebruik van werkracht en van werk; ook *Economie*; —**huishoudkundige** (beoefenaar, kenner der economie), m. en v. —n.
- Staat'kunde** (leer van het leven van een staat, wetenschap, om een staat te besturen), v. gmv.; zie *Politiek*.
- Staatkun'dig** (met staatkunde in verband staande, betreffende de diplomatie), bn.: het — *evenwicht in Europa*, — *beschouwingen*; fig. listig, sluw, diplomatisch.
- Staats'almanak** (almanak met officiële opgaven), m. —ken; —**ambt** (ambt in den staat), o. —en; —**ambtenaar** (ambenaar, in dienst van den staat), m. —naren; —**bankroet** (bankroet of failliet van een staat of rijk), o. —en; —**beambte** (beambte van het rijk), m. —n; —**bediening** (staatsambt), v. —en; —**begrooting** (raming der inkomsten en uitgaven van den staat voor een kalenderjaar), v. —en; —**belang** (zaak van belang voor den staat), o. —en; —**hemoeiing** (inmenging van den staat in de belangen van arbeider en patroon of van arbeiders onderling tot handhaving der rechtsorde en tot bescherming van het individu), v. —en.
- Staats'besluit** (besluit, door eene regering genomen en v. haar uitgaande), o. —en; —**bestuur** (het algemeen bestuur van een staat), o. —besturen; —**bewind** (staatsbestuur), o. gmv.; —**blad** (officieel blad der hooge regering, dat nieuwe wetten, enz. opneemt), o. —bladen; —**burger** (iem., die burgerrechten in een staat heeft), m. —s; **staat'schen** (de anti-Spaanschen in den 80-jarigen oorlog), m. mv., later: de Staatsche partij, tegenstanders der stadhouders; —**courant** (courant, welke door den staat wordt uitgegeven), v. —en; —**domein** (onroerend goed, dat aan den staat behoort en waarvan deze de inkomsten trekt), o. —en, zie: *Kroondomein* en *Domein*; —**geheim** (geheim van het gouvernement), o. —en; —**gevaarlijk** (gevaarlijk voor den staat), bn., germ.
- Staats'gevangene** (politieke gevangene), m. en v. —n; —**gezind** (gesch. anti-stadhouderlijk), bn.: *Tromp was —*, *De Ruyter Oranjegezind*; —**gezinde**, m. en v. —n: *Jan de Witt werd beschouwd als het hoofd der —gezinden of der staatsgezinde partij*; —**godsdienst** (officieel aangenomen godsdienst in enig rijk), m. —en: de Islam is — van het Turksche rijk; de Ned. Hervormde godsdienst was — in de dagen onzer oude Republiek; de Anglicaansche of Episcopale godsdienst was in de 16e eeuw de — van Engeland; —**greep** (plotselinge en ingrijpende staats hervorming), m. —grepen.
- Staat'sie** (praal, pracht, vertoon), v. gmv.
- Staat'siekoets** (praal- of galakoets), v. —en.
- Staat'sierok** (galarok van hooge ambtenaren, kamerheeren, ministers, enz.), m. —ken.
- Staats'inkomsten** (inkomsten van het rijk), v. mv.; —**kerk**, v. —en, zie *godsdienst*; —**loterij** (loterij, uitgaande van den Nederl. staat en onder zijn beheer), v. —en: de *Ned.* —; —**man** (staatkundige), m. —lieden; —**mijn** (kolenmijn, den staat toebehoorende), v. —en; —**misdadiger** (iem., die een mis-

daad *gepleegd heeft tegen de regering v. e. land*, m. -s; — **monopolie** (voorrecht van alleen-handel of alleen-productie door den staat, 'twelk alle concurrentie uitsluit), o.; — **papieren** (schuldbrieven, door een staat uitgegeven, effecten), o. mv.; — **raad** (lid van den Raad van State), m. —raden; — **recht** (recht, dat den bouw en de werking der staatsorganen regelt), o. gm.v.; — **rechtelijk** (overeenkomstig het staatsrecht), bn. en bw.

Staats'ruif (scherts. *schatkist*), v. gm.v.: uit de — eten, door den staat bezoldigd worden.

Staats'schuld (schuld van een rijk of staat), v. —en: er zijn gefund. erde, geconsolideerde en vlottende —schulden.

Staats'schuldboekje (bewijs van deelgerechtigdheid in het kapitaal, door de Rijks-postspaarbank ingeschreven op het Grootboek der 3° nationale schuld), o. —boekjes: een — geeft 3% rente, en de bedragen zijn niet minder dan f 50 of veelvouden daarvan.

Staats'socialisme (sociaal-democratisch stelsel), o.: het — is een stelsel, volgens hetwelk de staat de geheele regeling van het economisch leven aan zich trekt, zoodat de burgers volkomen van hem afhankelijk zijn, het is staats-almacht (-absolutisme); dit stelsel heeft tot vader Karl von Rodbertus Jagetzow (1805—'75).

Staats'spoorweg (spoorweg, gelegd en onderhouden door den staat of het rijk, sedert 1860), m. —spoorwegen; ook, **S.S.**

Staats'wege (van), bw.: van —, van den kant v. d. staat, d. i. der regering.

Staats'wet (wet, geldend voor den geheelen staat of een geheel rijk), v. —ten; verg. **Wet**.

Staatswetenschap (wetenschap, in de ruimste beteekenis, van alles, wat op de leer van den staat betrekking heeft), v. —pen: doctor in de staatswetenschap.

Staat'zucht (erge heerschezucht), v. gm.v.: wat kan de blinde — vrouwen! (Vondel).

Sta'bat ma'ter (Lat. eig. de Moeder stond), o.: twee eerste woorden der beroemde R.-K. lijdenscantate van Jacopone (1306).

Stabiel' (Fr. standvastig, vaststaand, bestendig, vast), bn.: —er, —st: — evenwicht.

Stabiliteit' (vastheid, duurzaamheid, bestendigheid), v. gm.v.

Stacea'to (It. muz. kort, stootend, gebroken), bw., lees: staka'too; als zn. o.

Stad (gesch. een ommuurde plaats met eigen rechten; thans, tegenstelling van dorp), v. steden: een open —, een versterkte —; de heilige —, d. i. Jeruzalem; de eeuwige —, Rome; — en lande, Groningen en ommelanden; verkl. stadje, ook: stedeke, zie ald.

Sta'de, sta (eig. geschikte plaats of gelegenheid): thans enkel nog in de zegsw. te sta of te stede komen, d. i. van pas komen, dienstig zijn, helpen, van nut zijn.

Stad'genoot (medebewoner eener stad), m. —en, —e, v.: —houder, **ste'dehouder** (eig. plaatsbekleeder, plaatsvervanger), m. —s; later, titel der Oranje-vorsten, die in één of meer onzer gewesten met de Staten het gezag voerden; —houderlijk (met een stadhouder), bn.: de —e regering; ook, de —e waardigheid, van of als stadhouder; —houderloos, bn.: de eerste, de tweede —looze regering, d. i. zonder stadhouder, nl. 1°. 1650—1672; 2°. 1702—1747, zie vad. gesch.; —houderschap (waardigheid, ambt van

stadhouder), o. gm.v.: het — werd erfelijk in 1747 en eindigde in 1795; —houdersgezind, bn.: het volk was —, op de hand van den stadhouder, oranjegezind.

Stadhuis' (raadhuys, gemeentehuis in een stad), o. —huizen: het — van A'dam, gebouwd van 1648—'55, thans koninklijk paleis, gold destijds in Holland als het 8e wereldwonder; —huis'achtig (deftig, vormelijk), bn. en bw.: een —achtige stijl; —huis'klok (klok v. e. stadhuis), v. —klokken; —huis'toren (toren op een stadhuis), m. —torens; —huis'woord (scherts. deftig woord, klinkend bastaardwoord), o. —en.

Sta'die (ontleend aan het Gr. stadion: afstandsmaat van 185 M.), v. stadiën: Bijb. Emmaus lag 60 stadiën van Jeruzalem, Luc. 24 : 13.

Sta'dig (bestendig, voortdurend), bn. en bw.; zie Gestadig.

Sta'dion (eig. Gr. afstandsmaat: renbaan in een Gr. gymnasium, ook, de wedloop, waarbij men eenmaal de baan afliep), o.; het — te Amsterdam, sportpark met looprenbaan, met gebouwen, amphitheatres en tribunes.

Sta'dium (maat, trap, graad), o. stadia, —s: de ziekte is in haar tweede —, tijdperk van voortgaande ontwikkeling; een kritiek —.

Stads'apothek (apothek, waar de stadsarmen gratis geneesmiddelen kunnen krijgen), v. —theken; —architect (architect, als gemeentebtenaar werkzaam), m. —en; —armenschool (stadsschool voor kosteloos lager onderwijs), v. —scholen; —bank-van-leening (lommerd, door de stad opgericht en onderhouden), v. —en; —beschrijving (topographische beschrijving eener stad), v. —en: de beschrijving der stad Leiden door Jan Orlers (1580—1646), zie C.O. Gerrit Witse; —bestuur (gemeenteraad met burgemeester en wethouders), o. gm.v.; —bibliotheek (openbare bibliotheek, opgericht en onderhouden door een stad), v. —theken; —bode (bode der municipaliteit), m. —n; —dokter (dokter, door de stad aangesteld en bezoldigd voor de armenpraktijk), m. —dokters; —gehouw (gebouw, dat het eigendom is der stad), o. —en; —geld (geld, dat het eigendom is der stad), o. —en; —geneesheer (stadsdokter), m. —heeren; —gezicht (gezicht op een deel der stad), o. —gezichten: Amsterdam is rijk aan typische —en; ook: een schilderij met een —; —gracht (gracht in of om de stad), v. —grachten; —grond (grond, die het eigendom der stad is), m. —en.

Stads'keurmeester (iem., die in naam van het stadsbestuur de levensmiddelen, b.v. visch, vleesch keurt), m. —s; —kind (iem., die onder curateele gesteld is), o. —kinderen, vero.; —kleuren (de kleuren van de vlag der stad), v. mv.; —klok (klok, door de stad geplaatst en onderhouden), v. —ken; —muur (muur om de stad), m. —muren; —nieuws (nieuws, de stad betreffende; afdeeling eener krant), o. gm.v.; —omroeper (omroeper, in dienst der stad), m. —s; —recht (stedelijk recht), o. —rechten; —reiniging (alles, wat tot het reinigen der stad behoort), v. gm.v.; —reinigingsdienst, m. gm.v.; —school (school, door de stad opgericht en onderhouden), v. —scholen, ook, Gemeenteschool; —telegram (telegram, te bezorgen binnen de

- grenzen der stad), o. —men; —**timmerwerf** (werkplaats van de stadstimmerlieden), v. —werven; —**tol** (tol, door een stad geheven, b.v. in Frankrijk en Italië), m. —len; —**vest** (vestingwerken van de stad), v. —vesten; —**waag** (stedelijke waag), v. —wag; —**wal** (omwalling der stad), m. —wallen; —**wapen** (wapen van de stad), o. —wapens; —**waterleiding** (waterleiding als stads eigendom), v. —en; —**wijk** (wijk of afdeling eener stad), v. —wijken; —**zegel** (zegel of zegelstempel van het stadsbestuur), o. —s; —**waarts, ste'de-waarts** (in de richting van de stad), bw.
- Staf** 1. (stok, fig. stut), m. staven: de bedel—, een wandel—; fig. deze knaap zal eens onze — en steun zijn (Potg.); 2. (teeken van waardigheid), m. staven: de bevelhebbers—; de bisschops—, zie Kromstaf; zegsw. den — breken over, onherroepelijk vonnissen of veroordeelen, fig. een vernietigend oordeel uitspreken over; 3. (mil. de bevelhebber met de officieren van zijn commando), m. staven: de generale —, de groote —, de provinciale —, de plaatselijke —; ook, verkorting voor stafmuziek: de — zal een concert geven.
- Stafielmethode** (handel. wijze van renteberekening in rekening-courant), v.; bij de — wordt bij elke wijziging in de rekening-courant het saldo bepaald en daarvan de interest berekend gedurende den tijd, dat het uitstaat.
- Staffier'** (stafdrager, gewapend dienaar, lijf-travant), m. —en; ook, Lijfstaffier.
- Staf'kaart** (topographische kaart, in gebruik te veld), v. —en; —**muziek** (muziek, behoorende bij den staf van een regiment), v. gmv.; —**muzikant** (lid van het korps der stafmuziek), m. —en; —**officier** (officier van den staf), m. —en.
- Staf'rijm** (letterrijm), o.; zie Alliteratie.
- Stag** (scheepst. touw, dienende om den mast te steunen), o. stagen: het lapzalven der stagen is een moeielijk werk; over — smijten, d. i. schielijk wenden; over — gaan, den steven wenden; schoorsteen—, ijzeren draad, waardoor e. scheepsschoorsteen gesteund wordt.
- Sta'ge** (noviciaat der praktijk van een candidaat-notaris), v. gmv.: de notarissen maken of hebben een — van drie jaar. (g = z).
- Sta'geld**, o. —gelden; zie Staangeld.
- Stagiai're** (Fr. iem., die als advocaat, notaris de praktijk leert op het kantoor van een ouden ambtgenoot, jong advocaat), m. —s.
- Stagnant'** (stilstaand, stakend), bn. (g = g).
- Stagna'tie** (stilstand, stremming, schorsing), v. —s, —tiën: — in de geldcirculatie. (t = s).
- Stagneeren** (stilstaan van water: fig. vervuilen, bederven). (g = g).
- Sta'-in-den-weg**, m.: die kachel is hier een —, iets, dat altijd door hindert.
- Sta'ken** (verwant met staak: doen stilstaan), ik heb gestaakt: het werk —, den arbeid neerleggen: de stemmen —, er zijn een gelijk aantal stemmen voor en tegen uitgebracht.
- Sta'ker** (werkman, die nee staakt), m. —s.
- Stake'** (rij van palen, schutwerk), o. —ten.
- Stak'sel** (hekwerk, staketwerk), o. —s.
- Sta'king** (het staken), v. —en: — van den arbeid, verg. Werkstaking, Grève, Strike; — van betaling, verg. Moratorium en Failliet; — van stemmen, zie Stem.
- Stak'ker, stak'kerd** (sukkelaar), m. —s.
- Stal** (gebouw tot verblijf van dieren), m. stallen: een dier op — zetten, het de noodige rust geven; fig. de muziek zet de hersenen op — (Klikspaan), d. i. laat het verstand buiten gebruik: hard van — loopen, fig. met te veel ijver een werk beginnen; zie: paarden—, koe—, ossen—, schapen—, nood—.
- Stal** (dicht, gestalte, vorm), m.: bloemen van allerlei — en kleur (Bild).
- Stalactiet'** (druipsteenkegel, afhankelijk van het gewelf eener grot), m. —tieten: fig. bouwkundig ornament, (c=k); zie Druipsteen.
- Stalagmiet'** (druipsteenkegel met de punt opwaarts, gevormd op den bodem eener druipsteengrot), m. —mieten. (g = g).
- Sta'len** (van staal), bn.: — pennen, — vorken, — spoorrichels, — messen, enz.; fig. — vlijt, volhardende; een — voorhoofd, onbeschaamd.
- Sta'len** (harden), ik heb gestaald: ijzer —; fig. arbeid staalt de krachten, sterkt; kegelen staalt de spieren, zet kracht bij aan.
- Stal'houder** (rijtuigverhuurder), m. —s; —**houderij** (inrichting tot het verhuren van rijtuigen), v. —en; —**jongen** (jonge knecht, halfwasje in een stal), m. —s; —**kaars** (kaars die in een stal wordt gebruikt), v. —en; —**lantaarn** (goedbesloten lantaarn voor stalgebruik), v. —s, ook: —**lantaren**, v. —s; —**knecht** (paardenknecht), m. —s.
- Sta'len** (den. van stal: op stal zetten), ik heb gestald: een paard —, koeien —.
- Sta'les** (Fr. een der eerste rangen of zitplaatsen, nl. die, welke onmiddellijk achter 't orkest i. d. schouwburg zich bevinden), v. mv.
- Sta'letje** (verkooptafeltje), o. —s: een — met oude boeken, b.v. op een marktplein.
- Sta'licht** (—lantaarn), o. —en.
- Sta'ling** 1. (het stallen), v. gmv.: gelegenheid voor —, drie stuivers voor — van een paard; 2. (gebouw tot het stallen), v. —en: koetshuis en — brandden af.
- Stal'meester** (ambtenaar, belast met het toezicht op de koninklijke stallen), m. —s; —**mest** (mest van op stal staand vee, natuurlijke mest), m. gmv., verg. Kunstmest; —**paal** (latierboom), m. —palen; —**voeder** (voeder voor gestald vee, b.v. raapkoek), o. gmv.; —**voederij** (het voederen der runderen op stal, in plaats van ze in een wei te zenden), v. gmv., ook: —**voeding**, v. gmv.; —**ziek** (van vee: ziek door te lang op stal te zijn), bn.; ook: naar den stal verlangend; fig. v. d. mensch: het heimwee hebbend.
- Stam** 1. (vast deel v. e. boom tusschen wortels en takken), m. stammen: de — v. e. eik; 2. (volksstam), m. stammen: de 12 —men van Israël; hij was de laatste van zijn —, ook Volksstam; 3. (term in de spraakk.), m. —men: als men een enkelv. woord ontdekt van buigings- en afleidingsvormen bekomt men den —; —men, die met elkaar in klinker verschillen noemt men verwante —men, b.v. sprook, spreuk, spraak.
- Stam'boek** (hoofdlegger, register tot aantekening van de afstamming of de afkomst van menschen of dieren), o. —en: het — eener adellijke familie; het militair —, hierin krijgt elke militair een nummer en wordt zijn staat van dienst vermeld; het — voor vee, honden en paarden, hierin worden afkomst en kenmerken van waardevolle exemplaren aangegeekend.

Stam'boel (aandr. Turksche naam van Konstantinopel; de stad v. d. Islam), o.
Stamboeli'ne (de tot aan den hals toe dichtgeknoopte zwarte jas der Turksche ambtenaren), v. —s.
Stam'boeltroep (O.-I. tooneelgezelschap, bestaande uit kleurlingen), m. —troepen.
Stam'boom (geslachtsboom; tabel, waarop in den vorm van een stam met takken, de namen eener familie, van haar oorsprong af, staan uitgedrukt), m. —boomen.
Stam'boon (boon, die als een struikje en niet langs een stok groeit), v. —boonen.
Stam'melen (hakkellend, stotterend, moeielijk spreken), ik heb gestameld; dat kind stamelt nog; de man stamelde een bedje; ook, Stameren; —kees (stotteraar), m. —keezen; —taal (stottertaal, kromtaal), v. gmv.; —tong (persoon, die stamelt), m. en v. —en.
Stam'meren, meestal Stamelen.
Stamel' (Fr. een soort van grove wollen stof), o., (soorten), o. stametten.
Stamel'ten (van stamel gemaakt), bn.
Stam'gast (vast bezoeker van een koffiehuis), m. —gasten; zie Habitue.
Stam'genoot (iemand, die met een ander of met anderen tot denzelfden volksstam behoort), m. —en; —houder (zoon, die n. l. den stam behoedt voor uitsterven), m. —s; —huis (dynastie, geslacht), o. —huizen: gesch. de vijf grafelijke —huizen, het —Oranje.
Stamijn' (Fr. haren zeefdoek, een haren zeef), v. gmv.; —en (van stamijn), bn.
Stam'men (afstammen, afkomstig zijn van), hij is gestamd; zij stamt uit een edel geslacht; die bloem stamt uit Afrika; verg. Afstammen.
Stam'ouders (eerste ouders, d. i. —vader en —moeder), m. mv.: Abraham en Sara zijn de — van het Joodsche volk.
Stamp (schop, trap; harde stoot op den grond), m. stampen.
Stampa'ge (het stampen), v. gmv. (g = zj).
Stamp'beton (beton, bestaande uit Portland-cement en grindzand), o. gmv.
Stampen' (stampvoeten), ik heb gestampeid.
Stampen (krachtig stooten, inz. met den voet), ik heb gestampt: — van ongeduld, stampvoeten; fig. dit schip stampt erg, duikt met den boeg telkens diep in zee; het — van de machine eener stoomboot; O.-I. rijst —, om ze van den bolster te ontdoen, zie Rijst blok; —er (stampstok), m. —s; een koperen —, een houten — b. v. in een vijzel; ook houten of ijzeren blok of cilinder voor het aanstampen van nieuwe bestratingen: —er (vrouwelijk deel der bloem, hetwelk het stuifmeel opneemt), m. —s; —molen (molen met stampers, om erts te gruisen), m. —s; —stooten, of —rijden (scheepst. het stampen van een schip), o. gmv.; —voeten (met de voeten stampen), ik heb gestampvoet; de knaap —voette van toorn; hou op met dat —; —vol (propvol), bn.: de zaal was —; —werk (al het bewegingswerk in den stampmolen), o. gmv.
Stam'roos (roos met opgaanden stam), v. —rozen; zie Roos.
Stam'vader, m. —s; zie Patriarch.
Stam'verwant (van denzelfden stam), bn.: —e volken, —e woorden; als zn. m. en v.: onze —en in Z.-Afrika; —schap, v. gmv.
Stam'wapen (familiewapen), o. —s.

Stam'woord (spraak. woord, waarvan een ander is afgeleid), o. —en.
Stan'ce, v. —s; zie Stanza.
Stand 1. (houding, wijze van staan), m. —en: een goeden — aannemen, plastische —en; 2. (klasse, staat, rang), m. —en: menschen van —, de hoogere —en; 3. (plaats), m.: —houden, niet wijken; fig. die kleur houdt —; de — van de zon, van de maan, van de sterren; iets tot — brengen, verrichten; 4. (voortbestaan), m. gmv.: in —blijven; 5. de burgerlijke —, afdeling v. h. gemeentelijk bestuur.
Stand'aard, stand'erd 1. (vaandelstok, vaandel a. e. stok), m. —aarden, —aards, —derds; 2. (maatstaf, model; grondslag van eenig muntstelsel), m. standaarden: wij hebben den dubbelen —; zie: Monometallisme, Bimetallisme, Standpenning; —werk (boekwerk, dat in zijn soort uitstekend is en duurzame waarde heeft), o. —werken; —woordenboek (woordenboek, dat als standaardwerk kan gelden), o. —en: het Woordenb. der Ned. taal, ontworpen door M. de Vries, zal een — zijn.
Stand'beeld (beeld, dat ter eere van iemand op eenig plein staat), o. —en: het — van Cats te Brouwershaven (1829); zegsw. hij staat daar als een stom —, roert zich niet.
Stand'delkruid (plantk. zekere orchidee), o. gmv.
Stand'dengeest (opvattingen, meeningen, zienswijzen, die in bepaalde standen overheerschend zijn), m. gmv.; verg. Clubgeest.
Stand'er 1. (een toestel om er parapluus in te zetten, jassen aan te hangen, enz.), m. —s; ook Staander; 2. (houten of metalen spil), m. —s: de — van een molen, de — van een drukpers; zie ook Kaapstander.
Stand'erd (standaard), m. standerds.
Stand'hoek (meetk. hoek, dien twee vlakken met elkaar maken), m. —hoeken.
Stand'houden (blijven staan, niet vluchten), ik hield —, heb —gehouden: legen den vijand —, pal staan.
Stand'je (ruzie), o. —s: wil jij —s maken? ruzie, hevige publieke twist; iemand een — schoppen, hem een berisping toedienen van geweld, gمز.; een — krijgen, uitbranden; een opgewonden —, d. i. een opgewonden druk persoon.
Stand'olie (dikke lijmolie-verniss), v. gmv.
Stand'penning (standaardmunt, d. i. wettig betaalmiddel in een land en dat voor alle betalingen kan gelden), m. —en; in ons land zijn de —en: de halvegulden, de gulden, de rijksdaalder en het gouden tientje.
Stand'plaats (plaats, waar men staat; plaats waar men zijn betrekkingspost heeft), v. —en; —punt (plek, waar men staat, fig. uitgangspunt, gezichtspunt, oogpunt), o. —en: een — innemen, een — verlaten; —vas'tig (onwrikbaar, onwankelbaar, duurzaam, blijvend, niet veranderend), bn. en bw.: een —e liefde, e. —e trouw, een —evenwicht, verg. Stabiel; iets — weigeren; —verheffing (verheffing in rang en aanzien), v. gmv.; —verwisseling (verandering van stand), v. —en; —vink (bouw. verticale pijler, onderdeel van het dakgebint), m. —en; —vizier (mil. richtplaatje aan een kanon), o. —en; —vogel (dierk. vogel, die winter en zomer dezelfde streek bewoont), m. —s: musschen zijn bij ons —s; zie: Trek- en Zwerfvogel.

- Stang** (ronde staaf van hout, glas, metaal; bit v. e. paardetuig), v. —en: glazen stangen; bij het paardetuig heeft de — zulk een vorm dat de tong v. h. paard erg geklemd wordt bij het aantrekken der teugels; fig. iem. op de — rijden, hem in toom houden, met strakke hand leiden.
- Stani'tsa** (kozakkendorp), v. stanitsa's.
- Stank** (leelijke reuk), m. —en: de — v. e. riool; zegsw. — voor dank krijgen, grove ondank.
- Stammoel', staniol'** (zeer dun blad), o. gmv.: — dient b.v. tot verpakking van chocoladetabellen.
- Stan'te pe'de** (Lat. op staanden voet, onverwijd), bw.: een zaak — afdoen.
- Stan'za** (dichtk. achtregelige jambische strofe met drie rijmklanken), v. stanza's: de — is uit Italië herkomstig; de zes eerste regels hebben gekruist rijm, de twee laatste gepaard rijm; ook, Stanze, v. —n.
- Stap** (pas, schrede), m. —pen: — voor —, langzaam aan; den eersten — doen, b.v. de eerste poging; kom een — nader, wat dichterbij; ga mee op —, wij gingen op —, loopen.
- Stapel** (een aantal op elkaar geplaatste voorwerpen, hoop), m. —s; een — hout; een — turf, een — steenen, een boeken—; zie: Hout—, Brand—, Kogel—.
- Stapel** (muz. houten staafje binnen in strikinstrumenten, onder- en bovenblad verbindend), m. —s; de plaatsing v. d. — is van invloed op den klank v. h. instrument.
- Stapel** (stelling op een scheepsverf), m. —s: een schip op — leggen, de kiel er van leggen en er verder aan bouwen; van — laten loopen, laten afloopen van de stelling of helling in het vaarwater, fig. die redevoering liep goed van —, werd vloeiend uitgebracht.
- Stapelen** (ophoopen, aan stapels zetten), ik heb gestapeld: turven —, steenen —.
- Stapelgek** (zeer gek), bn.; bij verkorting: stapel: ben je nu heelemaal —? —goed (goed of waar, waarvan stapelrecht moet betaald worden), o. —eren; —markt (algemeene stapelplaats of voorraadschuur), v. —en; —plaats (plaats, waar bepaalde goederen meestal in groote hoeveelheden aangevoerd worden; entrepot van handelsproducten), v. —en: Maskassar is de — voor de producten van den O.-I. Archipel; —recht (recht, dat vroeger sommige steden werd toegekend, om voortkomende koopvaarders te dwingen, hun waren te lossen en te koop aan te bieden), o. gmv.: —waar (stapelgoed), v. —waren; —wolk (afgeronde, bergachtige, donkere wolk, hoopwolk), v. —en; —zot (in de hoogste mate gek, stapelgek), bn.
- Stap'pen** (met vasten tred gaan, voortschrijden), ik heb en ben gestapt: zij stapt als een dragonder, forsch; fig. over iets heen —, er niet meer over spreken of twisten.
- Stap'voets** (langzaam), bw.: —rijden over een brug, terwijl het paard stapt.
- Star** (hemellichaam), v. starren; meer: **Ster**.
- Star** (strak, stijf), bn. en bw.: met —ren blik, —re verbazing, —re trots; — naar iets kijken.
- Star'en** (strak en wezenloos op één punt kijken), ik staarde, heb gestaard: op iets —; wezenloos voor zich uit —.
- Star'oogen** (de oogen wijd openspalken en starend kijken), ik heb gestaroged.
- Star'rosta, sta'rost** (eig. oudste: in Rusland de dorpschout of burgemeester), m. starosta's, starosten.
- Start** (Eng. sport. punt van vertrek bij wedrennen), m. starts: zes rijders verschenen aan den —, punt van afrit.
- Star'ten** (aan den start komen; bij een wedstrijd vertrekken), men startte, heeft gestart: al de wielrenners zullen in A'dam — op het Leidsche plein.
- Starter** (Eng. sport, hij, die bij een wedren het sein tot den afrit geeft), m. starters; —schot (schot, dat het sein is voor het vertrekken der deelnemers aan een wedstrijd), o. —schoten.
- Stata'risch** (toevend, langzaam ophelderend), bn. en bw.: — lezen, de leeraar verklaart, heldert op; de tegenst. is Cursorisch.
- Sta'te**, m.: de Raad van —, hoogste regeeringscollege in ons land.
- Sta'te** (Friesl. adellijke heerenhuizing), v. —n.
- Sta'telijk** (deftig, vol staatsie), bn. en bw.; —er, —st: Louise was zeer — (Potg.); iem. — tegemoet treden.
- Sta'tenbijbel** (de officieele Protest. bijbel, in de Holl. taal overgebracht door een commissie uit de synode van Dordt, en wel van 1619—35, en op last der Algemeene Staten in 1637 uitgegeven), m. —s; —bode (bode van de Staten, ook van de 1e of 2e Kamer), m. —n; —bond (vereeniging van rijken of staten tot éénen bond, zóó dat iedere staat zijn zelfstandigheid behoudt), m. —en: de Vereenigde Staten van N.-Amerika vormen een —, verg. Confederatie en Bondsstaat; —college (gesch. inrichting voor onbemiddelde jongelui, om kosteloos voor predikant te studeeren; zij hadden een beurswooning en onderhoud in het — te Leiden), o. gmv.: Van der Palm, 1763—1840, is nog aan het — geplaatst geweest; —Generaal' (onze Algemeene Staten, bestaande uit de 1e en de 2e Kamer), m. mv.
- Sta'ter** (Bijb. zooveel als een heilige sikkelt, nl. ± f 1.60), m. —s.
- Sta'tica** (weegkunst; leer van het evenwicht), v. gmv.; ook, Statiek'.
- Sta'tie** (een der 14 afbeeldingen, welke betrekking hebben op 's Heefen lijdén, in de R.-K. kerken, vormende te zamen den kruisweg), v. —tiën, —ties. (t = s).
- Statief'** (drievoet of voetstuk van optische en andere instrumenten, ook van een photographietoestel), o. —tieven.
- Statiek'**, v.; zie Statica.
- Sta'tie-overste** (Vl. stationschef), m. —n.
- Statieus'** (pronkend, pralend, statelijke), bn. en bw., —tieuzer, —t. (t = s).
- Sta'tig** (indrukwekkend, deftig), bn. en bw.; —er, —st: een — man, een — gebouw.
- Sta'tiglijk** (statig, deftig), bw.; —er, —st: de stoet bewoog zich —, op statige wijze.
- Station'** (Fr. eig. stilstandplaats: ruim gebouw aan den spoorweg als stand- of pleisterplaats), o. stations.
- Stationnair'** (Fr. op dezelfde hoogte blijvend, stilstaand, niet veranderend), bn.
- Stationneeren** (een standplaats hebben of geven, b.v. een wachtschip, taxi, huurrijtuig).
- Stations'chef** (hoofd van een spoorwegstation), m. —s, ook, Stationchef; —emplacement, o. —en, zie Emplacement; —gebouw, o. —en; —klok, v. —klokken; —plein, o. —en; —straat, v. —straten,

ook, Stationstraat; **-weg**, m. **-wegen**.
Sta'tisch (het evenwicht betreffend), bn.: **--moment** (werkt. product v. d. lengte v. d. hefboomsarm en de op dezen arm werkende kracht), o. **-en**: e hefboom is in evenwicht wanneer de **-e** **-en** der armen gelijk zijn.
Statist'icus (kenner en beoefenaar van de statistiek), m. statistici.
Statistiek' (hulpwetenschap, die uit een aantal quantitative gegevens tot de gemiddelde uitkomsten besluit en deze in cijfers uitdrukt; groepeerings van toe- of afname, enz), v. gmv.
Statist'isch (volgens de statistiek, de statistiek betreffende), bn.: **-e** gegevens, een **-overzicht**; voorspellingen, op **-e** tafelen grond (Potg.). (tisch = ties).
Statu'e (stand- of eerebeeld, eerezuil), v. **-n**.
Statu'e'te (klein standbeeld, beeldje), v. **-n**.
Stat'us quo, m. en o., ook, in statu quo, zie ald.: **den** **-handhaven**, den toestand, waarin zich een rijk bevindt op een bepaalden tijd; **-ante** (bellum), politieke toestand van een staat vóór den oorlog. (qu = kw).
Statuair' (Fr. volgens de statuten), bn.: het **-reservefonds**.
Statuur' (lichaamshoogte, gestalte), v. gmv.
Statuut' (reglement, voorschrift, verordening, wet van een genootschap), o. statuten.
Stavast', bw.: een man van **-**, groot, flink, stevig, fig. ferm van karakter.
Sta'ven (bevestigen, waar maken, bewijzen), ik heb gestaafd: met bewijzen **-**, met een eed **-**, bekrachtigen; **-ing** (het staven), v. gmv.: tot **-** van zeker recht.
Steamer (Eng. stoomboot), m. **-s**.
Steari'ne (de vaste bestanddeelen van verschillende vetten: kleur- en reukloos, gezuiverde talk), v.; **-kaars**, v. **-en**. (ea = ee).
St'e'de (plaats, plek, oord), v. steden: **hier** **ter** **-**, de heilige **-**, in **-** van, ook, **Stee**; **-houder** (plaatsbekleeder), m. **-s**, zie Stadhouder; **-ke** (stadje), o. **-s**: Alkmaar, het **-** (C. O.); **-kroon** (kring van muren om een stad; krans of kroon van de stede-maagd), v. **-kronen**; **-lijk**, bn.: de **-e** rechten, de stad betreffende; de **-e** regeering, het bestuur der stad; **-ling** (stadbewoner), m. en v. **-en**, voor het v. ook **-e**; **-maagd** v. gmv.: de **-** van Amsterdam, personificatie van die stad; **-ndwinger** (eere-naam v. Fr. Hendr.), m. soms ook van Maurits; **-waarts**, bw., ook, Stadwaarts.
Stee (plaats), v. steeën; zie Stede.
Stee (plekje), v. steeën: een zwakke **-** in een touw, een slechte **-** in laken, zie Glee.
Stee'ds (altijd, altoos, gestaadig, bestendig), bw.
Stee'dsch, bn.: **-e** manieren, d. i. der stad-bewoners; een **-e** kleeding, als in de stad.
Stee'g (nauwe straat, smalle weg), v. stegen.
Stee'g (halsstarrig, koppig), bn.: steeger, steegst: dat steege paard; verg. Stug.
Steek 1. (pijnlijke aandoening), m. steken: een **-** in den rug, in de zijde, pijnlijke trek; stoot met mes of dolk, enz.: iem. een doode-lijken **-** geven, een bajonet-, een dolk-; zegsw. iem. een **-** onder water geven, een on-aangenaamheid zeggen, hem bedektelijk pijn doen; 2. (breisteek, naasteek), m. steken: een borduur-, een kruis-; een **-** laten vallen, een **-** opnemen; fijne steken, grove steken; **-** houden, vast, hecht genaaid

zijn; zegsw. die redeneering houdt geen **-**, is niet degelijk; daar 's een **-** je aan los, de zaak is niet geheel in orde; ook: aan hem is een **-** je los, hij is niet, wat hij zijn moet op zedelijk gebied; hij voert geen **-** uit, doet niets, werkt heelemaal niet; ik zie hier geen **-**, hoegenaamd niets, het is er pikdonker; iemand in den **-** laten, hem op een hachelijk oogenblik verlaten, hem in 't gevaar laten.
Steek (punthoed van een R.-K. geestelijke, van de dominee, enz.), m. steken.
Steek'beitel (smalle beitel), m. **-s**; **-bekken** (bekken met een steel er aan, dat men onder het lichaam van zieke menschen plaatst), o. **-s**; **-blad** (leeren borstlap b.v. bij het scher-men), o. **-bladen**; **-brief** (officiële brief tot aanhouding van een misdadiger), m. **-ven**, germ.; **-dicht** (hekeldicht), o. **-dich-ten**; w. i. g.: **-distel** (melkdistel), v. **-s**; **-doorn**, **-doren** (kruisbezie, kruisbezie-struik; Christusdoorn, zeekruisdoorn), m. **-doorns**, **-dorens**; **-garen** (vogelnet, strijket), o. gmv.; **-grond** (ankergrond), m. **-en**: wij kregen eerst **-**, daarna modder; **-hevel** (wijnkoopershevel), m. **-s**; **-hou-dend** (degelijk, solide, vast), bn.: een **-** argu-ment, beproefd, verg. Steek; **-kan** (vocht-maat, inhoudende 19.4 Ned. kan of L.), v. **-nen**; **-mug** (dierk. wijfjesmug onder de gewone muggen), v. **-gen**; zie ook: An o-ph e les, Ste go m a y i a; **-pan** (steekbek-ken), v. **-pannen**; **-palm** (buis, die op Palmzondag de palmtakjes levert), v. **-en**; **-penning** (gelastuk, fooi, om iem. om te kooppen; godspenning), m. **-en**, vero.; **-pomp** (scheepst. verplaatsbare scheepsomp), v. **-en**; **-priem** (dun steekijzer met punt), m. **-en**; **-spel** (gesch. tornooi), o. **-spelen**; **-te** (steking), **-n**: een **-** in de zij; **-turf** (e. lange losse turf, gestoken van de korst van hoog-veen), m. **-turven**, (als stofnaam), v. gmv.; **-vlieg** (paardenvlieg), v. **-en**; **-wagen** (handwagen, wagen, dien men voortduwt), m. **-s**; **-wiek** (propje pluksel voor een wonde), v. **-en**; **-wonde** (wonde, met een stekend voorwerp toegebracht), v. **-n**, verg. Schot-wond.
Steek'kind, **-eren**; zie Stadskind.
Steel (stengel, stok, handvat, schacht, buisje), m. stelen: de **-** v. e. bloem, v. e. blad, v. e. bezem, v. e. lepel, v. e. lans, v. e. anker.
Steelsch (heimelijk), bn.: een **-en** blikwerpen.
Steels'gewijze, **steels'wijs** (in het geheim, verholten) bijw.: hij zag zijn vader **-** aan, onmerkbaar; iets **-** gadeslaan, heimelijk, **-** komen, onopgemerkt.
Steel'man (stadsbewoner, stedelting), m. **-lui**, **-lieden**.
Steen 1. (stofnaam: harde de'f'stof, die niet smeedbaar of in water oplosbaar, of brandbaar is), o. gmv.: het **-** haalt men uit de groeven; zoo hard als **-**; op **-** teekenen, op **-** graveeren; fig. een hart van **-** hebben, erg gevoelloos; hij klaagt **-** en heen, erg luide en zeer heftig; 2. (voorverpsnaam: voorverp, uit steen bestaande), m. **-en**: een goot-, een graf-, een hoek-, een molen-, een slijp-, een vloer-, zegsw. den eersten **-** leggen, den bouw beginnen; de eene **-** zal niet op den anderen blijven, alles zal het onderst-boven gekeerd worden, de verwoesting zal vrees-lijk zijn; al zou de onderste **-** boven, d. i. alles het onderst-boven gekeerd moeten

worden; fig. dat is mij een — van het hart, ik word ontheven van een drukkende zorg, zie Hart; het is mij een — des aanstoots, een ergernis, zie Aanstoot; zegsw. den — op iemand werpen, als eerste aanklager tegen hem optreden; Bijbel, bij de steeniging den eersten steen mogen werpen, Joannes 8: 7; 3. (verzamelende stofnaam), v. gmv.: zie b.v. Stortsteen, Waalsteen.

Steen 1. (steenen gebouw, gevangenis), o.: het — te Antwerpen (thans Museum), ons Stein, b.v. Loevestein; op het — gevangen zitten, Vl.; 2. (harde kern of pit van een steenvrucht), m. —en: de — van een abrikoos, een — van een perzik, de — van een pruim; 3. (hagelsteen), m. steenen: er vielen —en als duiven-eieren; 4. (voorwerp, dat vroeger blijikbaar van steen was), m.: dobbel—, domino—; 5. (iets, dat van steen gemaakt is), m. steenen: de —en van een molen; er ligt een moete — op dat graf; er waren in dat huis mooie vloersteenen, zie ook: Edelsteen; 6. (gewicht), m.: een — vlas, een bundel of bos zuiver vlas van 2.8 KG.

Steen'achtig (gelijkende op steen), bn.: steenkool is een —e delstof; — Arabië, de bodem is er vol steenen; een —e heide, een —e grond.

Steen'arend (dierk. groote arend, goudarend), m. —en: de — heeft een vlucht van wel 1.25 M.; —baars (dierk. baars, die leeft tusschen steenen en rotsen), m. —zen; —bakker (man, die metsel- of tichelsteen bakt of doet bakken), m. —s; —bakkerij, v. —en; —bestorting (regelmatige bedekking van een weg, oever, enz. met een laag van stukken natuursteen), v. —en; —bikker (werkman, die steenen afbikt), m. —s, verg. Afbikken.

Steen'boek 1. (dierk. in 't wild op 't gebergte levende bok met groote van knobbelige ringen voorziene, naar achteren gebogen holle horens), m. —ken; 2. (tiende teeken of sterrenbeeld in den dierenriem), m., zie Zodiak.

Steen'bokskeerkring (zuidkeerkring, parallel, 23½° ten Z. van den evenaar), m. gmv.: zie Keerkring.

Steen'breek (plantengeslacht, waartoe een aantal Alpenkruiden behooren), v. gmv.: de drievingerige —, plantje, een der vijf in ons land in 't wild groeiende soorten.

Steen der wijzen (de geheimzinnige stof, waarnaar de alchimisten eeuwen lang hebben gezocht), m.: de — zou alle ziekten kunnen genezen, de eeuwige jeugd brengen, alle metalen in het zuiverste goud kunnen veranderen; den — zoeken, fig. de oplossing van iets onmogelijks zoeken; den — meenen gevonden te hebben, fig. zich blij maken met een doode musch.

Steen'doorn (haag- of kattendoorn), m. —en.

Steen'druk (lithographie), m. gmv.: is dat — of zetwerk? —drukken (lithographeeren), ik heb gesteendrukt; —drukker, m. —drukkers; —drukkerij, v. —drukkerijen: —drukkunst (uitvinding, ± 1800, van Aloys Senefelder, 1771—1834, waardoor teekeningen en letters, alsmede geschaduwde teekeningen in reliëf of door insnijding op steen worden gebracht en door den druk vermenigvuldigd), v. gmv.; —drukkers (pers van een steendrukker), v. —persen; —drukplaat (afdruk van een steen), v. —platen; —drukwerk (lithographisch werk, ook, het steendrukken of een steendruk), o. gmv.

Steen'duif (wilde duif, die op rotsen nestelt), v. —duiven; —dwerf (Germ. myth. een soort van aardmannetje in grotten levende), m. —en; —eik (Z.-Europeesche eik), m. —en, zie Azijn; —en (van steen), bn.: een —beeld; —bijlen, zie Vuursteen; fig. een —hart, hoogst ongevoelig, hardvochtig; —geit (wijffe v. d. steenbok), v. —en; —glooiing (talud van dijken, dammen, zeeuwingen, enz. met stukken natuursteen bezet), v. —en: de eerste —en werden in 1732 tegen den paalworm gelegd; —goed (verglaasd aardeverkl), o. gmv.: het fijne Eng. —heet ook Wedgwood; —groei, —groeve (plaats, waar natuursteen ontgonnen wordt), v. —groeven: de —groeven van Bentheim; —hard (zoo hard als steen), bn.: een —e perzikpit; fig. ongevoelig, onvermurwbaar; het —e gemoed van Alba; —houwen (steen bewerken), o. gmv.; —houwer (steenkapper), m. —s; —houwerij 1. (het steenhouwen), v. gmv.; 2. (de werkplaats), v. —en.

Stee'nig (steenachtig), bn. en bw., —er, —st. **Stee'nigen** (met steenen doodgooten), ik heb gesteendigd; Ste'januswerd gesteendigd, Hand. 7: 59. —ing, v. —en: de —van Palame' des voor Troje.

Steen'kalk (kalk, verkregen uit kalkgesteente b.v. in de provincie Luik), v. gmv.

Steen'karper (dierk. zekere ineengedrongen karpersoort), m. —s; —klaver (plantk. witte klaver), v. gmv.

Steen'kolen, v. mv.; zie: Bruinkolen en Turf, alsmede Fijnkolen en Stuk-kolen; ook Steenkool.

Steen'kolenbed (steenkolenlaag), o. —den; —kolenbedding (steenkolenbed), v. —en; —kolenbriek (briek van steenkolengruis), v. —ten; —kolencreosoot (creosoot, uit steenkolen gewonnen), v. gmv.; —kolengas (lichtgas, uit steenkolen gestookt), o. gmv., zie Gas; —kolengroeve (groeve, waaruit steenkolen gedolven worden), v. —groeven; —kolenhandel (handel in steenkolen), m. gmv.; —kolenhandelaar (koopman in steenkolen), m. —s; —kolenlaag (bedding of laag van steenkolen in den aardbodem), v. —lagen; —kolenloods (loods of houten pak-huis tot berging van steenkolen), v. —en; —kolenmagazijn (groot steenkolenpakhuis), o. —en; —kolenmijn (onderaardsche groeve, waaruit steenkolen opgedolven worden), v. —en; —kolenproductie (het aan-den-dag-halen van steenkolen), v. gmv.; —kolen-teer (teer, uit steenkolen gewonnen bij de gasbereiding), v. gmv.; —kolenverbruik (het stoken van steenkolen), o. gmv.; —kolen-wagen (wagen of wagon tot vervoer van steenkolen), m. —s.

Steen'kool (brandbare delstof, bestaande uit dicht in elkaar geperste plantendeelen, uit de mijnen opgedolven, met een koolgehalte van 70—96%), v. —kolen: de —is meest zwart, soms bruin, zij wordt naar den vorm, waarin zij gevonden wordt, genoemd: schilfer—, blader—, vezel—;er zijn vetkolen en magere kolen, zie ook Anthraciet.

Steen'kraai (alpenraaf), v. —en; —kreeft (kreeft, levend tusschen rotsen), m. —en; —krijter (gierzwaluw), m. —s; —laag (laag van steenen in een groeve, laag metselsteenen), v. —lagen; —lïder (graveellïder), m. —s; —linde (linde met kleine bladen en hard

- hout), v. -n; **-marter** (huismarter, grijs-bruine hoenderwezel), m. -s; **-meerle** (bergmeerle), v. -n; **-meeuw** (neusvisch, sneep), v. -en; **-oven** (steenbakkerij), m. -s; **-pimpernel** (bokspeterselie), v. gmv.; **-puist** (harde puist), v. -en; **-raai** (een soort van hopvogel), v. -raven; **-raket** (kruisbloemige plant), v. gmv.; **-rood** (rood als baksteen), bn.: een - weefsel, een - roode japonstof; **-roos** (alpenroos), v. -rozen; **-rots** (harde granietrots), v. -en; **-schaap** (bergschaap o. a. op Sardinië en Corsica), o. -schapen.
- Steen'slag** (tot kleine stukken verbrijzelde of geklopte natuursteen), o. gmv.; **-slagweg** (weg gehard met steenslag, meestal grindweg genoemd), m. -en.
- Steen'stort** (plaats voor het storten van steenpuin), v. -en, ook **Stort**: de gemeentestort.
- Steen'tang** (klauwvormige tang, in gebruik bij het ophefschen van zware stukken natuursteen), v. -en.
- Steen'tijdperk** (geschiedkundig tijdperk, waarin de menschen steenen werktuigen hadden en het gebruik der metalen nog niet kenden), o., ook: -periode: in W. Europa valt het steentijdperk ± 10 eeuwen v. Chr.: sommige volksstammen leven nog thans in het -.
- Steen'tuil** (dierk. een klein soort van uil, die in ons land veel voorkomt), m. -uilen; **-valk** (rotsvalk), m. -valken, ook, Blauwvoet.
- Steen'vlas** (amiant, asbest), o. gmv.
- Steen'vrucht** (vrucht met sappig vleesch rondom een steen of kern), v. -en: perziken, abrikozen, pruimen, amandelen, kersen en morellen zijn -en; er zijn ook samengestelde -vruchten, b. v. de kornoelje en de mispel; **-wagen** (kruiwagen zonder zijstukken met hoog achterschot tot het vervoer van steen), m. -s; **-weg** (grootte weg, heirbaan; weg met vierkante graniet-steenengeplaveid), -wegen; **-wilg** (zekere wilgsoort), m. -en; **-worp** (de worp met een steen; ook, de afstand, door den geworpen steen doorloopen), m. -en; **-zaag** (ongetande zaag, om steenen platen en ook marmen door te zagen met behulp van scherp zand en water), v. -zagen; **-zager** (werkmán, die steenen zaagt), m. -s; **-zagerij** (het zagen van steenen), v. gmv., (de werkplaats), v. -en; **-zout** (klipzout, een sedimentair gesteente), o. gmv.; **-zwaluw** (toren- of gierzwaluw), v. -en.
- Steeple-chase** (Eng. wedren met hindernissen, nl. over heg en steg naar een bepaald punt in het verschiët, meestal een toren), v. -chases: zegsw. de - van het menschedom naar geluk, niets ontziende jacht.
- Stee'voogd** (stadsvoogd, inz. van een vesting), m. -en; vero.: **-waarts** (stadwaarts), bw.
- Steg** (smalle weg, voetpad), m.: zegsw. weg noch - weten, totaal onbekend zijn in een streek.
- Steganographie'** (geheimschrijfkunst, geheim teeken-schrift), v. gmv. (ph = f).
- Stegel** (stijgbeugel), m. stegels.
- Stegelreep** (stijgriem, reep van den stijgbeugel), m. -reepen: den - in- of opkorten.
- Stegomayi'a** (muskiet, die de gele koorts door zijn steek overbrengt), v. -'s.
- Steiger** (aanlegplaats op palen voor schepen; ook, melselstellige), m. steigers.
- Steig'eren** (verwant met stijgen: op de achterpooten overeind gaan), het paard heeft gesteigerd: schrik doet een ros -.
- Steigerwerk** (bouwk. al het getimmerte aan of van een steiger), o. gmv.
- Steil** (rechttop), bn. en bw.; -er, -st: een -e bergwand, een -e trap, een -e kust; fig. vasthoudend, niet-meegaand: die man heeft -e begrippen; dat is -e rechtzinnigheid.
- Steil'getopt** (met steilen top), bn.: een -e toren (Bild.), -e rotsen.
- Steil'oor** (ezel, fig. stijfkop), m. en v. -ooren.
- Steiloo'rig** (met steile ooren), bn.: een koppelpel -e honden; fig. koppig, halsstarrig.
- Steil'schrift** (het schrift van letters in rechten stand), o. gmv.; verg. Schuinschrift.
- Steil'te** (het steil-zijn), v. gmv.: de - van een rotswand; ook, steile hoogte: op die - was een arendnest.
- Stek** (afzetsel, loot v. e. plant), v. stekken.
- Steka'de** (in een stok verborgen steekwapen, dolk, degen; stokdegen), v. stekaden.
- Stek'blind** (geheel en al blind), bn., verg. Stik donker, Stok doof.
- Stek'el** (puntige uitwas, stekelig aanhangsel), m. stekels: de rozen hebben -s; **-achtig** (puntig; fig. scherp, bits); bn., -er, -st.
- Stekelbaars** (inlandsch vischje met rug- en buikvinstekels, 4-9 cM.), m. -baarzen: het -je heet ook stekeltje en leeft in onze slooten, grachten en plassen; **-bes** (kruisbes), v. -sen; **-bezie** (kruisbes), v. -beziën; **-brem** (ronde stekeldistel, kogeldistel), v. -men; **-draak** (pieterman), m. -draken; **-grondel** (een soort van grondeling, ook, steenbijter), m. -s; **-ig** (met stekels bezet, vol stekels), bn.: planten met -e bladeren, de egel heeft een -e huid; fig. een - woord, een - antwoord, hekelend, scherp, bits; iem. iets -s zeggen, scherps; **-igheid** (stekelig woord of gezegde), v. -heden; **-ing** (grondel, grondeling), m. -en; **-krab** (krab met stekels), v. -ben; **-rog** (rog met puntige doornjes op den rug), m. -gen; **-tje**, o. -s, zie Stekelbaars; **-varken** (een knaagdier, geheel bezet met stekels, in de warme landen der oude en nieuwe wereld), o. -s.
- Stekelvinnige visschen** (visschen, wierrug- en staartvin stekels dragen), m. mv.
- Stek'en** (iets ergens indruiven, indoen; ergens in zijn), ik stak, heb gestoken: de sabel in de scheede -; het mes stak nog in de wonde; met spelden, naalden -, prikken; de wespen hebben mij gestoken, pijnlijke steken toegebracht; fig. de zon stak erg, d. i. brandde erg; zegsw. de loftrompel -, aan den mond brengen, blazen; ik laat die studie -, varen; iemand naar de kroon -, zie Kroon; ergens een speldje bij -, zie Speld; dat stak hem de oogen uit, zie Oog; van wal -, zie Wal; in de modder blijven -, vastzitten, fig. in zijn rede blijven -; iem. in de hoogte -, hem prijzend verheffen; de hoofden bijelkaar -, overleg plegen: de broodkruimels - hem, zie Broodkruimel; den draak - met, zie Draak; onder stoelen en banken -, zie Bank; de moord stak hem, hij stierf, vero.
- Stek'er** (werktuig, waarmee men steekt), m. stekers: ook: persoon, die steekt.
- Stek'ken** (door stekken voortplanten, een stek in den grond zetten, om ze te laten groeien), ik heb gestekt: bessen -, rozen -.
- Stel** (stand, orde; geschikte plaats), m. gmv.:

ons huis is nu op —, alles is in orde, op regel; zegsw. op — en sprong, dadelijk, onmiddellijk.

Stel (bij elkander behoorende voorwerpen, een verzameling), o. stellen: een — juweelen, een olie — en azijn —; een — maten en gewichten; een — voorschriften; fig. een goed — hersens; het stel van een wagen, onderstel.

Stel'en (wegnemen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening), ik stal, heb gestolen: zegsw. die eens steelt, is altijd een dief, wanneer men eens iets heeft gestolen, behoudt men altijd den naam van dief; iemands hart —, zijn genegenheid winnen; het is om te —, zeer lief en aardig; —er, m. —s, zie Heler.

Stel'hout, —ijzer (stuk hout of ijzer, veelal met groeven, waarmee men iets hooger of lager kan stellen of plaatsen), o. —en, —s: het — van een ziekestoel, van een rustbed, van een lessenaar; het — van een affuit.

Stel'kunde, stel'kunst (algebra), v. gmv.: de — is een afdeeling der wiskunde.

Stel'kunstig (algebraïsch), bn.: een —e oplossing van een rekensom.

Stella'ge (stelling, steiger), v. —s. (g = zij).

Stel'le (aardhoogte, terp), v. —n.

Stel'len (doen staan, plaatsen), ik heb gesteld: te boek —, tentoon —; paal en perk —, de grenzen aanwijzen, fig. kortwieken, beteugelen; in slagorde —, schikken; tem. voorwaarden —, aan voorwaarden binden; tem. de wet —, voorschrijven, hoe hij handelen of zich gedragen moet; in het licht —, duidelijk maken; ergens een eer in —, als een eer beschouwen; ter hand —, overhandigen; tevreden —, doen zijn; hij kan het goed —, is een gezeten burger; in vrijheid —, de vrijheid teruggeven; in het werk —, d.i. aanwenden; op de proef —, d. i. beproeven; hoe zal hij dat —? aanleggen; verder, in geschrift brengen: de school moet leeren —, een brief leeren —, opstellen; een request —; zie: Steloefening en Stijl.

Stel'ler (hij, die opstelt, in geschrifte brengt), m. stellers: wie is de — van dit artikel?

Stel'lig (zeker, bepaald), bn. en bw.; —er, —st: een —e belofte, de —e verwachting hebben; zal ik, zei Keesje, door mijn —en toon bemoedigd (C.O.), beslisten; gij moet — komen.

Stel'ling 1. (te bewijzen waarheid, thesis, leerstelling), v. —en, zie Gestelde; 2. (plaatsing, ook, stellage of steigerwerk), v. —en; 3. (mil. positie, post, vast punt), v. —en: een — aanvallen, een — verdedigen, een — nemen; de — Amsterdam.

Stellionaat' (Lat. bedrog), o., gmv.: — wordt gepleegd door hem, te die een onroerend goed, waarvan hij weet geen eigenaar te zijn, verkoopt of verhuypthekeert, 2e die een met hypotheek bezwaard goed als vrij aanbiedt of met minder hypotheek opgeeft dan waarmee het belast is.

Stel'oefening (schooloefening in het leeren stellen), v. —en: een boekje met —en, d.i. met stof voor opstellen, enz.

Stel'pen (stillen, doen ophouden), ik heb gestelpt: het bloed —; fig. iems droefheid —.

Stel'pnet (een vischnet, om visch al overdek-kend te vangen), o. —netten.

Stel'regel (richtsnoer, grondregel), m. —s.

Stel'schroef (richtschroef), v. —schroeven: een nat. instrument met vier —schroeven, schroefjes, om het waterpas te doen staan.

Stel'sel (systeem), o. stelsels: het tientallig —, een — handhaven; het continentaal —, zie Continentaal; het — van maten en gewichten, zie ald.; het — van Copernicus (1473–1543), zie Zonnestelsel; —aar (ontwerper van een of meer stelsels; man der theorie, die de practijk uit het oog verliest, kamergeleerde), m. —s; —loos (zonder stelsel, ongeregeld), bn.; —loozet, —t of meest —: een —looze politiek.

Stelselma'tig (volgens een aangenomen stel-sel, methodisch), bn. en bw.: een —e indeeling van de planten; iem. — tegenwerken.

Stel'selzucht (voortijde voor stelsels), v. gmv.

Stelt (dunne paal of stok met voetrede), v. stelten: de knapen liepen op —en; zegsw. op —en zetten, in beroering brengen, in wanorde; het huis stond op —en, alles was er in wanorde, in de war.

Stel'tenlooper (persoon, die op stelten loopt), m. —loopers.

Stelt'looper (dierk. een orde v. vogels, wier dunne en lange pooten hen in staat stellen om in het water, in poelen en plassen, in zand te loopen), m. —loopers: de ootveaar is een —, de struis is een —.

Stem 1. (stemgeluid van mensch of dier), v. stemmen: een krachtige, heldere, zwakke, scherpe, doffe —; met gedempte — spreken; de —men van het woud, der wildernis; fig. zijn — tegen iets verheffen, er krachtig tegen opkomen; de — des donders, de — van het geweten; 2. (muz. zangstem), v. stemmen: een mooie — hebben; geen — hebben, niet kunnen zingen; een lied voor drie —men; welke — zingt gij? verg. Sopraan, Alt, Tenor, Bariton, Bas; 3. (stembiljet, kiesstem, keurstem), v. —men: zijn — uitbrengen, zijn — aan iets geven, de stemmen opnemen, tellen, controleeren; bij meerderheid van stemmen; staking van stemmen, er zijn er evenveel voor als tegen eenig voorstel; — hebben in een vergadering, mee mogen stemmen; een — in het kapittel hebben, zie Kapittel; 4. (openbaring van zijn meening, overtuiging, gevoelens), v. gmv.: de — des volks, de — des bloeds, de liefde voor zijn verwanten; de — des roependen in de woestijn, zie Roepende.

Stem'band (ontl. deel v. h. geluidsorgaan van menschen en dieren), m. —banden.

Stem'biljet (—briefje), o. —biljetten.

Stem'buiging (uitdrukking, welke men in zijn stem legt), v. gmv.; verg. Modulatie.

Stem'bureau (college van personen, die de stemmen opnemen; de plaats, waar de stemming gehouden wordt), o. —s, (eau = oo); —bus, —kist (bus of kist, waarin de kiezer zijn stembiljet werpt), v. —bussen, —kisten: uit de stembus komen, gekozen worden of zijn; —district (kieskring), o. —en: ons land is verdeeld in 18 —en of kieskringen.

Stem'geluid (het geluid van een stem), o. —geluiden; verg. Timbre.

Stem'gerechtigde (iemand, die mede mag stemmen of kiezen), m. en v. —gerechtigden.

Stem'hamer (werktuig, om een piano te stemmen), m. —hamers.

Stem'hebbend (stemgerechtigd), bn.: een — lid; spraakk. —e medeklinkers, zachte die n.l. met stem worden uitgesproken, waarbij de stembanden trillen, b.v. d, b.

Stem'kaart (kaart, waardoor men opper-

pen wordt om te stemmen), v. —kaarten.
Stemlijst (lijst der stemgerechtigden), v. —en.
Stemloos (spraakk.: zonder stem), bn.: —
 looze medeklinkers, nl. die, welke zonder
 stem worden uitgesproken of scherpe, b.v.
 t; verg. Stem hebben d.
Stemmen 1. (bij een verkiezing zijn stem
 uitbrengen), stemde, heeft gestemd: — op den
 candidaat zijner partij; er werd druk ge-
 stemd; 2. (mondeling of schriftelijk enz.
 kiezen): in een vergadering — voor enig
 voorstel, met gesloten briefjes —; — met zitten
 en opstaan; voor iets — met het opsteken der
 hand, verg. Referendum, Afstemmen;
 3. (muz. de juiste toonhoogte geven): een
 piano, een viool —, op bepaalde toonhoogte
 stellen; fig. iem. tot zachtheid —, doen over-
 hellen; gestemd zijn tot vreugde, gezind; die
 tijdig stemt ons treurig, maakt, doet zijn.
Stemmig (ingetogen, zedig, ernstig, niet
 opzichtig), bn. en bw.; —er —st: een —meisje,
 een stille, —e kamer; — gekleed zijn.
Stemming 1. (daad van stemmen), v. —en:
 een hoofdelijke —, d. i. door 't noemen van
 de namen der stembevoegden een monde-
 linge — houden; een geheime —; recht van
 — hebben; een eerste —, een tweede of vrije —;
 2. (de toonhoogte van een instrument), v.
 gm.v., verg. Diapason; 3. (de staat van
 zuiverheid der tonen, ook onderling), v. gm.v.;
 deze piano houdt geen —; 4. (gemoedsgesteld-
 heid, humeur), v.: hij is in goede —; 5.
 (algemeene denkwijze), v. gm.v.: de — voor
 dit wetsvoorstel was niet gunstig; — maken
 voor iets, verg. Propaganda.
Stemopnemer (iem., die de uitgebrachte
 stembriefjes opent en afleest), m. —s.
Stemopneming (het aflezen en opteekenen
 van de uitgebrachte stemmen), v. gm.v.
Stempel 1. (werktuig, waarmee men een naam,
 eenig merkteken aanbrengt), m. —s: er zijn
 —s van koper en van caoutchouc; verg.
 Cachet, Signet, Zegel; een — op iets
 afdrukken, zijn — op iets drukken, d. i. het
 waarmerken, fig. het bekrachtigen, goed-
 keuren; verg. zijn zegel aan iets hechten; 2.
 (de afdruk, het merk), m. —s: deze buiten-
 landsche brief was vol willemsche —s; fig.
 dat draagt den — der waarheid, kenmerk;
 meester Pennewip was een man van den
 ouden —, trant, soort, slag; zijn — op zijn
 omgeving drukken, intellectueel en moreel
 zijn omgeving vormen; het uitertijk van veel
 menschen draagt den — van hun beroep,
 men ziet aan hen, welk hun beroep is;
 3. (keur, ijk, muntslag), m. —s: een zil-
 veren lepel heeft meerdere —s; nieuwe ge-
 wichten hebben nog geen —s; een gulden heeft
 twee —, nl. den muntslag en den beelde-
 naar; 4. (plantk. het bovineinde van den
 bloemstijl, dat het stuifmeel opvangt), m. —s.
Stempelaar (man, beambte, die belast is met
 het stempelen van brieven, zegels, enz.), m. —s.
Stempelband (gestempelde boekband), m.
 —en.
Stempelband (gestempelde boekband; het
 boek zelf), m. —en.
Stempelbeeld (beeldenaar op munten), o.
 —en; —doos (doosje tot het opbergen van een
 stempel), v. —doozen.
Stempelen (merken met een stempel, een
 stempel drukken op), stempelde, gestem-
 peld: brieven —, papier —, zegelen; munten

—, goud en zilver —; —inkt (inkt, om mee te
 stempelen), m. —en: roode —, blauwe —,
 zwarte —; —jaar (het jaartal van het stempel-
 merk), o. —jaren; —merk (keur op goud en
 zilver), o. —en, verg. Waarborg en
 Essaaï; —snijder (graveur, die stempels
 maakt), m. —s; —snijkunst (de kunst om
 de letters en figuren in stempels te snijden),
 v. gm.v.

Stemplicht (plicht, door de wet opgelegd aan
 elken mannelijken bewoner van ons land
 boven de 25 jaar om zijn stem uit te brengen,
 b.v. bij verkiezing van leden voor de Tweede-
 Kamer), m. gm.v.

Stemrecht (recht, van zijn stem te mogen
 uitbrengen), o.: het algemeen —, recht voor
 iederen meerderjarigen burger, om te stem-
 men; — is stemplicht; de suffragettes in
 Engeland eischen — voor de vrouw; verg.
 Kiesrecht.

Stempleet (ontl. nauwe opening tusschen
 de stembanden), v. —spleten.

Stemvee (minachtende naam voor dat ge-
 deelte der kiezers, dat op bevel onzelfstandig
 en gedwee op een candidaat stemt), o. gm.v.

Stemverheffing (het luider doen klinken v.
 d. stem), v. —en: met — spreken, iets zeggen.

Stemvork (muz. tweetandig, door slag of
 stoot een bepaalden, onveranderlijken toon
 aangevend, werktuigje), v. —en.

Stemvorming (het vormen, ook, beschaven
 van de stem), v. gm.v.: oefeningen in de —.

Stenden (gesch. de drie standen, de Staten;
 de vergadering er van), m. mv.: de — des
 Rijks.

Stenen (zuchten, zacht kermen), ik heb ge-
 steend: de arme lijdert lag te —, kreunen.

Steng (verwant met stang: verlengstuk van
 den mast van een schip, staak), v. —en.

Stengel (dunne steel van planten, bloemen
 enz.), m. —s; —blad, o. —bladeren, —bla-
 den; —knoop (knorff), m. —en.

Stenograaf (snelschrijver), m. —grafen, (e
 = ee); —graphie (kortschrift, d. i. snel-
 schrijfkunst door middel van teekens en af-
 kortingen), v. gm.v., lees: stee-noo-gra-fie';
 —grapheeren (snelschrijven, met afkorting-
 en schrijven); —gra'phisch (door de steno-
 graphie, betrekking hebbende op de st.), bn.:
 een — verslag; de directeur van den —en
 dienst, (phisch = fies); —gram' (een door
 stenographie opgeteekend rapport, verslag in
 snelschrift), o. —grammen; —telegraphie,
 (het nieuwe telegraferstelsel voor kabels'
 bestaande in kortschrift), v. gm.v.

Sten'tor, m., heraut der Grieken vóór Troje,
 wiens stem luider klonk dan die van vijftig
 andere krijgslieden samen, fig. een man
 met een stem als een klok, (en = en);
 —stem (zeer door'dringende stem), v. —men.

Stephanus-orde (Hong. ridderorde), v. gm.v.

Steppe (eig. een Russ. woord = woestijn:
 uitgestrekte, hoogliggende grasvlakte, inz.
 in Rusland en W.-Azië), v. —n; —achtig (als
 een steppe), bn.; —er, —st: een — landschap;
 —landschap (landschap, dat een steppe is),
 o. —pen: een — gaat in Arabië geleidelijk
 over in de woestijn.

Ster, star (hemelbol), v. —ren: de avond—,
 de morgen—, de noord—, de pool—; een
 staart—, een vaste —, zie ook Geluksster;
 verder, (iets, dat op een ster gelijkt), v. —ren:
 de — in het wapen van Maastricht, de — van

- een of andere ridderorde, de — als distinctief van officieren; een — van diamanten, borstsierraad; een — in het ijs vallen, stervormige barst; fig. beroemde zangeres.
- Steranijs** (plantk. plant, welker zaden een antijsachtigen smaak hebben), m.: de plant is aldus genoemd naar den vorm harer vrucht.
- Stie're** (inhoudsmaat van 1 M³), v. —s, —n; zie het vero. *Wissc.*
- Stereographie** (lichaamsbeschrijving of teekening er van op een vlak), v. gmv. (e = ee).
- Stereometrie** (meetkunde der lichamen, leer der lichaamsmeting), v. gmv.; —**oscoop** (optisch werktuig, dat de vlakke beelden als lichamen te aanschouwen geeft), m. —scopen; —**otiep** (vast, onveranderlijk), bn.: een —e glimlach lag op haar gelaat, altijd dezelfde; —**otypeeren** (vaste drukplaten vervaardigen en daarop drukken); —**otypie** (plaatletterdruk, het maken van vaststaande drukvormen), v. gmv. (y = ie).
- Sterf'bed** (doodbed), o. —bedden; —**dag** (dag van overlijden), m. —dagen: het is vandaag (5 Mei) de — van Napoleon I; —**elijk**, bn.: de mensch is —, d. i. moet of zal eens ster- ven; —**geval** (geval of gebeurtenis van iets ster- ven), o. —len: een — in de familie hebben; —**huis** (huis, waar een doode is), o. —huizen: samenkomst aan het —; —**jaar** (het jaar van iem. dood), o. —jaren: het — van Vondel (1679); —**lijst** (lijst van sterfgevallen), v. —en; —**te** (het ster- ven, het doodgaan), v. gmv.: er was groote — onder het vee; —**tecijfer**, o. —s: het gemiddeld — in Nederland is niet hoog; —**telatel** (—tabel), v. —s; —**tijd** (tijd of uur, dat iemand sterft), o. gmv.; —**uur** (uur, dat iem. sterft), o. —uren.
- Ster'gewelf** (dichterl. uitspansel), o. gmv., zie Sterrendak.
- Steriel** (onvruchtbaar, dor, schraal), bn.; ook vrij van bacteriën; zie Steriliseeren.
- Sterilisa'tor** (toestel, om melk, enz. te steri- liseeren), m. —s; —**seeren** (eig. onvrucht- baar maken), ik heb, het is gesteriliseerd: de melk —, d. i. alle levende smetkiemen er in dooden; evenzoo kan men groenten, vruch- ten, medische werktuigen — (s = z).
- Steriliteit** (onvruchtbaarheid, misge- was, droogheid, dorheid), v. gmv.
- Sterk** (krachtig, frisch), bn. en bw.; —er, —st: —e schoenen, — laken, stevig, duur- zaam; een — paard, krachtig; een —e wind, hevig; spraak. —e werkwoorden, nl. die van stamklinker wisselen, b. v. drinken; dat is — gekruid, een — gebouwd schip.
- Sterk'beenig**, bn.: —e knapen (C. O.), d. i. hebbende gespierde beenen; —e honden.
- Sterkedrank** (drank, die veel alcohol bevat), m. —en; verg. Drankbestrijding.
- Ster'ken** (kracht geven, versterken), ik heb gesterkt: de zenuwen —; zich —: zich met degelijk voedsel —; fig. iem. — in het leed, troosten, bemoedigen.
- Sterkerij** (in de katoenspinnerij het lokaal, waarin de gesponnen garens door een soort van meelpap gehaald worden en daarna over cilinders gedroogd), v. —en.
- Ster'kers** (plantk. bitterkers, twinkers), v.
- Sterk'gebouwd** (krachtig v. lichaam), bn.
- Ster'gespierd** (met sterke spieren), bn.: —e sjouwerlui; —gezenuwd (met sterke zenuwen), bn.: de —e landman.
- Ster'king** (het sterken), v. gmv.: — van de spieren; fig. — in 't lijden, troost.
- Sterk'stroom** (krachtige electr. stroom), m.
- Sterk'te** 1. (het sterk-zijn), v. gmv.: de — van linnen, van laken, van een draad; 2. (talrijkheid), v. gmv.: de — van een gezelschap; 4. (troost, bemoediging), v. gmv.: God is mijn —, kracht; 4. (fort, schans), v. —n: een — bouwen.
- Sterkwa'ter** (oplossing van salpeterzuur), o.: iets op — zetten, iets in — bewaren.
- Ster'ling**, bn.: een pond — of £, d. i. 20 shil- ling, ieder van ± f 0.60, nl. ± f 12.00.
- Stern** (dierk. kleine meeuw onzer plassen en rietvelden, een soort van zeevuluw), v. —en; verkl. —**tje**, o. —s: de —en worden bij duizenden geschoten om de mooie blanke veeren, het zijn onbeschermd vogels.
- Ster'rebloem** (sterrekruid), v. —bloemen; —**bosch** (plantsoen in den vorm van een ster), o. —bosschen: het — te Groningen; —**jaar**, o. —jaren, zie Jaar; —**kers** (plantk. kleine, bittere twinkers), v. gmv.; —**kruid** (plantk. zeeaster; plant, die op aan- gestibde gronden wast), o. gmv.
- Ster'renbeeld** (hemelleeken: een der groepen, waartoe men vaste sterren aan het uitspansel heeft vereenigd), o. —beelden, b. v. Groote Beer, Jachthonden, Orion, Pleiaden.
- Ster'rendak** (dicht. sterren'gewelf), o. —da- ken: onder 't ruim der —daken (Borger).
- Ster'ren en stre'pen**, v. mv.: de —, de Ame- rikaansche vlag, zie Sterrenvlag.
- Ster'rengroep** (groep sterren, meestal ster- renbeeld), v. —en; —**hemel** (uitspansel vol sterren), m. gmv.; —**kaart** (kaart, die een deel van den sterrenhemel voorstelt), v. —en; —**kijker** (eig. iemand, die naar de sterren kijkt, fig. sterrenwicheelaar; telescoop), m. —s; —**kijkerij** (wicheelarij door middel van den stand der sterren), v. gmv.; —**kunde**, v. gmv., zie: Astronomie, Astronomisch; —**kundige** (astronoom), m. en v. —n; —**licht** (licht der sterren), o. gmv.; —**regen** (regen van schijnbaar vallende sterren), m. —s; —**toren** (observatorium), m. —s; —**vlag** (de Amerik. vlag met sterren en strepen), v. —gen: zij heeft zooveel sterren als er staten zijn in de Unie, oorspronkelijk waren er 13 sterren en 13 strepen nl. voor de 13 oudste staten, die de kern vormen der tegen- woordige Unie; —**wacht** (een gebouw, waar- in men allerlei sterrenkundige instrumenten heeft en den loop, enz. der sterren waar- neemt, ook, sterrentoren, observatorium), v. —wachten.
- Ster'renwicheelaar** (persoon, die uit den stand der sterren voorspellingen doet over het lot van menschen of volken), m. —s: vooral de oudheid had haar —s; ook onder de christenvolken, tot aan ± 1600, vond men —s, b. v. Nostradamus, 1503-'66, in Frankrijk, in de dagen van Katharina de Medicis; ook, Astroloog; —**wicheelarij** (de vermeende kunst v. voorspelling v. sterren- wicheelaars), v. —en: het stelsel van Coper- nicus (1473-1543), dat de aarde tot een ondergeschikt hemellichaam maakte, gaf den doodsteek aan de —, ook, Astrologie.
- Ster'reschot** (het vallen v. een ster), o. gmv.
- Ster'retje** (kleine ster; asterisk), o. —s.
- Ster'veling** (mensch), m. en v. —en; ook —e.
- Ster'ven** (ophouden te leven, overlijden, dood-

- gaan), hij stierf, is gestorven: *de man ligt op —; de vrouw kwam te —, fig. het woord stierf op zijn lippen, hij sprak het niet uit; hij stierf duizend dooden, b.v. door foltering.*
- Ster'vend**, bn.: *de —e vader, ik vond hem —, op het punt te sterven; de —e, zn. m. en v. n.*
- Ster'vensnood** (in gevaar van sterven), m. gm.v.: *in — neerliggen, in doodsstrijd; —uur, o. —uren; zie Sterfuur.*
- Ster'vormig** (in den vorm van een ster), bn.: *—e vermicelli, —e kaakjes.*
- Stethoscoop'** (een geneeskundig instrument, om den hartslag en de beweging der longen waar te nemen), m. —scopen. (th = t).
- Steun** (stut, schraag, schoor, hulp, fig. troost, verzorger), m. steunen; **—balk** (stut- of schoorbalk), m. —en; **—beeld** (schraagbeeld), o. —en, ook, Caryatide; **—bladen** (plantk. kleine bladen, aan den voet van den bladsteel, blaadachtige uitspruitsels), o. mv.; **—comité** (comité in 1914 opgericht tot regeling van den steun aan bepaalde categorieën van onvermogenen), o. —s: Koninkl. Nationaal —.
- Steunen** 1. (rusten op; stutten), ik heb gesteund: *— op een stokje; iets —; 2. (stenen, kernen), ik heb gesteund.*
- Steun'pilaar**, m. —pilaren: *Ovens was een — der beurs (Potg.), stut, instandhouder; een — der wetenschappen; —punt* (ondersteuningspunt), o. —en: *het — van een hefboom; fig. vast punt, basis: Engeland heeft in verschillende zeeën commerciële —en, b.v. eilanden; —sel* (al, wat eig. en fig. steunt), o. —s; **—stuk** (iets, dat wordt aangebracht om te steunen), o. —stukken.
- Steur** (dierk. kraakbeenige visch der Noordzee, ook in onze rivieren, soms 3 M. lang), m. steuren, zie: Kaviaar en Kamper—; **—haring** (haring, die ongekaakt in 't zout wordt gelegd, om daarna te worden gerookt tot bokking), m. —en, (als stofnaam), v. gm.v.
- Stie'vel** (hooge laars, ruiterlaars), m. —s; **—knecht** (houten laarzentrekker), m. —s.
- Stie'ven** (voor- of achterdeel van een vaartuig), m. stevens: *de voor—, de achter—; den —wenden, keeren, van koers veranderen.*
- Stie'venen** (koersleggen, sturen, zeilen naar), ik ben gestevend; fig. loopen, gaan.
- Stie'vig** (hecht, sterk), bn. en bw.; —er, —st: *een — schip; die paal staat —, vast; fig. —doorstappen, flink, dat is —e kost, voedzaam; een —e koelte, een krachtige bries.*
- Steward** (Eng. hofmeester, proviandmeester op een zeeboot; bediende), m. stewards.
- Sticht**, vroeger Stift (aandr. het gebied van de bisschoppen van Utrecht, met Utrecht als hoofdstad), o., zie: Neder— en Over—; in engeren zin is stift: een gesticht, klooster.
- Stich'telijk** (godsdiensdig; tot godsdienszin opwekkend), bn. en bw.; —er, —st: *een —leven leiden; een —boek, —e lectuur; zegsw. ergens — voor bedanken, feestelijk, zie ald.*
- Stich'telijk lied** (geestelijk lied, dat ten doel heeft de opwekking of versterking van het godsdiensdig gevoel, de verheffing van het gemoed tot God), o. stichtelijke liederen, b.v. Beets: *Gevijde liederen.*
- Stich'ten** 1. (grondvesten, bouwen, doen ontstaan), ik stichtte, ik heb gesticht: *een stad —; iemand een eerzuil —, oprichten; brand—; fig. kwaad —, nut —; 2. (in goede of godsdiensdigte stemming brengen), ik heb ge-*
- sticht**: *iem. door zijn voorbeeld —, door zijn woorden —.*
- Stich'tenaar** (oudtijds, naam v. e. bewoner v. h. sticht, nl. van Utrecht), m. —s, —naren.
- Stich'ter** (oprichter, bouwter), m. —s, —en: *hij was de — van een hofje; de —s van Rome.*
- Stich'ting** 1. (het ontstaan), v. gm.v.: *de — van Dordt (1015), de — van Rome (754 v. C.); een liefdadige —; Teyler's — te Haarlem, z. ald.; 2. (godsdiensdigte stemming), v. gm.v. dat bracht geen — aan (Staring); 3. (iets, dat gesticht is, gebouw, fundatie), v. —en.*
- Stichts** (tot een sticht of bisdom, en wel inzonderheid tot het bisdom Utrecht behoorende), bn.: *de —e edelen.*
- Stief'broeder** (halfbroeder), m. —s; **—dochter** (dochter van een eersten man of van een eerste vrouw), v. —s; **—kind**, o. —eren: *fig. een — der fortuin, iem., die door de fortuin niet begunstigd wordt; —moeder* (tweede moeder, fig. harde moeder), v. —s; **—moederlijk** (liefdeloos, hardvochtig), bn. en bw.; —er, —st: *een —e behandeling; zegsw. door de natuur —bedeeld zijn (van personen of landen), d. i. karig, sober, schraal; —vader* (tweede vader), m. —s; **—zoon**, m. —zoons, —zonen, zie Stiefdochter; **—zuster** (halfzuster), v. —s.
- Stie'kem** (stilletjes, in 't geheim), bw., volkst. *hij ging er — vandoor.*
- Stie'kemerd** (iem., die in 't geheim kwaad doet), m. —s.
- Stiel** (Vlaamsch. ambacht, bedrijf), m. gm.v.
- Stier** (mann. rund), m. stieren; fig. ruwe kerel, zie John Bull, ook: *tweede sterrenbeeld in den dierenriem, zie Zodiac.*
- Stier'achtig** (als een stier, lijkende op een stier, fig. lomp, brutaal), bn. en bw., —er, —st.
- Stie'rekop** (kop van een stier), m. —koppen.
- Stie'ren**; zie Sturen.
- Stie'rengevecht** (een wreed en nationaal volksvermaak of volksspel inz. in Spanje), o. —en, z.: Banderillero, Capador, Espada, Matador, Picador, Toreador.
- Stie'renhuid** (huid v. een stier), v. —huiden.
- Stie'renoffer**, o. —s; zie Heatombe.
- Stie'revleesch** (nl. van een stier), o. gm.v.; ook: Stierenvleesch, nl. van stieren.
- Stier'kalf** (kuischkalf), o. —kalveren.
- Stier'lijk** (als een stier; fig. in hoopje mate), bw.: *zegsw. — het land hebben, erg uit zijn hum zijn, zich —vervelen, in erge mate.*
- Stier'mensch**, m.; zie Minotaurus.
- Stift** (houten of metalen pen, puntig voorwerp), v. stiften.
- Stift** (klooster), o. —en; **—sgoederen**, o. mv.; **—dame** (adellijke dame; vroeger: bewoonster van een stift), v. —dames; **—heer** (Vl. kanunnik), m. —heeren.
- Stift'tand** (valsche tandkroon met een stift aan een tandwortel geschroefd), m. —en.
- Stijf** (hard, onbuigzaam, strak, straf), bn. en bw.; —ver, —st: *een stijve hals; —zijn van de koude, stram; iem. —aankijken, star, z. Fixeeren, fig.: de markt is —, willig, geanimeerd; verg. Slap.*
- Stijf'hoofd** (koppig mensch), m. en v. —en.
- Stijf'hoofd'ig** (koppig), bn.; **—heid**, v. gm.v.
- Stijf'kop** (stijfhoofd), m. en v. —koppen.
- Stijf'sel** (gedroogd meel, dienende om te stijven, ook, plakmiddel), v. gm.v., volkst.: *Stijf'sel, v. gm.v., verg. Amylum; —achtig* (op stijf'sel lijkende), bn.; —er, —st: *een —*

- pudding; —en (insmeren met stijfjel), ik heb gestijfjeld: het linnengoed —; —**fabriek** (fabriek, waar stijfjel wordt gemaakt), v. —en; —**glans** (zeker preparaat, om gesteven wasgoed te doen glanzen), m. gmv.; —**kwast** (kwast, waarmede men de stijfjel uitsmeert), m. —en; —**pot** (pot, waarin stijfjel gedaan is of wordt), m. —potten; —**water** (zeer dunne stijfjel, waterachtige stijfjel), o. gmv.
- Stijf'te** (stijfheid, stramheid), v. gmv.: — in de beenen, in de gewrichten, in den nek, enz.
- Stijg** (twintigtal), v. en o. —en; verg. Snees.
- Stijg'beugel** (voelbeugel aan een riem v. h. zadel afhankelijk, door middel van welken men te paard stijgt), m. —s: zegsw. den voet in den — hebben, op weg zijn om tot zijn doel te komen, om hooger op te klimmen, een vast begin hebben, vooral bij een carrière.
- Stijgen** (naar omhoog of naar beneden gaan; hooger worden), ik steeg, ben gestegen: van het paard —; te paard —; die ballon zal hoog —; de prijzen der granen —; hij steeg tot hooge ambten; —ing, v. —en: de — der tabaksprijzen; —**vermogen** (stijgkracht) o. gmv.: het — van een luchtschip.
- Stijl** 1. (schrijf-, schilder- of bouwtrant, de eigenaardige manier, waarop een schrijver zich uitdrukt, of waarop een kunstenaar, een kunstschool, een volk hun schoonheids-ideeën gewoon zijn uit te drukken en zich daardoor van anderen onderscheiden), m. stijlen: de — van een prozaschrijver of dichter, de — van Hoof, de — v. Cats, de — der Grieken; de Moorsche —, de — van meubelen; brief—, kansel—, koopmans—, prozastijl; 2. (tijdrekening), m. stijlen: de Juliaansche — of de Oude —, zie ald.; de Gregoriaansche — of de Nieuwe —.
- Stijl** (pilaar, pilaster, draagbalk, stut, deur-stijl), m. stijlen.
- Stijl'leer** (leer van den stijl, leerboek over den stijl), v. gmv.
- Stijl'oefening** (steloefening), v. —en.
- Stijl'ven** 1. (met stijfjel bewerken, stijf maken), ik steef, heb gesteven: het linnengoed —; 2. (fig. sterken), stijfde, heb gestijfd: iem. in het kwaad, in een boos opzet —, d. i. aanzetten; dat zal de schatkist —, vullen; de wind begint te —, krachtiger te worden.
- Stij'vigheid** (het min of meer stijf zijn, fig. het houterig-zijn), v. gmv.: — in armen en beenen, stramheid; — van manieren.
- Stik'donker** (volkomen donker), bn.: een — nacht; zie Pikdonker.
- Stik'grond** (zware kleigrond), m. —en.
- Stik'hoest** (benauwende hoest), m. —hoesten.
- Stik'ken** (het blijven steken van den adem; sterven of doen sterven door gebrek aan lucht), hij is of heeft gestikt; fig. — van het lachen, proesten; zie Stokken.
- Stik'ken** (fijne steken maken, borduren), ik heb gestikt: figuren in een stof —.
- Stik'lucht** (erg bedorven lucht, nl. vol stikstof, waarin menschen en dieren stikken), v. gmv.
- Stik'machine** (naaimachine, dienend om mee te stikken), v. —machines.
- Stik'stof** (een kleur-, reuk- en smaakloos gasvormig element in den dampkring, ten bedrage van 75% aanwezig, en wel verbonden met zuurstof en waterstof), v. gmv.
- Stik'vol** (eig. vol om te stikken, tjokvol), bn.: een —le kerk, een —le zaal, een —le klas.
- Stik'werk** (naaiwerk, dat met den stiksteek bewerkt is), o. gmv.: fijn —.
- Stik'ziend** (erg bijziende, erg myoop), bn.
- Stil** (zonder beweging of geluid, rustig, kalm), bn. en bw.: —ler, —st: een —le straat, niet druk, een —le nacht, rustig; een —le jongen, kalm, ingetogen; een —e Mis, R.-K. een Mis, die niet gezongen wordt; een —le agent, geheime; het is een — stadje, zonder vertier; ergens — gaan leven, rustig, kalm.
- Stil**, tw., aanmaning om rustig te zijn.
- Stileeren** (in goeden stijl opstellen, in woorden mooi en ordelijk uitdrukken; stiliseeren): een goed gestileerd opstel; teekenk. een gestileerde bloem, ook Styleeren.
- Stilet'** (kleine dolk, ook, graveerstijf; verder, peilnaald, sonde), o. stilleten.
- Stil'houden** (beweging verhinderen; rustig houden; verzwijgen), ik hield —, ik heb — gehouden; als scheidbare samenstelling in één woord te schrijven, evenzoo: Stillingen, Stilstaan, Stilzitten, enz., z. ald.
- Stiliseeren**, zie Stileeren.
- Stilist'** (schrijver, die een goeden stijl heeft), m. —en: Busken Huet was een goed —; Willem Kloos is een helder —.
- Stil'lekens** (in stille), bw.: — gaan.
- Stil'len** (stil of rustig maken, fig. verzachten), ik stilde, heb gestild: een schreiend kind —; een oproer —, dempen; de pijn —, den hong —, bevredigen; iets toorn —, sussen.
- Stil'letje** (verplaatsbaar gemak), o. —s.
- Stil'letjes** (in stille), bw.: zich — verwijderen.
- Stil'leven** (schilderstuk, voorstellende een combinatie van onbezielde voorwerpen: bloemen, vruchten, dood wild, gevogelte, huissraad, wapens, enz.), o. —levens.
- Stille-vennoot'** (handel. vennoot-geldschietter, commanditaire vennoot, z. ald.), m. —en: de naam van den stillen — mag niet in dien der firma gebezigd worden, hij mag ook geen daad van beheer verrichten of in de zaken der vennootschap werkzaam zijn.
- Stille-verklik'ker** (geheime politie-agent, handlanger der politie), m. —s: de —s in den Franschen tijd.
- Stille-Vrij'dag** (Prot. Goede Vrij'dag, gedenkdag van het lijden en sterven des Heeren), m. —-Vrij'dagen.
- Stil'liggen** (niet bewegen, op dezelfde plaats blijven liggen), ik lag —, ik heb —gelegen: kan die hond goed —? de schuit lag —.
- Stil'ligheid** (stilheid, stille, rust), v.: zijn oude dag in — doorbrengen, gmv.
- Stil'staan** (blijven staan), ik stond —, heb —gestaan: het paard bleef —; zegsw. —doet achteruitgaan, d. i. Rust, roest; fig. daarbij staat mijn verstand —, ik kan het niet begripen.
- Stil'staand**, bn.: een — water, —e poelen.
- Stil'staand** (rust, kalmte), m. gmv.: — in zaken, tot — brengen; — van wapenen, het staken der vijandelijkheden, zie Bestand.
- Stil'te** (kalmte, rust), v. gmv.: de — des doods, een onheilspellende —, een ademlooze —, een akelige —; zeew. — op den Stillen Oceaan, er is hoegenaamd geen wind, zie Windstille; de spreker verzocht —.
- Stil'te**, tw., aanmaning tot stil-zijn: kinderen, —!
- Sti'lus** (stilet der ouden), m. —sen; de — was aan den onderkant spits aan de bovenzij uitgeplet; zie Wastafel.

- Stil'zitten** (zitten zonder zich te verroeren), ik zat —, heb —gezet; fig. rusten, niets doen; —**zwijgen** (niet spraken), ik zweeg —, heb —gezwegen: over iets —; als zn. o.: iem. het — opleggen.
- Stilzwijs'gend**, bn.: een —e voorwaarde, d. i. ongenoemde, d. i. waarvan geen melding wordt gemaakt; —**heid** (geheimhouding), v.: iems — koopen.
- Stimulans** (Lat. opwekkend of prikkelend middel; fig. drijfveer, prikkel, aanzetting), m. stimulan'tia.
- Stimula'tie** (prikkeling, opwekking, aansporing, aanzetting), v. —tiën, —s. (t = s).
- Stimuleeren** (aandrijven, aansporen).
- Stimulus** (Lat. prikkel), m. stimuli: het zij u een — tot werken.
- Stink'dier** (een soort van das in Mexico, zoo geheeten naar den stank, dien het verspreidt, als het vervolgd wordt), o. —en.
- Stin'ken** (leelijk of kwalijk rieken), het stonk, heeft gestonken: een mestvaalt kan —.
- Stin'kerd** (iem., die stinkt; fig. ondeugd, deugniel), m. —s. (plat).
- Stink'kever** (zekere zeer fraaie kever), m. —s: naar men meende, hield deze kever zich in stinkende moerassen op; —**poel** (rotpoel, stinkende poel), m. —en; —**sloot**, v. —en; —**stok** (slechte sigaar), m. —ken, gmz.; —**vlieg** (vlieg, die op fecaliën aast), v. —en.
- Stins** (steenen huis, vroeger: kasteel in Friesland), v. stinsen. gew.
- Stip** (vlek, puntje), v. stippen: zegsw. er zal geen — aan ontbreken, niet het minste.
- Stipen'dium** (Lat. liejdegift, vastgestelde aalmoes of gift, beurs), o. —dia, —diën.
- Stip'pel** (kleine stip), v. stippels.
- Stip'pelen** (stippels maken), ik heb gestippeld; —**lijn** (gestippelde lijn), v. —lijnen.
- Stip'pen** (indoopen), ik heb gestipt: brood in de saus —, doopen; de pen in den inkt —.
- Stipt** (precies, nauwgezet), bn. en bw.; —er, —st: — op zijn tijd zijn; — gehoorzamen.
- Stipula'tie** (beding, bepaling, toezegging, overeenkomst), v. —tiën, —ties. (tie = sie).
- Stipuleeren** (bepalen, bedingen, vaststellen).
- Sto'a** (Gr. zuilengang in oud-Athene, waar Zeno onderwijs gaf, waarom zijn leer de Stoïcijn'sche werd genoemd), v.; zie Stoïcijn.
- Stob'be** (boomstomp, wortelstronk), v. stobben; —**tje**, o. —s; gew.
- Stock** (Eng. voorhanden goederen in magazijn entrepot of opslagplaats; voorraad), m. —s.
- Stock-exchange** (Eng. effectenbeurs), v.
- Stoei'en** (dartelen, spelen, ravotten), ik heb gestoeid: het onvermoed — dier knapen; —**ig** of —**ziek** (gaarne stoeiend): —e kalveren in de lenlewei.
- Stoel 1.** (zetel voor één persoon), m. —en: een dozijn —en, zitmeubels; een arm—, fauteuil, een leuning—, een kinder—; zegsw. zich een — in den hemel verdienen, goede werken verrichten; tusschen twee —en in de asch zitten, niet weten wat te kiezen; onder —en of banken steken, zie Bank; 2. (teeken van gezag, van macht), m. —en: de H. —, de paus; de — der waarheid, preekstoel; de — der boetvaardigheid, biechtstoel, zie ook: Leerstoel, Rechterstoel; 3. (stelling, waarin een torenklok hangt), m. —en, verg. Klokkestoel.
- Stoel'draaier** (maker van stoelen), m. —draaiers, ook: Stoelen—.
- Stoe'lengeld** (geld, dat men als huur voor een stoel betaalt, b.v. in een R.-K. kerk, ook de gezamenlijke opbrengst), o. —gelden.
- Stoe'lenmaker**, m. —s; —**matter** (persoon, die een stoelmat repareert of maakt), m. —matters; —**zetster** (in de R.-K. kerken, vrouw, die met het plaatsen der kerkstoelen is belast), v. —zetsters.
- Stoel'gang** (ontlasting, afgang), m. gm.v.
- Stoel'jaren** (hooge jaren, hooge leeftijd), o. mv.: die grijsaard is in zijn —, hij is meestal zittend.
- Stoel'mat** (zittingmat van een stoel), v. —ten.
- Stoel'rogge** (rogge, die breed uitstoelt), v. gm.v.; zie ook Rogge.
- Stoel'vast**, bn.; —er, meest —: hij is —, is een plakker, hij staat niet gauw op.
- Stoep** (steenen opstap voor een huis), v. stoepen: een hooge —, bordes; zegsw. ieder moet zijn eigen — schoonvegen, ieder moet zijn eigen gebreken verbeteren, vóór hij zich bemoeit met die van een ander.
- Stoep'je** (oorspr. stadssoldaat, nu bijnaam voor soldaat der vesting-artillerie), o. —s.
- Stoer** (stevig, flink en sterk), bn.; —der, —st: een —e kerel, krachtig; een — matroos; —e schoulers.
- Stoet** (gevolg, menigte), m. —en: een — van ridders, rij, optocht.
- Stoet** (brood van roggemeel), v. stoeten. gew.
- Stoet'e** (roggemik), v. gm.v.: een boterham van Overijselsche of Geldersche — gew.
- Stoeterij'** (afleid. van stoete d. i. merrie: inrichting tot het fokken van paarden), v. —en.
- Stoet'haspel** (onhandig mensch; iem., die alles dom en verkeerd aanpakt), m. stoet-haspels: alles was doodstil om den vreemden — te hooren (C. O.); —**ig** (als een stoethaspel, linksch, onhandig), bn. en bw.
- Stof** (stofage, weefsel; grondstof, materie; fig. onderwerp), v. stoffen: katoenen —en, broek—, japon—, bouw—, brand—, water—, smet—; — voor conversatie, voor een roman.
- Stof** (stuijsand, poederaarde), o. gm.v.: de mensch is — en asch, Gen. 3: 19; zegsw. dat zal veel — opjagen, veel opspraak geven, veel geschrijf uitlokken.
- Stof'aanbidding** (materialisme), v. gm.v., meest minachtend gebruikt.
- Stof'bril** (grote bril met ronde glazen, vast aansluitend aan het hoofd als voorbehoedmiddel tegen stof vooral gedragen door chauffeurs en motorfietsers), m. —brillen; —**deeltje** (stofje, atoom), o. —s, zie Zonnestofje; —**doek** (doek, om er het stof in een kamer mede weg te nemen), m. —en; — **doekenmandje** (mandje voor stofdoeken), o. —s.
- Stoffa'ge** (de stof, waarvan iets gemaakt is, laken, wol, zijde, enz.), v. stoffages: de kleur der — van haar kleedij. (g = zij).
- Stoffeer'der** (iemand, die kamers stoffeert), m. stoffeerders.
- Stoffeerderij'** (winkel of werkplaats van een stoffeerder), v. —en.
- Stoffeeren** (een kamer van de noodige meubelen, gordijnen, enz. voorzien; schilderk. het bijwerk op een schilderij brengen); gestoffeerde kamers te huur; een weide, gestoffeerd met runderen; die zaal is met smaak gestoffeerd; fig. dit verhaal is met grappen gestoffeerd, opgesierd; —**ing** (het stoffeeren), v.: bij overdr.: hippodrooms, luchtschommels en

caroussels behooren tot de — van een ker-
miserrein.

Stoffel, m. —s: — ontstond uit Christoffel,
d.n. naam van een heidenschen reus, die
volgens de legende Christen werd en later
heilig werd verklaard; fig. *onhandig mensch*,
onbehouwen persoon, *lompd.*

Stoffelachtig (*lomp, dom*), bn., —er, —st.

Stoffelijk (*bestaande uit stof*), bn. en bw.:
het — overschot; fig. *de — belangen*, *materie-*
eel; spraakk. *een —* *bijv. naamw. d. i. noe-*
mende de stof, b.v. *gouden*, *koperen*, enz.

Stoffeloos, **stoffeloos** (*dichtk. onstoffelijk*,
geestelijk), bn.: *de ziel is een — wezen*.

Stoffen (*pochen, bluffen, snoeven*), ik heb
gestoft: *hij stoft op z'n rijkdom*.

Stoffen (*van stof reinigen*), ik heb gestoft:
is mijn kamer al gestoft?

Stoffen (*uit een wollen weefsel bestaande*),
bn.: — *schoenen*, verg. *Everlasting*; *een —*
jurkje is beter bij wintertijd dan een katoenen.

Stoffenwinkel (*winkel van geveven stoffen*;
manufactuurwinkel), m. —s.

Stoffer (*gereedschap om te stoffen*), m. stof-
fers: *haal een nieuwen — in den borstelwinkel*.

Stoffer (*poche*), m. —s.

Stofferig (*vol stof*), bn. en bw.: —er, —st:
wat is hei op dezen weg —!

Stoffig (*vol s.o.f. stofferig*), bn. en bw.

Stofgoud (*korreltjes fijn goud, goudpoeder*
op Java en Sumatra en elders in het rivier-
zand voorkomend), o. gmv.; — **hagelen** (*in-*
zeer fijne hagel neervullen), het — **hagelt**,
heeft gestofhageld; — **jas** (*dunne overjas*
tegen het stof gedragen in treinen, auto's,
enz.), v. —sen; — **mantel** (*dunne zomer-*
mantel tegen het stof), m. —s; — **naam**
(*spraak. naam eener stof*), m. —namen:
ijzer, papier, leer zijn —namen; — **regen**
(*fijne regen, motregen*), m. —s; — **regenen**
(*zeer fijntjes regenen*), het heeft gestofregend;
— **thee** (*eig. stof van thee, fijne theedeeljes*),
v. gmv.; — **wisseling** (*omzetting van spijzen*
in voedingsstof), v. gmv.; — **wolk** (*massa op-*
gejaagd stof), v. —en; — **zuigapparaat** (*toe-*
stel om het stof op te zuigen), o. —apparaten;
— **zuiger** (*stofzuigapparaat*), m. —s.

Stoïcijn' (*in oud-Gr., leerling uit de school*
van Zeno. ± 300 v. C.), m. —en; zie **Stoa**:
volgens de leer van Zeno is zielsrust het
hoogste goed en heeft men op koude wijze
zoowel rampen en smarten als geluk en
weelde te verdragen.

Stoïcinsch' (*als een, van een stoïcijn, be-*
trekking hebbende op de leer der stoïcijnen),
bn.: — *e gelatenheid*, — *e verusting*.

Stoïcisme (*de leer der Stoïcijnen, kalme*
beusting of onverschilligheid), o. gmv.

Stok l. (*staf, cilindervormig stukhout*), m. stok-
ken; zie: **Degenstok**, **Helmsok**, **Laad-**
stok, **Maatstok**, **Polsstok**, **Springstok**,
Strijkstok, **Trommelstok**, **Vlagge-**
stok; zegsw. *alle gekheid op een —je d. i.*
ter zijde; van zijn —je vallen, als een zieke
kanarie, d. i. flauw of in zwijm vallen; *met*
de kippen op — gaan, zeer vroeg naar bed
gaan, nl. dan reeds, als de kippen op den
stok of roest in het hok gaan s'apen: *een —je*
voor iets steken, het belippen, tegenhouden,
doen ophouden; *wie een hond wil slaan*,
vin 't licht een —, zie **Hond**; *het met iemand*
aan den — hebben, ruzie met hem hebben;
2. (*blok met gaten, waarin misdadigers met de*

onderbeenen vastgesloten werden, ook: de ge-
vangenis zelf), m. stokken; — **bewaarder**
(*cipier*), m. —s. vero.

Stok (*term uit het kaartspel: het aantal kaar-*
ten, dat na het rondgeven overblijft), m. —ken;
zie **Talon**.

Stokblind (*stekeblind, totaal blind*), bn.

Stokdooft (*volslagen doof, niets kunnende*
hooren), bn.: *een —doofte vrouw*.

Stokkebrand (*twiststoker*), m. en v. —en.

Stokkebranden (*twiststoken*), o.: *ben je weer*
aan 't —? onrust stoken.

Stoken (*vuur aanleggen, vuur aanhouden*),
ik heb gestookt: *hout —, turf —, steenkool —*,
een kachel —; fig. *likeur —*, al stokende be-
reiden; zegsw. *het vuurtje van den twist —*;
hij doet niets dan —, opruien.

Stoken (*de tanden zuiveren*), ik heb gestookt.

Stoker (*iem., die stookt, m.z. arbeider in een*
stokerij, machinestoker op een schip, trein,
enz.; fig. *opruier*), m. —s.

Stokerij' (*meestal in samenstellingen: li-*
keur —, brandewijn —: plaats, waar door
stoken die dranken worden bereid), v. —en.

Stokken, ik heb gestokt: *bijen —*, in korven
houden; *boonen —*, aan de stokken binden.

Stokken (*blijven steken*), ik ben gestokt: *hij*
bleef in zijn grafrede —; *mijn adem stokt*.

Stokkerig (*stijf, stram*), bn. en bw.; fig.
stijf, onhandig, houterig: *e. —e oude juffrouw*.

Stokoud (*hoogbejaard*), bn.: *de —e Vondel*.

Stokpaard (*kinderspeeltuig*), o. —paarden;
fig. *de politiek is zijn —*, lievelingsonderwerp;
— **paardje**, o. —s: *hij zit op zijn —je*, hij
spreekt over zijn geliefd onderwerp; *verzen-*
maken was het — van meester Pennewip.

Stokregel (*keerrijm, referen*), m. —s.

Stokroos (*sierplant van tuinen, met een lan-*
gen, stokachtigen stam), v. —rozen.

Stokslag (*slag met een stok*), m. —slagen.

Stokstijf (*erg stijf*), bn. en bw.: *de veteraan*
stond in —stijre houding; *een oude dame*
stond — voor haar stoel; zegsw. *iets — vol-*
houden, hardnekkig, altijd door; — **stil** (*dood-*
stil), bn.: *de ezel stond —*.

Stokverf (*volkst. stopverf*), v. gmv.

Stokvisch (*op of aan een stok zeer hard ge-*
droogdeleng); als voorwerpsn. m. —visschen;
als stofn. v. gmv.

Stokvoering (*de wijze waarop de bespeler v.*
e. strijkinstrument den strijksok voert), v.

Stoia, v. —s; zie **Stoel**.

Stolksch, bn.: — *e kaas*, nl. van goede
kwaliteit, uit het Z.-H. dorp Stolwijk.

Stolten (*het overgaan van vloeistoffen of vetten*
in vasten toestand, stremmen), het is gestold.

Stolp (*glazen klok tot overdekking*), v. —en:
zet de — over de pendule; zie **Stulp**.

Stom (*sprakeloos, dom*), bn.: —mer, —st: *die*
man is —; fig. *in —me verbazing*; *een —me*
fout; spraakk. *een —me letter*, b.v. *de h in*
thee; toon. *een —me rol*, als figurant; — **heid**
(*het stom-zijn*), v. gmv.; fig. *stomme fout*,
stommitieit, en dan: — *heden*.

Stomma (*plantk. de uiterst fijne huidmondjes*
der plantenbladen, waardoor de uitwisseling
der gassen plaats heeft), v. stomata.

Stomdronken, bn. gmv.: *de vent is —*;
zie: **Smoordronken** en **Lijk**.

Stomme (*iemand, die stom is*), m. en v. —n.

Stommeknecht' (*hoektafel, lat- of richel-*
tafel; stander), m. —s.

Stommelen (*dof gedrusch maken*), ik heb

- gestommeld: *Grootje kwam naar beneden gestommeld; wie stommelt daarboven zoo?*
- Stom'meling** (minacht, domoor, botterik), m. en v. -en, voor 't vr. ook -e.
- Stom'merik** (lomperd, domoor), m. -riken.
- Stom'migheid** (domheid, lomphheid, stomheid), v. -heden.
- Stommit'it'** (erge lomphheid, dom gezegde, domme fout), v. -teiten: wat een -!
- Stomp** (vuiststoot, duw), m. stampen: iem. een - geven.
- Stomp** (kort, dik afgeknot deel), v. stampen: de - van een eik, de - van een arm, de - van een mast, overblijfsel.
- Stomp** (het tegengest. van spits, van scherp), bn. en bw.: een -e toren, een -e neus; een -mes, zonder punt, verg. Bot; een -e hoek, d. i. grooter dan 90°; zegsw. *zijn tanden op iets - bijten*, vergeefsche moeite op iets doen, fig. *zich - denken*, d. i. suf.
- Stom'pen** (met vuist of elleboog stooten), ik heb gestompt: iem. in de zij -.
- Stomp'hoekig**, bn.: een -e driehoek, met een stompen hoek, d. i. grooter dan 90°.
- Stomp'je** (eindje kaars, kort pijpje, klein worstje), o. stompjes.
- Stomp'neus** (iem. met stompen of platten neus), m. en v. -neuzen.
- Stompzin'nig** (stomp of bot van zinnen, erg dom, idioot), bn. en bw.; zie Idioot.
- Stond** (eig. rustpunt: uur), m. -en: op dien -; van -e aan, van dit oogenblik af.
- Ston'de** (stond, uur), v. -n: te deser -.
- Stone** (Eng. steen: handelsgewicht van 6,35 KG), o. stones.
- Stoof** (voetwarme met of zonder test, ook Vlaamsch: kachel, oven), v. stoven.
- Stoof'appel** (appel voor keukengebruik), m. -s; -peer (gestoofde peer; ook: peer, geschikt om gestoofd te worden), v. -peren.
- Stoof'apparaat** (-toestel), o. -raten; -gat (opening in een kachel enz. voor de brandstoffen), o. -gaten; -kas (verwarme broeikas), v. -sen: vroeger aardbeien worden in de - geteeld; -plaats, v. -en.
- Stoof** (R.-K. lange, smalle bandstrook, deel v. h. priesterlijk parament), v. stollen.
- Stoom** 1. (door verhitting van water verkregen damp, inz. die damp, welke gebruikt wordt als beweegkracht), m. gmv.: een machine, door - gedreven; zegsw. *dat gaat met -*, zeer snel; 2. (walm eener lamp), m. gmv.
- Stoom'baggermolen** (baggermolen, door stoom gedreven), m. -s; -barkas (barkas, door stoom gedreven), v. -sen; -boot (vaartuig, door een stoommachine gedreven), v. -en: er zijn schroef- en raderstoombooten: de eerste - voer op de Hudson in 1807; in Europa werd de eerste - in Engeland in 1812 in dienst gesteld, in ons land in 1823; -bootdienst (geregelde vaart tusschen twee steden door een stoomboot), m. -en; -bootmaatschappij (maatschappij, die in den stoomvaartdienst voorziet), v. -en; -bootrederij (maatschappij, die stoombooten in de vaart brengt), v. -en; -brandspuit (door stoom werkende brandspuit), v. -en; -cilinder (zuiver uitgeoorde cilinder van een stoommachine), m. -s.
- Stoo'men** (door middel van waterdamp gaar maken), ik heb gestoomd: rijst -, zalm -.
- Stoo'men** (door middel van stoomkracht vervoeren of vervoerd worden; fig. haasten), ik heb en ben -stoomd: de machinist stoomde ons de haven binnen; ik ben even naar A'dam gestoomd; fig. waar stoom jij naar toe? hoe loop jij zoo snel, is er haast?
- Stoo'mend** (handelsterm: nog op zee zich bevindend), bn.: - 11500 vaten.
- Stoo'mer** (stoomboot), m. -s.
- Stoom'fabriek** (fabriek, waarin de machines door stoom gedreven worden), v. -en; -fluit (seinfluit van een locomotief, tram, stoomboot, enz.), v. -en; -gemaal (molen, machinerie, door stoom gedreven tot het uitmalen van het overtollige polder- of boezemwater), o. -gemalen, zie Gemaal; -hammer (reusachtig blok staal, dat door stoomkracht wordt opgeheven en dat van een hoogte op het gloeiend ijzer valt), m. -s; -hei (heitoestel, dat door stoom gedreven wordt), v. -en; -jacht (jacht, door stoom gedreven), o. -en; -katoenspinnerij (katoenspinnerij, waarin een stoommachine de spinmachines drijft), v. -en; -keutel (werkt. een inrichting, waarin water in stoom wordt omgezet), m. -s: er zijn liggende en staande -s; -kraan (havenkraan, door stoom werkende), v. -kranen; -kracht (kracht van den stoom als beweegkracht), v. gmv.; -lier (lier, die door stoom bewogen wordt, op de schepen ook donkey geheeten), v. -en, zie Lier (scheepst.); -machine (machine door middel van stoom in werking te brengen), v. -s: de - doet een beweging op en neer, of heen en weer onstaan; -molen (molen, die door stoom gedreven wordt), m. -s; -oliemolen (olie-molen, die door stoom gedreven wordt), m. -s; -pers, v. -en, verg. Snelpers; -pijp (pijp als loozer van den stoom), v. -en.
- Stoom'pomp** (pomp, die door stoom gedreven wordt), v. -en; -ploeg (ploeg, die door stoom wordt gedreven), m. -en; -pont (pont, die door stoom gedreven wordt), v. -en; -rijstpellerij (rijstpellerij, waarin de machines door stoomkracht gedreven worden), v. -en; -schip (stoomvaartuig), o. -schepen; -schuif (klep of schuif, die den stoom beurtelings boven en onder den zuiger inlaat), v. -ven; -sleeper (sleestoomboot), m. -s; -tram (tram, die door een locomotief wordt getrokken), v. -s, (a = e); -trawler (visschersboot met stoomvermogen), m. -s; zie Trawler, ook Treiler; -vaartlijn (overzeesche weg per stoomboot), v. -en; -vaartmaatschappij, v. -en; -vaartuig (vaartuig, door stoom gedreven), o. -en; -vermogen (stoomkracht), o. gmv.; -wals (pletrol, die door stoom in beweging wordt gebracht), v. -en: de - dient om grintwegen vast en hard te maken; -werk-tuig (stoommachine), o. -en; -wet (wet tot regeling van het rijkstoezicht op stoomketels met toebehooren), v. gmv.; -wezen (al, wat met stoomwerktuigen in verband staat), o. gmv.; -zaag (een zaag, die door stoom gedreven wordt), v. -zagen.
- Stoof** (vochtmaat van 2½ L., voorheen in gebruik), v. -en.
- Stoor'loos, sto'reloos** (rustig), bn. en bw.: - in het bezit van zijn erfgoed levende.
- Stoor'nis** (hinder, beletsel), v. -sen: - der openbare rust, verstoring; allerlei -sen in den loop der treinen, onregelmatigheden.
- Stoot** (duw, stomp, schok; kortdurend geluid), m. -en: de - v. de keu tegen den bal; een -

met de horens, met den elleboog; een — op den hoorn, enz., zie ook Degenstoot; ergens den — aan geven, iets aan den gang helpen, oorzaak zijn dat iets tot stand komt; *Frans Willem en Conscience gaven den — aan de Vl. beweging*; zegsw. *hij nam de stad zonder slag of —*, zonder den minsten weerstand te ontmoeten; *hij kon dien — niet doorstaan*, dat verlies, dien aanval, die ziekte.

Stoot'boek (spoorw. getimmerte van paalwerk, met zand of aarde gevuld, aan het eind van een spoorbaan, om een niet voldoende geremde trein tegen te houden), o. —ken; —**oord** (timmerm. een der rechtopstaande planken, waartegen de trede van een trap rust, en waartegen de voet kan stooten), o. —en; —**degen** (schermdegen), m. —degens.

Stoot'en (een stoot geven, horten), ik stiet (stootte), heb gestooten: ik stootte tegen de tafel; *iem. met den elleboog —*; *iemand telkens —*, raken, hinderen; een stotende kar; zegsw. *van den troon —*, onttronen; *de vijand stiet het hoofd voor Alkmaar*, d. i. moest terugdeinzen (1573).

Stoot'end (hinderlijk), bn.; —er, —st: e. —woord, e. —antwoord, ergernis verwekkend.

Stoot'er (oude munt, ter waarde van 12 en een halven cent), m. stooters: het woord — leeft nog in den volksmond.

Stoot'erig (een weinig stotend of hakkend, haperend), bn. en bw.; —er, —st: *hij leest —*, zijn taal is wat —.

Stoot'ig (fig. bokkig, lichtgeraakt), bn. en bw., —er, —st. w. g.

Stoot'je (fig. lichte aanval v. e. ziekte), o. —s.

Stoot'kant (omgeboorde onderrand van een vrouwenrok), m. —en; —**kar**, v. —karren, verg. Handkar; —**kussen** (spoorw. buffer, inz. van een spoorwagon), o. —s.

Stootsch (stootig), bn.; —er, meest —: die bok is —; —**heid** (lust, om met horens te stooten; fig. vechtlust), v. gmv.

Stoot'visch (dierk. groote modderkruiper, donderaal, weeraal), m. —visschen.

Stop (prop, kurk), v. stoppen: een glazen —, op een flesch of karaf.

Stop (dichting van een weefsel of breiwerk), v. stoppen: een — in een servet leggen, een gat er in dichten.

Stop! staak! stil! tw.; stoppen (stil zetten): een fabriek stop-zetten, de machinerieën doen stilstaan, met het werk voor lang eindigen b. v. bij staking; zie Stopzetten.

Stop'boei (scheepst. cilindervormige boei, waaraan schepen b. v. te R'dam op stroom vastliggen), v. —en; —**doek** (doek, waarop een meisje leert stoppen), m. —en; —**flesch** (flesch met glazen stop), v. —flesschen; —**garen** (garen, om mee te stoppen), o. (soorten), o. —s; —**lap** (stopdoek; fig. aanvulling, bladvulling), m. —lappen; —**mes** (mes, om stopverf in een gleuf of spijkergat te stoppen, of om er gaten mee te dichtten), o. —messen; —**naald** (grote naald, om kousen te stoppen), v. —en.

Stop'pel (halmoverblijfsel na het maaien), m. stoppelen, stoppels: de —s der halmen, een —land; fig. *zijn wang is vol —s*, korte, dikke baardhaartjes.

Stop'pelakker (stoppelland), m. —akkers.

Stop'pelen (baard krijgen), ik heb gestoppeld: *hij krijgt baard, hij begint al te —*; —**baard** (korte, stekelige baard), m. —en.

Stop'pelig (met of vol stoppels), bn.; —er,

—st: een —e roggeakker, een —e baard.

Stop'pelland (afgezicht graanveld, nog met de stoppels der halmen bezet), o. —landen; ook: —**veld**, o. —velden.

Stop'pen 1. (een gat of opening vullen, dichtmaken), ik heb gestopt: *een gat in een jas —*; *iemand den mond —*, snoeren, verg. Mond; *een pijp —*, met tabak vullen; 2. (stilhouden of doen stilstaan), ik stopte, heb gestopt: *weet ge ook, of de trein hier gaat —? een automobiel doen —*; *toen ik een mijl of vijf per fiets had afgedaan, stopte ik*.

Stop'pend (wat stopt), bn.: geneesk. — middelen, zie Adstringentia.

Stop'plaats (plaats, waar treinen, trams, inz. op verzoek stoppen), v. —en: de volgende halten en —en zijn opengesteld.

Stop'vert (verversdeeg, bestaande uit krijwit en lijmolie, gebruikt om gaatjes in houtwerk te dichtten), v. gmv.; —**was** (entwas), o. gmv.; —**werk** (werk, om mee te breuwen), o. gmv.

Stop'woord (vulwoord), o. —woorden: er is tijd genoeg, is zijn —, geliefkoosde zegswijze.

Stop'zetten (doen stilstaan): een stoommachine —; het bedrijf der gasfabrieken — wegens gebrek aan steenkolen; fig. het grensverkeer —; ook als zn.: *de twee fabrieksmesjes waren dadelijk na het — naar huis gegaan*, zie Stop! het — van alle verkeer in de eerste dagen der mobilisatie.

Stop'zijde (vloszijde, zijden garen), v. gmv.

Sto'rax (witheemsche, bruinroode, welriekende hars, die in zalven wordt gebruikt), v. gmv.; —**boom** (een balsemboom), m. —boomen.

Sto're (Fr. rolgordijn, ophaalgordijn, ook, buitenzonnenscherm), v. —s.

Sto'reloos, bn. en bw.; zie Stoorloos.

Sto'ren (verontrusten, hinderen), ik stoorde, heb gestoord: *iem. in zijn slaap —*, de rust van iem. —, *iem. in zijn werk —*, een godsdienstoefening —; *zich —*, zich bekreunen om, zich laten gelegen liggen, om iets geven: *hij stoort zich aan niets, aan niemand*.

Sto'rend (hinderlijk), bn. en bw.: dat — hoesten onder de preek; dat gezang is bij de studie —, hinderend; —e drukfouten.

Stork (ooievaar, eiber), m. storken. gew.

Storm (zeer hevige wind), m. stormen: de — steekt op, een vliegende —; fig. de —en des levens, groote tegenspoeden; een — van verontwaardiging, der hartstochten, hevige opwinding; de —en der revolutie, verschrikkelijkeheden; een — bezweren, een — afwenden, een dreigend en verpletterend ongeluk; krijgsw. algemeene en geweldige aanval: —**loopen**, den — afslaan; zegsw. een — in een glas water, een twist, een geschil, dispuut, ruzie om een belachelijke kleinigheid; —**achtig** (buiig, onstuimig), bn. en bw.: een —e November; fig. *het ging er — toe*, wild, onstuimig; *de koning werd — toegejuicht*; —**band** (mil. kettingband aan een helm of sjako), m. —banden.

Storm'egge (gesch. een toestel met ijzeren naar buiten staande pinnen of uitsteeksels), v. —n: de — was aangebracht voor de eerste kasteelbrug en ging in een sponning op en neer: *de brug valt, en de — gaat omhoog*.

Stor'men (zeer hard waaien), het heeft gestormd: *het stormde vreeselijk*; fig. *allen stormden op hem los*, kwamen met drukte op hem toe; *mil. de krijgers stormden als dol vooruit, renden*.

Stor'menderhand (mil. door bestorming), bw.: een vesting — innemen.

Storm'hoek (landhoek of kaap, waar 't vaak stormt), m. —en; ook, Stormkaap.

Storm'ig (stormachtig), bn., —er, —st.

Storm'klok (alarmklok), v. —klokken.

Storm'kolonne (afdeeling soldaten, die stormloopt), v. —n, —s.

Storm'ladder (ladder, om een vestingmuur te beklimmen), v. —s; —loop (het stormloopen), m. gmv.: tot den — overgaan; —loopen (met geweld een vijandelijke sterkte aanvallen), men liep —, heeft —gelopen: op een vesting —; het liep —, het was zeer druk; —meeuw (dierk. kleinere soort van zeemeeuw), v. —en: de — vertoont zich soms aan onze Noord-zeeekust; —ram (krijgstuwig der oude Romeinen, nl. een balk met ijzeren horens, hangende in kettingen), m. —men; —rijp (door beschieting zoo geleisterd, dat men met kans op slagen kan stormloopen), bn. germ.; —schade (schade, door den storm aangericht aan bossen, huizen, duinen, dijken enz.), v. gmv.; —sein (sein voor de schipperij, dat storm op handen is), o. —en; —visch, m. —visschen, zie Butskop; —vloed (hoog water, door den storm uit het N.-W., W. of Z.-W. veroorzaakt), m. —en; —vogel (dierk. een soort van zwenvogel, in den oceaan op rotsachtige eilandjes levende), m. —s: de —s lijken wel iets op meeuwen; de noordsche — komt na zware stormen soms aan onze kusten; —weder, —weer (luchtgesteldheid, waarbij het stormt), o. gmv.; —wind (zeer hevige wind), m. —en.

Storneeren (boekhouden: een feil in een boek verbeteren, door een tegenpost aan de credit- of debetzijde).

Stor'no (boekhouden: verbetering eener feil), v. storm's; —post, m. —posten.

Stort'1. (scheepst.massa, vooral water), v. —en: met een groote — water sloeg de zee over de verschansing; 2. (stortplaats v. zand, grint, enz.), v. —en.

Stort (tot bladen uitgeslagen ijzer), o. gmv.: een kachel van — of een storten kachel.

Stort'bad (bad van neerstralend water), o. —baden, ook, Douche; —beek (beek, wier water van een groote hoogte nederstort), v. —beken; —hui (hevige plasregen in den zomer), v. —en.

Stort'bed (voorziening tegen uitspoeling van den bodem aan de buitenzij v. e. sluiswerk of andere waterwerken), o. —bedden: een — bestaat uit vlecht- of tuinwerk, voorzien van een steenbezetting.

Stort'en (vallen, doen vallen), ik stortte, ben en heb gestort: van een hoogte —, water op den vloer —; tranen —, schreien; bloed —, plengen; geld —, d. i. afdragen; fig. iem. in 't ongeluk —, te gronde richten; zich —: zich in een afgrond —, werpen; —ing (het storten), v. —en: — van bloed; — van gelden, enz.

Stort'ingsbewijs (bewijs, dat een zekere hoeveelheid geld gestort is), o. —bewijzen.

Stort'ing (Kamer van volksvertegenwoordiging in Noorwegen, ze bestaat uit een Eerste en Tweede Kamer), o.; ook, Storting.

Stort'kar (tuimelkar: kar, die men achter- over kan wippen), v. —karren: bij een — wordt de karbak door een boom vastgezet; men trekt den boom weg en laat den bak achteroverwippen; verg. Kipkar.

Stort'regen (zware regen, slagregen, plasregen), m. —s; —regenen (plasregenen), het heeft gestortregend; —steen (stukken natuursteen van ± 5 KG. gebezigt voor het uitvoeren van stor.werk of bestorting), v. gmv.; —vloed (hevige vloed), m. —en, fig. groote menigte: de Noormannen vielen als een — in Engeland; hij kreeg een — van scheldwoorden achterna; een — van brieven, telegrammen en kaartjes, b.v. bij een jubilé; —zee (hooge golf, die over een schip slaat, ook wel boven het schip breekt en er op neervalt), v. —zeeën.

Stot'teraar (iem., die stottert), m. —s.

Stot'teren (intens. van stooten: een spraakgebrek, bestaande in gebrekkige articulatie van een of meer letters, waardoor het vlotte spreken belemmerd wordt), ik heb gestotterd.

Stout (krachtig, donker Engelsch bier), o. gmv.

Stout (stoutmoedig, driest), bn. en bw.; —er, —st: een — waagstuk. Karel de Stoute (1467-'77); een — bedrijf, dapper; dat over treft de —ste verwachtingen, vermetel; hij spreekt, hij schrijft —, overmoedig; in kindertaal: jongen, je bent — vandaag, een — kind, ondeugend, niet zoet.

Stout'erd (een stout kind, een ondeugd), m. stouterds; ook, Stout'erik.

Stout'igheid (stoudheid), v. —heden.

Stoutmoe'dig (dapper, onverschrokken), bn. en bw.; —er, —st: de oude Hollanders waren —e zeevaarders; — optreden.

Stouwa'ge (het stouwen), v. gmv. (g = zij).

Stou'wen (vaststouwen), ik heb gestouwd: het pakgoed —, in het ruim stuwen, vastpakken, vaststapelen; —er, m. —s; zie Stuwen.

Stou'ven, ik stoufde, ik heb en het is gestoufd: het vleesch —, met matige warmte gaar maken; gestoufde visch.

Stou'vengeld (in een kerk, huurgeld voor een stouf), o. —gelden; —hok (bewaarplaats van stoven), o. —hokken; —zetster, v. —s.

Straal 1. (uitschietende lichtbundel), m. stralen; zie: Licht—, Zonne—, Bliksem—, Vuurstraal; fig. een — van hoop, flikkering; ook: smalle stroom van een vloeistof, zie Waterstraal; een — bloed spoot uit de wonde; 2. (meetk. halve middellijn v. e. cirkel), m. stralen: de zijde v. d. regelmatigen zeshoek in een cirkel beschreven, is gelijk aan den —.

Straal (spreekt.: zeker krachtwoord), bw.: hij was — dronken, erg; wij fietsten — tegen den wind in, recht.

Straal'brekend, bn.: het — vermogen van water, om nl. de lichtstralen te breken of te buigen.

Straal'breking (nat. het breken der lichtstralen, die van een dichtere in een minder dichte middelstof overgaan of omgekeerd), v. —en; —bundel (bundel lichtstralen), m. —s, verg. Busseel; —dier (dier van een straalsgewijzen bouw, stervormig diertje: zeenetel, zee-kwal, poliep), o. —en; —kapellen, v. mv., zie Transkapellen.

Straals'gewijze, —wijs (in den vorm v. e. straal), bw.: het bloed liep — uit de wonde.

Straal'wormen (dierk. een soort van ingewandswormen), m. mv.

Straat 1. (geplaveide wegtusschen twee rijen huizen in stad of dorp), v. straten: langs de — loopen, slenteren; iem. op — zetten, hem uit zijn dienst ontslaan, uit zijn huis zetten;

op — zitten, geen onderdak, geen onderhoud hebben; 2. (zeeëngte), v. straten: de — van Messina.

Straat'arm (erg arm), bn., zie Arm; —**be-lasting** (straatgeld), v. gm.v.; —**betooing** (demonstratie langs straat), v. —en; —**deun** (straaltiedje), m. —en; —**geld** (staatsbelasting voor het onderhoud van straat of stoep), o. —en; —**jeugd** (de straatjongens), v. gm.v.; —**jongen** (ondeugende straatvegel), m. —s; —**kei** (behakte kei, meestal van natuursteen), v. —en, zie Greskei; —**klinker** (harde klinker voor bestrating), m. —s; —**kreet** (kreet, geroep op straat), m. —kreten: de Amsterdamsche —; Eljt als zalm! (Potg.); —**lantaren** (lantaren voor het verlichten der straat), v. —s, ook, —**lantaarn**, v. —s; de ouderwetsche —lantaarn van J. v. d. Heijde te A'dam (1672) is vervangen door de gaslantaarn en later door de booglamp; —**mu-zikant** (muzikant, die muziek op straat maakt en dan centen er voor ophaalt), m. —en; —**nimf** (meisje van de straat, licht van zeden), v. —en, ook: —**madelief**, v. —ven; —**roover** (iem., die op straat roof pleegt), m. —s, zie Apachen; —**schender** (iem., die straatschenderij pleegt), m. —s.

Straat'schenderij (ongepaste daden of ondeugende streken op straat), v. —en; —**schuim** (straatvolk, plebs), o. gm.v.; —**slijper** (leeg-looper op straat), m. —s; —**steen** (steen, waarmee men de straat plaveit), m. —en; —**taal** (ruwe, onbehoorlijke taal), v. gm.v.; —**toeneel** (een of ander typisch, de aandacht trekkend voorval of schouwspel in eenige straat), o. —en; —**type** (persoon, dien we als type langs en op de straat zien), o. —typen; —**weg** (grootte met klinkers of keten verharde weg), m. —wegen.

Stra'bo, beroemd Gr. aardrijkskundige, geb. 66 v. C., schrijver van een belangrijk werk over geographie, dat nog bijna in zijn geheel bestaat.

Stradivarius (kostbare viool, zoo genoemd naar den vervaardiger Antonio Stradivari geb. te Cremona, 1644—1737), v. —riussen; verg. Amati, Cremona.

Straf, **straf'te** (leed, iemand aangedaan ter uitboeking van een overtreding), v. straffen: iem. een — opleggen, — verdienen, een — ondergaan; op — van, bedreigd met de straf van; tot mijn —, spijt, verdriet; z. Doodstraf, Geesel-, Lijf-, Tuchthuisstraf.

Straf (streng, scherp, strak), bn. en bw.; —er, —st: een —fe wending (v. Deyssel), een —fe blik; iets —aanpakken, de teugels —aanhalen.

Straf'baar (straf verdienen), bn.; —der, —st: zulk een daad is — bij de wet; —**bepaling** (wettelijke bepaling van de straf voor een overtreding), v. —en; —**icloos** (zonder straf), bn. en bw.: —overtreden; iets niet —kunnen doen, ongestraft; —**loos'heid**, v. gm.v.; —**fen** (straf opleggen), ik heb gestraft: — met den koorde, ophangen; — met den zwaarde, onthoofden; — met een boete, geldboete; — met hechtenis, gevangenschap; —**gevangenis** (gevangenis, waarin men tot straf wordt opgesloten), v. —nissen; —**kolonie** (eiland, gewest, verwaarts misdadigers gebracht worden, om hen onschadelijk te maken), v. —kolonies; —**oefening** (uitvoering van een straf, executie), v. —en; —**plaats** (gevangenis of schavot), v. —en; —**port** (port te betalen

wegens onvoldoend frankeeren), o. gm.v.; —**recht** (deel v. h. publiek recht: rechtsrege-ling, waarin materieel wordt bepaald, wie, wanneer en hoe zal gestraft worden), o. gm.v.; —**rechtelijk** (volgens het strafrecht), bn. en bw., zie Crimineel; —**rechter** (rechter, die vergrijpen, misdrijven, enz. volgens het strafrecht vonnist), m. —s; —**schop** (voe bal-schop, dien de tegenpartij mag doen, wan-neer men een bepaalden regel van het voetbal-spel overtreedt), m. —pen; —**schuldig** (straf-verdienend), bn., —er, —st; als zn.: een —e, meerv. —schuldigen; —**tijd** (tijd, dat een straf duurt), m. —en; —**verordening** (ver-ordering, waarbij met straf wordt bedreigd), v. —en; —**vordering** (het eischen van straf), v. gm.v.: wetboek van —, zie Strafrecht; —**waardig** (verdienende gestraft te worden), bn. en bw.: een — verzet; zich —gedragen; —**werk** (werk, dat een schoolkind als straf wordt opgelegd), o. gm.v.; —**wet** (wet, waarbij handelingen en verzuimen strafbaar worden gesteld en de op te leggen straffen worden be-paald), v. —wetten; —**wetboek** (wetboek v. strafrecht en v. strafvordering), o. —en; —**wetgeving** (wetgeving v. het strafrecht), v. gm.v.; —**zaak** (rechtst. zaak, welke behandeld wordt door den strafrechter), v. —zaken.

Strak, bn. en bw.; —ker, —st: Keesje keek mij met —ke oogen aan (C. O.); iem. —aan-zien, d. i. star, stijf; een touw —aanhalen, d. i. vast; zich —houden, niet toegeven, wein-ig geld geven.

Strak'jes, bw.: tot —, spoedig, ook, **Straks**.

Straks, bw.: ik kom —, d. i. over een poosje; ik heb je —nog gezien, kort geleden.

Stra'len (stralen schieten), het heeft ge-straald: de zon straalde over bosch en heide; haar oogen —van vreugde; ook, druipen bij een examen, gmz.

Stra'lend (stralen schietend, fig. blij), bn.: een van vreugde —oog, —e blikken.

Stra'lenkrans (krans of ring van licht), m. —kransen; —**kroon**, v. —kronen; zie: Au-reool, Glorie, Nimbus of Nimbe.

Stram (stijf), bn. en bw.; —mer, —st: met —me leden, afgeleefde, stijve leden; —**heid** (stijfheid, onbruikbaarheid), v. gm.v.; —**mig-heid** (erge stramheid), v. gm.v.

Stramien' (fijn borduurgas), v. en o. gm.v.

Stramie'nen (van stramien), bn.: een —lap.

Strand (aandr. strook lands langs de kust, welke bij vloed onderloopt en bij eb droogvalt), o. —en: een vlak —, een schip op —zeten, het schip werd op —geworpen, op het —ra-ken; spreekw. Een schip op —, een bak in zee, zie Bak en; —**dief** (hij, die strandgoed of het goed uit gestrande schepen steelt), m. —dieven; —**dieverij** (het stelen van strand-goed), v. —en; —**en** (op het strand raken), het is gestrand: een gestrande boot, een ge-strande walvisch; —**ing** (het stranden), v. —en; —**gezicht** (uitzicht van of op het strand; schilderdij het strand voorstellend), o. —en; —**goed** (goed, dat door de zee aangespoeld wordt), o. —eren; —**jut** (stranddief), m. —ten, ook: —**jutter**, m. —s; —**jutterij**, v. —en; —**looper** (langsnavelige vogel, stelllooper), m. —s: de bonte —, de kleine —; —**looper** (aandr. duinreeks aan de zeezijde, uiterste rij duinen langs de kust), m. —s; —**meer** (meer, aan het strand gelegen), o. —meren; —**meester** (dijkopzichter), m. —s; —**muur** (hooge,

- zware muur aan het strand als wering tegen den springloed), m. —muren; —paal (genummerde paal, tevens voorzien v. e. vast hoogte-merk, langs het strand, dienende bij strandmeting), m. —palen; —pluvier (steltlooper: zomervogel, die in groot aantal in de duinen onzer eilanden broedt), v. —en.
- Strandputter** (sneeuwgorst), m. —s; —recht (recht, bestaande ten opzichte van gestrande of geredde goederen), o. —en; —rool (strand-dievertij), m. gmv.; —stoel (badstoel), m. —en; —vogel (vogel, die veel aan het strand verkeert), m. —s; —vond (een wettelijke instelling, waarbij alles, wat op 't strand wordt aangespoeld in bewaring moet gegeven worden aan den strandvoogd), m. —en; —vonder (in de zeedorpen de ambtenaar (burgemeester) die met de berging der strandgoederen is belast), m. —s; —voogd (strandvoonder), m. —en.
- Stranguleeren** (worgen, wurgen).
- Stratage'me** (Fr. krijgskist), m. —s.
- Strateg'** (krijgkundige, veldheer, die uitmunt in de strategie), m. —tegen: Von Moltke (1870) was een groot —, een geniaal —.
- Strategie'** (legerbesturing, veldheerskunde, krijgskunst), v. gmv.; lees: stra-tee-zij'e.
- Strategisch** (krijgkundig, op de krijgskunde betrekking hebbende), bn.: —e theorieën; —e regelen; die veldheer is een —genie; —e bekwaamheden; lees: stra-tee'-gies.
- Strat'enmaker** (persoon, die straten plaveit), m. —s, ook, Straatmaker, m. —s.
- Stre'ber** (Duitsch. intrigant, eerezuchtige), m. —s: een — zoekt rusteloos, met alle middelen, een mededinger den pas af te snijden, om zich zelf op te werken.
- Streek** 1. (strijking, beweging langs een oppervlakte), v. streken: een — op de viool, een — met een scheermes over de wang; die schijlder heeft een vaste —, nl. van het penseel; 2. (lijn, streep, haal), v. streken: een — met een penseel, pen, een stuk krijt; zegsw. een — door iems rekening halen, hem alles kwijtschelden; dat is een leelijke — door de rekening, verg. Streep: 3. (uitgestrektheid, gewest, oord, omtrek), v. streken: een vruchtbare —, een dorre —; de heete streken der aarde; zie: Bergstreek, Luchtstreek, Landstreek, Hemelstreek; in de — van de maag, omtrek, nabijheid, evenzoo: in de — der lendenen; 4. (het 32e deel van een windroos, zie Windstreek), v. streken: zegsw. dezelfde — houden, koers, richting; van — veranderen; fig. van — zijn of raken, ongesteld zijn, worden; 5. (lijn of beweging v. een schaats over het ijs), v. streken: met korte, met lange streken rijden, slagen; — houden, slag, d. i. gelijk, op de maat de beenen links en rechts uitslaan; dat houdt geen —, dat blijft niet in orde; 6. (slag), v. streken: hoe ik in duizend angsten leefde, dat hij, Robertus, een — met de paraplu zou krijgen (C. O.).
- Streek** (de), (aardr. benaming van 7 aaneengeschakelde dorpen in N.-H.), v.: de — is een deel van Drechteland en strekt zich uit van Hoorn tot Enkhuizen.
- Streek** (list, leelijke trek, shwe handeling), m. streken: dat is een leelijke — van dien jongen; wij zullen dien knaap zijn streken wel afleeren, kuren, grillen.
- Stree'len** (aaten, liefkoozen), ik heb gestreeld.
- Stree'lend** (fig. aangenaam), bn.; —er, —st: een —e gewaarwording; die taal is —voor mijn eigenliefde; —e woorden.
- Streep** (haal, lijn), v. strepen: zegsw. een — halen door, te-niet-doen; een — door de rekening, de rekening is niet deugdelijk bevonden, fig. een groote teleurstelling; er loopt bij hem een — door, er hapert iets aan zijn verstand; een —je aanhebben, aangeschoten of halfdronken zijn.
- Streep** (oude benaming v. m.M.), v. strepen.
- Streep'jesgoed** (weefsel m. streepjes), o. gmv.
- Strek'dam** (dam in een rivier in de richting v. d. stroom), m. —dammen.
- Stre'kel** (verwant met strijken: hout tot scherping v. d. zeis), m. strekels.
- Strek'gras** (plantk. kruipende tarwe), o. gmv.
- Strek'ken** (uitrekken, languit gaan liggen), ik heb gestrekt: (hij) was op 't groene mos gestrekt (Staring); fig. toerekend zijn, dienen: zolang de voorraad strekt; bij uitbr. dat strekt u niet tot eer, verstrekt, dient.
- Strek'kend** (langs de lengtezijde van een oppervlakte gemeten), bn.: die weg kost f 1.00 den —en meter, dat tinnen is 2 el breed en kost f 1.50 den —en meter.
- Strek'king** (bedoeling, doel), v. gmv.: de — eener methode; de — van iemands woorden; de — van iemands schrijven; de nobele — van een verzoekschrift; een heilzame —.
- Strek'kingsroman**, zie Tendenz-roman.
- Stre'litzen** (oude Russ. lijfwacht (16e eeuw), tevens staande infanterie), m. mv.
- Strem'men** (den. van stram: stijf worden of doen worden, stollen), ik heb en het is gestremd: de melk doen —; fig. belemmeren, tegenhouden, beletten, tijdelijk doen ophouden: de oorlog stremt den handel, de spoorsteking stremde het verkeer; —ming (het stremmen; stilstand, beletsel), v. —en; —sel (extract v. d. lebmaag v. kalvers, middel, om iets, inz. melk te stremmen), o. gmv.
- Streng** (een der dunne touwen, waaruit een koord bestaat), v. strengen: een kabel is gemaakt uit drie —en; spreekw. De derde — maakt den kabel (Potg.), drie maken een gezelschap; een — wol, een aantal draden te zamen gedraaid, ook Streeng; verder: riem, reep, koord: de —en van een rijtuig, van een trekpaard.
- Streng** (gestreng), bn. en bw.; —er, —st: een — meester, d. i. hard; een —e winter, koud; een —e redeneering, logisch; spreekw. Strenghe heeren regeeren niet lang; —heid, v. gmv.
- Stren'gel** (streng van een vlecht), m. —s.
- Stren'gelen** (vlechten), ik heb gestrengeld: zomer strengelt bloemen in zijn haren (Bild.); zich —: het klimop strengelt zich om dien boom, slingert, windt zich.
- Stren'gelijk** (gestreng), bw.: iem. — straffen.
- Stren'gen** (den. van streng, koord: strak aanhalen), ik heb gestrengd.
- Stre'pen** (strepen maken), ik heb gestreept: papier —, linieeren; fig. plagen, hekelen, doorhalen; zie Gestreept.
- Stre'ven** (inspannend pogen, zich met kracht in een bepaalde richting bewegen), ik heb gestreefd: naar iets —, iets trachten te verwerven; — naar volmaking; op zijde —: bijna de gelijke zijn van, evenaren: Java streeft Scandinavië op zijde door de pracht zijner wouden en waterfallen (Veth).
- Strib'belen** (zich tegen iets kanten, tegenweer bieden, zich verzetten), ik heb gestribbeld;

—aar (iem., die stribbelt), m. —s; verg. Tegenstribbelen.
Strib'belig (tegenwerkend), bn., —er, —st; verg. Recalcitrant.
Strib'heling (hârrewarrertj), v. —en. vero.
Strictuur' (geneesk. ziekelijke vernauwing b.v. van een ader of buis), v. —turen.
Striem (streep over de huid), v. striemen: de —en der zweep, door de zweepslagen achtergelaten.
Strie'men (met een zweep, touw, enz. een striem geven), hij —de, heeft gestriemd; eig. iem. in het gezicht —; fig. dat woord, verwijt striemde hem het hart; —de woorden.
Strijd (kamp, gevecht, oorlog, worsteling), m. strijden: ten —e trekken, den — aanbinden, zie Aanbinden; in den — vallen of blijven; fig. de — der meeningen, — voeren met zijn hartstochten, de — om het bestaan; de bureu kwam om — te hulp, om het zeerst.
Strijd'baar (weerbaar), bn.: —bare mannen, geroed, geschikt, geneigd tot den strijd.
Strijd'bijl (gesch. oorlogsbijl.), v. —bijlen.
Strij'den (kampen, vechten), ik streed, heb gestreden: tegen of met den vijand —; fig. voor eer en deugd —, tegen zijn booze driften —; dat strijdt me tegen, daar heb ik een weerzin tegen.
Strijdend (wat strijd voert), bn.: de —e partijen; de —e kerk, R.-K. — de kerk van Christus hier op aarde.
Strij'der (krijgsman; fig. ijveraar), m. —s; zie Oudstrijder.
Strijd'genoot (wapenbroeder, wapenmaker), m. —en; —hamer (hamer als wapentuig), m. —s, vero.; —hengst (oorlogshengst, strijdpard, ros), m. —en; —ig, bn., —er, —st: dit artikel der verordening is — met de wet, in strijd met; —e maatschappelijke belangen, tegengestelde; zijn daden zijn — met zijn woorden, niet overeenkomstig; —knots (verouderd strijdwapen), v. —en; —kolf (grootte strijdenots), v. —ven, zie: Morgenster; —krachten (strijdmiddelen, de beschikbare militaire macht), v. mv.; —leus, —leuze' (de leuze, waaronder men ten strijde trekt), v. —leuzen: de — der kruisvaarders was: God wil het; —lust (lust tot strijden), m. gm.v.; —lus'tig (vol strijdlust, begerig naar den strijd), bn.: de —e Germanen; —makker (wapenbroeder, wapenmaker), m. —s; —middel (al, wat van dienst kan zijn in een gevecht), o. —en: tot de groote —en behoren vuurmonden en geweren, tot de kleine —en behoren mortiertjes, handgranaten, enz.; —perk (kampplaats), o. —en; —ros (oorlogspard, strijdhengst), o. —rossen; —schrift (twistschrift), o. —en; —vaar'dig (gereed voor, willig tot den strijd), bn., —er, —st; —vlag (oorlogsvaan), v. —vlaggen; —vraag (twistpunt, twistvraag, quaestie), v. —vragen.
Strijk (het strijken), m. gm.v.: de meid is aan den —; er is een heele — aan al dat linnen-goed; zie Strijkgoed.
Strijka'ge (diepe buiging, meestal spottend), v. —s. (g = z).
Strijk'balk (bouwk. draagbalk van een zoldering), m. —en; —bord (deel van den ploeg, dat de opgewerkte aarde opzijwerpt), o. —en; —deken (wollen deken, op de strijklank gehecht), v. —s; —el (strijkstok bij 't meten van koren), m. —s; —elings (rakelings),

bw.: de steen ging — langs mijn hoofd, iem. — voorbijgaan.

Strij'ken (zacht even aanrakend over iets heengaan), ik streek, heb gestreken: den baard —; het geld van de tafel —, naar zich toehalen, strükend verwijderen van de tafel; de vlag —, neerhalen; de zeilen —, reven, laten zakken; een piano —, op den grond laten neerkomen; het linnen —, gladmaken m. e. strijkijzer; zalf op linnen —, smeren; op een viool —, krassen, spelen; de hand over het hart —, wel iets willen toestaan of geven na lange aarzeling; hij gaat met den prijs, den inzet, het potje —, hij gaat het winnen; een vonnis —, vellen; zie Vonnis; verder: van paarden: met een hoef onder het loopen een been even aanraken, het streek, heeft gestreken: koop dat paard niet, het strijkt (zich).
Strijk en zet, bw. uitdr.: bij het heien uitroep v. d. ploegbaas, nl. bij het voor de laatste maal neerlaten v. h. heiblok; fig. ieder oogenblik, herhaaldelijk, dikwijls: ruzie is er (in dat gezin) —.
Strijk'geld (premie, trekgeld voor inzet of opbod bij een openbaren verkoop van huizen, landerijen, enz.), o. —en; —geld (loon der strijkster), o. —en; —goed (linnen, dat gestreken moet worden), o. gm.v.; —hout (rol tot het afstrijken bij 't korenmeten), o. —en, zie Strijkkel; —houtje (lucifer), o. —s; —ijzer (ijzer der strijkster, persijzer), o. —s; —instrument (muziekinstrument met (darm)snaren, dat met een strijktok bespeeld wordt), o. —en; —je (muziek van eenige strijkinstrumenten, ook de muzikanten), o. —s; in de groote hal van het hotel liet zich een — hooren; —kwartet (viertal, op snaarinstrumenten spelende muzikanten), o. —ten; —muziek (muziek van strijkinstrumenten), v. gm.v.; —orkest (orkest van strijkinstrumenten), o. —en; —plank (met een wollen deken bekleede plank, waarop de strijkster strijkt), v. —planken; —riem (strijkleeer, aanzetriem), m. —en; —steen (oliesteent, vetsteen), m. —en; —ster (vrouw of dienstbode, die het linnengoed strijkt), v. —s; —stok (met paardenhaar bespannen stok om viool, bas enz. te bespelen), m. —stokken; —stok, m. —stokken, zie: Strijkhout of Strijkkel; zie bij Maat voor de uitdr.: er blijft altijd veel aan maat en — hangen; —toestel (apparaat bij het strijken van linnen, enz.), o. —toestellen; —voeten (met de voeten achteruit strijkende zijn beleefdheid betuigen, fig. vleien), ik —voette, heb gestrijkvoet.
Strik (knoop, lus, lus), m. —ken: een — in een das leggen; vangmiddel: een hazen —, een lijster —; een — in het haar, op een hoed, in een knoop of lus gedraaid lint, dienende ter versiering; fig. valstrik, hinderlaag: de onschuld —ken spannen, in den — loopen.
Strike (Eng. werkstaking), v. —s: — maken.
Strik'ken, ik strikte, heb gestrikt: een dasje —, een lint —, er een strik in leggen; een snoek —, een haas —, in een strik vangen.
Strikt (nauwgezet, streng), bn. en bw.; —er, —st: —e gehoorzaamheid, de —e waarheid zeggen; — rechtvaardig; de toegang is — verboden; zich — houden aan de voorschriften.
Strik'telijk (nauwgezet, stipt), bw.: de toegang is — verboden, streng. w. g.
Strik'vraag (listige vraag, om iem. te vangen,

te verstrikken), v. —vragen: een *examinator mag geen —vragen doen*, nl. vragen, om den *examinandus* te verschalken.

Stringent' (*bandig, krachtig*), bn.: —*e taal*, een — *bewijs*, afdoend, lees: —*gent*.

Strip (*bindplaat, strook ijzer*), m. strippen.

Strip'goed (*tabak, die gestript moet worden*), o. gmv.; —**meid** (*stripster*), v. —**en**: —**pelting** (*gestripte tabak*), v. gmv.; —**pen** (*de tabaksblaren afstroopen van de hoofdnerf; van de stelen ontdoen*), hij —*te*, heeft gestript; —**per** (*werkmán, die stript*), m. —**s**; —**ster** (*meisje of vrouw, die stript*), v. —**s**.

Strips, v. mv.: — *krijgen, slaag*, gmv.

Strob'be (Vl. *struik, struweel*), v. strobben.

Strob'helen (Vlaamsch. *struikelen*), ik heb of ben gestrobheld, ook, Strubbelen.

Stroef (*ruig, oneffen, niet glad*), bn. en bw.; stroefer, stroefst: een — *slot*, verroest, hakerig; fig. een — *man*, onvriendelijk, onhartelijk.

Stro'fe, v. —**n**; zie Strophe.

Strom'peien (*struikelend gaan*), ik heb en ben gestrompeld: *over een stoppelveld heen* —.

Strom'pelig (*oneffen, hobbelig*), bn.; —**er**, —**st**: een — *e weg*; fig. een — *en gang hebben*.

Stronk (*geknotte stam; harde steel van een kool*), m. stronken: een *boom* —, een *kool* —.

Stroo (*witgedorschte halmen*), o. gmv.: — *van rogge, van tarwe; haver* —, *boonen* —; *Italiaansch* —, zeer fijn; zegsw. een *ventje van* —, een *zwakkeling*; *ik heb hem geen* — *in den weg gelegd*, d. i. niet de minste kleinigheid; *dat is niet van* —, niet onbeduidend.

Stroo'achtig (*als stroo*), bn.: een — *e kleur*.

Stroo'beenen (eig. *beenen van stroo*, fig. *waggebeenen, b. v. v. e. dronkenman*), o. mv.

Stroo'bloem (zie *Immortelle*), v. —**en**; —**bokking** (*die in stroo is verpakt*), m. —**en**; —**bos** (*een bussel stroo*), m. —**bossen**; —**boter** (*winterboter*), v. gmv.; —**bundel** (*bos van stroo*), m. —**s**; —**dak** (*dak van stroo*), o. —**daken**; —**dekker** (*iem., die een schuur met stroo dekt*), m. —**s**; —**dok** (*strooien pop of bose onder de pannen*), v. —**dokken**; —**geel** (*geel als stroo*), bn.: een — *geel hoedje*; —**haksel** (*fijn gehakt of fijn gesneden stroo*), o. gmv.; —**halm** (*graanhalm, inz. wanneer de korrels uit de aar zijn*), m. —**en**: zegsw. *zich aan een* — *vasthouden*, in het nietigste middel redding zoeken, zoo men in gevaar is, eig. gezegd van den drenkeling; —**hoed** (*zomerhoed van stroo, strooien hoed*), m. —**en**: de fijne Ital. —**en** komen vooral uit het district Florence, het benodigde stroo komt van een speciale tarwesoort; —**hoedenmaker** (*iemand, die stroohoeden maakt*), m. —**s**; —**huls**, —**hulze** (*van stroo vervaardigd hulsel tot beschutting van wijnflesschen*), v. —**hulzen**; —**hut** (*hut, met stroo gedekt*), v. —**ten**.

Strooi'avond (*de avond vóór Sinterklaas, nl. van 5 Dec.*), m. —**avonden**.

Strooi'biljet (*biljet, dat bij honderden verspreid of rondgestrooid wordt*), o. —**biljetten**.

Strooi'en (*met de hand verspreiden van kleinere voorwerpen*), ik heb gestrooid: *nieuw stroo in een stal* —, *uitspreiden; bloemen* — *op een pad*; *zand* — *op een vloer*; *zaad op den akker* —.

Strooi'en (*van stroo*), bn.: een — *hoed*, een — *mat*, een — *dak*, een — *hais*.

Strooi'jonker (*bruidsjonker, die bloemen*

strooit), m. —**s**; —**lepel** (*suikerlepel*), m. —**s**; —**mandje** (*korfje met allerlei strooisel*), o. —**s**; —**meisje** (*bruidsmisje*), o. —**s**.

Strooi'mijn (*marine. niet-geankerde mijn, los drijvende mijn*), v. —**mijnen**; zie *Mijn*.

Strooi'sel (*tegen gestrooid is of wordt*), o. gmv.

Strooi'zand (*fijn zand om te strooien*), o. gmv.

Strooi'jonker (*kale jonker*), m. —**jonkers**.

Strook (*rand, reep*), v. strooken: een — *lands*, een *smalle* — *zeeklei*, een — *papier*, ook: *aangezette rand aan japon of muls*; een *rok met strooken*.

Stroo'ken (*verwant met strijken: streelen met de hand*), ik heb gestrookt: een *hond* —, een *zwaan borst en rug* —; —**ing**, v. —**en**.

Stroo'ken (*overeenstemmen*), het heeft gestrookt: *dat strookt met mijn overtuiging*.

Stroo'king (*scheepst. model, uiterlijk, vorm van een schip*), v. strookingen.

Stroo'kleurig (*de gele kleur van stroo hebbende*), bn.: —*e linten*, — *haar*; —**leger** (*slaapplaats of nachtleger van stroo*), o. —**s**.

Stroom (*zeer breede rivier: strooming*), m. stroomen: *de Rijn is een grootsche* —; *de* — *v. h. Maaswater*, *strooming*; *de schepen liggen op* —, *op de rivier voor anker*; zegsw. *tegen den* — *oproeien, inwerken, opwerken*, iets trachten te bereiken tegen den *tijdstroom* of *tijdgeest*, tegen de *algemeene richting in*; een — *van vluchtelingen*; een *electrische* —, een *magnetische* —; *de regen viel in* —**en** *neer*, d. i. in plassen; een — *van woorden, vloeken, verwenschingen*, d. i. *menigte*; —**pie**, o. —**s**; verg. *Bloed* —, *Maal* —, *Tijdstroom*.

Stroom'afwaarts (*in de richting v. d. stroom bij rivieren*), bw.: — *gaan*, — *varen*, — *zien*.

Stroo'man (*pop van stroo, vogelschrik, molik*), m. —**mannen**; fig. *iem., die slechts zijn naam leent voor een zaak en er voor den schijn in betrokken is*.

Stroo'mat (*mat van stroo*), v. —**matten**; verg. *Bekrammen*.

Stroo'matras (*matras, gevuld met stroo*), v. —**matrassen**: *slapen op een* —.

Stroom'dam (*dam of krib, om den stroom eener rivier te leiden*), m. —**dammen**.

Stroom'dicht (*letterk. beschrijvende, allegorische poëzie der 17e eeuw*), o. —**dichten**: onder de —**en** munt uit *De Ystroom* van J. A. v. d. Goes (1647-'84), in 1671 verschenen; als navolging: *De Rotestroom* van Dirk Smits; *De Amstelstroom* van N. S. van Winter, enz.

Stroom'draad (*aardr. bij een rivier: de richting der grootste stroomsnelheid*), m. —**draden**.

Stroom'draad (*geïsoleerde draad, waardoor de electrische stroom gaat*), m. —**draden**.

Stroom'duiker (*duiker ter zijde v. e. sluis*), m. —**s**.

Stroom'gebied (*aardr. het grondgebied dat zijn water op een rivier afvoert*), o. —**en**; —**gedicht**, o. —**en**, zie *Stroomdicht*; —**god** (*dicht. riviergod*), m. —**goden**; —**godes**, v. —**godessen**; —**kaart** (*kaart, waarop de loop v. d. stroom in detail wordt voorgesteld*), v. —**kaarten**: een — *van den Rijn*; —**ling**, **stroo'meling** (*haring v. d. Bothnische golf*), m. —**en**; —**nimi** (*riVERNIMI*), v. —**nimfen**, zie *Najade*; —**opwaarts** (*tegen de richting v. d. stroom in, b. v. bij rivieren*), bw.: — *stroomen*, — *laveeren*; —**rijk** (*rijk aan rivie-*

- ren), bn.: *het -e Nederland*; —**snelheid** (*snelheid, waarmee rivierwater voorbij zeker punt stroomt*), v. —heden; —**sterkte** (*nat. hoeveelheid electriciteit, die per seconde stroomt door elke doorsnede van den geleidingsdraad*), v. gmv.: de — zal evenredig zijn aan het potentiaal verschil der beide polen; —**versnelling** (*aandr. het sneller stroomen der rivier door groter verval, versmalling van de bedding, enz.*), v. —en.
- Stroop** (*roof, rooftocht, het stroopen*), m. gmv.: *op den — zijn*. w. i. g.
- Stroop, siroop'** (*siroop, afkooksel van vruchten, suiker, enz.*), v. stropen, siropen; —**achtig**, bn.: *een — sap*, lijkende op stroop.
- Stroop papier** (*gelig papier, van stroo gemaakt*), o. gmv.
- Stroop'bende** (*eig. stroopende bende, rooverbende*), v. —n; zie ook Stroopersbende.
- Stroop'pen** (*villen; stelen, rooven; zonder verlof of akte jagen of visschen*), w. w., ik heb gestroopt: *een paling —; een —de bende; wild —; —er* (*roover; iem., die zonder jachtakte of op verboden terrein jaagt of vischt*), m. —s; —**erij'** (*rooverij; wilddieverij; afzetterij*), v. —en.
- Stroop'pers** (*machine, om het losse stroo tot pakken te maken*), v. —persen.
- Stroop'je** (*huismiddel tegen den hoest*), o. —s.
- Stroop'kan** (*aarden of porseleinen kan voor stroop*), v. —kannen, ook, Stroopsnel; —**lepel** (*houten lepel, om stroop te scheppen en te smeren*), m. —s; —**likker** (*fig. vleier*), m. —likkers, gmv.: —**mes** (*houten mes, om stroop op het brood te smeren*), o. —sen; —**nagel** (*nijdnagel*), m. —s.
- Stroop'pop** (*strooten huls of dok*), v. —pen; ook, fig. Strooman.
- Stroop'pot** (*stroopkan, —snel*), m. —potten.
- Stroop'tocht** (*rooftocht*), m. —tochten.
- Stroop'vat** (*vat voor of met stroop*), o. —en.
- Stroop'wafel** (*een uit twee laagjes bestaande wafel, waartusschen stroop is*), v. —s, —en.
- Stroop'snijder** (*iem., die stroo snijdt; machine om stroo te snijden; hakselmachine*), m. —s.
- Stroo'tje** 1. (*dunne stroohalm*), o. strootjes: *een matje vlechten van —s; hier is een bos —s voor de pijp, doorstekers; zegsw. hij is met een — te verleiden, met een kleinigheid*; 2. (*Java. in bladerstrookjes gewikkelde tabak, dienend als cigarette*), o. strootjes: *hij kocht een pakje —s, een — rooken, cigarette*.
- Stroo'vlechtster** (*vrouw. die stroo vlecht*), v. —s: de — vlecht van op maat gesneden stroohalmen strooken voor stroohoeden.
- Stroo'vuur** (*vuur van stroo*), o. gmv.; fig. iets dat korten tijd duurt, maar zeer hevig is, ofschoon het weinig uitwerkt, b.v. *zijn geestdrijf is maar een —*.
- Stroo'wisch** (*plat stroobosje, bundeltje stroo*), v. —wisschen; zegsw. *op een — komen aandrijven*, armoedig, haveloos; zie Schoen.
- Stroo'zak** (*onderlaag of zak, gevuld met stroo, dienend als matras*), m. —zakken.
- Strop** 1. (*lus of strik van touw*), m. stropen: *tot den — veroordeelen*, d. i. tot de galg; fig. *iem. den — om den hals doen*, d. i. erg in het nauw brengen; ook, tegenvaller, mislukking: *ergens een — aan hebben*, groot geldelijk nadeel; 2. (*stropdasje*), m. stropen; 3. (*trekker aan schoen of laars*), m. —pen; 4. (*quit, schalk*), m. stropen: *een kleine — van een jongen*, verzachtend, als verdiende hij den strop der galg.
- Strop'das** (*stijve gesp-das*), v. —dassen.
- Strop'erig** (*stropachtig*), bn., —er, —st.
- Strop'phe** (*dichtk. couplet, evenmatig deel van een gedicht*), v. stropen; er zijn tweeregelige, drieregelige, enz. stropen.
- Strop'phisch** (*dichtk. in stropen verdeeld*), bn.: *een romance is meestal een — gedicht; de —e gedichten van Jacob van Maerlant*, b.v. Wapene Martijn.
- Strop'pen** (*in een strop of strik vangen*), ik heb gestroopt: *ik heb dat konijn gestroopt*.
- Stros'sen** (*een scheur of winkelhaak dichtten*), ik strote, heb gestrost.
- Strot** (*keel, gorgel*), m. strotten; zegsw. *alles door den — jagen*, d. i. versmullen; —**klep** (*gorgelklep, huijg*), v. —kleppen.
- Strot'tenhoofd** (*spraakorgaan; bovendeel der luchtpijp*), o. —en: *in het — bevinden zich de stembanden, en verder het klepje, dat bij het slikken de luchtpijp a'sluit*.
- Strub'beling** (*fig. tegenkanting, oneenigheid, kleine twist*), v. —en: *dat geeft veel —en*.
- Structuur'** (*bouw, bouwtrant; samenstelling van gesteenten, samenvoeging*), v. —turen: *de — v. e. Moorsch paleis; de — eener taal*.
- Struggle for life** (*Eng. strijd om te leven, om het bestaan*), m. en o.
- Struif** (*eierpannekoek*), v. —ven; zegsw. *men moet geen — om een ei bederven*, niet al te karig zijn, wil men niet bedrogen uitkomen.
- Struik** (*plantk. heestergewas*), m. —en: *een braam —; —achtig*, bn.: *een —achtige plant, het bosch is er —*, vol struiken.
- Strui'kelblok** (*blok, waarover men licht struikelt*), o. —ken; fig. belemmering, beletsel: *w'skunde was hem steeds een —*.
- Strui'kelen** (*dreigen te vallen, omdat men ergens tegen aan of over loopt*), ik heb en ben gestruikeld: *over een steen, over een citroenschil —*, zie ook Paard; fig. *hij is bij dat examen gestruikeld, afgewezen*; —**aar** (*iemand, die licht struikelt*), m. —s.
- Struik'gewas** (*laag heesterhout, allerlei struiken*), o. —sen; —**hei** (*heideplantje met paarse bloempjes, dicht langs den stengel*), v.; ook, Ruigheit; —**roos** (*als struik groeiende roos*), v. —rozen, zie Maandroos; —**roover** (*eig. roover, die in de struiken in hinderlaag ligt*), m. —s; —**rooverij'** (*het rooven als door een struikroover*), v. —en; —**winde** (*plantk. stinkende winde*), v. —n.
- Struis** (*dierk. zeer groote loopvogel in Afrika en Z.-Amerika, stelllooper*), m. struisen; zie Struisvogel.
- Struis** (*loodwit*), v. gmv.
- Struis** (*bos of bundel veeren*), m. —en.
- Struisch** (*gespied, sterk, stevig*), bn.: *een — vent, een —e knaap, een —e stijl*.
- Struis'gras** (*familie der grassen*), o. —sen: *er zijn in ons land vier soorten van —en*.
- Struis'kazuaris** (*Amerik. struis*), m. —sen; —**mees** (*kuijmees*), v. —meezen.
- Struis'riet**, o. —en: in ons land vindt men *duinriet* en *pluimriet*, beide zijn struisrieten.
- Struis'veder**, —**veer** (*veer van een struisvogel*), v. —vederen, —veeren.
- Struis'vogel** (*dierk. Afrik. stelllooper, met korte vleugels, ongeschikt tot vliegen, doch met zeer lange krachtige pooten*), m. —s: de — leeft ook in tammen staat: in 1896 in het Kaapland b.v. 200 duizend; *vleugel-enstaartvee*.

- ren zijn van groote waarde; —**vogelmaag** (fig. zeer sterke maag), v.; —**vogelpolitiek** (staatkunde, die opzettelijk de oogen stuit voor de nooden of gevaren der toekomst), v. gm.v.; alsoen struisvogelingevaar verkeert, steekt hij den kop tusschen de vleugels of in 't zand.
- Strum'pel** (Vlaamsch. *slobkous*), v. —s.
- Struweel'** (dicht. *struikgewas*), o. —eelen.
- Strychni'ne** (zeer sterk plantengift, getrokken uit de braaknoot, bij witerst kleine hoeveelheid een zenuwstillend middel), v.
- Stuc** (pleisterkalk, mengsel van water met poeder van gips en kalk), o. gm.v., ook gebruikt voor Stuc-marmmer; —**marmmer** (kunstmarmmer, uit stuc vervaardigd), o. gm.v.
- Stud** (student), m. —s, gmz.
- Studeeren** (zich oefenen in de wetenschap, zich toeleggen): in de rechten —, — voor dokter; zie ook Bestudeeren: mijn dochter studeert veel, studeert eigenlijk altijd; haar grootste genoegen is — (C. O.), leeren.
- Studeer'kamer** (vertrek, tot studie ingericht), v. —s; —**lamp** (lamp op een studeer-kamer), v. —en; —**stoel** (armstoel met leeren zitting), m. —en; —**vertrek**, o. —ken.
- Student'** (iem., die de colleges eener universiteit volgt, ook, elke studeerende), m. —en.
- Studenten'almanak** (almanak, door studenten uitgegeven), m. —ken; —**corps** (vereniging van studenten), o. —en; —**feest**, o. —en; —**grap**, v. —pen; —**haver** (amandelen en rozijnen dooreen), v. gm.v.; —**jool**, m. —jolen, zie Jool; —**leven**, o. gm.v.; —**lied**, o. —eren; —**partij** (feest), v. —en; —**pet** (pet, als door studenten gedragen wordt, soms met de faculteitskleuren), v. —ten; —**sociëteit**, v. —en; —**taak** (spreekmanier onder studenten in gebruik), v. gm.v.; —**tafel** (diesch of open tafel voor studenten), v. —s; —**tijd** (de jaren van studie aan een hoogeschool), m. gm.v.; —**vereeniging**, v. —en, zie Dispuut.
- Studentikoos'** (op de wijze der studenten, studentachtig), bn. en bw.: in de Rederijkers-kamer heerscht een —koze geest (Klikspaan); die taal klonk echt —.
- Stu'die** 1. (oefening in eenige wetenschap), v. studiën: de — der letteren, de — der oude talen, de — der medicijnen; zich toeleggen op de —; een man van —, wetenschap; zijn — van iets maken, zich er bijzonder op toeleggen; zegsw. hij is of ligt op —, volgt de lessen aan eenige hoogeschool; fig. met — iets doen, met overleg, nadenken, zorg; 2. (wetenschappelijk onderzoek, ook, geschrift), v. studiën: er zal daar — van gemaakt worden; de minister zal dat in — nemen; dit is een — over de cholera; hij gaf een — uit over het socialisme; 3. (schets, om zich te oefenen), v. —s: een — van dien jongen schilder; dat atelier hangt vol —s; een — van dezen teekenaar; ook: zij speelt allerlei —s om vaardigheid op de piano te verkrijgen, zie Etude.
- Stu'diebeurs** (beurs, waarop rechthebbende jongelui aan een hoogeschool of andere inrichting van onderwijs studeeren), v. —zen: een — van driehonderd gulden per jaar; —**boek** (leerboek, boek bij de studie), o. —en; —**geest** (geest, lust, ijver, gezindheid om te studeeren), m. gm.v.; —**jaar** (jaar, dat men studeert; ook, klasse van een kweek- of normaalschool, Gymnasium, H. B. School, enz.), o. —jaren; —**kop** (kop, dien een teekenaar of schilder voor oefening of studie teekent of schildert), m. —pen; —**kosten** (kosten van studie inz. aan een hoogeschool), m. mv.; —**tijd** (tijd, dien men aan de studie wijdt), m. gm.v.; —**uurtje** (uurtje van studie), o. —s; dit is mijn —, zei de heer J. A. Kegel, en hij ging zijn siësta houden.
- Studieus'** (naarstig, vlijtig), bn., —zer, —t.
- Stu'die** (studeerzaal), v. —s: wij brachten een bezoek aan de — van het instituut.
- Stui'aarde** (fijne teelaarde), v. gm.v.; —**dijk** (zanddijk), m. —en: de duinvoet is geregeld afgenomen voor den —; —**lawine** (lawine v. harde, fijne sneeuw of van firn), v. —s of —n; —**meel** (plantk. bloemstof ter bevruchting v. h. vruchtbeginsel, wordt gevormd i. d. helmknoppen; ook, zeer fijn meel), o. gm.v.; —**wol** (fijne pluvsjes aan planten), v. gm.v.; —**zand** (stuiwend zand, zeer fijn zand), o. gm.v.; —**zwam** (plantk. een soort v. paddenstoel), v. gm.v.
- Stuik** (schudding, stoot), m. stuiken: hij gaf mij een — op de borst, d. i. duw, stomp.
- Stuik** (acht tot tien schooven of garven bijeen geplaatst om te drogen), m. stuiken: het koren, het vlas, de paardenboonen staan in —en op het stoppelland.
- Stui'ken** (heen en weer schudden en stooten), ik heb gestuikt: de druiven —, heen en weer schudden in een stuikmand, ze zoo persen.
- Stui'ken** (in stuiken zetten), ik heb gestuikt: de tarwe is gestuikt, de garven zijn tegen elkaar opgezet om te drogen.
- Stui'ken** (met knikkers in een kuilje spelen), ik heb gestuikt; ook, Pompen.
- Stuik'mand** (mand of korf, waarin de druiven al schuddende geperst worden), v. —en.
- Stuip** (plotselinge spiersamentrekking, meest bij kinderen; fig. gril), v. stuipen; —**achtig**, bn.: —e trekkingen, —e bewegingen.
- Stuip'trekking** (zenuwtrekking, stuip), v. —en: de laatste —en, vóór het sterven.
- Stuut** (het stuiten, stoot), m. stuiten.
- Stuut** (stuitbeen), v. stuiten.
- Stuut'been** (uiteinde van de ruggegraat), o. —beenderen; zie Stuit.
- Stui'ten** (terugspringen, boksen, tegenhouden), ik stuitte, ik heb en ben gestuit: de bal stuit tegen den muur; de wielrijder stuitte tegen een paal; iem. of iets in zijn vaart —; fig. de geboden —, zie Gebod; dat stuit mij tegen de borst, hindert, mishaat mij erg.
- Stui'ten** (pochen, pralen, snoeven, roemen), ik stuitte, heb gestuit: op iets —, hij deed niets dan —; jongen, ik kan niet op je —, gew.
- Stui'tend** (hinderlijk, ergernis wekkend), bn.; —er, —st: dat is — voor mijn gevoel, een — woord.
- Stui'ter** (grootte knikker), m. stuiters; —en (met stuiters spelen, bikkelen), ik heb gestuiterd.
- Stuut'wind** (scheepst. wind, die met sterke vlagen waait), m. —winden.
- Stui'veling** (door vorst vermolmd, d. i. bevroren turf), v. gm.v.
- Stui'ven** (in stof opwaaien), het stooft, heeft gestoven: het stuijt buiten erg; wat stuijt die meelmolen! bij uitbr. de kinderen stoven weg, ijlend gaan in verschillende richtingen; waarheen zijn die vogels gestoven?
- Stui'ver** (nikkelen pasmunt ter waarde van 5 cents), m. stuivers; zegsw. het meisje had

- een mooiën —, een aardig kapitaalje; een —tje gespaard, is een — gewonnen.
- Stufversblad** (tijdschriftje, dat 5 cents per aflevering kost), o. —bladen; —**magazijn** (tijdschrift, per aflevering één stuiver kostend), o. gmv.; —**postzegel** (postzegel v. 5 cents), m. —s; —**zeep** (zeep van 5 cents het stukje), v. gmv.
- Stufvertjewisselen** (kinderspel), o. gmv.
- Stuk 1.** (deel, brok, gedeelte), o. stukken: aan stukken slaan, in stukken scheuren; een — vleesch: een achter—, een ribbe—, een pater—, een zij—; een — brood; een — uit den Bijbel lezen, een hoofdstuk, een grooter of kleiner deel; een rekening — voor — nagaan, onderdeel; zegsw. van —je tot beetje, van het ééne stukje tot het andere en zoo achtereenvolgens alle deelen; een — in de broek zetten, lap; een paar mooie stukken zalm, mooten; 2. (een voorwerp, een eenheid), o. stukken, stuks: een — laken, kant, katoen, linnen; een — wijn, een — jenever, een stukvat, een ton; zegsw. een — in zijn kraag hebben, dronken zijn, zie Kraag; de porseleinen borden werden per — verkocht; op het — werken, betaald worden naar 't getal, b.v. sigaren, dat men maakt; bij 't — verkoopen, in 't klein; wat kosten die appels per —? dertig —s vee; een — of tien boeken, sigaren, menschen; 3. (geldstuk, muntstuk), o. stukken: dat is een valsch —, een goud—, een zilver—; een pot—; zegsw. hij heeft een mooi — geld geërfd, een aardige som; een — van twintig franken; 4. (vuurmond, kanon), o. stukken: een — geschut, een schip met tien stukken; 5. (deel van eenig spel; kaartsp. koning en koningin van de troef in één hand), o. stukken: de stukken van een schaakspel; 6. (geschrift, akte, oorkonde, enz.), o. stukken: een bewijs—, iets met de stukken bewijzen; een proces—, de sollicitatiestukken; 7. (daad, feit, handeling), o. stukken: een stout —, een onbezonnen —, een guiten—; 8. (gedicht, tooneel of operastuk enz., een voortbrengsel op 't gebied van kunst), o. stukken: dat is een mooi — van Polgieter, opstel; een tooneel—, drama of tooneelspel; een muziek—, compositie: een schilder—, schilderij; 9. (onderwerp, werk, zaak), o.: iem. van zijn — helpen, onderwerp; van zijn — zijn, raken, in de war zijn, raken; op zijn — blijven staan, niet toegeven, zijn eisch volhouden: roet bij — houden, niet afdwalen, bij zijn onderwerp blijven; dat bracht hem van zijn —, in de war; op — van zaken, wat de zaken zelf betreft; op 't — van godsdienst, in zake van.
- Stuk** (in stukken), bn. en bw.: het mes is —.
- Stukadoor'** (plafondmaker, werkmán, die muren en plafonds met gips bezet), m. —s.
- Stukadooren** (bepaleisten met gips, een plafond maken), ik heb gestukadoord.
- Stukbreken** (door breken stukmaken, in stukken breken), ik brak —, heb —gebroken.
- Stukeeren** (stukadooren), verg. Stuc.
- Stukgaan** (kapotgaan, breken), het ging —, is —gegaan: een knipmes, een schaar kan —.
- Stukgoederen** (handel. goederen, waarvan de hoeveelheid niet naar maat of gewicht, maar per collo wordt opgegeven, als balen, pakken, rollen, kisten), o. mv.
- Stukgoeien** (in stukken werpen), ik gooide —, heb —gegooid: een vaas —.
- Stukjes draaien** (spijbelen): die jongen houdt van —; verg. Halster.
- Stuk'kend** (kapot), bn.: een — knipmes, (C. O.); —e ruiten; —e kleeren, gescheurd.
- Stuk'kolen** (mijn. stukken kool, grooter dan 8 cM.), v. mv.
- Stuk'loon** (loon dat niet per uur, doch per stuk afgeleverd werk wordt uitbetaald), o.
- Stuk'maken** (kapotmaken, stukbreken), ik maakte —, heb —gemaakt: een slot —.
- Stuk'meester** (marine. onderofficier ter zee), m. —s: de — is belast met het toezicht op de kanonnen en de artilleriegoederen.
- Stuk'rijder** (rijdend artillerist), m. —rijders; ook: stukkenrijder.
- Stuks'gewijs, —gewijze, —wijs** (per stuk), bw.: de meubelen zullen — verkocht worden, d. i. één voor één.
- Stuk'slaan** (aan stukken slaan), ik sloeg —, heb —geslagen; fig. veel geld —, verkwisten; —smijten (met kracht stukgooien), ik smeed —, heb —gesmeten: een bord —; —snijden (aan stukken snijden), ik sneed —, heb —gesneden: een taart —; —vallen (in stukken vallen), het viel —, is —gevallen: de vaas is —gevallen.
- Stuk'vat** (24 X 45 flesschen), o. —vaten.
- Stuk'werk** (werk, dat aan den werkmán naargelang v. h. afgeleverde aantal wordt betaald), o. gmv.; ook: half, onvoltooid werk.
- Stulp** (hut, armoedige woning), v. stulpen.
- Stulp'kooi** (kiekenhok), v. —kooien.
- Stum'per, stum'perd** (sukkelaar, bloed), m. —s: die arme —; —achtig (als een of van een stumper), bn. en bw.: een —e jongen, —e opstellen; zich — uitdrukken.
- Stum'perig** (stumperachtig), bn. en bw.: —er, —st: een —ventje; hij redeneerde echt —.
- Stuu'telig** (krukkerig), bn.: Bastiaans, de derde klerk, wordt oud en — (Max H.).
- Stup'de** (Fr. dom, stompzinnig), bn. en bw.: wat een — vent! hij legt dat — aan.
- Stupiditeit'** (domheid, domme streek), v. —en.
- Sturen** (een schip doen varen; aan een schip, vliegmaschine enz. een richting geven; aan het roer zitten, besturen; zenden, uitzenden); ik stuurde, heb gestuurd: een schip recht de haven in —; fig. den boel in de war —; iem. een boodschap —, doen geworden; een matroos n. d. wal —, iem. naar d. dokter —.
- Sturm'-und-Drang'periode** (in Duitschl. het laatste deel der 18e eeuw, toen de jongere dichters braken met de heerschende poëtische vormen), v. gmv. (u = oo).
- Stut** (steunende paal, schoor, steunsel), m. stutten.
- Stut'balk** (schoorbalk), m. —balken.
- Stut'ten** (intens. van stuiten: steunen, onderschragen), ik heb gestut: een appelboom —, een ouden muur —; —sel (stut, steunsel), o. —s; —ting (het stutten), v. —en.
- Stuur** (roer van een schip, v. e. vliegmaschine, v. e. luchtschip; rijwielonderdeel om het rijwiel te sturen), o. gmv.: het — van een schip; fig. over —, in de war, van streek.
- Stuur'boom** (helmstok), m. —en; —hoord (rechterboord, als men, bij het roer staande, naar den voorsteven ziet), o. gmv.: zegsw. iem. van — naar bakboord zenden, her- en derwaarts, verg. Bakboord; het schip heide aan — over; —boordswacht (scheepst. de helft van de manschap, nl. die aan stuurboord zij huist), v. —en, verg. Bakboordswacht

- en Wacht; **-kabel** (bij een vliegmaschine de kabel, die loopt over een katrol en waarmee de bestuurder het stuur in beweging brengt), m. -s; **-last** (scheepst. zwaardere bevrachting van het achterdeel van een schip, om het goed te kunnen sturen), m. gmv.; **-lastig** (scheepst. gemakkelijk om te sturen wegens de zwaardere bevrachting in het achterschip), bn.; **-lastigheid** (het stuurlastig-zijn), v. gmv.; **-man** (scheepsofficier onder den kapitein, ook van een luchtschip gezegd), m. -lieden, -lui: eerste -, hoofdofficier ter zee, hij is luitenant, bootsman, schipper en kwartiermeester tegelijk; tweede -, ondergeschikte officier, vervanger van den len stuurman, met veel minder macht: beiden worden aangesproken met m'heer voor hun naam; verg. Roerganger: spreekw. *De beste -lui staan aan wal*, zij, die in nood of gevaar zich in 't geheel niet weten te redden, oefenen aan wal de scherpste critiek, of eig. niets gemakkelijker dan critiseren, als men zelf werkeloos toeziet; **-manskunst** (de kunst om te sturen), v. gmv.: de -leeren; **-plecht** (scheepst. achterplecht van een klein vaartuig), v. -en; **-rad** (rad, om het roer te bewegen), o. -eren; **-reep** (touw, riem, ketting aan het stuurrad), m. -en.
- Stuursch** (norsch), bn. en bw.; -er, meest -: een -mensch, een -antwoord; -kijken; **-heid** (barschheid, murkschheid), v. gmv.
- Stuur'stang** (sport. stang van het fietsstuur), v. -stangen.
- Stuur'stoel** (scheepst. plaats, waar de stuurman, inz. van een trekschuit, zit), m. -stoelen.
- Stuur'stok** (helmstok), m. -stokken.
- Stuw** (dam of keerwerk in stroomend water om het tot zekere hoogte op te voeren ten behoeve van verloeiing, voeding van kamalen, of scheepvaart), v. stuwen.
- Stuwadoor** (scheepst. hij, die zich belast met de stuwage en de noodige werkkrachten daarvoor levert), m. stuwadoors.
- Stuwa'ge** (scheepst. oopenpakking v. goederen in het ruim), v. gmv.; zie Stuwage.
- Stuw'bekken** (bekken, bassin, kom vóór den stuwdam), o. -s; **-dam** (vaste stuw), m. -men.
- Stu'wen** (oependuwen, inz. oopenpakken van de lading in een schip, het water ophouden, tegenhouden, keeren), men -de, heeft gestuwd, zie Stuwdam; **-sluis** (keersluis), v. -zen.
- Stu'wen**, zie Voortstuwen; **-kracht** (al wat dient om iets voort te duwen), v. gmv.
- Sty'gisch**, bn.: het -wed (Staring), de wateren van den Styx. (g = g).
- Styleeren** of Styliseeren (het teekenen van een regelmatigigen vorm van plant of dier, enz.): bij het - wordt vooral gewerkt op symmetrie, men laat toevallige afwijkingen buiten rekening, om een ideëelen schoonheidsvorm te verkrijgen: bloemen - bij decoratiewerk, op behangsels, enz. (y = ie).
- Stylist**, **stilist** (iemand, die goed stelt), m. -en: Alberdingk Thijm was een goed -.
- Sty'rax** (Gr. welriekende hars, vloeiende uit den bast van den amberboom), m. gmv. zie Storax.
- Styx** (myth. rivier, die als tak van den oceaan de Onderwereld 9 malen omvloeit), m. gmv.: bij den - zweren, den zelfs goden heiligen eed afleggen; lees: stiks; verg. Stygisch.
- Su'o con'to** (It. op zijn rekening).
- Sua'da** (Lat. het spreken, welsprekendheid), v.
- Suaso'risch** (aanwadend, overredend), bn.
- Su'a spon'te** (Lat. vanzelf, vrijwillig, uit eigen beweging of aandrift).
- Sua'tiekanaal** (uitwateringskanaal), o. -kanalen; **-sluis** (sluis van e. suatiekanaal), v. -zen; zie Sueeren.
- Suaviteit** (liefelijkheid, geurigheid), v. gmv.
- Sua'viter in mo'do**, zie Fortiter in re.
- Sub** (Lat. onder), vz.: -conditio'ne, onder voorwaarde; -li'tera, onder de letter; -nu'mero, onder het nummer of getal; -poc'na, op straffe, boete van; -ro'sa, onder de roos, in vertrouwen, in 't geheim, zie aldaar; -vo'ce, onder het woord of artikel (te zoeken).
- Sub'agent** (onderagent in een handelsonderneming), m. -en; **-altern** (van lagere rang), bn.: -e officieren bij de zeemacht, die, welke in lagere rang zijn dan een kapitein-luitenant-ter-zee; bij de landmacht: die, welke van lagere rang zijn dan een majoor, nl. kapiteins en luitenants; **-amendement** (onder-amendement), o. -en, (en = en); **-arctisch** (onder of binnen den poolcirkel gelegen), bn.: de -e provincie Jakoesch in Siberië; **-commissie** (deel eener commissie), v. -s, -siën; **-delegeeren** (een ander in zijn plaats stellen, ondervolmacht geven), (g = g); **-diaken** (R.-K. onderdiaken, geestelijke, die de eerste der drie hoogere wijdingen ontvangen heeft), m. -s; **-diakonaat** (waardigheid v. subdiaken), o. gmv., z. Diakonaat; **-divisie** (onderafdeeling), v. -s, -siën.
- Subiel'** (terstond, dadelijk, onmiddellijk, plotseling, onverwacht), bn. en bw.
- Subject** (spraak. eig. het ondergelegde, de grondslag; het onderwerp, de zaak of persoon, waarvan iets gezegd wordt), o. -jecten, (j = j); tegenst. Object.
- Subjec'tie** (onderwerping), v. gmv. (j = j).
- Subjectief** (spraak. het subject betreffende, ook, persoonlijk, volgens eigen meening), bn.: het - geslacht van een bezitt. vnv.; dichtk. de -ve poëzie, d. i. de lyrische, die de eigen gevoelens van den dichter vertolkt; een -ve meening; tegenst. Objectief. (j = j).
- Subjectivis'me** (de leer, die het subjectieve leven als grondslag der dingen neemt), o. gmv.
- Subjectiviteit** (gesteldheid van het onderwerp; persoonlijkheid, innerlijkheid), v. gmv.
- Sub'junctief, -tivus** (spraak. aanvoegende wijs in bijzinnen), m. -tieven; zie Con-junctief. (j = j).
- Subliem'** (Fr. zeer verheven, hoogedel, hoogst voortreffelijk), bn. en bw., -er, -st.
- Sublima'at** (scheik. elk vast product eener vluchtige stof; ook: krachtig antiseptische, doch zwaar vergiftige stof, verbinding van chloor en kwik), o. -maten.
- Sublimeeren** (scheik. een vaste stof doen vervluchtigen en tegen een koud voorwerp in kristallen doen afzetten).
- Sublimitet'** (verhevenheid, het verhevende), v. gmv.: e wonderlijke diepe - (v. Deysse).
- Subluna'risch** (ondermaansch), bn.: in 't - dal (Staring), d. i. op onze aarde. vero.
- Submis'sie** (onderwerping, ootmoed), v. gmv.
- Submitteeren**, zich (zich onderwerpen, zich verootmoedigen, zwichten).
- Subordina'tie** (ondergeschiktheid, gehoort-

- zaamheid in den krijgsveld), v. gmv. (t=s).
Subroga'tie (plaatsvervangend, onderschui-
 ving, het in-de-plaats-stellen), v. -s. (t=s).
Sub ro'sa (Lat. onder de roos, d. i. in 't ge-
 heim, in vertrouwen), bw. (s=z): de roos
 was bij de Rom. het zinnebeeld van ver-
 trouwen en stilzwijgendheid; zie Sub.
Subsecutief (achtereenvolgend), bn. en bw.
Subsidiar' (Fr. in de plaats tredend voor
 te vervangen door), bn.: hij werd veroordeeld
 tot 100 boete - 50 dagen hechtenis.
Subsi'die (hulp, bijstand, ondersteuning;
 onderstandsgelden, bijdrage), o. en v. -diën,
 -dies: - voor het onderwijs.
Subsidieeren (subsidie verleen): een ver-
 eeniging -, financieel steunen.
Sub so'le ni'hil perfec'tum (Lat. (er is)
 onder de zon niets volmaakt).
Subsisten'tie (levensonderhoud), v. gmv.
Substan'tie (zelfstandigheid, stof, kern,
 hoofdinhoud, hoofdbestanddeel), v. -tiën,
 -ties: in - in hoofdzaak. (tie = sie).
Substantieel' (wezenlijk, zelfstandig, ook:
 voedzaam, krachtig), bn.; (ti = sie), -eerie;
 verg. Suffisant.
Sub'stantief (spraak. zelfstandig naam-
 woord), o. -tievén.
Substantiveeren (tot substantief maken).
Substanti'visch (alssubstantief), bn. en bw.
Substitueeren (in de plaats stellen, de plaats
 vervangen van).
Substitu'tie (in-plaatsstelling, vervanging),
 v. -tiën, -ties. (tie = sie).
Substituut' (plaatsvervanger, toegevoegde),
 m. substituten.
Substituut'-griffier (plaatsvervangend grif-
 fier), m. -s.
Substituut'-officier (plaatsvervangend offi-
 cier van justitie), m. -officiers.
Substraat' (grond, wezenlijkheid, grondslag,
 de ten grond liggende stof; het geveene
 geval), o. gmv.
Substrac'tie (rek. aftrekking), v. -s, -tiën.
Subtiel' (teer, fijn, bros; fig. haarkloovend,
 spitsvondig), bn. en bw.; -er, -st: -e
 kleuren; -e onderscheidingen; bloemen -
 schilderen.
Subtiliteit' (het subtiel: het fijne, teere; fig.
 haarklooverij, spitsvondigheid), v. -en.
Subtro'pisch (tusschen de keerklingen), bn.:
 -e gewesten: -e regens.
Subven'tie (hulp, bijstand), v. -s, -tiën.
Succedeeren (opvolgen). (cc = ks).
Succes' (goede uitslag, geluk, het welgelukken),
 o. gmv.: ergens - mede hebben, voorspoed.
Succes'sie (opvolging, erfenis, nalatenschap,
 erfopvolging), v. gmv.; -oorlog, m. -oor-
 logen: gesch. de Spaansche -, 1701-'14; de
 Poolsche -, 1733-'38; de Oostenrijksche -,
 1740-'48; -recht (belasting op nalaten-
 schappen, het bedrag dier belasting), o.
 -rechten. (cc = ks).
Successief' (allengs, langzaam aan, achter-
 eenvolgend), bn. en bw.: lees: successief'.
Successie'veliik (achtereenvolgens), bw.
Succumbeeren (bezwijken, het verliezen).
Succursa'le (hulp- of bijkantoor, hulp- of
 bijbank; bijwinkel, depot), v. -salen; verg.
 Filiaal. (cc = kk).
Sud'deren (volkst. aan de kook zijn, prutten
 van water, koffie, enz.), het sudderde,
 heeft gesudderd. gew.
Suceeren (loozen van oertollig water).
Suez'boot (zeeboot, die door het Suez-kanaal
 haar weg neemt), v. -booten.
Suez'-kanaal (aardr. wereldkanaal: verbindt
 de Middellandsche Zee met de Rode Zee), o.:
 het is gegraven van 1859-'69 en is 160 KM.
 lang; in 1911 passeerden er ± 5400 schepen.
Suf (doef van geest, kindsch), bn. en bw.; -fer,
 -st: die oude man is -; zich - denken.
Suf'fen (doef van hersenen zijn, soezend pein-
 zen, suf zijn), ik sufte, heb gesuft.
Suf'fer (droomer, slaapkop), m. -s: -s
 kunnen we in school niet gebruiken; een
 oude -, grijsaard, doef van geest.
Suf'fig (soezig, droomerig), bn., -er, -st.
Suffisant' (Fr. genoegzaam, voldoende, ook:
 ingebeeld, laatdunkend), bn. en bw. (s = z);
 verg. Substantieel.
Suffix' (spraak. achtervoegsel, afleidings-
 uitgang), o. -en: -el (beitel), -er (stoffer),
 -et (rozet) zijn -en.
Suffoca'tie (verstikking, smoring), v. gmv.
Suffoqueeren (Fr. stikken, verstikken).
Suffragaan' (lid eener geestelijke vergade-
 ring, met h. recht v. stemmen), m. -ganen.
Suffragaan'-bisschop (onderhoorige bis-
 chop), m. -pen: in ons land zijn vier -pen,
 die van Haarlem, Den Bosch, Breda en
 Roermond; verg. Metropolitaan.
Suffra'ge (goedkeuring; kiesstem), v. -s.
Suffraget'te (Fr. ijveraarder of kampster
 voor vrouwenkiesrecht), v. -s.
Suggereeren (inblazen, ingeven wat iem.
 moet zeggen of doen; het opdringen van
 bepaalde voorstellingen en gedachten, ook
 wel van een vreemden wil). (g = g).
Sugges'tie (de daad van het suggereeren), v.
 -tiën, -ties; zie Hypnotiseur. (g = g).
Suggestief' (wat suggereert, wat doet denken
 of doet handelen, ingevend in geest of gemoed),
 bn.: een -ieve werking. (g = g).
Sui'ker (zoete stof, meest uit planten getrok-
 ken), v. -s: ruwe -, geraffineerde -, witte -,
 bruine -; soorten: aardappel-, ahorn-,
 bastaard- (grove bruingele suiker), beet-
 wortel-, druiven- (glucose), honig-, kan-
 dij-, melk-, riet-; zie ook Saccharine;
 -achtig (als suiker), bn.; -er, -st: een -sap.
Sui'keraccijs (accijns, welke in ons land
 van de suiker wordt geheven), m. gmv.:
 -amandel (in suiker gerooste amandel),
 v. -en; -bakker (bankbakker), m. -s;
 -biet (beetwortel met veel suikergehalte,
 suiker-beetwortel), v. -en; -boon (plank.
 kleine, zoete, smakelijke tuinboon, prinses-
 senboon, spersieboon, zie ald.), v. -en;
 -brood (kegelvormige klomp witte suiker),
 o. -en; -campagne (de tijd van het jaar,
 dat in een suikerfabriek geregeld gewerkt
 wordt), v. -s; -dot, m. -ten, verkl. -dotje,
 o. -s, zie Dot; -en (met suiker bestrooven
 of toebereiden), ik heb gesuikerd: een boter-
 ham -; -erwt (jonge, zoete doperwt, ook,
 suikerbolletje), v. -en; -fabriek (inrich-
 ting, tot het maken van suiker uit suiker-
 bieten, uit suikerriet), v. -en: de eerste -en
 dateeren in Duitschland van 1801, in Frank-
 rijk van 1811: eerst een 20-tal jaren later
 werd er voorgoed in gewerkt, z. Beetwor-
 telsuiker; -fabrikant, m. -en; -goed
 (gebak van suikerdeeg, in allerlei vorm en
 grootte), o. gmv.; -ig (suikerachtig), bn.,
 -er, -st; -ij' (de gemalen gerooste wortel
 der chichorei), v. gmv., zie Chichorei;

- kristallen** (scheik. kristallen, die zich uit gesmolten suiker afzetten), o. mv., zie **Kandij**; —**lord** (rijk geworden suikerplanter; suikerkoning-millionnaire), m. —s; —**netel** (witte doovenetel), v. —s, gew.; —**oom** (rijke erfoom), m. —ooms, —**oompje**, o. —s; —**pan** (pan, om suiker in te bereiden), v. —nen; —**peen** (een soort v. witten mangelwortel, beetwortel of bietekroot met groot suikergehalte), v. —penen: in de —fabrieken worden de —deelen uit de —penen opgelost, deze suiker heet beetwortelsuiker, zie ald., verg.: Rietsuiker en Pulp; —**peer** (vroeger peer-soort), v. —peren; —**plantage** (plantage, waar suikerriet verbouwd wordt), v. —s; —**planter** (eigenaar van een suikerplantage), m. —s; —**pot** (deel van het koffie- of theeservies, pot voor suiker), m. —ten.
- Suikerraffinaderij** (fabriek tot zuivering van suiker), v. —en; —**raffinadeur**, m. —s; —**rasp** (werktuigje voor het raspen van suikerbrood), v. —en; —**riet** (suikerrietgewas in de keerkingsgewesten, tusschen 30° N.B. en 20° Z.B.), o. gmv.: — wordt o. a. geteeld op ingepolderde stukken land, door lage dijkes omgeven; zie Rietsuiker; —**strooier** (lange lepel, met gaatjes in den cirkelvormigen bek, om suiker over iets te strooien), m. —s; —**tang** (tangetje, om klontjes suiker aan te pakken), v. —en; —**tante** (rijke erftante), v. —s; —**water** (gesuikerd water), o. gmv.; —**werk** (suikergebakje), o. —en; —**ziekte** (geneesk. zekere nierziekte, waarbij zich suikerdeelen in de urine afzetten), v. gmv., ook: Diabete's; —**zoet** (zoo zoet als suiker, zeer zoet), bn.: een —e peer; fig. een — woord, vleisend; op —en toon, poeslief.
- Suilen** (met een sleepnet visschen), ik heb gesuuld; ook: lamterfant, beuzelen.
- Suiloos** (moedeloos, verdrietig), bn. en bw.
- Suils'oe** (Fr. eig. Zwitser: in uniform gekleede persoon met staf of hellebaard en bandelier, ook met degen, die in een groote kerk de orde moet handhaven), m. —s; lees: swies; zie: Hondenslager en Kerkbaljuw.
- Suivte I.** (Fr. gevolg, volgreeks, samenhang van woorden of gedachten, twee salonkamers achter elkaar), v. —s; à la —, zie ald.; en —, aaneen; 2. (muz. een cyclisch werk, samengesteld uit een aantal oude dansen), v. —s; lees: su-ie'te.
- Suivte (à la)** (mil. achteraan geplaatst op de ranglijst), bw.: kapitein à la —, die tot het gevolg behoort.
- Suiv'zebollen** (half bedwelmd of duizelig worden of zijn, duizelen), ik heb gesuizebold.
- Suiv'zelen** (dichtk. zacht suizen), het heeft gesuizeeld: het zachtkens — der abeelen.
- Suiv'zeling** (draaiërig, duizelig), bn. en bw.
- Suiv'zelen** (duizeling, bedwelming), v. —en.
- Suiv'zen** (zacht ruischen), het heeft gesuizeid: het suist mij in de ooren, z. Oorsuizing; kokend water suist; de wind suist in de bladeren.
- Sujet'** (Fr. onderdaan; onderwerp, voorwerp; persoon; tooneelspeler), o. sujetten: een slecht —, slecht mensch, doorbrenger; lees: —zjet.
- Suka'de** (in suiker ingelegde citroen- of limoenschil, geconfitje oranjeschil), v. gmv.
- Suka'de** (in suiker ingelegde citroen- of limoenschil, geconfitje oranjeschil), v. gmv.
- Suka'de** (in suiker ingelegde citroen- of limoenschil, geconfitje oranjeschil), v. gmv.
- Suka'de** (in suiker ingelegde citroen- of limoenschil, geconfitje oranjeschil), v. gmv.
- Suk'kel** (het sukkelen), m.: aan den — zijn.
- Suk'kel** (sukkelaar, stumper), m. en v. —s.
- Suk'kelaar** (iem., die sukkelt, ook, iem., die niet bij de hand is; of wel: geestelijk of lichaamelijk zwakke), m. —s; —ster, v. —s.
- Suk'kelachtig** (sukkelend, ziekelijk), bn.
- Suk'kelarij'** (trage voortgang), v. gmv.
- Suk'keldrat** (korte, kleine draf), m. gmv.: het paard liep op een —; —je, o. gmv.
- Suk'kelen** (langzaam voortgaan, gebrekkig loopen; kwijnen), ik heb gesukkelde: de oude knol sukkelde maar voort; vader sukkelt van 't winter erg, is ziekelijk; fig. zijn studeeren is niets dan aanhoudend —, hij komt niet vooruit; —aar (iem. die sukkelt, arme hals, bloed), m. —s.
- Suk'kelgang** (langzame gang), m. gmv.
- Suk'kelpartij** (langdurige ziekte), v. gmv.
- Suk'kelrein** (trein, die aan alle stations ophoudt), m. —treinen; meer: Boemeltrein.
- Sul** (eig. iem., die met zich laat sullen: onnoozel, doodgoed mensch, bloed), m. sullen.
- Sul'achtig** (als een sul), bn. en bw.: een — oud mannetje; — doen, te werk gaan; August de Domme kon — optreden.
- Sulammiet'** (Bijb. zeer schoone vrouw uit Sulam in N.-Palestina), v. —en.
- Sulfaa'** (zwavelzure soda), o. sulfaten.
- Sul'fer, sol'fer** (zwavel), o. en v. gmv.
- Sul'ferachtig** (zwavelachtig), bn.: een —e reuk.
- Sul'feren** (zwavelen), hij —de, heeft gesulferd: een strooioed —, een wijfvat —. v. g.
- Sul'ferstank** (zwavellucht), m. gmv.
- Sulfureus'** (zwavelachtig), bn. en bw.: —reuze.
- Sulky** (Eng. tweewielig karretje bij wedrennen), v. —s.
- Sul'lebaan** (glijbaan), v. —banen; —tje, o. —s.
- Sul'len** (verwant met sullen: glijden op ijs of sneeuw), ik heb gesuld.
- Sul'lig** (sulachtig), bn. en bw.: een — kereltje.
- Sul'tan** (keizer in het Oosten, onbeperkt heerscher, inz. in Turkije, ook: opperheer, gebied), m. —s, zie Padijah; verder, honden-naam en naam van een gebak.
- Sulta'na** (zeer groot Turksch vaarttuig), v. —'s.
- Sultanaat'** (gebied van een sultan), o. —naten.
- Sulta'na-rozijnen** (zeer fijne tafetrozijnen), v. mv.
- Sulta'ne** (hoofdvrouw van een sultan), v. sultanes; — favorite, de meest bevoorrechte gemalin; — valide, moeder v. d. sultan.
- Sultanijn'**, —**tani'ne** (gouden munt van vier tot zes gulden in Turkije), v. —nijnen, —ninen.
- Sulta'nisch** (als sultan, als tiran), bn. en bw.
- Sul'tanshoen** (purperhoen), o. —hoenders.
- Sul'te** (slibtegenhoudende plant), v. gmv.
- Sumak'**, smak' (looiersboom in Z.-Europa), m.: de bladeren, beziën, loten en wortels v. d. — worden tot looi- en verfstoffen bereid.
- Suma'tra** (aardr. e.d. groote Soenda-eilanden, 13-maal zoo groot als Nederland, met ruim 3 miljoen bewoners), o.; — levert rijst, koffie, tabak en vooral zwarte peper; **Sumatraan'** (bewoner of inboorting van Sumatra), m. —tranen; —traansch, bn.: —e paarden.
- Sum'ma** (Lat. som, het beloop, bedrag, toetaal), v. summa's.
- Summair'**, summier', summa'risch, summier'lijk (in 't kort samengevat, beknopt, bondig), bn. en bw.
- Summa'rium** (Lat. korte inhoud v. e. geschrift, een hoofdstuk; priesterhemd), o. summariums, —ria.
- Sum'ma summa'rum** (Lat. gezamenlijk bedrag, alles bijeen genomen).
- Summa'tie** (het optellen, bijeenrekenen, samenrekken), v. —s, —tjen, (t=s); zie Additie.
- Summier'**, zie Summair.

- Summiteit'** (*uitstekend persoon, beroemd man*), v. —teiten; zie Sommiteit.
- Sun'na** (*aanhangsel van den koran*), v.: de — bevat mondelinge overleveringen naar uitspraken en handelingen van Mohammed; de volgelingen der — noemen zich Sunnieten.
- Sunnieten**, m. mv., zie Sunna.
- Su'per** (Lat. *zeer, boven*), bw., b.v. —*fijn*.
- Super'be** (Fr. *voortreffelijk; prachtig*), bn. en bw.
- Su'percarga**, —*cargo* (*ladings- of waren-opzichter op koopvaardij-schepen, opperkoopman*), m. —'s: er waren geen passagiers noch —'s bij ons aan boord; verg. Cargadoor.
- Su'perdividend** (*handel. extra-dividend, buitengewone winstuitkeering*), o. —en.
- Superflicieel'** (*niet-grondig, oppervlakkig*), bn. en bw.: —*e kennis; een leervak — behandelen*.
- Su'perfiin** (*in hooge mate fijn*), bn.
- Superilu'** (*het overtollige*), o. gmv.
- Superfosfaat'**, o., zie Superphosphaat.
- Superieur'** (Fr. *voornaam, voortreffelijk, wilmantend, hooger, meerder*), bn.: de *Wetering (bij Blokzijl)* is bekend om haar turf van —*e kwaliteit, uitstekend; het boek (is) de phantasia van een — mensch (v. Deysse)*.
- Superieur'** (Fr. *meerdere in rang, chief*), m. —s, —en.
- Superieur'** (*vrouwelijke superieur; kloostermoeder*), v. —n.
- Su'perintendent** (*oppertoeziener*), m. —en.
- Super'rior** (eig. *de hoogere; een overste, vooral bestuurder van een klooster eener orde*), m. —s; verg. Pfor, Gardiaan.
- Superioriteit'** (*meerderheid*), v. gmv.
- Su'perlatief, su'perlatus** (*spraak. overtreffende trap*), m. —tieën: *kleinst is de — van klein, wijst is de — van wijs*.
- Supernaturalis'me** (*het geloof aan den geopenbaarden godsdienst*), o. gmv.
- Supernaturalist'** (*iemand, die aan de openbaring geloof*), m. —en.
- Superphosphaat'** (*phosphorzure kalk, een kunstmeststof*), o. gmv., ook: *Superfosfaat'*.
- Superplie'** (*koorhemd*), o. —s; zie *Rochet*.
- Superstie'** (*bijgeloof, het gelooven in de kracht van zaken, welke deze uit haar aard niet hebben*), v. —ties, —tiën. (tie = sie).
- Superstitieus'** (*bijgeloovig*), bn., —zer, —t.
- Suppediteeren** (*aan de hand doen, bijspringen, verschaffen*).
- Suppleeren** (*aanvullen, geld bijpassen*).
- Supplement'** (*bijvoegsel, aanvulsel; meetk. aanvulsel tot een gestreken of tot twee rechte hoeken*), o. —en.
- Supple'tie** (*aanvulling*), v.: —*troepen, soldaten, die een korps voltallig maken, nl. van het O.-I. leger*.
- Suppletioir'** (Fr. *aanvullend*), bn.: *een — begroting, een — kohier; rechtst. een — eed*.
- Suppliant'** (Fr. *verzoeker, indiener van een verzoekschrift, smeekeling*), m. —en.
- Supplieeren** (*smeeken, ootmoedig vragen*).
- Suppliek'** (*smeek- of verzoekschrift*), v. —en.
- Supponeeren** (*veronderstellen, vermoeden*).
- Suppoost'** (*oppasser, dienaar*), m. —en.
- Support'** (*stevn, voetstuk; ondersteuning, hulp, bijstand*), m. gmv.; lees: *support'*.
- Supporta'bel** (Fr. *draaglijk, verdraaglijk*), bn.
- Suppositie'** (Fr. *onderstelling, vermoeden*), v. —ties, —tiën; lees: —*zie'-sie*.
- Suppres'sie** (Fr. *druk, onderdrukking*), v. —sies, —siën.
- Supprimeeren** (Fr. *onderdrukken, weglaten, opheffen, te niet doen, schrappen*).
- Su'pra** (Lat. *boven*), bw.: —*ut supra*, als boven; —*naturalis'me*, o., zie *Supernaturalisme*.
- Suprematie'** (Fr. *oppergezag*), v. gmv.: *Lombok stond onder de — van Nederland; gesch. de — der kroon over de Episcopale kerk in Engeland; de — des pausen in de R.-K. kerk*.
- Surchar'ge** (Fr. *overlading, bij studie*), v.
- Su're** (*hoofdstuk v. d. Koran*), v. —n: de Koran telt 114 suren, waarvan de 96e, met de beschrijving van Gabriëls nachtelijke verschijning, de oudste schijnt te zijn.
- Surina'me** (*aardr. ook Ned. Guyana*), o., zie *Ned.-West-Indië*: alleen de kust is bewoond; de cultures in — zijn: suiker, cacao, balata, rum, bacoven; ook is er wat goud, en veel hout in de oerwouden.
- Surnumerair'** (Fr. *iemand, die het recht heeft om benoemd te worden, zodra er een plaats open is, b.v. bij de postertien, bij de belastingen*), m. —s.
- Surpasseeren** (*overtreffen, te-boven-gaan*).
- Surplis'** (*superplie*), v.
- Surplus'** (Fr. *overschot, het te veel betaalde, het meerder bedrag*), o. gmv.
- Surprenant'** (Fr. *verrassend*), bn., —er, —st.
- Surpri'se** (Fr. *St.-Nicolaas-verrassing; bevreemding, verbazing, schrik*), v. —s.
- Surrogaat'** (*alles, wat eenige waar vervangt, b.v. koffiestroop voor koffie, margarine voor boter*), o. —gaten. (sur = suur).
- Surséan'ce** (*handel. opschorting, uitstel van betaling door den rechter aan één persoon verleend, gedurende welken tijd deze het beheer over zijn goederen mist*), v. gmv.
- Sur'sum cor'da** (Lat. *Verheft (uw) harten, harten omhoogt*).
- Surtout'** (Fr. *overjas*), m. —s.
- Surveillan'ce** (Fr. *toezicht, bewaking*), v.
- Surveillant'** (*iem., die met het toezicht belast is, studiemeester, prefect*), m. —en.
- Surveilleeren** (*toezicht houden, toezien, waken over, zorgen voor*). (il = lj).
- Sus** (*stil*), tw., stilte. (u = uu).
- Suscepti'bel** (Fr. *vatbaar voor; zeer gevoelig, lichtgeraakt*), bn.
- Suspect'** (*verdacht, in kwaad vermoeden*), bn.
- Suspendeeren** (*opschorten, uitstellen, schorsen in een ambt*), (en = en).
- Suspen'sie** 1. (*uitstel, schorsing, tijdelijke dienstontzetting*), v. —sies, —siën; 2. (*het als straf aan een R.-K. geestelijke opgelegde verbod, sommige functiën uit te oefenen*), v. —s; lees: —*pen'sie*.
- Suspen'so (in)**, Lat. *besluiteloos, in twijfel*.
- Suspi'cie** (*argwaan, verdenking, wan- of mistrouwen*), v. —s, —ciën; lees: —*pie'-sie*.
- Sus'sen** (*stillen*), ik heb gesust: *een schreeuwend kind —, fig. het geweten in slaap —; een twist —; een sussend woord, kalmeerend*.
- Sustenu'** (Fr. *bewering, meening; punt eener pleitrede*), o. —'s.
- Sut'ti** (Britsch-I. *weduwe, die zich met het lijk van haar man liet verbranden of begraven*), v. —'s. vero.
- Suttiï'sme** (*zelfmoord door verbranding*), o.: volgens de Hindoeleer werden tot nog voor korten tijd weduwen van overleden vorsten naar den brandstapel geleid (Bali en Lombok).

- Su'um cui'que** (Lat. aan elk het zijne); lees: *ku-ic-'kwe*.
- Suzan'na** (meisjes- en vrouwennaam), v.: zegsw. *zij is een kwische* —, een vrouw, rein van zeden, Bijbel.
- Suzerein'** (Fr. opperleerheer; opperheer), m. —en.
- Suzereiniteit'** (leenheerlijk gezag, opperheerschappij), v. gmv.
- Sweater** (Eng. dikke wollen of katoenen trui; wulwiter bij huisindustrie), m. —s.
- Sweating-systeem** (de sweater neemt een werk aan en besteedt het tegen laag loon uit, b.v. aan thuiszittende kleermakers), o. gmv.
- Swiet'slaan** (veel vertoon maken, bluffen), o. gmv.
- Sybariet'** (wekeling, kind van weelde, man verslaafd aan zingenot), m. —en; eig. inwoner van Sy'baris, oudt. een stad aan de golf van Tarente, de verwijfheid der inwoners was spreekwoordelijk; in 510 v. C. werd hun stad verwoest.
- Sybarie'tisch** (weelderig, wekelijk, vertroeld), bn. en bw.
- Sycomo're, —moor'** (wilde vijgeboom in het Oosten), m. —moren.
- Sycophant'** (Gr. iem., die er zijn bedrijf van maakt, om door verklikken of laster winst te behalen), m. —en; lees: *sie-koo-jant'*.
- Syd'nier** (groot Australisch paard, ook Sydney genaamd), m. sydniërs. (y = i)
- Sylla'be** (Gr. lettergreep), v. syllaben: zegsw. *er is geen — van waar, niets van aan*.
- Sylla'bentoon** (verhouding der toonsterkte bij de lettergrepen van een woord), m. —tonen.
- Syllabus** (lijst van 80 stellingen, door paus Pius IX veroordeeld; lijst van dwaalleeringen 16 in g'tal, toegevoegd aan de encyclyek van 8 Dec. 1864), m. gmv. (y = i).
- Sylogiseren** (bespreken, e. sluitrede maken).
- Sylogis'me, syllogis'mus** (sluitrede), o. —gismen; een — bestaat uit drie deelen: de major-term, de minor-term en de conclusie; zie Premissen.
- Syl'phe** (Germ. myth luchtgeest), m. —n. (y = i).
- Sylphi'de** (vrouwelijke luchtgeest, luchtinif), v. —n; lees: *sil'fiede*.
- Symbio'se** (het samenleven van ongelijksoortige organismen), v.: — komt voor onder zeedieren en visschen, ook onder landdieren; die dieren heeten in deze letrekking symbianten en zijn elkaar wederkeerig van dienst: zie ook Mutualisme.
- Symboliek'** (leer der zinnbeelden, zinnebeeldenleer; ook, het zinnebeeldige), v. gmv.: er zijn b.v. —e kleuren: wit, onschuld, blijdschap; blauw, standvastigheid, trouw; groen, hoop, onverwelkte jeugd; geel, smart, nijd, najver; zwart, droefheid, dood, enz.
- Symbo'lish** (zinnebeeldig), bn. en bw.: —e bloemen: lel e, bet. onschuld, re nheid; —e boomen: eik bet. kracht; —e dieren: adelaar bet. verheffing; —e edelsteenen: sma agd bet. hoop, s iffier bet. trouw; —e getallen: één bet. Godheid, vier bet. de vier Evangelisten
- Symboliseren** (zinnebeeldig voorstellen).
- Symbolis'me** (richting in de letteren of kunst, waarbij men streeft naar symboliek, d.i. naar zinnebeeldige voorstellingen), o. gmv.
- Symbolist'** (kunstenaar of schilder, die zinnebeeldig te werk gaat), m. —en.
- Sym'bolum** (sa mentrekking der Apostolische geloofsbetijdenis), o.: het — der Apostelen.
- Symbool'** (zinnebeeld zoowel in den eeredienst als in de kunstuitingen), o. —bolen: lam, zachtmoedigheid; eik, kracht; olijftak, vrede; viooltje, ootmoed; smaragd (groen), hoop, enz.; zie Symbolisch.
- Symmetrie'** (evenmaat, evenredigheid of overeenkomst in de afmeting der onderdeelen), v. gmv.; lees: *sim-mee-trie'*.
- Symme'trisch** (gelijk- of evenmatig), bn.: de lambrizeering had een —en bovenrand in goud, rood en blauw. (me = mee).
- Sympathe'tisch** (volgens de sympathie), bn.
- Sympathie'** (wederkeerig gevoel; medegevoel, gevoel van instemming; zielverwantschap), v. —thieën: *er was — tusschende reisgenooten*.
- Sympathiek'** (sympathie opwekkend), bn.
- Sympathiseren** (gelijk gevoelen, overeenstemmend of eenstemmig denken): — met elkuar (see = zee).
- Symphonie'** (groot, aan bepaalde vormen gebonden, muziekstuk voor orkest), v. —nieën.
- Sympho'nisch gedicht** (een vorm v. programmuziek, zie ald.), o. —e gedichten.
- Symptoma'tisch** (bijwijze v. symptoom), bn.
- Symptoom'** (verschijnsel, kenteeken, ziekteverschijnsel), o. —tomen.
- Synagogaal'** (de synagoge betreffende), bn.
- Synago'ge** (Bijbel: verzameling, verzamelaarsplaats, Israëlietisch bedehuis, waar men vooral op den Sabbat tot gebed en Bijbellesing vergaderde, doch niet tot offerdienst; thans: Isr. kerk), v. synagogen. (g = g).
- Synaloe'phe** (spraak. samensmelting), v., b.v.: *weer* (weder). (loephe = leufe).
- Synchronis'me** (tijdssamenvaling, gelijktijdigheid), o. —n, ook: —nis'mus.
- Synchronis'tisch** (gelijktijdig voorgevallen), bn.: —e tijdtafel, tijdtafel, gelijktijdige feiten van verschillende volken vermeldend.
- Syn'cope** (spraak. uitstooting v. e. letter in het midden van een woord), v., b.v. in: *trwaalf* (twalef), *scheikunde* (scheidk.). (e = ee).
- Syncopeeren** (een letter uitstooten): *in aard(e)appel is de e gesyncopeerd*.
- Syndicaat'** 1. (consortium van maatschappijen of bankiers tot het in-stand-brengen eener financiële operatie, b.v. een groote leening, ook tot het dwingen van de prijzen in den handel, b.v. een steenkolen—, een gran—, en omgekeerd: een mijnwerkers—), o. —cāten; 2. (vereniging tot het behartigen van gemeenschappelijke belangen; rakvereniging), o. —cāten: een — van onderwijzers, een — van landbouwers; een — voor het vreemdelingenverkeer.
- Synec'doche** (stijl. troop der gedeeltelijke aanduiding), v. —doches, b.v.: *daar komt de kiel, met goud beladen* (Spandaw); *een vloot van dertig zeilen; achttien lentes* (jaren); *de kleine krullebol* (knaap), enz.; door dezen troop benoemt men e. persoon of zaak met den naam van een deel of onderdeel, lees: *sie-nek'dochee*.
- Syne'drion**, o.; (e = ee); zie Sanhedrin.
- Synodaal'** (de synode betreffende), bn.: een —dale vergadering, een —besluit, uitgaande van de synode.
- Syno'de** 1. (kerkvergadering der geestelijken van een enkel bisdom: deze heet ook wel diocesaansynode), v. synoden; 2. (hoogst gezaghebbend lichaam in de Nederl. Hervormde kerk), v. synoden: de — bestaat uit 13 predikanten en 6

- ouderlingen, jaarlijks treedt ongeveer 1½ af; 3. (gesch. door de Staten beroepen algemeene kerkvergadering te Dordrecht, 1618-'19), v. gm.v.: in deze — werd uitspraak gedaan in zake de geschillen tusschen Arminianen en Gomaristen en werden de eersten veroordeeld.*
- Synodisch**, bn.: *de —e maand*, tijdsverloop tusschen twee nieuwe manen, (29 dagen, 12 uur, 44 min. en 2.9 sec.).
- Synoniem'** (gelijkbetekenend, zinverwant), bn.: *een reeks —e uitdrukkingen.*
- Synoniem'** (zinverwant woord), o. —en: *de studie der —en'is nuttig maar moeielijk.*
- Synonimie'**, synonymie' (opeenhooping van woorden van ongeveer dezelfde beteekenis), v. gm.v.: b.v. geen grond van mistrouwen, geen zueem, geen schaduw daarvan is overgebleven.
- Synonimiek'** (de leer der zinverwantschap), v. gm.v.; ook: *Synonymiek'.*
- Synonimiek'** (de zinverwantschap betreffende), bn.: *een — verschil*, ook: *Synonymiek'.*
- Synop'sis** (Fr. *overzicht*, kort begrip, schets, uittreksel), v. —sissen.
- Synop'tiel**, m. mv.: *de — zijn de Evangelisten Mattheus, Marcus en Lucas, die een synopsis geven van het leven van Jezus.*
- Synop'tisch** (kort, beknopt, zaakrijk), bn.: *een — overzicht*, met één blik te overzien.
- Synovia** (ontl. *gevrichtsvocht*), o.: *het — vermindert de wrijving der beenderen langs elkaar en verhoogt de adhaesie tusschen de*
- elkaar rakende beenderuiteinden; — heet ook: synoviaal-vocht.*
- Syntactisch** (tot de zinsleer behoorend), bn.
- Syntax'is** (leer der woordvoeging of van den zinsbouw; het boek, waarin de syntaxis behandeld wordt), v. gm.v.
- Synthe'se**, ook, Synthe'sis (verbinding van begrippen, samenvatting, het opklimmen van de bijzondere stellingen tot een algemeene), v. syntheses; tegenst. Analyse.
- Synthe'tisch** (betrekking hebbende op de synthese; verbindend, samenstellend), bn.: *de —e methode, opbouwend; tegenst. Analytisch. (the = tee).*
- Syring'** (bloem), v. syringen; zie Sering.
- Syrin'geboom** (sier- of tuinboom met paarse of witte voorjaarsbloemtrossen), m. —en.
- Syr'ten**, v. mv.: *aadr. de twee inhammen of baaien aan de kust v. h. tegenwoordige Tripolis en Tunis.*
- Systeem'**, syste'ma (behoortijke samenhang van bijeenhoorende dingen en hun onderdeelen; stelsel; ook, *notenbalk*), o. —temen, —tema's.
- Systematiek'** (rangregeling, rangschikking, stelsel), v.: *de — der planten. (te = tee).*
- Systema'tisch** (stelselmatig, ordelijk en samenhangend), bn. en bw.: *een —e beschrijving van fossielen op Java. (te = tee).*
- Systematiseeren** (wetenschappelijk rangschikken, tot een stelsel samenschikken), ik —tiseerde, heb gesystematiseerd. (te = tee).

T.

- T.** — *Te'nor*; ook *tutti*, allen te gelijk (muz.).
- t. a. n.** — *ten algemeenen nutte.*
- t. a. p.** — *ter aangehaalde plaatse.*
- t. a. p.** — *ter andere plaatse.*
- t. a. t.** — *tout à toi*, geheel de uwē.
- t. à v.** — *tout à vous*, geheel de uwe.
- t. a. v.** — *ten aanzien van.*
- t. e. m.** — *tot en met, of t/m.*; **t. g. t.** — *ter gelegener tijd*; **t. k. u.** — *ter kwader ure*; **t. l.** — *ten laatste*; **t. l. l.** — *ten langen leste*; **t. o. v.** — *ten opzichte van*; **t. r. t.** — *te rechter tijd*; **t. s.** — *ten slotte*; **t. v.** — *te voren*; **t. w.** — *te weten.*
- Tel.-adr.** — *telegram-adres*; —**intere.** — *telefoon intercommuniaal*; —**No.** — *telefoonnummer.*
- Test.** — *Testamen'tum*, laatste wil.
- T.H.** — *Toehoorder*, ook **TT**, **HH.**, toehoorders; in gedrukte leerredenen en redevoeringen.
- T. H. S.** — *Technische Hoogeschool.*
- Th. C.** — *theolo'giee candida'tus, candidaat ijd oodgeleerdheid.*
- Th. Dr.** — *Theolo'giee Doc'tor*, doctor in de godgeleerdheid.
- Thes.** — *Thesaurier'*, penningmeester.
- Tit.** — *Ti'tulus*, titel.
- T. N. v. 't A.** — *Tot Nut van 't Algemeen.*
- Tom.** — *To'mus*, elk deel van een boekwerk.
- t. q.** — *Tu'ti quan'ti*, allen van dat slag.
- t. s. v. p.** — *Fr. tournez s'il vous platt*, keer a. u. b. het blad om.
- t. t.** — *To'tus tu'us*, geheel de uwe.
- t. z. t.** — *te zijner tijd.*
- T.**, v. —'s. De 20e letter v. h. alphabet.
- Taai** (wat buigt zonder te breken, de tegenst. is *bros, broos*), bn. en bw.; —er, —st: *leer is —, een eiketak is —*; ook, papperig, dik, kleverig: *die tijd is —, dat is —e stroop*; fig. — *zijn*, veel kunnen verduren naar het lichaam: *de kikkvorsch heett een — leven*, krachtig, sterk; *een —e tegenstand*, moeilijk te breken, te overwinnen; *hij houdt zich maar —*, bezwijkt niet onder den last der jaren of des levens, houdt vol; *een —geduld*, onuitputtelijk; spreekt. *hij is —*, gierig.
- Taai'e** (volkst. *borrel*), m. —n: *een —pakken*, *een —ophebben*, bij uitbr. aangeschoten zijn.
- Taai'erd** (gierigaard), m. —s, ook: *Taainagel.*
- Taai'igheid** (hardheid, fig. *gierigheid*), v.
- Taai-taai'** (uiterst *taai*e peperkoek), o. gm.v.
- Taak** (opgegeven of gezet werk), v. taken.
- Taal** (middel, om zijn gedachten uit te drukken), v. talen: *de — der Grieken, der Romeinen, der Franschen*, enz.; *de — der bloemen*, zinnebeeldige bet.: b.v. *de roos, liefde, lieft, reinheid, majesteit, reseda, bescheidenheid, stroobloem, onsterfelijheid*, zie *Symbool*; *de — der oogen*; *een levende —*, die nl. nog

door eenig volk gesproken wordt; *een doode* —, die nl. niet door eenig volk meer gesproken wordt; *een arme* —, nl. arm aan woorden; *een rijke* —; *een beschaafde* —, *een onbeschaafde* —; zegsw. *wel ter tale zijn*, vlot kunnen spreken, welbespraakt zijn; *de tale Kanaäns*, zie Tale; — *noch teeken aan iem. geven*, d. i. niets, noch woord noch gebaar; evenzoo: — *noch teeken vernemen, hooren*; zie ook: Dieventaal, Studententaal, Schooljongenstaal, en verder Beuzel-, Brabbel-, Dieven-, Ding-, Laster-, Leugen-, Moeder-, Oer-, Straattaal.

Taalbegrip (taalinzicht), o. gmv.: het — is het bewust gebruiken van eenige taal, gesteund door studie van de taalwetten; — **beshaving** (*verfijning v. d. taal*), v.: *het onderwijs kan veel doen voor* —; — **boek** (*leerboek, waaruit de taal onderwezen wordt*), o. —en; — **congres** (*congres van taal- en letterkundigen*), o. —sen; de Nederlandsche —sen werden in 1849 te Gent in 't leven geroepen, om den broederband tusschen Noord en Zuid nauwer toe te halen; — **deel** (*reededeel*), o. —deelen; — **eigen**, o. gmv.: *het Fransche* —, ook: Idioma, Idioom; — **eigenaardigheid** (*al, wat aan een taal eigen of bijzonder is*), v. —heden; — **fonds** (*fonds tot bevordering van de belangen eener taal, b.v. van het Vlaamsch*), o. —en; — **fout** (*fout tegen de regels eener taal*), v. —en, ook: Taalfeil; — **gebied** (*de gezamenlijke landen, streken, waar eene taal gesproken wordt*), o. —en; — **gebruik** 1. (*gangbare taalwet eener levende taal*), o. gmv.: *dat is* —; 2. (*het bezigen of gebruiken van woorden en uitdrukkingen en taalwendingen volgens de wetten der taal*), o. gmv.: — **geleerde** (*iem., die zeer bekwaam is op taalgebied*), m. en v. —n; — **geslacht** (*het mann., vr., of onzijdig geslacht der zelfst. nv.*), o. —en; — **gevoel** (*vaardigheid in het taalgebruik*), o. gmv.: het — is het besef van 't juist gebruiken en verstaan van woorden, taalvormen en uitdrukkingen; het — leidt ons bij het spreken en schrijven, d. i. bij de taalpraktijk, met vrij groote zekerheid; — **gids** (*periodiek werk over taalkunde*), m. —en; — **kenner** (*grondig kenner eener taal*), m. —s; — **kennis** (*het kennen eener taal*), v. gmv.: *zijn* — door studie en lectuur vermeerderen.

Taalkunde (*kennis der taal*), v. gmv.: de — omvat behalve de kennis van de spraak-kunst, die van den schat van woorden en uitdrukkingen in hun juiste beteekenis en hun gebruik; — **kundig** (*betrekking hebbende op de taal*), bn. en bw.: *een* — woordenboek; — **kundige** (*taalkenner*), m. en v. —kundigen; *Bilderdijk was behalve dichter ook* —; — **leeraar** (*leeraar in de een of andere taal*), m. —s, —leeraren; — **liefde** (*liefde voor de moedertaal*), v. gmv.; — **magazijn** (*eig. schalkkamer der taal*), o.: *het Woordenboek der Ned. Taal is een* —; destijds ook titel v. e. taalkundig tijdschrift; — **man** (*een tolk, vertolker*), m. —nen, —lieden, zie: Drogman, Dragoman; — **meester** (*leermeester in de taal*), m. —s; — **minnaar** (*iem., die veel van taalstudie houdt*), m. —s, —naren; — **nauwkeurigheid** (*het juist of scherp onder woorden brengen van voorstellingen, begrippen, gedachten*), v. gmv.; — **nieuwigheid**

(*nieuw woord, nieuwe uitdrukking of zegswijze*), v. —heden; — **oefening** (*oefening in de toepassing der taalregels*), v. —en; — **onderricht** (*onderwijs in taal of taalkunde*), o. gmv.; — **onderwijs** (*taalonderricht*), o.: — *moet practisch zijn*; — **onderwijzer** (*onderwijzer in de een of andere taal*), m. —s; — **onderwijzeres**, v. —ressen; — **regel** (*wet der taal, afgeleid uit het taalgebruik*), m. —s; — **rijk** (*woordenrijk, welbespraakt*), bn., —er, —st. w. g.; — **schat** (*de gezamenlijke woorden en uitdrukkingen, synoniemen, zegswijzen, spreekwoorden, enz. eener beschaafde taal*), m. gmv.; — **schikking** (*de woordschikking in de taal*), v. gmv.; zie Constructie; — **stam** (*grondtaal, waaruit andere talen zijn voortgekomen*), m. —men. **Taalstudie** (*studie op 't gebied eener taal*), v. —studien; — **tak** (*taal, voortgekomen uit een andere taal*), m. —ken; *het Nederlandsch is een* — van het Germaansch; — **veredeling** (*het edeler maken eener taal*), v. gmv.: *dichters als Vondel en Bilderdijk hebben gearbeid aan* —; — **vereenvoudiging** (*het eenvoudiger maken der schrijftaal*), v. gmv.: sinds 1895 is er een beweging tot — in ons land; — **verrijking** (*vermeerdering van den woordschat eener taal*), v. gmv.; — **vitter** (*iem., die kleine fouten tegen de taal zwaar doet wegen*), m. —s, verg. Zoilus; — **vitterij** (*het speuren naar kleine taalfouten*), v. —en; — **vorscher** (*iem., die door vergelijking de beteekenis(sen) van een woord of uitdrukking achterhaalt en vaststelt*), m. —s; — **wet** (*algemeen heerschende taalregel*), v. —ten; — **wetenschap**, v. gmv.: *de historische* —, *de vergelijkende* —; — **zifter** (*taalvitter*), m. —s, zie Purist; — **zifterij**, v. —en, zie Puristerij; — **zonde** (*grove taalfout*), v. —n; — **zuiveraar** (*iem., die b.v. de Ned. taal wil ontdoen of schuimen van overbodige bastaardspraak*), m. —s; *Hooft was een* —.

Taan (*bruinachtige stof, gekookt of verkregen uit rum*), v. gmv.; — **der** (*werkmán, die taant*), m. —s. **Taanderij'** (*het tanen als bedrijf, ook, het taanhuis*), v., in de laatste bet. mv.: —en. **Taan'huís** (*werkplaats v. d. taander*), o. —zen; — **ketel** (*koperen ketel, waarin de taan bereid wordt*), m. —s; — **kleur** (*bruinachtige, gele kleur*), v. gmv.

Taan'kleurig (*met een taankleur*), bn.: *een oude, —e Italiaansche vrouw*. **Taan'kuip** (*looi'kuip*), v. —kuipen.

Taart (*zeker fijn gebak*), v. taarten; zegsw. *v. d. — krijgen*, slaag krijgen, streng berispt worden; *iem. van de — geven*, hem slaan, beknorren; — **je** (*gebakje*), o. —jes.

Taar'tenbakker (*bakker van taarten of taartjes*), m. —s; — **deeg** (*deeg, waarvan taarten gebakken worden*), o. gmv.

Taar'tepan (*pan, waarin een taart gebakken wordt*), v. —nen; — **schotel** (*schotel, om een taart op te plaatsen*), m. —s.

Taats (*ijzeren pin van een zettol*), v. —en; — **tol** (*jongensspeeltuig*), m. —tollen; een — wordt bovenhands gezet en behoef geen zweeple als b.v. de drijftol; ook, Zettol. **Tabagie'** (*Fr. verkoop van tabak; ook, rookkamer, rookcoupé*), v. —s.

Tabak' (*een plantengeslacht uit de familie der nachtschaden, oorspr. in de keerkringslanden van Amerika*), v., (soorten), mv.:

tabakken; er is rook-, pruim-, snuiftabak; de bladen der — worden gedroogd en dan na verdere bereiding gekorven, gesponnen of geraspt; verg. Nicotine en zie verder Pijp.

Tabaks'aandeel (bewijs van aandeel in een tabaksplantage), o. —en; —**asch** (asch v. opgerookte tabak), v. gmv.; —**blad** (blad v. e. tabaksplant), o. —bladen; —**bouw** (het telen van tabak), m. gmv.; —**cultuur** (het verbouwen op de berghellingen v. tabak, ter plaatse waar het te koel is voor den rijstbouw), v. gmv.; —**doos** (doos voor rooktabak), v. —doozen; —**deest** (droogloer of open oven voor tabak), m. —en; —**fabriek** (meer: —kervertij), v. —en; —**fermentatie** (het gisten v. d. tabaksbladen vóór het droogen), v. gmv.; —**handel** (handel in tabak), m. gmv.; —**hoek** (deel der A'damsche beurs voor den groothandel in tabak), m. gmv.; —**karot**, v. —ten, zie Karot; —**kerver** (werkman, die de tabaksbladen aan reepen snijdt), m. —s; —**kerverij** (het kerven van tabak, ook: de fabriek of werkplaats, waar dit gedaan wordt), v. —en; —**kistje** (kistje voor tabak), o. —s; —**komfoor** (komfoortje met een kooltje vuur tot het aansteken van den gowenaar), o. —komfooren.

Tabaks'kooper (-handelaar), m. —s; —**lood** (zeer dun lood in bladen, tot het verpakken van tabak), o. gmv.; —**lucht** (geur van gerookt wordende tabak), v. gmv.; —**mat** (van diezen gevochten matwerk voor het verpakken van tabak), v. —ten; —**molen** (molen, om tabaks-karotten tot snuif te malen), m. —s; —**monopolie** (recht van alleenhandel in tabak), o., zie Monopolie; —**onderneming** (-bedrijf, nl. het ic en in den handel brengen van tabak), v. —en; —**oogst** (opbrengst van het tabaksgewas), m. —en; —**pijp** (pijp tot het rooken van tabak), v. —en; —**plant** (plant, wier bladen de tab. k. leveren), v. —en; —**plantage** (plantage, voor tabaksbouw ingericht), v. —s; —**planter** (iem., die in ons land of in Indië tabak verbouwt), m. —s, ook: —bouwer, m. —s.

Tabaks'pot (aarden pot voor tabak), m. —ten; —**pruim** (stukje pruimtabak), v. —en; —**rasp** (rasp, om tabakskarotten tot poeder te maken), v. —raspen; —**regie** (beheer van den tabaksverkoop door den staat, zooals b. v. in Frankrijk), v. gmv.; —**reuk** (geur of reuk van tabak), m. gmv.; —**rol**, v. —rollen, zie Karot; —**rook** (damp van brandende tabak), m. gmv.; —**schuur** (schuur, om tabaksbladen te droogen), v. —schuren; —**spinner** (iem., die tabak tot karo ten maakt), m. —s; —**strip- per**, m. —s; —**stripster**, v. —s, zie Strippen; —**teelt** (het kweeken of telen van de tabaksplant), v. gmv.; —**vat** (ton tot het bergen van tabak, ook, tot verzending er van), o. —vaten; —**veiling** (openbare verkooping van groote hoeveelheden tabak), v. —en, verg. Koffieveiling; —**veld** (land, akker, waarop tabak verbouwd wordt), o. —en; —**verkooper** (winkelier, die tabak verkoopt), m. —s; —**walm** (dichte tabaksrook, b. v. in een koffiehuis), m. gmv.; —**water** (water, waarin tabak is afgetrokken), o. gmv.; —**winkel** (winkel, waar tabak verkocht wordt), m. —s; —**zak** (zakje, waarin men tabak bergt), m. —zakken; —**zand** (stof van tabak, zijn gekorrelde tabak), o. gmv.

Tab'baard, tab'berd (toga, staatsgewaad),

m. —baarden of —baards, —berden en —berds.

Tabel' (geordende lijst van de namen van personen, zaken, cijfers; overzichtstafel), v. tabellen.

Tabella'risch (in den vorm van een tabel), bn.: een — overzicht der Fr. letterkunde.

Taberna'kel (Bijb. tent, veldhut; tent, waaronder de bondskist stond; R.-K. altaarkast in 't midden op de altaartombe; sacraments-huiste), m. en o. —nakelen, —nakels; zegsw. ergens zijn —en opslaan, gaan wonen; ergens geen —en bouwen, niet voor geruimen tijd blijven; volkst. het menschelijk lichaam: iem. op zijn — komen, geven, d. i. hem ranselen.

Taberna'kelen (wonen), ik heb getabernakeld: hij zal hier niet lang —, huizen. gmz.

Tabijn' (gewaterde zijden taf), o. gmv.

Tabij'nen (van tabijn gemaakt), bn.

Tabi'tha (Bijbel. andere naam van Dorkas), v., zie Hand. 9:36.

Tableau' (Fr. schilderij, tafereel; lijst, overzicht), o. —bleau's: —vivant, d. i. levende-beeldengroep, groepeer'ing van personen, om zinnebeeldig iets voor te stellen, mv. tableaux-vivants; — de la troupe, overzicht van de leden v. e. tooneel- of operagezelschap; ook tw.: je kunt je den toestand voorstellen!

Table d'hôte (Fr. open tafel), v. tables d'hôte: er is daar — om 2 en om 5 uur.

Tablet'je (Fr. schrijfboekje; plak, plat koekje van chocolade, suiker, enz.), o. —s.

Tabouret' (Fr. stoeltje zonder leuning), v. tabouretten; zie Krukje.

Ta'bula ra'sa (Lat. eig. gladgestreken wastafelje): — maken, schoone rekening, schoone lei, geheele afrekening. In het oude Rome bediende men zich van met was bestreken plankjes als lei: wilde men een of ander uitwischen, dan streek men met het breede bovenende van den stilus het was glad; zie Wastafel.

Ta'cet, Lat. muz. hij (zij, het) zwijgt; pauze.

Tachome'ter (werkt. snelheidsmeter aan voertuigen, machines, enz.), m. —meters.

Tachome'trisch (met den tachometer in verband staande), bn.: een — opname.

Tach'tig (10 maal 8), bep. telw.: hij is in de —; zelfst.: ze waren met hun tachtigen; —**er** (grijsaard; wijn van het jaar 1880; schip met 80 stukken), m. tachtigers; —**ers** (letterkunde: de mannen, die omstreeks 1880 een nieuwe strooming deden ontstaan en nieuw leven aan onze letteren wisten te geven, o. m. Van Eeden, Van Deysse, Kloos, Verwey), m. mv.; —**jarig** (80 jaar oud of durende), bn.: een — grijsaard; ook, Octogenarius; de — oorlog (1568—1648); —**maal** (80-keer), bw.; —**ste** (ranggetal), bn.; —**voud**, o. gmv.; —**voudig** (80-maal zooveel), bn.; —**werf** (80-maal), bw.

Tachygraaf' (snelschrijver), m. —grafen; meestal Stenograaf; —**graphie'** (snelschrijven met verkortingen), v. gmv.; —**gra-phisch** (met de tachygraphie in verband staande), bn.: —e oefeningen.

Ta'citus, Cornelius, Rom. geschiedschrijver van grooten naam, 54—117 n. C.; zijn manier van schrijven werd door P. C. Hooft (1581—1647) nagevolgd; men vereert Hooft met den titel van Ned. Tacitus; zie Ned. historien.

Tact (Fr. regelmatige beweging b.v. bij den dans; zuiver en zeker gevoel in zaken van smaak, voor hetgeen past of betamelijk is; beleid, slag), m. gmv.: deze spreker heeft den —, niet alles te zeggen; den — hebben, om met menschen om te gaan.

Tacticus (krijgskundige, die de kunst verstaat een leger naar den eisch der omstandigheden op te stellen; man van overleg), m. tactiel.

Tactiek (krijgs- of legerkunde; overleg), v. gmv.: tegen de — van Napoleon was destijds niemand opgewassen; een diplomaat, een staatsman moet — gebruiken, doeltreffende middelen aanwenden; van — veranderen, op andere wijze te werk gaan.

Tactisch (betrekking hebbende op de krijgskunde; handig, met overleg), bn. en bw.: de — e opleiding onzer officieren, — e manoeuvres, — en cursus doorloopen; — opcreeren.

Tact'loos (zonder tact of beleid), bn. en bw., — loozer, — t: — te werk gaan; de tegenstell. is tact'vol, bn.: een — beleid.

Ta'él, m.: de — of liang is een Chineesche munt van ± f 3.60; ook is de — een Chineesch gewicht van 37,8 Gram.

Taf (lichte, effene zijden stof), v. taffen.

Taf'el (plank, bord), v. —s, —en, —tje, o. —s: Bijb. de — en der Wet, de wet der twee steenen —en, nl. de 10 geboden; 2. (lijst, tabel), v. —s: eentijdrekenkundige —, zie Tijd tafel; de —s van vermenigvuldiging, een logarithmen—; 3. (meubel), v. —s: een eikenhouten — in een salon, een canapétafeltje, een marmereen cafétafeltje; het blad, de lade, de poolen van een tafel; 4. (bank), v. —s: de — des Heeren, R.-K. de communiebank, Prot. de Nachmaals—; 5. (letterk.): de Ronde —, zie Tafelronde, zie ook: lees—, kap—, schrijf—, thee—, wasch—; zegsw. aan — gaan, aan den disch; iets ter — brengen, zie Tapijt; de groene —, de speeltafel; aan de groene — zitten, nl. aan de regeeringstafel zitten, minister zijn; gescheiden zijn van — en bed, zie Bed; bij verg. de — van een briljant, een vlakje, dat het licht weerkaatst; de Magnaten— in Hongarije, het Hoogerhuis.

Taf'elamandelen (beste dessert-amandelen), v. mv.; —appel (fijne handappel), m. —s; —bel (bel op tafel, om bedienden te doen komen), v. —bellen; —blad (het oppervlak van een tafel, ook: inlegblad van een coulisse-tafel), o. —bladen; —bord (eetbord), o. —en; —dans (magnetische dans van een tafel), m. gmv., zie Spiritisme; —dekken (het dekken of gereedmaken van de tafel voor den maaltijd), o. gmv.; —dienen (het bedienen der aanzittenden of der gasten aan tafel), o. gmv.; —drank (drank, die aan tafel gebruikt wordt, b.v. mineraalwater), m. —dranken.

Taf'elen (aan tafel zitten, dineeren), ik heb getafeld: lang —; hij tafelt goed.

Taf'elgebed (gebed vóór en na den eten), o. —gebeden; —geld (O.-I. toelage aan officieren), o. —en; —genoot (iem., die mede aanzit aan tafel), m. en v. —en, vr. ook, —e; —genot (het genot, dat men aan den disch smaakt), o. gmv.; —gerecht (spijs), o. —en; —gereedschap (voorwerpen, welke aan tafel noodig zijn), o. —pen; —gesprek (gesprek, gedurende den maaltijd), o. —ken; —goed (tafelakens en servetten), o. —eren; —hou-

der (gaarkok), m. —s; —kleed (—dekkleed), o. gmv.; —lade (lade of schuif in een tafel), v. —n; —laken (damasten, witlinnen of —katoenen met figuren ingeweven tafeldeks), o. —lakens; zegsw. hij is te klein voor een — en te groot voor een servet, wel in gebruik voor jongelui tusschen het 14e en 18e jaar; gesch. het — doorsnijden, gebruik onder den adel in de Riddertijden, ten teeken, dat men alle relatien met iem. afsneed; —land (hoogvlakte, plateau), o. —en; een vlak —; —linnen (—goed), o. gmv.; —looper (smal kleedje midden over tafel), m. —s; —matje (matje, om er de heete schotels op te zetten), o. —s; —mes (snijmes op tafel), o. —sen; —muziek (nl. tijdens het diner), v. gmv.; —olie (fijne olïjfolie), v. gmv.; —peer (fijne handpeer), v. —peren.

Tafelronde (ridders van de Ronde Tafel), v. gmv.; zie: Arthur, Graal, en Ridders van de Ronde Tafel.

Taf'elroziën (beste, groote dessert-roziën), v. mv.; —schel, v. —len, z. Tafelbel; vero.; —schuier (fijn schuierje met gebogen steel, om het tafelkleed te reinigen van kruimels, enz.), m. —s; —schuimer (klaplooper), m. —s; —servies (volledig stel schotels, kommen, enz. voor een diner), o. —viezen; —spel (gezelschapsspel na tafel, ook, tafelmuziek), o. —en; —spel (klein tooneelspel, b.v. van Hooft, om na tafel gegeven te worden), o. —en; zoo werd: Mommerij gegeven in Amsterdam op een foy (afscheidspartij) in 1602; vero.; —stoel (kinderstoel met vóór een plankje als tafeltje), m. —en; —tijd (tijd van het diner), m. gmv.; —vriend (ditschenoot), m. —en; —water (mineraalwater, b.v. selterswater, spuitwater), o. —en; —weelde (fijn tafelenot), v. gmv.; —wijn (wijn, die bij het maal wordt gebruikt), m. —en; —zilver (zilveren tafelgereedschap), o. gmv.; —zuur (augurkjes, enz.), o. —zuren.

Tafereel (schilderij, voorstelling; fig. levendige beschrijving), o. —en: een schoon —, een getrouw —; —en uit de vaderl. gesch.; ook, in de perspectief: loodrecht plat vlak, waardoor men onderstelt dat de oogstralengaan.

Taf'ien (van taf gemaakt), bn.: een — japon, een — kleed, een — hemd.

Taf'ia (een soort van brandewijn getrokken uit suikerriet, rum), v. gmv.; ook: Taf'ia.

Tagrijn (koopman in halfsleetsch scheepstuig en oud touwwerk), m. tagrijnen, tagrijns.

Taf'ioen (typhoon in de Chin. Zee), m. —s.

Taf'ga, tag'ja (Russ. woud), v. —s.

Taf'koen (grote vorst, tot 1868 titel van den wereldlijken heer van Japan), m. —koens.

Tail'le (Fr. lichaamsgestalte), v. tailles: de — van een kleedingstuk, het bovenlijf er van, de snit, ook: de gordelwijdte; lees: tal'je.

Tailleur (Fr. kleermaker), m. —s.

Tailleu'se (Fr. vrouwenkleermaakster), v. —s.

Tailor (Eng. tailleur), m. —s.

Tak (arm van een boom of grootere plant, van een heester of struik), m. —ken; verkl. —je, o. —s: de zware —ken van een eik; de —jes van den rozelaar, zie ook: Twijg, Rank; zegsw. van den hak op den — springen, zie Hak; bij overdr. de —ken van een gewei, uitloopers, de —ken van een koraalgewas; fig. een — van een adellijke familie, een — van een gebergte, een — van een rivier, ook: Arm; de —ken van aderen, zenuwen; een —

- van handel; de -ken der Germaansche taal, verg. Taaltak.
- Tak'bout** (bout met weerhaak), m. -en.
- Tak'kel** (samenstel van één of meer vaste en losse blokken, waardoor een touw loopt), m. -s; de - dient voor het ophijschen van lasten en spaart de helst, een vierde enz. van de kracht wit.
- Tak'klaar** (optuiger van een schip), m. -s.
- Takela'ge** (de gezamenlijke takels met het overige want van een schip), v. gmv.; zie Tuiga'ge. (g = zj).
- Takelblok** (hijschblok v. e. takel met één of meer draaiende schijven), o. -ken.
- Tak'kelen**, ik heb getakeld: een vaartuig -, van touw- en zeilwerk voorzien; verg. Af-takelen, Onttakelen en Toetakelen.
- Tak'kelloods** (loods, waarin alles gereed gemaakt wordt, wat noodig is voor het optakelen of optuigen v. e. schip), v. -loodsen.
- Tak'keling** (jonge vogel, die nog maar van tak tot tak kan vliegen), m. -lingen.
- Tak'ken**, m. mv.; zie Aambeien.
- Tak'kenbos** (bundel rjshout), m. -bossen.
- Tak'kig** (dichtgetakt, met veel takken), bn.
- Taks** (verwant met das: dashond), m. -en.
- Taks** (taak; aandeel, vast rantsoen), v. -en.
- Taks** (schakling, belasting), v. -en.
- Tak'schrift** (zeker loopend schrift), o. gmv.
- Tal** 1. (getal), o. gmv.: - van gebreken, - van voorbeelden; zonder -, niet te tellen; zegsw. op het -staan, d. i. op de voordracht staan; 2. (200 stuks haringen), o. tallen; 3. (hoeveelheid), o. talen: de bundertalen van het kohier der polderlasten.
- Talaar'** (tot de enkels of tali afhankelijk kleed, de dracht van vorsten en priesters in het O., ook, soutane of loog van een pope), m. talaren.
- Tale** (taal), v. gmv.: zegsw. de - Kanaäns, eig. de taal der Israëlieten, doch meestal iems eigen taal, doorspekt met bijbelteksten en Bijbelsche uitdrukkingen.
- Talen** (vragen, verlangen, haken), ik taalde, heb getaald: talen naar, meestal met ontkenning: zij - naar geen rust, d. i. zij spreken er niet van, vragen er niet naar; hij taalt noch teekent, laat niets van zich hooren.
- Talent** 1. (Bijbel. gewicht aan goud of zilver), o. -en: een - zilver, d. i. een geldsom van 50 mna's of ± 2500 gulden; een - goud d. i. tien talenten zilver; 2. (begaafdheid, bekwaamheid), o. talenten: een man van -, een schilder van -, een mooi - van spreken; zegsw. met zijn -en woekeren, zijn gaven productief maken.
- Talent'rijk** (vol natuurlijken aanleg, groote gaven bezittende), bn.; -er, -st: een -c dichter, een - spreker.
- Talent'vol** (eig. vol talent, talentrijk, zeer begaafd), bn. en bw.: een - spreker, -volle acteurs, een - staatsman, hoogbegaafd; een - schilder; iets - tot e. goed einde brengen.
- Tal'hout** (geschilde eikelakken als brandhout, die per tal van 100 verkocht worden), o. -houten; zegsw. zoo mager als een -, erg.
- Ta'li** (Mal. touw), v. tali's: zijn buikband zat reeds als een - om zijn middel (v. R.).
- Ta'li-a'pi** (Mal. vuurtouw of brandende lont), v.: de knecht kwam met een - aandrigen, en ik stak een sigaar op, (alleen nog in de binnenlanden in gebruik).
- Talie** (1), deel van een el, v. talies. vero.
- Talie** (scheepst. takel, waarvan het losse blok één schijf en het vaste twee schijven bevat), v. talies.
- Ta'liën** (ophijschen aan een talie), ik taliede, ik heb getalied.
- Ta'liereep** (touw van een talie), m. -reepen.
- Ta'ling** (dierk. kleinste soort van eend), m. -en.
- Ta'lio** (Lat. vergelding), v.: jus talio'nis, recht van wederverging; zie Jus.
- Ta'lis** (O.-I. kwartje), m. -sen.
- Ta'lisman** (tooverkrachtig formulier of voorwerp), m. -mans: een - is b. v. een spreuk uit den Koran; vooral een Amulet, zie ald.
- Ta'liter, qua'liter** (Lat. zoo zoo, middelmatig). (qu = kw).
- Talk** (hard vet, ongel, smeer), v. gmv.: -aarde, bitteraarde, magnesia; -kaars, -olie.
- Tal'loos** (ontelbaar), bn.: een -looze menigte.
- Talm** (treuzelaar, talmer), m. en v. -en.
- Talm'achtig** (geneigd, gewoon te talmen), bn., -er, -st: iem. van -en aard.
- Tal'men** (treuzelen, langzaam vorderen, draaiend te werk gaan), ik talmd, heb getalmd: - met iets; doe dat nu terstond en talm niet; -er (hij, die talmt), m. -s, zie Talm; -erij' (getalm, getreuzel), v. gmv.
- Tal'migoud** (aluminiumgoud, legering van 90% koper en 10% aluminium), o. gmv.
- Tal'mud** (Hebr. eig. leer, beoering), m. gmv.: de - is de mondelinge wet naast de schriftelijke van Mozes; gewijde oorkonden van het O. T. welke het burgerlijk en maatschappelijk leven der Israëlieten regelen; ± 175 n. C. werden die tradities verzameld. (u = oe).
- Talmu'disch** (volgens den Talmud), bn.
- Talmudist'** (kenners van aanhangen van den Talmud), m. talmudisten. (u = oe).
- Talon'** 1. (het aan een couponblad gevoegd bewijs, op hetwelk een nieuw couponblad van effect of obligatie wordt verstrekt), m. -s; - (stok bij 't kaartspel, koopkaarten), m. -s.
- Tal'rijk** (groot in aantal), bn. en bw.; -er, -st: een -e menigte; - vertegenwoordigd zijn.
- Tal'stelsel** (rek. stelsel van tellen), o. -stelsels: ons volk en alle Europ. volken nemen 10 aan als grondtal van hun -, zoodat de nieuwe eenheden zijn 10, 10², 10³, enz.
- Talud'** (helling, glooijing van een weg of dijk, spoorbaan, vestingwerk, aardwerk, enz.), o. gmv.; lees: taluut'.
- Tam** (getemd), bn. en bw.; tammer, -st: een - hert; een -me kastanje, d. i. veredeld.
- Tamarin'de** 1. (plantk. zekere boom in O. en W.-Indië, Z.-Azië en Z.-Amerika groeiende), v. -n; 2. (laxeerend geneesmiddel uit de vrucht of de zaden van dien boom bereid), v. gmv.
- Tamarin'denbosch** (bosch v. tamarinden), o. -bosschen; -hout, o. gmv.; -koekje (-tablette als geneesmiddel), o. -s; -stroop, v. gmv.; -zaad, o. -zaden.
- Tamarisk'** (plantk. altijd groene boom met schoone, lichtroode bloemen en met specerijachtigen bast en wortel), v. -en.
- Tam'bak** (O.-I. kunstmatige, langs het strand aangelegde vischvijver), v. tambaks.
- Tam'bang** (O.-I. overhaalboot of lichter in zeehavens; prauw, veerboot), v. -s.
- Tam'boer** (Fr. trommelstager), m. tamboers.
- Tam'boer** (trommel, trom), v. -boeren.
- Tamboereeren** (trommelen; fig. ergens op blijven aandringen; borduren); -raam (raam tot het opspannen v. h. -werk), o. -ramen.
- Tamboe'ren** (op de trommel slaan), ik heb

getamboerd; zegsw. op iets —, luid en krachtig aandringen, ook: Tamboereeren.
Tamboerijn' (Fr. rinkelbom, handtrommel met bellen), v. tamboerijnen.
Tamboer-majoor' (mil. oppertamboer, eerste der tamboers), m. tamboer-majoor.
Tamelijk (redelijk, vrijgoed), bn. en bw.: een — prijs, de wijn is —, een — vermogen; een — groot gezin, vrij groot.
Tam'pen (klankn. de klok maar aan één zijde met den klepel raken), ik heb getampt: 't getamp der beeklok (Van Beers), geklep. Vl.
Tampon' (geneesk. prop of wisch van linnen-pluksel tot stelping van bloed), v. —s.
Tamponneeren (het bloeden stelpen met een tampon).
Tam'tam (Oostersch slaginstrument, handtrom, cymbaal), v. tamtams; zie Gong.
Ta'nagra (e. stad in Boetië), o.; —beeldje (beeldje van terracotta, zooals die daar werden vervaardigd), o. —'s.
Tand (deel van een gebit van mensch of dier), m. —en: de kroon, de hals, de wortel v. e. tand; een boven—, een onder—, een hoek—, een melk—, een oog—, een snijstand, zie ook: olifants—, slag—; het kind krijgt —en; dat zijn valsche —en; zegsw. met hand en — vasthouden, niet loslaten; de — des tijds, de vernietiging; met den mond vol —en staan, niet weten wat te zeggen; met lange —en eten, met tegenzin, kieskauwen; zij leven van de hand in den —, wat zij verdienen, verteren zij elken dag; haar op de —en hebben, eig. baard en knevel hebben, fig. goed van zich af kunnen spreken; zijn —en laten zien, toonen, dat men zich kan verdedigen, barsch antwoorden, dreigen, uitvallen; tot de —en gewapend zijn, in elk opzicht, geheel; iem. aan den — voelen, iem. ernstig exami-neeren, iem. kennis degelijk onderzoeken; bij overdr.: de —en van een zaag, de —en van een kam, de —en van een rad; de —en van een blad, inkervingen; zie verder —formule.
Tan'dak (Java. inlandsch dansmetje), v. —s.
Tan'dakken (Java. dansen met allerlei gebaren en daarbij lichaam en ledematen erg verdraaien en verwringen), men —dakte, heeft getandakt; ook, tandakkende voorvechters.
Tand'arts (tandmeester), m. —artsen; —been (kakebeen), o. —deren; —eloos (zonder tanden), bn.: het schubdier, de miereneter en het aardvarken zijn —ze zoogdieren.
Tandem (Eng. sport. rijwiel voor twee personen achter elkaar), o. en v. tandem.
Tan'den (tanden in of aan iets maken), ik heb getand: een rad —, ook: een zaag —, scherpen; als zn., tanden krijgen: het kindje is aan het —.
Tan'denborstel (borsteltje, om de tanden te reinigen), m. —s; —dokter (tandarts, tandmeester), m. —s; —geknars (het herhaald knarsen van over elkaar schuivende tanden), o. gmv.; zie Knarsetanden; —schuier (—borsteltje), m. —s; —stoker (tandenpeuter), m. —s.
Tand'formule (vaste orde van tandplaatsing bij mensch en dier), v. —s: bij den mensch in de boven- en de onderkaak: 5 kiezen, 1 hoektand en 2 snijtanden linksboven en —onder; en rechtsboven en —onder 2 snijtanden, 1 hoektand en 5 kiezen, samen 32 tanden; —glazuur (blinkwit der tanden), o. gmv.; —heelkunde (kunst v. d. tandarts),

v. gmv.: de — beoefenen; —heelkundige (tandarts), m. en v. —n; —kas (holte, waarin de tand zit), v. —sen; —letter (de letter d of t), v. —s; —meester (tanddokter), m. —s; —pijn (pijn in één of meer tanden), v. —en; —pijnstillend, bn.; —poeder (poeder, om de tanden te reinigen), o. gmv.
Tan'dil (O.-I. mandoer b.v. in Deli), m. —s.
Tan'doe (O.-I. een soort van draagstoel, niet gestoten), v. tandoes.
Tand'pasta (eig. tanddeeg of tandzeep, middel om de tanden te reinigen), o. gmv.; —plom-beersel (metaalachtige specie tot vulling van holle kiezen), o. gmv.; —rad (machinerad met tanden), o. —raderen, zie Kamrad; —radbaan (spoorweg met tusschenlegger, in welks gleuven het tandrad grijpt), v. —rad-banen: de — naar den Drachenfels, den Rigi, zie Cremaillère; —steen (kalkachtig aanzetel aan de achterzijde der tanden), o. gmv.; —visch (dierk. visch met tanden in den bek), m. —visschen; zie b.v. Zeeduivel; —vleesch (eig. het vleesch, waarin de tanden zitten), o. gmv.; zegsw. mannen, die op hun — liepen, den honger in de oogen; hij loopt op zijn —, d.i. op de randen van het bovenleer, de zolen van zijn schoenen zijn nl. totaal weggesle-ten; boutjes, die tot het — waren afgeschreven (Mult.), de penneschacht was geheel weggesneden, zie Boutje; —vulling (plom-beersel), v. —en; —werk (de gezamenlijke tanden van een rad, van een gebit), o. gmv.; —wiel (getand wiel, tandrad), o. —en; —wortel (dat deel van een tand, dat in de tandkas zit), m. —wortels; —zeep (zeep om de tanden te reinigen, —pasta), v. gmv.
Ta'nen (met taan bewerken of verven), ik taande, heb getaand: de zeilen van zee-schepen —, de netten —, dompelen in heete taan; de zeilen van binnenschepen —, in- of besmeren met taan, om ze voor rotting te vrijwaren.
Ta'nen (verduisteren), het taande, isgetaand: de zon begint te — door den veenrook; de roem v. Napoleon begon te —, verloor zijn glans.
Tang (kerkengereedschap; werktuig), v. tan-gen: een keuken—; een nijp—, een buig—, enz.; zegsw. zij is een —, booze vrouw, een boosaardig wiif; dat sluit als een — op een varken, dat past niet, dat hoort niet bij elkaar, daar is geen verband in; —eltje, o. —s; zie Kraaiebek, Ravebek.
Tan'gens (meetk. raaktijn), v. tangen'ten.
Tangent' (hamertje in een piano, dat de snaar beroert), v. —en.
Tan'go (dans), m.: een Z.-Amerik. figuur-dans.
Ta'nig (bruin als taan, taankleurig), bn.; —er, —st: een —e huid, —e vrouwen.
Tank (Eng. water- of regenbak), v. —s: een zoetwater— op schepen; ook, ijzeren reser-voir: een petroleum—; ook, modern gepant-serde automobiel op rupswielen, een Eng. uitvinding; —schip (ijzeren petroleum-schip met buizen en pompen, met tanks), o. —schepen.
Tanni'ne, v.; zie Looistof.
Tantalisa'tie (monderging), v. gmv.
Tantaliseeren (doen waternanden, een lust opwekken, die niet bevestigd kan worden).
Tan'talus, m., myth. overmoedig koning van Phrygië, die zelfs de goden trachtte te bedriegen: tot straf werd hij door Minos

- veroordeeld om honger en dorst te lijden in een groot meer, welks water nooit over zijn lippen kon komen en onder boomen vol geurig ooft, wier takken wegbogen, als hij plukken wilde.
- Tan'talusbeker** (beker, waaruit de ingegoten vloeistof op een bepaalde hoogte door hevelwerking wegvloeit), m. —s; —**kwelling** (kwelling, als Tantalus leed: begeerte, die het middel om bevredigd te worden in haar nabijheid ziet, terwijl het echter onbereikbaar is), v. —en.
- Tan'te** (moei), v. tantes: een lastige —, vrouw.
- Tantie'me** (Fr. cig. zooveelste: toekomstig procent in de winst), o. tantièmes; lees: —*tjème*.
- Tan'tum** (zooveel, genoegzaam), o. tantums.
- Tan'tum er'go** (eerste woorden van een R.-K. hymne ter eere v. h. H. Sacrament), o.; ook, muziekstuk op die woorden en dan meerv. — ergo's.
- Tap 1.** (houten, doorboorde kraan), m. tappen; 2. (groeiend, jong uiteinde van den wortelstok eener rietplant), m. —pen: de tappen zijn wit van kleur en zeer zoet van smaak; 3. (uiteinde van een as; wilsleeksel aan een kanon, waarop het rust en draait), m. —pen; 4. (ijskegel), m. —pen.
- Tap'gat** (gat voor den tap in den bodem van een bier- of wijnvat), o. —gaten; verg. Spongat.
- Tapeel'** (dicht. naam voor tapijt), o. —peten.
- Tapijt'** (vast kamervloegkleed), o. —en; verg. Karpel: een Smyrnaasch —, een arminster —; fig. het gras is het — der velden; iets op het — brengen, ter sprake, ter tafel brengen, b.v. in een vergadering, waar dikwijls een groen lakensch kleed of tapijt de tafel bedekt; —**fabriek** (fabriek, waar men tapijten vervaardigt), v. —en; —**werk** (tapiserie), o. —en; —**werker**, m. —s.
- Tapio'ca** (gekorrelt zetmeel bereid uit de wortels van den maniok), v. gmv.: de grovere — heet cassavemeel.
- Ta'pir** (dierk. dikhuidig of veelhoevig dier met korten snuit, b.v. op Sumatra, in Achter-Indië en Z.-China, woudekoe), m. tapirs.
- Tapis-roulant'** (Fr. breede band zonder end, waardoor personen er op staande, naar boven gebracht worden), o. —s.
- Tapisseeren** (behangen): een kamer —.
- Tapiserie'** (Fr. soort van borduurwerk, tapijtwerk), v. —ën: met — werden vroeger in vorstelijke zalen en hallen de muren behangen, b.v. op het Geloftefeest, zie ald.; vandaar: behangsel, behangerswerk; —**patroon** (—*model*, —*motief*), o. —patronen; —**werk**, o. gmv.; —**winkel**, m. —s.
- Tapissier'** (Fr. behanger), m. —s.
- Tap'kan** (kan, waarin getapt wordt), v. —kannen; —**kast** (buffet), v. —kasten.
- Tap'pelen** (tappelingen uitvloeien), het heeft getappeld: het bier tappelt uit het vat.
- Tap'pelings** (als door een tap), bw.: het bloed liep — uit de wonde, de wijn liep — uit het vat; het zweet liep heen — langs het gelaat.
- Tappen** (door een tap laten uitvloeien, door een kraan aftappen), ik heb getapt: bier —, uzijn —; zegsw. een ui —, een aardigheid, eem mop ten beste geven, zie ook Vaatje.
- Tap'per** (herbergier), m. —s; —**ij'** (kroeg, stjerij), v. —en; —**snering** (tappertij), v. —en.
- Tap'sch** (tapvormig, d. i. afnemend in dikte of in middellijn b. v. van bouten, ronde gaten, enz.), bn. en bw.
- Tap'ster** (vrouw of meisje die tapt), v. —s.
- Tap'temelk**, v. gmv.: zie Ondermelk.
- Tap'toe** (avondsnaad, dat de soldaten naar de kazerne riep, meest om 9 uur, d. i. Doe den tap toe), v. taptoes: de — trok door de straten, de tamboers, die de — slaan of blazen, (hoornblazers met trommelslagers), vero.
- Tapuit'** (dierk. zomervogel, ter grootte van het roodborstje, heidehopper), m. tapuiten.
- Tapvor'mig** (spits toeloopend als een tap), bn.
- Taquincereren** (Fr. kwellen, plagen), (qu=k).
- Tarantel'la** (snelle volksdans in Z.-Italië, genoemd naar de stad Tarente), v. —tella's, verg. Tarantula.
- Taran'tula** (vergiftige jachtspin in Z.-Amerika en in Italië), v. —la's; de tarantuladans: hevige zenuwtrekkingen, St.-Vitusdans, danswoede, door 't volk in Italië toegeschreven aan den steek der —.
- Tar'bot** (dierk. groote platvisch), v. —botten.
- Tarief'** (eenheid van prijs, lijst v. vaste prijzen, vrachtprijs, prijslijst van goederen, enz.), o. —ven: een spoorweg — voor vrachtgoederen, een stoomboot —, een vracht —, het — van een hotel, enz.; 2. (lijst v. goederen, waarvan inkomende rechten geheven worden, ook: de percentage als inkomend recht), o. —ven.
- Tarie'venoorlog** (het opvoeren van de tarieven der inkomende rechten door verschillende regeeringen, om elkaars handel te benadeelen), m. gmv.
- Tarok'** (zeker kaartspel met 78 kaarten voor 3 personen), o. gmv.; —**spel**, o. —spellen.
- Tarpe'jische rots**, v. rots a. d. W. helling v. d. Capitolijnschen heuvel, van welke in oud-Rome vanouds staatsmisdadigers werden afgeworpen.
- Tarqui'nus**, bijgenaamd Superbus, de Trotsche, laatste koning van Rome, verjaagd 510 v. C.
- Tar'ra** (It. verschil tusschen bruto- en nettogewicht; aftrekking in gewicht of waarde van koopwaren of percentsgewijze van geld, voor vaten, kisten, enz., waarin de koopwaren verpakt zijn), v. gmv.; —**rekening**, v. gmv.
- Tartaan'**, v. —tanen; zie Tartane.
- Tartaar'**, **Tataar'** (man uit den Mongool-schen volksstam ten N. van de Zwarte Zee), m. —taren.
- Tar'tan 1.** (Schotsche geruite wollen of dunne zijden stof), o. gmv., zie Tiretein; 2. (geruite Schotsche plaid van tartan), v. tartans: elke adellijke familie heeft in haar — haar eigen kleuren.
- Tarta'ne** (visschersboot met mast in de Middellandsche Zee; ook, kustvaartuig), v. —n: de — ziet men veel aan de kusten van Spanje.
- Tar'tarus**, m. myth. een afgrond onder de aarde, de folterplaats der verdoemden; hier ondergingen Tantalus, Sisyphus, de Danaïden enz. hun straffen; ook: Hadès en Orcus.
- Tar'ten** (tergen, uitdagen), ik tartte, ik heb getart: iem. —, den dood —; gewaren —, trotseeren.
- Tartuf'fe** (Fr. type v. e. huichelaar, e. schijnheilige), m. —s: — is de titelrol van een blijspel van Molière, 1664; —**rie'** (huichelachtige schijnvroomheid), v. gmv.
- Tar'we** (plantk. graangevas), v. gmv.; de —

- behoort tot de familie der grassen, zij levert fijn wit meel: *de gewone* — of *weit*, *de Turksche* — of *maïs*; *de grove* — of *spelt*; *de Zeeuwsche* — is gezocht; er is *naakte* (zonder baarden) en *gebaarde* —; er is *winter* — en *zomer* —; zie ook Reuzentarwe; in de hoogte oudheid reeds gekweekt door de Chinezen, zie ook Gen. 30:14; 't beeld der opstanding: *strooi* (op mijn graf) *een handvol tarwegraan* (B. ter Haar); zegsw. *er is onkruid onder de —*, Matth. 13:24—30: onder veel goeds is ook wat slechts.
- Tar'we** (*tarwekorrel*), v.: *een zak —*, *er was veel — aan de markt*; **—aar** (*gebaarde ook wel ongebaarde aar van den tarwehalm*), v. —aren; **—akker** (*akker of veld, met tarwe bebouwd*), m. —s; **—bloem** (*bloem van tarwemeel*), v. gmv.: *pannekoekjes van —*; **—brood** (*brood van tarwemeel*), o. —en; **—glui** (*glui verkregen uit tarwestroo*), o. gmv.; **—halm** (*stengel der tarweplant*), m. —en; **—korrel** (*een der vele korrels of zaden in de tarweaar*), v. —s; **—meel** (*meel van gemalen tarwe*), o. gmv.; **tar'weoogst** (*oogst der tarwe*), m. gmv.; **tar'weschool** (*garf van tarwehalmen*), v. —schooven; **—stijfisel** (*stijfisel van tarwemeel*), v. gmv.; **—zemelen** (*gemalen bolsters der tarwekorrels*), v. mv.
- Tas** (*graanschuur met de stallingen; stapel, hoop*), m. tassen: *schuur en tas* (Poot); *een — roggeshooven, een — steenen*.
- Tas** (*bijdehante vrouw*), v. —sen: *het was een wakkere —* (V. Lenn.)
- Tas** (Fr. *kopje*), v. —sen: *e. —koffie*, ook: *Tasse*.
- Tasch** (*platte zak of buidel*), v. tassen: *een wei —*, *een herders —*; **—je**, o. —jes.
- Taschjeskruid** (*plantk. boerenkers*), o. gmv.
- Tas'sen** (*opeenstapelen*), ik taste, heb getast: *steen —*, *korrenschooven —*.
- Tast** (*greep, aanraking*), m. gmv.: *bij of op den —*, d. i. op het gevoel, in den blinde.
- Tast'baar**, bn. en bw.; **—er**, **—st**: *een —bare duisternis*, *dikke*; *een —bare leugen*, d. i. een grove, blijkbare leugen.
- Tast'draad** (*aanhangsel bij de neteldieren, dienend als orgaan van het tastgevoel*), m. —draden: *de —draden dienen tevens om de prooi te omslingeren*.
- Tas'telijk** (*tastbaar, klaarblijkkelijk*), bn. w. i. g., verg. Handtastelijk.
- Tas'ten** (*voelen*), ik tastte, heb getast: *in het duister —*, in volslagen onzekerheid te werk gaan; *je kunt die leugen voelen en —*; zegsw. *iemand in zijn zwak —*, hem b. v. vleien, als hij ijdel is.
- Tast'zin** (*de vijfde zin, het gevoel*), m. gmv.
- Tas'veld** (*de plaats, waar de steenen getast, te drogen gezet worden i. d. steenbakkerij*), o. —en.
- Tas'woning** (*boerenwoning, waarin woonhuis, stal, graan- en hooibergplaats onder één dak liggen*), v. —en; zie *Tas*.
- Ta'telen** (*wiggelen, wankelen, niet vast staan*), het tatelt, heeft getateld: *dit tafeltje tatelt, het is erg tatelig*.
- Ta'teren** (*stamelen, babbelen*), ik taterde, heb getaterd, *dat kindje begint al aardig te —*.
- Ta'tewalen** (*klankn. uit tateren en waauvelen: slecht spreken, krom praten*), hij heeft getatewaald: *wat —waald dat kind aardig*.
- Tatouereen** (*het teekenen of inprikken van figuren op of in de menschelijke huid*): bij zeelieden en oosterlingen, b. v. bij de Dajaks
- is het — in zwang: *de stuurman had e. scheeps-anker op zijn bovenarm laten —*. (ou = oe).
- Tau'be** (eig. *duif; Duitsch milit. vliegtuig*), v. —n.
- Tautologie'** (*taalk. woordovertoelligheid, noodeloze herhaling van gelijkbeteekenende woorden*), v. —ën, b. v. *ik ben blij en verheugd; ik kan dat noch verlangen noch begeeren*.
- Tautolo'gisch** (*hetzelijde betekenend; onnoodig hetzelijde herhalend*), bn. en bw.
- Taver'ne** (*bierhuis*), v. —n, ook: *Tweer'ne*.
- Taxame'ter** (*afstandsmeter a. huurrijtuigen, of -auto's, waardoor automatisch de afgelegde K.M. worden aangegeven; taxi*), m. —s.
- Taxateur'** (*beëdigd-schatter; iem., die geroepen is, om de waarde van vast of roerend goed te schatten*), m. —s.
- Taxa'tie** (*schatting, waardebeoordeling, taxering*), v. —tiën, —s. lees: *taksa'sie*.
- Tax'e** (*schatting, vastgestelde prijs, prijshoogte, geschatte waarde*), v. gmv.; lees: *tak'se*.
- Taxeeren** (*schatten, de waarde van iets bepalen; begrooten*). (x = ks).
- Tax'i** (*een huur-auto, die den afgelegden weg per taxameter aangeeft*), v. —'s. l. *tak'sie*.
- Tax'is** (*heesterachtige naaldboom*), m. taxissen; **—blad**, o. —bladeren; **—haag** (*heg v. taxiplanten*), v. —hagen; **—hout**, o. gmv.; **—wortel**, m. —s; lees: *tak'sis*.
- Te**, v. z.: *betrekking v. plaats, tijd of middel*, b. v. — *Amsterdam*, — *elf uur*, — *voet*, — *zwaard*; bw. van graad: — *groot*; zie: *Ten en Ter*.
- Teak'hout** (*hout van den Ind. eik, zeer hard*), o. gmv.: *het — wordt veel voor den scheepsbouw gebruikt*, z. *Djatiboom*. (ea = ie).
- Team** (Eng. sport. *stel rijders of spelers, meestal elf (voetbalspel); in het cricketspel een groep van dertien spelers*), o. teams.
- Tech'nicum** (*industrie- of vakschool, een soort v. polytechnische school*), o. —s of —ca.
- Tech'nicus** (*deskundige op werktuigkundig of industrieel gebied*), m. —ci.
- Techniek'** (*leer der kunstregelen; kunstvaardigheid*), v. gmv.: *de — van het weven*.
- Techniek'**, bn.: *een —eterm*, zie *Technisch*.
- Tech'nisch** (*overeenkomstig de regelen van een kunsthandwerk, de techniek betreffende*), bn.: *—e termen*, *eigenaardige benamingen*, *eigen aan een beroep, bedrijf of vak*; *—e moeilijkheden*, *—e aanwijzingen*, *een —bureau*; *—e kennis*, *vakkennis*; *een —e hoogeschool*, zie *Technicum*; *bij overdracht: het — lezen*, *het nauwkeurig en in goeden toon lezen, vaardig lezen*.
- Technologie'** (*bedrijfsleer, leer der handwerken, manufacturen, enz.*), v. gmv. (g = g).
- Technolo'gisch** (*de technologie betreffende*), bn. en bw. (gisch = gies).
- Technoloog'** (*kenners of beoefenaars der technologie*), m. —logen.
- Teddy-bear** (Eng. *nagemaakt beertje als kinderspeelgoed*), m. —s.
- Te-De'um** (*een overoude R.-K. zege- en dankhymne*), o. *Te-Deums*; de aanhef is: — *laudamus*, U, (o) *God, loven wij*. (e = ee).
- Te'e'der, teer** (*niet sterk, zwak, gevoelig*), bn. en bw.; **—der**, **—st**, (in de gewone taal meest *teer*): *een — kind*, *teere planten*, *teere leden*, *een teer gestel*, *een teeder hart*, *gevoelvol*; *een teer gevoel*, *fijn*; *een teere kleur*, *licht te bezoedelen*; *fig. een teere zaak*, *netelig*, *lastig*; *iem. — beminnen*, *innig*.

Teed'ergeliefd (*innig geliefd*), bn., meer: **Teergeliefd**; **-gevoelig** (*zeer gevoelig, teerhartig*), bn., -er, -st, meer: **Teergevoelig**; **-hartig** (*met een teeder hart*), bn., -er, -st, meer: **Teerhartig**; **-heid** (*zachtheid van gevoel, teerhartigheid*), v. gmv. meer: **Teerheid**; **-lijk** (*met teederheid, zacht, om- of voorzichtig*), bn., ook: **teeder-tjes, teertjes**.

Thee'en (*thee drinken, op theevisite gaan*), (Eng. *tean*): ik kom morgen bij u —.

Teef (*wijfshond*), v. teven.

Teek (*dierk. een soort van mijt*), v. teken: de — zuigt zich vast op de huid v. d. mensch en van zoogdieren en voedt zich met hun bloed.

Teek'en 1. (*iets, dat zinnelijk waarneembaar is: merk, figuur*), o. teekenen, -s: **geen** — van leven geven; **taal** noch — aan iem. geven, z. **Taal**; **zet** goed de — in je opstel, lees-teekens; **zij** wachtte, . . . of God een — gaf (De Gén.), **wonderteekenen**; 2. (*hemelteekenen*), o. teekens, zie **Zodiak**: de zon staat op 22 Dec. in het — v. d. **Steenbok**; fig. onze taal staat thans in het — der samenstellingen.

Teek'enaap (*loestel bij het teekenen, om te vergrooten of te verkleinen*), m. -apen; ook: **Pantograaf**; **-aar** (*iem., die de kunst van teekenen verstaat*), m. -s; **-academie** (*hoogere teekenschool*), v. -s, -miën; **-achtig** (*fraai*), bn., -er, -st; verg. **Schilderachtig**; **-behoefden** (*al datgene, wat bij het teekenen noodig is*), v. mv.; **-boek** (*boek, waarin men teekent*), o. -boeken; **-bord** (*bord, waarop men figuren kan teekenen*), o. -borden; **-doos** (*dōs met teekenbehoefden*), v. -doozen.

Teek'enen 1. (*merken*), ik teekende, heb geteekend; **linnengoed** —, een boom —, schapen —; zegsw. **wacht u voor de geteekenden**; 2. (*onderteekenen*): een akte —, een contract —, de vrede is geteekend; 3. (*inschrijven op*): op een lijst —; 4. (*afbeelden, door lijnen voorstellen*): een portret —, een landkaart —; ook: **hij kan goed —**, **hij deed examen in het —**; zie **Handteekenen**, **Lijntekenen**; 5. (*aanduiden*): de patrijshond teekende, duidde wild aan; de zonnwijzer teekent nog; de thermometer teekende 80° F.; de peilschaal teekende 36 M. boven A. P.

Teek'engeld (*muntten, die voor alle betalingen geldig zijn*), o.: de vrije aanmuntting er van is verboden; in ons land zijn de rijksdaalder, de gulden en de halve gulden —muntten.

Teek'engereedschap (*al de benodigdheden voor het teekenen*), o. -pen; **-haak** (*winkelhaak, liniaal met rechthoekig dwarsstuk*), m. -haken; **-ing** (*geteekende afbeelding, schets*), v. -en: **mooie —en**; **-ing** (*het onderteekenen*), v. gmv.: **na — der akte**; **-krijt** (*rood, wit of zwart krijt, om mee te teekenen*), o. gmv.; **-kunst** (*de kunst, iets met lijnen af te beelden*), v. gmv.; **-les** (*les of onderricht in het teekenen*), v. -lessen; **-meester** (*leermeester in het teekenen*), m. -s; **-methode** (*gang voor het teekenen*), v. -s, -n; **-onderwijs** (*onderricht in de teekenkunst*), o. gmv.; **-onderwijzer** (*teekenmeester*), m. -s; **-papier** (*papier, om op te teekenen*), o. gmv.; **-pen** (*koperen werktuigje met schuifjes, om er het teekenkrijt in vast te zetten*), v. -pennen; **-plank**

(*los teekenbord, op een schraagje of pootje*), v. -en; **-portefeuille** (*portefeuille tot het bergen van teekenpapier en van teekeningen*), v. -s; **-potlood** (*fijn potlood, om mee te teekenen*), o. -en; **-school** (*school, waar uitsluitend les in het teekenen gegeven wordt*), v. -scholen; **-schrift** (*cahier, om in te teekenen*), o. -en; **-stift** (*stift, potlood, stuk krijt, om mee te teekenen*), v. -en; **-voorbeeld** (*voorbeeld, om na te teekenen*), o. -en; **-werk** (*het teekenen; teekening*), o.

Teel'arde (*een stof, die veel op zwarte aarde gelijkt, echter ontstaan is uit tot ontbinding overgegangene, afgestorven plantenresten*), v. gmv., ook: **H u m u s**: de — ontstaat door vrije inwerking van licht en vocht op genoemde plantendeelen; **-gewas** (*gewas, dat door den mensch gezaaid, gepoot, gekweekt wordt*), o. -gewassen; **-land** (*bouwland*), o. -en.

Teelt (*laveeking, het geteelde*), v. gmv.: **vee** —, **bijen** —, **bloemen** —; de — van struisvogels, van pluimvee, van schapen, van geiten.

Teem (*geteem*), m. gmv.; **-achtig**, bn. en bw., -er, -st: **wat spreekt die man —**, d. i. lijmerig, slepend; **-kous** (*temer, teemster, iem., die vervelend spreekt*), m. en v. -en.

Teems (*grootte haren zee, vooral om melk te kleinzen*), v. teemsen.

Teem'sen (*melk ziften*), ik heb geteemst. **Teen** (*vinger van den voet, ook, toon*), v. -en: de groote —, de kleine —, op de —en loopen, zie ook **Teenganger**; **van top tot — gewapend**, eig. van boven tot onder, sterk, alzijdig; *iem. op de —en trappen*, fig. hem beleedigen, grieven; *hij is nog al gauw op de —en getrapt, gekrenkt*; bij overdracht: **voet van een dijk, voorland**; de — van een **kous**; -tje, o. -s.

Teen (*twijg, taai rijstje*), v. -en: een korfje van —en; -tje, o. -s; **-en** (*van teenen, van dun rijshout*), bn.: een — **bennetje voor visch**; een — **matje**, b. v. om een flesch.

Teen'ganger (*dierk. zoogdier, dat op de teenen loopt*), m. -s: de dieren van het katten-geslacht zijn —s.

Teen'hout (*rijst- of griendhout*), o. gmv.

Teer (*donkerbruine of zwarte kleverige stof, uit hout of steenkool verkregen*), v., ook wel o., zie **Houtteer**, **Kjoolteer**: **hout, ijzer** b. v. van een schip met — bestrijken.

Teer, bn. en bw., zie **Teeder**.

Teer'bak (*bak, waarin teer bewaard of opgevangen wordt*), m. -bakken; **-capsule** (*geneesk. rond hulseltje met teerstof, teerballetje, middel tegen longhoest*), v. -s; **-emulsie** (*emulsie van teer en warm water*), v. -s.

Teer'geld (*reispenning, reisgeld*), o. gmv. **Teer'geliefd** (*hartelijk bemind*), bn.: een — **kind**; **-gevoelig** (*zeer gevoelig*), bn., -er, -st: **zoo — een liedje** (C. O.); verg. **Fijngevoelig**; **-hartig** (*fijn gevoelig*), bn., -er, -st: **—e moeders** (C. O.); **-heid**, v. gmv.: — van hart, van gevoel; zie **Teed'ergeliefd**, enz.

Teer'kleed (*geteerd kleed op schepen*), o. -kleeden, zie **Presenning**; **-kleurstof**, v. -fen, zie **Aniline**.

Teer'kost (*levensmiddelen op reis*), m. gmv. **Teer'kwast** (*harde, korte kwast met langen stoksteel, om voorwerpen met teer te bestrijken*), m. -en: zegsw. **hij loopt met den —**, hij is een vlieer, fleemer, strooplikker (*matro-*

zentaal), zie ook: Knoopendraaier.
Teer'ling (*dobbelsteen, kubussteen*), m. —lingen: zegsw. *de — is geworpen*, het lot heeft beslist, het besluit is onherroepelijk genomen, Julius Caesar sprak echter: *de — zij geworpen*, het lot beslisse; *een — M, d. i. M²*; —linkje, o. —s.

Teer'lingsworp (*worp met den dobbelsteen*), m. —worp; —wortel (*kubuswortel*), m. —wortels: *de — uit 8 is 2, uit 27 is 3*, enz.

Teer'olie (*olie, uit teerstof bereid*), v. —olien.

Teer'penning (*reisgeld*), m. —penningen.

Teer'pil, v. —pillen; zie Teercapsule.

Teer'spijze (*mondkost op een tocht of reis*), v.

Teer'ton (*vat voor teer*), v. —tonnen; —

water (*mengsel v. water en teer*), o.; —zeep

(*stukje zeep, met teer bereid*), v.

Teetotaller (*Eng. geheelonthouder*), m. —s.

Teeu'wall (*verkorting van Mattheus*), m.: zegsw. *hij weet van — noch Meeuwis*, hij is zoo dronken, dat hij van niets weet.

Teef'zen (*wool pluizen*), ik teesde, heb geteesd.

Tef'teus (*tevens, z. ald.*), bw. vero.

Te'gal-velden (*O.-I. droge rijstvelden, nl. tegen het gebergte, die enkel bevochtigd worden door den regen*), o. mv.; ook: *Te'galavelden*.

Te'gel (*vierkante, dunne van klei gebakken steen*), m. —s: *een vloertegel, een wand- of sier-; Engelsche tegels met figuren; zie Plaatel*.

Te'gelbakker (*maker van tegels*), m. —bakkers; —bakkerij, v. —en; —tableau' (*een tableau van tegels*), o. —s; —vloer (*met tegels geplaveide vloer*), m. —vloeren.

Tegelij'kertijd, bw.: *men kan — geen twee dingen doen, in denzelfden tijd*.

Tegemoet'koming (*fig. gedeeltelijke vergoeding van gemaakte kosten of geleden schade; ook hulpaardige bejegening*), v. —en.

Te'gen, bw.: *iemand iets — maken*, zijn afkeer van iets opwekken; vz.: *leunen — een muur; — heug en meug, zie Heug; — wil en dank, ondanks zich zelf; het liep — den avond, naar; — het midden der maand, even vóór*.

Te'gen, bw.: — vormt een reeks samengestelde w. w. en heeft dan de bet. van *in 't gemoet, te gemoet*, hetzij in vriendschappelijke, hetzij in vijandigen zin; het zijn alle scheidbare w. w. als: *tegenaan, tegenblaffen, tegenlachen, tegenkanten*.

Te'gen (*madeel, bezwaar, schaduwzijde*), als zn. o.: *het voor en — van een zaak; alles heeft zijn voor en —, zijn goeden en kwaden kant, zijn licht- en schaduwzijde*.

Tegenaan', bw.: *waar liep je —?*

Te'genartikel (*artikel of opstel ter bestrijding van een voorafgaand*), o. —en; —

bedenking (*bedenking tegen iem. of iets, bezwaar*), v. —en; —beeld (*contrast*), o. —en; ze zijn elkanders —; —bericht (*bericht, opheffend een vorig bericht*), o. —en;

—bevel (*bevel, dat een vroeger bevel te-niet-doet*), o. —bevelen; —bezoek (*een bezoek als beantwoording van een ontvangen bezoek*), o. —en, zie: Contrabezoek en Contravisite; —bod (*hooger bod*), o. gmv.; —boord (*scheepst. het tegenovergestelde boord*), o. gmv.; —candidaat (*candidaat der tegenpartij*), m. —daten; —deel (*het tegenovergestelde*), o. gmv.; —draads (*tegen den draad in*), bw.: *het vleesch — snijden*;

—draadsch, bn.: *een —e zoom*; —druk

(*weerstand, druk in tegengestelden zin*), m. —ken; —druk (*typ. weerdruk*), m. gmv.;

—drukking (*drukking in tegengestelde richting*), v. —en; —gaan (*tegenmoet gaan, ook, verhinderen, beletten*), ik ging —, ik ben en ik heb —gegaan: *iem. —; allerlei verkeerdheden —; —gesteld, bn.: in —e richting, zie Tegenovergesteld*;

—gestelde, o. gmv.: *het — van iemands karakter, het — van een woord of begrip*;

—gift (*elk middel, dat de werking van gift onschadelijk maakt of neutraliseert*), o. —giften, ook, Tegenvergift; —gift (*tegengeschenk*), v. —giften;

—hanger (*pendant; dat, wat naast iets anders behoort te hangen*), m. —s: *deze schilderij heeft geen —; —heid (tegenspoed)*, v. —heden: *de —heden des levens, ongevallen, wederwaardigheden*.

Te'genhouden (*beletten voort te gaan, verhinderen*), ik hield —, heb —gehouden: *den loop van een water —; een huwelijk —; —kant (ommezijde, keerzijde)*, m. —en; —kanten, zich (*zich verzetten tegen*), ik kante mij —, heb mij —gekant: —ing (*tegenwerking, verzet*), v. —en: —ontmoeten; —komen (*ontmoeten*), ik kwam —, ben —gekomen: *iemand —, tegemoet*;

—lachen (*lachend iem. aanzien*), ik lachte —, heb —gelachen: *fig. de toekomst lacht ons tegen, is rooskleurig*;

—last (*een last, die tegen een anderen last opweegt*), m. —en; —loop (*ongeval, ongeluk*), m. gmv.; —merk (*contramerk*), o. —en; —melodie, zie Contrapunt;

—mijn (*mijn onder een vijandelijke mijn gegraven, om deze te doen springen*), v. —en; —natuurlijk (*in strijd met de natuur*), bn. en bw.: *een —c opvoeding*;

—omwenteling (*revolutie om een andere tebestrijden*), v. —en.

Tegeno'ver (*aan de overzij*), v.: *hij woont — de kerk; de vechtersbazen stonden — elkaar; fig. zich goed — iemand gedragen, ten opzichte van*;

—gelegen (*aan de overzij gelegen*), bn.: *het — huis*;

—gesteld (*tegenover iets geplaatst, fig. contrasteerend*), bn.: *een — geval*;

—liggend (*aan de overzij liggend*), bn.: *meetk. —e hoeken*;

—staand (*over elkander staande*), bn.: *meetk. de —e zijden*.

Tegeno'verstellen (*tegen iets anders of tegenover elkaar stellen*), ik stelde —, heb —gesteld: *uw bewering is heel aardig, doch ik stel er de mijne —; zie ook Confronteeren*.

Te'genpartij (*partij, die tegen een andere is, tegenstander*), v. —en; —partijder (*tegenstrever*), m. —s; —praat (*het tegenspreken*), hij praatte —, heeft —gepraat; —

pruttelen (*tegenmopperen*), hij pruttelde —, heeft —geprutteld; —rede (*replek*), v. gmv.; —reden (*reden v. h. tegendeel*), v. —en; —rekening (*rekening ten laste van den crediteur*), v. —en; —schrift (*schriftelijke weerlegging*), o. —en; —slaan (*fig. mistukken*), het sloeg —, is —geslagen: *dat zal u —, tegenvallen*;

—slag (*tegenspoed*), m. —slagen: — *in zaken hebben*;

—spartelen (*al spartelend tegenstand bieden, tegenstribbelen*); *fig. zich verzetten, niet toegeven*, ik spartelde —, heb —gesparteld; —spoed (*eig. tegen minen spoet, waarin spoet: geluk, heil; onheil, ramp*), m. —en; —sporrelig (*twistziek, onverdraagzaam*), bn.; —er, —st: — *van aard zijn*; vero.; —sporreling (*verzet, tegensparteling*), v. —en; vero.; —sprak

(het tegenspreken), v. gmv.: *hij duidt geen —, het is boven alle —; de ééne brief is in — met den anderen*, strijd; —**spreken** (betwisten, bestrijden), ik sprak —, heb —gesproken; —**spreker** (iem., die met woorden tegen iets opkomt), m. —s; —**staan** (weerstand bieden), ik stond —, heb —gestaan; ook: *die spijzen staan mij —*, wekken mijn afkeer, walgen mij; —**stand** (verzet, belemmering), m. gmv.; —**stander** (vijand, weerstrever), m. —s; —**stellend** (spraak. de tegenstelling uitdrukkend), bn.: *het — zinsverband, een — voegwoord, b.v. maar, doch, of; —stelling (contrast, antithesis), v. —en: een schrille —; —**stem** (muz. tweede stem), v. —men; —**stemmen** (een afkeurende stem uitbrengen), ik heb —gestemd: *wij zullen —*, d. i. tegen het voorstel; —**stemmer** (hij, die tegenstemt), m. —s; —**streven** (dwarsboomen, tegenwerken), ik heb —gestreefd; —**strever** (tegenwerker), m. —s; —**stribbelen** (eig koppig tegenstreven, zich verzetten): *hij heeft lang —gestribbeld, maar eindelijk moest hij toegeven*; —**strijd** (afwezigheid van overeenstemming), m. gmv.; —**strijdig** (met elkaar in strijd zijnde), bn. en bw.: —e belangen, —e geruchten; — handelen.*

Tegenstroom (stroom, welken men op de rivier of op zee tegen heeft), m. —en verg. Neer; —**tij** (tegenstroom; tij, dat een schip tegenhoudt), o. —en; —**val** (misrekening, vergissing), m. gmv.; —**valler** (misrekening, teleurstelling), m. —s; —**tje**, o. —s: *dat is een —*, verg. Meevaller; —**vergift** (tegen-gif), o. —ten, of —**vergift**, o. —en, zie: —giften Antidotum; —**verklaring** (verklaring, die een andere bestrijdt of te niet doet), v. —en; —**voeter** (cosm. aardbewoner, die met ons 180° in lengte verschil en op evenveel graden tegengestelde breedte is), m. —s: wanneer men van de plaats, waar men zich bevindt, een middellijn door den aardbol denkt, vindt men zijn — aan het andere uiteinde dier middellijn; zie Antipode; fig. tegenstander, tegenpartij, tegenstelling: *in de stad is een boer de — van een heer* (Koetsveld); —**weer** (verzet tegen geweld), v. gmv.: *hij was niet verdacht op —; zich in staat van — stellen, — bieden; een fort in staat van — brengen; —werken (dwarsboomen), ik heb —gewerkt: *iem. —*, de uitvoering zijner plannen trachten te verhinderen; een plan —, de uitvoering er van hinderpalen stellen, of het bij stemming zien te doen verwerpen; —**werking** (het tegenwerken, de oppositie), v. —en: veel — onderwinden, zie ook Reactie; —**werpen** (iets voor iets voeten werpen), hij wierp tegen, heeft —geworpen; fig. bestrijden, een bewijs aanvoeren tegen; —**werping** (bedenking, tegenbewijs), v. —en: —en maken, aanmerkingen; —**wicht** (middel, om het evenwicht te behouden), o. —en: sport als — van studie; —**wil** (omwil), m. gmv. w. g.; —**wind** (ongunstige wind), m. —winden, zie Voordewind; —**woners** (cosm. bewoners van denzelfden meridiaan, doch op tegengestelde breedte), m. mv.*

Tegenwoordig (aanwezig zijnde, nu bestaande), bn. en bw.: *in den —en tijd, in onze dagen; de —e regeering, de heden het land besturende; dat trekt — geen belangstelling meer, heden ten dage; waar woont gij —*,

op dit oogenblik; —**heid** (het tegenwoordig-zijn), v. gmv.: *en dat in mijn —! bijzijn; die man bezit — van geest, is niet gauw de kluts kwijt, weet zich b.v. in gevaar te redden.*

Te'genwrijten (tegenstreven, tegenworstelen, weerstaan), ik wreet of wrijtte —, heb —gewreten, (gewrijt); vero.; —**zang** (antwoord in een reizang op een vorigen zang), m. —en: *Vondels reien bestaan uit zang en —; —zee* (terugslag van golven), v. —zeeën, zie Branding; —**zijde** (keerzijde), v. —n: de —eener medaille; —**zin** (afkeer), m. gmv.: *hij kreeg een — in de studie, hij deed het werk met —.*

Te goed', bw.: *hij heeft nog tien gulden —*, te vorderen; iets — houden; ook, *Te goeds.*

Tehuis', **thuis** (woning, verblijf), o. gmv.: *deze knaap heeft geen —; een —voormilitairen*, huis of zaal, waar militairen den avond kunnen doorbrengen; evenzoo: een —voor dienstboden, een —voor werkende vrouwen.

Tehuis', **thuis**, bw.; —**komen** (thuiskomst), o. gmv.; —**komst**, v. gmv.: *de —des vaders*;

—**reis** (terugreis), v. —reizen; zie Thuis.

Tel (uit tegel: ronde aarden schotel of bak, die naar-onder wat toeloopt), v. —en; ook, zulk een bakje van hout, blik, koper, enz.

Teint (Fr. tint, kleur; kleur van gelaat en huid; huidkleur), o. gmv.: een fijne —.

Teis'teren (zwaar beschadigen), ik heb geteisterd: *de stormen — de kusten, de oorlogen — de landen.*

Tekort' (deficit), o. tekorten: een — van f 1000; een —dekken, d. i. aanvullen; iem. —doen, hem het zijne niet geven; zich —doen, zelfmoord plegen; verg. Kastekort; —**doening** (bedrog, bedrieglijke handeling), v. —en; —**koming** (zonde, fout, gebrek), v. —en.

Tekst 1. (bijbelplaats, schriftuurplaats, welke door den predikant in zijn preek wordt behandeld), m. teksten; fig. onderwerp: *bij zijn — blijven, voet bij stuk houden; de spreker raakte van den —, dwaalde af; iem. — en uitleg van iets geven, verslag of verklaring geven van een of andere handeling; 2. (inhoud van een geschrift, vooral de oorspronkelijke lezing), m. —en; 3. (de beschrijving naast het afgebeelde), m. —en, verg. Legend.*

Tekst'boekje (libretto), o. —s.

Tekst'haakje (typ. een der twee haakjes, waartusschen de verklaring van een woord of zin geplaatst wordt nl. []), o. —s.

Tekstueel' (woordelijk, als in den tekst staat), bn. en bw.: *e. —eene nadruk; iets —nazeggen.*

Tekst'uitgave (uitgave in den oorspronkelijken tekst), v. —n; —**verbetering** (het critisch nazien en zuiveren van fouten van eenig letterkundig geschrift), v. —en: de — v. d. Reinaert destijds door Jonckbloet;

—**verdraaijer** (iem., die een bijbeltekst met opzet verkeerd uitlegt), m. —s; —**verklaring** (willeg van een tekst), v. —en; —**vervalsching** (het vervalschen van een bijbeltekst), v. —en; —**woord** (de bijbeltekst zelf, uitdrukking in een tekst voorkomend), o. —en.

Tel (pasing van een paard), m. gmv.: *den —gaan; halve —, drieslag; zie Telgang.*

Tel (het tellen, telling), m. gmv.: *bij den —verkoopen, getal; van den —raken, in de war; den —kwijt zijn, het juiste getal niet weten.*

Tel, tel'le (telganger, hakkenei), v. tellen.

Tel (*achting*), m. gmv.: *ergens niet in — zijn*, niet meegeteld worden, niet geacht zijn.
Telast'legging (*beschuldiging*), v. —en.
Tel'baar (*geteld kunnende worden*), bn.; —heid, v. gmv.
Teleautograaf (*toestel, dat het eigen handschrift op afstanden overbrengt*), m. —grafen;
 —**grafie** (*het telegrafeeren van schrift*), v.
Telefoneeren (*door de telefoon mededeelen, per telefoon spreken*): iets —; iem. —.
Telefo'nisch (*door middel v. d. telefoon*), bn. en bw.: *een — gesprek*; — *verbinden*; —**fonist** (*ambtenaar bij de telefoon*), m. —en; vr. —e; —**foon** (*eig. verre stem of klank, elektrische verspreker*), v. —fonen.
Telefoon'draad (*gespannen koperdraad, die de telefooninstrumenten verbindt*), m. —draden; —**juffrouw** (*de juffrouw die het beheer mede heeft over het schakelbord, die werkzaam is aan de telefoon*), v. —en; —**lijst** (*boekje met de telefoonnummers*), v. —lijsten; —**net** (*de gezamenlijke telefoonlijnen*), o. —ten; —**nummer** (*nummer, dat de geabonneerde op de telefoonlijst inneemt*), o. —s; —**paal** (*houten paal of ijzeren toestel met isolatoren tot het dragen der telefoondraden*), m. —palen; —**verbinding** (*aansluiting a. h. telefoonnet*), v. —en.
Tele'ga (*Russ. boeren-voertuig*), v. —'s.
Telegraaf (*optisch seintoestel*), v. —grafen: deze — was zeer primitief en werkte met lichtbeelden: in ons land gebruikt in 1580 bij de belegering van Steenwijk; in 1793 verbeterd en in 1832 tot stand gebracht op hoge punten, torens, enz. b.v. van Berlijn naar Coblenz met 70 stations en 220 ambtenaren. (te = tee).
Telegraaf (*electrisch seintoestel, eig. verschrjver*), v. —grafen; —**afdeeling** (*mil. onderdeel der genie*), v. —en; —**dienst**, m. gmv.; —**draad** (*koperen draad, waarlangs de electrische vonk van het eene kantoor naar het andere overgaat*), m. —draden; —**kabel**, m. —s, zie Kabel; —**kantoor** (*rijkskantoor van de telegraaf*), o. —kantoren; —**lijn** (*—draad*), v. —en; —**net** (*de gezamenlijke telegraaflijnen*), o. —netten; —**paal**, m. —palen, verg. Telefoonpaal; —**toestel** (*instrument, om mee te telegrafeeren*), o. —len; —**trein** (*mil. de gezamenlijke benodigdheden v. d. telegraafdienst*), m. —en; —**wezen** (*alles, wat tot het telegraafstelsel behoort*), o. gmv.
Telegrafeeren (*per telegraaf bericht geven of doen geven, per draad seinen*). (te = tee) †).
Telegrafie (*verschrjfkunst, de kunst van telegrafeeren, het telegraafwezen*), v. gmv.: draadlooze —, waarbij nl. de electriciteit door de lucht voortgeleid wordt, zie Marconi; —**gra'fisch** (*door middel v. d. telegraaf, tot de telegrafie behoorende*), bw.: *een — bericht*, nl. een draadbericht, zie ald.; *een — e postwissel*; —e *toestellen*, —e *verkortingen*, b.v. D. is dringend; —**grafist** (*ambtenaar der telegrafie*), m. —en; —**gram** (*draadbericht, bericht langs telegrafischen weg, telegrafisch bericht*), o. —men, verg. Depêche; —**gramadres** (*verkort adres, om*

aan te telegrafeeren), o. —sen; —**grambesteller** (*iem., die telegrammen bezorgt*), m. —s.
Tele'machus, m. zoon van Odys'seus (Ulysses) en Pene'lope, was nog jong, toen zijn vader naar Troje vertrok. Toen deze 20 jaar afwezig was, ging — onder geleide van Mentor (Athena) zijn vader zoeken. Zonder resultaat keert hij naar het eiland Ithaca terug, waar weldra Odys'seus aankomt. Samen dooden zij de vrijers v. Penelope.
Teleme'ter (*afstandsmeter*), m. —s.
Te'len (*voortbrengen, het aanzijn geven, kwee'ken*), ik *teelde*, ik heb *geteeld*: *groenten —*.
Teleologie (*doelsleer, leer der doelmatigheid in de schepping*), v. gmv.; —**o'gisch** (*de teleologie betreffende*), bn.
Telepathie (*geestelijke gemeenschap van personen op een afstand zonder zinnelijk waarneembare middelen*), v. gmv.; —**pa'tisch** (*volgens de telepathie*), bn. en bw.
Telephoneeren, †) zie Telefoneeren; —**pho'nisch**, bn. en bw.: *een — e verbinding*, *een — gesprek*; — *verbinden*, z. Telefonisch; —**phonist** (*ambtenaar bij de telefoon*), m. —en, vr. —e, —n, zie Telefonist; —**phoon**, v. —phonen, zie Telefoon, enz. (te = tee).
Telephotographie (*de kunst, om portretten, landschappen, enz. op onbeperkten afstand door middel van de telegraaf over te brengen; het photografeeren op grooten afstand bv. uit vliegmaschinen*), v. gmv.; ook: —**fotografie**.
Telescoop (*astronomisch instrument tot het waarnemen van hemellichamen*), m. —scopen: de — of sterrenkijker werd het eerst samengesteld in 1668 en wel door Newton, z. ald.; *de spiegel — is een veel latere vinding*; —**scoppeeren** (*in elkaar schuiven als een telescoop*): *bij [dat] deraillement werden de vijf voorste wagens getelescopeerd*; —**scop'pisch**, bn.: —e *sterren*, enkel door den telescoop te zien.
Teleur'stellen (*niet beantwoorden aan een verwachting*), ik *stelde teleur*, heb *teleurgesteld*: *ik heb u moeten —*; *nu is hij erg teleurgesteld*; —**stelling** (*tegenvaller, misrekening*), v. —en: *een bittere —*, *een drukkend gevoel van —*.
Telg (*boomstek, jong boompje*), v. —en, fig. (*afstammeling*), m. en v. —en: *een — uit het huis van Oranje*.
Tel'gang (*pasgang*), m. gmv.: *dit paard loopt in den —*, d. i. is zóó gedresseerd, dat het tegelijk den rechtervoorpoot en rechterachterpoot oplicht en dan weer den linkervoorpoot en den linkerachterpoot; —**gan'ger** (*paard, dat den telgang gaat*), m. —s; zie Hakkenei.
Tel'joor (*Vlaamsch. tafelbord*), o. en v. —joren: *een rij antrieke —joren* (V. Lov.).
Tel'kaart (*kaart der volkstelling*), v. —en.
Tel'kenmale, tel'kenmaal (d. i. *te elken male*: *elken keer, telkens*), bw.: *hij valt mij — in de rede*; —**reize** (d. i. *te elken reize*: *elken keer, telkenmale*), bw.
Tel'kens (*elken keer*), bw.: *ze zegt het woord — verkeerd*, d. i. iederen keer, herhaaldelijk.
Tel'len 1. (*de getallen opnoemen in hun natuurlijke volgorde*), ik heb *geteld*: *van 1 tot 10 —*; *getallen bij elkaar —*, d. i. optellen; *zijn geld*

†) Volgens de Woordenlijst te schrijven: Telephoneeren, Telephonisch, Telephoon enz., en Telegrapheeren, Telegraphie, Telegraphisch; echter: Telegrafist.

- , berekenen door te tellen; *dit dorp tellt 8 duizend zielen*, een getal vormen; *fig. ik tel u onder mijn vrienden*, reken; *dat tellt niet mee*, wordt niet meegerekend; 2. (achten): *hij is daar niet geteld*; *in den oorlog wordt een menschenleven minder geteld*, van waarde geacht.
- Tel'ler** (iemand, die telt; ook, *bovenste gedeelte eener breukuitdrukking: het tellt of zegt de uitgedrukte evenmatige deelen van een geheel*, b.v. $\frac{1}{2}$), m. tellers.
- Tel'ling** (het tellen; ook: optelling, samen-telling; volkstelling), v. tellingen.
- Telloor'**, o. en v. —loren; zie Teljoor.
- Tellu'risch** (tot de aarde behoorende), bn.: *een aardbeving is de uitging van een geweldige —e kracht*.
- Tellu'rium** (toestel, om de beweging van aarde en maan te veranschouwen), o. —s.
- Tellu'rium** (scheik. een zeldzaam voorkomend element inz. in verbinding met metalen), o.
- Tel'lus**, v. myth. de godin der aarde.
- Teloor'gaan** (verloren gaan), het ging teloor, is teloorgegaan: *al die moeite zal —*.
- Tel'pas** (pas van een telganger), m. gm.v.; —raam (hulpmiddel der aanvangsklas bij het leeren tellen), o. —ramen; —woord (spraak. woordsoort, een begrip van getal uitdrukkend), o. —woorden: *er zijn hoofdtelwoorden*, b.v. 1, 2, 3, enz. en ranggetallen, b.v. eerste, tweede, derde, enz.
- Teemee'** (straks, aanstands), bw.: gew.
- Te'men** (klankn. slepend, lijerig spreken), hij teemde, heeft geteemd: *wat kan die man —! ik kan dat — niet uitstaan; dat zeurig —*; —mer (vervelende prater), m. —s; teem'—ster (vr. temer), v. —s.
- Te'merig**, bn. en bw., —er, —st: *een —gezang; spreek toch minder —*, lijerig, rekkerig.
- Temet'** (soms, nu en dan), bw.; z. Altemet.
- Te mij'nent, te on'zent** (te mijnen, onzen huize), bw., bij uitbreiding: *in mijn streek of stad, in mijn of ons land*.
- Tem'men** (tam maken), ik temde, heb getemd: *een leeuw —*; —mer, m. —s, verg. Dierentemmer.
- Tempa'iau** (O.-I. aarden watervat), v. —s.
- Tem'pe**, aardr. *het dal —*, in het N.-O. van Thessalië, tusschen de bergen Olympus en Ossa, besproeid door den Peneüs: bij dichters: verrukkelijk oord: *Batave —*, bekend gedicht van Huygens, waarin hij het Haagsche Voorhout bezingt.
- Tempeest'** (onweer, stormweeer), o. —en. vero.
- Tempees'ten** (onweeren, stormen, fig. razen, tieren), vero.
- Tem'pel** (prachtige kerk, mooi en groot bedehuis, heiligdom), m. —en, —s: *de — van Salomo op den berg Moria of Sion, ± 950 v. C. gebouwd in 7 jaar tijds; de — van Jeruzalem, gebouwd na de Bab. gevangenschap, v. 521—516 v. Chr.; dicht. een — van ongekoren hout, een heilig Germaansch woud*.
- Tem'pelbouw** (bijbel. bouw v. d. tempel), m.: *de — door Salomo begonnen in het 4e jaar zijner regeering, was i. h. 11e jaar voltooid*.
- Tem'pelen** (ter kerk gaan), ik tempelde, heb getempeld, gmz.: *ga je —? scherts*.
- Tem'pelheer** (tempelier), m. —heeren.
- Tempelier'** (gesch. lid der in 1119 door Hugo de Puyens te Jeruzalem gestichte geestelijke ridderorde), m. —s: *deze orde stelde zich de*
- bescherming der pelgrims naar en in het H. Land ten doel; de —s waren kenbaar aan den witten mantel met rood kruis; de orde werd in 1312 opgeheven; zegsw. drinken als een —, grof misbruik maken van wijn of drank, volgens de volksmeening, dat deze ridders zich erg aan den wijn te-buiteningen; ook: Tempelheer.*
- Tem'pelridder** (tempelheer), m. —ridders.
- Tem'pelruinen** (bouwvallen van een tempel of van tempels), v. mv.: *er zijn op Java — als sporen van Hindoe-beshaving*.
- Tem'per** (tempering, matiging), m. gm.v.
- Tem'pera**-schilderen (het beschilderen van droge wanden en houten voorwerpen of panelen met waterverf, vermengd met eiwit, gom en lijn), o. gm.v.: *het — is verouderd*.
- Temperament'** (bijzondere gesteldheid van het menschelijk gemoed; gemoedsaard, bloedmenging), o. —en; men onderscheidt: *een sanguinisch, een choleric, een melancho-lisch en een flegmatisch —*, zie telkens ald.; *een vrouw van veel —, levendigheid*.
- Tem'perans** (verzachtend middel), v. —rantia.
- Temperatuur'** (gesteldheid van de lucht ten opzichte van warmte en koude, droogte en vochtigheid), v. —turen: *de — in de koloniën is meestal drukkend; een gelijkmatige — in een schoolvertrek; in onze N. provinciën is nog al afwisseling in —*.
- Tem'peren** (minderen, matigen, verzachten), ik heb getemperd: *het al te schelle licht —*; *een schok —*; *iems droefheid —*.
- Tem'permes** (lang, buigzaam, mesvormig voorwerp), o. —messen: *met het — mengt de verver de bestanddeelen der verven onder elkaar en scheidt ze er mede van den marmarsteen af*.
- Tem'peroven** (oven v. d. staalmaker), m. —s.
- Tempestief'** (tijdig, te rechter tijd), bn. en bw.
- Tem'po** (It. muz. en dans: bepaalde tijdmaat eener beweging), o. tempo's.
- Tem'po doeloe** (O.-I. in den goeden ouden tijd); verg. Doeloe.
- Tem'pora mutan'tur** (Lat. De tijden veranderen), gevolgd door: *et nos muta'mur in il'lis*, en wij veranderen daarin.
- Temporair'** (tijdelijk, voor e. tijd, niet duurzaam, veranderlijk), bn. en bw.
- Tempora'lia** (wereldlijke inkomsten van geestelijken), v. mv.
- Temporeel'** (tijdelijk, fig. aardsch), bn.
- Temporiseeren** (uitstellen, tijd winnen).
- Tempta'tie** (kwelling, verzoeking, aanrechting), v. —ties, —tiën; —teeren (kwellen, plagen; in verzoeking brengen).
- Ten** (uit: te + den), vz.: — huize, in het huis; — deele, voor een deel; — eerste, — tweede, — behoefte; — hemel, — noorden.
- Tenaciteit'** (vasthoudendheid, karigheid, ook: taaiheid, rekbaarheid van metalen), v. gm.v.
- Tenant'**, m. —en, z. Schildhouder.
- Tenden'tie** (tendenz, strekking, richting naar een doel; handel. stemming ter beurze), v. —s, —tiën; —tieus (zekere strekking hebbende), bn.: —tieuze berichten.
- Tendenz'** (de strekking of bedoeling van eenige brochure, v. e. roman, tooneelspel, enz.), v. tendenzen: *politieke —en; de — van een redevoering; (e—e), ook Tendens; —roman* (letterk. strekkingsroman: roman, die de strekking heeft voor een godsdienstige, zedelijke, sociale of staatkundige overtuiging van

- den schrijver propaganda te maken), m. —romans, b.v. *Hanna de freule*, van J. J. Cremer; de arbeiders-quaestie; *Hilda van Suylenburg*; de emancipatie der vrouw; *Max Havelaar*; tegen de uitbuiting van den Javaan.
- Ten'der** 1. (steenkolonwagen, gekoppeld aan de locomotief), m. —s; 2. (begeleider v. e. linieschip), m. —s; de — brengt bevelen en tijdingen over; 3. (lichter, proviand-brenger), m. —s.
- Ten'gel** (dunne, smalle lat, o. m. gebezigd op de naden tusschen de planken v. e. vloer, enz.), m. —s.
- Ten'gelen** (timm. met tengels bestaan), ik heb getengeld.
- Ten'ger** (rank), bn.; —der, —st; een — meisje; — van gestalte; — e bloemstelen.
- Teniet'doening** (het te-niet-doen, vernietiging), v. —en; de — van een besluit.
- Teniet'gaan** (ophouden te bestaan, in puin vallen, verdwijnen, verzwinden), het ging te niet, is —gegaan; grootsche koninkrijken zijn —gegaan; prachtige tempels gingen te niet; al uw arbeid zal —; hemel en aarde zullen —.
- Ten'nisbal** (kleine veerkrachtige elastieken bal voor het tennisspel), m. —len; —club (vereeniging van —spelers), v. —s; —net (net dat het —veld in tweeën scheidt), o. —ten; —sen (sport. het tennisspel spelen), ik tenniste, heb getennist; —racket (Eng. —balslaager met gekruiste snaren), o. —ten; —spel (bal- of racketspel), o. gmv.; —veld (geharde vloer voor het tennisspel), o. —en; zie Lawn-tennis.
- Te'nor** (muz. de hoogste mannenstem, ook tenorzanger), m. tenors, teno'ren; er zijn eerste en tweede tenoren; —stem, v. —men; —zanger (muz. iem., die met een tenorstem zingt, tenor), m. —s.
- Tent** (kermistent; leger- of veldtent), v. —en; de —en opslaan; de Israëlieten woonden in de woestijn in —en; een kamp bestaat uit —en; zegsw. iem. uit zijn — halen, hem ten strijde roepen; hij (Achilles) wilde niet uit zijn — komen, aan den strijd gaan deelnemen; uit zijn — treden, te voorschijn komen.
- Tenta'men** (voorloopig onderzoek, voorexamen), o. tentamens, tentamina.
- Tenta'tie** (beproeving, bekoring, verleiding), v. —s, —tiën; zie Temptatie.
- Tenteeren** (ondervragen; verleiden, bekoren).
- Ten'ten** (een wonde peilen of sondeeren), ik tentte, ik heb getent; —ijzer (sonde), o. —s.
- Tentoon'spreiding** (het ten toon spreiden, vertoon), v. gmv.: de — van rijkdommen; —stelling (het tentoon- of te-kijk-stellen, ook het gebouw), v. —stellingen; een — van schildertje; een nationale —, een wereld—; zie: Exhibition en Expositie.
- Tent'wagen** (vierwielig rijtuig met twee zijbanken en met een kap, in den vorm v. e. tent; in O.-I. een soort van vis-à-vis), m. —s.
- Tenne'** (Fr. militaire kleeding, uniform), o. en v. —n; groot—, parade-uniform; klein—, dagelijksche uniform.
- Tenuit'voerbrenning**, v. —en; de — van een bevel, het volbrengen; —legging, v. —en; de — van een vonnis, verwezenlijking.
- Tenu'to** (It. muz. gerekt, aangehouden), bw.
- Tenwa're** (d. i. het ware niet; behalve indien, ten minste indien niet, of het moest zijn dat), v. gmv.
- Tenzelf'den**, vnvw.: ± tijde, op denzelfden tijd.
- Tenzij'** (d. i. het zij niet; behalve indien), vgw.; ik ga uit, — het regent, of het moet regenen, dan ga ik nl. niet uit.
- Teor'be** (It. zekere verouderde luit met 16 snaren; in 1650 uitgevonden), v. —n.
- Te'pel** (witsteeksel van de borst, speen), m. —s.
- Tepronk'stelling** (het stellen aan den schandpaal of op de kaak), v. —stellingen.
- Ter** (uit: te + der), vz.: hij gaat — school, zij is —markt, hij is tuitenant —zee, hij gaf dat —leen, hij is vlug —been, —ecre van, zich —ruste begeven, —zake van, wegens.
- Teraar'debestelling** (begravenis), v. —en.
- Tercero'ne** (kind v. e. Europeaan of een Creool en een Mulattin, W.-I. kleurling), m. en v. —n.
- Terde'ge, terdeeg'** (uit deeg, van digen; flink, degelijk), bw.: —zijn best doen.
- Terdood'brenning** (terechtstelling), v. —en.
- Terecht'**, bw.: dit bijw. komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.v.; het heeft de bet. van: in orde, op de rechte plaats; voor het gerecht; in deze w.v. worden de leden der onbep. wijs en v. h. voltooide deelw. aaneengeschreven, b.v. terecht-brennen, —helpen, —komen, —staan, —stellen, —wijzen, b.v. ik heb terecht-gebracht, iem. terechthelpen.
- Terecht'brennen** (terugbrengen; in orde maken), ik bracht —, heb —gebracht; —helpen (op den rechten weg brengen), ik hielp —, heb —geholpen; —komen (op de plaats zijner bestemming komen, fig. in orde komen), het kwam —, is —gekomen; —staan (als beklagde voor den rechter staan), hij stond —, heeft —gestaan; —stellen (voor den rechter roepen; de straf of doodstraf voltrekken), men stelde —, heeft —gesteld; —ling (voltrekking v. e. vonnis), v. —en; —wijzen (den weg wijzen, fig. voortlichten, vermanen), ik wees —, heb —gewezen, —wijzing (leering, voorlichting), v. —wijzingen; een heusche — (Potg.); een scherpe —, berisping; —zitting (vergadering eener rechtbank), v. —zittingen.
- Te'ren** (met leer bestrijken), ik teerde, heb geteerd; een schutting —, e boot —, het hout —.
- Te'ren** (verteren), ik heb geteerd; — en smeren, smullend opmaken; —ing, v., zie ald.
- Ter'gen** (sarren), ik heb getergd; een hond —, plagen; iems geduld —.
- Ter'gend** (fel plagend), bn.: een —e blik, een — woord, e. —e houding, d. i. sarrend.
- Terhand'stelling** (overreiking), v. gmv.
- Te'rig** (teerachtig, met leer bestreken), bn.
- Te'ring** 1. (geneesk. uitterende ziekte), v. —en; de — tast veelal de longen aan, zie Tuberculose; ook, het ruggemerg en andere inwendige organen; 2. (het verteer, uitgaven, vertering), v. gmv.: zegsw. de — naar de nering zetten, de uitgaven regelen naar de inkomsten, leven naar zijn verdienen; —achtig, bn.: —er, —st; een — gestel, een —e familie; —lijder (iemand die de tering heeft), m. —s; —lijderes', v. —sen.
- Terleen'geving** (het in-leen-geren, het uit-leenen), v. gmv.: de — van boeken, van een paraplu, van een som gelds, v. e. handschrift.
- Terloops'** (oig. in den loop, in 't voorbijgaan, inderhaast), bw.: ik sprak hem —, vluchtig;

als bn. —loopsch: een — onderhoud.

Terml. (woord, dat in een bepaalde wetenschap, kunst of vak een eigen scherp omlijnde betekenis heeft), m. —en: een — uit de spraak-kunst; degeneratie is een — uit de biologie; toon, ordonnantie zijn —en uit de schilderkunst; 2. (rekenk. deel eener reden), m. termen: de vier —en eener meetk. evenredigheid; 3. (artikel van een wet), m. termen: dat valt niet onder de —en dier wet, d. i. is niet begrepen in die wet; fig. in de —en vallen, in aanmerking komen, aanleidinggeventot; 4. (premissie van een sluitreden), m. —en; zie Syllogisme.

Termiten (een insectenfamilie, witte mieren), m. mv.: de — zijn verspreid over alle tropische landen, vooral in die van Afrika en Amerika; zij komen voor onder 4 vormen: gevleugeld, ongevleugeld, als werkmieren en als strijdmieren of soldaten; —heuvel (hoogte van 5—19 M. als kegelvormige woning door de termiten opgebouwd, vooral uit leem), m. —s.

Termijn (bepaald verloop, gezette tijd; ook, som, gedeeltelijke betaling), m. termijnen: een som gelds in zes —en betalen, d. i. in zes gedeelten en op bepaalde tijden; de — is verstreken, de loopende —; —handel (handel b. v. in koffie, granen, enz., waarbij de levering van het gekochte binnen een bepaalden tijd moet plaats hebben), m.; —markt (markt voor den termijnhandel), v. —en.

Terminatie (begrenzing, beëindiging, afdoening), v. —s, —tiën. (tie = sie).

Termineren (afdoen, voleindigen).

Terminologie (kunsttaal, leer der kunstwoorden of der vaktermen), v. —ën.

Terminus, m., myth. Rom. godheid, beschermder der grenzen: men offerde hem bij het plaatsen van een nieuwen grenssteen.

Terminus (grenspaal, eindstation), m. —sen.

Ter nauwernood (nauwelijks), bw.: wij ontkwamen — het gevaar; hij kon — rondkomen, met moeite, amper.

Terneer, terneer, bw.: — komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w. v. in de bet. van naar omlaag, omlaag, b. v. — liggen, — werpen, enz.

Terp (vluchtheuvel, wijkplaats bij overstroming, oudtijds in het N. van ons land aangelegd), v. —en: een — afgraven; zie Wierde; —aarde (zeer vruchtbare humusgrond v. e. terp), v. gmv.

Terpentin (cloeibare hars uit coniferen), v. gmv.: — is geelachtig wit en heeft een pikanten reuk en smaak; —boom (een altijd groene zware boom met hard, wit, kostbaar, hout in Z.-Europa en Syrië), m. —boomen: uit het zaad perst men zoete, vette —olie.

Terpsichore, v. myth. muze van reidansen en koorgezang: zij wordt voorgesteld met een lier. (re = ree).

Terpurgestelling (het zich bij de bevoegde macht aanmelden om zich te zuiveren van blaam of aanklacht), v. gmv.

Ter-ra (Lat. aarde, grond), v.: —incognita, onbekend land: de binnenlanden van Borneo en Guinea zijn nog —incognita; fig. zaak, waarvan men hoegenaamd niets weet.

Ter-ra-cot'ta (It. eig. gebakken aarde, onverglaste gebrande klei), v.: een beeldje van —, een vaas van —; —kleur (bruinroode kleur), v. gmv.; —vaas, v. —vazen.

Terra'rium (bak met aarde, aan 4 zijden met glas gesloten en boven met ijzergaas bespannen), o. —s: het — dient tot het nagaan van het leven van rupsen, vlinders, spinnen, sprinkhanen, torren, vliegen, enz.; ook tot het kweken van teere, zeldzame planten.

Ter-ra sigilla'ta (zegelaarde), v. gmv.

Terras' (vlakte, die wat hooger gelegen is dan het omringende terrein), o. —sen; ook: vlakte, meest schuin-oplopend en met graszoden gedekt, voor een landgoed, kasteel, enz.; —land (aandr. land, dat in terrassen trapsgewijze daalt), o. —en, verg. Tafelland.

Terrasseeren (aardheuvels opwerpen; met aarde versterken; fig. neerslaan, neerslachtig maken, iemand den moed benemen).

Terras'vormig, bn.: een — heuvelland.

Terrein' (vlakte gronds, veld, stuk gronds), o. —en: een open —, een vlak —, een heuvelachtig —, een — afbakenen; fig. gebied: gij komt op mijn —; op een vreemd — gebracht worden; iemand het — betwisten; op het — der wetenschap; —kaart (kaart, die in details de teekening of situatie van een terrein bevat), v. —en; —kennis (kennis van een terrein), v. gmv.; —leer, v. gmv.; —plooi (lange en smalle hoogte van een terrein), v. —en; —teekening (in-kaart-brenging van een terrein), v. —en.

Terreur' (Fr. schrik, ontstellenis; schrikbewind inz. in den tijd der Fransche revolutie), v. gmv.; zie Terrorisme, alsmede: Roode —, ook: Witte —.

Terri'bel (Fr. verschrikkelijk), bn., —er, —st; zie Enfant terrible.

Terrier (Eng. dashond), m. —s: de — is voor de ondergrondse jacht op vossen en dassen; de Schotsche —, de fox—, zie ald.

Terri'ne (Fr. soepshotel, aarden soepkom), v. —s; verkl. terrientje, o. —s.

Territoir' (Fr. zie territorium), o. —s.

Territoor', o. —toren, zie Territorium.

Territoriaal' (behoorende tot het gebied van stad of land), bn.: de —ale integriteit van een staat eerbiedigen; —ale onschendbaarheid; de —ale bevelhebber; de —ale wateren, die tot het gebied van een staat behooren; tegen over de open zee staat de —ale zee, het kustgebied van elken staat, door een zee bespoeld, dit gebied strekt zich zóó ver in zee uit als de verste dracht van het kustgeschut, vroeger één Eng. zeemijl (1852 M.), in de 19e eeuw drie Eng. zeemijlen of één uur gaans.

Territo'rium (grondgebied, rechtsgebied; in N.-Amerika en Australië: een gebied, dat nog niet genoeg bewoners heeft om een staat te vormen), o. —toriën.

Terrorisa'tie (het terroriseren), v. —s.

Terroriseeren (schrik aanjagen).

Terroris'me (schrikbewind inz. in Frankrijk, 1793—'94, fig. tirannie, o. gmv.).

Terrorist' (aanhanger of man van 't schrikbewind), m. terroristen.

Terluiks', ter sluik' (in 't geheim), bw.

Terluips' (al sluipende), bw.: — naderen.

Terstond' (aanstonds, dadelijk), bw.

Tertiair' (de derde plaats innemend), bn.: de —e vorming der aardkorst, die, welke vóór het diluvium en alluvium plaatsgreep; —e kleuren, deze ontstaan door menging van meerdere primaire en secundaire kleuren, zie Schakeering. (ti = tsie).

Ter'tio (*ten derde*), bw. (ti = tsie).
Terts (lt. muz. eig. de derde toon van den grondtoon af, deze zelf mee inbegrepen), v. —en: groote —, afstand van twee geheele tonen; kleine —, afstand, uit één heelen en een halven toon bestaande.
Terug, dit bijw. komt voor als eerste lid van vele scheidb. samengest. w.w. in de bet. van: achteruit, achterwaarts, naar achteren; weder, opnieuw; de leden dezer composita worden in de onbep. wijs en in het voltooid deelw. aaneengeschreven, b.v. terugbegeeren, —bekomen, ik heb terugbegeerd.
Terug'deinen (*achterwaarts-gaan*), ik deinsde —, ben —gedeinsd: fig. bang zijn, aarzelen, niet aandurven; —eischen (opvorderen), ik eischte —, heb —geëischt; —gaan (*achterwaarts-gaan, achteruitgaan; gaan naar de plaats, van welke men gekomen is*), ik ging —, ik ben —gegaan; —gang (*achteruitgang, verachtering; fig. verval, kreetgang*), m. gm.v.; —gave, —gaaf (*het teruggeven*), v. gm.v.; —getrokken (fig. eenzaam, onttrokken aan gezelschap), bw.: hij leeft erg —, zie: zich terugtrekken; —geven (*weder afgeven*), ik gaf —, heb —gegeven: geleend geld —; —houdend (*achterhoudend*), bn.: uw vriend is zeer — voor mij; —keer (*wederkomst*), m. gm.v.: de — der lente, het terugkeeren; —komst (*het terugkomen*), v. gm.v.: de — der zwaluwen; —marsch (*tocht terug n. naar de plaats v. vertrek*), m. —en; —reis (*reis naar huis*), v. —reizen: op de — zijn; de heen- en de —; —tocht (*ajtocht, rugwaartsche tocht*), m. gm.v.; —traprem (*rijwielrem in de naaf v. h. achterrad, door terugtrappen in werking gesteld*), v. —men; —tred (*stap achterwaarts*), m. gm.v.; —treden (*een of meer stappen achteruitgaan*), ik trad —, ben —getreden: fig. hij heeft het plechtig beloofd en kan nu niet meer —, zijn belofte herroepen; —trekken, ik trok —, heb en ben —getrokken: zijn hand —, naar zich toe trekken; een leger doen —, achterwaarts gaan; zich —, zich aan iets onttrekken; —werkend (eig. achterwaarts werkend), bn.: een wetsartikel kan —e kracht hebben.
Terwijl' (uit: te der wijle, in den tijd), bw.: ik schrijf, lees gij —, d. i. in dien tijd; vgw.: ik schrijf, — mijn vriend leest, terwijl dat.
Terzeld' der, vnw.: —tijd, in denzelfden tijd.
Terzet' 1. (lt. muziekstuk voor drie zangstemmen of instrumenten), o. —zetten, ook Terzet'to, o. —s; zie Trio; 2. (lt. dichtk. drieregelig dicht of couplet), o. terzetten; zie ook Sonnet.
Terzij'delating (*uit- of weglating*), v. gm.v.; —stelling (*voorbijgang*), v. gm.v.
Terzi'ne (lt. eig. drieliingsrijm: drieregelige, vijfvoetige, jambische strophe meestal met vrouw. rijmen), v. terzinen: elke regel telt meestal tien of elf lettergrepen, en het eerste en derde vers van het voorgaande couplet rijmen met den tweeden regel van de volgende strophe.
Tes'selscha(de), letterk. de populaire naam van de jongste der drie dochters van den A'damschen koopman en dichter Roemer Visscher; zij was dichteres, zangeres, wist op glas te graveeren en hanteerde naald en luit met veel geluk (1594—1649); ze was zeer gezien in den Muiderkring, thans: naam

eener liefdadige vereeniging (handwerken).
Test (aarden vuurpotje), v. testen.
Test (volkswoord voor hoofd, kop), v. —en.
Testament' (*akte van uitersten wil*), o. —en.
Testament' (*de gewijde boeken, de geschrevene openbaring*), o. —en: het oude- en het nieuwe —; zie: Schriftuur en Schrift.
Testamentair' (*den uitersten wil betreffende*), bn.: —e beschikkingen; executeur—, uitvoerder van een testament. (ai = é).
Testateur' (Fr. *erflater*), m. —s, —en.
Testatri'ce (Fr. *erfstatster*), v. —trices.
Testeeren, zie Legateeren.
Testimo'nium (*getuigenis, getuigenschrift*), o. —moniums, —moniën, —monia.
Te'tanus (*verstijving der spieren, doods-kramp, besmettelijke ziekte*), v.: de dokters zoeken een serum tegen — bij gebleeserden.
Tê'te (Fr. *hoofd*), v.: à la —, aan het hoofd, aan de spits b.v. v. d. troep; —à —, gesprek onder vier oogen, ook: theeservies voor twee personen; à — reposee, met rijp beraad.
Tê'te-à-tê'te (Fr. *kleine canapé*), v. —s.
Tetra's'der, o. —s, zie Viervlak.
Tetralogie' (*serie van drie dramatische tooneelstukken met nog een satyrspel, dus een vierspel*), v. —gieën, (g = g); zie Trilogie.
Tetrarch', m. —en, zie Viervorst: Herodes was — van Galilea.
Tets (*deegachtig, niet goed doorbakken*), bn.; —er, tetst: dit brood is —, kleemsch; die pannekoek is —; ook: —ig, bn., —er, —st.
Tet'sevlieg (*giftvlieg in Centraal- en Z.-Afrika*), v. —en: de — doet de nona ontstaan.
Tet'terig, tet'tig (*overdreeven zinnelijk*), bn., —er, —st. w.g.
Teug (*inslurping v. lucht of v. eenigen drank*), v. teugen: ademen met volle —en, volop, ruim; een — wijn, slok; fig. met volle —en genieten, in ruime mate.
Teu'gel (*toom*), m. teugels: een paard bij den — leiden, met lossen — rijden; zegsw. iemand den — uit de handen nemen, d. i. de leiding; den — vieren, d. i. den vrijen teugel laten, niet betoemen of beteugelen, ruimte geven; fig. den — geven of vieren aan zijn drift, d. i. zich niet beheerschen; den — afwerpen, er van door gaan, fig. naar geen gezag luisteren; de —s der regeering in handen hebben, d. i. de macht hebben, het bewind voeren.
Teu'gelen (*den teugel aanleggen; fig. in bedwang houden, bedwingen*), ik heb geteugeld, meer Beteugelen.
Teu'gelloos (*zonder teugel, ongetoomd*), bn.; —loozer, —t: een — ras; fig. bandeloos, buitensporig, wild: een —looze menigte.
Teu'gelreep (—riem), m. —en.
Teut (*zeurkous*), m. en v. teuten; ook (*dronken*), bn.: hij was erg —, gmz.
Teut'achtig (*talmachtig*), bn., —er, —st.
Teu'ten (*tulmen, beuzelen, ook, zeuren*), hij teutte, hij heeft geteut.
Teu'teren (*langzaam te werk gaan, talmten*), ik heb geteuterd; ook, Teuten.
Teu'terig (*talmachtig, teutig*), bn., —er, —st.
Teu'tig (*langzaam, talmend*), bn., —er, —st: menschen, die een — bedrijf hebben.
Teut'kous (*iemand, die niet opschiet*), m. en v. —en: dit dienstmeisje is een —, d. i. het werk wil haar niet uit de handen.
Teutoburgerwoud' (aardr. *boschrijke geberte in N.-W. Duitsland, tusschen Eems en Weser*), o.: in het — werd het Rom. leger

onder Varus door Arminius verslagen, 9 n.C.
Teuto'nen (Germ. volksstam), m. mv.: de
 —werden in 102 v.C. door Marius verslagen.
Teutoonsch' (de taal der Teutonen), o.
Te(n) u'went, bw.: zie Uwent.
Te'vens (gelijktijdig, terzelfder tijd, tegelijk,
 ook), bw.: vroeger, Tefvens.
Te'vergeefs' (vruchteloos), bw.: het was —
 gesmeekt; zie Vorgeefs.
Te'ver'den (voldaan, vergenoegd), bn. en bw.:
 —er, —st: over iem. — zijn, hij is nog al gauw
 —; de — landman; — met iets zijn, er ge-
 noegen mede nemen; —heid (het tevreden-
 zijn, genoegen, voldoening), v. gmv.: dat
 stemt tot —; — baast rust (Staring); — gaat
 boven rijkdom; hij werkt tot — van zijn
 superieuren; —stellen (voldoen, genoegen
 geven), ik stelde —, heb —gesteld: iem. met
 mooie beloften —, bevredigen; zijn geweten —,
 kalmeeren; zich —, z. met weinig —, nl. ge-
 noegen nemen.
Tewee'g'bren'gen (eig. te wege, d. i. op den
 weg brengen, d. i. in gang brengen: veroor-
 zaken), ik bracht —, heb —gebracht; die
 mededeeling bracht sensatie te wege in de
 Kamer; de oorlog brengt veel onheil te wege.
Text'askoorts (besmettelijke veeziekte), v.
Text'iel' (het spinnen en weven betreffend),
 bn.: de — kunst; de —industrie bloeit in
 Twaente en Tilburg, spin- en weefnijverheid,
 waarbij het verven en bedrukken.
Textueel' (zoals het in den tekst staat, woor-
 delijk), bn. en bw.; (x=ks); ook Tekstueel.
Tey'lers-stichting (een stichting in 1778,
 voor kunst en wetenschap, te Haarlem), v.
 gmv.: deze stichting heet naar Teyler van
 der Hulst, een bemiddeld ingezetene dier
 stad, die bij testament alles in dezen regelde.
The'bor (aardr. koepelvormige, 562 M. hooge
 alleenstaande berg ten W. van het meer
 Genesareth, in den Bijbel beroemd als plaats
 van de Verheerlijking van Christus), m., zie
 Markus 9 en Matth. 17. (th = t) ⁴).
Tha'ler (Duitsch zilverstuk ter waarde van
 f 1.80), m. thalers; verg. Daalder.
Thali'a, v., myth. muze van het blijspel
 voorgesteld met klimopkrans, een thyrsus-
 staf en een comisch masker.
Thans (uit: te + hande, eig. wat bij de hand
 ligt: nu, op dit oogenblik), bw.
Thaumaturg' (wonderdoener), m. —en.
Thea'ter (schouwburg), o. theaters; —coup
 (tooneelkunstgreep), m. —coups; —held (too-
 neelheld), m. —helden.
Theatraal' (tooneelmatig, als op het tooneel),
 bn. en bw.: een —trale houding, de oud-too-
 neelspeler sloeg de oogen — ten hemel.
The'he, o., hoofdstad van Boeotie, een stad
 met zeven poorten, machtig onder Epa-
 minondas, in 335 door Alex. den grooten
 verwoest; geboorteplaats van Hercules en
 van Amphion.
Thé dansant' (Fr. vroeger partij, waarbij
 thee gediend en waarna gedanst wordt), o.
Thee (toebereide bladeren van de in China
 en Japan groeiende theeheesters), v. theeën
 (soorten): er is groene en zwarte —; zegsw.
 dat is andere —, dat is heel wat anders,
 gmv.; —achtig (als thee; ook, graag thee-
 drinkende), bn.: dat smaakt —; hij is niet —;

—banket (banket of gebakjes bij een thee-
 visite), o. gmv.; —blad (schenklad, bij een
 theeservies behoorende), o. —bladen; —
 blaadje, o. —s; —blaren (de afgetrokken
 blaadjes thee), o. mv.: de meid gebruikt —
 bij het borstelen van het tapijt; —boel (al, wat
 noodig is voor het theedrinken), m. gmv.:
 ruim den — maar op; —boom (heester of
 struik van 1—10 M. hoog, met altijd groene,
 glanzige, lederachtige blaadjes, en witte of
 rozeroode bloemen, thuisbehoorend in Achter-
 Indië, China en Japan), m. —en; —bus
 (blikken of zilveren busje of doosje voor thee),
 v. —bussen; —cultuur (aankweeking van
 theestruiken), v.: de — in China en Japan;
 —depot (depot voor den verkoop van thee), o.
 —depots; —doek (doek tot reiniging en
 droging van het theegoed), m. —en; —goed
 (theegerie nl. kopjes, enz.), o. gmv.; —han-
 del (handel in theesoorten), m. gmv.
Thee'ketel (ketel voor het theewater), m. —s;
 —kist (met dun lood gevoerde kist, waarin
 thee geïmporteerd wordt), v. —en; —kistje
 (—busje), o. —kistjes; —koekje (koekje bij
 de thee), o. —s; —koepel (koepelvormig tuin-
 huisje), m. —s; —komfoor (komfoortje, om
 thee op te laten trekken), o. —komforen;
 —kopje (kopje van het theeservies), o. —s;
 —lepeltje (dun, klein, zilveren, enz. lepeltje,
 om de thee om te roeren), o. —s; —lichtje
 (vlammetje in het komfoor), o. —s; —lood
 (dun bladlood, een mengsel van lood en een
 weinig koper en zink), o. gmv.: de Chineezen
 bekleeden de —kisten met —; —makelaar
 (makelaar in thee), m. —s; —muts (gewat-
 terde kap, die men over een theepot doet,
 om de thee warm te houden), v. —en, zie Cozy.
Thee'onderneming (onderneming, die zich
 het telen van thee voor de wereldmarkt ten
 doel stelt), v. —en, zie Theetuin; —oogst
 (de theeopbrengst in een jaar), m. —en;
 —partij (theevisite), v. —en; —pot (trekpot
 v. thee), m. —ten; —randje (Utrechtsch
 theegebakje), o. —s; —roos (zekere fijngetinte
 roos), v. —rozen: de —rozen bloeien van
 Juni tot laat in den zomer, ze hebben groote
 bloemen met zachte kleuren in allerlei
 nuances van wit, geel, rose en rood en
 munten uit door een heerlijken, aan thee
 herinnerenden, geur; sinds 1810 in Europa;
 —s; —schoteltje (schoteltje van het theekopje), o.
 —s; —servies (schenklad met kopjes, melk-
 kan, suikerpot, enz.), o. —zen.
Thee'slaan (studentikoze uitdrukking voor: op
 theebezoek gaan bij een professor), o., vero.;
 —stool (theeëmmet met komfoor voor den
 theeketel), v. —stoven; —struik (thee-
 boom), m. —en; —tafel (tafel, waaraan men
 gezellig thee drinkt), v. —s; —tante (oude
 dame, die gaarne aan de theetafel zit om te
 babbelen en verder niets uitricht), v. —s;
 —tijd (vaste tijd in een gezin, dat men thee
 drinkt), m. gmv., verg. Five o'clock, ook:
 Thee'uurkje, o. —s; —tuin (uitspannings-
 oord, waar men ook thee kan drinken), m.
 —en; —tuin (O.-I. afgesloten terrein, waarop
 theestruiken worden aangekweekt), m. —en;
 —uur, o. —uren, —uurkje (het uur in den
 middag, dat een familie thee drinkt), o. —s,
 zie Theetijd; —veiling (openbare verkoop

⁴) Men spreke *th* hier en elders uit als *t*.

- van geïmporteerde thee voor den handel), v. —en, verg. Koffieveiling, Tabaksveiling; —**visite** (bezoek voor de theetafel), v. —s; —**water** (water in den theeketel, meestal heet), o. gmv.: zegsw. *hij is boven zijn —*, heeft te veel wijn, bier, enz. gedronken, is wat tipsy; —**winkel** (winkel, waar enkel thee verkocht wordt), m. —s.
- Theï'ne** (scheik. *alkaloïde uit thee*), v. gmv.: verg. Cafeïne.
- Theï's'me** (leer van het bestaan van één God als Oppervezen en als eerste oorzaak of als Schepper dezer eindige wereld), o.; lees: *tee-is'me*; verg. Athéïsme.
- Theï'st'** (*hij, die aan één God gelooft als Schepper, en als Behouder en als Bestuurder der wereld*), m. —en; verg. Deïst.
- The'ma** (oefening ter vertaling in een vreemde taal), v. thema's, themata; —**boek** (boek met thema's), o. —boeken.
- The'ma** (grondgedachte d. i. stof, waarover geschreven of gesproken wordt of die de kern eener muz. compositie vormt; hoofdgedachte eener muzikale compositie; grondgedachte eener rede; onderwerp voor een opstel), o. thema's, themata: een bij *Da Costa geliefd — was het duizendjarig rijk*.
- The'mis**, myth. godin der gerechtigheid, tweede gemalin van Jupiter, voorgesteld met blinddoek, weegschaal en zwaard; fig. *de tempel van —*, paleis van justitie; lees: *tee'mis*.
- Themis'tocles**, m. veldheer en staatsman te Athene, hoofd der volkspartij, versloeg de vloot der Perzen bij Salamis in 480 v. C., in 471 v. C. door het ostracisme verbannen, † 461 v. C.
- Theocratie'** (regering van Godswege), v. gmv.: bij een — hebben de geestelike overheden tevens het staatsbestuur in handen.
- Theocrat'isch** (tot de theocratie of priesterregering behoorende), bn.
- Theo'critus**, m. van Syracuse (3e eeuw v. C.): schepper van het Gr. herdersondicht, er bestaan nog een 30-tal van zijn idyllen.
- Theodicee'** (de natuurlijke Godsleer), v. gmv.: de — bevat de leer over God, voorzoover Hij door de natuurlijke rede kenbaar is.
- Theodoliet'** (instrument tot het nauwkeurig meten van horizontale en verticale hoeken), m. —lieten.
- Theodo'sius**, m. de Grootte, Rom. keizer die bij zijn dood 395 n. C. het rijk onder zijn twee zonen Arcadius en Honorius verdeelde.
- Theognosie'** (kennis van God), v. gmv.; —**gonie'** (myth. eig. *godenwording*), v.: de — is de leer v. d. wording of afstamming der goden; —**logant'** (godgeleerde, student in de godgeleerdheid), m. —ganten; —**logie'** (godgeleerdheid), v. gmv.: de — is inzonderheid de leer over God en goddelijke zaken, voorzoover wij die kennen uit de Openbaring; —**lo'gisch** (godgeleerd), bn.: de —e faculteit, een —dispuut, een —werk; —**logiseeren** (over God en goddelijke dingen redeneeren, godgeleerde onderwerpen behandelen of bespreken); —**loog'** (godgeleerde), m. —logen; —**manie'** (godsdienswaanzin), v. gmv.; —**mantie'** (voorspelling door goddelijke ingeving), v. gmv., (t = ts).
- Theor'be** (grootte bastuit), v. —s; zie *Teor'be*.
- Theore'ma** (leerstelling), o. —'s; het — van *Pythagoras*, (meetk.), zie *Pythagorisch*.
- Theore'ticus** (kenner of beoefenaar der theoretische zijde eener wetenschap, bespiegelbaar, geen practicus), m. theoretici. (e = ee).
- Theore'tisch** (volgens de theorie, bespiegelend), bn.: —e beschouwingen zie *Practisch*.
- Theorie'** (kennis, welke in bespiegeling bestaat, zonderdat die met eenige practische oefening verbonden is; afgetrokken beschouwing), v. —ën: de — der rekenkunde, de — der algebra, de — der meetkunde.
- Theosoof'** (voorzitter of aanhanger der theosophie), m. —sofen; —**sophie'** (goddelijke wijsheid; zeker mystiek-wijsgeerig stelsel op pantheïstischen grondslag), v. gmv.: de — houdt het midden tusschen godsdiens en filosofie; —**so'phisch** (de theosophie betreffende), bn.: een — standpunt; —e lectuur; de —e vereeniging.
- Therapeut'** (geneeskundige, arts), m. —en; —**peu'tisch** (heelend, genezend), bn.: de heilgymnastiek is een — middel, (eu = ui); —**pie'** (geneesleer, ziektenleer, ziektenbehandeling), v. gmv.
- There'sia-orde** (hoogste militaire ridderorde van Oostenrijk, in 1757 gesticht door Maria Theresia), v.
- Theria'kel** (zekere artsenij, ook, tegengift), v. gmv.; zie: *Triakel*.
- Theria'ki** (opiumpschuivers in het O.), m. mv.
- Thermaal'** (de warme bronnen of baden betreffende), bn.; —**bad** (warm bad), o. —baden.
- Ther'men**, v. mv., eig. warme bronnen, later badhuizen, waar warm en koud kon gebaad worden: sinds Augustus werden te Rome prachtige — gebouwd naar het model der Gr. gymnasia.
- Thermidor'** (Fr. revol. 11e maand of Warmtemaand, van 19 Juli—17 Augustus), m. gmv.
- Ther'mo-dyna'mica** (de leer van den samenhang tusschen warmte en beweging), v. gmv.
- Ther'mo-electriciteit'** (electriciteit, opgewekt door warmte), v. gmv.
- Thermogeen'** (wasmtewekkend), bn.: —gene stralen, —gene watten.
- Thermogeenium** (warmtestof), o. gmv.
- Thermome'ter** (warmtemeter), m. —s: de — is in 1627 te Alkmaar uitgevonden door Corn. Drebbel; differentiaal —, om het temperatuurverschil van twee nabij elkaar gelegen plaatsen te bepalen; *maximum* —, die den hoogsten stand van het kwik, in zeker tijdstip bereikt, aangeeft; *minimum* —, die den laagsten stand van het kwik, in zeker tijdstip bereikt, aangeeft; *koorts* —, maximumthermometer, om de lichaamstemperatuur bij koortslidders te bepalen; zie: Celsius, Fahrenheit, Réaumur; —**meterbuis** (glazen kwikbuisje van den thermometer), v. —zen; —**meterschaal** (maatschaal van den thermometer), v. —schalen.
- Thermophi'liën** (etablissemmenten, waar in de oudheid warm, d. i. geneeskrachtig, water werd verkocht), v. mv.
- Thermo'pylae** (aandr. *berypas v. Thessalië naar Locris*), o.; zie *Leonidas*. (ae = ee).
- Thermoscoop'** (soort van differentiaal-thermometer), m. —scopen: een — geeft de warmteveranderingen aan.
- Thermotherapie'** (geneeswijze door warme baden, heete lucht, enz.), v. gmv.
- Ther'mozuil** (toestel t. h. verwekken v. elec-

trische stroomen door verschil v. warmte, v. -en.
Thesaurie' (kantoor van den thesaurier; ook, schatkamer), v. -rie'ën.
Thesaurier' (schatbewaarder, penningmeester), m. -riers, verg. Trezorier; -schap (het ambt van penningmeester), o. gmv.
The'seus, m. myth. de labelachtige held v. Attica of der Atheners, hij is een andere Hercules, doodt o.m. met behulp van Ariadne den Minotaurus, zie ald., en maakt den tocht der Argonauten, zie ald., mede. (eu = uj).
The'si (in) (Lat. naar den regel, i. h. algemeen).
The'sis (stelling; te bewijzen, te verdedigen stelling; geschilpunt ter verdediging), v. theses.
The'sis (dichtk. toondaling, niet-beloonde lettergreep in een twee- of driedeeligen versvoet), v. theses en thesen; verg. Arsis.
The'spis, m., de grondlegger van het Gr. treurspel.
Thessa'lië, o. aandr. het grootste landschap v. Noord-Griekenland; verg. Macedonië.
The'tis, v. myth. een der zeegodinnen of Nereïden, gemalin v. Peleus, moeder v. Achilles.
Tho'mas (eender Apostelen), m.; Bijbel. zegsw. hij is een ongelooovige -, iem., die niet spoedig iets gelooft, niet gauw is te overtuigen, Johann. 20: 25; ook Didymus.
Tho'masslakkenmeel, o. gmv.; z. Slakkenmeel.
Thomist' (godgeleerd volgeling van de wijsbegeerte van den beroemden Dominicaan Thomas van Aquino (1224-'74), m. Thomisten; verg. Scholastiek; -isch, bn.: de -e wijsbegeerte.
Thor, m. bij de Noren; de Dondergod, de Hamer-god, de oudste zoon van Wodan en Frigga; (o = oo); bij de Germanen Donar; de Donderdag is naar hem genoemd; zie Miðner.
Tho'ra, v. gmv.; - is de Joodsche benaming van den Pentateuch.
Thuis, te huis', bw.: ik blijf vandaag -, een gezellig, een prettig -; fig. hij is - in de geschiedenis, zeer bekwaam; zegsw. van iets niet - zijn, van iets niet willen weten, er niets van moeten hebben; van alle markten - zijn, doortrapt zijn, zie Markt; -blijven (niet uitgaan, ergens niet heengaan), ik bleef -, ben -gebleven; -brengen (naar of in huis brengen), ik bracht -, heb -gebracht: iem. -, gekochte waren thuis doen -; fig. ik kan hem maar niet -brengen, weet mij niet te herinneren wie hij is; -komen (eig. in zijn-huis komen; enz. komen), hij kwam -, is -gekomen; -komst (het thuiskomen), v. gmv.; -reis (reis naar huis, vooral van schepelingen), v. -reizen; -werker (siga-renmaker, die per stuk thuis werkt), m. -s.
Thu'ja (levensboom), v. -'s: de - is een Noordamerikaansche cypres, bij ons een sierplant in parken en plantsoenen.
Thu'le, o., Germ. myth. eiland i. h. hooge N. der Germaansche Zee, volgens sommigen IJsland. (u = oe).
Thusnel'da, v. gesch. gemalin van Arminius.
Thyr'sus (myth. de met klimop en wijngaardranken omslingerde en met een appel gekroonde staf, het attriboot der Bacchanten), m. thyrsen.
Tia'ra, tiaar' (pauzeelike driekroon als het

zinnebeeld der strijdende, tijdende en triomfeerende kerk), v. tiara's, tiaren; ook is de - het beeld der drievoudige pauselijke waardigheid: priester, leeraar, koning.
Ti'ber (aandr. rivier, waaraan Rome ligt), m.
Tibe'rias (Bijb.), het meer van -, ook zee geheeten; zie: Genesareth en Jordaan.
Tibe'rius, m. gesch. Rom. keizer, 14-37 n. C.: - pleegde een reeks van gruweldaden; onze vaderen noemden Philips II van Spanje (1556-'98) den Spaanschen -.
Tibet' (fijne wollen japonstof met keper, v. de wol van schapen uit Thibet, een aan China behoorend land in Azië), o. (et = ee).
Tie (Fr. zenuwpijn), m. gmv.: - douloureux, zenuwachtige aangezichtspijn; lees: tiek.
Tie (Fr. mal aanwensel, hebbelijkheid), m. -s: sedert eenigen tijd is 't schelden op mij 'n métier en een tie geworden (Max H.).
Ti'chel (metselsteen, baksteen), m. -s, -en.
Ti'chelaar (steenbakker), m. -s.
Ti'chelen (tichelsteenen uit klei fatsuoneeren en bakken), men tichelde, heeft geticheld; -oven (steenoven), m. -s; -steen (baksteen), m. -en; -werk, o. -en.
Ticket (Eng. spoorkaartje, toegangsbewijs, entreekaartje), o. -s.
Tie'gen, tie'ën (trekken), zie Tijden.
Tiek, v. -en; zie Teek.
Tie'lerwaard (aandr. landstreek in Geld. met Tiel als voornaamste plaats), v.: de - heeft de Linge ten N. en de Waal ten Z., er zijn tal van welvarende dorpen.
Tien (negen plus één, 2 X 5), bep. hoofdtelw.: - vingers, - teenen; les -, vers -, als zn.: de - van de ruiten; wij waren met ons -en, een gezelschap van -en, het is al na -en, de trein van -en, hij deelde het in -en; -de (de 10e plaats in de rij), ranggetal: het was de - (dag van) April; Lodewijk de - van Frankrijk (1314-16), ten -, in de 10e plaats; als zn.: breukgetal: één -; twee - van 100 is 20; hier zijn zes -en (tiende deelen) van de taart.
Tiend (cijns, ¹/₁₀ van het veldgewas, 'twelk vroeger algemeen als pacht betaald werd), o. -en; Bijbel. volgens de Joodsche wet, Deut. 26, werden -en geheven van vee, graan, wijn en olie; Middeleeuw. krijtende -, tiend van lammeren en biggen. Door de uitvoering van de Tiendwet verdwijnen de tienden in ons land thans geleidelijk.
Tien'daagsch, bn.: de -e veldtocht, die nl. 10 dagen duurde, begin van Aug. 1831.
Tiend'blok (complex van akkers aan tiendheffing onderworpen), o. -ken; -boek (register der tienden), o. -en. vero.
Tien'deelig (decimaal, in tien deelen verdeeld), bn.: een -e breuk, een -e schaal.
Tien'dehalf (negen en een half), telw.: dat kost -halven gulden, d. i. f 9.50.
Tien'derhande, -lei (in tien soorten), bn.
Tiend'heer of -heffer (hem, wien ¹/₁₀ van zekeren graanoogst van rechtswege toekwam), m. -en, -s; -plichtig (verplicht tot tiendbetaling), bn.; -recht (het recht, om tiend te heffen), o. -en; -rente (5.44%, ook 5.55%, van den aankoopprijs van een tiend en wel gedurende 30 jaar, tot 1939, aan het Rijk te betalen), v. -renten; -verpachting (openbare verpachting van tienden), v. -en; vero.: -wet (wet van 1907 tot afschaffing der tienden), v.; zie -rente.

Tien'dubbel (voor *tienvoudig*), bn. en bw.
Tien gebo'den, o. mv.: deze ontving Mozes op den berg Sinai, 1300 v. C.; Ex. 20.

Tiengeme'ten (aandr. eilandje in het Haringvliet), o.; zie Gemet.

Tiengul'denstuk (*tientje*, vroeger: *gouden Willem*, ± f 9.90 — f 10.00), o. —stukken: *gouden —stukken* kan men a. d. Rijksmunt vrij doen aanmunten; —**hoek** (meest. veelhoek met 10 zijden), m. —en; —**hoekig** (met of hebbende 10 hoeken), bn.: een —e veelhoek; —**ling** (Romeinsche zilvermunt, gelijk aan de Grieksche drachme, ± f 0.48), m. —en; —**maal** (tien-keer of —werf), bn. en bw.: hij heeft die anekdote al — verteld; — *tien is honderd*; —**man** (gesch. een der leden van het tienmanschap in oud-Rome, (451 tot 449 v.C.), m. —mannen; —**ponder** (*kanon*; *kogel*), m. —ponders, zie b.v. Achtponder; —**regel** (*hebbende 10 regels*), bn.: een — couplet; —**stammenrijk**, o., zie Israëli; —**stui'verstuk** (*halve gulden*; *Ned. standpenning v. f 0.50*), o. —ken; —**tal** (*tien eenheden, tien gelijksoortige zelfstandigheden*), o. —tallen; een — *dagen*, een — *flesschen*; —**tallig** (*tiendeelig*), bn.: het — *stelsel*; —**tje** (*tienguldenstuk, Ned. goudstuk van f 10, ook bankbiljet van f 10*), o. tientjes; —**tje** (¹/₁₀ deel van een rozenkrans of ¹/₁₀ van een rozenhoedje), o. —s; —**tje** (¹/₁₀ van een heel lot in onze staatsloterij), o. —s: een — *in de loterij spelen*; —**urendag** (*werkdag van 10 uren*), m. —dagen: de — *is in ons land de normale werkdag voor ambachtslieden, fabrieksarbeiders, enz.*, zie Achturendag; —**voud**, o. —en: 100 is een — van 10; —**voudig** (*tienmaal de vorige waarde*), bn. en bw.: dat stuk grond heeft nu een —e waarde; ik zal u de schade — vergoeden; —**werf** (*tienmaal*), bn. en bw.: een — *hoezee*; iets — *herhalen*; —**zijdig** (*met tien zijden*), bn.: een —e veelhoek, een —e piramide.

Tier (*groot, welige was; aard*), v. gmv.: er zit geen — in dien boom, in dat kind; hij heeft hier geen —, genoeg, aard, verg. tieren.

Tierceeren (Fr. tot op een derde verminderen, tot op een derde terugbrengen).

Tierceering (*het tierceeren*), v. —en: de — *der staatsschuld in den Franschen tijd door Napoleon, 1810; het betalen van slechts ¹/₁₀ van een vervallen coupon*.

Tierelantijn', o.; —en, bn.; zie Tiretein.

Tier(e)lantijn'tje, (soort van leeuwverik), o. —s; ook: *verstertel van weinig waarde*.

Tier(e)lantijn'tjes (*grappige handbewegingen*), o. mv.: de moeder maakte allerlei — voor het kind.

Tierelie'ren (*klankn. zingen van vogels, kwinkeleeren*), zij hebben getierelieerd.

Tie'ren (*schreeuwen, drukte of geraas maken*), men tierde, heeft getierd: wat — *die kinderen op de speelplaats!*

Tie'ren (*welig groeien, gedijen*), het heeft getierd: *die bloemen — hier goed; kippen — niet in de kou; ergens niet kunnen —, aarden*.

Tie'rig (*welig groeiend*), bn. en bw.: —er, —st: *die tarwe staat —; fig. het kind groeit —, voorspoedig; dat kind is niet —, levendig*.

Tiers-état' (Fr. de derde stand: burgers en boeren in tegenstelling van adel en geestelijkheid), m.

Tij (*uit getij: eb en vloed*), o. tijen: *opkomend —, wassend; vallend —, dalend; dood — en*

spring—, zie ald.; zegsw. het — laten verlopen, de gelegenheid laten voorbijgaan; spreekw. Als het — verloopt, verzet men de bakens, eig. als het diep of de stroom verloopt, moeten de bakens of tonnen verlegd worden, fig. als de omstandigheden veranderen, dient men anders te werk te gaan, neemt men andere maatregelen.

Tijd 1. (*opeenvolging van oogenblikken, tijdsverloop, tijdduur of tijdruimte; tijdpunt*), m. —en; de — *gaat snel voorbij; den — voor iets nemen; na langens, na kortens —, na verloop van —; het is nu knikker—, kersen—, oogst—, een werk dat veel — vordert, in den rozen—; op — beginnen, te rechter of te bekwamer —, op het juiste uur; het is elens—, kerk—, op — koopen, verkoopen, betalen; zegsw. het is of wordt hoog —, men kan niet langer wachten; hij is uit den —, de eeuwigheid ingegaan; die kleederdracht is uit den —, is verouderd; woekeren met den —, hem nuttig besteden; den — verdrijven, zie Tijdverdrijf; — *is geld*, in het goed besteden van den tijd ligt baat of winst; de dood kent geen —, let niet op leeftijd; de — *baart rozen*, in lengte van tijd verkeert tegenwoord in voorspoed, geluk; komt —, komt raad, als de tijd daar is, zal men wel raad weten: *bij — en wijle, bij gelegenheid; geen zorgen vóór den —, voordat het noodig is; er is een — van komen en van gaan; er is een — van zwijgen en van spreken; andere — en andere zeden, de zeden veranderen met den tijd; zie ook Mettertijd, Indertijd; 2. (spraakk. evenmatig deel v. e. vervoegd v. w.), m. —en: de aantoon. wijs of indicatief heeft acht —en; verder: *vorm van een w. v. ter aanduiding van den — der handeling in het heden, het verleden, de toekomst.***

Tijd'affaire (*handel, speculatie, waarbij meestal de koper geen geld, de verkooper geen fondsen heeft en later alleen het koersverschil vereffend wordt*), v. —s; —**bepaling** (*bepaling van den tijd*), v., ook: *Tijdsbepaling*, v. —en; —**besparing** (*uitsparing van tijd*), v. gmv.

Tij'delijk (*voorbijgaand, vergankelijk; voor zekeren tijd*), bn. en bw.: het —e *leven, de —e goederen, alles hier op aarde is maar —; een — leeraar, een —e benoeming; hij is — aangesteld; als zn. o. het —e zegenen, sterven*.

Tij'deloos, tij'loos (*plantk. herfstbloem met trechtvormig, paars bloemdek*), v. —loozen: *in ons land vindt men enkel de herfst—, zie ald.*

Tij'dens (*gedurende*), vz.: — *den oorlog*.

Tij'dgeest (*algemeen heerschende denkwijze in zeker tijdsgewricht*), m. gmv.: *Da Costa (1798—1860) trad op als kampioen tegen den —; —genoot, m. —en: Hooft was een — van prins Maurits, leefde in denzelfden tijd als deze; vr. ook —e.*

Tij'dig (*op tijd, bijtijds*), bn. en bw.: —er, —st: —e maatregelen; ik was — aan het station.

Tij'ding (*bericht, nieuws*), v. —en, verkl. tijdkinkje, o. —s; —**zaal** (*zaal of vestibule, waarbinnen een dagblad-redactie haar nieuws, haar kranten, enz. ter lezing aan- of opplakt*), v. —zalen.

Tij'dkorting (*tijdverdrijf*), v. —en; —**kring** (*tijdruimte, tijdperk, tijdvak*), m. —kringen: *in de sterrenk. een tijdsverloop van een*

zeker aantal jaren, waarin dezelfde verschijnselen zich in dezelfde orde van vroeger herhalen; —**lang (een)**, (*gedurende eenigen tijd*), bv.: *de vrede was nu een — verzekerd*.

Tijd'lelie (plantk. gele moerastelle), v. -liefjes of -leliën; —**maat** (muz. tempo), v. -maten; —**meter** (*klok, chronometer*), m. -s; —**opname** (foto. *het tegengestelde v. e. momentopname*), v. -n; ook: *bij een wedstrijd*: het nauwkeurig vaststellen v. d. tijd v. vertrek of aankomst; —**opnemer** (*persoon met tijdnopname belast*), m. -s; —**pas-seering** (*tijdkorting*), v. -en: *iets doen voor —*; —**perk** (*afdeeling der geschiedenis*), o. -en: *het — der Fransche revolutie*; —**punt** (*tijdstip, merkwaardige gebeurtenis*), o. -en; —**regeling** (*regeling van den tijd*), v. -en; —**rekening** (*jaartelling in de geschiedenis*), v. -en; —**rekenkunde** (*chronologie, vermelding of schikking naar tijdsorde van een reeks historische feiten*), v. gmv.

Tijd'rekening van beta'ling, v. handel berekening, die den nieuwen verval dag leert bepalen, wanneer eenige op verschillende tijdstippen vervallende geldsommen niet op den eenmaal bepaalden tijd maar vroeger of later worden afgedaan.

Tijd'roovend (*veel tijd eischend*), bn.: *een — werk, een — onderzoek*; —**ruimte** (*tijdsbestek, tijdsvak*), v. -n, ook: Tijdsruimte.

Tijds'bestek (*bepaalde tijdsruimte*), o. gmv.: *alles werd in een kort — afgedaan*.

Tijds'schriif (*periodiek geschrift, maand- of weekblad*), o. -schriften.

Tijds'gewricht (*korte tijdsruimte, waarin kentering plaats heeft, waarin de loop der staatszaken een keer neemt*), o. -en: *een hachelijk —, keerpunt in de historie*; —**omstandigheid** (*toestand in zeker tijds'gewricht*), v. -heden; —**orde** (*chronologische volgorde*), v. gmv.: *de gebeurtenissen naar — vermelden*; —**ruimte**, v. -n, zie Tijdsruimte.

Tijds'stip (*punt des tijds, oogenblik*), o. -pen.

Tijds'stroom 1. (*gang des tijds*), m. gmv.; 2. (*graphisch overzicht der vaderl. geschiedenis*), m. -en.

Tijds'verloop (*tijdduur, tijdsvak, voortgang van tijd*), o. gmv.: *binnen een — van tien jaar is dit alles hier volgebouwd*; —**verschil**, o. -len: *het — van plaatsen die 180° ten O. of ten W. van A'dam liggen bedraagt 12 uur*.

Tijds'taieel 1. (*gesch. lijst van jaartallen met korte aanstipping der feiten*), v. -s; 2. (*lijst, aanduidend hoe laat het elders is, als het te Amsterdam 12 uur 's middags is*), v. -tafels, bijv. dan is het te Parijs 11.50 uur; te Berlijn 12.35 uur; te Batavia 7.50 uur 's namiddags, enz.

Tijds'vak (*gesch. afdeeling, tijdsverloop tus-schen twee hoofddeelen*), o. -vakken: men kan de geschiedenis in —vakken verdeelen; —**verdrif** (*uitspanning, tijdkorting*), o. gmv.; —**verlies** (*verlies van tijd*), o. gmv.; —**vers**, o. -verzen; zie Chronicum; —**verspilling** (*verkwisting*), v. gmv.; —**wijzer** (*kalender, almanak*), m. -s. w. g.

Tij'en (*zie tijgen*), hij tijde, is getijd: *aan 't werk —*. w. g.

Tij'gen (*gaan, trekken*), hij toog, zij togen, hij is getogen: *de Ridder tijgt fluks aan 't werk; het zwerk toog samen* (St.); *ze zijn naar 't Heilige Land getogen*. Vroeger: *tiën, tiegen, tijen*: *Melis tijt aan 't loopen* (Huygens).

Tij'ger (dierk. groot, katachtig roofdier der tropische gewesten, gevlekt van huid), m. -s, -en: *wreed, bloeddorstig als een —*; fig. kwaadaardig man; zie: Konings—; Jaguar: —**achtig** (*als een tijger*), bn.: *de hyena is een — roofdier*; **tijgerin'** (*wijfjestijger*), v. -nen; —**gevecht** (*gevecht tus-schen tijgers of tegen een tijger*), o. -en; —**jacht** (*het jagen op een tijger*), v. -en; —**hond** (*hond, gevlekt als een tijger*), m. -en; —**kat** (*tijger der Pampa, een soort jaguar, gevlekt als een tijger*), v. -ten; —**kooi** (*hok van een tijger*), v. -kooien; —**lelie** (*zekere Chin. plant, met gele en donkerrood gevlekte bloemen*), v. -s, -leliën; —**slang** (*slang met gevlekte huid, 7 of 8 M. lang, niet vergiftig, in het Z. van Azië*), v. -en; —**val** (*val om een tijger te vangen*), v. -vallen; —**vel** (*vel v. e. tijger*), o. -vellen; —**wolf** (*zeker Z.-Afrikaansch roofdier*), m. -wolven.

Tij'glas (*scheepst. zandlooper*), o. -glazen.

Tij'haven (*cloedhaven*), v. -s: in een — kunnen de schepen enkel bij vloed binnenvallen.

Tijk (*overtrek van beddegoed*), v. -en, (*stof-naam*), o. gmv.; —**wever**, m. -wevers.

Tij'loos, v. -loozen; zie Tijdeloos.

Tijl Uilenspiegel, m., zie Uilenspiegel.

Tijm (plantk. lipbloemige plant), m. gmv.

Tij'rivier, v. -en; zie Getijrivier.

Tik' (*het tikken, een tik of niet harde klof of slag geven*), m. -ken: *een — op de deur, aan het venster; die klok heeft een zachten —*; *iem. een — om de ooren, op de vingers geven*; verkl. -je, o. -s: *een — mosterd, nog een — groente? fig. een — ironie, heb een — geduld*.

Tik'kar (O.-I. gevlochten mat), v. -s.

Tik'ke (O.-I. bereide opium), v. gmv.

Tik'ken (*zachtjes kloppen*), ik heb getikt: *uw horloge tikt niet; wij hoorden de haren der geweeren —*; zegsw. *iemand op de vingers —*, hem betrappen op een misslag.

Tik'ken, zie Typen.

Tik'kertje (Bargoensch: horloge), o. -s.

Tik'tak (redupl. van tik: *het tiktakspel*), o. gmv.

Tik'takken (*zachtjes tikken*), het heeft getiktakt: *een uurwerk, een weefgetouw tiktakt*.

Tik'takken (*op het tiktakbord spelen*), ik heb getiktakt; **takschijf** (*steen voor het tiktakspel*), v. takschijven; —**spel**, o. gmv.; **takspeler**, m. -s.

Til (*het tillen*), m. gmv.: *daar is een heele — aan*; zegsw. *er is iets op —*, op komst, eig. op het punt van tillen of gebeuren.

Til, til'le (*duiventil, vogelknip*), v. tillen.

Til, til'le (*brugge over e. smal water*), v. tillen: *een — heeft een los middenstuk, dat recht opgezet de passage verhindert*.

Til'baar (*kunnende verplaatst worden*), bn.: *—bare have, d. i. roerende goederen*.

Til'bury (*licht, tweewielig rijtuig op veeren*), v. tilbury's.

Til'da (typ. *het teeken —*), v. -s: *een — wordt in Sp. woorden geplaatst boven de n als deze als gn (Fr.) of nj (Ned.) moet uitgesproken worden*; zie Doña.

Til'len (*opheffen, met moeite opbeuren, met kracht oplichten*), ik tilde, heb getild: *iem. over het paard —*, zie: Paard, en ook Zwaartillend.

Tim'ber (Fr. *top van een helm*), m. timbers.

Tim'bre (Fr. muz. *toonkleur*), o. gmv.

Time is money, Eng. *Tijd is geld*.

Timekeeper 1. (Eng. *chronometer*), m. —s; scherts. voor horloge; 2. (sport. *tijdopnemend persoon bij wedstrijden*), m. —s.

Timi'de (Fr. *beschroomd, verlegen; schuchter, bleu*), bn., —r, meest —.

Timiditeit (Fr. *eigenschap van iem., die timide is; bedeesdheid, bleuheid*), v. gmv.

Timmer'ge (*getimmerde*), v. —s. (g = z).

Timmerb'ijl (*gereedschap*), v. —en; —en (*in hout maken*), ik heb getimmerd: *een raam —, een schip —*; zegsw. *hij timmert niet hoog*, zijn verstand reikt niet ver; —**gereedschap** (*hamer, schaafl, boor, beitel, vijl, schietlood*), o. —pen; —**hout** (*hout, dat voor timmerwerk kan gebruikt worden*), o. gmv.: *alle hout is geen —*, zie Hout; —**loods** (*loods als werkplaats v. d. timmerman*), v. —en; —**man** (*iem., die het timmeren als ambacht uitoefent*), m. —lieden, —lui; —**mansbaas** (*meester-timmerman*), m. —bazen; —**werf** (*timmerplaats*), v. —werven; —**werk** (*werk voor of van den timmerman*), o. gmv.

Timocratie (*republikeinsch staatsbestuur, waarbij een bepaald vermogen recht geeft op staats- en eereambten*), v. gmv.

Timon (*menschenhater, -vijand*), m. —s: Timon was een Atheensch burger, die leefde ten tijde v. d. Peloponnesischen oorlog en door de trouweloosheid zijner vrienden een menschenhater werd.

Timp (*tip, naar voren overstekende punt van kap of keuwel*), m. —en; zie Timpje.

Timpaan' 1. (*vierkant ijzeren raam aan de boekdrukpers*), o. 2. (*bouwk. deurboogveld: de open driehoekige of ronde ruimte d. i. het veld van den boog boven een deur, boven een portiek, van een fronton*), o. en v. —panen.

Timp'je (*langwerpig, spits broodje*), o. —s.

Tin (*metaal met S. G. v. 7.3, smeltpunt 228° C.; het komt niet in gedegen toestand voor*), o.: er is o. a. Engelsch —, het beste der Europ. soorten, en O.-I. tin v. Banka en Biliton; —**erts** (*verbinding v. zwavel, koper, ijzer, zink en ± 78 % tindeelen*), o. gmv.; zie Bladtin of Tinfoelie, Brons, Klokkenspijs, Stanniool, Musiefgoud, Goudpurper.

Tin'achtig (*bijkende op tin*), bn.; —**ader** (*ader in een tinnijn*), v. —aders.

Tinctuur' (*sterk aftreksel van kruiden, meestal op een geestrijk vocht*), v. —turen; — van valeriana.

Tin'erts (*tin zooals het uit de mijnen komt*), o. gmv.; —**ioelie** (*bladtin, dienend tot het maken van spiegels; stanniool*), v. gmv.; zie Foelie.

Tin'gel (*smalle, dunne lat*), m. —s; zie Tengel en Betingelen.

Tin'gel-tangel (*café-chantant, van den minsten rang*), m. —s; zie Getjangel.

Tin'handel (*klein- en groothandel in tin*), m.

Tin'ka (O.-I. *kuur, grill*), v. tinka's.

Tin'kelen (*klingelen met bellen*), het —de, heeft getinkeld: *ik hoor de bellen der kudde—*.

Tin'mijn (*mijn, waaruit tin gewonnen wordt*), v. —en; de —en van Banka en Biliton leveren beste tin.

Tin'ne, tin (*tandvormig bovendeel van den muur van tempel of kasteel*), v. tinnen: *de —nen v. d. tempel van Jeruzalem*; zie ook Kanteel; bij overdr. de top, de spits, het hoogste deel v. e. gebouw.

Tin'negtjer (*werkmán, die tin giet en ver-*

werkt), m. —s: de Ned. —s waren in oude dagen vermaard wegens hun fraaie kannen zegsw. *politieke —*, iemand, die in staatkunde liefhebbert, ontleend aan een blijspel van *L. Holberg*, een Deen, in onze taal uit het Hoogduitsch vertaald onder den titel van „*de staatkundige tingtjer*” in 1766; —**gieterij** (*werkplaats v. d. tinnegieter*), v. —en; —**goed** (*tinnen vaalwerk*), o. gmv.; —**kast** (*bergplaats v. h. tinnegoed*), v. —en.

Tin'nen (*van tin gemaakt*), bn.: *een — koffiepot, een — kroes, een — schotel*.

Tin'schuitje (*blokje tin in den vorm v. e. schuitje*), o. —s; zie Schuitje; —**soldeer** (*soldeersel van tin*), o. gmv.

Tint (*roode Spaansche wijn*), m. gmv.: — *is de beste wijn van Andalusie* (Spanje).

Tint (*de graad van sterkte die schilders en prentdrukkers aan hun kleuren geven*), v. —en: *halve- of midden—*, tusschenkleur.

Tin'tel (*verkoold of verbrand linnen*), v. gmv.; —**doos**, v. —doozen; zie Tondel.

Tin'tel (*prikkeling v. d. koude*), m. gmv.

Tin'telen (*flonkeren*), het tintelde, heeft getinteld: *de sterren —, flikkeren; de oogen tintelden van vreugd, glansden; mijn vingers — van de kou, steken, prikkelen*.

Tin'teloogen (*met de oogen knippen tegen het helle licht in*), hij tinteloogde, heeft getinteloogd; ook: het schitteren der oogen van vuur en geestdrift.

Tin'teltonnetje, o., volkst.: ik stootte mijn — zoo erg: *gezegd, als het in de pink trilt, wanneer men zijn elleboog stoot*.

Tin'ten (*kleur geven*), het tintte, heeft getint: *een blos tintte zijn wangen, kleurde*.

Tin'werk (*allerlei huisgerief van tin*), o. gmv.; zie Tinnegoed.

Tip (*punt, uiteinde*), m. tippen: *de — van een das, de — van een zakdoek; de vans stond op het —je van de tafel, randje*.

Tip'par (O.-I. *droog rijstveld; rijstaanplanting op Java en Sumatra in de vlakten en op de berghellingen*), v. tipars; verg. Tegal.

Tip'muts (*puntige vrouwenmuts*), v. —en.

Tip'pelen (*met kleine passen snel loopen*), ik tippelde, heb en ben getippeld: *elken morgen —de de oude Bastiaans naar zijn kantoor*.

Tip'pen (*afpunten*), ik tipte, heb getipt: *het haar —, korten; de vleugels van een vogeltje —, de tippen er af snijden*.

Tip'sy (Eng. *aangeschoten, wat dronken*), bn.

Tip'lop (*snel-photographiczaak*), m. —s: in een — worden kleine, goedkoope portretjes gemaakt; ook, *van de bovenste plank: dat is —; —je* (*het photogram zelf*), o. —s.

Tira'de (Fr. *lange reeks van woorden; volzinnenreeks, passage uit een boek*), v. tirades.

Tira'de (muz. *eenige verbonden op- en neergaande noten*), v. —s.

Tirailleeren (Fr. mil. *de verspreide vechtwijze toepassen*).

Tirailleu'r (mil. *soldaat, optredend in de verspreide vechtwijze zijner afdeling*), m. —s, lees: —**raljeur**; —**svuur**, o. gmv.

Tiran' (*eig, alleenheerscher, dwingeland, wreedaard*), m. tirannen: *Nero en Domitianus waren gruwzame —nen*; ook, Tyrán.

Tirannie', —**ni'** (*dwingelandij*), v. —en; —en.

Tiranniek' (*wreed, willekeurig*), bn. en bw.

Tiranniseeren (*hard behandelen*); *iem. —*.

- Tiras'** (slagnet, om patrijzen te vangen), v. —sen.
- Tirasseeren** (met een tiras vogels, vooral patrijzen, vangen).
- Tiretein'** (groeve stof van half wol en half katoen), o. gmv.
- Tissu'** (Fr. geweven omslagdoekje), o. tissu's.
- Ti'tan**, myth., de Zonnegod, Helios.
- Tita'nen** (myth. reuzen, hemelbestormers, door Zeus in den Tartarus geslingerd), m. mv., verg. Giganten; ook: Ti'tans.
- Tita'nenarbeid** (eig. werk der Titanen, fig. zeer zware arbeid), m. gmv.; ook: Tita'nsarbeid.
- Tita'nia** (koningin der elfen), v.; z. Oberon.
- Tita'nisch** (reusachtig, geweldig groot), bn.: een — geweld; een —e arbeid.
- Ti'tansarbeid** (reuzenwerk), m. gmv.
- Ti'tel** 1. (ambtsnaam, rangnaam; eere naam van personen), m. —s, zie Bijlage, I; 2. (benaming van een boek; opschrift), m. titels; —blad (eerste blad van een boek, dat den titel of den naam van het boek bevat), o. —bladen; zie Fransche —; 3. (rechtsgrond), m. —s: als — aanvoeren.
- Ti'telen** (een titel geven), ik titelde, heb getiteld; zie Betitelen.
- Ti'telplaat** (plaat tegenover het titelblad), v. —platen; —rol (tooneel. rol van den hoofdpersoon d. i. van hem, naar wien het stuk heet), v. —rollen; —vignet (druksieraad, meestal in druivebladvorm op het titelblad), o. —ten.
- Titra'ge** (het bepalen van het gehalte van een mengsel, b.v. van zuren), v. (g = zij).
- Titreeren** (het gehalte bepalen van eenig mengsel); zie Titrage.
- Ti'tel** (stippel, punt, teeken), m. —s: er mag geen — aan ontbreken, niets; hij kent geen — of jota, hoegenaamd niets; zie Jota.
- Titulair'** (Fr. den titel voerend zonder de functie te bekleeden), bn.: korporaal—, sergeant—, niet effectief.
- Titularis** (persoon, die zekeren titel voert, titeldrager), m. titularissen.
- Titulatuur'** (betiteling, al de titels van een persoon), v. —turen; zie Bijlage, I.
- Tituleeren** (betiteln; iem. een titel geven): hoe moet ik hem —?
- Ti'tus**, zoon van Vespasianus; geb. 41 n. C., Rom. keizer van 79—81, verwoestte in 70 Jeruzalem; zie ook: Coliseum.
- Ti'voli**, eig. stad ten N.-O. van Rome, uitspanningsoord; naam, welgegeven bij uitbr. aan een buitencafé; —theater (zomertheater), o. —s.
- Tja'bé** (O.-I. Sp. peper), v. gmv.
- Tjalk** (Friesch zeilvaartuig met platten bodem en ronden voorsteven), v. —en; —schip, o. —schepen; —schipper, m. —s.
- Tja'mat** (O.-I. beampte v. d. wedoon), m. —s.
- Tjam'boek** (O.-I. karwats), m. —s.
- Tjan'doe** (O.-I. bereide opium), v. gmv.
- Tjan'gelen** (klankn. slechte snarenmuziek maken), men tjangelde, heeft getjangelde: dit meisje blijft maar op de gitaar —.
- Tjan'ken**, **tjen'ken** (huiten b.v. van honden), hij tjankte, heeft getjankt; —er, m. —s.
- Tjap** (O.-I. stempel, merk), v. —s.
- Tja'poeng** (O.-I. libel, waterjuffer), v. —s.
- Tjelen'poeng** (een soort van Ind. mandoline, soms met dertien snaren, behoorende bij de gamelan-muziek), v. —poengs.
- Tjerk** (Amerikaansche houtsnip), v. tjerken.
- Tjeu'kemeer** (aardr. het grootste der meren van Friesl. in het Z. der provincie), o.
- Tji** (O.-I. rivier), v. tji's; met — beginnen al de riviernamen in de Soenda-landen (W.-Java): Tji-Liwong, Tji-Taroem, enz. zie Kali.
- Tjift'jat** (tuinzomervogeltje, dat zijn half overdekt nest een paar voeten boven den grond bouwt), m. tjiftjaffen.
- Tjil'pen**, zij tjilpten, hebben getjilpt: de musschen —, maken piepend gefluit.
- Tjin'gelen** (langzaam bellen of luiden), ik tjingelde, heb getjingeld.
- Tjin'tjangen** (O.-I. in stukjes hakken).
- Tji'tjak** (O.-I. huishagedis op Java), v. tjitjaks: de — zuivert de woningen van ongedierte.
- Tjo'ba** (Mal. komaan, laat ons beproeven).
- Tjoe** (Chin. arak, sterkedrank uit rijst), v.
- Tjok'vol** (stikkensvol, propvol, tot aan den nok gevuld), bn.: de concertzaal was —.
- Tjot'ter** (klein zeilvaartuig), v. tjotters.
- Toast** (Eng. geroosterd stukje brood voor 't ontbijt of bij de thee; heildronk), m. toasten; z. Toost.
- Toas'ten**, beter Toosten.
- Tob'be** (eig. vat met twee ooren: waschkuij, balie), v. tobben; verkl. tobbetje, o. —s.
- Tob'ben** (zwaar werken, zich afslaven), hij tobde, heeft getobd; zie aftobben; ook: sukkelen, niet vooruitkomen: zij tobden van den eenen dag op den anderen; met een ziek kind erg —; fig. over iets malen, vol zorg zijn: wat tobt ge toch?; —ber of tobberd (sloof, sukkelaar), m. —s; —berig (alldoor tobbede, zwaartillend, malende), bn., —er, —st; —berij (afstoving, gezeur, moeite, gemaal), v. gmv.
- To'bogan**, to'boggan 1. (Russ. rutschslee voor afhellingen in bergstreken), v. —s: de — heeft met 'ijzer beslagen glijroeden; men ligt er voorover op en stuurt met de voeten; 2. (kermis-rutschbaan), v. —s.
- Toccadiel'je**, —dil'le (It. tiktakspel), o.
- Tocca'ta** (It. muz. stuk voor toetsinstrumenten), v. —s; de — heeft een eenigszins virtuoes karakter; vgl. Canta'te en Sona'te.
- Toch**, bw. van wijze: kom —, is het — waar? je zult — niet wegblijven? bw. van het zinsverband: al is hij rijk, — is hij niet gelukkig, echter, evenwel.
- Tocht** 1. (trek, zuigwind), m. gmv.: op den — zitten, men voelt hier geen —je; verg. Ademtocht; 2. (trek, begeerte), m. —en: allerlei — des harten, zie Hartstocht; 3. (reis, marsch), m. —en: ze deden een — naar het H. Land; Napoleons — naar Rusland; zie Pelgrimstocht, Zeetocht, Boottocht, Terugtocht; Strooptocht, Veldtocht; 4. (treksloot), m. —en: in het water van den — (C. O.), zie Tochtsloot.
- Tocht'band** (band van allerlei stof voor kieren van deuren en ramen om den tocht af te sluiten), o. gmv.; —deken (deken, voorhang om den tocht tegen te gaan), v. —s; —deur (binnendeur vooraan in een lange gang tegen den tocht), v. —en; —en (trekken van den wind, den tocht doorlaten), het tochtte, heeft getocht: wat tocht het hier! dit raam tocht; —gat (luchtgat, trek gat), o. —gaten;

—genoot (reisgezel), m. —en: vr. ook —e;
 —ig (winderig, trekkerig), bn., —er, —st;
 —lat (lat met schapevacht of andere stof
 er langs op de vensterkieren tegen den tocht),
 v. —latten; —raam (buitenraam, dubbel-
 raam om den tocht af te sluiten), o. —ramen;
 —scherm (kamerschut tegen den tocht), o.
 —en; —schut (—scherm), o. —ten; —sloot
 (treksloot, breede poldersloot, waardoor het
 water afloopt), v. —en.

Tod, tod' de (een lompe, vord, prul), v. todde:
 gooi dat oude zakdoekje maar bij de todde;
 wat een havelooze vrouw, de todde slepen
 haar na; —denkoopman (opkoper van
 todde), m. —kooplui; —pakhuis, o. —zen;
 zie verder Lomp en zijn samenstell.

Toddy (Eng. grog van rum, cognac, arak,
 brandewijn met koud water), m. —'s.

Toe (in de richting naar; tegemoet, tegen;
 dicht), bw.: ergens naar — gaan, hij kwam
 naar mij —; dat lacht mij —; doe die deur —;
 dit bijw. komt in de spreektaal ook wel
 voor in bijv. gebruik: een —e deur, een —e
 veranda, een —e auto, gesloten; verder in
 samenst. met zn.: een —kachel (tegenstell.
 van open haard), een —beurs, een —deur;
 —dracht, —gang; in scheidbare samenst.,
 zie —bakeren, —bedeelen, —behooren,
 —bereiden enz.; de vd. worden aaneen-
 geschreven: toegebakerd, toebedeeld, toebe-
 hoord, toebereid, enz.

Toe'ak (O.-I. palmwijn), m.; ook Toewak.

Toe'an (Mal. heer), toeaans.

Toe'an-besaar' (Mal. groote heer, gouver-
 neur-generaal van Ned. O.-I.), m. —besaars,
 ook: Toewan-bezaar; de — is opperbevel-
 hebber van vloot en leger, hij maakt oorlog
 en sluit vrede met de Ind. vorsten, hij houdt
 het oppertoezicht op de verschillende tak-
 ken van bestuur; —ta'nah (landheer),
 m. —'s.

Toean'koe (Mal. mijn-heer, mon-seigneur),
 m. toeankees.

Toe'bakeren (inbakeren, goed er in stoppen
 tegen weer, kou of wind), ik bakerde —, heb
 —gebakerd: een kind al te zeer —; —be-
 deelen (als deel toestaan, geven), ik bedeel-
 de —, heb —bedeeld: iem. iets —; deze akker
 is u bij de boedelscheiding —bedeeld; —be-
 hooren (behooren aan, het eigendom zijn
 van), het behoorde —, heeft —behoord:
 wien behoort die villa toe? die weide heeft mij
 nog eens —behoord, ook: Toehooren;
 —behooren (datgene, wat bij iets behoort),
 o.: geleverd, een rijwiel met —; —bereiden
 (naar behooren bereiden, klaarmaken om
 gegeten te worden), ik bereide —, heb toe-
 bereid: de salade smakelijk —; —bereidse-
 len (al, wat dient om iets gereed te maken
 of te doen slagen), o. mv.: — tot de ont-
 vangst van den vorst; — tot een reis, tot het
 opvoeren van een toneelstuk, enz., zie Aan-
 stalte; —beurs (gesloten beurs), v., zie
 Beurs; —bidden (met een bede toewen-
 schen), ik bad —, heb —gebeden: iem. Gods
 zegen —; —bijten (in iets bijten), de hond
 beet —, heeft —gebeten, fig. een voorstel
 aannemen; —dichten (van dichtten, d. i.
 verzinnen: iem. zonder grond iets toeschrij-
 ven, hem als den dader, den maker noemen),
 ik dichtte —, heb —gedicht: dit kranten-
 bericht wordt hem —gedicht, zie Aan-
 dichtten; —doen (dichtdoen, sluiten), ik

deed —, heb —gedaan: de deur —, ik heb
 vannacht geen oog —gedaan; fig. dat doet de
 deur toe, zie Deur; ook fig.: helpen, baten,
 invloed uitoefenen, bv. dat doet er niet —, hij
 kan er niets aan —; —doen (hulp, bijstand,
 medewerking), o.: dat is buiten mijn — ge-
 beurd, geschied.

Toe'doeng (Mal. groote ovaalvormige, platte
 zonnehoed, van gevlochten palmbladeren of
 ander materiaal vervaardigd), v. —s: de
 landbouwer op den akker draagt een —.

Toe'dracht (de wijze, waarop zich iets heeft
 toegedragen), v. gmv.: ik zal u de geheele —
 der zaak mededeelen, d. i. heel het beloop.

Toe'ëigenen (in bezit nemen, meestal weder-
 rechtelijk), hij eigende —, heeft —geëigend;
 in den regel: zich iets —, iets als eigendom
 beschouwen, zich in het bezit stellen.

Toef (Fr. touffe: dot, pluk, bos), v. —en.

Toe'gaan, het ging —, is toegegaan: de deur,
 het raam is door den wind —gegaan, dicht-
 gegaan; het is bij die boedelscheiding vreemd
 —gegaan, er zijn vreemde dingen gebeurd;

—gang (weg, waartlangs men ergens kan
 komen), m. toegangen: — hebben, vrijen
 hebben, d. i. vrij mogen binnengaan: de —en
 tot de stad, wegen, poorten; —gangsbewijs
 (bewijs van toegang), o. —zen; —gangsbil-
 jet (entreebiljet), o. —ten; —gangskaart
 (entreekaart), v. —en; —gan'kelijk (te ge-
 naken), bn.: dat fort is van twee kanten —;

fig. deze minister is nog al —, genaakbaar;
 —geef'lijk, toege'felijk (inschikkelijk), bn.
 en bw., —er, —st; —genegen (gunstig ge-
 zind), bn., —genegener, —genegenst; —ge-
 ven (geven boven het bedongene), ik gaf —,
 heb —gegeven: op den koop iets —, d. i.
 bovendien een kleinigheid geven; op den
 koop —, ver'ezen; hij geeft u niets toe in
 kennis, lichaamskracht, enz., doet niet voor
 u onder; fig. inwilligen, toestaan: men moet
 kinderen niet te veel —; aan zwaarmoedig-
 heid —: —ge'vend (inschikkelijk), bn. en
 bw., —er, —st: —heid (meegaandheid), v.
 gmv.; —geving (spraak. inwilliging, ven-
 cessie), v.

Toe'gift (toemaat, doorslag), v.; —groeien
 (dichtgroeien), het groeide —, is —gegroeid:
 een sloot kan —, die wonde gaat —; —hoor-
 der (iem., die toehoort of luistert), m. —s:
 al de —s waren getroffen, d. i. aanwezigen;

—deres', v. —sen; —ders, m. mv., z.
 Auditorium; —hooren (aanhooren, luis-
 teren), men hoorde —, heeft —gehoord; —
 hooren, het hoorde —, heeft —gehoord,
 zie Toebehooren; —huis (geen winkelhuis,
 een gesloten huis), o. —huizen; —juichen
 (juichend toeroepen, met gejuich begroeten),
 men juichte de koningin —, heeft haar
 —gejuicht; —kaatsen (in de richting van
 iem. kaatsen), ik kaatste —, heb —gekaatst:
 elkander den bal —, fig. elkaar bevoordeel-
 den; elkaar complimenten —, elkaar op-
 hemelen; —kachel (gesloten kachel, indertijd
 als tegenstelling van open haard), v. —s.

Toe'kan-a'jer (O.-I. waterdrager), m. —s;
 —lam'po (lampenist), m. —'s; —med'ja
 (tafelbediende), m. —'s.

Toe'kang (O.-I. baas, meester; iemand, die
 ervaren of knap is in eenig vak of werk), m.
 —s: —mas, goudsmid, —ka'Joe, timmerman.

Toe'kennen (toewijzen), ik kende —, heb
 —gekend: iemand een recht —, geven, toe-

staan; **-kijken** (*gadeslaan*), ik keek —, heb —gekeken; fig. *hij mag —*, hij krijgt er niets van; **-komen** (*behooren, toebehooren*), het kwam —, heeft en is —gekomen: *dit komt mij toe, iem. gelden doen —*, geworden; *kunt gij met uw traktement —?* rondkomen; **-komend** (*aanstaande*), bn.: *de —e week; het —e leven, eeuwige; spraak. de —e tijd*, een tijdvorm; **-komst** (*de tijd, die nog komen moet*), v. gmv.: *rekenen op de —*; *het kind is de —*; *de jeugd heeft de — in handen*; **-komstig**, bn.: *uw — welzijn, —e moeilijkheden*; **-kruid** (*kruid, waarmede salade, enz. toebereid wordt*), o. —en.

Toe'laag, toe'lage (*vergoeding in geld d. i. toeslag*), v. —lagen: *een — van f 100 voor 't bezit der teekenakte*, zie Gratificatie; **-lachen**, ik lachte —, heb —gelachen; fig. *de toekomst lacht mij —*, schijnt mij rooskleurig, zie Aanlachen; **-last** (*groot wijvat, dat 640 flesschen wijn kan bevatten*), m. —en; ook: eigennaam voor een hotel; **-laten** (*veroorloven*), ik liet —, heb —gelaten: *gij moet aan uw kinderen niet alles —*, dulden van; *oogluikend iets —*, door de vingers zien; *er worden ieder jaar 24 kweekelingen toegelaten, aangenomen*; **-latings-examen** (*examen, om toegelaten te worden aan een H. B. S., R. K. S., gymnasium, enz., admittie-examen*), o. —s; **-latingskaart** O.-i., zie Permit, v. —en; **-leg** (*plan, voornemen, onderneming*), m. gmv.: *de — werd verijdeld, aanslag*; **-leggen** (*dichtdoen, sluiten; toewijzen, toekennen; er op toegeven; zijn best doen*), hij legde (lei, leide) —, heeft —gelegd (geleid): *een graf —, een luik —; een gratificatie —; ergens geld op —; het er op — om iem. te benadeelen; zich —, zich bevljigten*; z. — op *de wiskunde*; **-lichten** (*ophelderen, nader verklaren*), ik lichte —, heb —gelicht: *een geschil —*; **-lichting** (*verklaring, opheldering*), v. —en; **-lonken** (*vriendelijk aanblikken*), ik heb —gelonkt; **-loop** (*het v. alle zijden er naar toe komen*), m. gmv.: *deze winkel heeft den —*, trekt een menigte van klanten; *een enorme —*; **-luisteren** (*aan'hooren*), ik luisterde —, heb —geluisterd: *je moet aandachtig —*; **-maat** (*overmaat, iets boven de gewone maat*), v. —maten; **-maken** (*dichtmaken, sluiten*), ik maakte —, heb —gemaakt: *een deur, een venster —, e. brief —*; **-mand** (*mand met deksel*), v. —en.

Toem'bak (Mal. *piek*), m. —s.
Toem'bok (Mal. *houten bloktrog, waarin rijst gestampt wordt*), m. toemboks.

Toen, bw.: *hij kwam —*, op dien tijd; vgw.: *— hij kwam, was het te laat, op het oogenblik, dat.*

Toe'naam (*bijnaam; naam, welke aan den voor- of familienaam is toegevoegd*), m. —namen, b. v. *Willem de Zwijger, baas Gansendonk, de Baron*; *ik zal je alles zeggen, met naam en —*, in bijzonderheden of details.
Toe'nadering (*verzoening*), v. gmv.: *van geen — willen weten.*

Toenan'koe, m. —koes; zie Toeankoe.

Toen'dra (*aandr. mosvlakte of -steppe in Siberie, 's winters bevroren moeras*), v. —'s.

Toe'nemen (*krachtiger of sterker worden, aanwinnen; erger worden*), het nam —, is —genomen: *— in kracht, in kennen, in kunnen; de bevolking zal in de mijnistricten zeer —*; *de koorts is nog —genomen.*

Toe'neeming (*aangroeiing*), v. gmv.: *— van werkzaamheden, — van bevolking.*

Toen'maals (*indertijd*), bw.: *hij was — in Indië, destijds, in die dagen.*

Toen'malig, bn.: *de —e mode was minder dwaas, de mode van toen, van die dagen.*

Toen'tertijd (*in dien tijd of die dagen*), bw.

Toe'pad (*bijpad, korter pad*), o. —paden.

Toepas'selijk (*van toepassing zijnde*), bn. en bw.: —er, —st: *dat wetsartikel is hier —; een — opschrift, een — woord; — spreken.*

Toe'passen (*aanwenden*), ik paste —, heb —gepast: *pas de opgedane paedagogische kennis nu toe bij uw onderwijs; een formule —, een regel der spraakkunst —*, te pas brengen.

Toe'passing (*het toepassen*), v. —en: *de — van den kettingregel, gebruik; ook, het vermanende deel eener predikatie als besluit.*

Toer 1. (*reis, tocht, wandeling, rit*), m. —en: *wij deden een — door de fraaie omstreken*;

2. (*kunststukje, goochelkunstje*), m. —en: *die goochelaar doet fraaie —en; die acrobaten doen sterke —en, kunsten*;

3. (*een lastig werk*), m. gmv.: *je zult er een heelen — mee hebben, b. v. met het haken van een sprei*;

4. (*beurt*), m. —en: *elk zal op zijn — spelen.*

Toer (*haarkruis, tootsel*), m.; **-tje**, o. —s: *Grietje van Buren droeg een —, aan twee trosjes rozijnen niet ongelijk (C. O.) vero.*

Toer (*streng koralen of paarden*), m. —en.

Toer (*dravi, wenteling*), m. —en: *het rad maakte 150 —en per minuut.*

Toe'rechten (*toebereiden*), ik rechtte —, ik heb —gerecht: *de salade —, het avondmaal —*;

-reeden (*optakelen, uitrusten*), ik reedde —, heb toegereed: *een schip ten oorlog —.*

Toer'i'kend (*voeldoende, genoegzaam*), bn.: *de voorraad was —, het geld was niet —.*

Toere'kenbaar, bn. een misdaad is —, als zegepleegd is met verstandelijk bewustzijn;

de dader is dan toerekeningsvatbaar.

Toe'r'kennen (*wijten, ten laste leggen*), ik heb —gerekend: *iem. iets —.*

Toe'ren (*een wandeling doen te paard of in een rijtuig*), ik heb getoerd: *wij toerden eerst door de voornaamste straten der stad (C. O.)*.

Toe'rijtuig (*gesloten rijtuig*), o. —rijtuigen.

Toeris'me (*het reizen voor zijn genoegen, vooral in de zomermaanden*), o. gmv.: *de nieuwe transalpine spoorwegen zijn voor het — van groot belang, nl. voor de reissport.*

Toerist' (*plezierreiziger*), m. —en: *langs den Rijn wemelt het 's zomers van toeristen.*

Toe'rit (*kortere rit*), m. —ritten.

Toermali'n' (*een rozeroed of paarsrood, ook bruinachtig rood edelgesteente*), m. —en;

(*stofnaam*), o. gmv.; ook Tourmalijn.

Toernooi', o. —en; zie Tornooi.

Toe'roep (*het toeroepen, kreet*), m., w. i. g.;

-rusten (*gereedmaken, uitrusten*), ik rustte —, ik heb —gerust: *z. ten strijde —, wapenen*;

-rusting (*toebereidselen ten oorlog*), v. —en; **-schie'telijk** (*tegenwoordig, welwillend*), bn., —er, —st; **-schieten** (*toesnellen*), ik schoot —, heb en ben —gescho-

ten: *op dien kreet kwam mijn vader —*, d. i. ijlings aansnellen; **-schijnen** (*dunken, voorkomen*), het scheen —, heeft mij —gesche-

nen; **-schouwer** (*toekijker; iem. die naar iets staat te kijken*), m. —s; **-ster**, v. —s;

-schrijven, ik schreef —, heb —geschre-

ven: *dat werk wordt aan Huygens toegeschre-*

ven, d. i. men noemt hem den maker; waar-

aan moet ik uw stilzwijgendheid —? wijten, wat is de oorzaak er van; —**sjorren** (niet touw stevig vastbinden), ik sjorde —, heb —gesjord, zie Sjorren; —**slag** (toewijzing bij een koop), m. gmv.: de —vall; ook dat, wat bij iets gevoegd moet worden, b.v. geld, bijbetaling, zie Duurtetoelag; —**slagbiljet** (op den spoortrein), o. —ten; —**slede** (gesloten slee), v. —n; vero.: —**spelen**, ik speelde —, heb —gespeeld: *Haleling speelde Klaartje de slagen toe* (C. O.), nl. in de hand; —**speling** (bedektelijke aanduiding), v. —en: hij maakte een — op uw burgerafkomst, zinspeling, hij doelde er op; —**sperrin** (afsluiten), ik sperde —, heb —gesperd; —**spijs** (bijspijs, bijgerecht), v. —zen; —**spraak** (aanspraak, rede), v. —spraken: hij hield een — tot zijn werklieden. **Toe'staan** (veroorloven, vergunnen, inwilligen), ik stond —, heb —gestaan: een verzoek —, iemand iets —, toelaten; —**stand** (gesteldheid, gesteltenis), m. —en; —**stel**, m. gmv.: nog zie ik dien droevigen — van zuurdeeg en natte omstagen (C. O.); de — tot haar bruidsgewaad (Staring), toebereidsele; dat was een —! drukte, omstag; —**stel** (werktuig, machine), o. —len: waa kost dat —? een kook—; allerlei —len, apparaten, werktuigen; —**stellen**, ik heb —gesteld: een feestmaal —, d. i. aanrechten, gereedmaken; —**stellen** (boekdr. kunst v. d. drukker, om door het opleggen van stukjes papier op een eersten afdruk de flauwgedrukte plaatsen meer te doen uitkomen of door afsnijding de te sterk uitkomende partijen te verminderen), hij stelde —, heeft —gesteld; toestel heet het resultaat van bovengenoemden arbeid; —**stemmen** (inwilligen, goedkeuren), ik heb —gestemd; —**stemming** (goedkeuring), v. gmv.: zijn — geven aan iem. of tot iets; —**takelen** (een schip van takelwerk voorzien, om zee te kunnen kiezen), ik heb —getakeld: fig. wat is dat vreemd togetakeld, opgedirkt, vreemd en belachelijk opgesmukt; hij is erg —getakeld, afgerost, bont en blauw geranseld; —**tasten** (aanpakken, nemen), ik tastte —, heb —getast: de gasten moeten maar —, d. i. nemen, wat hun geeft; —**tellen** (voor iem. neertellen, b.v. geld), ik telde —, heb —geteld: fig. iem. de beten broods —, hem karig voeden. **Toe'ten** (blazen op trompetten, koehoorns enz.), ik toette, heb getoet: zegsv. hij weet van — noch blazen, hij weet hoegenaamd of volstrekt niets v. h. vak; —**er** (persoon), m. **Toe'ter** (blaashoorn, toethoorn), m. —s. gmv. **Toe'teren** (gedurig toeten), ik heb getoeterd. **Toe'terloof** (loof v. schermbloem. planten, op wier holle stengels de jeugd kan toeteren), o. gmv. **Toe'thoorn**, —**horen** (koehoorn, blaashoorn, b.v. v. e. herder), m. —hoorns, —horens. **Toe'tje** (kleine lekkernij na het maal), o. —s. **Toe'treden** (naderen, fig. deelnemen aan), ik trad —, ben —getreden: tot een vereeniging —, er lid van worden; de koning trad op hem toe, d. i. kwam tot hem, naderde hem. **Toets** (fig. proef), m. toetsen: zegsv. den — kunnen doorstaan, bestand zijn tegen het onderzoek, eig. gezegd van goud, welks gehalte op den toetssteen onderzocht wordt. **Toets** (muz. evenmatig deel v. e. klavier; het

lange, zwarte stuk hout onder de snaren v. e. strijkinstrument), m. —en.

Toets (penseelstreek), m. toetsen.

Toet'sen (eig. op den toetssteen onderzoeken), ik toetste, heb getoetst: goud —; fig. wij zullen zijn eerlijkheid —, d. i. op de proef stellen.

Toets'instrument (orgel, piano, klavecimbel), o. —en; —**naald**, v. —en; zie Proefnaald; —**steen** (harde zwartachtige basaltsteen, proefsteen der goudsmiden, zie Toets), m. —en, (stofnaam), o. gmv.: fig. een examen is een — van iems vakkennis.

Toe'val (onvoorzien geval), o. —vallen: bij —, bij geval, bij geluk.

Toe'val (geneesk. bezwijming, vallende ziekte), o. —vallen: aan —vallen lijden: —**lijder** (b.v. een epilepticus), m. —s, vr.: —**lijderes**'-sen.

Toe'vallen (dichtgaan, fig. ten deel vallen), het viel —, is toegevallen, de oogen vielen mij — v. d. slaap; een erfenis is haar toegevallen.

Toeval'lig (bij toeval), bn. en bw.; —er, —st: een —ontmoeting; ik zag hem —; —**val'liggerwijze**, —**wijs** (niet verwacht, bij toeval), bw.: —was die deur niet op slot; —**heid** (het toevallige, wat bij toeval gebeurt), v. —heden.

Toe'ven (wachten), ik toefde, heb getoefd, toef een oogenblik; ons toeft een vriendelijk onthaal.

Toe'verlaat (eig. wijkplaats, fig. beschermt), m.: God is mijn —, toevlucht.

Toe'vertrouwen (aan iem. in vertrouwen geven, mededeelen), hij vertrouwde —, heeft —vertrouwd: iem. een som gelds —, in bewaring geven; iem. een geheim —.

Toe'vloed (het toevloeten), m. gmv.: fig. een — van vreemden, van nieuwsgierigen, stroom;

—**vloeien** (vloeiend aanstroomen), het is toegevoeld; fig. in menigte ergens samenkomen; —**vluucht** (wijkplaats, schuilplaats, b.v. van het Leger des Heils; ook: toeverlaat, sleun, hulp), v. gmv.: nergens een — vinden; God is een — voor de zijnen; —**vluchtsoord** (wijkplaats, schuilplaats), o. —oorden, zie Asvl; —**voegen**, hij voegde —, heeft toegevoegd: de meeselaar zal die reten —, dichtstoppen; ik heb aan die woorden nog een en ander toegevoegd, er bijgevoegd; den generaal zijn twee kapiteins als adjudanten toegevoegd, ten dienste gesteld; —**voegsel** (het toegevoegde, een aanhangsel), o. —s; —**voer** (aanvoer), m. —en: — van levensmiddelen; den — afsnijden, verhinderen; —**voeren** (aanbrengen, voorzien van), ik heb toegevoerd: den vijand levensmiddelen —; —

voorzicht (bewaking, zorgzaam toezicht), o. gmv.; —**wagen** (dicht rijtuig), m. —s.

Toe'wak (O.-I. palmwijn, toek), m. gmv.

Toe'wan (O.-I. heer, mijnheer), m. toewans;

zie Toe'an; —**bezaar**' —**besar**' (grote heer), d. i. de gouverneur-generaal van N. O.-I.

Toe'was (aanwas, groei, toeneming), m. gmv.;

—**wassen** (dichtgroeien), het wies toe, de slooten wiesen toe, ze zijn —gewassen: die sloot zal geheel — met waterpest; —**water** (door ijs gesloten, dichtliggend water), o. gmv.:

bij — gaat men per slee; —**weg** (een kortere weg), m. —wegen; —**wenden**, ik wendde —, heb —gewend: ik heb hem den rug toegewend,

toegekeerd, toegedraaid; —**wicht** (toemaat, overwicht), o. gmv.: hij gaf mij een ons —, te veel of meer dan het gevraagde gewicht,

als toegift; **-wijden** (*wijden, toeheligen*), ik wijdde —, heb **-gewijd**: *zich — aan*, d. i. zich geheel geven; **-wijzen** (*toekennen*), ik wees —, heb **-gewezen**: *die eisch is hem toegevozen*, hij is op dat punt in het gelijk gesteld; *een aanbested werk —*, d. i. gunnen; *iem. een koop —*, tot kooper verklaren; **-zang** (*slotzang*), m. —en: *de — van Vondels ret van Engelen*; **-zeggen** (*beloven*), ik zegde of zeide —, heb **-gezegd** (**-gezeid**); *iem. een beloofting —*; **-zegging** (*belofte*), v. —en; **-zenden** (*zenden aan of naar*), ik zond —, heb **-gezonden**: *iem. of iets —*; **-zicht** (*het toezien*), o. gmv.: *er moet — zijn bij alle werk*, opzicht; **-zien** (*opzicht houden*), ik zag —, heb **-gezien** —, *dat alles goed in zijn werk gaat*; ook: *de meisjes kregen ieder een appel, en de jongens konden —*, kregen niets, konden het aanzien; **-ziend**, bn.: *een toezierende voorgd*; **-ziener** (*opzichter*), m. —zieners; **-zwaaien** (*zwaaiend een teeken geven*), ik heb **-gezwaaid**: *iem. met den zakdoek —*, toewuiven; *fig. iemand wierook —*, lof —, hem hoog prijzen, hem luide roemen, zie *Wierook*.

Tof (Bargoensch. *bijdehand, stim*), bn.: *een —je jongen*.

Tof'fel (*muil, pantoffeltje*), v. toffels. gmv.

Tof'steen (*voorwerpsnaam*), m. —steenen; (*stofnaam*), o. gmv.; zie *Tufsteen*.

To'ga 1. (*kleed der E.-K. geestelijken, soutane*), v. —s: in de spreekt. Toog, v. togen; 2. (*wijde tabbaard met wijde mouwen, ambtskleed van predikanten, rechters en advocaten*), v. toga's.

Toilet' (*kaptafel met benoedigdheden*), o. —ten: *zegsw. zijn — maken*, d. i. zich met zorg kleden; *veel besteden aan —*, kleedij; *een fraai —*, kleedij, vooral van dames, b. v. *bal —*, *bruids —*; **-artikel** (*gereedschap v. d. waschtafel*), o. —en; **-spiegel** (*spiegel in een kleedkamer*), m. —s; **-tafel** (*tafel met toiletspiegel en laatjes*), v. —s; **-teeren** (*zijn toilet maken, zich fijn kleden*); **-zeep** (*geparfumeerd zeep b. v. eau de cologne-zeep*), v. —en.

Toi'se (Fr. *oude, Fransche lengte-eenheid*, 1,949 M.), v. toises.

Tokay'er (*Hongaarsche wijn*), m. (ay = ai).

Tok'keh, to'keh (Mal. *hagedis, gecko op Java*), m. —s: *de — heeft een luiden tijlpanden kreet*, nl. *too'-kee, tok'-kee*, dien hij, vooral in den nacht, telkens laat hooren.

Tok'kelen (*herhaaldelijk aanraken, gedurig rukken aan*), ik heb **getokkeld**: *de snaren —*, een tokkelinstrument bespelen; *fig. de tier —*, *dichten*; **-aar** (*bespeler van een snaar-instrument*), m. —s; **-instrument** (*muziek-instrument, waarvan de snaren getokkeld worden*, b. v. *een harp, een gitaar*), o. —en.

To'ko (O.-I. *bazaar, allemansgading*), m. —s; **-houder** (*baas van een toko*), m. —s; **-juffrouw** (*vrouwel. bediende in een toko*), v. —en; **-prijzen**, m. mv.

Tol (*doortochtgeld, belasting op den invoer*), m. tollén: **-betalen**, *fig. cijns geven*, zie *Rijkstol*; *zegsw. den — a. d. natuur betalen*, *sterven*.

Tol (*tolhuis, ook, tolhek*), m. tollén.

Tol (*drijftol, bromtol*), m. tollén.

Tol'baas (*tolgaarder*), m. —bazen; **-boom** (*tolhek, slagboom*), m. —boomen; **-brug** (*brug, waarop tol geheven wordt*), v. —gen.

Tol'coupon (*handel. coupon van Russische*

leeningen, die gebruikt kon worden bij de betaling van Russische invoerrechten), m. —s.

Tolera'bel (Fr. *duldbaar, te verdragen*), bn.

Tolerant' (*verdraagzaam*), bn. en bw.: **-er**, **-st**: *hij is zeer — op het stuk van godsdienst*.

Toleran'tie (*verdraagzaamheid*), v. (tie = sie).

Tolereeren (*verdragen, dulden, toelaten*).

Tol'gaarder (*tol-ontvanger*), m. —s; **tol'hek** (*afsluithek bij een tolhuis*), o. —ken; **tol'huus** (*huus van den tolgaarder*), o. —huizen.

Tolk (*vertaler*), m. —en: *iem. tol — dienen*, *taelman*; ook, *woordvoerder*: *ik geloof de — van ons allen te zijn, als ik u dankzeg*; zie: *Drogman* of *Dragoman*.

Tol'len (*met den tol spelen*), ik heb **getold**: *fig. snel ronddraaien als een tol: met het bootje naar den grond —* (C. O.)

Tol'lenaar (Bijbel. *belastinggaarder, tolgaarder, inner van tol- en havengelden, ondergeschikte der Romeinsche pachters*), m. tollenaars: *de —s stonden bij de Joden ongunstig bekend, en wegens hun betrekking met de vreemde overheerschers en wegens voorkomende afpersingen*; Luk. 19: 2—7.

Tol'tarief (*lijst van vastgestelde tolgelden*), o. —tarieven; **-verbond** (*verbond der Duitsehe staten in zake het heffen van in- en uitvoerrechten*), o. gmv.; **-vrij** (*vrijgesteld van tol, accijns of belasting*), bn.: *fig. gedachten zijn —*, men kan denken, wat men wil; **-wezen** (*de tollén en de heffing er van*), o. gmv.

Tomaat' (*plantk. appelvormige, scharlaken-roode vrucht van de familie der nachtschaden*), v. —maten; ook de plant; *tomaten worden ook in ons land geteeld*; **-ma'tensoep** (*soep v. tomaten*), v. gmv.; **-ma'tensaus** (nl. v. h. sap), v. —en.

To'mahawk (*strijdbijl der Indianen in N.-Amerika*), m. —s. (hawk = houk).

To'man (*gouden munt in Perzië, ± 10 franken of ± f 4.80, koerswaarde ± f 2.50*), m. tomans.

Tom'bak (*legeering van 12 deelen roodkoper en 1 deel zink, rood messing*), o.: *van — maakt men een soort van bladgoud*; verg. *Pinsbek*.

Tom'be (Fr. *praalgraf, grafsteeken*), v. —s.

Tom'bola (It. eig. *lottospel: zeker loterijspel met fraaie of aangename zaakjes als prijzen*), v. —s.

Tommon'gong (Java. *rang v. e. inlandsch edelman, lager dan Adhipatti*), m. —gongs.

Tom'my (*populaire naam van den Britschen soldaat*), m. tommies.

Ton 1. (*denkbeeldige goudmaat*), v. tonnen: *een — gouds, honderd duizend gulden*; 2. (*denkbeeldige inhoudsmaat*), v. tonnen: *een — boter, 160 KG., verdeeld in verrels van 40 K.G., halfverrels van 20 K.G.*; $\frac{1}{16}$ — boter is 10 K.G.; 3. (*haringmaat*), v. tonnen: *een — of kantje haring is $\frac{1}{16}$ last*; 4. (*scheepston, 1 M²*), v. tonnen: *een schip van 125 ton*; zie *Registerton*; 5. (*houten vat*), v. tonnen: *een — voor bier, een — voor tarwe, een — voor zeep*.

Tonaliteit' (*muz. de bijzondere beteekenis, die de akkoorden krijgen, door hun verhouding tot een bep. grondtoon*), v. gmv.

Ton'del (*gebrand linnen*), o. gmv.: **-doos** (*kokertje met gebrand linnen, 'welk men doet gloeien door middel van een vonk, uit een vuursteen geslagen*), v. —doozen; zie *Tintel*.

Ton'der, o. *tonders*, zie *Tondel*.

Tondeu'se (Fr. *werktuig tot het scheren van*

schapen), v. -s; een - is ook een instrumentje, om haar of baard te millimeteren; verder: scheerwerktuigje voor laken bij de lakenfabricage; maaiwerktuigje van gras.

To'nen (klinken, weerklinken), het heeft getoond: de liederen -, het orgel toont. w.i.g.

Tong 1. (smaak- en spraaklid van den mensch), v. -en: een fijne - hebben, een fijnproever zijn; de r uitspreken met het tipje van de -; raad van - zijn, snel kunnen spreken; een fluweelen - hebben, kunnen vleien, een mooi-prater zijn; de -en losmaken, de lui aan 't spreken brengen; het hart ligt hem op de -, zie Hart; een lange - hebben, niet kunnen zwijgen; wèlter - zijn, welbespraakt zijn; op de - rijden, besproken worden, het onderwerp der gesprekken zijn; het ligt mij op de -, ik sta op het punt het te zeggen; zijn - slaat dubbel, hij is een weinig dronken; 2. (geluidslid van dieren), v. -en: de hond liep met de - uit den bek; zie ook Tongblaar; een leeuw met uitgestoken - van keel (wapenk.); 3. (tongveesch), v. gmv.: een broodje met ossetong, een gerookte -, een gelardeerde -; 4. (bij overdr. allerlei, wat op een tong gelijkt), v. -en: de - van een gesp, stift; de - van een balans, naald; de - van een slot, schoot; de - van een orgelpijp, zie Tongwerk; de - van een zandbank, uitstekende punt; zie ook, Landtong; de - van een spoorwissel, spitse uitlooper; de vlammen lekten als met vurige -; 5. (platvisch, die den vorm heeft v. e. tong), v. -en: de - is een fijne zeevisch.

Tong'band (tongriem), m. -en; -been (ontl. kraakbeen achter aan de tong), o. -beenderen; -blaar (zekere runderziekte), v. gmv.; zie Mond- en Klauwzeer; -etje (kleine tong), o. -etjes; -kijker (spotnaam voor geneesheer), m. -s; -letter (d, j, l, n, r, s, t, z), v. -s; -riem (bandje of riempje onder de tong, dat soms bij kinderen doorgesneden wordt, als de tong in haar bewegingen wordt belemmerd), m. -en: zegsw. hij is wel van den - gesneden, zijn tong zit goed los, hij kan goed babbelen, praten; -schraper (werktuig, om de tong te reinigen van slijm; fig. iemand, die een ander uit-hoort), m. -s; -slag (eig. slag met de tong, fig. tongval, wijze van een taal te spreken, de klanken te vormen), m. gmv.

Tong'-tong (O.-I. houden gong of tantam), v. -s; zie Tontong.

Tong'val (dialect), m. -vallen: de Overijselsche -, d. i. gewestelijke taal, de streek-spraak van Overijsel; -werk (koperen plaatje), o.: een orgelpijp met -, waarin de toon wordt voortgebracht door het trillen van een veerkrachtige tong; -wortel (achterste en onderste deel v. d. tong), m. -s.

To'nica (muz. de grondtoon eener toonsoort, de laagste toon eener schaal), v.

Tonijn' (grote, krachtige visch v. d. familie der makreelen), m. -en: de - leeft in de Midd. Zee en komt ook voorin de Noordzee.

To'nika (versterkende middelen), o. mv.

To'nisch (versterkend, spannend), bn.: -e middelen of tonika, de spieren versterkende voedingsmiddelen; -e spierkrampen, krampen, die lang en zonder tusschenpoozen aanhouden, zie Klonisch.

Ton'kaboom (boom van 20-25 M. hoogte in Guyana), m. -en; -hoen (welriekend

zaadje v. d. -boom), v. -boonen: ik heb een - in mijn snuifdoos, nl. als geurmiddel.

Ton'kilometer (spoorwegmaat bij 't berekenen der vervoerprijzen), m. -s: een - is een ton of 1000 KG., een KM. ver vervoerd.

Ton'molen (cilindervormig werktuig tot het opvoeren of opmalen van water), m. -s: de - is een uitvinding van Archimedes; -neboei (waterst. ton, in den vorm van een dubbelen, afgeknotten kegel, welke dient als boei of baken), v. -en; -neboeier (zeker vaartuig van den bakenmeester), m. -boeiers, ook: Bakenmeester; -nen (in tonnen of vaten doen), ik heb getond: het spek -, haring -; -nengeld (havengeld, te betalen naar de tonnenmaat der schepen), o. -gelden; -nenmaat, ton'nemaat (inhoud van een vaartuig), v. gmv.; -nenmeester (bakenmeester), m. -s; -nenstelsel, o. gmv.: volgens dit stelsel worden de faecale stoffen in tonnetjes verzameld en deze wekelijks door den stadsreinigingsdienst opgehaald en verwisseld; -ner (visschersmaat, die de haring, enz. in tonnen doet), m. -s; -ronp (ronding v. h. oppervlak van wegen, brugdekken, enz.), o.; -ronpde (verhouding van de ronding van wegen enz. tot de breedte), v.

Tonsuur' (R.-K. kruinschering), v. gmv.

Ton'tong, tom'tom (O.-I. groot, hangend, uitgehold blok, waarop men de uren en ook wel alarm slaat bij brand en moord), v. -s, ook Tong-tong.

Toog (hoog v. e. gewelf; draagbalk), m. togen.

Toog, v. togen, zie Toga; de - is een lang opperkleed: wit voor den paus, violetrood voor de kardinalen, purper voor prelaten en bisschoppen; zwart voor de overige R.-K. geestelijkheid, zie Soutane.

Toog (Vlaamsch. toonbank), m. -en.

Tooi (opsiersel, opschik), m. gmv.

Tooi'en (opsieren), ik heb getooid: de rozen - den hof; zich -; -sel (opschik), o. -s.

Toom (teugel), m. -en: een paard bij den - houden, leidsel; fig. in -houden, bedwingen; de - van een vlieger, d. i. de lus of lis.

Toom (broedsel), m. -en: een - kuikens.

Toom'eloos (zonder toom, teugelloos; fig. buitensporig), bn. en bw., -loozter, -t of meest -; zie Bandeloos.

Toom'en (den teugel aandoen), ik heb getooid: een paard -, d. i. het paard bit en teugel aanleggen, fig. beteugelen, bedwingen.

Toon (teen, voetvinger), m. toonen.

Toon 1. (zangtoon, klank, toonsoort), m. tonen: uit den - gaan, zakken, valsch zingen; -houden, zuiver zingen; een instrument met een ronden -; hij sprak op gezwollen -, hoogdravend; zegsw. een hoogen - aanslaan, een hoogen toon op de piano aangeven, fig. met aanmatiging zich doen hooren, zich groot voordoen; een anderen - aanslaan, op een andere, meest tegengestelde, manier gaan spreken; den juisten - aanslaan, het rechte woord op de rechte plaats weten te geven; op hoogen - spreken, gebiedend; van - veranderen, anders spreken, uit een ander vaatje gaan tappen; den - aangeven, de leider zijn, eig. als muziekdirecteur, fig. als voorganger optreden, zie Toongevend; 2. (manier, wijze), m. gmv.: daar heerscht een goede -, op welwillenden -; 3. (kleur-schakeering), m. tonen: de zonnige - van

dat landschap; ook: koloriet: de prachtige — van die schilderij; 4. (spraak. klemtoon), m. tonen.

Toon (ten), m.: een kunstwerk ten — stellen.

Toon'aard (muz. toongeslacht, het zijn van majeur of mineur), m.: er zijn twee —aarden.

Toon'baar (ooglijk, net), bn., z. Ontoonb.; —**bank** (winkeltafel, waarop de waren worden getoond of gelegd), v. —**banken**; —**beeld** (voortreffelijk voorbeeld, ideaal), o. —en: een — van huiselijkheid; —**brood** (Bijbel. elk der twaalf brooden, welke iederen Sabbatdag door den priester der week werden geofferd en in 2 rijen neergelegd op een tafel in het Heilige v. d. tempel), o. —en; —**der** (houder van geldswaardig papier, dat op vertoon betaald wordt), m. —s: de bank betaalt aan —, houder.

Toon'dichter (componist), m. —dichters.

Tooneel 1. (schouwspel), o. tooneelen, fig. de stad Maastricht was in 1579 een jammertijk — van moord en plundering; 2. (de planken, waarop gespeeld wordt: met schermen, enz.), o. —en, z. Scène; 3. (deel van een bedrijf), o. —en: het eerste bedrijf van Kretis Louwen telt negen tooneelen; —**achtig** (als op een tooneel), bn. en bw.: wat spreekt die dame —, d. i. theatraal, met affectatie; —**criticus** (iem., die voor een dagblad, enz. critieken levert, de tooneelopvoeringen betreffende), m. —critici; —**critiek** (beoordeeling van een gespeeld tooneelstuk), v. —en; —**dichter** (dichter of maker van tooneelstukken), m. —s; —**gezelschap** (een gezelschap tooneelspelers), o. —pen; —**held** (held in een tooneelstuk), m. —en; —**heldin**, v. —nen; —**laars** (laars met buitengewoon hooge hakken, als bij de ouden in het treurspel gedragen werd), v. —zen, zie Cothurne; —**list** (tooneelspeler), m. —en, zie Acteur; —**kijker** (tweebvzige verrekijker, binocle, jumelles), m. —s; —**kunstenaar** (tooneelspeler), m. —s, —naren; —**ma'tig** (overeenkomstig de eischen van het tooneel), bn. en bw.; —**meester** (hij, die belast is met de zorg voor de decoratiën en requisieten tijdens de tooneelvoorstellingen), m. —s; —**scherm**, o. —en, ook, Coullisse; —**schikking**, v. gmv., zie Mise en scène; —**school** (vakschool voor tooneelspelers), v. —scholen: de — te Amsterdam; —**spel** (dramatisch werk, houdende het midden tusschen de tragedie en de comédie), o. —spelen: het — behoort geheel tot onzen tijd: Multatuli (Vorstenschool), Heijermans (Schakels), Van Nieuwlands (Het Goudvischje), enz. schreven —spelen; —**spelen** (het spelen op het tooneel), o. gmv.: het — door acteurs of door dilettanten; —**speler** (iem., die het tooneelspel als vak beoefent), m. —s; —**speelster**, v. —s, zie Tooneelster; —**verbond** (vereniging tot bevordering van tooneelbelangen), o. gmv.; —**voorstelling** (opvoering van een tooneelstuk), v. —en.

Toon'en (laten zien), ik heb getoond: toon mij uw stijlwerk; moed —, doen bliken; zijn hoofd —, koppig zijn; zich boos —.

Toongeslacht (muz. toonaard), o. —en; zie: Majeur en Mineur.

Toon'gevend (leidend; waar men zich naar richt), bn.: het — Frankrijk geeft de titels (Potg.); —**gever** (fig. persoon, naar wien men zich richt), m. —s; —**geefster**, v. —s.

Toon'hoogte (hoogte van een toon of van

tonen), v. —hoogten: de juiste —; —**kunst** (muziek), v. gmv.; —**kunstenaar** (muzikant), m. —s, —naren; —**ladder** (regelmatige opeenvolging van de tonen binnen de grens van een octaaf), v. —s, zie ook Gam ma; —**loos** (spraak. zonder klank of nadruk), bn.: een —looze letter; —**schaal** (toonladder), v. —schalen; —**soort** (muz. het speciale karakter eigen a. e. bepaalde toonladder en aan de daarop gebouwde muziek), v. —en; —**teeken** (klemtoonteeken), o. —s; —**vast**, bn.: deze zangeres is zeer —, blijvende in den toon; —**zetten** (componeeren), ik toonzette, heb getoonzet; —**zetter** (componist), m. —s; —**zetting** (compositie), v. —en.

Toop (boschje of bosschage op Ceilon), v. —en.

Toorn (woede, gramschap, drift), m. gmv.: in — geraken, ontsteken; buiten zich zelf zijn van —; laat de zon niet ondergaan over uw —, laat uw ergernis kort duren.

Toor'nen (toornig zijn), ik toornde, heb getoorn: tegen iem. —, uitvallen in drift.

Toor'nig (boos), bn. en bw.; —er, —st: iem. — maken, — zijn of worden; — uitvallen.

Toorts (jakkel, flambouw), v. —en; —**licht**, o. gmv.: een serenade met —.

Toorts (tweejarige plant), v. —en: de kleinbloemige —; —**distel** (soort van Amerik. cactus), v. —s.

Toost (feestdrank, tafelrede), m. —en; een — instellen, een — slaan, ten beste geven.

Toos'ten (een drank uitbrengen of wijden), ik toostte, heb getoost: op iem. —, bij een feest.

Toot 1. (aangezicht), v. toten; verg. Zuurtoot; 2. (sufferige) vrouw, v. toten: wat ben je toch een —! gew.; 3. (minacht. vrouwenhoed), v. toten.

Toot'schoen (schoen met langen, puntigen neus), m. —schoenen.

Too'veenaar (voor tooveraar, van tooveren: goochelaar, wichelaar), m. —naars, —naren: fig. Rembrandt, die groote — met het licht (Busken H.); —**ster**, v. —s, ook, Toovenares.

Too'verchtig, bn. en bw.; —er, —st: een — effect: de grot was — verlicht, het landschap was — schoon, bij uitstek, wonderbaar; —**ballet** (ballet, dat aan een tooverwereld doet denken), o. —ten, zie Feërie; —**beeld** (een door tooverij ontstaan beeld, fig. amlokkelijke voorstelling), o. —en; —**beker** (beker van een goochelaar; nat. tantulusbeker), m. —s; —**boek** (boek, dat tooverkunsten beschrijft), o. —en; —**cirkel** (cirkel, als door toovenaars wordt getrokken en binnen welken hun macht is gelegen), m. —s; —**drank** (drank, welke tooverkracht heeft, fig. minnedr.), m. —en; —**en** (door geheime kracht iets bewerken), ik heb getooverd; —**erij'** (bijgeloovige kunst, om met geheimzinnige gebaren of formules, d. i. door buitennatuurlijke krachten, iets buitengewoons tot stand te brengen), v. tooverijen, zie Magie; —**es'** (tooverjee, —heks), v. —sen; —**figuur** (tooverbeeld, ook: tooverkrachtig beeld), v. —figuren; —**fluit** (betooverd fluitje, ook: fluit door wier tonen men kan tooveren), v. —en; —**formulier** (zekere formule, die door toovenaars gebezigd wordt), o. —en, verg. Runenspreuk, ook: Tooverformule; —**godin** (godin, die tooveren kan), v. —godinnen, zie Fee; —**heks** (toovenaarster), v. —en, bij uitbr.: oud, op een krukje loopend

bestje; **-kol** (tooverheks), v. **-kollen**; **-kunst** (de kunst van tooveren, de zwarte kunst), v. gmv.; **-lantaarn**, **-lantaren** (toestel, om op een wit doek gekleurde afbeeldingen vergroot te doen afschijnen), v. -s, **-taren**, zie Sciopticon; **-roede** (stokje van een toovenaar), v. -n, ook: **-stokje**, **-staf**; **-slag** (bij) (eig. met een zwaai van den tooverstaf; fig. zeer snel, op het snelst), bw.; **-spiegel** (spiegel, waarin men tooverachtige dingen aanschouwt), m. -s; fig. haar oogen blonken als -s; **-sprookje** (sprookje, waarin een tooverheks of fee optreedt), o. -s; **-stal** (tooverroede), m. **-staven**: met den - raakte de tooverkol de voorwerpen of personen aan, om ze om te tooveren, zie Circe; **-tuin** (tuin uit de tooverwereld), m. -en, bij overdr.: een tot een - herschepen balzaal, zie Armida-tuin; **-wereld** (eig. de beloofde wereld, een wereld, door een toovenaar geschapen), v. -en; bij al die fraaie electrische kleurschekeeringen waanden wij ons in een -, toen wij den feesttuin binnentraden.
Top (hoogste punt, bovenste uiteinde), m. **toppen**: de - van een berg, de - van den mast; zegsw. van - tot teen gewapend, v. Teen; het zeil in - halen, fig. het zeil in - voeren, zie Zeil.
Top (d. i. op ende op), bw.: ik ben op en - teverden, zeer, in alle opzichten.
Top (ik stem toe), tw.: dit woordje dient tot bekrachtiging van een koop, overeenkomst, weddenschap, enz.
Topaas (halfedelgesteente, een soort van bergkristal): voor den steen, m. **topazen** (als stofn.), o. gmv.: de oostersche - is groenachtig geel, de Ceilonsche - is grijsachtig geel, de Braziliaansche - is waterkleurig wit, ook, roodachtig geel.
Topasoliet (gele granaat), m. -en, (als stofnaam), o. gmv.
Topeng (O.-I. muskierspel op W.-Java), v. -s: eenige van vergulde of beschilderde maskers voorzien personen (ook, **topengs**) voeren pantomimes uit, deleijder (de *dulang*) van den troep verhaalt achter een scherm de geschiedenis, die voorgesteld wordt.
Tophoek (hoek aan den top), m. -hoeken: meerk. de - van een driehoek.
Topic (Eng. onderwerp van gesprek), v. -s: *the - of the day*, de zaak, waarover iedereen spreekt.
Topograaf (beschrijver van een plaats of landstreek), m. -grafen; **-graphie** (aandr. plaatsbeschrijving, ook, nauwkeurige voorstelling van een landstreek, een plaats of een terrein), v. gmv.; **-grahisch** (aandr. verband houdend met de topographie), bn.: een -e kaart, -e opmetingen; een -e inrichting, bureau voor alles, wat op de topographie betrekking heeft: *het - bu. eau te 's-Gravenhage*.
Toppen (aftoppen, ontdoen van den top), ik heb getopt: deze dennen worden alle gelopt.
Toppenant, v.: **-end** (scheepst. scheepstouw, van de beide einden eener ra naar den top van den mast), o. -en.
Topper (vogel met een kwif), m. **toppers**.
Topperend (wilde winterend), v. -en.
Topperschoed, m. **-muts**, v. (hoofddeksel v. matrozen), -en.
Toppunt (hoogste punt), o. -en: de -en

van een gebergte, kruinen, spitsen, kammen; fig. *het - van eer, het - van roem, het - van geluk, het - zijner wenschen bereiken*; het hoogste - is een pleonasme; ook, sterrenk. **keerpunt**, **culminatiepunt**; **-stander** (scheepst. vlag, die van de bovenste steng af waait), m. -s; **-steen**, m. -en, zie Sluitsteen; **-zeil** (bovenste zeil aan een mast), o. -en; ook, Grietje; **-zeilskoelte** (hooge zeevind, waarbij de topzeilen gehechen worden), v. gmv.; **-zwaar** (zwaar aan den top), bn. en bw. *de trekschuit was -, had te veel bovenlast; roisen, die - overhellen; scherts. dronken: nu, die is ook -!*
To'que (Fr. rond, fluweelen of zijden dameshoedje), v. **toques**.
Tor (dierk. schildleugelig insect, kever), v. **torren**: een goud-, spotn. voor officier; zie ook: Goudvink.
Torcador (stierbevechter te voet, in Spanje en Z.-Frankrijk), m. **-do'zes**; ook, **Torero**.
To'ren (hoog bouwwerk op vestingmuren, kasteelen, kerken, enz.: beeld van vastheid), m. **torens**: een ronde, spitse, stompe, vierkante -; zie: Belfort of Halletoren, Kerk-, Stadhuis-, Vuur-, Wachttoeren; de Eiffeltoren te Parijs is 300 M.; de toren van den Utrechtschen dom is 102 M.; die van den dom te Ulm is 176 M.; die van den Keulschen dom zijn 156 M., enz.; **-blazer** (torenwachter, die de uren blaast, of wel bij onraad, brand, enz.), m. -s; **-bouw** (het bouwen van een toren), m. gmv.; **-brand** (brand in den toren), m. -en; **-hoog** (zeer hoog), bn.: **-e huizen**; **-ka** (kerkkauw), v. **torenkaas** of **-ka's**; **-klok** (uurwerk in den toren), v. **-klokken**; **-kruis** (ijzeren kruis op de torenspits), o. -en; **-naald** (**-spits**), v. -en; **-spits** (**-top**), v. -en; **-top** (top of spits van den toren), m. **-toppen**; **-trans** (omgang van een toren), m. -en, zie **Trans**; **-trap** (trap in den toren), v. -pen; **-uil** (kerkwil), m. -en; **-uurwerk**, o. -en; **-valk** (roofvogel, de roodachtig-bruine muizenverdelger, die des zomers ons land bezoekt en in torens, bouwvallen en boomen nestelt), m. **-valken**; **-wacht** (één wachter op den toren), m. -en, (de gezamenlijke wachters), v. gmv.; **-wachter** (één wachthouder), m. -s; **-zwaluw** (gierzwaluw), v. -en.
Tore'ro (toreador), m. **torero's**.
Torment (kwelling, plaag, pijniging), o. -en.
Tormenta'tie (kwelling), v. **-taties**, **-tiën**.
Tormenteeren (plagen, kwellen, folteren).
Torn (het tornen), m. **tornen**: zegsw. *daar is een heele - aan*, d. i. een moeilijk werk; 2. (losgerufelde naad), v. **tornen**.
Torna'do (wervelwind-orkuan, b.v. in centraal N.-Amerika), v. -s: een vreeselijke -.
Tor'nen (een naad lossnijden), ik heb getornd: **-mesje** (klein, scherp mesje van naaister of kleermaker, om een naad los te tornen), o. **-mesjes**; **-schaar**, v. **-scharen**.
Tornooi (gesch. ridderspel, sleeckspel, lansspel te paard), o. -en; soms, **Toernooi**; **-baan**, v. **-banen**; **-spel**, o. -en; **-veld**, o. **-velden**, zie ook **Krijt**; **-en** (gesch. aan een sleeckspel of tornooi deelnemen), ik tornooide, ik heb getornooid.
To'ro (Sp. stier), m. -s: **bravo -**, geroep in het amphitheater, als de stier een mooien coup maakt.

- To'ros** (schuivende ijsheuwel in de poolzee), m. torossen.
- Torpedist'** (marinesoldaat, die torpedo's kan lanceeren), m. -en; -enkorps (marine-afdeeling van torpedisten), o. -en. (e = ee).
- Torpedeeren** (torpilleeren): een kruiser —.
- Torpe'do** (sidderroog, siddervis; ook: sigaarvormig ontplofbaar projectiel, dat onder water gelanceerd wordt; zie Bellenbaan), v. -s; -boot (boot, geschikt om torpedo's te lichten of te schieten), v. -en; -dienst, m. gmv.; -ën (torpilleeren), ik heb getorpedood; -jager (snelvarend schip, dat in 't bijzonder bestemd is om torpedobooten op te sporen, te achterhalen en te bevechten), m. -s; -net (net om schepen tegen torpedoschoten te beveiligen), o. -ten; -schot (schot met een torpedo), o. -en.
- Torpilleeren** (met een torpedo treffen of in den grond boren): een Russ. slagschip werd getorpilleerd. (ll = lj).
- Tors** (romp, bovenlijf inz. van een mensch, verminkt beeld zonder hoofd, armen of beenen), v. -en; zie Torso.
- Tor'sen** (zwaar dragen, inz. op den rug), ik torste, heb getorst: een last —.
- Tor'sie** (het wringen, ineendraaien), v. gmv.
- Tor'so** (tors), v. torso's: een — van Hercules; fig. dit werk zal wel altijd een — blijven, een verminking.
- Tort** (à) et à travers (Fr. in 't wilde weg, door dik en dun, luk of raak), bn., lees: tór.
- Tort'tel** (duif, zomervogel), m. en v. tortels.
- Tort'telduif** (kleine, wilde duif), v. -duiven.
- Tort'tueus'** (Fr. bochtig, vol krommingen; fig. slinksch), bn., -zer, -t.
- Tort'tu're** (pijnbank; foltering, welke men iemand aandeed, om hem te doen bekennen; fig. groote inspanning van den geest), v. -s.
- Tort'tureeren** (pijnigen, folteren; fig. kwellen).
- Tory** (Eng. behoudsman, conservatief, tegenstander der Whigs, lid der hofpartij in Eng.), m. tories.
- Tos'sen** (sport: dobbelen, oppoeten, om de plaats der spelers te bepalen).
- Tot**, vz.: betrekking van plaats, nl. tot zekere grens: ik reis mee — A'dam; id. van tijd: ik blijf — Maandag; id. van doel: ik zeg dit — uw best, iem. aansporen — vlijt; ook vgw.: wacht, — ik u roep, totdat.
- Totaal'** (geheel, ten volle), bn. en bw.: honderden indrukken vormen een totalen indruk; e. totale maaneclips; ik ben — op, d. i. dood-moe, iets — vergeten zijn.
- Totaal'** (gezamenlijk bedrag), o. totalen; hoeveel bedraagt het — der rekening? het geheel; tel nu alle totalen bij elkaar.
- Totalisa'tor** (telmachine om hoeveelheden machinaal op te tellen; lijst van de weddenschappen bij een wedstrijd), m. -s; zie ook Bookmaker.
- Totaliteit'** (het geheel), v. gmv.
- Tota'lifer** (geheel en al, gansch), bw.
- Totdat'**, vgw.: wacht nu, — ik kom; z. Tot.
- To'tebel** (slordig, haveloos vrouwmensch, morsebel), v. -len: een oude —.
- To'tebel** (kruisnet), v. -len: met e. -visschen.
- To'tem** (bij sommige volken inz. bij Indische stammen in N.-Amerika een beschermgeest in den vorm van eenig dier of eenig stoffelijk voorwerp), m. -s; -isme (het bewijzen van goddelijke eer aan een totem), o. gmv.
- To'tok** (O.-I. volbloed-European), m. totoks; ook: To'to.
- Totstand'brenning** (het tot stand brengen), v. gmv.: de — van een onderneming; -koming (het tot stand komen), v. gmv.: de — van een ontwerp.
- To'tus in il'lis** (Lat. hij gaat daar geheel in op, hij denkt aan niets anders).
- Touchant'** (Fr. roerend, treffend, aandoenlijk), bn.; -er, -st: een — oogenblik.
- Tou'che** (Fr. aanraking; penseelstreek; toets van piano of orgel), v. touches; lees: toets; verg. Toets.
- Touchereen** 1. (Fr. aanraken, treffen, met 't penseel overwerken; roeren; fig. beleedigen); 2. (O.-I. ontvangen, beuren): zijn traktement —.
- Toupet'** (Fr. knif, voorhoofspraakie; fig. durf, brutaliteit), v. toupetten; ook Toppet.
- Tour**, m. tours: Fr. — de force, krachtoer, sterk stuk; — de passe-passe, goochelaars-greep; — à —, beurtelings; — de bâton, hand-greep; zie ook Toer.
- Tourist'**, m. -en, meer Toerist; vr. -e.
- Tourmalijn'**, m. -en, (stofnaam), o. gmv.; zie Toermalijn.
- Tourmenteeren** (Fr. kwellen, folteren, pijnigen); zie Tormenteeren.
- Tournée'** (Fr. rondreis), v. tournées: O.-I. op — gaan, b.v. van een inspecteur; ook, de — van een tooneelgezelschap.
- Tourneeren** (draaien, wenden, keeren).
- Tourniquet'**, m. -s; de Fr. naam van Draaikruis, Kruisrad, zie aid.
- Tournooi'**, o. -en; zie Tornooi.
- Tournu're** (Fr. uiterlijk, houding; wending; ook: queue de Paris), v. -s.
- Tou'ter** (schommel), m. touters. gew.
- Tou'teren** (schommelen), ik heb getouterd.
- Touw** (koord van hennep- of vlasdraden), o. touwen: een anker—, een kabel—, een steiger—; zegsw. ik kan er geen — aan vastmaken of -knoopen, ik begrijp er geen steek van; in het — zijn, druk bezig, werkend als een paard, dat voor ploeg of wagen gespannen is; verg. Lijn.
- Touw** (getouw, weeftouw), o. touwen: zegsw. iets op — zetten, eig. het kettinggaren door de kammen opspannen, het weeftouw in gereedheid brengen; fig. een plan opstellen of opmaken, een plan in elkaar zetten.
- Touw'baan** (lijnbaan), v. -banen.
- Touw'wen** (van touw), bn.: een — mat.
- Touw'wen** (vl. leer bereiden; ook, kloppen, slaan), ik heb getouwd; -er (leerbereider), m. -s; -erij' (leerbereiderij), v. -en.
- Touw'ladder** (ladder, van touw gemaakt; scheepsladder), v. -s; -mat (voetmat van gevlochten touw), v. -ten; -pluizen (scheepst. het uit elkaar draaien, ontrafelen, uitpluizen van oud touw, het maken van werk tol het vervaardigen van schiemanngaren), o. gmv., zie Garenspoel; -slager (touw-draaier, lijnslager), m. -s; -slagerij' (lijnslagerswerkplaats, lijnbaan), v. -en; -stopper (scheepst. touw, om er een kabel mee te omwinden en stijf te houden), m. -s.
- Touw'tjespringen** (zeker meisjesspel: het springen in en uit de bocht van een touw, dat omgedraaid wordt), o. gmv.
- Touw'werk** (de gezamenlijke touwen, voor een werk benodigd, al het want v. e. schip), o.
- Tower** (Eng. eij. toren; versterkt kasteel a. d.

- Theems in Londen, gesticht door Willem den Veroveraar, (1066-'87), eertijds staatsgevangenis), m.*
- Toxicologie'** (leer der vergiften), v. gm.v.
- To'xicum** (vergift), o. toxica.
- To'xine** (bacterie-vergift), v. -n.
- To'xisch** (vergift bevattende): de -e bestanddeelen van dollekervel.
- Toyn'bee-club** (club, die zich met toynbeewerk bezighoudt), v. -s; -school (inrichting voor volwassenen tot ontwikkeling van het volk, naar de denkbeelden van Arnold Toynbee, 1852-'83), -scholen; -werk (persoonlijk verkeer van meer ontwikkelde met de lagere klassen ten einde deze hierdoor te verheffen), o. gm.v.
- Traag** (langzaam), bn. en bw., trager, -st; -heid (luïheid, langzaamheid), v. gm.v.
- Traag'heid** (nat. zoogenaamde eigenschap der nat. lichamen, om te volharden in den toestand van rust of beweging, tenzij een op hen werkende kracht daarin verandering brengt), v. gm.v.; verg. Inertie; -looper (dierk. aat of luïaard), m. het tropisch dier heet aldus naar zijn uiterst langzame bewegingen; -zaam (Vl. erg langzaam), bw.: o dag (Zondag), die - henegaat.
- Traan** (oogvocht), m. tranen: zegsw. tranen met tuiten schreien, groote, dikke tranen, die in een tuitje of spitsje uitloopen; iems tranen drogen, zijn smart verzachten; verg. Bruidstranen, Krokodillentrannen.
- Traan** (vischolie), v. gm.v.: lever-, olie uit de levers van kabeljauwen.
- Traan'achtig** (als traan), bn.: een - vocht.
- Traan'luïst** (ontl. een der kleine kanalen, waardoor zich een traan ontlast), v. -buizen; -klier (ontl. klierje aan den buitenhoek van het oog), v. -klieren.
- Traan'koker** (traanbereider), m. -kokers; -kokerij' 1. (het koken van traan uit walvischspek), v. gm.v.; 2. (werkplaats, waar traan gekookt wordt), v. -kokerijen.
- Traan'oog** (tranend oog), o. -oogen; --oogen (tranende oogen hebben), ik traan-oogde, ik heb getraanooogd.
- Traba'colo** (lt. koopvaardijsschip met 2 masten in de Adr. Zee), m. trabacolo's.
- Tracasserie'** (last, drukte, overlast; geplaag, kwelling; kibbelarij, geharrewar), v. -rieën.
- Tracé'** (richting, lijn, afgebakende weg; fig. schets v. e. weg, van een ontworpen kanaal, enz.), o. -s.
- Tracceren** (ontwerpen, richting bepalen, schetsen).
- Traccer'werk** (bouwk. ornament, kenschet-send voor den gotischen stijl), o. gm.v.: het - ontstaat uit de samenvoering van meetkundige grondvormen, als cirkels, veelhoeken, ovalen, enz.; het wordt in allerlei materiaal aangebracht bij raamvullingen, enz.; verg. Maaswerk.
- Trachiet'** (vulkanisch kiezelgesteente, helder-grijs van kleur), o. gm.v.; zie Veldspaat.
- Tracho'ma**, -choom' (granuleuze oogziekte), v.: - is een besmettelijke ziekte.
- Trach'ten** (pogen, zijn best doen), ik trachtte, ik heb getracht: hij tracht ons in te halen, wendt pogingen aan, beijvert zich om; naar iets -, streven.
- Tractaat'** (verdrag, overeenkomst tusschen twee volken), o. tractaten; verg. Barrière--.
- Tractaat'je**, o. -s; zie Traktaatje.
- Tracteeren** (behandelen, bejegenen): je hebt die zaak goed getraceerd; iem. leelijk --.
- Trac'tie**, v.: - en materieel, een afdeling bij de spoorwegen voor locomotieven, wagens, enz.; lees: trak'sie.
- Trade** (Eng. handel, m.); -mark (Eng. handelsmerk), o. -marks.
- Tradit'ie** (overlevering, d. i. mededeeling van mond tot mond, van geslacht aan geslacht), v. -tiën, -ties: volgens de -, dat is tegen alle --.
- Traditioneel'** (volgens of bij wijze van overlevering), bn. en bw.: de -e plumpudding op het Kerstfeest in Engeland; de gekleurde eieren zijn in de Paaschwei - voorhanden. (t = s).
- Traducteur'** (vertaler), m. -s, (c = k); zie het algemeen gebruikte: Translateur.
- Traduc'tie** (overzetting, vertaling), v. -s, -tiën; lees: -duk'sie.
- Trafiek'** (Fr. plaats, waar men de grondstoffen bewerkt voor de fabricage; ook, verkoopdepot van een groot bedrijf), v. -en.
- Trafikant'** (leverancier van bewerkte grondstoffen), m. -en.
- Trage'die** (dichtk. treurspel, zie ald.), v. -s, -diën. (g = g).
- Tragedien'** (Fr. treurspelspeler), m. -s; -dien'ne (treurspelspeelster), v. -s.
- Tra'gi-come'die** (tooncelstuk, om beurten treurig en vroolijk), v. -comedies. (g = g).
- Tra'gi-co'misch** (treurig-vroolijk, tragisch met een blij einde), bn.: een - tooneelspel, blijendend. (g = g).
- Tra'gicus** (treurspeldichter), m. -ci. (g = g).
- Tragiek'** (het tragische), v. gm.v. (g = zi).
- Tra'gisch** (droevig, treurig, roerend), bn.: het - einde van Jan de Witt; als zn.: het -e, o.: het -e v. d. oorlog. (g = g).
- Train** (Fr. gang, vaart), m. gm.v.: en -, in gang, op dreef, in zwang.
- Traineeren** (talmen, slepende houden, op de lunge baan schuiven): met iets --.
- Trai'nen** (sport. oefenen voor wedstrijden, wedrennen of spelen, waarbij vaste leefregels), ik heb getraind; het lichaam -- door sport; fig. onze jongens worden getraind in de vreemde talen; -er (sport. hij, die de oefeningen leidt, drillmeester, africhter), m. -s; -ing (africhting, dressuur), v.: - van paarden, - van sportmannen. (ai = ee).
- Trai'te** (handel. naam van een wissel of assignatie die men getrokken heeft), v. -s.
- Traja'nus**, Rom. keizer, 98-117 n. C., een voortreffelijk regent en gelukkig veldheer.
- Traject'** (overtocht, overvaart; afstand, gedeelte v. e. weg), o. trajecten.
- Traktaat'** (godsdiensig vertoog), o. -taten.
- Traktaat'je** (godsdi. volks-geschriftje), o. -s.
- Traktaant'** (iem. die trakteert, onthaler), m. -en; -ta'tie (feestelijk onthaal), v. -s, (tie = sie); -teeren (feestelijk onthalen; iron. iem. geducht doorhalen; ook, iets behandelen).
- Traktement'** (jaarwedde, bezoldiging), o. -en.
- Traktements'dag** (dag, waarop het traktement wordt uitbetaald), m. -dagen; -staat (betaalsrol of -bĳst), m. -staten; -verhooging (opslag van salaris of wedde), v. -en.
- Tra'lie** (metalen of houten spijlĳje), v. -s, traliën; zegsw. achter de -s zitten, in de gevangenis; iem. achter de -s zellen; -brug (brug met getrabiede zijwanden als steun), v. -bruggen; -deur (deur met traliewerk), v.

- en; **-luik** (*luik, dat den vorm heeft van een rooster, roosterachtig luik*), o. -luiken.
- Tra'liën** (*van traliën of traliëwerk voorzien*), ik traliëde, heb getralied: een venster —.
- Tra'lievenster** (*venster met traliën tot beschutting*), o. -vensters; **-werk** (*samenstel van traliën*), o. gmv.
- Tram** (*omnibus op spoorrichels*), v. -s, trammen: een open —, een zomerwagen; een dichte of gestoten —; een elektrische —, tramwagen, die door elektrische motoren in beweging wordt gebracht; verg. Paarden-tram, Stoomtram; lees: *trem*; **-aanleg** (-weg), m. gmv.; **-baan** (-lijn), v. -banen; **-bel** (*luid klinkende bel aan den tramwagen*), v. -bellen; **-boekje** (*een zeker aantal tramkaartjes in den vorm van een boekje*), o. -s; **-concessie** (*toestemming van de bevoegde macht om een tram aan te leggen*), v. -s; **-conducteur** (*conducteur op een tramwagen*), m. -s; **-controleur** (*inspecteur op een trambaan*), m. -s; **-dienst**, m. -en; **-directeur** (*bestuurder van een tramonderneming*), m. -s; **-halte** (*vast punt, waar een tram stopt voor het in- en uitstappen van passagiers*), v. -n; **-kaar-tje** (*plaatskaartje voor een tram*), o. -s; **-koetsier** (*wagenbestuurder v. e. tram*), m. -s; **-lijn** (*ijzeren weg van de tram, tramweg*), v. -en; **-maatschappij** (*maatschappij tot exploitatie v. e. tramlijn*), v. -en; **-men** (*in of met de tram rijden*), ik heb getramd: van 't station naar de markt —.
- Tramonta'ne** (*It. noordewind; naam v. d. poolster*), v. gmv.: de Italianen noemden de poolster (waarop ze zeilden in de Middell. Zee) *stella tramontana* d. i. ster over de bergen (de Alpen); zegsw. de — verliezen of kwijtraken, de kluts kwijtraken
- Tram'rails** (*ijzeren richels waarop de tram loopt*), v. mv., (aj = ee); **-rijtuig** (-wagen), o. -en; **-tarief** (*prijlsbepaling voor de tramritten*), o. -ven; **-verbinding** (*verbinding van twee punten door een tramweg*), v. -en; **-verkeer** (*het heen en weer trekken der tram*), o. gmv.; **-weg** (-baan, -lijn), m. -wegen; **-wissel** (*werktuig om de tram op een andere lijn te brengen*), m. -s.
- Tranchaut'** (*Fr. snijdend, scherp*), bn.
- Tranchée'** (*Fr. loopgraaf*), v. -s, -ën.
- Trancheeren** (*Fr. snijden, voorsnijden, in stukken snijden*); **-mes** (*voorsnijmes*), o. -messen; **-vork**, v. -en.
- Tra'nen** (*tranen afscheiden*), mijn oog traande, heeft getraand; *de wijnstok traant*, laat druppelsgewijze het plantensap loopen uit een snijwonde.
- Tra'ndal** (*deze wereld vol jammer en ellende*), o. gmv.; **-lach** (*glimlach tusschen de tranen door*), m.; **-vloed** (*grootte menigte tranen*), m. gmv.
- Tra'nig** (*olieuchtig*), bn.: een —e stof.
- Tranquillamen'te** (*It. muz. rustig, bedaard*), bw.; lees: *-kwiel-ja-men'te*.
- Tranquill'le** (*rustig, kalm, bedaard*), bn. (*quill = kiel*).
- Tranquilliteit'** (*rust, kalmte, bedaardheid*), v. gmv. (*quill = kiel*).
- Trans** (*tinne, borenrand; omgang van een toren; fig. hoogste punt*), m. transen; bij uitbr. uitspannel: *de morgenster alleen hield stand nog aan de transen* (Bogaers).
- Trans**, bastaardvoorvoegsel, bet. *over, aan de andere zijde*, komt in vele afleidingen voor, b.v.: **-ac'tie** (*vergelijk, minnelijke schikking, verdrag, overeenkomst, handels-overeenkomst*), v. -tiën, -ties, zie Compromis; **-alpijnsch'** (*van of gelegen aan gene zijde der Alpen*), bn.; **-alpi'ne**, bn.: Zwitserland krijgt al meer — spoorwegen: deze stellen steeds grooter gebieden open voor het toeristenverkeer; **-atlan'tisch** (*naar gene zijde van den Oceaan*), bn.: een —e zee-kabel, d. l. van Europa naar Amerika; **-e graanvrachten**; (i = ie); **-bordeur'** (*hangende brug, van rails voorzien*), m. -s; de — rust ± 25 M. boven het watervlak op aan de oevers geplaatste torens.
- Transcendent'**, **-rendentaal'** (*niet onder de zinnen vallend, bovenzinnelijk*), bn.
- Transcript'** (*kopij, afschrift*), o. -en.
- Transcrip'tie** (*overzetting; muz. arrangement d. i. overzetting voor een ander instrument*), v. -s.
- Transept'**, o. -en; zie *Transsept*.
- Transfigura'tie** (*gedenkday in de R.-K. kerk op 6 Aug. van de verheerlijking Christi op den berg Thabor*), v. gmv., zie *Thabor*;
- forma'tie** (*omschepping, gedaanteverandering, vervorming*), v. -ties, -tiën; **-for-ma'tor** (*nat. toestel om de spanning van electrischen stroomen te veranderen*), m. -s, -toren; **-forma'torhuisje** (*huisje, waarin zich een transformator bevindt*), o. -s, zoo ook: **-station**, **-zuil**; **-formeeren** (*omvormen, vervormen, een anderen vorm geven*); **-fu'sie** (*geneesk. overlapping van frisch, levenskrachtig bloed*), v. -sies, -siën.
- Transigeeren** (*een vergelijk treffen, tot een schikking komen, schipperen*): men moet —, om in het praktische leven nuttig te zijn (Potg.), plooiën, wat geven en nemen (g = g).
- Transiteeren** (*doorvoeren van koopwaren*).
- Transitief'** 1. (*overguand op een ander*), bn.: een — werkwoord, spraakk. overgankelijk, nl. zulk een w. w., dat een lijdend voorwerp bij zich kan hebben; 2. (*spraak. overgankelijk w. w.*), o. -tieven.
- Tran'sito** (*It. doorgang, doorvoer van goederen en waren uit een vreemd land, zonder in ons land te worden opgeslagen of te koop gesteld*), o. gmv.: **-handel**, doorvoerhandel, handel in doorvoergoedern.
- Transitoir'**, **-toor'** (*overguand*), bn.: —e, **-toere bepalingen**, van overgang, tijdelijk.
- Trans'kapel** (*straalkapel*), v. -len: de —len zijn de kapellen, welke in kathedralen het hoogaltaar aan de achterzij omkransen; ze zijn een symbolisch beeld van de doornenkroon om het hoofd van Jezus.
- Translaat'** (*vertaling, vertaald stuk*), o. -laten; **-laat'kantoor**, o. -kantoren; **-lateeren** (*vertalen, overzetten in een andere taal*); **-lateur'** (*vertaler*), m. -s: een be-ëddigd —, die nl. onder eed staat als waarborg voor zijn eerlijkheid, ook: vertaler voor het gerecht; **-la'tie** (*eig. overdraging*), v. -ties, -tiën: de — van een recht op een ander; **-migra'tie** (*verhuizing; volksverhuizing; zieleverhuizing*), v. gmv. (t = s); **-mis'sie** (*overdracht, overzending*), v. -s, -siën: fig. — van gedachten; **-parant'** (*doorschijnend*), bn., als zn. (*doorschijnend lijnenblad als onde legger, om recht te schrijven*), o. -en; **-pira'tie** (*Fr. het zweeten*), v. gmv.; **-pireeren** (*uitwasemen, zweeten*);

- planta'tie** (overplanting), v. —s, —tiën;
—poneeren (overzetten, een muziekstuk in
 een anderen toon overbrengen); **—port'**
 (boekh. bedrag, dat van de eene zijde der
 rekening op een volgende bladzij wordt over-
 gebracht), o. —en; **—port'** (Fr. vervoer; ook
 het vervoerde), o. —en; — v. levensmiddelen;
 een — gevangen; **—port'kosten**, m. mv.;
—porta'bel (vervoerbaar), bn.; **—porta'tie**
 (ballingschap), v. gm.v., meer: Depor-
 tatie, (tie=sie); **—porteeren** (overvoeren,
 overbrengen: ook van bedragen van de eene
 zijde eener rekening op een volgende);
—porteur' (hoek-, graadmeter), m. —s, ook
 graadboog; **—port'schip** (schip en vooral
 stoomboot tot het vervoeren van krijgsvolk,
 landverhuizers, gevangen), o. —schepen;
—port'verzekerings (verzekerings tegen de
 gevaren bij vervoer van goederen, vooral ter
 zee), v. —en; **—port'wagen** (wagen voor het
 goederenvervoer naar boot of trein), m. —s;
—posi'tie (omzetting; muz. overzetting in
 een anderen toon; verplaatsing), v. —tiën, —s.
Transsept' (bouw. dwarsleugel van een
 gebouw inz. dwarsschip van een kerk), o. —en;
 het — is b.v. van een gotische kruiskerk
 als de St.-Jan in Den Bosch de dwarsbalk,
 nl. dat gedeelte, 'twelk delengte-as recht-
 hoekig snijdt.
Transsubstantia'tie (eig. zelfstandigheids-
 verandering; R.-K. verandering van brood en
 wijn in het lichaam en bloed des Heeren), v.
Transvaal' (aardr. Eng. kolonie), v. gm.v.;
—vualsch, bn.: —e boeren; **—va'ler** (bewo-
 ner van Transvaal, in Z.-Afrika), m. —valers.
Transversaal' 1. (dwars, overhoeks), bn.
 en bw.; 2. (meetk. snijlijn of snijvlak
 van een stel lijnen of vlakken), v. —versalen.
Trant (wijze), m.: dat is nu mijn —, manier;
 volgens den nieuwen — van schrijven, stijl;
 dichtlen in den trant van Cats, manier; een
 — van geestigheid (C. O.), manier
Trant'elen (op en neer loopen), ik heb ge-
 tranteld; vero.; verg. Drentelen.
Trap 1. (schop), m. —pen: het paard gaf hem
 een —; 2. (trede), m. —pen: het kind kroop op
 den zesden —; van — tot —; zegsw. hij is van
 de —pen gevallen, scherts. voor: zijn haar is
 geknipt; f.g. de —pen van vergelijking, trap-
 vormen (spraak.); op den laagsten —, op
 den hoogsten — van beschaving, graad,
 mate; 3. (al de treden te zamen), v.
 —pen: een houten —, een ijzeren —, een mar-
 meren —; een kelder—, een zolder—, een
 wentel—, een toren—; een steile —, een geheime
 —; **—je** (kleine trap, inz. los huistrapje), o. —s.
Trap'ze (gymnastiek-toestel: zweefrek voor
 acrobaten), v. trapézen, ook Trapees'.
Trape'zium (meetk. vierhoek met twee even-
 wijdige zijden), o. —s, —zia; **—zol'de** (een
 vierhoek, waarvan al de zijden en hoeken
 ongelijk zijn), v. —s.
Trap'gans (dierk. waadvogel, vrij groot en
 zwaar van lichaam), v. —ganzen: de groote
 —, de kleine —; de —zen zijn een begeerlij-
 ke buit voor de jagers; in ons land komen
 ze niet voor, wel in Midden- en Z.-Europa.
Trap'gevel (bouw. voorgevel van een ge-
 bouw, die in een punt eindigt en aan den
 bovenkant trapsgewijze opgaat), m. —s.
Trap'leuning (leuning langs een trap), v. —en.
Trap'machine (naaimachine met pedalen
 of voettrappers), v. —machines.
Trap'pelen (herhaald trappen), ik heb ge-
 trappeld: de paarden brieschen en — van
 ongeduld; de reiziger stond te — van koude.
Trap'pen 1. (per fiets rijden), ik —te, heb
 en ben getrapt: hij trapte in een uur van
 Maastricht naar Luik; 2. (met den voet tre-
 den), ik heb getrapt: turf —, het orgel —;
 zegsw. iemand op de teenen —, hem eenigs-
 zins beleedigen.
Trap'penhuis (bouw. deel van een villa,
 enz., waarin de hoofdtrap is geplaatst), o.
 —huizen.
Trap'per (eig. vallensetter; wild- en pels-
 :ager), m. —s: de —s oefenen hun bedrijf uit
 in de landen om de Hudsonsbaai, het
 winnen van pelzen is het doel.
Trappist' (kloosterling eener zeer strenge orde
 dus genaamd naar de abdij la Trappe in
 Normandië, gesticht in 1140), m. —en.
Trap'psalm (optochtslied der oude Israe-
 lieten, ook: psalm, door Levieten gezongen,
 terwijl ze de trappen van Jeruzalems tempel
 opklommen), m. —en; zie Ps. 119 tot 134.
Trap'roede (koperen roede tot bevestiging
 van den traplooper), v. —n.
Traps'gewijze, **—gewijs** (bij trappen), bw.
Trap'wijze, **—wijs**, bw.: iets — behandelen.
Trap'vormen (spraak. de trappen van ver-
 gelijking), m. mv.
Tras (meiselspecie, uit gebroken tufsteen ge-
 malen poeder), o. gm.v.; **—mortel** (meisel-
 specie, bestaande uit gebluschte kalk met tras
 dooreengewerkt), v. gm.v.
Tra'(-)si (O.-I. ingrediënt der rijstafel), v.
Tras'molen (molen, die tras maalt), m. —s;
—raam (steenlaag boven op het fundament-
 werk, in tras gemetseld), o. —ramen: het —
 moet het optrekken of opzuigen van vocht-
 ten verhinderen.
Trassant' (handel. trekker v. e. wissel), m. —en.
Trasseeren (een wissel op iemand trekken).
Tras'sen (met tras metselen), ik heb getrast:
 deze muur is getrast, in tras gezet.
Travaat' (onstuimige windvlaag met stort-
 regen en onweer), m. travaten.
Travailleeren (Fr. ingespannen werken of
 arbeiden, zich afmatten), lees: travalleeren.
Traval'je (hoef- of noodstal), v. travaljes.
Tra'ven (schcepst. tuschen de lading vol-
 zakken instuwen, duiveljagen), ik traafde,
 heb getraafd.
Traver'se (Fr. dwarse richting, dwarsweg,
 zijweg, f.g. hinder, tegenspoed), v. —n.
Traverseeren (dwars doorloopen of snijden,
 doorkruisen; van een paard; dwarsprongen
 maken; fig. in den weg staan, hinderen).
Travesteeren (verkleeden, vermommen, ook:
 een ernstig gedicht grappig omwerken).
Travestie' (vermomming, lachwekkende ver-
 kleeding; toon. mannenrol door een vrouw
 vertolkt: grappige voorstelling van iets ern-
 stigs), v. —ties, —tieën. (t = t).
Trawant' (begeleider, lijfwacht, fig. partij-
 ganger, medestander), m. —en: de —en v. e.
 dwingeland; verder: een maan als bij-
 planeet.
Trawler (Eng. vaarttuig, waarmede men met
 een trawl [scepnet] vischt; vischkotter, treiler),
 m. —s.
Trawl'net (soort van sleepnet voor de zee-
 visscherij), o. —netten: de Engelsche —vis-
 schers op de Noordzee.
Trebizon'de (Turksch vaarttuig op de Zwarte

- Zee, genoemd naar de stad van dien naam), v. trebizonden.
- Trech'ter** (kegelvormig voorwerp met wijden mond en nauwe tuit, doorgieter), m. -s: een wijn-; een molen-; -**vormig**, bn.: een maalstroom is -, in den vorm van een trechter.
- Tred** (stap, gang), m. treden: met vasten -. **Trede** (stap; sport eener ladder; deel v. een trapje, v. e. stoep, enz.), v. -n; ook, Tree.
- Tred'en** (de voeten verzetten, gaan, loopen), ik trad, heb en ben getreden: ter zijde -, op zij gaan; in iems plaats -, hem vervangen; hij treedt vandaag in zijn veertigste jaar; iem. op de teenen -, hem grieven; ook: het orgel -, wind toevoeren; fig. een wet met voeten -, verkrachten; iem. in het slijk -, hem minachtend bejegenen.
- Tred'molen** (molen, die door op een rad te treden in beweging wordt gebracht), m. -s: de veroordeelde moest in den - loopen; fig. geestdoendenden arbeid verrichten, aldoor denzelfden zwaren arbeid doen.
- Treed** (trede, stap), v. treeën.
- Treeft** (ijzeren drievoet op e. komfoor), v. -en.
- Treek** (list, looze streek), m. trekken.
- Treem** (molentrechtter, tremel), m. tremen.
- Treemolen** (tredmolen), m. -s; -**plank** (opstapplank aan den zijkant van spoorwaggen of open tram), v. -en; -**rad** (rad met schoepen, waar men op treedt, om het te doen draaien), o. -en, -eren.
- Tref** (het treffen, lukje), m. gmv.: het is een -, hem thuis te vinden, toeval.
- Trefbaar** (kunnende getroffen worden), bn.
- Treffelijk** (voortreffelijk, uitmuntend), bn. en bw.; -er, -st: - vleesch en wildbraad.
- Treff'en** (raken, bereiken), hij trof, heeft getroffen: het doel -; verder, ontmoeten: zijn toespraak trof de harten; den juisten toon niet -, zingend bereiken; dit portret is goed getroffen, het lijkt goed; een zware ramp heeft die familie getroffen, is haar overkomen; een vergelijk -, een overeenkomst aangaan; waar kan ik u straks -? vinden, ontmoeten; als zn.: een bloedig -, gevecht, ontmoeting met den vijand; -**fend** (hartroerend, aandoenlijk), bn.; -er, -st: een - verties, een -tooneel; ook, een -e gelijkenis, zeer juist; -**fer** (een raakschot; kogel, die het doel raakt), m. -s: van de 100 schoten waren er maar 10 -s; in het kegelspel: bal, die de kegels raakt; -**kans** (mogelijkheid te zullen treffen, percentsgewijze uitgedrukt), v. -en: de - van een bom, uit een vlieg-machine geworpen, is niet groot; -**punt** (artill. het punt, dat getroffen moet worden), o. -en; -**zekerheid** (zekerheid van zijn schot als nl. de trefkans 100 is), v. gmv.
- Treil** (treklijn, jaaglijn), m. -en: met zeil en -, met het geheele tuig, d. i. met zeilen en touwen, met alles wat tot het schip behoort; -en (voortrekken, voortsleepen), ik heb getreild: een schuit -; -er (schuientrekker, ook sleepboot), m. -s; -er (vischvaartuig, dat met sleepnetten vischt), m. -s; zie Trawler.
- Treilla'ge** (latwerk, houten tratiewerk), o. -s.
- Treil'lijn** (treklijn, jaaglijn), v. -en.
- Trein** 1. (rij, sleep, gevolg), m. -en: een lange - van jongens, van koopers bij een houtveiling, van pelgrims; een onafzienbare - van rijkdommen bij een plechtige begraving; verg.
- File; de keizer reisde met een - van heeren en bedienden; 2. (mil. stukken geschud enz. en de bedienende manschappen), m. -en: een artillerie-, een ponton-, de pontonstukken met de pontonniers, een hospitaal-; een trein der intendance; zie ook Tros; 3. (reeks van wagons), m. -en: een personen-, goederen-, boemel-, snel-, D-, bliksem-; -**beambte** (b. v. een conducteur), m. -n; -**compagnie** (mil. afdeeling, belast met het vervoer van manschappen en goederen), v. -ën; -**personeel** (de machinist, stoker, conducteurs op een trein), o. gmv.; -**smid** (smid, die van een gereedstaanden trein het raderwerk, de remmen enz. naziet), m. -smeden; -**soldaat** (mil. soldaat v. e. treincompagnie), m. -daten.
- Trei'terchocolade** (Bargoensch. water en melk, dat in de gevangenis bij het brood wordt gegeven), v. gmv.
- Trei'teren** (plagen, sarren), ik heb getreiterd; -aar, m. -s; -aarster, v. -s; -ing (het treiteren), v. -en; -lach (sarrende, plagende lach), m. gmv.
- Trek** 1. (begeerte), m. gmv.: - naar het verbodene, lust, neiging; 2. (slag bij het kaartspel), m. trekken: ik heb nog maar vier trekken gemaakt; 3. (ruk, haal), m. -ken: met één - van den hengel, van het vischnet; 4. (haal met een pen), m. trekken; 5. (gelaats-trek), m. trekken: hij had de trekken der Bourbons; 6. (Z.-Afrik. verhuizing), m. trekken: de groote - der Boeren, uittocht van Boeren uit de Kaapkolonie in 1836: - is ook het heele reisgezelschap, de wagens, het vee; 7. (reis der trekvogels), m. -ken.
- Trek** (treek, looze streek), m. trekken: zegsw. iem. een - spelen, hem een poets bakken, hem leelijk beethebben; zijn trekken thuis krijgen, op zijn beurt er inloopen, wederkeurig beetgenomen worden.
- Trek'bal** (bilj. zekere stoot, waarbij men den bal met de keu op zij van onderen raakt), m. -len; -**bank** (bank, om metaaldraad te maken), v. -en; -**beest** (trekdier: os, paard, hond, ezel), o. -en; -**beugel** (baggerbeugel), m. -s; -**dag** (dag, waarop een loterij trekt), m. -dagen; -**deur** (tochtdeur), v. -en; -**dier** (lastdier: dier, dat een wagen, een schip, enz. moet trekken), o. -en; -**duif** (Amerik. duif, in ontzettend groote vluchten zich verplaatsend), v. -duiven; -**ezel** (ezel, die als trekdier gebruikt wordt), m. -s; -**gareel** (lederen halsjuk der trekpaarden), o. -en; -**garen** (zeker vischnet, zegen), o. -s; -**gat** (stookgat, ook, tochtgat), o. -en; -**gat** (uilgebaggerde diepte in het veen), o. -en; -**geld** (premie voor inzet of opbod bij een publieke verkoop van vaste goederen), o. -en, verg. Strijkgeld; -**goed** (groenten, druiven, die door kunstmatige warmte gekweekt, lang vóór den tijd a. d. markt gebracht worden), o. gmv.; -**haak** (kuiperswerktuig), m. -haken; -**hamer** (hamer v. d. leidekker), m. -s; -**hei** (heiblok, dat met touwen of snaren door mannenkracht opgetrokken wordt), v. -en; -**hond** (karhond), m. -en; -**hondenwet** (wet v. 1910 ter bescherming van trekhonden); -**kar** (handkar), v. -karren; -**kast** (broekkas), v. -en.
- Trek'kebeenen** (sleepvoetend gaan), hij -beende, heeft getrekkebeend; -**bekken**

- (minnekozen van duiven), zij hebben getrekket.
- Trek'ken**, m. mv.: — zijn spiraalvormige insnijdingen in de ziel of den loop v. e. geveer of v. e. kanon, zie: Getrokken.
- Trek'ken**, ik trok, heb of ben getrokken: *de paarden — den wagen, voorttrekken; naar boven —, halen; een prijs — uit de loterij, bekomen; de koffie, de thee laten —, laten aftrekken; het trekt hier, er is hier tocht; een lijntje —, fig. in stilte klinken met iem.; ééne lijn — met iem., het met iemand eens zijn; lijntjes of de lijn —, soldatenterm, niets uitvoeren; een wissel op iem. —, afgeven; rekenk. den vierkantswortel —, berekenen; aan het kortste eind —, er het slechtst aan toe zijn; —ker (persoon, dier of voorwerp, dat trekt, b.v. een stoomsleeper), m. —s; —ker (werktuig, waarmee men trekt), m. —s; zie Kurketrekker; —ker (persoon, die een wissel afgeeft), m. —s; —king (het trekken), v. —en; de — der staatsloterij; —kingslijst (uittotingslijst), v. —en; de nummers eener — nazien.*
- Trek'letter** (schrijf- of krulletter), v. —s; —lijn (jaaglijn, touw om een schip voort te trekken, een net in te halen, iets aan boord te halen), v. —en; —mier (dierk. een soort van mier in Centraal-Afrika b.v. in den Congostaat), v. —en; de — trekt met duizendtallen in legerorde op en verslindt al wat van haar gading is; behalve de —en leven er de witte —, de bosch —, de vuur —, zie ald., de zwarte — en de bruine mieren, zie ook Termieten en Mier; —muts (een ouderwetsche vrouwenmuts), v. —en, Vl.; —net (sleeptnet voor de vischvangst), o. —ten; —os (os als trekdiër), m. —ossen; —paard (karrepaard), o. —en; —pad (jaagpad), o. —en; —pen (pen tot het trekken van lijnen langs een liniaal), v. —nen; —plaat (stalen plaat met gaten voor den draadtrekker), v. —platen; —pleister (geneesmiddel, fig. gmz. een persoon, die iem. aantrekt, geliefde), v. —s; —pot (aftrekpot, theepot), m. —ten; —reep (dik touw, om geschat, enz. voort te trekken), m. —en; —schuit (schuit, die door een paard aan een lijn wordt voortgetrokken), v. —en; —sel (afleid. van trekken: aftreksel), o. —s; — van thee, — van kruiden, afkooksel; —slede (slede voor pakhuysgoed, die door een paard getrokken wordt), v. —en; —stang (handvat van een spoorwissel), v. —en; —tafel (tafel met uittrekbladen), v. —s; —vaart (kanaal, waterweg voor trekschuiten, enz.), v. —en; —visch (dierk. visch, die op bepaalde tijden van het jaar gaat of komt), m. —visschen; de haring is een —; —vogel (bij ons een zomervogel: vogel, die op gezette tijden een groote reis maakt; fig. iem. die gedurig van verblijf- of woonplaats verandert), m. —s; de ooevaar is een —; de grootste heft der Europeesche vogels behoort tot de —s; —weg (weg voor de trekpaarden b.v. langs een kanaal), m. —wegen, zie Trekpad; —zaag (grootte houtzaag), v. —zagen.
- Tre'ma** (spraak. zie deeltteeken), o. —'s.
- Trembleeren** (beven; muz. trillen met de stem).
- Tremblé'-lijn** (typ. gegolfde lijn), v. —en.
- Tre'mel** (trechter, waardoor het gemalen graan loopt in een zak), m. tremels.
- Trem'mer** (man, die de steenkolen uit het scheepshol haalt en in de machinekamer der zeeboot brengt), m. tremmers.
- Tre'molo** (It. muz. beving, trilling), v. —'s, ook bw. in de bet. van bevend.
- Tremulant'** (muz. bevende toon, trilttoon, zeker orgelregister), m. tremulanten.
- Tremuleeren** (muz. trembleeren).
- Trens** (lijste of oogje van garen om een haakje in vast te maken; verder: kleine toom, welks mondstuk geen stang heeft), v. trenzen: zegsw. iemand — geven d. i. slaag.
- Tren'te** (gesch. plaats, waar het R.-K. oecumenische of algemeene concilie is gehouden van 1545-'63), o.; zie Concilie.
- Tren'te-et-un** (zeker kaartspel), o.: — spelen, 66-en-dertigen.
- Tren'zen** (vlechten), ik heb getrensd: touw —.
- Trepaan'** (heelk. schedelboor), m. trepanen.
- Trepaneer'boor** (trepaan), v. —boren.
- Trepaneeren** (de hersenpan doorboren), ik —de, heb getrepaneerd.
- Tre'pang**, v., zie Tripang.
- Tres**, tres'se (geweven goud- of zilverboord-sel; een haarsnoer, e. haarvlecht), v. tressen.
- Tres fa'ciunt colle'gium** (Lat. drie (personen) vormen een college, d. i. gezelschap, ook drie kunnen een uitspraak doen, zijn bevoegd).
- Treu'ga** of Pax De'i (gesch. Godsrede), v. gmv.: volgens de — (1040 n.C.) moest er van Woensdagavond tot Maandagavond onder alle Christenen, vrienden en vijanden, buren en vreemden, vrede heerschen. (eu = ui).
- Treur'berk** (loofboom, berk met neerhangende of treurende takken), m. —en; —beuk (beuk, waarvan de takken naar beneden hangen), m. —en; —dicht (dichtk. klaagdicht), o. —en, zie Elegie.
- Treuren** (verdriet hebben, droevig zijn, kwijnen), zij treurde, heeft getreurd: de heele natuur treurt in den winter; —esch (eschboom met hangende takken), m. —eschen; —gees'tig (zwaarmoedig, naargeestig), bn. —er, —st: een —e zang, neerslachtig makend; —gewaad (rouwkleed), o. —gewaden; —ig (droevig, bedroefd), bn. en bw.; —er, —st: een —e vermaardheid; —kamer (gesch. vertrek in de strafgevangenis, waarin de veroordeelde den avond vóór de terechtstelling werd opgesloten en tot den dood werd voorbereid), v. —s; —kleed (rouwkleed), o. —eren; —lied (klaaglied), o. —eren; —mare (droevige tijding), v. —en; —marsch (doodenmarsch, marsch van klagend karakter), m. —en; —muziek (begrafenismuziek), v. gmv.
- Treur'roos** (roos met neerhangende takken), v. —rozen; —spel (dichtk. tooneeldicht, waarin de hoofdpersoon tevergeefs strijd voert of machteloos staat tegenover eigen hartstocht of tegenover het lot en zóó zijn ondergang te gemoet gaat), o. —spelen: het historisch —, b.v. Vondels Gijsbrecht van Aemstel, Bilderdijks Floris V, Schimmels Napoleon Bonaparte; het bijbelsch —, b.v. Vondels Jozef in Dothan, Jesta; het staatkundig-allegorisch —, b.v. Vondels Palamedes, ook: Tragedie; —speldichter (tragicus), m. —s; —speldichteres', v. —sen; —spelspeler (tooneelspeler, die i. e. treurspel optreedt, tragedien), m. —s; —spelstijl (stijl, waarin het treurspel wordt geschreven, tragische stijl), m. gmv.; —tijd (tijd van rouw), m. gmv.; —toon (klaagtoon), m. —tonen; —tooneel

(tooneel, waarop een treurspel gespeeld wordt; fig. treurige gebeurtenis), o. —tooneelen;
-wilig (een uit het oosten overgebrachte sierwilig met neerhangende takken), m. —en: den — vindt men op kerkhoven, in parken, op buitenplaatsen; —**zang** (dichtk. klaag- of rouwzang), m. —zangen, zie Treurdicht.
Treuzel (almer), m. en v. —s, —tje, o. —s; —**achtig** (langzaam), bn. onze dienstbode is wat —, een — moedertje; —**en** (langzaam werken, slabakken), ik heb getreuzeld; —**aar** (beuzelaar), m. —aars, —**aarster** (vr. treuzel), v. —s; —**ig** (beuzelend, talmend, nietvoortmakend), bn. en bw.: grootje wordt wat —; —**kous** (persoon, die treuzelig is), m. en v. —en; —**werk** (knutselwerk; werk, dat zeer langzaam vordert), o. gmv.
Trezoor' (Fr. schat, schatkamer), o. trezoren.
Trezorrie' (bewaarkamer der openbare middelen, schatkamer), v. trezorriën.
Trezorier' (rentmeester, ook: bewaarder van de schatkist, schatmeester; penningsmeester), m. trezoriers.
Trezorier'schap (rentmeesterschap, penningmeesterschap), o. gmv.
Tria'de (drietal, driehoek), v. triades.
Tria'kel (geneesmiddel, waarin opium is), m. gmv., zie ook Theriakel.
Triang'el (muz. driehoekig stalen slaginstrument), m. —angels: in het orkest speelt hij de trom en den —.
Triangulair' (driehoekig), bn. (ai = é).
Triangula'tie (driehoeksmeting), v. —ties, —tjen; de — van een stad, d.i. opmeting (driehoeksgewijze) en in-kaart-brenging.
Trianguleeren (de triangulatie verrichten).
Triarchie' (regering, uit drie personen bestaande; driemanschap), v. triarchieën.
Tri'as (eig. driehoud; geologische formatie bestaande uit drie bestanddeelen), o. gmv.
Tribula'tie (onrust, ongeval), v. —tjen, —ties.
Tribuleeren (tribulatie verwekken).
Tribunaal' (rechtbank, gerecht), o. —nalen.
Tribunaat' (het ambt van tribuun), o. gmv.
Tribu'ne (spreekgestoelte; een galerij of verhooging; een afgezonderde plaats voor het publiek in vergaderzalen), v. tribunes.
Tribuun' (gesch. oorspr. hoofd der tribus, volksafdeeling, later de naam van allerlei ambtenaren; de meestbekende zijn de volks-tribunen, die de rechten der Plebejers tegen de Patriciërs moesten verdedigen, fig. demagog), m. tribunen; zie ook Gemeensman.
Tribuut' (schatting, cijns), m. en o. —buten.
Tricheeren (valsche spelen; spieken).
Trichi'ne (microscopisch smetdiertje, wormpje in het vleesch van sommige dieren inz. van varkens), v. trichinen. (ch = scherpe g).
Trichi'nenziekte (trichinose), v. gmv.
Trichineus', bn.: — spek, met trichinen.
Trichino'se (de ziekte door trichinen veroorzaakt), v. gmv.
Tricht (aardr. oude naam van Utrecht en vooral van Maastricht), o.: het oude —.
Tricolor' (driekleurig), bn.
Tricolor' (driekleur; amaransteen), m. —loren.
Tricolor're (de driekleur-cocarde), v. —n, —s.
Tri'cot (Fr. machinaal gebreide stof, nauwsluitend goed), o. gmv.; lees: tri'koo.
Tri'cot (nauwsluitend van tricot gemaakt kostuum of pakje inz. van kunstenaars), v. —s; lees: tri'koo.
Tric'trac (zeker Italiaansch spel met dobbel-

steenen), o., ook: Triktrak en Bakspel.
Tri'cycle (rijwiel met 3 wielen), m. —s.
Tri'duum (R.-K. driedaagsche godsverrichtoefening; een feestviering van drie dagen; ook dit tijdperk zelf), o. —s.
Triel'je (soort van gekerperde tijk, driedraadsch geglansd linnengoed), v. —s.
Triest (droevig, naar, somber), bn., —er, meest —; ook Triestig.
Trifo'lium (drieblad, klaver), o. —liums.
Trigonaal'-getallen (rek. getallen, die in den vorm van een driehoek kunnen gesteld worden), o. mv.; ze zijn begrepen in de formule: $\frac{1}{2}n(n+1)$, b.v. 21, als $n=6$.
Trigonometrie' (driehoeksmeting), v. gmv.
Trigonom'e'trisch (de trigonometrie betreffende), bn.: een —e formule.
Trijp (fluweelige stof als bekleedsel van stoelen, canapé's, enz.), o. gmv.; (soorten), o. —en.
Trijp'en (met trijp bekleed), bn.: er stonden zes — stoelen, ook, van trijp: — pentoffels.
Trij'sblok (scheepst. hijschblok; katrol, waar mede iets getrijsd kan worden), o. —blokken.
Trij'sen (ophalen, ophijschen), ik heb getrijsd.
Trij'sgat (scheepst. luik, waardoor de goederen worden opgehaald of opgehouden), o. —en.
Trij'zel (korenzeef), v. —s, fig. treuzelaarster.
Trij'zelen (door een trijzel laten loopen, van koren), men —de, heeft getrijzeld.
Trik'trak (bakspel), o. gmv.; ook: Tik'tak.
Trik'trakbord, o. —borden; ook: Tik'takbord.
Trik'trakken (het bakspel spelen), ik heb getriktrakt, ook: Tiktakken en Bakken.
Tril, m. gmv.: op of aan den — zijn, d. i. gaan slenteren, lantertanten; zie Dril.
Tril'diertjes (dierk. draadvormige diertjes, in vocht levende), o. mv.; —**gras** (een grassoort met fijne, vertakte graspluimen, in de vennen), o. —sen; —**haar** (zeer fijne haartjes in de neusholte, enz.), o. —haren.
Tril'len (zeer snel heen en weer bewegen), het heeft getrild: een snaar doen —; ze — van angst, van koude, d. i. hevig beven, rillen; —**ling** (het trillen; het eenmaal heen en weer gaan v. e. trillend lichaam), v. —en; —**ler** (muz. regelmatig snelle afwisseling v. twee op elkaar volgende tonen), m. —s.
Trillioen' (miljoen van den 3en rang), o. —en.
Trilogie' (eig. iets drievoudigs), v. —gieën: een — kan zijn een drievoudige of drieledige redevoering; ook, een serie van drie tooneelstukken, die een geheel vormen, b.v. Joseph in Dothan, Joseph in Egypten, Joseph in 't Hof van Vondel, zie ook: Tetralogie; ook drie dichtstukken, welke bij elkaar behooren, b.v. De drie Zustersteden, aan Gent, aan Brugge, aan Antwerpen, van K. L. Ledeganck (1805—'47).
Trimes'ter (vierendeeljaars, kwartaal), o. —s; het traktement wordt er per — betaald.
Triniteit' (de H. Drievuldigheid of Drieënhoud), v. gmv.: het feest der — in de R.-K. kerk, eerste Zondag na Pinksteren.
Tri'o (It. driestemmig muziekstuk of gezang; drietal), o. trio's: een — van vrienden.
Triolet' (dichtk. drieklankdicht), v. —ten: een — is een dichtstukje van gewoonlijk acht, soms twaalf jambische of trochaïsche verzen, waarvan het eerste, dat de hoofdgedachte bevat, tweemaal terugkeert en wel als vierde en zevende regel, terwijl het

- tweede vers nogmaals als achtste regel voorkomt.
- Triomf'**, **triumf'** (zege, zegefeest, overwinningseest, inz. de intocht van een triomphator in het oude Rome), m. —en: de — werd toegestaan door den Senaat; Caesar hield zes dagen achtereen een triomftocht in Rome (46 v. C.); verg. Ovatie.
- Triomfant'** (zegepralend), bn. en bw.: een —e blik, een —e kreet, zegevierend.
- Triomfant'lijk** (triumfant), bn. en bw.: het — lied der zilvervloot; hij lachte —.
- Triomf'hoog** 1. (gedenksteelen voor veldheeren of keizers), m. —bogen: men vindt —bogen te Rome, Ancona, Parijs, enz., eerehoog; 2. (de welfhoog tusschen het schip en het priesterkoor eener R.-K. kerk), m. —bogen.
- Triomfeeren** (zegepralen, zegereeren, een triomftocht houden); over zijn vijanden —.
- Triomf'kruis** (R.-K. prachtig kruis van groote afmeting met het beeld van den Ge-kruisde, van den triomfhoog aan ketting of schakels afhingende), o. —kruisen; —lied (geestdriftig krijgslied ter eere van de behaalde zege), o. —eren; —tocht (zegetocht), m. —en.
- Triompha'tor** (zegevierend veldheer of keizer, die zijn triomftocht destijds in Rome hield), m. —s: Julius Caesar, —.
- Triool'** (It. muz. figuur van drie noten, met de klem op de eerste, die slechts de waarde hebben van twee van dezelfde soort), v. triolen.
- Trip** (vrouwenschoeisel met een bandje van leer en houten zool), v. trippen.
- Tri'pang** (O.-I. (zeekomkommer), v. —s: de — is onmisbaar bij een Chineesch maaltijd; Makassar (Celebes) is een stapelplaats van —, de — wordt o. a. gewonnen op de kust van Nieuw-Holland; zie Holothuriën.
- Tri'ple** (Fr. drievoudig, drieledig), bn.: de Triple-Alliantie, het drievoudig verbond, gesloten te 's-Gravenhage (23 Jan. 1668); ook, Tripel.
- Tripliceeren** (voor de derde maal van antwoord dienen, op een dupliek antwoorden); de minister —de; zie: Repliceeren en Dupliceeren.
- Tripliteit'** (drievoudigheid), v. gmv.
- Tripliek'** (antwoord op een dupliek), v. —en.
- Tri'plo:** in — (in drievoudig afschrift), bw.
- Tri'plum** (het drievoudige), o. gmv.
- Trip'pelen** (met kleine passjes loopen), ik heb getrippeld: de musschen — op mijn stoep, hippen, dribbelen.
- Trip'pelmaat** (dichtk. driedelige maat met één bevoonde en twee onbevoonde lettergrepen), v. —maten, b. v. de jaren vervaren, als schuimende baren (Bild.); verg. Anapest', Dactylus, Amphibrachys.
- Trip'pen** (trippelen, met kleine passen gaan; ook, veen trappen), men tripte, heeft getript.
- Trip'per** (veenrapper), m. —s.
- Triptiek'** (schilderij met twee losslaande deurtjes, dus bestaande uit een middelstuk, en twee zijpancelen: drieluik), v. —s, —tjeken; verg. Diptiek.
- Trip'trap**, tw.; ook Klipklap.
- Trip'trappen** (triptrappend gaan), ik trip-trapte, heb getriptrapt.
- Tris'te** (Fr. treurig, droefgeestig), bn., —r, meest —; zie Triest.
- Tri'ton** (zoon van Nepht'us en Amphüiri'te, zegod van lagere rang, soms voorgesteld als van boven mensch, van onderen visch), m. —s: de —s begeleiden Neptunus blazende op kinkhorens, ze zijn gezeten op zee-paarden of andere zeemonsters.
- Tri'tonshoren** (een soort van kinkhoorn), m. —s: de —s vindt men in de Middellandsche Zee.
- Tri'ts** (een afleid. van drie: drietal), v. —en: een — van zonen (Bild.)
- Tri'tsen** (een spel, dat met drie of vier dobbelsteenen gespeeld wordt en waarbij vooral het werpen van drie gelijke oogenballen in aanmerking komt), ik heb getri'tst.
- Triumf'**, m. —en, zie Triomf, enz.
- Trium'vir** (Lat. drieman), m. —viren, —viri.
- Triumviraat'** (driemanschap in Rome), o. gmv.: het eerste — in 60 v. C.: Caesar, Pompejus en Crassus; het tweede — in 43 v. C.: Antonius, Octavianus en Lepidus.
- Triviaal'** (alledaagsch, plat), bn. en bw.: —ale genoegens; hij drukt zich — uit.
- Trivialiteit'** (alledaagschheid, platheid, dubbelzinnigheid, gemeenheid), v. —en.
- Trivial'iter** (plat, alledaagsch), bw.: podagra, — gezegd het pootje.
- Tri'vium**, o.; zie Vrije kunsten.
- Tro'as** (gesch. het gebied der stad Troje), o.
- Trochee'**, **trochae'us** (metriek. tweedelige maat: een bevoonde (lange), gevolgd door een onbevoonde (korte lettergreep), m. —ën, —chaeën, b. v. Sikkels blinken (Staring).
- Trochae'isch**, bn.: —e verzen van één voet zijn zeldzaam. (ae = ee).
- Troe'bel** (onklaar), bn. en bw.: —er, —st: zegsw. in — water is het goed visschen, bij onlusten is er voordeel te behalen.
- Troe'bel** (onlusten, beroerten inz. in het mv.), m. —s, —en: in de —en dier tijden, de —en stillen; —achtig, bn.: het water is —, een weinig troebel.
- Troe'boek** (naam van een visch op Java, de O.-I. elft), v. —boeks.
- Troe'diel**, m. —s; zie Troetel.
- Troef** (kaartsp. kleur die boven de drie andere gaat), v. troeven: harten is —; — spelen, — bekenen; —aas, —heer, enz.; zegsw. geen — verzaken, voor zijn opinie uitkomen, de gelegenheid waarnemen; iemand — geven, d. i. slaag, klappen, fig. hem duchtig de waarheid zeggen; armoede is er —, er heerscht aldoor gebrek en nood; —aas (aas of één van de troef), o., en zoo verder: —twee, v., —drie, v., enz.; —kaart (kaart, die in eenig spel tot de troef behoort), v. —kaarten.
- Troep** (Fr. menigte, aantal, bende), m. —en: een — schapen, een — ruiters, de generaal sprak tot de —en, gelederen; ook: gezelschap: een — tooneelspelers, een — muzikanten.
- Troep'pennmacht** (getal, sterkte van de troepen, k ijgsmacht), v. gmv.
- Troeps'** (ge)wijze, —(ge)wijs (in een troep), bw.: de kinderen gingen — naar huis.
- Troe'tel** (kolonnen), m. troetels.
- Troe'tel** (mil. gekleurde kwast als versiersel), m. troetels: een sabel met een — er aan.
- Troe'telaar** (iemand, die troetelt, fig. vleier), m. —laars, —laren.
- Troe'telen** (vleien, streelen, liefkoozen), ik heb getroeteld; zie Vertrouetelen.
- Troe'telkind** (verwend kind, lieveling, oogelijn), o. —eren: fig. de —kinderen der fortuin, zij, die vrouw Fortuna in alles begunstigt.

Troe'ven (*troef spelen, ook, aflossen*), ik troefde, heb getroefd; fig. op zijn plaats zetten.

Troee'e, v. —ën; zie het betere Tropee.

Troef'tel (*kalkscheppertje, trauweel*), m. —s.

Trog (*vierkante bak*), m. —gen: een bakkers—, kneedbak; een koe—, e. voeder—, e. varkens—.

Trog'gelaar (*bedelaar*), m. —laars.

Trog'gelen (*met list afbedelen of afhandig maken*), ik heb getroggeld; —arij', v. —en.

Trog'gelzak (*bedelzak*), m. —zakken; fig. bedelaar.

Troglodie'ten (*gesch. holbewoners: eerste en weinig beschaaide menschenrassen*), m. mv.

Tro'ika (*een met drie paarden bespannen Russische slede of wagen*), v. troika's.

Tro'ja, Tro'je (*beroemde hoofdstad v. Troas in de oudheid; volgens de mythe door Apollo en Neptunus gebouwd; 10 jaar lang door de Grieken belegerd*), o. gmv.: —werd ± 1200 v. C., in het 10e jaar v. h. beleg, door de Grieken verwoest; ook, Ilium.

Tro'jaan' (*inwoner van oud-Troje, bewoner van Troas*), m. —janen; —jaansch, bn.: de —jaansche oorlog; het —e paard inhalen, zelf den vijand binnenvoeren, zie Paard.

Trol'leytram (*electrische tram met bovengrondsche geleiding, waarbij contact wordt verkregen door een stang of beugel, de trolley*), v. —s; lees: trollie.

Trom, v. trommen; de —roeren, trommelen; zegsw. de groote of Turksche —roeren, veel reclame maken; met de stille —vertrekken, ongemerkt de stad verlaten, eig. als soldaten, die zonder trommelslag afmarcheeru.

Tromb'no (*It. muziekinstrument*), v. —'s.

Tromb'ne (*schuiftrompet*), v. —s; —bonist' (*bespeler v. e. schuiftrompet*), m. —en.

Trom'mel 1. (*cilinder, doos*), v. —s: de —van een klokkenspel, van een speeldoos, horloge, enz.; 2. (*blikken doos, dienende tot verschildende doeleinden*), v. —s: een brood—, e. koffie—; een lees—, O.-I. tot bewaring of verzending van tijdschriften; 3. (*soldaten-trom*), v. trommels.

Trom'melaar (*tamboer*), m. —s.

Trom'melen (*de trom slaan*), ik heb getrommeld; fig. op de tafel —, tikken, slaan.

Trom'melholte (*ontl. holte in het oor aan gene zijde v. h. trommelvlies*), v. —n.

Trom'melslag (*het slaan op de trommel, slag op de trommel*), m.: iets bij —bekend maken; —slager (*tamboer*), m. —slagers;

—stok, m. —stokken; —vel (*kalfsvet, over de trommel gespannen*), o. —vellen; —vlies

(*ontl. deel van het inwendig oor*), o. —vliezen;

—vuur (*mil. ratelend en ontzettend gedonder, door tal van snelvuurkanonnen veroorzaakt*), o. gmv.; ook, roffelvuur; —zeef (*groot, draaiende zeef der kolennijnen*), v. —zeven;

de —scheidt de gruiskolen naar de grootte der stukjes, die nootjes heeten; —zucht

(*opzetting van maag en pens bij het rundvee*), v. gmv.

Trom'men (*trommelen*), ik heb getromd.

Tromp (*blaashoorn, bazuin*), v. trompen;

ook: de —van den olifant, slurf; de —van een geweer, mond van den loop.

Trom'pen (*op de tromp blazen*), ik heb getrompt; —penaar (*trompblazer*), m. —s.

Trompet' (*koperen blaasinstrument*), v. trompetten; ook, spreekhoorn; verder:

zeker orgelregister; ontl. de —van Eustachius, zie Eustachiusbuis; —bloem (*plant met trompetvormige bloemen*), v. —en: de narcis, de bignonia zijn —en; —boom (*sierboom, boom uit Brazilië en West-Indië*), m. —boomen; —geschal (*klank van één of meer trompetten*), o. gmv.

Trompet'ten (*op de trompet blazen*), ik heb getrompet; zegsw. iems lof —, luid verkondigen; —ter (*hoornblazer*), m. —s.

Trompet'vogel (*dierk. een soort van trapgans in Z.-Amerika*), m. —vogels; ook Agami.

Tro'nen (*zetelen, ten troon zitten, fig. heerschen*), hij troonde, heeft getroond; in die woning troont vrede en huiselijk geluk.

Tro'nie (*aangezicht, bakkes*), v. tronies, minacht. een leelijke —, gelaat.

Tronk (*afgeknotte boomstam*), m. tronken.

Tronk (*Z.-Afrika: gevangenis*), m. —en.

Troon (*staatsgestoelte als teeken van vorstelijke waardigheid*), m. tronen; zegsw. den —beklimmen, koning worden; iem. van den —stooten, ontronen.

Troo'nen (*misleiden, verlokken*), ik troonde, heb getroond; iem. ergens heen —; verg. Medetroonen.

Troon'hemel (*verdekking aan den bovenkant, overhuiving van den troon*), m. —hemels; zie Baldakijn; —opvolger (*prins, die vermoedelijk den regeerenden vorst zal opvolgen*), m. —s; —opvolgster, v. —volgsters;

—rede (*koninklijke toespraak bij de opening der Kamers, van het Parlement*), v. —redenen; een kleurlooze —; —zaal (*zaal in het vorstelijk paleis, waar de troon staat*), v. —zalen.

Troop (*woordenkeer, figurlijke uitdrukking, redkundige figuur*), m. tropen; zie: Metaphoor, Metonymia, Antonomasia, enz.

Troost (*vertroosting, bemoediging*), m. gmv.: bij iem. —zoeken; spreekt. een kopje —, koffie met suiker; —brief (*brief van rouwbeklag*), m. —ven; —el'ijk, bn.: een —e gedachte, troostend; —eloos (*diep bedroefd*), bn., —loozter, meest —.

Troos'ten (*tot berusting brengen, opbeuren*), ik heb getroost; een bedroefde —, zich —, troost putten uit; —er 1. (*man, die troost*), m. —s; 2. (*de H. Geest*), m. gmv.; zie Pinksteren, Paracleet; —eres', v. —sen; —grond (*een reden tot troost; iets, waaruit men troost put*), m. —en; —lied (*vertroostend lied*), o. —eren; —rede (*toespraak om te troosten, rouwbeklag*), v. —redenen; —rijk (*rijk aan troost, veel troost gevende*), bn.; —vol (*veel troost bevattend*), bn.: een —woord, een —le tijding; —woord (*vertroostend woord, troostende toespraak*), o. —en; geen —en kunnen vinden bij een groote ramp.

Tro'pe, tro'pus, m. tropen; zie Troop.

Tropee' (*gesch. zegeteeken op de plaats, waar de vijand verslagen werd, bestaande uit den opgestapelde buit van vijandelijke schilden en wapenen*), v. tropeeën, soms Trofee'.

Tro'pen (*keerkringen*), m. mv.; ook, de heete luchtstreek; verblijf in oftusschen de —.

Tro'penhelm (*helm met kurklaag der O.-I. soldaten*), m. —en; —kolder (*zielsziekte, ontstaan in en door de groote hitte van de tropen*), m. gmv.; zie Kolder (dolheid).

Tro'pisch (*tot de keerkringslanden behoort*).

- rende), bn. en bw.: de -e gewesten, de -e zeeën, -e planten, de -e flora; -e hitte; rondom de Moorsche villa was een -e tuin vol hooge palmen; een -e hitte; in de serre van Artis is het - warm, als in de tropen.
- Tropisch** (beeldsprakig, figuurlijk, overdrachtelijk), bn.: een -e wijze van spreken.
- Troqueeren** (Fr. ruilen, wisselen, ruilhandel drijven), ik heb getroqueerd. (qu=k).
- Tros** 1. (vruchtvorm), m. -sen: een - druiven, een -je bessen; ook: een - wormen, bos; 2. (plantk. bloeiwijze), m. -sen: de -sen van den goudenregen; 3. (mil. krijgstrein, legerbagage), m. -sen: van een veldleger is de - een enorme trein van wagens, al wat noodig is voor het transport van middelen en hulpmiddelen voor de telegraaf- en telefoonafdeeling, de pontonafdeeling, de geneesk. afdeling, het veldhospitaal, voor het vervoer van munitie, enz., levensmiddelen, enz.; de - komt achter het leger aan; ook: de noodige manschappen om den - te bedienen; ook, Legertros; 4. (kabel, uit drie of vier strengen in elkaar gedraaid), m. -sen: een - v. honderd M. lengte.
- Tros'sen** (tot trossen of bundels maken; hooi en stroo op de paarden pakken), ik troste, heb getrost.
- Tros'kieuwigen** (dierk. een orde v. visschen), m. mv., verg. Zeenaald en Zeepaardje.
- Trots** 1. (hoogmoed, trotschheid, laatlunkendheid), m. gm.v.; de - van Alva; 2. (zelfgevoel, fierheid), m. gm.v.: gij moogt met - op uw werk neerzien; 3. (persoon of zaak, waarop men trotsch is), m. gm.v.: die zoon is de - van zijn leven; Pasteur was de - van het Fransche volk; 4. (hoogmoedigtijk, verwaand), bw.; 5. (ondanks, in weerwil van), vz.: - mijn pogingen, ik doe dat - den beste.
- Trots** 1. (hoovaardig), bn.; -er, meest -: een -e houding, een -e ziel, - zijn; 2. (fier, statig, prachtig), bn.: een -e taal; de -e paleizen dier stad; welk een - gezicht, die waterval!
- Trotsch'aard** (verwaand persoon), m. -s.
- Trotsch'heid** (hoovaardij, het trotsch-zijn), v. gm.v.
- Trotseeren** (ultimaten): het gevaar -, moedig onder de oogen zien; den dood -; het vijandelijk vuur -, zich blootstellen aan; laster en hoon -, niet tellen.
- Trot'sen** (trotseeren), ik trotste, heb getrotst.
- Trotteeren** (draven, b.v. van een paard).
- Trottoir** (Fr. egaal verhoogd voetpad langs de huizen eener straat, eener kade enz.; stoepstraat), o. -s.
- Trottoir-roulant** (Fr. rollend plankier), o. trottoirs-roulants; verg. Tapis-roulant.
- Troubadour** (Fr. eig. vinder: Zuid-Fransche Middeleeuwsche minnezanger), m. troubadours.
- Trou'ble** (Fr. troebel, onrust, verwarring, volksbeweging, onlusten), m. -s. (ou=oe).
- Troubleeren** (Fr. verontrusten, storen, verwarren), zie ook Getroubleerd. (ou=oe).
- Trou'-madame** (Fr. ballafel, ballafelspel, kamerspel met 13 kleine voren balletjes), v. -s.
- Trousseau** (Fr. uitzet v. e. bruid), m. -'s.
- Trouvail'le** (Fr. vondst, buitenkansje), v. -s.
- Trouvé're** (Fr. eig. vinder: Noord-Fransche Middeleeuwsche minnezanger), m. -s.
- Trouw** (getrouw, innig gehecht), bn. en bw.; -er, -st: de hond is een - dier, -e vriendschap, standvastig; een - verhaal, volgens de waarheid, juist; - zijn aan zijn beginnen, iem. - blijven, hij was mij hou en -, zie Hou; die knecht heeft mij - en eerlijk gediend; hij bezocht - zijn zieken vriend.
- Trouw** 1. (getrouwheid, gehechtheid), v. gm.v.: oprechte -, beproeide -, te goeder -; te kwader -, d. i. arglistig; - moet blijken, zinspreuk der Haarlemsche rederijkerskamer de Pelikaan; 2. (huwelijk, de huwelijke staat), v.: tot de - komen, in en met de - komen de zorgen; -akte (schriftelijk bewijs, dat een huwelijk wettig voltrokken is), v. -n; -belofte (plechtige huwelijksgelofte), v. -n; -breuk (echtbreuk; ook, felonie), v. gm.v.; -dag (dag v. h. huwelijk, ook dag, dat men op het gemeentehuis kan trouwen), m. -dagen.
- Trouw'welijk** (op trouwe wijze, getrouw), bw.: ik zal u - ter zijde staan; -loos (zonder trouw, valsch, metneedig), bn. en bw.; -loozere, -t: een - karakter; - handelen; -loosheid (ontrouw), v. gm.v.
- Trouw'en** (in den echt vereenigen, of vereenigd worden), de ambtenaar, de priester, de dominee trouwde, heeft getrouwd: dit paartje is vandaag getrouwd; ook, ten huwelijk nemen: een onbemiddeld meisje -, fig. neem de betrekking voorloopig aan, je bent er niet aan getrouwd, voorgoed, voor altijd aan verbonden, aan vast.
- Trouw'ens** (in waarheid, overigens), bw.
- Trouw'gewaad** (huwelijks-kleedij van bruid of bruidegom), o. -gewaden.
- Trouw'hartig** (oprecht, eertijk, openhartig), bn. en bw., -er, -st.
- Trouw'hoed** (hoed van bruid of bruidegom op den trouwdag), m. -en; -japon (japon, waarin de bruid trouwt), v. -nen; -kamer (kamer in e. gemeentehuis, waar de huwelijken worden gesloten), v. -s; -kleeren (het trouwgewaad), o. mv.; -lus'tig, bn.; -er, -st: mijn vriend was -, geneigd of verlangend om te trouwen; -partij (huwelijks-partij), v. -en; -plechtigheid (inzegening van een huwelijk), v. -heden; -ring (zinnbeeld van de onverbreekbaarheid van het huwelijk), m. -en; -zaal (trouwkamer in stad- of raadhuis), v. -zalen.
- Truc** (Fr. kunstgreep, handigheid, foefje; streek, list), m. trucs; lees: truuk.
- Truck'-stelsel** (stelsel van gedwongen winkerling voor de arbeiders), o.; in ons land is het - verboden bij de invoering van de wet op het arbeidscontract op 1 Febr. 1909.
- Trud'heim** (Germ. myth. verblijf der kracht, het paleis van Thor), o. (u = oe).
- Truffeeren** (met truffels toebereiden, kruiden).
- Truf'fel** (plantk. een geurige zwamsoort of eetbare paddenstoel uit Z.-Europa), v. -s: een pastei met -s bereiden; -saus (getruffeerde saus), v. -sauen; -worst (getruffeerde worst), v. -en.
- Trui** (zeug, moerkonijn), v. -en.
- Trui** (gebrede overborstrok), v. truien.
- Trui** (gemakkelijke studiesoel), v. truien.
- Truisme** (Eng. gemeenplaats, waarheid als een koe, een klaarlijkkelijke waarheid), o.
- Trumeau** (Fr. nuurvlak of penant tusschen twee vensters), m. -'s; ook: penanttafelje, -spiegel.
- Trust** (Eng. aaneensluiting van ondernemers

in hetzelfde bedrijf, of van kooplieden; samen-smelting van gelijksoortige maatschappijen tot ééne, d. i. onder leiding v. e. trustee), v. —s: de leden van een — mogen het handels-artikel niet beneden den prijs verkoopen; een tabaks—, een petroleum—, een staal—, een graan—, een vleesch—; fig. een — van kleine staten; zie Cartel.

Trustee (Eng. vertrouwd beheerder van een trust, van goederen of vermogens), m. —tees.

Truweel' (dichterlijk: troffel), o. —weelen.

Truwant' (lage knaap, bedelaar), m. —en. vero.

Trypsi'ne (ontl. een ferment van het afvleesch-sap), o. gmv.

Tsaar, Tsa'rewitsj, Tsari'na, Tsarit'sa, zie Czaar, enz.

Tset'sevlieg (Afr. steekvlieg), v. —en.

Tsjech (bewoner van Bohemen), m. —en; ook, Tsech, Czech; —isch, bn.: de —e steden.

Tsjir'pen (piepen), heeft getsjirpt: de sprinkhaan kan —, de krekkel kan —, scherp sjilpen.

Tu'ba (muz. koperen muziekinstrument met zwaren, lagen toon, dat als contrabas eener fanfare dient), v. tuba's.

Tu'be (bruis inz. kokertje van zacht metaal vol geprepareerde schildersverf, met tandpasta enz), v. tuben.

Tu'benverf (schildersverf in tuben in den handel gebracht), v. —verven.

Tuberculeus' (met tuberkels, knobbelachtig, gezwollen; lijdend aan tuberculose), bn.: —zer, —t: een — gestel; —culi'ne (serum tegen de tuberculose), v. gmv.: een — inspuiting; —culo'se (tuberkelziekte), v. gmv.;

Tuber'kel (ziekelijk knobbeltje, b.v. in de longen, veroorzaakt door zekeren bacil), m. —s; —bacil (bacil of bacterie, die de tuberculose doet ontstaan), m. —len; —ziekte (kwijning, tering als gevolg van tuberculose), v.

Tuberoos (plantk. O.-I. herfsthyacinth), v. —rozen: de — is een bolgewas en heeft witte, telvechtige bloemen.

Tucht (leiding ten goede, zedelijke drang en dwang, ook, toezicht, discipline), v. gmv.: in elke goede school heerscht —, de vaderlijke —, de — handhaven in het leger, de soldaten aan — gewennen; —eloos (zonder tucht, aan geen tucht gewend, ook, ongeregeld, onzedelijk), bn. en bw.: —zer, —t: een —e bende; —eloosheid (volslagen gebrek aan tucht, insubordinatie), v.: de — in een verlagen leger.

Tucht'huis (eertijds d. i. vóór 1886 een gevangenis voor misdadigers, waar zware vrijheidsstraf werd toegepast), o. —zen; —huisboel (misdadiger), m. —ven; —huisstraf (opstrating in een tuchthuis), v. —fen.

Tucht'igen (kastijden, lichamelijke straf toedienen), hij tuchtigde, heeft getuchtigd: een slechten knaap —, een oproerig volk —; —ing (het tuchtigen), v. gmv., ook (de daad van tuchtigen), v. —en.

Tuchtigingsexpedi'tie (O.-I. krijgstoelt om de in opstand verkeerende bevolking van een eiland enz. te tuchtigen), v. —s, —tiën.

Tucht'roede (roede of stok, waarmee men kastijdt, strafroede), v. —n: de — opheffen, de — zwaaien; —school (Rijksinrichting tot zedelijke verbetering van onmondige misdadigers), v. —scholen.

Tu'dorstijl (Engelsche gotiek), m. gmv.

Tuif'en (rijden in een automobiel), w.w., ik tufte, heb getuft.

Tuif'steen (poreus vulkanisch gesteente, bruin,

blauw of geel van kleur), m. —steen, (stof-naam), o.: een toren, een muur van —; ook Dufsteen.

Tuf-tuf' (klankknobbootsing; auto), v. tuf-tufs; bij ons ook tuf.

Tui (scheepst. touw, om iets vast te leggen), v. —en: zegsw. iem. op de — houden, aan 't lijntje, zie Lijn; —anker (scheepst. anker, waaraan het schip bij ebbe vastligt, boeganker), o. —s; —en (met een touw vastbinden), ik heb getuid: een koe aan een paal —; gew.; —er (paal, om een tuertouw aan te binden), m. —s; —eren (scheepst. vastmaken), ik heb getuierd; —ertouw (touw, waarmede iets vastgezet wordt), o. —en.

Tuig 1 (materiaal, werktuig, gereedschap, toestel), o. —en: het — van een lustdier; zegsw. dat is — van volk; — van goed, d. i. gemeen, slecht, min goed; zie: Martel—, Speel—, Vaar—, Voer—, Werk—, Zintuig; 2. (scheepst. al het noodige voor de uitrusting van een schip), o. gmv.: touwwerk, zeilen behooren tot het —; een schip van — voorzien; waarloos —, dat nl. in reserve gehouden wordt, zie Waarloos.

Tuig'ge (scheepst. al het touwwerk; al wat tot het tuig van een schip behoort), v. gmv.

Tuig'en (getuigen, getuigenis afleggen), het tuigde, heeft getugd: dat tuigt niet in uw voordeel; dat tuigt van doorzicht, van men-schenkennis, strekt ten bewijze van.

Tuig'en (van tuig voorzien), ik tuigde, heb getuigd: een schip —, een paard —.

Tuig'huis (wapenhuis, bevaarplaats van oorlogsmateriaal), o. —huizen; zie Arsenaal.

Tuil (sleu, gril, jokkernij), m. tuilen: iem. op den — houden, op sleeptouw houden, voor den gek houden, bedotten. vero.

Tuil (ruikertje, bosje bloemen), m. tuilen: een —ije vergeet-mij-nietjes, een —tje viooltjes.

Tuil (trosvormige bloeiwijze), m. tuilen.

Tuilerie'en (Fr. vorstelijk paleis in Parijs, in 1564 op last van Catharina de Medicis gebouwd; tegenw. paleis met openbare tuinen), v. mv.: de — waren eeuwen lang de verblijfplaats der Fransche koningen.

Tuimel (tuimeling, buiteling), m. gmv.

Tuimelaar 1 (een soort van duif, die tuimelend rliegt), m. —laars; 2. (bruinvisch, grote dolfin), m. —s; 3. (onderdeel van het slot van een geweer of pistool, v. e. revolver, enz.), m. —s; 4. (deel v. t. deurbel), m. —s: de — is een rechth. gebogen hefboom om een loodrechte beweging in een horizontale te veranderen.

Tuimelen (buitelen, draaiend neerstorten), ik tuimelde, ben getuimeld: van een dak —; —geest (geest van verzet, van revolutie), m. gmv.; —ing (tuimelende val), v. —en; —kar (stortkar), v. —ren; —raam (raam, dat op halve hoogte om twee stiften of een horizontale as kan draaien), o. —ramen: —ramen vindt men in scholen, werkplaatsen, fabrieken; —vishje (een soort van kleinen karper), o. —s.

Tuin 1 (palen, verbonden door rijfs- of vlechtwerk als omheining), m. tuinen: om mijn hof is een — (Zeeuwsch); bij uithr: afperking, heining, zie Omtuining; zegsw. iem. om den — leiden, hem omleiden, misleiden, beetnemen, bij den neus hebben; de kap op den — hangen, zie Kap; zij zal het niet over den — gooien, roekeloos verkwisten; zie ook: Aftuinen, Betuinen, Omtuinen; 2.

(Herv. de afgesloten ruimte om den preekstoel), m. —en, zie Doophek; 3. (hof), m. —en; Gelderland heet de — van ons land, het lustoord; een bloem —, een moes —, een speel —; de botanische — te Buitenzorg is wereldberoemd; —aarde (zwarte teelaarde), v. gmv.; —anjelier, v. —en; —baas (meester-tuinman op een landgoed), m. —bazen; —bank (zuidbank in een tuin), v. —en; —bed (afgedeelde perkje in een tuin), o. —bedden; —boon (zoogen. Roomsche boon), v. —en; —bouw (het bebouwen, inrichten, onderhouden van tuinen), m. gmv.; zie ook: Dierentuin (diergasde, zcologische tuin, Artis), Knollentuin en Plantentuin; —bouwleeraar (leeraar van tuinlieden, ook, leeraar aan een tuinbouwschool), m. —leeraren, —raars: e. rijks —; —bouwschool (vakschool tot opleiding van tuinlieden), v. —scholen: de Gerard Adriaan van Swieten — te Frederiksvoord; —bouwtenoonstelling (tentoonstelling van alles, wat op tuinbouwgebied belangrijk is), v. —en; —der (tuinier), m. tuinders. gev.

Tuin'dorp (dorp of dorpswijk, bestaande uit villatjes, in tuinen gebouwd), o. —en; —feest (feest in tuin of park gegeven), o. —en; —gereedschap (allerlei gereedschap van den tuinman), o. —pen; —gewas (tuinvruchten, moesgroente), o. —en; —godin, v., zie Pomona; —hoed (grootte strooien zonnehoed, om in den tuin te dragen), m. —en; —huis (huisje, optrekje in een tuin), o. —huizen; —huisje (prieel, zomerhuisje), o. —s.
Tuin'en (den tuin bewerken), ik heb getuind.
Tuinier (tuinman, hovenier), m. —s.
Tuinier'en (den tuin bewerken), ik —nierde, heb getuind; zn. o.: den je aan het —?
Tuiniers'almanak (almanak met aanwijzingen, het tuiniersvak betreffende), m. —ken; —bedrijf (al het werk van den tuinman), o. gmv.; —werk (tuinmanswerk), o. gmv.
Tuin'kamer (kamer, die op den tuin uitkomt of uitzielt), v. —s; —kers (sterkers, bitterkers, zeker toekruid bij brood of salade), v. gmv.; —knecht (knecht van den tuinman), m. —s; —koninkje (winterkoninkje), o. —s; —koffie (de vrucht van den koffiëheester, gekweekt in kunstmatig op e. berghelling aangelegde tuinen), v. gmv.; —man (hovenier), m. —lieden, —lui; —mansvrouw (vrouw v. d. tuinman op een landgoed), v. —en; —manswoning (tuinierswoning, —huis), v. —en; —pad (pad door den tuin), o. —paden; —schaar (grootte schaar, waarmee de tuinman b.v. de heggen snoeit), v. —scharen; —scheerling (hondspeterselie), v. gmv.; —sieraden (allerlei versierselen, als beeldjes, potten, manden, in den tuin), o. mv.; —slapper (klein viervoetig dierfje, dat in Limburg voorkomt), m. —s; —sluipertje (tuinkoninkje), o. —s; —spin (dierk. spin onzer tuinen, b.v. de kruisspin), v. —spinnen; —stad (een volgens vast plan gebouwde kolonie van meer of minder groote woningen met tuintjes), v. —steden: een — is gelegen op goedkoop grond, die onvervreemdbaar eigendom blijft der gemeenschap (staat, gemeente, of operatie), zóódanig, dat elke grondspeculatie uitgesloten is en de waardevermeerdering ten bate der gemeenschap gewaarborgd blijft; —stoel (stoel voor den tuin), m. —en; —tafel (tafel voor den tuin), v. —s; —werk

(tuiniersarbeid; ook: rijswerk, rijswerm aan kribben van rivieren), o. —en; —zaad (bloemzaad), o. gmv., (soorten), o. —zaden.

Tui'paal (ingeheide paal om nl. schepen aan vast te leggen), m. —palen: zie Tuier.

Tui'schen (bedrieglijk ruilen, kwanselen, ook, dobbelen), ik tuischte, heb getuischt; —er (speler, dobbelaar), m. —s.

Tuis'co, m. Germ. godheid, stamvader des volks; lees: tu-is'koo; ook: Tuis'to.

Tuit 1. (spits toeloozend einde v. e. voorwerp: pijp van ketel, pot of pan), v. tuiten: de — van een kan, ketel, d. i. spits uitlopende schenkpip; zegsw. tranen met —en schreien, zie Traan, fig. bitter schreien, lang schreien; 2. (puntige haarvlecht), v. tuiten.

Tui'telen (wiebelen, niet vaststaan, wankel staan), het tuitelde, heeft getuiteld; —ig of —achtig (wankel, onvast), bn.; —er, —st: een — tafeltje.

Tui'teu (toeten), het tuitte, heeft getuit: mijn ooren — van al die drukte, ruischen.

Tui'thoed (hoed met een tuit of vooruitstekende punt), m. —hoeden; —hoorn (toet-hoorn), m. —hoorns; —kan (kan met een schenkpip), v. —nen; —lamp (ouderwetsche keukenlamp met tuit), v. —lampen, verg. Baklamp; —pot (aarden pot met een tuitje), m. —ten.

Tuk (kist; ook: soort, ras), m. gmv.: deze knapen zijn van beteren — dan die.

Tuk (heet, graag), bn.: — op roof, op buit, op winst, op bloed, op moord; ook, najverig, fier, prat: de Hollandsche steden waren — op hare privilegiën.

Tuk'ker (volksn. v. d. Twentenaar), m. —s.

Tuk'je (dultje), o. tukjes: ik heb een — gedaan, middagslaapje, siësta.

Tul (kruik, kan, zuignap, pul), v. tullen.

Tul'band (hoofddek b. v. der Turken; ook: zeker gebak in tulbandsvorm), m. —banden.

Tul'bandsvorm (blik of vorm, waarin een tulband gebakken wordt), m. —vormen.

Tu'le (Fr. fijn garen weefsel), v. gmv.

Tu'len (van tute), bn.: een — sluijer.

Tulp (plantk. een uit Azië herkomstig bolgewas), v. —en; de — is een lelieachtig, éénbloemig gewas; ook de bloem: deze komt voor in allerlei kleuren en heeft een zesblad'g kelkvormig bloemdek.

Tul'pebol (knol eener tulp), m. —bollen.

Tul'peboom (een soort v. magnolia), m. —en.

Tul'penbed, o. —bedden; —handel (de dwaze — 1636-'37), m. gmv.; —kwecker, m. —s; —zaad, o. gmv.

Tulpomanie' (dwaze tulpentiefde), v. gmv.

Tumbler (Eng. buitelaar, kunststrijkster; beke glas zonder voet; tuimelaar, naam van een duivensort), m. tumblers.

Tumult' (geraas, oploop, opschudding), o. —en.

Tumultueus' (rumoerig, druk), bn. en bw.

Tu'mulus (Lat. grafheuvel uit ouden tijd, oude heuvelachtige grafplaats), m. tumuli.

Tu'nica 1. (onderkleed der oude Rom.), v. —'s;

2. (mantelvormig gewaad), v. —'s; de — wordt bij R.-K. gods diensteplechtigheden door den bisschop gedragen.

Tuniek' (mil. korte uniformjas), v. tunieken.

Tun'nel 1. (onderbergsche spoorgang), v. tunnels: de Mont-Cenis-tunnel is 12220 M. lang: de — van den St.-Gotthard is 14900 M., de onlangs voltooide Simplon — is 19731 M. 2. (scheepst. de wijde koker, waardoor op

- grootte zeebooten de schroefas loopt), v. —s; 3. (ondergrondse gang bij groote of drukke stations, ook onder rivieren), v. —s.
- Turbatie** (verwarring, stoornis), v. —s.
- Turbi'ne** (Fr. horizontaal liggend, schroefvormig waterrad met schoepen), v. —s: de — is in 1882 te Stokholm door De Laval uitgevonden: een stoom—, een water—.
- Turbulent'** (woelig, onrustig), bn., —er, meest —; —ie (onstuimigheid), v. gmv.
- Tur'co** (Fransch-Afrikaansche infanterist, inlandsch tirailleur), m. —s.
- Tureluur'** (referein, zangwijze; fig. gril, luim), m. —luren, —luurs.
- Tureluur'** (snipachtige vogel), m. —luren, —s.
- Tureluursch'** (dol), bn.: 't is om — te worden, om uit z'n vel te springen, gek te worden.
- Tu'ren** (scherp kijken), ik heb getuurd: *hij zit maar op dat onleesbaar handschrift te —*.
- Turi** (Eng. sport. grasveld, renbaan), v. —s.
- Turk** (brandstof uit veenstof gemaakt, met 59% koolstof), v.: wij stoken — en hout; er is licht, harde en platte —, zie: Baggelaar. Baggerturf, Sponturf, Steek turf; ook collectief: de — op zolder vermindert erg; als voorwerpsnaam, m. turven: haal nog een —, in dien bak liggen nog 10 turven; zegsw. men ziet in het veen op geen —je, waar overvloed is, is men niet karig; —aarde (aarde, deels uit turfmolm bestaande), v. gmv.; —achtig (lijkkende op turf of veen), bn.: een —e grond; —bak (bak voor turf, aan den haard), m. —bakken; —boer (veenboer, leverancier van turf), m. —en; —drager (sjouwerman, die een turfschip helpt lossen), m. —s; —graver (veenboer, veenknecht), m. —en; —grond (veengrond), m. —en; —hok (bevaarplaats van turf), o. —hokken; —lijst (lijst met groepen van streepjes, dienend als notitie bij het turven), v. —en; —maker (veenarbeider, die de uitgegraven veenspecie trapt en in turfvorm deelt), m. —makers; —mand (mand, om turf in aan te dragen), v. —en; —molm (poeder v. turf), m. en o. gmv.; —mot (—molm), o. gmv.; —mul (stof, gruis van turf), v. gmv.; —praam (—schuit), v. —pramen; —schip (vaartuig voor het vervoer v. turf), o. —schepen; gezeh. het —schip van Breda (1590).
- Turf'steken** (het maken van veenturf), o. gmv.: Friesche monniken begonnen omstreeks 1330 veen tot turf te steken; —strooisel (turfmolm, machinaal bereid van bonkveen, de bovenste laag van hoogveen), o. gmv.: het — dient o. a. als strooisel in paardenstallen; —strooiselfabriek (fabriek, waarin turfmolm wordt gemaakt en voor de verzending d.v. naar Engeland geperst en verpakt), v. —en; —tijd (tijd, waarin men turf opdoet, of dat ze gemaakt wordt), m. gmv.; —ton (geijkle ton als turfmaat), v. —nen; —tonnen (het meten van turf in tonnen), o.; —tonner (turfmeter), v. —s; —trapper (verbreede klomp van den turfmaker), m. —s, fig. lompe schoen: waar heb je die —s laten maken? (C. O.); —trapper (turfmaker), m. —s; —vuur (vuurtje van opgebouwde turven), o. —vuren; —zolder (zolder als bergplaats van turf), m. —s.
- Turk** (inboorting van Turkije, fig. wreedaard, ook, een hondennaam), m. —en: de groote —, de sultan van Turkije; zegsw. aangaan als een —, heftig uitvaren.
- Tur'ken** (plagen, mishandelen), ik turkte, heb geturkt; verg. Negeren.
- Turkij'e** (aardr. het Ottomaansche rijk), v.
- Turkoma'nen** (Turksche nomaden), m. mv.; de — hebben hun verblijf tusschen de Kaspische Zee en het Aralmeer.
- Turkoois'** (Fr. een blaauwgroen, ook groenblauw, ondoorzichtig edelgesteente), m. turkooizen, (stofnaam), o. gmv.: de Turksche — is hemelsblauw; —kooi'zen (met turkoois), bn.: een — dasspeld, een — sieraad.
- Turksch** (van, uit, behoorende aan of tot Turkije), bn.; —e tarwe d. i. maïs; —leder, zie Marokijn; —e tapijten, een —e tempel of moskee, de —e landen, b.v. Syrië, Palestina, Armenië, het Tweestroomland; verder, als in Turkije: een — bad, een damp- of zweetbad; een — pond (geldswaarde van ± 11 gulden), o. —e —en; —rood (fraai meekraprood), o. gmv.; de —e trom (grootte, hooge trom, die aan beide zijden geslagen wordt, b.v. in een vol orkest; zn. (de Turksche taal), o. gmv.
- Turmalijn'**, m. —en; zie Tourmalijn.
- Tur'nen** (gymnastische oefeningen doen), ik turnde, heb geturnd; —er (beoefenaar der gymnastiek, gymnast), m. —s; —oefeningen (gymn. oefeningen), v. mv.; —vereeniging (gezelschap van turners), v. —en.
- Turtle** (Eng. zeeschildpad; tortelduif), v. —s.
- Turtle-soep** (Eng. schildpadsoep), v. —en.
- Tur'ven** 1. (turf opdoen), ik turfde, heb geturfd; 2. (slaan, ranselen): *hij turft er maar op, slaat maar raak*; 3. (de stemmen opnemen en tellen met schrapjes, in hokjes van 5).
- Tuscula'num** (villa van Cicero in Tusculum ± 4 uur Z.-O. van Rome), o.
- Tus'culum** (gesch. stad, 4 uur ten Z.-O. v. Rome, waar de Romeinsche adel zijn buitenverblijven had), o.; verg. Frascati.
- Tus'schen** (te midden van twee andere dingen), vz.: Roermond ligt — Maastricht en Venlo; van den tijd: — elf en twaalf; — licht en donker; zegsw. — de regels lezen, nadenkend, speurend; tusschen twee vuren zitten, zie Vuur; O.-I. er van — gaan, 'm smeren, de plaat poetsen.
- Tus'schenbedrijf** (toon. tusschenspel), o. —ven; ook, Entr'acte; zegsw. in de —bedrijven, intusschen, onderwijl, gmz.
- Tusschenbei'de** (niet slecht en niet goed, tamelijk; nu en dan, niet geregeld), bw.: *dij examenwerk is zoo wat —; hij komt — in de stad; vader kwam bij onzen twist —, trad als middelbaar op.*
- Tus'schendeck** (scheepst. onderdek), o. —ken: het — is de plaats voor de 3e klas-passagiers; de matrozen bergen er hun kleeren en bezittingen; —deks (op het —dek), bw.: de matrozen verblijven —, ook, —deksch; —deksbatterij (laag kanonnen op het tusschendeck), v. —en; —dekspassagier (scheepst. passagier van of voor het tusschendeck, passagier der 3e klasse), m. —s; —dijk (dijk tusschen twee andere dijken), m. —en; —dijks (tusschen twee andere dijken ingesloten), bw.; —door' (tusschen twee dingen heen), bw.: ergens — zeilen; —erf (ingesloten erf, erf door andere erven ingesloten), o. —erven; —gelegen (tusschen twee andere dingen ingelegd), bn.: de — weiden, — akkers; —handel (doorvoerhandel, handel in

de tweede hand), m. gmv.; —**in'** (tusschen twee voorwerpen of tijden in), bw.; —**kleur** (kleur tusschen twee andere in), v. —en; —**komend** (tusschen twee andere zaken in komend), bn.: —e bezwaren, —e moeilijkheden; —**komst** (bemiddeling), v. gmv.: gewapende —, inmenging, iems —inroepen; —**laag** (een laag tusschen twee andere in), v. —lagen; —**liggend** (tusschen twee andere zoken, feiten in liggend), bn.; —**muur** (muur tusschen twee tuinen, enz. in), m. —muren; —**persoon** (hand. cargadoor, expeditie of makelaar), m. en v. —personen; —**poos** (rust tusschen twee handelingen, afwisseling), v. —poozen, bij —poozen liet zich de kookoek hooren, nu en dan.

Tus'schenregeering (regeering van een tus'schenkoning), v. —en, zie Interregnum; —**ruimte** (ruimte of open plaats tusschen twee dingen in), v. —n; —**school** (verouderde naam voor school van den middenstand met middelmatig schoolgeld), v. —scholen; —**shot** (middelschot, schot tusschen twee andere afscheidingen), o. —schotten; —**sluis** (sluis, midden tusschen twee andere), v. —zen; —**spel** (orgelspel tusschen de strophen of verzen in), o. —spelen; —**spraak** (fig. mondelinge tus'schenkomst, bemiddeling), v.: hier helpt geen — (Vondel); —**tijd** (tijd, die verloopt tusschen twee handelingen), m. —en; —**tijds** (op ongewonen tijd), bw.: —moet gij niets gebruiken; —**uit'**, bw.: ik ben er eindelijk —, nl. tusschen het gedrang uit; —**voegsel** (inlassing; spraak. epenthesis), o. —s; —**werspel** (spraak. gevoelsuiting, klanknabootsing), o. —s, b.v. Ach! O! Eri Krak; —**zee** (zee, welke landen, gewesten van elkaar scheidt), v. —zeeën: de Middellandsche Zee is een —; —**zin** (zin, welke geplaatst is tusschen de deelen van een anderen zin), m. —zinnen: een — dient veelal ter verklaring, b.v. hij zeide (en hij had gelijk), dat er eerst bewijzen moesten zijn.

Tutelair (Fr. beschermend, de voogdij betreffend), bn.

Tuteur (Fr. voogd), m. —s; vr.: —trice, —s.

Tutoyeeren (Fr. gemeenzaam toespreken): iem. —, zie Jijen.

Tut'ti (It. muz. spel of gezang van allen tegelijk, zóó dat alle stemmen of instrumenten invallen), bw.: de tegenstelling is Solo; —**frut'ti** (It. eig. allerlei vruchten; allerhande); —**quan'ti** (It. allen te zamen, de heele bende); zie t. q.

Tuy'a (sterden), v. —'s; lees: tu-ic'-a.

Twaalf (tien en twee), bep. hoofdtelw.: de — Apostelen, de — maanden v. h. jaar, — is een dozijn; ook: les —, hoofdstuk —, d. i. 12e; als zn.: iets in twaalfen verdeelen, het is op slag van twaalfen, wij waren met twaalfen, nl. 12 personen; —**daagsch** (12 dagen durende, 12 dagen oud, om de 12 dagen), bn.; —**de** (ranggetal), bn.: December, de — maand: het is vandaag de —; —**dehali** (elt en een half), bn.; —**derhande**, —**derlei**, soortgetal; —**hoek** (veelhoek met 12 zijden), m. —en: een regelmatige — kan i. e. cirkel beschreven worden; —**hoekig** (met 12 hoeken), bn.; —**jarig** (12 jaar oud, 12 jaar durende), bn.; —**maal** (12 keeren), bn. en bw.; —**ponder** (kanon voor kogels van 12 pond, ook: gewicht van 12 pond), m. —s; —**tal**, o. —tallen; —**talig**, bn.: het — stelsel, z. Duode-

cimaal; —**uurtje** (tweede ontbijt, om 12 uur), o. gmv.; —**vingerige darm** (ontl. het eerste gedeelte van den dunnen darm, beginnende bij de uitmonding der maag), m. —darmen; —**vlak** (meetk. lichaam met twaalf vlakken), o. —ken: het regelmatige — heeft vijfhoeken tot grenslakken, z. Dodecaëder; —**voud** (12-maal iets), o. —en: 144 is het — van 12; —**voudig** (12-maal zooveel), bn. en bw.: een —e oogst; iem. — iets vergoeden.

Twee (één plus één), bep. hoofdtelw.: ik heb — oogen, — handen; het is — uur; hoofdstuk —, zang —, vers —; koekeergulden en koekeergulden is — (C. O.); ook zn.: dat is een mooie, een leelijke —, cijfer; het is bij —ën, deel dien koeke in —ën; —**armig** (met twee armen), bn.: een —e hanglamp, een —e hefboom; —**blad** (plantk. bastaardstankruid), o. gmv.; —**daagsch** (2 dagen oud, 2 dagen durende), bn.: een — kalf, een — examen, een — feest; —**de** (ranggetal: in de 2e rij, op de 2e plaats), bn.: de — April, de 2e dag van die maand; hij is de — der klas; Willem de —, vad. gesch. de 2e graaf, stadhouder, koning van dien naam; bw.: ten —, verg. Secundo; —**half** (anderhalf), telw.; —**handsch** (uit de tweede hand, niet direct van den maker, uitgever, fabrikant), bn.: een —e piano, de —e boekhandel, een —e pers.

Twee'de-Kamer (afdeeling der Staten-generaal, bestaande uit 100 leden, door het volk rechtstreeks gekozen), v.: hij is lid der —; de — heeft het recht van amendement en van initiatief; verg. Eerste-Kamer.

Twee'dekker (vliegspoor. vliegmaschine van meer samengestelde constructie dan een ééndekker nl. met twee paar draagvlakken boven elkaar), m. —dekkers, ook Biplaan; —**draadsch** (uit twee draaden bestaande), bn.: —garen; —**dracht** (gevormd naar eendracht; verdeeldheid), v. gmv.: de — is een pest (Vondel); —**drachtsappel** (twistappel), m. —s, zie ook: E'ris; —**drachtig** (oneenig, verdeeld), bn. en bw.; —**en een halvecent-stuk** (Ned. bronzen pasmunt, ¹/₂ stuiver), o. —stukken; —**érhande**, —**érlei** (v. of in twee soorten), soortgetal; —**gevecht** (duel), o. —en: iem. tot een — uitdagen: het — dagteekent van het einde der 5e eeuw en werd ingevoerd als een bekrachtiging v. d. eed; verg. Ordalium; —**han'dig** (met twee handen), bn.; —**hoe'vigen** (dierk. herkauwende dieren), m. mv.: kameelen, dromedarissen, lama's zijn — zonder hoornen; herten en rendieren zijn — met volle hoornen; runderen, schapen en antilopen zijn — met holle hoornen; giraffen zijn — met hoornwortels; verg. Herkauwen; —**honderd** (twee keer honderd), bn.: dat kost mij — gulden; —**honderdste**, bn.; —**hoofdig** (2 hoofden of koppen hebbend), bn.: de —e armspier; een —e regeering, met twee staatshoofden; —**huizig** (plantk. hebbende de mann. en vrouw. bloemen niet op of aan dezelfde plant), bn.; —**jarig** (twee jaren tellende of oud), bn.: een — kind; ook: twee jaren durende: een — verblijf in den vreemde; verder, alle twee jaren terugkeerende: een — feest; plantk. —e planten, planten, die eerst in het tweede jaar bloeien, zaad geven en dan sterven, b.v. de uien; —**klank** (samensmelting van twee klanken tot één ondeelbaren klank, diphtong), m.

—klanken: spraakk. onze taal bezit twaalf —klanken, b.v. *ai, ui, aau, eeu, enz.*; —**le'dig**, bn. en bw. spraakk.; een — onderwerp, b.v. Jan en Piet spelen; een — gezegde; dat kan men — oppvatten, in twee bet.; —**lettergrepig** (uit 2 lettergrepen bestaande), bn.: een — woord.

Tweeling (twee even oude broers of zusters), m. en v. -en; —**broeder**, m. -s; —**zustar**, v. -s.

Tweelingen (derde teeken van den Dierenriem), m. mv., zie Zodiac; ook: een sterrenbeeld (Pollux en Castor).

Tweelingwoord (b.v. rechter en richter, meid en maagd), o. —woorden; zie Doublet.

Tweellobbig (plantk. met twee zaadlobben), bn.: boonen zijn —e planten; —**loop** (geweer met twee looppen), m. —en; —**loopsch** (met dubbelen loop), bn.: een — geweer; —**maal** (twee keeren), bn. en bw.: —zes is 12; ik heb je — geroepen; —**master** (schip met twee masten), m. —masters; —**persoons-ledikant** (nl. geschikt voor twee personen), o. —ledikanten, ook: is dat een tweepersoons?; —**regelig** (uit twee regels bestaande), bn.: een — gedicht, zie Distichon; —**riems-giek** (roeivaarttuig, giek voor twee riemen), v. —en.

Tweern (gedubbeld garen, twijn), m. gmv.: een draad, uit twee draden gedraaid, heet —.

Tweernen (twijnen, garen dubbelen), ik tweerde, heb getweerd; zie Twijnen.

Tweeschalig (tweeschepig), bn.: de mossel is een — dier; —**scharig** (met twee scharen), bn.: een —e ploeg; —**schijfsblok** (hijnschblok met twee schijven), o. —ken; —**slachtig** (twee seksen in zich vereenigend), bn.: —e bloemen, zie Hermaphrodiet; —**slachtig** (dierk. kunnende op het land en in het water leven), bn., zie Amphibie; —**snijdend** (aan weerskanten snijdend), bn.: een — zwaard; —**spat** (tweedracht, oneenigheid, inwendige verdeeldheid), v. gmv.; —**span**, o. —nen: wat een prachtig —! twee gelijke paarden voor één rijtuig; —**spraak** (tweegesprek), v. —spraken, zie Dialoog; —**sprong** (bijurcatie; plaats, waar een weg zich in tweeën splitst), m. —en; —**stemmig** (met of voor twee zangstemmen), bn.: een — lied, verg. Driestemmig; —**strijd** (strijd met zich zelf), m. gmv.: zijn verstand en zijn gevoel brengen Jan in een — (Potg.); —**stroomenland** (aardr. deel v. Klein-Azië, Mesopotamië tusschen Euphraat en Tigris), o. gmv.; —**tal**, o. —tallen: een — uren, een — liederen, d. i. twee; —**talig** (in twee talen), bn.: een — land, b.v. Zwitserland; de —e bankbiljetten in België; —e postzegels, —e opschriften aan stations; —**tongig** (bedrieglijk, dubbelhartig), bn.; —**versnellingsnaaf**, v. —naven, verg. Drieversnellingsnaaf; —**vlaklig** (meetk. hebbende twee vlakken), bn. een —e hoek, ruimte door twee elkaar ontmoetende vlakken begrensd; —**vlakshoek** (meetk. tweevlaklige hoek), m. —en; —**voetig** (twee voeten hebbende), bn.; —**vleugeligen** (dierk. insecten n. et twee vleugels), v. mv.: vliegen, muggen zijn —; —**voetsmaat** (dichtk. maat van twee voeten), v. —maten; zie Trochaëus, Jambe; —**voud**, o. —en: zes is het — van drie; —**voudig**, bn. en bw.: een —e uitlegging, verklaring; —**werf** (tweemaal of keer), bn. en bw.

Twen'te (aardr. O. deel van Overijsel), o.

Twen'tenaar (persoon in of uit Twente), m. —naars, —naren; zie Tukker.

Twen'ter (eig. een twee-winter, tweejarig paard of rund), m. twenters; zie Enter.

Twentsch (als in of uit Twente), bn.: een —e hoeve; als zn. (het dialect v. Twente), o.

Twijfel (verwant met twee; onzekerheid, gebrek aan vastheid van wil of besluit, besluiteloosheid), m. gmv.: in — staan; in — trekken, niet gelooven; allen — ophieven, wegnemen; zonder of buiten —; zegsw. het tijt geen —, het is zeker, stellig; —**aar** (persoon, die twijfelt, besluiteloos; kleedingstuk, dat het midden houdt tusschen een rok met lange panden en een korte jas), m. —s; vero.; —**achtig** (te betwijfelen), bn. en bw.; —er, —st: het is nog —, of men zóó zal bouwen; een — bericht; ook, een — licht, schemerend; hij is nog —, of hij het doen zal of niet; —**arij'** (een onvast gelooven, twijfelzucht), v. gmv., zie: Scepticisme en Pyrrhonisme; —**en** (in twijfel of onzekerheid zijn), ik twijfelde, heb getwijfeld; —**ing** (het twijfelen, onzekerheid, aarzeling), v. —en; —**licht** (schemerlicht), o. gmv.; —**moe'dig** (wankelmoedig, aarzelend, besluiteloos), bn. en bw.; —**nummer** (militie: nummer, dat in twijfel laat of men vrijgeloot is), o. —s; —**zucht** (sterke neiging tot twijfelen), v. gmv.; —**zuchtig** (behept met twijfelzucht), bn.

Twijg (een loot, takje, rijstje), v. twiigen.

Twijgen (van twiigen), bn.: een — mandje.

Twijghout (teenhout, griendhout), o.

Twijn (verwant met twee; gedubbeld of tweedraadsch garen), m. gmv., zie Tweern; —**der** (dubbelaar van garen), m. —s; —**derij'** (werkplaats v. d. twijnder), v. —en; —**draad** (gedubbeld garen): als voorwerpsnaam, m., als stofnaam, o.; —**en** (tweernen), ik heb getwijnd: garen —, twee draden ineendringen; getwijnd garen, garen, dat bestaat uit een ineendringing van twee draden; getwijnde zijde; —**garen** (getwijnd of tweedraadsch garen), o. gmv.; —**haspel** (haspel om mee te twijnen), m. —s.

Twin'kelen (glanzen, schitteren, fonkelen), het —de, heeft getwinkeld: de sterren — in den kouden winternacht; zijn oogen —.

Twin'tig (tweemaal tien), bep. hoofdtelw.: die stoel kost — gulden; als ranggetal: hoofdstuk — vers 20; als zn. wij zijn met —en, een erfenis in —en delen; —**er** (persoon van twintig jaar; oorlogschip met 20 stukken), m. —s; —**erhande**, —**erlei** (van 20 soorten), soortgetal: — chrysanen; —**jarig** (20 jaar oud, of 20 jaar durend), bn.: een — meisje; een — contract; —**ie** (volkstern voor ¹⁰ lot i. d. staatsloterij), o. —s; —**maal** (20 keer), bn. en bw.: — zes is 120; — iets overschrijven; —**ponder** (kanon, dat kogels van 20 pond schiet; ook: gewicht van 20 pond), m. —s; —**ste** (ranggetal), telw.: de — der maand, als zn. o.: ik neem een —, of wel —je in de staatsloterij, d. i. een 20e deel van een lot; —**tal** (een hoeveelheid van 20), o. —tallen: een — guldens, nagenoeg 20; —**vlak** (meetk. lichaam met 20 gelijke gelijksz. driehoeken als grensvlak), o. —vlakken, ook: Icosaëder; —**voud** (veelvoud), o. —vouden: 40 is het — v. 2; —**voudig**, bn. en bw.; —**werf** (—keer), bw.: ik heb je — gewaarschuld.

Twist (Eng. machinaal gesponnen katoengaren), o. gmv., zie Watertwist.

Twist (*drank, uit brandewijn, bier en eieren bereid*), o. gmv.
Twist (verwant met twee: *geschil, oneenigheid, tweedracht, ruzie, verdeeldheid, gehaspel, gekijf, gekrakeel*), m. twisten: een — bijleggen, vereffenen; een — beslechten; — **appel** (*punt van geschil*), m. —s: *Zeeland was lang een — tusschen Vlaanderen en Holland*, d. i. aanleiding tot twist; eig. de gouden appel, dien Eris, de godin van den twist, onder de godinnen van den Olympus wierp op de bruiloft van Peleus en Thetis, en waarop stond: Voor de schoonste; de drie twistende godinnen waren: He'ra, Pallas-Athene en Aphrodi'te.
Twis'ten (*ruzie hebben, krakeelen, kijven*), men twistte, heeft getwist; —**er** (*ruziemaker*), m. —s; —**geding** (*pleitzaak, proces*), o. —en; —**geschrijf** (*twistend geschrijf*), o. gmv., zie Polemie; —**gierig** (*gaarne twistend*), bn., —er, —st; —**gierigheid** (*onverdraagzaamheid*), v. gmv.; —**ig** (*gaarne twistende*), bn., —er, —st; w. g.; —**rede** (*twistgesprek*), v. —redenen, zie Dispuut; —**schrift** (*geschrijf, waarin men iets betwist*), o. —en; —**vraag** (*strijdvraag; quaestie, waarover twist is*), v. —vragen; —**vuur** (*hartslocht, welke tot twisten aanzet*), o. gmv.: *het — of het vuur van den twist aanbazen*; —**ziek** (*twistgierig*), bn., —er, —st: een —e natuur, d. i. gaarne twistend; —**zoeker** (*ruziemaker*), m. —s; —**zucht** (*twistgierigheid*), v. gmv.
Tycho de Brahé, vermaard Zweedsch sterrenkundige, trad in dienst van keizer Rudolf II en stierf te Praag (1546—1601).
Tympaan, o. —panen; meestal Timpaan.
Type (*drukletter, lettervorm*), v. en o. —n.
Type (*model, voorbeeld, grondvorm, grondbeeld*), o. typen: *Judas, het — van een laaghartigen verrader; een — van een gierigaard; er zijn in ons land vier —en van boerenhooven: het Saksische, het Frankische, het Friese en het Limburgsche type*.
Typeeren (*typisch aanwijzen*).
Typepen (*met de schrijfmachine werken, ook likken*), ik typte, heb getypt. (y = ei).
Typendruktelegraaf (*schrijftelegraaf, door*

Hughes in 1854 uitgevonden, zòd dat de seintooner de seimen als gewone drukletters op de papierstrook afdruckt), v. —telegrafen.
Typewriter (Eng. *schrijfmachine*; ook, *typist*), m. —s.
Typewriting (Eng. *het schrijven met een typewriter*), v.: e. jongmensch, bekend met —.
Typhus (*op typhus lijkend*), bn.: —*pheuze koorts*; lees: *tie-jeus*.
Typhoïde (*typheuze ziekte of koorts*), v. —n.
Typhoon (*kring- of wervelstorm in de Chinese Zee*), m. typhonen; ook: *ty'phon*, m. —s; zie Taifoen, Cycloon, Wervelwind.
Ty'phus (*soort van heete koorts; besmettelijke koorts, zenuwzinkingkoorts*), m. gmv.
Ty'pisch (*karakteristiek kenmerkend, eigenaardig*), bn. en bw.: een — antwoord; een — landschap, een — gezegde; dat is — Amerikaans.
Typist (*iem. inz. klerk, die met een schrijfmachine werkt*), m. typisten; vr. —e.
Typograaf (*boekdrukker*), m. —grafen; —**graphie** (*boekdrukkunst, de kunst van drukken of afdrukken met losse, samengevoegde lettertypen of letters*), v. gmv.; —**graphisch** (*de drukpers, de drukkunst betreffend*), bn.; —**gravu're** (*cliché*), v. —s; —**me'ter** (*werktuig tot bepaling van grootte en inhoud van drukletters*), m. —s; —**metrie** (*kunstdruk van landkaarten, kaartendrukkunst*), v. gmv.
Tyr, m. Germ. myth. zoon van Odin en Frigga, een der voornaamste Asen; god van den oorlog en van het zwaard, van wijsheid en kracht: hij temt den *Fenriswolf*, en bij den wereldbrand strijdt hij tegen den helhond *Garmr*, zie aldaar, waarbij beiden omkomen.
Tyran (*dwingeland*), m. —nen, zie: *Tiran, Tirannie*, enz.
Tyrolien'ne (Fr. *meisje of vrouw uit Tyrol*; *Tyroolsch lied, Tyroolsche dans*), v. —s.
Tyrtae'us (Gr. *dichter van krijgszangen*), m.: — leefde omtrent het midden der 7e eeuw vóór Chr. en wel tijdens den tweeden Messenischen oorlog; *de Ned.* —: eernaam van Marnix, Bellamy, Helmers. (ae = ee).

U.

U. — *Unterzeër, duikboot*.
Ued. — *Uedele*.
U. i. — *ut infra*, zooals beneden.
U. J. D. — *Utrius'que Ju'ris Doc'tor*, doctor in beide rechten.
U.L. — *Unie-Liberaal*.
U.L.O. — *Uilgebred lager onderwijs*.
Uit. — *Ul'timo*, op den laatsten dag (der maand).
U. S. — *United States*, de Vereenigde Staten van N.-Amerika, spotnaam: *Uncle Sam*, Oom Sam, zie ald.
u.r. — *Zie ut re'tro*.
u.s. — *Zie ut su'pra*.
U, v. —'s. — De vijfde klinkletter, de een en twintigste letter van het alphabet.

Uberteit (*vruchtbaarheid, overvloed*), v. gmv.
U'bi be'ne, i'bi pa'tria (Lat. *waar 't mij wel gaat, daar is mijn vaderland*).
U-hoot (*onderzeër*), v. —en.
Uch'tend (*dichterl. voor ochtend*), m. —en: *de — des levens*, nl. de eerste levensjaren.
Ue'bermensch (Duitsch. *buitengewoon mensch*), m. —en: een — isjem., staande boven alle goed en alle kwaad; de term is afkomstig van den Duitschen filosoof Fr.edr. Nietzsche (1844—1900).
Ui (*afwin, look, spreekt. aardigheid, mop*), m. uien: een — tappen, een mop ten beste geven; stud. een — slaan, een — vertellen; zie Kamperui.
Ui'achtig (*naar ui zweemende*), bn.: een — e smaak; ik ben niet —, houd niet van uien.

Uienbed (tuinbed of veld met uien), o. —bedden; —**land** (akker, waarop uien geteeld worden; streek, waar men algemeen uien teelt), o. —en; —**loof** (het loof of groen van uien), o. gmv.; —**reuk** (scherpe lucht van uien), m. gmv.; —**salade**, —**sla** (salade, met schijfjes uien doormengd), v. gmv.; —**saus** (botersaus met schijfjes uien toebereid), v. —en; —**smaak** (eigenaardige, pikante smaak van uien), m. gmv.; —**soep** (soep, met uien bereid), v. —en.

Uientapper (iem., die slag heeft uien, d. i. moppen of grappen, te debiteeren of te vertellen), m. —s; zie: **Ui** (mop) en **Uiig**.

Uieplant (plant, waarvan uien komen), v. —en; —**schil** (schil van een ui), v. —len.

Uier, m. —s: uiers drukken (Poot), d. i. melken.

Uiig (grappig), bn.; —er, —st: een —man, vol kwinkslagen of moppen.

Uil (dierk, nachtroofvogel), m. —en: er zijn katuilen en ooruil, veld-, bosch- en kerkuilen; de — is het beeld der domheid, b. v. hij is een —, lomperd, zie **Uilskuiken**; spreekw. *Elk meent zijn — een valk te zijn*, ieder houdt het zijne (zijn werk, zijn kind, enz.) voor iets voortreffelijks; bij de Grieken was de — het symbool der wijsheid, de vogel van Pallas Athene (Minerva); in de stad Athene, beroemd om haar wijsgeeren en kunstenaars, vereerde men den — als het symbool der wijsheid, vandaar: *Uilen naar Athene dragen*, noodeloos of overbodig werk doen; verg **Balk en Water**; verder is — de naam van een soort schemeringvliinder; zie: **Vlinder** en **Uiltje**.

Uilachtig (dom, lomp), bn.: wat een —gelaat.

Uilbek (bek van een uil), m. —bekken; —**klauw**, m. —en; —**kop** (kop van een uil), m. —pen.

Uilennest (nest van een paar uilen), o. —en; —**oog** (oog van een uil), o. —en; —**vlucht** (het vliegen van uilen), v. —en; fig. schemerdonker: in de — even uitloopen.

Uilenspiegel, m.: held uit het populaire volksboek *Tijl Uilenspiegel*, geschreven ± 1350; fig. *quit*, *schalk*, *grappenmaker*.

Uilig (uilachtig, dom, lomp), bn., —er, —st.

Uilskop (domoor, stommeling), m. —koppen.

Uilskuiken (lomperd, domoor), o. —s: wat een — van een jongen, uilskop.

Uiltje (kleine uil; avondvlindertje), o. —s: zegsw. een —knappen of vangen, een dutje doen, zie: **Midagslaapje**, **Siësta**.

Uit, bw.: de kerk is —, geëindigd; de kachel is —, uitgegaan; ik heb het boek —, uitgelezen; v. z.: hij is — de stad, buiten; ik kom — het bosch, — den kelder, van uit.

Uit, bw.: dit bijwoord komt voor als eerste lid in een zeer groot aantal scheidbare samengestelde w.w., zie b. v. de titelwoorden met **Uit**.

Uitademen (de lucht uit de longen laten gaan; fig. uitwasemen), hij ademde —, heeft —geademd: na een onweer ademen de bloemen heerlijke geuren uit; verg. **Inademen**.

Uitbaggeren (een kanaal, een laagveen, en rivier al baggerend uitdiepen), ik heb uitgebaggerd; —**bakenen** (een terrein of weg met bakens of piketpalen uitzetten), ik heb uitgebakend: een spoorlijn, een straatweg —, d. i. de richting er van uitzetten, verg. **Afbakenen**: —**balliën** (het water uit een boot

hoezen of overboord werpen), ik heb uitgeballied: een boot —; het water, dat in de boot is, —; —**bannen** (uit het land bannen, iemand niet meer in een gezelschap toelaten), ik heb —gebannen, een dwivel —, exorciseeren; —**banning** (het uibannen), v. —en; vero.; —**barsten** (losbreken, zich plotseling vertoopen), het is uitgebarsten: de vlammen, de orkanen barsten uit; fig. in tranen —; —**barsting** (het uitbarsten, eruptie), v.: e. — v. d. Etna, e. — v. woede; —**bazuinen** (met bazuingeschal, d. i. fig. met grooten ophof bekendmaken), ik heb uitgebazuind: iems lof, eer, roem —; —**beelden** (in beeld voorstellen, beeldend geven), ik beeldde —, heb uitgebeeld: in een toneelspel een rol, een persoon —; —**beelding** (het uitbeelden; een aanschouwelijk beeld), v. —en: in dien roman vinden we — van het arbeidersleven; —**beeldsel** (afbeeldsel), o. —s; —**beitelen** (met een beitel uitsteken of uithalen), ik heb —gebeiteld: kapiteelen —, zilveren schotels —, verg. **Ciseleeren**; —**bersten** (uitbarsten), borst —, is —geborsten, zie **Uitbarsten**; —**besteden** (buiten in den kost doen), ik besteedde —, heb —besteed: een weeskind —, d. i. buiten, nl. op het land, in den kost besteden, zie **Bestedeling**; —**betalen** (aan verschillende personen het loon, enz. betalen), ik betaalde —, heb —betaald; —**bijten** (door een scherp vocht verwijderen), het beet —, heeft en is —gebeten: de japon is hier door het citroenzuur —gebeten, de kleur is nl. weggebeten, de stof is daar verkleurd; —**bijten** (het ijsvlak openmaken door 't hakken van bijten), ik bijtte —, heb —gebijt, zie **Bijten**.

Uitblazen (door blazen verwijderen; bluschen of dooven), ik blies —, heb —geblazen: een ei —; het vuur, een kaars —; fig. den laatste adem —, sterven; laat de paarden eens —, uitrusten; —**blijven** (wegblijven, niet komen), ik bleef —, ben —gebleven: vader zal tot Zaterdag —; wat blijft die meid lang —; alle tijdging bleef —; —**blinken** (uitstekend zijn, anderen in aanleg, talent, kennis, kunst overtreffen), hij blonk —, heeft —geblonken: bij een examen —; —**boegseeren** (een schip uitsleepen nl. uit de haven), z. **Boegseeren**; —**boezemen** (met gevoel witen), ik heb —geboezemd; —**boezeming** (ontboezeming, uitstorting van het hart), v. —en: een — van liefde, een — van smart, een — van haat; —en in rijm; —**boomen** (al boomend, met den vaarboom werkend, een schip brengen uit een sluiskolk, uit een haven, enz.), ik boomde —, heb —geboomd: een schip de haven —; —**botten** (knoppen krijgen), het is —gebot: de wijnstok begint uit te dotten, er komen bladknoppen aan.

Uitbouw (een aan een gebouw uitgebouwd gedeelte), m. —en; —**braak** (het vluchten door uit te breken uit een gevangenis), v. gmv. **Uitbraaksel** (uitspuusel, fig. gevloek, godslastering), o. —s; —**braken** (brakend uitwerpen), ik braakte —, heb —gebraakt: zijn eten weer —, uitspuwen, verg. **O vergeven**; bij uitbr. de vulkaan braakte rook en vlammen uit; fig. vloeken, godslasteringen —, zeggen; ruwe, gemeene taal —, uitslaan; —**branden** (door gloeiing of hitte reinigen), ik brandde —, heb —gebrand: een pijp —, een schoorsteen —; ook. leegbranden: het huis is geheel —gebrand; —**brander** (standje, strenge be-

risping), m. —s: *iem. een — geven*, hem den mantel uitvegen, de volle laag geven, afgraven: *de knecht heeft een — gehad*; —**breiden** (*uit elkander doen of leggen, uitstrekken*), ik breidde —, heb —gebreid: *de armen —, openen; de eik breidt zijn forsche takken —; een stad —, zijn zaken —; zijn kennis —, vermeederen; een uitgebreide kennis, ruime; een uitgebreide volmacht, van ruime strekking; een uitgebreid werk over geschiedenis, lijvig, in veel deelen*; —**breiding**, v. —en: *de — van het christendom*; —**breken** (eig. door breken wegmemen; naar buiten komen; ontsnappen, losbreken), ik brak —, heb en ben —gebroken: *eenige steenen —; het zweet kan iem. —; ik zal er morgen zien uit te breken, d. i. uit de drukte mij voor een poos verwijderen; hier zullen de dieren niet —, ontsnappen; de gevangene is —gebroken, losgebroken; de oorlog kan elk oogenblik —, verklaard worden, beginnen*.

Uit'brengen (naar buiten brengen; fig. bekend, openbaar maken, verklappen), onr. w. w., ik bracht —, heb —gebracht: *een rapport —, een advies —, verslag —, geven; zijn stem —; gij moet dit niet —; de raven zullen het —, zie Raaf*; —**broeden** (door broeden doen uitkomen), de kip broedde —, heeft —gebroed: *eieren —, de kiekens —; fig. beramen: booze plannen —; voor dit w. w. bezigt men ook: Uit'broeien; —broedsel* (broedsel, dat uitgekomen is), o. —s; —**buiten** (uitzuigen, te veel van iets krachten eischen; berooven, afzetten, Vl.), deze werkmans wordt uitgebuit: *als zn. o.: het — der werklieden, exploiteeren; maar meid, gij laat u —; —bun'dig* (bovenmatig, buitengewoon), bn. en bw.: *—e lof; zijn rede werd — toegejuicht*.

Uit'cijeren (cijferend uitrekenen, berekenen), ik heb uitgecijferd: *een som —; —dagen* (opvorderen), ik daagde —, heb uitgedaagd: *iem. — tot een tweegevecht, opeischen, oproepen; —dager* (persoon, die uitdaagt), m. —s; —**daging** (oproep, opvordering tot een strijd of kamp), v. —en; —**deelen** (in porties verdeelen en ze dan uitreiken), ik heb uitgedeeld, fig. weldaaden met kwistige hand —, geven, verspreiden; —**deelingslijst** (lijst van wat ieder recht hebbende bij een faillissement zal verkrijgen), v. —en; —**delgen** (te niet doen), ik heb uitgedelgd: *schulden —, afbetalen, amortiseeren; —denken* (denkend uitvinden), ik dacht —, heb uitgedacht: *die dat geweer heeft uitgedacht, moet een schrander man zijn; —denker* (verzinners), m. —s; —**diepen** (dieper maken, op een gegeven diepte brengen), men diepte de sloot —, heeft haar —gediept; —**dijen** (uitzwellen, uitzetten), het is uitgedijd; —**doen** (uittrekken), ik deed —, heb uitgedaan: *gij moet die japon —, verder: een post in een boek —, doorthalen; de lamp, de kaars —, uitblazen; —dooven*, ik doofde —, heb en het is uitgedoofd: *de vlam —, blusschen, smoren, fig. den lust, den ijver, de liefde —, te niet doen gaan*.

Uit'dossen (opsmukken), ik doste —, heb uitgedost; —**dossing** (prachtkleedij, dos), v. —en; —**drager** (handelaar in gebruikt huisraad, oude kleren, enz.), m. —s, vr. —**draagster**, —s; —**dragerij** (uitdragerswinkel), v. —en; —**drijven** (wegdrijven, verjagen), ik dreef —, heb uitgedreven: *den duivel —,*

uitwerpen, uitbannen, zie Exorciseeren; —drogen (geheel droog maken of worden), het droogde —, het is, men heeft uitgedroogd: *een emmer —, de beek zal geheel —; fig. vermageren: de oude man is aan 't —; een —drogende wind, een —de ziekte, uitte-rend; —druk'kelijk* (met nadruk, bepaald, op duidelijke wijze), bn. en bw.; —**cr**, —**st**: *een — bevel; iem. iets — verbieden, met veel nadruk; —drukken* (door drukken ledigen, uitspersen), ik drukte —, heb uitgedrukt: *een spons —, een citroen —, d. i. uitknijpen; fig. uiten, iets te kennen geven: dit meisje kan zich goed —; —drukking* (zegswijze; karakteristieke, sprekende gelaatstrek, ziel, leven), v. —en: *woorden en —en in de taal; een gelaat zonder —; —duiden* (doen kennen, omschrijven, aanwijzen), ik duidde —, heb uitgeduid: *ik kan u den weg in Amsterdam moeikijk —.*

Uiteen' (uit elkaar, vaneen, fig. los, gescheiden); met dit bijw. als eerste lid vormt men enkele samengestelde w. w., wier bet. uit die van het grondw. duidelijk is; b. v. —**barsten** (vaneen barsten), de mijn barstte —, is uiteengebarsten; —**drijven** (uit elkaar drijven), ik dreef de koeien —, heb ze uiteengedreven; —**loopen** (niet gelijkloopen), de kinderen liepen —, zijn uiteengeloopt; —**lopend** (onvolt. deelw. van uiteenloopen: uiteengaan, divergeerend zijn), bn.: *—e lijnen, d. i. niet evenwijdig; —e meeningen, —e gevoelens, —e berichten, d. i. verschillende, afwijkende, tegenstrijdige; —zetten* (eig. uit elkaar zetten; fig. verklaren), ik heb uiteengezet: *ik zal u die quaestie eens —, d. i. loswikkelen, blootleggen; zijn denkbeelden over een zaak —, ontwikkelen; —zetting* (willegging, verklaring, ontwikkeling v. meeningen of denkbeelden over een zaak), v. —en.

Uit'einde (eig. het uiterste einde; fig. de afloop eener zaak, ook: laatste uur, dood), o. —einden: *zegsw. ik wensch u een zalig —, einde des jaars: wensch op 31 December*.

Uit'en (uitspreken, te kennen geven), ik uitte, heb geuit: *zich —, zijn denkwijze te kennen geven; —ing* (uitdrukking), v. —en: *—geven aan zijn verontwaardiging*.

Uitentreu'ren (uit-den-treuren, zonder treuren, d. i. vroolijk, flink, onverpoosd), bw.: *zij zongen —, zonder verflauwen, zonder ophouden; het duurt —, zeer lang, tot vervelens toe*.

Uiteraard' (eig. uit der aard, d. i. volgens den aard), bw.: *een kat is — snoepachtig*.

Uit'erdijk (buitenste dijk), m. —en.

Uit'erlijk 1. (uitwendig, wat naar buiten uit is waar te nemen), bn. en bw.: *de —e schijn, —e distinctie; oefeningen in de —e welsprekendheid, gebaren, gestes, houdingen: hij is — nogal beschaafd; 2. (op zijn meest, op zijn hoogst, op zijn laatst), bw.: dat kost u — een rijksdaalder, de loting zal — zes weken vóór den aflossingstermijn van de effecten plaats hebben; 3. (voorkomen, gelaat), o. gmv.: een jongmensch, met een gunstig —; —heid* (dat, wat algemeen het oog trekt), v. —heden: *de — der meeste dingen is bedrieglijk; hechten aan —heden*.

Uiterma'te (eig. uit der mate, d. i. buitengewoon), bw.: *ik ben — tevreden, buitengewoon, zeer*.

Uit'erst (eig. meest verwijderd), bn. en bw.:

de *-e grenzen, het -e einde der aarde*; fig. de *-e wil, laatste wil* (testament); *zijn -e best doen, grootste*; met de *-e strengheid, hoogste, ergste*; *zoo iets geschiedt - zeldzaam, d. i. bij hooge uitzondering*; *een - moeilijke taak, erg.*

Uit'erste (einde, het laatste), o. gmv.: de zieke lag op zijn -, d. i. hij zieltoogde.

Uit'erwaard (aandr. buitendijks gelegen grond), v. -en: de - is meestal door een kade van der vier gescheiden om overstroming te beletten bij voorkomenden hoogen zomerstand.

Uit'fluiten (fluitende uitjowen), ik floot -, heb -gefloten: een tooneelspeler -; **-gaaf, uit'gave** (het uitgeven; druk v. e. boek, enz.), v. -gaven; **-gaan** (buitenshuis gaan of buiten een vertrek; zich met een bepaald doel op weg begeven; kracht, invloed, naar buiten ontwikkelen; uitdooven; eindigen), ik ging -, ben -gegaan: bij dit weer ging ik niet uit, op roof -; van dien man gaat niets uit; de lamp gaat uit; dit woord gaat uit op een t; ook een koffiehuis of soc:eteit gaan bezoeken; **-gaand** (onvolt. deelw. van uitgaan), bn.: *-e goederen, d. e. over de grens vervoerd worden: in- en -e rechten, belasting op den in- en uitvoer*; **-gaansdag** (vrije middag van dienstboden, verlofdag), m. -dagen; **-gaanskas** (gelden, welke ontstagen gevangenen of bestedingen ontvangen als loon van arbeid), v. -kassen: hij ontving uit de - f 40, ook wel: hij had een - van f 40; **-gang** (het uitgaan; plaats of deur, waar men een vertrek, een gebouw, enz. uitgaat of verlaat; einde, iuz. van woorden), m. -en; **-gangs-punt** (punt, vanwaar men uitgaat), o. -en: Spitsbergen was voor de walvischvangst steeds het - in de N.-poolzeeën; fig. het - eener redeneering, punt van begin, grondstelling; **-gave, v. uitgaven, zie Uit'gaaf**; **-gebred** (groot, ruim), bn.: een -e vlakke, uitgestrekte; een -e correspondentie, een -e kennis; verg. Uitbreiden.

Uit'gebreid'heid (uitgestrektheid, omvang), v. -heden: de - van een rijk, van een vlak; de - van iemands macht, kennis; de - der lichamen, de - van eenig begrip.

Uit'gediend (geen dienst meer doende; nutteloos geworden; niet meer in tel), bn.: een - landweerman, van de rol gebracht, die zijn dienst heeft volbracht; een -e jas; die man, dat stelsel, die methode heeft -; **-gelaten** (vrolijk, dertel), bn. en bw.: de kinderen waren - van blijdschap, dol; **-gelatenheid** (luidruchtige blijdschap), v. gmv.; **-geleefd** (stokoud), bn.: een - grijsaard, door en door verzwakt en vermagerd, verg. Afgeleefd; **-geleerd** (zijn leertijd of schooltijd achter den rug hebbende, fig. volleerd, bedreven), bn.: vele kinderen zijn op hun 12e jaar, helaas, al -; in dat vak is hij -; hij is in allerlei listen -; **-geleide**, o., gmv.: iem. - doen, een eind weegs vergezellen, ook: Uitgelei; **-gelezen** (voortreffelijk), bn.: een - vendel, een - publiek, een - schaar; **-gemaakt** (zeker, vast), bn.: een -e zaak, beslist, stellig; **-gemergeld** (zonder merg of kracht, onzenwrd, machteleos), bn.: het door honger - lijf, ook: die -e grond, uitgeput, dor, schraal door rooibouw; **-genomen** (met uitzondering van), vgw.: allen waren present, -- uw broeder; **-geput** (deerlijk ver-

zwakt), bn.: een - lichaam, een - strijder.

Uit'geslapen (volt. dw. v. uitslapen: schrand, sluw, slim, bijdehand), bn. en bw.; **-gestelde schuld** (staatsschuld ter vernietiging der tiorceering van 1810, die voorloopig geen rente zou afwerpen), v. -en; **-gestreken** (effen, kalm), bn.: met een - gezicht, deftig, strak; **-gestrekt** (volt. deelw. van uitstrekken: een groote oppervlakte hebbend, wijd, uitgebreid), bn.: **-gestrektheid** (ruimte, vlakke), v. -heden; **-gestudeerd**, verg. Uitgeleerd: fig. daar is hij op -, sluw, listig; **-getogen** (volt. deelw. van 't vero. uit-tiegen: wittrekken), bn.: meester is - in 't zwart (De Génestet), d. i. uitgegaan; met -degen, uitgetrokken.

Uit'geven, ik gaf -, heb -gegeven: een boek -, in 't licht geven, doen verschijnen; zich voor een koopman -, zich als zoodanig voordoen; de aandelen worden -gegeven tegen 99%, d. i. aan de markt gebracht; geld -, verteren; **-gever** (iemand, die boeken, atlasen, kranten enz. in 't licht geeft; die ze drukt), m. -s; **-geefster**, v. -s; **-geversfirma** (titel of naam van een uitgeverszaak), v. -firma's; **-gewekene** (volt. deelw. van uitwijken: vluchteling, die uit het land wijkt meestal om politieke redenen, om oorlog e.v.z. met de bedoeling slechts voor een tijd in het buitenland te blijven), m. en v. **-gewekenen**; **-gewerkt** (volt. deelw. van uitwerken: breed, ruim), bn.: een - verslag, wijdloopig; een - programma, d. i. uitgebreid, met zorg en breed bewerkt.

Uit'gezocht (volt. deelw. van uitzoeken: uitgekozen), bn.: een -e gelegenheid, voortreffelijk; een - gezelschap, fijn; *-e waren, best, uitgelezen*; **-gezonderd** (uitgenomen, behalve), vgw., verg. Uitgenomen; **-gifte, uit'gift** (het uitgeven, het aan de markt brengen), v. -gitten: jaar en dag der - van een leening; - van aandelen, van pandbrieven, effecten; **-haal** (praal), m.: zegsw. een grooten - maken, vertoon, gew.; ook: (schoonmaak), m. -halen; **-haaltafel** (uittrektafel), v. -s; **-halen** 1. (uitwijken met e. rijtuig), ik heb uitgehaald; 2. (weghalen, rooven), ik heb -gehaald: een nestje -; 3. (uitvoeren, doen plaats hebben): dwaasheden -; 4. (goed opdisschen, feestelijk onthalen); **-haler** (pijpenroeter), m. -halers; **-ham** (eig. uiterwaartsche bocht of kromming in een oever- of kustlijn, buitendijksche aanwas: landtong), m. -hammen; **-hangbord** (naambord v. e. winkel of herberg, meestal opgesierd met een of andere figuur, waaraan dan winkel en herberg hun naam ontleenen), o. -en, b. v. de Pleizierige Sauskom (C. O.); fig. uiterlijke schijn, uiterlijk, voorkomen: aan het - zou men zeggen, dat die familie rijk is; **-hangteeken** (iets, dat als uithangbord dienst doet, b. v. een scheerbekken aan een barbierswinkel), o. -s, zie Embleem.

Uit'heemsch' (eig. buiten het heem zijnde, d. i. buiten het land: buitenlandsch, uitlandsch), bn.: dat zijn -e planten, vruchten; *-e woorden*; ook, vreemd, ongewoon: een -e kleederdracht, -e zeden; zie Exotisch.

Uit'heems'sche (vreemdeling), m. en v. -n.

Uit'hoek (kaap; ook, afgelegen hoek), m. -hoeken: op een - van een eiland; in een - van ons land, afgelegen plaats; **-hollen** (inwendig hol maken), ik holde -, heb -ge-

hold: een pronkappel —, een boomstam —, een uitgehoute boomstam als prauw; —**honger** (door honger tot het uiterste brengen), men hongerde —, heeft —gehongerd: een belegerde stad —, die man lag uitgehongerd in een bergkloof; —**hooren**, ik heb —gehoord: iem. trachten uit te hooren, d. i. sluw hem zijn geheimen ontlokken; —**hozen** (bij boot of schuit het water met een handschepper uitwerpen), ik hoosde —, heb —gehoosd; —**houden** (uitgestrekt houden), ik hield —, heb —gehouden: scheepst. hou — de fok, spaar het fokzeil uit; gij zult het in dat dorp niet lang —, volhouden, harden.

Uithuizig (gedurig van huis zijnde), bn.: —er, —st: een —man, die gaarne buiten zijn huis toeft; een —leven leiden, geen genoegen in huis vinden; verg. Huiselijk.

Uit'huwelijken, ik heb —gehuwelijkt: een nicht —, d. i. ten huwelijk geven.

Uit'huwen (ten of in huwelijk geven), ik heb uitgehuwd: een dochter —, uithuwelijken.

Uit'ing (het weten, het openbaren; mededeeling), v. —en: hij gaf — aan zijn vreugde; hij deed ons verlei — en over zijn zienswijze.

Uit'jouwen (iem. scheldwoorden of schimpende geluiden toeroepen), ik jouwde —, heb uitgejouwd; —**kaaien** (O.-I. iem. de deur uit zetten, er uit gooien); —**kaaijer** (uitsnijfer), m. —s; —**kammen** (door kammen in orde maken, zuiveren), ik kamde —, heb —gekamd: lange haren —; —**kavelen** (in kavels of kavelingen verdeelen bij een verkoop), ik kaveide —, heb —gekaveld, verg. Kavelen;

—**keeren** (geld uitbetalen), ik heb —gekeerd: iem. de gelden eener levensverzekering —;

—**keering** (uitgekeerde som), v. —en; —**keeringsfonds** (ondersteuningskas), o. —en;

—**kijk** 1. (uitzicht; plaats, van waar men uitkijkt, uitkijkloren), m. gm.v.: zegsw. op den — staan, d. i. op de wacht staan, wacht-

houden; 2. (uitkijker), m. —en: onze —riep: een schip in lijf d. i. de matroos in den mastkorf; ook: seinwachter aan de kust.

Uit'kippen (uitbroeden, fig. uitkiezen), ik heb —gekipt: het beste —; —**klaren**, ik heb —geklaard: een schip —, aangifte doen bij den fiscus van een naar het buitenland vertrekend schip en van de daarin geladen goederen, ter verkrijging van de vereischte papieren; zie Inklaren; —**kleeden** (de kleeren wittrekken), ik kleedde —, heb —gekleed: een kind —, van de kleertjes ontdoen; fig. deze losbollen zullen hun vader heelmaal —, verarmen, arm maken; zegsw. men moet zich niet —, vóór men naar bed gaat, d. i. zijn bezittingen niet aan de kinderen weg-

schenken vóór zijn dood; —**kleinzen** (kleinzende schoonmaken, zuiveren), ik kleinsde —, heb —gekleinsd, verg. Kleinzen; —**knappen** (uitbotten): de boomen begonnen uit te —, de knoppen gingen open; in de onbep. wijs meest gebruikt; —**koken** (het sap koken uit), ik kookte —, heb —gekookt: soepvleesch —; ook, kokend reinigen: tinnengoed —; een —gekookte keukenmeid, die geen dienst meer kan doen.

Uit'komen (uit een huis, uit een straat komen; O.-I. uit Europa komen; ontdekt, bekend worden; het licht zien), hij of zij kwam —, is —gekomen: zijn woning, zekere straat —; wanneer is hij uitgekomen? is hij in Indië

gekomen; een geheim, een moord kan —;

uw boek zal spoedig —; verder: geboren worden, ontspruiten: de kwikens komen al —, de knoppen komen —; akkoord zijn: het geld kwam juist —; het kwam precies — volgens zijn zeggen; geneesk. de mazelen, de pokken willen bij dien zieke maar niet —, te voorschijn komen; —**komst** (afloop, uitslag), v. —en: de —der onderhandelingen; de —eener rekensom, eindcijfer; er was geen —meer, redding; —**koop** (verkoop, losgeld), m. —koopen; —**koopen** (loskoopen), onr. w.w., ik kocht —, heb —gekocht: een firmant uit een zaak —, door geld afkopen als aandeelhouder; den tijd —, uitsparen, zoeken te winnen; —**kramen** (in een kraam uitstellen, uitpakken, aanbieden), ik kraamde —, heb —gekraamd: fig. allerlei geestigheid —, pronken met; allerlei vleitaal —, zeggen; —**krijgen** (met inspanning uitdoen; eindigen; O.-I. uit Europa ontvangen of krijgen), ik kreeg —, heb —gekregen; ik kreeg mijn jas eindelijk uit; ik krijg dien roman uit; een som —, de oplossing weten te vinden; —**lachen**, ik lachte —, heb —gelachen: de tooneelspeler werd uitgelachen, d. i. lachende bespot; iem. in 't gezicht —; —**laden** (lossen, ledigen van een schip), ik laadde —, heb —geladen.

Uit'lander (buitenlander, vreemdeling), m. —s.

Uitlan'dig (buitenlands), bw.: ik was toen —, d. i. in het buitenland.

Uit'landsch (buitenlandsch), bn.: —e paarden, —spek; Ivo liet zijn paard tot een —tochtje zadlen (Staring); zie Inlandsch.

Uit'laten (naar buiten laten gaan), ik liet —, heb —gelaten: iem. —, tot aan den uitgang, de deur begeleiden, de koeien —, nl. uit den stal; fig. zich over eenig geval niet —, niten, iets zeggen; de overjas —, niet meer dragen; de kachel —, niet meer branden;

—**lating** (het weglaten of uitlaten; spraakk. ellips), v. —en, b.v. goeden morgen, d. i. ik wensch u, enz.; —**latingsteeken**, o. —s: de komma, b.v. in lied'ren (liederen), kind'ren (kinderen) is een —; —**leenen** (in leen of ter leen geven), ik leende —, heb mijn atlas —geleend; —**leg** (verklaring), m. gm.v.: —geven, opheldering; —**leg** (uitbreiding v. e. stad), m.: de nieuwe —; —**leggen** (uitspreiden, uitbreiden; als bijdrage afzonderen; verklaren, doen begrijpen, blootleggen), ik legde of lei —, heb —gelegd of —geleid: een japon —, ruimer maken; een tuin —, een stad —, uitbreiden; elk per week een gulden —; een som —, een taalmoeielijkheid —, een wetsartikel —, de beteekenis van een woord —, droomen —; hij wil alles ten kwade —, een ongunstige bedoeling geven.

Uit'legger 1. (verklaarder, vertolker), m. —s: alleronuitstaambaarst is mij in een beestenspel de — (C. O.); 2. (e. wachtschip), m. —s;

—**legkunde**, v. gm.v., zie Exegese; —**legkundige** (persoon, die verklaart), m. en v. —n, zie Exegeet; —**leiden** (naar buiten leiden of brengen), ik leidde —, heb —geleid: wie anders doet, wordt uitgeleid (Vondel), nl. uit den schouwburg gezet; —**lekken** (eig. naar buiten vloeten), het is —gelekt, fig. openbaar worden, b.v. het geheim zal wel —, van een plan kan iets —; —**leveren** (overleveren), ik heb —geleverd: een gevangene —, een misdadiger —; Amerika levert thans de moordenaars uit; —**levering** (het uitleveren), v. —en; —**leveringstractaat** (overeenkomst

tusschen twee regeeringen tot het wederkeerig uitleveren van misdadigers), o. —taten.

Uit/lezen (ten einde lezen; uitzoeken), ik las —, heb —gelezen: een roman —; de steenen uit de kolen — en verwijderen, in of aan de mijn; een uitgelezen schaar, een uitgezochte menigte b.v. een keurbende; —**lokken** (eig. naar buiten lokken), ik heb —gelokt: iem. het huis —; fig. een verklaring —, een besluit —, een bekenenis —, verg. Ontlokken; —**loodsen** (zeew. een schip buiten de tonnen, d. i. in zee brengen), men loodste —, heeft —geloodst.

Uit/loop, m. —en: de — van den Rijn, monding; deze fabriek heeft haar — in het kanaal, rioolmond, afvoerbuis; —**loopen**, ik liep —, ben —gelopen: ik loop een wurtje —, ga een wandeling doen; uitmonden: de Jeker loopt — in de Maas; de Armada liep laat in het jaar uit, uit de haven loopen; uitbotten: de struiken beginnen uit te —; —**looper** 1. (iem., die gaarne elders gaat), m. —s; 2. (aandr. bijtak v. e. bergketen), m. —s; de — van de Karpathen in het Z. van Polen; 3. (plantk. uitlopende stengelrank b.v. van een aardbei, van veenriet, enz.), m. —s; —**loozen** (het water storten in), het looide uit, heeft —geloozd: die riolen loozen — in de Maas; —**loozing** (uitmonding), v. —en; —**lossen** (uitladen, ontladen), men loste uit, heeft —gelost: een voertuig —; w. g.; —**loten** (bij loting uitvalen), het lootte —, is —geloot, b.v. van obligaties, pandbrieven, effecten; de uitgelote nummers; —**loven** (in 't openbaar beloven), ik heb —geleefd: een zilveren medaille —, nl. bij mededinging beloven aan den besten speler.

Uit/luiden, uit/luien (het luiden der kerkklok bij den gang naar 't kerkhof), men luidde of luide —, heeft —geluid: fig. de kermis —, luidende doen eindigen; —**maken** ik heb —gemaakt: deze heeren maken het bestuur uit, d. i. vormen; het is een uitgemaakte zaak, een voldongen feit; hij maakte u voor dief uit, d. i. schold u uit; wat maakt dat uit? wat beteekent het; —**malen** (droogmaken door middel van molens), ik maalde —, heb —gemalen: een plas —; —**mergelen** (uitputten), ik heb —gemergeld: door roofofbouw een akker —; —**gemergelde paarden**, broodmager van honger; —**meten** (door meten de grootte bepalen), ik mat —, heb —gemeten: een terrein —, lengte en breedte bepalen; zegsw. de voordeelen van een onderneming breed —, er hoog van opgeven; ook, bij de maat of in 't klein verkoopen; spreekw. Met de maat, waarmede ge uitmeet, zult ge ingemeten worden, men zal u behandelen, zooals gij anderen behandelt (Bijbel).

Uitmiddelpun'tig, bn.: een —e schijf; zie Excentriek.

Uit/mogen (verlof hebben), ik mag —, mocht —; mag ik vanavond uit?; —**monding** (het uitmonden, uitloop, mond), v. —en: de — eener rivier, v. e. riool, monding; —**monsteren**, ik heb —gemonsterd: die uniform is rood —gemonsterd, biezen en kraagrand zijn rood; verder: smakeloos optoopen, opschikken; —**muntten** (eig. op een munt uitkomen, in 't oog vallen dus: uitblinkend, uitstekend zijn), het muntte —, heeft —gemunt.

Uitmun'tend (voortreffelijk), bn. en bw.: een — schrijver; hij heeft —geantwoord.

Uitne'mend (best), bn. en bw.: —e maat-

regelen; —**heid** (voortreffelijkheid), v. gmv.

Uit'nooden (verzoeken, om een feest bij te wonen), ik noodde —, heb —genood; —**noodigen** (verzoeken, uitnooden), ik heb —genoodigd; —**ing** (invitatie), v. —en; —**oefenen** (een bedrijf, een beroep, een ambt in praktijk brengen), ik heb —geoefend: een bedrijf, een beroep —, hij oefent het ambacht van smid uit; —**pakkamer** (kamer, waar manufacturen, confecties ten verkoop worden of zijn uitgesteld), v. —s; —**pakken** (ontpakken), ik heb —gepakt: de koopman is in dat hotel —gepakt, hij houdt daar verkoop van de uitgestalde goederen; koffers en kisten —, zijn kleeren —; fig. nu zal mevrouw eens —, alle zilvergoed op de feesttafel doen prikken; ook, veel vertellen met de bijgedachte van opsnijden: toen ging hij —, zijn hart ontlasten.

Uit/persen (uitdrukken, leegpersen), ik perste —, heb —geperst: een citroen —; —**pijnen** (erg uitzuinigen), ik pijnde —, heb —gepijnd; —**pluizen** (fig. haarfijn naspeuren, onderzoeken), ik ploos —, heb —geplozen; —**porren** (opkloppen, wekken), ik heb —geporrd: de matrozen is men gewoon uit te — met: Rijden, rijden, ahoi!; —**proesten** (in een schaterlach uitbarsten), ik proestte —, heb —geproest: zij zullen het — van lachen; —**puilen** (naar buiten uitdringen), het is —gepuild: zijn oogen puilden uit; —**putten** (ledigen), ik putte —, heb —geput: mijn kas is —geput, ik heb geldgebrek; de oorlog put de volken uit, verzwakt, maakt krachteloos; iemands geduld —, maken, dat iemand alle geduld verliest: mijn krachten zijn —geput, ten einde, verbruikt; —**putting** (fig. afmatting), v. gmv.: —puttingoorlog, m., Engeland wil van dezen wereldoorlog een — voor Duitschland maken.

Uit/rafelen (uitpluizen, rafels loslaten), ik heb, het is —gerafeld: een lapje linnen —, die japonstof gaat —; —**redden** (bevrijden), ik redde —, heb —gered; —**redding**, v. —en: welk een — in dezen nood! verlossing; —**reeden** (zeew. uitrusten, reede maken), ik reedde —, heb —gereed; —**richten** (verrichten, ten uitvoer brengen), ik richtte —, heb —gericht: wat zult gij hier —? doen, werken, verrichten; ik heb —gerooid: een bosch —, ontwortelen; onkruid —, uitwieden; schadelijk gedierte —, verdelgen; slechte gewoonten —, doen ophouden; fig. met wortel en tak —, totaal; —**roeien** (roeiende verlaten, per boot of sloep uitbrengen): een haven —; —**ing** (verdelging), v. gmv.; —**roep** (uitroeping, kreet), m. —en; —**roepen** (roepende witen of bekendmaken), ik riep —, heb —geroepen: hij riep uit: o, God help ons! een kreet uitstooten; hij riep het uit van blijdschap, schreeuwde luid; iem. de kamer —, door roepen buiten doen komen; iem. tot koning, veldheer —, hem als koning, aanvoerder huldigen, proclameeren.

Uit/roep-, uit/roepingsteeken (spraakleesteeken), o. —s, b.v.: wat een geluk!

Uit/rukken (met kracht halen uit), ik heb en het is —gerukt: een plant —, uit den grond rukken, trekken; mil. het bataljon moest —, naar buiten marcheeren; —**rusten** (rust nemen, zich door rust van vermoedens herstellen), ik rustte —, ben —gerust: hij wil eerst eenige dagen — van dien zwaren arbeid.

Uit/rusten (van 't noodige voorzien om b.v.

zee te kiezen), men rustte —, heeft —gerust: een schip, een vloot —, fig. zich voor een reis —, gereedmaken, zie ook Toerusten; —rusting (al het noodige voor een tocht, zeereis, oorlog, enz.), v. —en: de — van een modern leger; —schakelen (één of meer schakels losmaken en verwijderen), ik schakelde uit, heb —geschakeld: van een te langen ketting eenige schakelen —; fig. uit een wetsontwerp een of ander artikel —; uit een amendement eenige zinsneden —, doen wegvallen; de politieke zijde van een vraagstuk —, terzijde stellen; —schallen (schallend roepen, luidruchtig iets zeggen of erkennen), men schalde —, heeft —geschald.

Uitscheiden (eindigen, ophouden), ik scheidde —, ben —gescheiden: hij wil niet — met plagen; —scheiden (smadelijke of loonende woorden naar het hoofd werpen), ik schold —, heb —gescholden: iem. — voor bedrieger; —schieten (door schieten wegnemen), ik schoot —, heb —geschoten: iem's tanden —, een oog —; verder: een jas —, snel uittrekken; de boomen gaan —, uitbotten; de zon schiet haar stralen over de aarde —, werpt, giet; die ladder gaat nog —, uitglijden, uitschuiven; schipperst. de wind begon uit te —, met de zon om te loopen, te Ruimen; handel: minderwaardige of bedorven goederen —, uit de partij uitzoeken en verwijderen.

Uitschiften (schiftende afzonderen of ter zijde leggen, uitschieten), ik schifte —, heb —geschift; —schilderen (afbeelden door schilderen, fig. beschrijven), ik heb —geschilderd: iem. —, zie: Portretteeren, Conterfeiten; —schitteren (uitblinken), het schitterde —, heeft —geschitterd: Von-
dels lierdichten zullen altijd —; Rembrandts Nachtwacht zal immer —, d. i. het voortreffelijkst zijn; —schot 1. (voorgeschooten geld), o. —ten: licht vindt gij, eer het werk verjaart, wv — dubbel ingespaard (Staring); 2. (het uitgeschifte), o. gmv.: — v. koffie, van havanasigaren, bocht, minste soort; —schrabben (schrabbende reinigen), ik schrabde —, heb —geschrabd: een kookpan —; —schrab-
sel (het uitgeschrabde), o. —s; —schrappen (schrappende leeg- of schoonmaken), ik schraapte —, heb —geschraapt; —schrappen (doorhalen, uitdoen), ik heb —geschrapt; een naam —, een schuldpost —; —schrijven (na- of afschrijven), ik heb —geschreven: laat mij dat vers even —; fig. een prijsvraag —, ter bewerking publiceren; een dankdag, een bededag —, verordnen: een vergadering —, bijeenroepen, beleggen.

Uitschudden (eig. leegschudden; fig. berooven, uitplunderen), ik schudde —, heb —geschud: een mand met groente —; fig. reizigers —; —schuld (uitstaande d. i. te betalen schuld), v. —en: uit- en inschulden, actieve en passieve schulden; —slaan (handel. verkoopen, leveren uit een pakhuis of entrepot), ik sloeg —, heb —geslagen: goederen —, naar elders vervoeren; een hond de kamer —, door slaan verwijderen; gloeiend ijzer —, met den moker utpletten; een trapje —, op ware grootte teekenen; die boom gaat zijn wortels —, uitschieten, uitbreiden; dwaze klap —, vuile taal —, uiten, zeggen; de vlammen slaan al —, vertoonen zich naar buiten, het wordt een uitslaande brand.

Uit'slag, m. gmv.: 1. — v. sterke dranken, debjet; in den kelder komt alles vol —, schijmel; het kindje zat vol —, puistjes, vlekjes; verder, afloop, gevolg: de onderneming werd met den besten — bekroond, uitkomst, resultaat, succes; ook 2. teekening op de ware grootte, b.v. van een onderdeel van een huis, van een trap, een dakkap, een kozijn, enz. in dit geval mv. —en; —sleepen (naar buiten sleepen), ik heb —gesleept: iem. het bed —, een schip de haven —; —sloven, zich, ik heb mij —gesloofd: ik heb mij voor u —gesloofd, mij veel last en moeite aangedaan; —sluiten, ik sloot —, heb —gesloten: kinderen beneden de zestien jaar zijn uitgesloten, d. i. worden niet toegelaten.

Uitsluitend, bn. en bw.: hij heeft het. — recht; dat recht is hem — geschonken, d. i. met uitsluiting van alle anderen.

Uit'sluiting, v. gmv.: bij — van, terwijl wordt of worden uitgesloten.

Uit'sluitsel (beslissend antwoord, ook: op-
heldering, verklaring), o. gmv.: — geven, —
verkrijgen; —smijten (hard naar buiten gooten), ik smet —, heb —gesmeten: iem. de deur —; ook: men heeft den hond een oog —gesmeten; —smijter 1. (iem., die in last heeft rumoerige bezoekers van een café, enz. de deur uit te zetten), m. —s, verg. Uitkaaien; 2. (ge-roosterd brood met vleesch er tusschen en een spiegel er op), m. —s; —spannen, ik spande —, heb —gespannen: de paarden —, los-
maken; fig. zich —, zich vermaken, zich ontspannen; —spanning 1. (vermaak), v. —en: de maatschappelijke —en, de geestelijke —en; 2. (herberg, pleisterplaats met stalhouderij), v. —en; —spanningsoord (oord of plaats, waar men zich kan vermaken), o. —en; —
spansel (het hemelgewelf), o. gmv., zie Firmament; —sparen (besparen, uitzu-
nigen), zij spaarde —, heeft —gespaard: van zijn karig loon weet die knecht nog wat uit te —; een huismoeder met een groot gezin zoekt altijd een kleinigheid uit te —, door zuinig te zijn iets over te leggen; —spatten (losbandig zijn), ik heb en ben —gespat; —spat-
ting, v. —en: hij gaf zich over aan allerlei —spattingen, losbandigheden; —spinnen (fig. langdradig zijn), ik spon uit, heb —ge-
sponnen: de debatten —, erg rekken.

Uit'sporig (buitensporig), bn. en bw., —er, —st; —heid (baldadigheid), v. —heden, v. g.

Uit'spraak, v. gmv.: wv — der Fransche taal is niet zuiver, wijze van uitspreken; ik ken hem aan zijn —, tongval; de — der rechters wordt eerstdaags verwacht, vonnis.

Uit'spreiden (vaneenspreiden, uit elkaar leggen), ik spreidde —, heb —gespreid: een tufelkleed —, de vleugels —, om nl. te vliegen; de eik wil zijn wortels ver —, uitslaan; zich —: het landschap zal zich gaanderweg voor ons —, in zijn geheel zich vertoonen; —sprong (bouwk. iets, dat naar voren uitspringt: uitstek, uitspringende hoek), m. —en; —spruiten (ontspruiten, uit den grond opkomen), het sproot —, is —gesproten: —
spruitsel (scheutje, lootje, knopje, blaadje), o. —s; —staan, ik stond —, heb —gestaan: ik kan zijn bluf niet —, verduren; ik heb met dien man niets uit te staan, te maken; —staande schulden, d. i. te volderen; een kapitaal kan —, op rente staan; —stalkast (winkelkast, vitrine), v. —kasten; —stallen

(te kijk leggen of stellen), ik heb -gestald: *nieuwe stoffen* -, d. i. in de winkelkast leggen; *alle winkels hebben al* -gestald, uitgepakt; *zijn gaven* -, tentoon spreiden; -- **stalling** (het uitstellen), v. -en: - van het teeken-, van het handwerk van leerlingen; - van nieuwe modeartikelen, - van gouden en zilveren werken, zie Etalage, ook, Expositie, Exhibition; -- **stap** (korte reis, pleziertochtje), m. -pen, -stapje, o. -s; -- **stappen** (eig. stappen uit een rijtuig, trein enz.), ik ben -gestapt, fig. *sterven: ik hoop er nog niet uit te* -, nl. uit het leven.

Uitstedig (niet in de stad, uit de stad), bn.: de burgemeester was -; -heid (afwezigheid), v. gm.v.: *bij* - van den burgemeester teekent de eerste of oudste wethouder; verg. Uitlandig.

Uitsteeksel (uitstek, punt, doorn), o. -s: een - van een ruggewervel; -stek (uithoek, kroonlijst), o. -stekken; *bij* - teorden zijn, d. i. zeer, buitengewoon; -steken, hij stak -, heeft -gestoken: *hij stak de hand* -, de vlag -, de tong -; dat steekt mij de oogen uit, d. i. het wekt mijn ijverzucht op.

Uitstekend (hoog, vooruitspringend), bn.: een -e bergspits, -e wangbeenderen.

Uitstekend (fig. voortreffelijk), bn. en bw.: een - opstel, een - punt van aanval, een - tooneelspeler, uitmuntend; - spelen.

Uitstel (verdaging, verschuiving in tijd, verlenging van een gestelden termijn), o. gm.v.: zegsw. - is geen afstel, wat uitgesteld wordt, is niet voorgoed afgedaan; -stellen (verschuiven, verdagen), ik heb -gesteld: *de voltrekking van een vonnis* -; -sterven, het stierf -, is -gestorven: *het adellijk gestacht der Brederodes stierf uit*; -stoelen (van planten, die zich a. d. onderkant uitbreiden), zij stoelden -, zijn -gestoeld: *wat gaan deze aardappelen* -? stengels uitschieten, verg. Stoelrogge; -stooten (door stooten doen verliezen), ik stiet of stootte uit, heb -gestooten: *iem. een oog* -, ook: stootend uitdrijven, wegduwen: *een vat den bodem* -; fig. *iem. de kamer* -, stootend verwijderen: *een kreet* -, schel doen klinken; -stoomen (door stoom reinigen), ik heb -gestoomd: *ik laat die japon eens* -; -storten, (storiend doen vallen, leegstorten), ik stortte -, heb -gestort: *water op den vloer* -, een *kruiwagen met mest op het land* -; fig. *zijn hart* -, zeggen, wat men in of op het hart heeft: ook, *zich* -; rivieren, die zich in dit meer -, die uitstroomen; -storting (nederdaling), v. gm.v.: *de* - van den H. Geest over de Apostelen; -stralen (stralen afgeven, afschieten, uitzenden), het straalde -, is en heeft -gestraald: *de zon straalt licht en warmte* -; -straling, v. -en: *de* - van het licht; -stralingsvermogen (het vermogen van een lichaam om warmte of licht uit te stralen), o. gm.v.: *het* - der zon, *het* - der sterren; -strooien (strooiend verspreiden), ik heb -gestrooid: *het zaad op den akker* -, fig. *wie heeft dat praatje* -gestrooid? verbreid; -strooisel (valsch gerucht, leugen), o. -s.

Uitsturen (ergens heen doen gaan), ik stuurde -, heb -gestuurd: *de meid met een boodschap* -; *iem. op iets* -, er heen zenden om poolshoogte te nemen; *een kwajongen de klas* -, bevelen heen te gaan; fig. *een schip de haven* -, sturende brengen uit; *een schip,*

een zaak den verkeerden kant -, koersen, verg. Sturen; -tarten (wildagen), ik tartte -, heb -getart: *wij tartten Spanjes kielen uit*, d. i. trotseerden, tergden; -- **tocht** (afreis, gezamenlijk vertrek), m. -tochten: *de* - der Hebreërs uit Egypte, z. Exodus.

Uittreksel (wat uitgetrokken is; beknopt overzicht, kort begrip), o. -s: een - der vaderlandsche geschiedenis, een - der Fransche grammatique; -trektafel (tafel met bladen, die uitgetrokken kunnen worden), v. -s; -- **trompetten** (met trompetgeschal bekend maken), hij trompette -, heeft -getrompet: *eigen lof* -; *zij zal die tijding, dat nieuwtje wel* -, met ophef rondvertellen; -- **vaagsel** (eig. het uitgeveegde vuil, fig. gemeen volk), o. -s: *het* - der maatschappij, het uitschot, de heffe, zie: Janhagel, Janrap, Grauw, Plebs, Gespuis; -vaardigen (doen uitgaan), ik vaardigde -, heb -gevaardigd; *een verbod, een bevel* -, doen afkondigen; -vaardiging (bekendmaking), v. gm.v.

Uitvaart (eig. uitgang, nl. uit het sterfhuus naar het graf, begraving), ook, R.-K. plechtige lijkdiens ter gelegenheid van een begraving, requiemmissie), v. -en; -vagen (wegvegen), ik heb -gevaagd; -val, m. -vallen: *de bezetting deed een* -, rukte buiten de poort tegen de belegeraars op; *wat een* - van dien heer tegen zijn knecht, uiting van drift, standje; -vallen (naar beneden vallen, nederstorten), het viel -, is -gevalen; mil. een uitval doen; fig. in drift harde woorden zeggen; ook: gebeuren, uitkomen, b.v. *het valt anders uit dan ik gedacht had*; -valpoort (kleine poort van een vesting, waardoorheen men trekt bij een uitval op den vijand; fig. een streek, land, waardoor men gemakkelijk een vijandelijk gebied kan binnenvallen), v. -poorten; *Polen was een* - voor Rusland; -varen (razen, tieren), ik voer -, ben en heb -gevaren: *tegen iemand* -, verg. Opspelen.

Uitvechten (eig. of fig. rechtend uitmaken), zij vochten -, hebben -gevochten: *laten ze het samen maar* -; -vegen (wegde reinigen), ik heb -geveegd; -veegsel (vuil), o. -s: -verkiezing (voorbeschikking, predestinatie), v. gm.v.; -verkoop (het uitverkoopen), m. gm.v.: *die winkel heeft* -, gaat de restanten opruimen tegen verminderde prijzen; -verkoren (verkozen boven, geliefd), bn.: *het* - volk Gods, de Israëlieten, Bijbel; -verkorene (geliefde), m. en v. -n; -verkorenen (zaligen in den Hemel), m. mv.; -veteren (streng berispen), ik veterde -, ik heb -geveterd: *iem.* -, gmz.; -vieren (een touw geheel laten afloopen, tot het eind toe vieren), ik vierde -, heb -gevierd, zie Vieren; fig. *een ziekte goed* -, e. verkoudheid -, veel tijd nemen tot herstel.

Uitvinden (iets nieuws vinden, uitdenken of samenstellen), ik vond -, heb -gevonden: *het fotografeeren met kleuren is* -gevonden door Lumière; zegsw. *hij heeft het buskruit niet uitgevonden*, hij is niet schrander, hij is dom: -er (persoon, die iets uitvindt), m. -s: *de* - van het haringkaken, zie Haringkaken; -ing (het uitvinden, dat wat is uitgevonden), v. -en: *tal van* -en dankt men aan Nederlanders b.v. die van den microscoop, verrekijker, thermometer, houtzaagmolen, windmolen, slinger-uurwerken,

slangbrandspuiten, enz.; **-vindsel** (verzinzel), o. -en, -s; **-visschen** (fig. ergens zien achter te komen), ik vischte -, heb -gevischt: ik zal dat wel -; **-vloeisel** (gevolg; dot, wat ontstaat), o. -s, -en; **-vlucht** (valsche verontschuldiging, verzinsel), v. -en. **Uitvoer** (het brengen op buitenlandsche markten), m. -en: de - van vleesch, van visch, van ooft, zie Export; **-voerartikel** (export-koopwaar), o. -en; **-voerbaar** (hetgeen uitgevoerd d. i. gedaan kan worden), bn.; **-voeren** (naar het buitenland voeren; doen, verrichten), hij voerde -, heeft -gevoerd: boter, kaas, geslacht vleesch n. Engeland -, z. Invoeren; wat voert gij uit? doet gij; het muziekstuk werd keurig -gevoerd, voorgedragen, gespeeld; een besluit -, verwezenlijken; dit schilderij is goed -gevoerd, keurig bewerkt; dit boek is mooi -gevoerd; **-voereend**, bn.: de -e macht in een staat, nl. die der ministers, zij handelt in naam des Konings of der Koningin; **-voerhandel** (handel op het buitenland, export-handel), m. -s; **-haven** (zeehaven, van waaruit export-goederen naar het buitenland worden verscheept), v. -s. **Uitvoerig** (omstandig), bn. en bw.: een -bericht, d. i. afdalende in bijzonderheden; iets -bespreken, in 't breede; **-heid** (gereltheit, breedvoerigheid), v. gmv. **Uitvoering** (het doen, het uitvoeren), v. -en: de - was onberispelijk, het tooneelstuk werd onberispelijk gespeeld (ook van muziek); mil. een -scmando, bevel om een commando uit te voeren. **Uitvoerlijk** (uitvoerbaar), bn.: een -plan. **Uitvoerrecht** (belasting op den uitvoer van koopwaren), o. -en; **-vorschen** (door navraag of studie opdiepen), ik vorschte -, heb -gevorscht: hij zoekt de waarheid uit te vorschen, te achterhalen; een geheim -; **-vragen**, ik vraagde (vroeg) -, heb -gevraagd: wij zullen dat kind -, al vragende uithooren; mijn zus is van middag -gevraagd, op een partij of visite gevraagd; **-vreter** (klaplooper), m. -s; plat; **-waarts** (buitenwaarts), bw.: zet de voeten -; **-was** (uitgroeisel), o. -wassen: men vindt uitwassen aan populieren, berken en iepen, ziekelijke uitgroeiingen; fig. allerlei -wassen dier wetenschappelijke richting; **-wasemen** (verdampen, uitdampen), o. gmv.: het - onzer huid is onzichtbaar; **-wasschen** (door waschen reinigen, zuiveren), ik waschte - of wiesch -, ik heb -gewasschen: een vullen jongenskiel -, zakdoeken goed -; bij uitbr. boter -, zuiveren; een wonde -, reinigen; **-wassen** (uitloopen, uitspruiten, één of meer uitwassen krijgen), het wies -, zij wiesen -, zijn -gewassen: de winteraard-appels gaan in 't voorjaar -; **-wateren**, het heeft -gewaterd: dit riviertje water uit in de Maas, d. i. loopt uit, loost zijn water; **-watering** (waterlozing), v. -en; **-wateringskanaal** (kanaal, waardoor het overvullige water, b. v. van een polder, wordt geloosd), o. -kanalen; **-wateringsluis** (Luis tot lozing van overtollig water), v. -sluizen. **Uitweg** (uitgang, weg om ergens te komen of fig. middel om te ontkomen, uitkomst), m. -wegen: een konijn heeft meer dan één uitweg aan zijn nest; Polen zocht een - naar zee; hij kan in zijn nood geen - vinden;

ze weten geen - meer, redding; die man weet voor alles een -, uitkomst, uitvlucht; **-weiden** (eig. buiten de weide grazen, in 't wild weiden; fig. breedsprakig of wildlooppig zijn), ik weidde -, heb -geweid: - in iems lof (Mult.); **-weiding**, v. -en: men vergeve mij deze - (C. O.).

Uitwen'dig (aan den buitenkant, uiterlijk), bn. en bw.: een geneesmiddel tot -gebruik, om op de huid te smeren, niet om in te nemen; de -e restauratie eener kerk, -e versierselen; iets -verfraaien, van buiten.

Uitwerken (al werkende naar buiten brengen), ik werkte -, heb -gewerkt: iem. de deur -; fig. tot stand brengen: dat zal niet veel -, uithalen; een plan goed -, in details gereedmaken; een rekenkundig vraagstuk, een cijfervorm, een wortelvorm -, oplossen; dat bier moet eerst -, uitgisten; **-werking** (het uitwerken, het oplossen), v. -en: de - van een algebraïschen vorm; dat zal zijn -niet missen, gevolg, invloed; uw som is goed, maar er is een fout in de -, becijfering, bewerking; **-werkseel** (gevolg, resultaat), o. -s, -en: van het - tot de oorzaak opklommen; **-werpen** (naar buiten werpen), ik wierp -, heb -geworpen: het anker -, de netten -; **-werpsel** (ontlasting), o. -s, -en: dierlijke -en zijn als meststof van groot belang; **-wijken**, hij wijkt -, hij of het week -, is -geweken: deze muur gaat -, uit het lood; vele edelen weken bij de komst van Alva -, gingen ons land verlaten, verg. Emigreeren; **-wijzen** (toonen, beslissen), hij wees -, zij wezen -, hebben -gewezen: de tijd zal het wel -, aan den dag brengen; de rechter moet het maar -, beslissen; **-winnen** (winst verkrijgen), ik won -, heb -gewonnen: wij kunnen langs die lijn een uur -, bekorten, voordeel hebben; op die wijze zult ge veel moeite -, besparen; **-winning** 1 (besparing), v. -en; 2. rechtst. het aanspraak maken of verhaal doen gelden op eenig onroerend goed), v. -en: het recht van -, om nl. de schuldvordering te verhalen op de goederen van den schulde; naar; **-wippen** (vlug ergens uit of heen gaan), zij wipte -, is -gewipt: het venster -; zij was uitgewipt naar moeders huis (De G.). **Uitwischen** (uitregen, uitpoetsen), ik wischte -, heb -gewischt: het met krijt geschrevene -, een kanon -; fig. de tijd zal dat wel -, doen vergeten; **-wissching** (het uitwischen), v. gmv.; **-wisselen** (bij wisseling geven), ik heb -gewisseld: de wederzijds gevangen officieren zal men -, ruilen; **-zeilen** (de haven verlaten, wegzeilen, vertrekken), ik zeilde -, heb en ben -gezeild; **-zenden** (naar buiten zenden inz. naar Indië zenden), de minister zond hem -, heeft hem -gezonden.

Uit/zet (eig. datgene, waarmee een persoon wordt begiftigd of icegrust: gezamenlijke kleeven, linnengoed, enz. eener bruid, v. e. wees, kostleerling, enz.), o. -zetten.

Uitzet/haar (nat. vaibaar voor uitzetting), bn.

Uitzet/haarheid (nat. uitzettingsveemogen der lichamen), v. gmv.: de - van gassen is het grootst, die van vastelichamen bij verwarming het minst, nl. op zijn hoogst ¹/₁₀.

Uitzetten (in omvang toenemen, grooter worden, zich uitbreiden, uitdijen), het zette -, is en heeft -gezet: warmte zet de lichamen

- uit; zich —: de lucht, het water zet zich uit door de warmte; *iem. de deur —, de klasse —, uit het huis, uit de klas verwijderen; een boot —, van boord laten gaan; de booten bij een schipbreuk —, de bloemen —, buiten zetten; een zeil —, om wind te vangen; geld — op interest, plaatsen; schildwachten —, op post doen staan; ook: uitbakken, zie ald.; —zettingcoëfficiënt (de breuk, die de uitzetting van stoffen aangeeft bij een warmte van 1° Celsius), m. —en; —zettingsdecreet (decreet, waarbij personen een land worden uitgezet), o. —decreten; —zicht 1. (het uitzien), o. —zichten: een fraai —, gezicht van uit een venster, enz., verschiet; fig. hij heeft — op bevordering, vooruitzicht, hoop, verwachting; 2. (gelaat), o. gmv.: zijn — bevalt mij niet, blik, uitkijk; —zieken (een ziekte goed uitvieren), hij ziekte uit, heeft en is —gezielt; dat moet eerst —, gezuiverd worden, doordat de ziekte de slechte elementen heeft doen verdwijnen, veelal fig. **Uit'zien** (het uitzicht hebben), ik zag —, heb —gezien: mijn kamer ziet op de straat uit: fig. naar een betrekking, een dienst, werk, enz. —, zoeken, ze pogen te krijgen; ik heb er vergeefs naar —gezien, getracht; hij ziet er slecht —, is ziekelijk; het ziet er —, of het zal regenen, lijkt, schijnt; —zigen (ziggende zuiveren, door te zigen of te zeven het onreine uit den wijn doen), ik zeeg —, ik heb en het is —gezezen: de mug — en den kemel doorzuigen, Matth. 23: 24, z. Muggenziften*
- Uit'zin'ig** (eig. buiten zijn zinnen handelend, beroofd van zinnen; onbesuisd, dwaas, razend), bn. en bw.: —gewoel; —roepen; —heid (onverstand, dwaasheid), v. gmv.
- Uit'zitten** (ten einde toe zitten, in de gevangenis), ik zat —, heb —gezet: zijn vonnis —, zijn straffijd —; —zoeken (uitkiezen, willzen of lezen, het beste ergens uitnemen; sorteeren), ik zocht —, heb —gezocht; —zonderen (afzonderen, ter zijde stellen, uitsluiten), ik zonderde —, heb —gezonderd: de wet zondert niemand —; zich —, zich onderscheiden van anderen: —zondering (dat, wat uitgezonderd is, het afgezonde, de, het terzijde-gestelde), v. —en: geen regel zonder —; hij kwam vanavond bij — in dit café, tegen zijn gewoonte; —zuigen (fig. afpersen, uitputten), ik zoog —, heb —gezogen: den arbeider —, verg. Uitbuiten; —zulger (woekeraar), m. —s; —zuinigen (door zich te bekrimpen overleggen, uitsparen), de huisvrouw zuinigde —, heeft —gezuinigd: een schep steenkolen —, beter — dan schulden maken, verg. Bezuinigen; —zwavelen (met brandende zwavel —einigen), ik zwavelde —, heb —gezwaveld: een wijvat —; ook, door zwaveldamp dooden: bedden, matrassen en dekens —, de bacteriën er in vernietigen; —zweeten (zweetende verdrijven), hij zweette —, heeft —gezweet: een gevatte koude —; —zwermen (in een zwerm uitvliegen; mil. tiralleeren), zij hebben of zijn —gezwermd.
- Uk, uk'je** (een klein kind), o. ukken, ukjes, ukkies: volkst. wat een ukkies!
- Uka'se** (gesch. bevelschrift, decreet van den Russischen keizer), v. ukasen; ook, Oekase.
- Ulaan'** (lansier voor den verkenningdienst), m. —lanen.
- Ulcereeren** (etteren, zweren); —ra'tie (verettering, zwering), v. —s, —riën. (t = s).
- U'lema** (Mohammedaansche wetgeleerde), m. —'s; (u = oe); zie: Oe'lema, Imam, Mufti.
- U'level** (suikerplaatje, meest in een papiertje gewaoven), v. —len; —lepapiertje, o. —s.
- U'filas**, Ariaansche bisschop, ± 350, der Goten, overzetter van den bijbel in het Gotisch; Ulfilas is de vergriekschte vorm van den Germaanschen eigennaam Wulfila, d. i. wolffe; zie Codex. (u = oe).
- Ulk** (bunzing, klein roofdier), m. —en, gew.
- U'ler**, m. Germ. myth. stiefzoon van Thor; — is bekend als boogschutter en skiloopeer; ook, Ull.
- U'ler** (lange overjas, geheeten naar het Iersche landschap van dien naam), m. ulsters.
- Ulterior'** (Fr. aan gene zijde; later, naderhand), bn. en bw.
- U'tima ra'tio** (Lat. laatste middel, toevlucht).
- U'tima Thu'le** (bij de Ouden een eiland in het hoogste Noorden, als eindpunt der bekende wereld, inz. IJsland), o. (u = oe).
- Ultima'tum** (laatste voorslag of eisch bij een diplomatieke onderhandeling, waarvan de afwijzing gelijkstaat met een oorlogsverklaring), o. —s.
- U'timo** (de laatste dag v. d. maand), m.: — December, d. i. 31 Dec.; zie Ult°.
- U'tra** (aan gene zijde; overdreven, in erge mate), bn. en bw.: de —partijen; hij is —liberaal.
- U'tra** (heethoofd), m. —'s: hij was een der —'s.
- Ultramarijn'** (mooie blauwe verfstof), o. gmv.; zie Kobaltblauw.
- Ultramarin'** (Fr. overzeesch), bn.
- Ultramontaan'** (komt van: ultra montes, d. i. over, aan gene zijde der bergen; eig. overbergsche; hevig pausgezinde), m. —tannen; —taansch' (in den geest of op de wijze v. een ultramontaan), bn.: de —e pers, de —e staatkunde; —tanis'me (leer of richting der ultramontanen), o. gmv.
- Ultraviolet**, bn.: de —violette stralen van het spectrum, lichtstralen met nog grooter aantal trillingen dan de violette, dieper van kleur, en voor ons ook onzichtbaar.
- Ulys'ses**, een der grootste, tevens de listigste, der Gr. helden vóór Troje, koning van Ithaca, gemaal van Penelope; ook, Odysseus; zie Telemachus.
- Um'ber** (bruine ijzeroker), m.; ook: —aarde.
- Um'laut** (Duitsch: spraakk. klankwijziging van klinkers) m. —en, b. v. de overgang van oe in uu, van a in e, van oo in eu, van o in u, als: kloen — kluwen, land — belenden, Toon — Teun, vol — vullen. (u = oe).
- Unaniem'** (eenstemmig, eensgezind, eenparig), bn. en bw.: een —e bijval; —aannemen.
- Unanimitet'** (eenstemmigheid, eensgezindheid, eenparigheid), v. gmv.
- Unciaal'letter** (kapitale beginletter in Middeleeuwsche drukwerken of in handschriften), v. —letters, ook: Unciale letters.
- Un'cle Sam**, eig. Oom Sam: spottende benaming v. d. Vereenigde Staten van N.-Amerika, waartoe de beginletters U. S. d. i. United States, aanleiding hebben gegeven; zie: U. S. en Sterrenvlag.
- Unde'cimo** (Lat. ten elfde), bw. (o = ts).
- Undi'nen** (vrouwelijke watergeesten), v. m. v.
- Undula'tie** (golwing), v. —tiën, —ties. (t = s).
- Unduleeren** (zich golfswijs bewegen; het haar golvend doen krullen).

- Unfair** (Eng. niet eerlijk), bn. en bw.; zie Fair.
- Unicum** (iets, eenig in zijn soort), o. gm.v.
- Unie** (eenheid, eendracht, vereeniging, verbond, bond), v. unies: de — van Utrecht, 1579.
- Unieeren** (vereenigen, verbinden), ik heb geunieerd: de geunieerde provincien, (1579).
- Uniek** (eenig, merkwaardig), bn. en bw.: zulk een roolspel is —, heeft/zijnsgelijke niet
- Unifica'tie** (vereeniging, het tot-eenheid-brengen), v. gm.v. (t = s).
- Uniform** (eenvormig of gelijkvormig), bn.: voor heel het land een — e briefport; een — tramtarief in een wereldstad, d. i. men betaalt voor elken rit, groot of klein, hetzelfde
- Uniform** (gelijke dracht of kleeding, monteerling, dienstkleding van krijgslieden), v. —en: de meisjes dezer kostschool dragen —.
- Uniform'datum** (handel, gemiddelde vervalldag van eenige vorderingen of schulden), m. —s. —data.
- Uniformiteit** (eenheid van vorm, gelijkvormigheid; fig. eenparigheid, eenvormigheid), v.: er is gebrek aan — in onze wetsredacties.
- Uniform'ias** (jas van een uniform), v. —sen; —pet (pet v. e. uniform), v. —petten.
- Unionist** (voorzitter van de eenheid van het rijk in Engeland), m. —isten: (partij tegen de zelfstandigheid van Ierland).
- Union Jack** (Eng. de Britsche vlag), v.
- Unisono** (It. muz. één van toon, eenstemmig), bn.: als zn. o. —'s.
- Unitariërs** (gesch. staatkundige partij in 1795 in ons land; zij wilde eene republiek, één en ondeelbaar, geen confederatie van verschillende gewesten), m. mv.
- Unitas** (eenheid, eendracht), v.
- United States** (Eng. Vereenigde Staten van N.-Amerika), m. mv.
- Unitéit** (eenheid, eensgezindheid), v. gm.v.
- Unival've** (eenschalig weekdier), m. —n, verg. Bivalve.
- Universa'lia** (algemeene dingen), v. mv.
- Universaliseeren** (algemeen maken).
- Universaliteit** (algemeenheid), v. gm.v.
- Universeel** (algemeen, alles omvattend, geheel), bn.: — erfgenaam, eenige; — e kennis, algemeene: een — overzicht.
- Universitair** (Fr. de universiteit betreffende), bn.: — onde wijs, een — e opleiding.
- Universiteit** (hoogeschool, academie), v. —teiten: de —en van A'dam, Leiden, Utrecht, Groningen; de vrije — te A'dam nl. op gereformeerden grondslag; de — te Cairo is de grootste onder de Mohammedaansche.
- Universiteitsbibliotheek** (boekerij v. een hogeschool), v. —theken; —fonds (grondkapitaal tot het stichten en onderhouden van een hogeschool), o. —en: —gebouw (het hoofdgebouw eener hogeschool), o. —en.
- Univer'sum** (het heelal), o. gm.v.
- Un'jer** (plantk. akkerpaardestaart), v. gm.v.
- U'no a'nimo** (Lat. één van zin, eenparig), bw.
- Un po'co** (It. muz. een weinig), bw.
- Un'ster** (weegtoestel met ongelijke armen, een Romeinsche balans), v. unsters.
- Upper ten**: Eng. eig. — thousand, d. i. de bovenste tien duizend, nl. de aristocratie, de hoogste kringen in den lande.
- Ups and downs** (Eng. voor- en tegenspoeden, wisselvalligheden), mv.: een leven met al v. —.
- Up to date** (Eng. op de hoogte van den tijd, modern), bw.: dat is —; hij is —, bij.
- Ura'nia**, v. myth. muze der sterrenkunde, voorgesteld met hemelbol.
- Uranographie** (beschrijving van den sterrenhemel), v. gm.v.: —liet', —lith (meteorsteen), m. —en; —logie' (hemelkunde), v. gm.v.
- Ura'nus**, m. myth. de oudste der goden, gemaal van Gae'a, vader van Saturnus, ook van de Titanen en de Cyclopen, zie ald.; verder: een der buitenplaneten.
- Urbaan** (steedsch, wellevend, hoffelijk), bn.
- Urbaniteit** (steedsche wellevendheid, hoffelijkheid, gepaste deftigheid), v. gm.v.
- Ur'bi et or'bi** (Lat. aan de stad (Rome) en aan de (geheele wereld), nl. de pauselijke zegen in de Paaschweek.
- U're**, v. uren: in deze plechtige —, zie Uur; men dient niet te zeggen: ten acht ure, daar ure vrouw. is, ook te acht ure is minder juist; men zegt: te acht uur of te acht uren; zegsw. te(r) elfder —, zóór laat, bijna te laat, b.v. van eenig besluit, zie Matth. 20: 1—16; te goeder —, op het geschikte oogenblik; te kwader —, op een ongelukkig oogenblik.
- Urgeeren** (drijven, dringen, dwingen).
- Urgent** (dringend, spoedeischend, noodzakelijk), bn.; —er, —st: een voorstel — verklaren; lees: —gent.
- Urgen'tie** (noodzakelijkheid), v. gm.v.: de — van een wetsvoorstel. (g = g).
- Uri'asbrief** (Bijb. brief, die den overbrenger in het verderf stort), m. —ven; 2 Sam. 11: 15.
- Uri'ne** (menschenwater, nierafscheiding bij menschen), v. gm.v.
- Urineeren** (wateren, waterloozen).
- Urinoir** (openbare waterplaats), o. —s.
- Ur'men** (wormen, tobben), ik heb geurmd.
- Ur'ne, urn** (aarden pot in vaasvorm), v. urnen; ook, lijkbuis, zie ald.
- Ursuli'nen** (R.-K. geestelijke dames-orde, kloosterlingen van dien naam), v. mv.: het pensionaat der —; spreekt. Urzeliënen.
- Ur'tica** (plantk. brandnetels), v. mv.
- Usan'ce** of **usan'tie** (gebruik, gewoonte; handelsgebruik), v. —s of usantiën, —s. (t=s)
- U'so** (It. betalingstermijn: voor Ned. wissels een termijn van 30 dagen), o. gm.v.: op twee maanden —, na twee maanden zicht.
- Usueel** (volgens gebruik), bw.
- Usufructua'rius** (vruchtgebruiker), m. —rii, —sen.
- Usufruc'tus** (vruchtgebruik), o. gm.v.
- Usu're** (woeker, woekervinst), v. gm.v.
- Usurpateur** (Fr. onrechtmatig bezitnemer, overweldiger, usurpa'tor), m. —s.
- Usurpa'tie** (weerderrechtelijke bezitneming, overweldiging; onwettig bezit), v. —s, —tiën.
- Usurpa'tor** (overweldiger), m. —s.
- Usurpeeren** (door overmacht zich toeëigenen, overweldigen).
- Utensi'liën** (gereedschap; gebruiks zaken, benodigdheden), v. mv.
- U'tile dul'ci** (Lat. het nuttige aan het aangename paren).
- Utilisa'tie** (te-nutte-making), v. gm.v.; —li-teit' (nut, bruikbaarheid), v. gm.v.
- Utiliseeren** (ten nutte aanwenden).
- Utilitair** (nuttigheid beoogend), bn.
- Utilitaris'me** (nuttigheidsheorie), o. gm.v.
- Utilitarist** (aanhanger v. h. utilitarisme), m. —en.
- Utiliteits'beginsel** (utilitarisme), o. gm.v.
- Uto'pia** (eig. Nergensoord: de naam van een

- verdict land van belofte; lullekkerland, het land der hersenschimmen*), o gm.v.: het woord — is ontleend aan den staatkundigen roman *Utopia* (1516) door Thomas Morus, 1480—1535, kanselier van Hendrik VIII.
- Utopie'** (*droombeeld, hersenschim*), v. —ën.
- Utopisch** (*herschenschimmig, ingebeeld*), bn.
- Utopist'** (*dweper, plannenmaker*), m. —en.
- Utraquis'ten** (*naam, aan de Hussieten in Bohemen gegeven*), m. en v. mv. (qu = kw).
- U'trecht** (*een onzer 11 provinciën*), o.: ook de hoofdplaats; —**enaar** (*man uit U.*), m. —s, —naren; —**sche** (*vrouw uit U.*), v. —n.
- U'trechtsch** (*van, uit of betreffende Utrecht*), bn.: —*e* theerandjes of theekantjes (knapkoekjes), de —*e* hoogeschool; de —*e* taal of het —.
- Ut re'tro** (*als op de keerszijde*), bw.: ook **u. r.**
- Ut supra** (*als boven, getijk vooraf*), ook,
- u. s.:** wordt veelal geschreven onder het postscriptum van een brief.
- Uur** ('), *van een etmaal, tijdmaat*), v. uren; tijdduur: *de morgenschool duurt drie uren*; ook, tijdstip: *het school—, het vertrek—, morgen—, avond—, middag—*, zie Ure.
- Uur'glas** (*uur-zandlooper*), o. —glazen: *Die-driks — is verlopen* (Vondel), d. i. zijn leven is voorbij; —**record**, o.; zie Record; —**werk** (*horloge, klok, ook: het raderwerk*), o. —werken; fig. het — *van het gesprek opwinden*; —**wijzer** (*kleine wijzer v. e. uurwerk*), m. —s.
- U'went te(n)** (*in uw huis, in uw stad*), bw. uitdr.: —**halve** (*ten behoeve van u*), bw.; —**wege** (*van uw kant, in uw naam*), bw.; **om —wil** (*ter wille van u*), bw. uitdr.:

V.

- V.** — *Va'le*, wees gezond, leef wel.
- V.** — *vo'tum*, gelofte, goedkeuring, stem.
- V.** — *vi'de* of *videa'tur*, zie, zie na, men zie; ook, **Vid.**
- v.** of **vrouw.** — *vrouwelijk*.
- v. a.** — *volgens anderen*.
- Val.** — *val'uta*, geldswaarde, zie Valuta.
- v. b.** — *van boven*.
- v. c.** — zie: *Vi coac'tus*.
- v. c.** — *ver'bi cau'sa*, bijvoorbeeld.
- v. c.** — *vos'tro con'to*, uw rekening.
- V. D.** — *volen'te De'o*, met Gods wil.
- v. d. j.** — *van dit jaar*.
- V. D. M.** — *ver'bi divi'ni minis'ter*, bedienaar van Gods woord, dominee, predikant
- Vdt.** — *vide'licet*, namelijk, te weten.
- Vert.** — *verta'tur*, (het blad) worde gekeerd; ook: er worde vertaald.
- v. g.** — *ver'bi gra'tia*, bijvoorbeeld. (t=ts).
- vgl.** — *vergelijk*.
- v. h.** — *van huis; van het; voorheen*.
- Vid.** — *Vi'de* of *videa'tur*, zie, of men zie.
- V. L.** — *vrije Liberaal*.
- V. M.** — *volle maan; v. m. voormiddag*.
- vlg.** — *volgens*.
- vnl.** — *voornamelijk*.
- v. o.** — *van anderen*.
- voc.** — *vo'ce*, op het woord of artikel.
- vol.** — *volu'men*, een deel van een boekwerk; ook: *volu'me*, inhoud van lichamen.
- Vs.** — *vers*.
- Vt.** — *vi'dit*, gezien of doorgezien.
- v. v.** — *vi'ce ver'sa*, heen en terug.
- v. v. v.** — *veni, vidi, vici*, zie ald.
- Vz.** — *voorzitter*.
- V. v. —'s.** — De 22e letter v. h. alfabet; als Rom. cijfer is V = 5.
- Va.** Fr. *het gal het zij zoo!* — *banque*, de bank is in gevaar (roep der croupiers).
- Vaag** (*veiligheid van den grond: fig. kracht, bloei*), v. gm.v.: zegsw. *in de — des levens*; laat groeien, wat — *heeft* (Vondel).
- Vaag** (*onbepaald, onzeker, zonder vaste lijnen of omtrekken, zonder scherpe grenslijnen*), bn.
- en bw.: *vager*, —st: *vage beloften, zich in vage bewoordingen uitdrukken, een vage beschuldiging, een — antwoord, een vage verklaring, een — vermoeden, een vage herinnering, een vaag verschijnsel; zich — uitdrukken; —heid* (*onvastheid, onzekerheid*), v. gm.v.
- Vaag'sel** (*veeg'sel*), o. —s, verg. Uitvaagsel.
- Vaak** (*neiging tot slapen, slaap*), m. gm.v.: *praatjes voor den — houden, beuzelpraatjes; Klaas —*, man uit het kindersprookje, die den kinderen slaapzand in de oogen werpt.
- Vaak** (*dikwijls*), bw., vaker, het vaakst.
- Vaal** (*lichtrood of lichibruin; verscholen, ontleurd*), bn. en bw.; valer; —st: *de vale hei; een —bonte koe, een —groen kleed, een —bruine japon, een —grijze jas; —achtig* (*min of meer vaal*), bn.; —er, —st: *een — tapijt*.
- Vaal'bleek** (*grijsachtig, gelig bleek*), bn.: *de man werd — bij die vraag; evenzoo, —bont: een —bonte koe, geelachtig bont; —bruin: de —bruine heide in den zomer, grijsbruin; —geel* (*eenigszins geel*), —*gele tinten; —grijs* (*stetsgrijs*); —*grijze oogen; —groen* (*stetsgroen*); —*rood* (*niet meer helderrood*), bn.
- Vaalt** (*mestkuil, mesthoop*), v. —en; in de Limb. hoeve vormt de — gewoonlijk het midden der binnenplaats.
- Vaam** (*samentrekk. van vadem*), m. vamen: een A'damsche — is 1.698 M., een Rijnlandsche — is 1.88 M.
- Vaam** (*houtmaat*), m. vamen, zie Vadem.
- Vaan** (*banier, ook, wimpel*), v. vanen: *de — van den vooruitgang, de — des oproers; —tje* (*windwijzer*), o. —s.
- Vaan'del** (*banier, veldteeken; ook, vierkant stuk doek, hangend aan een stok, met figuren, opschrijven, zinnebeelden, b. v. bij processies gedragen*), o. —en, —s; —**drager** (*iem., die het vaandel draagt*), m. —s.
- Vaan'drig** (*rang beneden dien van 2en luitenant bij het reserve-kader*), m. —s.
- Vaar** (*vrees, gevaar, angst*), v. gm.v.: *bij kent — noch vreeze. vero.*
- Vaar** (*waarschroef*), v. varen; verg. Moer.

Vaar (*gust, onbevrucht*), bn.: *vare koeien*.
Vaar'aal (*dierk. zekere zeeaal*), m. —alen.
Vaar'boom (*schippersboom*), m. —en.
Vaar'dig (*eig. tot de vaart gereed: gereed, behendig, bedreven*), bn. en bw.: —er, —st: *ik ben — tot de reis; maak u —; hij is — met de pen, zij is — met de naald, bijdehand*;
—heid, v. gmv.: *iets met — in orde brengen*.
Vaar'geul (*het diepere gedeelte van rivier of kanaal; geul van voldoende diepte als vaarwater tusschen twee zeebanken; oorlog: vrije doorvaart voor neutrale schepen*), v. —en.
Vaars (*vaars, jonge koe*), v. —koeien.
Vaars (*jonge koe van 7 maanden tot 2 jaar oud*), v. vaarzen.
Vaarschroef (*ronde schroefbout, ronde spil met schroefdraad, waaraan de moerschroef past*), v. —schroeven; zie Vaar.
Vaart 1. (*verwant met varen, d. i. gaan: tocht, reis*), v. —en; zie: Bede—, Hemel—, Heir—, Kruis—, Sledevaart; 2. (*gang, snelheid*), v. gmv.; *iemand in zijn — stuiten*; zegsw. *het zal zoo'n — niet nemen, zoo erg niet zijn*; 3. (*koers, richting*), v.: *het schip nam zijn — naar Ostende, naar Londen, enz.*; 4. (*het varen, de scheepvaart, het zeebouwen*), v.: *de groote —, de vaart op Indië; binnen—, op de rivieren; buiten—, op de zeeën; een schip in de — brengen, op zee; een schip bestemd voor de groote —, b.v. voor O.-Indië*; 5. (*kanaal*), vaarten: *wandelen langs de —; de Willems— in Overijssel, de Z.-Willemsvaart, in N.-Br. en L.*
Vaart'enhoek (*beursterm: de plaats, waar scheepsaandelen worden verhandeld*), m. —en; verg. Effectenhoek, Tabakshoek.
Vaart'tje (*vadertje*), o. —s; zegsw. *hij heeft een aardje naar zijn —, de jongen lijkt in 't goede, meest in 't slechte, op zijn vader*.
Vaart'sche Rijn (*aardr. raarwater tusschen Utrecht en de Lek*), m.
Vaart'tuig (*schip, schuit*), o. —tuigen; zie: Roei—, Zeilvaartuig; —water (*waterweg; sloopst. kielwater*), o. —s; zegsw. *iem. in het — zitten, hem tegenwerken, hem dwarsboomen; —weg* (*waterweg*), m. —en.
Vaarwel' (*heilwensch als afscheid, afscheidsroep*), kw.; als zn. (*afscheid*), o.; verg. A dieu.
Vaarwel'zeggen, ik zeide —, ik heb —gezegd, of —gezeid: *iem. —; aan de aarde —, sterven*.
Vaas (*kruik, urn*), v. vazen: *een porseleinen —, een Grieksche —, een amphora; een antieke —*.
Vaat'doek (*doek om 't keukengerief te reinigen*), m. —doeken: zegsw. *hij is zoo slap als een —, hij is erg zwak; in de spreek. Vaadoek, zie ald.*; —geld (*sloopst. tonnengeld*), o. gmv.; —gestel (*toestel om er vaten op te leggen*), o. —len; —hout (*hout voor duigen*), o. gmv.; —je (*klein vat*), o. —s; zegsw. *uit een ander — tappen, op andere wijze jem. toespreken of iets behandelen*.
Vaatsch (*verschaald, laf*), bn. en bw.: *deze wijn smaakt —, naar het vat of het fust*.
Vaat'vlies (*ontl. vlies, dienende als bekleding van het oogvlies*), o. —vliezen; —werk (*allerlei vaten, ook, keukengereedschap: schotels, borden, enz.*), o. gmv.
Vacant' (*openstaand, onvervuld, ledig, onbezet*), bn.: *een —e zetel, een —e post*.
Vacant'tie (*rusttijd, verpoozing, het vrij-zijn van dienst in een of anderen werklring*), v.

—s, —tjen: *kamer van —, rechtst. onvolledige zitting van rechtbank of hof in den vacantielijd tot afdoening van loopende zaken*.
Vacant'tie cursus (*cursus, in den vacantielijd gegeven, en wel voor onderwijzers, b.v. aan een hoogeschool*), m. —sen; *in Luik worden —cursussen gegeven in de Fransche taal en wel aan de universiteit*; —dag (*vrije dag voor school of kantoor*), m. —dagen; —kamer, v. —kamers; zie Vacantie; —kolonie (*inrichting, waar zwakke of ziekelijke kinderen uit den minderen stand den vacantielijd kunnen doorbrenge*), v. —s, —koloniën: *de — is meest in een boschrijke streek, aan zee, of op een ruime heide*; —reis (*reis, die men in de vacantie doet*), v. —reizen; —tijd (*tijd der vacantie, duur der vacantie*), m. gmv.; —werk (*schoolwerk, dat in den vacantielijd moet afgemaakt worden*), o. gmv.
Vaca'tie (*tijd, aan iets besteed, b.v. door een advocaat; zitting*), v. —tjen, —ties; —geld (*loon, salaris voor elke vacatie*), o. —gelden.
Vaca'tie (*het niet-vervuld-zijn van eenig wereldlijk of kerkelijk ambt*), v. —s, —tjen.
Vacatuur', **vacatu're** (*opgevacanteerde betrekking of ambt*), v. —turen, —tures; —beurt (*Herv. predikbeurt op een plaats, die in den ring vacant is*), v. —en.
Vaccinateur' (*dokter-inent*), m. —s. (cc=ks).
Vaccina'tie (*inenting met koepokstof*), v. —ties, —tjen; —bewijs (*bewijs, dat men gevaccineerd is*), o. —bewijzen. (cc=ks).
Vacci'ne (*koepok-inenting*), v. gmv. (cc=ks).
Vacci'nedwang (*wettelijke verplichting tot inenting, voor schoolleerlingen*), m. (cc=ks).
Vaccineeren (*met koepokstof inenten*).
Vaccinog'ne, bn.: *een parc—, plaats, waar pokstof direct van het kalf kan genomen worden*; lees: vak-sie—.
Vaceeren (*openvallen, openstaan*): *een post of betrekking kan —; —d goed, o.: goed, waarvan de eigenaar niet bekend is. (cc=s)*.
Vaceeren (*zitting of ziddag houden*).
Vacht (*vlies, schapehuid met de wol*), v. —en.
Vacilleeren (*Fr. wankelen, weifelen; besluiteloos zijn*); —la'tie, v. —s, —tjen. (t=s).
Va'cuüm (*luchtledige ruimte, de ijte*), o.
Vad'dah (*een persoon uit het wilde ras van menschen, die in de bosschen van Ceilon wonen*), m. —s.
Va'dem (*sloopst. lengtemaat*), m. —en; zie Vaam; *een — hout, d. i. een stapel van 6 voet afmeting, ook, Vaamhout*.
Vademe'cum (*oorspr. voorwerp, dat men steeds bij zich heeft inz.: verklarend zakboekje, leidraad, handleiding in klein formaat*), o. —s: *Vade me'cum, bet. Ga met mij!*
Va'demen (*bij den vadem meten*), ik vademde, heb gevademd: *houd —*.
Va'der 1. (*hoofd van het gezin*), m. —s; *een goed —, deze kinderen verloren reeds vroeg hun —, verzorger; verg. Schoonvader, Stiefvader; bij overdr. iem., die de plaats v. e. — vervult: de — van een weeshuis, zie ook Ziekenvader; fig. God is de — der weezen; onze Hemelsche — God; Oranje heet de — des Vaderlands; zie ook: Burger-, Heilige —; 2. (*kerkelijk schrijver van beleekenis uit de eerste tijden*), m. —s, zie Kerkvader.
Va'derachtig (*vaderlijk, op de wijze van een vader*), bn. en bw.: *hij sprak op —en toon; hij doet zoo —; meer: Vaderlijk*.
Va'deren (*voorouders*), m. mv.: *onze — hiel**

den zich met die dingen niet op (C. O.); der — erf, ons land; de roem onzer —; zegsw. tot zijn — gaan of verzameld worden, d. i. begraven of eigenlijk bijgezet worden in het familiegraf; zie Patres.

Va'dergek, bn., verg. Moedergek; —**gekje**, o. —s, verg. Moedergekje; —**hand** (fig. beschermende hand, ook: Gods hand), v. gmv.; alles wordt gespijst uit uw wijze — (Feith); —**hart** (eig. hart v. e. vader, fig. liefde v. e. vader), o. —en; —**huis** (het ouderlijk huis), o. gmv., fig. de Hemel; —**land** (eig. het land, van de vaderen geërd), o. gmv.; —**lander** (iemand die zijn vaderland bemint, patriot), m. —s; —**landlie'vend** (het vaderland beminmend), bn.; een — volk, een —e daad; —**landsch** (tot het vaderland behoorend), bn.; —e zeden, de —e geschiedenis, nl. de geschiedenis in 't bijzonder van ons eigen land en volk; —**landschgezind**, bn.; —**landstiede** (liefde voor en trouw aan het gemeenschappelijke vaderland), v. gmv.

Va'derlief (lieve vader), m.; —**lief** (slaapmuts), m. —s; smerige Jan, met zijn — en zijn evaaltje (Potg.), nl. de kok; de muziek klinkt er als een pijpsteel in een — (Klikspaan); —**lijk** (als een vader of des vaders), bn. en bw.; —er, —st: een —e vermaning, hij sprak —; de —e macht, nl. des vaders; —**loos** (zonder vader), bn., —looze; —**moord**, m. —en: de — werd bij alle volken vreeselijk gestraft; —**moorder** (moordenaar van zijn vader), m. —s; —**moorder** (scherts. ouderwetsche heeren-halsboord met vèr vooruitstekende punten), m. —s; —**ons'** (het gebed des Heeren, het Onze-Vader), o. —enzen; —**schap** (het zijn van vader), o. gmv.; het — legt allerlei plichten op; —**stad** (geboortestad), v. gmv.; —**te** (oud mannetje), o. —s; —**vreugde** (de vreugde, zich vader te gevoelen), v. gmv., ook: de vreugde van den vader over 't geluk van zijn kinderen.

Va'doek, m. —en; zie Vaatdoek.

Vad'sig (lui, slaperig), bn. en bw., —er, —st.

Vae vic'tis! (Lat. wee den overwonnenen!)

Va'gebond (landlooper, schooier), m. —en.

Vagebonde'ge (het vagebondeeren), v. gmv.

Vagebondeeren (als landlooper zwerven).

Va'gen (wegvegen), ik vaagde, heb gevaagd; vooral fig. voor reinigen.

Va'gevuur (een vuur, dat vaagt of reinigt: lijdens- en louteringsplaats der zielen), o. gmv.; zie Purgatorium.

Vair (Fr. wit en grijs bont van een soort van eekhoorn), o.: een mantel van —.

Vak 1. (afgesloten ruimte, hokje in een kast), o. vakken, ook: afdeling, zie Tijdvak; 2. (ambacht, middel van bestaan, betrekking, beroep), o. vakken; 3. (tak van wetenschap), o. vakken: in welk — geeft hij les? de —ken van een examen.

Va'kerig (slaperig), bn. en bw.; —er, —st: ze kijken met —e oogen, er — uitzien.

Vak'genoot (ambt- of beroepsgenoot), m. en v. —genooten, vr. ook: —e, zie Collega;

—**leeraar** (leeraar, die één, ook twee vakken doceert), m. —s, —aren; —**man** (iemand, die speciaal studie maakt of heeft gemaakt van één vak van onderwijs, wetenschap of industrie), m. —mannen; —**onderwijs** (nl. in eenig bedrijf, beroep of ambacht), o.; —**onderwijzer** (iemand die onderwijs geeft speciaal in één vak), m. —s; —**school** (school voor vak-

onderwijs), v. —scholen: kweekscholen, ambachtsscholen zijn —scholen; —**studie** (studie van eenig vak van wetenschap, kunst, enz.), v. —d. én: professorale studie is in den regel —; —**term** (term of woord, eigen aan eenig beroep of bedrijf), m. —en; —**tijdschrift** (tijdschrift, gewijd aan een of ander vak), o. —en; —**woord** (term, in gebruik in eenig vak van wetenschap of kunst), o. —en: een rechtskundig —, b.v. civiele partij, curateel, enz.; —**vereeniging** (vereeniging van loonarbeiders, beamten, ambtenaren, ten doel hebbende: handhaving en verbetering van hun arbeidsvoorwaarden), v. —en: het Ned. O. G. is een groote — van onderwijzers.

Vak'werk (bouw. raamwerk v. stijlen, liggers en schoren, waar steenen tusschen gemetseld worden), o.: het — eener Saksische hoeve.

Val 1. (het vallen), m. gmv.: de wetten van den vrijen —; de — van een rivier, het zakken en vallen v. h. water; zie ook Oeverval; fig. de — van een koningshuis, ondergang; de — van het W.-Rom. rijk in 476, vernietiging;

ten — komen, ten — gebracht worden, in verval, in 't ongeluk; spreekw. Hoogmoed komt vóór den —, zie Hoogmoed; hij werd ten — gebracht; 2. (werktuig om dieren te vangen, vangknip), v. —len: de rat is in de —, klem; zegsw. in de — loopen of geraken, er in loopen, eig. gevangen worden, verstrikt worden; 3. (strookje), v. vallen: een oude schoorsteen met een gebloemde —; verg. Rabat; 4. (scheepst. talie, reep, hijschlijn), o. —len.

Va'la, v. Germ. myth. zieners of profetes, door Odin geraadpleegd.

Vala'bel (geldig, rechtsgeldig, van waarde, gangbaar), bn.

Val'avond (Vl. avondschemering), m. —en: met — binnenkomen, bij schemeravond.

Val'bijl (eig. neervallende bijl: onthoofdingswerktuig), v. —en; zie Guillotine; —**blok** (scheepst. hijschblok), o. —ken, —s; —**brug** (ophaalbrug), v. —bruggen.

Va'le (leef wel, wees gezond), tw., zie V.

Valeeren (gelden, waard zijn).

Va'lentijnsdag (feestdag, vooral als volksfeest gevierd op het platteland van Engeland, 14 Febr.), m. —dagen; de — is dáár, wat ons Sinterklaasfeest is, de dag der surprises, vooral voor jongelui en verloofden.

Valeriaan', v., —**ria'na** 1. (plantk. kruiden en halfheesters met vertakten stengel, in Midden- en Noord-Europa groeiende), v.: de wortel der — bevat een belangrijk geneesmiddel; 2. (een etherische olie, uit den wortel der valeriana vertregen, geneesmiddel), o.: — is een krampstillend middel; —**zuur** (vloeistof, uit valeriana gedistilleerd), o.

Valcur' (Fr. waarde in geld), v. gmv.

Val'flouw (vogelmei, slagmet), v. —flouwen.

Val'gordijn (rolgordijn), o. —en; —**hoed** (beschuttend hoedje voor pas loopende kinderen), m. —en.

Val'hoogte (hoogte van het vallen, b.v. van een heiblok), v. —n.

Va'li (Turksch: stadhouder, gouverneur), m. —s: de — van Bagdad.

Va'li, Wa'li, m. Germ. myth. jongste zoon v. Odin, voortreffelijk boogschutter, die uit wraak Hodur, den moordenaar van Balder, doodde.

Valida'tie (hand. geldig-verklaring, erkenning, aanneming van een wissel), v. gmv.

- Vali'de** (gezond, krachtig; rechtsgeldig), bn. **Valideeren** (geldig maken of als geldig verklaren in rechten; crediteeren).
- Validiteit** (geldigheid, geschiktheid), v. gmv.
- Valies'** (Fr. valise: lederen reistasch) o. -zen.
- Valk** (dierk. dagroofvogel met sterke pooten, grootte, scherpe klauwen en een benedenwaarts gebogen bek), m. -en; zie: Boom-, Edel-, Torenvalk; fig. Orde van den Witten - , ridderorde van Saksen-Weimar.
- Val'kebl'k** (fig. doordringende blik), m. -ken.
- Val'kenei** (ei van een valk), o. -eieren.
- Val'kenhof**, o.; zie Valkhof.
- Valkenier'** (africhter van valken; vroeger: dienstman, verbonden a. h. huis v. e. edelman voor de valkendressuur), m. -en, -s.
- Valkeniers'handschoen** (zwaar-leerenhandschoen v. d. valkenier), m. -en; -jongen (-helpen), m. -s; -taseh, v. -tassen.
- Val'kenjacht** (jacht met valken), v. -en; -kap (bedeksel der valkenoogen), v. -pen; -nest, o. -en; -oog (fig. scherpe blik), o. -oogen; -vlucht, v. gmv.
- Valkerij'** (kunst, om valken af te richten; de jacht met valken), v. gmv.; ook, valkenhuis, en dan: mv. -en; -veer (-pluim), v. -en.
- Valk'hof** (oude burcht bij Nijmegen, thans ruïne), o. gmv.: het - werd vermoedelijk gebouwd door Karel den Groeten, thans bestaat nog de schulp van een der kapellen.
- Valk'parkiet** (vogel in Australië), m. -en.
- Val'kruid** (veenplant, wondkruid), o. gmv.
- Vallei'** (Fr. laagvlakte in een bergland), v. -en.
- Val'len** (uit een hoogte naar beneden tuimelen), ik viel, ben gevallen: de droppels -, de hagel valt; het water valt, zakt; de avond valt, daalt; duizend strijders vielen, sneuvelden; fig. hij liet een stuiver per el -, sloeg af; er is geen woord over gevallen, gezegd; iem. in de rede -, iem. onderbreken, zie Interrumppeeren; die japon valt goed, heeft een goede snit; in slaap -, geraken; Kerstmis viel op Dinsdag; de keus viel op een ander; dat zal in het oog -, loopen; die arbeid valt zwaar, is; dat valt goed, komt goed uit.
- Val'lend** (onvult. deelw. van vallen), bn.: de -e ziekte (epilepsie), zekere zenuwziekte, waarbij de patiënt stuiptrekkend in onmacht valt; -e sterren; - water, getij v. d. eb.
- Val'licht** (licht, dat van boven invalt; ook het raam zelf), o. -en; -ling (het hellen; strekken, loopen), v. gmv.: de - van den mast; de - van de kust; de - van den achterstevan; -ling (Vlaamsch. verkoudheid), v. gmv.; -luik (vallend luik, zoldertuik), o. -en; -naald (pijl met scherpe punt, die uit een vliegtuig geworpen wordt), v. -en; -net (slagnet, vogelnet), o. -netten.
- Valo'rem** (ad) (Lat. naar de waarde).
- Valorisa'tie** (hand. waardebepaling), v. gmv.
- Val'poort** (stormegge; scheepst. luik voor de gesluispoort), v. -en.
- Val'reep** (scheepst. touw aan de valreeps-trap), m. -reepen; aan den - kan men zich bij 't op- of afdalen van die trap vasthouden; ook die plaats zelve: er staat volk a. d. -; een glaasje bij of aan den -, ten afscheid.
- Val'reepsbord** (zijdant v. d. valreep), o. -borden; -reepsgast (matroos, die dienst heeft bij den valreep), m. -en; -reepsknoop (een der knoopen in het valreepstouw), m. -en; -reepstrap (trapje bij den valreep,
- waarlangs men op het schip komt of het verlaat), v. -trappen.
- Valsch** (niet echt), bn. en bw.; -er, meest -: een -e zilverhon, nagemaakt; een -e sleutel, een -e naam, een -e eed, zie Meinee d; een -e stem; -e schaamte, ongegronde; een - alarm, loos; een -e beschuldiging; een -e getuigenis; de kat is -, - geld, ondeugdelijk, nagemaakt; -zingen, -spelen, onzuiver; iem. - beschuldigen, in strijd met de waarheid; -heid (onechtheid), v. -heden: - in geschrifte, bedrieglijkheid; de - leest men op zijn gezicht, onoprechtheid.
- Valsch'aard** (iem., die in hooge mate onoprecht is, valsch of geveinsd mensch), m. -s.
- Val'schet'lijk** (op valsche wijze), bw.: iemand - beschuldigen; - zweren.
- Valschemun'ter** (iem., die valsch geld maakt), m. -s; zie Muntvervalsching.
- Val'scherik** (valschaard), m. -en.
- Val'scherm**, o. -en, zie Parachute; --schut (valscherm), o. -schutten; -striik (fig. list, boos opzet), m. -ken: iem. een - spannen.
- Valueeren** (waardeeren, schatten).
- Valu'ta** (It. waarde; koers), v. -'s.
- Val van Urk** (aardr. benaming v. de grootste diepte der Zuiderzee ± 6 M., ten W. v. het eiland Urk), o.
- Val'vassor** (gesch. achterleenman), m. valvassoren; zie: Vazalen Onderleenman.
- Val'wind** (neerslaande windvlaag), m. -en.
- Vam'pier** 1. (dierk. bloedzuigende vleermuis o.a. in Suriname en Brazilië), m. -s; 2. (volksgeloof in Z.-Europa: bloedzuigend nachtspook, fig. woekeraar, bloedzuiger), m. -s.
- Van** (familienaam, omdat vele familienamen met van beginnen), m. nannon: iem. bij zijn - noemen; hoc is uw -?
- Van**, vz.: ik kom - Amsterdam; - dien dag, sedert; - oudsher, d. i. sedert oude tijden; - rechtswege, volgens het recht.
- Vana'l'**, vz.: - Rotterdam, - Maandag; eig. van Rotterdam af, van Maandag af.
- Vana'vond** (op dezen avond), bw.: ik kom - zeker; er is - geen concert; - daag' (eig. van dage: op dezen dag), bw.: het is warm -.
- Vandaal'** (fig. barbaarsch kunstverwoester), m. -dalen, ook, Wandaal; zie Vandalis'me.
- Vandaan'**, bw.: waar kom jij -?
- Vandaar'** (daarom, deswege), bw.
- Vandalis'me**, **vandalis'mus** (barbaarsche vernielwoede van kunstwerken), o. gmv.: - is geheeten naar de Vandalen (een Germaanschen volksstam), die van uit Afrika in 455 n. C. Rome bemachtigden en de stad 14 dagen lang plunderden, ook: Wandalis'me.
- Vandehandsch'**, **vanderhandsch'** (rechterzijdsch bij een tweespan), bn.; als zn.: -e (nl. het paard aan de rechterhand), o. -n.
- Vaneen'** (van of uit elkaar), bw.: dit bijw. komt voor als eerste lid van eenige samen-gest. w.w., die alle scheidbaar zijn, doch waarvan de leden der onbep. wijs (uitgezonderd met te) en der volt. deelw. aaneengeschreven worden, als: vaneenbarsten, -bersten, -rijten, -rukken, -scheuren, -spijten, -springen; de bet. dezer composita is duidelijk uit die der grondwoorden: de ballon zal vaneenbarsten, (loopt gevaar vaneen te barsten), is vaneengebarsten.
- Vang** (het vangen), m. gmv.: de - v. vogels.

- Vang** (*klem van een windmolen*), v. vangen: zegsw. *de molen is door de —*, eig. wordt niet door de — tot stilstand gebracht, fig. de boel loopt verkeerd, de zaken zijn in de war.
- Vang'arm** (*arm van een poliep*), m. —armen; —baar (jagerst. *kunnende vangen, geschikt om te vangen*), bn.: *een strik — maken*; —dam (*kistdam*), m. —dammen; —draad (*vangmiddel bij straaldieren*), m. —draden.
- Van'gen** (*grijpen*), ik ving, heb gevangen: *vinders —*; *de katten — muizen*; *je zit daar niet om vliegen te —*, zie Vlieg; spreekw. *Hooge boomen — veel wind*, zie Boom; zegsw. *een uiltje —*, *een dutje doen*; *iem. in zijn eigen woorden —*, verstrikken.
- Vang'lijn** (*scheepst. meertouw*), v. —lijnen.
- Vang'snoer** (*mil. koordversiering aan de sjako der grenadiers, aan de fouragères van officieren*), o. —en.
- Vangst** (*het vangen*), v. gmv.: *op de — gaan*, verg. *Harin g*, *Vogel*; ook, het gevangen: *de visschers hadden een goede —*.
- Vang'zeil** (*zeil, om de menschen op te vangen als zij uit een brandend gebouw springen*), o. —zeilen.
- Vanhier'** (*daarom, om deze reden*), bw.; niet te verwarren met *van hier*, van deze plek.
- Vaniel'je** (*de geurige, peulvormige zaadhulsel van zekere Indische en Midden-Amerik. plant*), v. gmv., ook wel: *Vanille*; —boom, m. —boomen; —ijs, o. gmv.; —likeur, v. gmv.; —stokje, o. —stokjes.
- Vanil'le**, v. gmv.; zie *Vaniel'je*, (*ille=ielje*).
- Vanill'ne** (*kunstvanille, uit kruidnagelolie bereid*), v. gmv.
- Va'nitas** (*ijdelheid*), o.: —*vanita'tum et om'nia* —, ijdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid (op deze wereld).
- Vaniteit'** (*ijdelheid, praterij, opgeblazenheid, inbeelding*), v. gmv.: —*op talenten*.
- Vannacht'** (*dezen nacht*), bw.; —*nieuws'* (*opnieuw*), bw.: —*beginnen*; —*ouds'* (*sedert oude dagen*), bw.: *die likeur is — beroemd*, van oude dagen af tot nu toe; —*waar'* (*van welke plaats*), bw.: —*komt gij?*; —*we'ge*, vz.: *ik kom — mijn vader*, uit naam van, gezonden door; —*zelf'*, bw.: *dat spreekt —*, uiteraard.
- Vapeurs'** (*Fr. dampen, opstijgingen, fig. kwade luimen, grillen bij dames, flauwten*), v. mv.; lees: *vapeurs'*.
- Vaporisa'tor** (*verdampingswerktuig*), m. —s.
- Vaque'ro** (*Mexicaansch veedrijver*), m. —'s.
- Var, War**, v. Germ. myth. godin van eed en trouw.
- Var** (*jonge stier*), m. varren.
- Va'ren** (*plantk. sporendragende plant, boschgewas*), v. —s: *er zijn meer dan 200 soorten van —s*: de *Adelaars—*, de *Boom—*, de *Pluim—*, enz., zie ald.
- Va'ren** 1. (*gaan, zich bewegen*), hij voer, is gevaren: *ten hemel —*, *ter helle —*, *hoe vaart gij?* *hoe gaat het u?* *dat laat ik —*, gaan; zie ook: *Bede vaart*, *Hemel vaart*, *Kruis vaart*, *Slede vaart*; 2. (*met een vaartuig over het water gaan*), ik voer, ik heb en ben gevaren: *op zee —*, *als stuurman —*, *op den Levant —*, *om de noord —*, zie *Om*; *vóór wind en stroom —*, *voorspoed hebben*; *in eens anders zog —*, *zijn richting volgen*; *langs het walleetje —*, *voorzichtig aan doen*; *tegen stroom en tij op —*, *aan alle hindernissen het hoofd bieden*; verg. *Spele varen*.
- Va'renbed** (*bed van varens*), o. —bedden; —*kussen*, o. —kussens; —*mos* (*mos, dat op varens lijkt*), o. gmv.
- Va'rensgast** (*matroos*), m. —en, ook —*gezel*, m. —len; —*man* (*zeeman*), m. —lieden en —*lui*; —*volk* (*zeelui*), o. gmv.
- Va'ria** (*verscheidenheden, mengelwerk*), v. mv.
- Va'ria'bel** (*onbestendig, veranderlijk*), bn.
- Vari'ant'** 1. (*verschillende lezing van een tekst*), v. varianten; 2. (*individu, dat een afwijking vertoont, b.v. een dier of plant*), v. —en.
- Va'ria'tie** (*verscheidenheid, afwisseling*), v. —tien, —ties: *hij speelde allerlei —ties van het volkslied op zijn viool*.
- Va'rieeren** (*veranderen, afwisselen*).
- Variété** (*theater, café-chantant of schouwburg waarin de nummers van het programma sterk afwisselen: voordracht met goocheltoeren, acrobatiek enz.*), o. —s.
- Variétéit'** (*verscheidenheid*), v. —en: —*en van rozen, orchideeën, tulpen, enz.*
- Va'rinas** (*soor van tabak uit de stad van dien naam in de republiek Venezuela in Z.-Amerika*), v. gmv.
- Vario'len** (*pokken, kinderziekte*), v. mv.
- Var'ken** (*dierk. veelhoevig zoogdier, zwijn*), o. varkens, zie: *Mest—*, *Speen—*, *Stekel—*; *een wild —*, zie *Ever* of *Everzwijn*; zegsw. *hij schreeuwt als een mager —*, schril, scherp, pijnlijk voor het oor, verschrikkelijk; *het — is op een oor na gewassen* of *gevild*, de zaak is op een kleinigheid na in gereedheid; *wij zullen dat — uel wasschen*, wij zullen die zaak wel in orde brengen, al is ze lastig of onaangenaam, zie *Oor*; spreekw. *Veel —s maken de spoeling dun*, waar velen iets moeten deelen, wordt ieders deel (bij een erfenis b.v.) klein; waar veel kinderen in één gezin zijn, zal 't voor ieder geen vetpot kunnen zijn; *Vieze —s worden niet vet*, kinderen, die kieskeurig zijn, gedijen niet.
- Var'kenen** (*scheepst. aan de buitenzij schoonkrabben*), ik heb gevarkend; zie *Hoggen*.
- Var'kensblaas** (*blaas van een varken*), v. —blazen; —*borstel* (*één rughaar van een varken*), m. —s; —*darm*, m. —en; —*distel* (*kruisdistel*), v. —s; —*draf* (*—spoeling*), m. gmv.; —*drijver*, m. —s; —*fokker*, m. —s; —*fokkerij* (*het fokken van varkens; plaats der fokkerij*), v. —en; —*gras* (*een soort van duizendknoop*), o. gmv.; —*haar* (*—borstel*), o. —haren; —*hoeder* (*—oppasser*), m. —s; —*hok* (*nesthok voor varkens*), o. —hokken; —*karbonade* (*gebraden varkensrib*), v. —s; —*kluijfe*, o. —s; —*kooper* (*handelaar in varkens*), m. —s; —*kop* (*zwijnshoofd*), m. —koppen; —*kost* (*—voeder, fig. slechte kost*), m. gmv.; —*kot* (*hok voor varkens, minacht, morsige woning*), o. —kotten; —*kotelet* (*varkensrib*), v. —koteletten; —*krap* (*—rib*), v. —pen; —*lapjes* (*stukjes varkensvleesch*), o. mv.; —*met* (*gehakt varkensvleesch*), o. gmv.; —*metworst* (*worst met varkensmet*), v. —en; —*reuzel* (*—reuzelvet*), v. gmv.; —*rib*, v. —ribben; —*slachter*, —*slager*, m. —s; —*stal*, m. —len; —*trog* (*voederbak voor varkens*), m. —gen; —*vet* (*reuzel*), o. gmv.; —*vleesch*, o. gmv.; —*voer* (*—voeder, —kost*), o. gmv.; —*worst* (*metworst*), v. —en; —*ziekte* (*vlekziekte onder de varkens*), v.
- Varscheba'lie** 1. (*scheepst. kuip of vleesch-tobbe*), v. —balies; 2. (*naam van den ma-*

troos aan boord, die het vleesch, het spek of de visch heeft te ververschen), m. —balies. **Va'rus**, Rom. opperbevelhebber in Germanië, in 9 n. C. door Arminius in het Teutoburgerwoud verslagen; de woorden van keizer Augustus: „Varus, geef me mijn legioenen weder” zijn nog spreekwoordelijk.

Vaseli'ne (reukelooze, vetachtige stof, een soort van zalf, gedistilleerd uit petroleum en teer), v. gmv.

Vast (sterk, samenhangend, niet los), bn. en bw.; —er, meest —: de —e grond, een — weefsel, niet los, solide; —e spijzen, niet vloeibaar; een —e ster, geen dwaalster; —e prijzen, bepaald; een —e slaap, diep; een — karakter, standvastig; een —e hand van schrijven, kloek, niet-beverig; een — geloof, onwankelbaar; een — vertrouwen, grondig; — weer, bestendig; hij verkoopt al wat los en — is, d. i. roerende en onroerende goederen; een —e meid, d. i. inwonend, geen Dagmeisje of Loopmeisje; met —e hand, d. i. krachtig; een — blok, blok in een takel, dat aan een vast punt bevestigd is; een —e brug, niet beweegbare brug; hij komt —, stellig; iets — beloven; hij zit — in den zadel, ferm, flink; — gelooven, stellig, zie Vastelijk; — staan, stevig; — in zijn schoenen staan, zie Schoen; —heid (stevigheid, fig. zekerheid), v. gmv.

Vast (reeds, intusschen, middelerwijl), bw.: begin maar —; ik zal — het valies pakken.

Vast (aaneen, hecht, niet los, dicht, gesloten), bw.: dit bijw. komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w.; de leden der onbep. wijs (uitgezonderd met te) en die der volt. deelw. worden aaneengescreven, als: vastbakken, —binden, —gespen, —grijpen, —klampen, —nestelen, —pluggen, —praten, —redeneeren, —zetten, —zitten, enz., b.v. ik zal het vastbinden, om het vast te binden, ik heb vastgebonden; de bet. van deze vele composita is uit die der grondwerkwoorden duidelijk; zie verder onder de titelwoorden.

Vast'bakken (aan de pan bakken), de biefstuk bakte —, het vischje is —gebakken.

Vastbera'den (vastbesloten, standvastig), bn. en bw.; —er, —st: een — man, een man van overtuiging, die weet wat hij wil; — handelen.

Vast'binden (door binden vastmaken), ik bond —, heb —gebonden: e. tak —e. hond —.

Vast'teland (een der vijf groote aarddeelen), o. —en, ook: Continent'.

Vastelands'klimaat (klimaat van landen ver van zee), o. gmv.: het — heeft warme zomers en koude winters; verg. Zeeklimaat.

Vas'telijk (zeker, stellig), bw.: — gelooven.

Vas'ten 1. (vastentijd), v. gmv.: in de — zijn: de groote R.-K. — duurt 40 dagen, nl. van Aschdag tot Paschen, (de Zondagen vallen er buiten); 2. (het slechts eens per dag gebruiken van een vollen maaltijd), ik vastte, heb gevast; zegsw. daar zult gij van —, dat zal u tegenvallen, dat krijgt ge niet.

Vastena'vond (eig. de dag of avond vóór de vasten, bij uitbreiding: de drie dagen vóór Aschwoensdag), m. —en, zie Carnavaal; —a'vondgek (-vierder), m. —ken; —a'vondvreugd (-pret), v. gmv.

Vas'tenbrief (R.-K. bisschoppelijke brief, v. d.

kansel af te lezen des Zondags vóór Aschwoensdag), m. —brieven; —dag (dag, dat men moet vasten), m. —en; —preek (preek eens per week in de vasten over het lijden des Heeren), v. —en; —tijd (de tijd der groote, 40-daagsche vasten), m., zie Vasten; —wet (R.-K. kerkelijke wet, die op vastendagen maar één vollen maaltijd toestaat), v. gmv.

Vast'gespen, ik gespte —, heb —gegespt: een riem —; —grijpen, ik greep —, heb —gegrepen: een touw —; —hebben (beetgepakt hebben), ik had —, heb —gehad: iets hand —; —hechten (vastmaken), ik hechte —, heb —gehecht: een kabel —; —houden (omvatten, omklemmen), ik hield —, heb —gehouden: een kind —; zich aan iets —; muz. een akkoord —, d. i. niet verder aanslaan; fig. in iets volharden.

Vasthou'dend (gierig, inhalig), bn., —er, —st. **Vas'tigheid** (zekerheid), v. gmv., zie Vastheid; ook onroerend goed: vastigheden veilen; oudtijds: schans, fort.

Vast'klampen, zich (z. vastklemmen), ik klampte mij —, heb mij —geklampt: z. aan een vijandelijk schip —; zegsw. z. aan een stroohalm —, ijdel naar redding pogen, zie Stroohalm; —nestelen (met nestels vastmaken), ik nestelde —, heb —genesteld; —nestelen, zich (eig. ergens een vast nest maken, fig. z. er voorgoed vestigen), hij nestelde zich daar —, heeft zich in dat dorp —genesteld; —pluggen (schoenzolen vastpinnen), ik heb —geplugd; —praten (met zich zelf in tegenspraak brengen, vastzetten), ik praatte hem —, heb hem —gepraat: zich —, met zich zelf in tegenspraak komen.

Vast'redeneeren (door te redeneeren vastzetten), ik redeneerde hem —, heb hem —geredeneerd: zich —, zich vastpraten; —staan (eig. stevig staan, fig. niet wankelen, onwankelbaar zijn), hij stond —, heeft —gestaan: een paal, een zuil kam —, iem. kan — op zijn schaatsen; fig. — in zijn besluit, een —d succes, dit staat nu vast, is onwrikbaar zeker; een —staand feit; —stellen (bepalen, besluiten), ik stelde —, heb —gesteld: den dag eener vergadering —, iets in een vergadering —; —zetten (zod. zetten, dat het vaststaat en zich niet kan bewegen), ik zette —, heb —gezet: een beeld op het pedestal —; scheepst. een roer —, een zeil —; ook, in de gevangenis zetten; fig. geld op iem. —, een rente voor zijn vrouw —; beleggen, op naam van de betrokene doen zetten; iem. —, zie: Vastpraten, Vastredeneeren; —zitten (moeilijk van een vaste plaats te krijgen zijn), het zat —, heeft —gezet: die spijker zit —; scheepst. het schip zat — op een bank, aan den grond; fig. de redenaar, de predikant bleef —, kon niet verder.

Vat (greep), m.: zegsw. niets heeft — op hem, invloed; — op zich geven, z. blootstellen.

Vat (vaatwerk), o. vaten, verkl. vaatje, o. —s; zie: Boter—, Olie—, Stroop—, Water—, Wijn—, Zoutvat; een — bier opsteken, de kraan in het tapgat slaan en gaan tappen; zegsw. wat in het — is, verzuurt niet, eig. wat men goed heeft ingemaakt, bederft niet, fig. uitstel is nog geen afstel, uitgesteld is niet verloren; dat is nog niet in het — waarin het zuren moet, het is nog niet gereed, niet op zijn bestemming; spreekw. Holle vaten klinken het hardst, weetenieten

- hebben het hoogste woord; *de gewijde* —en, R.-K. offerkelken, enz.
- Vat** (handel. *vochtmaat* = 1 HL.), o. vaten.
- Vat'baar** (spoedig bevangen wordende door), bn. —der, —st: *hij is zeer — voor kou*; fig. *hij is niet — voor verbetering*, ontvankelijk; fig. bevatelijk, geschikt: — voor onderwijs; —**baarheid** (bevatelijkheid, geschiktheid, aanleg), v. gmv.: *een goed redenaar schikt zich naar de — zijner toehoorders*; *hij heeft weinig — voor abstracte studie*.
- Vat'boter** (ingemaakte boter), v. gmv.
- Vatel**, François, m. hofmeester, van d. prins van Condé (1621—'86); hij doorstak zich (1671), toen de versche zeevisch bij een feest op Chantilly niet aankwam; fig. K o k.
- Va'ten** (in vaten doen), ik vaatte, heb gevaat.
- Vaticaan'** (paleis van den paus te Rome, residentie van den paus), o.: bij uitbreiding: de pauselijke regering, verg. Curie.
- Vaticaan'sch'** (van, op, betreffende het Vaticaan), bn.: *het — concilie* (1869—'70); *het —e archief*, *de —e bibliotheek*.
- Vatica'nus**, m., heuvel bij oud-Rome, thans prijkkende met de St.-Pieterskerk en het Vaticaansche paleis.
- Vat'ten** (grijpen, beetpakken), ik heb gevat: *iemand bij den arm —*; *dat zeil wil geen wind —*; *het anker vat niet*; fig. e. koude —, opdoen, beetkrijgen; fig. vuur —, in drift geraken, boos worden; *een edelsteen in goud —*, zetten; *in lood gevatte ruitjes*; zegsw. *gevat zijn*, zie Gevat.
- Vaudevil'le** (Fr. klein tooneelstuk met zang en instrumentale muziek; zaal, waar zulke tooneelstukjes opgevoerd worden), v. —villes.
- Vauxhall** (Eng. lusthof der 18e eeuw te Londen bij de Vauxhall-brug), m.; thans, verlichte pleziertuin met muziek.
- Vazal'** (gesch. leenman), m. vazallen.
- Vecht'actie** (mil. het vechten, het strijden tegen den vijand), v. —s.
- Vech'ten** (strijden, kampen), ik vocht, heb gevochten: *honden en katten —*; *wilde dieren —*; *twee of meer personen kunnen —*, verg. Boksen; — op een barricade, eig. in dagen van oproer zijn leven veil hebben of wagen; zegsw. — tegen de bierkaai, zie Bierkaai.
- Vech'tenderhand** (—wijze, al vechtende), bw.
- Vech'terij'** (vechtpartijtje), v. vechterijen.
- Vech'tersbaas** (iem., die een baas is in 't vechten en het gaarne doet), m. —bazen.
- Vech't'jas** (militair, beroepssoldaat), v. —sen;
- lust** (sterke neiging tot vechten), m. gmv.: *de — zat ons volk in 't bloed*, dien had het van zijn Germaansche voorraden geërd; —**partij** (gevecht), v. —partijen.
- Ve'da**, m., meestal in het meerv.: de Veda's (heilige boeken der Hindoes in 't Sanskrit geschreven), mv.: de vier veda's.
- Ve'del**, veel (viool), v. vedels, vedelen; veelen.
- Ve'delaar** (vioolspeler), m. —s. vero.
- Ve'delen** (op de vedel spelen), ik heb gevedeld.
- Ve'der**, veer (vogelpluim), v. vederen, veders; veeren; zie: Slagveder, Staartveder; ganze—, kippe—, pauwe—; de schacht v. e. —, de vlag v. e. —; *zoo licht als een —*; zegsw. *iemand in de veeren zitten*, hem tegenwerken, hem afbijten; *hij kan weer e. — van zijn lippen blazen*, begint op te leven; *hij kon geen — van zijn mond blazen*, was zeer zwak en uitgeput; *pronken met andermands veeren*, eig. met sieraden, fraaie kleedij of het werk van een ander; *een — laten*: gehekelde worden; spreekw. *Men kent de vogels aan hun veeren*, men kent de menschen aan hun kleeding en manieren; —**achtig** (als vederen, op vederen lijkende), bn.: — *bont*, —*e wolkjes*; —**bal** (pluim- of kwisbal), m. —ballen; —**bos** (bos van pluimen), m. —bossen; —**vormig** (den vorm van een veder hebbende), bn.: —*e varens*, —*e bladribben*; —**mot** (avondvlindertje), v. —motten; —**wolk** (losse, doorschijnende wolk, die door vorm en blanke kleur aan een veder doet denken), v. —en: de —en vormen meestal strooken, die als een waaijer z. uitbreiden; verg. Stapelwolk.
- Vedet'te** (Fr. ruitervacht, schildwacht te paard), v. —n, —s.
- Ve'disch**: de —e godsdienst, godsdienst gebaseerd op de Veda's.
- Ve'e** (kuddenvee: huisdieren), o. gmv.: *gewold* — (schapen); *geveder* — (pluimvee); *grof* — (koeien); *klein* — (schapen, geiten); fig. plebs, janhagel, b.v. *dat is — van Laban*, een troep deugnieten; verg. Rundvee, Slachtvee.
- Vee'arts** (dierenarts, veterinaire), m. —artsen.
- Vee'artsenij'** (geneesmiddel voor het vee), v. —en; —**kunde** (wetenschap, die de ziekten en gebreken der huisdieren leert kennen, genezen en voorkomen), v. gmv.; —**school** (rijkschool tot opleiding van veeartsen), v. —scholen: de — te Utrecht is in 1821 geopend en in 1918 tot hoogeschool verheven.
- Vee'hoer** (veefokker), m. —en; —**boot** (stoomboot voor 't vervoer van vee), v. —en; —**fokker** (iem., die vee fokt), m. —s, verg. Vetweider.
- Veeg** (het vegen), m. gmv.; bij uitbr. een streek, slag: *hij gaf hem één —*, twee vegen; zegsw. *hij kreeg een — uit de pan*, een verwijt.
- Veeg** (jeeks, booze vrouw), v. vegen.
- Veeg** (den dood nabij, nelig, hachelijk), bn. en bw.; —er, —st: *den burgers werd aangezegd, dat zij — waren* (Hooft); *het was er — in de stad*; *een — teeken*, slecht; *hij ligt —*, op sterven; *de zaken stonden —*.
- Veeg'kruid** (plantk. paardestaart, kane-wasscher), o. gmv.; —**machine** (machine, door een paard getrokken, tot het schoonvegen van straten en wegen), v. —s; —**mes** (mes, door hoefsmeden gebruikt), o. —messen; —**sel** (aanvoegsel, drek, vuil), o. gmv.
- Vee'handel** (handel in rundvee), m. gmv.; —**hoeder** (iem., die op het vee past bij het grazen), m. —s; —**keuring** (het keuren van het slachtvee), v. —en; —**koek** (een lijnkoek), m. —en, (stofnaam), v. gmv.; —**koop** (veehandelaar), m. —s.
- Veel**, v. veelen; zie Vedel.
- Veel**, telw., meer, meest: *er zijn — appels aan dien boom*, een groote hoeveelheid; *wij hebben meer appels dan peren*; *hij haalde de meeste punten*; zelfst. bet. *vele*, vele dingen, velen, vele menschen.
- Veel'al** (meestal, gewoonlijk), bw.; —**arm** (dierk. poliep, inktvisch), m. —en; —**be-lovend**, bn.: *een — jongmensch*, die veel voor de toekomst belooft; —**beteekenend** (veel uitdrukkend), bn.: *een — zwijgen*, *een —e glimlach*, *een — hoofdschudden*; —**eer** (liever, eerder), bw.; —**gelieid** (zeer bemind), bn.: —*e ouders*; —**godendom** (vereering van veel goden), o.: bij de Grieken en Romei-

nen had men het —, ook, Polytheïsme, zie ald.; —**hoek** (meek. figuur met meer dan drie hoeken), m. —en: het vierkant is een —; er zijn regelmatig en onregelmatig —en.

Veelhoevig (dierk. met meer dan twee hoeven), bn.: de olifant, het varken is —; —**hoevigen** (dikhuidige dieren, pachydermen), m. mv.; —**hoof'dig** (met veel hoofden), bn.: de —e hydra; fig. een —e regeering, bestuur, door veel personen als een college; —**ja'rig** (veel jaren geduurd hebbende, over veel jaren loopende), bn.: een —e ondervinding.

Veel'kleurig (bont, geschakeerd), bn.: —e bloemen; —**knoopigen** (plantenfamilie), v. mv.: de zuring en de duizendknoop behooren tot de —; —**ledig** (uit meer dan twee leden bestaande), bn.: een — onderwerp van een volzin, een —e grootheid; —**maal of —maals** (vele keeren, dikwijls), bw.; —**meer** (veeler), bw.; —**min** (veel minder), bw.; —**omvat-tend** (ruim, breed), bn.: een —e taak, een —e kennis; —**prater** (babbelaar, snapper), m. —s; —**praatsler**, v. —s; —**schrijver** (brood-schrijver, oppervlakkig schrijver), m. —s; —**schrijverij** (het schrijven om den broode), v. gm.v.; —**snarig** (hebbende veel snaren), bn.: de —e citer; —**soortig** (in vele soorten, velerlei), bn.: —e muziekinstrumenten; —**stemmig** (drie- of meerstemmig), bn. en bw.: een — gezang; — zingen.

Veels'zins (op meer dan één wijze), bw.; verg. Alles—, Anders—, Geenszins.

Veel'te (veelheid), v. gm.v.; —**term** (alg. uitdrukking, die meer dan twee termen bevat), m. —termen; —**tiids** (dikwijls, meestentijds), bw.; —**vermogen** (tegen veel vermog), bn.: ik vraag uw —e hulp, uw —en steun; —**vlak** (lichaam met veel vlakken), o. —vlakken: Viervlak, Zesvlak, Achtvlak, Twaalfvlak, Twintigvlak; —**vlaklig** (veel grensvlakken hebbende), bn.: een wosaeder is een — lichaam; —**voet** (dierk. zeker diertje met veel pooten, ook: zeker plantdier), m. —en; —**voud** (rekenk. getal, waarin een ander getal deelbaar is), o. —en: 12 is een — van 4; —**voudig**, bn. en bw., zie Veelvuldig; —**vraat** (dierk. marterachtig roofdier; fig. iem. die veel eet, gulzgaard), m. —vraaten; —**vul'dig** (veel voorkomende), bn. en bw.; —**vul'digheid** (talrijkheid), v. gm.v.; —**weter** (iem., die alles en nog wat weet, schijngeleerde, betweter), m. —s; —**weterij'** (schijngeleerdheid), v. gm.v.; —**wijverij'** (polygamie), v. gm.v.; —**zijdig**, bn. en bw.; —er, —st: e. — talent; e. —e kennis, die over allerlei wetenschappen loopt; —ontwikkelde.

Veem 1 (oudtijds: een vereeniging v. menschen, een gezelschap), o. veemen; 2. (maatschappij of venmoetschap voor het opbergen van goederen in-, en het afleveren uit haar magazijnen), o. veemen: Hoorn had zijn graankoopers—; in A'dam zijn nog eenige veemen, b.v. het Blauwhoeden-veem.

Veem'markt (beestenmarkt), v. —en.

Veem'gericht (gesch. een geheime recht-bank, sedert de laatste helft der 14e eeuw, eerst in Westfalen, later ook elders in Duitschland), o. —en: het — velde vonnis in zake van diefstal, roof, moord, meeneed, enz.; z. Vrijgraaf, Vrijstoel, Vrijschepen.

Veen (turfland), o. vennen: het — is ontstaan uit veenstof, zie ald.; men onderscheidt hoog-veen en laagveen, zie ald.; —**achtig** (gedeelte-

lijk bestaande uit veen), bn.: in Twente vindt men veel —e gronden; —**baas** (veenboer, ook: iem., die toezicht heeft op den veenarbeid), m. —bazen; —**boer** (iem., die een veendert of turfmakerij heeft), m. —en; —**brand** (brand van het veen), m. —en, zie Haarrook; —**branden** (het wegbranden der bovenveen-laag, om in de asch bockweitte kunnen zaaien), o., zie Veenrook; —**brug** (weg van boomstammen door 't veen), v. —bruggen, vero.; —**damp** (veenrook, haarrook), m. gm.v.: de — ontstaat in Mei en Juni door het afbranden der veenkorst in Drente en Overijssel; —**derij'** (turfmakerij), v. —en; —**formatie** (eig. veenvorming, het ontstaan van hoog-en-laagveen in den loop der eeuwen), v. gm.v.; —**grond** (turfgrond, uit veenaarde bestaande grond), m. —en; —**huizen** (vroeger evenals Ommerschans een kolonie van de Mij. van Weldadigheid; sedert 1859 een rijkswerk-inrichting: strafkolonie voor bedelaars, landloopers, enz.), o.; —**kolonie** (dorp in de vennen, meestal ontstaan langs een trekvaart), v. —s, —koloniën: —koloniën werden meermalen welvarende dorpen, als in Gr.: Hoogezand, Veendam; in Dr.: Hoogeveen; in Fr.: Heerenveen; in de Peel: Helena-veen; —**mol** (dierk. rechtloevig insect, schadelijk voor land- en tuinbouw), m. —len: de — wordt door den mol ijverig vervolgd; ook: Aardkrekel; —**rook** (veendamp), m.; —**stof** (een plantaardige stof, het materiaal voor veenformatie), v. gm.v.: de — van het hoogveen is ontstaan uit ontbinding of verkoling van heide (struik- en dopheide), wollegras, veenbies en veenmos op een drogen ondergrond of dalgrond; de — van het laagveen ontstond uit scheikundige ontbinding van plompen, scheeren, dullen en rieten op den bodem van waterplassen vennen en meren; in beide gevallen was er geen vrije inwerking van lucht of vocht; —**werker** (turfmaker), m. —s.

Vee'pest (besmettelijke runderziekte), v. gm.v.

Vee'pestkordon (kring van militairen, die e. streek, door veepest geteisterd, afzetten), o.-s.

Veer (pluim v. e. vogel), v. —en; zie Veder.

Veer (veder: metalen springveer), v. —en: een koperen —, een spiraal—, een matras met —en; de — in een pendule; de — van een horloge; zie: Drijfveer, Springveer.

Veer (beurtvaart), o. veren: zijn oom had het — van Breda op Rotterdam.

Veer (plaats aan een rivier waar overgezet wordt), o. veren: de pachter van het — over de Maas; —**boot** (overzetboot a. h. veer), v. —en; —**dam** (dam als toegang naar een overzet-veer), m. —dammen; —**dienst** (onderne-ming), m. —en.

Vee'ren (als een springveer werken, elastisch of veerkrachtig zijn), het veerde, heeft ge-veerd: deze matras veert niet te best.

Vee'renbed (bed, met veeren gevuld), o. —bedden; —**kussen** (beddekussen), o. —s; —**peul** (peluw, met veeren gevuld), v. —en.

Veer'geld (geld, b.v. een stuiver, voor het over-zetten aan het veer), o. —gelden; —**huis** (wo-ning en kantoor v. d. veerman), o. —huizen; —**knecht** (knecht v. d. veerman), m. —s.

Veer'kracht (eig. de kracht van een spiraal-veer, die bij het ophouden van den druk, den vorigen stand weer inneemt), v. gm.v.: de — van staal, elastiek, enz., fig. een man, een

- volk van weinig —, wilskracht, energie; zie: Elasticiteit en Energie.
- Veerkrachtig** (hebbende veerkracht, elastisch), bn. en bw.; —er, —st: —e stoffen, b.v. rubber; een —e stap; fig. een — gestel, een — volk, de kracht bezittende zich te herstellen na oorlog, epidemie, enz.
- Veerloon** (veergeld), o. gmv.; —man (overzetman, pachter v. e. veer), m. —lieden, —lui.
- Veerplank** (gymnastiekvoorwerp), v. —en: de — wordt gemaakt met stalen veeren of met een veerkrachtigen dwarsstok v. eschenhout of staal, ze dient tot het maken van hooge sprongen.
- Veerpont** (pont als overzetmiddel aan een veer), v. —en; —schip (vaartuig v. d. veerman), o. —schepen; —schipper (veerman), m. —s; —schuit (roeiboot v. d. veerman), v. —en.
- Veertien** (tien en vier), bep. telw.: de Paaschvacantie duurt — dagen; hoofdstuk —, het veertiende; zie ook Breeveertien; wij waren met —en (zn); —daagsch (om de veertien dagen), bn.: een — tijdschrift; ook, gedurende 14 dagen: een —e reis; —de (ranggetal), bn.: Lodewijk de — (1643—1715); —derhande, —lei, soortgetal: hier zijn — gebakjes; —honderd, telw.: zijn jaarwedde bedraagt — gulden, d. i. 14 X 100; —jarig (14 jaar oud of durende), bn.: een — meisje, een — verblijf in W.-I.; —maal (14 keer of werf), bn. en bw.; —voud, o. —en; 28 is een — van 2; —voudig, bn. en bw.
- Veertig** (4 maal tien), bep. telw.: zijn vader is — jaar, hier is — gulden; de Raad van — in Venetië; mv.: wij waren met ons —en; lees: feertig, welke uitspraak analoog is met die van vijftig, zestig, zeventig; —daagsch, bn.: de —e vasten, de groote R.-K. vasten vóór Paschen van 40 dagen, waarbij de Zondagen niet meegerekend worden; —er (iemand van veertig jaar, ook: wijn van dien ouderdom, alsmede een schip met veertig stukken), m. —s; —erhande, —lei, soortgetal: daar staan — rozen; —jarig (40 jaar oud of durende), bn.: een — man, een —e oorlog; —maal (40 keer of werf), bn. en bw.; —ponder (gewicht, kogel van 40 pond), m. —s; —ste (ranggetal: op de 40e plaats, ook, 1ste), bn.; leer het — hoofdstuk, het — jaar der eeuw; als zn o.: het — van een kapitaal; —tal (een hoeveelheid van veertig), o. —len: een — leerlingen, ongeveer veertig; —urengebed (in de R.-K. kerken aanbidding van het Allerheiligste gedurende 40 uren), o.: het — duurt thans meestal 3 dagen, daar het 's nachts onderbroken wordt; —voud (veertigmaal een zekere eenheid of hoeveelheid), o. —en: 200 is een — van 5; —voudig, bn.: een —e oogst.
- Vee'stal** (stal voor vee, runder- of koestal), m. —len; —stapel (het in eenig land, eenige kolonie aanwezige vee samen), m. gmv.
- Vee'te** (haat, wrok), v. —n: de kruistochten maakten een einde aan vele —n onder den adel; vijandschap; verg. Vendetta.
- Vee'teelt** (veefokkerti), v.; —tentoonstelling (expositie van rundvee), v. —en; —voeder (—voedsel), o. gmv.: lijnkoeken, rapen, beetwortels als —; —ziekte (ziekte onder het vee), v. —n; zie: Mond- en Klauwzeer, Miltvuur, Veepest.
- Ve'ga** (Sp. kunstmatig bevoelde vlakte), v. —s: de —s leveren een prachtige opbrengst van koren; — is de Moorsche naam voor het Spaansche Huerta.
- Ve'gen** (schoonvegen of reinigen met bezem of stofser), ik heb geveegd: een kamer —, een sloep —; zie Bezem; zegsw. iemand —, of iemand den mantel —, iets scherp verwijten.
- Ve'ger** (bezem, ook: persoon, die veegt), m. —s.
- Vegeta'riër** (eig. plantener: iem. die zich onthoudt van voedsel, dat door het dooden van dieren is verkregen), m. —riërs. (g = g).
- Vegeta'riërsbond** (vereeniging van vegetariërs, opgericht in 1894, Den Haag), m. —en.
- Vegeta'risch** (plantaardig, de vegetariërs betreffende), bn.: een — restaurant. (g = g).
- Vegeta'tie** (plantengroei, —leven; geneesk. woekering), v. —s: een rijke —, een weelderige —; adenóide —s. (g = zj).
- Vegeteeren** (e. plantenleven leiden; fig. een treurig, kwijnend bestaan zonder afwisseling leiden), (g = g).
- Vehement'** (geweldig, onstuimig, woest), bn., —er, —st. (ment = ment).
- Vehi'kel** (vervoermiddel, voertuig), o. —s.
- Veil** (klimop, klimmerplant), o. gmv.
- Veil** (te koop), bn.; —er, —st: hij is voor alles —, om te koopen met geld; zegsw. zijn leven — hebben voor iets, willen geven of opofferen; —conditiën (voorwaarden, die bij de veiling gesteld worden en voorgelezen), v. mv.; —dag (verkoopdag), m. —dagen; —en (in 't openbaar te koop bieden of verkoopen), ik heb geveild; —heid (het veil- of omkoopbaarzijn), v. gmv.: de — der rechters in Turkije, zie Caïd, Kadi.
- Veilig** (vrij van gevaar), bn.; —er, —st: iets op een —e plaats brengen, waar het goed bewaard is; de —ste partij kiezen, zekerste; iets in —e haven brengen, b v. een wetsherziening; zich —gevoelen, buiten gevaar; —en (beveiligen, beschutten, beschermen), ik —de, heb beveiligd; veelal: zich —, b. v. zich — voor gevaar; verg. Beveiligen; —heid (het veiligzijn), v. gmv.: de — op de landwegen was in de 18e eeuw nog niet groot; iets in —brengen, zekerheid.
- Veiligheidsdienst** (afdeeling v. d. politiedienst), m. gmv.; —halve (voor de zekerheid, veiligheid), bw.: zijn geld — in een safe doen; —klep (inrichting aan den stoomketel tot het doen ontsnappen van stoom bij te groote spanning of stoomdruk), v. —pen; —lamp (zekerheidsmijnlamp), v. —en, zie Daviaan; —maatregel (maatregel in 't belang der openbare veiligheid), m. —en; —speld (damespeld, wier punt wordt vastgezet, als ze ingestoken is), v. —en, zie Sluitspeld; —wet (wet tot bevordering der veiligheid bij het verblijf in fabrieken en werkplaatsen), v. gmv.
- Veiling** (openbare verkoop), v. —en: een gerechtelijke — van huizen, z. Executoriaal; een — van landerijen, iets op een — koopen; de —en der Nederlandsche Handelmaatschappij (N. H. M.); kunst—, zie ald.; een groente—, een postzegel—.
- Veine** (Fr. ader; geluk inz. in het spel); — hebben, zie De veine; en — zijn, op dreef zijn.
- Vein'zaard** (valschaard, huichelaar), m. —s.
- Vein'zen** (huichelen), ik veinsde, heb geveinsd: onwetendheid —, deelneming —, valschelijk doen blijken; geveinsde vriendschap; —zer (iem., die veinst), m. —s; —zerijf' (huichelarij), v. —en: haar liefvalligheid is louter —.

Vel 1. (huid van een menscheijk of diertijk lichaam), o. vellen: een blank —, een bruin —; het — van een haas; zegsw. iem. het — over de ooren halen, geld afpersen, hem zeer veel laten betalen, afzetten; uit zijn — springen, eig. barsten, fig. vooral v. woede, van nijd, van spijt, zeer boos zijn; in geen goed — steken, niet door en door gezond zijn; 2. (blad papier), o. vellen: een — telt zestien bladzijden, een boek papier is 24 (25) —; 3. (bij overdracht: vlies), o. vellen: er komt al een — op de verwarmde melk; er dreef een dik — op mijn chocolade; verkl. velletje, o. —s; 4. (minacht. booze, sarrrende vrouw), o. —len: dat oude — daart plat.

Veld (open land buiten stad of dorp, akker), o. —en; het open, het vrije —: vruchtbare korenvelden, velden en weiden, heidevelden; —arbeid (het werk van den landbouwer), m. gmv.; —bloem (bloem des velds), v. —en; —houquet (ruiker van veldbloemen), o. —ten; —eling (dicht. landbewoner, landman), m. —en; —haas (haas, op het bouwland levende), m. —hazen; verg. Heihaas, Kleihaas; —hoen (patrijs), o. —ders; —muis (akker-muis), v. —muizen: de — knaagt de wortels der planten af; ook, Aardmuis; —nimf (myth. nimf der velden), v. —en: de jongensvriendenschap is een — (C. O.); —rat (hamster), v. —ten; —vrucht (al wat het landbouwbedrijf oplevert b.v. kool, aardappels, wortels, koren, enz.), v. —en.

Veld (mil. oorlogsveld), o.: het leger trekt te —, gaat den vijand te gemoet; op 't — van eer vallen, sneuvelen; zegsw. het — moeten ruimen, den slag verliezen, moeten retireeren, vluchten; — winnen, fig. voortgang maken; het — behouden, zich staande houden, niet teruggeslagen worden; zegsw. uit het — geslagen zijn, ontmoedigd, onthutst zijn; —artillerie (geschut, dat te veldte wordt gebruikt), v. gmv., spreekt. de veld: hij staat bij de veld; —banier (standaard), v. —en; —batterij (batterij van veldgeschut), v. —en; —dienst (dienst te veldte, veiligheidsdienst, voorpostendienst), m. gmv.; —flesch (matten flesch met beker als sluiting, welke gevuld op marsch van dienst is), v. —flesschen; —heer (legerhoofd), m. —en; —hospitaal (ambulance), o. —talen; —keuken (mil. hooping van graszoden, dienend als primitief formaal), v. —s; —kijker (verrekijker), m. —s; —leger, o. —s, zie Leger; —lazaret (mil. —hospitaal), o. —ten; —maarschalk (opperbevelhebber, ook, eertitel), m. —en; —oorlog (oorlog te veldte, bewegingsoorlog, positieoorlog), m. —en, verg. Vestingoorlog; —oven (steenbakkerij in 't open veld), m. —s; —pionier (mil. schansgraver, maker v. loopgraven in het veldleger), m. —s; het korps —s is een onderdeel v. h. wapen der genie; —post (brievenpost voor het leger te veldte), v. gmv.: de brieven der manschappen met de — meegaven; de — werkt niet altijd geregeld; —postdienst (dienst of werk der veldpost), m. gmv.: e. — instellen, e. — opheffen; —prediker (mil. Prot. geestelijke, die als zoodanig rang in het leger heeft), m. —s; verg. Aalmoezener; —slag (groot gevecht van twee legers in het open veld), m. —slagen, ook: Slag; —teeken (mil. vaandel, standaard), o. —s; —tent (soldatentent in het kamp), v. —en; —tocht (krijgstocht), m. —en;

—tros (oorlogsbagage), m. —sen, zie Leger-tros; —tuig (oorlogstuig), o. gmv.

Veld 1. (grond van een wapen), o.: een roode leeuw op een gouden —, zie Wapenveld; 2. (uitgestrekte vlakke), o. —en; z. IJsveld, Pekelveld, de Elyzeesche velden; 3. (magnetisch veld), o.: ruimte omeen magneet, waarbinnen zich de magnetische werking doet gevoelen.

Veld'spaat (een soort van mineraal), o. gmv.: het — is een hoofbestanddeel van het graniet.

Veld'stoel (klapstoeltje b.v. van een schilder), m. —en: de kunstenaar vouwde zijn — dicht (Van Beers); —uil (dierk. nachtvogel, verdelger van muizen), m. —uilen, zie Katuil; —wacht (veldbewaking; het korps veldwachters), v. —wachten: de Rijks—; —wachter (rijks- of gemeentelijk handhaver der orde te veldte d. i. op het platteland), m. —wachters; —zicht (rijksopvoedingsgesticht voor jongens te Avereest bij Dedemsvaart), o.

Ve'leda, v., profetes, die de Bataven bezieldte tijdens den oorlog van Claudius Civilis tegen Rome; ook, Velleda.

Ve'len (dullen, verdragen, uitstaan), in de onbep. wijs: ik kan hem, dit, dat niet —.

Ve'lerhande, bn.: wapenen van —n aard.

Ve'lerlei (veelsoortig, veelvuldig), bn.: —menschen, — ervaring hebben opgedaan.

Velg (de buitenrand van een rad of wiel), v. velgen: breede —en der N.-Br. karren; bij den wagenmaker heet ieder afzonderlijk stuk van den houten omtrek v. h. wiel ook velg, gewoonlijk zeven in getal; ook bij een rijwielrad, rand waarom de band zit; —rem (rem op de velg), v. —men.

Velijn' (Fr. fijn, glad gesatineerd papier; fijn perkament), o. gmv.; —papier, o. gmv.

Vel'len (factitief van vallen: doen vallen), men veldte, heeft geveld: boomen —, omhouwen; menschen —, dooden, verslaan; de masten —, omhakken (bij storm); fig. een oordeel —, zie Oordeelvellig; een vonnis —, uitspreken; bij uitbr. het geweer —, de pieken —, horizontaal richten; met geveldte bajonet.

Vel'lenploter (looiersknecht, die de wol van de vachten scheert), m. —ploters; z. Ploten.

Vel'lig (vliesachtig, huidachtig), bn., —er, —st.

Ve'lo (verkorte naam voor velocipède), v. —s.

Velocipè'de (rijwiel, fiets), v. —s. vero.

Velocipedist' (wielrijder, fietser), m. —en.

Velodro'me, —droom' (sport, overdekte baan voor wielrijders; wielrijdschool), o. —s.

Velours' (Fr. fluweel), o. gmv.; lees: —loer'.

Ve'tum (zeildak; voorhang; R.-K. kelkkleedje), o. —s.

Ve'tuwe (aandr. N.-W. deel van Gelderland, tusschen de Zuiderzee, den Rijn en den Gelderschen IJsel), v.: de boschrijke —; de Neder—, in 't W.; de Over— in 't O.; —zoom (aandr. benaming van een rand der Veluwe langs den Rijn), m. gmv.: op den — liggen o. a. Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal en Wageningen.

Velvet (Eng. fluweel), o. gmv.

Velveteen (Eng. katoenfluweel), o.

Ven (heideplas, klein meer), v. vennen: de —nen in N.-B. zijn meertjes v. grilligen vorm.

Venaliteit' (veelheid, omkoopbaarheid), v. gmv.

Venato'risch (de jacht betreffende), bn.: de —e gissingen des polsdragers (C. O.)

Ven'del (vaandel, troepenafdeeling, onder

één vaandel staande, o. -s, -en. vero.
Vendémiai're (Fr. revol. 1e maand of Wijn-
 maand, van 23 September tot 21 October),
 m. gmv.
Vendet'ta (It. bloedwraak), v. gmv.: de - of
 familieverte der Sicilianen en Corsicanen.
Vendi'ta (It. verkoop; verkoopplaats, markt),
 v. -'s.
Vendu'houder (iem., die openbare verkoop-
 ping houdt), m. -s; -huis (openbaar ver-
 koophuis), o. -zen; -meester (gouverne-
 mentsambtenaar bij venduties), m. -s;
 -tie (verkoop; veiling; O.-I. openbare ver-
 koop van meubelen, boeken, enz., vooral bij
 vertrek uit Oost-Indië), v. -ties. (t = s).
Venera'hel (eerbiedwaardig), bn., -er, -st.
Venera'tie (vereering, eerbied, eerbiediging,
 ontzag), v.: met diepe - buigen.
Venetiaan' (bewoner van Venetië), m. -anen.
Venetiaansch' (als in Venetië), bn. (t = s).
Venezolaansch' (van, uit, betreffende Vene-
 zuela, in Z.-Amerika), bn.: de -e gomsoorten.
Ve'nia (Lat. verlof), v.; stil - verbo, met
 verof gezegd
Ve'ni Crea'tor Spi'ritus (Lat. Kom, Schep-
 per H. Geest) beginwoorden van een R.-K.
 kerkgezag.
Venijn' (vergift, smetstof), o. gmv.; fig. laster.
Venijn'ig (vergiftig), bn. en bw.; -er, -st:
 de schoepioen is een - dier, onder de slan-
 gen is de cobra of naja een der -ste; fig.
 boos, bits, lasterend: -e tongen; - kijken.
Ve'ni, vi'di, vi'ci, gesch. Ik kwam, zag,
 overwon: bericht van Julius Ceasar aan den
 Senaat, om zijn overwinning op Phar'naces,
 koning van Pontus, te typeeren (47 v. C.)
 (c = ts).
Venizoen' (allerlei wildbraad), o. gmv.
Ven'kel (schembloemige plant met specerij-
 achtig zaad), v. gmv.; -olie (olie uit venkel-
 zaden bereid), v. gmv.; -water (aftreksel
 van venkelzaden als verwarvend geneesmid-
 del), o. gmv.; -zaad (zaadjes van de venkel-
 plant), o. -zaden.
Vennoot' (lid van een vennootschap; com-
 pagnon), m. vennooten; -schap (firma van
 twee of meer personen, die voor gezamenlijke
 rekening handelen), v. -pen: een naamlooze
 -, het bedrijfskapitaal bestaat uit aan-
 deelen, welker houders slechts tot het door
 hen gestorte bedrag aansprakelijk zijn.
Ven'ster (raam, glasraam), o. -s, -en: een
 dak-, een kelder-, een toren-, aan of voor
 het - zittén, uit het - liggen; -bank (bank
 of lijst onder een kamervenster), v. -en;
 -beslag (ijzeren beslag aan een venster), o.
 gmv.; -blind (binnenblind, dat gevouwen
 kan worden), o. -en; -enveloppe (brief-
 omslag met gedeeltelijk doorsci.jnend voor-
 vlak voor het binnenadres), v. -n; -glas
 (vensterruit), o. -glazen, ook. glas voor
 vensterruiten; d. i. ruitvormig glas van
 onderscheiden dikte; -gordijn (kamer-
 gordijn voor een venster), o. -en; -hor (binnen-
 schermje van gaas vóór het venster), v.
 -horren; -raam (glasraam), o. -ramen;
 -ruit (vierkant glas in een venster), v. -en.
Vent (makker: kevel, man: ook als aanspre-
 king: manliet, echtgenoot), m. -en, gmv.; -je
 (knaapje, jongetje), o. -s.
Ven'ta (Spaansche landherberg, aan den groot-
 ten weg), v. -'s.
Ven'ten (langs de huizen te koop aanbieden),

ik ventte, ik heb gevent: met garen en band
 -; -er (marskramer), m. -s; -ster, v. -s.
Ven'ti, m. myth. de winden, nl. Bo'reas (N.-
 wind), Eu'rus (O.-wind), No'tus (Z.-wind)
 en Zephy'rus (W.-wind).
Ventiel' (lucht-, wind- of gasklep), o. en m.
 -tielen.
Ventiel'klep (klep in een ventiel, inz. bij een
 luchtballon, om gas uit te laten), v. -pen;
 -kleplijn (koord, om zulk een klep te openen
 of te sluiten), v. -en; -slang (rubber-buisje
 tot afsluiting v. h. ventiel), v. -en.
Ventila'tie (luchtverversching), v. -s, -tiën.
Ventila'tor (luchtververschingstoestel), m. -s.
Ventileeren (de lucht ververschen).
Vent'jagen (rondventen, te koop loopen met
 iets), o. gmv.; -jager (marskramer), m. -s.
Vent'jeltief (vleinaam: lieve jongen), o.
Ventó'se (Fr. revol. 6e maand of Windmaand,
 van 19 Februari tot 20 Maart), m. gmv.
Ventre à ter're (Fr. in vliegende vaart), bw.
Ventriloquist' (bukspreker), m. -en (qu = k).
Ve'nus v. myth. godin der schoonheid en der
 lief; e, Gr. Aphrodite; (sterrenk. een der bin-
 nenplaneten), v.: -haar (plantk. een soort van
 varen, die in ons land o. a. op den St.-Pieters-
 berg bij Maastricht groeit), o.; -haar (een
 soort van tabak), o. gmv.; -schelp (porse-
 leinschelp), v. -en; -slak (slak der venus-
 schelp), v. -slakken; -spiegel (klokvormige
 bloem), m. -s.
Ver, ver're (afgelegen, verwijderd), bn.; ver-
 der, verst: in een - land, op grooten af-
 stand van ons gelegen; in het verre W.; in
 de verre toekomst; bw.: het - brengen, goed
 vooruitkomen; spreek niet verder, voort;
 wie van die leerlingen is het verst gevorderd?
 meest gevorderd; heinde en -, veraf; fig.
 een -re neef, niet na verwant; de verdere
 regeling van zaken, nadere, nog komende.
Veraan'genamen, ik heb -aangenaamd:
 hij zoekt het leven zijner ouders te -, aange-
 naam te maken, ook, zich het leven -; --
aanschou'welijken (aanschouwelijk voor-
 stellen), ik heb -aanschouwelijk: zijn
 onderwijs door platen -; -aar'den (ont-
 aardden, slechter van aard worden. verbaste-
 ren), het -aardde, is -aard; -accijn'zen
 (met accijns bezwaren, den accijns betalen),
 ik -accijnsde heb -accijnsd; -ach'telijk
 (laag, met verachting), bn. en bw.; -ach'te-
 loozen (ve. waarloozen), ik -achteloosde,
 heb -achteloosd: zijn gezondheid -; -ach-
 ten (met minachting bejegenen), ik -achte,
 heb -acht; -ach'ter (iem., die veracht), m.
 -s; -ach'ting (minachting), v. gmv.; --
ach'teren (in verval raken, steeds in waarde
 of gehalte verminderen), ik ben -achterd:
 zijn zaken - jaar op jaar; -ach'tering (ver-
 val); de - van Vondels welvaart of welstand;
 -a'demen (weder adem scheppen, tot kalmte
 komen), ik ben -ademd.
Ver'al (op grooten afstand), bw.: hij woont -.
Ver'agelegen (op grooten afstand gelegen),
 bn.: een - kasteel; zie Afgelegen.
Veraf'goden (met afgodischen eerbied of
 liefde vereeren), ik -afgode, heb -afgode:
 een meester -, een kunstenaar -; -al'schu-
 wen (diep of in hooge mate verachten), ik --
 a schuwde, heb -afschuwd: de leugen.
Veran'da (uitgebouwde, opene of met glas
 gesto.en ruimte vóór of achter een woning;
 galerij aan een voorhal of huis, enz.), v. -'s.

Veran'deren (wijzigen), ik heb en ben ver-
anderd: een kledingstuk —, anders, beter
maken; het weer gaat —, anders worden;
van meening, partij, stem, enz. —, wisselen;
—an'dering (wijziging, wisseling), v. —en:
alle — is geen verbetering; —an'derlijk (on-
bestendig, wispellurig), bn.: een — humeur;
de fortuna is —; —an'derzucht (ziekelijk ver-
langen naar herhaalde verandering), v. gmv.
Veran'keren (met ankers vastleggen), ik
—ankerde, heb —ankerd: een boei of tonne-
boei —; een schipbrug —; een zeemijn —;
bouw. met muurankers bevestigen.
Verantwoor'delijk, bn.: —er, —st: een —
minister, een — ambtenaar, die geroepen kan
worden om rekenschap te geven.
Verant'woorden (rekenschap geven van, recht-
vaardigen), ik —antwoordde, heb —ant-
woord: gelden —; dat kan ik voor iedereen —;
veel te — hebben, veel op z'n kerfstok heb-
ben; de dijken hadden het zwaar te —, ver-
keerden in grooten nood, in groot gevaar;
zich —, z. rechtvaardigen.
Verant'woording, v. —en: iem. ter — roe-
pen, zoodat hij zich moet verantwoorden bij
zijn superieuren; zijn — was zwak, verdedig-
ing; iets voor zijn — nemen, zoodat men er
verantwoordelijk voor is: rekening en —
doen van zijn beheer, toelichting en reken-
schap geven van eenig geldelijk beheer.
Verar'men, ik heb en ben —armd: de oorlog
verarmt de volken, maakt arm; schulden
betalen verarmt niet, d. i. maakt niet arm;
deze familie gaat —, arm worden.
Verassureren (verzekeren), ik heb —reerd.
Verbaal' 1 (woordelijk, mondeling), bn.: —
bale: 2 (spraak. werkwoordelijk), bn.: een
— substantief, b. v. het zingen, het gezang; 3
(verkorting van procesverbaal), o. —balen:
een — opmaken, d. i. verbaliseeren.
Ver'ba volant', scrip'ta manent' (Lat.
het gesprokene vervliegt, het geschrevene
blijft)
Verbaasd' (erg verwonderd), bn.: — staan;
meer —, meest —; —heid (verwondering),
v. gmv.: van zijn — bekomen.
Verbab'belen (met babbelen doorbrengen),
ik —babbelde, heb —babbeld: buurvrouw
had haar tijd —babbeld; ook, al babbelend
verklappen, z. —, zijn mond voorbijpraten.
Verbalisant' (dienaar der politie, die een
proces-verbaal opmaakt), m. —en; —seeren
(iem. bekeuren, een proces-verbaal opmaken).
Verbaal' 1 (verbinding, verbinten'is), o. —en:
goederen, die onder hypotheecar — liggen, die
bezwaard zijn met één of meer hypotheeken;
onder — als naar rechten, d. i. zooals wet en
recht het bepalen; 2. (verbinding, samen-
hang), o.: het — bij het metselen is niet ge-
makkelijk te houden; er is geen — in dat
opstel, in dat gedicht, enz.; spraak twee
zinnen, die tot elkaar staan in causaal —,
b. v. door want of omdat verbonden zijn; in
— tot of met, in betrekking; 3. (uitwendig
heelkundig middel), o. verbanden: zijn ge-
broken arm is in het —, zwachteling, om-
winding; een — van gips, een hoofd —, een
heup —, een schouder —; —kist (kist, die de
hulpmiddelen bevat tot het verbinden van ge-
wonden), v. —en; —leer (heelk. theorie, die
leert hoe verbanden moeten worden aange-
legd), v. gmv.; —materieel (alle materiaal
dat als verband kan dienen), o. gmv.; —stof-

fen, v. mv.; —wagen (mil. wagen met ver-
bandsstoffen), m. —s.
Verban'nen (in ballingschap zenden of doen
gaan), men —bande, heeft —bannen, verg.
Bannen: Themistocles werd uit Athene —
(470 v. C.); Napoleon werd naar St.-Helena
— (1815); fig. uit zijn gedachten, gemoed
verdrijven: ik wil geen ernstige gedachten —
(Koetsveld); zorg of vrees —; —ban'ning
(ballingschap), v. —en; —ban'ningsoord
(oord, streek, gebied, waarheen misdadigers
enz. verbannen worden), o. —en: Siberië is
een vreeselijk —; Nieuw-Caledonië (Stille
Zee) werd in 1871 het — van communisten.
Verbas'teren (ontaarden), de zeden verbas-
terden, zijn er —basterd: exotische planten
— hier op den duur.
Ver'ba va'lent u'su (Lat. de woorden hebben
die bet., welke het gebruik er aan hecht).
Verba'zen (in verwondering brengen), hij
—baasde, heeft —baasd: de goochelaar —
baasde de toeschouwers door zijn toeren; die
nederlaag zal ieder —; zich —, z. verwonde-
ren: zich over den uitslag van een onderne-
ming —; —ba'zend (verwonderlijk), bn. en
bw.; —er —st: een —e drukte; die musicus
maakt —e vorderingen, zeer groot; een —
shuwheid, ongehoord; hij sprak — rad, lui-
tengewoon; die baron is — rijk, ongemeen;
ook tw.: —, wat een gewoel!; —ing (groot
verwondering), v. gmv.: tot mijn —.
Verbed'den (op een ander bed leggen), ik
—bedde ik heb verbed: een zieke —.
Verbeel'den (in beeltenis brengen, voorstel-
len), het —beelde, heeft verbeeld: dit ver-
beeldt den brand van Leuven; zich —; ik kan
mij — hoe droef hij was, voor den geest stel-
len: gij hebt u dat verbeeld, het bestaat enkel
in uw verbeelding.
Verbeel'ding (kracht van de ziel, om zich
een beeld te scheppen), v. gmv.: een sterke —
hebben, een rijke —; dat bestaat enkel in de
—, is niet reëel; zegsw. de — is erger dan
de derdendaagsche koorts, een ingebeeld
kwaal is vaak erger dan een werkelijke.
Verbeel'dingskracht (vermogen der ziel om
zich iets voor den geest te stellen), v. gmv.: de
scheppende — van groote schilders, dichters,
romanschrijvers, die gave om een wereld
van beelden op het doek of in poëzie of
proza te phantaseeren.
Verbee'nen (tot been worden), het —beende,
is verbeend: kraakbeen kan —.
Verbees'telijken (verdierlijken): zich —:
hij —beestelijkte zich, heeft z. —beestelijkt.
Verbei'den (wachten, afwachten, verwach-
ten), ik —beidde, heb —beid: we zullen je
daar —, toeven; —hei'der (toekomstig gebie-
der, d. i. iemand, die als vermoedelijk opvolger
reeds de regeering voert), m. —s: Willem van
Henegouwen kreeg den titel van — (1345).
Verbe'na (plantk. tuinbloem, ook in 't wild
groeënd; ijzerkruid), v. verbena's.
Verber'gen (aan het gezicht onttrekken), hij
—borg, heeft —borgen: zijn geld —, weg-
stoppen; fig. zijn droefheid —, niet laten
merken; iets —, geheimhouden; zich —, zich
verstoppert: konijnen — zich in hun holen;
—be'ten (volt. deelw. van verbijten), bn.:
zijn gelaat teekende — woede, d. i. ingehou-
den woede, —wrok, verkropt; —be'terblad
(boekdr. bladzijde achter in een boek, waarop
de bij de correctie over het hoofd geziene fouten

worden vermeld), o. —en; —**be'teren** (beter maken), ik heb —beterd: een fout —; —**be'tering** (herstelling v. e. fout), v. —en: een nauwkeurige —, een geleidelijke — van de maatschappelijke toestanden; —**be'teren**, **zich**, ik heb mij —beterd: de zoon beloofde zich te —, een beter leven te gaan leiden; —**beurd'veklaren** (bij vonnis of administratief besluit verklaren, dat een misdadiger of overtreder den eigendom over bep. goederen ten bate v. h. Rijk verliest), men verklaarde verbeurd, heeft —verklaard: de goederen, de vaten jenever werden —verklaard, wegens ontduiking van de wetten op invoerrechten of accijnzen; —**beurd'veklaring** (het beurd'veklaren), v. —verklaringen: — van koopmansgoederen; vroeger ook straf bij een doodvonnis: al de goederen van Egmond en Hoorn kwamen door — aan de schatkist van den koning van Spanje; —**beu'ren** (verliezen), ik heb —beurd: iemands achtig —, iemands vriendschap —; er is niet veel aan —beurd; —**beu'ren**, **zich** (zich vertellen, een ongemak krijgen door te zwaar te beuren), ik —beurde mij heb mij —beurd; —**beur'te** (verlies), v. gm.v.: op of onder — van lijf en goed d. i. op straffe van, verlies; —**beu'zelen** (verspillen), ik heb —beuzeld: tijd —, zijn geld —, verknoeien; —**bid'den** (vermurwen), ik —bad, heb —beden: *Alva liet zich niet —.*

Ver'bi divi'ni minis'ter, zie **V. D. M.**
Verbie'den (door een gebod beletten), ik —bood, heb —boden: iemands iets —; —**bijs'terd** (verward, van streek), bn. en bw.: ik was — door al de pracht om mij heen; —**bijs'teren** (verwarren, bedwelmen), ik heb —bijs'terd: al dat kanon- en mortiergebulder zou ons —; —**bijs'terend** (verwarrend, van zijn zinnen brengend), bn.: een slagveld is een — schouwspel; een — raadsel der natuur; —**bijs'tering**, v.: in — geraken, verwarring, bedwelming; —**bij'ten** (eig. wegbijten d. i. op zijn tanden bijten, omdat men zich haast niet kan inhouden van toorn, wrok, drift, pijn, enz.), ik —beet, heb —beten: Henriette, haar spijt —bijtende (C. O.); ook, zich —: ik —beet mij van 't lachen, d. i. om niet te lachen, zich — van woede, om zijn woede in te houden; —**bind'baar** (rechtst. verbindend), bn.; —**bind'baarheid**, v. gm.v.: de — v. e. gemeentelijke verordening; —**bin'den** (anders binden, steviger, beter binden, samenbinden), ik —bond, heb —bonden: een wonde —, voorzien van een verband; —**bin'den**, zich, ik —bond mij, heb mij —bonden: ik verbond mij tot die bijdrage, verplichtte mij; —**bin'ding** (vereeniging) v. —en: de straat van Gibraltar vormt de — tusschen de Middellandsche Zee en den Atlantischen Oceaan; in — staan, b.v. twee steden door een spoorweg; zich in — stellen, b.v. met eenig hoofdbestuur; in — met, relatie, gemeenschap.

Verbin'dingspoorweg (spoorlijn, die twee hoofdlijnen verbindt), m. —spoorwegen;
bin'dingsteeken (spraak. koppelstreepje, b.v. in: Java-koffie), o. —teekens; —**bin'tenis** (contract, overeenkomst), v. —sen.
Verbit'terd (vol haat en wrok), bn. en bw.: —er, —st: een — gevecht, een — gemoed, het zijn —e vijanden; —te werk gaan, —strijden, met verbittering; —**bit'terdheid** (verbitte-

ring), v. gm.v.; —**bit'teren** (bitter maken, vergallen), ik heb —bitterd: die zoon verbit'tert hem het leven; —**bit'tering** (haat, wrok), v. gm.v.: de — des volks; met — spreken, nijdigheid; —**blee'ken** (bleek worden), ik ben —bleekt; zij —bleekte bij die woorden; —**blijd'** (verheugd), bn.: met een — hart; —**blij'den** (blij maken), ik —blijdde, heb —blijd: dat bericht zal mijn ouders —; ook, zich —: wij zullen ons — bij die tijding, verheugen; —**blij'dend**, bn.: een — bericht, blijdschap gevend; —**blijj'** (oponthoud, woonplaats), o. —blijven; —**blijj'kosten** (kosten, verbonden aan het verblijf in zekere stad, b.v. als examiner, inspecteur, enz.), m. mv.: men ontvangt dan vergoeding van reis- en —; —**blijj'pas** (bewijs of permit, om ergens te mogen verblijven), m. —passen; —**blijj'plaats** (domicilie), v. —plaatsen; —**blij'ven** (verblijf houden), ik —bleef, heb en ben —bleven: hij —blijft reeds eenigen tijd te Rome; de zaak verblijft aan u, gij blijft de meester, de regelaar; ik verblijf uw dw. dienaar, ben voortdurend.

Verblind' (als blind, als met blindheid gestagen), bn.; —er, —st: vele ouders zijn — ten opzichte v. d. fouten of gebreken hunner kinderen; —**blind'heid** (het blind-zijn), v. gm.v.; —**blin'den** (blind maken, fig. begoochelen), ik heb —blind: iem. door schoone beloften —; —**blin'ding** (het verblind-zijn, fig. begoocheling), v.: vele menschen zijn als met — gestagen ten opzichte van hun zedelijke of geestelijke belangen; in zijn — deed hij dien dwaazen stap; —**bloe'den** (doodbloeden), de soldaat —bloedde, is —bloed; —**bloe'ding**, v.: de man stierf aan —; —**bloemd'** (beeldsprakig; ook, bedekt, figuratief), bn. en bw.: —e taal, een —e bekenenis; — spreken, in bedekte termen, in beeldspraak; —**bloe'men** (eig. iets verbergen onder de bloemen, waarmee men het bestrooit; fig. bewimpelen, een mooi aanzien geven, vergoelijken), ik heb —bloemd: hij zoekt de toedracht der zaak te —, bedekken; een gebrek —, een misslag —, de waarheid —, bewimpelen; —**bluf'fen** (overbluffen, door bluf bedwelmen), ik heb —blufft: die koopman meende mij te —, uit het veld te slaan, den mond te stoppen; —**bluf'tend**, bn. en bw.: een —e originaliteit, verbazende; e. —e snelheid; — snel opstijgen; —**bod'** (het verbieden), o. gm.v.; —**bo'demen** (scheepst. bodemerij op een schip nemen), ik —bodemde, heb —bodemd; —**bods'bepaling** (bepaling waarbij iets verboden of ontzegd wordt), v. —en; —**boe'ken** (overboeken, in een ander boek overbrengen), ik heb —boekte: een post —; —**boe'ren** (door 't landbouwbedrijf geld verliezen), ik heb —boerd; fig. ergens —, boerachtig worden: hij is op dat dorp —boerd; —**bol'gen** (oud volt. deelw. van z. verbelgen: opzwellen, d. i. opgeblazen, toornig zijn), bn.; —er, —st: de —Oceaan; in een —stemming; —**bol'genheid** (hevige gramschap), v. —heden.

Verbond' (verdrag, vereeniging, overeenkomst), o. —en: de arke des —s; het Oude en Nieuwe —, zie Testament: het drievoudig —, d. i. de Triple-Alliantie (1668); het — der Edelen (1565); een aanvallend en verdedigend —, zie: Offensief, Defensief; ook, Zoutverbond.

Verbon'den (vereenigd), bn.: de — mogendheden, zie Geallieerden.

Verbonds'ark (Isr. Arke des verbonds), v.

Verbonds'beker (Prot. avondmaalsbeker), m. —s; —breuk (schending van een verbond), v. —en; —eed (eed, waarmee een verbond bekrachtigd wordt), m. —en; —kist (Bijbel-ark), v. —en; —maal (Prot. Nachmaal), o. —malen; —tafel (Prot. Avondmaaltafel), v.

Verbor'gen (geheim), bn.; —er, —st: een —deur, een —e bedoeling; spraak. een —afleiding, b.v. welk, uit wie-tijk; een —samenstelling, b.v. jonker, uit jonk-heer; ook: Verholen; —heid (geheimenis, mysterie), v. —heden.

Verbouw', m. gmv.: de — van een school;

—bou'wen (anders bouwen), ik heb —bouwde: een huis —; —hou'wen (op den akker telen), ik —bouwde, heb —bouwde; op dezen akker zal tarwe —bouwde worden; —bouwereerd' (ontbust), bn. en bw.: hij kwam erg —terug, verward, ontsteld; —kijken; —bou'wing, v. —en: de —van een huis, de —van granen;

—brab'belen (met wartaal beschrijven, verknoeien), ik heb —brabbeld: veel papier —, eer het opstel klaar is; —brand'baar (kun-nende verbranden), bn.: e. meubel, beddegoed is —; —bran'den (door het vuur doen verteren of doodden), ik —brandde, heb —brand-

iets tot asch —; zegsw. de schepen achter zich —, zich zijn laatste redmiddel zelf ontnemen zijn laatste toevlucht zelf vernietigen; Jeanne d'Arc werd door de Engelschen levend —brand (1430); zijn voet —, brandwonden krijgen aan; de zomerzon —brandt het gras, verzeigt; de bakker heeft het brood, de keu-kenmeid het gebraad —brand, gebakken met zwarte korst; zijn aangezicht is —brand, bruin geworden van de zon; —bran'dings-

proces (de scheikundige werking van het verbranden), o. —sen; —bran'dingspro-duct (stof, door verbranding ontstaan), o. —en; —bras'sen (verkwisten, in overdaad doorbrengen), ik —braste, heb —brast; —bras'ser (doorbrenger), m. —s.

Verbree'den (breeder maken), ik —breedde, heb —breed: een straat —, een gang —, een kamer —; —breek'baar (verbroken kunnen-de worden), bn., verg. Onverbreekbaar; —brei'den (over een groote ruimte uitstrek-ken), ik —breidde, heb —breid: een ge-rucht, een nieuwtje wordt verbreed; zich —, bekend worden; —bre'ken (stukmaken; fig. schenden, herroepen), ik —brak, zij —braken, ik heb —broken: een afstuiting —; een contract —, een gelofte —; —brij'zelen (stukstaam, vermorzelen, tot gruis maken), ik heb —brijzeld: met een moker iets —; het —de lichaam van den verongelukte; fig. een —d hart, rouwmoedig; —brod'delen (verkeerd behandelen, verknoeien), ik heb —broddeld: een borduurwerk —; zijn eigen of eens anders werk —, bederven; fig. hij zal ons de zaak nog —, in de war brengen, bederven; —brod'den (bederven), ik —brodde, heb —brod: hij zal het spel — (Vondel), ook: Verbroddelen; —broe'deren (tot broeders, innige vrienden maken), het heeft verbroe-derd: niets verbindt en —broedert meer dan de kunsten (Klikspaan, zich —; —brok'-kelen (in brokken of stukjes breken), ik —brokkelde, heb —brokkeld: zijn brood —.

Verbruid' (gemeen, slecht), bn. en bw. (en

tw.): die —e jongen, zij is —leelijk; —, wat is het koud! —brui'en (bederven), ik —bruide, heb —bruid: die knecht heeft het bij zijn meester —bruid, verkorven; ik —brui het, ik vertik, verdij het; —bruik', o. gmv.: er is van dat artikel veel —, omzet; het — van turf, brood, enz.; —brui'ken (opmaken, verteren, opstoken, opeten, enz.), ik —bruike, heb —bruikt: veel boter in de keuken —; hij heeft zijn heele kapitaal —bruikt; veel steenkolen —; heel den voorraad wijn —;

—bruiks'artikelen (eetwaren, die dagelijks gevraagd worden), o. mv.; —bruiks'belas-ting (accijnzen), v. —en; —bui'gen (anders buigen), ik —boog, heb —bogen: een staaf —; een woord — (spraak.) d. i. declineeren;

—bui'ging (declinatie), v. —en; —dacht' (onder verdenking liggende), bn.: een —huis, een —e plaats; dat komt mij —voor; op iets —zijn, bedacht, op zijn hoede; ik wensch u niet —te maken; —dacht'making (het ver-dacht-maken), v., (soorten), v. —en; —da'-gen (uistellen tot een anderen dag), ik —daagde, heb —daagd: een zitting —; ook, je hart zal er van —, van blijdschap opsprin-gen, opvroolijken; vero.; —dam'pen (tot damp worden), het verdampte, is —dampt: het water —dampst bij het koken, ook: de zon —dampst het water, doet of laat het tot damp worden.

Verde'digen (beschermen, verwerpen, ergens voor opkomen, voorspreken), ik verdedigde, heb —dedigd: de klokheden verdedigt haar kie-kens; iem. —: een beklagde —; een vesting —, de aanvallen v. d. vijand afslaan; een stelling —, de waarheid er van staande houden; een wetsontwerp —, betoogen dat het noodig en nuttig is; zijn eer, zijn goeden naam —, er voor opkomen; zich —, de aan-vallen, waaraan men blootstaat, afweren, afslaan; —er (iem. die verdedigt), m. —s; —ing (het verdedigen), v. gmv.: de —van de vrijheid; een fort in staat van —brengen; zie ook: Pleidooi, Apologie.

Verde'digingsbelasting (sinds 1916, buiten-gewone bel. geheven ter gedeeltelijke bestrij-ding v. d. kosten v. d. oorlogstoestand), v. —en; —front (mil. front van het leger, dat verdedigt), o. —fronten; —kolonne (opstel-ling van troepen tot verdediging), v. —s; —linie (lengte v. h. verdedigingsfront), v. —liniën; —middel (middel tot tegenweer), o. —en: er zijn actieve en passieve —en, b.v. kanonnen en hindernissen; —werk (mil. versterking: schans, borstwering, bolwerk, bastion, enz.), o. —en.

Verdeeld' (oneinig, tweedrachtig), bn.; —heid (twist, oneenigheid. veete), v. —heden: —heid zaaien.

Verdee'len (in deelen splitsen, verbrokkelen), ik heb —deeld: een landgoed —, een erfenis —; de stemmen zijn —deeld; zich —: hier —deelt zich de rivier in twee takken, zich splitsen; —ing (splitsing, scheiding), v. —en.

Verdee'lingsdeeling (rek. divisie-deeling), v. —en: de —leert, hoe groot elk deel bij deeling is, b.v. $\frac{1}{2}$, van 56 gulden is f 8.

Verdeemo'e'digen (deemoedig maken, tot ootmoed brengen, tot nederigheid stemmen), ik heb —deemoedig: grij moet uw hart voor God —, vernederen; zich —, deemoed toonen.

Verdek' (scheepst. het dek), o. —dekken.

Verdekt' (eig. voorzien van een dek; fig. be-

scherm, *gedekt*), *bw.*: *zich* — *opstellen*, *zich* *zoo* *plaatsen*, *dat* *men* *niet* *gezien* *kan* *worden* *b.v.* *achter* *kreupelhout*, *in* *een* *loopgraaf*, *in* *slooten*, *greppels*, *enz.*, *zie* *ook* *Ingraven*; *mil.* *de* *artillerie* *moet* *zich* — *opstellen*, *nl.* *achter* *hoogten*, *houtgewas*, *in* *hinderlaag*.

Verdel'gen (*uitroeien*, *vernietigen*), *ik* *verdelgde*, *heb* — *delgd*: *insecten* —, *ongedierde* —; — *del'ging* (*het* *verdelgen*), *v.* — *en*; — *del'gingsoorlog* (*oorlog* *om* *een* *stam*, *een* *ras*, *een* *stad* *te* *verdelgen*), *m.* — *en*: *de* *oorlogen* *der* *Romeinen* *waren* *meest* — *en*.

Verden'ken (*kwaad* *vermoeden* *van*, *achterdocht* *hebben*), *ik* — *dacht*, *heb* — *dacht*: *iemands* *goede* *trouw* —; *den* *lnecht* *van* *diefstal* —, *gelooven* *of* *meenen*, *dat* *hij* *een* *dief* *is*; — *ing* (*kwaad* *vermoeden*), *v.* — *en*: *iems* *eerlijkheid*, *rechtschapenheid*, *vaderlandsheide* *in* — *brenge*, *verdacht* *maken*; *zijn* *goede* *trouw* *is* *buiten* *alle* —, *argwaan*.

Ver'dere (*het* *overige*; *dat*, *wat* *volgen* *moet*), *o.* *gm.v.*: *het* — *kunt* *ge* *wel* *raden*.

Verderi' (*ondergang*), *o.* *gm.v.*: *in* *zijn* — *loopen*; 't *eeuwige* —, *verdoemenis*; — *der'felijk* (*hoogst* *nadeelig*), *bn.* *en* *bw.*: — *er*, — *st*: *een* — *e* *invloed*; *alcohol* *werkt* —; — *der'felijkheid* (*het* *verderfelijk-zijn*), *v.*: *de* — *van* *het* *stechte* *voorbeeld*; — *der'fenis* (*verdoemenis*), *v.* *gm.v.*; — *der'ven* (*bederven*, *ondermijnen*, *vernietelen*), *ik* — *dierf*, *heb* *en* *ben* — *dorven*: *onmatig* *gebruik* *van* *sterken* *drank* *verderft* *ziel* *en* *lichaam*; — *dicht'* (*verzonnen*), *bn.*: *een* — *verhaal*; *een* — *e naam*, *nl.* *een* *schuilnaam*; — *dich'ten* (*dichter* *maken*), *ik* — *dichtte*, *heb* — *dicht*: *gassen*, *dampen* —, *samenpersen*; — *dich'ten* (*wildenken*, *verzinnen*), *ik* — *dichtte*, *heb* — *dicht*; — *dich'ting* (*verzinsel*), *v.* — *en*; — *dicht'sel* (*verzonnen* *verhaal*, *jabel*, *verzinsel*), *o.* — *en*, — *s*.

Verdict' (*uitspraak*, *beslissing* *van* *gezworenen*), *o.* *verdicten*.

Verdiend' (*loekomend*), *bn.*: *nu* *heeft* *die* *dierenplager* *zijn* — *e* *loon*, *inz.* *straf*.

Verdie'nen (*al* *dienende* *of* *door* *arbeid* *winnen*), *ik* *heb* — *diend*: *geld* —, *zijn* *brood* —; *fig.* *lof* —, *aanspraak* *hebben* *op*; *een* *berisping* —, *zich* *op* *den* *hals* *halen*; — *dien'ste* (*loon* *voor* *den* *arbeid*), *v.* — *n*: *in* *den* *winter* *zijn* *de* — *n* *van* *een* *werkmán*, *een* *arbeider*, *een* *daglooner* *niet* *groot*; *fig.* *een* *man* *van* —, *die* *veel* *goeds* *gedaan* *heeft*, *tot* *stand* *heeft* *gebracht*; — *dien'stelijk* (*met* *verdiens*), *bn.* *en* *bw.*: — *er*, — *st*: *zich* — *maken*; *een* — *ambtenaar*; *hij* *heeft* — *gewerkt*.

Verdie'pen (*dieper* *maken*), *ik* *heb* — *diept*: *fig.* *zich* — *in* *iets*, *ernstig* *peinzen* *over* *iets*; *zich* *in* *beschouwingen*, *in* *gissingen* —, *zich* *ernstig* *bezighouden* *met*; *in* *droefgeestigheid* *verdiept* *zijn*, *verzonken*; — *die'ping* (*hoogte* *afdeeling* *van* *een* *gebouw*), *v.* — *en*: *een* *luis* *van* *drie* — *en*; — *diep'schaaf* (*timm.* *schaaf*, *die* *dient* *tot* *het* *maken* *van* *groeven* *of* *sponningen* *in* *de* *lange* *diktezijde* *van* *een* *plank*), *v.* — *schaven*; — *dier'lijken*, *ik* *heb* *en* *hij* *is* — *dierlijkt*: *zich* —, *d.* *i.* *als* *een* *redeloos* *dier* *gaan* *doen*, *leven*, *handelen*: *liederlijk* *leven*; — *dier'lijking* (*zedelijke* *ontaarding*), *v.* *gm.v.*; — *diet'schen* (*eig* *in* *de* *volks* *taal* *of* *het* *Dietsch* *d.* *i.* *het* *Vlaamsch* *overzet* *taal*, *fig.* *verstaandbaar* *maken*); — *diet'sching*, *v.* *gm.v.* *ook*, *verhollandsching*: *de* *Trou* *ringh* *van* *H.* *de* *Veer* *is* *een* — *van* *een* *Fr.* *werkje*

(*B.* *Huet*); — *dijd'* (*verdoemd*), *bn.*: *die* — *vent!* *als* *tw.*: *wel* — *!* *verduiveld*; — *dij'en* (*bepaald* *weigeren*), *ik* — *dijde*, *heb* — *dijde*: *ik* *verdi* *het* *om* *dit* *te* *doen*, *verdraai* *het*; — *dik'ke*, — *dik'kie*, *bastaardvloek* *v.* *verwondering*.

Verdik'ken (*dikker* *maken* *of* *worden*), *ik* *heb* *en* *het* *is* — *dikt*: *stroop* —, *het* *vleesch* *nat* —; — *discontereen* (*handel* *te* *vroeg* *innen*, *van* *wissels* *tegen* *een* *bepaalde* *korting* (*disconto*)); — *dob'helen*, *ik* *heb* — *dobbeld*: *have* *en* *vrijheid* —, *door* *het* *dobbelspel* *verspelen*; *een* *zend*, *een* *gans* —, *laten* *dobbelen* *om*; — *doe'ken* (*op* *een* *ander* *doek* *overbrengen*), *ik* *heb* — *doekt*: *een* *schilderij* —, *op* *nieuw* *linnen* *overbrengen*; — *doemd'* (*afschuwelijk*, *gemeen*), *bn.*: *een* — *bedrog*, *vloekwaardig*; — *doem'de* (*iem.*, *die* *verdoemd* *is*), *m.* *en* *v.* — *n*: *de* *plaats* *der* —, *nl.* *de* *hel*; — *doe'melijk* (*verwerptelijk*), *bn.* *en* *bw.*: — *er*, — *st*: *een* — *e* *daad*, *waard* *verdoemd* *te* *worden*; — *slecht*, *in* *hooge* *mate*; — *doe'meling* (*iem.*, *die* *verdoemd* *is*: *onzalige*), *m.* *en* *v.* — *en*, *voor* *het* *v.* *ook*: — *e*; — *doe'men* (*veroordeelen*), *ik* *heb* — *doemd*: *hij* *verdoemt*, *verdomt* *dit* *of* *dat* *te* *doen*, *vervloekt* *het*, *plat*; — *doe'menis* (*helsche* *straf*), *v.* *gm.v.*: *de* *eeuwige* —; *plat*: *verdommenis*, *ook*, *lichaam*, *lijf*: *ik* *zal* *je* *op* *je* — *slaan* *of* *komen*, *volkst.* *plat*.

Verdoen' (*noodeloos* *verbruiken*), *ik* — *deed*, *heb* — *daan*: *hij* *verdoet* *veel* *geld*, *verkwist*; *hij* *wil* *zich* —, *van* *kant* *maken*; — *doe'zelen* (*doen* *vervagen*), *ik* — *doezelde*, *heb* — *doezeld*: *zijn* *beginselen* —, *zie* *Wegdoezelen*; — *dof'ten* (*dof* *worden* *of* *maken*), *het* — *dofte*, *het* *is* — *doft*, *ik* *heb* — *doft*: *je* *moet* *die* *tinten* *wat* —; *een* *geluid* *kan* —; — *dok'teren* (*wegens* *dokteren* *moeten* *betalen*), *ik* *heb* — *dokterd*: *veel* *geld* —; — *do'len* (*verdwalen*), *ik* *ben* — *doold*: *wij* *zijn* *in* *het* *bosch* — *doold*, *van* *den* *rechten* *weg* *afge* *raakt*; — *dom'men*, *zie* *Verdoemen*; — *dom'men* (*dom* *of* *dommer* *maken*), *men* — *domde*, *heeft* — *domd*: *het* *volk* *trachten* *te* —; — *donkerema'nen* (*verduisteren*, *aan* *het* *licht* *ontrekken*), *ik* *heb* — *maand*: *gelden* —, *ontvreemden*, *wegfutselen*; *goederen* —, *helen*; — *don'keren* (*donker* *worden* *of* *maken*), *ik* *heb* *en* *het* *is* — *donkerd*: *men* *zag* *zijn* *gelaat* —; *die* *zware* *gordijnen* — *het* *vertrek*.

Verdoold' (*verdwaald*, *afgedwaald*), *bn.*: — *doolde* (*iem.*, *die* *eig.* *of* *fig.* *afgedwaald* *is*), *m.* *en* *v.* — *n*; — *doold'heid*, *v.*: — *van* *zinnen*, *afdwaling*; — *doo'pen* (*anders* *doopen*, *een* *anderen* *naam* *geven*), *ik* — *doopte*, *heb* — *doopt*: *de* *gemeenteraad* *zal* *die* *leelijke* *straainamen* *wel* —; — *doo'ven* (*doof* *of* *dof* *maken*), *ik* — *doofde*, *heb* *en* *het* *is* — *doofd*: *de* *dokter* *zal* *de* *pijn* —, *stillen*; *door* *den* *val* *was* *hij* *geheel* — *doofd*; *zijn* *ijver* *zal* *wel* *wat* —, *verf.* *auwen*; — *dord'* (*volt* *deelw.* *van* *verdorren*: *verdroogd*, *dood*), *bn.*: *een* — *e* *tak*; *fig.* — *e* *pracht* *v.* *h.* *woud*; *tw.*: *wel* *ver* *dord!* *ter* *uitdrukking* *van* *verwondering*, *ergernis*; — *do'ren* (*gek* *worden*), *hij* *is* — *doord*; *vero.*: — *dor'ren* (*verdrogen*): *die* *tak* *zal* *verdorren*, *de* *bloemen* *gaan* —, *dor* *worden*; *fig.* *verdorrende* *ellend* (*Da* *Costa*); — *dor'ring* (*fig.* *verstijving*), *v.* *gm.v.*; — *dor'ven* (*geheel* *of* *in* *den* *grond* *bedorven*), *bn.*: — *er*, — *st*: *de* — *jeugd*, *zedelijk* *bedorven*; — *dor'venheid* (*zedelijk* *bederf*), *v.* *gm.v.*; — *draag-*

baar (eig. te verdragen), bn.: *die last is —*, kan naar elders gedragen worden; —**draag'lijk** (fig. te lijden, te dulden), bn. —er, —st; —**draag'zaam** (meegaand, inschikkelijk, toegeestlijk), bn., —zamer, —zaamst; —**draag'zaamheid** (welwillende gezindheid jegens andersdenkenden of andersgezinden), v. gmv., ook Tolerantie; —**draaid'** (eig. wanstaltig, wan-schapen); bn.; *het is — aardig*, zeer, in hooge mate; *wel —!* uitroep van verwondering. **Verdraai'en** (anders draaien), ik heb, het is —draaid: *verdraai den wijzer*, d. i. anders zetten; *hij zal het slot nog —*, stukdraaien; *iemands woorden —*, verkeerd overbrengen; *het recht —*, verkrachten; *de knecht verdraait het*, verkliest het niet te doen; —**drag** (overeenkomst), o. —en: *een onderhandsch —*, een handels—, *een — aangaan*; —**dra'gen** (dullen, lijden, doorstaan), ik —droeg, heb —dragen; —**drag'haven** (Chineesche haven, volgens tractaat open voor den Europeeschen handel), v. —s; —**driedub'belen** (iets drie-maal zoo groot of zoo talrijk maken), ik heb —driedubbeld: *de wisselbouw zal uw oogsten —*, drievoudig maken. **Verdriet'** (leed, spijt, hartzeer, zielesmart), o. gmv.; —**drie'telijk** (verdrietig, kinderlijk), bn., —er, —st; —**drie'telijkheid** (onaangenaamheid, narigheid, kleine tegenspoed), v. —heden: *de —heden. aan het dokterschap verbonden*; —**drie'ten** (verdriet veroorzaken), het —droot, heeft —drotten: *alles —driet hem*, is hem onaangenaam; *dit heeft ons erg —drotten*, ons verdrietig gemaakt, ons leed gedaan; —**drie'tig**, bn. en bw.; —er, —st: *een —werk, onaangenaam, lastig; een —gezicht zeten, zuur; moeten wachten is —*; —**kijken**. **Verdrievoudigen** (drievoudig maken), ik heb —drievoudigd: *hij wist zijn inkomen te —*; —**drij'ven** (verjagen), ik —dreef, heb —dreyen: *muizen en ratten —*; *den tijd —*, *de zorgen —*; *den vijand —*, wegdrijven; —**drin'gen** (van de plaats dringen), ik —drong, heb —drongen: *iem. —*, onderkruipen; *de menigte —dringt zich in de zaal*; —**drin'ken** (door drinken verspillen, door drinken kwijtraken), ik —dronk, heb —dronken: *zijn geld —*, al drinkende opmaken; —**drin'ken** (in het water omkomen of doen omkomen), hij —dronk, is of heeft —dronken: *bij de pogingen om zijn kind te redden is hij zelf verdronken*; *ik heb die jonge katten maar verdronken*; zegsw. *hij was verdronken*, eer hij water had gezien, voor de verleiding bezweken, nl. eer de verleiding voorgoed begon; —**drin'king**, v. —en: *door — een einde maken aan zijn leven*; —**dro'gen** (uitdrogen, dor worden), het is —droogd: *die boterham zal —*, dat is —droogd vleesch. **Verdron'ken** (overstroomd, ondergelopen, verzuolgen), bn.: —land; —**druk'ken** (onderdrukken), ik heb —drukt; —**druk'king** (onderdruk'king), v. —en: zegsw. *tegen de — ingroeiën*, ondanks allerlei leed toch gedijen, zie Groeien; —**druk'ker** (persoon, die anderen onderdrukt, tiran, dwingeland), m. —s; —**dub'helen** (tweemaal zoo groot maken), ik heb —dubbeld: *zijn ijver —*, *zijn spoed —*, dubbel maken; —**dub'beling**, v. —en; —**dub'belgetal** (spraak. de woorden op —voud), o. —getallen: *twaalfvoud is een —*; —**dui'delijken** (ophelderen), ik heb —duidelijkt: *de lezing werd*

met proeven en lichtbeelden —duidelijkt; —**duis'teren** (duister maken, verdonkeren), ik heb en het is —duisterd: *de zon, de maan werd —duisterd*; fig. *gelden —*, achterhouden, ten bate van zich zelf aanwenden; —**duis'tering** (fig. poging, om eenig geld of goed zich toe te eigenen), v. —en; —**duit'schen** (in het Nederlandsch vertalen; Duitsch maken of worden), ik heb en hij is —duitscht. **Verdui'veld**, bn. en bw. (en tw.): *een —levent' helsch, verfoeielijk; je loopt — hard*, d. i. zeer, erg, buitengewoon; —, *wat een mooi schilderij!* —**dui'zendvouden**, of —**voudigen** (duizendvoudig maken), ik heb —duizendvoud, —voudigd; —**duld'** (euphemisme voor: verduiveld), bw. (en tw.): *'t is —jammer; wel —!*; —**dun'nen** (dun, dunner maken), ik heb —dund: *bier of wijn —*; —**du'ren** (verdragen, dulden, doorstaan), ik heb —duurd: *dat geraas is niet te —*; ook. *dat ornamentwerk —duurt den bouw, duur maken*; —**du't'en** (duttende doorbrengen, al duttende verliezen), ik —dutte, heb —dut: *een schoonen lentemiddag —*, *zijn tijd —*; —**duur'zamen** (duurzaam maken), ik heb —zaamd: *groenten, vleesch —*, levensmiddelen —; —**duur'zaming** (conservatie), v. gmv.; —**du'wen** 1. (wegduwen, van zijn plaats schuiven), ik heb —duwd: *een koffer, een last —*, *een balk —*; 2. (verteren), ik heb —duwd: *een kind kan geen manskost —*; —**du'wing** (vertering van spijzen), v. gmv. **Verdwaald'** (verdoold, v. d. rechten weg af), bn.: *een — kind*; —**dwaasd'** (gek, zot), bn.: *een — volk, een — geslacht, uitzinnig*; —**dwaas'de** (dwaas, zot, gek), m. en v. —n. **Verdwa'len** (verdolen), ik ben —dwaald: *ik was in de gangen van het hotel —dwaald*, kon 's avonds mijn kamer niet vinden; —**dwa'zen** (dwaas maken of worden), hij heeft en is verdwaasd: *iem. —*, verg. **Verdwaasd**; —**dwi'nen** (onzichtbaar worden, uit het oog raken), het —dween, is —dween: *fig. nu is al mijn hoop —dweenen*, vernietigd, te loor; —**dwi'ning** (het verdwijnen), v. —en; —**e'delen** (edel(er), fijner maken), ik heb —edeld: *een vruchtboom, een vrucht —*; *het paardenras —*; *zij willen den volkszang —*; *kunsten en wetenschappen — den mensch*. **Vereel'ten** (tot eelt worden), uw handen —eelten, zijn —eelt, d. i. met eeltkussens bedekt, verhard: *fig. het geweten van dien booswicht is vereelt*, in hooge mate ongevoelig; —**ee'nen** (samenvoegen, één maken), ik heb —eend: *het nuttige met het aangename —*; *zich —*, zich bij elkaar voegen, zich verbinden; —**ee'nigen** (samenvoegen), ik heb —eenigd; —**ee'niging** (het vereenigd-zijn), v.; —**ee'niging** (club, bond, genootschap, vennootschap, compagnie, maatschap, maatschappij), v. —en: — tot bevordering van de Nederl. visscherij, — tot behoud v. natuurmonumenten. — tot bescherming van dieren. **Vereen'igingsleven** (het gezellige leven in maatschappijen, bonden, clubs), o. gmv.; —**lokaal** (zaal tot bijeenkomst der leden v. e. vereeniging), o. —lokalen; —**punt** (plaats, waar twee of meer wegen, kanalen enz., zich vereenigen), o. —en; fig. *punt*, waarin twee of meer partijen het eens zijn, samengaan; —**teeken** (mil signaal, om zich te vereenigen), o. —s; ook: penning, lint, knoop, enz.

waaruit blijkt, dat men lid is van een vereeniging, verg. Insigne.

Vereenvoudigen (in eenvoudiger vorm maken, voorstellen), ik -eenvoudigde, heb -eenvoudigd: een breuk - (rek.); een administratie -, op eenvoudiger voet inrichten; -**eenzelvigen** (tot één en dezelfde zaak maken), ik heb -eenzelvigd: twee zaken met elkaar -; zich -, verg. Assimileren; fig. zij (Tine) had zich -eenzelvigd met haren Max (Hav.); -**eer'der** (iemand, die vereert of hoogtloopt met), m. -s: een - van Vondet; -**ee'ren** (eer bewijzen), ik heb -eerd: de Godheid -; iem. met een bezoek -; iem. een geschenk -, aanbieden; een feest met zijn tegenwoordigheid -; -**ee'renswaardig** (waard of waardig, vereerd te worden), bn., -er, -st, ook, meer en meest -; -**ee'ring** (eerbewijzing, geschenk), v. -en.

Vereeuwigen (eeuwig doen zijn), hij -eeuwigde, heeft -eeuwigd: zijn naam -, onsterfelijk maken; met het penseel -, eeuwig doen leven op het doek; -**ef'tenen** (eig. effen maken, fig. afbetalen, afdoen; bijleggen, schicken), ik heb -effend: een schuld -, een geschil -, belangrijke zaken met iem. te - hebben; -**eisch'**, o. gmv.: naar - van omstandigheden, d. i. naar deze het vorderen, eischen; -**ei'schen** (vorderen, vergen), het -eischte, heeft -eischte: dat werk -eischte veel routine, veel overleg, vraag, vergt; -**eisch'te** (het gevorderde), o. -n: kennis van het Engelsch is bij dat examen geen -; de -n van een examen, wat gevraagd, als eisch gesteld zal worden; -**en'gelen** (tot iets engelachtigs maken), zij zijn verengeld: de vriendschap, die 't leven -engelt; -**en'gen** (nauwer maken), ik heb -engd: die broek moet wat -engd worden; zich -, enger worden: de rivier gaat zich hier -; -**en'kelen** (verdeelen, in enkelvoudige deelen scheiden, splitsen), ik heb verengeld; -**er'geren** (erger maken, worden), ik heb, het is verergerd: de ziekte -ergerd; -**et'teren** (tot etter overgaan, te veel etteren), de wond veretterde, is veretterd.

Verevenen (vereffenen), ik heb verevend.

Verf (kleurstof, kleur), v. verven, zie: Olie-, Waterverf; -**aarde** (gekleurde aarde), v. gmv.; -**doos** (kleurdoos, doos met verfstenen), v. -doozen; -**eik** (plantk. eik in N.-Amerika, wiens schors een gele kleurstof oplevert, bezigt tot het verven van katoen), m. -en.

Verfijnen (fijner maken), ik heb -fijnd: den smaak -, verfijnde wreedheid, geraffineerde; -**fij'ning**, v. -en: - van zeden.

Verfkooper (handelaar in verf, verfkouperman), m. -s; -**kuip** (kuip met of voor verf b.v. in de blauwververij), v. -en; -**kwast** (kwast van den verver), m. -en; -**laag** (laag verf, die op hout of ijzer gesmeerd is), v. -lagen: een dunne -; -**molen** (molen ter bereiding van verfstoffen), m. -s; -**olie** (olie ter bereiding van verf), v. -oliën; -**plant** (plant, die verfstof oplevert, als: indigo, meekrap, weede), v. -en; -**pot** (pot voor verf), m. -ten; -**stof** (poederachtige stof voor de bereiding van verf), v. -stoffen; -**waren** (allerlei verfstoffen en verftalkeeren), v. mv.; -**winkel** (winkel, waar verf verkocht wordt; ook, werkplaats van den verver), m. -s.

Verflauwen (flauwer, trager worden), ik ben -flauwd: hij gaat - in ijver; zijn ijver gaat -, minderen; die vriendschap zal wel -, verkoelen, verminderen; -**flen'sen** (verwelken), zij -flenste, is -flenst: bloemen gaan -; -**foei'en** (een afschuw hebben van, diep verachten), ik heb -foeid: d. oorlog -, er van gruwen; -**foeienswaardig** (verdienend verfoeid te worden), bn.; -er, -st, ook, meer en meest -waardig: -e onderuuden; -**foei'lijk** (afschuwelijk), bn. en bw.; -er, -st: een -e leugen; hij spreekt - slecht Fransch; -**foe'liën** (met foelie overdekken), ik -foeliede, heb -foelied: spiegelglas -, met een laagje foelie of kwiktin overtrekken; -**foe'liesel**, o. -s, zie Foelie.

Verfomfaaien, -**fom'foeien** (bederven, verkreuken), ik heb -fomfaaid: wie heeft dien hoed, die japon, fig. die gedichten, zoo verfomfaaid?; -**fom'melen** (verkreukelen), ik heb -fommeld; -**fraai'en** (mooi of mooier, fraaier maken, opsieren), ik heb, het is verfraaid: -**fraai'ing**, v. -en: vereeniging tot - der stad; allerlei -en in een zaal aanbrenge; -**fran'schen**, men -franschte, heeft -franscht: in die dagen zocht men onze zeden te -, een Fransche tint te geven aan; een woord -; een -te Hollander, die de Fransche taal en manieren heeft aangenomen; een -te Vlaming, zie Franskiljon; -**fris'schen** (weer frisch maken), ik -frischte, heb -frischt: hij zoekt zich aan het strand te -, verkwikken; -**iris'schend** (frisch makend, verkoelend), bn.: een -e drank, een -e koelte; een -e wind, opwekkend; -**fris'sching** (al, wat verfrischt), v. -en, verg. Opfrisschen; -**from'melen** (verkreukelen), ik heb -frommeld: wie heeft dien brief, die krant zoo verfrommeld?; -**iron'selen** (verfrommelen), zij -fronselde, heeft -fronseld.

Vergaan', het -ging, is -gaan: het schip is -, te gronde gegaan; hij verging van koude en gebrek, kwam om, stierf; zegsw. onkruid vergaat niet, blijft leven of in wezen; hooren en zien verging ons, wij werden verbijsterd v. h. lawaai; -**gaar'bak** (bak tot het opvangen van vloeistoffen), m. -bakken: een regenput is een - van regen- of dakwater; -**ga'deren** (te gader brengen of komen), ik heb en we zijn -gaderd: schaiten -; het gezelschap is vergaderd, de gemeenteraad zal -; -**ga'dering** (de vergaderde menigte), v. -en; ook, de vergaderplaats: naar de -gaan; -**ga'derplaats** (plaats van bijeenkomst eener vergadering), v. -en; -**ga'derzaal** (zaal der vergadering), v. -zalen; -**gal'len** (bederven, bitter maken), ik heb -gald: een visch -, de galblaas er van doorsnijden, zoodat de visch oneetbaar wordt; iemands genoegen -, iemands leven -; zegsw. de zorgen zullen mij de bot niet -, het leven niet bederven, verbitteren, zie Bot.

Vergaloppeeren, zich (zich overijlen, te ver gaan, geen maat houden), ik heb mij -galoppeerd: nu gaat gij u -, door overijling, onbezonnenheid of drift onvoorzichtig zijn in woorden of daden; -**gan'kelijk** (niet van langen duur, onbestendig, broos, zwak), bn.; -er, -st: alles op aarde is -, sterfelijk, tijdelijk, kortstondig; -**gan'kelijkheid** (het vergankelijk-zijn), v. gmv.: de - van al het aardsche, onbe-

stendigheid; **-ga'pen, zich** (te ver gapen en daardoor zich pijn doen), ik heb mij **-gaapt**; fig. *vergaap u niet aan 's werelds schijn* (Bild.), laat u niet bedriegen; **-ga'ren** (uit: vergaderen: inzamelen, verzamelen), ik **-gaarde, heb -gaard**: *de bijen - honig en was; schatten -*; fig. *wijsheid -*; **-ga'ren** (boekbinden: tot een geheel maken of samenbinden), ik **-gaarde, heb -gaard**: *kalenders -*, *atlassen -*; **-gas'ten** (onthalen), ik **-gastte, heb -gast**: *iem. op iets -*; *zich -*, zich genoeg verschaffen; **-gau'wen** (al te gauw, te vlug af zijn, verschalken), ik heb, **-gauwd**: *hij (Karel V) de schranderste staatsman des tijds, was door zijn leerl. Maurits v. Saksen vergauwd* (Potg.)

Vergeeflijk, vergefelijk (te vergeven zijnde, niet strafwaardig, verschoonbaar), bn.; **-er, -st**: *een -e misslag; die daad is -*; **-geefs'** (nutteloos, vruchteloos), bw.: *-vragen, onverhoord, zie Tevergeefs; -geefsch' (vruchteloos), bn.: *-e moeite, -e pogingen; -gees'telijken* (in allegorischen zin uitleggen, opoatten), ik **-geestelijkte, heb -geestelijkt; -geet'achtig** (zwak van geheugen), bn.: *Grootje wordt -*, kan niet goed meer iets onthouden; **-geet'al, m. en v. -allen**: *uw broeder, uw zuster is een rechte -*, zeer vergeetachtig; **-geet'boek** (fig. vergetelheid), o. gm.v.: *zegsw. dat zal wel in het - raken, vergeten worden; -geet'-mij-niet, -me-niet* (hemelsblauw bloempje, myosotis), v. -en; verkl. **-nietje**, o. -s; **-gel'den** (belooven, betalen, vergoeden), ik **-gold, heb -golden**: *ik kan u uw weldaden niet -*; *kwaad met kwaad -*; **-gel'ding** (loon of straf), v. -en: *het uur der -*, *de eeuwige -*; **-gelijk'** (minnelijke schikking), o. -en: *een - treffen, een overeenkomst; -gelijk'baar* (kunnen vergelijken worden), bn.: *twee zaken kunnen - zijn, verg. Onvergelijkbaar.**

Vergelijk'ken, ik **-geleek, heb -geleken**: *twee dingen met elkaar -*, het gelijke en ongelijke opsporen; *men -gelijkt het leven bij een bloem, op één lijn stellen met; -gelij'kend*, bn.: *een - overzicht, een -e staat; een - examen, -e taalkunde; -gelij'kenderwijze* (bij of door vergelijking), bw., ook: **-wijs; -gelij'king**, v. -en: *een - trekken tusschen de jaargetijden en het menschelijk leven; (alg.) een - van den eersten graad, een vierkants -* (spraakk.), *de trappen v. -*; **-gemak'kelijken** (gemakkelijk maken), ik **-gemakkelijkte, heb -gemakkelijkt.**

Ver'gen (eischen, vorderen), ik heb **gevergd**: *hoe kunt gij dat van mij -*, *dat zal veel van uw krachten -*; *dit betoegt vergt uw volle aandacht, vereischt, vraagt.*

Vergenoegd' (tevreden, voldaan, gelukkig), bn. en bw., **-er, -st; -genoegd'heid** (tevredenheid), v. gm.v.; **-genoe'gen** (tevreden stellen), ik heb **-genoegd**: *zich met weinig -*; **-genoe'ging** (bevestiging), v. gm.v.; **-ge'telheid**, v. gm.v.: *aan de - onttrekken, in herinnering doen blijven; myth. de stroom der -*, d. i. *Lethe*, zie aldaar; **-ge'ten**, ik **-gat, heb en ben -geten**: *ik ben dat woord -*, uit het geheugen kwijt; *ik heb mijn bril -*, thuis laten liggen; *ik heb - den brief te posten, verzuimd; -ge'ven, ik -gaf, heb -geven: *een misslag -*, *een belediging -*, *vergiftigen schenken voor; -ge'ven* (geven*

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

of doen toekomen), ik **-gaf, heb -geven**: *een ambt -*, *de baron heeft dien post te -*; **-ge'ven** (door vergif ombrengen), ik **-gaf, heb -geven**: *muizen en ratten -*, *zij heeft zich -*; **-ge'vensgezind** (gaarne vergewende, geneigd om vergiffenis te schenken), bn.; **-ge'ving** (vergiftigen), v. gm.v.

Ver'gevorderd, bn.: *op -en leeftijd, hoog.*

Vergewis'sen (verzekeren), ik heb **-gewist**: *zich - van iets, zich zekerheid verschaffen; -gezel'len* (begeleiden), ik heb **-gezeid**: *iem. op reis -*, met hem medegaan, leiden; fig. *gepaard gaan, ook: Verzellen; -gezel'schappen* (vergezellen), ik heb **-gezel'schapt**: *een vriend -*.

Ver'gezicht (gezicht in de verte), o. **-gezigten**: *een fraai - op een rivier, verschiep*; ook schilderij, tekening met een vergezicht.

Vergiet' (vergiestest), o. en v. **-en; -gie'ten**, ik **-goot, heb -goten**: *tranen -*, *bloed -*, *storten; -giet'test* (doorslag, gatenspleet, bak met gaatjes), v. **-testen; -gif', vergift'** (venijn, toxicum), o. **-giften; -gif'tenis** (kwijtschelding), v. gm.v.: *iem. - schenken, - der zonden; -gif'ten*, zie Vergiftigen; **-gif'tenkast** (aparte kast v. d. apotheker, tot berging van vergiften: alle potjes, fleschjes hebben daar een doodskop op het etiket), v. **-kasten; -gif'tenleer** (wetenschap, die zich met den aard, de kracht en de uitwerking van vergiften bezighoudt), v. gm.v., zie Toxicologie; **-gif'tig** (vergif bevattend; venijnig, doodend; fig. verraderlijk), bn.; **-er, -st**: *-e bessen, een -e slang; -gif'tigen*, ik heb **-giftigd**: *het eten -*, *vergiftig maken, een hond -*, *vergift ingeven; fig. bederven, slecht maken: die partijstrijd vergiftigt er het volksleven.*

Vergil'ius, Publius, met den bijnaam Maro, m., de heldendichter der Romeinen, 70-19 v. C., zie Aenei'de; zeer geroemd is ook zijn *Geor'gica*, leerdicht, handelend over landbouw, boomkweekerij, vee- en bijenteelt.

Vergis'sen, zich (jalen, een fout begaan, zich misrekenen), ik heb mij **-gist; -gis'sing** (fout, abuis, blunder), v. -en; **-gis'ten** (door gisting bederven), het bier **-gistte, is -gist; -glaas'sel** (glazuur), o. gm.v.: *het - van aarden potten en schotels, polijstsel; -gla'zen* (m. glazuur bedekken), ik **-glaasde, heb -glaasd; -gla'zer** (man, die verglaast), m. -s; **-glaas'ster**, v. -s; **-glim'men** (langzamerhand uitdooven), het **-glom, is -glommen**: *het vuur begint te -*; **-god'delijken** (iem. voorstellen als een godheid), men **-goddelijkte, heeft -goddelijkt**: *grootte helden bij de Grieken ging men -*, d. i. onder de halfgoden rekenen, b. v. Hercules; **-god'delijking**, v. gm.v., zie Apotheose; **-go'den** (eig. tot e. god verheffen; fig. bovenmatig vereeren), ik **-goodde, ik heb -good**: *een kunstenaar -*, *een schrijver -*; **-go'den** (schadeloos stellen), ik **-goedde, heb -goed; -goe'ding** (schadeloosstelling), v. -en.

Vergoe'lijken (verschoonen), ik heb **-goelijkt**: *nu zoekt hij zijn mislag te -*, een fraaien glimp er aan te geven, te verbloemen, zijn tekortkomingen **-**; **-goe'lijking** (verontschuldiging), v. -en; **-gooi'en** (verkeerd, verloren gooien), ik heb **-goid**: fig. *zich -*, zich verlagen in zijn stand of waardigheid: *door dat huwelijk zal dit meisje zich -*, verg. Mésallieeren; ook: *zijn fat-*

soen te grabbel gooien: z. — aan een nietswaardige; — **gramd'** (zeer boos, toornig), bn.; — **gram'men** (vertoornen), ik heb en ben — **gramd'** iem. —, God —, beledigen; — **grijp'** (misstap, overtreding), o. — **grijpen**: een — tegen de goede zeden; — **grij'pen**, zich, ik — **greep** mij, heb mij — **grepen**: hij *vergreep* zich aan ons eigendom, aan onze eer, aan onze rechten, d. i. sloeg de schennende hand aan; — **grij'zen** (grijs of grijzer worden), ik ben — **grijzd**, zie **Grijzen**.

Vergrimm'en (woedend, erg boos worden), ik ben — **grimd**, w. g.; — **groef'en**, het is — **groeid**: bij dat kind zal het litteeken nog wel —, door het groeien verdwijnen; die boom is — **groeid**, kromgewassen; — **groo'ten** (grooten maken), ik — **grootte**, heb — **groot**: e. ongeluk —, grooter voorstellen dan het is; — **groo'tend** (vermeerderend), bn.: spraakk. de — **e trap**, de comparatief; — **groo'tglas** (vergrootende lens), o. — **glazen**; — **gro'ven** (grover, erger voorstellen), ik — **groo'fde**, heb — **groo'fd**: een gezegde —; — **grui'zelen** (verbruijzelen), ik heb — **gruizeld**: de spiegel viel en vergruizelde op den vloer, tot gruis worden; — **grui'zen** (tot gruis maken, verpletteren), ik heb — **gruisd**; — **gui'zen** (bespotten, beschimpen), ik heb — **guisd**: iem. —, met smaad, met diepe verachting bejegenen; — **gui'zing** (smaad), v. — en: aan — **blootstaan**.

Verguld' (met goudverf overdekt, in goud geglansd), bn.: een — **e lijst**, een — **e penning**; — **gul'den** (met een laagje goud overdekken), ik — **gul'dde**, heb — **gul'd**: een kerkboek op snee —, een spiegellijst —; zegsw. de pil —, zie **Pil**; fig. een blinkenden glans geven: de zon — **gul'dde** de randen der avondwolken; hij was met dat voorstel erg — **gul'd**, hoogst vereerd, verblijd, d. i. hij blonk van genoeg; zie ook **Galvanodure**; — **gul'der** (persoon, die lijsten enz. verguldt), m. — **gul'ders**; — **gul'dster**, v. — s; — **gul'dersmes**, **vergul'dmes** (mes bij 't vergulden van boeken in gebruik), o. — **sen**; — **gul'dkwast** (dasserkwast, om het verguldsel glad te maken), m. — **en**; — **gul'dpenseel** (penseel, om het verguldsel aan te strijken), o. — **en**; — **gul'dpers** (pers, die bij het vergulden van boekbanden gebruikt wordt), v. — **en**; — **gul'drol** (werktuig van den boekbinder, om het blaadje goud aan te dringen), v. — **len**; — **gul'dsel** (blaadje bladgoud, goudstof, verguldsel), o. — **s**; — **gul'dselboekje** (boekje met fijne blaadjes goud, om mee te vergulden), o. — **s**; — **gul'dwerk** (de arbeid van den vergulder), o. gm.v.; (soorten), o. — **en**.

Vergun'nen (toestaan, veroorloven, bewilligen), ik heb — **gund**; — **gun'ning** (verlof om sterken drank in 't klein te verkoopen), v. — **en**: het aantal — **en** beloopt in deze stad meer dan vijfhonderd: scherts.: een glaasje —, jenever; — **gun'ning** (O.-I. verlof tot mijnbouwkundige opsporingen), v. — **en**, zie **Concessie**; — **haal'** (letterk. vertelling, novelle), o. — **halen**: een middeleeuwsch —, een dichtertijck —, een boeiend —; — **haal'** (vergoeding, schadeloosstelling), o. gm.v.: wij zullen er — op nemen; er is geen — op hem, daar hij te arm is, geen vergoeding van hem te krijgen; — **haal'** (herstel van krachten), o. gm.v.: ik kan niet op mijn — komen, ik kan mijn verloren krachten niet terugkrijgen, ik kan niet op adem komen; —

haal'trant (manier, wijze van vertellen), m. gm.v.: de — van Van Lennep.

Verhaas'ten (bespoedigen), ik — **haaste**, heb — **haast**: dat — **haaste** zijn dood; zijn schreden —, versnellen; — **hab'bezakken** (toegrauwen), ik heb — **habbezakt**: iem. —, af-snauwen, overbluffen, spreekt. **verhobbezakken**; — **ha'gele**n (door den hagel vernield worden), het is verhageld: al het koren op die akkers, al de tabak in dat dorp is — **hageld**; — **hak'king** (mil. een of meer stapels zware boomen met hun takken, om den toegang te belemmeren), v. — **en**; — **hak'stukken** (eig. van nieuwe hakken voorzien), ik heb — **hakstukt**: fig. is hier iets te —? te verhandelen, te bespreken, te verdienen; — **ha'len** (vertellen, mededeelen), ik heb — **haald**: mijn vriend zal u alles —; hij weet die geschiedenis boeiend te —; — **ha'len** (terughalen), ik heb — **haald**: zijn scha —, d. i. herstelling, schadevergoeding nemen; — **ha'len** (herstellen), ik heb — **haald**: wij moeten ons eerst een weinig —, op krachten komen, zijn krachten —, d. i. op zijn verhaal komen.

Verha'len (scheepst. een andere ligplaats doen innemen), ik heb — **haald**: een schip gaan —; — **ha'lenderwijs**, — **wijze**, bw.: — **iets voordragen**, op vertellende manier; — **ha'lend pro'za** (letterk. een der afdelingen van het proza, waarin nl. iets medegedeeld wordt), o.: het geschiedverhaal, de roman, het beschrijvend proza behooren tot het —, zie **Leeren d proza**; — **hal'vezo'len**, ik heb — **halvezoold**; ik laai deze schoenen —, van nieuwe halvezolen voorzien; — **han'delaar** (lezer op een nutsavond), m. — **s**; — **han'delen** (verkoopen; fig. bespreken, behandelen), ik heb — **handeld**; — **han'deling** (leerend proza, uitgewerkt opstel, lezing over eenig vastgesteld onderwerp), v. — **en**: de — geeft waarheden op godsdienstig, zedelijk of wetenschappelijk gebied en tracht door juiste voorstellingen en logische bewijsovervoering lezers en hoorders te overtuigen.

Verhang' (aandr. breuk, die de helling v. d. waterspiegel aan geeft; hellende stand v. h. wateroppervlak; verhouding van het verval), o. gm.v.; — **han'gen** (anders hangen, op een andere plaats hangen), ik — **hing**, heb — **hangen**: zich —, zich door ophanging om het leven brengen; — **han'selen** (oplappen), ik heb — **hanseld**: de vrouw zal dit kielje nog wel wat —, opknappen, verstellen; een paard —, verkwanselen, verkoopen; fig. verknoeien: een meesterwerk van Wagner —, b. v. door diverse fragmenten aan elkaar te rijgen; — **hard'** (hard gemaakt, fig. ongevoelig), bn.; — **er**, — **st**: een — **e weg**, b. v. een grindweg; een — **gemoed**, verstokt, wreed; — **zijn** in 't kwaad; — **hard'draven** (om een prijs laten harddraven), ik heb — **harddraafd**: een gouden zweep —, met harddraven laten winnen, als renprijs uitloven; — **har'den** (hard worden), het — **hardde**, is — **hard**: stopverf — **hardt** in de lucht, leen — **hardt** door het vuur; fig. ze zijn — **hard** in 't kwaad, verstokt; — **ha'ren** (van haar wisselen), dit paard is — **haard**: poes is aan 't —; — **has'pelen** (verknocien), ik heb — **haspeld**: een opstel, een gedicht —, door onhandigheid bederven; een spreekwoord met opzet —, b. v. Beter één kogel in de hand dan tien in den rug; een vreemde taal —, sprekend verknocien; — **hee'ren**

(verwoesten, verdelgen), ik heb —heerd: *het land lag verheerd, overmeesterd; alles te vuur en te zwaard —, verdelgen, platbranden.*
Verheer'gewaden (gesch. tot een leen verheffen), ik —heergewaadde, heb —heergewaad: *iem. met een goed —, d. i. hem dat goed in leen geven, hem beleenen met; —heer'tijken* (roemen, prijzen, loven), ik —heer'tijkte, heb —heer'tijkt: *Gods naam —; hij was er mee —heer'tijkt, zeer in zijn schik, zeer vereerd, zeer ingenomen; —hef'fen* (omhoog doen gaan, omhoog heffen), ik —hief, heb —heven: *zijn stem tegen iets —, tegen iets opkomen, protesteeren; tot een waardigheid, in den adelstand —, bevorderen, benoemen; (rekenk.) een getal tot een macht —, brengen; —hef'fing* (het verheffen), v. —en: *met — van stem spreken, zeer luide; iems — in den adelstand, opneming, bevordering; de — van de koorts, van den pols, het krachtiger worden, sneller slaan; —heimelijken* (voor zich houden, wat openbaar gemaakt dient te worden), hij —heimelijkte, heeft —heimelijkt: *de minister had die stukken niet moeten —.*
Verhel'deren (helder maken of worden), ik heb en het is —helderd; —he'len (verbergen, verzwijgen), ik —heelde, heb —heeld: *een teleurstelling —, verzwijgen; —hel'pen* (beter maken, herstellen), ik —hielp, heb —holpen: *een gebrek —, zie dat nu maar te —, verbeteren; —he'melen* (ophemelen), ik heb hem —hemeld; —he'melte (gewelf in den mond, ook: *bovendeel van een troon, tent, ledikant, enz.*), o. —n, verg. *Gehemelte; —he'melteletter* (spraak. schuringsgeluid), v. —s: *de sj in: sforren, poesje, de ch in: machine, manchel, de Fransche g in: horloge, pluimage zijn —letters; —heugd'* (blijde), bn. en bw., —er, —st; —heug'en (blij maken), ik heb —heugd: *uw gedrag verheugt ons; hij verheugt zich in ons geluk, is blijde; —heug'ging* (innerlijke blijdschap), v. —en, fig. *glas jenever, ook: lichte roes; —he'veling* (verschijnsel), v. —en: *de —en in den dampkring, regen, hagel, sneeuw, enz.; —he'ven* (voortreffelijk), bn. en bw.; —er, —st: *een —stijl, —ernst; —daden, glorievol; —denken, niet alledaagsch; —he'venheid* (hoogte, heuvel), v. —heden: *fig. de — van zijn karakter, edelaardigheid; —v. rang, aanzienlijkheid; —hin'deren* (beletten, voorkomen), ik heb —hinderd: *dat zal ik zien te —; —hin'dering* (beletsel, hindernis), v. —en.
Verhit' (zeer heet, zeer warm), bn.; —ter, —st: —door een lange zomerwandeling; fig. —door den drank, opgewonden: *een —te verbeelding, d. i. vurig, onmatig, ziekelijk; —hit'ten* (doen gloeien; fig. vurig maken, aanvuren), ik —hitte, heb —hit; —hoe'den (voorkomen), ik —hoedde, heb —hoed: *wij zullen dat onheil —; moge God het —! beletten, afwenden; —hoef'slagen* (verdeelen in hoef'slagen, b.v. dijken), ik heb —hoef'slaagd; —hoe'telen (verknoeien, verbroddelen), ik heb —hoeteld; —ho'len (bedekt, verborgen), bn.: *een —vreugde, stille; spraak. een —afleiding, verborgen bv. welk uit wietlijk.*
Verhol'landschen (e. *Holl. vorm geven aan*), ik —hollandschte, ik heb —hollandscht: *een willemsch woord —, b.v. rhetorijker — tot rederijker; zie Volksetymologie; —hon'derdvoudigen* (honderdvoudig maken),

hij —honderdvoudigde, heeft —honderdvoudigd; —hon'geren (door honger omkomen, uithongeren), hij —hongerde, heeft en is —hongerd: *hij is in dat hol moeten —; men liet de gevangenen wel eens —; —hoogd'* (hooger, meerder; bevordert in klas of rang), bn.: *een —e temperatuur; hij is in rang —.*
Verhoo'gen (hooger maken, ook h. traktement of den prijs), ik heb —hoogd; —hoo'ging, v.: —van kosten, vermeerdering; —hoo'gen (bevorderen, aanzienlijker maken, tot eer en aanzien brengen), ik —hoogde, heb —hoogd: *iem. in rang —; die leerling is een klas — hoogd; die zich zelf —hoogt, zal vermeerderd worden, Bijbel, hoogmoed komt vóór den val, Matth. 23: 12; het loon —, vermeerderen; den prijs der waren —, opslaan; —hoog'sel* (ophooging, verhoog), o. —hoog'sels; —hoog'stuk (stuk, dat dient om iets hooger te doen staan of te stellen), o. —stukken; —hoor' (ondervraging), o. verhooren: *het — der getuigen in een proces; iem. in —nemen, d. i. hem apart nemen en ondervragen; —hoo'ren* (ondervragen; een bede vervullen), ik heb —hoord: *geen twee getuigen worden gelijk —hoord; ik heb hem de les —hoord, afgevraagd; moge God onze beden —!*
Verhoo'vaardigen, zich, ik —hoogvaardigde mij, heb mij —hoovaardigd: *hij —hoovaardigt zich op zijn geboorte, is trotsch op, boogt op.*
Verho'pen (hopen op), ik heb —hoopt, verg. Onverhoopt; —hou'den, zich, het —hield zich, heeft zich —houden: *twee kapitelen — zich als 2: 3, staan tot elkaar in grootte; —hou'ding* (onderlinge betrekking), v. —en: *de leer der —en; onze — is vriendschappelijk; naar —, naar evenredigheid; —hou'dingsdeeling* (rek. deeling, die de verhouding leert kennen tusschen twee getallen of grootheden), v. —en; b.v. *f 8 is op f 56 zevenmaal begrepen; —huis'biljet* (biljet van den burgerlijken stand, als men zich metterwoon elders gaat vestigen), o. —biljetten; —huis'dag (dag, waarop men verhuist), m. —dagen: *1 Mei en 1 November zijn te Groningen de algemeene —dagen; —huis'kosten*, m. mv.; —huis'wagen (grote wagen tot vervoer van het huisraad), m. —s; —hui'zen (van woning veranderen), ik —huisde, ben —huisd: *zegsw. —kost bedstroot, het — brengt allerlei kleine onkosten mee; zegsw. naar de andere wereld —, sterven; —hui'zing* (het verhuizen), v. —en; —hui'zer (iem., die verhuist, of het overhuizen van anderen als beroep uitoeft), m. —huizers; —hu'ren (voor een bepaalden of onbepaalden tijd in huur geven), ik heb —huurd: *een huis —, paarden en rijtuigen —, in huur afstaan; —hut'selen* (schuddend verplaatsen), ik heb —hutseld, fig. *verfomfaaien; —huur'der* (man, die iets b.v. een huis verhuurt), m. —s; —huur'kantoor (kantoor voor vraag en aanbod van dienstboden), o. —kantoren; —hy'pothekeeren (met een hypotheek bezwaren), ik —hypothekeerde, heb —hypothekeerd: *dat huis is zwaar —hypothekeerd. (the=tee).*
Verificateur' (echtheidsonderzoeker n.z. rijksambtenaar der accijnzen, die de echtheid eener aangifte onderzoekt), m. —s; —ca'tie (onderzoek naar de echtheid of juistheid van iets, b.v. van een aangifte of opgave), v. —ties,

- tjen; —**ca'tie-commissie** (die nl. belast is met het onderzoek naar de richtigheid van 't geldelijk beheer eener vereeniging), v. —sien, —sies.
- Verifieeren** (een onderzoek doen naar de deugdelijkheid of echtheid, nauwkeurig onderzoeken; ook, de juistheid constateeren; iets waarmaken).
- Verij'delen** (doen mistukken), ik heb verij'deld: nu is al mijn hoop verij'deld, te niet.
- Verij'deluiten**, ik —ij'deluitte, heb —ij'deluit: zijn tijd —, zijn geld —, met ij'deluitertijd i. op lichtzinnige wijze verspillen.
- Verin'dischen** (O.-I. worden in karakter, zeden en gewoonten), hij —te, is verin'discht.
- Verin'landschen** (O.-I. de zeden, gewoonten, taal der inlanders aannemen), hij verin'landschte, is verin'landscht.
- Verin'teresten** (interest opbrengen, interest kosten), het is —interest: dat geld staat te —.
- Veris'me** (tot het uiterst gedreene realisme), o. gmv.; veris'tisch, bn.
- Vérita'hel** (Fr. echt, onvervalscht), bn.
- Ve'ritas** (Lat. waarheid); zegsw. in vi'no —, in den wijn is de waarheid, d. i. de wijn maakt de tongen los.
- Verjaard'** (rechtst. door verloop van tijd vervallen, d. i. niet meer vatbaar om in rechten gehandhaafd te worden), bn.: de —e panden in een bank van leening; z. Verjaren.
- Verjaard'ag** (geboortedag), m. —en: zijn —vieren; —**dicht** (gelegenheidsgedicht bij een verjaarsfeest), o. —en; —**feest** (feestelijkheid bij een verjaring), o. —en; —zie Verjaringsfeest; —**geschenk** (cadeau bij een verjaring aangeboden), o. —en; —**maal** (feestelijk maal op een verjaardag), o. —malen.
- Verjagen** (wegjagen, verdrijven), hij —jaagde of —joeg, heeft —jaagd: kraaien, musschen door het lossen van schoten —.
- Verjaren** 1. (jarig zijn, zijn verjaardag vieren), het kind —jaarde, is —jaard; vader verjaart morgen; bij uitbr. op 18 Juni —jaart de slag bij Waterloo, op 2 Sept. die van Sedan; 2. (rechtst. door verloop van een zeker aantal jaren, bij de wet bepaald, niet meer invorderbaar of niet meer van kracht): het recht van eigendom kan —, een verbintenis kan —, een vonnis kan —, zie Verjaring en Verjaringsstermijn; fig. onze kennis is al wat —jaard (C. O.), in den loop der jaren verminderd, afgesleten; —**ing** (verjaringsfeest), v. —en.
- Verjaring** (het verjaren in rechten na verloop van zekere tijdruimte en onder voorwaarden, door de wet bepaald), v. —en: — is het middel 1. om een onroerend goed of eenig recht te verkrijgen; 2. om een eigendom of een zakelijk recht te verliezen of van een verbintenis bevrijd te worden; 3. om te verliezen het recht van strafvordering of van toepassing van de uitgesproken straf.
- Verjaringsfeest** (feestelijkheid ter gelegenheid v. e. verjaring), o. —en; ook Verjaarsfeest; zie Verjaren.
- Verjaringsrecht**, o. gmv., of —**termijn** (in 't privaatrecht een tijdperk van 10 tot 30 jaar), m. —en; bij strafvordering is de — voor drukpersdelicten 1 jaar; voor misdrijven, waartegen geldboete hechtenis of gevangenisstraf tot 3 jaar bedreigd wordt, 6 jaar en boven de 3 jaar is die termijn 12 jaar; terwijl de — voor misdrijven, waartegen levenslange gevangenisstraf wordt bedreigd, 18 jaar is.
- Verjeugd'iging** (het opnieuw jong worden), v. gmv.: de — der natuur in de lente.
- Verjong'en** (jong maken of worden), ik heb en ben —jongd: de lente —jongt de natuur; dan is heel de natuur verjongd, herboren.
- Verjongingskuur** (kuur of wijze, om weer jong te worden, aanwending van toovermiddelen tot dat doel), v. —kuren; —**middel** (tooverdrank tot verjeugdiging van het lichaam), o. —middelen.
- Verkal'ken** (tot kalk worden door aanzetting van kalkzouten), het —kalkte, is —kalkt: aderen, tanden kunnen —; —**kal'len** (verpraten), ik heb —kald: ik heb mijn tijd verkald, verbabbeld; zich —; —**kan'keren** (door kanker verteerd worden), haar keel is —kankerd; —**kap'pen** (verhakken; ook, opnieuw het haar kappen), ik heb —kapt; —**kap'pen** (een andere kap of een ander kapsel opzetten), ik heb —kapt: zich —, ook: zich verhullen ineen kap, zich vermommen; —**kap'ping** (bint- of dakwerk van een overdekt perron), v. —en; —**kas'sen** (verhuizen), ik —kaste, ik ben —kast, gmv.; —**ka'velen** (verdeelen in kavelingen of perceelen), ik heb —kaveld: een bouwterrein —.
- Verkeer'** (omgang), o. gmv.: huiselijk —; een druk —, gereis, b.v. op de lijn Utrecht-Arnheim; het maatschappelijk —, een gezellig —; —**keer'hord** (bord voor het triktrak- of balspel), o. —en; —**keerd'** (onjuist, overrechtsch), bn. en bw.; —er, —st: allerlei —e meeningen; het is in dat gezin de —e wereld, b.v. de kinderen zijn er baas; gij hebt — gehandeld, onjuist, slecht; —**keerd'heid** (misslag, gebrek, ondeugd, bedorvenheid), v. —heden; —**keerd'delijk** (op verkeerde wijze), bw.; —**keeren** (omgang hebben), ik heb —keerd: hij —keert aan het hof, heeft toegang, komt; hij —keert met mijn nicht, is verloofd met: —**ing** (vrijage), v. —en; —**keeren** (veranderen), het is —keerd: zegsw. het kan —, was de lijfspreuk van Breero (1585—1618); vreugde kan — in droefheid, liefde kan in haat —; —**keers'middelen** (allerlei middelen tot bevordering van het verkeer), o. mv.: moderne —, b.v. de auto; —**keer'spel** (triktrak, verkeertje), o. —spellen; —**keers'weg** (grootte weg voor het handelsverkeer), m. —wegen.
- Verkeertje** (verkeerspel), o.; —**ken'nen** (mil. de ligging v. e. terrein opnemen), ik heb —kend: zij zochten het vijandelijk kamp te —, verspieden; —**ken'ning** (verspieding), v. —en: mil. de — bestaat in de bespieding van de stellingen, de sterkte van den vijand; in den modernen oorlog, behalve door cavalerie en wielrijders, door aviateurs; —**ken'ningstocht** (tocht, die ondernomen wordt om een binnenland te leeren kennen, mil. om eenig terrein te verspieden), m. —en; —**ker'ven** (eig. slecht kerven, door kerven bederven), ik —korf, heb —korven; fig. hij heeft het bij zijn patroon —korven, bedorven, verbruid, is uit de gunst; —**ket'teren** (iets tot ketterij verklaren), ik heb —ketterd; —**ket'tering**, v. —en: de — der moderne beginselen; —**keu'ren** (opnieuw keuren), ik —keurde, heb —keurd: goud, zilver —, overkeuren; —**kie'len** (een schip van een nieuwe kiel voorzien), men —kield, heeft —kield.
- Verkies'baar** (verkozen konnende worden),

bn.: als vreemdeling is hij niet — tot lid v. d. gemeenteraad; —**kies'lijk**, **verkie'selijk** (te stellen boven), bn.; —er, —st: tevredenheid is — boven schatten, de voorkeur verdienend; —**kie'zen** (uitkiezen, de voorkeur geven), ik — koos, heb — kozen: de eer — boven het leven; zooals gij —kiest, wilt, wenscht; —**kie'zing** (het verkiezen), v. —on: den 2en Dinsdag in Juli hebben de —en plaats voor den gemeenteraad.

Verkie'zingsagent (iemand, die bij verkiezingen in 't belang van een candidaat werkzaam is), m. —en; —**artikel** (bepaling, die een verkiezing regelt; opstel in een krant over de verkiezing), o. —en; —**dag** (dag, dat de verkiezing plaats heeft), m. —en; —**leer** (leer over de uitverkiezing of predestinatie), v. gmv.; —**leus** (motto, waaronder men bij verkiezingen strijdt), v. —leuzen; —**manoeuvre** (politieke kunstgreep bij een verkiezing), v. —s; —**program** (programma voor een verkiezingsstrijd), o. —men, —s; —**strijd** (wedijver om de kiezers op zijn hand te krijgen), m. gmv.; —**werk** (alle arbeid, dien een verkiezing v. d. partijen meebrengt), o. gmv.; —**wet** (kieswet), v. —ten; —**wijze** (manier, waarop de verkiezing plaats heeft), v. —n.

Verkij'ken, ik —keek, heb —keken: ik heb in dien bazaar mijn tijd verkeken, kijkende zoekgemaakt; die kans is verkeken, verloren; zich —, verkeerd kijken, fig. zich vergissen.

Verkik'kerd (O.-I. verzot, gek, dol op), bn.

Verklaar'baar (kunnende verklaard worden), bn.; —der, —st: een — verschijnsel.

Verklad'den (bederven), hij —kladde, heeft —klad: die knaap heeft al wat papier —klad met zijn teekenen; —**kla'gen** (gerechtelijk aanklagen), ik heb —klaagd; —**klan'king** (muz. eig. tot-klanken-maken: een muziekstuk uitvoeren), v. gmv.; —**klap'pen**, ik heb —klapt: iemand —, verlikken, verraden; —**klap'per** (klikker), m. —s; —**klap'ping** (het verklappen), v. —en; —**kla'ren** (klaar, helder maken), ik heb —klaard: een woord, een uitdrukking —, de bet. klaar of helder maken; de Schrift —, een droom —, uitleggen; iemand schuldig —, heeten; onder eede —, getuigen; den oorlog —, aanzeggen; zich —, d. i. zijn meening zeggen, voor zijn overtuiging uitkomen; —**kla'rend** (ophelderend), bn.: —e aantekeningen, zie Glosse; —**kla'ring** (uitlegging), v. —en.

Verklee'den (anders kleeden), ik —kleedde, heb —kleed: zich —: ik moet mij wat —; —**klee'den**, zich, ik —kleedde mij, heb mij —kleed, op carnaval zich vermommen: gaat gij u niet —? —**klee'ding** (ook, vermomming), v. —en; —**kleefd'** (gehecht, verknocht aan), bn.; —er, —st: aan de zonde — zijn, verslaafd; —**kleefd'heid** (gehechtheid), v., zie Verknocht; —**klein'aap** (teekenwerktuig), m. —apen, z. Teekenaap; —**klei'nen**, ik heb —kleind: iemands verdienste —, geringer voorstellen; een kaart —, d. i. op kleiner schaal overteekenen; rek. een breuk —, vereenvoudigen; —**klei'ningsuitgang** (spraak. achtervoegsel tot vorming van een diminutief), m. —en: —je, —pje, —tje zijn —en.

Verklein'woord (spraak. woord met een verkleiningsuitgang), o. —en, zie Diminutief; —**kleumd'** (stijf van koude), bn.; —er, —st: —e handen; —**kleu'men**, ik ben —kleumd: verkleume nooit ons hart, koud,

ongevoelig worden; —**kleu'ren** (de kleur verliezen, verbleeken), het heeft en het is —kleurd; —**klik'ken** (aanbrengen), ik heb —klikt; —**klik'ker** (politieespion), m. —s, z. Stille-verklikker; —**klik'ker** (nat. verkorte hevelbarometer, die bij de luchtpomp de verdunning der lucht in den recipiënt aanwijst), m. —s; —**klik'ker** (werktuigje, dat onder bepaalde omstandigheden op iets opmerkzaam maakt), m. —s: de — aan een stoommachine, wekker, die waarschuwt, als er te weinig water in den ketel is; —**klloe'ken** (kloek maken, moed geven), ik heb —kloekt: hij verkloekte zich tot die daad, vatte moed; zich —, zich verstoppen, den moed hebben; fig. iem. —, bedriegen, beetnemen.

Verklun'gelen (verspillen, verkwisten), ik heb —klungeld: z. tijd, z. geld —; —**knech'ten** (eig. tot knecht maken, overheerschen), men —knechte, heeft —knecht: dat volk, zoo lang —knecht, dienstbaar gehouden; —**kneu'kelen**, zich, ik heb mij —kneukeld: hij —kneukt zich van voldoening, van pret, van leedvermaak, d. i. de kneukels wrijven, zich innig verheugen; —**kneu'teren**, zich, ik heb mij —kneuterd: hij zat zich in die ruzie te —, d. i. zich heimelijk te verheugen, ze te genieten; —**knies'zen**, zich, ik —kniesde mij, heb mij —kniesd: wat zit gij u in uw leed te —! door hartzeer verteerd worden, wegwijnen; —**knij'pen**, zich, ik —kneep mij, heb mij —knepen: ik zat mij te — van 't lachen, te verbijten.

Verknij'zen, z. Verkniezen; —**knij'pen** (door knippen bederven), hij —knipte, heeft —knipt: een jas —, een mantel —; —**knocht'** (zeer of innig gehecht aan), bn.: een — die-naar, een — aanhanger; —**knoei'en** (bederven), ik heb —knoeid: hij verknoeit zijn tijd, zijn geld, verspilt; een verknoeide schilderij, een verknoeide vertaling, bedorven; —**knol'ten** (misdoen, verbrodden), ik heb —knold: uw broer heeft het bij zijn patroon verknold, gمز.; —**knut'selen** (verbeuzelen, verspillen), ik —knutselde, ik heb —knutseld: zijn tijd —, zijn geld —; —**koe'len** (eig. koel doen worden, afkoelen, verfrissen), ik heb en ben —koeld: de maag —; zijn harts-tochten beginnen te —, verminderen; die vriendschap is aan 't —, verflauwen; —**koel'drank** (verfrisschende drank), m. —en; —**koe'lend** (verfrisschend), bn.; —er, —st: een —e drank, een —e wind, afkoelend; —**koe'ling** (afkoeling; fig. vermindering, verflauwing), v. —en: — van ijver, — van vriendschap.

Verko'len (tot kool maken, worden), ik heb en het is —koold: hout —; turf kan —, thans ook gebezigd voor het omwisselen van kolenbons in of voor steenkolen; —**ko'men** (bijkomen, langzaam herstellen; fig. in beteren doen geraken), ik verkwaam, ik ben —; verder: om'komen, onderko'men, w. i. g.; —**kon'den** (verkon'digen), ik verkondde, ik heb —kond; —**kon'der**, m. —s: een — van het Evangelie; —**kon'ding**, v. —en, meer Verkondiging; —**kon'digen** (doen weten, bekend maken), ik heb —kondigd: het Evangelie —, prediken; iemands lof —, openlijk bekend maken; —**kon'diger** (—konder), m. —s; —**kon'diging** (prediking, leering), v. gmv.; —**kond'schappen** (verwittigen, melden), ik heb —kondschaft: ik zal u de komst der prinses —, berichten; —**kond'schap-**

ping, v.: ik zond hem uit op —, onderzoek, uitvorsching; —**kon'kelen** (verspillen, verkwesten), zij —konkelde, heeft —konkeld: deze vrouw verkonkelt haar huishoudgeld.

Verkoop' (het verkoopen), m. —en: de — van een huis; inkoop en ver'koop, handel.

Verkoop'boek (handel. koopmansboek, boek, waarin de verkochte goederen worden opgeschreven, met de nota's, rekeningen en facturen), o. —boeken.

Verkoop'pen (iets tegen zekeren prijs aan een ander overdoen), onr. w.w., ik —kocht, heb —kocht: in 't groot of klein —; zegsw. zij kunnen hem zalcken en —, zijn hem te slim af; —koop nu geen leugens, debiteer; —**baar** (wel te verkoopen), bn.; —**er** (iem., die iets verkoopt), m. —s; —**ster**, v. —s.

Verkoop'huis (venduhuis, bazaar, warenhuis), o. —zen; —**koop'lokaal** (vertrek, waarin verkooping gehouden worden), o. —lokalen; —**koop'ping** (veiling), v. —en: de — zal plaats hebben bij opbod, bij afslag.

Verkoop'prijs (prijs, waarvoor een artikel verkocht wordt), m. —prijzen.

Verkoop'eren, men —koperde, heeft —koperd: een schip —, den romp van een schip met koperen, platen bekleden, verg. Vergulden; —**ko'ren** (uitgekozen), bn.: een vorst des rijks —, nl. Oranje, in 't Wilhelmuslied; vero.; —**kor'sten** (tot korst worden), het verkorstte, is —korst: het gebak was geheel —korst, met een veel te dikke korst gebakken; —**kor'ten** (kortere maken), ik —kortte, heb —kort: een lijn —, een japon —, verg. Afkortten; den tijd —, verdrijven; zorgen — het leven; iemand in zijn rechten, in zijn belangen —, benadeelen; —**kor'ting** (inkortring), v. —en; —**kor'tingsteeken** (apostrophe), o. —s; —**kou'den** (door kou bevangen), bn.: wat is dat kind —!; —**koud'heid**, v. —heden; —**krach'ten**, ik —krachtte, heb —kracht: een slot —, met geweld kapot- of stukmaken, fig. oonteren, schenden: de wetten —, de heiligste rechten —; —**krach'ting**, v. —en: — van wet en recht, schending.

Verkreu'kelen, —**kreu'ken** (door kreukken bederven), ik heb en het is —kreukeld: het zomerhoedje, waarop zij had gezeten, was geheel —kreukeld, —kreukt: een japon —; zie: Kreukelen, Kreuken; —**krij'gen** (bekomen, verwerven), ik —kreeg, heb —kregen; —**krijg'baar** (te verkrijgen), bn.; —**krijg'ing** (verwerving), v. gmv.: ter — van; —**krim'pen** (wegkrimpen, samenkrimpen), hij —kromp, is —krompen: — van pijn, zeer veel pijn hebben; — van verdriet.

Verkrom'men (krom maken, worden), ik —kromde, heb —kromd: fig. het recht —, verdraaien; met —kromde ledematen; —**krom'ming** (het krom-zijn of -worden), v. —en: een — der wervelkolom; —**krop'pen** (eig. kroppende inslikken), ik heb —kropt: zijn leed, zijn droefheid —, zijn woede, zijn smart —, opkroppen, verbijten; ik kan 't niet —, verbergen, mijn gemoed is te vol.

Verkruim'elen (tot kruimels maken of worden), ik —kruimelde, ik heb, het is —kruimeld: een beschuit —; oude koekjes —; —**kwak'kelen** (verwaarloozen, verspillen), ik heb —kwakkeld, w. g.; —**kwan'selen** (met kwanselen verspillen), ik heb —kwanseld: zijn geld —, aan allerlei beuzelarijen uitgeven; zijn boeken —, met verlies verkoopen;

zijn meubels —, van de hand doen; minacht., zie Kwanselen; —**kwij'nen** (wegkwijnen), ik ben —kwijnd: de handel is aan 't —; —**kwik'kelijk** (verfrisschend), bn. en bw.; —er, —st: een — bad, opfrisschend; fig. een — woord, opbeurend; —**kwik'ken** (weer kwik of kwiek maken), ik heb —kwikt: de tentelucht zal u —, doen opleven; dat troostend woord zal uw hart —, opbeuren; —**kwik'kend**, bn.; —er, —st: een —e drank, lavend; een —e koelte, verfrisschend; een —e regen, opwekkend; —**kwik'king** (lansenis, fig. troost), v. —en; —**kwis'ten** (verspillen, overdadig gebruiken), ik —kwistte, heb —kwist: geld en goed —; —**kwis'ter**, m. —s; —**kwist'ster**, v. —s; —**kwis'tend**, bn.: een — leven, een — gebruik, verspillend.

Verlaa't' (volkst. zinkput), m. —laten.

Verla'den (handel. overladen in een ander schip of voertuig), ik —laadde, heb —laden.

Verla'gen (lager maken, doen dalen), ik heb —laagd: een dijk, een muur —; de prijzen —; een leerling —; iem. in rang —, zie Degradieren; fig. zich —, een laagheid begaan; —**ing** (het verlagen), v. gmv.

Verlak' (verlaksel), o. gmv.: het — laat op leer soms los, d. i. het springt, schilfert af.

Verlak'ken (met een laag tak of verlak overdekken), ik heb —lakt: een kachel doen —, leer —, een kamerdeur met porseleinkak —.

Verlak'ken (bedriegen, foppen, bedotten; volkst. kullen, vernochelen), ik —lakte, heb —lakt: ik laat me door jou niet —, gمز.

Verlakt' (verlakt goed), o. gmv.: dit is Chineesch —, d. i. lakwerk uit China.

Verlam'men (lam maken of worden), ik heb, het is —lamd: die veer is verlamd; fig. hij stond verlamd van schrik; geneesk. hij is verlamd aan beide beenen; fig. dat —lamt de energie, slaat neer; —**lan'gen** (begeeren), ik heb —langd: wat verlangt gij? wensch gij; ik verlang mijn geld, eisch, vorder; zegsw. — naar de vleeschpotten van Egypte, terugverlangen naar een vroegeren toestand, waarin men geen broodzorgen kende, al was die toestand ook verre van rooskleurig, Ex. 16: 3; —**lan'gen** (begeerte), o. —langens: de kinderen branden van —; zijn —s bevreemden; — naar iets hebben; zegsw. het liedje van — zingen, eig. van langer maken, verlengen, nl. door kinderen, om nog wat te mogen opblijven; —**lang'lijstje** (lijstje van geschenken, door bruid of bruidegom opgemaakt en waaruit men iets kan kiezen om hun aan te bieden), o. —s; —**langst'** (verlangen, begeerte), v. gmv.; —**lan'terfantien** (lanterfantend doorbrengen), ik —lanterfantte, heb —lanterfant: de leerjongen staat zijn tijd te —, verluieren, verbeuzelen, verspillen, vertrouwelen; —**la'riën** (verbeuzelen), ik —lariede, heb —larijed: den tijd —, gمز., zie Larië, zotteklap; —**la'ten** (van het ééne vat in het andere laten of doen loopen), ik —liet, heb —laten: wijn —; water —, van de eene ruimte in de andere doen vloeien.

Verla'ten (weggaan uit of van), ik —liet, heb —laten: hij —liet de stad; fig. het pad der deugd —; mijn moed —laat mij, begeeft mij; de wereld —, in een klooster gaan, ook, sterven; —**la'ten**, zich (vertrouwen), ik —liet mij, heb mij —laten: gij kunt u op hem —; —laat u op God, stel vertrouwen op; —**la'ten**, zich (niet op zijn tijd passen, te

laat komen), ik **-laatte** mij, heb mij **-laat**: *gij -laat u in den regel voor den eersten trein*; **-la'ten**, bn.; **-er**, **-st**: *een - kind, achtergelaten; een - schip, aan zich zelf overgelaten; een - woning, ledig, onbewoond*; **-la'tenheid** (eenzaamheid), v. gmv.; **-le'den** (vroeger, vorig), bn.: *- jaar; spraakk. het - deelwoord, de - tijd*; **-le'den** (volt. deelw. van *verlijden*: voorbijgaan; *tijd, die of tijdperk, dat voorbij is*), o. gmv.: *ons grootsch, ons roemrijk -*; *In 't - ligt het Heden, in het Nu wat worden zal* (Bild.), z. Lijden, gaan.

Verle'digen, zich (*zich bezighouden*), ik **-leidigde** mij, heb mij **-leidigd**: *zich met iets -, zich de moeite of den tijd tot iets geven, zich onledig houden met*; **-lee'nen** (toestaan), ik heb **-leend**: *hulp, onderstand -*, geven, bezorgen; **-lee'ren** (ontleeren, afleeren), ik heb **-leerd**: *het spreken van een taal -*; **-le'gen** (handel, bedorven door lang liggen), bn.: *- wijn, - zijde, - koopwaren*; **-le'gen** (bedeesd, beschroomd), bn. en bw.; **-er**, **-st**: *het meisje is nog wat -*; **- kijken**; **-le'genheid** (beschroomdheid; geldgebrek), v. gmv.: *de - van dorpskinderen in het stadsleven; in de - zitten, iem. uit de - helpen, geldnood*; **-leg'gen** (op een andere wijze, op een andere plaats leggen), ik **-legde** of **-leide**, ik heb **-legd** of **-leid**: *de wachter zal den wissel -, anders leggen; ik heb mijn handschoenen verlegd, ze zijn zoek; de troepen gaat men -, verplaatsen, elders leggen*.

Verleidelijk (*geschikt om iem. te verleiden*), bn. en bw.; **-er**, **-st**: *een - aanbod, aanlokkelijk*; **-heid** (*het verleidelijke*), v. **-heden**. **Verleiden** (op den slechten weg leiden, tot zonde brengen), ik **-leidde**, heb **-leid**; **-er** (*man, die verleidt*), m. **-s**; **-ing** (*bekoring, verzoeking*), v. **-en**; **-ster** (*vrouw, die verleidt*), v. **-s**.

Verleien (gesch. beleenen), ik heb **-leid**: *iem. met een leen -, begiftigen*; **-lek'keren** (vervullen met lekker eten), ik heb **-lekkerd**; ook: *die hond is -lekkerd op vleesch*; fig. *dat jongmensch is -lekkerd op romanlectuur, d. i. verzot*; **-leng'baar** (*wat voor verlenging vatbaar is*), bn.: **-krediet**.

Verlengen (*langer maken of doen duren*), ik heb **-lengd**: *een wissel -, een termijn van betaling -*; **-len'ging** (*het verlengen*), v. **-en**: **- van verlot**; **-leng'stuk** (*stuk, waarmee iets langer gemaakt wordt, b.v. aan een passer*), o. **-ken**; **-lep'pen** (*verwelken, verflensen*), de bloem **-lepte**, is **-lept**; **-lept'** (*flits, verflinst*), bn. en bw.; **-er**, **-st**: *een -e bloem; wat ziet er dat kleedje - uit!*; **-let'** (*tijdverties*), o.: *zonder -*, d. i. onverwijd; *dat gedooft geen -, uitstel*; **-let'sel** (*beletsel, hindernis*), o. **-s**; **-let'ten** (*den tijd verliezen, hem laten voorbijgaan of verzuimen*), ik heb **-let**; **-leu'teren** (*den tijd leuterend doorbrengen, verbeuzelen*), ik heb **-leuterd**; **-le'vendigen** (*levendig, druk, vroolijk maken*), ik heb **-levendigd**: *de hoop -, den handel -, opwekken, opbeuren*; **-le'vendiging** (*het levendig zijn*), v. gmv.: *tot - van de hoop, van den handel*.

Verlezen, zich (*verkeerd lezen*), ik **-las** mij, heb mij **-lezen**; **-licht'** (*helder beschenen*), bn. en bw.; **-er**, **-st**: *fig. een - staatsman, helderdenkend, ontwikkeld; de -e 20e*

eeuw; - denken; **-lich'ten** (*helder maken, beschijnen*), men **-lichtte**, heeft **-licht**: *een tuin -, illumineeren, een stad -*; **-lich'ten** (*minder zwaar maken*), ik **-lichtte**, heb **-licht**: *iemands zorgen -, d. i. hem opbeuren, helpen*; **-lich'ting** (*kunstlicht, fig. opklaring van 't verstand*), v. gmv.: *electriche -*; **- leidt tot beschaving; tot - der volken**; **-lich'ting** (*onthetting, opbeuring*), v. gmv. **Verleiderlijken** (*liederlijk worden*), hij **-liederlijkte**, is **-liederlijkt**: *die man zal nog geheel -, d. i. door losbandigheid verdierlijken, vooral door misbruik van alcohol, ook: zich -*; **-liefd'** (*met liefde vervuld*), bn. en bw.; **-er**, **-st**: *Pieter is waratie -* (C. O.); **-liefd'heid** (*het verliefd zijn*), v. **-heden**; **-lief'de** (*persoon, die verliefd is*), m. en v. **-n**.

Verlies' 1. (*handel, wanneer het zuivere bedrag van den inkoopsprijs plus de onkosten, meer is dan de verkoopprijs*), o. **-zen**, zie: **Winst- en Verliesrekening**; **2** (*handel, wat volgens de balans in zeker tijdvak is verloren*), o. **-zen**: *het - in zaken, schade, nadeel; er was veel geld -*; *het - door dat sterfgeval is groot, gemis*; **-lies'tijst** (mil. lijst of opgave van de in den jongsten strijd gevallen), v. **-en**.

Verlie'ven (*verliefd raken*), hij **-liefde**, is **-liefd**; **-lie'zen** (*kwijt raken, b.v. door een ongeluk of door achteloosheid*), ik **-loor**, heb **-loren**: *een boek -*; fig. *een proces -, zijn geduld -, het leven -*; **-lie'zer** (*iem., die verliest*), m. **-s**; **-lig'gen**, het **-lag**, is **-legen**: *laat het fruit niet -, door langliggen bederven; zegsw. verlegen goed deugt niet, bekende woordspeling*; **-lij'den** (*passereen, z. ald.*), ik **-leed**, heb **-leden**: *die akte, dat testament is verleden voor dien notaris*.

Verlot' (*vergunning om naar huis te gaan, het vrij-zijn van dienst of uit betrekking*), o. **-loven**: *met groot - gaan, mil. voorgoed uit den dienst heengaan; met - gaan, O.-I. naar Europa gaan, wegens ziekte of langdurigen diensttijd*; **- aanvragen**; *vergunning, vrijheid: iem. - tot iets geven; met uw -, beleefdheidsformule; gedurende mijn -, tijd van 't verlot*; **-lof'** (*vergunning als bierslijter*), o. gmv.; **-lof'brief** (*brief, waarin verlot gegeven wordt*), m. **-brieven**; **-lof'ganger** (mil. soldaat, die met verlot gaat), m. **-s**; **-lof'pas** (mil. pas voor iem., die met verlot gaat), m. **-sen**: *zijn - laten afteekenen door den burgemeester*; **-lof'recht** (*vastgestelde bepaling voor den verlot-tijd van een ambtenaar*), o. **-en**; **-lof(s)-aanvraag** (*schriftelijk verzoek om verlot*), v. **-n**; **-(s)traktement** (O.-I. ¹), *van de jaarwedde in actieven dienst als ambtenaar*), o. **-en**; **-lof'tijd** (*duur van het verlot*), m. gmv.: *mijn - is haast om*.

Verlok'kelijk (*verleidelijk*), bn. en bw.; **-er**, **-st**: *een - voorstel, een - aanbod*; **-lok'ken** (*door aanlokken overhalen*), ik heb **-lokt**: *laat u door den schijn niet -, verleiden, misleiden*.

Verloochenen (*loochenen, niet willen kennen*), ik **-loochende**, heb **verloochend**: *zijn vaderland -, Petrus -de driemaal zijn Meester; zich zelven -, zich -*; *tegen zijn aard, overtuiging, beginselen handelen; zie ook Zelfverloochening*.

Verlooden (*van een looden merk voorzien*),

ik -loodde, heb -lood: *balen* -, *tijken* -.

Verloof'de, m. en v. -n: *zij of hij is mijn* -, bruid, bruidegom, aanstaande echtgenoot.

Verloop' 1. (*het verloop, het voorbijgaan*), o. gmv.: *na - van tijd, het - eener ziekte, gang; de onderhandelingen namen e. goed -*; 2. (*het verloop, het achteruitgaan*), o. gmv.: *het - zijner zaken, achteruitgang*; 3. (*gang en afloop*), o. gmv.: *het driedaagsch gevecht had voor de Russen een ongunstig -*.

Verloop'en (*met loopen doorbrengen; door loopen verliezen; verstrijken, verdwijnen; afnemen, verminderen*), verliep, heeft en is -loopen: *een halven dag -*, om iem. te vinden; *een goede gelegenheid -*; *er was een week -*; *het tij -loopt; die winkel -loopt*, verliest zijn klanten; verder, typ. woorden v. d. eenen regel in den anderen overbrengen, ook v. d. eene bladzijde op de andere: *de zetter moest een aantal woorden, regels -*.

Verloop'en 1. (*verstrekken, voorbijgegaan*), bn.: *de - rente, de - tijd, de - termijn*; ook: *een - hond, stuk vee, afgedwaald, verdwaald*; 2. (*verliedertijkt, ook: afgesleten*), bn.: *een - sujet, een - student; een - schroef, lam, niet meer pakkend*.

Verloren 1. (*kwijt, te niet gegaan*), bn. en bw.: *een - boek; mil. een - post, dicht bij den vijand; zegsw. iets - geven, opgeven; dat dakwater loopt -*, wordt niet opgevangen; *hij is een - man*, niet te redden; 2. (*vergeefs*), bn.: *- moeite; een - oogenblikje, zonder waarde*; 3. (*diep gevallen, verliedertijkt*), *de - Zoon*, zie Lukas 15: 12-24; *fig. de - zoon is terecht, daar heb je den - zoon, van personen en zaken gebruikt*.

Verlos'kunde (*vroedkunde, obstetrie*), v. gmv.: **-kundige** (*dokter in de obstetrie, ook, een vroederouw*), m. en v. -n; **-los'sen** (*los of vrij maken, redden*), ik heb en ben -lost: *uit den kerker -*, *uit de slavernij -*, bevrijden; **-los'ser** (*Messias, Heiland*), m.: *de -*, Jezus Christus, de Zaligmaker; **-los'sing** (*vrijmaking, bevrijding*), v. gmv.: *het werk onzer -*, redding; **-lo'ten** (*door het lot doen toewijzen*), ik -lootte, heb -loot: *een kunstwerk -*; *de -lote voorwerpen*; **-lo'ting** (*het verloten*), v. -en; **-lo'ven**, ik heb -loofd: *die ouders hebben deze twee jongelui verloofd, door trouwbelofte verbonden; zij is verloofd met uw neef; zich -*, d. i. zich tot trouw verbinden: *zich - met een weduwe*; **-lo'ving** (*het verloofd-zijn, ook: tijdperk van het verkeer tot aan het huwelijk*), v. -en, zie Engagement; **-lo'vingsdag** (*dag der verloving*), m. -en; **-lo'vingsfeest** (*feest ter gelegenheid der verloving*), o. -en; **-lo'vingskaart** (*kaart, om de verloving bekend te maken*), v. -en; **-lo'vingsring** (*een der ringen, gewisseld tusschen verloofden*), m. -en.

Verluch'ten (*i. d. wind hangen, uilluchten*), ik -luchtte, heb -lucht: *e. kleed -*; *z. -*: ik moet mij eens -, wat lucht gaan scheppen; **-luch'ten** (*illustreeren, een boek met teekeningen, vignetten versieren*), hij -luchtte, heeft -lucht; **-luch'tigen** (*lichter maken; fig. oprooijken*), ik -luchtigde, heb -luchtig: *een kamer wat - door meer lichte gordijnen; iem. door een blijde tijding -*; **-luch'ting** (*opsiering*), v. -en: *tal van kunstenaars hebben aan de - van dezen Bijbel meegewerkt*.

Verluch'tingskunst (*het teekenen of schilderen van hoofdletters en randversieringen*), v. gmv.

Verlui'den (*bekend doen worden, laten weten of doen doorschemeren, te verstaan geven*): *hem werd gelast, geen woord over het gebeurde te -*; *men moet niet alles gelooven, wat men hoort -*, zeggen; *niets van een zaak -*, laten doorschemeren, laten merken, naar (het) verluidd, naar men bericht, zegt, vertelt; *zich laten -*, vertellen; **-lui'den** (*het bekend maken of worden*), o.: *het - der geruchten*; **-lui'eren** (*in luiheid of met luieren doorbrengen*), ik heb -luierd: *zijn tijd -*; **-lus'tigen**, zic h: ik heb mij -lustig: *wij willen ons wat - in de natuur, opvrooijken*; **-lus'tiging** (*daad van vermaak, ontspanning*), v. -en; **-maag'schappen** (*tot maagschap doen worden, verzwageren*), ik ben en ik heb -maagschap: *hij is aan ons -maagschap, familie van ons; zich -*; *hij heeft zich aan ons -maagschap, b. v. door huwelijk verbonden*.

Vermaak' (*genoegen, plezier*), o. -maken.

Vermaaks'halve (*om zich te vermaken*), bw.: *- iets doen, - gaan tuinieren*.

Vermaan' (*vermaning*), o.: *naar geen - luisteren*; **-maan'brief** (*bisschoppelijk rondschrijven, mandement*), m. -brieven; **-maard'** (*beroemd, zie Mare*), bn.: *-er, -st: een - schrijver, die badplaats is -*; **-ma'geren** (*mager worden*), ik ben -magerd; **-ma'gering** (*het vermageren*), v.; **-ma'geringskuur** (*kuur om mager te worden*), v. -kuren, verg. Verjongingskuur; **-ma'kelijk** (*genoeglijk*), bn.: *-er, -st: nieuw - ganzenbord, vermaak gevend*; **-heid** (*uitspanning*), v. -heden; **-ma'ken** (*verlustigen*), ik heb -maakt: *hij zal het heele gezelschap wel -*; **-ma'ken**, zic h, ik heb mij -maakt: *wij - ons met roeten, met vischen*; **-ma'ken** (*bij uiterste wilsbeschikking schenken, legateeren*), ik heb -maakt: *iem. een huis -*, *zijn vermogen aan een kerk -*; **-ma'ken** (*anders maken*), ik heb -maakt: *een kleedingstuk -*, *een andere snit geven*; **-ma'ken** (*een nieuwe punt snijden aan een veerenpen*); **-maledij'en** (*vervloeken*), nog als volt. deelw.: *die -dijde historie, die -dijde vent*, verwenscht; *de tegenst. was Benedijen*; **-ma'len** (*sijnmalen, vergruizen*), ik -maalde, heb -malen: *iets met de tanden -*, *iets tot stof -*.

Vermaal'en (*verspillen, verkwisten*), ik heb -maid: *zijn tijd -*, *zijn geld -*; **-ma'nen** (*mededeelen, prediken*), ik -maande, heb -maand, zie Vermaning (*preek*); **-ma'nen** (*aansporen of opwekken tot beterschap*), ik heb -maand: *wij - u nogmaals, mijd dat gezelschap, aanraden, dringend waarschuwen*; **-ma'ning** (*waarschuwing, om het kwade te laten en het goede te doen, opwekking tot deugd, zedenles*), v. -en; **-ma'ning** (*lichte aanval*), v. gmv.: *een - van korts, een - van een beroerte*; **-ma'ning** (*preek bij de doopsgezinden*), v. -en, w. i. g., bij uitbreiding: *hun godsdiensttoefening, zelfs hun bedehuis: gaat ge mee naar de -?* voor dit echter meestal Vermaanhuis; **-man'nen** (*vermeesteren*), ik heb -mand: *hij werd door den schrik -mand, overweldigd, zie Overmannen*; **-man'nen, zich** (*zich zelven meester worden*), ik heb mij -mand: *na*

den eersten schrik —mande hij zich, vatte hij moed, verstoutte hij zich.

Vermast' (te zwaar beladen; fig. overstelpt, b.v. van droefheid), bn.: door zorgen —, door den slaap —, door leed —; vero.; —meend' (gewaand), bn.: de —e eigenaar, —e rechten, —e aanspraken, verondersteld; —mee'nen (meenen, denken, onderstellen), ik heb —meend: ik —meen gelijk te hebben, ik houd het er voor, onderstel; —meer'deraar (iem. die vermeerderd), m. —s: altijd — des Rijks (vertaling van het Lat. Augustus, een der titels v. d. Rom. keizers, later v. d. keizers van Oostenrijk; —meer'deren (doen toenemen, talrijker worden), ik heb en het is —meerderd: de lasten —, worden grooter, nemen toe; —meerdering (toename), v. —en.

Vermees'teren, ik heb —meesterd: de stad zal haast —meesterd zijn, veroverd; zijn drijven —, beteugelen, bedwingen, onderwerpen; —mei'en, zich (zich ontspannen in Mei, of zich vermaken als op een Meidag of Meivond), ik heb mij —meid: wij gaan ons — in de schoone natuur, verlustigen; —mel'den (melden, berichten), ik —meldde, heb —meld: de kronieken — het, deelen mede, maken gewag van; —mel'ding (het vermelden), v. —en: een loffelijke —, een cervolle —; —mel'denswaard (waard om vermeld te worden), bn.; —men'gen (samenmengen), ik heb —mengd: twee wijnsorten —, onder-eenmengen; zich —: olie —mengt zich niet met water, een mengsel vormen; —men'ging (het vermengen), v. —en.

Vermenigvuldigen 1 (vermeerderen, talrijker maken), ik heb en het is —menigvuldigd: zich —, talrijker worden: het menschedom had zich —menigvuldigd, uitgebreid; 2. (rekenk. bewerking, die een getal leert vinden, een bepaald aantal malen zoo groot als een gegeven getal), ik —menigvuldigde, heb —menigvuldigd; —er (getal, waarmede vermenigvuldigd wordt), m. —s; —ing (het vermenigvuldigen), v. —en; —tal (getal, dat vermenigvuldigd wordt), o. —len.

Verme'tel (al te stoutmoedig), bn. en bw.; —er, —st: een —e aanval; — te werk gaan; —heid (onberaden koenheid), v. gmv.

Verme'ten, zich (z. in het meten vergissen; fig. zich verstouten), ik —mat mij, heb mij —meten: die knecht —meet zich telkens, meet verkeerd; fig. wat —meet gij u? verstout; gij moet u zulks niet —, onderwinden.

Vermicel'li (It. meelstijfs in draad- of pijpjesvorm), v. gmv.; —fabriek (fabriek, waarin vermicelli gemaakt wordt), v. —en; —podding (podding met vermicelli als hoofdbestanddeel), m. —en; —soep (vleeschsoep met vermicelli), v. gmv.

Vermij'den (mijden, ontwijken), ik —meed, heb —meden: dat ongeluk was niet te —; vermijd de slechte gezelschappen.

Vermiljoen' (hoogroode kleur of verfstof), o. gmv.: de —zee, Chineesch —; —miljoen'achtig (op vermiljoen lijkend), bn.; —miljoe'nen (met vermiljoen kleuren), ik heb gevermiljoend; —min'deren (minder maken, minderen, afnemen, kleiner worden), ik heb en het is —minderd; —min'dering (afneming), v. —en: — van inkomsten; —min'ken (eig. mink of mank maken, van een lichaamsdeel berooven, schenden, stuk maken), ik heb —minkt: een kunstwerk —;

—min'king (schending, bederving), v. —en; —mink'te (soldaat, die verminkt is), m. —n, zie Invalide; —mis'sen (missen, kwijt zijn), ik heb —mist: ik —mis mijn beurs, kan ze niet vinden, heb ze verloren; —mis'te (iem., die vermist wordt), m. en v. —n: lijst van —n bij een veldslag, enz.

Vermits' (omdat, daar, aangezien), vgw.

Vermoe'delijk (waarschijnlijk), bn. en bw.: de —e troonopvolger, de —e dader, de —e oorzaak; hij is — op reis, de trein zal — 10 minuten te laat aankomen, denklijk; —moe'den (meening, gissing, onderstelling), o. —s: op — van diefstal, verdenking, argwaan; — op iem. hebben, d. i. iem. verdenken; —moe'den (waarschijnlijk achten, gissen, meenen), ik —moedde, heb —moed: ik —moed, dat uw vriend den trein heeft gemist; —moeid' (moede door inspanning, afgemat), bn.: —er, —st: — van den arbeid; —moeid'heid (het vermoed-zijn), v. gmv.; —moei'en (moe of moede maken), ik heb —moeid: de oogden —; lezers of hoorders door breedsprakigheid —; zich —, zich erg inspannen, zich afmatten; —moei'end (moede makend, lastig), bn.: een — werk, zwaar; een — kind, te druk, te levendig; —moei'enis (vermoeidheid, inspanning, afmattiging), v. —sen; —mo'felen (wegstoppen, verdonkeremen); —mo'gen (in staat zijn te doen), onr. w.w., ik vermag, ik vermocht, wij vermochten, ik heb vermocht: wat vermag één tegen drie? liefde vermag veel, heeft veel macht, kan veel; ik —mocht hem niet te redden, het was buiten mijn macht; —mo'gen (gave, begaafdheid), o. —s: een knaap van goede —s, aanleg; hij is gekrenkt in zijn —s, verstand; dat gaat boven mijn —, macht; de —s der ziel, krachten.

Vermo'gen (have, rijkdom, geld, bezit), o. gmv.: een man van —, met fortuin; hij heeft een groot — nagelaten, kapitaal; elk geve naar zijn —, bezit; —mo'gend (onvolgt deelv. van vermogen), bn.: een — heer, bemiddeld, machtig, rijk, invloedrijk; —mo'gensbelasting (rijksbelasting op het kapitaal boven de 16 duizend gulden), v. —en; —mol'men (tot molm vergaan), het is —molmd: die plank gaat —, wormstekig; dood hout zal op den duur —; —mon'de (persoon), m. en v. —n: de balzaal was vol —n, verkleeden, gemaskerden; —mom'men (verkleeden, maskeren), ik heb —momd, fig. verbergen, ontveinzen: zich —; —mool'ien (mooier maken of worden), het —mooide, heeft en is —mooid: modieuze kleeding dient om het lichaam te —; een dame vermooit er niet op, als ze oud wordt; —moor'den (gewelddadig van het leven berooven), hij —moordde, heeft —moord; fig. zijn tijd —, erg verbeuzelen; —mor'sen (morsende bederven, verspillen, verdoen), ik —morste, heb —morst: zij ge alweer verft te —; geld —, den tijd —; —mor'zelen (tot morzels maken, vergruisen, verbrijzelen), ik heb —morzeld: een beeldje —, de wagon werd —morzeld; fig. een —morzeld hart, rouwmoedig.

Vermouth' (een soort van likeur, uit een alsemachtige plant gestookt; wijnsort: gekookte wijn met alsemajtrekssel), o.; lees: vermoet'.

Vermur'wen (murw, week maken), ik heb en ik ben —murwd: meestal fig.: een hardvochtig mensch —, verte ederen; geen smee-

kingen konden Alva's hart —, tot zachtheid stemmen; —nach'ten (overnachten), ik —nachtte, heb —nacht: ergens —; —na'-gelen (met één of meer nagels dichtmaken of toespijkereu), ik heb —nageld: een deur —; een kanon —, onbruikbaar maken door een nagel in het zundgat te drijven; een paard —, een spijker te diep, d. i. in het vleesch slaan; —nau'wen (nauwer maken), ik heb —nauwd: een kleedingstuk —; —ne'deren (met geringschalting behandelen, krenken), ik heb —nederd: iemands trots —; z. voor God —, verootmoedigen; —ne'derend (bescha- mend, verlagend), bn.; —er, —st: een —aanbod; dat is — voor hem; —ne'dering (krenking), v. —en: allerlei —en moeten ondergaan; —ne'men (te weten komen), ik —nam, heb —nomen: hebt gij 't niet —nomen, de lente is weergekomen, gewaarworden; hij vernam naar uw gezondheid, d. i. vroeg, in- formeerde; —ne'pen (kleinzielig), bn.: een —mannetje; —neu'teld (dverpachtig, onbe- duidend, nietig), bn.: een —ventje, een —boompje; —niel'achtig (geneigd om te vernielen), bn.; —er, —st: een —kind; —niel'al (kind, dat alles stukmaakt), m. en v. —allen: je bent een echte —; —nie'len (stuk maken), ik heb —niel'd: de oorlog —niel'de dorpen, verwoest, verdelgt; —nie'lend (verdelgend, verwoestend), bn.; —er, —st: de alles —c orkaan; —nieling (verwoesting), v. —en.

Vernis'zucht (zucht, om te vernielen), v. gmv.: de —dier kinderen; —nie'tigen, ik heb —nietigd: dat woord —nietigt al mijn hoop, te niet doen; het vonnis, het besluit werd —nietigd, ongeldig verklaard; de vlammen —nietigden de processtukken; —nieu'wen (nieuw maken), ik heb vernieuwd: een lat- werk —; —nieuwerwet'schen (opknap- pen), ik —nieuwerwetschte, heb —nieuwer- wetscht: een huis —, een dameshoed —; —nieuwerwet'sching (moderniseering), v. gmv., w. i. g.; —nik'kelen (met een laagje nikkel overtrekken; volkst. bedotten), ik —nikkelde, heb —nikkeld: een fiets —, een thee- pot —; ik laat me niet —.

Vernis' (mengsel van lijnolie en hars), o. —sen: —doel het verwerk glanzen; fig. een —je van beschaving, een uiterlijke schijn, een glansje, het uiterlijk.

Vernis'sen (n. vernis bestrijken), ik verniste, heb vernist: een deur —, een schilderij —.

Verno'chelen, volkst., zie Verlakken.

Vernoegd' (tevreden), bn. en bw., —er, —st, zie Vergenoegd; —noe'gen, zich (zich tevreden stellen), ik heb mij —noegd; —noe'- men (iems naam noemen), ik heb —noemd: ik zal hem u —, d. i. u zijn naam zeggen.

Vernuut' (het vermogen om iets wil te denken; scherpzinnigheid, oorspronkelijkheid, vin- dingrijkheid), o. gmv., ook: man van genie, en dan mv. vernuften: de —en der 17e eeuw in Holland; —nuif'tig (geestig), bn. en bw.; —er, —st: een —man, vindingrijk; dat is —uitgedacht, geestig, schrandere.

Veronaan'genamen (onaangenaam maken), ik heb —onaangenaamd: iems leven —; —onacht'zamen (geen acht staan op), ik heb —onachtzaamd: zijn plichten, zijn gezond- heid —, verwaarloozen; —onderstel'len (aanemen), ik heb —ondersteld: —onder- stel, dat ge uw proces wilt, wat dan nog?; —onderstel'ling (onderstelling), v. —en;

—on'gelijken (onbillijk, onrechtvaardig be- handelen), ik heb —ongelijkt: iem. —, on- recht aandoen; —on'gelukken (omkomen, te niet gaan), hij is —ongelukt: de man is —, het schip is —ongelukt, heeft schipbreuk geleden; —onthei'ligen (ontwijken, schen- den), ik heb —ontheilgd; —ontrei'nigen (ontreinigen, vuil maken, besmetten), ik heb —ontreinigd: dat zal uw geweten —, bezoede- len; —rei'niging, v. —en; —ontrus'ten (onrustig maken), ik —ontruste, heb — ontrust: laat u niet —, angstig maken, zie Ontrusten; —ontschul'digen, ik heb —ontschuldigd: zijn gedrag laat zich niet —, verschoonen, vrijleiten; —ontschul'di- ging (verschooning), v. —en; ook, Ont- schuldiging; —ontwaar'digd (in zijn waardigheid of gevoel van eigenwaarde ge- krenkt; gegriejd; vertoornd), bn. en bw.; —ontwaar'digen (bij iem. het gevoel van eigenwaarde of eigenlijde krenken, iem. grieven), ik heb —ontwaardigd: dat voorstel zal hem —, zijn ergernis, toorn opwekken; zich —, zich boos maken; —ontwaar'di- ging (toornende ernst, blijkbare ergernis), v. gmv.: diepe —, algemeene —.

Veroor'deelde (iem., die veroordeeld of ge- vonnist is), m. en v. —n; —oor'deelen (schuldig oordeelen, ook: afkeuren, afwijzen), ik heb —oordeeld: de dief werd —oordeeld, gevonnist, schuldig verklaard; —oor'dee- ling (vonnis), v. —en; —oor'loven (toe- staan), ik heb —oorloofd: die uitgaven kunt gij u —, vergunnen; —oor'zaken (oorzaak zijn, dat iets gebeurt), ik heb —oorzaakt: dat zal veel twist —, bewerken, teweegbrengen; —ootmoe'digen (ootmoedig maken), ik heb —ootmoedigd: ga u voor God —, vernederen, in ootmoed buigen; zich —; —or'heren (ge- bruiken), ik heb —orberd: nu, wij hebben heel wat —orberd, opgegeten en opgedren- ken, genuttigd; de koekoek verorbert duizen- den behaarde ruspen, vreet; —or'denen (be- velen, gelasten), ik heb —ordend; —or'de- ning (reglement, voorschrift), v. —en.

Verordineeren (ordonneeren), ik heb —or- dineerd: wie heeft dat zoo —ordineerd? be- volen; —ou'derd (oud geworden, vervallen, uit het gebruik), bn.: wat is die man —; een —gebruik, een —woord; —ou'deren (ouder worden), hij is —ouderd: dat gebruik gaat —, vervallen: een —ouderde kwaal, ingewor- teld; —ou'welijken (er oud beginnen uit te zien), hij is —ouwelijkt: wat is die man —ouwelijkt, oud geworden.

Verover'vaar (hij, die een land veroverd, een volk onderwerpt), m. —s: Willem de —, (1066); —o'veren (overweldigen, door ge- weld bemachtigen), ik heb —overd: een land —, een stad —; fig. voor zich innemen: iemands hart —, de harten der toehoorders —, winnen; —o'vering (het veroveren, hetgeen veroverd wordt), v. —en: de —van stad aan stad; de —en door Napoleon I gemaakt; —o'veringskrijg (—oorlog), m. gmv.; —o'veringsoorlog (oorlog, die het veroveren v. landen, gewesten ten doel heeft), m. —logen: onze oorlogen in O.-I. zijn meest —oorlo- gen; —o'veringszucht (sterke begeerte naar meer veroveringen), v. gmv.: de —van Napoleon. van de Romeinen.

Verpach'ten (in pacht geven), ik —pachtte, heb —pacht: een stuk bouwland —; —pach'-

ter (hij, die verpacht), m. -s; **-pach'ting** (het verpachten), v. -en; **-pak'ken**, ik heb -pakt: die goederen moeten -pakt worden, anders ingepakt; ook: inpakken, b.v. de visch wordt door opkoopters in ijs -pakt en meest naar elders verzonden; **-pak'king** (emballage), v. -en; **-pan'den** (in pand geven), ik -pandde, heb -pand: zijn goederen -, beleenen; fig. zijn eer -, op zijn eer iets beloven; **-pat'sen** (verschacheren, verkwanselen), ik -patste, heb -patst: hij heeft zijn horloge -patst, te gelde gemaakt; hij heeft al zijn geld -, er doorgelapt; plat; **-persoon'lijken** (als persoon voorstellen, personifiëren), ik -persoonlijkte, ik heb -persoonlijkt: **-ing** (personificatie), v. gmv.; **-pes'ten** (besmetten met de pest; bederven), het -pestte, het heeft -pest: die stank -pest de lucht; fig. godsdienst en zeden - (Bild); **-pes'tend** (onvolt. deelw. van verpesten; besmettend), bn.; -er, -st: een -e lucht, een -e stank, die nl. de pest doet ontstaan; **-pie'terd** (uitgeteerd, dor van vleesch), bn. en bw.: een - ventje; wat ziet hij er - uit.

Verpij'nen, zich (zich afsloven, aftobben), ik heb mij -pijnd: ik zal mij niet - op dat werk, verg. Pijn, moeite, last; **-plaat'sen** (een andere plaats geven), ik -plaatste, heb -plaatst: men zal dien ambtenaar -, van standplaats doen veranderen; zich -; **-plaat'sing** (het verplaatst worden), v. -en; **-plan'ten** (op e. andere plaats planten), ik -plantte, heb -plant: een oude boom laat zich niet -, overplanten, overbrengen; **-plas'sen** (plassende verbruiken), zij -plaste, heeft -plast: bij het schrobben der straat veel water -; **-ple'gen** (verzorgen), ik heb -pleegd: een zieke -, een gewonde -, de armen -; **-ple'ger** (ziekenoppasser), m. -s.

Verpleeg'ster (zuster, ziekenverpleegster), v. -s; **-ple'gingsdienst** (mil. intendance), m. gmv.; **-ple'gingstrein** (de wagens der intendance), m. -treinen; **-plet'ten** (stuk pletten), ik -plette, heb -plet: fig. wij stonden verplet, verslagen van verbazing; **-plet'teren** (verbrijzelen, te pletter slaan), ik heb -pletterd: het schip werd op de klippen -pletterd, stuk geslagen; fig. een land, een volk -; een -de tijding, terneerslaande, vreeselijke; een -de nederlaag, vernietigende.

Verplicht' (verschuldigd, gehouden), bn.: ik ben hem veel -; tot betaling zijt gij -, als tw. zeer -! ik dank u, wel bedankt.

Verplicht'ten (als een plicht opleggen, noodzaken), ik -plichtte, heb -plicht: iemand - tot betaling; iemand - tot e. dienst; ook: ik ben u veel -plicht, verschuldigd; een -plicht leervak, wettelijk voorgeschreven; **-plicht'tend** (noodzakelijk, verbindend), bn. en bw.: handwerk-onderwijs is - gemaakt; het gymnastiek-, het kookonderwijs - maken; **-plicht'ting** (het verplicht-zijn), v. -en: aan iem. - hebben, hem dank schuldig zijn; iem. een - opleggen, iets als plicht opleggen: iederen burger tot aan de 40 jaar de - opleggen zijn land te verdedigen; **-plooi'en** (anders plooiën), ik heb -plooid: zij - de uitspraken van den arts naar de inspraak van hunne hoop (C.O.), er een ander aanzien (hier willeg) aan geven; **-pon'ding** (belastingsaandeel in ponden op

vaste goederen), v. -en, vero., zie Pondspondsgewijze.

Verpoo'zen (rust nemen), ik -poosde, heb -poosd, zich -, uitrusten; **-poo'zing** (rust), v. -en; **-pop'pen** (tot pop worden), zij verpopten, zijn -popt: die rupsen zijn aan 't -; zich -; die rupsen gaan zich -; **-po'ten** (elders poten), ik -pootte, heb -poot: wij gaan die bessestruiken -, verplanten; **-po'ting** (het verpoten), v. -en; **-pot'ten** (in een anderen pot planten), ik -potte, heb -pot: bloemen -; **-pra'ten** (met praten verspillen), hij -praatte, heeft -praat: die knecht staat zijn werktijd te -; zich -, zijn mond voorbijpraten, zich iets laten ontvalen, iets onbedacht zeggen, iets verklappen.

Verraad' (trouweloze handeling, schennis van trouw), o. gmv.: hoog-, samenzwering tegen de kroon, landverraad; **-raad'ster** (vrouw. verrader), v. -s; **-ra'den** (eig. misraden, door zijn raad bedriegen, trouweloos handelen), ik -ried, heb -raden: iem. -; een geheim -, verklappen; het vaderland -, nl. aan den vijand; uw kleur verraadt u, verklapt u; **-ra'der** (iemand, die verraadt), m. -s, -en; **-ra'derlijk** (van of als een verrader, komende van een verrader), bn. en bw.: een - plan, een -e daad, een - mensch; iem. - om 't leven brengen, door sluipmoord; **-ras'sen** (eig. ras overvallen, te vlug af zijn; fig. onverwacht komen), ik -raste, heb -rast: de tijding -raste mij, uw bezoek -rast ons, iemand -; **-ras'sing** (surprise), v. -en; **-ras'sing** (mil. bedekte of onverhoedsche aanval), v. -en; de - van het kasteel van Breda (1590), de - van Hoey (1595), overrompeling.

Verre, bn. en bw.; zie **Ver**.

Ver'regaand (buitensporig, eig), bn. en bw.: -e moedwil; -e onnoozelheid (C. O.); -e uitputting der strijdende volken; - brutaal.

Verrei'ken, zich (boven zijn macht reiken), ik heb mij -reikt; **-re'kenen** (vereffenen, afbetalen), ik -rekende, heb -rekend: die voorschotten zijn verrekend; zich -, z. vergissen in het cijferen, fig. zich vergissen, zich misrekenen; **-re'kening** (vereffening, ook, misrekening), v. -en; **-re'kenpakket** (postpakket, een verzekerde waarde van f 150 niet te boven gaande en waarvan de waarde bij overreiking wordt ingevorderd), o. -pakketten, verg. Rembours.

Ver'rekiker (voorwerp of kijker om op verre afstand te zien), m. -s: de - zou uitgevonden zijn door Zacharias Jansen te Middelburg; zie: Binocle of Jumelles, ook, Tooneelkijker en Telescoop.

Verrek'ken (verwrichten, ontwrichten), ik heb -rekte: zijn arm -, een spier -; in de platte taal: sterven, omkomen: **-rek maar!**

Ver'rel (oude benaming voor vierendeel van een el), o. -s: een - kant, gmv.

Ver'reweg (voor een groot deel; in hooge mate), bw.: hij was - de knapste.

Ver'reziend, ver'ziend, bn.: een - staatsman, in de toekomst ziende, vooruitziend.

Verrich'ten (doen), ik -richtte, heb -richt: zijn werk -, uitvoeren; **-rich'ting** (daad, handeling), v. -en; **-rij'ken** (rijk of rijker maken), ik heb -rijkt: Fondel heeft onze letterkunde zeer verrijkt; zich -; **-rij'king**, v. gmv.: nieuwe woorden tot - der taal (Bild); **-rij'zen** (oprijzen), hlf -rees, is -rezen: Hij zal ten derden dage -, uit het

graf opstaan; — als een feniks uit de asch, schoon, nieuw, b.v. een door aardbeving verwoeste en daarna herbouwde stad; —rijzenis (het verrijzen uit het graf, opstanding), v. gm.v.: feest van de — des Heeren, op Paaschzondag; —rim'pelen (vele rimpels krijgen of hebben), het is —rimpeld: een —rimpeld bestje; —roe'keloopen (roekeloos bederven), ik heb —loosd: zijn gezondheid —; —roe'ren (in beweging brengen), ik heb —roerd: een oude zeelt verroert geen vin (Bogaers), staat doodstil in het water; fig. geheel onbeweeglijk zijn.

Verroes'ten (door roest weggevreten worden), het —roestte, is —roest: dat ijzerwerk gaat —, zal door roest vergaan; fig. het leven is in hem verroest, hij wordt zeer oud; verroest, tw.: loop heen! gm.v.; —ron'selen (verkwanselen), ik heb —ronseld: spreekt. hij heeft zich —ronseld, tot den krijgsveld voor handgeld laten aanwerven; —roo'ken (door rooken verteren), hij —rookte, heeft —rookt: deze heer —rookt elk jaar wel honderd gulden; —rot' (vergaan, bederven), bn.; —ter, —st: —te appels, —vleesch; —rot'ten (rotte ontsindende, bederven), het is —rot; —rot'ting (het verrotten), v. gm.v.; —rot'tingsproces (de overgang van de organische in anorganische stof), o. —sen; —ruil'en (omruilen, omwisselen), ik heb —ruild: een oude piano — voor een nieuwe; —ruil'men (ruimer maken), ik heb —ruimd: fig. zijn hart —, ontlasten; zijn blik —, wijder maken; —ruil'ming, v.: studie der natuur tot — van oog en hart; —ruk'kelijk (behoorlijk), bn. en bw.; —er, —st: een — landschap, —weer; —fraai; —ruk'ken (eig. wegrukken; fig. vervoeren, opgelogen doen zijn), het —rukte, heeft —rukt; —ruk'king (bezieling, opgelogenheid), v. —en, verg. Zielsverrukking; —rukt' (opgelogen), bn.: hij voelde zich — bij dat schouwspel.

Vers 1. (dichtk. een zeker aantal versvoeten, een versregel), o. verzen: een strophe van acht verzen of versregels; een couplet bestaat uit minstens twee versregels; zie Distichon, Poëzie; 2. (dichtk. gedicht van kleineren omvang), o. verzen; —je, o. —s: de —s van Heije; een verjaar —; kind, leer het — nul; 3. (elke afzonderlijke regel van een gedicht), o. verzen: de proloog van Gijlsbr. van Amstel telt 162 verzen; 4. (korte zinsnede, onderdeel van een hoofdstuk uit de boeken des Bijbels: elk vers is genummerd), o. verzen: hij las uit Lukas 10 het 21e —.

Versaagd' (bevreesd, ontsteld, moedeloos), bn. en bw., —er, —st; —heid (angst, vrees, ontstellenis), v. gm.v.; verg. Onversaagd. **Versa'gen** (bevreesd worden, ontstellen, bang worden), ik —saagde, ik ben —saagd: laat u door niets —, vrees aanjagen, ontmoedigen; in tegenspoed moet men niet —.

Versatfel' (ongestadig, wispelturig), bn. **Versatfelteit'** (wispelturigheid, wiftheid), v. **Vers'bouw** (dichtk. bouw en inrichting van een vers met het oog op maat en rijm), m. gm.v., ook: Versificatie.

Versch (nieuw, niet oud, pas gekarnd, pas geslacht, enz.), bn. en bw.; verscher, meest —: —e boler, —e eieren; —vleesch; een —e flesch, pas aangetrokken; —e paarden, pas van stal; dat ligt mij nog — in 't geheugen, helder; een —e wonde, pas toegebracht;

— geplukte aardbeien, — gekookte melk; —heid (frischheid v. eieren, melk, enz.), v. **Verscha'cheren** (verkwanselen, verruilen), ik —schacherde, heb —schacherd, verronseld, (sch=sj), verg. Schacheren; —schaf'fen (bezorgen, leveren, voorzien van), ik heb schaft: iem. de middelen —; zich iets —; —scha'len (verliegen), het is —schaald: de wijn in die open flesch zal —, geur en kracht verliezen, smaakloos worden; —schal'ken (foppen, misleiden), ik heb —schalkt: de visschen laten zich door het aas —; —schan'sen (door middel van één of meer verschansingen versterken), ik heb —schanst: een kamp —; ook, zich —: de vijand had zich —schanst; fig. hij zoekt zich achter leugens te —, redden, verbergen; —schan'sing (mil. schans, opgeworpen versterking), v. —en; scheepst. —schan'sing (reeling, hekwerk om een zeeschip), v. —en. **Verscheba'lic**, v.; zie Varscheballe.

Verschei'den (van de wereld scheiden, in hooger en stil voor: overlijden, sterven), hij —scheidde, is —scheiden.

Verschei'den (het sterven), o. gm.v.: na zijn —, afsterven.

Verschei'den (verschillende), bn. en telw.: er zijn — soorten van grassen, vele; —heid (afwisseling, verschil), v. —heden.

Versche'len, het verscheelde, het heeft veel —scheeld, zie Verschillen; —schen'ken (uitschenken, vertappen), ik —schonk, heb —schonken: ik heb drie flesschen wijn —schonken, schenkende geledigd; —sche'pen (per schip vervoeren), ik heb —scheept: aardappelen —, groenten —; —scher'pen (scherp of scherper maken), ik heb —scherpt: het toezicht —; —scheu'ren (uit elkaar scheuren, vaneenrijten, vernietigen), ik heb —scheurd: een brief —; de tijgers —mensen en dieren, vancenscheuren, verblinden; —scheu'rend, bn.: —e dieren (roofdieren).

Versch'gebakken (pas gebakken), bn.: —beschuiten, —brood; verg. Oudbakken en Nieuwbakken.

Verschiet' (verte, horizon), o. —en: een ruim —, vergezicht; wij zagen een toren in 't —; fig. een somber —, droevige toekomst.

Verschie'ten (al schietende verbruiken), ik —schoot, heb en het is —schoten, zegsw. hij heeft al zijn kruut —schoten, alles ineens gezegd, alle pijlen verbruikt; verder: de sterren —, wegschieten, vallen; ik zal u dat geld —, voorschieten, leenen; hij —schoot van schrik, verbleekte; —schijn'dag (vervaldag van een wissel), m. —en; ook: dag, dat men voor den rechter moet verschijnen; —schij'nen (er zijn, zich vertoonen, te voorschijn komen), ik —scheen, ben —schenen: hij moet voor den rechter —; de vervalldag van den wissel is —schenen; het boek zal spoedig —, het licht zien; —schij'ning (spook; visioen), v. —en; —schijn'sel (natuurverheveling), o. —s, —en: het avondrood, de regenboog is een prachtig —.

Verschik'ken (anders schicken), ik heb en het is —schikt: de boeken wat —; —schil', o. —len: wat een —! onderscheid; zij hadden —, twist, oneenigheid; —schil'teren (in schilfers uit elkaar vallen), het —schilferde, is —schilferd: mergelblokken uit den St.-Pietersberg — in de open lucht; —schil'len (zich onderscheiden van), ik heb —schild: ik

—*schil* met u van meening, in leeftijd, van godsdienst, afwijken, verg. Schelen; —*schil'lend* (verscheiden), bn. en bw.: er zijn —e verklaringen mogelijk, onderscheiden; er wordt — over dat feit geoordeeld, afwijkend, ongelijk; —*schil'punt* (punt van geschil, punt in kwestie, geschilpunt), o. —en; —*schim'melen* (door schimmel bederven), het is —schimmeld: het brood zal daar —, de haver was —schimmeld.

Verschoon'baar (te verschoonen, te vergeven), bn.; —der, —st: wat in drift gebeurde, is —; —*schoo'nen* (den. van schoon: schoon of schooner maken), ik heb —schoond: de bedden —, d. i. van schoon linnen voorzien; fig. ik zal mij bij hem —, verontschuldigen; —*schoon'lijk* (verschoonbaar, vergeeftlijk), bn., —er, —st; —*schop'peling* (verschoveling), m. en v. —en, voor het v. ook —e: die arme vees is daar de —, wordt steeds achterafgezet; de paddenstoelen, die —en der natuur!; —*schop'pen* (eig. naar een andere plaats schoppen, wegschoppen), ik heb —schopt: een bal —; fig. hij —schopt zijn eigen geluk, met voeten treden.

Verschot' (ruime sorteering), o.: er is hier — v. meubelen, van kleeren, enz., verscheidenheid van keuze; —*shot'* (het voorgeschotene), o. —ten: voor maakloon en —schotten; hier is de opgave mijner —schotten; —*schot'lijstje* (lijstje van verschoten gelden), o. —s; —*schov'eling* (verschoppeling; iem. die stiefmoederlijk wordt behandeld), m. en v. —en, vr. ook —e: zij is bij die familie de —; —*schraald'* (schraal, mager geworden), bn.: een stem, door 't weer — (Bild.), scherp; —*schrik'kelijk* (schrikbarend), bn. en bw.; —er, —st: een —e moord, ontzettend; een —e bedreiging, afgrijselijk; het is — koud, erg; —*schrik'ken* (schrik aanjagen, verschrikt worden), ik heb en ben —schrikt: de knaap —schrikte het paard, deed schrikken; wat was ik —schrikkt, (—schrokken); —*schrik'king* (iets, dat verschrikkelijk is, horreur), v. —en: de —en van den wereldoorlog.

Verschroei'en (al schroeiende bederven), ik heb, het is —schroeid: de —de zon, verdorrende, verzengende; een —de dorst, brandende; —*schroei'ing* (verzenging), v. gmv.; —*schrom'pelen* (schrompelig worden, rimpelen), het is —schrompeld: het vroege fruit gaat licht —; —*schron'kelen* (in een kronkelen v. bloemen), de lolie —schronkelde, is —schronkeld: die kunstbloem is —schronkeld; —*schui'len*, zich, ik —school mij, heb mij —scholen: hij —schuilt zich achter de deur, verbergt; hij wist zich voor het gevaar te —, dekken, bergen; —*schui'ven* (schuivende verplaatsen), ik —schoof, heb —schoven: ik zal die kast wat —; fig. een beslissing —, uitstellen; —*schul'digd*, bn.: ik ben hem veel —, verplicht; de —e gelden, nog te betalen; met —en eerbied, gepast, vereischt.

Vers'ie (omkeering, wending; vorm van een verhaal; vertaling), v. —s, —siën; (s = z); verg. In versie.

Versie'ten (opschikken, optoeten, opsmukken, verfraaien), ik heb —sierd: een kamer —; middelmaat —siert de straat, d. i. strekt tot sieraad; een verhaal met eenige anekdoten —, opsieren; gevoelens, die den man — (C. O.); —*sie'ring* (hetgeen versiert), v. —en; —*sie'ringkunst* (de kunst, om door orna-

ment of decoratie een kerk, een gebouw te versieren), v. gmv.; —*sie'ringmotief* (motief der versieringskunst), o. —motieven; —*sier'sel* (al, wat dient om te sieren), o. —s, —en.

Ver'sifex (rijmelaar), m. —en.

Versificateur' (versenmaker), m. —s.

Versificatie (versbouw, versbouwkunst, d. i. leer van de technische inrichting en den bouw van een gedicht), v. gmv.; zie Prosodie.

Versificeeren (versen maken, iets in versmaat brengen, berijmen), ook Versifieeren.

Versjo'feld (verarmoed, haveloos, armoedig), bn.: een —type, zie Sjöfel; —*slaafd'*, bn.: hij is — aan den drank, aan het spel, overgegeven, is de slaaf van; — aan de pijp zijn (C. O.); —*slaafd'heid* (het verslaafd-zijn), v. gmv.: de — van den Indiaan aan sterken drank; zie: zich verslaven.

Verslaan' (overwinnen), ik —sloeg, heb —slagen: den vijand —, een leger —; den dorst —, lesschen; ook: die wijn gaat —, verschalen; tegenw. verslag uitbrengen: een Kamerzitting —.

Verslag' (rapport, mondelinge of schriftelijke mededeeling, bericht over de toedracht of den toestand eener zaak), o. —slagen; —*slag'gever* (rapporteur), m. —s; —*slag'geelster*, v. —s.

Versla'gen (overwonnen, terneergeslagen, onthuis, verschrikt), bn.: een —leger, bij dat bericht stond hij geheel —; — staan te kijken; —*sla'gene* (gedoode), m. en v. —n; —*heid* (ontsteltenis), v. gmv.: de — was groot, er heerschte diepe —, bedroefdheid, neerslachtigheid.

Verslampam'pen (verbrassen, slompdend verdoen), ik heb —slampampt: zijn centen —, verspillen, verkwisten, zie Slampampen; —*sla'pen* (door te lang slapen verliezen), ik —sliiep, heb —slapen: hij versliep de beste uren van den morgen, slapende doorbrengen; zich —, te lang slapen; —*slap'pen* (slap maken of worden), ik heb en het is —slapt: alcohol —slapt de zenuwen, verzwakt; fig. de handel kan —, minder worden; de tucht niet laten —, verflauwen; —*sla'ven*, zich, ik heb mij —slaafd: zich — aan drank, spel, lectuur, enz., zich tot slaaf maken van, zich overgeven aan; —*slech'ten* (slechter worden of maken), het —slechtte, het heeft en is verslecht, ook: Verslechteeren: de toestand —slechtert; —*slee'pen* (naar elders sleepen), ik —sleepte, heb —sleept: balken —.

Vers'leer (de leer der dichtsoorten), v. gmv.

Verslem'pen (verdoen, in drank verteren), ik heb —slemp: zijn geld —, zie Verslampampen; —*slen'sen* (verflensen), de bloem verslenste, is —slenst: geplukte bloemen gaan in de zon —, verwelken, geur en kleur verliezen, verkwijnen; —*slen'teren* (slensterend doorbrengen), ik —slensterde, heb —slensterd: zijn tijd —; —*sle'ten* (afgesleten door lang gebruik), bn.; —er, —st: een —kleed, een —paar schoenen; fig. een —uitdrukking, b.v. het zilte nat (de zee), de gouden zon, de schelē nijd; bij uitbreid. krachteloos, b.v. een —paard, zijn werkkraft verloren hebbende; de man was oud en —, zwak, ageleefd; —*slij'ten* (door het gebruik doen slijten), ik —sleet, heb en het is —sleten: die jas zult gij niet —, stuk dragen; den tijd — met lezen, doorbrengen; verstijft gij mij voor een sul?

d. i. houden voor; **-slijt'baar** (te ver-slijten), bn.; **-slijk'ken** (verkeerd slikken), ik **-slikte**, heb **-slikt**: *zich -*, iets in de verkeerde keelkrijgen, d. i. onder de keelklep. **Verslim'meren** (erger worden), het is verslimmerd: *die ziekte zal met den dag -*; **-slijn'den** (verzuwelen), hij **-slond**, hij heeft **-slonden**: *de tijger verslindt zijn prooi*, in-zwelen, gulzig opvreten; fig. *iem. met de oogen -*, d. i. nijdig aanzien; de oorlog *verslindt schatten*, eischt, verbruikt; **-slijn'-geren** (*zich - aan of op iets, d. i. onzinnig er aan gaan hechten, er verzet of verliefd op worden, meestal, in ongunstigen zin*), ik heb mij **-slingerd**: *zich - aan of op roman-lectuur, hij -slingert zich aan den drank*, vergoot; *hij is op het spel -slingerd*, d. i. is er dol op; *zij is op de wereldsche vermaken -slingerd*, er op verzet; **-sloed'deren** (ver-slonzen, verwaarloozen), ik heb **-slodderd**: *zijn kleeren -*; **-slof'fen** (veronachtzamen), ik heb **-sloft**; **-slo'n'zen** (door onachtzaamheid bederven), ik **-slonsde**, heb **-slonsd**: *zij -slonsd haar kleeren, verwaarloozen*. **Vers'maat** (dichtk. voetmaat in een versregel), v. -maten; zie: Jambé, Trochee, Trippelmaat. **Versmacht'ten** (smachtend omkomen), hij **-smachtte**, is **-smacht**: - van dorst, van honger, vergaan; *in de gevangenis -*, treuren, verkwijnen; fig. *zijn leven in verdriet -*, smachtend, kwijnend doorbrengen; **-sma'den** (met smaad of minachting behan-delen), ik **-smaade**, heb **-smaad**: *iems goeden raad -*, minachten; *wat hij toen -smaade, zou hem nu welkom zijn*, beneden zich achtte; *zulk een aanbod is niet te -*, verwerpen, van de hand wijzen; **-smal'-len** (smaller maken of worden), ik **-smalde**, ik heb en het is **-smald**: *een pad -*, de weg gaat daar -; **-smel'ten** (wegsmelten, vloei-baar maken), ik of het **-smolt**, ik heb, het is **-smolten**: *de tonen -*, vloeien in elkaar; *in tranen -*, wegsmelten; **-sme'ren** (sme-rende verbruiken), ik heb **-smeerd**: *hij heeft alles verteerd en -smeerd*, verbrast, er door-gebracht; **-smo'ren** (verstikken, smorend omkomen), ik heb en ben **-smoord**: *den kreet van smart -*, onderdrukken; **-smul'-len** (smullend verkwisten), ik heb **-smuld**: *zijn geld -*, aan lekker eten en drinken ver-doen; **-sna'pering** (lekkernij, lekker beetje of hapje), v. -en; **-snel'len** (de snelheid der beweging doen toenemen, sneller maken), hij **-snelde**, heeft **-snelde**: *den pas -*, den bloedsomloop door een flinken marsch -; *zich -*, de stroom der rivier **-snelt** zich hier, wordt sneller; **-snel'ling** (het versnellen, het toenemen in snelheid), v. -en: *een een-parige -*; *bij den vrijen val van een lichaam is de - ± 10 M. per seconde*; bij overdracht: *hij heeft een groote - op zijn fiets*, de ver-houding tusschen vóór- en achterkamrad is groot; *de - in een rivier*, het sneller stroom-en van het water: deze - ontstaat tijde-lijk b.v. in een bergterrein bij zwaren regenval of is permanent, als er een groot verschil bestaat in het niveau der bedding; **-snel'lingsnaaf** (naaf a. h. achterrad v. e. rijwiel, die het veranderen der versnelling mogelijk maakt), v. -naven; zie Drie-, Tweeversnellingsnaaf; **-sni'jden** (snijdend tot iets anders maken, door snijden

bederven), ik **-sneed**, heb **-sned**: *stroot tot haksel -*; *een jas -*; **-sni'j'den** (vermengen, vervalschen), ik **-sneed**, heb **-sned**: *wijn -*, *dit is versneden Bordeaux*; **-sni'p'peren** (tot snippers maken), ik **-snipperde**, heb **-snipperd**: *een vel papier -*; fig. te veel ver-deelen: *zijn krachten, zijn tijd, de belang-stelling -*.

Ver'so nl. folio (It. op de linker-, rug- of keerzijde van een blad); zie: Folio en Recto.

Verspa'den (witstellen), ik of het **-spaadde**, ik heb en het is **-spaad**: *hij verspaadde zijn vertrek, een zaak -*; *de koorts gaat al -*, later komen. w. i. g.; **-span'nen**, ik **-spande**, heb **-spannen**: *de paarden -*, anders inspannen; **-spar'kelen** (sparkelend vergaan, verspatten), het is **-sparkeld**: *het vuurwerk ging - in een vonkenregen*; **-spe'-len**, ik heb **-speeld**: *zijn geld -*, spelende kwijtraken; *iemands achtung -*, verbeuren; *zich -*: *ik heb mij -speeld*, heb mij bij het spelen vergist; **-spe'nen** (verplanten n. de uit zaad opgekomen plantjes), ik **-speende**, heb **-speend**; **-sper'ren**, ik heb **-sperd**: *den toegang -*, belemmeren, afsluiten; **-sper'ring** (dat wat verspert), v. -en; **-sper'ringskunst** (mil. de kunst, om den toegang tot loopgraven, stellingen, enz. te belemmeren), v. gmv.; **-spie'den** (heimelijk bespieden), ik **-spiedde**, heb **-spied**: *den vijand -*; **-spie'der** (mil. verkenner, spion), m. -s; **-spied'ster** (v. spion), v. -s; **-spie'-jacht** (postschip, adviesjacht), o. -en; **-spil'len**, ik heb **-spild**: *zijn geld, zijn goed, zijn erfdeel, zijn tijd -*, verkwisten, zijn krachten -; **-splin'teren** (tot of met splin-ters worden), het **-splinterde**, is **-splinterd**: *de roeiboot werd op de rotsen -splinterd*; *op de breuk is het dijbeen -*; **-sprei'den** (over een groote vlakke uitstrooien of witspreiden), ik **-spreidde**, heb **-spreid**: *allerlei valsche geruchten -*, rondstrooien; *de vijanden wer-den verspreid, verstrooid*; *een verspreide bevolking, niet aaneengesloten; enkele ver-spreide hutten, alleenstaande*.

Verspre'ken, zich, ik **-sprak** mij, heb mij **-sproken**: *ik heb mij -sproken*, d. i. in het spreken vergist; **-sprin'gen** (met sprin-gen doorbrengen), ik **-sprong**, heb **-sprong**: *zijn tijd verdansen en -*; *ik heb mijn voet versprongen*, springend bezeerd; ook, wegspringen: *het stuk gomelastiek is -*; *de koorts versprong elken dag, kwam later*.

Vers'regel (regel van een gedicht), m. -s. **Vers'snede** (doorsnede van een versregel, caesuur), v. -n; verg. Alexandrijn.

Verstaald' (tot staal geworden, fig. verhard), bn.; -er, -st: - ijzer, tot staal geworden; fig. *de grond is hier -*, hard als staal ge-worden; *een - gemoed, verstokt*; **-staan'** (begrijpen, bevatten; geleerd hebben, kennen, bedreven zijn in), ik **-stond**, heb **-staan**: *ik versta u niet; hij verstaat geen gekheid; zijn ambacht -*, kennen; **-staan'baar**, bn. en bw.; -der, -st: *een - woord*; - spreken; **-staan'der** (*hij, die iets verstaat of be-grijpt*), m. -s: zegsw. *een goed - heelt maar een half woord noodig*, een korte aanduiding is genoeg voor een scherpzinnig hoorder; **-sta'len** (tot staal verharden), ik heb **-staald**: *ijzer wordt door het vuur verstaald*. **Verstaad'** (begrip, doorzicht, bevattig), o.

gm.v.: *zijn* — gebruiken, *hij heeft veel gezond* —, *hij heeft zijn* — verloren, *iemand iets aan het* — brengen, — van iets hebben; *dat gaat mijn* — te boven; *hij is niet wel bij zijn* —; *met dien* — e, men dient het alduste verstaan; — **stand'** (man van verstand), o. — en: *deze notaris behoort tot de beste* — en van ons dorp; — **stand' delijk** (het verstand betreffende), bn.: *de* — e ontwikkeling, geestelijke; *de* — e vermogens; *hij is* — goed ontwikkeld, zie Intellectueel; — **stan' deloos** (zonder verstand, dom), bn. en bw.: — te werk gaan.

Verstand' houding (betrekking), v. gm.v.: *in goede* — leven, staan, op voet van vriendschap; *ze zijn niet in de beste* —; *in* — met den vijand staan, landverraad plegen; *een teeken van* — geven, doen blijken, dat men met elkaar in betrekking staat.

Verstand' dig (van verstand, inzicht, nadenken getuigende), bn. en bw.: — er, — st: *een* — woord, *een* — e raad, *een* — antwoord, goed bedacht, doordacht; — spreken, — handelen; — **stan' diglijk** (naar het verstand), bw.: *hij is* — achtergebleven; — **stands' kies** (een der achterste kiezen, zoo genoemd, omdat ze het laatst komt), v. — kiezen; — **stands' mensch** (iem., die zich bij zijn doen en laten vooral laat leiden door zijn verstand), m. — en, verg. Gevoelsmensch; — **stands' ontwikkeling** (ontwikkeling van het oordeel), v. gm.v.; — **stands' verbijstering** (verstandsverwarring, ontzindheid), v. gm.v.

Verstar' ren (star of stijf maken of doen zijn), het — starde, is — stard: — *starrende, ijzige koude*; fig. halsstarrig, verstokt zijn of doen zijn: — *in het kwaad, — starrende ellende*.

Versteend' (als steen), bn.: *een* — e plant, *een* — dier, tot steen geworden; fig. *hij stond* —, *wezenloos v. schrik*; *een* — gemoed, wreed, onverbiddelijk; *het geloof van de Arabieren is tot een vormendienst versteend*; — **steen' en** (tot steen maken of worden), ik heb en het is — steend: kalk versteent de voorwerpen; fig. verharden, ongevoelig maken of worden: *iems hart kan* —, *dat zal de harten* —; — **steening** (een tot steen geworden dier of plant), v. — en, zie Fossiel; — **stek'**, o. gm.v.: *hij werd bij* — veroordeeld, in zijn afzijn, bij zijn niet op tijd verschijnen voor den rechter; zie: zich verstemmen; — **ste' ken** (verbergen), ik — stak, heb — stoken: *zich* —, verschuilen, wegkruipen; — **stek' haak** (timm. haak, die een hoek van 45° aan geeft), m. — haken; — **steld'** (verbaasd, ontzucht), bw.: — staan; — **steld' heid** (verbaazing, schrik), v. gm.v., verg. Ontsteltenis; — **stel' goed** (linnengoed, enz., dat versted moet worden), o. gm.v.; — **stel' len**, ik heb — steld: *een kleed* —, repareeren, lappen; ondergoed —; *kant* —, stoppen; *een schip* —, kalfaten; — **stel' werk** (verstedgoed, lapwerk), o. gm.v.; — **stem' pelen** (anders stempelen, overstempelen), ik heb — stempeld; — **sten' digen** (mededeelen, doen verstaan, aan 't verstand brengen), ik heb — stendigd, iem. iets —; vero.; — **sterf'** (het afsterven; ook: de nalatenschap), o. gm.v.: *bij* — van zijn oom; *hij vroeg zijns vaders* —, nl. zijn deel der nalatenschap; — **sterf' recht** (erfrecht, het recht van opvolging), o.

Verster' ken (sterk of sterker maken), ik heb — sterkt: *de wallen* —, *een leger* —; *den inwendigen mensch* —, goed eten; — **ster' kend**

(kracht gevend), bn.; — er, — st: — e middelen; — **ster' king** (aanvoer van versche troepen; ook, schans, fort), v. — en; — **ster' kingskunst** (mil. de kunst van een stelling of positie sterk te maken), v. gm.v.; — **ster' ven** (overlijden, wegsterven), het — stierf, is — storven: *uw roem zal niet* —, *te loor gaan*; *gestacht vleesch laten* —, besterven; *zich* —, zijn ongeregelde driftten beheerschen, vasten, enz.; — **ster' ving** (erfdeel, legaat), v. gm.v.; — **ster' ving** (onthouding, het vasten), v. — en; — **stijfd'** (stijf geworden), bn.: — van kou, verkleumd; *hij stond* — van schrik, verstramd; — e leden, stram; fig. *hij stond met* — e tong, kon geen woord uitbrengen; — **stij' ven** (stijf of stram maken of worden), ik heb en ben — stijfd; — **stik' ken** (doen stikken of smoren), het — stikte, heeft — stikt: *het onkruid* — stikt het koren; *ook: de zijde is* —, is bedorven door de vochtigheid der bewaarplaats; *hij is in de modder* — stikt; — **stik' king** (het verstikken), v. gm.v.: *de dood door* —; — **sto' ken** (als brandstof verbruiken), ik — stookte, heb — stookt: *zij* — per jaar 3000 KG. steenkolen; — **stok' ken** (als een stok maken: verharden), ik heb en ben — stokt: *zijn hart* —, ongevoelig maken; — **stok'** (ongevoelig, niet vatbaar voor betere gevoelens), bn.; — er, — st: *hij is* — in het kwaad, *zijn hart is* —, *een* — e oude vrijer; — **sto' len** (heimelijk, in 't geheim), bn. en bw.: *een* — blik; — **stom' men** (stom maken of worden), ik heb en hij is — stomd: *die woorden deden hem* —, sprakeloos worden; — **stom' ming** (fig. groote verbazing), v. gm.v.; — **stom' pen** (stomp maken of worden), ik heb en ben — stompt: *dat verstoppt den geest*, maakt suf; *die man is verstoppt*, door overspanning, versuft; — **stoord'** (boos, gram, uit zijn humeur), bn.; — er, — st: *hij was erg* — op u; — **stoort' der** (iemand, die iets verstoort), m. — s: *een* — van rust, vrede, orde, pret, verg. Brekespel.

Verstoo' teling (iem., die verstooten wordt of is), m. en v. — en, het v. ook — e: *een arme* — der familie, verschoppeling; *een* — der maatschappij, verschoveling, ellending; — **stoo' ten**, ik — stiet, (— stootte), heb verstooten: *een kind, een pupil, een vrouw* —, van zich stooten, er van scheiden; — **stop' pen** (dichtstoppen, wegstoppen), ik heb — stopt: *sneeuw kan een riool* —; *iemands hoed* —; — **stop' ping** (opstopping; constipatie), v. — en; — **stop' pertje**, o. gm.v.: — spelen, kinderspel.

Versto' ren, ik heb — stoord: *dat verstoort mijn plannen*, hindert, belet; *den vrede* —, *de rust* —, *de orde* —, doen ophouden; — **stor' ven** (ouderloos), bn.: *een* — kind; ook: — goederen, door erfenis toevallend; — **stou' ten**, zich (zich iets onderwinden), ik — stoupte mij, heb mij — stout: *hij dorst zich die taal* —, den moed hebben tot; *wat verstaat gij u!* d. i. hoe durft gij zoo vermetel zijn; — **stou' wen** (verstauwen), ik heb — stouwd; — **strek' ken** (verschaffen, bezorgen; strekken, dienen), het heeft — strekt: *de noodige gelden* —, iem. inlichtingen —; *de hongerende bevolking brood en voedsel* —.

Verstri' ken (strijkende verbruiken), hij — streek, heeft — streken: *veel kalk, veel verf* —; ook, voorbijgaan: *de tijd is verstreken*; — **strik' ken**, ik heb — strikt: *iemand in zijn*

eigen woorden —, vangen; —**strooid'**, bn.: *de professor is in gezelschap wat —, afgetrokken; — van geest; —strooi'en*, ik heb —strooid: *het vijandelijk leger werd verstrooid, uit elkaar gejaagd; zich —, uiteengaan; fig. zich ontspannen, afleiding zoeken; —strooi'ing* (afdwaling van den geest; ook: afleiding, genoeven), v. —en; —**strooi'ing**, v. —en, zie Diaspora; —**stui'ken** (licht ontwrichten), ik heb —stuikt: *ik heb mijn voet, mijn hand verstuikt, in geringe mate ontwricht; —stui'king* (lichte uit-elkander-schuiving van gewrichten), v. —en; —**stui'ven** (wegstui-ven), het —stoof, is —stoven: *het zand der duinen verstuift, waait weg; hij deed de benden als kaf —, uiteenvliegen; —stui'wen* (de lading in het ruim eener zeeboot overpakken, anders samenpakken), ik heb —stuwd; z.: Stuwen en Stuwadour; —**suf'fen** (suf worden of maken), ik heb en ben —suff: *hij schijnt te —, suf te worden; —suff'* (dof van geest), bn.: —er, —st: *een —e grijsaard; —suk'kelen*, ik heb en ben —sukkeld: *gij moet dat kind niet —, als een sukkel behan- delen; —suk'keling*, v. gmv.: *in de —ra- ken, d. i. achterafgezet worden.*

Vers'voet (dicht. evenmatig deel van een versregel), m. —voeten: *een zeker aantal —voeten vormt den versregel.*

Vertaal'baar (te vertalen), bn.; —**loon** (geld, dat voor het vertalen betaald wordt), o. —en; —**recht** (recht, om een boek over te zetten, volgens de auteurswet van 1912), o. —en; —**ster** (zij, die een boek overbrengt in een andere taal), v. —s; —**werk** (dat, wat ver- taald moet worden), o. gmv.: *zij moesten leven van —; —woede* (ongeregelde zucht om alles te vertalen), v. gmv.

Vertak'ken (in takken splitsen), zich —: *de rivier gaat zich hier —, verdeelen; —tak'- king* (splitsing, onderdeel), v. —en: *een samenzwering met vele —en; een oplichters- bende met vele —en; de —en van een taal, dialecten; —ta'kelen* (anders takelen, van nieuwe takelage voorzien), ik —takelde, heb —takeld; —**ta'len** (in een andere taal over- zetten), ik heb —taald; —**taler** (zie Transla- teur), m. —s; —**ta'ling** (overzetting), v. —en; —**tal'men** (met talmen, met treuzelen doorbrengen), ik —de, heb —talmd: *zijn tijd —; —tap'pen* (overtappen; tappend slijten, b.v. jenever), ik —tapte, heb —tapt.

Ver'te (grootte afstand van plaats of tijd), v. gmv.: *in de —zagen wij een schip, in het verschiet, aan den horizon; zoo iets ligt nog in de verre —, in de verre toekomst.*

Vertee'deren (leeder maken of worden), ik heb en ben —teederd: *geen smeekbede kon Alva —, treffen, het hart roeren, tot mede- lijden stemmen; —tegenwoor'digen* (voor één of meer personen tegenwoordig zijn), ik heb —tegenwoordigd: *ik zal mij door den notaris laten —, de afgevaardigden — het heele volk; —tegenwoor'diger* (iem., die vertegen- woordigt), m. —s, zie Volks—; —**tel'fen** (verhalen), ik heb verteld: *een sprookje —; kom, vertel het ons eens, deel mede, —tel'- len*, zich (verkeerd tellen), ik heb mij ver- told: *er is vijf gulden te weinig, ik heb mij zeker verteld; —tel'ling* (eig. hetgeen verteld wordt: klein verhaal), v. —en: *de dichterbijke —, een eenvoudig verhaal in maat en mees- tal op rijm, al of niet verdicht, kort van*

beloop, b.v. *De twee Bultenaars van Staring, enz.; —tel'sel* (verhaaltje), o. —s; —**te'ren** (verduwen, verbruiken; vergaan, doen ver- gaan), ik heb en het is verteerd: *zijn maag kan geen komkommers —, verdragen; den pot —, opmaken; hij verteert van jaloezie, wegteren; de vlammen — het gebouw; —te'- ring* (gelag), v. —en: *grootte —en maken, veel geld in 't gelag verkwisten.*

Verteu'ten (den tijd met niets-doen door- brengen), ik —teutte, heb —teut, gmv.

Verticaal' (loodrecht), bn.: *in —calen stand, rechtstandig; de —cale plantengordel, dien men nl. bij het bestijgen van een berg ach- tereenvolgens opmerkt; verg. Perpendi- culair.*

Verticaal' (loodlijn), v. —calen.

Vertien'den (met een tiend bezwaren), ik —tiendde, heb —tiend, vero.

Vertienvou'digen, ik heb —tienvoudigd: *de speler had zijn inzet —tienvoudigd, d. i. had tienmaal den eersten inzet opgezet; —tier'* (drukte, leven, bedrijvigheid, verkoop, handel), o. gmv.; —**tik'ken** (weigeren iets te doen), ik —tikte, heb —tik: *dat —tik ik nu!* verdraai; —**til'fen** (tillend verplaatsen), ik heb vertild: *een brandkast —; ook: zich —, inwendig zich kneuzen door te zwaar te beuren; —tim'meren* (anders doen timme- ren), ik heb —timmerd: *een huis —; —tin'- nen* (met een laagje tin overtrekken), ik heb —tind: *een koperen pan —, met tin aan de binnenzij bekleeden of overtrekken; —toef'* (verblijf, oponthoud), o. gmv.: *zonder —, uitstel; —toef'plaats* (plaats, waar men ver- toeft), v. —en; —**toe'ven** (zich ophouden), ik —toefde, heb —toefd: *waar heb jij vertoefd?* gewacht; —**tol'ken** (overzetten, vertalen), ik heb —tolkt: *iemand's gedachten, woorden —, verklaren; verg. Tol'k; —ton'nen* (in een andere ton overpakken), ik —de, heb —tond: *haring —, zuurkool —; —toog'* (een verhandeling op maatschappelijk of zedelijk gebied), o. —en: *een —houden; specteriale —en, zie ald.; —too'gen* (aantoonen, duide- lijk maken, bewijzen), ik heb —toogd, meer: Betoogen; —**toon'** (handel, zicht), o.: *die wissel is op —betaalbaar, d. i. hij moet voldaan worden, zodra hij wordt aange- boden; —toon'* (daad van vertoonen, laten zien of blijken), o. gmv.: *hij maakt veel — in de wereld, praal, bluff; 't is daar meer — dan echte rijkdom, uiterlijk; er was veel — van vreugde bij dat feest; die professor sprak met veel — van geleerdheid.*

Vertoo'nen (laten zien, voor oogen stellen), ik heb —toond: *hij zal zich niet meer in 't publiek —; de tooneelafdeeling zal dat stuk —, opvoeren; —too'ning* (voorstelling; dat- gene, wat vertoond wordt; representatie), v. —en; —**toor'nen** (boos maken), ik heb —toornd: *zich —, zich toornig maken; —tra'gen* (tegenhouden), ik heb en het is —traagd: *hij zocht den gang der onderhande- lingen te —, belemmeren; —tra'ging* (opont- houd, langzame gang), v. —en; —**trap'pen** (moedwillig vertreden), ik heb —trapt: *bloe- men, het gras —; zijn speelgoed —; fig. rich- ten —, schenden, onderdrukken; zegsw. ik vertrap het, ik vertik het, doe het in geen geval; plat; —tre'den* (onder den voet tre- den), ik —trad, heb —treden: *fig. zijn geluk —; zegsw. ik ga mij eens —, al wandelend*

een ontspanning nemen; **-tre'ding** (ontspanning), v. -en; **-trek'** (eig. ruimte, waarin men zich terugtrekt: lokaal, zaal, kamer), o. -ken: een ruim -, een somber -; **-trek'** (afreis), o. gmv.: de trein staat op -; na of bij uw -, heengaan; **-trek'ken** (anders trekken) ik -trok, heb -trokken: zijn gezicht niet -; hij vertrok geen spier; **-trek'ken** (afreizen), ik -trok, ben -trokken: met den trein, met een boot -; **-treu'zelen** (verbeuzelen), ik heb -treuzeld: een studieuur -; **-troe'telen** (troetelend verwennen), ik heb -troeteld: gij zult dat kind heelemaal -, fig. de fortuin heeft hem -troeteld; zich -, z. verwennen, verweken.

Vertroos'ten (troost geven), ik -troostte, ik heb -troost, zie Troosten; **-troos'ting** (troost), v. -en: -aan Geeraerd Vosstus (Vondel), troostwoord, troostdicht.

Vertroos'tend (troostvol), bn.; -er, -st: een -woord, stillend, opbeurend.

Vertroos'ter (de H.-Geest), m., zie: Trooster en Paracleet.

Vertrouwd' (het vertrouwen bezittend), bn.; -er, -st: een -persoon, bediende, vriend, op wien men zich verlaten kan; hij is -met dat werk, goed bekend, op de hoogte; **-trouw'de** (intieme vriend of vriendin), m. en v. -n; **-trouw'welijk** (v. vertrouwen blijkt gevende), bn. en bw.; -er, -st: een -gesprek; iets -mededeelen; **-trouw'weling** (persoon, die iemands vertrouwen heeft, vriend, aanhanger, medestander), m. en v. -en; voor het v. ook -e; **-trouw'wen** (betrouwen, hoop), o. gmv.; **-trouw'wen** (vertrouwen stellen), ik -trouwde, heb -trouwd: op God -, verg. Betrouwen.

Vertuiden (met twee ankers vastleggen), ik -tuide, heb -tuid: wij -tuiden het schip en reefden alle zeilen; een -anker, z. Tuianker; **-tui'gen** (anders optuigen), ik -tuigde, heb -tuigd: een schip -, een paard -; **-tui'sehen** (verruilen, verronselen, verwanselen), ik heb -tuischt, z. Tuischen; **-tui'ten** (in de krul zetten, fig. opsieren), ik heb -tuut: de Roer, die 't hair met riet -tuut, doorvlecht (Vondel, Rijnstroom), vero.

Vertwijfeld (wanhopig), bn. en bw.: een -mensch; -vechten, als een razende; **-twij'felen** (wanhopig, radeloos zijn), ik ben -twijfeld; **-twij'feling** (wanhoop), v. -en.

Ver'uitziend, bn.: -e plannen, ver strekkend, tot ver in de toekomst gaande.

Vervaard' (angstig, bevreemd, bang), bn.; -er, -st: iem. -maken; z. Onvervaard.

Vervaar'digen (samenstellen, maken), ik -vaardigde, heb -vaardigd: nat. instrumenten -; moderne meubels -.

Vervaar'lijk (angst aanjagend), bn. en bw.; -er, -st: een -bombardement, schrikbaarend; -schreeuwen, ontzettend, geducht.

Verva'gen (vaag, onduidelijk worden), het -vaagde, is -vaagd: heel ver in 't verschiet, waar de kleuren -; de bet. der volzinnen -vaagde, en de lezer viel in slaap; de ontvangen indrukken - op den duur, verflauwen; **-vaging'**: -van herinneringen.

Verval' (vermindering, achteruitgang), o. gmv.: tijden aan -van krachten, afname; de bouwkunst uit haar -opheffen.

Verval' (voordeel), o. -vallen: in dezen dienst is nog al wat -, foofien voor de dienstboden.

Verval' (aandr. 't verschil in hoogte van den

waterspiegel op twee punten in den stroomdraad eener rivier), o. gmv.

Verval'dag (handel, betaaldag van wissels of termijnen), m. -dagen.

Verval'len 1. het -viel, is -vallen: de wissel is - op den 15en, dan is de Verval'dag; 2. (verzwakken, verminderen, afnemen; bouwvallig worden), het of hij -viel, is -vallen: onze krachten - met den ouderdom; dit kasteel begint te -; 3. (op een ongelegen plaats komen), ik -viel, ben -: we zijn tusschen de zeeroovers - (Van Lennep).

Verval'len (bouwvallig, armoedig, verzwakt), bn.; -er, -st: een -kasteel, hij ziet er -uit; een vorst -verklaren (1581), als vorst af; goederen, die aan de schatkist zijn -, gekomen; een -recht, niet meer geldend.

Verval'len, bn.: de -termijn, verschenen; een -wissel, te betalen.

Verval'schen (valsch maken), men -valschte, heeft -valscht: een handteekening -, de munt -; levensmiddelen, koffie, thee, geneesmiddelen -, met minderwaardige producten vermengen; een tekst -, een handschrift -, opzettelijk veranderen; een rekening -, d. i. opzettelijk met fouten maken; **-ing** (het vervalschen), v. -en: -v. melk.

Verval'tijd, m. -tijden; zie Verval'dag.

Vervan'gen (de plaats innemen van), ik -ving, heb -vangen: de eene ploeg arbeiders vervangt de andere, lost af; gij wordt door den zoon des huizes -, die komt in uw plaats; het eene woord door het andere -, er mede verwisselen; **-va'ren** (vervaard maken, vrees aanjagen), ik heb -vaard: iemand -, verg. Onvervaard; **-va'ten** (in een ander vat overgieten), ik -vaatte, heb -vaat: wijn gaan -, **-vat'ten** (hervatten), ik -vatte, heb -vat: gij moet uw bezoek eens -, herhalen; het verzoek was in de volgende woorden vervat, uitgedrukt.

Verve'len (te veel worden, tot last zijn), ik heb -veeld: ik zit je maar te -: zich -: die eentonigheid verveelde mij, kwelde mij; **-ve'lend** (langwijdig), bn., -er, -st: een -gesprek, een -e reis, een -boek; **-ve'ling**, v. gmv.: de -kwelt den luiaard; de straf der -; een dag vol saate -, van niet te weten, hoe men den tijd moet doorkomen.

Vervel'len (van vel of huid verwisselen), het dier is -veld: slangen - ieder jaar.

Ver'veloos (zonder verf er op), bn.; -loozet, -t: een -looze deur, een -looze vloer.

Ver'ven (met verf bestrijken), ik verfd, ik heb geverfd: een rijtuig -, een hek -; ook: met verf doortrekken: weesels -; fig. hij is in de wol geverfd, een doortrapte deugniet.

Verve'nen (turfsgraven, turf baggeren of turf steken), men -veende, heeft -veend; ± 1350 begon men te - in Fr.; reeds in 1250 gaf bisschop Hendrik van Vianden aan het klooster van Aduard bij Groningen verlof tot het -van gronden langs de Hunse.

Ver'ver (iem., die het verven als zijn beroep uitoefent), m. -s: **ververii'** (ververswinkel, de werkplaats van den verver), v. -en.

Verver'schen (versch maken), men -verschte, heeft -verscht: de pekel -, een zouten haring -, het water van een gracht -, nl. door er frisch water in te laten loopen; de huiden -, ze in versche run leggen; fig. de heugenis van iets -, het opnieuw in het geheugen terugroepen; zich -, meer z. ver-

frisschen; **-ver'sching** (verfrissching), v. —en: van welke —en zult gij gebruiken? dranken, vruchten, enz.; **-ver'schingskanaal** (kanaal, dat versch of zuiver water aanvoert b.v. in grachten), o. —kanalen; **-ver'schingskraam** (kermiskraam met verschingen), v. —kramen.

Ver'versknecht (knecht van een verver), m. —knechts; **-kuip** (verfkuip van den blauwverver), v. —en; **-winkel** (werkplaats van den verver), m. —s.

Vervet'ten (geneesk. tot of in vet overgaan, lijden aan de vetziekte), het —vette, is —vet; **-ting** (het vervetten), v. gmv.: hij lijdt aan — van het hart.

Vervierdub'helen (viervoudig doen zijn), ik —de, heb —vierdubbeld: ik zal uw loon —; **-vil'ten** (tot villt worden), het —viltte, is —vilt: het — is een eigenschap van wol, door invloeden van buiten nl. door drukking, warmte, vochtigheid kleeft schapehaar of wol zóó samen, dat het moeilijk is te ontwarren; **-vlaam'sching** (het Vlaamsch doen worden, de Vlaamsche taal overheerschend doen zijn), v.: de — van de hoogeschool te Gent was bij de Vlamingen het streven; **-vlak'ken** (eig. tot een effen kleur worden, vervagen), het —vlakke, is —vlak: de kleuren aan de westerkim — gaandeweg des avonds na zonsondergang; **-vlie'gen** (snel verdwijnen), het —vloog, is —vlogen: nu is al mijn hoop —vlogen; **spiritus —vliegt**; in rook —, de tijd —vliegt, de hoop, de illusies kunnen —; **-vlie'ten** (vervloeien), het —vloot, is —vloeten; fig. het leven gaat met de jaren —; **-vloei'en** (zachtikens wegvloeien), het —vloei-de, is —vloeid; **-vloek'ken**, ik heb —vloekt: hij —vloekte hen allen, den vloek uitspreken over; **-vloek'king** (het vervloeken, vloek), v. —en; **-vloekt'**, bn. en bw.: een —e kerel, ellendige, een —e daad, slecht; hij voert —weinig uit, zeer weinig, gmv.; —, wat een hillel! bw.; **-vluch'tigen** (vluchtig worden, vervliegen), het —vluchtigde, is —vluchtigd: het laatste restantje kamfer zal —; **-voe'gen**, ik heb —voegd: spraak. een werkwoord —, verbuigen; **-voe'gen** (zich), zich wenden tot, z. begeven naar, z. richten tot.

Vervoe'ging (verbuiging van een werkwoord): v. —voelingen: er is een sterke en een zwakke —; een volledige —, een gebrekkige —, ook Conjugatie; **-voer'** (transport, overbrenging), o. gmv.: het — v. goederen; **-voer'biljet** (bewijs, dat iets vervoerd mag worden), o. —ten; **-voe'ren** (overbrengen), ik heb —voerd: de krijgsgevangenen werden per trein vervoerd; fig. hij liet zich door drijf —, te ver voeren; **-voe'ring** (geestdrijf, bezieling, geestvervoering), v. —en: de dichter raakt hier in —; **-voer'middel** (middel tot vervoer b.v. een schip), o. —en; **-voer'-prijs** (kosten v. h. vervoer, van het transport), m. —prijzen.

Vervolg' (voortzetting), o. —en: een — op een boekwerk; in 't —, voortaan; **-bundel** (bundel gedichten, van Evangelische gezangen, als vervolg op een vorigen), m. —s; **-deel** (boekwerk als vervolg v. e. vorig), o. —en.

Vervol'gen, ik —volgde, heb —volgd: den vijand hardnekkig —, nazetten; fig. in rechten betrekken, aanklagen; hij —volgt ons met zijn aanbiedingen, plaagt, verveelt.

Vervol'gens (daarna, later, naderhand), bw.

Vervol'ging (het vervolgen; achternazetting), v. —en: de — van den vluchtenden vijand.

Vervol'gingsgeest (geest van onverdraagzaamheid, vervolgingszucht), m. gmv.; **-waanzin** (een soort van krankzinnigheid, waarbij de lijder zich verbeeldt, dat hij vervolgd wordt), m. gmv.

Vervoog'den (onder voogdij stellen), ik —voogdde, heb —voogd; zie Voogdij.

Vervor'deren (voortzetten, verhaasten), ik heb —vorderd: zijn reis —, w. g.; **-vor'men** (een anderen vorm geven), ik heb —vormd: zich —; **-vrach'ten** (een schip verhuren om goederen te verzenden), ik —vrachte, heb —vracht; **-vraeh'ter** (b.v. een steenfabrikant, die de vracht levert; ook: iem., die schepen verhuurt om vrachtgoederen te vervoeren), m. —s; **-vreem'den** (in andere handen brengen), ik —vreemde, ik heb —vreemd: de goederen der huwelijks-gemeenschap —; die kinderen zullen op den duur van hun ouders —, door lange afwezigheid vreemd worden aan; evenzoo: van zijn vaderland —; zich —: hij zal zich door dat gedrag van al zijn vrienden —, verwijderen; **-vroe'gen** (vroeger doen zijn), ik heb en het is —vroegd: een feest —, een bijeenkomst —, eerder doen plaats hebben; **-vroo'lijken** (opvroolijken, blijmaken), het —vroolijkte, heeft —vroolijkt: de wildzang —t het bosch, de zonneschijn —t het landschap.

Vervui'len (vuil maken of worden), het —vuilde, is —vuild: een huis —, zij — in haar armcele, een oude —vulde woning; een kind laten —; **-vul'len** (eig. vol worden of maken), men —vulde, heeft —vuld, verg. Vullen, fig. zijn hoop is nu vervuld, bevredigd; een betrekking —, bekleeden; zijn plicht —, ten volle doen; zij waren vervuld met of van den H. Geest, er vol van zijn, Hand. 4: 8, 13: 9; hunne harten werden met liefde vervuld; **-vul'ting** (het fig. vervullen), v. gmv.: uw wenschen zullen tot — komen, in — treden; **-vu'ren** (door vuur aangestoken worden van hout), het —vuurde, is —vuurd: dit dennehout gaat —, bederven; **-waaid'**, bn.; —er, —st: wat ziet hij er — uit! verwildderd; een — uiterlijk, slordig; **-waaie'n** (wegwaaien, al waaierende verspreid worden), het —waaide, is —waaid: het kaf doen —, die snippertjes zullen wel —.

Verwaand' (een te hoogen dank van zich zelf hebbend), bn. en bw.; —er, —st: een — heer, pedant, ingebeeld; — spreken; **-waaid'heid** (pedanterie), v. —beden; **-waar'digen**, zich (het niet beneden zich achten), ik heb mij —waardigd: o God, —waardig u ons te verhooren! hij zal zich — ons te antwoorden, het de moeite waard achten; **-waar'loozen** (veronachtzamen, verzuimen, niet achten), ik —waarloosde, heb —waarloosd: gij verwaarloost uw gezondheid; verwaarloosde kinderen; **-waar'loozen** (man, die verwaarloost), m. —loozers; **-waar'loozing** (veronachtzaming), v. gmv.; **-wach'ten** (hopen, tegemoet-zien, rekenen op), ik —wachtte, heb —wacht; **-wach'ting** (hoop), v. —en: op — leven; aan de — beantwoorden, aan wat men verwacht had; **-want'** (door maagschap verbonden), bn.: ze zijn van vaderszijde —; fig. —e talen, b.v. Spaansch en Portugeesch; —e wetenschappen, b.v. natuur- en scheikunde; **-want'** (bloed- of

aanverwant), m. —en, vr. met **e**: hij is een mijner —en; —**want'schap** (het verwant-zijn), v. gm.v.: de — der Germaansche talen; bloed—, familiebetrekking; hij behoort tot mijn —, familie; muz. de verhouding der toonsoorten onderling; —**want'schapt** (verwant), bn.: —e talen, —e volken.

Verward (door elkaar liggend, in de war), bn. en bw.; —er, —st: een —e streng, —e haren; fig. een — antwoord, — spreken, niet geregeld, zonder orde; —**war'men** (warm, warmer maken), ik heb —warmd: een kantoortoor —, neem een kop koffie, dat zal je —; zich —; —**war'ming**, v. gm.v.: de — van kerkgebouwen door calorifères, het verwarmen; —**war'mingsbuis** (buis, waardoor de warme lucht van een calorifère stroomt), v. —zen; —**war'mingskosten** (kosten van verwarming), m. mv.; —**war'mingstoestel** (toestel ter verwarming), o. —len.

Verwar'ren (in de war doen komen), ik heb —ward: een streng sajet —; de Heer —warde de spraak der gansche aarde, Gen. 11: 9; zich —, hij —warde zich in zijn rede; —**war'ring**, v. —en: in zijn — wist hij niet wat hij deed; van de — gebruik maken om te ontsnappen; een Babylonische —, z. Babelsch; —**wa'semen** (verdampen), het —wasemde, is —wasemd: vloeistoffen —; het leven gaat — (Bild.); —**was'sen** (door groeien verdwijnen, ook: verkeerd wassen), het —wies, is —wassen: dat gebrek zal wel —, die verkrumming zal wel —; een —ventje, gebocheid; —**wa'ten** (overmoedig, vermetel, stout), bn. en bw.; —er, —st: een —handeling; — op iemand neerzien, kleinachtend, trots; —**wa'tenheid** (verwaandheid, opgeblazenheid, trotschheid), v. gm.v.; —**wa'terd**, bn.: een —e soep, —bier; fig. een —christendom, verslapt ontaard; een —e stijl, laf, zouteloos; —**wa'teren** (door te veel water bederven, ook: tot water worden), ik heb en het is —waterd: bier, melk, wijn, soep —, te zeer aanlengen; die perziken gaan —; fig. zijn stijl —, er alle pit aan ontnemen.

Verwed'den (een weddenschap aangaan, door wedden verliezen), ik —wedde, heb —wed: ik wil er een gulden onder —, veel geld —.

Verwee'kelijken (wekelijik maken, verzwakken), ik heb —wekelijkt: weelde —t; het leger zal —door te veel rust; —**wee'ken** (te zacht maken of worden), ik heb en het is —weekt: erwten en boonen —; zijn longen zullen gaan —; haar hersenen —.

Verwee'ren (langzaam vergaan van steenen, rotsen, enz. door inwerking van water, vorst, lucht, zon, enz.), de rots —weerde, is —weerd: een marmeren standbeeld kan —; glas gaat op den duur —, groen worden; fig. een —weerd gelaat, gebruid; een —weerde stem, schor, zie Graat.

Verwee'r'schrift (akte van verdediging, apologie), o. —en.

Verweesd' (tot wees geworden), bn.: —e kinderen.

Verwe'gen (bewegen), alleen gebruikelijk in de onbep. wijs: de sleutel in het slot is niet te —; die paal is niet te verorikken of te —;

—**wei'den** (in een andere wei doen gaan), de boer —weidde, heeft —weid: het vee —; —**wek'ken** (wakker of levendig maken), ik heb —wekt: schrik —, angst —, doen ontsaan, veroorzaken, opwekken; —**wek'ken**

(in zich opwekken of wakker maken), ik heb —wekt: een akte van berouw —, berouw doen blijken door dit gebed te zeggen; —**wel'digen** (dicht. overveldigen), hij —weldigde, heeft —weldigd; —**welf'**, **verwulf'** (gewelf), o. —welfen, —wulven: het — v. e. kelder; —**welf'sel**, **verwulf'sel** (gewelf), o. —s; —**wel'ken** (verleppen, slap worden, geur en kleur verliezen), het is —welkt: de kruiden, bloemen —, verflensen; fig. de schoonheid gaat —, de frischheid verliezen; —**wel'komen**, ik —welkomde, heb —welkomd: een logé, een vriend —, welkom heeten; —**wel'ven**, **verwul'ven**, ik heb —welfd, —wulfd: een kelder —, met een gewelf dekken.

Verwen'nen (verkeerd wemmen), ik —wende, heb —wend: een kind —, bederven door toegevendheid; —**wen'schen** (kwaad toewenschen), ik heb —wenscht: iem. —, iems. pogingen —, naar de maan wenschen.

Verwe'reldlijken (het wereldsch-maken v. geestelijke goederen), men —wereldlijkte, heeft —wereldlijkt: kloosters en kerken, kerke- en kloostergoederen —; zie Seculariseeren; ook, wereldsch worden: in Parijs zal dat meisje erg —; —**we'ren**, zich (zich te weer stellen), ik heb mij —weerd: hij verweerde zich als een leeuw, verdedigde zich, bood weerstand; —**we'ring** (verweer), v. gm.v.

Verwer'kelijken (verwezenlijken), het is —werkelijkt: een plan —, een gedachte —, tot werkelijkheid maken; —**wer'ken** (werkende verbruiken), ik heb —werkt: een miljoen steenen —, vermetelen; gij moet die leerstof goed —, in u opnemen; —**wer'pelijk** (te verwerpen), bn.; —er, —st: een —stelsel; dat voorstel is niet —, is aannemelijk; —**wer'pen** (van zich werpen, wegstooten), ik —wierp, heb —worpen: een wetsvoorstel —, niet aannemen, afstemmen; —**wer'ven** (verkriggen), ik —wierf, heb —worven: kennis —, roem —, naam —; —**wer'ving** (bekoming), v. gm.v.: tot — van genade, van eer; —**we'zen** (ontdaan, beteterd), bn. en bw.: hoe stondt ge daar zoo —? hij stond —, verslagen, als van kracht beroofd; — uit z'n oogjen zien, moedeloo.

Verwe'zenlijken (tot werkelijkheid brengen), ik heb —wezenlijkt: zijn plannen —; moge, al wat gij wenscht, —wezenlijkt worden! werkelijkheid worden; droomerijen, die zich nooit zullen —; —**we'zenlijking**, v. gm.v.: de — van een ideaal; —**wig'gelen** (doen wig'gelen of wiegelen), ik heb —wig'geld: een lossen tand —, een paal —, heen en weer bewegen, —wikken, —wegen; —**wij'den** (den. van wijd, breed: wijd of wijder maken), ik —wijdde, heb —wijdd: een kleedingstuk —, een kanaal —; —**wij'derd** (afgelegen), bn.; —er, —st: in —e steden, een ver —kanon-gebulder, onwee, op verre afstand; fig. —e oorzaken; —**wij'deren**, ik heb —wij'derd: verschil van gevoelen houdt hen van elkander —wij'derd, gescheiden; iem. uit zijn huis —, het hem doen ontruimen, hem den toegang ontzeggen; —**wij'dering** (oneenigheid, afkeerigheid), v. —en; —**wijdd'** (verwekelijkt, ontzenuwd), bn.; —er, —st: die —e sullans; bij uitbr. het —e Oosten; fig. —e zeden.

Verwijl' (uitstel), o. gm.v.: zonder —, toeven; —**wij'ten** (verpoozen), ik heb —wijld: ergens —, ergens vertoeven; —**wijt'** (berisping, gisping), o. verwijten; —**wij'ten** (berispand wijzen op een fout, te laste leggen), ik —weet,

heb **-weten**: ik heb mij niets te -; spreekw. De pot verwijft den ketel, dat hij zwart is, de een verwijft den ander zijn eigen gebrek. **Verwijzen** (naar een anderen persoon of een andere plaats wijzen), ik **-wees**, heb **-wezen**: ik heb hem naar mijn vader verwezen; naar een andere rechtbank -; **-wijzen** (veroordeelen), men **-wees**, heeft **-wezen**: Christus werd ter dood **-wezen**; de bandiet werd tot de galeien **-wezen**; **-wik'kelen** (verwarren), ik heb **-wikkeld**: iem. in een samenzwering -, betrekken; **-wik'keling** (kwestie, moeilijkheid), v. **-en**: buitenlandsche **-en**; **-wik'keling** (dichtk. hoofddeel v. e. drama, waarin de plannen der handelende personen met elkaar in botsing komen), v. **-en**, verg. Intrige; **-wik'ken** (bewegen): alleen in de onbep. wijs: het is niet te -, het staat vast als een paal; **-wil'derd** (woest, ruw), bn. en bw.; **-er**, **-st**: **-struikgevas**, d. i. ineengegroeide ranken; deze kinderen zijn geheel -, kennen geen tucht; een **-e blik**, wild; **-kijken**; **-wil'deren** (wild, woest worden), ze zijn **-wilderd**: honden en paarden - in volle vrijheid; **-wil'dering** (het verwilderen), v. gm.v.: de - der straatjeugd; **-win'nen** (overwinnen), ik **-won**, heb **-wonnen**; **-win'naar** (overwinnaar), m. **-s**; **-win'ning** (daad van overwinnen), v. **-en**; **-win'teren** (den winter doorbrengen, overwintereeren), ik heb **-winterd**; **-win'tering** (het overwintereeren), v. **-en**. **Verwis'selen** (het een voor het ander in de plaats stellen, verruilen), hij **-wisselde**, heeft **-wisseld**: van kleeren -, andere aantrekken; uitvinden en ontdekken en andere synoniemen kan men niet altijd -; de slangen - elk jaar van vel; die heeren hadden hun paraplu's **-wisseld**, bij vergissing de een voor de andere genomen; fig. van kleur -, tot een andere partij overgaan; het tijdelijke met het eeuwige -, d. i. overlijden, sterven. **Verwis'seling** (spraak. omwisseling b.v. van s en r), v. **-en**, b.v. verliezen en verloren. **Verwit'tigen** (doen weten, berichten), ik heb **-wittigd**: de ontvanger verwittigt u, enz., maakt bekend, bericht, laat weten; **-ing** (mededeeling, tijding), v. gm.v. **Verwoed'** (woedend, razend, dol), bn. en bw.; **-er**, **-st**: een **-gevecht**; zij **-kampen** -; **-heid** (woede), v.: de **-van den aanval**. **Verwoest'** (woest of tot woestijng gemaakt), bn.: de velden liggen -, evenzoo de dorpen. **Verwoes'ten** (eig. woest maken, tot een woestijng maken), ik **-woestte**, heb **-woest**: een stad -, te gronde richten, vernielen; fig. zijn gezondheid -, zijn leven -; **-woes'ting**, v. **-en**: de **-van Carthago** (146 v. C.), de **-van Corinthe** (146 v. C.), de **-van Jeruzalem** (70 n. C.); de **-en**, door een aardbeving in Italië aangericht (1914); **-won'den** (kwetsen), ik **-wondde**, heb **-wond**: zijn hand -; zich -, zich een wonde toebrengen. **Verwon'deren** (verwonderd doen opzien, verbazen), het **-wonderde**, heeft **-wonderd**: die nederlaag **-wonderd** de volken; uw zwijgen **-wonderde** iedereen; uw wegblijven **-wonderde** het heele gezelschap; ook zich -: hij **-wonderde** zich over zulk een antwoord; **-won'dering** (bevreemding), v. gm.v.; **-won'derlijk** (verwondering wekkend), bn. en bw.; **-er**, **-st**: een **-geval**, vreemd, zonderling; hij **-sprak** -; **-won'ding** (het

verwonden, wonde, kwetsuur, blessuur), v. **-en**; **-wo'nen**, ik heb **-woond**: ik verwoon hier duizend gulden, moet aan huur betalen; **-won'neling** (iem., die overwonnen is, overwonnen), m. en v. **-en**, voor het v. ook **-e**. **Verwor'den** (vergaan), het **-werd**, is **-worden**: door den tijd wordt en **-wordt** alles; **-wor'den** (anders worden, veranderen), het is -: een taal wordt en **verwordt**; **-wor'ding** (verbastering, ontwaarding), v. **-en**: alles is aan **-onderhevig**; **-wor'gen**, **-wur'gen** (de keel dichtsnooden, zoodat de dood er op volgt), hij heeft **-worgd**, **-wurgd**: iemand -; **-wormd'** (wormstektig, door den worm verteerd), bn.; **-wor'peling** (hij, die verworpen is: ellendige, verstootene), m. en v. **-en**, voor het vr. ook **-e**; **-wor'pen** (verachtelijk, laag), bn., **-er**, **-st**; **-wor'penheid** (ellende, laagheid, diepe verachting, diepe val), v. gm.v. **Verwrik'ken** (heen en weer wrikken), ik heb **-wrikt**: een paal -, al wrikkende of wiggende bewegen; den voet -, uit het gelid vallen, verstuiiken; **-wrin'gen** (door wringen verdraaien), ik **-wroong**, heb **-wroongen**: iems. arm -; een verwrongen gelaat, erg ontsteld; zich den pols -, ontwrichten; fig. de bet. van een woord -, verdraaien, veranderen; **-wroongen stijl**, verkeerde. **Verwulf', verwulf'sel** (gewelf), o. **-ven**, **-s**, zie Verwelf, enz.; **-wur'gen**, zie Verworgen; **-zaad'baar** (te verzaden), bn.: eerzucht is niet -, verzadigd kunvende worden; **-zacht'en** (zachter, leniger maken), ik **-zachtte**, heb en het is **-zacht**: de pijn -, het leed -, verlichten, verminderen; de scherpte eener uitdrukking -, temperen. **Verzacht'end** (stillend, verminderend), bn.: een **-vocht**, een **-e uitdrukking**, zie Euphemisme; **-e omstandigheden**; **-za'den** (zat te eten geven), ik **-zaadde**, heb **-zaad**: de hongerigen -, volop voeden; de maag -, vullen; **-vochten** **-met zout**, er zooveel zout in doen als kan; **-zich** -, volop eten; **-za'digen** (verzaden, volop spijs geven), ik heb **-zadigd**; **-zich** -, verzaden; **-za'diging**, v. gm.v.; **-za'ken** (niet nakomen), ik heb **-zaakt**: zijn plicht -; troef -, niet bekenen, zie Renoncereeren; **-za'ken** (zich afkeeren van), ik heb **-zaakt**: den duivel -, zijn geloof -; **-zak'ken** (wegzakken, langzaam in den grond zinken), de muur **-zakte**, is **-zakt**: een trottoir kan -, een stuk dijk kan -; **-zak'king** (het verzakken), v. **-en**. **Verza'melen** (bijeengaren), ik heb **-zameld**: postzegels -; de trom tot **-roeren**; de soldaten gingen zich daur -, vereenigen; hij werd tot zijn vaderen **-zameld**, in den grafkelder bijgezet, zie Patres; **-za'meling** (collectie), v. **-en**: een **-van schilderijen, oudheden, enz.**; **-za'melnaam** (spraak. naam eener verzameling), m. **-namen**: bosch, leger, kudde is een -, zie Collectief; **-za'melplaats** (plaats van bijeenkomst), v. **-en**; **-za'melwoord** (verzamelnaam, zie ald.), o. **-en**; **-za'men** (te zamen komen, brengen), wij hebben en zijn **-zaamd**: in vreugde **-zaamd**; **-zan'den** (geheel of gedeeltelijk met zand uit zee of door een rivier aangevoerd, gevuld worden), het **-zandde**, is **-zand**: een haven kan -, volloopen met zand; spreekw. Landen -, en zanden verlanden, de tijd

brengt groote veranderingen; **-zee'pen** (in zeep doen overgaan), ik verzeepde, heb **-zeept**: oliën in loozuur —; **-zeeuwd'** (zeeziek), bn., w. i. g.

Verze'gelen (met een zegel sluiten), ik heb **-zegeld**: een brief —, een pakket —, een kast —; rechtst. hij liet den boel —, er door den kantoorrechter de zegels op leggen; **-zeg'gen** (toezeggen, beloven), ik **-zegde** of **-zel**, heb **-zegd** of **-zeid**: hij heeft zijn dochter aan dien heer **-zegd**, verloofd; die plaats is **-zegd**, besproken, verhuurd; **-zei'len** (verkeerd zeilen, afdwalen), ik ben **-zeild**, fig. ergens tegen zijn zin of verkeerd belanden: hoe komt gij hier **-zeild**? ook: een prijs laten —, uitloven voor den besten zeiler; **-ze'ke-raar**, m. —s, zie Assuradeur; **-ze'ker-brief** (assurantiebrieft), m. —ven; **-ze'kerd** (zeker, vast), bn.: van iemands oprechtheid of trouw **-zijn**, overtuigd; in **-e** bewaring, d. i. gevangen; **-e**, zie Geassureerde; **-ze'kerdheid** (het zeker-zijn), v. gmv.: de **-van** iems trouw, **-tegen** brandschade; **-ze'keren** (zeker maken), ik heb **-zekerd**: de openbare rust —; iem. een onafhankelijk bestaan —, waarborgen; **zich** —, **zich** overtuigen: ik wil mij daarvan —; **-ze'keren** (assureeren), ik **-zekerde**, heb **-zekerd**: men kan tegen een vaste premie goederen, b. v. meubels, vee, oogst, enz. bij een wettig erkende maatschappij tegen verlies door schipbreuk, brand, hagelslag, diefstal —; **zijn** leven —, een levensverzekering sluiten, d. i. voor een vaste som per jaar of per kwartaal een kapitaal bij overlijden waarborgen aan vrouw en minderjarige kinderen; **-ze'kering**, v. —en, zie Assurantie.

Verze'keringsbank (bank, waar men een verzekering kan sluiten b. v. tegen brand of voor het sterven van zich zelf of van zijn vee), v. —en; **-contract** (assurantie-polis), o. —en; **-fonds**, o. —en; **-kantoor**, o. —kantoren; **-maatschappij**, v. —en; **-premie** (geld, dat op geregelde tijden voor de verzekering wordt betaald), v. —s, —miën, zie Assurantie-premie.

Verzel'en (begeleiden, vergezellen), ik **-zeld**, heb **-zeld**: ik zal u een eind —; fig. dat gaat verzeld van allerlei onaangenaamheden, gepaard met; **-zel'schappen** (verzellen, vergezellen, begeleiden), hij **-zelschapt**, heeft **-zelschapt**: de goede De Groot trad binnen, verzelschapt van zijn lieve dochter (C. O.).

Verzenboek (boek met verzen, gedichten, liederen), o. —boeken.

Verzen'den (aan iem. toezenden; wegzenden), ik **-zond**, heb **-zonden**: koopwaren, brieven; **geld** —, ergens heen zenden; **-zen'ding**, v. —en: — naar het buitenland, export.

Verzend'lijst (lijst van namen en adressen, waaraan tijdschriften, boeken of waren geregeld verzonden moeten worden), v. —lijsten.

Ver'zenen (een oud woord voor helen, zie b. v. Gen. 3 : 15), v. mv.: *Hei . . . het . . . pas op je —! klonk het buiten* (Mvlt.); zegsw. de **-tegen** de prikkels slaan, zich tot eigen schade verzetten.

Verzen'gen (zengende beschadigen), ik **-zengde**, heb **-zengd**: het haar —, licht schroeien; de **-de** luchtstreek, de tropische gewesten.

Ver'zenlijmer (rijmelaar, versificator), m. —s;

-lijmerij (rijmelarij), v. —en; **-lijmster**, v. —s; **-maakster**, v. —s; **-maker** (versificateur), m. —s; **-makerij** (rijmelarij), v. —en.

Verzet' 1. (rust, verpoozing, ontspanning), o. gmv., verkl. **-je**, o.: ik doe dat voor mijn —; een student moet eens een **-je** hebben, afleiding; 2. (tegenstand, het bieden van tegenstand), o. gmv.: een ernstig **-tegen** de politie; zegsw. **tegen** iets in — komen.

Verzet'ten (verplaatsen, anders zetten), hij **-zette**, heeft **-zet**: een kast —, diamanten —, anders inzetten; hij tracht zijn droefheid te —, verdrijven; ik kan dat leed maar niet —, vergeten; **zich** —, zich ontspannen, zie **Verzet** 1; **zich** —, in verzet komen, zie **Verzet** 2; **-zet'telijk** (vermakelijk), bn.; **-er**, **-st**: dat spel is nog al —.

Verzien', **zich** (verkeerd zien, z. vergissen), ik **-zag** mij, heb me **-zien**: het was mijn broeder niet, gij hebt u —; ook, (verweden), ik verzie er een gulden onder; **-zien'** (verkeken), bn.: de kans is —; **-zien'**, vd.: het op iem. — hebben, iem. in 't oog hebben, om hem nadeel toe te brengen: hij heeft het op mijn beurs —, gemunt.

Ver'ziend (het tegengestelde van bijziend), bn.; zie Presbyoop.

Verzil'veren, ik heb **-zilverd**: een armband —, met een laagje zilver overtrekken; effecten —, te gelde maken, voor zilver omwisselen; een bankbiljet, een wissel —, voor zilver inwisselen; **-zin'ken** (met een laagje zink overdekken en wel langs galvanischen weg), ik **-zinkte**, heb **-zinkt**: ijzer —; **-zin'ken** (wegzinken), het **-zont**, is **-zonken**: hij verzonk in de diepte; fig. in gedachten verzonken zijn, verdiept; **-zin'lijken** (in beeld voorstellen, zoodat het met de zinnen kan waargenomen worden), ik heb **-zinlijkt**: een gedachte —; **-zin'nen** (wildenken), ik **-zon**, heb **-zonnen**: logens —, verdichten; een plan —; **-zin'ner**, m. —s; **-zin'sel** (iets, dat verzonnen is, verdictsel), o. —s, —en.

Verzit'ten (op een andere plaats gaan zitten), ik verzat, heb **-zeten**: ik zal eens gaan —; verzit een weinig, schik wat op; **zich** —, zich moe zittin; **-zoek'** (aanzocht, vraag, bede), o. —en; **-zoe'ken** (uitnoodigen vragen), ik **-zocht**, heb **-zocht**: iem. op een bruidloft —; iem. iets —; **-zoe'ken** (beproeven, verleiden), ik **-zocht**, heb **-zocht**: de slang trachtte Eva te —; **-zoe'king**, v.: leid ons niet in —, bekoring; zij brengen u in — hen te benijden (C. O.); **-zoe'ker** (verleider, Bijbel: duivel), m. —s; **-zoek'schrift**, o. —en, zie: A dres, Petitie, Request; **-zoen'dag**, m. —dagen: groote —, algemeene vasten-en boetedag der Israëlieten (October), zie Levit. 16 en ook Zondenbok.

Verzoe'nen (den vrede herstellen, de vijandschap doen eindigen), ik heb **-zoend**: God —; **zich** met iemand —, met iemand weer vrede sluiten; **-zoe'nend** (onvolt. deelw. van verzoenen), bn. en bw.: een — woord, bevredigend, den vrede herstellend; — optreden; **-zoe'ning** (bevreddiging), v. —en; **-zoe'ningswerk** (poging tot verzoening), o. gmv.; in kerkelijken zin: het — van Jezus, zijn lijden en sterven; **-zoe'ten** (zoet maken), ik **-zoette**, heb **-zoet**: moog de hoop ons leed —! verlichten, minder zwaar maken; geld verzoet den arbeid, minder onaangenaam maken, lichter maken; **-zo'len**

(van nieuwe zolen voorzien), ik -zoolde, heb -zoold: schoenen laten -; -**zor'gen** (van 't noodige voorzien), ik heb -zorgd: een zieke -, verplegen; een huisgezin -, onderhouden; zijn bedienden -, bedenken in zijn testament; -**zot'** (op dwaze wijze ingenomen met), bn.: zij is - op bloemen, verslingerd op; -**zot'ten** (verzot raken op), hij -zotte, is -zot: op het spel -; -**zou'ten** (door te veel zout bederven), ik -zoutte, heb -zouten: spreekw. Te veel koks - de brij, al te veel raad bij een werk deugt niet; -**zuch'ten** (reikhalzen, smachten), ik -zuchtte, heb -zucht: zij - naar de lente, naar herstel; -**zuch'ting** (diepe zucht, smeekbede), v. -en; -**zuim'** (veronachtzaming), o. -en: doe het zonder -, uitstel; het - is niet groot, -**zuim'en** (nalaten, wat men behoorde te doen, d. i. veronachtzamen), ik heb -zuimd: de school -, niet bezoeken.

Verzui'pen (aan drank verbrassen), hij -zoop, heeft -zopen: Klaas, je verzuipt ze (de centen) maar (C. O.); ook, in het water omkomen, of doen omkomen: een katje -; plat: -**zu'ren** (zuur worden), het is -zuurd: de melk staat hier te -, fig. iemand het leven -, zuur maken, vergallen.

Verzus'teren (als zusters verbinden), ze zijn -zusterd: de toonkunst met de dichtkunst -; -**zus'tering**, v. gmv.: winzucht verwierf een adelbrief door hare - met de wetenschap (Potg.); -**zwa'geren** (door huwelijk verbinden, vermaatschappen), ik -zwagerde, ik heb -zwagerd: zich -; -**zwak'ken** (zwak worden, doen worden), ik heb en ben -zwakt: de koorts zal u -, zwak maken, in kracht doen afnemen; een dijk, een dam, een fundament -; -**zwa'ren** (zwaarder maken), ik heb en het is -zwaard: een dijk -, hooger en breeder maken: fig. dat zal uw schuld -, orger maken; -**zwa'ring**, v. gmv.: - van lasten; -**zwa'rend** (onvoit. deelw. van verzuaren: verergerend), bn.: -er, -st: een -e getuigenis, -e omstandigheden: -**zwel'gen** (inslokken), hij -zwoig, heeft -zwoigen: zijn prooi -, fig. de zee zal dat eiland -.

Verzwen'delen (zwendelende doorbrengen, verkwisten), ik heb -zwendeld: zijn geld -; -**zwe'ren** (afzweren), hij -zwoer, heeft -zwoeren: de dronkenschap, den alcohol -; -**zwe'ren** (veretteren), de wonde -zwoor, is -zwoeren; -**zwe'ring** (abces), v. -en; -**zwie'ren** (met zwieren verkwisten), hij -zwierde, heeft -zwaard: die matroos zal of gaat zijn gage -; fig. zijn gezondheid -; -**zwij'gen** (zwijgend verbergen, geheim houden), ik -zweeg, heb -zwegen: een feit -, voor iem. iets -, verborgen houden.

Verzuij'nen (al zwijnende verbrassen), hij -zwijsde, heeft -zwijsd: zijn geld -, zijn jeugd -; zich -, zich verliederlijken; -**zwik'ken** (door te zwikken uit het lid raken of doen raken, verstuiken), ik heb -zwiktd: mijn pols is verzwikt; ik heb mijn voet verzwikt: -**zwik'king** (verstuiking), v. -en; -**zwin'den** (verdwijnen), het -zwind, is -zwinden: dicht. de nevel gaat -, fig. alle hoop is verzuonden.

Vespasia'nus, m. Rom. keizer (69-79 n. C.), vader van Titus. (si = zie).

Ves'per (R.-K. eig. avondgebed: namiddagdienst des Zondags om 3 of 4 uur), v. -s: gesch. de Siciliaansche -, oproer, en moord

op de Franschen na Vespertijd op Sicilië (30 Maart, 2e Paaschdag, 1282); -**klok** (klok, die de R.-K. gemeente oproept tot de vesper of den namiddagdienst), v. -ken; -**psalm** (een der vijf psalmen, nl. 110-114, die door het R.-K. zangkoor worden gezongen in de vesper), m. -en; -**tijd** ('s namiddags om 3 of 4 uur), m. gmv.

Vest (schans, wal, gracht), v. -en: velen vonden hun dood in de - (Hooft), stadsgracht.

Vest (manskleedingstuk), o. -en: zegsw. iem. op zijn -je spuwen, hem op ruwe wijze de waarheid zeggen, hem hatelijkheden toewerpen; ook: ik laat mij niet op mijn -je spuwen, iets leelijks verwijten of zeggen, gمز. of plat.

Ves'ta, v. myth. in oud-Rome godin v. haard en haardvuur, van familieleven en huiselijk geluk; zij werd in ieder huis tegelijk met de Penaten en Laren vereerd; Gr. Hestia; -**taalsch**, bn.: een -e maagd, priesteres, aan Vesta gewijd; -**vuur**, altijd brandend, geheiligd vuur in Vesta's tempel; -**tale** (priesteres van Vesta, fig. kuische maagd), v. -n.

Ves'te (vesting, versterkte stad), v. vesten: in dees benauwde - (Vondel, Gijbr.).

Ves'ten (vestigen), ik vestte, heb gevest: de aandacht -, bepalen, trekken; den blik ter aarde gevest (Potg.), gericht.

Ves'tengoed (-stof), o. gmv.; -**stof** (stof voor heerenvesten), v. -fen.

Vestia're (Fr. kleederbewaarpplaats inz. in een schouwburg), v. -s.

Vestia'rius (eig. kleerwaarder; persoon, die b.v. in een klooster de zorg voor de kleeren heeft), m. -sen.

Vestibu'le (Fr. voorzaal, ruimte bij den ingang van een gebouw, b.v. van een stadhuis, een villa), v. -s.

Ves'tigen (vast maken of doen zijn), ik vestigde, heb gevestigd: zijn verblijf ergens -, er voorgoed gaan wonen; fig. zijn hoop op iets -; den blik, de oogen - op iets, de aandacht op iem. -; zich ergens -, er gaan wonen, verg. Bevestigen; -**ing** 1. (het vestigen), v.: de - der Nederlanders in O.-I.; 2. (nederzetting, kolonie), v. -en: de -en der Europeanen in Centraal-Afrika.

Ves'ting (een versterkte plaats), v. -en; -**tinkie**, o. -s: Hulst was een -.

Ves'tingartillerie (zwaar geschut ter verdediging van vestingen, forten, enz.), v. gmv.

Ves'tingbouw (uitvoering van alle werken, waardoor een stad tot een vesting wordt), m. gmv.; -**commandant** (bevelhebber eener vesting), m. -en; -**geschut** (-artillerie), o. gmv.; -**oorlog** (oorlog rondom één of meer vestingen), m. -en, verg. Veldoorlog; -**stelsel** (de gezamenlijke vestingen van een land in haar onderling verband), o. -s; -**straf** (mil. straf, bestaande in opsluiting in het fort eener vesting), v. gmv.

Vesu'vius (aardr. vuurberg bij Napels), m.: zie Pompeii. (su = zu).

Vet 1. (tegenst. van mager), bn; -ter, -st: een -te os, een - varken, een -te weide, -te gronden: 2. (vette stof) o. gmv., (soorten), o. -ten: osse-, varkens-, kaars-; zegsw. het - is er van den ketel, de room is er van de melk, het beste is er af, er is niet meer aan te verdienen; het is altoos - in een andermans schotel, men schat een anders geluk altijd

- hooger dan zijn eigen; *hij teert op zijn* —, hij bezit voldoende en behoeft niets meer, hij renteniert; *iets in 't — hebben*, iets te wachten hebben, iets in petto hebben; *iem. zijn — geven*, hem de les lezen, hem duchtig de waarheid zeggen; —**achtig** (*min of meer vet*), bn.: *zeep is een —e stof*; —**e slijm** op *visschen*.
- Ve'ter** (*nestel met malie*), m. —s: *een rijglaars met een —, een korsel —*; —**band** (*band of weefsel, waarvan veters worden gemaakt*), o. gmv.; —**gat** (*nestelgat*), o. —gaten.
- Veteraan'** (*een oud- of uitgediend soldaat; beproefd krijgsman; oude ervaren geleerde enz.*), m. —ranen: *roemrijk gelittekende —ranen*.
- Ve'teren** (*met een veter toerijgen*), ik heb geveterd; *ik zal mijn laarzen even —*, zegsw. fig. *iem. —*, streng berispen, doorhalen.
- Veterinair'** (Fr. *dierenarts*), m. —s.
- Veterinair'** (Fr. *veeartsenijkundig*), bn.: *de —e school, veeartsenijhoogeschool te Utrecht*; *een — onderzoek*.
- Vet'gans** (*wilde gans van Australië*), v. —ganzen, zie Pinguin; —**gezwel** (*gezwel, uit vet bestaande*), o. —len; —**je** (*voordeeltje, winstje*), o. —s; —**kaars** (*smeerkaars, nl. gemaakt van schapenvet of talk*), v. —en; —**klomp** (*een klomp of brok vet*), m. —en, fig. spottend: *een vetzak*; —**kolen** (*een soort van steenkolen vooral voor gasfabrieken*), v. mv.; —**koopers** (*gesch. de partij v. d. adel en der meergegoeden in Friesland, einde der 13e eeuw*), m. mv., verg. Schieringers; —**laars** (*laars van velleer*), v. —laarzen; —**leder**, —**leer** (*dik leer, dat met vet zacht gehouden wordt*), o. gmv.; —**leeren** (*van velleer*), bn.: —*schoenen*; —**mesten** (*al mestende het vee vetmaken*), ik mestte —, heb —gemest: *koeien —, varkens —, ossen —*.
- Ve'to** (Lat. *ik verbied, geef mijn toestemming met, verwerp; ik keur af*).
- Ve'to** (Lat. *het verbod, de verwerping*), o. veto's: *het recht van —, het recht v. e. vorst om de invoering eener wet te verhinderen; het — op iets plaatsen, zijn — over iets uitspreken*.
- Vet'plant** (*zekere vetbladige plant, d. i. met dikke, sappige, vleezige blaren*), v. —en: *huisklook of daklook is een —*; —**pot** (*eig. een vette pot of bij uitbreiding een smulpot, een feest*), m. gmv.: *het is daar altijd —, men eet er niet schraal, maar overvloedig*, zie Schraalhands; —**potje** (*illumineerglaasje*), o. —s; —**staart** (*e. soort v. schapen, met zwaren en vetten staart*), m. —en; —**tewarrier'** (*koomenijzman*), m. —riers: *hij is een —, verkooper van vette waren, b.v. van olie, kaarsen, reuzel, enz.*; —**tig** (*met vet bevlekt, smerig, olieachtig*), bn.; —er, —st: —**e handen**, *een —e halskraag*; —**tik** (*veldsla*), v. gmv. gew.; —**vlek** (*vlek door vet ontstaan*), v. —ken: *een — op een mooie plaat*; —**vor-ming** (*het vormen van vet in het menscheitlijk of dierlijk lichaam*), v. gmv.; —**weiden** (*vee vet doen worden in de wei*), ik —weidde, heb gevetweid; —**weider** (*veefokker*), m. —s; —**weiderij** (*bedrijf v. d. vetweider*), v. —en; —**zak** (*dikke persoon*), m. en v. —ken, gmv.; —**zuur** (*zuur, dat scheikundig uit het dierlijk vet wordt afgescheiden*), o. —zuren.
- Ve'u'gelen** (*peuteren, leuteren*), ik heb geveugeld; *zit niet zoo aan te das te —*, gmv.
- Ve'u'len** (*jong paard, jonge ezel*), o. —s.
- Vexa'tie** (*kwelling, afpersing, plagerij, knevelarij*), v. —tiën, —ties; lees: *vek-sa'cie*.
- Vexatoir'** (Fr. *lastig, hinderlijk, plagerig*), bn.
- Vexeeren** (Fr. *plagen, kwellen, judassen*).
- Ve'zel** (*haartje, dradig deeltje, spiertje*), v. —en, —achtig, bn.; —er, —st: *een —e stof*.
- Ve'zelen 1** (*vezels loslaten, rafelen*), mijn zakdoek vezelde, mijn servet heeft gevezeld; 2. (fig. *fluisterend spreken*), ik heb gevezeld; verg. Miesperen.
- Ve'zellig** (*vol vezels*), bn.; —er, —st: *een —e wortel, een —e stengel; deze katoen is —*.
- Ve'zelplant** (*plant, die vezels oplevert, om te spinnen of te weven*), v. —en: *vlas, hennep, Chineesch gras, de brandnetel zijn —en*.
- Ve'ziken**, ik heb gevezikt; *wat zit je toch te —, fluisteren; ook, rafelen; meer Feziken*.
- Vi'a** (*langs, over*), vz.: *reizen — Utrecht*.
- Vi'a doloro'sa** (Bijbel. eig. *de straat of weg der smarten; lijdensweg van Jezus*), v.
- Viaduct'** (*hoogbrug, brug, die over een dal, een ravijn, een spoorweg, een straat, enz. heengaet*), v. en o. —en.
- Via'nen** (*aardr. stadje aan de Lek*), o.: *zegsw. naar — gaan*, er als bankroetier van doorgaan, vero.: tot 1795 was — een vrijplaats, zie aid., voor bankroetiers.
- Vibra'to** (It. muz. *het trillen van de stem bij het zingen*), o.: *deze zanger heeft een sterk —*.
- Vibreeren** (Fr. *trillen b.v. van de stem*).
- Vibrograaf'** (*toestelletje, dat de trillingen opschrijft van een toon*), v. —grafen.
- Vicariaat'** (*plaatsvervangng; R.-K. ambt of rechtsgebied van een vicarius*), o. —aten: het — is het gebied van een door den paus benoemden vicaris of vicarius, b.v. het Apostolisch — van Batavia, dat van Curaçao, dat van Suriname.
- Vicarie'goederen**, o. mv.: — zijn goederen, eertijds geschonken voor den vicaris, later voor kerkelijke doeleinden of ter opleiding van a. s. priesters, tot onderhoud van geestelijken, enz.
- Vica'ris of vica'rius** (*plaatsvervanger*), m. —sen; —**capitula'ris** (*tijdelijk bestuurder v. e. bisdom bij ontstentenis v. e. bisschop*), m. —sen; —**generaal'** (*plaatsvervanger v. e. bisschop*), m. —sen-generaal: een — heeft een jurisdictie geheel afhankelijk van zijn bisschop, welke met den dood van dezen dan ook ophoudt.
- Vi'ce-admiraal** (*onder-admiraal: hoogste rang bij de Ned. marine*), m. —s; —**consul** (*onder-consul*), m. —s; —**president** (*onder-voorzitter*), m. —en; lees: *vie-ce*.
- Vi'ce ver'sa** (*heen en terug, over en weer*), bw. uitdr.; lees: *viece ver'za*.
- Vicieus'** (Fr. *ondeugend, verdorven, zondig verkeerd, met fouten*), bn.; —*cieuzer, —t: een —ze toestand in de maatschappij; een viecieuze cirkelgang*, term in de logica, aanduidend een sophistischen redenertrant; zie Circulus vitiosus.
- Vi coac'tus** (Lat. *door geweld gedwongen*), zie v. c. (c = k).
- Vicom'te** (eig. *vice-graaf; burggraaf, jonkheer: adellijke titel in Frankrijk*), m. —s.
- Victa'lie, victua'lie** (*etwaar, leeftocht*), v. —liën; *zakken met —, proviand*.
- Victo'ria 1.** (Rom. *godin der overwinning*), v.: 2. (*soort van open rijtuig*), v. —s; —**re'gia** (*plantk. waterbloem met reusachtige bladeren van ± 4 M. omtrek, uit tropisch Z.-Amerika*),

- met succes in botanische tuinen, b.v. te Amsterdam overgebracht), v. —s; lees: ree'gia.
- Victo'rie** (overwinning, zege, zegepraal), v. —riën, —s; de soldaten riepen al —.
- Victorieus'** (overwinnend, zegevierend), bn. en bw.; —zer, —t.
- Victua'lie** (mondvoorraad levensmiddelen, vooral bij het zeevezen), v. —liën, zie Victalie; —tualieeren (een schip van leeftocht voorzien), verg. Proviandeeren; —tua'lie-meester (scheepst. bewaarder en wildeeler der victualie, proviandmeester), m. —s; de stuurmansmaat, die tevens — was.
- V'ide!** **Videa'tur!** (Lat. men zie er op na, sla op!), zie **Vid**.
- Vide'tur** (Lat. eig. het schijnt: meening, gevoelen): zijn —geven, d.i. zijn gevoelen zeggen; lees: viedee'tur.
- V'i'di** (Lat. ik heb gezien, gelezen).
- V'i'dimus** (Lat. wij hebben gezien).
- Vief**, bn., zie **Vif**.
- Vier** (dichtk. vuur, bezieling), o. gmv.: dat alles zet mijn ziel in —; verg. bestier, bestuur.
- Vier** (drie en één, 4 × 1) telw.: die vlag heeft — kleuren, dieren met — pooten; hoofdstuk —, lid — van artikel —, nl. het vierde; als zn. ook mv.: hij wierp twee —en; zegsw. hij had veel —en en vijven, verg. Vijven en Zessen: schrijf twee —en, cijfers.
- Vier'avond** (rustavond), m. —avonden; de avond vóór een R.-K. feestdag, w. g.; verg. **Vigilie**.
- Vierbla'dig** (met vier blaadjes), bn.; zie **Klavervier**.
- Vier'daagsch** (vier dagen durend), bn.: de — zeeslag (11–14 Juni 1666), een — examen, een — veldslag, een —e marsch, een — feest.
- Vier'dag** (rustdag, vacantiedag), m. —dagen.
- Vier'de** (ranggetal), bn.; —half (= 3¹/₂), bn.; —part (vierde deel), o. —en; —derhande, —lei (—soort), bv. soortgetal; —draadsch (uit vier draden bestaande), bn.: —touw, verg. Driedraadsch, Tweedraadsch en Tweeren; —dubbel (viervoudig), bn. en bw.: een —e winst, iets — vergoeden; —duitsbroodje (kadetje of broodje van 2¹/₂ cent), o. —s; —duizendste (4 × één duizendste deel), o. gmv.
- Vier'el** (vierdedeel van iets), o. —s: twee el en een — laken; een — eieren, '1, van honderd + 1 d. i. 26; zie **Verrel**.
- Vier'en** 1. (in rust doorbrengen), ik heb gevierd: den Zondag —, den Sabbat —, Kerstmis —, Paschen —; 2. (feestelijk doorbrengen of gedenken), ik heb gevierd: feest —, bruiloft —; zijn verjaardag —, een overwinning —, den triomf —; 3. (vereeren, eer bewijzen aan), ik heb gevierd: een dichter —, een zanger —.
- Vier'en** (touw vieren, bot geven, laten schieten), ik heb gevierd: het vliegertouw —, den schoot —, de boeilijn —, laten slippen; een der reddingsbooten —, te water laten schieten: men vierde de bakboordsboot; fig. zij (Hanna) vierde de luimen der best (Potg.), toegeven aan, inwilligen.
- Vier'endeel** (het vierde deel), o. —deelen: een — uurs, een — jaars.
- Vier'endeelen**, ik heb gevierendeeld: een geslachte os —, in vier stukken hakken; iem. —, oude lijfstraf: hem in vier stukken deelen, in den regel nadat hij gehangen was.
- Vier'handigen**, m. mv., zie **Apen**; —hoek (meetkundige figuur, besloten binnen vier lijnen), m. —en: de — op een plat vlak, de — op den bol; —hoekig (met vier hoeken), bn.: de —e veelhoek, b.v. de ruit, het trapezium; —honderd (viermaal honderd), telw.: dat paard kost me — gulden; —jarig (vier jaar tellende of durende), bn.: een — paard, een — contract; —kant (regelm. vierhoek), o. —en; —kant, bn. en bw.: een — park, een —e tafel; fig. een —e boer, stevig, sterk, zie **Achtkant**; de jongen is nog wat —, ruw, lomp; zegsw. iem. het —e gat wijzen, de deur uitzenden; iem. — de deur uitgooien, volkst.; iem. — de waarheid zeggen, flink, geheel en al; iem. — uitlachen, in zijn gezicht; iem. — tegenspreken, ronduit; —kantig (vierkant), bn.: een —e tafel; —kleurendruk (bewerking, waarbij men allerlei kleurschakeeringen verkrijgt door vier kleuren achtereenvolgens op elkaar te drukken), m. gmv., verg. Driekleurendruk; —kleurig (met vier kleuren), bn.: —e bloemen, de —e vlag van Transvaal.
- Vier'ledig** (met vier leden), bn.: spraakk. een — onderwerp; alg. een —e grootheid; —ling (vier even oude kinderen van ééne moeder), m. en v. —en, verg. Drieling en Tweeling; —looper (scheepst. takel met twee dubbele haakbloks), m. —s; —maal (vierkeer, vierwerf), bn. en bw.; —maandelijksch (zich elke vier maanden herhalende), bn., verg. Driemaandelijksch; —ponder (kogel, kanon), m. —s; —pootig (met vier pooten), bn.: —e dieren; ook, **Vierbeinig**; —regelig (uit vier regels bestaande), bn.: een — versje.
- Vier'schaar** (rechtbank in den Frankischen tijd), v. —scharen: een — was eig. een door vier scharen, schranken of banken ingesloten ruimte, waarbinnen de rechters plaats namen, terwijl de toeschouwers er rondom heen stonden; zegsw. de — spannen, recht gaan spreken; iemand voor de — dagen, gerecht, vroeger: de — van schepenen; fig. de historie dagen voor de — der critiek.
- Vier'snarig** (hebbende vier snaren), bn.: een — instrument, een — speelluig; —span, o. —nen: hij rijdt met een —, met vier paarden voor zijn koets; —sprong (kruispunt van twee doorlopende wegen), m. —en; —stemmig (voor vier zangstemmen), bn.: een — lied, zie: Drie- en Tweestemmig; —tal (vier stuks, vier personen), o. —len; —tallig (loopende over of bevattende de woorden van 4 talen), bn.: een — woordenboek; —tallig bn.: het — stelsel van tellen, waarbij nl. 4 als grondtal genomen wordt; —tel (oude vochtmaat, 7.5 L.), o. —s; —tijd (rusttijd, vacantie), m. gmv.: — aan de Vlijt geschonken (Staring), rusttijd; —vlak (meetk. lichaam met vier vlakken), o. —ken: het regelmatig — wordt ingesloten door vier gelijke, gelijkzijdige driehoeken, zie **Tetraëder**; —vlakkelig, bn.: een —vlakkelige hoek.
- Vier'vleugeligen** (insecten met twee paar vleugels), v. mv.: glazenmakers, juffertjes zijn —; —voet, m.: ik kwam te —, te paard, ook: in galop, snel; —voeter (viervoetig dier: paard, hond), m. —s; —voetig (hebbende vier pooten), bn.: de —e dieren; —vorst (een vertaling v. tetrarch), m. —en: Herodes was een —, ondergeschikte vorst v. Galilea, nl. over een vierde der Romeinsche provincie Palestina; —vorstendom (ge-

- bied v. e. viervorst), o. —men; —voud, o. —en: acht is een — van twee; —voudig, bn.: een — onderwerp; —wekig (vier weken tellende of durende), bn.: een — hondje, een — reis; —werf (vier keeren), bn. en bw.: een — hoezee; — iets herhalen; —zijdig (met 4 zijden), bn.: een — prisma.
- Vies** (vuil, smerig, walging veroorzakend), bn. en bw.; —zer, —t: een —ze achterbuurt, —ze handen, een —ze lucht, dat ruikt of riekt —, die doek ziet er — uit; fig. —ze praatjes, —ze taal; zegsw. Derk Joosten was er niet — van, het vak van strooper met dat van jager te verbinden (C. O.), hij hield daar wel van; onze kostganger valt nogal —, hij is — op zijn eten, kieskeurig; spreekw. —ze varkens worden niet vet, men moet niet al te kieskeurig zijn op zijn eten.
- Vie'zerik** (iem., die vies is of doet), m. —en.
- Viezevazen** (grillen, kuren), v. mv.: drink eens vader, en zet die — uit het hoofd (Potg.).
- Vie'zigheid** (vuilheid, ook, vuil voorwerp), v. —heden: daar ligt —.
- Vif** (Fr. levendig, opgewekt, vurig), bn., viver, —st; lees: vief; verg. Kwiek.
- Vigeeren** (gelden, v. kracht zijn): — wordt vooral gebruikt van wetten. (g = g).
- Vigilant'** (Fr. waakzaam, wakker), bn. (g = zj).
- Vigilante** (Fr. gesloten huurrijtuig), v. —s.
- Vigileeren** (oppassen, scherp letten op).
- Vigi'tie** (dag of avond vóór een hoogen R.-K. feestdag), v. —liën, (g = g); zie Vieravond.
- Vigi'tiedag** (eig. waakdag; vastendag vóór een der hooge R.-K. feestdagen, b.v. voor Kerstmis, Pinksteren, enz.), m. —dagen. (g = g).
- Vignet'** (Fr. drukversiering in een boek, eig. wijngaardblander), o. —netten. lees: vien-jet'.
- Vigoro'so** (It. muz. stout, vurig), bw. (g = g).
- Vigueur'** (Fr. kracht), v.: in —, van kracht; onder — eener wet, door kracht dier wet.
- Vij'and** (eig. hatend), m. —en: hij is mijn —, hater, bestrijder; een — van leugentaal, van het spel, van den drank; de — kwam aanrukken, het vijandelijk leger; de — des menschen, de duivel; de booze —, verg. Aarts-vijand, Erfvijand.
- Vijan'delijk** (van den vijand, als een vijand), bn. en bw.: het — leger, een — inval; — tegen iem. optreden; —elijkheid (vijandelijke daad), v. —heden; —ig (vijandschap toedragende), bn. en bw.; —er, —st: iem. — zijn, iem. — tegenover zich zien; — staan tegenover iem.; iem. — tegenover zich zien; —igheid (datgene, waardoor mensch of dier zich een vijand toont): een daad van —, vijandschap; —heden plegen; oorlog: de —heden openen.
- Vijandin'** (vrouwel. vijand), v. —nen: zij is mijn —; zij is een — van kwaadspreken.
- Vij'andschap** (gevoel van haat), v. —pen: in — leven met iem., in vijandige verstandhouding; — tusschen twee volken.
- Vijf** (vier plus één, 5 × 1), bep. hoofdtelw. een kwartje is — stuivers, onze hand heeft — vingers; hoofdstuk —, les —, vers —, het vijfde; als zn.: iets in vijven smijden, vrouwen; het is bij vijven, zij waren met hun vijven; schrijf eens twee vijven, cijfers; hij wierp twee vijven, ik heb nog twee vijven (kaarten), fig. hij had allerlei vijven en zessen, ook, vieren en vijven (kaarten), bedenkingen, uitvluchten.
- Vijf'daagsch** (vijf dagen durende of om den vijfden dag), bn.: een — proces; een —e beurt als wacht; ook, vijf dagen oud: een — kalf; —de (ranggetal), bn.: de — maand is Mei; een — en nog een — is twee — (deelen); als zn.: derden zijn grooter dan vijfden; —de-half (4½), telw.: dat kost —halven stuiver; —depart (1¼ deel), o. —en: het — van een taart, —je, o. —s; —derhande, —lei (in vijf soorten), soortgetal: hier zijn — wijnen, sigaren, enz.; —hoek (meetkundige figuur met vijf zijden), m. —en; —hoekig (met 5 hoeken), bn.; —honderd (5 × 100), telw.: — gulden.
- Vijf'jarig** (5 jaar oud, 5 jaar durend), bn.: een — paard; een — verblijf in den vreemde; —je (kwartje), o. vijfjes; —kantig (met 5 kanten), bn.: een —e koepel, een — doosje; —maal (5-keer, 5-werf), bn. en bw.: ik heb je — gewaarschuwd; —ponder (kogel, gewicht, stuk geschut), m. —s, verg. Achtponder; —schacht (een soort van weefsel voor boerinnenkleding), o.; —schachten, bn.: een — rok; —tal (vijf stuks, vijf personen), o. —len; —tallig, bn.: het — stelsel, verg. Viertallig; —vingerig (vijf vingers hebbende: van dieren en planten), bn.; —voetig (tellende vijf versvoeten), bn.: —e jamben; —voud, o. —en: 25 is een — van 5; —voudig (5-dubbel), bn.: een —e oogst.
- Vijf'wouter** (willje, vlindertje, witje), m. —s, ook: Wiewouter; —zijdig (met 5 zijden), bn.: een —e veelhoek, een —e piramide.
- Vijf'tien** (tien plus vijf), telw. —en: wij waren met —en; —de (ranggetal), telw.: de —e dag; —dehalf (telw. veertien en een half), bn.: dat tafeltje kost me —halven gulden; —derhande, —lei (in vijftien soorten), bn.: — rozen, — kleuren; —honderd (15-keer honderd, 1500), telw.: dat stukje viel bracht — gulden op; —jarig (15 jaar oud, 15 jaar durende), bn.: een — meisje, een —e vrede; —maal (15-keer, 15-maal), bn. en bw.; —voud, o. —vouden: 30 is een — van 2; —voudig, bn.: een —e oogst, een —e winst.
- Vijf'tig** (5-maal tien), bep. telw.: hier zijn — gulden; zn.: met —en; —er, m. —s: een nog krachtige —, man van vijftig jaar; —jarig (tellende of durende 50 jaar), bn.: een — man, een —e vrede; —maal (50-maal, 50-keer), bn. en bw.; —ponder (gewicht van vijftig pond), m. —s; —ste (ranggetal), telw.; —tal (50 stuks, 50 personen), o. —tallen; —voud, o. —en; —voudig, bn.: een —e vergoeding.
- Vijg** (vijgboom, in Klein-Azië), m. vijgen.
- Vijg** (oostersche, geconfijte vrucht), v. —en.
- Vijg** (paardemop), v. —en: ieder zijn meug, zie aid., zei de boer, en hij at —en. volkst.
- Vij'geblad** (blad van een vijgboom), o. —bladeren, —bladen; —boom, m. —en.
- Vij'genmat** (diezen mand, waarin vijgen worden verpakt en verzonden), v. —matten.
- Vij'gepeer** (een vijgvormige peer), v. —peren.
- Vijl** (stalen rasp, dienende om houten of metalen voorwerpen glad te maken), v. vijlen: zegsw. fig. de — over iets, b.v. een opstel, laten gaan, den vorm verfijnen of veredelen.
- Vij'len** (werken of bewerken met een vijl), ik heb gevild: een sleutel —; fig. een opstel, een gedicht —, d. i. likken, polijsten, schaven.
- Vij'len** (afschaven, stijten), het is gevild: die kabel zal stuk — op den havenrand, nl. door de wrijving dooralijten.
- Vijl'sel** (wat door vijlen van eenig metaal

- afvalt of wordt afgenomen), o. gmv., zie IJzervijzel.
- Vij'ver** (gegraven, omsloten waterkom in een tuin of e. park), m. -s: een - met goudvischen, een - met karpers.
- Vij'ver** (stampvat), m. -s, ook Mortier.
- Vij'vel** (werktuig tot het opvoeren van water, ook, vijzelmolen: verder, werktuig tot het opwinden van zware lasten), v. -s.
- Vij'velen** (opwinden, fig. opheffen), ik heb gevijzeld; verg. Opvijzelen.
- Vij'velmolen** (tonmolen met een draaiende spiraalschroef, in 1754 uitgevonden), m. -s.
- Vij'vering** (held, inz. zeeheld, zeeconing bij de oude Noren), m. -s.
- Vilajet'**, ook, **Wilajet'** (Turksche provincie), v. -s: een - is verdeeld in provinciën of sandsjaks, deze in arrondissementen of kaza's en deze in districten of mahjes.
- Vil'der** (man, die gestorven dieren vilt), m. vilders, verg. Koudslachter.
- Vil'dersbedrijf** (-ambacht, -werk), o. gmv.; -kar (kar van den vilder), v. -karren; -paard (karpaard van den vilder), o. -en; -werk (werk van een vilder), o. gmv.
- Vil'hout** (stompje hout, waarmee de vilder de huid van het vleesch stoot), o. -houten.
- Vil'la** (buitentje, landelijk gelegen heerenhuis), v. -s; -park (park, bebouwd met villa's), o. -en; -tje, o. villatjes.
- Villanel'le** (Fr. gedichtje van Italiaanschen oorsprong in drieregelige strophen, landelijk liedje; boerendans), v. -s.
- Villégiatuur'** (Fr. verblijf buiten in den zomer), v. gmv.
- Vil'ten** (de huid afstroopen), ik heb gevild: een kat, een mol -, zegsw. fig. ik ben daar gevild, afgezet, geldelijk bedrogen.
- Vilt** (stof voor hoeden en pantoffels enz, vervaardigd uit wolharen), o. gmv., (soorten), o. vilt; -achtig (gelijkende op vilt), bn.: een -e stof; -fabriek (fabriek voor vilt en villen voorwerpen), v. -en; -ig (-achtig), bn.; -en (van vilt), bn.: een - hoed, dit zijn - pantoffels, - zooltjes; -hoed (hoed van vilt), m. -en; -papier (dik, viltachtig papier, als onderlegger van tapijten), o. gmv.
- Vim** (honderdtal), v. vimmen: een - takkenbossen, riet, bossen stroo; een - rogge, d. i. honderd en nog vier bossen loe.
- Vin** 1. (zuemaviek), v. -nen: de vinnen van den baars zijn rood; zegsw. geen - verroeren, geen lid of vinger bewegen; er is geen - te zien, het is pikdonker; 2. (puntige, scherpe puist), v. -nen.
- Vincentia'nen** (leden eener Vincentiusvereeniging), m. mv. (t = s).
- Vincentius-vereeniging** (R.-K. vereeniging tot het bezoeken en ondersteunen van huissittende armen), v. -en: zoo genoemd naar den stichter dervondelinghuizen te Parijs, Vincentius a Paulo, 1576-1660.
- Vin'den**, ik vond, heb gevonden: zijn sleutel, een boek, een brief -, terugvinden na te zoeken; iemand thuis -, aantreffen; in een brief veel fouten -, opmerken; ik vind het koud, bevinden; een voorwendsel -, uitdenken; een raadsel -, oplossen; den tijd voor iets -, uitsparen; troost -, hebben; gehoor -, verkrijgen; ik zal hem wel -, mij op hem wreken; de oplossing v. e. vraagstuk -, hebben; zich laten -, inschikkelijk zijn; zich ergens laten -, zorgen dat men er is; het met iemand kunnen -, in vriendschap leven; -er (iem., die iets vindt; vroeger ook: dichter), m. -s; -ing (uitvinding), v. -en.
- Vindica'tie** (wraakneming, wreking; gerechtelijke opoetsching), v. -s, -tien: - van eer, terugvordering, (t = s).
- Vindicatief'** (wraakzuchtig, straffend), bn.
- Vindiceeren** (wreken, straffen; redden, bevrijden; gerechtelijk terugvorderen, -eischen).
- Vin'ding** (ontdekking, uitvinding), v. -en.
- Vin'dingrijk** (kunnende vildenden, geestig, scherpzinnig), bn.; -er, -st: een - man, vernuftig; een -rijke geest, verg. Inventief.
- Vin'dingskracht** (vermogen, om iets wil te vinden, verbeeldingskracht), v. gmv.
- Vind'plaats**, v. -plaatsen: de -plaatsen van fossielen op Java zijn niet talrijk; de -plaatsen van eieren op Rottum.
- Vin'ger** (voortid der hand), m. -s, -en: de -s der hand: de wijs-, de middel-, de ring-, de duim en de pink; de -s van een handschoen; zegsw. hij heeft lange -, hij is diefachtig, oneerlijk, verg. Krom; men kijkt hem daar op de -, ziet scherp op hem toe; iem. op de -s tikken, zie Tikken; iets door de -s zien, oogluikend toelaten, een oogje toedoen, vergeven; ik kan hem om den -winden, ik kan met hem doen wat ik wil; voor iets geen - in de asch steken, zie Asch; mijn -s jeuken, zie Jeuken; iemand met een natten - kunnen belooften of aanwijzen, eer de natte vinger droog is, wijs ik hem u met dien vinger aan, hij is dichtbij, na bij; den - op de wonde leggen, zie Wonde; de twee -s opsteken, zweren, een eed afleggen; iemand den - op den mond leggen, het zwijgen opleggen; iets op zijn -s kunnen narekenen, zie Narekenen; de - Gods, Gods werk, zie Exod. 8: 19; hier was de - Gods (Da Costa), kracht, leiding.
- Vin'gerafdruck** (afdruck van hand of vingers of vingertoppen, hulpmiddel der politie als herkenningsteeken, dactyloscopie), m. -ken; -alphabet (de teekens der vingerspraak, vroeger geleerd door de doofstommen), o. gmv.; -breed (de breedte van een vinger), o.: ik zal geen - voor hem op zij gaan, verg. Haarbreed; -dik, bn.: een -dikke boterham, dik als een vinger; -doekje (fijn vingerservetje), o. -s; -glas (glazen bakje naast het couwert tot reiniging der vingers), o. -glazen; -handschoen (handschoen met 4 vingers en een duim), m. -en, verg. Want; -hoed (vingerdopje voor naaisters), m. -en; -hoed (oude benaming van een inhoudsmaatje voor natte waren, nl. een cL.), m. -en; -hoedskruid (een leeuwenbekachtige giftplant), o. gmv.; -kom (glazen of porseleinen kom, gevuld met water tot reiniging der vingers, verg. Vingerglas), v. -kommen; -lang (de lengte van een vinger hebbend), bn.: een -e cigarette of sigaar, verg. Vingerbreed, -dik; -lid (lid van een vinger), o. -leden; -ling (ouderwetsche ring, aan den bovenkant soms 4 cM. breed), m. -en: een - van de oude juffrouw De Groot (C. O.), ook: vingerovertrek, b.v. een zeemleeren -; -ring (ring, om aan den vinger te dragen), m. -ringen; -spraak (ouderwetsche kunsttaal der doofstommen; zie -alphabet), v. gmv.; -top (top van een der vingers), m. -pen: platte -toppen; -vlug (vlug of rap met de vingers, diefachtig): een

—*vlugge dief*; —**wijzing** (eig. een handje, wijzend met den voorvinger), v. —en: in de krant ziet men bij een advertentie meermalen een —, om er de aandacht op te vestigen; in de straten vindt men geschilderde —en om een kantoor, een magazijn, enz. aan te duiden; fig. *aanduiding, teeken, wenk*; —**zetting** (*juiste plaatsing en verplaatsing der vingers bij 't bespelen van een muziekinstrument*), v. —en.

Vingt-et-un' (Fr. een en twintig: zeker hazardspel met kaarten), o. gmv.: —spelen.

Vink (dierk. zangvogel, zomervogel, welke overal in ons land nestelt en broedt), m. —en; zie: Distel-, Goud-, Vlas-; verg. ook: Lokvink, Luistervink, Roervink.

Vin'ken (ter vinkenjacht gaan), ik vinkte, heb gevinkt; —**er** (vinkenwanger), m. —s.

Vin'kenbaan (vangplaats van vinken), v. —banen; —**el** (ei van een vink), o. —eren; —**nest** (nest van een paar vinken), o. —en; —**net** (net voor de vinkenjacht), o. —ten; —**slag** (slap), o. —slagen; —**tijd** (tijd v. d. vinkenvangst, het najaar), m. gmv.; —**touw** (touw v. h. vinkennet), o. gmv.: zegsw. op het — zitten, op de loer liggen, tuk zijn op vangst, belust op winst; —**vangst** (het vangen van vinken), v. gmv.

Vin'keslag (het slaan, de zang van den vink), m. gmv.: de — is helder en doordringend.

Vin'kie (in A'dam de naam van elken kleinen vogel), o. —s.

Vin'ning (scherp, vlijmend, bits), bn. en bw.; —**er**, —**st**: de visscher met zijn — mes (Hofdijk); een — woord, een — koude, snerpand; —**bijten**; fig. —e vijandschap, kwaadaardig.

Vin'visch (walvischachtige visch der noordelijke zeeën), m. —visschen; de — is volwassen ± 25 M. lang en heeft aan het verhemelte twee rijen baarden.

Vin'voetige dieren (robben), o. mv.

Vio'la (da brac'cio, It. muz. altviool), v. —'s.

Vio'la (da gam'ba, It. muz. knieviool, basviool), v. —'s.

Viola'tie (schending, ontheiliging), v. —s, —tiën: een — van het recht (t = s); **violeeren** (onteeeren, schenden, verkrachten).

Vio'len, v. mv.: — laten zorgen, zie Fiool.

Vio'lenhed (tuinbed met violen), o. —bedden.

Vio'lenstroop (middel tegen spruw), v. gmv.

Violent' (geweldig, geweldadig), bn. en bw.

Violent'tie (geweld), v. —tiën, —ties: met —.

Violet' (bloem, wilde violier), v. —ten, gew.

Violet' (Fr. paars), bn.: de bloemen der iris zijn —, —te avondwolkjes, paarsachtig blauw; —**blauw** (paarsachtig blauw), bn.; —**bruin** (paarsachtig bruin), bn.; —**kleurig** (de violetkleur hebbende), bn.: —e anemonen.

Violet' (het paars), o. gmv.: het — ontstaat door menging v. rood en blauw.

Violier' (tuinbloem), v. —en; zie Lakooi.

Violino (It. viool), v. —'s.

Violist' (vioolspeler), m. —en; —**e**, v. —n.

Violoncel' (Fr. muz. grootvioolvormig snaarinstrument, knieviool), v. —cels; —**cellist'** (bespeler van een violoncel), m. —listen, ook: Cellist.

Viool' (lente- of voorjaarsbloem), v. violen: de bosch—, de driekleurige — enz.; —**tje**, o. —s.

Viool' (vedel), v. violen: zegsw. de eerste — spelen, fig. den boventoon voeren, het hoogste woord hebben, de eerste rol spelen.

Viool' (vioolspeler), m. violen: hij is in dat

orkest de eerste —; zie: Violist, Concertmeester en Vedelaar.

Viool' (handzaaimachine), v. violen.

Viool'boom (Amerik. boom), m. —boomen.

Viool'hals (handvat der viool), m. —halzen; —**bars** (nl. tot het bestrijken v. de haren v. d. strijkstok), v. en o. gmv.; —**kam** (opstaand houten plaatje, waarover de snaren gespannen zitten), m. —kammen; —**kist** (doos voor een viool), v. —en; —**les**, v. —sen; —**lesse-naar**, m. —s; —**muziek**, v. gmv.; —**sleutel** (de g-sleutel nl. op de 2e lijn), m. —s; —**snaar** v. —snaren; —**sonate** (sonate voor de viool), v. —n, —s; —**spel** (het spelen op de viool), o. gmv.; —**speler** (man, die de viool bespeelt, violist), m. —spelers.

Vira'go (manwijf, driedekker, onversaagd vrouwspersoon), v. virago's.

Virgi'lius; zie Vergilius.

Viriel' (mannelijk, manhaftig), bn. —er, —st.

Viriliteit' (manbaarheid, v.; z. Puurberteit).

Virtuoos' (It. iem. die in eenig kunstvak inz. in de toonkunst, uitermate bedreven is), m. —zen; vr. —ose, —n.

Virtuositeit' (het virtuoos-zijn, 't meester-schap in eenige kunst), v. gmv., (s = z): de — van beroemde vioolspelers; dit lied, dat gedicht, die roman is met — geschreven.

Vir'tus in me'dio (Lat. (de) deugd ligt in het midden): de deugd komt de eereplaats toe; ook, de middelweg is de beste.

Vir'tus nobi'litat (Lat. (de) deugd adelt), devies der Orde v. d. Ned. Leeuw, zie ald.

Virulent' (Lat. venijnig, kwaadaardig; heftig), bn.; —**ie**, v. gmv.; lees: *vie-ru-lent'*.

Virus (geneesk. vergif, smetstof), o. gmv.

Vis (Lat. kracht, macht), v. vires: zie — comica, comische kracht.

Vi'sa (handteekening voor gezien), o. gmv.: *er-gens zijn — op zetten*, bekrachtiging. (s = z).

Vis-à-vis' (Fr. tegenover), bw.; als zn. 1. (zit-plaats tegenover e. ander; rijtuig met twee zit-banken tegenover elkander), v.; 2. (tegenover elkaar zittende personen), m. en v.: die heer was aan tafel mijn —; mevrouw B. was in 't rijtuig mijne —; lees: *viez-à-vie*.

Visch (dierk. koudbloedig gewerveld dier in het water levend, door kieuwen ademend, zich door eieren voortplantend): (als voorwerps-naam), m., visschen, (als stofnaam), v. gmv.; van de 12000 bekende soorten van visschen leven er ongeveer $\frac{1}{4}$ in zout- en $\frac{1}{4}$ in zoetwater; men onderscheidt kraakbeenige en beenige visschen; ook verdeelt men deze klasse van dieren in orden als: stekelvinnigen, weekvinnigen, vastkakkigen, rond-bekkigen, glansschubbigen, enz.; er is rivier- en zeevisch; zie ook: Bakvisch, Bruin-, Goud-, Kat-, Stok-, Witvisch, enz.; zegsw. hij kan zwemmen als een —, flink, vaardig, vlug; hij is zoo gezond als een —, in elk opzicht gezond, kerngezond en frisch; boter bij de —, betaling bij aflevering van 't werk; het vische moet zwemmen, bij 't eten van visch dient men een glas bier of wijn te gebruiken; hij is — noch vleesch, hij is iets halfs, bezit geen be-ginselen; —**achtig** (op visch lijkende) bn.: een —e smaak, een —e lucht; ook, graag visch lustende: hij is niet —; —**akte** (schriftelijk bewijs, dat men recht heeft in wateren v. d. gemeente of v. h. rijk met meer dan één hengel te visschen), v. —n; —**angel** (—hoek, —haak),

- m. -s; **-arend** (dierk. valkachtige vogel, die op visch aast, zeearend), m. -en; **-bank** (bank op de vischmarkt, om er visch op te leggen of op schoon te maken), v. -en; **-ben** (ben of korf, om visch in te venten), v. -nen; **-blaas** (blaas van een visch), v. -blazen; **-boer** (venter van visch), m. -en; **-diefje** (dierk. een soor van sternetje), o. -s; **-duivel**, m. -s, zie Meerval; **-garen** (vischnet; ook: garen, waarvan het vischnet geknoopt wordt), o.; **-graat** (been van een visch), v. -graten; **-grom** (ingewand van visschen), o. gmv.; **-grond** (plaats in de zee, waar de visch zich ophoudt), m. -en; **-haak** (-angel), m. -haken; zegsw. *aanden-bijten*, zich laten inpalmen of verschalken; **-handel** (handel in visch), v. gmv.; **-handelaar** (iem., die in 't groot in visch handelt), m. -s, -laren; **-hobbelaar**, m. -s, zie Hobbelaar; **-hoek** (-angel), m. -en.
- Visch'kaar** (bak met gaten, waarin visch levend bewaard kan worden, mits de kaar in stroomend water ligt), v. -karen; **-kanis** (gesloten vischmand), v. -sen; **-kar** (kar tot vervoer van visch), v. -ren; **-kooper** (-handelaar), m. -s; **-kuip** (balie voor visch), v. -en; **-lepel** (lepel, om gekookte visch op te scheppen), m. -s; **-lijm** (lijm, uit de zwemblaas v. den steur vervaardigd), v. gmv.; **-lijn** (vischmoer), v. -en; **-lucht** (eigenaardige lucht, bijzonder door niet al te versche visch verspreid), v. gmv.; **-maal** (maal v. vischgerechten), o. -malen; **-markt** (markt, waar visch verkocht wordt), v. -en; **-mes** (mes van den vischboer), o. -sen; **-mest** (jong vischbroed, als voedsel ongeschikt), m. gmv.; **-net** (net, om visch te vangen), o. -ten, zie: Kruisnet, Fuik, Steepnet, Schrobnet, Wonderkuil.
- Visch'otter** (dierk. de gewone otter), m. -s: *de - leeft aan de oevers van meren, rivieren enz. en is een gevreesde vischvanger*; **-pakk** (-inpakker), m. -s; **-partij** (feestelijk vischmaal), v. -en; **-pastei** (pastei, uit visch toebereid), v. -en; **-plaat** (steenen plaat met gaatjes, op een vischschotel), v. -platen; **-recht** (recht tot visschen), o. gmv.; **-reiger** (reiger, die op visch aast), m. -s; **-rijk** (rijk aan visch), bn.; -er, -st: -e meren; **-rijkheid**, v. gmv.; **-saus** (botersous bij gekookte visch), v. -en; **-schotel** (schotel met of voor visch), m. -s; **-schub** (schub van een visch), v. -ben.
- Visch'sloep** (kleine vischschuit), v. -en; **-spaan** (platte vischlepel), v. -spanen; **-stand** (vischrijksdom), m. gmv.; **-teelt** (het kweeken van jonge visch), v. gmv.: *de kunstmatige -*; **-tuig** (gereedschap, om te visschen), o. -en; **-vangst** (het vangen van visch), v. gmv.; **-venter** (iem., die visch in de straten vent), m. -s; **-vrouw** (vrouw, die visch verkoopt op de vischmarkt of er mee vent), v. -en; **-want** (netten en tuig van een visscher), o. gmv.; **-water** (water, om in te visschen), o. -s, -en: *verpachting van -*; **-wijf** (platte naam voor vischvrouw), o. -wijven; **-wijkstraal** (platte, ordinaire, ruwe taal), v. gmv.; **-winkel** (winkel, waar visch verkocht wordt), m. -s.
- Vis co'mica** (comische kracht), v. gmv.
- Visco'se** (de gomachtige vloeistof, waaruit de zijderups haar draad spint), v. gmv.
- Viseeren** (naziën; voor gezien teekenen; ook: *mikken, beoogen, op iets doelen*). (s = z).
- Vish'noe** (de behoudende, beschermende god der Voor-Indiërs), m., ook: *Vischnou, Wischnoe, Krisnah*; verg. Brahma en Siwa.
- Visi'bel** (Fr. zichtbaar; gereed, gekleed), bn.
- Vi'sie** 1. (het zien, inzage), v. gmv.: *plannen, een rapport ter - leggen, ter inzage, om te worden ingezien*; 2. (visioen, innerlijke aanschouwing), v. visiën.
- Visioen'** (het zien van personen, zaken of toestanden, op natuurlijke wijze onwaarneembaar; ook, droombeeld, hersenschim), o. -en: *-en van voorspoed en glorie*.
- Visionair', visionaris** (Fr. ziener; iem., die visioenen heeft), m. -s; ook bn.: *-e schepingskracht*.
- Visita'tie** 1. (bezoek, onderzoek, inspectie), v. -tiën, -ties, verg. Kerk-; 2. (onderzoek aan de grenzen ten bate van de invoerrechten), v.; ook, onderzoek naar contrabande in schepen (oorlog). (s = z).
- Visi'te** (Fr. bezoek; geneeskundig bezoek), v. visites; **-boekje** (boekje voor visitekaartjes), o. -boekjes.
- Visiteeren** (bezichtigen, bezoeken; onderzoeken, naziën): *de douanen zullen den trein -*.
- Visi'telormaat** (afmeting v. e. foto, 10 op 6 c.M.), o. -maten; **-kaartje** (naamkaartje), o. -s.
- Visiteur'** (bezoeker, onderzoeker; ambtenaar bij de in- en uitgaande rechten), m. -s. (s = z).
- Visiteu'se** (zij, die aan een grenskantoor helpt bij 't visiteeren en wel van smokkelende vrouwen), v. -s: *die juffrouw is benoemd tot - aan dat grenskantoor*. (s = z).
- Vis'schen** (sterrenbeeld, het twaalfde teeken in den Dierenriem), m. mv.; zie Zodiak.
- Vis'schen** (visch trachten te vangen), hij vischte, heeft gevischt: *met den hengel, het net, de vleet, de beug, den wonderkuil -*, zie Peueren; zegsw. fig. *naar iets -*, iets trachten te weten te komen; *achter het net -*, te laat komen, als nl. een ander het voordeel reeds weg heeft; spreekw. *In Troebel water is het goed -*, zie Troebel; *Elk vischt op zijn getij*, zie Getij.
- Vis'scher** (iemand, die vischt; iem., wiens bedrijf het visschen is), m. -s.
- Visscherij'** (het visschen), v. -en: *de groote -*, haringvangst; *de - binnen- en buitengaats*; *de kleine -*, de walvischvangst.
- Visscherij'tentoonstelling** (expositie van allerlei hulpmiddelen, gereedschappen, enz. voor de vischvangst), v. -en: *in 1880 is te Berlijn een internationale - gehouden*.
- Vis'scherman** (visscher), m. -lui.
- Vis'schersbedrijf**, o. gmv.; **-boot**, v. --booten; **-dorp** (dorp aan zee, waar veel visschers wonen), o. -en; **-haven** (haven voor het binnenloopen der visschersvloot), v. -s; **-hut** (-huisje), v. -ten; **-pink** (-schuit), v. -en; **-prauw** (O.-I. vischschuit), v. -en.
- Vis'schersring** (pauselijke zegelring met de beeltenissen der apostelen Petrus [het vischnet optrekkend] en Paulus), m. -en.
- Vis'ta** (It. op zicht), o.: *een wissel op -*, te betalen op zicht, verg. *Vertoon*; *zingen of spelen a prima -*, zie ald.
- Vi'sum** (het geziene), o. gmv. (s = z).
- Vi'sum reper'tum** (Lat. geneeskundig verslag van de bevinding b. v. lijkschouwing), o. gmv. (s = z).
- Vi'ta** (het leven), v.: *attestatie de -*, akte of

schriftelijk bewijs van leven; spreekw. — *brevis, ars longa*, zie *Ars longa*.
Vitaal' (*levens-*, *het leven betreffend*), bn. *versche lucht is een — belang*.
Vitaliteit' (Fr. *levenskracht*), v. gmv.: ook *ministers hebben een grens van —*.
Vites'se (Fr. *snelheid*, ook *sneltrain*), v. —s.
Vitra'ge (*opengewerkte, als kant geweven, witte stof voor venstergordijnen*), v. gmv.
Vitri'ne (Fr. *glazen uitstalkast*), v. vitrines.
Vitriool' (*zwavelzuur*), v. en o. gmv.; —
-achtig, bn.: *jenever met een —en bijsmaak*.
Vit'ten (*kleingeestig bedillen*), ik heb gevit: *hij vit op alles*; —**lust** (*bedilzucht*), m. gmv.; —**ter** (*armhartig bediller*), m. —s; —**terig** (*gaarne vittende*), bn., —er, —st; —**terij'** (*kleingeestige critiek*), v. —en; —**zucht** (*villust, zucht om te vitten*), v. gmv.
Vit'usdans, m.; zie *Sint—*.
Viva'ce (It. muz. *levendig, vurig*), bw.
Vivaciteit' (Fr. *levendigheid*), v. gmv.
Vj'vant (*zij leven*).
Viva'rium (*glazen bak voor levende dieren, b.v. e. terrarium, e. aquarium*), o. —s, —ria.
Vit'vat (*hij of zij leve!*), tw., als zn. o. —s.
Vivisect'ie (*het proeven-nemen op levende dieren*), v. gmv.: de — dient ter verrijking van onze kennis omtrent lichaams- en orgaansverrichtingen en allerlei ziekten, ten nutte van den mensch; de — heeft tal van bestrijders om haar wreedheid. (s=8).
Viv'es (Fr. *levensmiddelen*), v. mv.
Vizier' (*Turksche minister*), m. —en, —s.
Vizier' (*helmklep, schuif vóór in den helm der ridders*), o. —en; het — diende om het gelaat te beschutten en te verbergen: zegsw. *iem. met open — bestrijden*, ridderlijk, d. i. open en rond tegen hem optreden.
Vizier' (*mikplaatje met gleuf op den loop van een kanon of een geweer*), o. —en; zegsw. *iem. in 't — hebben*, in de gaten.
Vizier'korrel (*kleine verhevenheid of korrel op het uiteinde v. d. loop v. e. geweer*), v. —s; de — doet dienst bij het mikken, zie *Korrel*; —**lijn** (*richtlijn*), v. —en.
Vla (*dessertcrème van eieren en melk met citroen of cacao; Limburgsch cirkelvormig baksel met vruchten- of rijstspijs bedekt*), v. **vlaas**: *citroen—, een kersen—, een pruimen—, een abrikozen—, een rijstevla*; **vlaat'je** (*kleine vla*), o. vlaatjes.
Vlaag (*buit*), v. **vlagen**: *een regen—; fig. een — van toorn, krankzinnigheid, razernij, aanval; bij vlagen, bij tijden, bij tusschenpoozen*.
Vlaak (*teenen horde, op welke men de wol slaat of klopt*), v. vlakken.
Vlaak (*zandplaat, zandbank*), o. vlakken.
Vlaamsch (*van Vlaanderen*), bn.: de —e taal, de —e letterkunde, het —e volk, de — pers, de —e boekhandel, —e volkskracht, de —e zeden, de —e steden; de —e gaai, meerkol; als zn. o.: *hij sprak —; een pond —, d. i. f. 6.00 = 20 schellingen van 12 groot*.
Vlaamsche bewe'ging (*het streven, om in België aan de Vlaamsche taal dezelfde rechten te verzekeren als aan de Fransche*), v.; zie: *Franskiljon en Flamingant*.
Vlaamsch'gezinde (*voorzitter der Vlaamsche beweging in België*), m. en v. —n.
Vla'de, v. —n; zie *Vla*.
Vlag (*dundoek*), v. **vlaggen**: *de Nederlandsche — of driekleur, rood, wit en blauw: de nationale —; de — hijschen*; zegsw. *de — strijken*,

eig. de vlag laten zakken, ten bewijze van overgave, fig. onderdoen voor zijn mededinger; *onder een — varen*, partijleus of partijnaam; *de — dekt de lading*, de vlag van een onzijdige mogendheid werd op zee geëerbiedigd, fig. de naam van den schrijver dekt of redt soms een minder goed werk en geeft het debiet; *met — en wimpel iets winnen*, glansrijk d. i. met behoud van — en wimpel; *dat staat als een — op een modderschuit*, dat past geheel niet bij elkaar, dat is kwalijk voegende opschik, iets moois bij iets zeer leelijks; *de vrede—, de witte vlag*; *vlagje, vlaggetje*, o. —s; zie: *Admiraalsvlag, Prinsen—, Rouw—, Sein—, Vrede—, Loods—, Sterren—, Union-Jack, Yellow-Jack, Driekleur*.

Vlag (*vezelachtige, drijvende waterplant*), o.
Vlag'gejongen (*marine. scheepsjongen*), m. —s; —**jonker** (*marine. adelborst*), m. —s; —**kaart** (*kaart met afbeeldingen van de vlaggen der verschillende volken*), v. —en; —**kapitein** (*die nl. op het admiraalsschip het bevel heeft*), m. —s; —**koord** (*koord, waarmee de vlag geheschen wordt*), o. —en, ook, —**lijn**, v. —en; —**man** (*gezagvoerder, fig. leider*), m. —lieden, —lui.

Vlag'gen (*de vlag uitsteken*), ik heb gevlagd: *met dat feest zullen we allen —*; zie *Gevlagd*.

Vlag'gendoek, o. gmv.; —**kaart** (*plaat met vlagafbeeldingen*), v. —en; —**kist** (*kist ter bewaring der vlaggen*), v. —kisten; —**schrift** (*wijze van seinen door middel van vlaggen*), o. gmv., ook, —**spraak** (*het met elkaar spreken door te seinen met vlaggen*), v. gmv.

Vlag'geschip (*admiraalsschip*), o. —scheiden; ook, *Vlagschip*.

Vlag'gestok (*stok, waaraan de vlag wordt gehangen of geheschen*), m. —stokken; —**touw**, of —**val** (*lijn, waarmee de vlag wordt opgetrokken*), o. —touwen, —vallen.

Vlag'officier (*marine. opperofficier ter zee*), m. —en; de admiraal en de vice-admiraal zijn —officiëren.

Vlag'vertoon (eig. *het laten zien der vlag, als vertoon van macht en wel door middel van één of meer oorlogsbodems*), o. gmv.

Vlag'voerder (*vlagofficier, ook zijn schip*), m. —voorders: fig. *leider, voorganger*; *Gomarus, de — der rechtzinnige theologanten* (Fruin).

Vlak (*vuile vlek, smet*), v. vlakken: *een olie—*.

Vlak 1. (*vlakke*), o. vlakken: *het — der baren, de oppervlakte der zee; (nat.) een hellend —; 2. (lichaamsgrens), o. vlakken: een boven—, een onder—, een zij—, een gebogen —; 3. (een meetkundig lichaam), o. —ken, zie: een vier—, een zes—, een acht—, een twaal—, een twintigvlak*.

Vlak (*effen, glad*), bn.; —ker, —st: *een — terrein, niet heuvelachtig; het vlakke veld, niet bezet met boomen of huizen; —heid* (*het vlak-zijn*), v. gmv.: *de — onzer heidevel-den, onzer stranden*.

Vlak, bw.: *hij woont — bij het station, juist, onmiddellijk; de wind is — noord, zuiver; hij trof den tijger — in het oog, precies*.

Vlak'ken (*bevekken*), ik vlakte, heb gevlaakt: *die inkt vlakte, kladd, vloeit uit*.

Vlak'ken (*effen maken, zuiver glad schaven*), ik vlakte, heb gevlaakt.

Vlak'kerig (*vol vlekken*), bn., —er, —st.

Vlak'kig, bn.; —er, —st: *wat is die stof —!*

vol vlekken in de kleur; ook Vlakterig.
Vlak'te (vlakke of effen streek lands), v. vlakten: wat een onmetelijke — uitgestrektheid; het onweer woedde in de —, vallei; jongens van de —, Bargoensch, eig. van de straat: boeven, inbrekers, enz.

Vlak'temat, v. mv.: de — zijn de vierkanten op de lengtematen; aldus bestaan de KM², HM² of Hectare, de DM² of Are; de M², de dM², cm², mm²; de eenheid der — is de Are, vandaar dat de M² ook cA. heet.

Vlak'temeetkunde (planimetrie), v. gmv. **Vlak'uit** (gladweg), bw.: iets — weigeren.

Vlak'versiering (teek. versiering van een vlak door lijn en kleur), v. —en.

Vlam, v. vlammen; vlammetje, o. —s; zwaavel brandt met een blauwe —; de vlammen sloegen uit het dak; die turf wil geen — vatten; het huis stond rondom in vlammen; vuur en — spuwen, eig. van een draak, fig. vreeselijk uitvaren, erg zijn boosheid toonen; de — der liefde, gloed, hartstocht; spreekt. geef mij een vlammetje, lucifer; bij overdrader in hout, marmer, enz.: wat fraaie vlammen heeft dat marmer! zie ook Gevlamd, alsmede Laal, laaie.

Vlamis'me (Vlaamsch getint woord of uitdrukking), o. —n, b.v. hij gelukte er in, het gedacht (de gedachte), berijmde spraak (taal), uitnunten door beschaving en kennissen, enz.; zie Belgicisme.

Vlam'men (helder branden, in vlam staan), het heeft gevlamd: zegsw. zijn oogen — van toorn, flikkeren, schitteren; — op iets, een brandende begeerte hebben naar iets, hevig naar iets verlangen, vlassen op; —mend (brandend; fig. gloeiend, schitterend, vol geestdrijf), bn.: een —e toorts; fig. een — oog, een — zwaard, een — woord; —menstijl (bouwkw. vlamvormig ornamentwerk), m. gmv.; —werper (modern strijdmiddel), m. —s; —mig (vlamkleurig, met vlammen), bn.; —oven (reverbeer-oven), m. —ovens; —pijpen, v. mv.: de — zijn pijpen, door den stoomketel heen geleid; de verbrandingsproducten ontsnappen er door, en zoo weet men ook van die warmte partij te trekken.

Vlas (éénjarige plant met opgaanden stengel; grondstof van het linnen), o. gmv.; —achtig (lijkende op vlas), bn. —er, —st: een meisje met —haar, lichtblond; —baard (melkmul, fig. lafbek), m. —en; —bewerking, v. gmv.; zie: Repelen, Roten, Zwingelen, Hekeken, Spinnen, Weven; —blad, o. —en, —eren; —bloem, v. —en: de rederijderskamer de blauwe —; —boer (teler en bewerker v. d. vlasplant), m. —en; —bouw, m. gmv.; —braak (werktuig voor de vlasbewerking), v. —braken, zie Braak; —dot (bundel gezwingeld vlas, dien men op het spinrokken zet), m. —ten; —dotter (plant), v. gmv., ook: Vlasdodder; —draad (gesponnen vlasvezel), m. —draden; —haar (op vlas lijkend haar, lichtblond haar), o. —haren; —handel, m. gmv.; —handelaar, m. —s, —laren; —hekel, m. —s, zie Hekel; —keet (loods voor het hekeken en zwingelen van vlas), v. —keten; —kleurig, bn.: —haar, zie Vlashaar; —koop (handelaar in vlas), m. —s; —kop (kind, vooral meisje, met vlassige haren), m. en v. —pen; —land (met vlas bebouwd land), o. —en.

Vlas'sen (van vlas), bn.: een — pruik.

Vlas'sen (begeerig witzien naar), ik heb gevlad: op iets —, de jongens — op de vacantie.

Vlas'sig (als vlas) bn.: —haar; —spinnerij (spinfabriek), v. —en; —stengel (stengel van de vlasplant), m. —s; —vink (dierk. vogel, fraai geelgroen van kleur, ook: groenling, groenvink, grunsel), m. —en; —wiek (bundeltje gezwingeld vlas), v. —en, Bijbel: blus de rookende — niet uit, doof niet het leven, den ijver, druk den zedelijk zwakke niet neer, maar steun hem; —zaad (lijnzaad), o. gmv.

Vlecht (haarvlecht), v. —en: wat mooie vlechtten! haartressen; de —en losmaken.

Vlecht'en (op regelmatige wijze door elkaar strengelen), ik vlocht, heb gevlochten: het haar —, manden —; fig. zedenlessen in een verhaal —, te pas brengen; —ing (het vlechten), v. —en; —sel (vlechtwerk), o. gmv.; —ster, v. —s, zie Stroovlechtster; —riet (riet, om stoelen en stoelzittingen van te vlechten), o. gmv., zie Rijkrietvlechtschool; —werk (iets, dat gevlochten is), o. gmv., (soorten), o. —werken: horden, manden zijn —.

Vle'dermuis, vlee'r'muis (dierk. handvleugelig dier), v. —muizen: onze gewone — muizen zijn dwergvleermuizen; zie ook: Hoefijzerneus en Kalong.

Vleer'muisbrander (een brander, gevende een waaiervormige gasvlam), m. —branders.

Vleesch, o. vleezen: rund—, kalfs—, schape—, lams—, enz., ook Rookvleesch; men at er drie vleezen; des —es; het ga u naar den vleeze, stoffelijk wél; den weg van alle — gaan, sterven; Bijb. de geest is wel gewillig, maar het — is zwak, zie Gewillig; bij overdracht: het — van een perzik, v. e. appel, peer, enz., zie ook Tandvleesch.

Vleesch'bank (uitstalbank v. vleesch op de markt), v. —en, —blok (kapblok v. vleesch), o. —ken; —boom (geneesk. vleeschwoekering in den buik), m. —en; —bord (langwerpig plat bord, om vleesch op voor te snijden), o. —en; —dag (R.-K. niet-onthoudingsdag), m. —dagen; —elijk (vermaagschapt), bn. en bw.: mijn —e broeder; —etend, bn.: leeuwen, tijgers, enz. zijn —e dieren of carnivoren; —extract (aftreksel van rundvleesch), o. (soorten), o. —en, (x = ks); —gerecht (gerecht, uit vleesch bestaande), o. —en; —haak (slagershaak, om vleesch aan op te hangen), m. —haken; —hakmachine (machine, om vleesch fijn te hakken), v. —s; —hal (overdekte vleeschmarkt), v. —hallen; —houwer (rundslager), m. —s; —houwerij (slagerswinkel), v. —en; —keuring (het keuren van vleesch vóór het gebruik en wel door stadskeurders meest in het abattoir), v. —en; —kleur (de kleur van vleesch), v. gmv.: —ontstaat door menging van geeloker, wit en een weinig vermiljoen, zie Inkarnaat; —kleurig (de kleur van vleesch hebbende), bn., zie Inkarnaten; —klomp (klomp, brok vleesch), m. —en, fig. dikke man, plompe dikkerd; —kuip (kuip voor het inzouten van vleesch), v. —en; —mes (groot voorsnijmes), o. —sen; —nat (bouillon, aftreksel v. vleesch), o. gmv.; —pastei (toebereide vleeschspijs, ook in e. korst v. deeg), v. —en; —pin (houten of ijzeren pin, die de deelen van een rollade bijeenhoudt), v. —pin-

- nen; **-pot** (pot met ingezouten vleesch), m. —potten: zegsw. de —potten van Egypte, zie Verlangen; **-schotel** (vleeschgerecht), m. —s; **-spijzen** (vleeschgerechten), v. mv.; **-vlieg** (aasvlieg, bromvlieg), v. —en; **-vork** (vork, die bij het voorsnijmes behoort), v. —en; **-wonde** (wonde, enkel in het vleesch), v. —n; **-worst** (worst van fijngehakt rundvleesch), v. —en.
- Vleet** (groot haringnet), v. vleten: de eerste — werd in 1416 te Hoorn gebreid of geknoopt; de — schieten, de haringnetten uitzetten; fig. zegsw. bij de —, bij menigte, in menigte: Jan en Jannetje hadden kinderen bij de — (Potg.); geld was er bij de —, in overvloed.
- Vlee'ze**, o.: naar den —; zie Vleesch.
- Vlee'zen**, o. mv. van Vleesch.
- Vlee'zig** (veel vleesch op het lijf hebbend), bn.; —er, —st: een —e kip, een — paard; ook, op vleesch lijkende: een —e bloem, een —e stengel, een —e vrucht.
- Vle'gel** (dorschwerktuig), m. vlegels; fig. lompe, onbeschofte vent, deugnet; **-achtig** (lomp), bn. en bw.; —er, —st: een —e vent, —e taal; —spreken; **-achtigheid** (erge lomphheid), v.; **-jaren** (jaren van een knaap, die nog geen volwassen jongeling is), o. mv.
- Vle'e'n** (naar den mond praten, sleemen, luf prijzen, pluimstrijken, flikflooiën), ik heb gevleid: vorsten, zijn meerderen —; zegsw. de spiegel vleit niet; zich — met iets, een te hooge verwachting hebben van: zich — met een benoeming; —er, m. —s; **-erij'** (het vleien), v. —en; **-ster**, v. —s.
- Vle'e'nd** (strelend, flatterend), bn. en bw.; —er, —st: een — woord, een — getuigenis, —e taal; iets — vragen.
- Vle'i'taal** (vleiende woorden), v. gmv.
- Vle'i'woord** (vleiend woord), o. —woorden.
- Vlek** (groot dorp), o. vlekken: een — houdt het midden tusschen een stad en een dorp.
- Vleek** (vuile plek of smet), v. vlekken: een bloed—, inkt—, modder—, olie—, vet—; zie: Schandvlek, Zonnevlek; **-keloos**, bn. en bw.: een —looze naam, zonder vlek of smet; **-wittelanden**; **-loos'heid**, v. gmv.; **-ken** (vol vlekken maken, bezoedelen), ik heb en het is gevlekt: **-kenkoorts** (geneesk. scharlakenkoorts), v. gmv.; **-kenwater** (water, om vlekken uit kleeren te verwijderen), o. gmv.; **-typhus** (typhus, die zich kenmerkt door vlekken op het lichaam), m.; **-ziekte** (een soort van koortsziekte onder de varkens, die met vlekken uitstaat), v. gmv.
- Vleek** (vleugel van een vogel), v. vierken; spottend: arm van een mensch; fig. de —en laten hangen, moedeloos neerzitten; gmv. lomperd, kinkel: een — v. e. vent.
- Vlet**, **vlet'schuit** (klein vaartuig voor het vervoer te water van grond, zand, enz.), v. vletten, —schuiten.
- Vlet'ten** (grond aanvoeren met een vlet), hij vlette, heeft gevlet.
- Vlet'ter**, **vlet'terman** (schipper op een vlet), m. —s, —mannen, —lui.
- Vlie'gel** 1. (wiek), m. —s, —en: de —s van een gans, de —s van een vlieg; fig. de —s v. e. molen, de —s v. e. bootschroef; zegsw. de —s laten hangen, moedeloos zijn; onder zijn —en nemen, onder zijn hoede of bescherming; 2. (zijgebouw), m. —s: de linker— en rechter— van dat kasteel, zijgedeelte, verg. Neusvleugel; 3. (zijlinie van een opgesteld leger), m. —s: de strijd begon op den linker—; 4. (muz. vleugelpiano), m. —s: een prachtige —, zie Staartstuk; **-altaar** (altaar met draaibare luiken of vleugels, twee in getal), o. —altaren; **-deur** (deur met vleugels, porte-brisée), v. —en; **-en** (fig. de armen binden), ik heb gevleugeld: wat vogel brengt ge dus gekneveld en gevleugeld? (Vondel), vero.; **-lam** (lam aan of in den vleugel), bn.: de jager schoot den patrijs —; fig. iem. — maken, hem de middelen ontnemen, om iets tot stand te brengen, te doen, enz.; hij is —, kan financieel weinig meer, kan zich niet redden; de teyenspoeden hadden den man — geslagen; **-man** (mil. guide), m. —mannen; **-piano** (muz. een zeer kostbare, lang uitgebouwde piano met vollen toon), v. —piano's, ook Vleugel; **-raam** (openslaand raam; raam, dat in tweeën gedeeld, naar buiten of naar binnen zijwaarts geopend kan worden), o. —ramen, ook, Poortraam.
- Vleug'je** (kleine opflikkering, zeer weinig van iets), o. —s: een — van voorspoed, poosje, kort tijdje; een — van hoop kwam in mij op, zweempje; de wind droeg —s van geur uit den tuin naar binnen.
- Vlie** (doorvaart), o.: het —, aardr. vaarwater tusschen de eilanden Vlieland en Terschelling.
- Vlie'boot** (zeeschuit o. a. der Watergeuzen), v. —booten. vero.
- Vlie'den** (vluchten, ontvluchten), ik vlood, ben gevloeden: vlied het gevaar, vlied de slechte gezelschappen; de ledigheid —, de weelde —.
- Vlied'heuvel** (vluchtheuvel), m. —s; z. T.erp.
- Vlieg** (dierk. tweeveugelig insect), v. —en, zie: Aas—, Bendags—, Brom—, Goud—, Kamer—, Steek—, Tetse—, Vleeschvlieg, ook: Daas, Blindaas, Runderdaas, Haft; zegsw. twee —en in één' klap slaan, twee zaken of voordeelen tusschen tijd snappen; iemand een — afvangen, hem te vlug af zijn, hem verschalken door hem een voordeeltje voor den neus weg te kapen; jongen, je zit daar niet om vliegen te vangen, om niets uit te voeren, om je tijd te verbeuzelen; spreekw. Een arend vangt geen —en, een groot man bemoeit zich niet met beuzelingen.
- Vlieg'actie** (het optreden v. mil. vliegtuigen tegen den vijand) v. —s; **-dag** (sport), m. —dagen: een mooie —, een dag, dat weer en wind gunstig zijn voor het vliegen met een vliegtuig; **-dienst** (mil. dienst als aviateur), m. gmv.; ook de gezamenlijke militaire aviateurs.
- Vlie'gekop** (kop v. e. vlieg), m. —koppen.
- Vlie'gen** 1. (op vleugels zich in de lucht bewegen), de vogel vloog, heeft en is gevlogen: de roofvogels — in kringen; de zwaluwen — naar Italië; zegsw. hooger — dan men kan, een grooteren staat voeren dan men financieel vermag, verg. Pols; iem. in de armen —, snellen; al zijn geld is gevlogen, is weg; zegsw. de vogel is gevlogen, de gevangene is ontvlucht; 2. (sport. met een bestuurbare vliegmaschine door de lucht zweven), hij vloog, heeft gevlogen, zie Aviateur.
- Vlie'gend** (onvolgt. deelw. van vliegen), bn. en bw.: met —e vaandels, wapperend; een — legertje, dat zich nl. snel verplaatst; —e blaadjes, vlugschriften; —e visschen, weekvinnige in de keerkringszeeën, die boven

het water uitspringen; *de -e hond*, zie Kalong; *het - paard*, zie Pegasus; *de -e tering*, met snel verloop; *het - hert*, zeer groote kever, zie ald.; *ik schreef dit -*, met zeer groote haast.

Vlie'gende Hol'lander, m.; z. Hollander; ook: een wagentje, dat met een hefboom door een kind zelf wordt voortbewogen.

Vlie'genei (ei van een vlieg), o. -eieren; **-eter** (kleine vogel, die zich met vliegen voedt, -vanger), m. -s, ook, -pikker, m. -s; **-kampernoelle** (vliegenzwam, die nl. als vliegenvergift wordt gebezigd), v. gmv.; **-kast** (kast met glazen zijwanden), v. -en; **-klap** (werktuig, om vliegen te doden in de slagerij), m. -klappen; **-kleed** (netwerk over het paard tegen de vliegen), o. -kleeden; **-lijm** (kleefstof, om vliegen te vangen), v. gmv.; **-net** (net als paardedek), o. -netten; **-papier** (giftpapier voor de vliegen), o. gmv.; **-pikker** (vliegeneeter), m. -s, ook -vanger.

Vliegenier', vlie'ger, m. -s; zie Aviateur. **Vlie'gens**, -vlug (vlug, zeer overhaast), bw.: (zeer snel), bw.: zich - uit de voeten maken, ijlings.

Vlie'genvanger (zekere zomervogel), m. -vangers; *de - is een tuinvogel*, ook, **-pikker**; **-vangertje** (plant), o. -vangertjes; **-vergift** (vergift tot het doden van vliegen), o. -vergiften; ook, **-vergift**; **-zwam** (plantk. zeer vergiftige paddenstoel), v.: de - heeft een stevigen melkblanken steel en een schitterend rooden hoed, versierd met witte schilfers; met het afkooksel er van doodt men vliegen, die er op azen, vandaar: ook, Vliegendood.

Vlie'ger (speelgoed der knapen), m. -s; zegsw. *die - gaat niet op*, dat beweren, dat gezegde, die handeling heeft niet het gewenschte gevolg, heeft geen succes.

Vlie'ger, soms Vliegenier' (sport. aviateur), m. vliegers, vliegeniers.

Vlieg'evoluties (tactische bewegingen, zwenkingen, enz. met een vliegtuig), v. mv.

Vlieg'gat (vierkant gaatje in een bijenkorf), o. -gaten; door het - komen de bijen uit en in den korf; **-huid** (huidplooiën tusschen staart en pooten der vleermuis), v. -en.

Vlieg'kamp (kamp voor vliegeniers), o. -en: een - is een afgesloten terrein, waar vliegeniers kunnen dalen en opstijgen en waar de vliegtuigen worden geborgen, zie Hangar. **-machine** (toestel, waarmede men zich in de lucht naar willekeur kan bewegen), v. -s; **-park**, zie Park; **-school** (oefenplaats, leerplaats voor aviateurs), v. -scholen; **-spel** (jacht met valken), o. gmv.; **-sport**, v. gmv., zie Aviatiek; **-techniek** (de techniek of praktische kunst v. h. vliegen of zweeven met monoplaan of biplaan), v. gmv.; **-terrein** (het terrein, door een aviateur voor het opstijgen met zijn vliegmaschine gekozen), o. -terreinen; **-toestel** (-tuig, -machine), o. -len: het - bewijst in den oorlog voortreffelijke diensten; **-tuig** (eig. vliegwerktuig), o. -en: een luchtschip of zeppelin, een monoplaan, een taube, een biplaan is een -tuig; **-tuig bestuurder** (aviateur, vlieger, aëronaut), m. -s; **-wedstrijd** (sport. wedstrijd in de vliegekunst), m. -wedstrijden; **-weer**, o.: mooi -, zonnenschijn met windstijlte, zie: Vlieg'dag en Vliegen.

Vlieg'werk (tooneel. toestel, om de coulissen snel te verplaatsen), o.: zegsw. *met kunst- en met alle mogelijke kunstmiddelen*.

Vlieg'wiel (stoomw. groot, zwaar wiel eener stoommachine, dienend als krachtregelaar en krachtverzamelaar), o. -wielen; zie Doodde punt, ook, Drijf wiel.

Vlier (plantk. kamperfoelieachtige plant), v. -en; **-struik**, m. -en; **-thee** (aftreksel van vierbloesem), v. gmv., ook: Vlier.

Vlie'ring (bovenzolder onder de pannen), v. -en; verg. Mansarde.

Vlier'pit (mery van den vierboom), v. -ten.

Vlies 1. (ontl. dun huidje), o. -zen; *het been -*, dat elk der beenderen omgeeft; *het buik -*, zie ald.; *het net -*, zie ald.; *het oog -*, zie ald.; *het regenboog -*, zie ald.; *het stijm -*, zie ald.; *het trommel -*, zie ald.; *het vaat -*, zie ald., enz.; 2. (dun velletje), o. vliezen: een - op de melk; **-achtig** (iets hebbende v. e. vles), bn.; **vlie'zig** (vliesachtig), bn.: - vleesch, vol vliezen; 3. (schapenvacht), o. vliezen: *het Gulden -*, myth. de gouden vacht, zie Argonauten; *de orde van het Gulden -*, zinnebeeld van de Vlaamsche wol-industrie; een der oudste en aanzienlijkste ridderorden, ingesteld door Philips den Goeden van Bourgondië (Gent, 10 Januari 1430), ook, Vliesorde; **-heer** (vliesridder), m. -heeren; **-orde** (de Oostenrijksch-Spaansche ridderorde van het Gulden Vlies), v. gmv., zie Vlies; **-ridder** (ridder van het Gulden Vlies), m. -ridders.

Vlies'vleugelig, bn.: een vlieg, een bij is een - insect, met vliezige vleugeltjes.

Vliet (stroomend water), m. vlieten: een snelle -; *de Rozendaalsche -*, het Haring-.

Vlie'ten (stroomen), het vlood, is gevloten: *alle rivierwater vliet naar zee, de tranen - langs haar wangen*.

Vlij'en 1. (voegen, naast elkaar schikken), ik heb gevlijd: *turven -*, *steen -*; *zich -*: *de hond vlijt zich in z'n mand*; 2. (gelegen komen, behagen, passen, aanstaan, bevallen), het vlijde, heeft gevlijd: *zoo iets vlijt mij niet*.

Vlij'laag (laag van beton of steenen onder weg- of straatplaveisel), v. -lagen.

Vlijm (laatmesje, lancet), v. vlijmen, gew.: *Vlim, Vliem*: zoo scherp als een -, zeer scherp.

Vlij'men (met een vlijm openen, fig. doorsnijden), ik heb gevlijmd: *dat vlijmt mijn hart*.

Vlij'mend (scherp snijdend), bn.; -er, -st: *-e pijn*, *-e smart*, *- wee*, *snerpend*.

Vlijm'scherp (zoo scherp als een vlijm), bn.: een - scheermes, fig. een - sarcasme.

Vlijt (ijver, naarstigheid), v. gmv.: *met -*; *- aan den dag leggen*, *voortdurenden ijver*; *onvermoede -*, *opmerkzaamheid en zorg*; *zich met - op iets toeleggen*; **-ig** (ijverig, arbeidzaam), bn. en bw., -er, -st.

Vlin'der (kapel; gew. schillebil (O.)), panne- vogel (N.-B.); *schubvleugelige*, m. -s; de -s hebben een volledige gedaante- verandering, z. ald.; de larven heeten rupsen, z. ald.; er zijn dagvlinders, als: Admiraalvlinders, Koninginnepap- ges, Koningsmantels, Schoenlap- pers, Weerschijnvlinders, Koolwit- pers; schemeringvlinders, als: Doods- hoofdvlinders, Federmotten, Uil- tjes, Ligustervlinders, nachtvlinders, als: Nachtpauwoogen, Nachtwit-

- jege, Processievinders, Atlasvlinders, Oleanderpijlstaarten; de — was het zinnebeeld der onsterfelijkheid.
- Vlin'derbloemen**, —**bloemigen** (plantensoorten, naar den vorm van de bloem aldus genoemd), v. mv.: de klaver, de erwt, de boonen, de soja, de wikke zijn —.
- Vlin'dernet** (netje aan een stok, om vlinders te vangen), o. —netten.
- Vloed** (stroom, groote rivier; ook, rijzing van den waterspiegel der zee), m. —en; verg. Eb; —**anker** (anker, dat bij vloed uitgeworpen wordt), o. —s; —**deur** (deur eener sluis tot keering van het buitenwater), v. —en; —**golf** (hooge golf bij het opkomend tij), v. —ven; —**haven** (haven, waarin men enkel bij vloed kan binnenloopen), v. —s; —**stand** (stand van het zeevater bij vloed), m. —en.
- Vloei'baar** (kunnende vloeien), bn.; —**der**, —**st**: kwik is in ons klimaat —; —**baarheid** (het vloeibaar-zijn), v. gmv.; —**baarmaking** (het vloeibaar-maken), v. gmv.; —**baarwording** (het vloeibaar-worden), v.
- Vloei'blok** (blokje vloeipapier), o. —blokken; —**boek** (schrijfboek, doorschoten met vloei-papier), o. —en; —**en** (zacht stroomen), het heeft gevloeid: de woorden — van zijn lippen; —**end** (onvult. deelw. van vloeien), bn. en bw.; —**er**, —**st**: —**e taal**; —**spreken**, niet haperend, ook: welluidend; —**lijst** (bouwk. half-bolgebogen lijst, b.v. aan gootlijstwerk), v. —en; —**papier** (ongelijmd, zeer poreus papier, dat inkt opslorpt), o. —en; —**plank** (plank, die 't opkomende water keert, keerdam), v. —en; —**rol** (rolletje van vloei-papier met handvat), v. —len; —**stof** (vloei-bare stof), v. —fen: water, melk, is een —, stof, die vloeien kan.
- Vloek** (vervloeking, verwensching, ook: ramp, straf) m. —en; zegsw. in een — en een zucht, in een tijd, dien men noodig heeft voor een vloek of een zucht, in een oogwenk; —**beest** (erge vloeker), o. —en: die man is een echt —, iemand die vreeselijk vloekt, gmv.; —**en** 1. (godslasterlijk spreken), ik heb gevloekt: die man is altijd aan 't —; 2. hij vloekte zijn zoon, verwenschte, sprak den vloek uit over; —**en** 3. (fig. schril tegen elkaar afsteken), het heeft gevloekt: die kleuren — tegen elkaar; —**er** (iem., die vloekt), m. s; —**genoot** (medplichtig samenzweerder), m. —en; —**gespan** (eedgespan), o. gmv.; —**waardig** (verdiende gevloekt te worden), bn.; —**er**, —**st**, ook, meer en meest —: een — bedrijf; —**woord** (godslasterlijk woord, verwensching), o. —en.
- Vloer** (bodem, grond), m. —en: een — is van planken, steenen, tegels, mozaïek, enz., zie: Parket—, Planken—, Tegel—, Mozaïekvloer, Deel; zegsw. een rentenier is altijd over den —, thuis; de kinderen moeten eerst v. d. vloer, naar bed; —**balk** (een der balken, waarop een vloer rust), m. —en; —**dweil** (dweil, om den vloer te reinigen), v. —en; —**en** (beleggen met planken of steenen), ik vloerde, heb gevloerd: een gang —, een stoep —; met hout, met steenen —, zie Bevloeren; —**kleed** (karpel), o. —en, —je, o. —s; —**mat** (mat op den vloer in de gang), v. —ten; zegsw. ien. op de — laten staan, hem kleinachtend behandelen; —**mozaïek** (vloerwerk van mozaïek), o. gmv.; —**steen**, m. —en, z. Plavuis, Tegel; —**tapijt** (kamertapijt),
- o. —en; —**zand** (fijn, wit zand, dat op den steenen vloer gestrooid wordt), o. gmv.; —**zeil** (zeil, om den vloer te bedekken), o. —en.
- Vlog'haver** (wilde haver), v. gmv.
- Vlok** (pluis), v. vlokken: een — wol, een — haar, een — sneeuw, afgescheiden deeltje.
- Vlok'kig** (uit vlokken bestaande, vol vlokken, op vlokken lijkend), bn., —er, —st.
- Vlok'zijde** (florezijde), v. gmv.
- Vlon'der** (los houten bruggetje, slootplank), m. —s, ook: Vonder, Vondel.
- Vloo** (bekend woekerdier), v. vlooiën, verg. Parasiet; **vlooi'ebeet**, m. —beten; **vlooi'enkruid** (kruisemunt), o.; vlooi'tje, o. —s.
- Vlooi'en** (van vlooiën bevrijden), ik heb gevlooid: de apen — hun jongen; fig. iem. —: iem. iets, vooral geld, aftroggelen, volkst.
- Vloot** (ondiep tobbetje), v. vloten: een boter-vlootje (kommetje, bakje).
- Vloot** (verwant met vlieten: geordende zee-macht, d. i. strijdmacht ter zee), v. vloten: een — van honderd zeilen, een — werd uitgerust, de Onoverwinnelijke — of Armada (1588); —**ba'sis** (plaats of haven van waaruit oorlogsschepen hun vaart ondernemen en waarheen ze telkens terugkeeren), v. —sen; verg. Duikbootbasis; —**voogd** (admiraal), m. —en.
- Vlos** (vloekzijde), o. gmv.; **vlos'sen** (van vloek-zijde), bn.: een — dasje; —**sig** (vloekachtig), bn. —er, —st: dat is —e wol, —e zijde, —haar; —**zijde** (vloekzige, ongetweerde zijde), v. gmv.: een doekje van —.
- Vlot** (balken, planken onderling te water verbonden), o. vloten: er kwam een groot — den Rijn af.
- Vlot**, bn. en bw.; —**ter**, —**st**: het schip is weer —, drijvende; fig. de man spreekt —, gemakkelijk, rad, vloeiend.
- Vlot'brug** (drijvende brug in smalle kanalen, die in haar geheel gezwaaid kan worden tot doorlating van schepen), v. —bruggen.
- Vlot'gaand** (weinig diepte noodig hebbend), bn.: een — schip, een schip met weinig diepgang.
- Vlot'gras** (zwenkgras, drifgras), o. gmv.
- Vlot'ten** (drijven), het vlotte, heeft gevlot; fig. het werk wil niet —, van de hand; een gesprek wil soms niet —, gelukken.
- Vlot'tend**, bn.: een —e schoolbevolking, afwisselend, verg. Mutatie.
- Vlot'tende schuld** (staatschuld, op korten termijn gemaakt, b.v. bij tijdelijke schaarschte van munt om de gewone uitgaven te dekken, als: schatkisbiljetten, schatkis-promessen, zilverbons, enz.), v. —schulden.
- Vlot'ter** (werkman bij 't houtvloten), m. —s.
- Vlot'ter** (werkt. drijver), m. —s: een — dient om den waterstand in den ketel te controleren; zie Alarmvlotter.
- Vlouw** (een net), v. —en; zie, Flouw.
- Vlucht** 1. (de daad van vluchten), v. gmv.: het leger sloeg op de —, de dief nam de —; 2. (het vliegen), v. gmv.: een vogel in de — schieten, een — van 100 K.M. door een luchtschip over den oceaan; fig. ik zag het in de —, in 't voorbijgaan; een hooge — nemen, opgang maken b.v. van handel, industrie, ook zich verheffen, verheven zijn in dicht of proza; 3. (afstand tusschen de toppen der uitgespreide vleugels van een vogel), v.: de gier heeft een — van eenige meters; 4. (troep samenvliegende vogels), v. —en: een — een-

den, een — patrijzen, zie Klucht; —**berg** (vliedberg in Zeeland), m. —en; —**eling** (persoon, die op de vlucht gaat of is), m en v. —en; voor het vr. ook —e; —**en** (vlieden, ontvluchten), ik vluchtte, ik heb en ben gevluht: voor den vijand —; het gevaar —; —**haven** (noodhaven bij stormweer), v. —s; —**heuvel** (terp of kib), m. —s; ook, ronde hoogte, om zich in veiligheid te stellen bij 't druk verkeer in straten of op pleinen met rijtuigen, auto's, enz.; —**ig**, bn. en bw.; —er, —st: —zout, dat nl. in de lucht verteert, oplost; een —e blik, snelle, voorbijgaande; een — overzicht, oppervlakkig; iets — lezen, haastig; —**igjes**, bw.: iets — bekijken, terloops, haastelijk; —**oord** (toevluchtsoord), o. —en, ook verblijfplaats van vluchtelingen.

Vlug (snel, gauw), bn. en bw.; —ger, —st: —ter been zijn, een —ge zwenking; de paar-den liepen —; fig. — van begrip zijn, een —ge kop, vaardig in 't begripen; — zijn antwoord klaar hebben; —**schrift** (eig. geschrift, in de vlucht geschreven, waarbij het geschreven woord de uitgesproken rede vervangt, en wel over zaken v. voorbijgaanden aard: brochure), o. —schriften: in een — wordt de een of andere brandende quaestie van den dag behandeld; —**zout** (scheik. snel ver-vliegend zout), o. gmv.

Vlug'mare (vlugschriftje, traktaatje), v. —n.

Vocaal' (spraak. klankletter), v. —calen: onze taal bezit zeven vocalen.

Vocaal' (de stem betreffende), bn.: vocale muziek, d. i. zang; een — concert.

Vocabulair'e, **vocabulairium** (alphabetische woordenlijst; woordenschat), o. —s.

Vocatie (roeping, aanleg), v. —ties, —tiën.

Vo'catief (Lat. eig. roeper: naamval v. d. aangesproken persoon), m. —lieven, ook: Vo'cativus, m.

Vocht (vloei-bare stof), o. —en; —**maat** (maat tot het meten van vloeistoffen), v. —maten; —**weger**, m. —s: de — is een werktuig, om het alcohol-gehalte van dranken te bepalen, verg. Hydrometer.

Voch'ten, ik vochtte, ik heb gevocht: wasch- of strijkgoed —, nat maken, besprekelen.

Voch'tig (nattig, niet-droog), bn.; —er, —st: —e muren, een —e warmte; —**heid** (het vochtig-zijn), v. gmv.: de — der lucht bij nevel.

Vod, o., of **vod'de** (lomp, lor, oude lap), v. voddën; zegsw. iem. achter de voddën zitten, hem narijden; iem. bij de voddën krijgen, bij de lurven, bij den kraag; fig. dit dichtje is een —, prul; vodie, o. —s.

Vod'denbak (prullenbak), m. —ken; —**goed** (prulgoed), o. gmv.; —**handel** (handel in lompen), m. gmv.; —**kooper** (iem., die in voddën doet), m. —s; —**koopster**, v. —s; —**kraam** (lorren- of prullenkraam), v. —kramen; —**krabber** (eig. haakje, om voddën los te wroeten, ook, voddën-raper), m. —s; —**man** (=kooper), m. —nen; —**mand**, v. —en; —**markt** (markt voor oude kleeren), v. —en; —**raper** (zoeker of gaarder v. voddën), m. —s; —**raapster**, v. —s.

Vodderij' (lommen, fig. beuzelarij), v. —en.

Vod'dewerk (prulwerk), o. gmv.

Vod'dig (los gegeven; fig. onbeduidend), bn. en bw.; —er, —st: een — doekje; een — versje, een — schilderijje.

Vod'ka, v.: zie Wodka.

Voed'en (voedsel geven), ik voedde, ik heb gevoed: den arme —; fig. hoop, liefde, haat, wraak —, koesteren, kweken, onderhouden.

Voed'end (hetgeen voedt), bn.: het —e brood, —e sappen, —e spijs.

Voed'er, **voer** (voedsel van 't vee), o. gmv.; —**bieten** (zoete mangelwortelen voor veevoeder), v. mv.

Voed'eren, **voer'en** (te eten geven), ik voedde of voerde, heb gevoederd of gevoerd: de kippen —, het vee —.

Voed'ergewassen (planten, die dienen als veevoeder), o. mv.: spurrie, klaver zijn —.

Voed'ing (het voeden, voedsel), v. gmv.: de — van mensch en dier; tot — van het lichaam, onderhoud; ook, de — van een kanaal, watertoevoer.

Voed'ingsemissie (een commissie van ambtenaren, officieren belast met de voeding van volk of manschappen), v. —s, —siën; —**kanaal** (zijkanaal dat water aanvoert uit een beek of rivier naar het hoofdkanaal), o. —kanalen; —**middel** (al, wat dient tot voedsel), o. —en; —**plant** (plant, die mensch of dier tot voedsel dient), v. —en; —**proces** (het geheel der spijsvertering), o. —sen.

Voed'sel (spijs, onderhoud), o. gmv.; fig. — voor den geest; dat gaf — aan onze hoop, steun, kracht, sterkte.

Voed'ster (mîn, zoogster), v. —s; fig. de aarde is ons aller —, onderhoudster.

Voed'ster (moerhaas, —konijn), v. —s.

Voed'steren (opkweeken, grootbrengen, opvoeden), ik heb gevoedsterd.

Voed'sterkind (pleegkind), o. —eren; —**ling** (voedsterkind), m. en v. —en: een — der mazen, dichter, vr. ook —linge; —**va-der** (pleegvader, beschermer), m. —s.

Voed'zaam, bn.; —zamer, —st: boonen en erwten vormen een —zame spijs, veel voedende bestanddeelen bevattend.

Voeg (naad, reet), v. —en: de —en in dien muur zijn ondiep, groef, kalknaad; zegsw. in zijn —en doen gaan, maken, samenstellen; uit zijn —en schokken, vernietigen, doen ineenstorten b.v. bij een aardbeving.

Voeg'e (wijze, trant, manier), v. gmv.: in dier —, op die wijze, in dien trant.

Voeg'en, i. (onderling verbinden, in elkaar passen), hij voegde, heeft gevoegd: aarden buizen in elkaar —, twee planken in of aan elkaar —; fig. passen, betamen: zulk een toon voegt u niet, het voegt u niet zote antwoorden, zulk een kleedij voegt geen dienstbode; 2. (fijne kalkspijs tusschen de naden van een muur strijken): een gevelmuur —; 3. (vereenigen, insluiten): hij wil dit weiland bij zijn akkers —; bij een brief zijn portret —; zich —, z. schikken, z. regelen: zich naar iem. of iets —, ook: hij zal zich wel bij ons —, aansluiten; —er (werkman, wiens bedrijf het is te voegen), m. —s; —**ijzer** (voespijker), o. —s; —**kalk** (fijne kalkbrij, om de voegen te vullen), v. gmv.; —**spiiker** (gereedschap van den voeger), m. —s; —**woord** (spraak. partikel), o. —en: voegwoorden dienen om zinnen of zinseden te verbinden, b.v. en, maar, of, dat; —**zaam** (passend, betamelijk), bn.; —zamer, —st, zie Oorbaar.

Voel'baar (tastbaar), bn.: het — donker (Staring); fig. klaar, duidelijk, merkbaar; —**draad** (voelspriet, voeler), m. —draden.

Voel'en (door middel van den tastzin indruk-

ken ontvangen), hij voelde, heeft gevoeld: *iem. den pols* —, zie verder *Pols*; *iem. aan den tand* —, zie verder *Tand*; *voel deze stoffen eens, hoe zacht en fijn*, met de vingers betasten; verder: *geen kou* —, gewaarworden, evenzoo: *pijn* —; *grond* —: met het dieplood, den peilstok den bodem bereiken, *de schoonheid van een gedicht* —, in zich gewaarworden, gevoelen; bij uitbr.: *ik voelde al gauw waar hij heen wilde*, begreep; *deze candidaat voelt wel, dat hij zal zakken*, ziet wel in, begrijpt; *hij schijnt die beleediging niet te* —, gevoelen; *zich* —: *zij voelt zich niet wel*; fig. *deze koopman begint zich te* —, wordt trotsch, verwaand, hij gaat —, dat hij financieel iets beteekent; ook intransitief: *voel eens in uw zak, tast, naar iets* —, al tastende zoeken; zegsw. *wie niet hooren wil, moet* —, straf hebben; eigenaardig is het gebruik v. d. onbep. wijs voor het vd.: *bij die ontploffing heb ik den grond* — trillen; *hij had die ziekte al lang* — aankomen; als zn. o.: *door het* — van grond merken *we, dat we het strand naderden*; —er (dierk. voeldraad, voelspriet), m. —s: *torren en kevers, sprinkhanen, enz. hebben soms fijngelede* —s; —**hoorn**, —**horen** (voelspriet), m. —s: *de* —s van de boktor; —**ing** (het voelen), v. gmv.: — hebben met den vijand, aanraking; mil. — houden met zijn nevenman, aansluiting; —**spriet** (voeldraad), m. —en: *de* —sprietten v. e. sprinkhaan, enz. **Voer** (wagenvracht), o. voeren: *een* — hooi. **Voer** (voedsel), o. gmv.; zie *Voeder*. **Voera**ge (beestenvoeder), v. gmv. (g = zij). **Voer**ren (voederen), ik —de, ik heb gevoerd: *de kippen* —, *het vee* —, voeder geven aan. **Voer**ren (leiden), ik heb gevoerd: *zij voerden hem naar het fort*; fig. *het woord* —, d. i. in 't openbaar spreken; *het bevel* —, commandant zijn; zegsw. *iets in het schild* —, heimelijk iets beoogen, zie *Schild*. **Voer**ren (van binnen bekleeden), ik heb gevoerd: *een japon* —, *een winterjas* —; —**ing** (binnenbekselsel van kleeren, stof daartoe gebruikt), v. —en: *de* — van mijn jas is stuk; *is dat zijden* —? verkl. —**rinkje**, o. —s. **Voer**katoen (katoen voor voering), o. gmv.; —**laken** (fijn laken, om te voeren), o. gmv.; —**leder** (dun wit leder, om schoenwerk van binnen te bekleeden), o. gmv.; —**linnen** (grof linnen, om te voeren), o. gmv. **Voer**man (iem., die met paard en kar goederen of vrachten vervoert), m. —lieden —lui; bij uitbr. vrachtrijder; spreekw. *Een oude* — hoort nog gaarne het klappen van de zweep, al is men uit ambt, nering of bedrijf, men hoort er nog gaarne over spreken. **Voer**taal (taal, waarin onderwijs gegeven wordt), v.: *eertijds was Latijn de* — aan de hoogeschoolen. **Voer**tuig (wagen, kar, rijtuig, enz.), o. —en. **Voer**wiel (drijf wiel aan machines), o. —en. **Voet** 1. (het onderste deel van het been bij menschen), m. —en: zegsw. *onder de* —(e) halen, afbreken, ook te voorschijn halen; *onder de* — geraken, vallen en getrapt worden, ook: ziek worden; *iemand de* —en spoelen, hem achterover in zee doen tuimelen, hem over boord doen tuimelen, hem verdrinken; *dat gaat zoover als 't* —en heeft, als de omstandigheden het toelaten; *op staanden* —, onmiddellijk, *terstond*: *een portret ten* —en uit, van

mensch of dier in zijn volkomen gestalte: *iemand den* —lichten, hem doen vallen, hem achterover doen tuimelen, hem beentje lichten, hem onderkruipen; *bij iem. een witten* — of *wit voetje hebben*, in de gunst staan; *zijn geluk met* —en treden, er niet om geven, als nietswaardig vertrappen, roekeloos, ondoordacht zijn; *zich uit de* —en maken, de plaat poetsen, er van doorgaan, zich wegpakken, zich bergen, in veiligheid stellen; *op vrije* —en stellen, uit gevangenschap ontslaan; *iem. op vrije* —en laten, hem niet in hechtenis nemen; *iem. iets voor de* —en werpen, iem. van iets beschuldigen, hem bitter iets verwijten; *iemand den* — dwars zetten, hem in het voortgaan belemmeren, hem tegenwerken; — *bij stuk houden*, blijven bij het onderwerp, niet afdwalen bij 't rede-neeren of debatteeren, zie *Stuk*; *ergens vasten* — krijgen, ergens veel invloed verwerven; — *geven aan iets of iemand*, gelegenheid geven om vastigheid te krijgen, ruimte geven, begunstigen, steunen, voort-helpen; *met den* —enen — in 't graf staan, zie *Graf*; *den* — in den stijgbeugel hebben, zie *Stijgbeugel*; *dat heeft veel* —en in de aarde, dat levert veel moeite en zwaarigheden op; 2. (oude maatstaf), m. —en: *de Amsterdamsche* —, een lengte van ruim 0.284 M.; *een Rijnlandsche* —, 0.314 M.; *de Parijsche* —, 0.3248 M.; *de Engelsche* —, 0.304 M., thans 1000 voet = 300 M.; 3. (dichtk. evenmatig deel van een vers), m. —en: tweede-lijke en driedeelige voeten, in de eerste is één toonverheffing of klemtoon (arsis) en één toondaling (thesis), zie: *J a m b e, T r o c h a e' u s*; in de driedeelige vindt men één toonverheffing en twee toondalingen, zie: *Anapest', Dac'tylus* en *Amphi'brachys*; 4. (het onderste gedeelte van iets, steunvlak), m. —en: *de* —v. e. lamp, *de* —v. e. berg; 5. (manier, wijze), m.: *op grooten* — leven, op weelderige of royale wijze; *op goeden* — met iemand staan; *de zaken zullen op denzelfden* — worden voortgezet; *op* — van oorlog, *op* — van vrede; *op gespannen* —, in minder goede verhouding; *op den ouden* —. **Voet**angel (voetklem met drie of meer scherpe punten), m. —s: hier liggen —s en klemmen, waarschuwing, om die plaats te mijden, fig. hier zijn verborgen moeilijkheden, waarvoor men op zijn hoede moet zijn; —**bad** (het baden der voeten, ook het badkruipje), o. —baden; —**bal** (grootte leeren bal, om met den voet weg te schoppen), m. —len; —**ballen** (het voetbalspel spelen), ik —balde, heb gevoetbald; —**balspel**, o. gmv.: *het* — is vooral populair in Engeland; —**balspeler**, m. —s; —**balveld** (terrein voor het voetballen), o. —en, verg. Goal; —**hoei** (ketting of kluis voor de voeten van een misdadiger), v. —en; —**hoog** (grootte kruishoog), m. —bogen; —**breed** (de breedte v. e. voet), o. gmv.: *geen* —wijken, niets; —**brug** (brug, alleen bestemd voor voetgangers), v. —bruggen, zie *Passerelle*, *Heul*. **Voeteeren** (te voet gaan, loopen): *Jaromir volhardt, uit deemoed, in 't* —, (Staring), w.g. **Voet**enbank (klein bankje voor de voeten), v. —banken; —**bankje**, o. —s; —**eind**, —**einde**, o. gmv.: *het* — van een ledikant, plaats, waar de voeten liggen; —**kussen** (kussen voor de voeten), o. —s; —**zak** (voeten-

warmer), m. -zakken, ook, Voetzak.
Voet/euvel (*nicht in de voetwortels*), o. gmv.: ook: **Voetevel**, zie Podagra; -**ganger** (*wandelaar; iem., die te voet een weg aflegt*), m. -s; -**gangster**, v. -s; -**klavier**, o. -klavieren, zie: Pedaal en Handklavier; -**knecht** (*soldaat te voet*), m. -knechten; -**kus** (*kus op het kruis van het door den paus gedragen schoeisel*), m. gmv.: tot den - *toegelaten worden*; verg. Handkus; -**kus** (O.-I. *kus op de knie van een pas geïnstalleerden regent op Java en wel door de inlandsche hoofden, ten teeken van onderdanigheid*), m. gmv.; -**licht** (*toon. lampen vóór op het tooneel, die de voeten beschijnen*), o. -lichten; zegsw. een stuk voor het - *brenge*, het opvoeren; -**maat**, v. -maten, zie Rhythmus; -**pad** (*smal pad*), o. -paden; -**pomp** (*lucht/pomp met voetbeugel*), v. -en.
Voet/punt (*onderste punt*), o. -en: het - *eener loodlijn*; -**reis** (*reis te voet*), v. -zen; -**schabel** (*bankje*), v. -bellen; -**schraper** (*krabber op een stoep*), m. -s; -**spoor** (*eig. afdruk van den voet in de weeke aarde, de sneeuw, enz.*), o. -sporen: het - *of de voetsporen van een dief volgen*; de -*sporen van een haas, hert, enz.*; fig. voorbeeld, voor-gang, richting, wegwijzing: op het - *der vaders*; iemands - *volgen*; -**stap** (*stap, trede*), m. -stappen: wij hoorden -*stap-pen op het kiezelpad, op de trap in de gang, enz.*: fig. voetspoor: iems voetsporen druk-ken, den door hem afgelegden weg volgen, zijn goed voorbeeld volgen: jongen, *treed in de -stappen uws vaders*; -**stoots** (*zoals de goederen voor de voet(e) liggen bij een verkoop*), bw.: bij uitbr. *iets -verkoopen*, zonder uitstel, onmiddellijk, zooals men het vindt; -**stuk** (*onderstel van zuilen, beelden, vazen, enz.*), o. -stukken, zie Pedestal.
Voet/val (*knieling*), m. -len: zegsw. een - *doen*, op de knieën smeeken; -**veeg** (*vloermat*), m. -vegen; fig. iemands - *zijn*, eig. hem dienen tot vloermat, alles van hem moeten verdragen; -**volk** (*soldaten te voet*), o. gmv., zie Infanterie; -**vrij** (*de voeten vrij latende*), bn.: een -*e damesrok*; -**was-sching** (*op Witten Donderdag, b.v. in enkele kloosters door den prior aan de mann. kloos-terlingen verricht*), v. -en: de - *wordt op dien dag ook verricht door den paus aan dertien armen en door den keizer van Oostenrijk aan dertien grijsaards*; zie Johann. 13: 5-9; -**wisch** (*voetveeg, dweil*), v. -wisschen; fig. de persoon, die zich van anderen allerlei onaangename bejegeningen moet laten welgevalen; -**wortel** (*een der zeven dikke beentjes in den voet*), m. -s; -**zand** (*stof van den weg*), o. gmv.: *dat is in 't voetzand geraakt, voor altijd verloren: hij is in 't - geraakt, heeft het onderspit gedolven*; -**zoeker** (*stukje vuurwerk, klapper*), m. -s; -**zool** (*onderslak van den voet*), v. -zolen.
Vo'gel (dierk. *warmbloedig gewerveld dier, met veeren bekleed, dat vleugels heeft en zich door eieren voortplant*), m. -en, -s: de ornithologen onderscheiden wel 15 orden: pape-gaaien, koekeken, spechten, roofvogels, duiven, steltloopers, ooeveaars, duikers, enz.; eenvoudiger is de verdeling in: roofvogels, zangvogels, klimvogels, hoender-achtige vogels, steltloopers en zwemvogels;

er zijn stand-, trek- en zwerfvogels; een eend-, een grijp- (grif-fioen), een ijs-, een paradijs-, een struis-, zie ald.;

spreekw. *Men kent den - aan zijn veeren*, fig. men kent den mensch aan zijn doen en laten; *Beter één - in de hand, dan tien in de lucht*, het zekere is altijd boven het onzekere te verkiezen; *Ieder - ije zingt, zooals het ge-bekt is*, ieder mensch spreekt naar zijn aard of den trap zijner ontwikkeling; fig. een *stemme* -, een leeperd; zie ook: On-geluksvogel en Spotvogel.

Vo'gelaar (*vogelvang*), m. -s: gesch. *Hendrik de -, keizer van Duitschland, 919-'36.*

Vo'gelbekdier (dierk. *Eierlegend zoogdier, bedekt met haren, in Australië*), o. -dieren: het - *kan op het land en in 't water leven en voedt zich met wormen, insecten en weekdieren; het zoogt zijn jongen en vormt de laagste sport van de ladder der zoog-dieren*; -**berg** (*bergkloof of rotswand aan zee, dienend als broedplaats van zeevogels*), m. -en: de - *op de Far-oër, de - op Spitsber-gen*; -**en** (*vogels vangen*), ik vogelde, heb gevogeld; -**ijn** (*lief vogeltje*), o. gmv.: *klein -, op groenen tak!*; -**kers** (*wilde kriel of wilde kleine pruim, met langgesteelde bloem-trossen*), v. -en; -**knip** (*knip, om vogels te vangen*), v. -pen; -**kool** (*kevie*), v. -en.
Vo'gellijm (*woekerplant, marentale*), v.: de - *biert op appel- en pereboomen, ook op eiken, populieren, olmen en linden*; -**markt** (*markt, waar vogels verkocht worden*), v. -en: -**mier**, v., zie Mier, Muur; -**nestjes** (O.-I. *klipzwaluwnestjes o. a. op Java*), o. mv.: *eetbare -, lievelingsspijs der Chi-neezen, zie Salangaan*; -**nestklippen** (*Java, nestelplaats der salanganen aan de Z.-kust*), v. mv.: de - *zijn 't eigendom van den staat, die ze weer verpacht*; -**per-spectief** (*teekenk.*), o. gmv.: *hier hebt ge Parijs in -, of in - geteekend, d. i. zooals een vogel, op de wicken hangende, de stad ziet, ook, Vogelvlucht, (c=k)*; -**photo-graphie**, fotografie (*het fotografeeren van levende vogels, van hun nesten, jongen, enz.*), v. -ën; -**roer** (*geweer met langen loop, om vogels te schieten*), o. -en; -**schie-ten** (*het schieten op den vogel of gaat, volks-vermaak*), o. gmv.: *het - is de naam van een fraai gedicht van Staring*; -**schrik** (*vogel-verschrikker*), m. -schrikken, zie Molik; -**slag** (*-til, -hok*), o. -slagen, verg. Duiveslag; -**slag** (*slag van nachtegaal, vink, enz.*), m. -slagen; -**rek** (*rek om de lantaarn v. e. vuurtoren ter beschutting van de er op los vliegende vogels*), o. -ken; -**spin** (*zeer groote, behaarde Braziliaansche spin*), v. -nen: de - *vangt vogeltjes in haar zeer sterk web, bestuipet de jongen in hun nest of wel zuigt de eieren uit, ook, Krabspin*; -**vangst** (*het vangen van vogels*), v. gmv., verg. Vogelaar.

Vo'gelstand (*de rijkdom aan vogels*), m.: de - *in Limburg is minderende*; -**trek** (*het vertrekken der vogels naar andere streken*), m. gmv.: bij den - *komen er duizenden om*; -**verschrikker**, m. -s, zie: Vogel-schrik en Molik, fig. man of vrouw, die er zeer leelijk of haveloos uitziet; -**vlucht**, v. gmv.: *een aviateur ziet een stad in -, zie*

- Vogelperspectief; **-vriend** (*liefhebber en beschermer van vogels*), m. -en; **-vrij**, bn.: *iem. - verklaren*, buiten de wet stellen: *Philips II verklaarde Oranje -*, iedereen mocht Oranje dooden, gelijk men vrijheid heeft een vogel neer te schieten; **-vrijverklaring** (*het vogelvrijverklaren*), v. -en; **-wet** (*wet v. 1912, ter bescherming van nuttige vogels*), v. gmv.; **-zaad** (*vogeltjeszaad, kanariezaad*), o. gmv.
- Vo'gue**, v., Fr. *en - zijn*, opgang maken, in de mode zijn, in zwang, in trek zijn.
- Vo'le, voilet'te** (Fr. *sluier*), v. -s.
- Vol** (het tegengestelde van *leeg*: *geheel gevuld*), bn.; **-er**, **-st**: *een - vat, een -le zak; een mand - kersen; een - uur, het hoofd - kommer, de oogen - tranen; met -le zeilen; -le melk, niet gewassen; fig. geheel: in -le wapenrusting; de -le waarheid zeggen; een -le neef, zoon v. e. broer of zuster; zegsw. iemand niet voor - aanzien*, hem niet de vereischte bekwaamheid of geschiktheid toekennen.
- Vol**, bw.: dit bijw. vormt met w.w. onscheidbare samenstell., waarin - de bet. heeft van *ten einde, ten einde toe*, bijv. *volhardend* en ook scheidbare, waarin - de bet. heeft van *vullend, gevuld*, bijv. *volgooten*; zie de titelwoorden met *vol*.
- Vol'aarde** (*veitige, smeltbare klei, door den volder gebruikt*), v. gmv.; ook, *Vollersaarde*.
- Volant'** (Fr. *vederbal, om te raketten of te palleten; strook op een japon*), m. -s.
- Volapuk'** (*kunstmatige wereldtaal*), o. gmv. (u = uu): *het - is uitgedacht door den predikant Schleier; zie: Esperanto*.
- Vol'bloed** (*van onvermengd ras*), bn.: *een - Engelsch paard, een - neger; fig. met hart en ziel gezind, b.v. een - radicaal*.
- Volbloed' dig** (*veel bloed hebbende*), bn.; **-er**, **-st**: *uw neef is erg -*, rijk aan bloed, fig. heetbloedig; zie *Sanguinisch*.
- Vol'boer** (*boer, hebbende meer dan één paard*), m. -en; verg. *Keuter* en *Keuterijtje*.
- Vol'bouwen** (*geheel vullen met woningen*), men bouwde -, heeft dat plein -gebouwd.
- Vol'brassen** (*scheepst. de zeilen zoo plaatsen, dat de wind er met volle kracht in kan blazen*), men braste -, heeft -gebrast: *de zeilen -*.
- Volbren'gen** (*voleindigen, ten einde brengen*), onr. w.w., ik -bracht, heb -bracht: *het is volbracht'*, een verheven taak is afgewerkt.
- Voldaan'** (*tevreden*), bn.: *- zijn over iets of iem.; uw patroon was - over u*.
- Voldaan'** (*betaald*), bn.: *de rekening is -, voor - teekenen*, d. i. quiteeren.
- Vol'der** (*voller*), m. volders; zie *Vollen*.
- Voldin'gen** (*ten einde brengen, beslissen*), men -dong, heeft -dongen: *het pleit is voldongen*, beslist, afgeloopen.
- Voldin'gend** (*bestissend*), bn. en bw.; **-er**, **-st**: *een - bewijs, alles afdoend; dat - is bewezen*.
- Vol'doen** (*vullen*), onr. w.w.: ik doe -, ik deed -, heb vol'gedaan: *ik heb uw glas -gedaan*.
- Voldoen'** (*vervullen*), onr. w.w.: ik -deed', heb -daan': *aan de verwachting -*, beantwoorden; *aan een belofte -*, ze houden, vervullen.
- Voldoend'**, bn. en bw.; **-er**, **-st**: *een - examen afleggen, toereikend, genoegzaam; -e bewijzen hebben; - antwoorden*.
- Voldoe'ning** (*betaling, tevredenheid*), v. gmv.
- Voldon'gen** (*beslist, afgeloopen*), bn.: *een - nederlaag, een - feit*, zie *Voldingen*.
- Vo'le** (*in het omber- of quadrillespel al de slagen*), v. -s: *- maken*.
- Volée**, v., zie *Haute-volée*.
- Volein'den** (*geheel voltooien*), ik -einde, heb -eind: *een werk -*; ook: **-ein'digen**, ik -eindigde, heb voleindigd: **-einding** (*het voorgoed einden*), v. gmv.: *de - der eeuwen, de - der wereld, de jongste dag*.
- Volen'te De'o**, zie *V.D.*
- Volgaar'ne** (*zeer gaarne*), bw.: *iets - toestaan*.
- Volg'briefje** (*een geschrift, waarbij iemand gemachtigd wordt goederen aan een anderen persoon af te geven*), o. -s.
- Volgees'tig**, (*schrander, scherpzinnig*), bn. en bw., w. i. g.; zie *Geestvol*.
- Vol'gefourneerd** (*volgestort*), bn. (ou = oe).
- Vol'geling** (*aanhanger, leerling*), m. en v. -en; voor het vr. ook **-e**.
- Vol'gen**, ik ben en heb gevolgd: *de politie is den dief gevolgd, d. i. achterna-gegaan; Staring heeft hier den trant van Cats gevolgd, nagebootst; ik kan die redeneering niet -, begrijpen; zijn eigen hoofd -, niet naar anderen willen luisteren; de voorwaarden zijn als volgt, als ik nu ga zeggen; hieruit volgt, vloeit voort; iets voorbeeld, iets raad -, naleven; de kust -, er langs zeilen*.
- Vol'gend** (*naderhand komend*), bn.: *de -e bladzijde; hij kwam den -en dag; het -leven; als zn. -e, o.: ik geef u het -e in overweging*.
- Vol'genderwijze**, **-wijs**, bw.: *hij ging - te werk, op de hier nader te vermelden wijze*.
- Vol'gens** (*overeenkomstig*), vz.: *dit is niet - afspraak; het gaat - uw verlangen, naar*.
- Vol'gieten** (*met een vloeistof of met gesmolten metaal vullen*), ik goot -, heb -gegoten: *een kan - met melk, een gat - met gesmolten lood*.
- Volg'koets** (*koets, die den lijkwagen volgt bij een begrafenis*), v. -en: *er waren tien -en*.
- Volg'nummer** (*cijfer, dat onmiddellijk op het vorige volgt*), o. -s: *de afleveringen, de vellen van een boek op het - leggen*.
- Vol'gooien** (*met zand of puin vullen*), men gooide den kuil -, heeft dat gat -gegooid.
- Vol'gorde** (*regelmatige opeenvolging*), v. gmv.: *in goede -*, in geregelde opeenvolging.
- Vol'plané**, m., zie *Zweefvlucht*.
- Volg'reeks** (*rij van op elkaar volgende dingen*), v. -en: *een - van periodieken*.
- Volgroeid'** (*volwassen, rijp*), bn.
- Volg'zaam** (*gehoorzaam*), bn.: *-zamer, -st: een - kind, een - karakter, gedwee*.
- Volhan'dig**, bn.: *hij heeft het daar -, druk*.
- Volhar'den** (*tot het einde harden of volhouden, withouden*), ik -hardde, heb -hard: *in het goede -, standvastig blijven; nu moet gij -*; **-ing**, v.: *e. bedaarde -, e. taai -*.
- Volhar'dend** (*trouw volhoudend*), bn. en bw.
- Volhar'dingsvermogen** (*kracht, om te volharderen*), o. gmv., zie ook: *Inertie*.
- Vol'heid** (*het volle, fig. volkomenheid*), v. gmv.: *in de - zijner macht; de - der genade Gods; Bijb. de - der tijden, de jongste dag*.
- Vol'houden** (*ten einde toe withouden*), ik hield -, heb -gehouden: *den strijd -, er in volharden; een bewering -, handhaven; een karakter - in een toneelspel of roman, zich gelijk laten blijven: houd - tot het eind, blijf standvastig, volhard*.

Volière (Fr. *grote, ruime vogelkooi, vogelhuis, vogelkamer*), v. —s.

Volijsverig (zeer ijverig), bn.: *een — lid van een bestuur; de — thesaurier zelve* (C. O.)

Volk (*natie, bewoners van een land*), o. —en of —eren: *het Fransche —, het Joodsche —, het — Gods* (Bijbel: de Israëlieten); *bij uitbr. menschen: wat was er een — op de been; die fabrikant heeft veel — in 't werk, arbeiders; dat is lastig —, het zijn lastige lui; er is —, er zijn klanten, koopers; het —, de arbeidende klas; zie: Krijgs—, Paarden—, Scheeps—, Werk—, Zee—volk.*

Vol'kenkunde (*kennis van den aard, de levenswijze, enz. der volken*), v. gmv.; zie: Ethnographie en Menschenrassen.

Vol'kenrecht (*deel der staathuishoudkunde*), o.: *het — regelt de betrekkingen en rechten der staten onderling; —rechtelijk* (op het volkenrecht betrekking hebbende, overeenkomstig het volkenrecht), bn.: —e beschouwingen.

Vol'kerenslag (*gesch. slag bij Leipzig, 16, 17 en 18 Oct. 1813, waarin Napoleon door de verbonden mogendheden werd verslagen*), m.

Volke'men (*geheel, zonder eenig gebrek of voorbehoud*), bn. en bw.; *spraak. een — klinker, zie Scherplang; —vrijheid, een — vergiffenis schenken; dat is — waar, ik geloof u —, geheel en al; ik ben het — met u eens, ten volle; — van iets overtuigd zijn.*

Volk'planter (*kolonist*), m. —s; —**planting** (*kolonie*), v. —en; —**plantinkje** (*kleine kolonie*), o. —s; —**rijk**, bn.; —er, —st: *een —e buurt, een —e stad, dichtbevolkt.*

Volks'aard (*nationaal karakter*), m. gmv.; —**almanak** (*jaarboekje der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*), m. —ken; —**badhuis** (*badhuis met goedkope baden*), o.

—huizen, ook: **Volksbad**, o. —baden; —**belang** (*zaak, die een heel volk voordeel geeft*), o. —en; —**bestaan** (*onafhankelijkheid v. e. volk*), o. gmv.; —**beweging** (*bevoeren, ontusten*), v. —en; —**bibliotheek** (*boekertij, uit welke men voor een paar centen of gratis een boek kan leenen*), v. —theken.

Volks'bloem (*nationale bloem, bloem bij eenig volk bijzonder geliefd*), v. —en: de korenbloem is de — der Duitschers, de chrysanthe is de — der Japanners, de tulp is de — der Turken, de goudsbloem is de — der Nederlanders; —**boek** (*boek, dat door het volk bij voorkeur gelezen wordt*), o. —en;

—**bond** (*aaneenschuiving van R.-K. werktuigen op godsdienstig of maatschappelijk gebied*), m. gmv.: de — heeft zijn zetel te A'dam, 1888, hij telt ongeveer 40 afdeelingen; —**concert** (*concert, tegen lagen prijs toegankelijk*), o. —en; —**deun** (*straatdeun*), m. —en.

Volks'dichter (*dichter v. bij het volk populaire liederen*), m. —s; —**dracht** (*kleederdracht eigen aan een volk*), v. —en; —**drank** (*drank, bij het volk geliefd, b.v. bier*), m. —en; —**editie** (*goedkope uitgave van een of ander boekwerk*), v. —s; —**epos** (*een uitgebreid uit het volk voortgekomen heldendicht*), o. —epen: het — beeldt een groot feit uit de geschiedenis v. e. volk uit, b.v. het Nibelungenlied, de Ilias; —**etymologie** (*spraak. vernorming door het volk van vrr'mde of verouderde woorden, voortspruitende uit de zucht om zich zelf die woorden te verklaren*),

v. —logieën, b.v. *redertijker* (rhetoriker), *hangmat* (hamaca), *gaanderij* (galerij), *zondvloed* (sindvloed, groote vloed), (g = g); —**feest** (*feest, waaraan ook het mindere volk deelneemt*), o. —en; —**gaarkeuken** (*plaats, waar de minder geboede goedkoop bereide spijzen krijgen kan*), v. —s.

Volks'gebruik (*gebruik, dat b. e. volk algemeen in zwang is*), o. —en; —**geest** (*de geest, die een volk bezielt*), m. gmv.; —**geloof** (*geloof, dat onder het volk algemeen gangbaar is*), o. gmv.; —**geluk** (*geluk, welvaren van een volk*), o. gmv.; —**gewoonte** (*gebruik*), v. —n; —**gunst** (*de gunst van het gewone volk*), v. gmv.; —**haat** (*haat van het volk*), m. gmv.; —**hymne** (*volkslied*), v. —n, zie Hymne; —**karakter** (*algemeen karakter, waardoor een volk zich onderscheidt van een ander*), o. gmv.; —**klasse** (*lagere standen, de lagere klassen van een volk*), v. —n; —**koffiehuis** (*koffiehuis voor de arbeidende klasse*), o. —huizen.

Volks'kunde, v. gmv., zie Folklore: een term in Engeland in 1846 het eerst gebruikt; — houdt zich bezig met de mondelinge overleveringen, met sproken en legenden, met aloude spreuken en zegswijzen, die de religie, de wijsheid en levensopvatting der aloude stammen uitdrukken: zij vormt den ondergrond der cultuur; —**leven** (*leven en beweging, nering, handel en bedrijf van de volksklasse*), o. gmv.; —**lied** (*lied v. h. volk, lied levend in den mond van het volk*), o. —eren; ook, nationaal lied; —**logies** (scheepst. in e. visschersschuit of e. koopvaarder een klein vertrekje vooronder of roór den mast, verblijf der matrozen), o. gmv.; —**man** (*populair man*), m. —mannen; —**menigte** (*—massa*), v. gmv.; —**menner** (*volksleider*), m. —s; —**oploop** (*standje op straat*), m. —en; —**partij** (*tegengestelde v. d. aristocratie*), v. gmv.; —**regeering** (*de republiek*), v. —en; —**roman** (*novelle, voor het gewone volk geschreven*), m. —s; —**sanatorium** (*sanatorium of heilzucht voor mindergegonden*), o. —s, —toria; —**school** (*school voor de kinderen uit het volk*), v. —scholen.

Volks'souvereiniteit (*oppergezag des volks, b.v. in een republiek*), v. gmv.; —**spel** (*spel, bij het volk geliefd*), o. —spelen; —**spraak** (*de wijze van uitdrukking bij het volk*), v. gmv.; —**sprookje** (*sprookje, levend onder het volk, b.v. Blauwbaard*), o. —s; —**stam** (*afstammelingen v. e. zelfden stamvader*), m. —men; —**stem** (*de door het volk gevate overtuiging*), v. gmv.; —**taal** (*taal zooals het volk ze spreekt, dialect*), v. gmv.; —**verhuizing** (*gesch. ± 400 n. C.*), v.; —**vermaak** (*vermaak, waaraan de volksklasse deelneemt*), o. —maken; —**vertegenwoordiger** (*lid der Tweede-Kamer*), m. —s; —**vlijt** (*nijverheid der natie*), v.: paleis voor — te A'dam; —**vriend** (*iem., die opkomt voor de belangen v. h. volk*), m. —en; —**wil** (*de duidelijk uitgedrukte wil v. h. heele volk*), m. gmv.; —**wapening** (*algemeene wapening*), v. —en; —**zaak** (*iets, dat van belang is voor geheel het volk*), v. —zaken; —**ziekte** (*epidemie*), v. —n, ook Landziekte.

Vol'kuip (*houten kuip of trog, waarin het laken gewalkt en geweekt wordt*), v. —en.
Vol'le haring (*een volwassen haring d. i. zulk een, die van kuit of hom voorzien is*),

- m. volle haringen; (stofnaam), v. gmv.
- Volle'dig** (vullig, compleet, volkomen), bn. en bw.; -er, -st: een - eetservies, een - e bekenenis, -e voldoening eischen.
- Volleerd'** (alles geleerd hebbende, wat te leeren valt), bn.: vroeger waren kinderen op hun twaalfde jaar -, zie Uitgeleerd; een - tooneelspeler; ook: een - bedrieger, een - huichelaar, d. i. sluw, doortrapt.
- Vol'lemaan** (phase der maan, waarbij men de geheele verlichte helft er van ziet), v. -manen: morgen is het -, z. Halvemaan.
- Vollemaans'gezicht** (rond, vleezig en rood aangezicht), o. -en.
- Vol'len** (het laken in de volkuip treden), ik heb gevold, zie Walken; -ler (volder, lakenbereider), m. -s; voll'erij' (werkplaats v. d. voller), v. -en; voll'erij' (het vollen), v. gmv.; vol'ling, v. -en.
- Vol'lersaarde**, v. gmv., zie Volaarde; -kaarde, v. -n, zie Kaarde; -kuip (volkuip), v. -en; -molen (werkplaats van den lukewoller), m. -s.
- Vol'loopen** (volstroomen, vol worden), het liep vol, is volgelopen: de regenon is vannacht volgelopen; de concertzaal was geheel volgelopen, gevuld met menschen.
- Vol'maakt'** (zonder gebrek of leende, volkomen), bn. en bw.: God alleen is -; fig. een - ridder, d. i. voortreffelijk, zonder vrees of blaam: de blik zijner oogen was - kalm (C. O.).
- Vol'machine** (om nl. te vollen), v. -s.
- Vol'macht** (schriftelijk bewijs, dat iemand last heeft bekomen een zaak voor een ander, d. i. voor zijn lastgever, te verrichten), v. -en: de volmacht heet ook lastgeving of mandaat of procuratie; de lastgever heet volmachtgever, de lasthebber heet gevolmachtigde of procuratiehouder; -machtigen (iem. een volmacht geven, machtigen), ik -machtigde, heb gevolmachtigd.
- Vol'maken** (vullen), ik maakte -, heb -gemaakt: een inteekentijst -, door b.v. de open plaatsen met namen te vullen; een geldsom -, door er bij te voegen, tot de som rond is; je moet die inmaakflesschen -.
- Vol'maken** (volledigen, voltooiën, veredelen), ik heb -maakt'; -ma'king, v.: naar - streven.
- Vol'molen** (vollersmolen), m. -s.
- Vol'mon'dig**, bn. en bw.: een -e bekenenis, rondborstig; iets - bekennen, openhartig.
- Volontair'** (mil. vrijwilliger), m. -s, ook: leerling-bediende op een kantoor, die geen loon trekt, maar een tak van handel wil bestudeeren of leeren kennen: hij is - op dat handelskantoor.
- Vol'op** (overvloedig), bn. en bw.: peren zijn er -; wij krijgen daar - te eten; ze zijn - aan 't werk, met alle macht.
- Volprij'zen**, ik -prees', heb -pre'zen: Gods werken zijn nooit -pre'zen, naar hun volle waarde geprezen; verg. Onvolprezen.
- Vol'schenken** (schenkende iets vullen), ik schonk -, heb -geschonken: de glazen -.
- Vol'schoon** (in alle opzichten schoon), bn.
- Vol'sla'gen** (geheel, volkomen), bn. en bw.: -duisternis, diepe, tastbare; ze zijn - vijanden; er heerschte daar - anarchie; hij is - gek, totaal; het was - nacht, ten volle.
- Vol'smijten** (op ruwe wijze volgooien), ik smet -, heb -gesmeten: een sloot -, een put -, een kuil -.
- Volstaan'**, ik -stond', heb -staan': met deze verklaring kunt gij -, voldoen.
- Volstan'dig**, bn. en bw.; -er, -st: een -e weigering, standvastig; de planeten en kometen loopen - haar banen, onveranderlijk; iets - weigeren.
- Vol'storten** (eig. door storten iets vullen, fig. door betaling of door geld te storten een aandeel tot het nominale bedrag aanvullen), ik stortte -, heb -gestort.
- Vol'strekt'**, bn. en bw.: de -e waarde der cijfers, bepaalde; een -e betekenis, vast; een -e alleenheerschappij, onbeperkt; gij moet - komen, noodzakelijk; dat is - nog niet zeker, heelemaal niet.
- Vol'stroomen**, het stroomde -, is volgestroomd: het bassin stroomde vol water, fig. de zaal stroomde -, nl. vol menschen, zie Volloopen.
- Volt** (eenheid van electromotorische kracht), m. volts: de naam is gegeven ter eere v. d. Italiaan Volta (1745-1827), een der ontdekkers van de galvanische electriciteit.
- Volta'ire** (Fr. hooge leunstoel met bekleding), m. voltaires: zoo genoemd naar den Franschen dichter en prozaïst (1694-1778).
- Volta'lig** (het volle getal hebbende, compleet), bn.: een -e vergadering, d. i. alle leden zijn tegenwoordig; de Kamer was -; het Ned. leger stond van 1914 - onder de wapenen.
- Vol'tameter** (toestel, om de electr. stroomsterkte te meten, door nate gaan, hoeveel van een bepaalde stof in een bepaalden tijd door dien stroom ontleed wordt), m. -meters.
- Volt-ampère** (nat. eenheid van electr. energie of arbeidsvermogen), m. -ampères.
- Vol'te** (volheid; fig. gedrang), v. gmv.
- Vol'te** (Fr. in de rijkunst: snelle zwenking of wending), v. -s: -face maken, halve om-draaiing.
- Voltee'kend** (tot een bepaald bedrag door inleekening verzekerd of gedekt), bn.: de leening is -; het waarborgkapitaal is -.
- Volligeeren** (kunsten, kunstige sprongen maken op 't paard, op 't slappe koord, enz.). (g = zij).
- Volligeur'** (Fransch soldaat v. d. lichte infanterie, tirailleur; kunstrijder), m. -s. (g = zij).
- Volto'gen** (voltooid deelw. van 't vero. voltiegen: geheel afgewerkt, voltooid), bn.: het in top - paleis der hemelen (Vondel); -tooid' (afgewerkt, voleindigd), bn.: een - gebouw; de - tegenw., verleden, toekomstige tijd, waarin men zich de handeling als afgelopen denkt; -tooi'en, ik -tooide, heb -tooid': het werk -, voleindigen, geheel afmaken; -tooi'ing (het voleindigen), v. -en: de - van een groot of belangrijk werk; -trek'ken (iets, dat besloten is ten uitvoer brengen), ik -trok, heb -trok'ken: een huwelijk -, sluiten, doen aangaan; -trek'king (het voltrekken), v. -en: de - van dat huwelijk zal Dinsdag plaats hebben; de - van een vonnis, ten-uitvoerlegging.
- Volubilitéit'** (radheid v. tong; vlugheid), v.
- Voluit'** (ten volle), bw.: zijn naam - schrijven; iem. - betalen.
- Volu'me** (omvang, inhoud van iets, boekdeel), o. volumen, ook: volumen, o. volumina.
- Volmineus'** (groot van omvang, uit vele boekdeelen bestaande; dik, kljvig, van aanzienlijken omvang), bn., -zer, -t.
- Voluptaeus'** (wellustig, wulpsch), bn.; -ze.

- Volu'te** (bouwkw. *wrong of krul, versiering aan het kapiteel van Ionische zuilen*), v. —s, ook **Volu'ta**.
- Volvaar'dig** (*geheel gereed*), bn. en bw.; —er, —st: — *ten strijde gaan of zijn*, ook: bereidvaardig; *zich — betoonen*; —**voe'ren** (*uitvoeren, volbrengen*), ik heb —voerd: *een daad — een last —*; —**was'sen** (*volgroeid, den vollen wasdom bereikt hebbende*), bn.: *een — paard*; —**was'sene** (*iem., die volwas-sen is*), m. en v. —n.
- Vol'werpen** (*zoo lang er iets inwerpen, tot het vol is*), ik wierp —, heb —geworpen: *een kuil — een mand —*.
- Volwich'tig** (*het volle gewicht hebbende, vooral van munten*), bn.; —**za'tig** (*zeer gelukkig, zeer zalig*), bn.
- Vol'zee** (*zeer hoog getij, vloed*), v.; —**zin** (*spraak. een volledig in woorden uitgedrukte gedachte*), m. —zinnen.
- Vomeeren** (*braken, overgeven, uitbraken*).
- Vomitief'** (*braakmiddel*), o. —tieven.
- Vond, m.** —en: *een aardige —, vinding, uitvinding, verzinsel, list; een gelukkige —*.
- Von'del**, Ned. grootste dichter (1587—1679); —schreef lierichten, hekeldichten, toneelstukken, meestal treurspelen, leerdichten en tal van gelegenheidsdichten; ook gaf hij vertalingen.
- Von'del** (*losse plankbrug*), m. vondels; ook: **Vonder**; zie **Vlonder**.
- Vondeliaansch'** (*in den trant van onzen dichter Vondel*), bn.: —e verzen.
- Von'deling**, m. en v. —en: voor het vr. ook —*e dit meisje is een —e*, d. i. gevonden kind; *het kind werd te — gelegd*, ergens neergelegd, voor wien het zal vinden; —**shuis** (*liefde-huis voor vondelingen*), o. —huizen.
- Von'der, m.** —s; zie: **Vlonder, Vondel**.
- Vondst** (*het vinden, het gevonden*), v. —en.
- Vonk** (*vuursprank*), v. vonken: *het regende bij dien brand —en*; fig. *een — van genie, greintje, sprankje*.
- Von'kelen** (*eig. vonken schieten, verspreiden*), het heeft gevonkeld: *het vuur vonkelt in de smidse*; verg. **Fonkelen**.
- Von'ken** (*vonken afgeven, beginnen te branden*), het vonkte, heeft en is gevonkt.
- Vonk'vrij** (*zonder vonken of vuur te doen afvallen*), bn.: —e lucifers.
- Von'nis** (*gewijsde, rechterlijke beslissing*), o. —sen: *een — vellen, een — uitspreken; een — strijken*, eig. doen vallen nl. op het hoofd van den beschuldigde; *een vrijsprekend —*.
- Von'nissen** (*veroordeelen*), de rechter vonniste, heeft gevonnist: *de dief werd gevonnist*, er werd een vonnis over hem uitgesproken.
- Vont** (*doopvat*), v. vonten: *een koperen —, een marmeren —, doopvont*.
- Voogd 1.** (*verzorger, toezienaar; iem., wien de belangen van minderjarigen door de wet zijn toevertrouwd*), m. —en: *een toezienende —, optredend, als de voogd ontbreekt*; 2. (*leider, hoofd, alleen in samenstellingen*), m. voogden: *een vloot —, een slot —, een kerk —, —bestuurder*; —**es'**, v. —sen: *de moeder is de — der kinderen na 't afsterven v. d. vader*.
- Voogdij'** (*macht, gezag als voogd*), v. —en; —**jongen** (*jongen in een voogdijgesticht*), m. —s; zie **Regeeringsjongen**; —**raad** (*college, belast met de voogdij over aan de ouderlijke macht onttrokken, verwaarloosde kinde-*
- ren*), m. —raden; —**schap** (*waardigheid van voogd*), v. —schappen: *eerste — van Maximiliaan* (1482).
- Voois** (*Vlaamsch. zangwijs, Fr. voix*), v. vooizen: *een oud lied op een aangename —*.
- Voor** (*groef, ploegsnede, fig. rimpel in 't voorhoofd*), v. voren, ook, **Vore**.
- Voor**, 1. v.z.: *de boom staat vóór het huis; het was vóór 1600; het is kwartier vóór 12*; 2. (*voordat, eerdad*), vgw.: *hij kwam, vóór ik er was; gij zijt er, vóór gij het weet*; 3. (*begrip van plaats of tijd*), bw.: *hij woont —, en ik achter; hij komt je —; die klok loopt —; — en na zag men dat gebeuren*; 4. bw.: — vormt samenstellingen met w.w., nu eens scheidbaar (met de klem op voor), dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.), bijv. voorzeggen en voorzeg'gen; voor'spellen en voor'spellen; 5. (*wat ten gunste van iets is*), als zn. o.: *het — en tegen van een onderneming; men overwoog het — en tegen*.
- Voor'aan** (*in de voorste rij*), bw.: *in den lijksloet ging de zoon —; ik woon — in die straat*; —**zitting** (*het zitten op de eereplaats*), v. —en: *zij beminnen de — bij de maaltijden*, Matth. 23: 6.
- Voor'al** (*vóór iets, dat gaat volgen*), bw.: *ik heb het je — doen weten, hij heeft dat — bedongen, hem werd — van de erfenis duizend gulden ter hand gesteld*; ook: **vooraf'**, zie **Vooraf'betalen**, enz.
- Voor'afbeelding**, v. gmv.: *het O. Testament was een — van de vervulling in het N. Testament*, d. i. een afschaduwing en voortteeken in beelden en figuren, in personen en zaken.
- Vooraf'betalen** (*van te voren betalen*), hij betaalde —, heeft —betaald: *de heer betaalde de maandhuur der kamer —; —betaling* (*vooruilbetaling*), v. —en; —**gaan** (*vóór iets anders komen*), het ging —, is —gegaan: *herauten gingen den koningsstoet —, aardbevingen gingen de uitbarsting van den Etna —; —gaand* (*voor iets anders komende*), bn.: —*e besprekingen, werkzaamheden, begalingen, mededeelingen; een — onderzoek; —sprak* (*toespraak als inleiding*), v. —spraken, zie **Proloog**.
- Vooraf'** (*bovenal*), bw.: *kom — spoedig*.
- Vooraleer'** (*eerdad*), vgw.: *ik ga niet naar bed, — mijn jongen thuis is*.
- Vooralsnog'**, bw.: *ik zal — niet beslissen*, vooreerst, voor 't oogenblik.
- Voor'arbeid** (*voorbereidend werk*), m. gmv.; —**arm** (*onderarm*), m. —armen; —**avond**, m. —en: *het was in den —, het begin van den avond*; *de — van het Kerstfeest*, eig. de avond, bij uitbr. één dag of meer te voren; fig. *wij staan aan den — van groote gebeurtenissen*, deze zullen spoedig plaats hebben; *de — der revolutie, tijd, onmiddellijk vóór de Fr. rev., d. i. vóór 1789*; —**baat**, v. gmv.: *in de — zijn, vooraf zorgen voor iets, voor-ko'men; ontvang bij — mijn dank, vooraf, van te voren*; zie **Voorraad**.
- Voorba'rig** (*onbedacht, niet goed overdacht, te haastig, onbezonnen, onbesuisd*), bn. en bw.; —er, —st: *dan moet uw vriend maar niet zoo — zijn; — spreken, — antwoorden*.
- Voor'bedacht** (*vooraf overlegd, opzettelijk*), bn.: *met —en rade; —dachtelijk*, bw.; —*wierp hij een klad op uw brief*.
- Voor'bede** (*voorspraak*), v. —beden.
- Voor'beding**, o. —en: *onder —, voorbehoud*.

- Voor'beduiden** (te voren aanduiden), het heeft -beduid; -**beduiding** (voorteeken), v. -en; -**beduidsel** (aidschaduw), o. -s.
- Voor'beeld** (iets, dat kan nagemaakt of nagedaan worden; iets, waarnaar men zijn werk of zijn gedrag inricht), o. -en: ten -**strekken**; hij is een -; dat is zonder -, weerga; fig. daad, die uitlokt tot navolging: neem een - aan uw broeder: spreekw.: Woorden wekken, -en trekken; -**beel'deloos**, bn.: een -looze ijver, een - goed gedrag, zonder voorbeeld, nergens zóó bestaande, onvergelykelyk.
- Voor'beel'dig** (navolgenswaard), bn. en bw.; -er, -st: een - echtgenoot en vader; Keesje was een man van een - gedrag (C. O.); zich - **gedragen**.
- Voor'behoedmiddel** (beschermend middel), o. -middelen: een - tegen cholera; -**behoed'sel** (voorbehoedmiddel), o. -s, -en: vaccine is een - tegen de pokken; -**behoud**, o. gm.v.: iets onder - mededeelen, zeggen, schrijven, d. i. onder restrictie, niet als absoluut zeker, zonder voor de volle waarheid in te staan; -**behouden** (voor zich houden, afzonderen, bewaren), ik behield -, heb -behouden: zich -; ik wil mij die rechten -, ze niet afstaan, voor mij houden; zie Reserveeren; -**bereiden** (klaarmaken), ik bereidde -, heb -bereid: iem. tot een examen -; iem. op iets -, hem gaandeweg op de hoogte stellen; -**bereiding** (het voorbereiden), v. -en; -**bericht** (voorrede), o. -en; -**beschikken** (vooraf vermaken bij testament), heb -beschikt; -**beschikking** (uitverkiezing, predestinatie), v. gm.v.; -**bestemmen** (vooraf-bestemmen, voorbeschikken), ik bestemde -, heb -bestemd.
- Voor'bidden** (de gebeden inleiden), ik bad -, heb -gebeden; -**biddr**, m. -s; --**bidding** (het voorbidden, voorspraak, gebed ten voordele van), v. -en.
- Voorbij'**, bw.: het uur is -, om; dan is ons leed -, gedaan; vz.: het ging - ons raam, langs; ook als bn.: het thans -e jaar; bw. van richting van tijd, 'twelk uitdrukt, dat iets langsgaan is, al verder is; dit bw. vormt het eerste lid van scheidbare samen-gest. w.w. waarvan de leden der onbep. wijs (behalve met te) en die der volt. deelw. aaneengeschreven worden, als: voorbij-gaan, -praten, -streven, -varen, -vliegen, -wandelen, -zeilen, --zwemmen, b.v. ik doe mijn best om hem - te zwemmen, ik ben hem voorbijgezwommen; van deze composita vindt men er onder de titelwoorden.
- Voorbij'gaan** (eig. ergens langs gaan, iets passeeren), ik ging -, ik ben -gegaan: fig. een gelegenheid laten -, ongebruikt laten; iem. bij bevordering -; in het -, terloops; -**gaand** (niet blijvend of durend), bn.: -leed; dat is van -en aard; -**gang** (het voorbijgaan), m. gm.v.; -**praten**, in de uitdr.: zijn mond -, zeggen, wat men had moeten zwijgen; -**streven** (zijn krachten inspannen om een ander voorbij te komen), ik streefde -, ben -gestreefd: de Engelschen wilden ons in de 17e eeuw - op 't gebied v. d. handel.
- Voor'bode** (een bode, boodschappend dat iem. of iets komen zal), m. en v. -boden: de zwaluw is de - der lente; men beschouwde e. komeet als e. - v. naderend leed, voorteeken; -**brenge**n (voor de deur doen komen), ik bracht -, heb -gebracht: een rijtuig -; ook, een beschuldigde -, ni. vóór den rechter; -**burg** (versterkt buitenwerk), m. --**burgen**; -**christelij**k (vóór Christus zijnde of levende), bn.: de -e tijden, de -e volken.
- Voord** (waadbare plaats in beek of rivier), v. voordren; ook, Voort, verg. Bredevoort, Westervoort.
- Voor'dacht** (voorafgaand overleg, opzet), v. gmz.: hij zei het met -, zonder -, d. i. al of niet opzettelyk.
- Voor'dansen** (een dans voordoen; ook: den dans inzetten of beginnen), hij danste -, heeft -gedanst: Krepel wil - (Cats).
- Voor'dat** (eerdad, alvorens), vgw.
- Voor'de**, v. -n; zie Voord.
- Voor'deel** (winst, nut, profijt), o. -en: elk zoekt zijn -; doe uw - met deze ondervinding.
- Voordeel'ig** (winstgevend), bn. en bw.; -er, -st: e. -e handel; ook: een -e wind, gunstig; iets -**koopen**.
- Voor'deur** (straatdeur), v. -deuren; -**de-wind** (gunstige wind), m.: zij zeilden met een - de haven uit; -**dewind**, bw.: hij zeilt -, met gunstigen wind; fig. het gaat hem -, voorspoedig; -**dezen** (eertijds, vroeger), bw.; -**dienen** (aan tafel ronddienen), zij heeft -gediend: deze bediende zal aan den feestdich -, de spijzen rondbrengen, aanbieden; -**dochter** (dochter uit een vroeger huwelyk), v. -s; -**doen** (doen als voorbeeld voor anderen; voorbereiden, aandoen, omdoen; uitstellen, étaleeren), hij deed -, heeft -gedaan: de kinderen leeren ook van - in de school; een servet -, een schoon schortje -; goed voorgedaan is half verkocht, goed uitgestalde artikelen trekken spoedig koopers; zich - (z. toonen of vertoonen, het voorkomen aannemen van; z. aanbieden; gebeuren): hij kan zich goed -, presentceeren; een huichelaar doet zich - als een oprecht en eerlyk man; weldra zal een goede gelegenheid zich -; het volgende feit heeft zich voorgedaan; -**dracht** (daad van voordragen; voor te dragen stuk), v. -en: deze actrice heeft een goede -, zij reciteert goed; dat zijn aardige -en; verder: hij stond als eerste op de -, officieele lijst van candidaten; -**dragen**, ik droeg -, heb -gedragen: een gedicht -, opzeggen, reciteeren; zij zullen hem ter benoeming -, voorstellen.
- Voor'eergisteren** (op den dag vóór eergisteren, drie dagen geleden), bw.
- Vooreerst'** (in de eerste plaats), bw.: - moet ik je het volgende opmerken; - blijf je nog op deze school, in den eerstkomenden tijd, voorloopig.
- Voor'einde** (het zich vooraan bevindend einde), o. -n; -**gaan** (vóór iem. gaan), ik ging -, ben -gegaan: zegsw. goed - doet goed volgent plicht moet -; onderwijzers moeten hun leerlingen - in het goede, het voorbeeld geven; -**gaand** (voorafgaand), bn.: de -e les, de -e week, een - hoofdstuk, vorig, vroeger; -**gaats** (vóór een onzer zee-gaten), bw.; -**galerij** (O.-I. galerij vóór een huis), v. -en; -**gang** (voorbeeld), m. gm.v.: op uw -; -**ganger** (leider), m. -s: van een - moet een leidende en vormende kracht uitgaan; -**ganger** (iem. die voor een ander in ambt of betrekking was), m. -s: hij

was mijn — hier in 't dorp als secretaris; —gangster, v. —s; —gebed (gebed, dat voorafgaat), o. —en; —gebergte (kaap, landpunt), o. —n; —geborchte (pluats, waar de zielen der rechtvaardigen van het Oude Verbond de komst van den Messias afwachten), o. gm.v. Voor'gemeld, —genoemd (bovengemeld), bn.; —gerecht (eerste gerecht), o. —en: zalm diende als —, inleidend gerecht; —geslacht (voorouders), o. —en; —gestoelte (eeregestoelte), o. —n; —gevallene (het gebeurde), o. gm.v.; —gevel (voorzijde van een huis), m. —s: scherts. hij heeft een flinken —, d. i. neus, gm.z.; —geven (voorwenden), ik gaf —, heb —gegeven; —geving (helgeen men voorwendt), v.; —geven (bij een spel of wedstrijd den zwakkere eenige punten vooruitgeven, vóór het spel begint), ik gaf —, heb —gegeven; —gevoel (ingeving, dat iets zal gebeuren), o. gm.v.: een — van naderend leed; —gift (wat men voorgeeft bij een wedren), v. —giften. Voorgoed' (voor altijd), bw.: nu is hij — geslagen, op afdoende wijze, bepaald, stellig. Voor'grond (het voorste gedeelte b.v. van een vlakte, v. e. schildertij; voorplan), m. —en: de — van een tooneel; zegsw. op den — treden, als eerste optreden, zich op den — stellen, de voornaamste willen zijn; ik stel dit op den —, er de volle aandacht op vestigen; verg. Achtergrond. Voor'hamer (smed. groote smidshamer, moker), m. —s. Voor'hand (voorste deel der hand, de vingers), v. —en: fig. aan de — zijn of zitten, kaartspel: het eerst mogen spreken; ook, de voorkeur hebben. Voorhan'den (aanwezig, in voorraad), bw.: dat boek is —, die goederen zijn niet —, de — voorraad; fig. er is nog tijd —, veel geld is —, ter beschikking. Voor'handsch, bn.: —e titel, allervoorste of verkorte titel v. e. boek, zie Fransche titel. Voor'hang (gordijn), m. —en: de — des tempels, ook: Voor'hangsel, o. —s, zie b.v. Matth. 27: 51; —hangen, ik hing —, ik heb —gehangen: de gordijnen —; zegsw. hij hangt voor op die sociëteit, is als lid voorgesteld; —hangsel (voorhang), o. —s, —en; —haven (voorste deel eener haven, vluchthaven), v. —s; —hebben (vóór het lijf dragen), onr. w.w., ik had —, heb —gehad: een schort —; ook: gij hebt den verkeerde voor, vergist u in den persoon; ik heb het goed met u voor, bedoel. Voorheen' (vroeger), bw.: — was alles goedkoop, in vorigen tijden, eertijds. Voor'historisch (aan de historie voorafgaande), bn.: in —e tijden, vóór de schepping van den mensch; — bet. ook vóór den aanvang van de geschiedenis van eenig volk of van eenigen stam; men onderscheidt voor ons land: het steenen tijdperk; het bronzen tijdperk, aanvangende ± 1000 v.C.; het ijzeren tijdperk, aanvangende ± 600 v. C. tot 100 v. C.; zegsw. in —e tijden, in overoude dagen. Voor'hoede (voorste afdeeling van een voortrukken leger), v. —n, inv. w. i. g., verg. Achterhoede; —hof (voorplein, voorplaats), o. en m. —hoven: Petrus verloochende zijn meester in het of den — van Pilatus, verg. A'trium; —hoofd (deel van het hoofd boven

vóór, nl. tusschen haren en wenkbrauwen), o. —en; —hoofdsbeen (been, dat de ronding van het voorhoofd vormt), o. —beenderen; —houden (vóór iem. houden; fig. voorstellen), ik hield —, heb —gehouden: iemand het goede —, ik zal hem zijn slecht gedrag —, onder het oog brengen; —hout (klein bosch vóór een grooter, voorste deel van een bosch), o. gm.v.; meest, Voorhout'; het Haagsch —, titel van een bekend gedicht van Huygens (1622); —huis (voorste deel v. e. woning), o. —zen.

Voor'in, bw.: ik stiep — (bed); mijn vader zat — (rijtuig); hij kwam voor' in, langs den voorkant, de voordeur.

Voor'-Indië (aandr. het W. deel van het Indische vasteland), o.

Voorin'genomen (voorliefde voelend of hebberend), bn.: een onderwijzeres mag niet — zijn ten opzichte van eenig kind, partijdig.

Voor'jaar (lente), o. —jaren.

Voor'jaarsbloem (lentebloem), v. —en; —jaarskoorts (koorts, die in het voorjaar heerscht), v. —en; —jaarsmantel (mantel van lichtere stof, om in h. voorjaar te dragen), m. —s; —jaarsmorgen (lentemorgen), m. —s; —jaarsnachtevening (begin van de lente, 22 Maart, de zon gaat dan om 6 uur open onder), v. —en; —jaarsopruiming (handel. verkoop tegen lagere prijs van de overgebleven wintergoederen), v. —en; —jaarsregen (lenteregen), m. —s; —jaarsreis (handel. reis in het begin van 't jaar), v. —reizen; —jaarsveiling (publieke verkoop in den lentetijd), v. —en; —jaarsweder, —weer (lenteweer), o. gm.v.; —jaarsziekte (ziekte, die in het voorjaar heerscht, b.v. influenza), v. —n; —jaarszitting (zitting of vergadering van de Staten of van de Kamers in het voorjaar), v. —en.

Voor'kamer (kamer vóór in 't huis, aan weg of straat), v. —s; —kant (de voorzijde v. iets), m. —en; —kauwen (voor een kind b.v. kauwen), ik kauwde —, heb —gekauwd: fig. iem. iets woord voor woord voor'zeggen men moet hem ook alles —, hij mist verstand; —kennis (medeweten), v. gm.v.: met en zonder — der ouders; buiten —, vooraf-weten.

Voor'keur (keus vóór iem. anders), v.: ik vraag de —, nl. de voorhand bij het huren van een huis; ik lees bij —, vooral gaarne; —kind, o. —eren: dit meisje is een —, nl. uit een vroeger huwelijk; —komen (naar voren komen), ik kwam —, ben —gekomen: kom eens — (wink); hij moet —, verschijnen voor den rechter; —komen (gebeuren, geschieden), het kwam —, is —gekomen: zoo iets komt meer —; dat komt mij vreemd, verdacht —, lijken, toeschijnen; —komen (wilerlijk), o. gm.v.: iem. van een gunstig —; hij had het — van een muzikant of een artist.

Voorko'men (beletten), ik —kwam', heb —ko'men: wij zullen dat —, verhinderen, verhoeden; —koming, v.: ter — van ongelukken.

Voor'komend (z. opdoende, z. voordoende), bw.: bij —e gelegenheden.

Voor'komend (hulpvaardig, vriendelijk), bn. en bw.; —er, —st: een — bediende; iemana — behandelen, zij sprak —, minzaam; —ko'mendheid (hulpvaardigheid), v.

Voor'koop (koop, vóór de markt begonnen is), m. —kopen, verg. Opkoop; —laatst, bn.: in den —en regel, in den —en nacht, op 66n

- na den laatsten; **-land** (een in zee uitstekende punt lands; ook, oningedijkt land, als: een gors, kwelder, slik, schor of uiterwaard), o. gmv.: fig. als soldaat naar Indië, dat is je —! bestemming, lot, daar zul je toe komen; **-lang** (sedert lang), bw.: ik ken hem —; **-last** (scheepst. last aan de voorzijde v. e. schip), m. gmv., verg. Achterlast; **-laten** (laten voorgaan), ik liet —, heb —gelaten: iem. bij een dokter —.
- Voorleden** (verleden), bn.: — **Vrijdag**; als zn. o.: zij verwijt gaarne in het —.
- Voorleder**, **-leer** (leer aan het voorste deel van iets b.v. van een schoen), o. gmv.: het — was losgegaan; **-leggen** (eig. vóór iem. leggen, toonen, onder zijn oog of aandacht brengen), ik legde of leide —, heb —gelegd of —geleid: de referendaris heeft den minister dat stuk —gelegd; **-lezen**, ik las —, heb —gelezen: een verhaal —, een boek —, lezen ten aanhooren van een ander; **-lezer**, m. —s: hij is — in de Hervormde kerk; **-lezing**, v. —en; **-lichten**, ik lichtte —, heb —ge-licht: ik zal je — met een lantaarn, voorgaan; fig. de wetenschap zal ons hier —, onderrichten, den weg wijzen; **-lichting** (het voorlichten, fig. opheldering, onderricht), v. gmv.; **-liefde** (vooringenomenheid), v. gmv.; **-lijk** (vroeg ontwikkeld), bn.; —er, —st: —e knapen, de —ste kastanjeboom (in de lente) (C. O.); zeew. de wind wordt —, komt meer recht van voren; **-loop** (bij het distilleeren, eerste aftreksel b. v. van brandewijn of jenever, sterk gestrijk vocht), v. gmv.
- Voorloopen** (vooraf, vooruitloopen), ik liep —, ik heb en het is voorgelopen: ik zal —; een horloge kan —; **-looper** 1. (voorbode), m. —s: Joannes de Dooper was de — van Christus; 2. (een groote blokschaaf, die een fijnere schaaft voorafgaat), m. —s; 3. (schoolboekje, dat als inleiding dient), m. —s.
- Voorloepig** (voorafgaand), bn. en bw.: een — contract, een —e aankondiging; de —e regering, die nl. nog niet vast is; alles blijft —, zooals het is, voorshands, vooreerst.
- Voormaals** (eertijds, voorheen), bw.
- Voorma'lig** (vroeger, vorig), bn.: een — officier, de —e koning, de —e bewoner.
- Voorman** 1. (man, die vóór een ander staat, zit, enz.), m. —mannen: mil. ieder moet op zijn — staan, juist achter; zegsw. iemand op zijn — zetten, op zijn plaats of op zijn nummer zetten als een gedrild soldaat; 2. (onderbaas, ploegbaas, fig. leider, leidsman).
- Voor'mast** (de voorste mast), m. —en, zie: Fokkemast, en verg. Bezaansmast.
- Voor'meld** (boven of te voren vermeld), bn., verg. Voornoemd.
- Voor'meten**, ik mat —, heb —gemeten: men heeft mij de granen voorgemeten, voor mijn oogen, in mijn bijzijn gemeten.
- Voor'mid'dag** (morgenuren tot den middag), m. —middagen: de — duurt van 9—12 uur.
- Voor'muur** (eig. naar voren staande muur), m. —muren, ook mil. bolwerk, vertrouwbaar verdedigingsmiddel.
- Voor'n** (dierk. zoetwatervisch van het geslacht der karpers), m. —s: in ons land vindt men den blanken — of gewonen — en den ruis- of riet—; ook, Voren.
- Voor'naam** (doopnaam), m. —namen: zeg uw familienaam of van en uw voornamen.
- Voor'naam'** (aanzienlijk, belangrijk), bn.;
- namer, —naamst: een — handelshuis; een —name familie; zn.; hij gaat om met de —sten der stad, notabelen.
- Voor'naamwoord** (spraakw. woord, dat een persoon of een toevallig kenmerk aanduidt), o. —cn: ik, wij, enz. is een —; mijn vader; er zijn zes of zeven soorten van —en.
- Voor'nacht** (de eerste uren van den nacht), m. —nachten: de — eindigt te middernacht.
- Voor'namelijc** (hoofdzakelijk, vooral, in de eerste plaats), bw.: hierop moet je — letten.
- Voor'nemen** (plan, besluit, oniverp), o. —s.
- Voor'nemen** (besluiten, plan hebben), ik nam —, heb —genomen: zich iets vast —.
- Voor'nemens zijn** (van plan zijn, het plan hebben), ik ben —, ik was —.
- Voor'noemd'** (bovengenoemd), bn.: Burgemeester en Wethouders —, de Vereeniging —; als zn.: —e (persoon), m. en v. —n.
- Voor'noen** (VI. voormiddag), m. gmv.
- Voor'oefening** (voorbereidende oefening), v. —en: de — in de gymnastiek.
- Vooron'der** (scheepst. voorroef), o. —s: wij zaten in het —, kamertje onder de voorplecht.
- Vooronderstel'en**, ik heb —ondersteld: laten wij —, dat gij gelijk hebt, de mogelijkheid aannemen; **-onderstel'ing**, v. —en: van een — uitgaan, zie Hypothese.
- Vooroor'deel** (voorbarig of ongegrond oordeel), o. —en: die man zit vol —en, eigenzinnigheden; iem. in zijn —en sterven; tegen iemand een — hebben, antipathie.
- Voor'op** (aan de voorzijde van iets), bw.: op het trambalkon stond hij —; de knaap sprong er voor' op, b.v. op een kar.
- Voorop'** (aan de voorzij, vooraf), bw.: vormt met w.w. scheidbare samenstellingen, de leden der onbep. wijs (behalve met te) en van het voltooid deelw. worden aaneengeschreven, als: vooropgaan, —loopen, —rijden, —stellen, —zetten, b.v. ik zal vooropgaan; om voorop te gaan; hij is —gegaan; **-stellen** (als waar aannemen, als waar doen gelden), ik stelde —, heb —gesteld: ik stel eertijheid en goede trouw in onze onderhandelingen —; **-zetten** (vooruit vaststellen, vooropstellen), ik zette —, heb —gezet.
- Voor'ouderlijk** (afkomstig van, betrekking hebbende op de voorouders), bn.: —e zeden, —e begrippen, van de voorouders, ouderwetsch: **-ouders**, **-ouderen** (voorvaderen), m. mv.
- Voor'o'ver** (naar de voorzij hellend, naar voren), bw.: — vormt met w.w. scheidbare samenstellingen, als: vooroverbuigen, —bukken, —hangen, —hellen, —houden, —leggen, —liggen, —leunen, —staan, —vallen, —zakken, —zitten; de bet. dezer composita blijkt uit die hunner grondwerkwoorden.
- Voor'overlijden** (het vroeger sterven), o. gmv.: bij — van de kinderen erft de weduwe.
- Voor'pand** (voorstuk van een jas), o. —en; **-plaats** (plein voor een huis, een kasteel), v. —en, verg. Achterplaats en Binnenplaats; **-plecht** (vast dek aan de voorzijde van een rivierschip), v. —en, verg. Achterplecht; **-plein** (plein vóór een aanzienlijk gebouw), o. —en: het — van een kasteel; **-poort**, v. —en: de — kraakt, en buigt, en valt (Bild.), de poort van het buitenwerk, ook, eerste of buitenste poort; **-poot** (voorste poot), m. —en: dit hondje loopt netjes

- op zijn **-pooten**; **-portaal** (vóóringang), o. **-portalen**; **-post**, m. —en: mil. aan de uiterste lijn vóór het front staan de —en als schildwachten; **-postengevecht**, o. —en; **-postenlinie**, v. —liniën.
- Voor'praten** (iemand pratende doen weten, wat hij zeggen of gelooven moet), ik praatte —, heb —gepraat: iemand iets —; **-predik-ken**, **-preeken** (vermanen, voor oogen houden), ik heb —gepredikt en —gepreekt; **-proef** (voorafgaande proef, voorsmaak), v. —ven; **-proeven** (vooraf —proeven), ik proefde —, heb —geproefd; **-raad** (wat voorhanden is), m. —raden: groente, fruit in — hebben, er van voorzien zijn; wij hebben onzen — aardappelen opgedaan, provisie; ik zeg u dit bij —, in de voorbaat; de pikeur had zich bij — gewroken (C. O.), van te voren; **-raadschuur** (bewaar-, bergplaats), v. —schuren: fig. Sicilië was de — van Italië; **-raam** (raam in den voormuur van een gebouw), o. —ramen; **-ra'dig** (in voorraad zijnde), bn.: de —e goederen zullen bij opbod verkocht worden, dit is een germ., beter: voorhanden; **-rang** (voorgang in rang), m. gm.v.: hij nam den — in, den eersten rang; zij streeden om den —, eereplaats; dit gerecht verdiënt den —, d. i. voorkeur.
- Voor'recht** (privilege, gunst), o. —en; **-rede** (inleidende rede), v. —redenen: wie heeft de — van dit boek geschreven? voorbericht, inleiding; **-rekenen** (voorcijferen, fig. verklaren), ik heb —gerekend: ik zal je de onkosten eens —; **-rijden** (vóór een ander, of voorop rijden), ik reed —, heb —gereden; ook, iem. bij 't rijden voorkomen; **-rijm**, o., zie Rijm.
- Voor'schans** (buitenschans), v. —en; **-schieten** (fig. geld leenen), ik schoot —, heb —geschoten, zie ook Voor'schot; **-schijn** (te) bw.: te — komen, zich laten zien; te — brengen, aan den dag; **-schip** (het voorste deel v. e. schip), o. gm.v., verg. Achterschip; **-schoen** (voorste deel van een schoen), m. —en: een paar nieuwe —schoenen; **-schoot** (boezelaar), o. —en; **-schot** (voorgeschoten som op nog te verdienen geld), o. —ten: hij gaf mij een — van vijf gulden, schoot mij dit geld voor, dat later zou verrekend worden; wij hebben geld op — genomen; in — zijn, nog geld te-goed hebben; **-schotbank** (bankinstelling, welke geld voorschiet tegen bepaalde rente), v. —en; **-schre'ven** (bovenge-meld), bn., ook Voornoemd.
- Voor'schrift** (eig. schrift, dat als voorbeeld moet dienen), o. —en: fig. dat is een — voor allen, richtsnoer, les, gebod; **-schrijven** (schrijvende voordoen), ik schreef —, heb de kinderen —geschreven, fig. iets ternakoming stellen: iem. de wet —, iem. zijn gedrag —, rust —, een regime —.
- Voor'shands** (eig. tijd, die voor de hand ligt: vooreerst, voorloopig, thans, nu), bw.: laten wij — tevreden zijn.
- Voor'slaan** (voorstellen), ik sloeg —, heb —geslagen: ik zal hem dit plan —; **-slag** (voorstel), m. —slagen: iemand een — doen, een — aannemen; **-slag** (klik, slag, eenige minuten vóór het slaan der klok), o. —slagen: daar staat het —; ook, muz.: korte noot vooraf; **-smaak** (proefje), m. gm.v.: dit geeft u een — van uw toekomstig geluk; **-snij-den** (vooraf of eerst snijden, vleesch snijden
- aan een gastmaal), ik sneed —, heb —gesne-den: het gevogelte —; **-snijder**, m. —s; **-snijmes**, o. —messen; **-snijvork**, v. —en.
- Voor'span** (het voorste van twee vóór elkaar gespannen paarden), o. —nen; **-spel** (muz. preludium), o. —en; **-spel** (toon. voorafgaand spel), o. —en: het — van Gij'sbrecht v. Aemstel; fig. allereerste begin: dat was het — der groote Fransche revolutie, wat haar inleidde; **-spelder** (morsdoek), m. —s; **-spelen**, ik heb —gespeeld: een wijsje —, een pianostukje —, d. i. spelende voordoen; **-spellen** (laten hooren, hoe gespeld moet worden), ik heb —gespeld: een woord —.
- Voor'spel'len** (voorzeggen, vooraf aankondigen), hij —spel'de, heeft —spel'd: Christus —spelde den ondergang van Jeruzalem; **-spel'ling** (profetie, voorzegging), v. —en.
- Voor'spiegelen** (als in een spiegel laten zien), ik heb —gespiegeld: iem. groote winsten —, voor oogen stellen, doen gelooven aan; zich iets —, bij zich zelf allerlei schoone gedachten opwekken, luchtkasteelen bouwen; **-spijs** (gerecht, dat het eigenlijke diner inleidt, vooraf-spijs), v. —spijzen, verg. Entrée; **-spoed** (geluk, welvaart, goede gang van zaken), m. gm.v.; verg. Succes.
- Voor'spoe'dig** (gelukkig), bn. en bw.; —er, —st: een —e tocht; — opgroeien.
- Voor'spook**, o. —spoken: een komeet was een — van onheil, aankondiger, voorafgaand teeken, voorbode van naderend ongeluk, van oorlog, van rampen, enz.; **-spraak** 1. (verdediger), m. en v. —spraken: hij of zij zal mijn — zijn; 2. (het voorspreken), v. gm.v.: uw — zal mij helpen; **-spreken** (eig. iem. iets voor'zeggen; fig. voor hem spreken, hem verdedigen), ik sprak —, heb —gesproken; **-spreker** (iem., die ten goede van iem. spreekt, verdediger), m. —s; **-sprong** (sprong vooruit), m. —en; zegsw. een — hebben, op den weg een eind vooruit-zijn; fig. dat geeft hem een heelen —, voordeel.
- Voor'staan** 1. (vooraanstaan), hij stond —, heeft —gestaan: hij stond —, en ik stond achter hem; 2. (fig. voor de verbeelding staan, herinneren): het staat mij nog levendig —, hoe het gebeurde, het heugt mij nog zeer goed; zich iets laten —, z. iets inbeelden, zich op iets verheffen: ik laat mij —, dat ik de lezing er goed zal afbrengen; deze edelman laat zich er veel op —, dat hij van ouden adel is; 3. (bevorderen, verdedigen): iems belangen —; ik heb mijn vaderlijke stad ten einde —gestaan (Vondel, Gij'sbr.).
- Voor'stad** (deel of wijk eener stad buiten de eigenlijke kom gelegen, faubourg), v. —steden: Wijk is de — van Maastricht, de —steden van Parijs; **-stand** (bescherming, sleuw, onderhouding), m. gm.v. w. i. g.; **-stander** (bevorderaar, beschermer), m. —s: een beslist — van goed onderwijs.
- Voor'ste** (meest-vooruitstaande), bn.: de — wagon; als zn. m. en v.: de — zijn, eerste; hij is altijd Haantje de —, de belhamel.
- Voor'steek** (platte naasteek, rijgsteek), m. —steken; **-stel** (voorslag), o. —stellen: een — doen, zijn — is verworpen; wisk. opgave: een meetkundig —; hebt gij uw algebra-voorstel-len af? **-stel** (eerste preek van een jong predikant, gehouden voor professoren, familie en genoodigden), o. gm.v.: zijn — doen; **-stelken**, ik heb voorgesteld: iem. iets —, aan

zijn beslissing onderwerpen; *David is hier voorgesteld als een harpspeler*, afgebeeld; *zich iets* —, voor den geest stellen, van plan zijn; ook: *iem.* —, inleiden in een gezelschap, introducereen, in kennis brengen.

Voor'stelling (*afbeelding, nabootsing*), v. en: *zich geen* — van iets kunnen maken, zich iets niet kunnen denken; —**stelling** (*opvoering van een toneelstuk in een schouwburg*), v. —en; —**stemmen** (*zijn stem vóór iets of iem. uitbrengen*), ik stemde —, heb —gestemd: *men kan vóór- of tegenstemmen*; —**stemmer**, m. —s, verg. Tegenstemmer; —**steven** (scheepst. *gedeelte v. e. vaartuig aan den kop*), m. —s; —**stoot** (*voorwas, maagdenwas*), v. gmv.: met — stoppen de bijen de reten en naden v. d. korf dicht; —**stoot** (*allereerste stoot bij een biljartspel*), m. —en; —**stuk** (*toon. voorafgaand stuk*), o. —stukken: *een blijspelletje zal als — dienen, voorafgaande comédie*.

Voort (*terstond, dadelijk*), bw.: *ik kom* — bij u. **Voort** (*vooruit, verder*), bw.: dit bijw. vormt als eerste lid een groot aantal scheidbaar samengest. w.w.; hun getal is te groot, om ze hier alle op te nemen; de bet. dezer composita blijkt in den regel uit die der grondwerkwoorden, als: voortarbeiden, —brengen, —maken, —rukken, —slepen, —spoeden, b.v. je zult wel voortarbeiden, ik verzoek je voort te gaan, hij werd voortgesleept.

Voort (*verder*), tw.: —, *paardje, —!* **Voort'aan** (*in het vervolg*), bw.: *jongen, — opgelet! gij moet — beter toezien.*

Voort'tand (*snijtand*), m. —tanden.

Voort'boomen (scheepst. *een schip met den vaarboom vooruitdruwen*), ik boomde —, heb —geboomd; —**brengen** (*het aanzijn geven, opleveren, geven*), onr. w.w., ik bracht —, heb —gebracht; —**brenger** (*iem., die iets doet ontstaan, b.v. de werkmán, de boer, de arbeider*), m. —s; —**brenging** (*productie, verbouwing, vervaardiging, het voortbrengen*), v. gmv.; —**brengingskracht** (*kracht, om iets voort te brengen*), v. gmv.; —**brengingsvermogen** (*macht, om iets te doen ontstaan*), o. gmv.; —**brengsel** (*het voortgebrachte, het product*), o. —s, —en: *de —en op 't gebied van den landbouw; idem, op 't gebied van letterkunde, van beeldende kunst, enz.*; —**drijven** (*wegdrijven, verjagen; aanzetten, aanwakkeren*), ik dreef —, of het dreef —, ik heb en het is —gedreven; —**duren** (*aanhouden, blijven bestaan*), het heeft —geduurd; —**during**, v. gmv.: *bij* —, d. i. aanhoudend.

Voortdu'rend (*aanhoudend*), bn. en bw.: *een — leven, lawaai, enz.; de zieke was — aan 't ijlen, onophoudelijk; ik vergis mij* —.

Voort'duur (*het voortduren*), m. gmv.: *bij* —, gedurig, aanhoudend. w. g.

Voort'teeken (*aankondigend teeken*), o. —en, —s: *een noodlottig —, een bemoedigend —.*

Voort'tellen, ik telde —, heb —geteld: *ik zal je het geld —, voor uw oogen tellen.*

Voort'gaan (*verder gaan, doorgaan, voortzetten, vervolgen*), ik ging —, ben —gegaan: *met zijn werk* —; —**gang** (*voortuitgang, vordering, doorzetting*), m. —en: — met iets maken, iets bespoedigen; *het proces zal geen — hebben, zal niet verder aanhangig zijn.*

Voort'tijd (*zeer oude tijd*), m. —tijden: *in den grijzen — der historie, de eeuwen vóór*

de historische tijden; zie Voorhistorisch.

Voor'tijds (*eertijds, oudtijds, weleer*), bw. **Voor'tijlen** (*zich ijlend verwijderen, al verder ijlen, voortsnelen*), ik ijelde —, ben —geïld: *men zag den dief* —; —**kankeren** (*al verder door den kanker worden verteerd*), het is —gekankerd, fig. *dat kwaad kankert al* —, zie: Kankeren, Inkankeren, Verkankeren; —**maken** (*zich haasten met hetgeen men doet*), ik maakte —, ik heb —gemaakt: *wil je wat —!* spoed maken; *zich* —, maken, dat men wegkomt.

Voor'tocht (*voorhoede*), m. —en. vero.

Voor'tplanten (*vermeerderen*), ik heb —geplant: *het menscheijk geslacht heeft zich —geplant, vermenigvuldigd; het geloof* —, verbreiden; *liefde voor kunsten en wetenschappen* —, aankweken; *een geluid kan zich* —, verspreiden; —**planting** (*het voortplanten*), v.: — *des geloofs, zie Propaganda.*

Voor'treden (*maar voren treden, voorwaarts treden, op den voorgrond treden*), ik trad —, ben —getreden: *laat de sergeants* —.

Voor'tref'felijk (*uitmuntend, uitstekend*), bn. en bw.; —er, —st: *een — boek, — onderwijs, een —e gelegenheid; hij speelt* —.

Voor'trekken (*verkiezen boven*), ik trok —, heb —getrokken; fig. *iemand* —, begunstigen, de voorkeur geven; *een der kinderen te veel* —, bevoordeelen.

Voor'trekker, m. —s: Zuid-Afrik. naam van de kolonisten, die in 1836 in grooten getale de Kaapkolonie verlieten, om zich in de landen, thans bekend als Natal, Transvaal en Oranjerivier-kolonie naar te zetten.

Voor'trukken, ik heb en ben —gerukt: *de troepen zullen* —, voorwaarts marcheeren.

Voorts (*verder, vervolgens, wijders*), bw.

Voor'tsleepen (*voorwaarts slepen*), ik heb —gesleept: *de leeuw kan een volwaasen rund* —, wogsleepen; fig. *zijn leven* —, in ellende voortleven, zijn leven in kommer slijten; —**sleuren** (*verder- of wegsleepen*), ik heb —gesleurd: *een last* —; fig. *hij laat die zaak maar* —, doet haar niet af; —**spoeden** (*verder spoeden*), ik spoedde —, ben —gespoed: *zich* —, haast maken, ijlings of snel voortgaan; —**spruiten** (fig. *ontstaan*), het sproot —, is —gesproten: *uit dronkenschap sproot allerlei kwaad* —; *uit dat geslacht zijn zelfs keizers —gesproten*; —**stuwen** (*voorwaarts stuwen*), ik stuwde —, heb —gestuwd: *hij werd door de menigte —gestuwd.*

Voor'tvaren (*verder varen*), de boot voer —, is —gevaren; fig. *Machteld voer liefstelig* — (Potg.), vervolgde, ging voort.

Voor'tvarend (eig. *voortgaand, fig. haastig, ijverig, spoedig iets afdoende*), bn. en bw.; —er, —st: *de —e drift der jeugd* (C. O.); — *te werk gaan*; —**varendheid** (*drift, ijver, spoed*), v. gmv.

Voor'tvloelen (eig. *verder vloeien, fig. ergens uit volgen*), het vloede —, is —gevloeid: fig. *daar kan niets goeds uit* —.

Voor'tvlucht'ig (*op de vlucht in het buitenland*), bn.: *een — misdadiger, de kassier is* —; —**vlucht'ige** (*iem., die voortvluchtig is, gevlucht misdadiger*), m. en v. —n.

Voor'twoekeren (*zich steeds verder verspreiden*), het heeft en het is —gewoekerd: *die kinderziekte woekert* —, tast ongemerkt vele kinderen aan; *de waterpest woekert zienderoogen* —; fig. *het kwaad kan* —; —

zeggen (aan anderen oververtellen), ik zegde of zeide —, heb —gezegd of —gezeid: *zegt het —!* vertelt of zegt het verder; —**zetten** (aanhouden, doorzetten, voortgaan met), ik heb —gezet; —**zetter**, m. —zettaars; —**zetting** (vervolg), v. —en; —**zweepen** (eig. met zweepslagen voortjagen), ik zweepte —, heb —gezweept: *door de wolven achtervolgd, ging hij zijn paarden —*; fig. voortslingeren: *winden en stroomen zweepten het schip —*.
Vooruit' (voora), van te voren, verder): dit bijw. komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w., waarvan de leden der onbep. wijs (behalve met *te*) en de volt. deelwoorden aaneengeschreven worden; de bet. dezer composita blijkt uit die der grondwerkw., als: *vooruit'* bestellen, —gaan, —komen, —snellen, —zien, b.v. *we zullen ons diner —bestellen; hij deed zijn best, om de slec — te duwen, de knaap was —gesneld*.
Vooruit'gaan (vóórgaan, voorwaarts gaan, voorderen), ik ging —, ben —gegaan: *de stadsbode ging —*; *te moet wat meer —*; fig. beter worden, herstellen; in betere conditie komen: *de zieke gaat wezenlijk —*; *zijn zaken gaan langzamerhand —*; —**gang** (voortgaande beweging, fig. bloei), m.: *er is geen — in dat door ijs omgeven schip*; fig. *ik drink op den — uwer zaken*; —**hebben** (vroeger of eerder hebben), ik had —, heb —gehad: *hij heeft die som —gehad, boven of eer dan een ander*; *gij hebt bij hem iets —*, hij is u genegen; *hij heeft dit —*, dit is in zijn voordeel; —**komen** (voorwaarts komen), ik kwam —, ben —gekomen: *die koopman zal wel —*; *met dien knaap is niet — te komen*, hij is hardleersch: *hij zal op dat kantoor wel —*, bevorderd worden, opklommen; *iem. —*, verder komen dan een ander; —**snellen**, ik ben —gesneld: *zijn gedachten snellen den tijd —*, loopen vooruit; —**strevend** (het nieuwere en betere zoekend, brekend met sleur en eigenwaan), bn.: —**zicht** (hoop, verwachting), o. —en: *hij heeft het —*, een mooie betrekking te krijgen; *wij leven in het — op betere tijden*; *wat is uw — mooi*; —**zien** (vroeger zien, fig. voorstellen), ik zag —, heb —gezien: *nu en dan moeten wij eens —*, in de toekomst zien.
Voorvader (stamvader, voorzaat), m. —vaderen, —s; z. Aartsvader en Patriarch.
Voorvaderlijk (aartsvaderlijk), bn.: een —kasteel, —e zeden, van de voorvaderen.
Voorval (gebeurtenis), o. —len: een *zonderling —*, verkl. —**vallietje**, o. —s; —**vallen** (gebeuren), het viel —, is —gevallen: *dat zal niet meer —*, plaats hebben; —**vechter** (belhamel, vechtersbaas, kampvechter, kampioen), m. —s; —**vechtster**, v. —s; —**vertrek** (voor-kamer), o. —ken; —**vinger** (wijsvinger), m. —s; —**vlak** (het naar voren gewende vlak), o. —ken: *het — van een kubus*; —**voegsel** (spraak. het voorgevoegde, nl. een letter of lettergreep, welke de beteekenis van het woord wijst), o. —s, zie Praefix.
Voorwaar' (stellig, inderdaad, wezenlijk), bw.: *dat is — geen compliment*.
Voorwaarde (voortgaande beperking, be-ding), v. —waarden: *welke — stelde hij? onder —*, op —: zie *Conditie*.
Voorwaar'deljk (onder voorwaarde), bn. en bw.: *een — toestemming: de bezetting gaf zich — over, op voorwaarde*.

Voorwaar'delijke invrijheidstelling (rechtsinstelling, waarbij een veroordeelde na het verstrijken v. e. deel zijner straf, onder bep. voorwaarden in vrijheid wordt gesteld), v. —en; — **veroordeeling** (rechtsinstelling, waarbij de tenuitvoerlegging v. e. vonnis wordt afhankelijk gesteld van zekere voorwaarden), v. —en.
Voorwaar'delijke wijs, v.: spraakk. wijze om de onwerkelijkheid, het niet-bestaan van den inhoud der gedachte uit te drukken; zie *Conditionalis*.
Voorwaarts (vooruut), bw.: *de troepen rukten —*; —, *marsch!* mil. commando.
Voorwaartsch, bn.: een —e beweging.
Voorwal (buitenwal), m. —wallen; —**wand** (voormuur), m. —wanden; —**was** (bijen-hars), o. gmv.: *de bijen halen dit was uit kleverige bloem- en bladknoppen, het dient haar als metselspecie*; —**wegen**, ik woog —, heb —gewogen: *ik zal u de waren —*, voor uw oogen wegen; —**wenden** (voorgeven), ik wendde —, heb —gewend: *ongesteldheid —*, valschelijk als reden opgeven; —**wendsel** (uitvlucht), o. —s, —en; —**wereld** (de aarde, vóór de mensch er op geschapen was), v. gmv.; —**wereldlijk** (uit de voorwereld), bn.: —e dieren, b.v. de mammoet, de holenbeer, enz.
Voorwerk (vóór-verschansing), o. —en; ook bij een boek: *titel, voorplaat en voorbericht*.
Voorwerken (voordoen), ik heb —gewerkt.
Voorwerp (tegen men vóór zich waarneemt: zaak, ding), o. —en: *een aantal —en van kunst, zaken*; spraakk. *het lijdend —*, zinslid, b.v. *ik sla den hond, ik maak een opstel*.
Voorwerpen (tegenwerpen), ik wierp —, heb —geworpen: *dit zal ik hem —*, voor de voeten werpen, hem verwijten; —**werpsnaam** (spraak. naam van eenig ding, van eenige zaak, van eenig voorwerp), m. —namen: de —namen zijn óf eigennamen óf soortnamen, zie ald.; —**werpszin** (spraak. bijzin, die den dienst verricht van voorwerp), m. —zinnen, b.v. *ik hoop, dat gij slaagt; geef eere, wien eere toekomt; ik reken er op, dat gij komt*.
Voorweten (voorkennis), o. gmv.: *dit is geschied zonder ons —*; —**wind** (gunstige wind, van achter invallende wind), m., zie *Voordeewind*; —**winter** (begin van den winter), m. —s; —**zaal** (grote voorkamer, wachtzaal), v. —zalen, verg. *Antichambre*; —**zaat** (voorvader, stamvader), m. —zaten; zie: *Landzaat, Nazaat*; —**zanger** (iem., die het gezang leidt), m. —s: *dan weer deed hij den — der groote kerk na (C. O.)*; —**zeggen** (om na te laten zeggen), ik zeide —, heb —gezegd, —gezeid: *ik zal u dat woord duidelijk —*; *in de klas mag niemand —*, een ander iets influisteren.
Voorzeggen (voorspellen), ik —zei'de, heb —zegd', —zeid'; —**zegger** (ziener, profet), m. —s; —**zegging** (voorspelling, profetie), v. —en.
Voorzeker (zekerlijk, zeer stellig), bw.
Voorzet (eerste zet in 't spel), m. —zetten.
Voorzetsel (spraak. partikel, dat de betrekking uitdrukt tusschen twee begrip-woorden: een betrekkingwoord), o. —s: *aan is een — in: aan den muur, aan den avond*; *bij in: bij de hand, het is bij tweeën*, enz.
Voorzichtig (omzichtig, behoedzaam), bn. en bw.: —er, —st: *een —e behandeling; iets —*

- vragen**; —heid (het voorzichtig-zijn), v.: — is de moeder der wijsheid, doet de wijsheid ontstaan, of scherts. der porseleinkast, houdt het porseleingoed heel; met — te werk gaan; —heidshalve (uit voorzichtigheid), bw.; —heidsmaatregel (maatregel, welken men neemt uit voorzichtigheid), m. —s, —en.
- Voorzien'** (voorzien, in de toekomst zien gebeuren), ik —zag', heb —zien': wij hebben dat ongeluk —, zien aankomen; in de eerste behoefte —, zorg dragen voor; deze winkel is goed —, heeft een rijkdom v. waren; wij zullen in dat gebrek —, het verhelpen; daarin heeft de wet niet —, dit is niet wettelijk geregeld; —ig (voort-zorgend), bn.: edele, wijze, —e heeren, oude briefstijl; —igheid (voortdurende leiding, onderhouding, bestiering Gods), v. gmv.: de —, God zelf.
- Voorzijde** (zijde aan den kant v. d. beschouwer; ook, voorgevel), v. —zijden: de — van een gebouw; —zin (spraak. eerste lid eener periode of van een samengestelden volzin), m. —zinnen, verg. Nazin; —zitten (vooraanzitten), ik zat —, het —gezet: hij zat aan tafel —, nam de eerste plaats in; wie zal de vergadering —? ze leiden, presideeren; —zitting, v. gmv.: onder — van, presidium; —zitter (leider eener vergadering), m. —zitters, zie President; —zitterschap (waardigheid van voorzitter), o. gmv.; —zittershamer (hamer v. d. voorzitter), m. —s; —zittersstoel (stoel v. d. voorzitter), m. —en; —zomer (eerste deel van den zomer), m. —s; —zoon (zoon uit een vroeger huwelijk), m. —zonen, —s; —zorg (het zorgen voor de toekomst), v. —en: wij zullen onze —en nemen, voorbehoedmiddelen.
- Voos** (taai, zonder sap), bn.; vooser, meest — of voost: een vooze knol; fig. een — gestet, kwaadsappig, ongezond.
- Voraciteit'** (vraatzucht v. van dieren), v. gmv.
- Vor'deren** (voortgaan), ik ben gevorderd: die knaap vordert niet veel in zijn studie; een gevorderde leeftijd; een lijk, in veegevoerden staat van ontbinding verkeerend; 2. (eischen), ik heb gevorderd: ik vorder mijn recht, mijn geld; rekenschap —.
- Vor'dering** (voortgang, eisch), v. —en: maakt hij —en? ik heb een schuld — ten laste v. hem.
- Vo're** (ploegsnede), v. voren: werp het zaad in de —! fig. zijn voorhoofd had diepe —n, rimpels; zie Voor.
- Vo'ren, voorn** (karperachtige visch), m. —s.
- Vo'ren** (gewijzigde vorm van voor), bw.: ga naar —, kom wat naar —, vooruit; te —, vooraf, vroeger; zegsw. hij kreeg den wind van —, d. i. een afsnauwing, een standje.
- Vo'renstaand** (wat voorafstaat of —gaat), bn.: op —e bladzijde, voorafgaand, vorig.
- Vo'rig** (vroeger, onmiddellijk voorafgaand), bn.: het —jaar, het —examen, de —e bladzijde.
- Vork** 1. (getand werktuig, waarmee men iets kan oppikken), v. —en: zegsw. hij weet, hoe de — aan den steel zit, hoe de zaak in elkaar zit, hoe de toedracht der zaak is; 2. (splitting in tweeën van spoorlijnen, wegen, paden), v. —en, verg. Bifurcatie.
- Vorm** (uiterlijke gedaante, fatsoen), m. —en: de bol —, een tulbands —; e. hoed e anderen — oeven; bij uitbr. een dicht —, zie: Drama, Epos, Sonnet, enz.. de brief —; zegsw. iets in een anderen — gielen, een andere gedaante geven; de goede —en, beschaafde manieren.
- Vor'melijk** (gehecht aan vormen), bn. en bw.; —er, —st: uw vriend is nogal —; —christendom, hechtend aan den uiterlijken vorm, doch zonder geest en leven; ook: overeenkomstig den goeden vorm of de étiquette, bn.: een —e ontvangst; — antwoorden, iem. — ontvangen.
- Vor'meling** (R.-K. iemand, die het vormsel gaat ontfangen), m. en v. —en; vr. ook: —e.
- Vor'men** (een gedaante geven aan; vervaardigen), ik heb gevormd: een beeld —; fig. iems karakter —, iems smaak —, geleidelijk ontwikkelen; —ing (fig. ontwikkeling), v. —en.
- Vor'men** (R.-K. het vormsel toedienen): de bisschop zal in die kerk de kinderen —.
- Vorm'leer** (aanschouwelijke meetk.; leer der muzikale compositie-vormen), v. gmv.; —loos (zonder vorm, wanstaltig, plomp), bn.: een — blok hout, ook, Vormeloos; —school (opleidingsschool), v. —scholen: de — voor onderwijzers te Rotterdam.
- Vorm'sel** (R.-K. een der zeven sacramenten), o.: het — dient tot versterking van het bovennatuurlijk leven.
- Vorsch** (kikvorsch), m. —en; —je, o. —s.
- Vor'schen** (onderzoek instellen, nasporen, naphuizen), ik vorschte, heb gevorscht: met —den blik; verg. Navorschen.
- Vorst** (bovenste scherpe rand, waarin de opgaande schuine vlakken van een dakwerk samenkomen, nok), v. —en; —pan (dakpan op de vorst v. e. huis), v. —pannen.
- Vorst** (vriezend weer), v. gmv.
- Vorst** (eig. voorste, eerste: heerscher, prins, koning), m. —en; vr. vorstin', —nen.
- Vor'stelijk** (van of als een vorst), bn. en bw.; —er, —st: het — paleis, des vorsten; een — geschenk, als dat v. e. vorst, rijk, schoon; een —e houding, een —e gestalte, van of als v. e. vorst; hij leeft —, als een vorst, weelderig.
- Vor'stenbloed** (eig. bloed van een vorst), o. gmv.: het — stroomt hem door de aderen, hij is van vorstelijke afkomst; —dom (gebied van een vorst), o. —dommen; —gunst (gunst van vorsten of van een vorst), v. gmv.; —hof (paleis van een vorst), o. —hoven; —huis (stamhuis v. e. vorst), o. —zen; —kind (vorstentelg), o. —eren; —kroon (kroon van een vorst), v. —kronen; —telg (—spruit), m. en v. —en; —zoon (zoon van een vorst), m. —zonen, —s.
- Vor'stenlanden** (aadr. O.-I. de rijken Soerakarta en Djokjokarta op Java), o. mv.
- Vor'stig** (eenigszins vriezend), bn.: het is — weer; —vrij (vrij van bevrozing), bn.: een —e kelder.
- Vos** (dierk. roofdier van het hondengeslacht), m. vossen: de mannetjes — heet vosrekel, het wijfje heet moervos; de gewone —, de zwarte —, de witte —, de roode —, de zilver —, de ijs —; fig. iem. met rood haar, ook: hij is een stimme —, geslepen vent; zegsw. een — verliest wel zijn haren maar niet zijn streken, al wordt hij oud, den aangeboren aard verliest iem. niet, deze verloochent zich niet; men moet —sen met vossen vangen, men moet slimheid tegenover slimheid stellen; spreekw. Als de — de passie preekt, boer, pas op je ganzen, wantrouw de huichelare.
- Vos** (rood of roodbruin paard, met manen en staart van dezelfde kleur), m. —sen; zie: Goudvos, Zweetvos.

Vos'aap (dierk. een soort van halvaap met spitsen snuit), m. —apen.
Voskleur'rig (geelachtig rood), bn.
Vos'konijn (dierk. stinkdier der Pampa's v. Brazilië, Argentinië en Peru), o. —en.
Vos'sebout, vos'sebont (pelswerk van een vossevel, van vossevelen), o. gm.v.
Vos'sen (hard studeeren), ik voste, ik heb gevost; — voor een examen. gmz.
Vos'senhaar (haar van een vos), o. —haren; —hol (hol v. e. vos), o. —holen; —huid (huid v. e. vos), v. —en; —jacht (jacht op vossen), v. —en; —kuil (kuil, om vossen te vangen), m. —en; —val (—klem), v. —len.
Vos'sestaart 1. (staart van een vos), m. —staarten; zegsw. met den — geeselen, voor de leus, fig. aaien; 2. (plantk. een staartgras), m. —en.
Vos'sevel (huid van een vos), o. —vellen.
Vot'a (stemmen, geloften), o. mv.: pia —, vrome wenschen (die n. niet vervuld zullen worden), zie V o t u m.
Voteeren (zijn stem geven, stemmen).
Votief'steen, votief'tafel (geloftesteen), m. —steenen; —en sieren de zijmuren van menige R.-K. kerk; ze zijn dikwijls van marmer in den vorm van een rechthoek en bevatten een spreuk, een dankzegging, een gebed, enz.; zie E x v o t o.
Votum (stem, stemuitbrenging), o. —s, vota: een — van vertrouwen, e. — van wantrouwen, blijk van vertrouwen, enz. in een ministerie.
Vout'kamertje (Vlaamsch. opkamertje, n. boven een kelder of eenig gewelf), o. —s.
Vouw (plooi), v. —en; de —en in een boek.
Vouw'been (houten, ivoren, beenen, enz. papierenrouwer of vouumes), o. —en; —blind (vouwbaar blind, openslaand vensterluik), o. —en; —deur (vleugeldeur), v. —en; —doos (doos met stukjes papier, waarvan figuren moeten gevouwen worden), v. —doozen; —en (plooiën, vouwen leggen in), ik vouwde, heb gevouwen; de servetten —, met gevouwen handen; —karton (karton in bepaalden vorm, b.v. tot doozen gevouwen), o. —s; —stoel (klepstoel), m. —en; —tafel (klaptafelje), v. —s.
Vox claman'tis in deser'to, Lat. (Een) stem des roependen in de woestijn), n. van hem, die belangrijke waarheden verkondigt maar dien men niet wil hooren; zie Joh. 1: 23. (ser = zer).
Vox huma'na (Lat. de menschenstem, zeker orgelregister), v. gm.v.; zie Regaal.
Vox po'puli, vox De'i, Lat. De stem des volks, de stem van God, d. i. wat het volk beslist of wil, is wêlgedaan, moet geschieden.
Vox vi'va (Lat. het levende woord; het mondeling onderwijs), v. gm.v.
Vraag 1. (ondervraging; eisch), v. vragen; 2. (Prot. volkst. voor catechisatie), v. gm.v.; 3. (handel. kooplust voor een bepaald artikel), v.: er was veel — naar dat artikel; — en aanbod, koop- en verkooplust, z. A a n b o d; 4. (spraak. volzin in de vragende woordschikking), v. vragen: er zijn directe vragen, b.v. wie komt daar? er zijn indirecte vragen, b.v. ik vraag, wie daar komt; —achtig (nieuwsgierig), bn.; —er, —st; —al (nieuwsgierige persoon; iem., die naar alles vraagt), m. en v. —allen; —baak (fig. vertrouwd raadsman), v. —baken: Holland, in menig vak van studie

de — der beschaafde wereld (Potg.); ook: boek, dat geraadpleegd kan worden; —boek (vragenboek), o. —en; — en aanbod (economische wet, waardoor, meende men, alle handel, alle nering en bedrijf, alle nijverheid beheerscht werd); —gesprek, o. —ken, zie Interview; —punt (onderwerp van het gesprek of debat, punt ter beantwoording), o. —en; —punt (de eigenlijke vraag, onderwerp ter beantwoording), o. —en, zie Quaestie; —spel (zeker gezelschapsspel), o. —spelen; —ster (vrouw, die vraagt), v. —s; —stuk (vraag, quaestie), o. —ken; het moeilijke — omtrent de zetelplaats van den wil (C. O.); een rekenkundig —, een algebraïsch —, som, opgave, voorstel; —teeken (spraak. lees-teeken achter een directe vraag), o. —en, b.v. zult gij nu stellig komen? en hoe laat? —woord (woord, dat een vraag inleidt), o. —en; druk bij 't lezen op het —, b.v. wêdâr zijt gij?
Vraat (verwant met vreten; gulzigheid), m. vraten; —achtig (gulzig), bn., —er, —st; —zucht (gulzigheid), v. gm.v.; —zucht'ig (gulzig, schrokkerig), bn.; —er, —st: de —e wolf.
Vracht (lading van een vaartuig of voertuig, van een wagen of kar; ook: vrachloon, vrachtprijs, vervoerloon), v. vrachten: dat schip heeft veel — in; die meubelen kosten tien gulden aan —; ook: lastje: een —je hout halen; dat is een heele —; —auto (auto tot vervoer van vrachtgoed), v. —s; —boot (stoomboot, uitsluitend bestemd voor het vervoer van goederen), v. —booten; —brief (schriftelijk bewijs van overeenkomst tusschen den afzender en den schipper), m. —ven; —contract, o. —en, zie Chertepartij.
Vracht'geld (vervoerloon; ook: betaling voor een overtocht per schuit), o. —en; —goed (koopmansgoed, dat per goederentrein wordt vervoerd), o. —eren; —kar (kar van een vrachtrijder), v. —ren; de groote, tweewielige Noorabr. —; —lijst (lijst van de ingeladen goederen), v. —en; —loon (vervoerloon, vrachtprijs), o. —en; —noteering (vrachtprijs), o. —en; —paard (paard voor de vrachtkar), o. —en; —rijder (vrachtondernemer, eigenaar van een vrachtkar), m. —s; —schip (schip voor goederenvervoer), o. —schepen; —schuit (kleiner soort van vrachtschip), v. —en; —slede (slede voor goederenvervoer), v. —en; —vaarder (transportschip, ook: de schipper zelf), m. —s; de Hollanders werden de —s van W.-Europa (Fruin); —vaart (vaart met vrachtschepen), v. gm.v.; —vrij (vrij v. vrachtgeld of port), bn., zie Franco; —wagen (wagen voor goederenvervoer), m. —s, zie Transportwagen.
Vra'gen (een vraag doen), ik vraagde of vroeg, heb gevraagd: ik vraag naar zijn broeder, informeer; deze heer vraagt de geschiedenis, examineert; hoeveel vraagt ge hiervoor? eischt; hij vroeg haar hand, hij vroeg haar ten huwelijk.
Vra'genboek (catechismusboek), o. —boeken; —bus (bus, waarin men vragen kan deponeren), v. —sen; —dag (dag, dat de leden der 2e Kamer mondeling of schriftelijk vragen tot de regering kunnen richten), m. —dagen; —derwijs, —derwijze (bij wijze van vragen), bw.: hij behandel't dit leervak —, hij onderwijst —, al vragende.
Vrank (vrij), bn.; zegsw. vrank en vrij, d. i.

- geheel vrij; „Frank, Vrij, Vroom, Vroed”, leus der Nederl. turners; ook, Frank.
- Vra'tig** (*gulzig*), bn.; -er, -st: een -e snoek, vraatzuchtig, -e wolven; verg. Vra.at.
- Vre'de** 1. (toestand van rust, van kalmte), m. gmv.: - zij met u; laat mij met -; in - met zich zelve leven; zijn asch ruste in -; met iedereen in - leven, eensgezindheid; eendracht: den huiselijken - breken, zie: Huisvrede, Huisvredebreuk; 2. (het tegengestelde van oorlog), m. gmv.: er was 32 jaar lang - in ons land (1715-'47); een eervolle - (1648); een duurzame -; - door arbitrage (z. ald.); een gewapende -, het leger wordt op voet van oorlog gehouden; Europa snakt naar - (1918); bij de geboorte van Christus heerschte in het Rom. rijk alom -; 3. (vredeverdrag), m.: de - werd geteekend te Munster, een voorloopige -, - sluiten, zie Vredespreliminaren.
- Vre'debond** (bond ter bevordering van den wereldvrede), m. -bonden; -breuk (het verbreken van den vrede), v. gmv., zie Huisvredebreuk; -handel (onderhandeling over den vrede), m. gmv.; -lie'vend (tot vrede geneigd), bn.: een -vorst; -offer, o. -s: het - was in de Joodsche wet een dank-, een gelofteooffer, d.i. een vrijwillig offer van hem, die in vrede was met Jehova en in liefde tot hem bad; -rechter (Vlaamsch. kantonrechter), m. -s.
- Vre'desconferentie** (juister Oorlogskonferentie, wijl op deze samenkomsten van afgevaardigden der natien de rechten en verplichtingen van oorlogvoerenden en neutralen worden vastgesteld), v. -s, -tiën; -congres (internationaal congres over den wereldvrede), o. -sen; -naam, in -, ter wille van den vrede: zwijg in -, doe het in -; -onderhandeling (onderhandeling over den vrede), v. -en; -paleis (prachtgebouw ten dienste der vredesconferentiën, nl. in Den Haag, van de miljoenen door den Amerikaan Carnegie daartoe geschonken), o. gmv.; -pijp (pijp, welke gerookt wordt als zinnebeeld van den vrede, nl. bij de Indianen), v.; -preliminaren, vredepreliminaren (inleidende onderhandelingen, voorloopige stappen, voorwaarden van den vrede), v. mv.
- Vre'destempel** (Rom. tempel van Janus), m.: in oorlogstijd stond de tempel van Janus open, totdat de vrede hersteld was; -tijd (tijd, dat er vrede heerscht), m. gmv.; -tractaat (tractaat, dat de voorwaarden bevat, waarop de vrede is gesloten), o. -tractaten; -verdrag (verdrag, waarbij vrede gesloten wordt), o. -en; -voorslag (voorstel tot vrede), m. -en; -voorwaarde (voorwaarde, waarop vrede gesloten wordt), v. -n.
- Vre'devlag** (de witte vlag), v. -gen; -vorst (vorst, die vrede sticht of wil), m. -vorsten; fig. de Messias, de Christus; -vuur (vuur, ontstoken ter eere van den vrede), o. -vuren, ook: vree'vuur; -zang (lied ter eere of tot verheerlijking v. d. vrede), m. -en.
- Vre'dig** (rustig en tevreden d. i. kalm en ongestoord), bn. en bw.; -er, -st: een - verblij, een -e stille (C. O.); iets - aanzien.
- Vree** (vrede), m. gmv.
- Vree'zaam** (rustig en tevreden), bn. en bw.; -zamer, -st: een - man, landbouw is een - bedrijf; deze volken leven -, zonder oorlog, in vrede.
- Vreemd** (witheensch; zonderling; muz. niet tot de toonsoort behoorend), bn. en bw.; -er, -st: -e talen, -e volken, -e planten, -geld; een -e snaak, een - geval, dat komt mij - voor; ergens - van opzien.
- Vreem'de** (onbekend persoon), m. en v. -n.
- Vreem'de**, o. gmv.: het - van een omgeving, ongewone; het - van iets houding, zonderlinge, ongewone, rare; in den -, o.: in het buitenland, b.v. in den -toeven, verkeeren, verblijven.
- Vreem'deling** (vreemde, buitenlander, onbekende), m. en v. -en; voor het vr. ook -e; een - in Jeruzalem, zie aldaar.
- Vreem'delingenboek** (register, waarin de vreemde bezoekers eener sociëteit, enz. hun naam schrijven), o. -en; -legioen, o. zie Vreemden-; -verkeer (het bezoek door vreemdelingen aan een stad of landstreek), o. gmv.: het - in Parijs, in den Hartz.
- Vreem'delingschap** (toestand, waarin een vreemdeling verkeert), v. gmv.: fig. in - zijn, ballingschap; in - gaan dolen.
- Vreem'denlegioen** (Fr. legerkorps inz. in Fransch Noord-Afrika, waarvan de soldaten geworven zijn uit allerlei naties), o. gmv.
- Vreem'digheid** (zonderlingheid), v. -heden.
- Vreemdsoor'tig** (ongewoon, afwijkend), bn.; -er, -st: de rog is een -e visch.
- Vreem'pje** (vreemd of zonderling persoon), o. -s: wat een -! (Potg.)
- Vrees'**, vree'ze 1. (angst, schrik), v. vreezen: men zat in groote -, in duizend vreezen; 2. (ontzag, eerbied): de - des Heeren is het beginsel der wijsheid.
- Vreesach'tig** (bang), bn. en bw.; -er, -st: de haas is -, schichtig; - rondzien.
- Vrees'selijk**, vrees'lijk (vreesaanjagend), bn. en bw.; -er, -st: een - kanongebulder, een - lawaai; zijn examenwerk is - slecht, erg; ook tw. -, wat een toestand!
- Vreet'wolf**, m. en v. -wolven; z. Vreetzak.
- Vreet'zak** (vraat), m. en v. -zakken. gmv.
- Vree'vuur**, o. -vuren; zie Vredevuur.
- Vree'zen** (angst gevoelen, duchten; ontzag hebben voor, ontzien), ik vreesde, heb gevreesd: den dood -, het gevaar -; spreuk: Vrees God, eer den Koning, heb eerbied, heb ontzag voor.
- Vrek** (gierig, inhalig), bn.; vrekker, -st.
- Vrek** (gierigaard, schraper), m. vrekken.
- Vrek'lig** (gierig, schraperig), bn.; -er, -st: -e lui, gmv.; -ligheid (brutale gierigheid), v.
- Vre'ten** (uit ver- en eten: gulzig eten, het eten door dieren), men vrät, heeft gevreten; dit paard wil niet -, voedsel gebruiken; -er (gulzigaard), m. -s, vr. vreetster, -s; -erij' (slokkerij, vreetpartij), v. gmv. plat.
- Vreugd**, vreug'de (blijdschap), v. gmv.: een gevoel van -, ik beleef - aan dat kind, hij was de - zijner ouders, voorwerp van vreugde; vreugdebedrijf (feestviering), o. -bedrijven; -betoon (betoon, uiting van vreugde), o. gmv.; -dag (feestdag), m. -en; -lied (lied uit vreugde, dat getuigt van vreugde), o. -liederen; -loos (zonder vreugde), bn., -zer, meest -; -traan (traan, die uit blijdschap opwelt), m. -tranen; -vol (vol blijdschap), bn.; -vuur (vuur, ontstoken als teeken van vreugde, van zegen, van vrijheid, van verlossing), o. -vuren.
- Vriend**, vrind (bemind persoon), m. -en; -je, o. -s; zie: Boezem-, Schijn-

- vriend**; als aanspreking: zeg eens —*je!*
Vriendelijk (voorkomend, welwillend), bn. en bw.; —er, —st: een — mensch, een — ge-laat, lief; —e woorden, minzaam; iem. — aankijken; de zon scheen —, aangenaam; —heid (minzaamheid, voorkomendheid), v.
Vriendendienst (dienst, dien vrienden el-kaar bewijzen), m. —en; —leest (feest van vrienden onder elkaar), o. —en; —groet (hartelijke groet van vrienden), m. —en; —kout (gezellig gepraat), m. gmv.: avonden bij gezelligen — doorgebracht (Koetsv.); —krans (vriendenkring), m. —en, z. K r a n s; —kring (kransje, gezelschap van vrienden), m. —en; —maal (diner, waarbij enkel vrien-den aanzitten), o. —malen; —rol (een rol albumplaatjes in een koker), v. —len. vero.
Vriend Hein' (de dood als levend skelet), m.; zie Zeisman.
Vriendhoudend (gehecht aan of houdend van zijn vrienden, de vriendschap aanhou-dend), bn.: den goeden, besten, liefdekwee-kenden, —en Robertus Nurks (C. O.).
Vriendin' (vrouwelijke vriend), v. —dinnen; —din'netje, o. —netjes.
Vriend'lijk (lieve vriend), m., ook, vriend'-jelijk, beide bij aanspreking.
Vriend'schap 1. (verhouding als vriend), v. gmv.: die — was van korten duur; 2. (als aanspreking tot een onbekende): zeg eens, — hoe laat is het? vero.
Vriendschap'pelijk (als vriend, uit vriend-schap), bn. en bw.; —er, —st: heel zijn — gemoed schoot vol (C.O.); — met iem. omgaan.
Vriend'schapsband (fig. band, die vrienden aan elkaar verbindt), m. —en; den — nauwer toehalen, de vriendschap inniger doen zijn; —schapsbeker (beker wijn, aan de vriend-schap gewijd), m. —s; —schapsbetoon (uiting van vriendschap), o. gmv.; —schapsbe-trekking (onderlinge betrekking tusschen vrienden), v. —en; de — met iem. afbreken; —schapsbetuiging (betuiging van vriend-schap), v. —en; —schapsdienst (dienst, uit vriendschap bewezen), m. —en; —schaps-plicht (plicht der vriendschap), m. —en; —schapsverbond (verbond, uit vriendschap gesloten), o. —en.
Vries'ganzen (ganzen, uit het hooge noorden, die door haar komst op onze kusten kou voor-spellen), v. mv.; —kamer (koelkamer), v. —s; —punt (nulpunt), o. gmv.: het is tien graden onder het —; op de thermometer-schaal van C. en R. is het — de streep welke den stand v. h. kwik aangeeft, wanneer het instrument gedompeld is in smeltend ijs; —weder, —weer (vriezend weer), o. gmv.
Vrie'zen (zoo koud zijn, dat het water stolt), het vroor (vroos), heeft gevrozen (—vrozen); het vriest, dat het kraakt, de gracht is dicht-gevroren, mijn karaf is stukgevroren.
Vrij 1. (los, ongedwongen, onbelemmerd), bn. en bw.; —er, —st: een —e vertaling, niet naar de letter; hij is — van krijgsdienst, niet ver-plicht tot; een — uitzicht, onbelemmerd; ik laat u de handen —, ik laat u alle vrijheid, zie Vrije hand; ik ben van avond —, niet bezet; 2. (ongehinderd, los), bn.; als eerste lid in samengest. w.w.: —bijven, —koopen, z. ald.
Vrij'af, bn.: — hebben, verlof of vacantie hebben, — nemen, — geven.
Vrij'ge (verkeering, vrijerij), v. —s. (g=zi).
- Vrij'beroep** (ambacht, destijds niet aan gilde-wetten gebonden), o. —en; —biljet (gelei-biljet, vrijen doorgang verleende; gratis-plaatskaartje), o. —biljetten; —blijven (ver-schoond blijven, zich tot niets verbinden), ik bleef —, ben —gebleven; —brief (vrijbiljet), m. —brieven; fig. toegangs- of verlofbrief: een adellijke titel is veelal een — voor de hoogste kringen; —buiten (op roof varen), ik vrijbuitte, heb vrijgebuit; —buitter (kaper, zeeroover), m. —s; —buitterij' (kaperij), v. —en; —burg (versterkt kasteel), m. —en, vero.
Vrij'dag (zesde dag der week, bij de Germa-nen gewijd aan Fria of Frigga, een gemalin van Odin), m. —dagen; Goede —, d. i. Vrij-dag vóór Paschen.
Vrij'dag (de Zondag of de heilige dag van den Islam), m.: op — moet elke Moslem, zelfs de Padijsjah, zijn gebed doen in de moskee.
Vrij'dags (op Vrijdag), bw.: — is het hier markt; —dagsch, bn.: de —e markt, op Vrij-dag, zegsw. — weer, Zondagsch weer.
Vrij'den (bevrijden), ik vrijdde, heb gevrijd; ook, vrij'en: ik zal u vrijen van ramp en rouw (Huygens, Scheepspraet).
Vrij'denker (vrijgeest: persoon, die alle dog-matisch geloof verwerpt), m. —s.
Vrij'dom (onthefving, vrijstelling), m. gmv.: de adel had — van belasting; er bestaat — van briefpost voor dienstbrieven.
Vrij'e (vrijgeborene, niet in slavernij verkeerend persoon), m. en v. —n: in de dagen van het leenstelsel stelden zich de —n wel onder de schuts van een machtig edelman.
Vrij'e (gesch. rechtsgebied eener vrije stad), o. gmv.: in het — van Brugge.
Vrij'e ar'heid (arbeid, die van den wil van den arbeider afhangt), m. gmv.
Vrij'e gemeen'te (vereniging van personen, die streven naar zedelijke verheffing, buiten de Openbaring om), v.: de — te A'dam.
Vrij'e hand: iem. de — laten, hem geheele vrijheid van handelen laten; zie Carte blanche.
Vrij'e kunsten (datgene, wat in oude dagen de vrije man te weten had), v. mv.: in de Middeleeuwen zijn de — tot zeven beperkt: grammatica, dialectica, rhetorica, d. i. het trivium, behoorend tot de lagere scholen, en: arithmetica, geometrica, musica en astro-nomia, d. i. het quadrivium voor de hoogere scholen.
Vrij'elijk (op vrije wijze), bw.: je kunt hier — binnengaan; zich ergens — bewegen; ge kunt — over mij beschikken.
Vrij'en (liefhebben; minnekoozen, liefde be-toonen), ik vrijde (vree, vreeën), heb gevrijd (gevreëën); —er (minnaar), m. —s; —erij' (minnekoozertij, verkeering), v. —en.
Vrij'en (moeite doen om in iemands grunst te komen; ook, vleien, fleemen), hij heeft ge-vrijd; scherts. dit kind vrijt met zijn moeder om een stukje lekkers.
Vrij'en (bevrijden), ik —de, heb gevrijd, zie Vrij den.
Vrij'e oefeningen (gymnast. die oefeningen, welke zonder gereedschappen worden gedaan en zuiver bepaald zijn door vorm, richting en regelmaat), v. mv.
Vrij'e studie (studie, die geheel is overgelaten aan den vrijen wil van den studeerende, b.v. aan universiteiten), v. gmv.
Vrij'e universiteit (Protestantsche inrich-

ting voor academisch onderwijs, zonder subsidie of ondersteuning van den staat, in 1880 te A'dam gesticht, v. gmv.

Vrij'geboren, bn.: een — man, niet geboren als lijfgeene of slaaf; als zn. —e, m. en v. —n; —geest (iemand, die alle dogmatisch geloof verwerpt, libertijn), m. —en; —geesterij' (—denkerij), v.; —gelatene (slaaf, door zijn meester in vrijheid gesteld), m. en v. —n; hij was een —, zie Tironische noten; —geleide (gewapend geleide), o. gmv.; —geven, ik gaf —, heb —gegeven: de burgemeester zal vanmiddag —, vrij-af geven; —ge'vig (mild, goedgeefs), bn. en bw. —er, —st; —gezel (ongehuwde man), m. —len, zie: Celibatair en Eenlopend; —goed (tamelijk goed), bn.: een — opstel; —graaf (voorzitter van een veemgericht), m. —graven: hij werd door den koning benoemd, vero.; —handel (het door geen inkomende of uitgaande rechten belemmerde internationale handelsverkeer), m. gmv.; —handelstelsel (de tegenstelling van Beschermend stelsel of Protectionisme), o. gmv.; —haven (haven, zonder in- en uitvoerrechten), v. —s: een — staat voor de schepen van alle natien open, en er wordt geen tol, doch alleen havengeld geheven; —heer (baron, bezitter v. e. vrijleenen), m. —heeren; —heerlijk, bn.: —e rechten; —heerschap (baronie), o. —pen.

Vrij'heid 1. (het vrij-zijn, onafhankelijkheid), v. gmv.: — van religie, de — van het wetenschappelijk onderzoek; zijn — herkrigen, uit de slavernij verlost worden, uit gevangenschap geraken; de — nemen, vrijmoedigheid; een dichterlijke —, usance, om eenige fout te maken tegen de spraakkunst; volkst. vrijigheid: als ik de — nemen mag, zei Kees (C. O.); 2. (de vrijheden eener stad), handvesten, privilegiën; 3. (gesch. rechtsgebied), v. —heden: Amalia van Solms hield 10 Sept. 1649 haar intocht in de — van Turnhout, zie Vrije; 4. —, Gelijkheid en Broederschap (gesch. de leus der groote Fransche revolutie), v.

Vrijheidlie'vend (van de vrijheid houdend), bn.: —e volken; —min'nend (—lievend), bn.

Vrijheidsboom (gesch. boom der vrijheid in den Franschen tijd), m. —en; —hoed (nl. als zinnebeeld), m. —en: de Ned. maagd draagt een — op een speer; —muts (phrygische muts), v. —en; —zin (geneigtheid, drang tot vrijheid), m. gmv.: de — onzer vaderen; —zucht (liefde tot vrijheid), v. gmv.

Vrij'houden, ik hield —, heb —gehouden: ga maar mee, ik zal je —, de kosten van je vertering betalen; een huis — van muizen en ratten, behoeden voor; —kaart (gratisbiljet ter bijwooning van een concert, een opera, enz.) v. —en; —komen, ik kwam —, ben —gekomen: hij kwam met een vermaning vrij, ergens van afkomen; —kopen, ik kocht —, heb —gekocht: men trachtte de christenslaven vrij te kopen, los te kooplen, hun vrijheid te kooplen; —korps (krijgsw. afdeling vrijwilligers in oorlogs- of revolutietijden, niet tot het geregeld leger behorende; bende gewapende burgers, die hun eigen rusting bekostigen), o. —en; —laat (gesch. zekere niet-vrijgeborene), m. —laten: de —laten betaalden zekere lasten en tolln en hadden eenige vrijheden, z. Laat; —laten,

ik liet —, heb —gelaten: ik zal den gevangene —, de vrijheid geven; ook: iemand —, verlof geven tot; —leenen, o. —leenen: dit was een —, d. i. niet met dienstverplichtingen bezwaard, gesch.; —lot, o. —loten: op twintig loten heeft men daar een —, één lot op den koop toe; —loten, ik lootte —, heb en ben —geloot: zich —, deze jongen heeft zich —geloot, nl. van de militie of den dienst en wel door loting; —macht (onbeperkte macht), v. gmv.; —mach'tig, bn.: de tsaar was een —vorst, onbeperkte macht hebbende; —maken (bevrijden van een last, een verplichting, enz.), ik maakte —, heb —gemaakt: iemand van een verbintenis —, loskopen.

Vrijmet'selaar (lid der vrijmet'selaarsvereniging), m. —laars, —laren; —met'selarij' (geheime vereniging, naarwid harer officieele mededeelingen strevend naar de emancipatie der menschheid), v. gmv., zie: Francmagon en —magonnerie; —moe'dig (onbeschoemd), bn. en bw.; —er, —st: een — antwoord; —spreken; —plaats (wijkplaats), v. —en: Culemborg was een —, vrije plaats, d. i. plaats, werwaarts bankroetiers konden uitwijken, zie: Vianen en Vrijstad; —pleiten (door pleiten iemand onschuldig doen verklaren), ik pleitte —, heb —gepleit: de advocaat trachtte zijn cliënt — te pleiten, nl. voor straf of boete te vrijwaren; fig. dat is niet vrij te — van eenige overdrijving; zich —: hij kon zich niet — van baatzucht.

Vrijpos'tig (al te vrij), bn.: —er, —st: een —e kerel, indringetig, brutaal.

Vrij'schepen (gesch. lid van het veemgericht), m. —en: een — heette ook wetende of ingewijde.

Vrij'schutter, m. —s; zie Franc-tireur.

Vrij'spraak (vonnis van onschuldigverklaring), v. —spraken; —spreken, ik sprak —, heb —gesproken: de beschuldigde werd —gesproken, onschuldig verklaard; —spreking, v. —en; —staan (toegestaan of vergund zijn), het stond —, heeft —gestaan: het staat u vrij, binnen te komen, het is u vergund.

Vrij'staaf (vrije republiek), m. —staten: de voormalige Oranje-Vrijstaat in Z.-Afrika; —stad (vrijplaats), v. —steden, verg. Vrijplaats; —stad (vrije Duitsche rijksstad), v. —steden: Hamburg is een —; —stellen (ontslaan, vrijlaten), ik heb —gesteld: iemand — van dienst, ontheffen; —stelling (onthefing), v. —en: — van de militie.

Vrij'ster (minnares), v. —s: ook, zeg eens, —, waar woont hier de dokter? dienstmeisje; een — v. biesjesdeeg, een sinterklaaspopje.

Vrij'stoel (rechtzetel van het veemgericht), m. —en; de eerste — was gevestigd te Dortmund in Westphalen; zie Vrij'sche pen.

Vrijt'hof (verouderd woord voor: omheinde plaats, voorhof eens tempels; inzonderheid kerkhof of vredehof), o.: het — te Maastricht, openbaar, met boomen omlijst wandelplein.

Vrij'veklaren (onafhankelijk verklaren), ik heb —verklaard: de Spanjaarden moesten de Nederlanden —, erkennen als vrije landen; de negers in Suriname werden in 1862 vrijverklaard; —vrouw (barones), v. —en: zij was — van geboorte, geboren als bezitster eener vrije heerlijkheid, verg. Vrijheer, Vrijleer; —waren (ergens voor behoeden), ik —waarde, heb gevrijwaard: ik wil u — voor teleurstelling.

Vrijwiel, o.: fiets met —, het achterraad kan vooruitdraaien zonderdat de tandraden zich bewegen.

Vrijwil'lig (met of uit vrijen wil, uit eigen beweging, niet gedwongen), bn. en bw.: een —e gift, een —e geldleening (1915), een —e verkoop van goederen, een —e bekentenis; — dienstnemen, zich — bij het gerecht aanmelden; —wil'liger (iem., die uit vrijen wil in den militairen dienst treedt), m. —s: hij nam dienst als —, hij teekende als vrijwillig soldaat, zie ook Koloniaal; —wil'ligerskorps, o. —en; z. Vrijkorps.

Vrijzin'nig (vooruitstrevend), bn.; —er, —st: een —e regeering, een — spreker in de Tweede Kamer, een —e maatregel; z. Liberaal.

Vrind (kameraad, vriend), m. —en; —je, o. —s.

Vroed (wijs, ervaren, voorzichtig), bn. en bw.: —er, —st: Jan, die vroem en — was (Potg.); —heid, v. gmv.; —kunde (verloskunde), v. gmv., zie Obstetrie; —kundig (wat op de vroedkunde betrekking heeft, bekwaam in de obstetrie), bn.; —man (lid der vroedschap), m. —mannen; —meester (verloskundige), m. —s; —schap (stedelijke regeering in de dagen der Ned. republiek), v. —pen. vero.; —vrouw (verloskundige), v. —en.

Vroeg (tijdig, het tegenovergestelde van laat), bn. en bw.; —er, —st: het is nog —, een —e zomer; des morgens is hij — op.

Vroeg'beurt (kerkdienst, vroeg in den morgen), v. —en; —dienst (vroegte dienst, in een kerk), m. —en; —kerk (R.-K. stille Mis des Zondags in den morgen), v. gmv.; —mis, (R.-K. vroegkerk) v. —sen; —preek (Herv. kerkdienst in den ochtendstond), v. —en; —rijp, bn.: dit zijn —e peren, vroegtijdig rijp; fig. te vroeg ontwikkeld; —te (vroegte morgenstond, begin v. d. dag), v. gmv.: hij vertrok in de —; —tij'dig (niet laat), bn. en bw.; —er, —st: een — vertrek; zij gingen — op marsch, vroeg.

Vro'me (godsdiensstige), m. en v. vromen.

Vro'migheid (vroomheid), v. gmv.

Vro'lijk (opgeruimd, blijde; druk, levendig), bn. en bw.; —er, —st: zich — maken, verblijd zijn; zich om iets — maken, om iets lachen; zegsw. hij leeft als — Fransje, onbezorgd.

Vroom (vroeger; dapper, thans, godvruchtig), bn. en bw., vromer, —st; —heid of vromigheid (heldhaftigheid, nu: godsvrucht), v. gmv.

Vroon (bezitting, waarop heerendiensten rusten), o. vroonen; —dienst (heerendienst, dienst den heer verschuldigd), m. —en, zie Hand- en Spandiensten; —geld (belasting in geld, den heer te betalen), o. —en; —goed (goed tot het vroon behoorende), o. —eren; —heer (heer, die recht op vroondiensten had), m. —en; —hof (hofstede, waarop vroondienst lag), o. —hoven, in 't Limb.; Vroonhoof, het dorp Vroenhoven en Oud-Vroenhoven; —land (land, waarop vroondienst drukte), o. —en; —recht (recht op vroondienst), o. —en; —visscherij (visscherij, waarbij een deel der vangst aan den vroonheer rechmatig toekwam), v. —en; —water (vischwater met vroonrecht), o. —en.

Vrouw (vrouw, persoon, echtgenoot), v. —en: een oude —, hier is mijn —, de — des huizes, meesteres; zie: Huisvrouw, Boter-, Groente-, Wasch-, Werkvrouw.

Vrouw'lijk (van een vrouw, een vrouw pas-

sende), bn.: —e zwakheden, —e bezigheden, de —e handwerken; bij uitbr. spraak. het — geslacht der zn.; —rijm, slepend, zie Rijm; de —e linie, zie Linie, plantk. —e bloemen, met alleen stampers.

Vrouwenaar (karakter der vrouw), m.; —arbeid (werk der vrouw), m.: — wordt in den regel slecht betaald; —arts (arts voor vrouwenziekten), m. —artsen; —beeld, o. —beelden; —beul (man, die zijn vrouw mishandelt), m. —en; —beweging (het streven der vrouw naar emancipatie d. i. naar eigen verheffing in gezin en maatschappij), v. gmv.; zie: Emancipatie en Feminisme;

—bond (vereeniging van vrouwen tot bevordering van liefdadige en andere werken), m. —en; —congres (congres van dames ter behandeling van allerlei vraagstukken op sociaal gebied, waarbij de belangen van vrouwen betrokken zijn), o. —sen; —dag (2 Febr. R.-K. feestdag), m. gmv., ook, Lichtmis geheeten: ik (Barend) word met — acht en zestig (C. O.); —haar (soort van bladmos), o. gmv.;

—haat (haat van de zijde der vrouw), m. gmv.; —hand (hand eener vrouw, ook, het schrift eener vrouw), v. —en; —hater (man, die de vrouwen haat), m. —s; —kerk (onze-lieve-vrouwenkerk), v. —en, zie Notre-Dame;

—kiesrecht (het recht van vrouwen om, evenals de mannen, het kiesrecht uit te oefenen), o. gmv.: in Finland (1906) voor den Landdag; in Noorwegen (1907) voor het Storting, met geringen census; in Denemarken (1908) voor de gemeenteraden; in Australië in alle staten, behalve in Victoria; in Bohemen (1861); op IJsland (1911), enz.

Vrouw'wenklooster (klooster voor geestelijke zusters), o. —s; —leen (konkelleen), o. —leenen, ook: Spilleleen; —munt (balsemkruid), v. gmv.; —roosje (plantk. koekoeksbloem), o. —s; —stem (stem eener vrouw of der vrouw), v. —men: een welluidende —; —werk (werk, dat geschikt is voor vrouwen), o. gmv.: metselen is geen —; —zadel (rijzadel voor dames of vrouwen), o. en m. —s.

Vrouw'lijf (lieve vrouw), v. gmv.: ook: Vrouw'tijlief, o. gmv., bij aanspreking.

Vrouw'mensch (vrouwspersoon), o. —lui; spreekt. Vrommes, verg. Manmensch.

Vrouws'persoon (kleinacht. voor vrouw), o. —personen; zie Wijf.

Vrucht (oofst, teelt, fig. voortbrengsel), v. —en: een aard—, een bes—, een boom—, een doos—, een dop—, een peul—, een steen—, een veld—, zie telkens ald.; houdt gij van —en? spreekw. Aan de —en kent men den boom, zie Boom; fig. de — van al dien arbeid, opbrengst, gevolg; dat zal geen — opleveren; hij heeft met — examen gedaan, met goeden uitslag; alle pogingen bleven zonder —, resultaat.

Vrucht'baar (vruchtdragend), bn. en bw.; —der, —st: een —bare akker, veel vrucht opleverend; fig. een —jaar, met rijken oogst; een —schrijver, die veel levert; —arbeiden.

Vrucht'beginsel (plantk. stamper eener bloem), o. —s; —bekleedsel (zaadhulsel), o. —s; —bodem (bloembodem, waarop de stampers zich bevinden), m. —s; —boom (boom, dragende eetbare vruchten), m. —en; —dra-gend (vrucht opleverend; fig. gezegend, nuttig), bn.: e. —e boom; —e arbeid, —e pogingen.

Vruch'teloos (zonder resultaat, ijdel, vergeefs), bn. en bw.: e. —looze aanval, —looze

- naspelingen*; — *smeeken*; — **loosheid**, v. gmv.: *de — van die verdediging bleek*.
- Vrucht'en** (vreezen), ik vruchtte, heb gevruucht, vero.: *toen wij het wijcken der verleghe krijgshliên vruchtten* (Vondel).
- Vrucht'emesje** (roestvrij dessertmesje), o. —s; —schaal, v. —schalen; —**tentoonstelling**, v. —en; —**tijd** (herfst), m. gmv.; —**wijn** (wijn, gegist uit vruchtensap), m. gmv.
- Vrucht'gebruik** (zakelijk recht, om van eens anders goed de vruchten te trekken, alsof men de eigenaar zelf was), o.: *mijn vader heeft het — van die landerijen*, d. i. het recht op de opbrengst; —**gebruiker**, m. —s; —**gebruikster**, v. —sters; zie Usufructus.
- Vrucht'loos** (geen vrucht dragend), bn.: *vorst maakt den perzik —*.
- Vue** (Fr. gezicht, uitzicht, inzicht), v. —s.
- Vuig** (gemeen, slecht, laag), bn en bw.; —er, —st: *een —e daad, dat is —e taal, laster*.
- Vuil** (vuilnis, vuiligheid), o. gmv.
- Vuil** (eig. rottend, verrot; morsig, onrein), bn. en bw.; —er, —st: *een — kind, smerig; fig. een —e zaak, laag, verachtelijk; een — boek, onzedelijk; —e praat, vieze; zegsw. een —e pijp rooken, er slecht afkomen; een —e kust, onveilig, rotsachtig; —tje, o.: er is geen — aan de lucht, zeew. er dreigt hoognaamd geen slecht weer, de lucht is schoon*.
- Vuilaar'dig** (gemeen, op vuile wijze), bn. en bw.; —er, —st: *een — laster, een — geschrift; —te werk gaan; —aar'digheid* (gemeenheid), v. —heden.
- Vuil'bek** (persoon), m. en v. —ken: *die oostganger is een —, iem., die vieze taal uitslaat; —bekken* (vuile, vieze, onzedelijke taal uitslaan), men —bekte, heeft gevuilbekt; —**handel** (eig. handel in vuile dingen, inz. in zedeloze boeken, platen, enz.), m. gmv.; —**igheid** (drek, uitwerpsel), v. —heden; —**ik** (vuilaardig mensch), m. en v. —en; —**maken** (bevuilen, ontreinigen), ik heb —gemaakt: *het water eener bron —*.
- Vuil'nis** (vuilis, vuiligheid, drek, vuil uit huis of hof), v. gmv.; —**niskak** (bak voor het huisvuil), m. —bakken; —**nishelt** (stapelplaats v. vuilnis, vuilnishoop), v. —en, zie Belt; —**nishoop** (stapel vuilnis), m. —en; —**niskar** (overdekte kar v. d. stadsreinigingsdienst), v. —karren; —**nisman** (man der stadsreiniging, die de vuilnisbakken ledigt in de vuilniskar), m. —mannen.
- Vuil'poes** (smeerpoes), m. en v. —en.
- Vuil'te** (vuilheid, het vuile), v. gmv.
- Vuist** 1. (dichtgestoten hand), v. vuisten: *met gebalde vuisten, ons voorgeslacht met daden in de —; zegsw. een — zetten, met de vuist dreigen; voor de — spreken, onvoorbereid; muz. een stuk voor de — spelen, à prima vista, zonder voorstudie; in zijn —je lachen, heimelijk, in stilte; iets uit het —je, uit de hand; 2. (mets. hamer met twee platte koppen en korten steel), v. —en; —**gevecht** (gevecht met de vuisten), o. —en.*
- Vuist'pand** (provincie, land door den vijand veroverd en bezet gehouden), o. —en: *de Duitschers hielden België bezet om bij de vredesonderhandelingen te dienen als —*.
- Vuist'recht** (gesch. in de Middeleeuwen het recht van den sterkste), o. gmv., zie: Treuga of Pax Dei; —**slag** (slag met de vuist), m. —slagen; —**vechter** (iem., die bedreven is in het boksen), m. —s; —**vol** (handvol), v. vuisten vol.
- Vul'bier** (dun bier, scharrebieter), o. gmv.
- Vulcaniseeren** (in het vuur bewerken, b.v. v. rubber met zwavel); —**inrichting**, v. —en, ook Vulkaniseeren.
- Vulca'nus**, m. myth. de god van 't vuur en v. d. bewerking der metalen; ook, Mulciber, d. i. smeder van het ijzer, Gr. Hephaestus.
- Vulgaat'**, vulga'ta (R.-K. overzetting van den Bijbel in de Lat. taal, (384—396), door den kerkvader Hieronymus), v.; de — wordt in de R. K. kerk beschouwd als de officiele bijbelvertaling.
- Vulgair'** (Fr. alledaagsch, grof, plat), bn.
- Vulgariteit'** (platheid, ruwheid), v. gmv.
- Vulga'riter** (op algemeene wijze), bw.
- Vul'gus** (het gemeene volk, het grauw), o. gmv.
- Vulkaan'** (vuurberg), m. —kanen: Java heeft een 50-tal —kanen, waarvan er nog nagenoeg 20 werkend zijn.
- Vul'kachel** (moderne kachel, die eens per dag of per week gevuld wordt), v. —kachsels.
- Vulka'nisch**, bn.: *een — gebergte, een — eiland, —e asch; de Minahassa (Celebes) is —; —e gesteent'en* (gesteenten, die in gloeienden toestand door vulkanen uitgeworpen en later gestold zijn), o. mv.
- Vul'ten** (vol maken), ik heb gevuld: *een vat —, een bed — met veeren, een kip — met gehakt; gevulde zeilen, een gevulde stoelzitting*.
- Vul'ling** (het vullen), v. gmv.: *de — van een ballon, de — van een stoomketel*.
- Vul'lis** (vuilnis), o. gmv.; —**blik** (huishblik voor het opvegen van vuilnis), o. —blikken.
- Vul'penhouder** (pennenhouder met holle als reservoir voor den inkt), m. —houders.
- Vul'sel** (al, wat dient om te vullen), o. —s.
- Vul'stem** (muz. een niet zelfstandige partij, weluidendheidshalve in een compositie gevoegd), v. —men.
- Vuns** (duf, muf, vochtig), bn. en bw.; —zer, —st: *het vunze kerkerhol, een vunze kelder; een vunze lucht, kwalijk riekend*.
- Vun'zig** (vuns, vochtig riekend), bn.; —er, —s: *een —e grafkelder, een —e atmosfeer*.
- Vu'ren** (vuur geven), ik vuurde, heb gevraagd: *de vijand gaat —, schieten; als zn. o.: het — der zee, lichten*.
- Vu'ren** (vurenhouten), bn.: *een — lat*.
- Vu'renhout** (hout van den rooden den), o. gmv.; —**houten**, bn.: *een — plank*.
- Vu'rig** (gloeiend, brandend als vuur), bn. en bw.; —er, —st: *een —e bol; fig. een — oog, een —e begeerte, een — verlangen, levendig, opgewekt; hij smeekte —; —heid* (hevigheid), v.; —**lijk** (levendig, hevig, innig), bw.
- Vuur** 1. (dat, wat doet branden), o. gmv.: *Carthago is 146 v. C. door — vergaan; men rekende het — oudtijds tot de elementen; heb je ook —? om nl. sigaar of pijp aan te steken; 2. (vlam), o. gmv.: het hout wil geen — vatten; bij uitbreiding. de geheele stad staat in —, brand; zegsw. te — en te zwaard verwoesten, door middel van vuur en wapenen; heel Europa stond in — en vlam, het oorlogsvuur laaide allerwegen; fig. een —tje stoken, twist veroorzaken; als een loepend —tje zich verspreiden, zie Loopend; vreemd — op het altaar brengen, bij een heilige handeling iets onheiligs doen, meestal uit een laakbaar beginsel; iem. het — na aan de schenen leggen, hem door helse pijn tot bekentenis dwin-*

gen, fig. het den geldschuldige, den leugenaar hoogst moeilijk maken; voor tem. wel door het — willen gaan, het gevaarvolste en moeilijkste willen doen; wel voor heeter vuren gestaan hebben, in grooter nood of beknelling, in erger verlegenheid geweest zijn; met — spelen, onnadenkend, roekeloos handelen, lichtzinnig zich zelf of anderen in gevaar brengen; tusschen twee vuren in de asch zitten, verg. Asch; — en vlam spuwen, z. Vlam; zie ook: Vreugdevuur, Twistvuur; 3. (haard, stookplaats), o. vuren: de vuren des vonds uitdooven; in die smidse vindt men zes vuren; daar is voor u een potje te —, zie Pot; 4. (kustlicht, vuurtoren), o. vuren: het — van Scheveningen; een draaiend —, vuurtoren met draaiende lantaarn; wek mij, als de vuren der baai in 't gezicht komen; 5. (mil. schot uit een vuurwapen), o. gmv.: — geven, schieten; onder 't bereik v. 't vijandelijk —, geschut; de soldaten kwamen in 't —, gevecht; geweer —, geschut —, snel —; roffel —, zie Trommelvuur; zegsw. tusschen tweevuren zitten, van twee kanten beschoten, fig. aangevallen worden; tusschen twee vuren brengen, tusschen twee vijandelijke aanvallen; onder — nemen, beschieten; 6. (weerlicht, bliksem), o.: het — was niet van den hemel; het hemel —; 7. (schittering, gloed), o.: het — der oogen, het — van de koorts, het — der geestdrijf; 8. (ijver, opgewektheid, harts-tocht, drift), o. gmv.: met — spreken, tem. met — verdedigen; 9. (ziekte i. h. koren), o. gmv.; zie Brandaar; 10. (bederf in hout, vooral in grenenhout, waardoor een roode kleur ontstaat), o. gmv.; 11. (visscherst. lantaarn), o. vuren: rechts een groen, en links een rood — als signaal; die zeedieven doofden hun vuren en zeilden vlak door onze vleet! verg. Licht.

Vuur'aanbidder (heiden), m. —s: vele rassen der Stille-Zuidzee-eilanden zijn —s, aanbidders van het vuur als godheid; —actie (mil. het bij voortdoring vuren), v. gmv.; zie: Trommelvuur, Gordijnvuur, Spervuur; verg. Vechtactie, Vliegeractie; —baak (lichttoren, kustlicht), v. —baken; —berg (vuurspuwende berg), m. —en; —bol (zeker hemelverschijnsel, meteorsteen), m. —en; —dienst (vuuraanbidding), m. gmv.: —vond men bij de Noordsche volken en wel in verband met Loke, ook bij de volken in het O., verg. Moloch; —dood (dood door het vuur, verbranding in levenden lijve, nl. op den brandstapel), m.: Jeanne d'Arc moest den — sterven (30 Mei 1431); —doop (eig. pijniging te vuur of met vuur, om des geloofs wille; ook, eerste veldslag door een krijger meegemaakt), m. gmv.: den — ontvangen; —eter (goochelaar, die schijnbaar vuur eet), m. —s; —geest (Germ. myth. toovergeest, die in het vuur heet te wonen, ook, vurig veldspook), m. —en; —gloed (gloed, afstralend van het vuur, vuurglans), m. gmv.

Vuur'goudhaantje (een soort v. haantje, dat hier in het winterhalfjaar in groepjes rondzwerft), o. —s; —haard (open haard, waarop of waarin een vuur brandt of kan branden), m. —en; —houdend (blijvende gloeien of branden), bn.: deze turven, die steenkolen zijn —; —kever (zekere lichtgevend keversoort), m. —s; —kogel (gloeiende kogel, om brand te stichten), m. —s; —kolk (aschkolk; vuurpoel, krater), v. —en.

Vuur'kolom (kolom of zuil van vuur), v. —kolommen; —krans (zeker stuk vuurwerk: een vuurrad), m. —en; —lak (een soort van zwart lak, een vernis), o. gmv.; —lander (bewoner van Vuurland, eiland aan de zuidpunt van Zuid-Amerika), m. —s; —lijn (mil. lijn, tot welke het vijandelijk geschut draagt), v. gmv.; —linie (mil. de richting of denkbeeldige lijn der projectielen), v. —liniën; binnen de — zijn, komen; uit de — blijven; het dorp lag in de —; —maker (een soort van prop van spaanders, hars en pek, om de kachel aan te maken), m. —s; —mand (mand in de kraamkamer tot droging en koestering), v. —en. vero.

Vuur'mier (Z.-Am. mier, gevende een steek als van een gloeiende naald), v. —en; —mond (kanon), m. —en; —pijl (een stuk vuurwerk; een pijl, die uit een vuurkoker omhoogschiet; een pijl, die onder het afschieten ontbrandt), m. —en: een blauwe — wordt door de kustwachters afgeschoten, om een in nood verkeerdend schip te ontdekken; ook de mannen op een schip in nood schieten —pijlen af; verder gebruikt men —en als seingeveren in oorlogstijd; —pijloestel (toestel, om vuurpijlen af te schieten als noodseinen), o. —toestellen; ook aan het strand dient het — om een vuurpijl met een lijn er aan over het in nood verkeerdend schip te schieten, om zoo gemeenschap te krijgen; —plaat (liggende haardplaat, waarop het haardvuur brandt), v. —platen; —poel (grootte vuurkolk, vreeselijke brand), m. gmv., zie Vuurzee; —pot (ijzeren pot op een boerenhaard), m. —potten.

Vuur'proef (godsoordeel, ordalium), v.: de — bestond hierin, dat de beschuldigde zijn hand een bepaalden tijd in 't vuur had te houden, en deze ongedeed moest blijven; of wel, de beschuldigde was gehouden barrevoets over gloeiende ploegijzers te gaan, of hij moest over een afstand van negen schreden een stuk gloeiend ijzer dragen, beide laatste heetten ook wel de IJzerproef; fig. (een lange en moeilijke proef), v. —proeven.

Vuur'regen (mil. kogelregen), m. gmv.; —roer (geweer), o. —s, —en, vero.; —rood (rood als vuur), bn.: —e vlammen, —e haren; zij werd —, hoogrood van schaamte; —salamander (landsalamander, glimmend zwart met helgele vlekken), m. —s; —scherm (haardscherm, kachelscherm), o. —en; —schip (schip, dat tot kustverlichting dient), o. —schepen; —slag (stuk staal), o. —en: met een — kan men vonken uit een vuursteen slaan; —sprank, —sprankel (vonk), v. —en; —spuwend (vuur, d. i. gloeiende lava, gloeiende steenen, vlammen brakend), bn.: een —e berg, een vulkaan; —staal (staal v. e. vuurslag), o. —stalen; —steen 1. (een harde steen, waaruit met een vuurslag vonken geslagen worden), m. —en; 2. (het materiaal, waaruit in het steentijdperk door den oermensch bijlen, lanspunten, priemen, zagen, messen enz. werden vervaardigd), o. gmv.; —steennessen (allereerste voortbrengselen v. menschelijke kunstvaardigheid, hier en daar in hollen gevonden), o. m. v.

Vuur'straal (een straal vuurs b. v. een bliksemstraal), m. —stralen; —stroom (stroom van vuur), m. —en: een — van brandende olie,

lava, enz.; —**test** (potje voor vuur, in een stoof), v. —en; —**tje** (klein vuur), o. —s: een — stoken; een loopend —, een slingerslang van aangestoken buskruit: wordt gezegd van tijdingen, geruchten, die zich snel verbreiden; —**foren** (lichtforen, kustlicht, brandaris), m. —s: de — op Schiermonnikoog; —**vast** (bestand tegen het vuur), bn.: —e steenen, die gebruikt worden voor bakovens, fornuizen, gloeiovens, enz.; —**vlieg** (O.-I. lichtkevertje), v. —en; —**vreter** (mil. voortvarend krijger, die geen vrees kent voor kogels);

dapper soldaat), m. —s, verg. IJ zervreter; —**wapen** (geweer, mitrailleur), o. —s. **Vuur'water** (bij de Indianen: brandewijn, whisky), o. gmv.; —**werk** (feestelijke vertooning door middel van sprankelend buskruit, enz.), o. —en; —**werker** (smid, die den voorhamer hanteert en het gloeiend ijzer vasthoudt; vuurwerkmaker), m. —s; —**zee** (eig. zee van vuur: vuurpoel, groote brandende openlakte), v. —zeeën; —**zuil** (zuil v. vlammen bij e. ontploffing, bij e. brand), v. —en.

W.

W. — West, Westen; ook, Wissel.
W.C. — Watercloset, plee met waterspoeling.
Wd. — waarnemend; **Wdb.** — Woordenboek.
Wed. — Weduwe.
Wedd. — Wedele.
Weledelgeb. — Weledelgeboren.
Weledelgestr. — Weledelgestreng.
Weleerw. — Weleerwaard.
Webb. — Webboek.
w.g. of **was get.** — was geteekend.
w.i. — werktuigkundig ingenieur.
W.-I. — West-Indië.
W.L. — Waterlengte.
W. P. — winterpeil.
W. v. B. R. — Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.
W. v. K. — Wetboek van Koophandel.
W. v. Str. — Wetboek van Strafrecht.
W. v. —'s, de 23e letter van het alfabet.
Waad'baar (kunnende doorwaad worden), bn.; —der, —st: een —bare plek in den Rijn; hier is de beek —.
Waad'pooten (de meer of min lange pooten van stelloopers), m. mv.; —**vogel** (vogel met waadpooten), m. —s: de reigers, lepelaars, ootvaarders zijn —s of stelloopers.
Waaq (toestel, om te wegen), v. wagen: de stads—, stadsgebouw, waar koopmansgoederen, steenkolen, hooi en vee gewogen kunnen worden; —**briefje** (verklaring door of namens den waagmeester omtrent het gewicht van de gewogen goederen), o. —s.
Waaq (waagstuk), m.: een heele —!
Waaq'hals (roekeloos), m. en v. —halzen; —**halzerij** (erge roekeloosheid), v. —en.
Waaq'meester (stadsbeambte aan de waag, eerste der beëdigde wegers), m. —s; —**schaal** (schaal aan de waagbalans), v. —schalen: zegsw. zijn leven in de — stellen, roekeloos wagen, blootstellen, op het spel zetten.
Waaq'spel (kansspel), o. —spelen; —**stuk** (roekeloos daad), o. —stukken: dat is een echt —, zeer gewaagde onderneming.
Waaie'n, het waaide (woei), heeft gewaaid: het zal vannacht erg —; zegsw. met alle winden —, zich telkens bij de bovendrijvende partij aansluiten; iets maar laten —, van zich zetten, laten gaan, zooals het wil; —**er** (werktuig, waarmede men verkoeling aanbrengt), m. —s: een ivoren bal—, een zijden

—, luxe-artikel voor dames; —**erpalm** (wijnpalm, palm met waaiervormige bladen in Afrika, O.- en W.-Indië voorkomende), m. —palmen; —**ersluis** (riversluis, waar van de deuren bij elken waterstand geopend en gesloten kunnen worden), v. —sluizen; —**ervormig** (in den vorm v. e. waaier), bn.: een —e versiering.
Waaq (wake, nachtwaaq), v. waken.
Waaq'hond (wachthond), m. —honden; —**sch** (afleid. van waken), bn.: onze hond is zeer —, waakzaam; —**zaam** (wakker, oplettend, zorgzaam), bn. en bw.; —**zamer**, —**st**: een — oog op iets houden, opmerkzaam.
Waal (bewoner v. e. der Waalsche prov. in België), m. Walen; vr. **Walin'**, v. —nen; zie Walenkwartier.
Waal (waterkolk, zie Wiel), v. walen.
Waal (met palen omgeven ruimte, waarbinnen in een zeehaven de schepen veilig kunnen liggen), v. walen.
Waal (hoofdriovier in Geld., tak v. d. Rijn met 2°, van het Rijnwater), v. gmv.: Nijmegen aan de —.
Waal'klinker (beste soort van een waalsteen), m. —s.
Waal'sch 1. (van, betreffende de Walen), bn.: de —e kerk, Fransch-Hervormde kerk; 2. (taal der Walen), o.; zie Luikerwaal'sch.
Waal'steen (lichtroode tichelsteen, van waalklei gebakken), m. —steenen; (als stofnaam), v. gmv.: deze gevel is van — opgetrokken.
Waan (ijdele gedachte, ongegronde meening), m. gmv.: iem. in den — brengen; in den — verkeeren; —**wijs** (eigenwijs, vol inbeelding), bn. en bw.; —**zer**, meest: een — mensch, neuswijs, laatdunkend, verg. Pedant; —**wijsheid** (pedanterie), v. gmv.; —**zin** (krankzinnigheid), m. gmv.; —**zin'nig** (krankzinnig, zot, gek), bn., —er, —st; —**zin'nige** (krankzinnige), m. en v. —n.
Waar (koopmansgoed), v. waren: dit is goede —, valsche —, handelsartikel, goede — prijst zich zelf, heeft geen aanbeveling noodig; alle — is naar d'r geld, dure waar is de goedkoopste.
Waar (echt, wezenlijk, zeker, niet valsch), bn.
Waar, bw.: — zijt gij? op welke plaats; vragend bw. van plaats: ik weet niet, — ik zijn moet; voegw.: het land, — wij geboren zijn, ik blijf, — ik ben; —**aan** (aan wat, aan het-

- welk), bw.: waar/aan denkt gij? het huis, waaraan' gij de voorkeur geeft; —**achter** (achter wien of wat), bw.: waar' achter had hij zich verstoppt? de boom waarach'ter ik sta.
- Waarach'tig**, bn. en bw.; —er, —st: een — gebeurtenis, wezenlijk; het is — waar, zeker, echt; ook tw.: —, het is zo!
- Waarachtige** (de Godheid, God), m. gmv.
- Waarbij** (bij wien of wat), bw.: waar' bij zijt ge betrokken? de boom waarbij' ik sta.
- Waarborg** (onderpand, borg, borgtocht, zekerheid, garantie), m. —en: de eed is een belangrijke — voor goed recht; zijn karakter is een — voor het welslagen der onderneming; een — stellen; hij heeft goede — en; ook persoon, die borg bleef: de schuldeischers spraken den — aan om schadevergoeding.
- Waarborg** (essaai), m.: als ambtenaar bij den — geplaatst zijn.
- Waarborgen** (instaan voor iets, zekerheid stellen, garandeeren), ik heb gewaarborgd.
- Waarborgfonds** (kapitaal, dat als waarborg van het publiek dient in de eene of andere financiële onderneming, garantiefonds), o. —en: het — eener levensverzekering; —**kapitaal** (kapitaal, dat tot waarborg dient), o. —talen, zie —fonds; —**som** (som gelds als waarborg), v. —sommen.
- Waarborgstempel** (teeken of merk, door den ambtenaar van den waarborg of gouden of zilveren werken geslagen, keur), m. —s, verg. Essaaï.
- Waarboven** (boven welke(n), boven wat, of wie(n), bw.: waar' boven dreef de biplaan? een adellijke familie, waarbo'ven geen andere staat; de menschen waarbo'ven hij woont.
- Waard** (herbergier, kastelein), m. —en: zegsw. buiten of zonder den — rekenen, in zijn voordeel rekenen, zich misrekenen; spreekw. Zoals de — is, vertrouwt hij zijn gasten, men beoordeelt een ander naar zich zelf.
- Waard** (land a. e. rivier), v. —en: de Bommeleer—, verg. Uiterwaard.
- Waard, woord, woerd** (mannetjezend), m. —en.
- Waard** (van zekere waarde; dierbaar, veelgeldend), bn.; —er, —st: —e vriend; die eer is mij veel —; zegsw. een goed begin is een daalder —, is veel waard; het sop is de kool niet —, d. i. de zaak is van al te geringe beteekenis, zie Kool.
- Waard** (de prijs, waardij), v. —n: contante —, gereede waarde van een schuld of wissel na aftrek van rabat of disconto; nominale —, het bedrag der som, die op een bepaalden dag moet afbetaald worden; onder de — verkoopen, prijs; de innertijke —, zie Innerlijk; muz. de — eener noot, waardij, tijdduur; de zedelijke — van iets, gehalte; van nul en gerner — zijn, zie Nul.
- Waardbepaling** (vaststelling der waarde), v. —en: de — van huizen en landerijen.
- Waardeerbaar** (te waardeeren), bn.
- Waardeerder** (iem., die de waarde of den prijs van iets bepaalt), m. —s; zie Taxateur.
- Waardeeren** (schatten, taxeeeren, de waarde bepalen; op prijs stellen): goud- en zilverwerken —; iems vriendschap zeer —, de schoonheid van iets weten te —; —ing (het waardeeren), v. —en.
- Waardeer** (wetenschap, die zich bezighoudt met de waarde der producten), v. gmv.; verg. Warenkennis.
- Waar'deloos** (zonder waarde), bn.: de assig-naten werden — papier.
- Waar'devermindering** (achteruitgang in waarde), v. gmv.: de — der landerijen.
- Waar'delder** (gesch. stadshuurling, betaald wachter), m. —s: onderscheiden steden in Holland namen —s in dienst (1617). vero.
- Waar'dhout** (rijshout), o. gmv.
- Waar'dig** (ernstig, eerbied vragend), bn. en bw.; —er, —st: een —e houding, zich —gedragen; verg. Onwaardig, Loifwaardig; —heid 1. (edelheid, grootheid), v. gmv.: hij antwoordde met —, deftigheid; hij acht dat beneden zijn —, acht zich er boven verheven; 2. (eerepost, eereambt), v. —heden: Willem III werd verheven tot de —heden zijner voorvaderen (1672).
- Waardij'** (waarde, prijs), v. gmv.
- Waardijn'** (muntmeester), m. —en, —s. vero.
- Waardin'** (herbergierster), v. —nen.
- Waar'door**, bw.: de deur, waar'door' hij binnen kwam, door welke; waar'door wil hij zijn recht bewijzen? door welk middel.
- Waar'dschap** (beroep v. waard of herbergier), o.: een — drijven; fig. bij iem. in — komen gaan, bij hem in kost komen. vero.
- Waar'geest** (dolende of warenae geest van een afgestorvene, spook), m. —geesten.
- Waar'goed** (scheepst. touwen, houten, die in reserve gehouden worden), o. —goederen.
- Waarheen** (naar welke plaats), bw.: waar'heen gaat gij? de stad, waarheen' ik ga.
- Waar'heid** (het ware, het betrouwbare), v. —heden: de — zoeken, de — vindt zelden herberg; iemand de — zeggen, hem zeggen, waar het op staat; een wiskundige —, vaste, zekere; een historische —, een feit.
- Waarheidlie'vend** (oprecht); —min'nend, bn.: een — man, de waarheid beminnende.
- Waarheidslie'de** (lie'de tot de waarheid), v. gmv.: bij het kind de — aankwekken; —heidszin (gevoel voor waarheid), m. gmv.; —heidszucht (het streven of zoeken naar waarheid), v. gmv.
- Waarin**, bw.: waar'in hebt gij uw beurs verborgen? in wat; zeg mij, waar'in gij te kort zijt geschoten, in welk opzicht; het huis, waarin' ik woon, is oud, in hetwelk.
- Waarlangs**, bw.: waar'langs zijt ge hier binnengekomen? langs welken weg; de weg waarlangs' wij gaan is mooi, langs welken.
- Waar'lijk** (in waarheid, zeker, stellig, wezenlijk), bw.: ze zijn — gelukkig, inderdaad.
- Waar'loos** (scheepst. in reserve): — wordt gebruikt van scheepsmaterieel, dat voorloopig wordt opgeborgen, om onbruikbaar geworden zaken te vervangen, b.v. een — anker, —looze zeilen, —looze rondhouten, —looze raas; verg. Waargoed, Waarzeil.
- Waar'maken** (bewijzen, staven), ik heb —gemaakt: een bewering —; dat zul je me —! —making (betrachting, staving), v. —en.
- Waar'mede**, —mee (met welke), bw.: de pen, waar'me'de ik schrijf; waar'mee sloeg hij u? met welk voorwerp.
- Waar'merk** (merk of teeken van echtheid, handtekening, stempel), o. —merken.
- Waar'merken** (van een waarmerk voorzien), ik waarmerkte, heb gewaarmerkt: een stuk, een akte —, onderteekenen, bekrachtigen, legaliseeren, parafeeren.
- Waar'na** (na afloop van wat), bw.: hij sloot den brief, — hij ging slapen.

Waarbaar (naar hetwelk, naar wat), bw.: dit is het model, waarnaar' wij ons richten; waar'naar verlangt gij?

Waarbaar (naast wat, naast welken of hetwelk), bw.: een stuk bouwland, — een weide; een roggeakker, — een aardappelveld.

Waarneembaar (waargenomen kunnende worden), bn.: — voor het oog.

Waar'nemen (zijn zinnen gebruiken, vooral zien en hooren), ik nam —, heb —genomen: leer het kind goed —, opmerken, zien; gij moet de gelegenheid —, benutten, gebruiken; gij dient uw tijd goed waar te nemen, besteden; een les voor iemand —, geven; een betrekking —, tijdelijk of ook voorgoed vervullen; zijn plichten —, betrachten; den loop der sterren —, volgen; een —d voorzitter, een —d secretaris, tijdelijk; —nemer (iemand, die waarneemt, beschouwer; in een vliegmaschine; hij wiens taak het inz. is, waar te nemen, tegenst. bestuurder), m. —s: hij is hier —, tijdelijk ambtenaar.

Waar'neming (het waarnemen; de tijdelijke vervulling), v. —en: sterrenkundige —en, met de — van een kantoor belast zijn.

Waar'nemingsvermogen (vermogen der ziel tot het ontvangen van indrukken), o.gmv.

Waarnevens (nevens of naast wat), bw.: een tuintje, — een bleekveld is gelegen.

Waarom, bw.: waar'om komt uw vader niet? om welke reden; ik weet niet, waarom' hij niet komt.

Waaromheen (om wat, om hetwelk), bw.: waar'omheen zullen wij zitten? een plaatsje, waaromheen een klein hekje (C. O.).

Waar'omstreeks, bw.: weet gij, — dat dorpe ligt? in nabijheid van wat.

Waar'omtrent (waar; betreffende welke of wat), bw.: waar'omtrent stond hij? de zaak, waar'omtrent' men inlichtingen vroeg.

Waar'onder (onder wat, onder welke), bw.: waar'onder zat de kat verborgen? een kamer, waar'onder de kelder.

Waarop (op wat, op welke), bw.: waar'op zaten de gasten? de stoelen, waarop' zij zaten, waren fraai.

Waarover (over wat, over welke), bw.: waar'over spreekt gij? de zaak, waar'over ik spreek, is u bekend.

Waar'schijnlijk (vermoedelijk waar of juist zijnde), bn. en bw.: dat komt mij —voor; uw vader komt — ook, misschien, wellicht; —heid, v. —heden: een verhaal, dat niet veel — heeft; een blijspel vol —heden.

Waar'schijnlijkheidsrekening (kansrekening), v. gmv.

Waar'schuwen (de aandacht vestigen op, opmerkzaam maken op eenig gevaar), ik —schuwde, heb gewaar'schuwde: iemand ernstig —; gij moet hem voor dien oplichter —; ook: ik waar'schuw u, dit te laten, vermaan; —schuwing (vermaning; aanschrijving ter herinnering), v. —en: herhaalde —en hielpen niet; de ontvanger zond —en rond aan hen, die achterstallig waren in zake de belasting; mil. een —scommando, dat nl. een commando gaat komen.

Waar'sman (man, die een oogje houdt op het vee op de viterwaarden), m. —mannen.

Waar'teeken (waarmede), o. —teekens.

Waar'tegen (tegen wat, tegen hetwelk), bw.: waar'tegen leunt gij? een bewijs, waarte'gen niets is in te brengen.

Waar'tegenover (tegenover wat of hetwelk), bw.: de school, — ik woon.

Waar'toe, bw.: waar'toe dient al dat werk? d. i. tot welk einde, doel; een bekentenis, waar'toe' ik u gedwongen heb, tot welke.

Waar'tusschen (tusschen wat), bw.; **waar'uit** (uit wat), bw.; —**van** (van wat), bw.; —**voor** (voor wat), bw.; —**zonder** (zonder hetwelk), bw.; verg. Waartegen, Waar'over, enz.

Waar'tzeggen (voorzeg'gen, de toekomst zeg'gen); ik zeide —, heb —gezeid, —gezegd; —**zegger** (profeet, ziener), m. —s; —**zeggerij'** (het voorzeg'gen van toekomstige zaken door bijgeloovige middelen), v. —en, zie: Mantiek en Necromantie; —**zegging** (voorspelling), v. —en; —**zegster** (voorspeller), v. —s.

Waar'tzeil (scheepst. zeil in reserve, zeil in voorraad), o. —zeilen.

Waar'tzoo (op welke plaats), vrag. bw.

Waa's (een op dauw gelijkend neerslag of vocht, dauwachtige bedekking), o. gmv.: het — op druiven en pruimen; fig. het — der onschuld, blos; een — van zorg, zweem; er lag over de geheele zaak een — van geheimzinnigheid, schijn; op het water lag een gouden — van de avondschemering, zachte glans.

Wacht (verwant met waken; persoon, die de wacht houdt; wachter), m. wachten: pas op, daar loopt de —; zie Nachtwacht.

Wacht 1. (het wachthouden, het wachten of waken inz. voor de veiligheid), v. gmv.: mijn knecht hield in het onderhuis de —; op —trekken; verder, wachthuis: men sleepte den dronken soldaat in de —; fig. in de —sleeppen, heimelijk wegnemen, wegpakken, grissen, gappen; ook, de gezamenlijke wachters: de — presenteerde het geweer; verg. Burgerwacht, Eere—, Lijf—, Veldwacht; 2. (scheepst. de helft der matrozen onder bevel v. d. 1en of d. 2en stuurman), v. —en: de bakboords— staat onder den 1en stuurman, de stuurboords— onder den 2en; 3. (waaktijd): elke — duurt 4 uur, het schip liep acht mijlen in de —, d. i. elk uur 2 Eng. mijlen; er zijn er zes in een etmaal; soms wordt de hondenwacht in tweeën gesplitst om variatie te krijgen, en dan zijn er zeven; de eerste —, van 8 uur tot middernacht, van 12—4 in den nacht, de hondenwacht, zie ald.; hofmeester, kok, timmerman, zeilmaker heeten baantjesgasten en hebben geen wacht.

Wacht' am Rhein' (algemeen bekende Duitse volkshymne), v.: de — is in 1840 gedicht door Max Schneckenburger, in 1855 getoonzet in haar tegenwoordigen vorm door Carl Wilhelm te Crefeld en was na 1870 populair in heel Duitschland; verg. Marseillaise.

Wacht'bed (tuinb. bed, waarop de verspeende plantjes een tijd lang staan, om later naar de eigenlijke standplaats te verhuizen), o. —bedden; zie Verspenen.

Wacht'tel (kwakkel, kwartel), m. —s: 't is lente, de tortels klagen, de —s staan! (Staring).

Wacht'telkoning (zomervogel, welke algemeen in moerassen en rietvelden broedt), m. —koningen; gew. Kwartelkoning.

Wacht'ten 1. (toeven op een plaats), ik heb gewacht: voor een open brug —, op een gelegenheid —, — hier een oogenblik; 2. (verwachten, te-gemoet-zien): hij wacht elken dag zijn benoeming, geld te — hebben; 3. (uitroep als be-

dreiging); — maar, *jou appeldieven!* 4. (overko'men): daar wacht u armoede en verdriet; 5. (ontvangen, te woord staan): ik kan u morgen niet —; zich —: wacht u voor de heemhond, wees op uw hoede; z. voor tocht —, z. voor iem. —.

Wach'ter (waker, bewaker, oppasser), m. wachters; ook, maan, bijplaneet: de maan is de — of satelliet der aarde.

Wacht'geld (toelage, welke een ambtenaar, die niet ontslagen of op pensioen is gesteld, van rijk of gemeente ontvangt, zoolang hij de betrekking, waarvoor hij benoemd is, door omstandigheden niet kan vervullen), o. —gelden; —gelder (iem. op wachtgeld), m. —s; —hond (waakhond), m. —en; —huisje (mil. schilderhuis), o. —s; —kamer (kamer, om in te wachten, voordat men wordt toegelaten; kamer, waarin reizigers, wachten kunnen op het vertrek der treinen enz.), v. —s; de — van den dokter; wij zullen u in de — van het station opwachien; —meester (onderofficier der ruitertij, der artillerie, der mardchaussée), m. —s; —parade (parade van hen, die op wacht trekken), v. —s; —plaats (wachtpost, plaats voor een schildwacht), v. —en; —post (plaats, waar men een wacht zet of wacht houdt), m. —en; bij dien molen hadden wij een — (C. O.); —sch (waaksch, waakzaam), bn.; —er, meest —: die hond is goed —; —schip (afgekeurd of oud oorlogsschip, dat in een haven ligt en o.a. dient om jongelui op te leiden voor den zeedienst), o. —schepen; —toren (toren, waarop wacht gehouden wordt), m. —s; —vuur (kampvuur, legervuur), o. —vuren; —woord (herkenningswoord, parool), o. —en.

Wad (buitendijksche gronden in Gr. en Fr. die bij laag water droogvallen en bij hoog water weer onder vloeien), o. wadden.

Wad'den (aandr. 't ondiep en met vele platen bezette gedeelte der Noordzee tusschen de vaste kust van Fr. en Gr. en de Wadden-eilanden), o. mv.

Wad'deneilanden (aandr. de eilanden, in of aan de Wadden gelegen), o. mv.; b.v. Vlieland en Terschelling (N. H.); Ameland en Schiermonnikoog (Friesland) en Rottumer-oog (Gr.); ze zijn door zeegaten van elkaar gescheiden.

Wa'de (holte aan de tegenzijde van de knie), v. waden.

Wa'de 1. (lijkwade, wit laken), v. waden; 2. (zeker trekvischnet met een zak in het midden), v. waden.

Wa'demen (Vlaamsch. wasemen), het wademde, heeft gewademd: de geur der rijpe vrucht wademi (er) onder versche bloesems (Ledeganck).

Wa'den (eig. door het wad gaan, nl. door een ondiep water loopen), ik waadde, ik heb en ben gewaad: de jongens waadden door de beek; de paarden zijn door de Maas gewaad, verg. ook: Waadvogel.

Wa'di (aandr. woestijndal, droge rivierbedding in een woestijn), v. wadi's.

Wad'polder (polder, ontstaan door bedijking van de zavelgronden van een wad), m. —s.

Wa'fel (gebak uit het wafelijzer), v. —s, —en; —bakker, m. —s; —bakkerij, v. —en; —ijzer (ijzeren tang met twee bladen, waar-tusschen wafels gebakken worden), o. —s; —kraam (kermiskraam, waarin men wafels

kan eten), v. —kramen; —meisje (meisje, dat in een wafelkraam bedient), o. —s; —vormig (met ruitjes als van een wafel), bn.: een — weefsel.

Waf'fel (volkst. wauwel, mond), v. —s.

Wa'gen (voertuig), m. wagens, zie: Bier-, Boeren-, Bolder-, Honden-, Hooi-, Hout-, Kinder-, Lijk-, Post-, Vracht-, Zege-, Ziekenwagen; zegsw. krakende —s loopen het langst, zie Kraken; de paarden achter den — spannen, zie Spannen.

Wa'gen (zich aan onzekere kansen blootstellen, gevaarlijk ondernemen), ik heb gewaagd: een sprong —, een tocht —, een onderneming —; geld —, op het spel zetten; een voorstel —, doen; een aardigheid —, ten beste geven; spreekw. Wie niet waagt, die niet wint, zonder risico verdient men geen geld.

Wa'genaar (wagenbestuurder), m. —s. vero.

Wa'genas (as van een wagen), v. —assen.

Wa'genbestuurder (wagenmenner, voerman), m. —s; —ladder (berieachtige boven-zijstukken van een boeren-ladderwagen), v. —s; —maker (iem., die wagens maakt), m. —s; —meester (opzichter over tram- of spoorwagens), m. —s; —menner (voerman), m. —s; —schot (fijn hout, gezaagd uit over de volle lengte gekloofde recht opgegroeide eike-stammen), o. gmv.: een meublement v. —, een lambrizeering v. —; —schotten (van wagenschot), bn.: een — paneel; —smeer (smeer voor de wagenas), o. gmv.; —spoor (groeve in een weg, door wagenraden gemaakt), o. —sporen; —vracht (zooveel vracht als op een wagen kan geladen worden), v. —en; —wijd, bw.: zet de deur — open, zeer wijd, zoo ver mogelijk.

Wag'gelbeenen (onvast loopen, waggelend gaan), ik waggelbeende, heb gewaggelbeend.

Wag'gelen (onvast loopen), ik heb gewaggeld: zie dien dronkaard eens —; ganzen —; een —de gang; hij waggelt op zijn beenen.

Wagon' (spoorrijtuig, spoorwagen), m. —s; —lading, v. —ladingen: een — appels.

Wagon-lit' (Fr. slaapwagen, spoorwegrijtuig met slaapgelegenheden), m. wagons-lits, lees: —lie; zie Eng. Sleeping-car.

Waiter (Eng. bediende in een hotel, garçon), m. —s.

Wa'jang (O.-I. poppentheater, het Javaansche tooneelspel), v. —s: men onderscheidt: —golek, poppenspel; —koliet, schimmenspel; —orang, spel met levende personen; —pop, v. —pen: de —pen stellen sterk getypeerde helden en heldinnen voor uit bij het volk nog bekende sagen; de dalang reciteert de geschiedenis, doorspekt met allerlei grappen. —wong (de voorstelling zelve), v. —s.

Wak (open plek, zwakke plaats in het ijs), o. wakken: hij viel door het — en schoot onder het ijs.

Wak (vochtig), bn.: —ker, —st: 't is —weer, regenachtig, nevelachtig, onvast, druilig.

Wa'ke, v. gmv.; zie Waak.

Wa'ken (wakker blijven, des nachts de wacht houden, fig. zorg dragen), ik waakte, heb gewaakt: ik zal bij dien zieke —; ouders, waakt voor uw kinderen!

Wa'kend (waakzaam, oplettend), bn.: een — oog op iets houden.

Wa'ker (iem., die waakt, oppasser, wachter), m. —s; verg. Nachtwaker.

Wak'ker (*niet slapend*), bn. en bw.: —der, —st: —blijven! —worden, ontwakken; zegsw. *slapende honden moet men niet —maken*, zie **Hond**; bij uitbr.: *een begeerte bij iem. —maken*, ze opwekken; fig. *een —e vent, kloek, levendig, kwiek; een werk —aanvatten; flink; spoed u —!* (*Staring*), ferm.

Wak'keren, het —de, is gewakkerd: *de wind begint te —*, w. g.; verg. **Aanwakkeren**.

Wal (*gemetselde of beschoeide waterkant; kade, zoom, muur, inz. vestingmuur*), m. wallen: *de matrozen gingen aan —*, land: *van —steken, gaan varen, afzeilen*, fig. met iets een begin maken; zegsw. *aan lager —komen*, door tegenspoed verarmen; *hij zou me van den — in de sloot helpen*, onder den schijn van hulp mijn toestand verergeren, mijn ondergang bewerken; *dat raakt kant noch —*, fig. dat is groote onzin, zeer ongegründ; *zij moest bij het —letje langs om rond te komen*, als een voorzichtig schipper het langs den wal houden, zuinigjes aan leven; spreekw. *De beste stuurhut staan aan —*, zie **Stuurman**; *een — onder de oogen hebben*, een ring, een dikte; in A'dam bet. —, *gracht: iets in den —gooien*, verg. **Burchtwal**; zie: **Hooger—**, **Lager—**.

Wa'la, Germ. myth. een profetes, die de geheimen der schepping en den wereldbrand bezingt.

Wa'lang san'git (Mal. *stinksprinkhaan, zeer gevaarlijk voor de rijstvelden*), v. —s.

Wa'laskjalf (Germ. myth. *het trotsche paleis van Odin, met de groote troonzaal*), o.

Walden'zen (gesch. *volgelingen van Petrus Waldus uit Lyon, ± 1200, ze sloten zich in 1532 bij de Hervorming aan*), m. mv.

Wald'meister (Duitsch. *onze-lieve-vrouwen-bedstroom*), o. gmv.

Wal'gang (*gang of pad onder langs de borstwering*), v. —en.

Wald'hoorn, wald'horen (eig. *woudhoorn, jachthoorn*), m. —s; —hoornist', m. —en.

Wal'duiker, m. —duikers, gew., zie **Tapuit**.

Wal'en (*ongestadig zijn; fig. wankelen weifelen*), het heeft gewaald: *het getij begint te —*, verlopen; als zn.: *het — van 't kompas* (Bild.), onvast zijn.

Wal'enkwartier (aardr. *Z. deel v. d. provincie Luik, waar de Walen wonen*), o. gmv.

Wales (aardr. *in het Westen gelegen deel van Engeland*), o.; *prince of —*, titel: kroonprins van Engeland.

Wal'g (*afkeer, weersin*), v. gmv.: *een — van iets hebben, afgrijzen; laster is mij een —*.

Wal'gen (*misselijk van iets worden, walging veroorzaken*), ik heb gewalgd: *ik walgde van zijn vleierij; ik walg van die medicijn; zulk een roman gaat —*; —ing (*afkeer, misselijkheid*), v. —en.

Wal'glijk (*afkeerwekkend*), bn.; —er, —st: *een —e reuk, een —e smaak*.

Wal'halla, o., Germ. myth. halle der geneuveldde helden, paradijs of elysium van koningen en helden; ook, naam van den marmeren Dorischen tempel bij Regensburg (Beieren), bestemd tot pantheon voor Duitsche groote mannen.

Wal'hoofd (*bruggenhoofd*), o. —en.

Wa'ti, m. Germ. myth., zie **Vali**.

Wa'li (*Turksche stadhouder*), m. —'s.

Wal'kant (*kant van een kade aan het water in tegenstelling met den huizenkant*), m. —en.

Wal'ken (*al wentelende en stampende doorwer'ken of kneden, ook, vollen*), ik heb gewalkt: *de hoedenmaker heeft dit vilt niet genoeg gewalkt, dooreengewerkt, samengeperst*; —er, m. —s; —hamer (*hamer in een walkmolen*), m. —s; —molen (*volmolen, volders-werkplaats*), m. —molens.

Walky'riën, v. Germ. myth. bodessen van Odin, strijdgodinnen, die zich in zwamen kunnen veranderen; zij bestieren naar het bevel van Odin den slag en werpen het lot des doods aan de helden toe, voeren ook op Odins bevel de bezwaken helden naar het Walhalla, ook: *Walky'ren, Walku'ren*.

Wallstreet (*straat, waar in New-York de effectenbeurs staat; de beurs aldaar*), v.

Walm (*vettige rook, smook*), m. —en; —achtig (*bijkende op walm*), bn.: *een —e damp*.

Wal'men (*walm afgeven*), het heeft gewalmd: *uw lamp walmt*, de vlam met smook komt boven het glas uit.

Wal'muur (*bekleedingsmuur van den steilen wand van een wal*), m. —muren.

Wal'noot (eig. *Waal'sche noot: boom*), m., (*vrucht*), v. —noten, ook, **Okkernoot**; —nootboom, m. —boomen.

Walpur'gismnacht (*nacht van 30 April op 1 Mei; feestnacht der booze geesten op den Bloksberg*), m. —nachten; ook: *Walburgis—*, naar *Walburga*, wier feest op 26 Febr. valt.

Wal'ros, wal'rus (dierk. *groot vinvoetig dier der poolzeeën met uitstekende hoektanden*), m. —sen; de —sen leven in troepen bij elkaar in de ijszeeën; —russenvangst, v. gmv.

Wals (*pletrol, stamper*), v. —en; —machine (*machine met walsen of pletrollen*), v. —s.

Wals (*dans in 3/4 maat*), v. —en.

Wal'schot (*vet uit den kop v. d. potvisch*), o.

Wal'sen (*een wals dansen*), ik walste, heb gewalst; —er (*walsende heer*), m. —s; —eres' (*walsende dame op een bal*), v. —sen; —tempo (*—maat*), o. —'s.

Wal'sen (*met een wals of rol pletten; harden, vormen, bewerken*), ik walste, heb gewalst.

Wal'stroo (*plantk sterbladig kruid*), o. gmv.: tot het — behooren een aantal in het wild groeiende, kruidachtige planten, zie ook: **Kleefkruid**.

Wal'visch (dierk. *groot zeedier, levend in de ijszeeën*), m. —visschen; —vischbaard (*het geheele stel baleinen in den bek van een walvisch*), m. —en; —vischvaarder (*schip ter walvischjacht, ook, de gezagvoerder*), m. —s, zie **Groenlandsvaarder**; —vischvangst (*het vangen of harpoeneeren van walvisschen*), v. gmv.: *de — is in de N. zeeën geheel teniet-gegaan*.

Wam (*halskwabbe*), v. wammen; ook **Kossem**.

Wam'buis (*thans: boerenbuis*), o. —buizen, spreekt.: *Wammes*, zie ald.

Wa'men (*in de modder roeren, modder doen opwellen*), ik waamde, ik heb gewaamd.

Wam'men (*den buik v. d. visch opensnijden en den visch reinigen*), ik heb gewaamd.

Wam'mes (*twambuis*), o. —en; zegsw. *op zijn — krigen*, slaag oploopen; *mettertijd komt Hannes in 't —*, kleine kinderen worden groot; zie ook **Luiwammes**, gmv.

Wan (*wanman*), v. wannen; *zift het koren met de —*; zie ook: **Wanmolen**.

Wan (*schepst. lek, lekkage*), o. wannen.

Wan'bedrijf (*misdrif, booze handeling*), o.

- drijven: —**begrip** (dwaas, verkeerd begrip), o. —pen; —**beheer** (verkeerd beheer, slechte leiding), o. gmv.: *het Fransche — in ons land*; —**beleid** (dwaas of verkeerd overleg), o. gmv.; —**besef** (dwaas of verkeerd idee), o. gmv.; —**besluit** (dwaas besluit, verkeerde gevolgtrekking), o. —en; —**bestuur** (slecht bestuur), o. gmv.; —**betaler** (slechte betaler, niet-betaler), m. —s; —**betaling** (slechte betaling, niet-betaling), v. —en: *bij — der belasting gaat de directie over tot vervolging*; —**bof** (ongeluk, tegenvaller), m. gmv.; —**boffen** (tegenspoed hebben, b.v. bij een examen), ik wanbofte, ik heb gewanboft; —**boffer** (ongeluksvogel), m. —s; —**daad** (euveldaad, misdaad), v. —daden.
- Wand** (muur), m. —en: *uw schilderij hangt daar aan den —*; *een houten —*; bij overdr. rots-, steile zijkant van een rots.
- Wandaal'**, m. —dalen; zie Vandaal.
- Wandalis'me**, o. gmv.; zie Vandalisme.
- Wand'almanak** (almanak, om aan den wand te hangen), m. —ken; zie ook: Scheur-almanak of Duikalmanak.
- Wand'el**, m. gmv.: *hij is op den —, aan 't wandelen*; fig. *wees eertlijk in uw handel en —, gedrag, leefwijze, omgang*.
- Wand'elaar** (man of jongen, die wandelt), m. —s, —laren: —**aar'ster**, v. —s.
- Wand'eldreef** (wandellaan), v. —dreven.
- Wand'elen** (kuieren, een loopje doen), ik heb en ben gewandeld; *een straatje om —, voor een huis op en neer —*; *een wandelend blad*, O.-I. een sprinkhaan, op een blad lijkend; *een wandelend hoofd*, een ambulante hoofd, b.v. van een school.
- Wand'elhoofd** (wandelpier), o. —en; —**ing** (het wandelen; de al wandelend afgelegde afstand; plaats, waar gewandeld wordt, wandelpaai), v. —en: *om de stad Arnhem zijn mooie —en*; —**kaart** (kaart, waarop de wandelwegen van een streek zijn aangegeven), v. —en; —**kostuum** (kleed, inz. van dames, dat men aan heeft bij een wandeling), o. —tunen; —**leeraar** (rondgaand leeraar, die dan hier dan daar les geeft), m. —s, —raren; —**pad** (pad voor wandelaars), o. —en; —**pier** (uitbouw in zee, voor wandelaars; wandelhoofd), v. —en; —**plaats** (plaats of plein, om op te wandelen), v. —en: *het Vrijthof te Maastricht is een ruime —*; —**rijden** (te paard of in een koets rijden als uitspanning), o. gmv.; —**rit** (rit te paard of in een rijtuig), m. —ritten; —**stal** (stok van een wandelaar of voetreiziger), m. —staven; —**stok** (wandelstaf), m. —stokken; —**toeris'me** (wandelsport; het wandelen over grotere afstanden), o. gmv.: *door de Bondswandelwegen wordt het — zeer bevorderd*; —**toerist'**, m. —en; —**toilet** (wandelkostuum), o. —ten; —**weg** (weg, om te bewandelen; weg voor wandelaars), m. —en.
- Wand'gedierte** (wandluizen), o. gmv.
- Wand'kaart** (kaart of plaat, om a. d. wand te hangen), v. —en; —**kalender** (wandalmanak), m. —s; —**klok** (klok, om aan den wand te hangen), v. —ken; —**luis** (weegluis, ongedierte), v. —luizen; —**plaat** (schoolplaat: om aan den wand te hangen), v. —platen; —**schildering** (schildering op de kalk v. een muur), v. —en; —**tekst** (bijbeltekst op karton gedrukt, om aan den wand te hangen), m. —en; —**versiering** (elk sieraad aan wand of muur), v. —en.
- Wa'nen** (tijd of ten onrechte meenen), ik heb gewaand: *zich —: de ergste domoor is hij, die zich knap waant*; verg. Gewaand.
- Wang** (deel van het gezicht, koon), v. —en.
- Wan'gedrag** (slecht gedrag), o.: —**gedragingen**, v. mv.; —**gedrocht** (monster, afzichtelijk wezen), o. —en; —**geloof**, o. gmv.: *Da Costa noemt den Islam een —, dwaas of slecht geloof*; —**geluid** (wanklank, onaangenaam geluid), o. —en; —**gunst** (hevig afgunst, nijd), v. gmv.; —**gun'stig** (afgunstig, het slechte gunnende), bn., —er, —st.
- Wang'zak** (dierk. zakvormige ruimte tusschen het wangveesch en de kiezen, om voedsel te bergen), m. —zakken: *apen met —ken*, zie A a p.
- Wan'hoop** (eig. geen hoop; vertwijfeling, radeloosheid) v. gmv.: *de moed der —, tot — vervallen, in — geraken*; —**hoopskreet** (kreet, in wanhoop geslaakt), m. —kreten; —**hopen** (den. van wanhoop; vertwijfelen), ik heb gewanhoopt: *wij — aan haar beterschap, aan uw verbetering, aan zijn herstel*; —**ho'pend**, bn.: *een —e blik, de arme moeder wrong — de handen, een —e toestand*; —**ho'pig** (geen hoop meer hebbende), bn. en bw.: *iem. — maken, een —e daad; zich — verdedigen*.
- Wan'kant** (bastzijde van het hout), m. —en.
- Wan'kel** (onzeker), bn. en bw.; —er, —st: *uw kans staat —, ongewis, het —e geluk*.
- Wan'kelbaar** (eig. geneigd om te wankelen; niet vast, onzeker, onbestendig), bn. en bw.: — *evenwicht*, verg. Labiel; *het — geluk*.
- Wan'kelen** (zich langzaam en onzeker vooruit of achteruit bewegen; onvast staan; fig. weifelen), ik heb gewankeld: *zie dien grijsaard —, deze tafel wankelt; zijn overtuiging raakt aan het —*.
- Wan'keling** (aarzeling, onzekerheid), v. —en.
- Wankelmoe'dig** (besluiteloos), bn. en bw.; —er, —st: *een — karakter, aarzeland bij gebrek aan zelfvertrouwen*.
- Wan'klank** (valsche toon), m. —en: fig. *parasieten zijn een — in de schepping* (Witte); —**klin'kend** (valsch klinkend, wanluident, dissonerend), bn., —er, —st; —**lui'dend** (onaangenaam klinkend), bn.; —**lust** (dwaze, onmatige lust, tegenzin), m. —lusten; —**lus'tig** (geen lust in iets hebbende b.v. in voedsel), bn., —er, —st, w. g.
- Wan'molen** (molen, om 't graan te wannen), m. —s.
- Wanneer**, bw.: *wan'neer komt gij? op welken tijd; vgw. 'wanneer' de zon schijnt, is het dag*.
- Wan'nen** (het gedorschte graan zuiveren met een wan of in den wanimolen), ik heb gewand: *het koren —*; verg. Krenselen.
- Wan'orde** (ordeloosheid), v. gmv.: *de geheele school was in —*; *in — vluchten, verwarring*; —**or'delijk**, bn. en bw.; —er, —st: *een — huishouden, ongeregeld, zonder beheer of orde*; —**prestatie** (het niet-nakomen van verplichtingen, b.v. van een contract), v. —s; —**scha'pen**, bn., —er, —st: *een — gestalte, misvormd, gedrochtelijk*; —**schepsel** (wanschapschepsel, gedrocht), o. —s; —**smaak** (slechte smaak), m. —smaken: *de —dier mode, het verkeerde, dwaze*; —**sma'kelijk** (onaangenaam, walgelijk), bn.; —er, —st: *een — schouwspel; — gekleed zijn*; —**spraak** (slechte, bedorven uitspraak), v. gmv.; —**stal'tig** (gedrochtelijk), bn.; —er, —st: *een — beeld, een — persoon, misvormd, mismaakt: een*

—e *versiering*, leelijke, niet passende bij de omgeving.

Want (*grove, wollen vuisthandschoen met een duim en geen vingers*), v. —en: de *schipper droeg een paar ferme wanten*.

Want 1. (*scheepst. al het touwwerk aan boord*), o.: het *staand* —, het vaste als steun v. d. mast; het *lopend* —, het losse, als kabels, katrolwerk, lijnen, enz.; zie *Loopen d. Staand*; 2. (*vischwant, de netten*), o. gmv.: die *visscher droogt zijn* —, *visscherstuig*.

Want (*vermits, naardien, omdat*), vgw.

Wan'taal (*slechte, verkeerde taal*), v. gmv.

Wan'ten (*scheepst. het want in orde brengen*), gebruikelijk in de zgw.: hij weet van —, hij weet een zaak te beredderen; (volgens anderen hangt dit — samen met *want*, handschoen).

Wan'tenweven (*heen en weer bewegen, zooals kinderen doen*); jongen zit niet zoo te — op je stoel je bent een echte —wever. gew.

Wan'tij (zeew. *tegenstroom*), o. —tijen.

Wan'trouwen (*mistrouwen, achterdocht, argwaan*), o. gmv.: — tegen *iem. koesteren*.

Wan'trouwen (*geen vertrouwen hebben in, mistrouwen*), ik heb *gewantrouwd*: gij zult mij toch niet —; hem *wan'trouwend*, wilde ik de akte niet teekenen; —**trou'wend** (*achterdochtig*), bn. en bw.: —e *blikken*; —**trou'wig** (*met wantrouwen, achterdochtig*), bn.; —er, —st: een — *mens*; —**verhouding** (*heel slechte verhouding*), v. —en: de —en in onze maatschappij; —**voep'lijk** (*onbehoorlijk, ongepast*), bn. en bw.; —er, —st: een —e *kleeding, zich —gedragen*; —**vorm** (*slechte, dwaze vorm*), m. —en, w. i. g.

Wap'en 1. (*strijdtuig*), o. —en, —s: het *geheele garnizoen stond onder de —en*; de —en *opvallen, den strijd aanbinden*; fig. de *angel is het — der bij*; iemand *met zijn eigen —s slaan*, b. v. bij een redetwist; verg. *Vuurwapen*; 2. (*adellijk familieteeke, blazoën van een adellijk geslacht*), o. —s: hij voert een *leeuw in zijn —*; het — *van Holland*, de roode leeuw; een — *kan zijn: parti*, d. i. gedeeld door een loodrechte lijn in het midden; *coupé*, gedeeld door een horizontale lijn in het midden; *tranché*, gedeeld door een lijn, die den rechterbovenhoek met den linkerbovenhoek verbindt, enz.; zegsw. *grootsch of hoog in zijn — zijn*, fier op zijn adel zijn, trotsch op z'n afkomst zijn; verg. *Balk*; 3. (*afdeeling v. e. leger, onderscheiden naar de wapens*), o. —s: de *infanterie is het hoofd*—, verder: het — *der genie, der artillerie, der cavalerie*; *cadetten van alle —s: het vijfde* —, de *luchtschepen of vliegtuigen*.

Wap'nenbalk (*dwardsband of —streep op een wapen*), m. —en, zie *Balk*; —**beeld** (*beeld of figuur als onderscheidingsteeken in een wapen*), o. —en; —**bijl** (*strijdbijl*), v. —en; —**boek** (*het gulden boek, bevattende de wapens onzer adellijke geslachten*), o. —en; —**bord** (*schild, waarop een wapen geschilderd is*), o. —en; —**brief** (*brief, waarin een vorst aan iem. vergunning geeft, om een wapen te voeren*), m. —brieven; —**broeder** (*wapenmaker, strijdmakker*), m. —s; —**dos** (*schillende wapenrusting*), m. gmv.; —**drager** (*schildknaap*), m. —s; —en (*van wapens voorzien*), ik —de, heb *gewapend*: zijn *dienstmannen* —; zich —, de *wapens aangorden*;

in de bouwk. bet. — *versterken met een kern van ijzer*, zie *Gewapend beton*.

Wap'nenfabriek (*fabriek, van of voor wapens*), v. —en; —**leit** (*krijgsverrichting*), o. —en: een *roemrijk* —; —**gekletter** (*het kletteren v. de wapens in den strijd*), o. gmv.; —**geluk** (*geluk met de wapenen in den strijd, de overwinning*), o. gmv.; —**groet** (*militaire begroeting*), m. gmv.; —**hamer** (*oud en vergeten krijgstuig*), m. —s, verg. *Strijdhamer en Strijdkolif*; —**handel** (*oefening in 't gebruik der wapenen*), m. gmv.; —**heraut** (*oudtijds: iem., die het uitbreken van oorlog afkondigde*), m. —en; —**huis** (*bewaarsplaats van wapens*), o. —huizen, zie *Arsenaal*.

Wap'ening (*toerusting tot den krijg*), v. gmv.: *algemeene* —, het *wapenen van alle weerbare mannen*; —**kamer** (*kamer in kasteel of slot voor het bewaren der wapens*), v. —s; —**kenner** (*wapenkundige*), m. —s; —**knecht** (*eig. wapendrager, schildknaap; later: soldater, soldaat*), m. —en. vero.; —**koning** (*hofbeambte, heraut*), m. —en; —**kreet** (*oorlogskreet*), m. —kreten; —**kunde** (*heraldiek, wetenschappelijke kennis van wapens en blazoenen*), v. gmv.; —**kundige** (*heraldicus*), m. —n; —**magazijn** (*arsenaal, wapenhuis*), o. —en; —**makker** (*wapenbroeder, krijgs-makker*), m. —s; —**mantel** (*hermelijnen achtergrond van het wapenschild*), m. —s; —**oefening** (*exercitie, oefening in den wapenhandel*), v. —en; —**plaats** (*exercitieplein*), v. —en; —**praal** (*zegevierende intocht*), v. gmv.; —**pracht** (*wapenpraal*), v. gmv.; —**register** (*wapenboek*), o. —s; —**rek** (*kamerring voor of met wapens*), o. —rekken; —**ring** (*zegelring met een familiewapen in den steen*), m. —en; —**roem** (*krijgsroem*), m. gmv.; —**rok** (*uniformrok*), m. —ken.

Wap'nenrusting (*uitrusting van een Middel-eeuwsc ridder, harnas met toebehooren; uitrusting van een krijgsman*), v. —en: de — v. e. ridder bestond uit helm, harnas, halsberg, schouderplaten, armstukken, beenstukken, handschoenen, schild, speer of lans, slagzwaard, knijf, enz.; —**schild** (*bord, waarop het wapen eener adellijke familie is geschilderd*), o. —en; zie: *Wapen, Wapenmantel, Blazoën*; —**schilder** (*schilder van wapenborden*), m. —s; —**schorsing** (*tijdelijke staking van oorlog*), v. —en, verg. *Bestand*; —**schouwing** (*inspectie, monsterring van wapenen*), v. —en; —**smid** (*vervaardiger van blanke wapenen*), m. —smeden, verg. *Zwaardveger*; —**snijder** (*graveur van familiewapens*), m. —s; —**spel** (*tor-nooi*), o. —spelen; —**spreuk** (*devies onder of om het wapen*), v. —en.

Wap'nenstilstand (*tijdelijke stilstand van oorlog*), m. gmv.; —**stok** (*stok van hout of gummi, die als wapen dient*), m. —stokken, zie: *Degenstok, Gummistok*; —**tropee** (*samenvoeging van allerlei wapens, als versiering in een zaal*), v. —tropeën; —**tuig** (*allerlei oorlogswerktuigen*), o. gmv.; —**veld** (*oppervlak van een wapenschild*), o. —en, zie *Veld*; —**vriend** (*mil. krijgsmakker, wapenbroeder*), m. —en; —**zaal** (*grootte wapenkamer*), v. —zalen; —**zuil** (*overwinningszuil, tropee*), v. —en.

Wap'per (*wip eener ophaalbrug*), m. —s.
Wap'peren (*uitwaaien, fladderen door den wind*), de vlag *wapperde*, heeft *gewapperd*.

- War** (verwarring, verwickeling), v. gmv., alleen in de uitdr.: in de -, verward, overhoop.
- Waran/de** (diergarde, wandelpark), v. -n.
- Warat'je** (warempel), bw.: Pieter is - verhejd (C. O.), wezenlijk; spreekt. uit Waarachtig.
- War'bak** (grootte bak met zoet water op een beugschuit, bewaarplaats van het aas nl. van prikken of negenooien, die er levend in gehouden worden), m. -bakken.
- War'boel** (rommel), m. gmv.: het is me daar een -, verwarde zaak, verwarring.
- Warem'pel** (verzachtend woord voor waarachtig), bw.: je hebt - gelijk, inderdaad.
- Waren** (ronddwalen, omdolen; fig. spoken, met de bijgedachte aan iets geheimzinnigs of bovennatuurlijks), het heeft gewaard: haar oog waarde over den uitgestreken akker, rechts en links (V. Lov.); de geur der parfumerieën bleef om haar heen -, wademen, wasemen; warende geesten.
- Waren** (handelsgoederen), v. mv.
- Warenhuis** (algemeene bazaar op groote schaal), o. -huizen: het - te Aken.
- Warenkennis** (kennis van de handelsartikelen, hun ontstaan en hun behandeling: als vak van wetenschap), v. gmv.
- Waren'tig** (warempel, waarlijk, inderdaad), bw.: 't is - zoo; spreekt. ook: Warat'je.
- War'garen** (eig. garen, dat in de war is; fig. verwarde zaak), o. gmv.; -geest (iemand, die verward denkt, die alles door elkaar haspelt), m. -en; -hoofd (wargeest), m. en v. -en.
- War'ring** (scheepst. gangboord op kleine schepen), v. waringen.
- Warin'gin** (O.-I. reusachtige, breedgetakte boom met luchtwortels), m. waringins: de - staat op Java overal midden op de aloen-aloen.
- War'klomp** (verwarde massa), m. -en: wat - der natuur! (Tollens), chaos; -kop (warhoofd, iem. die zeer verward denkt), m. -koppen; -kruid (windeachtige woekerplant), o. gmv.: het - omstrengelt en doodt de planten, het tiert vooral op vlas- en hennepakkers, zie Duivelsnaaigaren.
- Warm** (het tegengestelde van koud, minder heet), bn. en bw.; -er, -st: een -e kamer, een - bad; zich - kleeden; zegsw. er - in zitten, bemiddeld zijn; het ging er - toe, er werd hevig gestreden, geredetwist, enz.; een -e ontvangst, hartelijke.
- Warm'bloedig** (warm bloed hebbende), bn.: zoogdieren zijn -e dieren; fig. choleric: de -e Franschman; verg. Koudbloedig.
- War'me hand**, v.: zegsw. geven met de -, d. i. tijdens zijn leven, dus niet bij testament; van goederen met de - gegeven worden thans rechten betaald.
- War'men** (warm maken, verwarmen), ik heb gewarmd: zich -, de handen -; zegsw. wie het dichtst bij 't vuur is, -t zich het best, wie het best in de gelegenheid of positie is, gaat met het voordeel, de betrekking strijken.
- War'mer** (dat, wat verwarmt), m. warmers; in samenst., zie b.v. Neuswarmer.
- Warm'loopen** (het door wrijving warm worden eener as), o.: het - der assen van een rijtuig of wagon.
- War'moes** (eig. warm-moes of warme moes, d. i. in braeibakken gekweekt tuinmoes, moes-kruid), o. gmv.: war'moeshof (groentetuin), m. -hoven.
- Warmoezenier', warmoezier'** (kwecker van groenten, hovenier, groenteboer), m. -s.
- Warmoezerij'** (kwekerij van groenten), v. -en: de -en van het Westland, van de Streek, van Sint-Pieter (bij Maastricht).
- Warm'pan** (beddepan), v. -pannen.
- Warm'pies**, bw.: die kinderen zijn - gekleed, zich - toedekken; fig. hij zit er - in, is weigesteld; verg. Warm.
- Warm'te** (het warm-zijn), v. gmv.: de - der zon, de - van den zomer, de - van het bloed; dierlijke -; fig. iets met - verdedigen, vurigheid, hartstochtelijkheid; -bron (oorzaak van warmte), v. -nen: de zon, die groote -; -buis (buis als warmtegeleider), v. -buizen; -eenheid (warmte, benodigd om 1 Liter water 1° Celsius in warmte te doen stijgen), v. -eenheden, zie Calorie; -geleider (stof die, of voorwerp dat de warmte voortgeleid d. i. doet wegvloeiën), m. -s: wol is een slechte -; -geleiding (het voortgeleiden van kunstmatige warmte), v. -en; -graad (een graad op de schaal van den thermometer), m. -graden; -leer (nat. wetenschap, welke zich bezighoudt met de verschijnselen der warmte), v. gmv.; -ontwikkeling (nat. de elektrische warmte, die ontstaat door den weerstand, welke de geleider, die twee conductors verbindt, aan den stroom der electriciteit biedt), v. gmv.
- War'nest** (fig. beeld van verwarring), o. -en: een - van stegen en straatjes; een - van draden, van haren; een - van boekhouderij.
- War'net** (eig. een verward net), o. -netten: fig. een - van braamranken, van lianen.
- Wa'rong**, wa'roeng (Mal. eetkraam, een soort van gaarkeuken, inlandsch stalletje met eetwaren; inlandsche winkel), v. -s: een -houder, een -houdster.
- Warrant** (Eng. volmacht, machtiging; bevel tot inhechtenisneming; waarborg inz. voor fabrieksmerken; bewijsstuk, bewijs van een verschuldigd saldo), v. -s; -systeem (stelsel, waarbij de koopwaren door middel van de -s verkocht kunnen worden zonder het pak-huis te verlaten), o. -systemen.
- War'rel** (warring), m. gmv.: in den -.
- War'relen** (freq. van warren: dooreenwarren, fig. wemelen), het heeft gewarrelt: het war'rel mij voor de oogen, draait; -klomp (verwarde massa), m. -en, zie War'klomp; -wind (wervelende wind), m. -es.
- War'ren** (in de war zijn, brengen of raken), ik warde, heb geward, verg. Warwarren.
- Wars** (afkeerig), bn.: iets - worden of zijn; meestal zonder koppelw.w.: - van vleiertij, van lof, enz.
- War'taal** (dooreengevarde taal, zinloze taal, nonsens), v. gmv.: de koortstijder was aan het ijlen en zei allerlei -.
- War'tel** (scheepst. draaihaak), m. wartels.
- War'winkel** (warboel, ordeloze boel), m.: een - van levende ranken; fig. een - van allerlei onbegrepen kennis.
- Was** (groet, toename, vermeerdering), m. gmv.; er is - op de bovenrivier, toevoer van water.
- Was** (vetachtige verbinding van bepaalde stoffen, inz. bijenwas), o. en v. gmv.: kaarsen, bloemen, beeldjes van -; - om te boenen, te wrijven; in O.-I. levert Timor veel -, deze komt van de wilde bij, die zeer groote

honingraten maakt ; **-achtig** (op waslij-kende), bn. ; **-er**, **-st**: een **-e tint**: **-afdruk** (afdruk in was), m. **-ken**.

Was'orde (Zweedsche ridderorde), v.: de **-werd** ingesteld door Gustaaf III, in 1772.

Was'boom (N.-Amerikaansche heester), m. **-en**: de vruchten van den **-** leveren een soort van groen was, waarvan welriekende kaarsen gemaakt worden.

Wasch (het wasschen, inz. van linnen of onderklederen; het waschgoed), v. wasschen: ik zal mijn zakdoeken in de **-** doen; deze vrouw heeft elke week vijf wasschen.

Wasch'baas (mil. man v. de waschvrouw), m. **-bazen**. vero.; **-bak** (bak of schotel, om zich in te wasschen), m. **-ken**; **-bank** (bank voor het waschgerel), v. **-en**; **-beer** (N.-Amerik. beer, die zijn voedsel zou wasschen, vóór het te gebruiken), m. **-beren**; **-bekken** (metalen waschbak), o. **-s**; **-dag** (dag voor de wasch in een huishouden), m. **-dagen**; **-echt** (in de wasch niet verkleurend), bn.: **-e stoffen**; fig. een **-e neger**, raszuiver; **-geld** (loon der waschvrouw), o. **-en**; **-gerel** (**-benodigdheden**), o. gmv.; **-goed** (linnen en ander goed v. d. wasch), o. gmv.; **-hok** (**-loodsje**), o. **-ken**; **-huis** (gezin, voor hetwelk de waschvrouw wascht), o. **-zen**; **-inrichting** (gebouw, ingericht voor het wasschen van allerlei goed, meest op groote schaal en als bedrijf), v. **-en**.

Wasch'kan (lampetkan), v. **-nen**; **-ketel** (ketel v. 't waschwater), m. **-s**; **-kom** (lampetkom), v. **-en**; **-kuip** (grote wasch-tobbe), v. **-en**; **-lijst** (lijst of staat van waschgoed), v. **-en**; **-loon** (**-geld**), o. **-en**; **-machine** (draaitoestel, om te wasschen), v. **-s**; **-mand** (hooge tweezorige mand voor waschgoed), v. **-en**; **-stel** (lampetkom met **-kan**, zeepbakje, kambakje, enz.), o. **-stellen**; **-ster** (waschvrouw), v. **-s**; **-tafel** (slaapkamermeubel voor het toilet), v. **-s**; **-tebbe** (kuipje met twee handvatten voor de wasch), v. **-n**; **-vrouw** (vrouw, die van 't wasschen van linnen- en ondergoed een bedrijf maakt), v. **-en**; **-water** (water, om zich mee te wasschen, of om het waschgoed in te wasschen), o. gmv.

Was'doek (gewast, zwaar linnen weefsel), o.: een overtrek v. **-**, een tafelleedje v. **-**.

Was'dom (groei), m. gmv.: de **-der** planten; hij heeft zijn vollen **-** bereikt; God zal **-geven**.

Was'sem (uitwaseming, damp), m. **-s**.

Was'semen (damp v. zich geven), het heeft gewasemd: de rozen **-** haar geuren.

Was'geel (zoo geel als natuurwas of ongezuiverde was), bn.: een Spanjaard met **-** gelaat, met **-gele** handen; **-kaars** (kaars van gele of witte was), v. **-en**; z.: Stearinekaars, Vetkaars of Smeerkaars; **-licht** (kaars, ook: nachtpitje van was), o. **-en**: **-** offeren aan 't keizerlijke graf (Staring); Ivo zou er waskaarsen doen branden; **-lucifer** (lucifer van was), m. **-s**.

Was'schen (door middel van water, enz. schoonmaken, reinigen, zuiveren), hij wiesch (waschte), heeft gewasschen: de handen, de voeten, een kind **-**, zich **-** met eau de cologne; zegsw. als de eene hand de andere wascht, worden ze beide schoon, wederzijdsche hulp baat; kolen **-**, mijn. de gruis-kolen kleiner dan 8 cm. in de wasscherij zuiveren van steentjes, enz.: bij uitbr. de melk **-**, ver-

dunnen met water, aanlengen; de kaarten **-**, door elkaar mengen, méleeren, evenzoo: de dominosteenen **-**, dooreenschuiven.

Was'scher (waschbaas), m. **-s**: Jan de **-**, klucht-persoon der kinderprenten; **wasch'ster** (waschvrouw), v. **-s**, w. g.

Wasscherij' (waschinrichting; mijn. plaats waar de waschmachine staat tot het zuiveren der gruis-kolen), v. **-en**.

Was'sen (van was), bn.: **-** bloemen; zegsw. dat is een **-** neus, misleiding, zie Neus.

Was'sen (met was bestrijken), ik waste, ik heb gewast: gewast taf.

Was'sen (groeien, grooter worden, toenemen in omvang, tieren), het wies, zij wiesen, het is gewassen: wat is die jongen gewassen, de Maas gaat weer **-**; alle planten **-** hier welig; bij verg. de maan wast of is wassende; **-tij**, vloed; fig. wassend ongehoof, het steeds wassend gevaar; verg. Volwassen, Ontwassen, Doorwassen.

Was'senaar (maansikkel met de punten of horens omhoog, wassende maan), m. **-s**.

Wassenbeeld' (beeld van was), o. **-** beelden; **-beel'denspel** (tent, waarin wassenbeelden te zien zijn), o. **-** spellen, zie Panopticum.

Was'tafel (tablet, met was overdekt, waarop de Ouden met hun stilus schreven), v. **-s**; verg. Tabula rasa.

Wat, vrag. vnw.: **-** is er? zeg mij, **-** gij wilt; **-** drukte, **-** hoogte! ook betr. vnw.: al, **-** gij zegt, is waar; **-** waar is, is eenwoudig; ook onbep. vnw.: blijf bedaard, **-** er ook gebeure; ik heb hier **-** voor je.

Wa'ter 1. (in zuiveren toestand zonder kleur, reuk of smaak), o. wateren, **-s**: er is bron-, regen-, rivier-, wel-, zee-, enz. enz.; open **-**, niet dichtgevroren; een schip te **-** laten, van stapel laten loopen; de dief zit op **-** en brood, krijgt in de gevangenis geen ander voedsel; zegsw. het **-** komt aan de lippen, de nood is hoog; het hoofd boven **-** houden, eig. niet verdrinken, fig. z. weten te redden, zich staande weten te houden; Gods **-** over Gods akker laten loopen, zich nergens om bekommeren; dat is water op zijn molen, zie Molen; **-** naar zee dragen, ergens iets brengen, waar er overvloed van is, noodeloos arbeid doen, verg. Uil, Balk, Kolen; zij zijn als **-** en vuur, volslagen vijanden; zegsw. het **-** loopt altijd naar zee, de fortuin dient de rijken; **-** in den wijn doen, zijn eischen matigen, wat inbinden, omdat de omstandigheden daartoe dwingen; dat feest is in 't **-** gevallen, is mislukt; bang zijn zich aan koud **-** te branden, zie Branden; spreekw.: Stille **-s** hebben diepe gronden, de zwijgers denken dikwijls het diepst; In troebel **-** is het goed visschen, zie Troebel; geneesk. hij stierf aan het **-**, de waterzucht; zie ook: Kruijk, Verdrinken, Steek (stoot) en Zon; 2. (rivier, meer, kanaal, enz.), o. waters, wateren: de **-** en van Nederland; zegsw. in zulke **-s** vangt men zulke visschen, van zulke menschen heeft men zoo iets te wachten; 3. (kunst- of mineraalwater), o. **-** en: spuit-, Selters-, welriekende **-** en; sterk-, d. i. vitriool, zie Salpeterzuur; 4. (uitwendig geneesmiddel), o., zie: Boor-, Oogwater; 5. (helderheid), o. gmv.: diamanten van het eerste of zuiverste **-**, van de eerste of beste helderheid, den hoogsten glans; fig. een artist van 't eerste **-**, rang.

Wa'terachtig (*waterig*), bn.; -er, -st: een -*kostje*, laf, flauw, te zeer aangelengd; een -*e vrucht*; ook, een -*e streek*, met veel waterpartijen.

Wa'terandoorn (*gemeene wolfspoot, waterplant*), m. -s, ook: -*andoren*; -*baars* (stofnaam), v. gm.v.: *houdt gij van -?*; -**bloem** (een in of bij het water groeiende bloemplant), v. -en; -**bom** (*bom, geworpen uit een vliegtuig en wel op een duikboot of onder vaartuig, om deze te vernietigen*), v. -bommen; -**bouw** (*de kunst, om waterweringen te bouwen of om bouwwerken te maken in of over 't water*), m. gm.v.; -**bouwkunde** (*wetenschap omtrent den bouw van dijken, dwikers, sluisen, bruggen, wegen, havens, enz. en daarmee in verband staande werken*), v. gm.v.; -**bouwkun'dig** (*op waterbouwkunde betrekking hebbende*), bn.: een -*woordenboek*, een -*tijdschrift*, hij is -*ingenieur*; -**bouwkun'dige** (*iemand, die kennis heeft van het vak van waterbouwkunde*), m. -n; -**brood** (*brood van waterdeeg d. i. zonder melk*), o. -en; -**chinees** (*een grappige scheldnaam voor een zonderting*), m. -zen.

Wa'terchocolade (*chocolade, met heet water toebereid*), v. gm.v.; -**closet** (*plee met waterspoeling*), o.; zie **W. C.**; -**damp** (*nat. water in damp- of gasvormigen toestand; verdichte waterstof*), m. -en; -**dicht** (*ondoor- dringbaar voor het water*), bn.: een -*e kelder*, een -*e mantel*, impermeabel; een paar vetleeren -*e laarzen*; -**dier** (*een in 't water levend dier*), o. -en; -**druppel** (*druppeltje water, waterbolletje*), m. -s; -**en** (*besproeien, netten, water toezien*), ik -*de*, heb gewaterd. **Water-en-vuur'baas** (*baas in een water-en-vuur-nering*), m. -bazen; -**nering** (*winkel- tje, waar heet water, gloeiende turkolen en verdere brandstoffen te koop zijn*), v. -neringen.

Wa'tergas (*nat. gas, dat ontstaat door over- gloeiende stoom (± 250° C.) over gloeiende cokes (± 1000° C.) te leiden*), o. gm.v.: -*brandt* met een blauwe vlam en heet ook *blauwgas*; -**geest** (*myth. nikker*), m. -en; -**geus** (*gesch. zeeschuimend banneling in 't begin van den 80-jarigen oorlog*), m. -geuzen: de -*geuzen namen Den Briel* (1572), verg. Boschgeuzen; -**glas** 1. (*glas om water uit te drinken*), o. -glazen, verg. Likeur-, Wijn-; 2. (*sochek. kiezelzure potasch, in kokend water opgelost*), o. gm.v.: eieren in verdund -*bewaren*; -**god** (*myth. Neptunus, Poseidon*), m. gm.v., verg. Triton; -**godin** (*myth. najade, nereïde*), v. -godinnen; -**hanevoet** (*plantk. blaartrek- kende boterbloem*), m. gm.v.; -**hoen** (*dierk. kleine watervogel, een trekvogel*), o. -hoenders, verkl. -*tje*, o. -s; -**hoofd** (*door water opgezet hoofd, inz. groot kinderhoofd*), o. -en; -**hoos** (*kegelvormige opvoering van water door werking eener windhoos, waterkolom door een wervelstorm opgetrokken*), v. -hoozen; -**hyacint** (*plantk. waterplant met rozig paarse trosbloemen*), v. -en: de -*bedekt* in O.-I. bij miljoenen plassen en moerassen.

Wa'terig (*waterachtig*), bn.; -er, -st: -*e oogen*, een -*e soep*, als water; fig. een -*e stijl*, laf, zonder pit.

Wa'tering (*wetering*), v. -en.

Wa'terjuffertje (*dierk. netlevend insect: libel, glazenmakertje*), o. -s: het -*leeft* in

de nabijheid v. h. water en aast op kleine insecten; zie **Libel**.

Wa'terkaarde (*duitsblad*), v. -n; -**kan** (*glazen, aarden, enz. kan voor water*), v. -nen; -**karaf** (*karaf voor drinkwater*), v. -fen; -**keering** (*dam, dijk, havenhoofd, sluiswerk*), v. -en; -**kers** (*kruisbloemige plant*), v. gm.v.: de -*is een gevilde groente op de Parijsche en Londensche markt*; -**ketel** (*ketel, om water in te koken*), m. -s; -**koff** v. -ven, z. **Dod**; -**kraan** (*kraan, om water te tappen*), v. -kranen; -**kruik** (*kruik voor water*), v. -en; -**kussen** (*kussen, dat met water gevuld kan worden*), o. -s; -**kuur** (*Kneippkuur, genezing door wasschingen of door baden*), v. -kuren; -**laars** (*waterdichte vellaars*), v. -zen; -**land** (*waterig land*), o.

Wa'terland (*aardr. vroegere benaming van een streek in N.-H.*), o.: in -*lagen* o. m. de gemeenten Edam, Monnikendam en Purmerend; -**lander** (*bewoner van Waterland*), m. -s; de *Kermerlander had met -dier* gesworen *duysentwerf* . . . (**Vondel**).

Wa'terlanders (*scherts. tranen*), m. mv.: de -*waren op weg*, het *schreien* was nabij.

Wa'terleiding (*inrichting met aangelegd buizenstelsel, om goed drinkwater uit een waterreservoir in de huizen, op de pleinen, enz. aan te voeren*), v. -en; zie ook: **Pompstation**.

Wa'terlelie (*plombbloem*), v. -*leliën*, -*lelies*.

Wa'terlijn (*scheepst. denkbeeldige lijn, gevormd door het watervlak aan den romp van een schip*), v. gm.v.: een *kanonskogel had den scheepsvand doorboord, maar gelukkig boven de -*, verg. **Diepgang**.

Wa'terlinie (*mil. door inundatie zeer sterke verdedigingslinie*), v.: de *Holl. -*, zie **Linie**.

Wa'terlisch (*zwanenbloem*), o. -*lissen*.

-**loop** (*richting van stroomend water, ook wetering*), m. -en; -**loos** (*zonder water, droog*), bn.: een -*looze put*, een *woestijn is -*, een -*looze vlakte*; -**loot** (*omvachtbare loot of twijg, bijtakje*), v. -*loten*; -**loozing** (*afvoer, spuiing van het overtollige water*), v. -en; -**lossing** (*afvoer van overtollig veldwater*), v. -en; -**man** (*eljde teeken in den dierenriem*), m. gm.v., z. **Zodiak**; -**meloen** (*saprijke meloen, oorspronkelijk uit Afrika en Oost-Indië*), m. -en; -**merk** (*merk in papier inz. in papieren geld en andere papieren van waarde, ter voorkoming van namaak, bij de fabricage aangebrachte figuur*), o. -en: het -*komt helder te voorschijn*, als men het papier tegen het licht houdt, het kan daaruit onmogelijk verwijderd worden; -**molen** (*molen, door water in beweging gebracht*), m. -s: de eerste -*werd gebouwd in ons land ± 1400*; een -*dient ook om het water uit een polder te malen*, zie: **Gemaal** en **Stoomgemaal**; -**nood** (*gebrek aan water*), m. gm.v.; -**pas** (*instrument om te onderzoeken of iets horizontaal ligt of is*), o. -*passen*.

Wa'terpas (*horizontaal*), bn. en bw.: een -*lijn*, die *balk ligt niet -*; -**passen**, ik heb *gewaterpast: een terrein -*, een *provincie -*, de *hoogten en laagten ten opzichte van een gegeven peil opnemen*; -**passing**, v. -en; -**peil** (*peil of diepte v. e. water*), o. gm.v.; -**pers** (*hydraulische pers*), v. -sen; -**pest** (*plantk. een waterplant uit Z.-Amerika, die 's zomers door sterken groei de sloten over-*

dekt), v. gmv.; **-plant** (plant, welke in of bij het water groeit), v. —en: riet, de dullen, eendenkroos en wier zijn —en; **-plas** (plas water, klein meer), m. —plassen: de groote —, de zee; **-pokken** (geneesk. een op pokken lijkende huiduitslag), v. mv.; **-politie** (politie, die voor de veiligheid en de orde in havens en op redden zorgt), v. gmv.; **-polo** (sport. balspel in 't water), o. —'s: een — wordt uitgevoerd door zeventallen van spelers, goede zwemmers, tegen elkaar; **-poort** (poortje in den walmuur, waardoor men bij een rivier of een water komt), v. —en; **-proef** (godsoordeel in de Middeleeuwen en laer, waarbij de verdachte niet mocht bovendrijven), v., zie Ordaliu; **-proef** (impermeele stof), o. gmv.: een regenmantel van —; ook bn.: die stof is —.

Wa'terraaf, v. —raven, zie Schollebaar: de — leeft enkel van visch; **-rad** (molenaar met schoepen tot het overbrengen van de beweegkracht van stroomend water op ander raderwerk), o. —raden, —raderen; **-rat**, **-rot** (rot, die in de nabijheid van water leeft), v. —ten: fig. die jongen is een —, een goed zwemmer; **-rijk**, bn.; —er, —st: een — landschap, dat land is —, rijk aan water, heeft tal van rivieren, meren, enz.; **-schaarschte** (gebrek aan water), v. gmv.; **-schade** (schade, door water aangericht, inz bij brandblusschen of door het lek van een schip), v. gmv.; **-schap** (polder of heemraadschap), o. —pen; **-schapsbestuur** (bestuur van een polder, enz.), o. —besturen.

Wa'terscheerling (een vergiftige plant, in het wild groeiende in moerassen en aan slootkanten), v. —en, zie Dolkervel, Hondspeterselie; **-schot** (tijdelijke vermindering van de doorvaartwijdte bij een kanaal), o. gmv.; **-schout** (hoofd van politie, die de orde onder het scheepsvolk en de schepen houdt in A'dam of R'dam, Indië enz. en ten overstaan van wien de monsterrol wordt opgemaakt), m. —en; **-schouw** (het schouwen of inspecteeren van waterloopen, waterwegen), v. gmv.; **-snip** (steltlooper: watervogel onzer veenstreken), v. —pen.

Wa'tersnood (rampen door een overstroming veroorzaakt), m. —en; **-noodcommissie** (vereniging van personen, die zich gevormd heeft om giften in te zamelen en de bewoners der door het water geteisterde streken bij te staan), v. —sies, —siën.

Wa'terspiegel (de in rust zijnde oppervlakte of het bovenvlak van eenig water), m. gmv.: een walvisch brak juist den — naast ons; **-spin** (dierk. spin, lewend in stilstaand water), v. —spinnen; **-sport** (sport te water, b.v. roeien, zeilen), v. gmv.; **-spuier**, m. —s, zie Gargouille; **-staat** (college van rijksambtenaren, belast met de zorg over en het beheer van wegen, dijken, bruggen, kanalen), m. gmv.: ministerie van —, ingenieur v. d. —; **-stand** (hoogte van het water in een rivier, een beek, of in de slooten en kanalen v. e. polder op eenig tijdstip), m. —en: bij hoogten, bij lagen —; **-stof** (nat. element, dat zich met zuurstof verbindt tot water; kleur- en reukloos brandbaar gas, de lichtste van alle stoffen), v. gmv.; **-stool** (koperen of blinken stoff), die met heet water gevuld wordt), v. —stoven.

Wa'terstraat (water, dat in den vorm van

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

een straal met kracht ergens uit stroomt, loopt of schiet), m. —stralen; **-tanden** (zod verlangten, dat het water om de tanden komt), ik —tandde, ik heb gewatertand: die kersen doen de jeugd —, hevig begeren; uw reis naar Zwitserland doet mij —; — van iets, het water in den mond krijgen van verlangen; **-toren** (toren, waarin het water eener waterleiding wordt opgepompt om het van daar uit naar de verbruikers te voeren), m. —s.

Wa'tertwist (katoenen weefsel), o., zie Twist; **-val** (het vallen van water van een meestal steile hoogte; de plaats er van), m. —vallen; **-vat** (ton voor drink- of regenwater), o. —vaten; **-verf** (verfstof in water oplosbaar of opgelost), v. —verven: een teekening in —, zie Aquarel; **-verplaatsing** (ruimte door eenig lichaam in het water ingenomen), v. —en: — bij een schip, inz. van het deel v. e. schip onder de waterlijn: zeeschepen van 6000 ton —, verg. Diepgang; **-vliegtuig** (hydroplane), o. —en; **-vogel** (zwemvogel; ook: vogel, die zich bij het water ophoudt), m. —s; **-vrees** (hondsdotheid), v. gmv., zie Hydrophobie; **-vrij** (voor water ontoegankelijk), bn.: —e kelders, Den Bosch is — gemaakt; **-weegkunde** (wetenschap, die het gewicht, de drukking, enz. van vloeistoffen behandelt), v. gmv., zie Hydrostatica; **-weg**, m.: zie R'damsche waterweg.

Wa'terwerk (sluis, bouwwerk in het water, kunstfontein, waterval, enz.), o. —en: de —en te Versailles, te Saint-Cloud, de —en op Wilhelmshöhe bij Kassel; **-wijs** (kennende het water), bn.: kalveren, die voor 't eerst in een wei komen, door slooten omringd, worden eens ondergedompeld, om ze — te maken; **-wild** (watergevogelte, als wilde eenden, wilde ganzen, enz.), o. gmv.; **-wilg** (plantk. de ruige wilg), m. —en; **-windmolen** (windmolen om het overtollige water uit een polder te malen, poldermolen), m. —s; **-zonnetje** (flauwe zonneschijn tusschen regenwolken door), o. gmv.; **-zoo** (rivierisch, in water gekookt en opgedischt), v. —zooien; —tje, o. —s; **-zucht** (ziekeltijde ophooping van water in eenig lichaamsdeel), v. gmv.; **-zuchtig** (aan waterzucht lijdende), bn., —er, —st: een — gestel.

Wat'je (een propje watten), o. —s.

Wat'jekou (slag om de ooren, oorvijg, stomp die aankomt, opstopper), m. —kouen. volkst.

Watt (electrische krachtseenheid), v. —s, zie Kilowatt.

Watteeren (met watten voeren): een gewatteerde overjas, een deken —, een kamerjapon laten —; zie Gewatteerd.

Wat'ten (vlokjes katoen), v. mv.: een jas in den rug met — voeren; een pak —; een deken met — dubbelen; antiseptische —; **-fabriek**, v. —en; **-fabrikant**, m. —en.

Wat'ten (van waten, uit watten bestaande), bn.: een — voering, een — opvulling in kleeren; zie Watteren.

Wauw (zeet. gunstig v. d. wind), bn., —er, —st.

Wau'welen (vervelend praten, zeuren), ik heb gewauweld: wat wauweld die man! **-aar** (zeurder), m. —s; **-aarster**, v. —s.

Way'ang, v. —s; zie Wajang.

Waywo'de, m. —n; zie Woiwode.

Wa'zen (als een waas), bn.: een — sluier.

Wa'zig (met een waas bedekt, nevelachtig), bn.: —e omtrekken, het — verschieft.

W. C., v.; zie Watercloset.

Web 1. (*weefsel*), o. webben: *het — wacht op den koopman* (Staring), rol linnen; 2. (*net der spin*), o. —ben: *deze —ben zijn rad- of trechervormig*, ze dienen tot verblijf en tot 't vangen v. aas; z. ook: Herfstdraad.

Web/be, v. en o. —n, **web'betie**, zie Web.

Wed (verwant met waden: *drenk- en waad-plaats voor paarden*), o. —den: *brenge de paarden naar het —*, waadkolk.

Wed (*wedstrijd*), v. gmv.: *dat gaat in de —*, om het zeerst, zoo vlug het maar kan.

Weda'na, m. —'s; zie Wedono.

Wed'de (*bezoldiging*, inz. *jaarwedde*), v. wedden: *op een — van duizend gulden*, jaarloon.

Wed'den (een *weddenschap aangaan*), ik wedde, heb gewed: *ik wed om tien gulden*, ik wed om een flesch, d. i. er aan wagen.

Wed'denschap, v. —pen: *een — aangaan*, een — verliezen; ook: *Weddingschap*.

We'der, weer (*luchtsgesteldheid*), o. gmv.: *het is slecht —*; *mooi weertje vandaagt de hardrijderij zal doorgaan*, wind en — dienende, als nl. beide gunstig zijn; fig. *hij speelt mooi — met eens anders geld*, leeft ruim en rijk, op kosten van een ander.

We'der, weer (*terug; opnieuw; tegen*), bw.: *hij loopt heen en en —*; *daar ben ik al —*; *zien we je spoedig —? dat doe ik nooit —*.

We'der, weer, bw.: — vormt samenstellingen met w.w., nu eens scheidbaar (met de klem op *weder, weer*), dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.), b.v. *weer'brengen*, *we'derkeeren* (d. i. terug) en *weer'knaf'sen*, *weer'staan'* (d. i. tegen).

We'derbrenge (*terugbrengen*), onr. w.w., ik bracht —, heb —gebracht; —**dienst** (*tegen'dienst*), m. —en; —**dooper** (*aanhanger van de leer der anabaptisten*), m. —s; zie Jantjevan-Leiden; —**ga**, **we'dergade** (*gelijke, evenknie, gelijkboortige*), v. gmv.; —**geboorte** (*hernieuwing, herleving*), v., zie Renaissance; —**geven, weer** — (*teruggeven*), ik gaf —, heb —gegeven; —**helpt** (fig. *echtge-noote*), v. —en; —**hoor**, o., dit woord komt voor in de uitdrukking: *het hoor en — laten gelden*, toepassen, d. i. beide partijen hooren; *strenge rechtvaardigheid eischt het hoor en het —*, Lat. bet.: *audiatur et altera pars* of *audi-te* et alteram partem; —**hooren** (*opnieuw hooren*), ik hoorde —, heb —gehoord, w. g.

Wederhou'den, weer — (*terughouden, belet-ten*), ik —hield, heb —houden: *zich —*.

We'derik (*steutelbloemige plant, tierend in onze moerassen, veenplassen en rietlanden*), v. gmv.: *de rondbladige —, de pluimdragende —*.

Wederin'koop (*het terugkopen van het reeds verkochte*), m. —inkoopen: *verkoop met recht v. —*, heimelijk bedrijf als bank v. leening.

Wederkaat'sen, zie Weerkaatsen.

We'derkeer (*terugkeer*), m. gmv.

We'derkeeren, weer —, ik ben —gekeerd: *de dagen v. vrede zullen eens —*, terugkomen.

Wederkee'rend (*spraak.*), bn.: *het — voor-naamv. zich*, zie Reflexief.

Wederkee'rig (*wederzijdsch*), bn. en bw.: — *hulpbetoon op de Drentsche dorpen*; een — *leide*; *iemand — haten*.

Wederkee'rig (*spraak.*), bn.: *het — voormv. elkander of malkander*, d. i. de een den ander.

We'derkomen (*nog eens komen*), ik kwam —, ben —gekomen; —**komst** (*terugkomst*), v.

We'derkoopen (*terugkopen*), ik kocht —,

heb —gekocht: *een huis, een akker met ver-lies —*; verg. Rouwkoop.

Wederleg'baar (*wederlegd kunnende wor-den*), bn.: *dat bewijs is niet —*, te ontzenu-wen; verg. Weer—.

Wederleg'gen (*het tegenbewijs leveren*), ik —legde (—lei, —leide), heb —legd (—leid); zie Weerleggen.

We'derliede (*wederkeerige liefde*), v. gmv.

Wederom' (*nogeens, opnieuw*), bw.

Wederop'bouw, m. gmv.: *de — der verwoeste stad Messina*, herbouw.

Wederop'zeggens, tot —, bw.: *een recht tot — toe verleenen*, tot die vergunning, dat voorrecht weder wordt ingetrokken.

We'derpartij (*tegenpartij*), v. —partijen.

We'derpartijder (*tegenstander*), m. —s.

Wederrech'telijk, bn. en bw.; —er, —st: *een —e toeëigening*, een —e inbezitneming; *zich — iets toeëigenen*, onwettig, in strijd met het recht; —**rech'telijkheid** (*onwettige daad*), v. gmv.

We'derspalt (*muitterij, weerspannigheid*), v. gmv.; —**spal'tig** (*muitziek*), bn. w. i. g.

Wederspan'neling, weer — (*rebel, oproer-ling*), m. en v. —en; voor het vr. ook —**e**.

Wederspan'nig, weer — (*tegenstrevend, tegen-werkend*), bn. en bw.; —er, —st: *hij werd ge-vonnist als — aan de wet*, ongehoorzaam; —**span'nigheid** (*rebellie*), v. gmv.

We'derspoed, weer'spoed (*tegenspoed*), m. gmv.

We'derspraak (*tegenspraak*), v. gmv.

Wederspre'ken, weer — (*tegenspreken*), ik —sprak', heb —spro'ken: *iem. —*.

Wederstaan' (*zich verzetten tegen*), ik —stond, heb —staan: *God wederstaat den hoo-vaardige*, is vijandig gezind; ook: *Weer-staan'*.

We'derstand (*tegenstand*), m. gmv.: — *bie-den*, ook *Weer'stand*.

We'derstandsvermogen, o. gmv.; zie Weerstands—.

Wederstre'ven (*tegenwerken, wederstaan*), ik —streefde, heb —streefd; ook: *Weer-stre'ven*.

Wederstre'vig, weer — (*koppig, weerspan-nig*), bn. en bw., —er, —st.

Wederva'ren, m. het —voer, is —varen: *wat is u op reis al zoo —? overkomen*, wat hebt ge beleefd? *iem. recht laten —*, toekomen, hem geven wat hem rechtens toekomt, ook: *Weerva'ren*.

Wederva'ren (*ontmoeting, lotgeval, gebeur-tenis*), o. gmv.: *de reiziger deelde zijn — mede*, zijn — *vertellen*, avontuur.

We'dervergelden (*betaald zetten*), ik ver-gold —, heb —vergouden: *iem. iets —*.

We'dervergelding (*weerwraak, revanche*), v.

We'derverkoper (*iem., die waren bij een fabrikant inkoop, om ze in 't klein van de hand te doen*), m. —verkoopers: —s *genieten in den regel rabat*.

We'dervinden, weer' — (*terugvinden*), ik vond —, heb —gevonden: *het verlorene —*.

Wederwaar'digheid (*onaangenaamheid, tegen-spoed, ramp, ongeluk*), v. —heden.

We'derwoord (*eig. terugwoord, antwoord*), o. —en, ook, *Weer'woord*; —**wraak** (*wraak of wraakneming op iem., die zich op ons ge-wroken heeft*), v. gmv., ook, *Weer'wraak*; —**zien** (*terugzien*), ik zag —, heb —gozien, ook, *Weer'zien*; —**zi jde** (*tegenovergestelde*

zijde, v.: een breed water, ter — met linderboomen beplant (C. O.); —*zijds*, bw.: zij verbonden zich — tot hulp en steun, wederkerig, ook, *Weer'zijds*; —*zijdsch*, bn.: onze —e belangen, een —e vriend, ook: *Weer'zijdsch*: —e vragen en antwoorden.

Wedgwood (Eng. een soort van Engelsch half verglaasd aardewerk), o. gmv., genoemd naar den eersten fabrikant († 1795).

Wed'ijver, m. gmv.: een matige — in een klasse werkt voordelig, ijver, om elkaar vooruit te komen of te overtreffen; —**ijveren** (wed'ijver toonen), ik heb gewedijverd: de gezanten gingen — in beleefdheid; fig. Java wed'ijvert in natuurschoon met de meest bevoorrechte landen (Veth); —**loop** (loop, om het snelst), m. —en: een — van paarden, van schaatsenrijders; — op het moedig ros (Immerzeel); de geestelijke —, Bijbel, 1. Cor. 9: 24—27; —**loopen**, alleen in de onbep. wijs. of als zn. o.; —**looper** (iem., die aan een wedloop meedoet), m. —loopers; —**prijs** (uitgeloofde prijs bij een wedren), m. —prijzen; —**ren** (wedloop), m. —nen: de —rennen bij Parijs, die bij Derby, nl. van paarden; —**strijd** (daad van wed'ijver), m. —strijden: een — in den zang, in het toneelspel, in het voordragen of reciteeren; een nationale —, waarin nl. enkel Nederlanders mogen meedoen; een internationale —, waaraan ook vreemden mogen meedoen, verg. Jury.

Wedo'no (O.-I. districtshoofd op Java, meestal uit den inlandschen adel afkomstig), m. —s, assistent-wedono, onderdistrictshoofd; ook: *Weda'na*; zie *Dhemang*.

We'duwaal, **wie'dewaal** (raafachtige vogel), m. —s of —walen; meest *Woe'te waal*.

We'duwe, **wed'uw** (vrouw, wier man overleden is), v. weduwen: een fonds voor weduwen en weezen; God is de vader van weduwen en weezen; een onbestorven —, vrouw, die door haar man verlaten is; zie *Weeuw'tje*.

We'duwendracht (kleeding van een treurende weduwe), v. gmv.; —**fonds** of **wed'uwfonds** (—beurs), o. —en: een weduwen- en weezenfonds, instelling tot uitkeering van een jaarwedde aan weduwen en weezen; *het Rijks—*; —**kas** (fonds, waaruit weduwen onderstand genieten), v. —kassen.

Weduw- en weez'pensioen (pensioen voor weduwe en weezen van ambtenaren, beamten, onderwijzers, enz.), o. —en.

We'duwgeld (lijfrente van een weduwe), o. —en; —**jaar** (eerste jaar na het overlijden van een predikant waarin de weduwe nog zijn jaarwedde geniet), o. gmv.; —**lijk** (als weduwe), bn.: de —e staat; —**naar** (man, wiens vrouw is overleden), m. —s, —naren: een onbestorven —, die door zijn vrouw verlaten is, soms: *Weeuw'enaar*; —**naarschap** (toestand, waarin de man als weduenaar verkeert), o. gmv.; —**schap** (ongehuwde staat nl. van een weduwe), o. gmv.; —**staat** (toestand als weduwe), m. gmv.; —**vrouw** (weduwe), v. —en.

Wee (ramp, onheil, ook: smart), o. weeen.

Wee (flauw, naar, down), bn.: zich — gaan gevoelen; ik was — van den honger; ik ben zoo — aan mijn hart; dat —ë gevoel van misselijkheid, een —ë rilling.

Wee, tw. uiting van smart: — mij, wat had ik begonnen? — onzer, zoo dat waar is.

Weed'asch (soort van potasch), v. gmv.

Wee'de (zekere kruisbloemige versplant), v. gmv.: uit het sap der —bladen bereid men een blauwe verfstof; zie *Pastel*.

Wee'dom (smart, lijden, droefheid), m. gmv.

Weef'getouw (weefstoel), o. —en; —**kunst** (de kunst van weven), v. gmv.; —**lijnen** (scheepst. de dwarse, horizontale touwen, die sportsgewijze geplaatst, als laddersporten naar den top van den mast leiden, touwladder), v. mv.: de masten, fijn en spits, met de — als vage webben; —**school** (inrichting tot onderwijs in de weefkunst, b.v. te Tilburg), v. —scholen; —**sel** (wat geweven is), o. —s, —en: bij overdr. het — der huid, het — der dichte bladeren; fig. een — van bedrog en leugen; —**selleur** (leer, aangaande den aard en het samenstel van de weefsels in het menschelijk en dierlijk lichaam), v., ook: Histologie; —**ster** (meisje of vrouw, die weeft), v. —s; —**stoel** (toestel, waarop het weefsel vervaardigd wordt), m. —stoelen.

Weeg (wand, muur), v. weegen, vero.

Weeg'blad (plant nl. de weegbree), o. gmv.

Weeg'bree (in het wild voorkomende plant, des zomers breed uitgroeiend langs oevers en kanaalkanten: weegblad), v. gmv.: de ruige —.

Weeg'brug (bascule), v. —bruggen; —**glas** (vochtweger), o. —glazen; —**haak** (unster), m.: —haken; —**kunde** (leer van 't evenwicht), v. gmv.; —**loon** (loon of geld voor het wegen op de stadswaag), o. —en, zie: *Wik- en Weegloonen*; —**luis** (luis, die zich bij voorkeur in een weeg ophoudt, wandluis), v. —zen; —**schaal** (balans; toestel, om de zwaarte van handelsartikelen, enz. te bepalen), v. —schalen: de zon staat in de —, het zevende teeken van den Dierenriem (23 Sept.), zie *Zodiac*; —**steen** (steen als gewicht), m. —en, vero.; —**stempel** (stempel, na weging der goederen op een vrachtbrief afgedrukt), m. —s; —**stoel** (stoel, waarop men zittende kan gewogen worden), m. —en.

Wee'heid (het wee-zijn), v.: de — der ellende.

Wee'igheid (flauwte, flauwhartigheid), v. gmv.: ondervoeding heeft — tot gevolg.

Week (het weeken), v. gmv.: in de — leggen, in de — zetten, d. i. week laten worden.

Week (tijdperk van zeven dagen), v. weken.

Week (week gedeelte), o. gmv., ook: *het weeke*.

Week (zacht), bn.; —er, —st.: een —hart, een —gestel, zeer gevoelig, teer.

Week'beurt (een werk, een surveillance, door ieder op z'n beurt een week lang te verrichten), v. —en; ook: preekbeurt op een der dagen van de week.

Week'blad (krant, die eens per week verschijnt), o. —bladen.

Week'dier (dier met een week lichaam, zonder beenvig geraamte, met een weeke, slijmerige huid, naakt of met een kalkachtige schaal als beschutting), o. —dieren: een slak is een —, de mossel, de oester is een —.

Wee'kelijk (zwakkelijk), bn. en bw.; —er, —st.: een —gestel; een —gemoed, zacht.

Wee'keling (iemand, die vertroeteld is), m. en v. weekelingen; voor het vr. ook —e.

Wee'ken (den. van week, zacht), ik weekte, heb geweekt: stokvisch moet men —, week, zacht maken in water.

Week'geld (weekeloon, ook: huishoudgeld per week), o. —gelden.

Weekhar'tig (zachtaardig) bn. en bw.; —er, —st.: een —kind, overgevoelig; zich — uit-

- drukken; **-har'tigheid**, v. gmv., zie Sentimentaliteit.
- Wee'klacht** (jammerklacht), v. —klachten.
- Wee'klagen** (treuren, jammeren), ik weeklaagde, heb geweeklaagd: *de vrouwen zaten te — bij het lijk*; — *over een catastrofe*.
- Week'lijst** (werklijst over ééne week), v. —en; —**loon** (loon per week), o. —loonen.
- Week'maken** (week doen worden), ik heb —gemaakt: *was —*; fig. roeren, treffen, verteederen: *iemands hart —*.
- Week'markt** (markt, die eens per week gehouden wordt), v. —markten.
- Week'soldeer** (tinsoldeer, een mengsel van tin en lood, ook lood met tin en bismuth), o. gmv.: het — wordt in 't algemeen bij licht smeltbare metalen aangewend, terwijl het hardsoldeer, zeer verschillend samengesteld, dient voor het solderen van moeilijk smeltbare metaalstukken.
- Week'staut** (staat, welke elke week wordt opgemaakt), m. —staten: *de — der loonen*.
- Weel'de** (overtoed, overdaad, luxe), v. —n: *zij leven in —*; *het zijn kinderen van —*; *in dat gezin is geen —*, overvloed; *wij zullen alle —n vereenigen* (C. O.); spreekw. 't Zijn sterke beenen, die de — dragen, d. i. de weelde leidt tot val of tot zonde, zie Been.
- Weel'deartikel** (eig. voorwerp van luxe of weelde), o. —artikelen: fig. rechtszekerheid is voor ambtenaren nog geen —.
- Weel'derig** (weelde toonende), bn. en bw.; —er, —st: *een — leven*, in overdaad; *een —e plantengroei*, rijk; —**heid** (luxe), v. gmv.
- Weel'dig** (weelderig), bn. en bw.; —er, —st.
- Weel'moed** (treurige stemming), m. gmv.: *en — overstelpde haar* (De Génestet), d. i. hartzeer, zie verdriet, mistroostigheid, zieleleed.
- Weemo'dig**, bn. en bw.; —er, —st: *een —e brief*, —e taal, *een —e herinnering*, treurig, mistroostig; —**heid** (weemoed), v. gmv.
- Wee'nen** (schreien), ik heb geweend: *wat zit ge droet te —!* *de kinderen begonnen luid te —*; *heete tranen —*, bitter schreien van spijt, berouw, hartzeer.
- Ween'huis** (Isr. huis, waar de ceremoniën met een lijk verricht worden), o. —huizen.
- Weepsch** (laf, zouteloos, flauw, smakeloos), bn., —er, —st.
- Weer** (ram), m. —en, ook, Weder.
- Weer** (wering), v. gmv.: *zich te — stellen*, —bieden, weerstand; zegsw. *vroeg in de — zijn*, aan den arbeid zijn, zich weren met vlijt.
- Weer,weder** (gesteldheid der lucht), o. gmv.: zegsw. *mooi — spelen van eens anders geld*, zie Weder.
- Weer** (eelt, verharding der huid), o. gmv. gew.
- Weer** (opnieuw, terug, tegen), bw. zie Weder.
- Weer'aal** (donderaal), m. —alen: *de — komt tegen een onweer aan de oppervlakte en toont zich onrustig*; ook, Barometervisch.
- Weer'baar**, bn.: —er, —st: *een — volk*, —bare mannen, zich kunnende weren of verdigen; *een volk — maken*, strijdbaar; —**baarheid**, v. gmv.
- Weer'baarheidsbond** (vereening van vrijwillige, weerbare mannen tot verdediging van 's lands onafhankelijkheid), m. —bonden, thans: vrijwillige landstorm.
- Weerbar'stig** (tegenstrevend, stijfhoofdig, koppig, hardnekkig), bn. en bw.; —er, —st: *een — man*, *een — karakter*, *een — volk*, geen buigen of toegeven kennende.
- Weer'bericht** (bericht over het te verwachten weer), o. —berichten.
- Weer'druk** (boekdr. de druk op den tegenkant van een bedrukt blad of vel), m. gmv.
- Weer'ga, —gade**, v. gmv.: *in 't verzenmaken zocht — Bilderdijk tevergeefs zijn —*; zie We'derga.
- Weer'ga**, v.: *om de — niet*, in geen geval; *ergens geen — om geven*; *loop naar de —*: naar den drommel; soms als persoon, m.: *ik vind hem een lastigen —*; —**gaasch**, bn. en bw.: *die weergasche jongen*, drommelsch.
- Weer'gal** (scheepst. rood wolkje als voor- teeken van buig weer), v. gmv.
- Weer'galm** (vage echo), m. gmv.
- Weer'gal'men** (weerklinken), het heeft weergalmd: *het schot —de in de bergen*; fig. galmen, tuiten: *mijn ooren — van 't geraas*.
- Weer'galoos** (voorbeeldeloos), bn.: *een —looze moed*, *dapperheid*, waarvan de gelijke niet bestaat; *een — talent*.
- Weer'geld** (gesch. boete, die men voor manslag moest betalen, zoengeld), o. —en. vero.
- Weer'glans** (terugstraling, weerschijs), m. gmv.; fig. luister, roem, vermaardheid.
- Weer'glas** (barometer; toestel, bestaande uit barometer met thermometer), o. —glazen.
- Weer'haak** (tegenhaakje), m. —haken: *een angel met een —*, *een harpoen met een —*.
- Weer'haan** (windwijzer in den vorm van een haan), m. —hanen: fig. *hij is een —*, draait met alle winden; *de — van de kans* (Vondel).
- Weer'hanerij**, v. gmv.: *politieke —*, het gedurig van partij veranderen.
- Weer'huisje** (hygrometer in den vorm van een huisje), o. —huisjes.
- Weerkaat'sen** (terugkaatsen), het —kaatste, heeft —kaatst: *de lichtstralen — op die ruiten*, *in dat water*, stralen terug; —**ing**, v. gmv.
- Weer'kant, we'derkant**, m.: *de — van deze stof is grijs*, tegenkant.
- Weer'klank** (weder-toon, weergalm), m. —klanken: fig. *zijn woorden vonden —*, wekten gewenschte gevoelens in het hart der toehoorders op; *die taal vond —*, instemming.
- Weer'klin'ken** (weergalmen), het —klonk, heeft —klonken.
- Weer'kracht** (kracht van verweer in den oorlog), v. gmv.: *de — v. e. volk*; verg. Weermacht; —**krach'tig** (kunnende zich goed weren), bn.: —e mannen; —er, —st.
- Weer'kunde** (leer der lucht en der weersveranderingen), v. gmv.; zie Meteorologie.
- Weer'kundig** (wat tot de weerkunde behoort; kennis hebbende van het weer), bn.: —e waarnemingen, meteorologisch; *mengje schaapherder is nogal —*.
- Weer'kundige** (wetenschappelijk beoefenaar der weerkunde, meteoroloog), m. en v. —kundigen; spreekt. Weerprofeet.
- Weerleg'gen** (wederleggen, het bewijs v. h. tegendeel geven), ik —legde of —lei, ik heb —legd of —leid: *een bedenking —*, ontzenuwen.
- Weer'licht** (bliksemlicht), o. gmv.
- Weer'licht**, v. gmv.: *loop naar de —!* naar den drommel: *een verwensching*; *hij liep als de —*, eig. als de bliksem, d. i. zeer snel.
- Weer'lichten** (bliksemen), het weerlichtte, het heeft geweerlicht: *het is aan 't —*.
- Weer'lichts**, bw.: —mooi, zeer, zeldzaam.
- Weer'lichtsch**, bn.: *die —e jongen*, drommelsch, dekselsch, weergaasch.

Weer'loos (zonder weer of verdediging), bn.; -loozter, -loost: de duij is een -looze prooi van den havik; een - slachtoffer; -heid (het weerloos-zijn), v. gmv.

Weer'macht (al, wat dienstig is tot afwering van den vijand), v. -en: de - omvat de levende strijdkrachten: militie, landweer, landstorm, en de doode: wapens, forten, schansen, vestingen, loopgraven, enz.

Weer'middelen (verdedigingsmidd.), o. mv.

Weerom'komen (terugkomen), hij kwam -, is -gekomen: hij zal vanzelf wel -.

Weerom'reis (terugreis), v. -reizen.

Weerom'stuit (terugstuiting), m. gmv.

Weer'penning (kleine bijdrage voor d. weerbaarheid van het land), m. -penningen.

Weer'pijn (lichte pijn, die door een zwaardere pijn elders veroorzaakt wordt), v. -pijnen.

Weer'plicht (dienstplicht: plicht, om het vaderland te verdedigen), m. gmv.

Weer'profeet (weervoorspeller), m. -profeten.

Weer'schijn (lichtende glans, weerglans), m.

Weer'schij'nen (flikkeren, terugschijnen), het -scheen', heeft -sche'nen; -sel, o. -s.

Weer'schijnvlinder (dierk. een hoogvlieger onder de dagvlinders), m. -s: in ons land is de - hoogst zeldzaam; het mannetje heeft een weerschijn op de paarse vleugels.

Weers'gesteldheid (toestand van het weer of der lucht), v. -gesteldheden.

Weers'kanten, m. mv.: aan -, aan beide zijden; van - is dat jonge paar rijk.

Weer'slag (terugslag), m. -slagen.

Weer'smaak (leelijke nasmaak; fig. tegenzin, afkeer, walging), m. gmv.

Weerspan'nig, bn. en bw., -er, -st; --heid, v. gmv.; zie Wederspannig.

Weerspie'gelen (terug-spiegelen), het -spie'gelden, heeft -spie'geld: de epigrammen van Martialis - het Rom. leven van dien tijd; -ing (het weerspiegelen), v. -en: de - van een paleis in het water.

Weerspre'ken, w.w.; zie Wederspre'ken.

Weerstaan', w.w.; zie Wederstaan'.

Weer'stand 1. (wederstand, tegenstand), m. gmv.: - bieden aan de verleiding; de dijk bood lang - aan de onstuimige golven; een taai -; 2. (dradencomplex in elektrische geleiding ingelast om den stroom daarover te verdeelen en zoo te verzwikken), m. -en; zie ook: Reactie, Reageeren.

Weer'standskas (fonds van werklieden, uit gezamenlijke giften gevormd, tot weerstand bij werksinking), v. -kassen.

Weer'standsvermogen (kracht van wederstand, taaiheid in of bij den arbeid, volhardende kracht), o. gmv.: bloedarme, bleekzuchtige kinderen hebben weinig -.

Weerstre'ven, w.w.; zie Wederstre'ven.

Weer'stuit (terugstuit), m. gmv.: hij lachte mede van den -, d i omdat allen lachten.

Weers'verandering (verandering van het weer), v. -en: een gestadige -.

Weers'zijden, v. mv.: aan - van -, aan of van beide zijden; zie Weerskanten.

Weer'tafel (lijst van meteorologische waarnemingen), v. -s.

Weer'tij (ebbe), o. -en: zegsw. alles heeft zijn -, tijd van verslapping, achteruitgang.

Weer'visch (donderaal), m. -vissen.

Weer'voorspeller (persoon, die de gawe meent te bezitten, om te voorspellen welk weer

het worden zal), m. -voorspellers; ook: Weerprofeet.

Weer'werk (werk, waarbij men zich weren moet; zwaar werk), o. gmv. w. g.

Weer'wil (tegenzin), m.: in - van, ondanks.

Weer'wolf (Germ. myth. eig. manwolf: mensch in wolvengedaante, die 's nachts op roof uitgaat), m. -wolven: het volksgeloof meent, dat sommige personen de macht bezitten zich omstreeks Kerstmis of St.-Jan (24 Juni) in wolven te veranderen.

Weer'wolfsziekte (e. soort van waanzin), v.

Weer'wraak (revanche, wraak), v. gmv.

Weer'zien, w.w.; zie We'derzien.

Weer'zijdsch, bn.; zie We'derzijdsch.

Weer'zin (afkeer), m. gmv.: hij deed het met -, tegenzin; een - tegen iets hebben.

Wees (kind, dat beide ouders verloren heeft), m. en v. weezen; vr. ook: Weeze; zie Verveesd en Halve -.

Wees'boom (boom of paal, boren over een roer hooi vastgebonden), m. -boomen.

Wees-gegroet' (R. K. Maria-gebedje, met deze woorden beginnende), o. -gegroeten: hij bad vijf -en; -je, o. -jes; zie Avé.

Wees'huis (gesticht, instelling tot verzorging van arme ouderlooze kinderen), o. -huizen.

Wees'je (priëeltje), o. weesjes.

Wees'jongen (jongen in of v. e. weeshuis), m. -jongens: Van Speyk (1802-30) was e. -.

Wees'kamer (instelling tot beheer v. d. bezittingen van weezen, of van onbeheerde nalatenschappen), v. -s.

Wees'kind (kind uit een weeshuis; ook, zekere vlinder), o. -eren; -meester (weesheer, bestuurder v. een weeskamer), m. -meesters; -meisje (meisje in of van een weeshuis), o. -s; -moeder (weeshuismoeder), v. -s; -vader (weeshuisvader), m. -vaders.

Weet (het weten), v. gmv.: hij had er de - van, was er van op de hoogte.

Weet'al (wijsneus, waanwijze), m. en v. -allen: een echte -.

Weetgie'rig (leerzaam, gaarne leerende), bn. en bw., -er, -st: een - leerling.

Weet'graag (leergraag), bn., -grager, --graagst; als zn. m. en v.: een kleine -.

Weet'je, o. gmv.: zegsw. zijn - wel weten, zijn zaakjes wel kennen, handig en knap zijn.

Weet'lust, m. gmv.: iemands - bevredigen, leerlust, dorst naar kennis.

Weet'niet (domoor), m. en v. -nieten.

Weeuw (weduwe), v. -en, weduwen; -tje, o. -s: zo gen voor wees en -.

Weeuw'plant, -krop (zekere saladeplant, voor wintergebruik afgezonderd), v. -en.

Weeuw'tje, o. -s; zie Weduwe.

Weeuw'tje (soort van duikeend), o. -s.

Wee'zenfonds (fonds tot ondersteuning van behoeftige weezen), o. -fondsen: een provinciaal weduwen- en - voor onderwijzers.

Weg (baan, straat, pad), m. wegen: een berg-, een bosch-, een land-, een grind-, een kei-, een klei-, een steen-, een zand-, enz.; op - zijn, onder - zijn; een eind weegs meegaan; uit den - ruimen, fig. iem. iets in den - leggen, hem tegenwerken; hij is van den -, in de war; zegsw. den - van alle vleesch gaan, sterven; den breeden weg oppaan, den weg der zonde, Matth 7:13; naar den bekenden - vragen, zich onkundig houden en vragen, naar wat men wel weet; spreekw. Die aan den - timmert, heeft veel berichts of

berechts, als men iets in 't openbaar doet, staat men bloot aan de critiek, de bedilzucht van velen; zie ook: Heirweg, Melkweg, Postweg, Spoorweg.

Weg, m.: aandr. *de groote* — op Java, loopt van Anjer naar Banjoewangi aan straat Soenda; zie Postweg.

Weg, m.: *de ijzeren* —, naam dien de Vlamingen aan den spoorweg geven, vertaling uit het Fransch: *chemin de fer*.

Weg, v. weggen; zie Wegge.

Weg (zoek, verloren), bw.: *mijn boek is —, het geld is —*; zegsw. *het — hebben*, het erg beet hebben, b.v. verkouden zijn.

Weg (*heen, af, zoek, verloren*), bw.: dit bijw komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w.; hun getal is te groot, om ze hier alle op te nemen, vele vindt men ook onder de titelwoorden, b.v.: *wegvij eren, —doen, —doezelen, —dragen, enz.*

Weg/cijferen (*wegredeneeren*), ik heb —gecijferd: *alle bezwaren —*, niet in aanmerking nemen, doen verdwijnen (al pratende).

Weg/doen (*van de hand doen, zich ontdoen van*), ik deed —, wij hebben —gedaan: *zijn auto —, zijn honden of paarden —*.

Weg/doezelen (teeken. *doezelend doen verdwijnen*), ik doezelde —, heb —gedoezeld: *een lijn —, een al te scherpem omtrek —*; zie Doezelaar; fig. verg. Verdoezelen.

Weg/dragen (*naar elders dragen; ook: verkrijgen, bekomen*), ik droeg weg, heb —gedragen; *de gewonden van het slagveld —; den prijs —*, zie ook Palm.

Weg/druipen (fig. *wegsluipen, zich stil verwijderen*), hij droop —, is —gedropen; verg. Afdruipen.

Weg/duiken (*wegkruipen*), ik dook —, ben —gedoken: *het hoen wilde in het hooge gras — (C.O.)*, zich duikend verbergen.

—we'ge (achtervoegsel), b.v. *van rijkswege; van zijnenwege*, d. i. van den kant, van de zijde van hem, of op last van hem.

We'gedoorn, we'gedoren (*gewas*), v. gmv.: *de — groeit bij ons in de duinen*.

We'gel (Vl. *wegje*, ook, *wegeling*), m. —s.

We'gen (*het gewicht bepalen*), ik woog, heb gewogen: *de koopwaren —*; fig. *hij weegt niet zwaar*, hij heeft niet veel verstand, niet veel krediet; *wat het zwaarst is, moet het zwaarst —*, wat het meest belangrijke is moet voorgaan; Bijbel: *gewogen maar te licht bevonden*, het oordeel, na ernstig onderzoek, ontrent iets kunde, geschiktheid, deugd enz. moet ongunstig luiden, Daniël 5: 27; —er (*iem., die weegt*), m. —s.

We'gens (*ter oorzaak van*), vz.: *ik kan niet komen — het hooge water*, uit hoofde van; *hij is veroordeeld — diefstal*.

We'geren (scheepst. *wegers aanbrengen, een schip van binnen beplancken*), ik heb gewegerd; —ing (*het wegeren*), v. gmv.; ook: *Weegeren*.

Weg'gaan (*vertrekken, heengaan, zich verwijderen*), ik ging —, ben —gegaan.

Weg'ge, v. weggen: *een —, een tarwebrood; een — boter*, een kluit of stuk.

Weg'graaien (*stil wegnemen, stelen*), hij graaide —, heeft —gegraaid: *allerlei kleine voorwerpen —*, verg. Graaien.

Weg'kunnen (*kunnen weggaan of — komen*), ik kon of konde niet weg, ik heb niet weggekund: *hoe laat kan hij —?*

Weg'kwijnen (*kwijnende wegteren, vermageren, ziek zijn en sterven* b.v. *verdriet*), zij kwijnde —, is weggekwind.

Weg'laten (*niet bezigen, overslaan, niet plaatsen, niet lezen of opschrijven*), ik liet —, heb —gelaten: *dit woord kun je wel —, de e in moeilijk wordt meestal weggeleten*.

Weg'latingssteeken (spraak. *apostrophe, afskappingsteeken*), o. —s, b.v. in d', t, enz.

Weg'leggen (*ter zijde leggen, opbergen, besparen*), ik legde of lei —, ik heb —gelegd of —geleid: *een boek —, zijn brieven —, elke maand een kleinigheid —, sparen*; fig. *zoo'n geluk is voor mij niet weggelegd*, bestemd.

Weg'leiden (*leidende wegvoeren*), men leidde den dief weg, heeft hem —geleid.

Weg'loopen (*er van door gaan, zich snel verwijderen, deserteeren*), hij liep —, is —geloopt: *de kwajongens liepen —, toen zij de politie zagen komen; uit den mil. dienst —*; fig. *met een dichter, een schilder —*, er zeer mee ingenomen zijn, ze uitbundig prijzen.

Weg'maat (*lengtemaat als eenheid bij het meten van wegen*), v. —maten; in ons land is de KM. de —; verg. Paal en Werst.

Weg'moffelen (*behendig doen verwijderen*), ik —de weg, heb —gemoffeld: *de leerling zocht bij het tentamen zijn aantekeningen weg te —*, heimelijk te doen verdwijnen;

—scheren, zich (*maken, dat men wegkomt*), ik heb mij —gescheerd: *scheer je weg, lui-aard! pak je weg; —schieten* (*door schieten iets doen verdwijnen; uit een bepaald aantal doen verdwijnen*): *men schoot de torenspits weg; twee schepen werden uit het convooi weggeschoten; —sleeppen* (*voortsleepen, sleepend verwijderen*), ik heb —gesleept: *de stroom heeft stallen en vee —gesleept; fig. een —sleepend gezang, een —de voordracht, een —de stijl*, boeiend; —sterven (*eig. langzaam en kwijnend den dood tegemoet gaan*), de teringlijder stierf —, is —gestorven: fig. *een geluid, een klank, muziek kan —, langzaam in kracht verminderend eindigen; —vagen* (*wegvegen, uitwisschen*), ik vaagde —, heb —gevaagd; fig. *huizen, scholen werden door den typhon —gevaagd; fig. een droeve herinnering —, sombere gedachten —*, verg. Uitvagen; —

vloeien (*heenvloeien van een bepaald punt uit; handel. het wegvloeien van baar geld naar den vreemde*), het vloeiide —, is —gevloeiid;

—voeren (*elders heenvoeren*), men voerde —, heeft —gevoerd: *Nebucadnezar, zie ald., voerde het Joodsche volk — naar Babylon*.

Weg'pinken (*met den pink wegwisschen*), hij pinkte —, heeft —gepinkt: *een traan —*.

Weg'sleeppen (*sleepende verwijderen, fig. medesleeppen*), men sleepte —, heeft —gesleept: *de tijger sleept zijn prooi —*.

Wegslee'pend (*bijzonder schoon, in verrukking brengend, verrukkelijk*), bn. en bw.;

—er, —st: *een — gezang, —e dichtertaal; —zingen*.

Weg'vak (*gedeelte van een weg*), o. —ken: *het — moest wegens de talrijke krommingen verbeterd worden*.

Weg'werpen (*van zich werpen, weggooien, wegsnijten*), ik wierp —, heb —geworpen: *bedorven fruit —, rotte groenten —*; *circulaires —*; fig. *verwerpen, niet aannemen; zich —*, een schandelijk leven leiden, zich verlagen, zich te schande maken.

Weg'werker (*persoon, die werkzaam is bij*

- het onderhoud of het maken van een weg), m. -s.
- Wegwijzer** (eig. gids, leidman), m. -wijzers: in een vreemde stad een -nemen; fig. handleiding, handboek, tijdschrift, enz., ook: reisgids; een - voor Arnhem en omstreken; ook, Handwijzer, zie ald.
- Wegwischen** (uitwischen), men wischte -, heeft -gewischt; ook: zijn of iets tranen -, wisschende verwijderen.
- Wegzakken** (in den grond, naar beneden zakken, verdwijnen), het water op de landerijen zakte -, is weggezakt; -zenden, ik zond -, heb -gezonden: een knecht -, ontslaan, heenzenden; -zetten, ik zette -, heb -gezet: wij zullen die taartjes -, ter zijde zetten, bewaren; zij hebben hem leelijk -gezet, openlijk gehekeld, gehoond; -zinken, hij zonk -, is -gezonken: de zon zinkt - aan de westerkim, verdwijnt zinkende; hij zonk - in het moeras, in het drijfsand, enz., verdween; -zweven (zwevend heengaan), zij zweefde -, is -gezweefd: zeepbellen, kermisballonnen, wolken zweven -.
- Wei** (grasveld), v. weiden, zie Weide.
- Wei** (hul), v. gmv.: - van melk, de zoete waterdeelen, die na kaasbereiding overblijven: een houten nap was goed genoeg voor de gewone - (Potg.), ook: waterdeelen v. h. bloed; -achtig (waterachtig), bn., -er, -st; -boter (boter, uit wei gekarnd), v. gmv.
- Wei'de** (ingewand), o. gmv.; ook, Geweide.
- Wei'de, wei** (grasveld), v. weiden: een knaap de - in sturen, hem voor zijn gezondheid vrij laten loopen, vooral buiten; -bloem (bloempje der weide), v. -en; -geld (geld voor het laten grazen), o. -en; -gras (het gras der weide), o. -sen; -grond, o. -en; -huur (-pacht), v. gmv.; -klaver, v. gmv.; -pad (voetpad door een weide), o. -paden; -pieper (dierk. vogeltje, dat in de weiden leeft), m. -s; -veld (uitgestrekte weide), o. -en.
- Wei'den** (grazen; ook: het vee hoeden), ik weidde, heb geweid: de koeien laten -, de herder weidt zijn kudde; fig. rondgaan: den blik laten -; de vlam gaat - (Vondel); -er (netweider), m. -s; -erij' (het weiden), v. -en.
- Wei'dman** (jager), m. -lieden, -lui; -mes (jagersmes), o. -sen; ook: Weiman, Weimes.
- Weidsch** (eig. zooals het bij de jacht betaamt: kloek, statig, later: vol pracht en praal, luisterrijk), bn. en bw.; -er, meest -: een -e praal, een -e tooi, rijk, kostbaar; in -en dos, in prachtige kleeding; een -e titel, klinkend; - tafelen, z. - kleeden.
- Wei'dspel, wei'spel** (jachtvermaak), o. -spelen: en er menig - hielden in voorouderlijke praal (V. Lenn.).
- Wei'-en hooi'land** (aardr. gras- en hooiveld), o. -en: 'l, van den bodem van Ned. is -: vooral in Friesland, in N. en Z.-H. is veel-.
- Wei'felaar** (besluiteloos mensch), m. -s, -laren.
- Wei'felen** (besluiteloos zijn, aarzelen, niet kunnen besluiten), ik weifelde, heb gewiefeld.
- Weifelmoed'ig** (wankeelmoed'ig), bn.; -er, -st: een - karakter, weifelend, aarzelend.
- Wei'geraar** (man, die iets weigert), m. -s; dienst-, milicien, die om een of andere reden weigert dienst te doen; verg. Dienstweigerer.
- Wei'geren**, ik heb geweigerd: een verzoek -, afslaan, niet inwilligen; het geweer weigerde, ging niet af; die pianotoets weigert, slaat niet aan; de vrouw weigerde alle voedsel, wees af.
- Wei'gerachtig**, bn.; -er, -st: hij was eerst -, tot weigeren geneigd; een - antwoord, een weigering beduidend; wei'gerig (weigerachtig), bn.; wei'gering (de daad van weigeren), v. -en.
- Wei'groen** (weigras; de groene kleur), o. gmv.
- Wei'kaas**, v. -kazen: dit is -, kaas van taptemelk, kaas van hui of wei.
- Wei'land** (grasland), o. -landen.
- Wei'man**, m. -lieden, -lui; zie Weidman.
- Wei'mes**, o. -messen; zie Weidmes.
- Wei'nig** (eig. beklagenswaardig: zwak, gering, in kleine hoeveelheid), bn. en bw.; minder, minst: zij heeft - aanleg en nog minder vlijt; bij de minst overtreiding volgt in dienst straf; ik ben het minst tevreden.
- Wei'nigje**, o. gmv.: heb een - geduld, een beetje, het heeft maar een - gescheeld.
- Wei'spel**, o. -en; zie Weidspele.
- Weit** (turwe), v. gmv.: Turksche -, d. i. mais.
- Wei'tasch** (jagerstasch), v. -tassen.
- Wei'tebrood** (tarwebrood), o. -en; -koek (tarwekoek), m. -en; -meel (tarwemeel), o. gmv.
- Wei'vlies** (ontl. dun doorschijnend bindweefsel van de inwendige organen), o. -vliezen.
- We'kelijks** (iedere week), bw.: deze courant verschijnt -, d. i. ééns per week.
- We'kelijksch**, bn.: een - loon, per week.
- Wek'ken** (wakker maken), ik heb gewekt; iemand -, doen ontwaken; fig. opwekken, veroorzaken: kwade vermoedens -, onrust-.
- Wek'ker** 1. (iem. die wekt, porder), m. wekkers: deze man verdient zijn brood als -; 2. (toestel aan een uurwerk, dat opgewonden, op een bepaald oogenblik een klingelend geluid laat hooren; een uurwerk met een dergelijk toestel), m. wekkers: een - opwinden, een - laten afloopen; -klok (klok, met een wekker er op), v. -ken.
- Wek'stem** (stem, die tot iets opwekt of aanspoort), v. -stemmen.
- Wel** (bron, de plaats van opborrelend water), v. wellen; verkleinw. welletje, o. -s.
- Wel** (goed, naar behooren), bn. en bw.; beter, best: hij is niet -, lekker; niet - bij 't hoofd zijn, niet goed wijs zijn; als ik 't wel heb, mij niet bedrieg; gij hebt het wel op het Hof van Holland (Potg.), goed; je hebt het wel gezegd, inderdaad; wat hij weet, weet hij wel, grondig; wel bekomme het ul wensch na tafel of bij het niezen; gij gelooft mij niet, -? is het niet zoo; hij zal - niet komen, waarschijnlijk; zegsw. doe - en zie niet om, doe het goede zonder dank of lof daarvoor te wachten; als zn. o.: het - en wee des levens; ook tw.: -, hoe vindt ge het? wel, well ben jij daar.
- Welaan'** (komaan), tw. uitroep v. opwekking.
- Wel'bearbeid** (goed bewerkt), bn.: een - stuk bouw- of tuingrond; -bebouwd (welbearbeid, goed bebouwd), bn.: een -e akker; -bedacht (goed overlegd), bn.: een - plan; -begrepen (goed begrepen, wezenlijk waarachtig), bn.: het - belang der vorsten; -behaaglijk (met lust, met welbehagen), bw.; -er, -st: hij strekte zich - op de canapé uit; verg. Behaaglijk; -behagen, o. gmv.: in dat

- kind heb ik mijn* —, lust, genoegen; **-beklant**, bn.: *een -e winkel*, met drukke nering, met veel klanten of veelklandizie; **-bemand** (met een goede bemanning), bn.: *een - oorlogsschip*; **-bemind** (goed of zeer bemind), bn.: *mijn -e toehoorders*; verg. **Bemind**; **-beraamd**, bn.: *een - plan*, goed doordacht; **-beraden** (ernstig, zeer bedachtzaam), bn.: *een - man*, verg. **Beraden**.
- Wel'hereid** (goed klaargemaakt), bn.: *een - maal*; zegsw. *het is hier tafeltje -*, met keur van spijs; **-bespraakt** (goed kunnende spraken, met gladdel iong), bn.: *een - volksmenner*, rad van tong: **-bespraaktheid**, v. gmv.; **-bestede** (goed beseed), bn.: *uw welbestede leven*; *die aalmoezen zijn daar -*; **-bewaakt** (met zorg bewaakt), bn.: *een - kind*, *een -e schat*.
- Wel'boot** (soort v. *Holl. schuit*), v. *-booten*.
- Wel'daad** (goede, edele daad), v. *-daden*.
- Wel'dig** (weldaden bewijzend), bn. en bw.: *een - heer*, mild; *dat doet de oogen - aan*, aangenaam; *die woorden deden het h'rt - aan*; **-heid**, v. gmv.: *Maatschappij van -*.
- Wel'digheidsbazaar** (bazaar, waarvan de *netto-opbrengst* zal dienen tot *weldoeden* aan armen en behoeftigen), m. *-bazaars*; **-concert** (concert, dat een zelfde doel heeft als een *-bazaar*), o. *-en*.
- Weld'enkend** (goed of edel denkend), bn.: *het -e deel van ons volk*.
- Wel'doen** (goeddoen), onr. w w., ik deed —, wij deden —, ik heb —gedaan: *den armen -*, *doe wel en zie niet om*; als zn. o.: *het -*: **-doener** (iem., die weldaden bewijst), m. *-s*; vr.: **-doenster**, *-s*; **-doordacht** (goed overdacht), bn.: *een - plan*; **-doortimmerd** (goed of degelijk afgewerkt), bn.: *een - huis*, verg. **Doortimmerd**; **-doorvoed** (goed gevoed), bn.: *een - mensch*.
- Wel'dra** (spoedig, eertlang, binnenkort), bw.
- Wel'del**, bn.; **wel'delgeboren**, bn.; **wel'delgestreng**, bn.; **wel'delzeergeleerd**, bn.; zie voor deze titels Bijlage I.
- Welleens'** (eig. *wel een keer*, *welreis*, ook: *te eeniger tijd*), bw.: spreekt: *wel is: heb je - artijokken gegeten? ik zal het hem - betaald zetten*; **-eer'** (ontstaan uit: *wilen + ere*, d. i. *voorheen*, *eertijds*), bw.
- Wel'erwaard**, bn.; **wel'erwaar'de**, zn., zie voor deze titels Bijlage I.
- Wel'fen** of **Guel'fen**, m. mv.: bekend Duitsch vorstengeslacht, waarvan in de zijlinie het Engelsche koningshuis afstamt; in Italië was in de Middeleeuwen de naam **Welfen** een partijnaam, waarschijnlijk afgeleid van **Welf**, broeder van Hendrik den Trotschen, den tegenstander van **Koenraad III van Hohenstaufen** (± 1140): de — waren de tegenstanders der **Ghibellijnen**; zij stonden aan de zijde van den paus tegen den keizer.
- Wel'sel** (*verwulf*, *gewelf*), o. *-en*, *-s*.
- Wel'gaan** (*goedgaan*), het ging —, is —gegaan: *moge het u -!* voorspoedig gaan; *de zaken gaan wel*, loopen voorspoedig.
- Wel'gat** (*opening in grond of ijsklakte*, *waar-door water opborrelt*), o. *-gaten*.
- Wel'geaard** (*een goeden aard hebbend*, *braaf*, *deregdzaam*), bn.: *-e lieden*; **-gehoren** (titel van een adellijk heer), bn.; **-gehoud** (goed van gestalte), bn.; **-gedaan** (goed er uitzierend, gezond), bn.: *een - landman*, van een gezond en stevig voorkomen; *de -gedane N.-H. boerin*; **-gelegen**, bn.: *-er*, *-st*: *een - winkelhuis*, *een - buiten*, d. i. gunstig gelegen; **-gelijkend** (goed gelijkend), bn.: *een - portret*, zie **Gelijkend**; **-gelukken** (goed slagen), o.: *ik drink op het - onzer onderneming*; **-gelukkig** (zeer gelukkig), bn.: *een -e familie*, verg. **Gelukkig**; **-gelukza'lig** (hoogst gelukkig, gezegend), bn.: *- de man*, *die den Heer vreest*, verg. **Gelukzalig**.
- Wel'gemaakt** (goed gevormd), bn., *-er*, *-st*; **-gemanierd** (met goede manieren), bn., *-er*, *-st*; verg. **Gemanierd**; **-gemeend** (oprecht gemeend), bn.: *een -e huwelijksaanvraag*; **-gemoed** (in een goed humeur, opgeruimd), bn.; **-gemoedheid** (opgeruimdheid), v. gmv.; **-gemust** (in goede luim), bn., verg. **Gemust**; **-geschapen**, bn.: *een - kind*, geboren zonder lichaamsgebreken.
- Wel'gesteld** (bemiddeld), bn.; *-er*, *-st*: *een - koopman*, *gegoed*, *rijk*; **-gesteldheid** (gegoedheid), v. gmv.; **-getroffen** (welgetroffen), bn.: *een - portret*; **-geval** (welbehagen), o.: *ergens naar - over beschikken*; **-geval'lig**, bn.; *-er*, *-st*: *moge dit geschenk u - zijn!* aangenaam; **-gevormd** (welgeschapen, goed gevormd), bn.: *een -e gestalte*; **-gezind**, bn.; *-er*, *-s t*: *een - burger*, *goedgezind*, *rustig*; **-haast** (*weldra*), bw.; **-hebbend** (gegoed, welgesteld), bn.: *hei zijn -e lieden*, *bemiddeld*.
- Wel'ig** (krachtig van groei), bn. en bw.; *-er*, *-st*: *een -e plantengroei*, *welldrig*; *-groeten*, *tieren*; **-heid** (tierigheid), v. gmv.
- Wel'ijzer** (smeedijzer, naar een vaste methode uit ruw ijzer bereid), o. gmv.
- Wel'ingericht** (naar behooren ingericht), bn.: *een -e winkel*, *een - huis*.
- Wel is waar'**, bijw. uitdr.: *je hebt me - niet geholpen*, *maar toch blijven we vrienden*.
- Welk**, **wel'ke**, vrag. vnvw.: *- boek wilt gij?* *-en hond koopt gij?* *ik weet niet*, *- lot mij wacht*; ook betr. vnvw.: *de man*, *-e daar gaat*.
- Wel'ken** (verlensen), ze zijn gewelkt: *die bloemen staan te -*, meer: **Verwelken**.
- Wel'kom**, bn.: *gij zijt ons -*, uw komst is ons aangenaam; *een -e gast*, *een -e bode*; als zelfst nw., o.: *iemand het - toeroepen*.
- Wel'komst** (*verwelkoming*), v. gmv.: *drinken op iemands -*; **-komstgroet** (*groet*, *waarmee men iem. verwelkomt*), m. *-groeten*; **-komstlied** (*lied ter welkomst*), o. *-liederen*.
- Welkomthuis'** (*geschenk bij thuiskomst van een reis aan één of meer der huisgenooten aegeren*), o. gmv.: **-thuis'ie**, o. *-s*, w. i. g.
- Wel'len** (*smidswerk*), ik heb geweld: *twee stukken gloeiend Zweedsch ijzer -*, door hamerslagen tot één geheel vereen gen.
- Wel'len** (*opborrelen*), het weld, is geweld: *de wijn welt bij dit vat uit de spon*.
- Wel'leties** (goed, passend, behoortijk), bn.: *t is zoo -*, spreekt.
- Welle'vend** (*beleefd*, *beschaafd*, *welgemanierd*), bn. en bw.: *een - man*; *zich - gedraagen*.
- Wellicht'** (*misschien*, *mogelijk*), bw.
- Wellui'dend** (*aangenaam van toon*), bn. en bw.: *-er*, *-st*: *een -e stem*, *een -e toop*: *het - gezang van den nachtegaal*; **-lui'dendheid** (*zuiverheid van klank*, *van harmonie*), v. gmv.; **-lui'dendheidshalve** (*ter wille*

- der welhuidendheid), bw.: in het woord eendenei is — een n ingelascht.
- Wel'lust** (zingenot, fig. zielsgenot), m. —lusten; den schuldter (Rembr.) klopt het hart van — bij zulk een schat.
- Wellus'teling** (iemand, die zich aan zingenot verstaat), m. en v. —en.
- Wellus'tig** (naar zingenot hakend; zingenot opwekkend), bn. en bw.; —er, —st: een — mensch, een — leven, —e begeerten.
- Welmee'nend** (oprecht), bn.; —er, —st: een — vriend, een —e raad.
- Wel'nemen** (welbehagen), o. gmv.: met uw —, onder uw —, d. i. als gij het veroorlooft.
- Welnu'** (nu aan), tw.: —, wat doe je?
- Wel'opgevoed**, bn.; —er, —st: een — jongmensch, een goede opvoeding genoten hebbende.
- Welp** (jong van een hond, beer of leeuw), o. welpen; ook, Wulp.
- Wel'pomp** (pomp, om welwater op te halen), v. —en; —put (put voor bronwater), m. —ten.
- Welrie'kend** (geurig), bn.; —er, —st: een —e bloem, die een aangename geur verspreidt.
- Wel'slagen** (gelukken), o. gmv.: het — eener onderneming; het — van een examen, de goede afloop.
- Welsma'kend**, bn.: een —e vrucht, een — gerecht, aangenaam van smaak.
- Welspre'kend** (goed kunnende spreken, overtuigend, inz. in het openbaar), bn. en bw.; —er, —st: een — redenaar, bezielend, meesloepend; een — zwijgen; iem. — verdedigen.
- Welspre'kendheid** (de gave van het woord, inz. in het openbaar), v. gmv.; de leerder — heet rhetorica; Napoleon I bezat de militaire —; balie—, academische —.
- Wel'staan**, het stond —, heeft —gestaan: zulk een houding zal u —, passen, opstaan.
- Wel'staanshalve** (ter wille van het fatsoen), bw.: wij hebben — gezwezen, om de wellevendheid; wij kochten — ook iets.
- Wel'stand** (gezondheid, welvaren), m. gmv.: zij vernamen naar onzen —; ook, toestand van voorspoed, welgesteldheid.
- Wel'tevreden** (goed tevreden), bn. en bw.
- Welt'schmerz** (Duitsch. een soort van pessimisme: een ziekelijke smart over de ellende, die op aarde heerscht; vaag verdriet), v. gmv.
- Wel'vaart** (geluk, voorspoed), v. gmv.: de — van het land; —varen (voorspoed), o. gmv.: zij dronken op 's lands —, welzijn; —varen (gezond zijn, fig. voorspoedig zijn, vooruitkomen), ik voer —, heb —gevaren; —va'rend (gezond, voorspoedig), bn., —er, —st; —va'rendheid (voorspoed), v. gmv.
- Wel'ven** (boogvormig maken, met een gewelj bedekken), ik heb gewelfd: een koepeldak —, een kelder —; zich —: het uitspansel welft zich over de aarde.
- Wel'verbonden** (goed verbonden), bn.; —verdiend (wezenlijk verdiend), bn.: een —e rust met pensioen; —vereenigd (goed vereenigd), bn.; —verschanst (goed versterkt, behoortlijk afgesloten), bn.; —versierd (behoortlijk versierd), bn.; —versneden, bn.: een — pen, eig met fijne punt, nl. een goede stijl; —verstaande (wel te verstaan, met dien verstande), bw.; —versterkt (goed versterkt), bn.: een —e vesting.
- Wel'ving** (het welven; wel'sel, gewelf), v. —en.
- Welvoeg'lijk** (welgemanierd, net, kiesch), bn. en bw., —er, —st; —heid (gepastheid, betamelijkheid), v. —heden; —voorzien (goed of overvloedig voorzien), bn.: een —e disch; een —e beurs, goed gevuld.
- Wel'water** (bronwater, uit d. grond komend water onzer putten), o. gmv.; —put, m. —ten.
- Wel'wijs** (naar behooren wijs en omzichtig), bn.: een —ze raad.
- Welwil'lend** (goedgezind), bn. en bw.; —er, —st: een — beoordeelaar, goedgunstig; iem. — behandelen, vriendelijk, voorkomend; —wil'lendheid (welwillende gezindheid), v. gmv.; —za'lig (zeer gelukkig), bn.: — de man, die den Heere vreest.
- Wel'zand** (fijn korrelig zand met veel water), o. gmv., verg. Drijfzand.
- Wel'zijn** (welsland, gezondheid), o. gmv.: een glas op u beider —; bij leven en — zien we elkaar over een jaar weer.
- Wem** (ankertand), m. wemmen.
- We'melen** (zich rusteloos bewegen, krioelen), het heeft gewemeld: het wemelde er van menschen, d. i. krioelen, door elkaar bewegen; in die achterbuurt wemelt het van kinderen; fig. zijn opstel wemelt van fouten, krioelt, er zijn er zeer vele in.
- Wen** (kropgezwel, uitwas), v. wennen.
- Wen** (dicht. wanneer), vgw. w. i. g.
- Wen'den** (causatief van winden: keeren, draaien), ik wendde, heb gewend: iets keeren en —, van alle kanten bezien; ik weet mij niet te keeren of te —, d. i. te bewegen. fig. ik ben ten einde raad; zich tot iem. —, zich tot iem. vervoegen, hem schrijven, hem aanspreken; zegsw. het over een anderen boeg —, zie Boeg.
- Wen'ding** (keer, draai), v. —en: de ziekte nam een —; een geestige —, b. v. in een gedicht.
- Wenk** (teeken), m. wenken: hij gaf mij een duidelijken —; ik kreeg een brief vol —en en aanduidingen, waarschuwingen, voorlichting; hij had een — gekregen, hoe te handelen, een heimelijke mededeeling; ik zag hem met een —, schijn; verg. Oogwenk.
- Wenk'brauw** (beschuttende haarboog boven het oog), v. —en: zware —en, ruige —en.
- Wen'ken** (een wenk geven), ik heb gewenkt: met de oogen —, met de handen of het hoofd —.
- Wen'nen** (gewoon maken, raken of worden), ik heb en ben gewend: gij moet u hier zien te —; ik zal hier nooit —, het gewoon worden; de kinderen waren gewend aan orde: verg. Gewennen en Aanwennen.
- Wensch** 1. (verlangen; datgene, wat men begeert), m. —en; vrome —en, die nl. weinig kans op vervulling hebben; zegsw. de — is de vader der gedachte, men stelt zich iets als mogelijk of waarschijnlijk voor, omdat men het wensch; 2. (heilwensch, felicitatie), m. —en: ontvang mijn beste —en.
- Wen'schelijk** (te wenschen, gewenscht), bn. en bw.; —er, —st: al, wat — is (Nieuwjaarswensch); —heid (het wenschelijke v. iets), v. gmv.
- Wen'schen** (toewenschen; verlangen, begeeren), ik —te, heb gewenscht: iemand een zalig nieuwjaar —; ik wensch naar uw komst, verlang; de behandeling der zaken liet te — over, d. i. was niet voldoende.
- Wen'telaar**, m. —s; zie Meerval.
- Wen'telen** (draaien, keeren), het heeft gewenteld: een rad wentelt om de as, een globe om de spil; een steen —, omrollen; zich —: zij — zich in het gra s, rollen zich; —spil (spil van

een wenteltrap), v. —spillen; —steen (steenen rol), m. —en; —teetje (sneetje wittebrood of beschuitbol in melk met eieren geweekt en dan in boter gebakken), o. —s, ook Boerenwafel; —trap (draaitrap), v. —pen.

We'peldoorn (plantk. hondsroos), m. —s, ook, —doren; —doornknop, m. —pen.

Wer'da (Duitsch: wie daar?), tw.: roep van den schildwacht tot een naderend persoon.

We'rd (heelal, hemel en aarde; aarde; alle menschen), v. —en: de schepping der —; een reis om de —; de geheele — bewonderde deze onderneming; de oude —, Europa, Azië en Afrika; de nieuwe —, Amerika; fig. hij leeft in de groote —, hoogere kringen; de booze —, de lastertongen; hij verstaat zijn —, heeft beschaafde manieren; hij is der — afgestorven. hij leeft erg teruggetrokken; de geleerde —, de mannen van studie; het jaar der —, na de schepping; zegsw. iem. naar de andere — zenden, helpen, hem dooden; soms uitgesproken als: wereld; verg. Voorwereld; —as (wereldspil), v. gmv.; —bedwinger, —beheerscher, m. —s: Alexander de Groote was een —; —beroemd (de heele wereld door beroemd), bw.: de tempels van het rijk van Motaram zijn —; —beschouwing (ideeën over het wezen der dingen), v. —en: de — der Grieken, Egyptenaren, enz.; —beschrijver (cosmograaf), m. —s; —beschrijving (cosmographie), v. —en.

We'rdbol (aardbol, ook, aardglobe), m. —len; zie ook Rijksappel; —brand, m., zie Godenschering; —brand (ontzettende oorlog tusschen tal van volken), m.: het jaar 1914 zag een — oplaaien; —burger (mensch, cosmopoliet), m. —s: een nieuwe —, een pas geboren kind; —burgerschap (cosmopolitisme), o. gmv.; —deel (een der vijf groote vastelanden of aarddeelen), o. —en: het — Azië is de wieg van 't menschelijk geslacht, Australië is het kleinste —; —foor (Vlaamsch. eig. wereldkermis, tentoonstelling), v. —en; —gebeurtenis (feit, dat invloed uitoeft op den gang der wereldgeschiedenis), v. —en: de ontdekking van Amerika (1492) was een —.

We'rdgericht 1. (het oordeel dat de menscheid velt over personen en daden), o. gmv.: de geschiedenis is het —; 2. (het jongste gericht nl. op den dag van het algemeene oordeel), o. gmv.; —geschiedenis (historie van al de volken, stammen en rassen), v. gmv.

We'rdhandel (handel met alle landen en volken der aarde), m. gmv.; —heer (R.-K. geestelijke, die niet tot eenige kloosterorde of congregatie behoort), m. mv.; zie Seculieren; —heerschappij (gebied of macht over alle volken), v. gmv.: Napoleon I, Karel V streefden naar de —; —historie (de algemeene geschiedenis), v., gmv., —historisch (tot de wereldhistorie te brengen, te rekenen), bn.: —gebeurtenissen (b.v. de wereldoorlog van 1914); —kaart (kaart van alle landen, zeeën, enz. der aarde; ook, de beide halfonden), v. —en; —kampioen (sport. iem., die op eenig gebied van sport alle mededingers overwonnen heeft), m. —en; —kampioenschap (het zijn van wereldkampioen), o. gmv.; —kennis (menschenskennis), v. gmv.; —kloot (wereldbol, aardbol), m. gmv.: zoo draait de — (Vondel), vero.; —kun'dig (al-

gemeen bekend of openbaar), bn.: iets — maken, dat is — geworden.

We'reldlijk (niet-geestelijk, niet-kerkelijk), bn.: het — drama, zie Tooneelspel; de — macht, het — gezag; geestelijke goederen — maken, zie Seculariseeren.

We'reldling (eig. wereldbewoner; fig. beminnaar, najager van wereldsche genoegens), m. en v. —en; vr. ook —e.

We'reldliteratuur (letterkundige voortbrengselen, gelezen en gewaardeerd door alle beschauwde volken der wereld), v.: de Ilias behoort tot de —, evenzoo de Divina Commedia; de geschriften der Isr. profeten behooren tot de edelste voortbrengselen der —.

We'reldmarkt (markt, waar alle cultuurvolken met elkaar concurreeren), v.: Nederland maakt met zijn zuivelproducten geen slecht figuur op de —; —oorlog, m. —en, zie Wereldbrand; —productie (de productie van eenig artikel over de geheele wereld te zamen), v.: zoo is er — ten opzichte van goud, zilver, koper, lood, petroleum, steenkolen, ijzer en zink; —record (het beste of hoogste record ter wereld), o., verg. Wereldkampioen; —reiziger (globe-trotter), m. —s; —rond (de aardbol, de heele schepping; de halve aardbol, ook, een ster of hemelbol), o. —en; —ruim (de oneindige ruimte), o. gmv.

We'relds (volgens of voor de wereld), bw.: die gravin leeft zeer —, ook, Wereldsch.

We'reldsch (de wereld betreffende, tot de wereld behoorende), bn.: de —e zaken; het zijn —e aangelegenheden; —e liederen; de —e rechter; een —e vrouw, levend voor de genoegens der wereld; —gezind (de genoegens der wereld najagende), bn.: —e lieden.

We'reldslag (veldslag tusschen tal van volken ter wereld), m. —en: de — bij Leipzig (Oct. 1813); de — bij Waterloo (1815); de — aan de Marne (1914); —slang, v., zie Jormungandur; —smart, v. gmv., zie Welt-schmerz; —spil (eig. de spil, waarom de wereld draait, denkbeeldige lijn, die de N. en Z.-pool van den hemel verbindt), v. —spillen; —stad (reusachtig groote stad, bezocht door menschen uit alle oorden der wereld), v. —steden: Parijs, Londen en Weenen zijn moderne —steden; Rome was de — der oudheid; —stelsel (het samenstel van het heelal, het zonnestelsel), o. —s; —streek (luchstreek, landstreek, oord), v. —streken.

We'reldstrijd (wereldoorlog), m. gmv.; —taal (eig. taal van alle bewoners der aarde; in engeren zin: taal, die door de beschaafde lieden gekend en gesproken wordt), v.: het Engelsch wordt gaandeweg een —; zie: Volapuk, Esperanto; —tentoonstelling (internationale en universele tentoonstelling), v. —en: de — te Londen (1851), te New-York (1853), te Parijs (o. m. in 1889), te A'dam (1883), te Luik (1905), te Brussel (1910), te Gent (1913); —tooneel (de wereld), o. gmv.; —verkeer (het verkeer van alle beschaafde volken ter wereld, inz. uit een ooppunt van handel), o. gmv.; —vrede (blijvende of bestendige vrede onder al de volken der aarde), m. gmv.; —wijs (erworen, wijsgeerig), bn., —zer, —st; —wonder (wereldberoemd wonder), o. —en: er waren in de oudheid zeven —en, nl. de piramiden v. Egypte, de hangende tuinen van Babylon, de kolossus van Rhodus, het mausoleum te Halicarnassus,

de tempel van Diana te E'phese, de Zeus van Phidias, de pharus of vuurtoren bij Alexandrië; —zee (oceaan), v. —zeeën: er zijn vijf —en: de Groote Oceaan, de Atlantische Oceaan, de Indische Oceaan en de beide IJzeeën; de oude —, nl. de Middell. Zee.

We'ren (tegenhouden, tegenweer bieden, belleten, voorko'men, te keer gaan), ik heb ge-weerd: een onheil —, afwenden; zich —: gij moet u —, inspanssen, uw best doen.

Werf (werkplaats), v. werven: een schip van de — laten loopen, scheepshelling der werf.

Werf (grond of plaats om een huis; kade, wal), v. werven.

Werf (op Marken: een vluchtheuvel, die bij hoogten vloed nog droog blijft), v. werven: op dat eiland heet e. d. buurten b.v. Monniken—.

Werf'brief (bewijs van dienstneming), m. —brieven; —depot (inrichting tot het aan-werven van manschappen voor 't O. I. leger), o. —depots: het koloniaal — te Harterwijk; —geld (handgeld), o. —gelden; —herberg (kroeg, waarin militairen en matrozen ge-worven worden), v. —en; —huis, o. —huizen; —kantoor, o. —kantoren; —kroeg, v. —en; —officier (officier, met de werving belast), m. —en; —sergeant, m. —s, —en; —trom (trom, die bij 't werven geroerd werd), v. —men.

We'ring (het weren, afwenden), v. gmv.: — van schoolverzuim, — van bedelarij.

Werk 1. (arbeid, taak), o. werken: het akker—, landbouw; beuzel—, prullewerk; brei—, naai—, schilder—; huis—, kinder—, knutsel—, zie ald.; een goed —, daad; een — van barmhartigheid, b.v. hongrigen spijzen, dorstigen laven, enz.; een — der duisternis, daad, welke het licht niet mag zien; zegsw. er is — aan den winkel, drukte; te — gaan, handelen, doen; in 't werk stellen, aanwenden; — van iets maken, veel moeite voor iets doen; — van iem. maken, hem belangstelling toonen, haar het hof maken, verg. Heksenwerk, Monnikenwerk, Reuzenwerk, Kinderwerk; 2. (uitge-plozen oud touwwerk voor het breeuwen), o. gmv.; 3. (gedicht, toonzetting, beeldhouwwerk, enz.), o. werken: een — van Vondel, een — van Van Beethoven, een — van Canova; zie ook: Drijfwerk, Gra veer—, Kunst—, Snij—, Vlechtwerk.

Werk'baas (meester in eenig ambacht), m. —bazen, meestal Baas; —bank (smids-bank: bank, waaraan de bankwerker zijn arbeid verricht), v. —en; —beest (lastdier), o. —en; —bij (bij, die honig vergaart), v. —en; —bui (tijdelijke lust in het werk of in het werken), v. —en: hij had weer eens een —; —da'dig (werkelijk, werkzaam), bn.: een — aandeel aan iets hebben; de —e meekunde, praktisch, niet-bespiegeland; —dag (geen rustdag), m. —en: een week heeft zes —en; —doosje (doos met de benodigdheden voor dameshandwerken), o. —s, verg. Néces-saire.

Werk'kelijk (wezenlijk, inderdaad), bn. en bw.: een — gevaar; ze zijn — gekomen; mil. in —en dienst, in actieven dienst; een kamer-heer in —en dienst, verg. i. b. d.; —elijkheid (wezenlijkheid), v. gmv.

Werk'kelijke Schuld (staatsschuld, waarvan de rente werkelijk betaald wordt), v. gmv.: Nederl. — ad 2¹/₂ %; zie Integraal.

Werk'keloos (zonder te werken), bn. en bw.: hoewel de toestand verbetering eischte, bleef het gemeentebestuur —; —toezien.

Werk'ken (bezig zijn, arbeiden, zijn krachten gebruiken), ik heb gewerkt; in dichterlijken stijl: ik wrocht, heb gewrocht, ook in 't Vlaamsch: hij wrocht al van den vroegen morgen; zegsw. die niet werkt, zal niet eten, arbeid is noodig voor het dagelijksch brood; bouwk. krimpen en uitzetten van hout door weerinvloeden; ook, in geringe mate verzakken of verschuiven van fundeerin-gen, muren, enz.

Werk'kend (arbeidend), bn.: de —e stand; de —e leden eener harmonie, die nl. een instru-ment bespelen; een suel— geneesmiddel, dat spoedig resultaat geeft.

Werk'ker (iem., die veel of ijverig werkt), m. —s: hij is een —, verg. ook Bontwerker.

Werk'ezel (fig. iemand, die veel werk verricht, die aanhoudend en zwaar werkt), m. —ezels; —gast (werkmán, arbeider), m. —en; —geest (kabouter, aardmannetje), m. —en; —gever (fabrikant, reeder; baas, meester), m. —s; het tegengestelde is; —nemer, z. ald.; —huis (huis, om in te werken; fabriek; huis, waarin een werkerouw op gezette tijden huis-werk doet; verbeterhuis), o. —huizen; —ing (het werken, uitwerking, invloed), v. —en: de — van de lucht; in — treden, van kracht worden: b.v. een wet kan op zekerden datum in — treden.

Werk'inrichting (werkhuis), v. —en; —kamer (studeer- of arbeidsvertrek), v. —s; —kracht 1. (kracht tot den arbeid), v. gmv.: de noodige — hebben; 2. (werkmán, beampte, onderwijzer, enz.), mv. —en: vermeerdering van —krachten; —kring (kring van bezigheden, ambt, post), m. —en: de geleerde vond een hem passenden —; een uitgebreide en veelom-vattende —; dat behoort niet tot mijn —, ambt; de — van een onderwijzer, van een notaris; enz.; —lieden-veree'niging (bond, met werklieden als leden), v. —en: het aantal —en in ons land is groot, men vindt er op elk ge-bied; —lijst (lijst, waarop genoteerd worden: de verrichte werkzaamheden, de namen der werklieden, het aantal werkdagen, het ver-diende loon, enz.), v. —en; —loon (arbeiders-loon, arbeidsloon), o. —loonen; —loos (geen werk hebbend, leeglopend), bn.: zijn vader was den heelen winter —.

Werk'looze (werk zoekende), m. —loozen: het getal der —loozen in de groote steden is des winters onrustbarend; —man (ambachts-man), m. —lieden, —lui; —mandje (mandje voor naaiwerk, enz.), o. —s; —manskaart (spoorkaartje tegen verminderden prijs, voor een maand of langer geldig en waarmede een werkmán in een bepaalden trein in de derde klas mag reizen), v. —en; —manstrein, m. —en, zie Arbeiderstrein; —meid (dienst-bode voor 't grove huiswerk), v. —en, verg. Kindermeid, Keukenmeid, Linnen-meid; —mier (dierk. de gewone vleugel-looze zwarte of bruine mier), v. —en; —nemer (arbeider in tegenstelling van werkgever), m. —s; —paard (paard, dat in eenig bedrijf als werkkracht dienst doet), o. —en; —pak (kleedij bij het werken), o. —ken; —plaats (plaats, waar gewerkt wordt, fabriek), v. —en; —spoor (spoor gelegd voor de uitvoering van een of ander werk, smalspoor), o. —sporen;

- staker** (arbeider, die meedoet bij een werkstaking), m. —s; —**staking** (het gezamenlijk neerleggen van het werk door de arbeiders eener fabriek, eener weverij, eener mijn, enz. ter verkrijging van gunstiger arbeidsvoorwaarden), v. —en; zie: Strike en Grève; —**stellig**, bn.: —maken, b.v. een plan —maken, uitvoeren.
- Werk'ster** (werkvrouw), v. —s; —**stoel** (zitbank v. d. wever), m. —en; —**stuk**, o. —ken: een —der meetkunde, problema: opgave om uit bepaalde gegevens een figuur te teekenen of te construeeren; ook: een fraai —, vervaardigd voorwerp, kunstwerk; —**tafel** (tafel, waaraan of waarop gewerkt wordt), v. —s; —**tijd** (tijd, gedurende welken gewerkt wordt), m. —en; —**tuig** (gereedschap, toestel, orgaan; fig. persoon, die zich voor iets gebruiken laat) o. —en.
- Werk'tuig** (voorwerp dergymnastiek), o. —en: de —en zijn: brug, rek, rekstok, paard, bok, ringen, klimstokken, klimtouwen, ladders, molentje, veerplank, springplank, enz.
- Werk'tuigkennis** (kennis van machines, enz.), v. gmv.; —**tuigkunde** (wetenschap, die de leer der krachten en der bewegingen omvat), v., ook, leerboek in dit vak; —**tuigkundige** (op de werktuigkunde betrekking hebbende), bn.: een —woordenboek; —**tuigkundige** (kennner der werktuigkunde, werktuigkennner), m. en v. —n; —**tuig'lijk** (als een werktuig, mechanisch), bn. en bw.; —er, —st: iets —doen, zonder nadenken, machinaal; iemand —volgen; —**tuigmaker** (iemand, die machines, natuurkundige instrumenten, enz. maakt), m. —s.
- Werk'uur** (uur, dat voor den arbeid, voor het waken bestemd is), o. —uren; —**verschalling** (het bezorgen van werk), v. gmv.: vereeniging tot —, het doel is behoefligen en werkloozen in den winter aan werk te helpen; —**volk** (arbeiders, werkmenschen samen), o. gmv.; —**vrouw** (schoonmaakster; vrouw, die voor dagloon uit werken gaat; werkster), v. —en; —**willige** (arbeider of arbeidster, die bij een werkstaking wil blijven dóórwerken), m. en v. —n, verg. Onderkruiper; —**winkel** (werkplaats van een ambachtsman), m. —s.
- Werk'woord** (spraak. naam eener handeling of van een toestand als werking voorgesteld), o. —en: het —is het belangrijkste reedeel
- Werkwoor'delijk** (als een werkwoor'd), bn.: het —gebruik van woorden en uitdrukkingen, b v. ziek zijn, een lans voor iets breken.
- Werk'zaam** (vljchtig, naarstig), bn. en bw., —zamer, —st: een —kind; een —man, opassend; —**zaamheid** 1. (het werkzaam-zijn, vljft, ijver), v. gmv.; 2. (bezigheid), v. —heden.
- Werk'zuster** (kloosterzuster, uitsluitend tot huiselijke bezigheden aangewezen), v. —s.
- Werp'anker** (scheepst anker, dat wordt uitgeworpen, om te verhalen; dreg), o. —s.
- Werp'draad** (weverij, instaggaren), m. —draden; ook. —garen.
- Werp'en** 1. (smijten, gooien, slingeren), ik wierp, heb geworpen: met steenen —; troepen in een vesting —, d i sneler in brengen; in de gevangenis —, gevangen zetten; tien oogen —, nl met dobbelsteenen; zegsw. olie in 't vuur —, iets nog erger maken; den steel naar de bijl —, alles uit de hand geven, alles opgeven; 2. (van dieren: jongen krijgen), het konijn wierp, heeft zes jongen geworpen.
- Werp'garen** (werpdraad), o. gmv.
- Werp'lout** (boemerang), o. —en.
- Werp'lijn** (scheepst. dunne lijn, die naar d. wal wordt geworpen en waaraan een kabel vastzit), v. —en; —**lood** (peillood), o. gmv.; —**net** (net, met lood bezwaard, dat in 't water uitgespreid, dadelijk zinkt), o. —ten; —**schicht** (werppijl), m. —en; —**schijf**, v. —schijven, zie Discus; —**speer** (lans, die met de hand naar den vijand geworpen wordt), v. —speren, verg. Werpspietsen Assagaai; —**spel** (abbetspel), o. —spelen; —**spiets**, —**spies** (voormalig oorlogstuig, werpspeer), v. —en, zie Assagaai; —**tol** (jongensspeelgoed, ook: zeitol, omdat hij bovenshands opgezet wordt), m. —len; —**tros** (scheepst. scheepstouw, boegseerlijn), m. —en; —**tuig**, o. —en: de Rom. bljide was een —.
- Werst** (Russische mijl, 1066 79 M. of 11 min. guans), v. versten; ook wel: Wer'sty.
- Wertheriaansch**, bn.: een —e levensbeschouwing, ziekelijk-gevoelig, dwaas-sentimenteel als die van Werther in Goethe's roman, „Leiden des jungen Werthers“.
- Wer'vel** (draaibare grendel; wervelbeentje, deel der wervelkolom), m. —en, —s: de hals—s, de —s van de ruggegraat, verg. Gewerveld; zegsw. den —draaien (Vondel), de eerste bewindsman zijn; —**draaier** (poortwachter, heksluiter; fig. eerste bewindsman), m. —s. vero.
- Wer'velen** (draaien), het wervelde, heeft gewerveld: het stuifzand begint te —.
- Wer'velkolom** (ruggegraat), v. —kolommen.
- Wer'velwind** (draaiende beweging der lucht), m. —en: een —ontstaat door de ontmoeting van twee luchtstroomen onder een grooten hoek; zie: Cycloon, Hoos en Typhon.
- Wer'velziek** (aan duizelingen lijdend), bn.
- Wer'ven** (overhalen om dienst te nemen), ik wierf, heb geworven: soldaten, matrozen —; fig. leden —, overhalen tot eenig gezelschap of tot een partij; —**er** (ronselaar), m. —s.
- Wer'waarts** (eig. waarwaarts, naar welke plaats), vgw. en bw.: ik zal gaan, —gij gaat; het eiland, —ik mij begeef; —gaat de reis?
- Weshal've** (waarom, om welke reden), vgw.
- Wesleyaan'** (volgeling van Wesley), m. —anen.
- Wesleyaansch** (volgens de leer van John Wesley, 1703—1791, stichter der Methodisten-gemeenten in Engeland, Schotland en Ierland), bn.: de —e kerk, een —predikant.
- Wesp** (dierk. vliesleugelig insect), v. —en.
- Wes'penangel** (giftige angel der wesp), m. —s; —**dief** (walkachtige roofvogel, zich voedend met bijen, wespen en hommels), m. —dieven, ook, Bijenarend; —**ei** (ei van een wesp), o. —eren; —**nest** (nest van wespen, b v. in een hollen boom), o. —en; fig. lastige, vervelende zaak: zijn hand in een —steken, zich bemoeien met zulk een zaak.
- Wes'pesteek** (prik van een wesp), m. —steken.
- West** 1. (het westen), o.; 2. (Nederlandsch-Westindische bezittingen), v.: hij gaat naar de —.
- West** (in de richting van het westen), bw.: de wind is —; spreekw. Oost, —, thuis best, verg. Oost.
- West'einde** (de westelijke uithoek of zijde b v. eener stad), o. gmv.
- Wes'telijk** (naar het westen), bn.: het —halfron, in —e richting.

- Wes'telijken**, de wind is gewestelijk: *de wind begint te —*, naar het westen te draaien.
- Wes'ten** (het westpunt in den horizon; plaats, waar de zon op 21 Maart en 22 Sept. ondergaat), o. gmv.
- Wes'tenwind** (wind uit het westen), m. —en.
- Wes'tergoo** (aardr. westelijk-Friesland), o.: — is een der 3 voormalige kwartieren van Fr. met de steden Franeker, Bolsward, Sneek, enz. en tal v. dorpen; z. Oostergoo; —grens (grens aan de westzijde), v. —zen; —kim (gezichtelinder in het westen), v. gmv.
- Wes'terkwartier** (aardr. voormalige benaming van den Z.-W. hoek der prov. Groningen, met tal van dorpen), o. gmv.
- Wes'terlengte** (aardr. lengte ten W. van den eersten meridiaan), v. gmv.; verg. Oosterlengte.
- Wes'terling** (bewoner van de landen in het W.), m. en v. —en, voor het vr. —e; in gebruik alstegenst. van Oosterling, zie ald.
- Wes'tersch** (afkomstig van of betreffende het westen), bn.: —e beschaving.
- Wes'tersche kerk** (de Latijnsche kerk, de Roomsche kerk in tegenstelling van de Oostersche of Grieksche kerk), v. gmv.
- Westerwol'de** (aardr. oude benaming v. d. Z.-O. hoek der prov. Gr.), o.: — werd in 1619 een der generaliteitslanden.
- Wes'terzon** (avondzon, dalende zon), v. gmv.; verg. Oosterzon en Klimmende zon.
- Wes'tries** (man uit West-Friesland), m. —friezen; —friesch, bn.: de —e kleederdracht; —friesche (vrouw uit West-Friesland), v.: — vrouwen; —Friesland (noordelijke landstreek van N.-H. met Alkmaar als eerste stad), o. gmv.
- West-Indië**, Westin'je, o. gmv.; z. Nederlandsch West-Indië; —in'dievaarder, westin'jevaarder (schip, ook: gezagvoerder), m. —s; —in'disch, bn.: de —e Compagnie (1621—1791).
- Wes'tinghouse-rem** (samengeperste-luchterm aan spoorwagens), v. —remmen: zij is genoemd naar den uitvinder, den Engelschman George Westinghouse, 1846—1914.
- Westin'je**, o.; zie West-Indië.
- Wes'tkust** (westelijke kust), v. —en: de — van Java; —land (aardr. landstreek in Z.-H. ten Z.-W. van Den Haag en bewesten Delft, vooral langs de duinen), o. gmv.: de druiven-telers van het —; —lander (platte schuif, die op het water liggende en van boven plat afgedekt), m. —s: de — is zoo genoemd naar het Westland; —moesson (O.-I. moesson, die uit het N.-W. wauit, regentijd), m. —s: de — waait van November tot Mei, verg. Oostmoesson; —noordwest (N.-W. ten westen), bw: de wind is —, als zn. o.; —vlaamsch (van of als in West-Vlaanderen), bn.: —e dichters, de —e taal, als zn. o.; —Vlaanderen (aardr. provincie van België), o. gmv.; —waarts (naar 't W. toe), bn.: — zeilen, in W. richting; —zuidwest (Z.-W. ten Westen), bw.
- Wes'twege** (om welke reden, weshalve), vgw.: die lijnen loopen evenwijdig, — zij elkaar niet kunnen ontmoeten noch snijden.
- Wet 1.** (samenstel van geldende rechtsvoorschriften; ook: blijvende verordening, door de bevoegde overheid uitgevaardigd en genoegzaam bekend gemaakt), v. wetten: de Joodsche —, Bijb. al de voorschriften op gods-
- dienstig gebied uit het O. T.; de — op het lager onderwijs (1878); de — op het middelbaar onderwijs (1863); die op het gymasiaal onderwijs (1879); de heeren van de —, de overheid; de — van Mozes of de oude —; de nieuwe —, de leer van Christus; de Kortenbergersche —ten, van Jan II, hertog van Brabant (1312); de Saksische —ten, Frankische wetten over strafbepalingen en opvolging (422); een — van Meden en Perzen, zie Meden; een stalen —, die niet verbroken mag worden, een vaste regel; korte —ten maken, volksetymologie voor Metten; zie ook: Grond—, Natuur—, Staats—, Straf—, Taalwet, enz.; 2. (reglement van een genootschap), v. wetten: de — van het N.O.G., de statuten; 3. (vaste regel, natuurlijke gang), v. wetten: de — der zwaarte; de — van Archimedes, over den tegendruk van vloeistoffen, zie Heureka; dat zijn hier de —ten van het huis (C. O.), gewoonten, manieren.
- Wet'boek** (reeks of geheel van wetartikelen over één zelfde onderwerp, tot een boek vereenigd), o. —boeken: het burgerlijk —, het — van strafrecht, het — van koophandel.
- We'ten** (kennen, kennis hebben, zich bewust zijn), onr. ww., ik wist, heb geweten: ik weet alles reeds, het is mij bekend; iets van iemand —, het vernomen hebben van of omtrent hem; laten, doen —, bekend maken; iemand dank —, erkentelijk zijn, zegsw. buiten westen zijn, eig. buiten weten: buiten kennis zijn, zijn bewustzijn verloren hebben; bij uitbr. dronken zijn.
- We'ten** (kennis), o. gmv.: al zijn — is stukwerk: naar mijn —, voorzoover mij bekend is.
- We'tens** (uit wetend-s), bw.: willens en —, d. i. opzettelijk, voorbedachtelijk.
- We'tenschap** (het weten, de kennis; het geheel van kennis betreffende eenig vak van studie; de studie zelf), v. —pen: welke is uw — omtrent die zaak? de — bevorderen.
- Wetenschap'pelijk** (tot een wetenschap behoorende, er berekking op hebbende, ze beoefnende; volgens de wetenschap), bn en bw.: een — onderzoek; een — man, gestudeerd; —e werken; iets — behandelen.
- Wetenswaar'dig** (waard, geweten te worden), bn.; —er, —st, of meer en meest —waardig: een — feit, belangrijk.
- We'teren** (het vee in den stal te drinken geven), men weterde, heeft geweterd.
- We'tering** (een loopend watertje), v. —en.
- Wet'geleerde** (kenner der wetten, der godsdienstige voorschriften; rechtsgeleerde), m. —n: de Farizeën en Wetgeleerden in oud-Jeruzalem; —gevend, bn.: de —e macht, staatsmacht, d'e de wetten vaststelt, nl. de Ministers, de Kamers en de Koningin; de —e vergadering, in Fr. van 1 Oct. 1791 tot 20 Sept. 1792; —gever (iem., die wetten geeft), m. —s: Solon was de — der Atheners, Mozes is de — der Israëlieten; —geving (het geven van wetten), v. —en; de — op Horeb; —houder (een door den Raad gekozen lid van het dagelijksch bestuur eener gemeente), m. —s; zie Dagelijksch Bestuur; —houderschap 1 (de waardigheid, het ambt van wethouder), o. gmv.; 2. (de wethouders samen), v. —pen.
- Wet'plank** (plank, om een mes op te wetten), v. —en; —prijem (wetstaal), m. —en.

Wets'artikel (artikel van een wet, onderdeel van een hoofdstuk eener wet), o. —en; — **bepaling** (bepaling, in een wet voorkomend, bepaling eener wet), v. —en.

Wets'schennis (het overtreden e. wet), v. gm.v. **Wets'herziening** (wijziging, verbetering eener wet), v. —en; — **interpretatie** (verklaring van eenig artikel der wet, van eenig hoofdstuk er van, enz.), v. —s, —tiën; — **ontwerp** (conceptwet, wet zooals zij aan de Tweede-Kamer voorgelgd wordt), o. —en; — **overtreding** (handeling of daad, in strijd met de wet), v. —en; — **rol** (rol der Mozaïsche wet, bewaard in de synagoge), v. —rollen.

Wets'taal (taal, gebruikt in wetten), v. gm.v. **Wets'taal** (slagersstaal of -priem), o. —stalen: op het — kan het slagersmes gewet worden; — **steen** (steen, waarmee men iets scherpt), m. —en; fig. al, wat het verstand, het oordeel scherpt.

Wets'verandering, v. —en, zie Wets'herziening; — **verkrachting** (groeve schending der wet), v. —en; — **voorstel** (ontwerp, voordracht v. e. wet), o. —len; — **wijziging** (minder belangrijke wetsverandering), v. —en.

Wet'telijk (ooreenkomstig, volgens, naar de wet), bn. en bw.: een — voorschrift; een — bewijs, voor de rechtbank geldig; den — en weg volgen; een — erfdeel, legitiem; een — e regeling der Zondagsrust, door de wet; subsidien kunnen — zijn toegestaan, b.v. op 't gebied van het bijzonder onderwijs.

Wet'telijke in'teresten (interesten, verschuldigd zonder voorafgaand beding, maar volgens de wet), m. mv.: voor burgerlijke zaken zijn de — bepaald op 5%, voor handelszaken op 6%; de achterstallige huur of pacht betalen met de —.

Wet'teloos (zonder wet of orde), bn. en bw., —zer, —t; — **loos'heid** (anarchie), v.: de revolutie rolt voort in woeste —.

Wet'ten (scherp maken met eenig voorwerp), ik wette, heb gewet; de zeis —; fig.: het vernuft —, oefenen; verg. Wetstaal, Wetsteen.

Wet'tenverzameling, v. —en, b.v. het geheel der Rom. wetten, zie Corpus juris.

Wet'tig (ooreenkomstig de bepalingen der wet, volgens de wet vergund; niet in strijd met de wet; echt, geldig), bn. en bw.: een — aandeel, —e middelen; een — huwelijk aangaan; ze zijn — getrouwd, d. i. voor de wet.

Wet'tig betaal'middel (Ned. munten en bankbiljetten), o. —en: de bankbiljetten zijn — en geworden bij de wet van 18 Juli 1904.

Wet'tigen (wettig maken, voor echt verklaren), ik heb gewettigd: uw toorn wettigt nog niet die misdaad; het gebeurde wettigt het ontslag van dien ambtenaar.

Wet'tig gedeponeerd (wordt gezegd van fabrieks- en handelsmerken, wanneer daarvan de officieele inschrijving geschiedde), bn.

Wet'tisch (stipt naar de letter der wet): deze burgemeester is zeer —; een — christendom, dat n. den geest der leer uit het oog verliest.

We'velingen (touwladder), v. mv.: scheepst. touwtjes, tusschen de hoofd-touwen gespannen, en den bootsgezellen dienende om naar de mars te klimmen; verg. Weeflijnen.

We'ven (een weefsel maken van wollen, linnen, katoenen, enz. draden), ik weefde, heb geweven; — **er** (persoon, die op den weefstoel

een stuk katoen of linnen uit draden, d. i. uit schering en inslag vervaardigt), m. —s; — **erij'** (werkplaats van den wever), v. —en.

We'versambacht, o. gm.v.; — **boom** (rol van het weefgetouw, ook, kettlingboom), m. —en; — **kaarde**, v. —n, zie: Kaarde of Kaardebol; — **kam** (vierkant raam met lange tanden of stijlen er in, waartusschen de kettlingdraden worden heengetrokken), m. —men; — **klos** (—spoel), m. —klossen; — **knoop** (zeer hechte knoop), m. —en; — **spoel** (klos of pijp, waaromheen het inslaggaren zit), v. —en; — **vogel** (dierk. zekere Afrikaansche vogel), m. —s: de — hangt zijn kunstig nest aan de uiteinden van een tak boven 't water.

We'zel (dierk. schuw, marterachtig roofdier-tje), v. —s: zegsw. hij was zoo bang als een —, erg bang.

Wezen 1. (zijn, bestaan), ik ben, wij zijn, het was, zij waren, ik ben geweest: die was een eeuwige — zal, nl. God; uw vader was boven, bevond zich, de leerlingen waren binnen; zegsw. hij mag er —, hij is niet min, meestal financieel; eigenaardig is het gebruik van de onbep. wijs in samengest. tijden als in: ik ben wezen visschen, hij was wezen wandelen; zie verder Zijn; 2. (het bestaan, het aanzijn), o. gm.v.: iets in — roepen, nog in — zijn; verder: het — van een zaak, den schijn van het — kunnen onderscheiden, essentieele; 3. (schepsel), o. —s: de mensch is een redelijk —, zie ook: Opperwezen, nl. God; de engelen zijn onstoffelijke —s; 4. (gelaat), o. —s: men kan aan zijn — zien, dat hij ontstemd is, een innemend — hebben, uiterlijk; ook in samenst. als: arm —, krijgs —, munt —, post —, zie ald.

We'zenlijk (werkelijk bestaande), bn. en bw.; —er, —st: de —e waarde, de —e inhoud, de —e betekenis van een woord; het is — waar, inderdaad; — **heid** (werkelijkheid), v. gm.v.

We'zenloos, bn. en bw.; —loozer, —t: een — mensch, zonder verstand of levensgevoel; — **looze gelaatstrekken**, zonder uitdrukking; — **loos'heid** (het wezenloos-zijn), v. gm.v.

We'zenstrek (gelaatstrek), m. —trekken.

Wherry (Eng. boot, inz. roeiboot), v. —s, —ries.

Whig (liberaal in Engeland; vrijzinnige, man der volkspartij), m. —s; verg. Tory.

Whisk(cy) (Eng. korenbrandewijn; in Schotland en Ierland jenever), v. gm.v.; — **bottel** (Zuid-Afrika. —flesch), v. —s; — **grog** (grog van whisky), m. —s; — **soda** (whisky met soda of spuitwater), v. gm.v.

Whist (Eng. kaartspel tusschen 3 of 4 personen met 52 kaarten), o.; (maat, partner), m. en v. whisten; — **avondje** (vast avondje, bestemd voor het whistspel), o. —s; — **club** (vast gezelschap van whistspelers), v. —s; — **doos** (doos voor de whistkaarten), v. —doozen.

Whis'ten (het whistspel spelen), ik whistte, ik heb gewhist; — **er** (whistspeler), m. —s.

Whist'kaarten (kaarten, voor het whistspel benodigd), v. mv.; — **partij**, v. —en, zie —club, —spel; — **spel** (het whisten), o. gm.v., ook: de noodige kaarten, en dan mv. —spellen; — **speler** (iem., die whist), m. —s.

Wi'chelaar (iemand, die uit een of ander teeken of voortekken de toekomst wist te voorspellen; waarzegger), m. —laars, —laren; — **lares'**, v. —sen; ook: — **laarster**, v. —s. **Wichelarij'** (het wichelen, de kunst van voorspellen door te wichelen), v. —en.

Wi'chelen (de toekomst voorspellen uit bepaalde teekens, waargenomen aan offerdieren, de sterren, enz.), men heeft gewieheld.

Wi'chelroede (een tak, afgebroken v. e. hazelaar of wilg; stok van hout of metaal), v. -n: met de -meende men in de Middeleeuwen edele metalen, schatten enz. in den grond te kunnen ontdekken; nog in gebruik bij het zoeken van ondergronds water enz., zie Rhabdomantie.

Wicht (eig. eenig ding of wezen, schepsel: klein kind), o. -en; -je (kindje), o. -s.

Wicht (verwant met gewicht en wegen: gewicht), o. gmv.: heb je je - wel? weeg het eens na. spreekt.

Wich'tig (zijn wicht hebbende, fig. belangrijk), bn.; -er, -st: hij heeft zulk een -e houding, als man van gewicht.

Wicht'je (oude Ned. benaming v. gram), o. -s.

Wi'dar, m. Germ. myth. zoon v. Odin en Frigga: de Zwiigende, hij zal in den laatsten strijd bij den wereldbrand tusschen Asen en Reuzen den Fenriswolf dooden.

Wie, vrag. vnv.: - komt daar? - zijn dat? ik weet niet, - het zijn; ook betr. vnv.: - kaatst, moet den bal verwachten; ook onbep. vnv.: - er ook kome, ik ben niet thuis.

Wie'belen (heen en weer bewegen), ik heb gewieheld: zil zoo niet op dien stoel te -, heen en weer te wiegelen.

Wied'baas (baas der wieders), m. -bazen.

Wiede (uitgerukt onkruid), v. gmv. vero.

Wie'demaand (Zomermaand, Juni), v. vero.

Wie'den (den van wiede: onkruid verwijderen), ik wiede, heb gewied; -ster (vrouw, die wiede), v. -s; -ijzer (krabbertje, om te wieden), o. -s.

Wie'dewaal, m. -walen; zie Wielewaal.

Wieg (verwant met wegen, bewegen), v. wiegen: van de - tot het graf, het heele leven; die oude heer Barend is ook niet in de - gesmoord (C. O.), hij was bejaard, oud; hij was niet in de - gelegd om generaal te worden, daarvoor niet ter wereld gekomen, grootgebracht; zegsw. stoot eens aan de -, drink je glas eens uit, gmv.

Wie'gedruk (druk-eersteling: een drukwerk uit de allereerste periode der boekdrukkunst), m. -ken; zie Incunabel.

Wie'gekap (kap v. e. wieg), v. -pen; -kleed (kleed over de wieg), o. -en; -koord (koord, om de wieg te schommelen), o. -en.

Wie'gelen (schommelen), ik heb gewiegeld: de vink zit te - op een takje; het bootje wiegelt op de golven; zich -.

Wie'gellied (liedje, om bij het wiegen te zingen), o. -liederen; -je, o. -s.

Wie'gestoel (schommelstoel), m. -en.

Wie'gen (in de wieg of als in een wieg schommelen), ik heb gewiegd: een kindje in slaap -; fig. het geweten in slaap -, sussen, doen zwijgen; zich -: de vogel wiegt zich op een takje.

Wiek (vleugel, vlerk), v. wieken: 't vinkje roert de -en niet (Bild.); de -en van den windmolen, vleugels; zegsw. op eigen -en drijven. vooreigen onderhoud zorgen, financieel zich kunnen redden, zich zelf kunnen bedruipen; zegsw. hij was erg in de - geschoten, moedeloos; iemands -en korten, d. i. zijn macht besnoeien.

Wiek (bundeltje vlas, katoen), v. wieken: de

- van de olielamp, het lemmet; verg. Vlaswiel.

Wiel (rad), o. wielen; zegsw. iemand in de -en rijden, hem tegenwerken, hem in 't vaarwater zitten, hem dwarsboomen; een spaak in het - steken, zie Spaak, alsook: Rijwiel, Spinnewiel, Vlieg wiel.

Wiel (binnendijksche plas, na dijkbreuk of na een overstroming overgebleven), o. -en.

Wiel'band (wielbestag), m. -banden.

Wiel'beslag (buitenbekselsel v. e. wiel), o. gmv.

Wiel'draaier, m. -draaiers: De Ruyster was als knaap - in een lijnbaan te Vlissingen.

Wie'len (dravien als een wiel, cirkelen), het heeft geweld: de wateren van die kolk -, zie Draaikolk; de menigte wiede op het plein, bewoog zich kringswijze.

Wie'lerbaan (fietsbaan), v. -banen.

Wie'leren (wielrijden, fietsen), ik heb gewieled; -sport, v.; -wedstrijd, m. -en.

Wie'lewaal (goudmerel), m. wielewalen.

Wie'ling (draaikolk, maalstroom), v. -en.

Wie'rijden (fietsrijden), enkel in de onbep. wijs: houdt ge nog al van -? ik ga wat -.

Wie'rijder 1. (fietsrijder), m. -s; 2. (mil. soldaat op een rijwiel), m. -s; elke divisie van ons veldleger telt een compagnie -s; -rijdster (dame, die een fiets berijdt), v. -s.

Wie'rijschool (inrichting, waar iemand zich kan oefenen in het wielrijden, velodroom), o. -scholen.

Wie'me (plaats aan den zolder, bij den schoorsteen, waar in een boerenhuis het rookspek hangt; ook het rek zelf), v. -n, ook Wim.

Wie'melen (aanhoudend bewegen), zij hebben gewiemeld: wat zitten die kinderen op hun stoelen te -/ heen en weer te draaien; verg. Wiebelen, Wiggelen en Wemelen.

Wie'ner Schmit'zel (Duitsch. gebraden kalflappjes met geraspte beschuit en citroen), m.

Wien Neer'landsch bloed' (ons volkstied), o.: het - is in 1830 door Tollens naar aanleiding v. e. prijsvraag gedicht en is door Wilhelmus Smits getoonzet.

Wier (plantk. zeeplant, groeiend langs de oevers der Zuiderzee, een sporeplant), o. gmv.; (soorten), o. -en.

Wier'de (terp, heuvel), v. wierden. gew.

Wie'rig (vlug, levendig), bn. en bw.; -er, -st: wat een - kind!

Wie'rook (eig. heilige rook; heilig reukwerk, of wel rook, die iets moet wijden, bij den R.-K. eeredienst in gebruik), m. gmv.: fig. iem. - toezwaaien, lof, hulde; -boom (Arabische gomharsboom), m. -en; -damp, m. -en; -drager (een koorknaap), m. -s; -en (fig. prijzen, hulldigen). ik heb gewierookt, verg. Bewierooken; -geur (geur van brandenden wierook), m. -en; -scheepje (metalen doosje met deksel, waarin de wierookkorrels voor het wierookvat gedaan worden), o. -s; -vat (koperen, zilveren of gouden vat met kettingen, waarmee in plechtige R.-K. diensten wierook als hulde aan God wordt toegezwaaaid), o. -vaten: fig. het - voor iem. zwaaien, hem bewierooken; -walm (geurige walm van brandenden wierook), m. -en; -wolk (een wolk van wierookdamp), v. -en.

Wie'wauwen (zich heen en weer bewegen, beuzelen, treuzelen), ik heb gewiewauwd.

Wie'wouter, m. -s; zie Vijfwouter.

Wig, wig'ge (houden of ijzeren spie, die

- gaandeweg in dikte afneemt en scherp uitloopt), v. wiggem; ook: Keg, Kegge.
- Wig'gebeen** (ontl. zeker schedelbeen achter de neusholte), o. -deren.
- Wig'gelen** (heen en weer bewegen), ik heb gewiggeld: een tand - met den vinger (C.O.).
- Wig'vormig** (den vorm hebbend van een wig), bn.: een - beentje, een - ijzer.
- Wig'wam** (hut of tent der Indianen in N.-Amerika), v. wigwams.
- Wij'bisschop** (bisschop, die door den paus den dioceaan-bisschop wordt toegevoegd als hulp in diens ambt, niet in het bestuur van het bisdom), m. -bisschoppen: de - doet b.v. de wijdingen; verg. ook Vicaris-generaal.
- Wijd** (ruim, niet nauw), bn. en bw.; -er, -st: een -e mantel; zijn roem klonk - en zijd, naar alle kanten, overal; zegsw. de -e wereld ingaan; muz. het tegengestelde van eng, zie a.l.d.; -beroemd (in wijden kring beroemd), bn.: een - dichter, een - geleerde.
- Wij'deling** (hij, die een wijding ontvangt of gaat onvangen), m. -en.
- Wij'den** (met godsdienstplechtigheden inzeggen, heiligen), men wijdde, heeft gewijd: de vaanaels -, de paaschkaars -, zegenen; priesters -, tot de geestelijke waardigheid verheffen, zalven; fig. hij wijdt zijn leven aan de studie, wijdt toe, geeft; verg. Gewijd.
- Wij'ders** (overigens, verder), bw.: - heb ik u niets mede te delen.
- Wij'ding** (R.-K. het wijden of gewijd worden), v. -en: er zijn lagere en hogere -en; de hogere -en zijn drie in getal: het subdiakonaat, het diakonaat en het priesterschap.
- Wijdloos'pig** (uitvoerig), bn. en bw.; -er, -st.: een -e beschrijving, breedvoerig, gerekt.
- Wijd'te** (het wijd-zijn, ruimte, omvang), v. -n: de - van een halsboord; de - der spoorstaven, tusschenruimte, breedte-afstand.
- Wijd'vermaard** (zeer beroemd), bn.
- Wijf** (vroeger: huisvrouw, echtgenoot: in de lagere standen nog in gebruik), o. wijven: daar heb je nu mijn -, huisvrouw, gmv.; 't is een echt -, ongemaneerde vrouw; -je, o. -s: het - van een vink; diernamen met wijfjes te verbinden, b.v.: wijfjesarend, wijfjesolifant, wijfjesvos, enz., verg. Manne-tjes; ook bij planten: wijfjesvaren.
- Wijf'geschenk** (myth. een offergave aan de goden in de oude tempels), o. -en: -en waren vaten, wapenen, kleederen, standbeelden en kostbaarheden van allerlei aard.
- Wijk** (vlucht), v. gmv.: hij nam de - naar Amerika, d. i. ging uitwijken.
- Wijk 1.** (afdeeling van een stad), v. -en: hij woont in de nieuwe -, buurt, z. Stadswijk.
- Wijk 2.** (zjwaart in veenderijen), v. -en.
- Wijk'en** (achteruitgaan, uit den weg gaan), ik week, ben geweken: voor den vijand -, voor iem. -, ter zijde gaan.
- Wijk'geneesheer** (staatsgeneesheer voor een bepaalde wijk), m. -heeren.
- Wijk'plaats** (toevluchtsoord), v. -en.
- Wijk'verpleegster** (zuster voor een wijk), v. -s; -verpleging, v. gmv.
- Wijk'kwast** (wijwaterkwast), m. -en.
- Wijk'zuster** (pleegzuster voor een bepaalde wijk), v. -s.
- Wijl, wij'le** (sluier), v. wijlen: zij gaat de zwarte - dragen, kloosterzuster worden, vero.
- Wijl, wij'le** (tijd), v. wijlen: nog een -, en ik vertrek, korte tijd, poos; ik kom bij tijd en -, nu en dan; bij wijlen, soms.
- Wijl** (afkorting van dewijl of v. terwijl), vgw.
- Wij'len** (eig. weleer: dient om aan te duiden, dat de persoon overleden is en staat vóór den naam), bn.: - koning Willem III.
- Wij'len** (toeven), wijlde, gewijld, z. Verwijlen.
- Wijn** (drank, uit gegist druivensap bereid), m. (soorten), m. -en; er is oude en nieuwe -; zegsw. goede - behoeft geen krans, een uitgehangen krans van druiven- of wijngaard-blaren duidde wel de herberg aan, waar wijn geschonken werd, thans: goede waar behoeft men niet op te vijzelen; spreekw. Als de - is in den man, dan is de wijsheid in de kan, de drank, de wijn verdrijft de kalme bezadigdheid uit den mensch; zegsw. iem. klaren - schenken, hem rondut zeggen, wat men meent; water in den - doen, zie Water; verg. morgen-, eere-, land-, muskaat-, Bordeaux-, Bourgogne-, enz.; tafel-, bij uitbr. aalbesen-, appel- (cider), brande-, mout-, -accijns (inkomende rechten op den wijn), m. gmv.; -achtig, bn.: een -e smaak; -appel (appel met rood vruchtvliesch), m. -s, -en; -azijn (getrokken nl. van druivenschillen), m. gmv.
- Wijn'bak** (bewaarpplaats v. flesschen wijn), m. -ken; -berg (een met wijnstokken beplante berg b.v. langs den Rijn), m. -en; -boer (wijnbouwer b.v. in Frankrijk), m. -en; -bottelen (het op flesschen tappen van wijn), o. gmv., verg. Bottelen; -bouw (het telen v. wijndruiven), m. gmv.; -district (streek van den wijnbouw), o. -en; -druif (wijnbos), v. -ven; -flesch (flesch voor wijn), v. -flesschen; -gaard (eig. wijntuin, wijnstok), m. -en; zegsw. arbeiden in den - des Heeren, nl. als geestelijke; ook: Wingerd; -gaardenier (druivenleier), m. -s; -gaardluis (een soort van bladluis: phylloxera), v. -zen, zie Druifluis; -gaardslak (de grootste Europeesche landslak), v. -ken, zie Karakol; -geest (vluchtige vloeistof: spiritus, uit wijn gedistilleerd), m. gmv.
- Wijn'glas** (roemer), o. -glazen; -grog (warme grog van wijn), m.; -handel (handel in wijn), m. gmv.; -heffe (-moer), o. gmv., verg. Azijnheffe; -huis (tappertij van wijn, bodega), o. -huizen; -jaar (jaar met rijken wijnoogst), o. -jaren; -kaart (prijslijst van diverse wijnen in restaurant of hotel), v. -en; -kan (kan voor wijn), v. -nen; -karaf (karaf voor wijn), v. -fen; -kelder (kelder tot berging van wijn), m. -s; -kenner, m. -s; -kleurig, bn.: een -vocht; -koop (handelaar in wijn), m. -s; -kruik (kruik voor wijn), v. -en; -kuip (perskuip voor wijn), v. -en; -land (groeiplaats van wijn, land dat veel wijn oplevert), o. -en: Frankrijk is een -.
- Wijn'lezen** (het inzamen der druiven), o. gmv.; -maand (October), v. gmv.; -moer (-droesem), v. gmv.; -oogst (het lezen der wijndruiven), m. gmv.; -oogsten (het inzamen v. d. wijnoogst), o. gmv.; -pakhuis (pakhuis v. d. wijnkooper), o. -zen; -peer (een soort van peer, die bij 't koken wijnrood wordt), v. -peren; -peiler (wijnroemer, iem., die nl. de gevulde wijnvaten meet om den inhoud te kennen), m. -s; -pers (druiven-

pers), v. -en; **-pijp** (lang en smal wijnvat), v. -en; **-rank** (druiveboom, wingerdtak), v. -en; **-roeien** (ge vulde wijnvaten opmeten), o.; **-roelier** (wijnpeiler), m. -s.

Wijn'ruit (geneeskrachtige tuinheester), v.

Wijn'saus, v. -sausen; **-schaal** (bokaal), v. -schalen; **-soep** (een soep, wier hoofdbestanddeel roode wijn is), v. gmv.; **-steen** (wijnsteenstof), v.: de - hecht zich als korst aan den binnenwand der wijnvaten; **-steen-zuur** (organisch zuur, waarvan het kaliumzout voorkomt in druivensap), o. gmv.; **-stok** (klimplant, waaraan de druif groeit), m. -ken; **-stoker** (wijnhandelaar), m. -s; **-tapper** (afslapper op flesschen), m. -s; **-teelt** (-bouw), v. gmv.; **-vat** (vat voor wijn), o. -vaten; verg. Okshoofd en Pijp; **-verlaten** (wijn overgieten), o.; **-verlater** (wijnkelder knecht), m. -s; **-versnijden** (het mengen van wijn met minderen of lichter wijn), o. gmv.; **-vlek** (roode vlek, door wijn gemaakt), v. -vlekken.

Wijs 1. (manier van doen, gewoonte, gebruik), v.: gij moet dat op een andere - inrichten, ieder leeft op zijn -; zegsw. 's lands -, 's lands eer, elk land heeft zijn bijzondere zeden en gebruiken, die men, in dat land zijnde, heeft in het oog te houden, ook: Wijze; 2. (zangwijs melodie, aria), v. wijzen: een aardige -, een vroolijk -je, kent ge de - van dit lied? zegsw. iem. v. de - brengen, in de warmaken, van streek; de horlogemaker zal onze pendule weer op de - brengen, in orde brengen, geregeld doen gaan; ook, Wijze; 3. (modaliteit, d. i. de verhouding van den inhoud van den zin volgens de voorstelling van den schrijver of den spreker, tot de werkelijkheid; de vorm van het werkwoord, dat den modus uitdrukt), v. -zen; ook, Wijze

Wijs (verstandig, door ervaring geleerd), bn. en bw.; wijzer, wijst: Salomo was de wijste koning van Israël; een - besluit; - handelen.

Wijs'begeerte (het streven naar wijsheid), v. gmv., ook, Philosophie.

Wij'selijk (als een wijs mensch), bw.: hij hield zich - wat terug, voorzichtig.

Wijs'geer (iemand, die streeft naar wijsheid), m. -geeren, zie Filosoof.

Wijsgeer'rig (philosophisch), bn. en bw.; -er, -st: een - stelsel, een -e verklaring, een - onderzoek, d. i. als van een wijsgeer, komende van een wijsgeer.

Wijs'heid (het wijs-zijn; het vermogen, om verstandig te handelen), v.: averechtsche -, nl. domheid; ook persoon, die zich inbeeldt slim te zijn, en in dit geval: mv. wijsheden: hij is zoo'n -l scherts.

Wijs'hoofd (waanwijze), m. en v. -en.

Wijs'maken (op de mouw spelden), ik heb -gemaakt: iem. iets -, zich zelven wat -.

Wijs'neus (waanwijs persoon), m. en v. -zen; **-neuzig**, bn.; -er, -st: een - ventje.

Wijs'vinger (voerste vinger, nl. de vinger, waarmede men wijst), m. -s.

Wijs'vorm (spraak. wijs in de beteekenis van werkwoordsvorm), m. -en; zie Wijs 3.

Wij'ten (te laste leggen, als oorzaak beschouwen in ongunstigen zin), ik weet, heb geweten: gij hebt dat aan uw haast te -; het ongeluk was te - aan onvoorzichtigheid, werd veroorzaakt; men heeft die misdaad aan den alcohol te wijten.

Wij'ting (een soort van schelvisch), m. -en:

KOENEN, Verkl. Handwoordenboek.

de - leeft i. d. Noordzee; (stofnaam), v. gmv.

Wij'water (eig. gewijd water), o. gmv.

Wij'waterbak (bak voor wijwater, inz. bij den ingang van een R.-K. kerk), m. -ken; **-kwast** (kwast tot het spreken met wijwater), m. -en.

Wij'ze (wijs man), m. wijzen: de - kent zijn tijd, devies van Alfred den Grooten (808-901); de -n kwamen uit het Oosten, de drie koningen, Matth. 2:1-13; Griekenland had zeven -n, beroemde denkers, nl. Thales, Solon, Chilon, Pittacus, Bias, Cleobulus en Perian'der; verder: magiër, priester bij de oostersche volken; de steen der wijzen, poeder, om alles in goud te veranderen, z. ald.

Wij'ze, v. -n; zie Wijs 1, 2, 3.

Wij'zen 1. (toonen, aanduiden), ik wees, heb gewezen: iem. den weg -; zegsw. iem. de deur -, de deur uit sturen; iets van de hand -, afwijzen; de barometer wijst mooi weer, teekent, geeft aan; 2. (oordeelen, vonnissen), ik wees, heb gewezen: het wetsontwerp is in staat van -, gereed ter openbare behandeling; een vonnis -, d. i. vellen, zie Gewijsde.

Wij'zer (iets, dat wijst), m. wijzers: de -s van een klok, van een horloge heeten minuut- en uur-, ook seconde-; zie ook: Bladwijzer, Hand- en Zonnewijzer.

Wij'zerbarometer (barometer, die een naald op een wijzerplaat doet bewegen), m. -s.

Wij'zerplaat (plaat, waarop de wijzer tijd, weersgesteldheid enz. aanwijst, inz. plaat van klok of horloge), v. -platen.

Wij'zigen (kleine veranderingen maken in), ik heb gewijzigd: een wetsartikel -, een voorstel -, een reglement -; -ing (geringe verandering), v. -en.

Wik (iedere afzonderlijke weging op de schaal der stadswaag), v. wikken.

Wik, wik'ke (plantk. vlinderbloemige plant, peulvrucht, voedergewas), v. wikken.

Wik-en weeg'loonen (geld, dat men heeft te betalen voor het wegen op de waag), o. mv.

Wik'geld (weeggeld, loon, dat wordt betaald voor 't wegen op de stadswaag), o. -gelden.

Wik'kelen (inrollen), ik heb gewikkeld: een kind in doeken -; fig. een land in een oorlog -, zij waren in een samenzwering, in een proces gewikkeld, betrokken.

Wik'ken (wegen met de hand), ik heb gewikt: fig. iets - en wegen, rijpelijk overdenken; spreekw. De mensch wiki, en God beschikt. zie Beschikken.

Wik of wak, bw. uitdr.: scheepst. het gaat - of wak, het gaat maar even d. i. zoo, zoo.

Wil, m. gmv.: uit vrijen -, verkiezing; het is Gods -, beschikking; om des gewetens -, zaak; ik zal dit doen om Gods -, uit liefde tot God; ik doe het om uent -, om u aangenaam te zijn; dit is zijn uiterste -, beschikking; iets tegen wil en dank gaan doen, gedwongen, d. i. tegen zijn zin en zijn wil; ik heb daar - aan, van, in, plezier; wat hebben die kinderen een - gehad! genoeg; zegsw. iem. ter wille zijn, hem zijn zin geven.

Wild (niet-tam, ongetemd: woest, ruw, ongeregeld, onbeschaafd), bn. en bw.; -er, -st: -e zwijnen, een -e appelboom, -e volken, -e paarden, zie Mustang; een -e wijnrank; - spelen, ruw; -heid (wilde staat), v. gmv.

Wild, o. gmv.: die bloemen groeien in het -, in de vrije natuur; hij laat zijn kinderen in 't - loopen, zonder toezicht; zij sloegen,

- schoten in 't —, zonder te zien waar.
- Wild** (jachtbuit), o. gmv.: er zit veel — in deze bosschen; klein —, hazen, fazanten, patrijzen, snippen en ander gevogelte; rood —, herten, reeën; zwart —, wilde zwijnen; —**achtig** (smakend naar wild), bn.; —er, —st: dit vleesch heeft een —en smaak; —**baan** (omheind jachtgebied), v. —banen; —**braad** (geschoten wild, gebraden vleesch van wild), o. gmv.; —**dief** (strooper), m. —ven.
- Wild** (onbeschaafde, barbaar), m. en v. —n: in het parlementaire leven beteekent —en lid, dat zich bij geen der partijen aansluit. Germ.
- Wild**debras (eig. scheepst. een klapperende bras; fig. wild kind), m. —sen.
- Wild**deling (wilde boom, vooral wilde appel), m. —en, ook de vrucht er van.
- Wild**deman 1. (ruwe persoon), m. —nen: de — of reus der Middeleeuwsche vertellingen; 2. (wapenk. naakte reus, gewapend met een lenots), m. —mans: het Bossche wapen heeft twee —s als tenants.
- Wild**dernis (woestentij, woeste streek, waar de natuur vrij spel heeft, onbebouwde landstreek), v. —sen.
- Wild**'pastei (pastei van het vleesch van wild), v. —pasteien; verg. Hazenpastei.
- Wild**'schut (jager), m. —schutten, ook: Wild'schutter, m. —s.
- Wild**'stand (rijkdom aan wild), m. gmv.
- Wild**'strooper (wilddief; man, die zonder jachtakte wild bemachtigt), m. —s.
- Wild**'vang (een in wilden toestand gevangen dier), m. —en: fig. onstuimig paard; ook onbesuisd mensch: een echte —.
- Wild**'vreemd (totaal vreemd), bn.: ik ben hier —; die man is mij —, geheel onbekend.
- Wild**'zang (druk kind), m. en v. —zangen.
- Wild**'zang (gezang van één of meer vogels in de vrije natuur), m. gmv.: de — van het woud; wat heeft de — stof! (Vondel).
- Wilg** (plantk. een onzer loofboomen), m. —en: de —en groeien op vochtige plaatsen en aan den waterkant, zie Waterwilg, er zijn vele soorten in onsland; zegsw. de lier aan de wilgen hangen, geen gedichten meer schrijven, zie Lier; zie ook: Schiet—, Knot—, Treurwilg.
- Wilg**blad (blad van een wilg), o. —eren, blaren; —boom, m. —en; —loot (twijgje van een wilg), v. —loten; —tak, m. —ken.
- Wilg**enbloesem (bloesem van de wilgen), m. —s; —bosch (bosch van wilgeboomen), o. —bosschen; —hout (hout van wilgeboomen), o. gmv.; —laan (laan van wilgen), v. —lanen; —loover (—takken met groene blaren), o. gmv.; —zwam (zwam op wilgeboomen), v. gmv.
- Wilhelmi**'na's-oord (2e kolonie van de Maatschappij van Weldadigheid, bestaande uit tal van woningen, naar Wilhelmina, gemalin van Willem V, geheeten), o. gmv.
- Wilhel**'mus(ried) (beroemd Ned. volkslied van omstreeks 1568), o. gmv.: dichter en componist zijn niet met zekerheid bekend; zegsw. dat zijn ze, die —blazen, dat zijn onze mannen, dat zijn onze helpers.
- Willebror**'dus, de Apostel van Nederland, eerste bisschop van Utrecht, 657—738, begraven in de abdij, thans in de basilica, van Eehtrernach; ook: Willibror'dus, Wil'te-brord.
- Wil**'lekeur 1. (vrije wil, vrije verkiezing), v. gmv.: naar — handelen; 2. (eigenzinnigheid, grilligheid), v. gmv.: dat is louter —.
- Willekeu**'rig' (opzettelijk), bn. en bw.; —er, —st: een —e behandeling, eigendunkelijk, eigenmachtig; — handelen.
- Wil**'leloos (geen eigen wil hebbend), bn.; —loozer, —t: een —looze onderwerping, zich geheel in de macht stellend van een ander: hij was het — werktuig van dien tiran.
- Wil**'temple (gouden tientje), o. —s, ook: gouden willem, gehalte 0.9; de dubbele willem, f 20.00; de halve —, f 5.00 (dit heette ook gouden vijfje); zie Negotiepenning.
- Wil**'lemsoord (3e kolonie v. d. Maatschappij van Weldadigheid, bestaande uit 150 woningen, naar koning Willem I geheeten), o.
- Wil**'lemsorde, v.; zie Militaire —.
- Wil**'lemstad (aardr. Noordbrab. stad aan het Hollandsch diep), v. gmv.: zegsw. het is of zit er niet zoo breed als voor de —, men bezit er weinig of niets; naar de Klundert zien, of de — in brand staat, scherts. scheel-zien.
- Wil**'lemsvaart (aardr. kanaal in O.), v. gmv.; Zuid—, v.: kanaal in N.-B. en Limb. zie ald.; de Noord—, van Zwolle naar het Katerveer aan den Geld. IJssel.
- Wil**'len (verlangen, begeeren, eischen), ik wilde of wou, heb gewild: wat wil je? hoe-veel wil je voor dat portret? ik wil, dat je onmiddellijk vertrekt; de leus der kruisvaarders was: God wil het; met ontkenning: die pen wil niet schrijven, mijn lamp wil niet branden; ook: —we gaan? zullen; als zn. o.: hij het — moet het kunnen komen.
- Wil**'lens (uit willend + s: met opzet), bw.: gij hebt het — en wetens gedaan, voorbedachtelijk; — of onwillens, gij moet mee, goed-schiks of kwaadschiks; ik ben —, voor-nemens.
- Wil**'tig (gewillig, gehoorzaam), bn. en bw.; —er, —st: een — kind, karakter, volgzzaam; handel: de markt, de beurs was —, er was veel kooplust, de zaken gingen vlot van de hand; de fondsen waren —, hadden aftrek.
- Wil**'ligen (hand. gewild, gevraagd worden, in prijs stijgen, dunder worden), het is gewillig: de tarwe begint te —, de markt willigt.
- Wil**'loos, bn.; zie Willeloos.
- Wils**'beschikking, v. —en: uiterste —, testament; —kracht (kracht van wil), v. gmv.: Napoleons — was ontzettend groot, verg. Energie.
- Wil**'ster (dierk. de grootste soort van plevier in ons land), v. —s: de — is de Friesche naam van de goudplevier; zie Pluvier.
- Wil**vaar'dig (bereidwillig, gaarne), bn. en bw. w. i. g.
- Wim** (wieme), v. —men; beide gew.
- Wim**'ber (dierk. karperachtige zeevisch in de Oost- en de Noordzee), m. —s.
- Wim**'pel (lange, smalle vaan; ook 2-puntige scheepsvaan), m. —s: zegsw. met vlag en — iets winnen, met glans, met eer en roem.
- Wim**'per (een der haartjes, ineenplant op den rand van elk der oogleden), v. —s.
- Wind** (beweging van den dampkring; lucht-stroom), m. winden: een dwarrel—, een land—, een ruk—, een wervel—, een zee—, zie ald.; een tegen—; zie ook: Bries, Cycloon of Typhon, Koelte, Orkaan, Passaat, Moesson, Samum, Zefir; zegsw.

de — waait nu uit een anderen, uit een verkeerden hoek, de omstandigheden zijn nu geheel anders, werken nu tegen; hij heeft den — in het zeil, een voordeelligen wind, voorspoedig; in den — slaan, zich om iets niet bekommeren, iets veronachtzamen: een waarschuwing in den — slaan; deze loerah heeft den — onder zijn volkje, ze zijn bang voor hem; hij draait met alle —en, hij gaat mee met alle partijen, heeft geen eigen richting; hij kreept den — van voren, een uitbrander, een standje; wie — zaait, zal storm oogsten, wie onrust stoekt, zal er het slachtoffer van worden, het kwaad loont zijn meester; een voordeewind, voorspoedig, de wind in 't zeil; het gaat hem voordewind, voorspoedig; een bijdeewind, als de wind meer dan dwars inkomt of invalt; boven den —, scheepst. in de richting van den wind, d. i. vanwaar de wind waait; wij hadden een groot vaartuig boven den — in 't vizier gekregen; onder den —: van den wind af; in het eerste geval nadert het schip meer en meer, in het tweede verwijderd het zich.

Wind (windhond, jachthond), m. winden.

Wind'as (tier: werktuig met horizontale rol voor het opheffen van zware lasten), o. —assen,

Wind'bloem (anemoon), v. —bloemen.

Wind'boom (handspaak, waarmede een spil wordt rondgedraaid), m. —boomen.

Wind'breker (wilde gans, die als voorste in de vluchtorde eener v. vliegt), m. —brekers.

Wind'breker (pocher, snoever), m. —brekers.

Wind'buil (windmaker, snoever), m. —builen.

Wind'druk (door den wind uitgeoefende kracht op eenig vlak), m. gm.v.

Win'de (katrol, windas, dommekracht), v. —n.

Win'de (plantk. zich windende plant, de haagbloem), v. —n; verg. Akkerwinde.

Wind'ei (ei zonder kalkachtige schaal), o. —eieren: zegsw. dat zal hem geen —eieren leggen, hij zal er wel veel profijt bij hebben, groot voordeel.

Win'del (strook linnen, windsel), m. —en, —s.

Win'den (draaien; zwachtelen), ik wond, heb gewonden: een doekje om den vinger —, garen op een haspel —; —sel (zwachtel, band, doek, luijer), o. —s, —en.

Win'dend, bn.: —e slingerplanten, die zich als een schroeflijn om takken en stengels van andere planten winden; z. Lianen.

Win'derig, bn.: het is — weer, het waait; fig. een —e stijl, opgeblazen, gezwollen; een — jongmensch, blufferig, drukte makend.

Wind'gat (lichtgat in ijs), o. —gaten.

Wind'haak (haak om deuren, enz. vast te zetten), m. —haken; —haan (veerhaan), m. —hanen; —halm (onkruid tusschen haver, gerst of rogge, vooral op zandgrond: een soort van gras), m. —en; —handel (een soort van speculatief kansspel), m.: bij den — is het niet te doen om waar voor zijn geld te ontvangen, maar alleen om het voordeel te hebben van het prijsverschil: verbod der Staten tegen den — in granen (1756); —harp (muz. harp, waarvan de snaren door den wind tonen geven), v. —en, z. Ae'olusharp of E'olusharp; —haver, v. gm.v., zie Vloghaver; —hoek (streek, van waaruit de wind waait), m. —hoeken; ook, plaats, waar het altijd waait of winderig is; —hond (lange, snelle jagershond), m. —en, zie: Hazenwind of Wind; —hoos (snelle, draai-

ende wervelwind), v. —hoozen, zie Hoos.

Win'dig (winderig), bn.; —er, —st: een —c dag, het is — weer, er is nogal wind; —kanaal

(in het orgel, het kanaal tusschen blaasbalg en windkuis), o. —kanalen; —kant (kant, waar de wind vandaan komt), m. gm.v.;

—kas (in het orgel, de verzamelplaats van den wind), v. —kassen; —ketel (nat. een met lucht gevuld reservoir bij zuig- en pers-

pompen, o. a. in een brandspuit, waarin het water wordt geperst, dat vervolgens door de spanning dier lucht naar de uitstroomingspijp wordt gestuwd), m. —s; —klep (klep aan orgels en stoomwerktuigen), v. —pen; —

kracht (kracht, door den wind uitgeoefend), v. gm.v.; —lade (langwerpige lade als deel van het windkanaal, waarop de orgelpijpen staan), v. —laden; —maker (fig. drukte-

maker, pochhans), m. —s; —meter, m. —s, zie Anemometer; —molen (molen, die door den wind wordt gedreven), m. —s: de eerste — werd in Westzaan in 1439 gebouwd;

zegsw. tegen —s rechten, zoals Don Quichotte deed, d. i. een denkbeeldig gevaar

bestrijden, belachelijk werk doen.

Wind'motor (werktuig, in werking gebracht door den druk van den wind op een rad aan het boven-eind), m. —s, —motoren: een — dient in parken veel tot het oppompen van water voor besproeiing.

Wind'om (plantk. akkerwinde, zwartwinde, klokjeswinde, duizendknoopblad), v. gm.v.

Wind'plank (deel van een molenviek), v. —planken, ook, Windbord; —reep

(scheepst. touw of looper, om de stengen op te hijschen), m. —en; —roer (windbuks, geweer, dat door samengeperste lucht werkt), o. —en;

—roos (kompasroos), v. —rozen; —schade (schade, door den wind veroorzaakt), v. gm.v.;

—scherm (schut tegen den tocht), o. —en; —schut (windscherm), o. —schutten; —sel

(zwachtel, lap, band), o. —s, —en; —snelheid (snelheid v. d. wind uitgedrukt in meters per seconde meestal van 0—40 M.), v. —snel-

heden; —spaaak (windboom), v. —spaken; —spil (windas, kaapstander), o. —spillen;

—stil (zeer kalm van wind), bn.: het is op zomeravonden vaak —, bladstil; —stilte (stil-

stand van wind), v.: — in den Stille i Oceaan;

—stoot (ruk of stoot van den wind), m. —en: een felle —, windvlaag.

Wind'streek (hoek, waaruit de wind komt; ook, luchtstreek), v. —streken: er zijn 32

—streken op de kompasroos; —vaan (scheepst. gekleurde vlaggetje aan den top van den mast op binnenschepen), v. —vanen;

—vang (scheepst. het opvangen van den wind), m. gm.v.: een zeil ten — stellen; —

vijzelmolen (windmolen, om 't water uit een polder of plas op te schroeven of naar boven te voeren), m. —s; —vlaag (plotselinge windbui of windruk, korte bui), v. —vlagen; —vleugel (regulator in een speeluurwerk, in een

speeldooz, enz.), m. —s; —waarts (naar den windkant, loefwaarts), bw.; —watermolen (watermolen door windkracht in beweging gebracht), m. —s; —wijzer (vaantje of haan, om den windhoek aan te wijzen), m. —s;

—zak (doedelzak), m. —zakken, fig. groot-spreker, windbuil.

Win'fried, m. zie Bonifacius.

Win'gerd (wijnstok), m. —s, —en: zie Wijngaard.

Win'gerden (*incenslingeren, vlechten*), men wingerde, heeft gewingerd; meest als volt. deelw.: *een krans, door zusterhand gewingerd* (Schaeppman).

Win'gewest (*veroverde landstreek*), o. —en.

Win'jewanie (*onbekend oord*), o.: *hij is vertrokken naar 't land van —, schertsend*.

Win'kel 1. (*hoek*), m. —en, —s, zie: Oogwinkels, Schuilwinkels; 2. (*verkoopplaats of —huis*), m. —s: *een kruideniers—, een garen—, een verf—, een laken—, een sigaren—, enz.; een straat, vol mooie —s; ook, werkplaats van ambachtslieden: er werken op den — van dien timmerman tien knechts*.

Win'kelbank (*toonbank*), v. —banken; —**bediende** (*iem., die in een winkel de klanten helpt*), m. —n; —**dochter** (*vrouwelijke winkelbediende*), v. —s; fig. artikel of boek, dat reeds overjarig in den winkel ligt, een of ander onverkoopbaar artikel of boek.

Win'kelen (*de winkels bezoeken of bekijken*), ik heb gewinkeld: *de dames gingen —*.

Win'kelhaak (*rechte hoek: gereedschap van den teekenaar, den timmerman enz. tot het afschrijven van rechte hokken*), m. —haken; ook, rechthoekige scheur in een kleedingstuk.

Win'kelhouder (*winkelier-zelbaas*), m. —s: *hij is — van Eigen Hulp*; —**houdster**, v. —s;

—**huis** (*huis met winkel aan den voorkant*), o. —zen: *een straat vol —huizen*; —**ier'** (*man, die winkel houdt*), m. —s; —**ier'ster**, v. —s;

—**inventaris** (*staat der goederen, in den winkel voorhanden of aanwezig*), m. —sen;

—**jongen** (*loopjongen in een winkel*), m. —s;

—**juffrouw** (*vrouwelijke winkelbediende, winkeldochter*), v. —en.

Win'kelkaart (*kaart, waarop behoeftigen winkelwaren kunnen halen*), v. —en; —**kast** (*uitstaltkast v. e. winkel, vitrine; ook, kast in den winkel*), v. —en; —**knecht** (*loopknecht voor den winkel*), m. —s, —en; —**lade** (*geldlade in de toonbank*), v. —n; —**merk** (*nummer of teeken van in- en verkoop op geprijsde goederen*), o. —en: *het — is een winkelgeheim*;

—**nering** (*klandizie in een winkel*), v. —en: *de — is daar aan 't verlopen*; —**opstand** (*toonbank, rekken, vakken, al het staand kasten vakwerk*), m. gmv.: *te koop, een —*; —**prijs** (*prijs, waarvoor de waren in een winkel verocht worden*), m. —zen; —**raam** (*uitstabaam*), o. —ramen; —**schuld** (*in één of meer winkels gemaakte schuld*), v. —en; —**sluifing** (*verplichte sluiting van al de winkels in een gemeente b.v. 's avonds om 8 of 9 uur*), v. gmv.

Win'kelstand (*deel der stad, waar de winkels zijn*); ook: *de stand der menschen, die winkel houden*), m. gmv.; —**vereeniging** (*coöperatieve vereeniging b.v. van Eigen Hulp*), v. —en; —**waar** (*kruidenierswaren, manufacturen; al, wat in een winkel verocht wordt*), v. —waren; —**zaak** (*affaire*), v. —zaken.

Winkel' (*sluipdeurtje, deurtje of poortje in een groote poortdeur*), o. —ten; zie *Klinket*.

Win'naar (*iem., die overwint*), m. —s, —naren, w.g., meest: *Overwinnaar*.

Win'nen (*verkrigen, verdienen, iets bekomen, voordeel behalen*), ik won, heb gewonnen: *zijn brood —*; *een prijs —, behalen; een veldslag —*; *hij zal zijn kost wel —, verdienen; de vûen — honig, verzamelen*; zegsw. *zoo gewonnen, zoo geronnen*, wat met weinig moeite of

op oneerlijke wijze verkregen wordt, blijft niet lang in iemands bezit; *wie niet waagt, zal niet —*, zie *Wagen*.

Win'ner (*iem., die de winst heeft*), m. winners: *de pot is voor den eerlijken —*.

Win'plaats (*plaats, waar water gevonden wordt voor een of andere waterleiding; watervoedingsplaats; prise d'eau*), v. —en: *de — der duinwaterleiding*.

Winst 1. (*hetgeen men wint; voordeel, profijt, geldelijk overschot, deel van den ondernemer, d. i. van fabrikant, handelaar, landbouwer*), v. winsten: *met — verkoopen; rijke —en, die een fabriek afwerpt*; 2. (*handel, het bedrag v. d. verkoop, verminderd met inkoopsprijs plus de onkosten*), v. —en: *netto —, zuivere —; bruto —, winst, waar de kosten van verpakking, enz. nog af moeten*.

Winst'aandeel (*dividend*), o. —aandeelen; —**bejag**, o. gmv.; —**derving** (*het missen van winst*), v. —en; —**en verliesrekening** (*afdeeling van het handelsrekenen; rekening in het grootboek, waarbij de geldelijke vooren nadeelen worden verantwoord*), v. gmv.; —**gevend** (*winstopleverend*), bn.: *een —gevende handel*; —**marge** (*grens, tot welke men winst mag maken op regeeringswaren*), v.: *de — was door den minister niet ruim genoeg genomen*; —**verdeeling**, v. —en.

Win'ter (*het vierde jaargetijde, nl. van 21 Dec.—22 Maart*), m. —s: *een strenge —, een ouderwetsche —, zeer koud met langdurige vorst, verg. Kwakkel—; des winters, in den wintertijd; hij heeft den — in de voeten, pijnlijke aandoening, zwelling door de kou; zie: —voeten, —handen; de — des levens, de oude dag, de ouderdom; we hebben dit jaar nog geen — gehad, winterkou; —aardappelen (*provisieaardapp.*), m. mv.: *de — blijven den heelen winter goed*; —**achtig** (*lijkende op den winter*), bn.: —er, —st: *het begint al — te worden*; —**appel** (*appel, die de winter door gaaf blijft*), m. —s, —en; —**avond** (*avond van een winterdag*), m. —en; —**bed** (*bedding eener rivier bij hoogen waterstand in den winter, nl. van October tot Mei*), o. —den; —**bloeister** (*kamerplant, die in den winter, soms in November, al bloeit*), v. —s, zie: *Cyclame en Primula*; —**boel** (*het ijs*), v.: *de Rijn, ontslagen van de — (Borger)*.*

Win'tercursus (*leergang, welke gedurende de wintermaanden wordt gegeven*), m. —sen; —**dag** (*een der dagen van het winterseizoen; de winter*), m. —dagen: *een koude —, bij —*; —**dienst** (*regeling van den dienst op spoorwegen, stoomboten enz. voor of gedurende den winter*), m. —en: *de — begint op de S.S. den 1en October*; —**dijk** (*hooge dijk, om 's winters het water van rivier, beek, enz. bij hoogen vloed tegen te houden*), m. —en, verg. *Zomerdijk*; —**dracht** (*dracht of kleedij voor of in den winter*), v. —en.

Win'teren (*vriezen, sneeuwen, koud zijn in de winterdagen*), het heeft gewinterd: *het —de fel in de dagen van Napoleons terugtocht; 't begint al vroeg te — van 't jaar*.

Win'tergenoegen (*wil- of ontspanning in het winterseizoen*), o. —s; —**gerst** (*gerst, die in 't najaar gezaaid, den winter overstaat*), v., ook, —garst; —**gezicht** (*gezicht in den winter*), o. —en; ook, schildert met een winterlandschap; —**goed** (*baaien of wollen winterstoffen, winterkleeding*), o. —eren: *in-*

slag van —; —**graan** (graan, dat in 't najaar gezaaid wordt en de winterkou doorstaat), o. —**granen**, b.v. —**gerst**, —**koren**, —**rogge**, enz.; —**groen** (plantengeslacht, dat in den winter groen blijft, gew.: klimop), o. gmv.; —**groente** (die nl. 's winters gegeten worden), v. —**n**.; —**haar** (dikke haarden bij de dieren in den winter, b.v. van paarden, ezels, pelsdieren, enz.), o. —**haren**; —**halfjaar** (tijd van 1 Oct.—1 April), o. —**jaren**: alle —**jaren** tijd hij aan rheumatiek; —**handen** (opgezwollen, ontstoken handen in den winter), v. mv., verg. —**voeten**; —**hard** (van planten: bestand tegen den winter), bn.: —**e** asters; —**haven** (zee- of rivierhaven, waar de schepen den winter kunnen doorbrenghen), v. —**s**; —**hoed** (hoed voor 's winters), m. —**en**; —**jas** (dikke overjas), v. —**jassen**; —**kaai**, —**kade** (hooge dijk tegen den hoogen waterstand eener rivier in den winter), v. —**kaaien**, —**kaden**; —**kers** (roodlobbige steenraket, barbarakruid), v. gmv. **Win'terkleeren** (kleeren voor den winter; dikkere, warmere kleeren), o. mv.; —**konink** (gesch. koning, die slechts een winter geregeerd heeft), m. gmv.: — is de spotnaam van Frederik V van de Pfalz, omdat zijn koningschap in Bohemen maar één winter duurde, 1620; —**koninkje** (dierk. klein zangvogeltje, dat den winter bij ons overblijft), o. —**s**; ook: Tuinkoninkje, Tuinsluitertje; —**koren** (koren, dat in het najaar gezaaid wordt), o. gmv.; —**kost** (kost, dien men bij voorkeur 's winters eet), m. gmv.; —**koude** (koude van of als in den winter), v. gmv.; —**kraai** (bonte kraai, ka, kerkkraai, die bij ons overwintert), v. —**kraaien**. **Win'terkwartier** (verblijfplaats van een leger des winters), o. —**en**: het leger had de —**en** betrokken, d.i. had zijn kamp opgebroken, om in een vesting te overwinteren; —**landschap** (landstreek in winterdos), o. —**pen**; ook, schilderij met zulk een landschap; —**leeuwerik** (strandvogel onzer kust), m. —**en**; —**leven** (levenswijze in den winter), o. gmv.; —**ling** (plantk. dolleker-vel), v. gmv.; —**maand** (December, waarin op den 22en de winter aanvangt; ook een der drie maanden, December, Januari, Februari), v. —**en**: de donkere treurige —**en**; —**mantel** (dikke damesmantel), m. —**s**; —**nacht** (nacht van een winterdag), m. —**en**; —**paleis** (paleis dat 's winters bewoond wordt), o. —**zen**. **Win'terpeer** (peer, die als proviand voor den winter kan dienen), v. —**peren**; —**peil** (peil van het polderwater in den winter), o. gmv.: het — is in den regel lager dan het zomerpeil, omdat er dan meer regenval is; —**provisie** (wintervoorraad), v. —**s**, —**siën**; —**rogge**, —**rog** (rogge, die in 't najaar gezaaid wordt), v. gmv., zie Wintergraan; —**sch** (winterachtig), bn.: een —**e** dag; —**seizoen** (het getij van den winter), o. —**en**. **Winterslaap** (toestand van verdooving gedurende den winter), m. gmv.: vleermuizen houden een —, evenzoo slakken, slangen, beren, kikvorschen, enz.; fig. het landschap in zijn —; —**sport** (schaatsenrijden, skiloopen, sleeën, enz.), v. gmv.; —**stol** (warme stol voor winterkleeren), v. —**stoffen**; —**taling** (wilde kleine eend of krikeend, die in 't voren najaar hier veel voorkomt), m. —**en**. **Win'tertarwe** (tarwe, die in 't najaar gezaaid wordt), v. gmv.; —**teekens** (teekens v. d.

dierenriem, nl. Steenbok, Waterman, Vischen), o. mv., zie Zodiak; —**temperatuur** (temperatuur van het winterseizoen), v. gmv.; —**tijd** (tijd, dat het winter is), m. gmv.; —**tuin** (kunstmatig, binnenshuis aangelegde en onderhouden tuin voor den winter), m. —**en**: Krasnapolsky te A'dam heeft een fraaien —. **Win'tervermaak** (—genoegen), o. —**maken**; —**voeten** (door de kou ontstoken voeten), m. mv., verg. Winterhanden; —**voegel** (dierk. vogel, die den winter bij ons doorbrengt, of hier komt overwinteren), m. —**s**; —**voorraad** (provisie, die men voor den winter inslaat), m. —**voorraden**; —**weder** (koud weder in of als in den winter), o. gmv., ook, —**weer**; —**zalm** (zalm, die tijdens den winter gevangen wordt), m. —**en**; —**zanger** (bastaard-nachtegaal), m. —**s**; —**zonnestand** (stand der zon op 22 Dec.), m. gmv., zie Solstitium; —**zonnetje** (vriendelijke zonnescijjn in den winter), o. —**s**. **Win'zucht** (begeerte naar winst, zucht om geld te verdienen), v. gmv. **Wip** (fig. sprong, snelle beweging), m. gmv.: zegsw. in een —, zeer vlug, in e. oogenblik. **Wip** (wipplank; balans eener ophaalbrug), v. —**pen**. **Wip**, tw.: —, daar was hij weer! **Wip'brug** (ophaalbrug, valbrug), v. —**bruggen**; —**galg** (strafwerktuig in oude dagen), v. —**en**: met een — werd de veroordeelde bij de armen snel in de hoogte gehaald, en dan liet men hem neervallen; —**hout** (hefboom, om zware lasten te lichten), o. —**en**; —**neus** 1. (neus waarvan de punt een weinig naar boven draait), m. —**zen**; 2. (persoon met een wipneus), m. en v. —**neuzen**. **Wip'pen** 1. (zich snel en licht bewegen uit, over of naar iets), ik wipte, ben gewipt: uit de kamer —, uit het venster —, over een sloot —, er was brand en de jongen wipte er gauw heen; fig. iets vluchtig of oppervlakkig behandelen: over de moeilijkheden heen —, verg. Uitwippen; 2. (snel op en neer gaan), het wipte, heeft gewipt: de plank wipte, en hij viel in de sloot; 3. (wankel staan), het wipte, heeft gewipt: dat tafeltje wipt; 4. (op de wipplank spelen), zij wipten, hebben gewipt: de kinderen kunnen in dien tuin schommelen en —; 5. (fig. den voet lichten), hij wipte, heeft gewipt: een ambtenaar —, hem zijn ambt doen verliezen; —**per** (hijschtalie van een eenschijsblok met looper), m. —**s**; —**perig** (wankel, onvast staande), bn.: een —**bankje**; —**pertje** (borrelltje), o. —**s**: een —**nemen**, verg. Spatje; —**plank** (plank, om op te wippen), v. —**en**; —**staart** (kwikstaart), m. —**en**; —**stoel** (schommelstoel), m. —**en**. **Wir'war** (doolhof), m.: de — van gangen en dwarsgangen der loopgraven; fig. een — van indrukken. **Wis** (stellig, zeker, vast), bn. en bw.; —**ser**, meest —: een —**sen** dood tegemoetgaan; niets is —**ser** dan dat; spreekt, oom komt —**en** zeker, zeer stellig; zie: Gewis en Ongewis. **Wisch** (veegdoek, wischlap), v. wisschen. **Wisch** (teen, twiig, bundeltje), v. wisschen: een — stroo of een stroo—. **Wisch'boek** (poetsboek, vaalboek), m. —**en**. **Wis'jewasje**, **wis'sewasje** (kleinigheid, nietigheid), o.: meerv. —**s**: flauwiteiten, uitvluchten, onbeteekenende praatjes.

- Wis'kunde** (letterl. wisse of zekere kunde: meetkunde en algebra), v. gmv.; —**kundig** (behoorende tot, betrekking hebbende op de wiskunde), bn. en bw.: een — betoog, iets — vaststellen; —**kundige** (kenner der wiskunde), m. —n: Archimedes (287—212 v. C.) was een groot —; —**kundige reser've** (de door den wiskundigen adviseur eener levensverzekering-maatschappij vastgestelde reser've), v. gmv.; —**kunst** (wiskunde), v.; —**kunstenaar** (wiskundige), m. —s; —**kunstig**, bn. en bw.: e. —c stelling; het is —zeker.
- Wis'peleu** 1. (schudden, heken en weer bewegen), ik heb gewispeld: zit zoo niet op je stoel te —; 2. (zacht spreken, fluisteren), ik heb gewispeld. vero.; zie ook: Miesperen.
- Wis'pelstaarten**; zie Kwispelstaarten.
- Wis'pelu'rig** (veranderlijk, ongestadig, onstandvastig), bn. en bw.; —er, —st: tante is wat — van aard; — handelen.
- Wis'schen** (vegen, reinigen, afvegen), ik wischte, heb gewischt: zich het zweet van het voorhoofd —; —**scher** (voorwerp om mee te wischen of schoon te vegeu), m. —s.
- Wis'se** (oude benaming voor Stère), v. —n.
- Wis'sel** (wisselbrief), m. wissels: de looper ging met de —s uit; op iem. een — trekken; een — op zicht; de vervalldag van een —; een — aflossen; een — overdragen.
- Wis'sel** (inrichting met hefboom, om een trein op een ander spoor te brengen), m. wissels: een — verzetten, een — overhalen, een — vastzetten.
- Wis'sel** (verandering, keer), m. gmv.: dat is een heele — in ons lot, wisseling.
- Wis'selaar** (iem., die groot geld ruilt voor klein geld, ook vreemde muntten omzet; geldhandelaar), m. —s en —laren.
- Wis'selagent** (bankhouder, kassier), m. —en; —**agentschap**, o. —schappen; —**arbitrage** (handel, zie Arbitrage), v. gmv.; —**bank** (bank, die zich belast met het disconteeren van in het binnenland betaalbare wissels, ook met het omwisselen van vreemde muntspieciën), v. —en; —**beker** (beker, die telkens het bezit wordt van die vereeniging of dien persoon, die het kampioenschap in een of andere sport verwerft), m. —s: spelen om den —; —**houw** (landb. jaarlijksche afwisseling van teelt op denzelfden akker), m. gmv.
- Wis'selbrief** (wissel, schriftelijk bevel van een bankier of wisselaar aan zijn correspondent in een andere stad, om aan den gene, die dat stuk toont, het bedrag, op den wissel uitgedrukt, te betalen), m. —brieven: de — wordt, evenals de interest, tegen zeker percent berekend; algemeen zegt men Wissel; zie Check, Promesse, Acceptatie, Accept.
- Wis'selen** (het een voor het ander geven, omruilen), ik wisselde, heb gewisseld: groot geld voor pasmunt —, bankpapier —, voor contanten; fig. woorden —, met elkaar spreken, ook, twisten; brieven —, over en weer schrijven; een kogel met elkaar —, duelleeren op het pistool; verder, veranderen: alles wisselt en vergaat; bij een diner de borden, de flesschen —; klein broetje wisselt van tanden, de melktandjes vallen uit en worden vervangen door andere; op reis in vroeger dagen van paarden —, versche paarden nemen, b.v. voor diligence of risicoets.
- Wis'selkantoor** (bank, waar men vreemd geld kan omzetten), o. —kantoren; —**koers** 1. (stand v. d. agio), m. —en; 2. (percentage, stand van den wisselinterest), m. —en; —**loon** (courtage), o. —loonen; —**looper** (kantoorlooper, die wissels int), m. —s; —**makelaar** (tusschenpersoon in den handel), m. —s; —**notering** (geregelde opgave van den wisselkoers), v. —en; —**protest** (dwang tot wisselbetaling), o. —en; —**provisie** (wisseloon), v. gmv.
- Wis'selrecht** (regelen en wetten in den wisselhandel), o. gmv.; —**reductie** (berekening, om de contante waarde van een afgegeven wisselbedrag te bepalen), v.: — is de berekening van het wisselbedrag, dat men voor een bepaalde som kan bekomen; —**rekening** (theorie over den wisselhandel; ook: waardeberekening van den wissel), v. gmv.; —**ruiterij** (operatie met wissels, om zich tijdelijk geld te verschaffen), v. gmv.
- Wis'selstand** (stand van den wissel op een spoorbaan), m. —en.
- Wis'selstroom** (electr. stroom, waarvan periodiek de intensiteit en richting veranderen), m. —men, zie Gelijkstroom.
- Wis'seltand** (nieuwe tand, als er een melktand bij een kind uitvalt), m. —en.
- Wisselval'lig** (onbestendig, veranderlijk, onzeker), bn., —er, —st; de krijgskans is —; —**heid**, v. —heden: de — van 's menschen gebuk, van den oorlog, onzekerheid.
- Wis'selwachter** (spoorbeambte, die op de wissels v. e. spoorvak heeft te letten), m. —s.
- Wis'selzegel** (gezegeld papier voor wisselbrieven, los zegeltje voor een wissel), o. —s.
- Wis'selwerking** (wederkerige invloed, welken twee zaken, krachten, werkingen op elkaar uitoefenen), v. —en: er is — tusschen nationale welvaart en nationale ontwikkeling.
- Wis'sewasje**, o. —s; zie Wisjewasje.
- Wit** (de helderste, lichtste kleur, tegenstelling van zwart; blank), bn.: zoo — als sneeuw, zie Sneeuwwit; de —te vlag, vredesvlag; Witte-Donderdag, zie ald.; een witte neger, zie Albino; een witte raaf, zie Raaf; —goud, platina; zegsw. een witten voet bij iemand hebben, zie Voet; —zien, bleek; een Witte Paschen, z. Paschen; de —Terreur, z. aldaar; e. —te film, bioscoop, zedelijk goed; —te week, z. Witgoed; zie ook: Hagelwit, Melkwit, Zilverwit, Kremserwit.
- Wit** 1. (de witte kleur), o. gmv.: in het — gekleed; het — van een ei; het — van het oog; zegsw. zwart op — hebben, een geschreven bewijsstuk hebben; 2. (het wit of mikpunt van een schijf, doelwit), o. gmv.: zijn — niet wil het oog verliezen; zijn — raken, doel; 3. (boekdr. afscheiding tusschen elk woord, bestaande uit een lagere type zonder letter), o.
- Wit'achtig** (min of meer wit, naar wit zweemende), bn.: een —e uitslag, een —e nevel, een — waas; —**bol** (man met wit haar), m. —bollen; —**bont**, bn.: een —kalfje, wit met zwart; —**gedast** (met witte ðas), bn.: —e heeren; —**geld** (zilvergeld), o. gmv.; —**glas** (witgekleurd glas, matglas), o. gmv.; —**gloeiend** (in de hoogste mate gloeiend), bn.; —**goed** (wit katoenen, linnen, enz. weefsel), o. —eren: het is in dien winkel de witte week, nl. uitverkoop van restanten, enz. van —eren; —**goud** (platina, edel metaal), o. gmv.; —**harig**, bn.: een —c poedel, hebbende wit

- haar; een *-e knaap*; **-heer** (*Norbertain, zoo geheeten naar het witte opperkleed*), m. —en; **-heid** (*het wit-zijn*), v.: de — van sneeuw, de — van pas gebluschte kalk.
- Wit'hoen** (*sneeuwhoen*), o. —ders; **-hout** (*zeker Amerikaansch hout*), o. gmv.; **-je** (*kleine dugkinder, koolwitje*), o. —s; **-jes** (*fig. lief, vriendelijk*), bw.: zij lachte —, blijde, gelukkig; **-kalk** (*witsel voor de muren*), v. gmv.; **-kiel** (*dienstman o. a. aan het spoorstation*), m. —en; **-kop** (*zekere vogel*), m. —koppen; **-kopnonnetje** (*vinckachtige zangvogel in Z.-Afrika*), o. —s; **-kwast** (*kwast, om de muren of plafonds te witten*), m. —en; **-lof** (*Brusselsch lof*), o. gmv. gew.; **-loog** (*loog der goudsmiden en munters*), v. gmv.; **-oog** (*witloogige aardor, krekel*), o. —en; **-poot** (*paard met een witten poot*), m. —en; **-schimmel** (*wit paard*), m. —s, zie: Schimmelen Appelgrauw.
- Wit'sel** (*witkalk*), o. gmv.; **-laag** (*laagje opgedroogd witsel*), v. —lagen, zie Witten.
- Wit'staart** (*paard met witten staart*), m. —en.
- Wit'tebrood** (*een fijn tarwebrood*), o. —en.
- Wit'tebroodskind** (*fig. kind van weelde, gekuskind*), o. —eren: de —kinderen der fortuin; ook: bedorven kind.
- Wit'tebroodsweken** (*de eerste huwelijksweken*), v. mv., ook: Wittebroodsdagen.
- Wit'te Don'derdag** (*R.-K. Donderdag in de Goede Week*), m. —dagen: de naam — is ontleend aan de witte gewaden, welke op dien dag der Goede Week in de Roomsche kerken worden gebezigd in tegenstelling met de paarse der vorige dagen.
- Wit'te Huis** (*het paleis v. d. president der V. S. van N.-Amerika*), o.; fig. naam der regeering aldaar.
- Wit'tekind** (*gesch. hertog der Saksers*): — werd in 783 door Karel den Gr. overwonnen en liet zich in 785 doopen.
- Wittekool'** (*inmaakool*), v. —koolen; zie: Zuurkool en Kabuiskool.
- Wit'ten** (*den. van wit, met witkalk bestrijken*), ik witte, heb gewit: een muur —; **-sel** (*kalksel*), o. gmv.; **-ter** (*werkmán, die muren wit*), m. witters.
- Wit'te terreur'** (*gesch. de tijd der wraakverschrikkingen, dadelijk na de 100 dagen of na den slag van Waterloo, 18 Juni 1815, toen de getrouwen van Napoleon I het kwaad te verantwoorden hadden bij de heerschende koningsgezinden (witte leliën v. h. wapen)*), v. verg. Roode terreur.
- Wit'te vlag** (*vredevlag, teeken van vrede-lievende gezindheid, ook van overgave*), v. —gen.
- Wit'te-wij'ven** (*tooverkollen*), o. mv.: de — leven nog in het volksgeloof in Geld. en O., zij wonen in de holen der heuvelen, daar nog wievenbeller geheeten, meestal drie bij elkaar.
- Wit'visch** (*een kleine aasvisch; ook, zilverkleurige goudvisch*), m. —visschen; als stofnaam, v. gmv.
- Wit'voet** (*paard met witte voeten*), m. —en.
- Wit'werker** (*houtwerker, schrijnwerker in wit hout*), m. —s.
- Witz** (*Duitsch. grap, mop*), m. —e.
- Wit'zijden**, bn.: een — japon, een — zakdoekje, van witte zijde.
- Wo'dan**, m. Germ. myth. andere naam van Odin; vandaar Woensdag.
- Wod'ka** (*brandewijn, bij de Russen*). v. gmv.:
- de — bevat 40% alcohol en werd als staatsmonopolie in gezegelde flesschen verkocht; ook: Wodki, Vod'ka, Vodki.
- Woe'de** (*gramschap, razernij*), v. gmv.; fig. het schip was ten prooi aan de — der golven; in blinde —, waanzinnigheid door toorn.
- Woe'den** (*hevig razen en tieren, weedheden plegen*), hij woedde, heeft gewoed: 't zijn droeve tijden, als de oorlog woedt; fig. de storm gaat —, verwoesting aanrichten; als zn. o.: het — der zee, onstuimig-zijn.
- Woe'dend** (*zeer boos*), bn. en bw.; —er, —st: hij werd —, erg nijdig; hij keek mij — aan, gramstorig.
- Woe'ker** (*onwettige winst, onmatig hooge rente of interest, geëischt door misbruik te maken van iems geldnood*), m. gmv.
- Woe'keraar** (*iemand, die woeker drijft*), m. —aars, —aren; **-aarster**, v. —s.
- Woe'kerdier** (*dierje, dat leeft op andere dieren*), o. —dieren: vlooiën, enz. zijn —dieren; zie Parasiet.
- Woe'keren** (*woeker plegen*), men heeft gewoekerd: hij heeft zich zelf rijk en anderen arm gewoekerd, op onwettige wijze geld bij elkaar geschraapt; fig. met zijn gaven —, met den tijd —, groot voordeel doen; **-geld** (*door woeker verkregen geld*), o. —en; **-handel** (*handel met onrechtmatige winst of met woekerwinst*), m. gmv.; **-plant** (*plant, levende en tierende op andere*), v. —en: de zwam, de schimmel is een —, ook, Parasiet; **-rente** (*onmatig hooge rente*), v. —n: bij — is de bijgedachte, dat men misbruik maakt van iems geldverlegenheid; **-winst** (*overmatige en ongeoorloofde winst*), v. —en; **-zucht** (*zucht of hevige neiging tot woekeren*), v. gmv.
- Woe'len** (*onrustig zijn*), ik heb gewoeld: wat woelt dat kind in den slaap! de mol heeft hier gewoeld, gewroet; de varkens — den grond om, werken hem met den snuit het onderstboven; een lapje om een bezerden vinger —, er losjes om heen winden; **-ing** (*beveging, drukte, gewoel*), v. —en.
- Woe'lgeest** (*onruststoker, stokebrand, oproerkraaiër*), m. —geesten.
- Woe'lig** (*erg beweeglijk, onrustig*), bn. en bw.; —er, —st: een — kind, lastig, druk; een — straat; 't is hier — druk, overdruk.
- Woe'lingen** (*onlusten, beroerten*), v. mv.
- Woe'lwater** (*druk persoon, vooral woelig kind*), m. en v. —waters: de kleine Jan is een echte —, hij kent geen rust; nicht —.
- Woe'lziek** (*ongedurig, onrustig, fig. oproerig, omwentelingsgezind*), bn., —er, —st.
- Woens'dag** (*vierde dag der week, eig. Woensdagsdag*), m. —dagen: des —s, op Woensdag; **-avond**, m. —en; **-markt** (*marktplein, waar des —s markt wordt gehouden*), ook: markt op dien dag), v. —en; **-middag**, m. —en; **-morgen**, m. —s.
- Woens'dagsch**, bn.: het was de —e bijeenkomst, de —e krant, de —e markt.
- Woerd, woord** (*mannetjezend*), m. —en: zie Waard.
- Woerd** (*omperkt stuk grond*), v. woerden.
- Woer'haan** (*fazantenhaan*), m. —hanen.
- Woer'hen** (*wijffe van den fazant*), v. —nen.
- Woest** (*ruw*), bn. en bw.; —er, meest —: een —e knaap, wild; een — gevecht, ongeregeld; een —e blik, verwilderd; hij werd —, boos, nijdig; fig. onbeschaafd: —e volken; **-aard**

- (wild, ruw mensch), m. -s; -aar'dig (woest van aard), bn. en bw., -er, -st.
- Woeste gronden** (aardr. gronden, die niet geschikt zijn voor bebouwing), m. mv.: 16° van den Ned. bodem bestaat uit -, als heidevelden, duinen, venen, zandstuivingen, enz.
- Woest'eling** (woestaard), m. en v. -en.
- Woesteni'** (woeste, onbebouwde streek), v. -en.
- Woestheid** (ruwheid, onbeschaafdheid), v. gmv., ook: (ruwe daad), v. -heden.
- Woestijn'** (barre zandvlakte in Azië of Afrika), v. -en; -achtig (op een woestijn lijkende, als een woestijn), bn.: het -e binnenland van Arabië; -bewoner, m. -s, zie Bedoeinen; -wind (wind in of uit de woestijn waaiend, droog en heet), m. -en, verg. Samum; -zand (stof- of stuifzand der woestijn), o. -en.
- Woiwo'de**, woiwo'd' (eig. heervoerder, hertog, vorst; later: stadhouder in Moldavië, Wallachië, Polen), m. -n.
- Woiwood'schap** (waardigheid van woiwode), o. gmv., (als gebied), o. -schappen.
- Wol** (fijn, zacht haar van sommige dieren, o. a. van schapen; ook van bladen, zaden enz.), v., (soorten), wollen; ook, in jagerstaal, de - v. h. haas, zie Haas, o.; spreekw. Veel geschreeuw en weinig -, veel gebluf en weinig zaaks, zie ook Geschreeuw; zegsw. in de - geveerd zijn, onverbeterlijk zijn, alle schaamte verloren hebben.
- Wol'aap** (dierk. aap met zilvergrauwe, wollige wacht en langen grijpstaart), m. -apen: de -apen maken een hoog, zingend geluid.
- Wol'achtig**, bn.: de negers hebben - haar; een -e stof, op wol lijkende.
- Wol'baal** (grote, vierkante baal tot verzen-ding van wol), v. -balen.
- Wol'bereiden** (het bereiden van wol: -kaarden, -kammen, -plukken, -scheiden, -spinnen, enz.), o. gmv.
- Wol'boom**, m. -en; zie Bombax.
- Wol'distel** (kaardendistel), v. -distels.
- Wol** (dierk. verscheurend dier, lijkend op een grooten hond), m. -ven; zegsw. eten als een -, honger hebben als een -; met de wolven in het bosch huilen, meedoen met den grooten hoop, zie Huilen; den - bij de ooren houden, in een neteligen toestand verkeeren; een - in schaapskleeren, huichelaar, verleider; wee den -, die in een kwaad gerucht staat, zie Gerucht; vr. **wolvin'**, -nen.
- Wol**, m. gmv.; zie Lupus.
- Wol'fabriek** (fabriek, waar wol verwerkt wordt), v. -fabrieken; -fabrikant, m. -en.
- Wol'achtig** (lijkende op een wolf), bn.: de hyena is een - roofdier.
- Wol**, zie Nieuwsagentschap.
- Wol'kers**, wolfs'kers (giftplant), v. gmv.; de plant heet kers naar haar glinsterend zwarte bessen, waarmede men wolven tracht te vergeven; zie: Belladonna en Doodkruid.
- Wol'ram**, -raam (delfst. metalliek-element, dat uit verschillende ertsen verkregen wordt, grijszwart, zwaarder dan lood), o. gmv., ook: Wolframiet, Wolframium.
- Wol's'angel** (wolfsklem), m. -s; -bezie (dolbes), v. -beziën; -gebit (gezamenlijke tanden van een wolf), o. gebitten; -gras (een soort van gras), o. gmv.; -hond (kees-hond, basterd van wolf en hond; hond voor de wolvenjacht), m. -en; -honger (geewhonger), m. gmv.; -huid (afgestroopt vel van een wolf), v. -en; -kers, v., zie Wolfkers; -klauw 1. (de klauw van een wolf), m. -en; 2. (wilde plant), v. gmv.: de - groeit gaarne op vochtigen zandgrond; -klem (dubbele beugel vol pinnen met springveer, om een wolf te vangen), v. -men; -kuil 1. (overdekte kuil met valluik, om een wolf te vangen), m. -en; 2. (mil. trechtervormige pud, om den toegang te bemoeielijken), m. -en; -melk (wilde plant, zoo genoemd naar het witte melksap), v. gmv.: er zijn in ons land vele soorten van -; -muil (bek van een wolf), m. -en; -pels (bereide wolvenhuid), m. -pellen; -tand (tand van een wolf), m. -en; -vel (huid van een wolf), o. -len; -wortel (giftplant), v., zie Akoniet.
- Wol'gras** (zeker gewas, ook: katoengras of katoenbloem), o. gmv.
- Wol'haas** (Z.-Am. wollig knaagdier, zoo groot als een konijn), m. -hazen.
- Wol'handel** (handel in onbewerkte schapen-wol), m. gmv.: de - van Vlaanderen in de Middeleeuwen; -industrie (het fabriekmatig spinnen, weven enz. van en met wollen draden), v. gmv.; zie Textiel.
- Wol'hoen** (Japan: hoen met haarachtige vederen), o. -hoenders.
- Wolk** (massa verdichte waterdamp), v. -en: een donkere -, de -en gaan zich ontlasten; een omweers-, een regen-, zie ook: Stapel-wolk, Vederwolk, Donderwolk; bij overdracht: een stof-, een rook-, fig. hij ziet er uit als een -, frisch en gezond; een kind als een -, een gezonde, dikke jongen, ook: een - van een kind; zegsw. in de -en zijn, zeer in zijn schik, opgetogen, in den zevenden hemel zijn; uit de -en vallen, ont-hutst zijn; iemand in de -en verheffen, hemelhoog.
- Wol'kaarde** (wolkam, -borstel), v. -kaarden.
- Wol'kaarden**, o. gmv.; -kaarder, m. -s; zie Kaarden.
- Wol'achtig** (met wolken bedekt, bewolkt), bn.; -er, -st: de lucht is nogal -.
- Wol'kam** (werktuig om wol te kammen), m. -kammen; verg. -kaarde.
- Wol'breuk** (ontzaglijke plasregen, die alles neerslaat en de streek onder water zet), v. -en.
- Wol'kenkrabber** (in N.-Amerika: huis v. twaalf en meer verdiepingen), m. -krabbers; het woord - is gevormd naar Eng. skyscraper.
- Wol'kenloos** (zonder wolken), bn.: het -looze uitpansel, het -blauw.
- Wol'gevaarte** (stapelwolk van reusachtige grootte), o. -gevaarten.
- Wol'kig** (wolkachtig, betrokken), bn., -er, -st.
- Wol'kruid** (plantk. komingskruid), o. gmv.
- Wol'legras** (plantk. een soort van cypergras in onze venen), o. gmv.: het - heeft een menigte witte draden en vormde mede het vlokveen, de middenlaag van het hoogveen.
- Wol'len** (van wol), bn.: een - das, een - borstrok, een - kous, een - deken.
- Wol'tenaaien** (het vervaardigen van wollen vrouwenkleedij), o. gmv.; -naaister, v. -s.
- Wol'tengoed** (wollen stoffen), o. gmv.
- Wol'tig**, bn.; -er, -st: het - vee, een -e stof, met wol bedekt, -e vruchten.
- Wol'markt** (markt, waar wol verhandeld

- wordt), v. —markten; bij uitbreid. stad met grooten wolhandel.
- Wol'plukken** (het uiteenplukken van wol), o. gmv.; —**scheiden** (wolvereiden), o. gmv.; —**spinnen** (het draden-spinnen van wol), o. gmv.; —**spinner** (werkman op de wol-spinnerij), m. —s; —**spinnerij** (fabriek, waar wol machinaal tot draden gesponnen wordt), v. —en; —**spinster** (vr. wolspinner), v. —s.
- Wol'vebeet** (beet van een wolf), m. —beten.
- Wol'vedak** (rieten dak, dat met 3 of 4 hoeken schuin afloopt), o. —daken.
- Wol'vee** (woldragend vee, schapen), o. gmv.
- Wol'venaard** (vraatzucht), m. gmv.
- Wol'venjacht** (jacht op wolven), v. —en.
- Wol'veprent** (wolvespoor), v. —prenten.
- Wol'verven** (het verven van wol), o. gmv.; —**verver**, m. —s; —**ververij**, v. —en.
- Wol'vespoor** (afdruk van den klauw van een wolf b.v. in den grond), o. —sporen.
- Wol'wasschen** (het wasschend reinigen van wol), o. gmv.; —**weven** (het weven van wollen stoffen), o. gmv.; —**wever** (werkman, die zijn bedrijf maakt van wolweven), m. —s; —**zak** (wolbaal), m. —zakken.
- Wond, won'de** (letsel, kwetsuur), v. wonden: een versche —, e. pleister op de — leggen; balsen voor de —, fig. troost; zegsw. den vinger op de — leggen, deze nauwkeurig aanwijzen, fig. precies zeggen, waareenig gebrek schuilt, het gebrek bij den juiststen naam noemen.
- Wond** (gewond, gekwetst), bn.: een —e plek, zekelijke of gekneusde plaats in het vleesch.
- Wond'arts** (heelmeester), m. —artsen; ook: Chirurgijn, Chirurg.
- Wond'en** (een lichte of zware wonde toebrengen), ik wondde, ik heb gewond; fig. grieven; zie Blesseeren.
- Wond'er 1.** (handeling, die de natuurkrachten te boven gaat en dus alleen door God of met bijzondere hulp van God kan verricht worden), o. —en, ook Mirakel: Jezus wrochtede tal van —en; 2. (iets buitengewoons, b.v. een grootisch bouwwerk), o. —en: de zeven —en der wereld, zie Wereldwonder; het paleis van A'dam (door Jac van Campen voltooid in 1655) gold destijds voor het achtste — der wereld.
- Wond'er** (verwonderlijk, vreemd), bn. en bw.: wat —e tonen! —e muziek: vader was —wel te pas, d. i. zeer in zijn schik: hij deed, of hij —veel te verteren had, buitengewoon.
- Wond'erbaar**, bn.; —er, —st: een — geval, een — verschijnsel, verwondering wekkend; ook: wonderdadig, onbegrijpelijk.
- Wonderbaar'lijk**, bn. en bw.: kameelen zijn — van vorm (V. Deyss.); het —e van zijn vroege ontwikkeling; —**bloem** (een Peruviaansche bloem, Mexicaansche sierplant), v. —en; —**boom** (wolfsmelkachtige boom in O.-I.), m. —en; ook, Ricinusboom; —**da'dig** (bovennatuurlijk), bn.; —er, —st: een —e genezing: —**heid**, v. gmv.; —**dier** (een zeer ongewoon of ajwijkend dier), o. —en; —**doend** (eig. wonderen doende), bn. en bw.: Jezus trok — rond; —**doener** (i.e.m., die wonderen verricht), m. —s; —**dokter** (oliekoop, kwakzalver), m. —s: de — genas, zei hij zelf, alle kwalen. vero.; —**en**, het heeft gewonderd: dat wonderd mij niet, geeft mij geen verbazing; —**groot** (zeer groot), bn.: een — ei; —**kind** (kind met zeldzame gaven), o
- eren: *Bilderlijk was een —; de —eren op de piano worden ieder jaar menigvuldiger* (Klikspaan); —**klein** (bijzonder klein), bn.: een — snuifdoosje.
- Wond'erkuil** (lang sleepnet in den vorm van een peperhuis, met een wijden mond: ± 30 M., met nauwe mazen), m. —en: de — wordt door de Zuiderzee gesleept door twee botters; de afstand van de punt of krop (onder) tot den reep (boven) is ± 22 M., volkst. Moordkuil; —**lamp** (tooverlamp), v. gmv., zie Aladin; —**land** (buitengewoon merkwaardig land), o.: Amerika, het —, overvloeiende van graan en levensmiddelen; —**lijk** (vreemd, zonderling), bn. en bw.: een — geval, een —e kleeding; zich — aanstellen; ik werd zoo —, onpasselijk, ongesteld; hij deed, sprak —.
- Wond'ermacht** (het vermogen om wonderen te doen), v.; —**man** (buitengewoon man, iemand met zeldzame gaven), m. —mannen; —**middel** (middel, waardoor wonderen gebeuren), o. —en; —**olie** (ricinusolie), v. gmv.; —**schoon** (zeldzaam schoon), bn.: ons — huis, nl. ons lichaam; —**spreuk** (valsche, schoon-schijnende stelling), v. —en, zie Paradox; —**spreuk'ig** (zonderling, paradoxaal), bn. en bw., —er, —st; ook, Paradox; —**teeken** (wonder, mirakel), o. —en; —**verhaal** (verhaal van of over een mirakel), o. —verhalen: de —verhalen in de Middeln. letterkunde; —**werk** (mirakel: gebeurtenis, volgens de bekende natuurwetten niet te verklaren), o. —en.
- Wond'heeler** (heelmeester, chirurg), m. —s.
- Wond'koorts** (koorts, als gevolg van diepe wonden), v. —en; —**roos** (roosziekte), v. gmv.
- Wond'nen** (verblijf houden), ik heb gewond; bij iemand —, gehuisvest zijn; op kamers —; zij —'s zomers op het land, houden verblijf.
- Wond'ning** (huis, verblijf), v. —en; —**ninkje**, o. —s; —**gids** (gedrukte handleiding voor 't huren en verhuuren van woningen), m. —en.
- Wond'ningnood** (nood of gebrek aan bewoonbare of geschikte huizen), m. gmv.
- Wond'ningvraag**, —**vraag** (het vraagstuk van de vereischen, waaraan goede arbeiderswoningen moeten voldoen), v. gmv.
- Wond'ningwet** (wet van 1901, houdende bepalingen ten behoeve der volkshuisvesting), v. gmv.
- Wond'ning** (Vlaamsch. woning), v. gmv.: de bouwvallige — der gebroeders (V. Lov.); ook, het wonen: hem is de — ontzegd; —**acht'ig** (woning hebbende), bn.
- Wond'ningark** (grootte schuit als woning dienende, b.v. voor kermisreizigers, watertoeristen enz.), v. —en: een —, goed ingericht met twee of meer kamers.
- Wond'ninghuis** (huis, tot woning ingericht), o. —zen; —**kamer** (huiskamer van een gezin), v. —s; —**kelder** (kelder, ingericht als woning), m. —s; —**plaats** (plaats, stad, dorp, waar men woont), v. —en, zie Domicilie.
- Wond'ningstede** (Vlaamsch. woning, verblijf), v. —en.
- Wond'ningstede** (woonplaats, domicilie), v. —n.
- Wond'ningvertrek** (woonkamer), o. —vertrekken.
- Wond'ningwagen** (kermiswagen, wagen als woning van kermisreizigers), m. —wagens.
- Wond'ningwoord 1.** (spraakklank, die aan een voorstelling beantwoordt; de zichtbare d. i. geschreven, gedrukte enz. voorstelling er van), o. —en: een eigen —, een vreemd —, een bastaard —, een Nederlandsch —, een Fransch —; spraakk.

een enkelt. —, een samengesteld —, een stam —, een middel —; een geveugeld —, zie Geveugeld; iets met andere — en zeggen, op een andere manier; *gij neemt mij de — en uit den mond*, *gij zegt*, wat ik juist wilde zeggen; een goed — spreken, bidden; *het — voeren*, spreken, inz. in het openbaar; *wie heeft het —?* wie zal gaan spreken; een gedachte onder — en brengen, uitdrukken; een goed — voor iem. doen, in zijn voordeel spreken; zegsw. een goed — vindt een goede plaats, met beleefdheid komt men altijd het verst; *het hoogste — hebben*, eig. luid boven anderen uitspreken, den boventoon voeren; *iem. te — staan*, hem gelegenheid geven iets te zeggen, hem van antwoord dienen; *het hooge — is er uit*, nl. het gewichtige, belangrijke woord; er is gezegd, wat men haast niet durfde zeggen; *zijn woorden op een goudschaal wegen*, zie Goudschaal; spreekw. *Wiens brood men eet, diens — men spreekt*, zie Brood; 2. (belofte, eerewoord), o. gmv.: — houden, zijn — breken, ergens zijn — op geven; een man, een man, een —, een —, een eerlijk man houdt zijn woord, zie Man; een man van zijn —; 3. (de H. Schrift), o. gmv., ook: Gods —; 4. (in het Evangelie van Johannes: Christus), o. gmv.: het — is vleesch geworden.

Woord (mannetjeseend, waard), m. woorden.

Woord'accent (het accent, waardoor in een woord een lettergreep domineert), o. — en; verg. Zinsaccent; —**afleider** (taalvorser), m. —s, zie Etymoloog; —**afleiding** (onderzoek naar de vorming van woorden), v. — en, zie Etymologie; —**afleidkunde** (wetenschap der woordvorming door afleiding), v. gmv.; —**beteekenis** (de eig. en fig. betekenis van een woord in het gebruik), v. — en; —**breker** (iem., die zijn gelofte niet houdt), m. —s, —breekster, v. —s; —**breuk** (schending van belofte), v. gmv.; —**buiging** (verbuiging en vervoeging), v. — en, zie Flexie; —**elijk**, bn. en bw.; —er, —st: een —e vertaling, naar de letter; iets — nazeggen, letterlijk.

Woor'den (twist, ruzie), o. mv.: van — tot daden komen, gaan vechten; — *krijgen met iemand*, *hooge — met iem. hebben of krijgen*.

Woor'denarm (arm aan woorden), bn.: de tegenst. is Woordenrijk; —**boek** (boek, waarin de woorden eener taal, namen enz. met hun verklaring, in een zekere orde b.v. alphabetisch zijn gerangschikt), o. — en; —**keus** (het kiezen van woorden en uitdrukkingen), v. gmv.: een juiste —; —**kraam** (overvloed van woorden, die weinig zeggen), v. gmv.: een geleerde —; —**kramer** (persoon, die weinig zegt in een vloed van woorden), m. —s; —**kramerij** (het bezigen van veel woorden zonder eenigen zin), v. gmv.; —**lijst** (alphabetische lijst van woorden zonder hun verklaring), v. — en; —**praal** (opgeschroefde, gezwollen taal, bombast), v. gmv.; —**rijk** (veel woorden bezittend, tot zijn beschikking hebbend), bn.; —er, —st: een —e taal, een — schrijver; —**schat** (rijkdom eener taal, al de woorden eener taal in hun verschillende beteekenissen), m. gmv.; —**spel** (speling met woorden, woordspeling), o. gmv.; —**strijd** (mondelinge kijverij; ook: een strijd, die niet loopt over een zaak zelf maar over de woorden, welke er over die zaak gezegd zijn), m. gmv.;

—**twist** (woordenstrijd), m. gmv.: zij kregen een —; —**wisseling** (gekijf, woordentwist, ruzie, discussie), v. — en; —**zifter** (iem., die kleingeestig is in de keus zijner woorden), m. —s.

Woord'klank (de klank der afzonderlijke woorden), m. — en: de — is met het rythme een der voornaamste factoren der woordkunst; —**kunst** (kunststijl, die zijn waardij heeft in klank en kleur), v. gmv.; —**kunstenaar** (groot stylist, groot dichter), m. —s; —**schikking** (spraak. plaatsing der woorden of zinsneden), v. — en: de vragende —; —**speling** (stijfig. gebruik van 'tzelfde woord in verschillenden zin), v. — en, b.v. waar de witte zeilen varen, varen maar met groot gevaar! (Poot); —**tarief** (tarief of vaste prijs voor 't aantal bezegde woorden bij het telegrafeeren), o. — tarieven; —**teeken** (spraak. teeken, om de juiste opvatting van een woord te bevorderen), o. —s; het klemtoeteeken is een —, evenzoo: het koppelteeken, het samentrekkingssteeken, het afbrekkingsteeken en het deelteeken; —**toon** (verhouding in de toonsterkte der woorden bij een te lezen volzin), m. gmv.; —**verdraaier** (iem., die de bet. van een woord anders draait of geeft), m. —s; —**verklaring** (het verklaren v. woorden of uitdrukkingen in eig. en fig. beteekenis), v. — en; —**voerder** (spreker), m. —s; —**voorming** (spraak. leer van de vorming der woorden o. a. door afleiding en samenstelling), v. gmv., zie Etymologie.

Wor'den, ik werd, ben geworden: *God sprak, en de wereld werd*, ontstond; *gij wordt nog arm*, zult het in de toekomst zijn; *het wordt licht*, begint te zijn; *het vleesch wordt gebreden*, er wordt gelachen; verg. Geworden, Verworden; —**ing** (geboorte), v. gmv.

Worg (keelontsteking bij paarden), m. gmv.

Wor'gen, wur'gen (de keel toesnoeren), ik heb geworgd of gewurgd; —**ing** (het worgen), v., ook: wur'ging, v. gmv.; —**koord** (touw, om een veroordeelde of iem. mee te worgen), o. — en; —**paal** (paal, waaraan een veroordeelde geworgd wordt), m. —palen, vero.

Work (klankn. kikkorsch), m. werken.

Wor'ken (kwaken der kikkorschen), hij workte, heeft gewerkt: *de kikkers beginnen te —*, te rikkedikken, rikkikken.

Worm, wurm (dieren met een lang-rond, buigzaam lichaam, zonder gelede bewegingsorganen: voor beneging dienen borstelachtige haren, zuignappen, enz.), m. wormen en wurmen; fig. *de knagende — des gewetens*; er knaagt een — aan zijn hart, innerlijk verdriet; *het arme wormpje*, kindje; zie: Aard-, Boek-, Glim-, Haar-, Ingewands-, Koren-, Lintworm, Doodklopper-tje, Kaasmijt; —**achtig** (als een worm, vol wormen, beschadigd door wormen), bn.

Wor'mer (aard. polder in N.-Holland), v. gmv.

Wor'mig (door de wormen beschadigd; den worm in den hoef hebbend), bn., —er, —st.

Worm'koekje (artsenij tegen de wormen), o. —s; —**kruid** (plantk. geneesmiddel), o. gmv.; —**steek** (plaats door een worm aangestast, b.v. in fruit, hout), m. —steken; —**stekig**, bn.: — ooft, hout, door den worm aangestast; —e erwt en bonen; —**ziekte** (ziekte van planten en dieren; besmettelijke

- ingewandsziekte onder mijnwerkers*), v. gmv. verg. Mijwormziekte.
- Worp** (het werpen), m. worpen: den eersten — hebben, een — met dobbelsteenen.
- Worst** (darm, gevuld met gehakt vleesch, enz.), v. —en: — maken, stoppen of vullen; — rooken; zegsw. *het bekomt hem als den hond de —*, het genoegen of genot boet hij duur; zie: **Bloed—**, **Braad—**, **Cervelaat—**, **Lever—**, **Meel—**, **Met—**, **Pekel—**, **Rook—**, **Runder—**, **Varkensworst**.
- Worstebrood** (brood met een ingebakken stuk worst), o. —brooden: op oudejaarsavond eet men —, ook: **Saucijzebrood**.
- Worstelaar** (iem. die de kunst van worstelen verstaat en beoefent), m. —s, —laren.
- Worstelen** (kampen, elkaar omvatten en bekampen), ik heb geworsteld: twee kampvechters — om den prijs; fig. *het schip worstelt met de golven*, *kampst, strijdt met; hij worstelt met den dood*, is zieltoegend; —ing (het worstelen, strijd, kamp), v. —en: de gewonde krijger in zijn laatste — met den dood.
- Worstelkamp** (worstels'rijd), m. gmv.; —kunst (de kunstgrepen van 't worstelen), v. gmv.; —meester (iem., die onderricht in 't worstelen geeft), m. —s; —perk (omstoten ruimte, waarbinnen geworsteld, gestreden wordt), o. —en: fig. *tegen iem. in het — treden*, openlijk a.s. zijn bestrijder optreden; —strijd (harde, ingespannen strijd), m. gmv.; —wedstrijd (wedstrijd in het worstelen), m. —en.
- Worstepen** (houten pen of groote doorn, om een worst mee toe te steken), v. —pennen.
- Worsthorentje** (trechtervormig buisje, dienende bij het worstmaken), o. —horentjes.
- Wort** (ongegist, gehopt bier), o. gmv.
- Wortel** 1. (deel der plant, dat in den grond dringt en het voedsel opzuigt of opneemt; fig. *beginsel, oorzaak*), m. —s: de — van een boom; bij overdracht: de — van een land; zegsw. *met — en tak uitroeien*, geheel en al verdelen; fig. *de kwaal der tering school —en* (De Gén.), tierde of woekerde voort; zie: **Luchtwortels**, **Mierik—**, **Smeerwortel**; 2. (moesplant), m. wortels, wortelen: houdt ge van een —? gele en roode —en of —s voor het vee, voederplant; —tje (peentje), o. —s; 3. (ideële abstracties uit bestaande woorden, niet bestaan hebbende grondklanken, waarmede men de verwantschapbetrekking van woordfamilies wil uitdrukken), m. —s 4. (rekenk. het getal, dat men krijgt door een gegeven getal in een zeker aantal gelijke factoren te ontbinden), m. wortels: de vierkants—: het getal, dat tot de 2e macht verheven, het gegeven getal oplevert; de derdemachts— van 27 is 3; zie **Macht**.
- Wortelboer** (boer, die vooral wortelen teelt), m. —en; —boom (Indische boom, welks wortelen weder stammen voortbrengen), m. —en; —draad (fijne uitlooper, draadvormige wortelscheut, vezelhaar), m. —draden: de —draden of —haren zuigen het voedsel uit den grond; ook, **Wortelhaar**: —en (wortel schieten), het is geworteld; fig. *de haat wortelt in zijn hart*; —gewassen (gewassen, waarvan de wortels eetbaar zijn), o. mv.; —grootheid (algebra. uitdrukking met het wortelteeken, b.v. $\sqrt{5}$), v. —heden; —haar (wortelvezel), o. —haren; —loof (het loof of groen van een wortel), o. gmv.: —stok (plantk. witte lange stengel als wortel onder den grond), m. —ken: uit den — van de letie schieten de bladeren op; —teeken (algebra. het teeken $\sqrt{\quad}$), o. —s; —trekking (rekenk. bewerking, die een getal leert vinden, dat, tot de 2e of 3e macht verheven, het gegeven getal oplevert), v. —en; —vorm (vorm, waarin wortelgrootheden voorkomen), m. —en.
- Woud** (bosch, min of meer in den natuurstaat), o. —en: een — van dennen, van beuken; —duif (grootte, wilde duif: houdduif, boschduif, ringelduif), v. —duiven; —ezel (wilde ezel), m. —s; fig. *forsch en krachtig*, maar ruw en onbeschaafd mensch, Gen. 16 : 12, zie **Onager**; —koe, v. —koeien, zie **Tapir**; —looper (zwerfend jager, inz. in de wouden van Noord-Amerika), m. —s.
- Would-be** (Eng. in schijn, zoogenaamd), bn.: een — hervormer, een — letterkundige.
- Wou'ter** (dierk. meerkol), m. wouters.
- Wou'terman** (scheepst. draagklos, scheepsklosje zonder schijf voor dunne lijnen), m. —mans.
- Wouw** (tamelijk groote herfstroofvogel), m. —en; ook: **Kuikendief**.
- Wouw** (plantje, soort van reseda), v. gmv.
- Wou'wou** (Borneo. langarmige aap), m. —s.
- Wraak, wra'ke** (zucht om zich te wreken; het wreken zelf; wrok), v. gmv.: iets uit — doen; dat schreeuw om —, straf, vergelding.
- Wraak'baar**, bn.; —der, —st: een —bare gewoontenis, verwerpelijk, af te keuren.
- Wraak'engel** (engel der wrake), m. —en.
- Wraakgie'rig**, bn.; —er, —st: een —karakter, een —ras, dat de wraak bemint; —gie'righeid (wraakzucht), v. gmv.
- Wraak'godin** (myth. furie, razernij), v. —godinnen; zie: **Megeera** en **Furiën**.
- Wraak'goed** (uitschot van goed), o. gmv.
- Wraak'lust** (begeerte, om zich te wreken), m. gmv.: met — in het hart, in het oog.
- Wraak'neming** (daad van wraak), v. —en.
- Wraak'roepende zonden** (zonden, die ten hemel om wraak roepen of schreien), v. mv.: ze zijn b.v. vrijwillige doodslag, verdrukking van weduwen en weezen, onthouding van het verdiende loon aan den arbeider, enz.
- Wraak'zucht** (begeerte naar wraak), v. gmv.
- Wraakzuch'tig** (strevend naar wraak), bn.; —er, —st: een —karakter, wraakgierig.
- Wrad'del** (kossem), m. wraddels.
- Wrak** (romp v. e. gestrand schip; onbruikbaar, beschadigd schip), o. —ken.
- Wrak** (beschadigd, niet gaaf; slecht, zwak), bn.; —ker, —st: dat is —ke kaas; een —schip; een —meubel, wankel; fig. *dat is daar een —ke boel*, de zaken staan er slecht.
- Wra'ken** (onwaardig verklaren, afkeuren, verwerpen; niet toelaten als getuige in een geding), ik heb gewraakt; —ing (de daad van wraken), v. —en; —ingsgrond (reden, waarom iemand als getuige gewraakt wordt), m. —en: —en zijn b.v. bloedverwantschap, vijandschap, belang bij het geding, enz.
- Wrak'goederen** (goederen van verongelukte schepen, gestrande goederen), o. mv.
- Wrak'hout** (stukken hout van een vergaan schip), o. gmv.
- Wrang** (den mond samenwringend), bn. en bw.; —er, —st: een —e appel, peer, scherpsuur; fig. *de —e vruchten*, onaangename, bittere.

Wrat (eeltachtige uitwas, huidknobbeltje), v. wratten: uw hand zit vol wratten.
Wrat'achtig (lijkende op een wrat), bn.; -er, -st: een -e knobbel, een - gezwel.
Wrat'tenkruid (zeker onkruid op bouwvelden, een soort van wolfsmelk), o. gmv.
Wrat'tig (wratachtig), bn., -er, -st.
Wreed (zonder medelijden), bn. en bw.; -er, -st: een - mensch, zonder gevoel, hardvochtig; een - despotisme, onbarmhartig; een dier - behandelen, onmenselijk; fig. een -e stof, niet zacht; een -e hand, ruig, ruw; - knerpte de kiezel, scherp, ruw, hard.
Wreed'aard (onbarmhartig mensch), m. -s.
Wreeddaar'dig (zeer wreed, met wreedheid), bn. en bw.; -er, -st: een - man, onbarmhartig; - te werk gaan; -aar'digheid (het wreed-zijn), v. gmv.; -aar'diglijk (op wreede wijze), ba.: men vermoordde hem -.
Wreed'elrijk (op wreede wijze), bw.; **wreed'heid** (het wreed-zijn), v. gmv.: geraffineerde -; **wreed'heid** (wreede daad), v. -heden.
Wreed (voorbovendel van den voet), v. wrevon.
Wreed'ster (vrouwelijke wreker), v. -s.
Wre'ken (wraak nemen over iets), ik wreekte, heb gewroken: ik zal mijn vader -, wraak nemen over het kwaad, dat hem is aangedaan; ook: iets -: - zal hij 's makkers bloed (Bogaers), hij zal wraak nemen over het vergieten of storten er van; God, die recht en waarheid wreekt (Gezang 193), die nl wraak neemt over de schending van deze: ik zal het op uw kinderen -, het hun betaald zetten, hen er voor laten boeten; verder, zich -: ik zal mij op hem -, ik zal wraak nemen op hem; zich over iets -: -er (iem., die geleden onrecht of kwaad straft), m. -s. verg. Goël.
Wre'kend (onvult. deelw. van wreken), bn.: de -e gerechtigheid, zie Themis.
Wren'schen (hinniken), hij wrenschte, heeft gewrensch: de hengst gaat - bij het zien van een merrie.
Wre'vel (misoegtheid, bitterheid), m. gmv.: hij kon zijn - niet verkroppen, spijt.
Wre'vel (toornig), bn.: een - gemoed, boosaardig gestemd, wrevelig.
Wre'vel'daad (euveldaad), v. -daden.
Wre'velig (boos, vol wrevel), bn. en bw., -er, -st: -heid (kwaadaardigheid), v. gmv.
Wre'velmoed (boosheid, misoegtheid, bitterheid), m. gmv.; -moe'dig (wrevelig), bn.
Wrie'melen (door elkaar woelen), het heeft gewriemeld: -ing, v. gmv.: een - van menschen op het kermisplein, gekriool.
Wrie'melen (jeuken, doordat zich iets op onze huid beweegt), het heeft gewriemeld.
Wrig'gelen (freq. van wrikken: telkens wig-gelen of wrikken), ik heb gewriggeld.
Wrijf'bak (bak, om er iets in fijn te wrijven), m. -bakken, zie Hollander; -borstel (glansborstel, poetsborstel), m. -s; -doek (lap, om er meubels mee te wrijven), m. -en; ook: -lap, zie ald.: -dokter (geneesheer, die door wrijven of masseeren heeling tracht aan te brengen), m. -s, verg. Wrijfkuur: -goed (politicoer, boensch), o. gmv.: -hout (scheepst. hout, dat aan de buitenzijde van een schip wordt gehangen om het voor stooten of splinteren te beveiligen), o. -en; -kussentjes (kussentjes, waartusschen de glazen, cirkelvormige schijf v. d. wrijvings-electriseer-machine draait), o. mv.; -kuur

(geneesk. geneeswijze, die in wrijving of massage bestaat), v. gmv.
Wrijf'lap (doek om meubels te wrijven), m. -pen; -mand (mand voor wrijfbenoodigheden), v. -en; -molen (papiermolen, om lopen fijn te wrijven), m. -s; -paal (weidepaal, waaraan het vee zich kan schurken), m. -palen; fig. de hertog van Brunswijk was de - der Patriotten, het voorwerp van hekeling, zie Schurk; -steen (steen, om iets te wrijven), m. -en, verg. Puimsteen; -was (boenwas), o. en v. gmv.
Wrijf'ten (twisten, kibbelen, twistzoeken, kraakelen), ik wrijtte, heb gewrijt; -er (iem., die steeds tegenwerkt, dwarsboomt), m. -s.
Wrijf'ven (met meer of minder kracht twee dingen met de oppervlakte langs elkaar bewegen), ik wreef, heb gewreven: zich de handen -; herhaaldelijk over iets heen strijken, b.v. een kast, een meubel -, boenen; ook, om iets fijn te maken: verf -, iets tot poeder -: fig. iemand iets onder den neus -, hem iets verwijten: hij doet niets liever dan schrijven en -, tegenschrijven, verg. Twistgeschrijf.
Wrijf'ving (het wrijven, de massage; weerstand bij het wrijven), v. gmv.; fig. geschil, oneenigheid.
Wrijvings-electriciteit' (electriciteit door wrijving en niet langs chemischen weg opgewekt), v. gmv., zie Wrijfkussentjes.
Wrik'ken (wiggelen, heen en weer bewegen, schudden), ik wrikte, heb gewrikt: men wrikte aan den paal, deed pogingen om hem uit zijn stand te brengen; die roeier kan goed -, nl. met één riem werken, z. Pagaaien.
Wrik'riem (roeispaan, waarmee men een bootje al wrikkende voortbeweegt), m. -en.
Wring (het groote hek vóór of om een boerderij), m. -en, gew.
Wring'en (met kracht draaiend bewegen, klemmend persen of draaien), ik wrong, heb gewrongen: het waschgoed -: iemand iets uit de handen -, losdraaien: fig. z. in allerlei bochten -, telkens wat anders doen, om uit een verlegenheid te geraken: zegsw. daar wringt 'm de schoen, daar hapert het hem.
Wring'machine (toestel, om nat linnengoed, enz. uit te persen), v. -machines.
Wroch'ten, ik wrochtte, ik heb gewrocht: wie dat wonder wrochtte (Staring), zie Werken.
Wroe'gen (verwijten, aanklagen, beschuldigen), zijn geweten wroegde, heeft gewroegd.
Wroe'ging (knaging van het geweten), v. -en; verg. Berouw en Naberouw.
Wroe'ten (al snuffelende in de aardkorst woelen en gravende zoeken), hij wroette, heeft gewroet: een varken wroet met den snuil: fig. met - en tobben komt hij aan den kost, met zwaar, met slafelijk werken.
Wrok (bittere haat), m. gmv.: een stille en sombere -.
Wrok'ken (mokken; haat, wrok Koesteren), ik heb gewrokt: hij wrokte tegen zijn broeder, de duivel wrokt tegen God, d. i. voedt een voortdurenden haat.
Wrok'kig (haatdragend, vijandig gestemd, wraakzuchtig), bn., -er, -st.
Wrong (samengewrongen doek, ook, vlecht: destijds gravenkroon), v. -en.
Wron'gel (eig. gewrongen melk: gestremde melk, die geperst wordt voor kaas), v. gmv.

Wuft (*veranderlijk*), bn. en bw., -er, -st: *niets is —er dan de gunst des volks; het —e Fransche volk, wispelturig, onstandvastig; — gekleed zijn.*
Wui (scheepst. *haspel*), v. -en; ook **Wuit**.
Wuit (*haspel*), v. -en; z. Schiemansgaren.
Wui'ven (*zwaaien; heen en weer bewegen*), ik wuifde, heb gewuifd: *met den zakdoek —, met een vlag —; —de riethalmen.*
Wuif (*gewelfde zoldering; gewelf*), o. wulven.
Wulk (*kinkhoren, zekere slak*), v. wulken.
Wuif'tie (*we-lie, wijlieden*), pers. voorrw. mv.
Wulp (*jong van leeuwen, beren, enz.*), o. -en. zie **Welp**; fig. onbezonnen jongeling, lichtmijns, en dan m.
Wulp (dierk. *onze grootste stelllooper*): e. soort

van *pluvier*), m. -en: de — is de bewoner onzer woeste gronden, duinen en heidevelden.
Wulpsch (*dartel, speelsch, brooddronken, fig. minziek, wellustig*), bn. en bw., -er.
Wur'gen, zie **Worgen**.
Wurm (*dierfje, fig. stumper, sukkelig kind*), m. wurmen; zie **Worm**.
Wur'men (*eig. zich met moeite bewegen als een aardworm; fig. veel moeite doen zonder merkbaar te vorderen; zich afstoven, zwoegen*), ik heb gewurmd: *die jongens —, om door hun examen te komen; —er (tobber, sukkel), m. —s; —erij' (tobberij, sukkelarij), v. gmv.*
Wyandot'te (*kloekce Amerik. kip*), v. —s.

X.

X, v. -en, de 24e letter v. h. alphabet. Als Rom. getalmerk is **X** = 10; in de algebra is *x* de te zoeken grootheid, de onbekende.
Xanthi'ne (*gele kleurstof v. d. meekrap*), v.
Xantip'pe (*de booze en plaagzieke vrouw van Socrates; fig. helleveeg, huiskruis, mansverdiel*), v. **Xantippes**. (x = s).
X'-beenen (*bakkersbeenen, d. i. beenen met naar-binnen gedraaide knieën, ten gevolge v. h. voortdurend staan en kneden*), o. mv.
Xe'niën (*geschenken aan de gasten vroeger bij de Grieken; soort van punt- of hekeldichten*), v. mv.; lees: *see'-niën*.
Xenocratie' (*heerschappij van vreemdelingen*), v. (x = s).
Xenograaf' (*iemand, die ervaren is in het lezen van geschriften in vreemde b.v. oostersche talen*), m. -grafen. (xe = see).
Xenographie' (*kennis v. geschreven vreemde talen*), v. gmv. (xe = see).
Xenomanie' (*zucht of voorliefde voor al, wat vreemd is*), v. gmv. (xe = see).
Xe'nophon, van Athene: beroemd geschiedschrijver, (zie **Ana'basis**), redenaar en

legeraanvoerder, ± 440–355 v. C.; zie ook: **Socrates**. (xe = see).
Xe'res, —wijn (*lichte Spaansche wijnsoort; in het Eng. sherry*), m. gmv. (xe = see).
X'-stralen, m. mv.; zie **Röntgen-stralen**.
Xyloglyptiek' (*houtsnijkunst, houtgraveerkunst*), v. gmv.
Xylograaf' (*houtsnijder, houtgraveur*), m. -grafen.
Xylographie' (*het drukken met houten letters of met platen; de kunst van aldus te drukken; hetgeen door — gedrukt is*), v. -phieën.
Xylof' (*koolwaterstof uit steenkool*), m. gmv.
Xyloliet' (*versteend hout, uit houtstof gesterste kunststeen, voor tafelbladen o. a. gebruikt, houtgramiet*), o.
Xylogie' (*leer der houtsoorten*), v. gmv.
Xylophoon' (*slaginstrument*), v. -phonen: bij een — wordt het geluid voortgebracht, door het slaan van een hamertje op van te voren op toon gestemde houten, soms metalen plaatjes.
Xys'tus (*lange gang, lang kruisgewelf van kerk of klooster*), m. xysti; lees: *sis'-tus*.

Y.

Y, v. -'s. De 25e letter v. h. alphabet, komt enkel voor in vreemde woorden.
Yacht (*Eng. plezier-, zeiljacht*), o. yachts.
Yacht-club (*zeil- en roeivereniging*), v. -clubs.
Yack, yak (dierk. *buffel in Thibet van sierlijken bouw, met zijdeachtige haren, inz. aan den staart*), m. —s.
Yam, —swortel (*broodwortel, broodplant*), m.
Yankee (*spotnaam van een N.-Amerikaan*), m. —s; *het land der —s, de U. S.; —s, Amerikaansche effecten.*
Yankee-doodle (*Eng. N.-Amerik. volks-*

lied, oorspronkelijk een zegelied, 1775), o.
Yard (*Eng. en Amerik. el of lengtemaat, 0,914333 M.*), m. —s: een — is 3 feet (voet), 36 inches en 360 lines, zie **Inch**; ook: *Eng. vlaktemaat 12,14 H.A.*
Ya'tagan (*jatagan, zie aid.*), m. —s.
Yellow-Jack (*Eng. vierkante, gele Engelsche vlag*), v. —s: de — wordt gezien op barakken en hospitalen voor besmettelijke ziekten, op schepen in quarantaine, enz.; fig. de gele koorts.
Yen (*Jap. zilvermunt = f 1,25 = 100 sen van 10 rin*), m. yens; lees: *jen*.

Yeoman (Eng. *kleine grondbezitter, heereboer, niet-adellijke landeigenaar; soldaat der yeomanry*), m. yeomen.

Yeomanry (Eng. *vrijwillige bereden landmilitie*), v.

Ylang-y'lang (*een soort van reukwater*), v. en o. gmv.; lees: *ie'lang* —.

Y'mir, m. Germ. myth. de vader van het geslacht der Reuzen; lees: *ie'mier*.

Yog'hurt (*licht verteerbaar, gegist melke-recht*), v. gmv.

Yonk, v. —en, (y = j); zie Jonk.

Y'psilon (zoogenaamde Grieksche *i*; *eigenlijk: de u-pilon d. i. de enkelvoudige u, bijv. in woorden als: Egypte, synoniem*), v. ypsilons. (yp = ip).

Yuc'ca (N.-Amerikaansche *sierplant, ook in onze tuinen*), v. —'s. (yu = joe).

Z.

Z. — Zuid of Zuiden.

z. a. — zie *aldaar*.

Z. B. of **Z. Br.** — *Zuiderbreedte*.

z. b. b. h. h. — *zijn bezigheden buitenshuis hebbende*, (in advertenties).

Z. D. — *Zijne Doorluchtigheid*, (Prins of Bisschop).

Z. D. H. — *Zijne Doorluchtige Hoogheid*, (Prins of Hoogwaardigheid, Bisschop).

Z. E. — *Zijne Edelheid, Zijn Eerwaarde*.

Z. Em. — *Zijne Eminentie*, (kardinaal).

Z. Exc. — *Zijne Excellentie*, (minister).

z. g. — *zaliger gedachtenis*, zie *ald.*

z. g. of z. g. n. — *zoogenaamd of zoogenoemd*.

Z. H. — *Zijne Hoogheid*, (Prins); of van den paus sprekende: *Zijne Heiligheid*.

Z. H. E. G. — *Zijn Hoogedelgestrengte*.

Z. H. G. — *Zijn Hooggeleerde*.

z. h. s. — *zonder hoofdelijke stemming*.

z. i. — *zijns inziens*.

z. k. — *zonder kinderen*, (in advertenties).

Z. K. H. — *Zijne Keizerlijke of Koninklijke Hoogheid*.

Z. K. K. H. — *Zijne Keizerlijke en Koninklijke Hoogheid*.

Z. K. K. M. — *Zijne Keizerlijke en Koninklijke Majesteit*.

Z. K. M. — *Zijne Keizerlijke of Koninklijke Majesteit*.

Z. M. — *Zijne Majesteit*.

Zn. — *zoon*, achter eigennamen.

Z. O. — *Zuidoost*.

z. o. z. — *zie ommezijde*.

Z. P. — *zomerpeil*.

Zr. Ms. — *Zijner Majesteits*.

Z. W. — *Zuidwest*.

z. z. g. g. — *zag zich gaarne geplaatst*, (in advertenties).

Z. Z. O. — *Zuid-zuidoost*.

Z. Z. W. — *Zuid-zuidwest*.

Z., v. —'s. De zes en twintigste en laatste letter van het alfabet.

Zaad (*plantenzaad*), o. zaden; b. v. Anijs-, Bloem-, Hooi-, Hennep-, Kanarie-, Kool-, Lijn-, Olie-, Raap-, Tuin-, Vogel-, Zaai-zaad; fig. *de zaden van tweedracht, van argwaan, v. ondeugd, kiem, beginsel; zegsw. op zwart — zitten*, zonder geld zitten, bekrompen moeten leven, omdat men te voren te veel verteerd heeft, vergelijking met den kanarie, die eerst al het witte zaad oppikt; Bijbel: geslacht, nakomelingschap: *het — van Abraham*, de Israëlieten.

Zaad'handelaar (*iemand, die in zaden en granen handelt*), m. —s; —**huisje** (—*huiskel, —bolster*), o. —s; —**korrel**, v. —s; —**lob** (*kiemblad, eerste blad van een kiemend zaadje*), v. —lobben; —**pacht** (*huur of pacht, deels in zaad of graan te voldoen*), v. gmv., verg. Garfpacht; —**schell** (*korenmit*), v. —schelven; —**zolder** (*bergzolder voor zaden of granen*), m. —s.

Zaag (*getand snijwerktuig*), v. zagen; *het blad, de tanden eener —*; zie: Hand-, Hout-, Schrob-, Schulp-, Span-, Trekzaag; fig. *uw zuster is een echte —, zanikster, zeurster*.

Zaag'bek (*dierk. eendachtige zwemvogel*), m. —ken; de — wordt zoo genoemd naar de tandjes, waarmede de zijranden van zijn haakvormig gebogen bek zijn voorzien; *de groote —*; *de middelste —*, leeft in N.-Europa en N.-Azië.

Zaag'blad (*plat deel eener zaag, waarin de tanden zijn*), o. —bladen; —**bok** (*houten zaagstelling*), m. —ken; —**machine**, v. —s; —**meel** (*zaagsel, afval*), o. gmv.; —**molen** (*molen, die hout zaagt*), m. —s; —**molm** (*fijn zaagsel*), m. en o. gmv.; —**mul** (—*molm*), v. gmv; —**sel** (—*meel*), o. gmv.; —**stoel** (*zaagbok*), m. —en; —**tand** (*tand eener zaag*), m. —en; —**vijl** (*vijl, om de zaagtanden te scherpen*), v. —en; —**visch** (*dierk. kraakbeenvisch, lijkende op een haai, met een zaagachtig verlengsel aan den kop*), m. —vischen; de — leeft in de Middell. Zee en de tropische zeeën, hij wordt 4—5 M. lang, soms 7 M., de zaag is weleens 2 M.; —**wesp** (*bladwesp, zie ald.*), v. —en.

Zaai'en (*zaad in den grond strooien*), ik heb gezaaid; *rogge —, tarwe —*; *met de hand, met een machine —*; fig. *twist, tweedracht —*, veroorzaken; —**er** (*iem., die zaait*), m. —s; *de parabel v. d. —*, Matth. 13: 3; —**ing** (*het zaaien*), v. —en; —**sel** (*wat gezaaid is*), o.

Zaai'goed (*verschillende zaai-zaden*), o.: —**graan** (*graansoort geschikt om uit te zaaien*), o. —granen; —**koren** (*koren, dat als zaai-zaad gebezigt wordt*), o. gmv.; —**land** (*grond, die bezaaid wordt of is*), o. —en; —**ling** (*plant uit zaad geteeld*), m. —en; —**ling** (*rouw. hennep*), v. gmv.; *de — geeft hennepzaad, verg. Gelling*; —**machine** (*machine, om mede te zaaien*), v. —s; —**padie** (O.-I. *ongebolsterde rijst als zaad*), v. gmv., zie *Padie*; —**zaad** (*zaad, om uit te zaaien*), o., (—*soorten*), o. —zaden.

Zaak (*voorwerp, ding*), v. zaken; *op de kermis*

ziet men rare zaken; handel, nering, bedrijf, winkel, affaire: *het is daar een drukke* —, *de zaken gaan daar goed, hij is voor zijn zaken op reis; goede zaken doen, goede winst maken; hij is een man van zaken, zie Zakenman; zaken met iem. doen; rechtsw. geding, proces: die — komt morgen voor, wordt door de rechtbank, enz. behandeld; een advocaat van kwade zaken, die het verkeerde verdedigt; een correctionele —, zie ald.; een criminele —, zie ald.; fig. *het is — op zijn hoede te zijn, vereischte; dat is mijn —*, dat betreft u niet, gaat u niet aan; *ter zake, zie Zake; ter zake van, ter oorzaak van, wegens, om; orde op zijn zaken stellen, op de aangelegenheden van zijn bezit; gedane zaken nemen geen keer, d. i. daden, feiten; het is —, dat...*, het is noodig, dat; *onverrichter zake terugkeeren, zonder zijn doel bereikt te hebben.**

Zaak'bezorger (iem., die zaken voor e. ander afhandelt), m. —s; —**geheugen** (bijzonder herinneringsvermogen voor feiten, gebeurde zaken), o. gmv.; de tegenst. is b. v. *woord—, naam—, getallen—, —gelastigde* (gevolmachtigde), m. —n; —**kennis** (grondige, reële kennis), v. gmv.; —**register** (inhoudstijf van een boek), o. —s; —**rijk** (bondig, degelijk), bn.; —er, —st: *een — verlag; —waarnemer* (iem., die voor een ander zaken regelt; vroeger, praktizijn), m. —s.

Zaal (ruime kamer, groot sierlijk vertrek), v. zalen: *een raad—, een eet—, een slaap—*.

Zaal (zadel), o. zalen; —**tje**, o. —s.

Zaan (dikke, d. i. geronnen melk), v. gmv.

Zaan'kant, —streek (aardr. landstreek in N.-H. met Zaandam, Zaanlijk, Assendelft): de — met molens voor allerlei bedrijf.

Zab'belen (zuigen aan, op iets), rij zabbeide, hij heeft gezabbeld; —**aar**, m. —s.

Zab'beren (kwijlen, zeeveren), ik heb gezabbeld; —**aar** (kwijlbaar), m. —s; —**doek** (slabbetje, morsdoekje), m. —en.

Za'bra (een soort van klein Spaansch fregat der 16e eeuw, in de golf van Biscaye), v. —'s.

Zacht 1. (min of meer week, niet hard, wijkend voor drukken), bn. en bw.; —er, —st: *een — bed, — hout, — leder; bij overdr. —e eieren, een —e kost, licht verteerbaar; bij verg. — als wol; 2. (bijna onmerkbaar; bijna onverstaabaar; zonder kracht): —loopen; —spreken; iem. — aanstooten; 3. (de zinnen aangenaam aandoende): —e kleuren, een — klimaat, het is vandaag — weer, het —e schijnsel der maan; bij overdr. een —e slaap; met —e hand regeeren; 4. (kalm, lieflijk, bedaard): een —e draf, —e muziek; —loopen, rijden, varen; bij overdr. —e aandoeningen, gewaarwordingen, een — karakter, vriendelijk, welwillend; 5. (geleidelijk, zonder sprongen): een —e helling, een — afdalende weg, een —e overgang van blauw in paars; op zijn zachtst genomen, zoo gunstig mogelijk beoordeeld, evenzoo: op zijn zachtst gezegd, uitgedrukt; ook zw.: *zacht wat, niet zoo haastig.**

Zachtaardig (zacht van aard, vriendelijk, welwillend), bn. en bw.; —er, —st: *een — mensch, zacht van inborst; het schaap is —*.

Zacht'ies, zacht'kens (op zachte manier, bedaard), bw.: *sprek wat —, doe maar — aan, iem. iets — in 't oor fluisteren, de boot glee — over het water: —aan* (langzamerhand), bw.: *wordt het tijd om te vertrekken, allengskens, het begon — donker te worden, gaandeweg.*

Zachtmoe'dig (zachtaardig, zacht van inborst, welwillend, meegaand), bn. en bw.; —er, —st: *een goed onderwijzer is —; Christus zei: Leer van mij dat ik — ben; als zn —e, m. en v.: —n: Zalig zijn de —n, want zij zullen het aardrijk beërven, Matth. 5: 5.* **Zachts** (gemakkelijk, allicht, ten minste), bw.: *kunt ge niet veel geven, — dat ge iets geeft; ge kunt er — heengaan; —, dat een mensch wat voor zijn moeite heeft.*

Zacht'soldeer (weeksoldeer, snelsoldeer), o. gmv.; verg. **Hardsoldeer**.

Zachtzin'nig (zachtaardig, vriendelijk, niet-norsch, toegestijf), bn. en bw.; —er, —st: *een — humeur: — oordeelen over eenig ver-grijp; als zn. —e, m. en v. —n.*

Za'del (zetel van leder juist passend op den rug van een paard of ezel), m. en o.; verg. Bijzadel, Pakzadel; *vast in het (den) — zitten, stevig, nietlicht afgeworpen worden, fig. zeker van zijn positie zijn; iem. uit het (den) — lichten, hem van het paard lichten (tornooispeel), fig. hem zijn betrekking doen verliezen, hem onderkruipen; iem. weder in het (den) zadel zetten, hem weer te paard helpen, hem weer in zaken zetten; bij verg.: het — van een rijwiel of fiets, leeren zitvlak; —hoog* (voorstuk van een rijzadel), m. —bo-gen; —**dek** (paardedeck, schabtrak), o. —ken; —**en** (van een zadel voorzien), ik heb geza-deld: *een paard —, het een zadel opleggen.*

Za'delknop (voorpunt v. e. zadel), m. —pen; —**leen** (gesch. leen, dat den leenheer per jaar een gezadeld paard opleverde als teken van hulde), o. —leenen; —**maker** (vervaardiger van zadels, paardetuigen, enz.), m. —s; —**makerij** (werkplaats van den zadelmaker), v. —en; —**paard** (rijpaard), o. —en; —**riem** (riem, waarmede het zadel op het paard wordt vastgemaakt), m. —en; —**tuig** (het zadel met toebehooren), o. —en; —**vast** (vast in den zadel zittende), bn.: *niet — zijn, een zondags-ruiter zijn, fig. niet vast van beginnelen.*

Za'gen (met een zaag door'snijden), ik heb gezaagd: *hout —, e. boom aan planken —; fig. op de viool —, krassen; —er 1. (houtzager), m. —s 2. (vioolkrasser, fig. zaniker), m. —s.*

Za'gersbok (toestel van den houtzager), m. —bokken; zie ook: **Zaagbok**.

Zak (voorwerp van linnen, jute, leder, katoen, enz. om er iets in te bergen of te vervoeren), m. —ken; verg. **Baäl**, **Buidel**, **Tasch**: *een — voor aardappelen, koren, steenkolen, enz.; een — in kleedingstukken, een vrouwenzak; zegsw. met pak en — vertrekken, met al zijn hebben en houden; een duit in 't —je doen, ook iets in 't midden brengen; een kat in den — koopen, zie Kat; een — zout met iem. gegeten hebben, zie Zout; verder: steek dat in uw —, die steek onder water is voor u; iem. in zijn — hebben, hem door en door kennen; Bijbel: in — en asch zitten, in het grove rouwkleed, — genaamd, en het hoofd bestrooid met asch, alles ten teeken van diepen rouw; ook — als maat: een — gul-dens, 600 stuks, een — rijksdaalders, 200 stuks, een zak schellingen, 1000 stuks of 300 gulden, een — zesthalven, 1000 stuks of 275 gulden; bij overdr. wat op een — gelijkt: zie **Dikzak**, **Lamzak**, **Pap-zak**, **Windzak**, **Zoutzak**; zie verder nog: **Bedelzak**, **Bultzak**, **Geldzak**, **Knapzak**, **Meelzak**, **Stroozak**.*

Zak'almanak (zeer klein kalendertje), m. —ken; —**atlas** (klein kaartenboek), m. —sen; —**bijbeltje** (bijbel in zakformaat), o. —s; —**boekje** (aanleekenboekje), o. —s; —**borsteltje** (zeer kleine borstel), o. —s; —**doek** (neusdoek), m. —en; —**duit** (Zondagscent, geld voor allerlei kleinigheden), m. —en; verg. Speldengeld.

Za'ke (zaak), v. zaken; ter *zake* opwekking, om eenig onderwerp te gaan behandelen.

Za'kelijk (degeijk, bondig), bn. en bw.: een — *rapport*; iets — *behandelen*, een — *e borgtocht*, zekerheidsstelling met onderpand; iem. iets kort en — *mededeelen*.

Za'kenkabinet (ministerie, los van eenig partijprogram, gekozen uit verschillende groepen der Tweede-Kamer), o. —ten: een — dient om de zaken des lands gaande te houden.

Za'kenman (koopman), m. —mannen, —lui.
Zak'formaat (klein en handig formaat voor boeken, enz.), o. gm.v.: een *wetboek in —*; —**geld** (kleingeld voor loopende uitgaven), o. gm.v., zie *Zak'duit*; —**je** (scheepst. plooi, rif, vouw in 't zeil), o. gm.v.: *er was geen — in 't zeil*, het zeil was altijd gespannen, d. i. wij hadden altijd gunstigen en tamelijk sterken wind; —**kammetje** (klein, fijn kammetje, geschikt om in een der zakken te dragen), o. —s.

Zak'ken 1. (in een zak doen), menzakte, heeft gezakt: *granen —*, *steenkolen —*, in zakken doen tot vervoer; ook, in den zak steken: *ik zal dien gulden maar —*; 2. (dalen, nederwaarts gaan, lager komen of worden), het —te is gezakt: *laat dat schilderij wat —*, *zich aan een touw laten —*, in de modder —, *het water der Maas gaat al —*; de koers dier effecten zal wel gaan —, verg. *Kelderen*; die muur is een handbreed gezakt, verg. *Verzakken*; fig. den moed laten — *ontmoedigd* worden; *bij een examen —*, afgewezen worden; muz. niet op de juiste toonhoogte blijven bij 't zingen.

Zak'kendrager (los werkmán, die zakken met graan draagt van den wagen in fabriek, molen of grutterij), m. —s; —**linnen** (grof linnen voor zakken), o. gm.v.; —**rollen** behendig stelen uit iems zakken), meestal in die onbep. wijs; —**roller** (beurzensnijder, pickpocket), m. —s.

Zak'kijker (kleine tooneelkijker, dien men in zijn zak kan bergen), m. —s; —**koek** (scheepst. een pudding van meel en water), m. —en: de — wordt met melasse gebruikt en is Zondagskost; —**lantaarn** (lantaren, die men in den zak kan dragen), v. —s: een elektrische —; —**loopen** (het loopen in een zak, en wel in de weide naar een doel: volksvermaak), o. gm.v.; —**mes** (knipmes, klein van omvang en geschikt om in den zak te dragen), o. —sen; —**muis** (Noord-Amerikaansche muis met wangzakken), v. —zen; —**pistool** (klein pistool), v. —tolen; —**revolver**, v. —s; —**schaartje**, o. —s; —**spiegeltje**, o. —s; —**spin** (dierk. spin, die haar eieren in een zakje van spinsel meedraagt), v. —spinnen; —**uitgave** (zeer klein formaat v. e. boek of kaart), v. —n; —**uurwerk** (horloge), o. —en: de — en werden reeds vervaardigd in 1476; —**woordenboek** (woordenboek in zakformaat), o. —en.

Zak (smeersel als uitwendig geneesmiddel),

v. zalven: fig. een — *je op de wond*, een troostmiddel; zegsw. *daar is geen — aan te strijken*, daar is geen kruid voor gewassen, daarvoor helpt of baat niets; —**achtig** (als zalf), bn.: een — *e stof*; —**olie** (Bijb. gewijde olie om haar en huid te zalven; ook, gewijde olie, Ex. 30: 25), v. —oliën; —**pot** (pot voor zalf), m. —potten.

Za'lig (hoogst gelukkig), bn. en bw.; —er, —st: *de man is —*, ir. dronken; spreekw. *Het is —er te geven dan te ontvangen*, het geven van aalmoezen maakt iem. gelukkig, Bijbel, Hand. 20: 35; —**heid** (het hoogste geluk), v. —heden: *het rijk der —heden*, de hemel; —**e** (iem., die de eeuwige gelukzaligheid geniet), m. en v. —n: *de —n in den hemel*; —**en** (zalig of gelukkig verklaren), men zaligde, heeft gezaligd; —**er** (eig. de vr. 2e naamval van zalig in de uitdrukking: zaliger gedachtenis, wordt gebezigd door R.-K. achter den naam), bn., b.v. *vader —*, *oom —*, dien wij nl. in zalige gedachtenis houden, of van wien wij hopen, dat ze zalig zijn; —**heden**, v. mv.: zie: *Zaligsprekingen*; aandr. *de acht —*, acht dorpen in het Z.-O. van N.-Brab.; —**makend** (de zaligheid verschaffend), bn.: *de —e leer der christelijke liefde*; —**maker** (de Heiland), m. gm.v.; —**sprekingen**, v. mv.: *de acht —*; zie: Matth. 5: 3-11 en Bergrede; —**verklaring** (plechtige verklaring door den paus, dat een afgestorvene in de hemelsche zaligheid is opgenomen), v. —verklaringen; zie *Beatificatie*.

Za'ling (scheepst. dwarsklamp aan den top v. d. mast tot bevestiging v. d. steng), v. —en.
Zalm (dierk. een zeer smakelijke, weekvinnige visch, in de gematigde zeeën levende), m. —en: de — zwemt om kuit te schieten onze grootere en kleinere rivieren op; het *neusje* v. d. —, zie *Neusje*; (als stofnaam), v.: *hij houdt van versche —*, *koop wat gerookte —*; zie ook *Krimpzalm*; verkl. —**pje**, o. —s; —**forel** (dierk. forel met rood vleesch, als dat v. d. *zalm*), v. —len; —**karper** (dierk. een soort van karper), m. —s; —**kleur** (lichtroode kleur als van den gekookten zalm), v. gm.v.; —**kleurig** (bleekrood, de zalmkleur hebbende), bn.: —*e zijde*; —**moot** (een schijf zalm), v. —mooten; —**net** (groot net voor de zalmenvangst), o. —ten; —**rooker** (persoon, die er zijn bedrijf van maakt zalmen te rooken), m. —s; —**teelt** (het kweeken van zalmen), v. gm.v.; —**tijd** (tijd voor de zalmenvangst), v. gm.v.; verg. *Jacobszalm*; —**visscher**, m. —s; —**visscherij**, v. —en.

Zal'ven 1. (met zalf bestrijken), hij zalfde, heeft gezalfd: een *wonde —*; zegsw. *nu is de wond al weer gezalfd*, de pijn, het leed verzacht; 2. (met zalfolie het hoofd, de kruin overgieten), men zalfde, heeft gezalfd: Bijb. *Saul werd tot koning gezalfd door den profeet Samuel*, 1. Samuel 10: 1; *de koningen van Frankrijk werden oudtijds te Reims gezalfd*, d. i. gewijd, geheiligd, verg. *Gezalfde*; —**vend** (vol zalving, fig. vroom, stichtelijk), bn. en bw.; —er, —st: *een —e taal*, op — *en toon*; *hij sprak te —*, met geteem; —**ving** (het zalven met gewijde olie), v. —en: *de — der priesters, der koningen*; fig. *stichting, troost: met veel — spreken*; — *voor het vroom gemoed*; zie *Christma*.

Zambo (kleurving in Amerika, kind van een neger en een Indiaansche), m. en v. —'s.

Za'melen (bijeengbrengen, verzamelen, garen, bij elkaar brengen), ik heb gezameld; **-aar** (iem., die verzamelt), m. -s; **-aarster**, v. -s.

Za'men, te -, bw., gezamenlijk; als eerste lid eener samenst. altijd **Saam** of **Sa'men**.

Zand 1. (poetig steenstof), o. zanden; zegsw. iem. - in de oogen strooien, hem bedotten, misleiden, bedriegen; die brief hangt aan elkaar als droog -, is zonder samenhang; in het - bijten, ter aarde storten in het gevecht, in het tornooispeel met den neus in het zand vallen; op - bouwen, fig. op lossen grondslag iets ondernemen, een ijdel plan vormen, zie Matth. 7: 26; zie: Drif-, Duin-, Kiezel-, Rivier-, Schuur-, Strooi-, Stui-, Wel-, Woestijn-, Zeezand; 2. Akensch - (aandr. vermoedelijke strandvorming (duinen) van de Limburgsche krijtze bij Vaals en Epen), o. gmv.; 3. (zandbank in zee of rivier; strand), o. zanden: een schip op -, enz., zie: Schip en Baken; dicht. de Lybiaansche -en, woestijn; **-aal** (een soort van kleinen aal aan het zeestrand), m. -alen, zie Smelt; **-aardappel** (die nl. in zandgrond groeit), m. -en, -s; **-achtig** (als zand, met zand bedekt), bn.; **-adder** (dierk. zekere giftige addersoort), v. -s; **-bad** (bad van fijn warm zand), o. -baden; verg. Modder-, Lucht-, Zonne-, Zeebad; **-bak** (plat vaarttuig (bak) om zand te vervoeren), m. -bakken; **-bank** (uitgestrekte zandlaag, zandige ondiepte in rivier of zee), v. -en; **-doorn** (plantk. zeekruisdoorn), m. -s.

Zan'den (met zand bestrooien, b.v. een weg; met zand mengen, b.v. een kleiland), ik zandde, heb gezand; **-erig**, bn. en bw.: de weg is -, stofferig; dit brood smaakt -, als met zand bemorst, doormengd; **-erij'** (zandgroef, plaats, waar zand gedolven wordt), v. -en.

Zan'der (dierk. snoekbaars), m. -s.

Zan'der-instituut (inrichting voor heilgymnastiek), o. -instituten; zie Sanderen.

Zand'glas (zandlooper), o. -glazen; **-goed** (de onderste bladen der tabakspiant), o. gmv., verg. Aardgoed; **-graf** (graf omver den blooten hemel), o. -graven, verg. Keldergraf; **-grond** (zandige bodem, magere grond), m. -en; **-haas** (een soort van heuhaas), m. -hazen; **-haver** (een soort van wild gerstgras, ook, zeehaver), v. gmv.; **-heuvel** (hewel, meerendeels uit zand bestaande), m. -s; **-hoen** (dierk. snipachtige vogel), o. -ders; **-hoop** (bergje zand), m. -hoopen; **-hoos** (dwarreling of hoos van stuifzand), v. -hoozen: de cyclonen in de Arab. woestijnen heffen -hoozen als ronde zuilen van de aarde ten hemel; zie: Cham-sin en Samum; **-ig** (zandachtig, zanderig), bn.: een -e weg; **-kever** (dierk. een soort van loopkever), m. -s; **-kleurig** (geelachtig), bn.; **-koekje** (zandtaartje), o. -s; **-korrel** (fijne korrel zand), v. -s; **-kreek** (aandr. watertje in Zeeland), v.; **-looper** (een soort van tijdmetr.), m. -loopers: de - bestaat uit twee met fijn wit zand gevulde glazen kegels, die door een nauwe opening gemeenschap met elkaar hebben; de - wordt alleen nog in de keuken gebruikt, nl. bij het eierkoken; verg. Urg'glas.

Zand'plaat (plaat in rivier of zeeboezem, bestaande uit zand), v. -platen; **-raap** (op

zandgrond groeiende raap), v. -rapen; **-ruiter** (scherts. ruiter, die van zijn paard valt), m. -s: - worden; verg. Zondagsruiter; **-schip** (schuit tot vervoer van zand), o. -schepen; **-steen** (fijnkorrelig gesteente, b.v. van den Pietersberg bij Maastricht), o. gmv.; **-stuiwing** (het op- en openstuiwen van los zand, b.v. der duinen), v. -en, verg. Woeste gronden; **-taartje** (e. korrelig, fijn taartje, -koekje), o. -s; **-trein** (trein tot aanvoer van zand), m. -en; **-verstuiwing** (verplaatsing van zand door den wind, ook groote zandvlakte van los stuiwend zand), v. -en; **-vlakte** (-woestijn), v. -n; **-vloo** (aardvloo), v. -vlooiën: de - komt voor in Centraal-Amerika o. a. in Suriname, zij nestelt zich in de huid; ook, Sika; **-vorm** (vorm voor zand), m. -en; **-wagen** (wagen tot aanvoer van zand), m. -s; **-weg** (niet-geharde weg door een zandstreek), m. -wegen; zegsw. zijn karretje rijdt op een -, het gaat hem goed naar den zin; **-wesp** (dierk. een algemeen voorkomende graafwesp), v. -en; **-woestijn** (woeste zandstreek), v. -en; **-zak** (zak voor zand), m. -zakken; **-zee** (drijfzand aan de kust van Bretagne; fig. groote woestijn), v. -zeeën; **-zuiger** (vaartuig voorzien van een pomp, waarmede zand wordt opgevoerd en weggeperst), m. -s.

Zang (lied, gezang), m. -en: avond-, morgen-, kerk-, vogelzang; zegsw. 't is daar altijd koekoek één -, nl. precies hetzelfde; dit is de tweede -, afdeling v. e. dichtstuk.

Zang'balk (muz. langwerpig stuk hout binnen tegen 't bovenblad van strijkinstrumenten), m. -en; **-berg** (myth. Parnassus, verblijf van Apollo en de Muzen), m. gmv.; zegsw. den - beklommen, bestijgen, dichten, de dichtkunst beoefenen; ook de bergen Helicon en Pindus waren Apollo geheiligd, zie ald.; **-bodem** (metalen of houten klankbodem in een piano), m. -s; **-cursus** (leergang bij het onderwjs in den zang), m. -sen.

Zang'er (iem., die zingt, ook: kunstenaar in den zang), m. -s: een koor-, een opera-, een concert-, de tamme en wilde -s. nl. vogels; zijn oom was vóór-, eerste zanger in een kerkkoor; **-eres'** (kunstenaars in den zang), v. -sen: een koor van zangers en -sen; **-erig** (melodieus), bn.: een - lied; -e verzen, welluidend, zoetvloeiend; **-erigheid** (zoetvloeiendheid), v. gmv.

Zang'ersfeest (feest van één of meer zanggezelschappen), o. -feesten.

Zang'gezelschap (gezelschap, dat zich in het zingen oefent, zangvereniging), o. -pen: het - Melodia (C. O.); **-god**, m. myth. de god van den zang, Apollo; **-godin** (myth. muze), v. -nen: aan de -godinnen offeren, dichten, zie Zangberg; **-koor** (al de koorzangers of hun plaats in de kerk; ook, zangvereniging), o. -koren; **-kunst** (de kunst v. zingen), v. gmv.; **-les** (les in het zingen), v. -sen; **-lijster** (dierk. de grauwe lijster of het grauwtje), v. -s; **-noot** (muzieknoot), v. -noten, zie Noot; **-oefening**, v. -en; **-onderwijs** (onderricht in zang), o. gmv.; **-rei** (zangkoor), m. -en; **-school** (muziek-school voor den zang), v. -scholen; **-ster** (iedere vrouw, die zingt; dicht. muze), v. -s; **-stuk** (lied, gezang), o. -ken; **-vereeni-ging** (-gezelschap), v. -en; **-vogel** (vogel, die zangerige geluiden voortbrengt), m. -s:

merels, vinken, nachtegalen en kanaries zijn -s; **-wedstrijd** (zangstrijd, wedstrijd of concours in het zingen), m. -en; **-wijsje** (melodietje), o. -s.

Za'nik (persoon, die graag zeurt), m. en v. gmv.: *uw nicht is een echte -*, vervelend mensch; **-achtig** (van zamiken houdend), bn.

Za'niken (onnoodig en vervelend over 'tzelfde onderwerp blijven praten), ik heb gezanikt: *jongen, lig toch niet te -l zeuren*; **-er**, -s; **-kous** (iem., die steeds zamikt), m. en v. -en.

Zar'bat (ratel of klapper, dienend als kerkklok bij de Christenen in het O.), m. -s.

Zat (verzadigd), bn. en bw.; **-ter**, **-st**: *eet je nu maar -*, vul je maag nu maar goed; *die man is al weer -*, ir. dronken; *hij heeft geld -*, in overvloed; *ik ben die studie al lang -*, moede; *de grijsaard was der dagen -*, d. i. verlangend naar den dood.

Za'te, zaat (verwant met zitten, in den zin van wonen: *hoeve, landgoed, boerenplaats, bezitting*), v. zaten; verg. Havezate.

Za'terdag (laatste dag der week, eig. Saturnusdag), m. -dagen: de - is de heilige dag bij de Israëlieten, verg. Sabbat; *tw. : wel -*, drommels; **-avond**, m. -en: **-houden**, schoon linnen aantrekken; **-s 1.** (op elken Zaterdag), bw.: **- is er op dat dorp geen school**; **2.** (erg, drommels), bw.: *hij heeft mij - gefopt*, ter dege; **-sch** (op elken Zaterdag), bn.: de -e markt, het -e werk, de -e bijeenkomsten; die -e vent. drommelsch.

Za'vel (grondsoort, bestaande uit klei met 60% tot 80% zand), o. gmv.: **-achtig**, bn. of **-ig**, bn.; **-er**, **-st**: **-e gronden of zavelgronden**.

Za'velboom (plantk. kegeldragende boom of conifeer), m. -boomen; ook, Zevenboom.

Za'velgrond, m. -gronden; zie Zavel.

Za'baath (Hebr. hemelsche heirscharen): de Heere -, de Heer der legerscharen, Rom. 9: 29; lees: zee'-baa-oot.

Zebede'us (Bijbel. sukkelaar, bloed), m.: *het is een -*, tobber, Mark. 1: 19 en 20.

Ze'hoe (dierk. grijsachtig rund met vetbult tusschen de schouders, O.-I. bullos), m. -s.

Ze'bra (dierk. gestreepte ezel in Z.- en Mid-den-Afrika, Kaapsche ezel), m. -s; **-vink** (dierk. Zuid-Afrikaansche en Australische vogel met prachtige veeren), m. -vinken; **-wolf** (dierk. buidelwolf), m. -ven.

Ze'de (landsgewoonte, gebruik, manier), v. -n: *volgens de oude -*; rein van zeden; zeden en gewoonten; *iemand van ruwe, slechte zeden*; spreekw. Kwade gezelschappen bederven de goede zeden; *een vergrijp tegen de zeden*, zedelijkheid, eerbaarheid.

Ze'delijk (overeenkomstig de goede zeden), bn. en bw.; **-er**, **-st**: *een - leven leiden*; een getuigschrift van - goed gedrag; dat is - onmogelijk; **-heid**, v. gmv., verg. Moraliteit; **-heidsgevoel** (het besef van 'tgeen zedelijk goed of kwaad is), o. gmv.; **-heidswet** (wet, betreffende de openbare zedelijkheid), v. gmv.

Ze'deloos (de goede zeden niet in acht nemend, slecht, losbandig, ontuchtig), bn. en bw.; **-looz**, **-t**: *een - mensch*; **-ze boeken, plaatwerken**, de zedeloosheid bevorderend; **-loosheid**, v. gmv.

Ze'denbederi (ontaarding, verbastering der goede zeden), o. gmv.; **-bedervend** (wat de zeden bederft), bn.: **-e taal**, **-e lectuur**;

-kunde (leer der goede zeden), v. gmv.;

-kundig (zedenkunde behandelend of betreffende), bn.: *een - leesboek*, *een - vertoog*;

-kwetsend ('tgeen de goede zeden kwelt),

bn.: **-e platen**, **-e lectuur**, die iems. zedelijk

gevoel pijnlijk aandoen; **-leer** (wetenschap,

handelend over de zeden, zooals ze behooren

te zijn, moraal), v. gmv.; **-leeraar** (iemand,

die onderwijs geeft in de zedenkunde of de

zedeleer, moralist), m. **-leeraren**; **-les** (op-

wekking tot deugd, les in wat voegzaam is), v.

-lessen: *iem. een - geven*; **-meester**

(iemand, die zedenlessen uitdeelt), m. -s;

-preek (vermanende zedenles), v. **-pree-**

ken: *een - houden*; **-roman** (roman, die

voornamelijk het dagelijksch leven in verschil-

lende kringen behandelt, zoowel in het heden

als in het verleden), m. -s: de - geeft een

schildering v. d. maatschappelijke toestan-

den in eenig tijdvak en draagt verschillende

namen naar de keuze der hoofdpersonen,

als: *burgerlijke roman, schelmen-*, *familie-*,

herders-, *aristocratische -*; *Sarah Burger-*

hart en Ferdinand Huyck zijn -s; verg.

Realistische roman; **-spreuk** (spreuk,

die e. zedenles behelst), v. -en; **-verbaste-**

ring (afnemng van goede en toename van

slechte zeden), v. gmv.; **-wet** (wet, waaraan

wij ons in onze vrije handelingen moeten hou-

den of die gewetensplicht ons doet eerbiedigen),

v. **-wetten**: de - gebiedt, wat er in bepaalde

gevallen moet geschieden, zij vrijwaart voor

uitspattingen.

Ze'dig (ingetogen, bescheiden), bn. en bw.;

-er, **-st**: *een - meisje*; *een - kleeding*,

stemmig; *een - leven leiden*; *zich - op den*

achtergrond houden, bescheiden; **-heid** (het

zedig-zijn), v. gmv.; **-lijk** (op zedige wijze),

bw.

Zee 1. (grootte uitgestrektheid zout water), v.

zeeën: de Middellandsche -, de Noord-,

de Oost-, de Pool- of de IJzsee; zie Oce-

aan; de Doodde -, binnenzee in Palaestina,

waarin de Jordaan uitloopt; 394 M. onder

de oppervlakte der Middell. Zee, groot zout-

gehalte; zegsw. **-kiezen**, uitzeylen; **-bou-**

wen, op zee varen; *naar - gaan*, matroos

worden; *er gaat veel -*, er is een sterke stroom;

de - breekt, de golven storten kort neder;

wij brengen den zomer aan de - door, zeebad,

zeeplaats; fig. *een - van licht*, van tranen,

van rampen enz., een groote, een overstel-

pende menigte; zegsw. *hij gaat recht door -*,

zie Recht; *water in - dragen*, zie Water;

2. (zware golf, baar), v. zeeën: *een hooge -*;

de - sloeg over de verschaning; *er gaat veel -*,

er zijn hooge golven; verg. Stortzee,

Grondzee, Breker; **3.** (koperen -), v. zie

Koperen.

Zee'aal (grootte aal uit zee), m. -alen; **-aap**

(dierk. aapvisch, groote visch in de Noord-

zee), m. -apen; **-adder** (dierk. een soort

van zeeslangetje), v. -s; **-adelaar** (dierk.

grootte vogel der tropische zeeën met bruine

veeren), m. -s; **-agaat** (een soort v. ama-

ragd), o. gmv.; **-ajuin** (zeelook, geneesmid-

del tegen waterzucht), m. gmv.; **-alsem**

(plant der zeekust), m. gmv.; **-amandel**

(soort van zeeskak), v. -s; **-anemoon** (dierk.

neteldier, straaldier, bloemdier: blauw of

rood), v. **-anemonen**; **-appel** (dierk. zee-

klit, stekelwidig dier), m. -s.

Zee'arend (dierk. groote vischarend), m. -en;

—**arm** (aandr. *inham der zee*), m. —en: de wateren tusschen de Z.-H. en Zeeuwsche eilanden zijn —en; —**assurantie** (*verzekering van zeeschepen en lading*), v. —s of —tiën; —**aster** (*bloem der kwelders, ook, zulte*), v. —s; —**atlas** (*verzameling van zee-kaarten*), m. —sen; —**baak** (*teeken tot aanduiding van het vaarwater*), v. —baken; —**baars** (*dierk. baarsachtige zeevisch*), m. —zen; —**baboe** (*baboe, die bij een overtocht van of naar Indië op de kleine kinderen v. e. gezin past*), v. —s; —**bad** (*bad in zee*), o. —n; —**bank** (*klip, zandplaat*), v. —en; —**banket** (*fig. haring*), o. gmv.: *dit kostelijk — (Spandaw)*; —**barbeel** (*dierk. fraai gekleurde, stekelvinnige zeevisch*), m. —en; —**beenen** (*scheepst. e. gang als v. janmaat*), o. mv.: *een lichtmatroos heeft nog geen —*; —**beer** (*havenmuur, waterkeering tegen den golfslag, zeevering*), m. —en; —**beer** (*dierk. kleine zeeob, oorrob*), m. —eren; —**beril** (*zeengaat*), o. gmv., z. Aquamarijn; —**beving** (*beroering der zee tengevolge van aardbeving*), v. —en; —**blaas** (*een soort van zee-komkommer*), v. —blazen; —**blei** (*dierk. een soort van zeevisch of brasem*), v. —en; —**bloem** (*zekere zeeplant*), v. —en; —**bocht** (*buiging der zee kust landwaarts in*), v. —en; —**bodem**, m. —s; —**boek** (*graadboek, zee-kaartenboek*), o. —en; —**boezem** (*golf, inham, baai*), m. —s; —**bonk** (*geoeftend zee-man, bevaren matroos*), m. —en.

Zee'boot (*stoomboot voor de zeevaart*), v. —en; —**brak** (*met zoet water vermengd zee-water*), o. gmv.; —**brand** (*electrisch verschijnsel: weerlicht*), m. gmv.; —**brand** (*branding op de kust*), m. gmv.; —**brasem** (*dierk. brasem-achtige zeevisch*), m. —s; —**breker** (*golfbreker, dijk of pier voor den ingang van baai, haven of boezem*), m. —s; —**briel** (*nationaliteitsbewijs op zee voor een koopvaardij-schipper*), m. —brieven; —**cadet** (*adelborst*), m. —s, —ten; —**damp** (*damp, in zee opgestegen en door den wind landwaarts gebracht*), m. —en; —**dienst** (*dienst bij de marine*), m. gmv.; —**dier** (*dier, dat in zee leeft*), o. —en; —**dijk** (*dijk, tegen de zee, een zeeboezem of een benedenrivier opgeworpen*), m. —en: in 1460 werden de —en het eerst met paalwerk aangelegd; —**dijk** (*matrozenwijk te A'dam*), m. gmv.; —**distel** (*plantk. een soort van kruisdistel, in onze duinen groeiende*), v. —s; —**dorp** (*dorp, aan zee gelegen*), o. —en; —**draak** (*stekelvinnige, gedrochtelijke visch, blauw van kleur, in den Indischen Oceaan*), m. —draken; —**drift** (*voorwerpen, uit zee aangespoeld*), v. gmv.; —**duiker** (*dierk. kortgewiekte zeevogel, goed duiker*), m. —s; —**duivel** (*dierk. vreemdsoortige, beenvige visch, ook, zee-kikvorsch*), m. —s: de — leeft langs alle Europeesche kusten, lengte 1.5—1.8 M.; hij verschalkt zijn prooi met een bedrieglijk rood aas aan den voorsten straal- of voeldraad, en is een echte hengel-jaar; ook: Hozebek; —**ënd**, v. —en; —**ënhoren**, —**ënhoren** (*narval, walvisch-achtig zoogdier*), m. —s; —**ëgel** (*met prikkels bezet weekdier*), m. —s; —**ëngte** (*aandr. zeestraat, nauwe doorgang*), v. —ëngten: *de straat van Gibraltar is een —*.

Zeef (*werktuig om te ziften, hebbende e. bodem van ijzergaas*), v. zeven; verg. Teems of Tems; een — voor zaad, voor kruit, voor

kolen; fig. de — van Eratosthenes (276—196 v. Chr.): rekenk. manier tot het vinden van de priemgetallen.

Zee'fauna (*al de dieren der zee, ook de lagere, als sponsen, kwallen, straaldieren, korallen*), v. gmv.

Zee'been (*ontl. een der tot de neusholte behoorende schedelbeenderen*), o. —deren; —**doek** (*doorzijgdoek*), m. —en; —**raampje** (*klein apothekerszeefje*), o. —s; —**trommel** (*zeef met hoogen rand*), v. —s.

Zee'gans (*vetgans*), v. —zen; —**garnaal** (*tienpootig schaaldiertje*), v. —garnalen; —**gat** (*doorvaart tusschen twee eilanden in een zee-arm gelegen, of tusschen twee eilanden; ook: de mond van een stroom*), o. —gaten; zie o.a. Waddeneilanden; —**gedrocht** (*groot zeedier, b.v. een haai*), o. —en; —**gevaar** (*alle gevaar, waaraan schip en lading gedurende de reis zijn blootgesteld*), o. —gevaren; —**gevecht** (*strijd op zee*), o. —en; —**gewas** (*zeeplant*), o. —sen; —**gewest** (*provincie, aan zee gelegen*), o. —en; —**gezicht** (*schilderij, voorstellende schepen, stranden, enz.*), o. —en; —gezichtje, o. —s.

Zeeghat'ig (*eig. de zege hebbende: overwin-nend, zegevierend*), bn. en bw.: *wees —, o koning! hij keek — in het rond. w. i. g.*

Zee'gier (*fregatvogel*), m. —gieren; —**god** (*myth. o. a. Neptunus, god der zeeën*), m. —en; —**godin** (*Amphitrite, gemalin van Neptunus; verder elke vrouwelijke zee-god*), v. —godinnen; —**golf** (*baar; ook open baai*), v. —golven; —**grappe** (*zee-graaf*), v. gmv. gew.; —**gras** (*waterplant met lijnvormige bladeren*), o. gmv.: het gedroegde — dient tot vulling van bedden, het — wordt gevonden in de Zuiderzee en de Wadden; uit de draden v. h. — wordt een nieuw soort van katoen gesponnen, dat sterk en duurzaam is; — wordt ook wel als groente gebruikt; —**gras** (*Engelsch gras, sierplant*), o. gmv.; —**grind** (*grind of grint uit zee gebaggerd*), o. en v. gmv.

Zee'groen (*groen als zee-water*), bn.: *de tijger met z'n ronde, —e oogen (V. Deysel)*; —**grondel** (*dierk. zekere zeevisch*), m. —gron-dels; —**haai** (*de gewone haai*), m. —en; —**haan** (*vliegende visch der Middell. Zee*), m. —hanen; —**handel** (*handel op overzeesche landen*), m. gmv.; —**handelaar** (*iem., die op overzeesche landen handel drijft*), m. —s; —**haven** (*haven in de nabijheid der zee*), v. —s; —**held** (*iem., die heldendaden verricht in een zeeoorlog*), m. —en; —**hoen** (*grootte plu-vier*), o. —ders; —**hond** (*dierk. een soort van rob der noordelijke zeeën*), m. —en: de kop van den — heeft veel overeenkomst met dien van een hond, hij voedt zich met visch, vooral met haring; —**hoofd** (*haven-hoofd, zeedam, pier*), o. —en; —**hoorn**, —**horen** (*grootte zeeschelp*), m. —s.

Zee'jonker (*dierk. regenboogvisch*), m. —s.

Zee'kaart (*kaart met de waterwegen ter zee*), v. —en: de eerste —en werden in 1690 ver-vaardigd door den geograaf Plancius; —**kalf** (*jonge zee-rob*), o. —kalveren; —**kantoor** (*in zeehavens het kantoor der in- en uit-gaande rechte*), o. —kantoren; —**kapitein** (*gezagvoerder*), m. —s; —**kasteel** (*dicht. groot zeeschip*), o. —en; —**kat** (*inktvisch*), v. —katten; —**kikvorsch** (*zee-duivel*), m. —en; —**klei** (*uit zeebezinking gevormde klei*),

- v. gmv., verg. Rivierklei; **-klimaat** (temperatuur der landen, dicht aan zee, der eilanden), o. gmv.: *het — geeft koele zomers en zachte winters*; **-koe** (groot, walvisachtig dier van 3 M. lengte, thans uitgestorven), v. —koeien; de — kwam nog in 1740 in groote menigte voor in de Behringstraat, ze zijn thans door de walvischvaarders totaal uitgemoord; **-koet** (dierk. een zeevogel van de familie der alken), m. —en; de broedplaatsen van den — liggen in het hooge, noordelijke halfrond; **-koker** (een soort van zeeschelp), m. —s; **-komkommer** (zeker stekelhuidig, wormvormig dier), v. —s; **-koning** (zeebarbeel), m. —en.
- Zee-koningen** (hoofdlieden der Deensche en Noorsche zeeroovers in de 9e en 10e eeuw), zie Viking; **-kraal** (in 't wild groeiende plant der scorren), v. —kralen; de gelede — (op de Wadden, krabbestruik) wordt in Zeeland en west-N.-B. als groente gebruikt; **-krab** (dierk. tienpootig schaaldier, de gewone strandkrab), v. —ben; de — wordt in het voorjaar in menigte gevangen; **-kreeft** (dierk. kreeft, in zee levend), m. —en; de — wordt wel 4 dM. lang en zijn vleesch is zeer gezocht; **-kust** (kust langs de zee), v. —en; **-kwab** (dierk. zeesler, zee-netel), v. —ben; **-kwal** (dierk. neteldier, geleichtig paddenstoelachtig weekdier), v. —kwallen.
- Zeel** (lijn, band, touw), o. zeelen; verg. Helpzeel, Kruiszeel en Leis.
- Zee'laars** (hooge, waterdichte laars der zeebieden), v. —zen; **-lamprei** (dierk. zee-prik, zeeegenoog), v. —en; **-land** (land, in of aan zee gelegen), o. —en; onze provincie — is met recht een —; zie: Zeeuw, Zeeuwsche; **-leeuw** (dierk. de grootste der oorrobben, 4—6 M. lang), m. —en; de — leeft langs de kusten van den Grooten Oceaan; **-leeuwe-rik** (dierk. strandkiewit), m. —en; **-lilie** (zeebloem, zeeplomp), v. —s; **-leven** (het leven van den zeeman op zee), o. gmv.; **-lieden**, **-lui** (zeevolk, matrozen), m. mv.; **-lier** (dierk. zeedraak, —haam), v. —en; **-lisch** (zeebies), o. gmv.; **-long** (dierk. een soort van weekdier), v. —en.
- Zeeft** (dierk. een soort van groenachtige, karpereachtige zoetwatervisch met voeldraden aan den snuit), v. zeelten; in de volkst. Louw.
- Zee'luicht** (licht wit, aan of op zee), v. gmv.
- Zeeem** (bereide schapen- of geitenhuid), o., als stofnaam gmv., als voorwerpsnaam in de bet. van zeemen lap, meerv. zeemen; verkl. —pje, o. —s.
- Zeeem** (lekhovig), o. gmv.; zie Honigzeem.
- Zee'maat** (Janmaat, matroos), m. —maats; **-macht** (vloot, marine, ook, zeemogendheid), v. gmv.; **-makeelaar** (makelaar in schepen en zeezaken), m. —s; **-man** (iemand die ter zee vaart), m. —lieden, —lui; een goed, een bekwaam, een ervaren —; zegsw. — geen man, een — een weeman, klacht v. d. vrouw v. e. zeeman; **-manschap** (zeevaarkunde), v. gmv.; zegsw. — gebruiken, wat geven en nemen naar de omstandigheden, goed beleid in alles toonen, weten te schipperen; **-manshoop** (welddadige vereeniging voor zeebieden te Amsterdam), v. gmv.; **-manshuis** (tehuis voor zeebieden, die aan wal zijn), o. —zen; **-manskunst** (kennis van de zeevaart), v. gmv.; **-mansleven** (het leven der zeebieden), o. gmv.; **-manstaal** (taal der zeebieden), v.; **-manswoordenboek** (woordenboek, verklarend zee- en scheepstermen), o. —en; *het — van Jacob v. Lenneq*; **-meermin** (myth. vrouwelijke gestalte met vischlijf en vischstaart), v. —nen; de Sirenen waren —nen; **-meeuw** (dierk. meeuw onzer zee-kust), v. —en; verg. Stormmeeuw, verg. Burgemeester, Mantelmeeuw, Zilvermeeuw.
- Zee'men** (schapen- of geitenhuiden tot leder bereiden), ik heb gezeemd; z. Zeem touwer.
- Zee'men** (de glazen of ruiten reinigen met een zeemleeren lap), ik heb gezeemd.
- Zee'men** (van zeemleer), bn.: een — doek.
- Zee'mijl** (afstandsmaat op zee), v. —mijlen; de Engelsche — is $\frac{1}{2}$ uur of 20 min. gaans, d. i. \pm 1862 M., deze geldt thans voor alle natien; de — is $\frac{1}{10}$ van een graad op den evenaar.
- Zee'mijn** (mar. drijvende of geankerde mijn), v. —en; zie Mijn.
- Zee'm'lap, zee'menlap** (stuk zeemleer, om b. v. ruiten en spiegels te lappen of te reinigen), m. —lappen.
- Zee'm'leder —leer** (leder, van schapen- of geitenvellen vervaardigd), o. gmv.: e. lap v. —.
- Zee'm'lederen, —leeren** (van zeemleder), bn.: een paar — handschoenen, een — zakje.
- Zee'mogendheid** (volk, dat een oorlogsvloot bezit), v. —heden; Engeland is de eerste —; **-monster** (gedrochtelijk dier, in zee levend), o. —s; **-mos** (in zee groeiend sijnegroen mos), o. gmv.: *het — wordt door visschers uit zee gewonnen en tot versiering van bloemhangers aangewend.*
- Zee'm'touwer** (bereider van zeemleer), m. —s, verg. Touwen; **-touwewij** (bedrijf of werkplaats v. d. zeemtouwer), v. —en.
- Zee'muis** (dierk. ringworm onzer stranden, schitterend van kleur), v. —zen; **-naald** (dierk. grillig gevormde zeevisch tot de trokieuwigen behoorende, levende tusschen planten langs onze kusten), v. —en; **-nat** (zee-water), o. gmv.; **-natie** (volk, aan zee levende en deze beparende), v. —naties, —natiën; **-netel** (dierk. een soort van zeeanemoon, een straaldier met netelorganen), v. —s.
- Zee'nevel**, m. —nevels, zie Zeedamp; **-nimf** (myth. nimf, aan of in zee levend, nereide), v. —en; **-oever** (strand, kust langs zee of zeeboezem), m. —s; **-officier** (officier der marine), m. —s, —en; **-olitant** (dierk. zeer groote rob met sturf), m. —en; **-oor** (dierk. oorvormig, éénschalig schelpdier), o. —ooren; **-oorlog** (oorlog, welke ter zee wordt gevoerd), m. —oorlogen; de Engelsche —oorlogen in de 17e eeuw; **-otter** (dierk. marterachtig roofdier, dat zich bij zee ophoudt in de N. deelen van Azië en Amerika), m. —otters; het vel van den — is zeer fraai, zwart met zilvergrijs, zie Loutre; **-overste** (bevelhebber ter zee), m. —n.
- Zeep** (verbinding van vet met een of meer alkaliën en wel door koking of verhitting), v. —en; *zachte of groene —; harde of Spaansche —; er is kokos-, eau de cologne-, glycerine-, enz., een stukje —; —zieden, maken; zegsw. hij is om — gegaan, hij is dood, hij is gestorven.*
- Zee'paap** (dierk. zonderling gevormde zeevisch met uitpuilende oogen, ook: sterrenkijker, hoogkijker genoemd), m. —papen.
- Zee'paard** (myth. paard van Neptunus; wijl-

- of rivierpaard), o. -en; -paardje (dierk. troskieuwig zeediertje met een kop, die eenigszins op dien v. e. paard lijkt), o. -s.
- Zee'accijs** (belasting op zeefabricage), m. gmv.; -achtig (als zeep, lijkende op zeep), bn.: een -e smaak.
- Zee'paling** (dierk. paling uit zee), m. -en, (als stofn.), v.; -pas (zeefrief), m. -sen.
- Zee'asch** (asch, welke gebruikt wordt bij de bereiding van zeep), v. gmv.; -bakje (bakje voor zeep), o. -s; -bekken (scheerbekken), o. -s; -bel (bel op zeepwater, ook: bel van zeepwater met een pijpje geblazen), v. -bellen: fig. iets, dat schoon is naar den schijn, doch niets beteekent, een schoone verwachting, die spoedig verdwijnt; -hes (vrucht van den zeepboom), v. -bessen; -blaasje (-belletje), o. -s; -boom (zekere groote boom der Antillen en in Z.-Amerika), m. -en: de bessen en het hout van den -leveren goede zeep op; -doos (doos tot het bewaren van zeep), v. -doozen.
- Zee'pen** (met zeep bestrijken of insmeren), ik zepte, heb gezept: het waschgoed; -er (zeepbereider), m. -s, meer -zieder; -erij', v. -en, meer -ziederij, zie ald.; -erij' of -ig (zeepachtig), bn.
- Zee'fabricage** (het maken van zeep), v. gmv.; -fabriek (zeepziederij), v. -en; -fabrikant (zeepzieder), m. -en; -hout (hout van den zeepboom), o. gmv.
- Zee'pijl** (dierk. zekere kokervorm ook op onze kusten levende), m. -pijlen; -pijnboom zekere kegeldragende boom, aan de zee-kusten groeiende), m. -en; -pinksternakel (dierk. stekelrog, pijlstaart), v. -s.
- Zee'ketel** (ketel, waarin zeep bereid of gezoden wordt), m. -s; -kruid (plantk. in 't wild groeiende, muurachtige plant op zand- en kleigronden), o. gmv.; -kwast (scheer-kwast), m. -en.
- Zee'plaats** (stad of dorp, aan zee gelegen), v. -en; -plant (plant, die in of aan zee groeit), v. -en; -polder (polder, verkregen door het bedijken van rijpe schorren, kwelders, gorzen), m. -s; -poliep (dierk. koppootig weekdier), v. -en: de - heeft 8 vangarmen, die wel tot een M. lang zijn; zij komt voor in de Middell. Zee; -porselein of -postelein (plantk. in 't wild groeiende plant onzer zee-kust), v. gmv.; verg. -kraal; -post (brievenpost over zee), v. gmv.; zie Mail.
- Zee'poeder** (zeep in poedervorm), o. -s; -pot (pot voor zeep), m. -ten.
- Zee'prik** (dierk. zeelamprei), m. -ken.
- Zee'pomp** (water met opgeloste zeepdeelen), o. gmv.; -tonnetje (vaatje, waarin groene zeep verzonden wordt), o. -s; -zieder (bereider van zeep), m. -s; -ziederij' (-fabriek), v. -en.
- Zeer** (pijn), o.: gij doet mij -; zegsw. iem. op zijn - tasten, een gevoelige plek bij iem. aanraken, fig. hem kwetsen door over dingen te spreken, die hem hinderlijk zijn; 2. (pijnlijk), bn; zeerder, zeerst: het kind heeft een - oog, ontstoken; een - hoofd, met zweren, met uitslag.
- Zeer** (in hooge mate, erg), bw.: hij was - boos, - rijk, buitengemeen; vertrouw hem niet al te -; ten zeerste, bw.: ik kan u dit ten zeerste aanbevelen; zie: Zeerst (om het).
- Zee'raad** (college, dat over zeezaken oordeelt), m. -raden; -raaf (dierk. waterraaf in Lijfland), v. -raven; -raket (een soort look in onze duinen), v. gmv.; -ram (dierk. zekere visch), m. -men; -ramp (ongeval met een schip op zee), v. -en; -recht (wettelijke bepalingen over zeezaken; ook, havenkantoor), o. gmv.; -register (dagboek, journaal aan boord), o. -s; -reis (reister of over zee), v. -zen.
- Zeer'eerwaard**, bn.; -geleerd, bn.; zie voor deze titels Bijlage 1.
- Zeerhoofd'ig** (met uitslag op het hoofd), bn.
- Zee'rig** (pijnlijk), bn.; verg. Kleinzeerig; -heid (zeerheid), v. gmv.
- Zee'rob** (een zeehond, fig. ervaren zeeman), m. -ben; -roeper (werktuig, om op zee op verre afstand met elkaar te spreken), m. -s; -roof (rooverij op zee, aan een schip gepleegd), m. gmv.; -roover (kaperkapitein, ook ieder der bemanning), m. -s, bij uitbr. het kaperschip zelf; zie ook Zeeschuimer, Kaapvaarder, Flibustier; -rooverij' (het plegen v. zeeroof), v. -en; -rot (water-rat; fig. ervaren matroos), v. -ten; -rots (rots in of aan zee), v. -en.
- Zeerst' (om het)**, (als om strijd), bw.: de mannen dier booten roeien om het -; z. Zeer.
- Zee'rui** (zeewier), o. gmv.; -rund (dierk. -koe), o. -runders; -salade (zeekraal), v. gmv.; -saluut (kanonschot als groet op zee), o. gmv.; -schade (averij), v. gmv.; -scheede (dierk. huidzakdier, ook zakpijp genaamd), v. -n; -schelp (schelp van een zeedier), v. -en; -schijf (dierk. schijf-vormige zeeëgel), v. -schijven; -schilder (schilder van zeegezichten), m. -s; -schildpad (dierk. in zee levende schildpad), v. -pad-den; -schip (vaartuig ter zee), o. -schoepen: zegsw. een lastig, een ongemakkelijk -, eig. een groot, plomp, moeilijk te besturen schip, fig. een onhandelbaar mensch.
- Zee'schorpioen** (dierk. een soort van knorhaan), m. -en; -schuim (witte bellen of bruis), o. gmv.; -schuimer (vrijbuitter, zee-roover), m. -s; -schuimerij (kaperij, zee-rooverij), v. gmv.; -serpent (dierk. zeeaal), o. -en; -sla (zeekraal), v. gmv.; -slag (gevecht van vloten of schepen op zee), m. -slagen; -slak (dierk. kleine, in zee levende slak), v. -slakken; -slang (dierk. giftige slang in de keerkingszeën), v. -en; ook: monsterslang, die, naar men wil, in den oceaan verblijft houdt en nu en dan gezien wordt, vooral in den komkommertijd; -slib (slib, in of uit zee-water bezonken), o. en v.; -sluis (sluis, welke het binnenwater afvoert naar zee), v. -sluizen; -soldaat (soldaat ter zee, marinier), m. -soldaten.
- Zee'spiegel** (waterspiegel, oppervlakte der zee bij stil weer), m. -s; -spin (dierk. zeker spinachtig dier, dat zich aan schelpdieren en visschen vasthecht), v. -nen; -sprinkhaan (dierk. een soort van eetbare zeekreeft), m. -hanen; -stad (stad aan of dicht bij zee), v. -steden; -stekelbaars (dierk. zeevisch, ook aan onze kust), m. -baarzen; -ster, -star (dierk. stervormig zeedier, stralend dierentype), v. -sterren, -starren: de - kruipt op den bodem der zee en voedt zich met schelpdieren; -stilte (windstilte op zee), v. gmv.; -stoomboot (stoomboot voor de zee-vaart), v. -booten.
- Zee'storm** (storm uit of op zee), m. -en; -straat 1. (aandr. zeeëngte), v. -straten;

2. (weg of straat naar zee), v. —straten; —**strand** (strand der zee), o. —en; —**strijd** (zeegevecht, zeeslag), m. gmv.; —**strooming** (golstroom), v. —en: warme en koude —en; —**stuk** (schilderij, een zeegezicht voorstellen-de), o. —stukken.

Zee (het zitten, ook, zitplaats), v. zeten. w. i. g.

Zee'tactiek (krijgskunst, toegepast of een oorlog ter zee), v. gmv.; —**telegraaf** (onderzeesche telegraaf), v. —grafen; —**term** (woord, uitdrukking bij zeevarenden in gebruik), m. —en: onze taal bezit honderden —en in fig. zin, b. v. een oog in 't zeil houden, plecht-anker, alle zeilen bijzetten, ruimschoots, enz., —**tijding** (bericht uit zee, lijst van in een haven aangekomen en vertrokken schepen), v. —en; —**tocht** (overzeesche reis), m. —en; —**ton** (ankerton of boei in de zeegeaten), v. —tonnen; —**triomf** (overwinning op zee be- haald), m. —en; —**trompet** (scheepsroeper), v. —ten, ook Zeehorenslak; —**tulp** (dierk. een soort van mosselkreeft), v. —en: de — hecht zich in menigte vast aan allerlei voorwerpen in zee.

Zeeuw (inboorling van Zeeland), m. Zeeuwen; **vr. —sche**, —n; —**sch** (van of uit Zeeland), bn.: de —e kleederdracht; een —e rijksdaal- der, oude munt, f 2.60; zegsw. goed —, goed rond; —**sche dichtkring** (letterk. kring van dichtvrienden te Middelburg, ver- zameld om Jacobs Cats en Simon van Beau- mont als hoofdten, in 't begin der 17e eeuw), m.; verg. Dordtsche dichtkring.

Zeeuwsch-Vlaanderen (aardr. Zeeland bezuiden de W.-Schelde) o.

Zee'vaarder (zeeman), m. —s; —**vaar'dig** (gereed om zee te kiezen, of om uit te zeilen), bn.; —**vaardij** (de zeevaart als geheel), v. gmv.: verhef u, wakkere —, u, pronk van Holland's maatschappij (Spandaw, Haring- lied); —**vaart** (het varen ter zee als bedrijf), v. gmv.: aanleg tot de — (C. O.); kweekschool voor de —, tot opleiding van stuurlieden, in 1781 reeds gesticht met medewerking van den admiraal van Kinsbergen; —**vaart- kunde** (de kennis, welke noodig is voor de zeevaart), v. gmv.; —**vaartkun'dig** (met de zeevaartkunde in verband staande), bn.: —e studien, een — woordenboek; —**vaartschool**, v. —scholen; —**vader** (oude matroos, die een scheepstongen onder zijn hoede heeft), m. —s; —**varend** (ter zee varende), bn.: een — volk; —**varken** (halfkonijnje, varkenkonijnje: vooral in Brazilië; ook naam van den bruin- visch in de taal van zeevarenden), o. —s; —**vast** (bestand tegen allerlei schommelingen van een schip op zee), bn.: zet die koffers —; —**veder** (dierk. plantdier, naar zijn vorm aldus genoemd), v. —s; —**venkel** (plantk. schermbl. plant, wassend op zeerotsen), v.

Zee'ver (speeksel, kwijl), v. gmv.

Zee'veraar (kwijlbaard), m. —s; **zee'veren** (kwijlen), het kind —de, heeft gezeeverd.

Zee'verkeeraar (iem., die tegen zeeschade verzekert, assuradeur), m. —s; —**verzeke- ring** (assurantie van schip met tuig en take- lage, de lading en de te verdienen vruchtpen- ningen), v. —en; —**verzekering-maat- schappij** (assurantie-maatschappij tegen zeeschade), v. —en; —**vesting** (versterkte stad aan zee), v. —en; —**visch** (visch, die in zee leeft, b. v. bot, schol, kabeljauw, schelvisch enz.; voorwerp), m. —visschen, (stofnaam),

v. gmv.; de tegenst. is riviervisch; —**vis- scherij** (het visschen ter zee), v. —en.

Zee'vlak (oppervlak der zee), o. —vlakken; —**vlakte** (zeespiegel), v. —vlakten; —**vloot** (dierk. torachtig schaaldiertje onzer stranden), v. —vloojen; —**voeten**, m. mv.: zegsw. — hebben, vast kunnen loopen op het dek van een zeilend vaartuig, verg. Zeebee- nen; —**vogel** (dierk. zwemvogel op zee), m. —s, —en: een — voedt zich met hetgeen de zee oplevert, het zijn alken, lompen, duik- kers, zeemeeuwen, ivoornmeeuwen, zeera- ven, enz.; —**volk** (zeelieden, inz. matrozen), o. gmv.; —**vond** (uit zee aangespoelde za- ken), m. —en; —**vonk** (dierk. lichtend in- fusiediertje), v. —en: de schitterende —en zijn oorzaak van het lichten der zee bij warme zomeravonden; —**voogd** (vlootvoogd, admiraal), m. —en; —**vos** (dierk. een soort van haavisch), m. —vossen; —**vrijbuit** (kaper, zeeroover), m. —s; —**waai** (soort van waaiervormig koraal), m. —s; —**waar- dig** (van een schip: in staat om uit te zeilen, om zee te bouwen), bn.: schepen, die — zijn; een schip in —en toestand brengen; —**waarts** (in de richting van de zee), bw.; —**wagen** (myth. schelpkaros van Nephunus), m. —s.

Zee'water (zout water der zee), o.: — kan door distillatie tot drinkwater gemaakt worden, in 1773 reeds; —**weegbree** (plantk. weegbree, ook: zeehartshoorn, krokkeling, reie geheeten), v. gmv.; —**weg** (weg over zee), m. gmv.; —**wering** (aardr. de duinen, en waar deze ontbreken zware dijken, ook paalwerk, strandmuren, enz.), v. —en; —**werving** (het aanwerven van matrozen), v. —en, zie Pres- sen; —**wetten** (voorschriften, verordeningen, het zeerecht betreffende), v. mv.; —**wezen** (al, wat betrekking heeft op zeevaart en zee- dienst), o. gmv.

Zee'wier (plantk. een soort van zee gras), o. gmv.; —**wijf** (myth. zeemeermin), o. —wij- ven; —**wijl** (plantk. zekere heester, ook, monnikspeper), m. —en; —**wind** (wind, overdag uit zee naar het vasteland waaiend), m. —en: in Batavia wordt de — des morgens om 10 uur merkbaar (Veth), z. Landwind; —**wolf** (dierk. vraatzuchtige, stekelvisnige slijmvisch der Noordzee), m. —ven: de — wolven vereenigen zich tot groote scholen soms van 10 K.M. breed, om visch te jagen.

Zee'worm (dierk. worm, die de buitenplun- ken van een schip doorboort), m. —en; —**za- ken** (zaken, het zeevezen betreffende), v. mv.: gesch. de kamer v. —, de admiraliteit; —**zand** (zand, dat door de zee wordt aangespoeld), o. gmv.: het — der duinen; —**zeelt** (dierk. een soort van lipvisch), v. —en; —**ziek** (misselijk. aangetast door de zeeziekte), bn.; —er, —st: al de passagiers van de Londensche boot wa- ren —; —**zichte** (ongesteldheid der maag op zee: duizeligheid, misselijkheid, braken), v. gmv.; —**zog** (kielwater: zuiging van water achter een zeeschip), o. gmv.; —**zout** (zout, uit zeewater gewonnen), o. gmv., verg. Berg- zout; —**zwaluw** (dierk. meeuwachtige zee- vogel), v. —en: er broeden in ons land vier soorten, vooral op Rottum; —**zwam** (zwam- soort, aa r rotsen, ook aan den zeebodem groei- end), v. —men; —**zwijn** (dierk. stekelhaai, zuigervis), o. —en.

Zefier', ze'fir (zachte zuidwesten-zomerwind), m. zefie'ren, zefiers'; ze'firs; zie Zephyrus.

Zeg, tw.: —, heb je hem gesproken?

Ze'ge (overwinning, triomf), v. gmv.: de — behalen; —**boog** (eerepoort), m. —bogen; —**dicht** (gedicht ter eere van de overwinning), o. —en; —**feest** (overwinningfeest), o. —en; —**kar** (triomfkar), v. —karren; —**krans** (lauwerkrans voor een overwinnaar), m. —en; —**kreet** (triomfkreet), m. —kreten.

Ze'gel (stempel, merk, cachet), o. zegels: een verzoekschrift op —, op gezegeld papier; vrij van —, niet belast met; fig. zijn — aan iets hechten, iets goedkeuren; zijn — op iets drukken, aan iets hechten of hangen, het bekrachtigen; zie: Formaat—, Kwitantie— of Plakzegel, Postzegel; —**aarde** (fijne, gekleurde klei: Armenische aarde), v. gmv.: de — werd vroeger gebezigd als geneesmiddel; —**afdruk** (zegelmerk), m. —ken; —**belasting** (belasting volgens de zegelwet van 1917), v. gmv.; —**bewaarder** (staatsambtenaar v. hoogen rang; ook: oppasser, waker in een verzegeld boedel), m. —s; —**doosje** (houten, vooren, zilveren of gouden platronde doos tot bescherming of vrijwaring van het aangehechte zegel), o. —s.

Ze'gelen (een zegel op iets drukken; afsluiten; waarmerken, stempelen), ik heb gezegeld; gezegeld papier; een brief —, sluiten en er zijn stempel op drukken; —**aar** (stempelaar), m. —s; —**ing** (het zegelen), v. —en.

Ze'gelgeld (belasting van het zegel), o. —en; —**hars** (hars, om te zegelen), o. en v. gmv.; —**kantoor** (kantoor, waar men zegels koopen kan), o. —toren; —**klopper** (beambte, die het zegelpapier maakt), m. —s; —**kosten** (kosten voor het zegel), m. mv.; —**lak** (lak, waarin stempels afgedrukt kunnen worden), o. gmv.; —**lood** (plombeerlood), o. gmv.

Ze'gelmerk (teeken van het zegel), o. —en; —**pers** (pers, om het papier te zegelen), v. —en; —**recht** (recht van zegel of belasting, geldende voor alle geschriften, die in rechten als bewijs kunnen worden overgelegd), o. gmv.; —**ring** (ring, voorzien van een stempel), m. —en; —**snijder** (graveur van zegels), m. —s; —**was** (was, om er zegels in af te drukken), o. gmv.; —**wet** (wet v. 1917, regelend het gebruik van gezegeld papier), v. gmv.

Ze'gen (eig. teeken n.l. van geluk; heil, voorspoed; hulp, bijstand), m. gmv.: iem. zijn — geven, b.v. door het teeken des kruises, door oplegging der handen, enz.; bij uitbr. iem. heil en — wenschen, zegenen, voorspoed; onder Gods —, met den — van den Heer; rijmpje: aan 's Heeren — is 't al gelegen, van Gods hulp hangt alles af.

Ze'gen (groot vischnet), v. zegens: om met een enkelen trek van de — een macht van „schudbig watervolk" bijeen te brengen (C. O.).

Ze'genbede (zegenwensch), v. —n.

Ze'genen 1. (den zegen geven), ik heb gezegend: de vaandels, het volk, het leger —; —**aar** (iem., die zijn zegen geeft), m. —s, zie Alzegenaar, w. i. g.; 2. (begunstigen, overvloed geven), hij heeft gezegend: God zegene u, late zijn zegen op u nederdalen, rijk met aardische goederen gezegend zijn, rijkdommen bezitten; 3. (loven, prijzen), ik heb gezegend: gezegend zij God; iems. nagedachtenis —; —**ing** (het zegenen), v. gmv.; in de bet. van veldaad, mv. —en: God overlaadt ons met —en; zijn naam zal in — blijven, dankbare herinnering, blijde gedachtenis.

Ze'genrijk (rijk aan zegening), bn.; —er, —st: een — gevolg, een —e arbeid, een — jaar, gelukkig, voorspoedig; de —ste gevolgen.

Ze'genwensch (heilwensch), m. —wenschen.

Ze'gepalm (palm, als teeken der overwinning), m. —en; —**penning** (oud-Romeinsche penning met de zegegodin of Victoria in een twee- of vierspan), m. —en; —**poort** (triomfboog), v. —en; —**praal** (luisterrijke intocht des overwinnaars, triomftocht; ook, overwinning), v. —pralen: een schitterende —, een bloedige —; —**pralen** (een zegepraal vieren, ook: de overwinning behalen), ik heb gezeged, zie Triomfeeren; —**pralend** (triomfeerend), bn.: een — leger; fig. een —e blik;

—**praler** (triomfeerder), m. —pralers, meer: Triomphator; —**rijk** (overwinnend), bn.: een — veldheer; —**schoten** (vreugdeschoten), o. mv.; —**standaard** (standaard van den overwinnaar), m. —en; —**teeken** (een op den vijand veroverd voorwerp als blijk der overwinning), o. —s; —**tocht** (triomftocht), m. —en; —**vaan**, v. —vanen, zie Zegevlag.

Ze'gevieren (zegepralen), ik zegevierde, ik heb gezegevierd: hij heeft over alle vijanden gezegevierd; fig. — over alle moeielijkheden, d. i. ze alle te boven komen; —**vierend** (zegepralend), bn.: een — leger; —**vlag** (vlag, die de overwinning aanduidt), v. —vlaggen;

—**vuur** (vreugdevuur ter gelegenheid v. e. behaalde overwinning), o. —vuren; —**wagen** (triomfwagen), m. —wagens; —**zang** (triomflied), m. —zangen; —**zuil** (triomfzuil), v. —zuilen; verg. Schandzuil en Eerzuil.

Ze'gge (plantk. rietgras, groeiend op de lege venen), v. gmv.: er zijn in ons land meer dan vijftig soorten van —.

Ze'gge, nl. ik zegge of ik verklaar, dat het b.v. 100 gld. is: op wissels en quantaties.

Ze'ggen (mondeling mededeelen), ik zeide, of zei, ik heb gezegd gezegd: iem. goedendag — of gedag —, iem. dank —; bij uitbr. hij heeft hier niets te —, te bevelen, te beredderen; wat zegt gij er van? welk is uw oordeel; wat heb je op mij te —, aan te merken; zoo iets laat ik mij niet —, aanleunen; Hooft zegt dat ergens in zijn Ned. Historien, deelt mede; dat zegt niemendal, bewijst, beteekent; —

ger, in samenstell., b.v. Oom'zegger, Voor'zegger, Voorzegger, enz.

Ze'ggingenschap, o. gmv. w. g.; zie Mede—.

Ze'ggingkracht (gave van wél te spreken, d. i. met kracht van taal of woorden), v. gmv.

Zegs'man (persoon, die iets gezegd, verteld heeft), m. —lieden, —lui: wie is uw —?

—**vrouw** (vrouw die iets verteld heeft), v. —en; **zags'wijs**, **zags'wijze** (eigenaardige manier van zeggen, spreekwijze, gekijte uitdrukking), v. —wijzen: een —wijs aan het ridderwezen ontleend, b.v. een lans voor iets of iem. breken; id. aan den oorlog ontleend: in de bres springen; id. aan eenig bedrijf ontleend: steeds op hetzelfde aanbeeld slaan, iets op een andere leest schoeien, enz.

Zeil 1. (vloerbedekking, zwaar wasdoek, een licht soort van linoleum), o. —en; 2. (dek van de molenvieken, van een tent, ook: zonnenscherm op een boot), o. zeilen; 3. (zeildoek aan den mast), o. zeilen: een achter—, een bezaans—, een boven—, een fokke—, een topzeil, enz.; — bijzetten, — minderen; zegsw. onder — gaan, wegzeilen, fig. gaan inslapen; de —en reven, inbinden, aflaten; het — voor iem.

- strijken*, voor hem onderdoen, zie ook: **Vlag**; *het -gorden*, op de ra binden; zegsw. fig. *alle -en bijzetten*, alle middelen in 't werk stellen, alle krachten inspannen; *een oog in 't -houden*, op zijn hoede zijn, een wakend oog houden, waakzaam zijn; *met een nat -thuis komen*, dronken; *het -hoog in top halen*, fig. op grooten voet leven, een hoogten staat voeren; *met een opgestreken of opgezet -naar iem. toekomen*, driftig of toornig op iem. afkomen, eig. van een oorlogschip, dat in den zee-strijd met opgeschenen zeilen op den vijand afkomt; bij uitbr. *een vloot van tien -en*, schepen.
- Zeila'ge** (al de zeilen; ook: *vaart, loop van een schip*), v. gmv. (g = zj).
- Zeil'boot** (bootje, dat zeil voert), v. -en, verg. Roei'boot; **-doek** (grof en sterk weefsel v. henep, waarvan zeilen gemaakt worden), o.
- Zeil'en** (met behulp van zeilen varen), ik heb en ben gezeild: *uit -gaan*, met een zeilboot gaan spelevaren; *erg achteruit -*, fig. grooten achteruitgang hebben; **-endgoederen** (goederen, welke onderweg zijn op zee), o. mv., ook: zeilende lading; **-er** (zeilschip, ook: persoon, die zeilt), m. -s.
- Zeil'jacht** (zeker vaartuij), o. -en; **-klaar** (zeilvaardig), bn.: *het bootje ligt -*; **zeil- of zeil'enmaker** (iem., die zeilen maakt als bedrijf), m. -s; **-makerij** 1. (het maken van zeilen), v. gmv.; 2. (werkplaats van den zeilmaker), v. -en; **-minderen** (scheepst. een deel van het zeilwerk inhalen), ik minderde -, heb zeil geminderd.
- Zeil'orde** (orde, waarin de schepen v. e. vloot zeilen), v. gmv.; **-priem** (zeilmakerspriem), m. -en; **-punt** (het zwaartepunt, d. i. het punt, waarin men zich de geheele kracht van den wind op de zeilen samengetrokken kan denken), o. gmv.; **-ree**, bn.: *de boot ligt -* gereed om uit te zeilen, zeilvaardig; **-schip** (schip met zeilen, dat door den wind wordt voortbewogen), o. -schepen; **-schuit** (schuit met zeiluij), v. -en.
- Zeil'steen** (magneetijzersteen), m. -en, (stofnaam), o. en v. gmv.: in de Lampongsche districten en aan de Z.-kust van Java zijn vindplaatsen van -; de - is een steen, die ijzer aantrekt; door - is het zeilen met vasten koers op zee mogelijk geworden, verg. Kompas en Tramontane; **-tocht** (tocht met een zeilschip), m. -en; **-vaar'dig** (zeil'klaar, gereed om uit te zeilen), bn.; **-vaartuij** (zeilschip), o. -en; **-vereeniging** (vereeniging, die hardzeil-partijen organiseert), v. -en; **-wagen** (wagen op raderen en voorzien van zeilwerk), m. -s: de - in 1609 uitgevonden door Simon Stevin, leermeester van prins Maurits, is thans vergeten; **-weder**, **-weer** (weer, geschikt om uit te zeilen), o. gmv.; **-wedstrijd** (wedstrijd in het zeilen), m. -en, zie Regatta.
- Zeis** (werkuij der grasmaaiers), v. -en; *de snede, de rug, het blad, de kruk v. een -*; *een - haren*, zie ald.
- Zeis'en** (zeis) v. -s, -en, vero.
- Zeis'man** (de Dood, voorgesteld als een geaamte met een zeis in de hand), m. gmv.
- Ze'ker** (onbekend, onbepaald), onb. vnv.: in -land, een -koning, -iemand, op -en dag.
- Ze'ker** (veilig, stellig), bn. en bw.; **-der**, **-st**: *hij is zijn leven daar niet -*; *uw geld is -der in mijn brandkast dan in uw lessenaar*; *daar heeft hij de -e overtuiging van, vast*; *ik ben - v. mijn zaak*; *dat is wiskundig -*; *grij vergist u -*, stellig; *hij heeft het niet -*, vast; **-heid** (vastheid, veiligheid), v. gmv.; **--heidshalve** (voor de zekerheid), bw.; **--heidsstelling** (borgstelling, het stellen van onderpand, b.v. door rekenplichtige ambtenaren), v. -en.
- Ze'kerlijk** (vast, stellig, gewis, wezenlijk), bw.: *hij heeft er - niet aan gedacht*.
- Zelateur'** (Fr. ijveraar, propagandist, inz. werkend lid eener R.-K. broederschap), m. zelateurs, vr. Zelatrice.
- Zelatri'ce** (Fr.), v. zelatrices; zie Zelateur.
- Zel'den** (niet dikwijls), bw.: *ik spreek hem -*.
- Zel'dzaam** (schaarsch, niet veel voorkomende), bn. en bw.; **-zamer**, **-st**: *goede appelen zijn dit jaar zeer -*; *een - mooi exemplaar*; *wij waren - voldaan*, zeer, uitermate; **-heid** (het zeldzaam-zijn), v. -heden (rareiteiten).
- Zelf**, aanw. vnv.: *mijn vader -*, in eigen persoon; *ken u zelven*; *de koningin zelve*.
- Zelf'achting** (achting van zich zelf, van eigen persoonlijkheid), v. gmv., w. g.; **-bedrog** (zelfmisleiding), o. gmv.; **-bedwang** (krachtige zelfbeheersching), o. gmv.; **-begoechoening** (het zich brengen in een waan, dwaze inbeelding), v. gmv.; **-behaaglijk** (met zelfbehagen), bw.; **-behagen** (het behagen hebben in eigen ik, eigenliefde), o. gmv.; **-beheersching** (het in-toom-houden van eigen driften en hartstochten), v. gmv.: *een goed overste bezit -*; *een wezen, nl. de leeru, geheel woede, maar bedwongen door -* (C.O.), het bedwingen van zijn drift; **-behoud** (lijfsbehoud), o. gmv.: *op - bedacht zijn*; *hij waarde uit zucht tot -*; **-beoordeeling** (zelf-critiek), v. gmv.; **-beschaving** (beschaving van zich zelf nl. door eigen kracht, b.v. door studie), v. gmv.; **-beschikkingsrecht** (het recht der volken om over hun eigen politieke toestand als staat te beschikken), o. gmv.; **-bespiegeling** (overdenking en toetsing van eigen meeningen), v. -en; **-bestemmingsrecht** (het recht van een volk om zelf te beslissen over den vorm der landsregering), o. gmv.; **-bestuiving** (plantk. bestuiving met eigen stuifmeel), v. gmv.
- Zelf'bestuur** (eigen bestuur, onafhankelijkheid, eigen regeering), o., z. Autonomie: *vele koloniën of dominions der Eng. hebben een -*; **-bewust** (met innerlijk besef), bn.: *een -e houding, een -e trots*; **-bewustheid** (gevoel van eigen, innerlijke kracht), v. gmv.; **-bewustzijn** (eig. het zich zelf bewust zijn, d. i. het innerlijk besef), o. gmv.; **-critiek** (critiek op eigen doen of werk, op eigen daden enz.), v. gmv.; **-genoegzaam** (tevreden met zich zelf), bn.; **-genoegzaamheid** (tevredenheid met eigen ik), v. gmv.: *verwaande -* (Mult.); **-gevoel** (gevoel van eigen waarde), o. gmv.
- Zelf'heid** (het eigen ik), v. gmv.: *aan 't hoofd der menschheid streve hij* (de dichter), *om alle - te verdelgen* (Da Costa), nl. egoïsme, eigenbaat, baatzucht; **-kant** (beginrand aan allerlei weefsel, b.v. aan zijde, flanel, baai, laken), m. -kanten; fig. *lieden of lui van den - der maatschappij, der samenleving, schorrimorrie, janhagel, jongens van de vlakke*; *hij komt van den -*, hij woont op de grens, b.v. van Limburg, Twente, den Achterhoek, enz.; **-kanten** (van zelfkant),

bn.; **-kastijding** (*kastijding van eigen lichaam*), v. -en; **-kennis** (*kennis van eigen ik*), v. gmv.; **-klinker** (*klinker, vocaal*), m. -s; **-lichtend** (*eigen licht hebbend*), bn.: *de zon is een -hemellichaam*; **-moord** (*het benemen van het leven aan zich zelf*), m. -en; *menig ongelukkig speler pleegde -*; **-moordenaar** (*iem., die zich zelf v. h. leven berooft*), m. -s; **-moordenares**, v. -sen; **-onderricht** (*onderwijs aan zich zelf*), o. gmv.: *brieven, om het Fransch te leeren door -*; **-onderzoek** (*onderzoek, b.v. van het geweten*), o. gmv.; **-ontbranding** (*ontbranding door broeiing, door eigen hitte*), v. gmv.: *van hooi, van steenkolen*; **-opofferend** (*vol zelfopoffering*), bn.: *-e liefde*; **-opoffering** (*het zich aan levensgevaar blootstellen ter wille van een ander*), v. gmv.; **-overschatting** (*overschatting van eigen kennen of kunnen*), v. gmv.; **-overwinning** (*zege op eigen hartstocht of drift*), v. -en; **-respect** (*verbied voor zich zelf, voor eigen ik*), o. gmv. **Zells** (*ook, ook nog, bovendien, daarenboven*), bw.: *-de koningin verpleegde de gewonden*. **Zellsachtig** (*spraak. hebbende als diernaam een vast taalgelacht*), bn., b.v. *olifant, m., mug, v., enz.*; **-standig** (*op zich zelf, d.i. door eigen kracht, bestaande*), bn. en bw.; *-er, -st: een -karakter, dat eigen richting of overtuiging volgt; -handelen, niet a. d. leiband loopen*; **-standigheid** 1. (*onafhankelijkheid*), v. gmv.: *de -van een land*; fig. *-van wil, van karakter*; 2. (*bestanddeel, b.v. van artsentien*; *elk voorwerp op zich zelf*), mv. -heden; **-strijd** (*inwendige strijd: strijd tegen eigen driften, hartstochten*), m. gmv.; **-studie** (*eigen studie d. i. zonder leermeester*), v. gmv.; verg. *Autodidact*. **Zelfverdediging** (*het verdedigen van eigen leven of eer, zij het ten koste van het leven des anderen*), v. gmv.; **-veredeling** (*veredeling van eigen ik*), v. gmv.; **-verheffing** (*verheffing van eigen persoon of van eigen daden of leven*), v. gmv.; **-verloochening** (*het achterstellen van eigen belangen of eigen overtuiging bij die van anderen, zij bestaat b.v. in het ongelijk te verdragen, of het zich te ontsagen van iets begeerlijks*), v. gmv.; **-vernedering** (*het vernederen van zich zelf*), v. gmv.; **-vertrouwen** (*het vertrouwen in eigen kracht*), o. gmv.; **-verwilt** (*naberoow*), o. gmv.; **-verzaking** (*zelfverloochening*), v. gmv.; **-voldoening** (*het voldaan-zijn over zich zelf*), v. gmv.; **-werkend** (*zelf-bewegend, uit zich zelf gaande, automatisch*), bn. **Zelfzucht** (*eigenbaat, baatzucht*), v. gmv.: *de -doodt vele edele gevoelens, egoïsmen*. **Zelfzuchtig** (*baatzuchtig, egoïstisch, bedacht op eigen voordeel*), bn. en bw., *-er, -st*. **Zeloot'** (*dweeppziek, onverdraagzaam ijveraar, geestdrijver*), m. en v. zeloten. **Ze'melen** (*gemalen bolsters v. graan*), v. mv. **Ze'melen** (*zeuren, zamiken*), hij heeft gezegd: *wat is buurman weer aan 't -gewees!* **Ze'melig**, bn.; *-er, -st: dit roggebrood is erg -*, met veel zemelen vermengd. **Ze'melknoopen** (*kinderachtig vitten, zamiken, zeuren, muggenziften*), ik heb gezemelknoopt: **-knooper** (*haarkloover*), m. -s. **Zems'two** (*Russische provinciale staten*), v. -s. **Zend** (*taal met het Sanskrit verwant, waarin de Zend-Avesta is geschreven en waaruit*

zich het oud-Perzisch ontwikkeld heeft), o. **Zend-Aves'ta** (*verzameling der heilige boeken van de oude Perzen en de Parzen, bevattende de leer van Zoroaster en den uitleger van*), v.; zie *Zend*. **Zend'bode** (*officiële bode voor gewichtige zaken, afgevaardigde*), m. -n; *Karel de Groote vaardigde reeds -n af, om misbruiken af te schaffen of twisten bij te leggen*; **-briet**, m. -brieven: *de -brieven van Paulus*; verg. *Mandement*. **Zend'deling** (*eig. gezonden godsdienstleeraar, Evangelieverkondiger onder de heidenden*), m. en v. -en, voor het v. ook *-e: hij werd -onder de Dajakkers op Borneo; bij de R.-K. missionaris*. **Zend'delingsgenootschap** (*vereeniging, die zendelingen doet opleiden en uitzendt*), o. -pen; **-huis** (*kweekschool voor zendelingen*), o. -huizen, verg. *Missie huis*. **Zend'en** (*doen gaan, sturen, doen toekomen*), ik zond, heb gezonden: *om den dokter -*; *iem. een brief -*, *iem. een uitmoediging -*, *doen geworden*; zegsw. *iem. naar de andere wereld -*, *dooden*. **Zend'er** (*man, die iets zendt*), m. -s, zie *Afzender*; *zend'ster*, v. -s. **Zend'graaf**, m. -graven; zie *Zendbode*. **Zend'ging** (*de daad van zenden; datgene, wat gezonden wordt; afvaardiging, opdracht; standplaats van een zendeling of een missionaris; de werkzaamheden der zendelingen*), v. gmv.: *een -van boeken, tijdschriften, het toezenden; de -van den H. Geest over de Apostelen, Hand. 2: 1-4; een -sigaren; zich van een -kwijten; op dat O.-I. eiland was een -der Ned. Hervormden; de vermoetenissen aan de -verbonden; de inwendige -*, *de prediking van het Evangelie binnen de grenzen van een land*. **Zend'gingsceest** (*-feestelijkheid*), o. -en; **-hospitaal** (*-ziekenhuis*), o. -talen; **-school** (*school voor onderwijs in de zending*), v. -scholen; **-werk** (*-werkzaamheden*), o. gmv. **Ze'neblad**, o. -en; zie *Seneblad*. **Ze'negroen** (*lipbloemige plant*), o. gmv.: *het -tiert op vochtige weiden; zie Senegroen*. **Zeng** (*zeew. plotselinge en kortstondige verheffing van den heerschenden wind*), v. -en. **Zen'gen** (*schroeien, licht branden*), ik heb gezegd: *een geplukte kip -schroeien boven de vlammen; zijn haren waren gezengd*; **-ing** (*daad van zengen*), v., z. *Verzengen*. **Ze'nith** (*cosm. schedelpunt, toppunt aan den hemel; fig. hoogste punt*), o. gmv. **Ze'no**, m. van Citium op Cyprus (± 300 v. C.), stichter van de Stoïcijnse school: *er is maar één goed nl. de deugd*. **Ze'nuw** (*ontl. een der lange, witte, dunne draden, die van hersenen en ruggemerg uitloopen*), v. -en; zie: *Bewegings-, Gevoels-, zenuw; zwakke -en hebben, een man met stalen -en; fig. het geld is de - van den oorlog, van den handel, nervus rerum; dit meisje heeft het dadelijk op de -en; volkst. zeen, v. zenen; ook naam voor pees: de hond had een -doorgeslikt; -aandoening* (*geneesk. ziekte in één of meer zenuwen*), v. -en; **-achtig** (*zwak v. zenuwen*), bn. en bw.; *-er, -st: een -schepseltje; hij lachte -*; **-achtigheid** (*prikkelbaarheid v. h. zenuwgestel*), v. gmv.; **-arts** (*geneesheer*

specialiteit in de kennis van zenuwziekten), m. -en; **-heroerte** (geneesk. beslag, zenuwverlamming, zenuwverdooving), v. -n; **-bladen**, o. mv., volkst. voor Seneblad. **Ze'nuwgestel** (al de zenuwen in eenig lichaam), o.; **-inrichting** (sanatorium voor zenuwlijders), v. -en; **-knoop** (samenkomst van zenuwtakken in één punt), m. -knoopen; **-koorts** (typhus), v. -en; **-kwaal** (zenuwziekte), v. -kwalen; **-leer** (wetenschap van het zenuwgestel), v. gmv.; **-lijden** (pijn, doordien de zenuwen niet gezond zijn), o. gmv.; **-lijder** (iem., met ziekelijke zenuwen), m. -s; **-lijderes'**, v. -sen; **-pijn**, v. -en; **-stelsel** (al de zenuwen als één geheel), o. gmv.; **-trekking** (onwillekeurige trekking of beweging der spieren), v. -en; **-verlamming** (zenuwbeerte, beslag), v. gmv.; **-vezel** (zeer fijn, witachtig zenuwdraadje), v. -s; **-vlechte** (ontl. vlechtsel v. zenuwen), v. -en; **-ziekte** (ziekelijke toestand van zenuwen), v. -n. **Ze'phyrus**, m. myth. de westenwind als godheid, zie: Zefier, Zefir. **Zep'pelin** (Duitsch. groot bestuurbaar luchtschip, van het stijve type in sigaarvorm, geheten naar zijn uitvinder), v. -s; lees: *isep'pelin*; de graaf von - (1839-1917) werd in 1905 bevorderd tot generaal en was later luchtschipper, verg. Taube. **Zerk** (langwerpig vierkante steenplaat als grafdekking), v. zerken; **-steen** (een arduinsteen), m. -en, (stofnaam), o. gmv. **Zer'o** (Fr. nul, niets, nulpunt), v. gmv. **Zerp** (wring, b.v. van vruchten, zuurachtig, rijnsch), bn. en bw., -er, -st. **Zerp'zoet** (zuurachtig zoet), bn.: een -e bes. **Zes** (vijf en één), telw. zessen, als zn. vr.: schrijf eens drie zessen (cijfers); hij gootde twee -sen, dobbelspel; een paard van -sen klaar, met vier goede pooten en twee goede oogen; fig. hij is van -sen klaar, in alle opzichten flink, bijdehand; vlug als een meisje van drie zesjes (Potg.), nl. van achttien jaar. **Zes'bladig** (plantk. hebbende zes bladen), bn.: een -e kelk, een -e bloemkroon; **-daagsch** (zes dagen oud of durende), bn., verg. Zesjarig; **-de** (ranggetal), bn.: Juni is de - maand, Vrijdag is de - dag der week; hij stierf den -n Maart, d. i. op den zesden dag van Maart; graaf Willem de - (1404-'17); **-dehalf** (vijf en een half, d. i. vijf en de zesde half), bn.: - gulden, zie verder Zesthalf; **-derhande**, **-lei** (van zes soorten), onverbuigbaar soortgetal: ik kocht - peren; **-draadsch** (uit zes draden bestaande), bn.: - touw; **-duizendste** (ranggetal), bn. en zn.: men is de -, men is b. v. nummer zesduizend op de kiezerslijst; **-hoek** (meetk. veelhoek met zes zijden), m. -en: een regelmatige -; **-hoekig**, bn.: -e cellen in een honigraat, een -e koepel; **-honderd**, telw.: daar staan - soldaten; **-honderdste** (ranggetal), bn. en zn. **Zes'jarig** (zes jaar oud of durende), bn.: een - kind, het - onderhoud v. e. dijk; **-kant** (zeshoek), o. -kanten; **-kantig**, bn.: een - zomerhuisje; **-maal** (herhalingsgetal), bn. en bw.: - 8 is 48, ik heb je - gewaarschuwd; **-ponder** (kogel of gewicht van zes pond, ook: kanon, waaruit een kogel van zes pond geschoten kan worden), m. -s, **-tal** (6 stuks), o. -tallen: een - koeien;

-tallig, bn.: het - stelsel, met 6 als grondtal; een - munstelsel, met 6 als factor, b. v. het Deutsche stelsel.

Zest'half (0.27⁶ gld.), m. -halven: een - is een oude zilvermunt; **-je**, o. -s.

Zes'tien (tien en zes), telw.; **-de** (ranggetal), bn.: de -de dag der maand; **-dehalf** (16 en een half), bn.; **-derhande** of **-derlei** (in 16 soorten), bn.; **-honderd**, telw.: - gulden, in het jaar -; **-jarig**, bn.: een -e knaap, een -e gevangenschap; **-maal** (herhalingsgetal), bn. en bw., zie Zesmaal; **-tal** (15 stuks), o. -tallen: een - kinderen; **-voud**, o. -vouden: 80 is een - van 5; **-voudig**, bn.: een -voudige winst.

Zes'tig (6 maal tien), bep. telw., lees: zestig: de man wordt -; zegsw. ben je -? zijn je zinnen aan 't verzwakken? de uitspraak zestig berust op den ouderen vorm t zestig; **-er** (iemand van zestig jaar; ook wel: een oorlogsschip met zestig stukken geschut), m. -s; **-jarig** (tellende of durende 60 jaar), bn.: een -e grijsaard, een - vruchtgebruik; **-maal** (herhalingsgetal), bn. en bw., verg. Zesmaal; **-ponder** (kogel, gewicht van 60 pond), m. -s, verg. Zesponder; **-ste** (ranggetal), bn. en zn.: de -dag; ook breukgetal: een - deel of $\frac{1}{6}$; **-tal** (60 voorwerpen), o. -tallen; **-voud**, o. -en: 300 is een - van 5.

Zes'vlak (meetk. lichaam, door zes vlakken begrensd), o. -vlakken: het regelmatige - heeft zes gelijke vierkanten tot grens; zie: Kubus, Teerling, Hexaëder.

Zeswe'kendienst (R.-K. Mis, die 6 weken na den sterfdag voor een overledene wordt gelezen), m. -en; verg. Jaardienst.

Zet (daad van zetten), m. zetten: een goede -, op dam- of schaakbord; een geestige -, woord, gezegde; een domme -streek; **-angel** (hoek of haak, die in vischwater wordt vastgelegd), m. -s, ook: -lijn; **-baas**, m. -bazen: in dat café is hij maar -, zaakbeheerder, loonkastelein; **-boek** (zetbaas, pachter eener hoeve), m. -en; **-bok** (boekdr. werktafel van den letterzetter), m. -bokken; **-bord** (scheepst. plank, diemende om het boord eener sloep te verhoogen), o. -en.

Ze'tel (zitplaats, stoel, troon), m. -s: de koninklijke -; fig. de - der regering, plaats van het rijksbestuur, ('s-Gravenhage), verder: verblijf, plaats van vestiging.

Ze'telen (gezetten zijn, in een zetel, zitten), ik zetelde, heb gezeteld; fig. gevestigd zijn: de regering van ons land zetelt in Den Haag.

Zet'fout (fout v. d. zetter, drukfout), v. -en; **-haak** (letterzetter: werktuig, van nieuwzilver of ijzer, lang \pm 0.30 M. en bestemd om er 9 of 10 regels in te zetten), m. -haken; **-kastelein** (herbergier, die de nering voor een ander doet), m. -s, zie Zetbaas; **-lijn** (boekdr. koperen plaatje, om de regels of linies te scheiden), v. -en; **-lijn** (visscherij. lijn met angels, die in 't water wordt gezet om visch te vangen), v. -en, zie Zetangel; **-machine** (boekdr. machine ten doel hebbende het handzetten te vervangen), v. -s: de - dateert van 1882-'84; er zijn 4 hoofdsorten: de linotype, de typograaf, de monoline en de monotype; **-meel** (wit poedermee van granen, mals en aardappelen), o. gmv.; zie ook: Broodwortel; **-schipper**, m. -s: hij is maar -, loonschipper, het

- schip behoort een ander; —sel (van *thee*, *koffie*), o. —s: een —*thee*; —sel (boekdr. *het gezette gedeelte v. e. boek of van een vel druks*), o. gmv.
- Zet'ten** (facitief van *zitten*: doen *zitten*, een plaats *geven*, *plaatsen*), hij *zette*, heeft *gezet*: een *zieke in een leunstoel* —; een *boek in de kast*: een *diamant* —; *ergens geen voet over den drempel* —; *het eten op het vuur* —; bij *uitbr.* iets *op het papier* —, *schrijven*; *koffie, thee* —, *bereiden*; zegsw. *iem. het mes op de keel* —, hem het erg *benauwd maken*; *iem. den voet dwars* —, hem *tegenwerken*; *iem. in den zadel* —, zie *Zadel*; *iem. op zijn plaats* —, hem *vernederen*, hem zijn *aanmatiging afleeren*; *iem. iets betaald* —, zich *wreken*; *iem. niet kunnen* —, *uitstaan*; *alles op haren en snaren* —, zie *Snaar*; *iem. een hak* —, zie *Hak*; *de puntjes op de i's* —, zie *i*; *het op een loopen* —, *ijlings wegloopen*; *zich* —; *z. aan tafel* —; *z. aan den arbeid* —; *z. over iets heen* —, er *niet meer aan denken*; *de vrucht begint zich te* —, *vormen*.
- Zet'ter** (boekdr. *letterzetter*), m. *zettters*.
- Zet'ter** (vaststeller of *regelaar van de belasting voor elk der burgers*), m. *zettters*: het *college van* —s, d. i. de *gezamenlijke zettters*.
- Zetterij'** (*werkplaats der letterzettters*), v. —en.
- Zet'ting** (muz. *wijze van bewerking eener compositie*), v. —en.
- Zet'tol** (*jongensstol, die door middel van een touw opgezet wordt*), m. —tollen; zie: *Werp-tol*, *Drijftol*, *Bromtol*.
- Zeug** (*wijfjesvarken*), v. —en, ook: *Zeuge*.
- Zeulen** (*aan een touw of zeel voortsleepen*), ik heb *gezeuld*: een *zware slede* —, met *moete voortsleepen*.
- Zeun'ie** (*varkenstrog*), v. —s, —niën. gew.
- Zeun'tje** (*jongste matroos a. d. bak*), o. —s: het — *zorgt voor het bewaren en schoonhouden v. het eetgerei*; hij *haalt de rantsoenen uit de kombuis en verdeelt ze onder de matrozen v. d. bak*, waartoe hij behoort; zie *Bak*; ook: *Bakzeuntje*; verg. *Paai*.
- Zeur** 1. (*zeurkous, zanik*), m. en v. *zeuren*; 2. (*vod, beuzeling, kleinigheid*), v. —en; —en (*zaniken, lastig zijn, plagend aanhouden*), ik heb *gezeurd*: *lig daarover met te* —; —over *nietigheden*; —ig (*zanikend, vervelend*), bn., —er, —st; —kous (*vervelende zaniker*), m. en v. —kousen.
- Zeus**, m. de *Gr. hoofdgod*; z. *Jupiter*; l. *Zuis*.
- Zeux'is**, m. beroemd *schilder te Athene*, ± 420 v. C., lees: *zuik'-sis*.
- Ze'ven** (*ziften, met een zeef zuiveren*), ik *zeefde*, heb *gezeefd*: het *meel* —.
- Ze'ven** (*vijf en twee*), telw.: de *stad der heuvelen (Rome)*; de — *wijzen van Griekenland* (zie *Wijze*); als zn. v.: —is in den *Bijb.* een *heilig getal*; twee —s; een — in het *kaartspel*; —armig (*met zeven armen*), bn.: een —e *kroonluchter van goud in Salomo's tempel*; —blad (*schermbloemig onkruid: hanepoot, drieblad of wilde vlier*), o. gmv.; —bladig (*plantk. hebbende zeven blaadjes*), bn.: een —e *bloemkelk*; —bloem (*plantk. herfstleeuwentand, met 7 bloembladen, 7 meeldraden in 7 stampers of stempels*), v. —en; —boom (*kegeldragende, heesterachtige boom in Z.-Europa*), m. —en: de — *bevat een krachtig plantenvergift*, ook, *Zavelboom*; —daagsch (*tellende of durende zeven dagen*), bn.: een —kind; een —e *godsdienstoefening*;
- de (*ranggetal*), bn. en zn.: de — *dag der week, de — maand, op den —n Mei*; *Karel de — van Frankrijk (1422-'61)*; *breukgetal: een — deel*; —dehalf (*zes en een half*), telw.
- Ze'venderhande, —lei** (*van zeven soorten*), bn.; **ze'vendhalfe** (*voormalig munstukje, d. i. 6¼, stuiver of twee en dertig en een halve cent*), o. —halfjes, zie *Pietje*.
- Ze'vengesternte** (*sterrenbeeld*), o. gmv., ook *Pleiaden*; —hoek (*meetk. veelhoek met zeven zijden en dus ook zeven hoeken*), m. —hoeken; —honderd (d. i. 7 × 100), telw.; —honderdste (*ranggetal*), bn.; —jaarsbloem (*roerkruid of droogbloem*), v. —en: de — is een *witte, gele, roode of bruine veldbloem, die, naar men zegt, zeven jaar, nadat ze geplukt is, de frissche kleur nog behoudt*; in *Z.-Afrika*: —jaartje, o. —s: de *ationale bloem, men maakt er bouquets*; —jarig (*tellende of durende zeven jaar*), bn., zie *Zesjarig*; —klapper (*stukje vuurwerk, dat zevenmaal knalt*), m. —s; —kleurig (*hebbende zeven kleuren*), bn.: de —e *regenboog*; —kruid (*riekende klaver*), o. gmv.
- Ze'venmaal** (*herhalingsgetal: zeven keer*), bn. en bw., zie *Zesmaal*; —mijlslaarzen (*laarzen, waarmee stappen van zeven mijlen gedaan worden*), v. mv.: de *reus met de* —, uit het sprookje van *Klein Duimpje*; *fig. met — stapt hij nu over de financieele moeilijkheden heen*; —oog (*bloedvin of bloedzweer*), v. —en; —slaper (*dierk. relnuis, zeker knaagdier*), m. —s; —sprong (*zekere volksdans*), m. —en; —ster (*zevengesternte*), v. gmv.; —tal (*een getal van zeven dingen*), o. —tallen; een — *gulden, na een — dagen*; —tallig, bn.: het — *stelsel, rekenk. talstelsel, dat zeven tot grondslag heeft*; —voud, o. —en: *35 is een — van 5*; —voudig, bn. en bw.: een —e *winst*; iets — *belooven, spreekt. zevendubbel*.
- Ze'ventien** (*zeven en tien*), telw.: *met* —en; —tiendaagsch, bn.; —tiende, telw.; —tiendehalf (16½), bn.; zie: *Zes, Zeven*.
- Ze'ventig** (*zeven maal tien*), bep. telw., lees: *seventig: dat kost hem — gulden*; de — *overzeters, n. de 72 vertalers van het oude testament in het Gr.*, zie *Septuaginta*.
- Ze'ventiger** (*iemand van zeventig jaar*); ook: een *oorlogsschip met zeventig stukken, w. g.*), m. —s.
- Ze'ventigjarig** (*tellende 70 jaar*), bn.: de —e *jubilaris*; —maal, bn. en bw.; —ste, bn.; —voud, o. —en; —voudig, bn. en bw.; zie *Zes, Zeven*.
- Ze'venwouden**, —wolden (*aardr. een der 3 voormalige kwartieren van Friesland, nl. het Z. O.*), o. mv.: —telde *tal van dorpen (grietenijen) en de stad Sloten*.
- Zieh** (*wederk. vnu. van den 3en pers., komt voor in den 3en en 4en nv. en heeft altijd betrekking op het onderwerp*): hij *geeft* — *veel moeite*; zij *wasschen* —; verg. *Reflexief*.
- Zicht** (*kleine zeis met korten steel en handvat aan 't eind*), v. —en: de — *wordt met ééne hand gedreven, men maait er rogge mee*.
- Zicht** (*eig. het zien: vertoon*), o.: een *schip in* —; op —, bij *vertoon*; *betaalbaar acht dagen na* —, bijv. een *wissel*; hij *zond mij de boeken op* —, ter *inzage*.
- Zicht'baar** (*gezien konnende worden*), bn. en bw.; —der, —st: een —bare *maaneclips*,

waarneembaar; *de kust was door den mist niet —, te zien; hij is — vrouderd, zienderoogen.*

Zich'ten (de roggelhalmen met een zicht afslaan, afmaaien), ik zicthte, ik heb gezicht.

Zicht'koers (koers voor wissels, welke op vertoon betaalbaar zijn, *chèque-koers, koers van zichtwissels*), m. —koersen.

Ziedaar', tw.: uitroep van opwekking.

Zie'den (doen koken), het zood of ziedde, heeft gezoden: *zeep —, zout —; —de olie; gezoden olie; zegsw. gezoden en gebraden, goed toebereid; fig. is dit w.w. zwak: ziedde, gezied: hij ziedde van toorn, kookte.*

Zie'dendheet (kokendheet), bn.

Zie'gezagen (krassen op een viool; fig. zanken, zeuren), ik heb geziegezaagd: *lig niet langer te — over je verlies.*

Ziehier', tw.: uitroep als Ziedaar.

Ziek 1. (onwel, ongesteld, lijdende, krank), bn.; —er, —st: *een — kind, hij is er — van; hij hield zich —, alsof hij ziek was; — zijn van verlangen; ik heb mij — gelachen, onmatig gelachen; zie Dood—, Maan—, Zee-ziek; 2. (een soort van achtervoegsel), b.v. *dabbel—*, zeer geneigd tot; *praal—*, d.i. dolgraag pratende; *speel—*, erg speelsch, van een kind; *woel—*, erg onrustig.*

Ziek'bed (bed, waarop een zieke ligt), o. —bedden: *ook altijd aan —bedden te staan (Potg.).*

Zie'ke (lijder, lijdere), m. en v. zieken.

Zie'kelijk (lijdende aan een ziekte, ongezond), bn.; —er, —st: *een — man, een — vrouw; die jongen heeft een —e kleur; bij overdracht: dat is een — denkbeeld, ongezond, ongerijmd.*

Zie'ken (ziek zijn, wegwijnen), ik heb geziekt: *hij ziekt al zoo lang; zie Uitzielen.*

Zie'kenbezoek (het bezoeken van een zieke of van zieken), o. —en: *in de hospitalen zijn vaste dagen voor —; —boeg* (scheepst. ruimte aan boord, waar de zieken worden verpleegd), m. —en; —bus (fonds, door een aantal personen door wettelijke bijdragen bijeengebracht, en waaruit in geval van ziekte de busdokter betaald wordt), v. —sen; —fonds (kapitaal, door gezamenlijke bijdragen verkregen en waaruit de leden trekken in geval van ziekte), o. —en; —huis (gasthuis, hospitaal), o. —zen; —kamer (vertrek, ingericht voor één of voor meer zieken), v. —s; —moeder (directrice van een ziekenhuis of van een ziekenzaal), v. —s; —neu'rig (volkst. *chicaneurig*), bn. en bw, zie Sikkeneurig.

Zie'kenoppasser (—verpleger), m. —s; —oppasseres of —passer, v. —sen of —s; —oppassing (—verpleging), v. gm.v.; —stal (stal voor zieke paarden), m. —stallen; —transport (mil. een aantal zieken of gewonden, die vervoerd worden), o. —en; —troost (troost voor zieken), m. gm.v.; —trooster (krankenbezoeker), m. —s; —vader (directeur van een ziekenhuis of v. e. ziekenzaal), m. —s; —verpleegster (zuster, die zieken verzorgt), v. —s; —verpleger (ziekenverzorger), m. —s; —verpleging (—verzorging), v. gm.v., ook de inrichting zelf; —wagen (lage transportwagen voor zieken), m. —s; —zaal (zaal met bedden voor zieken in hospitaal of ziekenhuis), v. —zalen; —zuster (zuster-verpleegster), v. —s.

Ziek'te (het ziek-zijn, storing in de werking van een of meer der organen), v. ziekten: *een besmettelijke —, zie Epidemie; een doodelijke —, die met den dood eindigt; zij stierven*

aan dezelfde —; dit kind lijdt aan de Engelsche —, zie ald.; een — der ziel, zie Zielsziekte; de — der geleerden, overspanning der hersenen en uitputting (zie Bilderdijs gedicht van dien naam), ook, Neurasthenie;

—beschrijving (beschrijving van het verloop eener ziekte), v. —en; —geval (een geval v. ziekte), o. —len; —kiem (kiem of oorzaak eener ziekte), v. —en; —nieer (—kunde, wetenschap v. h. ontstaan en de verschijnselen van ziekten), v. gm.v.; zie: Pathologie en Diagnose; —proces (gang, d. i. ontstaan, opkomst en wijking eener ziekte, ziekteverloop), o. —processen; —stof (stof, waardoor een ziekte veroorzaakt wordt), v. —stoffen; zie: Bacil, Microbe, Bacteriën; —verlof (O.-I. verlof naar Europa wegens ziekte), o. —verloven; —verloop (ziekteproces), o. gm.v.; —verschijnsel (ziekteteekenen), o. —en.

Ziel, zie'le (onstoffelijk deel van den mensch), v. zielen, zie Psyche; *de mensch bestaat uit — en lichaam; bij mijn — en zaligheid, bij al wat mij dierbaar is; zegsw. ter —e gaan, eig. naar de plaats gaan, waar de zielen der afgestorvenen zich bevinden, sterven, zie Patres; er was geen levende — meer op straat, mensch; een trouwe, een eerlijke —, dienstbode, vrouw; Nederland telt 5 milioenen —en, een stad van 40 duizend —, bewoners; hij was de — der vereeniging, de — van den opstand, leider; geld is de — v. d. handel, van den oorlog, verg. Nervus rerum; zijn — in lijzaamheid bezitten, gelaten het ongelijk, het ongeluk verdragen, dragen; met zijn — onder den arm loopen, zie Arm; iem. op zijn — komen, hem slaan, afrossen. plat; bij overdracht: de — van een veeren pen, het droge, vliezige deel in de schacht; de — van een kanon, de inwendige ruimte, de holte voor het projectiel; de — van een flesch, kegelvormige opdeuking in den bodem; de — van een weversspoel, de spil.*

Zie'legrootheid (grootheid van ziel, edelaardigheid), v. gm.v.; —heil (het geluk der onsterfelijke ziel), o. gm.v.; —leed (zielsmart), o. gm.v.; —leven (geestelijk leven), o. gm.v.; —lijden (gemoedsmart), o. gm.v.

Zie'lenadel (edelheid van karakter, edelaardigheid van gemoed), m. gm.v.; —herder (zielzorger, vooral een pastoor, en verder elke geestelijke), m. —s; —tal (het aantal bewoners, inwoners v. stad of land), o. gm.v.

Zie'lesmart, ook, Ziels'smart (bitter zieleleed, knagend verdriet), v. gm.v.; —strijd, ook, Ziels'strijd (strijd in het gemoed), m. gm.v.; —vreugde, ook, Ziels'svreugde (innige vreugde), v. gm.v.

Zie'lig (jammerlijk, treurig, beklagenswaard), bn.; *hoe —! hij zag er zoo — uit; ook: van allen verlaten, eenzaam: — stonden de vluchtelingen langs den rand van den weg.*

Ziel'kunde (de leer v. h. wezen en de vermogens der menschelijke ziel), v. gm.v., z. Psychologie; —kundig (met de zielkunde in verband staande, de zielk. betreffende), bn.: *een — woordenboek, een — onderzoek, —e stellingen; —loos (zonder ziel, dood), bn.: een — overschot v. e. mensch, een lijk; —mis (R.-K. mis of dienst voor een overledene), v. —missen, zie Requiem-mis; —pijnigend (de ziel smart veroorzakend), bn.: het — dobberen tusschen hoop en vrees (C. O.); —roerend (de ziel roerend, zeer aandoenlijk),*

- bn. en bw.: — is de *nieuwjaarswensch van mijn krantenman* (Jonath.); — *kermen*.
- Ziels'angst** (grootte onrust), m. —en; —**bedroefd** (innig bedroefd), bn.; —**blijde** of —**blij** (innig blij), bn.; —**genoegen** (oprecht genoegen), o. gmv.; —**kracht** (kracht of sterkte van wil of gemoed), v. —en; —**kwelling** (knagende onrust, uroeging), v. —en.
- Ziels'liebben** (innig beminnen), ik had —**lieft**, heb —**liefgehad**: *iem.* —, eig. zoo lief als zijn eigen ziel, Bijbel, 1 Sam. 18: 1; —**rust** (gemoedsrust), v. gmv.; —**veel** (innig veel, eig. zooveel als van zijn eigen ziel), bw.: *ik hield — van hem*; —**verdriet** (verdriet, dat diep in de ziel gevoeld wordt), o. gmv.: *hij kwijmt door —*; —**verhuizing** (het overgaan der ziel bij het sterven in eenig menschelijk of dierlijk lichaam), v. —en: *de Egyptenaren geloofden aan de —, evenzoo de Keltische Druiden, nog de Hindoes*; ook, Metempsychose; —**vermogen** (kracht der ziel), o. —s; —**verrukkung** (opgetogenheid der ziel), v. gmv.; —**vervoering** (geestdrijf), v. gmv.; zie *Vervoering*; —**vriend** (innig geliefde vriend), m. —en; —**vriendin** (innig geliefde vriendin), v. —nen; —**ziekte** (ziekte van de ziel, psychose), v. —n: *melancholie is een —*.
- Ziel'togen** (op sterven liggen), zij zieltoogde, heeft gezieltoogd: *de gekwetste lag te —*; drie of vier —**de blikjes** (C. O.), stervend; —**togende** (stervende), m. en v. —n; —**verheffend** (de ziel of den geest in een verheven stemming brengend), bn.: *een — schouwspel, stichtend, aangrijpend*; —**verkoop** (rondselaar in soldaten of matrozen), m. —s. vero.; —**verkwikkend** (verheffend, troostend), bn.: *een —e gedachte, opbeurend*; —**zorger** (zielenherder, geestelijke der parochie), m. —s; ook: —**verzorger**, m. —s.
- Zien** (niet blind zijn, waarnemen met het oog), hij zag, hij heeft gezien: *die bedelaar kan niet —*; oogen hebben en niet —, slecht waarnemen, bij uitbr. niet scherpzinnig zijn maar sufferig, dom; *scheel—*; *de katten — bij nacht*; *iets niet willen —*, opmerken; *deze reiziger heeft veel van de wereld gezien*; *iem. gaan —*, bezoeken; *veel menschen —*, veel bezoek ontvangen; zegsw. *iets over het hoofd —*, het niet bemerken, het verwaarloozen; *iem. naar de oogen —*, zie *Oog*; *door de vingers —*; *iem. op de vingers —*, zie *Vinger*; *uit eigen oogen —*, een eigen oordeel hebben; *iem. in de kaart —*, zie *Kaart*; *men ziet in het veen op geen turfje*, zie *Turf*; *het licht —*, geboren worden; *wij zullen dat niet meer —*, beleven; *iem. niet kunnen —*, uitstaan; *iem. in den nek —*, zie *Nek*; reflexief: *zich —*; *z. in den spiegel —*; *z. bedrogen —*; *z. van iedereen verlaten —*; verder in afgeleide bet.: *wat ziet zij bleek*, is; *jongens, wat — je handen vuil*; *dit venster ziet op het zuiden*, het uitzicht hebben; *dat ziet op mij*, geldt mij; nog is eigenaardig het gebruik van de onbep. wijs voor het vd: *ik heb den jongen — verdrinken*, we hebben hem nog — te redden; als zn. o.: *het — kost in den bazaar niets*; zie ook: *Myopie*, *Daltonisme*, *Presbyopie*.
- Zien'de** (kunnende zien), bn.: *blinden maakte Hij —*; zegsw. — *blind zijn*, te groot van vertrouwen zijn en bedot worden; als zn. (persoon die ziet), m. en v. zienden.
- Zien'deroogen** (merkbaar), bw.: *de sieke gaat — vooruit*, zóó, dat men het goed zien kan.
- Zie'ner** (fig. profet), m. zieners: *de — van Pathmos*, de Evangelist Joannes; *Da Costa, de dichter—*; —**sbliek** (blik van een ziener), m. —ken; —**soog** (ziensblik), o. —oogen.
- Zien'lijk** (zichtbaar, te zien), bn. en bw.: *werd de toekomst — voor mijn oog!* (Staring).
- Ziens'wijs**, —**wijze**, v. —wijzen: *wat is uw —?* meening, gevoelen, opvatting.
- Zier** (fig. zeer kleine hoeveelheid, een weinigje), v.: *geef mij een —tje zout*; *een —tje melk*; *ik geef er geen — om*, volstrekt niets; *fig. nog een —tje geduld*, poosje; *de man heeft geen —tje gevoel*, schijntje.
- Ziezoo'**, tw.: —, dat is alweer klaar!
- Zift** (zeef), v. ziften.
- Zif'ten** (met een zeef zuiveren), ik ziftte, heb gezift: *het meel —*, zie: *Buil of Buidel*; *fig. gij ligt altijd te —*, vitten, haarklooven; —**er**, m. —s. verg. *Muggenzifter*.
- Zigeu'ner** (gewone naam voor heiden), m. —s, zie: *Gipsy*, *Gitano*, *Zingaro*; —**achtig** (zooals een Zigeuner), bn. en bw.: *de Indianen in Suriname houden van een — bestaan*; —**in'** (vrouw. Zigeuner), v. —nen; —**kamp** (complex van tenten), o. —en; —**leven** (leven v. d. Zigeuner, fig. zwerfend leven), o. gmv.; —**troep** (—bende), m. —en.
- Zig'zag** (zigzaglijn), m. —s.
- Zig'zaglijn** (Fr. gebroken lijn, met uit- en inspringende hoeken), v. —lijnen: *de loopgraven werden in — gegraven*, d. i. zigzagswijze.
- Zig'zagswijs**, —**wijze**, bw.: *het pad liep — tegen den berg naar boven*, als een zigzaglijn.
- Zij** (zijde), v. zijden: *handen in de —!*
- Zij**, v. gmv., zie *Zijde*.
- Zij'altaar** (altaar ter zijde v. h. hoofdaltaar), o. —altaren: *een — vindt men in een zijbeuk*.
- Zij'beuk** (ruimte, ter zijde van het groote schip of middenschip eener kathedraal), m. —en: *de —en zijn door de pilaren van het middenschip gescheiden*; *de St.-Jan in Den Bosch heeft ten N. en ten Z. twee —en*; ook, *Zij-schip*.
- Zijd**, bw. in: *wijd en —*, naar alle kanten.
- Zij'de**, **zij** (grensvlak; grenslijn; kant), v. zijden: *de —n van een huis*; *de —n van een driehoek*; *men kwam van alle —n*; *de westelijke —eener stad*; *een oom van moeders —*; zegsw. *iets ter — leggen*, als afgedaan beschouwen; *iemand op zijn — hebben*, hand; zie: *Keer—*, *Linker—*, *Rechter—*, *Voorzijde*.
- Zij'de** (ontl. deel van ons lichaam, gelegen boven de heup), v. —n: *pijn in de — hebben*; verg. *Pleuris*.
- Zij'de**, **zij** (weefsel, vervaardigd uit de afgespeldde draden van de cocons der zijderups), v. gmv.: *een lampekop van —*, *een bloeze van —*; zegsw. — *bij iets spinnen*, zie: *Spinnen*, alsmede *Merk—*, *Stop—*, *Stik—*, *Vloksijde*.
- Zij'deaap** (dierk. klein Z.-Amerikaansch aapje met lange, zijdeachtige haren), m. —apen.
- Zij'deachtig** (lijkende op zijde), bn.: —**e haren**; —**cultuur** (het kweken van zijderupsen en het behandelen der zijdecocons), v. gmv.; —**fabriek**, v. —en; —**fabrikant** (eigenaar van een zijdefabriek), m. —en; —**industrie**, v. gmv.: *de — bloeide in de 17e eeuw o. a. te Utrecht en te Haarlem*.
- Zij'delings**, bw.: *hij keek mij — aan*, van ter zijde, ook, *Zijlings*; —**lingsch** (van ter

zijde, bn.: een — e blik; erfgenamen in de — e linie, niet rechtstreeksche; ook, Zijlingsch.
Zijdemolen (molen of machine voor de bereiding van zijde), m. —s; —molentje (haspeltje voor zijde), o. —s.
Zij'den (van zijde), bn.: een — japon, een — zakdoek; fig. — lokken, zeer zachte; —hemdje (fijn, geel appeltje met zeer zachte, dunne schil), o. —s; —hoed (hooge hoed voor heeren), m. —en; spreekt.: den hoogen zijden op hebben, deftig of pontificaal gekleed zijn.
Zij'deplant (Amerikaansche plant, ook in onze duinen: met een zijdeachtige kuit aan de zaden), v. —en; —reeder (—fabrikant), m. —s; —rups (lichtgrijze rups v. e. nachtvlinde, zijdeworm), v. —en: de — voedt zich met de bladeren van den moerbeiboom; zij spint zich na 30 dagen etens in drie etmalen in, d. i. vormt in ééne minuut 35 cM. draad op den cocon, zie Zijdeworm; —spinnerij, v. —en; —staart (pestvogel), m. —en; —stof (hoofdbestanddeel van de zijde), v. —en; —twijnder (iemand, die zijden garen dubbelt), m. —s; —twijnderij (werkplaats van den zijdetwijnder), v. —en; —verver (iemand, die zijde verft als bedrijf), m. —s.
Zij'deweve (pijn in de zij, pleuris), o. gm.v.
Zij'deweve (iemand, die zijde weeft als bedrijf), m. —s; —weverij 1. (het zijdeweven), v. gm.v.; 2. (de werkplaats van den zijdeweve), v. —en; —winkeltje (winkeltje v. zijden stoffen), m. —s; —worm, zij'worm (zijderups), m. —en: de — werd in 555 n. C. clandestien uit China naar Konstantinopel overgebracht.
Zijd'geweer (sabel, degen), o. —geweren vero.
Zij'gang (gang ter zijde of aan den zijkant), v. —en: fig. hij gaat —en, hij gaat niet recht door zee, handelt niet oprecht.
Zij'gen 1. (sijpelen, neerdruppelen), het zegg, heeft en is gezegen: het water door een filter laten —, melk door een teems doen —; 2. (zacht neerdalen): de dorre bladeren zegen op het tuinpad.
Zij'kamer (kamer ter zijde), v. —s: een — bij de voordeur is meestal een spreekkamer; —kanaal (tak v. e. kanaal), o. —kanalen.
Zijl (waterloop, ook, uitwateringssluis: Friesl. en Gr.), v. zijlen; verg. Blokzijl, Delfzijl.
Zij'laan (laan, ter zijde voerend), v. —lanen;
—lijn (spoorlijn ter zijde), v. —lijnen: de trein werd op een — gebracht; —linie (zijlijn: afstammelingen van broeders- of zusterskinderen), v. gm.v.: hij behoort tot een — van dat adellijk geslacht; —lings (zijdelings), bw.
Zij'vestenij (in Groningen gebruikelijk voor waterschap), v. —en; —vester (mede-bestuurder van een waterschap), m. —s; —vestershuis (gebouw voor de vergadering der zijvesters), o. —zen; —waarder (sluismeester), m. —waarders.
Zij'magen (bloedverwanten uit de zijlinie), m. en v. mv.; —muur (muur aan den zijkant), m. —muren.
Zijn 1. (bestaan, leven, zich bevinden, aanwezig zijn), onr. w. w., ik ben, hij is, ze zijn, zijnde: er is een God, leeft; hij is niet meer, is gestorven; vader is op zee; er is geen geld meer; zegsw. dit huis is van mijn vader, behoort aan; moet er nog wijn —, is er noodig? ook koppelw. w.: dit gebouw is een museum, het is warm, dat is werken, de maan is wassende, ongesteld zijnde bleef hij thuis (dit deelw. wordt minder gebezigd); verder,

hulpw. w.: hij is naar Amsterdam geloopt, deze akker is pas gemest; 2. (het zijn, het leven, het bestaan), o. gm.v.: de strijd om het — of niet-zijn; zie ook: Aanzijn, Afzijn.
Zij'nent, te —, bijw. uitdr.: ik kom dikwijls te —, in zijn huis, bij hem, in zijn woonplaats; —halve, bw.: doe het maar —, om hem, d. i. uit genegenheid tot hem; —wege, bw.: ik groet u —, namens hem; —wil, om —wil, (zijnenhalve, ter wille van hem), bw.
Zijp (waterloop, stoot, wetering), v. zijpen.
Zij'pad (pad ter zijde af), o. —paden: een — inslaan; zegsw. —paden opgaan, den rechten, eervollen weg verlaten.
Zij'pelen, zie Sijpelen.
Zij'reeden (zijde maken, —twijnen), o. gm.v. —reeder (zijdebereider), m. —s; —reederij (zijdefabriek), v. —en.
Zij'schip, o. —schepen, zie Zijbeuk; —rivier (bijrivier van een hoofdstroom), v. —rivieren: de —rivieren van den Rijn; —spanwagen (lichte wagen met één zitplaats op luchtbanden, welke op zij aan een (motor-)rijwiel bevestigd kan worden), m. —s; —spoor (spoorlijn ter zijde, nl. van de hoofdlijn af), o. —sporen, zie Zijlijn; —straat (straat, die van de hoofdstraat afloopt), v. —straten; —stuk (stuk, dat de zijde vormt van iets), o. —stukken; —tak (bijtak), m. —takken: een — v. e. rivier.
Zij'tje (verkleinw. van zijde), o. zijtjes: ik heb zes —s volgeschreven, kantjes.
Zij'waarts (ter zijde), bw.: hij ging —; —waartsch, bn.: een —e beweging, in de richting van ter zijde; —wand (rechter- of linker-muur), m. —en; —weg (weg ter zijde), m. —wegen: fig. op —wegen dolen, zijn doel uit het oog verliezen, verg. Zijpad.
Zij'worm, m. —en, zie Zijdeworm.
Zij'zwaard (deel v. e. schip), o. —en, verg. Zwaard.
Zikkeneu'rig, bn., z. Sikkeneurig.
Zilt (verwant met zalt of zout), bn.; —er, —st: het —e water der zee, zoutachtig; —e tranen schreien; het —e nat, de zee; —ig (zoutig), bn.; —er, —st: dit water is min of meer —.
Zil'ver (edel metaal van blank-glanzende kleur: S. G. 10.5, smeltpunt ± 1000° C.), o.: de waarde van 1 KG. zilver, 0.985 fijn, is wettelijk bepaald op f 65; een horloge van —; Russisch —, mengsel van zilver en andere metalen; nieuw —, mengsel van zink en nikkel; fig. haren van —, spierwitte haren; dicht het — des ouderdoms; —aanmunting (het slaan in de munt van zilvergeld), v. —en.
Zil'veraap (kleine zilverkleurige aap in Z.-Am. aan den Amazonen-stroom), m. —apen.
Zil'verachtig (lijkende op zilver), bn.; —er, —s: een —e schijn of glans; —e bladeren, de —e duiveveer; —ader (een lange, smalle laag zilverstof in een zilvermijn), v. —en, —s, verg. Goudader; —beuk (witte beuk), m. —en; —blad (onkruid in moestuinen, ook: duivelsmelk, tuinwolfsmelk), o. gm.v.; —blank (blank als zilver), bn.: een —e hand, de —e zwaan, een —e visch; —blende (een soort van zilvererts), v. gm.v.; —bon (munt-papier in coupures van f 1 of f 2.50: tijdelijk uitgegeven krachtens de wet van 6 Aug. 1914), m. —s; —draad (tot draad getrokken zilver), o. gm.v.; een broche van fijn —; als voorwerpsnaam, m. —draden.
Zil'veren (van zilver), bn.: dat zijn — lepels,

— *kandelaars*; fig. zij vierden hun — *bruiloft*, 25-jarig huwelijksfeest; een — *ambtsfeest*; — *haren*, zilverwit; een — *sleutel*, fig. geld, waarmee, zegt men, alle sloten opengaan; zegsw. over — *schijven doen loopen*, in 't reine brengen, door middel van geld.

Zil'vererts (erts, waaruit zilver wordt bereid), o. —en, verg. Zilverblende; — **fazant** (zilverkleurige fazantachtige vogel), m. —en; — **gaas** (zilverkleurig gaas), o. gmv.; — **geld** (baar geld in zilver, zilveren muntstukken), o. gmv.: al mijn — is op; — **kast** (kast als bewaarplaats van zilverwerk), v. —en; — **kleurig** (de kleur hebbende van zilver), bn.: een — *vischje*; — **koers** (de marktprijs van het zilver), m. —en, zie *Koers*.

Zil'verlakensche, m. —n, zie *Fazant*;

— **ling** (oude Joodsche munt of heilige sikkel, waarvan men de waarde schat op ± f 1.50), m. —en; Judas ontving voor zijn verraad 30 —en, d. i. ± f 45; — **leening** (staatsleening, waarvan de rente in zilver voldaan wordt), v. —en, zie *Metalliek*; — **meeuw** (dierk. zeemeeuw, wat kleiner dan de mantelmeeuw), v. —en: de — heeft blauwgrijze rugveeren, die aan zilverkleur doen denken, zij bezoekt 's winters onze kusten; — **mijn** (mijn, waaruit zilver gewonnen wordt), v. —en: —en vindt men o. a. in N.-Amerika en Mexico, in Europa vooral in Duitschland, Rusland en Servië; — **munt** (munt van zilver), v. —en; — **oplossing** (—smelting), v. —en; — **oxyde** (verbinding van zilver en zuurstof), o. gmv.

Zil'verpapier (papier, aan éenen kant verzilverd), o. —en, zie *Goudpapier*; — **pluivier** (in Friesland de goudkievit), v. —en; — **poeder**, — **poecier** (fijn verdeeld zilverstof), o. gmv.; — **populier** (witte populier of abeel), m. —en; — **prijs** (—koers), m. —prijzen; — **productie** (—winning in de mijnen), v. gmv.; — **proef** (onderzoek naar het gehalte van zilver of naar het percent zilver, dat het zilvererts bevat), v. —proeven; — **reiger** (een soort van reiger, in ons land zeldzaam, ook: aigrette-reiger), m. —s: de — leeft aan de poelen en meren van Hongarije.

Zil'verrente (rente van een zilverleening, zie ald.), v. gmv.; — **smid** (bewerker van zilver; iem., die zilveren voorwerpen maakt en herstelt), m. —smeden; — **smidswinkel** (winkel, ook werkplaats van den zilversmid), m. —s: — **spar** (plantk. een fraaie sparreboom met rechtopgaanden stam van soms 40 M. en witgestreepte naalden), m. —ren; — **stuk** (geldstuk van zilver, bv. rijksdaalder, gulden), o. —ken; — **visch** (dierk. zilverkleurige zoetwatervisch), m. —visschen; — **vloot**, v. —vloten: *Piet Hein* veroverde een der —vloten, op 9 Sept. 1528; — **vos** (donkergrijze vos der poolstreken, wiens huid of pels seer fijn bont oplevert), m. —sen: een bijzonder goede huid van een — heeft een waarde van f 9600; het donkere bont is doorsprenkeld met zilverharen; — **werk** (voorwerpen van zilver), o. —en, zie: *Goud- en zilverwerken*; — **wilg** (witte wilg met zilverkleurige bladeren), m. —en; — **wit** (wit als zilver), bn.: een — *witte haarlok*.

Zin 1. (zielsvermogen), m. zinnen: de mensch heeft vijf —nen; waar zijn uw —nen? verstand; zijn —nen bij elkaar houden; van zijn —nen beroofd zijn; niet goed bij zijn —nen

zijn; dat streelt de —nen; dat schoot mij in den —, gedachte; zegsw. zooveel hoorden, zooveel —nen, meeningen, richtingen, zienswijzen; 2. (lust, begeeren), m. zinnen: hij had zijn —nen gezet op die studie; naar zijn eigen — kunnen handelen; je moet je eigen — doen; hij heeft zijn — gekregen, wil; 3. (beteekenis), m. gmv.: de letterlijke en de fig. — van een woord of een uitdrukking; ik snap den — niet van wat er staat; een woord in verkeerd — opvatten; verg. *Dubbelzinnig en Zinverwant*; 4. (wijze, manier), m., in: alleszins, anderszins, eenigszins, geenszins, veelszins, z. ald.; 5. (spraak. in woorden uitgedrukte gedachte), m. zinnen: de hoofdleden van een — zijn onderwerp en gezegde; een beknopte —, een elliptische —; zie *Bijzin*.

Zin'bouw (spraak. de samenstelling van een zin), m. gmv.; ook, *Zinsbouw*.

Zincographie (kunst om iets op zinken platen te etsen of te graveeren en af te drukken; de geëtsde, gegraveerde of afgedrukte afbeelding), v. —en.

Zin'deel (spraak. lid of deel van een zin), o. —deelen; ook, *Zinsdeel*.

Zin'delijk (proper, net), bn. en bw.; —er, —st: een —e huisvrouw; een —e bediening; — werken; —heid (properheid, reinheid), v. gmv.

Zin'duiding (verklaring, aanduiding van de betekenis van een zin), v. —en.

Zinga'ro (It. naam voor Zigeuner), m. —ri.

Zin'gen, ik zong, heb gezongen: een lied —; altoos hetzelfde liedje —, hetzelfde onderwerp aanroeren; ik zing den ondergang van d'eersten wereldgrond (Bild.), bezing, dicht over; bij overdracht: het water begint te —, koken, suizen, bruisen: het geluid te doen hooren, dat het koken voorafgaat; —er (zanger), m. —s.

Zin'gend, bn. en bw.: de —e vogels, die zingen; een —e *Mis*, mis met liturgischen zang, zie *Stil*; — spreken, op zingenden toon.

Zin'genot (genieting, die de zinnen streelt), o. gmv.: aan — verlaafd zijn; — najagen.

Zing'mug (de gewone steekmug), v. —gen.

Zink (een blauwachtig wit metaal: S. G., 6.86, smeltpunt 422° C.), o. gmv.: — komt niet in gedegen toestand voor, zie *Galmei*; —erts wordt gevonden vooral in Australië en N.-Amerika, ook in Duitschland, Italië, Frankrijk, Rusland en België; zie *Ovengalmei* en *Blende*.

Zin'ken (zakken, omlaag gaan), het zonk, is gezonken: het schip gaat —; in de modder —; in diepen slaap —; den moed laten —, zakken; fig. hij is diep gezonken, zedelijk diep gevallen; —sel (bezinksel), o. —s.

Zin'ken (van zink gemaakt), bn.: een — dak.

Zin'ker (buisleiding onder water door), m. —s.

Zink'gat (loosgat v. e. sloep), o. —gaten.

Zin'king (ziekelijke aandoening door kouwatten ontstaan), v. —en; zie *Catarrh*.

Zink'laag (aardr. aardlaag, waarin zink gevonden wordt), v. —lagen.

Zink'lood (peillood, dieplood), o. —looden.

Zink'oxyde (verbinding van zink met zuurstof), o. gmv.

Zink'put (put zonder gemetselden bodem), m. —putten; zegsw. dit gaat in den —, is verloren; het geld verdwijnt nu als in een —.

Zink'roer (een ouderwetsch vuurroer of pistool), o. —roers, —roeren.

Zink'stuk (steenbestorting), o. —ken: een —

- is gevlochten rijswerk of een teenen horde, met steenen bevracht, men laat het op den bodem zinken, om een grondslag voor metselwerk of voor dijkbouw te verkrijgen.
- Zink'wit** (witte verfstof, verkregen uit verbranding van zink), o. gmv.; —**witfabriek**, v. —en.
- Zin'ledig** (zonder inhoud), bn.: een — gezegde, zonder beteekenis, een — opstel, een —e brief.
- Zin'lijk, zin'nelijk** (door middel van de zinnen plaats hebbende), bn. en bw.; —er, —st: — waarnemen; fig. de zinnen streelend: — genieten, —e vermaken; ook, zingenot beminnend: een — mensch.
- Zin'loos** (zonder zin), bn.: een — opstel, zonder beteekenis, inhoud; een — gezegde.
- Zin'nebeeld** (zinnelijk waarneembaar teeken, dat iets abstracts uitbeeldt), o. —en: het anker is het — der hoop, de haan is het — der waakzaamheid; zie Symbool.
- Zinnebeel'dig**, bn.: een —e voorstelling, een zinnebeeld bevattende; verg. Allegorisch en Symbolisch.
- Zin'nelijk**, bn. en bw.; zie Zinlijk; —**loos** (zonder verstand), bn. en bw.; —zer, —t: een —looze vrouw, beroofd van of zonder zinnen; — te werk gaan; fig. onzinnig, dwaas: — gesnap; —**loos'heid**, v. gmv.; —**looze** (iem., die van zijn zinnen beroofd is; krankzinnige), m. en v. —loozen.
- Zin'nen** (peinzen, denken), ik zon, heb gezonnen: hij zat op wraak te —; ik zal er eens op —, d. i. het overdenken; verg. Bezinnen.
- Zin'nenwereld** (de wereld der zinnen, de stofelijke wereld), v. gmv.
- Zin'nepop** (plaatje of prentje waarbij een twee- of meerregelig rijm), v. —pen: de — pen zijn van Roemer Visscher (1547—1620), waarbij zijn dochter Anna (1584—1651) later tweeregelige rijmpjes schreef.
- Zin'nenprent** (prent of plaatwerk met de allegorische voorstelling van eenig historisch feit), v. —en.
- Zin'nespel** (allegorisch tooneelstuk, inz. van het einde der Middeleeuwen; moraliteit, o. —spelen: de —spelen gaven personificaties, d. i. de personen, die optraden, stelden de een of andere deugd of ondeugd voor en hielden zedenkundige, politieke of godsdienstige beschouwingen.
- Zi'on**, o., zie Sion.
- Zin'rijk** (rijk van zin, geestig, vernuftig, vol beteekenis), bn. en bw.; —er, —st: een — woord, een — gezegde, een —e fabel; zich — uitdrukken; —**heid**, v. gmv.: de — der Bijbelsche parabelen, diepe zin.
- Zins'accent** (het accent van een woord ten opzichte van de andere woorden in een zin), o. —en.
- Zins'bedrog** (bedrieglijke waarneming door de zinnen), o. gmv.; —**bedwelming** (het bedwelmd-zijn der zinnen), v. gmv.: — door opium of jenever, zie Bedwelmd; —**begoocheling** (zinsbedrog, zinsmisleiding), v. —en.
- Zins'bouw**, m. gmv.; zie Zinbouw.
- Zin'scheiding**, v. gmv.; zie Punctuatie.
- Zins'deel**, o. —en; zie Zindeel.
- Zin'snede** (deel van een volzin), v. —sneden.
- Zins'deel**, o. —en; zie Zindeel.
- Zins'ontleding** (het ontbinden van een zin in leden en de benoeming van deze), v. —en.
- Zin'spelen** (op iets doelen, bedektelijk aan-
duiden of te kennen geven), hij —speelde, heeft gezinspeeld: hij —speelde op uw geringe afkomst, zij —speelde er op, dat zij een eind aan haar leven zou maken; —**ing** (toespeeling, min of meer bedekte aanduiding), v. —en.
- Zin'spreuk** (kernspreuk: leus, devies, vooral op wapens voorkomend), v. —en; elke redrijkerskamer had haar —; de — der Haarlemsche kamer was: Trouw moet blijken; zie: Motto en Leus; —**spreukig** (in den vorm van een zinspreuk), bn. en bw.
- Zins'toon** (de toon, waarop elk der verbonden zinnen in den samengestelden volzin wordt gezegd, gelezen, om de eenheid van dien samengestelden volzin te doen uitkomen), m. gmv.
- Zin'storende** drukfout (letterfout, die de beteekenis van een volzin doet verloren gaan, b. v. in voor en, men voor mijn, enz.), v. —en.
- Zins'verband** (betrekking of verhouding tusschen twee zinnen), o. gmv.: het nevenschikkend en onderschikkend —, zie ald.
- Zins'verbijstering** (een soort van tijdelijke zinsverwarring of zinneloosheid), v. gmv.
- Zins'verroking** (zielsvervoering), v. —en; —**vervoering**, v. —en, zie Extase.
- Zin'teeken** (scheiteeken), o. —s: de —s dienen om de juiste opvatting van de zinnen en van hun verband te bevorderen, b. v. een punt, een komma, een vraagteeken, enz.
- Zin'tuig** (werktuig, waardoor een der zinnen werkt, orgaan v. een der zinnen), o. —tuigen.
- Zin'verwant** (naar den zin, d. i. de bet., verwant), bn.: uitvinden en ontdekken zijn —e woorden, d. i. synoniemen, omdat ze veel gelijkbeteekenends echter ook een kenmerkend verschil van beteekenis hebben; —**verwantschap** (het overeenkomen in beteekenis van twee of meer woorden), v. gmv.: er is — tusschen de woorden: achterklap, kwaadsprekendheid en laster; zie Synoniemie.
- Zionis'me** (het streven, om een Joodsch rijk te stichten in Palestina), o. gmv.
- Zionis'ten** (leden der vereeniging, werkend voor het zionisme), m. mv.; —**congres**, o. —sen: in 1897 werd het eerste — te Bazel gehouden, sedert kwam het elk jaar samen.
- Zirkoon'** (donkerrood of geelrood edelgesteente), m. —konen, (stofnaam), o. gmv.: de —, die op Ceilon wordt gevonden, is geelachtig groen; de — behoort tot de hyacinten.
- Zit** (het zitten), m. gmv.: dat was een lange —; dat is een heel —je, reisje; die jongen heeft geen — in 't lijf, kan zich niet rustig houden.
- Zit'bad** (bad, dat niet liggend, maar zittend genomen wordt), o. —en; ook, de badkuip zelf; —**bank** (bank, om op te zitten), v. —banken; —**dag** (dag, waarop zitting wordt gehouden), m. —dagen: de — eener rechtbank; de — van een ontvanger, tot het ontvangen of innen van belastingen; — houden, zie verder Zitting; —**je** (plekje, plaatsje), o. —s: een lief —; —**kamer** (woonkamer, huiskamer), v. —s; —**plaats** (plaats, om te zitten), v. —en: een amphitheater van —plaatsen.
- Zit'ten** (gezet en zijn), ik zat, heb en ben gezeten: op een bank, een stoel —; de vogels — op een tak, rusten; de kip zit op eieren, broedt; voor een schilder —, poseeren; in den raad —, raadslid zijn; bij uitbr. die jas zit goed, past, kleedt; het rijtuig bleef in de sneeuw —, steken; die man zit er warmpjes in, is welgesteld; zegsw. fig. aan het roer —,

- regeeren; *op den troon* —, koning zijn, heerschen; *op water en brood* —, in de gevangenis zijn, *hij heeft zes maanden gezeten*; *rem. laten* —, verlaten; *met den neus in de boeken* —, studeren; *in den brand, in de klem* —, erg in verlegenheid zijn; *op zware lasten* —, zware lasten moeten opbrengen; *in een klas blijven* —, niet overgaan, van een leerling, zie *Doubeleeren*; *het er niet bij laten* —, het vervolgen door aangifte bij het gerecht; *daar zit niets anders op*, er is geen ander middel, het kan niet anders; *het schip zit op het droog*, is gestrand; *hoe zit het met de zaak*, is het gesteld? *in verlegenheid* —, zijn.
- Zit'tend**, bn.: *een — leven leiden*; *een kleermaker heeft — werk*, waarbij hij moet zitten
- Zit'ting**, v. —en: *de — van een stoel*, van een *canapé*, zitplaats; fig. — *houden*, vergaderen, ook: ergens zijn, b.v. als ambtenaar, om menschen te spreken; — *nemen in den gemeenteraad*, als lid plaatsnemen.
- Zit'tingsjaar** (*jaar, dat verloopt tusschen de opening en de sluiting b.v. van de Tweede-Kamer*), o. —jaren: *in dit — zal dit ontwerp van wet aan de orde gesteld worden*.
- Zit'vlak** (*achterste*), o. —vlakken.
- Zo'de, zoo, zoi** (verwant met *zieden*: *wat gekookt wordt of is, kooksel*), v. zoolen: *een — visch*; verkl. zootje, zootje, o. —s.
- Zo'de** (*afgestoken stuk gras, graszode*), v. —n: zegsw. *dat brengt of zet geen —n aan den dijk*, zie *Dijk*; verkl. zootje, o. —s.
- Zo'denploeg** (*werktuig, dat gebruikt wordt om zoden te snijden*), m. —en; —*snijder* (—*ploeg*), m. —s; —*werk* (*het snijden, lichten en leggen van zoden*), o. gmv.
- Zodiak** (zie *dierenriem*), m. gmv.: *de — is gedeeld in 12 vakken van 30°*, wier namen zijn: *de Ram, de Stier, de Tweelingen, de Kreeft, de Leeuw, de Maagd; de Weegschaal, de Schorpioen, de Schutter; de Steenbok, de Waterman, de Visschen; de eerste drie heeten Lenteteekens, de drie volgende Zomerteekens, enz.*
- Zodiakaal/licht** (*sterrenk.lichtschijnsel vóór zonsop- en na zonsondergang, dierenriemlicht in 't begin v. lente en herfst*), o. gmv.
- Zoek** (*te zoeken, verloren, weg*), bw.: — *zijn*, — *raken, enz.*; *mijn hoofd is —*, niet te vinden.
- Zoek'brenge** (*met beuzelingen doorbrengen*), ik bracht —, heb —gebracht: *den tijd* —, verbeuzelen; *veel tijd — met iets*, verkwisten.
- Zoek'en** (*trachten te vinden*), onr. w.w., ik zoek, heb gezocht: *naar een boek* —; fig. *e. betrekking* —; *eigen voordeel* —, beoogen; *ruzie* —, willen hebben; *iemand — te bedriegen*, beproeven; —*er* (*foto. toestelletje a e. camera, waardoor men kan nagaan of het te fotografeeren voorwerp goed op de plaat zal komen*), m. —s.
- Zoek/licht** (*sterk geconcentreerde elektrische stralenbundel, welken men op een bepaald punt kan laten vallen*), o. —lichten: *de —en zijn van dienst op oorlogsschepen, in belegde vestingen, enz.*
- Zoek/maken** (*oorzaak zijn, dat iets verloren gaat*), ik heb —gemaakt: *het kind heeft het boekje —gemaakt*, men kan het niet vinden; fig. *veel geld* —, verteren, verkwisten.
- Zoek'raken** (*verloren raken*), het is zoekgeraakt: *die kraan is —geraakt, een bril kan —*.
- Zoel** (*zacht, lauw*), bn. en bw.; —*er*, —*st*: *het is — weder, vrij warm; een —e zuidenwind*; *de lucht is —*, vochtig warm; —*heid* (*zachte warmte*), v.; —*te* (*lauwe wind*), v. gmv.
- Zoel'loekaffer** (*een der rassen van Kaffers in Z.-Afrika*), m. —kaffers.
- Zoel'men** (*klankn.een gonzend geluid maken*), *de bij zoemde, heeft gezoemd: —de insecten*.
- Zoel'n** 1. (*verzoening, vrede*), m. gmv.; ook, *boete*, zie *Zoengeld*; 2. (*kus*), m. zoenen; —*bloed* (*het bloed, door Jezus vergoten als zoenoffer*), o. gmv.; —*dood* (*dood als offerlam, ter verzoening*), m. gmv.: *de — van Christus*.
- Zoel'nen** (*kussen, omhelzen*; ook: *verzoenen*), ik zoende, heb gezoend.
- Zoel'geld** (*geld, dat als boete werd betaald*), o. gmv.; —*offer* (ook: *zonde- en schuldoffer, tot vergiffenis nl. der zondenschuld*), o. —s.
- Zoel** (tegenst. van *zuur, zeer aangenaam van smaak*), bn. en bw.; —*er*, —*st*: *suiker, honig is —*; *een —e appel*; *de —e inval*, zie *Inval*; zegsw. —*e broodjes bakken*, zie *Brood*; fig. —*e droomen*, hoogst aangenaam; *een — kind*, braaf; *een — woordje*, vriendelijk; als zn. o.: 's *levens — en zuur*, lief en leed.
- Zoel'achtig** (*eenigermate zoet*), bn., —*er*, —*st*.
- Zoel'boer** (*boer, die al zijn melk als zoetmelk verkoopt*), m. —en.
- Zoel'teboter** (*versche, ongezoeten boter*), v.; —*kauw* (*iem., die graag wat zoets eet, lekkerbek*), m. en v. —*kauwen*; —*koek* (*peperkoek*), v. gmv.: zegsw. *alles voor — opten*, zich alles laten welgevallen.
- Zoel'telaar** (*marketenter*), m. —s, —*laren*; —*laarster* (*marketenster*), v. —s; —*laren* (vroeger (*dranken, ook spijzen aan de soldaten te veldte verkoopen*), hij heeft gezoeteld, w.g.
- Zoel'telste** (*bemide, schat*), o. —s. gmv.
- Zoel'temelk** (*versche koemelk*), v. gmv., verg. *Karnemelk, Ondermelk*; —*melksch*, bn.: *een — kaasje*, van zoetemelk gemaakt; —*melks'pap* (*pap van zoetemelk*), v. gmv.
- Zoel'ten** (*zoet maken*), ik zoette, heb gezoet: *deze chocolade is te zeer gezoet, d. i. te veel gesuikerd; bruine suiker zoet beter dan witte*.
- Zoel'ten** (*zeer glad schaven of polijsten*), hij zoette, heeft gezoet; zie: *Zoetschaaf en Zoetvijl*.
- Zoel'terd** (*lieverd*), m. —s; ir. *dat is me een —!*
- Zoel'theid** (*het zoet-zijn*), v. gmv.: *de — van honig*; ook: *de —heden des levens, genoegens*.
- Zoel'thout** (*plant uit Z.-Europa, Klein-Azië, enz., ook in ons land aangekweekt*), o. gmv.: als handelswaar dienen stukjes van den wortelstok; het gekookte en verdikte sap van den wortel levert *Drop*; —*houtsuiker* (*suikerstof, uit zoethout getrokken*), v. gmv.; —*houtwater* (*aftreksel van zoethout*), o. gmv.
- Zoel'tig** (*min of meer zoet, zoetachtig*), bn. en bw.: *een —e smaak; die bessen smaken* —; —*heid* (*snoepgoed, lekkers*), v. —heden: *keur van lekkers en zoetigheidjes*; —*jes*, bw.: *ga maar — te werk, zacht, bedaard, langzaam, zonder overijling; hij leest —, zingt —*, niet overluud; zie *Zachtjes*; —*klinkend* (*aangenaam van toon*), bn.: *een —e stem, een —e taal; —e melodieën*; —*luidend* (*welluidend, melodieus*), bn.; —*er*, —*st*: —*e muziek, —e taal*.
- Zoel'trasp** (*rasp, om oneffenheden weg te vijlen*), v. —en.
- Zoel'treukig** (*een zouten reuk hebbend*), bn.: —*er*, —*st*: *een — vergif, honig is —*.
- Zoetsap'pig** (*eig. zoet en sappig; fig. laf*,

flauw, bn. en bw.; -er, -st: een -e perzik; fig. een - antwoord; hij sprak erg -, overdreven vriendelijk, flauw.

Zoet'schaaf (timm. schaaft met dubbelen beitel om het hout te gladde), v. -schaven; -vijl (smed. fijne vijl), v. -vijlen; de -over iets laten gaan, iets uiterst fijn afwerken; -**viilen** (met de zoetvijl bewerken; fijn afvijlen, polijsten), ik -vijlde, heb gezoet-vijld.

Zoetvloei'end (aangenaam klinkend), bn. en bw.; -er, -st: een - gedicht, liefelijk, welluidend; -e taal, mooi van klank; -e geluiden; - dichten.

Zoetwater (drinkbaar water, rivier of bronwater), o. gm.v.; verg. Zeewater.

Zoetwaterfauna (al de dieren, die in zoetwater leven of kunnen leven), v. gm.v.: tot de - behooren visschen, amphibiën, krabben, schildpadden, enz.; -**waterkrab** (die nl. in zoetwater verblijft), v. -ben; -**waterplant**, v. -en; -**waterpoliep**, v. -en; -**waterschildpad**, v. -den; -**waterslak**, v. -ken; -**watervisch** (rivierisch), m. -visschen, de tegenst. zie: Zoutwatervisch.

Zoetzuur (zoet en tevens zurig), bn.: ingelegde morellen zijn -, sommige appels zijn -.

Zoe'ven (dof ruischen), de wind zoefde in de boomen, heeft gezoefd.

Zog 1. (afleid. van zuigen: moedermelk), o. gm.v.; 2. (spoor, kielwater), o. gm.v.: het - van een schip; zegsw. in iemands - varen, hem volgen op zijn spoor: eigenlijk, voor 't gemak of om 't voordeel.

Zo'lus, m. Gr. taalgeleerde (285-247 v. C.), om zijn vitterijen op Homerus' Ilias en Odyssea als criticaaster gebrandmerkt; fig. nieuwswijs bediller, kleingeestig criticus.

Zol'der (bovenste ruimte van een huis, onmiddellijk onder het dak), m. -s; verg. Achter-, Droog-, Graan-, Hooi-, Koren-, Turfzolder; zie ook: Beun en Beunhaas; ook: Zoldering; -**deur** (deur naar den zolder), v. -en; -**en** (op den zolder brengen of bergen), ik zolderde, heb gezolderd: turf en hout -; -**gat** (opening, waardoor men op zolder komt), o. -gaten; -**ing** (plafond met balken, zolderwerk van planken), v. -en; -**kamer** (afgeschoten kamertje op een zolder), v. -s, zie Mansarde; -**trap** (trap naar een zolder), v. -pen; -**raam** (dakvenster), o. -ramen; -**schuit** (vrij lang en breed vaartuig met vast plat dek, waarop last geladen wordt), v. -en; -**venster** (venster op zolder), o. -s.

Zo'len (van zolen voorzien), ik zoude, heb gezoold: een paar schoenen laten -.

Zo'mer (het tweede jaargetijde, van 21 Juni tot 22 September), m. zomers: een warme -, een regenachtige -; de - des levens, de geposeerde leeftijd; zij stierf nog maartwintig -s oud, jaren; des zomers, in den zomertijd; -**achtig**, bn., van het weer: aangenaam, warm; -**avond**, m. -en: een koele -; -**bed** (bed, waardoor een rivier stroomt bij middelbaren rivierstand, b.v. in den zomer), o. -bedden; -**dag**, m. -en: een heerlijke -; -**dienst** (regeling van den dienst op spoorwegen, stoombooten, enz. voor den zomertijd), m. -en, verg. Winterdienst; -**dijk** (lage dijk, welke alleen bij zomerstanden van het rivierwater dit kan keeren), m. -en, verg. Winterdijk; -**dos** (zomerkleedij; fig. 't

uiterlijke prachtkleed der natuur), m. gm.v.; -**dracht** (kleedij in het zomerseizoen), v. gm.v.; -**en** (zomer worden), het zomerde, heeft gezomerd: het begint te -, warmer te worden.

Zo'merfeest (feest i. d. open lucht, in bosch of park en wel in den zomer), o. -en; -**genoegens** (-vreugde, -vermaken), o. mv.; -**goed** (-kleedij), o. gm.v.: zijn - aantrekken; -**graan** (voorjaarsgraan), o. gm.v.; -**groente**, v. -n; -**halfjaar** (zes maanden: van 1 April tot 1 Oct.), o. -jaren; -**hitte** (grootte warmte in den zomertijd), v. gm.v.; -**hoed** (stroohoed), m. -en; -**huis** (tuinhuisje), o. -huizen; -**japon** (lichte japon), v. -nen; -**jas** (lichte jas), v. -sen; -**kade** (kleine zomerdijk), v. -n; -**maand** (Juni), v. -en: op 21 Juni begint de zomer.

Zo'mermantel (dunne mantel v. d. zomer), m. -s; -**nacht** (nacht in den zomer), m. -en; -**peer** (handpeer, die in den nazomer al gegeten kan worden), v. -peren; -**peil** (vastgesteld peil voor den waterstand in een polder gedurende den zomer, nl. v. Mei tot October), o. gm.v., verg. Winterpeil; -**sch** (als in den zomer), bn.: een -e dag in Maart; hij was op zijn - gekleed; -**seizoen** (de zomertijd), o. gm.v.; -**sproeten** (gele vlekken en vlekjes op gelaat of handen, die vooral des zomers zich vertoonen), v. mv.; -**tarwe** (tarwe, die in 't voorjaar gezaaid wordt), v. gm.v.; -**teekens** (de teekens vgn den dierenriem in den zomer, nl. Kreeft, Leeuw en Maagd), o. mv., zie Zodiak.

Zo'mertheater (theater, waar des zomeravonds voorstellingen gegeven worden), o. -s: deze badplaats heeft een -; -**tijd** (tijd dat het zomer is; tijdsregeling i. d. zomer, om licht te besparen, bij ons van 1 April tot 1 Oct.), m. gm.v.: bij 't begin van den - wordt de klok een uur vooruitgezet; -**vacantie** (nl. in Augustus), v. gm.v.; -**vagen** (bouwland een zomer braak laten liggen, om het door ploegen en eggen te zuiveren of te vagen van onkruid), men -vaagde, heeft gezomer-vaagd; -**verblijf** (buitenverblijf voor de zomermaanden), o. -verblijven, verg. Optrekje; -**vogel** (dierk. vogel, die den zomer in ons land doorbrengt), m. -s; verg. Winter- en Standvogel; -**warmte**, v. gm.v.; -**weder**, -**weer**, o. gm.v.; -**zalm** (zalm, die in den zomer gevangen wordt, ook Jacobszalm geheeten), m. -en, zie Sint-Jacobus; -**zon** (de warme zon van den zomer), v. gm.v.

Zomp (lang en smal vaartuig), v. -en.

Zon (zelflichtend hemellichaam, in ons stelsel de bron van licht en leven), v. -nen: het opgaan, het ondergaan der -, de morgen-, de middag-, de avond-, een regen-, zie ald.: de - meten of schieten, haar hoogte berekenen; zegsw. de opgaande of rijzende - aambidden, de bovendrijvende partij eeren, bijvallen, iem. huldigen, die in macht of aanzien stijgt: hij kan niet zien, dat de - in 't water schijnt, benijdt eens anders voor-
spoed, is afgunstig op het succes van een ander; fig. het zonnelicht, de zonnestralen: de bloemen uit de - zetten; ook: de orde van den leeuw en de -, Perzische ridderorde; iem. in het zonnetje zetten, zie Zonnetje; er is niets nieuws onder de -, wat men ziet gebeuren, is vroeger al geschied; het land

der rijzende —, Japan; zie ook Gelukszon.
Zon'daar (iem., die belast is met zonde), m. —s, —daren; bij uitbreid. in kerkelijken zin: de mensch in 't algemeen: wij, arme zondaren.
Zon'daarsbankje (bankje, waarop iem., bij een bijeenkomst v. h. Heilsleger, plaats neemt, die zijn zonden wenschte te belijden om gered te worden), o. —s: staan, alsof men op het — moet, met een schuldig gezicht staan te kijken.
Zon'dag (eerste dag der week, naar de zon geheeten, de rustdag van het Nieuwe Testament, d. i. de dag des Heeren bij de Christenen), m. —en; —avond (avond v. e. Zondag), m. —en; —middag, m. —en; —morgen, m. —s; —nacht, m. —en; —s (op Zondag), bw., ook: des —; —sblad (krant, die enkel des Zondags verschijnt), o. —bladen; —sch, bn.: de —e kleeren, die enkel op Zondag gedragen worden; hij is op zijn — gekleed, d. i. hij heeft zijn beste pak aan.
Zon'dagsdienst (kerkdienst, welke 's Zondags gehouden wordt), m. —en; —gezicht (scherts. vroom, uitgestreken gezicht), o. —en; —jager (halfbakken jager, ongeoeffend, slecht jager), m. —s; —kind (eig. kind, dat op Zondag is geboren, gelukskind), o. —eren; —kleed (zondagspak), o. —kleeren; —kost (middageten op Zondag, fig. lekker eten), m. gm.v.: echte —; —letter (tijdrekening: een der zeven eerste letters van het alfabet, zij wijst voor elk jaar den Zondag aan), v. —s; —pak (het gewaad, de kleedij voor den Zondag), o. —ken; —preek (preek, die op Zondag gehouden wordt), v. —preken; —ruiter (eig. ruiter, die enkel op Zondag paardrijdt, ongeoeffend ruiter), m. —s; —rust (rust v. allen slafelijken arbeid op Zondag), v. gm.v.: vereeniging tot bevordering der —; —school (school op Zondag met godsdienstig getint onderwijs), v. —scholen: de eerste — werd te A'dam geopend in 1836, Engeland had er reeds een in 1780 te Gloucester; —viering (het vieren v. d. Zondag als den dag des Heeren), v. gm.v.
Zondares', v. —sen, zie Zondaar.
Zon'de (iedere vrijwillige overtreding van goddelijke of kerkelijke wetten), v. —n: vloeken is —, groot kwaad; een — begaan, doen; bij uitbreid. het is — en jammer, erg jammer; het is — en schande, valt diep te betreuren; zie: Erzonde en Dadelijke —, Doodzonde en Dagelijksche —.
Zon'denbok (de bok, waarop bij de Israëlieten op Gr. Verzoendag zinnebeeldig de zonden des volks, door een Hoogepriester, werden geladen), m. —ken, zie Lev. 16:10 en 22, ook, Azazel: fig. hij is op school altijd de —, anderen werpen op hem steeds de schuld, hij heeft voor anderen de schuld te boeten; —last (grootte menigte van zonden), m. gm.v.; —register (lijst v. fouten en tekortkomingen), o. —s: iems — openleggen; —schuld (schuld, die op iem. drukt door de zonden), v. gm.v.; —vergeving (vergifenis der zonden), v. gm.v.
Zon'der (niet in het bezit van), vz.: hij is — geld; de man was — werk, buiten; als vgw.: —dat, b. v. ik zet het, zonderdat ik het meende.
Zon'derbaar (eig. zonderling, vreemd, vreemdsoortig), bn.: dat is een — geval. w. i. g.
Zon'derling (vreemd, vreemdsoortig), bn.

en bw.; —er, —st: een — oud mannetje; een —e geschiedenis; —e omstandigheden; er heerscht een —e beleefdheid in den burgerstand (Mult.); die man doet —, ongewoon; —heid (zonderlinge daad), v. —heden.
Zon'derling (persoon, die vreemd doet), m. en v. —en; voor het vr. ook —linge; uw oom is een —, die Engelsche dame is een —e.
Zon'deval (het vallen in zonde), m. gm.v.: de — van Adam (Bijbel).
Zon'dig (overhellende tot zonde), bn.; —er, —st: ons — hart; —e gedachten, waardoor men nl. zonde doet; —e neigingen, booze; —e begeerten, slechte; —e leven.
Zon'digen (zonde begaan), ik heb gezondigd: zegsw. in onwetendheid zondigt men niet; — tegen goddelijke of menschelijke wetten, deze overtreden; bij uitbr.: — tegen de regels der taal, die niet in acht nemen; — tegen de wellevendheid, handelen tegen.
Zon'dvloed (grootte wereldvloed, geweldige overstroming, zie Ark, m., zie Gen. 7:11: dieren, die vóór den — leefden; die mode is nog van vóór den —, scherts. dat is zeer ouderwetsch).
Zo'ne (aardgordel), v. —n: de heete —, de heete luchtstreek; de equatoriale —; de — van den rijstbouw, de — v. d. suikercultuur, op Java tot ongeveer 600 M. hoog, de — van de koffie, op Java van 600—1260 M., gebied; ook: een neutrale —, strook lands, landstreek, soms gebruikt voor afdeeling.
Zon'elcips (cosm. zonsverduistering, als de maan zich tusschen de zon en de aarde bevindt; zij is uiteraard gedeeltelijk), v. —en.
Zon'- en feest'dagen, m. mv.: op — niet werken, op — worden de fabrieken stopgezet.
Zon'hoed (strooien zomerhoed), m. —en.
Zon'kant (zijde der straat, door de zuiderzon beschenen), m. gm.v.: aan den — wonen.
Zon'licht, zon'nelicht (licht der zon, helder licht), o.: de zomer begunstigt ons met —.
Zon'nebaan (schijnbare zonsweg), v. —banen, ook, Ecliptica; —bad (geneeswijze, door iemand of eenig lichaamsdeel ruim bloot te stellen aan de heete stralen der zomerzon), o. —en, verg. Luchtbad; —blind (luik; jaloezie), o. —en: laat de —blinden neer; —bloem (plantk. gele, samengestelde bloem onzer tuinen), v. —en: de — draait, als ze nog niet bloeit, haar kop naar de zon; in 1596 uit Peru naar hier overgebracht; —brand (verschroeiende gloed der zon), m. gm.v.: de — in de tropen; —bril (bril met donkere glazen tegen den sellen zonnenschijn), m. —len; —cirkel (periode van 28 jaar, na verloop waarvan de dagen der week weer op denzelfden datum vallen), m. —s.
Zon'nedag (cosm. het tijdsverloop, dat gelegen is tusschen twee meridiaansdoorgangen van de zon), m. —dagen.
Zon'nedak, —dek (e. over het scheepsdek gespannen tentzeil), o. —daken, —dekken, —verg. Zonnentent; —dauw (moerasplant), v. gm.v.: de rondbladige —; —dauwachtigen (zeker plantengeslacht), v. mv., zie Drosera; —dienst (godsdienstige vereering der zon), m. gm.v., z. e. Vuurdienst; —glans (schittering der zon), m. —en; —gloed (het branden der zon), m. gm.v.; —god (myth. Helios, Apollo), m. gm.v.; —hoed (zomerhoed met breeden rand, zonhoed), m. —en; —jaar (tijd van den omloop der aarde om de

zon), o.: het — is naar den Gregoriaanschen kalender 365 dagen, 5 uren, 48 minuten en 45 seconden, zie Jaar; —**kever** (onze-lieve-heersbeestje), m. —s.

Zon'nekijker (helioscoop), m. —s; —**klaar** (glashelder, zeer begrijpelijk), bn. en bw.: het bewijs is —; iets — maken; iets kan — blijken; iets — bewijzen, kristalhelder; —**koning** (koning, schitterend als een zon, dus een zon onder de koningen), m. gmv.: Lodewijk XIV heet de — of le roi-soleil; —**kruid** (familie van planten, met gele bloemtrossen), o. gmv.: het gevlekte —; —**leen** (leenstelsel: allodiaal goed), o. —en: inz. geheel onafhankelijk leen: de bezitter was alleen aan God dank (voor het zonlicht) en rekenschap verschuldigd; —**licht**, o. gmv., zie Zonlicht; —**microscop** (buitengewoon vergrootende microscoop, dienende om microscopische voorwerpen op een wit scherm te projecteeren), m. en o. —scopen.

Zon'nen (in de zon staan, liggen of leggen), ik heb gezond; zich —, z. door de zon laten beschijnen, z. koesteren in den zonneshijn.

Zon'nescherm (parasol; ook: valscherm voor een venster), o. —en; —**schijf** (schijnbare schijf van de zon), v. gmv.; —**schijn** (schijn der zon, licht van de zon), m.: spreekw. Na regen komt —, na leed komt vreugde; —**spectrum** (het spectrum van het zonlicht), o.; —**spiegel** (zonnekijker, helioscoop), m. —s; —**stand** (de twee tegenovergestelde punten der ecliptica, waarin zich de zon het verst ten N. of ten Z. van den evenaar bevindt), m. —en; —**steek** (aandoening der hersenen door overmatige zonnehitte op den schedel), m. —steken; —**steen** (groenachtige of geelachtig grauwe edelsteen met stralende vlekken), m. —en; —**stelsel** (groep van hemellichamen met een centraal zelflichtend hemellichaam), o. —s: ons — bestaat uit een zon, de planeten, de wachters of manen en de kometen; —**stilstand**, m. —standen, zie Solstitium; —**stofje** (stofje, dansend in het zonlicht), o. —s; —**straal** (straal van zonlicht), m. —stralen; —**tafel** (lijst v. d. stand der zon voor elken dag des jaars), v. —s.

Zon'netempel (afgodstempel, aan den zonnediens gewijd), m. —s; —**tent** (uitgespannen zeildoek achter op een stoomboot), v. —en; —**tje**, o.: in 't — zitten, zich koesteren in den zonneshijn; in 't — zetten, iem. in het ootje nemen; —**visch** (stekelvinige, makreelachtige visch), m. —visschen: de — leeft in den Atlantischen Oceaan; —**vlecht** (zenuwvlecht in de buikorganen), v. gmv.: —**vlek** (zwarte uitdoovingsvlek op de zon), v. —ken: de —vlekken zijn in 1600 ontdekt door den Fries Joh. Fabricius; —**vogel** (paradijsvogel), m. —s; —**vuur** (dicht zonnegloed), o. gmv.; —**wachter** (de maan), m. —s; —**wagen** (myth. karos v. d. zonnegod Apollo), m. gmv.; —**warmte**, v. gmv.; —**weg** (cosm. zonnebaan, ecliptica), m. gmv., zie Zonsweg; —**wijzer** (bord of schijf met de cijfers van 1–12, tot het aanwijzen van den tijd door middel van de schaduw, die een stijf er op werpt), m. —s: Bijbel. 2 Kon.: 11; ook de Perzen en Grieken gebruikten den — als tijds-aanwijzer.

Zon'nig (door de zon beschenen), bn.; —er, —st: een —e tuin, waarin nl. weinig schaduw is; een —e morgen, helder: een — landschap.

warm, verlicht; een —e weide; fig. glanzend, prettig; een jachtbuis met —e knoopen (C.O.); een —e dag, helder, vroolijk; een — gelaat, vriendelijk.

Zons'afstand (afstand eener planeet tot de zon), m. —en; zie Aphelium.

Zons'hoogte (hoogte der zon boven den schijnbaren horizon en wel om 12 uur 's middags), v.: de — is gelijk aan de breedte der plaats; —**ondergang** (het ondergaan der zon), m.; —**opgang** (het opgaan der zon), m. gmv.; —**verduistering** (het ten deele bedekt worden der zonneshijf door d. schaduw der maan, die dan tusschen de aarde en de zon staat), v. —en; —**weg** (ecliptica: groote cirkel, dien de zon in schijn bij haar jaarlijksche reis doorloopt), m. gmv.

Zoo, zoi (verwant met zieden: zode, kooksel), v. zooten; verkl. zootje, zootje; zie Zode.

Zoo (afkorting van zoölogischen tuin), m. —s.

Zoo, bw.: doe het zó, op die wijze; ik kom —, terstond; vgw.: — de waard is, vertrouwt hij zijn gasten, zooals; — gij kunt, kom dan even, indien.

Zooal' (onder meer), bw.: wat heb je — te koop? —**als'** (evenals), vgw.: doe. — uw broeder; —**da'nig**, bijv. bep. aand. vnv.: een —e taal past u niet, —e woorden hoort men zelden; —**dat'**, vgw.: het regent, — wij niet kunnen uitgaan, gevolg; —**doen'de**, bw.: — zult gij er niet komen, op die wijze; —**dra'**, vgw.: — ik klaar ben, ga ik, zoo spoedig als; —**e'ven** (zoo pas, net), bw.: ik sprak hem —.

Zoog'dier (dierk. warmbloedig, gewerveld dier, dat door longen ademt en zijn jongen zoogt), o. —dieren: men kent nagenoeg 2000 soorten van nog bestaande —dieren, die men kan brengen tot 12 orden, zie Orde; men kent de fossiele overblijfselen van wel honderden niet meer voorkomende zoogdieren.

Zoo'gen (doen zuigen, voeden met melk), ik heb gezoogd: een kind —; verg. Zuigeling.

Zoogenaamd', bn.: een — vriend, d. i. iem. zich vriend noemende, maar het niet zijnde; ook: —**genoemd'**, bn., zie Would-be; —**gezegd'**, bw.: dit werk is — af, zoogenaamd, naar het heet.

Zoog'lam (lam, dat nog zuigt), o. —lammen, verg. Potlammetje.

Zoogoed', — als: het werk is — als af, is bijna af; de vogel was — als dood.

Zoögraphie' (beschrijving en afbeelding v. dieren), v. —ën.

Zoog'ster (min of minne, voedster), v. —s.

Zoohaast' (zoodra), bw.: — kwam de lente niet, of de kinderen gingen het bosch in; — gij mij roept, zal ik komen.

Zooi (menigte), v. zooten: een —tje, menschen van weinig stand of betekenis; een —tje schurken; 't is me een —tje rommeltje.

Zool 1. (onderste vlak v. d. voet), v. zolen; 2. (onderleer van schoeisel), v. zolen: een paar nieuwe zolen; ook: voetzooltje.

Zoolang', vgw.: ik zal u dankbaar zijn, — ik leef, al den tijd, dat; verg. zó lang, bijw.: je bleef — uit, dat we ongerust werden; ook: zoo lang, bijw.: wacht hier maar —.

Zoölatrie' (dieren-aanbidding, -vergoding), v.

Zool'ganger (dier, dat de geheele voetzool op den grond zet bij het loopen), m. —gangers: boren zijn —gangers, verg. Halfzoolganger.

Zoölie'ten (versteende overblijfselen van voorwereldlijke dieren), m. mv.

Zool'leder, -leer (*dik, stevig leer voor schoenzolen*), o. gmv.

Zoölogie' (*dierkunde, zie ald.*), v.: *dit boek is een —, natuurbeschrijving of biologie der dieren*; -**lo'gisch** (*dierkundig*), bn.: *een — tuin, d. i. een dierentuin; een — museum; —loog'* (*dierkundige, beoefenaar der zoölogie*), m. zoölogen.

Zoom (*omgeslagen en vastgenaaide rand van kledingstukken, enz.*), m. -en: *de — van een kleed, de — van een zakdoek; fig. boord, rand: de — van een rivier, de — van een weide, de — van een woud; verkl. —pie*, o. -s.

Zoömagnetis'me (*dierlijk magnetisme*), o. **Zoo'men** (*omboorden, een zoom maken om*), ik zoomde, heb gezoomd: *een handdoek —*.

Zoomin' (*evenmin*), bw.: *ik heb er — aan gedacht als gij*.

Zoom'werk (*scheepst. licht plankwerk, gedeeltelijk over elkaar geklonken*), o. gmv.

Zoon (*jongen, knaap, met betrekking tot de ouders*), m. zonen of -s; zie: *Behuwd—, Boeren—, Klein—, Konings—, Pleeg—, Schoon—, Stief—, Voor—, Vorstenzoon, enz.*; ook: *Verloren zoon*; bij uitbr. *afstammeling: de zonen Israëls, een — van Abraham; fig. Neerlands zonen, de Nederlanders; zonen van Apollo, dichters, enz.: zonen der Muzen, studenten, zie Muzenzoon; zonen van Neptunus, zeelieden, die de linie gepasseerd hebben, enz.*

Zoop (*teug*), m. zoopen; meer *Zoopje*.

Zoöpha'gen (*dierenveescheters, dieren, die leven van het vleesch van andere dieren, b.v. de rooddieren*), m. mv.; lees: *zoo-oo-fa'gen*.

Zoöphiel' (*dierenvriend*), m. zoöphielen; lees: *zoo-oo-fiel'*.

Zoöphiet' (*plantdier*), m. zoöphieten; lees: *zoo-oo-fiet'*.

Zoop'je (*teugje, slokje sterkedrank*), o. -s.

Zoop'jesman (*sljiter van sterken drank, tap-per, kroeghouder*), m. -lui, -mannen.

Zoor (*droog, dor, stram, ruw, scherp, hard*), bn.; -der, -st: *een zoore bast, een zoore tak, een zoore huid, het zoore zand; —heid* (*dorheid, hardheid*), v. gmv.: *de — van heidegrond*.

Zoötherapie' (*dierheilkunde, veeartsenijkunde*), v. gmv. (*the = tee*).

Zoo'tje (*verkleinw. kleine graszode*), o. -s.

Zoo'tje (*kleine zoot*), o. -s: *een — visch; fig. 't is m' een —, min volkje; zie Zoot*.

Zoötomie' (*onleedkunde der dieren*), v. gmv.

Zoöto'misch, bn.: *een — kabinet, zie Zoötomie; —mist'*, m. -misten.

Zoo'veel' (*zeer veel*), telw.: *—vele menschen; —, bw.: — te beter, des te beter; ik heb — gewerkt, zeer veel; — als, vgw.: —veel'ste* (*ranggetal*), telw.: *voor de — maal; —ver'*, -*ver're*, -*als, vgw.: — (als ik zien kan, is alles water, betrekk. v. plaats; —waar'* (*wezenlijk, inderdaad*), bw.: *daar heb je hem —! —wat'* (*ten-naaste-bij, ongerever*), bw.: *hoeveel verdient je — per dag? —wel'* (*evenzeer*), vgw.: -*zeer'*, bw.: *ik doe het niet — uit winzucht als wel om bezig te zijn*.

Zorg 1. (*zorgvuldigheid, aandacht*), v. gmv.: *met — werken; heb wat meer —!; 2. (bezorgdheid)*, v. gmv.: *de moederlijke —, de — voor de gezondheid; 3. (ongerustheid, kommer)*, v. gmv.: *de visschersvrouw leeft in voortdurende —; dat zal mijn — wezen! ir. ik geef er niets om; zegsw. zij is een zieltje zonder —, iem.,*

die zich om niets bekommert; 4. (trouwe dienstbode), v.: *vrouw, raadpleeg de oude — eens!; 5. (zorgstoel, zie ald.)*, v. -en.

Zorg'barend (*zorg veroorzakend*), bn.: *—e tijden, —e tijdingen, — nieuws*.

Zorg'dragend (*zijn plichten trouw behartigend*), bn.: *een —e vader, zorg betoonend*.

Zorg'eloos (*zonder zorg, achteloos, lichtzinnig*), bn. en bw.; -*loozet, —t: een — mensch; wees niet —; die man handelt —*.

Zor'gen (*zorg dragen, waken voor*), ik heb gezorgd: *— voor zijn gezin; de vogel zorgt voor zijn jongen; wees gerust, ik zal voor alles —; wij zullen — voor onze rechten*.

Zorg'lijk (*zorg veroorzakend*), bn.; -er, -st: *de toestand was zeer —, onrustbarend; een weduwe in —e omstandigheden achterlaten*.

Zorg'stoel (*zorg, leuningstoel*), m. -stoelen.

Zorg'vol (*met veel zorgen, kommervol*), bn.

Zorg'vuldig (*oplettend, nauwkeurig*), bn. en bw.; -er, -st: *een —e verpleging, een —e opvoeding, met de noodige oplettendheid; iets — afwerken, met zorg; —vuldigheid* (*oplettendheid, stiptheid*), v. gmv.

Zorgwek'kend (*zorg veroorzakend*), bn.: *—e verschijnselen, —e tijdingen*.

Zorg'zaam (*vol zorg, zorgvuldig*), bn. en bw.; -zamer, -st: *een — huisvader spaart voor de dagen van tegenspoed; — arbeiden*.

Zoroas'ter, m. vergriekschte vorm van den oud-Franschen naam *Zarathustra*, volgens Perzische bronnen levende in de 7de eeuw v. C.: stichter v. d. nationalen godsdienst der volken van Iran.

Zot 1. (*mal, dwaas, gek*), bn. en bw.; zotter, zotst: *vroeg wijs, vroeg — (Cats); 2. (dwaas)*, m. zotten: *iemand voor den — houden, gek, nl. hem foppen; hij speelt voor —, hansworst; spreekw. Elke — heeft zijn marot, ieder mensch heeft zijn stokpaardje, speelpopje, fig. gebrek; zie Marot; zie ook: Folio*.

Zot'heid, v. -heden; *de lof der —, beroemd werk van Erasmus (1467-1536)*, z. *Zot'tigheid*.

Zots'kap 1. (*kap of generaalssteekje met bel-len, narrenkap*), v. -pen; 2. (*zot persoon*), m. en v. -pen.

Zot'teklap (*dwaze praat*), m. gmv.; -*praat* (*beuzelpraat*), m. gmv.

Zotternij' (*dwaasheid, gekheid, zottepraat, domme streek*), v. -en, verg. *Sotternie*.

Zot'tigheid (*dwaze daad*), v. -heden.

Zottin' (*gekkin, dwaze vrouw*), v. -nen; -*netje* (*scherts. dwaas meisje*), o. zottinnetjes.

Zouaaf' (*Fransche soldaat inz. in Noord-Afrika, gekleed in een soort van Turksche uniform; pauselijk soldaat onder Pius IX*), m. zouaven: *een Fransch —; de pauselijke Zouaven, 1867-70. (ou = oe)*.

Zout 1. (*keukenzout*), o. gmv.: *doe wat — in het ei; fig. vriendschap is het — des levens, kruidt het leven; een gesprek met Attisch — kruiden, geest, luim, zie Attisch; verg. Cum grano salis; zegsw. ik heb een zak — met hem gegeten, ik heb lang met hem omgegaan en ken hem goed; zegsw. met — komen, als het ei op is, d. i. met mosterd na den maaltijd, te laat; 2. (soorten)*, o. -en, zie: *Salmoniak, Berg—, Bitter—, Klip—, Loog—, Planten—, Zee—, Zuringzout; 3. (veel zoutdeelen bevattende)*, bn.; -er, -st: *zeeewater is —; die soep is te —, verg. Verzouten*.

Zout'aanmaak (O.-I. het maken van zout, aanvulling van den zoutvoorraad), m. gmv.; —**achtig** (min of meer zout v. smaak), bn.; —er, —st: — water; —**ader** (zoutlaag in een zoutmijn), v. —s; —**belasting** (rechten, op het zout geheven), v. —en; —**blok** (groot stuk zout), o. —ken; —**brood** (stuk of klomp zout in den vorm van een brood), o. —en; verg. Suikerbrood; —**dal** (aardr. de 2-3 uur breede vlakke ten Z. v. de Dode Zee), o. gmv. **Zout'eloos** (laf, flauw), bn.; —zer, —t: fig. een — gesprek, zonder pit, niet geestig; —looze vleierijen; —**loos'heid** (lafheid, flauwheid), v. gmv. **Zout'en** (met zout toebereiden, pekelen), ik zoutte, heb gezouten: het vleesch —, met zout inwrijven; fig. gezouten scherts, bijtende scherts; zie ook Ongezouten. **Zout'er** (visscher, die de gekaakte haring in de ton vijft en wel stersgewijze, d. i. kopjes aan den kant en staartjes in 't midden, en ze volop met fijn zout bestrooit), m. —s. **Zout'evisch** (labberdaan, abberdaan), v. gmv. **Zout'ig** (zoutachtig, min of meer zout), bn.; —er, —st: die soep is nog al —. **Zout'keet** (bereidplaats van zout), v. —keten; —**korrel** (korreltje zout), v. —s; —**lepeltje** (klein lepeltje in het zoutvat), o. —s; —**meer** (meer, dat zout water bevat), o. gmv.: aardr. het groote — ligt in N.-Amerika in den staat Utah, zijn water bevat 22% keukenzout; —**mijn** (mijn, waaruit keukenzout in ongezouten toestand gewonnen wordt), v. —en: de —en in Oostenrijk (Salzkammergut), verg. Bergzout; —**pakhuis** (pakhuis, waarin zout bewaard of opgeslagen wordt), o. —zen; —**pakhuismeester** (Java. eig. zoutverkoop-pakhuismeester, de verantwoordelijke ambtenaar der regeering bij den verkoop van zout), m. —s: de zoutverkoop is een monopolie der Ind. regeering, die 't product in de pakhuisen opbergt en door mantries laat verkoopen; —**pilaar** (zuil v. zout), m. —pilaren; zegsw. staan als een —, stijf en onbeweeglijk, Gen. 19:26; —**plant** (die nl. alleen op zouthoudende gronden groeien, b.v. zoutgras, zoutkruid), v. —en; —**pot** (keukenpot voor zout), m. —ten; —**raffinaderij** (fabriek tot zuivering van klip- en bergzout), v. —en; —**raffinadeur** (zoutzieder), m. —s. **Zout'te** (zouthed), v.: de soep is goed v. —, er is juist genoeg zout in; zegsw. fig. hij kwam juist van —, juist van pas; —**vat** (vat voor zout), o. —vaten: gesch. in de Ridder-tijden wees het — de scheiding aan tusschen adel en niet-adel aan den gemeenschappelijken disch; —**vaatje** (tafelgerief), o. —vaatjes; —**verbond** (Bijbel. verbond, door 't gebruiken van zout bezegeld: een onverbreekbaar verbond), o. gmv., zie Lev. 2:13; —**vleesch** (gezouten vleesch als scheepskost), o. gmv., zie Varschebalie; —**water** (zeewater; pekkel), o. gmv.; —**watervisch** (elke zeevisch), m. —visschen; —**weger** (werktuig tot bepaling van de dichtheid eener zoutoplossing), m. —s; —**zak** (persoon zonder energie), m. —ken; zegsw. hij is net een —, domme, logge vent; —**zee** (de Dode Zee in Palestina), v. gmv.; —**zieder** (—bereider), m. —s; —**ziederij** (zoutkeet, kookplaats van zout), v. —en; —**zuur** (scheikundige verbinding van chloorwaterstof met water), o. gmv.: het — dient tot bereiding van chloor, chloorkalk.

Zucht 1. (diepe uitademing), m. zuchten: een — slaken, een — loozen; 2. (ziekte, ongesteldheid), v. gmv.: de geel—, de slaap—, de bleek—; zie Waterzucht; 3. (begeerte, verlangens, lust, trek), v. gmv.: — naar vrijheid, — naar 't verbodene; verg. Drank—, Eer—, Geld—, Heb—, Heerschzucht, enz. **Zuch'ten** (zucht hijgen, een zucht loozen), ik zuchtte, heb gezucht: hij zucht er van; fig. de wind zucht in het geboomte, suist. **Zuch'tig** (ziek ten gevolge van kwade vochten, waterzuchtig), bn.; —er, —st: de zieke is wat —. **Zucht'je** (zeew. zeer zacht windje), o. —s. **Zuid** (ten zuiden), bw.: de wind is —, uit het zuiden; als zn.: 1. (het zuiden), o.; 2. (de zuidelijke streken), v.: om de —varen, in zuidelijke richting, b.v. om de Kaap naar Indië. **Zuid'-Afrika** (aardr. het zuidelijk deel van het groote Afrikaansche vasteland), o.; —**afrikaansch'** (behoorende tot, betreffende Z.-Afrika), bn.; —**Afrika'ner** (inbooring van Z.-Afrika), m. —s, zie Afrikaander. **Zuid'-Amerika** (aardr. Z.-helft van Amerika), o.; —**amerikaan'sche archipel** (aardr. eilandengroep aan de zuidpunt van Z.-Amerika), m. gmv.: Vuurland behoort tot den —; —**Austra'lië** (aardr. Britsche kolonie in Australië), o. gmv.; —**Brabant** (aardr. provincie van België), o.: Brussel is de hoofdstad van —; —**einde** (einde aan den Z.-kant), o.: aan het — van een eiland. **Zui'delijk** (zich ten Z. bevindende, van of naar het Z.), bn. en bw.; —er, —st: de —e landen; de wind is —, waait uit het Z.; —varen, naar het Z.; de patrijzen trekken —. **Zui'delijken** (naar het zuiden draaien of omloopen), de wind is gezuidelijkt: de wind begint te —; verg. Noordelijken. **Zui'den** (zuidpunt in den horizon), o. gmv.: 't haantje wees naar 't —, in de richting van het zuiden; ten —, in de richting van het Z.: de Zuiderzee ligt ten — van Friesland. **Zui'denwind** (wind uit het zuiden), m. —en. **Zui'derbreedte** (cosm. breedte of afstand v. e. punt ten Z. van den evenaar), v. gmv.: Batavia ligt op 6° —; —**grens** (grens aan de zuidzijde), v. —grenzen; —**halfrond** (cosm. de halve aardbol ten Z. van den evenaar), o. —en; —**keerkring** (Steenboks—), m. gmv.; —**kroon** (sterrenbeeld aan den hemel van het zuidelijk halfrond), v. —kronen; —**kruis** (sterrenbeeld, gevormd door vier sterren te grootte, die in kruisvorm staan niet ver van de Z.-pool), o. gmv.: —**licht** (zuidpoollicht, verg. noorderlicht), o. gmv.: — bestaat in stralen, strepen, bogen, groen en rood gekleurd, zich uitstrekkend van het zenith naar het Zuid- en Noordwesten; —**strand** (strand der zuidkust), o. —en: het — van Java; —**zee** (aardr. (inham of golf der Noordzee in ons land nl. ten Z. van Friesland), v. gmv.; volkst. Zuipersoppie; het droogmaken der — is wettelijk vastgesteld (1918); —**zeevereeniging** (in 1885 opgerichte vereeniging, die het ajdammen en gedeeltelijk droogleggen der Zuiderzee beoogt), v. gmv.; —**zon** (zonnenschijn uit het Z.), v.: deze druiven moeten de — hebben, warme zon. **Zuid'-Holland** (aardr. provincie van Nederland), o.: Den Haag is de hoofdstad van —. **Zuidhol'landsch**, bn.: de —e kleederdracht. **Zuid'kant** (richting naar het zuiden), m.

gm.v.: de vogels vlogen naar den —, zuidzijde; —**kust** (zuidelijk gelegen kust), v. —en: de — van Java; Marseille ligt op de — van Frankrijk; —**oost** (juist midden tusschen het Z. en O., 45° ten Z. v. h. oostpunt), bw.: de wind is —, als zn. o.; —**oostelijk** (n. h. zuidoosten), bn. en bw.; —**oosten**, o. gm.v.: de wind uit het —; —**oostenwind** (wind uit het Z.O.), m. —en; —**ooster** (wind uit het Z.O.), m. —s; —**oosteren** (naar het Z.O. loopen v. d. wind), hij —oosterde, is gezuidoosterd.

Zuid'pool (zuidelijk uiteinde van de aardas; ook van de hemelas), v. gm.v.: de landen, aan of om de — der aarde gelegen; —**poolcirkel** (parallel, 23½° van de zuidpool af getrokken), m. gm.v.: de — wijst de grens aan tusschen de zuidelijke koude en de gematigde luchtstreek; —**poolexpeditie** (expeditie tot onderzoek van de landen om de zuidpool gelegen), v. —s, —tiën; —**poolgebied** (de landen en zeeën binnen den —poolcirkel gelegen), o. gm.v.; —**poollanden** (alle landen en eilanden binnen den —poolcirkel gelegen), o. mv.; —**poollicht**, o. gm.v., zie Zuiderlicht; —**poolreizigers** (mannen, die uitzeilen om landen a. d. zuidpool te ontdekken, en te leeren kennen), m. mv.

Zuid'punt (het ware zuiden van eenige plaats op aarde), o. —en; —**vrucht** (vrucht uit zuidelijke landen, b.v. uit Z.-Europa), v. —en: citroenen en sinaasappelen, ananassen en krenten zijn —; —**waarts** (in de richting van het zuiden), bw.: Amerika strekt zich — uit; —**waartsch**, bn.: in —e richting, nl. naar het zuiden; —**west** (juist midden tusschen het Z. en W., 45° ten Z. v. h. westpunt), bw., als zn. o.; —**westelijk** (naar het zuidwesten), bw.; —**westen**, o. gm.v.; —**westenwind** (uit het Z.-W.), m. —en; —**westering** (wind uit het Z.-W.), m. —s; 2. (breedtegronde, geoliede zeemanshoed, beschermende tegen westerbuien), m. —s.

Zuid-Wil'lemsvaart (aandr. kanaal door N.-Br., België en Limburg, van Den Bosch naar Maastricht), v.

Zuid'zee (de Stille Oceaan), v. gm.v.; —**zee-compagnie** (Britsche handelsvereeniging, 1710), v. gm.v.; —**zee-eiland** (aandr. een der vele eilanden in den Stillen Oceaan), o. —en, zie Oceanië; —**zeetraan** (traan van in de Zuidzee gevangen walvisschen), v. gm.v.; —**zeevaarder** (schip, dat op de Zuidzee-eilanden vaart; ook: de kapitein), m. —s.

Zuid'zijde (zuidkant), v. gm.v.

Zuid'-zuidoost (kompasstreek, juist tusschen Z. en Z.O. gelegen 22½° ten Z. v. h. Z. O.), o. gm.v., ook bw.: de wind werd —; —**en**, o.: de wind komt uit het —.

Zuid'-zuidwest (kompasstreek, juist tusschen Z. en Z.W. gelegen 22½° ten Z. v. h. Z. W.), o. gm.v., ook bw.: de wind draaide —; —**en**, o.: de wind komt uit het —.

Zui'en, o., in de spreekt. voor Zuiden.

Zui'en (een kind in slaap sussen of neurien), ik zuide, heb gezuid.

Zuig'buis (de buis der pomp, die in het water van den put afhangt, zuigpijp), v. —buisen.

Zuig'geling (jonggeborene), m. en v. —en.

Zui'gen, ik zoog, wij zogen, heb gezogen: het sap uit een vrucht —; het merg of vet uit een been —; de bijen — den honig uit de bloemen; zegsw. iets uit den duim —, zie Duim; de wind zuigt hier, het trekt hier sterk.

Zui'ger (iem., die zuigt; ook: deel v. e. pomp, v. e. spuit, v. e. stoommachine, enz.), m. zuigers.

Zui'gerklep (klep in den zuiger van een pomp), v. —pen, ook Zuigklep; —**stang** (stang, waaraan de zuiger bevestigd is), v. —en.

Zuig'flesch (flesch met zuigtoestel voor zuigelingen), v. —flesschen.

Zui'ging (het zuigen; ook, trek, trekking van de lucht), v. —en: de — v. h. kielwater, de — van de verwarmde lucht i. d. schoorsteen.

Zuig'kalf (jong, nog zuigend-kalf), o. —kalven; —**klep** (deel van den zuiger eener pomp), v. —pen; —**lam** (zuigend lam), o. —meren; —**leer** (stukje leer aan een touwtje als jongensspeelgoed), o. —en; —**napje** (zuigorgaan van vele waterdieren), o. —s; —**pijp** (deel eener pomp), v. —en; —**pomp** (gewone keukenpomp), v. —en; —**snavel** (b.v. van spinnen en muggen), m. —s; —**visch** (dierk. visch der Middellandsche Zee), m. —visschen; —**worm** (dierk. ingewandsworm), m. —en.

Zuil (kolom, meestal ronde pijler of pilaar van hout of steen), v. —en: een — kan al of niet gegroefd zijn, de deelen van een — heeten: bovendeel (kornis, fries, architraaf, kapiteel), kolom of schacht, pedestal of voetstuk; fig. de —en der eendracht, de —en van den troon, steunsels, schragers; zie ook Zuilengang; men verdeelt de Grieksche zuilen naar de bouworde in: Ionische (met diepere groeven); Corinthische (met groeven, die naar boven in bladvormen overgaan); Dorische (ondiepe groeven, zonder voetstuk); nog heeft men de Romaansche —en, de Italiaansche of Toscaansche —en, verder de Germaansche —en, enz.; zie Orde, en ook: Gedenkzuil, Eerzuil, Schandzuil, Spitzzuil of Obelisk.

Zuilen-colonna'de (zuilengang voor of om een gebouw), v. —colonnades; —**gang** (drubbele rij van zuilen als sieraad, gedekt door een gewelf), v. —en; —**rij** (zuilenreeks), v. —en.

Zui'men (dralen, talmen), ik heb gezuid: zonder — aan het werk gaan, verg. Verzuimen.

Zui'nig (spaarzaam), bn. en bw.; —er, —st: hij is — op den tijd; — met zijn woorden, karig; — of zuinigjes leven, matig; fig. — kijken, ernstig zien, sneu of sip kijken; —heid (spaarzaamheid), v. gm.v.: met — huishouden; de — bedriegt soms de wijsheid, uit — doet men soms domme dingen; —je (profijterte van een blaker), o. —s; —je, o. gm.v.: op een — iets doen, zoo zuinig mogelijk; —jes (op zuinige wijze), bw.: — leven.

Zuip, v. gm.v.: aan de — zijn, aan den drank; —en (drinken van dieren, sturpen), het paard zoop, heeft gezopen; minacht. overmatig alcoholische dranken inz. jenever gebruiken: hij is weer aan 't —; —er (volkst. dronkaard), m. —s; —lap (dronkaard), m. —lappen, plat; —partij (dronkenmansfeest), v. —partijen.

Zui'vel (melk: boter en kaas, die men nl. van melk maakt), o. en v.; —bereiding (het bereiden van boter en kaas), v. gm.v.: de techniek der —; —hoer (boter- en kaasboer), m. —en; —bond (vereeniging van degenen, die zich met de zuivelbereiding onledig houden), m. —en: de Noordbrabantsche —, een internationale —, de Algemeene Nederlandsche —; —congres (congres van deskundigen in zake

de zuivelbereiding), o. —sen; —**consulent** (deskundig ambtenaar, die bij de zuivelbereiding van advies kan dienen of voorlichten), m. —en; —**exportvereniging** (vereniging tot het verzeuen van eigen bereide boter naar het buitenland), v. —en; de Friesche coöperatieve —; —**fabriek** (inrichting tot het machinaal maken en bewerken van boter), v. —en; de coöperatieve —fabrieken in Drente; —**school** (inrichting tot praktisch onderwijs in het bereiden van melkproducten), v. —scholen.

Zui'ver (zonder bijmengsels, niet vermengd; helder, klaar), bn. en bw.; —der, —st: —**goud**, —e wol; —e boter, natuurboter; —e wijn, onversneden; —e cognac, onvervalscht; een — geweten, rein; de kust is —, zonder klippen of banken; de zaak is niet —, niet in 't reine, niet te vertrouwen.

Zui'veraar (iém., die zuivert of reinigt), m. —s: hij is — van gebouwen, reinigt ze van mieren of ongedierte; —en (zuiver maken, reinigen, kuischen), men zuiverde, heeft gezuiverd: een woude —, wol —, de tafel —; fig. — van een blaam, de zee van kapers —; —**heid** (het zuiver-zijn: netheid, reinheid, kuischeid), v. gm.v.

Zui'veringseed (eed, waarbij men verklaart niets achtergehouden te hebben of waarbij een gekozene verklaart, dat hij aan geen der kiezers iets heeft beloofd of gegeven), m. —en; —**zout** (maagreinigend zout), o. gm.v.

Zulk (zoodanig), bijv. aanw. v.nw.: wat kost — een ring? zoo een: ik kan — brood niet eten, dusdanig, dergelijk.

Zulks (dat, dit), zelfst. aanw. v.nw.: — is maar al te waar, w. g.

Zul'ten (hulpw. van tijd en van wijze), ik zal, zoude, v.d. ontbrekt: ik zal morgen komen; hij zal u gisteren niet begrepen hebben; had hij alles geweten, hij zou wel anders gehandeld hebben; ook tot uitdrukking v. e. gebod: gij zult niet stelen; gij zult morgen vertrekken.

Zul'tie (ze-lie, zij-lui), persoonl. v.nw. mv. **Zult** (hooftkaas, hoofd vleesch), o. en v. gm.v.

Zul'te (plantk. zoutwater-aster, zeeaster), v. zulten: de — is zeer rijk aan honig en bloeit in September.

Zul'ten (in de pekelt leggen, innaken), ik zultte, heb gezult: vleesch —, boonen —.

Zult'spek (in karnemelk of azijn met pekelt gedrenkt spek), o. gm.v.

Zund'gat (Duitsch: opening in een vuurwagten om de lading te doen ontbranden), o. —gaten.

Zu'ren (zuur maken of worden), ik zuurde, ik heb of het is gezuurd: het deeg —; die haring moet eerst nog —, goed in het zuur liggen; zegsw. het is nog niet in 't vaatje, waarin het — moet, zie Vat.

Zu'rig (een weinig zuur), bn. en bw.: rijnwijn heeft een —en smaak; dat smaakt —; —**heid** (het zuur-zijn, zure smaak), v. gm.v.: de — van sommige appels, van vele bessen.

Zu'ring (plantk. veelknoopig moeskruuid, waarvan 13 soorten in ons land voorkomen), v. gm.v.; —**zout** (verbinding van één deel potasch en twee deelen zuringzuur), o. gm.v.: het — delgt ijzerroestvlekken.

Zus (zoodanig, op zulk een wijze), bw.: de een doet het — en de ander zoo; zegsw. het scheidde — of zoo, of het kind was aangereiden door een auto, zeer weinig.

Zus (kleine, jonge zuster), v. —sen: fig. een fijne —, een kwezel; verkl. —ie, o. —jes.

Zus'ter 1. (vrouwelijk kind in een gezin ten opzichte der andere kinderen), v. —s, —en: een halve —, zuster alleen van vaders of moeders kant; fig. de toekomst is de — der poëzie (Geel); de negen —s, muzen; 2. (geestelijke zuster), v. zusters: de —s van liefde, R.-K. geestelijke ziekenverpleegsters; de —s van het Rode-Kruis, ziekenverpleegsters op het slagveld en in de oorlogsbarakken; zie: Klooster—, Liefde—, Leeke—, Pleeg—, Werkzuster; 3. (meelen melkgebak), v. zusters.

Zus'tergemeente (gemeente, tot hetzelfde kerkgenootschap behoorende), v. —n; —**huis** (bij de Herenhueters, b.v. te Zeist, de woning der ongehuwde vrouwen. leden der gemeente), o.; —**lijk** (eigen aan een zuster), bn. en bw.: met —e liefde; zij deelde — met mij, als een zuster; —**overste** (superieure in een vrouwenklooster), v. —n, w. i. g., meestal: Moeder; —**paar** (een tweetal meisjes, die zusters zijn), o. —paren; —**schap** 1. (de betrekking van zuster), o. gm.v., 2. (vereniging van geestelijke zusters), v. —pen; —**school** (school van geestelijke zusters), v. —scholen.

Zus'tersdochter (dochter v. e. zuster, nicht), v. —s; —**kind** (kind v. e. zuster), o. —eren; —**zoon** (zoon v. e. zuster), m. —zonen.

Zus'tervereeniging (vereniging, die hetzelfde doel beoogt als een andere), v. —en.

Zut'ten (stad in Gelderland), o.; —**fensch** (van of als in Zutten), bn.: de —e groenmarkt.

Zuur 1. (scheikundige verbinding), o. zuren; 2. (azijn, zure vloeistof), o. gm.v.: een haas in 't — leggen; 3. (maagsap), o. gm.v.: dat kindje heeft het —, oprisping van het maagsap;

4. (tegenstelling van zoet: scherp, wrang), bn. en bw.; —der, —st: azijn is erg —, dit bier is —; die melk is —, zurig; die grond is —, al te drassig; dat voeder is —, niet malsch; fig. het valt mij —, hard, bezwaarlijk; hij heeft het daar —, kwaad; — zijn, in onaangename omstandigheden verkeeren, gmz.: — verdiend geld, moeilijk; — kijken, norsch, onvriendelijk; zie Citroen—, Galnotenzuur, enz.

Zuur'achtig (een weinig zuur), bn. en bw.;

—er, —st: een —e smaak; die peer smaakt —.

Zuur'boom (boom in W.-I. met meloenachtige vruchten), m. —en; —**deeg** (eenigszins zuur geworden of verzuurd deeg, dienende als gist), o. gm.v.; —**deesem** (zuurdeeg), m. gm.v.;

fig. werkend beginsel: de — van den godsdienst; de oude —, de oude zonde, het oude kwaad, Bijbel, I Cor. 5:7 en 8; —**doorn**, m. gm.v., zie Berberis; —**kast** (kast of bewaarplaats van zuren voor den scheikundige), v. —en; —**kijker** (iém., met een norschen of donkeren blik), m. —s; —**kool** (gezuurde, fijnge-sneden witte kool), v. gm.v.; —**koolton** (ton, waarin zuurkool wordt ingemaakt), v. —tonnen; —**koolvat** (—ton), o. —vaten; —**kraam** (augurkjeskraam), v. —kramen; —**muil** (mensch, die onvriendelijk kijkt), m. en v. —en, plat, ook: —**pruim**.

Zuur'muilen (zuur kijken), ik —muilde, heb gezuurmuild, w. i. g.; —**stel** (tafelgereedschap voor ingelgde wijjes, augurkjes, enz.), o. —stellen; —**stof** (bestanddeel der dampkringslucht nl. 21°), dat het dierlijk leven onderhoudt en verbranding mogelijk maakt), v. gm.v.; —**tje** (zurig suikerballetje), o.

—s: geef me een ons —s; ook: in 't zuur ingelegde augurkjes of uitjes: *neem een —*; —**toot** (zuurrijkend persoon, zuurmuil), m. en v. —**toten**, gmz.; —**verdiend** (met zuren of lastigen arbeid verdiend), bn.: —e penningen; —**vrij** (geen zuur bevattend), bn.: —e vetten; —**zak** (vrucht van den zuur-zakboom), m. —zakken; —**zakboom** (plantk. Ind. boom, waarvan de vruchten, die op meloenen lijken zeer verfrisschend zijn), m. —en; —**zoet** (zuur en zoet beide, lichtzuur), bn.: een —e appel; fig. half tevreden, half onvriendelijk: een — gezicht trekken.

Zwaai (keer, draai, wending), m. —en; —**en** (heen en weer bewegen), ik heb en het is gezwaaid: met den hoed —, met de hand —; den sceppter —, regeeren; hij zwaaide als dronken langs de straat, gierde, waggelde; —**ing** (zwenking, zwaai, het zwaaien), v. —en; —**gat**, o. —gaten: een — is een plaats in een kanaal, enz., waar men een schip of stoomboot kan keeren, ook: —plaats, v. —en; —**haak** (hoekmeter van den timmerman), m. —haken, ook Zwei.

Zwaan (dierk. een onzer grootste zwemvogels met zeer langen, dunnen hals), m. zwanen: de inlandsche of witte —, de zwarte of Australische —, de Argentijnsche —, wit met zwarten hals, zijn de meest bekende der tien soorten; er zijn tamme en wilde zwanen; fig. *dichter: de Agrippijnsche —*, Vondel, omdat hij (in 1587) te Keulen of Colonia Agrippina is geboren; de *Vauchuser —*, Petrarca; de *Mantuaansche —*, Vergilius; —**ridder** (ridder uit de sage van den Rijnzwaan), m.: *Bilderdijk noemt den — Eilius, Wagner noemt hem Lohengrin*; —**sage** (sage, verhalend dat op een dag een ridder in een schuitje den Rijn kwam afzakken, welk schuitje getrokken werd door een zwaan, met een gouden ketting er aan vastgemaakt), v.

Zwaar (veel gewicht hebbend, het tegengestelde van licht), bn. en bw.; —**der**, —**st**: een zware last; goud is zwaarder dan zilver, zie Soortelijk gewicht; zegsw. zoo — als lood: die last is hem te —; een zware spijs, die alslood in de maag ligt; bij overdr. — *geschut*, grof; de zware ruitertij, die zware wapens voert; een zware hand v. schrijven, v. scheren hebben, plomp, drukkend; zware zijde, — papier, linnen, damast, dik, dicht; — van tong zijn, zie Zwaartongig; fig. een zware donderslag, dreunend; een zware stem, doordringend; een zware taak, moeilijk; een — huis houden, groot; op zware lasten zitten, drukkend; een zware misdaad, erg; een zware straf duchtig; zware wijn, — bier, met veel alcohol; een zware ziekte, ernstig; zegsw. de man is wat — op de hand, vermoeiend, zwaartillend; een — hoofd in iets hebben, zie Hoofd; wat het —st is, moet het —st wegen, het belangrijkste moet voorgaan; hij is — verkouden, — ziek; — gewond zijn, erg, ernstig; die zolder is — belast.

Zwaar/beladen, bn.: een — kar; —**belast** (dragende een zwaren last), bn.: een — ezel. **Zwaard** (blank, tweesnijdend wapen), o. zwaarden: het — aangorden, zich gereed maken ten strijde; het — in de scheede steken, den strijd staken; destijds: met den —e gestraft worden, onthoofd worden; iem. het — over het hoofd zwaaien, hem eerloos verklaren op het schavot; verder: te vuur

en te — verwoesten, branden en moorden; fig. het — der gerechtigheid, de wrekende gerechtigheid, zie: Nemesis, ook Themis; spreekw. *Honger is een scherp —*, zie Honger; de orde van het —, Scandinavische ridderorde; myth. het — van Damocles, zie Damocles.

Zwaard (scheepst. ovaal zwaar houten blad, hangende ter rechter- of ter linkerzijde van kleinere riviervaartuigen, het dient om het afdrijven of omstaan te beletten), ook: Zijwaard.

Zwaard, o. zwaarden, zie Zwoerd.

Zwaard/bloem (plantk. zwaardlelie, zwaardkruid met zwaardvormige bladeren), v. — bloemen: de — heeft groote, gele bloemen.

Zwaard/broeder (lid der ridderorde tot bekeering der heidenen in Lijfland, in 1202 door Albert van Riga gesticht; zwaardridder), m. —s; —**leen** (gesch. leen, waarin geen vrouwen mochten opvolgen, mannelijk leen), o. —leenen: Holland was een —, verg. Spilleleen of Konkelleen; —**maag** (bloedverwant van vaderszijde, ook: speermaag of geermaag (geer d. i. werpspies), m. en v. —magen.

Zwaard/maagschap, v. of o. gm.v.; —**recht** (het recht door het zwaard n.l. van den sterkste), o. gm.v.; —**ridder**, m. —s, zie Zwaardbroeder; —**slag** (slag met het zwaard), m. —slagen; —**vechter** (Rom. geoeefende kampvechter in het amphitheater), m. —s, zie Gladiator; —**vegen** (blanke wapens vervaardigen), o. gm.v., vero.; —**veger** (wapensmid; vervaardiger van zwaarden of blanke wapens), m. —veggers, vero.; —**visch** (dierk. stekelwinnige, beenige visch), m. —visschen: de gevone — is blauwachtig van kleur en bewoont de Middell. Zee; de — wordt soms meer dan 4 M. lang; de bovenkaak is sterk verlengd, plat en met scherpe randen, hij doorboort er de lichamen van grootere vissen mede; —**vormig** (den vorm van een zwaard hebbende), bn.: —e bladeren.

Zwaar/gebouwd (stevig, hecht van bouw; ook: kloek van gestalte), bn.: een — kasteel; een — schip; een —e man; —**gewapend** (dragende vele en degelijke wapenen), bn.: een — krijger; —**gekwetste** of —gewonde (soldaat met hoogst-ernstige wonde(n)), m. —n; verg. Lichtgekwetste; —**hoofd** (zwaartillend man), m. en v. —hoofden; —**hoofd'ig** (ongerust, bekommerd), bn., —er, —st; —**lij'vig** (vet van lichaam), bn.; —er, —st: een — heer, corpulent; —**moe'dig** (droefgeestig, neerelachtig), bn. en bw.; —er, —st: in —e stemming; —**moe'digheid**, v., gm.v., z. Melancholie; —**spaat**, o., zie Bariet; —**te** (nat. druk, welken een lichaam uitoefent ten gevolge van de aantrekkingskracht der aarde; gewicht), v. gm.v.: de — van een voorwerp; fig. de — eener misdaad, boosheid; —**tekracht** (nat. aantrekkingskracht der aarde, gravitatie), v. gm.v.: de werking der —; de — werkt in de richting van het middelpunt der aarde; —**meter** (werktuig tot meting van de zwaarte, b.v. van gassen), m. —s.

Zwaar'tepunt (aangrijpingspunt; punt, waaromheen de zwaarte v. e. lichaam gelijklijk verdeeld is), o. —en: het — van een cirkelvormige platte schijf ligt in het middelpunt; fig. het — van een betoog, het voornaamste, de hoofdzaak; —**tillend** (fig. zwaarhoofd'ig),

bn.: *oude lieden zijn* —, donkerinzienend, pessimistisch; —**ton'gig** (*moeilijk spreken*), bn.; —**wich'tig** (*veel wegend, fig. belangrijk*), bn.; —er, —st: *een — werk; hij zette een — gezicht, ernstig; —wich'tigheid* (fig. diepe ernst), v. gmv.

Zwab'her 1. (*scheepsdweil*), m. —s: de — staat uit vele op elkaar liggende wollen lappen, aan de onderzijde van een rolronden steel gespijkerd; zegsw. *aan den — zijn, aan 't doordraaien zijn*, gmv.; 2. (*scheepsjongen*, ook: *zwerbol, doo'draaier*), m. —s; —en (*met een zwabber werken*), ik heb gezwabberd: *zie dien dronkenman eens —, zwaaien, zwieren; —gast* (*scheepsjongen*), m. —en; —**kapitein** (*jongen, die (met den zwabber) moet schoonmaken*), m. —s; ook, —**paai**; m. —en.

Zwa'bisch (*van of betreffende Zwabentland*), bn.: *de — dichters*, zie Minnezanger.

Zwach'tel (*windsel, lange, zeer smalle strook dun lijnvaad of tule tot het omwikkelen v. e. wond*), m. —s.

Zwach'telen (*met een zwachtel omwinden*), ik heb gezwachteld: *e. wonde —, e. gekneusd lid —*, in een zwachtel winden, draaien.

Zwad (eig. *zwaai van een zets, ook, het gras, daardoor afgemaaid, snede gras*), v. zwaden; ook, *Zwade*.

Zwad'der (*slangenspog, slijm; fig. vergif van den laster*), m. gmv.; —**ig** (*onrein, vuil*), bn.

Zwa'de, v. zwaden; zie *Zwad*.

Zwa'ger (*schoonbroeder*), m. zwagers; —**in'** (*schoonzuster*), v. —nen; **zwa'gershuwe-lijk** (*huwelijk met de kinderlooze weduwe van een broeder*), o. —en, Deut. 25 : 5.

Zwak 1. (*niet-sterk, zonder innerlijke kracht, met weinig weerstand*), bn. en bw.; —ker, —st: *een — kind, de zieke is nog —, een —ke maag, een —ke stem, een —ke verdediging*; bij uitbr. *het —ke geslacht, de vrouwen; de vrouw is een — vat* (Bijb. 1, Petrus 3 : 7); *een —ke bezetting v. e. fort; geestelijk, zedelijk — zijn; een — karakter, niet standvastig; de geest is wel gewillig maar het vleesch —*, zie Geest; *een — oogenblik, waarin nl. de harts-tocht of het gevoel de overhand heeft; deze candidaat is — in de scheikunde, niet onderlegd; een — geheugen hebben, spoedig iets vergeten zijn; een — betoog, niet klemmend; iems —ke zijde kennen, het punt waar hij het best te treffen is; spraak. de —ke verbuiging, nl. zonder veel buigingsvormen; de —ke vervoeging, nl. zonder stamvorm in den onvolt. verl. tijd, terwijl het vd. op d of t uitgaat; 2. (*gebrek*), o. gmv.: *dat is een — van hem; het is een — van haar, veel te praten; 3. (sterke voorliefde, bijzondere genegenheid, liefhebbertij)*, o. gmv.: *mooie boeken . . ik heb daar een — voor, een neiging, om ze te bezitten; schoon ik een — voor hem had . . . (Geel), hem zeer genegen was; bloemen-kwecken is altijd haar — geweest, voorliefde; 4. (datgene, waar men zeer gevoelig voor is)*, o. gmv.: *iemand in zijn — tasten, d. i. in zijn teere zijde, nl. daar, waar hij niet heel sterk is, b. v. een ergierige, door hem eer te bewijzen of lof toe te zwaaien.**

Zwak'hoofd (*dommerik, iemand met weinig verstand*), m. en v. —hoofden; —**hoof'dig** (*dom*), bn.; —**jes** (*verre van krachtig*), bw.: *die candidaat is maar —; —kelijk* (*sukkelend, niet sterk*), bn. en bw.; —er, —st: *een — kind; —keling* (*iem., die zwak van wil*

is), m. en v. —en; —**te** (*het zwak-zijn, zwakheid*), v. gmv.; —**zinnig** (*zwak van hersenen, niet kunnende denken, achterlijk*), bn., als zn.: —**e** (*persoon, die zwakzinnig is*), m. en v. —n.

Zwal'ken (*rondzwerfen*), ik zwalkte, heb gezwalkt: *hij zwalkte jaren lang op zee.*

Zwal'men (*walmen*), het zwalmde, heeft gezwalmd: *de lamp, de kachel kan —, gew.*

Zwalp (*gulp water, golf*), m. zwalpen.

Zwal'pen (*golven, zich rollend verheffen, golvend klotsen*), het zwalpte, heeft gezwalpt.

Zwal'pend (*golvend*), bn.: *op het — nat.*

Zwa'luw (*dierk. trekvoegel, insectenetende zangvogel*), v. zwaluwen; in ons land komen voor: *de huis—, de boeren— en de oever—*; de — heeft haar winterverblijf in Z.-Italië en in Afrika tot den evenaar; spreekw. *Eén — maakt de lente niet, één goed teeken is nietafdoende*; zie ook: *Gier—, Klipzwaluw of Salangaan, ook: Vogelnestjes.*

Zwa'luw(en)ei (*ei v. e. zwaluw*), o. —eren.

Zwa'luw(en)est (*nest van een zwaluw-familie*), o. —en: —en heeten ook de schouderbedekkingen van tamboers en hoornblazers der infanterie.

Zwa'luwctong (*plantk. een soort van duizendknoop, zwartewinde*), v. gmv. gew.

Zwa'luwkoekoek (*dierk. vogel van Cayenne of Brazilië*), m. —en; —**staart** (*de gevorkte staart van een zwaluw*), m. —en, bij overdr. timmerm.: *een solide wijze van verbinding bij hout en wel met lippen, die juist in een inkeping sluiten; —staarten* (*twee planken door zwaluwstaartvormige uitsteekels en dito hollen verbonden*), ik —staarte, heb gezwalwstaart; —**visch** (*dierk. een soort van vliegende visch in de Middellandsche Zee, ook, zeezwaluw*), m. —visschen.

Zwam 1. (*plantk. een der fungi*) v. zwammen: in ons land ± 145 soorten, ze behooren met de paddenstoelen tot de laagst georganiseerde vertegenwoordigers v. h. plantenrijk; 2. (*toebereid zwam, tonderstof*), o. gmv.; —**men** (*stud. kletsen, zaniken, zeuren, een boom opzetten*), hij zwamde, heeft gezwamd; —**men** (*zwavelachtig rieken*), de kachel zwamde, heeft gezwamd, gew.; —**mig** (*begroeid met of vol zwam*), bn.: *een —e eik*; als bw.: *het rieht hier —, zwavelachtig*; gew.; —**schotel** (*een schotel met voor 't gebruik toebereide paddenstoelen*), m. —s.

Zwa'nedons, zwa'nendons (*zachte pluimvederen v. e. zwaan*), o. gmv.; —**donzen**, bn.: *een kleine mantille met — rand* (C. O.).

Zwa'nenbloem (*een sierlijke oeverplant, ook waterfisch geheeten*), v. —en; —**brood** (*kalmus, een soort v. aronskelk, groeiend langs vaarten en slooten*), o. gmv.; —**dons** (*dons van zwanen*), o. gmv.; —**drift** (*eenige zwanen bij of achter elkaar*), v. —en; —**ei** (*ei van een zwaan*), o. —eieren; —**hals** (*hals van een zwaan*; fig. *lange, gebogen hals*), m. —halzen; —**hals** (*S-vormig gebogen buis*), m. —halzen: *de — dient bij riolen en privaten als stankafsluiter; —mangden* (Germ. myth. *walkyriën: die nl. als zwanen naar het slagveld vlogen*), v. mv.; —**nest** (*nest van een paar zwanen*), o. —en.

Zwa'nepen (*d. i. zwane-pen: slagpen van een zwaan*), v. —pennen; —**schacht** (*onderdeel van een zwanepen*), v. —en; —**veer** (*veer uit den vleugel van een zwaan*), v. —en; —**vleugel**, m. —en; —**wiek** (*—vleugel*), v. —en.

Zwa'nezang (laatste compositie of gedicht v. e. overleden componist of dichter), m. —en: de term — bestaat aldus, omdat volgens het volksgeloof een zwaan kort vóór zijn dood zong, en men een dichter wel een zwaan noemde: *dit is Da Costa's* —, nl. zijn Slag bij Nieuwpoort.

Zwang (gebruik, gewoonte, mode), m. gmv.: *in — zijn: zoo iets is bij ons in —*, b.v. een kleederdracht, die algemeen is; *in — komen, brengen, geraken*.

Zwan'ger, bn.: *uit der wolken zwang'ren schoot, vlamt de dood* (Ten Kate), uit de wolken vol electriciteit vlamt de bliksem; *van een plan — zijn of gaan*, er vol van zijn, en voornemens zijn het uit te voeren.

Zwan'ken (verwant met *zwenken*: *waggen, wankelen*), ik heb gezwankt. w. g.

Zwa'righeid (moeilijkheid, bezwaar), v. —heden: *—heden maken; ik zie er geen — in*, ik heb geen bedenken.

Zwar'refen (wisselvorm van *zwirvelen*: *het zwirrelt en zwarrelt mij voor de oogen!*)

Zwart 1. (het tegenovergestelde van wit), bn. en bw.; —er, —st: *zoo — als roet, als git; het —e bord, schoolbord; het —e ras, de negers; de —e staar, blindmakende oogziekte; overdr. wat zien je handen —/ vuil, morsig; hij kijkt —, zuur, norsch; men wil u — maken, bekladden, in een ongunstig licht plaatsen; —verdriet, sombere droefheid; de —ste armoede, treurigste; met een —e kool staan aange-teekend, als een schadelijk of onnut persoon, zie Kool; een —e daad, snood; hij ziet — van den honger, is broodmager en uitgeteerd; de —e dood of —e pest, de Aziatische pest, die in de 14e eeuw in W.-Europa woedde en in Parijs alleen 50 duizend slachtoffers maakte; O.-I. — bier, Eng. stout: krachtig, donker bier; zegsw. *tem. — maken*, veel kwaad van hem zeggen, hem in een ongunstig licht plaatsen; 2. (woekerzwam in de aren v. 't koren), o.; 3. (de zwarte kleur), o.: — is de kleur van den rouw; *in 't — gekleed zijn; — staat u goed*; zegsw. — op wit hebben, zie Wit; zie ook: *Been—, Ivoor—, Roetzwart*.*

Zwart'achtig (zweemende naar zwart), bn.: —haar, —e wolken; —blaar (zwarte koe met witten kop of witte bles), v. —blaren; —blauw (donkerblauw), bn.: —laken; dit gepolijst ijzer is —; —bloem (plantk. biesplant met zwarte bloemen), v. —en; —bont (wit met zwarte vlekken), bn.: een —e koe, een — kalf; —bruin (donkerbruin), bn.: een —paard, een —e jas; —dag (R.-K. dag, waarop alle gebruik van vleesch, zuivel en eieren verboden was, nl. Goede Vrijdag), m. —en.

Zwar'te (neger, negerin), m. of v. zwarten: de blanken en de —n; *het land der —n*, Afrika; verg. Bruinen en Gelen.

Zwar'te dood (naam van de pest of pestilentie in Europa), m. gmv.; zie Zwart.

Zwar'tekunst (tooverij, omgang met booze geesten), v. gmv.; zie Nigromantie.

Zwar'tekunst (etskunst), v. gmv.: bij de — wordt de gladde plaat gelijkmatig gekorrelt, d. i. ruw gemaakt; waar lichtpartijen noodig zijn, worden de oneffenheden weer aigeschaafd; aan deze gepolijste vlakken en vlakjes deelt zich de drukinkt niet mede, terwijl hij zich vasthecht aan het ruwe gedeelte, zoodat het zwart overheerschend wordt op den afdruk.

Zwar'ten (zwart maken, zwart verven), ik zwartte, heb gezwart. w. g.

Zwartepie'ten (zeker kaartspel spelen met schoppenboer als piet), ik zwartepietje, heb gezwartepiet.

Zwartgal'lig (zwaarmoedig, droefgeestig, melancholiek), bn.; —er, —st: een — man.

Zwart'geel (donkergeel), bn.; —gerokt (een zwarten rok aanhebbende), bn.: —e kellners;

—gevekt (wit met zwarte vlekken), bn.: een —e hond, met zwarte spikkels, op witten grond; —groen (diep donkergroen), bn.: een —e japon, een — blad; —ha'rig (met zwarte haren), bn.: een neger is —, een —e hond;

—ha'rige (persoon met zwarte haren), m. en v. —n; —igheid (iets vuils of zwarts), v. gmv.: *er zit — op je boordje; —je* (meisje met zwarte haren), o. —s; —koorn, —koren (onkruid in de tarwe), o. gmv.: de wilde weit of dolik behoort tot het —; —kop (iem. met zwart haar), m. en v. —koppen; —kop (een soort van grasmusch), m. —koppen; —kopje (bastaardnachtegal met zwarten kop), o. —s;

—kopmees (in ons land weinig voorkomende zwerfvoegel), v. —meezen; —kopnonnetje (zangvogel in Zuid-Afrika), o. —s; —krijt (zwart teekenkrijt), o. gmv.: *die knaap teekent met —; —krijtteekening*, v. —en; —lakensch (van zwart laken), bn.: een —e jas, een —e pak; —making (lastering), v. gmv.: de — van die partij, het in-minachting-bren-gen; de — van een ambtenaar, bekladding;

—oog (kind met zwarte oogen), m. en v. —en.

Zwart'oogig (met zwarte oogen), bn.: een — kind; —rood (diep donkerrood), bn.: een haan met —en kam.

Zwart'sel (middel om zwart te maken, roet van harsrijk hout), o. gmv.: *zij poest het fornuis met olie en —, poeder, uit verbrand dennenhout en roet verkregen; —selen* (met zwartsel insmeren), ik heb gezwartseld: een kachel —; —selkwast, m. —en; —selpot, m. —potten.

Zwart'staart (zekere visch), m. —en; —vaal (donkervaal), bn.: e. —paard; —verven (weefsels in de zwartknip doen, doortrekken met zwarte verf), ik heb —geverfd; —verver, m. —s; —ververij (werkplaats of het werk zelf), v. —en; —voeten (bijna uitgestorven Indianenstam in N.-Amerika), m. mv.; —vos (donkergeel paard), m. —vossen; —zijden, bn.: *zij droeg een — japon*, van zwarte zijde; een — schortje; —zucht (ge-neesk. ernstige graad van geelzucht), v. gmv.;

—zuur (O.-I. ganzepeper, d. i. gans als hase-peper bereid; nagemaakte schildpadsoep), o. gmv.

Zwa'telen (zacht ruischen, suizen), het heeft gezwateld: de bladeren der boomen — in den avondwind, als zn. o.: *het — van stemmen*, b.v. in een feestzaal.

Zwa'vel (een licht ontvlambare, geelachtige, broze delfstof die in gedegen toestand in vulkanische streken b.v. op Sicilië wordt gevonden), v. gmv.: — heeft een vuilgele kleur en brandt met blauwe vlam; —aarde (zwavelhoudende aarde), v. gmv.; —achtig (gelijkende op zwavel), bn.: een —e lucht, riekende naar zwavel; —bad (bad van zwavelwater), o. —baden; —bloem (bloem of poeder van zwavel), v. gmv.; —bron (bron van zwavelig water), v. —bronnen: *te Bentheim is een —; —damp* (damp van brandende zwavel), m.

—en; —en (met zwaveldamp bewerken), ik heb gezwavel: een strooien hoed —, hem reinigen hoven zwaveldamp; den wijn —, nl. het wijnvat met zwaveldamp vullen en doortrekken; een ziekekamer —, ontsmetten; —ing (het zwavelen), v. —en.

Zwa'velerts (mijnzwavel), o.; —ether (alcohol met zwavelzuur), m. gmv.; —geel (vuilgeel, geel als zwavel), bn.; —geest (zwavelwaterstof), m. gmv.; —groef (—mijn), v. —groeven; —houdend (—bevattend), bn.: —e ertsen, —e gesteenten; —hut (hut, waarin men zwavel smelt), v. —huten.

Zwa'velig (zwavelachtig), bn. en bw.: een —e damp; het ruikt hier —, naar brandende zwavel.

Zwa'veligzuur (scheik. een kleurloos gas met verstikkenden reuk, ontstaan door verbranding van zwaveldamp in zuurstof), o. gmv.

Zwa'velkies (ijzerkies), o.; zie Kies.

Zwa'velluucht (lucht, die zwaveldamp bevat), v. gmv.; —stok (dun houtje of hennepspankje, aan weerszijden in gesmolten zwavel gedoopt), m. —stokken, vero.; —tje (zwavelstokje), o. —s: geef mij een —, thans Lucifer; —waterstof (scheik. verbinding van zwavel met waterstof, vormt een kleurloos en vergiftig gas), v. gmv.; —zuur (scheik. verbinding van één deel zwavel met drie deelen zuurstof en waterstof), o. gmv.

Zweed (bewoner van Zweden), m. Zweden.

Zweedsch (van, uit Zweden), bn.: de —e kleederdracht, de —e gymnastiek; —e lucifersfabriek; zn. o. nl. de taal der Zweden; —ijzer (smeedijzer van beste kwaliteit, afkomstig uit Zweden), o. gmv.

Zweef'rek (trapees der turners), o. —rekken; —vlucht (het met uitgeschakelden motor zwevend dalen v. vliegtuigen), v. —en.

Zweem (lichte schijn), m. gmv.: fig. een — van ironie, een — van schuld, een — van toorn; geen — van berouw, d. i. schijntje, bewijs; —pie, o. —s: geen — van ijverzucht, bewijsje; geen — van koorts.

Zwee'men (min of meer gelijken op, overeenkomen met), het heeft gezweemd: dat zweemt naar bedrog; dat zweemt naar het blauw; —sel (schijnsel, zweem), o. gmv.

Zweep (stok met gevlochten snoer of koord aan den top), v. zweepen; zegsw. de — er op leggen, de paarden lange haver geven; hij kent het klappen van de —, is volkomen van eenige taak op de hoogte; met de — er achter zitten, voortjagen; spreekw. Een oud-voerman hoort nog gaarne het klappen van de —, zie Voerman; —en (met de zweep slaan), ik heb gezweept: een paard —, een drijftol —; fig. de orkaan zweept de wolken, jaagt wild vooruit; de wind zweept de baren; —koker (koker voor de rijzweep), m. —s; —slag (slag met de zweep), m. —slagen.

Zweer (ettergezwel, abces), v. zweren: de — is rijp; —tje (puistje), o. zweertjes.

Zweet (huidvocht), o. gmv.: zegsw. een —je aan iets halen, zich daarvoor erg inspannen; in het — uws aanschijsns, d. i. zwoegende, Bijbel, Gen. 3:19; het koude — brak haar uit van angst, eig. doodszweet; het — van een haas, bloed; —bad (zeer warm bad in een sterk verwarmde kamer, om de huidporiën te openen), o. —baden; —doek (Bijbel. doek, die over het hoofd van Jezus in het graf lag), m. —en; —drank (geneesk.

zweetdrijvend middel), m. —en; —drijvend (het zweeten bevorderend, het zweet doende uitbreken), bn.: een — middel; —druppel (kraaltje zweet uit een huidporie), m. —s; —en (zweet uitwasemen), ik zweette, heb gezweet: hij werkt, dat hij zweet; dat paard zweet erg; fig. nieuwe muren —, slaan vocht uit; jagerst. het haas heeft erg gezweet, gebloed; zegsw. water en bloed —, doodsbenuwd zijn, doodelijk in den angst zitten; —erig (klam of vochtig van zweet), bn.: —e handen; jagerst. bloederig van wild; —erigheid (het zweeterig-zijn), v. gmv.; —je, o.: zegsw. ik heb er een — bij gehaald, ik heb me nog al moeten inspannen, gmv.; —kamertje (een soort van zweetbad), o. —kamertjes: scherts. wachtkamertje voor studenten, die examen gaan doen; of den uitslag afwachten, terwijl de professoren over hen beraadslagen; —koorts (koorts, die met sterk zweeten gepaard gaat), v. —en; —kuur (geneeswijze, door middel van zweetbaden), v. —kuren; —middel (zweetdrijvend middel), o. —en: aftreksel van vlier en kamillen is een —; —poeder, —poer (stofnaam), o. gmv., (het fijngestampt geneesmiddel), v. —s; —vos (vospaard met witte manen en witten staart), m. —vossen; —ziekte (dodelijke ziekte waarbij de lijder sterk zweet), v. gmv.

Zwei (timm. beweegbare winkelhaak), v. —en, zie Zwaaihaak.

Zwe'len (gemaaid gras tot hooi bewerken, het uitgespreide en gedroogde hooigras met een gaffel omkeeren of bijeenharken tot rooken), ik heb gezweeld; —er (hooier), m. —s.

Zwelg (het zwelgen), m. gmv.: aan den — zijn.

Zwel'gen (stokken, onmatig eten of drinken), ik zwol, heb gezwolgen; —er (brasser, slampammer), m. —s; —erij' (stempertij), v. —en; —partij (brasserij), v. —en.

Zwel'len (uit- of opzetten, dikker worden, bol gaan staan), het zwol, is gezwollen: de knoppen der boomen beginnen te —; de zeilen —, zetten zich op; fig. mijn hart zal — v. vreugde, d. i. popelen, erg kloppen; —ling (het zwellen, gezwel, opzetting), v. —en.

Zwem'bad (O.-I. zwembassin), o. —baden; —bassin (bassin of kom, om in te zwemen), o. —s; —blaas (blaasvormig orgaan in 't lichaam van vele vissen), v. —blazen; ook: met lucht gevulde blaas voor een leerling-zwemmer, om er op te drijven; —boei (drijvende, geankerde boei), v. —en; —broek (tricot-broekje voor een zwemmer), v. —en; —buis (zwemvest van kurk), o. —buizen; —gordel (kurken band of gordel om op te drijven), m. —s: in elke hut dier zeeboot liggen eenige —s; —inrichting (gelegenheid tot zwemmen, zwembassin), v. —en; —kunst (kunst, vaardigheid van te zwemen), v. gmv.

Zwem'men (zich in of op 't water bewegen), ik zwom, heb en ben gezwommen: de vissen — in 't water; de eenden — op 't water; hij kan over de rivier —; fig. drijven: de vloer zwom van wijn; hij lag in zijn bloed te —.

Zwem'mer (iem., die kan zwemmen), m. —s.

Zwem'merig, bn.: de bleeke Amelie met groote, groenachtige —e oogen (C. O.), d. i. groot, flauw, zonder uitdrukking.

Zwem'plaats (plaats, waar men kan en mag zwemmen), v. —en; —poot (gevliesde en geschubde poot van een zwemvogel), m. —en;

—school (inrichting tot het leeren-zwemmen), v. —scholen; —steen (een poreuze, zeer lichte bouwsteen, gemaakt v. puimsteen en kalk), m. —en; —toestel (tuig of gereedschap; gordel, om op te leeren zwemmen of om op te zwemmen), o. —len; —vest (-buis), o. —en, zie Scaphander; —vlies (vlies tusschen de teenen der watervogels; ook bij sommige platvoetige dieren en bij amfibien, als kikvorschen, enz. voorkomend), o. —vliezen; —voeters (dieren, die vliezen tusschen de teenen hebben, om mee te zwemmen), m. mv.; —vogel (dierk. vogel met zwempooten), m. —s: talingen, eenden, ganzen, zwanen zijn —s; —wedstrijd (wedstrijd in het zwemmen), m. —en.

Zwen'del (zwendelarij), m. gmv.

Zwen'delaar (bedrieger, ophichter), m. —s; —laarster (bedriegster), v. —s.

Zwen'delen (oneerlijk zijn in den handel, oplichten, bedriegen), hñ —de, heeft gezwendeld; —larij (ophichterij), v. —en.

Zwen'gel (wiek van een windmolen, arm van een pomp; ook: wip van een put), m. —s.

Zwen'gelen, zie Zwingelen.

Zwenk (draai, keer, omkeering, zwaai, wending), m. —en: ik zag hem met een —, oogwenk; fig. ik ben er in een —, ommezien.

Zwen'ken (wenden, omwenden, draaien, keeren), ik zwenkte, heb en ben gezwenkt: de troepen zijn geoefend in het —.

Zwenk'gras (plantk. een plantje, op zand en heigrond en in de duinen voorkomend), o. gmv. er zijn in ons land negen soorten van —.

Zwen'king (mil. draai, keer, wending), v. —en, verg. Evolutie.

Zwe'ren (bij eede beloven of bevestigen), ik zweer, heb gezwoeren: trouw — aan Vaderland en Koning; valscheit —, d. i. een meened doen; men zou —, dat hij het was, men ziet hoegenaamd geen verschil.

Zwe'ren (tot een zweer worden), het zweer, heeft gezwoeren: de wonde gaat —, bij overdracht: een —de vinger.

Zwerf'blok (een der verspreide stukken noorsche steen in diluviale gronden), o. —blokken: de —blokken zijn in voorhistorischen tijd door het drijfuisaangevoerd, zie Erratisch; —ster (zwervende vrouw, landlooperster), v. —s; —tocht (zwervende reis), m. —en: Haafners —tochten door de binnenlanden van Ceilon (in 1782); —vogel (dierk. vogel, die niet in een bepaalde streek blijft, zonder daarom trekvogel te zijn), m. —s, verg. Standvogel.

Zwerf'ziek (rusteloos zwervend, liefst veranderend), bn.: een —e dienstbode.

Zwerk (donkere, drijvende wolken), o. gmv.: fig. de hemel, het uitspannel: het bonte — (Staring); het blauwe —.

Zwerms (ongeregelde, gonzende menigte), m. —en: een — bijen, een — sprinkhanen.

Zwer'men (in een zwerm vliegen), zij hebben gezwermd: de bijen gaan —, in massa uit een korf wegvliegen; de soldaten gingen — op 't platieland, rondlooper, zwerwen.

Zwer'mer 1. (een stukje vuurwerk), m. —s; 2. (landlooper), m. —s.

Zwerms'tijd (tijd, dat de bijen zwermen), m. gmv.

Zwer'veling (iem., die geen vaste woonplaats heeft, maar rondzwerft), m. en v. —en, voor het vr. ook —e: zij is een arme —e; —ven (omdolen, ronddolen, rondtrekken), ik zwierf,

heb gezworven: in vreemde landen —; op zee —; —de honden; —de volken, nomaden; —vend (dolend), bn.: een — leven leiden, geen vaste woonplaats hebben.

Zwer'ver (iem., die ronddoolt, landlooper), m. —s, zie Zwerfster.

Zwet'sen (grootspreken, pochen, snoeven, opsnijden), ik zwetste, heb gezwetst; —er (bluffer), m. —s; —erij' (blufferij, pocherij), v. —en; zwets'ster (vr. zwetser), v. —s.

Zwe'ven (stijgen noch dalen, drijven, zacht bewegen), het zweefde, heeft gezweefd: de wolken —; de ooevaar kan — op zijn vleugels; een —de gang; fig. dat zweeft mij voor den geest, hangt; tusschen hoop en vrees —, dobereren; dat gevaar zweeft hem boven 't hoofd; Gods geest zweefde op de wateren, bewoog zich zwevend, Gen. 1:2; —vend (schommelend, hangend), bn.: werken aan het —rek of 't zweefrek, aan de —e trapees (gymnastiek); fig. —e geschillen, hangende.

Zwe'verik (klierachtig borstdeelt van kalveren), m. zwezeriken, ook: kalfs—.

Zwich'ten 1. (scheepst. de zeilen of touwen oprollen of inhalen), ik zwichtte, heb gezwicht; 2. (toegeven, wijken), ik zwichtte, heb en ben gezwicht: hij moest — voor de overmacht, onderdoen, het hoofd buigen.

Zwicht'lijn (scheepst. lijn, om de jok of andere zeilen bij stormweer in te korten), v. —en.

Zwiep (zweep), v. —en, gew.: fig. lange en magere man: die ondraaglijke, lange — (C. O.), in deze bet. mann.

Zwie'pen (veerkrachtig doorbuigen), het zwiepte, heeft gezwiept: de mast zwiepte in den storm, jonge boomen kunnen —; het riet zwiept bij harden wind; —end (veerkrachtig buigend), bn.: —e populieren; —ing (overbuiging), v. —en.

Zwier (looi, opschik, pronk, gratie), m. gmv.: met edelen —, bevalligheid; verg. Elegantie.

Zwier (het zwieren), m.: aan den — zijn, aan den draai zijn; —hol (losbol, vroolijke Frans), m. —bollen; —bollen (ongeregeld leven of al te veel uitgaan), ik heb gezwierbold.

Zwie'ren (vlug ronddraaien, zwaaiend bewegen), ik heb gezwierd: de dansers — door de zaal; fig. zij hebben den geheelen nacht door gezwierd, gebrast, pretgemaakt.

Zwie'rig (eig. met zwier: netjes, elegant, bevallig), bn. en bw.: —er, —st: een —e gang, een —e kleederdracht; een —e stijl, bloemrijk, opgesmukt; —heid (losheid, bevalligheid), v. gmv.; —jes (min of meer elegant, netjes), bw.

Zwij'gen (niet spreken, zijn stem niet laten hooren), ik zweeg, heb gezwegen: over iets —, — als het graf, geen woord uiten; iem. het — opleggen, fig. geheimhouding gebieden; laten wij daarover —, niet handelen; zegsw. die zwijgt, stemt toe, wie tegen een voorstel geen bezwaar inbrengt, keurt het goed; een batterij tot — brengen, het vuur er van doen ophouden; spreekw. Spreken is zilver, — is goud, zie Spreken.

Zwij'ger (iem., die zwijgt; iem., die weinig spreekt), m. —s: een verstokt —; er is geen spreker, die een — kan verbeteren, het is dikwils beter te zwijgen dan te spreken; —ster, v. —s.

Zwij'ger (de): gesch. Willem I, prins van Oranje (1533—1584); huwelijk zielsverdrict, zelfs voor geen — meer verzwijgbaar (Da Costa).

Zwijg'teeken (muz. pauze-teeken), o. —s.
Zwijm (*flauwte*), v. gmv.: *in — vallen*, in onmacht vallen; *in — liggen*, bewusteloos neerliggen; zie Bezwijming.
Zwij'mel (*duizeling*, fig. roes), m. gmv.: *in den — der vermaken*, bedwelming; —**beker** (fig. beker v. d. wellust), m. —s; —**drank** (*drank, die doet zwijmen, die de bezinning doet verliezen*), m. —en; —**dronken** (zoo *duizelig*, alsof men *dronken* ware), bn.; —**en** (*duizelig worden, in onmacht vallen*), ik heb gezwijmeld; —**ing** (*duizeling*), v. —en; —**geest** (*roes, bedwelming door opwindig*), m. gmv.: *de — der revolutie*; —**kelk** (*beker met zwijmeldrank*), m. —en; —**roes** (*vreugde-roes*), m. gmv.: *in den — der wereldsche vermaken*.
Zwij'men (*bezwijmen, in zwijm vallen*), ik heb gezwijmd: *balsemige luchten, waar darlie nachtegulen in — van vermaak* (Bild.). w.ig.
Zwijjn (*varken*), o. zwijnen, verg. Ever of Everzwijn; fig. *hij is een —*, vuilaardig mensch, een zuiplap, een liederlijk mensch; zie: Lichtmis, Losbol, Doordraaier, Pierewaaijer, Rinkelrooier, Zwierbol, alsmede Parel; —**achtig** (*als een zwijn, liederlijk*), bn. en bw.: *zich — aanstellen*.
Zwij'negel (*stekelvarken onzer wouden*), m. —egels, gew. meestal: Egel; fig. *een — v. e. vent*, een hoogst morsig of zedeloos mensch.
Zwij'nien (*slecht leven, een vuil, liederlijk leven leiden*), hij zwijnde, heeft gezwijnd.
Zwij'naard (*aard van een zwijn, fig. liederlijke aard*), m. gmv.; —**boel** (*een vuile, smerige huishouding*), m. gmv.; —**distel** (*gouddistel*), v. —s; —**hoeder** (*—oppasser*), m. —s; —**hoedster** (*—wachtster*), v. —s; —**hok** (*varkenskot*), o. —ken; —**jacht** (*jacht op evers*), v. —en; —**jongen** (*knecht, hoeder van zwijnen*), m. —s; —**kot** (*varkenshok*), o. —ten; —**stal** (*stal voor zwijnen*), m. —len; —**trop** (*varkensvreetbak*), m. —gen.
Zwij'nenvleesch (nl. van *varkens*), **zwij'ne'vleesch** (nl. van *één varken*), o. gmv.
Zwijnerij' (*vuiligheid, vuil bedrijf*), v. —en; fig. *vuile, vieze taal: allerlei —en vertellen*.
Zwij'njak (*volkst. liederlijk mensch*), m. —ken.
Zwijns'hoofd (*kop van een ever*), o. —en; ook: —**kop**, m. —pen.
Zwij'n'tje (*jong varken, speenvarken*), o. —s; fig. liederlijk persoon: *hij is m' een —!*
Zwik (*houten pin in het luchtgat v. e. vat; ook, scheepst. wrijf hout*), m. zwikken.
Zwik (*schuine kant aan den punt van een hoefnagel*), m. —ken; ook, lange, dunne twijg.
Zwik (*zwikking of verstuiking*), m. gmv.
Zwik'hoor (*timmergereedschap: groote door met dwarskrak*), v. —boren, verg. Avegaar;
—gat (*tapgat van een vat*), o. —gaten; —**hout** (*scheepst. zwik, wrijf hout*), o. —en; —**je** (*pennetje*), o. zwikjes.

Zwik'ken (*knakken, omslaan, de lendenen breken*), ik heb en het is gezwikt; *mijn voet zwikte, sloeg om; zij liet het kind —*, d. i. achteroverslaan, de lendenen breken; —**king** (*het zwikken*), v. —en.
Zwik'stelling (*gaanderij of omloop om een windmolen*), v. —en.
Zwil (*gewest, voor eelt*), o.; —**wratten** (*eeltplekken a. d. pooten van paard en ezel*), v. m. v.
Zwilk (*twoedradig weefsel, e. soort v. tijk*), o.
Zwil'ken (*van zwilke*), bn.: *een — tafelkleed*.
Zwin (*wad, kil, kreek, geul*), o. zwinnen: *het —, aandr. voormalige zeeboezem in Zeeuwsch Vlaanderen, die zich tot Brugge uitstreckte, in 1873 na langdurige verzanding ingedijkt*.
Zwin'del 1. (*bedrog*), m. gmv., zie Zwendel; 2. (*duizeling*), m. zwindels.
Zwin'delen (*duizelig worden*), het heeft gezwindeld: *alles zwindelde mij voor de oogen, draaide, duizelde; verg. Zwirrelen*.
Zwing (*dicht, vleugel van een vogel*), v. zwingen; in 't Vl. *gebezigd voor vlerk, wiek*.
Zwin'gel (*braakstok voor het vlas*), m. —s; —**aar** (*vlasbraker*), m. —s; —**bord** (*plank om er op te zwingelen*), o. —en.
Zwin'gelen (*vlasbewerking: de houtachtige deelen of pellen v. d. vlasstengel verwijderen door middel van zwingelplank, —mes, of —machine*), ik heb gezwingeld: *na het — komt het hekelen, zie ald.; —keet* (*werkplaats van den zwingelaar*), v. —keten; —**kool** (*—keet*), v. —en; —**molen** (*ijzeren wiel met dunne, scherpe plankjes, om het vlas te zwingelen*), m. —s; —**plank** (*—bord*), v. —en; —**spaan** (*zwingel-braakstok*), v. —spanen, ook: —**stok**, m. —stokken.
Zwir'relen (*met snelle bewegingen omdraaien*), het heeft gezwirreld: *de zwaluwen — om mij heen, snel zwieren; alles zwirreld mij voor de oogen bij de snelle vaart*.
Zwit'ser (*man uit Zwitserland*), m. —s; zegsw. *geen geld, geen —s*, die niet betaalt, krijgt geen huursoldaten, fig. geen waar.
Zwit'serland (*aandr. republiek der Zwitsers*), o.: — ligt tusschen Frankrijk, Italië, Tyrol en Baden.
Zwit'sersch (*van of uit Zwitserland*), bn.: —*e kaas*, verg. Gruyèrekaas; ook, op de wijze van Zwitserland: *de —e kleederdracht*.
Zwit'sersche (*Zwitsersche vrouw*), v. —n.
Zwoe'gen (*eig. zuchten, steunend ademen, hïjgen; fig. zwaren arbeid verrichten, zich afmatten, afjakkeren*), ik zwoegde, heb gezwoegd; —**er** (*tobber, slover*), m. —s.
Zwoel (*drukkend warm, broeiend benauwd*), bn.; —**er**, —**st**: *een —e dag, een —e lucht, benauwend; —heid* (*drukkende temperatuur*), v. gmv.
Zwoerd (*afgeschrabde huid van een varken, spekhuid*), o. —en, ook, Zwoerd.

BIJLAGEN.

I. TITELS EN PREDICATEN.

De Koningin en de Koningin-Moeder: *Hare Majesteit*.
Prins of Prinses van het Koninklijk Huis: *Zijne of Hare Koninklijke Hoogheid*.
Prins of Prinses: *Zijne of Hare Hoogheid*.
Graaf of Gravin: *Hooggeboren Heer of Hooggeboren Vrouwe*.
Baron, Jonkheer of Ridder: *Hoogwelgeboren Heer*.
Barones, ook de vrouw van een Jonkheer: *Hoogwelgeboren Vrouwe*.
Dochter van een graaf: *Hooggeboren Jonkvrouwe*.
Dochter van een baron, jonkheer of ridder: *Hoogwelgeboren Jonkvrouwe*.
Adellijke weduwe: *Mevrouw de Douairière*.
Niet-adellijke personen uit den deftigen stand: *Weledelgeboren Heer, Mevrouw*.
Middelstand: *Weledete Heer, Mevrouw*.
Kleine burgerstand: *De Heer, Mejuffrouw*.
Ongehuwde dame, niet van adel: *Mejuffrouw, Juffrouw*.
Personen uit den werkenden stand: *Naam van den Man, Naam van de Vrouw*.

OPMERKINGEN. 1. Deze titels op adressen, b.v.: *Aan Hare Majesteit Wilhelmina, Koningin der Nederlanden; Aan Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Hendrik der Nederlanden; Aan den Hooggeboren Heer Adolff Graaf van Rechteren; Aan de Hooggeboren Vrouwe Barones van Landsweerde*, enz.

2. In geschriften, gericht aan H. M. de Koningin, schrijft men als hoofd of aanspreking: *Mevrouw*. In den samenhang van het geschrift: *Uwe Majesteit of Hoogstdezelve*. Na het geschrift geïndigd te hebben, herhaalt men de aanspreking en sluit: *Van uwe Majesteit de zeer gehoorzame dienaar en getrouwe onderdaan*; adres: *Aan Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden*. Aan Prinsen of Prinsessen van den bloede is het adres: *Aan Zijne of Hare Koninklijke Hoogheid den Prins of de Prinses*; in den samenhang van het geschrift: *Uwe Koninklijke Hoogheid*; aan het slot: *Van uwe Koninklijke Hoogheid de gehoorzame en onderdanige dienaar*, bij het toespreken ook wel eenvoudig: *Prins of Prinses*; verder vindt men dit in verband met het bovengegevene vanzelf; bij *graven en baronnen* (in het spreken): *Mijnheer de Graaf, Mijnheer de Baron, Mevrouw de Barones*. Bij *Jonkheer* te beginnen is het (bij het spreken): *Mijnheer en Mevrouw*, echter *Freule* voor jonkvrouw; *Juffrouw, Mejuffrouw* voor een niet-adellijke, ongehuwde dame, enz.

a. De titel van *Excellentie* wordt gegeven aan:
Ministers in functie, Ministers van Staat, diplomaten met rang van Buitengewoon Gezant; Gouverneurs-generaal in Ned.-Indië; Vlagofficieren, nl. den Admiraal en Vice-admiraal; Opperofficieren bij de landmacht, nl. den Generaal en Luitenant-generaal; verder aan de Groot-Officieren van het Koninklijk Huis, als:
Grootmeester, Opperhofmaarschalk, Opperceremoniemeester, Opperkamerheer, Opperstalmeester, en Opperjagermeester.

OPMERKING. De aansprektitel is: *Uwe Excellentie*; adres: *Aan Zijne Excellentie den Minister van . . .*

b. De titel *Hoogedelgestreng* is die van:
Leden van den Raad van State, Leden van de Rekenkamer, oud-Ministers, Hoofdambtenaren, b.v. Referendaris tot en met den rang van Secretaris-generaal; bij de

zeemacht alle Hoofdofficieren van en met den rang van Kapitein-luitenant-ter-zee tot en met den rang van Schout-bij-nacht; bij de landmacht alle Hoofdofficieren van en met den rang van Majoor tot en met den rang van Generaal-majoor; Commissarissen der Koningin (soms: *Excellentie*), Gouverneurs, Residenten en Assistent-residenten in Ned.-Oost-Indië: in 't algemeen van hooggeplaatste staatsambtenaren, voorzitters of leden der Hooge Colleges van Staat, al of niet meer in functie.

OPMERKING De aanspreektitel is: *Mijnheer* (al of niet gevolgd door den naam hunner waardigheid of betrekking), b.v. *Mijnheer de Referendaris*, *Mijnheer de Commissaris*, enz. en bij de militairen hun rangtitel zonder meer, b.v. *Majoor*, *Kolonel*, enz.; als slot van brieven, enz.: *Van U Hoogedelgestrenge de onderdanige dienaar*; aan 't hoofd van brieven: *Hoogedelgestrenge Heer*.

c. Het predicaat *Weledelgestreng* is dat van:

Inspecteurs, Griffiers der Staten, der Kamers, enz., Advocaten, Procureurs, Schoolopzieners, Notarissen, Ingenieurs, Controleurs, ook in N.-O.-I.; Commiezen en Adjunct-Commiezen der ministeriën en der provinciale griffies; Ridders in eenige orde; de subalterne Officieren van de zee- en de landmacht.

OPMERKING. Voor den aanspreektitel, zie boven.

d. Het predicaat van Burgemeesters van groote steden is *Hoogedelachtbare Heer*; dat van overige Burgemeesters *Edelachtbare Heer*, of thans ook wel *Weledelgestreng Heer*; deze beide laatste predicaten gelden ook voor Wethouders en leden van den Raad; dat van een lid der *Eerste-Kamer* of der *Tweede-Kamer* is *Hoogedelgestreng Heer*, dat van een lid der Provinciale Staten of van Gedeputeerde Staten is *Weledelgestreng Heer*, ofschoon deze titels bij de Grondwet van 1848 zijn afgeschaft en de titel eenvoudig is: *Mijnheer*.

e. Wat de *rechterlijke macht* betreft, het volgende:

Leden van den Hoogen Raad: *Edelhoogachtbare Heer*.

Raadsheeren der Gerechtshoven: *Edelgrootachtbare Heer*.

Rechters der Rechtbanken: *Edelachtbare Heer*.

Kantonrechters: *Edelachtbare Heer*.

Griffiers, Officieren en Substituut-Officieren, Rechters-Commissarissen, enz.: *Edelachtbare Heer*.

f. Wat de *Hoogescholen* en *andere scholen* betreft, dit:

Curatoren eener Hoogeschool: *Edelgrootachtbare Heer*.

Hoogleeraren: *Hooggeleerde Heer*.

Doctoren (wetenschapp. titel): *Zeergeleerde Heer*, ook, *Weledelzeergeleerde Heer*.

Artsen (zonder doctorstitel): *Weledelgeboren Heer*.

Curatoren van een gymnasium, leden der commissies van toezicht op Middelbaar of

Lager onderwijs: *Weledelgestreng Heer*.

Leeraren: *Weledelgeleerde Heer*.

Studenten aan een Universiteit: *Weledelgeboren Heer*.

Onderwijzers: *Weledel Heer*.

OPMERKING. Ook in de laatstbehandelde gevallen bezigt men als aanspreektitel meestal *Mijnheer*, gevolgd door den ambtstitel: *Mijnheer de Burgemeester*, *Mijnheer de Wethouder*, *Mijnheer de President* (van een rechtscollege); van Hoogleeraren: *Professor*; van geneesheeren en artsen: *Mijnheer* of *Dokter*; overigens *Mijnheer* (zonder meer).

g. Wat de *Hervormde kerk* aangaat, het volgende:

Predikanten (met doctors-titel): *Weleerwaarde Zeergeleerde Heer*.

Predikanten (zonder doctorstitel): *Weleerwaarde Heer*.

Leden der Synode: *Hoogeerwaarde Heer*.

h. Wat de *Israëlitische kerk* betreft, dit:

Opperrabbin: *Weleerwaarde Zeergeleerde Heer*.

Rabbin of Rabbinale assessor: *Weleerwaarde Heer*.

Isr. onderwijzer, voorzanger, koster: *Eerwaarde Heer*.

i. Wat de *Roomsch-Katholieke* geestelijkheid aangaat, dit:

Aan den Paus, adres: *Aan Zijne Heiligheid den Paus*; aanspreektitel: *Allerheiligste Vader*;

- in den brief: *Uwe Heiligheid*; onderschrift: *Van Uwe Heiligheid de met de meeste getrouwheid verknochte zoon*.
- Aan een *Kardinaal*, adres: *Zijne Eminentie*; aanspreektitel: *Uwe Eminentie*.
- Aan een *Aartsbisschop* of *Bisschop*, adres: *Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid* of *Monseigneur*; aanspreektitel: *Monseigneur*.
- Aan *Eereprelaten*, adres: *Hoogerwaarde Heer*; aanspreektitel: *Monseigneur*.
- Aan een *Gemijsterden abt*, adres: *Zijne Hoogwaardigheid*; aanspreektitel: *Monseigneur* of *Hoogerwaarde Heer*.
- Aan een *Kanunnik* van een kapittel: *Hoogerwaarde Heer*; aanspreektitel: *Monseigneur*.
- Aan *Professoren* van een Groot-Seminarie: *Zeereerwaarde Hooggeleerde Heer*; zijn ze tevens kanunnik: *Hoogerwaarde Hooggeleerde Heer*.
- Aan *Professoren* van een Klein-Seminarie: *Zeereerwaarde Zeergeleerde Heer*; zijn ze tevens kanunnik: *Hoogerwaarde Zeergeleerde Heer*.
- Aan *Geestelijken*, die tevens docter zijn: *Weleerwaarde Zeergeleerde Heer*.
- Aan een *Deken*, adres: *Zeereerwaarde Heer*.
- Aan een *Pastoor*, adres: *Zeereerwaarde Heer*; aan een *Rector* of *Kapelaan*: *Weleerwaarde Heer*; aan een *Subdiaken* of *Diaken*: *Eerwaarde Heer*.
- Aan een *Student* in de godgeleerdheid: *Weledele Heer*.
- Kloosterlingen*. Aan den Generaal eener Orde: *Hoogwaardigste Heer*; aan een Provinciaal: *Hoogerwaarde Heer*; aan een Gardiaan of Overste: *Zeereerwaarde Pater*; aan de overige paters: *Weleerwaarde Pater*; aan overige mannelijke kloosterlingen (die geen wijding ontvangen hebben): *Eerwaarde Frater* of *Eerwaarde Broeder*; aan de Overste van een vrouwenklooster: *Révérènde Mère* of *Eerwaarde Moeder*; aan vrouwelijke Religieuzen van sommige orden: *Mère*, gevolgd door den kloosternaam, meestal *Zuster* of ook *Soeur* (gevolgd door den kloosternaam).
- OPMERKING. De aanspreektitel in de boven niet aangegeven gevallen is: *Professor Mijnheer de Deken, Mijnheer Pastoor, Mijnheer Kapelaan, Mijnheer de Rector; Mijnheer* (diaken, subdiaken, student); *Pater-generaal, Pater-provinciaal, Pater-Gardiaan* of of kortweg *Pater; Broeder, Frater*, of hier soms ook wel: *Eerwaarde, Uw Eerwaarde*.
- AANTEKENING. Meermalen laat men op adressen van brieven enz. alle titulatuur weg en schrijft men eenvoudig: *Den Heere*, of *Den Heer* en daaronder: *s. t.*, nl. *salvo titulo* d. i. met voorbehoud uws titels, of *s. s. t. t.*, dat is: *salvis titulis*, met voorbehoud uwer titels, of *s. h. e. t.*, d. i. *salvo honore et titulis*, behoudens eer en titels.

II. AARDRIJKSKUNDIGE NAMEN EN HUN GESLACHT.

1. De namen van **werelddeelen, landen, provinciën, steden en dorpen** zijn in *proza* alle **ONZIJDIG**, met uitzondering van die namen van *landstreken*, welke altijd het lidwoord **de** vóór zich hebben: *De Betuwe, De Krim* (deze zijn vr.). De namen van steden en dorpen, waarvan 't lidwoord een deel uitmaakt, blijven integendeel *onzijdig*: *Het welvarende Den Helder, het schoone Den Haag*, enz.
2. In *poëzie* of in *dichterlijke taal* zijn de namen van werelddeelen en landen in den regel **vrouwelijk**, bijv.:
 Heel Neerland zendt *haar* wensch ten hemel.
 TOLLENS, *Overwintering*.
3. De namen van *rivieren* en *wateren* zijn **mannelijk, vrouwelijk** of **onzijdig**. Hier volgen twee lijsten van de meest voorkomende wateren, 1°. een lijst van de Binnenlandsche, 2°. een lijst van de Buitenlandsche wateren.

1°. Binnenlandsche wateren.

- A of Aa (N.B.)¹⁾, v.
 A, Aa (*Almeosche*), O. v.
 A (*Mussel*), Gr. v.
 A (*Westerwoldsche*), Gr. v.
 Aar (Z.H.), v.
 Amer (N.H.), m.
 Amstel (N.H.), m.
 Bakkerskil (N.B.), v.
 Beek (*Barnerveldsche*), G. v.
 Beek (*Luntersche*), G. v.
 Beers, Beerse (N.B.), v.
 Berkel (G.), v.
 Beulaker- en Belter Wijde (O.), v.; dit zijn twee groote veenplassen.
 Bienenen (Z.H.), v. mv.
 Biesbosch (N.B.), m.
 Bijleveld (U.), v.
 Bleeke kil (N.B.), v.
 Boorn (F.), v.; valt in het Sneekermeer.
 Boterdiep (Gr.), o.
 Braakman (*water in Z.*), m.
 Compagnonsvaart (*Drachster*), F. v.
 Damsterdiep (Gr.), o.
 Dedemsvaart (O.), v.
 Diep (*water, rivier*), o.
 Diep (*Zwolsche*), O. o.
 Dieze (N.B.), v.
 Dinkel (O.), v.
 Dintel (N.B.), v.
 Does (Z.H.), v.
 Dollard (Gr.), m.
 Dommel (N.B.), m.
 Donge (N.B.), v.
 Drecht (N.H.), v.
 Ee (F.), v.
 Eem (U.), v.
 Eemskanaal (Gr.), o.
 Eendracht (N.B. en Z.), v.
 Eiserbeek (L.), v.
 Fluessenmeer (in het Z.-W. van Fr. bij de dorpen Gaastmeer en Heeg), o.
 Gaasp (N.H.), v.
 Ganzendiep (*water in O.*), o.
 Gein (*waterlje in N.H.*), o.
 Geleen (L.), v.
 Geul (L.), v.
 Giessen (Z.H.), v.
 Goot (O.), v.
 Gouwe (Z.H.), v.
 Gouwzee (*zeestraat, N.H.*), v.
 Gracht (*Kalenberger*), O. v.
 Grevelingen (Z.H.), v. mv.
 Grift (G.), v.
 Gulp (zijtakje, Geul), L. v.
 Haringvliet (Z.H.), o.
 Hoendiep (Gr.), o.
 Holendrecht (N.H. en U.), v.
 Hollandsch Diep (Z.H.), o.
 Hont (*W.-Schelde*), Z. v.
 Hoornsche diep (Gr.), o.
 Hunze (D. en Gr.), v.
 IJ (N.H.), o.
 IJsel (*Geldersche*), m.
 IJsel (*Hollandsche*), m.
 IJsel (Oude-), G. m.
 IJterbeek (L.), v.
 Jeker, Jaar (L.), m. en v.
 Kanaal (*Dierensch*), G. o.
 Kanaal (*Noordhollandsch*), N.H. o.
 Kanaal (*Noordzee*), N.H. o.
 Kanaal (*van Steenenhoek*), Z.H. o.
 Kanaal (*Zederik*), Z.H. o., Keeten (Z.), o. [enz.
 Keteldiep (O.), o.
 Kil (*Dordsche*), Z.H. v.
 Krammer (Z.H.), v.
 Kreek (*Hulster*), Z. v.
 Kreekerak (*water in Z.*), o.
 Kuinder of Tjonger (F.), v.
 Lauwers (F. en G.), v.
 Lauwerszee of Lauwerzee (tusschen Fr. en Gr.), v.
 Lee (Z.H.), v.
 Lei (N.B.), v.
 Leibeek (N.B.), v.
 Lek (Z.H. en U.), v.
 Lichtmiskanaal (O.), o.
 Liede (N.H.), v.
 Linde (F.), v.
 Linge (G.), v.
 Loo-lee (O.), v.
 Maas, v.
 Maas (*Brielsche*), Z.H. v.
 Maas (*Nieuwe*), Z.H. v.
 Maas (*Oude*), N.B. v.
 Maasje (*Oude*), N.B. o.
 Mark (N.B.), v.
 Marsdiep (*zeegat bij Den Helder*), o.
 Mastgat (Z.), o.
 Meer (*Giethoornsche*), O. o.
 Meer (*Tjeuke*), F. o.
 Meer (*Zuidtaarder*), D. o.
 Meppelerdiep (O.), o.
 Merwede, Merwe (Z.H.), v.
 Mijdrecht (U.), v.
 Modderbeek (U.), v.
 Molenbeek (L. en G.), v.
 Morra (*meer in F.*), v.
 Mosselkreek (Z.), v.
 Mussel-A (Gr.), v.
 Neer (L.), v.
 Niers (L.), v.
 Nieuwegraven (O.), v.
 Noord (Z.H.), v.
 Noordergat (Z.H.), o.
 Oranje-kanaal (D.), o.
 Overlaat (N.B.), m.
 Pampus (N.H.), o.
 Pekel-A (Gr.), v.
 Raam (N.B.), v.
 Rechtediep (O.), o.
 Reest (O. en D.), v.
 Regge (O.), v.
 Reitdiep (Gr.), o.
 Reuzel (N.B.), v.
 Rijn, m.
 Rijn (*Kromme*), U. m.
 Rijn (*Oude*), Z.H. en U. m.
 Rijn (*Vaartsche*), U. m.
 Roer (L.), v.
 Roompot (*mond O.-Schel-* Rotte (Z.H.), v. [de], v.
 Rozendaalsche vliet (N.B.), Ruiten-A (Gr.), v. [m.
 Rul (N.B.), v.
 Run (N.B.), v.
 Runde (D.), v.
 Rundiep (D.), o.
 Schelde, v.
 Schelde (*Ooster*), v.
 Schelde (*Wester- of Hont*), v.
 Scheur (Z.H.), o.
 Schie (Z.H.), v.
 Schipbeek (O.), v.
 Slaak (*water*), Z. o.
 Slink (G.), v.
 Sloe (Z.), o., afgedamd.
 Smilder vaart (D.), v.
 Spaarne (N.H.), o.
 Spui (Z.H.), o.
 Steenwijkerdiep (O.), o.
 Swalm (L.), v.
 Tjonger (F.), v.
 Tongelreep (N.B.), v.
 Vaart (*Twickelsche*), O. v.
 Vaart (*Keulsche*), v.
 Vaart (*Leidsche*), Z.H. v.
 Vaartsche Rijn (U.), m.
 Val (*van Urk, Zuiderzee*), o.
 Valterdiep (D.), o.
 Vecht (N.H. en U.), v.
 Vecht (O.), v.
 Veersche gat (Z.), o.
 Vlie (*zeegat*), o.
 Vliet (*Rozendaalsche*), N.B. Vliet (Z.H.), m. [m.
 Vliest (Z.H.), v.
 Volkerak (N.B. en Z.H.), o.
 Waal, v.
 Waterweg (*Nieuwe*), Z.H. Waver (N.H.), v. [m.
 Weerreis (N.B.), v.; de — is een zijtak van de Mark (Breda).
 Westerwoldsche A (Gr.), v.
 Westgat (Z.H.), o.
 Wetering (Z.H.), v.
 Wetering (*Bijlsche*), U. v.
 Wetering (*Groote*), G. v.
 Weteringen (*Sallandsche*), O. v. mv.
 Wijde (*Beulaker*), O. v.
 Wijde (*Belter*), O. v.
 Willemsvaart (O.), v.
 Winschoterdiep (Gr.), o.
 Zaan (N.H.), v.
 Zandkreek (Z.), v.
 Zandwetering (U. en O.), v.
 Zijpe (Z.), o.
 Zoom (N.B.), m.
 Zuiderdiep (Z.H.), o.
 Zuiderzee, v.
 Zuidvliet (Z.), m.
 Zuid-Willemsvaart (L. en N.B.), v.
 Zwarte water (O.), o.
 Zwin (*voormalig water, Z.*), o.

¹⁾ Bij verkorting worden de provinciën, naast deze wateren, aangeduid door de beginletters: N. B. betekent Noord-Brabant, O., Overijssel, G., Gelderland, Gr., Groningen, enz.

2°. Buitenlandsche wateren.

- Aar (Zwitserland), v.
 Adda (zijtak, Po), v.
 Adige, Etsch (N.-O.-Italië),
 Adour (Frankrijk), v. [v.
 Ahr (zijtakje, Rijn), v.
 Aisne (zijtak, Oise), v.
 Aller (zijtak, Weser), m.
 Allier (zijtak, Loire), v.
 Aloeta (zijtak, Donau), v.
 Alzette (zijtak, Sure), v.
 Amazonenstroom (Z.-Ame-
 rika), m.
 Amb'ève (zijtak, Ourthe), v.
 Amoc-Darja (rivier uit het
 Aralmeer, Azië), v.
 Amoer (O.-Azië), v.
 Arkan'sas (zijtak v. d. Mis-
 sissippi), m.
 Arno (Italië), m.
 Arragon (zijtak, Ebro), v.
 Atlantische Oceaan, m.
 Avon (Engeland), v.
 Barito, Bandjar (Borneo),
 Barrow (Ierland), v. [v.
 Belt (zeestraat, Den.), v.
 Benga'wan, v. Zie Solo.
 Beresina (zijtak, Dnjepr), v.
 Boeg, Bog (Rusland), v.
 Bosphorus, Bosphorus (zee-
 straat, Turkije), m.
 Brahmapoetra (Britsch-
 Indië), v.
 Brantas (Java), v.
 Brenta (N.-O. Italië), v.
 Charente (Frankrijk), v.
 Cher (zijtak, Loire), v.
 Clyde (Schotland), v.
 Colorado (Vereenigde
 Staten van N.-A.), v.
 Columbia (Vereenigde
 Staten van N.-A.), v.
 Congo (Z.W.-Afrika), m.
 Dal-Elf (Zweden), v.
 Darling (zijstroom, Mur-
 ray), m.
 Demer (zijtak, Dyle), v.
 Dender (O.-Vlaanderen), v.
 Desna (zijtak, Dnjepr), v.
 Dijle, Dyle (zijtak, Netel), v.
 Djambi-riv. (O.-Sumatra),
 Dnjepr (Rusland), m. v.
 Dnjestr (Rusland), m.
 Don (Rusland), m.
 Donau (Duitschland,
 Oostenrijk), m.
 Donetz (zijtak, Don), v.
 Dordogne (Frankrijk), v.
 Doubs (zijtak, Saône), v.
 Douro (Spanje en Port.), m.
 Drau, Drave (zijtak, Do-
 nau), v.
 Drin, zie Drina, v.
 Drina (zijtak, Save), v.
 Duna (Rusland), v.
 Durance (zijtak, Rhône), v.
 Dwina (Rusland), v.
 Ebro (Spanje), v.
 Eems (W.-Duitschland), v.
 Eger (zijtak, Elbe), v.
 Elbe (Bohemen, Duitsch-
 land), v.
 Ens (zijtak, Donau), v.
 Esia (zijtak, Douro), v.
 Etsch (Zwits., Tyrol, It.), v.
 In Italië: *Adige*.
 Eufraat, Euphraat (W.-
 Azië), m.
 Forth (Schotland), v.
 Fulda (W.-Duitschland), v.
 Gallego (zijtak, Ebro), v.
 Gambia (W.-Afrika), v.
 Ganges (Britsch-Indië), m.
 Garonne (Z.-Frankrijk), v.
 Gironde (mond van Gar-
 ronne en Dordogne, W.-
 Frankrijk), v.
 Glommen (Noorwegen), v.
 Gotha-Elf (*monding* der
 Klara-Elf), v.
 Gran (zijtak, Donau), v.
 Guadalaviar (O.-Spanje), v.
 Guadalquivir (golf van
 Cadix, Spanje), m.
 Guadiana (Spanje en
 Port.), v.
 Havel (zijtak, Elbe), v.
 Hellada (Griekenl.), v.
 Hellepont (*doorvaart*, N.O.
 Turkije), m.
 Henares (zijtak, Taag), m.
 Hoango, Hwangho (*Gele
 rivier*, O.-China), m.
 Hudson (N.-Am.), v.
 Humber (mond van Trent
 en Ouse, Eng.), v.
 Hunte (zijtak, Wezer), v.
 Ill (zijtak, Rijn), v.
 Ille (zijtak, Donau), v.
 Illinois (zijtak, Mississip-
 pi), m.
 Im (zijtak, Saale), v.
 Ise (zijtak, Ocker), v.
 Indragiri (O.-Sumatra), v.
 Indus (Voor-Indië), m.
 Inn (zijtak, Donau), m.
 Irawadi (Achter-Indië), m.
 Irtisch (zijtak, Ob), v.
 Isar (zijtak, Donau), v.
 Iser (zijtak, Elbe), v.
 Isère (zijtak, Rhône), v.
 Isla, Ila (zijtak, Tay), v.
 Jalon, Xalon (zijtak van de
 Ebro), v.
 Jang-tse-Kiang (*Blauwe
 rivier*, O.-China), m.
 Jarama (zijtak, Henares),
 [v.
 Jaxt (zijtak, Neckar), v.
 Jenil (zijtak, Guadalq.), v.
 Jenissei, Jenissei (Siberië),
 [v.
 Joeg, Jug (zijtak, Dwina),
 [v.
 Joekon (Alaska, N.-Am.), v.
 Jordaan (Palestina), m. of
 [v.
 Jucar, Xucar (Spanje), v.
 Kama (zijtak, Wolga), v.
 Kara' (Siberië), v.
 Kattegat (*doorvaart*, Den.),
 [o.
 Kiia (N. mond, Donau), v.
 Kisil-Irmak (*Rode rivier*,
 in Klein-Azië), v.
 Klara-Elf (Zweden), v.
 Koema (Kaukasië), v.
 Koer (Rusland), v., ook:
 Kur.
 Koeran (Z.O.-Borneo), v.
 Kongo, m.; z. Congo.
 La'doga-meer (N.-W.-Rus-
 land), o.
 Lahn (zijtak, Rijn), v.
 Laibach (zijtak, Sau), v.
 La Plata (Z.-Amerika), v.
 Laurens (St., zie ald.), m.
 Lech (zijtak, Donau), v.
 Leine (zijtak, Aller), v.
 Lena (O.-Siberië, Azië), v.
 Lesse (zijtak, Maas), v.
 Lijs (zijtak, Schelde), v.
 Limmat (zijtak, Aar), v.
 Limpopo (Z.-O.-Afrika), v.
 Lippe (zijtak, Rijn), v.
 Loire (Frankrijk), v.
 Lot (zijtak, Garonne), v.
 Lougen (Noorwegen), v.
 Maas (Fr., België, Ned.), v.
 Mackenzie (Britsch N.-A.),
 [v.
 Madeira (zijtak, Amazo-
 nenstroom), v.
 Magdalena (Z.-Amerika), v.
 Main (zijtak, Rijn), m.
 Maine (zijtak, Loire), v.
 Manzanà'res (zijtak, Hena-
 res), m.
 Marannon (Z.-Amerika),
 m.: begin v. d. Amazo-
 nenstroom.
 March (zijtak, Donau;
 hoofdrivier van Moravië),
 [v.
 Maritza (Bulgarije), v.
 Marne (zijtak, Seine), v.
 Maros (zijtak, Theiss), v.
 Mayenne (zijtak, Maine), v.
 Medway (Engeland), v.
 Mekong (Achter-Indië), v.
 Memel (Rusland en Oost-
 Pruisen), v., ook: *Nie-
 men, Njemen*.
 Menam (Achter-Indië), m.
 Mersey (Engeland), v.
 Meurthe (zijtak, Moezel), v.
 Mincio (zijtak, Po), v.
 Minto (Port. en Spanje), v.
 Mississippi (Vereenigde
 Staten van N.-A.), m.
 Missouri (zijtak v. d. Missis-
 sippi), m.
 Moesi (O.-Sumatra), v.
 Moezel (zijtak, Rijn), v.
 Moldau (zijtak, Elbe), v.
 Morawa (Servië), v.
 Mos'kowa, Moskwa (zijtak,
 Oka), v.
 Mota (Rusland, Iimen-
 meer), v.
 Mulde (zijtak, Elbe), v.
 Mur (zijtak, Drau), v.
 Murg (zijtak, Rijn), v.
 Murr (zijtak, Neckar), v.

- Murray (Nieuw-Holl.), v.
 Naab, Nab (zijtak, Donau), [v.]
 Nahe (zijtak, Rijn), v.
 Napo (Ecuador), v.
 Nare, Nares (zijtak, Magdarena), v.
 Narenta (Dalmatië), v.
 Narowa (Rusland), v.
 Nec'kar, Nec'ker (zijtak, Rijn), m.
 Netha, Groote- en Kleine- (zijtak, Rupel), v.
 Netze (zijtak, Warthe), v.
 Newa' (N.-W.-Rusland), v.
 Nia'gara (N.-Amerika), v.
 Niemen (Polen, Pruisen), v. ook: Memel.
 Niger (Midden-Afrika), m.
 Nijl (Egypte), m.
 Nogat (zijtak, Weichsel), v.
 Noordzee, v.
 Ob, Obi (Azië, Siberië), [v.]
 Ocker, Oker (zijtak, Aller), [v.]
 Oder (Moravië, Duitschl.), [v.]
 Oeral, Ural (Rusland), m.
 Oglio (zijtak, Po), v.
 Ohio (zijtak, Mississippi), v.
 Oise (zijtak, Seine), v.
 Oka (zijtak, Wolga), v.
 Oka (O.-Siberië), v.
 One'ga (Rusland), v.
 Oostzee, v.
 Oranje-rivier (Z. Z. W. Afrika), v.
 Orinoco (Z.-Amerika), m.
 Ourthe (zijtak, Maas), v.
 Ouse (Engeland), v.
 Paraguay (Z.-Amerika), m.
 Parnahyba (Brazilië), v.
 Parana (Z.-Amerika), v.
 Petsjo'ra (Rusland), v.
 Piave (Italië), v.
 Pitea (Zweden), v.
 Plata (La —, zie ald.), v.
 Po (Italië), v.
 Pregel (Rusl., Pruisen), v.
 Pripet (zijtak, Dnjepr), v.
 Proeth, Pruth (zijtak v. d. Donau), v.
 Purus, Puru (zijtak, Amazonenstroom), v.
 Raab (zijtak, Donau), v.
 Regen (zijtak, Donau), v.
 Reuss (zijtak, Aar), v.
 Rhône (Zwits., Frankr.), v.
 Rijn (Zwits., Duitschland, Nederland), m.
 Rio-Grande (N.-Amerika), [v.]
 Rio-Negro (zijtak, Amaz.), [m.]
 Roer, Ruhr (zijtak, Maas), [v.]
 Ruhr (zijtak, Rijn), v.
 Rupel (zijtak, Schelde), v.
 Saale (zijtak, Main), v.
 Saar (zijtak, Moezel), v.
 Salambria (Thessalië, Gr.), [v.]
 Saloem, Salum (W.-Afrika), m.
 Saluen (Achter-Indië), m.
 Sambre (zijtak, Maas), v.
 Saône (zijtak, Rhône), v.
 Sarthe (zijtak, Loire), v.
 Sau, Save (zijtak, Donau), [v.]
 Sazawa (zijtak, Moldau), v.
 Schelde (Fr., België, Ned.), [v.]
 Segre (zijtak, Ebro), v.
 Segura (Spanje), v.
 Seine (Frankrijk), v.
 Semois, Semoy (zijtak v. d. Maas), v.
 Senegal (W.-Afrika), m.
 Senne (zijtak, Dijle), v.
 Sereth (zijtak, Donau), v.
 Severn (Z.-Engeland), v.
 Shannon (Ierland), m.
 Sieg (zijtak, Rijn), v.
 Si-Kiang (China), m.
 Skagerrak (*doorvaart* bij Denemarken), o.
 Soelina (mond, Donau), v.
 Sola (Java), v., ook: Bengawan.
 Somme (Frankrijk), v.
 Sont (*zeestraat*, Den.), v.
 Spree (zijtak, Havel), v.
 St.-George (mond, Donau), [v.]
 St.-Laurens (N.-Amerika), [m.]
 Stroema (Macedonië), v.; ook: Strymon.
 Sure (zijtak, Moezel), v.
 Syr-Daria (Azië, Aral-meer), v.
 Taag (Spanje en Port.), m.
 Tanaro (zijtak, Po), v.
 Tarn (zijtak, Garonne), v.
 Tay (Schotland), v.
 Teems, Theems (Engel.), v.
 Terek (Z.-Rusland), v.
 Thaya (zijtak, March), v.
 Theiss (zijtak, Donau), v.
 Tiber (Italië), m.
 Tjino (zijtak, Po), v.
 Tiger, Tigris (Aziat.-Turkije), v.
 Tobol (zijtak, Irtisch), m.
 Tormes (zijtak, Douro), v.
 Tornea (Zweden), v.
 Trave (N.-Duitschl.), v.
 Trent (Engeland), m.
 Tweed (Engel. en Schotl.), [v.]
 Tyne (Engeland), v.
 Uruguay (Z.-Amerika), v.
 Ural, Oeral (Rusland), m.
 Vaal (zijtak, Oranje-rivier), v.
 Vardar (Balkan-schiereil.), [v.]
 Vesdre (zijtak, Ourthe), v.
 Victoria-rivier (Nieuw-Holland), v.
 Vienne (zijtak, Loire), v.
 Volturno (Z.-Italië), v.
 Waag (zijtak, Donau), v.
 Warthe (zijtak, Oder), v.
 Weichsel (Silezië, Polen, Pruisen), m. (ch = k).
 Werra (W.-Duitschland), v.
 Wezer (W.-Duitschland), [m.]
 Wolga (Rusland), v.
 Wupper (zijtak, Rijn), v.
 Yonne (zijtak, Seine), v.
 Yser, Yzer (België), v.
 Zaire, Congo (Z.-W.-Afrik.), [v.]
 Zambe'si (O.-Afrika), m.

AANTEEKENINGEN.

Op meer dan ééne plaats is het klemtoonteeken bij het afdrucken niet tot zijn recht gekomen, zie b.v. *Aalmoes*, *Brandendheet*; de spatie wijst dan voldoende aan, waar dat teeken moet staan.

blz. 25, kolom 1, regel 25, v. o.: —thiek, lees —tiek.

blz. 41, kolom 1, regel 32, v. o.: alcaloïden, v., lees o.

blz. 42, kolom 2, regel 29, v. b.: all' uniso'no, lees all uni'sono.

blz. 81, kolom 1, regel 31, v. b.: Belastingkiezer en derg. vervallen.

blz. 84, kolom 2, regel 30, v. b.: Ben'zol, lees Benzol'.

blz. 100, kolom 2, regel 28, v. b.: viervleugelig, lees vliesvleugelig.

blz. 128, kolom 1, regel 29, v. b.: Brigittanes', lees Brigittines'.

blz. 155, kolom 2, regel 36, v. o.: Con'tinent, lees Continent'.

blz. 201, kolom 2, regel 9, v. b.: —st, lees —t.

blz. 222, kolom 1, regel 20, v. o.: Examenkiezer, vervalt.

blz. 418, kolom 1, regel 28, v. b.: haarkloven, lees haarklooven.

blz. 485, kolom 2, regel 26, v. b.: 1 April 1813, lees 25 Aug. 1813.

blz. 577, kolom 1, regel 32, v. o.: onweestaanbaar, moet staan blz. 581, onder onweersbui.

blz. 803, kolom 2, regel 1, v. b.: su'o con'to moet staan blz. 806, onder Sun-
nie'ten.

NIEUWE TALEN. — DUITSCH.

Ch. Altena , Duitse grammatica voor Nederl. Scholen, 5e druk f	0,70
Ch. Altena , Hochdeutsche Sprachlehre für niederl. Schulen, 7e druk	0,70
F. A. R. Beekman en G. A. C. van Goor , Oefeningen in het spreken en schrijven der Duitse taal, met Hulpboekje I, gebonden, 16e druk f	1,30 , II, 7e druk, III, 4e druk, gebonden à
F. A. R. Beekman en G. A. C. van Goor , Oefeningen in het spr. en schr. der Duitse taal, met Hulpb., uitgave B, geb., 4e druk	1,40
F. A. R. Beekman en G. A. C. van Goor , Opgaven ter vertaling bij de oefeningen in het spreken en schrijven der Duitse taal, uitgave B, ingenaaid f	0,85 , gebonden 3e druk
F. A. R. Beekman en G. A. C. van Goor , Duitsch Leesboek v. middelb. en andere scholen I, 26e dr. f	0,65 , II, 13e dr. f
F. A. R. Beekman en G. A. C. van Goor , Duitsch Leesboek III, 9e druk f	1,15 , IV, V. à
Dr. A. van Berkum , Duitsch leesb. voor handelsscholen, geb. 2e druk	1,00
S. Boorsma , Mondelinge examens, Hoogduitsch L. O.	1,40
S. Boorsma , Schriftelijke examens, Hoogduitsch L. O.	1,25
S. Boorsma en S. Th. A. Goetze , Deutsches Lesebuch für die untern Klassen 2e druk	1,50
Deutsches Lesebuch für die mittleren Klassen	1,00
Deutsches Lesebuch für die höheren Klassen	1,25
B. E. Bouwman und Th. A. Verdenius , Deutsche Literaturgeschichte, nebst Lesebuch für höhere Lehranstalten, mit Abbildungen und Porträts, 4e druk, ingenaaid in 2 deelen f	2,90 , gebonden f
B. E. Bouwman und Th. A. Verdenius , Deutsche Literaturgeschichte, nebst Lesebuch für höhere Lehranstalten, mit Abbildungen und Porträts, gebonden in één band	4,65
DEUTSCHE NOVELLEN herausgegeben von S. Boorsma . Mit Erläuterungen versehen von S. Boorsma und K. Brants	3,90
Th. Berthold , Erinnerungen eines Tierfreundes	0,35
Luise Mühlbach , Napoleon und die weisse Frau (gekürzt), 3e druk	0,35
Johanna Spyri , Der Toni von Kandergrund (gekürzt), 2e druk	0,35
Hermine Villinger , Der Töpfer von Kandern und Ungleiche Kameraden 2e druk	0,35
Reinhold von Werner , Eine erste Seereise (gekürzt). 2e druk	0,35
Ernst von Wildenbruch , Das Orakel, Peter Rosegger , Das Holzknechtshaus 2e druk	0,35
I. v. Gelderen's Duitisch Handwoordenboek, Duitisch-Nederlandsch en Nederlandsch-Duitisch, gebonden	3,30
I. van Gelderen , Een vijftigtal. Vertalingen uit het Nederlandsch in het Duitisch 5e druk	1,10
Dr. J. Gerzon , Leitfaden für den Unterricht in der deutschen Grammatik, in linnen met wit papier doorschoten	0,50
Dr. J. Gerzon , Hundert Übungsaufgaben 3e druk	0,75
Dr. J. Gerzon , Hilfsbüchl. für den ersten Unterr. im Deutschen, gecart.	0,40
J. W. Haverkamp , Opgaven ter vertaling ten gebruike bij Beekman en Van Goor's Oefeningen I en Uitgave B	0,30
C. Honigh , Hoogduitsch Leesboek. Herzien en omgewerkt door G. W. Spitzen , I, 15e dr. f	0,95 , II, 8e dr. f
C. Honigh , Hoogduitsch Leesboek. Herzien en omgewerkt door G. W. Spitzen , I, 15e dr. f	1,10 , III, 4e dr.
H. M. Leopold , De beginselen v. h. Hoogduitsch, I, 11e dr., II, 5e dr. à	1,40
Joh. A. Leopold , Kleine deutsche Sprachschule 12e druk	1,60
Joh. A. Leopold , Hochdeutsche Sprachschule 13e druk	2,75
Joh. A. Leopold , Deutsches Lesebuch, I 9e dr. f	2,10 , II 6e dr. geb.
Joh. A. Leopold , Deutsches Lesebuch, I 9e dr. f	2,40

In deze prijzen is de crisistoeslag begrepen.

Uitgaven van J. B. WOLTERS — Groningen, Den Haag.

NIEUWE TALEN. — DUI TSCH.

NEOPHILOLOGUS. Driemaandeliks tijdschrift voor de wetenschap- pelike beoefening van levende vreemde talen en van hare letter- kunde en voor de studie van de klassieke talen in hun verband met de moderne. Onder redaktie van Prof. Dr. J. J. A. A. Frantzen, Prof. Dr. J. J. Salverda de Grave, Prof. Dr. D. C. Hesseling, Prof. J. H. Scholte, Dr. K. Sneyders de Vogel en Prof. Dr. A. E. H. Swaen. Sekretaris der redaktie: K. R. Gallas, Amsterdam, Pale- strinastraat 7. 4e jrg. Prijs per jaargang <i>f</i> 4,25, fr. per post . <i>f</i> 4,55	
NEUERE PROSA von B. E. Bouwman und Th. A. Verdenius:	
I. BURG NEIDECK. Novelle von Wilh. Heinrich Riehl, mit Erläuterungen und Hilfsbuch, gecartonneerd	3e druk 1,00
II. TIERGESCHICHTEN, von Marie von Ebner-Eschenbach, Heinrich Lee, J. V. Widmann und H. Löns, gec.	4e druk 1,00
NEUERE PROSA, Serie II von B. E. Bouwman, G. W. Spitzen, J. A. Verdenius und Th. A. Verdenius.	
I. NOVELLEN von Charlotte Niese, Hermine Villinger, Wilh. H. Riehl und Helene Böhlau, annotiert v. Th. A. Verdenius, 2e dr.	0,85
II. DEUTSCHER HUMOR von Otto Ernst und H. Seidel, erläutert von B. E. Bouwman	2e druk 0,75
G. van Poppel, De hoofdz. der Duitsche spraak. Een repetitieboekje voor de hoogste kl. van Gymn., H.B.S. en Midd.b. Hand.sch., 2e dr.	0,55
G. van Poppel, Grundrisz der deutschen Literaturgeschichte für den Schulgebrauch, ingenaaid <i>f</i> 1,00, gebonden	2e druk 1,40
J. H. Scholte, Probleme der Grimmelshausenforschung, gebonden	2,90
J. C. Snijders en S. Boorsma, Duitsch leesboek v. Handelsscholen, Handelskursussen en M.U.L.O. scholen	0,90
C. G. Tromp, Wort und Satz	5e druk 0,70
C. G. Tromp, Oefeningen bij Altena's Duitsche Grammatica en hochdeutsche Sprachlehre	5e druk 0,65
C. G. Tromp, Frohe Stunden. Deutsches Lesebuch für holländische Lehranstalten. Eerste deeltje A, 6e druk <i>f</i> 1,00 of Eerste deeltje B	1,00
Tweede deeltje, 4e druk <i>f</i> 1,40; Derde deeltje	2e druk 1,40
W. Uittenbogaard, Sammlung der Examenaufgaben Deutsch- Niederl. für das Elementardiplom, aus den Jahren 1893—1914, 2e dr.	1,10
W. Uittenbogaard, Vertaal oefeningen op Dr. L. Wirth's Syno- nyme, Homonyme Redensarten etc. en Examenopgaven Hoog- duitsch L. O. 1899—1907 en M. O. ± 1888—1907	1,00
W. Uittenbogaard, Alltägliches. Wörter, Sätze und Redensarten, 4edr.	0,85
W. Uittenbogaard, Allerhand Schwierigkeiten	0,65
J. A. Verdenius, Ausgewählte deutsche Gedichte herausgegeben und mit Anmerkungen versehen	1,00
Th. A. Verdenius, Vertalingen in en uit het Duitsch voor kan- didaten L. O. en studeerenden M. O. A.	1,25
J. A. Verdenius en R. P. G. Hameetman, Leerboek der Duitsche taal, ten dienste van Handelskursussen, I, gecartonneerd, 6e druk	1,10
Leerboek der Duitsche taal, II, gecartonneerd	4e druk 1,20
J. A. Verdenius en R. P. G. Hameetman, Duitsch Leesboek met hulpboekje voor Middelbare, M.U.L.O. en Handelssch., I, 5e dr., geb.	1,25
Duitsch Leesb. met hulpb., II, v. middelb. en M.U.L.O.sch., geb. 2edr.	1,70
Duitsch Leesboek met hulpboekje, II, B. v. Handelsscholen, geb. 2edr.	1,70
Dr. L. Wirth, Synonyme, Homonyme Redensarten etc. der deutsch-niederländischen Sprache, gebonden	2e druk 3,90

In deze prijzen is de crisstoeslag begrepen.

Uitgaven van J. B. WOLTERS — Groningen, Den Haag.

NIEUWE TALEN. — ENGELSCH.

Dr. A. van Berkum, Engelsch leesb. voor handelsscholen, geb. 2e dr. f	1,40
D. B. Best, Extracts for translation into Dutch 5e druk	0,75
A. Broers en R. P. G. Hameetman, Leerboek der Engelsche taal ten dienste van handelsdag- en -avondscholen, I, gecart. 4e dr.	1,45
Leerboek der Engelsche taal, II, gecartonneerd 2e druk	1,35
A. Broers, R. P. G. Hameetman en H. Koolhoven, Engelsch leesboek met hulpboekje voor Middelbare, M.U.L.O. en Handelsscholen. Eerste deeltje, gebonden 2e druk	1,40
Tweede deeltje A, voor Middelb. en M.U.L.O. scholen, geb. 2e dr.	1,75
Tweede deeltje B, voor Handelsscholen, door A. Broers en R. P. G. Hameetman, gebonden 2e druk	1,90
K. ten Bruggencate, Leerboek voor het Engelsch 7e druk	1,40
K. ten Bruggencate, Hoofdzaken d. Engelsche Grammatica, 6e dr.	0,85
K. ten Bruggencate, De uitspraak van het Engelsch, met eene korte inleiding in de klankleer 7e herziene druk	0,75
K. ten Bruggencate, Nieuwe Engelsche grammatica 4e druk	1,10
CONTINUOUS STORY READERS edited by P. van Rossum:	
Harold Avery, In strange company, by P. v. Rossum, 4e druk	0,35
Edith E. Cuthell, The skipper, by P. van Rossum, met 13 plaatjes 4e druk	0,35
Maria Edgeworth, Lazy Lawrence, by P. van Rossum, 2e druk	0,35
Beatrice Harraden, The clockmaker and his wife, by G. Th. Goudsmit 3e druk	0,35
Ouida, In the apple country, by B. C. G. Numan 2e druk	0,35
Ouida, A leaf in the storm, by G. Th. Goudsmit 2e druk	0,35
John Strange Winter, A waif, by P. van Rossum 6e druk	0,35
W. van Doorn, A midsummer-night's dream, by W. Shakespeare. Annotated edition for schools	0,60
A. Eijkelboom, Oefeningen bij Günther's Leerboek der Engelsche taal <i>ter perse</i>	
F. S. Gomm, Elementary word- and phrase-book. Revised by A. Picnot and Iz. Gorter 10e druk	0,75
J. C. G. Grase, I. Oefeningen in de Engelsche taal. Dħa fest thri mēnths 12e druk	0,75
II. Oefeningen in de Engelsche taal. Leerstof voor The first year, gebonden 22e druk	1,90
Exercise Book. English grammar of the first year, gecartonneerd 3e druk	0,60
III. Idiom and grammar for higher forms, on an inductive plan, gebonden 2e druk	2,10

In deze prijzen is de crisistoelag begrepen.

Uitgaven van J. B. WOLTERS — Groningen, Den Haag.

NIEUWE TALEN. — ENGELSCHE.

J. H. A. Günther , Leerboek der Engelsche Taal	<i>14e druk</i>	<i>f 1,50</i>
J. H. A. Günther , A handbook of the English language for the use of schools	<i>5e druk</i>	2,25
J. H. A. Günther , A manual of English pronunciation and grammar for the use of Dutch students, gebonden	<i>3e druk</i>	3,25
J. H. A. Günther , English synonyms, explained and illustrated, gebonden	<i>3e druk</i>	3,90
C. E. de Haas , Engelsche gedichten voor de lagere klassen van gymnasia en middelbare scholen, en voor M. U. L. O. scholen, met hulpboekje, gebonden		1,75
NEOPHILOLOGISCHE BIBLIOTHEEK. Onder redactie van Prof. Dr. J. J. A. A. Frantzen , Prof. Dr. J. J. Salverda de Grave , Prof. Dr. J. H. Schoite , Dr. K. Sneyders de Vogel , Prof. Dr. A. E. H. Swaen . Sekretaris der redaktie: K. R. Gallas .		
Dr. A. G. van Hamel , Inleiding tot de Keltiese taal- en letterkunde Voor intekenaren op Neophilologus		1,90
D. Hoekzema , Gleanings from English prose, revised by Iz. Gorter and A. Picnot , gebonden	<i>12e druk</i>	2,00
D. Hoekzema , Gleanings from English poetry, revised by Iz. Gorter and A. Picnot , ingenaaid <i>f 1,75</i> , gebonden	<i>6e druk</i>	2,00
R. R. de Jong , Mondelinge examens Engelsch Lager onderwijs.		1,25
J. J. Leliveld , Engelsch Leesboek v. Handelsscholen, geb., <i>4e druk</i>		1,80
J. J. Leliveld , Engelsche Handelsterminologie, ing. <i>f 1,65</i> , geb., <i>2e dr.</i>		2,10
J. J. Leliveld , Technische woorden en uitdrukk. ten dienste v. den machine-technicus (Nederl., Engelsch, Hoogduitsch), geb., <i>3e druk</i>		1,70
J. J. Leliveld , Oefeningen ter vertaling in het Engelsch en Hoogduitsch voor aanstaande technici en kandidaten voor het scheepsmachinisten-diploma C.		0,85
J. J. Leliveld , Technische lees- en spreekoefeningen in de Engelsche taal, gecartonneerd		1,00
J. J. Leliveld , Technical reader for the use of technical colleges and training schools for naval engineers, geïllustreerd, gebonden		2,10
M. G. van Neck , Preparatory English Prose	<i>14e druk</i>	1,00
M. G. van Neck , Easy English prose and poetry for class-reading, <i>9e dr.</i>		1,25
M. G. van Neck , A concise history of English literature, <i>9e druk</i>		0,90
NEOPHILOLOGUS. Driemaandeliks tijdschrift voor de wetenschappelijke beoefening van levende vreemde talen en van hare letterkunde en voor de studie van de klassieke talen in hun verband met de moderne. Onder redactie van Prof. Dr. J. J. A. A. Frantzen , Prof. Dr. J. J. Salverda de Grave , Prof. Dr. D. C. Hesseling , Prof. Dr. J. H. Schoite , Dr. K. Sneyders de Vogel en Prof. Dr. A. E. H. Swaen . Sekretaris der redaktie: K. R. Gallas , Amsterdam, Palestrinastraat 7. 4e jrg. Prijs per jaargang <i>f 4,25</i> , fr. per post		
OF OLDEN TIMES AND NEW, onder red. van L. van der Wal . Charles Dickens , The Chimes, door K. ten Bruggencate , geïllustreerd, gecartonneerd	<i>3e druk</i>	0,80
Charles Dickens , The cricket on the hearth, door K. ten Bruggencate , geïllustreerd, gecartonneerd	<i>4e druk</i>	0,80
Charles Dickens , A Christmas Carol, door K. ten Bruggencate , geïllustreerd, gecartonneerd	<i>14e druk</i>	0,80
Charles Dickens , Oliver Twist, door H. Weersma , geïllustreerd, gecartonneerd	<i>2e druk</i>	0,95

In deze prijzen is de crisistoelag begrepen.

Uitgaven van J. B. WOLTERS — Groningen, Den Haag.

NIEUWE TALEN. — ENGELSCH.

OF OLDEN TIMES AND NEW , onder red. van L. van der Wal .	
A. Conan Doyle , Uncle Bernac, door J. Coster , geïllustr., gecart. f	0,95
O. Goldsmith , She stoops to conquer, d. L. v. d. Wal , geïll., gecart. 2edr.	0,80
Mrs. Oliphant , The fugitives, door R. R. de Jong , gecart. . .	0,95
Max Pemberton , The woman of Kronstadt, door B. C. G. Numan en G. Th. Goudsmit , gecartonneerd	0,95
W. Shakespeare , The merchant of Venice door K. ten Bruggencate , geïllustreerd, gecartonneerd . . . 7e gewijzigde druk	0,80
W. Shakespeare , Julius Caesar, door K. ten Bruggencate , geïllustreerd, gecartonneerd 6e druk	0,80
R. B. Sheridan , The school for scandal, door L. van der Wal , geïllustreerd, gecartonneerd	0,80
Robert Louis Stevenson , Kidnapped, door H. Weersma , geïllustreerd, gecartonneerd	0,95
Jonathan Swift , Gulliver's Travels, door L. van der Wal , geïllustreerd met gekleurde en zwarte plaatjes, gecartonneerd . . .	0,80
REVISED EDITIONS , edited by J. C. G. Grasé and Dr. A. E. H. Swaen :	
I. Baroness Orczy , The scarlet Pimpernel, illustr., geb. 5e dr.	1,75
II. Miss Bowen , I will maintain, illustrated, gebonden . . .	1,90
P. Roorda , De Klankleer en hare practische toepassing bij de beoefening der nieuwe talen, gebonden 4e druk	1,75
P. van Rossum , Practisch leerboek der Engelsche taal, ten dienste v. h. uitgebreid L. O., Herhalingssch. en Taalc., I, II, III, 7e druk à	0,60
P. van Rossum , Boeiend Engelsch. Leesboek ten dienste van het U. L. O. en M. U. L. O., herhalingsscholen en taalcursussen, I gec.	0,80
P. van Rossum , Boeiend Engelsch, II ter perse	
C. Timmerman , English for beginners. Illustrated . . . 3e druk	0,40
C. Timmerman , The second reader. Illustrated	1,25
C. Timmerman , First exercises in English grammar . . . 2e druk	0,75
C. Timmerman , Dutch texts, to be translated into English, 2e druk	0,60
C. Timmerman , Think in English. Exercises in composition, first series, illustrated 5e druk	0,70
Think in English. Exercises in composition, second series, Illustrated 2e druk	0,75
C. Timmerman , First set of English lessons, in grammar, con- versation, composition and idiom, illustrated . . . 2e herz. druk	1,25
Second set of English lessons, with 15 illustrations . . . 2e druk	1,00
Third set of twelve English lessons	1,00
C. Timmerman , Reader and home lessonbook. Part I	0,45
Reader and home lessonbook. Part II	0,80
Reader and home lessonbook. Part III	0,75

In deze prijzen is de crisistoelag begrepen.

Woordenboeken

OUDE TALEN

Dr. A. H. G. P. VAN DEN ES, GRIEKSCH-NEDERL.

6e druk, in linnen f 8,50.

Dr. J. MEHLER, NEDERLANDSCH-LATIJSCH

2e druk, in linnen f 4,50.

Dr. J. VAN WAGENINGEN, LATIJSCH-NEDERL.

2e druk, in linnen f 8,50.

Prijs der 3 Woordenboeken
OUDE TALEN per stel
besteld f 18,50.

BEOORDEELINGEN:

Dr. A. H. G. P. van den Es Grieksch-Nederl., 6e dr. f 8,50

De nieuwe druk is kleiner van formaat, in ongeveer denzelfden rooden band als Herckenrath of Van Gelderen. Niettegenstaande dit kleinere, natuurlijk gemakkelijker formaat, is de druk toch **bijzonder duidelijk** en bij vergelijking zal wel blijken, dat de tekst nog **verbeterd en vermeerdert** is. De schrijver, die in het voorbericht kon verklaren, dat hij ruim een halve eeuw geleden den grondslag legde tot dit woordenboek, heeft er blijkbaar weer **grote zorg** aan besteed. De verwijzingen naar de schrijvers, bij welke de woorden voorkomen, doen wel zien, dat men voor zowat alle Grieksche auteurs aan dit woordenboek genoeg zal hebben.

Handelsblad.

„Een boek waarvan een vijfde druk verschijnt, en dat wel onder de verzekering, dat het een geheel herziene en verbeterde druk is, heeft eigenlijk geen recensie noodig”, zoo begon wijlen Dr. S. O. Houtsma zijn aankondiging van de voorlaatste uitgave van bovengenoemd woordenboek (*Museum*, 1897, bl. 32). Wat moet dan wel van den 6en druk gezegd worden, dien Prof. Van den Es na twaalf jaar op den vorigen laat volgen? Ongeveer een halve eeuw heeft zijn arbeid aan die zes uitgaven ingenomen en, nauwgezet werker en bekend met de eischen aan een woordenboek te stellen

als hij is, behoeft hij ons niet te verzekeren dat deze nieuwe druk weer in talrijke opzichten den vorigen heeft verbeterd.

Museum.

Dr. J. Mehler, Nederlandsch-Latijnsch, 2e dr. f 4,50

Zelfs bij een langdurig en veelvuldig gebruik zal het blijken, dat dit woordenboek, waarin bijna geen drukfouten zijn, een zeer **vertrouwbaar gids** mag genoemd worden.

Museum.

Dr. J. van Wageningen, Latijnsch-Nederl., 2e dr. f 8,50

In menig opzicht staat *dit woordenboek boven zijne voorgangers*. De Nederlandsche vertaling der woorden is in 't algemeen **zuiverder en juist**; de rangschikking der beteekenissen beantwoordt meer aan de **tegenwoordige eischen der wetenschap**; vele uitdrukkingen, die bij de vertaling moeilijkheden kunnen opleveren, zijn op uitstekende wijze in 't Nederlandsch weergegeven; woorden en uitdrukkingen, die in 't klassiek Latijn gebruikt werden zijn onderscheiden van woorden en uitdrukkingen uit vroegere of latere perioden. J. WOLTJER. (*Museum*).

Wij kunnen het gebruik van dit woordenboek niet genoeg aanbevelen.

Het Onderwijs.

In deze prijzen is de crisstoeslag begrepen.

OUDE TALEN EN MYTHOLOGIE.

Dr. J. W. Beck en Dr. J. van Wageningen, Opstellen ter oefening in de Grieksche Vormleer:	
I. Beginselen der Etymologie, bewerkt door Dr. J. van Wageningen, met Vocabularium	5e druk f 1,90
II. Verba op - μ en onregelmatige verba, bewerkt door Dr. J. W. Beck, met Vocabularium	3e druk 1,90
III. Opstellen ter oefening in de Grieksche syntaxis, bewerkt door Dr. J. W. Beck,	2e druk 1,20
IV. Grieksch Leesboek, bewerkt door Dr. J. van Wageningen, met Vocabularium	6e druk 1,90
Dr. F. F. C. Fischer, Vocabularium op Caesaris bellum Gallicum, bewerkt door Dr. J. de Jong Tzn., gecartonneerd	6e druk 1,00
Dr. F. F. C. Fischer, Vocabularium op Xenophons Anabasis, met kaartje, bewerkt door Dr. J. de Jong Tzn., gecart., 5e druk	1,60
Dr. F. F. C. Fischer, Oefeningen voor het onderwijs in het Grieksch, I f 1,50, II	1,60
Dr. J. de Jong Tzn., Kort overzicht der Grieksche en Romeinsche geschiedenis, doorschoten met wit papier, gebonden	0,75
Dr. C. L. Jungius, Beknopt handboekje der classieke Mythologie. De voornaamste sagen der Grieken en Romeinen, geïll., 3e druk	0,70
Jos. Kleijntjens en Dr. H. H. Knippenberg, Van Goden en Helden, geïllustreerd, ingenaaid f 1,80, gebonden	2,35
Jos. Kleijntjens en Dr. H. H. Knippenberg, Mythologisch Vademecum voor gymnasiasten, geïllustreerd	0,85
M. J. Koenen en Dr. J. F. P. van Anrooy, Klassiek Handwoordenboekje, bev. de verkl. van eigennamen uit het gebied der Grieksche en Rom. mythologie, aardrijkskunde en gesch., alsmede die van namen uit de Noorsche mythologie, gecart., 3e omgew. dr.	0,75
Dr. H. H. Rogge, Demosthenes' Eerste Philippische redevoering en Olynthische redevoeringen. Met aanteek. en kaartje, 2e druk	0,70
Dr. J. S. Speijer, Lat. Spraakkunst. I, II, 3e geheel omgewerkte druk à	1,90
Dr. J. S. van Veen, Beknopt Overzicht der Grieksche mythologie, geïllustreerd	0,70
Dr. H. D. Verdam, De Meno van Plato	1,00
Dr. H. D. Verdam, Een fragment van Plato's Politeia, met inleiding, aanteekeningen en woordenlijst.	1,40
Wilh. Vollgraff, Nikander und Ovid, gebonden.	2,90
Dr. J. Woltjer, Latijnsche Grammatica, ingen. f 3,90, geb., 5e druk	4,50
Dr. J. Woltjer, Beknopte Latijnsche Grammatica. Buigingsleer, herzien door Dr. R. H. Woltjer, ingen. f 2,40, geb. 3e druk	2,90
Dr. J. Woltjer, Latijnsche oefeningen, 1e en 2e deeltje, 5e druk à 3e deeltje	1,75 2e druk 1,50
Dr. J. Woltjer, Serta Romana, Poetarum decem latinorum carmina selecta, met register, ingenaaid f 1,90, gebonden	4e druk 2,50
Dr. A. van IJsendijk, Ovidius Elegiacus	4e druk 1,90
Dr. A. van IJsendijk, T. Maccius Plautus' Rudens, verkort en met aanteekeningen voorzien	0,70

In deze prijzen is de crisistoelag begrepen.